I 1015

Revistă
A
UNIUNII SCRIITORILOR

ORIZONT

1990

97

- IUL. 2005

IUN. 2014

Redactor şef. : Al. Jebeleanu
Red. şef. adj. : Anghel Dumbrăveanu

; 1015

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

1

ANUL XXIII (213)
IANUARIE 1972
TIMIŞOARA

ORIZONT

REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. S. ROMÂNIA

CUPRINSUL

MIHAI BENIUC : *Imn alb, Pasărea stranie, Sînt alţii* 3
PETRU VINTILĂ : *O metaforă cîntă în şase turbine* 5
HARALAMBIE ŢUGUI : *Poezie* 7
DUŞAN PETROVICI : *Patria, Drum de lumină* 8

*

DIALOGURI cu : *Laurenţiu Cerneţ, Hans Kehrer, C. Miu-Lerca, Mircea Şerbănescu, Ion Dumitru Teodorescu* 9

*

ANGHEL DUMBRĂVEANU : *Privirile, vîntul, Peisaj în alb, În anul unamieşaptezecişiunu* 17
TRAIAN DORGOŞAN : *Prezenţă, Prefigurare* 19
ION ARIEŞANU : *Trenul de zece* 20
PETRU SFETCA : *Teafăr rîul cu nestemate* 31
SALAMON LASZLO : *Puterea cuvîntului le-aş da-o, în româneşte de Aurel Buteanu* 31
ROMULUS COJOCARU : *Chemare* 32
V. GANEA : *Interviu cu Aurel Cosma* 34
DAN MUTAŞCU : *Ziua lui Zamolxe, Călărind sub ochiul lui Zamolxe, Zidire sub ochiul lui Zamolxe* 36
ANIŞOARA ODEANU : *O întîmplare cu un bătrîn care creştea porumbei* 38
OLGA NEAGU : *Metal de stele, Nocturnă* 45

*

IGNAT BOCIORT : *Benedetto Croce între afirmarea şi negarea progresului literar artistic (I)* 46

17507

Orientări

ANDREI A. LILLIN : *Despre unele încercări în Occident de a determina relevanța socială a artei* 53

Cronica literară

EUGEN TODORAN : *Ov. S. Crohmălniceanu : „Expresionismul în literatura română“* 58
ION MAXIM : *Victor Felea : Poezie și critică* 62
C. UNGUREANU : *Laurențiu Cerneț : „Cîteva luni de trăit“* 66
EUGEN BERCA DORCESCU : *Damian Ureche : „Elegie cu Francesca da Rimini“* 68

Studii

ALEXNDRA INDRIEȘ : *Arta portretului la Tudor Vianu* 71

Cronica dramatică

N. D. PÂRVU : *„Despot Vodă“ la Teatrul Național din Timișoara* 78

Istorie literară-documente

VIRGIL VINTILESCU : *A fost deceniul literar 1860—1870 „un moment de oboseală și de complacere în mediocritate“ ?* 80

*

CĂRȚI REVISTE ; *Șerban Cioculescu : „Tudor Arghezi“ (Alexandru Ruja), Iosif Lupulescu : „În urma stăpînului“ (Simion Dima), Colocviu critic (Ilie Măduța), Vlaicu Bîrna : „Corabia de fum“ (George Drumur), Mircea Berindei : „Marcel Proust (Corneliu Nistor), Ion Olteanu : „Migrațiuni“ (Nicolae Țirioi), Lazăr Iovănescu : „Sonetele cunoașterii“ (Traian Liviu Birăescu), Valentin Hosu Login : „Trenul de flăcări“ (Horia Vasilescu),* MINIATURI CRITICE ; *Geo de Bogza, „Știință și umanism, Despre „descoperirea senzațională a visului mînat pe dinăuntru“, Proza în Viața românească, nr. 10/1971 (Antifon), O remarcabilă culegere (G. D.), Consemnări necesare (M. Cerbu), Lirism și sensibilitate (Radu Melnic), Expoziție de arhitectură americană (Ion Velican), Galeria D'Arte „IL SALOTTO“ VICENZA (Damian Ureche), Între istoria literaturii și istoria Bucureștenilor (V. Ganea).*

Mihai Beniuc

Imn alb

Pipernicite stufuri, tufe, jep,
Doar culmea-i naltă-aici și vîntul tare,
Pe unde ziduri mai abrupte-ncep
De stînci ce-nfruntă vremea, solitare.

Cum am putut să mă desprind atît
De văi și oameni, de povești și vatră?
Pe semne că mi s-a făcut urît
Și țărm mai spre azur visam, de peatră.

Aicea e culoarea cum e bruma,
Și ca de catifea sub deget floarea,
Putreziciunea nu hrănește huma
Și nouri sumbri nu-ntristează zarea.

Mari stele noaptea cu sclipiri de gheață
Pe cerul rece fixe stau de veghe
Și cerul parcă doarme fără viață
În ochi deprinși cu clipe și cu leghe.

Luceafărul la carul aurorii
Se-nalță, se tot nalță pînă piere
În măreția de lumini a zorii
De răsărit ce spulberă mistere.

Iar imnul candid, fără glas, în soare
E însăși alba creastă de ninsoare.

Pasărea stranie

Arcușul durerii pe coardele inimii
Încearcă solfegii, arpegii, frînturi
De cîntece-n trecere, minime,
Peste-nvolburări și-adîncituri.

Dar iată o pasăre stranie
Cu rouă de diamante-n penet
Alunecă-n zări ca o sanie
Și coboară spre mine încet.

Pe semne e o pasăre măiastră
Din tărîm fără timp, fără spațiu,
Nu mi-a cîntat nici cînd la fereastră,
Și parcă o știu și-o ascult fără sațiu,

Ori poate iubirea se-mbracă-ntr-o haină,
Să n-o mai cunoști cînd se-ntoarce-napoi,
Din lumea subt veșnică taină,
Aicea la noi printre stînci și noroi?

Se uită la mine cu ochi de safir
Și bate din aripi de raze solare,
Mirată de obrazul meu de tibișir
Și de cocoașa anilor în spinare.

Mi-am pus lîngă mine pe masă arcușul,
Dar pasărea zboară spre culmea ei naltă —
Tace arcușul, doar inima saltă
Și simt că începe urcușul.

Sînt alții...

Îmi spune Taina : „Nu sîntem la capăt !“
„Dar bine ! zic, ce-o fi o fi, eu scapăt.“
„Vezi poate că mai spui și un cuvînt,“
Mă-ndeamnă taina și răspund : „Mai sînt“.

„Și vei mai fi !“ șoptește blîndă ea,
„Cum, ce și cînd, nu știe nimenea !“
Mă uit în jur, mă uit în jos și-n sus :
Un răsărit e-n orișice apus.

Că unde poți să te retragi din lume,
Chiar dacă scapi de pieritorul nume
Și te-au uitat în fine toți pe veci ?
Treci, zi, și vino, zi, și iarăși treci !
De nu-s acela eu ce-o să te-aștepte,
Sînt alții care vin mereu pe trepte.

Petru Vintilă

O metaforă cîntă în 6 turbine

În Orşova era o stradă
care cobora din Alion spre Dunăre,
în pantă, ca un torent de bolovani,
ca un afluent de mult petrificat al fluviului.
Acolo m-am născut şi poate că din această pricină
Mi s-a dat un prenume de piatră : Petrică.
Era o uliţă de lăutari şi de greieri.
Lăutarii cîntau seara în restaurantele
şi bodegile de pe malul Dunării
greierii cîntau ascunşi în ziduri şi sub bolovani
Balada lui Iovan Iorgovan

Strada aceea părea mereu gata de plecare
Şi parcă ei i se adresa refrenul
„Încetă, cernă, încetă“
deşi ea curgea stînd pe loc
Şi numai cînd eu alergam cu cercul
Părea că aleargă şi ea ţipînd de bucurie,
copilărindu-se împreună cu mine,
fugărindu-mi cercul
şi iepurele înspăimîntat din coşul pieptului
Duminica dimineaţa cercul se transforma într-o barcă
Părinţii îmi spuneau : mergem la Adakaleh
Şi eu mă pregăteam ca de un basm oriental :
Mă îmbrăcam în costumul de marinar
Îmi puneam pe cap o beretă albă
pe care scria „Le terrible“
şi coboram în port, între mama şi tata,
ca între Scylla şi Carybda
ameninţătoare şi pline de sfaturi
Fanfara cînta „Dunărea albastră“
şi Valurile lui Ivanovici.
Cunoscuţii îl întrebau pe tata :
— Unde plecaşi, Vintilă, cu familionul ?

Tata spunea :
— Mergem pe ostrov, la turci . . .
Dar numai eu știam
cît de dulce era dulceața de smochine,
cît de înalt frumoși erau trandafirii acățători,
cît de adînc tăcute și misterioase
erau zidurile ruinate ale cetății.
Ostrovul plutea pe Dunăre
ca o corabie
cu minaretul în chip de catarg
Și seara, cînd reveneam la Orșova,
ațipit în brațele mamei,
cu mama ațipită în brațele bărcii
și cu barca ațipită în brațele Dunării,
ca basm frumos legănat și povestit
se alcătuia din toate cîte erau :
din vîslele lui Ahmet,
din țigara tatei fumegînd în colțul gurii
din luminile Ostrovului
care sclipeau în urma noastră,
din aroma de cafea turcească
aburind dintre buzele mamei,
din luminile Orșovei
care înotau spre noi
călcînd peste apele fluviului,
și din acordurile fanfarei
care încă mai cînta valsurile ei
pe faleza plină de localnici
Și uite așa ne urcam pe Grațca,
pe ulița noastră ca un torent de bolovani.
Acum s-au scufundat toate
și strada Grațca
și casa în care m-am născut
și Orșova
și insula Ada Kaleh,
ca o flotilă de bărci
nimicită prin abordaj,
ca o Atlantidă de vis
Și iată-mă,
am devenit primul poet român
care nu mai are oraș natal.
Dar eu am tot dreptul să afirm :
m-am născut în acest golf electric,
în această uriașă lagună de megavați
și dintr-o carte posibilă, cu Amintiri din copilărie,
aruncată ca o oglindă în urma mea
au răsărit un lac, o hidrocentrală,
un baraj de beton și de fier
și dintre toate, întrecîndu-le în proporții,
impresiile mele de reporter

care a rămas copil
într-o lume de batardouri și betoniere,
de hidroagregate și ecluze.
Glasul tatei se ridică din mormîntul de ape
și mă întreabă :
— Copilul meu, de ce te lauzi
tu cu toate acestea ?
N-ai transportat aici
nici măcar o tonă de ciment.
— Ba da, îi răspund eu orgolios :
Am venit cu o metaforă.
N-o auzi cum cîntă
în cele șase turbine ?

Haralambie Țugui

Poezie

Văpăi de-azur și dor durut
din zboruri de celestă harpă . . .
În cerul meu adînc ascult
precum curgînd o vie apă.

Le chem și le binecuvînt
prin zi și noapte călător,
înfășurat ca-ntr-un vestmînt
brumat de vis aromitor.

Și-atunci un vînt văzut din astre
cu abur sfînt de veșnicie,
involburînd tăceri albastre
tăcut, peste tristeți mi-adie.

Și-o pasăre de foc înalt
încet din goluri se-nfiripă
prin cerul de sonor cobalt,
bătîndu-mi tandru din aripă . . .

Duşan Petrovici

Patria

Cînd linişteа cade şi obeliscul muncii mele va tremura,
Va arde un jurămînt în lucruri — pentru Patrie :
Şi în miezul pămîntului dacă vor învia tatăl meu
şi soţia tatălui meu
voi arde lumînările sîngelui — pentru Patrie ;
Dacă vor învia şi oasele plugului cu care am scos
dureroasa sămînţă
pentru Patrie vor învia, pentru Patrie !
Şi eu de aceea aştept, Patrie, să-ţi crească mireasma trupului
ca un arbore de pîine.

Drum de lumină

Nerăbdătoare-mi este gura cînd
Din frunza sîngelui îţi cînt, mamă —
Pentru că Patria e orice gînd
Din trupul tău mic ca o piatră
A plecat un drum de aspre glorii
Pînă la marea sărbătoare a cîntecului meu.
...Şi anii trec ; dar Patria întinereşte,
O minune este totul, aşa cum căldura
Răsuflării tale m-a chemat din noapte ;
Aşa cum Patria mă cheamă pe drumu-i de lumină !

Dialoguri

Publicăm acum, la început de an, aceste dialoguri cu scriitorii din Timişoara, dialoguri orientate spre problemele ardente ale literaturii contemporane, în lumina tezelor dezbătute la plenara C.C. al Partidului Comunist Român din luna noiembrie 1971.

Am căutat să ne întreţinem în jurul unor probleme potrivite cu creaţia fiecărui scriitor, cu sfera lui de preocupări literare, urmărindu-i unele gînduri mai intime, unele năzuinţe, certitudini, îndoieli, confluienţe. Poate sînt şi răspunsuri care vor părea subiective sau de un caracter improvizat, dar, oricum ele semnalează frămîntările de azi ale scriitorilor din această parte a ţării, dezvăluie unele sclipiri din laboratorul creatorului şi mai ales strădania şi năzuinţa de a scrie o literatură valoroasă o literatură realistă, inspirată din realităţile socialiste.

In numerele viitoare vom publica dialoguri cu scriitori din alte centre şi vom continua, de asemenea, discuţiile cu scriitori din Timişoara.

Laurenţiu Cerneţ

Ce părere aveţi despre proza satirică? Credeţi în forţa ei educativă?

— N-aş vrea să fac o delimitare precisă : proză satirică şi altfel de proză. Este o problemă de unghi şi de centru de greutate. Se spune că satira este mai directă. La Teodor Mazilu, pe care îl preţuiesc, este aproape poematică. Nu arată cu degetul, nu strigă. Desenează metaforic, cu fineţe ; invectiva pare un compliment, şi invers, iar morala devine implicită, ca la o floare parfumul. În general, arta educă. Nu ştiu în ce măsură proza satirică are o forţă educativă superioară, să zicem, poeziei. Poezia te poate face mai bun. Un roman satiric n-o să se insinueze sentimental în conştiinţă, dar te poate face mai trist şi deci mai nemulţumit, mai serios aplecat asupra motivelor de tristeţe care sînt faptele, caracterele satirizate.

Aţi lucrat mulţi ani în cadrul Direcţiei regionale C.F.R. Activitatea desfăşurată de un scriitor într-o instituţie sau întreprindere îi poate influenţa munca de creaţie?

— Nu numai că o poate influenţa, dar acţionează nemijlocit, în mod fatal şi fericit asupra ei. M-am născut la ţară, însă în cartea mea de debut, „Omul de un milion', nu există decît o povestire cu tematică ţărănească. În schimb, celelalte gravitează în jurul „lumii" micilor funcţionari şi a muncitorilor feroviari. În „Experienţele lui Ionete", micul roman care mi-a dat satisfacţii, poate fi uşor recunoscută ambianţa birourilor ceferiste de acum opt-nouă ani (la fel în comedia „Cireşică şi visele"), iar „Arşiţa" a fost în intenţie o dezbatere obiectivă „pe marginea" vieţii, a existenţei muncitorilor de la linii. Faptul că am lucrat cincisprezece ani într-un anumit mediu m-a obligat să cunosc o anumită realitate, care m-a interesat şi m-a cucerit. Era firesc să se întîmple aşa. Avînd la îndemînă atîţia oameni, întîmplări, date, mi-ar fi fost imposibil să-mi imaginez nişte subiecte de aiurea şi să pedalez în gol pe drumuri incerte care nu duc nicăieri.

Scrieţi şi literatură ştiinţifico-fantastică. Se poate vorbi în literatura ş. f. de o artă realistă ?

— Scriu rar „în gen', dar sînt un cititor pasionat. În literatura ş. f., oricît de incredibile, de deosebite faţă de ceea ce cunoaştem, oricît de îndepărtate în timp şi spaţiu, faptele sînt raportate permanent la noi şi la azi. „Aventurile cosmice" nu-s gratuite. Ele vizează ceva din timpul şi de pe pămîntul nostru. Nu se poate face abstracţie de realitate. Mă refer, bineînţeles, la LITERATURA ştiinţifico-fantastică.

Aţi vizitat zilele acestea librăriile ? Cum se vinde noul dv. roman ?

— În legătură cu noua mea carte, profit de ocazie să-mi exprim o nedumerire. Am auzit că tirajele se întocmesc pe baza comenzilor făcute de librării, dar... Librăria „Eminescu" din Timişoara a cerut 130 de exemplare din romanul meu „Cîteva luni de trăit". A primit 30, care au fost vîndute în cîteva zile. C.L.D.C. Timişoara a comandat 500. A primit 300. Nu înţeleg. Unde se află diferenţa ? Tirajul, repet, a fost fixat (4 200) conform librarilor. Sau n-am înţeles eu bine... În orice caz, sondajul făcut la librăria „Eminescu" mă încredinţează încă o dată că literatura de actualitate este solicitată. Şi mă bucur.

Hans Kehrer

— *Ce v-a determinat să părăsiţi poezia pentru teatru ?*

— Poate că nu sînt poet ! Am unele îndoieli. Şi din acest motiv scriu foarte rar şi foarte puţin poezie. Nu-mi plac multe poezii scrise cu ani în urmă. Şi mai este ceva : nu am vrut să fiu tributar unui modernism şubred, care la un moment dat a invadat publicaţiile de limbă germană din ţara noastră. Nu concep o poezie ruptă de realităţile vieţii, o poezie ermetică, neaccesibilă, indescifrabilă. Nu va ajunge la mintea şi inima cititorului ! Teatrul este marea mea dragoste din tinereţe. Am devenit actor în anul 1953 nu numai spre a interpreta teatru ci şi pentru a scrie teatru. Practica zilnică în teatru m-a ajutat mult şi de atunci am scris zece piese şi tot atîtea am tradus din limba română.

— *Pentru personajele pieselor aţi luat modele din viaţă ? Poate că şi-acum, cutreierînd satele bănăţene, vă întîlniţi cu aceste personaje.*

— Am creat personaje, e drept, după modele luate din viaţă. Desigur, nu poate fi vorba de o copiere naturalistă. Modelului i s-au adăugat unele trăsături — după necesităţile piesei. Ţăranul de la munte şi soţia sa din piesa „E vorba de căsătorie" sînt astfel de exemple. Şi cînd am jucat piesa la Gărîna „modelul" era în sală, printre spectatori, şi s-a recunoscut. Şi bunicul „Vetter Matz" din aceeaşi piesă reprezintă trăsăturile unui ţăran bătrîn pe care-l găseşti în fiecare sat. Cîteodată m-au impresionat unele trăsături de caracter esenţiale la oameni care ocupă în viaţa satului socialist un loc de frunte şi mi-am înzestrat unele personaje cu aceste trăsături, specifice unui nou tip de om : omul socialismului.

— *Nu s-ar putea traduce în românește piesele jucate de Teatrul german spre a vedea lumina rampei și pe alte scene ?*

— Ar fi fost o bucurie imensă pentru mine dacă piesa „Ogoare scufundate“ — care prin inundațiile din anul trecut — a fost reactualizată, s-ar fi jucat pe o scenă în limba română. Cu toate că are unele slăbiciuni este o vibrantă dramă țărănească, pe care teatrul german din Timișoara a jucat-o de 54 de ori.

„E vorba de căsătorie“, o comedie care a atins cifra record de 151 spectacole, a fost tradusă în limba română de Mircea Virgil Riga și radiodifuzată de două ori.

— *Cum lucrați cu televiziunea ?*

— Sînt prezent în emisiunile TV de limba germană aproape în fiecare lună. Și totdeauna în personajul „Vetter Matz“, o figură creată de mine în decurs de 18 ani. Aceste monoloage, în cele mai multe cazuri sînt scrise de mine. În viitor voi scrie și dialoguri.

De două ori pe an mă duc la București și de fiecare dată mi se imprimă vreo 6-7 monoloage în condiții tehnice optime. Aceste imprimări pretind o concentrare enormă, aproape pînă la epuizare. Dar e frumos !

— *Ce părere aveți despre echipele de amatori care vă joacă piesele la căminele culturale ?*

— Există unele echipe de amatori care au jucat aproape toate piesele mele scrise pentru amatori : Darova, Mașloc, Bencecul de sus, Tudor Vladimirescu, Giarmata. Sînt echipe cu o activitate continuă, care joacă teatru din pasiune, nu numai pentru concursuri. Asemenea echipe au un nivel ridicat, un corp de actori amatori constant. Găsesc firesc că aceste echipe au obținut premii și mențiuni la fazele finale de la București, un rezultat al muncii sistematice.

Cu deosebită satisfacție am aflat că în ultima vreme comedia mea „Mireasă cu mașină“ (Premiul III la concursul „Vasile Alecsandri“) se joacă des și în limba română (traducere de Gh. Țuțulescu și G. Millitz) precum și în cea maghiară (traducere Anavi Adam). A scrie teatru pentru amatori consider că este o sarcină nobilă pentru un scriitor, o obligație de cinste.

C. Miu-Lerca

— *Ce reprezintă pentru dumneavoastră volumul „Sus stele, jos stele“ ?*

— Volumul meu „Sus stele, jos stele“, apărut recent în editura „Cartea Românească“, înmănunchează o selecțiune de 47 poezii. Majoritatea acestor versuri au apărut în intervalul anilor 1930—1970. În cele cinci cicluri : „Rădăcinile“, „Comorile“, „Răspîntiile“, „Împlinirile“, „Tinerețe“ încerc să conturez configurația spirituală a satului și țăranului cărășan, pe traiectoria evoluției de-a lungul a trei pătrimi din frămîntatul nostru secol.

Sînt adeptul unei poezii realiste inspirate din locurile pe care le cunosc. Am urmărit viața nouă a satului bănățean și i-am cîntat noua tinerețe.

Această lucrare este prima din cele două volume proiectate în care mi-am selecționat și întregit diversele cicluri tematice, cu versuri scrise în același interval de patru decenii 1930-1970. Nădăjduiesc să poată vedea lumina tiparului în cursul anului 1972 și cel de al doilea volum de versuri al căruî titlu de „Băuțe“ l-am anunțat mai demult.

— *La București, la Timișoara, la Lugoj, care au fost prietenii care au punctat viața și activitatea dumneavoastră literară?*

— La Timișoara în anul 1932, un entuziast Liviu Jurchescu. La București, Zaharia Stancu, prin „Antologia poeților tineri“. Mă mîndresc cu aprecierile și prietenia acestui mare scriitor. După 23 August 1944, adaug noi nume dragi alături de cele citate : poetul Ion Bănuță, iar din Banat redactorul șef al revistei „Orizont“ și prozatorul Mircea Șerbănescu.

Revista „ORIZONT“ mi-a publicat din epopeea „Pajura cu două capete“ aproape 3 000 de versuri din cele 9 500 cîte are această lucrare, la care am muncit opt ani și care cred că va apare în curînd.

— *În aceiași ordine de idei am dori să insistați asupra colaborării cu prețuitul compozitor FILARET BARBU?*

— Colaborarea cu Filaret Barbu a început pe marginea libretului operetei : „Armonii bănățene“, operetă care prefigurează adevărata sa mare realizare muzicală „Ana Lugojana“. Distinsul compozitor cu primul meu volum în față a compus oratoriul „Omul“, pentru solo, cor și orchestră, prezentat la Timișoara de către Opera Română din Cluj. Apoi, poezia „Hop-cică“ care va apare în volumul „Sus stele, jos stele“ i-a inspirat maestrului lugojan celebra realizare corală și care a recoltat și acum, după aproape patru decenii, mari succese, în recentul turneu din R.F. a Germaniei, al nu mai puțin renumitului cor „Ion Vidu“ din Lugoj. Compozitorul Filaret Barbu, a transpus pe portativ o mulțime din poeziile mele, ca „Duruiana“, „Reșițana“ etc. etc. A fost o fericită și strînsă colaborare între doi bănățeni.

— *Ați fost acuzat în trecut (înainte de război) că vreți să redați „specificul bănățean“ numai prin cuvinte. După trecerea atîtor ani, ce părere aveți despre această critică?*

— „Specificul“ unei regiuni, presupune profunda lui cunoaștere înainte de a-i promova recunoașterea. Oamenii, prin limbă, port, mentalitate, prin cîntece și dansuri, prin locurile natale, deci o configurație spirituală grefată pe una geografico-istorică determină acel specific regional la care vreți să vă referiți. În lucrarea mea „Considerații asupra artei țărănești din Banat“ mă refer cu precizie la aceste coordonate spirituale. Acuzele din trecut ? Cine își ia osteneala să răsfoiască presa vremii — ziare și reviste — se va convinge că tot ce am scris, versuri, studii, sînt departe de a configura specificul bănățean numai prin presărarea de cuvinte. Recitați „Hop-cică“, „Duminica“, „Cicilacii“, versuri care mă duc dela bunele aprecieri din prezent, în trecut, pînă la felicitările unui Liviu Rebreanu, Ion Minulescu, Cezar Petrescu, Zaharia Stancu, Șerban Cioculescu, și cîți alți uriași ai literelor românești. După trecerea atîtor ani, am reținut doar marile dimensiuni ale aprecierilor. „Acuzele“ se pleacă tot mai mult în timp, rușinate, în fața acestor aprecieri.

— *Care au fost anii cei mai fecunzi pentru poezie ?*

— Nu vreau, ca dascăl de matematici, să calculez. Am scris și continui să scriu. Și mai ales recitesc, revăd manuscrisele, unele pe parcurs de decenii. Acest fapt, explică în parte și tîrzia apariție în volum a poeziilor mele. Am lăsat, cum se zice, scrisul să se învechească. Cel de calitate inferioară, nu rezistă vremii. Am avut tăria să încerc experiența, timp de patruzeci de ani. Și iată răspunsul : la izvoarele Dunării a răsunat deunăzi aceeași „Hop-cică“ întocmai ca în anul trecut, pe scena Ateneului Român.

Mircea Șerbănescu

— *„Documentarea“ este necesară pentru un scriitor ?*

— Ghilimelele din întrebare sînt justificate pentru termen, ca atare nu, însă, și pentru ceea ce exprimă acest cuvînt — demonetizat nu numai din excesiva sa folosire. Legăturile scriitorului cu viața, dacă acesta vrea să exprime cuvîntul „documentare“, sînt infinit mai numeroase, mai complexe, mai subtile, ele stabilindu-se nu uniform și mecanic, ci diferențiat și dialectic. Dar, lăsînd cuvîntul între ghilimelele ce-și merită, să nu facem greșeala de a cataloga la fel necesitatea însăși, stringentă și primordială, pentru creația literară. Cunoașterea multilaterală, complexă, subtilă, pasionată a vieții alimentează opera artistică în mod vital, concură, prin implicaţii ideologice şi de măiestrie literară, la contemporaneitatea scrisului beletristic şi la substanţa mesajului. Am în vedere şi *dragostea faţă de viaţă* a scriitorului şi forţa acestei dragoste de a electriza paginile, de a le face să pătrundă incendiar în conştiinţe. Afirmînd profunda necesitate a cunoaşterii şi trăirii vieţii nu vreau nicidecum să sublimez însemnătatea talentului şi a muncii profesionale, deosebit de importante pentru a da vivacitate artistică, forţă ideologică şi estetică, perenitate operei literare.

— *Colaboraţi des la presa cotidiană. Activitatea publicistică vă ajută în munca de creaţie?*

— Întrucît această întrebare decurge din prima, răspunzînd în primul rînd afirmativ — da, colaborez activ în presa cotidiană şi da, activitatea publicistică mă ajută în munca literară — aş dori să fac unele precizări pe care le socotesc absolut necesare. În domeniul activităţii publicistice cuvîntul „documentare“ îşi găseşte raţiunea şi justificarea. În mintea mea, cel puţin, reportajele pe care le scriu după incursiunile în realitatea cotidiană, îmi fixează mai precis, mai limpede cadrul unor eventuale ficţiuni literare. De data aceasta, documentarea (fără ghilimele) mă poate servi întru realizarea acelui amplu fundal contemporan în care-mi plasez acţiunea epică a unei proze sau alteia. Am folosit adeseori această modalitate, dar mai cu seamă pentru a-mi realiza romanul ce-l voi preda curînd editurii, „Cerc şi dragoste“. Am vizitat în nenumărate rînduri Reşiţa şi m-am pasionat de asprul ei peisaj, de dramaticele transformări şi înnoiri, de oamenii ei admirabili şi atît de umani. De la şaptesprezece-optesprezece ani am îndrăgit această vatră a vetrelor industriale româneşti! Destinul individual al eroilor acestui roman se desfăşoară firesc pe fondul amplu, impresionant, puternic al Reşiţei contemporane.

— *Obişnuiţi să păstraţi notele de reporter?*

— Da. Uneori îmi servesc la confruntări. Dar acum intenţionez să amplific notele de drum şi reportajele pe care le-am scris despre realităţile danubiene şi despre oraşele de pe malurile bătrînului fluviu de la Baziaş pînă la Sulina, dîndu-le unitatea şi consistenţa cerută de un volum unitar, volum anunţat de-acum să apară într-o editură de turism.

— *Realităţile timişorene au găsit ecou în cărţile scriitorilor timişoreni?*

— Iată un subiect care ar merita o reflecţie mai consistentă şi un spaţiu mai larg de dezbatere. M-am gîndit întotdeauna cu melancolie la oraşele cărora scriitori iluştri le-a creat o aureolă literară, admirată şi reluată în alte şi alte opere literare. În afară de Bucureşti, aş nota Iaşul, Brăila, Braşovul, Aradul. Dulce tîrgul Ieşilor, Oraşul cu salcîmi, Oraşul de sub Tîmpa, Oraşul de pe Mureş, sînt denumiri acceptate, care sună frumos şi trezesc ecouri multiple de ordin livresc. *Acestor* exemple li s-ar mai putea adăuga şi rezonanţele de natură muzicală, cu care sînt înconjurate unele dintre centrele urbane mai însemnate ale ţării. Mi-aş dori ca şi Timişoara să se împodobească cu o asemenea radiaţie luminoasă, de esenţă artistică. Ceea ce s-a făcut pînă acum — ceva s-a făcut! — nu e suficient. Iar comoda transpunere reportericească „oraşul de pe Bega“ este săracă şi neconcludentă. Poeţii, prozatorii, compozitorii acestui oraş mare, frumos, interesant ar binemerita de la Cetate dacă i-ar crea aureola strălucitoare de sprit şi de cîntec pe care o merită!

— *Ce romane ați apreciat în ultimii ani? Puteți numi și romanele care nu v-au plăcut?*

— Mi-ar fi imposibil să despart apele de parcă aș mînui un toiag biblic. Am trăit cîteva revelații — spre exemplu zguduitorul roman al lui Italo Svevo „Senilitate". M-au interesat deasemenea paginile de experiment, în primul rînd acelea foarte interesante prin intensitate și dramatism, ale lui Sorin Titel. Urmăresc cu multă curiozitate și, uneori, cu satisfacții, evoluția colegilor mai tineri. (Mai tineri decît mine!) : Ion Arieșanu, Laurențiu Cerneț, I.D. Teodorescu, Al. Deal. Potențialul real al prozatorilor de la Timișoara mi se pare încă, insuficient valorificat, și editorial, dar și prin revistele Uniunii Scriitorilor mai cu seamă prin „ORIZONT". Poate că editura timișoreană va îndeplini această cerință mult mai amplu. În orice caz, ca prozator, încerc să pătrund în cărțile (de proză) ce citesc cu mijloace proprii, care diferă categoric ca modalitate de lectură, față de un cititor pur și simplu, sau de un critic literar. O foarte interesantă experiență a însemnat pentru mine întîlnirea cu romanul postum al lui Ionel Teodoreanu „Să vină Bazarcă!" Acela care a încîntat adolescența de demult și a influențat începuturile literare ale generației mele, cu înfloritul și splendidul său stil metaforic, juvenil, mi-a mai vorbit o dată de arta sa, și deasemenea, — o spun cu profundă compasiune — de slăbiciunile sale, în primul rînd de natură epică. Consider că editura „Dacia" a făcut un bun serviciu literelor române, punîndu-i la dispoziție această carte neterminată, dramatică și plină de învățăminte.

— *Ce tiraj aveți la ultima dumneavoastră carte?*

— Cartea care se află sub tipar în momentul de față se numește „Misterioasa sirenă", se adresează tineretului (de toate vîrstele) și apare la Editura „Albatros". Tiraj : 27.500 exemplare.

Ion Dumitru Teodorescu

— *Romanul este un proces de maturizare pentru un scriitor?*

— Romanul e genul politic prin excelență. Nicăieri ca în roman fenomenele sociale, mișcările de ideologie, politice și morale, conștiințele înseși, în drumul lor sinuos spre clarificare nu sînt mai pregnant realizabile ca în roman. Aceasta cel puțin teoretic. Căci nu cred că romanul poate da măsura realizării depline a unui creator — cu alte cuvinte dacă romanul ne poate indica cu o mai mare ori cu o mai mică precizie gradul de maturizare ideologico-politică a scriitorului, apoi el nu ne indică, în dese cazuri și gradul lui de maturizare artistică. Cehov rămîne marele, genialul, inegalabilul Anton Pavlici, în primul rînd prin povestirile și schițele sale... precum Hemingway, bănuiesc, prin povestirile sale și mai puțin prin romane. Un Faulkner, de pildă, cu ciudatul, tulburătorul și imaginarul său ținut Yoknapatawpha „posesiune și proprietate a lui William Faulkner Esq" nu poate fi decît romancier și numai aici putem vorbi de acea maturizare de care aminteați, termen pe care l-am putea traduce prin nivelul de conştiinţă estetică la care un scriitor poate ori nu ajunge cît şi la adîncimea şi lărgimea acestei conştiinţe estetice, — fenomen asemănător, poate, în liniile lui esenţiale cu cele două mari faze din ONTOLOGIE : de la o gîndire sincretică în care obiectul se confundă cu subiectul, la o gîndire noologică, axiologică în care revenim, se ajunge la o conştiinţă de sine artistică iar valoarea, actul artistic şi produsele sale se desprind de noi putîndu-le astfel contempla, corecta etc. Evident, m-am folosit de o schemă care ca orice schemă suferă de unilateralitate.

E cazul să mai adaug că, de pildă, un Thomas Mann este acelaşi strălucitor scriitor atît în nuvelele cît şi în romanele sale — astfel încît întrebarea, cred, a comportat un răspuns în sensul celui de mai sus.

— *Cum s-a ocupat critica de primele dv. cărţi ?*

— Am fost surprins să constat o căldură deosebită şi în acelaşi timp receptivitate în actul critic ; dincolo de cuvinte sper să fi înţeles ce trebuia să înţeleg cu privire la cărţile mele, chiar dacă unele condeie de provincie au încercat să împingă actul critic către zonele periferice ale unei adevărate dispute la obiect...

— *Scrieţi şi teatru ? Aţi publicat şi o carte. Aţi vrea să vă joace o piesă Teatrul Naţional din Timişoara ?*

— Colaborarea mea cu Teatrul e mai veche, din păcate nefructificată încă în spectacol, cu toate că mai visez la o piesă de a mea pusă în scenă de un Aurel Manea de pildă... Colaborarea cu Teatrul Naţional n-a început încă. Un spectacol cu două din piesele mele incluse în volumul apărut în 1969 : „Cofetăria cu transparenţe de clorofilă" şi „Compartimentul" n-ar fi oare posibil pe scena timişoreană ?

— *Ce planuri de viitor aveţi ?*

— Un roman la care lucrez : „Şase căluţi în galop", cu acţiunea în mediul industrial, cu protagoniştii tineri... O carte de proză scurtă, „Aproapele", predată la Editura Cartea Românească — pentru ce pledez, se vede din titlu — şi, probabil că în curînd, apariţia unui eseu de... psihologie : „Vîrstele sentimentelor" la Editura Albatros.

Dialoguri realizate de
AL. JEBELEANU

Anghel Dumbrăveanu

Privirile, vîntul

Nu pleca, mă rugaseră arborii,
Dar tu nu mai erai. Nu pleca,
Nu pleca, repeta mierla-n neștire,
Însîngerînd pădurea și omul.
Era o ninsoare de galben
Și nu mai vedeam drumul de ieri.
Cineva îmi furase puterea de-a aștepta
Și m-am dus după cîntec. Acum
Sînt într-un șes fără margini.
Mă-ntorc cu fața spre vînt să întreb,
Dar vîntul n-aude. La malul apei
Iarba nu te știa. Du-te-napoi,
Spune drumul,
Însă niciodată nu m-am întors.
Rari trecători revin la casele lor,
Nedumeriți că-ntîlnesc în cîmpie
Un copac de care nu-și amintesc.
Și se-ndreaptă grăbiți,
Derutați de privirile mele
Pe care vîntul ar vrea să le zmulgă.

Peisaj în alb

Ne va răni atîta alb, vom fi-ngropați
ca doi copaci hieratici în ninsoare —
hai să fugim prea multă liniște ne curge
pe tîmple și pe ochi, hai să fugim
pînă mai știm cărarea, pînă noaptea
nu va sufla cu stele-nghețate peste noi.

Cu răsuflări de aburi îți deschid
fereastra nevăzută, privirea mi-o întind
peste troiene să plutim în zbor
pe plașii ei albaștri peste rîu
unde-n odaia caldă arde duhul
ocrotitor al focului. Acolo-n piei de urs,
sub lampioane de gutui, pe poliți,
sub fumul de arome al subțiorii tale ...
Hai să fugim, ne va răni, ne va răni
atîta alb. Mi-e dor de mersul tău
despovărat de taine în calmul din odaie.

În anul unamieşaptezecişiunul

În anul unamieșaptezecișiunul
A trecut o frunză pe la fereastra mea
Și s-a făcut o liniște de început de lume :
Păsările rămaseră suspendate în zbor,
Femeia și Bărbatul împietriră-n sărut
Sau așa aș fi vrut să se-ntîmple.
Aș fi voit să chem floarea de toamnă
Să-i împrumut aripa mea,
Aș fi voit să cheme prietenul singur
Să-mi pună pe umeri durerea lui de piatră
Cu care trece nevăzut printre voi,
Dar mai ales aș fi vrut
Să pot din nou să-ți văd surîsul,
Sau șoldul, sau călcîiul visător.

Traian Dorgoșan

Prezență

O vorbă doar și clipa desprinsă din arțar
își fulguiește zborul nostalgic a ninsoare
spre urma unui pas întipărită
în lutul reavăn, presimțind din nord
un vînt cu iz de ghețuri și absențe.
E-o presimțire tandră și ostilă
pupila se dilată-n așteptare
și coaja nerăbdării de pe miez

cu zgomot sec plesnește în auzul
acum mai încordat spre nerostire.
E-o așteptare, nu temută, sigur,
neliniștită însă, deși calmă

a unui anotimp furat uitării
înzăpezit pe buza unei stele
cînd pustiirea numai aparentă
își populează spațiul cu prezent.

Prefigurare

Această zbatere tremurătoare
în crengile castanului
și ziua ce se-anină
de limba ceasului din turn.

E o implozie mocnită
de nervi apatici în oglinzi
și-n trunchiul cast al așteptării
cu sevele întoarse în țărînă.

Ce umbră se apleacă visătoare
sub clopotul amiezei cu sunet desfrunzit
și cine reîntoarcerea așteaptă
în anotimpul alb
prefigurînd fecund promisiunea
acelui înțeles
doar ochiului prea leneș tăinuit ?

E oare zbaterea tremurătoare
de teama unui înțeles prea nalt ?

Ion Arieşanu

Trenul de zece

Se trezi cu senzaţia că ceva nu era în regulă în el şi în afară de el. Geamul era deschis, în cameră se făcuse întuneric şi numai lumina difuză din stradă albea pervazul crăpat al ferestrei. În timpul zilei, strada era înecată de praf, dar odată cu venirea nopţii praful dispărea, cădea roua şi bătrînei Tereza îi plăcea să deschidă atunci geamul. De fapt, băiatului îi convenea că şi bătrîna făcea ceace îi plăcea lui.

Coborî din pat şi începu să se îmbrace. De sub fereastră se ridica mireasma dulce a lăcrămioarelor bătrînei. Serile, cînd el pleca în schimbul de noapte, îi fura cîteva fire de lăcrămioare şi i le ducea lui Emi. Bătrîna ciocăni în uşă cînd fu gata îmbrăcat.

— Ai întîrziat, bătrîno, spuse băiatul şi intră în antreul luminat, în urma ei, apoi de acolo trecu în bucătărie. Pe plită fierbeau nişte cartofi în coajă, îl izbea mirosul de pămînt şi, de altfel, ştia că, serile, bătrînii mîncau de obicei cartofi fierţi sau prăjiţi cu unt sau, simplu, cu sare şi ceapă.

— Ai primit din nou o telegramă, îl întîmpină bătrînul.

Sta lungit pe o dormeză străveche la picioarele lui dormeau, încovrigate, două pisici negre, iar jos, pe o blană roasă, de oaie, picotea căţelul lăţos. Bătrînul se ridică în capul oaselor, întinse mîna spre bufet, luă telegrama împăturită şi o întinse băiatului :

— A cîtea telegramă e asta ? întrebă bătrîna, aruncînd în soba de gătit nişte aşchii care rapid fură cuprinse de flăcări.

— A patra, a cincea, spuse băiatul, în doi peri, şi începu să-şi caute sandalele romane pe sub dormeza bătrînului.

— Sînt şi nebune de-astea care aleargă ele după feciori ? întrebă bătrînul. Eu credeam că nu mai sînt. Împături ziarul, rămas deschis pe burta lui rotofeie, ochelarii însă şi-i păstră pe nas urmărindu-l atent pe băiat cum îşi caută sadalele.

— Unde mi-s sandalele ? se răsti băiatul. Iar mi le-aţi vîrît afund sub pat ?

— În dragoste, cazi în tot felul de nebunii, spuse bătrîna ridicîndu-se, roşie la faţă, cum stătuse ghemuită la gura sobei.

Băiatul găsi în sfîrşit sandalele şi, în timp ce sta aplecat şi-şi lega cataramele, cîinele începu să-i lingă mîinile.

— Şi chiar nu te duci niciodată s-o aştepţi ? continuă bătrînul urmărindu-l atent pe băiat prin ochelarii mici. Ea mereu îţi trimite telegrame s-o aştepţi şi tu de ce nu o aştepţi ?

Băiatul începu să-şi soarbă laptele cald din ceaşcă, „laptele cel de toate zilele“, rămînînd în picioare.

El rămase însă în picioare şi astfel îşi bău laptele.

Bătrîna îi făcea un pacheţel, pusese acolo două ouă fierte, nişte slănină şi fire de ceapă timpurie. Băiatul se uită la ea cum le strîngea într-o foaie de ziar. Pe urmă, văzu telegrama albă, pe masă. Era nedesfăcută. Nici măcar nu-l tenta s-o deschidă. Îi știa de pe acum conținutul : **„Așteaptă-mă duminică la trenul de 10". Și** în celelalte patru, sau cinci, anterioare, pe care ea i le trimisese, zărise scris același text. Fata era nebună de-a binelea. Și el n-avea de gînd să-i facă pe voie unei nebune.

— E încăpățînat, mormăi bătrînul, despăturind din nou ziarul și întinzîndu-l pe burtă, apoi acoperindu-și fața cu el.

— E curajoasă, spuse bătrîna, ridicînd ochii de pe oala în care fierbeau cartofii. În odaie se răspîndise mirosul tuberculelor de pămînt, izul acela dulceag de scrobeală.

— Nu m-a căutat nimeni altcineva ? întrebă băiatul, în timp ce îmbrăca o bluză de vînt. Spuse „altcineva", ca și cum telegrama o socotea tot căutarea cuiva, însă care nu-l interesa.

— Cine să te caute ? se rățoi imediat bătrînul. Ai vorbit tu, ai lăsat tu vorbă cuiva să te caute ? Cine mama dracului să te caute ?

— S-au fiert, spuse bătrîna, împungînd cu furculița un cartof, crăpat de fiert ce era, pe care-l trînti în farfurie. Aburii delicioși ieșeau din carnea albă și pufoasă a cortofului.

— Sărut mîna, spuse băiatul, eu am plecat. Și ieși în curtea întunecată. Bătrînul îi aruncă o privire complice bătrînei, bombăni ceva și zvîrli furios ziarul. Pe urmă, își luă ochelarii jos de pe nas și oftă.

Băiatul ieși afară, văzu bicicleta rezemată de magazia de lemne, cum o lăsase cînd venise el acasă, se apropie de ea și, cu podul palmei, apăsă cauciucul din spate. Se dezumflase. „Are să mă țină oare pînă jos ?", Învîrti comutatorul farului, apoi puse micul dinam în funcțiune. Din nou o telegramă. Nu se liniștește. E o nebună. N-are nici o speranță și ea nu se liniștește". Cînd trecu pe lîngă stratul dens de lăcrimioare al bătrînei, rezemă bicicleta, culese cîteva flori și le vîrî în sîn. Le simțea reci și umede de rouă sub cămașă și începu să rîdă de unul singur „Are să fie călduțe. O să-i dau lui Emi niște flori călduțe". Rîsea încetișor și în timp ce urca aplecat, cu bicicleta în spate, pînă în stradă.

Trecu rapid podul de lemn de lîngă canton. Două locomotive, care trăgeau gîfîind un șir de „micuțe" pline cu zgură de la furnale, îl învăluiră brusc cu un fum negru și compact. Zări în acele cîteva clipe, cît pedală, fulgerînd sub podul de lemn jarul zgurei trimisă afară din uzină, spre Mociur, unde era răcită, măcinată, prefăcută în materie primă pentru industria chimică. Coborî apoi cu frînă Dealul Crucii, trecu pe lîngă cuptoarele Siemens, de jos auzea urcînd vuietul injectoarelor, trepidația uriașei hale și îl izbi mirosul ascuțit al gazelor ; și, ca de fiecare dată, își spuse și acum că „da, ăsta e mirosul natural al oțelului". Trecu apoi pe sub un pod de beton, sus, răsuna duduitul unui tren pe linii, și abia cînd ieși de sub pod văzu o garnitură încărcată cu lingotiere incandescente mișcîndu-se încet spre rampa de răcire. Era întuneric și paralepipedele acelea roșii păreau niște zeități fierbinți și înspăimîntătoare... „Nu se liniștește nebuna, nu se liniștește deloc, mereu telegrame. Trebuie să-i spun și lui Emi, dac-o interesează. Trebuie să fiu cinstit cu Emi".

Pedală vîjîind pe lîngă un mic parc, în interior, văzu băncile înțesate cu tineri, era sîmbătă seara, în apropiere, se găsea o braserie luminată, cei liberi ieșeau, beau bere în braserie, sau sucuri, sau împînzeau orașul, era un oraș al bărbaților, femeile, fetele se găseau mai puține și, la baluri, la restaurante, se înghesuiau patru cinci băieți la o fată. Era un oraș al bărbaților și, totuși, el o avea pe Emi.

Îl întîmpină galantarul luminat feeric al coaforului și stopă. Pe tocul ușii deschise se zărea prinsă o plasă de mărgele care suna la cea mai ușoară atingere. Izbucneau lumini puternice dinăuntru, care se răsfrîngeau la oglinzile mari ce capitonau pereții. Femeile stăteau nemişcate sub căştile albe, ca de zinc, păreau nişte păpuşi acolo şi lui îi veni să rîdă. Se îndreptă prin nişte perdele şi-şi vîrî capul după ele. Emi nu era, în schimb, altcineva o altă fată, masa şi freca de zor faţa unsă cu alifii a unei blonde cu pielea albă care sta întinsă pe o dormează îngustă. Fata care masa nu se întoarse, în schimb, femeia de pe pat tresări și el își retrase rapid capul şi se îndreptă spre casierie, o întrebă pe casieriţă dacă tot acolo după acele perdele lucrează cosmeticienele. Da, tot acolo, îi spuse casieriţa. Atunci îi ceru femeii, dacă nu se supără, s-o cheme puţin pe Emi afară. Casieriţa privi surprinsă la el, îi surîse, înălţă din sprîncenele ei smulse cu fantezie, apoi făcu o mutră plouată.

— Dar nu e, doamne dumnezeule, e învoită pe ziua de azi, Nu v-a spus ? Dacă ar fi...

— Nu e ? se emoţionă băiatul și nu știu ce să facă mai repede cu acele flori caraghioase, încălzite sub cămaşă. Cineva de după perdea, o fată cu părul roşu aprins, se uită la Petru Mihai, apoi, încruntată, își retrase capul.

— O fi avînd ceva, o fi bolnavă ? spuse el învîrtind lăcrămioarele între degete.

— Cine urmează la spălat ? întreabă o coafeză şi o doamnă masivă se îndreptă spre fata care strigase.

— Da, și eu cred că... Moanţi, strigă deodată enervată casieriţa. Roşcovana ieși de după perdea, legănîndu-se şi veni încet spre casieriţă.

— Ce urli, dragă, nu sînt surdă, ce naiba urli aşa ?

— Ce-i cu Emi, edeş, tu nu știi nimic ce-i cu ea ? E învoită de boală, aşa-i edeş ?

Roşcovana privi atent aproape cu impertinenţă la Petru Mihai, apoi apatia i se cuibări din nou pe figură și, cu aceleaşi sprîncene încruntate, se îndepărtă, la fel de leneș, legănîndu-şi şoldurile mari, spre perdea. Şi cîrpele colorate căzură în urma ei.

— Vezi, nici ea nu știe nimic. E nervoasă că a rămas singură sîmbătă seara și știi cum e sîmbătă seara la noi...

— Cine urmează la manichiură ? strigă o fată blondă, subţirică, care sta rezemată la o mescioară, în colţ, cu faţa luminată de o veioză.

— La revedere, spuse băiatul, și neştiind ce să facă mai repede cu florile, le puse pe masa casieriţei.

— Mi le laşi mie ? surîse casieriţa.

— Bună seara, spuse băiatul şi făcu să zornăie mărgelele înşirate pe aţa de la intrare. Ieşi în stradă şi dintr-un salt fu pe bicicletă. De fapt, îşi spunea el pedalînd de zor, Emi avea tot dreptul să facă ce vroia, ce poftea. Cît timp îi dedica ei ? El se găsea mereu în criză de timp, erau atîtea de recuperat, de pus la punct, mereu se vedea în criză de timp. El o lua pe Emi doar la o plimbare, la o cofetărie, la un teatru, de obicei duminica seara, sau sîmbăta seara, cînd nu era în schimbul de noapte. Dar restul săptămînii ? Dar restul vieţii ei cui îi rămînea ? Cine-i cunoştea restul vieţii ei ? „Sînt mereu în criză de timp", îşi spuse ajungînd la podul de peste rîul negru. Apa clipocea dedesubt şi, lîngă malul întărit cu bîrne, la rampa de răcire a lingotierelor, văzu acelaşi tren pe care el îl depăşise şi care acum îl ajunsese din urmă..." Cei din urmă vor fi cei dintîi, şi cei dintîi cei din urmă" surîse el la citatul biblic.

Hala de la Mecanica grea era cea mai înaltă de pe teritoriul vast al uzinei. Şi cea mai nouă. Aveau piese de proporţii gigantice şi maşini unice în ţară, tot de proporţii gigantice. „Tocmai aici e farmecul, îşi spunea Petru Mihai cîte o dată privind la un colos strung carusel, că noi creştem odată cu proporţiile halei şi cu tot ceeace se întîmplă aici. Şi dacă nu mai creştem, dacă vine o clipă în care nu mai creştem, dintr-un motiv sau altul, din criză de timp, să zicem şi nu mai ţinem pasul cu coloşii şi cu ce se întîmplă aici, atunci totul e pierdut pentru noi și asta nu trebuie să se întîmple". Aținti scrutător și aproape mînios pereții înalți de sticlă verde. Îi vedea luminați, auzea vuietul halei și-și spunea a cîta oare că asta nu trebuie să se întîmple.

Își depuse bicicleta în rastel, afară, sub un șopron improvizat pe timpul verii, apoi intră în vestiar și se dezbrăcă. Pe urmă se îmbrăcă cu un halat pentru schimb. Abia părăsi vestibulul, Toni îl zări de departe și veni glonț spre el. Se pare că-l așteptase tot timpul cu o nerăbdare care rămăsese pe figura lui și se transformase, pe încetul, în spaimă sau în altceva.

— Am dat de dracu, spuse el trăgîndu-l repede pe Petru Mihai spre paleta uriașă a rotorului. A venit inginerul pe aici și m-a văzut polizînd lagărele cauciucate. Dracu m-a pus, trebuia să te aștept pe tine. „Ce faci aici? m-a întrebat inginerul. Polizezi? zice și rîde. Apoi, tăios : Cine ți-a dat voie să polizezi, cînd eu v-am ordonat să strungiți?" Am tăcut și el m-a întrebat atunci din nou cine mi-a dat voie. „Petru Mihai, zic eu, șeful meu direct, a spus că e prostie cît Everestul de mare să strungiți caucicul cînd singura metodă posibilă, ca să nu pierzi timp și enerige degeaba, e să polizezi. Că cine a mai auzit să strungești caucicul?" „Are să răstoarne Petru Mihai ăsta al tău litera cărții? Fă cum ți-am ordonat!" zice el și cînd să plece spune : „Cînd vine Petru Mihai să-l trimiți la mine. Și să vii și tu cu el sus la mine". „Am înțeles", am zis eu.

— Unde poate fi găsit acum inginerul? întrebă Petru Mihai salutînd în dreapta și în stînga cîțiva vecini de lucru.

— E sus în birou, a zis că ne așteaptă sigur în birou.

— Bine. Să mergem atunci sus la dumnealui în birou.

— Nu ți-i frică? întrebă Toni și se șterse la nas cu un deget plin de ulei. Acolo unde se atinse rămase o dîră neagră încît părea că acum îi crescuse o mică mustață.

— În ce an te-ai născut tu? îl întrebă Petru Mihai ținîndu-l de mînă.

— În 1946.

— Aha! Ascultă, „Toni 1946" știi tu cine nu greșește niciodată pe pămînt? Nu știi! De ce nu știi tu, mă? îi aplică Petru Mihai un cot în coaste. Dece naiba nu știi, ai? Cine nu greșește niciodată pe pămînt? Află de la mine că proștii nu greșesc niciodată, mă, în nici o epocă. Numai deștepții greșesc. Și mai greșesc și cei care nu tac, care nu vor să tacă, cei care vorbesc arată, critică. Tăcuții, închișii, zăvorîții rămîn victorioși. Ei au asupra noastră puterea tăcerii. Ei nu se dezvăluie, rămîn tari tăcînd, pe cînd noi ne deschidem, noi vorbim și cîte odată pierdem...

— Privește-l! E sus! Ne așteaptă! spuse Toni, ștergîndu-se din nou la nas ca într-un reflex plin de nervozitate. Dacă mă întreabă pe mine, ce să-i mai spun?

— Știi tu cine face cel mai mare rău în lume? Nu știi? De ce nu știi tu, mă? De ce nu cunoști tu lucrurile astea simple? Am numai cîțiva ani mai mult decît tine și crezi că ăsta e un motiv ca eu să le cunosc? De ce nu știi tu, mă, Toni, că cei care fac cel mai mare rău în lume sînt nepăsătorii și nepricepuții? Știi tu ce înseamnă un nepăsător, sau un regiment de nepăsători?

— Urcăm? Am ajuns! spune Toni și se opri în capul scărilor de fier care suiau spre biroul inginerului. Biroul era construit pe piloni de oțel, părea, de la distanță, suspendat în aer ca o nacelă de zepelin. Avea pereții complet din sticlă și o scară răsucită ca un arc desfăcut ce urca pînă la el.

— Cine nu devine din ce în ce mai bun, încetează să mai fie bun, continuă Petru Mihai, ca și cum ar fi monologat singur. Asta o știi? Vezi că n-o știi?

— Vorbeşte la telefon, spuse Toni care se uită în sus spre biroul cu pereţii de sticlă, al inginerului.

Inginerul sta cocoţat cu fundul pe masă şi vorbea la telefon. Cînd intrară cei doi, le aruncă doar o privire orecare, surprinsă, însă nu se mişcă din poziţia dinainte, nu le făcu nici un semn şi vorbi mai departe la telefon.

— „... toate sarcinile-s la zi, rezolvate, „don“ şef, vorbea inginerul la telefon..., „Pisica“ de 50 de tone e făcută. Se lucrează la „Pisica de 175“. În două trei zile maxim... Don şef... Lasă-mă, tovarăşe, că vorbim. Tovarăşul Suha? Eu! Ultima am avut-o vineri. Nu mi-a spus de greutăţi cu macaraua. Numai cînd îi dau eu podul. Aici. Da! Cine sînteţi? Nu închide! Nu închide, tovarăşe... Iar s-a băgat. Mai repede, că n-am înţeles, don şef. Da... Aici nu ştiu, nu cunosc...“.

Petru Mihai privi prin biroul auster al inginerului de secţie şi nu văzu decît un scaun şi acela ocupat cu nişte dosare şi ziare. Luă dosarele în mînă, le depuse pe genunchi şi el se aşeză pe scaun. Inginerul vorbea înainte la telefon. Îi văzu mişcările şi văzu cum un picior i se bălăbănea pe marginea mesei şi cu faţa lui mică cam palidă atît de bine cunoscută lui, cu nasul acela prea mare şi părul blond şi lins se schimba cînd vorbea, cînd trecea de la o emoţie la alta“. Nu-i un băiat rău, dar încă nu înţelege. Ori cine poate să nu înţeleagă imediat. Am fost colegi buni, am fost prieteni, puteam ieşi şi eu un inginer ca el, dacă nu o păţeam şi uite că acum, de cînd a venit el aici, i se pare că mereu mă opun lui, că-i surp lui autoritatea, că nu vreau să-l ascult. Ca şi cum ascultarea asta oarbă ar face parte din mine, ca şi cum el nu m-ar cunoaşte şi nu ar şti că ori ce altceva aş fi în stare să fac, numai să mă lase să rămîn aşa cum sînt şi cum cred eu că sînt şi cum ştiu eu că m-a făcut mama.

— „... am, primit cîţiva scoşi din efectiv, don şef. Dar nu produc mai nimic cu ei, vorbea calm inginerul. Chiar aici la mine, în birou, am o mostră am probă de asemeni eroi. Da, da, am înţeles don, şef“, începu să rîdă el la telefon, ca după o replică bună a celui de la capătul firului, care l-ar fi putut determina să rîdă.

Faţa inginerului, cînd rîse, se făcu mai mică, primi nişte încreţituri în jurul gurii, ca la oamenii bătrîni, şi rîsul îi ieşi de asemenea cîrîit, ca la oameni bătrîni, şi Petru Mihai se întristă fiindcă surprinse rîsul acela. „Cît de rapid a uitat totul. Cînd mie mi se pare că totul a fost parcă numai cu o lună în urmă, sau cu un an în urmă şi asta fiindcă eu am luat-o de la firul rupt. Seralul, oboseala serilor, a nopţilor, ultimul an, maturitatea, pregătirea pentru examene şi apoi lovitura. Aveam un orar strict. Nici o oră în plus pentru noi. Pentru nimeni. Aveam ore numai pentru citit, memorat, învăţat, eram amîndoi în criză de timp. Rămîneam cîteodată o oră două în clasele goale, femeia mătura şi noi stam şi rezolvam o integrală. Odată, acum nu de mult, reîntors inginer, el mi-a spus într-o seară, pe cînd mergeam spre casă. Treceam pe lîngă şcoală şi în clasele acelea, unde fusesem şi noi, era încă lumină şi în băncile acelea învăţau acum alţii şi el mi-a spus atunci: „Îţi aduci aminte cum eram noi doi la seral în criză de timp?! Am spus că-mi aduc. Da, îmi aduc într-adevăr aminte, fiindcă eu am rămas încă şi azi în aceeaşi criză de timp. Pe mine, viaţa m-a lovit cum a vrut ea. M-a întors cum a vrut ea şi m-a făcut cnocaut. Viaţa mi-a dat boala aceea mizerabilă, pe care am dus-o cîţiva ani în spate. Aş fi putut rămîne un infirm, unii rămîn, dar eu am izbutit să mă ascund de infirmitate, să mă refac. Dar el a uitat şi acum ştie foarte bine să umileasc. Auzi, Toni nu produce nimic. Chiar şi faptul că Toni învaţă cu greu să producă ceva, tot înseamnă şi asta un produs. Unul spiritual, bine înţeles, de creştere, pe care nu-l socotim cu metrul, cu cîntarul sau cu şublerul“.

— „...alo, da, don șef, am primit cinci oameni. Nu, eu n-am să mă apuc acum să le fac educație. Să le-o facă alții. Mie să-mi dea randament, dacă nu-mi dau randament imediat... Nu, nu mai am nimic, don șef. Deci pot să vin liniștit luni la operativă? Don șef, alo, da, vorbim, tovarășe, vorbim, tovarășe, adică nu, nu mai vorbim..."

Toni rămase singur împietrit lîngă ușă. „Mustața" lui de ulei se observa distinct, lucioasă, sub nas. Privi ca pentru o încurajare, scurt spre Petru Mihai, dar nu reuși să-i prindă privirea fiindcă Petru Mihai își trimitea acum privirile peste forfota nocturnă a halei. Luminile halei, luminile de la strungul carusel, de la „Gilli", de la mașinile de frezat, scînteierile albastre ale aparatelor de sudură, care țîșneau undeva în capătul mai întunecat al halei, unde se lipeau piesele uriașei turbine de douăzeci și doi MW, mișcarea din hală, uruitul macaralei, a cărei umbră plutea peste mașini, oameni, unelte, toate, de acolo de sus, el le vedea perfect și-i păreau micșorate la proporțiile unui joc de copii, deși știe bine că nu putea fi joc..." Și această Emi, se gîndi el subit cu puțin în urmă, privind în gol, această Emi ar fi putut să nu plece înainte de a fi venit eu să o caut. Atîta e tot timpul cît o văd eu pe zi. Cîteva minute. Măcar pînă îi dădeam florile. Pe urmă, putea să plece. Măcar să știe să mă mintă puțin mai frumos. Poate dacă mințea mai frumos, o credeam. Adică, mi-ar conveni să mă mintă? Într-un fel sau altul, poate că tot ne mint ele cîte puțin și poate că nici nu știm dacă asta nu se convine".

— Nu te-am pofitit să te așezi pe scaun! Nu vedeai că e ocupat? spuse inginerul trîntind receptorul în furcă.

— Nu m-ai pofitit, tovarășe inginer, dar m-am poftit eu. Era un scaun ocupat de dosare și un dosar nu e un om și nici un om un dosar.

— Ce se întîmplă cu tine mă Petre, se liniști brusc inginerul, o iei razna? Ce facem, mă?

Veni spre el și-l luă de umeri.

— Cum adică, Emile? se liniști și Petru Mihai.

— Mi se pare c-o iei razna, se întărîtă din nou inginerul părîndu-i-se c-a fost luat prea repede de slăbiciune, că a uitat de autoritatea lui. Dai aici în secție, la mine, ordine peste ordinele mele, vii cu ințiative proprii, propui metode trăznite, influențezi cadre tinere și deschizi poarta spre anarhie?

— Oho. Un adevărat dosar. Tovarășe inginer, spunea cineva, nu-mi aduc aminte cine, că obiecțiile se nasc din simplul motiv că cei care le ridică n-au descoperit ei înșiși ideea, tovarășe inginer.

— Iertați-l, tovarășe inginer. Am greșit. Pedepsiți-ne, spuse Toni, cu ochii aproape în lacrimi, dar iertați-ne.

— Iartă doamne pre el, pre slabul duh, spuse Petru Mihai ridicîndu-și ochii spre tavan.

— Nu fi impertinet!

— Mi s-a spus că m-ai chemat, tovarășe inginer. M-am prezentat.

— Văd... Dar în ce chip?

— Dacă vedeți, vă rog să mă lămuriți. Eu mă grăbesc. Atîți timpi morți. O groază de timp.

— Te grăbești? Nu mai spune! Și de ce te grăbești, Petru Mihai? Ca să-mi arunci ordinile la coș?

— Sînt și coșurile bune la ceva.

— Vrei să te dau pe ușă afară?

— Trebuie să cobor mai întîi atent scările, tovarășe inginer.

Inginerul tăcu. Se așeză la masă, cu spatele la cei doi și aprinse o țigară. Trase cîteva fumuri și privi peste hală. Telefonul zbîrnîi de cîteva ori. Puse receptorul la ureche, apoi îl trînti în furcă.

— Mă, Petre, mă, vorbi inginerul, cu spatele întors spre cei doi. Ți-am spus eu, mă, mai de mult, să te astîmperi. Mi-ai făcut destule boacăne. Adu-ţi tu numai aminte cîte mi-ai făcut tu mie şi tot nu te-ai gîndit încă să te astîmperi... Fii odată om, mă!

— Îmi aduc aminte, Emile, spuse acum liniştit Petru Mihai, cu o voce moale, şi mi-i milă de tine, dar tot nu pot să mă astîmpăr. Tu ştii, cunoşti că ăsta e păcatul meu capital şi oamenii îmi cer să mă liniştesc şi eu nu pot de loc să fac aşa ceva...

— Petru Mihai, adu-ţi aminte cîte mi-ai făcut şi linişteşte-te, băiete, strigă scos din fire şi aruncă ţigara în colţul biroului.

— Iertaţi-ne, tovarăşe inginer, scînci Toni.

— Cum o să mă liniştesc, strigă şi Petru Mihai, scos din fire. Cum poţi să mi-o spui asta tocmai tu? Ce pastilă vrei să-mi recomanzi tu să mă liniştesc? Adu-ţi aminte cum era aici cînd am pornit noi primele turbine hidraulice! Dărîmam hala veche şi clădeam peste ea hala nouă. Munceam şi dărîmam clădind şi timpul ne strîngea de gît, eram mereu în criză de timp. Era cel mai greu început din viaţa mea şi din viaţa secţiei. Porneam de pe un loc gol, ne omoram cu piesele, nu aveam scule, sedeveul noi l-am creat, erau piese uriaşe şi lucram greu cu ele, pînă a venit maistrul Anuţa, cu ideea sudării lor într-o piesă unică. Pe urmă, cu paletele rotorului. Aveau un profil blestemat. Nu-l puteam prelucra la nici o maşină. A trebuie să-l turnăm, pe urmă, să-l prelucrăm. Dar piesele alea de 3 metri înalte, de 6—7 lungi, cu unghiuri de 142? Să trasezi aşa piese? Să ai grijă şi la milimetri că, dacă nu, arunci piesa la gunoi şi n-o poţi cumpăra nici dacă vinzi două străzi? Începeam, stricam, începeam stricam şi aşa mergea trasatul şi, cîteodată, ne încurcam de nu ne mai descurca nici constructorul. Învăţam greşind şi am greşit căutînd. Dar ce ştii tu de astea? Tu ai stat departe de astea. Ai venit pe urmă. Ai venit acum. Şi atunci tu, inginere, îmi spui de ce nu mă liniştesc? Dacă ne-am fi liniştit toţi şi toate oare cum ar fi fost? Acum punem la punct fiecare amănunt, acum avem o experienţă în spate. Avem hidrocentrale cu turbinele noastre, merg drăguţele ca ceasul şi eu mă opresc la nişte lagăre cauciucate, pe care în loc să le strungesc, am găsit că e mai economic, mai practic şi mai rapid să le polizez? Ai văzut tu vreodată să strunjească cineva cauciucul, tovarăşe inginer?

Inginerul se ridică şi deschide uşa.

— Poftim, eu am terminat ce aveam de spus.

— Vă rog să ne iertaţi, tovarăşe inginer, repeta Toni. N-am vrut deloc să vă supărăm...

— Ştii în ce constă valoarea unui om, Emile? spuse Petru Mihai depunînd dosarele şi ziarele din nou pe scaun. În ceea ce dă el, nu în ce este capabil să primească. Asta n-o spun eu. A spus-o Einstein...

Inginerul tăcea, ţinea cu mîna uşa întredeschisă, pînă ieşiră ei. Atunci o trînti în urma celor doi. Sticlele pereţilor zîngăniră şi-o bucată de chit căzu în capul lui Toni, care începu, dintr-un motiv sau altul, să rîdă ca un prost. Rîdea şi cobora atent scara în spirală. Petru Mihai venea după el.

Noaptea aceea Petru Mihai poliză, în loc să strungească, încă vreo trei lagăre cauciucate. Inginerul plecă pe la ceasurile unsprezece. Înainte de plecare, spuse c-avea să-i discute atitudinea la „operativă“ — deşi poate că acolo nu se discută aşa ceva. „Bine, dacă sunt un băiat atît de bine înzestrat încît să merit o discuţie, puteţi să mă discutaţi, tovarăşe inginer. Nu mă supăr. Dimpotrivă“, spuse Petru Mihai, cum sta atent şi poliza.

În zori părăsiră schimbul şi Toni se luă după Petru Mihai. Îl întărîtă cu o întrebare:

— Spune, nu-i aşa că eu nu sînt vinovat? Nu-i aşa?

— Nu, tu nu eşti vinovat, fiindcă n-ai încă conştiinţa puterii şi a curajului pe care trebuie să le aibă un om întreg. Ştii care e măsura curajului tău, Toni? îl întrebă Petru Mihai, în timp ce mergeau încet parcurgînd podul de lemn de peste rîu. Măsura curajului, băiete, e pînă unde se întinde teama ta. Fiecare om își fixează singur o graniță a curajului său. Ea e în el. Poate că nici nu poți ieși din granița asta. Totul e ca să existe...!

Mergeau amîndoi încet, făcuseră un duș cald, pe urmă unul rece, se simțeau înviorați deși oboseala nopții trecuse în gesturile lor lente. Rîul, alături, curgea negru, gros, viciat de chimicale, se vînzolea peste prundișuri, jos, în matca lui de piatră. Mergeau astfel, unul lîngă altul, Petru Mihai își ducea bicicleta de ghidon și vorbea : „De pildă, curajul meu în hală e mai mare ca oriunde. Aici mă simt eu cel mai curajos, fiindcă știu să cred în mine și să fiu eu. E tare greu să fii tu în toate. Ai să vezi asta pe parcurs, numai să mai crești puțin. Ies pe urmă afară, bat orașul, mă întîlnesc cu altul, cu cineva care-i mai puternic ca mine, nu la pumni, bineînțeles, ci așa, mă întîlnesc și cu o fată, să zicem, și-mi piere deodată tot curajul. Încep să devin laș, și incapabil, și mieros. Stau deci cu acel sau cu acea cineva și nu mă mai simt în apele mele, nu mă mai simt eu, nu mai am punctul meu de vedere, dau îndărăt, pierd terenul, încep să devin laș și stau ori fug sau mă las dus de acel cineva de lîngă mine“. „Așa mă simt și eu cîteodată sau întotdeuna, spuse Toni, adică mă simt influențabil“. Uite, mă întîlnesc, să zicem, cu o fată, continuă Petru Mihai, neauzindu-l parcă pe Toni, cum ți-am spus, și față de fata aia mă simt deodată foarte laș. Fiindcă, să zicem că-mi place de fata aia și n-ar trebui să-mi placă fiindcă ea mă fură, ea nu e omul căutat de mine, ea n-are sufletul meu, însă eu sînt laș, nu-i spun, și ea mă atrage în capcane, e o bestie prea frumoasă ca să nu cad în capcanele ei și în genunchi să nu-i cad și să-i pup genunchii și ea, atunci, mă învinge. Și, asta, faptul că ea mă învinge, mă pune pe gînduri de un timp încoace, băiete. Faptul că e mai tare ca mine și eu sînt prea laș, mă consumă pe mine și ea, pe deasupra, îmi fură și timpul. Sînt mereu într-o criză de timp. Am atîtea de recuperat de recîștigat și uite că eu mă aplec în fața ei, devin mic în fața ei și pe urmă simt din nou o săptămînă parcă aș avea praf de sticlă sub cămașă.

Intrară într-un bufet lacto. Era duminică dimineața. Bulevardul central fusese stropit încă din zori, asfaltul lucea și bufetul în care intrară ei era fără clienți, cu sticlele de lapte lucind acolo, stivuite în plasele de sîrmă albă, cu borcanele de iaurt și telemeaua picurînd de apă. Era duminică dimineața, oamenii se sculau mai tîrziu și ei erau primii consumatori. Petru Mihai intra în fiecare dimineață în acel bufet lacto, după schimbul de noapte. Cumpăra o sticlă de lapte și îl bea așa rece, pe nerăsuflate, ca pe-o apă. Ceru și acum o sticlă cu lapte și Toni ceru iaurt. Femeia îi servi, era grasă, rumenă, în halat alb, ca la farmacie. Toni luă cîte o linguriță din iaurt, o înghițea, pe urmă vorbea : „Spune, nu-i așa că nu sînt eu vinovat ?“ „Nu, tu nu ești vinovat și ți-am spus de ce. Tu nu ai încă conștiința propriului tău curaj, așa că nu poți fi vinovat. Eu asta am vrut să-ți spun. Asta am vrut să fac eu cu tine“. Lasă-mă dracului, se văită nenorocit Toni. Ce-ai făcut cu mine ? Ce-ai vrut tu cu mine ? De ce m-ai vîrît în chestia asta ? Inginerul n-are să mi-o ierte toată viața. O să mă țină minte, n-ai grijă tu“. „Și dacă o să te țină minte, ce se întîmplă ? întrebă Petru Mihai, golind ultima picătură de lapte rece din sticlă. Asta e ceva frumos, cînd cineva să te țină minte pentru un lucru oarecare, bun sau rău. Eu, de pildă, am să țin minte toată viața momentul cînd maistrul Anuța mi-a spus odată, după o păruială serioasă în secție, din cauza unor defecțiuni survenite de pe urma lașității unora, mi-a spus : „Omul trebuie să fie el însuși. Ori, cît l-ar costa“. Lasă vorbele astea mari, spune Toni, trîntind lingurița în sticla golită de iaurt, că ele nu mă îngrașă, pe mine, nici nu mă fac mai vesel“. „Dar dacă ți-aș da eu acum un pumn, să zicem, ai fi tu mai vesel? îl întîrîtă Petru Mihai. Toni ieși, cu capul între umeri, din bufetul lacto.

Din bulevardul larg emana o răcoare și o curățenie de duminică. Totul, în jur, pietonii, rondurile, ferestrele caselor, galantarele, poate și păsările ascunse în boschete aduceau o curățenie, un aer de duminică. Numai ei doi, în hainele lor obișnuite de lucru înaintau obosiți spre case și vorbeau despre niște lucruri care ar fi putut să stea mult timp ascunse în ei, fără să le cunoască nici unul, dacă noaptea aceea și ce se întîmplase în noaptea aceea nu le-ar fi declanșat. Toni îi spunea din nou că el nu are nici o vină numai vina de a-l fi ascultat docil. Dar nu vina de a fi pornit el o acțiune cu de la sine putere. „Bine, îl calma Petru Mihai, am să le spun eu exact așa cum zici tu. Numai lasă acum, nu te mai gîndi la asta, dădu el trist din cap, lasă, mergi liniștit acasă și culcă-te..."

Răsărise soarele și ei mergeau amîndoi pe bordura bulevardului, pustiu la acea oră, doi tineri și o bicicletă, vorbind despre lucruri care se petrecuseră cu ei și între ei, în acea noapte. Ajunși în centru, Petru Mihai îl întrebă dacă mai are de gînd să-l conducă. El mai avea de făcut un drum înainte de casă. Da, îl va conduce, spuse Toni. Ți-i frică al naibii să rămîi singur acum, așa-i, surîse Petru Mihai. Toni tăcu și păși lîngă el rezemînd o mînă pe ghidonul bicicletei, așa că acum erau doi care duceau bicicleta aceea.

Ieșiră din centru, ajunseră aproape de terenurile de sport ale orașului și străbătură un teren de handbal în șapte. Era dat cu zgură roșie și, în seara care trecuse, avusese loc acolo o gală de box în aer liber. Ringul mai rămăsese încă ridicat în centrul terenului, cu funiile lui, cu scaunele pentru arbitri și manajeri, aduse din cabine acolo, și de o parte și de alta, cu băncile pentru spectatori și, între intervale, cu veșnicile coji de semințe, cu cornete goale de hîrtie, cu bilete de intrare rupte, cu tot ceeace arată dezolant și trist acolo, pe terenul gol, ca după o jefuire. În mijlocul băncilor sătea o pereche, o fată și un băiat strîns îmbrățișați.

— Cine-i vinovatul, spune? întrebă Toni, în șoaptă, întorcînd mereu capul spre cei îmbrățișați, care nu-i vedeau, nu-i auzeau ca și cum vocea lui nu ar fi putut să-i conturbe.

— Eu ți-am dat mînă liberă, spuse Petru Mihai, ridicînd bicicleta peste o bancă, eu sînt deci vinovatul...

— Și cum ies eu din încurcătura asta, suspină Toni, privind tot timpul spre cei doi, de pe bancă. Vru să se așeze și el pe o bancă, însă Petru Mihai spuse.

— Vino, că în chestia asta vrem să fim fiecare singuri...

Trecură de terenul de handbal, tinerii nu se mișcară de pe bancă, nu priviră la ei și, ajunseră la periferia orașului, la o veche colonie a fostei societăți siderurgice. Și Toni nu-și dădu seama că Petru Mihai îl dusese în fond în aceaa parte a orașului fiindcă avea el interes să-l ducă. Mai erau acolo cîteva case vechi și răzlețe, apoi se ridica un cartier nou, cu blocuri turn, un cartier cu cîteva mii de apartamente.

— Ce ți-am spus eu mai înainte? îl întrebă deodată Petru Mihai oprindu-se lîngă un șir de case cu frontonul albit de soarele dimineții.

Copacii de lîngă garduri își țineau neclintite frunzele ude de rouă și soarele, bătînd în ele, le făceau și mai verzi și mai luminoase.

— Nu mai țin minte nimic, mi-ai spus prea multe, scînci Toni.

— Ți-am spus că și eu, într-o privință, sînt laș. Acum ai să vezi măsura lașității mele. Uite, am ajuns.

Petru Mihai rezemă bicicleta de gardul de la stradă. Era o casă tip, cu un antreiaș la mijloc și, de o parte și de alta, cu cîte o cameră. În spate, curtea. Traversară grădinuța din față, toate casele aveau asemenea grădinuțe, aveau flori de mai, înflorite și ude.. Ciocăni la ușa antreului și deschise gazda. O femeie mică, uscată, văduvă, care își închiria camera cealaltă, goală, de cînd îi murise bărbatul. Toni auzi din stradă frînturi de conversație. „Da, a plecat aseară... Nu, n-a venit încă... Poftiți în cameră... Ce să-i spun dacă vine?..."

Petru Mihai nu intră. Reveni în stradă și-și luă bicicleta. Trecură de casa gazdei și femeia sta încă tot în pragul casei și-i urmărea pe ei cum se îndepărtau. Ajunseră la colțul străzii, era o laviță la poarta unei case, sub un dud vechi și acolo se opri Petru Mihai.

— Și-acum o să așteptăm, spuse el. Tu du-te acasă. M-ai condus frumos pînă aici, mi-ai ținut de urît, dar tu nu ai de ce să aștepți cu mine. Hai du-te acasă.

Toni tăcea. Se așeză pe laviță și își aprinse o țigară. Chipul său și tot ce era sub chipul său, pînă atunci chinuit de problema vinovăției, începu să se destindă, să se însenineze, o înseninare tîrzie, care venea abia în clipa cînd celălalt începea să sufere. Vedea suferința cum se lovea de Petru Mihai, parcă ar fi fost un copac pe care îl clatină vîntul, vedea trăsăturile sale devastate de chin și, deodată, Toni pricepu că trebuie să fie el mai curajos în acel moment și să nu-l lase singur, fiindcă Petru Mihai în acel moment nu mai era el, cel pe care-l știa, nu mai era el deloc. Fumau amîndoi, nu vorbea nimeni și ochii lui Petru Mihai erau parcă întorși ca într-o halucinare spre capătul străzii. Fumară cîteva țigări. Toni avea un port-țigaret de piele și scotea mereu acel port-țigaret, îl servea pe Petru Mihai și începea el să vorbească, să povestească ce i se întîmplase lui odată cu o fată. Vorbea și rîdea, făcea mare haz de povestea aceea a lui, pînă cînd Petru Mihai îi puse deodată palma pe braț și spuse:

— Taci!

În partea opusă a străzii apăru o motocicletă care opri în dreptul casei femeii. Emi coborî, își bătu fusta și rămase cîteva momente în fața celui de pe motocicletă. Era un ins cu ochelari, nu-l cunoșteau de la distanță cine era, dar chiar dacă l-ar fi cunoscut, asta nu mai avea nici o importanță. Se pare că Emi îl invită înăuntru. Insul însă nu coborî de pe motocicletă. Sta cu picioarele rezemate de pămînt, motocicleta pîrîia sub el și Emi îl trăgea de mînă. Pe urmă, tipul întoarse și dispăru cu motocicleta care lăsa în goana ei o trenă de praf. Emi mai rămase un moment în poartă, înălță poșeta în aer, făcînd semne, pe urmă intră.

— Vrei să te duci din nou acolo? spuse Toni și se ridică. Te însoțesc dacă vrei.

— E frumoasă, nu-i așa? mîrîi Petru Mihai și-și strivi țigara.

— Hai, spune că vrei s-o vezi, să-i comunici și tu ceva, se rugă Toni, trăgîndu-l de mînecă spre casă. Hai, spune că vrei să te duci la ea.

— Să mergem, spuse Petru Mihai și întoarse spatele casei.

Erau la marginea orașului, o pădurice rară de salcîmi tineri se înălța aproape de ei, și un fum subțire, mai de grabă un abur al dimineții, plutea prin pădurea aceea rară și tînără. Deasupra, în cerul clar, se legănau straturi de fum roșu, mișcîndu-se lent, duse de vînt, de la Mociur spre Moroasa. Era acolo o pădure rară de salcîmi și Petru Mihai își dădea seama că era rară și tînără și tristă, așa cum sînt pădurile triste cîteodată, cu copacii aceia tineri, abia înfrunziți, care așteptau timpul lor de înflorire, în acel aprilie timpuriu. Se puseră jos pe pămîntul tare și rece și tăcură. De undeva, de la marginea orașului, dinspre grădini, din vreo curte sau vreun cerdac, se strecura pînă la ei o melodie de armonică veche. Desigur, cunoșteau și ei că era o armonică veche, fiindcă acordeonul avea alt timbru, armonica însă era cu totul altceva, avea o patină a ei, o răgușeală a ei, o tristețe de duminică dimineaţa, armonica se potrivea bine cu pădurea aceea ingenuă şi cu ei în acel moment, se potrivea de minune cu tot ce trebuia să se potrivească atunci.

— Nu ştiu dacă ai iubit cîndva, spuse Petru Mihai stînd cu faţa vîrîtă în iarbă mică şi inspirînd mireasma ei crudă. Nu ştiu dacă ai iubit, însă dacă n-ai iubit, vei iubi şi e bine să afli asta şi de la mine. În iubire nu există limită. Sau există aceea pe care ne-o fixăm noi singuri. Mai dă-mi o ţigară... Ţi-am fumat toate ţigările... Mulţam... În iubire, însă să trăieşti pînă la oboseală, pînă la durere. Asta e totul. Şi în asta stă tot secretul. Altfel, ce rost ar mai avea ? Vezi, eu sînt un oarecare laş, aici, în povestea asta. Ştiu că ea e o oarecare, am ştiut mai de mult asta, şi, totuşi, o accept. Am eu o fată minunată, o fată unică pe pămînt, care ţine la mine de cînd eram copii. Ne jucam prin holde, acasă în sat, şi ne tăvăleam în joacă prin holdele acelea coapte. Ea e acum învăţătoare acolo în sat. Am întîlnit-o de mai multe ori, cînd am mers pe acasă şi ea ţine la mine ca mai de mult, sau altfel ca mai de mult, şi îmi trimite mereu telegrame să mă duc duminica s-o întîlnesc la trenul de zece şi dacă eu nu mă duc, nici ea nu vine la mine. Stă acolo singură în gară şi pleacă imediat cu trenul următor. Pe cînd, bestia asta frumoasă ştiu că are să mă caute acasă, azi sau mîine, şi totul are să pornească de la capăt. Ea are şi pe alţii, dar mă are şi pe mine. Eu îi sînt papă-lapte şi nu pot renunţa la ea. Eu mă tăvălesc cu ea şi fac prostii pentru ea şi asta n-are să mi-o ierte nimeni. Asta să nu mi-o ierţi nici tu...

Tăcu şi-şi înfundă din nou faţa în iarbă. Apoi, după o vreme :

— Cum miroase de frumos pămîntul. De-ar mirosi toate atît de frumos ca pămîntul. De-ar mirosi toate atît de frumos şi de curat ca pămîntul. Uite, ştiu multe despre cum trebuie să fie aceea pe care trebuie s-o iubeşti în viaţă. Ştiu că adevăratul sentiment de dragoste dintre un bărbat şi-o femeie se naşte atunci cînd fiecare e sigur că el e întruchiparea idealului celuilalt. Ştiu toate poveştile astea. Mai ştiu şi o mulţime de lucruri şi altele şi ştiu că valoarea unui om nu stă în ce e în stare el să primească de la viaţă, ci în ce dă el. Dar ce folos, cînd ea nu dă nimic, Toni dragă. Ea numai primeşte, primeşte, primeşte. Şi acum, spune tu, Toni dragă, ce valoare poate avea ea ? Ce valoare pot avea eu ?

Toni auzea melodia armonicii suind pînă la ei în pădure, cînd mai puternic, cînd mai estompat, după cum bătea boarea care mişca frunzişul firav al salcîmilor. Fuma, asculta melodia, şi se simţea neasemuit de bine... Parcă nu mai încerca nici o temă, se simţea ca şi cum ar fi fost în stare să facă în acel moment un act de curaj.

— La ce oră soseşte trenul în gară, acum duminică dimineaţă ? întrebă Toni, la un moment dat.

— Ce te interesează ? spuse Petru Mihai.

— Vreau să ştiu la ce oră soseşte trenul. Trebuie să aştept eu pe cineva la gară.

Petru Mihai, în clipa aceea, sări de pe pămînt, se făcu palid. Îşi ridică bicicleta, răsturnată în iarbă, privi atent la Toni, la faţa aceea tînără, de pe care adolescenţa abia fugise, privi apoi repede la ceasul de mînă şi zise :

— La zece soseşte trenul în gară, adică nu. La 9,56 de minute.

După ce spuse toatea astea, începu să alerge prin pădure, spre şoseaua pustie şi albă care se zărea la marginea pădurii. Fugea ţinînd bicicleta de ghidon şi cauciucurile săreau la cîte-o ridicătură de pămînt, vrînd parcă s-o ia singure la vale. Toni se ridică de pe iarbă şi se duse încet pe urma celui care fugea.

Petru Sfetca

Teafăr rîul cu nestemate...

Teafăr rîul cu nestemate,
Pe podul însufleţit
înviorarea mea în urma şoimilor,
ca o ploaie tămăduitoare
prăbuşită prea sigur.
Voi vorbi
cu vînătorii paşnici.
Flintele lor
în imperiul neclintit
şi lîna moale a unor comori
printre ierburi înalte.

Salamon Lászlo

Puterea cuvîntului le-aş da-o

Florilor le-aş da ochi
ca să poată vedea în ochii mei
beţia frumuseţii lor
urechi le-aş da mărilor
ca să poată culege de pe buzele mele
glasul încîntării.
Inimă i-aş da muntelui şi văii
ca să simtă căldura inimii mele,
luminii i-aş da mîini

ca să-mi risipească de sub tîmple
gîndurile săvîrșirii.
Tuturor ființelor care nu cuvîntă
le-aș da mîndra putere a cuvîntului
ca minunata melodie a existenței
într-un cor gigantic să o transforme.
Spațiile infinite ale Galaxiilor
le-aș învesti cu harul gîndirii
ca să ne poată împărtăși misterele lor
și ca sezamul minunilor să se deschidă
iar corabia privirilor noastre
să poată ancora în porturile
infinitului.

In românește de AUREL BUTEANU

Romulus Cojocaru

Chemare

M-ai chemat
Cu glas sunător din apele bucuriei
Venind parcă din toate iubirile pămîntului,

Mă oglindesc
În toată profunzimea firii
Simt că mă renasc în toate culorile

Mă simt multiplicat în diamantul luminii
Peste umăr, privesc Fata Morgană din gînd
Cu palmele ridicate spre soare.

Chipul mi-l oglindesc în undele curcubeului
Atît de transparent în zenit
Cînd firul de vînt
Inelează culorile, concav și pur.
Mă sprijin cu fruntea de bolțile amiezii
Peste care trec sonore fîntînile adîncului
Zvîcnite în răstimpuri, ca un plîns de răchită
Peste umeri îmi ning diminețile iubirii
Stropi de aur cristalin
Și nu mai sînt cel care am fost.

Chemarea ta
Se rostește deasupra timpului
Și privirile-mi nasc luceferii veacului
Din care-mi sorb lumină.

Aurel Cosma la 70 de ani

La sfîrşitul lunii noiembrie 1971, Asociaţia scriitorilor din Timişoara — continuînd seria de manifestări omagiale dedicate scriitorilor din această zonă a ţării — l-a sărbătorit pe Dr. Aurel Cosma, cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viaţă.

Scriitor şi publicist cu o activitate ce se întinde pe o perioadă de aproape o jumătate de secol, Dr. Aurel Cosma este autorul a numeroase şi preţuite cărţi de evocări, de istorie literară şi culturală bănăţeană. A publicat, de asemenea, însemnări de călătorie, schiţe şi povestiri, fiind în acelaşi timp, un animator prestigios al vieţii literare din aceste locuri. Revista „Luceafărul", pe care a iniţiat-o şi a condus-o un timp, a fost una dintre cele mai interesante din cîte au apărut la Timişoara, înainte de Eliberare, o revistă care, promovînd în primul rînd talentele de-aici, a fost deschisă unui larg cerc de colaboratori, adesea de înaltă valoare. La 70 de ani, Dr. Aurel Cosma este un scriitor deosebi de activ, colaborînd asiduu la revista noastră, pregătind cărţi de evocări, studii de istorie literară etc.

Sărbătorirea Dr. Aurel Cosma a ocazionat reîntîlnirea unor scriitori bănăţeni care au trăit şi au lucrat la Timişoara în trecut, o generoasă participare a scriitorilor şi oamenilor de cultură din toate generaţiile. Despre activitatea sărbătoritului au vorbit : Anghel Dumbrăveanu, secretarul Asociaţiei scriitorilor din Timişoara, Dr. Doc. I. D. Suciu, cercetător principal la Institutul de istorie „N. Iorga" din Bucureşti, Franz Liebhard, Petru Vintilă, Pavel Bellu, Andrei A. Lillin. Un moment inedit l-a constituit salutul adresat sărbătoritului de către ţăranul condeier Petru Petrică.

Dr. Aurel Cosma a încheiat manifestarea literară evocînd episoade din activitatea domniei sale, făcînd confesiuni de un interes deosebit.

Publicăm mai jos un scurt interviu cu Dr. Aurel Cosma.

Interviu cu Aurel Cosma

— *Cum vedeți viața literară din Timișoara de azi ?*

— Prin contactul permanent cu scriitorii de aici mi-am dat seama că există o generație de creatori care trăiesc într-o comunitate de idei și de aspirații. Noua generație (sau noile generații) ale orașului au avut și au la dispoziție condiții de lucru care nu existau altădată. Generația mea e legată prin ceea ce a avut ea mai bun de generațiile tinere ; reversul e valabil și aceasta mi se pare un lucru pozitiv. Din bogata activitate reținem ceea ce e valoros ; ne debarasăm, în numele atitudinii active, de nesemnificativ. Cum n-am fost niciodată adeptul regionalismului literar, cred că nu trebuie să vedem problemele din unghiul îngust al unui provincialism explicabil oarecum altădată.

— *Care prietenii literare din cariera Dvs. de animator v-au lăsat o amintire deosebită ?*

— Nu numai cei care au colaborat la revista *Luceafărul* dar și mulți alții cu care am lucrat împreună în cîmpul creației literare sau al publicisticii. De pildă, în primii ani de după Unire (1919—1921) la începuturile mele de ziarist, am avut strînse legături cu Camil Petrescu, prieten cu mine atunci. Am publicat în ultimii ani o serie de evocări despre Camil Petrescu, așa că nu voi insista asupra anilor în care l-am cunoscut. Tot în amintiri voi mai scrie și despre dramaturgul Alexandru Kirițescu care în 1922 conducea la Timișoara ziarul „Nădejdea“, ziar la care eu eram redactor. Îmi amintesc cu drag de Cezar Petrescu, prieten bun al meu, care m-a ajutat să pornesc la drum cu revista *Luceafărul*. Printre colaboratorii acestei reviste, trebuie amintit Victor Eftimiu cu care întrețin și acum relații de cordială simpatie și de prietenie, apoi Ion Pillat, Adrian Maniu, George Bacovia, Ion Minulescu, și încă mulți alții. Am încercat să înalț prestigiul revistei prin asigurarea unor colaborări a unor prieteni personali care își cîștigaseră deja renume în cîmpul literelor.

— *Ce vi s-a părut deosebit, de pildă, în atitudinile lui Ion Pillat ?*

— Era foarte manierat, foarte spiritual ; a cucerit simpatiile saloanelor literare din străinătate prin cultura sa. Casa lui Pillat era un sanctuar. Cred că pictura îi era stimulent pentru inspirație. Mă invita la el cînd primea oaspeți străini fiindcă vorbeam bine franceza, germana și italiana și reprezentam în anii 20 provinciile vestice ale țării. A fost o figură diametral opusă lui Cezar Petrescu, omul mai închis. Cu toate acestea erau buni prieteni.

— *Ați cunoscut mediul parisian în perioada studiilor la Sorbona ?*

— La Sorbona am fost coleg cu Emil Petrovici (de altfel colegialitatea era mai veche). Împreună cu Emil Petrovici am frecventat cenaclul lui Jean Cocteau. Veneau acolo futuriști, cubiști, venea Fujita și uneori Picasso.

— *Cum arăta atunci Picasso ?*

— Cînd îl văd acum (la televizor sau în reviste) nu-l mai recunosc. Petrovici mă purta la întîlnirile de stînga. Pe urmă prin Titulescu l-am cunoscut pe Marcel Cachin, prieten al lui. I-am găsit de multe ori împreună. Tot la el am cunoscut-o pe Géneviève Tabouis. Cînd o să-mi scriu Memoriile voi vorbi pe larg despre toate acestea.

— *Ca și despre Titulescu.*

— Desigur. Trebuie să fie subliniată simpatia marelui diplomat pentru artă. Am fost alături de el mult timp. În august 1936 prelucram la Cap Martin cu el și George Fotino materialul pentru septembrie al Ligii Națiunilor. N-am mai ajuns la Liga Națiunilor fiindcă la sfîrșitul lunii Titulescu a fost destituit.

— *Care dintre scriitorii din jurul revistelor literare pe care le-ați condus au confirmat previziunile Dvs. ?*

— Pot avea acum satisfacția că nu greșisem intuind că Pavel Bellu și Haralambie Țugui, care debutaseră la *Luceafărul*, vor deveni poeți în toată puterea cuvîntului.

— *Ce dezamăgiri ați avut în cariera dvs. de director de revistă ?*

— Uneori am întîmpinat dificultăți din cauza extinderii revistei *Luceafărul* dincolo de zona geografică a Banatului (marcînd prin aceasta tendința de a lărgi activitatea redacției și a încadra creațiile literare precum și cultura bănățeană într-un orizont larg).

— *Ce locuri din străinătate ați revedea ?*

— Foarte greu de spus. Am fost în multe țări, am cunoscut multe popoare. Parisul e orașul în care am trăit în perioada 1923—1926. De el mă leagă nu atît amintirile cît mai ales recunoștința pentru posibilitatea de a descoperi, de a cunoaște prin el, prin studenții Sorbonei, popoare și națiuni.

— *Aveți nostalgia literaturii ?*

— Am scris mai multe nuvele în maniera Ion Popovici-Bănățeanu. O parte le-am publicat altădată, o parte sînt în manuscris. Am scris poezii simboliste sub influența lui Ion Minulescu, și el prieten al meu. M-am simțit, în tot ceea ce am făcut, alături de aspirațiile acestui popor, împlinite azi ; așa că posibila nostalgie a literaturii trece dincolo de textul publicat sau în manuscris.

— *Le veți publica totuși ?*

— Astăzi lumea îmi solicită evocări. Îmi solicită amintiri. Îmi solicită memorii. Le voi scrie în anii în care îmi mai rămîn. Cît despre creație, despre literatura propriu-zisă, despre nuvele și despre poezii, ea se poate așeza foarte bine, dacă va socoti timpul, în ceea ce oamenii numesc, trist dar adevărat, postume.

V. GANEA

Dan Mutașcu

Ziua lui Zamolxe

Ticluită după vînt
ziua pare
udată de sîngele păpădiilor,
fugărită de albaștri țapi sălbatici
și siluită în izvoare . . .

Noaptea, deseori,
acoperișul caselor visează
berzele din India
și-atunci numai o jumătate de moarte
deschide și închide ușile de stejar.

De mult
nu-mi mai e teamă
să dorm în gura întunericului,
nu-mi mai e teamă
că rostindu-mi-se numele
voi picura în hău
asemeni unui sac cu stele întunecate.

De mult
aud și văd, miros și pipăi
pe-ncinse piei de fulger
cum pîlpîie
astrologia delicată a destinelor,
sămînța-n care neamul meu stă veșnic încrustat !

Călărind sub Ochiul lui Zamolxe

Călărim spre ferigi de smalț bolborosit
noi biruitorii fiarei,
secerînd umbre de sticlă și ambră
pînă la cetatea cea mare,
pînă la cetatea lui Faraon,

călărim strigînd : viile,
vuiet de ape pistruind de licurici
și păianjeni de aur, călărim
spre însîngeratul semn de coif al ierbii,
noi biruitorii fiarei cu o mie de capete,

călărim auzindu-ne glasurile
în păpădii, în turba stelelor
și intrăm pe sub porți în cetatea cea mare
și cineva dintre noi
fluieră din solz de pește despre cele șapte încăperi ale
Marelui Somn . . .

Zidire sub ochiul lui Zamolxe

Va trebui să ne zidim din idee și faptă !
Va trebui să ne zidim din sibemolul mîinilor
încercînd să afle seara pe taragot și poartă . . .
„Știu, ne veghează stîrcii înțelepți
purtînd în plisc iar tîlcuri de la Nilul-frate“,
și un imperiu de papură purtînd numele serii
și rutul cerbilor în cetini secundare !
Va trebui un adevăr cu tălpi de alge
și tot ce va urma va fi baladă,
va fi tăcutul asterisc al certelor conștiințe
purtînd o cifră simplă și-un destin . . .
Va trebui să ne zidim pe totdeauna
din mersul fulgilor spre Sarmisegetuza și Zamolxe !

Anişoara Odeanu

Întîmplare cu un bătrîn, care creştea porumbei

Bătrînul meştereşte la colivie, eu în spatele lui :

— Mai aveţi mult de lucru ?

Se opreşte o clipă cu ciocanul în aer. Cu stînga ţine banta aceea de aluminiu dantelată, nu ştiu de unde o fi adunat-o, are suluri întregi. Întoarce capul numai puţin ; ca să mă vadă ar trebui să facă o rotaţie de 90 de grade.

— Vă plictiseşte ?

Cred că a avut cîndva o voce sonoră, acum e hîrîită din cauza fumatului. De fapt şi faţa lui, decolorată şi îngălbenită de nicotină, bate în culoarea fildeşului, are obrajii lungi şi nasul lung, cred că a fost un domn impozant. Pălăria, cu boruri largi, de pai şi hainele de un alb afumat, atîrnînd pe trupul ciolănos, cu sacoul mai scurt în spate fiindcă se ţine ghebos, îi dau un aer de fermier în retragere.

— Nu, dimpotrivă. Dar vreau să ştiu ce faceţi.

— Ce fac ? O colivie pentru porumbei.

— Ştiu. Dar ce faceţi cu banta aceea de metal ?

— Pereţii. O bat acum, într-un cui, sus.

— Pe urmă într-unul jos şi o fixaţi. Şi tot aşa cu cealaltă, nu-i aşa ? Pe urmă o împletiţi pe orizontal cum se fac coşurile de nuiele. Vedeţi că ştiu ?!

Ciocanul pocneşte în cui răsunînd în curtea pustie a blocului ca o răpăială de mitralieră. Aşa o ţine de trei zile, din zori pînă la ora mesei cînd soarele scurtează încetul cu încetul umbra acoperişului de pe terasa asta, cînd umbra se întinde din nou apare şi el cu lada cu scule pe care a dus-o în bucătărie ca să nu i le şterpelească „măgarii". Măgarii sînt copiii blocului care bat mingea sub poartă cu bubuituri surde şi se înfiinţează pe terasă, îngrămădindu-se la batante, gata s-o ia din loc, cînd încep ţăcăniturile ascuţite ale ciocanului sau hîrşîitul ferestrăului de mînă. Uneori apar și părinții de pe celelalte terase, intră în discuție cu bătrînul, își dau cu părerea.

— O fac cu parter și două etaje, explică el, care vor comunica printr-o scară interioară. La parter va fi sufrageria, vedeți aici unde am lăsat deschizăturile, vor fi patru jghiaburi, două pentru apă două pentru semințe, pe care porumbeii le vor manevra singuri, evident involuntar, cînd vor păși pe un resort, am să vă arăt cum dar nu sînt încă puse la punct. La etajul I va fi dormitorul, pe două planuri, cu șipcile acestea pentru dormit puse în așa fel ca nici un porumbel să nu stea deasupra altuia, înțelegeți, din motive higienice. Apoi la etajul II, în maximum de liniște, clocitoarea. Din fiecare din aceste etaje se poate desface o terasă care stă orizontal prin greutatea porumbelului. Cînd porumbelul intră sau își ia zborul, se închide automat. Și, în timp ce explică, ne indică cu o linie părțile respective ale coliviei, cu seriozitatea unui ghid.

— Fericiți porumbei ! exclamă o locatară, de la etajul I al blocului, care lucrează la o cooperativă de lenjerie și e totdeauna foarte amabilă.

— Veți dresa porumbeii pentru toate aceste manevre sau vă bazați pe inteligența lor naturală ? întreb eu. Dar bătrînul se face că nu aude ; continuă să caute prin lădița lui cu scule care pe lîngă ciocan, fel de fel de burghiuri, de pile, de clește, de șurubelnițe, de şperacle, de chei franceze, metru de tîmplărie, foarfeci de tăiat via etc. conține și un număr considerabil de chei de la toate casele unde a stat înainte de a se muta în bloc, de lacăte ruginite și defecte, de cuie strîmbe și șuruburi de toate mărimile, foraibăre, belciuge, piroane, agățătoare de cuier, bile de piatră colorată din acelea cu care se jucau copiii după primul război mondial și alte obiecte indefinisabile pe care puștii blocului, ascunși pe după părinți, le privesc, cu ochii plini mai mult de lăcomie decît de curiozitate, neîndrăznind însă să întindă mîna.

Pe terasele de serviciu și în curte, se face cîte ceva toată ziua, dar nimeni nu face nimic interesant. Sînt de pildă vecini care vin să ia apă de la pompă cu căni și cu găleți. Uneori cîte o găină, din acelea cumpărate de la piață pentru consum și atașate de cîte o sfoară fixată la baza terasei de jos, își scurtează sfoara încîlcindu-și-o și se smucește trasă de un picior emițînd cîrîituri disperate. Sau motanul negru al felcerului de la demisol întîlnindu-se cu motanul tigrat al profesoarei de la etaj, pe aceeași stivă de lemne, se înfurie și mîrîie înfundat ca niște sirene îndepărtate. Uneori se bat covoare întinse pe grilajele teraselor și mai totdeauna se întind rufe. Copiii mai mici își îndeasă capul prin ornamentele de fier forjat ale grilajelor de la terase și nu-l mai pot scoate din cauza urechilor. Locatarii blocului sînt în relații bune unul cu altul : o singură dată a fost un scandal monstru în care s-au strigat epitete cu glas ridicat de la o extremitate a terasei de la etaj la cealaltă extremitate a terasei de la parter pentru că unul gîtuise o pisică ce-i omorîse un iepure de chinchilla, care trebuia să mai crească în vederea unui guler de blană, și sărise altul, iubitor de animale (care nu era însă proprietarul pisicii și de fapt nu pisica aceea omorîse iepurele ci motanul unui terț, după cum s-a constatat mai tîrziu din ancheta neoficială deschisă de alți locatari cu dispozițiile unor copii ce au asistat la scenă). În clipele libere fiecare își dă cu părerea :

— Ce fel de porumbei aduce ? Poștași ?

— Nu. Din aceia cu cozile în evantai.

— Dar ce face cu ei ? Îi taie să-i mămînce ?

— El zice că de frumusețe.

— Dar porumbeii o să se înmulțească. Probabil vrea să-i vîndă să-și facă un ban. Că am auzit că copiii sînt cam zgîrciți.

— Are și el pensie. A fost în armată. A luptat în primul război mondial.

Dar zice că trebuie să dea pensia în casă pentru întreținere.

— Nu cred că nu-i lasă nimic. Par oameni cumsecade.

— Vor să-l desvețe de fumat.

— Îi toacă nepotul.

— Și să știți că era cuminte. De cînd a căzut la admitere și s-a împrietenit cu acela lung al lui... știi care, de pe strada..., care, cu fata aceea, nu a lui cutare, cealaltă care nu face nimic, bate străzile, mama e croitoreasă...

— Vă spun eu, mă amestec. În orașul de unde a venit avea gospodărie cu curte și grădină și avea fel de fel de animale. Pînă și bufnițe.

— Bufnițe în copaci. Așa sînt și la noi turturele.

— Nu în copaci. Bufnițe proprietate personală. Mi-a spus Zed. Și o căprioară. Și o cioară dresată. Îi plăcea să aibe menajerie. Conversația deviază ca deobicei :

— Am văzut o broască țestoasă, intervine un copil.

— Unde ai văzut tu broască țestoasă ? La rîu ?

— Nu. Pe stradă. Era pusă pe marginea unui zid. Și a căzut dincolo în curte.

— Fiindcă ai vrut tu s-o prinzi, și ai împins-o.

Mă duc iar să-l bat la cap.

Cum se vor urca porumbeii de la un etaj la altul ?

— Pe scara interioară. Și îmi arată o scăriță foarte meticulos lucrată, ca pentru o casă de păpuși.

— Dar, cînd vor coborî, nu se vor împiedica în coadă ?

— *De ce* să se împiedice în coadă ?

— De șipcile scării.

— Dacă se împiedică în coadă, n-au decît să zboare.

Aș vrea să-i spun „atunci de ce le-ați mai făcut scară?“ Dar nu vreau să întind coarda prea mult. Spun doar :

— Are să le fie incomod. Și cum el tace, adaog : La urma urmei de ce trebuie să le fie comod ? Și iar, tare :

— Și cînd îi aduceți ?

— Cînd termin defintiv. Mîine, poimîine.

Și, însfîrșit, nu a doua zi ci peste o săptămînă sosesc porumbeii.

E într-un amurg, i-a adus de la un vecin în sînul sacoului ca pe niște pui, i-a apucat unul cîte unul în palmă și, cînd le-a dat drumul în cușcă, s-au desfoiat ca niște crizanteme albe. Sînt din aceia cu coada în evantai, care, din lipsă de echilibru, au tendința să vină mereu în nas — unul dintre multele rebuturi ale naturii — ceea ce nu-i împiedică să fie superbi și înduioșători în albeața imaculată a penajului aerian și a pufului de pe cap și gît, mătăsos ca petalele de trandafir.

Deocamdată nu se poate vedea mai mult. Stau toți în „sufragerie“ blegiți, desrădăcinați și bătrînul trebuie să le vîre mîncarea și apa, în niște cutii de conserve, prin ușa principală, deoarece nici unul n-are aerul că ar vrea să se miște în vreun fel ca să ajungă din greșeală pe trapele ce declanșează automat jgheaburile cu apă și grăunțe.

— Se vor obișnui, se consolează bătrînul.

Porumbeii, însă, nu s-au obișnuit să manevreze nici unul din dispozitivele calculate cu atîta migală de bătrîn, fie că erau deosebit de proști, fie că bătrînul le atribuise niște reacții pe care aceste păsări nu le au în mod obișnuit. După cîteva zile a fost nevoit să deschidă terasele, pe care stupidele păsări nu izbutiseră să le pună în funcțiune singure și am asistat la miracolul de a-l vedea pe unul din ei apărînd sub cerul liber și privind cu o curiozitate nouă în jur.

— A ieșit un porumbel ! a strigat un puști.

— A ieșit un porumbel ! au strigat apoi alții. Și toți copiii blocului și-au lăsat mingia de fotbal și gălețile cu nisip, locatara care întindea rufe a aruncat cearceaful înapoi în lighean și a început să privească în sus, cel care meșterea la bicicletă și-a răzimat-o de zid, apa de la pompă deborda peste marginile unei găleți fiindcă femeia rămăsese cu ochii pironiți pe cer unde un avion cu reacție lăsa o dîră subțire de abur alb (asta pentru că nu înțelesese prea bine ce se întîmplă și se aștepta să vadă probabil porumbelul apărut pe cer ca un satelit).

— Ce s-a întîmplat ? întreabă un locatar ce urcă tocmai în acea clipă treptele de la intrarea din stradă ținîndu-și bicicleta în aer ca pe un animal apucat de ceafă.

— A ieșit un porumbel, îl informează, țopăind, un copil.

Omul are o privire în sus, nici măcar în direcția cuvenită, numai de jumătate și se grăbește să-și reazime bicicleta de grilajul terasei, apoi își caută cheile ca să deschidă ușa apartamentului. Nu toată lumea e dispusă să se ocupe de fleacuri.

A doua zi porumbelul — acela sau altul — a zburat de pe terasa coliviei pe balustrada balconului, un altul s-a urcat pe acoperișul coliviei și un al treilea se învîrtea pe puntea în chip de terasă gungurind probabil pentru porumbița care era înăuntru.

— Ce-o să zică familia cînd s-o întoarce de pe litoral? întreabă o locatară de la parter a cărei amabilitate e totdeauna amestecată cu o surîzătoare maliție. Intinde pe sforile puse în portativ oblic în colțul balconului ei, niște huse dintr-un in splendid imprimat. Deodată : Fire-ai tu al dracului să fii! Acuma am scos-o din cadă, după al cincilea limpezit. Am pus oțet în apă ca să întăresc culorile.

— Da? Cu oțet se întăresc culorile? întreabă cineva. Am auzit și eu dar nam încercat.

— Trebuie să mă duc acum s-o limpezesc iar, reia ea. Și se uită cu ciudă spre terasă. Lua-ți-ar dracu fundu! îi spune porumbelului ce stă pe marginea terasei cu un aer inocent.

— Trebuie întors cu coada încoace, îi spun bătrînului, deoarece murdărește rufele de jos.

— Care rufe?

— Acelea pe care le-a pus Kati la uscat.

Bătrînul se uită peste balustradă.

— Da. De ce nu le duce în pod?

— Pentru că vara se usucă mai repede afară. Și, în afară de asta, nu e așa de ușor să urci scările podului cu coșurile cu rufe ude. Știți ce grele sînt?!

— Dar ce pot face eu împotriva unor necesități naturale ale unor animale fără minte? bombăne el.

★

Cîteva zile mai tîrziu porumbeii ajunseseră să se simtă cît se poate de la ei acasă în curtea blocului. Nu învățaseră să pună în funcțiune nici un mecanism și te copleșea mila cînd îi vedeai zbătîndu-se în zborul de la un etaj la altul, incomodați cum erau de unghiul scărilor. Poate și din acest motiv și pentru că era vară, preferau să stea pe grilajul terasei sau pe cîrligele puse deasupra ușilor apartamentelor pentru a se agăța ghivece de flori. Iar terasa se umplea de găinați și, cînd circulai pe ușă, trebuia să te înarmezi cu o mătură ca să-i zburătăcești fiindcă numai un „hîșș...", oricît de furios l-ai fi rostit, nu se lăsau convinși. Și probabil aveau și un caracter pervers. Gospodinele îi blestemau în fiecare zi și își examinau rufele cu luare aminte cînd le strîngeau de pe frînghii, punîndu-le deoparte într-un lighean pe cele ce trebuiau limpezite din nou. Nimeni nu avea curajul să se plîngă direct, dar tot blocul mocnea.

— Ce idee ? Să ţii în bloc porumbei. Asta poţi s-o faci cînd ai curtea ta.

— Ar trebui să înţeleagă singur, nu să i-o spunem noi.

Terasa noastră începuse să miroase a coteţ. Porumbeii zburau acum peste tot şi le plăcea mai ales să treacă de pe un acoperiş pe altul traversînd curtea. Zburau, gungureau şi făceau dragoste. Locatarii ţineau sfat, uitîndu-se chiorîş peste umăr spre terasa cu colivia şi apropiindu-şi capetele ca nişte conspiratori. Cineva trebuia să se ducă să i-o spună dar fiecare se jena. „Am să strig cu odată aşa ca pentru mine" s-a oferit locatara căreia îi murdăriseră husele. Şi, simulînd că ia apă de la pompă, (deşi nu avea nevoie fiindcă avea la robinet, dar ca să facă şi ea ceva care să-i dea scenei un aer cît mai verosimil am auzit-o, în timp ce toţi locatarii, pe terasele lor, simulau că îşi văd de treabă :

— Asta e nemaipomenit, cu porumbeii aceştia !

Am mai aşteptat să adauge ceva, ea sau alţii, dar n-a mai spus nimeni nimic. Bătrînul stătea în uşa bucătăriei fumînd, ca un fermier după ce şi-a terminat strînsul recoltei.

— Mai tacă-ţi gura, moţato, a bombănit ca pentru sine, ce, tu n-ai cuşcă de găini sub terasă ? Nu-ţi place decît ce se mănîncă . . .

— Dar murdăresc rufele ! am sărit eu . . .

— Dar turturelele care stau pe antenele de la televizoare nu murdăresc rufele ?! a bufnit el. De ce neapărat porumbeii mei ? Dacă nu le place, să-şi ducă rufele la pod, sau să pună acoperiş la curte. Ei drăcia dracului, acum mai vor să împiedice şi păsările să zboare . . .

Nu i-am mai răspuns pentru că de fapt mă pusese într-o dilemă, de ce oare pînă atunci nu se plînsese nimeni că păsările murdăresc rufele ? Poate, mi-am spus, pentru că aceasta, chiar dacă se întîmplase, fusese ceva accidental, nu de fiecare zi cum se întîmpla cu porumbeii care, fiind domestici, aveau un cîmp restrîns de acţiune. Dar, ceea ce le reproşezi cel mai mult acestui soi de probleme, este meschinăria în care te cufundă. Îi dau dracului, mi-am propus, am să trec pe terasă ca şi cînd n-ar fi a mea, am să-mi petrec viaţa în casă şi în afară de curtea blocului. Nu evitam, însă niciodată să-i spun, cînd îl vedeam, fără ciudă dar şi fără amabilitate.

— Vă rog să nu uitaţi să spălaţi terasa mea. Au murdărit-o iar porumbeii.

Într-o noapte, în loc de horcăitul montom al bătrînului, am auzit prin perete muzică „pop". Se întorsese Zed, cu mămica și tăticu, de pe litoral. Într-un răstimp, cînd programul de muzică ușoară se terminase și nu se mai auzea decît vocea unui speacker oarecare, a deslușit vocea bătrînului și altele două, dintre care una de femeie, angrenate într-o discuție înverșunată.

Ginerele bătrînului a ieșit a doua zi de dimineață pe terasă, în short și cu torsul gol, foarte bronzat și pătat pe umeri cu insule roz și cu piei descuamate. A ieșit și Zed, care acum avea niște țepi pe bărbie, ca un indiciu de bărbuță, și o bluză albă brodată, tot foarte bronzat și el. Terasa începuse să miroase a alge și nisip încins de soare.

— Ce frumoasă era marea ! a exclamat tatăl lui Zed. Litoralul nostru e o minune. Și ce lume, om în om ! Și ce de mîncare, toată Constanța mirosea a grătar.

— Dar ce ziceți de surpriză ? Și i-am arătat porumbeii, care dintr-un motiv oarecare picoteau pe acoperișul coliviei ca niște îngeri mahmuri.

Le-a aruncat o privire scîrbită :

— Am discutat problema cu bătrînul. Mîine voi chema niște oameni să demonteze porcăria asta. A fost o eroare a bătrînului pe care i-am demonstrat-o și cred că a înțeles.

A intervenit o voce din curte. Era locatara de la parter care se pregătea să iese în oraș :

— Bine-ați venit ! Iertați, am auzit, dacă nu mă înșel, că vreți să demontați colivia ?... Ce păcat. Ne făcea atîta plăcere să avem și noi niște porumbei în curte... Aveți un tată socru atît de simpatic și original... Ne distram atît de bine... E adevărat că murdăreau rufele, dar totuși ți-e milă cînd te gîndești cît a muncit degeaba.

Olga Neagu

Metal de steme

Cîmpiile înaintează-n lumină,
lumina se schimbă în stîncă,
tăcută-i culoarea,
rana uitaţilor sîngeră încă.

I-am pierdut pe drumuri din memorii,
I-a plîns lumînarea şi ţara,
Cerul şi norii.
Voievozi şi ţărani de pămînt.

Cîntă-n tulpinile grîului, să ne cheme.
Veniţi, cu ţara în inimi,
Să-i crestăm în metalul de steme !

Nocturnă

În noaptea aceasta împart
pedeapsa şi vina.
Îmi fuge tăcerea
Şi-n palme îmi joacă lumina.

Copacii au inima albită cu var
dar noaptea aceasta-i rotundă
şi totul se uită
memoria devine mai scundă.

Florile coboară din vise de fluturi
Şi cîntă multicolor.
În noaptea aceasta, iubite,
doar stelele neştiute mai mor.

Ignat Bociort

Benedetto Croce între afirmarea şi negarea progresului literar artistic (I)

Concepţiile filozofice și estetice ale lui Benedetto Croce s-au bucurat de un mare prestigiu în rîndurile esteticienilor și ale creatorilor de artă din prima jumătate a secolului nostru, au exercitat o incontestabilă influenţă asupra unei mari părţi a intelectualităţii europene a acestui secol. Dezbaterea multor probleme esenţiale ale esteticii marxiste implică o confruntare cu Croce. Alături de intuiţionismul bergsonian, ideile croceene despre crearea și receptarea operei de artă nu numai că au dus la elaborarea unei viziuni estetice bazată aproape în exclusivitate pe funcţia epistemologică a intuiţiei, ci au furnizat totodată noi argumente pentru o teorie mai generală a istoriei, în care absolutizarea unicităţii și a individualităţii fenomenelor a avut drept consecinţă negarea generalului și, prin aceasta, a legităţilor dezvoltării.

Problema la care intenţionăm să ne limităm noi, aceea a progresului literar-artistic în estetica lui Croce, nu s-a bucurat de o atenţie specială din partea acestui critic și estetician literar, teoretician și istoric al culturii. În partea teoretică a operei sale *Estetica privită ca ştiinţă a expresiei şi lingvistică generală* sînt formulate însă cîteva idei esenţiale care permit conturarea concepţiei lui Croce despre progresul literar și artistic. Aceste idei, succint și apodictic formulate, se reîntîlnesc frecvent în concepţiile estetice ale unor cercetători de mai tîrziu. În cultura românească, ideile lui Croce revin nu numai în lucrări apărute în prima jumătate a secolului nostru, semnate de critici și esteticieni literari ca Eugen Lovinescu, Paul Zarifopol, George Călinescu, Tudor Vianu, ci se întîlnesc și la cercetători din generaţia mai tînără — N. Manolescu și alţii. Faptul că ideile formulate în prima ediţie a lucrării lui Croce continuă să stea la baza multor poziţii întîlnite încă în zilele noastre, inclusiv la unii cercetători marxiști, ne dispensează a urmări toate nuanţele gîndirii ulterioare ale lui Croce ; de altfel gînditorul italian nu s-a dezis niciodată de prima *Estetica*, ci dimpotrivă a apreciat ideile fundamentale exprimate la 1901 ca fiind jaloane ale concepţiei sale estetice. Studiul amplu și foarte competent prin care Nina Façon deschide traducerea, publicată în urmă cu doi ani, a *Esteticii* ne dispensează de asemenea de o privire asupra întregii concepţii croceene privitoare la progresul istoric al omenirii. În *Estetica privită ca ştiinţă a expresiei şi lingvistică generală* sînt cuprinse principalele idei ale lui Croce cu privire la progresul literaturii și al artei ; în special capitolul *Istoria literaturii și a artei* cuprinde atît contribuția lui Croce la înțelegerea progresului estetic al omenirii, cît și contradicțiile concepției sale cu privire la această problemă esențială a esteticii. Considerăm că apariția în limba română a două lucrări esențiale ale lui Croce — *Estetica* și *Estetica in nuce* constituie pentru cercetarea literară din țara noastră un prilej pentru a-și îndrepta atenția și spre această problemă atît de îndelung și pasionat controversată a esteticii.

Croce privește opera ca un fapt de expresie individuală și unică, un tot organic, indivizibil în componente, creat pe baza intuiției, în afara categoriilor de gen sau specie, în afara oricăror reguli și norme. Intuiției i se recunoaște un rol precumpănitor în întreaga activitate spirituală a omului. Ea realizează o *sinteză* unitară a ceea ce, pe plan obiectiv, este multiplu și divers ; funcția ei este de a organiza într-un întreg diversitatea haotică a impresiilor și totodată de a da o formă acestui întreg, de a-l *exprima*. Intuiția și expresia sînt corelative. „Orice intuiție adevărată sau reprezentare este totodată *expresie*. Ceea ce nu se obiectivează într-o expresie nu e intuiție sau reprezentare, ci senzație și natură. Spiritul nu intuiește decît făcînd, formînd, exprimînd“ [1]. Atît expresia cît și intuiția sînt concepute de Croce ca fenomene strict individuale, ca procese cu caracter de unicat : „Orice expresie este o expresie unică“ [2] și „arta e intuiție și intuiția este individualitate, iar individualitatea nu se repetă“ [3].

Mai ales două din ideile promovate de Croce au intrat în problematica generală a progresului literar-artistic : teoria „ciclurilor progresive“ și teoria unicității absolute, a caracterului integral irepetabil al creației literare. Aceste teorii se întîlnesc frecvent nu numai în lucrările care neagă existența progresului literar, ci — situație aparent paradoxală — și la unii autori care susțin realitatea și posibilitatea acestui progres. În cele ce urmează, ne propunem să înfățișăm, din perspectiva teoriei generale a sistemelor, cîteva considerații critice cu privire la cele două teze croceene.

★

Benedetto Croce admite, în principiu, că orice formă a istoriei umane are drept bază conceptul de progres [4]. Respinge concepția fatalistă a unei evoluții providențiale, prestabilite, leagă progresul de activitatea umană, observă nelinearitatea progresului, existența momentelor de regres. Nu-i este străină nici prezența scopului în activitatea umană, chiar dacă noțiunea de *telos* nu primește în estetica sa o funcție metodologică. Astfel, progresul nu e altceva decît conceptul însuși al activității omenești, care, acționînd asupra materiei oferite de natură, învinge obstacolele și o supune scopurilor sale [5] ; în primele ediții ale *Esteticii*. Croce arăta că istoricul unei mișcări sociale „doit connaître la *fin* à laquelle ce mouvement se réfère : l'histoiren d'une nation en décrira les progrès et les reculs par rapport aux idéals de la civilisation humaine [6]. Progresul activității spirituale a omului B. Croce și-l reprezintă diferit în știință și artă. În știință am avea a face cu un fenomen evolutiv, cu un *ciclu unic*, cu o evoluție reprezentabilă pe o dreaptă ascendentă, dar care are și segmente descendente. Aceasta pentru că știința ar fi opera întregii omeniri, în timp ce arta ar fi exclusiv un produs al individualității artistice. Deosebirea pe care o face între artă și știință constă în faptul că știința e „universalul" iar arta e „individualul". „La science est l'universel et ses problèmes sont liès, subordonés et coordonés, unifiés en un vaste système unique, ou problème d'ensemble". 7) Distincția lui Croce nu făcea decît să dea o bază nouă unei vechi prejudecăți. În realitate și arta și știința operează cu modele abstracte, cu deosebirea că, în cazul artei, situația conflictuală a modelului strategic are la bază în special relațiile interumane, pe cînd în cazul științelor relațiile sînt mult mai diverse. Pentru un biolog sau fizician, afirmația : „știința e universalul" este atacabilă și cu atît mai mult pentru un sociolog, psiholog sau istoric. Nici măcar relațiile cantitative, obiectul celei mai „universale" științe — matematica — nu sînt universale : relația 2,5 x 2 de pildă nu are aplicabilitate în lumea atomilor sau în cea a cuantelor, căci nu există 2,5 atomi sau 2,5 cuante 8). Apoi, știința nu cercetează numai generalul, iar generalul și universalul nu interesează numai știința, ci și arta și metodologia oricărei activități umane. De altfel, precum a arătat N. Tertulian într-un studiu asupra relațiilor dintre filozofie și artă în cadrul concepției estetice a lui Croce, teoreticianul și criticul italian a supus unei corecturi, mai tîrziu, definiția sa inițială a artei ca o cunoaștere a „individualului" opusă cunoașterii „universalului". 9) Această conversiune n-a antrenat însă și o reexaminare a ideilor sale cu privire la progresul estetic al umanității.

---

[1] Benedetto Croce, *Estetica privită ca știință a expresiei și lingvistică generală. Teorie și istorie.* Traducere Dumitru Trancă. Studiu introductiv Nina Façon. Editura Univers, 1970, p. 82.

[2] *Ibidem*, p. 93.

[3] *Ibidem*, p. 205.

[4] *Ibidem*, p. 203.

[5] *Ibidem.*

[6] Cf. *Esthétique come science de l'expression et linguistique générale.* I. Théorie. II. Hstoire. (Par) Benedetto Croce. Traduit sur la deuxième édition italienne par Henry Bigot, Paris, 1904, p. 129.

În ceea ce privește progresul în artă, Croce distinge un sens propriu al acestui concept, și anume progresul *estetic*, precum și sensuri improprii ca de pildă : „acumularea mereu crescîndă a cunoștințelor noastre istorice, care ne fac să simpatizăm cu produsele artistice ale tuturor popoarelor și ale tuturor timpurilor și care (...) ne lărgește gustul" 10) sau „o mai mare abundență de instituții artistice și o mai mică cantitate de opere imperfecte sau de calitate scăzută " 11) sau, în sfîrșit, un grad mai înalt de complexitate și rafinament artistic ce se observă în arta popoarelor civilizate în comparație cu producțiile artistice ale popoarelor primitive.

Progresul *estetic* al literaturii și artei, singurul care interesează în fond discuția, există, în concepția lui Croce, doar în cadrul unor cicluri progresive, fiecare ciclu avînd o problemă proprie și fiind progresiv numai în raport cu această problemă : „L'histoire des productions esthetiques présente, sans doute, des cycles *progressifs*, mais chacun avec son propre *problème*, et progressif seulement *par rapport* à ce problème. 12) Prin „cicluri progresive" sau „serii" în istoria artei trebuie să înțelegem perioade de obicei nu prea întinse caracterizate printr-o anumită unitate artistică, o etapă în care se pot urmări tendințe specifice, începînd cu faza lor inițială, pînă la deplina maturitate. Asemenea „cicluri", citate de Croce și luate ca exemple pentru argumentația sa, se întîlnesc de pildă în literatura italiană de la autorii de „viziuni" și „miracole" din evul mediu pînă la Dante, în literatura engleză din perioada elisabetană de la autorii mărunți, care fac începutul acestei perioade, pînă la

---

7) *Ibidem*, p. 131.

8) Cf. S. M. Saliutin, *Cibernetica și sfera ei de aplicație* (în) *Problemele* teoretice ale ciberneticii, Buc., 1963, p. 7.

9) N. Tertulian, *Studiu introductiv* (1. Benedetto Croce sau despre raporturile dintre estetică și filozofie. 2. Benedetto Croce și problema antonomiei esteticului în : Benedetto Croce, *Breviar de estetică. Estetica în nuce.* Traducerea lucrării, Eugen Costescu. Editura științifică, Buc., 1971, p. 43.

10) *Ibidem*, p. 207.

11) *Ibidem*, p. 208.

12) *Ibidem*, p. 131. Ulterior, afirmația devine mai puțin categorică. Astfel în ediția românească citim : ,,Cel mult, și operînd întrucîtva cu generalizări și abstracțiuni, se poate admite că istoria produselor estetice prezente (?) reprezintă cicluri progresive, dar fiecare cu propria lui problemă și progresiv numai în raport cu acea problemă" (p. 205).

Shakespeare, în literatura germană de la autorii din perioada *Sturm und Drang* pînă la *Werther* și *Faust*.

Nu considerăm necesară o incursiune în istoria teoriei progresului *în cicluri* al omenirii. Ideea progresului literar-artistic în cadrul seriilor istorice este o cucerire de bun simț a teoriei artei. Literatura oricărui popor confirmă faptul că de la originile ei pînă la marii clasici pe care i-a dat într-o anumită perioadă, se poate vorbi de un *progres estetic*. Pentru Croce însă progresul încetează definitiv o dată cu scriitorul la care materialul afectiv ce stă la baza „ciclului" a dobîndit expresia artistică maximă. După un astfel de scriitor, competiția în prelucrarea materialului dispare, ciclul este încheiat, începe regresul, epigonismul. Prelucrarea materialului cavaleresc, arată el, a înregistrat un progres de la Pulci la Ariosto. După Ariosto, a urmat decadența, iar progresul va reîncepe o dată cu un nou ciclu : Cervantes. În termenii teoriei sistemelor, această concepție s-ar putea caracteriza în modul următor : Croce privește „ciclurile" ca sisteme închise ; activitatea artistică se desfășoară, în cadrul fiecărui ciclu, pe baza unui model abstract propriu ; la început acest model este neoptimat, dar prin practica socială se optimează datorită talentelor individuale. Optimarea modelului nu este un proces care continuă la infinit, din cauză că *materia* care stă la baza ciclului „se epuizează", autorii nu mai au nimic de spus : „Și în ce a constat decadența generală a literaturii italiene la sfîrșitul secolului al XVI-lea dacă nu în faptul de a nu fi mai avut altceva de spus și de a fi repetat, exagerînd, motivele deja găsite ?" [13]) O dată ce sistemului respectiv i s-a luat tot ce putea să ofere, el și-a încheiat rolul istoric, dezvoltarea pe care i-o îngăduiau datele sale obiective a atins „măsura firească", precum afirmase și Aristotel despre tragedia antică din perioada clasicismului grec. După acest punct, sistemul încetează de a mai evolua ascendent, urmează decadența.

Trebuie să observăm că o atare dinamică este atestată de evoluția fiecărui individ, a fiecărui sistem biologic în general, precum și de evoluția unor școli sau curente literare privite ca momente individuale în istoria culturii ; este evoluția specifică oricărui *sistem închis, izolat*. Dar sistemele reale nu sînt sisteme închise, ci au numeroase conexiuni pe orizontală și pe verticală ; orice sistem individual aparține unui suprasistem, are deci o latură generală și, ca atare, poate fi privit de către cercetător atît din perspectiva individualului, cît și din aceea a generalului, în funcție de scopurile cercetării. Evoluția unui om de la naștere pînă la moarte ne poate dezvălui un destin individual, dar este insuficientă pentru a sesiza evoluția speciei.

Din argumentația lui Croce se desprinde încă o dată ideea importantă că modelul artistic fundamental al fiecărei epoci, dacă este realizat cu deosebit talent, satisface nevoile spirituale ale epocii respective. Trebuie să observăm însă că apariția unei noi orientări artistice, inclusiv a interesului pentru o nouă *materie* literară, nu este urmarea doar a faptului că vechea materie a fost „epuizată". „Seriile" literare nu apar și nu dispar din considerente pur literare. Legile artei nu funcționează independent de legile mai generale, supraordonate, ale societății. Cervantes a apărut nu pentru că Ariosto ar fi epuizat materialul cavaleresc, ci pentru că apăruse o nouă clasă, cu o nouă atitudine față de viață, inclusiv față de artă și față de materialul cavaleresc. Un fenomen real devine fenomen artistic totdeauna doar printr-o *anumită* relație a omului față de acest fenomen. Relațiile posibile sînt însă foarte multe și fiecare din ele implică o altă atitudine umană. Opere cu material „cavaleresc" sînt posibile oricînd, în principiu, dar *diferit* orientate. Numai perspectiva istorică și sociologică arată de ce *atitu-*

---

[13]) *Ibidem* p. 206.

dinea cervantescă față de *materia* cavalerescă nu a apărut mai de vreme sau mai tîrziu. Nu scriitorul sau „materialul" artistic direcționează evoluția literaturii ; rolul de reglator în artă, ca și în alte domenii de activitate umană, îl are *interesul colectivității*, idealul social și estetic al acesteia. Datorită interesului social pentru anumite teme și motive, dintr-o perspectivă istoricește determinată, acestea cunosc o tratare în care talentele epocii respective excelează, și, în măsura în care mai tîrziu interesul social se îndreaptă spre alte teme, legate de alte idealuri estetice, dispare și interestul artiștilor pentru tratarea temelor de alătădată, astfel încît operele care întruchipează în forma cea mai înaltă idealurile estetice ale unei lumi trecute rămîn totodată exemple „inimitabile", „neîntrecute". Dar ele sînt „modelele eterne" ale *genului lor*, adică ale realizării unui anumit model de epocă, nu ale artei în general. Concluzia la care Croce ar fi fost îndreptățit era aceea că *orice capodoperă este rezultatul activității creatoare a unui geniu aplicată unui anumit model abstract de epocă*. Ceea ce se poate compara este modelul artistic abstract pe baza căruia a creat fiecare artist.

Din conceptul de *model artistic abstract*, Croce a intuit doar elementul *materie a artei*, tematica, motivele, și, în mod consecvent logic, a admis posibilitatea comparării între ei a scriitorilor care și-au propus prelucrarea „aceluiași material," deci posibilitatea de a stabili, pe această bază, un progres estetic în cadrul unui „ciclu". Cînd este vorba însă de scriitori care n-au pornit de la același material, cum este cazul scriitorilor ce reprezintă orientări artistice foarte diferite, momente istorice diverse în evoluția umanității, atunci lipsește, după el, baza comună a oricărei comparații între ei : „Cum să facem deci comparații acolo unde termenul comun lipsește ?"[14]). Croce ar fi fost îndreptățit să conchidă doar că în aceste cazuri nu vede posibilitatea de a dovedi existența vreunui progres. Ca și mulți alții mai tîrziu însă, el deduce inexistența progresului însuși — un exemplu tipic pentru mecanismul prin care deficiențele de metodă duc spre concluzii agnostice : „Acolo unde materia nu e aceeași nu există ciclu progresiv. Nici Shakespeare n-a progresat față de Dante, nici Goethe față de Shakespeare ; ci Dante față de autorii medievali de viziuni și Shakespeare față de dramaturgii perioadei elisabetane, iar Goethe cu *Werther* și cu primul *Faust* față de scriitorii *Sturm und Drang*-ului"[15]), după care, în edițiile de mai tîrziu, Croce adaugă faptul că acest mod de a prezenta istoria poeziei și a artei poartă în sine „ceva abstract", are o „valoare pur practică și nu riguros filozofică", deoarece indivizii, ca și diferitele momente ale vieții lor spirituale cuprind lumi incomparabile între ele. În realitate, fraza de mai sus, ades citată de către adepții poziției sceptice cu privire la progresul literar-artistic, cuprinde o contribuție a lui Croce la înțelegerea dinamicii fenomenului artistic în anumite sintagme istorice, dar exprimă totodată și eșecul său în abordarea progresului estetic în istoria artistică a umanității.

În măsura în care a intuit un element al modelului abstract al acestei forme de activitate umană care este activitatea literar-artistică, Croce a sesizat și caracterul *cumulativ* al experienței literare și s-a orientat spre praxisul artistic pentru a descoperi premize ale realizării structurilor artistice superior funcționale, respectiv a unor valori estetice superioare. Dar, reducînd structura modelului artistic abstract la „*materie*", la „*problemă*", el n-a putut sesiza progresele realizate în optimarea *celorlalți constituenți* ai operei literare. Croce vorbește de un „criteriu al progresului în istoria artistică și

---

[14]) *Ibidem*, p. 207.
[15]) *Ibidem*, p. 206.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

literală"[16]) și sesizează cele două aspecte — obiectiv și subiectiv — care intervin în aprecierea progresului: „Ce concept du *progrés*, c'est à dire de l'activité humaine appliquée à une matière donnée, est le *point de vue* de l'historien de l'humanité (...) L'historien d'une mouvement social doit connaître *la fin* á laquelle ce mouvement ce réfère"[17]). Dar el nu verifică funcționalitatea criteriului pe care îl propune. *Unitatea de materie* nu este un element comun oricărui „ciclu progresiv", de orice natură și dimensiune, identificabil în istoria culturii. Nimeni nu va nega faptul că Renașterea italiană reprezintă un „ciclu progresiv". Încercînd însă un răspuns la întrebarea dacă Rafael și Tizian reprezintă sau nu un progres în comparație cu Giotto, marele pictor al Renașterii timpurii, Croce ajunge la concluzia că nu se pot stabili, în cazul de față, comparații. Nu se poate afirma, spune el, că Giotto ar constitui copilăria artei italiene, iar pictura secolului al XV-lea și al XVI-lea ar reprezenta faza ei de maturitate. Giotto a fost perfect și desăvîrșit în cadrul materiei sentimentale pe care a prelucrat-o. Desigur — arată în continuare Croce — Giotto n-ar fi fost în stare să deseneze un corp ca Rafael sau să-i dea un colorit pe măsura lui Tizian, dar nici aceștia n-ar fi fost în stare să creeze, cu același succes ca și Giotto, unele din tablourile acestuia. Spiritul lui Giotto n-a fost atras spre frumusețea corpului omenesc, din care Renașterea a făcut un obiect de studiu, iar Rafael și Tizian au încetat a se interesa de motivele secolelor al XIII-lea și al XIV-lea. Observația este, desigur justificată, dar ea ne arată încă o dată că sfera de aplicare a „criteriului progresului" stabilit de Croce s-ar reduce — dacă cineva ar încerca să utilizeze acest criteriu — la ciclurile care au „același" material (Prin *materie* în artă, Croce înțelegea mai ales materialul afectiv individual — sentimente, idealuri, dorințe; conceptul marxist de materie a artei — pe care îl utilizăm — cuprinde în primul rînd materialul social-istoric al artei). În realitate *materia artei* nu poate servi drept cheie pentru sesizarea progresului artistic, drept criteriu de progres din multe motive: 1) Pe baza unui asemenea criteriu nu am putea distinge ***diferitele valori realizate în cadrul aceluiași ciclu istoric.*** Cum am putea aplica acest criteriu pentru a dovedi superioritatea lui Shakespeare față de scriitorii anteriori din epoca elisabetană? Este evident că pentru a stabili atari deosebiri va trebui să recurgem la alte criterii, în cadrul ciclului, de dată ce „materia", „problema", sînt comune întregului ciclu. 2) Pornind de la un anumit material artistic se pot naște producții epigonice în oricare din momentele spiralei ascendente a progresului, nu numai după ce a apărut artistul genial care a încheiat „ciclul progresiv": epigoni a avut, în literatura românească, de pildă, nu numai Eminescu, cu care „ciclul" crocean s-ar încheia, ci și Alecsandri, care s-ar afla într-o fază de început a acestui ciclu. „Materialul artei", poate fi oricînd prelucrat în mod creator sau în mod epigonic, după cum poate servi ca bază pentru numeroase producții situate „pe orizontală", între care nu se pot stabili numaidecît punctele de regres ori progres. 3) Există un bogat material de idei și sentimente, a cărui valabilitate și actualitate se mențin de-a lungul veacurilor. Este vorba de așa-zisele „teme eterne", ca dragostea, viața și moartea, fericirea etc. Aceste teme general-umane oferă o „unitate de materie" artiștilor de-a lungul mai multor epoci. Există oare, după Croce, un progres în tratarea acestui „material"? Dacă literatura nu cunoaște un progres în tratarea acestor teme, atunci însemnează că unitatea materialului de prelucrat se dovedește insuficientă pentru a da dinamicii fenomenului literar un sens progresiv; dacă literatura cunoaște un progres în aceste cazuri, atunci teoria ciclurilor progresive a lui Croce duce în fond la ideea progresului *peste epoci*, adică la concluzia că, cel puţin din acest punct de vedere, *există* un progres general al artei umanităţii, în contradicţie cu concluzia lui Croce. 4) În fond nu există în artă o „aceeaşi problemă", un „acelaşi material" utilizat de doi sau mai mulţi artişti. Materialul este şi totodată nu este acelaşi. Materialul a doi scriitori, oricît de îndepărtaţi în spaţiu şi timp şi oricît de diferiţi între ei, conţine anumite invariante ale substanţei umane a literaturii, după cum materialul a doi scriitori oricît de apropiaţi sau chiar a două opere ale aceluiaşi scriitor este de fiecare dată altul, şi firesc ar fi fost ca B. Croce să se oprească la acest fapt, de dată ce a pus la baza esteticii sale singularitatea, unicitatea operei şi a individualităţii artistice.

---

[16]) *Ibidem.*
[17]) *Ibidem,* p. 129.

Desigur materialul cu care operează scriitorul, artistul în general, *interesează* progresul literar-artistic. Dar pentru a înţelege acest fapt trebuie să privim materialul artei în cadrul structurilor artistice la care participă, să urmărim în ce măsură un anumit material este apt a conferi unei structuri literare o funcţionalitate superioară în raport cu un altul. Materialul artistic se poate distinge prin actualitate şi importanţă prin extensiune, profunzime, opulenţă, sau (dacă dăm acum *materiei* un sens concret, străin esteticii croceene) prin acele însuşiri inerente, specifice, care ne fac să preţuim aurul, diamantele, marmora mai mult decît lemnul, piatra sau lutul.

Este evident că criteriul progresului, propus de Croce, nu izvorăşte dintr-o analiză a structurii dinamice a fenomenului artistic, ci din încercarea de a căuta o explicaţie pentru cazurile în care progresul estetic, sesizabil intuitiv, nu poate fi teoretic contestat.

Andrei A. Lillin

Despre unele încercări în occident de a determina relevanța socială a artei

Contemporaneitatea noastră este deosebit de sensibilă față de curente și medii. Dacă în secolul trecut cultura umană se desăvîrșea încă pe baza unor elemente preponderent vizuale, cu marea revoluție tehnică din anii '20, marcată de începutul emisiunilor radiofonice, reușita imprimărilor electrodinamice ale vocii umane și de analiza fenomenului de redundanță, elementele vizuale au fost tot mai concurate de cele auditive, ca, după progresul impetuos al filmului sonor și al televiziunii, cele două sisteme principale de semnalizare — cel optic și cel auditiv — să se concureze uneori insidios, nu însă fără sorții unor sinteze valoric superioare, prin care mijloacele comunicării interumane în totalitatea lor să fie împrospătate și înnoite în sensul unei eficiențe mărite.

Încă din primele decenii ale veacului, ostenind asupra problematicii bogate în implicații a lumii sunetelor, savantul austriac Hans Kayser a procedat la o netă distincție între o viziune a lumii, bazată pe elementele simțului optic și tactil, pe de o parte, și o viziune a lumii care se sprijină pe datele simțului auditiv, pe de altă parte. Viziunea „haptică“ și viziunea „acustică“ nu se concurează însă și în legitățile ultime, după cum subliniază același. Natura sunetului, științific analizabilă, ne relevă serii progresive algebric-aritmetice și geometrice, pe care Hans Kayser, în urma unor investigații comparative îndelungate, le-a putut identifica cu valoare de legi constitutive imuabile atît în structurile lumii anorganice cît și a celei organice. Vom reveni cu altă ocazie mai detailat asupra acestor investigații. Deocamdată subliniem numai că le considerăm reprezentative mai ales pentru sensibilitatea omului contemporan, expus bombardamentului crescînd al diferitelor medii de masă — în anii investigațiilor lui H. Kayser încă de ordin preponderent auditiv, mai apoi, după ofensiva filmului sonor și a televiziunii, cu tendință crescîndă spre explorarea unor sinteze audio-vizuale posibile, de relevanță majoră. Bineînțeles, ceea ce în acest regim de sensibilizare se schimbă sub ochii noştri, făcînd problematice unele scheme intelectuale tradiţionale, printre care în primul rînd cele privind atitudinea maselor largi faţă de cultură, este în ultima analiză dinamizat şi de alţi variaţi factori : demografici, sociali şi axiologici, ajunşi la deplină eficienţă de abia în a doua jumătate a secolului nostru. A le ignora ar însemna să ne ascundem faţă de problematica esenţială, teoretică şi practică, a culturii în contemporaneitatea noastră : problematica secularizării sale crescînde într-un regim al „drepturilor egale“ la cultură, la ordinea zilei azi pretutindeni, unde omul în lupta pentru afirmarea sa plenară trece dincolo de îngrădirile artificiale ale unui exclusivism care, treptat, treptat, în istoria ultimelor două milenii, a încercat să se justifice invocînd cînd unele criterii spirituale, cînd social-privative, revenind unei clase sau tagme privilegiate. De altfel, însăşi evoluţia semantică a termenului „cultură“ este impregnată de acest proces de justificare exclusivistă. Reducîndu-se la radicalul verbal *col-* pe care latinii l-au folosit mai ales cu următoarele trei accepţiuni principale : „agrum colere“ : a lucra pămîntul, „iustitiam colere“ : a face dreptate şi „aras colere“ : a respecta altarul, respectiv sacerdoţii şi zeii, termenul cultură, într-o societate închisă, se saturează de sensuri care însumează în sfera radicalului atît membrii socetăţii : „incolae“, pseudoidentic cu „cives“ : cetăţeni, ca şi habitudinile lor : „cultura agri, vitis“ : munca cîmpului şi creşterea viţei de vie, respectiv „cultura animi“ : educaţie, înţelepciune populară. Ulterior, sub influenţa energică a monahilor creştini, care, faţă de diferitele seminţii germanice, hunice, avare, slave şi turco-tătare din perioada migraţiunilor, concomitent cu propagarea noii legi au ştiut să transmită celor statorniciţi şi valorile civilizatorice ale popoarelor vechi din bazinul mediteranian, sfera noţională a termenului cultură s-a fixat îndeosebi în jurul a două accepţiuni fundamentale : „cultura unius dei“ : religia creştină şi „culturae ratio““, înţelească şi ca „omnes culturae“, în sens de „bildunga“ din vechea germană superioară : formaţie intelectuală şi sufletească, accepţiune dedusă de altfel după modelul latin, termenul german avînd la originea sa un radical *bil-* : „potrivit“, „convenabil“, „mulţumind norma etică“. În felul acesta termenul „cultură“ circulă în limbile apusene azi cu următoarele accepţiuni principale : „stare spirituală îmbogăţită prin variate cunoştinţe“, „totalitatea valorilor spirituale, artistice şi morale ale unui popor“, „educaţie morală, pe de o parte, educaţie fizică, pe de altă parte“. Este firesc deci că într-o fază de evoluţie a relaţiilor sociale din lumea apuseană ca cea de azi, caracterizată prin ofensiva impetuoasă a mediilor de masă asupra conştiinţelor /„lavaţie de creier“/, relaţia omului faţă de valorile majore ale culturii să fie din ce în ce mai dinamică, iar atitudinile din cele mai variate — fapte pe lîngă care ştiinţa şi literatura contemporană nu pot să treacă fără a le acorda atenţia cuvenită.

Preocupările în estetica apuseană contemporană de a releva funcţiile sociale ale artei sînt numeroase şi concludente mai ales în raport cu transformările dinamice de după cel de-al doilea război mondial. În ciuda unui reviriment la suprafaţă de la începutul anilor '60 — economia politică şi sociologia şi-au îmbogăţit prin el terminologia , vorbind de „societate de consum“, „management“, „tehnocraţie“, „establishment“ etc., dar şi de „contestatare“, „recesiune“ — structurile în intimitatea lor se dovedesc a fi nu mai puţin inconsistente decît înainte de cel de-al doilea război mondial, unele răbufniri anarhice ca cele din mai 1968 din Franţa punînd în pericol, după spusele deputatului de atunci Georges Pompidou, „notre civilisation elle-même“ /*Le Monde* din 16 mai 1968, p, 2/. Din păcate, rădăcinile istorice — atît cele apropiate cît şi cele îndepărtate — nu sînt prin aceste luări de poziţie desvelite. Comparația evenimentelor cu „perioada disperării" din secolul XV", martora prăbușirii structurilor feudale din evul mediu" — proces care la fel s-a bucurat de participarea studenților de la Sorbonne — sînt sugestive, dar ele se rezumă la o reminiscență istorică Și în cazul acestei explicații, metafora — fidelă funcției sale extensive — în loc să pună degetul pe rană, trece peste ea cu un gest taumaturgic. Or, vremea vindecărilor prin descîntece este de mult a trecutului. În schimb, varietatea luărilor de poziție față de evenimentele citate /din care aci recapitulăm numai o mică parte/, ne învață că în lămurirea oricărui fapt de viață explicațiile dintr-o mișcare de condei sînt deobște neconcludente adevărul științific cerînd un efort în plus. Spre aceasta, de altfel, converg toate rezultatele obținute de oamenii de știință din ultimele decenii în istorie, etnologie, psihologie, lingvistică, cibernetică etc., fără de contribuția cărora azi nu este posibilă nici lămurirea suficientă a fenomenelor investigate de estetică. De altfel, spiritul critic în lumea contemporană a înțeles de mult situația și, în consecință din normativă, estetica a devenit rînd pe rînd descriptivă, psihologică, genetică și fenomenologică, înclinînd în ultima instanță spre un pluralism pronunțat în explicarea fenomenului artistic. Cu alte cuvinte, în mediul intelectual al științei contemporane, la definirea căruia au contribuit în egală măsură uriașul avînt al științelor istorice, impulsionat de descoperirile epocale ale lui H. Schliemann și A. J. Evans privind protoistoria culturilor mediteraniene, ale lui J. G. Frazer și L. Frobenius, lămurind bazele etnografice ale motivelor de mare circulație, ale lui S. Freud, C. G. Jung și K. Kerényi din domeniul psihologiei abisale sau ale lui P. Wiener, dezvelind mecanismul material al comunicării, explicația artei ca fenomen de viață cere să rezulte din înscrierea ei într-un context cît mai vast, corespunzînd poziției pe care arta o ocupă din vremuri imemorabile printre celelalte moduri de manifestare ale spiritului creator uman. În acest sens trebuie ținut seama atît de faptul că procesul creației artistice ca orice disciplină lăuntrică cu multe necunoscute nu decurge după un număr limitat de relații statornice și, în consecință, el nu poate fi înscris într-o formulă unică, oricîtă preciziune s-ar obține azi-mîine în determinarea sa, cît și de condițiile de receptare ale operei de artă. În ambele direcții, repetăm, este nevoie de multă muncă, atenție și perspicacitate. Mai ales problema corelației multilaterale între opera de artă și societate cere în condițiile actuale un uriaș spor de investigație. Ar fi, de pildă, cu totul fals să se expedieze problema în sensul antitezei trecut-viitor. Dacă, bunăoară, Jean-Paul Weber, magistralul interpret al lui Stendhal, subliniază la un moment dat : „critica tradițională reprezintă trecutul, anecdota, reducția la denominatorul comun ; eu reprezint viitorul, psihologia adîncurilor, originalitatea fiecărui autor ; ei cercetează impersonalul, eu dimpotrivă discern personalitatea", unghiul său de vedere este îndreptat fără doar și poate asupra unor straturi de loc neglijabile ale creației artistice ; nu-i scapă oare în schimb o seamă de amănunte aparent marginale, încolo însă de loc neimportante, dacă le privim mai de aproape, ca de pildă comportamentul personalității creatoare cu deosebită privire la necesitățile artistice ale societății, *în* care artistul trăiește și *pentru* care creează ? Mai mult, psihologia modernă operînd curent cu conceptul „necesității inconștiente" care, precum se știe, colaborează în genere în mod constant și nedeliberat la determinarea și reliefarea comportamentului uman, domeniile tematicei literare — spre a ne opri numai la una din problemele investigate de Jean-Paul Weber — pot fi ele pozitivate la fel ca datele științelor exacte ? Credem că nu ! Ceea ce nu înseamnă o pledoarie în plus pentru inefabilul operei de artă ca elementul ei esențial. Cadența argumentației noastre este determinată de un alt adevăr și cu alte urmări : corespondențele intime ca și legăturile organice mai mult sau mai puțin trainice între diferitele niveluri ale operei de artă fiind reale, de identificarea lor atentă și exactă depinde însuși destinul criticii. Avertisment ? Cui și de ce, atîta timp cît critica tinde să devină tot mai mult o artă a reflexiei perpetuate. Pericolul, după noi, se ascunde însă tocmai aci, în această tendință cvietistă de a reflecta, fără a decanta sistematic valoarea operei din perspectiva valabilității sale sociale. Căci de abia prin relevarea corelației între opera de artă și societate i se lămuresc în adîncime nivelele de semnificație, frumosul intrinsec, mesajul. Căci, într-un cuvînt, oricît de „autonomă“ s-ar prezenta o operă de artă, ea servește totdeauna, fără să vrea, pe lîngă esteticul, și eticul și socialul.

Plastic în creațiile sale, geniul limbilor indoeuropene a intuit din timpurile cele mai vechi tripla orientare a operei de artă. Astfel termenul „genesis“ : facere, se trage de la același radical — gn — ca „gignomai“ ; a deveni. De la un aorist al aceluiași radical derivă, după A. Meillet, mai departe, în afară de derivatele înrudite sanscrite, slave, germanice și latine, substantivul „genius“ : putere creatoare, adjectivul „navus“ : energic, ager, deștept, și verbul „narrare“ : a spune, a povesti. Altfel zis, radicalul —gn— ajunge să exprime puterea creatoare și produsul ei, fizic și spiritual, sub indiferent care formă, legîndu-le de univers /„natura“/, de loc /romanii ridică „geniului local“ altare/ și de obște /„gens“ ; bănățeanul „tot natu“, păstrat pînă în zilele noastre/. Este limpede deci că și filozofii greci, scrutînd de la primele începuturi cauza originară a lumii, au ajuns încă prin Heraclit la adevărul : „ethos anthrópo daimon“ : „individualitatea este destinul omului“, statornicind între individualitate și rațiunea universală raporturile unei bipolarități de eficiență socială general valabilă. Sau după Hippolytos IX, 9 ; „Heraclit susține că universul este indivizibil : împărțit, neîmpărțit, devenit, nedevenit, muritor, nemuritor, logos, eon, tată, fiu, zeu și dreptate“, suita antitezelor din acest text voit obscur sugerînd tocmai dialectica vieții într-un cadru de totdeauna, unic și același, pe care rațiunea umană în actul cunoașterii de sine /fr. 10/ și-l relevă ca spornicul *logos :* „fel de a fi“, „legea unității“, „supremă înțelepciune“. De aici pînă la principiul *katharsisului*, formulat de Aristotel calea este determinată de evoluția marei arte epice, lirice și dramatice a Greciei antice, profund ancorată în structurile sociale ale cetății antice. Dacă această artă și-a păstrat actualitatea pînă în zilele noastre, faptul se datorește în primul rînd împrejurării, după cum a arătat-o K. Marx, că ea a fost expresia unui popor „naiv și normal“, Naiv în acest loc însemnează neînstrăinat, normal ,fiind sieși normă de conduită. În felul acesta, arta Greciei antice — a unei lumi neevoluate din punct de vedere tehnic ce nu se mai poate întoarce — se instaurează în evoluția spiritului uman ca un popas de valoare canonică, iar estetica de azi trebuie să se pătrundă neobosit de exemplul ei, în care individualul și socialul, problemele vieții și mesajul, pathosul suferinței și euforia katharsisului s-au relevat obștei într-o unitate supremă și indisolubilă.

Succesul răsunător al lui Sofocle pe scena franceză contemporană nu este deci întîmplător. *Antigona* și *Electra* devin în prezența unui public cu caracteristici specific contestatare, teatru viu. În acest sens, cucerirea metodică de către regie a semnificațiilor incifrate diferitelor nivele ale textului, a bogatei game de sentimente ca și a subtilității de gîndire, se desăvîrșește pe baza tuturor datelor pe care arheologia modernă, istoria socială, istoria filozofiei și a religiilor, psihanaliza și teoria comunicației le-au asigurat cunoașterii acestui veac. Maximalizarea efectului, în consecință, este cît se poate de bine slujit! Așadar, chiar și dacă textul *Electrei* n-ar fi fost remodelat de Iannis Ritsos, tragedia sofocleană, prin interpretarea regizorală pluridisciplinară, operatoare și prospectivă, a lui Antoine Vitez ar putea fi privită ca aparținînd cu exclusivitate generației noastre.

Fără îndoială, acest gen de spectacole realizează totodată și o restaurare *sui generis* a raportului între datele lumii vizuale și lumii auditive. Este adevărat, tentativele acestei restaurări pe scenă nu sînt tocmai noi. Totuși, dacă „opera totală" /Gesamtkunstwerk"/, spre care în secolul trecut romanticul Wagner tindea programatic, s-a realizat mai ales în sensul unei sinteze descriptiv-ilustrative a conținutului psihologic /tehnica leitmotivului începînd din *Lohengrin*, dezagregarea armoniei romantice în *Tristan*, homofonia simbolică a corurilor din *Parsifal* au slujit-o în mare măsură/, acuma, printr-o optimizare funcțională a componentelor statice și dinamice ale spectacolului, inclusiv „interpretarea" dramatică a textului, s-a ajuns la un nou tip de spectacol total — calitativ diferit de formula tot mai problematică azi a *dramei per musica*, fie ea de tip rinascentist, fie de tip clasico-romantic. Să adăugăm în sfîrșit, că prin această nouă formulă încercările contemporane din occident de a determina relevanța socială a artei au depășit în mod esențial proporțiile unei politizări de suprafață și cu orice preț?

cronica literară

Eugen Todoran

Ov. S. Crohmălniceanu: „Expresionismul în literatura română"

Cartea este în intenția autorului o încercare de schițare a unor aspecte expresioniste, care n-au putut constitui nici un curent și nici o mișcare în literatura română, deși expresionismul a fost un moment important de confluență în constituirea spiritului modern al literaturii române, la formele specifice lui aderînd unii din marii scriitori ai literaturii noastre dintre cele două războaie.

Recunoaștem ca o calitate esențială a cărții tocmai prezentarea întregii mișcări expresioniste în literatura europeană, delimitarea diverselor ei aspecte și identificarea lor în literatura română, cu scopul mărturisit al autorului de a arăta că expresionismul a stîrnit un interes ce merge dincolo de imitație sau simplă influență. O corectare a studiilor lui E. Lovinescu și G. Călinescu se face în acest fel, pe bună dreptate, ținîndu-se seama de formele foarte variate și uneori fundamentale în care expresionistul apare în literatura română.

Pentru reconsiderarea istorică a problemei sînt prezentate momentele receptării curentului în studiile mai vechi, contemporane cu el, revistele literare ale timpului, germane și române. Mediul intelectualității germane din Transilvania și Bucovina a ajutat simțitor pe scriitorii români să descopere expresionismul, teoretizat ca mișcare în reviste ca „Ideea Europeană" și „Gîndirea" de scriitori ca T. Vianu, și L. Blaga, urmați de mulți alții. De reținut este că momentul (1919) este unul de schimbare a „conștiinței estetice", cum ar fi spus Blaga, ca urmare a unei „crize a literaturii, cauzată de condițiile istorice ale epocii. Considerațiile critice sînt privite la rîndul lor critic, de autorul lucrării, pentru explicarea istorică a fenomenului și precizarea formelor lui viabile în dezvoltarea literaturii. Creația literară, în poezie sau dramaturgie, este înfățișată într-un cadru foarte cuprinzător, necesar pentru întrebarea fundamentală : Există o literatură românească expresionistă și prin ce realizări se distinge ea ?

N-au existat în literatura română grupări expresioniste, cu un program poetic declarat, dar faptul că scriitori ca L. Blaga, A. Maniu, Al. Philippide, A. Cotruş, la care se mai pot adăuga I. Vinea, B. Fundoianu, Felix Aderca ş.a., dovedeşte că prin expresionism, mai mult decît prin oricare altă mişcare literară şi artistică din epoca noastră, o enormă varietate de manifestări ale modernităţii a apărut în literatura română, particularitatea curentului fiind tocmai aceea de a le fi făcut sensibile sub o formă posibilă, virtuală. L. Blaga numea catalitică influenţa culturii germane, deosebind-o de cea modelatoare a culturii franceze, întrucît influenţa spiritului german asupra celorlalte popoare a avut caracterul unui apel la propria fire, la propria individualitate. Exemplelor date de filozof, autorul lucrării adaugă expresionismul, ca un fenomen de „pseudo-morfoză“, adică o asimilare a lui în creaţia literară românească fără senzaţia nici unei constrîngeri, în aşa fel că el îşi va trăi o viaţă subterană, în produsele literare şi artistice care se vor dezvolta sub numele altor orientări. În aceasta a constat norocul dar şi drama expresionismului: fiindcă a cunoscut în germene atîtea sugestii de dezvoltare viitoare a artei şi literaturii moderne, el a cunoscut o răspîndire rapidă şi intensă, dar din aceeaşi cauză produsele literare şi artistice stimulate de el s-au adaptat unor orientări literare mai particulare, realizîndu-şi, nu odată propriile-i tendinţe sub numele acestora, contribuind ca acestea să-şi creeze o poetică originală, rezultată în bună măsură dintr-o astfel de împletire. Autorul lucrări vrea să reconstituie această mitologie răsturnată, după care nu Cronos îşi mănîncă urmaşii ci aceştia îşi devorează părintele. Este direcţia cercetării întregii lucrări prin raportarea scriitorilor la momentul istoric al constituirii expresionismului cît şi la structurile lui fundamentale.

Operaţia de delimitare de aici începe a fi dificilă, căci nu se poate măsura exact valoarea şi complexitatea unui fenomen literar doar prin raportare la forma lui primară şi, în cazul literaturii române, dacă expresionismul a stimulat în direcţia catalitică a influenţei germane propria individualitate a scriitorului, specificul lor naţional, se iveşte întrebarea: forma monumentală se mai recunoaşte ea în germenele ei şi în ce măsură; şi dacă ea s-a realizat pe deplin prin dezvoltarea ei în condiţiile acestui specific local, nu cumva expresionismul rămîne o direcţie ce se va recunoaşte ca atare doar în planurile minore ale literaturii epocii?

Demonstraţia autorului cărţii în direcţia acestor întrebări este susţinută, şi chiar dacă unele rezerve pot fi formulate privitor la extinderea formulei expresioniste pentru explicarea unor scriitori, sînt de reţinut pentru istorie literară delimitările ideologice în orientările revistelor „Gîndirea“ şi „Contimporanul“ — cele două reviste principale favorabile expresionismului în literatura română.

Revista „Gîndirea“ înainte de a-şi realiza o ideologie naţionalistă cu implicaţii evident politice, a contribuit la constituirea unui cerc ale expresionismului, în limitele unui tradiţionalism deschis spre o zare metafazică, cu aspiraţia către „dezmărginire“ atît în direcţie religioasă cît şi etnică, întîlnindu-se astfel cu înclinaţia pronunţată a scriitorilor expresionişti spre religiozitate. Scriitorii „Gîndirii“: N. Crainic, L. Blaga, T. Vianu, O. W. Csisek, E. Bucuţă, Al. Bădăuţă, Al. Busuiocianu ş.a., formaţi aproape toţi în mediul culturii germane, au fost receptivi la tendinţele epocii în acord şi cu orientarea ideologică a revistelor culturale ale minorităţilor din Transilvania. Sînt citate şi comentate articolele de teoretizare a tendinţei spre „transcendent“, spre „absolut“, ca împăcare a orientării spiritualiste şi iraţionaliste moderne cu aspriaţiile revistei de a valorifica în cultură factorul sufletesc autohton. Definiţia expresionismului în accentuarea absolută ca valoare fundamentală ce trebuie să se realizeze printr-un anumit stil de cultură, cuprinde de fapt o tendinţă mult mai veche şi mult mai largă, vizibilă în arta folclorică, fără ca aspirația spre absolut a lumii moderne să fie identificată cu vreuna din religiile constituite. Din acest punct ar fi trebuit să se identifice deosebirile dintre gînditorii ce vor apăra un „spiritualism liber", în cadrul constrîngerilor fireşti ale unui „stil", cum a fost L. Blaga, şi gînditorii ortodoxişti, ca N. Crainic. „Autohtonismul" a întreținut viziunea absolutului în două direcții ce se vor despărți: una filozofică laică, în formele artei, şi alta teologică, în formele credinței religioase, pe care arta ar trebui s-o exprime în acest caz. Revelația absolutului ca „mister" în poezia lui Blaga, şi revelația absolutului ca „adevăr divin" în poezia lui N. Crainic, vor separa definitiv două grupări ale revistei, una „mai de stînga" şi alta „mai de dreapta" cum va spune Blaga mai tîrziu. Analiza operei lui Blaga în această direcție e făcută, pentru a se scoate în evidență factura ei expresionistă. „Panismul" poetului este considerat o formă de manifestare originală a vitalismului expresionist, descins din anti-intelectualismul nietzscheean. Cu precizarea că poetul nostru priveşte formele trăirii autentice, originale ca o realitate familiară, cu convingerea că în lumea satului arhaic românesc există o astfel de viziune ontologică. Precizarea este importantă, pentru că tocmai de aici în colo Blaga nu mai poate fi subsumat total mişcării expresioniste mai potrivită fiind o înțelegere a expresionismului său propriu, în direcția arhaismului folcloric, în locul unei raportări permanente la modelele străine, care pentru el vor rămîne minore în planul mişcării literare europene. O cercetare a folclorului arhaic ar arăta în ce fel metafora lui Blaga, „structural-dinamică, adică expresionistă", are un plan mult mai adînc în „trans-semnificațiile" mitului, revelate prin simbolurile absolutului ca simboluri ale Centrului Lumii, într-o aventură tragică a cunoaşterii „misterului", al cărui resort este tocmai substituirea mitului cu metafora, prin invazia „cunoaşterii luciferice" în cîmpul „cunoaşterii paradisiace", cum ar fi spus filozoful.

L. Blaga ocupă locul cel mai important în analiză, cum e şi firesc, analiză extinsă şi la teatrul poetului, observîndu-se şi aici substanța dramatică inedită ce poate fi scoasă din credințele ancestrale obscure, plăsmuiri naive, practici magice populare, cu un cuvînt din materia spirituală a „erezurilor". Ne permitem numai să adăugăm că după teoria filozofului asupra asimilării temelor sacrale prin eresurile folclorice, acestea n-au îngăduit „păstrarea intactă a credinței ortodoxe" prin convertizarea lor, ca „ispită schismatică" în procesul de sublimare a ei pe planul imaginației legendare şi poetice, ci invers, această convertire poetică a ispitei schismatice a evitat „criza dogmatică" manifestată sub forma „eresului" cu valoare poetică. Întreaga poezie a lui Blaga, şi metaforele fundamentale ale teatrului filozofiei sale, sînt dezvoltări „metafizice" ale unei astfel de viziuni, prin ceea ce putem numi poezia mitului în opera lui.

Opera lui A. Maniu, prin ce are ea mai valoros este privită prin aceeaşi perspectivă, deşi o analiză a ei în direcția specificului folcloric ar scoate în lumină sensuri ce ies din cadrul expresionismului. De exemplu, „Lupii de aramă" deşi este „aparent" o piesă istorică, reveleazǎ sensuri istorice ce pot fi urmărite pînă în fondul geto-dac al folclorului nostru, cum ne permit studiile mai recente asupra acestuia, înțelegîndu-se astfel mai bine de ce „Lupii de aramă" sînt „copiii pămîntului", „fiii muntelui", pe care oamenii nu-i pot învinge. Cu teatrul lui V. Voiculescu sîntem în fața unui autentic „mister modern", caracteristic pentru accentul spiritualist religios al literaturii expresioniste.

O analiză cu deosebire valoroasă este aceea a operei lui A. Cotruş. Sînt precizate în ea nu numai limitele ideologice ale poetului, ci sînt explicate şi condițiile istorice prin care mesianismul social are la el un caracter pronunțat local, național, spre deosebire de *coloratura internaţionalistă a poeziei expresioniste, poetul dînd glas revoltei sociale printr-o reprezentare dramatică a destinului naţional.*

În concluzie, la acest capitol, se precizează că revista „Gîndirea" pînă prin anul 1930 a reprezentat aspiraţia generală de absolut, pentru ca după această dată „specificul naţional" să devină exclusivist, stricîndu-se simbioza iniţială cu cultura europeană prin expresionism, în afară de marii poeţi care, după propriul lor crez „eretic", şi-au păstrat o independenţă spirituală.

Revista „Contimporanul" şi-a păstrat caracterul internaţionalist, incluzînd şi orientarea de avangardă, în opoziţie cu orice tradiţionalism. Întregul capitol privitor la această mişcare este o analiză a ideologiei curentelor moderniste, cu referire şi la opera unor scriitori ca Ion Vinea, F. Aderca, B. Fundoianu, I. Călugăru. Raportarea acestora la expresionism, dar şi delimitarea exactă a formulei scoate în evidenţă o interpretare nouă a întregii literaturi moderniste. Proza scriitorilor citaţi, reprezentativă pentru expresionism, este mai puţin cunoscută marelui public de azi, de aceea autorul lucrării include în expunere şi rezumarea unor opere, ceea ce, pe de altă parte, îngreunează uneori lectura.

Un capitol aparte se ocupă de lumea „oamenilor de teatru", scriitori care, chiar dacă au realizat opere remarcabile, au fost în primul rînd oameni de teatru, ca V. I. Popa, G. M. Zamfirescu, I. M. Sadoveanu. Reţinem remarca autorului : Personalităţile literare ale epocii, ori s-au ţinut în afara lumii teatrului ca Blaga, ori, atunci cînd au frecventat-o, au respins formula expresionistă, cum s-a întîmplat cu Camil Petrescu. Se explică astfel de ce expresionismul s-a realizat, în aceste condiţii, pe un plan minor. O excepţie este G. Ciprian, analizat în lucrare din unghiul modernismului expresionist. Este o analiză pătrunzătoare, care dovedeşte că este posibil un expresionism autentic în afara tradiţionalismului folcloric.

Conform principiului iniţial formulat, de a se căuta numai elementele „expresioniste" în literatura română, autorul cărţii prezintă şi un capitol de „incidenţe", pentru semnalarea unor ecouri ale curentului şi în afara cercurilor literare constituite. Capitolul este cu atît mai interesant, pentru că pune sub semnul îndoielii, deşi cu prudenţă, anumite formule consacrate în istoria literaturii române, ca „simbolismul lui Bacovia", sau şi mai înainte al lui Mihail Săulescu, cît şi aşa numitul simbolism a lui Arghezi", sau „romantismul lui Al. Philippide" şi „ermetismul lui Ion Barbu". Analiza textului poetic este şi de data aceasta dovada calităţilor adevărate ale criticului literar, cu îndrăzneala dar totodată cu fineţe aplicat la valori poetice de prima mărime pentru a se demonstra că de fapt chiar „simbolismul", în sensul larg al cuvîntului, are semnificaţie „expresionistă" în cazul unor poeţi simbolişti cu o mare tensiune interioară.

Observaţiile concluzive ale autorului lucrării sînt de fapt preliminariile istorico-sociale ale extinderii expresionismului în literatura română, în baza ideii că, după epuizarea simbolismului, singură estetica expresionismului aducea satisfacere nevoii de specificitate, prin interesul acut arătat tradiţiilor locale, miturilor, credinţelor străvechi, reacţiilor omeneşti primare, formelor originare. Integrarea culturii româneşti, după primul război, în cultura europeană a însemnat lărgirea unui orizont spiritual, ce înclina spre orientarea expresionistă prin conştiinţa eliberării, a bărbăţiei, avînd ca obiectiv valori absolute, permanente, care lasă pe un plan secundar demonia civilizaţiei moderne, în opoziţia sat — oraş, depăşită spiritual de o anumită abstractizare existenţială, în refugiul spre o anumită „cosmicitate" sau viziune „naturistă" a lumii. O polarizare a tendinţelor se produce, după primul război : La „Gîndirea" se va cristaliza atitudinea conservatoare, la „Contimporanul" se va afirma spiritul insurgent, dornic de schimbare. Delimitările *nu sînt valabile numai pentru literatura română, ci şi pentru cea europeană în general. Remarcabilă este rediscutarea ideologică a problemei, pentru a se dovedi că expresionismul n-a fost un produs ideologic al burgheziei imperialiste, cu caracter diversionist, fiindcă în el nu se subsumează total acestei direcţii.*

Despre expresionism, aşa cum apare el în literatura europeană în primul sfert al veacului nostru, se poate spune ceea ce s-a spus despre romantismul secolului trecut: Termenul a ajuns să însemne atît de multe lucruri, încît numai înseamnă nimic, şi aceasta pentru că este greu, chiar şi pentru literatura europeană, şi cu atît mai mult pentru literatura noastră, să se sabilească exact ce opere literare sînt cu adevărat expresioniste, cînd un scriitor s-a considerat pe el însuşi expresionist şi care sînt formele specifice expresionismului, adaptate în diferitele literaturi europene. Pentru romantism o soluţie a găsit René Wellek: termenii care denumesc anumite perioade din istoria literaturii „nu trebuie concepuţi nici ca etichete lingvistice arbitrare, nici ca entităţi metafizice, ci ca nume date unor sisteme de norme care domină literatura într-o anumită etapă a procesului istoric". Observaţia este valabilă şi pentru expresionism. Găsim, în concluzie că studiul lui O. S. Crohmălniceanu tocmai aceasta îşi propune: Identificarea sistemelor de normare care a dominat literatura română în etapa de la terminarea primului război pînă la al treilea deceniu al secolului, pentru o nouă evaluare critică a scriitorilor sub acest unghi, pentru denumirea „elementelor expresioniste", a filozofiei, a stilului ce ţin de „norma" expresionismului european. Calităţile de critic ale autorului, în cîmpul vast al cercetării comparatiste, cît şi criteriul ştiinţific aplicat cu consecvenţă duc la realizarea unui nou portret al epocii, ce va trebui să le completeze pe cele existente în istoria literaturii române.

Ion Maxim

Victor Felea: Poezie şi critică

Încheind eseul *Poezia lui Victor Felea în perspectiva propriei judecăţi critice* am parcurs şi volumul *Poezie şi critică,* proaspăt apărut la Editura Dacia din Cluj. El nu mi-a schimbat convingerile nici despre lirica, nici despre ierarhia valorilor în sistemul criticului — în măsura în care există unul — dar m-a făcut să-i urmez prudenţa amînînd publicarea. Pentru că noul volum, cel mai echilibrat din cele trei (*Dialoguri despre poezie,* 1965 şi *Reflexii critice,* 1968) oferă cititorului atent modul în care tendinţele contradictorii ale celorlalte două se pot echilibra. E vorba de un echilibru relativ, firește, deoarece nu ni-l putem închipui pe criticul care a parcurs o traiectorie sinuoasă oprindu-se în centrul unui cerc de unde să privească învîrtindu-se pe aceeași orbită, nu atît opere de sub lupa sa, cît propriile idei. Dacă ar fi astfel ar însemna opțiune pentru încremenire, or lipsa de mișcare suprimă viața spiritului. Ceea ce e specific criticului este tocmai permanenta pendulare între idei, între creație și re-creație, adică între un proces încheiat de autor și redeschis de critic pentru a nu se închide apoi niciodată. Caracteristica actului critic este (sau ar trebui să fie) această deschidere a operei pentru a intra în universul și-n structurile ei ; a lui însuși pentru a obține potrivirea cu sine și a altora (cititorii) pentru a le facilita pătrunderea altfel greu de realizat în afara direcției inițiată de critic.

Să-i putem oare aplica lui Felea din acest volum cuvintele pe cale el le scrie despre *Vămile pustiei*, cartea de poeme a lui Ion Alexandru ? *„Se află acum într-un proces de limpezire spirituală“* (p. 7) sau mai degrabă finalul în care vorbește despre *„sensurile liniștitoare ale integrării în pacea finală“* (p. 13), înțelegînd prin aceasta că a intervenit, nu o nouă etapă în critica lui (chiar dacă anumite idei s-au cristalizat) ci echilibrarea unor tendințe contradictorii. Unitatea a primit o oarecare stabilitate și metaforic făcînd trimiterea la calmul acelei păci integratoare, înseamnă că înțelepciunea în judecare, o pondere și o mai bună întocmire au luat locul direcțiilor vechi greu de conciliat și categoric formulate. Criticul însuși voind parcă să se apere de obiecțiile ce se pot aduce unor afirmații lipsite de suplețe și contradictorii, prezente în cele două volume anterioare, pledează pro domo spunînd despre „etapele depășite“ că nu sînt o rușine pentru un critic, invocînd cazul lui Lovinescu *„care a dat cel dintîi exemplul revizuirilor, al reformulării și retopirii textelor mai vechi în ciuda spiritelor academizante, rigide, incapabile să admită dreptul criticului onest de a se adapta la mersul viu al literaturii, la propria-i viziune lărgită o dată cu anii și cu experiența“* (p. 179). Numai că Lovinescu și-a tipărit noua versiune pe cînd alții n-au făcut-o și dacă Victor Felea și-a schimbat între timp părerile (ceea ce nu-i reprobabil în sine dar e un semn de slăbiciune totuși), cititorul nu are de unde ști în ce crede acum criticul din cele în care a crezut o dată și între timp le-a modificat, substituit sau repudiat.

Titlul noului volum este ambiguu putîndu-se închipui la simpla lui lectură că este vorba de teoretizări asupra poeziei și criticii, așa cum Victor Felea ne-a obișnuit în unele scurte capitole ale celorlalte două volume. De astă dată însă a renunțat la generalizările care-l puneau fie într-o poziție concesivă de conjectură, fie în alta dacă nu neconformistă deschisă experiențelor și tendințelor noi — în flagrantă opoziție cu prima — și-și publică ultimele cronici literare privind cărțile de poezie cît și cele de critică apărute în ultimii ani. Sînt circumscrise tendințe variate și volume inegale, de la Tudor Arghezi la Ilie Constantin sau Aurel Gurghianu dintre poeții cu bogată activitate lirică, deși termenul de referință ar trebui să fie volumele debutanților înscrise în *Premise la poeții tineri*. Situația se repetă și în cazul criticii de la G. Călinescu la Al. Căprariu. Dealtfel însuși felul în care-i tratează pe unii sau pe alții îi pune în adevărata lor lumină care nu i-a scăpat criticului obligat totuși de îndatoririle de cronicar sau din alte interese să-i treacă în revistă și încă cu aprecieri favorabile.

Dacă volumul acesta dezvăluie pe deplin virtuțile criticului, tonul e fundamental deosebit. A intervenit sporul de experiență, înțelepciunea cîștigată în timp sau resemnarea caracteristică după atîtea tribulații ori doar conștiința unei inutile lupte cu morile de vînt de altă dată ? Nu putem ști temeiurile acestei schimbări. Constantăm doar că judecățile intempestive, observațiile tăioase și adesea nedrepte, acuzele nejustificate aduse odinioară cu multă ușurință au dispărut aproape complet. O altă atitudine, o altă politică dacă nu și alte criterii. Criticul — exceptînd capitolul cu debutanții — ori și-a ales poeții despre care putea să scrie pozitiv ori mînat de alte considerente a părăsit malițiа și trimiterile răuvoitoare care-l făceau un critic „de temut“ cum se exprimă Regman despre el. Dacă-și păstrează puterea de pătrundere, circumscriind cu mijloace adecvate inefabilul poetic, apropiindu-și-l și apropiindu-ni-l, totuși judecata este mult mai îngăduitoare. Criticul a devenit mai puțin aspru și categoric, adoptînd o atitudine mai ponderată, probabil dîndu-și seama din timp de relativitatea lucrurilor și mai ales a judecăților de valoare, punîndu-se la adăpost de criticile care i s-au adus că este aspru cu alții și îngăduitor cu sine (aspru cu poezia altora și îngăduitor cu a sa). Or fiind acum în general binevoitor și tolerant probabil speră să i se plătească în viitor cu aceeași monedă aurită dar fără acoperire.

Iată cîteva exemple ale noii atitudini pe care o putem numi tactica amabilității. Despre volumul *Tocmai ieșeam din arenă* de Maria Banuș : *„atingînd același grad de autenticitate lirică de odinioară, dar adăugîndu-i un plus de reflexie și sobrietate“* (p. 27). Referindu-se la *Orga de mesteceni* : *„de o remarcabilă sugestivitate lirică, indiciu de cîte prețioase virtuți e capabilă poezia de clasice transparente și, în cazul de față, pana inspirată a lui Brad“* (p. 40). În schimb poetul Aurel Gurghianu *„stăpînește pînă la excelență acest vers“* (p. 79) iar Veronica Porumbacu ne dă în Histriana *„cîteva mici bijuterii lirice“* (p. 101) la care adaugă și un *„admirabil patetism“*, atestînd *„calitățile ei de totdeauna, tendință spre o expresie sobră și esențializată“*. Cît despre volumul *Mineralia* acesta a ajuns *„la o excelentă adecvare de sine, la liniile esențiale ale propriei împliniri“* (p. 104). Aprecierea o găsim și în cazul lui Sorescu : *„Umorul trist al expresiei este excelent“* (p. 119). Poeții mai sus citați s-au bucurat întotdeauna din partea lui V. Felea de un regim de excepție. Explicația este ușor de găsit. Să reținem considerațiile despre Aurel Gurghianu și să le aplicăm poeziei lui Felea : *„există o poezie a mărturisirilor făcute cu glasul scăzut și cîntat, melopeică uneori, poezie care s-a menținut și se va menține totdeauna ca o necesitate a sufletului omenesc“*. Și mai departe : *„cu aceleași mijloace simple, de o naturalețe proprie spiritelor îndrăznețe, lipsite de prejudecăți estetiste, autorul scoate bune efecte din temele cele mai prozaice“* (p. 79).

Făcînd parte din aceeași familie este normală slăbiciunea pe care le-o arată. Nichita Stănescu, deși este expediat în grabă, e privit totuși cu mai puține rezerve decît altă dată. Criticul face impresia că ezită în fața acestor poeme cu totul în afara poeticii proprii dar fiind acceptate de întreaga critică ar fi inoportun dacă nu ridicol să le mai facă opoziție. El însă se îndreaptă cu hotărîre spre cele limpezi, spre notațiile lirice ale unor stări de conștiință general valabile, necunoscînd tulburătoarele întrebări existențiale ce-l bîntuie pe Nichita Stănescu de pildă.

De același regim se bucură și Doinaș altă dată repudiat de intoleranța criticului, acum recunoscîndu-i-se, după ce, suprem argument, a primit premiul Uniunii, valoarea deși peste toate reținerile nu s-a putut totuși abține să nu-l atingă cu o plează nedreaptă și de data aceasta : *„există destule poeme în care farmecul de dincolo de cuvinte se pierde și ele rămîn fără vibrație“* (p. 63). Volumul *Omul cu compasul,* despre care este vorba, nu este pe de-a-ntregul *„excelent“*. În schimb am văzut care sînt cele *„excelente“*.

Mai ciudată pare situația lui Ilie Constantin. Față de primele volume se ridică semne de întrebare în timp ce *Coline cu demoni,* volumul premiat *„restructurează prin prezența și ponderea lor întreaga lirică a poetului și ne determină să-i acordăm acel credit nelimitat pe care îl investim numai în cei mai buni“* (p. 58). Numai că pentru un critic criteriul valoric nu poate fi un premiu ci substanța lirică existentă sau nu dincolo de orice recunoaștere oficială.

Dar să nu ne lăsăm înșelați de aparențe. Căci peste amabilități criticul se apropie cu ușurință de miezul problemelor, surprinzînd esențialul în cuvinte meșteșugite chiar dacă uneori frumusețea expresiei poate deruta. Cum procedează ? Așa cum însuși spune despre un poet față de care nu are nici o afinitate : își concentrează impresiile *„într-o imagine plastică și unificatoare“* pentru a face ordine (chiar „iluzorie“) într-un material imens (uneori „rebel“), cum este acela al poeziei. Această imagine poate fi direcția sau cheia unei înțelegeri. Pentru că dincolo de amabilitățile potrivite unor poeți față de care se simte structural mai apropiat, alții : Ion Alexandru, Baconsky, Caraion, Dan Laurențiu, Adrian Păunescu, Doinaș chiar, sînt analizați cu finețe, sesizîndu-li-se exact valoarea. Criticul știe să se oprească doar la esențial și valențele întregii poezii sînt extrase în puține cuvinte, dar cele mai potrivite. Cîteva exemple. Cu privire la Ion Alexandru : *„și-a construit însă un cadru mitic propriu, în care profunda sa elegie își reia și își amestecă mereu motivele, obsedant, stăruitor, de unde acea impresie puternică de bocet universal susținut parcă de corul unei tragedii antice“* (p. 13). Despre Doinaș, cu care dovedește prea puține afinități : *„sensibilizat pînă în profunzime el a scris atunci cîteva din bucățile antologice... unde versul a devenit străveziu și vibrant, de o delicatețe inefabilă ca aripa de fluture“* (p. 68) sau finalul din considerațiile privindu-l pe Adrian Păunescu : *„realizează în poezia tînără performanțe spectaculoase, nu fără a se întoarce mereu la un echilibru interior, la fapta gravă și la intuiția autentică și cutezătoare care definesc pe adevăratul poet, pe îndrăznețul explorator la hotarele imposibilului“* (p. 93).

Premise la poeții tineri este capitolul unde criticul oficiază liber de orice constrîngere și în afara oricăror interese. Sînt paginile cele mai autentice ale volumului, deși, așa cum am văzut, cartea e plină de imagini unificatoare, metafore potrivite sau expresii cizelate de mîna unui bijutier. Dar aici aflîndu-se pe un teren al incertitudinilor, cum spune, trimiterile, sfaturile, „cearta părintească“ îl prind pe severul critic de altă dată acum mai potolit, apropiat și prietenos, zgîrcit cu laudele dar și fără maliția de odinioară.

Aspecte ale criticii ocupă abia o treime din volumul *Poezie și critică* tipărit la „Dacia“, în condiții grafice mulțumitoare, din păcate însă plin de greșeli de tipar. Majoritatea celor incluși sînt și poeți ce mînuiesc cu virtuozitate eseul. Volumele lor sînt primite cu căldură de critic. Observațiile sînt pertinente și curajoase. Compendiul lui Călinescu e privit la justa lui valoare. Față de Aurel Martin nu are rezervele lui Manolescu. În ceea ce-l privește pe acesta din urmă deși-i denunța în primul volum incapacitatea de sinteză, *Contradicția lui Maiorescu* se bucură de elogiul meritat (*„carte despre un critic exemplar, de o netăgăduită măreție spirituală, exemplară ea însăți...* “ p. 208). Nici în cazul lui Regman criticul nu se lasă impresionat de atacurile îndreptate împotriva acestuia, subliniindu-i valoarea într-o frază ce spune tot : *„critica lui Regman are profunditatea și ponderea pe care i-o conferă o bogată experiență umană și de cultură. Cu el, cititorul nu se va rătăci niciodată“* (p. 234). Încă o dată Felea nu s-a desmințit reușind după cîteva pagini de analiză să-l definească pe criticul criticilor în ceea ce are acesta mai caracteristic. Dincolo de obiecțiile ce i se pot aduce lui Victor Felea, calitatea aceasta trebuie reținută : o analiză rapidă ce atinge punctele esențiale, apoi o detașare ușoară, altă dată ironică chiar, acum ponderată și în final imaginea unificatoare, fraza de sinteză care rămîne pentru că fixează în expresia ei adecvată valorile și virtuțile cărții cercetate.

Și în această secțiune există unele excese de amabilitate asupra cărora nu vom stărui pentru că nu au intensitatea celor dintîi. Dar ele izvorăsc din noua atitudine a criticului ce-și îndulcește observaţiile : *„privite în ansamblul lor tabletele* (lui Sorescu, n.n.) *răspund însă numai pe jumătate rostului lor critic, în rest cedînd unui amuzament gratuit, cu prea numeroase note personale de şarjă şi zeflemea“* (p. 238). Sau în cazul lui Ion Vlad noul critic de la *Tribuna : „dacă o anume degajare îl salvează de la rigiditate, ne-ar plăcea să-i descoperim mai des latura de ingenuitate şi bună dispoziţie pe care incontestabil o posedă“* (p. 248). În fond observaţia este făcută dar tonul este amabil şi excesul de politeţe face mai uşoară înghiţirea pilulei amare. Ceea ce este o mare calitate pe care puţini o posedă.

Rămînînd doar la paginile acestui volum, constatăm maturizarea criticului, echilibrul judecăţilor de valoare, cristalizarea expresiei, acordul dintre mijloacele de investigare şi rezultate, strunirea exceselor, atitudinea ponderată şi calmul făcînd acceptabilă critica oricît de severă. Critica lui Victor Felea, după un exerciţiu de mai bine de un deceniu, a cîştigat în adîncime dar şi-n înţelegere. Ea încearcă după un sistem de referinţe în evoluţie să formuleze un îndreptar pe care cititorul să-l poată folosi cu încredere şi fără teama că păşeşte pe o cărare nesigură.

C. Ungureanu

Laurenţiu Cerneţ: „Cîteva luni de trăit“

Ca şi în alte cărţi ale lui Laurenţiu Cerneţ (*Omul de un milion, Arşiţa*), şi în romanul de faţă eroul e individul mijlociu, fără pretenţii în faţa vieţii, somnolent şi apatic. Nici un personaj (atunci cînd evoluează în limitele credibilului)) nu are vreo pretenţie deosebită de la viaţă : unul vrea să-şi cumpere maşină, altul vrea să-şi facă vilă, altul — scriitor ratat — să scrie un roman-eseu. O femeie vrea un copil şi îşi trişează soţul spre a procrea, alta se vrea independentă şi fără prejudecăţi în amor. Un inginer în post de răspundere are un carneţel în care îşi notează cuceririle, pasiune unică. O studentă e ţinută din scurt de părinţi, oameni cu o morală solidă, dar, odată scăpată, o ia razna şi are amoruri dintre cele mai felurite. Un pierde-vară visează afaceri fabuloase, parazitînd în stînga şi în dreapta. Alta (tot studentă) caută un matrimoniu solid spre a-şi valorifica în mod folositor graţiile. Personajele nu sînt (cele mai multe) nişte rataţi, ci nişte mediocri, candidaţi în permanenţă la lene şi inacţiune, combinaţia erotică fiind frecventă. Eroul principal e inginerul Mochie Marin, zis Meme, şi el iniţial tip abulic, cititor de romane poliţiste : pînă aici, lume de provincie, dezorientată, bine surprinsă în trăsăturile ei esenţiale.

Căsnicia lui Meme (un fel de erou al cărții și ea) e, bineînțeles, banală, ca în nu știu ce schiță de Caragiale, eroul e numit Mochie după sfîntul ce patrona, în calendar, ziua de naștere a susnumitului. Zilele se desfășoară la fel, Mochie nu vrea nimic, nu visează nimic și ritualul casnic nu prea burghez totuși, și nici marcat de senectute, se desfășoară cam ca în piesele lui Ionescu. Cu deosebirea că „*Profana* (soția n.n.) *asculta melodia și se gîndea la Nae Loviță.* (Superior, în fabrică, soțului : individul cel cu carnețel și o sută de petreceri amoroase).

Pînă aici, am presupune că romanul ar înainta pe panta radiografierii apatiei mic-burgheze, a descripției unui univers anchilozat în preocupări mărunte. Autorul însă îl descoperă pe Meme bolnav închipuit de leucemie și cartea face o cotitură de 180 de grade ; Mochie Marin devenind (condamnat de moarte) activ, fiindcă nu mai are nimic de pierdut. „*Ca un Ivan Turbincă modern*“ apare pe ultima copertă. Nemaiavînd nimic de pierdut, Meme, pozitiv, prin excelență, demască tărășeniile din fabrică, ajunge director, îl vizitează pe „*vicele*“ cu locuințele : „*Pe Meme îl interesa problema locuințelor. Înțeleg, îl întrerupse vicele — aveți nevoie de un apartament. Se va face, tovarășe Marin. În ce cartier preferați ?*“ Vasăzică, o problemă importantă, ca aceea a locuințelor, se rezolvă, atunci cînd ești director, foarte simplu, ba încă după preferințe : chiar dacă ai un spațiu suficient, se gîndește Meme (oricum, el era bolnav de leucemie) și se întristează. Problema deci, între cei mari adică, *vicele* și *el*, se poate rezolva. Dar Meme e deputat, așa că merge, după cum e și frumos, la esențial : *Ați fost vreodată pe strada Paris ? Ați văzut acolo o baracă infectă în care stau cîteva familii ? Ați văzut cotețele de păsări, și magaziile de lemne construite din bucăți de tinichea (...) ? Ce aveți de gînd cu oamenii ăia ?*“ „Vicele“ nu văzuse, nu auzise. Pe urmă e pusă pe tapet problema cozilor. „*Vicele rîse ca de o glumă. Oamenii au bani și vor să-i cheltuie. Și pentru că sînt nerăbdători, se înghesuie, deși mîine ar putea să cumpere fără să stea la coadă. E o chestiune de educație ?*“ O făptură ca asta merită trasă în poză și dată la gazetă, să-i sece spița ; dar din spița vicelui ăsta proliferează și în alte sectoare, așa că Meme are, în cele cîteva luni care i-au mai rămas de trăit, suficient de lucru. Ca Ivan Turbincă, Meme face o acțiune igenică de amploare. Pe panta acțiunii de salubrizare a vieții publice, acțiunea (eroică) îi aduce succese peste succese, nefăcînd excepție nici cel erotic. Doctorița Letiția îl atacă direct, fără să obțină decît sfaturi. Pînă la urmă oamenii se obișnuiesc cu el, „sub noua lui față“, și însăși moartea iminentă a lui Meme este pusă sub semnul întrebării.

Intesesante în punctele de pornire sînt biografiile colaterale, a lui Cucu, vagabond visător, și a Margaretei On. Ultima, studentă, traversează o etapă rapidă a maculării, trecînd pe cîteva pagini, de la puritate la viciu. Explicația ar fi aceea a tentației vieții în roz și a unei educații rigide, insuficiente. Bune sînt portretele părinților, păstrătoare ai vechilor tradiții țărănești, sănătoase în ultimă instanță.

Ce e trainic în romanul lui Laurențiu Cerneț ? Observația asupra lumii mărunte, capacitatea de a schița în cîteva linii un portret ; de a descoperi în oamenii simpli purtătorii unor adevăruri ; incursiunile rapide printre personaje marcate de lașitate, obtuzitate, pasivitate ; în fine, o bună tehnică romanescă.

Poate că din cartea aceasta, cu personaje albe și negre în partea a doua, deci schematice, ar fi trebuit să iasă un basm, *o poveste ;* a afirma că un om care o viață întreagă fusese cantonat într-un univers închis, mediocru, devine un factor de asanare, un personaj dinamic, care, abdicînd de la problemele lui personale, se dedică în fața implacabilului în întregime *celorlalți*, e un element de basm, și nu de roman. În puține pagini, Laurențiu Cerneț pune foarte multe probleme, fără a le rezolva *în adîncime ;* și problemele nu sînt de loc dintre cele mai neimportante. În fine, autorul declară undeva că „transformă o tragedie în contrariul ei“. Estetic vorbind, faptul e alături de dreapta judecată. Excelent în carte e umorul trist (calitate prezentă și în alte cărți, și e păcat că autorul nu și-a exploatat în această carte suficient resursele), mașinăria cotidiană a faptului domestic, autoironia sau ironia estompată de aceeași aură a tristeților, ca în această pagină de remarcabilă acuratețe.

„E opt și nu mai vine nimeni... constată Profana. M-am speriat degeaba, deși acum parcă aș fi dorit puțină societate“. Era dezamăgită și se înfurie. „Dar cine să vină la tine ? Și pentru ce ?“ Ar fi vrut să se certe, însă îi era lene. I-ar fi reproșat lucruri în care nu credea, numai din dorința de a-l face vinovat. De obicei aprecia liniștea căminului lor. Era mulțumită și de faptul că acum, măcar că ar fi dorit să ciocnească un pahar cu Nae și să simtă pervers privirile lui care o violau indiferent, nu o durea sfîșietor absența acestuia, se examina lucid, dovadă că nu era îndrăgostită. Nu și-ar fi permis să fie îndrăgostită, asta i-ar fi stricat echilibrul interior. A fi îndrăgostită presupunea un pic de nebunie, or ea știa că numai lîngă Meme putea fi liniștită ; ura calmul și visa o zăpăceală a simțurilor, dar se temea de ceea ce nu cunoștea.

„Mie mi-e somn“ — zise ea mai tîrziu. Se așezară la masă, în bucătărie. Mîncară, el în silă, ea cu pofta pe care o avea întotdeauna seara, băură, apoi revenîră în odaie. „Să deschid televizorul ?“ — întreabă Meme. „N-am chef de nimic. Îmi vine să plîng. Zău că-mi vine să pliîng“. „Nu înțeleg de ce — oftă Meme. N-au venit — n-au venit, nimeni nu e obligat să țină minte ziua mea de naștere. Și tu ai uitat-o. Și eu. Nu-i o tragedie. Și pe mine mă afectează, dar nu dau vina pe nimeni“. „Nu-i numai asta. Îmi vine să plîng așa, în general“. „Poate vrei ceva ce nu știu eu. Spune-mi !“ Urmă o tăcere lungă. Profana începu să răsfoiască o revistă. „Poate vrei să ieșim undeva — reluă neașteptat Meme. Putem pleca în fiecare sîmbătă. Poate te tentează o mașină...“ Nu vreau mașină ! „Aveau niște bani depuși la C.E.C., îi strîngeau fără vreu scop anumit, numai ce le prisosea. În general nu aveau nici un scop, nici un țel. Tot ce și-au dorit li se împlinise...“

Eugen Berca Dorcescu

Damian Ureche: „Elegie cu Francesca da Rimini“*)

Este o greșeală să se creadă că o operă literară scrisă mai tîrziu întrece, aproape întotdeauna, ca valoare debutul ; fiindcă destinul literar al unui scriitor nu este o creștere (sau descreștere) liniară și continuă, iar scrierile sale nu sînt trepte decît cronologic. De fapt, ele reprezintă reluări din prespective diferite sau

---

*) Editura „Cartea românească“ 1971.

dintr-o singură perspectivă a colocviului sau solilocviului inițial. Cu alte cuvinte, sînt oglinzi diverse ale aceluiași chip, unite prin legături subtile și complexe și alcătuind, în final, un univers aparte, acel „cosmoid" de care vorbea Lucian Blaga.

Cea mai realizată carte a unui poet este cea care-l reprezintă mai bine și care supune pe cititor, cu mai multă vigoare, la acel soi de distrugere ce se numește emoție estetică.

Cu toate acestea avem convingerea că Elegie cu Francesca da Rimini, *recenta carte a lui Damian Ureche, este volumul în care temperamentul artistic al poetului s-a realizat mai deplin.*

Răsfoind celelalte apariții editoriale (Temperamentul primăverii, *EPL, 1964,* Invitație la vis, *E.T., 1966,* Viori fără amurg *EPL 1969), observăm că „cel mai timid copil al omenirii" (cum însuși se definește) și-a găsit, de la început, tonul propriu.*

Muzica fluentă a versului, pavăza unei anumite pudori în calea erupției sentimentale, dezinvoltura cu care folosește neologismul sînt trăsături constante ale liricii sale.

Impresia pe care o lasă lectura primelor trei volume este cea a unui poet verlainean, disciplinîndu-și clocotul în melopee, lăsînd versul să se reverse în voie, sub singurele rigori ale muzicalității. Simetria strofelor nu este, deci, rigidă : Damian Ureche „preferă" versul impar, strofa este, de multe ori, deschisă, prin absența rimei între versurile întîi și al treilea : Mușc din fructul unui timp / / Mă privesc cu ciudă merii, / Simt în gură mustul tînăr, / Stors din gelozia verii (Mușc din măr, *din vol.* Invitație la vis, *p. 14).*

Încă din primele pagini ale Elegiei cu Francesca da Rimini, *vom simți că, aici, deși este, în esență, același, poetul este mai mult și totuși, altceva. Credincios versului de factură clasică, Damian Ureche ajunge acum la adevărate virtualități formale : „Și-am mai ales prin țara de jăratec / O dragoste mai aspră ca un ger / Să-mi răcorească vara din văratec / Verona, Veronica, Venover —* (Elegie, *p. 8).*

Sclipiri de sens și sonorități surprinzătoare obține poetul prin așezarea neologismului chiar la rimă : „Ea se fardează intrigant / Cu scoici, cu nuferi, cu balene, / Cu teama dintr-un diamant, / Cu timpul nemișcat din gene (Inaccesibila, p. 9).

Niciodată, însă, neologismul nu rămîne izolat, netopit în text, vecinătatea cuvintelor vechi temperîndu-i stridența și înnobilîndu-l semantic : „Prea am citit cu lacrimi cartea / În care ochii ei s-aprind, / Mai feminină decît moartea / Îmi sparge nopțile zîmbind (Blestem *p. 16).*

Astfel, chiar versurile de structură folclorică acceptă cuvîntul neologic, asimilîndu-l : „Într-o zi m-am vrut copil, / Jovial și juvenil, / Într-o zi plecînd din ieri / Iar jelit de junii jderi" (Lotte la Weimar, *p. 17).*

Și aici și în celelalte volume, Damian Ureche, se dovedește un heraclitean, ca structură artistică. Niciodată nu-l fascinează aparența statică a fenomenelor ci curgerea lor. O cercetare a metaforelor sale verbale, îndeosebi, ar evidenția cu certitudine acest lucru. De altfel, și metaforele care definesc eroul liric se construiesc pe reprezentări ale trecerii : „Cînd fluviul de singurătate / Respins de tine eram eu ; Eram și valul și uitarea ... (Euridice, *p. 24).*

Dar dacă trecerea este eternă, nevoia poetului de stabilitate și durabilitate prin creație va fi cu atît mai dramatică. Ce stavilă încearcă Damian Ureche să pună timpului și măcinării ființei noastre fizice ? În primele trei volume, dragostea, simbolul, pentru el, al perenității.

Privind poezia sa din acest unghi, vom înțelege de ce Damian Ureche nu este aproape niciodată un erotic de senzație ci unul de meditație și, mai ales, de nostalgie. Și dacă acest suport al poeziei sale se întrezărește clar în volumele anterioare, în Elegie cu Francesca da Rimini, *femeia cedează locul altei realități stabile pe care ultima poezie a ciclului,* Misterul celei din urmă, *ne-o dezvăluie.*

Din dragoste, Damian Ureche nu alege atingerea, bucuria simțurilor, fapt dovedit prin aceea că elegiile sale împodobesc femei neprezentate — chipuri răzlețe ale feminității, rămase în memoria oamenilor sau a cărților.

De aceea, versurile urcă, uneori, la înalte sfîșieri de ton, ca în admirabila Obsesie a Ofeliei *p. 39. „Și prințul Hamlet știe că ne iubim zadarnic / De mult iubirea noastră e foc nebun de rug / Și vîntul după mine aleargă ca un cîine / Și rochia mi-o smulge și nu mai pot să fug“.*

Dacă în versurile sale mai vechi, Damian Ureche punea chip la chip poetul și femeia, treptat, crește din umbră sugestia unei a treia prezențe : cartea, *metaforă a operei realizată cu bucurie, dar și cu durere : „Cînd trece bărbatul prin iarba de carte / Spuneți-i s-o dea la o parte, / Pînă crește înaltă / Așa cum crescuse cealaltă* (Lamentația Magdei Isanos, *p. 32*).

Tăria volumului stă, mai cu seamă, în această unitate de fond ; dar și în larga posibilitate de o exploata virtutea strict formală a versului. Versificația savantă (Madam de Staël. *p. 21) alternează în cuprinsul volumului cu muzicalitatea autohtonă a versului popular, perfect turnată pe corpul legendei străine : „Drumurilor, lungilor, / Seara Nibelungilor, / Soare mort la capete / A-nceput să scapete* (Răzbunarea Kriemhildei, *p. 45).*

Cu o intuiție clară a specificului acestuia din urmă, Damian Ureche va lăsa să-i „scape“ ici și colo, asonanțe și va construi rime după tipar folcloric (vezi mai sus sau : „Că-n durere scapără, / Dusă-n altă tabără (ibidem).

Și-n acest volum strofa este „spartă“ în unele cazuri (rimează doar versul al doilea și al patrulea) și versurile impare continuă să apară. Astfel, monotonia, cel puțin în ce privește structura metrică, este exclusă. Fluxul poetic curge nestînjenit, în revărsări domoale, uneori, clocotitoare altădată : „Vă îngrop în aur, vă îngrop în pește / Pielea fluviului se gudură naivă / O, măcar de-ai rîde omenește / Tu, superbă foame primitivă (Kira Kiralina, *p. 37).*

Nu știm dacă poetul însuși a văzut în poezia din urmă a volumului o încheiere a întregii peregrinări de pînă acum și concluzia ultimă a dezbaterii sale interioare.

Misterul celei din urmă *este, după opinia noastră, cea mai realizată poezie a cărții.*

Raportarea poetului la pulsul adînc al existenței capătă acum o rezolvare, căci cartea nu este doar elegie închinată dragostei ; se deslușește în paginile ei și o pregnantă tentație a meditației pure. De data aceasta, poetul nu mai vede în dragoste garanția stabilității iar imaginea femeii ca principiu eleat al statorniciei este abolită. Nu ea, ființă trecătoare, va putea să se împotrivească trecerii ; supraviețuirea ei, ca și a poetului, este chezășuită doar de operă, de carte : / *Vino cu mine, i-am zis, să fugim într-o carte, / Dublă cerneală fierbinte strivită-ntre foi* ... Misterul celei din urmă, *p. 76*).

Prin aceasta, poezia lui Damian Ureche depășește zona exclusiv erotică, realizîndu-se și ca un omagiu adus creației, singura capabilă să-i dea omului eternitate și frumusețe în univers.

studii

Alexandra Indrieş

Arta portretului la Tudor Vianu

O figură hoffmannescă traversează, ca un mesager neliniştitor dintr-o lume subterană, spaţiul cu atît de pure arcade al vieţii lui Tudor Vianu : „Mă înapoiam într-o zi acasă, pe la orele amiezii, cînd în faţa locuinţei mele am observat un om prăbuşit lîngă poartă, în prada unei vădite şi cumplite suferinţe. Era un bărbat între treizeci şi patruzeci de ani, îmbrăcat curat, cu privirea albastră, cu mustaţa roşcovană. Mîinile sale erau ale unui om care lucrează şi, de sub pălăria căzută pe trotuar, ieşea la iveală un cap blond, cu un început de calviţie. Nenorocitul se închircise mai întîi, lăsîndu-se pe vine, dar cum spasmul care-l cuprinsese nu slăbea de loc, se proptise în mîini şi degetele lui încercau zadarnic să străpungă trotuarul". Bolnavul, care se legitimează : Heinrich Rotbart, strungar în fier la Uzinele Lemaitre, explică a suferi de „piatră la băşică", boală îngrozitoare şi ignobilă, cu amănunte fiziologice înjositoare care alarmează şi jignesc egotismul sensibil al omului ce-şi savura cu delicii disponibilitatea sănătoasă a tinereţii sale : „Am avut totdeauna o vocaţie deosebită pentru fericire. Fericirea îmi apărea în anii aceia în forma unui puternic şi armonios tumult interior, în timpul orelor în care citeam operele poeţilor şi filozofilor. Ceea ce se petrecea în mine rămînea să se întrupeze în afară, dar multă vreme nu izbuteam să obţin mai mult decît să intreprind lungi plimbări nocturne, pe străzi singuratice, printre nălucile caselor bătrîne, ritmînd frînturi de fraze pe care nu le-am scris niciodată. Neconstrîngîndu-mă să zidesc o operă, n-aveam prilej s-o critic, nici să fiu nemulţumit de ea. În ziua, apoi în noaptea care a urmat întîlnirii cu Heinrich Rotbart, fericirea mea a fost uşor tulburată. Îmi reprezentam cu uşurinţă durerea lui bestială". Prima întîlnire cu spectacolul suferinţei fizice, caracterizată cuprinzător şi intensiv ca „bestială", se rezolvă, practic, în gestul neprecugetat al carităţii, iar teoretic, în sentimentul de securitate oferit de ordinea superioară a civilizaţiei şi a culturii sufleteşti : „Dar Heinrich Rotbart s-a aflat printre oameni, într-un oraş civilizat, unde medici iscusiţi pot veni în ajutorul suferinţelor, printre inimi capabile să vibreze cu durerea semenilor. Nesuferita, cruda obsesie a închipuirii mele, evocînd necontenit paroxismul durerii fizice, s-a mîngîiat într-un tîrziu printr-un fel de recunoștință față de oameni, față de așezările vieții lor". Această primă întîlnire avusese loc într-o zi senină de mai, în plină amiază. A doua ciudată întîlnire se petrece într-o seară tîrzie și urîtă de martie. Sufletul nu mai este atît de deplin liber de contingențe ca-n primele elanuri juvenile, vocația fericirii vădindu-se dificilă iar calea ei spinoasă : „Ritmam ca altădată fraze nescrise dar visarea mea trează se amesteca acum și cu multe preocupări ale vieții(...) Tumultul meu interior nu mai era atît de armonios. În orchestră se auzeau cîteva stridențe (...) Pornirea mea nestăpînită de a colinda trebuia în noaptea aceea să calmeze o mare mîhnire, durerea unei ofense și a unei nedreptăți". Și acum apare ca desprins din zidul întunecat al unei case, un personaj straniu, decrepit, neputincios. Reacția nu mai este tot atît de spontană și încrezătoare, dar conștiința foarte sigură de ierarhia valorilor reprimă pornirea joasă, instinctuală, a bănuelii și prudenței și impune criteriul suprem al omeniei, reînviind printr-un act de autocontrol, ingenuitatea primă : „Am privit cu neîncredere pe omul care mă oprise în strada pustie, la un ceas tîrziu al nopții, și prima mea idee a fost că trebuie să mă îndepărtez în grabă. Dar cuprins îndată de rușine, am luat de braț pe bietul om lipsit de puteri și, lăsîndu-l să se sprijine de mine, am început a-l conduce în direcția pe care mi-o arăta cu bastonul". Ca și prima dată, adaugă un ajutor bănesc, cu un acut sentiment de jenă. Finalul aduce o răsturnare bruscă a perspectivei. Dar, dacă eșecul pespicacității în favoarea bunei credințe și a milei poate face din orice om de omenie un păcălit al netrebnicului, autorul protagonist al experienței nu-și exaltă dar nici nu-și reneagă pornirile candide, tonul fiind de o minunată justețe a măsurii : „Am ascultat toată seara povestirea întîmplărilor trăite de prietenii mei cu Heinrich Rotbart, falsul tipograf, omul care se pricepea să răsucească și să stoarcă sufletul îndurerat al omului. Și după ce se liniști în mine revolta și admirația pentru măreața lui abjecțiune, am încercat pentru el și un fel de recunoștință, și, desigur, nici un fel de compătimire pentru mine însumi" (*Heinrich Rotbart*, în *Opere* vol. I, editura Minerva, București, 1971, p. 182 și u.).

S-a vorbit despre stendhalismul structural firii lui Tudor Vianu care, adăugîndu-se năzuințelor spre probitate, seriozitate și puritate dezvoltate în contact cu neokantianismul, dă personalității sale un accent cu totul deosebit. Dar și stilistic, prin exactitatea tonului, prin linia fermă a narațiunii, proza sa se înscrie în descendența lui Stendhal. Ca cercetător, abordează opera sub unghiul secretelor de creație, al curiozității pentru modul cum artistul izbutește în această tulburătoare întreprindere care este orice plăsmuire, văzută ca tentativă de cucerire a unor culmi, al analizei mijloacelor artistice privite parcă drept elemente ale unei tactici și strategii tainice a creației, al descoperirii mobilelor sufletești adînci și esențiale ale scriitorilor sau personajelor din care se desprind discret anume linii de conduită edificatoare. Dacă George Călinescu a fost numit un Balzac al istoriei literaturii române, fără doar și poate că Tudor Vianu este un Stendhal al culturii noastre. Iată o mărturisire importantă a scopurilor ultime ale creației și cercetării deopotrivă : „Criticul se ocupă cu sentimente omenești manifestate în opere, trebuie să descrie caractere și temperamente, *destine în luptă cu epoca lor*. Materia criticii aparține lumii morale, ca și a poeziei." (*Postfață* la volumul *Versuri* 1957, în vol. cit. p. 4, s.n.).

Schița unui autoportret pe care o creionează Tudor Vianu frapează prin voința deliberată a creației de sine : omul e predispus a-și corecta personalitatea ca pe o operă de artă, diminuînd excesele, armonizînd întregul. Structura sintactică preponderent adversativă exprimă, pe lîngă acribia introspecției, și idealul dinamic echilibrat al modelului interior :„ Sînt un om de statură potrivită. Am o structură fizică echilibrată, dar nu prea rezistentă (...) Sînt brun pe fond palid, dar nu livid. Încă din adolescență m-a surprins alternanța dispozițiilor mele. Predomină însă melancolia, dar nu placiditatea, cu unele izbucniri de violență (...) Sînt un lucid modest (...) Disprețuiesc emfaza, gesturile patetice, cuvintele răsunătoare. Am totdeauna grijă să cobor vocea cu un ton. Cînd mi-am dat seama că am un glas prea plin, am început să vorbesc mai stins. În cariera mea profesorală, cînd am observat că am oarecare tendință spre oratorie, m-am constrîns la expunerea rece și tehnică" (op. cit., p. 105 și u.) Pentru ultimele fraze, de comparat cu vestitele cuvinte ale lui Stendhal : Je fais tous les efforts possibles pour être sec (...). Je tremble toujours de n'avoir écrit qu'un soupir, quand je crois avoir noté une vérité," (*De l'Amour*, ed. Garnier-Flammarion, 1965 p. 50). Căutarea unei discipline interioare predomină autoportretul lui Tudor Vianu.

Ca act de auto-formare, simbolic efortul de a se constitui pe sine se exprimă prin motivul sculpturii : mîntuirea se dobîndește prin revelația seninătății supreme a cosmosului, dar mai ales prin gestul intențional al automodelării ca definitivare a vocației spre fericire : „Din adîcimea albastrei lui lumini / Se-mpreună o lacrimă cu alta, / Așa cum două pale flori îmbini / /Dar se-arătă uriașul disc de viață... / Ca un artist ce își încearcă dalta / El își ciopli un blînd surîs pe față" (*Iluminare*, vol. cit, p. 386).

Vorbindu-și la persoana a doua, fiindcă efortul său educativ are mereu ca obiect principal propria sa persoană și mai ales fiindcă autoportretul tinde mereu să devină nu atît o zugrăvire de sine cît o programare spre un ideal superior al devenirii, Tudor Vianu dezvoltă concepția sa despre valoarea omului considerat ca ameliorabil, animat de superioare ambiții : „Să cunoști ceva temeinic și să faci ceva mai bine ca alții, să-l faci cît mai bine, dacă se poate să-l faci perfect. Să fii un artist, un maestru. Lucrul tău să se închege cu armonie, să devii autorul unei lucrări rotunde, complete și frumoase, al unui cosmos (...). Dar ferește-te de mijloacele captațiunii. Ai nevoie de consemnul unor spirite critice, de acordul cu ei și cu tine, al unor oameni întregi. Fii serios și modest, nu-ți ascunde limitele si chiar ignoranțele, evită orice poză, orice impostură. Nu căuta să fii admirat, ci crezut (...) În unele cazuri este mai bine să-ți bruschezi sala, decît să încerci a o cuceri ca un curtezan sau un bufon (...) Ajută-ți prietenul nenorocit. Mărturisește pentru nevinovat. Sprijină pe cel slab și nu uita ce grele sînt începuturile de viață. Fă ce poți pentru ca lumea să devină mai dreaptă" (*Fragmente autobiografice*, op. cit., p. 163 și u.).

Numeroase dovezi atestă un fel de fugă de genialitate a lui Tudor Vianu. Figura academică, cizelată cu grijă clipă de clipă pînă la desăvîrșirea exemplară, a „profesorului", așa cum a apărut studenților ce l-au cunoscut mai ales în ultimul său deceniu de activitate, se vădește a fi fructul unei alegeri conștiente a propriei imagini, în luptă fervență deși discret si pudic ascunsă, împotriva unor porniri divergente. În postfața volumului de poezii din 1957 își explică repugnanța pentru tipul boem și dezastruos, reacția la modelul de poet oferit în serie de epigonismul cu marca fatală a ratării : „Văzusem încă, în orașul de provincie în care am copilărit, pe tînărul pesimist așteptînd pe băncile parcului public binefacerile unui politician local, în timp ce mustața îi devenea din zi în zi mai stufoasă. Era o figură a vremii vechi, a țării demoralizate, un produs al tristeții atît de generale în Orient. Acestor stări de spirit li se opuneau curentele moderne ale literaturii. Modernismul a devenit un termen echivoc, dar eu știu că, în epoca în care s-a răspîndit întrebuințarea lui, însemna voință de prefacere, de creație, pornită dintr-o concepție activă și optimistă" (op. cit. p. 4). Un aforism mărturisește un soi de fascinație neașteptată pentru existențele marginale : „M-au interesat totdeauna ratații, veleitarii, provincialii nenorociți, oamenii din umbră, naturile secrete, toate acele larve obscure ale fanteziei, în care mi s-a părut a recunoaște materia primă a genialității". (*Breviar*, id. p. 91).

Tudor Vianu și-a ales semnul cumpenei : „Din capetele firului sfîrșit / Să întocmesc un lucru cumpănit." (*Moartea meșteșugarului*, id. p. 32) ; „Preț n-are fapta ta trudită / Decît dacă ridici din temelii / Lucru rotund, o faptă cumpănită" (*Adevăr și poezie*, p. 47) ; „Ochi de apă steie-n cumpeni liniștit, / Ție plumbul firul potrivit la zid. // Numărul, măsura stau la început, / Băgător de seamă fă-l și priceput. / . . . // Sprijină-i de umăr lira heptacordă / Peste ce dezbină, afle ce s-acordă" (*Ștefan și centaurul, p. 48* și u). Pornind de la acest portret *sui generis* al personalității ideale, remarcăm corelația număr-ritm-muzică-etică. Pius Servien, inițiatorul poeticii matematice, este și autorul unei cărți de meditații morale. Stima pentru matematică și dragostea pentru muzică a lui Stendhal sînt cunoscute : „Conviețuirea mea cu matematicile mi-a lăsat pasiunea bunelor *definiții*, fără de care totul este doar aproximație" (*Viața lui Henry Brulard*, ELU, 1965, p. 384 ș.a.). Deși Vianu n-a fost nici matematician nici muzician altfel decît un ardent auditor, pasiunea bunelor definiții l-a călăuzit neîncetat. Cîteva observații de rară pertinență asupra condiției umane întregesc cu tușe sigure portretul dinamic al unui model superior al personalității : „Un singur cuvînt mai mult decît trebuie, o simplă mărturisire nelalocul ei, umple o conștiință delicată cu tristețea și remușcarea unei nopți de orgie... Există o sinceritate din ușurință. Un scrupul adînc face sinceritatea imposibilă (...) Degetul destinului întors către noi arată în același timp către fundul lumii" (din *Breviar*, op. cit. p. 92 și u.) Arta portretului ca artă despre ideea proprie de om este la Tudor Vianu o artă a vieții.

Toate portretele concrete, create în spiritul moralismului francez, conțin în subtext o referire la propriul său fel de a fi. În definirea celuilalt, găsește mereu termenul exact, esențial, uneori neprevăzut. Un exemplu : „Era Dan Barbilian, a cărui faimă de genial matematician precoce îl precedase în lumea școlilor. Nu mai întîlnisem niciodată un exemplar omenesc atît de original și atît de interesant. Rapiditatea minții lui, felul atît de personal al exprimării care asocia cuvintele în legături inedite și neașteptate produceau o senzație de rară încîntare intelectuală, după cum veselia lui, absoluta lui inaptitudine pentru melancolie, marea lui sociabilitate îl făceau să fie prețuit ca cel mai bun dintre camarazi" (*Fragmente autobiografice*, p. 145). Un Dan Barbalian voios nu putea fi dedus din limbajul auster al lui Ion Barbu de mai tîrziu, dar portretul artistului ca om tînăr este atestat ca veridic și de corespondența celor doi prieteni. E vorba de o tranșantă deosebire între eul liric și eul practic, de o evoluție, sau poate o anume atitudine ludică, un fel de „gai savoir" se ascunde în luminile opace ale jocurilor secunde? Fără a avea aerul, portretele lui Vianu pun adesea cîte o întrebare neliniștitoare. Evident, propria melancolie și pasivitate se opun *brio-ului barbilian.*

Tot ca o opoziție cu sine, dar de data aceasta sub latura mizantropică, este conceput și excelentul portret al lui Emanoil Bucuță : „Era un om bine legat, cu ochi triști, lucind într-o figură palidă, sub bolta unei frunți. *Venea de departe, ca un călător cam obosit.* Omul nu mai era în prima lui tinerețe și debuturile lui se petreceau alături de-ale unora în plină erupție a unei tinereți încrezătoare. Era de mirare deci că el le opunea rezerva lui rece, uneori ironia lui mușcătoare ? (...). Un an de zile numai după ce începuse să-și publice versurile sau notele polemice în strîmtele coloane ale *Ideii europene*, toată lumea știa că Emanoil Bucuța este „un om rău". Titularul acestei faime o cultiva cu o deosebită predilecție. Îl vedeam venind cu mersul lui claudicant. Era totdeauna puțin prăfuit. *Sosea dintr-un loc îndepărtat* (...). Din neîntreruptele lui călătorii, poate mai mult decît din studiile lui neterminate (...), se adunase acel venin (op. cit. p. 152). Am subliniat în text cîteva fraze care introduc în portretul exact de moralist un element de pură literaritate. Ipoteza călătoriilor ca motivație a negativismului este tulburătoare și, neexplicînd de fapt nimic, dă personajului mișcarea fatidică într-un spațiu epic de nepătruns, iar repetarea verbelor „venea“ și „sosea“ la imperfectul basmului și-al veșniciei dă paginii de proză un ritm straniu.

Observăm că cele cîteva pagini în care talentul epic subiacent al lui Tudor Vianu se manifestă cu maximă pregnanță, conțin o structură narativă identică : întîlnirea cu un ins tulburător ce pare a veni din alt tărîm, purtător al unor experiențe insolite și al unor zări existențiale impenetrabile. Așa, Em. Bucuța, așa Heinrich Rotbart, oricît de radical deosebite personajele ; similar, tipul de poet genialoid pîndit de întunecare și eșec la care se referă în mai multe rînduri. Cu o vigoare deosebită se manifestă sentimentul de fascinație, alarmă, sfială, jind și inhibiție în cele două întîlniri fulgurante cu Calipso și apoi cu Grete, ambele apărînd ca semne îmbietoare dintr-o lume rînd pe rînd făgăduită și interzisă a unor paradisuri de simple, inefabile, imposibile jubilări. O scriitură de mare distincție trasează portretele unor mesagere ale eternului feminin, dublîndu-se parcă una pe alta spre a potența cadența și a da înțeles de destin pulsației apropierii și îndepărtării. O plimbare în copilărie, cu rotirea mecanic rituală a promenadelor provinciale, i-o relevă pe Calipso : „Ochii ei s-au oprit într-ai mei, dar n-am apucat să-i întreb și să capăt un răspuns, că valul a împins-o departe de mine. Am întîlnit-o din nou în umbră și mi s-a părut că fața ei se întoarce spre mine, dar ochii ei nu i-am putut vedea. În lumina, ei mi-au scăpărat din nou aprinși și pătimași (...) Întîlnirile noastre se petreceau la fiecare trei sau patru minute, dar răstimpurile acestea mi se păreau imense. Despărțirea mă lăsa în restriște, revederea mă făcea să jubilez“. Grete, o tînără și veselă fată îl tulbură în timpul studenției, într-un chip asemănător, deși, desigur, cu impulsuri erotice mai sfîșietoare. Împreună cu prietenii ei simpli, fata se așeza într-un carusel, pe cînd el privește de jos. „Venea, repezită din cer către mine, ca un uliu, pentru a mă sfîșia cu ochii ei încărcați de dorință .Dar caruselul mi-o răpea din nou în cer. Îmi revenea trufașă și disprețuitoare, dar ochii mei căutau să rețină din zbor imaginea sînului mic, a brațelor și pulpelor zvelte dar puternice (...) Trecerile erau atît de repezi, încît expresia ei, pe care încercam s-o deslușesc, îmi rămînea de cele mai multe ori enigmatică (...) Jubilam că-mi revine și mă dezolam că-mi pleacă. O salutam în același timp pentru revedere și pentru adio. Ca altă dată, pe trotuarul circular din centrul orașului Giurgiu, cîștigam și pierdeam în același timp iubita și neliniștita mea aspirație către ea era făcută din fericirea unei făgăduințe infinite și a unui doliu iremediabil“ (*Carusel*, op. cit. p. 171 și u).

Toate acestea sînt pagini autobiografice. În absența ficțiunii, alegerea momentelor semnificative și modul de expunere transformă copia după natură în simbol al interferenței lumii egotismului luminat cu tărîmurile străine, primejdioase, fascinante, tulburătoare ale pegrei, ale criticismului mizantropic, ale geniului obscur și ratat și ale feminității enigmatice. Din confruntările cu demonia și cu edenismul deopotrivă, autorului îi rămîne lotul dificil cumpănit dar edifiant al condiției umane.

În egală măsură importante sînt, desigur, portretele oamenilor care au influențat pozitiv, stimulativ dezvoltarea sa. Stilul rămîne mereu al unui caracterolog animat de intenții axiologice, adică al unui moralist, avînd în plus o orientare introspectivă și autoformativă. Așa este portretul profesorului de latină Hildebrand Frollo, din care citez un pasaj grăitor pentru modul cum Vianu îmbină portretul cu autoportretul într-o dinamică a devenirii educative : „Dar bunul cel mai de preț pe care l-am cules personal din doctrina de aur a lui Frollo a fost un anumit sentiment al stilului și o mare iubire pentru formele sintetice și lapidare ale exprimării. Exercițiul traducerii devenea în clasa lui Hildebrand Frollo o cercetare laborioasă, menită să găsească treptat termenul cel mai propriu și formula cea mai concisă (...) Ostenindu-ne astfel, mintea noastră pricepea că vorbirea proprie și scurtă este nu numai o podoabă estetică, dar și un merit moral (...) Învățămîntul lui Frollo era pătruns de astfel de evaluații etici și estetice, al căror răsunet m-a urmărit multă vreme". (*Hildebrand Frollo*, op. cit. p. 202).

În ultimele însemnări nerevizuite pentru tipar găsim o pagină de auto-analiză impresionantă în spontaneitate, în accentul ei rar de imediatitate, dramatică mai ales prin saltul de la zugrăvirea stării de abandon, de pasivitate la atitudinea activă sub controlul superior al conștiinței ; se schimbă și stilul, de la notația eliptică, sfîșiată la fraza echilibrată, rotunjită, clasică : „Ciudată impresie a singurătății. Cum pot rămîne atîta vreme cu mine însumi ? Monolog interior nesfîrșit. *Con malinconie in infinitum* !". În continuare, citate în limba germană, din Baudelaire, dintr-o poezie proprie de tinerețe, atestă prezența unui fel de antologie secretă, pătrunsă în memorie, a expresiilor literare a devorantei melancolii. Cronologia ca și asociațiile de idei sînt, bineînțeles, tratate spontan în cel mai modern spirit al non-convenționalismului raționalizat și al preponderenței adevărului sufletesc, ajungînd în cele din urmă la claritate aforistică printr-un efort sensibil pînă în cele mai mici detalii lingvistice : „Nu voi spune că e un *topos* fiindcă am trăit așa o viață întreagă — Kierkegaard. „Am trăit cu inima grea". — Aveam vreo 6—7 ani cînd am spus așa ceva bătrînei doamne Carnabat. Ce mirare în întrebarea bătrînei ! Dar de-atunci ? Cicluri ? Mai degrabă melancolia, cu animări pasagere în societate. Obiectivitatea cunoașterii, exactitatea procedării — ca antidot. Prețuiesc în frumusețe meritul ei moral : cumpătare, hărnicie sprintenă, spontaneitate, omenie, în fond : grație, har. *Pulchritudo — splendor boni. (Itinerar în U.R.S.S.*, op. cit. p. 487 și u, ș.a).

Tema erudiției, a studiului ca taumaturgie apare și în *Corespondență :* „Ce putere, ce sănătate se revarsă în omul care a ajuns să închege cincizeci de pagini limpezi, exacte, bine întemeiate, *adevărate* ! Mi s-a părut de cîteva ori că am făcut astfel de experiențe și m-am tămăduit, prin ele, de multe agonii care m-au bîntuit în lungi răstimpuri ale vieții mele (*T. Vianu către Al. Husar*, în *Corespondența*, editura Minerva 1970, p. 119). Înțelepciunea aceasta este totuși relativ tîrzie, căci tinerețea cunoaște izbucniri de disperare, sentimentul frustrației (atît de artistic exprimat de altfel în *Carusel*), năzuinți enorme, entuziasmuri fulminante ; în filigran se înscrie însă de pe atunci semnul cumpenei, nostalgia armoniei, gustul activității folositoare : „Astăzi am avut o zi de amintiri, m-am reluat iarăși întreg și m-am pus în balanță (...). Cît aș fi vrut să mă bucur de viață, să trăiesc fericit, să mă devotez (...) Sînt singur. Sînt nenorocit și condamnat. Niciodată n-am simțit plăcerea să trăiesc. Am păcătuit mereu prin mohoreală. Aș vrea să pot blestema pe cineva. Totul este vinovat (...) Poate cu toate acestea că acum se petrece un lucru definitiv. Poate că acum se pregătește o renaștere, o pacificare" (*T. Vianu către Ion Barbu (Dan Barbilian)*, op. cit. p. 44). Și acest strigăt din adîncuri : „Căci este în mine o turbată nevoie de totalitate, un eroism exacerbat, un apetit tragic" (*T. Vianu către Ion Marin Sadoveanu*, id. p. 187).

Cel mai obiectiv studiu implică în sine opțiuni personale, pornite din cea mai adîncă și mai tainică intimitate a sufletului. *Patosul adevărului în Oedip și Hamlet)* vezi vol. *Literatura universală și literatura națională.* ESPLA, 1956), lucrare de maximă probitate științifică și de o infailibilă logică a argumentației, oare nu exprimă și propriul patos al adevărului ? Un sunet cu totul personal, aproape de confidență detectăm în portretul lui Baudelaire, văzut ca un erou al voinței și o înălțătoare pildă etică: „El năzuiește mereu către lumină, către idee și formă. Aci stă și interesul dramatic al personalității sale. Căci dacă sufletul său ar fi cunoscut acea indolență așa de căutată la moderni, durerile sale s-ar fi transformat ușor în voluptate. Dar el și-a purtat durerea prin conductele unui intelect complicat și puternic și a stors chiar din voluptate, otrava conștiinței de sine. El nu s-a menținut în umbră și melancolie, dar a înaintat cu o energie eroică în mijlocul arenei în care cască și urlă fiarele desnădejdei! În felul acesta cred că se poate ajunge la o înțelegere mai justă și mai bărbătească a poeziei lui Baudelaire". *(Charles Baudelaire ca poet sentimental,* în sens schillerian, n.n. în *Fragmente moderne,* ed. Cultura națională, 1925, p. 81).

Prin *Estetica* sa, prin *Teoria valorii* și *Filozofia culturii,* prin stilistica sa aplicată la fenomenul literar românesc și european, Tudor Vianu a fost mai mult decît un erudit, a fost un creator. Locul său autentic în estetica și stilistica contemporană va trebui stabilit prin studii științifice, în primul rînd comparaționiste. Personalitatea sa este din cele mai interesante și bogate, iar talentul său literar (ca prozator, mult mai puțin ca poet) este considerabil. Portretistica sa exprimă un efort de înțelegere simpatetică a celorlalți, de autodefinire și ameliorare de sine, o meditație asupra condiției umane. Va trebui să se dea răspuns întrebărilor pe care cu neliniște și asiduitate le pune Tudor Vianu și care implică desigur în destinul omului de cultură contemporan, cea mai esențială cea mai intimă și mai arzătoare ambiție a sa: „Un vis prometeic inspiră pe omul modern de cultură, iar această temă esențială și prin excelență patetică a vremii noastre nu poate fi servită altfel decît prin căile diferențierii valorilor. Dar oare omul care trăiește și creiază din punctul de vedere al uneia singure dintre valori, nu poate să reflecte în sine totalitatea vieții (...) Nu cumva, dimpotrivă, există posibilitatea ca pe însăși căile diferențierii sale, el să recîștige punctul de vedere al totalității vieții? Nu este cu alte cuvinte posibil ca un artist, adîncind însăși formele artistice ale vieții, să străbată către orizontul larg în care se desemnează linia totală și pură a cosmosului? (...) Nu e cu putință ca cel mai umil personagiu, așezat în cel mai modest loc, adîncind însăși condițiile vieții și lucrului său să simtă că, de la punctul specialității sale, a străbătut prin numeroase osteneli lăuntrice, dincolo, la antipodul specialității, la punctul din care să poată privi întregul lumii?" (*Filosofia culturii, ed. Publicom,* ediția II-a, 1944, p. 47 și u.). Găsim implicat în acest text atît programul maxim cît și cel minimal al modelului interior, liber și în deplină conștiință de cauză creat, model scutit de imitație, de echivoc și de unilateralitate deopotrivă; găsim aci mai ales autoportretul în formă de interogație și, totodată, portretul intelectualului ca neostenită punere în chestiune a propriei condiții, totul dinamizat de fortifianta și bărbăteasca încredere în om.

N. D. Pârvu

„Despot Vodă“ la Teatrul Naţional din Timişoara

Prin „Despot Vodă“ — a doua premieră a Naţionalului timișorean s-au sărbătorit o sută cincizeci de ani de la nașterea lui V. Alecsandri.

Spectacolul înregistrează succese deosebite datorită nivelului ridicat la care au lucrat regizorul, scenograful și actorii. Deși dramă în versuri, regia a insistat, în mod deosebit și cu rezultate evidente, asupra rostirii textului, care evoluează melodios, plăcut, fără exacerbări și exclamări inutile; este accesibil și își ilustrează artistic construcţiile, uneori contrastante, cu o emfază dramatică ce produce în spectator surprize afective deosebite. Mișcarea scenică și raporturile spaţial-intelectuale dintre personaje au o ţinută distinsă lipsită de exagerări formale, dar care totuși își păstrează măreţia și dramatismul. Această măreţie este amplificată de decorurile scenografului Virgil Miloia, prin îmbinarea tăieturii și a formelor spaţiale moderne cu farmecul coloristic al iconografiei străvechi, încît impresiile psihologice de-acum patru sute de ani, iscate la spectatorul de azi, se împletesc armonios cu propriile-i trăiri moderne, într-o sinteză fermecătoare care-l ajută să acopere atît amar de vreme, să trăiască acum ca atunci, și atunci ca astăzi.

Excepţională costumaţia, mai ales la femei. Costumele *Vioricăi Cernucan* și ale *Florinei Cercel-Perian* ne-au creat asociaţii interesante, privind influenţele artistice posibile ale vremilor apuse asupra modei actuale. De asemenea, firescul și continuitatea exprimate în costumele oamenilor simpli, a paznicilor și a poporului răsculat, continuitatea cu vremea noastră au amplificat atmosfera de realism romantic, de istorie perpetuată pînă astăzi.

Cei 25 de actori ce evoluează pe scenă în cuprinsul dramei, deși pot fi diferenţiaţi pe sub-colective în expresia interpretării, în raport cu starea socială și cu grupul de interese cărora le aparţin — au dat, totuși, o unitate expresivă consistentă interpretării. Intervenţia regizorală a coborît pînă la detalii, în unificarea mișcării scenice și a rostirii, fenomen exprimat în stilul unitar al spectacolului și în individualizări cu discrepanţe minime.

Personalul cel mai complex, *Despot Vodă* — viclean, cu o tendinţă de afirmare deosebit de puternică, complex ca structură sufletească, cînd diplomat şi graţios, cînd violent şi greu de stăpînit, cu o conştiinţă a superiorităţii sale deosebite faţă de băştinaşi — a fost interpretat de actorul Vl. Jurăscu, utilizînd două procedee de exprimare : una raţională, de compromis lucid, şi alta inspirativă, trăită, ambele realizate la un înalt nivel, dar periodic nu îndeajuns de organic sudate unele de altele. În raport cu alţi interpreţi mai vechi ai personajului acesta dificil, realizarea lui Jurăscu este de nivel.

Actorul Mircea Mavrodin în *Moţoc* ne-a apărut ca un veritabil constructor „la rece" al personajului, pe toată întinderea lui. Vocea sa profundă şi vibrantă ne-a reamintit ce poate să însemneze „vocea în arta actorului" aspect relativ neglijat în teatrul modern, dar absolut necesar în drama clasică. Personaj complex, *Moţoc* al lui Mircea Mavrodin a reflectat o structură psihologică oscilantă în raportarea periodică a bunătăţii cu combativitatea şi răutatea, după posibilităţile de afirmare ale intereselor personale. Deşi *„construit"*, vibraţia afectivă a stărilor psihice, pe plan de expresie formală, a fost încontinuu prezentă.

Al treilea mare interpret a fost Gheorghe Pătru în *Ciubăr-Vodă*. Firesc, natural, dominat de o singură coordonată psihologică — tronul şi domnia — ; celelalte trăsături au creat un fundal omenesc relativ obişnuit, vehiculat de o voce plăcută, adîncă, cu vibraţii de-o tristeţe firavă, retrospectivă. În prima parte a rolului, violenţa lui este încăpăţînare stereotipă, şi continuă, în partea doua ea primeşte o semnificaţie şi o valoare socială : dreptatea.

Tip de diplomat versat în toate vicleşugurile, cu intenţii financiare clar exprimate, cu simţul riscurilor posibile, boerul polon *Laski* al artistului emerit Ştefan Iordănescu a avut o mobilitate psihologică exprimată interesant în ritmul expresiv variat al vorbirii, în uşurinţa deciziilor şi bagatelizarea pasiunilor altora, inclusiv a soţiei.

În *Lăpuşneanu*, actorul Ion Cocieriu realizează un tablou viabil al domnitorului, exprimat prin coordonatele limitate ale textului, rezistent însă, ca întruchipare fizică şi psihică : puternic, crud,

Un anumit orgoliu feminin discret, mascat de raporturile obişnuite cu soţul şi cu bărbaţii, o rezonanţă afectivă,. de nuanţă simpatetică, melancolică, specifică domniţelor de pe vremuri şi întrebări fără răspuns scăpate din căutătura *Rucsandei* — sînt mijloacele expresive deosebit de nuanţate ale actriţei Viorica Cernecan Jurăscu, în personajul menţionat — soţia lui Lăpuşneanu.

Excelentă, interpretarea dată de Florina Cercel-Perian *Carminei* soţia lui Laski, o poloneză distanţată enorm prin vîrstă şi frumuseţe de soţul ei Laski. Întreaga ei dragoste este canalizată înspre *Despot*, cu care seamănă mult prin temperament, tendinţă de afirmare şi o dorinţă învăpăiată înspre o iubire ucigătoare, pentru care merită să faci sacrificii.

A doua premieră a teatrului timişorean îi ilustrează din plin, Irene Flamann, Garofiţa Bejan, Gh. Lungoci, Miron Neţea, Victor Cimbru — interesantă compoziţia acestuia — Florin Măcelaru, Florin Tănase, Horia Georgescu, Ştefan Mării, Ştefan Sasu, Anatolie Cobeţ, Sever Cîmpeanu, Viorel Iliescu, Lucia Doroftei, Ion Olaru, Traian Buzoianu şi Miron Şuvăgău.

A doua premieră a teatrului timişorean îi ilustrează din plin, emblema de „naţional".

istorie literară-documente

Virgil Vintilescu

A fost deceniul literar 1860-1870 „Un moment de oboseală şi de complacere în mediocritate“?

Atît saltul impresionant pe care literatura română l-a realizat în epoca *Junimii* cît şi acceptarea relativ repede a junimismului (parţială sau totală) de către contemporani i-a obligat pe istoricii literari să caute explicaţii cît mai plauzibile şi, de-a lungul anilor, ele au fost găsite, adesea fără prea mari eforturi. O primă explicaţie (şi poate cea mai importantă) a fost aflată în stadiul de dezvoltare a literaturii române la acea dată, cu referiri speciale la deceniul al şaptelea al veacului trecut. În legătură cu aceasta s-a formulat ideea că junimismul s-a impus deoarece generaţia paşoptistă se afla în faza epuizării iar tinerii nu se puteau afirma prin ceva deosebit şi fiindcă le lipseau idealurile nobile de care fuseseră animaţi înaintaşii. Această idee a circulat începînd cu deceniul imediat următor, dar s-a impus îndeosebi în secolul nostru, de la Nicolae Iorga încoace. Marele istoric a căutat să-i găsească anumite suporturi, prin referiri la situaţia scriitorilor din generaţia vîrstnică.

Pe la 1866 — susţine Nicolae Iorga — literatura română se afla „într-o perioadă de relativă veştejire“, deoarece scriitorii din vechea generaţie erau istoviţi, iar celor tineri le lipsea „un şef cu autoritate“.[1]

Fără îndoială că vorbind despre „relativa veştejire“ a literaturii române, N. Iorga se referea şi la operele apărute în acel timp, dar are în vedere îndeosebi procesul de creaţie care avea loc în absenţa unor îndrumători reali, de un prestibiu cel puţin egal cu al predecesorilor.

Această formulare cumpănită, cu un obiect precis, a fost extinsă, cu timpul, prelungindu-i-se valabilitatea asupra a tot ceea ce s-a tipărit la data respectivă. Concomitent cu aceasta, concluzia de început, că literatura română se află pe la jumătatea deceniului al şaptelea într-o perioadă de „relativă veştejire“, datorită în mare parte îmbătrînirii şi îmbolnăvirii cîtorva dintre fruntaşii paşoptişti a fost serios agravată, deviată de la sensul iniţial, extinsă asupra întregii mişcări literare a timpului, adesea înlăturîndu-se adjectivul „relativă“, iar substantivul „veştejire“ fiind substituit cu „stagnare“, „regres“. Astfel, nu de mult, aducînd cu şase ani mai încoace data fixată de N. Iorga, dar fără să denatureze sensul iniţial al afirmaţiei acestuia, un critic a sporit lista numelor paşoptiştilor pierduţi cu C. Rola, D. Bolintineanu, Avram Iancu, şi a decretat anul 1872 ca fiind „an de doliu pentru marea generaţie de la 1848".

---

[1] N. Iorga, *Istoria literaturii româneşti contemporane*, I, Crearea formei, pp. 3—5 şi 51.

Într-adevăr, între 1866 şi 1875 dispar cîţiva dintre cei mai de seamă paşoptişti, dar moartea lor rămîne, fără consecinţe grave asupra mersului general al literaturii, române căci alături de Vasile Alecsandri, care continuă să rămînă scriitorul cel mai mare, se impun alte figuri reprezentative ale epocii : N. Filimon, Al. Odobescu, B. P. Haşdeu.

Impresia de stagnare, de neîmplinire a literaturii noastre de după Unire se degajă şi din cuprinsul unor pagini memorialistice contemporane aflate, evident, sub influenţa unor anumite formule pe care istoria literară a reuşit să le impună. Aşa, de pildă, Leon Negruzzi (nepotul lui Iacob Negruzzi) reconstituia într-o evocare din 1969, în chip izbitor de asemănător cu Iorga sau cu criticii contemporani, ceea ce auzise în 1969 de la unchiul său în legătură cu literatura română la începuturile *Junimii :*

„Nu uita băiete,... — ar fi zis Iacob Negruzzi — că în 1867 exista la noi în ţară un vid, un vid spiritual şi editorial. Ceea ce se publica era teribil de mediocru. Tatăl meu bolnav, nu mai scria, Vasile Alecsandri se repeta şi era foarte inegal. În plus, prelegerile noastre, ale junimiştilor, preparaseră publicul interesat printr-o critică aspră despre tot ce apărea." [2])

Atît memoriile cît şi corespondenţa lui Iacob Negruzzi nu conţin aprecieri prea categorice în legătură cu literatura noastră din prima jumătate a deceniului al şaptelea. Dimpotrivă, se ştie că el se număra între acei junimişti care, fără să renunţe la exigenţa judecăţilor referitoare la înaintaşi şi contemporani, dădeau dovadă de mai multă înţelegere în aprecierea de ansamblu a literaturii române şi în referirile speciale la anumiţi scriitori ai epocii. Chiar dacă am admite că fostul director al *Convorbirilor literare* s-ar fi exprimat aidoma textului redactat de nepotul său, ideile despre literatura română contemporană la începuturile activităţi sale literare ne apar mai degrabă ca fiind împrumutate sau formulate sub influenţa unar opinii ale vremii.

Dar asemenea opinii, întîlnite de obicei în evocări festive, surprind mai puţin decît cele pe care le aflăm în articole şi studii recente, cele mai multe fiind legate de mişcarea literară junimistă. Astfel, nu de mult, Rodica Florea, într-un capitol despre revista *Convorbiri literare*. afirmă că „după Unirea Principatelor, literatura noastră intră într-un moment de oboseală şi de complacere în mediocritate. Mişună traducerile proaste din autori străini obscuri. Paralel cu acest fenomen de invaziune a unei pseudoliteraturi, nepotrivite cu spiritul şi realităţile sociale ale vremii, se petrece în literatura originală, în speţă în poezie, o anemie nu mai puţin pernicioasă. De la afirmarea cetăţenească la tribună, de la deschiderea spre social, poezia se retrage răsucindu-se spre interior, devine intimistă, lîncezeşte în convenţionalism liric." [3])

Fără să negăm existenţa unui însemnat număr de autori şi lucrări mediocre în perioada de la Unire pînă cînd încep să se afirme marii clasici, socotim totuşi că imaginea de mai sus e deformată deoarece neglijează figurile reprezentative ale epocii. Exagerarea, ca în majoritatea cazurilor, urmăreşte să scoată şi mai mult în evidenţă meritele *Junimii* şi ale *Convorbirilor literare.*

De altfel nici imaginea ce ne-o oferă asupra ansamblului literaturii române între 1860 şi 1867 *Tratatul de Istorie a literaturii române* volumul II, Editura Academiei, nu este prea mult diferită faţă de categoria studiilor şi a articolelor la care ne-am referit anterior. Într-adevăr, ultimul capitol intitulat „Literatura română între 1860 şi 1867", pentru un întreg deceniu de mişcare literară reţine ca scriitori de bază pe Filimon, Haşdeu şi Odobescu, iar restul epocii mai cunoaşte doar 13 „alţi scriitori toţi mărunţi, aproape neînsemnaţi. Cauza unei asemenea imagini ? Procedeul aproape general acceptat, de a lega un scriitor numai de o anumită epocă (cea a lui 1848 de pildă) şi de a nu ţine seama în primul rînd de operele scrise şi tipărite în momentul respectiv. Vom reţine seama în primul rînd de operele scrise şi tipărite în momentul respectiv. Vom reveni asupra acestei metode. Mai întîi sînt necesare unele precizări în legătură cu generaţia vîrstnică a scriitorilor, scoasă din arena literaturii noastre din deceniul al şaptelea şi începutul celui următor de către Nicolae Iorga şi cercetătorii care l-au urmat. Şeful generaţiei paşoptiste, Heliade Rădulescu, nu-şi încetase activitatea pe la 1866, cum afirmă Nicolae Iorga. Înainte de moarte (1872) el mai juca încă un rol, ce nu poate fi neglijat, în cultura română : în 1876 fusese ales preşedinte al Societăţii Academice şi va demisiona în 1869 ; ultimul volum de versuri îi va apare chiar în anul morţii, iar în cuprinsul lui vom afla şi piezii inedite. *)

---

[2]) Apud Leon Negruzzi, *Evocare* (în) *Convorbiri literare*, 1 mai 1970, p. 12.

[3]) Rodica Floarea, *Convorbiri literare 1867—1894* (în vol. colectiv) *Reviste literare româneşti, din veacul al XIX-lea*. Contribuţii monografice. Minerva, 1970, pp. 163—164.

În ceea ce-l priveşte pe Dimitrie Bolintineanu, mort ca şi Heliade în 1872, e inexact să susţii că se afla în întregul deceniu într-o fază neproductivă, de vreme ce între 1861 şi 1870 îi apăreau două romane, două volume de satire, iar cele două volume de *Poesii* s-au bucurat de o reeditare în acelaşi an. Doar pe Bolliac îl putem socoti absent din literatură după 1866, cînd i se tipăreşte ultimul volum de versuri. Pe la începutul deceniului al şaptelea poezia română se reîntîlneşte cu versurile prestigioase ale lui Grigore Alexandrescu, prin apariţia, în 1863, a cunoscutului volum de *Meditaţii, elegii, epistole, satire şi fabule.* La o analiză mai atentă a valorilor poetice create de Alecsandri, vom observa că, deşi nu cel mai bogat, deceniul al şaptelea rămîne totuşi cel cu mai mare greutate din întreaga sa activitate, acum el înzestrînd poezia românească cu pastelurile sale.

Dar influenţa literaturii generaţiei paşoptiste asupra deceniilor şapte şi opt, a preocupărilor literare şi istorice ale paşoptiştilor, prin opera unora dintre reprezentanţii cei mai de seamă ai curentului respectiv, nu vor înceta nici după 1870. În cel de-al optulea deceniu, cititorii români vor face cunoştinţă cu cîteva lucrări fundamentale, prezentate în ediţii cuprinzătoare. Astfel. *Scrierile lui Constantin Negruzzi* se vor publica în trei volume (I. II—1872 şi III—1873) cu o valoroasă introducere pe care o va semna Vasile Alecsandri. La rîndul său, Bardul de la Mirceşti îşi va publica între 1875 şi 1876 trei volume de *Opere complete*, care se vor bucura de ample analize în *Convorbiri literare.* Pe parcursul aceluiaşi deceniu, între 1874 şi 1880 se va tipări în patru volume una din lucrările fundamentale ale lui Heliade Rădulescu *Curs întregu de poesie generale.* Astfel de lucrări, aparţinînd generaţiei vechi de scriitori, continuă să trezească interesul cititorilor şi în epoca 1860—1880, menţionînd în felul acesta contactul permanent între generaţii. Ele nu puteau să nu influenţeze cît de cît atmosfera culturală şi literară a vremii ; în ultimă instanţă, acestea, datorită consacrării lor, erau în stare să se impună ca model mai repede ca oricare încercare literară contemporană. Am amintit însă, pînă aici, numai cîteva dintre lucrările care au stat la baza culturii şi a literaturii noastre de după 1860, fiind create de generaţia veche, pe acelea care au dat o marcă proprie epocii respective. Ele nu sînt totuşi, în măsură să corecteze singure imaginea de ansamblu a specificului literaturii epocii, aşa cum ne-o oferă mai toate istoriile noastre literare. Am propune, de aceea o rememorare a principalelor titluri de lucrări literare apărute între 1860 şi 1870. Cititorul va avea astfel prilejul să constate că în fiecare din anii ce alcătuiesc acest deceniu, vede lumina tiparului cel puţin un volum dintre acelea care produc ecou în epocă, iar valoarea lui se transmite dintr-un deceniu în altul, ajungînd pînă la noi. Anul 1860 va fi atunci anul nuvelei *Doamna Chiajna* de Al. Odobescu. 1861 — anul nuvelei *Slujnicarii* de N. Filimon, 1862 al romanului *Elena* de D. Bolintineanu şi al altor lucrări ca : *Înşiră-te, mărgăritare* de Vasile Alecsandri, *Răposatul postelnic* de Haşdeu, *Cîteva ore la Snagov* de Al. Odobescu. Tot acum, Vasile Alecsandri pune în circulaţie un volum de perle ale literaturii noastre populare, înscriind o nouă dată memorabilă în istoria folcloristici româneşti, prin apariţia volumului de *Balade, adunate şi îndreptate*, două părţi, Iaşi, 1862. În 1863, cînd junimiştii îşi încep activitatea la Iaşi, la Bucureşti lui Nicolae Filimon îi apare romanul *Ciocoi vechi şi noi*, marcînd o dată memorabilă în istoria romanului românesc iar Haşdeu publică nuvela *Duduca Mamuca*, la care se adaugă în 1864 *Micuţa. Trei zile şi trei nopţi din viaţa unui student.* În 1865 literatura de peste munţi îmbogăţeşte peisajul literar românesc general cu prima sa lucrare reprezentativă, *Peregrinul transelvanu* de Ion Codru Drăguşan *Ţiganiada* lui Budai Deleanu era încă necunoscută).

Îmboldit de succesul din 1862, Vasile Alecsandri aduce din nou, 1866, la ordinea zilei chestiunea poeziei populare prin editarea volumului *Poezii populare ale românilor.*

Chiar în anul apariţiei primului număr al *Convorbirilor literare* (1867) B. P. Haşdeu publică opera sa literară cea mai reprezentativă, drama istorică în versuri *Răzvan Vodă.*

Începînd cu anul 1868 poezia noastră cunoaşte o nouă fază în aspiraţia ei spre perfecţiune, datorită lui Vasile Alecsandri, care-şi tipăreşte în *Convorbiri literare* nouăsprezece pasteluri, sporite în anul următor cu încă nouă. Şi tot în acelaşi an Bolinti-

---

*) În acest deceniu se va repune în circulaţie numele poeţilor Văcăreşti. Iancu Văcărescu va fi retipărit în 1861 cu o traducere de prestigiu — *Britanicus* de Racine — care va avea ecou în epocă (deşi traducerea se făcuse încă din 1827), căci îl va determina pe Al. Odobescu să scrie studiul *Poeţii Văcăreşti*, tipărit în *Revista română* din acelaşi an.

neanu înzestrează poezia română cu două volume de versuri : *Poezii din tinereţe* nepublicate încă şi *Menadele, satire politice*.

Din întregul peisaj liric românesc am amintit aici numai volumele aparţinînd scriitorilor vîrstnici cei mai reprezentativi, tipărite în ultima parte a vieţii lor ; acestora le-am adăugat ceea ce constituie elementul de valoare certă din creaţia unor scriitori contemporani cu un binemeritat prestigiu în epocă şi a menţionat acele lucrări ale lui Alecsandri şi Bolintineanu care sînt ale epocii acesteia.

Din acest succint tablou al apariţiilor literare (menţionînd aproape numai volumele) se desprinde ideea că în deceniul şapte al secolului trecut literatura română a cunoscut un suficient număr de opere care prin ele însele au fost capabile să elimine măcar o parte din balastul produs de cei nechemaţi în ale scrisului.

Deceniul al şaptelea nu este numai al lui Odobescu, Filimon, Haşdeu ci şi al lui Alecsandri şi Bolintineanu, care continuă să rămînă şi acum principalii reprezentanţi ai poeziei noastre de regulă, cînd se formulează opinii în legătură cu poezia vremii, se minimalizează sau se neglijează opera acestor doi poeţi. poate şi pentru că toate istoriile literare îi plasează în epoca precedentă (1830—1860). Atunci în chip firesc imaginea de ansamblu a literaturii române din deceniul al şaptelea rămîne incompletă. Dacă volumul al II-lea al Tratatului de Istorie a literaturii române din deceniul al şaptelea rămîne incompletă. Dacă volumul al II-lea al Tratului de *Istorie a literaturii române editat de Academie* îl omite pe Ion Ghica şi-l plasează în cel următor pentru că atunci şi-a scris opera literară, trebuie şi pe Alecsandri şi Bolintineanu să-i menţioneze din nou, pe larg, în capitolul introductiv la deceniul al şaptelea, datorită cel puţin pastelurilor, culegerilor de poezie populară, iar în cazul lui Bolintineanu pentru versurile satirice şi romane.

În formularea unor concluzii privitoare la acest deceniu ar fi mai bine ca, în loc să vorbim despre o perioadă sterilă sau dominată de mediocrităţi, să evidenţiem noutatea versului lui Alecsandri din pasteluri, realizînd o sensibilă autodepăşire, comparativ cu restul poeziei sale, a versurilor lui Bolintineanu şi Haşdeu, unde vom afla suficiente elemente care premerg, fie şi numai parţial, apariţia versului eminescian. Bolintineanu din acest deceniu este creatorul legendei istorice româneşti şi tot acum îşi aduce contribuţia la modernizarea versului românesc, iar în privinţa preluării creatoare a folclorului depăşeşte faza iniţiată de Alecsandri, imprimîndu-i mai categoric notele personale, însuşindu-şi mai bine maniera folclorică pe care o armonizează, ca nimeni altul pînă la el, cu încercările de modernizare a versului.

La experienţa mai veche a lui Vasile Alecsandri în domeniul dramaturgiei se adaugă acum încercări noi prin cîntecele comice. Realizarea cea mai de seamă a dramaturgiei noastre din acest timp rămîne însă drama *Răzvan şi Vidra*. Caragiale însuşi i-a recunoscut valoarea, remarcînd că e unica realizare dramatică originală notabilă a epocii. Prin ea Haşdeu deschidea drumul, dramei istorice moderne. Mai tîrziu, în 1871 scriind *Trei crai de la răsărit*, acelaşi scriitor depăşea comicul din vechile noastre vodeviluri, interpunîndu-se, ca o treaptă necesară, între tehnica dramatică a lui Vasile Alescandri şi cea a lui I. L. Caragiale. Cel puţin în comedia *O noapte furtunoasă* vom afla numeroase elemente comune cu *Trei crai de la răsărit*. Haşdeu devenind astfel un precursor al lui I. L. Caragiale. El va atrage atenţia marelui dramaturg asupra anumitor surse contemporane ale comicului, îi va orienta interesul spre o anumită tipologie şi îi va oferi chiar şi cîteva modalităţi noi de tratare.

Nuvela noastră realistă, impusă prin Ioan Slavici, îşi găseşte precursori tot în deceniul şapte, în Haşdeu şi mai ales în Nicolae Filimon. Chiar şi stabilirea structurii ei, formelor în cadrul cărora se va dezvolta, datează tot de acum, căci pînă şi nuvela istorică a lui Odobescu se realizează mai mult cu mijloace epice decît cu cele dramatice, cum le consacrase Costache Negruzzi.

Deşi la un răstimp destul de mare, de peste treizeci de ani (1863—1894) romanul lui Filimon *Ciocoii vechi şi noi* va deveni un model autohton al speciei, atît pentru Slavici în *Mara* cît şi pentru Duiliu Zamfirescu în *Romanul Comăneştilor*.

Antecedentele literaturii noastre din epoca *junimii*, pe care le vom afla în acest deceniu al şaptelea sînt mult mai numerase ; ele fac din perioada respectivă o punte de legătură între clasicismul şi romantismul paşoptist cu romantismul şi realismul marilor clasci, a căror activitate domină următoarele două decenii.

Ceea ce s-a tipărit, atît în volume cît şi în periodice, în deceniul al şaptelea al secolului trecut, precum şi existenţa unor publicaţii periodice în care văd lumina tiparului cele mai reprezentative opere ale timpului, dovedesc că acest deceniu nu este ai *Junimii* şi nici al *Convorbirilor literare* sub raportul producţiei literare propriu-zise.

Prestigiul grupării lui Maiorescu începe să se clădească acum, treptat și sigur, și se va constitui pe deplin abia între 1870 și 1875, cînd critica lui Maiorescu își dovedește justețea, dar mai ales cînd viața noastră literară e dominată de Eminescu, Slavici, Creangă și Caragiale. Deceniul al șaptelea aparține lui Alescandri, Bolintineanu, Filimon, Odobescu și Hașdeu care, împreună cu o seamă de scriitori contemporani mai tineri, fac trecerea de la perioada modernă a literaturii române la cea clasică, de la literatura predominant ideologică la cea ideologică și estetică. Aceștia împreună formează grupul de scriitori car fac trecerea de la pașoptism la junimism, căci, oricît de paradoxal ar părea, pe planul literar juninismul nu va fi numai o negare a pașoptismului ci și o continuare a lui, pe anumite planuri pe care nu le putem socoti secundare. Se impune aici o disociere categorică între literatura română din preajma apariției *Junimii* și critica literară din aceeași perioadă, căci situația lor era categoric diferită. În timp ce literatura română cunoaște și după 1848 o fază ascendentă în dezvoltarea ei, căci apar acum scriitori și opere care fac trecerea la noua perioadă, cea clasică, critica literară e mai puțin receptivă, ea continuă să se mențină în cadrul unor idei și sisteme vechi. Critica continuă să fie o preocupare a scriitorilor, dar de cele mai multe ori secundară, se practică incidental și numai rareori vom afla critici specializați. Tocmai acest fapt va face posibilă impunerea timpurie a critici maioresciene specializate. Junimismul critic era aproape fără înaintași, apărea chiar ca o negare a vechiului, în timp ce junimismul literar se dezvolta singur, prin prelucrarea a tot ceea ce crease mai valoros litreatura română dinaintea sa. Trecerea de la pașoptism la junimismul literar se făcea fără prea mari zguduiri, datorită apariției în deceniul al șaptelea a unor scriitori ce s-au dovedit la fel de receptivi față de nou și față de vechi. Iată de ce socotim că acesta este un deceniu praductiv, de o însemnătate reală pentru realizarea trecerii literaturii noastre la perioada marilor realizări clasice.

şerban cioculescu : „tudor arghezi“

Arghezi s-a impus în conştiinţa noastră ca una dintre marile voci lirice ale acestui secol, încît a-ţi închipui, măcar, că opera acestui genial artist a fost vehement contestată, este aproape o imposibilitate. Şi totuşi critici aspre, contestări furtunoase, etichetări de obscuritate şi decadentism au întîmpinat creaţia argheziană. Dar este aceasta, poate, situaţia marilor creatori care penetrează mai greu rutina, dar o înving întotdeauna în mod sigur şi în veşnică durată.

A recepta marile creaţii la adevărata lor valoare, într-un moment în care acestea sînt contestate valoric, este o dovadă de adîncă pătrundere a fenomenului literar, de înţelegere la un nivel superior a literaturii marilor talente. Cartea lui Şerban Cioculescu *„Tudor Arghezi“*, apărută acum douăzeci şi şase de ani, îşi dezvăluie din plin caracterul de excepţie, prin adîncimea şi fineţea interpretării fenomenului poetic arghezian. Arghezi a fost contestat mult timp sau etichetat drept poet obscur, cu intenţii de vădită încifrare a sensurilor cuvintelor. Tendinţa unei asemenea interpretări nu se manifestă la unii mai puţin iniţiaţi în tainele literaturii ci chiar la universitari de profesie, profesionişti ai criticii de catedră, care încercau sentimentul, bizar, că în cadrul poeziei argheziene ar exista o radicală neadaptare a expresiei la conţinut. În atari condiţii elucidarea problemelor legate de poezia argheziană printr-o caracterizare valorică de ansamblu, o susţinută şi minuţioasă analiză pe text, avea darul să spulbere false iluzii, să clarifice şi să îndrepte multe erori. Privită în această situaţie retrospectivă valoarea studiului lui Şerban Cioculescu aplicat creaţiei argheziene se relevă la adevărata dimensiune valorică. Compartimentată pe capitole cuprinzînd probleme sensibil apropiate, noua ediţie a cărţii este îmbogăţită cu un studiu dedicat creaţiei de după Eliberare.

Studiul lui Şerban Cioculescu interpreta o creaţie literară în tendinţa de reabilitare. Falsele argumente trebuiau zdrobite, minţile opace luminate, sensurile poeziei larg descoperite şi uneori demonstrativ redate. În capitolele *Este Arghezi un poet obscur ?* şi *Alte piedici în repetarea poeziei argheziene*, „obscuritatea“ poeziei argheziene este spulberată, sau mai bine zis, clarificată, căci în ultimă analiză „obscuritatea“ poeziei argheziene nu este altceva decît dificultatea de receptare din partea unui cititor mai puţin familiarizat cu un nou ecou liric. „Obscuritatea lui Arghezi„ în ultimă analiză, nu este decît efectul de perspectivă a cititorului, neadaptat la climatul liric şi la peisajul sufletesc al poetului. Mesajul lui Arghezi nu e obscur pentru că autorul şi-l doreşte astfel, ci pentru că este în stăpînirea unei personalităţi atît de complexe şi contradictorii, încît, lectorul se loveşte la tot pasul de accidentele tărîmului moral necunoscut“.

Şerban Cioculescu şi-a scris studiul dedicat operei argheziene, nu numai într-un moment de dificilă receptare a marelui poet ci în unul în care opere fundamentale ale poetului nu au apărut încă. Şi totuşi a reuşit să înlăture prejudecăţi şi să restabilească valori *„Simbolurile vieţii interioare“*, *„Filonul tradiţionalist“*, *„Între credinţă şi tăgadă“*, *„Erotica“*, *„Ethos“*, *„Vigoare, gingăşie, şi umor“*, sînt tot atîtea capitole ale studiului care ne poartă prin labirintul greu de parcurs al poeziei argheziene, dar încununat de rare plăceri, lăsîndu-ne la sfîrşit reveria produsă de farmecul poeziei argheziene. Pătrundem acum tainele cărţii celui care i-a dedicat, poate, cel mai emoţionant elogiu. „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris / Încet gîndită, gingaş cumpănită ; / Eşti ca o floare, anume înflorită / Mîinilor mele, care te-au deschis / / Eşti ca vioara, singură, ce cîntă / Iubirea toată pe un fir de păr /, Şi paginile tale, adevăr, / S-au tipărit cu litera cea sfîntă / /.

Reeditat după aproape trei decenii comentariul lui Şerban Cioculescu este la fel de proaspăt, incisiv, pătrunzător şi captivant ca şi la apariţie cînd caracterul polemic accentuat se justifica în perspectiva clarificărilor noastre. Faptul dovedeşte că critica generalizatoare, raportată unei creaţii literare, îşi sprijină edificiul pe fundamentul analizei de text. Parcurgînd studiile ulterioare dedicate creaţiei lui Arghezi constaţi că liniile generale ale tuturor aprecierilor de valoare sînt cuprinse în cartea lui Şerban Cioculescu.

ALEXANDRU RUJA

iosif lupulescu : „în umbra stăpînului"

Pe tinerii oțelari ai lui Iosif Lupulescu din romanul de-acum *(În umbra stăpînului,* ed. Eminescu, 1971, 184 p.) îi cunoaștem din „Aș fi vrut să fie marți" ; *Dans fără femei* și, mai ales, *Scrisori pe sticla de cobalt* ni-i anunțau nu numai cu datele caracteristice, ci chiar cu identitatea lor de-acum. Și totuși romanul nu e o prelungire tale quale a cărții dintîi, ci o carte nouă, de sine stătătoare, cu ideea sa proprie, cu o dramă originală, mult diferită de aceea a nuvelelor mai sus pomenite.

Ceea ce ni se pare cu precădere remarcabil este modul laconic de a construi, un simț modern al epicului, care se prezintă nu ca simplu eveniment narat, constatat, ci ca fapt trăit, încărcătura afectivă colorînd fiecare întîmplare, o dată cu tenta de autenticitate pe care o asemenea modalitate o conferă. O ceartă intervenită după un chef există și în cartea precedentă. Dar acolo totul se termină nebulos, e un fapt oarecare în care sînt implicați cîțiva tineri cam zurbagii. Dincolo nu e o ceartă pur și simplu, ci corolarul unui conflict dintre două mentalități, o judecată aspră, dură, definitivă între prieteni. Cel nedemn de un mare și bărbătesc sentiment e „executat", condamnat definitiv și simbolic.

Iosif Lupulescu, fără a fi învins încă unele ezitări — începutul cărți le trădează — știe construi un roman, planurile se interferează și se susțin, cel al vieții militare e „prins" într-o retrospecție firească și esențializată, dictată de fluxul aducerii aminte și oferind o imagine mai bogată, mai revelatorie, a unor tipuri, mentalități și figuri umane ; în special reflectorul este îndreptat spre Titel, poreclit Sergentul, neonest și infatuat aspirînd la nemeritate poziții de șef. Sentimental adică subiectiv și polemic aproape, Lupulescu „demască" pătimaș acest „tip infect", care prin lăcomia, individualismul și rapacitatea lui face notă discordantă în echipă „Condamnarea" sa în final, echivalînd cu desprinderea de sub o tutelă devenită deja tiranică, e în același timp o abjurare a unei mentalități, a unui mod neonest de a fi și, ca rezolvare literară, mi se pare cu atît mai remarcabilă cu cît orice nuanță didacticistă este străină, exclusă. De altfel întregul grup e departe de a fi construit liniar ori maniheistic pe antiteza bun-rău, evoluția lor individuală e trudnică, nu lipsită de sinuozități, conștiința lor e încă încețoșată ; ei simt însă cu certitudine numai atît, că nu se poate trăi doar în perimetrul restrîns al unor ambiții strict profesionale și că nici categoria maximă de salarizare nu poate fi punctul terminus al unor aspirații umane. Cam ciudat, dar așa e în viață, răspunsurile nu le capătă de-a gata, mintea lor trebuie să le găsească, drumul lor înainte se anunță astfel cam prăpăstios, precum sînt și gesturile lor. Minciună, altfel un om integru și curajos dar un timid, în fond, crede că poate face un test cu șanse de reușită : întîlnește o tînără de condiție îndoielnică și, ca s-o înalțe în proprii ei ochi, o îmbracă omenește după placul ei, convins că astfel ea va fi alta cu adevărat și că din recunoștința sa va naște chiar un alt sentiment. Inutil să adaug că se înșeală. De altfel în carte femeile sînt simple elemente componente ale unui cuplu, elemente complementare, altfel spus proiecția subiectivă a aspirațiilor bărbatului. Titel de pildă rîvnește la o fată „de condiție", o „intelectuală", cu mașină. Nu tipologia e însă partea rezistentă a cărții — cîtă e, e exactă și autentică — ci surprinderea în imagini și secvențe fulgurante în reacții psihologice autentice a acelei inefabile prietenii-bărbătească, cavalerească, totală, a unor relații amalgamînd trăirile și corelînd gesturile pe o unică linie de comportament, sentiment pe care centrele noastre muncitorești ni-l propun nu rareori ca pe o formă a unor noi relații umane. E drept, dilemele sufletești se rezolvă cam anarhic, fără înțelegerea și fără sprijinul celor bătrîni și — dacă e aici o realitate socială — cartea ne previne asupra unei probleme reale și o face cu mijloace literare care vădesc o maturizare a scriitorului. Expresia condensată, episoadele laconice, stilul niciodată pletoric și vizualitatea unor „secvențe" (cea de la pod poate fi urmărită în mod special pentru aspectul ei cinematografic) sînt recomandări certe ale romanului.

Carte a formației muncitorești, carte lipsită de stridențe, pasionată, despre prietenie, despre dragoste, *În umbra stăpînului* se citeşte cu participarea cea mai vie. Chiar aşa lipsită de o problematizare subtextuală mai bogată, cartea afirmă încă o dată un prozator cu un talent robust şi febril care, disimulîndu-şi lirismul, ori mai bine spus stăpînindu-şi-l înaintează cu paşi siguri către zonele de maximă reverberaţie umană ale realităţii noastre sociale.

SIMION DIMA

colocviu critic

Opera durabilă

Aşa cum avertizează editura în „Către cititori‘, acest „Colocviu critic“ s-a născut din diferitele probleme puse de către scriitori şi cititori, laolaltă sau separat, în diferite reviste, cartea fiind închinată, semnificativ, aniversării a cincizeci de ani de la înfiinţarea Partidului Comunist Român. S-au pus opt întrebări, unele din ele destul de detaliate, la care răspund optsprezece scriitori, în majoritate critici literari, dar şi poeţi care s-au exercitat în critică (Ştefan Aug. Doinaş, Nina Cassian şi Virgil Teodorescu).

Preocuparea răspunsurilor, ne asigură editorul, este activitatea literară, ceea ce este adevărat, mai puţin fiind de înţeles subtitlul de : opera durabilă în critică şi numai la cîţiva (V. Teodorescu, Şt. Aug. Doinaş) despre opera durabilă literară.

Dintre întrebările, ceea ce solicită mai mult pe preopinenţi este prima, şi anume dacă „a reuşit critica noastră contemporană să fie un factor activ permanent în existenţa literaturii ?“ Foiletonul critic, frecvent în reviste, poate suplini critica analitică ? (pag. 7)

Răspunsurile se arată optimiste în majoritatea cazurilor, exceptîndu-l pe Eugen Barbu care afirmă : „Critica noastră contemporană nu este un factor activ în existenţa literaturii pentru că este împărţită pe simpatii ... Formele critice curente nu sînt adecvate, nici diferenţiate. Se scrie impresionist ... “ etc. pag. 39).

Iar Adrian Marino nesatisfăcut de cronica literară, termen pe care îl preferă acelui de foileton, în lumina distincţiilor pe care le-a făcut în lucrarea d-sale *Introrucere în critica litterară* (1963), subliniază necesitatea studiilor de critică, a studiilor de sinteză, deşi acceptînd utilitatea cronicii literare se războieşte, pe drtpt, cu diletantismul, dar mai ales disimularea şi impostura din paginile revistei literare. În contextul acestei întrebări, şi a doua chiar : relaţia critic — cititor, se formulează statutul moral al criticului : „Dacă recenzia constituie o treaptă în formarea profesională a unui crtic literar, atunci trebuie să constitue şi o şcoală de critică". (I. D. Bălan pag. 14).

Deşi judecata de valoare nu se poate constitui numai pe cinste şi bună credinţă — condiţii totuşi sine qua non — ci de gustul şi talentul criticului.

Sau o altă formulare pregnantă a lui Szemler Ferenc : „... tendinţa generală ce se descifrează din ele (lucrările de atitudine ale criticii n.n.) ne dezvăluie o străduinţă sănătoasă de obiectivitate, avînd şi caracterul unor judecăţi de valoare bine definite (pag—165).

Toţi autorii prezenţi în acest volum pun în plină lumină primatul esteticului, referindu-se la opera artistică, fără a-l desprinde pe acesta de celelalte valori care insuflă operei adevărata viaţă.

Iată-l în acest sens pe Ion Negoiţescu, acuzat adeseori, prin neînţelegere, de un estetism pur : „În critica nouă, virtuozitatea ţine de fineţea disociaţiilor estetice în structura operei, structură complicată şi misterioasă, care conjungă esteticul cu o serie de alte valori de alte date material-spirituale“ (pag. 133).

Sau, mai apăsat, Paul Schuster : „(Criticul angajat) ... ca adept al marxism-leninismului, va cerceta întotdeauna — fără a neglija criteriile estetice — în primul rînd valoarea socială“ (pag. 161).

Pledînd pentru o critică „ce utilizează spaţiul creaţiei artistice pentru a constitui dezbateri ce nu sînt numai estetice“ ţinînd „de un orizont axiologic mai vast decît cel strict estetic" (pag. 31), antropologic, am adăuga noi, Nicolae Balotă afirmă răspicat ‚Cred de asemenea într-o critică de direcţie“ (pag. 32).

Chestiunea este mai spinoasă pentru a putea fi dezbătută în cadrul unui simplu „foileton‘, dar mie personal ideea îmi suscită multe rezerve.

Editura Eminescu — 1971.

Deși întru totul de acord cu N. Balotă ; „Căci ce este critica literară, înainte de toate, dacă nu conștiința de sine a unei literaturi“ (pag. 35).

La relația critic-cititor, interlocutorii care abordează problema, deoarece nu toți se simt obligați să răspundă la toate cele opt întrebări, subliniază rolul de îndrumător al criticului față de cititor. Deși nu lipsesc rezerve și distincții pline de rafinament și tîlc. Iată cîteva : Nina Cassian : *Ce* spune criticul și *cum* o spune tot el. (pag. 47). I. Negoițescu :... cronicarul își alege operele despre care își propune să refereze, pe de-o parte după criterii valorice (uneori alege opere ce pretind a fi respinse, tocmai spre a-și clarifica sistemul valorificării, principiile care îl călăuzesc în activitatea sa) iar pe de altă parte după criteriile subiective ale sensibilității proprii“ (pag. 134) Și, în sfîrșit, Al. Piru : „Criticul trebuie să poată fi citit pentru el însuși, nu numai decît pentru ce spune despre alții... De altfel marii critici nu sînt, pentru cititorul comun, buni informatori, fiindcă judecata lor de valoare coincide foarte rar cu a publicului, cînd nu e în flagrantă contradicție cu ea“. (pag. 143). Dar lectura criticului sfîrșește prin a impune publicului, zicem noi. Sau, în orice caz, acesta va trebui să fie finalitatea actului critic.

Se poate vedea deci cum țesătura opiniilor se adîncește și se complică.

Cu toții sînt de acord în a susține necesitatea apariției unei istorii a literaturii române, mai ales a ultimului pătrat de veac, o istorie sau mai multe istorii, indiferent de caracterul lor subiectiv.

De altfel Eugen Barbu anunță ferm apariția unei asemenea opere proprii.

Iată o opinie, pe lîngă multe, a lui Aurel Martin : „Nu mă gîndesc la o istorie a literaturii române contemporane, ci la niște istorii ale ei. Adică la viziuni personale“ (pag. 128).

Se enumeră apoi o mulțime de nume ce ar putea împlini acest travaliu.

Se recunosc în general meritele în literatură uneori excepționale, mai ales pentru ultimul deceniu, cu referire mai mult la critică și poezie.

Dar portrete de acută virulență — și pe bună dreptate — face în încheierea volumului V. Teodorescu, mărturisind despre criticul și poetul vorace, omul care cu sau fără talent vrea „să se ajungă“".

Este un fenomen de mimetism, dar mai ales de arivism și parazitism cultural analizat, cu mînie și adîncime, conținînd în același timp și o fermă invitație spre o atitudine civic-morală iar în cadrul breslei năzuința ca artă să răspundă preocupărilor masei și imperativelor epocii.

Desigur, lipsesc multe nume prestigioase din cadrul anchetei. Să amintim, la întîmplare, nume ca Șerban Cioculescu, Edgar Papu, George Ivașcu, Al. Phillippide etc.

Dar și așa întrebările și răspunsurile date cu sinceritate și competență aruncă lumini puternice asupra unei arii de probleme vaste și de stringentă actualitate.

ILIE MĂDUȚA

vlaicu bârna : „corabia de fum“

Alcătuită din două cicluri („Dureroasa pădure“ și „Corabia de fum“) noua culegere de versuri a lui Vlaicu Bârna, vine să completeze profilul unui poet de prestigiu, a cărui formație lirică a început să se contureze acum patru decenii. Volumul „Corabia de fum“ păstrînd în general elementele caracteristice poeziei sale, se remarcă prin tentația unor modalități de exprimare artistică noi, cu intensități verbale de diferite dimensiuni și prin suprapuneri de planuri tematice într-o necontenită interferență, fără însă ca toate acestea să-i modifice substanța poetică cristalizată de-a lungul anilor.

În volumul apărut nu de mult, fluxul de imagini se pare că e centrat pe două idei fundamentale : ideia existenței, ca mișcare a materiei și cea a spațiului cu limitele înfruntărilor ce se resfrîng, uneori, dincolo de aceste limite : „Uitați peren în piatra columnei glorioase / Mai porți, tot viu, eresul străbunilor mei în gînd, / Cu brazii și gorunii, soldat pe culmi cețoase / Cîmpiilor ești piaptăn cu degete de vînt“ (Tăcut urmîndu-ți umbra). Aspectele vieții, aparent nesemnificative, sugerează poetului simboluri delicate, pline de înţelesuri şi semnificaţii : „Păsările, iată păsările ferindu-şi / Argintul penelor, izbăvitorul scut ; / Zborul e lung, pînă la stele. De nimeni ştiut // N-am să le las fără boabe / Nici fără apa din ploi, / Din vechi întrebări se vor naşte / Schismele noi" (Semnal).

Deseori investigaţiile poetului se adîncesc în profunzimea elementelor spaţiale din fluiditatea cărora desprinde diferite ipostaze pe care le încondeiază frumos : „Stîncile fluide ostoita umbră, / Pe unde trecuseră furtunile-n ropot / Îşi povesteau aducerile aminte / Cînd îşi suna limpezimea de rouă / Al zorilor clopot" (Pe unde trecuseră).

Ceea ce primează în poezia lui Vlaicu Bârna din volumul de care ne ocupăm, este prezenţa masivă a peisajului, un peisaj nediluat şi nealterat, ci, dimpotrivă, pictat cu culorile metaforei, a căror căldură se resimte în fiecare amănunt : „Pîrîul, pietrele smerite / Ca nişte oi culcate-n drum, / Şi corni şi sîngeri strînşi în cenuşiu păreau topite" (Treceam) sau : „Ascultînd / Paşii de umbră ai căprioarelor / Ce fulgeră printre spiţele soarelui / Prin iarba aburită a dumbrăvilor / Spre firul şopotitor de cleştar" (Munţilor mei).

Dacă în poezia peisajului, poetul găseşte cele mai potrivite şi mai expresive imagini, cu o mare putere sugestivă, datorită în bună măsură şi asocierii acestor imagini cu meditaţii şi reflexii de intensităţi diferite, nu acelaşi aspect prezintă poeziile cu caracter sentimental. Lipsite de dramatism, de violenţe, sentimentele poetului pentru iubita lui se substituie tot elementelor de pastel : „Asemenea apelor ce nu-şi află liniştea / Ci fără odihnă aleargă şi freamătă / Se rostogolesc spre genunile mărilor, / Inima mea aşteptîndu-te, sub zodiile grele / Îmbrăţişează înaltele tale crînguri de stele" (Asemenea arborilor).

În desfăşurarea lirici sale, Vlaicu Bârna, stăpîn deplin pe uneltele poetului, scrie o poezie de calitate, densă.

Sensibilitatea sa vibrează puternic în faţa multiplelor aspecte ale vieţii şi ale peisajului românesc, cărora le dă înţelesuri dintre cele mai diferite, dar niciodată în afara definirii omului contemporan ca făuritor al marilor frumuseţi de fiecare zi.

G. DRUMUR

mircea berindei : „marcel proust"

Literatura noastră exegetică ne-a oferit în ultimii ani o serie de lucrări cu caracter monografic (asupra lui W. Reymont, Kafka, Faulkner, Sartre, Hemingway etc) care au venit să împlinească la noi, cu exigenţă, goluri de mult resimţite. Anul trecut, data de 10 iulie a semnificat centenarul naşterii celui care a fost Marcel Proust, una dintre cele mai ciudate, dar şi geniale fizionomii cunoscute de literatura modernă a veacului nostru. Evenimentul a impulsionat apariţia, la Editura Albatros, a monografiei lui Mircea Berindei, lucrare ce ocupă un important loc în seria celor menţionate mai sus, atît prin împlinirea unui deziderat mai vechi al marii mase de cititori, cît şi prin certele ei calităţi.

Scrisă cu pasiune şi autentic suflu scriitoricesc, cumulînd o vastă şi adecvată bibliografie, din care nu lipsesc izvoare de primă mînă ca vasta corespondenţă a lui Proust, precum şi mărturii ale contemporanilor acestuia, monografia lui Mircea Berindei mărturiseşte din capul locului o vocaţie certă : se înscrie, ca manieră, în tradiţia cultivată cu predilecţie în literatura franceză de André Maurois şi Henri Troyat, spre pildă. Deşi marea majoritate a monografiilor contemporane urmează unei înclinaţii fireşti — aceea de a descifra biografia spirituală a unui scriitor pornind de la operă, aceasta din urmă fiind considerată drept mărturia cea mai lucidă şi obiectivă a unor opinii şi atitudini personale —, *Marcel Proust* a lui Mircea Berindei adoptă o cale inversă : de la biografia scriitorului la creaţia literară sau exegetică a acestuia. Recunoaştem modalitatea utilizată şi de Henri Troyat în cunoscuta sa carte despre Dostoievski.

În pofida balastului de detaliu biografic, în cartea lui Mircea Berindei creaţia literară proustiană însoţeşte cu fidelitate, pe măsura genezei ei, firul unei existenţe ce se zbate în căutarea unui echilibru : sub aspect biologic, de la luminozitatea luxuriantă a saloanelor vremii la întunericul nopţii din camera căptuşită cu plută şi la suferinţa unei boli incurabile, iar sub aspect spiritual, de la acute complexe psihice (printre care sentimentul proustian al vinovăţiei) la liniştea oferită de „regăsirea timpului pierdut", de la incertitudinea şi anonimul primelor scrieri ca *La Mort de Baldassare Silvande* şi *La confession d'une Jeune Fillte* la siguranţa şi reputaţia mondială a genialului *A la Recherche du Temps Perdu.* Şi această ascendentă, extrem de dramatică traiectorie, în pofida unei psihologii încremenită la scara unei inocenţe adolescentine : „Boala l-a acoperit la optsprezece ani cu cenuşa ei vulcanică, conservîndu-l pentru totdeauna sub ea, la vîrsta asta, ca pe un tînăr pompeian păstrat în lavă efeb pentru eternitate" !

---

*) Bucureşti, Editura Albatros, 1971.

Excelent cunoscător al societăţii şi literaturii franceze de la încrucişarea celor două mari veacuri moderne, Mircea Berindei ne plimbă cu dezinvoltură într-o lume care, ea şi numai ea, ne facilitează înţelegerea semnificaţiilor umane ce răzbat de sub mantia de subiectivism a memoriei afective, element ce apare în creaţia lui Proust din antinomia dintre lumea interioară a inteligenţei şi cea a emoţiilor. La Proust prevalează universul emoţiilor, ceea ce nu-l depărtează însă de la conceperea unei opere cu certe implicaţii realiste : „Această întoarcere la datele sensibilităţii este pentru Marcel Proust perfect realistă, iar nu artificiu simbolic" afirmă pe bună dreptate Mircea Berindei. Spirit analitic, semnatarul monografiei ce ne stă în atenţie, în pofida atenţiei fireşti de a stabili analogii între persoanele reale — care adesea au trecut doar asemenea unor comete prin viaţa lui Proust (principesa Marta Bibescu, spre pildă) — şi personaje ale romanului proustian, susţine fără drept de tăgadă un elementar principiu al funcţiunii : personajele constituie sinteze ale unor caractere umane întîlnite des în cotidian. Astfel, actriţa La Berma din *Á l'Ombre des Jeunes Filles en Fleurs* nu e nici Réjane, nici Sarah Bernhardt, ci actriţa de totdeauna, un prototip, o sinteză".

Realismul proustian, afirmă Mircea Berindei, izvorăşte tocmai din aceea că Proust a fost „un om al epocii sale şi un precursor al unei literaturi de acord cu noile concepţii" în contextul mai larg al unor transformări esenţiale imprimate de evoluţionism în ştiinţele naturii, de relativitate în fizică, de intuiţionismul bergsonian în filosofie, de wagnerism în muzică, de impresionism în pictură. Principala calitate a monografiei constă tocmai în stabilirea unui echilibru real între biografie şi operă, între un univers exterior, nu lipsit de implicaţii sociale, şi semnificaţii ce izvorăsc dintr-un interior ce numai în aparenţă pare straniu şi subiectiv.

Cartea lui Mircea Berindei invită astfel la lectură şi meditaţie asupra unei existenţe şi a unei creaţii cu profunde influenţe pînă în conştiinţa literară a zilelor noastre.

CORNELIU NISTOR

ion olteanu : „migraţiuni"

Regizor de teatru şi vechi îndrăgostit de literatură, — unul din cei mai entuziaşti colaboratori şi ctitori ai revistei timişorene Contrapunct (1941—1943) — Ion Olteanu şi-a înmănunchiat versurile, „multor ani de trăire lirică" într-un volum intitulat nu întîmplător Migraţiuni, deşi el repetă denumirea doar a unuia din cele patru cicluri, reprezentative poate pentru tot atîtea etape din viaţă. Prefaţa făcută, cu pricepere şi căldură, de regretatul critic de artă Petru Comarnescu, conturează personalitatea şi sufletul deosebit de înzestrat al autorului, subliniind discreta confruntare cu sine însuşi a unei sensibilităţi artistice pentru care poezia este „o destăinuire a ceea ce — ani îndelungaţi — a ţinut în taină şi tăcere".

Originalitatea directorului de scenă care montase pe vremuri dramele lui Lucian Blaga (Daria, Cruciada copiilor) sau ale lui P. Claudel (Vestirea Mariei) şi E. O'Neill (Din jale se intrupează Electra), nu constă atît în factura expresionistă într-un cadru abstract şi cu decoruri geometrice, cît în accentul pus pe valoarea simbolică a gesturilor şi a cuvintelor rostite de actori, deci în reliefarea poeziei pieselor reprezentate. În ciuda faptului că poemele lui Ion Olteanu exprimă evenimente strict intime, cele mai multe copleșite de o melancolie elegiac evocată de conștiința ireversibilității și a dezrădăcinării, există în aceste versuri stăruința de altădată a omului de teatru, care urmărește să surprindă mișcarea adîncă a unui sens învăluit, ca o vrajă de cîntec bătrînesc transmisă printr-un limbaj folcloric :

---

*) Ed. Eminescu, Buc. 1971, 150 pg.

Suflete — în creierul pămîntului —
poposesc ;
vîrtej în inimă cîntecul...

Au ajuns pe muche și coboară.
Împărăția ta, fîntînă, se vede...
...De tăcere buzele arse —
înspăimîntate
Încremenesc cu cîntecul pe ele.
(Apă vie)

Crescută sub zodia poeziei lui Lucian Blaga, expresia lirică a lui Ion Olteanu nu recurge la stil folcloric, chiar dacă împrumută uneori motivele lui (Zorile, dorul, florile, frunzele, cîntatul cocoșilor, etc.) însă adeseori, nedescoperind o modalitate proprie și originală, nu evită clișee convenționale („carul cu minuni", „fuior de cîntec", „mîinile și-au dat", „dăsagii tăcerii", „drumului gata de ducă", „straja de gînd", etc.). Desigur, stilul poeziei nu depinde numai de autenticitatea trăirii lirice, iar Ion Olteanu și-a scris poemele dintr-un alt imbold decît acela al poetului „profesionist", arta literaturii este uneori și o arheologie de experiențe ale unui necunoscut efort de exprimare, mai ales dacă el ascunde gestul hieratic al unei sensibilități artistice, pentru care bucuria și tristețea sînt, ca și în viață, cele două fețe ale aceleiași nemuritoare energii :

Plînsul tău, cîntare pe marginea
prăpastiei
mai stăruie prin colțuri și-acum.
Fug după el să-l prind și nu e —
deși, auzi-l cum vine pe drum
— — — — — — — — — —
Oprire. Ochi în neființă.
Plutiri de tăceri.
Pe gene, pe-obraz tăinuiesc lacrimi :
răsul tău de ieri.

Frumusețea este rodul tăinuit al urmelor lăsate de viață, de mișcare, de nevoia de a te mărturisi. Dacă nu toți ochii cer ajutor, nici capetele sprijin, nici buzele vorbe, demnitatea aceasta a omului-om, cum regretă totuși poetul, face prea trist pămîntul, fiindcă ascunde existența lor. Iată de ce poezia „în taină și tăcere" poate descoperi și transmite ca o mărturie de frumusețe a omeniei. În acest sens, cuvîntul și poezia devin migrațiuni de taină al unui zăcămînt de sensibilitate asemănător folclorului ca și marei arte.

NICOLAE ȚIRIOI

lazăr iovănescu : „sonetele cunoașterii"

Un adept al artei clasice, al disciplinei severe pe care o impune sonetul, se dovedește a fi Lazăr Iovănescu. *Sonetele cunoașterii* trădează însă, în pofida cenzurii și a controlului pe care arta sonetului o presupune, un liric. Toamna vieții, însingurarea, poezia ca răspuns și dovadă a puterii omului în fața vrăjmășiei vremii, iată temele constante ale poeziei lui Lazăr Iovănescu. Emoția lirică, autentică și nesofisticată, izbucnește, nu odată, să-l îndemne pe poet să scrie versuri frumoase, remarcabile, învederînd, ca o calitate principală a poeziei sale, mai puțin travaliul poetic, cît sinceritatea confesiunii. Aceasta nu înseamnă însă nicidecum că arta poetică își învederează într-un mod prea manifest dibuirea diletantului. Dimpotrivă, supunîndu-se școalei pretențioase a sonetului Lazăr Iovănescu încearcă, în versurile sale, să-și afirme propria sa personalitate poetică, prezența lirică. Încercarea izbutește uneori. Mai întîi prin unitatea de atmosferă a opusculului, prin pendularea în jurul cîtorva mari teme, teme pe care le-am amintit mai adineaori. Există apoi, în volum, versuri frumoase, inspirate, și, în această direcție, s-ar putea da nu puține exemple : „Eu n-am închis vreodată pe vecie / Vreunei căprioare muribunde / Pleoapele sub care se ascunde / Întunecata moarte ruginie", afirmă poetul în *Ambrozie cu șoimi*. Alte versuri, ca de pildă, cele din sonetul *Un pact măreț* pot fi considerate ca învederînd o incipientă artă poetică : „Un pact măreț făcut-am cu natura / Să nu-i fur eu nici formă nici culoare / Iar ea s-aprindă-n inimă-o dogoare / Precum în vară soarele căldura".

Fără îndoială că, în aceste poezii, se resimte încă noviciatul și stîngăcia dilatentului. O anumită vestustitate dovedește frecventarea puțină a liricei moderne : s-ar solicita apoi mai multă prospețime și inedit al imaginei poetice ; nu puține logodiri ale cuvintelor sînt fără aură poetică. I s-ar putea solicita poetului și un registru mai întins al trăirilor sale sufletești, o molcomire a tonului grav și sentențios care ne întîmpină, de la un capăt la altul al volumașului. Dar dincolo de aceste metehne, la care s-ar mai putea adăuga și altele, ceea ce reținem din *Sonetele cunoașterii* e tocmai elanul spre poezie, elan care — și Lazăr Iovănescu o dovedește cu prisosință — e oricînd posibil.

Volumul de poezii al lui Lazăr Iovănescu e prefațat de acad. Victor Eftimiu. Cuvintele calde, pline de înțelegere, ale acestui sonetist, povața pe care i-o dă autorului de a stărui în nobila artă a sonetului au, în măsură egală, valoarea unui îndemn și a unui act de prețuire ; îndemn și prețuire care sînt, în egală măsură, și ale noastre.

TRAIAN LIVIU BIRĂESCU

valentin hossu longin : „trenul de flăcări"

Tînărul scriitor Valentin Hossu-Login este un tumultos, un spirit incandescent am spune, care se angajează total față de ceea ce îl preocupă, pînă la obsesie, în cele cincisprezece povestiri ce alcătuiesc volumul său de debut, un debut realmente meritoriu.

Chiar în piesa care împrumută titlul cărții,autorul mărturisește, fără ostentație, cu o sinceritate ce nu poate trece neremarcată : „Calului meu jăratec îi trebuie, nu apă mîloasă, plină de viermi și broscoi..." Credem că mărturisirta ce o subliniem nu reprezintă doar un final de povestire întru totul în ton cu această simbolică proză scurtă, ci este și o profesiune de credință în deplin acord cu substanța epică și de idei a întregii cărții.

În adevăr, Valentin Hossu-Longin se refuză categoric lirismului diluat, sentimentalismului fals care ar putea foarte ușor invada mai ales acele proze în care eroii săi iubesc sau își amintesc de o iubire neîmplinită, pierdută sau artificial încropită. De aceea își alege cu parcimonie situațiiile, personajele, le acordă o libertate de mișcare uneori nestînjenită, dar mai întotdeauna cricumscrisă cu asprime.

Viața, în viziunea lui Valentin Hossu-Longin, nu poate fi risipită în mod arbitrar, ea este supremul bun al omului, iar acesta are datoria sacră de a se împlini pe măsura valorii ei intestimabile. Orice act al omului implică consecințe din cele mai grave. Greșelile și șovăiala, atunci cînd survin, se cer a fi plătite fără putință de evitare.

Aici, prozatorul Valentin Hossu-Longin își apropie cu îndrăzneală una din cele mai dificile partituri : aceea a înfruntării dintre om și șansa realizării personalității sale, bineînțeles în limitele vocației ce îi este hărăzită. Evident, se poate ca această șansă să-i fie acordată individual cu generozitate, împlinirea însă îl va solicita întotdeauna neiertător. În „Uși bătute în cuie" ratarea pianistului apare cu atît mai lamentabilă cu cît acesta fusese conștient din capul locului de greutate și sacrificiile pe care le presupune ascensiunea artistică. Prietenul acestui pianist își spune la un moment dat : „Eu știam că nu-i bine, știa și el, după cum știa că bucata la care lucra este încă departe de ce-ar trebui să fie"". Iar bătrînul olar, care își părăsește meseria dragă spre a deveni tăietor de brazi, suferă cumplit la o anumită atingere a lutului, durerea lui adevărată fiind pedeapsa ce o simte cu sufletul, cu trupul, cu toată ființa sa pentru abandonarea vocației sale certe („Lutul").

Vorbind despre aceste povestiri nu putem să nu relevăm capacitatea cu care este dotat Valentin Hossu-Longin de a insufla prozei sale o puternică senzație de viață, în toată măreția și servitatea ei. Nu mă refer, bineînțeles, la atmosfera ce se închează în fiecare povestire, ci la clocotul proaspăt al vieții ce se prefigurează firesc în scrisul acestui autor.

---

*) Editura Eminescu, 1971,

Prietenia este o legătură de viață și de moarte, iar nu o relație de circumstanță, trădarea ei reprezentînd un act incalificabil („Hamal de zi").

Rănile sfîșietoare produse în sufletul unui tînăr „în acea adolescență bîntuită de bombe și reflectoare' nu se pot vindeca niciodată („Staniol").

Îndrăgostiții nu își pot imagina că puritatea poate să nu fie răsplătită cu puritate („Dimineața fără cocoși"), sau că iubirea ar putea fi lezată de porniri meschine lipsite în aparență de forța nocivității („Irina").

Iată doar cîteva din situațiile și frămîntările cuprinse în această carte pe care Valentin Hossu-Longin ni le propune cu sobrietate. Iar felul în care acest scriitor se abandonează harului de povestitor, într-o vreme cînd notația seacă, incoloră, neparticiparea declarată la cele „relatate" fac școală la unii dintre tinerii autori, este neîndoios reconfortant.

Ne place să credem că povestitorul de azi va avea răbdare și forța artistică necesară să-l pregătească pe romancierul de mîine, pe care îl așteptăm cu interes și încredere.

HORIA VASILESCU

miniaturi critice

geo de bogza

M-a încercat o uimire caldă, mai aum cîteva săptămîni, cînd am citit, în România literară, *articolul lui Nichita Stănescu cu titlul de mai sus. Știam, de mult știam că particula nobiliară i se cuvenea, fusese mereu în noi numai că nimeni n-o rostise era în noi însă, prizonieră emoției cu care gîndul rostește în numele său : Geo de Bogza . . .*

Citesc în Contemporanul *tableta lui Geo Bogza despre Picasso și mă gîndesc că umanitatea avea nevoie, la cele două capete ale Europei, de aceste două conștiințe : ca să-i putem pricepe liniile destinului . . . cosmică la Geo Bogza tragic-umană la Picasso. . .*

Sentimentul e de fervoare ; aștept revista ca să-l aud vorbind despre libertate și om. Despre condiția de a exista în socialism și de a exista în lume și mă întreb egoist : care va fi hrana mea săptămîna viitoare ?

Tabletele sale sînt poeme; ce sînt atunci ideile sale, dacă nu păsări vîslind către noi într-un amurg de aur vechi ?

știință și uminism

Nu știu de ce, dar de cîte ori l-am văzut, l-am auzit vorbind, ori i-am citit scrierile, acad. Gr. Moisil mi-a lăsat sentimentul tonifiant al unei mari liniști, liniște pe care doar marea ți-o poate da . . .

Spirit pozitiv, de o largă cuprindere și adîncime în zonele științei, politicii, moralei artei etc., scînteietor de inteligență, atît de cald însă printr-un nu știu ce al ființei sale, — poate și prin bonomie — acad Gr. C. Moisil ne poartă săptămînă de săptămînă detașat și zîmbitor, nu printre problemele noastre de civilizație tehnică ci în chiar miezul acestei civilizații.

Așteptăm săptămînal articolul său din Contemporanul. *Indrăgostit de știință de matematici în speță, de marile orizonturi ale cunoașterii, dar mai presus de toate de omul făuritor al bunurilor materiale și spirituale, acad. Gr. C. Moisil e în același timp un stilist în sensul clasic al cuvîntului, scrisul său probînd, în chiar limitele pasagere ale unui articol de revistă, limpezime, echilibru, claritate, suplețe.*

„Este o mare bucurie pentru omul de știință — scria acad. Gr. C. Moisil — atunci cînd plimbîndu-se acum prin țara noastră vede cum au răsărit atîtea industrii în care descoperirile matematicienilor, fizicienilor și chimiștilor, se transformă în rețele de fabricare a unor bunuri pentru întregul popor. „(Orizontul cunoașterii", Contemporanul nr. 47). In acest sens, nici un efort nu merită precupețit. Aflat în primele rînduri, acad. Gr. C. Moisil pledează, ajută cu fapta, cu vorba, explică de ce e necesară statistica în facultățile umanistice, de ce e necesară logica în liceu — logica deducției, logica inducției și experienței, logica probobilistică — de ce avem nevoie de matematică, de calculatorul electronic etc.

In fond toate acestea pare a spune acad. Gr. C Moisil, nu-s altceva decît antenele noastre cu care pipăim lumea, care ne ajută să stabilim, dincolo de civilizația noastră tehnică, relații umane în stare să ne asigure echilibrul de pace al planetei de bunăstare a ei, să ne asigure fondul de umanitate în cadrul noii orînduiri socialiste.

Așteptăm săptămînal articolul acad. Gr. C. Moisil din Contemporanul : *ca să-i putem mulțumi, de fiecare dată savantului Gr. C. Moisil.*

Despre „descoperirea senzațională a visului minat pe dinăuntru"

*In acest articol *). H. Zalis vine în întîmpinarea noastră cu un florilegiu de idei interesante, dar să recunoaștem deschis — cam dispersate în textura articolului, și iată motivul pentru care mi-am permis efortul de recreare și regrupare a lor . . . Am fost animați mereu, în munca noastră, de speranța că cititorul ne va răsplăti cum se cuvine inițiativa, inițiativă care, pe de altă parte îl scutește de surpriza de a cădea în cine știe ce capcane de profunzime și complexitate analitică, așa cum se găsesc ele distribuite egal în articolul lui H. Zalis.*

Așadar, despre ce ni se vorbește ? Ni se vorbește despre :

1. Time is money . . .

Cităm : „Imi vine foarte greu să cred că mai este cu putință azi . . . să existe autori în stare să-și îngăduie luxul de a medita la un subiect vreme de douăzeci și cinci de ani". Așa e !, pe bună dreptate ridicați problema, deși, — mă veți ierta ? — o faceți cu mult prea multă candoare ; Și apoi, cînd spuneți : „. . să-și îngăduie luxul de a medita. . . " creați, e adevărat că involuntar că involuntar, cum să spun . . . confuzie regretabliă. . .

„. . . Notam la începutul acestor rînduri (cele de mai sus sînt tocmai începutul a-

---

**) Dialogul lui J. P. Sartre cu Flaubert de H. Zalis în Viața rom. nr. 10/1971.*

cestor rînduri ! n.n.), că Sartre se preocupă (pasiv, după cum vom vedea, n.n.) de omul și creatorul Flaubert din 1943, iar activ din 1948“. Fără îndoială că aveți dreptate, boala e molipsitoare ; iată-l deci pe Sartre cum își pierde vremea patru ani, cine ar fi crezut ? Totuși, ce contează patru ani pe lîngă cei douăzeci și cinci irosiți de Flaubert în meditație, ca să nu mai vorbim decît se putea face la vîrta fragedă a copilăriei : „Scrie de pe la șase ani și cu productivitate (în sfîrșit !, n.n.) de pe la șaptesprezece“. Urmează un dureros regret :“ ar fi putut scoate un volum cînd nu împlinise încă vîrsta celei de a doua comuniuni“.

2. Despre nevroză ca principiu curativ.

Citām : „Nevroza care se declanșează în 1944 încheie un ciclu și sfîrșește prin a-l reda pe Flaubert lui însuși. Infrîngerea posibilei mondenități, retragerea de la facultate, revenirea la Croisset și refuzul de a se căsători *(s.n.) explică (poate pentru H. Zalis !) decisiv canalizarea întregii activități spre inventia epică, după cum explică (?) înverşunarea, aproape patologică, asupra paginii albe . . .“ etc. etc.*

3. Despre Flaubert și astronautică : „Prin drama omenească genul flaubertian atinge plafonul cosmic de zbor“.

4. Despre o delicată mărturisire a lui H. Zalis și urmările ei : „Ipoteza (cu nevroza. n.n.) pe care noi înșine am constituit monografia apărută acum cîțiva ani Shen ! Fugaces . . . labuntur anni — cum să-ți mai amintești ?). Este aici copleșitor de amănunțit motivată“. Unde anume nu ni se spune. In monografia lui H. Zalis ? N-am crede.

5. Despre Flaubert și descoperirile sale extraliterare : „Flaubert face în acest context descoperirea senzațională a visului minat pe dinăuntru.“

6. Despre H. Zalis însuși : „. . . care naște și apoi sugrumă iluzii cu o revoltătoare îngustime de spirit . . .“

proza în viața românească nr. 10/1971

Aparent bine echilibrat, numărul pe octombrie al revistei VIAȚA ROMÂNEASCĂ stîrnește totuși cîteva nedumeriri, cîteva întrebări legitime : ce proză publicăm, cum publicăm și cît publicăm.

Proza, — un fragment de roman — este semnată de Teodor Ursu și e scrisă într-o bună tradiție realistă, cu toate că pe alocuri ostentația descripțiilor, „punerea în scenă“ trenează. Surpriza și emoția lectorului e o bună răsplată pentru realul talent al scriitorului.

Credem însă că redacția, prin selecția fragmentului, l-a dezavantajat pe autor ; și-apoi publicîndu-i doar un fragment — iar l-a dezavantajat, un fragment, cînd romanul nu e publicat integral în revistă, era oare indicat să apară fără măcar un cuvînt lămuritor ?

In sfîrșit o mică socoteală. Revista are 160 de pagini, plus caietul de poezie. Din acestea doar 30 de pagini sînt oferite cu zgîrcenie prozei originale și traducerii (Ivan Cigrinov — R.S.S. Bielorusă). Nu e oare prea puțin ?

ANTIFON

o remarcabilă culegere

„Aici e Vrancea“ *se intitulează o culegere de versuri editată prin îngrijirea* Consiliului județean al sindicatelor *din Focșani. Ea înmănunchează cele mai selective poezii ale membrilor cenaclului* literar „Orizont“, *într-o îngrijită formă grafică, ceea ce îi conferă o notă distinctă.* Culegerea, ilustrată cu desene reprezentînd motive folclorice sau peisaje vrîncene cuprinde poezii semnate de „*Octav Butuman, Nicolae Bornaz, Alexandru Mavro (care colaborează și cu desene), Mariana Iliaș, V. Manolescu, Mina Giurgea, Const. Bazilescu, T. Vasilescu, Dan Staicu, Florica Hîrsu și Marcela Arginteanu, care-și exprimă în versuri sincere, dragostea lor caldă pentru patrie, pentru partid.*

Din rîndul acestor tinere speranțe se desprind cîteva nume care atrag atenția prin limbajul lor liric mai deosebit de a celorlalți ca : Mina Giurgea *în al cărei* Cîntec, *găsim versuri ca : „Hartă vrăjită / sărută palmele soarelui / topește sarea pămîntului / în potirul strunelor tale / Strînge pletele nopții / în curcubeu / și-ți strigă-n cele patru vînturi / bucuria“, și* Marcela Arginteanu, *care semnează o inspirată* Inchinare.

G. D.

consemnări necesare

„Magazin istoric“, nr. 12/1971 ne reține atenția printr-un sumar bogat și atrăgător. In chip deosebit consemnăm articolul „Alarmă în munții Banatului“ de William Marin și Gheorghe I. Oancea, la rubrica „Momente din rezistența antifascistă“. Articolul tratat cu subtitluri publicistice, se ocupă de organizarea în Banat a mișcării de rezistență armată împotriva dictaturii antonesciene și a dominației hitleriste. Documentat și ilustrat cu fotografii concludente, articolul acesta depășește simpla evocare a unui moment de istorie. Este emoționant.

In același sumar găsim și articolul „Gherea, și alții despre Gherea“ de I. Felea, din care am fi tentați să cităm foarte multe pasaje interesante, mai cu seamă cele extrase din scrisorile personale ale marelui critic. Vom consemna numai atît : „La restaurantul din Ploiești veneau să ia masa și să stea de vorbă cu Gherea mulți oameni politici, miniștri și ministeriabili, oameni de știință și cultură. Intrase într-o zi primul ministru D. A. Sturdza, care-și exprimase dorința să-l vadă pe Gherea. „Cu toată graba depusă pentru a-l chema de la locuința lui — notează Păcuraru — tot au mai trecut cîteva minute pînă ce a sosit și, în acest interval, primul ministru l-a așteptat în picioare în fața bufetului“.

De mai multe ori l-a vizitat la restaurant Titu Maiorescu. Discuția dintre cei doi reprezentanți ai celor două curente literare se desfășura într-o atmosferă academică. Pe cît de înverșunată era polemica între partizanii celor două curente, pe atît de „înălțătoare și frumoasă“ era convorbirea dintre Maiorescu și Gherea“.

M. CERBU

lirism și sensibilitate

Pictura poetului Damian Ureche este rezultatul unei ireversibile necesități de transmutație a metaforei poetice în plastică, iar cea de a doua expoziție personală de plastică și poezie afirmă un pas hatărît spre calitate, spre simplificarea mijloacelor de expresie, risipind orce îndoială asupra posibilităților plastice ale poetului.

Atmosfera enigmatică a picturii sale desfășurată ineluctabil între legendă și realitate, amestec bizar de arheologie nedescifrată și de simboluri dobîndind sensuri tainice, cristalizează o direcție notabilă de orientare în creația sa. Spațiul se desfășoară iscoditor cu eforturi căutate de echilibru, modificînd pe alocuri virtualitatea versului de însoțire, care se înscrie cu spontaneitatea profesionistului.

Discreta muzicalitate a unei culori eboșate pînă la transparență, interpolată de grupaje mate dominate de brunuri de calitate, întregesc această atmosferă de istorie patinată, situată în centrul unui lirism, dublat de o sensibilitate pe care o bănuiesc autentică.

Piesele de rezistență ale expoziției („Simboluri", „Vis vegetal", „Metafora obsesiei", „Sete oarbă") mărturisesc gradul de maturitate al unei picturi care poate să placă sau nu, dar pasiunea și fervoarea cu care Damian Ureche înaintează spre artă are dreptul la înțelegere și considerație.

RADU MELNIC

expoziție de arhitectură americană

„Nevoile omului în societatea noastră urbană s-au schimbat și, de fapt nu am încercat să adaptăm arhitectura noastră", declară Robert de Jongh, student american, în prospectul pus la dispoziția vizitatorilor la expoziția de arhitectură americană deschisă la Timișoara, în vechea Sală a sporturilor. Această opinie vine în completarea ansamblului de lucrări (unele monumentale) expuse, spre a confirma faptul că arhitectura americană se află într-o epocă de tranziție. „Omul contemporan urbanizat într-un grad nemaiîntîlnit în toată istoria sa anterioară luptă cu defectele unor orașe construite pentru strămoșii săi, nu pentru el" — declară în același prospect amintit mai sus doamna Louise Huxtable, critic de arhitectură de la „New York Times". Obiectivele expuse: case de locuit la țară, hoteluri, școli și biblioteci, blocuri de locuințe, muzee, sediul unor companii și societăți, dovedesc o înaltă cotă a arhitecturii americane. Noua orientare a arhitecturii americane vizează nu numai forma, ci și structura construcțiilor. Sînt utilizate pe o scară tot mai largă elemente prefabricate, pereții și mobilierul transparent, pereții din placaj aliat cu granit concasat. Camerele pot fi „mutate" după bunul plac al posesorului lor.

Iată cîteva monumente arhitecturale pe care le-am reținut: Aerogara noului aeroport internațional din Washington, Secretariatul ONU, Muzeul Guggenheim, Clădirea Seagram, Clădirea Societății de asigurări Phoenix, Clădirea pentru arte și umanistică a Institutului tehnologic din sud-estul statului Massachusets.

ION VELICAN

galeria d'arte: „il salotto" vicenza

R*ecent la Galeria D'ARTE „IL SALOTTO" VINCENZA au expus două artiste plastice din Timișoara, Virginia Baroiu și Livia Ciolac, care au fost prezentate în catalogul expoziției de semnatarul acestor lapidare portrete plastice: E o încîntare pentru simțurile cu care receptăm senzațiile să comunice cu arta* Virginei Baroiu. *Nu atît pentru un sens anume, ci pentru o eflorescență de sensuri cu care se-ncarcă fiecare tablou. Acuarela acesta compusă din vîrtejuri în care culorile se dizolvă pînă la transparență e tocmai trăsătura lirică a pictoriței. Un adevărat miraj de explozii tăcute. Aceste flăcări de suflet și culoare fac din transfigurarea fierbinte a realului o muzicală dezlănțuire de nuanțe. Poate de aceea, nu de puține ori, limbajul plastic al Virginei Baroiu se confundă cu vibrația imperceptibilă a poeziei.*

*

Dacă atmosfera geamănă de basm și ralitate din gravura Lidiei Ciolac *are la bază mișcarea poate prea sigură a liniei, a simbolurilor, nu-i mai puțin adevărat că, sub exactitatea decorativului arde o autentică idee plastică. Stăpînind perfect secretele de tehnică aquatinta, căldura ce o degajă respirația metaforei cu mireasmă de viață primește simetrie* cu *fantasticul. De altfel, ciclurile „Balade" și „Proverbe" sînt, cu siguranță, suișuri stilizate cu înalt simț poetic, sorbite din izvoare folclorice. Chiar atunci cînd înclină spre rațional, arta Lidiei Ciolac găsește superbe doze de sevă și emoție, pentru ca spațiile să prindă grai și formele — văpăi de înțelesuri adînci, precum terestritatea e surprinsă dialogînd cu înălțimile, în „Miraj nocturn", „Viziune" și „Amurgul zeilor". E tocmai puntea care leagă razele existenței de copleșitorul fior al artei.*

DAMIAN URECHE

între istoria literaturii și istoria bucureșcilor

Citim cu mărturisit interes o carte de prestanță și de evident travaliu cum este Istoria României în date *(*E. *e. 1971). Cartea este de excepție și în felul ei, prima sinteză în care adevăruri ocolite altădată capătă aci forța prin concretețea unor cifre. Așa cum este și normal ne-am aruncat privirea asupra tabloului literaturii actuale, prezentat succint prin date și nume de cartea în cauză (excepțională în ansamblu !). Ne-a surprins faptul că literatura din provincie nu este numai ocolită, ci uitată cu desăvîrșire. În afara romanului „F", a cărților lui Constantin Ciopraga, Mircea Zaciu și Mircea Tomuș nu este prezent în tabloul înfățișat (generos cu alții) nici un scriitor din provincie, nu este amintită nici o revistă din provincie. A trece zîmbitor peste realizările scriitorilor din Iași, Cluj sau Timișoara, Bacău sau Brașov, ni se pare un fapt reprobabil. Să-l consemnăm odată cu numele autorului rubricii literare a istoriei, Dan Zamfirescu.*

V. GANEA

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Redacţia :
Timişoara
Piaţa V. Roaită nr. 3
Telefon : 3 33 90

●

Administraţia
Bucureşti
Şos. Kiseleff nr. 10

●

Manuscrisele şi orice
corespondenţă scrisă
citeţ pe o singura parte
a hîrtiei cu indicarea
adresei exacte a expeditorului, se trimit pe
adresa redacţiei
Manuscrisele
nepublicate nu se
restituie

●

Tiparul executat
sub comanda nr. 1501
Întreprinderea
Poligrafică Banat
Timişoara
Calea Aradului 1/A
R. S. România

42907

Lei 7 —

I 1016.

Revistă
A
UNIUNII SCRIITORILOR

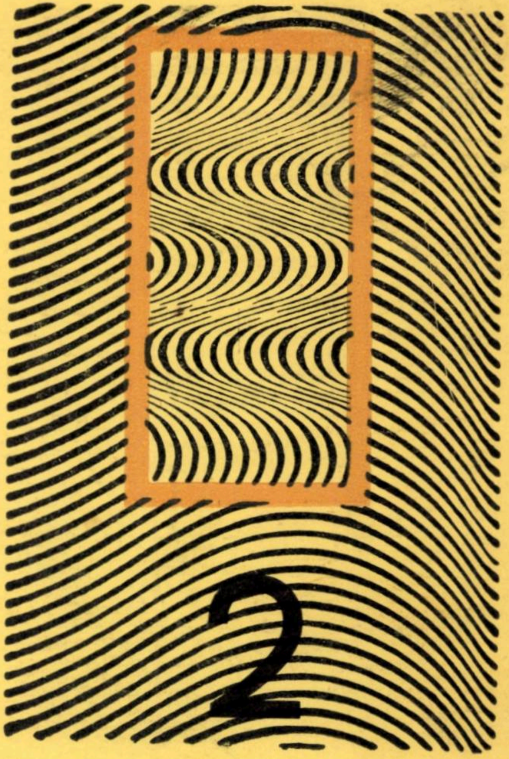

ORIZONT

1990

97

- IUL 2005

- IUN. 2014

Redactor şef. : Al. Jebeleanu
Red. şef. adj. : Anghel Dumbrăveanu

I 1016.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

2022

2

ANUL XXIII (214)
FEBRUARIE 1972
TIMIȘOARA

ORIZONT

REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. S. ROMÂNIA

CUPRINSUL

PETRU VINTILĂ : Ce e nou pe șoseaua milionarilor ? ... 3
ION TH. ILEA : Incantație, Spleen ... 8
AL. JEBELEANU : Bucuria statorniciei, Antielegie, Miraj ... 9
DIM. RACHICI : Răspundere, Seceriș tîrziu, Către Eros ... 11
PETRU SFETCA : În bătălii deschise ... 12

*

IGNAT BOCIORT : Benedetto Croce între afirmarea și negarea progresului artistic (II) ... 13

*

VLADIMIR CIOCOV : Graiul molcom al frunzelor, Trăiești în mine, Pentru ea, Cîntecul florii pretimpurii, în românește de Anghel Dumbrăveanu 18
DAMIAN URECHE : Dansul pe gheață, Corolă, Ea e plecată ... 23
G. PAMFIL : De dragoste ... 24
GEORGE SURU : Respirăm, Litanie ... 25
RADU SELEJAN : Miron bătrînul ... 26
MANOLITA FILIMONESCU : Fără titlu ... 27
LUCIAN VALEA : Pillatiană, Dimineața, Sentiment de toamnă ... 28
AUREL TURCUȘ : Pastel, Drumul ... 30
MARCEL POP-CORNIȘ : Prejudecata debutului comod și patru debuturi de „excepție" ... 31
VIANA ȘERBAN : Cobora înserarea ... 35
VASILE VERSAVIA : Iarba, Peisaj de suflet ... 36
VALENTIN TUDOR : Să vii ... 37
VIOREL T. SĂLĂGEANU : Motiv de imn ... 37

*

GHIȚĂ BĂLAN-ȘERBAN : Scrisul meu și al celorlalți țărani condeieri (Evocări și mărturisiri) ... 38

17508

DUMITRU STANCU : Pasărea ... 44
ION POPA : Întoarcerea cocorilor ... 45
FLORENTIN POPESCU : De dragoste de țară ... 45
PAVEL PETROMAN : Mă lupt cu timpul ... 46
MIODRAG MILOȘ : Metamorfoze ... 47
IONEL BABA : Din rîndul vieții ... 47

Orientări

ANDREI A LILLIN : Temă cu variații de prin milenii, veșnic actuală ... 48

Poeți din R. P. Ungară

VÁCI MIHÁLY : Eu sînt dintre aceia ... 55
NÁDAS JÓZSEF : Lauda îndrăgostiților, în românește de Aurel Buteanu ... 56

Cronica literară

N. D. PÂRVU : C. MIU-LERCA : „Sus stele, jos stele“ ... 58
ALEXANDRA INDRIEȘ : ANTON HOLBAN : „Jocurile Daniei“ ... 63
C. UNGUREANU : Bibliografie literară română ilustrată 1944—1970 ; ... 66

Comentarii

ION MAXIM : Trei modalități critice ... 70

Istorie literară-documente

LIVIU JURCHESCU : O enigmă istorică mai puțin : Motivul real al retragerii romane din Dacia sub Gallienus și Aurelian (I) ... 75

Cărți-reviste

V. GANEA : MIHAIL ILOVICI : Tinerețea lui Camil Petrescu ... 81
OCTAVIAN METEA : TRAIAN BUNESCU : Lupta poporului român împotriva Dictatului fascist de la Viena ... 82
ADRIANA SIMLOVICI : DAN GRIGORESCU-SORIN ALEXANDRESCU : „Romanul realist în secolul al XIX-lea“ ... 83
RAMONA BOCA BORDEI : LAURENȚIU ULICI : „Recurs“ ... 83
ILIE MĂDUȚA : IRINA MAVRODIN : „Reci limpezi cuvinte“ ... 85
DAN MUTAȘCU : VIOLETA ZAMFIRESCU : „Inia-Dinia“ ... 85
G. DRUMUR : AL. RAICU : „Necunoscutele scrisori de dragoste ale preadevotatului slujitor Alexandru“ ... 86
DIM. RACHICI : MIRCEA MICU : „Teama de aglinzi“ ... 87
ZAHARIA MACOVEI : VICTOR V. GRECU : „Studii de istorie a lingvisticii românești“ ... 88
AUREL COSMA : VIOREL GH. ȚIGU și LONGINI I. OPRIȘ : „Monumentul de artă Mănăstirea Săracă“ din Banat ... 89
NICOLAE ȚIRIOI : RADU FLORA : „Literatura română din Voivodina“ ... 91

Miniaturi critice

M. CERBU : Gînduri la o expoziție ... 92
ANTIFON : Titanic Vals ... 92
JENICĂ POPESCU : România literară nr. 3/1972 — literatura feminină ... 93
V. GANEA : Despre critica literară ... 93
GH. PAVELESCU : O contribuție la cercetarea creației populare bănățene ... 93
H. PETRU : Cariatide ... 94
AUREL COSMA : „O viață de cîntec“ ... 94
SIMION MIOC : Scrisoare deschisă ... 95
G. P. : Corespondență ... 96

Petru Vintilă

Ce e nou pe şoseaua milionarilor?

În 1961, cînd apărea volumul „Şoseaua milionarilor", deşi am considerat-o şi atunci, ca şi acum, mai mult o carte politică decît literară, m-am gîndit, fermecat de idee, cum au să arate după zece ani oamenii, locurile şi satele de pe şoseaua Timişoara — Cenad, fiindcă se ştie — acesteia i s-a dat porecla de Şoseaua milionarilor.

Evident, patima-mi recunoscută de drumeţ nu m-a lăsat să aştept zece ani pentru a reveni pe locurile ştiute. Din 1961 am mai călătorit de cîteva ori şi la Sînnicolau şi la Lovrin, astfel încît termenii de comparaţie s-au îndesit ca peria. Spre a nu ne mai pierde în ani şi în cifre, am să vorbesc în cele ce urmează de ultima călătorie făcută pe Şoseaua milionarilor în decembrie 1971, de reîntîlnirea cu doi vechi prieteni : agronomul Mircea Neagu din Becicherec şi ţăranul cooperator Ion Mayer din Biled.

Cititorule, urmează-mă !

Cunosc zeci, poate chiar sute de agronomi care, fiind repartizaţi să lucreze la ţară, s-au stabilit acolo nu în felul pendulatoriu al navetiştilor, ci definitiv, ca nişte colonişti temerari pe un pămînt virgin unde absolut totul trebuia inovat şi luat de la început. Literar vorbind, viaţa şi activitatea lor sugerează temele unor romane cu o epică încărcată de semnificaţii social-istorice şi cu meandre psihologice de o mare profunditate a sentimentelor. Spun aceasta pentru că de la plugul cu brăzdare de silex şi pînă la tractorul cu şenile agricultura a fost şi este încă una din cele mai grele şi dramatice profesii. Juna Rodică şi semănătorul vesel au fost nişte imagini literare false, de cofetărie dulce, iar cine îşi închipuie că munca agricolă este o horă duminicală sau un spectacol pitoresc de chiuituri folclorice nu ştie cîtă sudoare abureşte în mirozna tradiţionalei mămăligi şi în pîinea cea de toate zilele.

Desigur este de presupus că bacalaureaţii care se înscriu la Agronomie fac acest lucru din vocaţie, din acel dor lăuntric care mînă tinerii spre ceea ce iubesc ei mai mult. Orientarea profesională, deşi act de încadrare în obşte, este în primul rînd o opţiune personală şi subiectivă, un gest irepetabil, o atitudine menită să aibă durata unei vieţi. Studentul de la Agronomie ştie de la examenul de admitere că agricultura se face la ţară şi, evident, mai ştie că asta îi cere să renunţe la cîteva condiţii de viaţă care exercită asupra oricărui tînăr intelectual o atracţie de loc neglijabilă.

Majoritatea absolvenţilor de la Institutul Agronomic recunosc şi acceptă deliberat acest lucru, ei merg în producţie cu inima deschisă, îşi suflecă mînecile şi fac treabă bună.

Un astfel de agronom este, fără îndoială şi Mircea Neagu de la Becicherecul Mic. Deşi comuna aceasta se află numai la 14 kilometri de Timişoara şi tentaţia navetei va fi fost mare, Mircea Neagu s-a stabilit definitiv în comună, şi-a cumpărat aici chiar o casă şi pe faţada ei i-a rugat pe zidari să scrie numele fetiţei sale. Astfel, oricine îl vizitează pe Mircea Neagu, vede pe faţada casei sale inscripţia de ctitor romantic şi iubitor de urmaşi : „Georgeta, 1968". Este anul cînd a renovat vechea casă, făcînd din ea nu numai o locuinţă confortabilă dar şi un adăpost menit să dureze cîteva generaţii şi, o dată descălecat în acel sat, numele de familie Neagu *să capete prin alcătuirea zidurilor o temelie sufletească solidă şi îndreptăţită a se socoti aci pentru totdeauna acasă. O mărturiseşte aceasta nu numai inscripţia „Georgeta,1968" de pe fruntea casei, ci şi biblioteca încărcată cu peste o mie de cărţi, fotografiile de familie înrămate, şi rîndurile pe pereţii încăperilor, curtea casei în care viţa de vie, florile şi pomii fructiferi, magazia de lemne şi bucătăria de vară atestă o vrednică mînă de gospodar.*

În aceste împrejurări casnice de linişte aşezată şi chibzuită, naveta ar fi un nonses, un lucru absurd, dar casa aceasta, din care nu lipsesc frigiderul şi aragazul, radioul şi televizorul, veioza intimă şi soneria de la poartă, nu explică decît într-o mică măsură aşezarea definitivă a agronomului Mircea Neagu de la Becicherecul-Mic, fiindcă adevărata explicaţie stă nu într-un cămin familial pe care destinul putea să-l fixeze în oricare altă parte, ci în opera vizibilă în cooperativa agricolă din sat, unde vocaţia inginerului agronom şi-a găsit individualitatea creatoare şi personalitatea, adică acel timbru personal şi inimitabil care face ca orice om să aibă o tipologie proprie.

Şi fiindcă am vorbit şi de destin, găsim că e nespus de frumos şi de potrivit faptul că în acest sat, în deceniul trecut, putea fi văzut şi studentul Mircea Neagu ; de la Institutul Agronomic din Timişoara venit în fiecare duminică în cadrul muncii politice de lămurire a ţăranilor localnici pentru înscrierea lor în gospodăria colectivă. Adică el a fost unul dintre acei oameni înflăcăraţi şi vizionari care a arătat ţăranilor din Becicherec drumul belşugului. Apoi el a primit, o dată cu diploma de agronom, şi repartiţia de a lucra la cooperativa agricolă din Becicherec. Răspunderea profesională, firească pentru orice meserie, era în cazul agronomului Mircea Neagu dublat şi de-o răspundere intimă, care-i aparţinea într-un mod deosebit şi profund : trebuia să arate pe viu, prin fapte, prin forţa realităţii concrete, că drumul pe care-i sfătuise să meargă pe ţăranii localnici nu era un miraj, ci singurul capabil să-i ducă la belşug, la înflorirea satului şi caselor lor.

Poate că din cauza aceasta, în dimineaţa zilei din luna martie a anului 1961, cînd l-am văzut pentru prima oară în viaţa mea pe agronomul Mircea Neagu, mi-a mărturisit cu tonul cel mai grav şi nostalgic din lume : „îmi pare rău că nu m-am făcut inginer constructor". Sînt probabil în sufletul omenesc numeroase păreri de rău, unele epuizate de orice urmă de vitalitate, sfîrşite în neputinţă, astfel vindicative şi răscolitoare, dar părerea de rău a inginerului agronom Mircea Neagu nu avea nimic din toate astea. Ea era numai ambiţioasă şi orgolioasă, ea semăna foarte mult cu alintarea unui copil. Dar „copilul din faţa mea avea doi metri înălţime şi el nu căuta scuze pentru lucruri ce nu le putuse îndeplini, ci argumente simple şi puternice care trebuiau înţelese exact pe dos. Era ca şi cînd mi-ar fi spus : „vedeţi, nu sînt inginer-constructor, dar construim un siloz-turn, nu sînt bătrîn dar am şi devenit preşedintele cooperativei agricole, seara văd în zare licărind salba de lumini a Timişoarei dar nu fac auto-stop la marginea şoselei. Era un fel de Moromete şcolit, cu diplomă de agronom şi vorbele lui trebuiau desghiocate ca boabele de fasole din păstaie, fiindcă, arătîndu-ţi două grajduri noi, o magazie de cereale cu o capacitate de 800 tone, o îngrăşătorie de porci, toate construite în numai doi ani (1959 şi 1960), el spunea „îmi pare rău că nu m-am făcut inginer constructor", dar construcţiile acelea erau şi opera lui. N-avea diplomă de constructor, dar clădirile din complexul zootehnic, noi şi solide, arătau că locul unei specialităţi şi al unui certificat de studii poate fi foarte bine înlocuit cu voinţa de a face treabă, cu o vocaţie înflăcărată şi plină de romantism.

Însă acolo unde avea dreptate, era cînd spunea că n-are talent de a povesti lucrurile într-o formă literară. În martie 1961, două sau trei zile cît m-am ţinut ca o umbră de el, n-am putut afla aproape nimic din ceea ce însemna literatură la care el răspundea „da" sau „nu". Erau alte întrebări la care răspundea printr-o tăcere meditativă şi încăpăţînată. Aproape toate *imaginile pe care mi le făcusem despre dînsul erau de fapt nişte simple păreri ale mele, din cale-afară de subiective şi în care el putea la urma-urmei să nu se recunoască decît într-un mod vag şi înşelător.*

Apoi, în 1969, cînd am călătorit pentru a doua oară la Becicherecul-Mic, spre a-l revedea o zi întreagă n-a fost chip să-l găsesc, deşi umblasem după el tot hotarul comunei. Abia seara l-am văzut plin de colb, obosit şi numai de vorbă nu-i ardea. Eram foarte mulţumit de acest erou căruia îi scoteam cuvintele cum scot dentiştii măselele din gura unui pacient şi afirmaţia că n-are talent de povestitor mi se părea un tic morometian adoptat pentru a aluneca mai uşor printre întrebări.

Acum, în 1971, l-am văzut din nou. Uitasem că n-are vocaţia literară de a povesti frumos despre lucruri şi oameni, dar surpriza de a-l regăsi aci, aşezat gospodăreşte pentru durata unei vieţi, făcea inutil orice dialog pe tema integrării intelectualului în viaţa satului. Prezenţa lui, peste ani, la Becicherec, acum niţel schimbat, cu tîmplele cărunte, căpătase semnificaţia unui roman încă nescris, dar verosimil şi posibil şi din vechea mea ciudă pe dînsul n-a rămas mîhnirea falsă şi orgolioasă că el nu era inginer constructor, nici mîhnirea că nu are talent de povestitor, ci regretul meu că în viaţa acestui om un roman stă încă nescris. Dar Morometele rămîne Moromete chiar dacă în acest caz el este agronom şi îl cheamă Mircea Neagu, fiindcă, în timp ce sorbim nişte ţuică din păhărele mici cît două călimări de şcolari,, el se ridică de la masă, ia din bibliotecă volumul meu intitulat „Şoseaua milionarior" şi îmi spune :

— Vedeţi ? Deşi eram milionari, în 1960 nu aveam decît 150 de vaci, 700 de porci şi 250 de gîşte. Toată producţia cooperativei se ridica pe un an întreg la 3 650 000 lei...

— Şi-acum ?

— Foarte bine mă întrebaţi, îmi încurajează el curiozitatea, şi enumeră ca un contabil : avem 1 000 de taurine, din care 520 de vaci cu lapte, 2 500 de porci şi am crescut în acest an 60 de mii de păsări. Producţia globală se ridică la 21 de milioane lei. Nu mai sîntem milionari. Am redevenit multimilionari.

Apoi tace, se uită la pixul meu cum alunecă pe fila carnetului şi cînd i se pare că am terminat, îmi spune :

— Haideţi să mai închinăm un pahar...

A deprins savoarea orală a ţăranilor din Becicherec, a consătenilor săi şi asta îmi dă iluzia că totuşi s-ar putea să aibe şi vocaţia de a povesti frumos. Şi tocmai în acel moment, el rîde pe neaşteptate şi-mi spune :

— Vă mai amintiţi cît de mult mă chinuiaţi cu întrebările dacă nu cumva totuşi fac naveta la Timişoara, dacă nu mor de dorul oraşului ?

— Parcă, zic eu niţel neliniştit şi curios, fiindcă nu ştiu unde vrea să bată cu vorba.

— Păi faceţi şi dumneavoastră o mică operaţie aritmetică. În acest an am contractat şi am livrat statului 720 tone grîu, 4 800 tone sfeclă de zahăr, 35 tone tutun, 400 tone legume, 45 tone carne pasăre, 97 tone carne de bovine, 120 tone carne de porc, 10 tone carne de oaie, şi 4 500 hl de lapte. Încărcaţi toate astea în vagoane de cale ferată. Cred că ar face un tren care ar acoperi exact distanţa de 14 km dintre Becicherec şi Timişoara.

Iată că după zece ani vă dau un răspuns exact la întrebarea ce mi-aţi pus-o în 1961 : asta-i naveta mea !

După o astfel de metaforă merită să aştepţi chiar şi zece ani. Încep să fiu convins că agronomul Mircea Neagu s-a stabilit la Becicherec nu pentru a îndeplini o formalitate administrativă de stagiu în producţie, ci pe durata unei vieţi. Mircea Neagu, de ce să-ţi pară rău că nu te-ai făcut inginer constructor ? Dacă ţii cu tot dinadinsul, îţi dau eu şi eceastă diplomă. Oricum, ai onorat-o şi o meriţi.

De la Becicherec la Biled nu-i decît o aruncătură de băţ şi-o fugă de cal pînă crapă. Dar, dacă tot m-aţi însoţit pînă aci, staţi şi mă ascultaţi :

Niciodată Biledul n-a fost o comună săracă dar chiar şi în anul 1938, nicăieri ca la Biled discrepanţa dintre bogăţie şi sărăcie n-a fost atît de evidentă şi de atroce. Înainte de război, un bărbat tînăr pe care îl chema Sabin Bec era slugă în casa unui ţăran avut. Mi se va spune că Bec Sabin nu era localnic şi că sărăcia lui putea fi adusă de aiurea, ca noroiul pe bocanci, mi se va atrage atenţia că el se stabilise la Biled venind din Ţara Moţilor, din acel colţ de lume unde ciubărarii poeţi născociseră cea mai amară metaforă din istoria liricii româneşti: „sărac în ţara bogată". cărora produsul muncii ţăranului era din veac atît de prost plătit, atît de Sărac era întradevăr Ponorelul, sărace erau muntele şi piatra în universul derizoriu schimbat în bani, încît orice ai fi vîndut, un ciubăr, un car de lemne sau o legătură de draniţe, moţul era îndreptăţit să scoată un strigăt de desnădejde: „nu se plătie", adică să protesteze şi să spună că nici măcar munca lui nu este plătită, necum materialul şi drumul lung în care l-a cărat cu spinarea.

Dar în sate ca Ponorel, unde în epocă ţăranii erau cu toţii săraci, unde sărăcia era, solidar şi unanim, singurul mod de existenţă, însăşi sărăcia spre a i se măsura adîncimea abisală ar fi avut nevoie de un etalon, de un termen de comparaţie. Acest termen de comparaţie nu exista la Ponorel, unde toţi locuitorii erau cu desăvîrşire săraci. Dar el a existat la Biled, în mănoasa cîmpie a Torontalului şi de aceea spun că nicăieri ca la Biled discrepanţa dintre sărăcie şi bogăţie n-a fost atît de evidentă şi de atroce. Bine, bine, veţi zice — dar Sabin Bec se stabilise la Biled venind din Ţara Moţilor, se îndreptase spre Biled ca spre o Alaskă a destinului său, dar nu toţi cei care au alergat spre un astfel de pămînt al mirajului au găsit un filon de aur. Nici Sabin Bec n-a găsit altceva decît de slugă în casa unui ţăran bogat şi el a trebuit să-şi zdrobească palmele muncind, să fie umilit cu vorba şi să fie bătut cu biciul, a trebuit să aştepte să treacă războiul, să se instaureze puterea populară, pentru ca— în sfîrşit săracii ca Sabin Bec să descopere sentimentul demnităţii şi să devină bogaţi în sensul pe care îl conferă munca şi roadele ei. Dar cel mai trist şi dezolant record de sărăcie în Biled nu-l realizase Sabin Bec, ci un localnic: Mayer Ion. El fusese înainte de război cel mai sărac om din Biled. El nu venise de nicăieri, s-a născut în această Alaskă agricolă, dar n-a putut să-şi zidească altceva decît o coşurelie de chirpici. În anul 1961, cînd l-am văzut pentru prima oară, în viaţa mea, îmi spusese că vrea să-şi înalţe căsuţa măcar cu şase rînduri de cărămizi. În 1969, cînd au revenit la Biled şi am întrebat de el, am fost condus pe uliţa lui să văd şi să mă conving că Mayer Ion îşi realizase visul: îşi înălţase casa cu şase rînduri de cărămizi. Parametrii sporului de demnitate fuseseră atraşi ca să intre în propria-i casă-Mayer Ion nu mai era nevoit să se umilească de cîteva ori într-o zi, îndoindu-şi spinarea. Am crezut că asta era tot ceea ce Mayer îndrăznise să ceară de la viaţă, dar cum, în toamna anului1971, călătorind încăodată la Biled, iar mi-am adus aminte de Mayer Ion. Şi iar am fost condus pe uliţa lui. Din 1969 pînă în 1971 nu sînt decît doi ani, însă ei sînt doi ani revelatori din viaţa lui Mayer, poate cei mai frumoşi şi mai ambiţioşi ani din viaţa acestui om, fiindcă în acest răstimp scurt lui Mayer Ion i s-a părut că şase rînduri de cărămizi nu pot reprezenta gabaritul exact al sporului său de demnitate, astfel încît a demolat vechea locuinţă şi a construit din temelie o casă nouă.

Vreau să mă opresc numai la acest exemplu, deşi în multe din cele 1031 case din Biled destinul lui Mayer Ion se repetă în variante în care diferă numai amănuntele de stare civilă. Vreau să mă opresc numai la acest exemplu, fiindcă Mayer Ion este exact ceea ce a fost şi pînă la război: un om de atelaj. El n-a ajuns preşedinte de cooperativă ca Sabin Bec. N-a ajuns nici măcar brigadier. Are doi cai şi o căruţă în primire. Ţesală caii, îi înhamă sau îi deshamă, şi de numeroase ori pe zi i se spune: măi tovarăşe Mayer, ia vezi cum stăm cu transpoartele alea! Măi, tovarăşe Mayer, cîte căruţe de cucuruz ai adus de pe cîmp? Şi Mayer stă pe capra căruţei, cu hăţurile în mînă ca să fim sinceri faţă de destinul acestui om simplu, nu-i fără folos a spune că nici capra căruţei nu este un tron de aur, nici hamurile şi căpestrele cailor nu sînt bătute în ţinte de diamante.

Pe scara profesiilor nimic nu este mai jos decît sluga. Și atunci cînd era servitor, înainte de război, Mayer Ion stătea tot pe capra unei căruțe. Căra porumbul galben ca aurul și umplea hambarele stăpînului său. Poate să pară foarte schematic ceea ce spun aici despre Mayer Ion, dar el și-a înălțat căsuța cu șase rînduri de cărămizi, apoi deodată nu l-a mai mulțumit această modestă supraetajare a sentimentului său de demnitate, a demolat casa și a construit o locuință nouă, deși aparent nu s-a înălțat nici acum mai sus de loitra unei căruțe și nu ține în mîinile sale bătucite și sfințite de muncă destinele unei echipe de cooperatori ci tot o pereche de hamuri, niște căpestre de cînepă și o țesală. Dar el n-a putut odinioară să-și facă o casă nouă, o lungă perioadă din viață și-a lovit fruntea de pragul celei mai scunde uși din Biled, și-a îndoit umilit și tragicul său univers casnic, dar în sfîrșit s-a răzbunat. Casa lui cea nouă intră în categoria celor mai frumoase locuințe din Biled.

Ca să fie înțeles belșugul din casa lui Mayer Ion în semnificațiile sale profunde și în amploarea sa reală, trebuie să rotim o privire atentă asupra întregii localități, ea însăși ca o monumentală casă nouă fără precedent chiar și pentru o comună despre care s-a spus din totdeauna că este bogată. Rețeaua comercială din Biled desface anual mărfuri în valoare de trezeci de milioane lei.

Dar ce înseamnă rețea comercială la Biled? Ea înseamnă 1 magazin universal, 3 magazine alimentare, 1 magazin de mobilă, 1 magazin de produse feroase, 1 brutărie, 1 restaurant, 3 bufete, 1 cofetărie, 1 librărie, 1 frizerie, 2 sifonerii, două ateliere de croitorie, 1 atelier de coafură, 1 cizmărie, 1 tinichigerie.

În ultimii ani (în 1961, cînd am scris reportajul „Șoseaua milionarilor" aceste lucruri încă nu existau), s-au construit un magazin universal cu etaj, un liceu, o grădină sezonieră, cinci km. rețea de apă potabilă cu 13 cișmele publice și cu 73 de branșamente în locuințe, 15 mii metri patrați de trotuare, o baie comunală, o casă de nașteri, un cabinet stomatologic și s-a renovat căminul cultural. În 1961 biblioteca publică din Biled număra 6 mii de cărți. Azi numără 13 mii. În 1961 erau în Biled 609 abonați la radio, azi sînt 1 053 abonați la radio și 535 posesori de televizoare.

Las dinadins la urmă o mare și rotundă cifră. De fapt ea explică totul: averea obștească a cooperativei din Biled este 31 milioane lei. Ea explică belșugul celor 1 031 de case din comună, ea certifică și sporul de demnitate pe care l-a dobîndit viața lui Mayer Ion așa cum acest spor se exprimă în cea ma ifrumoasă casă nouă din Biled.

Ion Th. Ilea

Incantaţie

Mesteceni în odăjdii de soare
şoptesc azurului cuvinte cu-nţeles.
Merii doinesc privind în depărtare
Cîmpu-i tot aur şi-ndeamnă la cules.

Case solitare cuprind în ochi grădini.
Ziua-şi ridică năframa spre vînăt asfinţit.
Pe uliţi chiuiesc druşte vestind pe vecini
de-o nuntă mare ce-n poveste n-are sfîrşit.

Lanuri de porumb copt unduiesc miraj nepotolit,
odihna omului prin ascunzişuri ciudate s-o poarte,
cu murmurul de ape care curg necontenit,
spre împlinită încîntare — spre nemoarte.

Spleen

S-au mistuit în nimic veciile.
Aurora văgăunilor
sub pămînturi ard cărbuni.
Păsările neliniştei, fără cîntec lumesc
îndeamnă stihiile
să vînture-n penumbre amărăciuni.

S-au trezit strigoii — cîinii îi latră
speriind mistreţii la gura izvoarelor.
Rîsul fluieră prelung sub lună.
Fata pădurii calcă piatră cu piatră
spre peştera ursitoarelor,
care fierb la foc în ceaun mătrăgună.

Strălimpezi izvoare
brăzdează în murmur tăceri.
Urlet de lup înjunghie priporul.
Vulturi de pradă în căutare
scormonesc cu ciocurile-n primăveri
şi undeva uitat de lume
doru-şi cîntă dorul.

Al. Jebeleanu

Bucuria statorniciei

Mă plec, umil, spre tine iar, Iubire,
Căci nu cunosc zeu mai năuc, mai sfînt
Spre a-i depune jertfă, legămînt,
În sanctuar suria mea smerire.

Tumultul meu prin piatră scormonise
Grai nou să dea profundelor zvîcniri,
Îl vor ierta Petrarca sau Shakespeare
Pe ucenicul lor cu tîmple ninse.

Îmi cumpănesc şi-mi pritocesc cuvîntul
Spre-amurg, supus, mi se-arcuieşte gîndul
În simetria calmului sonet.

Bat brize sidefii pe ţărmul get
Şi-mi sorocesc cu fiecare mugur
Motive să mă-nfrupt şi să mă bucur.

Antielegie

Înălţatu-mi-am verile şi tulpinile anilor
Spre-aceleaşi semeţii albe, spre-aceleaşi
Păduri iubitoare de reluări, spre-aceleaşi
Vitralii. De ce m-aş teme de maree ?

Frumuseţi magnetice trec prin mine
Oscilînd la hotarele tenebrelor ;
Respiraţia şi frăgezimile tale-mi şoptesc
Că nu sîntem osîndiţi de ore, putem începe viitorul.

Porfirul mi-l desăvîrşesc. Sufletul meu vagabondînd
Iscodeşte transfigurarea de-apoi
A lebedei. Iubesc începutul, mereu începutul!
Începutul întotdeauna grimat şi incert.

Mitul nu mi-l osifică poverile vremii.
Pan renaşte-n cîmpia de mai, Naiadele
Iar ispitesc, fulguindu-şi lungile plete
În izvoarele lunei metalice şi-n palmele mele.

Miraj

Mirajul oraşelor, mirajul prieteniilor...
Caravana flotantă a imaginaţiei ne poartă
Din oraş în oraş, din vis în legendă,
Cuprinşi de tiranica febră a depărtărilor.

Amintirile ni se desprind din hibernare.
O perpetuă naştere în toate oraşele Levantului,
În toate constelaţiile! Arhitecturi
Monumentale, inflaţii lexicale, noi simbioze...

Pe ţărmurile Mediteranei ne întîlnim
Cu Dionisos cel răsplătit de bacante
Şi satiri. În cortegiul cu soare păgîn
Deslușim fascinantele flăcări ale patimei noastre.

Alungăm deşertul magic din suflet cu fiecare voce
Fraternă, cu sărbătorile Nilului, cu tangajul
Străzilor frenetice. Şi ne regăsim covîrşiţi de noroc
În Ithaca, tînjind după alte miracole de cerneală.

Dim. Rachici

Răspundere

Încercare de sens, la izvoare de mit —
Pămînt pe-o iluzie sau pe-un dor răstignit.

Şi-n centrul pămîntului zace-un străbun
Cu trup de granit, dar cu-aripi de lăstun.

El zburase cu ele, zburase înalt
Peste cîmpuri solemne, peste munţi de bazalt.

Şi-acum zace-n legendă, se zbate-ntr-un mit —
Tot pămîntul acesta e pe el sprijinit!

Şi mă-ntreabă străbunul din afundul străfund:
„Pînă unde ţi-e zborul?" Oare ce să i răspund?

Seceriş tîrziu

Şi te-oi secera
Trestioara mea . .

Cînd te-ai făcut
trestie pe lac —
trîmbiţă-a soarelui
şi cîntec zvelt de triumf
peste apă-n rugină
din care-ţi tragi seva.

Cînd am devenit seceruică
împlîntată-ntr-un capăt de luntre —
aşteptînd
să cadă îngheţul.

Către Eros

Atîta linişte
pune ciment pe frunze
şi face să nască
de spaimă
cerboaicele.

Adu-mi cîini sub fereastă
şi lei care rag —
Le voi ţine piept
cu lumina
unui trandafir...

Petru Sfetca

În bătălii deschise

În nesimţire
livada de modă veche.
Pe mirişti,
păsări schimbătoare,
odihnite în sine,
se înalţă în ordinea viitoare.

Mîndreţea mea
în bătălii deschise !

Vremelnice aripi,
gazde
unui univers de demult.

Ignat Bociort

Benedetto Croce între afirmarea şi negarea progresului artistic (II)[*]

Privind opera de artă ca fapt de pură expresie, respectiv intuiţie, ca fenomen căruia nu-i poate recunoaşte dimensiuni temporale, Croce conchide inexistenţa progresului literar-artistic al omenirii : *„Il n' y a donc pas un progrès esthétique de l' humanité“* [20] . Această viziune este însă contrazisă de contactul elevului lui De Sanctis cu realitatea literar-artistică, de convingerea, dobîndită tot pe cale intuitivă, că în anumite perioade istorice progresul literar este incontestabil. Ideea mai veche, a progresului în cicluri, pare a se impune. Cînd se opreşte asupra cîtorva epoci pentru care admite un progres, Croce identifică, precum am văzut, un element raportabil la progres : „problema", „materia" fenomenului artistic, fără a indica însă în ce fel concepe creşterea funcţionalităţii structurii artistice de la un creator la altul. Afirmă că Dante este superior autorilor anteriori din evul mediu, dar nu demonstrează această afirmaţie. În realitate viziunea sa estetică nu îngăduia sesizarea subsistemelor funcţionale ale operei şi astfel nici progresul la nivelul tuturor constituienţilor artei. Adept şi, în anumite privinţe, iniţiator al viziunii istorice în cultură [21], alunecă, în discutarea progresului estetic, pe poziţii antiistorice : arta popoarelor primitive, sălbatice, şi arta civilizaţiilor moderne nu se situează, din punctul de vedere al valorii estetice, pe trepte diferite : *L 'art meme des peuples sauvages n' est pas inférieur, comme art, à celui des peuples civilisées“* [22] . Dante, Shakespeare sau Goethe se află deci în progres faţă de înaintaşii lor imediaţi, nu însă şi faţă de oamenii primitivi ! Istoria ar avea legităţi de progres în ciclurile ei, dar ca sistem global nu ar cunoaşte asemenea legităţi, altfel spus, sistemele parţiale progresează, nu însă şi suprasistemul ! — o idee uşor de infirmat astăzi, din perspectiva teoriei generale a sistemelor, deoarece dezvoltarea unui sistem neomogen se realizează tocmai prin dezvoltarea parţială, nesimulată şi inegală a subsistemelor sale.

În fapt Croce n-a demonstrat nici existenţa ciclurilor progresive în artă, nici inexistenţa progresului artistic în istoria generală a omenirii, deşi o asemenea demonstraţie se impune o dată cu recunoaşterea unui *criteriu al progresului*, a cărui aplicabilitate o limitează la dimensiunile ciclului progresiv. Rigorile unei fundamentări teoretice ar fi trebuit să-l determine pe Croce să demonstreze cel puţin următoarele teze : 1. Criteriul progresului, propus de el, este unicul posibil în cadrul ciclului şi „altele nu mai sînt", cum întelegea Aristotel (uneori ironizat de Croce!) să-și construiască argumentațiile. 2. Acest criteriu funcționează perfect în această limită și este aplicabil tuturor cazurilor particulare. 3. Este inapt a funcționa în afara ciclurilor. 4. Dincolo de limitele ciclurilor nu se mențin legitățile dezvoltării constatate la nivelul ciclurilor și, în general, nu există nici un fel de legități de dezvoltare, astfel încît sînt principial excluse orice criterii de progres.

---

[*] Vezi începutul acestui articol în *Orizont* nr. 1/1972.

[20] *Ibidem*, p. 133. În textul ce a stat la baza recentei traduceri în româneşte apare o nuanţă nouă : *„Nu există deci, ca să ne exprimăm exact, un progres estetic al omenirii“* (p. 207).

[21] Pentru elementele unei concepţii istoriste la Croce, mai bine zis pentru sensul pe care îl ia istorismul la criticul şi teoreticianul italian, vezi de asemenea suita de articole ale lui Mihail Pişcoci : *Conceptul intuiţiei în estetica lui B. Croce* (în) *Ramuri*, 15 oct. 1968, p. 16, *Estetica lui Benedetto Croce* (I) (în) *Ramuri*, 15 sept. 1969, p. 6 şi (II) (în) *Ramuri*, 15 oct. 1969, p. 5, *Problemele comunicării şi reproducerii la B. Croce* (în) *Ramuri* 15 nov. 1969, p. 6, precum şi Petre Ursache, *Benedetto Croce : Estetica* (în) *Cronica*, 27 mart. 1971, p. 11.

[22] *Ibidem*, p. 132. Acest fragment va dispare mai tîrziu din *Estetica*.

O asemenea demonstrație însă Croce și cei ce l-au urmat n-au făcut și, desigur, nu puteau face.

Fie-ne permis să ne oprim asupra unei analogii care ne poate ajuta să înțelegem mai bine atît adevărul tezei lui Croce despre existența progresului în cadrul seriilor istorice cît și falsitatea ideii sale despre inexistența progresului în afara acestor serii. Să privim sistemul *mijloc de luptă*, de la arc la rachetă. Fiecare din etapele evoluției acestui sistem a cunoscut o anumită dezvoltare. Arcul s-a dezvoltat de la coarda primitivă, legată cu lujer de curpen, pînă la arcul cu coardă metalică din Evul mediu. Dar datele obiective ale acestui mijloc de luptă, bazat pe forța individului și pe energia acumulată de o ramură îndoită, nu permiteau o dezvoltare prea mare, o dezvoltare comparabilă cu aceea pe care o aducea cu sine noua „serie" istorică, arma de foc. Colectivele omenești au renunțat la arc nu pentru că el ar fi devenit nefuncțional, ci pentru că a apărut un mijloc de luptă superior din punct de vedere funcțional. O dată cu pătrunderea armelor de foc dispare nu numai arcul, ci și dexteritatea, talentul, priceperea omului în mînuirea arcului: performanțele primitivilor în atingerea țintei cu arcul nu pot fi atinse ușor de omul modern.. Acest regres este inevitabil, dar, din punctul de vedere al economisirii de forță umană, este chiar necesar și rațional. La început, arma de foc a tras mai aproape și mai nesigur decît arcul, dar modelul ei deținea alte avantaje: arcul, scutul, tolba cu săgeți necesitau bărbați foarte puternici de aci motivul hiperbolic,frecvent în poezia eroică antică și medievală, în vechile poezii populare, al încercării zadarnice a cuiva de a ridica armele eroului. Arma de foc era însă ușoară, scînteia producătoare de explozie putea fi provocată de oricine. În felul acesta creștea, în primul rînd, baza socială a tehnicii de luptă. Manevrarea arcului necesita o instrucție îndelungată, căci orice tragere trebuie să fie finalizată, dat fiind numărul mic de săgeți de care dispunea luptătorul și raritatea tragediilor pe unitatea de timp. Arma de foc permite nu numai ca numărul de trageri efectuate de un individ să crească foarte mult, ridicînd probalitatea atingerii țintei, ci și o mai mare forță de explozie a factorului distructiv, deci o traiectorie mai lungă, o eficiență mai mare. Și arma a cunoscut o serie de dezvoltări și perfecționări, dar rolul ei s-a redus în cadrul tehnicii moderne de luptă, dat fiind faptul că au apărut alte mijloace mai funcționale în atingerea finalității conflictului militar: distrugerea cît mai rapidă a adversarului.

Această formă a progresului activităților umane, anume a dezvoltării arcului a armei de foc, a tunului, a rachetei etc. este singura pe care Croce ar fi gata s-o observe, dar de dată ce arma de foc reprezintă un alt „ciclu progresiv" decît arcul, altfel spus, de dată ce arcul nu se poate transforma în armă de foc, în tun sau rachetă, înseamnează că trebuie să negăm existența unui progres în domeniul mijloacelor de luptă, adică, în termenii lui Croce, un progres în afara seriilor istorice.

Progresul, pe care îl înțelegem ca *fenomen de optimare a modelului abstract al unui sistem prin creșterea funcționalității constituenților și prin adecvarea superioară a relațiilor interne ale sistemului la finalitatea sa,* nu poate fi sesizat decît în raport cu un scop; de altfel progresul nu se produce fără perspectivă teleologică. Recunoașterea funcțiilor sociale ale artei devine în felul acesta o condiție a dezvoltării ei ascendente. Ideea lui Croce despre gratuitatea și iresponsabilitatea practică a artei nu-l putea conduce spre conceptul de structură funcțională, aptă a realiza în grade diferite finalitatea unui sistem. „Este absurdă căutarea *scopului în artă,* cînd este vorba de arta ca atare"[23] — scrie Croce. Pentru el progresul „nu e altceva decît *conceptul însuși al activității omenești*, care, acționînd asupra materiei oferite de natură, învinge obstacolele și o supune scopurilor sale. De la un astfel de concept al progresului, adică al activității omenești aplicate unei materii particulare, pornește istoricul omenirii"[24]. Observația este adevărată, dar încă insuficientă pentru a releva *direcția mișcării*. Pe planul analogiei pe care am propus-o, am putea afirma, desigur, că progresul mijloacelor de luptă a însemnat, într-un fel, prelucrarea materialului care a stat la baza diferitelor „cicluri progresive". Dar în ce sens a fost prelucrat acest material? Care elemente ale obiectelor s-au dezvoltat? Direcția dezvoltării n-a fost arbitrară, anarhică: aceste obiecte n-au evoluat, de pildă, în sensul de a li se adăuga podoabe, de a-și mări foarte mult volumul și greutatea, ci evoluția lor a fost dirijată de anumite principii izvorîte din *finalitatea* unui mijloc de luptă. Pe om l-a interesat în primul rînd *funcția* obiectelor create, iar materia din care ele sînt făcute l-a interesat numai în măsura în care un material este mai mult sau mai puțin adecvat scopului urmărit. Întreaga activitatea umană urmărește scopuri. Constrîns la confruntări cu animalele sau cu alți semeni din aceeași specie, omul nu și-a propus să construiască un *arc*, ci un *mijloc de luptă*, arcul, arma etc. fiind doar forme, istoricește determinate, ale realizării concrete a acestei intenții. Dacă privim acum sistemul *mijloc da luptă*, care de fapt interesează, vom descoperi invariantele lui funcționale, comune întregii succesiuni de obiecte de la arc la rachetă: *obiect material* care utilizează *energia* pentru *aruncarea la distanță* a unui factor distructiv cu o anumită *frecvență* pe unitate de timp etc. Aceste invariante constituie *modelul fundamental al sistemului mijloc de luptă*. Progresul sistemului a însemnat optimarea invariantelor sale și anume a celor mai direct legate de finalitate: a crescut energia și frecvența expulsiei, precizia în atingerea țintei, dimensiunea proiectilului etc. Desigur, între arc și rachetă nu există „unitate de materie" și, pe această bază, nu e posibilă comparația între ele. Termenul de comparație este *funcționalitatea fiecărui constituent al sistemului global*, a invariantelor lui, adică modul în care fiecare invariantă funcțională își realizează, la nivelul diferitelor subsisteme, menirea ce-i este inerentă.

A negat așadar Croce progresul artistic sau l-a acceptat? Poziția sa este, în această privință, contradictorie. Nina Façon este îndreptățită să-i reproșeze esteticianului italian negarea progresului în artă „în contradicție în teza materialistă", chiar dacă această teză încă nu este pe de-a întregul elaborată și, precum se înțelege din cele de mai sus, n-am subscrie la critica ce i-o face, din această cauză, exegetei, Adrian Rădulescu[25]). Dar Croce nu poate fi trecut în rîndul acelora care au ignorat pur și simplu existența unor forme evidente de manifestare a dezvoltării excedente a fenomenului literar-artistic.

Teza contradictorie a lui Croce cu privire la progresul literar-artistic a generat poziții contradictorii în teoria istoriei literare. Sînt semnificative în acest sens concluziile la care ajung Tudor Vianu și Nicolae Manolescu, — ambii pornind de la concepția lui Croce cu privire la progresul în artă.

Ideea seriilor progresive revine adeseori în opera estetică a lui Vianu sub forma „seriile stilistice", a „seriilor istorice" etc. El consideră că istoria artei și a literaturii ar deveni imposibilă dacă n-am admite perspectiva progresului în cadrul acestor serii: „Folosind criteriul progresului artistic putem ierarhiza operele de artă în lucrări inovatoare și epigonice, înfloritoare și decadente. Scrierile care urmăresc dezvoltarea unei serii istorice în artă au tot timpul ocazia să folosească acest criteriu și să distingă între aceste ranguri. Cine prețuiește tragedia lui Racine mai presus de aceea a lui Crébillon, imitatorul ei fără originalitate, sau cine apreciază patetismul lui Michelangelo mai mult decît pe acela exagerat a lui Bernini, aplică de fapt astfel de norme, chiar dacă nu le formulează niciodată. Ba chiar, în lipsa lor, nimeni n-ar putea schița curba unui curent artistic și istoria artei ar deveni în aceste condiții imposibilă" 26). Vianu reia, după H. Wölflin, ideea unui stil „liniar" în pictura secolelor XV—XVI și a unui stil „pictural" între secolele XVI—XVIII adăugînd că „Rafael a condus linearitatea și Rembrandt picturalitatea la un grad de perfecțiune neatins mai înainte" 27). Concluzia sa este lipsită de orice echivoc: „Cunoștința noastră manevrează fără îndoială un criteriu al progresului artistic, care permite ierarhizarea feluritelor opere în unitatea aceleiași serii istorice". 28) În afara acestor serii însă, *nu se poate stabili un progres*: „nu se poate afirma că arta grecească este superioară sau inferioară celei egiptene. Problemele lor sînt felurite". 29) Vianu se pronunță mai circumspect decît Croce cu privire la imposibilitatea *în pricipiu* a progresului în afara seriilor istorice, limitîndu-se la formule ca: „nu se poate spune", „nu se poate afirma" etc., ceea ce dovedește încă o dată marea rigoare științifică a reflecțiilor sale. Dar Vianu, ca și Croce și ca toți adepții poziției sceptice cu privire la progresul literar în istoria umanității, alătură „în general" operele de artă sau chiar diferitele culturi. Atare operație nu poate fi edificatore din cauza complexității sistemelor comparate, complexitate în fața căreia intuiția capitulează. Nu poate fi ocolită întrebarea: *după care criterii*, superioare simplei intuiții, distingem progresul *în cadrul* seriilor istorice? Negînd progresul general al artei, Croce a conchis imposibilitatea unei istorii literare care să fie altceva decît o suită de monografii — fapt în deplină concordanță cu ideea unicității absolute a fenomenului artistic, idee pe care el o promovează. Vianu, avînd în vedere ciclurile progresive, a conchis în mod firesc *posibilitatea* unei istorii literare naționale care să urmărească progresul în cadrul seriilor istorice. Este însă posibilă *o istorie a literaturii universale* care să fie mai mult decît o suită de monografii grupate pe culturi naționale sau pe „serii", adică mai mult decît o istorie a curentelor, a școlilor literare, a personalităților creatore? În *Literatura universală și literatura națională*, Vianu a dat răspuns pozitiv la această întrebare și a relevat numeroase aspecte ale *continuității și unității* culturii artistice a omenirii, chiar dacă nu a abordat aici și problematica progresului literar.

---

[23] *Ibidem*, p. 122.
[42] *Ibidem*, p. 203.
[25] Adrian Rădulescu, *Cartea de estetică. Știința expresiei*. (B. Croce), *Estetica*. (în) *Contemporanul*, 19 mart. 1971, p. 8.

În *Lecturi infidele* și în *Metamorfozele poeziei*, Nicolae Manolescu schițează un răspuns ce îl arată mai degrabă sceptic în ceea ce privește posibilitatea unei istorii literare care să ilustreze dezvoltarea ascendentă, progresivă, a literaturii. Cercetător marxist, N. Manolescu acceptă ca un fapt demonstrat ideea progresului pe planul istoriei sociale: fără conceptul de progres, istoria „s-ar reduce la o înlănțuire haotică de fapte" 30) Ca și Croce și Vianu, N. Manolescu acceptă progresul în istoria științelor, dar „istoria producțiilor estetice urmează alte legi. Oricine poate observa lesne că dacă istoria socială are un sens progresiv general, adică o evoluție, în legătură cu factorii vieții materiale, așa-zisa istorie literară nu cunoaște, în totalitate, un asemenea sens (...). Istoria artelor cunoaște doar cicluri progresive, fiecare cu problema lui proprie și progresiv doar în raport cu această problemă". 31) După ce redă opinia lui Croce cu privire la progresul în cadrul ciclului, Manolescu conchide: „Absența unui criteriu unic de evoluție, iată prima mare dificultate a studiului istoric al literaturii. Inregistrînd cicluri, închise sau comunicate, nu obținem o istorie, ci o succesiune de fenomene". 32) Nu ne propunem aici să insistăm asupra sensului și sarcinilor pe care N. Manolescu în *Posibilitatea criticii și a istoriei lite-*

---

26) Tudor Vianu, *Estetica*, București 1936, vol. II, p. 171—172.
27) *Ibidem*, p. 170.
28) *Ibidem*.
29) *Ibidem*.
30) Nicolae Manolescu, *Posibilitatea criticii și a istoriei literare* (în) *Lecturi infidele*, București, 1968, p. 178—187 și *Critică și istorie (în) Metamorfozele poeziei*, București, 1968, p. 132—141.
31) *Lecturi infilele*, p. 181—182.
81) *Lecturi infidele*. p. 181—182.
32) *Ibidem*, p. 182.

rare le recunoaşte cercetării diacronice a literaturii. Ne interesează pentru moment doar faptul că Manolescu conchide în fond imposibilitatea unei istorii literare care să cuprindă dezvoltarea ascendentă a structurii artistice de-a lungul veacurilor. Concluzia sa este explicabilă. Pentru cine nu acceptă ideea unui progres în afara ciclurilor, negarea unei istorii generale a artei, privită în structura ei internă, devine o concluzie firească. Nefiresc ni se pare, în acest caz, a accepta totuşi ideea unui progres în cadrul ciclului. Mai recent, în *Problemele comunicării şi reproducerii la Benedetto Croce*, Mihail Pişcoci, respinge ideea că B. Croce ar fi negat istoria literaturii şi a artei ; aceasta n-ar fi negat decît interpretările intelectualiste, hedoniste etc. ale fenomenului artistic. Este adevărat că autorul *Esteticii* nu a negat orice fel de istorie a literaturii, dar a negat tocmai concepţia ce urmăreşte dinamica *internă* a artei.

Aplicarea în teoria istoriei literare a concepţiei croceene despre existenţa progresului în cadrul ciclurilor progresive şi despre inexistenţa progresului în afara acestor cicluri nu putea să ducă spre o poziţie univocă. Teoria lui Croce este insuficientă pentru a arăta dacă *punctul de pornire* al unei serii istorice este sau nu *valabil*, căci nu ştim în ce condiţii istorice se naşte sau după ce criterii este ales *materialul fundamental* al unei serii : ea nu ne poate arăta care din numeroasele căi de dezvoltare a punctului iniţial sînt funcţionale sub raport social, — iar drept forţă motrice în prelucrarea acestui material Croce nu vede decît *competiţia* între artişti ; pe baza teoriei lui Croce nu se poate stabili prin ce este superior *punctul culminant* al unui ciclu progresiv. În ce priveşte intuiţia, s-ar impune unele precizări. Nu poate fi negat rolul intuiţiei, mai bine zis al anumitor tipuri de intuiţii, în cunoaştere : intuiţia, ca imagine senzorială nemijlocită, instantanee, a realului, însoţeşte permanent activitatea creatoare a omului, ajutîndu-l mai ales în procesele inductive, în cunoaşterea individualului, dar adeseori şi în saltul calitativ al descoperirii unor conexiuni esenţiale.[33] Metodologia ştiinţelor a arătat însă că intuiţia, întemeiată, de fapt, pe simţul comun, rămîne un instrument de investigaţie imperfect, specific cunoaşterii empirice, colorată de afect, tributară adeseori unor prejudecăţi, putînd conţine contradicţii logice. Creditul exagerat pe care Croce l-a acordat intuiţiei constiutie o rădăcină gnosologică a erorilor cuprinse în concepţia sa despre crearea şi receptarea operei sau cu privire la progresul artistic. La nivelul acelor subsisteme pe care el le-a numit „cicluri progresive”, progresul era mai uşor de observat *intuitiv*, datorită structurii relativ unitare şi omogene a fenomenului cultural privit în diferitele sale sintagme istorice. Un critic literar de talent cum era Croce nu putea să nu observe că în cadrul literaturilor naţionale operele literare nu se află la acelaşi nivel de realizare artistică, iar valoarea lor estetică, deşi nu se situează pe o linie continuu ascendentă, nici în creaţia unui individ nici în cultura unui popor, totuşi, în anumite segmente istorice, se situează pe o linie evident ascendentă. Negarea acestui fapt ar fi însemnat a contrazice în modul cel mai flagrant intuiţia însăşi. Altfel spus, Croce a admis progresul în acele segmente istorice în care dinamica fenomenului era sesizabilă intuitiv, dar a negat progresul dincolo de sferele accesibile intuiţiei. A admis progresul la nivelul unei structuri dar a negat dinamica *ierarhiilor* de structuri.

---

[33] Cf. H. Wald, *Reabilitări filozofice*, Revista de filozofie, nr. XI, 1971, p. 1463—1475.

Vladimir Ciocov

Graiul molcom al frunzelor

Trec prudent prin pădure, păşesc în tăcere.
Pretutindeni doar frunze ; sus, frunzele verzi crescute pe ram,
jos — frunze uscate sau veştede. Două feluri de frunze
două stări, două lumi — una vie, tenace,
alta căzută în neființă ; una deasupra mea strălucind,
alta sub mine în odihna tăcerii ; una ce-a fost,
iar alta ce este ; două înfrățite-nvelişuri ale pămîntului.

Frunzele căzute putrezesc în uitare,
cele-n coroane de arbori foşnesc ne-ncetat.
Cele ce azi putrezesc ieri încă foşneau,
iar cele ce astăzi foşnesc mîine vor intra în tăcere.
Trec prin pădure şi calc pe frunze uscate,
pe frunze cu glasul ciudat, sub pasul meu foşnind obosit
Şi iar mă gîndesc : două lumi, două glasuri, două feluri de frunze.

Şi unele şi altele freamătă, dar atît de altfel !
Şi parcă şi aceste foşnete se-amestecă, se-ntrepătrund
de parcă
uneori îmi pare c-ascult
unul şi acelaşi glas,
foşnetul frunzelor moarte cu totul se dăruie,
ca să existe surorile lor din înalt,
ce cresc în tărie, ce luminează în soare,
iar cînd toamna se va-ntoarce din drum
şi-acestea la fel s-or dărui
ca trecutele frunze
pentru ca altele, mereu altele neştiute la număr
să foşnească pe ramuri, prin timp împlinindu-se
să susure, să cînte mereu
cîntecul vieții fără sfîrşit.

Trăieşti în mine

Totul s-a-ntîmplat aici, la marginea rîului,
Trecură-atîţia ani de-atunci, cu aspre vînturi,
şi-n vaduri atîta apă se scurse,
atîta lumină se stinse.
Şi azi mai stau ca un stîlp în locul acela,
lîngă apele repezi şi spumegînde.
Şi totul pare ca ieri,
ca-n timpul pentru totdeauna pierdut.
Parcă nimic nu s-a schimbat de atunci,
aici, unde totul pare ca altădată.
Iată sălciile, iată curtea îngustă,
şi casa ta, şi grădina lîngă grădină.
Ca pe rătăciţi totul ne-aşteaptă,
dar tu nu vii, nu te arăţi ca soarele-n noapte,
s-alergi caldă spre mine,
făcîndu-mi semne cu mîna, batista albă fluturînd,
trimiţîndu-mi sărutări din depărtare. .
Mă uit în stînga, în dreapta,
dar tu nu vii, nu vii. Şi-n aşteptare mă-ntreb :
oare unde eşti fată frumoasă, oacheşă fată.
— Vai, demult a plecat, îmi spun casele-n şoaptă,
şi grădinile, şi sălciile, şi gardurile vechi,
toate-mi spun : a plecat, a plecat...
Din cînd în cînd în freamătul apei,
parc-aud glasul tău ce mă cheamă.
Însă nimic. Totul s-a dus,
s-a dus cu apa, cu timpul,
iar eu ascult mai departe. Nimic nu aud
şi nimic nu văd. Şi deşi nu mai apari
şi deşi străin sînt şi eu
acestor locuri şi acestei ape,
chipul tău reînvie-n privirile mele
şi simt că încă mai trăieşti în mine,
ca altădată zglobie, tandră şi tînără
asemenea apei ce curge fremătătoare prin timp.

Pentru ea

Pentru ea m-am oprit în drumul meu lung,
pentru ea, asemenea lunii ce-adeseori, seara,
rotundă şi palidă
se-mpleteşte-n rămurişul bătrînilor nuci
şi nu mai poate urca spre zenit,
astfel şi eu mă-ncurcai
— cum nici nu ai crede —
în sentimentele-mi proprii
care crescură,
neaşteptat, ca apele tulburi, vijelioase,
stîrnite de chipul ei, coborît în mine, adînc ;
împleticit şi încă cum,
ca ameţit de primăvară
ca un convalescent firav cînd se izbeşte de aerul tare.

Pentru ea m-am oprit în drumul meu lung,
pentru ea ce mi se arătase
ca unui străin abia venit,
această fată — nici stea, nici legendă,
cu ochii strălucitori ca doi sori în miez de zi,
ci toată numai carne şi nervi, realitate pură,
cu ochii întunecaţi ca două abisuri,
cu ochii strălucitori ca doi sori în miezul de zi,
sub fruntea ca o cîmpie albă şi netedă,
cu ochii răsăriţi să lumineze,
să-ţi încălzească inima singură
şi fericirea s-o dăruie
şi fericirea s-o spulbere ;
să te înalţe,
să te coboare,
cu speranţa să te îngîne,speranţa să ţi-o îngheţe.

Pentru ea, pe care firea o plăsmuise
dreaptă,
subţire,
cu sînii ce te-aruncă în suprafiresc
şi în vise
şi care ca boarea de-april, mătăsoasă şi unică,
îţi umple de farmec întreaga fiinţă ;
pentru ea, cea care umblă fără să calce, ,
pentru ea, care vorbeşte şi prin tăcere
cu glasu-i ce nu se aude,
cu glasul care te cheamă

pe drumuri lungi, pe cărări
largi sau înguste,
pe cele smălțate în flori
sau spinoase și-abrupte
către culmile-albastre ce ochiul abia le cuprinde.

Surîsul ei nu e surîs,
mișcările ei nu sînt mișcări,
cînd pășește, întregul frunziș e în freamăt,
cînd clipește, strada se umple de soare
iar trupul ei, cînd se arată, parcă îți spune
că n-ai să poți ajunge la ea niciodată,
deși îți stă înainte
aevea,
deși trăiește în tine
iar tu înmărmurit în taină-o așezi
în sufletul tău ca pe-o icoană.

Cît despre vorba ei legănată ce-aș putea să mai spun?
Cînd cuvintele-i curg de pe buze ca apa de rîu
îți vine să crezi că o mie de răni
ar putea lecui, și o mie
de mîngîieri ți-ar putea dărui într-o clipă,
ori, doamne-ferește, de ți-ar spune un „nu",
mii de dureri sîngerînde
ți-ar putea provoca
pentru o viață întreagă,
ca nicicînd, cu nimic,
blestemat să nu te poți lecui.
Astfel mi se-nfățișează într-o zi
cînd pentru întîia oară îmi ieși înainte
în straie lucrate de-o mînă mai scumpă ca aurul!

Pentru ea m-am oprit în drumul meu lung
și mi-am întrebat inima, cugetul:
dacă cineva — om sau piatră fiind —
ar putea să rămînă rece în fața acestei minuni?

Pentru ea, ca luna cea tînără — seceră nouă
îmbătată de înălțimi —
de ea am fost amețit,
oprindu-mă-n drum, precum călătorul cu răsuflarea tăiată,
și astfel și soarele ar rămîne în loc,
și astfel — și timpul!

Cîntecul florii pretimpurii

Era un februarie ca niciodată cald și frumos.
Lîngă apă, în grădină, într-o după-amiază tihnită,
a înflorit de timpuriu o floare ca prima vestitoare a primăverii sub prima rază de soare.
Încă nu-i era timpul dar ea a-nflorit albă, candidă,
ca un suflet de copil.
Și de cum a-nflorit atîția oameni a încîntat
pe alei atrăgîndu-i
încît ieșiră năpădiți de vise și prospețime.
Dar atît de puțin dură totul, doar cîteva zile
și zăpada acoperi iar cărările și-ale florii albe priviri.
A trecut atîta de-atunci...
Trec întîmplător pe cărarea lîngă care floarea își doarme somnul ușor.
Mă uit —
pretutindeni e primăvară. Totul respiră mult mai adînc.
Numai ea zace singură lîngă salcia-n floare.
Pretutindeni crește iarba verde și moale,
dar ea nimic nu aude, cufundată în somn.
Regretați oare
floarea-nflorită devreme?
De nu se grăbea, cum și-ar risipi mireasma acum!

In românește de ANGHEL DUMBRĂVEANU

Petru Ilieșu

Acolo

Pulverizate ploi de cer,
Voi șterge de pe fereastra
Umedă
Siluieta acelei fete,
Voi spăla cu ochii
Mîlul rămas pe razele
Lămpii
Și voi încerca să mă cațăr
Acolo sus,
Unde gladiatorii
Cu trupuri de muzicieni
Nu se ucid,
Și unde nupțialele prezențe
Din voi
HOHOTESC ÎN ADAGIO........

Damian Ureche

Dansul pe gheaţă

Dă mîna, am să cad pe apa sumbră,
Pe apa grea din lame de cuţit,
Ne urmăreşte muzica din umbră,
Pe-un ochi de sticlă strîns din infinit.

Prin aburi iarna vine mai aproape,
Suim pe două cercuri în balans,
Dar apele, să nu mai fie ape,
Au împietrit cu tîmplele sub dans.

O să ne scape umerii-n derută,
Vor luneca amiezile pe cai,
Cînd prin retină lumile se mută
Cu marginea făcută evantai.

Şi scapără vîrtejuri inegale
Pe suprafaţa gerului defunct.
Şi ceri pe cerul viscolelor tale
Un punct de sprijin doar, un singur punct !

Corolă

Prin miracol, dacă te-aş vedea
Desenînd cu fruntea evazivă
Într-un defileu de catifea,
Nepăsarea ta definitivă,

Aş rămîne rugăminţii rob
Umbrele să nu se mai opună,
Şi-aş opri în aer bob cu bob
Cataracta mea inoportună.

Ea e plecată

Ea e plecată, nu o căutaţi,
Lanterne ard din Cluj la Vatra Dornii,
Chiar dacă-nmuguresc de noapte cornii
Ea e plecată, nu o căutaţi.

Tot ceru-i aplecat pe zodii mici
Şi-naintează marea spre Carpaţi,
Ea e plecată, nu o căutaţi,
Ea e plecată, şi cînd e aici.

Ce avalanşă galbenă-i un tei,
Şi nu ştiu pe ce drum să o aştern, ,
În clopot bronzul nu mai vrea scîntei,
Şi plaja arde ca un iad modern.

Ea e plecată, nu o căutaţi,
Amurgul de prisos ce mă îngînă,
Şi-adorm pe receptorul mort în mînă,
Ea e plecată, nu o căutaţi.

Gabriel Pamfil

De dragoste

Aştept s-aud cum paşii se apropie
se zbate inima ca-n alungata dropie...

Simt că în clipa aprinsă peste clipă
privirea mea va dărui aripă,

spre-mbrăţisări, noian sălbăticie
pentru-nsetări atîtea hărăzite mie...

Aşa va fi că te voi prinde, te voi strînge,
cu toate-nfricările ajunse-n sînge,

să înţeleg cum prin sublima-mpresurare
din fericirea mea-i fărîmă care moare,

dar tot aşa prea bine cunoscînd avîntul
o clipă ne-ar ajunge, să-nconjurăm pămîntul!

George Suru

Respirăm

Respirăm pe un pămînt fluid,
Albastru ca neantul,
Și tu erai o proră care-mi trecea
Prin glezne și mă chema
Înspre adîncuri.
Știam ultimul meu drum
Pe acest pămînt de sare
Și te ciopleam în mine cu
Daltele nestinse ale aripilor de pescăruși,
Ca să fiu mai greu atunci cînd
Voi pendula către stelele de mare.
Și te mai iubeam ca pe un pămînt
În care încă pe nimeni
Nu am îngropat.

Litanie

Umilit și răpus de nouri,
Primește-mă acum lîngă tine,
Sub chipul acesta pe care îl am„
De pasăre săpată în calcar,
Și îmblînzește-mi trupul de cătușe
Pînă cînd rotunji-se-va aripa-mi
Și pe umeri o voi putea purta
Ca pe un pămînt nou.

Radu Selejan

Miron bătrînul

O ploaie surdă, măruntă, ca trecută prin sită, învăluia deopotrivă pămînt și oameni. Prăvălit parcă pe deasupra orașului, cerul, cu obrazul tăciunit, arăta ca un elefant ostenit de bătrînețe care-și caută culcușul pieirii în liniște. Orașul însă, cu oamenii și casele lui, se făcea cu nu-l bagă în seamă, fiecare drămuindu-și vremea după un rost anume, știut mai dinainte de care s-a legat cu trup și suflet. Chipurile minerilor care treceau agale către mină pe strada principală a orașului învelit în toamnă, dacă le privea bine, aduceau cu sclipitul cărbunelui ascuns în măruntaiele adîncului, exprimînd adevărul a ceea ce se cheamă certitudine, curaj și izbîndă.

Ca în nici o altă zi, Miron, miner de care galeriile și abatajele se temeau, bătea drumul spre mină de unul singur. Ortacilor, care-l salutau trecînd pe lîngă el, abia de le răspundea cu un „Noroc bun" sec, gîtuit parcă de neliniștea de care era vădit însoțit.

— Ce-o fi cu bătrînul ? — se întrebau cei mai mulți care-l cunoșteau de ani, știindu-l mai cu viață.

— Nu-i merge plugul de cînd cu fecioru-său.

— Al dracului om Miron ăsta tînăr. Nu-i intri în voie cu una cu două.

— Vezi-ți de treabă. Dacă-l asculți, ai pace. Dar trebuie să-l cunoști, să-i prinzi și să-l pricepi ca lumea.

— Oricum, bătrînul cunoaște mina ca-n palmă. Treizeci de ani de subteran nu-i puțin.

— O fi, dar cel tînăr are școală.

— Dracu m-o pus să-l fac inginer ! Așa mi-o zis la o țuică bătrînul. De cînd îi șeful meu, nu mai am zile bune. Parcă-i dracu gol. Or ce-aș zice eu, nu-i bine.

În urma lor, bătrînul Miron călca peste picăturile de ploaie ajunse pe pămînt cu teamă, de parcă ar fi omorît cine știe ce vietăți știute numai de el. Vorbele ortacilor îi sfredeleau sufletul.

— Vasăzică toată lumea știe, își zicea bătrînul. Și-și rîd de mine, care ce-am spus a fost sfînt. Și-ntotdeauna am ieșit bine. Cînd cu surparea de la stratul 15, cine-o fost întrebat ? Eu ! Dar cînd s-o aprins numărul 16 ? Tot eu. Și acum stai la o parte, Miroane, că ai îmbătrînit și-o venit Miron ăl tînăr. Bată-l crucea de copil, barem de mi-ar semăna. Și nu-mi seamănă ? Oare... Pe mulți i-am auzit vorbind că știe tare multe. Da nimeni nu vrea să priceapă că eu l-am învățat. Eu și moșu-său, că mineritul nu se învață din cărți. Dacă vrei să știi Miroane, cea mai bună carte-i mina. Fiecare șut îi o foaie scrisă în mîinile astea care-or izbit obrazul subpămîntului. Și tu vii să-mi spui că știi mai mult ? Văd eu astăzi. Te-oi potoli, n-ai frică. Să știe toți ortacii. Cît îi fi tu de inginer și de copil al meu, nu-mi pasă. Și asta să fie ultima bătaie pe care ți-o dau. Rîzi Miroane, da să fiu al dracului dacă te mai iert. Prea ai făcut-o. Și cu cine ? Cu mine, cu Miron ăl bătrîn care-o văzut vîlva de-o sută de ori. Tu ai văzut-o vreodată ? Nici nu este, așa-i ? Ba este, să știi de la mine. Și-i mai faină ca orice muiere. Așa să știi. Poate-o fi murit de n-ai văzut-o. Mai știi ? De cînd lumea a îmbătrînit și ea. Fiecare moare. După cum îi vine rîndul. Dar astăzi ți-o coc. Să-ți cunoști lungul nasului, băiete. Astăzi... și bătrînul se și trezi în sala de apel a minei, unde Miron cel tînăr făcea apelul. Cînd se auzi strigat, de abia rosti un „merge".

— Merge să vadă minunile dracului, își zise bătrînul, și alte gînduri ii potopiră simțămintele. În vreme ce mergea spre abataj, i se părea bătrînului că nu mai cunoaște nimic. Galeriile îi erau străine. Și n-a lipsit decît o lună. Apropiindu-se de abataj, zumzetul unor mașini îi tăiară calea.

— Or și-nceput. Să-mi facă necaz. Cînd dracu a trecut pe lîngă mine? Ba nu, a luat-o pe scurtătură. Și eu abia mă mișc. Ca melcul.

Cînd bătrînul intră în abataj, combina mușca flămîndă din cărbunele strălucitor. Transportorul trudea din greu să poarte povara.

— Ce zici tată? Este că-ți place? îl întîmpină pe bătrîn Miron cel tînăr. Cîte lopeți trebuie să arunci dumneata ca să ții pasul cu ea?

Ochii bătrînului căpătară altă strălucire. Se apropie, mîngîie combina, măsura din ochi rodul care curgea ca un rîu învolburat și apoi rosti cîteva vorbe pe care nicicînd nu s-a gîndit că le va spune:

— Ești ca și mine, Miroane. Acu văd că ești ca și mine, că ești răsărit din sîngele meu. Și eu am fost așa... Să nu te lași, Miroane... Dar am o rugăminte. Or unde o lucra dihania asta, în oricare abataj, să-i ziceți „Abatajul lui Miron". Al lui Miron cel bătrîn. Că tu ți-i face altul. Și n-ar strica să-i puneți mașinii o cetină de brad la pălărie. Că de cînd cu stîlpii ăștia de fier, s-a dus mirosul de pădure din mină, care, orice-ați zice voi, te mai răcorea cînd erai tare ostenit. Și-apoi cetina ademenește cărbunele să curgă mai ușor în matca asta de oțel. Ce ziceți? Am ori ba dreptate? Și, pentru o clipă, oameni și mașini, întregul abataj amuți. Numai murmurul cărbunelui se revărsa a aprobare peste spusele bătrînului.

Manolita Filimonescu

Fără titlu

Să-mi scutur părul de frunze...
Cu vîntul să mă joc de-a toamna.
Îmi curg culorile în
ploi grăbite
Șuvițe lungi de-arome se-ncolăcesc pe
brațe;
să nu mă joc cu pașii mei de-a
toamna
și una cîte una-mi pierd
din palme păsări;
mă rătăcesc
potecile din mine
și-mi scutur părul greu de frunze
cînd iar mă joc cu orele de-a fuga
atîtea gesturi se desprind în mine
și multe urme vor atinge noaptea
atîtea cețuri se desfac
în ramuri
Și-mi scutur părul plin de frunze
cu-o mare-ntoarcere în mine
Și uneori mă ocolește iarna
Cînd nu mă joc cu pașii mei de-a
Toamna.

Lucian Valea

Pillatiană

Acesta e pridvorul unde-amîndoi am stat.
Aici e geamu-n care pînă, tîrziu sub lună,
Plecați pe cartea mică, atît de împreună
Am recitit „Poeme-ntr-un vers" de Ion Pillat.

Și farmecul grădinii întîrzia s-apună
Și ulmii, în foșnire, scoteau cîte-un oftat —
Eram atît de tînăr și-atît de nebărbat
Erai atît de mică, erai atît de bună.

Răsună și-azi prin aer o voce, a tîrziu,
E vocea mea aceasta cu modulări profunde ?
De unde se întoarce, din ce ținut pustiu ?

„Ce lucru straniu : vremea !" Și nimeni nu-mi răspunde !
În toată casa numai trecutul mai e viu
Dar noi ? Dar tu ? Pe unde sîntem ? Unde ?

Dimineața

N-ai uitat, n-ai putut uita — sînt sigur de asta,

Dimineața aceea ca o floare de foc
Pe care nevăzutul zeu al orei ne-a-ntins-o.
Hotărîsem să ne așezăm la noi în Ardeal,
Să devenim simpli și buni ca țăranii ;
Casa noastră să fie curată cu icoane, cu farfurii, cu ștergare,
Plină cu miros de mintă și busuioc
Ca în poeziile lui George Coșbuc, Octavian Goga sau St. O. Iosif

Să avem orătănii multe prin curte,
Să facem amîndoi copii rumeni și sănătoși
Care să nu știe cei sanatoriul...

Cît de fericită ai fost atunci
Cînd în loc să te chem pe nume,
Te-am strigat : femeia mea !
Te-ai uitat la mine supusă şi mîndră
Cum sînt ţărăncile noastre,
Şi-a tras peste suflet, înfiorată, genele mari,
Să-ţi rămîn pentru totdeauna acolo, poruncitor şi înalt !

Astăzi dacă ne-am mai putea întoarce lîngă dimineaţa de atunci
Te-aşi chema cu-acelaşi glas : femeia mea,
Iar tu te-ai lipi bucuroasă de mine ca un muşchi de copac ;
Şi-ai rămîne aşa cu ochii închişi, ascultînd
Cum trece prin sîngele tău, ca pe-o cărare de munte,
Călcînd apăsat şi fluierînd un cîntec de dragoste,
Bărbatul acela, poruncitor şi înalt...

Sentiment de toamnă

Străzile fug din oraş către cîmp,
Un sînge policrom curge prin ele,
Se decolorează la soare puţin
Şi apoi se varsă în toamnă.

Înţeleg că se petrece ceva
În clorofila frunzelor, în privirile noastre,
Atîrnăm de trapezele inimii
Şi ne balansăm peste febra copacilor —

La stînga, la dreapta, în jos, în sus,
Am devenit grozav de elastici —
Prin aerul din ce în ce mai vînăt
A-ncept să plouă cu stepe...

Străzile trec mereu către cîmp,
Lunecă, lunecă sub negrele-asfalturi,
Sub semnalele morse de paşi
Se rostogolesc înebunite spre cîmp.

În jocul acesta tîrziu şi noi
Atîrnaţi de trapezele inimii
În cel mai sublim spectacol al privirilor
Balansăm peste toamnă, prin toamnă...

Aurel Turcuș

Pastel

Amurgul e-nvelit în piei de căprioară.
Cerul în arcul genei îl îndoi.
În jurul nostru păsări albe zboară;
cîntecul lor, iubito, ne-nvinge pe-amîndoi,

și-bucurăm copacii, înzăpeziți și goi,
sădindu-le în cuiburi luceafărul de seară,
să crească peste lume, din luminos altoi,
inima noastră — semn de primăvară.

Curge prin inel rîul, uitîndu-și pe mal gheața.
Luna din apă e pe deget plină.
Parcă-n acest amurg trezește-și dimineața

aureolatul ochi cu tînără lumină,
în care trupul nostru, neînfrățit cu ceața,
ca limba unui clopot, de cîntec se anină.

Drumul

În vatra satului, pe pod,
drumul se cumpănește
între miază-zi și miază-noapte.

Cu fiecare naștere
drumul urcă
pînă-n miezul zilei,

Cu fiecare înmormîntare,
drumul coboară
pînă-n miezul nopții,

Cu fiecare nuntă,
drumul se nesfîrșește,
ca firul razei,
peste trupul pămîntului.

Marcel Pop-Corniș

Prejudecata debutului comod şi trei debuturi de „excepţie"

Este debutul consacrarea unei vocații sau un accident literar? Ne întrebăm, cu alte cuvinte, dacă efortul de a se defini ca scriitor anticipează sau urmează actul debutului, dacă acesta poate fi hotărîtor pentru configurația viitoare a scrisului? Exemple alese la întîmplare din istoria literaturii probează că debutul este adeseori nesemnificativ, chiar derutant. Nici unul din masivele romane de început ale lui Faulkner nu oferea suficiente garanții pentru a încuraja lectura, necum să prevestească pe autorul *Zgomotului și a furiei* și al *Luminii în august*. John Dos Passos a debutat ca romancier, dar pentru reputatul istoric de mai tîrziu, succesul primelor proze nu mai are aproape nici o semnificațe, afară doar de nostalgia, ce va fi împărtășit dimpreună cu cititorii săi, de a părăsi uneltele scrisului pentru studiul mai riguros al istoriei. Debutul nu este neapărat legat de consacrare, există debuturi care au consacrat și debuturi „ratate". Debutul nu poate dispune odată pentru totdeauna de destinul unui scriitor, nu poate „clasa" cazul său, ci cel mult să-l ofere discuției. Chiar dacă debutului îi vom declina un „statut particular", așa cum face Nic. Manolescu („A fi debutant este o obligație nu o scuză"), adică vom refuza să-l tratăm cu clemență specială, debutul va rămîne un moment particular, cu legile și rigorile sale proprii. Ideal ar fi ca fiecare scriitor să privească debutul ca pe marea, unica șansă de a se întîlni cu literatura — să aspire la privilegiul nobil de a fi autorul unei singure cărți. La noi însă, în cel mai bun caz apar debuturi stimabile, nu debuturi care consacră. Tinerii prozatori suferă de nerăbdare, ei își alcătuiesc volume în pripă pentru a se vedea cît mai curînd publicați, condiție prealabilă a seriozității cu care vor privi scrisul în viitor. Ei nu își elaborează debutul ci debutează pentru a avea liniștea necesară elaborărilor. Abia după prima carte publicată, ei descoperă rigorile ce decurg din calitatea de scriitor, și își permit să aștepte, să se îndoiască, să își caute o tonalitate proprie dincolo de cartea de debut care a fost un simplu pretext. De aceea nu ne miră că a doua carte nu va semăna aproape niciodată cu prima. *Lașii*, noul roman a lui Al. Deal, contrazice întrutotul realismul expozitiv, comportamentismul superficial din *Nisip* începînd să propună o metaforă unificatoare, o tipologie generalizată, care să organizeze epicul difuz. În încercarea de a realiza un dificil echilibru între analitica și sobrietatea comentariului social Norman Manea înregistrează primul succes abia cu romanul *Captivii*, salvat de la demonstrația sterilă a unor virtuți formale din primele proze *(Noaptea pe latura lungă)* prin relația de condiționare care se stabilește între materia epică și versatilitatea tehnică.

Această practică a debutului comod care să liniștească doar anxietățile de ordin publicistic ale tînărului prozator, este contrazisă de cîteva debuturi semnificative a căror surpriză este cu atît mai mare cu cît, dincolo de ezitările inerente începutului, de o supralicitare a formulei propuse, reușesc să introducă un univers de preocupări unitar, o lume proprie urmărită pînă la obsesie. În *Mușcătura de șarpe* (Edit. Eminescu, 1971) de Titi George Câmpeanu, aceasta este lumea unor adolescenți hipersensibili, agresori candizi în brutalitatea cu care se înscriu în maturitate (amintind de *Romanul lui Mirel)* dar în același timp temperamente infirme prin absența dragostei familiale în momentul cel mai critic al evoluției lor. Incapabili să supraviețuiască, fără puternice zguduiri interioare, trecerii la o nouă identitate, „mușcăturii șarpelui", eroii lui T.G.C. își alcătuiesc un al doilea mod de existență, visul, imaginea, cu care încearcă să acționeze răzbunător asupra realității, hotărîndu-i curgerea. În ultima instanță, contaminați de propria himeră, ei suferă de o boală a „inadecvării" : incapacitatea de a distinge între real și imaginar, de a restabili proporțiile și desfășurarea firească a lucrurilor. Atunci „răzbunarea" lor imaginativă se consumă în dansul tragi-grotesc al infirmului din principala proză a volumului :„David începe să danseze de unul singur, în baston. Încredințat că acesta este și dansul ploii, dar și dansul lui. Valsul lui, valsul bucuriei sale..." Atît David cît și Kjell din *Ecouri* ascund sub un temperament inclusiv, violent, orgoliul lor rănit, o sensibilitate patologică care îi impinge spre brutalitate, chiar numai la modul imaginativ. Descărcarea întregii energii negative, a umilinței într-un gest de „împotrivire", corespunde în plan subiectiv unui proces de maturizare : acceptarea riscurilor ce decurg dintr-un act, fie el și destructiv : „și ochii i se înroșesc de mînie, și nu e prima dată cînd ochii lui se întunecă de prea multă ură și Kjell (...) ar vrea să fie chiar acum lîngă ei, să-și descarce într-unul sau altul pușca, și nu numai toată cartușiera, ci toată povara acestui pustiu, toată povara acestei singurătăți, și-a cruzimii, și-a sluțeniei și atîtea poveri cîte au fost cîte sînt". Ecoul împușcăturii lui Kjell, reală sau potențială, se repercutează nu numai în sufletul eroului, dar și cel al tatălui său, capabil să producă o răsturnare în ordinea înghețată a lucrurilor. În alt loc eroul impulsiv, voluntar, se confundă în întregime cu revolta sa negativă, devine semn abstract al împotrivirii totale, universale, *(Împotrivirea)*. Aici nu împotrivirea contează, nici măcar obiectul ei, ci volupatea autoflagelării, încrîncenarea într-o atitudine distructivă. Interesantă (fragmentar) este și *La modul conjunctiv* unde mușcătură de șarpe" este complicată și de spectrul ratării, eroul drămuindu-și existența între „prezentul indicativ" al realității banale și „conjunctivul" visului, al destinului neîmplinit. Din punct de vedere formal, relatia dintre cele două planuri este destul de naiv rezolvată, monologul virtual fiind punctat, întrerupt de interpolările arbitrare ale realului, scriitorul simțindu-se dator să-și cheme la ordine deopotrivă eroul și cititorii, trezindu-i din reverie cu claxoanele mașinilor. O stîngăcie deliberată caracterizează și stilul, ce poate constitui o virtute, atunci cînd candoarea aparentă ascunde o autentică amenințare, un dramatism disimulat, dar și o primejdie prin supralicitarea calităților poematice, a repetițiilor pînă la tic verbal. Tipologic eroii lui T. G. C. pregătesc personajele din *Captivi, Absenții, Singuri,* autorul păcătuind prin aceiași obstinație cu care îi urmărește numai în descărcările lor negative, în agonia lor, uitînd să prevadă generos spațiu pentru reabilitarea lor.

Din aceeași serie tipologică face parte și eroul lui Ion Lazu *(Despre vii numai bine,* Edit. Cartea Românească, 1971) dar cartea mai are comune și patosul sumbru, exacerbarea tonului dramatic, dificultatea la lectură. Romanul este un debut „repetat" (prima carte a trecut neobservată din aceleași rațiuni ca și la alți colegi) — abia aici autorul reușește o construcție complicată, subtilă, de intervertire a planului prozei „obiective" și a investigației psihologice. Legătura între ele se face ingenios printr-o fază lăsată în suspensie, reluarea, ca un fel de ecou întîrzîiat, a unei replici din depozițiile martorilor, și exemplificarea ei prin derularea imaginative a faptelor dinaintea accidentului. Credem că nu era necesară coborîrea la nivelul romanului polițist, inserția „biografie" concretă pentru a ușura efortul de înțelegere al cititorului. Cartea este în ultimă instanță un roman al reconstituirii, un „roman-mărturie" care s-ar fi putut desfășura și în alt mod ,nu neapărat printr-o banală anchetă de birou. Anchetații și anchetatorii se lansează în incredibile monologuri relevate, speculații metafore, menite să explice un destin curios și complicat dar mai mult într-o ordine livrescă. Discursul speculațiilor abstracte ascunde adesea banalități investite cu semnificații (vezi inscripțiile „epigrafice" de pe pachetul de țigări, anticipările misterioase) deși probabil intenția autorului a fost de a crea atmosferă din elementele derizorii, de a exploata valoarea de revelație, surpriza conținută de faptul mărunt. În legătură cu acest lucru este interesant modul în care autorul atrage atenția asupra *valorii circumstanțiale* a faptelor: reconstituirea nu reușește pe deplin, anchetatorii se mișcă inevitabil într-un cerc închis, pentru că ei nu știu să suplinească legătura cauzală, ascunsă, între fapte, nu pot să descopere retrospectiv „devenirea" lor: Toate întîmplările acelei după-amiezi sînt așa de cenușii, de inofensive, de anoste, încît oricît le-aș scruta... nu pricep semnalul de alarmă, povestirea, amenințarea, germenul nenorocirii. Doar înlănțuirea lor duce în mod violent spre final! Cînd mă gîndesc la devenire, la urmare, la legătura dintre gesturi, totul îmi pare ca o fatalitate, ca o avalanșă de neoprit ... "(p. 132) Aceeași ordine de fapte poate primi un sens schimbat, „printre stîlpii fermi ai faptelor", „prin ochiurile rețelei de evenimente" se poate insinua o interpretare perfidă, pentru că anchetatorii suplinesc logica intrinsecă a lucrurilor cu o logică de ordin speculativ ce poate crea doar variante ipotetice, niciuna verificabilă. Autorul se joacă cu această descoperire punîndu-l pe ofițerul de miliție, Pescaru, să compună după modelul prozatorilor „noului roman francez", variante cu titlu ipotetic, și să-și comenteze „ficțiunea" aproape cu regretul că nu o poate substitui realului, că nu poate introduce o taină, o „buclă" în sufletul eroului, ca un fel de compensație pentru accidentul stupid, lipsit de biografie. Autorul însă îi deconspiră tentativa, subliniind la sfîrșit, ostentativ un final care să nu mai lase nici un dubiu asupra accidentului, cînd mai potrivit ar fi fost un final deschis. În felul acesta se banalizează biografia spirituală a eroului, construită cu destul efort prin complicarea exterioară, livrescă a unor date destul de comune. Totuși, așa cum apare Emil Manțu la un moment dat, el este tipul cunoscut de personaj „dilematic": „duios", un susceptibil, un sentimental cu viciul autoanalizei dusă pînă la exces, pînă unde „sinceritatea sa nelimitată, fără cadru, devine negativul ei, însemnînd dezagregarea, pulverizarea entității", înstrăinarea mistificatoare prin cuvinte: „Totul e trist, cenzurat, tu nu spui decît o interpretare favorabilă a propriei lumi. Tu nu expui decît un material bine potrivit, un lexic în spatele căruia nu te distingi, ca o sepie. El face parte din categoria „autenticilor holbanieni, torturat de imposibilitatea de a trăi viața ca o permanentă „tensiune a sincerității", un om cu rezistența minată de neprevăzut, de hazard, drept care încearcă să-și impună o detașare față de fapte, netrăind autentic decît în „intervalul dintre două replici", în ipostaza asocială. Totuși eroul care aspiră la libertatea absolută de „om singur și abstract pînă la imponderabil" nu poate supraviețui în afara relației sociale, a dependenței față de alcătuirea altcuiva (...) care să te ierte și să te confirme", a împrumutului de personalitate. „Oameni ca el nu vor de fapt să moară, sînt doar într-un impas, într-o lipsă de vlagă, seva lor de viață nu le ajunge și atunci ei vor să pătrundă în entitatea altora, să se altoiască pe vigoarea lor. Ei vor mai mult să se inoculeze în cugetul celorlalți, să devină amintiri care vor dăinui..." Iată un sens posibil al morții lui Emil Manțu, dincolo de realitatea banală a unei dragoste imposibile — introdusă de autor pentru a preveni acuzația de metafizică abstractă — sau a geloziei culpabile față de soția sa. Totuși pasajul are mai mult frumuseți speculative, nereușind să convingă pînă la capăt — Emil Manțu fiind în aceeași măsură un personaj paranoic, cu voluptatea autorturării, incapabil de a declanșa un gest cu repercusiuni pozitive chiar după moartea sa. El are în roman o valoare exemplară, contaminînd treptat și celelalte personaje cu care vine în contact, de la soția sa Cora pînă la locotenentul Pescaru pe care îl credeam mai pragmatic decît să alunece în aceeași maladie a disecției analitice și a întrebărilor existențiale. În cele din urmă reconstituirea nu e decît un pretext de a submina aparenta soliditate a celorlalte personaje, de a pregăti terenul pentru alte recostituiri.

Problema recostituirii, dar alt mod, a relației incerte dintre realitate și ficțiune preocupă și romanul Cristinei Tacoi, *Hesperara* (Edit. Eminescu, 1971), debutul în proză al unei poete. Romanul stă de la început sub semnul acestei incertitudini — autoarea se substituie eroinei, reface spiritual recviemul pentru „Hesperara", ţinutul dragostei absolute, impresonează un rol cu care se confundă în cele din urmă, încît la sfîrşit însăşi paternitatea romanului este incertă, după cum incertă este existenţa Hesperarei, sau identitatea eroinei (autoarea însăşi, Egg, femeia visătoare care şi-a părăsit soţul şi copilul, sau Egg, fetiţa alienată din bar). Cristina Tacoi cunoaşte exact mecanismul de constituire a realităţii ideale. Fascinaţia pentru teritoriul visului absolut, începe banal printr-o aventură de moment între Id, dansatorul exotic de la circ şi eroina translatoare, dar se transfigurează de îndată ce realitatea ei încetează, este idealizată prin extincţie. Id nu mai este un personaj real, ci o proiecţie, „puterea lui asupra mea e numai depărtarea". Egg acceptă disperarea acestui moment de adevăr în vis, punerea lui sub semnul incertitudinii prin pierderea conştientă a memoriei, tocmai pentru a-i conserva unicitatea, a-l face să se conformeze cu aspiraţia ei spre ideal. Însăşi reconstituirea e falsă întrucît eroina se complace în evocarea confuză, în reluarea obsesivă a aceleiaşi scene pînă aceasta îşi pierde autenticitatea, devine poezie sau cuvînt („Id a murit în tot ce-am spus despre el. Trăieşte doar în tot ce nu voi putea spune. Şi nu ştiu dacă a mai rămas ceva.") Monologul nu este introdus ca o posibilitate de comunicare, de reconstituire oricît de confuză a realităţii (de altfel eroina evită un interlocutor) ci ca un mijloc de a o trăda, de a o anihila în cuvinte pînă ce totul se depărtează, se risipeşte, devine o proiecţie de vis, devine o realitate mediată. Acesta pare să fie şi sensul metaforei care poate să explice şi tehnica repetitivă a romanului : „o repetare fără sfîrşit, de vorbe şi de întîmplări", în vederea unui posibil spectacol care însă nu va mai avea loc, pentru că ideea de sinceritate, de autentic moare în „avanpremieră". Eroina, şi implicit prozatoarea, aspiră la acel stadiu în care totul devine confesiune, cînd se produce un transfer de substanţă între realitate şi ficţiune, ficţiunea uzurpînd, alienînd realitatea. Spre acest deznodămînt tinde monologul exacerbal al lui Egg, deznodămînt niciodată atins pentru că nu se poate epuiza vreodată realitatea prin cuvînt, nu poţi avea senzaţia că ai spus totul, declanşînd procesul aleatoriu : Totul e o colcăială lentă, şi aparenţă... Schimbarea va veni, poate, numai după ce ultimul cuvînt va fi spus."

Dar pulverizarea realităţii în vis mai are şi o altă raţiune — imposibilitatea de a o verifica a doua oară (trecerea lui Id prin viaţa eroinei „nu s-a înregistrat în obiecte", a fost o „trecere printr-un spaţiu indiferent"), absenţa martorului, care să certifice. De aceea eroina preferă să contemple exprienţa ei vremelnică în Hesperara ca pe o ficţiune, „utopia crepusculului, drumul spre Xanadu", cum frumos zice Emil Botta, o evadare din spaţiul lucrurilor concrete şi perisabile în somn — singurul capabil să restabilească raportul cu esenţele, cu „umbrele trecutului". Din această perspectivă, metafora-realitate a Hesperarei poate avea şi un sens parabolic. *Egg* devine „valenţa primordială între himeră şi viaţă", destinul uman împărţit între ficţiune şi realitate, *Id,* destinul supraindividual, aspiraţia spre imuabil, spre absolut, *Pentru,* destinul banal, terestru, verificabil. Eroina e torturată de simultaneitatea celor două ipostaze extreme — ea există prin Petru („legătura ei cu pămîntul") dar nu-şi refuza, măcar temporar, evadarea în spaţiul ideal, din „timpul sărac" în „timpul plenar", din istorie în anistorie. În fine, *Alin* (numele e prea explicit), copilul, reprezintă singura putinţă de compromis între extreme, martorul potenţial al trecerii ei „prin teritoriul candorii", niciodată însă martorul virtual căci prin actul mărturiei el îşi va pierde propria candoare. E o posibilă tălmăcire a metaforei principale a cărţii, posibilă atîta timp cît ne lăsăm seduşi de poezia dintre rînduri : „Hesperara ? Niciunde. Nicicînd. Sau oriunde. Oricînd. Totuna. Important nu e visul, ci ideea de vis...") ; dacă refuzăm poezia, cartea ar putea să pară o construcţie preţioasă, minată de retorism şi un fals patos liric, a cărei grandilocvenţă vine să complice un banal caz de „bovarism", o zbatere searbădă din nevoia de a „trăi frumos", sau dimpotrivă un monolog paroxistic la limita patologicului. Care din cele două interpretări va conveni cititorului, depinde de modul în care se va lăsa contaminat de frumuseţile de cantilenă şi patosul declamator al romanului.

Viana Şerban

Cobora înserarea

Cobora încetişor înserarea, cînd primăvara apucase
Să-şi mişte pleoapele pe-aleile Cişmigiului ;
Mă lăsai sedusă de răsuflarea trunchiurilor cenuşii
În care creşteau mugurii ca nişte iluzii.
Simţii îndemnul ţăranului lacom de anotimpuri,
Cînd intim mă cuprinse castanul în floare,
Şi insistînd să plecăm împreună, ziua coborî în amurg.
În linişte-mi vîrîi curajoasă fiinţa, iar umbra florilor
Îmi zîmbi provocător.

Stelele îmi părură cocioabe,
Unele constelaţii mă ademeniră ca nişte văi în Carpaţi,
Rîdeau aleile, învăluind albastru copacii
Şi viclenia fericirii îşi trăia mirajul pînă la capăt.
Undeva, în mine, te simţeam ca pe o baladă —
Trist, treceai pe lîngă destin ca pe lîngă ultima casă
Şi intrai în cîmpia monotonă a cîntecului lent,
Îngînat de apele dulci ale lacului.

În undele clare se-ntorseseră lumănările castanului.
Păreau nişte bariere care schimbau peisajul...
Mai mult şoptind mă refugiai lîngă oglinda de jad,
Căutînd cascada înceată a rîsului tău
Cu care mă amăgeam încă. Şi apucînd să urc dealul
În carul mare, mă trezii în păşunea Căii lactee.
Stelele erau mai dese ca iarba şi lumina lor era caldă,
Ca o iubire.
Mă întovărăşeau turme de oi şi iepuri sălbateci,
Ce păreau, mai de grabă, fiinţe rupte din poeme de taine.
De-acolo, din adăpostul meu de floare
Orbită gustam
Somnul coborît în paradisul parfumului.

Vasile Versavia

Iarba

Într-o vreme pe cîmpie
iarba fu copilărie,
iarba fu copilărie.

O să fii cîndva bătrîn,
o să-ți crească iarbă-n sîn,
o să-ți crească iarbă-n sîn.

O să-ți crească la o vreme
iarbă gene și sprîncene.
iarbă gene și sprîncene,

Într-o vreme pe cîmpie
iarba fu copilărie.

Peisaj de suflet

Cu vremea, sufletul se desface
ca un șes,
se adîncește fără înțeles
și tinde parcă să se împrăștie sub stele
ca o pulbere rară, tot mai rară.
Pentru ce te-ai născut tu suflet și tu gînd
printre toate aceste lucruri
care nu știu de sine
și pe care nu le-am văzut
triste niciodată.

Valentin Tudor

Să vii...

Să vii în poiana unde-adăpam cerbii
Însetați de dor,
Străbătînd pădurea și desișul ierbii,
Dorurile dor.

Foșnetul pădurii pînă-n depărtare
E durerea mea;
Freamătul iubirii fără — asemănare
Plînge și te vrea

Cîntă-n orchestrarea rătăcirii mele
Cînt de împlinire;
Tăcuți ne-ascultăm, prin ierburi sub stele,
Șoapta de iubire.

Viorel T. Sălăgeanu

Motiv de imn

Orga pădurii intonează
Ecouri de imnuri străbune
Neclintiți pe cupola
Stropită cu aur.
Căci noi sîntem
Cei cărora străbunii le dară
Cheile tainelor lor.

Deschideți porțile pămîntului,
Doar cu privirea
Ne jucăm cu soarele
Dimineața în oază.
Străbunii noștri stalactite
Iar noi așteptăm stalagmite
Timpul să-și scurgă
Picături, picături...

Ghiţă Bălan-Şerban

Scrisul meu şi al celorlalţi ţărani condeieri

(Evocări şi mărturisiri)

Intr-un articol apărut în nr. 12, colaboratorul nostru Aurel Cosma a prezentat pe ţăranii condeieri, afirmaţi în presa din Banat. Articolul confirmă concluziile poetului şi filozofului Lucian Blaga : „Solul mănos, belşugul în pîine şi vin, un temperament cu multă conştiinţă de sine, s-au întîlnit pentru a creia sub inspiraţia continuă, a unui minunat peisaj, o floră culturală de o bogăţie largă". Intre cele două războaie, ţăranii condeieri au **desfăşurat o activitate susţinută, o activitate publicistică şi literară „cu** multă conştiinţă de sine", publicînd povestiri, poezii, piese de teatru, redactînd ziare şi reviste. După Eliberare, cei mai reprezentativi au continuat să scrie. Chiar în paginile revistei noastre, cititorii au întîlnit numele ţăranilor condeieri Paul Tîrbăţiu, Ion Frumosu, Petru Petrica, Ghiţă Bălan-Şerban.

In cele ce urmează vom da cuvîntul unui participant activ şi reprezentativ la mişcarea ţăranilor condeieri din Banat : Ghiţă Bălan-Şerban din fruntaşa comună Comloşul-Mare. Mărturisirile sale, dezvăluirea unor resorturi intime din activitatea ţăranilor condeieri sper că vor interesa un mare număr de cititori.

Noi am fixat un chestionar la care Ghiţă Bălan-Şerban a răspuns în scris.

A. J.

— Ce v-a determinat să scrieţi ?

— *Mobilul sufletesc care m-a determinat să scriu a fost de două feluri : pe de o parte vocaţi, ale cărei impulsuri de-am simţit încă din adolescenţă, iar pe de altă parte, imperativul social al păturei ţărăneşti căreia îi aparţineam şi al cărei exponent, prin scris, mă sileam că să-i fiu, contribuind astfel, — prin acest scris al meu — la promovarea, în lumea satelor, a unui curent de gîndire sănătoasă, o judecată dreaptă şi o orientare sigură a ţărănimii, în chestiuni sociale, economice şi politice din acea vreme.*

Mai trebuie să precizez că le făceam toate acestea, nu din dorinţa de-a deveni o „senzaţie literară" — cum au insinuat unii, pe vremuri, — şi nici de-a deveni un „ţăran-fenomen", ori din dorinţa vanitoasă de-a fi „remarcat", ci din conştiinţa fermă, că trebuie demonstrat că ţărănimea românească, nu poate rămîne la infinit „ marea mută", nu poate rămîne încremenită în situaţia de „cenuşereasă", ci îşi are şi ea exponenţii ei, care trebuie să-l afirme, prin scris, revendicările şi drepturile legitime în statul modern. Scrisul meu şi al celorlalţi ţărani-condeieri, a însemnat — cred — un gest important în perioada dintre cele două războaie mondiale, cînd ţărănimea bănăţeană (mai evoluată ca-n alte regiuni şi, deci, cu o conştiinţă mai vie), păşeşte cu condeiul în arena opiniilor, silindu-se să înlăture pe „ţăranul de sărut mîna" de pînă atunci, înlocuindu-l cu ţăranul conştient şi demn. Şi această afirmare, unde putea să se manifeste mai prestigios, mai valabil, şi mai limpede, decît în domeniul scrisului ?

— În ce publicaţie aţi publicat prima dată ? La ce revistă şi ziare aţi mai colaborat ?

— Pentru prima dată mi-am văzut publicată o povestire, culeasă din folclorul satului, în „Foaia Interesantă", suplimentul literar al gazetei „Libertatea" din Orăştie, cînd aveam vîrsta de 16 ani. După aceea am colaborat cu povestiri și schițe din viața satului în foiletonul literar al gazetei „Lumea și Țara" *din Cluj, ascunzîndu-mă, adeseori, sub pseudonimul de „Comloșanul". Redactorul ei, Sebastian Bornemisa, care era și director al revistei literare ardelene „Cosînzeana", mi-a cerut ca să le adun într-o broșură ca să le tipărească în editura poporală a aceleiași gazete. În continuare apoi, în anii maturității, am colaborat intens și îndelung, cu articole de actualitate, opinii, polemici etc, la „Cuvîntul Satelor", „Suflet nou", „Libertatea", „Poporul Român" (Timișoara), „Dacia" și „Țărănismul Bănățean", revistă aflată sub influența Partidului Comunist Român.*

— Cum a luat ființă la Comloșul-Mare revista „Suflet nou"?

— *Aci, în Banat, pe lîngă gazeta țărănească „Cuvântul Satelor", care își avea fața îndreptată* exclusiv spre sate, *se mai simțea nevoia unei publicații de acest gen, cu o ținută intelectuală mai înaltă, cu o pătrundere și în sferele intelectualității din toată țara. Și astfel, tînărul intelectual comloșan Dr. Andrei Bălan a luat inițiativa — secondat fiind de alți doi intelectuali comloșeni: Ion Ureche și Aurel Bugariu — de-a înființa „revista satului bănățean" „Suflet nou", adoptînd în colegiul de redacție și două condeie țărănești, pe Maria Dogaru și pe mine.*

Pentru apariția revistei, a fost aleasă data de 15 aug. 1934. Serbarea aceasta avea să inaugureze un capitol nou, în activitatea culturală a satului nostru, cu vechi și puternice tradiții de cultură. Revista prelua într-o formă, nouă, o tradiție de presă mai veche a Comloșului. Din acest sat își trimitea, adeseori, poetul Iulian Grozescu, articolele, poemele, și foiletoanele de critică literară revistei „Familia" de la Budapesta al cărei redactor a fost, alături de Iosif Vulcan, după cum și Vichentie Bugariu, tot de aici își trimitea caietele de istorie spre a fi publicate în paginile aceleiași reviste. Prin anii 1916-1918, deci aici își avea redacția gazeta „Calea Vieții", redactată de Nic. Brînzeu, în anii primului război mondial, „Suflet nou" prelua ștafeta acestor înaintași dedicîndu-și coloanele sale, problemelor satului bănățean, precum și chestiunilor ce frămîntau societatea contemporană, făcînd, totodată, din Comloș un centru rural de cultură și presă.

— Au mai colaborat și alte condeie din rîndurile țăranilor din Comloș sau din alte sate?

— *La „Suflet nou" a mai colaborat, din Comloș, și Maria Dogaru, țărancă autodidactă și publicistă, iar din comuna vecină, Nerău țăranul Sabin Isac, cu unele articole.*

— Cine v-a fost mai apropiat dintre țăranii condeieri?

— *Din frumosul palmares de vreo 16—18 țărani-condeieri, ce i-a avut Banatul, cei mai apropiați mi-au fost: Ion Ciucurel, din Șoșdea, Paul Tărbățiu din Comoriște. Petru Petrica din Cîrnecea, și bineînțeles Maria Dogaru, despre care se spune că a fost prima țărancă-feministă, din România.*

— Cu Petru Petrica ați purtat corespondență de-a lungul anilor? Care scrisoare de-a-lui vi se pare cea mai semnificativă? Dacă, firește, nu comitem o indiscreție.

— *Cu Petru Petrica am purtat cea mai vastă și mai intensă corespondență. Dintre toți plugarii-condeieri. Posed un „dosar Petrica" în care păstrez toate scrisorile și tot celălalt material ce mi-a trimis, în legătură cu activitatea noastră de condeieri. Mi-e greu să mă pronunț asupra scrisorii* *celei „mai semnificative", deoarece, pentru mine, este interesant și semnificativ aproape tot ce mi-a trimis fiindcă noi niciodată nu ne-am scris unul-altuia banalități ...*

— Ce părere aveți despre piesele lui Petru Petrica? La Comloșul Mare s-a jucat vreuna?

— *Piesele de teatru ale lui Petru Petrica, cuprinzînd teme specifice satului bănățean, sînt în genul lor, scrieri dramatice de valoare în perioada celor două războaie mondiale, reprezentînd un document, o mărturie a strădaniilor acestui scriitor plugar, de-a aduce pe scenă, aspecte ale unei realitățiі sociale cu multe contradicții ... La Comloș s-a jucat piesa „Păcate" de către o formație de tineri diletanți, concomitent cu opereta lui Tiberiu Brediceanu „La șezătoare".*

— Volumul de versuri „Sclavii pămîntului" al țăranului Paul Târbățiu din Comoriște (apărut în 1938) cuprinde, în majoritate, poezii politice și sociale. În ce măsură considerați că exprimă versurile țăranului din Comorîște starea de spirit a țărănimii din vremea aceea?

— *Poeziile social-politice ale lui Paul Târbățiu corespund, în mod fidel, cu aspirațiile de epocă ale țărănimii bănățene. În ele, se înfățișează setea de dreptate socială a țăranimii, inspirată dintr-un bun simț țărănesc dornic de o rînduire mai dreaptă și mai umană.*

Poeziile lui Târbățiu nu sînt idilice:
„Tu sclav al gliei, supus, umilit
De cămătari venetici, foști ciocoi
Cari, ți-au sfărîmat idealul și apoi
Un jug cu mult mai greu ți-au pregătit."
Sonetul acesta dedicat „Plugarului" se încheie cu versurile:
„Victime-ale mizeriei — vor fi lei
Cari cer dreptatea zilelor de mîine ..."

În ce împrejurări ați cunoscut pe țăranul-condeier Ion Ciucurel?

— *Fiind eu cu mult mai tînăr ca dînsul l-am cunoscut, la început numai din scris, admirîndu-i articolul său de fond, care apărea regulat, săptămînă de săptămînă, în gazeta ce o conducea „Cuvîntul Satelor". Personal, l-am cunoscut ceva mai tîrziu — devenindu-i colaborator — cu prilejul unei vizite ce a făcut-o la Comloș, fiind invitatul Mariei Dogaru, Cînd a apărut romanul său „Transformarea", eu i-am făcut o elogioasă recenzie în gazetă, ca cititor țăran, fapt care ne-a apropiat și mai mult, unul de celălalt, durînd această prietenie pînă la moartea lui, care l-a surprins, în căruța ce-l aducea de la tîrgul Vasiovei.*

— Care au fost problemele principale dezbătute în presa scrisă de țărani?

— *Aceste probleme au fost de ordin social, politic și economic. Condeierii plugari, intuind consecințele pătrunderii relațiilor capitaliste la sate, cu alterarea virtuților tradiționale, a sentimentelor și politicianismului venal, îi face să demaște aceste realități — adesea virulent și protestatar. În presa țărănească, s-au desfășurat intense campanii pentru demascarea și combaterea a numeroase simptome negative: cîrdășiile politice, luxul, risipa, înstrăinarea portului prin mahalagizarea vieții țărănești, denatalitatea etc...*

— În condițiile istorice în care s-a dezvoltat credeți că țăranul bănățean are unele trăsături aparte?

— Fără îndoială — da! Pînă la unirea din 1918, în Banat, mai mult ca-n alte părți, s-a desfășurat o mare acțiune de culturalizare a maselor sătești, corolar necesar al luptei naționale. Corurile sătești, societățile de lectură ale „Astrei", teatrul de diletanți țărani, bibliotecile acestor instituții și școala confesională, cu faimoșii ei dascăli-apostoli, au activat cu o vigoare ce nu se poate întîlni în alte regiuni. Se pot aminti numeroase exemple de țărani cu biblioteci bogate, iar abonamentele la ziarele și revistele ardelene, cele mai numeroase în Banat se puteau întîlni. Nicolae Iorga, Lucian Blaga și G. Călinescu au semnalat adeseori superioritatea pe plan cultural al țărănimii bănățene și gradul lor optim de evoluție social-economică, care le conferă această trăsătură aparte.

— Ați urmat numai cursurile primare, dacă nu mă înșel. Cum ați ajuns la nivelul de cultură de azi? Ce cărți, ce autori v-au pasionat de-a lungul anilor?

— Isprăvind cu școala primară nu am căutat să isprăvesc și cu cartea ci dimpotrivă, dragostea de carte și de slovă tipărită mi s-a mărit din zi în zi, folosindu-mă astfel de tot timpul liber de care am putut dispune cu lectura cărților de toate genurile — din care căutam să-mi măresc bagajul de cunoștințe și să-mi lărgesc orizontul de gîndire. M-a atras, în mod deosebit și lectura gazetelor și revistelor, pe care le citeam încă de pe băncile școlii — și nu fără o undă de melancolie în suflet îmi amintesc de acele zile ale copilăriei și adolescenței, cînd pîndeam de departe sosirea poștașului care aducea la casa părinților mei „Foaia Poporului Român" a lui Birăuțiu sau „Libertatea" de la Orăștie, inclusiv calendarul „Minerva" ce sosea la fiecare început de an, de peste munți.

Mai tîrziu, în anii maturității, cînd aveam pe umerii mei și răspunderea bunului mers al gospodăriei, din lipsă de timp pentru citit și informație, îmi luam cartea sau gazeta cu mine, în căruța țărănească, și în mers citeam sau studiam, ajungînd să mi se dea epitetul că sînt „plugarul carele citesc pe Homer la ... plug!"

Cărțile, care m-au pasionat mai mult, au fost extrem de numeroase, încît mi-e imposibil a le înșira pe toate în spațiul atît de limitat al acestei discuții. Amintesc totuși cu drag pe unele din ele. „Lupta în jurul unui rug" de Stefan Zweig, „Istoria Revoluției franceze" de Thomas Carlyle, lucrările lui P. P. Negulescu, „Destinul Omenirii" în 5 volume, „Geneza formelor culturii" și „Filozofia Renașterii" în două volume.

Am studiat, în perioada interbelică, în condiții relativ dificile, „Capitalul" lui Karl Marx, comentat de socialistul austriac F. Auerbach, și tot în această peroadă cred că am fost singurul țăran bănățean carele aveam abonată, ani de-a-rîndul revista de înaltă ținută intelectuală, cu ideologie de stînga, „Cuvîntul liber" a lui Tudor Teodorescu-Braniște, după cum s-a mai găsit la mine, în acea epocă, și cartea „U.R.S.S. Azi" a lui Alexandru Sahia.

— Comuna Comloșul-Mare a fost vizitată de oameni de cultură? Puteți să ne spuneți cîteva cuvinte despre întîlnirea cu Nicolae Iorga?

— Anul 1923 ... Primul război mondial era terminat cu patru ani în urmă, dar orizontul Europei era încă tulbure.

Cînd furtuna se mai potolise, se anunță vizita la Comloș a marelui profesor și istoric Nicolae Iorga, care reîntorcîndu-se de la Sorbona, unde ținuse o serie de conferințe, își manifestase dorința la Timișoara de-a cunoaște și un sat românesc fruntaș din Banat. Fu ales de către conducerea județeană Comloșul și, astfel, în 30 ianuarie — zi friguroasă și cețoasă de *iarnă bănățeană — un automobil cenușiu se oprește în fața Casei Comunale și debarcă dintrînsul pe impunătorul om și dascăl Nic. Iorga, unde-l aștepta o mare de capete, avînd la mijloc notabilitățile satului. Toată lumea ovaționează, își agita căciulile, toți se închină și pe fețele tuturor, era săpată bucuria și fericirea că trăiesc o zi mare, cînd o asemenea personalitate ne face cinstea de-a vizita acest sat. Corurile cîntau, clopotele celor două biserici sunau ca-n zile de praznic, iar muzicele și bandele de lăutari localnici, cîntau marșuri, însoțindu-l cu mîndrie și bucurie pe acest Mare-Dascăl, pînă-n sala mare a ospătăriei comunale.*

După cuvîntul de salut, i se prezintă marea și istorica Evanghelie a bisericii românești, unde eruditul profesor își depune autograful, dedesubtul următoarelor rînduri :

„Națiile se țin prin sporul lor de muncă și de oameni,
prin belșugul lor de suflete, prin prisosoul lor de muncă !
Cu cît nu sporește, nu e îmbelșugare și nu prisosește,
ele nu pot să-și acopere locul lor supt soare !/"

Urcat apoi la tribună, în fața sălii arhipline, cu falnicii țărani comloșeni, Nic. Iorga, cu ton lin și cald la început, îndeamnă poporul la iubire frățească și unire.

Îl îndurerează și îngrijorează natalitatea redusă a comloșenilor (sistemul de un copil) prin care sîntem în pericol de-a pierde procesul demografic, pe lîngă observațiile făcute cu prilejul vizitei ce ni s-a făcut, ajuns la București, scrie în gazeta sa „Neamul Românesc" un articol de fond răsunător cu titlul „Banatul se sinucide !".

— Ați lucrat mereu la cîmp. Cum v-ați cîștigat timp pentru citit ? Cînd vă scriați articolele ?

— Așa cum a scris Gabriel Țepelea în cartea sa „Plugarii condeieri din Banat", referindu-se la scrisul nostru :"... ziua la plug, iar noaptea redactori !". Îmi scriam articolele seara, după ce închideam poarta pînă la ceasuri tîrzii, sau, uneori, chiar în timpul zilei, la arat, cînd slobozind la amiază, caii ca să-și mănînce toianul de nutreț, eu retrăgîndu-mă la o parte, spre a-mi scrie ciorna articolului ce trebuia să apară în numărul proxim al revistei sau gazetei, fiindu-mi urgent solicitat de redacție. Timpul pentru citit era, cu predilecție iarna, cînd gerul desena arabescuri pe geam și zăpezile ne alungau în casă, punînd capăt oricărei activități în afară, în marele atelier al Naturii...

— Înflăcărat de generoase idei, ați militat prin scris pentru dreptate socială, pentru prețuirea și respectarea demnității omului de la sate. Multe din ideile pentru care ați militat s-au înfăptuit azi. Ce a însemnat publicistica în viața dumneavoastră ? Ce satisfacții v-a adus „patima scrisului" ?

— Publicistica, în viața mea, a fost realizarea unei vocații imperioase de-a scrie, împlinirea personalității mele, pe plan intelectual — dar și lupta pentru realizarea idealului de emancipare social-economică și morală, a semenilor mei. Satisfacțiile ce mi le-a adus „patima scrisului" nu au fost acelea de-a mă face „statuie", cum spune calamburul poetului Topîrceanu, ci acelea pe care ți le oferă anumite succese ale scrisului tău, văzînd că el s-a mișcat pe coordonate juste, iar ideile pentru care am militat, le văd înfăptuite în realitatea concretă de azi.

— La ce lucrați acum ? Ce manuscris aveți pregătit pentru tipar ?

— Am lucrat împreună cu doi intelectuali din sat — profesorul Silviu Bassu și profesoara Maria Băbău — la întocmirea unei monografii istorice a Comloșului. În afară de aceasta, mă străduiesc să-mi aștern pe hîrtie,

anumite amintiri — ceva în genul scrierii „Lumea prin care am trecut" a lui Slavici — evocînd printre altele pe acei oameni de seamă și scriitori cari au vizitat Comloșul, și modul cum s-au oglindit în mintea și sufletul meu, personalitatea lor fizică și intelectuală. De-a lungul anilor s-au perindat în vizită la noi Nicolae Iorga, Octavian Goga, Vasile Goldiș, Otilia Cazimir, Cora Irineu, Gala Galaction, precum și scriitorul francez Melchior de Voguë, însoțit fiind de fostul președinte al Austriei, baronul Hainisch. Penultimul din această listă, adică scriitorul de Voguë m-a impresionat prin verva, viabilitatea și voiciunea sa spirituală, cu toate că pe atunci nu aveam decît douăzeci de ani. A lăsat, în amintirea trecerii sale prin satul nostru un autograf, pe una din filele albe a Evangheliarului, sub următoarea inscripție: „În numele fraternității latine, am vizitat acest frumos și elevat sat românesc".

— Cum v-ați documentat pentru Monografia Comloșului-Mare și ce reprezintă această lucrare pentru activitatea dumneavoastră publicistă?

— Documentarea, am făcut-o consultînd o vastă bibliografie românească, maghiară și germană, cît și cercetările pe teren. În privința bibliografiei informative și orientative, avem un drum bine bătătorit de unii înaintași ai noștri, existînd scrise și tipărite următoarele scrieri istorice, cu caracter monografic: „Monografia comunei Comloșul-mare" de Gh. Cotoșman, „Istoria ramânilor de la Mureșul de jos" de Vich. Bugariu, „Geschichte der Gemeinde Gross-Komlosch" a lui Martin Kurzhals în limba germană, precum și fascicolul „Dies Festi" a lui Dr. Ștefan Cioroian. Pentru activitatea mea publicistă, înseamnă un jalon important pe drumul scrisului meu, care doresc — sincer spun — să nu fie ultimul...

— Ce ecou a avut în comună, emisiunea de la televiziune dedicată celor „trei țărani condeieri"?

— Un ecou larg și impresionant de favorabil, peste așteptările mele! Cu cîteva zile înainte de data și ora emisiunii pe micul ecran, a filmului de scurt metraj „Trei țărani condeieri", cîțiva din profesorii de pe lîngă Școala de zece ani au adunat sutele de elevi în sala festivă a școlii și, acolo, au fost puși în temă toți elevii, asupra semnificației acestei emisiuni, cerîndu-li-se totodată ca la ora respectivă să caute cu toții a fi prezenți la televizor, ducînd și încolo, în sat „vestea bună" cînd un țăran din satul lor apare pe micul ecran. S-au întocmit și afișe cu text ce anunța evenimentul aceasta, fiind fixate pe locurile mai cercetate de săteni.

— Cum se continuă azi la Comloșul-Mare tradițiile de cultură? Aveți și un cenaclu?

— Pe peretele frontal al casei în care s-a născut Iulian Grozescu s-a fixat placa comemorativă, iar în anul acesta, 1972, împlinindu-se o sută de ani de la moartea lui, se vor organiza serbări comemorative la Comloș și Timișoara. S-a luat inițiativa ridicării unui bust poetului și publicistului. S-a mai luat inițiativa de-a comemora și pe scriitoarea bănățeană Emilia Lungu-Puhallo, originară din Comloșul-Mare, confecționîndu-se și pentru dînsa o placă comemorativă. O placă comemorativă se va aplica și pe casa unde și-a avut redacția — timp de cinci ani — revista satului bănățean „Suflet nou". Avem și un cenaclu literar „Iulian Grozescu" în cadrul Școlii de zece ani, care redactează bilunar o gazetă de literatură „Suflet nou", evocînd titlul revistei de odinioară cu același nume.

Dumitru Stancu

Pasărea

lui Dimitrie Stelaru

Va să vii din pîcla vieții
Prin zăpezile ce ard
Cu ochiul aprins de ghețuri
Și cu inima catarg.

Pasere ce lin ți-e zborul
Cu tristețea ta pe aripi
Trece clipa, trece dorul
Trece visul minții stoic,

Ci de atîta drum e veşnic
Ochiul tău, sclipire fadă
Duci pe aripi tot neantul
Ca pe o spadă.

Vine iulie și toamna
Îți duci zborul către stele
Eu îmi duc nemărginirea
Vieții mele.

Ci e atît de mic pămîntul
Zborul tău nici că îl vede
Va să fie în pîcla morții
Ochiu-ți verde.

Ion Popa

Întoarcerea cocorilor

Pe cînd eram un copil, tăcut
Și visător din cale-afară,
Vă urmăream cocori, exodul mut —
Triunghi de vis cum zboară.

La marginea copilăriei mele
Voi ați rămas ca o icoană
Pe care o brumam cu stele
În fiecare toamnă.

Și-am năvălit apoi în veac
Cu setea ciutelor de zări,
Spre echilibrul ierbii leac
Pierdutelor voastre plecări.

Înalț iar ciocîrlia ochilor
În violinul cer de-april
Și-aștept întoarcerea cocorilor
Cu ochii uimiți de copil.

Florentin Popescu

De dragoste de țară

Un cer rotund de aripi și lumini
peste grădini nălțat și peste munți
îmi umple dimineața-n cîntec
cînd te rostesc, cînd te întîmpin, cînd te laud
și cînd prin tine cresc rodindu-mă și eu
cum se rodesc în glii semințele de grîu
pe bărăganele-ți de aur, țară.
Noi creștem nalți lîngă păduri și ape
prin timpuri și istorii și prin lucruri
se umple zarea-ncet de frunze
de poame și de rod și soare
și-ți ducem bărbătește în lumină
gloria ta și numele și chipul, țară!

Pavel Petroman

Mă lupt cu timpul

Mă chinuie o dorință de ani :
Detașarea de timp,
Anotimp
Omniprezent
și conștient
Lupt cu fiecare clipă ruptă din timp
și din mine
s-o rup cu el de tot, bine,
dar nu pot
oricît și oricum mă socot,
nu pot,
fiindcă mi-o ia înainte
ca vîntul,
ca gîndul
și-aleargă scînteie
pe Calea Lactee
în noapte.
El fuge
și cu toate acestea
îl urmez.
Îmi urmez clipa
țesută în el —
covor.
Mă-ncaier cu timpul
la luptă de zor.
Mă lupt cu vremea să devin petală
în corola de minuni a lumii,
un fir de aur
în covorul fermecat
țesut de clipe
meteori căutați
să explice originea universului.
Mă lupt cu timpul...

Miodrag Miloș

Metamorfoze

Dau cu piciorul în plăci de-aramă
și mă întreb:
Sînt frunze oare?
Poate, undeva primăvara se destramă
sau se petrec
metamorfoze în mine?
Nu văd bine.
Ochii nu vor să mai zîmbească
aramei care-ncearcă
inima să-mi zdrelească.

Ionel Baba

Din rîndul vieții

Fuga noastră lasă-n urmă rîndul vieții
Cînd viața n-are rînd se pierde tinerețea
Și razele cu pașii dimineții
Rămîn nepăsătorii sardonicului rînd.
Cînd îndoiala aș vrea treptat să o suprim
Exultă viața dar nu rîde,
Ea însăși este stema mea.

orientări

Andrei A. Lillin

Temă cu variaţii de prin milenii, veşnic actuală

Pe o pagină mustind de subtext a satirei *My Family and Other Animals*, entomologul Gerald Durrel, fratele mezin al lui Lawrence Durrel, îl surprinde pe romancier într-o fază critică a elanului creator din timpul şederii lor pe insula Korfu. Vom transcrie în cele de mai jos. Pînă atunci fie-ne îngăduite cîteva scurte observaţii introductive. Cunoaştem astfel din chiar opera lui Lawrence Durrell importanţa mediului mediteranian pentru creaţia sa, cu vastele sale orizonturi maritime, sociale, politice şi culturale, întru stăpînirea cărora el se străduieşte să ajungă la o interpretare personală a relaţiei einsteiniene între spaţiu şi timp. „Literatura modernă nu ne oferă unităţi", specifică el în *Notele introductive* la romanul *Balthazar*, romanchie din ciclul *Alexandria-Quartet*. „De aceea, slujindu-mă de ştiinţa zilelor noastre, încerc să scriu un roman în patru etaje care se bazează pe teoria relativităţii." Reţinem de aici mai ales ideea **„etajării"** epico-interpretative a realităţii. În momentele surprinse de iscusit-ironicul Gerry, problematica relaţiei subiect-obiect, spre rezolvarea artistică majoră a căreia tinde romancierul, se află aşa-zicînd, în stare larvară. Tema centrală a paginii — dinamica ei simbolic-sacrală — este însă, cum vom vedea, mai mult decît întîmplătoare iar concluziile ce se impun caracterizează, după părerea noastră, un vast strat social şi cultural al Angliei contemporane.

Iată pagina : „Trei vlăjgani au transpirat şi gîfîit din greu jumătate de ceas pînă au reuşit să aducă în casă geamantanele lui Larry, în timp ce Larry s-a tot învîrtit în jurul lor diriguind acţiunea. Unul din geamantane a fost chiar atît de uriaş încît a trebuit să fie expediat de-a dreptul prin fereastră. Cînd în cele din urmă toate s-au aflat la locul lor, Larry a petrecut o zi fericită cu despachetatul şi, în curînd, camera sa s-a umplut în aşa măsură de cărţi că n-a mai fost posibil să intri în ea sau să ieşi din ea. Larry, după ce a înălţat în juru-i adevărate bastioane de cărţi, s-a aşezat în faţa maşinii de scris, venind între noi cu priviri absente numai la ora prînzului. Dar într-o dimineaţă s-a înfăţişat pe neaşteptate într-o adevărată stare de surescitare : un ţăran îşi legase măgarul tocmai de gardul viu al grădinii noastre iar mîrţoaga cenuşie îşi ridica la intervale egale capul, lăsînd să i se audă ţipătul jalnic.

— Spuneţi-mi, vă rog, nu cumva găsiţi şi voi că e de-a dreptul ridicol dacă generaţiile viitoare nu-mi vor cunoaşte operele fiindcă o brută şi un tîmpit şi-a legat în chişiţă animalul exact sub fereastra mea, ne întrebă Larry.

— Bine, iubitule, de ce nu-l duci în altă parte, dacă te deranjează?

— Dragă mamă, nimeni nu-mi poate pretinde să-mi cheltuiesc energia gonind măgari în livada de măslini. Am dat în el cu o lucrare de popularizare despre secte creștine, ce alta aș fi putut face?

— Sărmanul animal este legat! Nu-i poți pretinde să-și deslege singur piciorele, observă sora noastră Margot.

— Ar trebui să se interzică prin lege că asemenea animale necurate să fie parcate în preajma caselor. N-ar coborî careva dintre voi ca să-l îndepărteze?

— De ce am coborî? Pe noi nu ne conturbă, interveni acum Leslie.

— Baiul în familia aceasta e absența ajutorului reciproc. Nimeni n-are grijă de ceilalți, stabili în urma acestora cu amărăciune Larry.

— *Tu* n-ai grijă de ceilalți, îi replică Margot.

— Este vina ta, mamo; n-ar fi trebuit să ne crești atît de egoiști.

— Să știi că-mi placi, ripostă mama. Eu niciodată n-am făcut așa ceva.

— Cu toate acestea, n-am fi atît de egoiști dacă n-am fi crescuți egoiști, se încăpățînă Larry." (op.c.p.35 și u.).

Actul de creație literară, opera literară, curentul literar, oricîte progrese ar face lingvistica matematică, nu vor putea fi formalizate și axiomatizate nici în viitor după modelul unor dscipline deductive. Totuși, aceasta nu exclude ca, în împrejurările date, comportamentul clanului Durrell, pornind de la situația cu caracter epizodic din pagina de mai sus, să fie supus unei analize caracterologice pentru care ne putem imagina oricînd și un corolar psihometric cu coeficienți precis determinați.

Izbește de la prima lectură atitudinea pasivă a tuturora în „problema" îndepărtării patrupedului cenușiu. Care să fie explicația? În orice caz, cinci indivizi, diferiți ca temperament, inclinații, interese particulare, vîrstă, poziție în familie, experiență de viață etc, manifestă în fond, în aceeași problemă aceeași atitudine, camuflînd faptul doar prin mici „gesturi" verbale, mai mult sau mai puțin convenționale. Astfel Mrs. Durrell prin momente de consternare matern-dojenitoare, Margot prin compasiune ipocrită, Leslie prin bravare, iar Gerry printr-o filozofică retragere pe post de observator. Să fie chiar numai din egoism, după cum o subliniază cu iritare Larry? Dar pe el ce-l împiedică să-l îndepărteze pe cenușiul patruped? Comoditatea? Acest gen de comoditate îi produce însă numai insatisfacții și stări de nervi, iar restabilirarea echilibrului sufletesc necesar creației, după discuția fără ecou practic cu ai săi, rămîne pe multe ore sau zile îndoielnică.

Revenim aci la ideea „etajării" epico-interpretative a realității din citatele note introductive la romanul *Balthazar*. După părerea noastră asemenea idei nu se nasc întîmplător. Ele au la bază o condiționalitate precisă căreia i se subsumează variați factori materiali și spirituali, unii cu o îndelungată istorie în experienta popoarelor. Raportînd ideea la cazul de mai sus, credem a fi îndreptățiți a ne pune în fața comportamentului clanului Durrell în problema îndepărtării măgarului următoarele întrebări:

— Oare pasivitatea celor cinci nu trebuie interpretată ca o tipică criză de autoritate? Altfel zis, convertirea în afect cu caracter convențional întîlnită în epizod la toți membrii clanului Durrell nu camuflează ea o stare de agresivitate primară reprimată? Abordăm prin aceasta o problematică bogată, pe care, fără s-o simplificăm, o vom lămuri mai cu folos dacă recurgem la metoda analitică ce decurge din chiar ideea „etajării" formulate de Lawrence Durrell. Despre antecedentele sale istorice doar atît: Încă din prima parte a secolului trecut, C. G. Carus a stăruit asupra unor corelații dinamice *sui generis* între conștiință și inconștient. Astfel, după observațiile sale, un grad înalt de conștiință de sine îl scutește pe om atît de influența subconștientului propriu cît și de aceea a subconștientului colectiv. În schimb, cu cît conștiința de sine a individului este mai slab dezvoltată, cu atît viața sufletească, *în* care și *prin* care totalitatea existenței se manifestă în varietatea factorilor, săi este mai receptivă față de mișcarea lumii din afară, cu agresivitatea, istabilitatea și violența manifestărilor sale. În consecință, în primul rînd starea nervoasă, aproape de isterie, a lui Larry Durrell, nu mai puțin pasivitatea alor săi în împrejurările arătate, nu trădează nimic din acel „selbstbewusster Geist", de care vorbește C. G. Carus. Mai mult, comportamentul lor verifică întru totul paradoxul din 1913 al lui H. Poincaré, formulat într-o discuție cu B. Russell, paradox după care nu există epistemologie și logică independente de psihologie(1). Cu alte cuvinte, varietatea aparentă a gesturilor de camuflare specifice crizei de autoritate din adîncul conștiinței lor arată cît de inconsistentă este logica comportamentului lor, atît de la individ la individ, cît și în totalitatea lor. Mai mult, de la Mrs. Durrell la Gerry Durrell, pe linia descendentă a vîrstei, se poate urmări cu ușurință în experiența cunoașterii o acuzată varietate de atitudini : de la jucată degajare (Mrs. Durrell), la superioritate moralizatoare (Larry Durrell), la suficiență batjocoritoare (Leslie), la ingenuitate fictivă (Margot) și, final, la juvenilă observație critică (Gerry Durrell).

Se impun în continuare următoarele întrebări : Care sînt straturile slab apărate ale conștiinței rol ? Ce simbolizează fiecare gest de camuflare aparte ? În ce măsură conștiința colectivă este angajată mai mult sau mai puțin profund față de aceste gesturi simbolice ? Iar odată criza declanșată, care este calea întoarcerii la starea normală ? Vom obține răspunsuri cît mai convingătoare la aceste întrebări, dacă în analiza problemelor pe care le involvă pornim la drum mai ales de la următoarele considerații : Membrii clanului Durrell, comportîndu-se cum știm, se complac în mod tacit în a juca teatru. Teatru de proastă calitate, concedem ! Nu mai puțin adevărat este că și în acest sens ei se supun cu desăvîrșire legii rolului. Or, estetica modernă, după cum știm, investește noțiunea de rol invariabil cu accepția de „prezență reprezentată". Cu alte cuvinte, a „juca un rol" înseamnă a „reface" un caracter, rămînînd ca structurile reprezentate să fie clasate adevărate sau false în raport cu tipul ideal postulat. Revenind de aci la carențele caracterologice semnalizate în cele de mai sus, în privința logicii comportamentului membrilor clanului Durrel, trebuie să subliniem în primul rînd inadvertența între tipul ideal postulat și realizarea sa superficială. Deslușim în locul spiritului de explorare specific omului contemporna, avid de tot ce e dincolo de datele obișnuite ale existenței, o nemărturisită frică tocmai de datele realității subliminare ale vieții. Să adăugăm că acest gen de frică este caracteristic mai ales pentru micul burghez cuminte, așezat, ordonat, — : ființă de serie, fără suportul unei cunoștințe individuale reale și deci fără discernămîntul necesar în problemele vieții, fie ele probleme mici sau mari. Și nu întîmplător, straturile cele mai slab apărate ale conștiinței lor il formează straturile diferitelor mneme, printre care, în primul rînd, cele legate de sfera sexuală, întîlnirea lor cu simbolurile vieții sexuale iscînd în existența lor totdeauna scene tragic-comice.

Vom urmări în cele ce urmează, înainte de a propune o încadrare axiologică a diferitelor gesturi de camuflare ale membrilor clanului Durrell, itinerarul istoric al simbolului fundamental care le stîrnește panica, fiind convinși că printr-o scurtă analiză a transfigurărilor pe care le-a suferit în arta ultimelor patru milenii, îi vom lămuri funcția în *understatement*-ul clanului Durrell. Totodată, datele acestei analize ne vor permite să urmărim și seria transferelor din cadrul gîndirii artistice „etajate" a lui Lawrence Durrell, de la psihologie, la axiologie și mit.

Originea cuvintelor *onos* în limba greacă și *asinus* în limba latină este pînă astăzi nelămurită. Se presupune un preindoeuropean *athôn* care însă rămîne problematic. Din lat. *asinus* s-a format fr. *asne* și *âne*. Tot din *asinus*, prin intermediul unui gotic *asilus* s-a ajuns la germ. *Esel* și ags. *esol*. Animalul, bine cunoscut lumii mediteraniene, pare a fi rămas necunoscut la nord de paralela 45. Semnificativ, mai departe, că în limbile franceză și germană de accepțiunea termenilor se leagă o nuanță iremediabil peiorativă. Aceasta arată că receptarea patrupedului cenușiu de galo-francezi și germani s-a fă-

---

1) *Henri Poincaré* : Dernières Pensées, p. 135.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

cut numai după ce valentele simbolice originare din lumea mediteraniană au fost, în urma unor transferuri lesne de urmărit, umbrite, răstălmăcite și uitate.

Iată cîteva din aceste valențe:

a) încă din cele mai vechi timpuri, în Egipt, măgarul este un animal domestic foarte utilizat. Ca să-i putem înțelege importanța economică trebuie să amintim că în Egiptul faraonilor cămila a fost aproape necunoscută iar boii, ca animal de tracțiune, din cauza climei toride, n-au putut fi folosiți pe traseuri mai lungi. În consecință, măgarul se numără printre cele mai rîvnite animale domestice și prăzi de război. De pildă, faraonul Sahurî, din dinastia V, se laudă a fi luat o pradă de război. de 223 400 de măgari. Monumentele gliptice egiptene îl arată în variate folosințe (printre altele la treierat), dar nu și ca animal de călătorit, măgarul fiind considerat „dușmanul zeilor mari" fiind atribuit lui Seth, stăpînul pustietății și ciulinilor. Din timpurile cele mai vechi i-a devenit proverbial și priapismul anarhic, acesta fiind înțeles simbolic în antiteză cu palingeneza ciclică a lui Osiris, zeul vegetației în continuă înnoire;

b) se știe însă că în ciuda unor repetate încercări de a feri panteonul „zeilor mari" de contaminări chthoniene, în practica religioasă de-a lungul Nilului inferior se înregistrează mereu din nou o reîntoarcere la zeii „minori" cu chip animalic, dictată de masele largi ale populației care nu s-au putut desprinde niciodată de experiența multiseculară, diurnă si nocturnă, a theriomorfismului specific deltei Nilului. Fenomenul nu este pe deplin lămurit nici pînă astăzi. Se ține însă seama de originea totemică a acestor zei cu capete de animale, printre care un reflex tîrziu al „zeului cu cap de măgar" ni-l păstrează mitul regelui Midas;

c) să amintim printre omologările între un zeu superior si zeul cu cap de măgar aceea între Kronos și Onos (*Salmazius* 754). La baza ei se găsesc următoarele credințe și dogme: După un vechi mit fenician transmis de Damascius (Paragr. 125-ter), la originea cosmosului se află timpul: Kronos. De aici, în vechiul calendar mediteranian a existat multă vreme un paralelism fundamental între săptămîna planetară de șapte zile și dominanta ei „planeta cea mai înaltă" Kronos-Saturn, căruia, în lista animalelor simbolice a lui Kelsos din *Logosul adevărat*, îi corespunde măgarul. Numai tîrziu, cînd sub influența cultului lui Mithras începutul săptămînii planetare se mută în casa planetară a lui Helios, se ivesc o seamă de legende heuristice care glăsuesc în defavoarea lui Kronos-Onos, iar în cele din urmă, după afirmarea creștinismului, cultul lui IHVH este combătut mai vîrtos printr-o contaminare cu iz peiorativ între IHVH și Onos (**Tertullian.** Apologeticum, cap. 16;

d) se păstrează, totuși, de-a lungul întregului ev mediu, cu crucifixele cu cap de măgar, folosite în diferite culte gnostice și manichee, și tradiția esoterică a vechei omologări între Kronos și Onos, cu multiple aplicații în fiziologia mistică, alchimia și medicina populară. De pildă, după Firmicus (*Mathesis* I, 152) Kronos-Saturn este cauza pielei bogat pigmentate; după Pseudo-Apuleius, sub influența lui Kronos-Saturn se colorează zambila de un albastru închis etc. Adăugăm că după credințele alchimiștilor rezumate de Agrippa de Nettesheim (*De occulta philosophia,* îndeosebi în *Scala septenarii*) lui Kronos-Saturn i se atribuie printre metalele fundamentale plumbul, printre pietrele prețioase și semiprețioase enigmaticul „Onychinus", iar printre păsările nesupuse omului „uppupa": pupăza. Ciclul omologărilor se încheia însă în geografia mistică a trupului uman cu identificarea lui Kronos-Saturn cu „nara dreaptă" și cu „piciorul drept". Semnalăm aci că după geografia mistică indică nara dreaptă „ida" comunică cu lumea selenară. Faptul ar putea deruta. Știm însă că simbolul astronomic al lui Kronos-Saturn, folosit încă și astăzi în știința cerului, are ca componentă de bază semicercul lunar;

e) originea selenară a simbolului astrologic al lui Kronos-Saturn ne întoarce încă o dată la caracterul primar de zeitate chthoniană a lui Seth, frate-adversar al solarului Osiris. Adăugăm aci că în practica pătratelor magice, lui Kronos-Saturn îi corespunde pătratul elementar de nouă căsuțe, cu numerele de la 1 la 9 dispuse astfel ca suma adunată în toate direcțiile să fie totdeauna un multiplu a lui 9; mai departe, ca în vechea limbă egipteană, poate încă din perioada aziliană (2), radicalul numărului 9 este identic cu radicalul cuvîntului „nou" respectiv cu radicalul termenului care, în calendarul selenar egiptean indică serbarea „lunii noi" crai nou /. Coincidenţele acestea nu sînt întîmplătoare, impunînd un studiu serios între *termenii corespunzători din celelalte culturi* mediteraniene, în frunte cu cea romană, de la care cu siguranţa tradiţiile semnalate au luat o nouă iradiere la toate popoarele europene la nord de paralela 45, tributare culturii latine;

f) În piesa *An Midsommer Nights Dream* de W. Shakespeare motivul apare într-o transfigurare de înaltă ţinută artistică în scenele între Pck-Bottom-Titania. Izvoarele nemijlocite, folosite de Shakespeare, în frunte cu lucrarea *The Discovery of Witcharaft* de Reginald Scot din 1504, sînt identificate. La fel s-au cercetat şi stabilit şi diferenţele între versiunile succesive ale piesei, mai ales între textele din 1592 şi 1598. În prima din ele Puck se numeşte încă Robin, fapt care permite să i se cunoască mai direct caracterul de spirit elementar solar „holegoblin". Asemănător şi Titania poate fi identificată după Ovid (Metamorfoze III, 173) cu sora titanului Sol. În al treilea rînd, Oberon este, după unele etimologii, un zeu celtic al zorilor (lat. alba, fr. aube). Ciclul solar în felul acesta se încheie armonios. Bottom, dimpotrivă, cel împodobit prin vraja lui Puck cu un cap de măgar, ne apare în interpretarea shakespeareană ca chintesenţa omului „fool of nature". Totodată în literatura europeană cu Bottom apare pentru întîiaşi dată, dacă nu ne înşelăm, motivul omului mosor, căruia Kafka în Odradek îi va descifra în cele mai mici amănunte mecanismul;

g) la opusul concepţiei solare shakespeariene, misele negre descrise de Donatieu Alphonse Francois Marquis de Sade în romanele sale *Justine* (II, 239 et s) şi *Juliette* (III 35, 147 şi V, 1) exaltă aspectele satanice ale cultului priapicului Kronos-Onos. Demonismul scenelor descrise de Marchizul de Sade rămîne totuşi la suprafaţă. El surprinde mai de grabă unele manifestări insipide ale perversităţii decît telurismul cultului, străveziu în legenda regelui Midas care, înainte de a porni să cucerească depărtările, se identifică total cu Onos, punîndu-şi urechi de măgar. Cu alte cuvinte, la fel cum în cultul phallic al lui Dionisos din epoca de decădere a elenismului, măgarul nu mai este decît un atribut subînţeles şi în misele negre din *Justine* şi *Juliette* el este desmoştenit de înfricoşătorul *tremendum* cu care fusese împrejmuit zeul priapic al începuturilor;

h) răbufnirea motivului în romanul postromantic, la Jacques Souffrance *(Historie de Magadaleine Bavenţ, f. a.)* J. K. Huysmans *(En route,* 188, *La bas,* 1891) sau Jakob Wassermann *(Renate Fuchs,* 1900) nu mai prezintă acelaşi interes. Văzute de aproape, aceste romane nu sînt decît reflexul unei realităţi civice teribil de aplatizate, înviorată în mod artificial de înclinaţii, tradiţii şi practici extravagane. Atmosfera încărcată şi stătută a acestor opere, specifică decadentismului, o regăsim şi în „mlaştinile viţiului" din *Craii de curtea-veche.* Socotim totuşi că e fundamental greşit dacă termenul „crai de curtea veche" este interpretat vulgar sociologic ca „haimana, pungaş, derbedeu, desfrînat" (3). Paşadia, reîncarnarea „mamzer-ului din Talmud" (mai precis, din *Deuteronom, XXII, 2),* este un crai superior. După cîteva nopţi petrecute cu atotputernica soţie a unui preşedinte de consiliu, putîndu-se spera în posesia puterii rîvnite, el se retrage în urma unei iluminări neaşteptate, renunţînd la mărire, în interioarele sale păzite de sfincşi baroci. Pirgu, reprezentantul priapismului, pe de altă parte, existenţa căruia pare a fi finalizată exclusiv de „mărunt curajoasă absurditate" cîntată în *Sărbătorile măgarului* din *Aşa grăit-a Zarathustra* (IV,18), ne prezintă o categorie diferită de crai: Paşadia — cel lipsit de „vanităţi subalterne" spune iar Pirgu — cel cu ţeţaca cadînele şi pitpalacul în Crucea-de-Piatră apune, viitor epitropic la biserică şi la bătrîneţe, după călugărire, protopsalt la schitul lui Darvai. Evident, poziţiile contrare pe care se află ei presupun nu, pur şi simplu, o altă bază

---

2) *Ed. Piette*: Les Galets Coloriés du Mas-d'Azil, 1896, planşa XX, figura 11, atestă vechimea preistorică a acestor simboluri.

3) Dicţionarul limbii române literare contemporane, vol. I, p. 568; „crai nou", citat tot aci, are altă origine etimologică.

etică și o altă teleologie a faptelor ci, laolaltă cu ele, un alt grad de inițiere în legile „căii malthusiene" a existenței umane. Și nu întîmplător, eclecticul M. I. Caragiale a înscris în fruntea ultimului fragment din *Spovedanii*, care lămuresc definitiv aceste diferențe, drept motto versetul XVII, 9 din Ieremia: „Profundum est cor super omnia — et homo est — et quis cognoscet eum?" — mai ales că așa, în limba latină, valoarea sa simbolică iese și mai profund în relief. Numai că dimensiunea mitică a „căii malthusiene" nu se evidențiază cu suficientă claritate nici așa. Ea nu rezultă din simple citațiuni. Intuind faptul, Mircea Eliade în *Lumina ce se stinge* (1934) a încercat să remodeleze datele ritualului; recunoscînd însă din timp insuficiența structurală a eroilor săi, nu le permite să „pctolească pe loc" pîrjolul pe care-l iscă. Mai cert conturată, dimensiunea mitică a priapismului apare în romanele *Tropicul cancerului* (1934), *Tropicul capricornului* (1939) și *Sexus* (1949) de Henry Miller, prietenul de mai tîrziu al lui Lavrence Durrell. Idolatrizarea următoare a erosului la amîndoi se îndreaptă totdeauna împotriva frivolității și ipocriziei, demascîndu-i mecanismele și tertipurile. „A band new world": „o nouă lume în flăcări" sună vindicativul mesaj personal al lui H. Miller, iar starea apocaliptică din care ea trebuia să se nască, nu rămîne în romanele sale pur și simplu „un act clovnesc de acuzație" („a clownish indictment") al dezastrelor cauzate de tehnocrația contemporană.

Aplecat asupra materialelor de viață transfigurate în romanele ciclului *Alexandria Quartet* Lawrence Durrell se străduiește cu deosebită sîrguință să reconstruiască pe soclul unor tradiții mediteraniene manifestările erosului într-o lume pluriformă, de colonizatori și băștinași afroasiatici. Operația este încoronată de succes numai și numai fiindcă în frămîntările procesului creator, romancierul păstrează în fața ochilor un *eidos* viu și clar. Altminteri, timpul ar exercita asupra materialului investigat aceeași acțiune corozivă, pe care pildele filozofice grecești o simbolizează prin acțiunea măgarului din legenda lui Oknus —: patrupedul cenușiu distruge între două țipete semiarticulate, subliniate poate de cîte o lovitură zdravănă de copită, împletitura sîrguincioasă a stoicului său stăpîn. Pentru Lawrence Durrell, acest *eidos* theandric este mult subliniata „family honour", pe care o atribuie eroilor săi din clanul Hosnani. Nu vom susține, bineînțeles, că între clanul Durrell și clanul Hosnani există în afară de acest spirit al „onoarei familiare" vreo asemănare în plus. Nu mai puțin, conviețuirea îndelungată cu ai săi în afara Albionului l-a pregătit pentru ca să identifice solidaritatea familiară cu însuși izvorul continuității în timp și spațiu a tuturor valorilor morale, legate de existența omului. Geneza acestui *eidos* se poate urmări și în scrierile premergătoare a marelui său roman ciclic. Bunăoară, tematica fundamentală a jurnalului său *Bitter Lemons* (1957) o formează „construirea domiciliului" — tematică regizată încă de pe primele pagini în așa fel ca „zădărnicia" străduințelor sale să evidențieze pe deplin șubrezenia pozițiilor militare și politice ale leului britanic în bazinul răsăritean al Mării Mediteraniene.

Din cele de pînă aici se desprinde și răspunsul nostru la întrebarea, în ce măsură membrii clanului Durrell se simt angajați în straturile mai adînci ale conștiinței lor față de simbolul lui Kronos-Onos. „Gesturile" cu care-și camuflează reacțiile intime față de „prezența" priapicului patruped în preajma casei apar la prima vedere a confirma existența unui multiplu, nu a unității. „Egoism" se chiamă după Larry acest multiplu. Dacă i-am opune cu valoarea *eidosului* „altruismul" n-am avea totuși decît o unitate formală, raționalistă. Din teza și antiteza conceptelor, prin urmare, nu putem afla nimic real despre această „familie", aparent dezbinată, fiindcă ea nu trăiește din antinomii. După cum am văzut, comedia pe care și-o joacă reciproc în cuprinsul paginii la care ne referim urmărește un scop nemărturisit: tăinuirea *termendum*-ului gață de simbolul încărcat al originii. Care atunci este calea restaurării conștiinței lor astfel ca din acest *tremendum* să răsară acceptabil pentru toți chipul luminos al eidosului?

Pentru platonism semnificativă a fost distincția incisivă și netă pe care o face între model și copie. Mai departe, modelul nu este conceput ca unitatea absolută a experinței sau sinteza unei serii de acte de cunoaștere. Modelul este din contră reperul unei cunoaşteri de altă natură decît cea ştiinţifică sau filozofică. Încă la Apuleius, în *Măgarul de aur* (XI,3), eidosul are astfel un caracter de mare stabilitate. În consecinţă restaurarea eului, conceput ca un act de iniţiere, nu se poate săvîrşi decît prin confruntarea iniţiatului cu un model imuabil.

„Fiecare om poartă în sinea sa un model animalier, tainic străveziu ca filigranele unei foi de hîrtie", spune pe urmele lui Otto Weininger un bun cunoscător din lumea apuseană a sufletului modern (4). *Understatement*-ul Angliei contemporane se alimentează în bună parte din valenţele acestui blazon involuntar cu care se naşte fiecare fiu al Albionului. Crizele de autoritate — fapt verificabil prin intermediul istoriei sectelor — atrag după sine în mod nedeliberat unele manifestări pansexuale, mai mult sau mai puţin anarhice, ca şi unele atitudini reprobative, mai mult sau mai puţin autoritare. Din confruntarea lor, în fiecare individ, cu maturizarea conştiinţei sale, se cristalizează faţă de tendinţele terifiante, devorante, vampirizante ale pansexualismului, un *eidos* purificat de insuficienţă şi revoltă, eroare şi iluzii — care nu repetă formula dostoievskiană : „de patru ori unu este o celulă".

Este ceea ce demonstrează şi romanul satiric al lui Gerald Durrell.

---

4) *Alfred Polgar* : Bei dieser Gelegenheit, 1930, p. 25.

Poeţi din R. P. Ungară

Váci Mihály

Eu sînt dintre aceia

Eu sînt dintre cei care în fiecare dimineaţă
se dezgroapă din nisipul oboselii,
şi înfrunta pe scări de tramvaie suflul crivăţului întîrziat,
dintre aceia în mîinile cărora
mînerul de aramă se visează aur suav,
dintre aceia pe care de nenumărate ori îi îmbrăţişează
vîrtejul tot mai ameţitor al roţii volante
împînzită cu şerpuitoare
şi mortale reţele.
dintre acei a căror inimă în fiecare clipă
e lovită şi zgîlţîită de primejdioase tensiuni înalte,
dintre acei al căror creier se frămîntă
cu nervii despuiaţi,
acolo unde fără apărarea plăcilor de plumb
chiar şi instrumentele cele mai puţin sensibile se anchilozează,
dintre acei a căror creier se frămîntă
străluceşte şi luminează
urmîndu-şi ticăitul fără apărare
de-a lungul cîmpurilor străbătute de razele Roentgen
şi de unde chiar şi ceasornicele sînt îndepărtate, cu teamă.
Sînt dintre aceia care încearcă vagonetele zilelor
ce trec în şiruri lungi peste ei
cu grijile lor întunecate,
şi a căror stîngă mă îmbrăţişează
în timp ce dreapta lor îmi este ajutor şi îndemn.
Fruntea mea numai pe pumnul lor îşi găseşte odihna,
acasă doar oboseala lor mă duce
cînd mă împiedic — piciorul lor se împleticeşte
iar cînd am dreptate
aceea este dreptatea lor!

Nádas József

Lauda îndrăgostiților

Cînd îndrăgostiţii stau pe ţărm de ape
Cînd îndrăgostiţii stau pe ţărm de rîuri
tac îmbrăţişaţi,
fiindcă vorbesc undele
murmurînd cuvinte delicate
pe care le ascultă apele . . .

Cînd băiatul şi fata îşi surîd blînd
şi nu se gîndesc la nimic şi se gîndesc la toate,
Cînd surîsul băiatului e oglinda surîsului fetei
Şi surîsul fetei e oglinda surîsului băiatului,

Cînd pescăruşul îi admiră uluit din înaltul cerului
Şi apoi descinde pe ape
Cînd pescăruşul nu mai poate să zboare
prin aerul îmbibat de atîta fericire,
coboară gîfîind deasupra valurilor.

Cînd salcia de pe ţărm se înclină
se înclină, pînă la pămînt
se înclină peste ape, în faţa iubirii îndrăgostiţilor,
Cînd simţirile fetei şi ale băiatului se revarsă
Se-ntorc şi copacii-nspre ei.
Toţi fluturii se adună în jurul lor
priveşte melcul, ce rău îi pare că nu poate ajunge la ei
atît de repede ca şopîrla!

Şi cum se tîrăsc înspre ei toţi gîndacii
cum se înghesuie în apă peştii
s-o vadă pe fata cea scumpă
să-l vadă pe minunatul băiat.
Atunci, atunci se opreşte în neclintire soarele, ,
nourul şi clipa!

Se opreşte şi clipa şi pămîntul din rotire
şi rămîn doar ei doi, îndrăgostiţii,
băiatul,
fata,

rîul,
undele,
pescăruşii,
fluturii,
sălciile,
melcii,
gîzele,
şopîrlele,
peştii,
soarele şi norii.

Şi astfel încremenit rămîne chipul lor în aceste versuri
Milioane de ani :
În vecii-vecilor.

În româneşte de **AUREL BUTEANU**

cronica literară

N. D. Pârvu

C. Miu Lerca: „Sus stele, jos stele“*)

Despre poetul C. Miu-Lerca s-a scris destul de mult, dar niciodată suficient pentru ca să fie cuprins şi înţeles pe deplin, în caracteristicile sale fundamentale.

Critici de seamă au încercat, să ghicească, într-un mod impresionist, liniile de dezvoltare posibilă ale acestui îndrăzneţ inovator, după unii uşor de înţeles, după alţii, totuşi, un hermetic provincial. „Vagi ecouri din Cotruş şi Blaga ; cu un vocabular cînd anti-poetic, cînd hermetic ; un regionalism excesiv exprimat în rime şi imagini, din aceste motive greu de înţeles... totuşi, este vorba de un poet de la care ne putem aştepta la surprize". Iată opiniile criticului Perpessicius exprimate în 1932 [1])

Au venit surprizele presupuse ? Se pare că nu, cel puţin pînă în prezent.

„O comoară lexicală" — afirmă Şerban Cioculescu, în cîteva rînduri, în 1935, —„... cu un vocabular provincial deosebit de savuros" — lăsînd, ca şi Perpessicius, în ce priveşte valoarea sa reală, vremii, „zilei de mîine" să-şi spună cuvîntul [2]).

Porniţi pe o linie mai veche, amplificată de filosofia culturii lui Lucian Blaga, o serie de critici şi de poeţi, s-au împărţit în două grupe, una specifică bănăţeană şi alta grupa moderniştilor. Şi iarăşi la prima vedere, diviziunea pare acceptabilă, dar numai la prima vdere. Epitetul pripit acordat lui C. Miu- Lerca „petrecănosul" — nu corespunde coordonatelor fundamentale ale poeziei sale, poate mai de grabă „boemului", şi, parţial, aspectelor sărbătoreşti, reflectate în versurile sale, din viaţa ţăranului bănăţean. Cei 40 de ani scurşi, cu o activitate poetică fragmentar cunoscută, dezic tipizările iniţiale.

Problema specificului naţional, ridicată de mult de către filosofi, sociologi, esteticieni şi critici de artă este reluată în presa noastră literară. Precizarea specificului provincial — moldovean, oltean, bănăţean, etc. — nu va putea fi efectuată înaintea soluţionării celei dintîi cu mijloace „mai ştiinţifice" decît cele utilizate pînă în prezent : „spaţiu mioritic", coordonate bio-psihice apriorice, sau schematism sociologic elementar.

Specificul naţional al creaţiei şi cel regional, totuşi există. Vom încerca să precizăm, la locul potrivit, cîteva trăsături specifice poeziei lui C.

---

*) Editura Cartea românească.

[1]) *Perpessicius (D. P.) : Menţiuni critice, Cuvîntul, nr. 2717 din 17 nov. 1932.*

[2]) *Şerban Cioculescu : O. Şireagu — Noua lirică ardeleană, recenzie Rev. Fundaţiilor, 1935, nr. 9.*

Miu-Lerca, cu rezerva subordonării detaliilor unor coordonate fundamentale ulterioare privitoare la viziunea artistică națională și provincială. Prin 1940, Pavel P. Belu și Petru Sfetca au socotit că în opera lui C. Miu-Lerca se oglindește, ca într-o monografie, satul bănățean, cu țărani pietroși, cu femei pure ca un izvor de munte, cu o dragoste suavă, toate exprimate într-un lexic și o motivație psihologică specific bănățene. (Lexicul corespunde afirmației, motivația psihologică, mai puțin, e ceva mai generală, prezentă și în alte provincii).

După apariția antologiei lui Ion Stoia-Udrea „11 poeți bănățeni", Petru Comarnescu[3]) observă că dualismul acestei regiuni, cea mai industrializată și mai desvoltată și pe plan agricol, nu putea să nu se reflecte și in poezia sa. Perspectiva lui Pavel P. Belu și Petru Sfetca reapare și în considerațiile lui Comarnescu, cu sublinierea liniei moderniste „cu o viziune mai deplină, mai dramatică și mai smnificativă". Din perspectivă evolutivă, istorică, precizările criticului sînt valabile, dar discutabile sub aspectul valorii artistice a operelor specificic bănățene la care se referă: originale cele dintîi, traduceri și imitații relative, cele din urmă.

Liviu Jurchescu[4]) în 1943, ia apărarea „prinvicialilor" în frunte cu C. Miu-Lerca, „a cărui poezie ridică la rang de limbă literară numai acele cuvinte specifice bănățene, locale cu o circulație universală" pe pămînturile locuite de români.

O statistică modestă i-ar fi arătat generosului critic că exagerează. În poezia lui C. Miu-Lerca există multe „bănățenisme" fără „circulație universală" în celelalte provincii românești. Valoarea îndrăznelii lui C. Miu-Lerca poate fi, totuși, interpretată din altă perspectivă. Vom încerca s-o evidențiem, ceva mai tîrziu.

Ion Șiugariu[5]) în același an, 1943, dar cu cîteva luni mai devreme, în considerații de amplitudine redusă, consideră pe C. Miu-Lerca cel mai reprezentativ poet al Banatului pentru „că descrie elemente caracteristice bănățene, întrebuințează termeni locali, realizează poezii scurte fără răsuflare lirică deplină, dar pregnante prin imaginile lor realiste și evocatoare".

Opiniile criticilor de azi, întemeiate pe considerațiile parțiale și provizorii ale înaintașilor, sînt oscilante și imprecise.

N. Țirioi[6]) îl așează pe C. Miu-Lerca, în studiul din nr. 7 al revistei Orizont (1970), printre poeții bănățeni care au depășit realismul și idilismul lui G. Coșbuc, dar care, totuși, ar fi rămas, la manieră, convenționalitate și pitoresc. Același critic, în numărul 9 al aceleiași reviste, reia „vagile ecouri din Cotruș" sugerate de Perpesicius și subliniază tendința noilor poeți bănățeni „universaliști și moderniști" dintre cele două războaie de a renunța la maniera folclorică, de-a depăși „stearpa și dezolanta" căutare a specificului local.[7]) De ce stearpă și de ce dezolantă?

Prima culegere de versuri Biblice apare în 1932 și cuprinde 38 de poezii. Titlul acordat volumașului ar putea să inducă în eroare pe cei ce nu l-au răsfoit și să considere autorul ca pe un teolog nerealizat, sau un răspopit care-și regretă lucrurile pierdute. Perspectiva acestora este greșită.

Culegerea menționată vizează tragismul existenței umane, tragism exprimat în exisența unui destin uman, uneori orb și fără noroc, în bucuria muncii rămasă deseori nerăsplătită.

În partea a treia a culegerii sînt prezentate 12 pastele ale naturii, ale unei naturi ce învie (Reînviere, Primăvara) cu nesfîrșite bucurii.

După 1944, scriitorul continuă să fie prezent în paginile revistelor. Volumul recent apărut, Sus stele, jos stele, exprimă doar o parte din tematica abordată. Pentru afirmarea deplină a personalității sale creatoare, este neapărat necesar să apară, cît de curînd, și volumul al treilea. O parte din poeziile scrise între 1940 și 1971 au apărut în ziare și reviste, dar marea lor majoritate sînt produse inedite, care, în bloc, n-au stat sub ochii nici unui cetitor. Considerațiile schematice și nesigure ale celor care, între timp, au scris despre C. Miu-Lerca își găsesc explicație în această realitate.

---

[3]) P. Comarnescu: Sat și uzină în poezia bănățeană, Univ. lit. an LII, nr. 33, 30 nov. 1943.

[4]) Liviu Jurchescu: Bilanț bănățean nedeficitar, Univ. lit. an LII, nr. 33, 30 nov. 1943.

[5]) Ion Siugariu — Viața poeziei, Rev. Fundațiilor X, 1 mai 1943, p. 430—431.

) N. Țirioi „Tendințe moderniste în lirica bănățeană interbelică, „Orzont", 1970, nr. 9, p. 20—25;

[7]) C. Miu-Lerca: Biblice poezii.

Considerațiile noastre despre opera poetului vor fi globale, cuprinzătoare, interferînd în parte cu poemele cuprinse în volumul recent, dar fără ca să privească, cu exclusivitate, numai cuprinsul acestei ultime plachete. În primul rînd poetul cîntă natura cu cele patru anotimpuri. În poemele acestea, pictorul și muzicianul se întrec cu filosoful, aspectele descriptiv-analitice se împletesc cu teama că, pe ecranul conștiinței, sania copilăriei cu iuțeala și veselia ei de-atunci, nu vor mai trece multă vreme.

În al doilea rînd, poetul își cîntă copilăria desfășurată la țară. Ca structură artistică, poeziile respective oscilează între pastelul pictural, balada populară și poemul filosofic. Densitatea expresivă este mai firavă, iar unele construcții mai puțin căutate, cu o accesibilitate programată, simplitate și sinceritate. Iernile copilăriei cu optimistul lor deplin, prezentarea primilor ani de școală, la țară, ruperea de casa părintească pentru plecarea iea liceu, sfaturile bunicii în drum spre gară, reflectă aceeași tematică îmtită în expresii artistice specifice poetului.

Tensiunea psihologică, problematica filosofică și meșteșugul artistic își ridică, din plin, nivelul în Casa, Cicilacii, Meandre de foc, Coasa, Cămășile, Bocala etc. Cicilacii redă copilăria săracă cu jocurile ei într-un text de-o originalitate deosebită, în care mentalitatea copilăriei se îmbină ciudat și interesant cu expresivitatea limbajului rural bănățean. Meandre de foc reflectă bucuriile, creația și gîndurile vremii așezate în culori aprinse pe ciupaguri și cătrințe în pregătirea hainelor de zestre pentru tinerii ce se căsătoresc; Coasa, simbol al muncii și al revoltei, arată că mînuitorii ei s-au chinuit mult în cuprinusl orînduirilor să-și cîștige existența cu ea și s-o păstreze pentru înlăturarea lanțurilor stăpînitorilor; Cămașa țărănească — o fantomă a chinurilor omenești începe cu „pozdarea" de cînepă, plouată, ornată, spălată, și zdrențuită din tată-n fiu și sfîrșește lunga durerii istorie în sicriu, ca o floare ofilită de soc; Bocala alt instrument al bucuriile și al chinurilor omenești: „Ii fuse mumînă, o mînă. Și iată-i fu jocul cu focul. (Soră, țărîna. Tot soră, fîntîna). Norul i-i frate. Alt frate, izvorul. Și toate, în stropul de apă-adunate, fiorii sudorii din clocotul trudei, setoasei și crudei, cu ea îi adapă".

În meandrele de foc desenate pe ciupaguri, în coasa harnică și neiertătoare, în cămașa făcută puzderii de muncă, în bocala cu care bocitoarele o să-i tămîieze mormîntul stă închisă istoria unui popor cu bucuriile și tragediile inevitabile legate de existența noastră. În acest sens, poezia Nucul sintezizează principalele idei ale ciclului respectiv — un vestigiu al permanenței omului într-o anumită arie socială, transpus cu permanența lui în artă, în poezia scriitorului și în „pictura" din finalul poeziei, după ce vremea l-a doborît.

A treia temă abordată de poet este viața satului, reîntîlnirile cu satul dintr-o perspectivă socială, mai accentuată. Reîntîlnirile cu satul pe meleagurile începutului îi amplifică poetului sentimentul scurgerii vremii și ideea că timpul nu iartă pe nimeni. Contrastul dintre satul vechi și cel nou, socialist, este prezentat în Două sate, două lumi — cel vechi fixat în amintirea poetului, cel nou în realizările actuale. Ideea modernizării satului românesc în perioada socialistă este artistic exprimată în SUS STELE, JOS STELE.

A patra problemă fundamentală dezbătută în poezia lui C. Miu-Lerca este contrastul ce apare și se adîncește între lumea veche și lumea nouă, cu progresul evident și treptat a celei din urmă. De reținut neastîmpărul omului și setea lui de cunoaștere perpetuă, asociată de mișcarea pietrelor, a oaselor, a lemnelor ce cresc, se macină și răsar din nou (Rîd morții), de ulcele de pămînt, de apusul și de răsăritul soarelui.

În felul acesta, ajungem la a cincea chestiune fundamentală exprimată în opera poetului, la cristalizarea coordonatelor unei concepții materialiste despre lume și viață, cu rădăcinile adînc înfipte în înțelepciunea populară. E vorba de un panteism materialist concretizat în lumea organică (Grădină, Coperte de lut, Rîd morții,), o lume nemărginită al cărei rost trebuie căutat, ca și al omului, în structura lumii.

Acesta-i poetul C. Miu-Lerca cu tematica predominată a poeziilor sale și cu concepția filosofică despre lume și viață cuprinsă în ea.

În cele 130 de poezii, cercetate de semnatarul acestor rînduri, am găsit 230 de cuvinte provinciale bănățene. Au fost introduse aceste cuvinte în mod programat în vederea creării unei arte populare de o accesibilitate deosebită, și de un caracter național cît mai pronunțat — specific semănătorismului? Așa ar putea apare lucrările la o privire superficială și complet exterioară. Un studiu apropiat al versurilor poetului poate lămuri. pe orice curios, că realitatea nu este aceasta: aproape fiecare cuvînt bănățenesc este încadrat între 2 și 3 neologisme, de la afon și pînă la cibernetică, de la hieratic și pînă la recrudescent etc. întrucît înrudirea cu Gîrda, cu Victor Vlad Delamarina este parțială, exterioară și fără un obiect final intenționat semănătorist. Împletirea aceasta ciudată de arhaisme provinciale și neologisme de ultimă oră a vizat un maxim de originalitate.

Forma expresivă a poeziei lui C. Miu-Lerca se bazează pe un limbaj curent, pe cele 230 de proviencialisme bănățene și peste 130 de neologisme împletite într-o structură cu totul originală, care-l deosebește de toți antecesorii săi. Nesfîrșite rime interioare produc și amplifică muzicalitatea poeziei, fac din fiecare vers un legatto ce ne amintește dansurile populare bănățene, de măzărichea, brîul și „dă doi“:

„Suroră din prima-auroră
Găteala-și grăbește migala
Rodesc germinații, gestații
Palpită-nnoită în lut vegetația
Și se-nfiripă din clipă în clipă
De-atîta lumină și-anină-n tulpină
etc. etc.

Sau:

Astfel,
bunul-nebunul de el
îmbracă orașul, grăbitul, trufașul.
Se miră-l admiră,
cum suie în sus, spre mai sus.
(Cer pe pămînt)

Sau:

Apași cu pași de-aramă,
în umbre sumbre îmbrăcați,
din pomul nopții ram cu ram,
coboară,mi bat la geam.
(Spre maluri)

Structura această formală, cînd contro-punctică,, cînd curgătoare, plină de melodie și cutremurare lină adună emoțiile și sentimentele într-o avalanșă care crește, crește apoi izbucnește în final, se clarifică, îți oferă conconcluzii surprinzătoare. Se zice că dansu-i lans, muzica muzică, poezia, poezie ... Ei, bine, în versurile lui C. Miu-Lerca sînt îmbinate în dozaje diferite aceste trei arte ca la nimeni altul. Ele mai au o simetrie geometrică asemănătoare cusăturilor populare de pe ciupaguri, despre care a scris, o *armonie cromatică plastică şi muzicală, o structură dialectică conversativă, teatrală ce le sporeşte efecul, le adaugă oarecare dramatism şi aspecte picturale pregnante.*

În afara rimelor interioare cu repetarea lor, care ne reamintesc de muzica lui Bach, mai există în structura versurilor lui C. Miu-Lerca frumuseţi reale de natură clasică şi modernă care nu pot fi trecute cu vederea: „Muguri în nea" ; „Unde doru-n doină doare şi-unde mura nu mai moare" ; „Se-nmlădi-o melodie" ; „Strop de rouă-n auroră" ; „Mestecenii parcă deodată, un codru de sfeşnici albe-au aprins" ; „Iubire, umana mea dumnezeire" ; „Unde-i stăpînă la stînă o zînă".

Este însă imposibil să rupi versurile unei poeme ca să scapi de-aceste rime interioare care împletesc, ca la niciun alt poet, muzica cu rezonanţa intelectuală: „Cornul de bou pornise să-mpartă bineţea-n ecou. Le poartă din poartă în poartă. Turma-i ia urma. O mînă o mînă c-o mînă de lînă". (Zori rustice) „Ci unde-i oare, mult căutatul, paradisul, acel niciunde, unde gîndul încă nu pătrunde, lume fără nume,-n care taina tainelor cea mare: veşnicia, se desparte de viaţă şi de moarte lumea fără anotimp fără spaţiu, fără timp?" (Năluci)

Iată o parte din Nisipurile *în care destinul nostru al fiecăruia se a mestecă, în timpul infinit, cu pulberea etenă:* „Destine, vecine, amestecate, stăine, s-adună din dună în dună, culcate pe maluri, plouate-ncintate-ngheţate."

Totuşi, poezii din care contrapunctul muzical, şi rimele interioare să lipsească există, cu o frumuseţe simpatetică, linia, ce se strecoară cu înfiorare în sufletul cetitorului. Iată cîteva: „Străfulgerată, căzu-n pădure. Murele ochilor, triste, le şterge în nişte batiste gigantice, vînăte-sure. O doare-agonia. Se zbate şi moare în recviemul a milioane de corzi, de timpane, supremul. (Furtuna) „Vibrînd, pădurea se destramă. Mor fluturi mari de-aramă. Gonind, semeţul bard arde. Şi fragii, dragii, ard— Şi vin, toţi cerbii vin, din cele patru zări, Le-a înflorit ca-ntr-o măiastră glastră, o bură-albastă-n nări". (Febre)

Cei care-l consideră pe C. Miu-Lerca un poet provincial aduc ca argument cele 230 de cuvinte bănăţene, pe care puţini cititori le înţeleg. Este o constatare veridică. De aceea, Perpessiciu i-a sugerat să ataşeze proximului volum de versuri şi un vocabular. Sugerăm autorului să anexeze acest vocablar unei viitoare, eventuale, ediţii definitive. Dar şi dacă nu ne va urma sfatul, poetul C. Miu-Lerca rămîne unul dintre cei mai originali poeţi modernişti ai zilelor noastre. Dacă „încîlciturile" dadaiste cu versuri alcătuite din cuvinte tăiate din ziare şi trase la sorţi, la întîmplare, iar mai apoi combinate fără nici-un sens, au putut pune bazele unui curent modernist în literatură, cu atît mai mult poemele bănăţeanului acestuia, fălos, plin de talent şi îndrăzneală, care utilizează un vocabular curent, altul din neologisme accesibile şi un număr de „vorbe" cu sens local, dar pline de o rezonanţă şi de farmec arhaic — lexicologii ar avea de lucru serios cu stabilirea etimologiei lor străvechi — nu pot fi bagatelizate.

Pentru a evidenţia valoarea încercării sale de-a introduce în poezii vocabularul dialectal bănăţean vom relata opiniile lui T. Maiorescu, privind contribuţia lui Victor Vlad Delamarina la dezvoltarea şi întinerirea limbii literare: „Căci cultura artelor nu se pregăteşte (...) din sus în jos, ci din jos în sus şi precum coroana înflorită la înălţimea copacului îşi are rădăcinile de hrană în pătura pămîntului, aşa arta cea mai dezvoltată îşi primeşte sucul trăiniciei din viaţa populară în toată naivitatea ei inconştientă: de aceea şi trebuie să fie naţională, iar dialectele îndeosebi, sînt izvor de întinerire pentru toată fiinţarea limbei literare" *(Titu Maiorescu: „În memoria poetului dialectal Victor Vlad Delamarina").*

După opinia noastră, cel care a adus pînă la un nivel înalt prevederile lui Titu Maiorescu într-un mod cu totul original, prin utilizarea vocabularului dialectal în poezia cultă, este poetul C. Miu-Lerca.

Alexandra Indrieş

Anton Holban: „Jocurile Daniei"*)

Înlocuirea modului epic, liric sau dramatic de existenţă literară a eroticului prin modul analitic în romanele lui Anton Holban echivalează cu tentativa unui moralist de a studia un caracter imposibil de clasat şi de tipizat. Din contradicţia dintre nevoia de claritate, unitate şi consecvenţă şi fluiditatea fiinţării realului rezultă nu numai forma de expresie specifică ci chiar tensiunea cea mai intimă, cea mai autentică a erosului. Pentru Sandu, nume convenţional al lui „eu", a iubi înseamnă a nu înţelege ; a scrie, a literariza această iubire înseamnă a ameţi de luciditate, a orbi de lumină.

Iubirea ia un aspect ciudat de ranchiună, dezaprobare, chiar dispreţ. Eroul pare a iubi în mod paradoxal femei care nu-i plac (mai ales Irina şi Dania, din romanele O moarte care nu dovedeşte nimic *respectiv* Jocurile Daniei). *Milly, personaj-martor (în sens experimental) din ultimul roman, femeie plină de calităţi, admirabilă, care ar fi „meritat" să fie iubită, dovedeşte tocmai caracterul absurd al raţionalismului excesiv din care se alimentează „sentimentul", mai bine zis obsesia erotică.*

Unei fraze din Jocurile Daniei : *„Familia ei poate fi încîntată că au făcut din ea o păpuşă. Dar numai o păpuşă ! (op.cit.p.45) îi corespunde relevant şi neaşteptat o altă din* Parada dascălilor : *„Faţă de domnul Hanibal am avut întotdeauna o imensă curiozitate şi o părere de rău. Curiozitatea copilului în faţa păpuşii care surîde perpetuu, îşi închide şi deschide ochii, are gropiţe în obraz, părul blond şi rochiţa cu buline, şi părerea de rău că nu pot, asemenea copilului, să desfac, să văd ce e înăuntru"* (Opere *I, editura Minerva, 1970,p.208). Asemănarea textelor e frapantă în cazul erotismului celui mai frenetic şi al colegialităţii indiferente, reci, lipsită de simpatie. Dar şi erosul holbanian are această particularitate de a fi compus din sexualitate şi cerebralitate, dar lipsit de simpatie, de suflet. Anton Holban este preocupat de autenticitate, dar termenul de comparaţie (păpuşa), tehnica abordării (substituirea imposibilei tipizări prin analiza unor fapte paradigmatice dar disparate şi contradictorii, inexplicabile), precum şi dominantele afective (curiozitate, fascinare, cruzime etc.), atît de similare în ambele cazuri, atestă substratul literar al demersului : atracţia — erotică sau pur intelectuală — este determinată în bună parte de intenţionalitatea quasi-permanentă de a exprima în forme inteligibile, viul isesizabil. A apercepe omul cu o intuiţie bergsoniană şi a te simţi dinlăuntru obligat să-l exprimi cu rigoarea unui La Bruyere. Ioana, eroină inteligentă dar nu mai puţin insuportabilă prin tensiunea ce o provoacă, îi reproşează la un moment dat — „Cînd te gîndeşti că dacă aş muri eu, în loc să ţipi sau să te arunci în mare, ai combina scene funebre şi apoi le-ai scrie, bineînţeles pricepîndu-te să le gradezi cum trebuie, ca să ajungi la punctul culminant şi la efectul dorit". Replica e promptă şi fără echivoc : „Orice scriitor cît de sincer ar fi, îşi aranjează suferinţe reale" Ioana, în Opere (I. p.383). De fapt eroul transformă tot timpul suferinţa în literatură.*

Anton Holban vorbeşte despre „caracterul confuz al Daniei" (Jocurile Daniei, *p.50). Enigma feminităţii constă în contrarierea dorinţei de a sintetiza trăsăturile într-un caracter, de a introduce o simetrie şi o certitudine clasică într-o realitate, exterioară şi interioară, de o „modernistă" incon-*

---

*) *Editura Cartea Românească, 1971, texte îngrijite şi adnotate de Nicolae Florescu, postfaţa de Mihai Gafiţa.*

gruenţă; enervarea provine din opoziţia pe care „persoana" o face „personajului". Dar poate că, începînd cu anii treizeci, tipologia literară se îmbogăţeşte cu două „clase" noi, îngemănate şi interşanjabile: confuzul şi suspiciosul, după cum personajul, ca să întrebuiţăm termenul consacrat, este subiect sau obiect al punctului de vedere literar. Raportul suspiciune-confuzie are un sens unic (exclusiv de la „ego" la „alter") în romanele lui Anton Holban.

Găsim în Jocurile Daniei unele raporturi de simetrie între „eu" şi „ea" de care autorul-protagonist nu pare conştient. Astfel, dacă ea are atuul frumuseţii, el îl are pe cel al inteligenţei şi talentului; dacă el se declară adesea „umilit" de bogăţia ei, ea la rîndu-i este evident complexată de celebritatea sa: el e fascinat şi intimidat de tinereţea feciorelnică a Daniei, ea nu mai puţin magnetizată de maturitatea şi experienţa lui etc. etc. Fiecare diferenţă ar putea constitui o „superioritate" din punctul de vedere respectiv, dar în carte nu există decît un singur punct de vedere, de aceea totdeauna ea este oglinda sui generis. Un pasaj din O moarte care nu dovedeşte nimic se potriveşte întregii sale creaţii: „De cele mai multe ori vedem clar ce o zbuciuma pe Irina, uneori însă nu înţelegem bine, că în ea se petreceau lucruri neobişnuite, fie că firea mea curioasă, nesuprapunîndu-se pe starea ei normală, o făceau să mi se pară ciudată (căci ei nu puteam părea faţă de mine ciudat, fiind deprins cu sinuozităţile mele, care mi se păreau normale). Astfel, poate din pricina mea apărea Irina tulbure şi neînţeleasă" (OpereI,p.113). Doar în Ioana, conştiinţa asemănării ca motiv adînc al contradicţiei perechii, aparţine eroinei: „Tu mi-ai fost tot ce-am avut mai scump pe lume, şi oricît nu ne-am înţeles, am fost perfect asemănători. Aceleaşi aptitudini am avut, aceleaşi preocupări şi aceleaşi defecte şi calităţi sufleteşti. Orgoliul ne-a fost egal, şi, din pricina lui, n-am suportat nici unul nici o înjosire şi ne-am răzbunat pentru orice umilinţă". Şi mai departe: „Cred că sîntem identici" (op.cit.p.177,resp.384). Eroul presupune o carte scrisă de Ioana: „Din lectura celor scrise de amîndoi un al treilea ar putea să-şi facă o convingere. Poate însă că ar găsi două pledoarii aşa de diferite, că orice comparaţie n-ar avea nici un rost" (id,p.310). E de crezut mai de grabă că o astfel de carte ipotetică ar fi fost asemănătoare pînă aproape de identitate, dar rolurile schimbate: Ioana ar fi devenot „bănuitoarea", şi Sandu, „caracterul confuz". Dania nu este tot atît de precis imaginea în oglindă, dar simetriile sînt pregnante. Precum o spusese în primul roman de valoare, protagonstul-analist e atît de obsedat de personalitatea femeii fiindcă e magnetizat, vrăjit, uluit de propriile-i trăsături ce-i apar stranii insuportabile, duşmănoase, alienate, reflectate pe chipul opac al iubitei ca formă specială de „alter ego". Caracterului fantast, neobosit născocitor de ipoteze, explicaţii şi semnificaţii, specificul plăsmuitor, inventiv, generator de ficţiune al analizei eroului este pus în paralelă şi potenţat de „irealismul" mai concret, mai direct, mai feminin al Daniei: „Dania este lipsită de realitate. Urmăreşte un vis, apoi altul, după cum are timp să viseze (...) Ireal ai trăit cu imaginea mea. Îmi ştiai fizicul? Vîrsta? Un nume propriu care te obseda, şi unele cărţi de ale mele. Dar nu o judecată lucidă asupra lor, ci hipnotizată de vreun rînd întîmplător" (Jocurile Daniei, p.46 şi u.). Chemările ei telefonice, uneori de o senzualitate uluitoare, exaltată, sînt vise rostite. „Dania trăieşte într-o lume abstractă, inaccesibilă, şi realitatea o deziluzionează" — e una din primele caracterizări (p.30). Lumea interioară a lucidităţii exarcerbate a eroului nu e mai puţin o lume închipuită, complicată care nu se poate integra plenar în realitate.

Pentru un observator indiferent şi superficial, clasificarea Daniei nu ridică nici o problemă: „De fapt tu complici o istorie simplă. Din pricina asta găseşti atîta confuzie. Aplică pe silueta Daniei înţelesul cuvîntului „uşurică" şi vei vedea că totul se explică!" (op.cit.p.137). Eroul acceptă imediat diagnosticul, dar Dania rezistă tuturor dezavuărilor, tuturor argumentelor raţionale împotriva ei. Forţa eroinei nu se reduce la frumuseţe: Irina fusese „urîţică" şi nu-l obsedase mai puţin. Excesul de analiză prin care se manifestă erotismul găseşte în cazul Daniei mereu noi nuanţe care complică figura ei, covîrşind-o prin numeroase atribute, printre care chiar uşurătatea devine ceva obscur, enigmatic, magnetic: „Astfel, oricît de atent aş fi fost, nu înţelegeam resorturile sufleteşti ale Daniei. Se deosebea de tot ce cunoscusem pînă atunci, de tot ce citisem. Nu existau cîteva procedee cu care să mă deprind, oricît de ciudate ar fi ele, să le pot prevedea. Numai capriciu. Poţi să te deprinzi cu gîndul că iubita ta depinde numai de capricii? Eram iritat că nu înţelegeam nimic (...) Dania uşuratecă. Deplin uşuratecă, adică fără perversităţi, fără vreo teorie, la întîmplare în faţa vieţii. Existenţa ei se petrecea mereu neprevăzut, nu-mi povestea niciodată ce făcea în timpul despărţirii noastre. Ocupaţiile ei zilnice îmi rămîneau necunoscute. Ea explica, dacă mă plîngeam: Pentru că viaţa mea începe din clipa cînd te văd!" Erau binecuvîntate aceste vorbe. Nu puteam continua discuţia. Rămas singur, vedeam că sunt în întuneric" (id.p.159).

Într-o pagină de auto-analiză acerbă, scriitorul pare a aduna laolaltă asumîndu-şi-le, aproape toate defectele atribuie Daniei pe parcurs: „Sunt un om complicat, sau ca să spun mai puţin favorabil despre mine, încurcat (...) Mă ascult cînd vorbesc mereu nu sunt încîntat de vorba pe care o spun. Îmi acopăr timiditatea cu unele isteţimi nepotrivite (...) Multe artificii pentru cel mai mic gest. Nu mă pricep să limpezesc „da" sau „nu". Fac o paranteză căci un gînd nou s-a intercalat, totdeauna conţinînd în el un chin (...). Sunt gelos, ridicol de pretenţios (...). Dacă iubita mea ar avea aceeaşi psicologie, ce mult ar trebui să sufere din pricina mea!" (id.p.103). Confuză, nesigură, timidă, artificială, geloasă — aşa e caracterizată Dania, fiecare trăsătură negativă fiind găsită în schiţa de autoportret. Un singur fapt în plus, esenţial: chinul. Cel care spune „eu" crede exclusiv în durerea sa, în superioritatea care i-o dă această durere, dar nu acceptă decît ca un non-sens ipoteza suferinţei partenerei. Imaginea din oglindă e rece, virtuală şi inversă. Şi mai ales, inaccesibilă.

Între Sandu şi Dania se joacă, printre altele, subtil sugerată, drama de a nu putea fi Romeo şi Julieta: „Mă pot strecura printre visurile ei. Pot s-o sărut în voie, să-l strîng, să-i ating locurile cele mai ascunse. Mă urc pe fereastră pe scări de mătase, ca Romeo. Dania îmi arată misterele ei, cămăşile de noapte, aşternutul. Decorul de la fereastră îmi foloseşte: stelele şi luna. Zgomotul vîntului este un farmec mai mult. Şi totuşi noaptea simt că sînt iremediabil separat de Dania. Sunt eu mai realist decît s-ar crede? Căci mi se pare intolerabil: fiecare singur şi despărţiţi de toate lumea." (p.159). Romeo şi Julieta, după cum am mai notat cu cîţiva ani în urmă, cucereau iubirea, contestînd radical lumea care-i despărţea. Aici, dimpotrivă, ironia se vădeşte mult mai puţin virulentă, mult mai puţin radicală decît poezia. „Eu", individualismul specific anilor 30, se opune libertăţii iubirii. Dispreţuind şi căutînd să ignore lumea din a cărei placiditate se ţeseau grozăviile de istorie, îndrăgostiţii rămîn singuri şi despărţiţi de ei înşişi. Iubirea se autodevoră, se auto-discută, se auto-contestă. Iubirea se potenţează şi se neagă în acelaşi timp, prin punerea ei în discuţie. Sentimentul va pieri de epuizare, de istovire.

Întreaga carte este o interogaţie: cum este Dania? „Este deşteaptă? Cu toată graţia figurii de păpuşă de lux, are fruntea mare de persoană care gîndeşe (...) Face unele observaţii la care nimeni nu se aşteaptă. Unele comparaţii minunate." (p.167). Şi asemenea pasaje abundă. Acesta e jocul, mai mult al lui decît al Daniei, fiindcă el este cel pentru care a iubi înseamnă a pune întrebări, de a creia un imaginar al detaliilor analitice în care totul devine egal de semnificativ, de important şi, prin aceasta, descentrat. Personajul dorit clar, precis, clasic, e supus unui început de pulverizare, de disoluţie, fiind supus unei analize obsesive şi nesăţioase care-şi inventează parcă infinit obiectul, propunîndu-şi să-l observe.

Anton Holban şi-a găsit, odată cu O moarte care nu dovedeşte nimic, stilul şi destinul erotic. O ierarhizare axiologică ascedentă a celor trei romane principale (cele sus numite, Ioana şi Jocurile Daniei) e greu de susţinut. La o atentă recitire, frapează caracterul lor unitar: ele constituie un întreg: romanul a trei experienţe erotice care, împreună, arată că nefericirea nu depinde nici de parteneră, nici de împrejurări, ci că „vina" erotică e a perso-

najului care spune „eu" — astfel ar putea fi rezumată în linii foarte mari, substanța epică, atît cît este, a romanelor. Dacă ultimul roman, publicat, precum se știe, abia acum pentru prima dată, este cel mai pur ca scriitură, cel mai original ca subiect rămîne O moarte care nu dovedește nimic. *Modul analitic de a iubi înseamnă a genera sentiment, exprimîndu-l. Totul este semn, ascunzînd adică infinite posibilități de interpretare. Limbajul de maximă relevanță estetică este abstractiv. Tensiunea crește din afirmații generale, cerebralitatea exasperează obsesia erotică, umplînd cu gîndire un vacum și, fără a înfrumuseța nicidecum obiectul, subiectivizîndu-l, ca în modul liric, dimpotrivă, A. Holban obiectivizează subiectul, făcînd din neliniștile proprii, neliniști spirituale chiar atunci cînd substanța primă e instinctuală, conținutul unei erotici* sui-generis.

Unul din motivele neremarcate în genere ale eroticii holbaniene este vocația pedagogică. „Din pricina teoriilor pe care le peroram mă credeam darnic : o educam !" (O moarte care nu dovedește nimic, *Opere I, p. 106) „Ce ciudate contradicții în Ioana ! Nu-i place decît literatura clasică, și totuși e victima celor mai romantice zbuciume. Pare neverosimil ca o fată să-și petreacă timpul numai în lectura lui Racine sau La Fontaine, și totuși așa este. Prin mine i-a cunoscut, e un gust pe care i l-am transmis eu (...) I-am interpretat cu toată subtilitatea de care eram capabil o fabulă de La Fontaine (...) Am lăsat-o mai tîrziu să interpreteze singură, și eu îmi dam părerea, profesor și elevă,* (Ioana, *op.* c. *p.* 259) *„Îi spun observațiile mele asupra ei, ca și cum atrăgîndu-i atenția, aș preface-o"* (Jocurile Daniei,*p. 127*). *Obiceiul de a discuta literatură, muzică etc. cu iubitele, de a le pune la încercare perspicacitatea, de a le examina calitățile intelectuale și morale vădesc profesorul, dar, mai în adîncime, ambiția educativă ca formă de întregire, de tentativă spre absoluta posesiune. Iubita ar trebui să devină o creație perfectă a îndrăgostitului : prin educație, prin cunoaștere, prin expresie literară. Dar, de fiecare dată, ea-i opune jocurile, secretele, inefabilul. Erosul holbanian diferă de toate celelalte prin rîvna, dificultatea și, în cele din urmă, imposibilitatea generatoare de mari tensiuni etico-estetice de a modela o personalitate, de a înțelege o persoană, de a construi un personaj.*

C. Ungureanu

Bibliografie literară română ilustrată 1944—1970

În fine, o bibliografie literară ilustrată 1944—1970, *o carte încărcată de toate promisiunile, de toate fericirile jinduite ani de-a rîndul de toată suflarea de școlar de absolvent care, in ultimul clas, trebuie să care după dînsul, de la Crohmălniceanu la Vlad Sorianu, o valiză de cărți, de conspecte, de articole decupate de prin reviste. Nu mai e un secret pentru nimeni că manualele de literatură română (și îndeosebi cele destinate li-*

teraturii române actuale) nu prea au credit. Nimic mai sănătos deci, decît de a le arunca în stînga un baston spre îndulcirea tristelor lor senectuți. Bibliografia critică ilustrată (ne informează „nota editurii")... reprezintă un gest de răspuns la necesitățile de informare a elevilor din ultima clasă de liceu și meritul ei stă în primul rînd în promptitudine". Bun, exclamăm, frumos gestul, frumos eufemismul, frumoase și meritele. Căci meritul, primul dintre toate, ne anunță editura, e acela al promptitudinii. Foarte bine. Promptitudinea, sfînt merit al literelor române, iată-l întruchipat, ca Venus, din apele blînde ale Bibliogarfiei ilustrate. Răsfoim cartea și citim titlurile oferite elevilor. La Ion Brad, ni se indică un articol din Viața românească 9/1954 și intitulat „Cîntarea vieții cu sufletul deschis." Pentru Baconski le este sugerat elevilor „Cîntecul vieții acesteia" din Gazeta literară 11.X.1965. Un poem despre și pentru tinerețe se intitulează un articol (Contemporanul nr. 37/1960) consacrat lui Gellu Naum. Sinceri să fim, credem că e o operație destul de riscantă trimiterea elevului prin rafturile consacrate anilor '54. Nu, să avem răbadare încă și să nu tragem concluzia că, în subtext, cartea ar crea să se răzbune pe toate păcatele profesorilor de limba română, creindu-le coșmarul unor întrebări încuietoare, din partea elevilor suprinși de strădanie.

Să avem răbdare, și să nu spunem încă faptul că în această bibliografie lipsesc articole cheie (vezi paragraful Labiș) în favoarea altora, abia încropită din cuvinte de circumstanță. Să răsfoim ilustrările propriuzise: cartea e, nu, destinată elevilor și rolul lor, al acestor exemplare texte critice, nu e deloc mic. Ca să afle așadar cum stau lucrurile cu poezia Maria Banuș, autoarea antologiei extrage două texte: unul din Literatura română de azi de D. Micu și N. Manolescu și unul din Viața românească 7/1970 de Eugenia Tudor, iată o alegere originală, un fragment dintr-o sinteză a unor critici foarte populari azi și unul dintr-o rcenzie a unui critic cunoscut ceva mai puțin dar, bănuim noi, capabil să spună pe înțelesul elevilor din clasa a XII-lea, ceva despre ultimul volum al poetei. Să citim și noi, împreună cu editorul și elevul, rîndurile Eugeniei Tudor și să vedem care ar fi folosul pedagogic „Acest volum cu titlul simbolic și amar (scrie Eugenia Tudor) reia curba firească, ascendentă, a unui destin poetic". Bun, ar spune elevul,d e unde o reia, de ce o reia, care curbă, de ce firească? Presupunînd că e un elev mai slab de înger care, după ce a memorat propoziția ermetică oricum, să parcurgem textul mai departe. „De la strigătul înfiorat, de la senzualitatea proaspătă a Țării fetelor, la acest andante liric întretăiat de alegații, este un drum rodnic, parcurs cu pasiune, cu dăruire". Bun, zice elevul, mai citește o dată de două ori și reține pasiune și dăruire, drum rodnic, curbă ascendentă. Portretul din Fayum citește iar elevul, (după ce-a pus de o parte cuvintele de bază, și bașca întretăierea de alegație, alegorie al cărei ascutiș dur este îndreptat mai mult în afară) se remarcă prin timbrul ușor elegiac, străbătut de fulgurări sumbre, întretăiat de ironie, exprimînd în poeme remarcabile teroarea timpului, Bun, zice elevul, vasăzică odată portretul ăsta ar fi: 1. un andante liric întretăiat de alegații 2. timbrul ușor elegiac întretăiat de ironie. Din nou două la mînă: bașca vine acum teroarea timpului. Poeta spune „frica de timp" e „plină de superstiții" se teme de fixitatea diabolică a neființei, la sensul figurat și propriu. Ia să-l vedem acum pe dascăl pe unde mai scoate cămașa, străduindu-se să-l convingă pe elev că poate nu e „superstițioasă" și că fixitatea diabolică a neființei, la figurat și la propriu nu contrazice, de fapt, ceea ce învățase elevul de la alte ore,, ca și din alte lecturi mai sănătoase.

Din nou în preajma coșmarului, textul acesta (mai sînt și altele) putea sluji cel mult drept exemplu de cum nu trebuie să se scrie despre o carte, și nu mai mult. În numele programei școlare, a bunelor intenții legate de informarea elevilor, nu trebuia falsificat adevăratul peisaj al literaturii române de azi. A-l cita pentru Princepele doar pe Nicolae Manolescu înseamnă, în realitate, a opera un fals. A nu-l cita pe Tudor Vianu ori pe Balotă în bibliografia consacrată lui Călinescu, Zaharia Stancu, Fănuș Neagu D. R. Popescu, înseamnă a opera un fals. A cita în cîteva rînduri „Lector" *pri Ilina Grigorovici, Eugenia Tudor, înseamnă a oferi elevilor o bibliografie de suprafață. În raza unui argument drept, acela de a sluji elevilor,* Bibliografia *îngrijită de Eugenia Oprescu e o însăilare de citate și titluri, rapidă și de tot de suprafață trecere în revistă a unor nume de scriitori care, într-adevăr, se cer a fi respectați. Lacunară, urmînd ascultătoare erorile unei programe analitice depășite de situația literaturii de azi,* „Bibliografia", *atunci cînd nu dezorientează de-a binelea, rămîne doar o culegere haotică de citate, și o posibilitate de a se medita la alcătuirea unei* adevărate *bibliografii ilustrate de care, știm cu toții e atîta nevoie.*

Alexandru George: „Semne și repere“

Nu lipsită de mizantropie, istoria literară practicată de Alexandru George, vizează răsturnarea ierarhiilor consacrate ; ironic de cîte ori are ocazia, polemist mai peste tot, incisiv și dur nu odată, scriitorul prelinge în jurul valorilor stabilite ale literaturii noastre (Ion Barbu, G. Călinescu), picături de otravă sau, în cazuri mai rare, le înconjoară cu țepii veninoși ai îndoielii.

Încă din primele rînduri ale cărții, Al. George declară război total criticii literare actuale, pe un ton ce amintește doar de gazetele de altădată aflate în campanie electorală : „Autorul acestor studii nu a năzuit niciodată să devină critic literar și nu a dorit aceasta pentru mai multe cuvinte (!!) dar în primul rînd pentru că nu a simțit nici un îndemn observînd îndeaproape activitatea altor critici. Aceștia s-au înmulțit în ultimele două decenii ca angiospermele și amenință să acopere cu preavastele și umbroasele (!) lor creștete tot peisajul literaturii autohtone". *Nu credem că l-a bănuit cineva pe Al. George de intenția de a face critică literară. Dacă nu o simți nici un îndemn, iarăși foarte bine, dar nu vedem de ce, ne anunță. Există atîtea domenii pe care putea să le abordeze : șofer, stea de cinema, proeot, matematician. Nu i-ar fi trebuit vreo șapte-opt volume de justificări pentru a anunța onor public cititor că dînsul, domnia sa Al. George, nu s-a făcut stea de cinema ori antreprenor de pompe funebre fiindcă .... Trebuie să-i amintim lui Al. George că în ultimele două decenii nu s-au înmulțit ca angiospermele (delicată comparație) doar criticii literari, ci și poeții, prozatorii, eseiștii, istoricii literari, ca să ne limităm doar la un singur domeniu de activitate. Ultimele două categorii s-au îmbogățit chiar și prin activitatea, demnă de stimă, a domniei sale. Înmulțirea e, în orice caz, proporțională, și nici prozatorii, nici istoricii literari nu amenință să acopere peisajul literaturii autohtone : semnalul de alarmă tras de Al. George e unul fals, un răsfăț de cuvinte și de metafore, prealabil unei adevărate orgii de negații, spuse turuitor, cu o logoree ce trece pe lîngă adevăr cu viteze amețitoare. Iată unul din aceste texte sforăitoare, în care, probabil, nu crede nici autorul lui, pe alte pagini eminent istoric literar : „„Rari sînt scriitorii care urmăresc acțiunea criticilor — și mai puțini sînt cei care le urmează sfaturile. De cîte ori pot s-o facă, ei îi arată criticii tot disprețul. De la Ion Barbu, care a vîndut la anticariat ca absolut nefolositare* Istoria literaturii române *de George Călinescu după ce și-a aruncat o simplă privire asupra ei, pînă la Sadoveanu, care-și făcuse un principiu din a nu citi despre el (...) toți adevărații creatori au privit cu nepăsare critica și tot așa rolul ei". Un șir de enormități grăitoare prin ele însele, hrănite din anecdote de periferie literară. Cum nu are nici un haz să facem o lungă citanie de autori, mărturisiri, declarații, trimitem cititorul doar la* „Imposibila întoarcere" *de Marin Preda (adevărat creator, nu ?) pag. 50—53. Prefața volumului, sumă de afirmații lipsită de cel mai elementar suport logic, de jonglerie goală de idei, de uluitoare lipsă de dialectică a unui scriitor aflat în continuă efer-*

vescență intelectuală, deschide perspectiva unei istorii literare născută, mai ales, prin opoziție. Fiecare stadiu începe cu un șir de negații, ridicate ca o flamură. Unul dintre acestea este consacrat lui G. Călinescu romancier și tema demonstraților lui Al. George ar fi lipsa de talent creator al autorului „Scrinului negru". Tonul general e acesta: „Am putea spune după analiza oricărei pagini a romanului Scrinul negru că incapacitatea autorului de a trece din planul realității ca factor în cel al ficțiunii e absolută, definitivă. Vasta frescă a societății inter — și postbelică nu e decît un tablou grosolan, zugrăvit amestecat și strident (...) Poate că nicicînd un scriitor n-a oferit o imagine a felului dezolant în care cineva nu poate imagina ceva plauzibil". O elementară obligație (etică) ar fi fost examinarea studiilor consacrate romanului călinescian; Al. George îl desființează pe G. Călinescu (romancierul: dar nici criticul și istoricul literar nu e privit cu stimă) așa cum Iorga odinioară pe Rebreanu. Priviți-l pe Proust prin optica lui Balzac, ș. a. m. d. și nu mai rămîne nimic. Ca toți mizantropii (căci autorul e un intelectual și negația nu vînează — cum se întîmplă — succesul facil, pe care însă îl obține întotdeauna), Al. George are privirile ațitite înapoi; inovația, prezentul literelor, îi stîrnește dezgustul. Fiindcă Al. George, scriitor de solidă și bine așezată cultură, truchează: printre date vîrîte toptan sub ochii cititorului, autorul amestecă unele inexacte, ci retezate ciuntite, făcută după chipul și asemănarea demonstrației. Exemplele sînt suficiente. Despre Barbey d'Aurevilly: „Era, cum s-ar spune pe românește, un boiernaș (cuvîntul mult iubit de Al. George n.n.) de țară, familia lui de țărani mai înstăriți avea însă rădăcinile adînc înfipte în pămîntul Normandiei natale (...). Dar mai mult decît titlul sau situația materială, familia lui era legată de vechiul regim, și nu întîmplător rudele lui Barbey au luat parte la acțiunile contrarevoluționare, intrînd în rîndurile acelor chouans"... Că Barbey d'Aurevilly era „boiernaș" s-o trecem pe seama ticurilor de limbaj al lui Al. George. Oricine deschide o monografie despre B. d'Aurevilly poate constata că formula „familie de țărani mai înstăriți" face parte din autohtonizările silnic practicate de autor; cît despre rudele „șuani" ai „modelului" matein ele se reduc la una singură: Lefebvre de Montressel unchiul său. Cercetătorii însă interpun un prudent „poate" atunci cînd afirmă că unchiul lui Barbey ar fi făcut parte dintre aceștia...

Și acesta e singurul exemplu ce ilustrează maniera abruptă, și de aceea în repetate rînduri riscantă a autorului de a ne introduce în cercetarea operei. Privirea aceasta chiorîșă, permanentă bănuială a afirmațiilor antecesorilor, ba, am adăuga disprețul secret cu care este privită cercetarea premergătoare este punctul inițial al unei lecturi noi, în alte cazuri foarte apropiate textului. Cărțulii vechi, ieșite din circuit, sînt scoase din raft și împinse sub ochii cititorului; Al. George citește ori recitește totul: varianta I a unui studiu publicat în cutare revistă, varianta a II-a a lui publicată în volum, o notiță din R.F.R. sau dintr-o publicație cu totul obscură, face lista originii sociale a vedetelor politicii anului 1910; ca un bun iubitor de carte rară, autorul nu ezită să facă reclamă edițiilor greu accesibile, poeziilor pierdute prin reviste și ele prea rare azi spre a fi la îndemîna amatorului de literatură. Al. George răscolește cu pedanterie cărți vechi și cîte o frază adună atîta erudiție încît răstoarnă pagina. Comentînd stilul lui Matei Caragiale, Al. George ajunge (după ce în cîteva fraze degustase expert schiros, ostroavele Antile, omag etc) la opodeldoc. După ce dă explicația cuvîntului, Al. George continuă: Dicționarele nu-l înregistrează (doar Enciclopedia lui Diaconovich), dar opodeldocul avea mare curs în țările germanice cu leac băbesc numele lui avînd o origine necunoscută deși medicamentul era recomandat de însuși marele Paracelsus, care-l ortografiază oppodeltoch"*)

În domenii din cele mai surprinzătoare Al. George e documentat admirabil. Pentru bibliografia operei lui Matei Caragiale și mai ales Camil Petrescu, cercetările lui Al. George, cu toată fîina și morga autorului, sînt cele mai bune din ultimii ani. Celalte incită doar la discuție.

---

*) Dar Paracelsus nu recomanda „leacuri băbești"? De unde „deși".

comentarii

Trei modalităţi critice

1. *Modele şi exemple*. Un critic alcătuind o istorie a literaturii va trebui fără îndoială să scrie şi despre sine. Aşa a făcut Lovinescu, tot aşa a procedat G. Călinescu. Modalitatea diferă de la autor la autor, în general însă se recurge la ecourile pe care propriile lucrări le-au avut în critica vremii (în special la cele favorabile). Nu mi-a fost dat încă să citesc la apariţia unei cărţi şi o cronică scrisă tot de autorul ei. Performanta aparţine lui Marian Popa, cartea se intitulează *Modele şi exemple* (Ed. Eminescu, 1971) iar cronica a apărut în revista Săptămîna, nr. 50/19 noembrie 1971.

Încercarea de a lămuri dintru început pe cei neavizaţi de intenţii şi metode este lăudabilă, poate fi şi interesantă deşi coeficientul, nu de obiectivitate ci de încredere, foarte scăzut. Dar peste toate acestea cronica sa este un eveniment în istoria fotbalului românesc, după cîte am înţeles din post-scriptumul ce o însoţeşte. Nici nu putea fi altfel. Marian Popa este unul din criticii căruia îi place să sublinieze anumite confuzii „fertile", să cultive paradoxul, mişcîndu-se liber şi cu dezinvoltură printr-o serie de concepte, opere sau autori unde alţii s-au obişnuit să păşească în vîrful picioarelor sau să vorbească în şoaptă ca despre ceva sfînt. Marian Popa ne dă să înţelegem că nu se închină nici unui idol (deşi uneori mai trimite şi el în unele direcţii, puţine dar precise, fumul de tămîie dintr-o cădelniţă cu puţin jăratec), nu are nici un tabu şi atinge cu pleazna chiar dacă unori în glumă (alteori, cu surîsul pe buze, pînă la sînge) în dreapta şi-n stînga, nu pentru a-şi face loc ci pentru o curăţenie generală care i se pare absolut indispensabilă. Ne-ar place să credem că le face pe toate întru binele şi prosperitatea literaturii române şi nu pentru a se înălţa pe sine întru căderea altora, nici pentru a ocupa un loc de frunte la praznic, înlăturînd pe alţii, ci numai şi numai pentru a participa, cu drepturi egale, împreună cu toţi cei chemaţi la festinul bogat al literaturii. Dar problema esenţială mi se pare că este aici : cîţi sînt cei chemaţi, cine i-a chemat şi cîţi au venit fără să primească invitaţie ?

Marian Popa este în postura criticului care stabileşte ierarhia valorilor, organizînd el praznicul la care cheamă pe unii, respinge pe alţii, iar pe cei chemaţi îi aşează, după propriile criterii la locurile ce li se cuvin. Pe unii îi primeşte doar pe de lături, în picioare, iar alţii se ospătează doar cu firimiturile ce cad de la masă. Strategia are nevoie pentru a stabili toate aceste grade şi cotingente, de un păienjeniş în care să cadă idei, autori, opere, în care să cadă mai ales cititorul epatat de deşteptăciunea, inventivitatea şi iscusinţa, ca să nu zic viclenia, criticului. În care însă poate cădea criticul însuşi, furat de propriul joc. Dar aceasta-i metoda lui şi Marian Popa este conştient de riscurile ei. De aceea în cronica sportivă pe care o face propriei cărţi, vorbind de „infracţiunea sa literară", de situaţia „canibalului mîncat" în care se găseşte după apariţia cărţii, încearcă, nu o apărare — cartea nu are nevoie de apăratori — nici o explicare — cartea se explică de la sine — ci o minimalizare în spiritul metodei : „Marian Popa găseşte fără îndoială profund. El cade într-o cursă întinsă de el însuşi. Informaţia e falsă erudiţiei, inteligenţa e dizolvată, claritatea lui e atît de perfectă în preţiozitate, eşecul în act de snobism, autorul însuşi se substituie propriei sale ficţiuni. E un punct terminus al unei modalităţi ironice relativizatoare, după care nu mai poate urma nimic. Astfel vom admite că volumul e simpatic, că el se citeşte cu plăcere ca un volum poliţist sau o plachetă de Marin Sorescu".

Să-l luăm în serios? Ar fi să-i acordăm o importanţă pe care nu o are dar pe care Marian Popa nici n-o doreşte. Intenţiile — bunele lui intenţii — nu trebuie privite într-o altă lumină decît aceea pe care el a aprins-o. Spectacolul ce ni-l oferă nici nu putea fi regizat altfel decît într-un decor adecvat şi-ntr-un joc de lumini îmbietor. Se trimit săgeţi, se plătesc poliţe, se fac execuţii, cu sau fără anestezie, după starea de moment sau după criterii numai de el cunoscute. În această privinţă capitolul *Absurditatea paradoxală a actului critic* (p.12) este foarte instructiv. Şi dacă *„în realitate literatura este mai aproape de inutilitate decît de utilitate"* (p.17), atunci fireşte utilitatea criticii (inclusiv a celei făcute de Marian Popa) este şi mai îndoielnică: *„critica, la rîndu-i, poate fi imaginată valoric ca o rădăcină patrată a inutilităţii obiectului literar"*. Disecţia este făcută cu un humor ce merită să fie consemnat chiar dacă Marian Popa a omis să ne spună dacă aplică toate metodele enumerate ori are preferinţă doar pentru unele. În orice caz aluziile sînt transparente: *„Avem mai multă poezie decît poeţi, afirmă cel învăţat să-l îngîne pe G. Călinescu"* (p.19) iar paradoxul în privinţa poeziei (cf.cap. *Dacă am refuza din cînd în cînd poezia*), cuceritor: *„Cînd va trebui să alegeţi între poeţi şi maşini, să nu staţi nici o clipă în cumpănă şi să alegi maşinile: nu numai pentru eficacitatea şi supuşenia lor categorială, dar şi pentru că sînt mai puţin costisitoare"* (p.23). Criticul este precum se vede şi puţin poetofag.

Trimiterile sînt din cele mai instructive şi mai interesante, colorate adesea cu o maliţie nimicitoare, de cele mai multe ori scăldate însă într-o ironie blîndă şi acceptabilă: *„Pentru a demonstra acest lucru, va trebui desigur, să ne întoarcem la Hegel, din care Sorescu a citit cîte ceva"* (p.41). Poetul nu se poate supăra pentru atîta lucru. Dimpotrivă, se poate simţi flatat. Acolo unde însă Marian Popa se întrece pe sine este tactica, nu chiar proprie, dar împinsă, trebuie să recunoaştem pînă la virtuozitate: a da cu o mînă şi a lua cu alta. Exemplele sînt numeroase şi am ales cîteva pentru expresivitatea lor. *Iată de ce tentativa lui Fănuş Neagu e nu numai interesantă, dar remarcabilă"* (ce frumos spus!), ca să urmeze apoi subtilitatea: *„în măsura în care experienţele au devenit tot atîtea reuşite"* (p.66). Despre poetul Daniel Turcea: *„Pentru un necunoscător, poemele sale pot fi nişte aiureli şi, de altfel un mod al lecturii se poate executa pornind chiar de la această premisă"* (p.73).

Uneori contradicţiile nu pot fi evitate (cf. p. 11 vorbind desper infinitatea interpretării şi p. 31 despre limitarea posibilităţilor de imaginaţie) dar se pare, criticul nici nu ţine să fie consecvent (nu ar fi probabil în spiritul metodei). Modalitatea adoptată implică o totală libertate, sensurile fiind îndreptate după nevoi, noţiunile potrivindu-se, demonstraţia fiind înlocuită cu un cuvînt de spirit, o ironie subtilă sau o retezare scurtă, ca de secure, fără dureri însă sau în tot cazul nu cu dureri mari. Aruncă idei chiar dacă nu propune şi soluţii. Dar o face întodeauna întemeiat pe o argumentare de cu totul altă natură decît cea logică. Sînt mai mult supoziţii, ipoteze de lucru decît încheieri definitive cu tot aerul lor de concluzie (cf. în legătură cu Gib Mihăiescu, p. 83).

Trimiterile sînt inepuizabile (citează de altfel peste două sute de autori străini şi aproape o sută autohtoni), combinaţiile deconcertante (cf. *Condiţia actuală a paralelogramului*), spiritul contestator, uşor nihilist, prezent pretutindeni (Cf. Delirul posibilităţii: *„literatura science-fiction ar putea fi ceva plictisitor dar aspiră să devină ceva foarte plictisitor"*, p. 94.). Există cîteva capitole antologice pntru ilustrara metodei aplicate: *Literatura relaţiilor literare, Oniric şi fantezie, Parabolă şi alegorie* dar mai ales*Titluri*. Marian Popa propune o interpretare posibilă, lîngă mai multe altele. Dacă sîntem din „familia" lui spirituală, totul e în ordine: în jur e pustiu cu foarte puţine oaze. Dacă nu să punem în jur ceea ce vedem şi avem: o certitudine un principiu, un gînd, un sentiment, o valoare, orice, ca într-un univers cu mai multe oaze decît pustiuri. Lumea din jur este întotdeauna asemenea cu cei cei ce o privesc.

2. *Romantism sau neoromantism.* Cu cartea lui Henri Zalis, *Aspecte şi structuri neoromantice* (Cartea Românească, 1971) intrăm într-o altă lume cu alte rînduieli. Criticul pare să fie un spirit grav, didactic, nu ştie de glumă, stabilind însă şi el cîteva repere întru propăşirea literaturii noastre. O face însă solemn în acordurile unei muzici de înmormîntare. De aceea cu toate riscurile unei cărţi ca aceea a lui Marian Popa o vom prefera faţă de una care-ţi întunecă dintr-o dată orizontul, obligîndu-te la o poziţie lipsită de supleţe şi mobilitate.

Criticul încearcă, pornind de la ideea lui Tudor Vianu după care romantismul este *„o structură permanentă a spiritului omenesc"*, o privire asupra unor aspecte ale neoromantismului românesc, dacă ar fi să ne luăm după titlul cărţii. Pe pagina a doua se specifică însă că-i vorba de *„interpretări despre rostirea romantică"* la cincisprezece scriitori trecuţi în ordinea alfabetică de la Arghezi la Voiculescu. Pentru cine-şi imagina, după titlu, că este vorba de o incursiune în teritorii necunoscute în căutarea unor premanenţe care statornicesc o nouă structură, chiar dacă apropiată de întîia dar avînd caracteristici proprii pe măsura epocii în care a apărut, specificarea mai mult încurcă decît lămureşte. Uneori autorul ne dă să înţelegem că foloseşte ambii termeni în acelaşi sens alteori pare a face distincţie între ei. În tot cazul neoromantismul este *„termenul prin care numim manifestările şi aspectele romantice din literatura română a acestei prime jumătăţi de veac"* (p. 5), cu restricţia totuşi că neoromantismul este *„un romantism temperat de raţionalism şi filtrat de experienţele sufleteşti naţionale"*, pentru că naul curent preia caracteristicile celui vechi dar le *„reorganizează prin parţiala detaşare de impulsul primar, statornicind* alte *legături între elemente"*, neoromantismul fiind deci „altceva *decît ecoul epigonic al şcolii romantice insinuat dintr-o confuzie în actualitate"*. De reţinut particulele „alte" şi „altceva" subliniat de noi.

Amestecul termenilor continuă pe tot parcursul cărţii. Sigur, nu se pot face delimitări precise dar o consecvenţă a noţiunilor e necesară. Criticul ar fi trebuit să enumere caracteristicile romantismului (aşa cum face de pildă Matei Călinescu în *Eseuri despre literatura modernă*. Eminescu, 1970) şi apoi să arate care din aceste aspecte se păstrează, care nu, şi mai ales ce anume *altceva* au primit în neoromantism şi cum anume. În afară de aceasta delimitarea rigidă între romantism şi simbolism nu este tocmai potrivită, simbolismul fiind *„romantismul subconştientului"*, dacă este să-l credem pe Pompiliu Constantinescu. Aşa cum au arătat atîţia exegeţi (la noi mai ales G. Călinescu) nu se pot delimita curente sau tipuri pure ci doar atitudini ce pot coexista. Există spirite mai neliniştite sau mai senine dar niciodată nu s-ar putea afirma că primele sînt total în afara seninătăţii sau ultimele nu cunosc neliniştea. Unii se îndreaptă către un orizont fără limite, alţii preferă echilibrul. Şi apoi rămînînd la schema pe care o stabileşte H. Zalis(schema romantică sau neoromantică), ea poate fi aplicată cu uşurinţă oricărui scriitor, chiar şi lui Liviu Rebreanu, aşa cum de altfel face el însuşi în cazul poeziei lui Blaga. De aceea e de mirare cum, cu tot avertismentul pe care ni-l dă că nu a întreprins o cercetare exhaustivă, lipsesc atîţia scriitori din perioada pe care studiul o cuprinde şi care-i puteau oferi un bogat material în sprijinul tezelor susţinute.

Cele şase coordonate stabilite : paseist-eroică, ceremonialul interior, fontasticul, mobilitatea picturală, existenţial confesivă şi feeria livrescului sînt suficient de încăpătoare iar exemplificările făcută de critic surprinzătoare. Dacă fantasticul este caracteristic romantismului, implicit neoromantismului, atunci ne putem întreba cum de a trecut cu vederea pe Victor Papilian, Gib Mihăiescu, Al. Philippide, H. Papadat-Bengescu (amintită în altă ordine de idei la p. 182), Mircea Eliade, Ion Vinea, V. Demetrius (amintit la p. 179), M. Blecher, Cezar Petrescu, Laurenţiu Fulga *(Straniul Paradis* a apărut în 1942), Cezar Petrescu, Eusebiu Camilar (mai ales cu *Păpădul Solobodei)* şi alţii. Nu sînt oare cei omişi scriitori de primă mărime sau măcar de mărimea lui Galaction, V. Beneş şi Voiculescu incluşi în capitolul respectiv ?

Dacă H. Zalis găsește elemente romantice în poezia lui Goga, Arghezi (a cărui proză este amintită vag), Blaga, Al. Philippide atunci cum de nici nu amintește de Ion Barbu (*„romantic colorist"* după Pompiliu Constantinescu, *Jocul secund* aducînd *„piesele unui nou romantism"*, după G. Călinescu ca să nu-l cităm pe poet *„fiu al unor părinți eminescieni"* ce se revendica în *Salut în Novalis* de la romanticii germani)? Alături de Radu Stanca nu pot figura oare Adrian Maniu, Dimitrie Stelaru, Const. Tonegaru ca să amintim doar cîțiva? Sau alături de prozatorii citați (Bucuța, Teodoreanu, Aderca) nu-i oferă aceleași elemente romancierul E. Lovinescu, Anton Holban, Mihail Sebastian (și proza și teatrul), Tudor Teodorescu Braniște *(Prințul)*, Jean Bart *(Europolis)*, Brătescu Voinești, trecut de Călinescu la capitolul *„Micul romantism"*? Sînt numai cîteva din nedumeririle și întrebările posibile.

Cartea lui H. Zalis pare scrisă în grabă. Așa se explică de altfel expedierea lui Ion Pillat în cele cîteva rînduri din încheiere deși ar fi meritat un tratament egal lui Blaga despre care ni se spune net: *„nu este și nici nu poate fi discutat ca un poet romantic"* (p. 81), fiind totuși discutat într-un capitol întreg. Criteriile după care criticul stabilește elementele romantice ale scriitorilor analizați, lipsesc. Și nu se face nici o trimitere la judecata de valoare după care unii sînt aleși iar alții nici măcar amintiți.

Nu ne vom opri asupra interpretărilor dintre care fragilă nu e numai aceea privindu-l pe V. Voiculescu. Ținem însă să-i atragem atenția că diatriba îndreptată împotriva *Gîndirii* cere diferențieri pe care nu le-a făcut. Ideologia gîndiristă nu e tot una cu gruparea revistei. Matei Caragiale, căruia H. Zalis îi acordă un capitol întreg, și-a publicat *Craii de Curtea Veche* în paginile *Gîndirii*. Alți scriitori pe care-i citează au fost colaboratori ai revistei fără ca prin aceasta să fi aderat la ideologia lui Nichifor Crainic. După cum reviste de stînga *(Societatea de mîine, Azi* etc.) au publicat în paginile lor scriitori ce nu au fost de acord cu această ideologie. Delimitările sînt absolut necesare dacă vrem să ne ferim de confuzii.

3. *Primatul analizei.* Volumul de critică *Incursiuni în literatura de azi* al lui Voicu Bugariu (Eminescu, 1971) este de cu totul altă natură decît cele anterioare. Incursiunile în literatura romnă de azi sînt precedate de *Metamorfoze ale metaforei* iar după secțiunea *Eseuri* care în afară de *Hölderlin poetul exemplar* (care cu toată bunăvoința noastră nu se poate susține că ar aparține tocmai literaturii de „azi") cuprinde tot scriitori români de azi și de ieri (Mihai Ralea), volumul se încheie cu *Posibilitatea criticii.* Nu ni se spune de ce s-a procedat astfel dar bănuim, din ideile susținute, că intenția a fost enunțarea unei probleme de bază a literaturii moderne și apoi discutarea pe larg a instumentelor cu care se poate pătrunde, circumscrie, sesiza și eventual explica fenomenul literar actual. Din păcate, referințele criticului se opresc asupra vechiul studiu al lui Vianu despre metaforă. De atunci contribuția lui Read, Hugo Friederich sau Marcel Raymond, ideile lui Wellek sau C. Levi-Strauss, ca să amintim doar cîțiva autori traduși în ultimii ani, aduc unele interpretări noi. Exemplificările pe care le face nu ni se par din cele mai fericite. Iar dacă nu se poate face o deliminare între metaforă și simbol sau parabolă (p.31) atunci metafora cuprinde și mitul măcar în accepțiunea dată cuvintului de Vico. Problema este practic inepuizabilă și firește criticul nu a intenționat s-o lămurească deplin. Dacă i-am înțeles bine intențiile nu a voit decît să sesizeze conceptul în jurul căruia gravitează întreaga literatură de azi.

În privința mijloacelor de investigare ultimul capitol încearcă într-o serie de subcapitole să surpindă pe cît este posibil situația problematicii critice actuale. Criticul reia unele idei dezbătute în presa literară, sistematizînd modurile posibile de a face critică, acordînd gir unora, punînd semne de întrebare deasupra altora (critica criticii) sau negînd posibilitatea unei critici totale. Un capitol ce voiește să cuprindă prea multe idei și referințe pe un spațiu restrîns și care ar fi meritat o adîncire ce ar fi putut duce la o carte autonomă care ar fi fost pe măsura celor ce cer lucrări de sinteză, fiind veșnic nemulțumiți de analizele ce se tipăresc.

Cartea lui Voicu Bugariu este prin excelență una de analiză. În atenția lui se află mai ales cărți de poezie și proză. Abia două de critică, poate pentru a nu putea fi încadrat în categoria „criticilor ratați" cum îi consideră, fără nuanță peiorativă (dacă așa ceva e posibil) pe cei ce practică critica criticii. Opiniile sînt în general la obiect chiar dacă impropietatea unor expresii dovedește superficialitate și grabă (Exemple: „apariția unei literaturi care „cere" comentariul critic, căreia acest comentariu îi este *indisolubil*" (p.277) în loc de absolut necesar, indispensabil; „tragic al *eroziunii*" (p.151); „*dilema* aceasta dă întîmplării un *halo metafizic*", p.110; „încercarea de sinucidere a doctorului Munteanu este *metafizică*" p.104; „*melancolia echilibrului este una a absenței extremelor, a regretului de a nu exista într-un regim paroxistic*", p.44, etc). Adesea informația e deficitară. Discutînd despre romanul polițist, citează opiniile lui Ralea și... Iordan Chimet fără să amintească paginile lui Camil Petrescu din *Modalitatea și tehnica romanului polițist* (Cf. *Teze și antiteze*. Cultura națională f.a.p. 85). Repetarea cuvîntului „stenic" e obositoare.

Ceea ce surprinde la Voicu Bugariu, în general ponderat, fără să-și permită ironii sau excese, este atacul (singurul de altfel) îndreptat împotriva volumului antologic al lui Virgil Nemoianu, *Structralismul*. Capitolul se intitulează *Eseul supralicitat* și e inclus în secțiunea *Incursiuni* nu în *Eseuri* unde i-ar fi fost mai degrabă locul. Criticul e nemulțumit în primul rînd de introducerea lui Nemoianu și care e una din cele mai reușite din cîte am citit. În al doilea rînd, e nemulțumit de felul în care e alcătuită antologia. Metoda eseistică folosită de Nemoianu și căreia i-a declarat război „*stîrnește nedumerirea celor ce deschid această carte spre a afla ceva despre structuralism*" (p.88). O antologie însă pornește de la o opțiune iar criteriul firește poate fi oricînd înlocuit cu altul. Dar o dată culegerea făcută trebuie în primul rînd să vedem dacă este în conformitate cu criteriile după care a fost întocmită. Că modul după care Nemoianu a alcătuit-o e unul din multele posibile e adevărat. Dar că nu-i „cel necesar", iată o judecată de valoare plină de riscuri. Tot așa am putea spune despre prezentarea cărții lui Nemoianu de către Bugariu că e una din cele posibile dar nu cea necesară. Antologia, mi s-a părut, dimpotrivă foarte reușită. Iar lămuriri asupra structuralismului aduce în măsura în care există o metodă sau un curent structuralist. Cum în realitate nu există decît atitudini, cercetări de tip structuralist, metode de lucru diferite de la gînditor la gînditor, obiecția lui Bugariu cade de la sine.

Reține însă atenția altceva. Nu „*poate*", e sigur exagerat spus că eseul „*reabilitează pe un plan de superioară convenție, sofismul*" (p.85) Că-l socotește pe Ralea sofist de acest fel îl privește. Dar a include toți eseiștii în această formulă e o exagerare. Dacă eseul „*nevoind să dovedească totul, nu dovedește nimic*" *(p.86)* sau repetînd ideea: „*eseistica nu dorește să dovedească nimic, afară doar de faptul că pe marginea literaturii se poate scrie o altă literatură*" (p.215), n-am înțeles de ce criticul și-a întitulat o secțiune a volumului *Eseuri* în care parcă vrea să ne dovedească totuși ceva în legătură cu Marin Sorescu, Doinaș, Zaharia Stancu și alții. De fapt sînt niște false eseuri deoarece între capitolele acestei secțiuni și cele din *Incursiuni asupra literaturii române de azi* nu există deosebiri fundamentale. Comparîndu-le constatăm aceeași metodă, ultimele fiind mai întinse, primele privind doar o carte.

Nu-l vom parafraza pe Voicu Bugariu spunînd că volumul lui aduce opinii posibile pe marginea fenomenului literar dar nu întotdeauna pe cele necesare pentru a nu cădea în propria-i greșală. Cartea este bine intenționată și cu toate observațiile ce i se pot face, dovedește o modalitate în practicarea criticii, alături de alte modalități, fiind foarte dificil a afirma care e mai potrivită sau mai necesară, toate încercînd o introducere în labirintul literar de azi și de totdeauna.

ION MAXIM

istorie literară—documente

Liviu Jurchescu

O enigmă istorică mai puțin:

Motivul real al retragerii romane din Dacia sub Gallienus și Aurelian (I)

Motto :

1. „Istoria este o treabă prea serioasă pentru a fi lăsată exclusiv pe seama istoricilor de profesie".
Sir Maurice Bowra
istoric englez

2. „Numai cu mărginirea specialistului, nu se poate ajunge decît pînă la treptele de jos ale istoriei".
Nicolae Iorga

Istoria dreptului roman are un capitol ce se cheamă Dreptul Pretorian. În acesta e vorba de *edicte* și de cei care le emiteau. Am dorit să cunosc un edict cît mai important, dar pe acesta nu l-am găsit în istoria dreptului roman ci într-o istorie bisericească...

Iată cum istoria propriu-zisă are nevoie de Istoria Dreptului Roman și cum aceasta are nevoie de istoria bisericească, care la rîndul ei are nevoie de alte izvoare.

Edictul la care m-am oprit a fost emis de Galerius, împărat al Romei [1]). Prin acest edict de toleranță, se punea capăt persecuțiilor contra creștinilor, persecuții ce atinseseră culmea sub Diocleţian. Cu surprindere am mai aflat apoi din enciclopedii străine și mai cu seamă din textele la care acestea fac trimitere, că *Galerius* era roman *numai prin cetățenie,* dar că *prin origine etnică,* era „străin de sîngele roman" [2]) și anume DAC.

Gîndindu-mă apoi că dintre toate popoarele numai poporul român are la baza ființei sale sînge dac, m-am hotărît să aflu mai multe despre Galerius, căci de istoria dacilor în primul rînd românii sînt datori să se intereseze.

Citind edictul, am aflat mobilul emiterii acestuia: *„pro nostra humanitate"*. Adică: *„din iubire față de om"*. Trei cuvinte, un străvechi blazon de umanism dac, ce se cuvine prețuit în special de către urmașii dacilor.

Am mai aflat în legătură cu Galerius că maică-sa era o dacă din localitatea Romula din Oltenia și că era preoteasă a cultului religios dac. Devenind împărat Galerius, dă mamei sale titlul oficial de „împărăteasă-mamă a Romei".

---

[1]) *Eusebiu* : Eccl. Hist. lib. VIII. c. XVII.

[2]) *Lactantius* : De mort. pers. IX. 2.

Cei doi istorici contemporani cu Galerius — Lactantius, considerat un „Cicero creştin" şi Eusebiu, supranumit la rîndul său „un Herodot creştin", — îl prezintă pe Galerius drept persecutor al creştinismului. Aceşti doi „istorici" care în realitate sînt simpli apologeţi creştini, săvîrşesc prin aceasta o nedreptate istorică

O caracteristică importantă a edictului lui Galerius este aceea pe care o scoate în relief alt împărat dac al Romei, Licinius[3], precizînd acesta că, în viitor, sînt liberi în credinţa lor, nu numai creştinii ci *„şi ceilalţi"*, îmbrăţişînd astfel întreaga umanitate.

Într-o vreme în care pentru o religie, alta decît cea oficială a Romei, cei care o practicau erau aruncaţi fiarelor din circ, ardeau ca torţe vii, cu zecile de mii, pe marginea şoselelor imperiului, sau, în cel mai bun caz, îşi practicau cultul în catacombele Romei, edictele celor doi împăraţi daci ai Romei — cărora li se adaugă şi un al treilea, al celuilalt împărat dac al Romei, Maximin Daia, nepot de soră al lui Galerius[4], erau balsam alinător pe rănile unei întregi omeniri suferinde, dacă ne gîndim că la data cînd aceşti daci ocupau tronul roman, imperiul era de mari dimensiuni, cu frontierele în trei continente.

Cum se explică faptul că, totuşi cei trei împăraţi daci ai Romei, apar în enciclopedii ca persecutori de creştini? Cine avea interesul să fie prezentaţi astfel? Constantin cel Mare, ca întemeietor al creştinismului *de stat,* prin oamenii săi de casă susmenţionaţi, apologeţii Eusebiu şi Lactanţiu.

Sînt necesare aici cîteva amănunte, între altele acela că, iniţial, viitorul Constantin cel Mare, i-a fost subaltern lui Galerius, la curtea acestuia. Tot subaltern al lui Galerius a fost şi tatăl lui Constantin, Constanţiu Chlor, în calitate de coîmpărat al lui Galerius, cu reşedinţa în localitatea Eboracum (azi York) din Britania.

Despre coîmpăratul Constanţiu Chlor trebuie spus că, tot timpul vieţii sale a nutrit sentimente de invidie faţă de Galerius, din cauza întîietăţii de care se bucura acesta în treburile imperiului. Cînd Diocleţian, din cauza întinderii mari a imperiului, renunţă la monarhie, intronînd tetrarhia (conducere compusă din patru persoane şi anume: împăratul, coîmpăratul şi doi cezari, adică doi adjuncţi ai celor doi împăraţi), cezar şi ginere al lui Diocleţian devine Galerius, „frumos în trup, prea bun şi norocos ostaş" (cum traduce în *Cronică,* savuros ardeleneşte, Şincai, cuvintele istoricului antic[5]) în vreme ce C. Chlor, tatăl lui Constantin devine doar cezar al coîmpăratului Maximian Herculiu.

Abdicînd Diocleţian şi desemnînd ca urmaş al său la tron tot pe Galerius, iar C. Chlor, devenind doar coîmpărat, acesta se consideră din nou umilit, întîi pentru că era de viţă nobilă apoi din motivul că mai în vîrstă decît Galerius, nu putea spera să devină împărat decît prin moartea acestuia.

Altă umilire pe care o va suferi C. Chlor, va fi aceea că, deşi este coîmpărat, totuşi, Galerius nu numai că nu şi-l va face cezar al său pe Constantin, ci pe nepotul Daia, dar nu-l va admite nici ca cezar al lui C. Chlor, impunîndu-i-l acestuia ca cezar pe Severus, om de încredere şi deasemeni nepot de soră al lui Galerius, după părerea lui Şincai. Roşi de ambiţii nesatisfăcute şi de invidie, C. Chlor şi Constantin se vor agita necontenit împotriva împăraţilor daci şi implicit împotriva ideii de toleranţă a acestora faţă de toate religiile. Ei devin astfel adepţi ai celei mai negre intoleranţe, încercînd să devieze linia lui Galerius, acea linie în numele căreia, el este acela care l-a determinat pe Diocleţian să abdice şi totodată să-i încredinţeze misiunea de a rezolva problema religioasă, potrivit curentului de mase al timpului, în sensul major, descifrat de Galerius, al acelui curent.

Există încă vre-o cîteva umiliri la care a fost supus Constantin, a căror cunoaştere va face şi mai uşor înţeleasă denigrarea practicată de acesta şi oamenii săi de casă Eusebiu şi Lactanţiu, contra împăraţilor Galerius, Licinius şi Daia, dar în special contra lui Galerius.

Una din acestea s-a petrecut atunci cînd, împăratul Galerius, ducîndu-l cu sine la un spectacol de circ, de lupte cu fiare, pe Constantin, care se găsea la curtea lui Galerius fără a avea vreun rang, Galerius i-ar fi poruncit să coboare în arenă. Constantin coboară, luptă şi se întoarce teafăr. Vrut-a Galerius numai să pună la încercare curajul lui Constantin, care se dorea conducător și se găsea la curtea lui Galerius spre a învăța meseria, sau a vrut să-l piardă din cauza uneltirilor cu taică-său Constanțiu Chlor?

---

[3] „Licinius imperator est factus, Dacia oriundus" (Eutropius: Ist. rom. presc. X. c. 4).

[4] *N. Iorga*: „. . . le neveu de celui-ci par sa socur, était lui aussi d-origine et d'éducation pastoral et pendant sa jeunesse on l'appelait „Daia", le Dace" (Hist. des roumains et de la romanité orientale, vol. II. p. 36);

Herodian: 161—180 e.n.): „Neamul dacilor care se numeşte şi neamul dailor . . ." (Despre prozodia generală, I. 147, 26).

[5] *Aurelius Victor*: „pulcher corpore, eximius et felix bellator . . ." àEpit. caes., XL, 16).

Cert este că, în scurt timp Constantin fuge la reședința din Britania a coîmpăratului C. Chlor. Coîmpăratul simțind că i se apropie sfîrșitul, hotărăște în mod arbitrar, ca o compensație pentru faptul că n-a putut deveni el împărat, să devină fiul său. Astfel, la moartea lui C. Chlor, armata acestuia, proclamă pe Constantin împărat (nu al întregului imperiu ci al Galliei, Hispaniei și Britaniei). Galerius, nu ratifică, obligîndu-l pe Constantin să dezbrace purpura imperială. Deoarece însă în timpul cît a stat în Britania, Constantin a repurtat o victorie împotriva tribului picților, Galerius îi acordă titlul de cezar.

Nici față de Licinius, ura lui Constantin n-a fost mai mică. Dovadă faptul că, deși Licinius era căsătorit cu sora lui Constantin, acesta a ucis pe fiul lui Licinius, cezarul Licinianus, în care istoricul Eutropius vede „un tînăr de caracter" [6])

Toleranța față de toți, a lui Licinius — care lărgise sfera edictului de toleranță al lui Galerius și pe care, cezarul Licinianus, o putea practica în continuare — putea strica toate socotelile lui Constantin, care urmărea intoleranța față de toți cei care se opuneau transformării religiei creștine într-o unealtă a puterii statale pentru înrobirea maselor cu ajutorul obscurantismului și misticismului obligator, ce-i constrîngea pe toți să vadă în împărat o divinitate contra căreia nu-i era nimănui îngăduit să murmure.

Pentru atingerea acestui scop al său, Constantin — precum am văzut — n-a ezitat să ucidă pe fiul surorii sale, după cum, în altă împrejurare, și-a ucis soția, pe tatăl acesteia și chiar pe propriul său fiu.

Din cauza acestor asasinate și a încă multor altora, Vaticanul a eliminat pe Constantin din rîndul „sfinților" (Ortodoxia continuă a-l menține).

Murind împărații daci ai Romei, Constantin va transforma creștinismul în religie unică, oficială și obligatorie, a imperiului. Vor colabora cu el Eusebiu și Lactanțiu, susținîndu-i opera cu scrierile lor, prezentîndu-i pe împărații daci ca persecutori, contribuind astfel ca liberalitățile edictelor acestora, să fie date uitării.

Cei doi apologeți creștini, ca și zecile de autori tributari acestora, care s-au inspirat din ei în prezentarea împăraților daci, se feresc să facă precizarea la care-i obliga obiectivitatea, anume că, Galerius nu poate fi făcut răspunzător de persecuțiile ce au avut loc în provinciile conduse de el, [7]) atîta vreme cît el, ca cezar, fusese supus poruncilor împăratului Dioclețian și ale coîmpăratului Maximian Herculiu, despre care aflăm de la Eutropius [8]) că „are o fire sălbatică, neprietenoasă, înfățișarea sa exprimînd trufie și producînd groază. El nu face decît să urmeze pornirea sa naturală cînd se întovărășește la toate cruzimile lui Dioclețian".

În același timp Eutropius vede în Galerius „un împărat distins atît prin virtuțile sale cît și prin meritele sale militare" [9]).

Lactanțiu nu cruță nici pe Romula Domna, mama lui Galerius — căci aceasta purta numele orașului ei natal din Dacia — arătînd că persecuțiile fiului ei sînt exercitate sub influența ei. Demnă de crezare considerăm însă o influență de cu totul altă natură. Să nu uităm că în calitatea ei de fostă preoteasă a cultului religios dacic, Romula știa că, spre deosebire de Dioclețian, care se considera zeu, — autosupranumindu-se Jupiter — regii daci se considerau oameni. În toată istoria Daciei n-a existat nici un rege, care, după exemplul lui Dioclețian, să fi cerut supușilor săi, să stea în genunchi în fața sa, sărutîndu-i poalele vestmintelor și chiar încălțămintea. Romula nu putea considera drept vină din partea creștinilor, refuzul acestora de a-i recunoaște dreptul la *adoratio* (adică să îngenunchieze în fața împăratului).

---

[6]) Eutropius, op. cit. X. 6. Și iată și caracterizarea pe care i-o face lui Constantin, *Gh. Barițiu:* „Apoi ce, ajunserăm și noi ca grecii să glorificăm încă, și pentru moralitate pe împăratul Constantin, așa numitul Marele? Acel om nu a fost altceva decît un soldat, pe cît de curajos, pe atîta de ambițios, crud, perfid. tiran, totdeauna însetat de sînge omenesc". (Scrieri social-politice, Studiu și antologie de V. Cheresteșiu, Camil Mureșan și G. Em. Marica, — Ed. Polit. Buc., 1962, p. 396).

[7]) *Gaston Boissier* consideră nefondate afirmațiile celor care susțin că Dioclețian ar fi fost îndemnat la cruzimi anticreștine de către Galerius. (La fin du paganism, Hachette, Paris, Ed. VIII, vol. I. p. 10).

William Seston la rîndul său se referă la „această însinuare a lui Lactanțiu, că Galerius s-a împăunat cu atîta mîndrie din cauza victoriei sale (asupra perșilor, n.n.) și ar fi cîștigat un loc atît de mare în imperiu încît ar fi pus mîna pe conducerea afacerilor statului și ar fi impus politica sa, mai ales în ceea ce îi privește pe creștini".

„A considera reponsabil pe Galerius de marea persecuție, este o apreciere extrem de simplistă a unui pamfletar care urmărește ca odată identificat, vinovatul, credincioșii să știe spre cine să-și îndrepte blestemele, cunoscînd originea nefericirii lor".

„Este sarcina istoricului de a se întreba dacă nu cumva retorul plin de ură aruncă asupra lui Galerius o responsabilitate ce-i incumbă mai ales lui Dioclețian . . ." .Dioclétien et la tétrarchie, Paris, 1946, p. 180).

[8]) op. cit IX, 27.

[9]) op. cit. X, 2.

Să reținem de asemenea împrejurarea că Romula Domna, Prisca Domna (soția lui Dioclețian) și Valeria Domna (fiică a lui Dioclețian și noră a Romulei Domna) formau o familie și că, atît Valeria cît și Prisca, convertindu-se la creștinism, Dioclețian, indignat la culme, le obligă în public să revină la religia oficială romană.

Iată împrejurări care explică mai clar și mai veridic decît Lactanțiu, sensul în care s-a putut exercita influența Romulei, altul decît acela de a-l îndemna pe Galerius la intensificarea persecuțiilor, ci mai degrabă de a pleda pentru o considerare a religiei ca o problemă particulară a fiecăruia.

Apologeții Eusebiu și Lactanțiu, nu sînt pe linia obiectivității atunci cînd fac răspunzător pe Galerius de persecuțiile lui Dioclețian. *Acuzațiile lor ar fi justificate doar în cazul că, după abdicarea lui Dioclețian, urmîndu-i acestuia ca împărat Galerius, acesta din urmă ar fi continuat persecuțiile.* Or, știut este că, *după abdicarea lui Dioclețian, Galerius a emis Edictul său de toleranță !*

Se pare că Galerius nu înțelegea să mai gireze cu numele său, persecuțiile, deoarece, după cum arată Eutropius, Dioclețian *„știa să potrivească lucrurile în așa fel, încît ura pentru cruzimea sa, să o arunce pe altul"* [10])

Iată un fragment din *Edictul lui Galerius,* din care apare limpede că n-a fost persecutor, ci a ocrotit: *„Obiceiul nostru de a face să se simtă de către toți supușii noștri efectele clemenței noastre, ne-a îndemnat a trata favorabil pe creștini și a le permite să-și țină adunările lor obișnuite, fără nici o tulburare"* [11])

Nici împăratul Daia nu este scutit de stigmatul de persecutor de către Eusebiu și Lactanțiu, cu toate că, într-un ordin al său, dispune: *„Creștinii să nu mai fie tulburați în exercițiul religiei lor"* [12])

Cum se explică ura aceasta a apologeților Eusebiu și Lactanțiu, împotriva împăraților daci, emițători de edicte de toleranță? Una din explicații este că, *denigratorii, nu puteau spera demnități de stat de la împărații daci, de vreme ce aceștia, erau împotriva oficializării și obligativității religiei.* În schimb, *Constantin le-a dat demnități,* ca unora ce se devotaseră să-l prezinte prin scrisul și verbul lor, prezentului și viitorimii, ca cel dintîi și chiar ca unic deținător de merite față de creștinătate.

Această falsificare a adevărului istoric, o confirmă însuși Constantin, cu un document semnat chiar de el, însă nu ca *unic* și nici măcar ca *prim*-semnatar, ci ca al doilea, între alți doi semnatari. E vorba chiar de Edictul lui Galerius, purtînd ca primă semnătură, pe a lui Galerius, *apoi pe a lui Constantin* și în urmă pe a lui Licinius... [13])

Tendențiozitatea celor doi apologeți apare clară prin faptul că, în vreme ce dînșii îi prezintă ca persecutori pe daci, cu toate că edictele acestora reflectă contrariul, nu-l amintesc niciodată pe Constantin ca semnatar al vreunui edict, ci lasă să se înțeleagă că acesta, fără a emite un edict, era primul și unicul reprezentant al creștinătății. Adică, în ceea ce îi privește pe împărații daci, apologeții răstălmăcesc adevărul, prezentînd edictele nu ca pe ceea ce erau ele direct, ca finalitate pozitivă, adică măsuri favorabile libertății de credință, ci că, indirect, sau implicit, mai bine zis în primul rînd, erau *o recunoaștere ca, pînă la emitere, emițătorii au persecutat !...*

Prezentînd astfel lucrurile apologeții erau părtinitori față de Constantin și tendențioși față de daci, ei neamintind niciodată — în cadrul comentariilor lor — că un asemenea edict a semnat însuși Constantin, că deci s-a recunoscut, el însuși, ca fost persecutor.

Lactanțiu se străduiește să bagatelizeze, importanța edictelor emise de triumvirii daci ai toleranței, cu afirmația că Galerius îmbolnăvindu-se, numai de frica morții a emis edictul...

În realitate Galerius nu s-a convertit la creștinism, fapt ce reiese cu absolută certitudine chiar din edict. În acesta se spune creștinilor *„să se roage dumnezeului lor, pentru sănătatea noastră"*, dar formula — căci e o formulă! — e valabilă nu numai pentru Galerius, ci și pentru Constantin și Licinius, care nu erau bolnavi, în schimb semnaseră și ei edictul! Sensul adevărat al frazei nu poate fi decît acela că împăratul Romei fiind și *pontifex maximus* mare preot al cultului principal din stat, el trebuie recunoscut ca atare de către oricare cult din imperiu.

---

[10]) op. cit IX, 26.
[11]) *Eusebiu,* op cit. Lib. VIII, c. XVII, 25—30.
[12]) idem.
[13]) ibidem, Lib. VIII. c. XVII.

★

Datorită devotamentului față de patronul său **Constantin,** Lactanțiu va îndeplini la curtea lui Constantin, pe lîngă cezarul Crispus, același rol important pe care-l avusese Aristotel pe lîngă viitorul Alexandru cel Mare, la curtea lui Filip al Macedoniei. În ceea ce-l privește pe Eusebiu, se poate spune că, în calitatea sa de *cap al bisericii oficiale a întregului imperiu,* era un fel de Constantin cel Mare al II-lea, el, Eusebiu, fiind acela care, în **conciliul de la Niceea (324 e.n.)** — cînd, sub prezidiul lui Constantin, creștinismul *de stat* a fost decretat religie oficială a întregului imperiu — a sintetizat principiile călăuzitoare ale creștinismului în enunțarea cunoscută sub denumirea de **„credeu"** sau **„simbolul credinței".**

Iată un moment din istoria universală ce trebuie reținut datorită importanței deosebite pe care o are în înțelegerea fenomenului istoric românesc, din ultimele șaptesprezece secole.

De ce Școala latinistă a trecut cu vederea pe împărații daci ai Romei, emitători de edicte de toleranță? Pentru că propovăduind corifeii acesteia ideea neștiințifică a originii noastre exclusiv latine, nu considerau necesar să scoată în relief figuri care puneau în umbră romanitatea și deci, pe noi, pe români, care, am fi sută la sută latini... Potrivit acestei idei **neștiințifice, românii nu sînt urmașii dacilor** umiliți, învinși, exterminați, de pe Columna lui Traian, ci ai învingătorilor, care i-au desființat pe daci...

Că Școala latinistă a știut de existența tuturor împăraților daci ai Romei, o dovedesc scrierile ei, și tocmai în acest loc este cazul să se arate de ce latiniștii au ținut seama numai de *cetățenie romană* a împăraților daci ai Romei, iar nu de *originea lor etnică,* de daci.

Trebuie avut în vedere că întemeietorii Școlii latiniste erau greco-catolici, cărora, în timpul studiilor la Roma ca bursieri ai *Colegiului de propaganda fide,* accesul în biblioteca Vaticanului le era asigurat — Șincai era chiar custode — numai dacă în scrierile și faptele lor, nu se abăteau de la canoane.

Cum și-ar fi putut permite, în situația aceasta, un Gh. Șincai, să scrie contra celui care, prin „credeu", a pus însăși temeliile creștinismului de stat, stabilindu-i dogmele? Vaticanul identificîndu-se cu scrierile religioase ale lui Eusebiu, în care împărații daci ai Romei sînt prezentați în cele mai negre culori, este de înțeles motivul din care Școala latinistă — în momentul istoric respectiv — era, oarecum, îndreptățită, mai bine zis, obligată a-și zice: decît așa strămoși daci, mai bine lipsă.

Dintr-un articol de mare finețe despre N. Iorga, intitulat *Un suflet patetic*[1]) am putut afla sensul adevărat și subtil al părerilor marelui istoric asupra latiniștilor: „sufletul lui (al lui Iorga n.n) vibrează la lectura operelor clădite pe *o generoasă eroare a latiniștilor,* mintea lui s-a aplecat înțelegătoare nu numai asupra ideilor juste dar și *asupra erorilor în care a găsit ascuns un suflet".* Dacă „generoasa eroare" latinistă n-a putut fi evitată de către corifeii Școlii respective, în timpul nostru, marxistul francez Charles Hainchelin, arată că nimic nou și pozitiv n-a adus în politica sa față de religie, Constantin, în raport cu politica de toleranță a împăraților Galerius și Licinius[15]).

Înțelegem limitele clericalilor Școlii latiniste. Pentru ei slova lui Eusebiu și Lactanțiu era „literă de evanghelie"... dogmă de care nu se puteau atinge. Astăzi însă românii sînt datori a înlătura tot ceea ce, datorită misticismului religios al apologeților creștini, *frînează* ieșirea la suprafață a adevărului istoric, șubrezind prin falsificări înseși temeliile noastre ca națiune, desfigurînd înfățișarea noastră adevărată, în loc ca, scoțînd în relief și cea mai importantă parte a tezaurului istoric, cel dac, să ne bucurăm de *întreg* tezaurul istoric, ajungînd astfel la *o plenitudine a conștiinței noastre naționale.*

Considerăm că este imperios necesar, să se arate în mod susținut, răul imens, adevărata pacoste bimilenară pe care a abătut-o asupra destinului poporului român, misticismul religios al apologeților Eusebiu și Lactanțiu, și al celor tributari acestora.

---

[14]) *Mircea Martin*: România literară, nr. din 3 iunie 1971.

[15]) *B. K. Nicolski*: Ch. Hainchelin și lucrarea sa asupra religiei (Studiu introductiv la Ch. Hainchelin: *Originea religiei,* ESPLP, 1956).

Odată cunoscut răul, trebuie să facem toate eforturile necesare smulgerii lui de la înseşi rădăcinile sale cu ramificaţii multiple şi încîlcite, ascunse şi alungite pînă într-un adînc de şaptesprezece secole.

După părerea noastră, în primul rînd aci îşi găsesc în cel mai înalt grad, aplicabilitate, cîteva din propunerile secretarului general al P.C.R., Nicolae Ceauşescu, în expunerea făcută la Consfătuirea de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei şi activităţii politice şi cultural-educative:

„Este necesar" — a spus, între altele, secretarul general — *„să fie combătute cu mai multă fermitate concepţiile mistice, înapoiate".*

Deoarece se înţelege de la sine că această combatere e necesară în orice sector *ar apărea concepţiile mistice,* este evident că nici istoriografia, sau cu atît mai puţin istoriografia, nu este scutită, căci — a arătat în cadrul aceleiaşi expuneri, secretarul general:" *noi nu putem să avem decît o singură istorie, o singură concepţie despre istorie,, materialismul dialectic şi istoric; nici un fel de altă concepţie nu poate exista în predarea istoriei"* [16]).

În felul acesta, numărul enigmelor de la începuturile istoriei românilor, va scădea în măsura în care se va arunca peste bord balastul interpretărilor clericale al unor texte din sec. al IV-lea e.n.

Atît prin cele spuse despre misticism cît şi prin consideraţiunile asupra istoriei, ambele organic legate între ele, — secretarul general fixează deziderate majore ale propagandei ateiste, zădărnicind ori ce posibilitate de interpretare vulgară a sensului ideologic şi partinic superior al propagandei ateiste.

Fixarea acestor deziderate majore este de o importanţă covîrşitoare, pentru că, aşa cum s-a spus în expozeu, rostirea acestuia a avut loc într-un moment în care s-a constat necesitatea ca activitatea ideologică *„să elaboreze o concepţie şi o linie clară care să stea la baza întregii munci ideologice de înarmare a partidului, a clasei muncitoare, a poporului nostru".*

În *Dialectica naturii,* Fr. Engels spune că *„manuscrisele salvate după căderea Bizanţului, statuile antice dezgropate de sub ruinele Romei, au dezvăluit Apusului uimit, o lume nouă, — antichitatea greacă, iar în faţa chipurilor luminoase făcute de ea, fantomele Evului mediu, s-au risipit"* [17])

În chip similar, Tacitus (52—120 e.n.), redă imagini mai reale, mai cuprinzătoare, despre daci, decît cele pe columnă, vorbindu-ne despre *dacii vestiţi prin înfrîngerile noastre de către dînşii şi viceversa".*

În a sa *Farsalia* (II, 295—297) *Lucan,* pe la anul 80 e.n. nu face decît să-l confirme pe Tacitus, exclamînd la rîndul său: *„Zei cereşti, ţineţi departe de mine această nebunie, şi anume ca, printr-un dezastru care i-ar pune în mişcare pe daci şi pe geţi, Roma să cadă!".* Altă confirmare este aceea a lui Horaţiu: *„Puţin a lipsit ca Roma, sfişiată de lupte interne, să fie nimicită de daci* [19]).

Reactualizarea împăraţilor daci ai Romei, ar putea să şocheze pe cineva numai dacă ar trăi în ideea absurdă, că există pe lume popoare cărora le este interzisă grandoarea, — trecută, prezentă sau viitoare. Faptul că nici noi nu ne situăm în excepţie faţă de contrarul unei asemenea reguli, reiese cu claritate din opinia preşedintelui Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, *Dumitru Popescu* — rostită în cadrul aceleiaşi consfătuiri în care şi-a făcut expunerea preşedintele Consiliului de Stat al R.S.R., Nicolae Ceauşescu — potrivit căreia sîntem o *„naţiune ce aspiră la măreţie", „popor care s-a luat la întrecere cu timpul pentru a se afirma între popoare".*

---

[16]) Scînteia, 11, VI. 1971.

[17]) Opere, vol. 20, Ed polit, Buc., 1964, 329.

[18]) În ambele ediţii ale lucrării lui H. Cohen (Description historique des monnaies, Paris-Londra, 1859—1868 şi Leipzig, 1930) pot fi văzute monede cu imaginile următoarelor figuri istorice din însemnările noastre: Galerius, Valeria, Licinius, Flavia, soţie a lui Licinius şi soră a lui Constantin cel Mare, cezarii Licinianus şi Romulus, Maximilla, fiica lui Galerius, împăratul Maxenţiu, ginerele lui Galerius, C. Chlor şi cezarul Crispus.

Mai adăugăm lucrarea lui R. Paribeni: *Da Diocleziano alla caduta dell-impero d-Occidente,* (Bologna, Storia di Roma, vol. VIII). La pag. 48, alături de fotografia ce redă un pilon din Arcul de Triumf din Salonic al lui Galerius, este reprodus şi bustul lui Maximin Daia, ce se păstrează în Muzeul Naţional al Egiptului, din Cairo.

Trebuie amintită şi bătălia de la Podul Milvius de pe Tibru, în care, ca aliaţi, Licinius şi Constantin cel Mare îl înving pe împăratul Maxenţiu. Evenimentul este eternizat într-o pînză celebră, de către Rafael. Tabloul e reprodus la pag. 147 a lucrării lui H. Chéramy: *Le visage de Rome chrétienne* Geneve.

[19]) „Paene occupatum seditionibus delevit urbem Dacus', Ode, III. 6, 13—16.

Mihail Ilovici : „Tinereţea lui Camil Petrescu"

1. Foarte bine documentată este cartea lui Mihail Ilovici dedicată tinereţii lui Camil Petrescu. O muncă minuţioasă, şi poate că nu lipsită de patetism, de iubire şi de calificare. În zonele în care amatorismul atîtor cercetători aducea un şirag de presupuneri, Mihail Ilovici găseşte documente, certificate, martori oculari. Reconstituirea autorului e lipsită de fantezie, şi supunerea la obiect îi face cinste. În fine, putem exclama, o primă etapă a cercetării lui Camil Petrescu este parcursă. Credem că, multă vreme după această carte, puţine, foarte puţine documente esenţiale despre „tinereţia lui Camil", vor mai ieşi la iveală. Izvoarele par istovite, cam tot ceea ce era de făcut în această direcţie a făcut Mihail Ilovici. Istoricul şi-a făcut datoria cu prisosinţă.

De la cartea lui Mihail Ilovici, manifestare a unei mari iubiri, ar trebui începută biografia lui Camil Petrescu, biografia adevărată, neidilică, fără culori dulcege şi cuvinte de complezanţă.

2. Camil Petrescu nu şi-a iubit tinereţea. Era prea orgolios să o facă, era prea mîndru ca să nu şi-o renege. Alături de Călinescu, Camil Petrescu este singurul mare scriitor român care „nu s-a născut din copilăria sa" ori din adolescenţa sa. *În general* (scrie Camil Petrescu — Revista Fundaţiilor, an XI nr. 7/1944 pg. 218) *orice activitate tînără e alături de artă"* ca să adauge în paranteză : *„cu excepţia Versificării :"*. Orice activitate tînără — dar care ar fi definiţia tinereţii pentru Camil Petrescu ? Dincolo de zarea vîrstei, a ideii de om tînăr, se interpune pentru autor însăşi biografia sa, în căutarea unei definiţii. Eroii lui Camil Petrescu nu au vîrstă şi nu au o tinereţe a lor ceea ce poate fi numit *tinereţe* e doar ecoul unei maturităţi plenare, a unui vis urît al fascinatului Ideii. Ei sînt, în permaneţă, absorbiţi de vîrtejurile clocotitoare ale unei împliniri dureroase. *„Pare-se,* notează în continuarea articolului citat Camil, *că e chiar o incompatibilitate între tinereţe şi artă autentică, şi* cîteva rînduri mai jos : *„Deci tinereţea, este incompatibilă cu creaţia artei. Puţine, foarte opere mari s-au scris înainte de 25 de ani. Pînă la această vîrstă scriitorul nu are nici măcar înţelegerea adevărată a artei. Nu ştie valoarea plictiselii"* — etc.

Arta adevărată este supusă lucidităţii şi numai un lucid poate fi adevărat creator. Versificarea, adică poezia, e pentru Camil Petrescu „alături de marea artă", cu foarte puţine excepţii. Ea *„pregăteşte numai utilajul creaţiei de artă"* şi nu înseamnă artă. Versurile de tinereţe ale lui Camil ar fi o etapă de pregătire, şi nu obiect finit. Pentru biograful lui Camil Petrescu va trebui să fie evident şirul de renunţări care consfinţesc izolarea scriitorului. În fiecare etapă a vieţi sale scriiitorul va renunţa, va nega altă etapă, va nega un drum, se va despărţi de un lucru finit. Camil Petrescu se desparte mereu de tinereţe, de opere anterioare, se va despărţi mereu, negînd apărîndu-se, polemizînd, rămînînd intactă doar febra căutării. Camil Petrescu este, în fapt, un scriitor mereu tînăr, tinereţea lui depăşind vîrsta biologică, desolidarizările, angajările, aparţin capitolului de tinereţe indefinisabilă, mereu reînoită în fiecare etapă a angajării sale. *„Cînd eu însumi de altfel eram foarte tînăr,* mărturiseşte Camil Petrescu în acelaşi articol, *în revistele pe care le-am condus ne-am desolidarizat de propria mea generaţie şi de generaţia imediat următoare, tocmai pe motivul titanismului ei adolescenţial*.

Titanismul adolescenţial străbate însă o bună parte a creaţiei camilpetresciene. Revelaţia lumii e prezentă în fiecare erou, în fiecare geniu al său, adolescent în esenţă. Cînd era foarte tînăr, Camil Petrescu era la fel de orgolios ca şi mai tîrziu, cînd nu mai era foarte tînăr. Nu, nu de fapt vîrsta o incriminează Camil, ci tendinţa de a căuta în ea un absolut. El e un mare iubitor de intelectuali (şi detestă tot ceea ce se abate de la programul muncii intelectuale) şi tot odată un mare iubitor de echilibru ; în adînc, Camil Petrescu e *un clasic,* şi opera sa se naşte din această bătălie cu „titanismul adolescenţial", cu tot ceea ce, prin eroare, prin inclemenţă, lipsă de rigoare, declanşează haosul : *„Se va şti într-o zi* (textul, repetăm, datează din 1944) *cît rău poate să facă unui neam tineretul său în „ardorile" sale, cînd în loc să fie supus unei discipline intelectuale, e lingvist în accesele şi excesele lui. Am văzut cu nedumerire o revistă de la noi dez-*

gropînd printr-un interview un fel de strigoi literar apusean, ignorînd parcă tot răul pe care l-a făcut unei națiuni iubite, deșănțarea intelectuală a unui coctoism poetic în care puerilitatea nu era numai infantilă".

Cartea lui Mihail Ilovici nu ne propune atît o imagine cît documente, multe documente. Pentru ele cercetătorul de mai tîrziu va trebui să-i păstreze o smerită recunoștință.

V. GANEA

Traian Bunescu :

„Lupta poporului român împotriva dictatului fascist de la Viena."

În Editura Politică, Biblioteca de istorie, a apărut cartea cu titlul de mai sus, semnată de Traian Bunescu, conferențiar la Universitatea din Timișoara.

E vorba de odiosul dictat de la Viena din 30 august 1940, prin care vremelnicile puteri fasciste de la Berlin și Roma, după dezmembrarea statului cehoslovac, au sfîrtecat trupul Transilvaniei ca să satisfacă pofta nesățioasă de teritorii străine a horthiștilor

Despre această dramă a poporului nostru s-a mai scris și desigur că se va mai scrie și e bine să se întîmple așa pentru că lecțiile istoriei nu trebuiesc uitate. Meritul autorului este că a reușit să ne dea o imagine de ansamblu, științifică, asupra acestei perioade istorice ; cele 250 de pagini fiind o adevărată sinteză istorică, fundamentată pe o vastă și bogată documentare aleasă cu migală dar cu exigența omului de știință preocupat de interpretarea evenimentelor în contextul situației internaționale de atunci și în lumina învățăturii marxiste.

„Scriu aceste pagini avînd mereu în ochii cugetului mărețele înfăptuiri ale harnicului și talentatului nostru popor", mărturisește autorul în prefața cărții sale și își respectă acest îndreptar de-a lungul expunerii sale.

Deși de scurtă durată, această dramă a poporului nostru a confruntat toate conștiințele, a deschis ochii celor care mai credeau în „patriotismul" claselor conducătoare care au capitulat în fața dictatorilor fasciști, a regăsit forțele vitale care, stimulate și conduse de comuniști, au organizat și pregătit înălțătoare zile ale dezrobitorului 23 August 1944, zilele insurecției care, prin jertfe de sînge, au eliberat definitiv teritoriul patriei și au asigurat participarea armatei române în războiul antihitlerist pînă la victoria finală.

Autorul împarte lucrarea în șase capitole largi : *Considerații preliminare* ; *În apărarea independenței și integrității țării* ; *Un dictat odios* ; *Poporul român protestează* ; *Consecințe funeste* și *Dreptatea istorică*, capitole în care se demonstrează nu numai drepturile noastre istorice asupra pămîntului strămoșesc transilvan dar și înfăptuirile statului român în aceste teritorii, după realizarea unității statale, cităm spre exemplificare cazul reformei agrare din 1921 cînd, din cei 310.766 țărani împroprietăriți, 82.640 aparțineau naționalităților conlocuitoare.

Din bogatul material documentar studiat, Traian Bunescu a ales informația menită să susțină și să argumenteze adevărul istoric că împotriva dictatului fascist de la Viena au luptat masele populare române, maghiare și germane, conduse de comuniști. În timp ce asupra românilor din teritorile ocupate de fasciștii horthiști și salasiști se dezlănțuia un val de teroare și asupriri, ne arată autorul, Partidul Comunist din Ungaria mobiliza masele la luptă împotriva regimului hortist, arătînd în Proclamația din 7 septembrie 1944 următoarele : *„Dictatul de la Viena nu poate să asigure nici un fel de drept asupra Ardealului, din contră, cine primește teritorii în dar de la Hitler poate să fie sigur că, mai devreme sau mai tîrziu, le va pierde. Am cerut ca Ungaria să declare nevalabil dictatul de la Viena, dar parcă am fi vorbit pereților".* (p.254)

Cartea se prezintă într-o elevată ținută literară și, fiind dedicată maselor largi de cititori tineri, contribuie le educația lor patriotică, motiv petnru care Editura Politică, care o girează merită felicitări.

OCTAVIAN METEA

Dan Grigorescu — Sorin Alexandrescu: „Romanul realist în secolul al XIX-lea"

Cartea lui Dan Grigorescu şi Sorin Alexandrescu este în primul rînd o carte necesară. A releva discuţia despre realism în contextul amplelor dezbateri din presă, nu cu intenţie tautologică, ci într-o perspectivă sintetică asupra posibilităţilor şi limitelor unui curent literar, realizată cu un remarcabil simţ al nuanţei, este un act salutar.

Sinteza aspectelor programatice ale curentului precum şi încercarea de tipologie a genurilor literare şi a personajelor din romanele realiste pe care le propune Dan Grigorescu în prima parte a lucrării, se caracterizează prin buna ţinută a aparatului bibliografic. E pozitivă, de asemeni, extinderea analizei în spaţiul literar extraeuropean precum şi în domeniul altor arte.

Atenţia lectorului e însă captată de-a doua parte a cărţii — *Realismul critic*, semnată de Sorin Alexandrescu. Capitolul intitulat *Retorica romanului realist*, este, după declaraţia din final a autorului, doar începutul unui studiu mai amplu despre realism. El propune o trecere „dincolo de *intenţie* şi *program*, în *concretul practicii* literare" (p.103). Această „literaturitate" a realismului, constituită într-o retorică a curentului este situată într-o zonă specifică a creaţiei, intermediară între programul estetic şi opera literară propriu-zisă. Polemismul declarat e încîntător: Ea (literaturitatea) va fi permanent opusă esteticii curentului, ca şi uneori, operelor..." (p.103). Demonstraţia ulterioară va confirma această dublă inocenţă, a autorului, şi-a textului literar. E pusă astfel sub semnul îndoielii o întreagă concepţie, încă persistentă în unele manuale de teoria literaturii, care abordează neadecvat specificitatea literară a realismului.

În spiritul unei interpretări moderne sînt relevate numeroase aspecte ale retoricii romanului realist din secolul XIX: strategia selectării realului, fantasticul, tehnica literară a funcţionării personajului, a modalităţilor naraţiunii, a timpului şi spaţiului a stilului şi construcţiei romaneşti.

Mai puţin explicitată e distincţia roman realist — Bildungsroman, ea însăşi susceptibilă discuţiei. De asemeni, cîteva preliminarii despre conceptul de retorică, abordat în termenii celor mai noi orientări de teorie literară — a căror cunoaştere a fost probată şi de studiile anterioare ale lui Sorin Alexandrescu — ar fi oferit o perspectivă sintetică asupra capitolului şi ar fi precizat poate şi conceptul de text literar.

Sublinierea permanentă a modernităţii unor opere literare (Dostoievski, Flaubert, Stendhal, Gogol) deschide perspectiva unei posibile analize a tranziţiei romanului realist din secolul XIX spre cel contemporan.

Afirmaţia concluzivă despre romanul realist din secolul trecut aduce în actualitate un punct de vedere de a cărui justeţe nu ne îndoim şi le care subscriem: „În perspectiva noastră, după numeroasele „revoluţii" ale romanului modern, romanul realist al veacului trecut rămîne deci nu un model, cum prejudecăţile, ignoranţa, inerţia gustului ori tot felul de strategii extraartistice l-au considerat adesea, ci numai un caz particular istoric de retorică a epicului, explicabil prin ideologia, în primul rînd prin sociologia şi psihologia epocii". (p.117).

ADRIANA SIMLOVICI

Laurenţiu Ulici: „Recurs"

Deşi autorul se străduieşte să ne convingă de faptul că a lăsat condeiului întreaga libertate, deşi în „credo-ul critic", ce prefigurează volumul ne avertizează că va scrie despre literatură „iubind-o şi urînd-o, cu un cuvînt trăind-o", însăşi maniera în care este structurată cartea contrazice intenţia mărturisită a autorului relevînd în schimb, pe aceea a dorinţei de originalitate, a căutării unei modalităţi prin care să surprindă cititorul. Faptul că a reuşit o tentă de dispută critică, care însă eludînd but editorial, care nu s-au limitat la discuţii ci, prin aprecierile extreme, au luat o tentă de dispută critică, care însă eludînd judecăţile de valoare înscrise în paginile cărţii, rigoarea şi semnificaţiile lor, îşi concentrează efortul critic asupra stilului, la care se caută limitele, aparent labile, între poezia autentică a eseului lui Ulici și simularea originalității printr-o pedantă calofilie.

Titlul volumului ne înștiințează că autorul optează aprioric pentru ipostaza insurgentului critic, își alege locul în mijlocul dezidenței, dar primele pagini, care reprezintă în totalitate un motto, explică răzvrătirea gîndului „în contra lucrurilor ce par definitive, nu pentru a le nega, dar pentru a pune în lumină un alt contur al lor". Camil Petrescu recunoștea faptul că opoziția îl stimulează pînă la mărturisirea „nu pot lucra decît în opoziție cu ceva". Laurențiu Ulici face parte din această categorie a spiritelor răzvrătite împotriva eternului și imuabilului în artă. Din această nesupunere la rigorile observațiilor ce par definitive, din neacceptarea prizonieratului în limitele unor sentințe fără drept de apel, Ulici parcurge drumul spre opera de artă nu întotdeauna direct, ci prin meandrele sinuoase ale criticii dspre opera de artă, astfel încît poate lăsa impresia, de pildă, că obiectul unui eseu nu îl formează de fapt poezia lui I. Barbu, cît analiza a ceea ce nu a înțeles Tudor Vianu din universul barbilian.

Dar trecînd peste cuvîntul uneori orgolios și poate lipsit de tact, întrebarea care se pune este modul în care autorul reușește sau nu să revitalizeze, să recreeze prin propriile-i trăiri universul poetic de care se ocupă, să pună în rezonanță noi latențe și virtualități ale operei de artă, pînă unde volumul își onorează intenția. Abordarea Luceafărului eminescian, fiindcă acesta este în fond obiectul celor trei eseuri cuprinse în primul subtitlu „Corespondența miturilor" (analiza Mioriței și a baladei lui Manole reprezentînd trepte de analiză în definirea esenței poemului) înlătură convingător dintru început eventuala reticență a cititorului obișnuit să fie circumspect atunci cînd autorul îndrăznește să mărturisească lucruri deobicei inavuabile, ca acela al „luptei cu un altul" ca premiză critică. Departe de a fi polemic studiul, fiindcă cele trei eseuri prin pertinența observațiilor devin un excelent studiu, înțelege Luceafărul ca o „prelungire ideatic-superioară" a celor două balade care marchează fondul psiho-etnic al spațiului românesc prelungire ridicată la dimensiunea universalului prin geniul gîndirii eminesciene. Demonstrația se face cu mult rafinament și virtuozitate, consonanțele evidente, identitățile, paralelele sau similitudinile pe care le descoperă între sensurile și implicațiile celor trei creații dovedind vocația criticului pentru esențele subtile și fin nuanțate. Așa se explică de ce un alt eseu care confirmă rigoarea judecăților de valoare este cel despre Blaga, despre semnificația ideii de sat ca Weltanschauung al poetului. Eseul care îl discută pe Bacovia nu din perspectivă simbolistă, ci din aceea a expresionismului, căci criticului i se relevă mai evident particularitățile de ordin expresionist decît cele cultivate de Verlaine, prin finețea observațiilor reușește să transforme o ipoteză posiblă într-o realitate convingătoare. Paginile despre Arghezi, Barbu sau Pillat aduc argumente în plus că autorul nu este în căutarea originalității cu orice preț, nu aduce în discuție false probleme, ci prin reale calități de introspectare a universului interior al operei de artă face o nouă demonstrație asupra adevărului că metafora nu va putea fi niciodată cuprinsă între terminus ad quo și ad quem.

Se poate scrie critică sobru sau dezinvolt, în cultul adevărului închis în cuvîntul exact sau sub fascinația frumosului degajat de cuvîntul subtil, iar volumul lui L. Ulici depune încă o mărturie că se poate scrie adevărat și frumos în același timp, că atunci cînd este mînuită cu discernămînt, poezia stilului nu are o funcție decorativă, ci devine una dintre căile de acces autentice spre esența adîncă și dimensiunea reală a operei de artă.

RAMONA BOCA BORDEI

Irina Mavrodin : „Reci limpezi cuvinte" *)

La al doilea volum de poezie, avem impresia că poeta nu ne oferă peste tot versuri egale ca putere de tensiune și evocare cu cele din volumul de debut : *Poeme* (1970).

Poezia nu mai iradiază din adînc, nu se mai încrîncenează, nici hohotește, fapt ce s-ar putea datora şi următoarei motivaţii subiective. Cunoscînd volumul *Poeme* şi urmărind cu atenţie apariţia poetei în reviste, de acum lipseşte surpriza, elementul de şoc realizate la debut.

---

*) Cartea Românească, 1971.

Deşi, după aceste rezerve, trebuie să adăugăm imediat : cartea „Reci limpezi cuvinte" conţine poezii excelente la acelaşi nivel de calitate pe care îl subliniem într-o recenzie la volumul anterior.

Dar să restrîngem aria acestor generalităţi la o analiză de text. Intervine în universul tensionat şi sumbru al poeziei Irinei Mavrodin, un fir alb, luminos o anumită înseninare şi caligrafie prerafaelită, la un mod antitetic deseori, faţă de poezii din chiar prezentul volum : *„Atît de luminoasă cade lumina / peste cel care-mi stă-n faţă / atîta bucurie spune / slăvitul ochi"* / (pag.13) Antiteză ce ar fi rodnică artisticeşte, vizavi de tonul dur şi încrîncenat al altor poezii, dacă privind poezia Irinei Mavrodin, şi în perspectivele-i de viitor, această toarcere de reci lumpezi cuvinte ar sparge şi purifica pînza de întuneric a versurilor ce vrăjeau în „Poeme".

Personal, oricînd prefer versuri cum sînt acestea din „Cîntec", ce-mi comunică fiorul autenticităţii : *„Un cîrd de ştiuci izgoneşti / cînd în genunchi pe malul vinelor albastre / din cer îmi alungi toţi cocorii / cînd te apleci spre tîmpla mea de alarmă / o soare lacom să ajungi / la chipul tău de sînge"* (pag.85)
Există aci datele unei resurecţii sufleteşti ce ne-ar conduce spre o nouă formulă de artă, de profilul unui crin limpede, mineralizat, semnalînd din tenebre : *„cînd luminoasa tulburare ... / la tine m-am întors / făptură copilăroasă plină de tărie / rupt este marele zăgaz / fluviul de păcură creşte-n prăpăstii / în mijloc stai, cu degetul alb arătînd / drumul"* (pag.85)

Sau această poezie care încheie volumul, mărturisind cucerirea domeniului dragostei şi cunoaşterii — poezie marcată, de un violent voluntarism : *„Pe urmele bufniţei / mă voi tîrî în pumni şi în genunchi / mai încăpăţînată decît broasca ţestoasă voi fi / ochii mei sînt lacomi să vadă / ţinutul verde de dincolo de munte / într-o seară cînd soarele va fi roşu / pe vîrful muntelui voi ajunge"* (pag.95).

ILIE MĂDUŢA

Violeta Zamfirescu :
„Inia-Dinia"

Acest volum al fecundei poete Violeta Zamfirescu nu este — aşa cum ar putea părea — un breviar metaforizat al locurilor şi monumentelor cu ecou istoric şi sentimental, ci un prilej de antiteze înfiorate, de verificare prin vers a unei stări de dor românesc, această intraductibilă stare de graţie la porţile lumii pe care poeta o transcrie adesea în mod fericit, cu o senzualitate violentă, aproape masculină ; astfel sînt desenate păstos mişcările nopţii, ale cîmpului, ale sufletului : *„Taci, este miezul nopţii, au fătat / Fulgere nori şi clopot jar în sînge, / Pe mine roua dimineţii mă va strînge, / Puternicule, domn bărbat ..." (Aruncă-mi, sufletului).* Chiar unele dintre pasagiile străine o reproiectează pe poetă în matca stilistică a satului nostru pe care-l cîntă cu aplicaţie în manieră „picturalistă" : *„Uitată-n seară / De Sfîntul Gheorghe pe afară, / Mai aţipeam în fîn / Cu luna-n mînă / Sau între pruni lîng-o fîntînă / Unde n-a fost găleată niciodată ..." (Pe afară).*

Un romantism convenţional (tehnic vorbind) al strofelor, este răscumpărat în unele poezii, cum ar fi de pildă : „Capri", de o splendidă notaţie : „Marea faraoană", iar cea intitulată „Livorno", de acest distih de secretă vibraţie exotică : *„se trece hula, noaptea iese pălitoare / Se duc rechinii lăsînd cearcăne adînci"* ...

Pretutindeni descoperi în volum versuri notabile : „netrebnic bînd pe lotuşii arpegiilor" ... „Să nu îmi baţi cu morţii-n geam", „sub mandarini plîngi menestrel ?", „E prea mult cerul şi San Marco mă sfîşie / Să mor vagabondată de lumină" ..., dar şi însăilări mecanice, reziduri din ticurile lingvistice ale unor poeţi cu succes de public :" „neprihană", „necinste", „negias" (?) etc.

Cînd modelele literare n-o mai tentează, poeta, matură, cu o certă acuitate a versului, reuşeşte caligrafii transparente fără a fi superficiale, de memorat, adevărate „hai-kai"-uri de o dulce candoare : *„Abaua lacului, norii, / Firav cucăie trestii androgiene, / Sfîrşitul unde ? / Deslănţuit sărutul / Pămîntul cu fiii lui, / Ia foc şi nu răspunde" (Taină).*

Există deopotrivă în acest volum : metafore insolite, euforii, locuri comune, obscurități și încercări de abstractizări lirice à la Ion Barbu, și în egală măsură, și creații a căror substanță este intensitatea trăirii, bucuria febrilă de a descoperi frumosul dincolo de tot ce e aparență și perisabil ; ele fac să se detașeze din paginile volumului o siluetă poetică particulară.

DAN MUTAȘCU

Al. Raicu :
„Necunoscutele scrisori de dragoste ale preadevotatului slujitor Alexandru" *)

Împărțită pe patru cicluri — Dimineața, Amiaza, Amurgul, Noaptea, — noua culegere de versuri a poetului Al. Raicu, se distinge prin aceeași culoare lirică, prin aceleași limpezimi senzoriale și aceeași dibăcie în asocierea peisajului cu variatele forme afective, ca și în volumul precedent. *„Sosesc romantic"*. Ajuns la maturitatea creației, versul său se conturează viguros, plin, încărcat de rezonanțe cu mari amplitudini sufletești, datorită poate și necontenitelor frămîntări dialectice în căutare de certitudini : *„Mortarul sună foșnitor / ca sufletele din liane. / Aprinde-ți degetele-n piane / la sunete să mă cobor"* (Doar goana).

O largă paletă tematică se desprinde din poeziile lui Al. Raicu, substanțializîndu-se, asemenea sunetelor unei corzi, ori de cîte ori se confruntă două alternative : *„Umbli adunînd viori din vînturi / răscolindu-le și scorburile întîi. / Părul ți se trage în pămînturi / pînă-n rădăcini, să mai sărute"* (Vedenii).

Limbajul liric al poetului se confruntă cu contrastele existenței și scurgerea necontenită a timpului într-un ritm lent dar ireversibil : *„La capăt de oră rămîi lîngă tîmplă / pictată de-oboseală ușor / încît presimt cum veșnicia / îmi lunecă rănită-n covor"* (Disc reflectat). Uneori, contrastele dintre căutare și regăsire se înscriu într-o optică, ale cărei unghiuri vizuale își schimbă perspectivele : *„Urzind de cîntec unde-i viața / toți clopoțeii ți-au sunat, / cuvintele pe înserat / te zugrăvesc cu dimineața"* (Explicație). O atmosferă asemănătoare se întîlnește și în poezia *Prezențe*, cu deosebirea doar a unei alte alinieri a imaginilor poetice : *„Cu mine mările acoperind pămîntul, / și-n ostenire veșnice ninsori. / Cu tine-ntinsurile verzi unde de-a rîndul / delfinii umbre trag dinspre vîltori"*.

Poet al clarității maxime atît în privința cadrului în limitele căruia se desfășoară ideea investită cu sentimente și pasiuni, cît și în ceea ce privește utilizarea limbajului descătușat de ambiguități, Al. Raicu realizează o poezie limpede, cu multiple vibrații emotive, în care ritmul curge într-un flux continuu, instinctiv, iar asocierea cuvintelor n-are nimic artificial, forțat. Absența disonanțalor dintre sens și succesiunea sonoră a metricei verbale ; dă un farmec aparte poeziilor sale, fiindcă fiecare cuvînt e și sunet, e și sugestie, slujind în egală măsură structura semantică și realitatea senzorială.

Uneori, ca de pildă în poezia *Oglindă lăuntrică* — și asemenea exemple sînt multe, — poetul pornește de la realitatea imediată, concretă, palpabilă, care îi sugerează metrica vie corespunzînd unei anume stări contemplative, de moment. De aici printr-o proiecție ce-și schimbă doar culorile, reprofilează vitraliul acesteia, stabilindu-se o suită de corespondențe emotive : *„Mă reazim lîngă mese sure / rob viu țesut într-un chilim, / pîndind la rugul ars de-a valma / în trupul ce-l alcătuim / Sălbatec vin. Oglinda stoarsă / plesnește strunele în două. / Mi s-a părut M-șteaptă cîinii sub balustradă. Și-o să plouă"*.

Vechea și mereu actuala temă a peregrinării noastre spre infinit, spre înfrățire directă cu natura, nu-i creiază poetului temeri sau spaime, ci, urmînd înțelepciunea optimistă a străbunilor noștri, cristalizează pe parcursul miilor de ani, el, deși pășește în amiază vieții constată doar : *„Cînd obosesc în nimbul poverilor de grîu / mă odihnesc la glezne, porumbii mă îmbie, / răcoarea îmi clipește de-alături, dinspre rîul / și prind puteri, și-ți umblu pe roșia cîmpie"* (Grîne coapte).

Această simbolistică e ușor sesizabilă și în alte poezii, ca de pildă în „Pasăre credincioasă", „*Am cu cheiul pînă-n piatră / la culoarea ierbii lui Matisse. / Caut zilei altă nouă haină./ pentru prova ce mi s-a deschis*" sau în „Nesomn/ (din ciclul *Amurgul*): „*La ușă lasă-ți trupul. Doar inima s-o treci / în casa asta nouă, cu zvelte colivii/ cînd frămîntai în palme poiana de cicoare*".

---

*) Editura Eminescu, 1971.

Poetul este obsedat în multe poezii de ideea existenței omenești dar de fiecare dată îi substituie alte aspecte lirice care completează armonia vieții: „*În somnul dintre zi și noapte/ scăpată-n marginea pădurii,/ te risipii în pere coapte,/ în arcul galben al răsurii*" (Ruga în spice).

Ciclul „Noaptea" de deschis cu o poezie „*Vino și deschide-i*", scrisă în metrică populară, în genul Mioriței, un fel de epilog, în care poetul folosește anticipativul dintre îndepărtare a lucrurilor și iluminările murmurului ca reflecție spirituală: „*Gîndu-mi stă în zid,/ bate, nu-i deschid/ gîndu-mi stă curat/ aspru încordat./ pînă-n geana verii/ pînă-n apa serii./ Vremea-i bună, hai,/ zbor înalt să dai/ zmeii aguridei: /Vino și deschide-i*".

„Necunoscutele scrisori de dragoste ale preadevotatului slujitor Alexandru" de Al. Raicu constituie, socotim noi, o etapă însemnată în definirea sa ca poet autentic, înzestrat cu multiple resurse lirice, prin care își menține un loc bun definit în viața literară de azi.

G. DRUMUR

Mircea Micu : „Teama de oglinzi" *)

Didicată „Celui care fuge de sine rîzînd", noua carte a lui Mircea Micu ne aduce în față, într-un stadiu evoluat, aceeași natură lirică din cărțile precedente, cutrierată de neliniști și seisme interioare. O poezie directă și spontană, de-o muzicalitate impecabilă, cu un ton elegiac (dar nelacrimogen), cu prea puține metafore sau alte odăjdii. Iată o piesă frumoasă a volumului, al cărui simbol nu mai necesită explicații: „Acelui ce nu crede și acelui/ ce n-a crezut nicicînd într-un altar/, acelui care, orb, privește lumea/ și-ncăruntește singur și barbar,/ celui străin în casă, celui care/ i s-au uscat miresele-n grădini,/ cum fruntea lui lividă se usucă/ nesîngerînd cununile de spini,/ aminte îi aduc și iar aminte/ de cuibul berzei pururi blestemat,/ rămas pustiu pe-un fir de vînt în lume,/ de gheare gol, de pene gol, zburat"... („Cuib gol").

Există în poezia lui Mircea Micu un dramatism nedisimulat, conștient, pe care poetul încearcă uneori să și-l estompeze prin ironie sau printr-un surîs abia perceptibil, dar cu atît mai amar. „Celui care fuge de sine rîzînd", dedicația înscrisă pe frontispiciul volumului, devine în felul acesta o autocaracteristică lucidă și semnificativă.

Lui Mircea Micu îi este „teamă de oglinzi", teamă de propria imagine, virtuală sau reală, a eului său, mai ales că oglinzile pot atît de ușor s-o deformeze. „Oglinzile" lui Micu sînt înșiși ochii oamenilor din jur, dar pot fi în același timp și ochii interiori ai poetului care surprind ipostaze și măști ale *chipului* mai puțin dorite — tocmai de aceea, renegate, respinse de cel ce se autoprivește în adîncul ființei. „Fantezie cu lupi" este edificatoare în acest sens.

Mircea Micu este un poet ardelean prin excelență și obîrșie, continuator al celor mai sănătoase, mai nobile tradiții ale poeziei transilvănene: legătura organică cu pămîntul natal, evocarea patetică a trecutului istoric, o aplecare cu solicitudine și dragoste spre datinile și viața oamenilor de la poalele apusenilor transpar în multe poezii ale volumului („Sfințire de codri", Acele vechi icoane oarbe", „Împărate-jumătate", „Imperiu pierdut" și altele).

Influența lui Blaga și îndeosebi a lui Goga este vizibilă, în acest sens, nu atît ca modalitate de expresie, cît mai ales ca structură, fără a impieta însă asupra conținutului și actualității poeziilor.

Noua carte a lui Mircea Micu reprezintă o treaptă superioară în creația poetului și nu putem fi de acord cu acei care, dintr-un motiv sau altul, au respins-o cu brutalitate

DIM. RACHICI

Victor V. Grecu : „Studii de istorie a lingvisticii românești" *)

Din suita de comunicări, studii și articole susținute în diferite sesiuni științifice la București, Cluj, Sibiu, Timișoara, Constanța, Bacău, Suceava, Baia-Mare, Oradea și în alte părți ale țării, publicate în „Limba română", „Cercetări de lingvistică" „Limbă și literatură", „Lucrări științifice", „Cercetări de limbă și literatură", „Orizont", „Familia" și altele, tînărul cercetător Victor V. Grecu a selectat cîteva pe care le-a înmănuncheat într-un volum unitar și compact, apărut în Editura didactică și pedagogică. Numitorul comun al acestor studii îl constituie lupta consecventă și pasionată pentru drepturile limbii române, considerată ca o condiție a unității culturale și politice a românilor.

---

*) Editura Eminescu, 1971

*) E.D.P., Buc., 1971, 244 p.

Problema fundamentală căreia autorul i s-a dedicat ani de zile știricind și cea mai mică informație asupra aspectului în chestiune este aceea a publicaților din Transilvania care au contribuit timp îndelungat la lupta pentru impunerea limbii român, la cultivarea ei, la stabilirea unei ortografii raționale. Nici un cărturar din Transilvania nu a rămas în afara dezbaterii problemelor de limbă și controversele s-au produs pe teme diferite. Autorii din Transilvania au fost în general cuprinși în studii și tratate academice sau univesitare, pe cînd presa din Transilvania a rămas neinvestigată în mod mulțumitor sub aspectul limbii române. Pasionatul lingvistic Victor V. Grecu s-a orientat spre această fațetă și a extras tot ceea ce privea limba română și avatarurile ei, muncă minuțioasă, de scrutare și selecție. Astfel ,războiul limbilor, cele două direcții etimologică și fonetică, tendințele divergente, căile, mijloacele, modalitățile de rezolvare a problemelor limbii se reflectă în paginile volumului. Două grupări duceau o luptă comună, numai modalitățile de rezolvare erau diferite, scopul patriotic era același și pentru unii și pentru alții. Lupta pentru drepturile limbii române și pentru cultivarea și unificarea ei se impune în primul rînd ca o notă comună ; în problema ortografiei, se remarcă divergențe frapante.

În acest sens, „Gazeta Transilvaniei", „Foaia pentru minte, inimă și literatură", „Telegraful român", „Albina Carpaților", „Amicul școalei", „Progresul" au constituit obiectivele principale pentru cercetător. El le-a despoiat cu migală și le-a descris aria de preocupări, le-a definit personalitatea din multiple puncte de vedere. Totul a fost considerat din punctul de vedere al lingvisticii actuale. Rezultatul travaliului său iscoditor și tenace l-a format acest volum, cu studii de mare valoare, scrise cu acribie extremă și totuși într-un stil plăcut și atrăgător, limpede și modern. Astfel pe plan general se constată că în Transilvania au coexistat două direcții, două modalități de a vedea lucrurile, două tendințe. Presa transilvană nu a fost numai o susținere a principiilor latiniste și latinizante ; principiul etimologic nu a guvernat în mod absolut la cărturarii epocii. Curentele de idei au străbătut ca un flux continuu culmile Carpaților, încoace și încolo, determinînd o comunitate de puncte de vedere, o osmoză a cerințelor cultivării limbii române. Ca o reacție la exagerările lingvistice latiniste, presa transilvăneană a susținut principiul scrierii bazate pe un mod rațional, a apărat o ortografie care nu făcea obstrucții fonetismului, a apărat unitatea și puterea limbii noastre. În felul acesta, istoria lingvisticii românești din Transilvania apare mai nuanțat și nu e taxată în bloc drept etimologică și etimologizantă, latinistă. A existat și o a doua direcție, alt curent, altă tendință, afirmată treptat, biruind defintiv după 1880. Victor V. Grecu scoate în relief această notă deosebită, subliniind faptul că fruntașii generației de la 1848 au gîndit just și cu claritate, au luptat pentru cultivarea și unificarea limbii, pentru drepturile ei, pentru revoluție, atît în Transilvania cît și în Pricipate. De ex. în 1879 fonetismul triumfă în Transilvania (p. 235). „Latinismul în Transilvania, contrar generalizărilor de pînă acum, nu a fost un fenomen general și unanim acceptat. Împotriva pedantismului și exagerărilor dăunătoare limbii s-au ridicat numeroși intelectuali cu vederi înaintate" (p. 47). Unificarea și cultivarea limbii se baza pe limba vie a poporului. Latinismul ducea la artificializarea limbii, la înstrăinarea ei. Terenul pentru pătrunderea ideilor junimiste este astfel pregătit și pătrunderea maiorescianismului în Transilvania reprezintă o încununare a unui efort continuu certificînd comunitatea de preocupări și interese naționale majore.

Acesta este punctul de vedere nou, original, întemeiat și reprezintă contribuția valoroasă a lui Victor V. Grecu în domeniul istoriei lingvisticii românești.

Al doilea grupaj de articole e dedicat cercetării activității lingvistice a cărturarilor Aron Florian, Visarion Roman, Ioana Maiorescu, Al. Papiu-Ilarian, Timotei Cipariu — acesta cu reînvierea formelor arhaice (p. 91), cu două perioade în activitatea sa de studiere a limbii române, prima realistă, a doua latinistă, cu urmările cunoscute, — a căror luptă pentru progresul limbii naționale este cu prisos pusă în evidență și cu reală forță de convingere. Dintre aceștia, Al. Papiu-Ilarian are atitudinea cea mai avansată.

În capitolul final se face o sinteză a pozițiilor pornind de la importanța Școlii Ardelene și stabilind esențialul: „latinismul a îndeplinit funcții lingvistice, politice și culturale" (p.231), a eșuat lingvistic, nu politic. Înfăptuirea imperativelor limbii literare a fost înțeleasă de redactorii presei transilvane, care au antrenat pe colaboratori și au intervenit direct în discuțiile aprinse pe temele limbii.

Desigur, studii despre alți cărturari (I. Budai-Deleanu, publicat în „Orizont", 5/ 1971) și despre alte periodice transilvane, ce n-au intrat în acest volum, vor putea alcătui substanța tot atît de prețioasă a altei cărți de specialitate, dacă nu chiar o a doua ediție a acestui volum.

Umplînd un gol de mult resimțit în literatura de specialitate, dezvăluind realități patriotice la mari cărturari, aducînd puncte de vedere noi bine argumentate în fiecare studiu luat separat și în capitolul de încheiere, volumul reprezintă o cercetare de valoare deosebită.

ZAHARIA MACOVEI

Viorel Gh. Țigu și Longin I. Oprișa : „Monumentul de artă „Mănăstirea Săraca“ din Banat“

Recent a apărut în editura „Meridiane" din București o broșură elegantă despre „Mănăstirea Săraca", un monument istoric de o deosebită importanță pentru începuturile picturii române din Banat. Ea cuprinde o scurtă expunere a trecutului mănăstirii și o descriere a locului unde este așezată, apoi o serie de sugestive reproduceri după icoanele și frescele restaurate în 1935. Studiul a fost întocmit de Viorel Gh. Țigu și Longin I. Oprișa.

Înainte de a trece la analiza acestei lucrări tipărite în frumoase condiții tehnice de către institutul poligrafic din Sibiu, voi evoca aici cîteva date de ordin istoric și artistic din perioada recuperării acestui monument pentru tezaurul românesc. Sînt fapte înscrise în nenumărate acte administrative și în referate ce oglindesc valoarea și importanța mănăstirii, dar ele n-au fost încă scoase la lumină din ascunzișurile diverselor arhive. Chiar autorii broșurei notează în cuvintele de încheiere că: „Astăzi, mănăstirea Săraca, declarată monument de artă, restaurată, rămîne mai departe obiectul unor viitoare studii de istorie și artă, pentru că avem convingerea că se vor găsi încă multe lucruri de spus despre ea. Cartea de față, fiind doar o premiză a concluziilor viitoare, se mulțumește în a sublinia o parte din cultura feudală de pe teritoriul Banatului, cultură ce are rădăcini adînci în trecutul neamului nostru, trecut de cărturărie și artă."

Trebuie să menționăm că inițiativa pentru redobîndirea pe seama tezaurului nostru artistic a mănăstirii a fost luată de Dr. Ioachim Miloia, care s-a străduit pînă la moarte ca să fie desăvîrșită opera de renovare a acestui monument de artă. Aș vrea să arăt aici cîteva date în legătură cu această problemă, pe care broșura nu le-a amintit, nefiind notat nici numele lui Miloia, nici măcar în bibliografie, cu toate că tot ce s-a publicat și s-a făcut ulterior a pornit pe baza valorosului său studiu despre „Mănăstirea Săracă, centru de cultură și artă bănățeană", apărut în anul 1931.

Ioachim Miloia era originar din comuna Ferendia, din apropierea mănăstirii. Tatăl său fiind învățător, din copilărie avuse prilejul să cunoască acest monument istoric, lăsat în paragină și ruinat de veacuri. Ideea valoficării s-a deșteptat în gîndul său după ce s-a întors cu studii de specialitate făcute în Italia în domeniul restaurării vechilor picturi degradate de vreme. Stabilindu-se la Timișoara în 1928 a cercetat și studiat la fața locului arhitectura și în special pictura bisericii, scoțînd în evidență valoarea ce reprezentau ele pentru lămurirea și stabilirea datelor concrete în legătură cu evoluția artelor în Banat. A publicat apoi în revista „Analele Banatului" nr. 2-4 fasc. 9 din 1931, pe care o conducea ca director al Muzeului Bănățean, un amplu studiu documentar și de specialitate, cu grafice și reproduceri de pictură, despre „Mănăstirea Săracă", ajungînd la concluzia că : „Este cel mai important monument de artă din Banat, atît pentru vechimea construcției prea puțin alterată, cît și pentru pictura ce ne prezintă, sinteza cea mai înaltă a artei de la începutul sec. al 18-lea, sinteză ce servește ca punct de plecare pentru cunoașterea formelor de artă de mai tîrziu și de unde pleacă probabil și zugravul Nedelcu" (pag.104). Acest zugrav restaurase în 1735 pictura bisericii mănăstirești din Lipova după plecarea turcilor. Tot Ioachim Miloia a studiat și arta acestui monument istoric, publicînd valoroasele rezultate ale cercetărilor făcute de el asupra operei lui Nedelcu. Despre mănăstirea Săracă s-au mai publicat și alte lucrări, după restaurarea ei, ca de pildă : Atanasie Popa : „Mănăstirea Săracă, prezentarea iconografică" Timișoara 1943 și Dr. Victor Vlăduceanu : „Mănăstiri bănățene" Timișoara 1947.

Broșura întocmită acum pe baza unor cercetări noi și studii temeinice efectuate în această mănănstire de către Viorel Gh. Țigu și Longin I. Oprișa, ne oferă o prezentare a monumentului de artă în lumina interesului tot mai vădit și al utilității de informare justă pentru cei ce îl vizitează.

Un deosebit merit îl au Viorel Gh. Țigu și Longin I. Oprișa că prin broșura lor, cu aspect de album artistic și cu numeroase reproduceri de icoane și picturi murale, accesibilă marelui public, au reușit să popularizeze un monument prea puțin cunoscut și să atragă atenția asupra valorii pe care îl prezintă acesta pentru documentarea începuturilor artei bizantine în Banat.

Mănăstirea Săracă este și un punct de atracție pentru turiști. Așezată pe malul părîului Lunca, la marginea satului Șemlacul-Mic, înconjurată de dealuri, într-un loc pitoresc, pe lîngă șoseaua asfaltată, la sud de Gătaia, care leagă Timișoara de Reșița, ea ne evocă timpurile de altădată cînd fusese aici o cetate regească și centrul districtului Caraș. Nu e cazul să intrăm în amănunte istorice. Voi menționa numai că la stăruința lui Ioachim Miloia și cu ajutorul financiar al autorităților a fost achiziționată de la niște particulari care o cumpărase pe vremuri, vîndută la licitație de stăpînirea austriacă după plecarea turcilor, dar o lăsase în stare deplorabilă și ruinată, fiind folosite de-a lungul anilor numai terenurile agricole. Renovarea mănăstirii s-a făcut după planurile lui Miloia. Restaurarea icoanelor, începută de el, a fost continuată și terminată de artistul timișorean Atanasie Demian, care a pictat apoi catedrala din Timișoara. Este interesant că Demian, care făcuse o perioadă îndelungată studii temeinice de artă bizantină la Paris și la muntele Athos, a fost vădit influențat în concepția și maniera sa de a picta catedrala mitropolitană de stilul descoperit în timpul lucrărilor de restaurare a mănăstirii. De pildă, calota sau bolta altarului, reprodusă în broșura recent apărută, a slujit ca model pentru minunata pictură neo-bizantină a boltei din altarul catedralei. Se mai pot remarca și alte icoane de sfinți din catedrală pe care îi găsim în biserica mănăstirii „Săracă". Prin urmare, după cum servise în trecut pictura de aici, care probabil fusese opera inițială a celei mai vechi școli de zugravi români din Banat, așa și acum, în ultimele decenii, ea a fost o sursă de inspirație pentru numeroși pictori din Banat. Trebuie să mai amintim și pe maestrul Ștefan Gajo, restauratorul iconostasului și al sculpturii în lemn de la mănăstirea Săracă, adoptînd apoi același stil și la sculptura din catedrala Timișoarei, care este tot opera sa artistică.

Studiul de specialitate, scris și completat cu ilustrații bine selecționate de către Viorel Gh. Țigu și Longin I. Oprișa, mai cuprinde o serie de informații și părți descriptive, care lămuresc bogățiile și arta de la „Săraca", pentru a fi scoase în evidență și prețuite la înalta lor valoare. Broșura, prin interesul ce-l stîrnește, se recomandă de la sine atenției generale.

AUREL COSMA

Cartea străină

Radu Flora :
„Literatura română din Voivodina" *)

Publicată cu ocazia înplinirii unui sfert de veac de activitate literară a grupului de scriitori care se manifestă în coloanele revistei *Lumina*, a ziarului *Libertatea* și la postul de radio Novi Sad, această „panoramă" a literaturii de limbă română din Voivodina reproduce în mare măsură un ciclu de conferințe ale valorosului istoric literar și scriitor bilingv Radu Flora, președintele Societății de limbă română din Voivodina. Micro-istorie literară de limbă română din Jugoslavia, cartea conține, în afara prezentării aproape a tuturor celor ce au contribuit la promovarea literaturii scrise în limba română, un indice cronologic al volumelor publicate, un indice alfabetic al lucrărilor apărute în *Libertatea literară* și *Lumina* un indice bibliografic cronologic, altul alfabetic de nume de autori, precum și ilustrațiile reprezentative. În mod practic, așadar, cititorul poate să se informeze asupra întregii mișcări literare desfășurată în limba română între anii 1946-1970 în țara vecină și prietenă.

Competența autorului face ca unele aprecieri subiective și de circumstanță asupra valorii operelor și scriitorilor menționați să apară justificate sau cel puțin motivate, în contextul unor idei istoric condiționate. Astfel ni se spune că nu erau posibile „nici măcar elementarele investigații în cercetările literare de altă dată de pe acest teritoriu, măcar că au fost — așa cum au fost — unele tentative, altă dată și depășind cadrele restrînse ale modestiei, și unele contribuții interesante publicate prin ziarele, revistele sau calendarele apărute pe acest teritoriu" (pg.9). Deși cantitatea este considerată ca o condiție și a calității, se subliniază că „nu în toate cazurile" și că există un criteriu de valorificare a artei autentice. Poziția privilegiată a literaturii de limbă română din Voivodina constă, după Radu Flora, în faptul că ea „se află la răscrucea a două literaturi, și nu chiar neînsemnate: cea română și cea a popoarelor jugoslave. Și nu între acestea ca o barieră, ci ca o punte de legătură. Astfel că am putea spune, pe drept cuvînt, că aceasta se alăptează de la două mame, din ambele literaturi" (pg.12). Dintre cei 20 de autori de volume (18 volume sînt de versuri, niciunul de critică literară) mai cunoscuți sînt : Ion Bălan, Mihai Avramescu, Ion Marcoviceanu, Slavco Almăjan, Cornel Bălică, Miodrag Miloș, Teodor Șandru, Ionel Miloș, Aurel Gavrilovici, și tinerii Ion Flora, Petru Cîrdu, Felicia Marina. Interesantă este contribuția lui Vasile (Vasko) Popa și a Floricăi Ștefan la promovarea literaturii românești din Voivodina. Cei doi poeți cu renume, deși scriu în limba sîrbo-croată, sînt strîns legați de literatura apărută în limba română : „Lui Vasko Popa îi revine, în orice caz, nu numai ideea, ci și sarcina de onoare de a fi fost inițiatorul,în condițiile de după Eliberare, (al) mișcării literare în limba română" (pag.27) iar Florica Ștefan „începuse să scrie în mod nemijlocit în limba română" (pag.28) și are chiar două volume tipărite în această limbă la Vîrșeț : *Cîntecul tinereții* (1949) și *Lacrimi și raze* (1953).

Util mi se pare capitolul scris în această „panoramă" de Ion Bălan despre Radu Flora, a cărui prodigioasă activitate științifică și literară depășește desigur granițele Jugoslaviei și a cărui bibliografie integrală de lucrări literare, istorice și lingvistice atinge la ora actuală peste 700 de titluri. Fondatorul Societății de limba română al P.S.A. Voivodina va fi sărbătorit în curînd pentru a 50-a sa aniversare și nu ne îndoim că i se vor pune în valoare meritele, de altfel recunoscute pe plan științific fiind și profesor al Universității din Belgrad.

E bine, de asemenea, că s-a subliniat rolul revistei *Lumina*, al suplimentelor și concursurilor literare care stimulează din ce în ce mai fructuos talentele literare ale tuturor celor ce scriu în limba română în Voivodina.

Cartea lui Radu Flora trebuie remarcată pentru entuziasmul pe care îl radiază pasiunea sa literară pînă și în munca de depistare și îndrumare a condeierilor de limbă română din Jugoslavia.

NICOLAE ȚIRIOI

---

*) Ed. Libertatea, Panciova, R.S.F. Jugoslavia.

miniaturi critice

Gînduri la o expoziție

Fotografia a depășit de mult înduioșătoarea tradiție naivă, idilică a lui „Zîmbiți vă rog" ; aspirația ei este din ce în ce mai decisă spre artă. Există *de pe acum cuceriri în acest domeniu. Bazîndu-se pe o tehnică fină, complexă, ușor de mînuit, fotograful artist atinge zone ale sublimului cîteodată. Astăzi pelicula a ajuns să înregistreze nuanțat, fin, în imagini tipice cel mai adesea, lumina, bucuria, tristețea, strălucirea și umbrele lumii. Artă pe de-a-ntregul contemporană, fotografia artistică nu are încă o galerie de clasici ; are, în schimb linii directoare și perspective extraordinare.*

Nu de mult am putut cunoaște forța multilaterală a fotografiei artistice într-o expoziție la Timișoara intitulată „U.R.S.S. — țara și oamenii".Insuși acest titlu indică ambiția de a deschide sute și sute de ferestre în alb-negru sau în culori spre o imensă și înaintată țară și spre oamenii ei. Felul de a privi prin aceste ferestre era invers decît cel obișnuit, căci ne uitam nu din lăuntru spre afară, ci din afară spre intimitatea interiorului, fapt care ne-a apropiat. pe căile sensibilității delicate. de frumuseți și grandori de înaltă emotivitate.

In acest fel am străbătut Uniunea Sovietică de la Moscova și Leningrad pînă la cel mai depărtat colț al Siberiei de răsărit, de la Oceanul înghețat de Nord pînă pe însoritul litoral al Crimeei. și am putut-o străbate în *adîncime în zonele de spirit și de sentimente. tocmai datorită forței generalizatoare a fotografiei artistice. Sub bolțile albe si sobre ale noii săli de expoziții de la bastionul timișorean redat municipiului modern cu ingeniozitate, am trăit impresia extraordinară a unei călătorii dinamice, deopotrivă documentată și pitorească, de-un farmec cu totul aparte. Am admirat implicit arta unor maeștri sovietici ai obiectivului fotografic, dintre care mulți distinși cu premii internaționale (V. Ahlomov, A. Bușkin, A. Ptițin ș.a.). Sînt autorii talentați* ai *unui noian de imagini semnificative cuprinzînd mari momente politice și de stat deopotrivă cu gingașe trăiri omenești : dragostea, mîndria, bucuria, precum și romantismul unei epoci constructive, intense, dinamice. 588 de fotografi își demonstrează măestria în expoziție, dar selecția s-a făcut dintr-un imens material fotografic (Peste 150.000 de lucrări). Expozanții aparțin tuturor regiunilor și republicilor sovietice, ceea ce înseamnă că arta fotografică cunoaște în această țară — în Uniunea Sovietică — o popularitate de masă.*

Am străbătut încet întreaga expoziție prezentată publicului timișorean și am plecat cu conștiința că am întîlnit mari artiști ai fotografiei.

M. CERBU

Titanic Vals

Un grațios dar în același timp neliniștitor excurs poetic ne propune poetul Ovidiu Genaru în ATENEU nr. 12/1971.

Emoționante în lumina lor de crepuscul și trădînd o dispoziție poetică gravă, poemele sale ne par vaste panopticuri translucide în care întreaga gestică a unei lumi apuse, burgheze, e fixată de amintire; actul poetic devine in acest fel o formă discretă și *elegantă de a dezavua o lume convențională, iremediabilă căzută în timp ... Și spune poetul : „.... seara lumea burgheză iese la plimbare dintr-o vizuină mică într-o vizuină mai mare".*

grotesc insuportabil se perindă imagini ca de Fellini ... Pătrundem în „vizuina mai mare a orașului, așteptăm să vină circul (Mai nimica), *participăm la balul pe care „iubitorii de tradiții" ... l-au dat „... din motive sentimentale ... pentru strigoiul Caragiale".* (Bal mascat). Iar *„Mița biciclista de provincie / face o cursă cu trupul ei de davincie, / toată mahalaua a ieșit pe la porți, / stilul ei trezește și morții din morți".* (Mița biciclista). *Burghezia duce, evident, o viață veselă ; dar, spune poetul, în felul său discret caustic : „... viața lor veselă e o supieră, / asta e una din situații ce pot crea oricînd complicații"* (Burghezie).

Unele poeme ne amintesc, în surdină, de Ion Vinea. Ca și la acesta, asocierile incongruente nasc brusca surpriză a emoției estetice ... Ca și la Ion Vinea, surpriza redescoperirii poeziei, aici a lui Ovidiu Genaru, ne impune ideea unui poet de o sensibilitate nealterată de gravitatea atît de prezentă în ciclul de poeme cu fragilități de porțelan, poeme ce s-au fost numit cu semnificativul „TITANIC VALS".

ANTIFON

Romania literară
nr. 3/1972
literatura feminină

O atenție deosebită acordă revista literaturii feminine. Trei superbe poze (Ana Blandiana, Constanța Buzea, Maria Luiza Cristescu) recomandă o pagină de poezie, o cronică literară (volumul „Sala nervilor", cronicar Lucian Raicu) și încă două pagini de proză. O adevărată afluență de nume feminine și printre colaboratoarele sectorului de critică : Ioana Lipovanu-Teodorescu, Corina Popescu, Viola Vancea, Marga Lotreanu. Le bănuim tinere și frumoase, căci altfel ce ar mai îndulci suferințele sărmanilor recenzați, tratați fără cruțare : „Ambiția sa (a lui Ion Drăgănoiu, n.n.) de a face o poezie de viziune nu se justifică și nu servește acestui volum eterogen și în general neconvingător", scrie Corina. „Insultele (recenzat : C. Omescu) se țin lanț", notează Marga. „Război cu zurgălăi, *comentează Viola, este în intenție un „basm negru" care își pierde funcția sa fizică prin insuficiența observației morale".*

Să nu comentăm verdictele autoarelor, și nici măcar frazele mult prea întortocheate : să le bănuim și pe ele tinere și superbe și să le așteptăm, în numerele viitoare ale revistei, pozele. Dacă se poate însă, cu mai puțin text. Iubitele noastre, Corina. Viola, Marga, pa ! Pe luna viitoare !

JENICĂ POPESCU

Despre critica literară

Există un fel de circulație de culise a calificativelor, purtate de „experții de gang" ai literelor, sectă cu datorii substanțiale la fond și cu lectura oprită la al șaptelea volum al aventurilor submarinului Dox, inși care lichidează dintr-o trăsătură de condei cărţi şi autori, de la Balzac la Proust, sau de la Zaharia Stancu la Ion Alexandru, în numele unor nume auzite de la vecinul de masă ceva mai şcolit. Limbajul acesta capătă circulaţie şi de aceea nu putem să nu salutăm admirabilul articol de punere la punct (din perspectiva criticii) a problemei O problemă de termeni (Mircea Tomuş, Steaua, Decembrie 1971) :

„In ochii celor asupra cărora se exercită, spiritul critic deci nu mai este o acţiune creatoare care se satisface prin confruntarea unui material artistic exterior cu un sistem de norme sau valori, intern : el este pur şi simplu acţiunea denigratoare prin expresie, prin cuvînt, prin care un impuls temperametal acţionează asupra unei opere şi, prin intermediul ei, iar uneori chiar fără acest intermediu, asupra creatorului operei. Utilizînd termenul, creaţia receptează deci spiritul critic numai în aspectele lui de pornire temperamentală, îl reduce la aceste aspecte : tot ceea ce spiritul critic ar mai putea conţine ca bogăţie problematică sau îndemînare metodologică este neglijat şi, prin aceasta, practic, anulat. La rîndul lui, spiritul critic nu a putut rămîne şi nici n-a rămas indiferent la această modificare impusă exercitării, de fapt, destinului său. Chiar dacă s-a mulţumit numai să ia act de noua perspectivă a făcut-o supraveghindu-şi, suspectîndu-şi iniţiativele şi reacţiile, anulînd sau accentuînd peste dreapta măsură adresa şi pornirea pasională inerentă. In cazurile în care spiritul critic simte nevoia unei solidarităţi cu creaţia, mergînd pînă la subordonare faţă de prestigiul ei public oricum mai mare, s-a grăbit să accepte schimbul de termeni şi mai ales consecinţele lui în teorie şi metodă. A ajuns, cu alte cuvinte, în singura postură de a alege una din cele două alternative pe care i le propune noul destin : a înţeles că „a critica" nu poate să însemne decît „a elogia" sau „a înjura". In acest caz, nu este de regretat, ca atare, gama treptelor intermediare dintre cei doi poli, cît unilateralizarea procedeelor criticii, tactica ei exclusivistă.

V. GANEA

O contribuţie la cercetarea creaţiei populare bănăţene

Cercetător pasionat al cîntecului popular bănăţean, regretatul profesor Nicolae Ursu, unul dintre folcloriştii de seamă ai Banatului, a cules din comuna Naidăş (Caraş) 128 melodii cu texte, care, sistematizate după cele mai moderne principii, au fost publicate de Casa creaţiei populare din Reşiţa, într-o frumoasă prezentare grafică. Culegerea de faţă încheie seria de lucrări în această ramură a cercetării căreia Nicolae Ursu i-a consacrat întreaga sa viaţă. Lucrările sale anterioare — „Contribuţii muzicale" la monografiile comunelor Sîrbova, Ohaba-Bistra şi volumul de 347 pagini Cîntece şi jocuri populare din Valea Almăjului — constitue o contribuţie deosebit de însemnată în direcţia culegerii şi cercetării inepuizabilei creaţii populare. Ultima sa culgere tipărită, Cîntece şi jocuri populare bănăţene păstrează, în privinţa clasificării materialului muzical, aceleaşi criterii ca şi în lucrările similare precedente : doine-cîntece, balade, bocete, cîntece de joc, jocuri etc.

Conţinutul literar al cîntecelor este analizat într-un capitol separat, alcătuit de prof. Vasile Vărădeanu, care, subliniind formele de manifestare tipică a conştiinţei sociale a „nădăşenilor" constată la textele cîntecelor, împreună cu melodiile respective, deşi au diferenţieri dialectale locale vizibile, ele oglindesc cum nu se poate de clar concepţia de viaţă, dragostea de natură, dorul de libertate, lupta împotriva nedreptăţii sociale a exploatării celor nevoiaşi, precum şi năzuinţa spre lumină a unui grup de oameni de la hotarul de apus al ţării. De aici se conturează cu pregnanţă măreţia lor morală, dragostea de pămîntul natal.

Referindu-se la elementele muzicale caracteristice melodiilor culese, Nicolae Ursu analizează, într-un studiu succint, sistemele folosite în ştiinţa muzicii comparative universale, începînd cu metodele finlandezului Ihmari Krohn, completate cu unele adaptări ale lui Bella Bartok şi mai ales lui Sabin Drăgoi, privind modul de notare, mersul melodic, ritmul, mişcarea orizontală, succesiunea gamelor etc. Claritatea acestui studiu ajută într-un mare grad, chiar şi pe cei mai puţin iniţiaţi, să înţeleagă atît mecanismul ştiinţific care a stat la baza lucrării, cît şi conţinutul de idei şi sentimente din fiecare piesă muzicală cuprinse în această culegere.

Lucrarea profesorului Nicolae Ursu are nu numai o valoare documentară, pentru cercetările muzicologilor asupra folclorului muzical bănăţean, dar constituie în acelaşi timp o preţioasă sursă muzicală pentru compozitori, prin bogăţia şi varietatea temelor melodice ce le conţine, spre a fi prelucrate în forme muzicale moderne.

GH. PAVELESCU

Cariatide

Citim, în numărul pe decembrie din suplimentul ziarului „Flacăra roşie" din Arad, articole politice de actualitate, materiale axate pe probleme sociale dintre cele mai diverse, scrise cu un real simţ al cotidianului şi, în diversele rubrici cultural-artistice, o vie preocupare pentru fenomenul literar, dramatic, plastic, muzical etc.

In paginile literare trebuie semnalat interesantul eseu „Poezia şi publicul ei" de Ştefan Augustin Doinaş.

L. Naicu notează un interviu „Despre poezie şi Arad", la ale cărei întrebări răspunde poetul Mihai Beniuc.

Prin cele două schiţe : „Nemaipomenita pomană a porcului" şi „Potopul care mi-a adus bucurie", George Ciudan demonstrează autentice calităţi de prozator.

Din spaţiul generos consacrat poeziei, îmbogăţit prin prezenta membrilor cenaclurilor din judeţ, reţinem poeziile semnate de Ion Cocora, Ilie Măduţa, Ligia Tomşa Ligia Ardeleanu şi Traian Oancea.

Dorim „Cariatidelor" numere tot mai reuşite şi, în consens cu urarea lui Mihai Beniuc, o apariţie periodică, spre continuarea bunei tradiţii culturale a Aradului.

H. PETRU

„O viaţă de cîntec".

In toamna anului 1971 a ieşit de sub tipar broşura redactată de Ion Crişan după povestirea solistei Ana Blaj din corul Vidu de la Lugoj, care cuprinde „viaţa de cîntec" a acesteia, cu numeroase reproduceri de fotografii, diplome, documente şi alte acte în facsimil. Cartea a fost publicată cu prilejul jubileului de 85 de ani de viaţă a cîntăreţei lugojene, sărbătorire organizată de societatea corală din care mai face parte.

Cartea nu are numai o valoare biografică, ci în egală măsură şi una documentară, care aduce noi şi preţioase *contribuţii la istoria muzicii bănăţene. Viaţa de cîntec a fost duios povestită, cu un lux de amănunte inedite şi de un real interes pentru cunoaşterea manifestărilor culturale româneşti din trecutul Lugojului, iar condeiul lui Ion Crişan i-a dat o formă literară de melodioasă şi cursivă exprimare. Trecutul Lugojului muzical se armonizează şi se integrează aici în perioada de glorie a acestui centru de tradiţii nepieritoare, care de mult îi conferise renumele ce şi-l păstrează şi azi. In această carte cititorul nu găseşte numai ,,o viaţă de cînt", ci atmosfera muzicală în care au trăit lugojenii iubitori de doine, de melodii şi de cîntece, de-a lungul anilor în care au activat aici lăutarul folclorist Nica Iancu, Tiberiu Brediceanu, Ion Vidu şi Filaret Barbu.*

Ana Blaj a fost eleva lui Ion Vidu. Incă de la vîrsta de 10 ani a început să cînte în ,,corul de copii", iar după doi ani a trecut în ,,corul mare", cînd era în clasa doua secundară. A devenit solistă în corul lui Vidu în 1902, cînd nu împlinise 16 ani. Vocea ei lirică de o cuceritoare claritate i-a deschis calea spre succese tot mai mari. In 1905, după ce terminase cursul de dirijori organizat de Ion Vidu, unde era singura elevă printre bărbaţi, a primit ca premiu o vioară. In 1906, deci la vîrsta de 20 de ani, a luat parte ca solistă, cu corul lui Ion Vidu, la expoziţia din Bucureşti, unde şi-a afirmat la concertele date în arenele romane, apoi la Sinaia şi la Constanţa, talentul ei. Sînt emoţionante momentele povestite despre concertele date de corul lui Vidu în 1912 în folosul mulţimii de sinistraţi de pe urma inundaţiilor din primăvara acelui an, cînd se revărsase Begheiul şi Timişul, apoi zilele de sărbătoare ale zborului făcut cu aeroplanul său de Aurel Vlaicu deasupra cîmpiei Libertăţii din Lugoj. Vizita corului ,,Armonia" din Craiova, care a dat cîteva concerte la Lugoj în anul 1913, a însemnat un factor hotărîtor în cariera de cîntăreaţă a Anei Blaj. Invitată de conducerea acestui cor, care îi apreciase valoroasele ei calităţi vocale, a plecat la începutul anului 1914 la Craiova, unde, după cîteva luni de repetiţii, a pornit ca solistă cu ,,Armonia" în turneu, la Turnu-Severin, apoi pe Dunăre, la Belgrad, unde a repurtat succese remarcabile. Izbucnind războiul mondial, la insistenţa craiovenilor, s-a mutat la începutul anului 1915 la Craiova unde, pe lîngă un serviciu la o farmacie, a intrat în corul ,,Armonia". In anul 1918 Ana Blaj s-a înscris la conservatorul ,,Cornetti" din Craiova. In perioada interbelică, viaţa ei de cîntec s-a desfăşurat tumultuos şi cu nenumărate succese la diversele concerte ce le-a dat ca solistă cu vocea ei de mezzo soprană, unanim aplaudată şi apreciată. A popularizat pretutindeni melodiile compuse de Tiberiu Brediceanu şi Ion Vidu, ducînd faima Lugojului în toată Oltenia. A revenit în repetate rînduri în oraşul ei natal ca să cînte. In 1930 a fost în Italia. Nu s-a despărţit de Craiova decît după o şedere de 34 de ani, revenind apoi la Lugoj în 1948. A intrat din nou în corul Vidu dirijat de Dimitrie Stan. De atunci pînă azi Ana Blaj a fost mereu prezentă cu cîntecele ei dragi la toate manifestările corale ale Lugojului.

Ana Blaj a reuşit să-şi valorifice în mod artistic vocea ei sublimă de contraalto şi talentul ei de fină interpretă lirică, îndeosebi în ultimul sfert de veac, în anii bătrîneţii, cînd regimul de orînduire socialistă i-a oferit multiple posibilităţi de afirmare şi de adevărată trăire într-o viaţă de cîntec.

Povestea Anei Blaj scrisă de Ion Crişan e o evocare romanţată în care oricine poate găsi oglindită imaginea bănăţeanului îndrăgostit de cîntec.

AUREL COSMA

Stimate tovarăşe redactor şef,

In virtutea unei fireşti posibilităţi de a răspunde unor păreri exprimate despre scrisul nostru, vă rog să publicaţi în revista pe care o conduceţi, următoarele rînduri :

Curajosul, subtilul şi profund originalul (scriitor, eseist critic ?) A. T. are ,,bunăvoinţa" să se ocupe, în România literară, *nr. 51/1971 (la ,,Ochiul magic") de articolul nostru despre G. Bacovia, din* Orizont, *nr. 9/1971. Cum procedează A. T. ?*

1. Din prima frază îşi atribuie singur o superioritate prin nimic demonstrată, pentru a cîştiga adeziunea lectorului, în zeflemeaua-sofistică : ,,Probabil că pînă la apariţia namărului 9/1971 al revistei ,,Orizont", puţini ştiam cu exactitate cine a fost Bacovia şi ce loc ocupă lirica sa în cadrul literaturii române ; însă în urma articolului (Poezia lui Bacovia : timbru unic) *(autor : Simion Mioc) . . . lacunele noastre dispar una cîte una, ca prin minune".*

2. Citează şi comentează, în paranteze ,,ironice" : ,, . . . viaţa exterioară a lui Bacovia n-a avut nimic spectaculos, marea frămîntare producîndu-se în conştiinţa şi sensibilitatea de o ascuţime şi fineţe maladivă a poetului, cu sfîşieri şi depresiuni, care l-au dus pe plan fizic, la internări lungi în clinici şi spitale (n.n., precizare interesantă, spre folosul celor care nu fac deosebirea cuvenită între o clinică şi un spital), iar pe plan meta-fizic, la o poezie de o adîncime şi de o frumuseţe inimitabilă". Transcriem din Dicţionarul limbii române moderne : ,,clinică — *Aşezămînt spitalicesc sau secţie într-un spital care serveşte şi ca loc de cercetări ştiinţifice sau de învăţămînt practic pentru studenţi".*

3. Netulburat, A. T. citează atît cît îi convine (dreptul ,,firesc" al personalităţilor cu iniţiale, care au un ,,ochi magic") : ,,Concluzia se impune de la sine : ,,G. Bacovia este un poet mare". ,,Gîndul nostru se continuă astfel : ,,Ca atare, în poeziile sale pot fi intuite atitudini existenţiale fundamentale. In acest sens, Bacovia este un continuator al lui Eminescu, dar nu pe linia titanismului (romantic) ci a unei atitudini discrete, implicite, a unui Eu care îşi simte dureros deosebirea faţă de mediul uman ambiant. In sens foarte general, se poate vorbi de inadaptabilitatea geniului în social şi cosmic" etc.

4. Omnişcient şi în psihologie, A. T. reactualizează ,,singur" procesul intim şi intenţiile elaborării : ,,Aspectul particular al materiei care apasă cel mai greu e plumbul". Urmează imediat o observaţie de maestru, modest plasată între paranteze (,,chimic, în tabela lui Mendeleev, plumbul are masa cea mai mare, e cel mai greu")". Cu riscul de a-l irita din nou pe A. T. transcriem încă o observaţie referitoare la plumb : ,,Plumbul lui Bacovia este prototipul , expresia cea mai completă a ponderii, a celui de al patrulea element : Pămîntul mort. In radioactivitate se declanşează o serie de transformării vii, un produs stabil şi final, un reziduu *ce supravieţuieşte dezintegrării şi, ca un* precipitat, *cade la* fund : acesta este plubul". *Svetlana Matta,* L,existence poétique de Bacovia, *1958.*

Cu sentimente de respect
şi mulţumiri,
SIMION MIOC

corespondență

ION CODREANU : Maramureș :

Versurile dvs. lasă, după lectură, o ciudată impresie de gol, datorită în bună măsură lipsei de precizie în exprimare, în forțarea unor asociații de cuvinte ce se resping prin funcționalitatea lor lexicală. Versurilor le lipsește vibrația lirică autentică, incandescența metaforei care să declanșeze emoția artistică. Numai fraze împrăștiate fără un conținut perceptabil, fără profil. Iată și cîteva mostre : „Tăcut cu ochii printre stele / crengile pădurii în gest îngemănate / pulberea copitei nour în inele / axa planetară de riduri (?) descleștată", sau, mai departe, în aceeași poezie „Ascunse în lutul *crepat* luminile țișnesc dimineața / în surdina de cînt de cocoș etc. etc.

ION MARIUS VĂTAFU — Seini, Maramureș :

Citind materialele „poetice" pe care ni le-ați trimis cu dărnicie, am rămas cu o mare nedumerire ne-nțelegînd cum de ați reușit să adunați atîta maculatură verbală cu pretenții de publicare. Dar să vă dăm cuvîntul : „E seară de pradă, luna sughiță / Mistreții pregătesc cruci de mesteacăn / Lupii nutresc o stîncă rămasă / Sălbăticiunile toate-s pe fapte... " sau „M-a vrăjit într-o statuie" / Fața mării necesară / Distilată în osmoză / Visurilor policandre... ori această strofă : „Sînt orb, (curat orb) orbit se pare / De sunete, de stelele ce-au căzut / De văi deșarte, / de nimicuri / De zgomotele care nu s-au nici născut". Aici ne-ați dat gata. Aveți mult haz, într-adevăr.

AURELIA ARSENE — Timișoara :

Solicitați o părere deschisă despre versurile trimise, mai precis, dacă mai are rost să trimiteți și alte poezii redacției. Vom fi deschiși, fiindcă așa sîntem cu toți cei ce ne scriu, chiar dacă acest lucru nu place, uneori. Altfel nici nu putem fi. Cele trei poezii deocamdată nu sînt poezii adevărate, ci simple exerciții de versificare neizbutite, fără a se fi respectat cele mai elementare reguli de ritm și rimă. Conținutul lor are asemănări cu vechile și languroasele romanțe de altădată, căzute de mult în desuetudine.

ANTON MOISIN — Băicoi (jud. Prahova)

Poeziile dvs. dovedesc o pronunțată sensibilitate lirică, împlinindu-se în versuri ce ni se par de bună calitate, datorită în bună parte și muzicalității lor limpezi ce se desprinde din înlănțuirea metaforelor : „Tristețea celui ce știe / punte e acum spre strămoșii / patriarhi adormiți / în tristețea știutelor sensuri / ca într-un ținut greu / de suportat / singurătatea lor vine spre tine / ca un abur de seară" (din Maturitate) dar nu sîntem de acord cu tematica generală a poeziilor, care, adeseori se situează pe niște poziții false, anacronice, dăunătoare, bîntuite de foarte multă tristețe : „Înainte și-n pivniță prietenii / întîlniți doar în noapte / nu vreau să-i pierd, speriați / de prea multă lumină"... Avem convingerea că, desprinzîndu-vă de atmosfera pesimistă ce vă înconjoară și ocolind mimetismul, care încă vă mai pîndește, veți reuși să realizați o poezie bună.

SIMION JEBELEANU

Gîndurile, dorințele și bunele dvs. intenții le exprimați în versuri supărător de slabe, cu numeroase neglijențe gramaticale, ceea ce ne face să credem că sînteți la primele încercări de versificație.

PETRE STERIE — Tr. Severin

Schița dvs. — în afară de cîteva palide licăriri de compoziție — n-are nimic care să intereseze.

ANA POP SÎRBU — Deva :

Poezia patriotică, spre care pare-se că aveți o înclinație mai mare. cere un plus de sensibilitate lirică și o doză de emotivitate mult mai puternică, pentru a fi ceea ce trebuie să fie. Or versurile ce ni le-ați trimis sînt lipsite de culoare, au o transparență cenușie și de aici, lipsa de convingere. Iată, de pildă din „Patrie, salcia ta" : „S-a întîmplat să existi / ca un loc de fildeș / cîmpie febrilă / pendulă în vîrf de geană, / etc. Depășiți această fază !. Sînt unele semne că ați simțit pe undeva fiorul posibil. Mai trimiteți.

CONSTANTIN MOȚĂȚĂIANU — Craiova :

Din grupajul de poezii trimise, se vădește un oarecare meșteșug în versificație, dar le lipsește un contur liric distinct, emoția relevatoare, o modalitate de expresie proprie. Se pare că lunecați, cu voită intenție, pe lîngă marile revelații din zillele noastre și vă opriți la aspecte nesemnificative, lipsite de strălucirea ritmurilor contemporane, ce zvîcnesc la tot pasul. Semnificativă în acest sens este, în deosebi, poezia „Pămîntul se sfîrșește" : „La marginea fiecărui drum / din drumurile noastre se sfîrșește pămîntul. / De-aceea e rotund ... / Nu știu cum / să găsesc mai departe cuvîntul / să spun ... Tocmai acest lucru e important : să-l găsiți. Și pe cel mai semnificativ. E greu dar nu imposibil.

CENACLUL LITERAR „VATRA SATULUI"
com. Olari (jud. Arad)

Am urmărit cu deosebit interes poeziile pe care ni le-ați trimis în nădejdea că vom găsi printre ele și poezii de bună calitate, presupunînd că ele au trecut prin analiza competentă a unui cenaclu de creație bine orientat al cărui gir constituie o oarecare garanție. Din materialele trimise (8 poezii de Sandu D. Paul, 8 de N. Hanceriuc și 5 de Gh. Bondiș), se pot desprinde următoarele : În general și în primul rînd, ele suferă de lipsă de personalitate. Autorii lor folosesc același procedeu de exprimare ca și cum ar aparține unui singur autor. Afară de o versificație destul de corectă, tematica poeziilor e confuză. Fraza comună, foarte săracă în expresii, nu reușește să contureze o idee clară, un sentiment plin. Pentru exemplificare, cităm din insomniile (6 la număr) ale primului autor : „Și codrii mă strivesc, că nu am ce / Să fac cînd haitele gonesc sălbatic / De stînile se-ntorc cu frica-n cîini (?) / Nutrind zadarnic dorul lor văratic ... Din poeziile celui de al doilea : „Și s-au oprit astăzi fluturii / În dragostea noastră verde, obsedant / Pentru că nu le-am lăsat cîndva cîmpul / Să-și vînture zboru-ntr-un cerc devorant" (Amurg)

Iar din versurile celui de al treilea : „Am lunecat în noapte / Și-am tresărit, văzînd cum arde lutul / Am tresărit în umbre devorante / Și-n urma lor am învelit trecutul" (Trecutul)

Față de toate acestea, am sugera cenaclului literar din Olari, să aibe o preocupare mai atentă în orientarea tematicii, pentru lirismul autentic, pentru acuratețea expresiei, pentru claritatea imaginii insolite de o sensibilitate răscolitoare, cultivînd un stil dinamic, fără să modifice personalitatea fiecărui autor.

LIONEL GOLDSTEIN — Timișoara

Cu versuri ca : „Plecăm spre munte la cabană / Băieți și fete codane / Sîrba sencinge la catarămă / Și dîrdîie scena de blane. / Muzica sună coarda groasă", etc. etc. e păcat să vă pierdeți timpul.

ȘTEFAN LUCIGAN — Timișoara

Nici pe dvs. muza nu vă ajută cu nimic. Iată și dovada : „În fața ta mă descompun, / Mă tem de tine ca de o femeie. / Ești o perdea cu multe găuri / Ca și un sfinx / Cu infinit (sic !) de fețe" (Oră morții).

AL. FLORIN TENE — Drăgășani (Vîlcea)

Speranțele dvs. s-au dovedit și de astă dată deșarte. Nu înțelegem însă cum de n-ați aflat încă adresa exactă a revistei noastre, care apare pe coperta fiecărui număr, adresîndu-ne corespondența pe o adresă de acum 20 de ani. Dacă mai continuați s-ar putea ca poșta să vă înapoieze plicul.

NICOLAE IRIMIA — Reșița

E încă prematur să afirmăm că poeziile ce ni le-ați trimis constituie realizări demne de semnalat. Înșiruiri de cuvinte, lipsite de un conținut emotiv : „Uitasem de mult drumul cuvîntului / ca după sute de ani de tăcere oarbă / căci la fierbere anume mă blestemase / tăria pietrei, unde mă ghiceam/ necunoscînd hotarul dintre zi și noapte etc (din poezia „Naștere")

IOAN MOSIN — Orașul Victoria

Poeziile dvs. sînt copleșite de prea mult pesimism, fără pic de lumină, nici măcar în perspectivă. Filozofia aceasta a disperării, a predestinării, a inutilității intervenției în procesul transformării propriului său destin, are rădăcini adînci în misticism și deci nu are ce căuta printre noi.

N.T. — Arad

Frumoase și lăudabile sînt gîndurile pe care le nutriți. Păcat că realizarea poeziilor nu e la aceeași înălțime. Am găsit totuși versuri mai deosebite ca : „Țara umblă pe poteci străbune / Transformate-n doine românești" (din poezia „Chemarea").

Fără nici o perspectivă deocamdată : *Dan Gîman* (Mîrșani, jud. Dolj) *Eugen Onu* — Sibiu, *Gornic Viorel* — Zărani (Timiș), *Ștefan Munteanu* — Timișoara, *Carmen Focșa* — București.

g. p.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Redacţia :
Timişoara
Piaţa V. Roaită nr. 3
Telefon : 3 33 90

●

Administraţia
Bucureşti
Şos. Kiseleff nr. 10

●

Manuscrisele şi orice
corespondenţă scrisă
citeţ pe o singură parte
a hirtiei cu indicarea
adresei exacte a expeditorului, se trimit pe
adresa redacţiei
Manuscrisele
nepublicate nu se
restituie

●

Tiparul executat
sub comanda nr. 1502
Întreprinderea
Poligrafică Banat
Timişoara
Calea Aradului 1/A
R. S. România

42907

Lei 7 —

I 1017.

798

Revistă
A
UNIUNII SCRIITORILOR

3

ORIZONT

1990

97

- III 2005

- IUN. 2014

Redactor şef. : **Al. Jebeleanu**

Red. şef. adj. : Anghel Dumbrăveanu

I 1017.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

2022

3

ANUL XXIII (215)
MARTIE 1972
TIMIȘOARA

ORIZONT

REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. S. ROMANIA

CUPRINSUL

IGNAT BOCIORT : Realismul și criteriile judecății de valoare ... 3
NICOLAE BALOTĂ : Experiența realului ... 8

*

ILIE MĂDUȚA : Sărbătoarea focului, Criton ... 10
ION POTOPIN : Ori unde-i țara ... 11
MARCEL TURCU : Glasul pămîntului meu ... 12

*

RADU CIOBANU : Cine umblă după mesteceni ... 13

*

AL. JEBELEANU : Poate aprilie suflă culori ... 19
ANGHEL DUMBRĂVEANU : Acolo pe Cungrea ... 20
DAMIAN URECHE : De lîngă mama ... 21
HANS MOKKA : În memoriam Constantin Brâncuși, în românește de Anghel Dumbrăveanu ... 22
LUCIAN BURERIU : Alb-negru ... 23
ANAVI ADAM : Timp de metafore, în românește de Anghel Dumbrăveanu ... 25
ALEXANDRU DEAL : Izgonire de vis ... 25

*

ALEXANDRU RUJA : Realismul stărilor de conștiință ... 26
M. TURTOI : Libertate și necesitate în creația artistică ... 29

*

HORIA GUIA : Voi rămîne la țărm ... 32
NESTOR GHERMAN : Cîntec ... 33

17509.

LUCIAN ALEXIU : Ziua de mîine ... 34
EUGEN BERCA-DORCESCU : Olimpiada ... 34
ION VELICAN : Prieteni în cîmpie ... 35

*

OLGS NEAGU : Lied ... 41
DUMITRU VORINDAN : Pentru cei solitari ... 41
JIVA POPOVICI : Vignetă, Izvoarele surîsului, în românește de Damian Ureche ... 42

*

OCTAVIAN POPA : Convorbire cu Ieronim ... 44

Orientări

ANDREI A. LILLIN : Realitate și creativitate ... 48
MARCEL POP-CORNIȘ : Lirica americană contemporană în căutarea unei noi poetici a realismului ... 54

Cronica literară

ALEXANDRA INDRIEȘ : G. Călinescu-Matei Călinescu-Adrian Marino. — Tudor VIANU : „Clasicism, baroc, romantism“ ... 58
SIMION DIMA : Ion Arieșanu : „Vraja“ ... 61
C. UNGUREANU : Traian Liviu Birăescu : Condiția romanului ... 63

Cronica traducerilor

IRINA GRIGORESCU : I. D. Salinger : „Nouă povestiri“ ... 66

Puncte de vedere

ION MAXIM : Perspectivele sintezei realiste ... 68
NICOLAE ȚIRIOI : Despre realismul scriitorilor bănățeni ... 73

Istorie literară-documente

AUREL COSMA : Camil Petrescu în Lugoj ... 76
NICOLAE PETRICA : Amintiri despre un profesor bănățean ... **82**

*

CĂRȚI-REVISTE : Emil Petrovici : „Studii de dialectologie și toponimie (V. Frățilă) ; Dan Grigorescu : „Shakespeare în cultura română modernă“ (C. Vintilescu) ; Romulus Vulpescu și alte poezii (Emil Manu) ; Mihail Steriade : „Poem“ (George Drumur) ; Ion Hurjui : „Ornicul trecerii“ (Haralambie Țugui) ; Ion George Șeitan : „Amforă de sete“ (George Suru) ; Mircea Zdrenghea, Stela Zdrenghea : *Probleme de analiză morfologică (D. Crașoveanu) ; Slavko Almăjan : „Rus“ (P. Voinea) ; MINIATURI CRITICE : Prima statuie a lui Eftimie Murgu (Petru Novac Dolîngă) ; Pagini de eroism (Octavian Metea) ; Miniaturi (G.D.) ;*

Ignat Bociort

Realismul și criteriile judecății de valoare (I)

Ne propunem să examinăm, în cele ce urmează, problema criteriilor de apreciere a operei de artă realiste. Ca definiție de lucru, vom înțelege prin realism orientarea artistică în care sistemul *artist-public* are drept premiză izomorfismul dintre structura artei și structura realului. Evident, nu se poate trece cu vederea faptul că raportarea structurii artistice la structura realității nu este o simplă particularitate, alături de altele, a unei orientări în artă, ci reprezintă expresia unei concepții filozofice mai generale potrivit căreia activitatea umană spirituală are o latură modelatoare și, ca atare, constituie un vast cîmp de exerciții pe modele abstracte în vederea comportării optime a omului în confruntările sale pe planul practicii social-istorice. Avem a face așadar cu o consecință firească a unei perspective strategice asupra valorilor culturii, perspectivă în cadrul căreia se cere oricărei activități capacitatea de a contribui la îmbogățirea experienței mintale a omului, la dezvoltarea multilaterală a conștiinței sale, pregătind-o pentru a înțelege mai profund universul material, ca și pe cel istoric și psihologic, și pentru a putea adopta deciziile cele mai raționale. De aci tendința spontană a oricărei conștiințe omenești de a aprecia *toate* productiile artistice din perspectiva realismului, de a considera realismul ca o metodă eternă, imanentă artei, și de a privi orice alte concepții fie ca ipostazieri ale unor momente ale reflectării realiste a vieții, fie ca soluții principial eronate. Nu vom discuta aci pînă la ce punct o atare vedere se dovedește justificată. Ne interesează deocamdată faptul că simpla recunoaștere a valabilității orientării realiste în artă nu ne oferă numaidecît și criteriile aprecierii obiective a valorii producțiilor literar-artistice concepute sub semnul realismului, criteriile pentru a selecta și, eventual, a ierarhiza operelor de artă, așa cum procedăm cu atîtea alte bunuri ce se oferă destintului lor.

CRITERII ÎN ARTĂ ?

Ideea unor *criterii* de apreciere în artă pare a conține un element paradoxal. Creația literar-artistică alcătuiește o formă de activitate umană ; rezultatele oricărei activități omenești sînt raporturile la o finalitate organizată ierarhic și, ca atare, trebuie să se supună unor criterii menite să stabilească *măsura* în care rezultatele obținute se apropie de scop. Fără atari criterii, toate producțiile de același tip ale omului social i-ar apărea la același nivel de adecvare la finalitate, ceea ce ar duce fie la pietrificarea universului uman, fie la evoluția lui anarhică, pe baza accidentalului, cu excluderea oricărei legități de dezvoltare ascendentă. Omul ar înceta a mai fi un sistem autoreglator, condiția sa ar decădea sub nivelul celor mai elementare tropisme, pe care — ca tendințe de orientare și adecvare a organismelor inferioare sub impulsul unor excitații exterioare — știința modernă le privetșe ca manifestări teleologice. Fără *evaluare* nu este posibilă autoinstruirea, după cum nu este posibilă, în genere, optimarea unui sistem. Finalitatea și evaluarea sînt corelative. O finalitate clară atrage după sine criterii bine conturate pentru aprecierea rezultatelor parțiale obținute în *procesul* apropierii de țeluri, iar incertitudinile la nivelul aprecierii îngreuiază și complică drumul spre scop. Pornind așadar de la teza — incontestabilă — că fiecăruia din sistemele ierarhic organizate ale universului uman îi corespunde o finalitate (sau un complex de finalități organizate de asemenea ierarhic), iar drumul spre această finalitate alcătuiește un sistem dinamic reglat cibernetic, prin corectarea permanentă a sistemului efector în urma aprecierii rezultatelor parțiale obținute anterior, trebuie să admitem existența unor criterii de apreciere *de diferite grade de generalitate* și în artă, inclusiv a unui criteriu — cel puțin — de cea mai largă generalitate, aplicabil artei în general, adică tuturor operelor de artă, căci fiecărui exemplar individual îi sînt proprii caracteristicile generale ale clasei sale. De altfel estetica praxiologică, prin care înțelegem aci estetica eficientă (și care, tocmai de aceea, a cunoscut cea mai îndelungată tradiție și cea mai amplă răspîndire precum și critica de artă de totdeauna, au operat cu anumite criterii de apreciere, idee asupra căreia atrăgea atenția Tudor Vianu în *Estetica* sa. George Călinescu observa de asemenea că și la baza aprecierii *intuitive* stau anumite criterii, chiar dacă ele nu cunosc o explicitare.

Pe de altă parte însă — și în acest fapt constă paradoxul aparent de care aminteam — poate fi, principal, admisă existența unor criterii (adică principii, norme !) aplicabile diferitelor arte, diferitelor genuri și specii, forme și formule specifice unui autor, unui curent, unei epoci. unui popor ? Altfel spus, există elemente comune în aprecierea pe care o dau fenomenului artistic epocile, națiunile, clasele, indivizii și chiar același individ la diferite vîrste, pe baza unui bagaj diferit de cunoștințe, din perspectiva unui alt orizont cultural, a unei alte experiențe de viață ? În ce formulă unică vom putea cuprinde o stampă japoneză, *Divina comedie* și *Coloana infinită ?* N-ar însemna oare să condamnăm la uniformitate creația artistică dacă am aplica același criteriu de apreciere operelor a doi sau mai multor autori, cînd este știut că nici măcar unul și același autor nu se poate repeta în două opere ale sale ? Ar fi greu de întîlnit astăzi un critic care să nu apere necesitatea pecetei individualității creatoare în orice producție estetică demnă de acest nume. Teoria *unicității* operei de artă este îmbrățișată nu numai de adepții lui Rickert și Croce, ci apare și în tratatele alcătuite de pe poziții marxiste, ca o cucerire indiscutabilă a cercetării estetice, ca o teză menită să contribuie la dezvoltarea unei mari varietăți de stiluri și formule artistice, în opoziție cu orice alte concepții care ar limita libertatea de creație a artistului și ar impune șabloane literare, inevitabil caduce.

Nu rămîne decît să te întrebi ce valoare aplicativă recunoaștem cercetării estetice, teoriei artei, dacă fiecare operă este și trebuie să fie unică și inimitabilă ; teoria însemnează studiul legităților, al generalului ! Pentru a ieși din acest impas logic, unii esteticieni încearcă să prezinte opera de artă ca un fapt care, deși, are, caracter de unicat“, cuprinde și elemente „de un anumit grad de generalitate“, fără să se precizeze sfera acestor elemente și funcția lor într-un obiect „strict individual“. 1)

Înainte de a supune spre reflecție și discuție felul în care vedem noi rezolvarea paradoxului schițat mai sus, considerăm necesară o scurtă privire asupra răspunsurilor explicite sau implicite care se pot întîlni în cercetarea literară românească mai nouă consacrată criteriilor de apreciere în artă ; aceasta cu atît mai mult cu cît — așa cum de altfel era de așteptat — reflecția colectivă, de pe pozițiile materialismului dialectic și istoric, asupra fenomenului literar, nu putea să nu ducă la relevarea unor aspecte importante ale problemei pusă aci în discuție.

CÎTEVA PUNCTE DE REPER.

Trebuie să observăm mai întîi că problemei aprecierii literare nu i-a fost consacrată încă nici o lucrare cu caracter monografic. 2).Materialul de observații,

---

1) Asupra tezei privitoare la caracterul de unicat al operei de artă ne propunem să revenim cu alt prilej.

2) De altfel, după cunoștința noastră în cadrul științei literare marxist-leniniste nu există nici în alte țări lucrări monografice consacrate acestei probleme. Teoria criticii marxist-leniniste se bazează pe reflecțiile făcute în legătură cu fenomenul literar de către criticii și teoreticienii marxiști, premarxiști sau, uneori, chiar nemarxiști, adică preia toate observațiile care, judecate din perspectiva artei angajate, relevă aspecte reale ale unor structuri funcționale. Cercetătorii literari din țara noastră au căutat să valorifice multilateral și să aplice în mod creator ideile cuprinse în referirile lui Marx. Engels sau Lenin privitoare la valorile literare-artistice ale trecutului, la aprecerea fenomenulu cultural-artistic în general. A fost amplu analizată moștenirea teoretică a criticii și esteticii românești din secolele al XIX-lea și al XX-lea

sugestii și reflecții este totuși bogat și elocvent deoarece criteriile de apreciere a operei de artă — problemă centrală a teoriei criticii — constituie punctul de pornire al oricărui demers critic, fie că e vorba de a aprecia operele literare scrise cu vremuri în urmă, fie că e vorba de creații ale epocii noastre. Ideea unor criterii de apreciere a fost inevitabil prezentă în numeroasele discuții purtate cu privire la sarcinile criticii literare, la raportul dintre tradiție și inovație în artă, dintre elementul național și general-uman, în discuțiile despre actualitatea literaturii, despre spiritul modern, despre măestria artistică etc., precum și în amplele dezbateri pe marginea unor scrieri apărute în perioada de după Eliberare. Asemenea confruntări vizează totdeauna *calitatea* producțiilor artistice și nu sînt posibile decît între parteneri care admit în prealabil existența unui sistem coerent și rațional de criterii în concordanță cu funcția și finalitatea artei în viața socială. Participanții la o atare dezbatere teoretică în epoca noastră încearcă să-și demonstreze rațional valabilitatea vederilor ; ei presupun pe de o parte o structură subiectivă similară la preopinent și o structură obiectivă analizabilă a obiectului în dezbatere, ceea ce face posibilă în principiu stabilirea valorii acestui obiect pe baza unor criterii reale, chiar dacă nu totdeauna suficient de clare. S-ar părea că prima sarcină a partenerilor care se confruntă într-o dezbatere de ordin estetic ar fi stabilirea criteriiilor de apreciere ce urmează să fie aplicate. Pentru doi adepți ai aceluiași curent literar, ai aceleiași metode artistice etc., apare însă evident faptul că operează cu aceleași criterii sau cu criterii foarte apropiate, astfel încît ei nu simt nevoia să definească riguros conceptele, să fixeze finalitățile fenomenului și să stabilească criteriile aprecierii lui. Acest mod de a discuta în știință este atacabil. A existat și mai există încă în cercetarea estetică o anumită neîncredere în valabilitatea, în aplicabilitatea pe care ar putea s-o aibă în sferele artei metodele științelor exate. Prejudecățile de acest fel constituie unul din cele mai frecvente obstacole gnoseologice în fața cercetării științifice a fenomenului artistic. Nu este vorba, firește, de a traspune în mod artificial în estetică procedee specifice altor forme de activitate umană, ci de aplicarea unor *principii* de cercetare care s-au dovedit valabile, deschizătoare de largi perspective, în multe alte domenii. Unul din principiile cele mai generale ale euristicii este *descompunerea în constituenți* a fenomenului și cercetarea particularizată a fiecăruia din subsistemele ce alcătuiesc întregul. Or, cea mai răspîndită dintre erorile de metodă ale cercetării estetice tradiționale este tocmai abordarea „în general“ a faptelor, mai bine zis limitarea la acest mod de abordare — reminiscență a unei viziuni filozofice speculative. Erorile metodologice duc spre concluzii agnostice, de aceea nu trebuie să ne surprindă numeroasele incertitudini care există în estetică : nu știm încă în mod cert care sînt (și cîte sînt !) funcțiile sociale ale artei, nu știm dacă arta progresează sau nu, iar, în cazul unui răspuns afirmativ, spre care ne conduce concepția noastră despre lume și viață, care sînt criteriile progresului în artă — problemă derivată din aceea a criteriilor aprecierii literar-artistice, nu știm dacă teoria artei are un caracter descriptiv sau normativ, nu știm dacă critica este știință sau artă, nu știm care ar fi structura ideală a unui tratat de istoria literaturii, de istoria artelor, în care să ni se prezinte nu micromonografii pe autori și opere, ci *procesul* de dezvoltare a priceperii omului de a-și asimila estetic, în forme tot mai înalte, universul specific. Desigur, asupra unor probleme ca cele amintite aci s-au formulat în istoria esteticii multe observații pătrunzătoare, dar trebuie să recunoaștem deschis că nu dispunem încă în estetică de o metodă de cercetare suficient de bine fundamentată teoretic, astfel încît să putem distinge cu mai multă ușurință, dacă nu cu aceeași ușurință ca și în alte domenii, adevărul de eroare, soluția superior funcțională de soluția banală sau disfuncțională, progresul de impostură.

(Maiorescu, Gherea, Ibrăileanu, Ov. Densusianu, F. Lovinescu, Pompiliu Constantinescu, T. Vianu, M. Ralea, G. Călinescu). Opera lui Tudor Vianu va trebui însă valorificată într-o măsură mult mai mare, din perspectiva problematicii axiologice. Ne referim la lucrări ca *Problema valorificării în poetica lui Schiller*, Buc., 1924, *Estetica*, (București ed. I, 1936, ed. a II-a revăzută, 1939), *Introducere în teoria valorilor*, Buc. 1942. Vor trebui de asemenea cercetate cu grijă lucrările *Artă și valoare*, Buc., 1939, de Lucian Blaga, *Filozofia valorii*, Buc. 1945, de Petre Andrei. precum și alte numeroase contribuții teoretice în problema valorificării artistice datorate lui Mihail Dragomirescu. D. Caracostea, Paul Zarifopol, Perpessicius, Al. Dima, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu etc. Deosebit de util a fost de asemenea dialogul cu teoreticienii literari din altte țări socialiste.

Există în critica literară românească un consens cu privire la faptul că criticul trebuie să exprime un punct de vedere clar referitor la opera analizată, s-o accepte sau s-o nege, parțial sau total. Actul critic trebuie să se încheie deci printr-o *judecată de valoare.* [3]

Pentru o critică angajată într-un efort constructiv, judecata de valoare este un act de înaltă răspundere ; ea necesită o elaborare atentă, în care își spun cuvîntul structura reală a operei și structura sistemului estimant, ceea ce înseamnează că judecata de valoare este expresia unui anumit raport între obiect și subiect. Sîntem îndreptățiți să afirmăm că structura unei opere rămîne aceeași și, ca atare, și semnificația ei semantică, în timp ce structura subiectului apreciator evoluează și ca atare, el intră mereu în alte raporturi cu operele de artă ale trecutului, ceea ce face ca semnificațiile pragmatice ale acestora să evolueze. În măsura în care structura spirituală a apreciatorilor din aceeași epocă poate fi și ea diversă, semnificațiile pragmatice ale operelor de artă se deosebesc și pe planul sincroniei. Mai putem vorbi, în aceste condiții, de existența unor criterii de apreciere, acceptabile sau obligatorii pentru oricine, așa cum sînt adevărurile științei ? În fața acestei întrebări au capitulat acei esteticieni care în variabilitate n-au sesizat persistența generalului, au privit evoluția istorică doar din perspectiva mutațiilor, au pierdut din vedere continuitatea, au absolutizat momentul de discontinuitate în istoria fenomenelor.

Există în literaturile naționale sau în literatura universală numeroase exemple de scriitori și opere care s-au bucurat de o recunoaștere tîrzie ori au cunoscut o apreciere fluctuantă, ca și autori fără deplină conștiință a valorii reale ale unora din scrierile lor.[4]). Vianu arată că atari fenomene nu justifică relativismul axiologic, deoarece *variabilitatea* nu poate fi absolutizată. [5]) Pentru a avea în față toate datele raționamentului trebuie să mai observăm că oscilația aprecierii nu apare în toate cazurile, unele scrieri fiind de la începul condamnate uitării, în timp ce altele intră definitiv în patrimoniul culturii viabile a omenirii, ceea ce arată că sistemul apreciator operează totuși și cu criterii comune, mai mult sau mai puțin generale nu numai pe planul sincroniei, ci și pe acela al diacroniei. Mai trebuie observat faptul că gradul de viabilitate al diferitelor opere de artă nu este același și că nici o operă nu se bucură de o apreciere constantă de-a lungul istoriei, ci, cum observă Paul Zarifopol, timpul macină într-o măsură mai mare sau mai mică orice producție a artei după cum macină orice creație umană. Oscilația aprecierii în jurul verticalei este relativă, constituie un caz particular al fenomenului de acomodare între constituienții sistemului *artist-operă-public* în timp ce pierderile pe planul semnificațiilor pragmatice au caracter de lege.

Sentimentul că există în diferitele tipuri de artă un sistem de o funcționalitate ideală — capodoperele genului — și că acest sistem cuprinde cîteva invariante (evident, nu invariabile !) legate de *esența* fenomenului, i-a stăpînit chiar pe cei mai antidogmatici dintre criticii literari. George Călinescu, avertizînd asupra faptului că „spiritul uman poate numai determina *a posteriori* atributele operelor care au împietrit în conștiința umanității, dar nu poate fixa nicidecum dinainte condițiile frumosului", [6]) recomanda criticilor să recurgă la *conceptul de capodoperă* ori de cîte ori au îndoieli cu privire la valoarea reală a unei scrieri. Putem ajunge la o comunitate simpatetică cu o scriere, arată el, dar „putem încă să ne înșelăm asupra treptei pe care o ocupă în ierarhia valorilor. Atunci intervine o metodă foarte veche și foarte solidă : compararea cu capodoperele universale" [7]). Ideea apare, indiscutabil, periculoasă, pentru cine nu-i înțelege spiritul. Călinescu combate constant concepția vechilor arte poetice, care pretindeau caracterul unor discipline normative ; el relevă însă faptul că activitatea de creație în artă nu se desfășoară în afara unor legități, că structura marilor creații prezintă elemente comune și că aceste elemente, care se dovedesc de o mare funcționalitate, nu pot rămîne în afara sferelor de reflecție ale scriitorilor și criticilor angajați pe drumul unei arte majore. Citindu-i pe marii clasici, arată Călinescu, criticul „ajunge să stabilească unele norme ale capodoperii care, firește, nu sînt exemplare, fiindcă nimeni, urmîndu-le, nu va ajunge genial, dar sînt instructive cu privire la structura capodoperei“ 8). El vede posibilă astfel „un soi de Retorică în care preceptele sînt de fapt observațiuni istorice și statistice și au această notă specială că nu trebuie urmate, ci numai meditate“ 9). Ideea este de o importanță excepțională și ar putea figura drept motto la un tratat care ar introduce teoria jocurilor în cercetarea literară. Există deci, și în activitatea literar-artistică, așa ca și în orice domeniu de activitate umană, un model ideal, abstract desigur, al comportării optime a omului, respectiv cîteva elemente de esență ale structurii obiective a unui produs artistic superior funcțional. Acest model nu cuprinde toate valorile pe care le realizează artistul prin creația sa, dar se constituie din invariantele în jurul cărora se polarizează aceste valori. Invariantele interesează atît perspectiva genetică cît și pe cea structurală asupra operei de artă. Recunoașterea lor principală înseamnă totodată recunoașterea generalului, a unor factori de continuitate în structura artei, recunoașterea suportului obiectiv al aprecierii estetice etc. Rămîne doar să se stabilească mai de aproape natura și funcțiile acestor invariante, precum și condițiile funcționalității lor optime. Nu credem a exagera prea mult afirmînd că, în sinea lor, și exponenții criticii impresioniste, în măsura în care au fost suficient de raționali, au avut nostalgia unei atari perspective în abordarea fenomenului artistic. În una din recunoașterile sale tîrzii, E. Lovinescu regreta „lipsa unor criterii precise, care să îngăduie criticii de a se obiectiva, de a se apropia cît mai mult de știință (...). Făcînd dintr-însa a „zecea muză“, legitimasem toate variațiile de tonuri și toate fanteziile de impresii, cărora nu le impuneam decît frîna probității intelectuale. Stînd în subiect, și nu în obiect, această frînă s-a dovedit însă, curînd, arbitrară. De aici dorința de a abate critica din nisipurile mișcătoare ale personalismului spre drumurile dominate de oarecari criterii impersonale (...). Punct de vedere la care am rămas și acum“. 10)

---

[3]) „Numim *judecată de valoare* aceea în care valoarea este predicatul judecății. Exemple : acest tablou este frumos ; fapta lui M. Scaevola este vitejească ; caracterul lui Schiller este nobil" (T. Vianu, *Introducere în teoria valorilor* (vezi 2), p. 28). Cf. și T. Vianu, *Estetica,* ed. a II-a, p. 429 și urm.

[4]) Un caz clasic acest gen este *Don Quijote.* Lope de Vega respinge în termeni violenți acest roman, declară pe Cervantes un scriitor prost, care nu poate fi admirat de oameni în toate mințile. Mult timp această capodoperă a literaturii universale a trecut drept o simplă parodie, iar autorul a fost uitat chiar și în Spania. Cervantes însuși nu consilera *Don Quijote* cea mai valoroasă scriere a sa.

[5]) Cf. T. Vianu, *Introducere la teoria valorilor,* p. 35.

[6]) G. Călinescu, *Ulysse,* cu un cuvînt introductiv de Geo Șerban, Editura pentru literatură, București, 1967, p. 458.

[7]) G. Călinescu, *Principii de estetică,* Ed. fundațiilor, Buc. 1939, p. 1 4.

Nu numai să estetica și critica literară românească modernă admit existența, în principiu, a unor criterii obiective în aprecierea operelor de artă, 11) ci s-au făcut numeroase și, desigur, utile încercări de a le preciza. Se știe însă că această intenție, firească și logică în esență, a dus la acele „cerințe ale adevăratei literaturi“ la precepte care, pe bună dreptate, au fost combătute ca manifestări ale unui dogmatism pernicios. A apărut astfel un nou paradox : pe de o parte întreaga critică literară respinge ideea unor atari „cerințe“ abstracte, pe de alta o critică angajată în acțiunea de promovare a unei *anumite* arte și literaturi, nu poate să nu *ceară* artei nimic, să se mulțumească a descrie sau comenta ceea ce apare.

Dacă o critică literară are un program de acțiune, atunci are și „cerințe“, care privesc atît orientarea activității literare, cît și calitatea ei. Renunțînd la program, critica încetează a mai fi expresia unui sistem reglator, ceea ce înseamnează că sistemul efector evoluează anarhic.

---

8) *Ibidem.*

9) G. Călinescu, *Principii . . .* p. 20—21.

10) Cf. Ileana Vrancea, *Lovinescu, critic literar,* Ed. pentru literatură, Buc. 1965, p. 78—79.

11) Așa de pildă, în *Criteriile de valoare* (Scînteia, 12 iulie 1966), Ion Pascadi analiza cîteva din piedicile pe care le au de învins criticii pentru a se ridica la exigențele unei adevărate judecăți de valoare ; analizînd *Literatura română de azi* de D. Micu și N. Manolescu, Victor Felea reproșa autorilor că „le-a lipsit de la început un criteriu ferm de apreciere a valorilor“ (Steaua nr. 4, 1966, p. 94) ; în *Aprecierea operei de artă și critica marxistă*, Paul Cornea discuta „cîteva probleme privind criteriile marxiste de apreciere a operei de artă și aplicarea lor în critica literară“ (Lupta de clasă nr. 8, 1960) ; Titluri cum sînt : *Criterii în judecata de valoare, Ceva despre criteriile judecăți de valoare* etc., au fost frecvente în critica noastră de după 1944.

Nicolae Balotă

Experienţa realului

Observaţie elementară pentru început : dacă vocaţia lirică pare să aibă, îndeobşte, o ecloziune timpurie, în schimb, cea a naratorului se maturizează mult mai încet, mai greu. Cunoaştem, în istoria poeziei, surprinzătoare cazuri de precocitate ba chiar s-ar putea spune că vocea poetului tînăr are aproape întotdeauna o prospeţime, e purtătoare a unor valori pe care în parte le va pierde pe măsură ce înaintează în vîrstă, cu toată măiestria pe care poetul o poate dobîndi cu timpul. Desigur, nu există nici o lege în acest domeniu. Dar cert e faptul că Eminescu la douăzeci de ani cînd trimite Epigonii *la* Convorbiri literare, *ori Rimbaud la şaptesprezece scriind* Corabia beată, *ori Hölderlin la douăzeci cînd compune* Imn către Geniul Eladei *sînt poeţi împliniţi. Or, la o asemenea vîrstă niciun prozator, oricît ar fi el de precoce, chiar un Thomas Mann care publică la 26 de ani* Casa Buddenbrook *sau Dostoievski, sau Dickens, sau Cehov — nici un romancier nu se poate mîndri cu o asemenea performanţă. De ce ? Înainte de toate (şi ne mulţumim de astă dată cu această explicaţie) pentru că prozatorul, mai mult decît poetul, are nevoie de o cît mai vastă experienţă de viaţă, pentru a putea crea o operă valabilă. Să mai amintim eşecurile din tinereţe ale unor mari prozatori, lucrările ratate, rătăcirile pe căi minore, sterile ? Se ştie cît de fecund a fost tînărul Balzac cît de numeroase (şi ilizibile) sînt romanele de aventură pe care le-a scris pînă la* Les Chouans, *primul roman avînd oarecare consistenţă. Prozatorul, aşadar, se găseşte pe sine mult mai tîrziu decît poetul. Această descoperire* de sine *trebuie să treacă la el (mai mult decît în cazul liricului sau descoperirea* celor în afară de sine. *Căci arta sa e, mai presus de toate, obiectivare şi temeiul acestei obiectivări e raportarea naratorului la real.*

În Corespondenţa *lui Flaubert întîlnim asemenea pasaje : „Încerc nişte senzaţii de-a dreptul voluptoase, numai privind ...“ ; „Nu sînt adevărate decît raporturile şi adică felul în care* percepem *obiectele ... Realismul flaubertian îşi are sorgintea în acest raport al său, esenţial, cu lumea obiectelor. Deosebit de lucid, el îşi dă seama că gestul iniţial al scriitorului este acela al ochiului care se îndreaptă asupra obiectului, că percepţia nu este pentru el doar banala trăire general-umană, ci o experienţă privilegiată. De altfel, el însuşi se considera pe sine un privilegiat în această privinţă. Senzaţiile voluptoase pe care mărturiseşte că le încearcă nu indică întrînsul un* jouisseur, *un epicureu. Căci nu voluptatea* o caută el atunci cînd explorează ruinele Cartaginei, ori urmărește scena, „comițiilor agricole". Realul îl fascinează. Sub chipul eroului său din Tentation de Saint Antoine, sub pretextul relatării meditațiilor acestuia, el își exprimă nu o dată propria sa experiență: „Privind într-una cîte o piatră, un animal, un tablou, am simțit cum intru în el. Comunicările interumane nu sînt mai intense". Început al unui raport simpatetic, comunicarea despre care vorbește Flaubert e un început de participare. Firește obiectivitatea nu poate fi atinsă, doar printr-o asemenea participare. Observatorul, spiritul cunoscător trebuie să se și detașaze de obiectul observat, de cele ce vrea să cunoască, să le constituie pe acestea în autonomia lor. Dar tocmai spre această autonomizare a obiectului se va îndrepta efortul naratorului. În cuvinte, el va încerca să surprindă realul pe cît se poate independent de percepția sa. Cum arată Gearges Poulet într-un studiu închinat lui Flaubert: „Acesta nu atinge plenitudinea conștiinței de sine decît în momentul în care iese din sine pentru a se identifica, prin cel mai simplu dar și cel mai intens dintre actele vieții psihice, percepția, cu obiectul oricare ar fi el, al acestei percepții" (Etudes sur le temps humain, p.309).

Desigur, nu numai percepția este cea care ne permite raportul nostru esențial cu lumea obiectelor. Ea nu e singura noastră punte spre realitate. Dar ea constituie forma elementară comună a acestor raporturi. Revenind la cele afirmate mai sus, prozatorul are nevoie de un mai lung proces de participare la realitate, de obiectivare, de asimilare a realului. „Realismul" său este înainte de toate o disciplină a detașării de sine, a participării le ceea ce îi e dat dinafară.

Aceasta nu înseamnă însă o înstrăinare de sine. Dimpotrivă, marii realiști au dispus, de cele mai multe ori, într-un grad înalt, de o „facultate" (ca să folosim un termen desuet) a empatiei. Cînd Pavel Dan, își alege satul din cîmpia Ardealului drept centru al explorărilor sale, el se identifică cu o realitate social-morală intens trăită. El va putea spune astfel, într-un ceas tîrziu al vieții sale, despre cartea pe care o scrisese cu febrilă migală și pe care nu o va vedea tipărită: „... cred că de la Balade și idile n-a mai apărut în Ardeal o carte mai ruptă din pămîntul ăsta". Opera proprie îi apare ruptă din realitatea care a generat-o, din care el însuși face parte, cu care s-a identificat.

Ilie Măduța

Sărbătoarea focului

Mari făurari — poporul din veac
ivi podoabe și porți albastre,
azi iureșul vulturului, zveltețea fabricii
și ora de aur sînt ale noastre.

Din vechi suferinți fermecata mărgea
a șarpelui se plămădește scînteetoare,
azi steaguri sacre ard în ocheane,
conștiința-i liberă, biruitoare.

Focuri și focuri pe văi, pe munți
de limpezi, tinerești entuziasme :
țara cu sate, orașe și imnuri
se mută-n tărîmul de basme.

Criton

După o idee din Platon

Nevinovat dacă vreodată Patria
te-a pedepsit fără să-ți ieie seama,
legile ei să-ți fie pururi sfinte
și mai presus să-ți fie decît mama.

Dacă pe-naltul soclu al luminii
cîndva-ți rosti severă judecata,
să-ți fie iarăși Patria slăvită
și mult mai scumpă-ți fie decît tata.

Și dacă te lovește cu mînie
și te alungă-n plesne de furtună,
să-ți fie viitor arzînd de steme
cu vatra ei temută și străbună.

Așa în jocul umbrelor și-al sorții
să n-o trădezi ci crez de foc să-ți fie
și Patria atunci înmiresmată
te-o-nveșmînta în dragostea ei vie.

Ion Potopin

Ori unde-i țara

Ori unde-i țara, sufletul adie
ca briza mării, răcorind cîmpia
cu ochii mari de fată-ndrăgostită.

Fîntînile au sufletul pe buze
și cine bea aude numai cîntec!

Sînt, poate, morții ce-și aduc aminte
că n-au avut răgaz pentru iubire
cu brațele pe paloș, galopînd
cînd osia vifornițel purta
prin țară numai iernile geroase
în marile furgoane ale gerului
care trozneau de stele înghețate.

Ori unde-i țară, pe rîuri, în pădure
și sus, pe munți, aud cum se ridică
pămîntul în genunchi, să-i vadă zilei
de azi, lumina tînără. Se umple
atunci pămîntul, ca o mînăstire
de glasuri, ca de lumînări aprinse
Vorbesc din strane, ctitorii cu țara
și toate-n jurul lor se fac icoane
cu ochi albaștri.
Da, ori unde-i țara
ca briza mării sufletul adie
fîntînile au sufletul pe buze
și cine bea aude numai cîntec.

Marcel Turcu

Glasul pămîntului meu

De la un timp, fîntînile zic : țară !
Noaptea ele spun cuvîntul : tată,
Cîmpiile se fac sinceritate ;
Recoltele tot seamănă a om . . .

Pasărea-ți pricepe sentimentul
Munții-s turlele acestui secol
Și piscurile duc proaspăt mai departe
Ecoul prelung al chipului din preajmă

În seve se simte aprig nervul ;
Arterele zvîcnesc de idealuri
Se urcă minereurile la tîmplă
Și-n mină ai mai tot avutul țării.

Ceasul se rotește după frunte
Ești pe orbita acestei generații
După ce bei din cerul tău albastru
Mierea ferestrelor e hrană bună

Ne cresc de-a dreptul în orbită faptele
Cu toți sîntem brâncușii colonadei
Ce vine din adîncuri și flutură în spații
Ce de la daci ne vine și urcă-n Comunism . . .

Radu Ciobanu

Cine umblă după mesteceni*)

Oaspeţii începură să sosească înspre şapte seara. Coriolan cu Dora făceau onorurile casei, iar băieţii ajutau doamnelor să-şi scoată mantourile de blană. După aceea treceau pe rînd în salonul verde, unde, aşezaţi în grupuri, se risipeau în convorbiri ce pluteau cu graţie deasupra lucrurilor. Cu toţii se străduiau să reamintească mereu, într-un fel sau altul, că Tiberiu era sărbătoritul acelei seri, că de fapt pentru el veniseră, şi-l numeau — cu suficienţa stupidă pe care o are burghezul în faţa artelor liberale — ba „artistul nostru", ba „tinere Leonardo", ba alt asemenea apelativ cretin care îi zgîria Roxanei creierul cînd vedea cum îl irită pe Tiberiu. Încă nu sosiseră toţi musafirii şi el era întors pe dos. De asta îşi dădea seama numai ea cu Dora şi, probabil Tavi. În astfel de situaţii el adopta, poate fără să-şi dea seama, mijloacele lui de apărare; devenea taciturn, monosilabic, afişînd un zîmbet abia schiţat şi atît de îndepărtat încît părea că-i îngheţase pe buze. Erau simptomele sigure ale unui clocot interior pe care reuşea cu greu să nu-l exteriorizeze. Osinella, fiica generalului Pantea, cu membre prelungi şi subţiri, cu pielea nefiresc de albă şi cu părul lung, mătăsos şi foarte blond atîrnîndu-i pe umeri şi pe spate, semănînd cu o plantă clorotică întinsă nefiresc în efortul ei spre lumină, se ţinea mereu în preajma lui Tiberiu, unduind ca o algă legănată de valuri lente, alintîndu-se cu voce afectată şi plîngăcioasă: „Hai povesteşte-ne ceva despre Pariiis. Tu ştii să povesteşti atît de frumooos. Haaai, te rooog..." Dacă Tiberiu se aşeza alături de ea pe canapeaua joasă, se vîra în el, privindu-l lacomă şi rugătoare de jos în sus: „Spune, ai fost şi la Moulin Rouge? Ai fost de multe ori?" Şi, pentru că în mintea ei Moulin Rouge însemna o chintesenţă a obscenităţii, ochii cu irişi de un albastru spălăcit începeau să-i ardă cu neaşteptate intensităţi lubrice. Roxana duduia, se învăţase de mult să fie cu ochii pe ea în asemenea ocazii, avea un chef terebil s-o cheme alături, s-o apuce de laţele acelea galbene şi s-o dea puţin cu capul de pereţi, dar se mulţumea şi cu satisfacţia de a constata indiferenţa masivă şi strivitoare a lui Tibi. Şedea cu mîinile împreunate între genunchii îndepărtaţi, aplecat puţin înainte, cu ochii pe jumătate închişi, gîndindu-se vădit la ale lui, răspunzînd mecanic şi morocănos. Toată foiala Osinellei semăna grozav cu plimbarea unei muşte pe spatele unui bou şi asta o amuza copios pe Roxana, temperîndu-i furia. „Se muscărește degeaba", comentă ea în gînd, reactualizînd o expresie curentă de la Săliștioara, pe care credea că o uitase, dar căreia abia acum îi descoperea suculența și culoarea.

---

*) Fragment din romanul „Treptele Diotimei".

Se servi Martini ca un soare lichid, măsline și tartine mici, rotunde, cît o singură îmbucătură, cu icre de Manciuria, cu bobul de mărimea piperului, portocaliu, care pocnea plăcut cînd era strivit cu limba. Pe la opt sosise toată lumea. Bătrînul Titus își făcu apariția cu obișnuitul ritual. Strînse mîini, bătu copii pe obraji, făcu complimente cucoanelor. Cîteva minute șezu în fotoliul din mijlocul salonului vast, ca un monarh înconjurat de întreaga curte. În ultimii ani îmbătrînise brusc. Sub pielea întinsă, care primise un aspect pergamentos, oaselor mîinilor și ale feței deveniseră proeminente. Cînd era emoționat nu-și putea stăpîni un ușor tremur al capului. Începuse să-l cam lase memoria și i se întîmpla tot mai des să se repete. Sub candelabrul enorm cu ciucuri de cristal care irizau lumina, chelia îi lucea stins, cu reflexe gălbui. Deodată bătu din palme privind circular pînă îl descoperi pe Tiberiu :

— Tiberius iubite, gîndesc că e momentul să le arăți oaspeților noștri tabloul pe care ți l-au premiat.

Roxana își strînse pumnii își simți unghiile înțepîndu-i carnea. Tibi se ridică de lîngă Osinella, străbătu salonul cu umerii lui lați și se opri tăcut în fața ușii care ducea în acel salon al bărbaților — *Herrenzimer*, cu mobilă capitonată cu piele de culoarea castanei. Avea un cap frumos, căruia bărbia patrată și șuvița care îi aluneca pe frunte îi dădeau un aer încăpățînat. Se lăsase o tăcere plină de o binevoitoare așteptare și el privi pe toți fără o vorbă, ca și cum ar fi vrut să se încredințeze că meritau să se ocupe de ei. Expresia îi rămase la fel de sceptică, dar cu un gest decis, deschise larg amîndouă canaturile. Tabloul era așezat chiar pe peretele opus ușii, luminat de jos în sus și lateral de două lămpi de birou care completau lumina candelabrului de bronz din tavan. Cu bătrînul Titus în frunte, trecură cu toții dincolo. Izbucniră primele exclamații, pregătite de mult la îndemînă. Roxana rămase ultima, era înaltă, aproape la fel de înaltă ca și el, ochii lor se întîlniră complici peste capetele celorlalți și ei i se păru a desluși într-ai lui o unduire de ironie. Îi răspunse printr-un surîs și avu sentimentul foarte tonic al solidarității și izolării lor față de grupul agresiv al celor de față. De la prima privire își dădu seama că tabloul pierdea mult în lumina aceea artificială, dar asta n-avea nici o însemnătate, tot nu-l înțelegeau. Obținuse Premiul Tinereții acordat de municipalitatea Parisului, dar pe ea tabloul o fascina prin el însuși, nu prin reputația lui, deoarece era acolo o parte din Tiberiu pe care și-o simțea străină, îi scăpa și nu-și putea da seama de ce. Nu era decît un peisaj cu mesteceni, foarte simplu, foarte aerat, în care totul era lumina aceea tremurătoare, diafană dinspre sfîrșitul verii, cînd simți că vara s-a dus iremediabil, dar nici toamnă deplină încă nu e. Sub albastrul ceruleum a cărui adîncime îți dădea o senzație de amețitoare eliberare, ca și cînd ai fi prins aripi, mestecenii supli vibrau ca niște coloane de aer fluturîndu-și frunzișul rar, verde gălbui, și iarba din care se înălțau, sălbatică și răvășită, părea o chemare ca un țipăt al unor brațe întinse și dornice. Și, printre toate, duhul acela al lui, care ei îi scăpa. „E ca și cînd aș fi geloasă — avu ea o revelație. Să fii geloasă pe un tablou, pe un peisaj, ce prostie și totuși acesta e cuvîntul..." Îi amintea de Runc, dar nu era peisajul din Runc, acolo erau munții, aici orizontul n-avea margini, era o plăsmuire numai a lui, și atunci de ce se simțea o intrusă privindu-l, cu toată atracția irezistibilă pe care o exercita asupra ei?

— Vai, dar ce frumos e!

— O minune!

— Admirabil! Parcă e adevărat!

— Și la cît ți l-au evaluat, Tiberiu dragă? Măcar rentează?

— Colosal! Bravo, Tibi!

— Ei, așa da, mai înțelegi ceva, că din ăștia, cum le zice... cubiștii ăștia nu-i chip să pricepi ceva!

— Am și asemenea pînze, zîmbi el strîmb. Dacă doriți...

N-avea. Era prea echilibrat, prea cuminte. Mințise din oroarea de a se vedea tras de ei la nivelul și mentalitatea lor.

— O, nu, dacă ai și din alea, ține-le pentru tine, hă-hă-hă, nu-i așa domnilor?

Îi răspunse un hohot unanim.

— Nu-i nici un om în pînza asta — remarcă Osinella — și parcă umblă cineva printre copaci...

Din nou rîsete condescendente și tihnite. Era o seară agreabilă, toți împărtășeau această părere.

„Nici nu-i așa de tîmpită aschimodia asta — medită Roxana — într-adevăr parcă umblă cineva printre mesteceni și eu nu știu cine umblă și de aici gelozia asta, dar cum naiba de a simțit ea așa ceva?!"

— Ei, ai făcut o treabă bună, decise generalul Pantea scîrțîindu-și centura. Începuse să-și piardă răbdarea, nu știa ce ar mai fi de văzut și deschise brațele jovial: Așa un succes merită stropit!

—Așa, așa — aprobă Titus — poftiți în sufragerie, ciocnim un păhărel la masă, poftiți, poftiți. Și pe urmă, în treacăt, bătîndu-l pe spatele masiv: Bravo, Tiberius iubite, sînt mulțămit!

Ca și cum atîta ar fi așteptat, întoarseră cu toții deodată spatele tabloului. Prin ușile deschise se vedea masa întinsă, scăpărînd din tacîmuri și cristale. Domnii oferiră brațul doamnelor. Tiberiu stinse cele două lămpi de birou. Pînza, solitară în lumina mai voalată, își amplifică dintr-o dată taina. Roxana rămăsese ultima.

— Cine umblă printre mesteceni, Tibi?

Părea obosit și trist. Rîse domol, cuprinzîndu-i umerii:

— Prostii. Bine c-a trecut și asta. Hai măcar să mîncăm și noi.

Era fericită, solidaritatea lor era deplină și cînd Osinella se întoarse din sufragerie venindu-le în întîmpinare o privi cu îngăduință.

— Te căutam, Tibi, unde ai rămas? Vreau să stau lîngă tine la masă, n-am stat niciodată lîngă un artist. Ţi-l răpesc, Roxana, tu îl vezi toată ziua...

La masă nimeni nu mai vorbi despre tablou, fusese un moment al serii, acum nu mai era decît un capitol închis. Roxana stătea între arhitectul Maximilian care la prima vedere părea că se îngrășase, dar nu era gras, ci se buhăise și începuse să facă gușă și între chestorul Caius Marcu, mîncău notoriu, aflat acum în elementul lui, emițînd cu prilejul fiecărui nou fel superlative însoțite de o exclamaţie asemănătoare unui grohăit de satisfacţie. Tiberiu, în faţa lor, așezat între Osinella și Matilda, fata consilierului Crăiniceanu. Pe Matilda nu era geloasă căci se logodise de curînd cu Licu, fiul doctorului Avram Damian, aflat și el aici, în celălalt cap al mesei, lîngă o doamnă zbîrcită și violent platinată, cu un colier enorm de perle, pe care Roxana nu-și mai amintea cum o cheamă, știa doar că era văduvă și avea o mică fabrică de nasturi. Tiberiu părea el însuși că uitase de tablou și asta o scotea din sărite pe Roxana mai ales pentru că își dădea seama de eforturile pe care le făcea să fie amabil, împățindu-și atenţia între Matilda și Osinella. Din cînd în cînd, chestorul, vecinul ei din dreapta, îi spunea cu gura plină cîte ceva și atunci mîna ca o perniță de grăsime o bătea patern pe genunchi, pe sub faţa scrobită de Damasc și de fiecare dată gestul sfîrșea printr-o aproape imperceptibilă și mîngîietoare zăbavă. Avea un sentiment de pustiire și de silă de tot, nu mai deosebea nici gusturile acelor mîncăruri savante, i se păreau toate la fel de fade ca și prăjitura de bîlci pe care o mîncase în cofetăria „Extra-Lux" din Mahalaua Grădinarilor. Altădată aștepta cu nerăbdare aceste festinuri pentru că știa să guste din adîncuri bucuriile primare ale simţurilor, dar azi abia aștepta să se termine totul, să-i vadă pe toţi plecaţi și asta o făcea să suporte cu placiditate mîna grăsuță a chestorului care îi vizita tot mai des rotunjimea caldă și robustă a genunchiului. După tortul de ciocolată cu frișcă, pe cînd chelnerul, închiriat ca de obicei de la restaurantul „Parc", așeza pe masă brînzeturile și coșurile argintate, cu fructe, începu discuţia despre o anumită criză care se presimţea în economie și care îi îngrijora pe toţi. Bătrînul Titus jubila în calitatea lui de liberal — susţinea că motivele posibilei crize trebuiau căutate numai în interior și anume în „guvernarea ţărăniștilor lui Maniu, șperţari și incapaci", veniţi la putere din 10 octombrie. Fu un fel de semnal pentru tineret care trecu în încăperile destinate dansului și jocurilor de societate. Cineva dădu drumul patefonului și, în acordurile „Zarazei", se formară primele perechi.

— Tibi! Unde-i Tiberiu? ţipă Osinella. I-am promis că-i acord primul dans!

Într-adevăr unde era Tibi? Din sufragerie ieșise. Cu ei nu era. Roxana intră în salonul de piele cafenie. Bărbaţii formau mesele de joc. Tibi nu. Lipsea și tabloul de pe perete. Rămăseseră doar cele două lămpi de birou așezate acolo, acum fără nici un rost. Ieși în hol și urcă încet scara de stejar, cu balustrada sculptată. Din camera lui Alexandru o urmărea urletul metalic-languros al patefonului. Schimbeseră placa : *„Ş-apoi măritată / Eram foarte anturată / Şi bărbaţii în jur roiau / Cu toţii mă doreau."* Luă la rînd odăile. Ultima rămase biroul lui Titus. Nu credea să fie aici, deoarece nimeni nu îndrăznea să intre fără îngăduinţa bătrînului. Cînd deschise însă uşa, văzu tabloul pe masa de scris, rezemat de un teanc de cărţi, luminat doar de lampa de birou cu abajur de email verde. Tiberiu şedea în celălalt colţ al camerei, cel mai îndepărtat, abia vizibil din cauza semiobscurităţii şi a adîncimii fotoliului în care părea că se prăvălise. Fără să se mişte din poziţia aceea de totală relaxare, îi surîse, chemînd-o cu un gest al mîinii. Închise uşa încet şi se apropie pe vîrfuri. Se aşeză alături de el, pe braţul lat, îmbrăcat în piele, al fotoliului. Îi trecu uşor mîna peste păr.

— Ce faci aici ? Te caută toţi. Mai ales Osinella...

Nu părea s-o fi auzit.

— Dacă îmi amintesc bine — spuse cu glas coborît — Vollard zicea că nimic nu aude mai multe prostii decît un tablou.

Ea nu ştia cine era Vollard, nici n-o interesa în acel moment, dar vorba lui de duh o lămuri asupra adevăratei stări de spirit a lui Tiberiu.

— Are perfectă dreptate — îi răspunse — dar ceea ce mă miră e că pe tine te afectează aceste prostii şi le pui la inimă.

— Nu, nu asta pun la inimă. Altceva e, ceva ce într-adevăr mă afectează. Uite, la pînza asta am lucrat zilnic întreaga vară, adică aproape trei luni încheiate. E rezultatul unei combustii intense, am ars în faţa ei ceasuri întregi, zilnic, am continuat să ard ca o torţă şi noaptea gîndindu-mă la ea, pînă cînd, în sfîrşit, am văzut-o terminată, *aproape* cum o visasem. Îmi aduc aminte de ziua aceea, eram epuizat şi mîndru şi fericit ca după o noapte cu dragoste pentru că ştiam, simţeam că o parte din mine a trecut acolo, în lumina aceea pe care am reuşit s-o fac să vibreze. M-ai întrebat cine umblă printre copaci. Eu umblu, sufletul meu umblă, Roxana.

Tăcu. Ea nu mai îndrăznea să sufle. Înfiorată, îşi oprise mîna pe umărul lui, nemaicutezînd să se mişte, ca o pasăre care se odihneşte.

— Şi-atunci — reluă el brusc, cu o neaşteptată violenţă — m-apuc să-l expun în faţa acestor animale bine îmbrăcate doar pentru că sînt un laş şi nu îndrăznesc să mă opun ideii neroade a unui bunic ramolit a cărui autoritate începe să treacă în legendă ! Şi să le suport aprecierile şi ignoranţa şi insensibilitatea ! Am ars o vară întreagă ca să le aud stupiditatea etalată în trei minute ! Şi boul ăla care mă întreabă cît aş putea încasa şi dacă rentează ! Asta îi interesează pe ei : cît iei şi nu cît din tine s-a transformat în cenuşă, nu cît ai dat ! Hoituri !

— Tibi, şopti ea. Lasă... nu te mai frămînta... Tu nu l-ai făcut pentru ei...

— L-am făcut pentru oameni. Ei nu sînt oameni ?

— Poate că nu.

— Într-adevăr. Poate că nu, murmură el. Dar atunci unde sînt oamenii ?

— I-ai întîlnit. Ţi-au dat un premiu.

— Nu. Aceia nu contează. A fost o simplă formalitate. Ţie pot să ţi-o spun. La *Prix de la Jeunesse* n-au fost decît doi candidaţi. Cu mine trei. Ceilalţi erau nişte dilentaţi. Practic n-aveam adversar. Premiul nu e un argument.

— Nu contează. Oamenii tot vor veni. E destul să vină unul. Şi acela dacă vine nu va sufla în trîmbiţă. Eu cred că nimic, nici un efort n-a fost vreodată zadarnic. Tu nu crezi aşa?

— Ba da. Dar uneori e tare greu.

— Ştiu. Am început, cred, s-o simt şi eu uneori... Ezită o secundă, pe urmă şopti cu teamă şi el îi simţi freamătul ascuns al mîinii pe umărul lui : Tibi... mă primeşti şi pe mine acolo... printre mesteceni?

Îşi ridică faţa spre ea cu o expresie de uluită bucurie. Braţul i se înălţă încet ca într-o hipnoză şi-i cuprinse mijlocul. Avu senzaţia că bătăile propriei ei inimi o vor sufoca. Se scurgea din ea toată voinţa şi alunecă lin de pe braţul rotund al fotoliului, pe genunchii lui Tiberiu. Îi văzu foarte aproape bărbia patrată, nasul drept, de consul roman, ochii cenuşii, răsuflarea lui îi alintă buzele şi în clipa cînd îşi lăsă capul pe spate dăruindu-se primei sărutări din viaţa ei i se tăie respiraţia şi o copleşi o fericire atît de totală şi de adîncă, încît tot trupu-i robust şi deplin se încordă vibrînd, ca un arc de oţel.

Al. Jebeleanu

Poate aprilie suflă culori

Adulmecăm și rîvnim solitudinea. Lumina scade
Prin ceața privirii de var, zîmbetele ne provoacă
Mai rar. Rîurile sînt mai vanitoase, grădinile mai acre.

Se-ndepărtează de noi toate cu antilopele anilor:
Stejarii, munții, văzul, erorile, auzul. Oglinzile
Se schimonosesc, se spiralizează, devin lucruri străine.

Doar întunericul, ghețar mat dinspre septentrion,
Ne urmărește optimist. Mijește, în continua depărtare,
O bucurie virtuală, neînțeleasă, incomunicabilă...

Poate zăpada faptului săvîrșit· Poate trofeul odihnei,
Poate cri-cri-ul pașnic al greierilor din cîmpul lunatec,
Poate dărnicia lui aprilie cînd suflă culori prin livezi.

Legendele ne trec prin sînge. Să ne-ncredințăm noului oracol?

Anghel Dumbrăveanu

Acolo, pe Cungrea

Acolo, pe Cungrea,
Unde vara s-aude mierla pe dealuri,
Unde via miroase a sulfat de cupru şi-a piersici
Iar aerul uscat
Ar putea să aprindă paiele ierbii.
Şi-apoi amurgul ca o binecuvîntare,
Steaua pîlpîind peste păduri ;
La eleştee, forfota acelor duhuri
Ce se trezesc la-ntuneric,
Zăvoaiele foşnind asurzitor,
Ooamenii în curţi, pe trunchiuri de ulm,
Fumînd liniştiţi
Şi-n oboseala calmă
A blîndului sfîrşit de zi —
Fumul vetrelor
Acoperind valea, ca un nor nemişcat,
Şi mirosul
Şi pacea de altădată.

Damian Ureche

De lîngă mama

De lîngă mama m-a luat vîntul
Pentru acînta alte femei cu părul în vînt,
Apoi vîntul a stat
Şi nu i-am mai trimis un cuvînt,

Eşarfele care mint, mîngîieri de pisică eternă,
Toate femeile din patul norilor,
Care mi-au hăituit inima,
Nu mi-au schimbat imaginea mamei.

De-acasă m-a furat vîntul,
Pentru o căldură care bîntuie în continuare
Pereţii mai cu ochi de iluzie,
Biblioteca plutind pe torentul nopţii.

Pentru cineva care ar trebui să semene,
Pentru cineva care nu-i poate fi egală,
Pentru o pagină cu lacrimi,
De-acolo, din marginea umbrei cu struguri.

De lîngă mama m-a luat vîntul,
Pentru a cînta alte femei, cu părul în vînt,
Şi-acum mă-ntorc cu părul în vînt
Lîngă cea pe care vrea să mi-o fure vîntul.

Hans Mokka

In memoriam Constantin Brâncuşi

Madmoiselle Pogany

Bufniţa
poartă-n priviri parabole,
în pietre,
în retorte ;
şi mierea şi senzualitatea,
în seri de septembrie ;
Sisif poartă şi el,
în coaja oului,
prin depărtări,
prin înălţimi,
drumul la Canossa
al lăcomiei.

Pasăre în spaţiu

Ţi-ai desfăşurat aripile
şi mai presus de morminte
şi mai presus de fericire,
ai lepădat
îmbrăţişarea pămîntului.
Bucuria-n germene, satisfacţia
stau
în cumpăna
legănată a zborului.

Cocoşul spre soare apune

Frica şi umbra
năvălesc către zid
cînd în marele alb
zvîrlitu-s-a
strigătul ;
deşteptător sfios al dragostei,
lumina va cînta, amuţită.

In româneşte de ANGHEL DUMBRĂVEANU

Lucian Bureriu

Alb-negru

Cerul alb trăzneşte cu negre crengi
culori muşcîndu-se una pe alta
pentru a putea trăi împreună
să oferi acestor vietăţi hămesite
uriaşele noastre prînzuri
mormane de culori putrezind
e-o fericire lumească
parcă scuzîndu-se
rotunjind obrajii
şi limuzine trec
cu roţi de mere uriaşe
sub umbrare odihnesc blănuri
şi poate că vertebrele acestor fiinţe
s-au pierdut nefolosindu-se
e prea puţină dorinţă în ele
iar albul şi negrul se vor doar pe ele însele
iar albul şi negrul se vor doar pe ele înşele
fiindu-le destulă mărunta lor lume
în care se ordonează cristaliform
tăcerea deplină şi strigătul.

Anavi Adam

Timp de metafore

Trăim un timp de metafore :
cînd certitudini noi nu ne surprind,
cînd relaţiile abia întrezărite
anunţă mai mult decît ceea ce-i evident,
cînd impulsuri recepţionate din mari depărtări

în creierul nostru
emană mai multă lumină ca legitățile însăși,
sînt mai răscolitoare ca demonstrările
sînt mai imanente decît
deducțiile infatuate.
Trăim un timp de metafore —
Afirm: ochii tăi sînt stele —
și reiese că stelele văd,
afirm: undă de sentimente —
și unda e recepționată undeva în sistemul solar,
afirm: flacăra inimii —
și-într-adevăr ea te arde, se mistuie,
afirm: lumea ideilor —
și Universul se-ntregește prin ea.
Combinăm din noțiuni noi vietăți:
iar mîine biologii le cercetează.
Zămislim pasărea desăvîrșirii, cu dalta:
iar mîine navele-i preiau forma de vis
zburînd printre astre —
Se rotesc pe pînze culori nemaivăzute,
se-mpletesc nuanțe și forme, scînteieri de lumină
în confuzii cromatice suprafirești:
și-n ele vedem Terra cum rămîne departe,
și-n ele vedem celula mărită imens,
apropiindu-ne mereu de noi galaxii.
Pentru că undeva există, va trebui să existe
— undeva-n Univers —
poate prin mii de transpuneri
corespondentul acestor fapte de artă
pe care noi
nu din spirit de imitație
nu din spirit competitiv
nu din vanitate deșartă
nu din dorința de epatare
nu din spaima rămînerii-n urmă
ci pe care
prin puterea imaginației noastre
prin sondarea adîncurilor
prin dăruire totală
din crezul nostru
din rațiunea noastră le-nfăptuim.

In românește de ANGHEL DUMBRĂVEANU

Alexandru Deal

Izgonire din vis

pentru N

Ninge prelung — singurătate cernită peste absenţa ta,
ai plecat zîmbind straniu cu un crin sîngeriu crescîndu-ţi în somn,
odaia — necată în crepusculul moale,
miez dureros de statuie de fildeş — suav biciuită de copiii cu braţele triste,
strig după amprentele paşilor tăi vinovaţi
întipăriţi în stratul subţire din eau de cologne
Cine s-ar vinde pentru o rană din altul
ori pentru deznădejdea privirilor tale muribunde ?
Doamnă Eternitate, vom avea o caleaşcă din aburi
bătută în cuie sfinte de aer,
pe pernele din carnea străvezie a visului oprit
vor odihni oasele noastre subţiri, răstignite,
cine se vinde doar pentru atît ?
Aşa vom intra în vechea cetate sfîşiind dureros somnul paingilor
ce plutesc atît de graţios pe fire de apă
în uralele mulţimii cufundate în arene din piatră
— aşa cum ştim blestemul.
. . . vom păşi prin cetatea de oglinzi pudrate alene cu sare
jumătate tu, jumătate eu,
vom păşi rămînînd aşadar unul
jumătate eu, jumătate tu,
sunînd neîncetat din ţipătul lebedei de fum
judecarea celor rămaşi afară :
jumătate de tine,
jumătate de mine.

Alexandru Ruja

Realismul stărilor de conştiinţă.

Scriitor cu largi disponibilităţi în domeniul prozei — s-a manifestat prin schiţă, nuvelă, roman — D. R. Popescu se integrează generaţiei de scriitori debutante în literatură prin deceniul şase. Încă de la debutul editorial (vol. *Fuga*, E.S.P.L.A., 1958) apreciat de critică la timpul oportun, se puteau prevedea direcţiile problematice spre care va evolua proza lui D. R. Popescu — între care se distinge — mutaţiile de conştiinţă în condiţii reale specifice —, idee foarte evidentă în două viitoare nuvele *Ploaia albă* şi *Dor* incluse de autor şi în antologia în discuţie. *) O antologie este discutabilă prin însăşi modul ei de alcătuire. Obligat să selecteze, scriitorul preferă unele creaţii în detrimentul altora, pe care din anume considerente le omite. Întrebarea ce se ridică imediat asupra unei antologii este cea referitoare la criteriul selecţiei. Ce mobiluri a determinat preferinţa şi omisiunea ? Criteriul valoric ? Dar atunci cînd creaţii valoroase sînt omise preferîndu-li-se altele ? Dorinţa de a impune „prin revenire" unele considerente de autor ca nereceptate la valoarea reală ? Sînt acestea întrebări generate şi de antologia de nuvele alcătuită de D. R. Popescu. Antologarea lasă pe dinafară nuvele de certă valoare *Duios Anastasia trecea* (o adevărată Antigonă românească, cum foarte inspirat a fost numită) şi *Căruţa cu mere*. Valoarea lor este evidentă şi stau, dacă nu mai mult, cel puţin la nivelul nuvelei *Canalia de succes* inclusă în antologie. Pe lîngă nuvelele amintite antologia mai cuprinde *Începutul şi sfîrşitul lui Posmoc II* şi *Mări sub pustiuri*. Aceasta din urmă este evocarea unui episod de luptă din timpul războiului. Sfîrşitul tînărului Beethoven se produce incredibil de uşor, după ce acţiunea de minare a podului reuşise.

În nuvelistica lui D. R. Popescu se observă capacitatea deosebită de construcţie epică pe fapte, în special, cu adînci rezonanţe morale. Căci în permanenţă datele reale există prin prisma psihologiilor pe care le generează, prin traumele sau efectele asupra conştiinţei. Realismul stărilor de conştiinţă rezidă în această sorginte a lor pe planul existenţelor reale. Faptele nude pot fi repetate într-un timp determinat, existent într-o realitate istorică. Anghelache Cămui din *Ploaie albă* este un posedat al averii. Acţiunile sale ating zonele monstruozităţii. Personajul este un dezaxat, copleşit totalmente de boala îmbogăţirii. Pentru a-şi dovedi puterea cumpără, din simplu orgoliu, morţii de la oameni. Beneficiază de o situaţie favorabilă — seceta îndelungată întinsă peste sat într-o pustiire totală — şi doreşte să devină proprietarul întregului sat. Mutaţiile pe planul conştiinţei sînt determinate şi accentuate de realitate. Orgoliul exacerbat al lui Cămui, setea excesivă de avere, sînt mereu întreţinute de Zorina lezată profund de obligaţia, creată prin situaţie, şi insistent venită din partea tatălui ei de a deveni nevasta bogătaşului. Împrejurările pe care le caută mereu Zorina ţintesc discreditarea lui Cămui, afilierea la suferinţa oamenilor, într-un ataşament încă puterinc pentru nostalgica afecţiune faţă de Păunică. Hora pe care cei doi o încep la cişmea, într-un iureş nebunesc, oferă prilejul confruntării ambiţiilor. „Anghelache nu mai putea, dar nu se lăsa să nu creadă nevastă-sa că e mai moale ca ea sau mai moale ca alţii, ştia el ca cine, juca să-l vadă toţi copiii şi să povestească. Zorina îl vedea cum plesneşte şi nu se lasă şi-l îndemna mai repede, mai repede, parcă așteptînd să-l lase picioarele în drum, să-l lase picioarele baltă și să cadă lat lîngă lăutar. /.../ Se rupse însă arcușul țiganului și trebuia să se oprească din joc. Anghelache, galben și fiert, și Zorina roșie și urezînd“. Satul întreg se pare că devine sub stăpînirea acestui Anghelache Cămui dacă o împotrivire colectivă, nu s-ar închega contra faptelor sale. Bîntuind satul, de la un capăt la altul, cumpărînd pogon după pogon, Anghelache Cămui își transformase curtea într-o îngrămădire de lucruri. „Curtea se umplea de tot ce aveau josenii mai bun, n-aveai cum să te mai miști prin ea, săniile erau puse peste căruțe, iar peste sănii, pluguri, sape, grape pînă și cuibare de ouă din tîrne și nuiele și lemne de foc, pari din gard“. Acțiunii de spoliere, prin cumpărare, i se alătură tîlhăria de noapte, cînd fură galbenii din urechile femeilor și jefuiește casele oamenilor. Atmosfera nuvelei este halucinantă, oamenii sînt terorizați de imposibilitatea supraviețuirii în condițiile extinderii secetei. Tensiunea este întreținută ridicată, de coșmar. Acțiunea secetei se răsfrînge asupra existenței oamenilor — copiii mănîncă mereu dude și pămînt, sînt galbeni și sortiți bolilor ; oamenii se usucă pe picioare, nu mai au putere și foc în ei, femeile devin sterpe, nunți nu se mai fac demult, fetele nu mai ies seara la porți, dar nici băieții nu le mai fluieră. Văzduhul arde, la fel cîmpul care nu mai suportă pe el nici o floare, pădurile iau foc din nimic, oamenii înjugați la pluguri trag brazde în jurul pădurii, izolînd focul. Firul de apă a secat și zadarnic îl caută Păunică cu ceilalți joseni, săpînd, mereu, zi cu zi, fundul fîntînii. Pînă la urmă ploaia albă, izbăvitoare se revarsă peste sat, suprapunîndu-se în chip simbolic peste sfîrșitul lui Cămui.

---

*) D. R. Popescu „Ploaia albă" (Ed. Cartea Românească).

Ceea ce mai puțin s-a observat în proza lui D. R. Popescu de extracție rurală este filonul folcloric — existent, nu atît în prezentarea unor obiceiuri specific folclorice, exemplu jocul paparudelor, cît în comportamentul fiecărui personaj, dar în chip deosebit la anume persanaje investite cu virtuți ale credinței populare. Uscată ca și vremea secetei toropitoare, baba Sevastița pare o arătare fantomatică, care agită mereu spiritele, întreține dorința existenței. Aceleași trăsături le are Domnica din nuvela *DOR*. Ea este cea care-i sugerează Lenei adevărații ucigași ai tatălui ei. Conform unei practici magice, după care ce-l vinovat va destăinui tot, Domnica presară pe pieptul soției lui Dumitru, mama Lenei, limbă de broască pisată în speranța că „o spune ea tot, ciuma“, pentru că „și broasca e rea de limbă vorbește multe, așa că o să spună și mumă-ta tot“. Alteori Lena este cea care apelează la valorile practicilor populare. „Ea se culcase atunci devreme, dar o trezise toaca. Adormise cu un ou roșu în sîn. Să fie frumoasă ca oul roșu tot anul. Trezindu-se mîngîiase oul. Sta între sînii ei, cald. Se gîndise la Miu. Seara se spălase cu pa în care înroșire ouăle de Paști. pe mîini și pe obraji, să n-o înnegrească soarele și vremea rea să n-o albească și s-o usuce bolile“.

În *DOR* valoarea elementului moral și de conștiință apare mai pregnant. Senzațională în datele ei concrete — tatăl Lenei, Dumitru, este ucis de iubitul acesteia Milu, în complicitate cu mama sa căreia îi este amant — nuvela se încarcă de valoare literară prin analiza psihologică aplicată personajelor. Aceasta pe fondul unei țesături narative bine închegată. n fond și Milu este un exponent al ideii de posesiune dar pe alt plan, al posesiunii în dragoste, înțeleasă ca dominare. Trece fără reticențe peste lucrurile sensibile, este dur, sadic / omoară cu o exidentă voluptate toți caii gospodăriei /, nu vibrează la sentimentele pe care Lena i le avansează, sincer, decît pentru a o poseda ca iubită. Face joc duplicitar trăind cu mama ei. Această fire mai sensibilă nu poate lăsa ascunse adevăratele mobiluri care au dus la ucirderea tatălui. chiar dacă în joc este reputația familiei și numele mamei. Important este de remarcat felul cum prozatorul conduce firul narațiunii spre un final nebănuit și surprinzător în momentul descoperirii. La început ucigașul lui Dumitru este achitat, fiind în legitimă apărare. Așa se înregistrează crima în mintea oamenilor. Revelarea faptelor, cum s-au petrecut cu adevărat le are Domnica în vis și i le destăinuie fetei lui Dumitru. Lena nu este o fire justițiară, decît în limitele cunoașterii adevărului. Surprinzător în final este răsturnarea unei concluzii încetățenite, dovedindu-se premeditarea crimei și relațiile amoroase dintre ucigași. Dezbinarea dintre cei doi tineri se unifică simbolic în final, în copilul pe care Lena îl simte dînd primele semne de viață. „Simți în ea cum o lovesc călcîiele copilului în partea stîngă, sub cămașă. În partea stîngă, semn de băiat. Făcea primii lui pași. Era o zi înaltă de vară. Lena începu să îmbrățișeze sălciile de pe marginea potecii și să le sărute de bucurie. Avea să-l boteze Dumitru.

În timp ce ea mergea făcuse el primi pași, Dumitru. Ea își puse palma în partea stîngă și-i auzi în palmă pașii. Și merse așa, ascultîndu-i, merse mai departe pe potecă, cu mîna stîngă îmbrățișînd din mers sălciile și pupîndu-le ramurile și frunzele". Prozatorul introduce în nuvelă un foarte pitoresc personaj „popa Motocicletă". Despuiat de sutană, prieten mai mult cu coniacul decît cu „sfintele cărți" preotul străbate satul călare pe motocicletă, de unde și porecla. Un lucru nu trebuie trecut cu vederea în proza despre sat a lui D. R. Popescu — înregistrarea în lumea satului a unor psihologii noi, diferite de marea majoritate. Acestei categorii i se integrează „popa Motocicletă", el prin excepție de breaslă, dar și Milu, „țăran altfel" decît ceilalți, atins de „binefacerile" civilizației. El „se descurcă" ușor într-o cofetărie, știe să ceară „alo, două țitronade", poartă în piept „două insigne", mai avea „și stilou în buzunarul de la piept și un creion care scria tot cu un fel de cerneală roșie care se numea pastă, după cum îi spusese el". Milu spune „bancuri" înveselind lumea la căminul cultural cărora le face mici păcăleli „bînd din stilou... vin. Moral Milu este însă un odios fără scrupule în a-și dovedi puterea. Apropo de aceste noi modificări ale psihologiilor, trebuie discutată și nuvela *Începutul și sfîrșitul lui Posmoc II*. Ea nu este numai descrierea carierei unui sportiv, în înălțare și decădere, cum au remarcat limitat unii comentatori, ci și revelarea unei stări generale simptomatice de „viață sportivă". Personajul este neinteresant în sine / apare de altfel și în *Canalia de succes*, farte oscilant între două statornice pasiuni, fotbalul și băutura /, dar demn de urmărit prin atmosfera pe care o provoacă în urbea unde devine vedetă. Mai larg D. R. Popescu surprinde restructurarea de psihologie a omului modern vizitator frecvent al stadioanelor și aprig comentator sportiv. Este în consens cu ceea ce Călinescu atrăsese atenția mai demult discutînd despre roman și viața modernă. Imixtiunea atributelor vieții moderne se remarcă și în prozele despre sat ale lui D. R. Popescu, care dovedesc pînă în prezent cea mai perfectă omogenizare a structurii epice cu analiza stărilor de conștiință, semn al unei manifestări plenare a prozatorului într-un asemenea mediu.

M. Turtoi

Libertate şi necesitate în creaţia artistică

Engels spunea că odată cu trecerea de la capitalism la socialism se realizează și saltul trecerii omenirii din domeniul necesității în domeniul libertății. Viața socială devine un act liber al oamenilor iar forțele obiective străine care dominau pînă acum istoria trec sub controlul lor. Statornicirea relațiilor de producție socialiste, lichidarea inegalității economice, politice și sociale, creează toate premizele obiective și subiective pentru cunoașterea, înțelegerea și aplicarea legităților dezvoltării sociale și, în virtutea acestora, pentru desfășurarea unei activități conștiente. Pe aceste baze se realizează convergența de interese fundamentale dintre factorii politici și întrega națiune, iar partidul comunist și statul socialist, ca principale instituții politice ale orînduirii socialiste, sînt exponenții intereselor generale ale claselor și păturilor sociale de oameni ai muncii. De aceea întreaga politică culturală a acestor instituții este pusă în slujba satisfacerii intereselor și năzuințelor imensei coletivități a producătorilor bunurilor materiale și spirituale, în slujba progresului social și ea se integrează organic în procesul general al revoluției și construcției socialiste.

În acest proces de ansamblu, arta și literatura, ca unele din principalele forme ale culturii socialiste, sînt investite cu funcții sociale precise. Cu ajutorul lor societatea acționează pentru influența morală a omului, pentru sădirea în conștiințe a unor principii superioare de viață, pentru dezvoltarea multilaterală a personalității omului. Ele își aduc contribuția lor la dezvoltarea conștiinței socialiste, la îmbogățirea vieții spirituale a oamenilor muncii și reflectă, prin modalități, forme și stiluri specifice, schimbările profunde survenite în viața socială a țării în continuă înnoire și primenire.

Stimularea creației artistice și literare, orientarea acestei creații către problemele esențiale ale vieții au constituit și constituie preocupări de seamă ale politicii partidului și statului nostru în domeniul culturii. Arta și literatura nu pot fi rupte de ansamblul vieții sociale, de procesele profunde care au loc în societate. Rolul și înaltele funcții ale artei noastre socialiste, în contextul acestei etape, au fost deosebit de clar formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în vibranta chemare adresată creatorilor de artă cu prilejul Expunerii din 3 noiembrie 1971 :

„Redați în artă măretele transformări socialiste ale țării, munca clocotitoare a milioanelor de oameni ; veți găsi și contradicții și conflicte reale, nu închipuite, și fapte mărețe emoționante, demne de numele de om !

Redați și frumosul și iubirea în înțelesul lor măreț !

Folosiți arma umorului, satirizați defectele care se manifestă în societate și la oameni ! Faceți din arta voastră un instrument de perfecționare continuă a societății, a omului, de afirmare a dreptății și echității sociale, a modului de muncă și viață socialistă și comunistă !

Aveți în fața voastră o perspectivă largă ; puneți talentul și măiestria de care dispuneți în slujba unei arte închinate poporului, cauzei socialismului și comunismului în patria noastră". [1])

Înțelegerea legilor obiective care guvernează realitatea noastră precum și perspectivele acestor legi, reprezintă una din condițiile fundamentale ale unei creații artistice libere și conștiente. În măsura în care creatorul de artă înțelege aceste necesităţi, el poate da poporului şi societăţii o artă realistă şi eficientă, o artă care îşi aduce contribuţia la realizarea progresului social. Caracterul predominant al procesului de făurire a societăţii socialiste se manifestă în toate compartimentele vieţii sociale, inclusiv în procesul creaţiei artistice. De aceea, omul de artă nu poate întreprinde un act de creaţie liberă, realistă şi conştientă dacă el se izolează de interesele şi aspiraţiile poporului, de evenimentele cruciale ale epocii istorice în care trăieşte. Arta realistă, chemată să contribuie activ la făurirea omului nou, la dezvoltarea constiinţei sociliste şi umanismului, a acelor virtuţi morale pe care poporul român le întruchipează în însăşi structura sa psihică, nu este posibilă dacă artistul trăieşte departe de frămîntările vieţii sociale. Făurirea unor opere de artă autentice presupune o participare activă a scriitorului şi artistului la evenimentele politice, sociale şi culturale ale ţării.

---

[1]) Nicolae Ceaușescu, Expunere cu privire la Programul P.C.R. pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educația socialistă a maselor pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste 3, nov. 1971, Editura politică.

Esenţa libertăţii de creaţie în orînduirea socialistă o constituie tocmai înţelegerea necesităţii istorice. Partidul nostru este cel mai autentic adept al libertăţii de creaţie şi orînduirea socialistă asigură condiţiile de manifestare deplină a personalităţii şi talentului scriitorilor, artiştilor ca şi a tuturor cetăţenilor ţării. Însă această libertate de creaţie este concepută în accepţiunea filosofică pe care marxismul o dă necesităţii istorice înţelese. În societatea noastră socialistă, libertatea de creaţie nu se confundă cu anarhia ; a crea liber nu înseamnă a crea orice şi oricum, ci înseamnă a crea prin prisma înţelegerii necesităţii istorice şi sociale, a funcţiilor multiple ale artei şi a mesajului ei profund umanist şi social, înseamnă elaborarea unor opere de artă care să se inspire din popor şi să răspundă aspiraţiilor şi exigenţelor poporului. Scopul suprem al artei noastre este educaţia socialistă şi comunistă ; în măsura în care arta realizează acest scop, printr-o diversitate de stiluri şi forme, ea este totodată şi o artă liberă. Orice creaţie care nu serveşte acestui scop, care dăunează poporului, societăţii şi naţiunii noastre, împiedică libertatea de creaţie şi se opune cerinţelor legice ale progresului social. De aceea, cea mai mare libertate de creaţie este aceea care serveşte poporul, reflectă munca sa clocotitoare pusă în slujba progresului patriei, interesele şi aspiraţiile oamenilor muncii, constribuie la innobilarea spirituală a acestora. „Noi vrem ca arta şi literatura să fie puse în slujba poporului, să se scrie şi să se creeze pentru clasa muncitoare, pentru ţărănime, pentru intelectualitate, pentru toţi oamenii muncii... În acest sens sîntem pentru cea mai largă libertate de creaţie, pentru cea mai largă exprimare a imaginaţiei, dar în spiritul concepţiei noastre despre lume şi viaţă“ 2).

Libertatea de creaţie este indisolubil legată de lupta împotriva teoriilor şi mentalităţilor mistice, retrograde, a oricăror încercări de a promova sub diferite forme concepţii perimate, reacţionare, opuse ţelurilor poporului şi orînduirii socialiste. Istoria demonstrează cu prisosinţă că în toate epocile, adevărata artă care alcătuieşte tezaurul de valori al umanităţii a fost arta care s-a inspirat din popor şi a servit aspiraţiile popoarelor.

Ce fel de libertate de creaţie poate fi aceea în care, creaţii înrudite cu arta numai prin etichetă urmăresc schilodirea spirituală, psihică şi chiar fizică a omului ? Cui folosesc aceste creaţii narcotizante şi ce interese apără ele ? Ele nu pot să apere decît interesele forţelor sociale reacţionare. În socialism nu există şi nici nu pot exista categorii sau pături sociale care să urmărească poluarea spirituală a societăţii şi înstrăinarea spirituală a maselor, îndepărtarea lor de la problemele cardinale ale vieţii sociale. Dimpotrivă, ridicarea gradului de cultură a maselor şi a conştiinţei lor socialiste la nivelul înţelegerii legilor obiective ale dezvoltării societăţii, reprezintă o coordonată esenţială a activităţii partidului şi statului pentru atragerea tuturor oamenilor muncii la întreaga viaţă economică, politică şi culturală a ţării. În societatea noastră socialistă, în care oamenii de artă şi litere sînt fii de muncitori, ţărani şi intelectuali, nu există şi nici nu poate exista artist sau scriitor care să aducă, prin creaţiile lui, daune intereselor fundamentale ale poporului şi patriei, necesităţilor progresului şi civilizaţiei. Însăşi cerinţele legice ale progresului societăţii socialiste multilateral dezvoltate se opun categoric oricăror creaţii de factură mistică, pesimistă şi iraţionalistă care dau o viziune sumbră asupra viitorului şi au o influenţă nocivă şi dezaxantă, asupra maselor de oameni ai muncii.

---

2) Nicolae Ceauşescu, Propuneri de măsuri pentru îmbunătăţirea activităţii politico-ideologice, de educare marxist-leninistă a membrilor de partid a tuturor oamenilor muncii.

Partidul nostru nu numai că nu stimulează creații de acest gen, ci luptă consecvent împotriva oricăror forme spirituale poluante, care nu au nimic comun cu aspirațiile poporului, cu sănătatea robustă a societății noastre și militează permanent pentru legarea organică a artei și literaturii de viață. Orientarea întregii creații artistice spre problemele majore ale vieții noastre sociale, fundamentarea ei ideologică marxist-leninistă prin care i se conferă un caracter revoluționar și militant, constituie totodată și orientarea creatorilor de artă către înțelegerea necesității istorico-sociale, a legităților obiective caracteristice actualei etape de dezvoltare a României socialiste. Raportarea creației cultural-artistice la ideologia marxist-leninistă nu trebuie înțeleasă simplist și dogmatic, ca un sistem rigid de formule și concepte încremenite, ci în sensul creator și revoluționar al acestei ideologii, ținîndu-se permanent seama de funcțiile sale înnoitoare, de spiritul său veșnic viu, deschis spre practica socială, spre evoluția continuă a vieții sociale.

A fost o perioadă în care atît ideologia marxistă cît și realismul socialist ca principiu al artei și literaturii socialiste, dobîndiseră o interpretare unilaterală și rigidă. Ori esența marxism-leninismului și a realismul este tocmai confruntarea permanentă cu realitățile vieții sociale în continuă schimbare și dezvoltare. Ca expresie a dialecticii materialiste, realismul este tot atît de complex și contradictoriu, tot atît de deschis și inepuizabil, ca și realitatea însăși. El nu se reduce și nici nu se poate reduce, decît artificial, la o singură dimensiune, la o latură unică, la un pat procustian ; însăși esența și conținutul noțiunii de realism refuză orice șablonism și rigiditate, orice festivism și nihilism. Realismul presupune dimensiuni multiple și extrem de diverse care se interferează, se intercondiționează legic și, în măsura în care creatorul de artă înțelege aceste conexiuni legice ale vieții, el face nu numai o artă realistă ci și o artă liberă și conștientă. Opera de artă a societății socialiste trebuie să reflecte și să înfățișeze veridic realitatea în întreaga sa complexitate, cu contradicțiile ei, cu luminile și umbrele ei. Nu poate fi realistă acea operă de artă care evidențiază numai luminile, dar nici aceea care se inspiră numai din umbre, ci aceea care redă realitatea complexă și contradictorie, care combate stările de lucruri negative, mentalitățile înapoiate, dar pe fondul general al realizărilor mărețe, al optimismului, ,i umanismului al aspirației de progres și civilizație. Poporul nostru nu are nevoie nici de o artă festivizantă și nici de una care să nege victoriile istorice obținute de masele largi de oameni ai muncii în procesul făuririi și edificării noii orînduiri. În acest sens, tovarășul Nicolae Ceausescu sublinia : „Nu avem nevoie de o arta care să poleiască cu aur realitățile, dar nu avem nevoie nici de o artă care să acopere cu noroi sau smoală aceste realități ; avem nevoie de o artă care să acopere cu sufletul poporului să redea și greul și bucuria și visurile spre viitor ale oamenilor muncii, o artă izvorîtă din realitățile națiunii noastre, profund umanistă“ [3]).

Arta și literatura din țara noastră nu-și pot realiza mesajul lor profund social, contribuția lor la dezvoltarea societății și rolul lor în îmbogățirea universului spiirtual al poporului dacă una sau alta din laturile multiple și contradictorii ale vieții, ale realității, sînt absolutizate, sau șablonizate. Poporul, ca făuritor al bunurilor materiale și sipirituale, acționează în direcția cerințelor legice ale progresului orînduirii socialiste, și întreaga activitate politică, ideologică și culturală desfășurată de partidul nostru are drept scop ridicarea necontenită a conștiinței lui socialiste la nivelul înțelegerii acestor legități în fiecare etapă concretă a evoluției societății socialiste. Scriitorii, muzicienii, artiști plastici își servesc poporul și societatea numai în măsura în care înțeleg legile obiective ale dezvoltării vieții sociale și direcția în care acționează aceste legi. În ultimă analiză, criteriul fundamental după care apreciem valoarea artei, contribuția ei importantă la dezvoltarea societății, caracterul ei de artă liberă, conștientă și realistă, este concordanța sau neconcordanța ei cu sensul general al progresului, măsura în care corespunde cerințelor legice ale evoluției vieții sociale.

---

[3]) **Nicolae Ceaușescu : Expunere cu privire la Programul P.C.R. pentru îmbunătățirea** activității ideologice ridicarea nivelului general al cunoașterii și educația socalistă a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste si comuniste. 3 noiembrie 1971, pag. 65.

Horia Guia

Voi rămîne la țărm

Soției mele

Dacă noi am călca stelele
cerul ar rămîne gol
singur
unde voi găsi vorbele noi pentru tine,
unde sînt drumurile
trupul meu strîmb ar frînge razele privirilor tale
voi rămîne la țărm
Cade un pescăruș care a zburat din inima mea
îl voi întîmpina acolo unde apele sînt singure
nu te voi vedea cum treci printre pomii de umbră,
pădure tînără răvășită de foc,
rana albastră lăsată de cuțitele neînțelegerii,
cele două lacrimi vor curge singure
vom fi mai puțin triști
e prea multă noapte
și calea s-a pierdut prin iarbă,
cîntecul nostru de lebădă ascultă-l iubito,
ce trist e lacul cînd trece pe valuri
strivit de maluri zboară-n adîncuri ori coboară pe treptele ude,
cui vom dărui ceasurile ce nu au trecut,
pescarul s-a reîntors,
barca e goală poate era ostenit
ori era tîrziu sau prea departe de id,
el nu va mai porni în zori,
cine va răspunde întrebării
flăcările ovale de pe pieptul tău
sînt stinse mult ori mocnesc
și așteaptă vîntul palmelor să treacă
mi-e sete.
Ruguri vor rămîne flămînde,
mi-e sete și singure brațele mele vor cădea
și pașii se vor opri
și umerii se vor pleca
aducîndu-mă lîngă pămînt
ai rupt
păienjenișul auriu
poate-a căzut o aureolă de pe fața visului
ori curcubeul s-a reîntors în genuni
și plouă plouă revărsînd apele mele peste diguri,

n-am să mai aud rîsul tău,
explozii liniştite
şi cortina unui zid va cădea peste fruntea-albastră a cerului
strivind-o
o clipă
un ceas,
o zi,
o noapte.
Am cerut privirilor în care se-ntîlneau negurile
teama căprioarelor
să-mi plec tinereţea anilor
peste aşteptarea albă.

Nestor Gherman

Cîntec

De poate naşte
Mereu vlăstari ahtiaţi
După soarele binefacerii
Mi-a răspuns cu vulcani
Arătîndu-şi incandescente doruri
Pîrguite în inima beznei
Subpămîntene, cu tînjiri spre lumină.
Mi-a răspuns cu fapte
În toamna cu broboadă
De nepreţuite roade,
Am întrebat ţara
De poate fi mai fericită,
De poate împlini
Alte dorinţi temerare.
Mi-a răspuns cu munţii,
Cu apele-ncordate-n turbine,
Cu braţe-ncleştate pe sapă,
Pe maşinile progresului
Cu frunţi aplecate pe carte
Semn de-ntrebare peste timp,
Să-i soarbă tainele
Şi să le dăruie
Întru întruparea rîvnirii noastre.

Lucian Alexiu

Ziua de mîine

Ziua de mîine se vestește cu pradă bogată.
Vom jefui o corabie plină de cuvinte
O vom scufunda —
Atît va rămîne : memoria
Fluidă a bolții plutind, înăbușitul
Murmur al mării
Și zorile cu trupuri lărmuitoare pe sus
Ziua de mîine
Se vestește cu pradă bogată —
De pe acuma
Pe țărmuri
Gleznele ei miraculoase iscă tăcere.

Eugen Berca Dorcescu

Olimpiada

Deschide poarta unui alt tărîm
S-asculți stropit cu rouă grea pe gene
Copitele ce rîd în caldarîm
Și zvonul din dumbrăvile elene

Tîrziu efeb cu lănci de borangic
În amfiteatrul gol să-ți tîngui mersul
Croind o țintă nouă din nimic
Și amuțind în mușchiul verde versul.

Ion Velican

Prieteni în cîmpie

Făcu ochii mici şi i se păru că şi el trăieşte în cer, că în jurul său era un pustiu de aer, şi foarte uşor se putea sprijini într-o stea, într-un nor... Sta culcat pe spate şi măsura necuprinsul senin în care zburdau lăstunii, sus de tot, unde aleargă vîntu-ai turbat. Cîte o ciocîrlie suia pieptiş, cu aripile deschise, ca o cruciuliţă vie, apoi cădea glonţ spre lanuri. Îl cuprinsese o moleşeală plăcută, de-amiază. Se descălţase de tenişi, deschisese vestonul la toţi nasturii, de i se vedea pieptul gol. Alături, pe iarbă, îşi aruncase centura şi pistolul ruginit. În cealaltă parte avea o sabie, pe care ţinea mîna încleştată. Nu se despărţea niciodată de pistol şi sabie, ele erau puterea şi liniştea lui. Cu ele la şold se simţea om adevărat, care nu putea fi învins. Iubea copiii. Adeseori poposea în mijlocul lor şi-i întreba : „Care dintre voi omoară păsările" ? Copiii, deobicei rîdeau şi alergau în jurul lui cîntînd în cor : „Ne-bu-nu ! Ne-bu-nu !", dar el nu se supăra, pălăvrăgea mai departe despre ce văzuse prin lume. Acum era ostenit, poate şi flămînd. Se ridică într-o rînă şi văzu pe pod doi oameni. Urni sabia spre ei, dar ei nu-l zăriră şi continuară să vorbească de-ale lor.

— Uite cum am omorît-o, zise Radu Stan proptindu-se cu roata din faţă a bicicletei în balustrada de beton a podului. Era şireată, o ştii bine, de cum mă vedea că mă apropii de casă ieşea în poartă şi mă saluta plecîndu-şi capul, apoi mă însoţea în bucătărie, îmi da tîrcoale, se lipea de mine şi iute dispărea. Mă trezeam jefuit. Rămîneam fără ouă, fără carne. I-am făcut vînătăi, i-am frînt un picior, dar în zadar : mă fura într-una. Atunci m-am hotărît s-o pedepsesc cu moartea. Am legat-o din scurt de un par şi l-am chemat pe Galamboş, al de lucrează la abator, i-am dat un sfert de rom şi ăsta a croit-o de două ori în cap cu un ciomag. Închisesem copiii în casă, să nu vadă, dar ei auziseră schelălăitul ei ultim şi băteau cu pumnii în uşă, s-o iert. Mi se rupea inima, nu după căţea, ci după sufletul lor îndurerat, însă n-am avut de ales. Uneori stau la rînd la carne, să aibe Catiţa ce le da să mănînce, şi cînd totul e aproape gata apare ea ca din pămînt, tîrîndu-se, îşi bagă botul şi fuge. Aşa că n-am avut încotro.

— Bine ai făcut, spuse Peter Schimidt, mai bine ţii un porc. Mai mult folos aduce. La fabrică mergi ?

— Sînt în schimbul doi.

Se întîlniseră în cîmpie, pe podul de pe Beregsău, fiecare avea bicicleta, visele lui. Casa lui Peter Schmidt, avea un coridor lung, lung, prelungit spre grădină, din care mai multe uşi dădeau în încăperi diferite : dormitor, bucătărie, cămară de alimente cu horn de afumat şunci, şopron cu un perete deschis spre curte, coteţ pentru păsări. Un pătul cu porumb făcea unghi drept cu casa, aşa încît curtea era un fel de bastion intim în care se desfăşura zilnic o activitate vie, nezgomotoasă, stereotipă dar plină de farmesc. Lissi, soţia lui Peter Schmidt, era o femeie pe care puţini oameni o auziseră vreodată vorbind. Nu ştia bine româneşte. În fiecare marţi şi duminică mergea la piaţă şi vindea ouă, păsări, şuncă sau zarzavaturi. „Ce ceri pe găina asta ?" întreba cumpărătoarea. „Funfţih lei" răspundea ea, resfirîndu-şi degetele sub nasul femeii. Dacă era întrebată de preţul ouălor, răspundea pe româneşte : „Un lei, nu scump !". Purta, fie iarnă, fie vară, fustă largă cu multe cloşuri şi bluză strîmtă din aceeaşi stofă, neagră sau bleumarin închis, cu buline mici, albe. Aveau o fată, pe Elke.

Casa lui Radu Stan era de fapt un canton părăsit, pe care împreună cu nevastă-sa îl transformaseră într-o căsuţă agreabilă. În mijlocul curţii înfipseseră un golumbar. Băiatul lor iubea porumbeii. Îi fluiera toată ziua, speriindu-i de pe acoperiş. Porumbeii făceau viraje înalte dar nu se îndepărtau prea mult de cuiburile lor, unde-şi creşteau puii urîţi, cu puful rar şi cu ciocurile umflate ca de pelican. Radu Stan venise în Banat înaintea războiului. Învăţase grădinăritul în Sînandrei, dar nesimţindu-se în largul său pe pămîntul altuia şi aflînd de un cantion părăsit se zbătu şi puse mîna pe el. Începuse o viaţă nouă. Se scula o dată cu revărsatul zorilor şi muncea pînă la asfinţit. Îşi amenajase o grădină frumoasă. Pe timp secetos căra sute de găleţi de apă din Beregsău. Avea cele mai frumoase legume din pustă. La el varza creştea cît roata de căruţă, roşiile cît pumnul, ardeii graşi cît pepenele, la fel guliile, pătrunjelul, ceapa, usturoiul, morcovii salata. Singurătatea, doar ea îl apăsa. Într-o duminică vru să se distreze şi merse la circ, în Timişoara, unde nimeri loc lîngă o fetişcană cu neastîmpăr. Îşi dădură coate, rîseră de mişmaşurile unuia cu gambetă, se treziră vorbind unul altul. aFta era sîrboaică o chema Catiţa. Avea doar mamă şi locuia într-un sat. Radu Stan îi promise marea cu sarea şi o aduse în cantonul său. „Măi fato, îi spuse el, eşti săracă, cu mine faci avere, numai să mă asculţi. Creştem porci, păsări, strîngem bani şi ne luăm casă în Mehala. O să avem copii, o să fim fericiţi". Catiţa se uita la el fără nici o putere. Nu-i ieşea din cuvînt. Se luară, făcură copii, strînseră ceva bani. La un an după ce se născu Ioachim, Catiţa născu şi o fată, pe Iovanca. Dar veni războiul. Pe Radu îl duseră departe de unde scria rar şi foarte puţin. Aproape o singură idee, cuprindeau scrisorile sale : grija pentru copii. „Ai grijă de Ioachim şi de Iovanca să nu-i laşi să sufere de foame, să nu îmbolnăvească, să nu se joace în şosea". Catiţa citea scrisorile, apoi o împătura şi o arăta copiilor : „Vedeţi, scrie tăticu, să fiţi cuminţi dacă vreţi să se întoarcă repede". Iovanca începuse să vorbească și rostea într-una: ta-ta, ta-ta... Ioachim avea grijă de ea: îi da să bea apă, îi da mîncare atunci cînd Catița pleca în oraș după bunătăți. Bunătățile erau: zahăr cubic, biscuți, pîine neagră de la manutanță, marmeladă.

După război Radu Stan s-a întors nevătămat. Și-a găsit copiii mărișori, casa îngrijită, proaspăt văruită, doar pe Catița a găsit-o schimbată, — îmbătrînise un pic și nu mai știa să fie voioasă ca altădată.

Peter Schmidt ajunsese maistor la Romitext, ținea și gospodăria și serviciul, nu era un om prietenos, dar nici dușmănos. Așa era felul său, tăcut, era vecin bun cu Radu Stan, se ajutau la nevoie, dar asta nu însemna că stăteau toată ziua bună ziua la taclale, sau că se împrumutau cu unelte și chibrituri. Era om la locul său, cu casa ca paharul. El îl îndemnase pe Radu Stan să intre în serviciu. „Munca în fabrică, asta e baza. Or veni timpuri cînd n-o să mai poți trăi din grădinărit. Meserie caută să-ți faci". Și-l angajase ca muncitor auxiliar într-o secție la filatură,

Acum treburile mergeau bine. Numai că orașul fiind la aproape cinci kilometri a trebuit să-și cumpere și el bicicletă. Pentru asta și-a vîndut o capră, pe cea bătrînă. Ce-a mai plîns Iovanca după ea! Îi rămăseseră doi iezi tare frumoși.

La cîteva sute de metri în plin cîmp se vedea pleoștită și fără importanță odaia lui Micloș, bătrînul lăptar, care rămăsese singur cu trei nepoți: Ferco, Ioșca și Ghiuri, trei copii murdari și neastîmpărați. Tatăl lor murise în război, iar mama lor suferise un accident și murise în spital. Radu Stan nu îi lăsa pe ai lui să se împrietenească cu ei, pentru că se temea să nu afle și ai lui năravuri proaste. Ioachim avea voie să se împrietenească cu Elke a lui Schmidt, cu Silviu, băiatul inginerului de la stația meteorologică, și cu Pera, fiul cel mai mare a lui Svetozar.

Dintre toți copiii pustei, Silviu era cel mai răsfățat. Purta pantaloni scurți, pantofi noi, bluză de mătase, mamă-sa îl pieptăna franțuzește, prinzîndu-i părul cu o agrafă, să nu-i cadă pe ochi, avea totdeauna mîinile curate, obrajii îmbujorați, uneori folosea cuvinte ciudate: cînd se însera, cîmpia era *sinistră*, mașinile aveau *bujii*, drumurile aveau *borne*. Avea trotinetă și tot felul de pistoale. Locuia în clădirea fostului aeroport german, părăsit înainte de a fi fost dat în folosință. Clădirea avea tot felul de turnuri acoperite cu tablă pe care soldații zgîriaseră femei goale. Silviu își onora doar prietenii cei mai buni cu vizitarea acestor lucruri. Ioachim era cel mai bun prieten al său. Pe Țîru, copilul picherului de lîngă Becicherec, nu-l suferea pentru că era un mincinos. Se abătea zilnic pe la un pod de lemn, de peste Beregsău, și căsca ochii la pescari. Sta pe o stinghe de lemn a podului și-și bălăbănea picioarele fără încetare. Era slab ca o bucată de lut, scorojit, negricios, numai în chiloți, maiou și o șapcă mare, nemțească pe cap. Pe obraji avea un puf gălbui cum au puii de găină. Cînd treceau văcarii cu cirezile alerga la ei, le cerea corbaciul și-l pocnea pînă nu mai putea. Îi privea cu superioritate pe ceilalți copii din pustă, căci era un fel de stăpîn al locului, nimeni nu credea minciunile lui și totuși îi căutau prietenia, pentru că fiecare credea și în posibilitatea ca ele să fie adevărate. Odată povestise că el a găsit în cîmp o cazemată, care avea o ușă secretă și el a intrat înăuntru singur și cînd a apăsat pe un buton s-a făcut lumină ca ziua, într-un hol mare, în care erau tot felul de arme, iar pe pereți atîrnau briliante și lingouri de aur. În acel hol cu miros de viermi de mătase se făceau trei uși, dintre care prima dădea într-o încăpere plină cu tot felul de bunătăți : ciocolată, bomboane, plăcintă cu mac, sute de legături de cîrnați și șunci agățate pe o vergea lungă de vreo zece metri, mere mari cît pepenii, pîini albe, uriașe, mii de sticle de vin și alte bunătăți pe care singur nu le putea prididi, iar a doua ușă ducea într-o încăpere cu lumină albastră, în care încontinuu se auzea o melodie lină și frumoasă ce ieșea din ziduri. Peste tot erau numai cutii cu bijuterii și lucruri scumpe. A treia ușă ducea într-un tunel prin care te puteai duce cu o mașină mică pînă la Paris. Altădată povestea cum veniseră la taică-su într-o noapte, patru bandiți și-i ziseseră să meargă cu ei la Galamboș, să-l omoare, că era măcelar și avea bani mulți, iar cu acei bani nu le-ar mai fi păsat de secetă și de sărăcie. Dar picherul ce-a făcut ? A luat un fier înroșit și i-a ars. Primul s-a făcut daltă, al doilea un ceas de mînă, al treilea un pui de salcîm și al patrulea o cheie.

Țîru era cel mai de temut copil din pustă, deși era slab și neputincios. Colegii lui ajunseseră în clasele a IV-a și a V-a, dar el învățase să se iscălească și gata cu școala. Știa o sumedenie de povești din război, de întîmplări îngrozitoare, incredibile. Era un mic monstru de care copiii se temeau, dar îi și căutau prietenia.

Pusta era un spațiu necuprins ochilor, cu case singuratice din loc în loc ; fie iarnă, fie vară, era scăldată de liniște, o liniște care însă nu te apăsa, ci te îndemna la muncă, copiilor le stimula fantezia.

În poarta cantonului se auziră bătăi puternice :

— Catița neni !

— Ce vrei cu ea ? zise Iovanca privind printre scînduri.

— Ce-i, Ghiuri ? se auzi glasul Catiței care se apropie ștergîndu-și mîinile în șorț.

— Moare bunicul și nu știu ce să fac. Ferco și Ioșca au plecat la pescuit.

Catița intră în odaie, zăbovi puțin, apoi ieși, îi spuse Iovancăi să fie cuminte și să-l ajute pe Ioachim la plivit. Cînd plecară, Iovanca se sui pe gard și-i privi cum se îndepărtau pe poteca ce străbătea lanul de porumb ofilit. Ghiuri abia se mai vedea. Din pricina cocoașei părea un nod cu două picioare. Avea capul mare și glasul subțire. Îi plăcea să se bată, mai bine zis, să-i ajute pe cei ce se dovedeau mai tari și mai isteți. Cu Ioachim nu se bătuse niciodată. Cu Pera lui Svetozar se răfuia zilnic. Acum în vacanță, bătăile mai încetaseră. Iovanca îl ura pentru că îi plăcea să necăjească fetele : le trăgea de cozi, le ciupea, le spunea porcării. Dar Ghiuri era și un copil bun, își ajuta bunicul, muncea în grădină, învăţa bine; ceilalţi doi fraţi hoinăreau toată ziua, fugeau de la şcoală, plecau la pescuit la ţărigă.

— Ce facem dacă moare? o întrebă Ghiuri pe Catiţa.

— Nu moare Micloş, nu-i aşa de bătrîn.

— I-am dat apă să bea, dar a făcut din cap că nu-i trebuie.

— L-o durea ceva.

Intrară în odaie. Era lumină puţină pentru că un singur gemuleţ lăsa razele soarelui să pătrundă. Pe plita sobei o sumedenie de oale şi farfurii nespălate, lîngă uşă o masă de bucătărie pe care zăceau resturi de mîncare — muştele bîzîiau ca în stup. Sub geam, un lighean şi un „chiscant" cu apă, în colţ patul cu picioare înalte, cu saltea de paie, pe care zăcea Micloş.

— Ce faci Micloş baci, zise Catiţa.

Micloş îi strînse mîna, dar nu răspunse.

— Te doare ceva?

— Nu, Catiţa.

Ghiuri sta după uşă ca un copil vinovat. Catiţa scoase afară o pătură, o întinse pe iarbă, la umbra rară a unui puiet de prun şi-l aduse pe Micloş acolo. Îi făcu un ceai de romaniţă, îl frecţionă la tîmple, la mîini şi-l lăsă să se odihnească. Ghiuri rămase în picioare lîngă bunicul său şi o privea cu dragoste pe Catiţa, care se grăbi să plece. Nu fusese de mult în odaia lui Micloş. Acum i se părea pustie şi pe dinăuntru şi pe dinafară. Nu era împrejmuită cu nici un fel de gard, doar în faţa uşii pămîntul era bătătorit şi ţinea loc de curte. Într-o parte se mărginea cu izlazul, în cealaltă cu lanul de grîu.

În dreptul cantonului se adunaseră toţi copiii pustei; Ferco şi Ioşca prinseseră un somn de aproape un metru. Elke a lui Schmidt îl trăgea de mustăţi. Ioachim şi Iovanca se ridicau în vîrful picioarelor să vadă colosul. Vestea ajunse pînă la Pera al lui Svetozar, care era mai aproape de oraş decît ei. Acesta îi dădu de ştire lui Silviu, însă pe Silviu nu-l lăsă inginerul să plece de-acasă.

Cînd Pera se apropie de hărmălaie, Ioşca strigă:

— Ia scoate un leu, mă, dacă vrei să vezi ce n-ai văzut în viaţa ta.

Pera îşi domoli paşii.

— Aţi prins şi voi un peşte, mare lucru...

Ferco îi zise lui Ioşca:

— Ţine.

Şi se repezi la Pera, lovindu-l cu şpiţul ghetei în fluierul piciorului. Pera, şchiopătînd, alergă în şanţ, luă o piatră şi se apropie cu mîna ridicată.

— Te omor, mă!

Dar Ferco, care era mai mare cu un an şi mai puternic, zîmbi. Puse mîinile în şolduri şi se apropie de el.

— Aruncă piatra, îi zise.

Pera îl ascultă. Atunci Ferco îl luă prieteneşte de după ceafă şi-i arătă somnul din mîna lui Ioşca. Catiţa apăru în şosea şi se miră văzînd un peşte atît de mare.

— Cine vi l-a prins? întrebă ea.

Cei doi fraţi rîseră ostentativ.

— Noi l-am prins.

Soarele trecuse de amiază şi cîmpia dogorea ca un cuptor. Nici un nor, nici o pală de vînt. Somnului i se uscase pielea şi devenea tot mai urît. Ioşca îl tîra cu coada băloasă prin praf şi copiii nu-şi luau ochii de la el. Pe şosea, dinspre calea ferată se ivi un cal şi un călăreţ. Calul venea în trap uşor iar călăreţul nu era altul decît Ţîru. Se ţinea de coama calului — o biată mîrţoagă — şi privi plictisit spre cioporul de copii, dar nu se opri, nici nu întoarse capul.

— Ţîrule, strigă Elke după el, hai să vezi ce peşte a prins Ferko.

Dar Ţîru avea treabă. Poate mergea să vîndă mîrţoaga, să aibe ce mînca, poate o ducea la veterinar, poate mergea să cumpere pîine. Cert e că nu-i băgă în seamă pe copii, ca şi cum el ar fi fost un om mare, cu grija zilei de mîine.

Dintr-un lan de porumb, în apropiere, se auzi un strigăt victorios şi imediat apăru cu sabia ridicată soldatul ce se odihnise lîngă pod. Copiii din pustă îl vedeau pentru prima dată. Se speriară văzîndu-i armele, decoraţiile, prinse alandala pe veston, faţa osoasă şi nebărbierită, apoi cînd nebunul se apropie de ei ţipînd milităreşte: „Rupeţi rîndurile", copiii începură să rîdă. Îl înconjurară şi-i puseră fel de fel de întrebări, de unde vine, cum îl cheamă, unde merge, la care nebunul răspundea anapoda, că vine din război, că merge la război, că el e „soldatul".

— Care dintre voi omoară păsările? întreabă el proptindu-se în sabie.

— Iovanca! spuse repede Ioşca.

— Iovanca? se miră soldatul.

— Minte, minte, ziseră ceilalţi în cor.

— Eu ştiu cine omoară păsările, spuse el, şi am venit să-l pedepsesc.

Copiii rîseră.

— Dar voi sînteţi copii buni. Eu nu am mai văzut copii cuminţi ca voi şi am colindat tot pămîntul.

Catiţa îl asculta din poartă, cu braţele încrucişate. O strigă pe Iovanca, îi dădu o bucată de pîine şi două chiftele să le dea nebunului. Acesta le primi şi se aşeză lîngă un dud să mănînce. Copiilor le pierise veselia. Gînduri amare începură să-i tulbure. Schmidt o strigă pe Elke: „Kom snel her". Un camion stîrni un nor de praf care învălui copiii, apoi se aşternu alene pe cele cîteva acoperişe, pe holde şi pe duzi.

Olga Neagu

Lied I

Mi-e sufletul cu păsări
Și ierburi noi de seară
Cînd te aștept sub clopot
De plop albit în vînturi.
Se-ntoarce cîntul moale
De greier din pămînturi
Și aerul îmi crește
În brațe flori de vară...
Mă caută prin iarbă
Un strigăt ce nu-l știu.
Numele cui e verde?
Numele cui se pierde?
... Și naște cerul nuferi
de stele în tîrziu...
Și care cînt alintă
argila în pămînturi
cînd te aștept sub clopot
de plopi albiți în vînturi?

Dumitru Vorindan

Pentru cei solitari

Iată a venit timpul
să croiesc robe pentru cei solitari
ce-mi spală suferințele, speranța
adormite-n patul alb al înserării.

Azi fiul risipitor
a aprins torțe pe drumul tăcerii
și te-a făcut să iubești
aștrii căzuți în amurgul de iarnă.

Chiar dacă cerul îți va cere
să-l privești cu ochii în lacrimi
aleargă și te ascunde
departe într-o corabie sacră
ce te va duce negreșit
spre cina cea de taină a mării.

Jiva Popovici

Vignete

Între mine și tine
Nimicnicia tremură.
Între rănile noastre, două,
Gîndirea vrea să-și ia zborul.

Am transformat săgețile
În porumbei albi.
Am adunat cărările
Pentru ca umbrele să nu le calce.

Toate ploile au căzut,
Toate vînturile au tăcut —
Numai în suflet
Flutură doruri.

Izvoarele surîsului

Toate bucuriile le-am returnat în mine
Sărutînd depărtările și stîncile-nstelate.
Mă-nchin izvoarelor și rîurilor repezi,
Nebunește eu cîntecu-l pierd și-l cîștig.

Foşnesc orele, zilele se-ndepărtează,
În treacăt liliecii zvelţi ard
Împietrite păsările păstrează notele
Cîntecului cîntat şi-a frumuseţii arse.

Privesc cerul, m-afund în infinit,
Pădurile fără margini mă chinuiesc.
Păşesc greu, apele mă-mbrăţişează
Înfăşurat în izvoarele surîsului !

În româneşte de DAMIAN URECHE

Octavian Popa

Convorbire cu Ieronim

Ținea ochii închiși, cu degetele încleștate pe brațele fotoliului, gata să se ridice. Ne se ridica, efortul se concentra în degete și coatele destinse zăceau pe catifeaua cafenie. În dreptul geamului, acoperit cu perdele transparente, masa ușoară de stejar, pe care au rămas materialele de multiplicat, cîteva cutii de agrafe și ascuțitoarea de creioane, montată în pîntecele unei lebede, se găseau așa cum le-a lăsat înainte cu două luni, cînd a fost internat în spital. Monica le ștergea fiecare zi, le privea cu respect, ca și cînd ar fi făcut parte din el și le așeza în locul unde le-a găsit. Le așeza cu precizie, fără cea mai mică schimbare. Se obișnuise să nu caute în lucrurile lui. Pentru Monica, viața adevărată era cea din casă, cele două dormitoare în dreapta, holul întins din mijloc, dar mai ales bucătăria echipată cu aparate electrice.

Atunci a deschis pleoapele, dar fiind prea multă lumină, și-a acoperit fața cu amîndouă mîinile. Ar fi trebuit să-și pună ochelarii de soare, pe care Ieronim i-a adus. Monica-i ținea în comodă, cu alte obiecte fragile : un coș de cristal, doi setteri albi de ceramică, un recipient cu parfum bulgăresc... iar el cînd voia să poarte ochelarii de soare, nu putea decît să-i pună pe cei vechi cu ramele rupte, lipite.

Încet și-a desprins mîinile. Purta cojocelul cu mîneci, peste cămașa flanelată. Monica l-a îmbrăcat de iarnă. Toropit de somn, pe marginea patului, îi întindea ciorapii, cămașa, pantofii și printre ele, o auzea rostind, aproape în surdină :

— Nu repede... doctorul a spus să faci mișcări lente... Nu te apleca... nu-i bine să te apleci,.. asta nu-ți face plăcere,.. știu,.. numai sîntem tineri,.. am să-ți închei eu pantofii... Apoi, după un timp : Hobeanu s-a interesat mereu de tine... s-au descoperit nereguli la Institut... pontări fictive. Marin e arestat...

E din nou cu Monica. Stă lîngă el ținînd în mîini paharul de ceai. Nu e înaltă, poate chiar scundă. Față mare, rotundă, gura întinsă cu buzele groase. În tinerețe, buzele acestea, cînd atingeau gîtul, te înfiorai. Se asezau apoi temeinic, ca niște ventuze... Așa făcea ea toate, fără grabă, fără zgomot,.. fără limite, savurînd clipele, fără să regrete,.. nici ce a făcut, nici ce n-a ajuns să facă. Acum s-a îngrășat, trunchiul gros e mai mult greoi, dar mișcările mai au o oarecare repeziciune. Dacă n-ai ști că e aceeași Monică, ai zice că te afli în fața unei alte femei, un reflex îndepărtat al celeilalte, al surîsului ei, care a primit de undeva sarcina să te ferească de lumea dinafară, să-ți servească hrana, să-ți așeze în dulap hainele proaspăt călcate. O auzi rostind cuvintele, rotund, apăsînd anumite silabe, cînd ea crede că e necesar, să lase dîră în mintea ta... Trece lin peste celelalte, pe care le poți reține sau le poți uita. Vorbele curg ca într-o albie și-ți aduc atașamentul nemărginit și hotărîrea de a te salva, de a face tot ce ea dorește, chiar cînd tu nu vrei, sau cînd nu mai poți să vrei... A înțeles că va trece pe la textile să cumpere stofa despre care i-a vorbit. El nu știa ce ar putea face cu stofa i se părea cu totul inutilă. Ea a răspuns că va avea nevoie la iarnă. Văzuse în vitrină una vînătă, o nuanță vie,foarte tinerească. De mult căuta pentru el o asemenea stofă.

— E departe iarna, foarte departe, a spus el. Ai găsit-o tîrziu. Nu vezi cum am slăbit ? Operația m-a dat gata, abia mă țin pe picioare. Pentru iarnă am hainele verzi cu dungi roşcate. Atunci, cînd le-am făcut, ai spus că stofa nu se potriveşte, ar fi trebuit una mai serioasă. N-am ştiut de ce, poate ştii tu...

Aştepta un răspuns, dar Monica n-a crezut că e necesar să mai spună ceva, să-i explice de ce, *atunci*, cînd mai era destul de tînăr, stofa aceea nu era potrivită şi de ce, *acum*, cînd nu mai era, făcea eforturi să caute o culoare vie.

A rămas singur. Mîinile nu mai erau încleştate, cu vîrful degetelor pipăia capetele de leu, sau ale unui alt animal, unul asemănător, care orna braţele fotoliilor. Un sculptor nenorocit încercase să modeleze capete de leu. Au ieşit însă cîini, cu fruntea bombată, cu zîmbetul acela de bunic, dumineca după masă... Poate sculptorul nu ştia să cioplească un cap de leu, dar e mai sigur că el se temea de asta şi s-a gîndit că, într-o casă cu oameni cumsecade, stau mai bine capete retuşate...

Mai răsucea palmele deasupra lor şi se mira de obiceiul de a apropia contradicţiile, de a opri elanul oamenilor, cînd a revenit — după atîta timp — ciocnirea aceea cu Marin. Fusese o ciocnire adevărată, chiar dacă atunci nu toate s-au lămurit... Cînd Marin a plecat, fără să mai privească în urmă, erau mai multe lucruri nelămurite, decît au fost la început... După ce a rămas singur cu Jena, ştia că e obligat să spună ceva, să-i explice anumite lucruri, sau, cel puţin, să o întrebe pe ea ceva, dar fata a început să vorbească despre mama ei...

Marin venea zilnic în biroul lor, aducea bomboane şi prăjituri, torturi cu ciocolată care-i plăceau Jenei, falii de cremă cu frişcă... Într-o zi a avut îndrăzneala să spună :

— Am o întrevedere cu Jena, aici în birou, e ceva foarte important pentru noi. Ne-ai putea lăsa singuri ?

Te-ai ridicat umilit, cu atît mai umilit, cu cît fata avea încredere în tine. Ţineai în mîini echerul, aveai pe masă cîteva creioane,.. foarte ascuţite. Nu ştii cum ai umblat cu ele şi ţi-au căzut. S-au rostogolit pe parchet. Te-ai aplecat să le ridici, în drum ai răturnat tabla şi hîrtiile au început să se amestece. Nu vedeai pe Marin, vedeai pe Jena, cu faţa împurpurată, cu degetele tremurînd, în timp ce-ţi ajuta să aduni lucrurile.

— Poţi să le laşi, a spus Marin, le vom aduna noi... Nu vom pierde timpul.

Nu l-ai ascultat, ai adunat toate, le-ai aranjat, te-ai aşezat pe scaun, ai început să le sortezi. Nu voiai să pleci şi nu ai plecat. Nu te întrebai ce vrea ea ; erai hotărît să nu o laşi cu Marin. Nu din cauza lui. Nu te gîndeai nici la ea,.. te gîndeai numai la tine. Da, aşa a fost. Nimeni nu ştie totul, poate nici tu n-ai încercat să ştii...

Atunci a sunat telefonul.

Mîinile s-au strîns pe braţele fotoliului, dar nu se mişcau. Cine putea fi ? Poate e Ana, sora Monicei. Discutau la telefon, din oră în oră. Dimineaţa erau visele.

Odată visase că are un copil, unul pe care nu-l născuse ea, dar ştia că este al ei. L-a găsit lîngă uşă. Primul lui cuvînt a fost „mamă". L-a ridicat în braţe şi l-a dus în camera ei. Nu ştia să fi avut un copil, nici nu putea să aibă. Îl auzea plîngînd. Poţi face un copil, fără să ştii ? Numai fiindcă-l doreşti ? Aşa a întrebat atunci la telefon şi Monica s-a speriat. Încă în ziua aceea a consultat un medic.

Telefonul suna.

— Poate fi Hobeanu, vrea să ştie cînd ai ieşit din spital, să-ţi spună cum s-au descoperit neregulile. O merită Marin, venea la Institut cu maşina, la orele care-i conveneau. Spunea cîteva cuvinte, că a fost chemat undeva,.. că a primit o sarcină importantă. Fetele îl întîmpinau, ceilalţi surîdeau, poate-l invidiau. Nu pentru el, îl invidiau pentru îndrăzneala ce o simţeau în el.

Telefonul continua să sune,.. stăruitor, cu hotărîrea de a nu renunţa... Ana sau Hobeanu ar fi încetat. E cineva strein. Poate,.. „un interurban".

— Numai de n-ar fi Ieronim, are să plece...

A făcut cîţiva paşi. Nici nu trebuia să ia bastonul, putea umbla şi fără el, dar Monica-i îngrozitoare. Ori unde s-ar găsi, aşează bastonul pe traectoria braţului. Aşa făcea şi la spital, trezind zîmbetele doctorilor, ale surorilor, care priveau cu îndoială... Privirile acelea îl urmau, afară pe coridor, pînă în colţul palmierului, unde se ţinea sfatul bolnavilor după fiecare masă...

În fine, vocea de dincolo, întreba :

— Tu ești Tată ? Ai ieșit din spital ? Te simți bine acum ?

— Stai o clipă, numai o clipă.

A lăsat receptorul și a făcut cîțiva pași, avea nevoie de un scaun. Nu-i poate spune ce e, nu-i necesar ca Ieronim să știe cît e de slăbit, că doarme ca un drogat Pantalonii cu dungi, nu erau prea largi ; acum prcă ar fi streini, rămași de la cineva, unul solid, plecat, poate dispărut. A răspuns voalat :

— Da, eu sînt, ieri m-au adus acasă, apoi cu teamă, să nu apară neputincios :

— M-a adus Mama ta, s-a ocupat de toate, ca la internare.

O zi mohorîtă... a intrat în spital iarna. L-au dus într-un taxiu negru, neobișnuit de larg, între perne si pături. Monica s-a așezat lîngă el ,.. a potrivit locul, ca într-un cuib, cu pături, cu broboade de lînă, dar, la plecare, a coborît. Mai întîi i-a prins mîneca paltonului, apoi și-a îngropat nasul în ea... N-a înțeles atunci, a înțeles tîrziu. Voia să aranjeze camerele. Asta nu i-a spus-o nu-i putea spune că rudele vor veni la înmormîntare și casa trebuia să fie aranjată... Atunci Monica *acceptase* desnadămîntul acesta, nu ca pe un eveniment dorit, ci ca pe unul ce nu putea fi înlăturat, cu care era necesar să te acomodezi.

Locul ei nu l-a ocupat nimeni. Ieronim sta lînă șofer, îi vedea fața înțepenită, între benzile favoriților negri. Pe parbriz luneca zăpada înghețată în boabe, ca sămînța de cînepă.

Vocea de dincolo se bucura :

— Îmi pare bine Tată, mîine am să fiu la voi. Sosesc cu avionul, la ora 9. Mă reîntorc la București, la 5 după masă.

Nu știa ce să-i răspundă. De ce e nevoie să vină acasă pentru cîteva ceasuri ? Nu-l poate întreba, ar crede că nu vrea să-l vadă. Vocea continua :

— Hallo Tată, mă auzi ? Mai întîi o știre : tu vei fi adjunctul Institutului. Da vei fi tu. Au mare încredere în tine ,.. în puterea ta de muncă, în comportarea ta morală. Ei știu ce ai făcut tu acolo, timp de 25 de ani. Toți știu, chiar și cei mari...

Vrea să întrebe cine sînt „ei“, de unde știu și ce știu, căci ani îndelungați, nimeni nu a știut, dar nu are timp.

— Să nu uit, pentru tine am găsit un aparat de bărbierit electric, o piesă rară, lucrată fin, ca o bijuterie. Nu trebuia să-ți spun, dar surpriza rămîne, căci aparatul e interesant. În timpul cît te bărbierești, cîntă arii din „Balul mascat“.

— Eu adjunct în locul lui Marin ? Multe vor fi de schimbat...

Vocea întreba din nou :

— Mă auzi Tată ? Ce să aduc pentru Mama ?

— Mama ? e la piață, nu știu ce să-i aduci... deloc nu știu, n-are nevoie de nimic... Poate o poșetă. Știu că a căutat una, pînă eram internat în spital. A căutat mult, nu cred că a găsit, nu mi-a spus că ar fi găsit. O poșetă, mă auzi ?

Vocea cerea precizări :

— Ce poșetă ? La ce haină ? Brună ? Neagră ? De piață ? Au apărut niște poșete nostime tip valiză. Nu știu dacă Mamei i-ar merge, poate n-ar fi destul de serioasă.

Ah, cîte întrebări, Ieronim se gîndește la toate. Nu știa nici ce poșetă vrea, nici la ce haină să fie. Acum și știrea aceasta că va fi adjunct !... Va face un mare efort, va fi necesar să facă un efort... Desigur nu pentru piață. Pentru piață are două sacoșe, le umple cu vîrf și vine acasă îndoită de spate. O poșetă, pentru... dar pentru ce ? Asta tot trebuia să-i spună, să știe și el :

— ... allo, ceva ce nu se găsește aici, ceva ultra-modern. Așa dorește Mama întotdeauna. Acesta-i gîndul ei secret... pe care nu-l spune nimănui... Un orgoliu timid.. Sîntem invitați la căsătoria Nelei. Știi ? Fiica femeii de serviciu de la Institut. Se căsătorește cu un asistent de la Politehnică. Merge multă lume ; unii sînt prieteni, alți nici nu știu... să nu pară dușmani. Eu n-am nevoie de mașină electrică, am un brici bun... rămas de la moșul...

— Plec poimîine în străinătate, a continuat Ieronim. Vom sta mai multe luni acolo. Avem lucrări mari, dar înainte de plecare, vreau să te văd. La revedere pe mîine.

Vocea a dispărut, era obosit... pășea spre bucătărie:

— Vei fi adjunct, ai să te faci bine... cît mai repede bine. Așa se întîmplă în viață... Se întîmplă o dată cu fiecare om... la tine vine tîrziu? Nu, nu-i prea tîrziu... Ai timp, ai destul timp, vei mai avea nevoie de stofa aceea vînătă...

Vorbea cu Marin:

— Ce ai să faci tu? întreabă el. Nu cunoști lumea, lucrurile sînt complicate...

— Eu n-am nimic cu lumea, voi face ce e nevoie să fac aici, la Institut... Mai întîi atmosfera... legăturile...

— N-ai dreptul să-mi spui mie asta. Îți amintești de Jena?

— Îmi amintesc, dar nu știu ce vrei să spui...

— Atunci ai refuzat să pleci, nu m-ai lăsat cu ea... Nu pentru mine, nici pentru ea, era ceva ce te privea numai pe tine...

— Sînt mulți ani de atunci, Jena-i căsătorită, are copii... nici nu mai lucrează la noi...

— E adevărat, dar asta nu schimbă legăturile voastre...

— N-au fost legături, poate-mi era necesară. În cîte feluri îți poate fi necesar un lucru sau un om? Tu nu înțelegi asta. Poate voiam să o știu acolo, pe scaunul ei, să o văd cînd ridicam ochii de pe planșă...

Aici s-a oprit, a ridicat bastonul, l-a învîrtit în mîini și a surîs:

— ...Bastonul nu e rău, are dreptate Monica... Te poți sprijni în el. Cînd picioarele-ți sînt obosite, ai nevoie să te sprijini în ceva.

orientări

Andrei A. Lillin

Realitate şi creativitate

Conceptul de creativitate, pe care un savant de reputaţia lui Karl Steinbuch îl datează în filozofia apuseană pentru anii 50, este la noi curent folosit şi acceptat încă de la sfîrşitul celui de al patrulea deceniu 1). Prioritatea aceasta este uşor de înţeles. Orientat în problemele fundamentale ale noologiei literare după variate modele germane, anterioare stereotipizării terminologice preconizate de nazişti. D. Caracostea, pentru a putea reduce legitatea operei literare la principii absolute, a trebuit să creeze echivalente româneşti pentru termenii aporiei fundamentale „Gestaltung — Ausdruck", acceptată de estetica fenomenologică modernă. Adăugăm că la acea dată, termenul „Kreativität" cu multă probabilitate a lipsit din limba germană. Cel puţin marile dicţionare nu-l consemnează. Întruncît însă şi din ediţia 1967 a apreciatului *Dictionnaire du Francais contemporain* un substantiv *creativité* lipseşte, în timp ce în presa contemporană franceză el este chiar des întrebuinţat, orice referinţă la circulaţia termenului în limbile vesteuropene necesită în prealabil sondaje circumspecte spre a putea fi acceptată cu titlu definitiv. Notăm în subsidiar că şi în privinţa formaţiei celorlalţi termeni din aceeaşi familie din limba germană — care aci ne preocupă în primul rînd — se cer cîteva precizări. Astfel, după Hermann Paul, accepţiunea abstractivă a substantivului „Welt" : lume, univers, s-a produs în sec. XVIII sub înrîurirea termenului englez *creation ;* anterior, cum au arătat-o cercetările semasiologice ale lui Schulz şi Suolahti, sub influenţa franceză i se asociase substantivului „Kreatur" mai ales un sens peiorativ. Fapte nu fără atracţie pentru aceia, cărora necunoscutul arborescent al cuvintelor le produce totdeauna emoţii. Emoţii în pragul unor revelaţii ? Credem în orice caz că şi în privinţa termenului „Kreativität" este nevoie măcar de un examen succint al radicalului latin, de la care e derivat, ca şi al unor termeni înrudiţi, ca problematica absenţei sale îndelungate din vocabularul german să fie înţeleasă în liniile sale majore.

„Toate conceptele trebuiesc reduse la *concepte radicale* care se referă la datul nemijlocit al trăirilor concrete", subliniază R. Carnap 2). „Trebuiesc reduse", dintr-un imperativ deschizător de perspective asupra străfundurilor logicei noastre *în* această lume şi *în* raport cu datele acestei lumi, devine astfel, cu treptata cunoaştere a proceselor de transpoziţie a simbolurilor, şi un mijloc de a surprinde adevărata faţă a secolului nostru. Or problematica abordată în paginile de faţă tinde să releve tocmai această „adevărată faţă" a romanului contemporan din Republica Federală a Germaniei prin intermediul problematicei

---

1) *D. Caracostea :* Creativitatea eminesciană, Bucureşti 1943, pentru datare îndeosebi pp. 277 şi 298.

2) *R. Carnap* : Die alte und die neue Logik, în Erkenntnis, vol. I din 1930, p. 23 şi u.

estetice pe care în creația lor unii din romancierii vestgermani încearcă s-o verifice în mod creator. Problematica aceasta însă se înscrie cu fermitate tocmai între cei doi termeni polari ai „realității" și „creativității" — fapt care solicită cu atît mai mult atenția noastră cu cît, după unii critici și istorici literari, romanul realist la germani nu are o tradiție puternică. Din care motive? Dacă am înțeles bine situația, în primul rînd în urma unei înțelegeri aplatizate a însăși realității, fenomen cu atît mai surprinzător cu cît termenul corespunzător german „Wirklichkeit" se bazează pe un radical verbal dinamic „uerg", îndeaproape înrudit ca accepțiune cu aceea a lat. *creare.* Pe scurt, „wirken" : a produce, a țese, a acționa, la fel ca și *„creare" :* a produce, a naște, a crea și, desigur, *„crescere" :* a crește, a se ridica a se transforma se profilează în gîndirea originară a popoarelor romanice și germanice pe fundalul unor puternice reprezentări mitico-magice, pe care evoluția ulterioară le-a dat uitării, foarte în detrimentul limbii vii saturate de concret.

În bazinul mediteranian reprezentările mitico-magice legate de accepțiunea verbelor *creare* și *crescere* s-au cristalizat într-un proces multilateral în cultul zeiței *Kore :* divină fată nubilă simbolizînd valențele creatoare ale naturii. Concomitent deci cu lirismul din bocetele zeiței Demeter care își plînge odrasla răpită de întunecosul Pluto — lirism, apariția căruia în circumstanțele arătate, constituie unul din multiplele aspecte surprinzătoare ale teogoniei grecești, multă vreme ignorat în semnificația sa — cultul zeiței Kore, urmînd ritmul muncilor agrare încă din protoistoria pelasgă, ne păstrează totodată și suficiente reflexe din perioada de trecere între matriarhat și patriarhat[3]). Accepțiunile verbului *creare* oglindesc cu claritate aceleași două straturi, dacă avem în vedere locuțiuni ca „Maia creatus" : născut de zeița Maia (id est ‚natura") și „Tarquinius rex creatus est" : Tarquinius a fost făcut (ales) rege. Asemănător în strănordică, „worahto" este la fel de vechi ca gr. „orgion" : act sacru, respectiv avest. varez" : a înfăptui, a produce, a lucra, iar germ. „Werk" întrunește și azi încă printre accepțiunile sale atît acelea de practică, uzină, mină, cît și acelea de faptă, act creator, operă de artă, în ambele serii semasiologice, oricît de compartimentate la prima vedere întîmpinîndu-ne efectul acelorași straturi suprapuse ale unui cult chthonian aboriginar și ale diviziunii muncii, de pe urma căreia, după secole de frămîntări și luptă, s-a ajuns la biruința patriarhatului. În sfîrșit și în dubla accepțiune a termenului „Wirklichkeit" : „realitate" și ‚fapt", se pot delimita reflexe unei viziuni primare, atotcuprinzătoare asupra existenței, și, diferit de ea și precis nuanțat, a unei a doua realități, datorată unui act al creativității umane, fluid ce e drept în privința resurselor sale, dar de o finalitate și axiologie mai totdeauna precis sesizabilă. Și fiindcă în analizele de față, la îndemnul lui R. Carnap, nu putem ocoli „datul nemijlocit al trăirilor concrete", să examinăm în continuare foarte succint și principalele momente ale mutației ontologice care are loc în om, prin încercarea de a valida resursele creativității sale.

Tînărul Nietzsche, comentînd mitul lui Prometeu în formularea lui Eschil, a crezut de cuviință să sublinieze că datul său concret constitue ceea ce el numește „die Werdelust des Künstlers" : plăcerea orgiastică a artistului în timpul actului de creație[4]). Prin chiar termenii aleși, Nietzsche recuză momentului orice urmă de hedonism de suprafață, asemănător „plăcerii" unora de a-și pune în scenă „reușita", combătută încă în antichitate de epigrama : „Adventavit asinus / pulcher et fortissimus". Plăcerea creatoare, semnalată de Nietzsche, dimpotrivă, marchează un plus de forță, zbor, curaj creator și desăvîrșire artistică. Este ceea ce la numai cîțiva ani, Italo Svevo, în romanul *Senilita* (1898), va numi „vîrsta frumoaselor energii" și pe care Goethe, în convorbirile sale cu Eckermann la 11 martie 1828 o caracterizase drept „Produktivität höchster Art" : „productivitate la modul cel mai înalt", atribuind-o „pubertății repetate" a firilor geniale. Intru lămurirea mai departe a momentului, amintim aci că romanul lui I. Svevo reia într-o perspectivă modernă un mai vechi motiv al secolului XIX — : drama erotică a artistului ca mijloc de autocunoaștere, așa cum această dramă a fost „formulată" de Friedrich v. Schlegel în opusculul său romantic *Lucinde.* Scrutările și așteptările eroului lui Svevo reeditează întrucîtva aventura vieții lui Julius.

---

[3]) Confruntă *Hesiod :* Theogonia 914, skholion ; Imnurile homerice, I, 2 ; *Sofocle :* Oedip în Kolon, 1990, skholion, etc.

[4]) *Friedrich Nietzsche* : Werke, I, 100.

Acesta însă, ieșind în căutarea ‚cuvîntului“ care dezleagă „enigma existenții sale“, ajunge cu timplu să-și releve „die Grösse der Erfindungskraft“, „die handelnde Kraft“ : „măreția puterii inventive“, „puterea activă“ [5]), în posesia căreia apoi se simte îndreptățit a declara că omul își este propriul Proteu. Subliniem că în amintita convorbire cu Eckermann, Goethe, care se vădește și prin aceasta un „contemplativ de mare stil“ — caracterizare ce i-a fost dată în același context de Nietzsche — a putut încă de pe atunci să vorbească cu sufletul împăcat despre „die zeugende Kraft“ : putere creatoare, activă post mortem chiar, din generație în generație, a lui Rafael și Mozart, termenii folosiți de el întorcîndu-ne încă o dată la conceptele a căror conturare o urmărim în aceste pagini. Numai că spre desoebire de sinonimia germană care încă din timpul său pentru lat. *creare* folosește verbele înrudite ca sens „zeugen“, ‚schaffen“, „hervorbingen“, „formen“, „bilden“ „gestalten“, la care uneori cu dezinvoltură recurge și el de data aceasta, Marele Weimarian se folosește, în ultimă instanță, de neologismul „Produktivität“, reducîndu-i acceptiunea ca fenomen al capacității creatoare artistice la ceea ce numește „die hinreichende Energie“ : „energie finalizată“. Credem a nu greși dacă descoperim în ea datul ultim al acelei mutații ontologice din om care, în procesul de validare a resurselor de creativitate, transformă realitatea dintr-un pur dat existențial într-un dat al înfăptuirii valorice culturale.

Introducînd în terminologia estetică termenul de „creativitate“, D. Caracostea s-a apropiat în mod firesc de sfera acestor preocupări și concepte, folosindu-se totodată și de o idee a lui W. v. Humboldt, primul care maturizat în climatul goethean, a operat în lingvistică o deosebire dintre limba ca *ergon* și limba ca *energie*. De altfel, în uzanța poeticii germane această deosebire este curentă dacă se vorbește de *Dichtung* și *Gedicht*, primul termen avînd un sens general, genetic și structural cu iz de entelechie, al doilea în schimb unul specificat, suficient sieși și stabil, legat de o anumită operă poetică. Creativitatea, în concepția lui D. Caracostea, se subsumează ambelor sfere. Vom arăta cu altă ocazie în ce măsură concepția sa, în această privință, este tributară și teoriei aristotelice despre determinarea poemului printr-un *nous poietikos* așa cum în a doua jumătate a secolului trecut acesta a fost studiat de filozoful Fr. Brentano. În orice caz, tematica abordată de Franz Brentano a influențat profund gîndirea estetică fenomenologică. De aici, după cum scoate în relief M. Geiger, ei îi sînt străine în primul rînd orice concepte fundamentale statice : „statische Wesensbegriffe“. Cu alte cuvinte, din perspectiva poemului care străbate și leagă, creativitatea și expresivitatea apar dinamizate lăuntric de energia creatoare surprinsă în ultima ei reducțiune încă de Marele Stagirit.

Și în poetologia franceză contemporană, creativitatea este definită în funcție re aristotelicul *nous poietikos*. „Limba noastră /.../ nu este numai un instrument incomparabil“, subliniază poetul Pierre Emmanuel, „dar ea face parte din chiar ființa noastră /.../ Creativitatea nu este decît ucenicia ființei prin ea însăși sub variate forme, printre care trebuie să enumerăm și poezia“. Iar dacă într-o polemică acerbă Roger Ikor reproșează lui Pierre Emmanuel cu privire la concepția sa despre creativitate riscul de a prezenta tineretului poezia „nu ca o fericire naivă ci ca o cale de acces spre adevăruri neraționale dacă nu chiar supraraționale“ [6]), reforma spre care se năzuiește azi în predarea limbii statului în Franța nu va putea să facă niciodată abstracție de confesia preopinentului lui Ikor, rezumată în versul : „Ne bucurăm fiindcă totul este Verb“, funcția cuvîntului, după același, fiind „de a traduce tot ce aparent ne depășește / prin sensul comun al cuvintelor“. Sau în altă formulare : „Homme parfait, donne à chacun d'être ton Verke“.

Tentația absolutului, fără a nega primatul rațiunii, ne întîmpină și în definiția pe care romancierul Heinrich Mann o dă poeziei în sens general, genetic și strucutral : „Dichtung — das Leben selbst, vermehrt durch Erkennbarkeit“ : „Poezia — însăși viața, îmbogățită prin darul cunoașterii“ [7]. Este adevărat că în traducerea noastră termenul „Erkennbarkeit“ este doar aproximat. Ne lipsește încă o vocabulă care să redea precis dubla funcție semnalizată de termenul german : „congnoscibilitate“ și „spor de pătrundere“. Spor dincolo de care limite ?

---

[5]) *Friedrich v. Schegel:* Lucinde, pp. 183 și 189.
[6]) cf. ziarul *Le Monde*, nr. 8371 din 12—13 decembrie 1971.
[7]) *Heinrich Mann* : Sieben Jahre(Chronik der Gedanken und Vorgange) 1929, p. 506.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Ale manierei noastre obișnuite de a fi activi în lume, caracterizată chiar de primul nostru pas în ea / „des Indieweltretens“ /, precum o arată Karl Jaspers[8]. Realitatea și creativitatea în opera românească a lui Heinrich Mann se întrepătrund în sensul postulatului privind „sporul de cunoaștere“ printr-un proces dialectic de adîncire și fecundare reciprocă, iar tensiunea epică ce pune în evidență talentul și personalitatea romancierului joacă un rol decisiv și ispititor, sensibilizînd dimensiunile etice la care el convertește în mod creator relațiile existente sau posibile. Astfel, în romanele sale *Der Untertan* / Supusul/, *Professor Unrath* și *Die Göttinnen* / Zeițele /, Heinrich Mann concretizează într-o unitate indisolubilă concepția despre viață a eroilor săi și viziunea sa critică asupra acestei concepții. Asemănător, în ultimile sale romane *Empfang bei der Welt* / Recepție în lumea mare / și *Der Atem* / Respirația /, scrise, după mărturisirea sa, „încet, cu întreruperi și îndoieli“, lumea modernă apare ca o realitate nesigură și instabilă ce-i prilejuiește romancierului ocazia să treacă dincolo de aparențele convenționale sever păzite în zone de-a dreptul neohoffmannești, dominate de alte legi decît legile fizicii clasice și de alte mutații decît ale imaginației sănătoase. Cu alte cuvinte, relativismul și indeterminismul îi relevă „existența ca atare, fără altă finalitate decît aceea de a exista și fără altă lege decît cea promulgată de existența ca atare“, precum o subliniază un personaj din romanul *Respirația.* Vom vedea cum aceeași experiență crudă pe baza confruntării dialectice între realitate și creativitate, din care se naște romanul contemporan vest german, determină structurile epice și în creația ultimei generații.

Heinrich Mann, precum am mai spus cu altă ocazie, se află la originea romanului social-politic german al zilelor noastre. Paternitatea nu-i este totdeauna bucuros recunoscută. Heinrich Mann a ajuns la limpezirea majoră a concepției sale estetice în 1915 ,în timpul elaborării eseului *Zola.* De pe atunci, creația artistică i-a apărut sub dubla funcție a „misiunii“ și „îndatoriri morale“ : „Sendung und Pflicht“[9], ceea ce face ca subiectivitatea suprasaturată din opera de mare succes a unora din contemporanii săi, ca de pildă a lui Gabriele d'Annunzio, cu care uneori a fost comparat în mod cu totul superficial, oricît de vitală și în creația sa, să nu umbrească datul nemijlocit al lumii.

Pentru cunoașterea acestei căi nimic nu este mai semnificativ decît temele de bază ale unei literaturi dintr-o epocă precis delimitabilă. Ele se prezintă totdeauna ca o împletitură ciudată de fapte de viață, idei directoare, prescripții juridice și morale codificate etc. Pentru perioada imediat următoare celui de al doilea război mondial tema de bază o constituie, după cum se știe de cîțiva ani, tratarea condiției istorice a înnoirii spirituale și sociale a germanilor. Această înnoire a fost cerută de generația celor maturizați în vîltoarea războiului O netă punere a problemei se remarcă încă în 1947, cînd într-un eseu al lui Alfred Andersch din revista „*Der Ruf* / Chemarea / se spune cu tărie : „Germaniei i-a revenit din dezastrul total ca o favoare de necrezut puterea reînnoirii totale“. Dar imediat în numărul din 15 ianuarie al aceluiași an, Hans Werner Richter adaugă deziluzionat : „Și această evoluție pare a fi fost neglijată și prematur dată uitării“. Pamfletul lui H. W. Richter *Der Sieg des Opportunismus* / Victoria oportunsimului / n-a mai putut să apară. În schimb s-a constituit *Gruparea 47* care, sub egida aceluiaș H. W. Richter a determinat fața literaturii germane postbelice. Parte din membrii *Grupării 47,* ca de pildă Günter Eich, Wolfgang Koeppen, Hans Erich Nossack și Elisabeth Langgässer s-au afirmat în vers și proză încă înainte de 1945. Pesimismul melancolic al lui G. Eich din primele sale poezii (1930) a evoluat în anii ciumei brune spre o tehnică tot mai pronunțată a semitonurilor, autocenzurii și expresiei aluziv-lapidare. Mai puțin precaut, H. E. Nossack a displăcut din chiar clipa debutului, ceea ce ia atras un ordin de interdicție publicistică. Și cam în același timp s-a curmat și prima carieră a Elisabethei Langgässer. După capitulare, arta lor găsește avînturi spre împliniri majore, pe care încă în sinteza sa *Deutsche Literatur in der Entscheidung* / Literatura germană în clipe decisive / din 1948, Alfred Andersch le finalizează în sensul unui program estetic cu o solidă bază social-etică și critică : „Întrucît concepem creaţia literară ca o chestiune a unor hotărîri existenţiale, o înălţăm în imperiul libertăţii plenare, exclusiv în care poate prospera“ /op. c. p. 7/.

---

[8] *Karl Jaspers :* Die geistige Situation der Zeit, p. 165.
[9] *Heinrich Mann :* Macht und Mensch, 1919, p. 58.

Integrarea curentelor moderniste în creaţia scriitorilor vest-germani s-a produs cu destul avînt în decursul anilor 50. De acum, Thornton Wilder, Franz Kafka şi William Faulkner execută prin tematica lor o influenţă de netăgăduit. Totodată, James Joyce, Marcel Proust, Robert Musil şi Paul Valéry îmbogăţesc prin înnoirea procedeelor tehnice ale creaţiei stratigrafia romanului vest-german, la fel cum Thomas Mann, Hermann Hesse şi Gottfried Benn nu rămîn nici ei înafara poligonului de puteri modelatoare care definesc epica germană modernă Sceptic în fond ca ori de cîte ori după epoci de „înaltă“ artă, romanul vest german simte totuşi necesitatea de a ataca frontal problematica contemporană. Să mai adăugăm că acest proces decurge în paralelă şi cu desăvîrşirea creatoare a unor romancieri din generaţia mai veche ca Hermann Broch, A. P. Gütersloh şi Heimito von Doderer, tustrei — cu un puternic profil individual — de origine austriacă şi pătrunşi pînă în măduva oaselor de realitatea socială şi culturală a Austriei, receptarea lor în Germania, din această cauză întîrziind mult. Aşadar, modelele principale ale romanului contemporan vest german i le-au furnizat literaturile anglo-saxone, în al doilea rînd maeştrii romanului german din exil şi, cu mai puţină persuasiune, epica psihologică franceză. Rămîne deci întrebarea, în ce măsură legile estetice, etice şi politice ale acestei arte au fost conforme spiritului german din acest deceniu atît de frămîntat ? întrebare la care nu se poate răspunde uşor. Pe de o parte, este foarte adevărat că cei patru mari Valéry, Benn, Eliot şi Joyce în prelungirea unor experimente care porniseră de la Baudelaire, Rimbaud, Mallarmé, au răsărit în condiţiuni diametral opuse anilor 50 ; pe de altă parte, avînd în vedere hiatus-ul anilor 30 şi 40 din spiritualitatea germană, chiar şi prin joncţiunea ei tîrzie la curentele mari ale poetologiei occidentale, aceasta a declanşat, pe lîngă faptul că a fost un act de necesitate, un curent energetic major, de pe urma căruia creativitatea poeţilor, romancierilor şi dramaturgilor vest germani n-a avut decît de cîştigat.

Efectele joncţiunii se pot urmări pînă în detaliile cele mai fine în romanele lui Wolfgang Koeppen [10]). Să relevăm astfel înainte de a intra în substanţa lor că din chiar titlurile lor se simte efectul confruntării creatoare a autorului, întrucît titlul primului *Tauben im Gras* (Porumbei în iarbă) nu este decît traducerea unui vers de Gertrude Stein : „Pigenos on the Grass Als“, al doilea *Das Treihaus* (Sera) metaforă în genul lui Nicholson, iar al treilea *Der Tod in Rom* (Moartea la Roma) se prezintă ca un decalc după titlu capodoperei lui Th. Mann *Der Tod in Venedig* (Moartea la Veneţia). Să mai adăugăm apoi că programul confruntării anunţate în aceste titluri exercită o influenţă strînsă şi asupra structurilor cronospaţiale, narative şi caracterologice din romane. Faptul a mai fost remarcat. Astfel, desfăşurarea non-stop a romanului *Tauben im Gras,* verva textului ca şi organizarea stilizată a momentelor-scenă, sînt o demonstraţie de ritm drăcesc cuplat cu o bravuroasă tratare a suspens-ului. Dozarea tensiunii din epizoadele urmăririi ucigaşului, de pildă, este absolut cinematografică. Totodată, neomenia nu necesită o demonstraţie propriu-zisă ; o cunoaştem deja de cealaltă parte : a urmăritorilor. Praxiologia lor dinamică şi scormonitoare, la toate nivelele, se desfăşoară la graniţele dintre real şi fantastic. În această atmosferă densă este deci natural că viaţa diurnă se împleteşte cu mituri şi realităţi stranii pînă la confundarea deplină, într-o curgere continuă şi neliniştitoare.

Acte de elaborare fundamentală se vădesc a fi şi romanele *Das Treibhaus* şi *Der Tod in Rom.* Continuitatea între principiul relatăţii şi principiul creativităţii se manifestă şi în ele prin procedee originale care sparg cu brio cadrele naraţiunii clasice, dar ele nu devin scop *în sine* şi *pentru sine.* Păstrîndu-şi raportul cu datul real, material şi spiritual, W. Koeppen atinge prin obiectivare un înalt grad de transfigurare simbolică şi atunci cînd „subiectivează“ naraţiunea, trecînd brusc la confesii ale eroilor săi, mai ales că astfel se descoperă prezeanţa Moirei în roman care este totdeauna deasupra lui Kronos. În consecinţă timpul ca simbol e reductibil la un model interior etic, de mare putere de convingere : Mersul vremii nu iartă ! Păcatele se plătesc ! Imagistica argumentează uneori pînă la limita durerilor fizice, de pildă scena carcerului subteran din Castel San Angelo pe care-l vizitează călăul nazist, făcîndu-și lipsa mică în piatra ordurelor în care altă dată au fost asfixiați deținuții. Conținutul traductibil, narabil al simbolului cîștigă în urma unor asemenea scene o alură dramatică — de absolută concretețe. Este prin urmare fundamental greșit să se creadă că „situații tipice“ ar putea fi demonstrate numai înlăuntrul clasicismului. Există în egală măsură „situații tipice“ ale romantismului, naturalismului, expresionismului etc., iar în romanul vest german de azi, opoziția clasic-modern este reductibilă și la un *nisus formativus* distinct care își apasă pecetea pe absolut toate structurile definite sub dominația sa.

---

[10]) *Wolfgang Koeppen* : Tauben im Gras (1951), Das Treibhaus (1953), Der Tod in Rom (1954), reeditate într-un volum în 1969.

Dacă analizăm tematica de bază a trilogiei lui Wolfgang Koeppen, obținem următoarea scară a motivelor principale ale structurii ei narative :

— ambiguitate ;

— tensiune ;

— criză ;

— catastrofă.

Totodată, pe plan ideativ se confruntă două modalități fundamentale în gîndirea contemporană :

utopia și mistificația.

Utopia e aspirație, himeră lucidă, asceză ; mistificația se bazează pe impulsiuni iraționale și duce la ipocrizie și libertinaj.

În fața acestor realități cu caracter structural, determinînd desfășurarea tuturor destinelor din romanul lui W. Koeppen, simbolistica lor istoric-valabilă are un caracter polemic de netăgăduit ca adevărată încoronare a dialecticei confruntări între realitate și creativitate din conștiința autorului. Altfel zis, romanelor lui W. Koeppen, prin acțiunea continuă de interpretare și reinterpretare a realității, li se subsumează o geometrie discretă de contestare și puniție, viciile epocii, intrate în conștiința ei ca un „ce“ iremediabil, consumîndu-se într-o uriașă combustie care sugerează cultul terifiant al unui Moloch modern.

Neo-umanismul romanelor lui W. Koeppen se bazează pe frămîntările omului modern vesteuropean de a răspunde nu prin teologia zen și valorile clasicismul, nici prin unele tradiții folclorice stătute și psihologie tipizantă medievală, la problemele acute ale contemporaneității. El surprinde de la rădăcina lor procesele sociale, se împotrivește cu hotărîre superstițiilor de clasă cu balastul lor vulgar materialist și modelează cu răbdare adevărata față a lumii. În roman, etapele acestor frămîntări se oglindesc cu atît mai fidel cu cît artistul operează mai hotărît cu un concept al realității care nu exclude termenul polar al creativității. Realității *în* sine și *pentru* sine îi lipsește orice valoare artistică. Faptul din urmă se cerea subliniat mai ales cu privire la romanul german din anii următori celui de al doilea război mondial, cînd în numeroase cazuri „documentele“ și „amintirile“ au manifestat tendința de a da la o parte creația. Fusese un punct de vedere profund greșit ! Dimpotrivă, creația autentică, bazîndu-se pe o acțiune continuă de interpretare a realității, ne introduce, cum am văzut și în cazul romncierului W. Koeppen, pînă în tainițele cele mai intime ale societății : spectacol nu peste tot agreabil, dar cu atît mai semnificativ în vederea determinării active și de către cititor a valorilor reînnoirii, atît pe plan vital și moral, cît și pe plan estetic.

Marcel Pop-Corniș

Lirica americană contemporană în căutarea unei noi poetici a realismului

Reacția antiacademică.

Afirmația lui John Giardi în ceea ce privește supremația poeziei academice este adevărată numai în parte. O serie de poeți americani au continuat și după 1950 să se plaseze în afara academiei, a formelor tradiționale, instituționalizate, experimentînd cu mijloace atît de diferite ca anarhismul creștin, erezia mistică, pictura lui Bosch, budismul Zen, tehnica improvizației Bebop, proza nihilistă a lui Bazarov, personajul lui Turgheniev, „într-un cuvînt tot ceea ce sugerează individualismul nomintelectual. „Deja în primele volume ale lui Kenneth Fearing (1902—1961), publicate înainte de război, imaginile erau absurde și fantastice, stilul nervos, eliptic, sugerînd o tragică inutilitate a adevărului o irelevanță a actului meditiv care reduce universul mereu la aceeași operație matematică sterilă *X minus X*, adică la un zero existențial :

„Chiar cînd prietenul tău, radioul, va amuți, chiar cînd visul
    ei, jurnalul, va ajunge la ultima filă, chiar cînd
    viața lui, metronomul, va încremeni, chiar cînd destinul
    lor, bulevardul, se va goli,
  și după ce raiul acela, ringul de dans, se va închide ; după
    ce în teatrul acela, spitalul, se vor stinge luminile,
  Tot va mai rămîne patima ta și patima ei și patima lui
    și patima lor,
  rîsul tău și rîsul lor,
  blestemul tău și blestemul lui, răsplata ei și răsplata lor,
    spaima lor și spaima lui și spaima ei și
    a ta —...“

Versurile lui K. Fearing anticipează, dacă nu teatrul absurdului din Franța, cel puțin poezia englezilor Philip Larkin, Donald Devie, Thom Gunn, grupați în așa numita „Mișcare“ cu care are în comun tonul lejer, conversațional, aluzia la trivialitatea aparentă a existenței cotidiene. autoinvestigația ironică, acceptarea calmă a vieții ca o realitate absurdă. O asemenea poezie începe prin a renunța la masca eroică sau tragică, la utopismul de orice fel.

Prima reacție publică împotriva poeziei academice o constituie așa numita „renaștere californiană“ de la începutul deceniului al șaselea, inaugurată de un poet inconsecvent cum este Kenneth Rexroth (n. 1905) care ulterior a evoluat spre altă direcție. Atunci cînd nu intenționează să-și șocheze cititorii burghezi (care de altfel asta așteaptă) K. Rexroth este un poet autentic, cultivat și sugestiv. Toate poeziile sale, inclusiv cele traduse din chineză și japoneză, sînt o reconsiderare a *faptului cotidian* care, așa cum declară în prefața la volumul său *In Defence of the Earth* (1956 — *În apărarea pămîntului*) este „singurul răspuns, singurul sens al prezentului și al prezenței“. Totuși, afirmă Rexroth, poetul trebuie să fie și un „profet în sensul biblic“, adică să nu se mulțumească cu rolul estetului impersonal încredințat lui de către „metafizicienii“ provinciali și „boiernașii intelectuali“ (ceea ce înseamnă, în limbajul pitoresc al lui Rexroth, profesorii, neoconservatorii și într-un fel toți intelectualii). Primejdia care paște acest gen de poezie „profetică" este aceea a discursivismului sau a criticismului stereotip ca în Tu nu vei ucide : *În memoria lui Dylan Thomas,* exordiu patetic pe tema „ubi sunt" care face pomelnicul poeților decedați îmbolnăviți, deținuți sau nebuni. Demonstrația sa de elocință urmează clișeul cunoscut : Dylan Thomas a murit. Cine l-a ucis ? L-au ucis stăpînii, avocații, vînzătorii lui Cristos, Națiunile Unite, psihanaliștii, editorii, revista *The New Republic,* savanții. După care criticii și profesorii „au tîrît pe furiș măruntaiele lui spre sălile de curs și reviste."

Îndeosebi acest declarativism zgomotos a inspirat poeții care, descinși prin 1955 în California, au constituit „mișcarea beat" : Allen Ginsberg, Gregory Corso, Philip Whalen, Michael MacClure, Lawrance Ferlinghetti, etc. Termenul de „beat" definea mai mult o atitudine socială decît o literatură (de altfel niciodată n-a fost prea clară granița dintre literatură și poză publicitară la acești poeți) ; o atitudine socială sau mai degrabă o atitudine antisocială pe care K. Rexroth, principalul lor apologet, o numește „dezangajare" iar Lawrence Lipton ‚dezafiliere",[1] o atitudine de refuz și sfidare la adresa societății americane, de revoltă în fața autorității organizate a celor pe care scriitorii Beat îi numesc „squares" (indivizi conformiști, docili terorizați de buna cuviință socială). Ca și Nelson Algren, scriitorii acestei mișcări sînt convinși că... „e mai bine să fii în afara acestei societăți, decît înăuntrul ei. E mai bine să fii certat cu legea, decît pe coperta revistei *Times."* Scriitorul Beat pornește de la credința că societatea americană s-a compromis iremediabil. Cum scria Henry Miller în prefața la unul din cele mai importante romane ale acestei generații, *The Subterraneans,* de J. Kerouac, „acesta este un secol al minunilor... o zi a minunilor în care Pentagonul ne instruiește gratuit în tehnica distrugerii reciproce și totale... Ei sînt poate 'beat' dar cel puțin nu călăresc un Jagannat atomic. Credeți-mă, nu mai există nimic pur, nimic sănătos, nimic promițător în acest secol al minunilor, în afara posibilității de a vorbi. Și cei de felul lui Kerouac vor avea probabil ultimul cuvînt."[2] E suficient să cităm versurile cu care debutează două din poemele fundamentale ale lui Ginsberg, pentru a rezuma tematic toată poezia care s-a scris după 1956 (anul apariției volumului *Urletul și Alte poeme*) în oficinele apostaziei :

„Americă, ți-am dat tot și acum nu mai sînt nimic,
Americă, doi dolari și douăzeci și șapte de cenți,
azi 11 ianuarie 1956.
Nu mai sînt stăpîn pe propria-mi minte.
Cînd o să-ncetezi, oare, războiul cu oamenii, Americă ?
Du-te la naiba cu bomba ta atomică !
Dă-mi pace, nu mă simt de loc bine.
N-o să-ți scriu poemul pînă ce n-o să fiu în toate mințile
Cînd oare vei deveni angelică ?
Cînd îți vei lepăda straiele, Americă ?...

(*America*)

Am văzut cele mai strălucite minți ale generației mele atinse de
    nebunie, flămînzind isterice, goale,
tîrîndu-se prin ghetourile negrilor în zori căutînd
    o doză halucinantă,
hipsteri cu cap de înger mistuindu-se străvechea conexiune
    cerească cu dinamul de stele în mașinăria nopții,
care, mizerie și zdrențe și privirea suptă, fumau în transă
    pe lîngă ziduri în bezna supranaturală a apartamentelor
cu apă rece plutind peste înălțimi citadine contemplînd jazzul...

(*Howl* — Urletul)

---

[1] Kenneth Rexroth, *Disengagement : The Aar of the Beat Generation,* în Protest, Portrair of a Generation, edit. by Gene Feldman & Max Gartenberg, Panther Books, London, 1966, p. 272—285.

[2] Henry Miller, *Preface to the Subterraneans,* în A. Caseboock on the Beat, edit. by Thomas Parkinson, Thomas Y Crowell Company (sixth printing, 1968), p. 230—231.

Discursul acesta irațional, frenetic, obsedat, poate continua la nesfîrșit, înregistrînd amintiri despre un trecut confuz, petrecut în „subteranele existenței“, confesiuni politice sau erotice de o agresivitate aproape infantilă a limbajului, răfuieli literare, etc., toate pe un ton apodictic, de anatemă. Apolitismul acestor poeți se vrea total : ei scriu despre refuzul social mai degrabă decît despre revolta socială (Allen Ginsberg declara odată că este un rebel, nu un revoluționar). Atitudinea față de societatea americană mai mult suspicioasă decît destructivă, niciodată însă reformatoare (spre deosebire de omologii lor din Anglia, „tinerii furioși“ care deși manifestă aceeași neîncredere față de angajamentul social, își păstrează simpatiile pentru mediul muncitoresc). Revolta generației Beat este o revoltă fără ideal, care neagă totul fără să propună nimic. (Cînd totuși atitudinea lor devine destructivă, rezultatul este o lamentabilă propensiune pentru delicvență și criminalitate). Li se poate reproșa pe bună dreptate, așa cum face Robert Pack, că „spontaneitatea“, „dezangajarea“, sînt un mod melodramatic de a privi arta și existența, o formă modificată a evaziunii deoarece refuză responsabilitatea care decurge din opțiunea socială. „O asemenea poezie are un subiect facil, își găsește cu ușurință fluența în lamentație. Urletul împotriva lumii nu adaugă nimic la înțelepciunea noastră.“ [3]

Pe plan literar, Generația Beat a contestat programatic toate valorile consacrate al poeziei : solemnității înghețate i-a substituit blasfemia, impersonalismului pudibond — egotismul anarhic, afirmației ironice — invectiva directă. Poezia, afirmă A. Ginsberg într-un eseu belicos, trebuie să fie o experiență deschisă, o explorare în necunoscut, „gîndire vie și sălbatică“ [4]. Ca atare ea este moștenitoarea unei lungi tradiții avant-gardiste a „autoexplorării compoziționale“, de la dadaiști, futuriști și nihiliști la experiențele din poezia franceză (Artaud, Génet, Céline, Beckett), pictura americană (expresionismul abstract inaugurat de Jackson Pollock) și jazz (stilul Bebop al lui Charlie Parker și Fats Waller). Această condiționare eclectică este cel mai bine ilustrată de poezia lui Lawrance Ferlinghetti (1919), o poezie inteligentă, elaborată, poate singura care se ia în serios, părăsind poza zgomotoasă (care discreditează mare parte din versurile lui Ginsberg, altmiteri destul de realizate) în favoarea tonurilor elegiace, grave, de tragedie antică :

(. . .) Sînt aceeași oameni și azi
                    doar mai departe de casă
        pe șoselele cu cincizeci de piste
                    ale unui continent de beton
                    administrat de afișe dulcege
                                ce ilustrează naive iluzii de fericire
E loc pentru mai puține eșafoade
        dar mai mulți schilozi
                    în mașinile lor colorate
                    cu numere ciudate
                    și motoare
                                care devoră America

Succesul disproporțional pe care l-a înregistrat această mișcare în cursul deceniului al șaselea se explică în parte prin întreprinderile literare ale unor scriitori ca Jack Kerouac, Allen Ginsberg, Lawrence Ferlinghetti, Clellon, Holmes, care au reîntors fără echivoc literatura la tradiția subversivă, protestatară a anilor 1930 (de la „muckrakers“ la Herbert Gold, Henry Miller și Grace Lumpkin), dar și prin reputația unor scriitori care au fost temporar asociați cu această mișcare în virtutea unor asemănări formale : intransigență verbală, dispunere nonconvențională în pagină, dar și a unor preocupări de ordin social ; un exemplu este grupul de poeți legați de mediul universitar (colegiul *Black Mountain* din Carolina de Nord unde au studiat sau activat toți membrii săi : Robert Creeley, Robert Duncan, Jonathan Williams) dar revista cărora a avut printre contribuali în răstimpul 1954—1957 pe Jack Kerouac, Kenneth Rexroth, James Purdy, W. Carlos Williams. Prin eseurile sale (îndeosebi *Projective Verse*, o reactualizare a „poeziactualismului" și a conceptului de „tehnică funcțională" a lui Williams), Ch. Olson (n. 1910), animatorul școlii de la Black Mountain a influențat neîndoios și creația lui Ginsberg atunci cînd a pledat pentru o poezie plasată între confesiune și epos, pentru folosirea idiomului american în locul limbii engleze literare, structural prea rigidă, pentru o mai mare libertate formală. Poezia scrisă de Olson este erotică, prozaică, un fel de „stenografie poetică abstractă" cum numește Richard Kostelanetz[5], păcătuind prin același ton iritat, apodictic ca și poezia mișcării Beat. Mai interesante ni se par eseurile (poate nici un alt poet al ultimilor decenii nu a scris mai mult decît Olson) care sînt o încercare de sinteză asupra culturii contemporane. Așa de pildă în *Scrisorile mayane* ajunge la concluzia — în urma unui studiu al civilizației din peninsula Yukonului — că „cultura" trebuie să înlocuiască statul", pentru a face posibilă reîntoarcerea la sensurile anterioare civilizației moderne statale, și astfel să recîștigăm sentimentul personalității și a locului care ne-a fost răpit de societatea instituționalizată (aceeași opinie o exprimă undeva și Robert Duncan).

---

[3] Robert Pack, *Introduction* to New Poetry of England and America, second edition, The World Publishing Company, Cleveland and New York, 1962, p. 182.

[4] Allen Ginsberg, *When the Mode of Music Changes, the Walls of the City Shake,* în The World o fIdeas, Holt, Rinehart & Windson Inc., New York, 1964, p. 134.

Relația poetului modern cu societatea preocupă și pe o serie de poeți care se află în vecinătatea celor două direcții poetice antiacademice, fără să facă parte din niciuna din ele. Pentru Howard Nemerov (n. 1920) această relație devine aceea a poetului modern față cu moștenirea spirituală a epocii iluministe. Într-un poem ca *Dramă* din volumul *Oglinzi și ferestre* (1958), Nemerov comentează simbolic idealismul romantic și concepțiile melioriste pe care le-a preluat de la precursorii săi. Poemul uzează de masca alegoriei burlești : o moluscă-femelă își devoră iubitul după o petrecere nupțială, dar numele pitoresc al moluștei, Elysia, este destul de străveziu pentru a atrage atenția asupra sensului metaforic. Așa cum remarcă M. L. Rosenthal[6], poetul ne sugerează sarcastic faptul că visul perfecțiunii eliziene distruge pe idealistul visător, dar că absența acestui vis ar face existența socială și arta inutile, sterile. Idealistul visător moare rostind imberb : „Elysia. / Mor pe tentaculele-ți crude." Poezia lui Nemerov înregistrează oroarea existențială, ***Vidul***, dar nu-și refuză un dram de iluzionism social, reziliența, capacitatea de a regenera din durere :

„Casa e mută acum
Aspiratorul lîncezește într-un colț,
Punga lui vlăguită ca un plămîn gol, gura
Întoarsă spre podea, rînjindu-i poate
Vieții mele șleampete, tinereții ca o moarte de cîine...

Peste tot mă afund în gunoi
El obișnuiește să se tîrască sub scară, și-n unghere.
Acum știu că viața prețuiește cît un gunoi,
Și totuși inima flămîndă, nebună
Mai bate și țipă, mușcînd aerul."

Aceeași perspectivă apare și în poezia lui Denise Levertov și Paul Blackburn, dar în maniere diferite. În versurile libere, deschise tehnicilor moderniste, ale lui D. Levertov (n. 1923 la Londra, stabilită în 1958 în Statele Unite), violența realității sociale e atenuată de o imaginație senzuală (acest lucru o deosebește de grupul lui Ch. Olson cu care uneori este asociată), contemplativă, care face din priveliștea civilizației ostile un fel de „pînză de paianjen care mîngîie obrazul, ceva atît de străin și atît de rece încît pare aproape ireal."[7] Paul Blackburn (n. 1926) tratează realitatea socială umoristic și evaziv, lipsindu-se chiar și de acel subtext sarcastic care intervine în poezia lui K. Shapiro. Poezia sa pare să urmeze capriciile momentului, plutind în aburul vag de la suprafața lucrurilor. Paul Blackburn exemplifică, alături de Robert Creeley, D. Levertov, L. Ferlinghetti acea tendință din poezia americană (și engleză) de a se apropia de aspectul incidental al lucrurilor, de realitatea banală, considerată pînă acum „apoetică". Perpectiva socială este totuși prezentă, chiar dacă ea își refuză ostentația și expresia importună.

---

[5] Richard Kostelanetz, op. cit., p. 47.
[6] M. L. Rosenthal, op. cit., p. 257.
[7] idem, p. 269.

cronica literară

Alexandra Indrieş

G. Călinescu—Matei Călinescu—Adrian Marino—Tudor Vianu: „Clasicism, baroc, romantism“

Adrian Marino, în preambulul capitolului Barocul, *face o trimitere la* Eseurile *lui Montaigne, ca exemplu de „folosire a cuvîntului în legătură cu figura silogistică* baroco, *asimilată ironic sofismelor şi pedanteriei“ /* Clasicism, baroc, romantism, *p. 57 /. E vorba de capitolul XXV din Cartea I, intitulat chiar* Despre pedantism. *Pledoaria sa este pentru o gîndire independentă : „Ne lăsăm atîta purtaţi pe braţele altuia, încît ne nimicim puterile. Mă vreau înarmat împotriva fricii de moarte ? asta se înscrie pe cheltuiala lui Seneca. Vreau să găsesc o consolare pentru mine, sau pentru altul ? o împrumut de la Cicero. Aş fi luat-o din mine însumi, dacă aş fi fost deprins. Nu-mi place de loc această suficienţă legată de alţii şi care e cerşită“. Propriu-i demers e pus mereu la îndoială : „Oare nu fac şi eu la fel / ca păsările, n.n. / în cea mai mare parte a acestei compoziţii ? Hoinăresc ciugulind ici colo din cărţi sentinţele care-mi plac, nu pentru a le strînge, căci n-am cuib, ci pentru a le muta în aceasta, unde, la drept vorbind, ele nu sînt mai ale mele decît prin prioritatea alegerii. Nu sîntem, cred, savanţi decît prin ştiinţa prezentă, nu prin cea trecută, tot atît de puţin ca prin cea viitoare“. Spontaneitatea discursului său plăsmuieşte o sinteză suplă şi în acelaşi timp complicată, cu digresiuni, paranteze, incidente. Conştiinţa apartenenţei la un anumit curent literar apare relativ tîrziu. Un artist se defineşte prin opera sa, nu prin ceea ce vrea sau nu vrea el să fie. În contrast cu construcţia preponderent paratactică a scrierilor anterioare. Montaigne modelează o frază nouă cu un desen lăuntric plin de volute, cu atît mai simptomatice cu cît un sînt căutate ci reflectă o schimbare din interior, din adîncul conştiinţei, a stilului, o problematizare şi o desgrădire a lui.*

Pe cînd Montaigne îşi punea întrebările neliniştitoare despre seducţia şi umilinţa erudiţiei şi a modelelor consacrate şi despre fluidele adîncimi ale condiţiei umane, în aceeaşi regiune a Franţei, Perigord, Pierre de Bourdeille, seigneur de Brantome, retras şi el la castelul său, punea cu sîrguinţă anecdotă lîngă anecdotă, alcătuind voluminoasele şi savuroasele Vies des hommes illustres et grands capitains français *şi mai ales* Vies des femmes galantes. *Nu era lipsit de idei îndrăzneţe, ca de pildă cea despre divorţ şi despre egalitatea gradului* de vinovăție a bărbatului și a femeii în caz de adulter. Și totuși, o falie desparte cele două opere compuse în același timp și spațiu. Nu e vorba nicidecum doar de aspectul licențios, deoarece nici Montaigne nu-și prea punea frunză de viță în fața gurii, ba chiar deschis pentru franchețea limbajului. Diferența nu poate fi nici măcar redusă la talent, condeiul lui Brantome avînd o incontestabilă vigoare. Dar în perioada de răspîntie de la sfîrșitul secolului XVI, Brantome a rămas un om vechi, un Boccaccio francez, ușor incadrabil în nuvelistica Renașterii alături de Marguerite d'Angoulême, pe cînd Montaigne execută saltul într-o nouă spiritualitate, într-un nou tip de discurs. Contemporanul său adevărat nu era vecinul său de moșie din Perigord, ci el trăia dincolo de Marea Mînecii, scrutînd în formă de spectacol aceeași condiție umană „moult doulce et fresle" și aceleași enigme ale omului hărțuit de viață, de cărți și de vise, contemporanul lui Montaigne se numea Shakespare. În același răstimp, în Spania, cu o conștiință de om vechi dar cu un geniu plăsmuitor modern, Cervantes făurea, rîzînd, pe Cavalerul Tristei Figuri a timpului nou, timp al dezabuzării dar și a mereu reîmprospătatei nostalgii a binelui.

În generația imediat următoare, „Enfin, Malherbe vint, et, le premier en France, / Fit sentir dans ses vers une juste cadence, / D'un mot mis en sa place enseigna le pouvoir, / Et reduisit la muse aux règles du devoir" (Boileau). În constrîngerile regulilor, geniul se adîncește, alexandrinul exprimă un nou ritm interior. Cele mai moderne lecturi din Molière, Corneille și Racine, dezvăluind semnificații noi, neprevăzute de exegeții anteriori, rămîn imperturbabil de acord în a-i încadra cu precizie în clasicism. Dar Montaigne? Shakespare? Cervantes? Iată numai una din numeroasele întrebări pe care le iscă lectura cărții Clasicism, baroc, romantism...

Matei Călinescu, în lucrarea sa Clasicismul european (Editura enciclopedică română, București, 1971), îl încadrează categoric pe autorul Eseurilor în clasicism. Foarte discutabil. Matei Călinescu însuși, rezumînd, precum o spune, texte teoretice ale epocii romantice, caracterizează tipul estetic clasic ca „naiv, obiectiv, unitar, echilibrat (...), rațional, static", (op, cit. p. 25, capitol reluat în Clasicism, baroc, romantism). Consensul de altfel este unanim în caracterizarea sufletului clasic în primul rînd prin unitate, inteligibilitate, consecvență: „Viața clasicului este inteligibilă, geometrică (...) Clasicul are o formulă sufletească unică" (G. Călinescu, op. cit., cap. Clasicism, romantism, baroc, p. 15 resp. 17). Similar, Adrian Marino: „Mentalitatea clasică va fi deci profund tipologică (...) Umanitatea se reduce în specimene generale, rezumate — de fapt — într-un prototip unic: homo universalis sau generalis, omul abstract, universal, arhietip, model concentrat, chiar dacă particularizat, al esenței caracterului uman" (op. cot. p. 110). Dar ce poate fi mai departe de unitatea tipologică clasică decît opera celui ce afirma „je ne peindas pas l'être, „je peinds le passage" deci conștiița în fenomenalitatea concretă a subiectivității sale, veșnic mișcată, diversă, instabilă, trecerea, schimbarea, nu ființa, esența, caracterul în sens tipic?

De ce sfiala multora de a încadra pe Montaigne, Shakespare, Cervantes în baroc? Dacă geniul creator e cel ce conferă valoare unui stil, de ce să reducem judecata noastră despre baroc de exemplu la Honoré d'Urfé? De altfel despre romanul acestuia Astrée ne limităm a repeta opiniile negative ale unor cercetători care se presupune că l-ar fi citit cîndva. N-ar fi oare timpul să ieșim mai curajos din perimetrul opiniilor consacrate, să nu mai credem pe cuvînt autoritățile academice și să citim, în primul rînd să citim și apoi să clasificăm? Adrian Marino, cu admirabila sa erudiție, a cărei probă o face și în această carte, ar fi la noi unul din cei care ar putea să se încumete la o lectură integrală, serioasă, liberă de prejudecăți, a literaturii barocului. Dar oricine ar aborda de acum înainte problema, va avea un sprijin prețios în paginile compacte, sistematice din Clasicism, baroc, romantism.

Adrian Marino se ocupă și de barocul literar românesc (p. 93 și u.), dar, inexplicabil, fără să pomenească măcar Istoria ieroglifică. Se referă în acest sens la Școala ardeleană, dar fără a pune măcar în treacăt în discuție structurile evident baroce din complexa și insolita Țiganiada.

Puținele referințe la Montaigne se ocupă de cîteva din opiniile sale și nu la structura concretă a noului tip de discurs utilizat de el. Nu găsim nici un indiciu cu privire la încadrarea sa stilistică. Despre Shakespeare, Matei Călinescu notează într-o paranteză: „pe care o seamă de cercetători moderni îl *consideră un poet pur baroc“ — și atît. Cervantes este amintit doar ca baroc, de Adrian Marino (p. 67 resp. 72). Preocuparea autorilor este teoretică, e drept, și chiar sub acest aspect, desigur doar un preambul în materie. Putem însă discuta pe baza datelor propuse. Iată de pildă o bună definire a barocului, aparținînd lui Matei Călinescu : „Barocul ne apare ca expresia unei crize a conștiinței, căutîndu-și o* compensație estetică ; *de aceea, poate, una dintre ultimele consecințe ale barocului ni se înfățișează sub forma unei* estetizări a înseși stării de criză. *Dintr-un asemenea unghi putem înțelege mai adecvat multiplicitatea de aspecte (nu o dată contradictorii) pe care le îmbracă barocul literar european din secolele XVI—XVII ; și acea luxurianță nebună a formelor și acel cult al dinamismului și-a neîngrăditei libertăți estetice, și acea predilecție pentru diversitatea plastică a tuturor metamorfozelor imaginabile, și acea imensă sete de* iluzie *(semn al unei profunde* deziluzii, *și acea continuă pendulare între senzualitate și austeritate ascetică“ (p. 45). Cu remarcabilă putere de sintetizare, definește și Adrian Marino barocul : „Deci rapiditatea, asociația surprinzătoare, variată și bogată de idei și imagini, mobilitatea, spontaneitatea și subtilitatea combinațiilor și raporturilor inedite ale intelectului, acestea ar fi caracterele asociativei și barocei* acutezza del ingegno. *Concluzia ultimă rămîne una singură : poezia se confundă cu arta contrastelor, antitezelor, analogiilor strălucitoare și surprinzătoare (...). În baroc legea literară supremă este metafora, totul se transformă în metaforă, îndrăzneață, aventuroasă, universul întreg se metaforizează“ (p. 81). Ambele caracterizări se potrivesc deopotrivă autorului* Visului unei nopți de vară *și al* Furtunei, *dar nu mai puțin jocului liber, surprinzător al asociațiilor de idei din* Eseuri, *din care nu lipsește nici gustul povestirilor fantasmagorice și al minunățiilor de tot felul.*

Modul în care editura Dacia a alcătuit volumul Clasicism, barac, romantism *este discutabil .Din cele 290 de pagini de text propriu-zis / restul sînt rezumate în diferite limbi, ceea ce nu e rău /, cam 200 pogini sînt scrise de Adrian Marino. Este nu numai cel mai amplu material, dar și singurul inedit. Capitolul lui Matei Călinescu* Clasic — romantic — baroc — manierist *este extras din cartea acestuia, Clasicismul european,* apărută în același an, dar la altă editură. Mai *mult : o seamă de pasaje, fiind pur informative, sînt aproape identice la Matei Călinescu și Adrian Marino, ca de pildă cele despre etimologia cuvîntului clasic (cf. p. 22 resp. 93) și baroc (p. 40 și u. resp. 56 și u.). Volumul se deschide cu un text de acum celebru a lui G. Călinescu, din care ample părți sînt din nou citate atît de Adrian Marino cît și de Matei Călinescu. În încheiere sînt adăugate vreo 15 pagini, nu din cele mai importante, din Tudor Vianu. Ar fi fost de preferat fie să se fi dat întregul spațiu lui Adrian Marino, fie să se fi publicat texte aproximativ egale ca număr de pagini în care să se confrunte punctele de vedere diferite sau cel puțin să se trateze aspecte deosebite, astfel încît materialele să se completeze armonios, fără a se produce repetări și interferențe. Măcar autorii în viață ar trebui, în asemenea cazuri, să știe unul ce scrie celălălt, spre a putea discuta în mod fertil. Dar nici G. Călinescu și T. Vianu nu sînt de loc favorizați de alcătuitorul anonim al acestei lucrări. Mult mai interesantă ar fi fost, de exemplu, o punere paralel a unor texte mai ample în legătură cu problemele respective, îndeosebi cu clasicismul, ale celor doi mari oameni de litere care încă azi imprimă direcții remarcabile în spiritul critic românesc. În orice caz, rămîne lăudabil faptul că au început să apară la noi studii despre curentele literar-artistice principale. Nu putem să nu menționăm în acesată ordine de idei lucrarea* Iluminismul *de Romul Munteanu, în care precizia informației servește afirmării clare a unor puncte de vedere personale, interesante, moderne. Dar este doar un început.*

Intorcîndu-ne la studiul de bază din cartea discutată, cel al lui Adrian Marino, remarcăm o particularitate stilistică : larga utilizare a condiționalului cu sens de prezumtiv, ceea ce ar putea să semnifice o nuanță de rezervă în prezentarea unor opinii consacrate. Care este, în cele din urmă, opțiunea sa ? Evident, clasicismul, cu nuanțările de rigoare : Poate supraviețui spiritul clasic ? Pot fi acceptate încă principiile clasice ? Răspunsul este : fără îndoială. Cu condiția ca energiile eterne și universale care stau la baza clasicului să ducă la constituirea *unui* clasicism deschis, *liber, dinamic (...) Schema raporturilor clasice să se păstreze, şi, în acelaşi timp, să coopteze şi să asimileze totalitatea elementelor moderne care se impun cu necesitate artei“ (p. 145). E un punct de vedere care la noi se bucură de consensul quasi-unanim ; singurii anticlasicişti notorii au fost P. Zarifopol şi, parţial, Eminescu. În studiul său, Matei Călinescu scrie : „vom observa că termenul clasic poate fi proiectat / e vorba, desigur, de o simplă ipoteză de lucru / pe trei axe semantice pe care le vom numi : axa* evaluativă, *axa* temporală / *istorică / şi axa* clasificatorie / *sistematică, estetică, stilistică“ / p. 31. Observaţia este pertinetă şi ea se poate aplica şi celorlalţi termeni. Ar fi o problemă interesantă de psihologie a culturii de văzut de ce termenul clasic, în pofida nenumăratelor lucruri mediocre compuse sub egida sa, e umplut de un indeniabil conţinut axiologic pozitiv, pe cînd termenul baroc i-a rămas o pecete depreciativă pe care n-o poate şterge nici măcar inegalabilă strălucire a unui El Greco. Poate fiindcă barocul este expresia unei crize, iar omul tinde mereu spre depăşirea stării de criză ? Explicaţia ar fi mult prea lineară. Tendinţele omului modern merg spre o cuprindere mai largă, mai multilaterală a culturii. Marx a admirat perenitatea omului „normal“ propus de arta şi literatura Greciei antice, dar subliniind imposibilitatea de a-l imita ; la întrebarea despre cum să scriem azi, a îndemnat a „shakespeariza“. Adică a ne asuma frămîntarea, contradicţia, adevărul concret.*

Sperăm că lucrarea Clasicism, baroc, romantism *va constitui punctul de plecare al unor studii interesante prin care discutarea stilurilor culturale din trecut şi prezent să servească elucidării conştiinţei omului de azi, îmbogăţirii orizontului său lăuntric.*

Simion Dima

Ion Arieşanu: „Vraja“

Cunoaştem din „O complicată stare de fericire“ pasiunea lui Ion Arieşanu pentru un epic al conflictelor morale, pentru un realism în care mişcările sufleteşti apar precis şi riguros determinate. „Vraja“, al doilea roman al său, apărut de curînd la editura Eminescu, reafirmă o formulă epică ce descinde din vechi tradiţii ardelene şi care la Arieşanu e o modalitate deschisă către scrutarea problemelor de conştiinţă ale omului contemporan, înţelese constant în configuraţia socială care le-a modelat.

Desigur, nu vrem să spunem că de la o carte la alta întîlnim aceleaşi structuri constituite. „Vraja“ de altfel se diferenţiază şi compoziţional de cele dinainte şi prin scriitura în care intervine, mai ales în preludiu şi în ultimile părţi ale cărţii, o naraţiune mai densă, mai complexă, fără a fi fost abandonate total elementele tradiţionale. Epicul e acum filtrat, rememorat adesea, dedus. E un aspect nou al prozei lui Arieşanu, chiar dacă nu pe deplin definitoriu, fiindcă textul păstrează şi o tentă „documentară“ imprimat de acel schimb epistolar, mult prea copios, întreagă partea constituindu-se din scrisorile unei fete de 18 ani a cărei experienţă sentimentală se cristalizează încet.

Cartea începe de fapt, în aspectele ei probatorii, dincolo de aceste epistole, din schimbul de confesii, dintre fizicianul Ştefan Nicodim şi tînără. Cei doi se întîlnesc într-o stațiune balneară, simt unul pentru altul o irezistibilă atracție, comunică spontan și direct, aproape dincolo de cuvinte, sentimentul ce-i leagă ar putea avea chiar aparența unei iubiri, în fine găsită, după experiențele lamentabile ale femeii și după ce fizicianul „evadează" din absorbantele sale preocupări științifice. Ar putea... Dar amîndoi sînt acum niște existențe atît de definitiv trasate, niște ființe profund morale, cu un simț al comandamentelor etice atît de acut și— în cazul femeii — de conformist înțelese, încît întîlnirea rămîne fără finalitate. Ea ar justifica această lungă și dublă confesie, care e în esență melopeică. Depunerile, în cazul ei, sfîrșesc și într-un conformism trist: „Poate că dacă eu aș fi avut optsprezece ani și dumneavoastră douăzeci și doi m-aș fi putut îndrăgosti de dumneavoastră" spune ea, adăugînd „că nu se simte capabilă să asiste parcă la răul din jur, indiferent dacă ar fi unul social sau moral, că are obligația poziției, a discernerii. Pe această bază, de altfel, discutară mereu" (sublinierea ne aparține, S. D.). Cît despre el, „nu a rămas niciodată nepăsător în fața suferinței, a ideilor, a credințelor, căutărilor, a luptelor..." O apropiere definitivă nu va fi deci posibilă, chiar dacă avem în considerare totul ca o simplă convenție, ca o pură soluție compozițională; de altfel, planurile narative rămîn perfect paralele. Poate că asta a și dorit autorul: să surprindă prin această „brief encounter" tristețea unei întîlniri tîrzii, în care disponibilitățile sufletești sînt aproape stinse, pierdute într-o exacerbată luptă cu viața, în cazul lui, ori risipite cu o feminină inconștiență, în cazul acestei stranii și ambigue figuri care se chemă Lilai, cînd vulgară cînd lucidă și activă de fericire. În postludiu ea îi scrie (stilul epistolar revine): „Dacă ne-am fi aventurat numai puțin de-a lungul țărmului arid, am fi dat cu ochii unul de celălalt", ceea ce fiindcă nu s-a întîmplat în planul comuniunii spirituale, e și regretul cititorului. Singura explicație plauzibilă a unei asemenea construcții bipolare ar presupune că autorul a dorit să exprime antitetic reacții exact opuse cauzate de o unică realitate. Și deși în debutul cărții există cîteva detalii marcînd în spiritul prozei moderne, o trăire analogică a evenimentelor cele două narațiuni paralele rămîn pe deplin juxtapuse, de fapt, două micro-romane; primul, al tribulațiilor unei tinere fete din O. O ciudată ființă bovarică, de o viclenie calină, aproape inconștientă, acceptînd — de dragul unei existențe ușoare — compromisuri mutilante. A doua secțiune a cărții, mai consistentă, mai suculentă chiar, este povestea unui tînăr om de știință, categorie profesională și morală puțin investigată de către prozatorii noștri. Conștiința activă a generației sale, înzestrare robustă, de o mare rezistență morală, Ștefan Nicodim e un om care, spre deosebire de prietena sa conjuncturală, cu existența ei în derivă — se realizează plenar, acceptînd pieptiș înfruntarea cu viața. Datele autentice ale personajului fac să nu se simtă schema, forța de seducție a acestei figuri literare mi se pare reală. Personajul seamănă pînă la un punct cu Liviu Dunca din Păsările lui Al. Ivasiuc, numai că Ștefan Nicodim e un învingător: cu dîrzenia sa necomplicată, el trece piedicile ce i se ridică, între care o detențiune nemeritată, aș spune, cu o tărie eroică. Uimitoarea sa rezistență și neodihnă spirituală, această devoțiune ascetică pentru știință, prin care este definit, au desigur amprentele eroismului — inclusiv unidimensionarea sa spirituală, care nu e însă lipsită de afecte: relația cu tatăl său e probatorie, literar vorbind, și deși retrospectiv episodul scris cu o discretă poezie care îi aduce în prim plan chipul se reține ca o izbutire a cărții.

Problemele pe care le pune scriitorul sînt realmente interesante, de imediată actualitate (mă refer din nou la secțiunea Ștefan Nicodim): relațiile dintre generații, birocratismul și „gerontocrația" în știință, iar conflictul iscat, veridic urmărit, deși notația „de jurnal" face trecerea adeseori prea rapidă. Doar nuanțele intermediare par a fi lipsit în trasarea personajelor (Ștefan — bun și persecutat Z, arivist nociv și protejat) în portretul Olimpianului optica se încărca de iradieri mai bogate. Conducătorul Centrului, savant de reală autoritate, afișează o tactică ocolită, comportarea sa are imprevizibile meandre, el ascunde de fapt un mare și dureros eșec care-i stigmatizează existența. Aici și în cazul fiului acestuia, ni se relevă încă o dată darul de portretist al lui Ion Arieșanu. Această figură, de un vitalism cuceritor, un tînăr foarte dotat, plin de farmec chiar surprinsă într-o lumină intensă, de scurtă durată, e concepută antipodic față de Nicodim ca un caz limită al refuzului opțiunii umaniste în știință. Cu existența sa strălucitoare, meteorică, el rămîne un debusolat pe care îl minează *dinăuntru propriile sale orgolii și inerții. Realizat imediat, printr-o „narațiune în narațiune“, incluzînd deci în evocare depunerile emoționale ale unui narator — martor, acest portret colorează inedit partea finală a cărții, cea mai cadențată.*

Însă romanul se încheagă lent — după acel preludiu precis și discret, frumos ca un poem ; scriitura e, pînă aproape la jumătatea cărții butucănoasă, cu acel lest al epistolelor inadecvate și inexpresive stilistic, care fac lectura pe lungi pasaje trudnică. Egalitatea de umoare care a guvernat scrisul nu favorizează nici ea receptarea. După aceea însă perspectiva socială se lărgește, cadrul în care evoluează cele două personaje devine problematic, pentru a se împlini în scrisul perfect ritmat al ultimei părți, în care o existență se revelează direct și apoi complementar în acea pasiune pentru un sport al curajului absolut și al prieteniei devotate (alpinismul) : doi oameni, doi camarazi și prieteni înfruntă singuri necunoscutul, crevasele și pericolele ascunse ale muntelui iernatic, asigurîndu-se reciproc. Frumoasă metaforă a unei poziții temerare în fața explorării necunoscutului, care e în fond și cercetarea științifică.

Mi-ar plăcea să închei cu un pasaj ce ni se pare caracteristic pentru însăși încărcătura subtextuală a cărții din cele mai bune secțiuni ale sale : „— Vei fi în stare să mă aștepți trei luni ? m-a întrebat pe neașteptate. După cîte i-am făcut, mi se pare că nu mai meritam o asemenea încredere prelungită peste orice limită. Și priveam mîinile, presate peste ale mele, pe care acum ploaia le uda. E puțin trei luni, nu-i așa ? m-a întrebat insistînd și ridicîndu-mi bărbia în sus cu un deget, ca să mă poată privi în față.

Dădeam din cap că da, e puțin trei luni și lacrimile mele se uneau cu picăturile ploii care lunecau în jos, pe obraz, spre gît.

În sfîrșit, zgomotul dur, de fier, al frînelor destinse și un șuier lung ca un oftat al aburului, apoi mișcarea abia vizibilă a trenului ce o lua din loc. Tresărirea mea cînd el, nu brusc, ci foarte blînd, și-a smuls mîinile dintr-ale mele și a pus un picior pe scara vagonului. După alte cinci secunde a apărut sus, la geamul deschis. Sta în geam, sub ploaia piezișă și eu înaintam pe lîngă trenul care luneca aproape neauzit sub tumultul ploii. Era în geam și ținea afară o mînă și trei degete de la acea mînă, îndreptate spre mine. Aceste trei degete le-am putut observa pînă departe, cînd trenul a dispărut, înghițit de rafalele tot mai dese ale ploii“.

Carte a două destine din generația „de mijloc“, Vraja *e scrisă cu seriozitate și cu acel respect pentru adevărul vieții ce ne determină să urmărim cu interes scrisul lui Ion Arieșanu*

C. Ungureanu

Traian Liviu Biräescu: „Condiția romanului“

Publicist încercat, Traian Liviu Birăescu scrie de mai bine de douăzeci de ani în paginile presei literare, cronici, eseuri, exegeze dramatice, menite mai ales să stimuleze un spațiu definit regional și destinate să servească în esență c mișcare literară cuprinsă mai ales în centrul de gravitate a unui teritoriu bine definit geografic : Banatul. Debutul editorial tardiv al criticului consfințește c căsnicie împlinită oarecum recent : aceea între publicistul Traian Liviu Birăescu și universitarul Traian Liviu Birăescu, autorul unui curs de Istoria literaturii universale la Universitatea din Timișoara. Căsnicia aceasta e din multe puncte de vedere fericită : mai întîi, universitarul e servit din plin de experiența publicistului. Partitura greoaie a dascălului e slujită într-un mod admirabil, de cursivitatea expunerii și de inteligența supunerii la obiect. Pentru a pătrunde mai exact în esența volumului de față e necesar să insistăm asupra sumarului acestei cărți, sumar din plin edifcatoriu asupra felului în care autorul reușește să concentreze o unitate de exprimare și de perspectivă asupra unei probleme deosebit de controversate cum este condiția romanului contemporan. În primul capitol („Argumente pentru contemporaneitate în roman") Traian Liviu Birăescu sugerează faptul că noțiunea de contemporaneitate nu este una destinată să slujească doar cititorii de literatură ci mai ales pe autorul de literatură, scriitorul :

„Cercetarea mijloacelor de expresie, a tehnicii pe care o folosește romanul contemporan, se întrepătrunde, în mod firesc și necesar, cu studiul semnificațiilor romanului ca instrument de cunoaștere, ca operă cu mesaj, ca scriere care transmite și redă, pe o cale care îi este proprie, realitatea socială, viața contemporană. Se subliniază astfel, în spiritul indicațiilor, date de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Consfătuirea activului de partid din domeniul ideologiei și al activității politice și social-educative din 9 iulie 1971, insuficiența unei critici tehnicist estetice ; se accentuează, în schimb, implicațiile sociale și istorice multiple ale fenomenelului literar".

Pornind de la aceste premize cartea lui Traian Liviu Birăescu se încadrează în limitele unei exgeze declarat informative și susținut formative. Condiția romanului așadar, e delimitată de acest spațiu necesar înțelegerii trăsăturilor fundamentale ale sociologiei romanului. În urma lui Lucian Goldmann, Traian Liviu Birăescu analizează raporturile dintre personaj și definiția sa socială, pornind de la observația că romanul în epoca sa de vîrf, e un gen prin excelență burghez : creația lui Balzac sau Stendhal învigorează condiția speței tocmai prin observația adîncă asupra mediului din care ea se naște. Din aceste observații și pornind de la aceste repere autorul trece la analizarea romanului modern, acela reprezentat prin Marcel Proust și Herman Broth. Punctul de vedere în fond nu se schimbă. Adept al unei perspective sociologice Traian Liviu Birăescu, opune această perspectivă și cercetării unor romane de strictă factură modernă. Noutatea adusă este aceea că autorul încearcă să definească condiția romanului proustian a propos de condiția temporală a investigației iar romanul lui Hermann Broth de structurile literare marcate în urma cercetării etapelor de definire a eroului. Totul duce în cercetarea lui Traian Liviu Birăescu la analiza implicațiilor estetice. Este evident că din acest punct de vedere (care este în fond acela al lui G. Lukács), autorul nu agreează cîtuși de puțin noul roman (estetica lui) adică creațiile în vogă într-o perioadă ale lui Alain Robbe Grillet sau Nathalie Sarautte. — Este iarăși evident că tot din această perspectivă autorul detestă încercarea eroică a mai susnumiților scriitori de a părăsi traseul consacrat al romanului : fără să opereze decis pentru vreo structură romanească scriitorul pledează totuși conciliatoriu pentru șansele expresiei în proză : „În pofida trăsăturilor acuzat negative, adineaori amintite, ca orice tendință novatorie, mișcarea noului roman nu e lipsită de aspecte pozitive. Reacțiunea împotriva unor tehnici desuete în scriitură, a schemelor anchilozate, în materie de analiză psihologică, a abuzului de discursivitate, e binevenită. Refuzul de a accepta vechile norme ale romanului a condus însă către un discurs imaginar care vrea să ignore sau să disprețuiască, cu bună știință, datele realității. Lipsa de aderență la datele realității conduce însă noul roman către o scriitură întortocheată care are valoarea îndoielnică a unui experiment de dragul lui însuși. De aici și puținătatea audienței de care se bucură noul roman, o modă literară a cărei strălucire și eficiență s-a apropiat prea repede și cu glorie puțină de zenit. Mărirea (aparentă) și decăderea (reală) a mișcării noului roman are astfel valoarea unei pilduitoare demonstrații pentru o artă a romanului accesibilă, limpede, cu mesaj".

În fond, toate aceste delimitări de o remarcabilă informație (lipsite totuși de o inițiativă pronunțată în planul originalității) îl servesc pe autor pentru a ne introduce în cercetarea romanului actual. Exegezei romanului actual Traian Liviu Birăescu îi dedică două capitole. Unul, consacrat „Valențelor realismului în romanul contemporan" și altul „Sociologiei adaptării în romanele lui Marin Pre-

da". Trebuie să recunoaştem că cercetarea din perspectivă sociologică a romanului românesc e aproape inexistentă. După o perioadă în care o anumită critică literară abordase (oarecum) acest stil al cercetării reprezentat de încercările lui Mihai Novicov, Savin Bratu, etc., exegeza romanului românesc s-a deplasat prin reacţie, tocmai către ignorarea avantajelor cercetării sociologice. O cercetare ştiinţifică cu mijloace sociologice lipseşte. Iată deci că studiile lui Traian Liviu Biräescu îşi propun să umple un gol în cercetare, să demonstreze avantajele unei metode. „Valenţele realismului în romanul românesc contemporan" este, în felul acesta, un studiu de sinteză. Nu ne vom opri asupra calităţilor sau defectelor lui. Acestea sînt inevitabil legate de misiunea unui drum de pionierat. Trebuie să subliniem însă că avantajele acestei cercetării sînt în mod imediat subsumate aceleia al definirii din punct de vedere politic asupra realităţii literaturii române de azi. Ori din acest punct de vedere opiniile lui Traian Liviu Biräescu sînt de fiecare dată stimulatoare. A vorbi despre condiţia romanului dar şi despre transformarea atitudinii scriitorului de după Eliberare înseamnă a relua teze şi idei ce se pot dovedi deosebit de fertile : „Dar romanul românesc actual este şi seismograful cel mai sensibil al mutaţiunilor sociale, morale şi axiologice pe care le trăieşte astăzi ţara noastră. Să recunoaştem că, în acestă direcţie, în pofida realizărilor notabile, romanul a rămas încă dator. Este adevărat că, în ansamblu, romanele, mai ales romanele scrise în ultimii ani s-au înalţat pe un plan superior al creaţiei artistice : tentaţi de experiment, unii scriitori, mai ales tineri, au debilitat însă, din păcate, substanţa socială a romanului. Marile fresce sociale încercte, exemplare sînt puţine, nu izbutesc să ofere întotdeauna un tablou amplu şi convingător al realităţii contemporane. Există parcă, la unii scriitori, o mişcare de recul atunci cînd este vorba de a cuprinde în materia romanului realitatea imediată. Să fie neîncredere în capacitatea lor artistică ! Să fie o sfială, un moment trecător care va fi depăşit ? Am fi înclinaţi, mai degrabă, spre această ultimă alternativă. Procesul de evoluţie al literaturii în general, al romanului în special, este un proces care nu poate fi forţat. Marea producţie de romane, diversivitatea formelor de realizare a acestor romane, pluralitatea de direcţii, pluralitate pe care ne-am străduit să o dovedim, sînt tot atîtea argumente peremptorii în favoarea ideii că romanul românesc a crescut calitativ. Se scrie astăzi mai mult şi mai bine decît se scria acum 10 sau 20 de ani. Marele număr de cărţi autentice, valoroase, evoluţia neîntreruptă a romanului, complexitatea problematicii ne îndreptăţesc să sperăm că nu e departe ziua cînd unul dintre romancierii de astăzi sau de mîine va aşterne pe hîrtie primele cuvinte ale marelui roman, pe care îl dorim şi pe care îl aşteptăm cu toţii — capodopera necunoscută".

Să nu aşteptăm lucruri noi şi deosebite din această carte. Supusă ritmului universitar cartea lui Traian Liviu Biräescu nu depăşte condiţia pedagogică a speţei şi nu-şi asumă aşadar, nici un fel de risc în cercetare. Criticul se retrage în sine lăsînd locul rigoarei comparatismului şi cercetătorului. Cum bibliografia temei e cam pretutindeni aceeaşi (şi egal de bine gospodărită) Traian Liviu Birăescu, normal, n-o depăşeşte prin atitudini personale. Înainte de a oferi profilul unei cercetări originale cartea înfăţişează o pistă de cercetare pe care aşa cum e şi normal (avînd perspectiva procesuală cercetării) nu o parcurge pînă la capăt. Aşadar stînd lucrurile, scriitorul pe parcursul înaintării sale în realizarea cărţii se retrage în interiorul misiunii sale de pedogog, operînd o cercetare esenţial educativă, utilă mai ales sub aspectul său informtiv dar lăsînd regretul absenţei unor atitudini tranşante şi a unor evaluări ferme.

cronica traducerilor

Irina Grigorescu

I. D. Salinger: „Nouă povestiri“ *)

Cele nouă povestiri, din care șapte se publicau în „The New Yorker“ începînd din 1948, sînt sub acest titlu reunite și tipărite abia în 1953, cînd valul de emoție ridicat de „The Catcher in the Rye“ (cu doi ani înainte), nu se răcise încă. Această a doua carte în ordinea publicării îi întărește lui Salinger mult dorita faimă și îl consacră ca autorul, spun, unii, între tineri cel mai citit din S.U.A.

După ce la noi „De veghe în lanul de secară“ a fost cumpărată, citită, lăudată și bineînțeles imitată în mare viteză, era firesc ca numele lui I. D. Salinger să se țină minte foarte bine și să însemne fără dubii lectura pe nerăsuflate a noii sale cărți din librăriile românești.

Desigur că succesul la public al acestei proze se explică într-un fel prin ceea ce sîntem obișnuiți să numim „temă“ ; ne referim adică mai ales la unghiul relațiilor stabile cu, între și pentru personajele principale care sînt fragede la vîrstă și de suflet și întotdeauna aproape de centrul atenției. În același timp este adevărat că aranjamentele de limbaj colocvial, nimic în sine ceva foarte special sînt singure în stare, prin firesc, spontaneitate și franchețe de un tip anume să avantajeze la culme orice subiect atacat.

Așadar faptul că povestirile sînt bine întocmite și bine scrise este doar pus mai bine în evidență de ritmul lecturii care se păstrează rapid în versiunea românească propusă de Marcel Corniș-Pop.

Cînd este sau chiar cînd nu este neapărat vorba despre copii, persistă impresia de puștime americană a cărei inefabilă prezență nuanțează într-un fel anume măsura morală a inocenței personajelor, prin scriitură, ton, timbrul și ritmul ca o respirație ușoară, grăbită și oarecum de suprafață ; importanța acesteia nu o putem sublinia îndeajuns, este una din acele situații, din ce în ce mai rare, cînd plăcerea lecturii se trage mai ales din modul spontan, de o acceptabilă impertinență, cum se combină sintagmele familiare.

Mărturisim aici curiozitatea cu care am deschis micul volum românesc alături de cel american, cu aspect de frate geamăn din pricina coperților și formatului identic, care ne sugera fără voia noastră corespondența lor perfectă de conținut și care ne-a pregătit să așteptăm din primul moment încă una din surprizele cu care de la un timp încoace ne deprinde editura Univers.

Există cel puțin cîteva feluri de a traduce o proză atît de fermecătoare, cu scopul, aici evident, de a-i transmite unele dintre calitățile pe care se întemeiază atracția ei. Ni se pare însă, în mod cert, că în cazul cărții pe care o discutăm, „nu s-a mers pe linia minimei rezistente“. Citim adică replici redate corect, conforme celor din text pînă la suprapunere (pînă unde asemenea afirmație e valabilă în principiu) și atît de bine plasate la locul lor, încît orice altă soluție pare cel puțin fără rost. Înclinați să le acordăm tot atît atenție ca unui lucru de la sine înțeles, ne trebuie timp ca, revenind asupra lor, să ne dăm seama că de fapt ele își au originea în aceeași sigură stăpînire a limbii engleze, justificînd în general detașarea cu care Marcel Corniș-Pop operează schimbări ce ar putea părea curioase în raport cu originalul, dar nu sînt. Căci schimbările la prima vedere gratuite (întîi la titluri), cum se mai obișnuiește : „Sărmana gleznă scrintită“ pentru „Uncle Wiggily in Connecticut“ ; „Jos în barcă“ pentru „Down at the Dinkhy“ ; „can't you ever be sincere“, „nu poți să fii și tu odată serios“ ; „though in disagreement at that moment“, „deși răvășit de somn“, „properly infuriated“, „înfuriat la culme“, și altele mai mult sau mai puțin în concordanță cu propria noastră părere despre ce ar însemna schimbările acestea oarecum surprinzătoare, spuneam, au o acoperire foarte bună prin aceea să ele se integrează în contextul general, repreznită de multe ori unica posibilitate de a evita prin vreo disonanță frîngerea fluxului firesc al vorbirii, care este păstrat de la început pînă la sfîrșit. Din acest punct de vedere, ne-au impresionat foarte plăcut întîi schimburile de replici în două dintre cele mai bune povestiri („O zi desăvîrșită pentru peștii-banană“ și „Chiar înaintea războiului cu eschimoșii“), cu care scînteia dialogului și gradul la colectivitate ilustrează virtuozitatea traducătorului mai clar decît pasajele dscursiv-descriptive bune însă la un nivel oarecare, ce nu pune probleme nimănui.

---

*) În românește de Marcel Corniș-Pop, editura Univers, 1971.

Și pentru că versiunea românească reușește să păstreze pentru lectorii ei tocmai gingășia limpede, asocierile suple de formule familiare care înseamnă ineditul stilului căutat în proza lui Salinger, ne exprimăm aici o ușoară nemulțumire pe care o încercam în legătură cu titlul primei și celei mai importante dintre povestiri, ca o poticnire într-un ansamblu armonios. „Desăvîrșită“ („O zi desăvîrșită pentru peștii-banană“) nu are cum să însemne pentru cititorii români ceva cît de cît asemănător ca sens și ca arie de întrebuințare cu „perfect“ (A Perfet Day for Banafish“) ; nu sugerează nici pe departe frecvența cu care „perfect este folosit în tot felul de combinații și situații despre care se poate spune că sînt „perfect“ ; pentru că la noi „desăvîrșită“ este un cuvînt lung, căutat, pare întotdeauna cel puțin curios și este întrebuințat în general rar, și special, alături, de „zi“, cam niciodată în viu grai. Ne pare rău de această scăpare cu atît mai mult cu cît o situație asemănătoare („For Esmé — with Love and Squalor“) traducătorul a rezolvat-o excelent („Pentru Esmé cu dragoste și abjecție“), „squalor“ sunînd la fel de curios și rar în modul de a scrie cuiva o dedicație, ca „abjecție“ la noi.

Altfel, este evident că datorită corectitudinii, seriozității și unei anume îndrăzneli în modul cum Marcel Corniș-Pop își ia răspunderea să aleagă soluții valabile și motivate pînă la sfîrșit cu consecvență, publicul se delectează cu nouă povestiri de Salinger, transpuse în română cu o inspirație cuceritoare — rimă bună a entuziasmului de peste ocean.

puncte de vedere

Ion Maxim

Perspectivele sintezei realiste

Realismul este în secolul trecut mai mult o metodă, o orientare decît un curent constituit, ce se caracterizează printr-o puternică fidelitate la realitate. O adecvare pe planul artistic cu cele ce se petrec real în lume, o conformitate cu realitatea. Greutatea însă începe tocmai de la termenul *„realitate“*, al cărui conținut este înțeles în mod diferit chiar de reprezentanții așa zisei direcții. Și dacă totuși pe planul literaturii un acord ar fi încă posibil, pe cel filozofic lucrurile sînt mult mai complicate și orice istorie a teoriei cunoașterii este grăitoare. Dar oricum am privi lucrurile și oricît de complicate ar fi ele — și vom vedea îndată cum sînt — trebuie să reținem de la început două idei ce pot deschide calea unei înțelegeri :

1) Primele teoretizări, să zicem estetice, pe marginea literaturii, dovedesc o direcție realistă, esența artei fiind socotită „realistă“. Este cunoscuta teorie a imitației așa cum a fost ea formulată de Aristotel în *Poetica* sa[1]). Și dacă în privința strictă a imitației era de acord cu Platon care o exprimase întîiul, felul în care o înțeleg rămîne totuși diferit dacă ideea formulată de Caecilius din Kale și reținută de Longin în *Tratatul despre sublim* își are originea în *Poetica* aristotelică. A imita înseamnă în acest caz a înțelege cauzele operei de artă, ceea ce arată că nu există artă în afara cunoașterii[2]). Și cu o artă posterioară cunoașterii se poate pune al doilea termen al problemei.

2). Punctul de plecare al oricărei cunoașteri nu poate fi decît experiența. Ulterior putem încerca explicarea lumii — așa cum s-a încercat dealtfel — prin deducții logice, prin speculații dialectice, printr-un sondaj psihologic dar abaterea de la experiență este fatală oricărei cunoașteri oricît de îmbietoare ar fi principiile ce formează pentru conștiință un punct de plecare strict subiectiv. Dar trebuie subliniat că realitatea, ca obiect de cunoscut, nu există în afara gîndirii. Nu gîndirea este însă aceea care crează realitatea. Existența cosmică nu este dependentă de gîndire, fiind în afara oricărui subiect cunoscător. Există înainte de a fi oamenii și va exista și după ce aceștia vor pieri. Dar ca obiect de cunoscut nu poate exista în afara unui subiect cunoscător. De aceea problema trebuie pusă în termeni preciși care să nu mai lase loc unor speculații ce încercă mereu despărțirea conștiinței de realitate. Nu putem în acest caz socoti realitatea decît acea categorie care desemnează tot ceea ce există incluzînd în sfera noțiunii și realitatea obiectivă dar și realitatea subiectivă. În acest sens, vechea formulare „tot ceea ce există în afară de conștiință și independent de ea“ mai poate fi utilizată doar didactic, conștiința însăși făcînd, ontologic, parte din realitate, chiar dacă psihologic și-a cîștigat o relativă autonomie.

Teoretizările marilor scriitori realiști primesc în acest sens doar o valoare istorică, prețioasă fără îndoială, dar istorică. Dacă pentru Stendhal conștiința era o oglindă ce răsfrîngea întîmplările, toate întîmplările, dacă Balzac intenționa să concureze starea civilă, Dostoievski răstoarnă în mod nu mai puțin realist această viziune : *„Idealismul meu este mai real decît realismul lor“* sau *„am fost calificat drept psiholog ; e o eroare. Eu sînt mai degrabă realist în sens superior, adică, descriu toate prefacerile sufletului omenesc“*. Nu e de mirare că și teoretizările pe marginea literaturii realiste vor urma această pendulare între poziții extreme, privindu-le printr-o optică nesigură, relativ unitară într-o viziune dialectică. Pentru G. H. Lowes *„realitate este baza oricărei arte“*, înțelegînd reprezentarea fidelă a lumii reale. Pentru Brinkmann *„experiența subiectivă este singura experiență obiectivă"*, în timp ce Bielinski susține că artă înseamnă a gîndi prin imagini, introducînd alt element tot atît de tulburător și controversat ca și primul : imaginația.

---

[1] Cf. *Poetica*, traducere Pippidi, fie ediție separată, fie în volumul *Artele poetice : Antichitatea.*

[2] Cf. *Tratatul despre sublim*, tradus de Balmus, Adevărul, 1035, pp. 47—50 ; O subtilă disociere în Gramatopol, Moira, Mythos, Drama, ELU, p. 124.

Considerăm imaginea drept o formă psihică în care se răsfrînge o realitate, imaginația fiind un proces psihic ce crează reprezentări sau idei noi pe baza unei experiențe perceptive și cognitive anterioare. Sursa este deci realitatea cu elementele ei chiar dacă uneori repezentările pot fi fanteziste. Distingem apoi direcția reproductivă a imaginației și cea creatoare ce intervine în procesul artistic sau științific. Dar socotim că imaginile artistice se formează ca niște realități relativ autonome. Ele se structurează în mod precumpănitor pe elemente concrete dar intervine și o sinteză între elementele afective și intelective ce aparțin conștiinței. Structurile se diferențiază în funcție de capacitatea ei creatoare.

În mare, datele problemei sînt acestea : realitatea este un proces în care sînt implicate deopotrivă obiectele și ființele, bunurile materiale și spirituale, istoria cu faptele ei concrete și conștiința cu mecanismul cunoașterii dar și cu toate zonele ei ascunse. În acest sens, bariera dintre două realități de sine stătătoare se frînge, avînd o singură realitate ce cuprinde totul, inclusiv pe noi, cei ce o cunoaștem. Astfel, real e tot ceea ce este verosimil și adevărat deopotrivă. Dar dacă adevărul stă la baza realismului ni s-ar putea obiecta că nu știm chiar bine ce este adevărul, lucrurilor complicîndu-se din nou. Adevărat, însă socotind noțiunea drept adecvarea gîndirii la realitate, putem nădăjdui în clarificarea problemei chiar dacă intervine o altă noțiune și ea cu luminile și umbrele ei : esența realității. Esența și fenomenul sînt categorii ce răsfrîng determinări obiective și universale ale realității. Nu se pot despărți, așa cum s-a făcut, într-un plan al aparențelor și altul al ideilor dar nici reduce la același numitor. Privindu-le într-o unitate dialectică, ne vom îndrepta spre aceeași cale urmată de la început și care ne va da o înțelegere relativă a problemei. Nu vom stărui asupra celor două noțiuni, fețele aceleași realități, dar ele ne conduc fără echivoc la totalitatea procesului existențial. Și cu aceasta am intrat în miezul problemei.

Hegel vorbește de „totalitatea obiectelor" ca o dominantă necesară în epică, în opoziție cu literatura dramatică. Teza este reluată de Lukács care vorbește de „*dominarea epică a totalității vieții*". Scriitorii, privind oarecum asemănător lucrurile, se apropie în această privință de primii gînditori care au visat cunoașterea integrală a realității, punînd la contribuție toate tendințele conștiinței, mobilizînd adică forțele conștiinței în întregime. Dar această unitate, exterioară pe un plan, interioară pe altul, ridică multiple probleme care nu sînt chiar atît de ușor de rezolvat pe cît par. Existența nu ni se dezvăluie în întregime, trebuie s-o descoperim noi cu multă trudă și există compartimente unde accesul este extrem de dificil dacă nu chiar imposibil. În afară de aceasta, mijloacele sînt finite, realitatea infinită. Nevoile noastre interioare sînt multiple, îndemnurile numeroase și contradictorii și oricît ele pot duce la o unitate, acest echilibru este fragil așa cum relativă este și cunoașterea proprie și cunoașterea realității.

Așa cum există un proces dialectic al existenței, există și unul al conștiinței și dacă realitatea ni se arată în toată dinamica ei contradictorie, trebuie să privim și conștiința în plenitudinea ei funcțională cu toate contradicțiile caracteristice și necesare. Punînd contradicția deci la temelia existenței, făcînd și noi parte din ea, tot ceea ce avem se scaldă în apele aceleași contradicții autotstăpînitoare, procesul amintit purtîndu-se și-n noi înșine. Există îndemnuri diverse și contradictorii. Nu se poate opera o reducție pentru că ar însemna nu numai să sărăcim conștiința dar să-i negăm și diversitatea. Multiplele ei manifestări în toate domeniile posibile, acțiunile cele mai neașteptate, tendințele iraționale, atingînd adesea absurdul, varietatea sistemelor, pluralitatea pozițiilor oferă un spectru cuprinzător în care toate culorile strălucesc puternic alături de nuanțe abia perceptibile. Există în noi un fond natural, comun, pe care se bazează orice speculație. Principiile gîndirii, ale unei inteligențe speculative ducînd la o explicație logică fac parte din conceptul „om". Dar alături de acest fond care asigură înțelegerea, putința formulării și transmiterii ideilor, imaginația creatoare dă omului posibilități infinite față de infrastructura capabilă doar de un mod de manifestare, repetîndu-se la infinit, față de realitatea care nu știe altceva decît să existe. Între structură și suprastructură e o veșnică tensiune tocmai datorită tenrinţei primeia de a urma o cale bătătorită de milioane de ani și îndemnului de a o părăsi cunoscut doar de a doua. Să reţinem că inventivitatea ţinînd de imaginaţia creatoare ne singularizează în univers ducînd la făurirea atîtor nodele din care doar unul s-ar putea suprapune peste realitate. În plus să considerăm bazaţi pe atitudinea omului faţă de existenţă multiplele modalităţi specifice conștiinţei ce au dus la o semnificaţie mitopoetică, la reducţia ontologică, statornicirea principiilor logice dar mai ales la capacitatea dialectică în care modalităţile sînt privite într-o unitate ce-i asigură desfășurarea.

Sînt foarte greu de operat delimitări precise între funcţiile conștiinţei. Practic trasarea unor hotare nu se poate face. Există între manifestările variate ale spiritului o întrepătrundere care, cu tot efortul nostru de a face disocieri teoretice, își păstrează realitatea pentru că modalităţile ce stau sub semnul acestei imaginaţii creatoare specifice sînt greu de delimitat. Ele și-au pus pecetea pe întreaga nostră creaţie și n-am putea afirma, cu șansă sigură, că ne apropiem de adevăr, decît că-n anumite cazuri și-n anumite manifestări unele sînt mai puternice decît altele, ca un ton ce dă o coloratură deosebită unei imagini, fără ca celelalte să dispară, ba mai mult punîndu-le tocmai prin aceasta în evidenţă.

Viziunea dialectică aplicată și aici pare a ne oferi temeiurile unei înţelegeri care să cuprindă și să tolereze cele mai variate coliziuni așa cum în toate domeniile creaţiei, cele mai ciudate sisteme, cele mai diferite ipoteze, cele mai antagonice curente fac bogăţia și frumuseţea culturii umane. Mersul dialectic al cunoașterii, implicînd antiteza, restructurarea succesivă, revenirea sau abandonarea, refacerea, reconstrucţia sau o nouă formă, nu încetează niciodată. Dacă nu am privi astfel lucrurile n-am putea explica mozaicul multicolor al celor mai stranii manifestări ce-l caracterizează pe om, mulţimea de drumuri și încercări, pluralitatea răspunsurilor date din cele mai vechi timpuri pînă azi, oferind la nesfîrșit alte perspective și ipoteze. Simplificările și schematizarea sînt neputincioase în faţa compexităţii conștiinţei cunoscătoare în ceea ce are ea mai specific : contradicţia fundamentală dintre imaginaţia creatoare și inteligenţa speculativă. În cadrul acestui conflict metafora pe de-o parte, conceptul de alta. Mitul, ontologia și arta vor simţi mai acut prezenţa imaginilor, logica, dialectică, știinţa pe aceea a ideilor. Sigur, viaţa noastră interioară este extrem de complicată și niciodată nu se vor putea disocia modalităţi pure ci doar stări mixte în care cele trei aspecte importante ale conștiinţei interferează în toate acţiunile noastre. Imaginaţia nu poate fi străină complect de inteligenţă iar aceasta din urmă plătește respectivul tribut aceleia, după cum ambele sînt colorate de afectivitate. Sensibilitatea este ca un fundal pe care se proiectează toate, ca o apă ce îmbrăţișează în undele ei în întregime tendinţele interioare.

În același timp cu încercarea de a ancora într-un chip sau altul în ceea ce este, adevărurile descoperite sau presupuse, gîndite în orice caz trebuiesc formulate și transmise. Limbajul și gîndirea se structurează după anumite norme comune tuturor, în virtutea cărora, chiar neavînd conștiinţa mecanismului lor oamenii s-au înţeles și se înţeleg încă, împărtășindu-și gîndurile și ideile, schimb ce interesează și planul concret dar și acela al abstracţiuniii. Intervine metafora ce potenţează posibilităţile de exprimare prin imagini și semne, și conceptul ce circumscrie și delimitează făcînd limba aptă pentru speculaţie. Saltul de la concret la abstract este mai mult decît cel de la orizontală la verticală, echivalînd cu adevărata naștere a omului, fiinţă, cunoscătoare și creatoare de valori.

Privind astfel realitatea și adevărul ei, ne putem permite să-l parafrazăm pe Maupassant spunînd că adevărul nu pare întotdeauna verosimil. Constituţia materiei este atît de complicată încît privind desenele colorate executate la microscop acestea par cu totul fantastice, în afara realităţii cunoscute cu ochiul liber, fără să fie prin aceasta ireale. Dimpotrivă sînt realitatea însăși asupra căreia trebuie să stăruim. Este însă nevoie de un efort pentru a le admite drept adevărate și mai ales pentru a ne închipui cam cum poate fi structurată materia astfel. O călătorie la lună pare tot atît de fantastică și nu-i de mirare că sînt oameni ce o contestă susţinînd că imaginile transmise la televiziune ar fi trucaje, întăriţi, în credinţa lor și de desele desene cu care secvenţele transmisiei sînt intercalate. Cu îndreptăţire deci realismul lui Filimon a fost definit drept un realism fantastic, apropierea celor doi termeni fiind posibilă. Ba mai mult acolo unde realitatea se ascunde, neputînd fi deocamdată decodată, vom pune ficțiunile noastre așa cum admite Engels în cazul filozofiei naturii : *„acest lucru ea* (filozofia naturii, n.n.) *nu-l putea face decît înlocuind legăturile reale, necunoscute încă, cu altele ideale, imaginare, adică punînd ficțiunea în locul faptelor care lipseau și umplînd golul real numai în închipuire. Procedînd astfel ea a avut multe idei geniale, anticipînd multe descoperiri ulterioare“* [4]). Cu atît mai mult în cazul artei procesul va fi nu numai asemănător dar împins și mai departe încît arta poate fi socotită drept rezultatul unui triplu efort imaginativ. După înregistrarea senzorială a obiectelor și faptelor, universul concret va duce la unul abstract. În lipsa celui dintîi, cel de-al doilea va fi actualizat în conștiință dar pe baza imaginilor și reprezentărilor prime. În clipa în care aceste elemente vor facilita construirea universului literar, intervenția proprie, combinarea imaginilor dar și limbajul metaforic-simbolic vor aduce modificări de structură încît ceea ce va fi lumea literară se va deosebi de lumea din conștiință dar mai ales de aceea dinafară care este punctul de pornire. Acest nou univers va întîlni o nouă conștiință, aceea a cititorului în care se va produce un efect asemănător încît ce a înțeles el, cele ce au rămas în conștiința lui, vor fi fără nici o îndoială simțitor schimbate. Firește, să nu uităm că toate combinațiile posibile și-n care fiecare aduce aportul și coloratura propriilor posibilități interioare, se fac pe marginea impresiilor prime pe care ni le-a furnizat și ni le furnizează mereu experiența și realitatea.

Este oare autorul realist un Demiurg sau măcar un substitut sau adjunct al acestuia ? Depinde cum privim lucrurile și azi nu le mai putem în nici un caz privi așa cum o făceau unii dintre realiștii secolului trecut. Ei porneau de la un fapt divers reconstituind o realitate pînă în cele mai mici amănunte. Dar era oare această nouă realitate, realitatea artistică, viața cu toate contradicțiile ei ? Sau era mai degrabă o punere în scenă bine regizată, dincolo de faptul prim, existent fără îndoială dar înțeles într-un anumit fel, restul fiind ficțiune ? Cu cît scenele vor fi mai vii și mai pline de realitate și adevăr (mișcare, atitudini, conversație, mobilă, lumini, constume etc.) cu atît mai mult ni se vor dezvălui drept viața însăși, deși dacă avem răgazul unei clipe de luciditate știm că totul e o convenție, acceptînd să luăm drept realitate ceea ce este asemănător cu ea dar este în fond o creație ce-și urmează structura proprie pe măsura unei triple capacități inventive. Iată de ce azi nu mai putem fi mulțumiți cu o definiție a realismului prin negații, așa cum procedează Wellek excluzînd elementul fantastic, feeria, alegoria și simbolica, abstractul, stilizarea, decorativul. Acest mod de a privi lucrurile chiar dacă a fost pe măsura realiștilor din secolul trecut înseamnă o considerabilă sărăcire a realității. Și o astfel de întoarcere este imposibilă. Descrierea temeinică și precisă a lucrurilor așa cum se prezintă ele „în realitate“, faptele bogate, acțiune, luptă, intrigă așa cum este viața și ciocnirile dintre forțele ei contradictorii, drama în diverse variante, puține la număr, care fac să se prăbușească destine, familii sau să triumfe adevărul într-o desfășurare lentă sau grăbită, totdeauna plină de interes (e vorba doar de o dramă ce nu te poate lăsa indiferent decît în cazul în care-ți amintești că e vorba de o punere în scenă) au făcut cîndva gloria realismului. Dar să nu mergem prea departe prezentînd realitatea exagerat de real. În acest caz schema va lua locul vieții, convenția autenticității, modelul ideal substituindu-se omului așa cum este el, ființă contradictorie și plină de neprevăzut și de umbre. Lumina e prea puternică, toate sînt prea precise ca să fie și adevărate, prea conforme cu o idee dinainte stabilită, generoasă firește dar care precede totul și face străvezie construcția altfel nu lipsită de meșteșug. Să nu uităm apoi că de atunci omul a trăit multe alte experiențe, realitatea însăși îmbogățindu-se substanțial, sau dacă pare prea mult spus, codurile ei fiind descifrate în mai mare măsură.

Literatura realistă se revendică de la o experiență trăită sau inventată ca și cum ar fi fost trăită, împărtășită apoi în mod atractiv și artistic altora care au trăit-o la rîndul lor și se regăsesc în ea. De aici marele ei succes. Să ne amintim de *Forsyte-Saga* și de pretențiile a sute de familii engleze că ele au fost prototipul care a stat la baza creației lui Galsworthy. Cititorul pare să aibă nevoie de o literatură în care să se regăsească, să-și afle preocupările și problemele, întrebările și nedumeririle. Firește, puțin mister nu strică. Exotismul sau sondajul interior pot face mai atrăgătoare acţiunea dar acestea ţin de tehnica naraţiunii. Cititorul vrea viaţa, anume viaţa lui şi a epocii sale chiar dacă uneori acceptă şi realităţile altor epoci măcar pentru cunoaştere şi variaţie. Problema este ca şi scriitorul să fie convins de acest adevăr şi să aibă în el însuşi tendinţe către o asemenea literatură. Un asemenea autor şi cititor vor trebui să se mulţumească cu ceea ce se observă şi se vede, cu fizica newtoniană, renunţînd la cea cvantică. Sau dacă se face o trimitere la microcosmos trebuie făcută cu prudenţă în aşa fel ca lumea nevăzută de ochiul liber sau spaţiile imaginare dar existente totuşi şi vizibile fie sub lupa microscopului sau în calcule să nu sperie. Bogăţia e nesfîrşită şi direcţiile multiple. O pendulare între întunericul „misterios" şi necunoscut, plin de forme virtuale şi ecouri nedesluşite, la lumina ce limpezeşte formele, desluşeşte sunetele, strălucind în toată frumuseţea ei nu mai puţin fascinată dar mai apropiată înţelegerii şi cunoaşterii noastre. În fond utilizarea limbajului poetic şi metaforic ţine de esenţa artei. Iar metafora precede conceptul după cum sentimentul poate prefigura cunoaşterea. Întunericul este starea nediferenţiată încă, lipsită de forme, punct de pornire. În noapte se poate petrece orice şi ne putem imagina un proces complicat, fără sfîrşit dar şi fără început. Există ceva, ce anume nu putem şti, nici controla. Lumina oferă un răspuns, este gîndul ce delimitează şi circumscrie. Conul de lumină al ideilor orientează, ordonează, povestea fiind desfăşurată coerent ca nişte unde care se urmează cu regularitate. Întrebările rămîn dar răspunsurile sînt mai clare, mai apropiate de realitate pe care începem s-o recunoaştem, să-i descifrăm alcătuirile, să-i înţelegem structura, apropiind-o de noi şi de posibilităţile noastre de asimilare. În final s-o cuprindem în fascicolul înţelegerii chiar dacă rămîn încă multe umbre şi penumbre. Căci faptele, evenimentelor nu sînt întotdeauna semnificative, eroii tipici, desfăşurarea congruentă ca într-o lecţie învăţată pe dinafară şi spusă cu intonaţia şi gesturile respective. Viaţa dinafară de noi dar şi din noi e mai complexă, mai sinuoasă, mai plină de neprevăzut şi mai confuză. Viaţa şi realitatea nu pot fi convenţionale. Sînt pline de discontinuităţi ce depăşesc prevederile chiar dacă într-o carte totul este continuu şi se desfăşoară după un plan bine stabilit. Viaţa, mai ales cea sufletească, are nenumărate direcţii. Nu e numai logică şi raţională, e adesea iraţională şi total lipsită de orice logică.

---

[4]) *L. Feuerbach și sfîrșitul filosofiei clasice germane*, p. 41.

Şi fiindcă eroii sînt sau trebuie să fie tipici, realismul implică după Engels *„în afară de adevărul detaliului, redarea veridică a caracterelor tipice în circumstanţe tipice"*. Pornindu-se de la această frază dintr-o scrisoare adresată Margaretei Harkness s-au stabilit diverse tipologii. Dan Grigorescu, în *Romanul realist în secolul al XIX-lea* reduce personajele prozei realismului la cîteva tipuri : cătătorul de adevăr, arivistul, sceleratul, avarul, inocentul. Dar istoria tipologică de la Prometeu la Don Juan sau Faust este mult mai complicată. Simplificînd, două aspecte sînt evidente :

Tipul care este caracter sau figură individuală cu semnificaţie universală, caracter reprezentativ, erou exemplar ;

Tipul social care este prezentat drept modelul demn de urmat, erou pozitiv în opoziţie cu eroul negativ.

E tot o obiectivare în fond dar prima ţine de clasicism şi a doua de realism.

Realismul secolului al XIX-lea a dat cîteva capodopere. Întoarcerea la el este imposibilă însă şi de aceea realismul epocii noastre nu-i poate împrumuta decît metodele pe care să le aplice noilor realităţi şi idealuri. Alţii sînt oamenii, altele conflictele sociale sau de conştiinţă. Materialul este bogat, mijloacele pot fi adecvate. Dar acestea nu valorează nimic fără transfigurarea artistică. Arta va acorda cele două planuri, o artă pe măsura dimensiunii istorice pe care a trăim. Dar dacă tendinţele realiste actuale se justifică prin însăşi idealurile unui alt umanism şi structurile unei lumi şi societăţi noi, atunci ele trebuie neapărat să-şi revendice de la vechiul realism cosmicitatea în dublul ei înţeles : unitate ce ţine de întregul existenţei şi vieţii, unitate ce ţine de lumea conştiinţei într-o integrare specifică. Trebuie să se ţină seama de această lume şi de rezultatele unor experienţe duse poate prea departe dar care sînt pline de învăţăminte. Dacă s-a exagerat cîndva privind mai mult înafară sau dimpotrivă s-a exagerat în ce priveşte introspecţia, echilibrul relativ dintre cele două tendinţe este absolut necesar. Ca şi echilibrul dintre mijloace şi material. Realismul actual nu poate fi decît o sinteză între cuceririle vechiului realism, aşa numit clasic, şi noile tendinţe şi descoperiri ale omului contemporan. Pentru că dacă ne împotrivim în a face un mit din viaţa interioară, trebuie să ne împotrivim a face acelaşi lucru cu cea exterioară.

Sinteza realistă are multiple dimensiuni aşa cum realitatea se desfăşoară pe multiple planuri. Realism înseamnă participare activă la realitate nu oglindire pasivă. Înseamnă conştiinţa prezenţei omului în lume, făurirea unei noi realităţi artistice ce deschide o perspectivă către înţelegerea realităţii. Înseamnă o confruntare şi poate o replică chiar. Realitatea închide în ea însăşi omul care este sau poate fi măsura ei, a tututror lucrurilor. Acel om ce cunoaşte şi trăieşte atîtea drame, vise, gînduri îndrăzneţe, sentimente şi îndemnuri complicate, omul oamenii cu toate stările lor sufleteşti contradictorii sau limpezi într-o structură socială pe măsura lor.

Nicolae Ţirioi

Despre realismul scriitorilor bănăţeni

Se ştie că în Banat au fost încercări de versificaţie încă pe la 1674 la învăţatul cărturar Mihai Haliciu, iar între 1860—1872 se manifesta poetul Iulian Grozescu un colaborator permanent al revistei, *Familia*, ca şi Emilia Lungu Puhallo, care între 1874—1912 scria versuri şi proză şi era cea dintîi femeie publicistă din Transilvania. De asemenea, se ştie că în satele bănăţene existau cele mai multe „prenumeranţe" şi abonamente de cărţi şi foi editate în limba română în fosta monarhie austro-ungară. Totuşi, despre o creaţie literară propriu-zisă nu se poate vorbi, oricît de înfloritoare era tradiţia culturală a oamenilor de aici.

Abia la 16 ianurie 1893, cînd fost citită la cenaclul Junimii din Bucureşti nuvela *În lume*, mult apreciată de Titu Maiorescu, putem considera data de debut a bănăţenilor în arta cuvîntului scris, căci numai după aceea au apărut poeziile lui Victor Vlad Delamarina, creatorul literaturii dialectale. Perioada de relativă înflorire dintre cele două războaie a afirmat numele unor poeţi şi prozatori ca O. D. Blidariu, Traian Ieremici, Calomfir Nufăr (N. Roman), Mihai Gaşpar, Damian Izverniceanu, Mia Cerna, Mihai Novac, Petre Bogdan, Tiberiu Vuia Ion Stoia-Udrea, Anişoara Odeanu, Gr. Popiţi, Dorian Grozdan, Romul Fabian, Constantin Miu-Lerca, Grigore Bugarin, Ilie Ienea, Virgil Birou, Nicolae Tomiciu, Paul Târbăţiu, Mia Marian, A. Pârţanu, care se străduiau să depăşească prejudecata tihnită a unei poziţii moral-didactice. În mişcarea literară din această vreme, efervescenţa preocupărilor literare actualiza nume mai puţin legate prin origine dar nu şi prin suflet de o provincie, care nu se considera ardelenească nici prin inspiraţie, nici prin orizont tematic, nici prin formaţie intelectuală. Sînt de pomenit astfel : Lucian Blaga, Aron Cotruş, G. Călinescu, M. Ar. Dan, Gh. Atanasiu, Volbură Poiană Năsturaş, Ion Frunzetti, Iulian Popa, Ion Olteanu, Haralambie Ţugui, al căror entuziasm stenic a stimulat mult energiile latente locale. Un impuls nou a cunoscut, la sfîrşitul acestei perioade zbuciumate, afirmarea unei generaţii de scriitori dornici de artă autentică. Dintre aceştia s-au realizat ulterior : Andrei Lillin, Mircea Şerbănescu, Pavel Bellu, Petru Sfetca, Petru Vintilă, Sofia Arcan, Ion I. Mioc, Alexandrlu Jebeleanu, Mircea Bandu Traian Iancu, Ion Bănuţă, N. Mărgeanu şi Florian Potra.

Zestrea aceasta beletristică transmisă scriitorilor care activează în Banat nu se reduce numai la o simplă înşirare de nume, chiar dacă niciunul n-ar fi contestabil. Într-o epocă de acentuate frămîntări istorice şi sociale, literatura n-a putut rămîne neinfluenţată, mai ales în faza aceasta de emancipare de sub modelul etic, semănătorist.

Mai mult chiar decît frămîntările de ordin estetic, în mersul înainte al creaţiei literare din Banat, contribuţia hotărîtoare o are realismul funciar al operelor cu adevărat valoroase ce s-au scris de oamenii locului de aici. Realismul acesta nu a fost urmărit programatic şi, în oarecare măsură, este firesc mentalităţii tradiţionale transilvănene. Deşi născut la Şiria şi a făcut liceul la Timișoara, nu e neapărată nevoie să-l socotim pe Ioan Slavici bănățean, pentru a aminti că acest reprezentant de seamă al realismului ardelenesc în literatură, s-a format, cel puțin cu romanul *Mara*, în atmosfera societății mic burgheze evocată mai întîi, și cu o inegalată putere de pătrundere psihologică, de Ion Popovici Bănățeanu în nuvelele sale „din viața meseriașilor" de altă dată.

Realismul ca metodă de creație dezvăluie, cu forța de răscolire spirituală a imaginei artistice, semnificațiile cele mai adînci ale relațiilor sociale și morale ale omului. Plăsmuirea visului, chiar cu ochii deschiși, e inconsistentă, capricioasă și superficială. Realul însă poate fi cunoscut în unicitatea lui reconfortantă prin creație artistică, fiindcă aceasta revelează suportul intim al existenței noastre, certitudinea liniștitoare a adevărului că supraviețuim în timp. Dacă arta ar fi doar o evadare din eul nostru înspăimîntat, ea recurge la minciuna convențională a visului, la amăgire și gratuitate. Arta însă este o cunoaștere profundă a vieții, convențiile sale sînt forme de comunicare a unei descoperiri existențiale, devin un mijloc de expansiune a eului cunoscător. Mijloacele de expresie trebuiesc primenite mereu, fiindcă și revelația realului e nouă, ea nu poate fi împărtășită decît în mod inedit, original, tocmai pentru a nu amorți interesul de cunoaștere cu etichete uzate. Onirismul de toate felurile mizează pe un fond de disponibilitate afectivă sau imaginativă pentru care convenționalitatea e comodă, numai realismului îi sînt necesare modalități mereu noi de expresie, pentru că el impune o cunoaștere intuitivă, deci fără echivalent. De altfel, arta însăși este, în esență, o cunoaștere a realului, nu este divertisment, joc gratuit, drog.

Caracterul baroc al folclorului și concepția diletantă despre artă între cele două războaie în Banat, au făcut să se nesocotească aceste adevăruri, din fericire nu și la cei mai înzestrați scriitori bănățeni, credincioși convingerii că literatura reflectă în mod tipic și veridic autenticul vieții reale. Există, fără îndoială, o banalitate a realității, dar numai cunoscută rațional și utilitar prin abstractizare rutinară, aceasta însă, nu interesează în artă și rămîne opacă oricărei transpuneri comunicative, pentru că nu transmite o trăire esențială. Literatura este o transcriere a unei revelații a realului dincolo de scheme și de repetiții, în momentul originar al pătrunderii cu imaginația în miezul existențial al fenomenului și a surprinderii unui raport unic cu subiectul cunoscător.

Mulțumită acestui dar de intuire profundă a realității sociale, dureros reprimată de conștiința ultragiată a eroilor săi cinstiți, Ion Popovici Bănățeanu a realizat imaginea nepieritoare a tendinței de îmburghezire a unei lumi de meseriași azi dispărută. Maistorița Veta, Dinu Tălpoane, calfa Ioța, Naraschievicii, Sandu Boldureanu, Ana, ori Lenca, Iosif a lui Furencea, Vasi lui Chira, fiecare în felul lui personajele de o puternică persistență, psihologică dezvăluiesc contradicții imprevizibile dar firești, determinate de apariția și accentuarea noilor relații sociale condiționate istoric și moral.

Nu mai puțin înzestrat, contemporanul său Victor Vlad Delamarina, în ciuda limbajului dialectal și a atitudinii umoristice, limitată prin însăși grija accesibilității ei, a reușit să contureze personaje extrem de vii, nu prin graiul lor pitoresc, ci prin trăsături morale de o cuceritoare simplitate mentală. Nu „ținuta de totală superioritate a intelectualului burghez" *), provoacă efectele umoristice, ci mecanismul de gîndire a omului din popor derutat de nevoia promptă de adaptare, fie că-i vorba de naivitatea lui Sandu Blegea și a lui Doancă, fie de atașamentul visător al copilului din *„Țucă-l moșu"*.

Prozatorul Virgil Birou, care a debutat în literatură scriind reportaje de o uimitoare putere de cunoaștere a *Oamenilor și locurilor de pe valea Carașului*, a rămas unicul peisagist interior al vieții întunecate de mizerie și exploatare capitalistă ce au trăit-o minerii de la Anina în regimul trecut. Sufletul omului condamnat la coșmarul unei *Lumi fără cer* crește din paginile romanului ca o flacără ieșită din zăcămintele încă neîndeajuns de explorate ale adîncimilor de taină, din realitatea simțămintelor și a faptelor umane. Cu *Oglinda lui Moș Ion Stăvan* același scriitor urmărește să descopere particularitatea specifică a umorului bănățean în contradicția ireconciliantă a primatului economic din mentalitatea micului proprietar de pămînt și rapsodicile lui elanuri inconformiste.

---

*) Dr. Radu Flora, *Istoria literaturii române*, II, Libertatea, Vîrșeț, 1963, pag. 182.

Chiar cel mai utopic roman de fantezie creatoare ca *Ard luminile-n Vitol* de Ilie Ienea, din 1937, prefigurînd călătoriile interplanetare ale navelor cosmice, nu părăsește rampa de lansare a cunoașterii realului, fiindcă întreaga lume hipercivilizată a unei Atlantide planetare, devansează mai mult pe plan intelectual posibilitățile reale ale omului. Deplin posibil pe plan fictiv, spațiul creator al Vitolului este doar cadrul de stimulare al setei de dreptate și libertate socială într-o epocă istorică greu încercată de fascism și obscurantism, iar autorul, militant progresist în articolele sale publicate în *Țărănismul bănățean,* al cărui redactor responsabil era, folosea și această armă literară de protest împotriva dictaturii fasciste care se pregătea în țara noastră. *„Biata omenire,* exclama romancierul vorbind despre o imaginară istorie a Vitolului, *de pe la anul 200. Cinci procente din ea trăia princiar. Nouăzeci și cinci sclavi. Indobitociți. Cu speranțele în venirea mîntuirii narcotizate de alcool și teoriile despre supremația raselor „alese", naționalismul integral", etc.* (pag. 87). E clar că luînd atitudine aît de răspicată împotriva aberațiilor fasciste, ca și împotriva individualismului, lumea Vitolului era proiecția unei active preocupări de salvgardare a acelor valori umane care erau mai mult periclitate de barbaria hitlerismului amenințător. Valorile umane și de civilizație apărate de Ilie Ienea în acest roman neobișnuit, și stilistic precursor al unor romane apărute mai tîrziu în apusul Europei, erau însăși valorile cunoașterii, frumusețile civilizației noastre, văzute în proiecția luminii creatoare a literaturii ca artă lucidă a cuvîntului.

Expresie a unui puternic protest social și politic față de condițiile inumane de muncă dar și oglindire literară avansată a unei vieți industriale, în ceea ce privește raportul dintre sat și fabrică, a fost *Cîntecul Uzinei,* poemul lui Ion Stoia-Udrea, pentru a cărui publicare fusese suprimată revista *Vrerea* ; cîteva poezii ale lui Mihai Novac apărute în volumul *An din patru primăverii,* autorul fiind în adolescență minier, precum și versurile de nemulțumire țărănească ale lui Paul Țîrbățiu *(Sclavii pămîntului)* ale lui, Romul Fabian și Al. Stoian, în fața soartei trudnice de care nu se putea elibera muncitorul de pămînt sărac.

Realitatea satului, cu oamenii năzdrăvani în atitudini și sentimente, ironici și zeflemitori în limbaj și întotdeauna sensibili în demnitatea lor ultragiată, în orizontul spiritualității unui sistem tradițional de valori morale și în vibrațiile lor afective, atît de deschise bucuriei de a trăi, de a munci și de a lăsa o urmă cît de trecătoare ale existenței lor, se păstrează vie și transfigurată prin artă, în creațiile lui Mihai Gașpar (fresca *Românii din Potlogi), Damian Izverniceanu (Icoane din Banat),* Gr. Popiți *(Cîntece de fluier),* Anișoara Odeanu *(Fata lui Codru Împărat),* Constantin Miu-Lerca, Dorian Grozdan *(Brazde păgîne), Grigare* Bugarin *(Simfonia rustică)* și Ion Frumosu, scrieri nu întotdeauna și nu la toți tributare semănătorismului.

Atunci cînd scriitorul bănățean, dornic de afirmare și stimulat de ambianța unor preocupări artistice din ce în ce mai accentuate, simțea nevoia să se descopere și să se exprime pe sine, mesajul literaturii sale părăsea experimentele și modelele preconcepute pentru a cunoaște realul în profunzimea și multitudinea aspectelor lui inedite și pentru a găsi modalități cu totul noi de expresie. Din climatul acesta realist și angajat în lupta politică și socială a Banatului între cele două războaie s-au format scriitorii generațiilor mai tinere ca Pavel Bellu. Petru Sfetca, Petru Vintilă, Mircea Bandu, Mircea Șerbănescu, N. D. Pârvu, Nicolae Țoia și alții, scriitori realiști în inspirația lor dar conștienți de posibilitățile inepuizabile de artă pe care le oferă cunoașterea intuitivă pe toate planurile de investigație ale creației.

În condițiile noi de după Eliberare, scriitorii care s-au ridicat și-au făcut remarcat talentul, în afara oricărei mici ambiții de nejustificat regionalism cultural. Nu întîmplător cele mai prețuite scrieri în versuri și proză au o certă factură realistă și au înlesnit debutul poeților A. Dumbrăveanu, Ana Blandiana Petre Stoica, Traian Iancu, Damian Ureche, Ilie Măduța, Dim. Rachici, Lucian Bureriu, George Suru, Viana Șerban, Ion Cocora, Nichifor Mihuța, Dușan Petrovici și a prozatorilor Ion Arieșanu, Radu Theodoru, Sorin Titel, Laurențiu Cerneț, Al. Deal, I. D. Teodorescu, Horia Vasilescu, Ion Marin Almăjan, Ion Velican, Iosif Lupulescu, Radu Ciobanu ș.a. De astfel, despre acest aspect al problemei se cuvine să mai insistăm într-o analiză ulterioară.

istorie literară-documente

Aurel Cosma

Camil Petrescu în Lugoj

Puţini ştiu că dramaturgul şi romancierul de mai tîrziu, Camil Petrescu, cînd a sosit în Banat pe la mijlocul lunei mai 1919, şi-a început activitatea publicistică în Lugoj. Venise cu intenţia de a se stabili la Timişoara, dar oraşul încă nu era eliberat de sub ocupaţia militară. În aşteptare, s-a oprit trei luni la Lugoj, care tocmai trecuse sub autoritatea administraţiei româneşti. Această etapă lugojană n-a fost pînă acum menţionată de biografi, iar unii chiar s-au îndoit de veridicitatea ei. Pentru restabilirea adevărului, voi scoate în evidenţă în lumina amintirilor şi pe baza diverselor articole publicate chiar de Camil Petrescu, această perioadă a lunilor mai-august 1919, cînd a scris în coloanele ziarului „Banatul" de la Lugoj ca şef redactor. Voi preciza că în timpul acesta Camil Petrescu nu a activat în învăţămîntul secundar din Lugoj, ci numai în ziaristică şi literatură. De aici provine confuzia regretabilă de a omite Lugojul ca o etapă din viaţa scriitorului, fiindcă în actele şi arhiva liceului, cercetate de biografi, desigur nu se putea găsi nici o urmă sau înregistrare.

Camil Petrescu a fost adus la Lugoj de un grup de bănăţeni din capitală, care trăiseră anii primului război mondial ca refugiaţi în România. Aceştia fondaseră la Bucureşti, după Unire, dar înainte de a se decide soarta Banatului la conferinţa păcii din Paris, un „ziar de luptă al pribegilor bănăţeni" cu denumirea de „Banatul" care începe să apară la 24 ianuarie 1919 sub conducerea scriitorului Cassian Munteanu. În aprilie ziarul s-a mutat la Lugoj. Cassian Munteanu îmbolnăvindu-se de tuberculoză, direcţia „Banatului" a fost preluată de Dr. Avram Imbroane. În locul lui Munteanu, care avea nevoie de o viaţă mai liniştită, trebuia găsit un alt condei plin de vervă şi cu înalt potenţial combativ. Atunci s-au gîndit să-l convingă pe Camil Petrescu ca să vină în Banat, oferindu-i funcţia de şef redactor la acest ziar, care deocamdată apărea la Lugoj, dar urma să se mute la Timişoara, imediat după plecarea trupelor aliate de ocupaţie.

Poetul Cassian Munteanu îl cunoscuse pe Camil Petrescu încă din anii pribegiei, dinaintea intrării României în război, şi îi vorbise în repetate rînduri cu multă căldură despre Banat, infiltrînd de pe atunci în sufletul prietenului său Camil un sentiment de simpatie faţă de bănăţeni.

Camil Petrescu a cunoscut Banatul, înainte de a veni aici, şi din încîntătoarea descriere ce i-o făcea profesorul de latină Constantin Nedelcu, bănăţean de origine, pe care îl întîlnea aproape zilnic în cancelaria liceului „Lazăr" din Bucureşti, unde funcţiona temporar, în lunile februarie şi martie 1919, ca suplinitor la catedra de limba română. Entuziastul Nedelcu îl îndemna pe Camil Petrescu, după ce trecuse în ultimile zile din martie 1919 examenul de licenţă la facultatea de litere şi filozofie din Bucureşti, ca să solicite un post în învăţămîntul secundar din Banat. Desigur că puterea de convingere a lui Nedelcu, precum şi stăruinţa scriitorului Cassian Munteanu, l-au influenţat şi l-au ispitit pe Camil Petrescu să pornească spre vestul ţării, fiind pătruns de datoria de a îndeplini acolo o muncă de pionierat cultural şi educativ. Ce ironie a sorţii ! Tocmai Constantin Nedelcu a ajuns apoi în aprilie 1921 să-i fie contracandidat la alegerile parlamentare din Oraviţa şi să-l învingă pe Camil Petrescu, directorul de atunci al cotidianului „Ţara" din Timişoara, care candidase şi el.

Dar hotărîrea definitivă de a veni în Banat, Camil Petrescu a luat-o într-o noapte de mai, în urma unor stăruitoare pledoarii a celor trei bănăţeni refugiaţi, Cassian Munteanu, Avram Imbroane şi Petru Nemoianu, care căutau să-l convingă şi să-l cîştige de partea lor. Iată cum ne istoriseşte Camil Petrescu această întîlnire :

„Prin mai, după miezul nopţii, în cea mai luxoasă cofetărie a Bucureştilor : Riegler. Oglinzile resfrîng strălucitor şi multiplu profiluri de femei frumoase, toalete luxoase. Afară, valuri de lume trec pentru cîteva clipe în lumina uriaşelor vitrine. Te simţi bine, privirea are la îndemînă linii şi nuanţe. E un farmec de care cu greu te poţi lipsi şi cu care sînt obişnuit de atîţia ani. La aceeaşi masă cu mine, un singur bucureştean, restul trei bănăţeni refugiaţi. Oameni necăjiţi, privesc cu amărăciune în jurul lor şi toată risipa asta le e străină, de neînţeles. Şi-au pus în gînd să mă aducă în Banat. „Haide cu noi, domnule, haide să cunoşti Banatul şi n-ai să te mai desparţi de el. Să vezi acolo viaţă sănătoasă, ca vegetaţia munţilor. Să cunoşti oameni muncitori şi deschişi la suflet ca nişte primitivi". Aşezat bine în scaun, trag din ţigare privind în jurul meu. Dar sînt hotărîţi să mă ia. Nu au cuvinte să-mi descrie ce e la ei acasă. „Să vezi domnule" şi-mi înşiră cu glas de fanatici nume şi localităţi scumpe lor. Dar nu pot decide să plec. Trei ani de campanie aproape, fără odihnă şi fără linişte, m-au predispus spre o viaţă confortabilă, mi-au infiltrat în suflet oroare de călătorie şi aventură. Te simţi atît de bine, anonim şi ascuns într-un oraş mare. Toţi trei sar să-mi doboare şi acest ultim argument. „Dar bine domnule, dumneata nu cunoşti Timişoara. Dumneata nu ştii că e cel mai frumos oraş al României. Oraş cu peste o sută de mii de locuitori, clădiri şi bulevarde moderne, viaţă intensă de capitală". Şi multe altele, atît de multe, că această Timişoară a luat în imaginaţia mea proporţiuni fantastice. A doua zi eram în tren, peste alte cîteva zile la Lugoj. Şi iată că toate cîte mi le-au spus despre acest minunat colţ de ţară sînt aci aevea. Cîte gînduri nu am schimbat din arhitectura de idei cu care pornisem. Am impresia că mă găsesc aci de ani, din timpuri uitate. Dar anonim şi ascuns, liniştit în Lugoj".

La masa de la cofetăria Riegler din faţa teatrului naţional din vremea aceea, bucureşteanul era profesorul de franceză al liceului „Lazăr", René Charles Brasey, care se împrietenise cu bănăţenii şi a venit în toamna anului 1919 şi el să se stabilească la Timişoara. Foiletonul de mai sus a fost publicat de Camil Petrescu înainte de a se muta cu redacţia la Timişoara („Banatul" Lugoj nr. 46 din 30 iulie 1919).

Drumul lui Camil Petrescu spre Lugoj a trecut prin Sibiu, unde îşi avea sediul Consiliul Dirigent, guvernul provizoriu al provinciilor din Ardeal şi Banat. Aici a umblat să-şi aranjeze numirea la un liceu din Timişoara, pentru la toamnă. N-avea rost să-şi caute un post provizor la vreo şcoală din Lugoj, întrucît intenţia sa era de a se stabili la Timişoara. Activitatea de presă şi-a început-o în numărul din 21 mai 1919 al ziarului „Banatul" de la Lugoj, publicînd un reportaj literar cu impresii culese din Sibiu. Este remarcabil spiritul de observaţie, ager şi investigator, cu care transpunea în cuvinte realităţile vieţii cotidiane din agitata perioadă de speculaţii a politicienilor şi afaceriştilor ce mişunau în jurul departamentelor ministeriale dominate de necontenite improvizaţii. „Pentru cine a cunoscut Sibiul din timp de pace", — scria Camil Petrescu în acest foileton, — „îi pare acum de necunoscut. Dintr-un oraş pitoresc şi negustoresc de provincie, a căpătat dintr-odată aspectul unei capitale. Străzi animate pînă noaptea tîrziu, cafenele pline — şi Sibiul are cafenele frumoase — plancarte şi inscripţii mai la toate colţurile, „oficii" şi sentinele pretutindeni." În primul an după Unire, nimic nu se putea rezolva în provinciile ardelene şi bănăţene fără aprobarea Consiliului Dirigent, care centraliza în competenţa „rasorturilor" sale toate problemele legate de procesul introducerii administraţiei româneşti. Din toate părţile veneau aci pretendenţi la posturi de conducere, se concurau între ei și își susțineau interesele personale. Sistemul acesta polarizator a făcut din Sibiu un loc de întîlnire al tuturor celor ce doreau să profite de avantajele oferite de constituirea și zidirea noului stat Pe corso, pe așa numitul „Bretter", și în numeroasele cafenele, se puneau la cale aranjamente, intrigi, ba chiar și adversități. În acest foileton și-a afirmat Camil Petrescu încă de pe atunci talentul ce-l avea de a sesiza caracterele oamenilor, de a analiza aspectele faptelor cotidiane și de a da reportajelor gazetărești o formă literară, cursivă și atrăgătoare. Continuînd descrierea Sibiului de la începutul anului 1919, Camil Petrescu ne informează : „Dar ceeace face să simți mai cu seamă că ești într-o capitală și mai cu seamă într-o perioadă de formație si frămîntare politică, sînt numeroasele discuții politice de la toate colțurile de stradă, din cafenele, de pe culoarele resorturilor, din restaurante și evident din frizerii. Ardelenii discută cu energie. Sînt temperamente. Mă gîndesc cu îngrijorare la intensitatea luptelor politice care vor veni."

Camil Petrescu s-a aclimatizat repede în atmosfera plină de fanatică însuflețire și de acută agitație a Lugojului, în această etapă instaurată cu demnitate și cu mult tact, precum și cu vădită înțelepciune de fruntașii vieții publice locale căliți în focul zbuciumatelor strădanii românești din trecut. N-a găsit nici aci liniștea dorită. Se frămînta cu ceilalți. Era prins și el în vîrtejul animației și al lumii în permanentă fierbere. A sosit aci la chemarea redacției ziarului „Banatul", care venise deja din capitală. Trupele de ocupație părăsiseră orașul. La Lugoj a rămas numai un comandament local al armatei franceze, care să asigure în numele puterilor aliate ordinea și liniștea evoluției de transferare a conducerii administrative. Era și Camil Petrescu prezent la primirea generalului francez De Tournadre, care ulterior, în ziua de 28 iulie 1919, a asistat la preluarea puterii de stat în Timișoara de către prefectul Dr. Aurel Cosma. Lugojul l-a întîmpinat pe comandantul francez cu onoruri muzicale. Cîntecul era limba în care le vorbeau lugojenii aliaților. Corul dirijat de Ion Vidu i-a impresionat adînc pe ofițerii francezi. Dar cel mai mișcat dintre toți era Camil Petrescu, care atunci a avut cel dintîi prilej să audă acest cor atît de vestit. Încîntat și fermecat de audițiile muzicale organizate de străvechea reuniune de cîntări a Lugojului, Camil Petrescu și-a exprimat admirația față de compozitorul Ion Vidu, publicînd un elogios articol despre el.

„Ion Vidu e un artist de rasă", — scria în ziarul „Banatul" nr. 21 din 28 mai 1919, — „Totul poartă pecetea personalității sale. Corurile rearmonizate, disciplina și dragostea cu care e ascultat și înțeles de către coriști, și toate au contribuit la un efect limpede și cizelat de artă aleasă. Marșurile domniei sale sînt marșuri, au agilitate, nerv, îndemn la pornire, și lucrul acesta, mărturisim, că se găsește mult mai rar decît s-ar părea. Cîntecele corului „Vidu" sînt pline de vioiciune, de culoare și de grație. Negreșit că astfel de efecte poate obține numai un artist de rasă și numai după sforțări îndelungate, dar iarăși trebuie să însemnăm și vocile frumoase — în special sopranele și tenorii — pe care le are în cor și mai cu seamă pasiunea tuturor pentru artă... Cine asistă la o audiție muzicală „Vidu", înțelege mai bine ca oricînd, ce rol imens poate juca arta nu numai în educația culturală, dar și națională a unui popor, și cum, sub valurile vitregiilor soartei, ea clădește încet, dar sigur, un suflet național, care deodată iese puternic la suprafață, ca o insulă de corali din apele mării. Într-o zi vor ști românii de pretutindeni, cît îi datorăm lui Vidu."

După plecarea generalului De Tournadre, a rămas la Lugoj o unitate a armatei franceze sub comanda colonelului Beatrix. Camil Petrescu s-a împrietenit cu ofițerii francezi, umblînd cu ei prin satele bănățene din apropierea Lugojului, însoțiți de confrații de la ziar, ca să cunoască viața plugarilor noștri.

Inaugurarea administrației românești la Lugoj s-a făcut în miercurea de 28 mai 1919, cînd la ora 10 primul prefect al județului Caraș-Severin, Dr. Gheorghe Dobrin, s-a prezentat în fruntea noilor funcționari numiți, la sediul „comitatului", ca să preia conducerea autorităților. În aceeași zi seara și-a începul reprezentațiile la Lugoj teatrul național din București. Au fost zile de însuflețită sărbătoare. Camil Petrescu s-a simțit în mediul său. Dramaturgia îl pasiona. Avusese chiar două piese de teatru scrise : „Jocul ielelor" și „Act venețian", care nu fuseseră încă jucate. L-a interesat scena în cea mai largă măsură. Dar pe el nu l-a impresionat numai jocul de înaltă valoare al artiștilor, care și-au dat tot talentul ca să încălzească sufletele lugojenilor și așa destul de învăpăiate de entuziasmul zilelor mărețe pe care le trăiau, ci mai cu seamă simțirea lui Camil Petrescu a fost zguduită de participarea în masă la aceste manifestații a țăranilor din vecinătatea orașului.. Aci și atunci i-a văzut pentru întîia oară pe acești săteni bănățeni despre care îi vorbiseră cu fermecătoare laude refugiații în cofetăria bucureșteană. S-a convins că avuseseră dreptate. Și s-a bucurat că venise în Banat.

Despre aceste reprezentații teatrale Camil Petrescu a publicat elogioase articole. S-a jucat pe scena din Lugoj : „Poemul Unirii“ în versuri scrise de „poetul atît de iubit Zaharia Bârsan“ și „Apus de soare“ de Barbu Delavrancea. „A fost un succes extraordinar“, — spunea Camil Petrescu. „Publicul a urmărit cu emoție și evlavie ultimele zile ale celui, care a fost Ștefan cel Mare. Pitorescul și bogăția costumelor, farmecul arhaic și curat românesc al incomparabilei limbi în care e scrisă această dramă, au fost pe deplin simțite și apreciate“. („Banatul“ Lugoj nr. 22 din 30 mai 1919).

La cîteva zile după aceste manifestății artistice de la Lugoj, Camil Petrescu vizitează pentru prima dată un sat bănățean. Are ocazia să audă și aci un cor de plugari și să admire dragostea pentru cîntec al țăranilor noștri. Impresiile culese în satul Sîlha de lîngă Lugoj le scrie Camil Petrescu la persoana a treia. Iată cîteva pasagii : „Scriitorul acestor rînduri avu prilejul întîia oară, să vază un sat bănățean. Și mai cu seamă avu prilejul să-i vadă la ei acasă, la rostul lor, pe acești țărani voinici și înflăcărați, pe care îi văzuse vibrînd de entuziasm în sala teatrului orășenesc și în piața mare din Lugoj. Îi văzuse sub desfășurarea steagurilor, revărsînd valuri ușoare de armonie muzicală peste armonia de culori a costumelor înflorite. Nespus de bucuros i-a fost deci prilejul de a-i cunoaște la ei acasă pe acești fruntași între țăranii români de pretutindeni. Trăsura luneca pe șosea de-a lungul căii ferate, printre lanurile verzi de grîu și orz. Pămîntul lucrat palmă de palmă cu pricepere și dragoste, de cei care l-au iubit atît de mult, l-au avut atît de puțin... Femei, frumos îmbrăcate în costume scumpe românești, se scoală cu tradiționala cuviință românească înaintea grupului care trece. Bărbați în pieptare albe dungate cu negru, țin sfat ici și colo dinaintea porților, ca niște simpli și gravi legionari romani. Flăcăii au făcut cor la școală. E impresionantă pasiunea românilor, dar mai ales a bănățenilor, pentru muzică și am înțeles perfect surprinderea ofițerului francez din localitate, căruia îi spusesem, că noi românii n-avem încă un teatru de operă : — „Dar e posibil ? Un popor atît de muzical ? Pe noi ne-a uimit ce-am văzut aci într-un teritoriu subjugat, într-un sat de provincie.“ („Banatul“ Lugoj nr. 28 din 15 iunie 1919).

În perioada cît a activat la Lugoj, Camil Petrescu a publicat numeroase articole în ziarul la care scria ca șefredactor. Unele politice, altele de comentarii a faptelor și aspectelor din viața locală și din toată țara. Cronicele teatrale apărute atunci din condeiul său denotă o bună pregătire și cunoaștere în domeniul dramaturgiei. Mă voi ocupa îndeosebi de ele, pentru că evocarea lor scoate la lumină o serie de date prețioase și sugestive pentru completarea biografiei sale. Camil Petrescu a publicat în ziarul „Banatul“ și cîteva versuri, din care unele au fost cuprinse ulterior în volumul de poezii apărut sub titlul „Ciclul morții“. O deosebită importanță literară prezintă istorisirea autobiografică din povestea „*O recunoaștere ofensivă*“, publicată de Camil Petrescu în ziarul „Banatul“ din Lugoj, într-un serial de foiletoane apărute în numerele 38—41 din 11—18 iulie 1919, necunoscută și nemenționată pînă acum, ea fiind pierdută în paginele ziarului care nu se mai află decît în colecția de la Academia R.S.R. (cota P. IV. 5792). În scrisul său de la Lugoj, Camil Petrescu s-a remarcat și prin stilul său ironic și a dovedit calități de polemist temut, ceeace a plăcut publicului cititor. Numeroase articole le-a semnat cu pseudonimul „Grămatic“, dar cele mai multe le-a publicat fără semnătură. Lumea le cunoștea însă și știa care erau scrise de el, fiind apoi viu comentate. Camil Petrescu a devenit popular în Lugoj. De multe ori se întîmpla că aproape toată gazeta să fie redactată de el.

Un eveniment de amploare și importanță istorică, înregistrat în presa redactată de Camil Petrescu, a fost marea adunare națională din 10 iunie 1919 ținută pe Cîmpia Libertății din Lugoj, cu participarea a peste 70.000 de români, veniți din toate satele apropiate, care au manifestat pentru libertate și unitate statală pentru recunoașterea drepturilor românești asupra Ardealului și Banatului proclamate la Alba-Iulia.

Armata română a intrat în Lugoj, marţi la 22 iulie 1919, sub comanda generalului Jiteanu, care în discursul său de răspuns la primirea sărbătorească şi însufleţită ce s-a făcut vitejilor soldaţi din partea oficialităţilor şi poporului, a rostit că : „N-am venit ca cuceritori, n-am venit ca liberatori, am venit ca fraţi, care doresc să fie un trup, un suflet.“.

Camil Petrescu asistînd la grandioasa întîmpinare a ostaşilor români în Lugoj, cuprins de emoţie copleşitoare, a publicat sub semnătura sa proprie în ziarul „Banatul“ nr. 43 din 23 iulie 1919 un impresionant articol. Iată cîteva frînturi din el, care şi azi ne mai transpun în climatul tulburător de înflăcărat în care fusese redactat :

„De-a lungul şoselelor, bocancii soldatului român ridică nori de pulbere liberă, din pămîntul robit al Banatului. În sunetele muzicelor, în uralele mulţimii, sub ploaia de flori, ei întră astăzi în ţinuturile visurilor lor şi ale noastre... Cei care au ieşit cu mic cu mare de-a lungul drumurilor, n-au văzut nicicînd armate româneşti. De aceea, vor să-şi umple ochii de priveliştea rară. Căci alături de soldaţii cu uniformă cenuşie cu raniţa grea şi arme cu repetiţie, calcă umbrele celor ce luptară cu pieptul gol, cu ghioaga şi coasa, şapte sute de ani... Căci azi e ziua triumfală şi care vin, sînt purtătorii de steaguri ale unui vis împlinit. Sînt frumoşi astăzi sub ploaia de raze care dau luciri lamelor de baionetă. Dar noi i-am văzut şi mai frumoşi. Cîndva, pe drumurile Focşanilor într-un amurg ploios şi rece de decembrie 1916, cînd cîmpurile dezolate ale Munteniei rămîneau sub orizont departe, în urma noastră, ne-am dat în şanţurile şoselei plină de gropi şi de bîltoace, ca să treacă o coloană decimată şi slăită de lupte şi marşuri. Au trecut pe dinaintea noastră soldaţi în uniforme zdrenţuite şi cu picioarele goale în noroiul rece, unii acoperiţi de răni ; au trecut tunuri trase numai de cîte trei cai slabi ca nişte schelete. Cineva a întrebat, şi ca un fior s-a lăţit printre noi vestea : sînt olteni. Erau cei care după ce luptaseră amarnic prin pădurile şi culmile de la trecătorile Jiului şi Oltului, făcuseră 700 de kilometri în eroice şi desperate lupte de retragere, zi şi noapte, sub focul inamic, flămînzi, fără somn şi goi. Căci, bănăţeni, trebuie să ştiţi, că divizia care calcă astăzi pe pămîntul vostru, a semănat drumurile dintre Mare, Dunăre şi Carpaţi, cu morţii ei.“

În cadrul acestei evocări a prezenţei lui Camil Petrescu în Lugoj am citat şi voi mai prezenta cîteva crîmpeie din scrisul său cu care îşi începuse activitatea publicistică în Banat, pentru că aceste reproduceri din presa de atunci nu au numai valoare de istorie uitată, ci mai cu seamă o preţioasă însemnătate documentară, menită să întregească opera scriitorului cu o serie de creaţii necunoscute.

Deodată cu armata română a sosit la Lugoj, venind din Caransebeş, şi trupa teatrală de sub conducerea artistului Ion Manolescu. Scriind despre artiştii acestui teatru, care a dat reprezentaţii în seara aceleiaşi zile cînd fuseseră întîmpinaţi cu delirul bucuriei ostaşii români, Camil Petrescu a scris : „Ei ştiu, cît de mult înseamnă o datorie către neam, a cultiva şi a răspîndi frumosul. Sînt cetăţi, care au trăit prin armele lor, ca Sparta din antichitate, dar mai cu seamă sînt cetăţi, care au trăit prin nenumărata dragoste pe care au avut-o pentru frumos, Atena“. Şi a subliniat în continuare că în cadrul acestor manifestaţii naţionale de la Lugoj, cînd „cele două titluri care dau unui neam dreptul la recunoştiinţa posterităţii“, ele se îmbinau prin concomitenta afirmare de gratitudine a publicului lugojan, atît faţă de ostaşii români, cît şi faţă de ostaşii frumosului, aceştia fiind sărbătoriţi laolaltă. „Nu ne va surprinde dacă în sala de spectacol, ovaţiile la adresa lui Manolescu se vor împreuna cu ovaţiile la adresa ofiţerilor din sală“, — spunea Camil Petrescu. Aşa a şi fost.

La cronica dramatică despre reprezentaţia dată cu „Moartea civilă“ a lui Paolo Giacometti, Camil Petrescu scria că această piesă a devenit celebră prin faptul că ea dădea prilejul unor actori mari să-şi arate complexitatea şi forţa mijloacelor de interpretare. Subiectul acestei drame în 5 acte „e patetic şi simplu evident. După 13 ani Corado revine de la ocnă liber şi tremurînd de fericire, să îşi regăsească familia. Dar faptul de a fi comis o crimă nu se ierta, chiar dacă şi-a ispăşit-o, şi el trebuie să se omoare. Şi din rolul acesta, Manolescu a făcut o creaţie zguduitoare.“ Este excepţională priceperea lui Camil Petrescu de a rezuma, clar şi sintetic, o piesă de teatru, analizîndu-o în toate amănuntele ei dîndu-i apoi miezul conţinutului. Despre protagonistul din drama „Moartea civilă“ scria după spectacolul de la Lugoj : „Manolescu a arătat o varietate de mijloace uimitoare. Efectele vocii lui sînt nebănuite. Cu cîteva şoapte te mişcă cum nu te poate mişca o tiradă. Inflexiunile de bucurie se împletesc cu cele de durere limpede, ca două fire de aur şi fier. Strigătele lui, rare de altminteri, au ceva alarmant, care-ţi frămîntă nervii. Dar jocul de scenă. E o banalitate să spui că Manolescu trăieşte şi nu joacă. Te întrebi însă dacă în viaţă un om poate suferi atîta cît suferă el pe scenă. Căci ceea ce trăieşte el pe scenă sînt epizoade excepţionale din viaţa omenească.“ („Banatul“ Lugoj nr. 44 din 25 iulie 1919).

Camil Petrescu a mai scris şi alte cronici despre celelalte reprezentaţii date de trupa teatrală a lui Ion Manolescu la Lugoj.

Au urmat şi alte turnee de teatru românesc. Camil Petrescu era mereu prezent, lua contact cu artiştii şi publica în ziarul lugojan critici despre reprezentaţiile date. Astfel, a sosit la Lugoj în ultimele zile din luna iulie trupa teatrului naţional din Craiova, sub conducerea lui Mişu Fotino. S-au jucat piesele : „Institutorii“, comedie în 3 acte de Otto Ernst, tradusă de P. Gusti, precedată de poemul eroic într-un act „Pe-aicea nu se trece“ de Mircea Rădulescu şi Corneliu Moldovan, apoi comedia în 5 acte „Prostul“ de L. Fulda în traducerea Sofiei Nădejde, şi comedia în 3 acte „Ginerele domnului prefect“ de F. Gusti, şi în sfîrşit ca încheiere comedia în 3 acte „Punctul negru“ de Kalenberg.

În ultimele zile cît a stat în Lugoj, Camil Petrescu a mai apucat să vadă reprezentaţiile teatrului naţional din Bucureşti, date la începutul lunii august 1919, sub conducerea lui Mihail Sorbul. S-au jucat două drame : „Patima roşie“ de Sorbul şi „Casa de lut“ a francezului Fabre. E interesant să reproduc aici cîteva păreri publicate de Camil Petrescu despre aceste piese, care au avut mare succes la Lugoj. În legătură cu „Patima roşie“ el scria că : „Piesa aceasta, care a iscat o discuţie din cele mai aprinse în lumea literară din Bucureşti, a plăcut mult publicului lugojan. Iar cei care afirmă că bănăţenii nu ştiu să aprecieze cum se cuvine drama, că sînt prea amatori de comedie, ar fi trebuit să vadă aseară interesul palpitant cu care sala, urmărea peripeţiile dramatice de pe scenă. E incontestabil însă, că în afară de un uimitor meşteşug teatral, care i-a asigurat un atît de mare succes teatral ori unde a fost jucată, drama lui Mihail Sorbul întruneşte calităţi de înaltă valoare literară, care fac din ea o capodoperă a literaturii noastre. Personajul lui Sbilţ e de o complexitate şi de o adîncime rară. Celelalte personagii, fără să se ridice la aceeaşi înălţime, trăiesc totuşi toate, în carne şi oase, ca nişte fiinţe vii“. Apoi despre jocul lui Ciprian în rolurile principale, Camil Petrescu scria, că e „plin de căldură, plin de nervi“, cucerind publicul care l-a aplaudat îndelung, la scenă deschisă. („Banatul“ Lugoj nr. 49 din 7 august 1919).

Începînd cu nr. 50 din 10 august 1919 ziarul la care scria ca şef redactor în Lugoj, şi-a mutat sediul şi a apărut în Timişoara cu denumirea de „Banatul Românesc“. Aici, timişorenii scoteau un ziar, încă din luna februarie 1919, cu titlul de „Banatul“. Pentru a nu se produce vreo confuzie, ziarul mutat de la Lugoj trebuia să-şi schimbe titulatura. Atunci a venit şi Camil Petrescu la Timişoara, unde şi-a continuat activitatea ziaristică, aşteptînd ca din toamna aceluiaşi an să îndeplinească şi funcţia de profesor la catedra de limba română de la liceul german-maghiar din strada Gheorghe Lazăr, unde fusese repartizat de Consiliul Dirigent.

La Timişoara, administraţia românească a fost introdusă în ziua de luni, 28 iulie 1919, iar armata şi-a făcut intrarea triumfală în duminica următoare de 3 august. Primul număr al ziarului „Banatul Românesc“, redactat de Camil Petrescu, a apărut în Tmişoara cu data de 10 august 1919. În această duminică a avut loc în piaţa Unirii grandioasa adunare populară pentru adeziunea entuziastă la actul de la Alba-Iuli.

Camil Petrescu îşi mărturisea în scris gîndul ce-l frămînta înainte de a se muta de la Lugoj la Timişoara, amintindu-şi de făgăduiala bănăţenilor care îl convinseseră să vină în Banat : „Zîmbeşte cine citeşte rîndurile acestea. Îmi zic mereu : „Voi avea linişte la Timişoara ?“ Oraş mare, cu viaţă intensă, aspect de capitală. Şi zi de zi gîndind la el, oraşul acesta a căpătat pentru mine farmecul priveliştelor dorite, visate, dar neapuse vreodată“.

S-ar putea multe istorisi din perioada trăită de Camil Petrescu în Lugoj, înainte de a veni la Timișoara. A fost o etapă de pregătire sufletească, de cunoaștere a specificului bănățean, a oamenilor de aici, cu firea lor glumeață, cu dragestea lor pentru muzică și treatru, cu bogăția lor în tradiții și folclor, cu toate însușirile lor minunate, care l-au determinat pe Camil Petrescu să se atașeze de provincia noastră, păstrînd întotdeauna duioasa mintire a Banatului în care și-a trăit cei mai frumoși ani de tinerețe.

Nicolae Petrica

Amintiri despre un profesor bănățean

Acum un deceniu a încetat din viață la Lugoj profesorul doctor Aurel E. Peteanu, cunoscut om de cultură al Banatului ce și-a consacrat întreaga viață atît slujirii cu credință a școlii noastre cît și cunoașterii și păstrării tradițiilor culturale bănățene.

Descendent după tată dintr-o familie de țărani iobagi din Feiurdeni, nepot a lui Simion Peteanu care a luptat în răscoala lui Avram Iancu fiind elev de liceu (după cum arată monografia acelei localități din nordul Clujului) iar după mamă dintr-o familie de țărani săraci din Caraș, Aurel Peteanu s-a născut la 12 august 1887 în comuna Surducul-Mare unde și-a făcut și o parte din studiile elementare continuîndu-le la Ticvaniul-Mare iar studiile liceale în Timișoara, Lugoj și Beiuș, unde și-a luat examenul de bacalaureat, apoi își continuă studiile la facultatea de drept a Universității din Budapesta, pe care a terminat-o în anul 1911, tot în acest an se înscrie la Facultatea de litere și filozofie tot la Universitatea din Budapesta, unde și-a prezentat teza de doctorat în litere și filozofie, tipărită în limba maghiară pe 150 de pagini sub titlul „A krassószörenk vármegyei román népköltèszet) (Poezia populară română din județul Caraș-Severin). Tipărită la tipografia românească a lui D. Birăuțiu, la începutul anului 1918, primită de comisia facultății în ziua de 21 mai 1918 cu calificativul „magna cum laude“. Examenul oral însă, fixat pe data de 5 nov. 1918, n-a mai putut avea loc din cauza revoluției din Austro-Ungaria și a evenimentelor care au urmat (dezmembrarea imperiului Austro-Ungar, Unirea Transilvaniei și Banatului cu România).

Făcînd parte din prima serie de profesori ai liceului român „Coriolan Brediceanu“ din Lugoj, cu specialitățile limba română și limba latină, Aurel Peteanu a fost nevoit în anii ce au urmat (1920—1921) să-și dea echivalarea și teza de licență la Cluj, unde a obținut diploma de profesor pentru liceele românești în 21 martie 1922. Tot la Cluj și-a prezentat din nou teza de doctorat și a dat examenul oral obținînd diploma de doctor în litere și filozofie în 15 mai 1926.

Dăm toate aceste date pentru că le socotim semnificative în caracterizarea personalității unui om ce avea să devină unul din dascălii și activiștii culturali cu prestigioasă activitate a vieții culturale bănățene. O tenacitate ieșită din comun, un patriotism înflăcărat, o nețărmurită dragoste pentru poporul din rîndurile căruia se simțea făcînd parte, un optimism și entuziasm, pe care le-a păstrat pînă în ultimele clipe ale vieții sale, ca și o multilateralitate în preocupări, au caracterizat personalitatea profund umanistă a profesorului. Dr. Aurel E. Peteanu, personalitate pe care, în rîndurile de față, încercăm doar s-o schițăm în cîteva din trăsăturile ei.

Încă de pe cînd era elev de liceu, numele lui Aurel Peteanu apare în programul serbărilor cultural-artistice pe care elevii de liceu le dădeau în vacanță în comunele din Caraș, pentru a menține vie conștiința geniului cultural național atît prin recitarea de poezii și punerea în scenă a unor piese de teatru din literatura română cultă, cît și prin manifestări folclorice corale și coregrafice Tot din anii foarte tineri a fost deasemenea un pasionat culegător de folclor, adunînd un număr impresionat de poezii populare inedite care i-au servit ca material pentru teza de doctorat. Activitatea sa de folclorist nu s-a oprit însă la acea dată, ea continuînd și mai tîrziu, astfel că la moartea sa a lăsat un mare număr de poezii populare din județul Caraș-Severin (în parte, din păcate, pierdute, dar rămînînd în număr destul de mare pentru a fi servit unui studiu).

Paralel cu activitatea sa folcloristică, Aurel Peteanu a început încă din 1907 o vastă activitate publicistică în ziarele bănățene și ardelene, activitate pe care avea s-o continue și s-o amplifice toată viața, devenind el însuși mai tîrziu întemeietor de reviste. Pentru a defini sfera preocupărilor sale dăm cîteva titluri exemplificatoare ; „Farmecul doinelor noastre“, în „Plugarul român“ din Timișoara, nr. 5 din 28. I., nr. 6 din 4. II., nr. 7 din 11. II., 1907 ; „Icoana literaturii române în prima jumătate a secolului al XIX-lea“, în „Plugarul român“ Nr. 1—2 din 3. I, nr. 3—4 din 31. I, nr. 8 din 28. III 1910 ; „Problema culturală“, în „Progresul“. Oravița, nr. 39 din 22. IX. 1912 ; „Pentru sentinelele credinței românești“, în „Drapelul“ din Lugoj nr. 117 din 1.XI.1918“ ; „Prin potop de suferințe la viață“, în „Drapelul nr. 126. XI. 1918. A citit numai cîteva titluri din bogata serie a primelor articole ale lui Aurel Peteanu, preocupări care aveau să se mențină și mai tîrziu în aceeași sferă a cercetărilor artistice și folclorice, a problemelor de cultură românească și a celor de patriotism luminat profund umanist și democratic. Din totalul de 308 articole pe care le-am parcurs, am remarcat prezența sa activă la un foarte mare număr de periodice, îndeosebi bănățene, dar și bucureștene, din care cităm revistele culturale : „Banatul“, „Fruncea“, „Luceafărul“, „Revista Institutului Social Banat-Crișana“ etc., din Timișoara, „Banatul cultural“, din Caransebeș, „Macedonia“, „Tinerimea română“, „Neamul românesc“, din București, ca și revista românilor americani din Cleveland-Ohio, „America“. În orașul unde era profesor, Aurel Peteanu a întemeiat în anul 1925, împreună cu profesorul Filaret Barbu, „Răsunetul cultural“ supliment literar al ziarului „RĂSUNETUL“ (pe care-l tipărea pe spesele proprii tipograful Gh. Țăranu), iar în anul 1932, împreună cu un comitet, revista culturală SEMENICUL, după ce în 1929—1930, împreună cu elevii de liceu, membri ai societății de lectură „Ion Popovici Bănățeanu“, întemeiase revista „PRIMĂVARA BANATULUI“. Aceste reviste neprimind nici un ajutor bănesc apar și dispar după împrejurări și adesea îi cauzează profesorului Peteanu mari încurcături bănești trebuind să plătească datoriile la tipografie dintr-un salariu de profesor și așa mizer.

Activitatea sa publicistică nu s-a mărginit însă numai la colaborări sau înființări de reviste, el fiind și atuorul unei serii de volume „Din galeria marilor dispăruți“ închinate memoriei unor figuri reprezentative ale culturii sau ale luptei social naționale bănățene în epoca dominației feudale, ca de pildă Coriolan Brediceanu, Dr. Valeriu Braniște, dr. Iosif Popovici, cu ample studii asupra vieții și activității lor. A mai publicat și broșura „Banatul pitoresc“, reprezentînd amintirile cu date turistice ale unei excursii pe Valea Carașului.

Această prodigioasă activitate din care după cum am mai precizat, am citat numai o parte infimă, i-a adus alegerea sa în comitetul de conducere al Societății „Tinerimea Română“ din București“ al „Federației generale a presei din provincie“ al „Astrei Bănățene“ conducerea centrală din Timișoara a ASTREI Centrala din Sibiu în calitate de membru corespondent al secției istorice al „Institutului social Banat-Crișana“ din Timișoara, al „Societății Scriitorilor români din Banat“ etc., ca și președenția ASTREI departamentul central Lugoj (1937—1940) al societății literare-culturale „SEMENICUL“ (1928—1932), președinte al sindicatului ziariștilor profesioniști, secția Severin, al societății scriitorilor români din Banat „Altarul cărții“ secția Lugoj, etc.

Activitatea profesorului Aurel Peteanu nu s-a manifestat numai pe tărîm publicistic, el fiind și un mare animator cultural prin organizarea a nenumărate serbări și șezători literar-artistice cu concursul scriitorilor bănățeni, olteni și bucureșteni ca și acelea cu elevii liceului care se distingeau cu frumoase aptitudini de muzică vocală sau instrumentală sau calități actoricești, cele mai multe însă cu corurile și echipele de dansatori din comunele bănățene, fiind adînc pătruns de importanță uriașului izvor creator pe care îl reprezintă geniul popular În această ordine de lucruri, a reorganizat, între anii 1937—1940, 156 cercuri culturale ale ASTREI dintre Mureș și Dunăre ca și un mare număr de școli sătești.

Tot profesorului Aurel Peteanu i se datorește și inițiativa ridicării monumentului marelui luptător bănățean și patron al Liceului Coriolan Brediceanu, el colaborînd permanent și pentru ridcarea celorlalte busturi și monumente din Lugoj.

Ca dascăl, profesorul Aurel Peteanu a fost un om extrem de popular iubit mai ales de masele largi populare de părinții copiilor de la sate care veneau să dea examene de admitere la liceu și pe care profesorul i-a ajutor din răsputeri.

Pedagog inimos prin vocație, se străduiește să descopere și să încurajeze aptitudinile creatoare ale tuturor elevilor, dar cînd acestea apăreau la acei copii veniți din păturile oropsite ale societății, se lupta cu înverșunare pentru a le creea climatul moral și material favorabil. Mulți dintre foștii săi elevi au făcut ulterior cariere strălucite. Pentru această categorie de copii s-a străduit în anul 1925 să obțină de la Ministerul Instrucțiunii Publice transformarea școalei Civile de Stat în Gimnaziu, iar în anul 1926 dezvoltarea gimnaziului în Liceu bugetar, creindu-se în fiecare an cîte o nouă clasă bugetară pînă la completa lui dezvoltare, în 1929, cu 7 clase liceu, căruia i-a purtat de grijă pînă în ziua cînd a ieșit la pensie — 1948.

Tot pentru acești copii care trăiau pe la gazde sau într-un internat cu o clădire improprie, a ridicat în curtea Liceului Coriolan Brediceanu un internat nou, modern, din economiile proprii ale comitetului școlar între anii 1930—1934.

S-ar putea pune întrebarea cum a izbutit un singur om care nu făcea parte din clasele privilegiate ale burgheziei și politicienilor epocii și care a trăit el însuși într-o vreme în care grija pentru cultură era departe de a constitui un obiectiv de prim rang să desfășoare o activitate atît de rodnică culturală și socială nepornind de la nici un capital propriu. Explicația o putem avea în trăsăturile sale de caracter specifice : 1) entuziasmul și perseverența nedescurajată profesorul Peteanu fiind un ins foarte energic și al cărui singur țel în viață era acela de a creia valori sociale ; nepretinzînd nimic pentru sine însuși și adesea chiar el expunîndu-se la mari restricții materiale, cînd își punea ceva în cap acest om nu se lăsa pînă ce nu reușea. (Astfel, din relatările familiei, cînd și-a pus problema înființării clasei a 5-a la Gimnaziul de fete, dosarul de la Minister fiind făcut dispărut de unii interesați care au vrut ca Liceul să nu se facă la Lugoj ci într-o locolitate apropiată, profesorul Peteanu l-a reconstituit într-o noapte și a doua zi a plecat cu el la București, neîntorcîndu-se pînă a primit aprobarea). Adesea, pentru a obține asemenea aprobări, el uza de o insistență care îi dezarma pe cei în cauză obligîndu-i să-i admită cererile legitime „ca să scape de el".

2) Marea lui sociabilitate, profesorul Peteanu nelucrînd nici odată de unul singur. Nu a întreprins niciodată nici o acțiune în care să nu izbutească să-și găsească colaboratori între acei oameni de bine care în acele vremuri neprielnice pentru cultură erau dispuși ca fără nici un ajutor din afară să se dedice acestei nobile misiuni dezinteresate.

Optimist, purtînd în priviri flacăra unui entuziasm aproape juvenil, serviabil pînă la exces, amabil prin structură, el reușea să capteze simpatia și să-i dinamizeze pe toți cei din jurul lui, cu atît mai mult cu cît se știa că din nici o reușită el nu-și face un merit personal, citîndu-și totdeauna la loc de cinste colaboratorii și adesea lăsîndu-se pe sine în umbră. În această ordine de idei, el a participat cu aceeași dăruire de sine și la acțiuni inițiate de alții, singurul lui scop fiind acela de a se ajunge la un rezultat.

S-ar putea afirma cu drept cuvînt că nici o activitate culturală sau obștească nu i-a rămas străină acestui neobosit animator ; muzician, posedînd o frumoasă voce de bariton și fiind în același timp un bun interpret la vioară, el are compoziții corale proprii și a participat cu pasiune la viața muzicală românească, activitate ce i-a adus alegerea sa, printre altele, ca membru de onoare al corului „G. Muzicescu“ din București și „Doina“ din Turnul Severin.

Pentru munca sa neobosită profesorul Peteanu a primit mai multe decorații și distincții dintre care aceea din 1946 „Meritul cultural clasa I pentru școală și operă de cultură“ și o alta, foarte puțin obișnuită, în 1935 din partea guvernului fruncez de „Officier d'Academie“ (Ofițer al academiei) drept recunoștință pentru societatea de lectură franceză pe care a înființat-o în cadrul Liceului.

Dar activitatea profesorului Aurel Peteanu nu s-a încheiat cu pensionarea sa, el continuînd să meargă zilnic la liceu, în mod benevol, fără retribuție, pentru a ajuta noua conducere în problemele administrative. Tot din acea epocă a adunat material, a schițat și a început să redacteze lucrarea sa „Istoricul Lugojului“, pe care moartea l-a împiedecat s-o ducă la bun sfîrșit.

Pe urmă a fost o zi cînd vasta lui bibliotecă de specialitate, cu multe cărți rare, a fost încărcată într-un camion și a luat drumul institutului Pedagogic din Timișoara, căruia familia i-o donase.

După aceea — o prematură uitare. O nejustificată intrare în anonimat care lipsește generațiile actuale și cele viitoare de o pildă profund instructivă a ceea ce a putut fi munca plină de abnegație și pasiune a unui înaintaș al lor ce și-a închinat viața cu exclusivitate bunului colectiv, și pe care credem că cei care l-au cunoscut mai mult în diferite împrejurări au datoria să-l așeze acolo unde de fapt se cuvine.

Emil Petrovici : „Studii de dialectologie și toponimie“ *

Cu puțin timp înaintea de împlinirea vîrstei de șaptezeci de ani (4 ianuarie 1969), o moarte cumplită l-a răpit pentru totdeauna, din mijlocul nostru (la 7 octombrie 1968) pe unul dintre cei mai aleși lingviști români, eminent slavist, dialectolog fonetician și toponimast acad. Emil Petrovici.

Volumul de față, proiectat să apară sub forma unor *Scrieri alese,* aprobat de Prezidiul Academiei Republicii Socialiste România, pentru a marca sărbătorirea acad. Emil Pertocivi, cu ocazia împlinirii a șaptezeci de ani, a văzut lumina tiparului, după tragicul sfîrșit al învățatului clujean, sub îngrijirea a trei dintre elevii și colaboratorii săi : prof. univ. I. Pătruț, prof. univ. B. Kelemen și cercetător științific I. Mării. Volumul, apărut într-o ținută ireproșabilă, cuprinde studii și articole din două ramuri ale lingvisticii în care personalitatea științifică a lui Emil Petrovici a strălucit : *dialectologia* și *toponimia.*

Cu o temeinică pregătire de specialitate începută în țară la Universitatea din Cluj, sub îndrumarea lui S. Pușcariu, Th. Capidan, N. Drăganu, G. Giuglea, desăvîrșită prin studii în Franța unde a audiat cursurile unor maeștri ai timpului : A. Meillet, Mario Roques, Jules Gilliéron etc., Emil Petrovici devine cel mai mare dialectolog pe care l-a dat poporul nostru. Sub conducerea lui S. Pușcariu, alături de S. Pop el este autorul celei mai monumentale opere din istoria dialectologiei noastre : *Atlasul lingvistic român.* S. Pop este anchetatorul și autorul primei părți a acestei opere, pentru care a efectuat pe baza unui chestionar de cca. 2 200 întrebări în 301 localități, iar Emil Petrovici este autorul celei de a doua parți. Chestionarul folosit de E. Petrovici cuprindea 4.800 de întrebări referitoare la cultura materială a mediului nostru rural. Numărul localităților anchetate de el se ridică la 85. Pentu a ne da seama de imensul material lingvistic, notat de E. Petrocivi în cei 10 ani, cît au durat anchetele pentru *Atlas,* e suficient să înmulțim numărul întrebărilor cu al localităților și ajungem la cifra impresionantă de peste 400.000 răspunsuri.

Materialul bogat al *Atlasului*[1] *lingvistic român* a fost folosit de Emil Petrovici și în numeroase studii. Problemele abordate de el sînt diverse.

Deosebit de importante sînt contribuțiile aduse de Emil Petrovici în problema continuității românilor pe baza datelor oferite de studiul limbii române : *Transilvania, vatră lingvistică românismului nord-dunărean* în „Transilvania“, an. 72, nr. 2, p. 102—106 ; *Românii veniți recent în Transilvania* ? *Ce* spune lingvistica *ibid.,* an. 72, nr. 7, p. 467—470 ; *graiul românesc de pe Crișuri și Someș, ibid.,* an. 72, nr. 8, p. 551—558 ; *Simbioza româno-slavă în Transilvania, ibid.,* an. 73, nr. 2—3, p. 149—156 ; *Dovezi filologice ale continuității, ibid.,* an. 74, nr. 1, p. 7—13 etc.).

Studiile acestea și altele credem că ar fi trebuit incluse în prima parte a volumului pe care-l prezentăm.

Toponimia a fost una dintre ramurile lingvisticii în care contribuțiile aduse de Emil Petrovici sînt multiple. Se știe că numele de locuri, ca și limba în general sînt depozitare ale culturii unui popor. De aceea toponimia, mai ales la popoarele a căror limbă a fost utilizată în scris mai tîrziu — cum e cazul și al limbii noastre —, devine un instrument indispensabil pentru cunoașterea fazelor anterioare ale limbii și istoriei acestuia. „Se spune despre toponime că reprezintă o adevărată arhivă, care poate servi la restituirea unor epoci îndepărtate din trecutul unui popor, epoci pentru care nu există alte documente[5]“.

---

* București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970, 338 p.

[1] Vezi articolul *Repartiția graiurilor dacoromâne pe baza Atlasului lingvistic român,* p. 38—50.

[2] Vezi p. 90—103.

[3] Vezi p. 50—55.

[4] Vezi p. 56—60.

Deosebit de importante sînt precizările metodologice pe care le aduce E. Petrovici în studiul toponimiei. Astfel el face deosebirea între toponimele slave de pe teritoriul patriei noastre, toponime date de daco-slavi asimilați de populația românească din nordul Dunării și între „falsele“ toponime slave, adică cele provenite din cuvinte românești de origine slavă. Toponime de tipul *Tîrnava*, *Bălgrad*, *Cernavoda* etc. sînt date de daco-slavi, dar toponime de tipul *Dumbrăveaua Cernișoara*, *Glimbocelul*, *Dealul* etc., sînt de origine românească. După E. Petrovici, toponimia României este de origine românească în proporție de aproximativ 80%. „Aici intră și toponimele pseudo-slave, create de români pe baza apelativelor și a numelor de persoană românești de origine slavă, precum și numele de locuri formate de români din apelative și nume de persoană de altă origine“[6].

Apariția acestui volum care unește între copertile sale doar o parte din articolele și studiile lui E. Petrovici, are semnificația unei act de cultură.

Publicarea integrală a operei acestui mare erudit, care s-a afirmat cu deosebită strălucire în mai toate domeniile lingvisticii (istoria limbii române, slavistică, romanistică, dialectologie, onomastică, fonetică și fonologie, lingvistică generală etc.) ar da o imagine mai cuprinzătoare a activității lui științifice. Lucrul acesta se impune cu atît mai mult cu cît studiile lui E. Petrovici sînt risipite în mai toate revistele noastre de specialitate și în mai multe periodice străine.

V. FRĂȚILĂ

---

[5] Vezi *Istoria poporului român oglindită în toponimie*, p. 241.

[6] *Ibid.*, p. 249.

Dan Grigorescu : Shakespeare în cultura română modernă

Prin lucrarea lui Dan Grigonescu — *Shakespeare în cultura română modernă* — seria „Confluențe“ oferă o sinteză comparatistă de primă importanță și utilitate.

În „Cîteva premise“ Dan Grigorescu enunță principiile de bază ale literaturii comparate, dezbate probleme ale influențelor (relațiilor sau raporturilor) și — fapt relevant — privește de la început cultura românească integrată în cea europeană, constatînd că „Shakespeare a fost unul dintre acei creatori a căror operă a pregătit unitatea internațională a culturii, la care se refereau Marx și Engels“.

Fidel enunțurilor din „Cîteva premise“, comparatistul urmărește „Destinul european al lui Shakespeare“, firește cu precădere în Franța și Germania, însă și în Italia, Rusia, Ungaria ș.a. Studiul atent și spiritul pătrunzător îl conduc la ideea că Voltaire nu a fost „... întreaga lui viață un denigrator al operei shakespeareane“ și „... nu a negat întru totul geniul lui Shakespeare“, iar rezervele abatelui Prévost sînt asemănătoare ; urmărindu-i pe Le Blanc, LaPlace, Marmontel, Diderot, La Harpe și alții, Dan Grigorescu notează : „... se exagerează proporțiile contradicțiilor shakespearologice aproape ori de cîte ori se vorbește despre Franța acelei vremi (secolul al XVIII-lea, n.n.), fără să se observe că nici comentatorii englezi ai vremii nu erau întotdeauna mai receptivi la opera celui care a scris *Hamlet*“. În Germania regăsește o atitudine diferită, impusă mai ales de ideologia *Sturm-und-Drang*-ului și de teoriile lui Lessing.

Analiza mai atentă a shakespearologiei în Franța și Germania este determinată de faptul că temeiul influenței lui Shakespeare la noi îl constituie culturile franceză și germană.

---

*) Editura Minerva, București, 1971.

Dan Grigorescu reînvie cu meticulozitatea „Începuturile relațiilor literare anglo-române“, fiindcă, atunci cînd se constituia cultura noastră, „Anglia și Țările Române nu erau niște teritorii care se ignorau reciproc“ ; dovadă *Povestea cavalerului* a lui Chaucer, relațiile comerciale de la începutul secolului al XVI-lea, călătoria lui Ștefan Bogdan în Anglia și a unor englezi în Țările Române.

Spre deosebire de Franța și alte țări, la noi nu a avut loc o controversă shakespeareană, pentru că — afirmă Dan Grigorescu — „Romantismul lui Bolliac, clasicismul lui Heliade, realismul pe care-l apăra Nicolae Filimon, se întîlneau în respectul entuziast față de Shakespeare“.

„Momentul Eminescu“, capitolul precedat de cîteva opinii cu privire la influențele reciproce dintre personalități (care exclud imitația ori relația superior — inferior), realizează o abilă investigare pentru a depista — încă din 1866 — ecourile „genialei acvile a Nordului“ în creația geniului eminescian.

Numeroase influențe shakespeareane distinge autorul în drama istorică românească și în alte creații la Bolintineanu, Hașdeu, Delavrancea și chiar la V. Alecsandri, influențe pe care le caută nu numai în faptele evidente (temă, subiect), ci și în cele mai greu sesizabile (cupluri de personaje, replici și chiar fragmente de replici). Cu acest prilej descoperă că Hașdeu stabilise relații între Shakespeare și Sofocle cu peste patruzeci de ani înaintea lui Lewis Campbell. după cum, mai tîrziu, va fi surprins că Gherea avea să-l anticipeze cu aproape treizeci de ani pe Lascelles Abercrombie în anumite idei, ceea ce nu face decît să releve contribuții de valoare ale literaților români, ca și spiritul de receptare a valorilor universale de către cultura noastră.

În „La răspîntia celor două veacuri“ avem prilejul să ne reamintim că „Această perioadă a culturii românești este marcată de o dezvoltare a criticii shakespeareane...“, că personalități ale vieții noastre teatrale, de talia lui Ion Brezeanu, Ion Manolescu, Nottara ș.a., sînt tot mai mult atrase de teatrul lui Shakespeare, că se impune o rigurozitate în traduceri și că, în fine, „... prestigiul *Junimii* a contribuit și el la lărgirea cîmpului de circulație a lui Shakespeare în cultura românească. „Se subliniază“ interpretările critice ale intelectualilor grupați în jurul revistelor marxiste“ în frunte cu Gherea, ca și preocupările shakespeareane ale colaboratorilor de la *Literatorul* sub impulsul exemplului oferit de Al. Macedonski.

Intelectuali români de vază, ca I. L. Caragiale, N. Iorga, Ibrăileanu ș.a. — deși cu convingeri deosebite — se unesc în descoperirea și admirarea *naturalului* în opera lui Shakespeare.

Începută de Iorga, Caragiale și Ibrăileanu, critica științifică aplicată operei shakespearieane se constituie într-un sistem prin contribuțiile lui M. Dragomirescu, Dragoș Protopopescu, dar mai ales ale lui G. Călinescu, T. Vianu și, în timpul din urmă, Matei Călinescu, Vera Călin , Zoe Dumitrescu. — Bușulenga, Al. Duțu ș.a.

Lucrarea lui Dan Grigorescu reprezintă o sinteză remarcabilă a numeroaselor probleme impuse de receptarea lui Shakespeare în România paralel cu desfășurarea aceluiași fenomen în Europa, precum și o meritorie contribuție la clarificarea direcțiilor critice și chiar a interpretării unor aspete ale creației shakespeareane.

Operă de bună ținută științifică, *Shakespeare în cultura română modernă* se adresează nu numai sudenților, profesorilor și specialiștilor, ci și „tuturor iubitorilor de literatură“, reprezentînd astfel un act de cultură de calitate.

C. VINTILESCU

Romulus Vulpescu și alte poezii

Un rafinat benedictin care cultivă desuetul ca artă ultra modernă și care inventează într-o fină ironie sintaxe și estetici grave traduse cu o gestică de arlechin sever sau comentează metafizici ludice cu o gravitate de magistru din Evul de mijloc, Romulus Vulpescu este un personaj al literaturii române contemporare. Dar dincolo de decor, de costum, de moravuri, poetul oferă nu numai o lecție literară ci chiar o literatură. Personajul (regizînd mereu un spectacol spiritual), nu rămîne numai un „personaj" de context literar, ci, dincolo de această proiecție este unul din cei mai interesanți și în același timp cei mai revelanți poeți contemporani. Poezia sa are patina și condiția existențială a poeziei. E creată cu pasiune erudită, deși uneori afișată ostentativ, și aceasta este tot un element de regie spectaculară, pentru materia din care se face literatura, pentru un cuvînt în sine. Totul lucrat cu multă muncă exigentă și îndelungă, cu multă cultură, și, paradoxal, cu conservarea emoției minime.

Romulus Vulpescu are instinctul creației, dar, fiind un literator pasional, îți împachetează temperamentul în jocurile rafinamentelor de lectură. De aceea poate versurile sale se gustă cu un fel de incantație trubadurescă, din familia descîntărilor uvedenrodici de cuvinte : *„Ne vizitează ploile-n agende, / Ne fac la trepte genuflexii ude / Și ne invită-n moarte și-n legende / Din care anotimpul* ne exclude.

Iată un exemplu de text sentimental decupat voit dintr-o altă sensibilitate poetică (alta pe plan istoric) și recompus într-un modern *sonet de toamnă,* pe care unii critici pedanți l-ar putea acuza de livresc (livrescul fiind aici temă artistică, implicată cu naturalețe) : *Tu ai pătruns în mine cu toamne, cu nevroze* : / *Amurgul ofilit verlainiza-n decor / În tonuri violete de simbolism minor ; / îmbălsămau odaia murinde tuberoze. / / Tu ai pătruns în mine cu imagini, cu toamne, / Neliniști primitive și ceți ai distilat. / Foiletînd în cartea poetului Pillat / Antologii de frunze, la pluvioase pagini.*

Cartea, ediție direct bibliofilică, îngrijită de autor, autoprefațată inteligent și figurativ, se constituie ca o delectare a lecturii, plină de vicii și magii tehnografice moderne, ce aparțin deopotrivă pedanteriei și inteligenței poetului. Cu asemenea ediții, cred, s-ar putea susține și un doctorat în știința tehnografică.

EMIL MANU

Mihail Steriade : „Poeme" *

Volumul apărut nu demult, este o retrospectivă a întregii activități literare pe care Mihail Steriade a desfășurat-o între 1923 (anul cînd și-a tipărit la Focșani prima plachetă de versuri *„Pajiștele sufletului"*) și 1966 (anul apariției la Bruxelles, în editura proprie, a cărții intitulată *„Destin roumain voix universelle* : Mihai Eminescu, poèmes transposés en français"), la care s-ar putea adăuga o serie de lucrări aflate în manuscris. Activitatea autorului de al cărui volum ne ocupăm, are, în general, trei direcții de manifestare : una a creației propriu-zise, scrisă în limbile română și franceză ; alta a traducerii diferiților poeți, cu precădere neerlandezi, în limba română și tîlmăciri din poezia română în cea franceză și flamandă.

În volumul *„Poeme"* sînt incluse : 66 poezii, creații originale, scrise în românește, 74 sînt scrise în limba franceză și 35 traduceri, constituind un adevărat mozaic liric.

Ceea ce se cuvine, socotim noi, a fi subliniat mai întîi, e marea pasiune a lui Mihail Steriade pentru actul de cultură care l-a călăuzit mai tot timpul în activitatea sa pe parcursul celor peste patru decenii.

În acest sens strădaniile sale au dat rezultate remarcabile. Ca director fondator al „Institutului particular de limbă și literatură română Michel Eminesco" din Bruxelles, ca director editor al periodicului bilingv *Le journal roumain des poètes* și președinte al „Asociației mondiale a prietenilor lui Mihail Eminescu" din Bruxelles, entuziastul focșănean se dăruie cu tot sufletul acțiunii de a face cunoscută în străinătate creația lirică românească prin transpunerea ei într-o limbă de curculație mondială : limba franceză, necruțînd nici un efort pentru îndeplinirea nobilei sale misiuni.

---

* Editura „Minerva", București, 1971

Poezia lui Mihail Steriade, cuprinsă în volumul antologie „*Poeme*", reflectă stări sufletești de diferite dimensiuni emotive, mai toate izvorînd din contemplarea pămîntului natal, a multiplelor sale aspecte plastice, de o mare varietate. Acest pămînt înseamnă totul pentru poet : *Lîngă pămînt mi-e viața, Doamne / și-i cerul-tău lîngă pămînt*" (Lîngă pămînt). Sau dintr-o altă poezie : „*Surîd vremelniciei și adeseori plîngînd / mă bucur de viață, de dărnicia sorții, / că din pămînt iau sevă și florile și gîndul*" (Pămînt).

Scrise într-un limbaj liniștit și laconic, poeziile sale, mai ales cele din perioada 1923—1928, conțin în general o stare de nemulțumire față de lumea în care tăiește — și căreia nu i se poate adapta în întregime. De aici se naște dorul de evadare : „*Simțeam un dor nelămurit de a pleca / spre undeva / în zi de vară, cînd paserile-n sîn de crîng / aleanurile-n cînt își plîng*" (Pribegie). Nelipsită de unele accente ale liricii lui Minulescu și Pillat, poezia lui Mihail Steriade, are o tensiune emotivă a ei, evoluînd din plastica unor forme tradiționale, cu repere bine determinate în concepțiile despre viață și societate din deceniile doi și trei ale veacului nostru. Actul său poetic e rezultanta unei mari iubiri pentru poezie, singura în măsură să-i cuprindă toată neliniștea care-l frămîntă în fața necunoscutului ; evită confuziile lexicale și asonanțele de imagini, exprimîndu-și confesiile cu maximum de claritate.

Poemele lui Mihail Steriade din a două etapă a creațiilor sale (1928—1939), păstrează în bună parte aceeași atmosferă de neadaptabilitate, dar i se adaugă o tentă nouă : sentimentul îndepărtării, al ruperii de pămîntul natal, creindu-i neogoite nostalgii, indiferent dacă sînt exprimate în limba română sau franceză. Trecerea vremii, i-a îngroșat doar trăsăturile, ornamentația metaforică a rămas neschimbată. Conținutul poemelor dezvăluie deseori nepotolita dragoste de patrie, de toți cei dragi ai lui, cărora le poartă dorul (O, mamă, Tata, Frații, Mama și Florin, O fibră rătăcitoare, Solie țării, La poalele Ceahlăului etc.). De altfel în mai toate poemele sale, acest sentiment al dezrădăcinării apare cu pregnanță, dînd tensiune și energie versului : „*Umbrele mă sprijină dar cine se clatină, / Voci se prăbușesc ca ziduri în ruină / Sînt prizonier al aripilor mele / de mă-ncătușează în albastrul cer. // Nu mă mai încumet să-nșfăc steagul / ca să pășesc peste ultimul prag / cînd rîsul clar al copilăriei — pribeagul — îmi este povară / și gîndul baltag*" (Umbrele mă sprijină).

Destăinuindu-și cu sinceritate, deschis, frămîntările intime, emoțiile unui îndrăgostit de frumos, Mihail Steriade reușește să convingă prin versurile sale datorită în deosebi simplității și clarității limbajului poetic pe care îl utilizează cu dezinvoltură.

Ion Hurjui : „Ornicul trecerii"

De la volumul de debut „Noaptea Pandorei" (1969), în care remarcam fluiditatea și polivalența imaginilor dar și un anumit hieratism acompaniat de tendința spre exprimarea criptică sau cultivarea vagului, versurile lui Ion Hurjui înregistrează un remarcabil salt în direcția „încălzirii" lirismului, o certă umanizare. Noua culegere „Ornicul trecerii" (recent apărută în editura „Junimea") este probantă în acest sens, confirmînd prezența unui glas poetic aflat în plin proces de maturizare și împlinire.

O constanță a acestei poezii pare a fi preocuparea pentru muzicalitate, mărturisită de altfel, în versuri în care ideea îmbracă o ipotetică aură de naivitate : „Cîntă, cîntă ; / Muzica e sfîntă, / Nimănui nu-i trece-n gînd / Altă muzică, nicicînd !" (Descîntec). Uneori jocul muzical vizează incantația, punînd în valoare valențele sonore ale cuvîntului : „Dorli-li și dor de pace, / Face lumea și desface ; / Ploaia-i rece lîngă mine — / Știu că nu e, că nu vine." (Dorli-li). O poezie chiar se intitulează „Din frunză", alta „Codrului, cîntec" iar alta „Doină".

Ion Hurjui preferă stările de suflet calme, contemplînd realitatea de la o anumită distanță, reconstituind momente sau discutînd existența pe un ton de luciditate și înțelepciune, în care probabil nu-i exclus să se audă și ecoul profesiunii sale de medic : „Cîntă vioara undeva, / Moartea-i pe-aproape / Dar noi zicem că nu-i / Și cîntecul trece. // Iubita mea, încă-i întuneric ; / Taina noastră / Aducătoare de viață, / Iată se răsfață în geamuri, / Singura alinare." (Depărtarea).

Cu aceeași seninătate este privită ideea de moarte în una din cele mai reușite poezii din volum, remarcabilă prin osmoza perfectă dintre viziune și expresie, prin aerul sobru și grav al notațiilor : „Poate murim / Poate ne prindem / De brațul de-alături. / Să știm ochiul mării / Enorm dilatat — / Albastru de vară. // Iară se stinge / Lumina-n crepuscul / Minuscul însemn de-ntomnare, / Sănii de oameni / Prinși doar de brațe / Poate alunecă, poate se pierd. // Eu în tăcere / Refac ipoteze lumii și drumului, / Braț din iubire." (Brațe).

Iubirea este văzută prin însăși exuberanța naturii în care domină eterna devenire : „Revolta din strugurii / Prea plini, / Revolta adolescenței / Ce vine, / Revolta din mine — / Sîngele nevăzut. // Unul și altul se răsfață, / S-au răsfățat, dar așteptarea / Se scutură în anii secetoși ; / Noi cei frumoși / Să trecem înainte." (Iubirea).

O notă meritorie aduc unele versuri patriotice în care Ioa Hurjui știe să spună, cu simplitate, trăiri autentice : „Uite se-nvîrte în munți / Hora veche / Ciuleandra și sîrba, / Și totu-i pereche. // Aici dulce țară / Sărutu-i miracol / Aici ca să moară / Legenda-n ruine / Se naște din piatră o alta cu tine." (Țară). Atunci însă cînd, în ciuda mesajului generos, prezent în asemenea poezii, se încearcă o grefare din afară a elementului social, rezultatele rămîn palide datorită retorismului și prozaismului, precum în „Pomii uitați" sau în „Luptele sacre" : „Iată timpul vostru, / Timpul făcut de voi / Voi făurarii ce n-ați știut / De Hefaistos străbunicul, / Miturile toate, / Iată alt mit — / Constructorul de azi ; / Iată frunzele așezate / Să treacă stăpînul, / Stăpînul lor de dreptate / Omul comunist."

Pe lîngă aceste carențe, ar mai trebui semnalată tendința spre manierism, alunecarea în artificios și un anumit aer constructiv, resimțite în unele poezii. O grijă mai mare pentru concretul senzorial în construirea imaginilor ar duce un real spor de transfigurare în versurile lui Ion Hurjui.

HARALAMBIE ȚUGUI

Ioan George Șeitan : „Amforă de sete"

Cred că Ioan George Seitan face parte din categoria foarte aparte a poeților care poartă în sinea lor un destin grav, care nu pot să surîdă prea des, structura lor adîncindu-se, asemenea cumpenei, înspre durerile și sfîșierile interioare, pe care apoi să le ridice sisific, înspre lumină, dintr-o vitală sete de comunicare. Citez : „*Sînt blestemat să port cuvinte aspre / Ca lebede pe lacul inocent / Și cel mai trist, al remușcării caste / Sînt amfora de sete a unui ev decent /* — Amforă de sete pag. 44, sau „*Dealul să-mi poarte, rătăcitul / Împovărat de păsările înjunghiate de cer / Mai tînăr ca mesteacănul singurătății / Mă port spre Rîul Lung / Cu soarele rostogolit lîngă troițe și rouă /* — Sisif Rătăcitul — pg. 12.

Și astfel, fiindcă filonul este unul singur, vom avea acea impresie a „variațiunilor pe aceeași temă, a mișcării unor cercuri înscrise într-un cerc de început. Să spunem deci că Ioan George Seitan este un poet monocord, un poet al obsesiei, peisajul său straniu revenind în majoritatea poeziilor. Dezgolindu-ne o fantastică geografie sufletească : Rîul Alb, Dealul Alb, Dealul Negru, Rîul Lung, Valea Plîngerii. Poemele sale sînt proiecțiile unei adolescențe însingurate, ale rătăcirii „nenuntitului" (cum se numește), ale aceluia care și-a pierdut vremelnic iubirea : *„Iată trupul meu, trupul meu vinovat / Ingrid, doritorul de tine, mă spurcă ... / Și aripa ta frîntă să bată dealul / În cumpăna sa au obosit mesteceni / Eu vin întristat amăgindu-mi calul / Și noaptea, în care pentru mine nu te mai legeni" /.*

Ioan George Șeitan nu este un poet al iluziei, nu se înșeală, el se redescoperă mereu în singurătate, durere, sete de casă, de părinți, în tragică rătăcire. Oare rătăcirea sa să fie altceva decît rotirea în jurul său, neiertătoarea sete de a se ști așa cum este, de a se spune așa cum este ? Iată : *„Și blestemat am fost să port cuvitne aspre / Singur și mut ca lebăda pe ape / Și cel mai trist, cu nervii morți pe clape / Sînt amforă de sete ce nu o să vă scape"* / pg. 45. Ieșirea sa în lume este fără armură, ființa sa este penetrabilă, ploile îl ating, îl macină, nu își acordă nici un fel de „circumstanțe atenuante" : *„Trupul meu e-o nostalgie / Au, au, au, inimă au / Dealule pribeag, leșie / Sau iubire vrei să-ți dau ?"* / pg. 57.

Versul este nud, fluid, expresia este necăutată, dar crudă, poezia curge, te învăluie, trezește amintiri ciudate, „construiește" stări cheie, oscilatorii între dorință și nerealizare. Este elegiac, cu multe elemente folclorice, bine asimilate, pendulînd între descîntec și blestem : *„Din ce blestem părintesc / Te îndoi ca măr domnesc / De trăsnet neocolit / Și cu moartea logodit /"* pg. 50.

Cu acest volum, tînărul poet, convinge cititorul impunîndu-se ca un glas aparte, dureros, frămîntat și pur. Volumul abundă în versuri memorabile. Va trebui însă să-și lărgească aria expresiei, să estompeze unele influențe (Esenin, Labiș) și, în deosebi, să-și dilate gama lirică, să se privească în alte ipostaze, altfel această pedalare monocordă, acum binevenită fiindcă relevă pregnant un profil aparte, va deveni manieră, autopastișă, generînd nedorite semne de întrebare.

GEORGE SURU

Mircea Zdrenghea, Stela Zdrenghea : Probleme de analiză morfologică

Lucrarea *Probleme de analiză morfologică*, apărută recent la Editura științifică, se înscrie în seria aparițiilor din ultimii ani consacrate analizei „pe viu" a faptelor ce intră în sfera gramaticii.

Autorii, Mircea Zdrenghea și Stela Zdrenghea, au conceput-o în două părți: una, introductivă *(Îndrumări în analiza morfologică*, p. 9—40), cu caracter predominant teoretic, cealaltă *(Analize morfologice*, p. 41—78) de natură în exclusivitate practică.

În partea întîi, după ce, succint dar limpede, este prezentată legătura indisolubilă între morfologie și sintaxă, autorii, servindu-se de cîteva texte „test", insistă asupra unora din greșelile săvîrșite în mod curent de către elevi în practica analizelor gramaticale, cum ar fi : confuzia subiect — complement direct complement de agent — complement circumstanțial cauzal, atribut substantival genitival-complement indirect sau complement circumstanțial de loc (dativul locativ) etc., toate datorate, în ultimă instanță, fie identificării greșite a cazului la care se găsește cuvîntul sau grupul de cuvinte luate în discuție, fie nesesizării exacte a legăturii acestuia cu ansamblul sintactic în care este angrenat. O dată cu soluțiile propuse pentru evitarea unor astfel de confuzii, se atrage atenția (în mai multe rînduri) că pentru reușita oricărei analize gramaticale (morfologice și, implicit, sintactice) criteriul primordial rămîne *înțelegerea exactă* a conținutului textului, ceea ce, evident, presupune din partea celui interesat într-o asemenea întreprindere o anume zăbavă asupra fragmentului supus „disecției".

Salutară — dacă se are în vedere destinația lucrării — ni se pare încercarea, reușită, a autorilor de a pune în serviciul definirii părților de vorbire (substantiv, pronume) și a categoriilor gramaticale specifice acestora (gen, număr), așadar în serviciul analizei morfologice, unele din cîștigurile recente ale lingvisticii pe linia metodelor de investigație, cum sînt : metoda distribuției, a compatibiltății semantice (pe care autorii o numesc „condiționarea reciprocă a elementelor care intră în contexte." — p. 20), a contextelor diagnostice (sau specifice).

Paginile ultime ale acestei prime părți a lucrării readuc în atenția cititorului cîteva chestiuni (asupra cărora unul din autori — Mircea Zdrenghea — a avut prilejul să stăruie în articole și studii publicate în anii din urmă în revistele noastre de specialitate sau în lucrarea colectivă *Analize gramaticale și stilistice*, ed. I, 1959, ed. a II-a, 1966) referitoare la substantiv, articol, adjectiv, pronume, verb, prepoziție și conjuncție. Declarîndu-se, în principiu, de acord cu indicațiile propuse aci de către autori, ne vom îngădui totuși unele observații : la p. 28, arătîndu-se că recunoașterea cazului gramatical se face mai ușor cînd substantivul este articulat cu articol hotărît sau nehotărît, ne întîmpină avertizarea : „dar nici determinantul și nici *articolul* nu ne indică în mod precis cazul, fiindcă și acuzativul *lor* (subl. mele — D.C.) e identic cu nominativul, iar genitivul cu dativul". Reiese de aci — dintr-o astfel de formulare — că substantivul ar putea avea o flexiune (s-ar putea declina) și în absența articolului ; or, se știe, flexiunea substantivului este, în fond, flexiunea articolului (mai ales în cazul substantivelor masculine și neutre). La p. 34 se afirmă : „Alteori vorbitorul detașează o însușire oarecare de obiectul care o posedă și, articulînd cuvîntul cu care o denumește (care este adjectiv), *creează un obiect propriu-zis* (subl. mea — D.C.), substantivizînd adjectivul : albul ochiului, orbul găinilor". Înclinăm să credem că, printr-un astfel de procedeu, vorbitorul creează nu „obiecte propriu-zise" (*albul, orbul* — nu sînt totuși obiecte), ci mai degrabă elemente lingvistice noi cu care sporește inventarul clasei substantivului. Tot la p. 34 pronumele *îți*, din exemplul „*Îți* cumperi un creion", este considerat pronume reflexiv (ca și *mă*, din „*Mă* trezesc de dimineață") dat fiind că el se află la același număr și la aceeași persoană (a II-a sg.) cu verbul (cumperi). Părerea noastră e că *îți* este aci pronume *personal* totuși, în ciuda comunității de număr și persoană cu verbul (*îți* cumperi ție).

În partea a doua a lucrării sînt însumate un număr de 38 de texte literare din diverși autori, date ca model de analiză, ele fiind apoi reluate și „reanalizate" în scheme (p. 59—78), pentru a putea fi, astfel, pusă mai pregnant în evidență legătura dintre morfologie și sintaxă, în speță dintre analiza morfologică și cea sintactică. Întrucît în cazul fiecărui cuvînt din aceste texte este indicată, alături de precizările de ordin morfologic, și funcția sa sintactică, această parte a lucrării putea fi intitulată, mai propriu, *Analize morfologice și sintactice*, sau chiar *Analize morfosintactice*.

Încheiată cu un „apendice" în care sînt propuse cîteva zeci de *Texte de analizat* (selectate din diverse epoci, stiluri și genuri literare — de la Neculce și pînă la D. R. Popescu), cartea celor doi autori clujeni face prin problemele supuse observației și prin indicațiile și procedeele de analiză pe care le conține, un bun serviciu procesului de predare a gramaticii limbii române în școală și în facultate.

Stilul clar și concis în care este redactată (avem în vedere, desigur, prima parte, cu caracter teoretic), ca și exemplificările bine alese sînt, şi ele, elemente de natură să asigure o sporită audienţă la destinatarii ei direcţi : elevi, profesori de limba română, studenţi filologi.

D. CRAŞOVEANU

cartea străină

Slavko Almăjan : „Ruš“

Tînărul poet din Novi-Sad ne oferă în acest volum o poezie intelectualistă care păstrează încă unele reminiscenţe. suprarealiste îndeosebi (*„Omul mască“)*, dar care dovedeşte şi o lectură atentă (şi proaspătă) a realizrilor poetice mai noi.

Autorul va prelua şi unele din simbolurile întîlnite în lecturile sale preferate, fără însă a le investi, decît rareori, cu noi semnificaţii (piatra, cercul (=zero), mărul etc.) sau fără a le da o nuanţă personală semnificativă. De cele mai multe ori, poemele lui vor fi imagini vizuale, concrete (atunci cînd nu filozofează), uzînd în subtext un sens existenţial, avînd „poanta) — cheie în final. Unele poeme nu aduc nici o revelaţie, ele pot doar „reaminti“ revelaţii anterioare. Lucru care, probabil, pe alt plan, se întîmplă şi poetului. Majoritatea poemelor din volum sînt de inspiraţie livrescă ele rămîn doar simple reformulări, cîteodată naive, la o tensiune lirică scăzută, fără adevăr.

Cînd Slavko Almăjan renunţă însă la a fi cu tot dinadinsul „modern“, cînd este mai puţin căutat, lăsînd la o parte prea desele (şi ostentative) referiri la Pitagora sau Pascal sau... etc., atunci îl simţim mai aproape, mai acut, mai autentic : „Frunzele cădeau peste mine / Mîinile mi-au dispărut / Capul / Picioarele / Staţi am spus frunzelor / Aşteptaţi / Eu sînt om / O ştie trecătorul acela / O ştie pasăre“ (*Tăcerea Universului*).

Citim într-unul din poeme : „Să te identifici / Cu lucrurile care nicicînd nu cuvîntă / Care nicicînd nu se pot identifica / Pentru că niciunde nu ne descoperim atît de perfect / Ca în posibilitatea identificării“ („Încercare de a se integra în veşnicie“). Atunci cînd autorul respectă şi practic această, să zicem, artă poetică, aşa cum reuşeşte în „Cutia“ sau parţial în alte poeme, atunci el se apropie de acea cunoaştere prin imagine, prin poezie, despre care vorbea Valéry, pe care-l citează Slavko Almažan.

P. VOINEA

miniaturi critice

Prima statuie a lui Eftimie Murgu

Membrii reuniunii „Traian Doda" din Bozovici, în şedinţa din 25 februarie 1928, decid să ridice în centrul Văii Almajului — Bozovici — un monument revoluţionarului şi cărturarului Eftimie Murgu. In acest scop se formează un comitet de iniţiativă. Se întocmesc liste de subscriere . . . Dar acela care a susţinut mai mult, moral şi material, ridicarea statuii lui Eftimie Murgu pe plaiurile lui natale a fost ilustrul om de cultură Vasile Goldiş, preşedinte în acel timp al Astrei.

„. . . Banatul va primi astfel cea dintîi statuie" — scria Vasile Goldiş într-un articol omagial publicat în „Curierul Banatului" (nr. 1 1929).

Cu toate greutăţile şi neajunsurile, bustul revoluţionarului de la 1848, Eftimie Murgu, lucrat în bronz de sculptorul O. Han a fost dezvelit la 28 aprilie 1929. Corurile din Bozovici, Anina, Grădinari, Iablaniţa, Mercina, Oraviţa şi Dalboşeţ reunite sub bagheta neuitatului Ion Vidu au făcut să răsune „Imnul lui Eftimie Murgu" ca un glas de tulnic răsfrînt prin valea celor douăsprezece mori unde odată zburdalnicul Efta păzise turma cu oi ori colindase valea după cel mai alb liliac.

Ziua de 28 aprilie a rămas o dată importantă şi în activitatea Atsrei fiindcă atunci a avut loc la Bozovici Congresul despărţămîntului din Banat al asociaţiei. Almăjenii s-au bucurat, în acea zi rămasă de neuitat, de prezenţa lui Vasile Goldiş care a deschis şi a prezidat festivităţile, iar profesorul universitar G. Bogdan Duică, prezent şi el la Bozovici, a prezentat un compendiu la lucrarea sa ştiinţifică privind viaţa şi activitatea lui Egtimie Murgu.

Poetul Octavian Goga a trimis o scrisoare care a fost publicată în „Curierul Banatului", număr festiv al revistei închinat memoriei lui Murgu : „Nu ştiu dacă voi putea fi de faţă la dezvelirea monumentului lui Eftimie Murgu — scria O. Goga — ştiu însă că în acea zi de primăvară sufletul românesc integral va face un popas acolo la Bozovici, unde se înlătură vălul uitării de pe fruntea unui mare precursor. Prin toată frămîntarea lui ne-a vorbit nu numai conştiinţa unui paznic de poartă al românismului, ci şi glasul de apostol care despică negura vremii crezînd în zorii biruinţei. După monumentul lui Eminescu la Sînnicolau, la Bozovici, se înalţă o nouă recunoştinţă turnată în bronz. Acest fapt spune tuturor care pot să înţeleagă nu numai adevărul că Banatul ştie să cinstească eroii" . . .

Astăzi statuia lui Eftimie Murgu stărue în parcul din centrul Bozoviciului ca o prezenţă veşnic nouă.

PETRU NOVAC DOLÂNGĂ

Pagini de eroism

Itinerarul pe care-şi poartă autorul cărţii cititorii începe la Petroşani, trece pe Jiu în jos, de aici prin judeţul Braşov, după care însoţeşte Mureşul şi Oltul, cobor pe plaiuri argeşene, urcă din nou spre valea Cernei, după care coboară pe cîmpia Severinului, după un scurt popas la Caransebeş. De aici trece pe pămîntul dintre Dunăre şi Mare, prin cîmpia Teleormanului, pe valea Prahovei, urcă pe meleagurile Bacăului spre Ţara de Sus, apoi coboară în judeţul Neamţ ş' Ţara Vrancei şi se opreşte în capitală.

Drumeţia descrisă în carte are un scop precis : popas în locurile memorabile în care s-au purtat lupte eroice în primul război mondial pentru a confrunta pe cititorul zilelor noastre cu pagini din epopeea noastră eroică. Prin satele şi oraşele patriei peste 2000 de monumente, obeliscuri, şi plăci comemorative stau mărturie despre eroismul ostaşilor români.

Istoria primului război mondial, deşi e îndepărtată de in timp este prezentă în fiecare filă a acestei cărţi, în episoade legate de luptele purtate în regiunile prin care-şi poartă cititorii, adevărate secvenţe cinematografice, reflectînd faptele de vitejie ale ostaşilor şi ofiţerilor şi luptele purtate, pe viaţă şi moarte, pentru alungarea cutropitorilor şi apărarea pămîntului străbun, modalitate care proiectează în sufletul contemporan amintirea eroilor. „Cerna cea născută din apa limpede ca lacrima sau poate dn lacrimile mamelor, nevestelor, copiilor cei i-au plîns pe cei duşi şi neîntorşi le cîntă, neistovită, isprăvile. Dacă te afli pe malurile ei, ascultă-i cu atenţie balada." (p. 104). Cu aceste rînduri sîntem purtaţi pe pămîntul Banatului, în miezul luptelor de eliberare purtate pe vatra veche, aşezîndu-se pe una cu cote mai înalte, pentru a-şi răsfrînge chipul nou în oglinda unui imens lac de acumulare, cu pieptul de beton şi oţel implantat chiar în trupul fluviului". (p. 99). De aici la Topleţ şi Mehadia sub comanda generalului Ion Dragalina. *„Era un ostaş în sensul cel mai frumos al cuvîntului. Aprig şi netămător în luptă, calculat fără să tărăgăneze lucrurile, prompt fără să se pripească ; cînd hotăra o dată ceva mergea pînă la capăt ; împărţea cu subordonaţii greutăţile şi lipsurile şi mai avea darul acela — care atît de mult înnobilează un comandant a-şi iubi fără ostentaţie, sincer şi simplu, ostaşii, de a vorbi de la om om, de a găsi cuvîntul care să inspire fapta mare". (p. 113)*

Cartea lui Florian Tucă are darul să deschidă o perspectivă mai largă asupra sensurilor majore ale patriotsmului şi mai ales ale educaţiei, cu mijloacele puse la dispoziţie de istoria patriei.

OCTAVIAN METEA

---

*) *Florian Tucă,* In Memoriam, *Editura Militară, 1971, 440 pg., 15 lei.*

Miniaturi

„METAMORFOZE" — și-a intitulat poetul Constantin Clonaru culegerea de versuri apărută nu de mult în editura „Litera". Cultivînd un lirism în care predomină un colorit de nuanța cenușiului, precum și un peisaj rotunjit de prezența încremenită a lucrurilor, poezia lui C. Clonaru abordează o problematică variată, tratată simplu, convingător. Ocolind intermedul metaforei, al simbolurlor, expresia poetică devine directă, nediluată, în limbajul clar conferă peisajului deseori aspectul unei cromolitografii populare, cu iz romantic și tentă melodramatică: „Aleargă fecioara nebună Cu pescăruși în plete Goana ogarilor pe colnice răsună Urmărind vînatul cu sete"

Bogata reverberație a sentimentelor, varietatea lor, crează poetului revelații de diferite dimensiuni plastice, cu impulsuri, mergînd pînă la supradimensionarea realului, ca în poezia Revelație. Păcat numai că sfîrșitul ei anulează tot conținutul vibrant.

„AICI E VRANCEA", se intitulează o culegere de versuri tipărită pirn îngrijirea Consiliului județean al sindicatelor din Focșani. Ea înmănunchiază cele mai selective poezii ale mebrilor cenaclului literar „ORIZONT", într-o formă grafică îngrijită, ceea ce îi conferă o notă distinctă. Ilustrată cu desene de bun gust, reprezentînd motive folclorice sau peisaje vrîncene, culegerea cuprinde poezii semnate de: Octav Butuman, Nicolae Bornaz, Alexandru Mavro (care colaborează și cu desene izbutite), Mariana Iliaș, V. Manolescu. Mina Giurgea, Const. Bazilescu, T. Vasilescu, Dan Staicu, Florica Hirsu, Marcela Arginteanu, care-și exprimă în versuri sincere dragostea lor caldă pentru patrie, pentru partid.

Din rîndul acestor tinere speranțe se desprind cîteva nume care atrag atenția prin limbajul lor critic deosebit: Mina Giurgea în al cărei „Cîntec" găsim versuri ca: „Hartă vrăjită sărută palmele soarelui topește sarea pămîntului în potirul strunelor tale, Strînge pletele „Hartă vrăjită / sărută palmele soarelui / topește sarea pămîntului / în potirul strunelor tale, în curcubeu și-ți strigă-n cele patru vînturi / bucuria", — Marcela Arginteanu care semnează o inspirată „Închinare", apoi Al. Mavro V .Manolescu etc.

G.D.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Redacția :
Timișoara
Piața V. Roaită nr. 3
Telefon : 3 33 90

●

Administrația
București
Șos. Kiseleff nr. 10

●

Manuscrisele și orice
corespondență scrisă
citeț pe o singură parte
a hîrtiei cu indicarea
adresei exacte a expeditorului, se trimit pe
adresa redacției
Manuscrisele
nepublicate nu se
restituie

●

Tiparul executat
sub comanda nr. 1505
Întreprinderea
Poligrafică Banat
Timișoara
Calea Aradului 1/A
R. S. România

42907

Lei 7 —

IUL 2005

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

1972.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Nº 1-35. Complet.

ORIZONT

Săptămînal politic—social şi literar—artistic

Serie nouă

UN CĂLDUROS SALUT LA ÎNCEPUT DE DRUM

MIHAI TELESCU

membru supleant al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R.,
prim-secretar al Comitetului judeţean de partid Timiş,
preşedintele Consiliului popular judeţean

Apariţia noului săptămînal politic, social şi literar-artistic „Orizont" constituie un moment remarcabil în viaţa spirituală a judeţului nostru, a întregului Banat.

Hotărîrea privind transformarea revistei lunare „Orizont" într-o publicaţie săptămînală, cu un profil lărgit, a avut în vedere posibilităţile certe de care dispune judeţul nostru de a edita o revistă de înaltă ţinută, capabilă să polarizeze iniţiativa şi talentul unui mare număr de colaboratori, să valorifice mai activ potenţialul existent în cele mai diverse domenii ale producţiei materiale, ale activităţii politice şi sociale, ale creaţiei ştiinţifice, literare şi artistice.

Situîndu-se ferm pe poziţiile ştiinţifice ale marxism-leninismului, revista „Orizont" este chemată să devină un puternic instrument al frontului nostru ideologic, un militant neobosit pentru afirmarea concepţiei despre lume şi viaţă a partidului nostru, în confruntarea cu concepţiile retrograde, un promotor însufleţit al nobilelor idealuri ale socialismului şi comunismului.

Revista va trebui să constituie o tribună de abordare deschisă, constructivă, a problemelor actuale ale dezvoltării societăţii noastre, ale perfecţionării vieţii noastre sociale, a cadrului instituţionalizat al democraţiei socialiste, un mijloc în plus de lărgire a dialogului viu dintre organele de partid şi de stat cu oamenii muncii — factor de bază al trăiniciei şi vigoarei noii orînduiri, creaţie conştientă a întregului popor, condus de Partidul Comunist Român.

Un loc de seamă în activitatea revistei trebuie să-l ocupe promovarea a tot ce este nou şi înaintat pe tărîmul construcţiei economice. În acest sens, colectivul redacţional are datoria să organizeze dezbateri sistematice în legătură cu marile probleme pe care le ridică dezvoltarea economiei judeţului, să asigure o largă informare asupra desfăşurării procesului de continuă perfecţionare a organizării şi conducerii vieţii economice, înlesnind — pe calea confruntării opiniilor celor mai autorizate — cristalizarea de soluţii care să determine o mai amplă angajare creatoare a marelui potenţial uman de care dispunem, adîncirea conlucrării între producţie şi cercetarea ştiinţifică — element fundamental al realizării unei economii moderne, eficiente. Prin prezenţa sa activă în miezul vieţii ştiinţifice, universitare, revista poate şi trebuie să devină un adevărat laborator de idei novatoare, care să asigure întărirea aportului jujudeţului Timis la creşterea prestigiului ştiinţei româneşti.

Comitetul judeţean de partid consideră că — în lumina documentelor plenarei C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971 — revistei îi revin sarcini deosebite pe linia educării oamenilor muncii, a tineretului muncitor, sătesc, şcolar şi universitar, în spiritul normelor eticii noastre socialiste, al combaterii a tot ce este străin profilului moral al omului nou, constructor al unei orînduiri bazate pe cinste, corectitudine, echitate, întrajutorare tovărăşească, demnitate umană — trăsături, care, însumate, definesc frumuseţea morală a omului integru al societăţii noastre, aşa cum l-a înfăţişat conducătorul partidului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

În noua publicaţie, un spaţiu larg va fi afectat literaturii şi artei. Publicînd cele mai izbutite creaţii ale autorilor din zilele noastre, inspirate din realităţile de astăzi, din viaţa tumultoasă a poporului, revista va trebui să aibă mereu în vedere creşterea rolului literaturii şi artei ca mijloace de înnobilare sufletească, de făurire a conştiinţei socialiste a celor ce muncesc. În acelaşi timp, este de datoria redacţiei să militeze pentru valorificarea — de pe poziţii estetice marxist-leniniste — a bogatei moşteniri literar-artistice bănăţene, atît a celei româneşti, cît şi a celei germane, maghiare şi sîrbe.

Promovînd tradiţiile înaintate ale luptei comune a oamenilor muncii pentru libertate socială şi o viaţă mai bună, revista trebuie să scoată la lumină trainicele punţi de legătură dintre fiii acestor locuri, indiferent de naţionalitate, generoasele idealuri care i-au unit în trecut şi îi însufleţesc în prezent pentru făurirea vieţii noi, a socialismului şi comunismului.

Cu certitudinea că noua publicaţie se va situa la înălţimea misiunii ce-i revine, înscriindu-se cu cinste în rîndurile promotorilor spiritualităţii socialiste româneşti, urez colectivului revistei săptămînale „Orizont" să înregistreze în întreaga sa activitate succese continue.

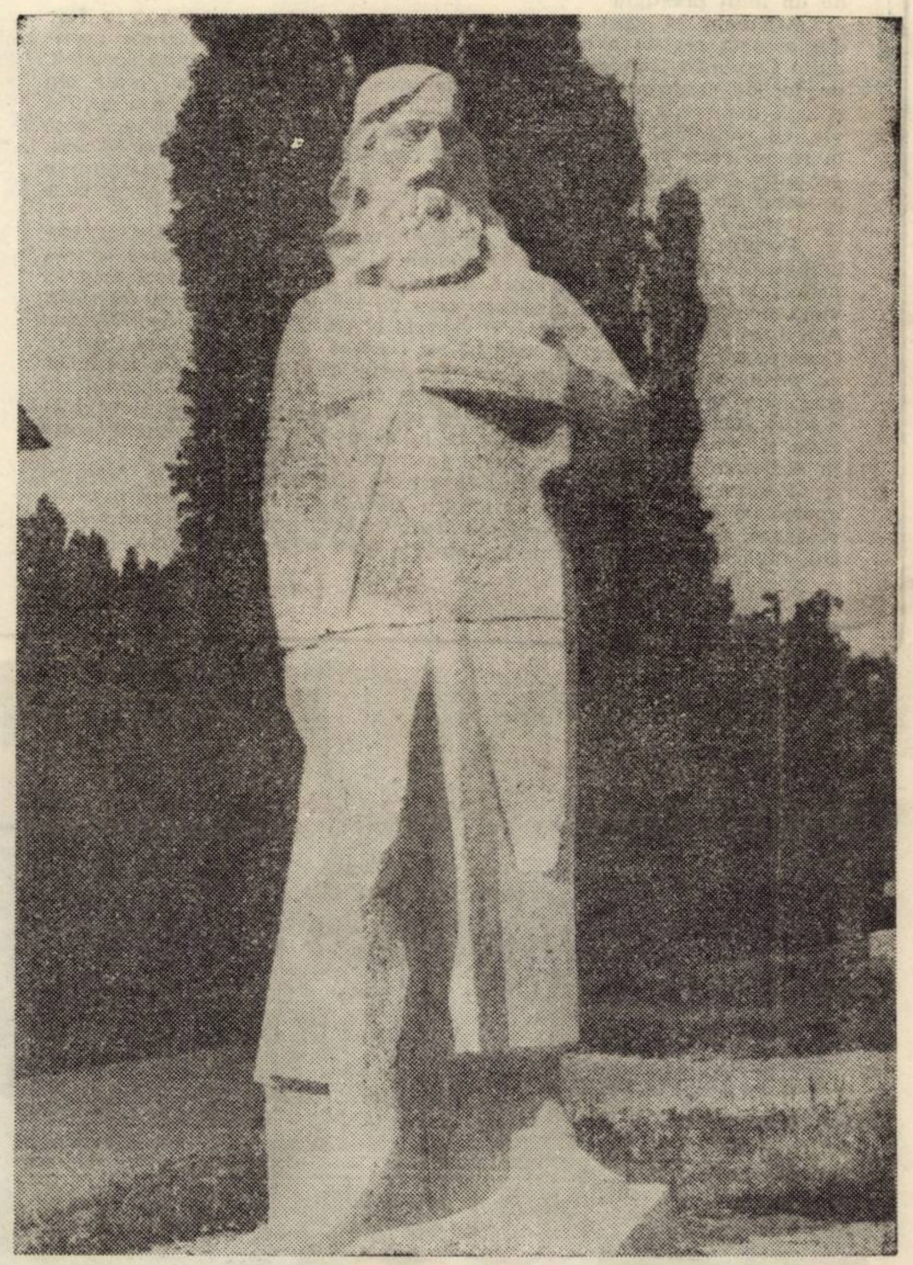

V. GAGA Eftimie Murgu — piatră

Acest moment unic

Bucuria unei foi albe, pe care urmează să-ţi aşterni gîndurile, sentimentele depline, arderea inimii este de fapt bucuria unui început.

Revista „Orizont" în noul ei format, ca organ săptămînal, este şi ea un asemenea început. Să aşterni cîteva cuvinte simple pe prima ei pagină, salutînd acest moment unic din existenţa ei, iată, de asemenea, o reală bucurie.

O revistă, în viaţa unui ţinut atît de fertil şi divers ca Banatul, poate deveni o tribună de afirmare a unor idei generoase şi dragi nouă, care pulsează în întreaga noastră viaţă socială şi spirituală şi a părţii de ţară în care revista va apare.

Dorim publicaţiei timişorene, redactorilor, colaboratorilor ei multe succese şi izbînzi literare. Le dorim, de asemenea, să aibă împliniri în slujirea literaturii noastre noi, în slujirea intereselor cititorilor noştri, spre înflorirea spirituală a României socialiste.

Zaharia Stancu

Anul XXIII
joi 4 mai 1972
12 pagini 1 leu
Orizont
1
(216)

17931.

Pagini vibrante

Revista noastră pășește astăzi pe o nouă treaptă. După o apariție de peste două decenii profilul ei se lărgește, dedicîndu se unei sfere mai ample de preocupări, răspunzind, în acest fel, interesului cititorului contemporan pentru o gamă bogată și variată a activității spirituale.

Seria nouă a revistei „Orizont" apare într-un moment de plenară afirmare a societății socialiste multilateral dezvoltate in România, de puternic avînt al activității ideologice în țara noastră, intr-un moment în care politica internă și externă a partidului și statului nostru, înfăptuită într-un entuziasm general de către întregul popor, se bucură de un înalt prestigiu.

Afirmăm, la acest nou început de drum, dorința noastră de a face din această revistă o tribună a ideilor politice și filozofice ale Partidului Comunist Român, o tribună de propagare a umanismului socialist, un for de confruntare creatoare, de impunere a valorilor reale din știință, literatură, artă, cultură. Dorința noastră este de a face o revistă vie, cu rădăcinile adînc înfipte în viață, o revistă de largă audiență în rîndul celor mai diferite categorii de cititori, care să răspundă exigențelor mereu crescînde ale oamenilor muncii și care să influențeze procesul de formare și desăvîrșire a conștiinței socialiste, de elevare spirituală a membrilor societății

Pornim la drum însuflețiți de năzuința de a sluji, prin scrisul nostru, știința și cultura patriei socialiste literatura și arta care să exprime, la o înaltă temperatură a ideilor și la un înalt nivel artistic, viața noastră, procesele dinamice care au loc în conștiință și societate. Așa după cum spunea secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu : „Literatura și arta ce se creează astăzi în patria noastră au menirea să redea în mod veridic realitățile specifice ale societății socialiste în care trăim, să înfățișeze dialectic procesul dezvoltării noastre sociale, lupta dintre vechi și nou în toate sferele creației materiale și spirituale, să contribuie la înlăturarea a ceea ce este negativ în societate, să cultive un model înaintat de viață"

Pornim la drum cu gîndul la cititor, mai ales acum, în preajma apropiatei conferințe a scriitorilor, cu dorința de a-i oferi pagini calde, vibrante, pagini care să exprime frumusețea morală a poporului nostru, munca sa eroică pentru înfăptuirea unui viitor de lumină

ORIZONT

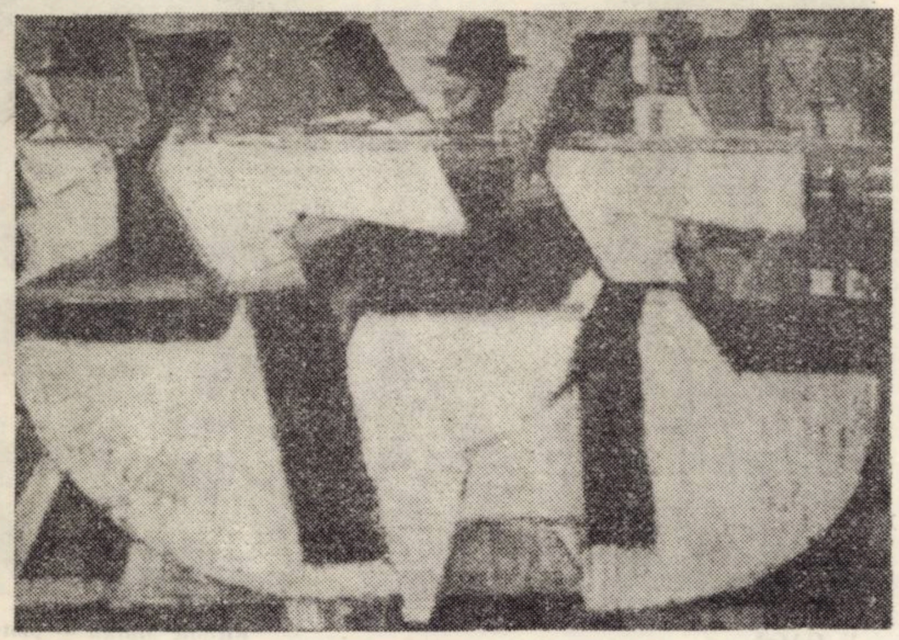

AUREL BREILEANU — Dans popular

NOTE DE LECTURĂ

● Ștefan Popescu

„PUTEREA IUBIRII"

(Editura Eminescu)

Poetul Ștefan Popescu a adăugat recent prodigioasei sale activități artistice desfășurate de-a lungul a peste trei decenii și însemnînd 15 volume de versuri, critică, piese de teatru, proză, un nou volum de poezie : „Puterea iubirii", apărut la Editura Eminescu.

Noile versuri ne relevă un Ștefan Popescu mai reflexiv, cultivînd cu predilecție o poezie de factură gnomică.

Accentele energice, protestatare, ale poemelor perioadei interbelice, asociațiile șocante, limbajul de o voită tentă frondeură, fac loc sonurilor catifelate, de un ușor perceptibil aer nostalgic și imaginilor subtil răsfrînte în oglinzile unui candid ritual de cunoaștere

Poemul care dă titlul volumului e, în esență, o patetică pledoarie în numele iubirii de oameni, al armoniei și caldei comuniuni între semeni.

În viziunea lui Ștefan Popescu vibrantul suflu umanist al iubirii ne conferă pînă și miraculoasa tărie de a ne învinge, prin puritate și noblețe lăuntrică, condiția pieritoarei noastre arderi în marele, neistovitul rug al vieții.

Unele insistențe didacticiste (Dacă rămîi treci ; / clipa e veci", etc.), accidentele prozaisme („De aceia eu cu tine, omule, împreună, / abia așa / aș putea să simt...") și accentele grandilocvente / „Ție totul deci ! Putere, Voință, Muncă. / Realizare, Ideal..." / nu reușesc să umbrească hotărîtor ținuta elevată a acestei noi întîlniri a poetului Stefan Popescu cu cititorii.

V. R.

● Cedomir Cionca-Klisurat

„DRUMURI ȘI ORIZONTURI"

(Editura Kriterion)

Drumeț neobosit, receptiv și mai ales încîntat de ceea ce întîlnește în cale, condeierul sîrb timișorean Cedomir Cionka-Klisurat subliniază în suita sa de reportaje literare semnificația înnoirilor survenite în anii socialismului în cele mai diverse domenii din viața satelor și orașelor noastre.

știință
cre

Drumețul se întîlnește însă adeseori și cu istoria străveche a locurilor evocînd-o cu emoție și mîndrie

Pretutindeni unde se duce, în localități mici sau mari, din Banat, Ardeal sau Oltenia, Cedomir Cionka-Klisurat savurează poezia măreției plaiurilor noastre : de altfel, reportajele volumului, străbătute de fior liric, sînt scrise într-o limbă cu calități literare deosebite

G. B.

● Ion Lotreanu

„LĂCUSTE ȘI AEROPORTURI"

(Editura Eminescu)

Chiar dacă, în comparație cu „Azimut", (Editura militară, 1970) noua carte de poezii a lui Ion Lotreanu, „Lăcuste și aeroporturi", pierde din spontaneitate și prospețime, cîștigă în arhitectura parabolei lirice. Ceea ce pare construit acum, nu e decît densitate stăpînită, emoție sublimată în idee. Perfecțiunea melodică are o temperatură discretă, de rezonanță abia perceptibilă, citabil în acest sens fiind ciclul liedurilor. Ion Lotreanu vine din acel aer tare al unei naturi montane aducînd din zone autentice flacăra pură a unui cîntec singular.

D. U.

● Banu Rădulescu

„LUMINA ȘI PIATRA"

(Ed. Cartea Românească)

Opt nuvele scrise bine. Tematică diversă, dar un numitor comun: insistența cu care autorul se apleacă asupra psihicului uman, predilecția pentru sondarea „științifică" a trăirilor eroilor săi. Caractere conturate ferm, din cîteva linii, (Colonelul, din excelenta „Lumina și piatra"), momente tragice, exploatate cu luciditate și finețe („Cercul", „Noaptea"), faptul cotidian, autentic („Rana", „Scrisori"), ridicat la rangul de dezbatere profundă, de etică, situații-limită rezolvate aproape întotdeauna firesc, conflictele supunîndu-ne unei tensiuni demonstrate O oarecare inabilitate în punerea de acord a atitudinii emoționale cu argumentele oferite de întîmplările povestite ne-ar da senzația unei puneri în scenă programatice, dacă în subtext n-ar exista explicațiile unor paradoxale reacții psihice. Cît privește accesibilitatea cărții, aceasta nu ține de verb, ci de interesul revelat de fabulație și de problemele propuse spre a fi judecate.

L. C.

CRONICA LITERARĂ

„Istoria unei secunde" *

de Adrian Păunescu

Poet format în zodia stilului arghezian, în care sonoritatea cuvintelor, asociate într-un mod intîmplător și neobișnuit, își găsește totuși un tîlc, un simbol reflexiv, cumpănit, Adrian Păunescu își afirmă cu impetuozitate vibrația lirică și plasticitatea sufletească debordantă, care dă suflu nou și sinceritate convingătoare poeziilor patriotice, sentimentelor sale cetățenești.

Forța răscolitoare a discursului său liric o conferă, desigur, temperamentul comunicativ, bătăios, o certitudine a supraviețuirii în timpul încercărilor istorice, dar și caracterul simplu, direct, al exprimării : „Aici, întregi, cu vii, ca și cu morți / latinizînd sub veșnicile bolți / Contați pe noi ! Rămînem. Sîntem. Toți" (Da, mai avem) **Cu toate că i se pare poezia „un risc pe cont propriu", dar un risc împărtășit totuși cu cititorul, anotimpul disponibilității, chiar ca „anarhică stare", se convertește în versuri care mărturisesc un crez, îndeamnă la orgoliul stenic al regăsirii unui destin istoric.**

Volumul Istoria unei secunde **exprimă în primul rînd structura unei personalități morale, ale cărei coordonate sînt, în conștiința patriotică și revoluționară a poetului, amintirea lui Bălcescu, în cea artistică și cărturărească, exemplul lui Anton Pann, iar în aceea a demnității umane, poate, ținuta lui Socrate.**

Stafia, credința lui Bălcescu, evocată ca o zestre spirituală, pentru intransigența sa revoluționară și pentru destinul său tragic, căruia nu i s-a permis să-și readucă trupul acasă, simbolizează, cu obsesia unei remușcări și cu autoritatea unui mit, patriotismul lucid și avîntat al cărturarului român : „Dar dacă noi, aceștia, de astăzi și de mîine, / sîntem pămîntul țării — acuma încă viu — / groparі, sădiți cu grijă în noi pe tot Bălcescul / ce-a mai rămas în lumea in care e tîrziu" (Mormîntul lui Bălcescu).

Dacă reprezentarea lui Bălcescu este, pe de o parte, o conștiință vie revoluționară și patriotică a spiritualității românești, iar, pe de altă parte, un „duh" rătăcitor mitologic, Anton Pann este considerat — poate într-un mod mai puțin potrivit — un fel de părinte spiritual al poetului pentru „gîndul trist, masca „bufon" **în care acesta își preface în mod alegoric și condiționat istoric** „limba română bîlbîită întradins" **Fără îndoială că :** „Fierb sub veac, sub tălpi de tontă, ale țărmurilor drojdii, / fierbem înșine, la gîndul de a fi, de a nu fi, / ne rămîn, oriunde — am merge — ei, cei morți, sub noi, cei vii / și cuvîntul ca mireasma spus peste copiii noștri" **(Cuvîntul).**

Adrian Păunescu, polemic și cu puternice aptitudini pentru fantasticul și grotescul romantic (Vis, Greșeala, Claun, Noi sîntem muzeu, Satul sub secetă după potop, Jurnal, Jefrea lui Omega, Ucigașul de piane, Arca, Fiți umani cu morții) **mai degrabă prolix el însuși pentru a afirma că :** „ce nu spunem într-o limbă, noi scurtăm într-un proverb". **reușește uneori să concentreze într-o expresie sugestiile pe care le obține** cu tîlc **prin jocul cuvintelor :** „Sub popoare sînt cuvinte Orice gînd uitare are / Sub cuvinte sînt popoare Pașnice și răbdătoare / Sub cuvinte sînt cuvinte Sub popoare sînt popoare" (Proverbe) **Pledoaria aceasta antihamletiană în favoarea magiei cuvintelor exprimă o concepție despre artă ce nu e conformă întotdeauna cu celelalte aspecte ale liricii sale.**

Adrian Păunescu, de altfel, privește pe poet ca pe un „fiu al iluziei" (pg. 78) ori ca „un scutec pe un leagăn" (pg. 120) întrucît el „prin ținutul crimei trece" (pg. 135) De aceea el pledează firesc pentru sentimente stîrnite de clipă și de realitatea imediată, pentru dezinvoltura „distrată" a unei vieți trăite „necontabilizat". Metaforizînd Dunărea ca un „bandaj al sîngelui" în lumea atîtor schimbări, poetului îi rămîne o rană nevindecată, care nu-l împiedică să cînte, cu un timbru într-adevăr aparte, sentimentele iubirii de patrie.

NICOLAE ȚIRIOI

---

*) Cartea Românească, 1971, pg 138.

INFORMAȚIE ȘI PROGRES LITERAR-ARTISTIC

Tezele Conferinței naționale a scriitorilor sînt străbătute de ideea posibilității și realității progresului literar, a orientării ascendente a fenomenului artistic în societatea noastră. Progresul estetic este văzut, mai întîi, la nivelul cunoașterii artistice, „cunoaștere care progresează prin analiza societății și prin perfecționarea expresiei în procesul de forjare a operei“; dar „ideea de progres și de creație implică totodată o înnoire a limbajului artistic“ Se știe însă că mulți cercetători de mare prestigiu, unii dintre ei marxiști, inclusiv unii cercetători români, neagă progresul valorii estetice, pornind de la un presupus caracter neînsumabil ale acesteia. **Tezele** afirmă o idee opusă, reamintind principiul fundamental al axiologiei dialectice : progres nu înseamnă atitudine nihilistă față de valorile trecutului, „ci preluarea și dezvoltarea acestora“ In sprijinul unei atari poziții, ne propunem să relevăm rolul **informației** în dezvoltarea metodei de creație, in realizarea structurilor artistice superior funcționale, a modelului abstract al operei de artă asupra căruia se apleacă, în diferitele epoci, creativitatea individuală și colectivă, fără a reusi să-i asigure, precum se știe. o evoluție totdeauna ascendentă.

Un argument pe care adepții tezei sceptice cu privire la progresul literar-artistic pun foarte mare preț este faptul că în artă nu ar exista acea acumulare de cunoștințe care, în domeniul științific, se constituie într-o metodă aptă a conduce la scop. „Putem învăța. scrie Kant, tot ce a expus Newton în nemuritoarea lui lucrare asupra principiilor filozofiei naturii, oricît de puternic a fost creierul capabil de o astfel de invenție ; nu putem învăța însă a compune poeme frumoase, oricît de amănunțite ar fi preceptele poeziei și oricît de perfecte ar fi modelele ei“[1]). Citind aceste cuvinte, T. Vianu adaugă: „Există deci o metodă în știință, transmisibilă și aplicabilă de oricine; nu există o astfel de metodă în artă“[2]). Desigur, acolo unde experiența umană nu se cristalizează într-un sistem, și cu atît mai puțin în unul ascendent, fiecare creator ia totul de la început. Pe de altă parte însă, istoria literaturii și a artelor, obligată să se țină aproape de fapte, ajunge constant la concluzia că marii artiști au învățat de la înaintașii lor, că n-ar fi fost posibil fără aceștia. A spune că înaintașii le-au format doar personalitatea, dar nu i-au învățat nimic cu privire la modul de alcătuire a unor structuri artistice obiective superior funcționale, înseamnă a uita că formarea personalității presupune tocmai dezvoltarea aptitudinii de a crea funcțional.

După opinia noastră, distincția pe care Kant o face în termeni atît de categorici nu se menține. Putem învăța, așadar, „tot ce a expus Newton“, dar nu putem **să creăm** capodopere, cum au creat Homer sau Shakespeare. De fapt nu avem a face cu opoziția dintre artă și știință, ci dintre **creație** și **imitație.** Paralela făcută de Kant ar fi convingătoare dacă ar putea fi formulată în modul următor: În artă nu putem învăța să creăm capodopere ca Homer sau Dante, dar în știință poate oricine învăța să facă descoperiri geniale, ca Newton sau Einstein. Or, un laborant care reface o experiență a unui mare descoperitor e un copist de opere clasice. El poate încerca pastișe sau parodii, dar, fără geniu, nu poate crea noi „capodopere“. În cadrul esteticii kantiene, născută într-o perioadă de reacție împotriva canoanelor dogmatice ale clasicismului, împotriva tratatelor de poetică și retorică ce absolutizau **momentul direcțional** al activității teoretice, arta este domeniul geniului, iar geniul romantic se manifestă liber, fără reguli și norme; geniul însuși dă legi artei: „Geniul este talentul (darul natural) care dictează reguli artei“[3]), scrie Kant. Nu e vorba, firește, de manifestări ale unei subiectivități necontrolate, ci de raporturi obiective, sesizate doar de individul genial, prin care natura ar da reguli artei. Această idee a lui Kant cuprinde un element foarte valoros. Geniul este originalitate, dar „deoarece și absurdul poate fi original, producțiile geniului trebuie să fie totodată și modele, adică să fie exemplare“, să poată fi propuse altora „drept criteriu sau drept regulă de judecată“[4]).

AUREL BREILEANU: „Sudor“

Ceea ce spune Kant despre originalitatea geniului este valabil pentru întreaga activitate de **creație,** în orice domeniu. Se poate admite, desigur, avînd în vedere complexitatea structurilor artistice, că în știință elementul **învățare** joacă un rol mult mai mare decît în artă dar aceasta nu anulează faptul că știința și arta sînt două forme de activitate umană desfășurată, în ultimă instanță, pe baza acelorași invariante ce constituie modelul abstract al comportării omului în asimilarea universului material, social-istoric sau psihologic. În ambele domenii, activitatea creatoare, ca proces rațional, îmbină cercetarea sistematică a universului specific, inclusiv a experienței anterioare, cu intuiția și inspirația (care cuprinde, la rîndul ei, numeroase informații asimilate anterior); în ambele domenii creează nu numai individul genial, ci mult mai mulți oameni — practic, întreaga societate; activitatea desfășurată, fie chiar de indivizii cei mai geniali, este departe de a fi în întregime **informație nouă.** Dacă am admite că numai geniul este capabil să creeze, adică să recepteze și să decodeze semnalele date de Necunoscut, și că „singurul domeniu al geniului este arta, nu și știința“[5]), atunci se ridică întrebarea în ce fel are loc progresul în știință. Oare **creația,** (descoperirea și invenția) în știință nu se face de asemenea „fără norme“?. Creația științifică și tehnică nu poate fi concepută fără originalitate, fără fantezie, fără spirit novator. Din faptul că geniul ar crea fără norme, iar genialitatea ar fi posibilă doar în artă, Kant, și apoi mulți alți esteticieni, au dedus că știința se poate învăța, în timp ce în artă nu există un proces de învățare, aici sîntem într-un univers al valorilor aditive, nu cumulative, integratoare, și ca atare nu putem vorbi de un progres. Singurul merit al acestei poziții este faptul că raportează progresul la **cunoaștere.** Totodată însă, negînd posibilitatea acumulării de cunoștințe în artă, în construirea structurilor artistice, neagă, practic, posibilitatea unei teorii a artei. Estetica se transformă astfel într-o disciplină ciudată, într-o „știință“ ce are la bază premiza că nu-l poate învăța nimic pe practician, — de dată ce practica artistică nu conduce spre nici un principiu. Pentru estetica speculativă, speculația nu este numai un punct de pornire, ci și unul de sosire.

În realitate, atît arta, cît și știința cunosc un moment de **învățare** și unul de **creație.** Nici în știință nu există o metodă, la îndemîna oricui, pentru a face descoperiri geniale; „metoda“ în știință se poate învăța doar pînă la un punct, și anume, pînă la acel punct unde începe creația propriu-zisă. Pînă la acest punct se poate „învăța“ însă și arta. Societatea a fost totdeauna conștientă că și în domeniul artistic există un complex de cunoștințe fundamentale, care înfățișează invariantele generale ale procesului activității. Aceste cunoștințe, care justifică existența învățămîntului artistic, începînd cu școlile populare de artă și pînă la institutele de învățămînt superior: conservatoare, institute de teatru și cinematografie etc., cuprind principii teoretice și deprinderi practice, care merg de la exerciții de stilistică, versificație și dicțiune, pînă la tehnica culorii, a perspectivei, a interpretării rolurilor, a regizării unui întreg spectacol, de la analiza unei fraze, pînă la cercetarea structurii operelor, la dezbaterea filozofică și etică în jurul mesajului acestora, de la solfegiu pînă la complicata știință a armoniei și contrapunctului. Aceste forme de învățămînt nu sînt menite, desigur, să creeze talente, ci să le ridice la **nivelul de cunoștințe** pe care l-a atins omenirea în diferitele domenii ale artelor și să le dezvolte prin exercițiu. Dacă experiența artistică nu s-ar cristaliza în nici un fel de cunoștințe, fiecare artist ar lua într-adevăr totul de la început, iar acest empirism ar menține artele la un nivel rudimentar. A nega posibilitatea învățării în artă însemnează a deruta pe artist, a condamna arta la stagnare. Orice formă de activitate umană are legități specifice, care pot fi percepute, însușite, exersate. Ce nu se poate învăța este drumul care duce direct și sigur dincolo de modelul abstract optim al activității anterioare, la progresul obiectiv. Acest drum nu se poate „învăța“ în nici un domeniu, decît în măsura în care o îngăduie exercițiul, cu elemente de predicție, pe modelele trecutului, adică într-o măsură relativă. Calitativ, arta nu constituie, în această privință, nici o excepție.

Operele de artă sau știință, oricît de geniale, sînt departe de a fi în întregime „noi“; ele includ informație dobîndită anterior, pornesc de la modelele abstracte, ale experienței anterioare, dezvoltă invariantele acestor modele, constituienții esențiali și regimul interrelațional al acestor constituenți. Altfel spus, orice progres presupune informație subsumată.

Desigur, problema progresului literar-artistic este mai complicată decît apare în aceste considerații, preliminare. Ea nu va putea fi rezolvată decît prin eforturi colective.

IGNAT BOCIORT

---

[1] C.f. Tudor Vianu, **Postume, cu o** prefață de Ion Ianoși, ELU, Buc. 1966, p. 79.

[2] **Postume,** p. 79.

[3] „Das Genie ist das Talent (die Naturgabe), welches der Kunst die Regel gibt“ **(Kritik der Urtheilskraft,** Leipzig, 1894, p. 148.). Cf. T. Vianu, **Istoria esteticei de la Kant pînă azi,** în texte alese, Buc., 1934, p. 67.

[4] Cf. T. Vianu **Postume,** p. 68. În discuția noastră, **modelul** este un model abstract, mintal, un compex de invariante perceput de conștiința reflectoare, și nu „exemplu concret“ de urmat.

[5] T. Vianu, **Postume,** p. 78.

Macedonski inedit

Vom face cunoscută o cerere care vorbește despre o perioadă grea a existenței poetului. Pentru a înțelege cît mai bine atmosfera la care se referă rîndurile autografe ale cererii, vom reaminti cititorului cîteva date. Mai întîi, Macedonski s-a caracterizat ca intelectual printr-o atitudine de sfidare a tot ceea ce era filistin, prin reacția de neconformare, de violență și protest față de parvenire. E adevărat însă că Macedonski a trăit prea îndelung sentimentul dureros al sărăciei nevenindu-i deloc ușor să mărturisească : „n-am ce pune pe masă și sînt tată“ (vezi A. Marino, **Viața lui Al. Macedonski,** pag. 261). Sărăcia a atins cote nepermise în cazul lui Macedonski. Căsătorit în 1883, poetul a avut o casă de copii, a fost nevoit să se mute de cîteva zeci de ori, iar în 1887 și-a vîndut lucrurile cele mai de preț pentru a-și putea întreține familia. Perioada anilor 1892—98 este însă cea mai umilitoare, poetul fiind obligat să solicite mereu ajutorul altora. A făcut numeroase jalbe, cereri, plîngeri, către diferitele instituți și foruri fiind, nu în puține cazuri, refuzat. Una din aceste cereri, semnată de Macedonski, din perioada la care ne referim, este adresată eforilor care administrau fondurile mitropolitului Dosoftei. Cererea este din 15 septembrie 1898 :

Domnilor Ephori,

Avînd cinci copii de crescut și de instruit, și nici o avere iar cel mai mare, Alexandru, intrînd în Gymnas, am onoare să vă rog ca, ținînd socoteala de situațiunea mea de poet și om de litere român, să binevoiți a-mi acorda o bursă cu ajutorul căreia, să pot subveni la creșterea lor. Cu aceasta, Domnilor Ephori, veți îndeplini în adevăr și o binefacere, și va fi, cutez să sper, și un act folositor țării, iar copiii mei vor pronunța toată viața lor cu recunoștință adîncă numele Marelui Mitropolit Dosoftei și al Domniilor Voastre

Primiți, Domnilor Ephori, expresiunea viei mele gratitudini și a nestrămutatului meu devotament.

Alexandru Macedonski

Domniei lor
Domnilor Ephori ai fondului Dosoftei Mitropolitul.

Desigur că numai o situație penibilă, de privațiuni și greutăți, l-a putut determina pe Macedonski să solicite acest modest ajutor pentru creșterea în școală a celor cinci copii : Alexis, Nichita, Pavel, Ana și Constantin (două fete gemene și băiețelul George muriseră).

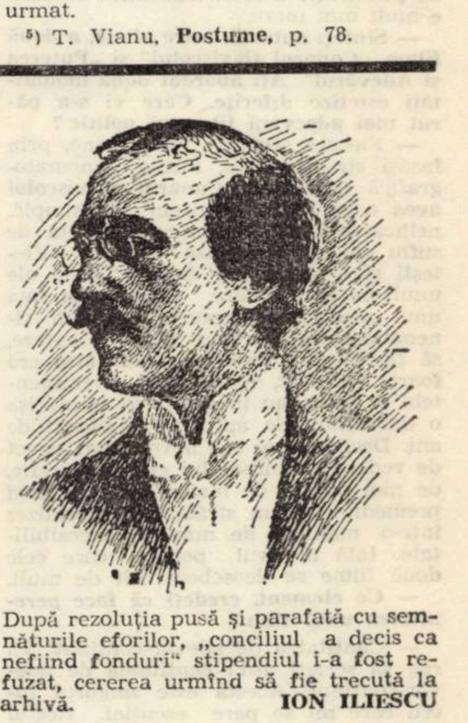

După rezoluția pusă și parafată cu semnăturile eforilor, „conciliul a decis ca nefiind fonduri“ stipendiul i-a fost refuzat, cererea urmînd să fie trecută la arhivă.

ION ILIESCU

CINEFIL

Cu Manole Marcus despre filmul politic

— Acceptaţi în principiu o discuţie despre filmul politic cu un tînăr (tînără) de 22 ani ?

— Da.

— Ce înseamnă pentru Dvs. „politic“, ca atribut al filmului ? Credeţi că filmul politic face un gen aparte ?

— De fapt, filmul politic a apărut de cînd a apărut cinematograful. În ultimul timp, el s-a manifestat ca modă în Occident. La ora actuală sînt în lume mari frămîntări. Mai e şi negustoria. Pentru că în Occident filmul e o negustorie. Negustorii au descoperit apetenţa spectatorului pentru problemele politice, iar în faţa sălilor goale, suprasaturate de filme estetico-erotico-pornoviolento-lubrico, sau cum vreţi să spuneţi, filme ca **Z.** sau **Bătălie pentru Alger** au avut un mare succes. S-a creat atunci o modă : moda filmului politic. Ca orice modă, ea are o perioadă de înflorire, imitatori, etc.

Pentru noi. Facem film politic de cînd ne ştim şi nu e o modă. Toate filmele mele, de pildă, au fost filme angajate politic. **Puterea şi Adevărul** poate să pară mai pregnant pentru că e mai contemporan.

— Raportat la celelalte arte, filmul e privilegiat in a lua atitudine faţă de politic ?

— Nu. Nu e privilegiat. Suferă foarte multe servituţi din cauza austerităţii subiectului.

— ?

— Da, acesta e cuvîntul : austeritate. E vorba de a dezbate idei abstracte şi de a le găsi o transfigurare sensibilă artistic.

— Mi se pare ciudat, pentru că filmul politic este poate cel mai abundent în evenimente, în concret.

— Ideile rămîn abstracte şi este foarte greu să-l poţi cuceri pe spectator. El este cucerit prin capacitatea de a sensibiliza acele idei.

— Dar şi celelalte arte întîmpină acelaşi „impediment“. Mă refeream în special la o anume capacitate a limbajului cinematografic de a transmite în mod special ideaticul.

— În primul rînd, în cazul filmului e vorba de un limbaj mai direct. Operînd cu imagini şi receptîndu-le, spectatorul de azi, posesor al unei relative educaţii vizuale, simte ideaticul transmis mai direct. Apoi, o carte de mare succes poate fi citită de o sută, două sute de mii de cititori, iar un film e văzut de milioane. Deci posibilitatea de penetraţie a ideii transmisă de film e mult mai mare.

— Sinteţi autorul, între altele, a două filme. „Canarul şi viscolul“ şi „Puterea şi Adevărul“. Aţi abordat două modalităţi estetice diferite. Care vi s-a părut mai adecvată filmului politic ?

— Fiecare scenariu îşi impune, prin însăşi structura lui, forma cinematografică (limbajul). **Canarul şi viscolul** avea o povestire extrem de simplă, neîncărcată de evenimente, lipsită de suflu epic. Era analiza stărilor sufleteşti şi a senzaţiilor audio-vizuale ale unui om care moare. Evident, în faţa unui asemenea scenariu, limbajul cinematografic a trebuit să se adapteze, să fie special. **Puterea şi adevărul** era foarte încărcat, foarte epic, evenimentele se succedau în galop. El îmbrăţişa o dezvoltare de aproape douăzeci de ani. Deci nu mai era nevoie, din punct de vedere al limbajului cinematografic, de nici un fel de încărcătură. În mod premeditat m-am străduit să-l realizez într-o manieră de maximă accesibilitate. Iată motivul pentru care cele două filme se deosebesc atît de mult.

— Ce element, credeţi că face perenitatea unui film ?

— Cantitatea de adevăr-conţinut. Vă rog să scrieţi aşa : cantitatea de adevăr-conţinut. Acesta este singurul lucru care mi se pare esenţial. Restul sînt fleacuri. Pe mine limbajul cinematografic nu mă interesează.

— Nu credeţi că punînd astfel problema, ultimul Dvs. film e inevitabil sortit unei circulaţii limitate în timp şi spaţiu ?

— Nu, dimpotrivă. Dacă prin timp înţelegeţi următorii zece ani, iar prin spaţiu înţelegeţi capacitatea lui de a pătrunde peste graniţă, trebuie să vă spun că el a fost foarte mult solicitat şi peste graniţă. Cred că acest film face parte din categoria filmelor care nu se demodează. Sînt convins că un limbaj cinematografic sofisticat i-ar fi redus foarte mult şansele, l-ar fi făcut mult mai puţin accesibil. Şi aşa este extrem de solicitant.

— Pentru că ne raportăm mereu la acest film, credeţi că el a fost necesar pentru noi acum ?

— Cred că da. (Că a fost foarte necesar). Şi aş putea să spun şi pentru ce. Desigur, în limitele întrebării şi fără să nuanţez îndeajuns. Cred că el reuşeşte să spargă o prejudecată. Şi anume că ar exista, din punct de vedere al abordării cinematografice anumite probleme tabu, spinoase şi că aceste probleme nu pot fi abordate. Filmul meu încearcă să demonstreze că nu există problemă, oricît de spinoasă ar fi ea, care să nu poată fi abordată. Cu o singură condiţie, după părerea mea, simplă : poziţia de pe care ai abordat această problemă. Poate ca răspunsul să pară schematic, dar în esenţă asta aş fi vrut să răspund sub raport politic şi estetic.

— Se poate face şi într-o altă manieră film politic ?

— Cred că da. Sper ca peste vreo doi ani să pot încerca o formulă nouă de film politic (în raport cu Puterea şi Adevărul), a cărei violenţă polemică să nu fie cu nimic mai mică din punct de vedere ideologic. Acţiunea se va petrece între două personaje închise într-o celulă timp de 24 de ore. Sper să-mi reuşească.

— Apropiaţi deci şansa filmului politic de modalitatea realismului ?

— Prin însăşi structura şi evoluţia sa, prin capacitatea de a se înscrie alături de celelalte arte, filmul este atît de legat de realism încît orice altă modalitate (film non-figurativ, suprarealist, expresionist) s-a dovedit a fi lipsit de aderenţă, incapabilă de a se justifica. Adică inutilă. Filmul este poate cea mai socială dintre arte. Fără spectatori, el se sufocă. De fapt, filmul se face în sala de cinematograf, alături de spectatori. Nu poate trăi în sine, ei solicitînd o colaborare premanentă din partea spectatorului. Asta se poate vedea, foarte bine într-o sală, în timp ce rulează un film. Nu ştiu dacă aţi observat, dar sînt nişte reacţii formidabile. Realizatorul trebuie să le prevadă. E aici o colaborare anticipată. Eu, de pildă, ştiam foarte exact, cu ochii închişi, după murmurul şi respiraţia sălii, unde se va rîde, unde se va plînge. Înţelegeţi ? Or, asta face farmecul cinematografului. El trebuie să fie creat pentru spectatori.

— Deci nu pledaţi pentru o anume dezinteresare a creatorului.

— Nu, nu, nu. Pentru film ar fi dezastru.

— Am remarcat că invocaţi direct sau indirect argumentul accesibilităţii. Ea vizează, după opinia Dvs., întreg publicul, nediferenţiat ?

— Spectatorii înţeleşi ca masă sînt foarte eterogeni, gusturile sînt extrem de diferite. Ele pot fi clasificate foarte savant, pe vîrstă, sex, studii, categorie socială, etc., dar, în acelaşi timp, există şi nişte numitori comuni. A şti să îi manevrezi, înseamnă a-ţi cunoaşte meseria sau, poate, mai pretenţios spus, a avea talent.

Interviu realizat de
ADRIANA SIMLOVICI

Arta populară a Banatului

Intr-un articol [1]*, cu atît mai important pentru noi cu cît pînă la data apariţiei sale nimeni n-a încercat să prezinte sintetic profilul spiritual al unei provincii româneşti, Lucian Blaga arăta că în Banat* „solul mănos, belşugul în pîine şi vin, un temperament cu multă conştiinţă de sine, s-au întîlnit pentru a crea, sub inspiraţia continuă a unui minunat peisaj, o floră culturală de o bogăţie barocă (...). In satul bănăţenesc dai la fiecare pas peste izvoarele unei imaginaţii în abundentă izbucnire; aici, în şes sau la munte, mai aproape sau mai departe de oraş, ai prilejul de a asista la o prodigioasă „generaţie spontanee“ de forme, în cîntec, în joc, în vers, în port, în obiceiuri şi în vertiginoasa diferenţiere locală a graiului însuşi. Tot ce ţine în sens larg de etnografie ia proporţii pline şi întortocheate... *„Ca urmare a acestei împrejurări* „cultura Banatului reprezintă barocul etnografiei româneşti (...). Studiul acestui baroc — *conchide Lucian Blaga* — s-ar putea continua de-a lungul unui volum întreg“.

Elaborarea unui atare volum nu s-a împlinit încă, dar materialul folcloric şi etnografic [2] *adunat din Banat, mai cu seamă în ultimii zece ani, oferă reale posibilităţi pentru cristalizarea unei lucrări de sinteză, care să confirme ideile enunţate de Lucian Blaga acum o jumătate de veac.*

Indeosebi arta populară bănăţeană se caracterizează printr-o bogăţie barocă care se manifestă prin eflorescenţa ornamentelor costumului şi a faţadelor caselor din cîmpia timişană. Insă exuberanţa decorului, generată de un puternic sentiment al fastului, e totuşi supusă rigorii unei gîndiri stăpînită de echilibru şi măsură. Se constată, aşadar, că arta populară bănăţeană cuprinde dialectic două tendinţe principale: pe de o parte dezvoltă frenetic forme artistice locale cît mai diverse, iar pe de altă parte păstrează cu consecvenţă trăsăturile generale ale artei noastre populare. Se poate spune că, mai mult decît în oricare parte a ţării, arta populară a acestui ţinut se caracterizează printr-o manifestare exaltată a specificului local, fără a pierde, însă, legătura cu forme artistice ale fondului comun naţional.

Fără îndoială că la conturarea specificului local al artei populare bănăţene au concurat, în mare măsură, şi relaţiile culturale pe care băştinaşii le-au întreţinut cu naţionalităţile conlocuitoare şi cu popoarele vecine sau cu cele din Orient. Articulaţiile subtile ale aspectelor etnografice bănăţene le putem sesiza şi clarifica numai dacă le încadrăm într-un larg context etnografic. Constatăm astfel o accentuată receptivitate a bănăţenilor la valorile culturale ale altor spaţii spirituale, dar şi o puternică originalitate în preluarea elementelor străine, prin prisma unei viguroase viziuni artistice autohtone.

Pentru lămurirea acestor probleme va trebui să se depună eforturi în scopul elaborării unei monografii de amploare: Arta populară a Banatului. *Chezăşie pentru valoarea unei asemenea lucrări stă atît importanta moştenire a artei populare din acest ţinut, cît şi modul superior de stăpînire a mijloacelor adecvate, moderne, în domeniul culturii populare din ţara noastră. O carte valoroasă apărută nu de mult* [3] *constituie un indiciu ce arată nivelul îmbucurător la care au ajuns în ultima vreme investigaţiile în domeniul artei populare româneşti. Autorii cărţii — cercetători la Institutul de istoria artei al Academiei R.S.R., precum şi muzeografi-etnografi — au dorit să ne înfăţişeze* „un tablou complet al creaţiei populare prezentînd principalele domenii ale acesteia“. *Ei au avut în vedere toate provinciile româneşti, iar dintre acestea unele arii etnografice cum este, bunăoară, şi Banatul — de-abia acum, în paginile acestei cărţi, beneficiază de o prezentare considerabilă a unor forme diverse de artă populară.*

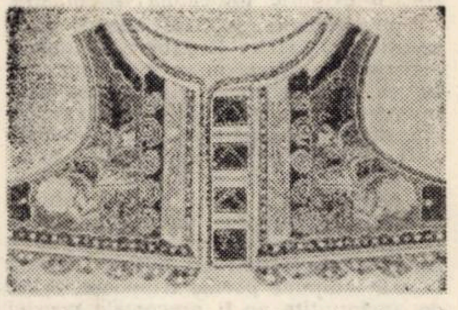

Dacă lucrarea elaborată de prestigioşi cercetători ai culturii noastre populare şi-a îndeplinit deziderarul mărturisit de autori, anume „de a determina filogenia diferitelor forme de artă populară“ *nu e mai puţin adevărat că uneori pauperitatea datelor etnografice semnalează necesitatea aprofundării şi interpretării unui material provenit din spaţii restrînse. De o asemenea analiză are nevoie şi arta populară din bogata arie etnografică a Banatului, pentru a fi relevată însemnata sa contribuţie la definirea specificului nostru etnic.*

AUREL TURCUŞ

---

[1] Lucian Blaga „Barocul etnografiei româneşti“, în rev. „Banatul“ nr. 1, 1926, Timişoara.

[2] Arhiva cercului de folclor al Universităţii din Timişoara, secţiile de etnografie ale muzeelor din Banat.

[3] Arta populară românească. Bucureşti, Ed. Acad. R.S.R. 1969, pg. 669.

RECORDING

Revenire la melodic

Revenirea la melodic, în ultimul timp, nu se face oricum, în sensul că şlagărul facil, lălîu, cu orchestre mari şi îmbătrînite, menite să lanseze voci mai presus de a face educaţie, nu mai are şanse.

În primul rînd, popularitatea orchestrelor mici nu a scăzut, cum nu s-a diminuat nici gustul pentru virilitatea acompaniamentului lor, vocea trecînd pe plan secundar, dar nu şi textul! Găsesc drept ideală întrepătrunderea lucidului cu sentimentalul, a mesajului cu frumuseţea melodică.

La ora aceasta, apariţia unor instrumente electronice noi nu ne mai aruncă în perplexitate printr-o utilizare excesiv aleatorică. De aceea, parcă nu mai contează virtuozul, cît aspectul pe care-l dă ansamblul, sudarea perfectă a elementelor. Preferăm divertismentul inteligent oricăror pretenţii de profunzime care se realizează în detrimentul înţelegerii sau al postării în sferele reci ale profesionismului în sine, a unor şefi de formaţii care vor să arate ce ştiu. Şi îi preferăm pe cei care, cu baladele lor pline de conţinut, disloca printr-o singură ghitară „rece“ un mare ansamblu, cu tot cu „brass“-ul lui. Dar acele grupuri de băieţi şi fete, care se adresează, cînd cîntă, generaţiei lor şi lumii noastre, comunicînd senin, vioi, ca o chemare spre această primăvară puternică, îmi sînt cele mai apropiate, atunci cînd au suflet, cînd au melodie.

Perle din textele de muzică uşoară

„Cîntecul şi veselia **umple** zările ..“ (A se revedea acordul!); „O păpuşe pe hîrtie cu creionu-am desenat...“ (Curat ca la clasa întîi); „Marinarul, oho, ehei, / Cînd iubeşte, ehei, oho, / E ca valul nestrunit / Cîntă vesel, fericit...“ (...) „Inima bate tara-ta-ta, tara-ta-ta...“ (Se putea şi numai din onomatopee. Observaţi calităţile deosebite ale... marinarului!); „Cu cine semeni dumneata?“ Evident, „tot cu dumneata!“ (Cum de nu ne-a trecut prin cap mai demult?); „Te-aş mînca, băiete / Şi m-aş sătura“ (...) „Te-aş sorbi, băiete / Că mi-e sete rău...“ (O „Hăulită“ fără comentarii. Mie mi-ar fi puţin jenă.)

B. L.

teatru

BIJUTERII CARAGIALE-CEHOV

Actorii Gheorghe Leahu și Daniel Petrescu într-o scenă din spectacol

Din spectacolul Naționalului timișorean lipsește regizorul: iată un serios risc artistic care aduce după sine lipsa unei viziuni de ansamblu asupra mesajului spectacolului. Actorii s-au aplecat însă cu deosebită căldură asupra unor texte care i-au captivat, în care au investit o considerabilă doză de energie sufletească pentru a creiona ingenios tipuri colorate care se mișcă în coordonate credibile, abil sugerate scenic. Ne este dat să trăim, nu o dată, în timpul spectacolului, clipe cînd arta irumpe trecînd rampa și se aliază cu emoția noastră sinceră, într-o trăire rotundă care justifică și dă sens teatrului. Momentele de vîrf ale acestui cvadruplu recital sînt cel puțin două: „Căldură mare", în care Alexandru Ternovici și Gheorghe Leahu sînt cu adevărat fascinanți în schimbul de replici nu căutat, ci organic absurde; ei conturează două personaje minuțios migălite purtînd întreaga încărcătură caracterologică tipic caragialescă. „Cîntecul lebedei" este un prilej pentru artistul emerit, conducător al primei scene dramatice timișorene, de a-și dovedi virtuozitatea pe un diapazon complex și dificil vestind, în fugă, atîtea disponibilități încă nefructificate de acest artist ajuns la maturitatea și stăpînirea deplină a mijloacelor sale expresive. Secvențe izbutite există și în celelalte lucrări ce compun spectacolul, dar, paradoxal, ele vin să evidențieze lipsa de unitate (pe care, repetăm, un ochi și o mînă de regizor le-ar fi putut nuanța) a acestui considerabil moment al stagiunii timișorene. Nu rareori Victoria Suchici-Codricel și Daniel Petrescu se lasă furați de sonoritatea în afară a cîte unei replici pe care o spun „frumos" evidențiind hazul verbal, imediat, al acesteia și uitînd să compună, să fructifice în avantajul paletei lor interpretative, a întregului artistic, marile disponibilități pe care le oferă din abundență texte de geniu, savuroasele situații care împing grotescul pînă la absurd. Pentru că Efimița nu e numai mahalagioaică, suficientă, ipocrită, fals-ascultătoare, ignorantă, iar Leonida nu e doar fanfaron, ridicol; ceea ce se poate afirma despre oricare din personaje, prea desenate în pastă groasă, prea puțin omenești, prea puțin înțelese și comunicate nouă.

Doina Almășan-Popa a imaginat un decor funcțional prin excelență, în care predomină albul

...Nu pe puține scene, la noi în țară (tot atîtea succese, spectacolele lui Lucian Pintilie: „Livada cu vișini", „D-ale carnavalului", Valeriu Moisescu: „Caragiale în stare pură", Liviu Ciulei: „O scrisoare pierdută") și peste hotare, Cehov și Caragiale se joacă cu săli pline ca acum, aici, la noi. Pentru că mesajul lor e actual, e necesar.

ILDICO SZATMARI

muzică

INTERVIU CU COMPOZITORUL OVIDIU MANOLE

— Care considerați că este astăzi raportul voce—instrument?

— Există, fără îndoială, un prag care separă naturalul de artificial, mutația dintr-o zonă în alta, avînd adesea un caracter decisiv pentru viitorul artelor. Istoria muzicii cunoaște epoci de excesivă instrumentalizare și cea pe care o trăim este cu siguranță exemplul cel mai tipic. Redescoperirea virtuților vocale a fost întotdeauna salutară sub raportul sufletului omenesc cu muzica. Or, extensiunea spațiului sonor, opera majoră a gîndirii muzicale a secolului nostru, a impus, în multe privințe, sacrificarea acelui incomparabil instrument, cu care natura a dotat ființa umană. Oricare ar fi evoluția ulterioară a creației muzicale, este sigur că o transfuzie vocală în arta modernă a sunetelor ar aduce cu sine binefacerile unei clime calde.

Opera mea recentă, „Măiastra", este o pledoarie pentru o atare cauză.

— Universalitatea elementului muzical românesc...

— Mai cred unii că îndeletnicirea folclorică, practicată cu abnegație, poate duce în creația muzicală la depășirea acelei limite care separă încă de universalitate o bună parte a muzicii românești. Realitatea infirmă de mai multe decenii această procedură. Sub raportul celei mai înalte universalități, pe plan literar și plastic, spiritul românesc a fost împins la dimensiuni neatinse în muzică.

Capacitatea de a explora profunzimi, viziunea cosmică, forța de esențializare, contactul intim cu spiritualitatea românească pot proiecta muzica acestui popor acolo unde Luceafărul lui Eminescu și Coloana lui Brâncuși se întîlnesc.

— Despre recenta dv. operă, „Măiastra", în premieră absolută la Timișoara?

— Muzica operei „Măiastra" se înscrie, din punct de vedere tehnic, în sfera modală modernă, dar nu exclude, pe alocuri, tratarea egală a celor 12 sunete sau referirile la un centru tonal. Recitativul cantabil se împletește cu zona Arie sau Arioso, realizînd un echilibru între formele închise și cursive. Un rol deosebit în cadrul lucrării îl joacă corul. Orchestrația aerată sau plină, după necesitățile dramatice, utilizează cu oarecare ostentație culorile timbrale ale instrumentelor. Muzica tinde să creeze o sferă intonațională în care elementele melodice și cele de învestmîntare să constituie un tot unitar. „Măiastra" este totodată un laborator de încercare a unor procedee noi, din care se emancipează un excelent instrument teoretic de explorare a spațiului sonor cromatic.

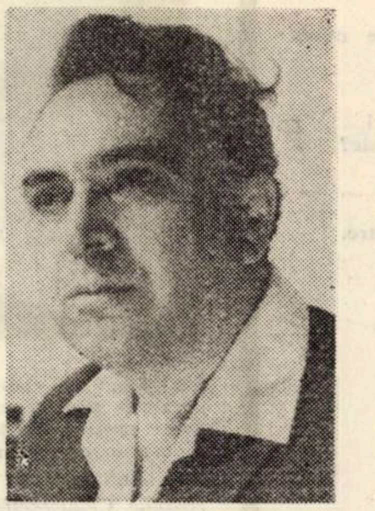

— Pe masa de lucru...

...Opera comică „Carnaval", după comedia „D-ale Carnavalului" de I. L. Caragiale (anul acesta se împlinesc 120 de ani de la nașterea sa și 60 de ani de la moartea marelui dramaturg), stă la dispoziția unei scene lirice, care să-i dea viață. Baletele, pe teme românești, „Fecioare carpatine" și „Fecunditas" sînt terminate de aproape doi ani. După cum se spune: „Ars longa, vita brevis".

Mai concret este faptul că am prezentat editurii timișorene „Facla", o lucrare literară intitulată „Bonaparte-Beethoven", o paralelă a celor două vieți. Și, de asemenea, am pus la punct o lucrare teoretică în domeniul creației muzicale, care vizează direct problema majoră a relației muzicii contemporane cu sufletul omenesc.

L. B.

plastică

Ladea

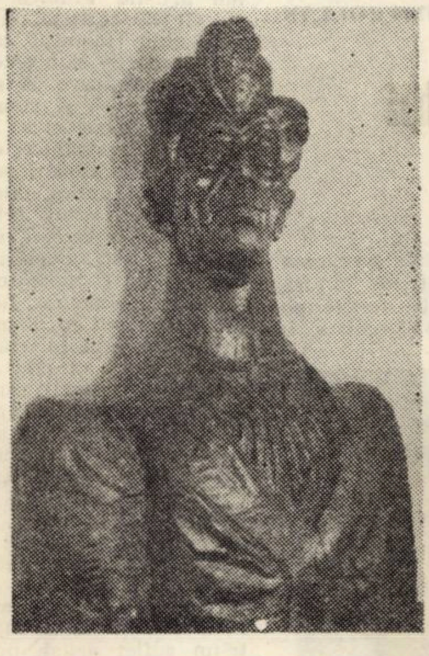

ROMUL LADEA **Autoportret**

Prețuit de contemporanii săi, sculptorul și omul Romulus Ladea a participat mereu la preocupările și frămîntările generației sale, generație care a pus bazele avîntului cultural neîntîlnit pînă atunci în arta modernă românească.

Născut în Banat, sculptorul nu va uita niciodată leagănul copilăriei sale. Aducerea aminte a tot ce i-a fost mai drag și apropiat, de la chipul mamei, la oamenii din jurul său, la legendele și tradițiile de o neasemuită frumusețe care i-au fermecat copilăria, a fost mereu prezentă în opera sculptorului, marcînd prin opere de o reală forță plastică momente importante în creația acestuia.

Forța și profunzimea sentimentului, sinceritatea și claritatea exprimării vor face din tînărul sculptor un talent ce se va remarca încă de la începuturile sale. Ajutat de oamenii de cultură din Arad, unde-și începe cariera artistică, el va avea posibilitatea să studieze la București, cu Paciurea și mai apoi în străinătate, cu Brâncuși.

Alături de generația sa, care și-a închinat tinerețea luptei de afirmare națională, Ladea va îmbogăți sculptura statuară românească cu numeroase opere ce reprezentau personalități de seamă din trecutul istoric al Transilvaniei. Vor apărea astfel puternic reliefate și deosebit de personal tratate figurile lui Avram Iancu, Horia, Cloșca și Crișan, Simion Bărnuțiu, V. Babeș, primite și consemnate cu un deosebit entuziasm de către cercurile artistice din țară.

Caracteristica stilistică, exponentă a unei viziuni plastice noi, îndrăznețe și pline de o rară forță de expresie, proiectată de planurile mari, tăiate puternic în material, ce gradează arhitectural volumele în spațiu și creează contraste puternice de umbre și lumini, va fi proprie artistului în prima perioadă a operei sale. Realizate acum, majoritatea portretelor sale de țărani, ce vor deveni expresia unui adevărat tip uman în ceea ce are el mai caracteristic și tipic, numeroasele variante ale lui Iovan Iorgovan și Strîmbă Lemne, care revin mereu de-a lungul a numeroși ani, ca mărturie directă a legăturii neîntrerupte între tradiție și inovație, drept o coordonată majoră a operei sale, rondeboss-urile în care este înfățișat Cloșca, aspru și dur, ca și cele cîteva autoportrete, vor aduce acea forță expresivă care va forma și realiza personalitatea deosebită a sculptorului.

Opera matură a lui Ladea se va îndrepta spre expresii lirice complexe și rafinate. Preocupat de a crea lucrări care să prezinte iubirea în accepțiunea ei mai mult filozofică, artistul își va caracteriza singur această perioadă: „În Maternitate, în diferite grupări, în Frații și alte compoziții, am redat iubirea fără margini, resemnarea uneori, noblețea și umanitatea de care am fost cuprins (apropiindu-mă de oameni) și mai ales aceste teme, fiindcă acestea sînt sufletul meu, credința mea și fiindcă altminteri și altceva nu puteam face" (R. Ladea, 1970).

Tratarea lină, calmă, a suprafeței, trecerile ușoare dintre umbre și lumini, robustețea masivă a formelor, echilibrul compozițional vor forma acum mijloacele sale de realizare plastică. Ținînd cont și de exigențele amplasărilor spațiale, va crea opere de o deosebită valoare artistică și monumentală ca și Simion Bărnuțiu, Lucian Blaga, Școala Ardeleană, în care a căutat să exprime „noblețe, umanitate, demnitate fără umilință, întreg conținutul sufletesc al acestor mari cărturari".

Personalitate artistică nu numai în plastica vremii, el va fi un sprijin, un dascăl, un prieten pentru mulți artiști plastici ai vremii sale.

Retrospectiva care a adunat și prezentat la Timișoara operele cele mai de seamă ale artistului, cît și documentatul catalog ce reunește datele importante artistice și documentare ce ne relevă viața acestuia este o inițiativă demnă de consemnat a Muzeului de Artă din Cluj.

Opera sculptorului Romulus Ladea, profundă și deosebit de originală, va rămîne o mărturie a bogăției spirituale a poporului nostru, o expresie majoră a acesteia și va fi întotdeauna o creație singulară în cultura noastră.

RODICA VÎRTACIU MEDELEȚ

E doar un prag ...

Începe-n lume totul cu sfîrșitul
Și toate se sfîrșesc cu-n început;
Acesta-i poate însuși infinitul:
Un veșnic prag spre mine din trecut.

Ți-aduci aminte calul tău de lemn ?
De fapt un băț din tufa de alun.
Apoi un cal adevărat, drept semn
Că visurile adevărul spun.

Poate-am visat cîndva și-un car cu boi
Legați la coarne cu ștergări de jale,
Ducîndu-mă agale-n sat la noi,
Eu calm și pal, pe cea din urmă cale.

Nu orice vis e dat să se-mplinească
Așa cum l-ai fi vrut cînd ai pornit —
Amnaru-i ros, e umezeală-n iască
Și cremenea-n săcui s-a rătăcit.

Dar nu-i nimic, din vechile unelte
Trecu scînteia-n altele mai noi,
Conduc tractorul trupurile zvelte
Și nu pocnesc din bici pe lîngă boi.

Un vis era ș-acesta, ține minte,
Și s-a-mplinit așa cum l-ai fi vrut.
Sfîrșitul tău, cînd nu mai poți nainte,
E doar un prag spre mîne din trecut.

MIHAI BENIUC

Cine rupe pîinea în două

Tu ești aripa ce mi se prezise
În ceasul de îndoială
Tu poți rupe pîinea în două,
Poți aduce vasul cu apă de rîu,
Poți întinde bucata de cer
Pentru odihnă,
Poți așeza lucrurile firii într-o ordine nouă.
Acum trecem pe lîngă un pod.
Îmi spui:
Vreau un pod, îmi cumperi un pod?
Acum trecem pe lîngă livada de piersici.
Vreau un piersic, îmi cumperi un piersic?
Dac-avem un pod, vom trece
Pînă la piersicul abia înflorit
Din țara de piersici.
Iar de-acolo mai e un pas pînă la soare.
Tu ești aripa mea ce mi se prezise
Trupul tău îndoit peste rîu
E începutul de ziuă
Tu ești piersicul foarte subțire
Mirosind a pămînt,
Mirosind a liniște și-a depărtare.
Acum în umbra piersicului,
Acum peste fața cîmpiei,
Acum ești aripa ce mi se prezise,
Acum învăț zborul,
Beau înțelesul.
Iar noaptea rămîne în urmă.

ANGHEL DUMBRAVEANU

Culesul

Vino și du-mă-n livadă.
Lucește răcoarea-n pietriș — a-nserat.
Alesele fructe atîrnă să cadă,
Sămînța visează un drum tulburat.

Culegem, tot pere de aur —
Ce sfînt este pîrgul sublim —
Lumini de ghețari au norii pe plaur
În amurgul stingîndu-se-n zări de chilim.

FRANZ LIEBHARD

În românește de G. DRUMUR

Un vis descălecînd

Pămînt ce-mi înflorești în gînd,
Pămînt ce-mi înflorești în gînd,
Pămînt ce-n inimă-mi legi rod,
Pe sub amiaza ta înaltă
Trec — demn și mîndru voevod.
Trec precum Dragoș altădată,
Lung urmărindu-mi fiara sfîntă —
Un vis superb cu fruntea lată
În care ghioaga mea se-mplîntă.

Și cade zimbrul fulgerat
Și-i pace-n largul de lumină,
Iar ciocîrliile-n înalt
Vestesc victoria-mi deplină.

DIM. RACHICI

În întîmpinarea Conferinței naționale a scriitorilor

„Omul, constructor al socialismului, să se poată regăsi în aceste lucrări de artă, să-și descopere și defectele, dar și trăsăturile nobile. Nu avem nevoie de o artă care să poleiască cu aur realitățile, dar nu avem nevoie nici de o artă care să acopere cu noroi sau smoală aceste realități; avem nevoie de o artă care să fie suflet din sufletul poporului, să redea și greul și bucuria și visurile spre viitor ale oamenilor muncii, o artă izvorîtă din realitățile națiunii noastre, profund umanistă“.

NICOLAE CEAUȘESCU

Expunere cu privire la Programul P.C.R. pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educația socialistă a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste— 3 noiembrie 1971 —

Literatura română, mesager universal

Am citit cu aviditate tezele și găsesc că multe lucruri sînt de un excepțional interes pentru mișcarea noastră literară actuală. Vreau să spun că, din punct de vedere ideologic, ele reprezintă pentru un scriitor un document prețios și, desigur, un binevenit îndreptar de lucru.

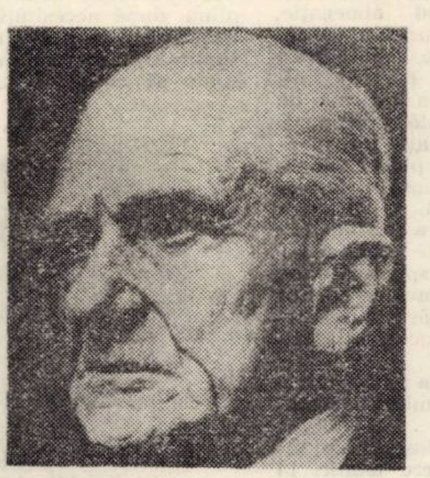

În numeroase rînduri, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, a vorbit despre rolul și locul scriitorului în societatea noastră, despre ancorarea lui în problemele pe care le ridică viața României socialiste. De asemenea, secretarul general al partidului a subliniat în repetate rînduri că nu este vorba, prin aceasta de o întoarcere spre literatura schematică. Trebuie să facem un pas uriaș înainte, nu sacrificînd esteticul, ci, dimpotrivă, avîndu-l, ca marxiști, în primul rînd pe el în vedere. O literatură dezlegată de condiția ei estetică nu poate exista.

Se traduce încă puțin, prea puțin în Occident, adică în țările în care călătoresc mai des (R.F.G., Austria), interesul pentru ideologia marxistă este din ce în ce mai mare. Am văzut și am întîlnit mulți tineri cu convingeri marxiste. Interesul pentru literatura țărilor socialiste este de asemenea în creștere. Este păcat să ieșim peste hotare doar cu ansamblurile noastre de dansuri, cînd există aici prozatori și poeți de primă mărime europeană a căror prezentare în alte țări ne-ar aduce reale servicii.

O coordonare a acțiunilor în vederea valorificării literaturii române și peste hotare cred că ar fi binevenită, mai ales astăzi, cînd interesul și curiozitatea față de realizările României socialiste au crescut enorm. Dar fără un interes susținut al tuturor factorilor nu vom putea face ceea ce literatura română merită cu prisosință.

FRANYO ZOLTAN

Receptacole ale fenomenului literar în desfășurare

Dezbaterile care au loc în presă, ca și în largi cercuri de cititori și iubitori de literatură, acum, în preajma Conferinței naționale a scriitorilor, vizează — cum e și firesc — și activitatea revistelor literare. Se poate vorbi, în acest sens, despre o sensibilă îmbunătățire a acestor publicații — adevărate receptacole ale fenomenului literar în desfășurare —, de o anumită emulație a acestora, în dorința de a afirma o literatură de calitate, demnă de progresul general al societății noastre. Este, de asemenea, relevabil un efort de diversificare a preocupărilor, de comentare și evaluare a scrierilor, de orientare a muncii literare către problemele importante, esențiale, ale omului de astăzi, ale societății socialiste românești.

Vorbind despre ceea ce este pozitiv în presa literară, despre ceea ce contribuie la dinamizarea și nuanțarea peisajului literar contemporan de la noi, nu trebuie să ocolim insatisfacțiile pe care le avem, ca scriitori și cititori, în fața atitor pagini de reviste cenușii a unei monotonii și a unei inerții care-și au sursa în caracterul lor închis, într-un exclusivism incompatibil cu menirea lor de tribune de afirmare a întregii obști scriitoricești.

În această situație, se pune problema încurajării unei diversități de stiluri, a promovării unor discuții fertile pe temeiul filozofiei marxist-leniniste, a unor discuții neînfeudate vreunor grupuri sau prejudecăți.

Sîntem de părere că revistele literare trebuie să fie mult mai ancorate în dezbateri fertile asupra dezvoltării literaturii, asupra a ceea ce este important, determinant în această dezvoltare După cum este necesar ca aceste reviste să aibe conștiința că se află într-un dialog permanent cu cititorii, cu exigențele acestora.

Propunînd o literatură de generoase înțelesuri umane, o literatură care să militeze pentru formarea conștiinței omului nou, pentru elevarea lui spirituală, revistele au — în același timp — datoria de a înfăptui o permanentă și obiectivă discuție asupra lucrărilor literare, distingînd între valoare și nonvaloare în interesul evoluției literaturii și al educării gustului estetic al maselor.

ANGHEL DUMBRAVEANU

Pasiune și cunoaștere

Acum, în preajma Conferinței naționale a scriitorilor, se pune cu mai multă acuitate și înțelegere discutarea unor probleme legate de creația literară.

Una din temele asupra căreia orice creator de frumos, cu atît mai intens un literat, trebuie să insiste este cunoașterea realităților timpului său.

Prin cunoaștere și pasiune scriitorul încarcă opera sa de longevitate. Dacă, bineînțeles, arta sa este înzestrată cu har artistic. Fiindcă o cunoaștere, fie ea cît de intensă, singură, nu ajută, după cum talentul gol, fără o forare în adîncurile cunoașterii, rămîne fără urmări creatoare A avea har, a avea chemare e ca și cum ai spune unui om că e făcut exact pentru un lucru în care el strălucește. A avea chemare în literatură înseamnă chiar ceva mai mult, fiindcă, dacă, într-o oarecare meserie, aduci rebuturi, falsuri și ți se mai trece cu vederea, produsul spiritual dat societății neîmplinit sau fals nu ți se poate ierta fiindcă el aduce un rău imens, poate fi ca o boală rapidă și cu urmări catastrofale pentru sufletul societății.

De aceea, (a cîta oară s-a spus!) chemarea, talentul singur nu ajută. El trebuie să fie împlinit de cunoaștere și îndrumat de o concepție clară, în cazul nostru, cea marxistă, și de pasiunea zugrăvirii vieții cu fidelitate, cu mult adevăr.

Chemarea, talentul, prin cunoaștere, pornind de la datele hrănite de un suflet nobil, de o cultură întinsă, de o dragoste fierbinte pentru pămîntul și oamenii săi, se maturizează. Cunoașterea și pasiunea, perseverînd într-un suflet artist, un suflet dedicat țării, poporului său, partidului său, clădește statui în acest suflet, împlinind arta scriitorului, maturizînd-o, dîndu-i pecetea responsabilității.

Mai mult decît în alte epoci, țara, poporul, partidul nostru cer artistului literat să intre, prin propria sa chemare și cunoaștere și pasiune, în ampla mișcare a cunoașterii omenești, a pasiunilor umane înălțătoare de idealuri. Nu se mai poate concepe o carte bună, în care să palpite o mare virtute dedicată omului, dacă scriitorul nu-și trăiește chemarea adîncindu-se în cunoașterea materialului omenesc furnizat de viața în mijlocul căreia există și dacă nu tratează acest material la o înaltă ardere pasională. Desigur, pasiunea nu e alfa și omega. Însă în afara ei nu se poate crea. Vine pe urmă și înțelegerea actului creator și răbdătoarea trudă asupra formei artistice, toate, prinse în cristalul limpede al unei poziții estetice, ideologice nete, marxiste

Cunoașterea vieții e marele zăcămînt de uraniu omenesc. Trebuie forat intens. Trebuie forat continuu. Trebuie scoase tone grele pentru ca, prin cernere, prin procesele adînc trăite, dintre care pasiunea nu e ultima, să extragi gramul de uraniu. În afara cunoașterii, a pasiunii nu există nici viață literară nici operă literară Există, eventual, numai funcționari literari, de care nu are însă nimeni nevoie, nici literatura noastră, nici poporul nostru

ION ARIEȘANU

Poezie și angajare

Poezia, cuvînt înalt, cuvînt sublim, începutul fiecărei literaturi, forma care exprimă cel mai frumos sentimentele și gîndurile omului, adevărul i poezia — regina fiecărei literaturi, prima vioară a orchestrei, poezia, modul de-a trăi și de a nu muri niciodată, pentru ca acei născuți cu harul divin să cînte, să încînte, să suspine, să cheme, să înnobileze cuvinte, cuvinte. Da, cuvinte. Și încă mari și încă rare. Dar despre poezie nu se poate vorbi astfel. Poezia înseamnă incandescență, temperatură ridicată și, mai presus de toate, înălțare.

A vorbi despre poezie este deosebit de greu Despre rolul ei să nici nu mai vorbesc. Ea izvorăște din om precum apa din pămînt. Este legată prin nenumărate fire de el O altfel de poezie nu există, o altă simulare a ei este sortită pieririi oricît s-ar strădui adepții absurdului, al jocului gratuit, al cuvîntului să-i asigure existența prin lipsa de orice miez ori s-o înhame la carul nimicului (din care tot nimic se alege).

Poezia modernă contemporană o văd plină de omenesc, de sensul civic al vieții, tot mai complexe în epoca atomului și cuceririlor cosmosului. Ea nu poate să rămînă indiferentă la bucuriile și suferințele contemporanilor și ale prefacerilor acestei epoci.

Poeții să nu uite cuvintele lui Goethe: „Lumină. mai multă lumină !". Să bătătorim cărări noi, să facem drumuri prin viață, prin lucruri. Și încă ceva se cade să spunem. Să visăm mai mult. Să visăm, dar pe baza unei realități, să nu amăgim pe nimeni, căci vai, ce reproșuri o să ne facem altfel pînă la urmă Fără visare nu se poate închipui poezie. Să visăm că lumea care se poate naște prin puterea minții și a inimii va fi într-adevăr o lume nouă, mai bună și mai dreaptă.

Poetul să fie soare din soarele nostru pămîntesc, un profet ziditor de lume nouă, spirituală, o torță care luminează calea spre fericire. Ce mici apar acei nechemați care încearcă să fugă de ei înșiși, să mimeze forme fără sens, să se zăvorească în exerciții sterile de tot felul În ritmul impetuos al timpului căci poezie fără ritm, după spusa lui Maiakovski, nu se poate concepe (metaforic vorbind), să cinstim viața, să spunem lucrurilor pe nume, să spunem că binele este bine, că răul este rău, că întunericul nu este lumină ci numai întuneric, că omul trebuie să rămînă întotdeauna om și că el trebuie să se înalțe mereu tot mai sus, să se desprindă de ce-l atrage spre inutil, spre mocirlă, să-și merite într-adevăr numele care să poată fi scris cu majuscule și care să aibă acoperirea lui în aur.

VLADIMIR CIOCOV

Perspectivele dramaturgiei

Tezele Uniunii Scriitorilor sînt un prilej de meditație. Ele invită la discuție, dau posibilitatea de a privi înapoi, de a trece în revistă cele realizate pe tărîmul literaturii, și mai ales reprezintă un îndreptar prețios pentru munca de viitor.

Din multitudinea de probleme ridicate în acest document, pe mine, ca dramaturg și actor, deci ca om de teatru (prin scris și prin profesiune) mă atrage în mod deosebit problematica legată de dramaturgia noastră contemporană.

Opera dramatică reprezentată pe scenă — spre deosebire de poezie și proză (care în mod normal se citesc) — are ceva comun cu muzica : impresionează, mișcă, zguduie sau entuziasmează **direct și nemijlocit.**

Realizările în domeniul dramaturgiei sînt însemnate — dar la întocmirea repertoriilor întîmpinăm greutăți în ceea ce privește piesele originale și, de multe ori teatrele se mulțumesc cu o „piesă de serviciu" la punctul de onoare al dramaturgiei autohtone.

Unii autori se pare că au uitat că teatrul este și spectacol și nicidecum, „dialogarea" la rece a unei tematici sau a unei probleme, fie ea cît de importantă, că personajul dramatic să fie în primul rînd un om autentic cu suflet și inimă, om al zilelor noastre, al societății noastre, cu laturile lui pozitive, dar și cu toate contradicțiile interioare, cu toate conflictele lui.

Înfățișîndu-l pe om în totalitatea relațiilor sale cu societatea, în complexitatea personalității sale, opera dramatică va fi pătrunsă de un umanism profund și totodată va fi realistă, acceptată de criticul suprem — spectatorul

Personaje, conflicte, acțiuni rupte de realitatea noastră nu vor găsi drumul la spectator chiar dacă vor îmbrăca haina unei estetici „pure".

Marii dramaturgi au fost întotdeauna contemporani, angajați și combativi și au contribuit astfel la formarea societății, la progres

A fi, prin scrisul tău, un făuritor al prezentului, dar mai ales al viitorului nostru, iată sarcina cea mai nobilă pentru un scriitor.

HANS KEHRER

Sentimentalul mai

În luna mai se judecă florile, se fericește
soarele,
Păsările invadează pădurile cu ouă și cîntece.

Îngîn verva care străbate o plantă pe țărmul
Dunării
Sau la-nceput o gîză în noaptea platinată, cu
zvîcnet de liliac.

După prima auroră se precipită îndoielile,
zbuciumul plopilor.
Cresc odată cu fosforul din spirite, cu proverbele
vîntului.

Parcă mă desfac patetic în cuiburi sau mici
cilindri
Împrăștiindu-mă prin fanteziile clorofilei din
ierburi.

Îmi rămîn mai tîrziu urmele cîntecelor și
părăsitele cuiburi,
Îmi rămîn incendiile parfumate ale trandafirilor
din zori.

În luna mai pornesc izvoarele magice, fluturi
de lacrimi,
În luna mai se judecă florile, se fericește
soarele.

AL. JEBELEANU

Poem roditor

Să semănăm semințele fîntînii
Cînd cerul vrea în muguri să coboare,
Cînd prind bijuteriile țărînii
Ecou din setea noastră roditoare.

Pe ramuri stă azurul în ciorchinii
De sevă dublă pentru nemurire,
Și bate-n suflet clopotul luminii
Ca un plămîn ce-nvață să respire.

De sub tăceri de faguri, poezia
Aprinde-n noi o rază dezinvoltă,
Cum vara în atingere cu glia
Torent de aur varsă prin recoltă.

Apoi un glas din anotimpuri zice
Să bată iarba-n geamuri mai devreme...
Și poate-acum dau literele-n spice,
Iar spicele pe cîmp ne spun poeme!

DAMIAN URECHE

Iubire în grădina țării

Trăiesc așa cum ați spus că se poate trăi;
în noi, în fiecare, e cîte un voievod tînăr rămas
să vegheze țara, iubirea și speranța
aș spune: pentru toți a venit timpul să jure
că ar fi prietenii mei, Ioana și Ion iubiți-vă
tandru
în grădina țării, garoafe vor arde pe rug
pentru pacea zilei de mîine; tu, piatră, tu,
floare, am aflat un cîntec mai presus de toate
învins este acela ce-mi croșetează zaua de
moarte.
Ioana și Ion iubiți-vă tandru în grădina țării,
trăiesc așa cum ați spus că se poate trăi.

DUȘAN PETROVICI

Tot ce avem mai trainic

Să fii azi viu, în fiece secundă,
Aprins și torță izbucnind mereu;
Să simți cum lumea-n armonii abundă
Și fiece cuvînt devine greu.

Nu pot să cred în apele solemne
Ale tînjelii verzi moleșitoare,
Cum orice fapte n-o să fie demne
Să se numească mari și temerare.

Să fii așa cum omenescul cuget
Te-ndeamnă, suplu, spre desăvîrșire
Și-n comunista pondere să punem
Tot ce avem mai trainic în iubire.

Da, să fii viu în fiece secundă,
Crezînd în ceilalți ca un rîu ascuns,
Fără s-aștepți cu zgomot o răsplată
Și la oricare faptă un răspuns.

Sîntem un șir și sîntem generații
Înșurubate-n unic, nobil sens;
Mă simt răspunzător și mi-este sete
De-acest văzduh albastru, pur și dens.

LUCIAN BURERIU

Cronica limbii

A exprima și a formula

La prima vedere cele două cuvinte au același sens. Se poate spune deci „El a exprimat un punct de vedere și „El a formulat un punct de vedere". Totuși, înțelesul verbelor menționate nu este întotdeauna și pretutinden i același. A exprima este echivalent cu „a transmite o comunicare" (prin cuvinte, gesturi, mimică etc.), adică a exterioriza ceva prin mijloace apte să fie interpretate de conlocutor. A formula este denumirea unui act de gîndire, care dobîndește prin concretizare verbală sau scrisă o anumită formă. De aceea se poate spune „El și-a exprimat adeziunea" (ceea ce se poate face prin cuvinte sau printr-un gest), nu însă și „El și-a formulat adeziunea" — decît în cazul cînd el a făcut acest lucru într-un anumit fel, purtînd semnul unei reflecții care determină o adeziune.

Dacă facem calea întoarsă a drumului străbătut de primul dintre verbele amintite, constatăm că în latinește exprimere era folosit ca termen tehnic, în limbajul agricultorilor, el avînd înțelesul concret de „a stoarce sucul dintr-un fruct, a presa". Cînd G. Călinescu scrie în unul din articolele publicate în „Contemporanul" „vinul exprimat din struguri" el întoarce cuvîntul spre sensul lui inițial. A exprima a căpătat apoi prin extensiune accepția de „a rosti, a pronunța cuvintele unei limbi".

Deosebirea dintre cei doi termeni — semnalată de unii lingviști mai vechi — pune în evidență o deosebire de conținut asupra căreia dorim să ne oprim. Dacă primul termen implică numai ideea de manifestare a unei gîndiri, celălalt cuprinde și sensul de organizare a ei în urma unui proces intelectual. Exprimarea unei idei poate fi spontană și afectivă, formularea ei numai precedată de reflecție și structurată lingvistic. Desigur, orice enunț poate lua aspectul unei formulări, dar nu orice formulare se identifică cu o simplă exprimare, și aceasta grație caracterului „elaborat" al celei dintîi, transmis ca structură și definit printr-o modalitate de organizare specifică, așadar printr-o anumită formă Evident, a vorbi înseamnă „a exprima", dar întrucît actul vorbirii este motivat de gîndire, procesul comunicării se constituie și se transmite prin formele pe care le ia exprimarea. Conceptul de expresie verbală, cînd nu are drept corespondent o simplă manifestare emoțională, spontană, este deci indisolubil legat de modalitatea lui de concretizare, de structurarea lui lingvistică. Invers, conceptul de formă, este implicat în comunicarea umană, fără de care ea, comunicarea, rămîne la nivelul semnalelor, și nu al semnelor, al semnificațiilor sociale.

Întrebarea care se pune este următoarea : unde se întîlnește și unde se desparte în limbajul poetic expresia ca „exprimare" de structură ca „formă" a creației literar-artistice ? Ni se pare că unul din răspunsuri, fie și paradoxal, este acesta: acolo unde încercarea de a distinge limitele se găsește în impas, fiindcă unul dintre concepte trece în celălalt și se definește prin el.

ȘTEFAN MUNTEANU

Studiul - o dimensiune socialistă a existenței

Primul său laborator era totodată și leagănul focului. Al unei plăpînde, dar cutezătoare flăcări, anunțînd declanșarea marelui asediu, astăzi în fața strălucitelor izbînzi. Strănepoți, continuatorii descoperitorului anonim, stăpînesc și îngrijesc cu nespusă mîndrie, cu satisfacția legitimă a însăși speciei noastre, focul miraculos, de astă dată fără flăcări, în tainicele vetre ale laboratoarelor de fizică nucleară. Capacitatea sa de a cunoaște a dat naștere primei roți și aceeași capacitate creatoare lansează și dirijează rachetele pe drumuri străjuite de stele.

S-a născut construind. Modeste colibe la început, urmate de piramide sau capodoperele de la Abu Simbel, Persepolis, Atena, Roma Ab urbe condita... Astăzi, elaborează proiecte pentru viitoare megalopolisuri. A transformat cîmpiile în lanuri roditoare și în parcele experimentale. Ridicîndu-se la nivelul făuririi conștiente a propriei istorii, a inaugurat epoca trecerii la comunism, imprimînd progresului social un ritm fără precedent.

Progres uimitor, suprem elogiu al cunoașterii, ajunsă într-o epocă în care „dezvoltarea tumultuoasă a forțelor de producție care dinamizează întregul progres social este tot mai mult determinată de avîntul științei, al cunoașterii umane în general.

Producția de bunuri materiale, care înregistrează o puternică dezvoltare, și activitatea științifică de lărgire a orizontului cunoașterii — laturi esențiale, inseparabile ale activității omului — exercită o puternică înrîurire asupra conștiinței sociale a tuturor popoarelor”.

Ideea subliniată de secretarul general al partidului nostru își găsește confirmarea în primele bilanțuri optimiste ale construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, în care capitole prestigioase atestă importanța crescîndă a științei, a culturii ca factori de progres.

De aici însă și noile proporții ale unei obligații de aceeași vîrstă cu omul — aceea de a studia. La actualul nivel al progresului științific și tehnic, propriile sale realizări — impun omului un efort fără precedent pentru însușirea și valorificarea cunoștințelor elaborate de el însuși.

Cercetările sociologice demonstrează modul în care perfecționarea continuă a proceselor productive, modernizarea complexă și automatizarea operațiilor de muncă transformă radical conținutul muncii și structura proceselor industriale. O serie de profesii tradiționale au dispărut, sau sînt pe cale de dispariție, în timp ce altele se restructurează și capătă un conținut nou. Locul unor vechi meserii este ocupat de noi specialități și ocupații care necesită un volum sporit de cunoștințe generale, strîns legat de lărgirea caracterului intelectual al muncii.

În condițiile revoluției științifice și tehnice contemporane, dezvoltarea forțelor de producție este de neconceput fără îmbogățirea continuă a cunoștințelor profesionale ale muncitorului, inginerului sau conducătorului economic. Mecanizarea, automatizarea, etc., creșterea nivelului tehnic al producției impun exigențe și criterii calitativ superioare în formarea forței de muncă.

Posedarea unor cunoștințe din domeniul matematicii sau fizicii, mecanicii, chimiei sau electricității sînt indispensabile în însușirea a tot mai multe meserii. Nu este întîmplător faptul că, de pildă, tocmai în industria chimică, sau în cea electronică, o parte însemnată, mai ales a tinerilor muncitori, sînt absolvenți de școală medie.

Fenomen cu proporții de masă, și caracter permanent, izvorît din accelerarea apariției noilor cunoștințe tehnico-științifice, studiul devine o preocupare continuă a tuturor, idetificîndu-se, treptat, cu una din dimensiunile existenței.

Schimbările se referă și la aria tematică a acestui studiu. O caracteristică a dezvoltării forțelor de producție constă în aceea că, tocmai datorită creșterii nivelului tehnic, a capacității mașinilor și utilajelor, crește rolul factorului uman din producție și importanța preocupărilor privind problemele organizării și conducerii. Crearea unor adevărate colective de muncă, organizarea și conducerea lor, cunoașterea temeinică a forței de muncă în toată complexitatea ei ca ființă umană — toate acestea sînt cerințe la fel de importante ca și stăpînirea tehnică și extinderea sferei cunoștințelor obligatorii asupra psihologiei, pedagogiei, sociologiei muncii etc.

Funcționarea economiei naționale necesită, în condițiile socialismului, integrarea organică și conștientă a colectivelor de muncă și a individului în sistemul macro-economic, ceea ce reclamă cunoașterea de către fiecare a rolului său de a fi, simultan, factor de conducere și de execuție în acest angrenaj.

A depăși limitele atelierului, ale laboratorului și unității, a ține cont de marile obiective ale activității productive și a participa la înfăptuirea politicii economice la nivelul orizontului de ansamblu, o astfel de posibilitate este proprie, cu adevărat, numai societății socialiste. Noua posibilitate se conjugă însă și cu obligațiile fiecăruia în condițiile posedării colective a mijloacelor de producție, ceea ce amplifică cerința de a studia și de a include în tematica acestei preocupări probleme economice, de planificare, de politică economică etc., studiul devenind, pe acest plan, instrument necesar în formarea omului, a cetățeanului care pășește pe arena activității social-politice, afirmîndu-se în calitatea sa de subiect colectiv conștient, înzestrat cu largi atribuții, răspunderile factorului de conducere și de decizie.

Lărgirea și îmbogățirea continuă a cunoștințelor profesionale și de cultură generală este legată nu numai de calitatea de proprietar și producător, dar și de cea de beneficiar a individului. Progresul economic servește realizarea unor interese fundamentale ale fiecăruia, ceea ce evidențiază finalitatea umană a studiului cerut de această activitate. Dar, dincolo de această relație, studiul este modalitatea principală a ascensiunii spirituale, a formării și desăvîrșirii personalității umane.

Asigurînd un acces larg la tezaurul valorilor culturale, socialismul multiplică importanța rolului pe care îl are individul în alegere. Într-o măsură crescîndă depinde de el, de cunoștințele sale, de capacitatea sa de selectare, ce și cît va lua din generoasele oferte ale societății.

O îmbinare armonioasă a intereselor colectivității și individului, posibilă abia în socialism, deschide cîmp nou pentru omul cunoscător, într-o ascensiune paralelă : cea spre societatea socialistă multilateral dezvoltată și cea spre omul multidimensional al acestei societăți.

Este o ediție socialistă a Renașterii, cu serpentine care urcă spre comunism.

FRANCISC ALBERT

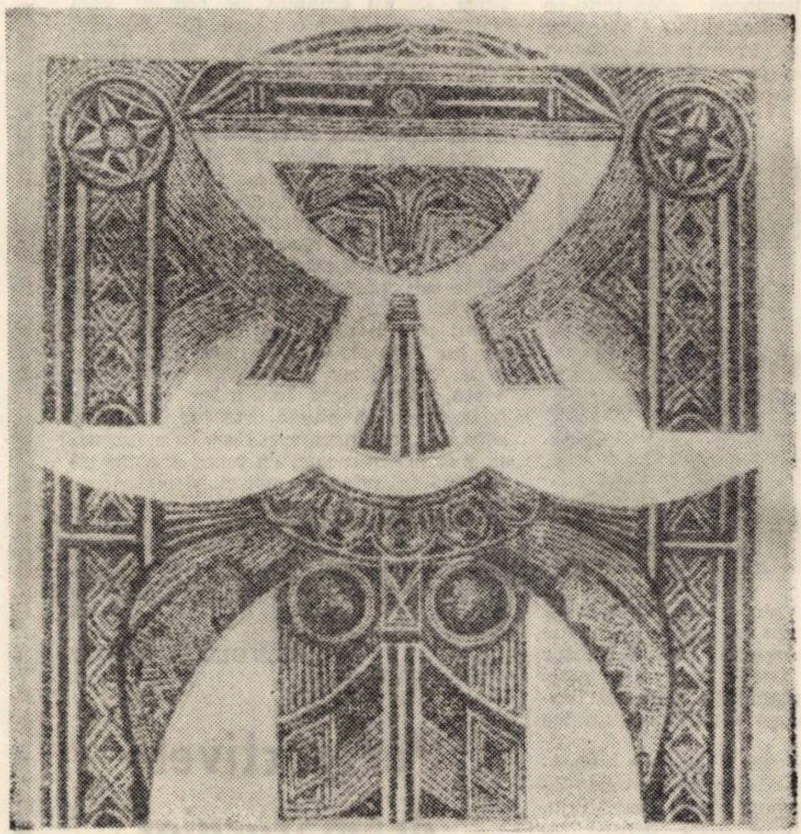

XENIA HERACLIDE VREME : Mireasă.

Încotro se îndreaptă medicina?

Așa cum orice minte iscoditoare se întreabă de unde venim, unde ne aflăm și încotro mergem, medicina de azi se confruntă cu cea de ieri și anticipează pe cea de mîine.

Dinamica vieții moderne i-a impus o serie de aspecte noi : intoxicațiile terapeutice, efectele radiațiilor, surmenajul intelectual, importanța crescîndă a accidentelor și a bolilor cardio-vasculare, etc.

Era zborurilor cosmice a deschis în medicină studiul biologiei cosmonautice. De la zborul circumterestru în cosmos, omul s-a avîntat la zborurile pe lună și se întrevăd voiaje spre alte planete.

Cercetarea științifică a pătruns enigma materiei vii. Lucrările medicale sînt tot mai numeroase, autorii bucurîndu-se să arate transformările prodigioase ale artei vindecării, ceea ce nu este de loc ușor. Există o multitudine de probleme ce se ridică și care nu și-au aflat încă o dezlegare certă.

Această revoluționare a medicinei, datorită uluitoarei dezvoltări a tehnicii, intervenită în mai puțin de un secol, i-a răsturnat total condițiile de exercitare, ridicînd și probleme morale noi. Astfel, anticoncepția și palpitanta epocă a transplantelor de organ pun la grea încercare morala medicală în fața medicinei contemporane. Hipocrat a definit trăsăturile esențiale ale moralei medicale în jurămîntul său vechi de acum de 24 secole. Obligația aprofundării și lărgirii cunoștințelor achiziționate nu figura în acest jurămînt dar ea primește actualmente o acuitate specială pentru că în epoca noastră cunoștințele se învechesc în cîțiva ani, ceea ce înainte nu se petrecea în răstimpul unei vieți, Noțiunea secretului medical a fost febril dezbătută. Deoarece legislația sanitară conține declararea obligatorie a cîtorva boli, se creează situații în care medicul este contrariat : în ce rezidă obligațiile sale față de pacient și față de organismul social? Răspunsul nu poate fi decît în funcție de conștiința individuală a medicului, de societatea și morala societății pe care o servește, confruntată în fiecare caz în parte. Deci practica medicală contemporană sporește zilnic răspunderea legală și morală a medicului, confruntîndu-l din ce în ce mai mult cu situații pe care nu le-a cunoscut înainte.

Fără să disimulăm, trebuie să recunoaștem că fiecare medic, și mai cu seamă cei care servesc medicina românească, ar trebui să mediteze asupra cîtorva întrebări ce conțin în fondul lor un sîmbure de neliniște : acel dialog adînc omenesc, intim și încrezător, al mediclui cu bolnavul său, va supraviețui în medicina de echipă ? Interesul pentru medicină va înăbuși interesul pentru bolnav ? Medicina de mîine va fi „dezumanizată“?. Un optimism dozat ne face să credem că o morală medicală care în socieaatea românească primește valențe speciale, o etică nouă și care să se inspire din cultul de a ști și din dragostea de om, va ocroti esența valorilor sale.

Automatizarea medicinei în unele țări neglijează valoarea orientativă a simțului clinic. Se obișnuiește a se pune în joc un număr exagerat de investigații, ceea ce obosește bolnavul și întîrzie deciziile terapeutice, lăsînd la o parte costul enorm al unor tehnici ultramoderne (uneori chiar nocive). Și este limpede că nu toți bolnavii au nevoie de ordinatoare electronice.

Reconsiderînd aceste tendințe și orientări ale medicinei contemporane, trebuie să recunoaștem și să reactualizăm valoarea observației clinice și a dăruirii medicului, tot acest complex care înseamnă arta medicală, fără de care practica medicală riscă să cadă într-o tehnologie autonomă decerebrată.

Medicina românească a păstrat o tradiție sănătoasă de la figurile aureolate ale înaintașilor noștri. Rememorînd cuvintele marelui clinician care a fost Iuliu Hațieganu, faptul că : „medicina înseamnă știința și conștiința încălzite de iubirea de oameni“, vom ști să îmbinăm știința modernă cu conștiința noastră, cu noua moralitate a medicinei românești, și să le dăruim simplu și omenește vieții, omului, în ultimă instanță, însăși edificării societății socialiste.

Încotro merge medicina ? La modul ipotetic, am putea răspunde că viitorul pune probleme imense : suprimarea cancerului, lupta împotriva bătrîneții și a bolilor mintale, prevenirea bolilor cardio-vasculare, combaterea malformațiilor congenitale și a tarelor ereditare. Iar achizițiile recente, cînd revoluția științifică și tehnica contemporană este în plină desfășurare, alături de tradiția și cuceririle luminoase ale medicinei noastre, care și-a propus un program științific și etic de anvergură și care numai într-o societate ca a noastră sînt posibile, ne fac optimiști.

Conducerea partidului nostru este adînc preocupată de continua îmbunătățire a sănătății poporului. La aceasta medicina românească își poate aduce o contribuție substanțială, încît întrebarea din titlu să afle un răspuns optimist, pe terenul fertil al medicinei autohtone, în sensul că știința dedicată sănătății omului din România își are coordonatele ei precise, țelul ei sigur, metodele ei eficace, pentru a se pune onest în slujba poporului și societății socialiste.

IOAN POPA

Cercetare Producție Învățămînt

IOAN ANTON :

Mi-aș permite ca în deschiderea acestei discuții să exprim cîteva păreri, în legătură cu această idee fundamentală, promovată cu atîta tărie în ultima vreme de conducerea superioară de partid, și personal de tovarășul secretar general, Nicolae Ceaușescu, — ideea osmozei învățămîntului și cercetării cu producția.

În Politehnica din Timișoara — deși timid — la o serie de catedre a existat mai de multă vreme această preocupare a legăturii permanente a învățămîntului și cercetării cu producția. Această legătura s-a consolidat în ultimii ani

DUMITRU MAREȘ :

Cele spuse de dvs. în legătură cu Institutul politehnic sînt întrucîtva valabile și pentru unele facultăți de la Universitate, respectiv legătura cercetare-producție devine de fapt un element esențial al procesului de învățămînt însuși În condițiile de astăzi — cel puțin pentru Facultatea de studii economice — nu mai este posibil nici procesul didactic fără această legătură nemijlocită cu producția ; dacă nu realizăm această legătură, inclusiv în cercetare, nu vom putea pregăti studenții la nivelul cerințelor actuale.

TOMA DORDEA :

Această legătură între învățămînt, cercetare și producție trebuie să satisfacă două cerințe : atît pregătirea cadrelor pentru ca ele să poată face față problemelor concrete care li se vor pune în practică, cît și producția însăși, ridicarea calității produselor, performanțelor utilajelor, producția trebuind să fie obligată de a face apel la cercetarea științifică

DAN MATEESCU :

Specialitatea pe care eu o reprezint ridică unele greutăți în ceea ce privește valorificarea cercetării științifice. Aș vrea să mă refer la ciclul pe care-l urmărește producția în domeniul construcțiilor și care antrenează mai mulți factori : în primul rînd proiectarea și în al doilea rînd — execuția. Proiectarea, în general trebuie să țină seama de posibilitățile aceluia care execută, cu alte cuvinte, rezultatele unei cercetări — noul în domeniul respectiv — proiectantul nu le introduce decît atunci cînd are completa siguranță că acest nou va putea fi realizat de acel care urmează să execute lucrarea. Cu alte cuvinte, orice noutate care se introduce trebuie să fie acceptată de executant și însușită de proiectant.

VASILE COCHECI :

Aș vrea, să subliniez — așa cum a arătat tovarășul rector — că documentele de partid referitoare la legătura indisolubilă între **producție — cercetare — învățămînt** au găsit o rezonanță deosebită la cadrele didactice din facultatea noastră de chimie și din institut. Toată lumea este conștientă că deciziile în problemele producției, ale proceselor tehnologice, din ce în ce mai mult, se vor lua în faza de cercetare — mă refer la domeniul nostru al chimiei industriale — înțelegînd prin aceasta — institutele de cercetări, departamentele, laboratoarele uzinale, ș.a.m.d. Acest lucru a dus la o schimbare a opticii care a fost ușor de realizat datorită receptivității de care au dat dovadă toate cadrele didactice, pe de o parte, și, pe de altă parte, îmbrățișării cu multă căldură a acestei legături a învățămîntului cu cercetarea și cu producția.

IOAN ANTON :

În legătură cu activitatea de cercetare din institutul nostru, se poate menționa faptul că pînă mai anul trecut, peste 60-70% din tematica abordată presupunea cercetare fundamentală. La ora actuală, dacă am vrea să prezentăm un bilanț, s-ar vedea că 35-40% sînt cercetări fundamentale, restul avînd caracter aplicativ, multe dintre teme fiind în strînsă legătură cu necesitățile producției. Acest lucru demonstrează că structura actuală a preocupărilor noastre este o structură realistă. Însă părerea mea este că Politehnica, și în general institutele de învățămînt superior, trebuie să promoveze cu foarte multă tărie cercetări de lungă perspectivă, cercetări fundamentale și aplicative, dar cu bătaie mai lungă, și aș zice cercetări care, într-adevăr, să demonstreze că învățămîntul superior este în primul front sau în prima linie a abordării cercetării științifice. Se impune să mergem și la o asistență tehnică, pentru că o asistență calificată mai repede o dă un profesor sau un cadru didactic indiferent ce funcție are, care o viață întreagă s-a preocupat de un anumit domeniu. Trebuie însă să remarc că, de foarte multe ori, există tendințe de a aduce cercetarea numai pînă la un anumit nivel. Ba chiar o cercetare științifică deosebit de importantă, care ar putea repede să fie introdusă în producție, de multe ori nu este preluată pentru că cercetătorul nu cunoaște toate detaliile care i-ar fi necesare beneficiarului, beneficiarul n-are timp și nici dorința respectivă de a duce mai departe cercetarea, pentru că nu există o colaborare mai strînsă și iată că rămîn foarte multe din cercetările noastre neutilizate, neintroduse în producție. Noi nu ne putem permite astăzi să cercetăm orice temă, nu ne putem permite luxul să abordăm teme multe și minore care pot fi preluate de ingineri chiar din producție, sau din laboratoare uzinale, ci să facem o selecție chiar și din acestea. Nu ne putem permite să luăm nici prea multe cercetări fundamentale. Noi considerăm că prin abordarea unor teme cuprinse în programele prioritare, în planurile de stat, noi reușim mai bine să orientăm efortul cadrelor didactice spre problemele importante.

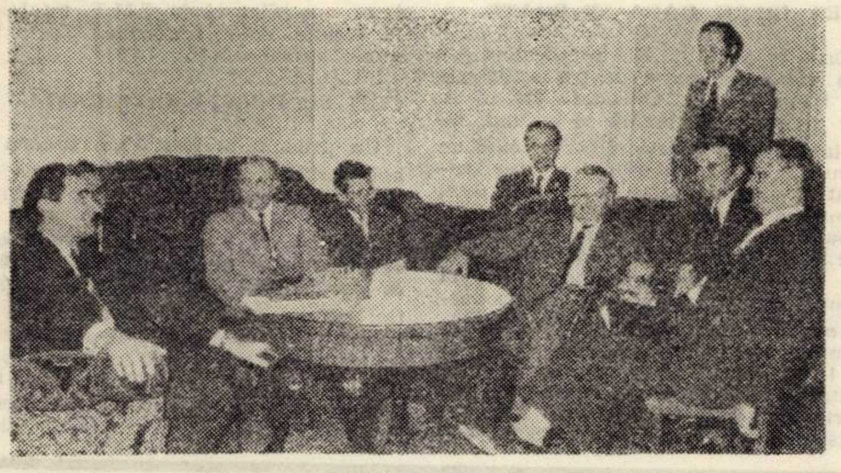

În ziua de 10 aprilie 1972, a avut loc, la inițiativa revistei „ORIZONT“, o masă rotundă cu tema : probleme actuale ale corelației : cercetare — producție — învățămînt.

Au participat cadre didactice de la Institutul Politehnic „Traian Vuia“ și Facultatea de studii economice a Universității din Timișoara. Au purtat discuții : Prof. dr. Ioan Anton, rectorul Institutului politehnic „Traian Vuia“, membru corespondent al Academiei R. S. România, prof. dr. ing. Vasile Cocheci, prof. emerit ing. Dan Mateescu, prof. dr. ing. Nicolae Gheorghiu, prof. dr. ing. Constantin Șora, prof. dr. ing. Marius Borneas, prof. dr. Dumitru Mareș, conf. ing. Victor Crăciunescu.

Redăm în acest număr și în cel viitor o sinteză a discuțiilor purtate în cadrul mesei rotunde.

VASILE COCHECI :

Orientarea tematicii de la noi, atît pe plan național cît și în institutul nostru, putem să o considerăm bună în raport cu situația de acum cîțiva ani.

IOAN ANTON :

Eu consider că e un lucru pozitiv că la Facultatea de chimie aproape toate catedrele au contracte de colaborare cu importanță deosebită, ceea ce acum 4—5 ani nu aveam.

VASILE COCHECI :

Orientarea noastră de astăzi nu înseamnă nici pe departe frînarea activității de cercetare fundamentală, ci promovarea adevăratei cercetări fundamentale spre probleme cu adevărat majore .Am impresia că țara noastră, din punct de vedere al cercetărilor fundamentale. pînă prin anul 1970, avea un procent foarte ridicat, ce depășea 50%. Țările foarte dezvoltate, cu contribuții majore la patrimoniul mondial, nu depășesc în cercetarea fundamentală 12—15% — restul reprezentînd cercetarea aplicativă și cercetare de dezvoltare.

CONSTANTIN ȘORA :

Problema care se discută acum este o problemă importantă — cheie pentru obținerea de bune rezultate și pentru o eficiență mărită a cercetării științifice. E problema alegerii tematicii. Tovarășul rector a indicat care este orientarea existentă în prezent în institut privind alegerea unor teme și eu subscriu la acest punct de vedere pentru că ceea ce este caracteristic în învățămîntul superior sînt tocmai temele de cercetare care pot fi și se pretează să fie abordate în perspectivă, fără însă a neglija — așa cum a spus d-sa — necesitățile imediate ale producției. Tovarășul decan Cocheci menționa că situația, din acest punct de vedere, este mai bună față de anii trecuți, față de trecutul nu prea îndepărtat, dar că ea nu este încă la nivelul cerințelor. Sigur că întrebarea care se pune este : ce ar fi de făcut pentru a îmbunătăți, în continuare, situația, adică soluționanea acestei probleme. Eu cred că elementul principal în direcția îmbunătățirii orientării tematicii este întărirea relațiilor de legătură cu întreprinderile, dezvoltarea, dacă vreți, a sistemului informațional catedre-producție. Lipsa unor astfel de informații în cele două sensuri este, după părerea mea, o cauză esențială că tematica care se abordează nu este totdeauna cea mai potrivită.

VIOREL ROMAN :

În ce măsură considerați că planificarea cercetării, care este un act de creație științifică, ține seama de dorința și înclinația personală a cercetătorului. Modificîndu-i programul după care el lucrează, nu-i pusă oare sub semnul întrebării munca sa viitoare ?

IOAN ANTON :

În învățămîntul superior și la noi la Politehnică, a existat cercetare științifică și în trecut. Ea a fost desfășurată de cîteva cadre didactice entuziaste, în întregime dăruite școlii, care au manifestat multă inițiativă și pasiune pentru aprofundarea și rezolvarea diferitelor probleme. După introducerea planurilor de cercetare, și cînd activitatea de cercetare a devenit obligatorie pentru cadrele didactice, a crescut simțitor numărul celor angrenați activ în această muncă, iar cercetarea științifică a cunoscut un real progres. La ora actuală, pentru că nu mai este cazul să discutăm dacă este necesar sau nu o planificare în știință, noi toți cei prezenți și eu consider că în institut majoritatea — aproape absolută — recunosc planul de cercetare ca o necesitate. Dar se ivește o altă problemă : planul acesta trebuie bine gîndit și de aceea am ridicat problema orientării lui, a alegerii tematicii, a grupării și, aș zice, a utilizării în cel mai înalt cadru a forțelor de cercetare. O altă problemă care sigur că în cercetare se impune să fie analizată foarte atent, este problema riscului. Menirea noastră este ca, împreună cu întreprinderile, cu departamentele și cu C.N.S.T.-ul să vedem care sînt acele teme de o importanță fundamentală științifică și economică. dar și aici se admite un anumit procentaj de risc. Noi vrem, așa cum ați văzut, ca să promovăm relații de colaborare cu producția pe baza unor contracte, a unor contracte-cadru de lungă durată. Aceasta îți asigură certitudinea unei activități de perspectivă. Noi avem la ora actuală 8 contracte cadru, cu Grupul de Uzine Reșița, cu Trustul de Construcții, cu Centrul de calcul, cu Independența Sibiu, cu Electromotor, Combinatul Siderurgic Reșița ș.a.m.d. Toate aceste contracte-cadru vizează cuprinderea în relațiile și în colaborarea noastră a unor multiple aspecte : cercetare pe teme concrete. de lungă durată, probleme de schimb de cadre de specialiști care să vină aici, ca și cadre asociate, nu vreau să enumăr toate aceste aspecte. Contractele acestea caută să creeze legături de lungă durată, legături și obligații reciproce, tocmai pentru a evita să reducem cercetarea științifică numai la niște probleme de azi pe mîine sau la niște probleme care se rezolvă într-un an și pe urmă nu mai știi ce să faci, deși problema este de o mare importanță economică și științifică. Mai mult, noi căutăm ca, treptat treptat, să-i obișnuim pe oameni să urmărească și în producție ce se întîmplă cu rezultatele obținute.

DAN MATEESCU :

Eu aș fi de părere că această politică și anume dezvoltarea sau desfășurarea cercetării științifice, pe linia abordării unor teme din planul prioritar, nu este în contradicție cu ideea spusă de tovarășul Roman, de a da posibilitatea ca un individ să satisfacă un domeniu de cercetare care lui îi place sau față de care simte o atracție deosebită, pentru că temele acestea din planul de cercetare în general sînt teme ample, sînt teme care se referă la foarte multe aspecte ale problemei care urmează să fie cercetate. De altfel în planurile de cercetare — dacă se cercetează — se vede că la rezolvarea unor teme participă foarte multe unități, instituții, încît există întotdeauna posibilitatea ca un colectiv mai mic, format din cadre didactice, să-și aleagă din tematică o problemă pentru care simte și atracție, pentru care are posibilități teoretice de rezolvare, aparatură ș.a.m.d. așa încît să se poată crea școli de cercetare în cadrul catedrelor.

IOAN ANTON :

Ideea „cercetării orice-mi place mie“, este depășită dacă se iau în studiu probleme mai mari, în cadrul cărora există posibilitatea ca să-i dai satisfacții fiecăruia ca să cerceteze într-o anumită direcție. Aș accentua că la Timișoara — fără să se supere colegii mei — dorința și curajul de a aborda domenii noi sînt relativ puține. Aș zice că la noi, în privința aceasta, există un fel de tradiționalism sau conservatorism în abordarea problemelor importante din punct de vedere economic și științific. Noi avem la ora actuală planuri cincinale, avem planuri pe 10 ani în domeniul energiei electrice și lucrăm acuma la planul de lungă perspectivă pînă în 1990 sau chiar 2000 Deci, însăși politica aceasta a partidului nostru de a da o perspectivă de lungă durată a dezvoltării social-economice ne dă și nouă posibilitatea ca, în anumite centre, sau în anumit cadru, să abordăm probleme de lungă durată.

Discuții consemnate de :
VIOREL ROMAN

(Continuare în numărul viitor).

Nimic senzațional

Ce știți despre „ELECTROMOTOR"?

Reportaj de Laurențiu Cerneț

AB OVO

Mi-ar plăcea să explic, ca nespecialist, pentru nespecialiști, ce este electricitatea. Aș porni de la primul studiu științific prin care termenul a fost introdus în vocabularul fizicii de la acel „De magnete" al lui William Gilbert, apărut în 1600, și trecînd pe lîngă cîteva nume ce spun ceva mai mult cititorilor — Coulomb, Volta, Ohm, Joule, Oersted, Ampère —, să ajung la cei 30 de kWh pe cap de locuitor al României antebelice. Aș vorbi despre o elice de material plastic, despre banalul ventilator, și aș căuta exemple care să ilustreze convingător o teorie formulată pe loc, de dragul amatorilor de noutăți cvasiștiințifice epatante. Pe drumul acesta însă ar fi destul de dificil să fac legătura cu atelierul mecanic (utilaj de morărit, 153 de lucrători) din 1948, unde s-a născut „Electromotor"-ul. Fiindcă de fapt, începutul n-a avut un precedent... electric, ci numai unul politic și social. Uzina a luat ființă din dragoste, înțelepciune și necesitate.

CEA MAI..

Oamenilor le plac clasificările. Uneori le încearcă și acolo unde criteriul de apreciere se dovedește a fi precar. Sîntem curioși să aflăm cine este recordman la 100 metri plat, cine este cel mai bun șahist din lume, cine este cel mai talentat actor de cinema, cine a fost primul om care a gîndit transmiterea imaginilor la distanță, și așa mai departe. Sîntem curioși și interesați, făcînd din gloria acelor campioni gloria noastră, bucuria noastră, a fiecăruia. Este reconfortant să știm că un semen de al nostru a putut înfăptui ceva deosebit.

Într-un fel, „Electromotor" este și el un unicat: singura uzină din țară care produce motoare electrice asincrone. Dar, pe alt plan intră într-o competiție. Ca volum al producției, este a treia din județ. Din punct de vedere al tehnicității, se situează pe primul loc. Este **cea mai...**

Secția 10: un model de organizare a fluxului tehnologic. După ultimele cuceriri în acest domeniu. Mașini de înaltă tehnicitate și productivitate, rod al autoutilării. O judicioasă amplasare, conform etapelor de realizare a produselor. O splendidă ilustrare a capacității de creație a colectivului uzinei. Nu întîmplător, aici, își desfășoară activitatea un grup intern de cercetare științifică, condus de o personalitate de prestigiu, eminentul inventator dr. ing. Dan Teodorescu, încă dintr-o perioadă cînd asemenea forme de organizare nu existau în alte părți.

Cei mai mulți cunoaștem uzina „Electromotor" prin produsele ei de larg consum: aspiratoare, ventilatoare, radiatoare cu ventilator. Uzina însă merită să fie cunoscută mai ales prin producția de motoare, producție a cărei pondere e covîrșitoare. Este **cea mai...**

FĂRA CIFRE. DACA SE POATE

Dacă se poate... Nu întotdeauna găsim vorbe frumoase pentru a descrie un lucru frumos. Cîteodată ele ni se par de prisos. Altădată se ascund, nu se lasă prinse. Există și cazuri cînd ne e rușine de ele, sunetul lor pare strident și atunci frazele se înșiruie rece, ca-ntr-un proces-verbal. Totuși, ne încăpățînăm să nu recurgem la cifre. Și cîte cifre nu reprezintă adevărate poeme travestite și comprimate pînă la esență! Spunem: „În 1971, la producția-marfă, angajamentul de depășire a planului a fost îndeplinit cu un plus de 12 milioane". 12 — o metaforă concentrată! În ea intră o mulțime de lucruri, gînd, îndoială, trudă, bucurie, satisfacție, vis, calcul exact, veghe, dăruire, entuziasm, fermitate, elan... Mai notăm: planul de producție-marfă, cel de producție pentru export și planul de beneficii au fost îndeplinite în 11 luni.

Pentru anul 1972, angajamentul prevede o depășire de 20 de milioane la producția industrială. Mi se pare frumos. Mult. Poate că totuși nu sînt niște cifre grozave. Trebuie să păstrez măsura și să nu mă entuziasmez pripit. Doar am aflat că la E.M.T. totul este în ordine, este... normal. Nu există nimic extraordinar.

CUM SE ÎNVAȚĂ GEOGRAFIA

Un prieten, profesor, îmi spunea că noi, românii, învățăm carte bună; că în unele specialități nu se fac omisiuni importante; că oricare cetățean al țării știe cîteva lucruri esențiale despre celelalte state din lume. Mai susținea că occidentalii sînt „slabi" la geografie; că pot confunda ușor noțiuni — pentru noi, elementare —, localizînd fantezist țări și capitale... De un timp — timpul nostru — România s-a impus ca o realitate precisă, de prestigiu. Aș îndrăzni să afirm că și „Electromotor" contribuie la această „alfabetizare geografică" a depărtărilor. Vrînd-nevrînd, olandezul — de pildă —, australianul, americanul învață geografia noastră, își reprezintă corect și concret un teritoriu. Află că există un oraș: Timișoara! Export și cunoaștere. Export și impunerea unei realități evidente: Sîntem! Și nu trăim degeaba! Exportăm în țările din CAER (în special în U.R.S.S. și Cehoslovacia) în China, R. F. G., Italia, Franța, Olanda, Belgia, S.U.A., Iran, Egipt, Algeria, Australia ș. a. Exportul în regiunile tropicale a ridicat probleme cu totul noi „Electromotor"-ului, probleme rezolvate, în ultimă instanță: izolația specială... Exportăm și indirect, adică asigurăm echiparea cu motoare auxiliare, relee, dinamuri, a unor mașini-unelte fabricate în alte întreprinderi și destinate exportului.

PE SCURT: MÎINE

Nu știu în ce măsură cititorul neavizat va înțelege ce înseamnă o „transformare în mers". Să încercăm împreună să ne închipuim cum mii de oameni își îndeplinesc obligațiile zilnice, muncesc, în timp ce, în jurul lor, treptat, conform unui plan bine gîndit, pereții halelor se mută, mașinile își capătă un alt loc, alte spații de producție noi, iau ființă alături. În cincinalul actual vor fi investite sume importante în scopul de a aduce uzina pe o treaptă superioară. „Electromotor"-ul se specializează. Întreaga activitate va fi axată pe producția de motoare electrice. Vizînd ridicarea gradului de competitivitate pe piața extenă, 90 la sută din produse vor fi reproiectate. În plus, altele noi care deocamdată se află numai pe hîrtie.

Rețin un fapt esențial: pînă la încheierea cincinalului, uzina va funcționa pe noile coordonate.

Schimbările ce se petrec zi de zi sub ochii noștri nu ne impresionează. Le înregistrăm cu satisfacție, desigur, dar ni se par atît de firești, încît nu facem din ele un motiv de dezbateri și de comparații. Pur și simplu, le trăim. Ele intră în modul de viață și numai rar de tot, în vreo ocazie anume, devenim sentimentali și ne amintim de ce a fost, sau mai ales ne gîndim pe-o muchie de vis la ce va fi.

„Electromotor" merită cu mult mai mult decît aceste rînduri. Voi reveni curînd la el cu bucurie.

VICTOR GAGA : „Statornicie"

Spiritul uman și matematica

În decursul întregii sale istorii omenirea a fost mereu împinsă înainte de progresul tehnologic. Energia nucleară, antibioticele, telecomunicațiile, calculatoarele electronice, automatizarea reprezintă cu adevărat inovări care au apărut pe „neașteptate" și au o influență profundă asupra întregii vieți omenești. În spatele tuturor însă stă un instrument, un mijloc de neînlocuit : matematica

Economia concretă în general și științele economice în special sînt de neconceput fără utilizarea calculului matematic în analiza și prognoza fenomenelor și proceselor social-economice. Istoria omului este jalonată de multiple încercări tinzînd la ușurarea și accelerarea calculului. Secole de-a rîndul s-au folosit diferite sisteme de calcul. Prima mașină de calculat, în adevăratul înțeles al cuvîntului, este aceea a lui Pascal, faimoasa „pascalină" inventată în 1642 pe cînd Pascal ava 19 ani, pentru a ușura munca tatălui său, intendent al finanțelor în Normandia de Sus. Mașina consta dintr-un ansamblu de roți dințate astfel așezate încît, la 10 mișcări ale unei roți, vecina din stînga opera o mișcare : s-a obținut astfel reportul automat al depășirii cifrei 10

Volumului mare de calcul matematic și economic, ce impune actualul nivel de dezvoltare tehnico-economică a societății, omul contemporan îi răspunde cu un mijlocitor eficace: calculatorul electronic **Niciodată o invenție omenească nu a apărut atît de puternică și polivalentă. Posibilitățile sale ne îndeamnă la visare. De aceea, oamenii politici și specialiștii sînt de acord în a considera că pătrunderea calculatoarelor electronice în societatea secolului al XX-lea pregătește cea mai extraordinară mutație pe care omenirea a cunoscut-o de la începutul mașinismului. De un secol încoace s-au succedat sute de invenții care au contribuit la modificarea vieții noastre sociale. De la telefon la televiziune, sau de la motorul cu explozie la pila atomică, lista este foarte lungă. Dar nici una din aceste descoperiri nu pare să fi avut urmări atît de importante cum au avut calculatoarele electronice.**

Pînă acum s-au numărat cîteva mii de utilizări diferite ale calculatoarelor electronice. Marele lor avantaj : capacitatea uriașă de prelucrare, ritm foarte rapid, rezultate exacte. Așa că nu este de mirare că unele calculatoare efectuează în cîteva minute calcule care ar necesita secole pentru mai multe sute de matematicieni. Un exemplu recent : unui matematician i-ar fi trebuit 8 secole de muncă pentru a calcula presiunea aerului în fiecare punct de atac al aripei avionului supersonic „Concorde". Un calculator electronic a terminat treaba în mai puțin de o oră.

Cercetarea spațiului cosmic nu a fost posibilă decît datorită calculatoarelor electronice. Numai cu ajutorul lor s-au putut efectua calculele matematice, fizice, balistice, fără de care am aștepta și azi lansarea primului satelit. Întîlnirile spațiale sau schimbările de orbită sînt de neconceput fără calculatoare. Același lucru pentru cucerirea lunii și viitoarele zboruri siderale.

Calculatorul electronic nu se rezumă la a servi guvernelor și statelor pentru pregătirea planurilor și optimizarea intervențiilor economice, ci coboară în stradă, cucerește uzinele, birourile și, după toate indiciile, acesta este doar un început. Mai mult, calculatorul se manifestă în domenii la care nimeni nu s-ar fi putut aștepta acum 10 ani : medicină, legislație, învățămînt.

Poate calculatorul să facă orice ? Nu. El nu poate da decît ceea ce știe. El este incapabil de a avea imaginație creatoare, dar nu uită nimic, calculează orice și compară totul cu mare viteză, ne eliberează, deci, de toate preocupările mecanice. Dacă un calculator ar funcționa tot atîta timp cît s-a scurs de la geneza universului pînă azi și tot nu va fi capabil să enumere toate strategiile posibile... ale jocului de șah. Oare viitoarele „generații" de calculatoare vor putea să umple această lacună ? Răspunsul îl va da viitorul.

Utilizarea calculatoarelor electronice la noi în țară a cuprins domenii diferite : prelucrarea datelor necesare pentru proiectarea hidrocentralei de la Porțile de Fier, programarea operativă a producției la Combinatul Siderurgic din Hunedoara, cercetări sociologice la Centrul de cibernetică din București, cercetări de lingvistică matematică și arheologie la Universitatea din București — sînt numai cîteva din multiplele lor utilizări

Primul calculator electronic românesc a fost construit la „Institutul de Fizică Atomică" din București. Lui i s-au succedat calculatoarele construite la Timișoara și Cluj. În prezent a început construcția, la noi în țară, a calculatorului electronic „FELIX-256" după licența calculatorului francez „IRIS-50".

Acesta este doar primul pas, din sarcinile de perspectivă a deceniului 1971-1980, privind înzestrarea cu echipamente moderne de calcul și prelucrare automată a datelor din cadrul economiei țării noastre.

DUȘAN CAPLAR

SPORT

Cronică sentimentală

Minunea s-a înfăptuit! Incă din start, noua revistă timişoreană nu se „jenează" (cum se întîmpla altădată cu suratele ei) să cedeze un colţişor de pagină celui mai comentat subiect, celui mai adulat, dar şi celui mai... contestat din ultimele decenii: **SPORTUL.**

Azi, persoane cu inalte studii academice îi consacră anchete sau lucrări de sociologie, poeţii — călărind pe cite un focos Pegas, — precum odinioară cei din vechea Eladă, îi dedică ode (martori îmi sînt Eugen Barbu, Fănuş Neagu, Adrian Păunescu, Al. Mirodan, T. Mazilu, Mircea Radu Iacoban sau Ion Băieşu — cu cronici mai mult sau mai puţin rotunde), puterile industriale lansează in cosmos sateliţi speciali, spre a-i folosi drept o oglindă refractară transmisiilor sportive, bunicile noastre au învăţat de mult ce inseamnă „henţ", „mantinelă" sau „upercut", dar încă n-au inţeles cum se petrec lucrurile uneori cu „fentele" arbitrilor sau ale onor Federaţiei Române de Fotbal.

In sfîrşit, faima eroilor de pe stadioane a sfărîmat statuile monştrilor sacri de pe ecrane, iar marii campioni revin acasă triumfători, în vreme ce lumea din Cetate le aţine calea, reintorcîndu-ne parcă la ediţiile celebrelor jocuri sportive ale antichităţii greceşti... Ei bine, intr-un asemenea moment, inaugurăm mica noastră rubrică I-am spus nu intimplător „cronica sentimentală", deoarece vrem să ne detaşăm de amănuntele tehnice, de momentul cotidian, dar efemer, păstrînd mărturisita ambiţie de a o scrie numai şi numai aşa cum ne-o dictează cugetul — fără presiuni din partea lui X sau Y, fără patimă sau ambiţii sterpe, fără aranjamente de subsol, fără frica de a nu supăra pe Cutare sau Cutare Iar dacă cititorii noştri vor crede că ne vom putea inscrie intr-un dialog, cu atît mai bine! Spaţiul rubricii va fi pus la dispoziţia acelor care au ceva de spus — în interesul ideii de loialitate în sport, de fair-play, de onoare şi dreptate — cu toate atribute ale vieţii spirituale spre care tindem AZI.

Probabil că atunci cînd cochetau cu sportul, Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, Al. O Teodoreanu sau alţi slujitori ai Muzelor găseau in lumea policromă a Arenei o nouă dimensiune a Copilăriei, dar şi un Atelier de călire morală.

O fericită coincidenţă face să debutăm cu acest colţişor al Arenei în anul Olimpiadei de la München.

Peste numai cîteva luni, reluind vechiul obicei antic, oraşul bavarez — azi gazdă a unei Olimpiade moderne, va sărbători în aceeaşi măsură pe ciştigătorii diferitelor întreceri artistice.

Iar în ceea ce îi priveşte pe eventualii fandosiţi, cărora o asemenea tentativă le-ar părea excentrică, să le amintim că marele Pitagora a fost şi campion olimpic, că Pindar nu se ferea să-şi citească odele la Olimpia, că Miron sau genialul Praxitele au inchinat sportului capodopere, sau că bunul Demostene era nelipsit de la intreceri.

Sper să ne revedem cu regularitate sub acest generic, în fiecare săptămînă, aducînd de fiecare dată măcar o gură din aerul proaspăt al stadioanelor, o adiere cu miros dulce de liliac, sau o muşcătură cu un gust de migdală amară.

ARISTIDE BUHOIU

CARICATURI DE OCTAVIAN COVACI

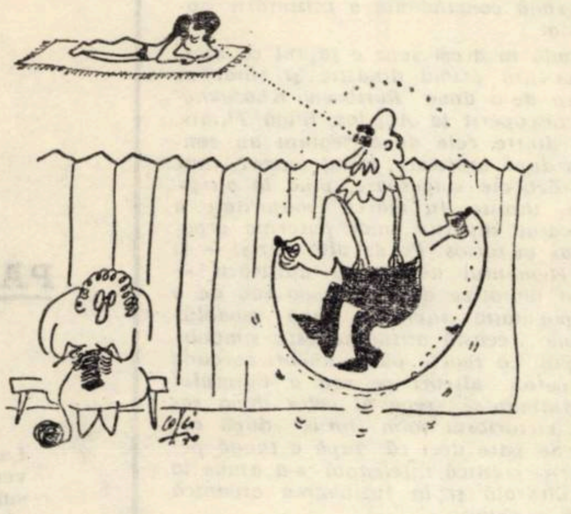

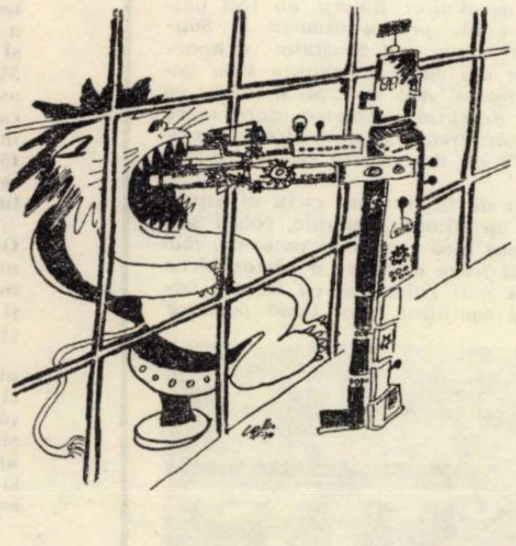

RADIOGRAFII

Snobismul

Dintre minusurile unei societăţi, snobismul este cel mai puţin condamnat, probabil din cauză că, ori pe unii nu-i lezează, ori ceilalţi nici nu-l sesizează. Adevărul e că snobismul face ravagii în concepţia despre viaţă, în special a intelectualităţii, influenţînd din plin educaţia tineretului în primul rînd, acesta fiind mai receptiv noului, chiar şi neselectat.

Dacă e la modă barba, snobul îşi va lăsa barbă, chiar şi cînd nu-i şade bine. Dacă e la modă franceza, snobul îşi va înjgheba o mică bibliotecă franţuzească, deşi n-a ajuns nici la pagina a 11-a a manualului de franceză, ba va avea prin sertare şi buzunare cel puţin cîte un „Le Figaro littéraire": dacă se poartă pipă, snobul îşi va procura din pămînt din iarbă verde pipă; dacă e la modă un anumit fel de literatură, snobul va preamări doar acel fel de literatură. Va purta brăţară sau va vorbi cu emfază despre lucruri asimilate în pripă Va frecventa societatea cu o poziţie nefirească a trupului şi a sufletului, gata oricînd să epateze sau să zîmbească ironic. Va minţi, se va lăuda cu anumite merite, va propune anumite iniţiative gratuite, va nega ceea ce se neagă din modă. Va strimba din nas auzind cîntece populare, va zîmbi cu superioritate asistînd la sindrofia unor oameni simpli, se va înarma cu citate şi expresii tip din dicţionare de serviciu.

Asta nu înseamnează că toţi cei ce poartă barbă sau pipă sînt snobi. Sau, aş putea adăuga, snobul poate foarte bine să iubească numai muzica pop (dacă se poartă), fără ca aceasta să-l mişte, fără s-o înţeleagă.

De la conformism la snobism e un singur pas.

Snobismul e un diavol orgolios, care se vîră în sufletul acelora ce cred că fluturii zboară dintr-un simplu moft şi nu din necesitate.

ION VELICAN

EPIGRAMA

In revista „România literară" apar uneori foarte multe semnături de femei

Zise un redactor blînd,
Cercetînd prelunga listă:
Nu le promovăm, nici gînd,
Doar le trecem... în revistă!

Unuia care a fost condamnat pentru delapidare

Cum sta omul la răcoare,
Observai parcă-n chenar
Scris pe fruntea-i stringătoare
INCHIS PENTRU INVENTAR!

Unei dactilografe

Fata noastră cea blajină
Azi e plină cu cadouri
Şi cu gîndul la *maşină*,
Bate numai apropouri!

Poetului colonel Nicolae Tăutu

Cînd privim la colonel
Nu ne mai mirăm de fel,
Căci discret şi jovial,
Noi privim în... general!

I. VLADIMIR

Impresii de lectură

Citii Urzica... Ce să spui?
Aceleaşi glume vechi, în serie.
Ei dovedesc că spirit nu-i,
Ci totul e... materie!

Unui critic negativist, căruia i-am recomandat măsura

Cînd spun să pui cuvîntul pe cîntar
Nu-ţi recomand să-nţepi ca o insectă.
Taie adînc! Căci rana e infectă,
Dar fii artist-chirurg, nu măcelar!

Unui carierist

Fenomenul nu e-ntîmplător,
Doar de la Arhimede s-a tot spus:
Gunoiul, cu cît este mai uşor,
Cu-atît îl saltă apele în sus!

Contrast

Inţelepciunea, reflectînd la sine,
Zimbeşte blîndă, cu priviri senine.
Prostia stă în schimb întunecată:
De gelul ei nu rîde niciodată!

PAVEL BELLU

DOSAR

Taina rubinului

I. O EXCURSIE TRAGICĂ

Undeva, între Tibiscum şi Dierna, pe leagănul faimosului drum militar construit de romani, peste care, pe alocuri, s-a suprapus şoseaua betonată, alerga un autocar elegant, în direcţia Ad aquas Herculi sacra ad Mediam, una din cele mai vechi staţiuni balneare europene. In autocar şedea, pe rîndul din stînga, într-o totală relaxare, un bărbat de cel mult cincizeci de ani, cu trăsăturile cizelate de o muncă intelectuală intensă, inginerul electronist Virgil Mălinoiu. Mălinoiu era omul de ştiinţă modern, comunicativ, cu faţa puternic bronzată, o ţinută atletică ce iradia sănătate.

Pe la ora nouă, autocarul se opri în faţa hotelului „Orăşelului Alb". Mălinoiu îşi lua şevaletul, rucsacul şi cobori sprinten, din maşină împreună cu cei patruzeci de turişti gălăgioşi.

Inginerul, cu şevaletul în spate, o porni în lungul Cernei prin dreptul ruinelor apeductului roman ce leagă templul lui Hercule cu izvoarele termale, şi se pierdu într-o depresiune ca de basm. Inaintă singuratic, fără să-l stînjenească izolarea de oameni. In fond, această izolare o căuta, cu toată fiinţa sa, această linişte adîncă, reconfortantă, acest „tonic" al nervilor suprasolicitaţi. Străbătu mai bine de 3 kilometri, în umbra unui uriaş zid de calcar. In Mălinoiu sălăşluia un pictor care ceda continuu, prin renunţare, în favoarea electronistului, a marelui cercetător, şi descoperitor ce investighează tainele „Rubinului Miraculos".

Ochiul său alese locul dorit şi desfăcu şevaletul în imediata vecinătate a unui zid. Fixă pînza albă în ramă, aşeză tuburile cu vopsele pe un stativ natural, format în peretele de stîncă şi începu să lucreze. In faţă i se deschidea panorama sălbatică a crestelor argintii, umbrite de cîţiva brazi. Pe jos se întindea un covor verde, lucitor ca smaraldul, spălat din abundenţă de roua dimineţii.

Mălinoiu privi un timp fascinat, adunînd în el toată poezia cromatică a peisajului alpin. Apoi, începu să picteze.

Pe neobservate, timpul se scurse şi soarele, printr-un crepuscul sangvinolent, contrastant cu nuanţele locului, îşi luă rămas bun. Autocarul reveni în faţa hotelului aşteptînd adunarea excursioniştilor. In jurul orei douăzeci, toţi erau prezenţi, comentînd cu îndîrjire cele văzute, schimbînd păreri, impresii, mai puţin inginerul Mălinoiu. Au mai aşteptat o jumătate de oră, impacientîndu-se de întîrzierea sa. Un bătrînel se dovedi a fi primul nemulţumit:

— Aşa-s savanţii ăştia! Uită de la mînă, pîn' la gură. Poate pictează, iar noi...

— Nu se poate, interveni o fetişcană. N-are lumină. S-a întunecat.

— Dacă s-a rătăcit? se întreabă mai mult pe sine o doamnă moletă.

— Poate l-a luat cu maşina vreo cunoştinţă, încearcă un bărbat să liniştească spiritele. Doctorul Mălinoiu e cunoscut. S-a urcat într-o maşină şi a uitat să anunţe la hotel ca să nu-l aşteptăm.

— Ai noştri nu-l cunosc. Mălinoiu e din capitală. La noi e numai detaşat, interveni o femeie atotştiutoare.

După ora douăzeci şi treizeci de minute, au plecat, acceptînd ultima ipoteză formulată, adică plecarea lui Mălinoiu cu o maşină de ocazie. Dar Mălinoiu n-a apărut nici a doua zi. Colegii lui au început să se impacienteze cunoscînd punctualitatea sa. Unde să fi dispărut? se întrebau nedumeriţi. O zi de inactivitate la secţia de cercetări era ceva de neconceput. Se definitiva o invenţie, inestimabilă ca valoare şi prestigiu de breaslă, care suscita interesul numeroaselor firme străine, care investeau sume fabuloase în acelaşi domeniu dar rezultatele colectivului condus de Mălinoiu erau net superioare, iar ritmul incomparabil.

Neliniştea lor s-a transmis mai departe. In jurul prînzului am fost încunoştinţat telefonic că savantul dispăruse. M-am deplasat urgent la Herculane şi am format echipe, constituite din pădurari, paznici de vînătoare şi pescuit, miliţieni care au scotocit toate cărările. A doua zi spre seară, unul dintre pădurari descoperi cadavrul inginerului, lîngă şevaletul său rămas intact, în imediata vecinătate a unui uriaş zid de calcar. Pentru elucidarea cauzei morţii sale, s-a format un colectiv de cercetare din care am făcut şi eu parte.

Prima impresie în legătură cu bucăţile de piatră căzute din zidul de calcar a fost aceea a unui accident tragic: un bolovan ucigaş s-a desprins de undeva de sus, din imensitatea zidului... Dar aceasta era o impresie greşită, pe care am contracarat-o prin cîteva argumente logice. Zidul din spate era uşor înclinat iar o piatră desprinsă trebuia să cadă, după raţionamentele mele, la minimum cinci metri de baza sa. Iar inginerul a fost lovit în timp ce stătea la circa un metru de baza zidului. Lovitura, care era fără îndoială de o mare intensitate se afla concentrată într-un singur unghi curios, ca şi cum ar fi venit de jos în sus.

In fine, dacă ar fi fost vorba de un accident stupid, trebuia să sufere şi şevaletul, sau tuburile cu vopsele, penelul, careva din obiectele din jur. Dar ele erau intacte.

Astfel s-a eliminat supoziţia unui accident, dar a rămas paradoxală, neexplicabilă, izbitura criminală de jos în sus. Şi s-a conturat mare întrebare, problema cheie: cine şi de ce l-a ucis pe savant?

(VA URMA)

ROLAND VASILIEVICI

O FLOARE DE LOTUS PE MALUL NILULUI

ERAM IN FAȚA PROFILURILOR CICLOPICE din marea sală hipostilă de la Karnak, vis care frămîntă iscoditor pe orice îndrăgostit de creațiile civilizațiilor antice: acela de a explora nemijlocit, cu retina și cu corpusculii senzitivi, inscrierile în piatră ale Egiptului de odinioară. Și nu știam cum să înțeleg gîndul citit în fugă pe o filă de carte: „miracolul nu se sfîrșește ci abia începe atunci cînd ai pășit în Valea regilor”

Cînd ai senzația penetrării în aceste spații încărcate de istorie, te simți tentat să faci, o dată cu saltul spațial și un acrobatic salt în timp, pînă în al 5-lea mileniu î.e.n., cînd pe malurile unui Nil la fel de liniștit și înțelept ca cel de azi, viu și pulsabil ca o inimă, spiritul uman a înflorit mai distinct și mai creator decît oriunde în altă parte

Dar dacă în acel moment îndepărtat al istoriei (ținînd cont de investigațiile egiptologilor, începutul trebuie căutat în inima neoliticului și a epocii bronzului) startul către civilizație s-a dat egal pentru toți, saltul de la preistorie la istorie a fost surprinzător de rapid pe malurile Nilului, într-o perioadă în care în Europa vînătorii nomazi rătăceau în mareele postglaciale Și ca o revelație apare linia categorică, trasă cu stiletul, care face trecerea de la pustiu la darnica deltă a Nilului, întocmai ca o imagine sintetică a întregii edificări egiptene, cu trecerile sale violente de la nimic la tot, de la sclav la faraon, de la piatra golașe de calcar la coloșii din Memnon și Abu-Simbel, de la dezolarea deșertului la exuberanța insulei Elefantina

Poate că totul a început în acea dimineață senină, ca majoritatea dimineților tropicale, cînd cu 4.242 ani î.e.n., steaua Solthis (Sirius) s-a ridicat la orizont în ziua în care a început creșterea apelor Nilului

Și s-a dovedit astfel că omenirea are nevoie de repere materiale, concrete și precise, de niște țăruși bine implîntați în timp Primul calendar diviza astfel anul în trei perioade: inundația, semănatul și recoltarea, fiecare a cîte 4 luni, însumînd un total de 365 zile și un sfert. Tot din această epocă îndepărtată datează împărțirea zilei și nopții în 12 ore, apariția unor semne convenționale ce pot fi considerate precursoare ale hieroglifelor, utilizarea pentru scris a foilor de papirus compresate și a unui instrument de scris din trestie. Muzica și dansul ajung la un înalt nivel de rafinament; la umbra curmalilor se juca un joc precursor șahului, grădinile erau artistic ornamentate, se dezvolta meșteșugul de a prelucra metalele prețioase

La începutul perioadei protodinastice, de-a lungul Nilului exista deci un grad înalt de organizare politico-socială, evident în parametrii relațiilor sclavagiste, conținînd germenii dezvoltării științei și culturii care avea să ajungă mai tîrziu nivele nebănuite de maturitate

Și probabil că magnetismul nealterat pe care îl exercită aceste începuturi, deopotrivă pentru profan și cercetător, constă tocmai în faptul că primele cuceriri sînt convertibile în criterii de evoluție foarte actuale, moderne, pentru că sintetizează, ca o filogenie a inteligenței omenești, drumuri care sub alte meridiane nu au fost scutite de rătăciri și ondulații

IN ACESTE ȚINUTURI ALE PERMANENȚELOR, în care coloșii și piramidele suportă deopotrivă povara mileniilor și injuriile ignoranților fără să se prăvălească, în care cadavrele nu putrezesc, în care mitologia bazoreliefurilor este mai neperisabilă decît aurul, în care sfincșii nu-și pierd nostalgica privire spre infinit, istoria descifrabilă cronologic începe cu regele Menes, același cu Hor-Aha sau Narmer nume ce apar incrustate pe documentele vremii Majoritatea egiptologilor consideră unirea celor două țări: Egiptul superior și inferior ca o dovadă concludentă a înființării statului centralizat

O altă dovadă în acest sens e faptul că mormîntul regilor din prima dinastie și chiar al unora din cea de a doua Peribsen, Khasekhemui) a fost descoperit la Abydos, lîngă Thinis

Conflictele dintre cele două regiuni au continuat însă și după unificare, luînd uneori chiar forma unor războaie sîngeroase, pînă la sfîrșitul perioadei thinite În marea majoritate a cazurilor regatul superior mai puternic organizat a rămas victorios Pe de altă parte — și acesta este elementul decisiv al unificării — nu s-au făcut tentative de a subjuga sau de a extermina populația învinsă, după modelul statelor vecine Această atitudine este simbolizată prin faptul că regele purta uneori coroana Egiptului superior alteori pe cea a Egiptului inferior intitulîndu-se „rege al celor două regate” și nu „victoriosul șoim Horus” după vechiul obicei Se pare deci că, după o lungă perioadă printr-o politică înțeleaptă s-a ajuns la nivelarea culturală și la fuzionarea organică a celor două populații

*In ultimele decenii, ca urmare a eforturilor echipei conduse de Walter Emery, au fost descoperite morminte ale primei dinastii la Saqqâra și, fapt interesant, s-a constatat că aparțin acelorași regi ale căror morminte s-au găsit anterior la Abydos Așa se explică faptul că rămîne și astăzi deschisă problema, dacă ideea dublei înmormîntări (reală și simbolică, în criptă și în cenotaf *) nu derivă din cea a „dublului regat”*

De la Menes și de la întregul ciclu al dinastiilor thinite nu au rămas piramide, coloși sau obeliscuri A rămas însă ceva mai puternic, mai monumental decît toate acestea: a rămas ideea unificării, cu atît mai valoroasă cu cît s-a bazat pe principiul egalității celor două popoare

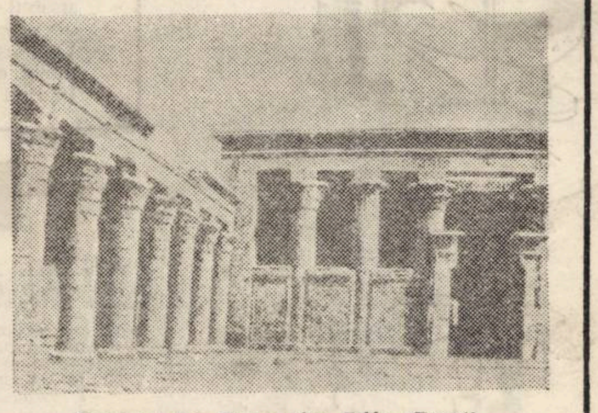

Templul lui Horus din Edfu (Egipt).
Secolul II î.e.n Vederea curții interioare a templului Starea actuală

Pe tronul statuii-portret a faraonului Kefren (dinastia a IV-a), ca simbol al unirii celor două părți ale Egiptului, apare hieroglifa „sema” (unire) Deasupra tronului lui Sesostris I (regatul de mijloc, dinastia XII-a) se găsesc două plante heraldice îngemănate și zeii Horus și Seth, pecetluind actul unirii

Pe fețele laterale ale coloșilor din Memnon, reprezentare-portret a faraonului Amenofis (Amenhotep) al III-lea (noul regat, dinastia a XVIII-a) apar două zeități legînd plantele, simbol al celor două țări: floarea de lotus și de papirus, îmbrățișînd cu lujerul lor hieroglifa cu aceeași semnificație: unitate.

In mijlocul marelui templu de la Karnak al lui Amon-Ra, în spatele celui de-al VI-lea pilon, se înalță semețe și intacte, din mijlocul unui morman inform de ruine, două coloane de granit ridicate de Tutmosis al III-lea (noul regat, dinastia a XVIII-a), înfățișînd aceleași două plante heraldice: lotus și papirus. Acest templu, născut din clocotul atîtor frămîntări și pasiuni, care a văzut atîtea conflicte și ciocniri de interese și care poartă peste milenii rănile adînci ale acestor ciocniri, păstrează nealterate, în inima sa, cele două flori cu silueta demnă și generoasă, care au supraviețuit faraonilor mumificați.

Și nu e de mirare că fiecare turist aleargă, în clipa în care ghidul își termină istorisirea, în piața din centrul Luxorului, pe promenada Nilului, pentru a cumpăra, cu cîțiva piaștri, o floare de lotus. Este ofranda adusă peste milenii marelui unificator.

M. DRAGOMIRESCU

---

*) cenotaf = monument funerar ridicat în cinstea unui decedat, fără a conține corpul acestuia — înmormîntare simbolică (Kenos = gol ; taphos = mormînt).

Din lirica universală

PABLO NERUDA

Mama

La Temuco, în galenți,
venea la noi mama. Noaptea
sufla vîntul din nord, dezgolea casele,
cădeau poduri și ziduri,
și noaptea toată urla, ca o sută de tigri ;
iată
a mijit dimineața soarelui de gheață
și intră mama — dona Trinidad
Marverde,
așa tandră
ca prospețimea soarelui, timidă,
în părțile acelea unde furtunile-s veșnice, —
făclie mică :
se-aprinde și se stinge
luminînd drumul

O mamă, duioasa mea mamă,
nicicînd nu voi putea
rosti „vitregă mamă“ ;
și azi tresar buzele
cînd vreau să te creez în cuvinte :

abia-ncepusem a pricepe
și ți-am aflat bunătatea
îmbrăcată în petice
și-am văzut sfințenia folosului :
apă, făină — la fel sfinte,
și tu ai fost, astfel, pîine,
pe tine te-a creat viața și noi ne-am hrănit
din tine.

Iarnă lungă, disperantă iarnă ;
răzbăteau prin tavan
șiroaiele omătului dezghețat,
iar tu erai pretutindeni, neobservată și
modes
împărțeai
pîinea săracilor, aspra, acra pîine,
parcă împărți printre noi
fluviul de diamant.

An, mamă, cum aș putea trăi
fără să-mi amintesc de tine
clipă de clipă ?

Nu, asta nu se poate. Eu port
în sîngele meu, a ta „Marverde“, *)
ca numele pîinii,
ce se împarte,
ca numele mîinilor tale sfinte,
care coseau din saci de făină
pantalonii copilăriei mele,
ca numele tău, care ai fiert,
ai spălat, ai călcat și-ai semănat,
și-ai stîmpărat dogoarea.
Cînd însă totul a fost făcut
și eu am știut
să mă țin pe picioarele mele,
ea a coborît parcă sorocul,
liniștit, neobservat în coșciug,
unde întîia dată s-a aflat
fără nici o treabă, singură,
sub ploaia rece de Temuco.

În românește de ION POPA

---

*) Marverde compus din două cuvinte : mar și verde înseamnă în spaniolă „marea verde“.

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolae Berwanger, Ignat Bociort (red. șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (red. șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu, Emil Vlaicu.

Orizont

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara, Piața V. Roaită nr. 3 — Telefon 3.3390 — 3.33.98.

BIBLIOTECA „ASTRA”
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă!

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic
Serie nouă
Timișoara
12 pag. 1 leu

Port bănățean

Foto : Juszt Ioan

LITERATURĂ, ISTORIE

Ce apropiate le sînt unora dulcile vieți romanțate ale scriitorilor, cu acea zaharisealā de fapte și intîmplări ciupite de zodia norocului, ce apropiate și ce dragi, încît ne întrebăm dacă între acestea și viața femeilor celebre ori a actorilor de cinema nu apare, cîteodată, un dubios semn de egalitate....

Există, azi, o bibliografie enormă a bibliografiilor, romanțate sau nu. Cărți spectaculoase ori cărți de ambițioasă documentație, de muncă îndîrjită au adunat, nu, atîtea fapte, constituind, în urma lor, o istorie literară vie, cu oameni de tot soiul, mai buni sau mai răi, care, împreună, constituie literatura: o istorie literară crudă, dacă vreți, prea puțin amabilă față de nume știute pe de rost de elevii de școală elementară. O istorie literară și o istorie neliterară.

Bibliografiile romanțate nu ne interesează; ele fac parte din viața comună a spiritului, din spectaculosul necesar al cărților; din căderea înceată, dar sigură, a faptului ideal în lumea celui comun (ori aproximativ comun). Ele înfăptuiesc o operă de popularizare, de idilizare: sacrificînd. Dar, desigur, nu e cazul să ne ocupăm de acestea prea mult, ci de celelalte, cărți solide, pietre unghiulare ale cercetării. Valoarea lor (indiscutabilă) se sustrage discuției. Acestea sînt cărți care rămîn. Fapte uitate, altfel, înecate în tăcere, devin bun public, iar scriitorul (de mult dus dintre vii, de atîtea ori) cobaiul propriei lui opere. Necruțătoare exegeze sfîșie valuri, inteligența sagace despică cruste de liniște. Pentru totdeauna om al mulțumirilor, scriitorul clasic, atît de adorat de un public larg, rămîne, încă odată, fără apărare în fața operei sale. „Dacă aș fi fost bogat, declară undeva Balzac, n-aș fi scris niciodată literatură".

Epoca modernă răpește scriitorului calitatea de vedetă unică. Privind în urmă, reconstituim valoarea prin intermediul mesajului. Viața scriitorului e una integrată în istorie: martor și părtaș al ei, literatul își leagă menirea de sensul cuvîntului său. Îl iubim pe Heliade sau pe Eminescu, pe Cantemir sau pe Alecsandri pentru adînca lucrare a întemeierii istoriei noastre.

Marii scriitori, văzuți din perspectiva zilei de azi, sînt creatori de istorie (și nu de biografii) deplin cuprinși în efortul constructiv al țării: al contemporaneității. Ei sînt creatori de limbă, făuritori de frumos, luptători pentru demnitatea ideilor. Imaginea scriitorului de azi e mereu mai mult imaginea publicului său: și dacă la dezbaterea tezelor Uniunii Scriitorilor au participat muncitori, țărani, intelectuali, elevi, studenți înseamnă că, dincolo de evenimentul festiv, literatura încheagă, azi, un dialog cu Țara.

Biografia scriitorului devine una responsabilă.

Biografia scriitorului de astăzi, a scriitorului angajat, e mai mult ca oricînd legată de noțiunea de demnitate: cuvînt înalt, înscris pe fiecare filă a istoriei noastre.

C. UNGUREANU

Poemul victoriei

Din pietre se ridică flăcări iuți
Vestind comori să le împace zarea
De parcă-ndrăgostiți necunoscuți
Își urcă înspre noi îmbrățișarea.

Noi scormonim în lut și în cuvînt
Migală aspră cu peceți de faur
Să știm cîte victorii s-au răsfrînt
Acolo, în istoria de aur.

Damian Ureche

Anul XXIII
joi 11 mai 1972
2
(217)

miniaturi critice

■ ASTRA Nr. 4, o reuşită. O foarte frumoasă surpriză ne-o oferă nr. 4 (aprilie 1972) al revistei braşovene „Astra". Elegantă şi sobră, atractivă şi variată prin prezentarea grafică (Laszlo Lenke), bogată prin conţinut, revista invită la lectură...

Remarcăm cu deosebire articolul politic: „Concepţia P.C.R. despre naţiune" de Gh. Popa, articol îngrijit şi documentat scris, articolul Sandei Oroveanu „Un estetician francez de origine română"; „Personalitatea umană — o interpretare cibernetică", de Edmond Nicolau — precum şi studiul consacrat lui Ludwig von Bertalanffy şi teoriei sistemelor, datorat lui Florin Felecan.

Revista „Astra" publică şi un caiet de literatură în care semnează, printre alţii, Voicu Bugariu (inteligent şi pătrunzător în cronica literară despre Geo Bogza), Paul Constant (un fragment de roman cam vetust şi edulcorat), Ben. Corlaciu (cu o proză inutilă în economia revistei). O foarte frumoasă poezie publică însă Nicolae Prelipceanu, iar Alfred Garoescu e un talent despre care vom mai auzi... Traducerile din poezia poloneză — corecte, dar şi frumoase...

Nu putem încheia fără a reaminti că numărul 4 al revistei „Astra" e o reuşită certă.

ANTIFON

■ VÎRSTA MARE, IATĂ-NE! S-a încheiat la Timişoara, duminică 7 mai, ediţia aniversară a Festivalului naţional al artei studenţeşti, secţia teatru.

Într-o pagină nu se poate scrie despre cele 31 de spectacole colaje, montaje, momente, piese de două ore şi ne-piese de douăzeci de minute decît că ele *s-au jucat*. Se mai poate încă scrie că primele vizionări începeau la ora 8 iar de la ultimele se pleca la ora 2 (două, nu 14) şi că, în acest timp sufocant, pe scenă se striga, se tăcea, se protesta, se cînta, se ridea, se plîngea, iar în sală se tăcea, se striga, se plîngea, se protesta, se rîdea sau altfel. Se mai poate descrie cum un colocviu final, în care trebuia să se strige, să se protesteze sau doar să se *spună ceva*, s-a transformat ciudat, într-un dialog ionescian şi apoi într-o nepermisă tăcere. Se mai poate transcrie în încheiere un PALMARES (încă) necomentat.

MARELE PREMIU — *Pretutindeni exişti, tu, pămîntule* (Teatrul studenţesc „Podul"-Bucureşti).

SPECTACOLE COLAJ — Premiul I — *Azi 5 mai 1972* (Studioul de teatru al Universităţii din Timişoara); Premiul II — *Povestea unei case* (Arhiteatru-Bucureşti); Premiul III — *Zgomotele* (Studioul A - Timişoara); menţiuni speciale — *Apel general* (Studioul „Thalia" (C.U. Timişoara); *Copacii trăiesc în picioare* (C.U. Iaşi).

SPECTACOLE DE POEZIE — Premiul I — *Tragedia omuleţului* — limba maghiară (C.U. Tirgu-Mureş); *De la un capăt la altul* (C. U. Tirgu-Mureş); Premiul II — nu s-a acordat; Premiul III — *Vîrste* (Teatrul studenţesc „Podul"-Bucureşti).

TEATRU DRAMATIC — Premiul I — *Iancu la Hălmagiu* (C.U. Craiova); Premiul II — *Irod împărat* (C. U. Iaşi); Premiul III — *Chibritul* (C.U. Constanţa; Premiul special pentru pantomimă — Radu Ţuculescu (Cluj)

INTERPRETARE FEMININA — Premiul I — Eva Sebestyen (Tg. Mureş); Premiul II — Ecaterina Stanic (Universitatea Timişoara); Premiul III — Ecaterina Buda (U. Timişoara) şi Marina Dichter (Bucureşti).

INTERPRETARE MASCULINA — Premiul I — Ion Colan (Craiova); Premiul II — Gelu Furdui (Cluj); Premiul III — Köntös Béla (Tg. Mureş).

P.S. „Vîrsta mare. Iată-ne!" este numele unui mare spectacol pe care studenţii [illegible] zentat la ora două noaptea în faţa a 127 de oameni. Toată iubirea noastră.

A. S.

■ SIMPOZION ÎN AULA UNIVERSITĂŢII. În frumoasa Aulă a Universităţii din Timişoara a avut loc simpozionul cu tema „Rolul juristconsultului în viaţa economică a societăţii", organizat de Filiala Timiş a Asociaţiei juriştilor din Republica Socialistă România.

Această manifestare este prima de acest fel din ţara noastră. La simpozion au participat Adrian Dimitriu, secretar al Asociaţiei juriştilor din R.S.R., directorul Institutului de cercetări juridice, profesor dr. Constantin Drăgan, preşedintele Federaţiei internaţionale de marketing, procurori, avocaţi, jurişti consulţi, economişti din întreprinderile şi instituţiile din judeţul Timiş. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de tovarăşul Ştefan Pîrvulescu preşedintele Filialei judeţene Timiş a Asociaţiei juriştilor din R.S.R. În cadrul simpozionului au fost prezentate nouă referate. La finele lucrărilor au luat cuvîntul reputatul economist, cunoscut pe plan internaţional prof. dr Constantin Drăgan, care a vorbit despre „Rolul dreptului în economie".

■ *„TRANSILVANIA" A apărut, la Sibiu, primul număr al revistei „Transilvania" (serie nouă), continuatoare a strălucitei tradiţii întemeiate de marele cărturar Gheorghe Bariţiu. Noua revistă se impune, de la început, printr-o ţinută artistică şi de idei superioară, anunţînd un profil temeinic definit, frapant prin multitudinea preocupărilor, prin alegerea colaboratorilor, prin aspectul grafic cu totul remarcabil.*

Relevăm, din sumarul primului număr, eseurile semnate de Romul Munteanu, Nicolae Balotă şi Ion Vlad, discuţia despre „Angajarea socială a artei", la care participă Ion Pascadi, Mircea Braga şi Victor Maşek. Cronica literară este susţinută de prestigiosul critic literar Mircea Tomuş şi de tînărul şi talentatul Titu Popescu. Reţinem, de asemenea, publicarea unor poeme de Radu Stanca şi D. Ciurezu, precum şi a prozei istorice a lui Paul Constant. Iosif Pervain, Traian Herseni, Ion Itu, Mircea Avram, Cornel Irimie, Romulus Rusan, I. Achim etc. semnează evocări, articole, însemnări.

„Orizont" urează noii reviste din cetatea Sibiului un drum strălucit în constelaţia periodicelor româneşti, mari succese în împlinirea idealurilor noastre de astăzi şi de mîine.

ORIZONT

EFIGIE

REMEMBER

În aceste zile de mai, cînd erupţiile de verde crud schimbă faţa cetăţii, numai platanii cu trupurile lor mari de lumină tulbure privesc spre cerul adînc, cu ramurile încă goale. Ei par că aşteaptă, ori laboratoarele lor ascunse ard focuri lente pentru izbucnirile de vitalitate pe care ei le aduc totdeauna ca o subliniere a primăverii inscăunate definitiv.

Trecînd printre aceşti arbori înalţi şi puternici, ca nişte avanposturi ale sudului, oraşul îţi amplifică impresia de spaţiu meridional. Ne-amintim de-un mare prieten, călătorit încă de mult, într-un alt anotimp. Venea de cîteva ori pe an la Timişoara, îi plăcea liniştea acestui oraş, exuberanţa de vacanţă a parcurilor şi-a străzilor inundate de parfumul florilor de liliac, ori al teilor, ori al nesfîrşitelor jerbe de trandafiri. Îi plăcea mai ales bucuria cu care era întîmpinat întotdeauna de tinerii şi necunoscuţii săi colegi de literatură.

Venea între aceşti platani ca între nişte oşteni în platoşe de oţel, din povestirile lui de demult, iar odată ne-a spus că aude cum coboară stelele în inimile lor. Era mereu ars de soare, avea voluptatea mersului pe jos şi găsea întotdeauna cuvinte solemne pentru ofrandele naturii. Era o mare conştiinţă şi-un exemplu de artă, iar cînd îl ascultam, ne simţeam mai răspunzători, ne încuraja şi ne înaripa.

Într-o zi au venit ţăranii lui din Bucovina să-i aducă ţărînă şi flori din pămîntul natal, însă Eusebiu Camilar plecase singur de-acasă, cum îi plăcea să umble adesea.

ANGHEL DUMBRĂVEANU

NOTE DE LECTURA

■ Traian Iancu: „PUNTEA SOARELUI", ED. CARTEA ROMANEASCA, 1971 ŞI „NOI", ED. DACIA, 1972

Puntea soarelui şi *Noi* — cuprind un număr însemnat de poeme patriotice, poezii de dragoste şi pastele, impresii poematizate interesant din vizitele efectuate de scriitor în U.R.S.S., în Franţa, Spania şi Portugalia.

În poezia lui Traian Iancu, *omul-demiurg* şi-a trasat un drum nou spre o libertate pe care o caută şi o preamăreşte, muncind şi cîntînd (*Cîntec de ţară*). Acest drum a cerut lupte şi jertfe, nu s-a schimbat din simple prospecte imaginative, ori din vise despre o înviere posibilă: „*Noi ne regăsim vrerile din visările împuşcate / Profilaţi peste zilele neiertătoare ale zarului / Mitralierele mai* îngheţau inimile noastre răsculate / *În vîlvătăile colorate de speranţa amarului*" (*Evocare*).

El, drumul nostru, a fost deschis şi determinat de *Partid*, considerat de Traian Iancu „geniu al mulţimii", adevăr şi soare, a cărui nemurire o cîntă. (*Partidul, Cavaler al iubirii, Contemporan al meu, Eu îmi apăr fericirea* etc.). Dar cum istoria unui popor îşi are coordonatele ei în timp şi nu poate începe la zero, idealul de azi este concluzia firească a tuturor chinurilor şi viselor configurate în conştiinţa socială a poporului român (*Cumpăna vremii*).

Ideea unor coordonate specifice, prelungite în timp şi care definesc spiritualitatea unui popor, sînt artistic exprimate în mai multe poeme: *La izoare, Cea mai aprinsă stea* etc.. De aceea, febrele înfăptuirilor noastre comuniste se împletesc cu dorurile iubirii de ţară, din văpaia sufletească a lui Bălcescu şi cu chemările din bucium ale revoluţionarilor transilvăneni (*Lenin*). Pe acest drum al unei libertăţi ce-şi va deschide tot mai larg porţile apare şi *Domnul Cuza*.

Vom insista, ceva mai mult, asupra tematicii şi a structurii poemului *Puntea soarelui* care ridică, într-adevăr, valoarea problematicii poeziei unui scriitor socialist. Poemul reia tematica „Luceafărului" eminescian: fîntînile vieţii izvorăsc din soare. La baza existenţei universale stă soarele, cu punţile lui de lumină. Din şuvoiul acesta de lumină s-au născut toate: floarea albă de cireş, iarba din poeni, umbra firelor înălţate din pămînt, ochii frumoşi ai vieţuitoarelor şi *Omul-om*. Şi tot din materia aceasta incandescentă s-a plăsmuit „fata" care-şi va îndrăgi, la infinit, creatorul, soarele de pe cer, neîmpăcata „lună".

Fireşte, la baza poemului stau creaţiile populare, începînd cu „Soarele şi luna", baladă cunoscută din colecţia lui V. Alecsandri, dar probabil şi alte variante, inclusiv cele din folclorul bănăţean.

Cele două volume continuă cu poezii de dragoste, cu poezii patriotice, unele cu o structură declarativ-festivă, cu poemele de călătorie relativ contrastante cu restul volumului şi cîteva veritabile colinzi, cu o structură artistică populară ingenioasă şi plăcută.

N. D. PARVU

cronica literară

„PROZE"

de Radu Petrescu

Apărînd tîrziu, această cronică e datoare totuşi să înregistreze, dincolo de opinia cvasi-unanimă a criticii în a sublinia însăşi originalitatea acestui scriitor care apare abia pentru a doua oară în faţa cititorilor şi nu cum ar fi fost firesc, cu o carte datînd dintr-o perioadă următoare celei dintîi, ci cu una ce adună scrieri din anii începuturilor sale literare. În felul acesta, Proze-le alcătuiesc împreună, dincolo de aspectul lor compozit, o carte a unei formaţii spirituale, demonstraţia spirituală a unui program care se conturează la capătul lecturii precis, ca o demonstraţie logică.

Radu Petrescu este, cred că s-a mai spus, un egotist, care îşi extrage materia scrisului său din propriile-i trăiri şi în a cărui conştiinţă orice stimul extern se răsfrînge într-o explozie de reprezentări şi reverberaţii înregistrate cu o particulară aviditate şi cu un mereu treaz simţ al nuanţelor sensibile. O frază cizelată cu răbdare de artizan, la a cărei temelie se află studiul clasicilor, dă precizie şi proprietate unui stil care e de elevată literatură. Există o unitate de viaţă şi de scris la Radu Petrescu şi această perfectă prelungire a unei existenţe în derivatul ei spiritual ar putea explica autenticitatea umană, de nimeni negată, a cărţii.

„Un joc secund, mai pur „devine o năzuinţă para-literară, o retragere prudentă din tumultul vieţii, epicul apărîndu-i — nu ştiu de ce — ca reportaj, ca ziaristică.

În prima proză, Didactica nova, convingerile literare sînt încorporate în materia sensibilă a copilăriei, demonstraţia anti-proustiană, în esenţă, tinzînd a dovedi că regăsirea timpului e o iluzie: nu rămîn decît pietre colorate, cioburi pe care le putem asambla oricum. Cartea însăşi se vrea un simplu „repertoar de teme şi motive", de „senzaţii rapid catalogate", „un exerciţiu de ecritură strînsă". Imaginile, în general, spune altundeva scriitorul, sînt „părelnice, ca aburii unor nori pe oglinda uitată în iarbă" Ce-i drept, impresia de nepătruns, de transcendent, de veşnic nerecuperabil, pe care această operaţie o lasă e foarte învăluitoare, după cum reală e şi puţina semnificaţie intrinsecă a cioburilor pe care memoria celui care scrie le păstrează (ea, totuşi...), salvate de excepţionala sa înzestrare pentru vizual şi cromatic.

Simţul critic, exersat pe un vast perimetru literar, se converteşte într-o lucrare ce, dezarticulînd poncifurile unor formule literare, trădează şi o intenţie parodică şi umoristic persiflantă, caracteristică de pildă acelei spumoase alcătuiri intitulată Sinuciderea din grădina botanică. În Efes e o carte cu personaje ce descind parcă din proza lui Călinescu, un roman de atmosferă burgheză bucureşteană a anilor '30, de nedezminţită fineţe stilistică, însă singura în care prozatorul încearcă o alcătuire obiectivă.

Oprindu-ne la Jurnal, se cuvine a reţine acuitatea observaţiei intelectuale, chiar dacă aceasta ne parvine într-o textură nu lipsită subjacent de o orgolioasă ostentaţie, experimentalismul inclus fiind acela al atingerii unei performanţe, operaţie remarcabilă, neîndoielnic, dar care ne-ar fi părut tot atît de convingătoare — dacă nu chiar mai mult — dacă estompa pictorului-scriitor ar fi operat la timp înlăturînd excrescenţele unui relief artistic valoros în sine. Căci, să nu uităm, Proze-le sînt scrise înaintea lui Matei Iliescu, romanul care l-a impus atenţiei pe Radu Petrescu, ele aparţin unui tînăr de 26 de ani, trăind retras şi pritocindu-şi trudnic scrisul, aşa cum Jurnal-ul o mărturiseşte, în izolarea unui sat transilvan, în care, asemeni unui exilat, notează nu întîmplările zilnice, ci reflexul lor într-o sensibilitate: „Nu moravurile mă interesează, ci pasiunile Pasiunile, adică fixaţia" Calofil, el sesizează foarte exact cuvintele cu substrat expresiv bogat ale gazdei sale, mişcările naturii, simpla trecere, fulgurantă, a unei siluete. Viitorimea nu are nevoie de reportaj, ci de documente pe care să le interpreteze. E o idee-repet, discutabilă, de dragul căreia Radu Petrescu a sacrificat multe, însăşi carnea epicului. Gestul său reprezintă o opţiune lucidă şi urmărită programatic; această convingere rămîne constant demonstrată. Dar nu e cumva fixat astfel scrisul său într-un pat al lui Procust? Cred că problema şi-a pus-o însuşi scriitorul, cînd notează tulburat, după un conflict de presupus acut: „Un imbecil agresiv mă poate tulbura pentru mult timp, încă trebuie să fac eforturi pentru a-mi spune bine, e un imbecil, cu ce mă poate atinge? Abia izbutesc astăzi să mă reculeg pentru lectura lui Cousin Pons, aşezîndu-mă cînd pe malul iazului, în reverberaţiile iazului şi în jocul libelulelor de catifea violetă, cînd la masă, cînd trîntit pe pat. Revolta mă sufocă, mă învineţeşte".

S-ar putea ca sufocant să fie însuşi „programul" ales, acela de a culege, decantînd, doar un reflex al reflexelor, deşi o dată demonstraţia făcută, urmează altceva. Şi notînd: „nu încetez a mă minuna... de propria mea existenţă şi a celorlalţi", Radu Petrescu conchide: „artist e cel care debutează mereu". Se poate o mai încrezătoare încheiere?

SIMION DIMA

ZOLTÁN FRANYÓ — TRADUCĂTOR-ARTIST

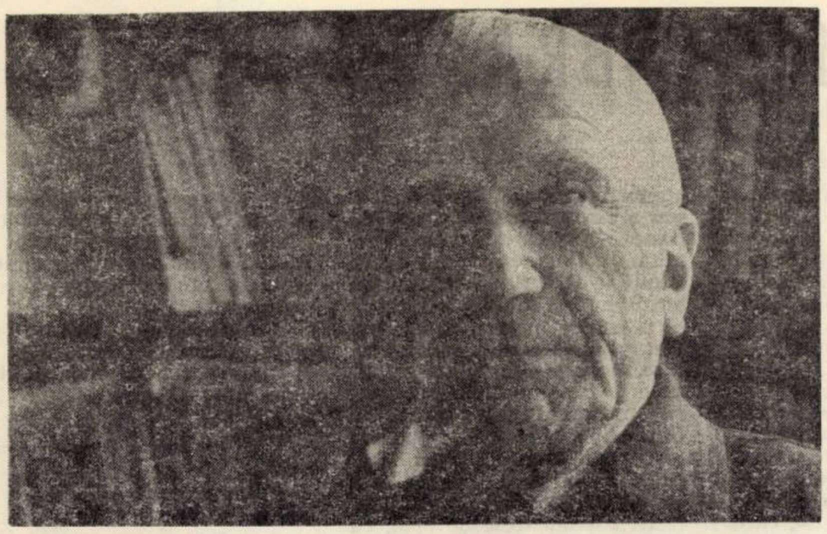

Nume de bronz, reprezentativ pentru o epocă a artei traducerii...

Ediția germană a romanului Desculț, partea întîia a poemului Faust de Goethe, în tălmăcire maghiară, versurile lui Eminescu, antume și postume, traduse aproape integral în germană și maghiară, antologiile liricii universale, poeziei politice românești, poeziei contemporane africane în maghiară, creației lirice românești din ultimul veac în germană îi marchează etapele principale de realizare...

Numeroase premii și decorații, în frunte cu marele premiu Herder (1970) îi sînt răsplata oficială; admirația colegilor și atenția mereu trează a publicului cititor îi dinamizează și acuma încă, la vîrsta de 85 de ani, elanul de muncă, migala și desăvîrșirea operei de tălmăcitor, operă născută dintr-un nestins dor de frumos ..

Și-a început cariera artistică în semn de revoltă împotriva orînduirii nedrepte, feudal-burgheze, din monarhia austro-ungară, anterioară primului război mondial. Prin pregătire ar fi putut aspira la o strălucită carieră militară. A dezbrăcat scîrbit de servitute uniforma militară, îmbrățișînd cariera — nesigură, nebănoasă, disprețuită de oficialitățile vremii — de publicist și poet.

Din chiar anii răzvrătirii, tînărul Zoltán Franyó cunoaște și poezia românească. Un entuziast dascăl arădan, apostol al culturii și înfrățirii popoarelor prin intermediul culturii naționale, îi tălmăcește primele versuri din Eminescu, Coșbuc și Goga. Este captivat de profunzimea lor filozofică, ardoarea socială și frumusețea artistică, deopotrivă. Frecventînd la Budapesta și Viena cercurile artiștilor avangardiști, se pătrunde, totodată, de ethosul muncii artistice — : versul nu e podoabă și distracție, versul e valoare, versul e sentiment curat și spiritualitate de maximă concentrație și, ca atare, armă ..

În timpul republicii sovietelor maghiare, Zoltán Franyó conduce la Budapesta ziarul revoluționar Stindardul roșu (Vörös Lobogó), în care pledează printre primii pentru un stat socialist suveran și independent, garant al propășirii materiale, sociale și culturale a poporului. Ulterior, în exil, la Viena și Paris, se dedică studiului — nu pentru a-și permite un răgaz plăcut între două ofensive — ci din nevoia de a-și adînci concepția de viață și de a-și desăvîrși instrumentele de muncă.

Încă de la începuturile sale, el traduse din Hofmannsthal, Rilke, Verlaine, Poe și Valéry — autori care-și domină epoca asemenea piscurilor dintr-un lanț de munți, adăpostind în adîncimea lor comori de nestemate.

La Viena, în timpul studiilor, se înfiripă relații trainice cu „România Jună", fondată de M. Eminescu (bibliotecar) și I. Slavici (președinte), cu scriitori austriaci, de nume strălucite, ca Hugo von Hofmannsthal, Anton Wildgans, Franz Theodor Csokor, Felix Braun, Franz Karl Ginzkey, Alexander Lernet-Holenia și Franz Werfel. Aderarea la PEN-clubul austriac, animat de idealurile mari umanitariste care, de la Alois Blumauer, poet al iosefinismului, sînt dinamizate de imperativul creator al „culturii pentru toți", a însemnat pentru Zoltán Franyó nu o înregimentare profesională utilă, ci ea a fost egală atunci, în exil, cu o mărturie de credință, din a cărei dinamică el, după venirea sa în țară, și-a creat un program de muncă, realizat în deceniile ce au urmat, metodic, împotriva tuturor piedicilor materiale ale timpului.

Două obiective mari, de egală importanță, i-au angajat spiritul organizator în deceniile dintre cele două războaie: crearea unei reviste literare de înaltă ținută și a unui cotidian, viu, dinamic, mobil și eficace — ambele ca tribune ale ideilor celor mai înaintate ale vremii.

Marea revistă lunară „Genius" și cotidianul de mare tiraj 6 órai ujság (Ziarul de ora 6) au făcut epocă în literatura și publicistica bănățeană, în perioada interbelică, bucurîndu-se de adeziunea maselor largi prin sinceritatea și combativitatea lor neobosită.

Solicitat la maximum de redactarea lor, Zoltán Franyó n-a părăsit totuși timp de o zi măcar opera sa de selectare și tălmăcire a tezaurului universal al poeziei lirice.

•

În decursul deceniilor, Zoltán Franyó — traducătorul de artă — a realizat un stil personal în selectarea și traducerea valorilor artistice ale poeziei lirice mondiale, îmbinînd munca de istoric literar cu aceea de filolog, atent aplecat asupra textului.

Pe lîngă un spirit neprecupețit de jertfă în privința timpului — o tălmăcire de înalt nivel se maturizează încet ca vinurile vechi și renumite — stilul acesta impune tălmăcitorului și lecturi extinse din mai toate literaturile lumii, iar pentru studiul inefabilului și al nuanțelor, o cunoaștere în prealabil a unor numeroase și variate structuri lingvistice. O bibliotecă uriașă, pe rafturile căreia dicționarele și gramaticile limbii chineze, străvechei sanscrite, limbilor arabă și persană deschid hora instrumentală a operei vieții sale, alături de o uriașă colecție de texte poetice din est și vest, umple sala de lucru a maestrului Zoltán Franyó, alcătuid un adevărat muzeu al poeziei lirice universale, demn să fie păstrat și pe mai departe, pentru generațiile viitoare de traducători din municipiul nostru, din țară și de peste hotare.

A rezuma în cîteva cuvinte impresiile culese în decursul a trei decenii de cînd cunoaștem activitatea sa este imposibil. Totuși, o judecată de valoare se impune. Formula? Printre mii de alte formule la fel de valabile, iată pe a noastră: ne bucură fiecare zi pe care o putem trăi alături de maestrul Zoltán Franyó — mereu dispus și mereu generos în a ne împărtăși grăunțele de aur din experiența sa uriașă de literat militant.

ANDREI A. LILLIN

CARAGIALE INEDIT

La moartea lui Ion Luca Caragiale, prietenul său Dimitrie Biräuțiu, proprietarul și redactorul ziarului „Poporul Român" din Budapesta, a publicat, în amintirea marelui dramaturg, scrisori și date inedite despre proiectul lor din 1910 de a scoate împreună o revistă cu titlul „Momente Libere" pentru românii din fosta monarhie austro-ungară. Deși nu se realizase acest plan, el prezintă un deosebit interes pentru istoria noastră literară. Fii a lui Biräuțiu, care mi-a pus la dispoziție documentația pentru a-i putea evoca una din prețioasele contribuții ale tatălui ei la sprijinirea și răspîndirea literaturii române, văduva Silvia Gruzin, mi-a precizat: „Caragiale, după ce s-a mutat la Berlin, trecea de multe ori pe la noi, voia să scoată cu tata o revistă la Budapesta (alătur scrisoarea lui), dar a rămas un plan frumos". Ea a lucrat tot timpul la tipografia și la redacția lui Biräuțiu, astfel că istorisirile ei de azi au o valoare istorică.

După cum se vede, din manuscrisul lui Caragiale, publicat aici în facsimil, coperta revistei urma să aibă următoarea redactare:

MOMENTE LIBERE

PUBLICATIE LITERARĂ. Apare din două-n două duminici.

PENTRU TOT CE PRIVEȘTE REDACȚIA, răspunde I. L. Caragiale.

Nr. 1.

BUDAPESTA, Tipografia D. Biräuțiu, VII. István-ut 11 — 1910.

De multe ori cînd trecea Caragiale prin Budapesta, în drum spre București sau înapoindu-se la Berlin, făcea un scurt popas în capitala Ungariei, ca să-l viziteze pe Dimitrie Biräuțiu, care avea o tipografie românească, — un loc de întîlnire a fruntașilor vieții noastre publice. Aici își imprima și redacta propriile sale publicații periodice: ziarul „Poporul Român", cu suplimentele „Foaia Ilustrată" și „Cucu", o revistă satirică, precum și „Calendarul Poporului Român", scos în fiecare an, — toate foarte răspîndite în Banat și la care colaborau numeroși cărturari țărani, cu versuri și proză, cu articole politice și reportaje. Cu prilejul acestor întîlniri, Caragiale a discutat posibilitățile publicării unei reviste, pe care s-o editeze Biräuțiu. Acesta i-a comunicat la Berlin propunerile sale despre realizarea revistei, iar Caragiale i-a răspuns prin următoarea scrisoare, trimisă în ziua de joi 23/26 ianuarie 1911:

Stimate Domnule Biräuțiu,

Mă grăbesc a-ți răspunde că, în principiu, sîntem de acord, însă asupra multor proiecte, din programul propus de D-ta, sînt de deosebită părere. Deci, neputindu-se, cum ți-am spus, lămuri toate amănuntele prin corespondență, voi veni la Budapesta să ne-nțelegem prin viu grai. La dezbaterea noastră doresc să asiste și amicii Liviu și Paukerow.

Astfel dar, te rog, potrivește D-ta așa ca marția viitoare, 31 ianuarie de la $10^{1}/_{2}$ a.m. pînă la 1 d. a. și de la $3^{1}/_{2}$ pînă la $6^{1}/_{2}$ d. a. să putem avea loc în biroul D-tale pentru dezbatere îndelete. Eu sosesc marți dimineața la Westbahnhof, unde n-ar fi rău să m-aștepte cineva din partea D-tale. (Mă voi coborî din vagonul de dormit). Rămîn în Budapesta pînă a doua zi miercuri seara, cînd la 11,30 pornesc cu trenul express spre București, unde trebuie să mă aflu neapărat joi seara. Dacă e vreo piedică la acest plan al meu, în privința întîlnirii noastre, te rog telegrafiază-mi îndată, ca să știu să vin la întoarcere din țară.

Cu toată stima rămîn al D-tale prieten,

Caragiale

Evocînd strădania de a scoate revista, Dimitrie Biräuțiu a publicat, după moartea lui Caragiale, pe lîngă alte amintiri, și următoarele rînduri, care lămuresc motivele nerealizării proiectului lor:

„Maestrul a primit răspunsul că oricînd îi stăm cu toții, cu drag, la dispoziție".

„Tot prin ianuarie 1911 venise la Budapesta și eminentul critic Dobrogeanu-Gherea, să-și caute de sănătate la băile Lukács. I-am comunicat atunci proiectul maestrului Caragiale de a scoate o revistă literară. A fost aceasta o mare surpriză pentru Gherea".

„— Ce bine ar fi — observă dînsul, dacă proiectul acesta s-ar realiza. Pentru Caragiale ar însemna o salvare din atîtea încurcături și necazuri, iar pentru literatura noastră un mare cîștig, căci multe perle încă ne-ar putea da Caragiale. Tare mi-e teamă, însă, că nu se va alege nimic din proiectul acesta, căci Caragiale îl cunosc eu: Multe își propune să facă, — dar repede se răsgîndește".

„Și a avut dreptate maestrul criticii românești Dobrogeanu-Gherea. Proiectul a rămas proiect. Caragiale a venit la Budapesta în ziua indicată: 31 ianuarie. Intîlnindu-se însă cu fruntașii politicii românești, și aflînd de adînca dezbinare ce se produsese atunci prin dizidența „tribunistă", de dușmănii mărunte și mari, — și-a dat seama că nu e momentul oportun să scoată o revistă românească la Budapesta. Și de aceea ne-a comunicat că „deocamdată" renunță la acest proiect".

„Astfel, din revista „Momente Libere" nu s-a ales nimic. Am crezut totuși nimerit să comunic marelui public o frumoasă intențiune a regretatului maestru. Căci și proiectele sale nerealizate erau interesante".

Aici este locul de a-l evoca pe Dimitrie Biräuțiu, o figură de muncitor cu idei progresiste, pentru că toți l-au uitat, cu toate că el fusese timp de aproape două decenii omul de bază al presei române din Budapesta. El izbutise să polarizeze în tipografia sa numeroase activități folositoare poporului. A murit în vîrstă de 43 de ani, la 12 iunie 1918, în Budapesta, unde este și înmormîntat, fără să ajungă ziua fericită a Unirii, pentru pregătirea căreia s-a străduit atît de mult. Născut la 12 septembrie 1875 în comuna Gioroc (județul Arad) din părinți de țărani săraci, a fost toată viața lui muncitor tipograf. S-a instruit pe cale autodidactică și a ajuns la un nivel de învățătură care i-a dat posibilitatea să scrie și să redacteze foi românești de mare tiraj. Mai ales în lumea satelor bănățene publicațiile lui au avut o largă răspîndire.

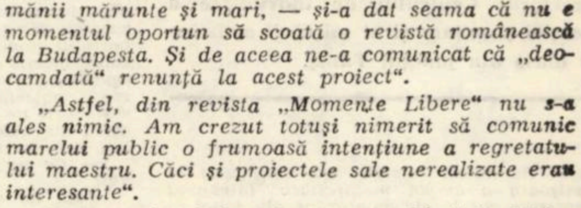
Momente Libere
Nr. 1.

AUREL COSMA

CINEFIL

STUD—FILM—BRAȘOV-1972

Despre un festival studențesc de film trebuie să se scrie desigur foarte dinamic, într-un perfect acord al frazei cu tot ceea ce s-a văzut acolo. Pentru că tot ceea ce s-a văzut acolo **trebuia**, să fie foarte tînăr. Apare atunci o contradicție pe care a trădat-o deja imperfectul. Ea se va transmite probabil și acestor rînduri.

Autoarea articolului ar prefera să scrie despre ceea ce s-a petrecut în afara concursului, adică despre cum s-a lucrat în laboratoare, cu o noapte înaintea începerii vizionărilor, despre cum scria pe spatele salopetelor portocalii și verzi ale echipei tehnice brașovene „cameraman", despre cum apărea în zori o foaie scoasă de băieții de la Sigma (revista politehnicii brașovene) cu un umor de invidiat, despre cum a spus Iulian Mihu, ca președinte al juriului, la o discuție cu studenții cineclubiști: „Filmele voastre trebuie să spună ceva. Ce am văzut aici mi-a dat, paradoxal, senzația de comandă exterioară, reinteriorizată, nesensibilizată artistic. Nu faceți filme de ficțiune inutil lungite, care să le concureze pe cele profesioniste, pentru că ieșiți dezavantajați. Nu fugiți după pitoresc, nu filmați Curtea de Argeș sau Peleșul, numai ca să le filmați. Nu sînteți O.N.T. și nici altceva. Sînteți studenți. De ce nu faceți anchete sau documentare? Nervoase, dinamice, curajoase, așa cum știu că sînteți. Filmați tot ce e de filmat la voi în institute, ce nu merge acolo. Limitați-vă. Asta e prima condiție a reușitei. Vă rog să mă înțelegeți exact", despre cum s-a ridicat atunci un cineclubist din Brașov și unul din Cluj și au ripostat: „Adică de ce să ne limităm? Dumneavoastră de ce veniți la Brașov să filmați interioare?" și tot așa într-o falsă polemică, pentru că de fapt toată lumea susținea aceeași idee, despre cum a strigat atunci patetic unul din suporterii timișoreni: „Tovarăși, să fim obiectivi. E ceva aici care nu merge bine. Dar fiți mai exigenți cu voi și o să vedeți că acesta nu e un festival studențesc de artă, cu cîteva fericite excepții, chiar dacă toate filmele sînt foarte bine intenționate. N-am văzut de mult un festival atît de bine intenționat. Dar unde sînt filmele?", despre cum s-a spus tot timpul de către cei din juriu și din afara lui, la modul excepție, că la Timișoara se face totuși film, că multe filme de aici sînt aproape sau de tot profesioniste, că ele emană o profundă cultură cinematografică, că există deci cineva care știe cum trebuie învățați acești tineri să facă film, despre cum autoarea acestor rînduri a încercat o sinceră bucurie, pe care nu și-a disimulat-o atunci cînd a votat și cînd a semnat următorul PALMARES:

Cadru din filmul „Zăpada" (Marele Premiu, Brașov, 1972)

Marele premiu — Zăpada (Vasile Moise, Timișoara).

Premiul special al juriului — Identitate (Vasile Moise, Timișoara).

Premiul I — 3 — 2 — 1 — 0 (Cluj)

Premiul pentru regie — Emilian Urse (București).

Premiul pentru imagine — George Radu (Brașov).

Cea mai bună selecție prezentată în festival — Cineclubul Gaudeamus al Centrului Universitar Timișoara, despre cum, în fine, tot autoarea acestui articol, ar fi vrut să scrie, într-un perfect acord al frazei cu tot ceea ce s-a văzut la Festivalul Național al Artei Studențești, ediția a VIII-a, secția Film și Artă fotografică, Brașov, 1972.

ADRIANA SIMLOVICI

ÎNNOBILAȚI PRIN CÎNT ȘI JOC

De vorbă cu prof. ACHIM PENDA, directorul Centrului de îndrumare a creației populare și al mișcării artistice de masă din județul Timiș.

— Duminică, 7 mai, s-a desfășurat la Timișoara o amplă manifestare întrunind formațiile corale ale amatorilor din județ...

...Prin organizarea manifestărilor corale readucem în atenția oamenilor muncii acest gen de activitate avînd vechi și valoroase tradiții în Banat. În sărbătoarea cîntului coral am înmănunchiat un număr de circa 2.300 artiști amatori care primesc pe scenă aerul tare al unui înalt nivel artistic, al frumuseții vieții și muzicii.

— Participanții, un curcubeu de costume purtînd specificul unei regiuni care a făcut totul pentru cînt. Vă rugăm să enumerați cîteva formații.

Acum cincizeci de ani a avut loc prima olimpiadă a corurilor țărănești din Banat. Eveniment pe care l-am cinstit acum. Pe scena acestui festival s-au întîlnit formații corale cu o carte de vizită impresionantă avînd peste 150 de ani de activitate. (Corul din Lugoj), primul cor țărănesc, cel de la Chizătău, cu peste 120 de ani vechime, apoi alte coruri avînd între 80 și 90 ani. Coriștii prezenți înscriu prin cîntul lor o pagină în plus la o activitate de decenii, de dăruire pentru această artă a cîntului coral care a făcut cinste Banatului și datorită căreia circulă expresia: „la noi cîntă tot natul". Cîntul poate fi legat de primii ani de viață pe aceste meleaguri ale bănățeanului. El ne-a făcut cunoscuți în toată lumea.

— Care este actualmente situația reală a corurilor amatoare, lucru pe care l-ați putut desprinde duminică, din spectacole...

Au participat 38 de coruri de amatori din județ, lucru care a constituit un eveniment unic în istoria corală din țara noastră. În această iarnă, s-au reactivat un număr aproximativ 20 de formații corale sătești, formații corale care, cu ani în urmă, au întrerupt periodic activitatea. Ele s-au întrunit animate de dorința de a cînta, prin grija organelor noastre locale de partid și de stat, animate de dorința de a deveni artiști amatori care, prin cîntecul lor, să comunice cu semenii lor bucuria de a trăi astăzi, aici.

— Se fac pregătiri pentru festivalul folcloric. Vom reveni în paginile noastre cu amănunte la timpul potrivit. V-am ruga, în cîteva cuvinte, să anticipați.

Acest festival presupune din partea organizatorilor o preocupare largă, într-un context foarte divers de manifestări artistice, științifice, de popularizare a creației folclorice (costume populare, obiceiuri tradiționale), vor fi susținute comunicări științifice anuale ca: Folclorul-tradiție și contemporaneitate. Apoi masă rotundă privind situația actuală a costumului popular din Banat, un film folcloric care va arăta cele mai interesante obiceiuri tradiționale din această parte a țării; amintesc aici parada portului popular în care se va evolua pe zone specifice, cu cele mai caracteristice tipologii ale etnografiei noastre. Se vor prezenta obiceiurile tradiționale, aspecte ale sărbătorii de nuntă, ale alaiului, ale petrecerii, ale obiceiurilor de pe parcursul anului, cum ar fi culesul griului.

— Ce va aduce inedit festivalul acestui an?

Față de anii precedenți, festivalul din anul acesta e o noutate, în primul rînd prin diversitatea problematicii; dacă anul trecut am avut o zonă mai mică de cuprindere, acum paleta ideatică a distribuirii forțelor este mult mai mare. Noutatea acestui festival constă în aceea că la manifestarea trecută am avut la Timișoara concentrate în cîteva zile doar cîteva manifestări științifice și artistice. În acest an, cu ocazia ediției a doua a festivalului, manifestarea a devenit într-adevăr de masă.

În decursul a cîtorva săptămîni s-a realizat o preselecție, în așa fel încît la Timișoara se vor prezenta doar formațiile redutabile și cu o rodnică activitate artistică.

În cadrul tuturor manifestărilor festivalului urmărim să relevăm tot ceea ce este specific și major în minunata noastră artă populară, această adevărată înnobilare prin joc și cînt.

L. B.

Mîini care încălzesc lutul

Pe olarii din Jupînești speram să-i întîlnesc învîrtind de zor cu talpa piciorului gol la roată sau suprapunînd cu migală, în cuptor, oale. Dar i-am întîlnit în tîrgul Făgetului. Aflu de la ei că la date riguros respectate se pornesc, atîția cîți au mai rămas, pe drumurile pe care le fac dintotdeauna; drumuri făcute cu carele încărcate de oale la Dobra, la Ilia, la Zam, la Săvîrșin, sau aici, la Făget.

— La noi, la Jupînești, eram înainte vreo treizeci și cinci de olari, azi sîntem șase: Ștefănuț Mestecăneanu, Liviu Mărconi, Velcu Trandafir, Solomon și Florea Frățuțescu și eu, cel mai bătrîn. Lădariu Solomon, am șaptezeci de ani.

Lutul trecut prin mîinile lui Solomon Lădariu s-a încălzit, atins cu degetele s-a înfiorat și s-a ridicat în sus, nu prea sus, amețitor de sus, precum au făcut-o amforele — căci celor trufași le e dat întotdeauna să moară — ci chibzuit, cu măsură, atît cît să aducă a formă umană. Om cumpătat și mîndru, bătrînul Solomon parcă s-a reprodus pe el în nenumărate exemplare și acum le spune tuturor celor care se apropie: „Luați, ține apa rece".

Cu imaginația mea de citadin văd casele Jupîneștiului, așezate pe cioburi de oale, iar noaptea bănuiesc că se aude de sub pămînt, din cînd în cînd, cîte o bufnitură; se sparg vasele prea tare apăsate de timp. Bătrînul olar mă corectează. Satul lor — care de altfel mi-e cunoscut — e strîns într-o centură de dealuri, de aceea pare că răsuflă greu și că acolo se sfîrșește pămîntul, dar nu zace numai pe cioburi.

De la ulcioarele arhaice, de la bunici, cum remarcă cercetătorul Barbu Brezeanu, nepoatele de azi din Jupînești păstrează nu numai forma, dar, se pare, și secretul înfrumusețării cu roșu roman, secret preluat de întreaga familie a ceramicii nesmălțuite din Banat și Bihor.

Alungînd întîmplarea din linii și din proporții, volumele s-au condiționat în obiecte de autentică valoare artistică. Lădaru nu inventează nimic; el continuă doar să rotunjească forme considerate de mult perfecte.

Ne-am despărțit acolo unde ne-am întîlnit, în tîrgul Făgetului. Între noi a rămas un ulcior. Il privesc. În el este adunată toată iubirea și meșteșugul înțelepților Solomoni din Jupînești.

AUREL GHEORGHE ARDELEANU

RECORDING

●

La Iași, întrecerea formațiilor studențești a relevat din nou instrumentiști timișoreni. Din șapte premii, patru aparțin așadar lui D. Hepp, C. Liuba, G. Torosz, L. Herdina, toți membri ai formațiilor CLASIC XX și STELELE.

La categoria „formații", nimic altceva decît locul III și o plăcută surpriză: STELELE, un grup de lugojeni, actualmente studenți în Timișoara, conduși de Puiu Crăciunescu.

Un repertoriu format din piese proprii, frumos structurate ritmic și bogate în melodism ieșit din comun, cu o armonie îndelung elaborată.

Soliștii nu vor să epateze prin podoabe capilare și teribilism scenic. Muncesc mult, au cîntat și ei tot felul de lucruri, pînă s-au format ca buni instrumentiști. Au și instrumente foarte bune! Poemul „Curcubeul", liric la modul lucid, bărbătesc, are o paletă sonoră la care un violoncel și un flaut adaugă o coloratură adecvată conținutului.

Dincolo de un experimentalism facil, se conturează sigur o formație de bun augur.

●

Muzica ușoară din Ungaria este una de excepție. Într-un timp foarte scurt, ea asimilează ce e mai bun în experiența instrumentismului și vocalismului contemporan, iar lucrul cel mai îmbucurător pare a fi faptul că s-au găsit imediat și maeștri de sunet care să nu se bîlbîie la înregistrări.

Mesajul textelor este întotdeauna simplu, inteligent, purtător al unui ton modern și problematic. Formula aleasă este în special aceea a ansamblurilor (grup vocal mixt și brass foarte pronunțat), grupate în jurul instrumentelor electrice și electronice.

Maghiarii lansează multe șlagăre, dar și o muzică rafinată, depășind cele 2—3 minute tradiționale...

Vocea nu e în dizgrație (s-au lansat și soliști buni), dar orchestrele nu se mulțumesc să apară doar ca fundal, în surdină, ci sînt mai întotdeauna niște prezențe vii, de prim-plan.

Muzica maghiară este în actualitate și prin faptul că marchează foarte atent momente ce țin de viața tineretului, de aspirațiile sale, cît mai departe de simplismul atemporal al ticurilor gen „te iubesc, mă iubești, deci totul e-n ordine!".

Cîteva melodii, pe care le ascultăm și la posturile noastre de radio: „Fredy, trompetistul", „Vagabonzi din trecut", „Fug după banii mei" (OMEGA) sînt din specia „beat". „Mă predau", cu ansamblul BERGENDY, melodie cu brass, grup vocal, ca și „Roszy 69", al lui JUVENTUS. Formația ILLES o acompaniază pe Zsuzsa Koncz în melodia memorabilă „Creioane colorate"; aceeași solistă cîntă superba „Străzi". „Lumea nu e numai a celor de 20 de ani" (orchestra teatrului „Josef Attila") e o piesă în stilul operetistic tradițional maghiar. „Aș fi dorit", un „beat" cu orchestra de dans a studiourilor rtv, cu ansamblu vocal. Cîțiva compozitori: S. Halmady, Behal, Sz. Fenyes, Presser. Alți soliști vocali, Katy Kovács, Marta Kiss.

LUCIAN BURERIU

Cu NICOLAE BOBOC despre problemele muzicii contemporane

Iată care ar fi, după opinia mea, principalele orientări în muzica zilelor noastre: continuarea pe un alt plan a muzicii tradiţionale, ale cărei forme şi mijloace de exprimare sînt îmbogăţite prin cuceririle de limbaj contemporane (Şostakovici, Britte, Dutilleux, Henze, Petrassi iar, la noi, Berger, Bentoiu, Vieru, Paşcanu, Chiriac, Feldman).

O altă orientare ar fi aceea cuprinsă sub termenul general pe muzică experimentală, care şi ea, la rîndul ei, include încercări de a organiza sunetele după criterii foarte diverse, specifice altor domenii, cu precădere celui al logicii matematice. Aş aminti aici pe Xenakis — unul din promotorii muzicii stochastice — pe Messiaen, Boulez, Stockhausen, iar de la noi pe Aurel Stroe şi Ştefan Niculescu.

Tot aici ar putea fi încadrată şi muzica concretă, care a lărgit mult domeniul sonor acordînd drept de cetate şi zgomotului, ca şi muzica electronică, care, la rîndul ei, l-a îmbogăţit cu sunete generate prin mijloace electronice. N-am amintit de serialism, care e un procedeu în cadrul dodecafonismului, nici de aleatorism care — ca opus primului, — lasă loc în muzică hazardului.

Există şi orientarea care promovează în primul rînd specificul muzicii naţionale, nu în sensul simplist al cuvîntului, ci în cel în care ar putea fi încadrată creaţia lui Bartock sau Enescu, şi care la noi are reprezentanţi de valoare ca Ion şi Gheorghe Dumitrescu, şi nici pe aceea a unor „primitivi rafinaţi“ care pornesc în creaţia lor de la arhetipuri, cum e cazul unui Liviu Glodeanu sau Mihai Moldovan. De asemeni nici pe cea a unor avangardişti polivalenţi, într-un anumit fel eclectici de ultimă oră, cum e cazul lui Kristoph Penderecki, iar la noi, Anatol Vieru. Nu pot să nu citez şi pe neoclasici, cum ar fi Orff, Egk, sau, în ultimele sale lucrări, Doru Popovici.

— Cum apreciaţi această diversificare ?

— Eu consider fenomenul perfect normal pentru că el apare nu numai în muzică, ci şi în celelalte arte şi e greu de crezut că ar fi întîmplător. Fiind de natură explozivă, face dificilă cunoaşterea esenţei lui, fapt ce ar echivala cu reconstituirea unei bombe din schijele rezultate, în urma exploziei. Mă gîndesc însă că în aceste condiţii îşi face loc impostura ca şi goana obsedantă după originalitate.

Adesea, compozitori cu renume bine stabilit, cînd li se execută o lucrare scrisă doar cu cîţiva ani mai înainte spun: „Îmi pare rău că aţi programat această lucrare, că ea nu mă mai reprezintă“ uitînd că, dacă i-am lua în serios, nici cea pe care ar dori s-o programăm, şi care acum e ultima, peste 2—3 ani ar avea soarta celei în cauză.

— Care este atitudinea publicului ?

— Mă îngrijorează prăpastia creată uneori între public, în general mai conservator, şi compozitori, mai ales cei care încearcă prin fiecare lucrare a lor să fie alţii. Eu am asistat în 1970 la Festivalul de la Salzburg şi am constatat cu regret că, în timp ce programele cu lucrări tradiţionale au umplut sălile, unicul concert de muzică instrumentală contemporană, deşi avea loc într-o sală mai mică, aceasta era pe jumătate goală. Totuşi, o lucrare vocal-simfonică a compozitorului polonez de avangardă Penderecki, deşi dura două ore, a umplut sala pînă la refuz, iar o altă lucrare a aceluiaşi compozitor, un an mai tîrziu la Viena, a repurtat un imens succes într-o sală arhiplină. Penderecki nu s-a rezumat, în ceea ce avea de spus, la un singur procedeu, limitîndu-şi mijloacele de expresie, ci a folosit tot ceea ce îi era necesar din cuceririle de limbaj ale epocii noastre, care sînt într-adevăr cu totul deosebite şi care utilizate cu discernămînt duc la o mare îmbogăţire a expresiei muzicale.

— Ce poziţie adoptaţi dvs, ca şef de orchestră ?

— Ca dirijor, îmi dau foarte bine seama că nu pot face altfel decît să prezint publicului cît mai multe lucrări, din cît mai multe epoci, lucrări cît mai valoroase. Ca dirijor îmi dau seama că e o datorie de a sprijini creaţia noastră şi, de asemeni, că nu am dreptul de a dirija lucrări numai dintr-o singură orientare stilistică, faţă de care eventual s-ar îndrepta preferinţele mele. De aici şi concluzia, nu numai a mea, ci şi a multor dirijori, că în momentul în care pregătesc o lucrare nu-i caut defectele, ci mă străduiesc să-i pun în valoare calităţile.

IOAN TOMI

„OMUL CARE...“

de Horia Lovinescu

Pentru montarea acestui spectacol existau două posibilităţi : să se renunţe la spectaculozitate şi să se meargă pe linia strict logică a „jocului cerebral“, desfăşurînd acţiunea prin dozarea tensiunii dramatice, sau, respectînd intenţiile scriitorului şi nerenunţînd la spectaculozitate, să se apeleze la ajutorul unor mijloace ţinînd de altă ramură a artei şi adaptîndu-le la stilul spectacolului.

Regizorul oaspete Dan Radu Ionescu a ales a doua soluţie. Folosind diapozitive proiectate pe un ecran uriaş, a „economist“ apariţia unei suite de figuranţi, iar prin îmbinarea iscusită a jocului de lumini şi sunet, a reuşit să insufle o atmosferă proaspătă. Scenografia este contribuţia remarcabilă a lui Virgil Miloia

Aplecîndu-se cu atenţie şi asupra episoadelor de mai mică importanţă şi desfăşurîndu-le minuţios, regia a „reuşit“ un act I lent. Numeroasele poziţii statice, repetate, comoditatea actorilor în scenă, nejustificate întotdeauna, au contribuit la tărăgănarea acţiunii. Scenele mai vioaie, mai spirituale din actul al II-lea şi, în fine surprizele şi dozarea finală din actul al III-lea compensează, întrucîtva, lentoarea începutului.

Regizorul a acordat o mare încredere tînărului actor Adam Rajhona, încredinţîndu-i rolul titular, rolul cheie El a reuşit să creeze un Matei Albu complet, punînd în evidenţă mesajul piesei. Tinereţea sa, care nu a avut de loc un efect supărător, l-a ajutat să treacă peste nesiguranţe; manifestările sale „puşteşti“, făcîndu-l simpatic publicului, au contribuit la o atmosferă degajată.

Îndemînarea lui Lovinescu în a contura tipuri s-a adeverit mai ales în creaţia lui Fabian Ferenc (Poluxis), care şi-a clădit rolul cu siguranţă şi cu mijloace actoriceşti mature

Ceilalţi actori au oferit un veritabil joc de grupuri Unul mai elegant şi altul mai schematic Primului grup îi aparţin Czegö Terez, în rolul spioanei (încă lipsită de experienţa scenică, dar, ici-colo, dînd dovadă de un stil de joc propriu), Koszta Gabriella în rolul soţiei iubitoare (sensibilă şi puţin naivă), Varga Tibor Laszlo, membru al unei reţele de spionaj străine, Gocz Tibor, prietenul bineintenţionat, dar cam iute la mînie, Mester Andras, conducătorul ursuz, dar cu prestigiu şi, în roluri episodice, Jano Janos, Peter Janos, Makra Lajos, Szelyes Imre, Laczo Gusztav şi alţii. Cu un grup mai slab „înarmat“ s-au prezentat actorii Kuti Imre şi Szabo Karoly care nu au reuşit să simtă şi să-şi însuşească stilul şi atmosfera piesei.

„Omul care. .“ este cea de-a doua premieră a unei piese originale cu subiect contemporan a Teatrului Maghiar de Stat din Timişoara şi ea indică faptul că această instituţie, prin punerea în scenă a celor mai valoroase creaţii, prin popularizarea lor în limba maghiară, ia parte activă la procesul de valorificare a dramaturgiei autohtone.

În încheiere, e necesar să atragem atenţia asupra unui fenomen caracteristic pentru Timişoara, premiera unei piese româneşti în limba maghiară se face cu participarea regizorului Teatrului German de Stat din localitate.

MARIA POP PONGRACZ

Teatrul maghiar de stat — Timişoara. Scenă din spectacolul „Omul care...“ de Horia Lovinescu

---

Grupul "SIGMA“

Nürnberg 1969. Ampla expoziţie internaţională, organizată sub deviza „Arta constructivă, elemente şi principii“, confirma poziţiile grupului timişorean 111, devenit între timp grupul „Sigma“.

Evoluînd iniţial pe linia lui Gabo, Pevsner sau Schoffer, Constantin Flondor — Străinu şi Ştefan Bertalan au favorizat asocierea artiştilor Ion Gaita, Doru Tulcan, Elisei Rusu, Lucian Codreanu şi Şerban Sturza în actualul grup „Sigma“.

Acest grup reuşeşte, prin explorarea interdependenţei dintre artă şi ştiinţă, sau dintre arte, trecerea spre o artă obiectivă şi raţională, de umanizare a ambianţei. Abdicînd delimitarea genurilor, grupul „Sigma“ corelează funcţionalitatea obiectului artă cu dinamica lui estetică într-un dialog cu o totală participare spirituală.

Există la acest grup conştiinţa rezultată din convingerea unei estetici capabile să ordoneze spaţiul, un spaţiu dinamizat de măreţia structurilor materiei, în care arta construcţiei se realizează fără echivoc, pe scara unei exactităţi matematice.

Oceanul de structuri care coagulează volume dintre cele mai îndrăzneţe, construite cu o rigoare metodică, îşi revarsă elementele şi grupajele de elemente în valuri succesive şi ordonate obsedînd prin inexorabilitatea mişcării. Un univers înălţîndu-se strălucind — machete de lemn sau metal — îşi caută cu fervoare locul în spaţiul ambiant, în dorinţa de a-i conferi noi virtualităţi artistice.

Teoretic, această revitalizare a şcolii de la Bauhaus, sau a virtuţilor constructivismului, marchează o etapă evolutivă în strînsă legătură cu ritmul actual de dezvoltare tehnică a lumii de tip industrial şi a societăţii noastre în mod special.

Preocupaţi permanent de rezolvarea structurală a spaţiului şi luminii, a formei şi culorii, o invitaţie la meditaţie, arta acestui obiectiv, de la design-ul industrial la turnul informaţional şi ansamblul arhitectural, conceput ca obiect de artă, declanşează energii ambientale menite să servească nevoia spirituală a societăţii noastre.

Dicţionar : Grupul „SIGMA“.

Constantin Flondor — Străinu :

1962—1970 — Expune la saloanele oficiale din Bucureşti şi Timişoara.

1968 — Participă la Trienala de artă decorativă — Milano.

1968 — Expoziţie personală la Timişoara.

1969 — Participă la Bienala de artă constructivă de la Nürnberg şi Oslo.

1969 — Participă la expoziţia „26 artişti timişoreni“ la Novi-Sad şi Belgrad.

Ştefan Bertalan :

1962—1970 — Expune la saloanele oficiale din Bucureşti şi Timişoara.

1968 — Participă la Treinala de artă decorativă — Milano.

1969 — Participă la Bienala de artă constructivistă de la Nürnberg şi Oslo.

1969 — Participă la expoziţia „26 artişti timişoreni“ la Novi-Sad şi Belgrad.

Din grupul „SIGMA“ mai fac parte Doru Turcan, Ion Gaita, Elisei Rusu, Lucian Codreanu, Şerban Sturza.

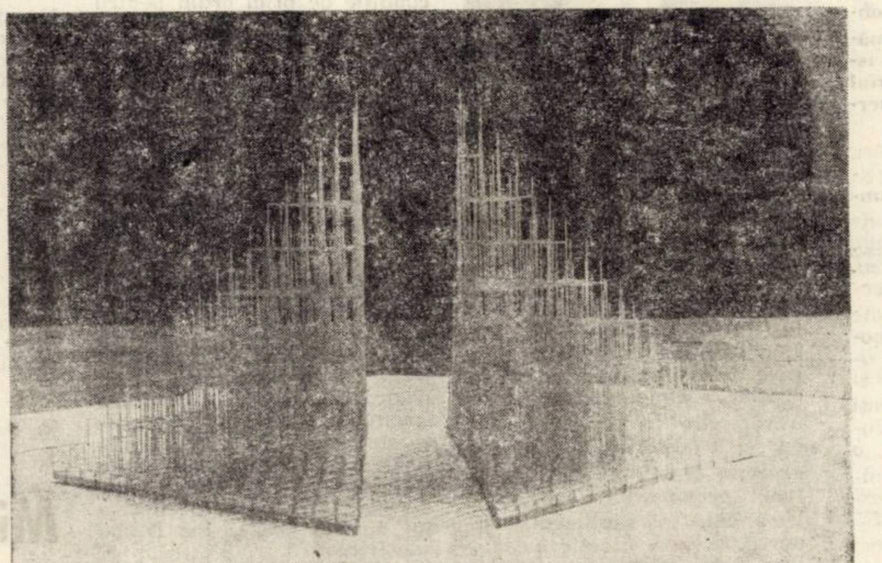

GRUPUL SIGMA — Echipartiţie spaţială.

RADU MELNIC

În întîmpinarea Conferinței naționale a scriitorilor

O literatură a demnității umane

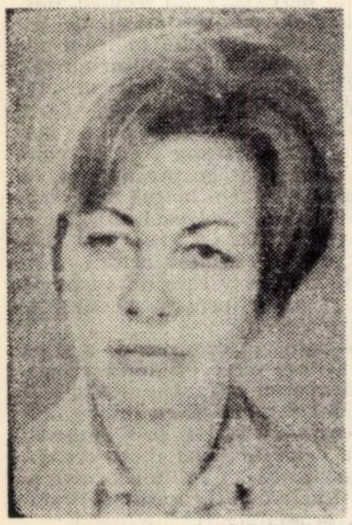

Cînd îmi amintesc de bucuriile și disperările mele intelectuale, le văd totdeauna generate de lecturi. Nimic nu mi-a putut da o fericire mai limpede și mai elevată decît lectura unei cărți bune și nimic nu m-a fecundat mai mult în revoltă și exasperare decît o carte proastă. Nu mă refer numai la valoarea estetică a unei lucrări literare, ci mai ales la poziția ei etică.

O carte bună, oricîte drame ar cuprinde, îți lasă senzația măreției umane, prin năzuința omului de autodepășire în luptă cu destinul, o carte proastă, nu-ți lasă nici o speranță, tinzînd să te cufunde în confuzie și marasm. O carte bună este gîndită pe un plan intelectual superior, o carte proastă, chiar cu veleități intelectuale, e gîndită meschin. Viața este așa cum o știm, cu toată gama ei de posibilități, dar nu viața ne copleșește, ci propria noastră optică, atunci cînd ea e îngustă.

În acest sens, literatura are o enormă importanță socială. Nu o literatură didactică, idilistă sau declarativă, ci o literatură care, neignorînd nimic din realitățile vieții și ale spiritului, din zbuciumata căutare de repere ale setei noastre de cunoaștere, să militeze pentru necesitatea absolută a conștiinței umane de a se afirma. Aceasta înseamnă a gîndi realist. Iar, în acest sens, răspunderea scriitorului e enormă. Și mai ales a scriitorului timpului nostru **„în care problema eliberării și demnității omului se pune nu numai abstract, ci și concret, se vizează nu numai năzuințele, ci și mijloacele istorice de a trece din imperiul necesității în imperiul libertății“.**

Noi, scriitori acestei țări, sîntem contemporanii unei experiențe grandioase, care implică o uriașă cheltuială de energie, fizică și intelectuală, a zeci de milioane de oameni, cu rezultate spectaculoase, generatoare a unei justificate mîndrii. Asistăm, pe plan moral, la o foarte complexă și sinuoasă luptă între vechi și nou, în care suntem implicați noi înșine și care dau socialului nostru un dinamism și o varietate de probleme inepuizabile. În centrul tuturor acestor probleme, însă, se află omul, omul creator de valori materiale și spirituale. Și omul acesta vrea să se regăsească în lucrările noastre, în această postură prometeică, deopotrivă ca și în trăsăturile sale profund umane, profund subiective.

Și nouă, scriitorilor, ne revine sarcina de a vorbi despre el cu capacitatea noastră de pasiune și inteligență, luciditate și sete de frumos și de adevăr, autenticitate și chiar o mare doză de vis — care stă la baza oricărei creații.

ANIȘOARA ODEANU

Proza și critica literară

Față-n față cu critica literară, proza, în general, proza realistă în special, s-a găsit în situația ciudată de a fi fost supusă unui tratament inadecvat în urma căruia, cărți realmente valoroase au fost expediate, mai mult ori mai puțin brutal, din circuitul valorilor naționale.

O discuție asupra fenomenului, ca cea de față, nu-și propune decît semnalarea unora dintre cauzele ce-au dus, ce-au putut duce la o astfel de anomalie.

Ne gîndim, în primul rînd — cum se arată, de altfel și în tezele apropiatei Conferințe naționale a scriitorilor — la aceea că, într-un foarte apropiat trecut, „s-au făcut simțite în activitatea critică infiltrații estetizante“. Aceasta a avut drept urmare o îngustare a cîmpului de investigare social-politic și, ca un corolar, a cîmpului emoțional; o văduvire a scriitorului — dar și a cititorului — de a-și exercita și adînci una din laturile personalității sale, de a avea adică și sentimente: în sfîrșit, această situație a canalizat forțe creatoare către zone, într-un anume sens, tentante — din care pricină a și fost posibilă această mutație — care în nici un caz nu puteau oferi scriitorului șansa unică de a se realiza deplin. Aceasta, din punctul de vedere al creatorului; întrebarea e, însă, cum primește cititorul ceea ce-i oferim?

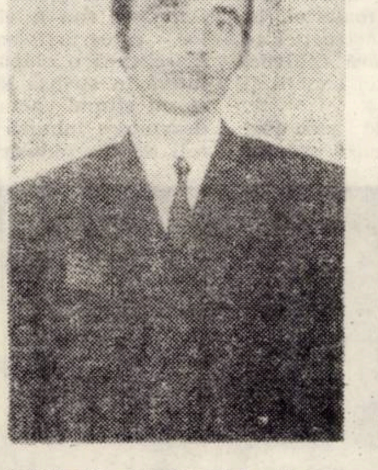

În acest sens, mulți oameni serioși — și credem că pe bună dreptate — se uimesc de unele cărți; se uimesc și mai mult de unele voci critice practicînd apologia nimicului. Singura șansă de a fi putut ajunge la o lectură care să-l satisfacă, a fost aceea de a încerca singur să-și selecteze cărțile, acțiune de altfel anevoioasă în acest timp supraîncărcat de informații. În acest sens, critica literară, supralicitînd niște tendințe, autori, ori curente mai mult sau mai puțin estetizante, a făcut tuturor un deserviciu.

Critica fiind „conștiința unei literaturi“, rezultă credem, că numai printr-o exercitare adecvată a ei vom putea vedea apărînd acele cărți în care să se vorbească despre om, despre noi înșine, prinși în efortul constructiv al societății noastre socialiste.

I.D. TEODORESCU

Diversitatea poeziei și a omului contemporan

A analiza atent, a manifesta înțelegere față de amplul nostru „registru liric“ — cum spun tezele — mi se pare o condiție de prim ordin pentru asigurarea unei atmosfere de emulație creatoare. Cîteodată, discuția intelectuală mi se pare mai necesară decît tendința de a impune neapărat decizii. Aspectele și mijloacele de expresie ale poeziei pot varia de la epocă la epocă, de la poet la poet, de la o metodă la alta. Pluralitatea aceasta de expresie, de maniere, de tendințe de stil adesea contrarii reflectă, de fapt, admirabila diversitate a omului contemporan, constructor al socialismului. Nici un poet nu poate ocupa toate locurile, nu poate satisface toate cerințele spirituale Eminescu și Arghezi sînt poeți cu excepțională forță lirică, cu o arie foarte întinsă de cititori, dar ce ne făceam fără lumea poetică a lui Lucian Blaga, Ion Barbu sau Bacovia?

Intoleranța față de anumite formule poetice, azi cînd poezia e extrem de ramificată, nu poate împinge decît la uniformizare, la o judecată de valoare, inevitabil, mărginită. Intoleranța trebuie afirmată cînd e vorba de infiltrări străine ideologiei noastre, față de care revistele nu se dovedesc nici astăzi prea combative. În nici un caz, intoleranța n-are rost față de diversitatea lirică.

Circulă formule uzuale: „reușită artistică“, punct de vedere „strict estetic“. Pornindu-se de la asemenea formule, poezia este uneori privită ca o schemă geometrică, abstractă, fără sentimente, fără idei, fără vibrație umană. Dar mă întreb: există în realitate o astfel de poezie? „Eu nu fac mare caz de o poezie care, după ce ai citit-o și ai meditat asupra ei nu lasă lectorului un sentiment nobil... accentua modernistul poet Giuseppe Ungaretti.

A înțelege necesitatea și condiția socială a poeziei autentice, în toată diversitatea ei (unii zic infinită) înseamnă a fi receptiv față de poezie, față de poezia veritabilă care sclipește în atîtea varietăți de forme, răsună din atîtea voci și se întretaie pe atîtea cărări.

Și cînd vorbim de diversitatea poeziei, să nu uităm că am avut lîngă noi pe criticul Perpessicius Un critic generos, el însuși poet fin, un critic înțelegător față de diversele aspecte ale poeziei românești, atît față de poezia clasicilor cît și față de poezia tinerilor, plin de bunăvoință, dar pătrunzător și de un foarte bun gust, un critic care nu făcea deosebire între capitală și provincie, un critic cu un vast orizont de cultură și cu nesecată pasiune, cu nobilă pasiune față de poezia lui Eminescu.

AL. JEBELEANU

Miez fierbinte

La vremea debutului meu, acum mai bine de trei decenii, cînd mi s-a spus de către întîiul meu cititor competent că am „ceva de spus“ prin paginile-mi modeste de începător, am fost deopotrivă fericit și cuprins de elan. Arta literară este, însă, o școală aspră, o trudă care nu se împacă nicicum cu popasul de odihnă și de mulțumire. Cu fiecare pagină scrisă, conștiința scriitoricească autentică este cuprinsă de neliniști, de febre care conduc la o stare complexă bîntuită de întrebări chinuitoare. Acest memento al artei literare — „a spune ceva“ — mi s-a relevat în diversele sale fațete în cursul tuturor experiențelor și căutărilor ulterioare; tezele Conferinței naționale a scriitorilor, precum, și o recentă dezbatere cu tinerii cenacliști din județele Timiș, Caraș-Severin, Mehedinți, l-au făcut din nou acut pentru mine și dintr-o dată într-o ipostază edificatoare. În literatură nu se pot face simplificări, ca la anumite calcule matematice: dimpotrivă, fiecare față a problemei literare se leagă implicit și puternic de cea de alături, într-un lanț interminabil. Rezultă un cristal cu multiple fețe, fiecare strălucind în felul ei, dar toate la un loc conferind adevărată frumusețe și valoare întregului.

Astăzi, caracterul social al artei este recunoscut cu evidență. Estetica marxistă leagă complex și intim literatura de societate, de istoria ei. Sînt legături structurale foarte departe de o înțelegere simplistă și unilaterală, deși am trăit prin proprie experiență și simplitatea și unilateralitatea.

Într-o vreme nu ne interesa decît ceea ce „spuneam“, absolutizam acest fapt, îl rupeam de „cum“ spuneam de modalitatea literară. Au venit pe urmă aceia care, în numele ideii juste de altfel, de diversificare și de căutare, au exaltat experimentul drept unică posibilitate de înnoire în arta literară. De anul trecut, din iulie, s-a declanșat un amplu și implacabil proces de clarificare și de cristalizare care-și va găsi expresia unanimității la apropiata conferință națională a scriitorilor.

De pe acum se conturează, însă, un stadiu de maturitate în ceea ce tezele conferinței formulau astfel: „ea (valoarea estetică) exprimă societatea și problemele ei cele mai acute, are o funcție socială activă, o utilitate largă, **dar se conformează legilor ei interne, specifice**“ (sublinierea mea).

Credincioase structurii artei literare, conștiințele literare contemporane din România Socialistă se vor situa în miezul fierbinte al actualității, prin forța talentului, a experienței de viață și de profesie, printr-un atașament profund, organic, la viața poporului, la problemele societății în care ele există

MIRCEA ȘERBĂNESCU

De fapt, ELBA este atît de bine cunoscută încît prezentările publicitare, de rigoare într-un asemenea reportaj, pot părea de prisos. Ea constituie doar **CEA MAI IMPORTANTĂ PRODUCĂTOARE DE CORPURI DE ILUMINAT, BATERII ŞI PILE ELECTRICE DIN ŢARA.** Cînd intri în uimitorul univers al fabricii, mai întîi eşti pur şi simplu „absorbit" de procesul tehnologic, complex şi rapid, desfăşurînd o policromie unică, de la jocurile oţelului inoxidabil pînă la nuanţele brune sau de abanos ale bachelitei.

Ne atrage şi impresionează mai cu seamă bogăţia şi varietatea producţiei — zeci de obiecte dintre cele mai diferite corpuri de iluminat public, faruri şi lămpi de auto, corpuri de iluminat pentru semnalizare, cu tuburi fluorescente sau antiexplozive, pentru locomotive şi vagoane, pentru nave, proiectoare, lanterne, dulii, elemente galvanice, atîtea altele totalizînd nu mai puţin de 500 de sortimente! E necesar să precizăm, pentru a reliefa complexitatea fabricaţiei, că aproape întreaga gamă a corpurilor trebuie realizată în conformitate cu prescripţiile regulamentelor elaborate de **Comisia Economică pentru Europa de pe lîngă O.N.U**

În acest cadru de preocupări o experienţă remarcabilă s-a înregistrat în domeniul omologării, conform normelor internaţionale, a unor faruri asimetrice de concepţie proprie. În puţine cuvinte, aceasta înseamnă crearea condiţiilor efective pentru introducerea în întreaga ţară a sistemului unificat european de iluminat asimetric la autovehicule.

În cronologia produselor, stabilită după domeniul de utilizare în grupe distincte, urmează **corpurile de iluminat fluorescent de interior** — de la cele mai simple, fără sisteme de dirijare ale fluxului luminos, şi mai complexe, destinate construcţiilor uzinale: cu reflector, grătar de protecţie contra orbirii, dispersoare etc., pînă la tipurile cu destinaţie specială: pentru vagoane de clasă, tramvaie, medii cu umiditate ridicată, praf sau pericol de explozie, chiar şi pestru sterilizarea aerului.

Anticipat, proiectanţii uzinei investighează acum posibilităţile de lărgire a sortimentelor, predilect cu produse echipate cu dispersoare din polimetacrilit şi corpuri de iluminat antiexplozive, la nivelul ultimelor performanţe pe plan mondial.

Altă grpă, cea a **corpurilor de iluminat public cu vapori de mercur,** este reprezentată de o largă gamă de tipodimensiuni, cu sau fără dispersoare, construite pentru lămpi de diverse puteri, iar **grupa corpurilor de iluminat general şi local cu lămpi cu incandescenţă** cuprinde produse etanşe la praf, impermeabile, portative, semnalizatoare pentru tablouri de comandă. Există, apoi, o grupă de **corpuri de iluminat antiexplozive,** înglobînd produse diverse ca moduri de protecţie — antigrizutoasă, antiexplozivă, antideflagrantă —, utilizate în minele de cărbuni, industriile chimică şi de exploatare şi prelucrare a petrolului. Distincte sînt, de asemenea, grupele de produse cuprinzînd **lanterne, elemente galvanice, dulii, capace şi socluri pentru siguranţe** etc

Este legitimă mîndria acestui harnic şi talentat colectiv care-şi etalează roadele strădaniei — aproape o treime din producţia realizată — pe toate continentele, chiar şi în ţări cu o mare tradiţie în industria electrotehnică Semnificativ — **anul acesta, volumul mărfurilor exportate va fi de circa trei ori mai mare decît în 1967 !**

Desigur, e **acum** oportun să amintim despre acel raport intim înţeles între meşteri şi metalul care-şi cedează forţele în vrerea lor, luînd chip după formule matematice prestabilite ; e oportun, de asemenea, să scriem **acum** — vorbind de export — despre sporul calitativ în formarea şi continua lor specializare, perfecţionînd în aceeaşi vreme procesul tehnologic — spre pildă : reducerea duratei de execuţie a sculelor şi dispozitivelor prin aplicarea unor tratamente termice ingenioase, segmentarea matriţelor etc., injecţia bicolor a dispersoarelor şi vopsirea electroforetică, echiparea producţiei cu palete mecanice tipizate. Ori ar fi necesar **acum** să descriem invenţiile şi inovaţiile elaborate, portretul autorilor lor — încercaţi în imperiul unor idei de mare îndrăzneală tehnică.

Poate ar fi interesant şi ar trebui să vorbim mai detaliat despre toate acestea şi despre încă atît de multe alte semnificaţii majore ale activităţii uzinale. Sînt reţinut însă de o exemplară diagramă a producţiei, care reprezintă sintetic eforturile şi izbînzile lor : ritmul mediu anual planificat în perioada 1966—1970, de la 15%, a fost constant depăşit de aproape două ori — ceea ce a permis să se realizeze, în 1970, o producţie globală şi marfă de 3,3 ori mai mare decît cea din 1965. Proporţia îndeplinirii productivităţii muncii : 178,4%. Cu asemenea performanţe, **sarcinile planului cincinal anterior au fost realizate — la toţi indicatorii — încă de la 25 noiembrie 1969 !**

. . . ELBA. O necontenită şi febrilă activitate face din această marcă o garanţie a durabilităţii, îmbinată armonios cu utilitatea practică şi eleganţa — atribute ale produselor de calitate superioară —, un blazon al competenţei profesionale.

MIREL BRATEŞ

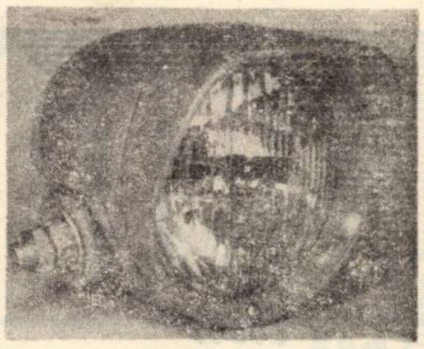

Far proiector pentru tractor

ELBA

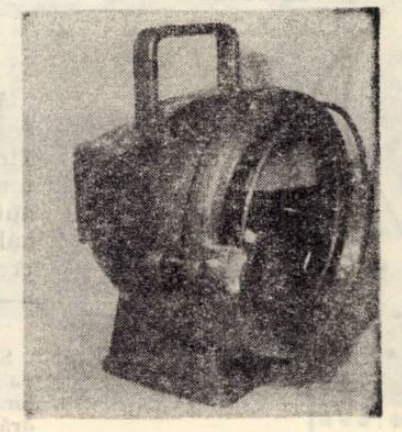

Far pentru locomotive

ELBA

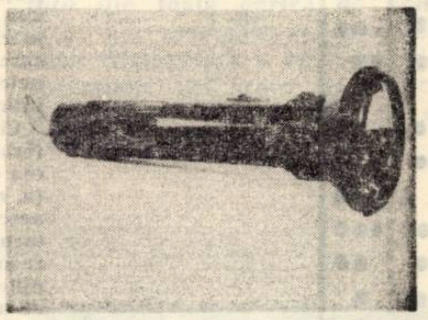

Lanternă pentru vînători

ELBA UN BLAZON AL COMPETENŢEI INDUSTRIALE

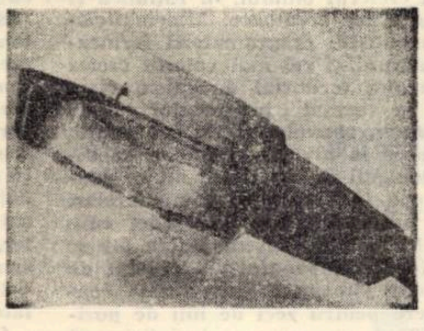

Corp de iluminat cu vapori de mercur

ELBA

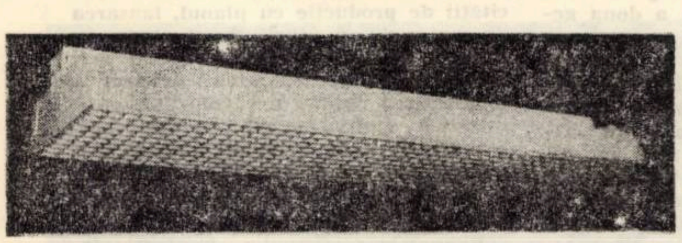

Corp de iluminat pentru interior

ELBA

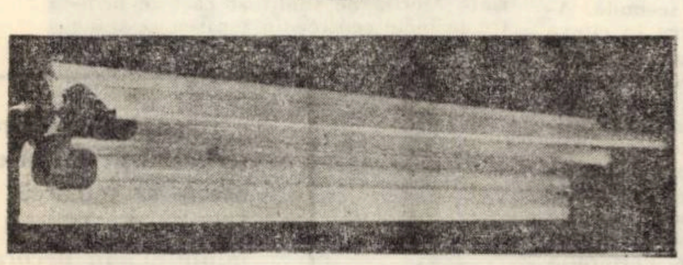

Corp de iluminat etanş

ELEGANŢĂ
DURABILITATE
ORIGINALITATE

CALITĂŢI CARE RECOMANDĂ PRODUSELE REALIZATE DE

ELECTROBANAT

ÎNTREPRINDERE INDUSTRIALĂ DE STAT STR. PESTALOZZI NR. 20 TELEFON 1.42.60 — TELEX 013208

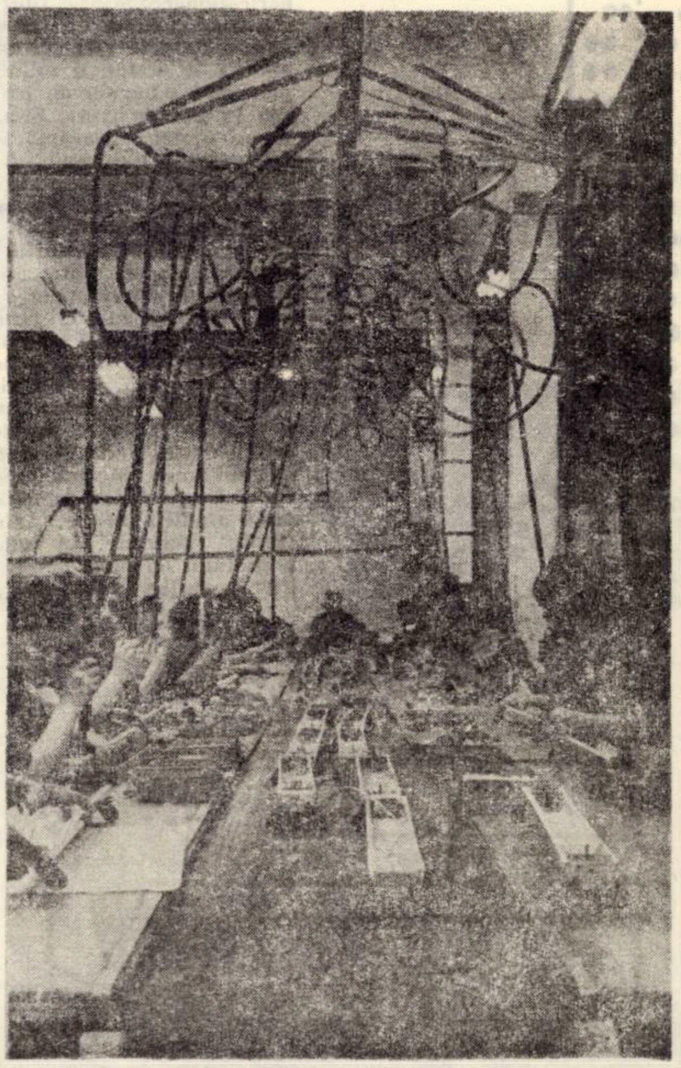

La banda rulantă pentru montat corpuri de iluminat fluorescent

MULT MAI REPEDE CA GÎNDUL...

- ▨ Popas la Centrul teritorial de calcul electronic Timişoara
- ▨ Computerul, instrumentul ajutător al inteligenţei
- ▨ De la 50 la 200.000 de operaţii pe secundă

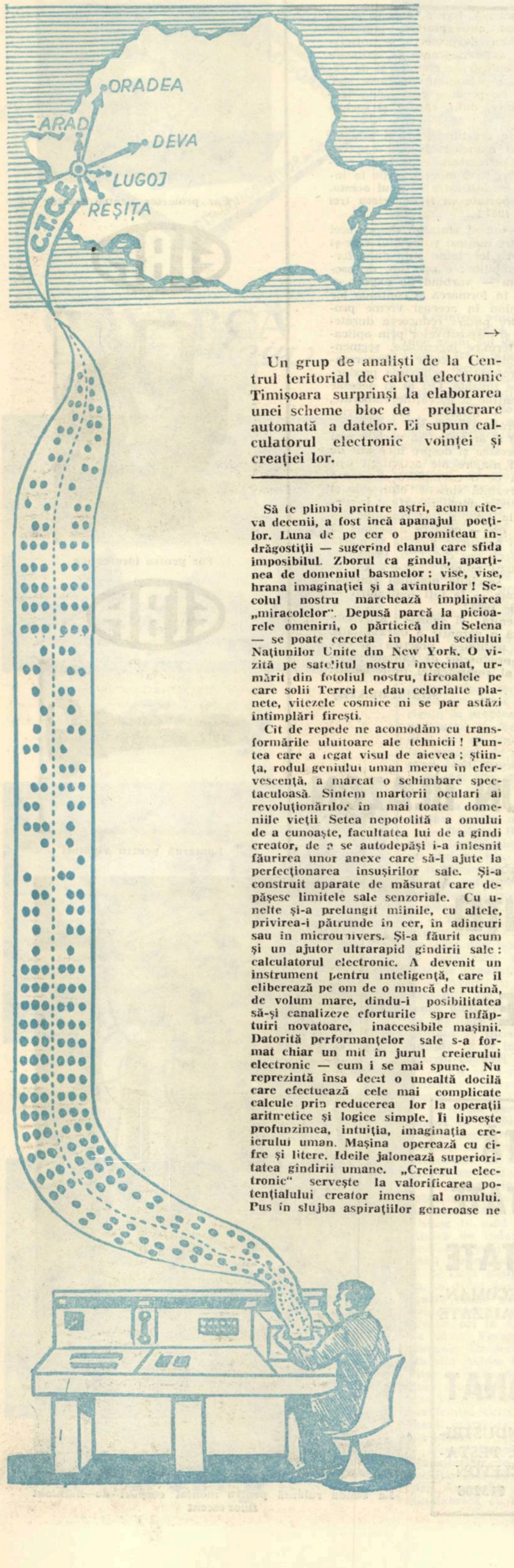

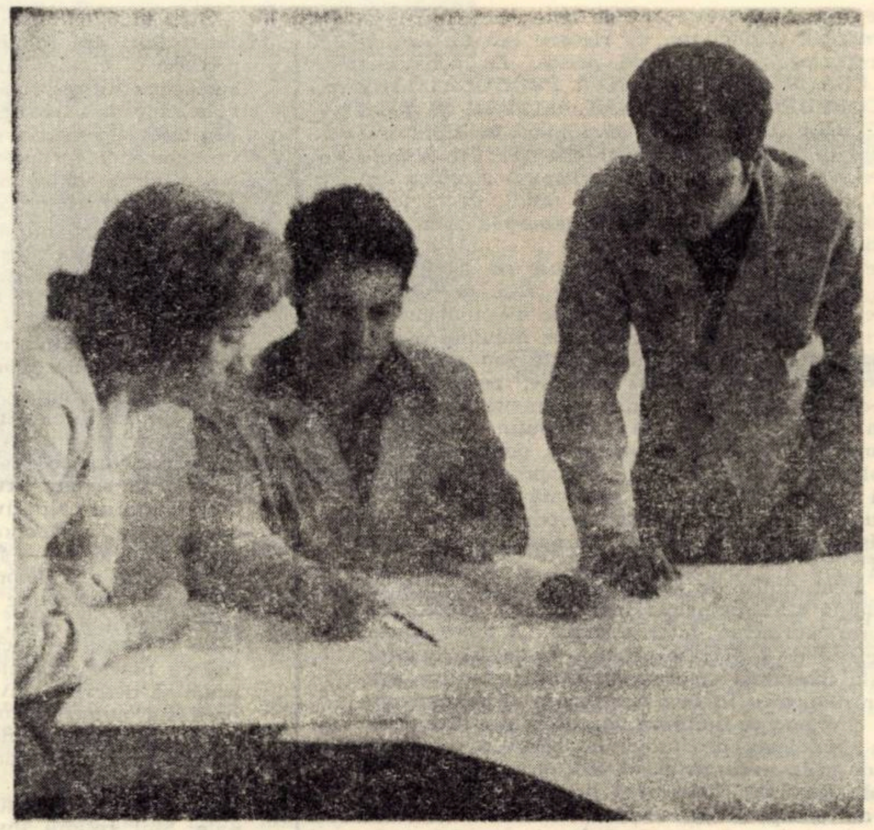

→

Un grup de analişti de la Centrul teritorial de calcul electronic Timişoara surprinşi la elaborarea unei scheme bloc de prelucrare automată a datelor. Ei supun calculatorul electronic voinţei şi creaţiei lor.

Să te plimbi printre aştri, acum cîteva decenii, a fost încă apanajul poeţilor. Luna de pe cer o promiteau îndrăgostiţii — sugerînd elanul care sfida imposibilul. Zborul ca gîndul, aparţinea de domeniul basmelor : vise, vise, hrana imaginaţiei şi a avînturilor ! Secolul nostru marchează împlinirea „miracolelor". Depusă parcă la picioarele omenirii, o părticică din Selena — se poate cerceta în holul sediului Naţiunilor Unite din New York. O vizită pe satelitul nostru învecinat, urmărit din fotoliul nostru, tîrcoalele pe care solii Terrei le dau celorlalte planete, vitezele cosmice ni se par astăzi întîmplări fireşti.

Cît de repede ne acomodăm cu transformările uluitoare ale tehnicii ! Puntea care a legat visul de aievea ; ştiinţa, rodul geniului uman mereu în efervescenţă, a marcat o schimbare spectaculoasă. Sîntem martorii oculari ai revoluţionărilor în mai toate domeniile vieţii. Setea nepotolită a omului de a cunoaşte, facultatea lui de a gîndi creator, de a se autodepăşi i-a înlesnit făurirea unor anexe care să-l ajute la perfecţionarea însuşirilor sale. Şi-a construit aparate de măsurat care depăşesc limitele sale senzoriale. Cu unelte şi-a prelungit mîinile, cu altele, privirea-i pătrunde în cer, în adîncuri sau în microunivers. Şi-a făurit acum şi un ajutor ultrarapid gîndirii sale : calculatorul electronic. A devenit un instrument pentru inteligenţă, care îl eliberează pe om de o muncă de rutină, de volum mare, dîndu-i posibilitatea să-şi canalizeze eforturile spre înfăptuiri novatoare, inaccesibile maşinii. Datorită performanţelor sale s-a format chiar un mit în jurul creierului electronic — cum i se mai spune. Nu reprezintă însa decît o unealtă docilă care efectuează cele mai complicate calcule prin reducerea lor la operaţii aritmetice şi logice simple. Îi lipseşte profunzimea, intuiţia, imaginaţia creierului uman. Maşina operează cu cifre şi litere. Ideile jalonează superioritatea gîndirii umane. „Creierul electronic" serveşte la valorificarea potenţialului creator imens al omului. Pus în slujba aspiraţiilor generoase ne putem imagina progresul civilizaţiei care apropie visul de realitate.

În zilele noastre, calculatoarele electronice, numite şi computere sau ordinatoare, pătrund în diferite domenii ale vieţii ca un auxilior indispensabil.

În astronautică, în calculele economice şi de proiectare din industrie, agricultură sau comerţ, în lingvistică sau în cercetări medicale omul modern are la îndemînă această ingenioasă creaţie, una din cele mai revoluţionare ale epocii. La cumpăna secolului îşi făcea apariţia prima generaţie de computere. La curent cu cuceririle ştiinţei, doi specialişti inimoşi şi perseverenţi, inginerul Wiliam Löwenfeld (directorul Centrului teritorial de calcul electronic) şi matematicianul Dr. Iosif Kaufman au creat la Timişoara, în 1960, prima maşină de calcul electronic în cadrul Institutului Politehnic din localitate. Ocupa un perete întreg al unei încăperi şi efectua 50 de operaţii pe secundă. Şi-a făcut simţită prezenţa prin calculele pentru construcţiile marilor hidrocentrale din ţară şi timid în unele fabrici şi uzine timişorene. Întreprinderii de reţele electrice din localitate, de pildă, îi calcula de pe atunci, în cîteva minute, repartizarea optimă a energiei electrice în reţea. Primul născut al ciberneticii din ţară, MECIPT 1 a devenit şi un nepreţuit instrument didactic al I.P.T.-ului. O bună parte din studenţii care au descifrat cu ajutorul lui tainele ciberneticii, sînt azi membrii destoinici ai Centrului teritorial de calcul electronic Timişoara. N-au trecut cinci ani şi, în 1965, am fost martorii apariţiei MECIPT 2-ului realizat la Institutul de Proiectări Timişoara. Complect tranzistorizat, computerul din a doua generaţie a ajuns la 10.000 operaţii pe minut. Mezina ciberneticii la Timişoara se află la Centrul teritorial de calcul electronic într-o clădire impozantă, ultra-modernă din Piaţa „Timişoara 700", construită pînă în micile detalii după regulile tehnice cele mai avansate. În sala mare, unde se află amplasat calculatorul electronic, este instalat un sistem special de climatizare, care asigură o temperatură şi umiditate constantă. Reprezentanta celei de a treia generaţii a computerelor, instalată la Timişoara, s-a micşorat substanţial ca volum. Încape în trei dulăpioare elegante. În schimb performanţele ei tehnice întrec cu mult primele creaţii. Poate executa în jur de 200.000 operaţii pe secundă. Aceasta înseamnă concentrarea în cîteva secunde a 20 de ore de calcule matematice pe care le poate efectua un om, cu rigla de calcul. La acest creier electronic totul este automatizat, mecanizat. Citirea cartelelor perforate, care oferă maşinii datele iniţiale, se face de o celulă fotoelectrică, care transmite memoriei electronice (pe ferite, pe disc sau pe bandă magnetică) mii de semne prin care se codifică datele. Perforaţia de pe cartelă îngăduie trecerea unui impuls electronic şi înseamnă cifra unu. Lipsa ei, crează spaţiu gol, ceea ce echivalează cu zero. Felul cum sînt dispuse aceste semne constituie sistemul de codificare al maşinii. Fiecare component al operaţiei are un echivalent în cifre. Prin intermediul lor, omul indică maşinii ce să facă, formînd algoritmul de calcul. Rezultatele finale ale dialogului om-maşină se extrag prin tipărirea lor automată de către maşină, pe bandă de hîrtie. Pot fi însă în acelaşi timp înmagazinate pe suporturi magnetice, pentru utilizări ulterioare. Computerul operează însă numai cu datele furnizate. Dacă ele sînt necorespunzător întocmite, şi ceea ce va oferi la urma urmei va fi tot greşit. Maşina nu modelează gîndirea, ci execută mecanic calcule. Înţelegerea a ceea ce trebuie dat la calcul, creaţia propriuzisă, este în afara maşinii. Ea sălăşluieşte în creierul omului, în raţiunea şi inteligenţa lui creatoare. Matematicienii, economiştii, programatorii formează adevăratul şi cel mai valoros creier al Centrului teritorial de calcul electronic. În iureşul progresului tehnic şi al ştiinţei, al avalanşei de informaţii, dezvoltarea la nivelul cerinţelor în diferite domenii de activitate nu se poate concepe fără ajutorul computerelor. Printre întreprinderile din judeţ care au înţeles primele însemnătatea lor se numără „Electrobanatul", „Trustul de construcţii Timişoara, care are la centru fişiere pentru zeci de mii de poziţii. IRET-ul, un constant beneficiar al Centrului poate avea în 60 de minute calculul facturilor de consum de energie electrică pentru cei cîţiva mii de abonaţi ai săi. Alte întreprinderi ca „Industria lînii", „Spicul", „Electromotorul" utilizează capacitatea maşinii de calcul electronic ca să efectueze, în mod curent calcule privind evidenţa stocurilor de materiale, corelarea capacităţii de producţie cu planul, lansarea de materiale în fabricaţie şi altele. În prezent se lucrează la probleme mai complexe ca programarea producţiei, planificarea optimă a comenzilor, optimizarea aprovizionării cu materiale, etc. Instituţii de cercetări solicită calcule de sisteme de ecuaţii, calcule seismografice şi date pentru alte diferite studii ştiinţifice.

Renumele colectivului Centrului teritorial de calcul electronic, succesele lui de pînă acum contribuie la afluxul de beneficiari. În intervalul de timp 1969—1971 valoarea producţiei ei globale a crescut de peste 10 ori, evidenţiindu-se o corelaţie foarte bună între ritmul de creştere a producţiei faţă de cel al dotării şi al numărului de salariaţi. Merită de subliniat că este printre primele centre din ţară cu gestiune economică proprie. Concomitent, instituţia se remarcă ca o pepinieră de formare, instruire şi perfecţionare a sutelor de specialişti.

Deşi este vorba de inteligenţa şi instrumentele sale moderne, Centrul teritorial de calcul electronic Timişoara poate fi socotit ca pionierul activităţii informatice din vestul ţării.

Partidul, promotorul noului, a prevăzut ca pînă în 1975 să funcţioneze în ţară 80 de centre de calcul, alocînd investiţii în acest scop de miliarde de lei. Recenta hotărîre a Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la perfecţionarea sistemului informaţional economico-social, introducerea sistemelor de conducere cu mijloace de prelucrare automată a datelor şi dotarea economiei naţionale cu tehnica de calcul în perioada 1971—1980 subliniază în mod plastic importanţa acestei preocupări. „În condiţiile creşterii competitivităţii economiei naţionale, cerinţele planificării şi conducerii social-economice impun să se acorde o atenţie din ce în ce mai mare aspectelor informaţionale ale activităţii umane în procesul muncii şi luarea de decizii care să contribuie la progresul şi buna funcţionare a întreprinderilor, organizaţiilor şi a societăţii în ansamblul ei, în concordanţă cu directivele făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate".

Creaţia auxiliarului minţii umane, care se amplifică vertiginos în ţară, va da roade cu atît mai spectaculoase cu cît este pusă în slujba idealurilor măreţe ale societăţii noi. Iar Centrul teritorial de calcul electronic din Timişoara s-a integrat cu brio în acest deziderat.

ADRIANA PAULIAN

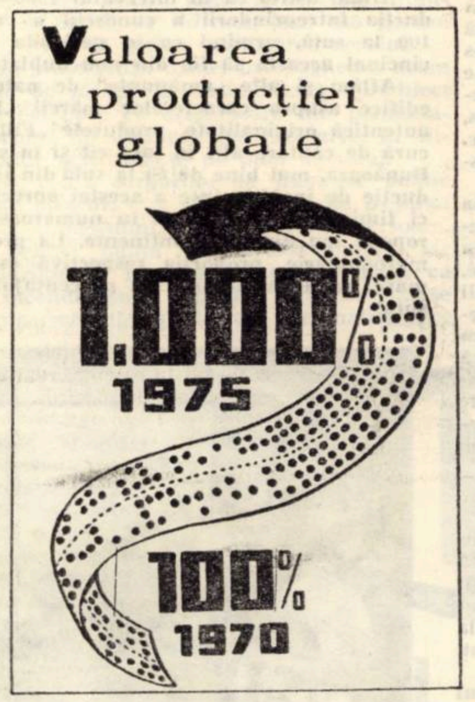

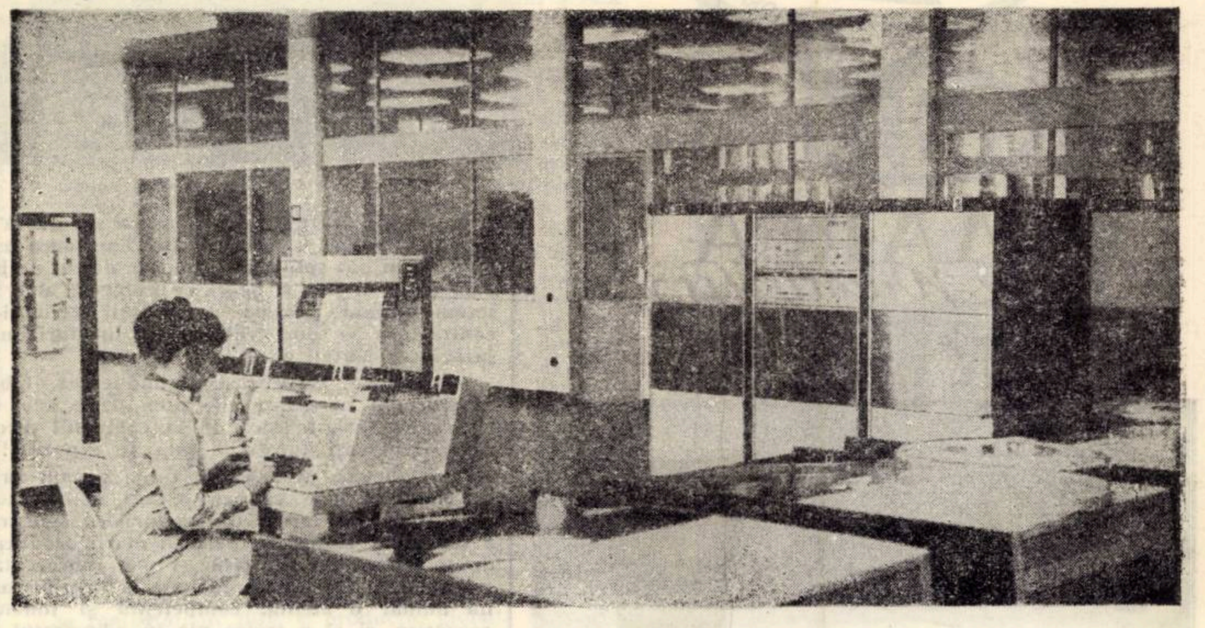

↑

Sala calculatorului electronic IRIS/50 unde se realizează prelucrarea complet automată a informaţiilor de la întreprinderi şi instituţii din toată partea de vest a ţării. Un specialist supraveghează buna desfăşurare a milioanelor de operaţiuni pe care le execută calculatorul, care se află în cele trei dulăpioare elegante.

Magnetoteca, reprezintă biblioteca de date ale beneficiarilor Centrului. Pe benzile şi discurile magnetice sînt înmagazinate miliarde de informaţii. Aici este depozitul memoriilor externe, pasive, ale calculatorului.

←

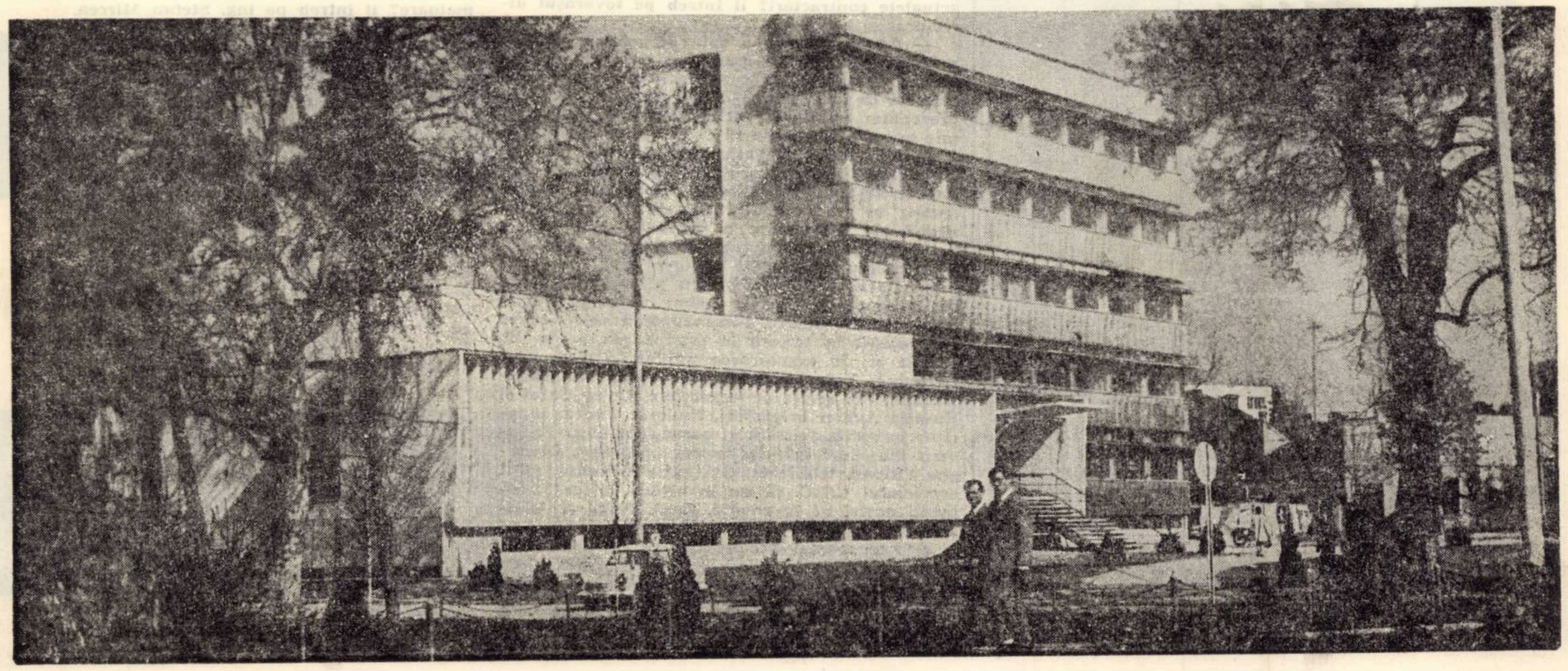

Impozanta clădire a Centrului teritorial de calcul electronic Timişoara se remarcă prin stilul arhitectural. Efectul plastic al aluminiului în decorarea faţadei îi conferă o notă originală.

FABRICA DE ÎNCĂLȚĂMINTE
Modern
TIMIȘOARA
Filty
STR. DOROBANȚILOR NR. 48 - TEL. 18135

O MARCĂ *de prestigiu*

Filty

Filty

Filty

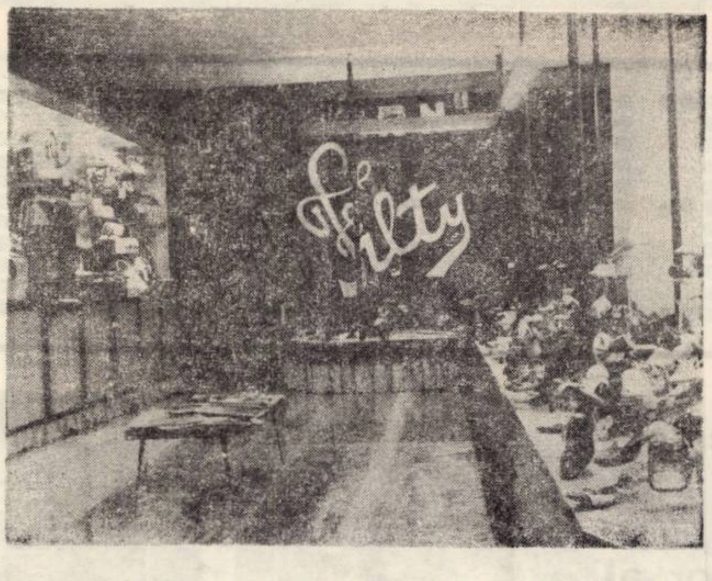

Filty

Cerințele profesiei mi-au mînat nu odată pașii spre Fabrica „Modern“ din Timișoara astfel încît acum pot spune că o cunosc destul de bine, cum la fel îi știu și pe ce ce muncesc aici. Alesesem tocmai preziua deschiderii acțiunii de contractare pe semestrul doi, iar în atari împrejurări cei căutați erau greu de găsit.

— Fiecare tovarăș din conducerea fabricii este ocupat în aceste zile pînă peste cap, conchise secretara tehnică de la cabinetul directorului. Încercați, totuși, la sala de expoziție!

Într-adevăr, peste cîtva timp, aveam să mă conving „pe viu“ că prestigiosul „Tîrg intern“, cum li se mai spun contractărilor semestriale, a reunit la Timișoara pe toții marii producători de încălțăminte din țară și pe reprezentanții comerțului. A te prezenta bine la tîrg, înseamnă nu numai o atentă, competentă și îndelungă pregătire, ci și o trăire vie în adevăratul sens al cuvîntului. Cum fiecare fabrică dorește să se prezinte cît mai bine la tradiționalele contractări, modelele prezentate să se bucure de succes, nu era timp de pierdut. Într-un tîrziu reușesc, totuși, să înfirip o discuție cu factorii de răspundere.

— Vrem, sau mai bine zis simțim obligația să arătăm tot ceea ce putem, să prezentăm beneficiarilor din țară ceea ce avem mai bun la ora actuală în materie de creație și tehnologie, declară ing. Ștefan Mircea, directorul Fabricii „Modern“. Nu-i vorbă, avem de-acum o experiență în probleme de contractări, ne cunoaștem partenerii și forțele proprii, dar nu uităm că nici alții nu stau pe loc. Emulația aceasta pentru produse de cea mai bună calitate nu poate avea decît rezultate pozitive, de care vor beneficia mai ales cumpărătorii, oamenii muncii din întreaga țară.

Moda îndeamnă, sînt convins, la permanente căutări pentru mai bine.

— Desigur. Deosebit de mobilă, mai ales în cazul încălțămintei pentru femei, te obligă să nu stai pe loc. Pentru ca să-i faci față, să fii la înălțimea exigențelor, e nevoie de multă trudă. Și, pot spune cu toată sinceritatea, că la acest capitol colectivul de muncă al fabricii nu e deloc zgîrcit.

— Presupun că aveți în vedere ansamblul preocupărilor, începînd poate cu cei de la creație, care dau tonul în linia modei, și continuînd cu muncitorii, maiștrii și tehnicienii din secțiile de producție și serviciile tehnice.

— Avem, cu adevărat, o mulțime de oameni deosebiți. De altfel, sînt convins că fără existența unui climat favorabil muncii de creație, de realizare a unei producții de cea mai bună calitate pe întreaga filieră tehnologică, nu-i cu putință să te înscrii în circuitul produselor de marcă, căutate, opiniază ing. Ștefan Mircea.

— Cu ce v-ați hotărît să vă prezentați la actualele contractări? îl întreb pe tovarășul director.

— Avem aproape o sută de modele noi. În raport de fondul de marfă pe care putem să-l oferim organizațiilor comerciale din țară, considerăm că acestea sînt destul de multe. Alteori, prezentăm un număr echivalent sau chiar mai mic la un fond de marfă dublu și chiar triplu.

— Ne gîndim, tovarășe director, la posibilitatea de a face cunoscute prin intermediul rîndurilor de față cîteva nume ale acelora care se disting în mod cu totul deosebit în activitatea zilnică de îndeplinire a prevederilor de plan, prevederi prin care înțeleg și obținerea unei calități mereu mai bune.

— Dacă găsiți necesar, cu plăcere! Cu toate că, la drept vorbind, ar trebui întocmită o listă foarte lungă pentru nominalizarea celor ce se evidențiază în munca la mașină, la masa de creație ori în organizarea producției. Iată cîteva nume: Veturia Mureșan și Alexandru Bolintineanu, din secția de cusut fețe, Luiza Carol și Rusalin Achim brigadieri, Ludovic Lunca, muncitor în secția pregătit și cusut fețe. Iosif Freidman muncitor la întreținerea utilajelor, Gheorghe Filipan, tehnician, Gheorghe Nicoară, șeful serviciului C.T.C. și, nu în ultimă instanță, oamenii noștri de la creație, Iacob Hahn și Adalbert Ioszt.

Despre mersul producției, despre strădaniile muncitorilor de la „Modern“ de a furniza pieții încălțăminte de cea mai bună calitate aveam să stau de vorbă și cu alți factori de conducere din fabrică, cu locțiitorul secretarului Comitetului de partid și cu tovarăși din compartimentele de desfacere și relații cu beneficiarii. Fiecare a subliniat în felul său meritul întregului colectiv de muncă, al fabricii la progresele de prestigiu înregistrate în creșterea producției și îmbunătățirea neîncetată a calității acesteia. Totodată niciunul n-a uitat să releve efortul material substanțial făcut de statul nostru socialist, pentru modernizarea mijloacelor de producție.

— În toamna lui 1971, ne spune tovarășul Ion Olteanu, director adjunct al Fabricii „Modern“, întreprinderea noastră a sărbătorit 50 de ani de existență. „Filty“ este o marcă care a fost ciștigată cu multă sudoare și vrem ca și de aici înainte să se vorbească numai de bine despre ea.

Aflăm astfel că în intervalul 1966—1970 producția întreprinderii a cunoscut o creștere de 100 la sută, urmînd ca în perioada actualului cincinal aceasta să fie din nou dublată!

Aflăm și alte „amănunte“ de natură să ne edifice asupra caracterelor mărcii „Filty“. De autentică originalitate, produsele „Filty“ se bucură de căutare atit în țară cit și în străinătate. Bunăoară, mai bine de 60 la sută din actuala producție de încălțăminte a acestei apreciate fabrici timișorene se exportă în numeroase țări europene sau din alte continente. La producția de marochinărie, proporția respectivă este și mai mare, ea depășind în 1972 procentajul de 90 la sută!

Trebuie s-o spunem că specialiștii de la „Modern“ sînt la curent cu ceea ce se întîmplă în altă parte, domeniu în care sînt ajutați nu numai de bogata literatură de specialitate, sosită pe adresa întreprinderii, ci și de călătoriile de lucru și documentare făcute în străinătate de către cei ce au un cuvînt de spus în creația de modele.

— Ce pantofi vor purta femeile în semestrul doi al acestui an ca și în perioada imediat următoare? îl întreb pe ing. Ștefan Mircea.

— Aminteam că linia modei nu stă pe loc, ne răspunde dînsul. Pentru noul sezon, există tendința de a se purta de către femei pantofi realizați pe calapoade ceva mai late la bombeu, tocuri groase și nu prea înalte, elemente care amîndouă dau nu numai eleganță. ci și un plus de comoditate și durabilitate în folosință.

Răsfoiesc blocnotesul cu însemnări de la expoziția Fabricii „Modern“, impresii personale ori opinii ale reprezentanților comerțului, ale unor factori de conducere de la forurile superioare de resort sau delegați ai altor fabrici din țară. În fiecare dintre însemnări găsesc cuvinte de apreciere sinceră la adresa talentului și destoiniciei muncitorilor și tehnicienilor de la „Modern“, la capacitatea acestora de a se adapta cu ușurință la solicitările diferite ale pieții. Perioada 1971—1975 a fost supranumită aici la „Modern“ ca fiind Cincinalul calității, al adăugirii de noi carate la marca febricii. A fost întărit prestigiul și rolul maiștrilor, al acelora care răspund nemijlocit de soarta producției, s-a format o opinie de masă pentru realizarea unor produse de cea mai bună calitate, scop în care se aplică cu succes controlul interfazic și, bineînțeles, cel final.

Cunoscînd succesul deosebit de care s-au bucurat produsele prezentate la contractări de către Febrica „Modern“ din Timișoara, nu ne rămîne decît ca acestea să fie întîlnite cît mai curînd în magazine, spre satisfacția generală a cumpărătoarelor și ale colectivului fabricii.

VIOREL BOARIU

Falezele văzduhului

Ceva mai departe, dincolo de noi, sintem noi,
ca un buldozer închis în torace,
ca un lampion agățat de brațul întunericului,
ca iarba uscată așteptînd scăpărarea amnarului,
sintem noi, fugărindu-ne și umblînd după noi —
turbulente cascade înghețate în aer —
și, jur împrejur, teribila cursă a veacului,
gelatinoase falii, voiajuri în derută,
ancore lucii transportate
pe crestele pleșuve ale închipuirii,
acolo unde un pîlc de jnepeni scunzi
amintesc dansul pădurii de argint,
falezele văzduhului crispat,
saloane roșii de granit sub apă.

VIRGIL TEODORESCU

Cu însemnele grînelor

Tăiat în oglinzile dimineții,
Trec peste rîuri înghețate,
În ochii peștilor de taină se răsfring
Semnele sărate ale trupurilor depărtate,

Păsări înzăpezite țipă din pămînturi întinse
Și tremură ochiul alb al cerului răpus,
De vidra ucisă între sloiuri doar visul mă
desparte
Și amintirea nopții în care trupul mi-a cîntat
de molizi mai presus.

Ninge în oasele de trestie ale degetelor care
S-au limpezit pe oglinzile sînilor tăi, arse din
nisipuri arabe,
Iar pe umărul drept moare șoimul bolnav al
sărutului tău
Lovit de singurătate în aripile-i negre ca de o
sabie.

Setos de pieire cer o coborîre polară peste piept,
Toate corăbiile din el să se aplece, străpunse,
Să rămînă peste ape doar pînzele rupte,
amintind vela trupului tău drept,
Cu însemnele grînelor plînse...

GEORGE SURU

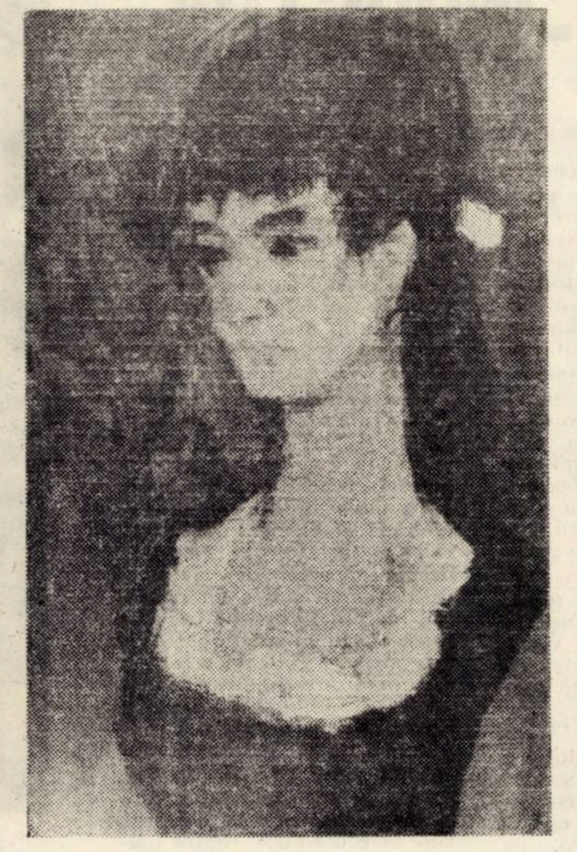

AUREL BREILEANU : „Portret"

De două mii de ani

Au fost 2000 de ani
și o țară
și o cronică scrisă-n pădurile
care nu se umilesc niciodată;
o cronică păstrată-n firul ierbii
care se-ncăpățînează
să ne aducă aminte
c-a fost strivită-n
copite de dușmani;
o cronică ce-n fiecare primăvară
ne crește-n suflet credința
că sîntem stăpînii noștri
de două mii de ani.

ION PETRACHE

Gînduri în fața brazdei

Cum m-aș cufunda în brazda țărinii,
în brazda crudă a grîului, în brazda
sentimentului, moale,
ce e leagăn de valuri, ce umedă încă scînteie
și se-ndoaie, și curge asemeni argintului viu,
și fumegă-n urma condeiului, și spumegă curată
în alb.
Cu trup și suflet m-aș cufunda în brazdă întreg,
asemeni semînței alese, semînței mirabile
pe care, toamna semănătorul o pune cu
speranță în reavăn pămînt
și apoi rămîne-nvelită, cald îngropată.
Așa aș dori, ca omu-nhumat, ca omul jertfit în
brazda de un albastru metalic,
de bună voie să cad
și ca bobul de grîu să răsar, tînăr din nou,
și ca firul subțire să cresc, năzuind spre înalt
și din nou, ca ieri, să mă leagăn asemenea
spicelor,
fecundat de cuvinte sub vîntul șăgalnic,
Și astfel prin ani în brazdă să adorm nesilit,
prin voința mea proprie,
în brazdă curată, în brazda ca o stea de lumină
și cu alte gînduri mereu, cu veșnic noi
sentimente,
pururea viu
mereu schimbat din ea să mă nasc.

VLADIMIR CIOCOV

În românește de ANGHEL DUMBRAVEANU

Plecarea lui Orion

Orion se scufundă-n primăvară —
uriaș vînător — în mocirla albastră,
puținele berze se-ntorc de prin lume
arzînd către inima noastră.

Orion se scufundă ca viteazul
pînă la brîu în tăcerea pămîntului;
peste pusta cutreierată de focuri
trece murmurul de vrajă al vîntului.

Orion se scufundă printre peceți
de aur, seva țîșnește în spini;
ce sîntem oare pentru Betelgeuse
în ceasul de frîngeri și de lumini?

ILIE MĂDUȚA

Poeme
de Damian Ureche

Pastel cu pasăre

Stea de mărimea cîntecului,
Pasăre rară,
Aerul n-are aripi, dar are nevoie de ele,
Pasăre lină, contur din liniștea dansului,
Ia-mă cu tine-n avîntul tăcut de pe zbor,
Să ascult ,să deschid un mister,
Să mă aflu-n dilemă ce arde un nufăr,
Pasăre-inimă, sunetul tău
Calcă cu toată povara pe treptele cosmice,
Ia-mă cu tine-n cutia fără pereți
Unde se-adună ecouri udate cu taine,
Ritmică pace răpusă de chinul pleoapelor,
Pasăre-muzică!

Asta e tot

Să supui soarele în folosul lui galben,
Și-n folosul tău cald,
Pe măsură ce timpul,
Îți lasă la spate
Umbră amabilă ce te urmează înot,
Să dai cu inima-n porți
De dragul lumii, asta e tot.
Iată fîntîni, pune mîna și bea,
Izvorul trimite nădejdi în afară
Întru minunăția locului.
Luptă-te în numele apei
Și-n pronumele focului
Cu firea aspră în bătaia vîntului;
Pentru o vibrație-n plus,
Intră-n intimitatea viorii
Unde mai sint cataracte de spus.

Suflet și bibliotecă

În rafturi cărțile se-ndrăgosteau una de alta,
Praf de eroi, brumă de personaje,
Lebedele indulceau lectura pentru martie.
Mult mai încet creșteau aici lacurile,
De-ncăpea stînca intr-o pasăre,
Și-apoi se trezea vocea unui țărm,
Dar ea citea mult prea departe-n oracol.
Măcar o singură dată să-și fi ridicat ochii
De pe foile lunecoase, de pe fînul acela
Care e foșnet de cuvinte sau emoție,
Măcar o singură dată
Să-și fi dat la o parte părul
Cu care acoperea cartea aceea
Din care băusem cîndva, cartea
În care te-neci odată.
Și înecul cerut se repetă ciudat.
Acolo dizolvată-n cerneala căruntă,
O carte se citea pe sine!

Lupta necesară

Bucăți de lună dau spre timp năvală,
Și vise de mărime naturală,
Și dau năvală diminețile,
Zîmbetele vin ca săgețile,
Și dinspre ieri
Către prezent
Se mișcă fluxul abundent
Al lucrurilor ce se cer cîntate,
Primejdia de-a nu le ști pe toate,
Ori de-a alege prea ușor
Un drum ce ți se urcă pe picior,
E poate graba care te doboară,
Și tu alegi
Numai un sfert din lupta necesară,
Uitînd în două tîmple să consumi
Freamătul dulce al acestei lumi,
Uitînd că cerul poate să se-agațe
Nu doar pe-un umăr, ci pe două brațe...
Dă gleznelor putința să se scoale
Nemulțumite de lumina moale,
Iar ochilor cu țărmuri neîntrerupte
Să nu le-ascunzi nici una
Din cele două lupte.

Tăcere supersonică

Cu ce viteză creștem, oricum,
Cu ce viteză mușcăm din poamele grădinii,
Că nu mai e amiază.
O lacrimă, dar cu ce viteză,
Cînd pentru vioară trebuie plaiuri de timp,
Cînd se apleacă binele-n rîul tulbure.
Stăm și gîndim, dar cu ce viteză,
De cîte ori în această tînără clipă
Se rotește nădejdea în jurul nostru,
Ca un vuiet continuu coace piersica,
În care-a trebuit să dispară
Un continent de miresme.

UNITATEA ARTĂ-INDUSTRIE

Legătura dintre artă și industrie este făcută de **DESIGN** sau, în traducere liberă și cu o ușoară inexactitate, „Estetică industrială".

Institutul de Estetică Industrială din Franța a renunțat la termenul de „estetică industrială" și a adoptat „DESIGN" în 1966. Designul se manifestă în special în domeniul frumosului cotidian. De fapt, ce diferențiază un obiect de design de o lucrare de artă? Pe lîngă diversificarea domeniului de investigație al frumosului, mai sus amintită, sînt aspecte de geneză și consum final care le diferențiază.

Actul creației într-o operă de artă, de cele mai multe ori, este însoțit de o stare tipică creației, numită la vechii greci „catharsis", iar finalizarea este de natură hedonică, relația între consumatorul de artă și obiectul de artă fiind de **natură contemplativă**. Artistul modelează și supune materia și spațiul într-o exprimare proprie lui, materializate în opera de artă.

În design, actul de creație este o îndelungată, profundă gîndire analitică, adeseori colectivă și obligatoriu **interdisciplinară**, căutîndu-se unei fracțiuni date, precise, să i se dea o formă cît mai plăcută. Deci, respectîndu-se funcționalitatea și constructivitatea obiectului, se caută o rezolvare estetică cît mai potrivită.

Relația dintre consumator și obiect este de natură utilă, inclusă în însăși **funcționalitatea obiectului**. În general, operele de artă au caracter de unicat, obiectele de design au caracter de producție serială.

Născut din industrie, designul va exista numai prin ea.

La nivel de concepție, bineînțeles că designul are părți comune cu arhitectura, urbanismul, o caracteristică fundamentală comună fiind obligativitatea colaborării cu alte discipline, cu alte domenii ale științei.

Activitatea de grup, colectivă, este o caracteristică generală a timpurilor noastre, reflectînd necesitatea diversificării, necesitate explicată prin vastitatea cîmpului informațional. Acest factor cere o evoluție a conștiinței creatorului, de a renunța la orgoliul succesului imediat și personal.

În dezvoltarea lui, designul, ca manifestare, nu poate fi importat: trebuie să se dezvolte pe climatul social-economic și afectiv al fiecărui popor, să se raporteze la standardul de viață și tehnica țării respective.

Designul are un caracter social. El este în contact direct cu masele de oameni, care, în acțiunea cotidiană a vieții, folosesc în mod inevitabil și firesc obiectele de design concepute.

El este deci valența care leagă molecula artă-industrie. Această tendință de legătură nu înseamnă suprimarea diferențelor. Diferențele constă în trăsături de substanță, de expresie, legate de finalitatea lor.

Lărgirea domeniului categoriei de frumos, cu urmările inerente pe planul creației, simbioza dintre artă-industrie cu rodul ei: designul, toate acestea se justifică prin schimbarea raportului civilizație-cultură. Acest raport este un coeficient de evoluție specific fiecărei epoci și în special în epoca noastră contemporană, schimbarea acestui raport manifestîndu-se mai pregnant. Pivotul principal în acest raport îl constituie industria. Cu acest numitor comun, se tinde continuu spre o suprapunere a sferelor celor două sisteme, cultura și civilizația, fapt care determină tendințele fundamentale în estetica și arta contemporană, și anume: tendința de absorbție globală a culturii de către civilizație (exponent Herbert Marcuse); tendința de restructurare fundamentală a artei, cu suprapunerea parțială a sferelor celor două sisteme (avînd ca exponenți pe Karl Gerstner, Victor Vasarely și Nicolas Schöffer); și tendința de păstrare a patrimoniului artei de pe poziții moderne (exponent Herbert Read).

Epoca noastră are tendința de a ridica obiectul pe prim plan. Prin creația de lucruri artificiale, natura se golește, pierde din echilibrul ei. Apare necesitatea înlocuirii acestei pierderi al elementului natural, al echilibrului natural, deci, cu încercări de ambientare, de **umanizare a ambientului**, încercări de estetizare a oricăror funcționalități. Arta este strîns legată de acest act de umanizare, industria însă creează indiferent de aceasta. Relația industrie-artă deci trebuie să fie un organism unitar, cu posibilități de diversificare. În această relație, produsul principal este obiectul, care este o sinteză dintre planul obiectual și cel obiectivant. Planul obiectual ține de lumea materială, indiferentă, a lucrurilor reflectînd structura obiectului. Corespunzător planului obiectual în interpretarea estetică este epifania. **Epifania** fiind manifestarea substanței, a structurii unui obiect: arta de tip obiectual **vizează ecoul problematizării prin manifestarea materială a obiectului.**

Legarea artei de industrie este necesară, este un act inevitabil, dar nu poate duce la dizolvarea celor două structuri una de alta deoarece, creînd proiecte concrete, arta, și în special artele plastice și arhitectura, contribuie la lărgirea lumii lucrurilor, nu numai în direcția utilității lor, ci și în compensarea lucrurilor naturale scoase din circulație.

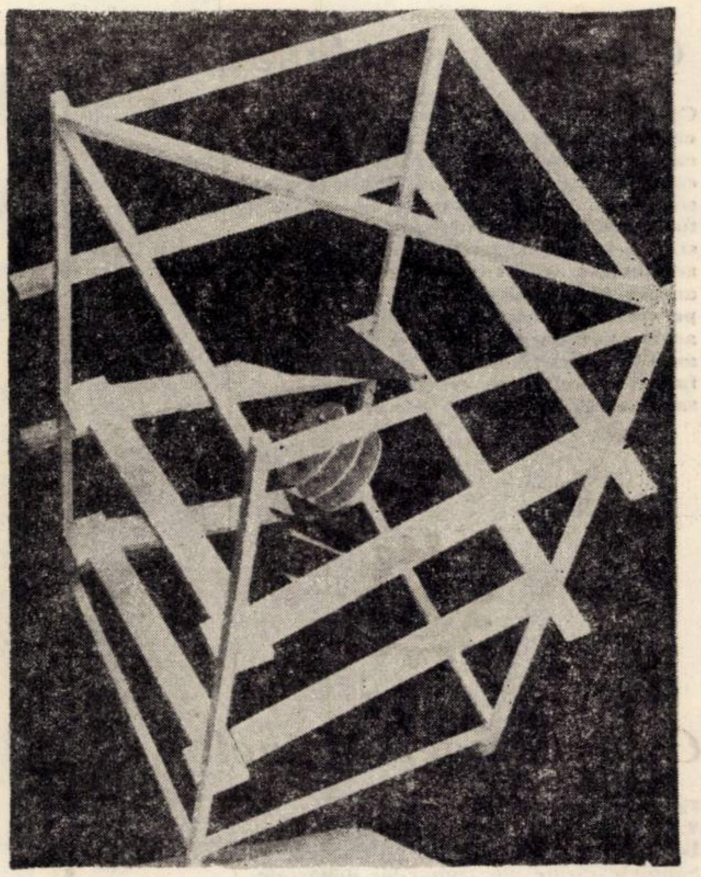

Machetă spațială

În Timișoara, existența grupului Sigma, cu preocupări vădit de ambientare și design (proiectul pentru turnul informațional, preocuparea în amenajarea reclamelor comerciale și comunicații vizuale pe bulevardul 23 August, preocupările de estetizare, de design, preocupări manifestate vădit în orientarea școlii experimentale de arte plastice Timișoara unde grupul „Sigma" predă, iată cîteva din proiectele multiple pe plan local).

Pe plan național apariția secției de Design în cadrul Institutului de Arte Plastice „I. Grigorescu" este o grăitoare dovadă a preocupărilor. Deasemenea la Institutul de Arhitectură „I. Mincu" — București, materiile de specialitate sînt orientate tot mai mult spre preocupările contemporane în arhitectură: studiul formei, decorații și ambianță, estetică informațională.

În instituțiile și fabricile care așează forme industriale, se manifestă interesul de a colabora cu specialiști, în special arhitecți pentru a da o formă estetică adecvată produselor industriale.

Consider că rolul arhitecților se lărgește tot mai mult, în multe domenii, părăsind doar domeniul strict al proiectării civile, domeniu, în general, asimilat noțiunii de arhitect și atît.

Acțiunea de umanizare și ambientare trebuie coordonată în primul rînd de aceștia, fiind o activitate țesută în structura complexă a societății.

DAN HORIA-CHINDA

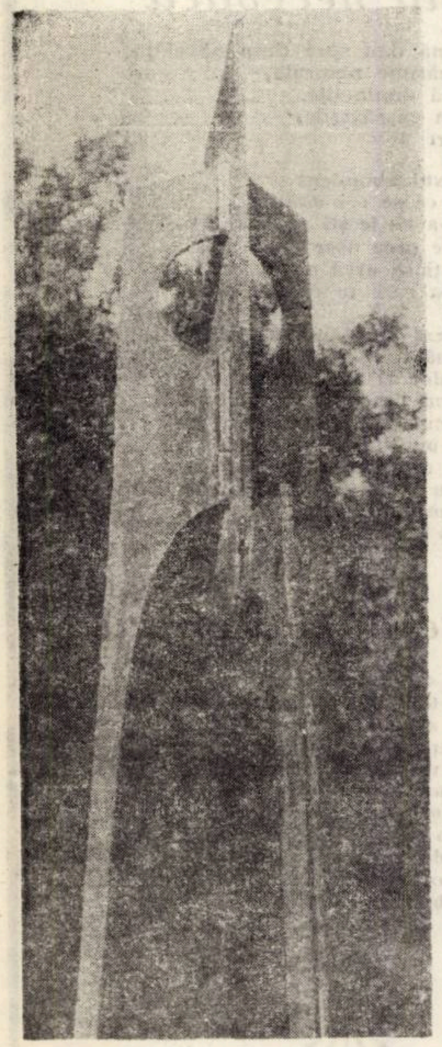

INGO GLASS: „Pe verticală".

NOSTALGIA GEOMETRIEI ANTICE

Pe la începutul secolului XVII-lea, un tînăr ofițer francez, purtat de campania militară ce anunța Războiul de 30 de ani, privea plin de curiozitate un afiș din piața orașului Breda, din Țările de Jos. Neînțelegînd limba străină în care era redactat textul, se adresează unui trecător, care-i lămurește misterul: o problemă de geometrie, adresată ca o provocare celor interesați, după obiceiul timpului. În aceeași zi, necunoscutul găsește soluția problemei. Numele său era René Descartes. Din acel moment, simbioza soldat-gînditor va ceda treptat în favoarea ultimului. Și, astfel, o piatră de hotar se așează în istoria gîndirii matematice.

Perspectiva timpului îngăduie să distingem două moduri de a gîndi, de o parte și de alta a acestei borne.

Am putea spune că antichitatea a făurit matematicii o singură imagine: geometria. Pornind de la preocupările cvasimistice ale preoților egipteni, geometria trebuia să facă turul Mediteranei, pentru ca revenind în Egipt — elenizat acum — să se constituie în știință. Părăsind templele Nilului, firava făptură sporește în consistență prin grija a doi mari contemporani, Tales și Pitagora, ca apoi să recîștige solul originar. Sîntem la Alexandria, unde, la adăpostul faimoasei Biblioteci, Euclid își clădește piatră cu piatră Elementele. Această croazieră are loc aproximativ între anii 600—300 î. e. n. și semnifică de fapt triumful spiritului elesiatic și, totodată, fundarea civilizației europene.

Elementele lui Euclid, opera suverană a gîndirii ating perfecțiunea și rigoarea expunerii în așa grad, încît exercită, de-a lungul timpului, o fascinație greu de eludat pînă în zilele noastre. Sistematizînd materialul cunoscut pînă la el, Euclid admite ca evidente cunoscutele sale propoziții axiomatice, urmînd ca restul să fie demonstrat pe această bază.

Măcar una din frumusețile acestui tratat — preferința stranie a autorului său pentru raționamentul prin reducere la absurd — se cuvine a fi amintită. A presupune că lucrurile stau altfel decît trebuie demonstrat pentru a aduce, în final, concluzia astfel dedusă în contradicție cu una din axiomele prestabilite, este una din cele mai subtiie manevre ale gîndirii. Englezul G. H. Hardy are fericita ilustrare a metodei absurdului, cînd scrie: „în timp ce jucătorul de șah oferă sacrificiul unui pion sau al unei piese, matematicianul oferă sacrificiul întregii partide".

Această cale a riscului total a fertilizat peste secole. O serie de matematicieni au încercat fără succes să clatine unul din pilonii geometriei euclidiene, căutînd o demonstrație la propoziția paralelelor. Cea mai ingenioasă dintre ele, în jurul anului 1825, aparține, independent unul față de altul, matematicianului rus Lobacevski din Kazan și lui Ianos Bolyai din Tîrgu-Mureș. Ei au căutat să răzbune insuccesul confraților lor opunînd pe Euclid contra Euclid, aplicînd metoda absurdului chiar axiomei amintite. S-a născut geometria neeuclidiană.

Fără îndoială, atracția și fascinația pe care geometria clasică a exercitat-o asupra spiritului uman a fost atît de acaparantă încît a lăsat în umbră preocupările față de număr. Descartes substituie geometriei calculul algebric, introducînd, odată cu axele de coordonate, un fel de mecanicizare a metodei care pierde evident farmecul purității euclidiene. Consecințele sînt de nebănuit. Revoluția carteziană deschide spiritului uman perspectiva spațiilor.

Și marea aventură începe. Omul primește conștiința tridimensională a ființei sale. Cum însă neastîmpărul minții omenești e o boală fără leac, creatura celor trei dimensiuni va cuceri, prin inteligența sa, premizele depășirii propriei condiții. Nu va fi deloc ușoară acomodarea la spațiul cvadridimensional, așa cum trebuie înțeleasă existența de la Einstein încoace.

Pentru gînditorul modern, însuși acest cadru a devenit neîncăpător și pare de domeniul ficțiunii: a lăsa imaginația să vagabondeze prin spații cu mai multe dimensiuni. Dar spiritul creator bate, în ultimul deceniu, la porțile unei lumi cu totul neobișnuite, care se conturează sub denumirea de lumea fenomenelor neliniare, unde natura își apără cu îndîrjire cele mai tăinuite secrete. Sînt motive să se creadă că, pătrunzînd acolo, spațiul multidimensional trebuie considerat ca o realitate populată de asemenea făpturi ciudate, cum sînt fenomenele neliniare.

O nouă și turburătoare imagine spațială vine să compenseze, prin frumusețile ei, nostalgia geometrică de altă dată.

OVIDIU MANOLE

Cercetare Producţie Invăţămînt*)

CONSTANTIN ŞORA :

Mi-aş permite să-mi spun şi eu părerea în legătură cu cele două probleme care s-au discutat. Sînt de acord cu cei care au afirmat că nu există aceste neconcordanţe, şi nici armonie — cum a spus tovarăşul decan Mareş, există însă, în concret, problema de a pune în mod clar în concordanţă cele două aspecte. Conducerea institutului a avut în vedere cele două aspecte. Astfel, atunci cînd se prind în planurile de cercetare anumite teme, aceste teme nu se includ la întîmplare, sau numai pentru că sînt importante, ci, constatăm noi, că ele corespund direcţiilor de cercetare existente în catedre, adică temele în perspectivă care se abordează în institutul nostru, în cea mai mare parte, corespund unor direcţii de cercetare din catedre.

In al doilea rînd, tinerele cadre didactice sînt puse să lucreze în colective orientate în aceste direcţii de cercetare, prin urmare şi pentru tinerele cadre didactice există o orientare corespunzătoare. Evident că fiecare cadru în parte poate să aibă anumite predilecţii.

VICTOR CRACIUNESCU :

După cum se observă, există în orientarea activităţii de cercetare ştiinţifică teme prioritare. Cred că ar fi indicat ca paralel cu temele prioritare, care există în cercetarea ştiinţifică în ţara noastră. să se elaboreze planuri unitare pe departamente de cercetare ştiinţifică. Eu consider că în acest mod există posibilitatea de a lega mai strîns cercetarea de interesele imediate şi finanţarea imediată de către departamentele respective.

În multe întreprinderi nu există încă un cadru organizatoric format care să menţină legătura cu învăţămîntul superior în domeniul cercetării. Din aceste motive, cercetările care se fac în învăţămînt, pînă a ajunge în aplicarea practică, nu au o verigă intermediară care să facă legătura între cercetarea din învăţămînt şi problemele de dezvoltare din întreprindere. Am putea spune că lipseşte o rotiţă în acest mecanism — între cercetarea din învăţămînt şi producţie. Nu există preocuparea unor oameni din întreprinderi care să preia cu interes, cu pasiune, cercetări care s-au făcut în domeniul învăţămîntului şi cred că aici ar trebui să acţionăm mai mult.

IOAN ANTON :

Părerea mea este că trebuie susţinut hotărît ori trecerea specialistului din producţie pe timp limitat la Politehnică şi conlucrarea lui aici, ori scoaterea lui din producţie şi crearea — acolo unde nu există — a unor nuclee care să lucreze numai în cercetare.

D. MAREŞ :

Există unele defecţiuni în momentul de faţă în legătură cu remunerarea cercetătorilor din întreprinderi. Ei sînt încadraţi în specialitatea lor. Dacă progresează ierarhic, pot avea un salariu mare ; Lucrînd în cercetare, ei pot să fie ingineri principali, economişti principali cel mult, deci cu un salariu mai mic şi atunci se naşte o contradicţie între munca de calitate, de concepţie pe care trebuie să o depună şi salariul la nivelul unui executant oarecare. De aceea eu cred că dacă cineva vrea să rezolve problema aceasta, ar trebui să treacă lucrătorii din compartimentele de cercetare din întreprinderi în regimul cercetătorilor ştiinţifici.

D. MATEESCU :

Eu cred că totuşi soluţia valorificării cercetării este găsită acum prin aceste forme de contractare a cercetării cu întreprinderile. Directorul unei întreprinderi care semnează un contract cu institutul nostru plătind cercetarea — şi sumele nu sînt mici — obligă conducerea acelei întreprinderi şi de a da sarcini unui colectiv ca să valorifice această cercetare. Bineînţeles că există încă o problemă care s-a amintit aici şi anume problema relaţiilor personale.

IOAN ANTON :

În politica aceasta a cercetării ştiinţifice şi a legăturii cu producţia, veriga cea mai slabă este aceea, a valorificării cercetării ştiinţifice. Dacă, de exemplu, cerem decanilor sau profesorilor să ne spună dacă a fost introdusă în practică cercetarea, dacă ea reprezintă anumite avantaje, dacă aduce anumite beneficii, nu primim de regulă suficiente elemente ca să putem face aprecieri concrete privind valorificarea acestor cercetări. Înseamnă că nu toate cercetările merg în producţie. Noi nu vrem să învinovăţim producţia. Au şi ei problemele lor. N-aş vrea acum să discutăm la masa noastră rotundă probleme ale producţiei şi să vedem păcatele sau greşelile lor, pentru că le vedem mai bine la ei decît la noi. Eu aş ruga să abordaţi problema din punctul nostru de vedere şi anume ce ar trebui să facem pentru ca rezultatele cercetării noastre, ale muncii noastre, să fie într-adevăr integrate în procesul de producţie, să intre în economie.

MARIUS BORNEAS :

Este foarte greu a avea un contract direct între fizicieni şi întreprinderi. Am încercat deja de mult timp, de luni de zile. Toţi conducătorii de colective de catedră au luat legătură cu diverse întreprinderi şi am discutat şi nu reuşim să găsim ceva încît fizicianul să poată duce o problemă pînă la un sfîrşit care să fie util producţiei. Poate ar fi mai util dacă fizicienii ar participa la contracte împreună cu alte catedre cu profil mai apropiate şi în felul acesta anumite aspecte cu caracter fizic ar putea fi rezolvate de fizicieni.

I. ANTON :

Să ştiţi că fizicienii din Iaşi au aceeaşi tematică, aceleaşi preocupări ca şi dv. timişorenii însă cei de aici n-au contracte: cei din Iaşi au contracte. Asta demonstrează ceva. Eu n-aş vrea să trag concluzia. Vă rog să o trageţi singuri. Am fi foarte bucuroşi dacă Fizica ar veni cu cîteva propuneri şi să ştiţi că le acceptăm cu dragă inimă.

VASILE COCHECI :

Voiam să mă refer la problema aceasta a valorificării şi aş subscrie la dificultăţile pe care le-au semnalat antevorbitorii, însă aş vrea să arăt că în domeniul chimiei, al chimiei industriale, erau şi sînt încă şi anumite elemente specifice şi anume, între cercetarea din învăţămîntul chimic industrial şi producţie exista această ruptură care se mai menţine încă pînă la rezolvarea problemelor posibilităţii de a avea piloţi în institute. Nu am atins deloc în discuţiile noastre problema care este deosebit de importantă şi de care depinde succesul unei cercetări. Am vorbit de potenţialul uman ca factor important şi am arătat toţi că în institutul nostru există forţe indiscutabile de a contribui din plin la realizarea unei serii de cercetări, dar poate prea puţin s-a vorbit despre un element tot atît de important, — de **baza materială.** La noi s-au făcut eforturi mari din punct de vedere material în domeniul cercetării, sînt cunoscute cifrele care reprezintă sumele care au fost afectate cercetării, dar cred că repartiţia acestor fonduri la nivelul institutelor a lăsat încă de dorit.

O altă problemă, tot legată de baza materială, care mi s-a părut că n-a fost atacată, este problema documentării şi mă refer iar la domeniul nostru. În cercetarea chimică este un lucru constatat că, cel puţin 50% din timpul de cercetări, o constituie documentarea. O documentare incompletă înseamnă o paralizare parţială a cercetării. Cred că ar trebui să ne gîndim că, odată cu dezvoltarea pe care o cunoaşte institutul nostru în anii următori, se pune şi problema personalului. Dezvoltăm hale, aducem instalaţii pilot ş.a.m.d. rămîne să întrevedem de cine vor fi deservite, de ce personal.

DAN MATEESCU :

Aş vrea să mă refer la posibilitatea de a folosi studenţii în cercetare şi aş vrea să dau un exemplu de la catedra pe care o conduc. Este vorba de întocmirea unui proiect pentru o centrală termică. Catedra a încheiat un contract de colaborare cu ARCOM, firma românească care livrează această centrală. Vreau să spun că a fost posibil ca proiectele acestea de execuţie, la care catedra s-a angajat, şi e vorba de o construcţie destul de mare — aproape 800 tone construcţie metalică — au fost în bună parte rezolvate cu studenţii facultăţii din ultimul an. Au fost folosiţi 20 de studenţi la întocmirea acestui proiect, am constatat un foarte mare entuziasm din partea studenţilor angrenaţi în această treabă, studenţii au fost şi selectaţi şi aceasta a reprezentat iarăşi o mobilizare pentru ceilalţi.

IOAN ANTON :

În institutul nostru au fost antrenaţi prea puţin studenţii din ultimul an la anumite lucrări de colaborare cu producţia. Noi avem de multe ori lucrări — aşa cum am spus — de proiectare, lucrări de cercetări de laborator, nu chiar de înaltă tehnicitate, sau de fineţe şi la aceste lucrări se pot angrena, foarte bine studenţi. Cred că ar trebui să folosim această experienţă din multiple motive ; întîi, că ar creşte extraordinar de mult potenţialul nostru ; al doilea, că am reuşi să atragem studenţii la lucrări cu răspundere.

Din punct de vedere educativ, un student care lucrează alături de magistrul lui, de profesorul lui, nu uită niciodată acest lucru. Un student poate să fie absolvit, de exemplu, de nişte lucrări clasice şi să facă un proiect care are multiple aspecte şi va învăţa mai mult din acest proiect decît de la celelalte. În acest fel educăm studenţii noştri şi în acelaşi timp le dăm o corespunzătoare pregătire care le asigură intrarea în producţie într-un timp mult mai scurt decît modul în care îi pregătim la ora actuală.

CONSTANTIN ŞORA :

În legătură cu valorificarea eu mi-aş permite pe scurt să-mi exprim părerea. Aş spune că în primul rînd faptul că valorificarea este deficitară se datoreşte şi alegerii tematicii. Sînt multe teme pe care noi le abordăm în activitatea de cercetare ştiinţifică despre care, de la început, se cam ştie că nu vor conduce la rezultate cu o valorificare deosebită, respectiv că nu se pretează la o valorificare. Spun acest lucru pentru că implicit vreau să atrag atenţia asupra răspunderii în alegerea tematicii. În al doilea rînd, eu cred că noi nu urmărim cu suficientă perseverenţă, în toate cazurile, valorificarea rezultatelor pe care noi le-am obţinut. Eu îmi permit să spun că publicarea rezultatelor este totuşi o formă necesară, premergătoare în multe cazuri valorificării.

La institutul nostru s-a iniţiat editarea unor caiete selective care cuprind rezultate mai importante în legătură cu colaborarea cu producţia. Scopul acestor caiete selective, care sînt editate pe specialităţi, este şi acela de a face cunoscute rezultatele bune obţinute la diferite întreprinderi, şi nu cunoaştem un caz, ci mai multe, cînd în urma difuzării caietelor selective la întreprinderi de specialitate, întreprinderile respective au manifestat interes, s-au prezentat la catedre şi s-au perfectat noi colaborări.

VICTOR CRACIUNESCU :

Legată de valorificare, ar trebui să mai menţionez necesitatea motivaţiei cadrelor din întreprinderi, adică aceasta înseamnă sau atragerea unor cadre în teme sau eventual explicarea avantajului obţinut prin aceste teme. Unde s-ar putea face eventual acest lucru ? S-ar putea face în consiliile tehnico-ştiinţifice sau în colectivele de conducere ale întreprinderilor, unde la începutul abordării să fie de acord toată lumea cu această temă, tot consiliul ştiinţific şi comitetul de conducere, apoi pe parcurs eventual dacă este cazul să se informeze consiliul şi comitetul de conducere asupra evoluţiei temei şi problemele care apar şi în final să se explice rezultatele acestea ale cercetării ştiinţifice

IOAN ANTON :

Noi am început deja cu Grupul de Uzine Reşiţa. S-au discutat greutăţile şi aspectele care trebuie învinse pentru a valorifica temele, iar unde nu s-au îndeplinit din cauze determinate de noi, s-au analizat cauzele. A fost un început excepţional de bun şi un exemplu pozitiv care ar putea să fie luat şi de alte întreprinderi.

TOMA DORDEA :

Aş avea şi eu ceva de spus în legătură cu această valorificare. Valorificarea cercetării ştiinţifice de către întreprinderi implică posibilitatea ca întreprinderile să vină cu produse pe piaţă care să fie competitive, adică să răspundă cerinţelor pieţii. Or se ştie că ele nu apar sub formă matură, şi trebuie un interval de timp de rodare ca ele să ajungă într-o formă mai perfecţionată.

DUMITRU MAREŞ :

Valorificarea cercetării legată de producţie ridică întotdeauna probleme economice şi în legătură cu această problemă aş vrea să spun următorele. Dacă ar fi să credem în literatura de specialitate, atunci ar trebui să spunem că în domeniul cercetării există cea mai mare eficienţă economică faţă de orice sector de activitate, faţă de producţie, faţă de industrie, faţă de agricultură, comerţ etc. Există o metodologie elaborată pentru măsurarea eficienţei economice a institutelor spespecializate. Institutele de profil din diferite domenii pot să utilizeze această metodologie. Mi se pare însă că nu s-au făcut strădanii pentru a o adapta specificului învăţămîntului superior, unde cadrele didactice au şi alte sarcini, alături de cercetare.

IOAN ANTON :

Aşa cum s-a desprins din acest dialog extrem de util, există o serie întreagă de probleme privind politica aceasta a cercetării ştiinţifice şi mai ales a cercetării ştiinţifice din învăţămînt legată de producţie. Ea furnizează multiple avantaje învăţămîntului şi la pregătirea specialiştilor de înaltă calificare, la dezvoltarea cadrelor în învăţămînt. Cred că dialogul nostru constituie o bună bază de discuţii şi de amplificare a acestor discuţii care, însă, ar trebui să meargă tot la valorificarea, adică ne gîndim să fie discuţii nu de dragul discuţiilor, ci care să ridice activitatea de cercetare ştiinţifică — mă refer în primul rînd la Politehnica din Timişoara — şi sigur că nu se supără colegii — şi la Universitate — la cel mai înalt nivel al eficienţei ei, atît din punct de vedere al abordării şi rezolvării celor mai importante teme ştiinţifice, cît mai ales din punct de vedere a abordării temelor de mare importanţă economică şi de mare eficienţă economică. În acest fel, noi vom răspunde toţi la mărţele sarcini, la deosebitele obiective pe care ţara noastră, partidul nostru, le-au pus în faţa noastră.

*) Continuare din nr. 1.

Discuţii consemnate de :
VIOREL ROMAN

TINERI LA RĂSPÎNTIE

VICTOR GAGA Prietenie

Chiar dacă întrebările n-au fost adresate în această formulare solemnă, în fond, răspunsurile celor cinci urmează unor chestionări care, sintetic, s-ar putea concentra astfel:

1. Pe cine considerați model, ce trăsături umane vă impresionează cel mai mult?

2. Ce a determinat opțiunea voastră pentru o anumită profesie?

3. Cum se conturează idealul vostru de viață?

Cadru: Cabinetul directorului, sălile de curs și culoarele animate ale unui liceu de cultură generală timișorean, („Vincențiu Babeș"), într-una din aceste însorite zile ale începutului de primăvară 1972.

„DORESC SĂ REALIZEZ CEVA DEOSEBIT"

Primul interlocutor, un elev cu o mină gravă, serios, preocupat: Mihai P., anul IV-A — secția reală

—Am, firește, visuri de viață, un ideal poate fantezist, dar e idealul meu. Mă atrag geniile Pe ele le-am luat drept model · Newton, Einstein. Aș vrea să ajung și eu ca ei, un om de știință, un savant. Încă de mic citeam foarte mult. În tot cazul, mai mult decît în prezent, cînd trebuie să învăț

— Ce citeai?

— Cărți de știință. De astronomie, de fizică, de chimie. Tata e librar și mi-a adus întotdeauna cărți Și pe mine mă atrăgeau îndeosebi domeniile spectaculoase ale științei: fizica nucleară, fizica atomică Laserii". (Surîde și chipul întreg i se luminează):

— Mi-amintesc, eram încă la elementară, cînd am început să citesc volume apărute în Editura Academiei

— Si le înțelegeai?

— Da, unde nu erau formule, înțelegeam. Într-o vreme am fost pasionat teribil de chimie M-am făcut un laborator și experimentam acasă, în Calea Șagului Părinții s-au speriat, ziceau că arunc casa în aer

— Dar geografia, istoria, nu-ți plac?

— Nu, astea nu prea. Îmi place în schimb un model în viață Profesorul nostru, Petru Oancea. El e îndrumător U.T.C. și eu am fost secretar de organizație și am colaborat îndeaproape

— Și ce admiri mai mult la dînsul?

— Faptul că știe să se apropie de oameni, să comunice. Vedeți, mie chiar asta îmi lipsește.

— Prieteni ai?

— Colegi Sînt prea serios. Și asta mă chinuie.

— De ce dorești cu orice preț să urmezi Politehnica?

— Pentru că de asta depinde împlinirea mea umană.

— Părinții te încurajează?

— Da, foarte mult! Chiar mă și împing pe drumul ales.

„UN OPTIMIST"

— Tot un realist? îl întreb pe tînărul bine clădit din fața mea.

— Nu, eu sînt la „umană", îmi răspunde Gheorghe I., în anul IV B. Volubil. E un interlocutor neobosit:

— Am mai multe modele. Primul este tatăl meu. A avut o viață tare grea E fiu de curelar, a fost oțelar la Reșița Apoi a devenit activist, de unde a ieșit la pensie. E foarte cinstit și nu admite nici un compromis Nici lui nu și-l admite. De mic mă lua la pescuit. Îmi povestea despre viața lui. Au fost ore care ne-au apropiat, care m-au ajutat să-l înțeleg

Altul, ar fi învățătoarea mea, Alexandra Costea, azi pensionară În primele clase am suferit cu plămînii și medicii m-au sfătuit să renunț pentru un timp la școală Dar eu plîngeam și nu voiam Și dînsa a venit zi de zi acasă la mine să-mi predea lecțiile și eu am învățat în rînd cu ceilalți copii și-i sînt și azi recunoscător Asta s-a întîmplat cînd eram la liceul nr 3 La generală 16 l-am cunoscut pe profesorul Igor Călugăru, care mi-a insuflat dragostea pentru matematică Nici n-aveam nevoie să mai consult manualul. Înțelegeam totul din clasă

— Ce materii îți plac?

— Fizica, filozofia și româna Mi se spune „apărătorul Anei Moț" pentru că am pledat vehement pentru această eroină a lui Titus Popovici. Dar materia mea preferată este istoria. Sînt membru corespondent al societății numismatice române, filiala Timișoara. Am devenit și colecționar.

— Cunoscuții ce zic?

— Depinde. Unii rîd și zic că umblu după potcoave de cai morți Dar mie nu-mi pasă În vară, mă duc la săpături arheologice. Acum mă dedic cu totul învățăturii. Mă așteaptă examenul de bacalaureat și cel de admitere.

— La istorie, nu?

Ezită o clipă, apoi zice:

— Poate vă surprinde, dar încerc la medicină.

— De ce vrei să te faci medic?

— Pentru că doresc să-i ajut pe oameni și să locuiesc măcar cîțiva ani la sat. Toate vacanțele le petreceam acolo, la bunica Venea și tata și mergeam amîndoi la pescuit, pe malul Timișului.

— Și cum rămîne cu istoria?

— Mă voi preocupa în continuare. Asta e o pasiune. Spre istorie, spre limbi, se duc, cu predilecție, fetele. Ce apreciez eu mai mult la un om? Capacitatea și dorința lui de muncă Cînd citesc sau aud de unul, de altul, că face afaceri necurate și că trăiește de pe o zi pe alta, fără să lucreze, simt o adevărată repulsie. Eu m-aș duce și tăietor de lemne în pădure. Mi-a prins foarte bine practica asta în liceu. Acuma lucrăm la tinichigerie, facem niște obiecte banale, ia, acolo, niște găleți și burlane, dar cîte lucruri de folos învățăm!

— Ai note bune?

— Am, numai la franceză stau mai slab. Eu sînt un optimist înnăscut. Fac parte din grupa sanguină AB și un francez susține că cei din grupa asta sînt fări complexe, se adaptează la orice situații Cred că n-o să cad la admitere.

„OAMENII TREBUIE SĂ FIE BUNI"

— Umanist?

— Da, coleg cu Gheorghe I., și istoric ca și el. Împreună participăm la concursuri, ne clasăm pentru fazele superioare.

— Atunci mergi la istorie, desigur.

— Nu, la biologie, la Cluj. Învăț anatomie și zoologie de un an Dacă termin, voi fi profesor

— Munca de cercetare nu te atrage?

— Mi-ar plăcea să lucrez într-un laborator. De fapt, încă nu știu precis ce mă atrage mai mult. Și arheologia mă tentează Cred, totuși, că-mi plac naturalele, pentru că am avut parte la acest obiect de o profesoară foarte bună: tovarăsa Dorina Jebeleanu.

— Și dacă n-o să reușești?

— Atunci mă fac mecanic auto Tata e muncitor la IORT Mă duc în producție.

— Și .. despre modele?

— Mama Mama și profesorul Petru Oancea. Mama e bună, obiectivă, nu suportă nedreptatea Profesorul ne-a învățat să avem curajul de a spune adevărul în față chiar dacă supără. Și apoi eu socotesc că oamenii trebuie să fie întîi de toate buni.

— Cu cartea merge bine?

— Mediocru. Am fost premiant doar pînă într-a IV-a. Pe urmă, n-am mai reușit să ating cota maximă.

„SÎNT NĂSCUTĂ ÎN MAI, LUNA FLORILOR"

Ochi verzi căprui, șuvițe despletite în două cozi, un cîrlionț rebel pe frunte: Aida Carmen D., anul IV B.

— Nu porți cordeluță?

— Ba da, dar acum nu am.

— Ești premiantă, nu-i așa?

— Da, din clasa I, doar într-a IX-a am luat premiul II. Pînă m-am acomodat cu trecerea la liceu.

— Îți place, îndeosebi, engleza De ce?

— Pentru că e frumoasă și te descurci cu ea oriunde.

— Vrei să devii profesoară?

— Da, m-am văzut de multe ori la catedră, predînd lecții copiilor și spunîndu-le ceva aparte.

— Ce-mi poți spune despre faptul că termini liceul?

— Îmi pare rău. Cred că majorității colegilor mei le pare rău. Mereu ziceam: să terminăm odată! Și acum ne dăm seama că acestea au fost cele mai frumoase clipe.

— Ai și un model?

— Aveam o profesoară, Mariana Popa, pe care o ascultam cîteodată cu gura căscată. Ultima oară am citit „Moromeții" și am purtat în clasă niște discuții foarte aprinse.

— Dar științele pozitive?

— Sînt la „umană"; n-am fugit propriu zis de ele, dar nici nu mă atrag prea mult. Am o fire veselă, chiar foarte veselă. Și caut compania celor ca mine Am o soră, dar nimeni nu zice că sîntem surori bune Ea e foarte serioasă Eu sînt născută în mai, luna florilor ..

„IUBESC MAI PRESUS DE TOATE ROMÂNIA"

Cel de-al cincilea interlocutor și ultimul: un elev înalt, cu ochi negri, Eugen P., anul IV A — secția reală.

— Ce apreciezi mai mult la un om?

— Curajul si simțul cetățenesc De exemplu, mergi pe stradă și asiști la o scenă care se petrece acolo Majoritatea stă încremenită ca la bîlci și nu întreprinde nimic Poate că e nevoie de tine și atunci trebuie să intervii, să dai o mînă de ajutor, să te intereseze ce se petrece în jur, să judeci repede, să te descurci.

— Ai și vreun model apropiat?

— Pe tatăl meu. E conducător auto Din păcate, meseria lui n-am s-o fac numai în eventualitatea că-mi voi lua mașină Dar vreau să fiu ca el în viață E om serios, nu umblă după distracții și petreceri Deși ne este foarte apropiat mie și soră-mi Elena, și-a păstrat totuși multă autoritate asupra noastră.

— Dai examen la facultate?

— Părinții doresc să ajung inginer. Dar eu nu sînt încă hotărît Cred că într-un fel nu-i voi asculta, dar sînt sigur că e bun drumul pe care l-am ales

— Care?

— Să dau la Politehnică, dar la secția de subingineri. Știți, părinții sînt cam suferinzi si au muncit destul, aș vrea să termin mai repede ca să-i pot ajuta Și trei ani trec mai ușor

— Ce calificative ai?

— Nu chiar strălucite Uneori nu reușesc să mă concentrez. Sînt cam visător Merg la plimbare, la film, visez...

— La ce visezi?

— La viitor. La vremea cînd voi putea fi și eu util. Simt că aș putea să răspund de un colectiv de oameni, să-i îndrum, să le coordonez activitatea, să le organizez munca.

— Subinginer, deci...

— Poate Aș încerca chiar și la o școală tehnică. De depanatori radio și televizoare, de pildă ..

— Te interesează?

— Ori de cîte ori se defectează televizorul, eu sînt primul care-l controlez. Împreună cu tata, bineînțeles.

— Atunci vrei să rămîi la Timișoara?

— Nu, eu merg oriunde, în oricare loc. Într-a XI-a am făcut un circuit cu părinții. Am fost la Alba-Iulia, la Sibiu, la Rîmnicul-Vîlcea, la București, Constanța, Galați, Iași, Suceava Și, doamne, ce minunat a fost! M-am gîndit atunci că mi-ar plăcea să lucrez oriunde va fi nevoie de mine, în orice colț al patriei, că eu iubesc mai presus de toate România...

VALENTINA DIMA

SPORT

DOMIDE

Cînd tricolorii s-au întors la Otopeni, în marea aerogară i-au așteptat toți „tifosii“ Bucureștiului, salutînd pe bună dreptate draw-ul obținut la Nepstadion, cel mai valoros rezultat smuls vreodată fotbaliștilor maghiari la ei acasă (speram că săptămîna aceasta vom repurta prima victorie în istoria seacă a jocurilor româno-maghiare !!...). Am văzut atunci pe terasele „Porții Cerului" mai multe fete și chiar femei trecute de vîrsta Sophiei Loren, aducînd cu ele buchete de liliac. Desigur, băieții noștri meritau o floare, o vorbă caldă, o strîngere de mînă, un zîmbet sau chiar un... sărut : Dar, tocmai în acele clipe, cînd entuziasmul fusese parașutat peste noi, spiridușul rațiunii (care te miri în ce momente își găsește să ne tragă de mînecă) m-a făcut să mă gîndesc la o zdrențuită idee — ca să nu-i spun nărav.

Da, sîntem pe calea cea bună, dar puteam fi mai de mult aici, dacă CINEVA avea curajul și tactul să pună de acum cîțiva ani piciorul în prag. Căci reprezentativa era un fel de selecționată a Bucureștiului, un fel de cockteil Dinamo + Steaua, iar ce rămînea, Progresul + Rapid Pătrunderea unui flăcău din alte locuri în lotul lărgit însemna „lipsa de vigilență" a unora. Nu mai e cazul să dezgropăm „cazul" Dobrin și nici pe altele. (A se aminti de echipa celestă a lui „Poli" Timișoara din anii '55—'56). Dar avem în vedere pe drăcușorul acesta roșcovan, care răspunde la numele de DOMIDE.

De ce a fost nevoie de o lungă, nedreaptă deliberare, pentru a ne hotărî să-l titularizăm ? De ce n-am vrut să recunoaștem că băiatul lui Coco Dumitrescu are în el ceva din substanța marilor vedete ? De ce am închis ochii la jocul lui elegant, dar eficace, de ce n-am remarcat sprintul său de gazelă sau șutul zdrobitor ? Cum se face că Domide era cît pe aci să rămînă bătut în cuie pe banca rezervelor ? S-a întrebat oare cineva dacă golul său antologic, cu care i-a executat pe cei de la Vitoria Setubal, a fost o întîmplare sau nu ? Bine, veți spune dumneavoastră, ce rost mai au asemenea interpelări, cînd pînă la urmă, dreptatea a triumfat ? Aparent, vă voi răspunde, căci există posibilitatea de a considera operațiunea doar o soluție de circumstanță (Mai ales cînd, după ultimul meci de campionat al Rapidului, cu toată comportarea sa penibilă, hilară, incredibilă, Neagu a apărut senin în lotul național ! Bine că n-a jucat...) Vreau să cred că Mircea Angelescu și tehnicienii Federației — dînd în continuare dovadă de principialitate — nu vor permite în viitor nici un fel de preferință pe baza... buletinului de identitate, cu viză de București !

Oricum, Domide „Roșcovanul-Diabolic" — cum îl numea comentatorul englez Brian Glenville (avînd în vedere, desigur, forța sa de pătrundere) a semnat prima titularizare importantă Salutăm deci înfrîngerea unei prejudecăți în lansarea jucătorilor din Provincie. Căci de ce-ar fi ei vinovati că tocmai în Provincie s-au născut marile echipe Chinezul și Ripensia, ori că azi „biata provincie" domină copios campionatul ?!...

ARISTIDE BUHOIU

GLOANȚE OARBE

(parodii în proză)

ARGUMENT

Parodia este o boală molipsitoare care se dobîndește de la maeștrii cunoscuți. Se ia ușor și nu trece niciodată nefiind curabilă. Pentru a fi un bun parodist nu ai nevoie de umor.

Totul e să citești cu atenție cărțile preferate. Parodistul nu-și asumă nici un risc. El va fi stimat de colegi, adulat de familiile celui vizat, răsfățat de critici, ajutat chiar cînd nu are nevoie. Această rubrică este pentru autor ceea ce este cuiul pentru infanterist.

Din dorința de a domoli curiozitatea cititorilor, dezvăluim metoda de lucru. Parodiile sînt compuse în ordinea întîmplării editoriale, fără preferințe sau părtinire. Se refuză orice intervenții favoritare. Prozatorilor mai irascibili li se vor servi parodii versificate Subsemnatul nu răspunde în cazul că maestrul își va recunoaște stilul pretinzînd drepturi de autor.

Ordinea publicării e la discreția hazardului. (face excepție cazul I. Băiesu—Petru Vintilă care au prezentat certificate medicale de creștere anuală în grade Farenheit). În acest sens, am preferat clasica metodă a bilețelelor trase din căciulă. Primele trageri vestesc o înlănțuire promițătoare. Transcriem în ordine : *Îngerul a strigat, Ce mult te-am iubit, Marele singuratic*, apoi, *Intîlnirea, Echipa de zgomote și Serenadă la trompetă, Prințepele și Moartea lui Orfeu, Păsările, Zbor jos* și după *Imposibila întoarcere, Setea*. flancată de *Sufereau împreună* și *Crepuscul*..

Orice suspiciune în legătură cu asocierea voită a prezentelor de titluri se declară nulă. (Suspiciunile lui Traian Iancu vor fi juste). Singura vină poate fi atribuită căciulii și defectelor ei de fabricație. Vorba proverbistului N. Veiea „cine se căciulește degeaba, se obosește".

Parodiile nereușite nu se publică spre a nu fi confundate cu originalul.

MIRCEA MICU

P. S. Rugăm pe această cale pe poetul Petru Vintilă să ne transmită titlul volumului său de proză și anul epuizării. Nu ne interesează fotografiile bust.

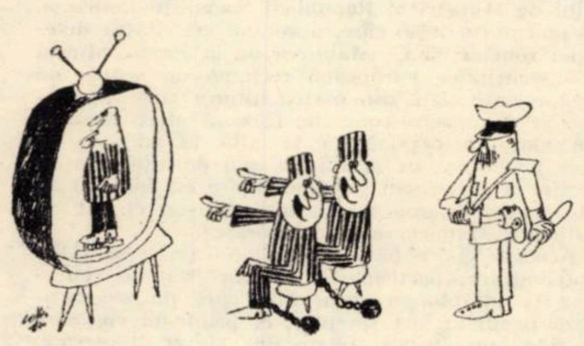

DESEN DE
OCTAVIAN
COVACI

RADIOGRAFII

Țesătoarea

Nu se poate să n-o cunoașteți. E o fată minunată. Ați întîlnit-o în tramvai sau la cinema, în vreun magazin sau la clubul muncitoresc. în librărie sau la coafor. Amabilă și cu blîndețe în glas, mereu frămîntată parcă de un gînd numai al ei Dacă v-a părut îndrăgostită, nu ați greșit cîtuși de puțin. Poate ați și ghicit-o, nu se poate să n-o cunoașteți. E în brigada artistică a întreprinderii. Își spune cuvîntul în ședințe, are spirit autocritic. E sinceră. Cînd rîde, simți că toate florile unei dimineți se deschid brusc. Uneori, e adevărat, pare tristă. O, cîte motive autentice îi îndreptățesc acest sentiment! Dacă are semne particulare ? Nu, nu are. Pasul neșovăielnic, ochii mari, căprui, o șuviță de păr neascultătoare. La fabrică ore în șir veghează la războaiele de țesut, aleargă de la o mașină la alta Cum s-ar spune, contribuie direct la sporirea avutului și demnității țării. Ieri, însă, cu această fată s-a întîmplat ceva. A întîrziat la fabrică și a fost criticată aspru Totdeauna a primit critica cu fruntea sus, de data aceasta însă s-a rușinat parcă de sine însăși. Mi-a mărturisit că locuiește împreună cu o fată care nu lucrează de doi ani, elegantă. cu hainele cusute la casa de modă, mereu în compania unor gură-cască. Ea nu are cum să întîrzie la serviciu.

Două fete sub un acoperiș Două fete, două lumi.

Ei, acum știți despre cine e vorba ?

ION VELICAN

EPIGRAMĂ

Compozitorului Ovidiu Manole — autorul operei „Măiastra", prezentată în premieră pe țară la Opera de stat din Timișoara.

Maestre, pasărea-ți „Măiastră"
S-a înălțat în slăvi cîntînd,
Numai tu, biet autor,
Ai rămas tot... la pămînt!

Epigramistului Ioan Martin, — expert național în degustarea vinului —

Degustînd vinul în cramă
A scris și o epigramă.
Pîn'să scrie epigrama
Reuși să sece crama !

Prozatorului Laurențiu Cerneț.

Ceea ce a scris Cerneț,
Are și nu are preț.
Ca să fiu și mai precis :
Are preț tot ce... n-a scris.

ION ȘT. SUCIU

Unui arbitru.

Tuturor el dă povață,
E mereu un ferm bărbat ;
Deși fluieră de-o viață,
Tot el e cel... fluierat!

Unui sahist.

Iată, îl cuprinse teama
Să mai iasă la atac,
Că-ntr-un meci cedase dama
Și rămase-astfel... burlac!

Epitaful unui bețiv.

Cu oricine la bodegă
El bea murfatlar și gin,
Chiar și moartea cînd îl cheamă
Îi răspunde simplu : vin !

Actorului Horia Căciulescu care a fost văzut în stațiunea Căciulata.

Mi-a spus o dată Ixulescu,
Că l-a văzut la băi și gata —
În loc de Horia Căciulescu
Rămas-a... Horia Căciulata!

VASILE CIUPAV

DOSAR

Taina rubinului

II. ÎN ADÎNCUL PEȘTERII

Inginerul Mălinciu nu a fost jefuit. Actele sale, banii, verigheta, ceasul, bricheta de aur, toate s-au găsit asupra lui. Acest amănunt elimina ipoteza unei crime ocazionale, în scop de jaf.

Firește, primele bănuieli s-au menținut în jurul turiștilor veniți cu autocarul. Mă încăpățînam să cred că unul din cei patruzeci trebuia să știe ceva în legătură cu crima.

Audierile au început imediat. Turiștii s-au împărțit în șapte grupe și, în general, n-au abandonat colectivele formate de la început. Cîteva excepții ne-au dat însă multă bătaie de cap. Grupul din care făcea parte bătrînul caustic a „pierdut" un tînăr de douăzeci de ani, pistruiat, cu ochelari, student după toate aparențele, care, după vizitarea „Peșterii haiducului", a rămas în urmă.

— Să fie băiatul cu priviri inocente criminalul mă întrebam.

În acest al doilea grup se găsea o fetișcană cu care studentul a preferat să cutreiere munții. Apoi, pescarul. Profesorul de „Științele naturii" care, din primul moment, de cum a zărit Cerna, nu l-a mai interesat nimic. Cu bățul de bambus în mînă, el a ajuns pînă la pilonii vechiului pod, sălașul viperelor cu corn, pescuind cîțiva păstrăvi punctați cu roșu.

Nu e de loc ușor să verifici patruzeci de persoane, dintre care cincisprezece bătrîni care se suspicionează reciproc, amplificînd lucrurile, scornind o mulțime de baliverne. Femeia moletă putea jura că simțise prezența criminalului în mașină, încă din primul moment, intuind cum din direcția ultimelor două rînduri de fotolii, ochii lui îi sfredeleau cerebelul.

Tînăra diafană care, la întoarcere, se așezase cu studentul în ultimul rînd (nu e cazul să dau explicații pentru ce anume au tinerii predilecție pentru ultimul rînd), vedea într-un alt bărbat răul personificat și îi citea în ochi teribila crimă...

...Într-un anumit stadiu al cercetărilor, am fost asaltat și cu întrebările: doar nu mă bănuiți pe mine?

Abandonînd pentru o zi ancheta, am transportat la București cadavrul inginerului și l-am predat familiei. Soția lui Mălinoiu o femeie modestă, mă primi cu disperarea firească generată de imensa pierdere. Cu tot dramatismul situației, am deranjat-o cu cîteva întrebări de natură profesională:

— Aveți vreo bănuială, doamnă?

— Nu. Cum să am, cînd soțul mea a fost un om atît de minunat, care n-a jignit pe nimeni, un om principial, corect, n-a avut nici un fel de conflicte...

— Dar rivali?

— Asta nu mai știu. Nu mi-a vorbit niciodată de problemele sale profesionale, dar vă pot asigura că, atît în țară cît și în străinătate, era iubit și apreciat.

M-am retras nemulțumit și cu primul avion am părăsit capitala. A doua zi, la birou, am discutat cu grupul care vizitase „Peștera cu aburi". Dintre aceștia nici unul nu părăsise traseul. Toți au fost împreună tot timpul. Totuși, o bătrînică, madam Foltea, a dorit să-mi relateze ceva confidențial.

— Tovarășe căpitan, eu am observat ceva foarte suspect!

— Ce anume?

— Sus, la peșteră, domnul acela foarte brunet, care e medic la policlinică, i-a făcut niște semne discrete doamnei cu părul oxigenat. Dînsa era cu soțul, un bătrînel tare de treabă, ce se văita că-l dor articulațiile.

— Și doamna cum a reacționat la semnele doctorului?

— I-a tras cu ochiul, arătînd spre soț.

— Nu mai spuneți?!

Da, da! E posibil ca aceștia să fi pus la cale ceva! Pe drum, în schimb, doamna blondă s-a uitat tot timpul numai la domnul Mălinoiu. Îl sorbea din ochi.

— Teribil! Vă mulțumesc. Voi ține cont de ceea ce mi-ați relatat, am asigurat-o pe bătrînică.

Pentru a avea un argument, nu numai de ordin logic, ci și unul practic, la dosar, în Herculane, am așezat un manechin la locul unde a fost descoperit cadavrul inginerului, deci la un metru și jumătate de peretele din calcar, un șevalet, niște tuburi cu vopsele și, de sus, de la diferite înălțimi, am declanșat avalanșe de pietre. Rezultatul a fost cel prezumat. Pietrele nu au atins de loc manechinul. M-am plimbat apoi cîteva ore în jur pînă să găsesc un răspuns, o dezlegare a enigmaticei lovituri de jos. În stînga, la patru sau cinci metri se forma o cotitură a zidului și o adîncitură care avea la bază o gură de peșteră. Totul pare neverosimil, dar spiritul meu doritor de rațiune și ingeniozitate deosebită în faptele „adversarilor legii" m-a determinat fără pic de șovăire să cobor în subteran, în labirintul de peșteri.

Caverna de piatră am străbătut-o în compania șoferului, luminîndu-ne drumul cu o lanternă puternică, de vînătoare. Am admirat feeria de stalactite și de stalagmite care, unite pe alocuri, formează coloane albe, lucioase, ca într-un templu elin. În fața unei deschizături am găsit o urmă proaspătă de pantof. Fără dificultăți am reușit să fotografiez urma și ne-am continuat incursiunea în necunoscut. În sfîrșit, după încă patruzeci de minute de mers, am dat din nou de un punct luminos, de această dată aproape de nivelul solului, de unde se zărea cum șerpuiește între munți drumul forestier. Deci criminalul putea veni pe șosea pînă în dreptul gurii de peșteră, apoi escalada muntele, care în adîncuri ascundea labirintul străbătut de noi, de acolo să privească în valea opusă, să-l zărească pe inginer mînuind penelul, să coboare, să traverseze labirintul subteran și, prin surprindere, să-și ucidă victima.

Nefiind vorba de o crimă cu scop de jaf, nici una pasională, vinovatul, după toate probabilitățile, trebuia să fi venit cu autocarul. Dar cine să fie acesta? Într-un tîrziu, îmi veni o nouă idee, care nu mă entuziasmă de loc. Unicul omis din incidența verificărilor fusese șoferul autocarului. Din lectura datelor sale de stare civilă îmi aminteam de un singur element: vîrsta. Era născut în 1935, ca atare, avea treizeci și șase de ani. Deci un bărbat în plenitudinea forței sale. În rest, nu știam nimic despre el.

(VA URMA)

ROLAND VASILIEVICI

STATE MICI, STATE MIJLOCII ȘI SECURITATEA EUROPEANĂ

Rolul pe care statele mici și mijlocii trebuie să-l dețină în viața internațională, participarea la soluționarea unor probleme de interes general, se remarcă în mod deosebit atunci cînd este vorba de securitatea europeană.

Influența crescîndă a sistemului mondial socialist, afirmarea unor puternice forțe antiimperialiste, ale democrației, progresului și a păcii de pretutindeni impun și pe planul relațiilor interstatale principii și metode noi, incompatibile cu o politică imperialistă de dictat și amestec în treburile interne ale statelor suverane, de încălcare a intereselor legitime ale popoarelor, de promovare a unui statut de inegalitate între state.

Lumea contemporană se prezintă într-un mod complex, realitatea obiectivă constînd într-o mare varietate de state. Astfel, coexistă pe planeta noastră state mari, mijlocii și mici, state care cunosc o dezvoltare economică deosebită, state cu sisteme social-politice diferite, state angajate în alianțe militar-politice și state nealiniate, sau neutre.

Promovînd, în relațiile internaționale, necesitatea menținerii și consolidării suveranității și independenței naționale, a principiilor dreptului internațional, dreptul fiecărui popor de a-și decide singur soarta, România, alături de celelalte state socialiste, de alte state ale lumii, desfășoară o amplă activitate internațională, care i-a consacrat un deosebit prestigiu pe toate continentele.

Între statele mici și mijlocii — unele socialiste, altele capitaliste — cu toate deosebirile de sistem social-politic, există o anumită comunitate de interese generale, cum ar fi: pacea, dezarmarea, securitatea. Toate acestea constituie tot atîtea premize care facilitează o largă cooperare internațională, pentru instaurarea unui climat de pace, colaborare și securitate, la care țările mici și mijlocii, socialiste din Europa își aduc o consecventă și constructivă contribuție.

Punînd, în centrul politicii sale externe, relațiile de prietenie și alianță frățească cu toate statele socialiste, țara noastră dezvoltă relații cu toate țările lumii, indiferent de orînduirea social-politică, pe baza principiilor cunoscute a relațiilor dintre state, consfințite de Carta O.N.U.

Concepția românească despre securitatea europeană apare deosebit de clară în Hotărîrea Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, (13 noiembrie 1969) care, aprobînd activitatea delegației române la Consfătuirea de la Praga, afirmă că: „securitatea europeană reclamă un sistem de angajamente clare din partea tuturor statelor, precum și de măsuri concrete, care să ofere fiecărui stat garanția deplină că se află la adăpost de orice primejdie, de agresiune, sau de alte acte de folosire a forței sau de amenințare cu forța și să asigure dezvoltarea lor pașnică într-un climat de destindere, înțelegere și colaborare“.

Această concepție presupune universalitatea contribuțiilor, participarea tuturor statelor europene la înfăptuirea securității, care nu se realizează printr-un act singular, ci printr-un complex de acte unilaterale, bilaterale și multilaterale.

documentar INTERNAȚIONAL

Astfel, pentru realizarea securității, prezintă o mare importanță recunoașterea existenței celor două state germane — Republica Democrată Germană, stat socialist, și Republica Federală a Germaniei, — dezvoltarea de relații normale cu acestea; lichidarea concomitentă a grupărilor politico-militare din Europa, precum și lichidarea bazelor militare străine, retragerea tuturor trupelor de pe teritoriile altor state în limitele frontierelor lor naționale, dezarmarea generală și totală, crearea de zone denuclearizate; colaborarea în domeniul economic, politic, cultural, tehnico-științific, indiferent de orînduirea social-politică a statelor. La toate acestea se adaugă în mod firesc, necesitatea eliminării germenilor de neînțelegeri și disensiuni, a întăririi încrederii reciproce, prin respectarea consecventă a drepturilor fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta.

Promovînd aceste idei, România intensifică legăturile și contactele directe cu statele europene și neeuropene, pentru o mai bună cunoaștere reciprocă a punctelor de vedere, pentru o colaborare reciprocă avantajoasă în domeniul economic, cultural, tehnico-științific, turistic etc.

În definirea politicii externe a României, se afirmă cu tărie necesitatea ca, la soluționarea marilor probleme internaționale, să participe toate statele, indiferent de mărime și potențial.

Țărilor mici și mijlocii le revine o mare răspundere în soluționarea problemelor majore ale vieții internaționale, și, în primul rînd a problemelor care le afectează destinele, între care securitatea europeană ocupă un loc central. De aceea, pregătirea și organizarea neîntîrziată a Conferinței general-europene este reclamată de necesitatea înfăptuirii climatului de pace și securitate în Europa.

CORNELIU POPEȚI

CU PROZATORUL PETRU POPESCU LA VIENA

O cameră modestă, cu o luminozitate avară, la vechiul hotel studențesc „Jägerhorn", despre al cărui aspect și atmosferă, interlocutorul meu, prozatorul Petru Popescu, afirmă că-i amintește de „timpurile cu Mata Hari". Pe o măsuță de lucru, deasupra căreia atîrnă un raft înțesat de cărți germane și englezești, o mașină de scris „Olivetti" și cîteva sute de pagini scrise: laboratorul vienez al tînărului Petru Popescu. Dialogul țîșnește vioi și firesc, ca între doi oameni ce se simt legați și prin sentimentele adresate celor rămași acasă:

— Fiecare scriitor e tentat, într-un fel, de o întîlnire cu Viena, această mare capitală a muzicii europene, impregnată pînă în cele mai adînci fibre ale conștiinței de o mai mult decît prestigioasă tradiție de cultură. Ce impresie ți-a produs Viena, la primul contact?

PETRU POPESCU: Un oraș minunat, care știe foarte bine să se administreze și care trăiește din trecutul său cu multă inteligență — ceea ce fac foarte puține orașe românești, și e păcat. Bucureștiul care, în felul lui, e la fel de baroc ca și Viena, e încă foarte puțin „conștient de sine", și nu ajung eforturile cîtorva istorici, ori ale unui scriitor ca mine, pentru ca o capitală atît de semnificativă să fie reflectată precum merită. Dar să nu cad din nou într-un subiect care mă obsedează.

— În țară ți-a apărut între timp ediția a doua a romanului Prins, carte bine primită de critică, cît și de marea masă a cititorilor. Viena ne va oferi un roman în același gen sau va determina destăinuirea unei alte fațete a scrisului tău? Sau am devenit din nou prea indiscret?

PETRU POPESCU: Am intenția să scriu un roman despre Viena, mai bine zis nu despre Viena, ci despre românii în străinătate în general și românii la Viena în special — atît în mediul universitar și artistic, cît și în alte medii. E o problemă foarte importantă, dar la noi absolut neatinsă. Vreau să scriu acest roman, folosind tot ce am văzut și am simțit, cu o perfectă sinceritate, cu șansa de a lumina, poate, uneori, anumite chestiuni despre care nu se știe mare lucru. Așa ceva nu e ușor, și nu pot fi sigur că voi reuși. Voi face tot ce îmi stă în putință, cu riscul de a fi greșit înțeles și chiar interpretat răuvoitor. Voi dedica un capitol din ea ciudatei „comercialități" care domnește în unele sectoare ale artei occidentale. De pildă, în edituri. Fiindcă veni vorba, fac o mărturisire grăbită: nu am întîlnit oameni mai antipatici și mai lipsiți de respect pentru artă decît editorii occidentali, cu care de altfel am discutat întotdeauna întîmplător, fiindcă să ajungi la ei e aproape imposibil — cei mai mulți sînt milionari, și de un ciocoism sufocant.

— Mă bucură foarte mult reîntîlnirea noastră în același cadru în care ne-am cunoscut cu opt luni în urmă. Între timp, în existența ta cotidiană s-a scurs o lungă vacanță de vară și, mai ales, primul semestru petrecut la Universitatea din Viena ca bursier „Herder". Mă pripesc oare dacă te întreb, Petru Popescu, ce rol poate juca această perioadă vieneză în întreaga ta formație și experiență de pînă acum?

PETRU POPESCU: La douăzeci și opt de ani, pot spune că un stagiu într-un mare centru universitar poate juca încă un rol în formația unui scriitor, cel puțin în a mea, căci sper că structura mea intelectuală e încă „deschisă", și deci poate profita de asemenea ocazii.

Ca fost student al Facultății de limbi germanice din București, Viena mi-e cu atît mai utilă, pur academic vorbind. Ca romancier, mă bucur să constat că găsesc aici, în acea perioadă a literaturii austriece și germane pe care o citesc mai insistent (ar fi aproximativ, epoca 1880—1925, epoca de aur a scrisului austriac), multe dovezi în sprijinul unei teorii pe care am încercat s-o susțin cu cărți și argumente teoretice la București: aceea că literatura adevărată și care rămîne întotdeauna e o fericită combinație de adevărată cultură și de trăire sinceră, și că rafinamentul și inovația nu sînt dușmane ale realității, dimpotrivă.

La noi, încă sînt scriitori sau prea artificioși, prin fondul intelectual încă neasimilat bine, sau ridicoli de-a dreptul printr-o „vinjoșenie" bucolică de carte poștală. Cu toate că avem excepții remarcabile, regula aceasta, veche, nu se dezminte nici azi, iar scriitorii cei mai tineri o respectă în chip surprinzător.

În epoca 1880—1925 (datele sînt pur simbolice, de fapt și mai devreme și mai tîrziu, fenomenul poate fi reîntîlnit în aceleași forme), în Austria, un scriitor „baroc" și „de curte imperială" avea totuși destulă autenticitate și pătrundere socială și psihologică spre a satisface mase largi de cititori. Literatura vieneză „frivolă" a fost mult timp neglijată de critica literară modernă, socotită fiind ca „roză" și lipsită de abise pe măsura foamei criticilor. Acum s-a ajuns, în fine, la concluzia că este poate cea mai interesantă țîșnire artistică a limbii germane moderne. Toată experiența de aci mi-a întărit convingerea că trebuie să scriu bine — pentru public. „Aleșii" pentru care vreau să scriu, și de care sper să fiu „ales", sînt foarte mulți. Am respins încă o dată, tocmai aici, unde tutela bibliotecii e mai simțită decît la noi, iar sarabanda formalistă mult mai rapidă, atît literatura de cabinet cît și stupefiantele literare de ultimă oră.

Dialog consemnat de
CORNELIU NISTOR

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolae Berwanger, Ignat Bociort (red. șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (red. șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Romănu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu, Emil Vlaicu.

Săptăminal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara, Piața V. Roaită nr. 3 — Telefon 3.3390 — 3.33.98.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și și difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptămînal politic—social şi literar—artistic
Serie nouă
Timişoara
12 pag. 1 leu

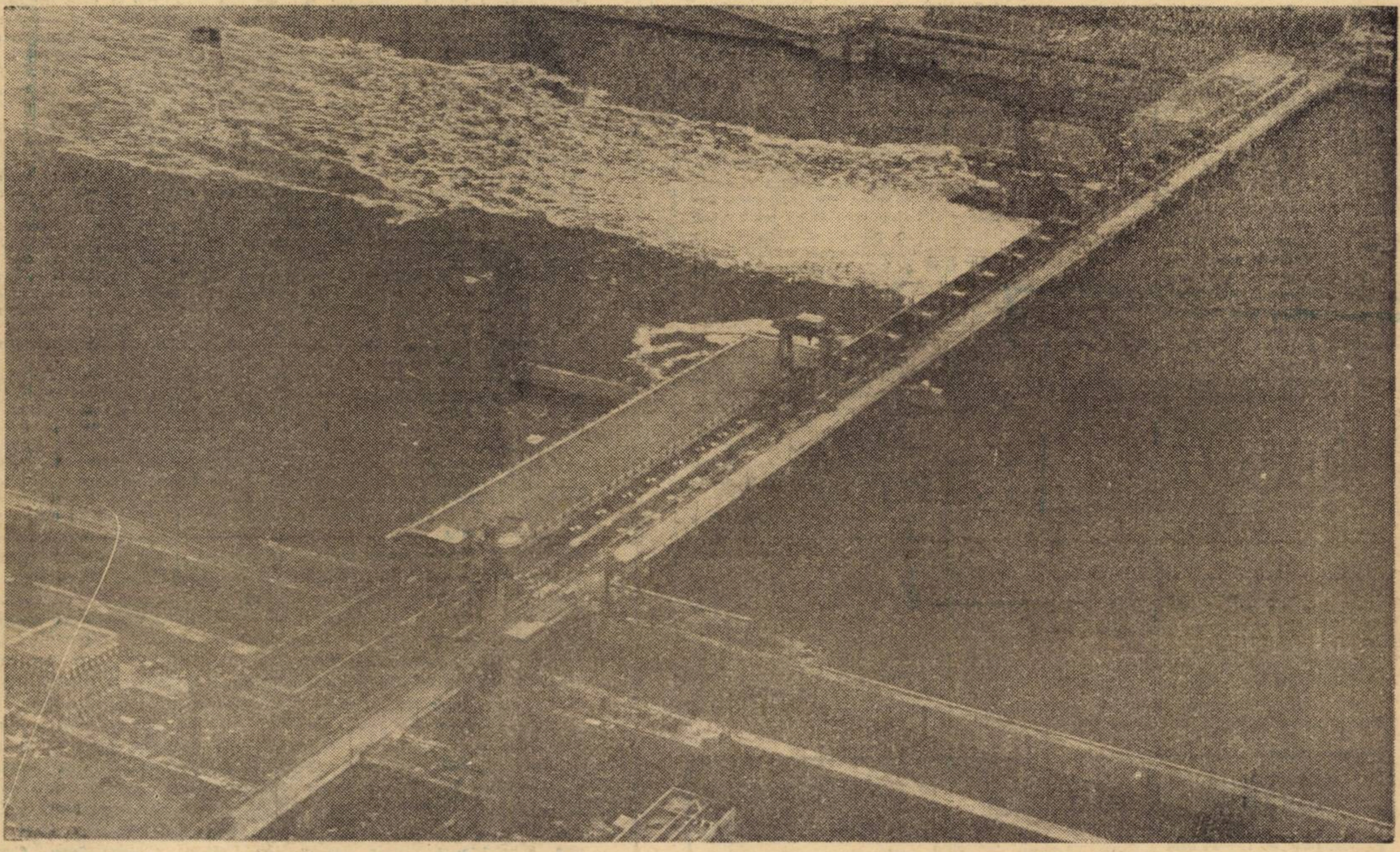

Panorama Sistemului hidroenergetic şi de navigaţie Porţile de Fier.

LUMINĂ ŞI PRIETENIE

Intîlnirile secretarului general al P.C.R., preşedintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Nicolae Ceauşescu, cu conducătorii de partid şi de stat din ţările socialiste, vizitele efectuate în alte ţări şi cele cărora ţara noastră le-a fost gazdă, contactele la diferite niveluri ilustrează o politică de promovare a colaborării şi cooperării pe multiple planuri, constituind o substanţială contribuţie la opera de conlucrare internaţională, în favoarea păcii.

In acest spirit se înscriu şi relaţiile de prietenie şi colaborare dintre România şi Iugoslavia, două state socialiste vecine, cu adînci rădăcini de prietenie în trecutul istoric. Vizitele reciproce, contactele dintre conducătorii de partid şi de stat ale celor două ţări constituie expresia unei rodnici practici curente. Implicaţiile sînt remarcabile, fiind concretizate în dinamismul schimburilor reciproce, pe plan economic, tehnico-ştiinţific, cultural etc.

Referindu-se la însemnătatea raporturilor româno-iugoslave, tovarăşul Nicolae Ceauşescu sublinia: „Colaborarea şi prietenia dintre ţările noastre, dintre noi, au la bază atît intersele celor două popoare, cît şi interesele tuturor forţelor progresiste. Mergînd pe acest drum servim interesele ţărilor noastre, ale păcii şi socialismului".

Şi iată că rodul capacităţii creatoare a celor două popoare prietene s-a înălţat, în beton şi oţel, ca un simbol neclintit al luminei şi prieteniei, pentru timpurile de azi şi veacurile viitoare, un simbol al forţelor unite a două popoare, capabile de realizări mari. Edificiul grandios al Sistemului hidroenergetic de la Dunăre arată lumii întregi ce forţe nebănuite pot sta la baza a două ţări socialiste, ce performanţe tehnice poate să realizeze inteligenţa printr-o cooperare deschisă şi ce unicat în întreaga Europă poate să zămislească energia a două popoare libere, vecine şi prietene.

Intîlnirea dintre conducătorii celor două partide şi state, tovarăşii Nicolae Ceauşescu şi Iosip Broz Tito, cu prilejul inaugurării oficiale a Sistemului hidroenergetic şi de navigaţie Porţile de Fier, grandioasă realizare economică, marchează noi etape în dezvoltarea continuă a legăturilor de prietenie, cooperare frăţească dintre România şi Iugoslavia, constituind, în acelaşi timp, un substanţial aport în direcţia dezvoltării, cooperării, prieteniei şi relaţiilor de bună vecinătate în Balcani, servind aspiraţiile generale de pace în lume.

CORNELIU POPEŢI

HIDROCENTRALA DE LA PORŢILE DE FIER ESTE O NOUĂ ŞI PUTERNICĂ VERIGĂ A PRIETENIEI ŞI SOLIDARITĂŢII DINTRE POPOARELE ROMÂN ŞI IUGOSLAV, CARE, DE-A LUNGUL SECOLELOR, AU CONVIEŢUIT ÎN ACEASTĂ PARTE A LUMII ÎN BUNĂ ÎNŢELEGERE, AU LUPTAT ÎMPREUNĂ ŞI S-AU ÎNTRAJUTORAT ÎN BĂTĂLIILE DUSE PENTRU SCUTURAREA JUGULUI ASUPRIRII STRĂINE, PENTRU CUCERIREA LIBERTĂŢII ŞI INDEPENDENŢEI NAŢIONALE, PENTRU FĂURIREA UNEI VIEŢI MAI BUNE, INDEPENDENTE.

(din Cuvîntarea tovarăşului **NICOLAE CEAUŞESCU** ţinută cu prilejul inaugurării Sistemului hidroenergetic şi de navigaţie de la Porţile de Fier)

Anul XXIII
joi 18 mai 1972
3
(218)

Confruntare responsabilă a scriitorilor timişoreni

Sîmbătă, 13 mai, a avut loc Adunarea Generală a Asociaţiei scriitorilor din Timişoara pentru alegerea delegaţilor la Conferinţa Naţională a scriitorilor.

La Adunare a participat tovarăşul Mihai Telescu, membru supleant al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului judeţean de partid. Au fost, de asemenea, prezenţi: Mihnea Gheorghiu, scriitor, membru al C.C. al P.C.R., Laurenţiu Fulga, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, Szasz Janos, secretar al Uniunii Sriitorilor, Arnold Hauser, membru în Biroul Uniunii Scriitorilor.

La începutul adunării, au fost înmînate premiile Asociaţiei scriitorilor din Timişoara lui Aleandru Deal, pentru romanul „Laşii" şi lui Damian Ureche, pentru volumul de poezii „Elegie cu Francesca da Rimini".

Întîmpinat cu deosebită căldură de către obştea scriitorilor timişoreni, a luat cuvîntul tovarăşul Mihai Telescu care a adresat oamenilor de litere din cadrul asociaţiei, precum şi laureaţilor, felicitări pentru succesele obţinute în munca literară şi-n activitatea desfăşurată de asociaţie:

„Constatăm cu satisfacţie că Asociaţia scriitorilor din Timişoara — axîndu-şi preocupările pe înfăptuirea programului adoptat de Plenara din noiembrie 1971 a C.C. al P.C.R., transpunînd în fapte măsurile stabilite de Comitetul judeţean de partid — îşi exercită în mai bune condiţiuni sarcinile ce-i revin, pe linia statornicirii unui climat favorabil creaţiei literare, a dezbaterii ei responsabile de pe poziţiile ideologice ale partidului nostru, a încurajării şi promovării de tinere talente"

„Sîntem bucuroşi să evidenţiem că, în ultimii ani la Timişoara, în judeţul Timiş, s-au înregistrat progrese evidente, pe calea făuririi unei literaturi care înfăţişează realităţile specifice societăţii socialiste în care trăim, dă expresie chipului omului nou, luptător dîrz pentru triumful a tot ce este nou şi înaintat, promovează principiile dreptăţii şi echităţii socialiste".

În continuare, Anghel Dumbrăveanu, secretarul Asociaţiei scriitorilor din Timişoara, a prezentat o informare privind activitatea desfăşurată de către scriitorii din asociaţie în întîmpinarea Conferinţei Naţionale.

Într-o atmosferă de lucru, responsabilă, au urmat discuţiile asupra tezelor publicate de Uniunea Scriitorilor, asupra unor probleme importante ale literaturii noastre actuale, asupra răspunderilor care le revin scriitorilor în înfăptuirea politicii partidului nostru, de îmbunătăţire a muncii ideologice în spiritul lucrărilor Plenarei din 3—5 noembrie 1971 a C.C. al partidului. Au luat cuvîntul scriitorii: Alexandru Jebeleanu, N.D. Pârvu, Laza Ilici, Gr. Popiţi, Ştefan Ludwig Schwartz, Ion Maxim, Ion Velican.

Adunarea generală a Asociaţiei scriitorilor din Timişoara a relevat dorinţa scriitorilor timişoreni, români, germani, maghiari şi sîrbi, de a scrie lucrări literare de un ridicat nivel ideologic şi artistic, noi şi valoroase cărţi care să contribuie la formarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste a oamenilor muncii, la elevarea lor spirituală.

În continuare, Adunarea generală a ales, prin vot secret, delegaţii la Conferinţa Naţională a scriitorilor din R.S. România

Lucrările Adunării generale a Asociaţiei scriitorilor din Timişoara au pus în lumină, încăodată, climatul de remarcabilă comuniune, de prietenie, de respect, de confruntare responsabilă a scriitorilor timişoreni în preajma deschiderii marelui for al literelor româneşti de astăzi, Conferinţa naţională a scriitorilor.

TEATRUL ŞI CULTURA

În zilele de 13—14 mai s-a desfăşurat la Timişoara a V-a ediţie a sesiunii de comunicări „Teatrul şi cultura". Organizată de data aceasta sub egida Comitetului judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă şi a A.T.M.-ului, sesiunea de comunicări a dezbătut cu deosebire probleme legate de **teatrul politic.**

Susţinute de prestigioase personalităţi ca Dina Cocea, Sorana Coroamă, Constantin Stegăroiu, Eduard Covali, N. D. Pârvu, Ileana Berlogea etc. comunicările, de un înalt nivel ştiinţific, au scos în evidenţă actualitatea unor teme şi a unor spectacole. În cadrul sesiunii au fost prezentate, spre ilustrare fragmente din spectacolele teatrelor locale.

„FACLA" — o nouă ctitorie de cultură

Nu ştiu să fi fost cîndva la noi o editură „Facla", măcar o editură de oarecare notorietate; ceea ce înseamnă că de noi înşine depinde să dăm renume unei denumiri. A existat însă simbolul vechi, de tradiţie iluministă, al făcliei, menită să aducă lumină în cugete. Şi ne place să ne înscriem acestei tradiţii, ca şi aceleia legată de numele unui neînfricat scriitor, vajnic luptător social pentru cauza celor mulţi: N. D. Cocea

Dar, dacă nu direct, prin nume, noua editură, prima instituţie de stat de acest fel la Timişoara, fiinţînd din iniţiativa şi prin înalta ctitorie a Partidului Comunist Român, va continua, de la altitudinea şi exigenţele epocii noastre, o tradiţie de cultură bogată, afirmată aici în trecut în condiţii mai puţin prielnice. Nu uităm că la Timişoara Ion Stoia-Udrea dădea imbold creaţiei literare originale şi unor valoroase traduceri din lirica progresistă universală tipărind în colecţia revistei „Vrerea" scrierile atîtor poeţi şi prozatori de talent de acum 35 de ani; că la Arad, Ion Clopoţel a scos îndată după Unirea de la 1918, într-o modestă editură locală, colecţia „Semănătorul", rivalizînd prin tiraje şi prin rigoarea periodicităţii cu cunoscuta „Bibliotecă pentru toţi". În această colecţie larg difuzată, apreciatul critic literar, socilog, istoric şi folclorist — astăzi octogenar, dar mereu prezent în actualitate — a făcut să apară în acele plăcute cărticele foarte accesibile, ce pot fi întîlnite încă prin Banat în bibliotecile unor ţărani cu dragoste de lectură, scrieri ale lui Nicolae Iorga, Tudor Vianu, Emil Isac, Perpessicius, Al. Philippide, Al. Ciura şi ale atîtor altor scriitori români. Ne gîndim de asemenea că la Timişoara şi Arad neobositul maestru Franyó Zoltán făcea să apară la „Literatura — Verlag" traducerea germană a „Luceafărului" eminescian, extinzînd şi pe lîngă revista sa „Geniusz" o activitate editorială de adîncă semnificaţie umanistă. Şi n-am numit pe Virgil Birou şi Aurel Cosma, editori ai atîtor tineri poeţi români din Banat

De aceea îmi apare firesc ca aici, unde acum 70 de ani s-a tipărit în primă traducere germană „Luceafărul", editura nou creată să publice într-o ediţie trilingvă capodopera eminesciană, însoţită de variantele germană şi maghiară, datorate maestrului Franyó. Cartea, poate cea mai rezistentă a lui Virgil Birou, „Lume fără cer", va fi de asemenea unul din titlurile inaugurale ale „Facle" împreună cu ampla „Introducere în chimia anorganică modernă" a cărturarului care conduce azi Baza din Timişoara a Academiei, acad. Coriolan Drăgulescu (De altfel, o întreagă secţiune a activităţii noastre va fi consacrată ştiinţelor sociale, tehnicii, medicinei, valori pe care le afirmă tot mai insistent pe plan naţional centrul universitar şi ştiinţific al Timişoarei). Să mai adaog că Ion Popovici-Bănăţeanul, Victor Vlad Delamarina vor figura între primele noastre titluri. Ne propunem chiar mai mult, să tipărim în ediţii critice, îngrijite de cîţiva tineri cercetători ştiinţifici ai Bazei Academiei, „Gramatica romnească" a lui C. Diaconovici-Loga şi „Abservaţiile de limbă rumânească" a lui Paul Iorgovici, iar într-o variantă complet revăzută studiul consacrat de istoricul I. D. Suciu valorilor, vechi de patru secole, ale literaturii române din Banat.

În spiritul pe care epoca socialistă l-a consacrat definitiv ca o realitate a culturii noastre socialiste, scriitorii de astăzi figurează în planul editurii „Facla" cu scrierile lor în limba română şi în celelalte limbi vorbite şi scrise în Banat. Pentru primul an, vom edita scrieri ale lui Nichita Stănescu, Matei Călinescu, Ion Arieşanu, Damian Ureche, Endre Karoly, Andrei Lillin, Ion Frumosu, Vladimir Ciocov, Ludwig Schwartz, Svetomir Raicov, Ion Velican, George Suru, George Drumur. Ne propunem să oferim în volume de debut creaţia unor poeţi înzestraţi cum sînt Traian Dorgoşan Aurel Turcuş

Editură creată pentru Timişoara şi centrele învecinate, „Facla" va căuta să promoveze consecvent un criteriu valoric ferm, evitînd închistarea regionalistă şi străduindu-se, prin întreaga sa echipă, să răspundă nădejdilor investite în această ctitorie de cultură socialistă.

SIMION DIMA

cronica literară

M. Şerbănescu „MISTERIOASA SIRENĂ"

Reprezentînd o nouă fază în evoluţia sa scriitoricească, Mircea Şerbănescu, în noul său volum — al 13-lea — răspunde la unele din problemele literaturii de ficţiune ştiinţifică. În primul rînd, poate, fiindcă scriind astfel de povestiri, dînsul crede în rostul unui gen literar considerat, pe nedrept, facil.

Titlul volumului însăşi este dat de o povestire care exprimă un crez artistic al autorului. Parabola aceasta, care împrumută metafore specifice literaturii ştiinţifico-fantastice, afirmă că artistul nu poate crea decît atunci cînd întîlneşte frumuseţea umană (neplatonică) — singura care îl fecundează sufleteşte. Oricîte alte frumuseţi ar descoperi el mulţumită spiritului său cercetător — frumuseţi submarine în anecdota povestirii — ele îi rămîn străine, incomunicabile, sterile. Frumuseţea spirituală a omului este superioară invenţiilor şi descoperirilor lui, idee exemplificată în toate nuvelele şi schiţele volumului.

Dincolo de anecdotă, aşa dar, există un miez de idei cu valoare general omenească. Autorul surprinde de fiecare dată o contradicţie esenţială între spiritul sau demnitatea omului şi condiţiile noi de viaţă care l-au proiectat pe un ecran de manifestare tehnologică. Astfel, descoperirea unui mijloc de regresiune biologică în memoria ancestrală a regnului, prezintă riscul dezumanizării, a deformării, căci omenia presupune neapărat limite (Joc de cercuri).

Un furt din muzeu reia, într-o ipoteză nou, consecinţele folosirii hipnotismului în scopuri criminale, întrucît conştiinţa de sine reacţionează chiar cînd victima e inocentă (Rembrandt în primejdie).

Întîrzierea proceselor vitale poate păstra tinereţea omului, dar îl scoate pe individ din timpul său istoric şi-l transpune în condiţii la care el nu se mai poate adapta. (Un caz cidat de anabioză). **Orice despărţire a omului de matca lui firească de dezvoltare îl poate condamna să rămînă în urma semenilor săi, fără de care el nu poate trăi** (Obiectivul K).

Între structura sa fundamentală şi riscul de a fi dezumanizat, în cazul în care omul de mîine s-ar lăsa corupt de supracivilizaţia unor invenţii ştiinţifice, un conflict se va produce inevitabil (Triptic de anticipaţie), **fie că cele două tendinţe ale progresului ajung la imposibilitatea comunicării** (Zidul), **fie că mitul morţii implacabile îşi poate găsi modalităţi stilistice care o readuc în circuit modern** (Marele semicerc), **fie că trecutul şi viitorul rămîn indisolubil legate în vis şi în nostalgia construirii trudnice a piramidelor** (Memento).

Autorul are convingerea că uneori ştiinţa şi tehnica umană dacă nu sîntem pregătiţi ideologic, ne depărtează de nucleul dezvoltării noastre sociale, iar omul nu se poate depărta de condiţia sa firească: aceea de a se simţi întotdeauna angajat în interesul tuturor.

Acest mesaj cuprins în intriga, subiectele povestirilor şi structura sufletească a personajelor nu sînt întotdeauna uşor de sesizat de cititorul neprevenit. Tensiunea unei curiozităţi mereu derutante prin procedee artistice de măiestrie a compoziţiei este răpslătită îndată ce tilcul neexplicat direct a fost înţeles printr-un efort cerebral, căci povestirile, lucrate cu grijă şi concentrare a mijloacelor de expresie, au un caracter alegoric, poate cam exagerat într-o specie literară bazată mai mult pe anecdotă.

Dacă Mircea Şerbănescu ar fi accentuat simţul tragic al existenţei şi conflictul ar fi pătruns la alte dimensiuni psihologice, personajul vitregit de „durata" proprie eului său, condamnat la o transplantare în alt timp, din Un caz ciudat de anabioză, **ar fi ajuns un erou zdrobit de un destin care nu-i aparţine.**

Tema, oricum, este cu totul originală şi dovedeşte că literatura anticipaţiei ştiinţifice aduce nu numai mijloace noi de exprimare, ci şi teme moderne.

NICOLAE ŢIRIOI

*) Editura **Albatros**, 1972.

SPECIFIC NAŢIONAL ŞI UNIVERSALITATE

Confuziile prilejuite de abordarea, adeseori inadecvată, din punct de vedere estetic, a problemei specificului naţional, se datoresc absolutizării unor atitudini caracteristice epocii romantice. Fascinat de puritatea obîrşiilor, de vîrsta de aur a umanităţii, Herder şi urmaşii săi din generaţia romantică au valorificat creaţia anonimă ca expresie nemijlocită a sufletului poporului, (Volksgeist), propus ca remediu împotriva răului secolului lor, bîntuit de întrebări şi de nelinişti Dincolo de obiectivele ei estetice, acţiunea romanticilor, desfăşurată în epoca în care popoarele dobîndesc conştiinţa de naţiuni, va urmări şi obiective pedagogice de exaltare a energiilor naţionale.

Răspund unor profunde necesităţi istorice, utilizarea programatică a ideii de specific naţional va genera, ulterior, tendinţa de a desprinde notele definitorii ale psihologiei unei naţiuni exclusiv din analiza creaţiei populare

Pentru a ne elibera spiritul de această eroare, trebuie să vedem în prealabil care au fost îndreptăţirile ei Este neîndoielnic faptul că în creaţia anonimă arhaică — unde circulaţia valorilor estetice este foarte limitată, iar popoarele sînt condamnate la o autarhie spirituală — putem întrezări faţa originară a unei culturi, „matricea ei stilistică" după cum ar spune Lucian Blaga

Teza blagiană despre matricea stilistică, definită ca un rezervor inepuizabil de virtualităţi creatoare, actualizîndu-se treptat, asemeni unui fenomen originar care se diversifică luînd forme multiple în cadrul devenirii concrete a unui organism, cu toate că nu ţine seama îndeajuns de importanţa factorului istoric în structura fizionomiei spirituale a unei naţiuni, a deschis totuşi perspective rodnice în explorarea fenomenului românesc Gînditorul şi poetul român consideră că specificitatea unei culturi nu poate fi apărată prin refuzul „sincronizării", cum ar zice Eugen Lovinescu, ci prin asimilarea creatoare a tuturor motivelor şi modalităţilor de expresie de valoare universală.

Termenii de specificitate şi universialitate nu sînt antinomici — cum cred intelectualii de formaţie cosmopolită — ci corelativi. Nu poţi participa la universialitate decît prin mijlocirea unuia dintre modurile particulare sub care se înfăţişează universalul. Reproducerea unei specificităţi constituite (imitarea versului popular sau a scriitorilor reprezentativi pentru o comunitate naţională) este un simplu fenomen de epigonism, la fel ca şi imitarea modelelor străine.

Specificul naţional este o realitate dinamică, nedeterminabilă apriori şi o creaţie nu este, ci devine specifică numai întrucît face dovada validităţii ei estetice, lărgind, prin însăşi existenţa ei, sfera noţiunii de specific naţional, nicidecum prin conformitatea ei cu o idee prestabilită de specificitate. De aceea, specificismul programatic şi antiistoric al semănătoriştilor, care acordau un regim preferenţial literaturii de inspiraţie rurală (denunţînd ca nesănătoasă literatura de inspiraţie urbană) şi atitudinii de optimism robust, a unei asemenea poezii, opusă aşa-zisului pesimism eminescian şi modernismului lui Macedonski, reprezenta o lovitură dată tendinţei de universalitate a literaturii noastre

Fiecare popor este chemat să exprime de pe latitudinea sa întreaga gamă a sentimentelor omeneşti. O operă de artă este universală prin valorile ce le încorporează în structura ei, prin capacitatea ei de a da un răspuns personal marilor întrebări ale existenţei, de a oferi o imagine coerentă şi limitată, dar autentică „în limitele ei specifice" a condiţiei umane, a triumfurilor şi a eşecurilor ei

Conflictul tradiţie-modernitate reprezintă o pseudo-problemă, tradiţia nefiind o realitate încremenită ce se opune modernităţii, iar modernitatea nefiind autentică, decît dacă îşi revelează, odată cu elementele care o diferenţiază de tot ce o precede şi tocmai prin mijlocirea acestor elemente, integrarea într-o continuitate.

Din perspectivă dialectică, negaţia unei modalităţi artistice nu înseamnă decît înglobarea ei într-o sinteză creatoare, imprevizibilă de la nivelul anterior.

Cultura română, intrată mai tîrziu în reţeaua determinărilor continentale, s-a caracterizat, de la începuturile sale, prin concurenţa unei mişcări centrifuge, de ieşire din sine, asimilînd o serie de motive străine şi a unei mişcări centripete, de reîntoarcere înspre patrimoniul ei originar. Dar asimilarea motivelor străine s-a efectuat întotdeauna în conformitate cu datele structurale ale sufletului românesc, matricea noastră stilistică afirmîndu-şi în mod netăgăduit suveranitatea De aceea, mişcarea centrifugă, pe care o acuză tendinţele predominante ale literaturii noastre în sec. XVIII şi XIX (şcoala latinistă, generaţia paşoptistă, Heliade, Bălcescu, Alecsandri etc.), setea asimilării cît mai rapide, prin arderea etapelor intermediare, a culturii occidentale, se conjugă cu o mişcare centripetă, de valorificare a fondului nostru originar (tradiţiile latine ale culturii noastre, istoria patriei, creaţia folclorică etc.).

Pentru exponenţii şcolii ardelene, integrarea necondiţională în Europa reprezenta cea mai sigură cale înspre regăsirea adevăratei noastre identităţi naţionale. Pe urmele lor, bonjuriştii, acuzaţi de înstrăinare de către boierimea conservatoare care înţelegea să rămînă credincioasă işlicului şi narghilelei, s-au aplecat în fond cu devoţiune asupra cronicilor, au pus bazele studiului istoriei şi au strîns cu pietate, transmiţîndu-le posterităţii, marile monumente ale culturii noastre anonime

Noi am intrat în cultura europeană afirmîndu-ne potenţialul creator specific Excesele inevitabile ale începuturilor au fost supuse unei critici clarificatoare de către generaţia junimistă Prin critica lui Titu Maiorescu, prin creaţiile lui Eminescu, Slavici, Creangă, Caragiale etc. junimea şi creatorii săi vor reuşi să realizeze echilibrul judicios între tendinţa centrifugă şi cea centripetă, evitînd deformările adevărului din cauza exceselor patriotice, nu totdeauna bine înţelese Odată cu junismul, cultura românilor păşeşte pragurile maturităţii şi, de acum încolo, îşi va putea îngădui periodic luxul exclusivismelor şi a îngustimilor profetice, fără ca fondul nostru originar să mai poată fi alterat

Prin Semănătorul şi revistele afiliate şi, parţial, prin Viaţa românească, triumfă orientarea autohtonistă, în timp ce prin Literatorul lui Macedonski şi Viaţa nouă alui Ovid Densuşianu, pătrund în literatura noastră noile curente literare, în special simbolismul şi parnasianismul Marele salt calitativ, sinteza cu adevărat creatoare se va realiza după primul război mondial, prin reîntoarcerea celor mai valoroşi scriitori de formaţie modernă, înspre o tradiţie prelungită sub impulsul liricii eminesciene, pînă la zăcămintele populare ale spiritualităţii româneşti.

Astfel, Tudor Arghezi, asimilînd influenţa lui Baudelaire şi a simboliştilor francezi se va întîlni cu Lucian Blaga format în climatul expresionismului german, în patosul comuniunii cu strămoşii, în fascinaţia puterilor oarbe ce clocotesc în adînc. Ion Barbu, veşnic în căutarea esenţelor incoruptibile, va valorifica într-o manieră modernă, pe care o va considera ca o revenire la cele mai îndepărtate tradiţii ale umanităţii, componenta balcanică a sufletului românesc, ceea ce va înfăptui şi Mateiu I Caragiale în proza de catifele şi purpură bizantină Sadoveanu, format în spiritul literaturii realiste a sec. XIX, va introduce în povestirile sale amestecul inefabil de naivitate şi experienţă milenară, caracteristic lumii orientale, redescoperind peisajul românesc şi istoria noastră ca printr-un ochean vrăjit. Trecut prin experienţa proustiană, Camil Petrescu îşi va orienta migala sa analitică asupra momentului istoric al anului 1848, iar Livu Rebreanu, pornind de la reprezentarea naturalistă a realităţii, va proiecta într-o zare mitică, sub lumina însîngerată a destinului şi realităţilor sociale viaţa satului românesc.

Acesta este modul nostru specific de a participa la universalitate cu garanţii de autenticitate. Cei ce-şi propun să forţeze intrarea în universalitate, diminuînd cu bună ştiinţă elementele de specificitate ale operelor, adresîndu-se unui public abstract (de pretutindeni şi de nicăieri) vor realiza desigur o operă hibridă, neaderentă la umanitate, fiindcă nu se integrează în niciuna din formele particulare, prin care există umanitatea.

Universal ca spirit nu este apatridul, cetăţeanul unei cetăţi abstracte, ci acela care, împlîntîndu-şi cît mai adînc rădăcinile în viaţa poporului său, extrage de acolo sevele necesare oricărei creşteri înspre absolut.

OVIDIU COTRUŞ

INCEPUTURILE PRESEI DE LIMBĂ GERMANĂ ÎN BANAT

De la bun început se impune o rectificare : primul ziar bănăţean n-a fost acel misterios „Intelligenzblatt" — despre care pînă în prezent s-a scris şi s-a vorbit atîta, dar care niciodată nu a fost văzut, ci „Temeswarer Nachrichten" — „Informaţia Timişoarei".

Prima ediţie a acestui ziar a apărut la data de 18 aprilie 1771. În total au ieşit de sub tipar 13 numere, sau, mai bine zis, atîtea a găsit în 1954 Dr. Josef Wüst în Arhivele administraţiei curţii din Viena.

Data naşterii presei europene cunoscute nouă se poate stabili între ultimii ani ai secolului XVI şi primii ani ai secolului XVII. Cele mai vechi ziare pe care le cunoaştem sînt numerele din „Relation". Primele exemplare cunoscute ale săptămînalelor „Relation" şi „Aviso" 1609 — au apărut în Germania. De ce este interesant pentru noi ? Pentru că, în titlul anual, „Relation" din 1609, deci cel mai vechi număr de ziar cunoscut pe lume, face referiri la ţara noastră Pe lîngă Germania, Franţa, Italia, Scoţia, Englitera, Hispania, Ungaria şi Polonia citim : „Transilvania, Walachia şi Moldavia !"

Dar să ne întoarcem la începuturile gazetăriei germane în Timişoara. Ziarele care puteau fi citite, aici, curînd după izgonirea turcilor (1716), erau gazete contemporane din Viena. Abia la 18 aprilie 1771 a apărut primul ziar săptămînal „Temeswarer Nachrichten". Ziarul a fost publicat de către tipograful Matthäus Heimerl.

Apariţia sa a încununat o adevărată cursă pntru dreptul de tipărire a ziarului. Cursa a început în 1758, cînd un anume Johann Schotter a prezentat administraţiei din Viena o cerere pentru înfiinţarea unei tipografii la Timişoara. Cererea aceasta a fost însă net respinsă, fără indicarea motivului.

Au venit alţi tipografi, au încercat să obţină licenţa de editare a ziarului din partea administraţiei guvernamentale sau din partea consiliului orăşenesc. Dar soluţionarea definitivă a venit abia în 1770. La 2 septembrie 1770 s-a comunicat Vienei că i s-a repartizat lui Heimerl vechea casă a mătăsarilor din cartierul „Fabric", spre înfiinţarea unei tipografii. Astfel, deci, a fost desemnat primul tipograf oficial bănăţean.

Primul ziar tipărit de Heimerl dovedeşte că a ieşit din mîna unui bun meşteşugar. Şi acest lucru se referă nu numai la „Temeswarer Nachrichten", ci şi la Calendarul lui Heimerl, dintre care cel mai vechi — păstrat la arhiva din Budapesta — datează din 1773.

Un adevărat avînt tipografia îl ia însă abia în anul 1775. Căci atunci a fost deschisă la Timişoara şcoala normală şi Heimerl a primit aprobarea să tipărească toate cărţile şcolare venite din Viena.

Heimerl a murit în luna mai 1784 la vîrsta de numai 52 de ani. Tipografia a fost preluată de ginerele său, Josef Anton Slovacek O nouă ascensiune, tipografia a luat-o în perioada 1785—1790, cînd Slovacek a editat şi cîteva volume de cărţi, printre care trei în limba română.

Cel de-al doilea personaj care se distinge în gazetăria timişoreană a acelor vremuri, după Matthäus Heimerl, a fost Josef Klapka ,care poate fi considerat şi primul tipograf născut în Banat.

Klapka, care a instalat şi prima bibliotecă de împrumut în Timişoara (1815), s-a bucurat de mare prestigiu. În 1828 a scos o revistă bănăţeană pentru agricultură, comerţ, arte şi meserii, iar în acelaşi timp a editat prima gazetă de teatru (1828—1829). Klapka a intitulat-o „Notitze" şi după un an de întrerupere a editat o nouă gazetă teatrală sub titlul „Thalia" (1830—1831).

Revista cît şi cele două gazete de teatru, după cîte ni se transmite s-au bucurat de mult succes. Încurajat astfel, Klapka s-a pregătit să elaboreze un ziar menit să satisfacă toate cerinţele publicului cititor din vremea sa. Astfel, în 1831, a apărut pentru prima dată „Temeswarer Wochenblatt" (Săptămînalul timişorean), un ziar care s-a menţinut pînă în 1849, înregistrînd cea mai mare longevitate dintre publicaţiile editate pînă atunci.

Cu toate acestea, Matthäus Heimerl rămîne pentru noi figura cea mai interesantă din istoria presei timişorne. Aceasta, prin simplul motiv, că ziarul său, „Temeswarer Nachrichten", a constituit o adevărată muncă de pionierat.

Cele 13 exemplare ale T.N., descoperite în arhiva curţii vieneze, exemplare trimise de către administraţia guvernamentală camerei curţii spre cercetare, ne duc la concluzia că Heimerl a ştiut foarte bine ce intenţionează cu ziarul său.

Paginat pe două coloane, T.N., avînd un format de 30/40 cm, conţinea bilunar un supliment cultural de 2—4 pagini. Redactorul nu se rezuma la reproducerea unor extrase din gazetele vieneze, preocupate îndeosebi de viaţa de la Curte, ci însera informaţii cu caracter local, ordonanţe ale administraţiei provinciale, scria despre eficienţa tranzacţiilor încheiate cu ocazia tîrgurilor de ţară, menţiona preţurile produselor alimentare şi publica anunţuri de tot felul

Ziarul a sucombat, în cele din urmă, deoarece administraţia iosefină a impus o cenzură severă asupra ştirilor politice şi sociale, iar pentru un conţinut literar ziarul nu avea încă un public constant şi format.

NIKOLAUS BERWANGER

FESTIVALUL FOLCLORULUI TIMIȘAN

INTERVIU CU CONF. DR. TRAIAN BUNESCU, PREȘEDINTELE COMITETULUI DE CULTURA ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ AL JUDEȚULUI TIMIȘ.

— Stimate tovarășe Președinte, ce inseamnă, după opinia dumneavoastră, pentru viața cultural-artistică a județului, această amplă manifestare?

— Festivalul este un mijloc de a ne cunoaște mai bine filonul spiritual tradițional. Arta populară își va îngemăna cele mai reprezentative forme de manifestare spre a da și pe această cale viață sarcinilor stabilite de plenara C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971. Artiștii populari și amatori români, germani, maghiari, sîrbi și de alte naționalități vor face din acest festival o sărbătoare a bucuriei de a munci și de a trăi împreună.

— Ce noutăți aduce această ediție a festivalului față de ediția precedentă?

— Caracterul lui de masă. Precedentul festival a fost conceput ca o acumulare a celor mai reprezentative forțe artistice ale timpului respectiv, acumularea a fost însă făcută pe baze apriorice. Actualul festival a cunoscut faze preliminare, ne referim la cele pe centre de comună și cele zonale, selecția valorilor făcîndu-se în contactul direct cu consumatorii de frumos.

— O parte importantă a festivalului este dedicată manifestărilor științifice. Vreți să ni le prezentați?

— Cercetarea științifică a folclorului se intensifică. În colaborare cu cadrele didactice de la Universitatea din Timișoara și cercetători, scriitori, etnografi, muzicologi, coregrafi de la instituțiile de specialitate din Timișoara și București vom organiza o masă rotundă, simpozioane, medalicane, microfestivaluri și o sesiune pe teme diverse ca: „Tradiție și contemporaneitate în creația populară românească și a naționalităților conlocuitoare din Banat", „Victor Vlad Delamarina și literatura în grai bănățean", „Costumul popular timișan" etc. Formele sînt diverse, scopul același: cunoașterea, dezbaterea și valorificarea creației populare.

— Care sînt scopurile urmărite de organizatorii festivalului?

— Documentele plenarei C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971 — program ideologic de mare însemnătate pentru progresul social al țării noastre — pune în fața instituțiilor culturale, a tuturor lucrătorilor de pe frontul ideologic sarcini de înaltă răspundere, acestea vizînd formarea și cultivarea în rîndul oamenilor muncii a trăsăturilor moralei comuniste. Acestui comandament trebuie să-i subordonăm întreaga noastră activitate.

Pornind de la condițiile materiale de care dispunem — județul Timiș ocupă un loc fruntaș din acest punct de vedere — spiritul festivist, de paradă, al manifestărilor cultural-artistice a fost, deja, în bună măsură înlocuit cu acțiuni bine gîndite, cu un pronunțat caracter educațional. În contextul acestora, a crescut grija și răspunderea față de păstrarea, conservarea și valorificarea variatului și bogatului nostru folclor — elemente care atestă convingător frumusețea morală a poporului român. Experiența dobîndită în ultimul timp ne arată că manifestările folclorice, organizate cu spirit de răspundere, așa cum ne-a obișnuit, bunăoară tov. Ioan Filote, directorul căminului cultural al comunei Victor Vlad Delamarina, merg la inima iubitorului de frumos, îl îmbărbătează, îl cultivă sentimente patriotice de înaltă valoare morală și civică. Pentru acesta, se cer numeroase condiții, între care, nealterarea, autenticul, ocupă un loc de prim ordin.

— Spectacolele artistice, instrumentale sau vocale, sînt magneții cei mai puternici ai unei astfel de manifestări. Se pledează pentru forme noi de spectacol?

— A găsi formule noi de spectacol ne interesează mai puțin. A prezenta materiale inedite, acesta-i scopul declarat al manifestărilor artistice. Desigur, acest deziderat este posibil numai în parte. Soliștii consacrați vor evolua pe scena festivalului în limitele lor repertoriale cunoscute. Dar, pe lîngă aceștia, vor mai apare și o serie de tineri, unii aducînd din localitățile din care vin, flori melodice necunoscute.

— Ce le va fi dat să vadă amatorilor de expoziții?

— În primul rînd semnalez organizarea unei expoziții de covoare timișene. Țesăturile de casă din județul nostru nu s-au bucurat întotdeauna de prețuirea pe care o merită. A rămas în umbră tocmai un gen de o frumusețe care merge de la spectaculos la profund. Dorim să prezentăm doar cîteva din tipurile cele mai reprezentative. Nu vom prezenta decît piesele care pornesc și rămîn în limitele unor elemente de bază din gîndirea creației plastice populare. Se va mai organiza un tîrg de artă populară, cu olari și incrustători în lemn, care vor exemplifica tehnicile de lucru, o expoziție a talentatei și harnicei colecționare de artă populară Iulia Folea-Troceanu din Buziaș, o expoziție de artizanat, o expoziție a elevilor etc.

— Folclorul mai mult decît orice trebuie apărat de contrafaceri. Ce ați întreprins pentru stimularea creației populare autentice?

— Creația populară, obiceiurile populare și tradițiile populare, deci folclorul, da, trebuie apărat. Aici, ca și în muzica ușoară, prostul gust face prozelitism. Calea de asimilare a creației folclorice are și ea meandrele ei; așazisa preluare mecanică, directă, duce inevitabil la facil.

Un festival de folclor este prilejul ideal de a oferi spectatorilor participanți la manifestări piese de certă valoare artistică. Două spectacole: un recital de lirică și epică populară susținut de rapsozi populari și o alegorie a nunților în care acest obicei ocazional din viața omului își va dezveli splendoarea într-o prezentare sui-generis, vor fi spectacole care vor interesa atît specialiști, cît și spectatorii obișnuiți.

— Sînt doar cîteva zile pînă la festival. Care-i stadiul pregătirilor pentru marea sărbătoare?

— Putem spune că așteptăm doar ridicarea cortinei „Festivalului folcloric timișan", duminică 21 mai 1972. Va urma o săptămînă și o zi de manifestări artistice, științifice și expoziționale fără precedent în istoria mișcării artistice de amatori a județului nostru.

Interviu realizat de
AUREL GHEORGHE ARDELEANU

RECORDING

Culisele imprimărilor

E din ce în ce mai important ca muzica ușoară să fie corect înregistrată. Sînt desigur și diverse concepții. Dar în numele acestora se face adesea rabat calității. Există, pe undeva, la Electrecord mai ales și în parte la radio, o fisură; melodii ale unor formații vocal-instrumentale sună bine pe scenă, dar, cu toate eforturile sunetiștilor, pe disc sau pe bandă iese altceva.

Pe unde se scurge acel procent de frumusețe necesară și de ce se întîmplă așa, din moment ce avem tehnică pentru recordinguri la nivel mondial? Apoi ascultăm uneori înregistrări luate din concert și care pot fi trase pe disc. Da, dar acele formații vocal-instrumentale „sună bine" și în concert, pentru că se pricep să-și dozeze decibelii, fie prin mixerul aflat în mîinile inginerului de sunet, fie altminteri; probabil că ele nu dau stațiile la maximum, fără să le pese de vacarmul indefinit al acestora.

Să începem, ca instrumentiști, să dozăm bine orchestra; să raportăm vocea corect la ansamblu, fie că o punem să sune ca un instrument, fie că o detașăm net de instrumente. Și atunci nu ne vom mai bate joc de spectatorii care, după un concert electric, trebuie să facă o serioasă cură de liniște.

Abia acum putem pretinde celor din studiouri să capteze corect. Și iată că aici se găsesc înțelepți care, contrar unui consens internațional, scot prea mult în evidență vocea reducînd rolul orchestrei, după modelul canțonetiștilor italieni, la o simplă acompaniere în surdină. Aflați că basul niciodată nu e prea tare! Ghitara-solo sună destul de percutant, ea poate fi trecută categoric în plan secund în favoarea ghitarei-bas. Să ne amintim cum sună imprimările casei APPLE,LP-ul Beatlesilor din 1968 (Abbey-Road)...

Și, zău, numai pentru a face plăcerea unor cîntăreți orgolioși, sau a unor virtuoși ai ghitarei-armonie, nu merită să ratăm ansamblul!

Uneori există, din ambele părți (formație-studio), mania reverberației, scoasă din butoanele studioului sau ale orchestrei. Mania pedalei wa-wa și a distorsiunii.

Necesitatea echilibrului în concepția înregistrării pe bandă magnetică este tot mai imperioasă. Era simplu cu orchestrele obișnuite; un microfon la viori, unul la suflători, la acordeon... Acum se aduc panouri, se compartimentează instrumentele, se izolează toba într-un fel de cușcă, se trage un „negativ", apoi stricăm totul printr-un play-back dozat incorect. Dar să nu fim negativiști.

Cu formațiile omogene se poate lucra bine. În 1971 s-au făcut la radio recordinguri bune (prin mai, iunie), cu formația lui Petre Magdin, bine reprezentată la rtv (MODERN-GRUP, jazz-pop) și am aminti aici poemul „Vremuri". Imprimări bune cu DENTES din Tîrgu-Mureș, cu timișorenii CLASIC XX, cu Marcela Saftiuc, cu Brătulescu și Răuteanu („Stele din staniol"); am ascultat banda de pe care se va trage, pînă la toamnă, mult-așteptatul disc PHOENIX, cuprinzînd, printre altele, poemul cu implicații folclorice.

Nu sînt rele imprimările. Avem certitudinea că se conturează o „școală", dacă ne putem exprima astfel, a imprimării românești de muzică modernă. Se aud cîteva melodii cu Marina Voica, Aurelian Andreescu sau George Enche în care orchestra e și ea în prim-plan, cu brassurile suflătorilor pregnante, frumoase. E bine așa.

LUCIAN BURERIU

Zorile, simbol al permanentei primeniri

Pe cărare necălcată,
...Mă trezii, mă îmbrăcai,
Din pat de-aur mă sculai,
Pe poartă d-argint plecai,
Pe rouă nescuturată.
Eu cărarea o călcai
Și roua o scuturai.

De dragoste mă-ncărcai...: glăsuiește cîntecul. Este textul unui cîntec al fetelor din sudul Banatului. Un cîntec pe care-l cîntă în dimineața Sînzienelor atunci cînd merg după cunună, să-și „facă de dragoste" — cum zic ele. Cununa o împletesc la umbra unui stejar, în inima pădurii, apoi cobor la rîu. Acolo se prind roată în jurul ei și, sărutîndu-se două cîte două, cîntă din nou cîntecul.

Conform unei străvechi credințe populare, printr-un asemenea ritual fetele trec din copilărie în fetie, adică se „încarcă de dragoste". Toate acestea se petrec devreme, „pe rouă nescuturată", deci dimineața în zori. De fapt, acest act însoțește constant toate actele și momentele fundamentale ale existenței. În acest fel se explică de ce printre celelalte elemente cosmice, frecvent prezente și umanizate de folclorul nostru, zorile, alături de „sora" vîntului și „sora" soarelui, ocupă un loc important. Departe de a semnifica doar un simplu clișeu metaforic, zorile, așa cum apar ele în riturile folclorice, avîndu-și obîrșia în mitologia greco-latină (provin din Parcele romane) constituie, înainte de toate, un simbol al permanentei primeniri morale și fizice, o autentică intoarcere a omului spre puritate. La clipele de bucurie și durere ale omului, zorile nu rămîn indiferente, devin aproape părtașe. Să ne amintim că toate cîntecele „de petrecut" din cadrul ritualului de înmormîntare încep cu semnificativul vers: „zorilor — surorilor".

Cert este că orice faptă esențială care solicită exemplaritate sau orice sentiment de bucurie trebuie — în accepție folclorică — să-și aibă obîrșia în „zorit", adică să prindă viață în vremea aceasta „cu rouă", în „vărsat de zori", cum spun țăranii din partea Oraviței.

Semănatul, aratul, seceratul, viața și moartea toate trebuie să se întîmple în „revărsat de zori". Pe alt plan, și zilele de odihnă, sărbătorile, se supun aceleiași dorințe statornice.

Foarte frecvent în zona de deal a Banatului este și cîntecul „Mîndră, zorile se varsă". Într-o cercetare folclorică, efectuată de noi în județul Caraș-Severin, localnicii ni l-au prezentat drept un cîntec „de inimă".

Dar, cum spuneam, nu numai la bucuria omului sînt prezente zorile. Ele iau parte și la dramele lui. De fiecare dată cînd un membru al colectivității moare, dimineața, în făcut de ziuă, se „strigă" zorile. Este un cîntec ritual de reală profunzime și valoare artistică: „Zorilor, surorilor, / De ce-ați zăbovit, / De n-ați răsărit / De ieri dimineață pînă-astă'mineață ?". În asemenea momente grave și într-un atare climat psihologic este normal ca membrii „colectivității" să încerce o explicare a evenimentului tragic, cu dorința manifestă de a readuce viața pe făgașul ei firesc. Pentru că o existență „întreruptă", o viață jertfită înainte de a-și fi istovit toate posibilitățile sale de manifestare trebuie și este **omenește necesar** să se continue undeva. Între viață și moarte se interpune, cu sens mediator, „marele drum" — al „dalbului pribeag", spre integrarea lui în circuitul cosmic. Iar acest **drum** ultim este parcurs tot dimineața, în zori: „...La mine-o plecat, / Al vornic din sat, / cu părul lăsat, / Cu capul legat, / Cu roua pe față / Cu ceața pe brațe...".

VASILE CREȚU

plastică

METAFORĂ ȘI RIGOARE

Pătrunzînd răbdătoare în izvoarele miraculoase ale graficii, Xenia Eraclide Vreme și-a cucerit o prestigioasă treaptă de maturitate artistică. O lumină discretă, parcă de brumă, acoperind frunzele, ori de argint suflat peste odihna lucrurilor, o pace expresivă a liniilor și nuanțelor se întretaie și se ingemănează.

Seria de lucrări duble subliniază setea de ingemănare, lucrarea secundă dezvăluind parcă fața necunoscută, complementară, a primei. Rigoarea e dusă pînă la simetrie, armonia nu mai e decorativă, ci prinde noblețe de frescă. Parcă-i o pictură zidită fin pe fața aspră a materiei. Ori parcă cineva a oprit pentru totdeauna pe un geam înghețat praful stelar al unor flori geometrice.

Citabilă în întregime, expoziția Xeniei Eraclide Vreme ne vorbește în limbajul plastic despre sensul zborului (Aripi aproape de soare), puntea clădită între sentimente (Drumul care apropie), geneza creației (Veghea), dinamismul plecărilor spre un țărm al fiecăruia (Dincolo de inerție), spiralele imaginației (Jocuri spre poveste), și, mai ales, cu gingășie și simplitate folclorică, despre mirajul fierbinte al candorii (Nunta, Mireasă). Artista știe să acumuleze emoție în rigoare, nu să o sugrume, înalță din tiparul abstract fiorul unui autentic simbol al cunoașterii descătușate.

În aceeași Galerie de artă, Elena Dinescu aduce, prin ceramica sa, o lume aparte, un basm împietrit în lut, cu toată galeria de emoții și obsesii. Plecînd de la ceea ce meșterii olari ar numi înfloritură, motivele ceramice ale Iuliei Dinescu sînt o veritabilă metaforă plastică. Neînsuflețitul bulgăre de lut a trebuit să primească semnul creației, să plece de jos, să atingă el însuși desăvîrșirea.

Țărîna amorfă, grăbită să aducă pe lume lumina spicului și a cireșelor, de data aceasta a fost îndreptată să fie formă și grai, împletire de rouă și cer, pe care vremea n-o mai poate învechi. Cuib, Rod, Dans, Legendă, Mugure, Zbor, Clopote, seria de blide, și, rară capacitate de a comunica eternul uman.

Dintr-un fragment de glie se conturează iluzia unei aripi, pură și cu odieri de poem, acolo unde abia bănuim anotimpul cu glas de sevă, se modifică planurile în așa fel încît sensurile se logodesc între ele într-un singur focar al sugestiei. Elena Iulia Dinescu compune modele unice, gata să-și contureze zborul, pe lumina aceea a cîntecului de mare vigoare, izvorînd tăcut din această sculptură pictată.

Expoziția italiană, deschisă la Casa de creație a Filialei UAP din Parcul rozelor, aduce încă un eveniment plastic în orașul nostru. Decorativul, ingeniozitatea coloristică, invită la cunoașterea unor peneluri din clasica țară a comorilor plastice.

DAMIAN URECHE

teatru

CRONICĂ POLEMICĂ

Nu vom spune aici și acum ce este sau ce trebuie să fie un teatru studențesc, pentru că singurii îndreptățiți să pună întrebarea și să-i și răspundă corect sînt studenții care fac teatru. Proba faptului că acest teatru **există** au făcut-o cîteva spectacole din festivalul recent încheiat la Timișoara, singurele care vor face obiectul acestei încercări de cronică.

Ies deci în afara discuției (pe răspunderea noastră) superproducțiile cu canapele, mese, geamuri și uși de-adevăratelea, cu juni de două zeci de ani sforțîndu-se să interpreteze bătrîni cu peruci și arterioscleroză. Mai ies din discuție (tot pe răspunderea noastră) și producțiile superlative, cu o altă recuzită, nu cea a mucavalei, ci una a cuvîntului și gustului. Nu ne vom lăsa niciodată convinși de ideea că o parodie puerilă și gratuită a unui basm poate fi teatru studențesc.

Acestea fiind spuse, începem de fapt cronica, **amintind** următoarele spectacole : **Copacii trăiesc în picioare** (Iași) — mențiune la categoria colaje, **Apel general** (Studio Thalia, Timișoara) — mențiune la aceeași categorie, **Vîrste** (Teatrul „Podul" București) — premiul III la spectacole de poezie, **Pretutindeni existi tu, pămîntule!** (Teatrul „Podul", București) — Marele premiu, acesta din urmă cu mențiune specială pentru armonia deosebită a grupului de recitatori. **Spre discuție,** propunem următoarele spectacole, într-o ordine ascendentă a preferințelor : **Zgomotele** (Studio A, Timișoara) — premiul III la spectacole colaj, **V ca Vietnam** (Studio III-Cluj) — nepremiat, **Azi, 5 mai 1972** (Studioul de teatru al Universității din Timișoara) — premiul I la spectacole colaj, **Povestea unei case** (Arhiteatru-București) — premiul II la spectacole colaj și **Vîrstă mare, iată-ne!** (Tîrgu Mureș) — nepremiat.

Deci cinci spectacole, fiecare cu o personalitate distinctă, toate însă dorite și realizate ca spectacole politice, angajate, de atitudine, toate apelînd pentru aceasta la modalitatea colajului (text, muzică, mișcare scenică, dans etc.).

Zgomotele propune o alegorie a demitizării falșilor idoli. În ciuda transparenței, uneori aproape de facil, a cîtorva secvențe, și în ciuda apariției în spectacol de cîteva ori a unor elemente banalizate prin uzaj, care fac nefuncționale secvențele pacifiste, colajul arhitecților timișoreni a prilejuit momente de autentică artă

V ca Vietnam (titlu trecut, se pare, eronat în program) a fost poate spectacolul de maximă elevație intelectuală și de rafinament artistic al modalității produse: colaj teatru antic și teatru documentar. Dezideratul unui spectacol politic, mobilizator de conștiințe a fost însă insuficient realizat, tocmai din cauza accesibilității sale limitate.

Azi, 5 mai, 1972 luptă cu inerția gestului și cuvîntului de toate zilele urmărindu-și intenția cu o coerență și unitate remarcabile. Continuînd o modalitate care a impus deja acest colectiv, spectacolul în discuție creează cu ajutorul versului recitat și cîntat, cu cel al dansului sau al mișcării haotice, secvențe alegorice și mai rar, metaforice, permanent deschise interpretării și atenției spectatorului.

Povestea unei case reface un proces istoric trecut și unul prezent, comentîndu-le inteligent și lucid. Modalitatea stilistică pentru care s-a optat, cea a colajului de texte document (reportaje de Geo Bogza, interviuri, știri etc.) armonizează o aparentă dezordine a fragmentelor alegorice. Trebuie special amintită aici punerea în scenă a cuvintelor rostite de copiii pictori din Vulturești, pentru adînca lor semnificație și pentru calitatea poeziei.

Vîrstă mare, iată-ne! Revelație a festivalului. Orice cuvînt scris acum despre acest mare spectacol, văzut la ora două noaptea de 127 de oameni, devine superfluu. Departe de a se identifica unei eschive sau unei incapacități de argumentare, atitudinea noastră este proba imposibilității de a scrie în numai cîteva rînduri despre patetismul, partinitatea, imensa capacitate de mobilizare la curaj, luciditate și acțiune, despre marea poezie pe care a transmis-o acest spectacol.

ADRIANA SIMLOVICI

AUREL BARANGA pe scena teatrului varșovian „Satyrykow"

Abia acum, aici, la Varșovia, pomii, după lungi, tainice ezitări, s-au decis să joace cu... frunzele pe față. Ca pretutindeni, și aici parcurile — oaze de verde și liniște — sînt preferate, și asta, din ce în ce mai mult, în dauna sălilor de spectacole. Și, totuși, un spectacol bun iese victorios dintr-o asemenea tacită confruntare.

Consult un program al spectacolelor, aleg și, iată-mă pe străzile capitalei de pe Vistula întrebînd de „TEATR SATYRYKÓW", teatru la care astă seară se joacă „Solo na perkusji", titlul polonez (fără să fie echivalent, nici măcar sinonim!...) al comediei lui Aurel Baranga — „Opinia publică".

...O sală intimă, cu mai puțin de două sute de locuri (în această seară, onorată la refuz de un public — cum aveam să constat — cald, receptiv și — mai presus de toate! — un public tînăr).

Teatrul varșovian „Satyryków" — am aflat — își are publicul său, admiratorii săi, mai ales tineri, și asta poate și pentru că această scenă este un relativ recent rezultat al unei merituoase emulații artistice amatoare a studenților politehniști.

Handicapat, evident, de necunoașterea limbii poloneze, dar avantajat de faptul că-mi este cunoscut textul, trăiesc timp de mai bine de două ore plăcuta surpriză a vizionării unui spectacol alert, expresiv, a unui autentic spectacol-dialog: replică actor-reacție spontană public.

Fără-îndoială, un cunoscător al textului românesc și, deopotrivă, al textului polonez prezentat pe scenă, ar fi fost într-o permanentă derută, spectacolul polonez fiind înălțat pe o adaptare foarte liberă a comediei lui Baranga, adaptare realizată de dramaturgul Stanislaw Tym. N-aș greși poate dacă aș numi „gestul" literar realizat de omul de teatru polonez o localizare, ea mergînd de la conferirea unor noi nume personajelor la transplantarea „decorului", conținut de textul original, într-o redacție a unui ziar varșovian și, de aici, firesc, pînă la adrese directe asupra unor aspecte ale vieții sociale poloneze contemporane. Categoric însă „intervenția" lui Stanislaw Tym a respectat spiritul, verva textului original, a păstrat nealterată forța sa de penetrație.

Spectacolul cu „Opinia publică" — al cărui echivalent polonez se datorează cuplului Michal Gazda, Lech Wojciechowski și a cărui direcție de scenă o semnează tînărul regizor Jan Stanislawski — te captează, spectator, prin ritmul alert al jocului, prin acuratețea, prin plastica imaginii scenice (semnată de Maria Chrzaszcz), prin evitarea excesului de gaguri, de clasice și, nu de puține ori, desuete cîrlige.

Omogenitatea de bună calitate a spectacolului, a jocului n-a exclus însă reliefarea — pe fundalul disputei dintre pionul înaintat al comediei, redactorul Kaminski (alias Chitlaru) și cele cinci lichelușe, expresii ale imposturii, în frunte cu redactorul șef (Cristinoiu) — n-a exclus, zic, reliefarea excelentei interpretări conferite celor doi beligeranți de către actorul Krzysztof Kowalewski și regizorul-actor Jan Stanislawski.

Și plec din Varșovia, de aici, unde pomii de abia acum, după lungi, tainice ezitări, s-au decis să joace cu... frunzele pe față, cu regretul de a nu fi reușit să văd spectacolul cu „Hamlet", în regia artistică a omului de teatru care este Adam Hanuszkiewicz, în rolul titular cu Daniel Olbrychsky, noua stea a teatrului, filmului polonez.

Și dacă la intrarea în sala teatrului „Satyryków" eram doar un simplu virtual spectator, la terminarea serii de teatru, devenisem un partizan al său. Pentru această seară, pentru acest spectacol fusesem cîștigat! Și nu eram singurul!

DANIEL TEI

POEME DE ADRIAN MUNȚIU

Sensul seminței

Spațiile ca o sticlă au spart cîmpul ud,
Deschis în ierbi, în cumpeni, cu orgi de ploi ascult
Cum cad prin trup semințe și ard în lut demult,
Le simt în păr, pe umeri, le pipăi, le aud.
E un ecou continuat din prima zi a lumii, o cheie
Cu lacăte-n zăvoare de grîu, cu nunți și moarte.
un chip al meu de fagur setos de la fund se descheie,
Semințele cresc spice prin clopotele sparte.
Ard caii mei de bronz descleștați de tulpini și răcoare
Și pașii de hîrtie ai soarelui umblă pe vînt.
Inimi de voievozi bat în trupuri de grîne hotare,
Le cresc rădăcinile-ntoarse cu golul din cer răsturnat în pămînt.
Aud în zimții unei frunze foșnind culori de trandafiri,
Ochi cu lumina neterminată răzvrătesc zarea goală,
Semințele inundă pămîntul cu marmoră vegetală
Mereu în căutarea de sens a întîiei iviri.

Lumini fără de vîrste

Lumini fără de vîrste se mută-n palmi și-aprinzi
În cuiele din cer un trup pentru iertare.
Atîtea foi stau albe și goale-n buzunar,
Nescris, cuvîntul mușcă în carnea lor și doare.
Se-mpart învinșii... unde ne fug învingătorii ?
În umbră, măști ard surde pe chipuri, le auzi
Prin străzi ce se-nfioară cînd le pătrund cocorii
Zvîcniți din arcul toamnei spre zările din duzi.
Întins tîrziu pe lespezi, simți tot mai des în trup
Fiori și norii-n zare trec peste tine teferi,
Ai vrea să vină marea din țărmuri ce se rup
Să te îmbete aspră cu scoici și cu luceferi.
Ai vrea să ieși din tine frumos, să te măsoare
Pe adevăr și cînte., ca-ntr-un miraj, coralul
De carne al luminii, ai vrea, nimicitoare,
Oceanele din suflet să-ți prelungească malul
Pînă la sud. În toamnă, ivești un cer, o clipă,
Iluminat de ploaie și suni în el c-un trup
De sărbători și spinteci, fierbinte, c-o aripă
Ceața întinsă-n vișini și ceara moartă-n stup.
În sunet cresc năvoade ca-ntr-un pescar, mereu,
Fluier, cu pași de-a valma, la nunți te-nnobilează
Pe-un viscol surd de iarnă și cazi, prelung, o rază
În locul gol în care-a murit un chip de-al meu.

Geneză

Ascunde-ți geana-n vîrste... vînt ți-a-nflorit în păr
Și fiecare buclă în păsări luminează
Cu trecerea ta nouă-n adevăr,
Cu trecerea mea aspră în amiază.
O, străzile-nmiite ne nasc, ne cresc în steme,
Iar arborii s-apleacă lîngă inimă grei.
Nu ne-am născut nici prea tîrziu, nici prea devreme,
Stăm drepți în ani ca munții înzăpeziți în stei.
Podul acesta tînăr și arcuit în sus
Se prelungește-albastru spre mîna ce l-a pus
În stînci și arde piatra c-un dor de vămi și-o-ncarcă
De gesturi nemințite și de lumină parcă.
Pînă-n adîncul lumii și-al inimii iubim.
Cumplită, depărtarea pămîntului se-mbaie
În luna ta de-o noapte ce brusc a răsărit
Nebună de speranțe, de vis și de văpaie.
De undeva din mine mă caută un om
Și umbra lui pătrunde cu fața ta în ore,
Cad, fără sprijin, norii de pe stejari sub pași,
Rîurile s-au făcut peste lume sonore.
Pescarul, greu de ape și greu de timp, îți pare
Statuia vie-a mării urnită în picioare
Cu palma grea crăpată de vîslă și năvod,
În el, fiece luntre se arcuiește-n pod,
În el, fiece sunet se face-un rîu prin care
Toți peștii prinși o viață se prelungesc în mare.
Noi ne-am născut din scuturi cu mîna aspră-n lut
Ca într-o strămutare de lumi de la-nceput,
Ca într-o strămutare de țărmi prin ape-n sus
Cînd sparge lung țițeiul crusta din el, răpus,
Și arde în adîncuri dezvăluind solemn
Taina de umbră-a nopții pădurilor de lemn.

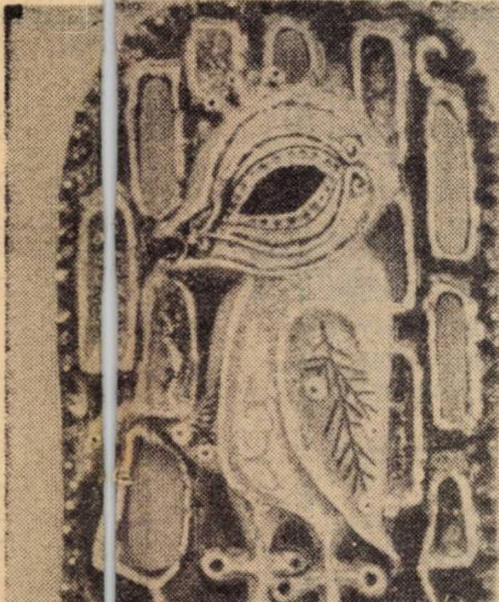

ELENA IULIA DINESCU : Singurătate

În bătălii deschise

În ne simțire,
livad de modă veche.
Pe m iriști,
păsăr schimbătoare,
odihn te în sine,
se îna ltă în ordinea viitoare.

Mîndr ețea mea în bătălii deschise !
Vreme lnice aripi,
gazde
unui nivers de demult.

PETRU SFETCA

Nevoia de oraș

Am nevoi e de orașul acesta
ridicat pe aripi ca un truditor stelar
cu neonul luminii care-mi sfarmă dinții
de atîta al b ;
copacul simte foamea prin ierni învolburate
și-și trage sub pămînt peștii călători ;
aripile zilei se deschid și împart lumina pentru fiecare,
pe trotuare pașii ni se pierd ca orele în somn
și iată-ne bucuroși de amurg,
cînd soarele e atît de aproape
cînd visul ne ridică în zbor pe sănii albastre
prin conducte de aer, înspre inima țării.

DUȘAN PETROVICI

Nu-s opreliști pentru logodnele lumii

Pe drumuri de cer, roiuri punctate, se-ntrec călătoarele,
le-mbată azurul, înaltul și soarele,
ne-aduce mirajuri, chemări spre larguri și zări,
spre ne-ncepute și neterminate-ntrebări...
Încerc pe-o coardă lăuntrică o undă de dor :
Vioara mi-e obosită, aripile-s ostoite de zbor...,
Vin călătoarele, se rotesc și țipă pe sus,
le-aud cîntecul și fiorul planat,
de ce gîndu-n trecut mi s-a dus,
și zboru-i de plumb în adînc răsturnat ?

Se-ntorc călătoarele, văzduhu-i de foc :
ce mînă mă țintuie-n loc ?

Vin obositele rîuri aproape de aburii humii,
mugurii dragostei pornesc la asalt,
nu-s opreliști pentru logodnele lumii,
le-ascult cîntecul și zborul tot mai înalt...

A-nceput simfonia luminii, cîntec de soare, domol :
în albița inimii mele, nu-i încă ceață, nici gol...

DORIAN GROZDAN

Țară

Iată alunecarea cîmpiei
în anotimpul cel nou ;
Iată furtuna roz
a piersicilor subțiri din livezi ;
Iată rîurile noastre,
cu pîntec de lumină,
purtătoare de fructe lungi și grele ;
Iată peștii...
Iată turmele și fîntînile...
O, dar iată armura de aur
a pămîntului : holda !
Și oamenii,
și copiii,
și surîsul mării oglindit
în păsările noastre
albe și prelungite
într-un zbor
paralel cu ținutul acesta,
din care ne sorbim zilnic
munca, somnul, viața.
Iată, aceasta este țara
Pomul roditor și
focul săpat în sîngele nostru înalt
și lumina picurată noaptea
prin porturi albastre,
rotundul pămîntului
furișat în ulcioare
și apa ghemuită-n cearcănele izvorului.
Curg zilele din noi
și sîntem atît de bogați în timp
căci nici o ploaie
nu ne-a ruginit plugul
și nemurirea acestui pămînt
e în noi.

OLGA NEAGU

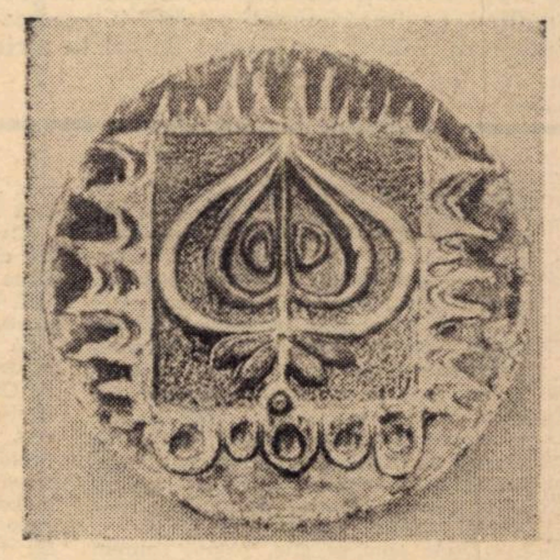

ELENA IULIA DINESCU : Mugure.

AMBIGUITATE SAU POLISEMIE?

Există termeni care dobîndesc la un moment dat prestigiu teoretic necontestat, astfel încît simpla lor invocare are darul de a stîrni admirația mută a acelora care nu le găsesc un loc anume în vocabularul lor obișnuit. Printre aceștia se numără și ambiguitatea, socotită în ultima vreme o categorie esențială și originară a creației poetice, mai ales moderne. Ambiguitatea se definește în raport cu cititorul, fie el critic sau cititor obișnuit, pentru care opera literară este datoare să i se înfățișeze nu ca ceva distinct și limpede, ci ca un produs confuz și cețos. Sensul cutărui poem nu mai este astăzi abscons, cum apărea el cititorului de acum 3-4 decenii, ci ambiguu, adică incert, echivoc, în doi peri. Rămîne ca el cititorul, să opteze pentru semnificația care-i convine

De bună seamă că nimeni nu crede astăzi — și de multă vreme — în virtuțile expresiei facile ca purtătoare a transparențelor semantice imediate. „Adevărata artă, scria dacă nu mă înșel, A. France, este cea care se ascunde“. A se ascunde presupune o prezență, dar o prezență disimulată privirii directe, o realitate acoperită.

Ambiguitatea este, după cît se pare, o noțiune improprie

Cronica limbii

care împinge sau, cel puțin, sugerează o cale inadecvată de înțelegere a cuvîntului poetic. Fiindcă expresia poetică nu poartă în sine semnul unei inaptitudini a scriitorului de a se decide pentru unul sau altul dintre sensurile cuvintelor — și, evident, ale operei — decît în cazul cînd scriitorul și-a propus să fie ambiguu, sau dacă n-a izbutit să fie decît așa

Nu credem că riscăm făcînd afirmația că, de fapt, în arta cuvîntului avem de-a face cu o funcție polisemantică a limbajului poetic, și nu cu una echivocă. Polisemia înseamnă o sumă de posibilități, ambiguitatea este înțelegere împărțită, nedecisă, tulbure. Trebuie să presupunem că în întrebuințarea dată de scriitor, valorile latente ale cuvîntului îi apar cititorului ca dificultăți cîtă vreme opțiunea lui, a cititorului, nu se îndreaptă spre înțelesurile selectate de scriitor și aflate în răspăr cu înțelesurile curente. Cînd Eminescu scrie „Timpul mort și-ntinde trupul și devine vecnicie“ el „îl obligă“ pe cititor să se lase purtat de curentul altor semnificații decît cele știute de el din experiență sau din dicționare. Sensurile nu sînt aici ambigue, ci doar altele, să le zicem simbolice ; dificultatea lor, dacă există, constă în adîncimea cugetării, nu în perdeaua de ceață care le îneacă înțelesurile.

Am fi tentați să ne întrebăm dacă nu cumva ambiguitatea este atributul unor producții care se sustrag interpretării — și nu din vina acesteia din urmă. În orice caz, opera literară se poate lipsi fără prea multă pagubă de misterul ambiguității. Îi este de ajuns aria largă, infinit nuanțată și difuză a polisemiei.

ȘTEFAN MUNTEANU

FIECARE ARE CEVA DE POVESTIT *)

— Aveam trei pogoane de pămînt, atît, și eram singur. Părinții mi-au murit amîndoi într-un an, surorile, patru, se măritaseră, două la oraș, c-au făcut o școală de croitorie, și două aici. Mă descurcam destul de bine, că tocmai în timpul acela a fost electrificat satul și eu m-am băgat printre electricieni și, fără școală, numai din ce-am prins de la unul și de la altul, am rămas un fel de electrician al satului. Mă duceam pe la casa fiecăruia, se mai defecta cîte ceva, și mă bucuram de o oarecare simpatie. Cînd a fost cu colectivizarea, sincer să spun, mi-am făcut un calcul : n-aveam nimic de pierdut ! Eram tînăr și-mi ziceam că mă pot obișnui iute și cu un alt fel de viață. Dacă așa bate vîntul, n-o să mă pun eu împotrivă, mai ales că nu bătea să mă dărîme. În realitate a fost mult mai complicat decît îți povestesc eu acuma. Într-un cuvînt, comitet de inițiativă, muncă de lămurire și.. Am citit niște cărți, mi le-a dat Janina, cu colectivizarea. Nu știu cum să-ți spun, în nici una n-am găsit întîmplările așa cum s-au petrecut la noi. Probabil fiindcă nu există sat fără un specific al lui și nu pot fi aplicate niște rețete generale și valabile oriunde. Poate că pretind prea mult, dar aș fi vrut să citesc ceva despre cum a fost la noi. Acum e liniștit satul, multe s-au uitat, însă atunci, aici era un viespar. N-a fost forțat nimenea — înțelege-mă, nu trag spuza pe turta mea, avînd în vedere că am jucat și eu un rol în acțiunea asta, — nici chiaburii n-au dat foc, nici mijlocașii n-au fost duși cu mașina și amenințați cu împușcarea, cum am citit, nici .. nimic. La noi totul s-a consumat înăuntru, în suflet. N-au existat întîmplări spectaculoase, cu lămuriri senzaționale ; au fost numai frămîntări — e al dracului de greu să-ți dai pămîntul de bună voie, mai greu decît dacă ai fi obligat, — multă vorbărie, multă teamă de necunoscut, neîncredere, și nebănuit de multă prefăcătorie. Cunosc pe cîțiva, pe care-i știam ca pe mine ce aveau în burtă și-n cap, care sperau să cîștige la afacerea asta, bătîndu-se cu pumnu-n piept că vor să aplice politica partidului, sperînd, zic, să capete o funcție care să le dea posibilitatea să adune cît mai mult .. Eu, recunosc, m-am socotit că dacă tot e să se facă, mai bine să fiu primul decît ultimul. Ca la moară. Dacă ești pe la coadă, pînă-ți vine rîndul, pierzi vremea de pomană. Și eram tînăr.

Fapt este că, la constituire, m-au pus președinte. Am tras, dom' profesor, cum nici nu m-am gîndit vreodată c-o să fiu în stare. Treaba mergea prost, unii-n dreapta, alții-n stînga, și cei mai mulți spre casa lor, numai pentru ei. Eu aveam ambiție și calculasem că erau posibilități mari.

Ai auzit de ce-am fost schimbat ? Află că nimeni nu știe adevărul. Numai eu. Trebuia să fiu înlocuit, fiindcă mă transformasem în ultimul timp. Mă transformasem într-atîta, încît am ajuns ce sînt astăzi, adică nici în car, nici în căruță. un om făcut din două jumătăți nesudate bine între ele. O să-ți explic...

Nu-l întrerupsesem de loc, deși aș fi dorit să-mi facă două trei precizări. Era un om care trăise nemijlocit niște evenimente și mărturiile lui mi-ar fi fost de folos. E dificil de înțeles numai din cărți unii ani din istorie. La mine, cel puțin, latura afectivă joacă un rol important. Trebuie să simt, să fiu impresionat de ceva, pentru ca lucrul acela să-mi apară clar în toată complexitatea sau simplitatea lui. De exemplu, războiul. Istoria, o duzină de romane, cîteva zeci de filme mi-au alcătuit o imagine rotundă, dar incompletă. Mă înspăimîntam rațional. A fost însă de ajuns ca, într-o seară, un vecin de-al nostru, care-a făcut războiul și-n Răsărit, și-n Apus, să povestească niște întîmplări de pe front și într-o clipă am avut senzația că de abia atunci înțelegeam ce e războiul. (Tata fusese concentrat, însă toți anii aceia luptase cu acul. Noroc, n-am cum să-i spun altfel !). Și n-au fost necesare cine știe ce fapte ieșite din comun, extraordinare ! Îmi amintesc că de pe frontul din Rusia vecinul a ales, conștient sau nu, următoarea secvență : el — transmisionist —, în fundul unei gropi de mărimea unui mormînt, cu telefonul de campanie ; un ofițer apare la marginea gropii, proiectat uriaș pe cer ; vecinul nostru, culcat fiind, ia poziția de drepți, stînd la orizontală. Atît. Nu încerc să ghicesc ce-o trezi în mintea și-n sufletul altora povestea asta scurtă, dar pe mine m-a fulgerat. Parcă mi s-a deschis creierul și mi-a venit să urlu. Am scrîșnit doar: Stupid ! Asta era : stupiditate, inutilitate... Din Apus, o relatare la fel de scurtă, fără femei cu prunci în brațe, lăcrimînd fericite în fața eliberatorilor, fără acte de eroism. Simplu : vecinul nostru, orășan getbeget, aude vestea sosită din țară că țăranilor li se va da pămînt. Și se bucură: „Trecem de munții ăștia și ne-ntoarcem ! O s-avem pămînt !“. Oare ce mă impresionase atîta ?

Aș fi avut nevoie deci de ceva asemănător, pentru a se produce în mine scînteia despre care vorbeam, ca să **simt** cum a fost cu colectivizarea. Știam numai niște fraze : munca în comun e mai rentabilă, colectivizarea e o necesitate, partidul a inițiat acțiunea, burghezia satelor s-a opus, țăranii săraci au aderat cu bucurie, mijlocașii au stat la îndoială pînă cînd, în sfîrșit, s-au convins că n-au un alt drum mai bun ; că în unele sate s-a sărit peste cal, contrar indicațiilor **de sus**, că țăranii au fost siliți să se înscrie, dar că, în prezent, totul merge bine, mai avem și lipsuri, e firesc, deci... Ei bine, eu nu puteam să **simt** cum se petrecuse într-adevăr acest proces. Probabil că nevoia asta de a simți este un alt defect pe care-l am

M-am lăsat dus de timbrul jos, plăcut, al glasului său și n-am întrebat nimic.

— Eram tînăr, a continuat Ghiță Crăciunescu, nu prea urît, în sfîrșit, președinte, puteam să-mi aleg orice fată mi-aș fi dorit. Tocmai atunci a picat în sat Janina, 18 ani, învățătoare, frumușică. . Am pus ochii pe ea. Niciodată nu m-aș fi gîndit că o să am curajul să cer de nevastă o învățătoare. Eu eram țăran. Atunci însă mi se părea că mi se cuvine totul, că sînt în stare să realizez orice îmi doresc și că nimeni n-ar fi avut îndrăzneala să se opună... Am chemat-o la sediu, a venit și nici una — nici două i-am spus că vreau să mă însor cu ea. Parc-o văd, era vară, cald, mai păstrează și-acum bluza aceea, c luză albă și fustă cenușie, cu dungi, mi se părea perfectă în bluză și-n fusta aia... A luat-o-n glumă, însă se periase puțin. M-a refuzat frumos, motivînd că e încă prea tînără, că nu s-a gîndit, deși are un băiat la oraș, unde-a făcut școala, student, și așa mai departe. Nu reușeam să pricep cum de mă refuză. Pe mine ! Am strigat la ea, am învinuit-o că are apucături burgheze, fiindu-i rușine să accepte un om d munci. S-a ținut tare, însă. .. Ce s-o mai lungesc, mi-e cam peste mînă să povestesc asta, drept răzbunare l-am pus pe Gujbă s-o cheme la orice oră din zi și din noapte și să-i dea să facă ba recensămîntul animalelor, al oilor, al păsărilor, al cîinilor, ba să stea de pază la telefon, ba să lipească litere pentru lozinci... Săraca de ea, mă mir cum a rezistat... Și-ntr-o noapte, cînd făcea de pază la telefon, am intrat peste ea și... Cît m-o fi urît atunci, cît a plîns. N-a mai avut încotro și-am făcut nunta. Am fost fericit c-am supus-o și m-am înșelat. Adevărul este că eram îndrăgostit pînă peste cap, și, deși părea că s-a adaptat la noua situație, fără să-mi dau seama, ea m-a supus pe mine. Cred c-a-nceput să țină la mine, însă m-a pus să fac niște lucruri, la început imposibile. Eu, care aveam cinci clase primare, am fost nevoit să m-apuc de învățătură. Cum se ivea o clipă liberă — deschide cartea, Ghiță ! Program de lecturi, nu numai literatură. Geografie, istorie, matematică, fizică, mai ca la școală. Voia să știu măcar atît cît știa ea... Nu-mi pare rău, dar, vezi dumneata, transformarea asta m-a costat tare mult. Pe cît aflam mai multe, pe atît mi se părea că nu-s eu, că sînt altul, mai deștept și mai învățat. Intrasem cu capul în nori și nu mai vedeam pămîntul. Eram mîndru, prost de mîndru, și în colectivă lucrurile au început să meargă prost. Nu mă mai vedeam decît pe mine și-n jur oamenii trăgeau în șapte părți. Eu nu observasem nimic... Cînd nu s-a mai putut, m-au schimbat. Unii zic că m-am închiaburit pe socoteala colectivei. Pot să jur că n-am luat un pai din ce nu mi se cuvenea. De altfel, dacă n-ar fi fost așa, n-aș fi rămas în partid, și nici brigadier. Pe plan personal, ca să zic, nu se mai putea repara nimic. Nu mai eram țăran și nici altceva. Nu știu dacă sînt clar. Am căpătat gustul... culturii — măcar că-s conștient că e numai o spoială — și m-am rupt de săteni. Sufletește m-am rupt. Nici cu intelectualii nu fac casă bună. Nu te supăra, dar n-am o părere prea bună despre intelectualii noștri din sat. Nici ei nu-s întregi. Prea au în ei ceva de țăran hapsîn. Observă ce vorbesc între ei și-o să vezi .. Se spune că așa e normal, țăranul să-și ridice nivelul cultural și așa mai departe. O fi, dar pe încetul, în adîncime, nu ca mine.

— Bine, am intervenit eu pentru prima oară, însă nu-mi dau seama ce te deranjează că știi mai multe decît ceilalți... țărani. Foarte bine că știi. Toți ar trebui să-ncerce să-nvețe.

— Mă deranjează pentru că acum aspir la o altă situație. Nu mi-o închipui prea limpede, dar în orice caz aș dori altceva. Și e imposibil să-mi ies de tot din vechea mea piele. Ce-aș putea face? Să mă duc la oraș ? Pentru ce ? Să m-apuc acum să-nvăț o meserie ? Pentru ce ? Ce-aș cîștiga ?

Deodată am avut certitudinea că știu ce se întîmplă cu Ghiță Crăciunescu. M-am simțit foarte înțelept și-am încercat să formulez cît mai simplu ideea. Mi se părea că am făcut o descoperire epocală și că mergeam pe drumul înțelegerii complete a unor fenomene rămase pînă atunci neexplicate.

— Probabil că procesul acesta de nemulțumire, de dezrădăcinare, nu se desfășoară numai în dumneata. Dumneata îți dai seama de el. Alții însă îl trăiesc fără să judece. E mirajul orașului. Totul se reduce la mirajul orașului. De aceea există exodul de la sat spre oraș, de aceea în **ceapeuri** lucrează foarte puțini tineri. Toată lumea se îndreaptă spre orașe și în zece-douăzeci de ani nu îndrăznesc să mă gîndesc ce se va-ntîmpla cu agricultura.

Crăciunescu a zîmbit într-un fel care nu mi-a plăcut. Ca și cînd aș fi spus o prostie. M-a și contrazis imdiat.

— Pentru un motiv sau altul, aparent strict personal, s-ar putea ca țăranii toți să simtă nemulțumirea asta. Dumneata știi din auzite că la țară rămîn tot mai puțini tineri, însă n-ai avut de unde să afli cum se petrece „fuga“ asta. Eu aș zice, oi greși, că aici se manifestă o... contradicție a societății noastre.

— În socialism ? am sărit eu, fiindcă nu învățasem nimic despre contradicțiile existente în societatea socialistă și deci afirmația lui Crăciunescu mi se părea o erezie. Am zîmbit, ca o răzbunare, ironic : Unde scrie ?

— Scrie aici, în realitate. Cum numești dumneata două situații care se cam ciocnesc ? Pe de o parte, orășenii, cu cele opt ore de muncă, salariu, confort modern, organizare judicioasă, tradiții de solidaritate, licee...

— Există și la sate licee !

— Da, dar ce cadru au ? Majoritatea cadrelor foarte bine pregătite se concentrează la oraș .. N-am pretenția c-o să cuprind toate aspectele. De licee am zis așa, printre altele... Și pe de altă parte, țăranii, cu munca lor înapoiată, fiindcă un tractor, o combină nu schimbă radical sistemul de muncă. Cît timp satele vor fi sate, țărani vor pleca la oraș. M-am gîndit, nu sînt sigur, că nemulțumirea mea de aicea izvorăște. Poate că sînt unul dintre primii care judecă situația lui de țăran. Cînd producția agricolă va deveni... industrială, atunci va dispare principala cauză a contradicției. Țăranii vor dispare, fără doar și poate. Vor exista doar niște tehnicieni. O echipă de douăzeci de oameni, cu utilaje adecvate, vor produce tot atîta cît un **Ceapeu** întreg, cu sapa.

Am înțeles că nu dorea să-l aprob, nici să-l contrazic ; el avea nevoie doar să-și formuleze cu glas tare gîndurile. Trebuia să judec și eu, nu eram în stare să-i dau dreptate sau nu așa, cît ai bate din palme. Eram un străin încă, de-abia deschideam ochii. Ce tîrziu descopeream eu oamenii !

LAURENȚIU CERNEȚ

---

*) Fragment din romanul „Urma celuilalt“ predat la Ed. „Eminescu“.

SPIRITUL UMAN ŞI CIVILIZAŢIA TEHNOLOGICĂ

„ORIZONT“ A INIŢIAT O ANCHETA PRIVIND „SPIRITUL UMAN ŞI CIVILIZAŢIA TEHNOLOGICĂ“, ANCHETĂ LA CARE AU PARTICIPAT : PROF. DR. DOC. EDUARD PAMFIL, PROF. UNIV. DR. ING. OCTAVIAN POPA, CONF. UNIV. DR. ING. LUCIAN BAGIU, LECTOR UNIV. CONST. GRECU ŞI CONF. UNIV. DR. V. ŢÎRCOVNICU.

1. Subiectul propus atenţiei dumneavoastră, comportă, cred, în primul rînd, o determinare de conţinut între civilizaţiile, să le numim netehnologice, şi civilizaţia noastră actuală, tehnologic avansată...

2. Lărgind puţin cadrul discuţiei, cred că n-ar trebui să omitem un fenomen încă în plină desfăşurare ; e vorba de uriaşul progres al tehnicii, ca rezultat al revoluţiei ştiinţifice moderne ; e vorba de automatizare cu consecinţa : specializarea strictă a lucrătorului, etc. Acestea toate nu puteau să modifice sensibilitatea — sau un anumit gen de sensibilitate umană — inteligenţa, conduita morală... care credeţi că a fost rezultatul acestei modificări în viaţa de relaţie a omului ?

3 Prin ce mijloace a putut interveni omul pentru a-şi asigura şi menţine echilibrul propriei conştiinţe implicate într-o astfel de civilizaţie tehnologică ?

4 Pe linia eforturilor partidului şi statului nostru pentru a asigura membrilor săi acel echilibru şi acea armonie lăuntrică, proprii unei societăţi tinere şi viguroase, stă şi recenta hotărîre cu privire la politehnizarea învăţămîntului, stimulînd, pe lîngă măsuri privind integrarea profesională şi, ca un corolar firesc şi măsuri practice de integrare psihică a tînărului de azi în societatea socialistă, tehnologic avansată de mîine...

Constantin Grecu

„AUTOMATIZAREA CREEAZA POSIBILITATEA AFIRMĂRII OMULUI CA FIINŢĂ CREATOARE“.

1) Intr-un anumit sens, toate civilizaţiile au avut un aspect tehnologic, în măsura în care se bazau pe folosirea în producţie şi în făurirea mijloacelor acesteia a unor cunoştinţe prealabile.

Civilizaţia actuală, însă, ale cărei trăsături esenţiale, din punctul de vedere urmărit în discuţia noastră, sînt sintetizate de expresia „revoluţia ştiinţifică şi tehnică“, se deosebeşte radical de toate civilizaţiile anterioare. Este vorba de un proces cu caracter mondial ce determină, în toate domeniile vieţii sociale, schimbări de o profunzime şi amploare fără precedent, ca urmare a aplicării unor descoperiri ale ştiinţei contemporane. Sînt, astfel, revoluţionate forţele de producţie şi procedeele tehnologice, obiectul muncii, raportul omului cu maşinile şi al omului cu omul, structura şi natura muncii însăşi. Această revoluţie se concretizează prin fenomene ca automatizarea — cu elementul său principal, cibernetizarea şi folosirea pe scară tot mai largă a calculatoarelor, — chimizarea, folosirea unor noi surse de energie, cum este energia nucleară.

2) Revoluţia ştiinţifică şi tehnică impune schimbări profunde şi rapide în calificarea profesională a muncitorilor. Însăşi noţiunea de muncitor îşi modifică sensul datorită deplasărilor de accent tot mai pronunţate, de la efortul fizic, spre cel intelectual. Acesta presupune o calificare înaltă şi multilaterală, însuşirea unor cunoştinţe tehnico-ştiinţifice cît mai avansate şi variate, corespunzător cu nivelul tehnicii din epoca automatizării, calificare şi recalificare continuă prin reciclare sau alte căi. Departe, deci, de a fi prin sine un factor de unilateralizare, de specializare îngustă, automatizarea şi, în general, resorbţia ştiinţifico-tehnică, creează posibilităţile afirmării omului ca fiinţă creatoare.

Această revoluţie conţine însă şi riscuri atît în planul vieţii sociale, cît şi în cel al vieţii individului, prin supralicitarea mijloacelor mass-media, în dauna cultivării active a tuturor facultăţilor spirituale ale sale.

3) E destul de greu, dacă nu chiar imposibil de localizat în spaţiu şi timp prima intervenţie a omului pentru a-şi menţine echilibrul moral în actuala civilizaţie. Sigur este însă faptul că, faţă de consecinţele negative, atît în planul existenţei, cît şi în cel al conştiinţei, s-au găsit întotdeauna oameni care să-şi manifeste dezaprobarea, dar să şi caute soluţii pentru anihilarea lor. Mă refer, îndeosebi, la oamenii de ştiinţă, care, după cum se ştie, devin din ce în ce mai conştienţi de responsabilitatea pe care o au în legătură cu creaţiile lor, cu valoarea lor şi cu pericolul pe care-l prezintă aceste creaţii pentru om ca individ şi ca specie.

O atenţie specială trebuie acordată poziţiei partidelor comuniste şi statelor socialiste în această privinţă. Păstrînd optimismul necesar, trebuie să recunoaştem că, printr-un fel de circuit invers, şi prin determinismul său specific în care acţiunea şi responsabilitatea ocupă un loc central, societatea posedă în sine resursele unei contracarări a efectelor negative ale progresului tehnico-ştiinţific şi ale evoluţiei, într-o direcţie optimă.

4) După cum se ştie, scopul suprem al orînduirii noastre socialiste, afirmat cu deosebită claritate în documentele partidului nostru, în cuvîntările secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, îl constituie omul, cu întreaga sa personalitate, cu toate nevoile sale materiale şi spirituale. Astfel, omul nu mai apare pur si simplu ca mijloc, ci eventual ca mijlocitor al propriei sale realizări de sine.

În formarea tinerei generaţii, partidul nostru porneşte de la constatarea că, în orice societate, şcoala reprezintă principalul factor de cultură şi civilizaţie, cadrul de bază al instruirii şi formării tineretului. Avînd în vedere problemele deosebit de complexe pe care le vor avea de rezolvat în următorii ani, generaţiile actuale şi viitoare de elevi şi studenţi şi pornind de la principiul umanist fundamental, că omul este scopul suprem al socialismului, conducerea partidului nostru a luat o serie de măsuri menite să ducă la perfecţionarea învăţămîntului de toate gradele, la o mai strînsă legare a sa de nevoile producţiei, ştiinţei şi culturii.

Octavian Popa

„TEHNOLOGIA IMPLICA ŞI GENEREAZĂ CIVILIZAŢIA“.

1-4) E greu de imaginat o civilizaţie netehnologică. După părerea mea, toate civilizaţiile au fost, sînt şi vor fi tehnologice.

Tehnologia nu este un atribut al civilizaţiei, tehnologia implică, generează civilizaţia, reprezentînd un îndelungat **proces de creaţie,** la care concură, în egală măsură, dar în forme variate, toate categoriile de muncitori entuziaşti şi oneşti: muncitorul din uzină, sau de pe ogoare, omul de ştiinţă sau de artă Relaţia de implicaţie dintre tehnologie şi civilizaţie justifică definiţia mai largă, de proces, pe care o atribui tehnologiei.

Suportul oricărei tehnologii este creaţia, munca creatoare. O tehnologie tolerantă faţă de rutină este agonizată, încetează de a mai fi proces, înţelegînd prin proces mersul înainte, dezvoltarea, progresul O tehnologie care cultivă rutina se neagă pe ea însăşi.

Civilizaţia este o măsură a procesului de creaţie umană, manifestat pe toate registrele, omul, în sensul de fiinţă creatoare — şi-mi voi permite să atribui acestei definiţii rolul de axiomă — fiind astfel, elementul generic al domeniului de definiţie a civilizaţiei. Omul, fiinţă creatoare, are prin definiţie sentimentul participării la acest proces. Omul are aptitudinea evoluţiei, progresului, dar este tributar condiţiilor materiale şi climatului spiritual. Condiţiile materiale şi le creează singur, participînd, fie direct, fie indirect, la dezvoltarea tehnologiei. Creaţia artistică, rod al răgazului creat de condiţiile materiale, generează climatul spiritual indispensabil oricărui proces, inoculînd entuziasmul şi setea de frumos, întreţinînd aspiraţia spre perfecţiune, cultivînd respectul şi admiraţia faţă de măreţia efortului unanim în realizarea progresului.

Procesele evoluează în timp într-o succesiune de dezvoltări monotone şi nedescrescătoare, întrerupte de salturi inedite, spectaculoase şi nu rareori tarifiante prin grandoare.. Reintrarea în făgaşul unei temporare monotonii generează poate mai multă derută decît faza saltului, deoarece inervalul de monotonie al unui proces — totdeauna mai lung decît intervalul saltului — reprezintă perioada de căutări înfrigurate, de desfăşurare tenace şi epuizantă a muncii creatoare al cărei epilog se va constitui într-un nou salt.

Un specimen de conjectură curentă îl constituie virtuala, prezumtiva, potenţiala dominare a fiinţei umane de către computer. Computerul este o realizare a omului, total supus lui, fără personalitate şi iniţiativă. Relaţia dintre om şi maşină, indiferent de gradul ei de perfecţiune, va fi, totdeauna, una de subordonare, şi anume, de subordonare radicală şi într-un singur sens : omul a fost, este şi va fi creatorul şi stăpînul maşinii, afirmaţia reciprocă fiind aberantă

AUREL BRAILEANU Sărbătoare în sat

Eduard Pamfil

„ACEASTĂ COMPLICITATE STRANIE DINTRE FIINŢA UMANĂ ŞI CREATURILE SALE, MAŞINILE“.

1) Sîntem atît de departe — deja — de civilizaţiile netehnologice, încît, comparaţiile peste timp, nu mai sînt grăitoare şi semnificative Într-un fel, omul a dezvoltat totdeauna o civilizaţie şi a fost totdeauna în desfăşurarea unei tehnologii. Ceea ce ne proiectează pe un nou plan de istorie şi ne dă o altă acceleraţie evolutivă este aservirea de către noi a unei imense cantităţi de energie — din resursele materiei

Stăpînul actual al planetei este un consumator de forţă, pe care-o obţine, solicitînd „fără milă“ rezervele naturale şi interpunînd mereu, între el şi mediu, armata inumerabilă a maşinilor. Tehnologia pe care-o numim avansată — este plătită cu această complicitate stranie dintre fiinţa umană şi creaturile sale, maşinile.

2) Îndrăzneala, adecvarea între mijloace şi scop, soluţiile inedite şi pline de imaginaţie creatoare, prospectarea, planificările în etape şi în etaje au condus, progresiv, la instalarea unui nou stil de civilizaţie. Aceasta înseamnă o nouă concepţie despre lume, poate, dar cu certitudinea că antrenează o generală revizuire a structurilor socio-culturale

Specializarea de care vorbeaţi, nu mai este alienarea într-o îngustă şi sufocantă monotonie, care conduce la degradare progresivă a nobleţei muncii. În spatele unei aparente stereotipii, timpurile noastre noi, în contrast cu acelea ale lui Charlie Chaplin, se demonstrează a include o foarte largă participare a responsabilităţii şi o prezenţă critică a lucrătorului în orice domeniu.

Din confruntarea aceasta, între conştiinţa prezentului şi legitatea viitorului, rezultă o nouă exigenţă de calitate individuală

3) Există — mi se pare — un fascinant paradox, al condiţiilor de contemporană participare a insului uman la generalitatea lumii. Acum, cînd grupurile comunicante direct sînt proporţional minuscule faţă de populaţia continentelor şi a lumii, omul şi-a forjat un nou stil de-a gîndi şi-a înţelege, care-l conduce spre mentalitatea universului. Semnul major al acestei schimbări este de descifrat în pasionanta dorinţă de pace şi independenţă a tuturor popoarelor

4) Partidul şi statul nostru reprezintă cu forţă şi insistenţă sistemul acesta, de coordonate ale viitorului. Folosind energia afectivă şi puterea de angajare a omului socialist, la noi, şantierele constructive şi productive sînt, paralel, însoţite de un uriaş şantier educativ care modelează omul modern, de la impetuoasa dezvoltare a copilăriei şi pînă la maturitate, de la grădiniţă, pînă la reciclarea din toate vîrstele productive şi creatoare. Partidul şi statul sînt, astfel, în egală măsură, prezenţe hotărîtoare în mintea fiecărui om conştient şi angajat în convertirea prezentului în spre mai bine, al lui **azi,** în mîine

Reformele ample preconizate în învăţămînt sînt expresia rezumativă a gîndirii socialiste. Explicit şi implicit — formularea sintetică a acestor aspecte ar putea fi: nu un om nou pentru vremuri de-o totală înnoire, ci forme noi și școală inedit modificată pentru tineretul care se cheamă deja, cu „numele cel mic", navigatorul secolului XXI.

Lucian Bagiu

„MAȘINILE NU VOR PUTEA SUBJUGA OMUL".

1) Omenirea este beneficiara unui aport pe plan tehnic, care suferă un accentuat proces de transformare revoluționară. Este cunoscut faptul, potrivit căruia, prin accelerarea transformărilor care survin sub imboldul dezvoltării fără precedent a mijloacelor de producție, acompaniată de revoluția științifică și tehnică și, desigur, de cea socială, omul și-a creat astăzi o ambianță cu un specific tehnic, care constituie o amprentă formatoare a unui nou concept, definitoriu, asupra noțiunii de civilizație.

2) Rezultatele activității tehnico-științifice ale omului nu sînt de natura unui element perturbant în dezvoltarea fondului de civilizație de care dispune omul modern. Din contră, vor constitui mijloace pentru realizarea progresului, în continuare, pentru al cărui succes omul se ridică și se va ridica întotdeauna deasupra forțelor destructive. Totodată, acestea nu vor influența defavorabil nici fondul afectiv, nici al sensibilității, sau al conduitei morale. Variabilitatea imensă a preocupărilor la care sîntem supuși actual, ca mînuitori ai mijloacelor tehnice moderne și beneficiari ai produselor acestora, obligă omul la diversificarea, atît calitativă cît și cantitativă, a pragurilor de sensibilitate, desigur, în primă instanță, în planul facultăților psiho-fiziologice.

Împrejurarea în care, în viitor, ca fenomen de masă, mîna omului va fi înlocuită treptat de unelte și mașini, înlocuirea aceasta se va face eliminînd fondul de dificultăți din domeniul efortului, nu și din cel al subtilităților.

3) Cred că nici echilibrul propriei conștiințe nu va fi alterat de civilizația tehnologică. Mașinile nu vor putea subjuga omul, nu vor fi în măsură decît să-i ofere niște servicii capabile de o dezvoltare și diversificare, din ce în ce mai mare, a zonelor de real la care participăm, precum și a vieții noastre de relație. Condițiile materiale, dar și sociale, în care se desfășoară propria noastră viață, implică, fără îndoială și formarea unei conștiințe de tip nou, conștiința socialistă.

4) Dezvoltarea impetuoasă a țării noastre, în toate domeniile, rezultatele impresionante ale revoluției tehnico-științifice ridică probleme noi care se adresează, în primul rînd, activității de educație și învățămînt. Obiectivele muncii de educație și învățămînt sînt cuprinse în programul educației socialiste, elaborat de partidul nostru. Cea mai importantă sarcină a învățămîntului, indiferent de obiectivul care-i determină specificul, este realizarea legăturii organice cu activitatea practică, cu producția.

Recenta hotărîre a partidului nostru, cu privire la politehnizarea învățămîntului, asigură depășirea viziunilor limitate și acționează în cuprinsul unor idei noi, de educare a tineretului. Acesta devine apt de a satisface cerințele tehnicii moderne, de a se integra psihic în efortul constructiv.

V. Țîrcovnicu

„MUNCA E UN MIJLOC EXCELENT DE PREGATIRE PSIHICA A TINERETULUI SPRE A SE INTEGRA ÎNTR-O SOCIETATE TEHNOLOGIC AVANSATĂ".

1) Delimitarea la care vă referiți, dintre civilizațiile netehnologice și civilizația tehnologică, este greu de fixat în timp. S-ar putea lua, ca punct de plecare al civilizației tehnologice, etapa în care oamenii au reușit să pună forțele naturii să lucreze în locul lor, adică o dată cu dezvoltarea mașinismului; dar, s-ar putea lua ca punct de plecare și stadiul de dezvoltare socială, cînd s-a trecut de la societățile naturale, la societățile culturale, sau — cum spun unii sociologi — de la Naturvölker la Kulturvölker. Societățile naturale erau dominate de forțele naturii și principala lor activitate era de a se adapta naturii; societățile culturale — cultura fiind înțeleasă ca o unealtă creată de om spre a transforma natura — luptă pentru a domina forțele naturii și a le folosi spre satisfacerea trebuințelor umane.

2) Dar poate că modificările cele mai de seamă pe care munca le-a produs asupra spiritului uman — cum arăta K. Marx — sînt cele rezultate din trecerea de la munca artizanală, la cea parcelară. Imaginația și spiritul de observație, gîndirea și simțul estetic erau necontenit solicitate, dar bucuria de a vedea un lucru finit ieșit din mîinile omului era un stimulent pentru perfecționarea măiestriei sale. În munca parcelară, însă, cînd aceasta se reduce la o singură mișcare — devenită curînd automată — are loc o evidentă sărăcie spirituală a muncitorului. Procesele sale psihice, personalitatea sa nu mai sînt solicitate. El poate fi ușor și cu folos înlocuit cu un automat.

3) Printre măsurile luate de partidul și statul nostru spre a asigura oamenilor muncii o dezvoltare multilaterală, acel echilibru și acea armonie lăuntrică de care aminteați, ar putea fi trecute și asigurarea condițiilor pentru consumarea plăcută și utilă a timpului liber, crearea posibilităților de ridicare a calificării profesionale și de studiu, grija pentru orientarea profesională a muncitorilor, inițierea unor cursuri de recalificare și policalificare, eliminarea muncilor grele și dăunătoare sănătății etc.

4) Anul școlar 1971-1972 a marcat o cotitură radicală în orientarea învățămîntului din țara noastră. În expunerea făcută la Consfătuirea de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei și al activității politice și cultural-educative din 9 iulie 1971, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că este necesar ca, în școala generală de zece ani, în licee și în instituțiile de învățămînt superior, elevii și studenții să participe la munca productivă.

Mult mai importante sînt urmările **educative**. Mentalitatea că munca fizică ar înjosi pe om — mentalitate care mai persistă, ca o plagă a concepției burgheze despre muncă — nu putea fi lichidată prin declarații, ci dînd ocazie tineretului să lucreze efectiv și să se convingă că „orice muncă folositoare societății este o muncă de onoare".

Anchetă realizată de :
ION DUMITRU TEODORESCU

BERTRAND RUSSELL

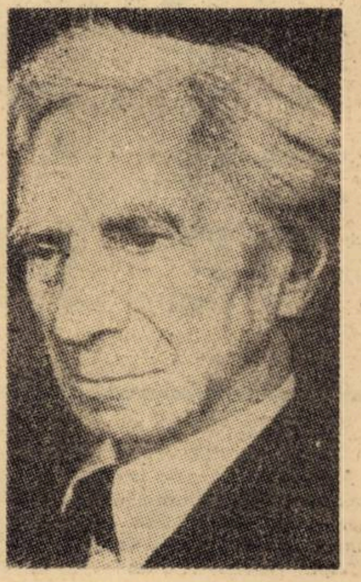

Contemporan al marilor frămîntări și transformări proprii acestui secol și participant activ la ele, Bertrand Arthur William Russell a abordat domenii extrem de variate, punîndu-și pecetea personalității sale asupra logicii, filozofiei, eticii, pedagogiei, gîndirii ateiste și social-politice.

În tot ce a făcut și a scris, în întreaga sa viață de om, de savant și de militant social, Russell a fost consecvent convingerilor sale umaniste și raționaliste pe care le-a propagat și apărat cu ardoare. După cum el însuși declară în ultima sa carte, trei pasiuni simple, dar copleșitoare, i-au cîrmuit viața: setea de dragoste, dorința de cunoaștere și nemărginită milă pentru suferințele omenirii.

Ca o recunoaștere a valoroasei sale activități, în 1950 i s-a decernat premiul Nobel pentru literatură, cu care ocazie Russell a fost caracterizat drept „unul dintre cei mai străluciți purtători de cuvînt al raționalității și umanității și un apărător neînfricat al libertății de cuvînt și de gîndire din occident".

B. Russell s-a născut la 18 mai 1872, într-o familie de nobili britanici, ca fiu al lordului Amberley și nepot al lordului John Russell. De mic copil a rămas orfan de ambii părinți, apoi și de bunic, fiind crescut de către bunica sa din partea tatălui. Copilăria și adolescența i-au fost nefericite datorită atmosferei de pietate morală și austeritate. Singurătatea sufletească în care a ajuns datorită acestui fapt l-a dus pe Russell de mai multe ori pînă în pragul sinuciderii, de la care totuși a fost „reținut de către dorința de a ști mai multă matematică".

După educația primită în casa bunicii, din partea unor guvernante elvețiene și germane și apoi a unor tutori englezi, Russell a studiat matematica și filozofia la Cambridge, unde a ajuns și profesor.

Încă din tinerețe el s-a remarcat prin inteligența sa pătrunzătoare și critică, printr-un interes viu față de evenimentele și problemele politice — în legătură cu care s-a manifestat ca un radical apropiat stîngii — și prin analiza critică a doctrinelor religioase ale căror dogme le-a abandonat relativ repede. A călătorit mult toată viața, a cunoscut de aproape marile evenimente ale timpului, s-a intîlnit cu unele dintre cele mai proeminente personalități politice și științifice, fapte care i-au prilejuit lui Russell o bogată experiență de viață, o profundă cunoaștere a oamenilor.

Contribuția cea mai importantă a lui Russell la dezvoltarea științei se află în lucrările sale de logică, îndeosebi în lucrarea monumentală în trei volume : „Principia Mathematica", scrisă împreună cu Whitehead în decurs de zece ani și publicată în anii 1910—1913. Efortul depus la elaborarea ei a fost atît de mare, spune Russell, încît capacitatea sa intelectuală nu s-a mai refăcut niciodată pe deplin. De atunci el n-a mai putut stăpîni ca înainte abstractizările dificile, ceea ce constituie una dintre numeroasele cauze ce explică natura atît de diferită a lucrărilor sale ulterioare.

Concepția filozofică a lui Russell, deși lipsită de liniaritate și un caracter sistematic, caracterizată de unele oscilații, are totuși ca element central ceea ce el a numit atomism logic, corelat cu metoda analitică — după convingerea că analiza este metoda adecvată a filozofiei — care a dus la constituirea filozofiei analitice proprii țărilor de limbă engleză. Convins de capacitatea rațiunii în ordinea teoretică dar și în cea practică, de posibilitatea de a atinge certitudinea, el a ajuns la un utopism raționalist și în cele din urmă la scepticism.

Ceea ce caracterizează convingerile politice ale lui Russell este pacifismul său, accentuat cu o forță deosebită de către experiența celor două războaie mondiale. Activitatea sa neobosită, ideile sale expuse în cărți, scrisori, articole și cuvîntări publice s-au răspîndit rapid în toată lumea.

În 1918 a fost condamnat la 6 luni închisoare pentru un articol publicat în ziarul pacifist „The Tribunal". După cel de al doilea război mondial, Russell militează pentru dezarmare nucleară și pentru încetarea oricărui război. În 1961 a fost condamnat la o săptămînă închisoare datorită campaniei pentru dezarmare nucleară. În 1967 se înființează din inițiativa sa tribunalul internațional „Bertrand Russell", avîndu-l pe Russell drept președinte de onoare și pe Jean-Paul Sartre președinte executiv. Acest tribunal, care și-a ținut prima sesiune la Stockholm între 2 și 12 mai 1967, era o uriașă tribună a opiniei publice mondiale, menită să cerceteze crimele de război comise în Vietnam.

Desigur, Russel n-a fost scutit de anumite limite în gîndirea sa filozofică și social-politică, însă prodigioasa lui activitate practică și teoretică, purtînd marca genialității, i-a asigurat un loc defnitiv în istorie. Flacăra sa umană s-a stins la 2 februarie 1970.

CONSTANTIN GRECU

Caleidoscop

În această primăvară s-a desfășurat la Arad o dezbatere, sub auspiciile Academiei de științe medicale, pe tema colaborării dintre medicină și calculatoarele moderne.

Acești „idioți geniali" care sînt mașinile de calcul moderne, (după expresia prof. E. Pamfil), sînt pe cale de a restructura gîndire medicală, fără însă a o dezumaniza. Ordinatorul este un instrument, o unealtă. Dar orice unealtă fundamentală a obligat omenirea să-și reformuleze parțial maniera de a gîndi.

Flancat de ordinator, medicul trebuie să fie mai exact în tot ce observă, notează și face, trebuie să-și purifice limbajul, să standardizeze tot ce e standardizabil. Obligînd medicul să fie cît mai exact cu el însuși, ordinatorul va fi un gardian al demnității profesiunii de medic. Căci el va spune în permanență medicului : „Să-mi fii superior, sau să renunți la această nobilă meserie".

★

Foamea este, desigur, în mare măsură, un fapt psihologic. Ceea ce lipsește mai mult populației subnutrite sînt proteinele. Se pare că deficitul global de proteine (care atinge de fapt doar țările subdezvoltate), poate fi evaluat la aproximativ 10—20 milioane tone proteine pure.

O soluție mult discutată azi e cea a obținerii proteinelor din ciuperci. Ciupercile nu au nevoie de sol pentru a crește ; dimpotrivă, pot foarte bine crește pe un mediu de petrol ! Estimațiile făcute arată că, pe această cale, se pot obține în viitor suficiente proteine și vitamine pentru omenire.

Se rezolvă oare astfel problema foamei și subnutriției ? Procurarea de proteine în cantitate suficientă nu ajunge. În plus, e necesar ca oamenii să vrea și să dorească noi produse alimentare. Deja se vorbește despre „biftec de petrol"! Misiunea corectării subalimentației globului nu revine doar producătorilor de proteine. Trebuie să intervină și etnologii, psihologii, sociologii și alții.

★

În ultimii ani, mai ales în Franța, s-au ridicat voci împotriva medicinei psihiatrice: „Nebunia este o parte a vieții și o construcție socială — se spunea — și cel mai bine ar fi să ne prefacem, cît putem, că nu o băgăm în seamă !! „Spitalul de psihiatrie e o instituție privatoare de libertate, un instrument de imixtiune în viața personală a omului, deci nu mai avem nevoie de el !". „Construiți cîte paturi de psihiatrie vreți și toate vor fi pline, prin lenea morală a populației neangajate !".

N-au întîrziat reacțiile marilor clinicieni : M. Ey, E. Minkowski, J. Deley, E. Blender și mulți alții, au spus înțelepțește : „Dacă psihiatria se ocupă de oscilațiile vieții psihice umane, ea se ocupă de *minus valoarea* umană ; și aceasta trebuie tratată". Dacă psihiatria s-a luptat atît ca să intre în medicină, să renunțe acum la profitul și șansa de a ajuta eficient oamenii ?!". „Să lăsăm chinul uman și alienația mentală pe seama hazardului, magiei sau religiei ?".

Și, treptat, în fața argumentelor, propovăduitorii antipsihiatriei și, „mai ales, sectarii psihanalizei au început să dea înapoi.

MIRCEA LAZĂRESCU

„INSPECTOR" LA FORȚELE DE MUNCA

Am fost trei zile la rînd, alături de tovarășii Nicu Voinea și Simion Budea, „inspector" la Oficiul forțe de muncă din Timișoara. Aici se perindă zilnic, diferiți oameni. Cine sînt, ce doresc, cum gîndesc ei despre muncă și — dincolo de muncă — despre viață?

Secvența I-a

ION B., (un băiat scund, negricios: oferă buletinul de identitate, cu un gest reținut):

— Vin din armată și doresc să mă angajez.

— Unde?

— La Sînnicolau, dacă se poate, la fabrica de ciorapi. Sînt de acolo.

— Cînd ai terminat liceul, n-ai dat la facultate?

— Am dat, dar am picat.

— Poate mai încerci...

— Nu, nu mai încerc. Îmi pare rău că nu m-am dus de la început la profesională. Acum aveam o meserie.

— Ce profesie ți-ar plăcea?

— Reglor, la fabrica de ciorapi. Îi aproape de casă și-i așa de frumos la Sînnicolau. Am douăzeci și doi de ani, acolo m-am născut...

★

— De ce nu-ți place în uzină? îl întreb. (Aflu că fusese șofer la U.M.T.).

— Munca mai mergea, dar eu aveam o gașcă acolo și ne țineam de prostii.

— Cîștigai bine?

— Așa și-așa. Doresc să merg șofer la IORT, că acolo salariul e mai bun. Și mai am un motiv: soția lucrează la „Electromotor" și cîștigă mai mult ca mine. Îmi vine greu să mă împac cu gîndul ăsta...

★

În ușă apare un băiat blond, sfios; este — se vede bine — de la țară. Ne-o și confirmă: e din Chereușa. De prin Maramureș.

— Nu-ți pare rău că pleci din sat?

Surîde nostalgic:

— Ba îmi pare. Dar ce să fac?

Și după o pauză:

— Am doi frați și două surori. Toți au meserii frumoase; o soră stă la Timișoara și o să locuiesc la ea. Aș dori să mă fac strungar. Cel mai greu o să fie de tata, că nu mai are cine vedea de albine.

— El ce meserie are?

— E tîmplar în sat. Dar știe de toate.

— Îl ajuți?

— Da mergeam la pădure, să stau cu albinele. Avem treizeci și unu de familii. Frumos mai era...

— Era departe?

— Destul, dar mă duceam cu mînzul, noi doi, că pe mamă-sa am vîndut-o.

— Și te gîndești la el?

— Da, mi-i dor să-l mai văd cum se ridică în două picioare...

★

Un om cărunt, politicos. Își scoate pălăria:

— Tot mereu vă deranjez în ultima vreme. Nu vă supărați?

— Poftiți, luați loc.

— Cu sănătatea o duc mai bine și doresc să mă angajez.

— Cîți ani de serviciu aveți?

— Douăzeci și patru, opt luni și șapte zile. Am intrat ucenic la 1 mai 1934. Eram patru frați și trebuia să ne cîștigăm pîinea.

— În „Fratelia" vă convine?

— Mă duc oriunde. În timpul războiului munceam la Buziaș. Și soră-mea, cu fetița ei, era mică, a plecat la mine. Și-n gară la Timișoara le-a prins bombardamentul...

Secvența a II-a

VIOREL CONSTANTIN P., un tînăr din Chizătău:

— În 1970 m-au lăsat la vatră.

— Ești strungar și ai lucrat la Reșița. De ce n-ai rămas acolo?

— Pentru că trebuia să plătesc gazdei 600 de lei pe lună. Și pe mine și pe frate-meu ne-au crescut bunicii. Dar îs bătrîni.

— Unde vrei să te angajezi?

— La „Tehnometal". M-am interesat și au nevoie de strungari...

★

BARBARA B. (o fată înaltă, serioasă):

— Eu sînt din Sînandrei și aș dori să mă angajez la „Elba".

— De ce tocmai acolo?

— Pentru că merg cu prietena mea. Am dat în 1970 la liceul industrial, dar am căzut. Știam că va fi greu de intrat, dar mama nu m-a lăsat să dau la profesională.

— Ai fi dorit?

— Da, mai bine n-o ascultam.

★

ANA H., prietena de lîngă ușă, intră surîzînd:

— Tot la „Elba". Să venim și să plecăm acasă împreună. Că noi ne întîlnim aproape în fiecare zi.

— Barbara ți-e prietenă bună?

— Da, părinții noștri sînt vecini și se înțeleg bine, ne-am împrietenit și noi. O prietenă pentru toată viața înseamnă foarte mult.

— Și ce făceați voi acasă toată ziua?

— Citeam și tricotam. Mie îmi plac poeziile cel mai mult și întotdeauna am avut frică de matematică.

Rîde cu voioșie.

— Dar prieteni aveți?

— Da. Amîndouă. Tot doi ortaci buni. Ei sînt acum la armată și noi îi așteptăm.

★

Intră în birou, sprijinindu-se în baston, ION N.

— Vă rog să-mi dați un loc de muncă. Am fost bolnav. Și-acum mă simt mai bine. În timp ce eram la spital, soția a plecat cu aproape toate lucrurile din casă. Zece ani am fost căsătoriți. Și ea era cîndva foarte bolnavă. Am ținut-o acasă, singur am îngrijit-o.

— N-ați încercat o împăcare?

— Cum să nu! Dar nu se mai poate. Nu știu. Cred că îi e rușine să iasă cu mine pe stradă. Pentru că umblu cu bastonul. În tot cazul mi-a reproșat-o nu o dată...

Secvența a III-a

ION C. (opt clase elementare; un tînăr foarte modest, dar la care surprinde modul sănătos de a raționa, o anume maturitate contrastînd cu vîrsta lui):

— Vreau să mă calific. Am crescut greu, tata lipsește de mult din familie.

— De ce?

— E condamnat.

— Pentru mult timp?

— Da, pentru mult. Aveam opt ani cînd l-au închis. A făptuit un omor, necaz mare, rușine pe biata mama.

— L-ai mai văzut?

— Am fost la el de mai multe ori.

— Ce vrei să înveți?

— Mecanica.

— Te repartizăm la UFRMA...

★

ION P. (om în puterea vîrstei, pare încărunțit înainte de vreme. Fața congestionată, tonul omctuos):

— Să trăiți, dom'șef!

(Inspectorul, aparte: iată un client vechi și bun de-al nostru).

— Îmi trebuie o muncă, dacă se poate, mai ușoară.

— Dar v-am oferit în mai multe locuri...

— Unde mi-a convenit mie, nu le-a convenit dînșilor și invers.

— Și familia, ea ce zice?

— Ce să zică? (rîde) Că n-am! Cînd am fost și eu cineva, n-am avut timp să mă însor, iar acum... acum nu mă mai ia nimeni.

— Unde credeți? La „Horticolă"?

— Dai cu sapa și-i greu.

— Atunci la „Banatul"?

— Acolo-i toxic.

— Mergeți la CILT!

— Ce să fac acolo?

— Vă dăm la „Progresul".

— La invalizi?

— La Fabrica de măsurat aparate electrice, că convine?

— Bine, primesc. Am fost la ITA, la confecții. Am văzut multe fabrici în viața mea. Dar nu mă las pînă nu le cunosc pe toate. Sărut mîna și să trăiți...

VALENTINA DIMA

REMEMBER

CONFERINȚA

Sîntem într-un anotimp abundent, cu ploi capricioase și răsfățate, ca o adolescentă alergînd beată de soare prin lanuri înalte de grîu; în curînd vor înflori teii pe bulevarde și ne vom simți ca pe o corabie legănată sub ceruri limpezi.

În acest timp, mă gîndesc la drumuri și prieteni, la ceasurile de neașteptare în lumina unui cuvînt și-mi spun că avutul meu cel mai de preț este dragostea mea pentru ei. Cînd convorbesc, seara, cu cărțile lor și mă umplu de adevăr, îmi spun că lumea e frumos alcătuită și, dacă ei n-ar fi atît de departe, le-aș duce de fiecare dată o floare, să le-o așez în pahar pentru clipa lor de melancolie, sau pentru tăcerea care simt că-i stăpînește cîteodată la răspîntii de stele.

Peste cîteva zile, oamenii vor privi către sala unde vor fi adunați la sfat numeroși scriitori ai țării. Acum mă aflu printre acești oameni care-mi spun ceva despre mîndria cu care citesc cărțile adevărate, îmi spun ceva despre curiozitatea cu care așteaptă Conferința națională a scriitorilor și despre încrederea lor în destinul literaturii române. Îi ascult cu răspundere, mă gîndesc la prieteni și-mi doresc ca, la întoarcere, oamenii aceștia să-mi strîngă mîna și să-mi dea sentimentul că sînt mulțumiți de ceea ce s-a întîmplat în forumul scriitoricesc ale cărui lucrări se vor deschide în curînd.

ANGHEL DUMBRAVEANU

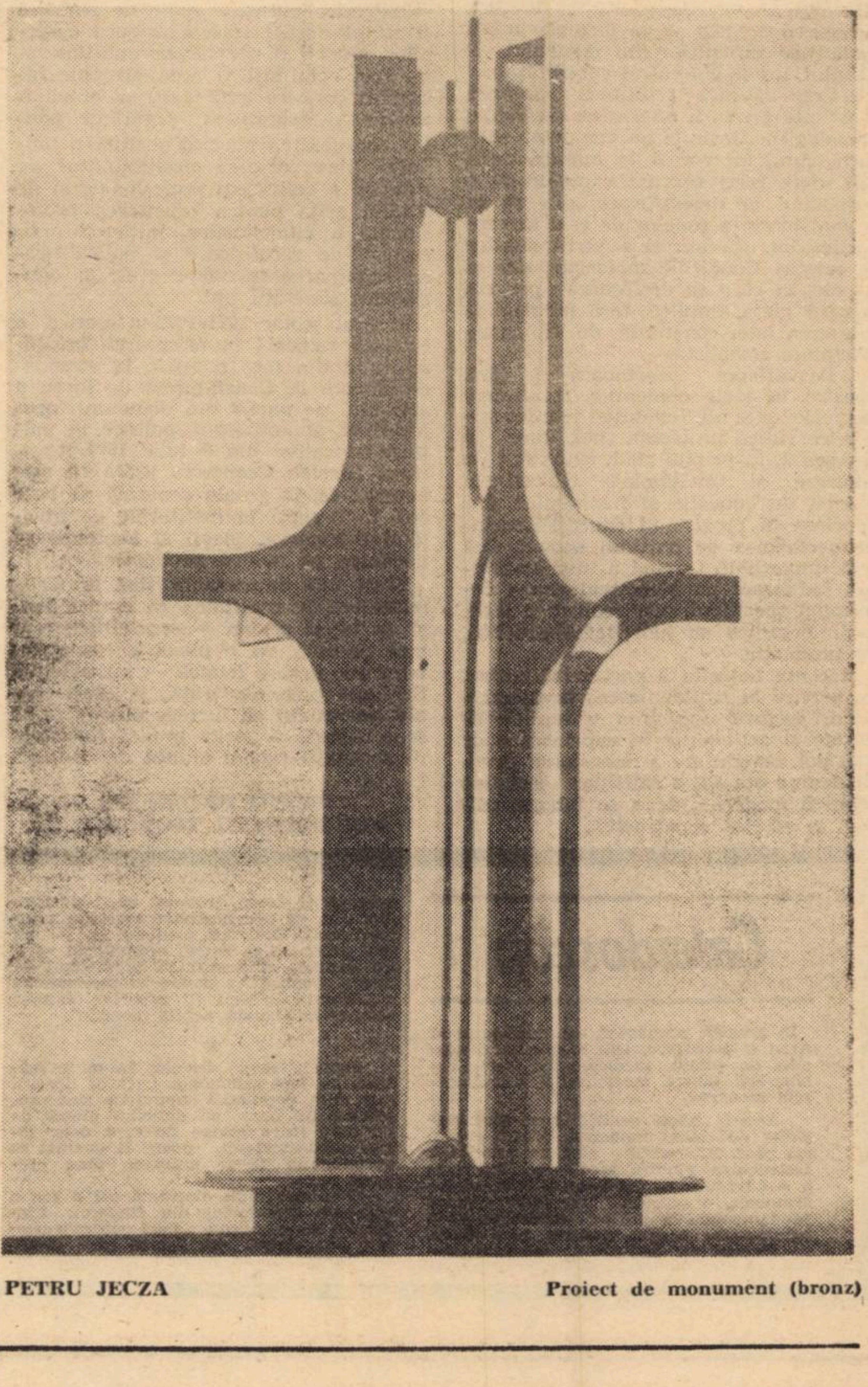

PETRU JECZA Proiect de monument (bronz)

SPORT

Simultan cu 6 maeştri internaţionali

Cu prilejul Turneului Internaţional, găzduit de Amfiteatrul Institutului de Medicină din Timişoara, am redescoperit **şahul**. Un sport admirabil, mult mai dinamic şi palpitant decît se crede. Amfiteatrul mereu arhiplin. Organizatorii merită nota maximă. Animatorul numărul unu al Turneului a fost însuşi rectorul Institutului, dr. Pius Brînzeu. Maeştrii şi marii maeştri internaţionali au răspuns cu amabilitate unui simultan sui generis, pe care îl redăm mai jos:

Cu LEONID ŞAMKOVICI, mare maestru internaţional (U.R.S.S.):

— Vă e teamă de Boby Fischer ?

— Eu nu mă tem, dar Spasski da. Pentru titlul de campion mondial se va duce o luptă mare. Fischer are mari şanse. Spasski e un bun psiholog, un bun luptător, dar el nu e nici Taimanov, nici Petrosian.

Cu K. HONFI, maestru internaţional (Ungaria):

— Vă plac călătoriile ?

— Da, îmi place foarte mult să călătoresc. Am făcut circa 30 de turnee în străinătate. Mi-a plăcut mult la Monaco ; Timişoara e unul din oraşele îndrăgite de mine. Sînt un înotător pasionat şi am făcut zilnic antrenamente la bazinul Industria lînii.

Cu D. GHIZDAVU. maestru internaţional

— În cadrul acestui turneu, Dv. şi Ungureanu aţi obţinut norma de maeştri internaţionali. Credeţi în talent ?

— În şah e necesar să te dăruieşti total, să renunţi la multe alte satisfacţii. Talentul, care se confundă poate cu inteligenţa, e o condiţie. Jucătorul care nu are talent trebuie să muncească dublu. Şahul e un joc, e un sport mult mai greu şi mai frumos decît cred cei mai mulţi.

Cu G. BARCZA, mare maestru internaţional (Ungaria):

— Ce **părere** aveţi despre tînăra generaţie de şahişti români ?

— Ca generaţie nu-i cunosc pe tinerii şahişti români. Cunosc doar cîţiva. În cadrul acestui concurs i-am remarcat pe Ghizdavu şi Ghindă. Amîndoi sînt foarte talentaţi şi practică un joc ofensiv. Temperamentul lor însă diferă foarte mult. Ghindă e mai impulsiv, Ghizdavu e mai temperat. Dacă s-ar stăpîni mai mult Ghindă, iar Ghizdavu dacă ar fi mai curajos vor avea un viitor strălucit.

Cu T. GHIŢESCU, maestru internaţional

— Credeţi în viitorul şahului nostru ? Ce mai e de făcut ?

—Ca jucător de şah sînt dator să cred în viitorul şahului nostru. Partea a doua a întrebării reprezintă problema primordială de care va depinde acest viitor. E necesar un ansamblu de măsuri extrem de cuprinzătoare. Să începem cu ceea ce s-a realizat la Timişoara, renaşterea interesului publicului pentru şah. Măsuri eficiente din punct de vedere organizatoric şi financiar. E necesar să popularizăm **mai** mult acest sport al minţii în rîndurile tineretului şcolar şi universitar.

Cu L. ESPIG, maestru internaţional (R.D.G):

— Va putea fi învins oare omul de către robot la şah ?

— În următorii o sută de ani, în nici un caz.

I. VLADIMIR

GLOANŢE OARBE

(parodii în proză)

FĂNUŞ NEAGU: (Dîrjii cocoşi din dudul primăriei)

„Nică Terfeloagă scuipă cu năduf în strachina cu mămăligă şi, mişcînd din sprîncenele dese, semănînd cu o coadă de iepure sur, îşi fixă piciorul de lemn lîngă cel sănătos. Avea un picior din lemn de sînger, bun şi fără noduri, în locul celui pierdut în război şi toată lumea îl invidia pe chestia asta : „dă, mă, Lică, şi mie piciorul, să mi-l pun, că te cinstesc".

— Ce, bre ? strigă nevestii, una lungă şi deşirată ca linia ferată Brăila-Făurei, ţi s-a făcut de scărpinat ? Întoarce cîrlanul ăla că se scaldă în bunătatea de mărar şi-mi seacă inima de miresme.

Apoi se apucă să mestece în continuare şi racii trozneau în gura lui ca lemnele în gerul Bobotezii, şi cum mesteca, un ochi i se mişca în sus şi-n jos ca un rulment, de ziceai că cineva, ascuns în dosul frunţii, îl plimba cu unghiile.

Nu-i plăceau racii, îi prindea prea iute, după o metodă numai de el ştiută, noaptea, cînd arde cearceaful sub bucile fetelor şi luna strănută în barba norilor, el fluiera pe marginea bălţii din colţul gurii şi odată se arătau pe mătasea apei racii cu zgaibele-n sus, loviţi de paralizie ca de trăznet.

Termină de lipăit şi se uită la nevastă-sa care se aplecase să mîngîie un cîrlan creţ ca barba sfîntului Petru, pictată de Ţucărilă Florea-Chioru.

— Ai grijă, fă, că ţi se vede America de Sud, zise el rîzînd fără să deschidă gura.

Bătea vîntul şi scutura merii şi unul căzu în sînul femeii care rîse ascuţit chiuind ca o locomotivă cu aburi.

Nică dădu cu piciorul după cîinii adunaţi la oase şi începu să cînte răguşit :

— Pe drumeagul care duce
către hanul lui Conachi
zace Ion fără de-o cruce
mort de boala lui Calachi.
Doar o fată îl jeleşte,
dar degeaba plînge fata
căci Ion nu se trezeşte
poţi să-l pupi în dos şi gata !"

MIRCEA MICU

P.S. Răspundem cititorului Vintilă Lomotescu : Da, aţi ghicit. Joacă la Rapid, are 23 de ani şi în timpul liber scrie proză. Este nepot de frate cu Angelo Niculescu. Duce o viaţă sportivă exemplară. Tot el a descoperit siropul de mure.

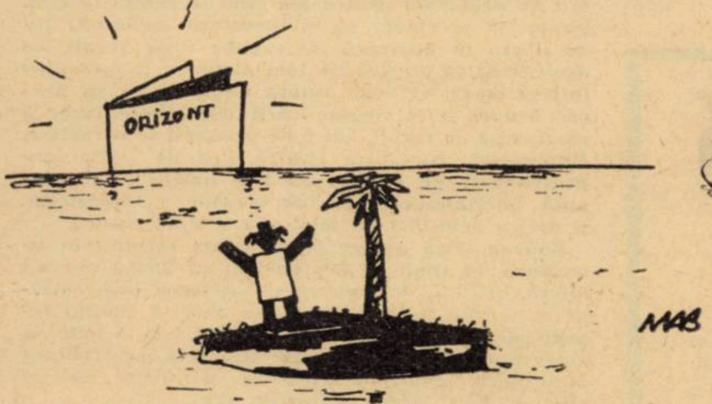

ANA MARIA BARBONŢA Fără cuvinte

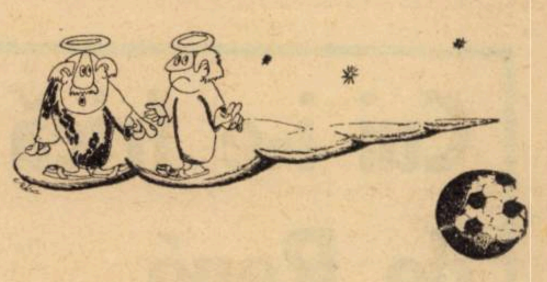

— Un nou satelit ?

— Aş ! Campionatul european de fotbal.

OCTAVIAN COVACI

RADIOGRAFII

Om simplu

Cei mi mulţi fac marea greşală că prin „om simplu" înţeleg „om lipsit de cultură". E adevărat, un număr de cetăţeni nu sînt cernuţi prin multe şcoli, ei au crescut şi s-au educat la şcoala muncii, la şcoala vieţii — cum se spune, dar asta nu înseamnă că numai ei se înscriu în acea categorie a omului simplu.

Cunosc medici, ingineri, profesori, scriitori, pe care îi consider, şi ei înşişi se consideră oameni simpli. Şi asta atîta timp cît prin om simplu trebuie să înţelegem nu om lipsit de certificate de inteligenţă, ori titluri onorifice, ci om de bun simţ, străin de etichetă, nealterat de lecturi la modă.

Omul simplu e prea puţin cunoscut şi preţuit, pe cînd cei cu tupeu, carieriştii, abilii îşi fac adesea mai uşor vad. Omul simplu stă la locul său. frămîntat de gînduri, celălalt, deghizat în rafinament şi extaz, calcă în picioare, ţipă, sau trece zîmbind cinic printre . . . muritori.

Zugrăvind chipul lui Mircea cel Bătrîn, Eminescu spune : „La un semn deschisă-i calea şi s-apropie de cort / Un bătrîn atît de simplu, după vorbă după port". Aşadar, după vorbă, după port. Nu pledez pentru conservatorism în limbaj, ori în arta vestimentară, dar stimez linia de echilibru, acea linie a bunului gust, proprie omului simplu. Deci omul simplu, ţăran, savant, artist sau muncitor, e demn de stima noastră a tuturor, pentru că el poartă în piept o inimă adevărată.

ION VELICAN

EPIGRAMĂ

Prietenului meu, pictorul Corneliu Baba

Deşi te treci şi tu cu vremea,
Explică-mi cum devine treaba,
Că nimeni nu îţi zice moşu,
Ci toată lumea-ţi zice... Baba !

★

Unuia care s-a lăsat de băutură şi-a început să scrie „proză modernă"

NU mai fac nici o beţie,
— Zise el — de azi-nainte,
Şi de-atunci, cu sete, face
Doar... beţie de cuvinte.

★

Unuia, care, la un cenaclu literar, făcea caricaturi, care nu semănau cu nimeni

Dacă nu-i cu supărare,
Vreau să pun o întrebare :
Dumnealui care schiţează,
Face poze, sau... pozează ?

V. VARĂDEAN

DOSAR

Taina rubinului

III. GRĂUNTELE DE POLEN

M-am deplasat la locuinţa şoferului Nichita cu o oarecare notă de pesimism. Am cerut cartea de imobil de la responsabilă şi, în timp ce parcurgeam numele locatarilor, am aflat de la femeie că Nichita al meu a dat de nişte bani. În trecut n-avea o leţcaie, dar de cînd cu un străin care îl vizitase, a dat de parale.

— Cu ce maşină a sosit străinul ? am întrebat-o electrizat pe femeie.

— Eu nu ştiu, dar vă poate spune fiica mea care se pricepe de minune la maşini.

Îşi cheamă fata din camera alăturată, care trăgea probabil cu urechea la conversaţia noastră, şi aflai că era vorba de un „Ford Capri" roşu.

Am părăsit clădirea foarte dinamizat căutînd să fac uimitoarea legătură între uciderea ingnerului şi îmbogăţirea rapidă a şoferului, lucru nu chiar atît de greu de realizat.

De la domiciliul şoferului m-am dus direct la garajul central şi am căutat autocarul cu care fusese plecat grupul la Herculane. Maşina era cu uşile sigilate, într-o cuşetă laterală. Cu ajutorul unei aşa zise benzi adezive am adunat tot pămîntul, tot praful şi toate resturile vegetale de pe pedala de acceleraţie a maşinii. Cu acest prim rezultat m-am înapoiat la birou şi l-am invitat pe Nichita la mine pentru ziua următoare. A doua zi, şoferul se prezentă, uşor băut.

— Nu e recomandabil să consumi alcool, l-am dăscălit. S-ar putea să ţi se ceară să pleci în cursă şi, în această situaţie, eşti indisponibil.

— Aşi ! Mă descurc eu. Nu-mi purtaţi de grijă !

— Să stăm de vorbă.

— Zău ?

— Am vrut să te cunosc. Să te întreb unde ai fost duminică. Ce-ai făcut. Cum te-ai distrat ?

— Trebuie să vă răspund ?

— Cam aşa ceva . . .

— La Herculane, replică el scurt. Am dus patruzeci de sclifosiţi să se prăjească la soare pe malul Cernei.

— În cursul zilei unde ai staţionat ?

— Pe drumul forestier.

— Unde ? Concret !

— Mai sus de izvoare.

— Ai părăsit cumva maşina ?

— Nu ! Am dormit toată ziua la volan.

— Eşti amabil să-mi arăţi unde ai staţionat ?

— Cum ? Să vă duc la Herculane ?

— Mai exact, să te ducem noi . . .

După trei ore de drum, ne-a fixat Nichita locul unde a staţionat toată ziua cu autocarul.

La Herculane însă am intrat în posesia unor declaraţii, primite de la nişte persoane venite la tratament, care în duminica cu pricina au fost la cele şapte izvoare şi au văzut autocarul. Ei susţineau că maşina se afla abandonată, fără şofer.

Ajunşi înapoi, în T., am efectuat o percheziţie domiciliară şoferului Nichita şi am găsit, sub un acvariu, în antreul locuinţei sale, suma de 476.500 lei. Cu aceeaşi ocazie am ridicat şi o pereche de bascheţi. plini de rizuri pe talpă, cu care susţinea că fusese încălţat în ultima excursie.

După examinarea bandei adezive şi a tălpii bascheţilor, din al căror conţinut am pus pe lama unui microscop biocular cîteva particule, l-am arestat pe Nichita sub acuzaţia de omucidere. Astfel am realizat cea mai interesantă probare a unei vinovăţii cu ajutorul florei ţării noastre. Şoferul, auzind de arestare, zîmbi forţat şi căută să mă intimideze:

— Faceţi o mare greşeală. O să vă coste scump. Vă reclam peste tot.

— Chiar aşa, Nichita ?

— Mă simt nevinovat şi nu accept temeiul arestării mele.

— Atunci mă simt obligat să te lămuresc.

— Vă ascult.

— Dumneata susţii că ai fost în maşină tot timpul duminică ? Da ?

— Da !

— Perfect. Trebuie însă să ştii că inginerul Virgil Mălinoiu a fost omorît intr-o zonă vegetală cu o anumită personalitate.

— Nu cumva vreţi să insinuaţi că mi-aţi găsit amprentele pe coaja unui arbore din pădure, sau pe nişte frunze ?

— Imaginează-ţi că nu. Deci, să revenim la subiect, inginerul a fost ucis într-un loc unde creşte o plantă rară, care nu se mai întîlneşte nicăieri în ţara noastră.

— Şi ce are asta cu crima ?

— Pe pedala de acceleraţie a autocarului, condus de Dumneata, s-au găsit granule de polen ale plantei respective şi unele resturi vegetale din aceeaşi plantă.

— Zău ? răspunse oarecum nedumerit Nichita.

— Mai mult chiar. Pe bascheţii, cu care ai coborît din maşină, s-au relevat aceleaşi grăunţe de polen şi resturi vegetale macerate.

— Şi ? întrebă descumpănit şoferul.

— Şi ai staţionat cu maşina în apropierea grotei în care ai pătruns spre a traversa muntele. Într-un loc mai umed, din adîncul labirintului, la prima gură superioară, desenul tălpii bascheţilor purtaţi de dumneata s-a imprimat ideal de bine. Priveşte clişeul.

— V-am subapreciat, se impacientă criminalul.

— Iniţial, şi noi pe dumneata. Abia cînd am văzut că ţi-ai schimbat numele, ca să-ţi ascunzi trecutul, la căsătorie preluînd numele soţiei, cînd ţi-am văzut fişa cu antecedente, mi-am dat seama că eşti un client straniu şi periculos, care de ani de zile urmăreşte ceva.

După recunoaşterea omorului, Nichita a fost supus unui interogatoriu detaliat, stabilindu-se următoarele : un reprezentant al unei firme străine i-a oferit suma de 500.000 lei drept recompensă pentru înscenarea unui accident în care Mălinoiu să moară. Inginerul incomoda firma prin cercetările sale. Oferta fiind mare, a acceptat să-l lichideze pe savant şi, găsind că la Herculane sînt condiţii prielnice pentru realizarea planului, a trecut la acţiune.

(VA URMA)

ROLAND VASILIEVICI

Cui i-e frică de René Descartes?

Ne aflăm astăzi, după secole de clasicism indiscutabil, după bătălia inverşunată împotriva lui şi după ce au mai trecut cîţiva ani, în situaţia cînd, dacă ne mai amintim de el, clasicismul ne apare ca invers a ceea ce înţelegem prin literatură. Atît de mult, încît gînditori aşa de puţin neglijabili ca Michel Foucault sau ca Roland Barthes au putut să afirme că istoria literaturii a început după clasicism, în secolul XIX. În raport cu literatura, clasicismul a ajuns — culme a paradoxului — anormal. Ce e drept, potrivit gîndirii actuale, faptul că clasicismul apare ca „anormal", ca altfel faţă de ceva, fie acel ceva chiar şi ceea ce credem noi că este literatura, ne predispune favorabil şi ne îndeamnă să facem efortul de a-i descoperi dreptul la existenţă. Şi anume, mai ales dacă sîntem cu totul lipsiţi de umor şi nu observăm că existenţa clasicismului este destul de stăruitoare şi fără argumentele noastre.

Totuşi, să vedem în ce constă scandalul clasic.

Potrivit tuturor definiţiilor, clasicismul opune imaginaţiei raţiunea. Refuză să bage în seamă prefacerile, consacrînd ceea ce i se pare a fi stabil în eternitate. Evită particularul, ceea ce-l face ca, îndeosebi, să afirme existenţa unui om general, neschimbător în natura lui, pe care-l aşază în centrul preocupărilor sale. Dispreţuieşte concretul, întrucît acesta nu se înscrie în ordinea izvorîtă din reguli definitive. Definitive şi, mai ales, simple, căci clasicismul nu suferă diversitatea, heterogenul, ca să nu mai vorbim de vag, difuz, obscur, nuanţă, cărora le opune cu autoritate ceea ce e precis, ferm, net desenat, evident, univoc şi clar. Întrucît schimbări nu pot fi decît pe o linie ierarhică, clasicismul vrea perfecţiune.

Aşa stînd lucrurile, nu ne putem mira că s-a căutat cauza clasicismului francez în influenţa exercitată de o filozofie al cărui spirit e definit în Le Petit Robert ca fiind : clar, logic, metodic, raţional, solid. În ce mă priveşte, voi sugera, astăzi numai la nivelul teoriei clasice, că aceasta trebuie înţeleasă nu, desigur, invers decît a fost înţeleasă, însă în tensiune fertilă cu aspecte ale ei care trec de multe ori nebăgate în seamă. Căci iată ce a putut să scrie despre imagine. Descartes, vinovatul de această filozofie atît de deosebită în spirit de ceea ce considerăm astăzi ca putînd fi atribuit literaturii :

„... imaginile nu trebuie să semene în totul obiectelor pe care le reprezintă ... (ci ajunge ca ele să le semene puţin ; şi adesea chiar perfecţiunea lor depinde de aceea că nu le seamănă atît cît ar putea s-o facă ...".

Aşadar iată că în timp ce numim cartezieni pe acei mentalişti care cred că ordinea limbii corespunde cu fidelitatea ordinii gîndirii, trebuie să includem în cartezianism şi această perspectivă asupra felului specific şi nu mimetic, prin care psihicul nostru ia cunoştinţă de lucruri.

Iată şi ce spune Maurice Blanchot despre Descartes :

„... dacă Discursul Metodei este important, fie şi numai prin libertatea formei sale, e pentru că această formă nu mai e aceea a unui simplu expozeu (...) ci descrie mişcarea însăşi a unei căutări, căutare care leagă gîndire şi existenţă într-o experienţă fundamentală, această căutare fiind aceea a unui drum, adică a unei metode, şi această metodă fiind conduita, modul de a se ţine şi de a înainta a cuiva care se întreabă".

E o adevărată definiţie a literaturii (moderne), văzută în fuziunea ce se petrece în ea, între limbaj şi mesaj.

Să ne mai amintim o frază, de data aceasta mult mai cunoscută, a lui Descartes :

„Pentru ca cineva să ajungă la adevăr, trebuie ca o dată în viaţă să se dezbare de toate părerile pe care le-a primit şi să reconstruiască din nou, de la fundament, toate sistemele cunoştinţelor sale".

Oare nu implică această idee, dacă e să căutăm raportul cartezianismului cu literatura, aşa cum s-a tot făcut, recunoaşterea faptului că literatura, prin natura ei, se rupe de context organizîndu-se altfel, opinie atît de actuală încît o întîlnim, enunţată răspicat, de un Francis Ponge : „... pentru a începe, trebuie întotdeauna să rupi ceva"?.

Şi nu este, într-adevăr, clasicismul, ca orice mişcare literară, o contestare a literaturii anterioare, o nouă organizare a limbajului ? Or, tocmai pentru a se rupe de Renaştere, haotică în bogăţia ei, a trebuit ca clasicismul să se vrea sistematic, riguros ordonat.

Literatura tinde să se organizeze altfel decît limbajul comun — respingînd, printre altele, principiul identităţii şi pe acela al terţiului exclus — şi, în măsura în care este literatură, ea şi realizează în bună parte această tendinţă. Totuşi, să nu uităm că literatura, oricare ar fi ea, lucrează cu limba, care e în primul rînd un instrument de comunicare, aşa încît ea nu e niciodată cu totul independentă de logica comunicării, ci orice text presupune un echilibru între ordine şi dezordine, sau, altfel spus, între ordinea comună şi libertatea limitată a literaturii de a se organiza altfel. Deci clasicismul ar fi compromis ca literatură numai dacă s-ar dovedi că a exclus cealaltă ordine, ceea ce voi încerca să arăt că nu a fost cazul.

Şi chiar dacă avem în vedere ideea de regulă, atît de neplăcută pentru noi cînd se referă la artă, putem să acceptăm că şi literatura modernă, atît de liberă în aparenţă ,se supune unor reguli, cu deosebirea că acestea nu mai domnesc asupra unei întregi epoci, ci doar asupra unui curent şi, uneori, asupra unei singure cărţi importante care, şi ea, ascultă de reguli, adică de principii constructive. Dimpotrivă, literatura clasică, atît de strict supravegheată de reguli, n-a fost lipsită de o anumită libertate, căci fiecare scriitor a interpretat, şi deci a deformat, în felul său schema clasică.

Boileau scria despre proeminenţa raţiunii în literatură, în timp ce noi credem că logica poetică diferă, oricînd, de ceea ce se înţelegea prin raţiune în secolul XVIII. Însă nu e bine să clasăm repede ideea lui Boileau ca depăşită, ci e bine să observăm că raţiunea la care se referă nu excludea dezordinea. „Souvert un beau désordre est un effet de l'art" scria el într-un vers.

Este, pe urmă, ideea raportului dintre frumuseţe şi adevăr. Noi nu mai credem astăzi că opera de artă reprezintă, o realitate, un adevăr deci, care o precede, ci credem că opera de artă îşi creează propria realitate, propriul său adevăr, specific, şi aceasta prin transformarea imaginii realităţii preexistente. Însă şi clasicii au atenuat ideea despre conformitatea dintre frumuseţe şi adevăr, cerînd realităţii reprezentate în artă să fie verosimilă, adică să se supună unor reguli selective care transformau mult aparenţa realităţii.

Putinţa literaturii de a transforma imaginea realităţii potrivit unor criterii artistice este explicit afirmată de Boileau :

„Il n'est point de serpent, ni de monstre odeux, / Qu, par l'art imité, ne puisse plaire aux yeux : / D'un pinceaux délicat l'artifice agréable / Du plus affreux objet fait un objet aimable".

Ceea ce pare să contrazică părerea de mai sus e faptul că regulile verosimilităţii clasice, adică regulile de interpretare literară a adevărului, nu corespund unui punct de vedere superior şi original, ci sînt dictate de bunul simţ care, în mod evident, nu e în stare să producă o imagine altfel decît banală a realităţii. E adevărat, numai că tocmai în „banalitatea" adevărurilor emise de clasici stă forţa lor artistică. Pentru a înţelege acest fals paradox trebuie ştiut că poetica clasică nu admitea ambiguitatea cuvîntului. Versul sau fraza trebuiau să fie univoce, o ceruse deja Aristotel :

... a nu semnifica un singur lucru e a nu semnifica nimic (...) Să fie deci înţeles (...) că numele are un sens definit şi o semnificaţie unică". Pentru că sensurile purtate de textul clasic erau dinainte cunoscute de cititor, fiind nişte adevăruri unanim admise, sau nişte motive de origine antică bine asimilate de către cititorul cultivat, se putea impune cu pregnanţă, în condiţiile univocităţii cuvîntului, textul însuşi, adică felul de a formula acele adevăruri, ceea ce însemna, deşi clasicii nu erau conştienţi de acest lucru, felul de a transofrma adevărul extra-artistic într-o realitate literară propriu-zisă şi însemna, pe de altă parte, modul specific al literaturii de a intra în dialog cu realitatea, prin priviri noi asupra ei şi nu prin relatarea unor adevăruri noi. Iată, pentru a justifica acest comentar, ce spune Boileau în prefaţa la operele sale complete :

„Un cuvînt potrivit nu e cuvînt potrivit decît pentru că spune un lucru pe care fiecare-l gîndea, şi îl spune într-un fel viu, fin şi nou".

E deci evident, Boileau admitea şi chiar reclama noutatea, dar o voia desprinsă de pe un fond de banalitate, sau, mai exact, voia ca ea să rezide în tratarea originală a unei materii cunoscute.

LIVIUS CIOCÂRLIE

Poeţi iugoslavi

VASKO POPA

Suferinţele trepiedului de aur

Şchiopăta trepiedul de aur
În jurul inimii noastre ascunse
Şi scormonea c-un picior întunericul.

Ne temeam să nu scormonească
Şi sub teiul din mijlocul inimii

Dorea cu orice preţ să scoată
Pe cineva care şezuse pe el
Ori pe cineva care avea să şadă

Şchiopăta în jurul tainei îngropate
Îşi număra picioarele
Şi-şi săpase trei gropi

Am întins hora soarelui
În jurul teiului din mijlocul inimii

STEVAN RAIČKOVIČ

Cîntecul ierbii

Ierburile au un gînd greu ca piatra
căci ele-mi spun : „Cîntecul tău nu-i necesar.
Culcă-te în noi şi-ncrucişează-ţi miinile, oriunde, sub cap !
Şi taci Taci adînc pînă graiul nu-ţi piere.
Şi priveşte liniştit dealul din depărtare, albastru,
care şi el tace adînc. Şi ridică-ţi ochii încet de pe deal
spre norul atît de neliniştit şi de alb care nu se poate opri în înalt.
Şi din nou coboară-ţi ochii în tine. Şi opreşte-te în tine însuţi,
întins. Şi taci cu privirea în tine sub norul de lîngă deal.
Buimăcit de întunericu-ţi interior, priveşte şi înţelege simplu
(simplu, de parcă vîntul ne-ar legăna întîmplător) :
deasupra dealului norul nu există. Dealul tace singur, puţin întunecat în amurg".
Culcat în iarba înaltă, gîndesc nedefinit.
O furnică pe genunchiul meu, ca omul pe deal.
Neliniştită stă furnica Eu tac. Şi acesta e cîntecul meu.
Adîncit în gînduri, culcat în iarbă. Ierburile susură greu ca piatra.

MILAN MILIŠIĆ

Mă voi înălţa

Mă voi înălţa deasupra ferigilor
şi deasupra acvariului verde, unde totul palpită.
Totul se stinge.

Acum ştiu că umezeala
laolaltă cu iarba din inima mea
nu-mi pot interzice nimic, nimic nu pot să iele
corurile care fac cele din urmă repetiţii
aşteptînd cel mai mic semn de la mine

Şi această cacofonie ciudată de miere
a instrumentelor care se dezacordează
nu-i nimic altceva decît prevestirea
grandioasei armonii
care urmează

şi care încet îşi depune mîna enormă, mîna uşoară
deasupra obiectelor
aşa cum procedează amurgul,

În româneşte de :
ANGHEL DUMBRĂVEANU şi
SLAVCO ALMAJAN

COLEGIUL DE REDACŢIE :

Ion Arieşanu (redactor şef), Albert Francisc, Nicolae Berwanger, Ignat Bociort (red. şef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (red. şef adjunct), Ispas Moţiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu, Emil Vlaicu.

Săptămînal politic-social şi literar-artistic editat de Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Timiş şi Asociaţia scriitorilor din Timişoara.

Redacţia şi administraţia — Timişoara, Piaţa V. Roaită nr. 3 — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P. T. T. R. şi difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă !

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic Serie nouă Timișoara 12 pag. 1 leu

PREȚUIREA ISTORIEI

Sub semnul înaltei prețuiri pe care partidul și guvernul, întregul nostru popor o acordă trecutului istoric de luptă și aspirații, din care își trage seva și imboldul plenar în înfăptuirea idealurilor comuniste, s-a inaugurat, la 8 mai, fericită coincidență cu aniversarea existenței făurarului istoriei noastre contemporane — Partidul Comunist Român —, Muzeul Republicii Socialiste România, moment menit să imortalizeze pentru generațiile prezente și viitoare voința de a fi a unui popor cu trecut multisecular, dornic de împliniri, conștient, liber și stăpîn pe propriul său destin.

Prețuirea trecutului istoric a devenit o nouă dimensiune a existenței noastre de fiecare zi, un punct de plecare în tot ceea ce înfăptuim. Este, în același timp, actul conștient de adeziune totală la politica Partidului Comunist Român — el însuși dinamizator al progresului istoric — de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, societate în care visul lui Bălcescu și Avram Iancu, al luptătorilor comuniști, se contopește organic cu efortul și elanul colectiv al ziditorilor României de astăzi.

Omagiind opera înaintașilor, ne concentrăm asupra prezentului și privim încrezători viitorul — unitate indestructibilă a actului de creație. Recenta Hotărîre a Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. și a Biroului Executiv al Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste privind sărbătorirea a 25 de ani de la proclamarea Republicii Populare Române constituie un nou prilej, devenit tradițional, de mobilizare a talentului și hărniciei oamenilor muncii în vederea ridicării economice, sociale și spirituale a patriei.

Sărbătorim în acest an nu numai un sfert de veac de la crearea republicii — ideal pentru care au militat cele mai înaintate forțe ale societății — ci, în același timp, și munca însuflețitoare a oamenilor muncii români, maghiari, germani și de alte naționalități pentru transpunerea în viață a programului elaborat de Congresul al X-lea al partidului, a măsurilor adoptate de Plenara C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971 în domeniul activității politico-ideologice.

Cu același sentiment al încrederii în perspectivele luminoase al țării au aniversat recent locuitorii municipiului Drobeta Turnu-Severin aniversarea a 1850 de ani de existență atestată documentar.

Inaugurarea, în ziua de 16 mai, în prezența tovarășilor Nicolae Ceaușescu și Iosip Broz Tito a sistemului hidroenergetic și de navigație „Porțile de Fier", rod al conlucrării româno-iugoslave, a consacrat și ridicat pe o treaptă superioară prietenia tradițională a celor două popoare, monument durat pentru eternitate.

În actul istoric conștient se manifestă însăși continuitatea și unitatea de tradiție și ideal, dintre trecut, prezent și viitor în aceeași vatră zămislitoare și păstrătoare a inventivității și spiritualității poporului nostru, de la anonimul lutier la constructorul contemporan al „Porților luminii" din albia străbunului Danubiu. Este convingerea fermă că tot ceea ce clădim înseamnă noua și viitoarea noastră Istorie, Istorie a profunzimilor dătătoare de optimism, de încredere nelimitată în creația umană.

GH. RADULOVICI

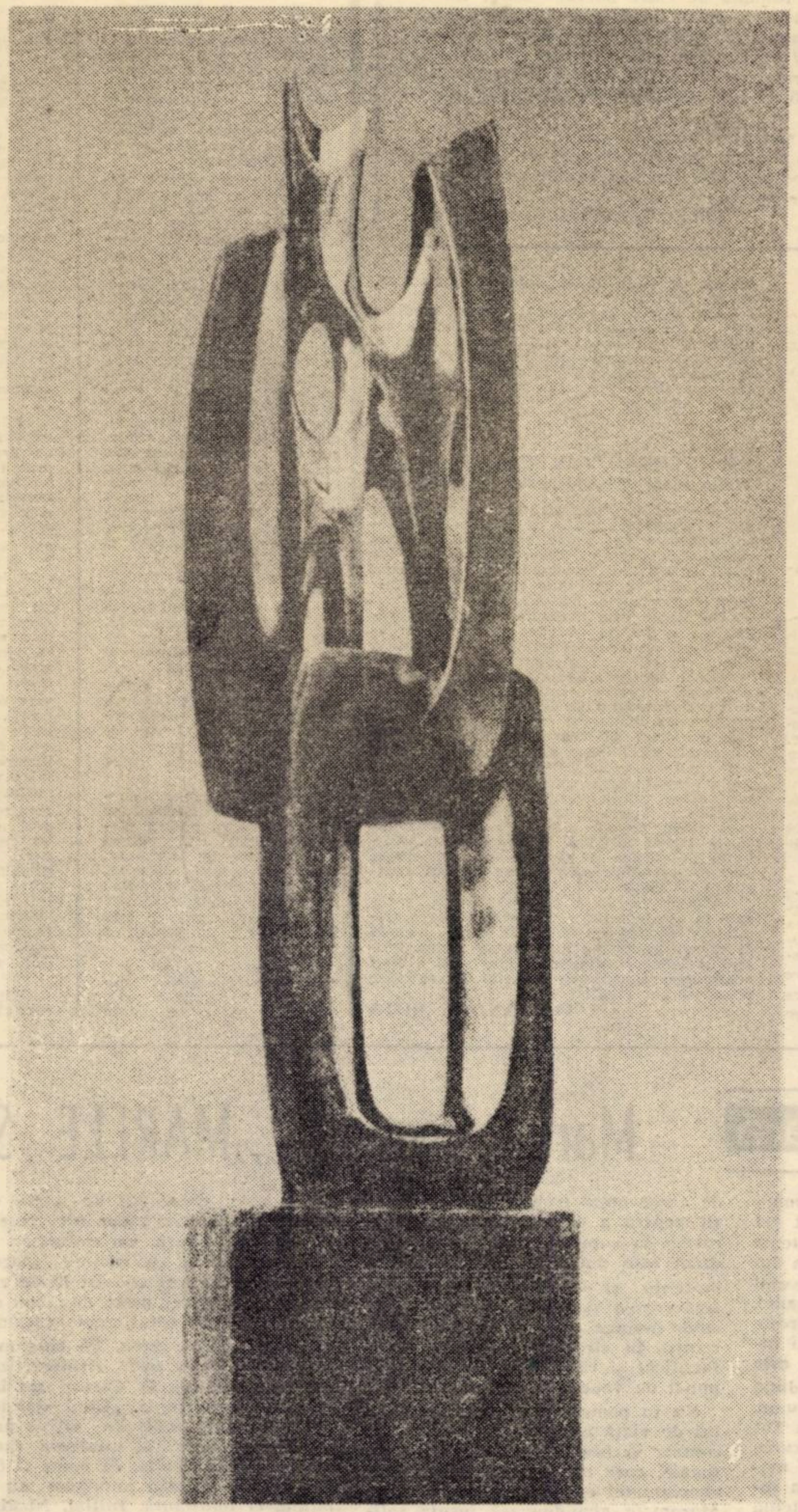

PETRU JECZA „Descătușare"

ARTA, ACT DE CONȘTIINȚĂ

Socialismul restabilește statutul social și etic al artei, scoțînd-o din stadiul contemplativ, descriptiv, și implicînd-o direct, constructiv în realitatea socială. Arta devine astfel nu numai scop dar și mijloc, incitînd la o atitudine, la o trăire autentică, la posibilitatea de a actualiza starea de spirit, opțiunile ideologice și sociale conținute în opera de artă. Aceasta este poate principala idee care a călăuzit Conferința națională a scriitorilor închisă ieri în Capitală. Ar fi cu atît mai anacronică și mai inexplicabilă păstrarea pe pozițiile unei realism periferic, călduț, sau dimpotrivă în zodia unor drame metafizice sterile, cu cît însăși arta occidentului, după spusele unui cunoscător al ei, Argan, „a renunțat în mod conștient la vechiul privilegiu de eternizare a frumosului, ca să-și croiască drum în domeniul agitat al existenței istorice, neputînd să se sustragă de la urgența noilor probleme".

În literatura noastră din ultimul deceniu s-a manifestat un spor de angajare, maturitate și exigență, dar dezbaterea de idei a luat adeseori calea dramelor singulare (studii ale unor stranii patologii) sau a minimei rezistențe atunci cînd o serie de autori au reluat în virtutea unui ciudat „pragmatism tematic" aceleași teme cu succes verificat, drămuindu-și curajul civic în funcție de succesul scontat în librării. Tot astfel angajarea socială a autorilor a rămas uneori la stadiul declarativ al profesiunilor de credință sau articolelor programatice. Este știut că angajarea socială a autorului nu este tot una cu angajarea operei de artă, că deși angajarea sa ca cetățean este premiza necesară, ea nu este suficientă pe plan artistic. Mesajul social, oricît de inspirat și de înălțător, va rămîne fără ecou dacă nu va fi transpus într-o formă sensibilă, în opera artistică, adică dacă scriitorul nu va angaja și realitatea estetică a operei de artă. În ultimă instanță, cerința esențială a operei este aceea de a se prezenta publicului într-o formă estetică de natură să fie nu numai înțeleasă dar și percepută emotiv. Nu mai este vorba de a stabili arbitrare ierarhii între funcțiile artei, așa cum se făcea pînă nu demult, ci de a înțelege că opera are un caracter sintetic, că o atitudine estetică majoră este implicit și socială. Arta militantă va fi întotdeauna socială în măsura în care e și estetică, istorică și supraistorică, actuală și universală prin aspirația la generalizarea unei experiențe de viață ce nu poate fi decît aceea a poporului căruia îi aparține, dar care va avea, în cuvintele lui G. Călinescu, „o rezonanță universală".

MARCEL POP-CORNIŞ

Anul XXIII
Joi 25 mai 1972
4
(219)

REMEMBER

KAVAFIS

Am citit, cu sufletul în lumină de sărbătoare, o nouă carte de poezie. Am citit-o şi am recitit-o, am pus o de-o parte şi-am revenit le ea ca la o întîlnire care-ţi dă o tulburare şi-o febrilitate nouă. Limba noastră sună frumos şi bogat în spaţiile acestei poezii, iar cultura noastră îşi adaugă, prin această carte, o nouă valoare.

Munca de traducere este o muncă grea şi de înaltă răspundere, atunci cînd cel ce o prestează este o conştiinţă artistică, un înnobilat al adevărului şi al cuvîntului Acest lucru mi s-a revelat încăodată citind cartea de Poezii a marelui poet, însingurat, şi grav, şi înţelept, Constantin P. Kavafis, acest unic şi profund univers care este atît de firesc şi de loial adus în limba română de către poetul Aurel Rău: „Fără teamă, fără milă, fără ruşine, / în jurul meu mari şi înalte ziduri au clădit. // Şi stau şi dispar acum aici. / Mă gîndesc doar la soarta aceasta care-mi devoră sufletul : // Căci aveam atîtea lucruri de împlinit afară. / Ah, cînd clădeau aceste ziduri, cum de nu mi-am dat sama ? / Totuşi n-am auzit zvon de mistrii, şi nici glasuri / Pe nesimţite m-au închis în afara lumii“.

Şi astfel, prin munca şi arta poetului român, marele grec devine „cetăţean al oraşului ideilor“. Şi simţirii noastre. Îi aducem lui Aurel Rău, în semn de mulţumire şi recunoştinţă, bucuria ceasurilor de rară emoţie în care citim această mare poezie.

ANGHEL DUMBRĂVEANU

LECTOR

■ NICOLAE BALOTĂ : „Despre pasiuni“ (Ed Albatros — 1972)

Apărută în *Colocviile adolescenţei*, colecţie pe care editura Albatros o dedică publicului tînăr, cartea lui Nicolae Balotă poate părea, la prima vedere, una de popularizare şi de interes limitat, adresa fiind restrictivă. Nimic mai eronat decît această limitare propusă de interesele editoriale. Cartea, accesibilă marelui public, e una de fine disociaţii şi cîtuşi de puţin una de vulgarizare. În sensul larg, ea este *educativă*, aşa cum toate volumele lui N. Balotă — începînd cu *Euphorion*, carte fundamentală a literaturii noastre de azi — erau. Aceasta, fiindcă, dincolo de problematica literară propriuzisă, dincolo de analize, disociaţii, eseistul urmărea *problema omului*, a relaţiilor sale umane şi a raportului său cu lumea.

Despre pasiuni e o continuare firească a cercetării raporturilor om-lume, a relaţiei om-cunoaştere. Valenţele educative ale cărţii se nasc din pledoaria pentru încrederea în valorile omului, în capacitatea omenescului de a frînge barierele inerţiei, de a cîştiga marea bătălie cu întunericul. *Despre pasiuni* e o carte de atitudine şi un proces al poziţiei faţă de scris, făcut de un mare iubitor de cărţi, de un umanist şi, implicit, de un erudit.

Am saluta în această carte credinţa unui mare optimist în valorile pozitive ale umanităţii, în forţa omului de a învinge, prin valoarea pasiunilor sale, şirul de incertitudini sterile. Spirit senin, eseistul adresează unei generaţii tinere un îndemn şi un exemplu.

V. GANEA

■ NICOLAE TAUTU : „Prefaţă la inima mea“ (Ed. Minerva — 1972).

„Prefaţă a inima mea“ cuprinde versuri din perioada debutului şi a tinereţii autorului (1937—1945), unele publicate în două culegeri anterioare *Tăceri pentru apă vie* (1940) şi *Mătănii pe zăpadă* (1942), precum şi un poem de dată mai recentă, *Ana*, inspirat din epopeea înfruntării cu apele.

Culegerea este alcătuită cu intenţia vădită de *a prefaţa* întreaga creaţie, prin această poezie adolescentină, a fiorului liric direct, necenzurat de simţul valorii.

De la început, Nicolae Tăutu este înclinat spre versurile cantabile, preferind atmosfera cîntecului şi baladei, în poeme îndeajuns de închegate compoziţional. Lectura poemelor de început oferă posibilitatea constatării că Nicolae Tăutu, pornit pe drumul unei largi diversificări lirice, n-a continuat întotdeauna tonalitatea care acordă profunzime sentimentului.

Nicolae Tăutu scrie şi el *Poeme într-un vers* (1940) dovedind posibilitatea esenţializării, dar îl întîlnim în maniera sa obişnuită în *Jurnal de front*, unde atmosfera poeziei reproduce prin notaţii directe experienţa de viaţă

Această poezie a notaţiei directe, realizată în efuziuni lirice, se pare, aduce o modalitate poetică cu cele mai bune reuşite în creaţia poetică a lui Nicolae Tăutu. *Prefaţă la inima mea* este reacţia lirică a unui adolescent deschis cu sufletul întreg spre necunoscutul lumii.

ALEXANDRU RUJA

Miniaturi

CINE E AUREL PACURARIU ? Sub semnătura lui Radu Ionescu — de la care aflăm că îl „leagă de Thomas Mann o amintire de neuitat“ — revista trimestrială *Manuscriptum* publică (în nr. 2/1972) cîteva însemnări intitulate „Thomas Mann îi scrie lui George Oprescu“.

Sub menţionatele însemnări este reprodusă o scrisoare a lui Thomas Mann din, 7 I. 1937, către George Oprescu. În scrisoarea de mai sus este vorba de sprijinul pe care-l solicită Thomas Mann lui G. Oprescu într-o chestiune delicată şi anume : Aurelian Păcurariu, scriitor din Lipova, a publicat în oraşul natal, în limba maghiară, o epopee în hexametri, intitulată *Visul faraonului*. Îmi pare că are peste o mie de pagini şi, dacă mi-aduc bine aminte, cuprinde zece piese de teatru, de cîte cinci acte, toate, în strictă interdependenţă. Cam tot atunci a scris Thomas Mann romanul său de mare succes, cu subiect biblic : *Iosif şi fraţii săi*.

Presa maghiară timişoreană a vremii a primit deosebit de elogios lucrarea lui Aurelian Păcurariu, sub titluri răsunătoare (ca de exemplu „Un Homer al secolului al XX-lea“ etc.).

După cîte îmi amintesc, un ziar maghiar timişorean a pus pe două coloane scurte fragmente de text, izbitor de asemănătoare, din lucrările celor doi autori.

Deoarece Aurelian Păcurariu a dat în judecată pe Thomas Mann, pentru plagiat, urmînd ca procesul să se judece la Timişoara, prin scrisoarea amintită, laureatul premiului Nobel îl roagă pe colegul său G. Oprescu să-l apere în faţa instanţei din România, ca specialist în literatură.

Sperăm că, în cel mai scurt timp, pe bază de documente, vom putea oferi cititorilor noştri noi detalii în chestiunea Thomas Mann — Aurelian Păcurariu.

LIVIU JURCHESCU

POEZIA DE GUMILASTIC. Reţetă : a se lua o legendă de circulaţie, cîteva rime de circulaţie, cîteva motive din alţi poeţi ieşiţi din circulaţie şi poezia se poate întinde la nesfîrşit : „Le-a răspuns izvorul / Multe ştiutorul — / — departe, departe / dincolo de moarte / unde se adună, l-asfinţit de lună / drumurile toate . . .“ etc. (România literară, joi, 11 mai 1972). Pentru uşurinţa întreprinderii, sugerăm colaje din mai mulţi autori, cu explicaţia : pagina a fost alcătuită de poeţii X, Y, Z, continuarea, în numerele următoare.

PREMIILE, TRAIASCA PREMIILE ! În fine, s-au dat premiile literare : a dat premii literare Uniunea Scriitorilor, Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti, asociaţiile scriitorilor din provincie. Prin cîteva reviste am zărit zîmbetele fericiţilor premiaţi, ale fericiţilor care le-au acordat, ale fericiţilor care i-au însoţit pe premiaţi la festivităţile decernării lor. Presa, însă, prin nu ştim ce misterioasă conspiraţie a tăcerii, nu scrie despre premiaţi. Ici, colo, cîteva articole de serviciu, pe ici, pe colo, notiţe. De ce s-au dat aceste premii, pentru ce s-au dat, pentru ce le-au binemeritat, autorii cu pricina, bănuim. Dar articolele, dezbaterile „post festum“ lipsesc. Am văzut deci zîmbetele premiaţilor, am admirat zîmbetele lor, dar comentariul cărţilor premiate, al bilanţului lipseşte. Să sperăm (încă) că cele cîteva poze cu flori şi zîmbete nu au suplinit definitiv rîndurile destinate evenimentului, Premiile, deci, trăiască premiile !

CINEVA OCOLEŞTE MEREU PROVINCIA. Incisivă, plină de observaţii judicioase este revista revistelor (SCINTEIA TINERETULUI, 19 mai, 1972) semnată de Constantin Stoicu. Vorbind despre discutarea tezelor în revistele literare, autorul articolului scrie: „Pornind de la „teze“, opiniile creatorilor şi cititorilor făcute publice în largi spaţii de revistă (am mai avut prilejul să consemnez bogata participare) au rămas cu toate acestea la nivelul afirmaţiilor generale şi generoase despre literatura noastră şi despre scriitorii noştri, despre atît de frumoasa legătură dintre scriitori şi cititori, despre principii al căror adevăr este demult neîndoielnic. Nu s-ar putea spune totuşi cu mîna pe inimă că literatura noastră a ajuns să-şi rezolve pînă la capăt mulţimea de probleme traversate în anii din urmă — fie, de pildă, reconsiderările limpezi ale unor noţiuni compromise altădată, cum este cazul realismului, angajării etc.; sau lămuririi aproape depline a raportului general-particular în creaţia artistică, sau şansele experimentului artistic, sau inevitabila conexiune la realitatea artistică a epocii ş.a.m.d.“.

În acest spirit, autorul [illegible] de poziţie din *Luceafărul*, *Săptămîna*, *Contemporanul*. Oare lucruri neinteresante (ori) interesante, nu s-au descoperit prin alte reviste numite *Convorbiri literare*, *Cronica*, *Tribuna*, *Astra*, *Tomis ?* Cineva ocoleşte mereu provincia.

V.G.

A AVUT LOC A XV-a SESIUNE DE COMUNICARI A CERCURILOR ŞTIINŢIFICE STUDENŢEŞTI DIN UNIVERSITATEA TIMIŞOREANA. Această manifestare a fost consacrată aniversării Semicentenarului Uniunii Tineretului Comunist.

Activitatea celor 1063 studenţi, care frecventează 43 de cercuri ştiinţifice, s-a materializat în 302 lucrări prezentate în cadrul a 22 de secţii.

Tematica lucrărilor a fost predilect orientată spre cercetările cu caracter experimental şi cu aplicabilitate practică.

Menţionăm pentru noutatea organizării, participarea la această formă de manifestare a elevilor din clasele speciale ale liceelor din municipiu.

Lucrările premiate şi, în genere, majoritatea celor prezentate au demonstrat o mare diversitate a preocupărilor şi o bună ţinută ştiinţifică.

A.S.

cronica literară

Marin Preda: „MARELE SINGURATIC“

Universul intim al noului roman al lui Marin Preda rămîne tot cel morometian. Autorul a reluat tema şi, după remarcabila lecţie a lui Dostoievski (ne referim la procesul de dedublare a conştiinţei umane), prin percepţie şi reflexie sporeşte avîntul sufletesc, trăirea cît mai intensă a personajului. Niculae este condus cu luciditate parcă după preceptul : să trăieşti în tine o lume. ca să trăiască prin tine o lume. Tot zbuciumul lăuntric al lui Niculae păstrează pregnant amprenta morometiană. chiar dacă autorul a încercat „să evadeze“ din acea temă personală, cum însuşi o numeşte.

„Marele singuratic“ ridică problema raporturilor omului cu realitatea socială şi politică : oscilaţia între izolare şi angajare.

Izolarea iniţială a lui Niculae Moromete, generată de excluderea sa din activul de partid, este în fond echivalentă cu acel tragism al neputinţei acestuia de a se izola, al incapacităţii sale de a duce o existenţă solitară. Regăsim aici, de altfel ca şi în „Intrusul“, acel contrast bine subliniat de autor, între ideea de om de prisos. înfrînt şi resemnat şi aceea a putinţei omului de a îndura, de a lupta, de a suferi, de a învinge şi de a supravieţui. Nedorită, nechemată, suferinţa totuşi vine, de aceea omul trebuie să fie pregătit pentru a o întîmpina, pentru a reveni la suprafaţă. Această luptă dîrză este purtată cu mîndrie, cu inocenţă şi demnitate. O dată cu traversarea perioadei de criză, Niculae învinge „suferinţa“ şi, în final, reintră în circuitul activ al vieţii, fortificat şi călit, dîrz şi matur din punct de vedere etic şi politic.

Nu se poate spune că experienţa lui de viaţă nu este dureroasă, dar, contrar vechiului ideal clasic de armonie, care nu se mai potriveşte zbuciumatei epoci moderne, Niculae Moromete abandonează insula solitară a forului intim şi reintră în vîrtejul luptei din mijlocul cetăţii, pregătit pentru alte experienţe.

De la atitudinea, într-un anume sens apolinică, a lui Ilie Moromete, fiul trece la o atitudine faustică. De la bucuria şi armonia perspectivei rustice, patriarhale, manifestată de tatăl său, se trece acum la repulsia faţă de tot ce se învederează convenţional şi lipsa de sensibilitate.

Niculae Moromete nu este o simplă entitate abstractă, ci un om al epocii contemporane, un neliniştit profund, un încăpăţînat, un îndărătnic şi un stîngaci, un neîmblînzit, mai mult, un furios, chinuit de adevăr. de dreptate, care-şi găseşte pentru un moment liniştea în iubire. El nu este chiar atît de „trist ca flautul zădărniciei“, dar nici vesel ; el este un taciturn. Un consătean al său comentează cu ironie : „Sigur că după ce ai fost activist la un raion, unde eşti şef peste douăzeci de comune, să fii şeful unei casmale într-o grădină e greu. Pe cine mai ai în subordinea ta ?“. Evident, izolarea la sera de la Castel nu înseamnă mizantropie. „Cînd stai într-un loc mai mult de cîţiva ani, plecarea devine o smulgere care, asemeni unei plante, îţi poate fi fatală“. Dar această smulgere nu e fatală, ci tonifiantă. Iniţial, Niculae credea că „viaţa lui e distrusă“, dar, cu timpul, eşecul va fi uitat. Uitarea se produce prin iubirea dintre Niculae şi Simina Golea. Pictoriţa, prin pasiunea erotică arzătoare încearcă, de fapt, să-l readucă la realitate. să-i spulbere disperarea şi să-i reactualizeze lui Niculae idealul din copilărie, acela de a face pe oameni fericiţi. Simina îl convinge că „singurătatea nu e pentru el un refugiu, ci un loc otrăvit . . .“ şi, sub acest impuls, imprimat de ea, Niculae îşi recapătă încrederea în oameni.

Dar şi în iubire Niculae se manifestă ca un ţăran. „Mă iubeşte ca un ţăran, în timp ce eu simt că nu e ţăran...“, zice Simina, Cîndva, Marin Preda spunea că un ţăran, chiar dacă ajunge doctor în filozofie. îşi păstrează mentalitatea sa rurală robustă. După moartea Siminei, suportată cu tăcută durere profundă, Niculae caută refugiul într-o altă iubire. Procedînd astfel, el acţionează, de fapt, în virtutea unei convingeri proprii : „Nu mai cred că-mi ajunge o singură iubire . . .“.

Chiar dacă s-au prăbuşit punţile comunicabilităţii cu tatăl său, Niculae Moromete păstrează, totuşi, nostalgia universului rural şi familial. Şi nu întîmplător prozatorul inserează în naraţiune remarcabile episoade din viaţa lui Ilie Moromete, necunoscute în romanul anterior, cum ar fi, de exemplu, căsătoria cu Rădiţa. iubirea din a doua tinereţe cu sora ei, Fica din Rica.

Interesul pentru tema însingurării, abordată în roman, nu-l împiedică pe Marin Preda să manifeste o atracţie deosebită pentru problemele sociale, etice şi politice de mare actualitate. Romanul are o prospeţime captivantă, datorată în primul rînd unui puternic sentiment al prezentului şi totodată unei deosebit de acute sensibilităţi de poet a prozatorului. Proza lui Marin Preda relevă o inteligenţă iscoditoare, inepuizabilă, specifică poporului român.

ION NEAŢĂ

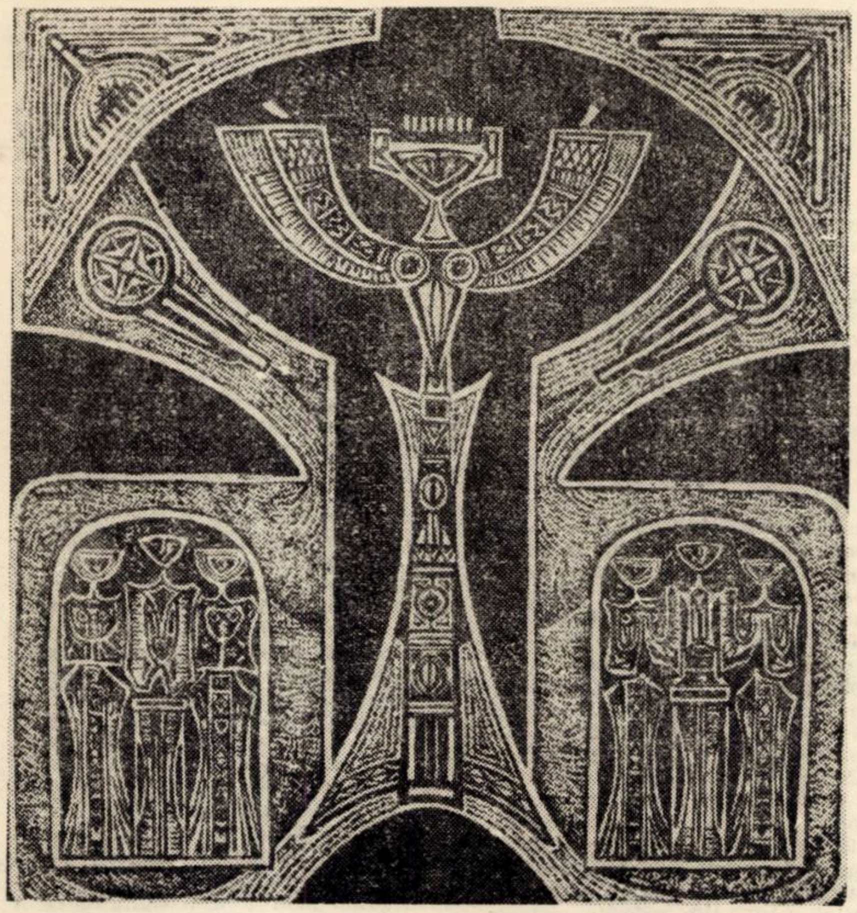

XENIA
ERACLIDE
VREME
Drăgaică

Poetul ţăran PAVEL TIRBAŢIU

Anul acesta se împlinesc şapte decenii de la naşterea celui mai viguros poet ţăran din Banat, a lui Pavel Tîrbăţiu din Comoriştea Caraşului. Pavel Tîrbăţiu era autodidact, ajungînd să se priceapă nu numai la mînuirea coarnelor de plug, ci şi a condeiului. La vîrsta de 21 de ani a început să scrie şi să publice, atît în Banat, cît şi în Bucureşti sau în Cluj. A fost şi el printre fondatorii gazetei „Cuvîntul Satelor", al lui Ioan Ciucurel, la care a colaborat începînd cu 1926, timp de două decenii. În 1927 a publicat la Oraviţa o broşură de versuri intitulată „Cîntece şi Flori", originale şi culegeri din popor, iar în anul următor i-a apărut în editură proprie: „Vîntului", un volum frumos ilustrat, cu 29 de poezii, tipărit de „Scrisul Românesc" din Craiova.

Cea mai îndrăzneaţă realizare a lui Pavel Tîrbăţiu a fost înfiinţarea revistei literare „Zorile Banatului", prima încercare de presă literară ţărănească în Banat. Era o revistă lunară în format de carte, tipărită la Oraviţa, pe cheltuiala lui Tîrbăţiu

Volumul de versuri, în cea mai mare parte sonete, pe care l-a publicat în anul 1938, cu titlul „Sclavii pămîntului", cu o prefaţă scrisă de subsemnatul şi apărut la Oraviţa, cuprinde biciuiri ascuţite la adresa exploatorilor

Faţă de această factură de revoltă, versurile lui Tîrbăţiu din volumul „Vîntului" au un lirism şi un colorit de pastel, remarcîndu-se spiritul de observaţie şi puterea sa de intuiţie.

Pavel Tîrbăţiu a editat în anul 1931 „Calendarul Ţăranilor" redactat de el şi tipărit la Oraviţa În presă a mai semnat cu pseudonimele: „Nicu Gărînă" şi „T. Bănăţeanu". A colaborat la revista „Orizont" şi la cotidianul „Drapelul Roşu" din Timişoara. În coloanele acestuia a publicat în septembrie 1957 un substanţial articol de evocare cu titlul: „Aduceri aminte despre ţăranii condeieri" Murind subit la 24 mai 1965, n-a mai ajuns să-şi publice celelalte lucrări rămase în manuscris, ca de pildă un volum de versuri intitulat de el: „În sat la noi" şi o piesă de teatru, „Scîndura de scăpare" pentru scenele de amatori.

În scrisul lui Pavel Tîrbăţiu regăsim starea de spirit a satului bănăţean şi a plugarilor doritori de dreptate socială. Versurile sale purtau în miezul lor tîlcul prevestitor al împlinirilor de azi.

AUREL COSMA

CLASICII, valoare şi model

În perspectiva istoriei literare se fixează astăzi mai clar criteriile ştiinţifice ale valorificării moştenirii literare, în măsura în care cultura timpului nostru, cultura socialistă, în mod necesar trebuie să se întemeieze istoric pe cuceririle progresiste ale trecutului.

G. Călinescu, abordînd o altă idee, a moştenirii literare, observa: „Cum spunea marele Lenin, marxismul şi-a cucerit însemnătatea istorică universală prin aceea că el, marxismul, nu a înlăturat cîtuşi de puţin cele mai preţioase cuceriri ale epocii burgheze, ci, dimpotrivă, şi le-a însuşit şi a prelucrat tot ce era mai de preţ în dezvoltarea de mai bine de două mii de ani a gîndirii şi a culturii umane. Aplicînd acest principiu la istoria literaturii, reconsiderată în sens marxist-leninist, este limpede că noi nu înţelegeam să facem tabula rasa din trecut, şi nici, răzînd cu cuţitul pe ici pe colo, să lăsăm numai ceea ce ne convine din punct de vedere abstract ideologic, distrugînd viaţa organică a fenomenelor de creaţie, ci să refacem, explicînd de la momentul nostru şi în spirit just, o cît mai cuprinzătoare imagine a umanului, exprimat prin creaţiile scriitorilor români, adică să distingem între cele două culturi, burgheză şi progresist populară, căutînd critic semnele celei din urmă în cele mai de seamă fenomene literare".

Desigur că după o astfel de cerinţă, în moştenirea literară, locul central îl ocupă scriitorii clasici, adică cei ce stau la temelia culturii Fiecare literatură are clasicii săi, unii din ei fiind şi clasici ai literaturii universale: Shakespeare, Dante, Goethe, Tolstoi etc., culmi de care se vor apropia generaţii după generaţii cu acelaşi interes.

Termenul de „clasic" nu înseamnă **vechi, bătrîn,** ci **mereu tînăr,** permanent **actual,** tocmai prin puterea „vechimii" de a fi mereu o măsură a valorii ce rămîne peste timpul care a creat-o. Ca vîrstă spirituală, tinereţea constituie **frumuseţea vieţii,** la care omul nu vrea să renunţe o dată cu bătrîneţea. Şi mai mult, aşa cum tinereţea e cu atît mai vie în conştiinţa omului, şi deci cu atît mai evocată, cu cît el este mai bătrîn, nici popoarele cu mare vechime istorică nu îmbătrînesc în cultura lor cîtă vreme ele au sentimentul prezenţei vii a înaintaşilor pe care trebuie să-i urmeze, chiar dacă aceştia se ascund în hainele vechi ale vremii şi, din cînd în cînd, e nevoie să şteargă colbul de pe chipul lor. Dacă un popor vrea să rămînă mereu tînăr, mereu în pasul istoriei, prin cultura lui, el trebuie să-şi cunoască mereu tinereţea, să înveţe mereu din opera deschizătorilor de drumuri, a „clasicilor" care se adaugă permanent în diferitele trepte ale culturilor. Clasicismul este aşadar o eternă tinereţe, de care orice popor are nevoie în entuziasmul lui creator de valori permanente, este o continuă conştiinţă a prezenţei lui în istorie pe care cultura lui o mărturiseşte, servind progresul său în propria sa istorie şi, prin aceasta, în istoria umanităţii.

Valorificarea ştiinţifică a moştenirii literare, judecarea operei literare după valoarea ei artistică este criteriul cel mai controversat, deoarece marea artă, pentru a se impune ca valoare artistică, n-a fost şi uneori nu este prea bine înţeleasă de cei ce o caută.

Poezia patriotică este o poezie legată totdeauna de un anumit moment istoric, este deci o poezie cu un caracter politic mărturisit de poeţi, prin ideologia lor. Dar foarte mulţi, din această cauză, adică recunoscînd caracterul politic al poeziei, lasă să se înţeleagă că ea este numai un capitol aparte în cadrul literaturii, mai precis, că tocmai astfel ea nu atinge planul artistic al adevăratei poezii.

Arta adevărată nu exclude politica, după cum într-un timp i se reproşa teoriei lui Maiorescu că ar susţine, ci înseamnă că trebuie să admitem, cum criticul însuşi o făcea, că atunci cînd patriotismul scriitorului încearcă un sentiment profund, el este născător de mare poezie, şi dacă poezia este realizată în planul artisticului, ea nu exclude politica. Criticul cita, drept exemplu de poezie patriotică, opera lui O. Goga, care realiza emoţia artistică, şi astfel, adică în mod artistic, servea un mare ideal social: acela al eliberării naţionale a poporului român din Transilvania, în condiţiile istorice ale asupririi tuturor popoarelor stăpînite de vechiul imperiu austro-ungar, înainte de primul război mondial.

În disputa dintre apărătorii „artei pentru artă" şi ai „artei cu tendinţă", în secolul trecut, era aşadar evident că nu există artă fără tendinţă. O recunoşteau aceasta criticii, dar o spuneau şi scriitorii. Caragiale, fiind întrebat odată pentru care formulă optează, a răspuns, mai mult în glumă, dar foarte adevărat: pentru „tendinţa cu artă". Este punctul de vedere al unui scriitor clasic, a cărui tendinţă este evidentă, şi acesta este criteriul pe care trebuie să-l reţinem cînd stabilim raportul între ideologie şi artă.

Ceea ce vrem să precizăm acum, pe scurt, este că patriotismul, ca permanenţă a politicii în poezie, este o condiţie fundamentală a oricărei arte adevărate, dacă tot o condiţie fundamentală este şi realizarea ei artistică, în măsura în care, prin legile interdependenţei factorilor sociali şi ai celor spirituali, în procesul istoric, arta adevărată îndeplineşte inevitabil o funcţie socială. Mai mult: în această formă chiar, patriotismul este o trăsătură a scriitorului clasic. Hegel, în prelegerile sale de estetică, constată că realizarea istorică a clasicului trebuie căutată în arta veche greacă, pentru că în arta clasică, aşa cum grecii au realizat-o, ca model etern în istoria umanităţii, idealul frumuseţii cuprinde cea mai înaltă formă de viaţă, bazată pe o etică în care individul era, fără îndoială, liber în sine, fără să se rupă însă de interesele generale existente ale statului real şi de imanenţa afirmativă a libertăţii spirituale în prezentul efemer, ceea ce înseamnă că arta clasică nu se poate realiza în afară de etic şi politic, atunci cînd o deplină armonie există între indivizi şi substanţa vieţii de stat.

Trebuie să recunoaştem aceasta acum, într-un moment istoric de mari transformări sociale în toată lumea, şi cînd în viaţa poporului nostru politica nu apare ca un aspect secundar, ci ca unul fundamental în cultura noastră socialistă. Este astăzi recunoscută o disjuncţie foarte clară între abordarea extrinsecă şi cea intrinsecă a operei literare, în baza căreia ne este clar că arta **conţine** ideologie, dar ea nu este numai **ideologie,** pentru că ideologia este inclusă în ea într-o formă specifică artei.

Patriotismul în poezie, ţinînd de un anumit moment istoric, este o permanenţă a poeziei noastre, a poeziei care, dacă nu exclude politicul, nu trebuie să se limiteze la politic, ci trebuie să sporească semnificaţia acestuia în planul valorilor artistice, şi să-i dea astfel forţă în planul ideologiei tocmai prin patriotismul ei. Ba se poate spune că ideologia cu adevărat valoroasă, verificată în tot procesul dezvoltării istorice, este cea care susţine condiţiile în care să se realizeze o artă cu adevărat mare, care să rămînă astfel în planul valorilor universale. Este nivelul de coincidenţă a culturii naţionale cu cultura universală, măsurat prin valoarea clasică a valorilor naţionale.

Este acesta, de fapt, drumul artei clasice de totdeauna, către care şi poporul nostru este în drept să aspire, prin conştiinţa prezenţei lui în istorie, pentru care zilele noastre stau mărturie, şi este o datorie a scriitorilor şi artiştilor noştri să meargă pe acest drum, răspunzînd astfel comandamentelor etice şi sociale ale epocii noastre.

EUGEN TODORAN

Quasimodo inedit

La începutul celui de al patrulea deceniu, lirica europeană modernă — cu excepţia lui Saint John-Perse şi Trakl — era aproape necunoscută în România

În acest timp la Timişoara se iveşte o adevărată mişcare de avangardă. Poetul Petru Sfetca face să apară între 1943-1946, în tălmăcirea sa, pentru întîia oară în româneşte, culegeri din lirica italiană, modernă, din operele lui Giuseppe Ungaretti, Umberto Saba, Eugenio Montale şi Salvatore Quasimodo, poezie primită elogios de critica vremii.

Publicăm o scrisoare inedită a poetului Salvatore Quasimodo, laureat al Premiului Nobel, către primul său traducător român, document preţios al legăturilor literare româno-italiene.

Milano, 26 septembrie 1946
Piazza S. Angelo 1
Lui Petru Sfetca

Timişoara

Mult Stimate Prietene,

Am primit de la Guarnieri preţioasele Dvs. traduceri şi vă mulţumesc din inimă pentru afectuoasa atenţie acordată operei mele. Mi s-a vorbit despre Dvs. în chip deosebit de elogios, şi din cît am putut să citesc direct (şi cu multă trudă) sînteţi demn de lauda cea mai vie. Aţi ştiut să transpuneţi în limba română, cu mijloacele poetului, pînă şi unele valori de aliteraţie pentru a fi credincios textului, fără să frîngeţi metrica. Scrieţi-mi. Voi fi fericit să am veşti de la Dvs.

Cu multe urări afectuoase şi salutări.
Al Dvs.
Salvatore Quasimodo

(Biblioteca Centrală de Stat — Bucureşti, nr. inv. mss. 2.545).

FESTIVALUL FOLCLORULUI TIMIȘAN

Cea de a doua ediție a Festivalului folcloric timișan (1—28 mai 1972) — o manifestare cultural-artistică de mare anvergură — primește semnificații majore, în lumina politicii culturale a partidului nostru, care acordă importanță deosebită valorificării patrimoniului folcloric. Această acțiune culturală, de cert prestigiu și largă popularitate, ne oferă, pe de o parte prilejul de a cunoaște mai bine diverse elemente ale culturii populare, iar pe de altă parte, stimulează proliferarea, vivificarea acestora

În cultura populară actuală elementele arhaice moștenite se împletesc, într-o întrepătrundere dialectică, cu zămisliri folclorice noi. Începînd cu Ov. Densușeanu, folcloriștii consideră, pe bună dreptate, că nu trebuie să manifeste interes numai pentru creațiile arhaice. Aceștia au menirea să surprindă aspectele semnificative ale folclorului contemporan, căci „... prin culegere de material nou ... folcloriștii vor găsi totdeauna drum deschis pentru studiile lor și niciodată nu le vor lipsi fapte nouă, actuale, asupra cărora să-și îndrepte atențiunea : fiecare epocă e caracterizată prin manifestațiuni proprii de viață și urmînd aceste manifestațiuni așa cum ele se reflectează în sufletul contemporanilor, folcloriștii vor avea totdeauna un cîmp întins de cercetare [1])“.

Procesul istoric de evoluție al culturii populare își găsește izvoare nesecate în milenara și strălucita sa tradiție, putînd astfel să continue și în prezent, investit cu noi atribute care le conferă creațiilor o configurație artistică corespunzătoare. Elemente de permanență artistică din fondul folcloric tradițional sînt preluate pentru a structura plastic un conținut inedit, generat de forme noi de viață.

Avînd loc puternice „mutațiuni funcționale“ ale elementelor tradiționale, acestea împrospătează mediul axiologic contemporan cu noi valori culturale ;... „în felul acesta tradiția are importanță reformatorică,“ (iar) trecutul poate avea o mai mare valoare în viitor decît în trecut, (pentru că) afinitatea dintre spiritul omenesc și ideile sale crește cu timpul“.[2]). Mai cu seamă categoriile folclorice ce țin de o „ordine ideală“, — cum le numește O. Densușeanu pe acelea care sînt legate mai mult de simțire și imaginație (lirica, basmele) — pot prolifera în cadrul marilor transformări revoluționare actuale. avînd astfel atributele perenității, spre deosebire de folclorul medical și o parte din folclorul ca datină și obicei, purtătorul mentalității unor genuri de viață dispărute.

De aceea în folclorul literar contemporan lirica este cea mai vie categorie a creației populare.

Acum însă creatorii și cîntăreții populari sînt scoși din anonimat, fiind integrați în ansambluri de manifestări artistice de masă. În felul acesta o dominantă esențială a folclorului din totdeauna și anume caracterul său de scenă, teatral, se poate manifesta pe deplin.

Acest lucru, de fapt stă la baza vitalității folclorului contemporan.

În acest sens festivalul folclorului timișan constituie un cadru optim de manifestare a unui mare număr de creatori populari din județul nostru. Pe lîngă aceasta — și la fel de important — este și faptul că ampla manifestare folclorică întărește în popor conștiința valorii inestimabile a culturii noastre populare. Aceasta constituie o chezășie pentru stimularea și vivificarea creației populare bănățene.

Festivalul folclorului timișan cuprinde o seamă de manifestări culturale menite să releve stadiul actual al cercetării folclorului bănățean. Sesiunea de comunicări științifice : **„Tradiție și contemporaneitate în creația populară românească și a naționalităților conlocuitoare din Banat“**, masa rotundă : **„Costumul popular timișan, tradiție și evoluție“**, simpozionul **„Literatura română contemporană și creația folclorică bănățeană“** . contribuie fără îndoială la fertilizarea perspectivei filozofice asupra fenomenelor folclorice și etnografice. Semnificația acestor manifestări culturale e cu atît mai relevantă, cu cît înțelegem mai profund că profilul cultural al unei epoci e conturat atît de valorile nou create cît și de „nivelul cognitiv și axiologic al criteriilor selective cu ajutorul cărora sînt dezvăluite și actualizate valorile virtuale ale trecutului“ [3]).

În felul acesta informațiile factuale — constituite așadar din prezentarea cunoștințelor despre cultura populară, — pe lîngă relevarea unor sensuri de mare însemnătate pentru cunoașterea profilului nostru spiritual, vor avea un eficient efect instructiv și formativ pentru numeroși participanți, care vor activa în rîndul maselor, în interesul dezvoltării creației populare din județul nostru.

Spectacolele folclorice la care participă cele mai reprezentative formații artistice din județ, ansamblurile de cîntece și dansuri „Banatul“ și „Timișul“ și soliști vocali amatori și profesioniști, îmbogățesc festivalul folcloric cu caratele unei frumoase sărbători, care ne oferă din tezaurul folcloric aspecte psiho-profilactice de cea mai bună calitate.

Medalionul coral de inspirație folclorică susținut de corul „Ion Vidu“ al casei de cultură Lugoj, precum și **microfestivalul „Victor Vlad Delamarina și literatura în grai bănățean** la care participă creatori și recitatori în grai bănățean din județul Timiș și Caraș-Severin sînt manifestări culturale care dezvăluie unele aspecte ale unor exponente ale muzicii și literaturii populare din Banat.

Expoziția Covoare timișene, colecția de artă populară — Iulia Folea-Troceanu, recitalul de lirică și epică populară, spectacolul nunților, parada portului popular, ne întîmpină cu mii de fațete strălucitoare ale nestematei autentice a culturii populare din acest ținut cu oameni luminați de harul înălțător al artei populare.

Filmele folclorice prezentate la Universitatea din Timișoara, fotografiile cu tematică folclorică ale Asociației artiștilor fotografi prezintă o valoare artistică și documentară de mare însemnătate, avînd prin aceasta calitatea de a fi documente de cultură populară, de preț, pentru timpurile viitoare.

AUREL TURCUȘ

1) O. Densușeanu, „*Folclorul — cum trebuie înțeles*“ Viața Nouă, V, 19, 1909, 337.

2) Lucian Blaga, *Cultură și cunoștință*, Ed. Inst. de Arte Grafice Ardeal, 1922, p. 37.

3) Al. Tănase, *Introducere în filozofia culturii*. Ed. Științifică București, 1968, p. 142.

Cu DINA COCEA despre: "Teatrul și cultura"

teatru

Timp de două zile, în cadrul celor peste douăzeci de comunicări ca și din discuțiile susținute de o argumentație riguros științifică, sau de experiența practică bogată a slujitorilor Thaliei, au fost analizate, la Timișoara la cea de-a patra ediție de comunicări „Teatrul și cultura“ sub variate aspecte, importantele probleme ale teatrului politic.

Inițiată cu patru ani în urmă de către Comitetul pentru cultură și educație socialistă al județului Timiș, sesiunea „Teatrul și cultura“ este preluată, începînd cu această ediție, și de către Asociația oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale A.T.M., primind astfel atributele unei manifestări de importanță națională.

La sfîrșitul celor două zile de aprinse dezbateri, avem plăcerea să ne convingem de recunoscuta amabilitate a artistei emerite Dina Cocea, vicepreședinta A.T.M.-ului, care consimte să ne împărtășească cele mai proaspete impresii ale domniei sale.

— Oamenii de teatru din Timișoara sînt onorați de prezența reprezentanților Asociației oamenilor de artă, a dumneavoastră personal la sesiunea „Teatrul și cultura“ ...

— Oricărei preocupări care vădește entuziasm pus în slujba unei idei trebuie să i se răspundă la fel : cu entuziasm ... Am dat curs invitației Comitetului dumneavoastră de cultură pentru că A.T.M-ul, asociație profesională a slujitorilor artei, are ceva de spus în acest domeniu atît de important al mișcării noastre teatrale.

— Unii manifestau neîncredere față de ideea sesiunii de comunicări științifice susținute de actori sau regizori

— Formula sesiunii este adecvată în măsura în care este interesantă. Cu condiția deci să nu rămînă o acțiune izolată, festivă, să conducă la emulație în jurul uneia sau mai multor probleme.

— Sub acest aspect ...

— Sub acest aspect, cea de-a IV-a ediție a sesiunii de comunicări „Teatrul și cultura“ a pus în lumină setea de cunoaștere științifică a tuturor coordonatelor care privesc arta spectacolului, din partea celor care „joacă“ teatru. ceea ce era de demonstrat. Dacă era ... În al doilea rînd, fără nici o exagerare, oricare din comunicările audiate aici ar putea constitui nucleul cite unui studiu științific de mare întindere.

— Cum considerați că se încadrează tematica supusă dezbaterii în ansamblul problematicii teatrului din țara noastră ?

— Tema este actuală, acută chiar. Ea a fost abordată din două puncte esențiale : obiectul teatrului și relațiile sale cu publicul.

— Vreți să precizați ?

— Majoritatea comunicărilor prezentate au fost axate pe ideea eficienței teatrului. Bineînțeles, în această situație nu se putea face abstracție de o problemă vitală : aceea a publicului spectator. În această ordine de idei, a fost evidențiată marea carență care mai persistă în activitatea teatrelor : lipsa preocupării serioase, susținută științific, față de prospectarea unor mari zone ale publicului. Am reținut, sper, deficiențele de ordin repertorial, organizatoric, automulțumirea, empirismul formelor de atragere a publicului ce se manifestă în practica multor teatre.

— Există o criză a teatrului contemporan ?

— Da. Ea cunoaște o amploare îngrijorătoare în teatrul occidental din țările capitaliste, în primul rînd. Pentru teatrul românesc contemporan, termenul este impropriu. Structura societății noastre socialiste este capabilă să remedieze orice fenomen îngrijorător care își face apariția la un moment dat într-un sector sau altul. Că nu se poate vorbi de o maladie a teatrului nostru mi-a demonstrat-o, printre altele, aici la Timișoara, vizionarea spectacolului cu „Rața sălbatică“ la Teatrul Național. Arta interpretativă a excelenților actori timișoreni probează pe deplin convingător vitalitatea teatrului românesc, ne alimentează optimismul ce nu ne-a părăsit niciodată în legătură cu viitorul său.

— Ce contribuții v-au reținut în mod deosebit atenția ?

— Momentele esențiale ale sesiunii au fost date, după părerea mea, de comunicările : „Despre cuvînt în teatru“ a lui B. Elvin, secretar literar la Teatrul Național „I.L. Caragiale“, „Politică teatrală intensivă sau extensivă ?“ de Ion D. Sîrbu, „Regia sau conflictul ca stare permanentă“ de asist. univ. George Banu de la I.A.T.C. „Necesitatea clasicului“ reprezentînd punctul de vedere al regizoarei Sorana Coroamă, „Valențele politice ale satirei scenice“ de secretarul literar de la Piatra Neamț Paul Findrihan. Interesante mi s-au părut cele înfățișate de Sinka Karoly, în comunicarea intitulată „Teatrul politic — un experiment timișorean și cîteva concluzii“. Un superlativ în plus, dacă este posibil, pentru lucrarea prof. univ. dr. Constantin C. Stegăroiu.

— Nu ne rămîne decît să vă mulțumim pentru amabilitate ...

— ... Și să spunem „La revedere la cea de-a V-a ediție a sesiunii „Teatrul și cultura“.

MIHAI AROTĂRIȚII

RECORDING

STUDIOUL DE RADIO DIN TIMIȘOARA a fost întotdeauna conștient de menirea pe care o are o asemenea instituție teritorială în ceea ce privește depistarea muzicii ușoare care se creează în jurul celor trei mari orașe : Timișoara, Arad, Reșița. Fie că imprimările se fac de către reporteri mobili, rapizi, cu magnetofoane portative (reportofoane), fie că orchestrele sînt aduse în studiouri, colectivul resortului muzical a reușit să catalizeze cîteva valori ale tinerei muzici ușoare.

Multe din aceste imprimări s-au dat și pe postul central de radio, sau la televiziune. Cîteva recordinguri — radio din ultimul an : e vorba de acela al orchestrei de estradă, condusă de D. Hepp, care i-a acompaniat pe soliștii unor cluburi muncitorești ; apoi spectacolul muzical al orchestrei lui S. Tatarici, susținut la Ineu sub egida Studioului, imprimat integral la fața locului.

Grupurile mici, mai ușor de imprimat, au fost și ele prezente pe post : constituit ad-hoc, grupul de folk al lui N. Covaci, frații Baltă, cu baladele lor, eleva E. Bogolea, un debut promițător, H. Coradini, voce frumoasă și un bun compozitor.

Cîteva formații vocal-instrumentale : „Dixie-Band“ din Reșița (din păcate, o imprimare întîmplătoare), o orchestră de estradă din Lugoj, „Carusel“ din Arad, un pitoresc grup de fete ghitariste din Lugoj, „Magnoliile“, apoi „Clasicii“, „Clasic XX“, „Stelele“ și „Phoenix“ din Timișoara (lansîndu-se melodia lirică „Știu că iubești“ a lui N. Covaci) și lista s-ar putea prelungi.

S-a declanșat un concurs al melodiilor dedicate Timișoarei. Ele se vor imprima în curînd, iar noi vă vom ține la curent. Studioul intenționează și un concurs pentru depistarea unor tinere talente.

Cîțiva dintre redactorii pe care îi cunoașteți și din populara emisiune „Poșta melodiilor“, animatori ai imprimărilor de muzică ușoară : Lucia Boleanțu, Ovidiu Giulvezan, Adina Ene, secondați de asistența tehnică a lui Carol Hasenfuss. Audiție plăcută !

★

CLUBURILE CU MUZICĂ DE DANS se transformă uneori în anexe ale infernului. Există, desigur, două tipuri de asemenea cluburi : cele cu magnetofoane, care vehiculează muzică imprimată prost de la radio, amplificată pînă la refuz, cu toate distorsiunile respective.

Și apoi cele ce găzduiesc formații vocal-instrumentale, într-un spațiu mult prea restrîns în raport cu posibilitățile fonice ale instrumentelor amplificate. Nu numai că haosul sonor și intensitatea acestuia dăunează sistemului nervos, dar această formă de comerț este menită să prezinte deformat întreaga muzică tînără.

Din snobism sau din speranța că melodia următoare va fi cu totul altceva, întîrziem uneori în aceste săli. Am fost în cluburi patronate de instituții de cultură care susțineau că „educă“ tineretul. Un scurt și formal recital de versuri, o expunere plicticoasă. Și. gata, începe dansul ! Inutil să dorești o conversație ; doar dacă-i strigi în ureche partenerei. Uneori localul nu este prea salubru, nu oferă nici măcar o garderobă. Să nu ne mirăm atunci dacă pentru multă lume muzica modernă înseamnă zgomot. Am întîlnit un solist care cînta în engleză după auz, fără să cunoască limba. Sigur, show-ul i-a fost facilitat de faptul că vocea nici nu se distingea din cascadele metalice ale anti-muzicii.

Evident că asemenea fapte nu pot fi încadrate în nici una din formele culturii. Din nou se pune problema unor îndrumători competenți și *intr-ale muzicii*. Iar așezămintele culturale să nu fie doar beneficiarele taxei de intrare,. ci mai bine să facă recomandări de felul : pe această muzică se poate dansa, dar cealaltă depășește sfera divertismentului și ea trebuie *doar ascultată*. Există, evident, și cîteva discoteci serioase, unde se ascultă doar ceea ce nu este neapărat șlagăr, ci reprezintă noul în forma sa sublimată. serioasă.

LUCIAN BURERIU

Congresul esteticienilor în patronaj românesc

După ultimul Congres al esteticienilor de la Uppsala (Suedia)), România va fi gazdă generoasă a celui de al VII-lea Congres internațional de estetică. Străduindu-se să ducă mai departe frumoasele tradiții ale gîndirii românești în estetică, succesorii lui M. Dragomirescu și G. Călinescu, T. Vianu și M Ralea și-au propus să reunească în capitala României socialiste esteticienii tuturor meridianelor. După cîte sîntem informați, la Congres și-au anunțat participarea savanți, cercetători, cadre didactice, specialiști pentru estetica generală sau esteticile particulare, teoreticieni ai artei și critici cu merite pe tărîmul esteticii.

Ca eveniment de prestigiu, întîlnirea esteticienilor va găzdui la București, între 28 august și 2 septembrie, ospitalitatea necesară și stimulatoare pentru un dialog elevat și atît de necesar spiritului esteticii contemporane. Congresul, care este organizat sub auspiciile unui comitet internațional se va desfășura sub egida Academiei de Științe sociale și politice din R. S. România.

După constituirea comitetului național, din care fac parte : poetul academician Al. Philippide, ca președinte, profesorii universitari : Marcel Breazu și Zoe Dumitrescu-Bușulenga, ca vicepreședinți, un secretariat general alcătuit din prof. univ. dr. Ion Ianoși, dr. Ion Pascadi și dr. Ovid S. Crohmălniceanu. s-a trecut efectiv la constituirea sesiunilor plenare, unde vor fi prezentate rapoartele generale.

Tema congresului : **Estetica, arta și condiția umană contemporană** îngăduie participanților un larg cîmp de valorificare a cercetărilor personale. În scopul de a face cunoscute problemele cele mai actuale din domeniul esteticii, artelor, istoriei și metodologiei, a spiritului esteticii contemporane care, mai ales, va face obiectul unor ample dezbateri, au fost stabilite următoarele secții : I. Aspecte ale formației artistice (artist-critică-public), 2. Artă contemporană Moartea artei ?, 3. Actualitatea cercetărilor de istoria artei și esteticii, 4. Noi metode, noi criterii, 5. Estetica ambianței și a vieții cotidiene, 6. Secție deschisă (Comunicări în legătură cu perspectiva contemporană în probleme de estetică. neîncadrate în celelalte secții)

Obștea esteticienilor români, stimulată creativ de amintitul eveniment, va participa cu hărnicie la această competiție Publicarea în „Editura politică", într-o aleasă ținută, a celui dintîi **Dicționar de estetică,** la noi, a unei **Antologii de estetică,** cu texte din cei mai reprezentativi esteticieni români, dar. mai ales, tipărirea a numeroase volume individuale și colective, pe care editurile noastre le-au cuprins în planurile lor, vor prilejui organizarea unei expoziții tematice de mare amploare.

Recentele apariții, din care am reținut : **Prelegeri de estetică** ale lui M. Ralea (ediție îngrijită de I. Pascadi) și culegerea antologică **Estetică, informație, programare,** în alcătuirea lui V.E. Mașek, arată că este necesară manifestarea unui interes mai susținut pentru lucrările cu tematică estetică. Evenimentul invită, dacă nu chiar dictează de pe acum, o mai atentă preocupare a editurilor din toate centrele, spre a da o anumită prioritate lucrărilor de estetică

În întîmpinarea Congresului, **Revista de filozofie** și Seria estetică a **Analelor** Universității bucureștene vor publica numere întregi consacrate esteticii. Socotim însă că, pentru solicitarea interesului față de aceste probleme și punerea în alertă a conștiinței estetice a specialiștilor, este necesară o mai comprehensivă abordare a tematicii de estetică și în celelalte publicații de cultură.

Motive îndreptățite, care izvorăsc din buna organizare de pînă acum. ne dau garanția că cel de al VII-lea Congres de estetică va fi un eveniment de seamă al vieții noastre intelectuale.

ION ILIESCU

plastică

Bienala de pictură și sculptură 1972

Moment de confruntare și afirmare a direcțiilor de orientare din plastica românească contemporană, bienala de pictură și sculptură, organizată în sala Dalles din Capitală, ne oferă posibilitatea vizionării unei spectaculoase desfășurări de forțe artistice, remarcabile prin ținuta plastică rafinată, prezentă într-o totală diversitate stilistică.

Acuitatea căutărilor de tehnică, racordate la tradițiile milenare ale artei noastre, refuză de la bun început gratuitatea gesturilor epigonice, străine de spiritualitatea poporului nostru, atît de receptiv la frumusețea actului creator.

Peste 400 de lucrări, semnate de aproape 200 de artiști din toate filialele UAP. amplifică importanța acestui eveniment artistic, dominat de fervoarea drumului spre artă, cu care expozanții se aliniază realității noastre socialiste.

Intr-adevăr, contactul cu realitatea, prezența densă a figurativului dincolo de caracterul omagial — expoziția este dedicată aniversării semicentenarului U.T.C. și cooperativizării agriculturii — cristalizează o artă angajată, capabilă să transmită nealterat emoția gîndurilor culese din temeinicele prefaceri ale societății noastre.

În această atmosferă de elevată sărbătoare este foarte greu să stabilești o ordine preferențială sau valorică. Interpretări diferențiate, de la realismul metaforic la suprarealism și constructivism impun prezența tinerilor Mihai Buculei, Sorin Dumitrescu, Mihai Cizmaru, care, alături de maeștrii Corneliu Baba, Catul Bogdan, Alexandru Ciucurencu, Ion Jalea, Oscar Han, ne oferă posibilitatea descifrării intimităților plasticii noastre contemporane.

Alături de ei, generația de mijloc, Ion Gheorghiu, Sabin Bălașa, Vasile Celmare, Marius Cilievici, Ion Sălișteanu, Ion Pacea, Ion Bițan, Horia Bernea, și alții întregesc valoric acest fenomen artistic colectiv.

Intr-o salutară diversitate de stiluri, in „BIENALA DE PICTURA ȘI SCULPTURA 1972" întîlnim personalități distincte, care. prin limbaj autentic comunică o întreagă constelație de expresivități plastice, afirmînd multitudinea de metafore cu care se poate încărca personalitatea omului contemporan.

Debut revelator

Rezultat al unei ireversibile necesități interioare, pictura lui Radu Gabor. student la Facultatea de construcții, secția de arhitectură, afirmă o constantă investigare a lirismului de novolin, tehnică de mare acuratețe, care impresionează prin spontaneitatea gestului inițial.

Visînd o amplă desfășurare a ideilor, Radu Gabor își plasează concepția plastică de esențializare a spațiilor între cosmicitate și emoție.

Holul Teatrului Național din Timișoara găzduiește nu numai o speranță plastică, ci și candoarea începutului, cu inerentele ei denivelări de echilibru, culoare și formă, lucru asupra căruia tînărul pictor va trebui să mediteze.

RADU MELNIC

muzică

CONVORBIRE CU COMPOZITORUL VASILE IJAC

Creația este, intr-un fel, o violentare a naturii, artistul fiind chemat să concentreze multiplele ei energii în una singură. Asemenea bătălii nevăzute implică un travaliu titanic, imposibil de angajat fără o dăruire totală. Iar dacă grave răspunderi etice dublează elevația ideilor, sarcina devine copleșitoare, lăsînd creatorului autentic senzația celei mai nobile modestii, în fața spectacolului cosmic ce invadează ființa sa. Un astfel de artist este maestrul Vasile Ijac.

— Stimate maestre, viața și activitatea dvs. creatoare se suprapune secolului nostru pe toată întinderea celor șapte decenii. Atîtea furtuni au bîntuit muzica, încît ne putem întreba în ce măsură a fost zdruncinată temelia relației sonore cu sufletul omenesc ?

— În adevăr, compozitorul acestui secol s-a aflat în fața unei permanente probleme de conștiință. Pe de o parte, noi și felurite experimente, care oferă tentația necunoscutului, pe de alta, marile modele ale trecutului apropiat, greu de abandonat. Un echilibru precar, la granițele sensibilității.

— Răsfoiesc uneori caietul dvs. cu piese de pian, intitulat „Hedonisme", pentru a mă convinge de factura cu totul neobișnuită a scriiturii, față de muzica românească a vremii.

— Era în perioada imediat următoare studiilor mele la Paris, adică după anul 1930. Aceste lucrări mi-au oferit ocazia să încerc procedee componistice care anticipează, poate, unele aspecte ale muzicii noastre de mai tîrziu.

— Cum apreciați propriul dvs. experiment ?

— Ca pe oricare altul, sub rezerva selecției după criteriul sensibilității. Există experiențe nefructuoase, oricît de savant ar fi cercul care le susține. O cultură muzicală serioasă trebuie să recunoască la baza sa o disciplină. Noțiunea de frumos poate fi negată de o anume estetică, dar nu și de sufletul omenesc.

— Așadar, erați la Paris între 1928-30. Ce atmosferă muzicală domnea pe atunci ?

— Prestigioasa activitate creatoare a unui Honegger, Milhaud, Dukas dădea vieții muzicale o înaltă ținută. Cel mai cîntat era, totuși, Ravel. Ca pedagog, domina figura lui Vincent d'Indy, la vestita sa Schola Cantorum, unde studiam și eu, alături de mulți străini. D'Indy preda compoziția, ținîndu-și cursurile de după amiaza, pînă seara. Nivelul și stilul său de predare explicau faima acestui profesor. Între altele, era neîntrecut în analiza sonatelor lui Beethoven.

— Enescu era și el acolo . . .

— Am avut ocazia să-l ascult în recitalurile sale de vioară. Enescu locuia in Paris (era și profesor la Ecole Normale) dar se retrăgea pentru a compune la Meudon, în împrejurimile capitalei.

— După cum văd, evocați o perioadă de timp cînd se făcea multă muzică . . .?

— . . . și bună. Compozitorii francezi de după al doilea război, au pierdut ceva din rafinamentul predecesorilor, preferînd o sonoritate agresivă.

— Să revenim, însă. Creația dvs. cuprinde mai toate genurile. Care a fost fundamentul estetic al abordării vastului domeniu componistic ?

— Recrearea elementului muzical românesc, de la micile la marile forme.

— Ce lucrări le considerati reprezentative din punctul propriu de vedere ?

— Aș opta, poate, în favoarea muzicii de cameră : cvartete, triouri, piese concertante pentru suflători, lieduri pe versuri de Eminescu, Blaga, Topîrceanu, Arghezi.

— Dar simfoniile ? Concertele de violoncel, pian, clarinet ?

— Numai primele două sînt cunoscute publicului. Simfoniile III, IV, V . . . închid în ele o viață . . . o lume. Cît privește concertele . . .

— Încercați o decepție vădită ?

— Creația fără execuție e un teren sterp : sameni fără speranță de a răsări.

— E parcă un reproș adresat celor care ar fi trebuit să o cînte?

— Am impresia că în orașul nostru creația muzicală nu a fost cîntată pe măsura meritată. E de ajuns să ne gîndim la atîția compozitori plecați în capitală.

— Pe care Timișoara îi revendică, totuși . . .

— Sabin Drăgoi, Zeno Vancea, Mircea Popa, Doru Popovici . . . Cetatea are datoria de a-și dovedi gratitudinea. Poate, cîndva, istoria culturii va rezerva, în filele ei, un loc școlii muzicale timișorene și celor care au năzuit creînd, la edificiul ei.

OVIDIU MANOLE

ION JURCA ROVINA

Un drum, fiecare

Sîntem un drum,
de praf, de piatră, de beton,
un drum mai vechi, mai nou,
obosit, visător,
sîntem un drum, mereu.
Sub stropi de stele şi sub ploi de vreme,
ducem convoaie spre ţeluri,
sîntem un drum, fiecare,
setoşi să purtăm, oricum, convoaie,
de la unul spre altul,
în dragoste, în linişte, în uragane...

Anotimpul altei iubiri

Azi, cireşii
s-au trezit din somn, din iarnă;
am ieşit din viscol,
soarele mi-a stat în inimă,
pe creangă;
muguri cuprind cu ochii mici
înaltul,
azi, miraţi, cireşii
mă găsiră altul...
Primăvară,
azi, cireşii
băut-au de două ori lumină:
cînd au înflorit, din cer,
cînd s-au mutat la geamul
altei iubiri. —
din mine...

O, Lorelei...

Într-o noapte, acolo,
lîngă stînca din mare,
cînd eu îi spuneam
că vom arde,
iar ea picura
din cuvinte silabe,
din înalturi, arcade
şi peştii cîntau
cu delfinii în valuri
cînd toţi lăcrimam în pahare,
într-o noapte, acolo,
la buza mării, amară,
cînd eram de aceeaşi lumină,
cînd eram de aceeaşi ţară,
cînd eram, cînd erai
O, Lorelei, Lorelei...!

Numai salcîmii

Ne strecoară în nări miros de flori
salcîmii,
e vineri,
copilăria ne-am adus-o între noi,
în creanga ruptă şi purtată
lîngă mîini.
Seara, purtăm în ochi
ciudate cumpeni,
ne sărutăm şi rîdem...
Numai salcîmii,
într-un mai, cu vineri,
îşi pradă floarea
şi creanga ne-o întind
şi se întorc în ceruri singuri.

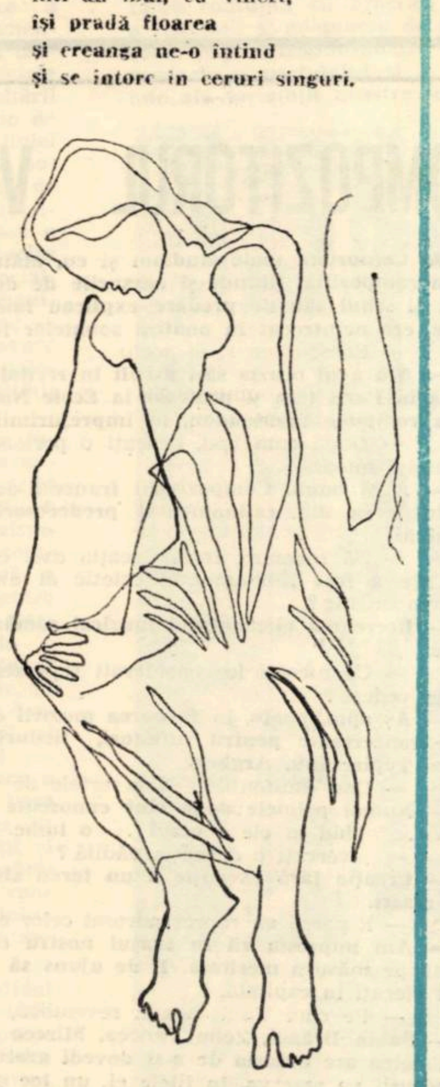

Desen de LIDIA CIOLAC

Cu un cuvînt te voi transforma într-o pajişte

Cu un cuvînt te voi transforma într-o pajişte,
cum n-ai mai fost: dulce pajişte.
Şi-ţi voi frăgezi toate ale tale,
ale mele toate fiind.

Abia atunci ţi se va dărui duhul meu,
iar tu îl vei primi răbdătoare
şi, îmbătîndu-l, îi vei smulge tainele,
în miresmele tale topindu-le.

Aşa te vei fecunda de veşnicie:
dansînd în tine lumina Şi vei înflori
pregătind seminţele, chip
pentru a doua venire.

Numai eu voi fi şoaptă,
apoi gînd în tine sălăşluind.
Şi peste împărăţia ta
un clopot de dor istovindu-se...

De moi săruturi fulguite, sufletul...

De moi săruturi fulguite, sufletul
s-a împrospătat şi freamătă.
Deasupra arsurii, aplecată fîntîna buzelor tale,
iar alături, scutul meu odihnindu-se.

Iată, mă dărui pămîntului din care
de la început ne-am zidit. Binecuvîntează
cu blîndă apropiere pe cel obosit
de marele drum.

Tu, împrejurul tăcerii şi paşii oprindu-se,
îngenunchind la pleoapele mele închise,
blînd covor aşternîndu-mi. Apoi
prăbuşindu-mi tăcerile în apele tale...

RADU CÂRNECI

De moi săruturi fulguind, lin legănate
tîmplele mele pleacă în somn. Deasupra arsurii,
chipul tău descîntîndu-mă
iar alături, scutul meu obosit...

Te voi ajunge

Te voi ajunge şi supune. Departe-n marile cîmpii
asemenea vînătorului voi fi, dar blînd.
Gazelă, ca un fum dulce,
trupul tău se vrea în spaima focului.

Fugi, cît mai departe,
eu sunt abisul. În mine căzînd
vei înflori definitiv. Vai, sîngele tău
se va face vale! Vai mie, îndrăzneţul!

Te voi ajunge şi supune. Zborul tău
va coborî Peste aripi plumb de odihnă
şi-n ochi rugă liniştitoare. Numai aşa,
spre a se împlini legea...

În marile cîmpii te voi ajunge, căci iată
trupul se vrea în spaima focului. Muzici
de pămînt şi sîngele spre valea sîngelui
meu coborînd! Amin peste aşteptări...

ŞASE CĂLUŢI ÎN CALOR

de ion dumitru teodorescu

Erau oile negre ale uzinei şi ei o ştiau prea bine; dar i aveau de partea lor principiile sacre ale socialismului care-i făceau egalii celorlalţi: Constituţia şi Codul Muncii, Partidul, UTM-ul şi Sindicatul, erau de partea lor; îl aveau şi pe directorul general care jurase să facă din ei oameni munca însemna libertate; condiţia de a munci şi de a te bucura de roadele ei — libertate.

Avură toate astea imediat după institutul de reeducare, după prima lună de muncă, după primul salariu: nu le mai sufla nimeni în ciorbă (apărarea omului fiind garantată de lege), nici chiar directorul general care se declarase părintele lor.

*

Îi înnebunea libertatea asta. (Libertatea individului fiind garantată de lege). Ca să şi-o consume cutreierară săli de bal, de cinema, de popice, de volei de baschet, de box, localurile de noapte şi de zi şi, din motive strategice, clubul unde brigada uzinei da spectacole lunare şi, dumnezeule, ce mai prostii spuneau. Nişte papiţoi nenorociţi care-şi apărau pielea bîrfind. Nişte fufe cu glasul în schimbare — cum dracu de n-o luau la goană imediat ce auzeau ce scoteau din gură! ...Şi săracu Adamovici care întîrziase cinşpe minute din cauză de stomac deranjat — să aduci aşa ceva pe scenă? Nu, nici vorbă, nu era critică îţi venea să-i baţi. De ei încă nu se luaseră nici nu ne laudă nici nu ne critică erau corecţi adică şi-şi făceau datoria iar directorul general era părintele lor.

Erau ameţiţi ca de băutură, ori poate că vîntul nebun de primăvară care bătea peste ei era de vină, cu toate că se terminase cu primăvara de afară — vreau să spun că şi din împrejurimile oraşului pe unde umblau s-o găsească... Abia scăpară însă de nişte ţărani furioşi...

...laptele ţîşnea drept în gură gîdilîndu-i plăcut şi le înţepa obrajii jetul subţire şi fierbinte de lapte, vacile aveau ochii umezi şi mari, iar boturile le aveau trandafirii — şi tocmai cînd Băruţă se pregătea să-şi sărute pe frunte vaca ce-l hrănise (dînd, mai întîi cu delicateţe cîrlionţii de păr şocolatiu la o parte) iar Tatar îşi agita haina strigînd în zadar: „Ollé!". „Ollé" sub nasul unei cornute de altfel binevoitoare, numai că prea placidă, — ei bine, tocmai atunci năvăliră ţăranii prea pe neaşteptate, mai ales pe neanunţate şi nu se făcea, nu-i aşa Băruţă?

„Habar n-am!", spune Băruţă posomorît şi spune: „Trecu şi duminica asta", spune astea în timp ce toţi şase aleargă cu ţăranii după ei, e ca într-un film ce se întîmplă, văd tramvaiul galben chiar înainte de a-i auzi ţăcănitul roţilor, şi în partea cealaltă a lui, prin geamurile largi ca nişte vitrine cum se perindă salcîmii şi cum, deodată, de după dîmbul cu morişca de vînt soarele năclăind auriu totul şi cum se scurge apoi pe liniile paralele — şi nu le rămîne în minte decît goana aceea prin grîu pînă la tramvai, cîmpul imens şi mirosul grîului năvălind pe uşile deschise şi amintirea, mai ales amintirea năucitoare a gustului de lapte crud, a gustului de lapte, de lapte, — iar asta e tot.

Îl înnebunea libertatea asta...

Intrau fără să plătească la cinematograf, la meci, şi la femeia cu barbă... Plătiră însă înghiţitorului de săbii ca să-i înveţe... Reuşiră doar să scuipe flăcări, erau să dea foc la cort... Fachiri nu puteau fi, cum să te dezbraci pe vremea asta cîinească?

Dar Chilezan cîştigă sticla la cercuri...

*

Aveau la libertate c-o puteau unge pe pîine...

*

Dar ei ce făceau?

Băruţă îşi alcătuise meniurile cele mai temerare, Chilezan o găsise pe Ana şi se umanizase, Copil cumpărase un papagal idiot pe care se străduia în zadar să-l înveţe: „Vreau să mă las de fumat", Tatar intrase la un club de box dar fusese dat urgent afară pentru lovire nepermisă, un aranjament, desigur, al antrenorului în favoarea campionului raional — oricum, după întîlnirea cu Tatar scăpat în sala de antrenament, campionul se converti la înot şi nu mai boxă, e clar, niciodată.

...Organizară mai apoi campionate de cine stă mai mult sub duş, cine înghite mai multe ouă în unitatea de timp, cine priveşte cel mai mult în soare, ori ochi în ochi fără să clipească, cine stă cel mai mult într-un picior, cine stă cel mai mult agăţat în mîini de turnul de apă, cine are curajul să facă scurt-circuit în palmă, să meargă pe creasta acoperişului de la cămin într-o zi cu polei, să nu răspundă, orice s-ar întîmpla şi oricine l-ar întreba timp de o săptămînă, să meargă cu ochii închişi pe stradă, să fumeze un pachet de ţigări în treizeci de minute, să înghită o minge de ping-pong, să bea pe nerăsuflate cinci sticle de bere, să lege un şoricel pe mîneca maistrului, ori să-i pună o bucată de fier în geantă ca s-o care acasă, să stea cu capul în găleata plină pînă la cinci minute, să ducă o convorbire telefonică cu cineva necunoscut mai mult de treizeci de minute, să invite (telefonic) cîţiva ştabi de la uzină la o şedinţă imaginară etc. etc.

Nimeni nu se putea lua de ei, obosiră de-atîta libertate.

Norocul lor că le rămăsese munca; cîştigară astfel, treptat, pe lîngă antrenament şi un şi de plăcere perversă în a se istovi muncind; cerură ore suplimentare şi • avură; maistrul le aduse laude — venea în fiecare dimineaţă cu bucheul proaspăt şi începea să le împartă o dată cu tainul de lapte supliment petru mediu toxic...

*

Şi aşa căpătă maistrul steaua de fruntaş, şi o pimă excepţională: în fotografia de la panou arată excepţional.

Fotografia directorului nu-i chiar atît de excepţională: din picină că e prea gras acopeă palmierii din fund... Ş-apoi cuta acea neliniştitoare dintre sprîncene...

Înduioşătoare e însă poziţia a doua în care apare — chiar aşa, apare din stînga dînd mîna cu inspectorul general venit de la Bucureşti să vadă minunea şi să-l felicite. Ei şase s-au strîns într-un colţ şi privesc spectacolul cu ochii mari. Directorul general vine spre ei, şi ei se lipesc de zid; în colţ rămîne Tatar, iar directorul îi întinde mîna; înainte de a i-o întinde pe a sa, Tatar o şterge de turul pantalonilor. O mie ori două de oameni bat din palme. Stop.

..Erau un grup vesel şi ce se mai distrau!

N-aveau nici-o grijă înafară doar de a şti cum să-şi cheltuie banii în modul cel mai plăcut, să stoarcă adică din ei toată plăcerea şi tot confortul şi toată singurătatea... nu, mai curînd şi toată **izolarea** — aşa că şi luară o săptămînă de concediu fără salariu (Directorul era părintele lor) şi se mutară la Continental.

Avură ceva de furcă cu papiţoaica de la recepţie, dar Chilezan care era un strateg o luă rapid din scurt.

„Cît?", întrebă el şi se aplecă peste tejghea.

„Şaptezecişicinci" spuse blonda.

Dumnezeule, parcă o luaseră de pe afiş „Cu două paturi", adăugă ea. Şi Chilezan:

„Vrem şase camere, stăm şase zile ori nopţi. cum vă place, sîntem şase şi ne putem permite să vă lăsăm pentru prima noapte, şase sute lei." Şi ea a făcut nişte ochişori rotunzi de emoţie şi promise că se va strădui. „Şi-n ultima noapte tot pe-atît!" şi-atunci albastrul ochilor ei deveni mai intens şi începu să semene a fiinţă omenească cînd spuse: „O, ies!"

„La etajul şase, şase camere, una după alta" n-o slăbi Chilezan şi ea spuse: „O, ies!" — ceea ce însemna că treaba s-a aranjat definitiv şi-acum zîmbetul ei de păpuşă de lemn se lăţi pe toată faţa aşa că ei se răsuciră brusc şi ieşiră din hotel, şase, unul după celălalt uşile se deschideau fără să le atingi iar portarul galonat îi saluta adînc. intrară la magazinul universal „Voinţă şi confecţii" unde trebuiră să-şi piardă o groază de vreme din pricina lui Aftenie al cărui trup nu se potrivea cu măsurile existente, şi coborîră la subsol pentru pantofi şi urcară la etaj pentru cravate, ciorapi şi butoni cu dragon. se tunseră şi-şi făcură unghiile, cotiră după colţ şi intrară la magazinul „4 ohmi" de unde ieşiră cu cîte un tranzistor agăţat de gît — iar seara se instalară la Continental.

La orele douăzeci şi două liftul fîşîi lin, îşi deschise uşile lin şi ei şase, îmbrăcaţi la fel (costum crem, aceeaşi croială cravată galbenă cu puncte roşii, cămaşă albastră, pantofi negri şi ciorapi cu dungi verzi) străbătură fără zgomot coridorul, pătrunseră fără să-şi vorbească în restaurant şi se aşezară la masa rezervată de lîngă orchestră, şi mîncară şi băură fără să-şi vorbească ca şi cum ar fi pariat, iar lumea din restaurant îi privea, mereu îi privise, pînă şi muzica se oprise cînd intraseră ei lumea lumea ei da, murea de curiozitate, ei toţi sufereau din pricina curiozităţii lor nesatisfăcute, aşa că pînă la urmă fata cu ochişorii ca doi năsturei şi rubaşcă şi pantaloni de mătase, întrebă ospătarul:

„Cred că-s americanii de la şase răspunse el înclinîndu-se. Cînd le-am adus friptura ăla grasu a spus, „O, ies," ceea ce vrea să însemne că i-a plăcut".

„Zău? spuse bruneţica. Dar de ce-s îmbrăcaţi aşa?"

„Ei, spuse ospătarul. Americanii-s cam trăzniţi cînd e vorba să se îmbrace. Dolarul contează la ei şi altceva nimic.

„Ie-te-te dom'le, făcu fata. Nici n-aş fi gîndit una ca asta".

„Păi vedeţi?, aşa-şi face omul idei greşite pînă nu vede cu ochii lui, spuse ospătarul şi se îndepărtă, iar fata rămase pe gînduri.

*

Fără-ndoială, se distraseră de minune, niciodată nu vor mai apuca zilele acelea şi nopţile acelea pînă către zori umplute ochi de rîsul lor, de hohotele lor; rîdeau, hohoteau, se înroşeau, transpirau de rîs, ameţeau, se învineţeau nu mai puteau respira, leşinau, se stropeau reciproc cu apă, cu vin, cu şampanie — şi-o luau de la capăt; o săptămînă încheiată dintr-o viaţă care-i înspăimînta, ireală, de necrezut, în care uitaseră de ei ca de un lucru uitat, ca de-o pălărie, ca de-o pereche de mănuşi uitate, viaţa lor era în altă parte, rămăsese nu ştiau unde şi ei erau aici plutind uşor într-o ceaţă uşoară, serviţi cu devotament de personalul hotelului care cam mirosise despre ce-i vorba, din care pricină participau cu un entuziasm nedisimulat la joc

Aşa că totul era O.K. (Copil)

Dormeau pînă tîrziu şi sunau cînd se trezeau — două apăsări scurte şi una lungă pentru micul dejun — în curînd fata de la restaurant se înfiinţa cu tava lucitoare de nichel, cînd terminau sunau din nou şi aceeaşi fată în fustiţă scurtă şi cu sînii treisferturi afară, dar bine struniţi de şiretul corsetului, aducea reviste şi albume turistice în care erau înfăţişate oraşe cu turle de aur şi grădini minunate şi tramvaie ca de jucărie, colorate, vezi bine, şi oameni bine hrăniţi, mai ales mulţumiţi de barca în care stăteau, de vila în care locuiau, de negresa cu sînii ca nişte ghiulele pe care o ţineau de mînă la intrarea unei colibe de frunze; şi cu fete frumoase şi nefericite, desigur, în interioarele acelea frumoase şi nefericite; şi cu cai ca o spumă gata să se destrame, şi cu cîini lăţoşi şi scunzi şi crăcănaţi, ori dimpotrivă, cocoţaţi pe cataligele drepte ale picioarelor; şi cu lacuri de un albastru strălucitor între munţi de crom, mai încolo soarele ca o pată de sînge proaspăt, gata să se dizolve în marea sidefie — toate astea şi multe altele, maşini elegante şi baruri, naiba să le ia, că în loc să-i bucure toate astea, îi întrista şi le lăsa un gust amar în gură, mai ales în ultimele două zile cînd Chilezan le spuse că-s pe drojdie cu banii... Nu-i vorbă, că şi altceva contribui la diminuarea şi stingerea fericirii lor de o săptămînă.

*

De data asta coborau scara în regia lui Chilezan — şi cînd îl văzură, formaţia începu să se destrame şi ei toţi spuseră: „Să trăiţi".

„Ce-i cu voi aici?" îi întrebă ofiţerul şi intrară în biroul administraţiei.

„Petrecem săptămîna de miere", spuse Copil.

„Legitimaţia", cere Chilezan, şi şase legitimaţii de muncă cu ştampila în regulă, sînt întinse ofiţerului; e primul punct din program: să fi încadrat în cîmpul muncii.

„N-ajunge", spuse ofiţerul.

„Decizia de concediu", cere Chilezan şi şase decizii de concediu fără salariu cu semnătura clară a directorului (directorul e părintele lor) plutesc uşurel prin aerul încăperii ca nişte fluturi obosiţi şi poposesc în palma ofiţerului care le cercetează sumar...

„N-ajunge", oftează ofiţerul şi deodată ridică fruntea şi-i priveşte iscoditor.

„Plicurile", cere Chilezan cu un glas spart şi i se zbate buza de sus şi şase plicuri ponosite în care sîmbăta trecută încă mai foşneau prietenos hîrtiile acelea albastre şi noi şi mirosind plăcut a tuş. ei, sîmbăta trecută, ziua aceea era foarte departe, şi-acum şase plicuri goale cad pe masa din faţa ofiţerului, ofiţerului care fluieră a mirare...

„Aşa o sumă!", face el.

„Ei, asta-i tot!", spune Chilezan şi întinde mîna să strîngă gunoiul ăla de plicuri de pe masă.

„Nu-i chiar aşa, spune ofiţerul. Nu-i deloc aşa, spune el. Ce-i cu voi aici?"

„Ne-ai stricat vacanţa spune gros Tatar. Să mă ia dracu dacă merita banii pe care i-am dat pe ea", şi iese din încăpere.

„Doar nu vă închipuiţi că vă cred" spune ofiţerul.

„Da' de ce-ţi baţi joc matale de noi?" aproape că strigă subţirel Băruţă şi iese după Tatar, şi după el ceilalţi şi ofiţerul rămîne acolo privind gînditor după ei cum Hipp deschide şi închide uşa şi cum Aftenie se apropie de uşă şi-o deschide şi-o închide după el, şi Copil, şi Chilezan — aşa că pînă la urmă rămîne singur în tăcerea vătuită a încăperii, singur cu toate gunoaiele alea triste de hîrtii pe masă.

*

...Şi-apoi plecarea, ultima coborîre cu ascensorul, lină, şi fîşîiala uşilor, lină, cînd ajung la parter şi urarea păpuşii de şindrilă de la „recepţie", un „mai poftiţi" de gramofon cu pîlnie, şi femeile de serviciu petrecîndu-i pînă la ieşire şi privindu-i cu un soi de curiozitate neliniştită şi aspiratoarele ca nişte samovare sforăind în holul înalt şi adînc şi înalt şi ireal, — şi iată-i în zorii plumburii, tot eleganţi, şase, cu tranzistoarele date la maximum, la gimnastica de înviorare, inspiraţi-expiraţi, inspiraţi-expiraţi, inspiraţi-expiraţi, lumina începe să crească dar e încă umedă, e încă rece, peste oraşul adormit şi scurgîndu-se pe străzile proaspăt măturate, proaspăt spălate, împingîndu-i din urmă pe cei şase, cu tranzistoarele date la maximum, în ritmul vesel şi excitant al unei sîrbe îndrăcite.

• Fragment de roman.

GRAMATICA POEZIEI

În raporturile ei cu limbajul poetic, lingvistica cunoaşte în deceniile din urmă şi mai ales în ultima vreme un moment al renaşterii... Evenimentul are loc după o separare de lungă durată, survenită în secolul al XIX-lea, între ştiinţa literaturii şi ştiinţa limbii, o dată cu pierderea din autoritatea necontestată pînă atunci, timp de mai bine de două milenii, a retoricii. De curînd retorica a intrat din nou în sfera preocupărilor filologice, beneficiind de rezultatele obţinute de lingvistica mai nouă. În multe privinţe, retorica antică a fost o gramatică a poeziei (expresia o găsim şi la Heliade), o ramură a filologiei care poartă astăzi numele de stilistică. Cercetarea expresiei artistice i-a condus pe cei vechi la descoperirea poeziei gramaticii... Titlul unui studiu intitulat Poezia gramaticii şi gramatica poeziei, apărut cu cîţiva ani în urmă sub semnătura cunoscutului lingvist Roman Jakobson, dovedeşte că se poate vorbi şi astăzi, într-un context nou, despre aşa ceva.

Există de fapt o gramatică a poeziei — şi o poezie a gramaticii? Răspunsul este pozitiv, dacă se admite că poezia în primul rînd, şi literatura în general, este artă prin limbaj, limbajul nefiind un material anexat gîndirii artistice şi utilizat de ea, ci însăşi substanţa purtătoare de semnificaţii a acestei gîndiri. A

Cronica limbii

cobori pînă la rădăcinile verbului, prins în formele şi legăturile lui gramaticale, nu este o îndeletnicire facultativă şi exterioară cercetării poetice, ci, dimpotrivă, una necesară şi internă. Este oare acelaşi lucru a spune dorinţa de a pleca şi dor de ducă sau ca în versul popular „Duce-m-aş şi m-aş tot duce / Dor să nu mă mai apuce?". Ceea ce exprimă prima îmbinare de cuvinte se regăseşte şi în a doua şi în ultima — nu însă şi invers. Deosebirea de intensitate şi de vibraţie a mesajului de la prima la ultima dintre cele trei secvenţe rezidă în deosebirea gramaticală dintre ele, de calitatea gramaticală, convertită şi transfigurată în expresivitate poetică în ultimele două exemple.

Ar fi de ajuns să notăm doar cîteva fapte care-şi dau contribuţia la realizarea acestei impresii: substantivul ducă, izolat cu această formă în îmbinarea de mai sus, „risipa" de procedee sintactice vizibile în repetarea inversată şi apoi încrucişată a primei forme verbale, substantivul dor, folosit cu forma nedeterminată, neîngrădită de articol (ca şi în dor de ducă), în acord cu starea de suflet vagă şi nedefinită, în sfîrşit semantica ultimului verb cuprinzînd ideea de putere copleşitoare, tiranică. (Să se compare şi versul de origine populară din Luceafărul „Şi dor de-al valurilor domn / De inimă-o apucă"). Se poate oare suprima aici gramatica transferînd-o lingvisticii şi înstrăinînd-o de funcţia poetică — raţiunea de a fi a limbajului artistic — căreia gramatica i se încredinţează şi i se supune?

ŞTEFAN MUNTEANU

ACTIVITATEA IDEOLOGICĂ

factor esenţial al înfăptuirii rolului conducător al partidului în societate

ION ILIESCU

membru supleant al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., secretar al Comitetului judeţean de partid Timiş

Desfăşurarea procesului construcţiei socialiste evidenţiază importanţa crescîndă a rolului factorului conştient în făurirea noii orînduiri, în definirea căilor dezvoltării sociale, în soluţionarea — în conformitate cu interesele generale ale societăţii — a tuturor problemelor vieţii economice, sociale, politice şi ideologice.

Plenara din noiembrie 1971 a Comitetului Central al Partidului, expunerea prezentată cu acest prilej de tovarăşul Nicolae Ceauşescu au subliniat importanţa tezei marxiste cu privire la rolul teoriei revoluţionare, al factorului conştient, al partidului revoluţionar ca forţă conducătoare, de avangardă, cu deosebire în actuala etapă de dezvoltare a ţării noastre, de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate.

In contextul preocupărilor actuale ale partidului nostru, pentru continua perfecţionare a organizării şi conducerii societăţii — preocupări care vor sta în centrul dezbaterilor şi la apropiata Conferinţă Naţională a partidului — se evidenţiază rolul activităţii ideologice ca funcţie esenţială în procesul conducerii vieţii sociale.

Programul elaborat de conducerea partidului pentru îmbunătăţirea activităţii ideologice a stimulat şi în judeţul nostru, ca de altfel în întreaga ţară, în toate organizaţiile de partid o largă efervescenţă pentru dezvoltarea şi diversificarea activităţii de propagandă, de educare a membrilor de partid şi a maselor de oameni ai muncii în spiritul principiilor societăţii noastre, pentru îmbogătirea formelor muncii politice şi culturale de masă, a acţiunilor de răspîndire în mase a cunoştinţelor politice şi ştiinţifice, cu participarea unui număr însemnat de cadre de partid şi de stat, de oameni de ştiinţă şi cultură, intelectuali de la oraşe şi sate. Spiritul creator în care conducerea partidului abordează problemele dezvoltării societăţii noastre, combativitatea ideologică, poziţia militantă împotriva a tot ceea ce frînează mersul nostru înainte, caracterul dinamic al politicii interne şi externe a partidului şi statului constituie un puternic stimulent pentru dezvoltarea şi îmbogăţirea activităţii politice a organizaţiilor de partid, a întregului front ideologic.

Abordînd problemele activităţii ideologice a partidului, avem în vedere trei laturi fundamentale ale acesteia: în primul rînd — activitatea teoretică — de studiu şi analiză a proceselor sociale din societatea noastră, a tendinţelor dezvoltării lumii contemporane şi de elaborare, în funcţie de cerinţele mersului înainte al societăţii, a liniei politice, a obiectivelor strategice şi tactice, a soluţiilor corespunzătoare diferitelor sectoare de activitate; în al doilea rînd — activitatea propagandistică, informativă — de difuzare în mase a fundamentelor politicii partidului, a obiectivelor imediate şi de perspectivă ale dezvoltării social-economice a ţării în vederea mobilizării oamenilor muncii la înfăptuirea lor ; în al treilea rînd — activitatea educativă, formativă — de promovare a concepţiei ştiinţifice despre lume, a noilor principii şi norme de convieţuire, a eticii şi echităţii socialiste.

După cum sublinia Lenin, în cunoscuta sa lucrare „Ce-i de făcut“, rolul de luptător de avangardă poate fi îndeplinit numai de un partid călăuzit de o teorie înaintată. Baza teoretică a politicii partidului nostru o constituie marxism-leninismul — teoria socialismului ştiinţific. Aceasta nu înseamnă însă că activitatea teoretică a partidului se rezumă la simpla însuşire şi repetare a unor teze generale elaborate de clasicii marxism-leninismului. Marxismul însuşi nu este o culegere osificată de teze şi adevăruri generale, ci o concepţie dinamică despre viaţă, o ştiinţă vie, în continuă îmbogăţire, pe baza noilor fapte ale dezvoltării sociale, a noilor cuceriri ale gîndirii şi cunoaşterii ştiinţifice. Datoria oricărui partid revoluţionar, marxist-leninist este de a desfăşura o activitate de sine stătătoare, de analiză, pe baza concepţiei materialist-dialectice, a realităţilor în continuă schimbare, a noilor cerinţe ale vieţii şi de a elabora căile de acţiune specifice fiecărei ţări, fiecărei etape istorice. Această activitate constituie una din funcţiile esenţiale ale partidului, o condiţie de bază a înfăptuirii rolului său în societate.

Îndeosebi după Congresul al IX-lea, partidul nostru a desfăşurat o bogată şi variată activitate teoretică, de definire a conţinutului actualei etape a construcţiei socialiste, de analiză a diferitelor sectoare ale activităţii economice, sociale, politice, culturale, ştiinţifice, ale creaţiei artistice, ale vieţii de partid şi de stat, a problemelor relaţiilor internaţionale, de elaborare a soluţiilor şi căilor pentru continua perfecţionare a organizării şi conducerii vieţii sociale. Constituie un merit al partidului nostru de a fi depăşit viziunile schematice, simplificatoare asupra socialismului, tendinţele dogmatice, de închistare a gîndirii politice, pronunţîndu-se cu hotărîre pentru promovarea spiritului viu, novator, a căutărilor creatoare în toate sectoarele

Conducerea partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, au subliniat în repetate rînduri necesitatea dezvoltării cercetării în domeniul ştiinţelor sociale, participării tot mai largi a cadrelor din instituţiile ideologice, de partid şi de stat la o activitate amplă, sistematică de studiu şi analiză a proceselor reale care au loc în societatea noastră, a contradicţiilor specifice actualei etape de dezvoltare a ţării pentru sesizarea la timp a diferitelor fenomene şi tendinţe din viaţa socială, în vederea elaborării de soluţii corespunzătoare cerinţelor vieţii, ale mersului construcţiei socialiste. Şi în acest domeniu se impune o mai strînsă legătură dintre teorie şi practică, o conlucrare mai largă între lucrătorii de pe frontul ideologic, al cercetării ştiinţifice şi cei ce sînt nemijlocit legaţi — la diferite nivele — de practica socială. Judeţul nostru dispune de suficiente forţe pentru a determina o sporire substanţială a contribuţiei sale la această activitate desfăşurată de partid. Este necesar să asigurăm o mai strînsă îmbinare a activităţii cadrelor din instituţiile de cercetare şi învăţămînt, din alte instituţii cu profil ideologic, cu bogata experienţă a activului de partid şi de stat a cadrelor din unităţile economice ale judeţului. În acest context se cere îmbunătăţită activitatea centrului de cercetări social-politice, a catedrelor de ştiinţe sociale din centrul nostru universitar, coordonarea şi orientarea unitară a eforturilor tuturor colectivelor cu sarcini de cercetare în acest domeniu, în concordanţă cu indicaţiile conducerii partidului. Este pe deplin valabilă şi în acest sector aprecierea tovarăşului Nicolae Ceauşescu că valoarea cercetării constă nu în numărul de lucrări sau de pagini elaborate, ci în eficienţa ei pentru perfecţionarea practicii social-politice, sau a activităţii economice.

Abordarea creatoare a problemelor, confruntarea continuă cu practica ,studierea permanentă a realităţii şi adoptarea de fiecare dată a soluţiilor celor mai corespunzătoare — în spiritul politicii generale a partidului şi a principiilor fundamentale ale societăţii noastre socialiste — constituie o îndatorire de bază a fiecărei organizaţii de partid, a fiecărui comunist. De aceea, Plenara Comitetului Central al Partidului din noiembrie 1971 a subliniat insistent necesitatea ridicării permanente a nivelului de cunoştinţe politice şi înarmării ideologice a tuturor membrilor partidului, ca o condiţie a promovării spiritului de iniţiativă şi de răspundere, a gîndirii creatoare la toate nivelele, în toate verigile activităţii de partid şi de stat.

Pornind de la teza leninistă, cu privire la forţa pe care o reprezintă teoria revoluţionară cînd pătrunde în conştiinţa maselor, şi că aceasta nu se poate realiza prin metode administrative, ci numai pe calea activităţii politice, a convingerii — partidul nostru acordă o susţinută atenţie muncii de propagandă, de răspîndire a cunoştinţelor politice în mase. Este de neconceput înfăptuirea marilor obiective ale construcţiei socialiste — făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate, fără ca elementele fundamentale ale politicii partidului, obiectivele actualei etape de dezvoltare a ţării să fie înţelese şi însuşite de masele cele mai largi. — De aceea este esenţial ca obiectivul întregii munci politico-educative şi de propagandă în rîndul maselor să-l constituie o largă difuzare şi explicare a documentelor de partid, a hotărîrilor organelor sale de conducere, care sintetizează poziţiile şi aprecierile partidului nostru asupra problemelor actuale ale vieţii social-economice, politice şi ideologice, obiectivele şi căile de acţiune în diferite domenii. Această activitate trebuie conjugată cu ampla acţiune de lărgire a orizontului cultural-ştiinţific al maselor, a capacităţii de înţelegere a complexităţii proceselor sociale pentru că, — aşa cum menţiona tovarăşul Nicolae Ceauşescu, — făurirea socialismului şi comunismului nu e posibilă fără asigurarea unui larg orizont de cunoştinţe de cultură generală tuturor membrilor societăţii ; aceasta constituie şi o condiţie a dezvoltării democraţiei socialiste — a participării tot mai largi a maselor la viaţa social-politică a ţării.

Cu toate progresele înregistrate pe linia înfăptuirii planului de măsuri adoptat de plenara Comitetului judeţean de partid din octombrie 1971 pentru dezvoltarea activităţii de educare a membrilor de partid, de răspîndire în mase a cunoştinţelor politice, culturale, ştiinţifice, avem încă foarte mult de făcut pentru a ridica propaganda de partid, munca politică şi culturală de masă la nivelul exigenţelor actuale. Este necesară o muncă perseverentă pentru continua perfecţionare şi îmbogăţire a formelor şi modalităţilor de acţiune, adaptate condiţiilor specifice diferitelor colective de muncă, pentru a generaliza mai rapid experienţa bună şi iniţiativele apărute, pentru sporirea eficienţei învăţămîntului de partid, altor forme ale propagandei politice, formelor de răspîndire a ştiinţei şi culturii în mase, pentru îmbogăţirea activităţii cluburilor, căminelor şi caselor de cultură. Este necesar să asigurăm o mai bună utilizare a mijloacelor de informare — a presei, radioului, televiziunii, cinematografiei, ridicării nivelului activităţii organelor judeţene de presă. Instituţiile de artă, filialele uniunilor de creaţie au datoria să-şi sporească contribuţia proprie la activitatea generală de răspîndire a culturii în mase, de influenţare a conştiinţelor în spiritul ideilor înaintate ale societăţii noastre.

O latură inseparabilă a procesului construcţiei socialiste o reprezintă formarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste, promovarea activă a noilor principii şi norme de relaţii între oameni — caracteristice noii orînduiri. Acesta este un proces complex şi îndelungat, ţinînd seama de dificultatea înlăturării vechilor mentalităţi şi moravuri moştenite de la vechea societate şi care cunosc forme „noi“ de manifestare, „specifice“ noilor condiţii sociale.

Orînduirea socialistă a instaurat raporturi noi între oameni, a ridicat prestigiul şi demnitatea omului muncii, cultivă respectul faţă de muncă. Cu toate acestea constatăm persistenţa, în diferite forme, a unor tendinţe de eschivare de la muncă, de la îndatoririle sociale sau chiar manifestări de viaţă parazitară, fără muncă, pe seama eforturilor altora. Întîlnim nu de puţine ori manifestări de individualism, de nesocotire a intereselor generale, tendinţe de căpătuială, încercări de a obţine avantaje pe calea unor relaţii neprincipiale, de favoritism, protecţionism, etc. sau manifestări de lipsă de grijă faţă de bunul public, de prejudiciere a proprietăţii obşteşti. Toate acestea constituie tot atîtea forme de afirmare a vechiului în conştiinţa oamenilor, obstacole în calea afirmării plenare a noilor relaţii sociale, surse de contradicţii faţă de care societatea noastră trebuie să acţioneze cu fermitate, folosind toate căile şi mijloacele ce-i stau

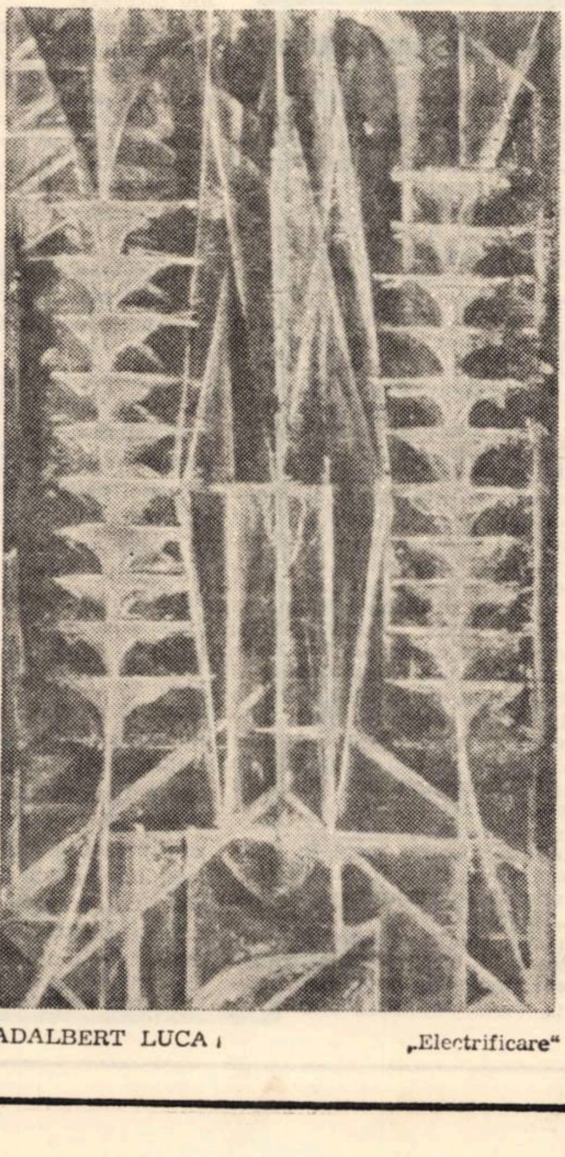

ADALBERT LUCA : „Electrificare“

la indemină — inclusiv mijloacele administrative. Însă, esențial este ca pe linia promovării tot mai puternice a principiilor eticii comuniste să acționeze tot mai puternic factorii de influențare obştească, forța conştiinței opiniei publice.

Partidul comunist este promotorul luptei impotriva fenomenelor negative, a manifestărilor vechiului, a abuzurilor şi ilegalităților, a moravurilor şi practicilor care contravin eticii şi echității socialiste. De o deosebită importanță în această muncă perseverentă pentru promovarea principiilor etice comuniste este rolul exemplului personal al comuniştilor. În consecință, una din îndatoririle primordiale ale organizațiilor de partid este de a dezvolta la toți comuniştii trăsăturile specifice militantului revoluționar, însuflețit de idealurile nobile ale luptei pentru făurirea societății comuniste — cinstea, corectitudinea, principialitatea, spiritul de dreptate dăruire pentru cauza socialismului, pentru interesele generale ale societății, demnitatea civică, curajul şi spiritul de combativitate împotriva abuzurilor, a oricăror incălcări ale normelor de conviețuire socialistă. A însuşi, promova şi apăra aceste trăsături care exprimă cele mai inalte valori morale este o cerință obligatorie pentru orice comunist, indiferent de funcția pe care o exercită şi în ultimă instanță pentru fiecare membru al colectivității socialiste. În acțiunea de formare şi generalizare a acestor trăsături la scara intregii societăți o deosebită importanță are activitatea politică a organizațiilor de partid, de masă şi obşteşti, acțiunea conjugată a tuturor factorilor de influențare socială.

Un element esențial al activității educative desfăşurate de partidul nostru este cultivarea patriotismului socialist, a sentimentelor nobile de dragoste şi devotament față de patrie şi popor, față de trecutul glorios de luptă al poporului, al clasei muncitoare, al forțelor progresiste, față de prezentul şi viitorul socialist al patriei.

Intreaga istorie a Partidului Comunist Român este un exemplu de slujire cu devotament a intereselor supreme ale poporului român, ale tuturor oamenilor muncii din patria noastră, indiferent de naționalitate, intreaga sa politică este pătrunsă de patriotism fierbinte, de preocuparea constantă pentru asigurarea propăşirii României socialiste

Dragostea de patrie se imbină armonios cu respectul față de alte popoare, cu solidaritatea frățească cu țările socialiste, cu partidele comuniste, cu forțele progresiste, antiimperialiste, cu lupta altor popoare impotriva asupririi străine, pentru afirmarea ființei lor naționale, a dreptului de a-şi decide singur destinele.

Întreaga dezvoltare a patriei noastre in anii construcției socialiste, prestigiul de care se bucură R.S. România in lume oferă elemente temeinice pentru dezvoltarea spiritului de demnitate patriotică, pentru combaterea complexului de inferioritate, a tendințelor de ploconire servilă față de străinătate, pe care le-au cultivat in trecut ideologii burgheziei române şi ale căror urme se mai intilnesc şi astăzi in mentalitatea şi atitudinea unor oameni. Aceasta nu inseamnă a promova izolaționalismul, lipsa contactelor cu lumea exterioară. Dimpotrivă, intreaga politică a partidului nostru merge pe linia multiplicării relațiilor economice, politice, cultural-ştiințifice. Concepția noastră despre lume este străină închistării dogmatice, presupune receptivitate la tot ce apare nou în creația şi gîndirea umană, dialogul permanent cu alte ideologii, confruntarea deschisă cu curentele de idei opuse. Aşa cum se sublinia la Congresul al X-lea al P.C.R., „fiind convinşi de forța ideologiei noastre, de adevărul ei. care s-a verificat în practica transformării revoluționare a societății. nu ne temem de înfruntarea deschisă cu adversarii. Nu există forță în stare să pericliteze influența şi autoritatea marxism-leninismului în țara noastră, să împiedice manifestarea sa tot mai viguroasă ca ideologie dominantă în societatea socialistă românească". Dar această poziție deschisă nu înseamnă a face concesii concepțiilor idealiste, neştiințifice, a slăbi combativitatea împotriva pozițiilor politice, ideologice ostile socialismului. Dimpotrivă aceasta presupune ca în activitatea noastră ideologică, concomitent cu larga receptivitate față de tot ce e nou în lume cu strădania de a asimila cuceririle ştiinței şi culturii contemporane, să promovăm spiritul critic, discernămîntul ştiințific, combativitatea militantă față de ideologia retrogradă, iraționalistă, idealistă, față de influențele vechilor concepții şi mentalități, ca şi față de variantele actuale ale ideologiei imperialismului, propagandei anticomuniste, față de apologetica burgheză, față de pozițiile politice retrograde propagate de diferite oficine ale unor cercuri reacționare din străinătate.

Programul elaborat de conducerea partidului, pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoaşterii şi educației socialiste a maselor, pentru aşezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii şi echității socialiste şi comuniste, deschide o largă perspectivă de acțiune tuturor organizațiilor de partid, întregului nostru front ideologic, de maximă importanță pentru infăptuirea obiectivelor actualei etape a construcției socialiste din patria noastră.

Conferința pe țară a inginerilor şi tehnicienilor

Pentru a surprinde pe viu ecourile Conferinței pe țară a inginerilor şi tehnicienilor. revista Orizont s-a adresat, tovarăşului inginer Ion Bucşan, şef adjunct al Autobazei Timişoara, solicitîndu-i impresii, proaspete incă, legate de acest important eveniment.

*

Alegerea mea ca delegat la Conferința pe țară a inginerilor şi tehnicienilor mi-a produs satisfacție şi totodată m-a obligat să particip activ împreună cu colectivul din care fac parte, la înfăptuirea sarcinilor trasate de Conferință.

Conferința s-a desfăşurat sub semnul cuvintării rostite de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretar general al P.C.R., care a trasat principalele linii directoare ale activității intelectualității tehnice româneşti în viitor, un imbold în munca cadrelor tehnice, pentru realizarea corespunzătoare şi în termen a măreţelor sarcini ce ne stau în față.

Conferința a aprobat în unanimitate Statutul Consiliului Național al inginerilor şi tehnicienilor din Republica Socialistă România, statut care defineşte rolul şi atribuțiile acestei organizații obşteşti. Ea a adoptat totodată Rezoluția Conferinței pe țară a inginerilor şi tehnicienilor care stabileşte orientarea fundamentală a activității C.N.I.T. şi a cadrelor tehnice inginereşti.

Dezbaterile celor 12 secții şi comisii la care au luat cuvîntul peste 190 de delegați şi invitați, s-au referit la activitatea desfăşurată de cadrele tehnice, de comisiile inginereşti şi ale tehnicienilor, pentru introducerea în producție a tehnicii şi tehnologiei înalte, pentru perfecționarea pregătirii profesionale, stimularea creației tehnice de masă, au analizat lipsurile care mai există în munca inginerilor şi tehnicienilor făcînd sute de propuneri pentru îmbunătățirea activității pe toate planurile.

Sprijinim cu hotărîre şi însuflețire apelul făcut de tovarăşul Nicolae Ceauşescu de a „sprijini lucrarea de normare şi a se stabili mai precis funcțiile în care pot şi trebuie să lucreze inginerii pentru a inlătura stările negative de astăzi, şi anume, încadrarea inginerilor într-un şir de funcții administrative", funcții care nu folosesc capacitatea şi pregătirea noastră de inginer, de om de concepție, cercetare şi conducere directă a producției.

În acest sens, noi toți, inginerii şi tehnicienii, trebuie să ne îndreptăm către munca productivă şi să trecem la modernizarea producției româneşti.

ION BUCŞAN

Fluxul şi refluxul „materiei cenuşii"

În labirintul extrem de întortocheat al migrării forței de muncă, ultimele decenii au făcut să se evidențieze un aspect cu totul specific: exodul „inteligenței", migrarea specialiştilor cu înaltă calificare

În prezent, omenirea se află în fața unei imense concentrări a inteligenței şi capacităților ştiințifice şi tehnice intr-un număr restrîns de țări. Calculele efectuate pînă acum arată că 30 din aproximativ 130 de țări posedă practic aproape toate resursele ştiințifice ale lumii, cheltuind 95% din fondurile mondiale de cercetare şi dezvoltare. Celelalte 100 de țări, reprezentind două treimi din populația globului, aproape că nu dispun de ştiință, în sensul civilizației moderne.

Unul dintre principalele curente ale migrației de cadre de înaltă calificare, de specialitate se formează dinspre țările slab dezvoltate spre țări dezvoltate, dinspre țările capitaliste avansate spre S.U.A. De pildă țările vest-europene alimentează din gros fenomenul „brain drain", „scurgerea creierilor" spre S.U.A.

Răsfoind ultimele numere ale ziarului francez „Le Figaro", la mica publicitate, poți întîlni anunțuri : „Licențiat institutul comercial, fost conducător supermagazin, caut situație direct comercială, indiferent de regiune" sau „Inginer 40 de ani — zece ani experiență în munca de conducere si formarea cadrelor, vorbind engleza şi araba, caut post în Franța sau în străinătate". Şi cum Franța sau alte țări vest-europene nu au posibilitatea să-i ofere serviciu acestui inginer sau altor sute de specialişti cu înaltă calificare, nu-i rămîne decît să încerce şi în S.U A.. După aprecierile ziarului „The Financial Times", în 1970, s-au „scurs" în S U.A. 3.200 savanți, 9.800 de ingineri şi tehnicieni, peste 4.000 de medici din aproape jumătate din țările vest-europene.

Dar S.U.A. nu-i mai aşteaptă ca altădată cu brațele deschise. În lume s-au schimbat multe, iar aceste schimbări au afectat şi Statele Unite. „Timp de decenii, S.U.A. au fost considerate națiunea conducătoare pe plan tehnologic, scrie revista vest-germană „Der Spiegel". Acum savanții americani se tem că țara lor îşi va pierde avansul. Ce îi foloseşte unei națiuni dacă ajunge pe Lună şi îşi pierde în schimb cămaşa? a întrebat vicepreşedintele firmei „Xerox", Myron Tribus, în fața unor ingineri americani. specialişti în construcții de maşini".

La fel ca Tribus, tot mai mulți industriaşi, savanți şi funcționari guvernamentali americani se tem că industria S.U.A. va fi tot mai învinsă în competiția tehnologică dintre puterile economice. Şi această temere este întemeiată pe faptul că între 1965-1970 excedentul de export al S.U.A. la bunuri care necesită un grad mare de cercetare s-a redus în comerțul cu Canada, Japonia şi Europa occidentală cu 43%. În acelaşi interval cotaparte a S.U.A. la întregul comerț mondial, cu produse de înaltă tehnicitate, s-a redus de la peste 80% cît era înainte la mai puțin de 65%.

Pentru „lumea ştiințifică a Americii s-a sfîrşit o eră de elogieri zgomotoase, de portmoneie deschise — apreciază revista „U.S. News and World Report".

Orientarea prea unilaterală asupra înarmării, cosmonauticii şi tehnicii nucleare este considerată de mulți critici o greşeală. Aşa se explică de ce conform statisticii alcătuite de revista „La Recherche" în S.U.A., în prezent, sînt peste 100.000 de şomeri din rîndurile cercetătorilor ştiințifici şi inginerilor.

Această „criză tehnologică" a S.U.A. afectează şi specialiştii vest-europeni care au trecut Oceanul în căutarea de locuri de muncă. Unii găsesc să lucreze, unii preferă să facă cu totul alte munci, iar alții aşteaptă luni în şir o rază de speranță".

Dar şi pe cei care au pentru moment posturi, îi urmăreşte concedierea de la o săptămînă la alta. Metoda concedierii este diabolică. Iată cum o descrie ziarul „Le Figaro" : La sfîrşitul unei săptămîni, salariații unei uriaşe uzine din New York, în marea lor majoritate absolvenți cu „diplome grele", au primit la plecare în „week-end" un cartonaş cu o carte de vizită pe care era imprimat un număr de telefon: „sînteți rugați să telefonați luni, înainte de a pleca de acasă, la acest număr". Luni, de dimineață, oamenii s-au executat: le-a răspuns un computer. Cu vocea lui impresionantă, computerul i-a întrebat: cum vă numiți, ce număr de identitate aveți pe tichetul societății noastre? Apoi, după numai o secundă de aşteptare, doi din cinci au primit răspunsul: „Regretăm, dar ați fost concediat şi v-am depus la Bancă un cec de preaviz".

Alți membri ai „elitei abandonate", ajunşi în dezechilibru psihic, se îndreaptă spre soluții de aventură. Un procedeu mai nou este „fuga de diplome" El nu este originar din America.

În timp ce omenirea aşteaptă de la ştiință rezolvarea unor probleme de interes vital, în timp ce anumite țări slab dezvoltate duc lipsă de cadre cu înaltă calificare, o mare parte a „materiei cenuşii" a globului nu-şi găseşte rolul şi locul pentru care a fost creată. Şi aceasta, paradoxal, în timp ce asistăm, la o revoluție tehnico-ştiințifică cum nu a cunoscut omenirea pînă în prezent.

AL. GÎNJU

OMUL – fiinţă informaţională

Incontestabil, abordarea informaţiei în perspectiva tehnicii transmisiei a preschimbat-o, începînd cu deceniul 5 al secolului, dintr-un fapt şi noţiune curentă, într-o figură centrală a universului ştiinţific contemporan, ridicînd-o la nivelul unui concept interdisciplinar.

Rigoarea matematică a administrării actuale, „cuantificarea" informaţiei în faimoasele unităţi „biţi" ale ei, a permis, pe cu totul altă parte, însăşi revizuirea conceptelor de sistem şi structură. Intimitatea circuitară, retroactivă, a sistemelor (aceasta este de fapt marea „contribuţie" a ciberneticii, surprinzătoare prin simplitatea ei: un adevărat ou al lui Columb) fecundată de tehnica măsurării informaţiei explică acea atitudine ştiinţifică, adică acea modalitate specifică de a întreba — privind numărul de „biţi" care intră în şi ies dintr-un sistem dat.

Şi omul poate fi tratat astfel, ca nivel neurofiziologic (se ştie de exemplu că raportul dintre informaţia aferentă şi eferentă este de la 3 la 1: pătrunde de 3 ori mai multă informaţie decît iese) sau la orice alt nivel. Omul este definit, printre altele, şi ca fiinţă informaţională. Se scriu monografii pe această temă, în care instrumentele de analiză sînt cele schiţate în rîndurile de mai sus.

Or, toate acestea reprezintă doar un demers sectoral spre universul informaţional al omului. El recepţionează, stochează şi emite informaţie, dar natura sa informaţională nu se rezumă la atît. El este un „convertizor" şi un „reductor" de informaţie.

Credem în necesitatea unei discuţii în care umanistul şi filozoful să lărgească actuala perspectivă tehnică a categoriei informaţiei, pentru ca să devină o platformă interdisciplinară (instrument de lucru, nivel de cercetare şi concept cu diverse accepţiuni). Astfel, realitatea este sursă a informaţiei nu în sensul de „rezervor" de informaţie, ci de material pe care omul, în practica sa, îl transformă în informaţie.

Psihologia umană trebuie înţeleasă, printre altele, în perspectiva acestei convertiri a realităţii în informaţie, după cum, pe un cu totul alt plan, omul este înţeles ca generator de semnificaţie. De aici rezultă şi o importantă distincţie dintre om şi structura informaţională a aparatelor de calcul. Instrumentul tehnic cere „informaţia sa", în timp ce omul transformă orice eveniment, situaţie, tendinţă etc. în informaţie.

Aflaţi sub mirajul „exploziei informaţionale", ce caracterizează epoca noastră, covîrşiţi de dublarea la fiecare cinci ani a informaţiei stocate, se acordă din păcate prea puţină atenţie şi importanţă continuei **reducţii informaţionale** operate de om. Cantităţi impresionante de „biţi" sînt reduse — comprimate! — într-o unitate de informaţie. Această funcţie reducţională defineşte hotărîtor omul ca fiinţă informaţională, deci, nu exclusiv stocajul şi nici elementara participare la circulaţia informaţiei cum lasă unii să se înţeleagă.

Pornind de la aceste idei, interesul faţă de modalităţile de informaţie s-ar concretiza în felul următor:

Este lansat în circulaţie material brut de informaţie (într-o cantitate incomensurabilă) sau unul prelucrat, redus la semnificaţii cheie? Fireşte, aspectele diverse, în frontul cercetării ştiinţifice şi sociale, în conducere sau pedagogie, artă şi cotidian — nu pot fi discutate aici.

Este suficient de înarmată persoana umană pentru ca, sub avalanşa informaţiei, să-şi menţină independenţa, stăpînind-o reducţional, eliminînd ceea ce este necaracteristic sau accidental şi rezumînd concluziv restul?

În consecinţă modalitatea circulaţiei informaţiei trebuie să devină un prilej de exerciţiu psihologic de reducţie informaţională.

Societatea, ca sistem de autocorelaţie (au apărut idei interesante în literatura noastră socială), pretinde ea însăşi continua stăpînire a informaţiei. Informarea se subordonează acţiunii, după cum cunoaşterea, sau mai precis modul de desfăşurare a cunoaşterii, precede organizarea.

Destinatarul informaţiei este omul concret al unei realităţi sociale concrete, în cazul nostru, al societăţii noastre socialiste. El este antrenat de peripeţiile informaţiei şi, mai ales, este o scenă a acestor peripeţii: converteşte realitatea în informaţie, o recepţionează şi o stochează, reduce şi emite informaţie. Astfel se închid amplele circuite care îl cuplează de existenţa sa. Dimensiunea informaţională a omului este un cîmp de libertate, iar platforma socială devine o condiţie a acestei libertăţi şi, în acelaşi timp, un sistem de autocorecţie prin participare conştientă.

ŞTEFAN STÖSSEL

O zi din viaţa unei judecătoare

...„Nu, n-am avut în familie nici o tradiţie. Tata, muncitor ceferist, mama, casnică, fratele, tehnician horticol, iubea florile. Eu am iubit de cînd mă ştiu dreptatea şi adevărul. Poate şi de aceea am urmat ştiinţele juridice. După absolvire, am fost procuror şi jurisconsult. De vreo douăzeci de ani sînt judecătoare şi mi-am dat seama că aceasta e adevărata mea vocaţie. Cred că un jurist se poate realiza perfect numai ca judecător. Mă întrebaţi dacă după două decenii mai am trac cînd intru în sala de şedinţe? Da, mai am. Mă simt de fiecare dată copleşită de răspundere şi nu uit niciodată că hotărîrile pe care le voi pronunţa pot schimba cursul vieţii mai multor oameni. În cauzele pe care le soluţionez trăiesc ades drama unora dintre împricinaţi. Şi înţeleg atunci că nimeni nu ne dă dreptul de a ne chinui unul pe celălalt; că judecătorul nu e un funcţionar care aplică un paragraf dintr-un cod oarecare, ci un paznic al legii şi dincolo de lege — al ideii de **omenie** — pe care eu aş dori s-o scriu cu O...

Închipuiţi-vă un bătrîn de 81 de ani, alături de cei doi feciori zdraveni ai săi, pe care i-a crescut şi i-a învăţat meserie. Fiii sînt chemaţi în instanţă pentru achitarea unei sume de întreţinere. Îi întreb: „Cît oferiţi, benevol, tatălui dvs?". Îmi răspund: „Nimic". Sau, altădată. Pe rol e o problemă de succesiune. Mama moare, iar pe fetiţa orfană o ia sora celei decedate. O creşte, îi face casă, o căsătoreşte. Bătrîna însă nu se îngrijeşte de actele doveditoare gradului de rudenie. Şi cînd vine în discuţie o chestiune de moştenire, orfana de odinioară, crescută de la şase luni de mătuşa devenită adevărată mamă, declară: „N-o cunosc pe această femeie".

Îmi vin în memorie alte, nenumărate procese. Reţin figura acelui tată, intelectual, care-şi părăseşte, cu sînge rece soţia şi copiii pentru altă femeie. Arogant, nici nu cată înspre colţul unde copilaşii — trei gingaşe flori — îl sorb cu privirea. O scenă care mă va urmări mereu. Ca şi aceea, cînd o fetiţă de 12 ani, citată în procesul de divorţ al părinţilor, replică la întrebarea: „Tu cu cine vrei să rămîi?" — „Cu amîndoi".

Nu, hotărît nu, astfel de cauze nu le poţi judeca cu nepăsare. Obiectiv, da, însă nu detaşat, nu cu răceală, nici cu indiferenţă. Cînd faci dreptate, n-o faci în numele tău, nu, în spatele tău simţi colectivitatea. Noi spunem doar: „În numele poporului"... De prisos să adaug că în cariera mea am soluţionat şi multe cauze penale, delapidări, furturi din avutul obştesc şi din cel personal, huliganisme. Hoţilor le-am dat întotdeauna o pedeapsă exemplară. Dar autoritatea judecătorului trebuie să se facă simţită nu numai cu prilejul pronunţării hotărîrii, ci şi în toate fazele pe care le parcurge soluţionarea fiecărui proces, fiindcă numai aşa se poate sconta o sentinţă temeinică şi legală.

O zi din viaţa unui judecător nu e o zi oarecare, obişnuită. Pentru mine ea constituie un adevărat ritual cotidian. Mă pregătesc pentru ea în fiecare seară. De cînd sînt membră de partid, am devenit şi mai exigentă. Sînt investită cu încredere şi trebuie să fiu demnă de ea. Dacă nu m-am plictisit să fac mereu acelaşi lucru? Nici vorbă nu poate fi de plictiseală. (De altfel, cine zice că e acelaşi lucru?) Am rămas o îndrăgostită, o mare pasionată de profesie. Simt că acesta şi nu altul e rostul meu pe pămînt. Uneori cînd mi se întîmplă să dau o soluţie criticabilă, cînd o hotărîre de a mea e casată, sufăr, mă doare şi aş plînge dacă nu m-aş ruşina. Cîte procese am judecat pînă acum? Greu de răspuns. Mă întîlnesc, pe zi, în medie, cu peste 50 de cauze. Au fost sute de mii de termene. Cînd îmbrac roba, cunosc o mare stăpînire de sine, devin calmă, răbdătoare, severă, dar şi blîndă, niciodată nedreaptă. Îmi spun: hotărîrile date angajează responsabilitatea socială a judecătorului, chemat să aplice, dar şi să interpreteze legile ţării, de la caz la caz. Şi fiecare hotărîre pe care o dau mă pune în faţa unui scrupulos examen de conştiinţă".

...La Judecătoria din Timişoara, pe culoare, în birouri, e linişte acum. Lucreţia Gheránescu întîrzie încă la masa de lucru. S-a obişnuit cu tăcerea orelor tîrzii ale după-amiezii, petrecute aici în palatul justiţiei. În plicul cu fotografii găsesc şi următoarea adresă oficială: Către judecătoarea Lucreţia Gheránescu: „Pentru rezultatele bune obţinute în activitatea ce aţi desfăşurat-o, ca judecător la Judecătoria Timişoara, vă felicit şi vă doresc multe succese. Totodată vă comunic că, apreciind eforturile depuse pentru obţinerea acestor rezultate, v-am premiat în mod excepţional. Teodor Vasiliu, ministrul justiţiei".

Privesc plicul alb, cu antet ministerial. Poartă o urmă discretă de roşu. Cînd i-a fost înmînat, judecătoarea tocmai părăsea, uşor ostenită, dezbaterile şi — de fericire — a depus pe el un sărut.

VALENTINA DIMA

ECOURI

„Săptămînalul timişean politic-social şi literar-artistic „ORIZONT" — serie nouă, de la primul număr promite cititorilor săi, fie ei timişoreni, sau timişeni în general, fie ei bănăţeni sau din alte localităţi ale patriei noastre, să le ofere „pagini calde, vibrante...", pagini în care să-şi găsească locul cele mai izbutite creaţii inspirate din realitatea înconjurătoare, pagini în care fiecare cititor, indiferent de pregătirea profesională şi de domeniul activităţii în care îşi desfăşoară munca creatoare, să se găsească pe sine cu aspiraţiile sale, să-şi găsească contemporanii cu aspiraţiile lor, să-şi găsească milenarele tradiţii de muncă şi luptă — nesecat izvor de creaţie literară —, să-şi găsească hrana spirituală ca pe o componentă indispensabilă în viabilitatea unui popor.

Cu îngăduinţa Colegiului redacţional mi-aş permite să fac şi o propunere cu privire la redactarea şi conţinutul paginei a 11-a intitulată „ORIZONT MAGAZIN". Nu ar fi lipsit de interes dacă s-ar studia posibilitatea afectării unui spaţiu mai mare pentru literatura umoristică. Condeierii acestui gen al literaturii ar putea alimenta chiar cîte o pagină săptămînal. (Gheorghe Drinovan, Timişoara)

„Ţin să salut cu entuziasm şi bucurie apariţia revistei ORIZONT în format nou şi cu o ieşire mai aleasă printre noi. Primul ei exod l-am salutat ieri, cu fericirea descoperirii ultimului exemplar la un chioşc mărginaş. Vă rog, dacă se poate, mai multe exemplare în oraşul Arad. Sîntem aici destui oameni care nu putem respira fără literatură. (...) Aradul e la un cîntec de dragoste de Timişoara. Şi de aceea avem timp să fim prieteni adevăraţi şi frumoşi ai ORIZONT-ului. Vă mulţumesc. Primul număr al revistei Orizont mi-a scuturat joi seara un cireş înflorit peste umăr. Doresc ca revista să rămînă pururi cu petalele deschise". (Ioan Justin, Purza Arad).

„M-am bucurat foarte mult cînd am văzut că în paginile revistei ORIZONT există şi rubrica de umor..." (Ion Mihoc — Rădnanu — Lipova).

„...am înţeles că noul periodic „bănăţean" va să se înscrie şi să devină totodată şi o tribună de afirmare a forţelor spirituale din această parte a ţării, că va să fie o revistă fidelă împlinirilor şi certitudinilor prezentului, că îşi propune să stimuleze eforturile creatoare ale colectivităţii, să sprijine noile valori autentice cu spirit de discernămînt, să reflecte dinamica artei populare şi culte, să determine, prin apariţia sa, o sporită activitate spirituală în toate domeniile vieţii noastre sociale. (Prof. ec. Purcel Boris, Bucureşti).

„Am aşteptat cu nerăbdare primul număr din noua serie a revistei ORIZONT şi surpriza a fost dintre cele mai plăcute. Actuala formulă mi se pare mai accesibilă, prin caracterul variat şi compact al prezentării materialului, demnă de remarcat fiind şi distribuirea echilibrată a rubricilor. Revista ORIZONT are toate şansele să devină o prezenţă vie în publicitatea românească şi un factor hotărîtor al emulaţiei culturale în judeţul nostru. Pentru aceasta trebuie să se stabilească raporturi constructive cu celelalte reviste şi să devină ecoul celor mai semnificative evenimente şi voci autohtone. Materialul prezentat în primul număr surprinde pulsul actual al vieţii social-culturale din judeţ, urmînd desigur să-l reliefeze în viitor toate valenţele de care dispune. Este de aşteptat ca noua serie a revistei să fie mai receptivă faţă de manifestările artistice ale tinerilor promovîndu-le creaţia şi stabilind, astfel, un dialog fertil între generaţii". (Prof. Musteţiu Valeriu — Timişoara).

„Aş dori, însă, pentru o cuprindere şi mai largă a creaţiilor literare, să vă fac o propunere şi anume: în cuprinsul revistei să se insereze, pentru început, într-un spaţiu mai restrîns, şi poezia în grai bănăţean, care, prin expresii şi imagini, redă multe aspecte din viaţa oamenilor din satele şi chiar oraşele Banatului". (Prof. Haralambie Ploscariu, Lugoj).

„Faptul că aici, în orăşelul de la poalele Rarăului, cele cîteva numere sosite au dispărut repede, constituie o dovadă grăitoare că revista este căutată şi că ea îşi va cîştiga în timp simpatia unui public tot mai larg, receptiv la articole de înaltă ţinută, scrise într-un limbaj accesibil, viu şi atrăgător". (B. Mihai, Cîmpulung Moldovenesc).

gloanțe oarbe
parodii in proza

EUGEN BARBU: Revederea cu Messerul

„Nu scobori bine din rădvanul pufăitor,* după un drum de plăcere la Înalta Poartă, că amare cuvinte îi audziră urechile și pohta de vin tras din butoaie cu lemn mirositoriu iute scăzu și se stinse.

Se întorsese Messerul ! Arăta ca un *vero santo,** picase la drum de noapte, *inter vitae scelerisque purus,** pocăit, dar cu ochii tot în flăcări și se hodinea de tri dzile la curtea unde trag belferii Academiei Domnești.

Bey Băiuș, vodevilist și mîncătoriu de știucă, scăpă de mirare pergamentul numai bun de giucat în fața Magnificului, în apa puturoasă a bălții și... dus a fost.

Principele ascuita posomorit zumzăeala grecului Beldedos care aprig îi șuera în ureche, despre cîte și necîte tîmplate, cuvinte și duhoare de vin stătut. Se cam lipiseră scribii de Messer, clămpăia grecul, îl numeau cel întors de pe *Via Crucis,** și El, Messerul, fusese la visteria Academiei Domnești cerind galbini și la vederea lui căzu bolnav de lingoare chelarul cel cu frică de finanți.

Mîhnit, dar mai cu samă melanholic, Principele iscodi :

— Ce vînt îl mînă încoace ?

— Dorul de *polenta** și de Luminăția Ta.

— Ce dzice porcul ?

— Că vre a face cuvenita împăcare, acolo, ca la pieptul unei *arida nutrix** supsese, că mult de Voi iubitoriu este...

— Gura ! răcni Slăvitul

Seara îl pofti pe Messer în camera dosnică din castelul vechi și înainte de a-i vedea obrazul cercetă Foletul cu îngîndurare :

...Joi, dzi de păcate și viclenie
vorbe rele cu sculare tîrzie la cer greu
de muieri a te feri și de cel întors în *stadium algidum**

Închise scoarțele unsuroase cu verigi de aur bătrîn și îl văzu viind leneș și legănat, cu mers de muiere, gata în genunchi a-i cade, lucru care și făcu mai la vale. Principele nu deschise gura și nice vorbe nu dzise. Messerul turui vrute și nevrute de cîte acolo i se dase, pînă și *vescovo delle quaglie** putuse a fi, dar dorul de El și de *polenta* aprig îl mistuise. Apoiu, se răpezi la degetul cel gros de la picior și cu buze de muiere stricată începu a-l dezmierda.

Domni o vreme liniștea în sala singurată de suflete și deodată, nitam-nisam, Principele răcni contra vrerii lui trupești :

— La mănăstire, grămătic necredincios !

Ascultînd sub geam, urcat pe grumajii de taur ai scribului din bălțile Dunării, Bey Băiuș se spărie de moarte și căzu moale ca o cîrpă în pulberea curții și-și frînse mîna cu care scria vodevilele".

MIRCEA MICU

*rădvan pufăitor = tren accelerat.
vero santo = sfînt veritabil.
Inter vitae scelerisque purus = cu viața nepătată și curată de orice crimă (chestia cu usturoiul).
Via crucis = drumul crucii.
polenta = mămăligă pur și simplu.
arida nutrix = doică stearpă.
vescovo delle quaglie = Episcop de prepelițe.
stadium algidum = cu trupul rece (nu de tot).
N.B. Traducerile expresiilor latine și românești aparțin cunoscutului poliglot Marian Popa junior.

EPIGRAMA

La unele filme minorii nu au acces

Mă întreb, zău, cu sfială
Despre T, cel tămîior :
Cum o fi pătruns în sală,
El, care-i poet . . . minor ?

★

Unii au pretenția că fotbalul a devenit o adevărată știință

Dacă este cu putință
Fotbalul să fie-o știință,
Vom vedea deci sine die
Goluri **și-n . . . Academie !**

★

Unui soț infidel

A alunecat pe-o pantă
De-o perfectă simetrie :
Nopți albe **pentru amantă,**
Zile negre **la soție.**

★

Epitaful unui pictor

Aici zace Barbălată,
Care-a fost pictor odată,
Dar acum, bătut de soartă,
A ajuns . . . natură moartă.

I. VLADIMIR

CARICATURI DE

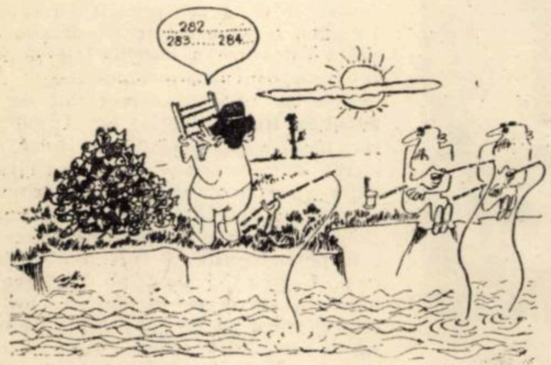

OCTAVIAN COVACI

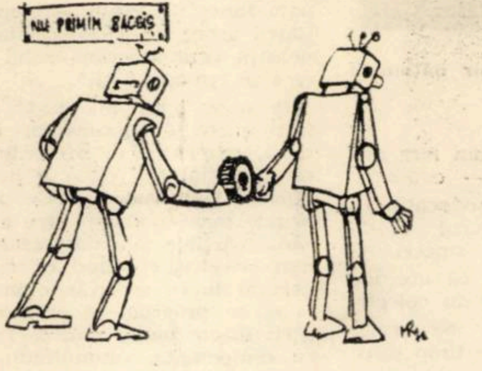

IOAN MIHOC

ACHIZITORII DE PENE

FOILETON

Gelu își îndesă miinile în fundul buzunarelor și porni abătut în lungul străzii, fără nici o țintă. Tîra alene picioarele după el, repetînd la nesfîrșit : Sotirești . . Sotirești . . . Sotirești . . . Pe unde o mai fi și sătucul ăsta ? Pînă azi, la două, cînd primise repartiția, nici nu știa că există. I se spusese că este un sătuc undeva, în Dobrogea. Ce-o să se facă el acolo, la capătul lumii ? . . . Sotirești : Mare chilipir ! S-a chinuit ani de zile la facultate, dînd piept cu colocvii și seminarii, ca s-o sfîrșească, unde ? . . . La Cooperativa Agricolă din Sotirești !

Un tramvai trecu razant pe lîngă el, zdrăngănind urban din tinichele și amplificîndu-i dureros nostalgia despărțirii de tumultul vieții citadine, care în acești cinci ani de studii, i se integrase atît de complet. De-acum, adio tramvai, adio spectacole, adio civilizație ! Trăiască șareta cu un cal, ședințele la consiliu și grațiile lelițelor de pe tarlale. Își simți ochii plini de lacrimi. De ce n-a avut și el un pic de noroc în viață ? . . . Uite, Radu, de pildă, studentul care abia se tîrîse dintr-un an într-altul, pusese mîna pe un post pe cinste . Și Marica ? . . . și Chiva ? . . . Toți, toți se căpătuiseră într-un fel, numai pe dînsul îl păștea perspectiva sumbră a unei exisențe încheiate între lucrările de recoltare a cartofilor și fazele de coacere ale roșiilor în solarii ! Scuipă înciudat

— Hei, tovarășe, tocmai aici te-ai găsit să scuipi ? Nu puteai să mai ai un pic de răbdare pînă treci de unitatea noastră ?

Își ridică ochii și citi pe firma aninată de-asupra ușii :

„CENTRUL DE COLECTAT PENE"

Apoi privi la omul care-l interpelase și care sta rezemat de perete țintindu-l cu niște ochi hîtri, parcă gata să-l ia în rîs. Unde mai văzuse el ochii ăștia?...

— Ia spune-mi frate, de unde te cunosc eu ?

— De la „Agronomie", de la dans . . .

Acum își amintea precis. „Tipul" fusese student pe la „Zootehnie". Cîștigătorul tuturor premiilor de dans. Îl lovi nosalgia :

— Balurile la „Agronomie !" Ce vremuri, domnule, ce vremuri !

— Tu ce mai faci, colega ? . . .

— Necăjit. M-au aruncat ăștia tocmai în fundul Dobrogei. Tu ?

— Nu vezi ? . . . Ceac-pac Dacă nu curge, pică.

— Bravo. Salariu ?

— Nouă cincizeci.

— Ce-ți pasă — făcu Gelu roș de invidie — salariu-salariu, oraș-oraș, prăvălie cu vedere la stradă . . . Aveți mult de lucru ?

— Nu cine știe ce. Vine țăranul cu fulgii, îi controlăm să n-aibe impurități...

— Cum adică, „impurități ?".

— Bețe, cîrpe . . .

— Ce-nseamnă să ai calificare!

— După aceea, îi cîntărim : asta-i marfa, ăștia-s banii. „Salut, noroc" și așteptăm alt client.

— Frumos. Auzi, colega — își luă Gelu inima în dinți — așa ca pentru un fost frate de suferință, nu poți face ceva și pentru mine ?

— Ce-ai terminat ?

— Mașini agricole.

— Nu se poate.

— De ce ?

— N-ai calificare.

— Măcar cantaragiu. Acolo nu-i nevoie de nu știu ce studii.

— Am unul.

— Calificat ?

— Facultatea de Matematică și examenul de stat.

— Da, așa e.

— De ce nu încerci la „Plante medicinale ?".

— Am încercat. Mi-a luat-o alta înainte.

— Pile ?

— Neamuri.

— Calificată ?

— Facultatea de Horticultură.

— Ce să-ți fac ? Ai ghinion. Barem dacă ți-ai fi ales și tu o facultate mai de viitor !

Gelu se mai codi un pic, apoi își luă inima în dinți Fie ce-o fi, numai să scape de spectrul satului :

— Auzi, colega, m-am decis. Intru femeie de serviciu . . . O să mă promovez la vechime.

— Ai întîrziat. Avem una.

— Calificată ? . . .

— Arte plastice.

— Și compari tu o facultate serioasă cu institutul de trei ani ?

— Ți-ai luat „statul" ?

— Nu prea, i-o întoarce Gelu, întristat.

— Vezi ? Și ce crezi că va zice șeful meu cînd îi voi prezenta cererea ta și va vedea că nici măcar „statul" nu ți l-ai luat ?

Gelu se lăsă să cadă abătut pe un balot de pene de gîscă.

— Șeful vostru e „Doctor Honoris causa ?".

— Șeful ? . . . Glumești, colega ? . . ! Șeful e absolvent al unui curs de gestionari !

SERGIU SIHARU

DOSAR

Taina rubinului

IV. ENIGMA CELOR TREI DEGETE

După încă trei zile ne-am întors la Herculane ca să facem reconstituirea, cu gîndul la Mălinoiu, omul de mare valoare, pierdut în condiții atît de tragice. Eram cu toții îngîndurați, triști. Reconstituirea a decurs rapid, conform planului.

Nichita și-a primit pedeapsa după cum merita. Dar înainte de a fi depus la penitenciar îmi destăinui un lucru frapant. Îmi spuse că patentul la care lucrase Mălinoiu va dispare . . .

Alarmat de depoziția lui Nichita, am dat telefon la sectorul nr. 1 de cercetare spre a cere anumite detalii despre patentul „S.K.W. 1080 P.R.". Cu toate insistențele mele la celălalt capăt nu a ridicat nimeni receptorul. După o oră, am avut de ce să mă căiesc, pentru că nu m-am deplasat imediat în palatul din beton și sticlă.

Grăbit m-am aruncat într-o mașină și am fugit pînă la institut, însoțit de un coleg, Zamfir, spre a face primele cercetări. Acolo, totul era șocant de simplu. Un seif și nimic altceva. În încăperea nu prea mare, persista un miros puternic de alcool camforat care irita ochii. La examenul efectuat cu lupa am constatat că pardoseala, întrerupătorul, clanța și seiful, în exterior, toate, au fost șterse cu o vată muiată în alcool.

Modul în care au fost sustrase aceste documente de la sediul Institutului de Cercetări amintea, pe undeva, de infracțiunea perfectă, mult visată de răufăcători. Dacă hoțul nu ar fi acționat în continuare pe principiul șantajului, cerînd suma de 100.000 lei, printr-o scrisoare adresată soției directorului Institutului, ca preț al redobîndirii patentului, am fi rămas cu convingerea că ne aflăm în fața unui caz de spionaj economic ingenios.

După primirea scrisorii de la femeie, care a venit alarmată, lucrurile s-au schimbat. Cele cîteva rînduri primite, scrise probabil cu mîna stîngă, pe o filă cretată, desvăluiau că răufăcătorul, aflat în posesia documentelor, este inteligent, are noțiuni de criminalistică, nu cunoaște valoarea reală a patentului pentru țara noastră și știința mondială, iar, ca ultim aspect, faptul că nu se va lăsa prins cu ușurință.

Primind scrisoarea, care era actul de sesizare propriu zis, am venit să efectuăm cercetarea locului faptei, în speranța că vom găsi ceva care să ne ducă la autor.

Și iată, după o oră, resemnați, am cerut de la profesorul Armeanu, directorul adjunct al Institutului, cheile seifului. Acesta, uimit de tot ce se petrecea, a venit cu o legătură de chei și după ce puse în mișcare simultan trei mecanisme, apăsă un buton și roti cel de al doilea tambur din dreapta, ușa dublă de oțel a micii fortărețe se puse în mișcare automat. Cînd interiorul a putut fi văzut, profesorul Armeanu exclamă indignat :

Nu-s documentele !

— Știam, am răspuns căutînd să-mi păstrez calmul. De aceea am și venit.

Noi înțelegeam perfect de bine sentimentul omului de știință, căruia i s-a furat marea lucrare a vieții, la care colaborase cu superiorul său, directorul Institutului, doctorul profesor Stamatiade. Percepeam în totalitate situația penibilă în care se afla interlocutorul nostru, situația generată de dispariția documentelor tocmai în perioada în care Stamatiade era plecat la Paris, la un congres internaționl de specialitate, și cînd rîndul al doilea de chei se afla asupra lui Armeanu.

Au urmat cîteva întrebări banale : Cine ține cheile? Unde anume ? Cine a văzut ultima dată documentele ? Cu ce ocazie ? Valoarea lor științifică ? etc.

Apoi am trecut la examinarea interiorului seifului. Proiectînd un fascicol de lumină, am cercetat fiecare porțiune interioară. Și . . . urma surpriza : Pe metalul ce despărțea interiorul seifului în două compartimente, fără nici o dificultate, am putut desluși „TREI AMPRENTE DIGITALE" clare. Aceste amprente, apoi, ne-au dat așa multă bătaie de cap cum nu mi-aș fi putut imagina vreodată. Ele după poziție dovedeau că au fost realizate de aceeași mînă și totuși distanța între degete infirma această ipoteză. Prezumtiv degetele erau un arătător sau „medium", un inelar, și cel mic sau „articular" cum li se spune în termen criminalistic, toate rămase într-o poziție contorsionată, complet anapoda. Între urmele inelarului și al auricularului, distanța măsurată la vîrf era de peste șaisprezece centimetri, cînd normal poate fi nouă, zece centimetri. Șocați, am măsurat de două, trei ori această distanță uriașă, total absurdă, neverosimilă, pentru mărimea normală a urmelor rămase.

Și . . . mai era o întrebare care cerea o soluție și se putea rezuma la : „Oare cum e posibil ca la o infracțiune atît de ideal concepută și realizată să se găsească trei asemenea urme ?". Cel care a sustras documentele secrete a șters cu grijă comutatorul, mozaicul, clanța, seiful în interior, alterind toate urmele și indiciile și, totuși, acest meticulos răufăcător, înarmat probabil și cu o pereche de mănuși de cauciuc, a lăsat în schimb trei urme superperfecte ?

Profesorul Armeanu, întrebat de valoarea lucrărilor sustrase, a dat un răspuns laconic. Pentru a nu pierde vremea, l-am rugat pe profesor să ne permită dactiloscopierea întregului colectiv de cercetători și auxiliari.

Operațiunea s-a realizat în mai puțin de o oră. Colegul meu Zamfir dactiloscopia, folosind tușiera chimică, iar eu examinam imediat fișele întocmite, comparînd desenele papilare cu amprentele găsite în seif.

— Alte persoane nu mai aveți ? îl întrebai pe profesor.

— Ar mai fi profesorul Stamatiade și, apropo, am uitat . . .

(VA URMA)

ROLAND VASILIEVICI

„CARTEA—MASS-MEDIA" UN ANTAGONISM?

ANCHETA INTERNAȚIONALĂ

Includerea, ca a doua manifestare din șirul acțiunilor din noul Deceniu al dezvoltării 1970—1980, a Anului Internațional al Cărții, a determinat, pe lîngă o intensă reacție pozitivă, concretizată în manifestări de înalt prestigiu, o elevată ținută spirituală și profundă eficiență și formularea unor întrebări de felul: Nu este aceasta oare o încercare de relansare a clasicii informației livrești în fața asaltului covîrșitor a noilor forme informaționale? Implicit sau explicit, această întrebare includea ideea „ieșirii din galaxia Gutemberg, pentru a intra în galaxia Faraday" pusă în circulație de sociologul Herbert Marshall Mac Luhan, creatorul termenului „mass-media".

Se poate vorbi oare de o contradicție, de un antagonism între civilizația cărții și civilizația noilor mijloace audio-vizuale, reprezentată în special de radioteleviziune și variantele cele mai recente ale acesteia? Dacă nu, care este raportul între carte și mass-media într-o lume care aspiră spre o nouă civilizație umanistă?

Am solicitat opinia asupra acestui raport de importanță definitorie pentru cultura contemporană cîtorva eminenți oameni de cultură, participanți la Conferința europană a comisiilor naționale pentru UNESCO, care s-a desfășurat recent la București.

Cartea—factor esențial al unei gîndiri libere

In solicitarea punctelor de vedere am pornit, evident de la semnificația acestui An Internațional al Cărții încercînd să-l situăm pe coordonate cît mai precise.

„Categoric, este o recunoaștere și o celebrare a rolului primordial al cărții în fundamentarea întregii noastre culturi contemporane — ne răspunde, cu toată convingerea, acad. **Evgheni Kamenov** (Bulgaria)[1]. Nu se poate concepe domeniu al spiritualității de astăzi care să nu fi beneficiat de contribuția esențială a cărții".

Profesorul **Wilhelm Weber (Austria)**[2] a evocat raportul de strînsă interdeterminare între carte și dezvoltarea producției materiale, referindu-se apoi la poziția deosebită a cărților în țările care de abia acum se afirmă independent în viața mondială.

„In multe zone ale lumii există încă o deosebită „foame" față de cuvîntul tipărit. Cartea se bucură de un imens respect, dar, din păcate, se află încă, pentru foarte mulți, prea sus pentru a o ajunge. Popoare cu străvechi civilizații și-au redescoperit ființa națională și demnitatea, s-au impus atenției lumii datorită efortului cultural și educativ promovat de UNESCO, efort concretizat mai ales în cîteva cărți fundamentale".

Imi vin în minte elogiile aduse de cei mai mari savanți ai omenirii unor opere precum „Istoria dezvoltării științifice și culturale a omenirii", în șase volume, a cărui scop era caracterizat astfel de René Maheu, directorul general al UNESCO: „Istoria aceasta are drept principal obiectiv prezentarea, în manifestările ei cele mai expresive, a conștientizării universalului omenesc". Mă gîndesc, de asemenea, la acele splendide albume ale „Muzeului imaginar", cuprinzînd tot ceea ce a creat mai valoros plastica mondială nu numai în binecunoscutele arii artistice europene, ci și în Australia sau Himalaia, în Norvegia sau în Mexic, ca și în zona de intensă transfigurare artistică din nordul Moldovei. Și înscriu, alături de acestea, lucrări fundamentale de referință asemeni „Ghidului izvoarelor istorice ale Asiei", sau acea monumentală „Istorie generală a Africii", situată în fază de finisare, opere de la care se ramifică zeci, sute de alte volume de popularizare, manuale, emisiuni radiotelevizate".

Aspect din timpul lucrărilor Conferinței europene a comisiilor naționale pentru U.N.E.S.C.O. desfășurată la București.

O sinteză nu numai a valorii în actualitate, ci și a perenității cărții ne formulează profesorul **Andi Isaksson** (Islanda)[3]: „Consider că într-o lume de intensă dezvoltare intelectuală, în care creativitatea încetează de a mai fi apanajul unei elite și devine o trăsătură esențială a maselor, rolul și însemnătatea cărții sporesc la valori exponențiale față de trecut. Aceasta se datorește faptului că lectura poate aduce o contribuție cu mult mai mare la independența gîndirii umane decît mass-media".

Cartea și ștafeta generațiilor

Wojciech Ketrzynski (Polonia)[4]: „Anul Internațional al Cărții se adresează, desigur, în egală măsură, tinerilor ca și adulților. Știm însă foarte bine că tineretul este elementul cel mai dinamic, pentru care cartea poate îndeplini un rol de extremă semnificație. Prin intermediul lecturii, tînăra generație poate fi educată în spiritul idealurilor păcii sau poate căpăta o formație negativă, așa cum ne reamintesc dureros exemple din trecut, cînd unele cărți au exercitat influențe nocive, catastrofale, asupra spiritelor. Instituind un An Internațional al Cărții, UNESCO, noi toți ne-am gîndit la un an al cărților foarte bune, un an al cărților care să promoveze în întreaga lume, în primul rînd în rîndurile tineretului, ideile păcii și comprehensiunii între popoare. Ceea ce mi se pare deosebit de important în acest context este cooperarea între țări, între comisii naționale, pe linia elaborării manualelor școlare care includ cunoștințele despre alte țări, deci manualele de geografie și de istorie, care joacă un rol deosebit de important în modul cum tineretul învață să vadă lumea".

Sînt binecunoscute eforturile intense depuse de UNESCO pe direcția principală, cea mai profund și mai larg angajantă a activității sale — educația. Iar ceea ce caracterizează educația în epoca noastră este caracterul ei de dialog între interlocutori sinceri și care se înțeleg deplin, fie că are loc în spațiu — între oameni sau colectivități care trăiesc în zone teritoriale diferite — fie că are loc în timp între oameni aparținînd unor grupări pe care, de la anticii greci, ne-am obișnuit să le denumim generații.

„Importanța acestei lumi a cărții — este de părere profesorul **Bedrettin Tuncel** (Turcia)[5] — pe care o celebrăm în acest An Internațional deosebit de bogat în manifestări, constă mai ales în capacitatea ei de a stabili profunde relații cu tineretul. Ca profesor, ca om care lucrează în cîmpul educației, m-a preocupat aceasta mai ales din anul marilor mișcări studențești care au avut loc în multe țări europene. Mi-am dat seama că adulți fiind uităm că tinerii cu care avem de-a face așteaptă răspunsuri. Iar cele mai importante răspunsuri se cer cuprinse în cărți, entități primordiale ale dialogului nostru cu tinerii".

„Să pornim nu de la ce presupunem că este bine să le dăm tinerilor, ci de la ce aceștia efectiv doresc — susține, pe același plan, prof. Weber. De aceea am întîmpinat cu vie satisfacție propunerea delegației române la UNESCO de a se studia interesele pentru carte, pe categorii de lucrări, ale publicului tînăr, elaborînd apoi un cadru optim pentru a răspunde acestor interese".

Cartea și tehnica audio-vizuală

Marea majoritate a psiho-pedagogilor sînt partizanii fermi ai tehnicilor și tehnologiilor audio-vizuale în educație, au fost elaborate studii ample privind relația între educație și mass-media, despre rolul rodioteleviziunii în procesul instructiv-educativ, mai ales în cazul țărilor în curs de dezvoltare, în care există o mare penurie de profesori și de baze pentru învățămînt. De aici, o serie de teorii despre apropiata înlocuire a cărților ca și a profesorilor de către mass-medie.

Iată un răspuns direct dat de către **Jacques Rial** (Elveția)[6]: „După părerea mea, a pune problema dacă, peste cîțiva ani, cartea va mai juca un rol activ sau dacă radio, televiziunea și mijloacele derivate vor deveni transmițătorii aproape exclusivi ai culturii este pe de-a-ntregul fals și plin de riscuri. Cartea își menține integral valoarea și se cere întreprins un efort considerabil ca ea să rămînă principalul vehicol al culturii. Altfel, există riscul de a crea un fel de neoanalfabetism, o civilizație stăpînită exclusiv de imagine și, apoi, de divertismentul benzilor colorate. Consider drept principală funcție a Anului Internațional al Cărții aceea de a asigura în civilizația noastră contemporană rolul privilegiat ce i se cuvine cărții".

Pe acest teren nu există antagonism între carte și mass-media, ci, dimpotrivă, puternice interferențe. „In fapt, este înfățișarea reală a problemei — afirmă **Andi Isaksson**. Ce poate întreprinde mass-media pentru a face utilizarea cărților mai universală și, poate, mai selectivă? Cred că cel mai important lucru ce trebuie întreprins ar fi să se programeze prezentarea unor cărți foarte bune care să fie discutate cu competență, stimulîndu-se lectura. Asemenea acțiuni pot constitui puternici factori de propulsie culturală".

Drept punct final al acestei discuții care, desigur, ar putea fi amplificată pe fiecare dintre elementele ei componente, am considerat deosebit de oportun să consemnăm cuvintele lui **Wojciech Ketrzynski: „Cartea înseamnă, mai presus de orice, formație. Și unde există un asemenea factor formativ nu trebuie să ne temem de informație".**

MIRCEA HERIVAN

[1] *Acad. Evgheni Kamenov*, profesor la Universitatea din Sofia, specialist în științele educației.

[2] *Prof. Wilhelm Weber*, președintele Comisiei naționale pentru UNESCO din Austria, specialist de reputație internațională în istoria științelor și a culturii.

[3] *Andi Isaksson*, secretar general al Comisiei naționale pentru UNESCO din Islanda, cunoscut psihopedagog și didactician.

[4] *Wojciech Ketrzynski*, membru al Comisiei naționale pentru UNESCO din Polonia, istoric de artă.

[5] *Prof. Bedrettin Tuncel*, președintele Comisiei naționale UNESCO a Turciei, profesor la Universitatea din Ankara.

[6] *Jacques Rial*, secretar general al Comisiei naționale UNESCO a Elveției, reputat sociolog și publicist.

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (red. șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (red. șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu, Emil Vlaicu.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara, Piața V. Roaită nr. 3 — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P. T. T. R. și difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

D

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă !

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic
Serie nouă
Timișoara
12 pag. 1 leu

DIALOGUL PRIETENIEI

Concentrîndu-și eforturile în opera de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, în care investește talentul și întreaga sa energie, înnobilate de un optimism robust, poporul român este preocupat, în același timp, de statornicirea și adîncirea permanentă a prieteniei, alianței și colaborării multiple cu toate țările constructoare ale socialismului, în spiritul principiilor marxism-leninismului și internaționalismului socialist, ale respectării independenței și suveranității fiecărui stat, egalității în drepturi și neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc și întrajutorării tovărășești.

Această prietenie, construită pe comunitatea orînduirii sociale, a ideologiei, țelurilor și aspirațiilor, servește deopotrivă intereselor fundamentale ale popoarelor, sistemului mondial socialist, cauzei păcii în lume.

Trăinicia prieteniei frățești dintre țările socialiste anulează orice depărtare geografică, uneori exprimată în mii de kilometri. Vizita pe care o face în România delegația de partid și guvernamentală din Cuba, condusă de tovarășul Fidel Castro Ruz, erou al luptei de eliberare națională a poporului cubanez, constituie o nouă și grăitoare expresie a dorinței sincere de dezvoltare a relațiilor dintre partidele, statele și popoarele noastre.

Evoluția relațiilor româno-cubaneze a cunoscut un curs mereu ascendent. În ultimul timp, așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, „între România și Cuba, între popoarele și partidele noastre comuniste s-au statornicit legături trainice de colaborare și prietenie frățească. Constatăm cu satisfacție că relațiile dintre cele două țări se dezvoltă neîncetat, în toate domeniile de activitate, politic, economic, cultural-științific în spiritul deplinei egalități și stimei reciproce".

Poporul român și-a exprimat de la început totala sa adeziune față de lupta dreaptă a poporului cubanez pentru eliberare națională și socială, a urmărit și urmărește cu viu interes și satisfacție victoriile dobîndite de primul stat socialist de pe continentul latino-american în construirea socialismului și consolidarea cuceririlor revoluționare.

Extinderea colaborării economice și tehnico-științifice, intensificarea schimburilor culturale, privite din perspectiva posibilităților tot mai largi de adîncire și diversificare oferite de succesele obținute de cele două popoare în construirea socialismului, evidențiază dorința legitimă de cunoaștere și apropiere tot mai profundă.

Un loc important în relațiile popoarelor noastre îl ocupă circulația valorilor spirituale, contactele largi dintre scriitorii români și cubanezi, menite să contribuie la consolidarea prieteniei.

Militînd pentru destindere internațională, cele două popoare își aduc o contribuție deosebit de valoroasă la soluționarea problemelor majore ale contemporaneității, se manifestă ca forțe active în lupta împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, se pronunță ferm pentru stingerea focarelor de război și pentru o amplă cooperare între statele lumii.

Vizita solilor poporului cubanez, convorbirile dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Fidel Castro Ruz și ceilalți conducători de partid și de stat, contactele avute cu oamenii muncii din România marchează, prin dimensiunile rezultatelor, un moment deosebit de însemnat în evoluția relațiilor de prietenie și colaborare dintre cele două țări și popoare, pentru cauza comună a socialismului și a păcii.

GH. RADULOVICI

Memento timișan

Săptămîna folclorului timișan, încheiată duminică, 28 mai, un semnificativ act de cultură, o expresie a prețuirii unor valori artistice transmise din veac. Pe străzile orașului, dansul purtătorilor de tradiție a subliniat încă odată caracterul de sinteză a vieții spirituale a cetății : o splendidă piatră prețioasă prinsă în diadema artei populare românești.

Anul XXIII
joi 1 iunie 1972
5
(220)

Intoarcerea spre izvoare

Această recentă intîlnire a breslei noastre, Conferința națională a scriitorilor din România, a însemnat, pentru fiecare dintre cei dedicați scrisului, un moment de verificare a responsabilității civice și artistice, un moment de conștiință.

Izvoarele literaturii, s-a accentuat încăodată în Raportul conducerii Uniunii scriitorilor, sînt acolo unde este și inima artistului, în realitatea trăită, în mijlocul poporului său. Numai astfel scriitorul se întoarce conștient spre izvoarele sale de adevăr și măreție umană, numai astfel își inoculează el arta scrisului cu forța primenitoare și și vie a marelui și nobilului suflet colectiv al poporului din care a pornit.

A scrie presupune a porni întotdeauna de la izvoarele tale, ale istoriei, a-

ORIZONT

(Continuare în pag. a 9-a)

NOTE DE LECTURA

HORIA DELEANU : Dileme şi pseudodileme teatrale (Ed. Meridiane).

Articolele din *Dileme şi pseudodileme teatrale* sînt rezultatul unei selecţii de studii publicate în revistele *Teatru* şi *Ateneu* în perioada 1956—1971. Ele sînt centrate în jurul unei idei pilon : criza teatrului este o problemă fals abordată. Aşadar, H.D. propune „o reabordare" şi îşi propune, într-o serie de articole un scop precis (şi original) : „elaborarea unei istorii a publicului, a sociologiei şi activităţii sale". Semnalăm (pentru ineditul său) studiul *Valorile folclorice şi istoria teatrului* Izvorul folcloric, generos întrebuinţat într-o serie de domenii, este după părerea lui H.D. insuficient de exploatat faţă de „posibilităţile sale manifestate în cîmpul istoriei teatrului". Ele vor fi recomandate de autor ca o „osatură solidă a teatrului ferit de crize".

Dilemele propuse în titlu sînt rezolvate, practic, printr-o atitudine mediană, de oscilare între preceptele vechiului concept de teatru şi (cu oarecari eforturi) cele moderne. Dar poziţiile teoretice fundamentale ale teatrului contemporan sînt rodul unui alt gen de optimism, nu lipsit, e drept, de contradicţii (Gordon Craig, Artaud , Pescator). Cartea lui H. D. rămîne destul de „nedilematică" pentru lectorul avizat. El e lezat adesea de o imprecizie care ia forma unei prelegeri foarte autoritare : „avem rezerve justificate"ö „preferăm soluţiile", „pledăm pentru", „nu credem că", „nu reţinem". Nu reţinem.

ANGELA LAZĂR

REMEMBER Pasărea dezaripată

Cu ani în urmă, l-am cunoscut, la clubul scriitorilor din Belgrad, pe Adam Puslojić. Era în noiembrie. afară sufla un vînt insistent şi rece, alergînd ultimele frunze uscate pe străzi, iar noi stăteam în lumina unui pahar de vin roşu. care-avea să revină adesea între noi.

împlineam în ziua aceea un număr de ani şi simţeam că prietenilor mei li se mai adăugase unul, din ţara aceea de peste Dunăre.

Au urmat zile de poezie în cafenelele oraşului. El îmi citea versuri sîrbeşti şi le recreea pe româneşte, ca să le-nţeleg. Se uimea, făcea gesturi largi, uneori se repezea în sus, parc-ar fi voit să zboare, dar gesturile nu erau pentru aceasta, ci spre a-mi desena în aer un obiect sau o acţiune pentru care nu găsea cuvîntul românesc corespunzător. Apoi îi citeam eu poeme ale limbii noastre, el le asculta foarte atent, parcă abandonat, de fapt cufundat cu totul în vreun cuvînt care-l tulbura, prin necunoscutul lui. Reveneam îndelung, ne explicam prin ore nesfîrşite, lăsînd pe-a doua zi sau pe a doua noapte, în lumina aceea de Kutijevo sau de Dalmaţia, de unde abia mă-ntorsesem, ceea ce nu puteam încheia, pentru că nu se putea încheia niciodată.

Iată că-n curînd vor fi patru ani de-atunci (mi se pare însă că prietenul meu din Belgrad e lîngă mine dintotdeauna) şi Adam Puslojić a dăruit limbii sale patru cărţi de poezie românească, a tradus în revistele iugoslave mulţi poeţi români şi-aşteaptă apariţia unei antologii de lirică românească contemporană, alcătuită şi tălmăcită de el cu dragoste şi c-o rară pasiune.

Scriu aceste rînduri după lectura cărţii sale de poeme, Pasărea dezaripată, abia ieşită de sub teascuri, la editura Minerva din Bucureşti, rescrisă în graiul nostru de celălalt prieten al nostru, poetul de excepţie Nichita Stănescu. Acum sîntem în alt anotimp, abia ne-am despărţit, dar ce minunată este întîlnirea în acest spaţiu al Păsării dezaripate, şi bucuria — cea mare şi nouă !

ANGHEL DUMBRAVEANU

Miniaturi

PLÎNGERE împotriva maltratării tatălui meu domnul Teste, de către numitul Alexandru Baciu, domiciliat în paginile 357—375 ale revistei **Secolul XX,** nr. 10—11—12. Cu adîncă jelanie protestez : limba neaoşă a d-lui Baciu nu este aceea a d-lui Teste. Limba neaoşă a d-lui Baciu îl împovărează pe dl. Teste cu expresii pe care dînsul nu le-ar fi rostit niciodată. Dl. Al Baciu, domiciliat în paginile susamintitei reviste, emite, în numele bunului nostru Paul Valéry, vocabule de groaza cărora acesta s-ar lăsa încă odată de literatură. Scrie în **Monsieur Teste : „Je pense, et cela ne gêne rien".** Scrie Alexandru Baciu : **„Cuget ; şi oare asta ce strică ?** Nu strică nimic, dar domnul Teste n-a spus asta. **Il ronflait doucement. Un peu plus doucement, je pris la bougie, je sortis à pas de loup.** Traduce pîrîtul : **Sforăia uşor. Niţel mai cu băgare de seamă, luai luminarea, şi iesii în vîrful picioarelor.** Ce niţel, ce vîrf, ce picioare ? Anunţ şi şterpelirea unui **„doucement"** care îşi avea locul lui acolo unde era pus. De cîte ori are ocazia, numitul Alexandru Baciu chibzuie şi cugetă : **Si j'avais decidé comme la plupar des hommes"** devine **„Dacă aş fi chibzuit ca mai toţi oamenii". Je commencait de n'y plus songer"** ajunge **„începusem să nu mai cuget (vai !) la unele ca acestea.** În fine, dacă vreţi, pot umple revista de exemple. Ţin doar să-i mai transmiteţi d-lui Al. Baciu, că **Vita Cartesii est simplicissima** şi nu **simplissima** aşa cum crede pe pagina 357. domnia sa. Protestînd încă odată, împotriva transformării **D-lui Teste** într-o poveste cacofonică, mă autotraduc, pentru conformitate cu Al Baciu.

TEAŞCĂ-junior

Nota redacţiei : Publicînd scrisoarea tov. **Teaşcă-junior,** subliniem că, în ansamblu, **Secolul XX** nr. 10—11—12 este o apariţie excepţională, bogată în studii remarcabile şi în traduceri deosebit de necesare ; toată admiraţia pentru ele.

ECHINOX 4. În al patrulea an al existenţei sale, revista studenţilor clujeni a rămas consecventă principiului afirmat în numărul prim : calitatea. Acest nou număr stă în întregime sub semnul ei, în primul rînd prin calitatea temei : **istoria.** Sentimentul istoriei parcurge rodnice studii şi eseuri de filozofia istoriei, de istorie literară şi artistică. **Prezenţa în istorie şi în conştiinţa istoriei** (Lia Negru), **Pe coperta unei cărţi de istorie** (Adrian Grănescu), **A face istorie** (Ana Blandiana), **De exemplu, Kogălniceanu** (Mircea Zaciu), **Interviu realizat de Ioan Pop cu istoriograful Ştefan Mateş, Spiritul epopeic** (Olimpia Radu), **Istoria ca alteritate pură** (Ion Vartic), **A. Camus şi „spiritul istoric"** (Liviu Petrescu), **Un eseu de R. Barthes** prezentat de Şerban Foarţă, **Avram Iancu** (Ştefan Pascu) şi **Un monument pentru Avram Iancu** (Georghe Iancu şi C. Feneşan).

A. A.

---

cronica literară

SENSUL CLASICISMULUI*)

Să nu spunem că declaraţiile de dragoste faţă de clasici ar fi inoportune Da, iubim clasicii, le descoperim mereu sensuri noi, e o axiomă acest adevăr ; negaţia lor deşănţată înseamnă gest meschin, barbarie literară, zgomot impur. Şi totuşi literatura înaintează prin afirmaţie şi negaţie ; îi actualizăm pe clasici lăsînd în penumbră cuvinte ce îi bucuraseră, îi uimiseră. îi extaziaseră pe bunicii noştri. Procesul clasicizării extrage, din vînzoleala timpului, **scriitorul unic.** Orice modă literară (şi fiecare moment a avut „moda" lui), intră, graţie vreunui nume capabil de strălucitoare sinteză, sub umbrele şi luminile necruţătoare ale istoriei literare Zeci de scriitori pregătesc **sinteza** În jurul fiecărui mare scriitor mişună numele pierdute, uitaţii, vehicule de gîndire şi expresie artistică, de adevăr şi sens, de idee şi metaforă.

Sub raza existenţei clasice, moda incomodează şi, element parazit, maschează lumina pură a tabloului poetic. A discuta despre modă ca element constitutiv al literaturii înseamnă, în fapt, a depista verbul barbar, nerafinat, gîndirea primitivă, incapabilă de a se înălţa la concept A discuta despre **moda literară** şi despre **cultura literară** înseamnă a ne înscrie în cercul de preocupări al unui spirit clasic. Nici o cultură nu se construieşte în afara acestor orizonturi. Scriitor important al literaturii de azi, Şt. Aug. Doinaş se cere analizat pe aceste coordonate. Descifrăm în cărţile de critică ale domniei sale **(Lampa lui Diogene, Poezie şi modă poetică)** ambiţia unor jalonări, a unor delimitări teoretice Acţiunea scriitorului nu e atît una de **asanare** a atmosferei literare (autorul e detaşat, suficient de amabil, suficient de solemn) cît una de întronare a unor idei constructive.

Deocamdată, în critică, scriitorul e un analist, dotat cu o deosebită capacitate de percepţie a subutilităţilor Operei Autorul are nostalgia armoniei şi definiţiile, nu odată surprinzătoare, converg în această direcţie : „Pentru el (pentru Blaga, n.n.) poezia nu este atît un har cît un meşteşug : ea constituie arta aparte de a revirginiza limbajul obligînd cuvîntul — prin prestigiul pe care versul îl exercită asupra lui — să se molipsească de tăcerea care-l precede şi care-l înconjoară din toate discuţiile" La G Călinescu, Şt. Augustin Doinaş observă aspiraţiile clasicizante : „A fi modern nu înseamnă a-ţi face o evanghelie din textele de ultimă oră ci de a descoperi — retrospectiv — spiritul epocii tale în operele clasicilor. Fără a diminua meritele eseurilor (cercetări solid întocmite, oricînd deosebit de utile) să adăugăm că ele lansează o perdea de protecţie în faţa poeziei autorului. Superior ocazionale, ele definesc „subiectivitatea clasicului", gata nu de confesiune ci de reflecţie. Un aer profesoral pluteşte peste pagini : **totul e „explicat"** clar şi precis, fără a despica firul în patru, fără a prelungi eseul în exegeză Admirabile sînt cronicile traducerilor (Doinaş e unul din puţinii autori capabili să scrie adînc şi exact despre traducerile de poezie), exemplare prin înţelegerea plină de fineţe a unor autori atît de diverşi ca Petrarca, Guillen, Pierre Emmanuel. Hölderlin, Mallarmé, Umberto Saba, Michaux. În subtext, scriitorul aduce elogii acelui **homo artifex**, creator de literatură : şi fiindcă unealta esenţială a poetului e **cuvîntul,** sînt explicabile aceste reveniri la virtuţile lui. **Ce mi s-a întîmplat cu două cuvinte,** titlul volumului de versuri apărut aproape simultan, poate însă deruta : Doinaş nu scrie o poezie a cuvîntului ci mai degrabă una **despre cuvinte,** teoreticianul urmărindu-l mereu pe poet : „Din mohorîtul compromis („De linişti scunde şi cuvinte / răsare trupul tău, cuminte / la ceasul ce i-a fost promis". Versul înaintează implacabil, constituindu-se ca aforism, meditaţia îl copleşeşte, tîrîndu-l pe orbita ei : „Zeiţa frumuseţii se preschimbă / în lucruri. Iată-i pîntecu-n ulcior / şi gura într-un fluier de fecior / Şoptind silabe -ntr-o uitată limbă etc. Elementul sfîfîitor poetic se retrage pe maluri, frazele înaintează regal, purtînd întrebări, afirmaţii, nucleele unor dezbateri. În centrul cercetării poeziei recentului volum ar trebui să punem nu vibraţia **cuvîntului,** cît reverberaţia discursului poetic. Autorul e solemn şi, poeta artifex, cu conştiinţa poeziei pe care o face. oficiază ca un sacerdot : „Nu greutatea trupului, nici surda / cădere-a pleoapei după orologii / Nu leneşul miros care-ntre jnepeni / se jupuie-n neştire, nici retina / ce codoşeşte sacre abţibilduri, / nici palmele în care mi s-aşează / găoacea lucrurilor mîngîiate — / din toate-acestea n-am pierdut nici una / Uşorul s-a desprins de mine : spuma / conceptelor, răsfrîngere-ntru spirit / a lumii arse, doică fără lapte. / Posed, în loc de vorba „piatră", piatra". „Am citat partea a II-a din **„Piscul sau descrierea poeziei",** poem excepţional, străbătut de un fantastic orgoliu a puterii creatoare. Greu de sensuri, poemul se cere descifrat printr-o lectură aprofundată : ne aflăm la intersecţia marilor teme lirice ale secolului XX. Orfismul iniţiatic al poemului gravitează în jurul „expresiilor clasice" ale capodoperelor literaturii universale (De aiurea, ni se pare a auzi şi un sunet a **„Horebului"** voiculescian). Peisajele interioare se purifică, totul devine translucid, fremătînd de puritate. îmbogăţindu-se, ritualic, cu insemnele puterii poetice. În **Ce mi s-a întîmplat în două cuvinte** mai vechile balade se concentrează, căutînd esenţa ; impresia de „fragment" e vizibilă în poemele de circumstanţă, destule şi ele. Poetul se smulge din formulă, şi între efortul teoretic şi creaţie rămîne mereu un spaţiu rezervat, probabil, unor retrageri strategice. Prea importanţi, azi, spre a urma „legile", de odinioară, vechii cerchişti încearcă, fiecare, sub altă stea, sinteze ; înţelegerea reciprocă pare a fi deplină, şi Ion Negoiţescu este, de pildă, autorul celui mai complet studiu asupra poetului Paradoxal poate, Doinaş poetul nu a creat o „modă"; în lirica actuală. lirismul său apolinic ispăşeşte o anume singurătate Singurătatea statuilor, a aşteptării tovarăşilor întru clasicitate. Clasicismul. azi, înseamnă aspiraţia către esenţă : sensul literaturii lui Doinaş elegat, prin eşafodajul ideatic, de structuri ce par a fi, ele însele, foarte vechi. Atît de vechi încît ne par esenţiale, piloni pe drumul construirii nesfîrşite al sensului clasic al literaturii.

C UNGUREANU

---

*) Ştefan Aug. Doinaş, *Ce mi s-a întîmplat cu două cuvinte*, Ed. Cartea Românească şi *Poezie şi modă poetică*, Ed. „Eminescu.

Preliminarii la o sociologie a romanului românesc contemporan

STRUCTURA SOCIALĂ ȘI STRUCTURA ROMANULUI

Încercăm în cele ce urmează schițarea cîtorva puncte de reper, a unei perspective teoretice asupra sociologiei romanului românesc contemporan. Punctul de plecare al cercetării și, în aceeași măsură, principala ipoteză de lucru pe care o vom întrebuința, privește structura romanului. Accentuăm în această structură eminența aspectelor estetice

Din punct de vedere sociologic, sociologia romanului ne apare ca o sociologie a cunoașterii realității sociale a universului romanului. Pentru ca o astfel de cunoaștere să se poată face în adîncime, romanul trebuie să fie o operă artistică realizată. Cunoașterea în adîncime, a realității sociale nu e posibilă deci decît scoțîndu-se în relief valențele estetice ale lumii romanului.

Romanul e un mijloc de investigație — în perspectiva sociologiei literaturii — a unei realități artistice : o realitate artistică care, reflectînd esența mediului social e, concomitent, și o realitate socială. O sociologie a romanului nu se poate limita însă doar la stabilirea unor corespondențe, care ar exista între structura sa estetică și structura sa artistică : în măsură egală, ea trebuie să cerceteze și implicațiile de natură socială care apar în procesul de creație al universului romanesc. O astfel de perspectivă sociologică desființează, dacă nu limitele atunci, în orice caz, opoziția între lumea interioară a romancierului (lumea ficțiunii artistice) și realitatea externă ; ea accentuează, dimpotrivă, procesul de osmoză care există între cele două lumi : lumea romanului reflectă esența (transfigurată artistic) a lumii exterioare ; ea reflectă astfel aspecte esnțiale (și nu accidentale) ale realității sociale.

Se impune astfel o paralelă, care este în aceeași măsură și o comparație, între structura socială și structura romanului. Lumea romanului nu este întotdeauna o copie, la scară redusă, a lumii exterioare, a realității sociale. Astfel de ambiții nutresc numai acele romane care vor să dea o imagine de ansamblu a unei societăți. Alte romane nu nutresc o asemenea ambiție. Realitatea socială nu se reflectă în întregime în structura unui roman ; ea se reflectă în mod parțial, dar, pe măsură ce opera e mai realizată din punct de vedere artistic, reflectarea se face mai în adîncime.

Accentuarea specificului estetic al structurii romanului conduce la consecințe importante în sociologia romanului. Cea dintîi preocupare a cercetătorului rămîne, în acest domeniu, stabilirea raportului particular, de la roman la roman, care se impune între structura artistică a romanului și structura socială pe care el o reflectă. În bine cunoscutul său studiu **Teoria romanului** (cf. trad. franceză **La théorie du roman,** Ed. Gonthier, Paris, 1969) G. Lukács vorbește despre așa numita **structură semnificativă,** în relație și în contingență cu societatea în care apare romanul. Pe urmele lui G. Lukács, Lucien Goldmann va sublinia „omogenitatea între structura romanescă clasică și structura de schimb din economia liberală și, pe de altă parte, existența unor paralelisme în evoluția lor ulterioară“ (Lucien Goldmann : **Pour une sociologie du roman,** Paris, Gallimard, p. 22). Aceste observații, privind relațiile între structura romanului și structura socială își păstrează valabilitatea și în cadrul literaturii contemporane din România. Intervin însă unele aspecte proprii care se cer subliniate.

O primă problemă care se ridică în fața cercetătorului este aceea a autonomiei relative a operei literare. Romanul nu este o oglindă fidelă și neutră a realității sociale. Evoluția internă a speciei arată că romanul și-a creat anumite structuri în societatea capitalistă, în cadrul căreia a apărut. Aceste structuri nu dispar cu totul în romanul contemporan, deși ele nu își mai găsesc totala contingență cu realitatea socială contemporană

Iată, de pildă, problema personajului. Numeroase romane, începînd de la Dostoievski, trecînd la Joyce, Céline, Sartre sau Camus la Kafka, în special, au accentuat alienarea personajului de roman. În literatura română personajul înstrăinatului a făcut de asemenea carieră bogată, de la Dan al lui Alexandru Vlahuță, la personajele lui Cezar Petrescu sau Camil Petrescu. Trebuie să se observe însă că, în toate exemplele amintite, atitudinea de înstrăinare conduce la o vrăjmășie declarată sau tacită față de societate. Conflictul e motivat de discrepanța între idealurile unui personaj, tendințele sale înaintate și structura închisă în pofida revoluției tehnice și industriale a societății capitaliste.

Problematica alienării parțiale a personajului reapare și în unele romane românești contemporane. **Moromeții** și **Intrusul.** recent, **Marele singuratic** al lui Marin Preda, **Păsările** lui Al. Ivasiuc redimensionează problematica alienării la scara realității zilelor noastre. Trebuie să se observe, întîi, că înstrăinarea e relativă ; ea lasă o poartă deschisă, de cele mai multe ori, adaptării, reintegrării, într-o societate cu care raporturile nu sînt, deschis sau tacit, de dușmănie. Fisura între personaj și societate e rezultanta, cel mai adesea, unei crize de adaptare.

Structura societății românești contemporane e o structură progresiv dinamică. Analiza făcută particularităților acestei structuri a învederat tocmai ritmul rapid al evoluției sociale. Etapele de creștere ale acestei structuri și-au avut un ritm progresiv conducîndu-ne în preajma, și apoi în plin avînt societatea socialistă multilateral dezvoltată. Greutatea de a ține pasul cu acest ritm progresiv explică, la unele personaje de roman. alienarea relativă și temporară. E semnificativ de abservat, în această direcție, că două dintre romanele lui Marin Preda, **Intrusul** și **Marele singuratic** optează, în final, pentru o structură deschisă oferind personajului posibilitatea reintegrării în societate, un sfîrșit al pericadei de alienare relativă.

Procesul reflectării realității sociale în opera literară învederează astfel mai multe etape El nu este un proces imediat și direct ca acela, de pildă, al oglindirii unui obiect. Romanul nu reproduce în mod imediat și pasiv modificările apărute in sînul relațiilor de producție Goldmann a subliniat astfel particularitățile creației romanești. Opera literară, arată sociologul francez „nu este simplul reflex al unei conștiințe colective, reală și dată“, conștiință care ar apela la scriitor nu ca la un creator dotat cu independență, ci ca la un stenograf pasiv care nu ar face altceva decît să reproducă un proces verbal pe care îl dictează conștiința colectivă.

Între structura operei literare și structura socială se integrează, dar se și interpune, astfel, ca o rețea de vase comunicante, pe de o parte, conștiința colectivă, proiecție inițială a structurii societății. iar pe de altă parte, conștiința individuală a creatorului operei literare. Între conștiința colectivă și conștiința romancierului se stabilesc, de asemenea, relații complexe Evident, conștiința romancierului este o parte a conștiinței colective, dar ea este și altceva decît doar atît. Ea este o conștiință creatoare de valori artistice care își găsesc întruchipare în structura romanului.

Iată cum, prin intermediul conștiinței colective și a conștiinței romancierului, relația între structura romanului și structura socială devine o sinteză a unor relații complexe. Reținînd caracterizarea pe care o dădea încă Lukács structurii romanului drept o structură semnificativă, vom afirma că semnificația acestei structuri e de natură axiologică. Cu alte cuvinte, romanul se organizează ca structură estetică și reflectă realitatea socială, pledînd pentru anumite valori ; procesul de reflectare al realității sociale și realizarea artistică sînt cu atît, în cîștig, cu cît valorile esențiale ale societății își găsesc un loc mai semnificativ în structura romanului.

Problema esențială a romanului constă deci în plăsmuirea unei structuri care, prin implicațiile ei de natură axiologică să reflecteze, pe planul conștiinței, modificările survenite în structura socială. S-ar putea observa, în istoria romanului românesc de la Eliberare încoace, o evoluție pilduitoare spre accentuarea problematicei axiologice. Un roman ca **Setea** de Titus Popovici sau **Moromeții** lui Marin Preda accentuau tocmai surparea vechiului sistem de valori din satul tradițional românesc, Dar, în mod paralel cu problemtica socială, apărea în aceste romne și o tendință polemică împotriva unei literaturi idiliste sau patriarhale (în stare genuină în **Viața la țară**), a unor reminiscențe naturaliste **(Ion).** Proclamarea drept desuete a unor anumite valori sociale (mitul închiaburirii), conducea și la polemica cu un anumit sistem de valori estetice, desuet și el în măsură egală, nemaiputînd să fie integrat în structura romanului contemporan. Se învedera astfel, pe dublul plan, al structurii sociale și al structurii estetice caducitatea unei anumite organizări a structurii romanului.

Astfel **Setea,** pentru a relua un exemplu la care s-ar mai putea adăuga altele, ca, de pildă, **Străinul, Facerea lumii** și chiar **Bietul Ioanide** sau **Scrinul negru,** vădesc un conflict valoric care este, adesea, un conflict de clasă (la G. Călinescu surprins mai mult pe căi adiacente)

Pe măsură ce noua orînduire își consolidează pozițiile, relațiile între structura estetică a romanului și structura socială e mijlocită de un sistem de valori care se definește mai puțin polemic. Nu mai e vorba, în închegarea acestui sistem, doar de o negare a vechiului. Axiologia reflectă astfel o conștiință socială care, după ce a început prin a nega trecutul, se întoarce asupra ei însăși, în prezent.

Multitudinea problemelor de conștiință definește astfel, în mod exemplar romanul contemporan. De aici. de pildă, ecoul amplu al romanului lui Marin Preda **Marele singuratic,** dar și al romanelor unor scriitori mai tineri : **Cunoaștere de noapte** și **Păsările** de Al. Ivasiuc, **Prins** de Petru Popescu. Constelației unor asemenea romane i se adaugă și **F** de D.R. Popescu, **Vrajă** de Ion Aricșanu, într-un început de enumerare care s-ar putea prelungi. În asemenea cazuri, investigația de natură sociologică polarizîndu-se efectiv spre probleme de sociologia cunoașterii, accentuează, odată mai mult, complexitatea problemelor privind sociologia romanului.

TRAIAN LIVIU BIRAESCU

MODĂ ȘI MODERNITATE

În toate timpurile, moda a preocupat, sub toate formele ei variate, societatea omenească și, nu o dată, spiritele reprezentative ale vremii. Filozofi de seamă ai epocii noastre, Ca Georg Simmel sau Ortega y Gasset, i-au acordat atenție, vrînd să rețină răsunetul psihologic pe care-l stîrnește, precum și resursele, nu mai puțin psihologice, din care se alimentează.

Totuși, se pare că în ultimele veacuri, dar cu deosebire în ultimele decenii. moda a devenit o preocupare constantă a societății de la care foarte puțini s-au putut sustrage și nu fără riscurile de a deveni „anacronici“, „demodați“ sau chiar ridicoli. Tirania modei, în epoca noastră, susținută mai mult de civilizație decît de cultură, începe tot mai mult să se generalizeze și să ia proporții fantastice.

Desigur, în asemenea condiții, se pot semnala și anumite confuzii : moda vestimentară se confundă cu eleganța — noțiuni care nu sînt cîtuși de puțin identice, cucerind astfel moda și un important sector al esteticului, și se confundă de asemeni cu modernitatea, ceea ce reprezintă un fenomen ceva mai grav.

Ca noțiune ,moda presupune un fenomen pasager, în ciuda obligațiilor pe care caută s-o impună abuziv în ritmul vieții. Modernitatea reprezintă un complex de forme izvorite dintr-o substanță din care se hrănește întotdeauna contemporaneitatea. Cred că nu mai trebuie să arătăm în mod deosebit că „modernitatea“ nu este identică cu „modernismul“, care a primit de un veac încoace, am putea spune de la Baudelaire, un iz artistico-literar, în orice caz, reprezintă o chestie de gust. Ele pot însă coincide, adică încrucișa. Dar, în problema pe care am ridicat-o. nu aceasta este important.

În ciuda caracterului ei trainic ,moda e adesea contestată și difuzarea ei întîmpină dificultăți, nu numai din partea spiritelor mai conservatoare, dar și din partea bunului simț. Astfel, nu o dată este ea privită ca un fenomen superficial și de loc semnificativ decît cel mult pentru neseriozitatea epocii)

În afirmarea cîte unui curent literar sau artistic, criticii ponderați s-au întrebat dacă el nu reprezintă cumva caracterul efemer al unei mode trecătoare. (Iar cînd nu e trecătoare, mai este oare moda modă ?) N-a fost acesta și cazul dadaismului și chiar al suprarealismului, de o durată mai lungă ? În definitiv, și succesiunea „ismelor“ a fost adesea considerată ca un simplu fenomen de modă.

Totuși, ea a dat loc și unor preocupări simptomatice și chiar creații ce vor dăinui. Or, tocmai aici ni se pare că stă miezul problemei : dacă moda și modernitatea nu reprezintă unul și același lucru. uneori moda poate țîșni din spiritul modernității. Și, în acest caz. scepticismul nostru trebuie să dispară, și se cuvine să ne apropiem de ea în spirit comprehensiv, încercînd să-i descifrăm sensul mai adînc, istoric.

Aceasta a început s-ă facă de pildă și Ortega y Gasset urmărind revoluția contemporană a formelor artei și în împrejurarea unei viziuni realiste — bunăoară la Brâncuși al nostru — ia aspecte neîndoios abstracte. Și în alte variate domenii de artă. Se cunoaște scandalul pe care l-a stîrnit primul concert al lui Stravinsky la Paris, cînd o veche și foarte conștiincioasă frecventatoare a manifestațiilor muzicale parisiene s-a ridicat în sală cu energie și a căutat cu toată convingerea să demonstreze publicului, întemeindu-se pe experiența ei de mai multe decenii, că asistența se găsește în fața mistificațiilor unui șarlatan care nu are nici un talent și a cărui prestație va cădea lamentabil. Azi, nici numele venerabilei melodrame nu se mai cunoaște, începuse în răstimp să se impună modul de creație muzicală a lui Stravinsky.

Este oare îndreptățit vreun credit, sprijinit pe acest antecedent, față de „pop art“ de pildă ? M-aș îndoi de acest lucru ! Dar unde este atunci criteriul cu care trebuie să operăm ? E același criteriu dificil al selectării valorilor — cea mai complexă problemă a axiologiei.

Caracterul ei complex și dificil al selectării valorilor — cea mai complexă problemă a axiologiei. Caracterul ei complex și dificil, sau, mai precis exprimat, delicat, nu înseamnează încă și inexistența forului, care decide întotdeauna, în ultima instanță, verificîndu-l mai pe urmă opinia publică.

VICTOR IANCU

ZILELE FOLCLORULUI TIMIŞAN

VIZIUNE ŞI MĂIESTRIE

Expoziţiile de artă populară organizate în cadrul Festivalului folcloric timişan, precum şi bogatul material existent în expoziţia permanentă a secţiei de etnografie de la Muzeul Banatului, invită să relevăm, în primul rînd, iscusinţa şi neistovita putere creatoare a ţesătoarelor bănăţene. În acest domeniu al artei populare şi-a adus contribuţia, în timpurile vechi, fiecare femeie de la ţară, pentru că indătinarea pămîntului prevedea că nici o fată nu se poate mărita dacă nu şi-a însuşit toate cunoştinţele (un număr uimitor de mare!) privind ţesutul, cusutul şi croiala hainelor. În tot cursul anului, paralel cu alte munci din gospodărie, femeile se îngrijeau în permanenţă de lucrul hainelor şi ţesăturilor din interioare.

În secolul al XVIII-lea, un călător străin consemnează următoarele despre ţărăncile noastre: „Am văzut deseori femei care purtau un copil pe spate, ţinînd un altul la piept, ducînd al treilea de mînă, avînd pe cap o oală cu lapte, pentru bărbatul ce era la păpuşoi, şi care cu toate acestea torceau pe drum... În afară de aceasta toate femeile mai posedă şi arta de a coase tot felul de desenuri pe cămăşile, cearşafurile, ştergarele şi lăicerele lor".

Ponevile-chilim şi chilimurile constituie unul din domeniile cele mai valoroase ale artei populare timişene. Prima categorie de obiecte cuprinde piese formate dintr-o succesiune transversală de vîrste simple şi vîrste alese. Decorul este reprezentat de un tip de compoziţie de formă deschisă, astfel că principiul decorativ fundamental este cel al alternanţei şi simetriei, într-un ritm repetat pe vărgile şi benzile paralele. Motivele cele mai frecvente de pe benzile alese sînt rombul şi jumătatea de romb cu cîrlige, rombul cu coarne, S-ul şi steaua, toate asamblate într-o cromatică vie de roşu, albastru, alb, vişiniu, violet bine echilibrate de cele mai multe ori de culoarea negru. Ca şi benzile alese ale ponevilor-chilim, în Timiş, chilimurile sînt lucrate în tehnica numită karamani. Tehnica aceasta se caracterizează prin interstiţiile dintre culori. Atît prin decor, cît şi prin proprietăţile morfologice, chilimul timişan are legături cu covoarele asiatice şi cu chilimurile balcanice, cuprinzînd pe lîngă elemente ale tradiţiei locale şi influenţe sud-dunărene şi orientale. În sensul acesta putem vorbi mai cu seamă despre cele două modalităţi de organizare a cîmpului ornamental: atît compoziţia în joc de fond continuu, din care face parte categoria de chilim cu romburi dispuse ca o reţea, cît şi compoziţia cu motiv central, întîlnită deseori în Banat, sînt de origine orientală. Pe lîngă decorul geometric abstract, în chilimurile bănăţene găsim şi motive zoomorfe, precum şi motive florale şi simbolice, puternic stilizate. Îmbinarea dintre specificul tradiţional şi influenţele străine dau chilimurilor o notă de remarcabilă originalitate, situîndu-le, prin aceasta, în rîndul celor mai valoroase scoarţe româneşti.

Expoziţia de chilimuri bănăţene organizată la Bastionul Cetăţii, excepţional de bogată, dovedind prin aceasta mari resurse de acest gen de artă în judeţul nostru, ne întîmpină cu cîteva tipuri noi de ţesături din lînă, aducînd astfel date inedite privitoare la tipologia chilimurilor bănăţene. Reţine atenţia îndeosebi chilimul ornamentat cu motivul avimorf — porumbei — într-o asociere ingenioasă cu motivul pomul vieţii. Compoziţia ornamentală plină de optimism e concludentă pentru dragostea de viaţă şi de frumos a oamenilor de pe aceste meleaguri. În acelaşi spirit de năzuinţe înalte ne îndeamnă să le interpretăm şi chilimurile ornamentate cu motivul romboidal, într-o desfăşurare nesfîrşită, indicînd similitudini fireşti cu coloana infinită a lui Brâncuşi. Motivul acesta apare şi la alte categorii ale artei populare din Banat, cum ar fi, bunăoară, furcile de tors din Buzad, sau stîlpii de casă. Oamenii de aici, crescuţi în lărgimea cîmpiei, şi-au creat înălţimi — coloane infinite — în bogatul lor orizont spiritual.

Din categoria ţesăturilor de pînză (prezentate în expoziţia permanentă de artă populară de la Muzeul Banatului — şi la Bastionul Cetăţii — colecţia Iulia Folea-Troceanu), cele mai reprezentative piese sînt măsaiul, lepedeul, ştergarul, căpătîiul de pernă. Trăsătura definitorie a acestor obiecte e dată de faptul că motivele alese sînt reliefate direct pe fondul alb al pînzei. La ţesăturile de pînză, în general, ornamentarea cu arnici e monocromă — roşu — (în jurul Timişoarei) sau policromă — roşu, negru, galben şi albastru (în zona Făget). Cercetătorii artei populare susţin că în cadrul marilor arii etnografice, alături de Transilvania, Banatul se impune prin cele mai apreciate ţesături de pînză. În rîndul acestora se remarcă îndeosebi ştergarele de givăr şi căpătîiele de pernă, cu o faţă ornată în întregime.

•

Portul popular din Banat (expoziţia permanentă de artă populară de la Muzeul Banatului, colecţia Iulia Folea-Troceanu) este o mărturie incontestabilă a vigurosului filon etnic în ţinutul nostru. În urma unui lung proces de evoluţie, portul popular bănăţean a primit o puternică individualitate, ajungînd în partea a doua a secolului trecut şi la începutul secolului nostru să fie o unitate cu valoare artistică maximă.

Piesele definitorii fundamentale ale costumului femeiesc timişan sînt opregul asociat cu cealma, căpiţa, tulbentul, care sînt întrebuinţate pentru acoperirea capului. Acestea vădesc o perfectă stăpînire a tehnicii ţesăturii. Pentru confecţionarea lor sînt necesare măiestrie şi virtuozitate, în măsură să realizeze cu minuţiozitate din fir de aur şi argint o ornamentică geometrică foarte delicată, de o certă valoare plastică. Spre deosebire de cătrinţa şi de opregul cu decor geometric, piesele de acest fel cu motive florale, de evidentă influenţă orientală, învederează o prea exagerată încărcătură decorativă. Cînd acestea sînt asociate cu căpiţa şi cu tărşatul, compuse din rînduri numeroase de monede, ne întîmpină într-adevăr un fapt nemaiîntîlnit în alte ţinuturi ale ţării.

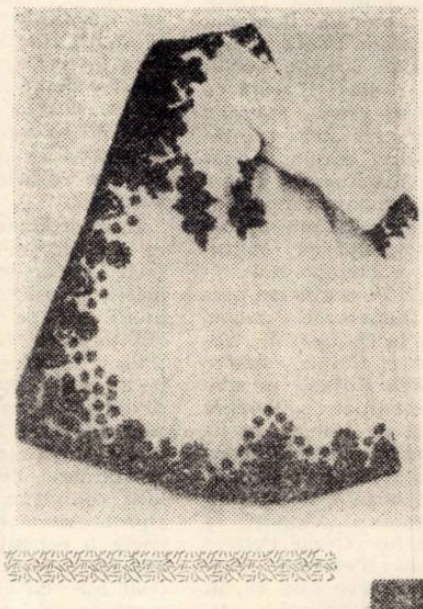

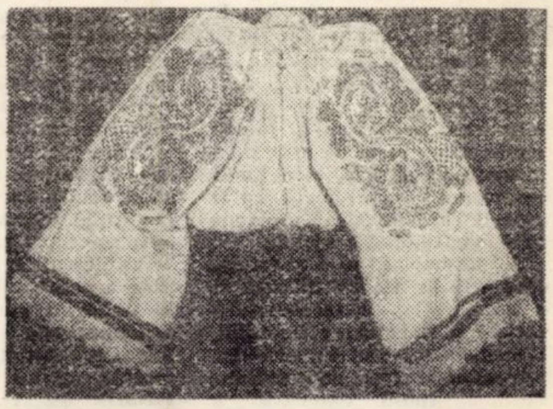

Şubă de pe valea Bistrei şi iie din zona Buziaşului, două din piesele „colecţiei" expusă, zilele acestea la sala Bastion din Timişoara

În ce priveşte costumul bărbătesc, remarcăm, în primul rînd, cămaşa — piesă bogat ornamentată, cu multă acurateţe în alb. Decorul e dispus pe guler, pumnaş, de-a lungul mînecii şi la poale. Fiind de o distinsă eleganţă, cămaşa aceasta deţine din punct de vedere artistic unul din locurile de frunte în portul popular românesc.

Piesele de pînză din costumul popular timişan au toile împreunate printr-o cheiţă — broderie mai pregnant reliefată decît în alte zone etnografice, avînd aspect de dantelă.

Se impune să amintim aici şi bechesele (pieptarele) timişene — creaţie a meşteşugarilor specializaţi. Pieptarele cu bumbi, cele cu oglinzi sau cele cu ărămiz dovedesc că meşteşugarii cojocari din Timiş au avut un apreciabil simţ al decorului. Motivele sînt dispuse după o simetrie perfectă, iar decupurile în piele tăiate cu fineţe sînt printre cele mai marcante realizări de acest gen din întreaga ţară.

Bogăţia portului bănăţean — mărturie pentru aceasta fiind materialul prezentat în expoziţiile amintite, precum şi imensul patrimoniu artistic existent pe teren (impresionantă în acest sens este parada portului popular organizată în cadrul Festivalului folcloric timişan) obligă la o mai profundă cercetare şi valorificare a acestuia, pentru că, aşa cum arăta P. Bogatirev în **Lucrările Primului Congres Internaţional de Folclor de la Paris**, din 1938, „În costumul naţional se reflectă ca într-un microcosmos concepţiile estetice, morale, naţionale etc., ale celor care-l poartă".

AUREL TURCUŞ

EMOŢII PENTRU O BUNICĂ

Pînă la urmă, Sofia Jucşor s-a lăsat înduplecată. S-a gîndit cum să se gătească mai bine şi a dat la o parte cei 72 de ani. De altfel numai hotărîrea de a veni la Timişoara a fost mai grea. „M-a dus ginere-meu cu maşina", îmi spunea. A fost singura reprezentantă a femeilor între cei cinci rapsozi prezenţi la Festivalul folclorului timişan.

„Ştiu multe cîntări, da am mai uitat din versuri. De cînd mi-o murit bărbatu n-am mai cîntat. Pînă atunci am fost la nunţi, la hore, dacă ne duceam la cîmp, în clacă, eu cîntam şi timpul trecea şi greul lucrului nu se simţea. Aşa am fost eu tînără: am dat cu sapa şi-am şi cîntat. Am avut darul ăsta al vocii, cîntările le-am învăţat de la baba (bunica) mea şi de la mama".

Din tremurul glasului ei melodia se înfiripă cu duioşie, versurile se adună, o poveste de dragoste se încheagă. Cîteva versuri ale întîlnirii celor doi iubiţi la ora prînzului în cîmp: „Să fii, mîndră, sănătoasă / Că mi-ai dat vorbă frumoasă: / Fire-ai, bade, alduit / Că frumos, mi-ai mulţămit /" Un dialog expresiv, semnificativ pentru nobleţea sufletească a celor doi îndrăgostiţi. Iată şi legămîntul din final, rostit de iubită: „Spune tu lui maică-ta / Că atunci noi ne-om lăsa / Cînd o şti ea număra / Penele de pe doi cuci / Iarba de pe nouă lunci / Abia atunci şi nici atunci". Încărcătura emoţională ori dramatică din ultimul vers e nemaipomenită, glasul slăbit de vreme al bunicii — care îmi rosteşte acest cîntec de dragoste — aduce unicate poetice, culese de la părinţii şi bătrînii ei, aduce un tezaur afectiv, o tărie morală.

Sofia Jucşor s-a născut în satul Pădureni; acolo a crescut, a ascultat şi învăţat doinele şi colindele, cîntecele de haiducie şi înstrăinare, de muncă şi dragoste, acolo şi-a trăit tinereţea şi tot acolo glasul ei s-a oprit din cîntec atunci cînd Ştefan, soţul ei, „invalid din prima bătaie mondială" a pierit. Nu s-a recăsătorit, n-a mai cîntat s-o audă lumea, versurile cîntărilor (cum le zicea ea) i s-au întipărit însă, cele mai multe, în memorie. Şi-a crescut fiica pe care a urmat-o apoi la Făget. S-a desprins oarecum de satul de baştină şi acum cînd bunica vorbeşte de maşină, de televizor, graiul ei e altul, nou, versurile cîntecelor ei au rămas însă nepreţuite comori. Cu prilejul festivalului, le-au ascultat şcolarii în Parcul pionierilor, le-au ascultat spectatorii la programul nunţilor din Parcul rozelor.

Am avut emoţii pentru ea, dar la lumina reflectoarelor, în mijlocul nuntaşilor, la vîrsta ei, a avut o prezenţă remarcabilă, răspîndind cu glasu-i duios peste public şi florile din parc cîntecul miresei. Stătea în picioare înainte de începerea spectacolului, în pridvorul improvizat, cu coatele pe o pernă mai firesc decît o actriţă. Scena era fără cortină, oamenii se adunau. Sofia Jucşor îmi spunea că ar vrea să fie transmisă la televizor „Să mă vadă copiii mei şi atunci cînd n-oi mai fi". Îi plăcea, se vede, pe scenă. Ţinea la imaginea aceasta a ei ca la versurile cîntecelor şi baladelor. Poate că adevărata chemare a vieţii ei o fi fost să fie artistă. Cum stătea cu coatele pe pernă, am întrebat-o de ce nu ia loc pe scaun, să se odihnească pînă începe spectacolul. Iar ea, cu reflexiuni calde în voce, mi-a răspuns: „mai mă uit şi eu pe lume".

ION JURCA ROVINA

Cu Valentin Silvestru despre: Personalitatea teatrului contemporan

— În ce loc anume credeţi că se situează teatrul contemporan ca artă-spectacol în contextul celorlalte arte şi al celorlalte arte-spectacole ?

— Nu mi-e prea clar conceptul de artă-spectacol. La ce vă referiţi ?

— Poate e impropriu termenul, dar mă gîndesc la genurile de artă care-şi solicită un grup de spectatori prin intermediul unui grup de interpreţi.

— A da. Pentru mine, noţiunea de artă a spectacolului e difuză şi largă : circ, estradă, manifestări de ceremonial. De altfel, aceasta este discuţia pe care o duc specialiştii de multă vreme, atunci cînd e vorba de o istorie a teatrului. Teatrul trebuie căutat foarte demult, în arta generală a spectacolului, ca exhibiţie cu public, organizată artistic, sau trebuie desprins din acest conglomerat de forme artistice care vizează un public şi se desfăşoară într-un loc anume destinat ? Dar, întrucît sentimentul meu este că dvs. vă referiţi la teatrul modern, în societatea de azi, atunci aş spune că în momentul de faţă teatrul e, hotărît, arta cea mai penetrantă cea mai legată de spectator şi cu un potenţial de idei extrem de ridicat. Este adevărat că. din punct de vedere statistic, cinematograful dispune de un număr de spectatori mult mai mare. Nu am nici un fel de date care să ateste că sigiliul pe care-l pune pe memoria afectivă şi intelectuală a omului teatrul ar fi mai slab decît al cinematografului. Dacă judecăm lucrurile la cota zilei, este evident că veţi întîlni în teatrele, din indiferent care oraş, un număr mai mic de spectatori pe parcursul unei stagiuni, să zicem, decît în sălile de cinema. Dar ar fi interesant de făcut următorul exerciţiu, pentru cine se interesează de problemă ; de discutat după un an cu un eşantion, cum spun sociologii, de spectatori, de diverse vîrste, preocupări şi apetenţe culturale şi de văzut ce a rămas mai adînc în fiinţa lor, manifestarea teatrală, sau cea cinematografică. sau cea estradistică, sau cea sportivă, care, într-un fel, este şi ea un spectacol.

Impresia mea este că teatrul solicită foarte puternic toate facultăţile umane şi că lasă amintiri durabile. Locul lui în societatea modernă mi se pare a fi o introducere în civilizaţia spirituală. Datorită caracterului său sintetic, cît şi modului direct în care el se adresează publicului, refăcînd într-un fel ceea ce a însemnat la origini teatrul, adică această realizare a comuniunii prin artă, deci datorită acestor factori teatrul poate introduce indivizii umani în societatea modernă spirituală.

— Ar fi prea patetic să vă întreb despre „destinele“ teatrului contemporan şi prea oficios acum să vă întreb care-i sînt perspectivele. Am să vă întreb simplu care sînt şansele teatrului contemporan. „Şansă“ a implicat, sper. ideea de tensiune, de luptă chiar, pe care teatrul o poartă în condiţiile concurenţei pe care i-o fac celelalte arte. Deci, şansele !

— Ce şanse îi acordăm în viitor ? În formula pe care o cunoaştem, el nu are nici o şansă. Vorbesc de formula desuetă, de teatrul osificat, arhivistic, din fericire practicat azi din ce în ce mai puţin la noi. Dvs. puneţi aceste gentile întrebări într-o împrejurare care deschide, dacă vreţi, o geană de orizont pentru o perspectivă viitoare. E vorba de festivalul de teatru studenţesc. Dacă observaţi producţiile celor mai buni regizori ai noştri, ale actorilor care sînt admirabil dotaţi pentru un teatru lipsit de zorzoane. legat de formele şi sensurile veacului, dacă observaţi că e mai bun în dramaturgia tînără, atunci puteţi înţelege că teatrul începe să se integreze într-un circuit universal de valori, şi al nostru şi al altora. Vedeţi, sîntem în permanentă divergenţă, chiar şi între critici, cu privire la ce vrea publicul. Se mai merge la un teatru lacrimogen, melodramatic, jucat foarte prost, în decoruri imposibile, se aplaudă şi se ia casa cu asalt. Şi atunci, unii din colegii mei pretind că acesta ar fi modelul către care ar trebui să tindem sau pe care trebuie să-l conservăm în vecii vecilor. Spectacolele mai stilizate, mai esenţializate, într-o formulă mai atractivă şi populară, care au uneori chiar forme critice, au şanse să rămînă în repertoriul teatrului contemporan.

— În ce măsură, credeţi, că ideea de teatru (despre teatru) vizează evoluţia în acest sens a spectacolului teatral ?

— Numai în veacul nostru, ideea de teatru a suferit multe mutaţii, chiar la noi, nu ? Acum douăzeci de ani, conceptul de teatru nu viza aproape deloc actul de regie, ci se referea la un teatru de reprezentare a unei personalităţi excepţionale. Înconjurată de o faună mai mult sau mai puţin expresivă şi făcut într-un cadru plastic convenţional, în sensul rău al convenţiei. Azi, nici cel mai slab critic n-ar mai afirma aşa ceva. Ideea noastră despre teatru azi vizează o sinteză la care participă toţi factorii (dramaturg, regizor. interpreţi). Chiar şi publicul, fiind integrat uneori dramatic în actul de creare al spectacolului.

— Vă referiţi la happening ?

— Exact, dar şi în alte formule de teatru. Ca atare, mutaţiile s-au produs şi în conceptul de teatru şi în actul teatral propriu zis, aşa că nu avem nici un temei să ne îndoim că, progresînd în asemenea direcţie şi descoperind modalităţi noi de racord cu sensibilitatea publicului, teatrul nostru va cunoaşte o evoluţie care-l va situa în centrul preocupărilor culturale.

— Pentru a reveni la prima întrebare. Nu credeţi deci în ceea ce s-a numit supărător de mult „moartea teatrului“?

— Nu cred. Nu cred, pornind de la adevăruri deja verificate. Cînd a apărut cinematograful, i s-a prezis imediat teatrului decesul ,ceea ce nu s-a întîmplat. De asemeni, apariţia fotografiei ar fi putut semna actul de deces al picturii portretistice. Ceea ce iar nu s-a întîmplat.

NU cred în dispariţia formelor de cultură. Cred mai de grabă în coexistenţa lor, pentru că trebuie să existe un proces de asimilare şi dezasimilare, că se naşte, dacă vreţi, un nou metabolism. Şi aceasta se vede şi în practică : Există piese de teatru care au început să adopte modalităţi ale documentarului nud. Tot aşa, există piese de teatru, decupate în secvenţe cinematografice, altele, care folosesc nuanţat cîştigul televiziunii. după cum toate aceste mijloace împrumută multe de la ceea ce a adus teatrul.

Într-o cultură sănătoasă, această problemă nu ia aspectul concurenţei, ci al osmozei, al interferenţelor fertile, uneori dramatice, cu scoaterea din circuit a unui mod de comunicare. Aşa se formează tot timpul o personalitate. Chiar şi cea a teatrului.

Interviu realizat de

A. S.

---

plastică ROMULUS NUŢIU

Situată la interferenţa dintre genuri ,arta lui Romulus Nuţiu este rezultatul unei dorinţe ireversibile de înnobilare a spaţiului.

Obiectele sale pictate, obţinute prin valorificarea virtuţiilor informalului, înţeles la nivelul integrării spontane a stărilor primare ale materiei, precum şi exploatarea procesului corelat de construcţie — destrucţie, favorizează o desfăşurare surprinzătoare de forme plastice, care se înscriu cu eleganţă în spaţiu.

De obicei din lemn, aceste obiecte cu destinaţie ambientală afirmă necesitatea construirii unui mediu reconfortant. dorit, acceptat şi extrem de necesar conceptului de contemporaneitate.

Nimic superfluu, nimic de prisos în aceste forme căutate cu fervoare. Volume neaşteptate, disimulate în culoare, dematerializează lemnul conferindu-i o nouă stare iniţială. Colorist de rafinament, Romulus Nuţiu punctează suprafeţe adamantine. în conflict permanent cu grupaje de nonculoare aflate întru-un continuu ruliu, dinamizînd ansamblul compoziţional.

Concepute pentru interioare de mari dimensiuni (holuri, foaiere, săli de recepţie, culoare etc.), în spiritul relaţiei om-ambianţă, obiectele pictate ale lui Romulus Nuţiu depăşesc experimentul formal impunîndu-se atît prin valoare artistică cît şi prin funcţionalitate.

RADU MELNIC

Dicţionar

ROMULUS NUŢIU
1957—1970 — Participă la Saloanele oficiale din Bucureşti şi Timişoara, şi în străinătate la Torino. Novi Sad, Belgrad 1970 — Expoziţie personală. Obiect — ambianţă la Timişoara. Lucrări de artă monumentală, gara Herculane şi Stadionul „1 Mai“ Timişoara.

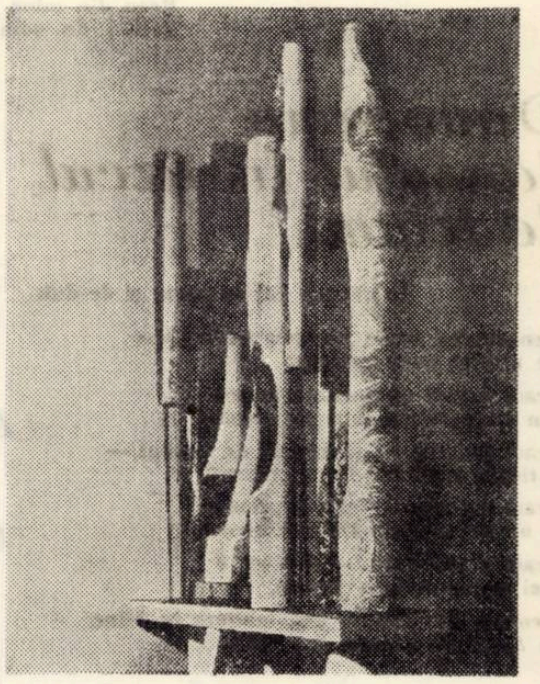

Şapte forme pictate (obiect decorativ)

PROFIL Amza Pellea

Există mari actori care şi-au creat personajul. El s-a imprimat definitiv pe retina spectatorului . Atunci acesta divizează personajul, niciodată actorul. Pentru puţin timp, însă, pentru că el se plictiseşte repede şi aleargă spre altcineva.

Cînd însă un actor te obligă să-l accepţi în diverse ipostaze, cînd marele public îl divinizează pe el, actorul, atunci acest actor devine domnul ecranului, aşa cum „domn“ avea un înţeles încă de demult, de pe vremea lui Mihai Vodă. Unul dintre aceştia e Amza Pellea. De două ori cucereşte el: o dată pentru că e în rol, în orice rol, şi apoi prin ceea ce spune el publicului. Pe marele şi micul ecran, Amza Pellea vorbeşte ales cu publicul, într-un soi de reciproc respect: de la marea exigenţă la marea interpretare şi invers. De la acel domn, intrînd călare în cetate şi purtîndu-şi falnic spada. Apoi, neaşteptat, nebunul satului, purtînd în priviri o tragică puritate. Şi, mai curînd, poate cel mai neaşteptat, inteligenţă creatoare servind demn puterea şi adevărul.

Final cu idee (mare) de sugerat: uneori Amza Pellea filozofează cu Amza Pellea, aşa cum Ilie Moromete îl întreabă pe Ilie Moromete ce mai face.

RODICA DRĂGHICI

RECORDING

■ CULISELE IMPRIMĂRILOR (II) Play-back-ul e un procedeu cinstit : se suprapune ulterior vocea cu un „negativ“ lucrat de orchestră. În plus, televiziunea are nevoie de sincronizarea sunetului cu imaginea. Pentru a ieşi perfect, solistul şi formaţia sa sînt puşi să mimeze cîntatul. Acest lucru iese şi exact, mai ales cînd lucrurile se fac în studio. Iată că există însă astfel de filmări şi în prezenţa publicului, ceea ce înseamnă nu numai o deconspirare cît o lipsă de respect faţă de spectator. Procedeul e comod : se dă drumul play-back-ului printr-un difuzor şi toată lumea mimează. Bine ar fi ca solistul să nu se încurce dînd sincronizarea peste cap. Spectatorii, chemaţi acolo printr-un politicos anunţ care vrea să-i convingă că asistă la un „spectacol dat de televiziune“ există în sală ca simplu decor. Ei sînt obligaţi să asiste la tracul celor care filmează sau se lasă filmaţi, să asculte de fapt un difuzor, infinit mai imperfect decît o orchestră. Unde mai pui că uneori ochestra care e filmată e şi ea un simplu decor : se înregistrează cu formaţii din capitală, se aduce banda în provincie şi aici se găseşte un grup de purtători de instrumente care surîd stînjeniţi obiectivului, abia atingînd corzile, pianul, toba. Într-adevăr, spectacol ! De înregistrări „în direct“ e prea dificil să ne apucăm ? Uneori o imprimare dntr-un concert e mai vie, cu toate imperfecţiunile ei. Oare n-avem sunetişti pe măsura aparatajului, atît de modern şi conform cerinţelor epocii ? Cu artificiile televiziunii am şi început să ne obişnuim : lasă-i în pace, aşa sînt ei ! „Vrînd să ocolească provizoratul unor imprimări din spectacol, tv-ul încearcă să facă ceea ce pentru radio e simplu : totul în studio, prin artificialitate spre perfecţiune ! Dar în acest fel nu vom ajunge niciodată să avem şi noi discuri întregi realizate nu în marile studiouri, ci direct din pectacole, cu sunetul captat corect. În felul acesta sunetiştii noştri nu mai trebuie să se perfecţioneze. Iar spectatorii vor asista la vînzoleala şi strigătele regizorilor, vor fi aduşi cu sila în culisele unor sunete sortite să nu se sincronizeze prea des cu imaginea.

LUCIAN BURERIU

ION BĂNUȚĂ

Panorama dansului cupelor

Și Decebal a băut
din cupa istoriei.

Beau din frunzele amare
și din frunze călătoare.

Beau din cupele necupe,
din lumina ce mă rupe.

Beau din mine să nu moară
patimi de odinioară.

Panorama dansului în arcul de triumf

In văzduh dai de soare și de duh

Veneam pe drum din negre-albe vise
pe aripile mele neucise.

Eram argint și îndoială, soare,
din neștiute drumuri de cicoare.

Eram un cînt, — și neștiut de semeni —
o floare năvădită între cremeni.

Eram un căprior și-o căprioară
și o idee ce prin timpuri zboară.

Eram o suferință, — alta nu e
mai necerească în statuie.

Veneam din Om, — mă înălțam în Mine
în Arcul de Triumf din Tine.

Panorama dansului în pustiu

Am fost floare din mă doare

Am fost cîmp și n-am fost cîmp,
singur, suflet delirînd
Am fost vînt și n-am fost vînt,
singur, călător flămînd
Am fost cer și n-am fost cer,
singur, cînt de giuvaier.
Am fost gînd și n-am fost gînd,
singur, culme colindînd.
Am fost dor și n-am fost dor,
singur, jale de cocor.

PIETRELE

— SCENARIU CINEMATOGRAFIC —
(Fragment)

Scenariul dramaturgului și regizorului Iosif Bîta redă aspecte din viața unui sat de munte din sudul Banatului. Eroul principal, un țăran sărac, ajuns președintele unei cooperative agricole, în urma unor greșeli comise față de oamenii satului, ajunge printr-o îndelungă și chinuitoare autoflagelare, la necunoașterea dinăuntru a acestor erori comise în mijlocul colectivului în care a trăit In final, triumfă în el însuși o clarificare și o autoispășire, prin muncă, a erorilor sale. reintegrarea sa firească în viața satului, fiind o necesitate pe care viața însăși i-o impune.

Iată-l așadar pe Ion mergînd îndesat, fără pălărie, cu bocancii pe umăr, cu gîtul frînt, ținînd de funia deșirată o vacă. Trec căruțe, oamenii-l salută, dar el nu vede, nu aude. Calcă în bălți, se împiedică, nu privește înapoi ; bocancii îi cad de pe umăr și rămîn în noroi

Prin glodul drumului. roțile căruțelor trec și peste bocancii președintelui. In stînga și dreapta, grămezi de fîn peste care plouă, porci în semănăturile de primăvară... și oameni care îl salută, sau nu salută, dar care în mod sigur îl privesc. Vaca îl urmează supusă.

Tata urcă, se opintește, pentru că așa a muncit toată viața, numai cu puterea, robit de încăpățînare. Deodată, se întoarce, ridică celălalt capăt al funiei, să lovească... auzim vaca zbierînd și vedem în imagini scurte frunze tremurînd, căzînd pe pămînt.

Din pragul casei, Iosîmiel aude, ghicește mai mult după ecou și pornește de-a curmezișul grădinii, prin mărăcini, prin hîrtoape... Se oprește din cînd în cînd și strigă :

— Tatăăă ! .. Măi, tatăăă ! ...

Frunza nu se mai clatină, apa nu mai curge Iosîmiel aleargă și plînge ; vaca zbiară Caii adulmecă aerul, se opresc din galop, nechează, bat cu potcoavele pămîntul și omul din căruță fluieră în lumea lui, adîncit în gînduri. Iosîmiel urcă dealul Aerul vîjîie, gușterul scoate capul de sub piatră și se retrage. Oile de pe cîmp se învîrtesc pe loc, se îndeasă una în alta a primejdie. Aerul iar vîjîie — vaca iar zbiară — un oarecare om dintr-o căruță fluieră ; porcii scurmă pămîntul nepăsători și ronțăie porumbul din noroaiele drumului. Tălăngile turmelor umplu văzduhul și Iosîmiel urcă cu ultimele puteri ..

Dar, iată, pe culmea dealului siluetă de seară, în plan îndepărtat, pe cer roșu la asfințit — Tatăl obosit, moale ca o cîrpă, își duce vaca udă de dureri și grea de vițel.

Iosîmiel l-a ajuns : merg alături și tac ; tatăl, străin, cu tot ce-l înconjoară, Iosîmiel, neîndrăznind să vorbească. ține în mînă o desagă.

IOSÎMIEL : Ți-a pus mama ... merinde Ne oprim aici, mîncăm. Coborîm în sat să ne vadă lumea pe amîndoi. Ocolim satul, eu cu dumneata. și nu ne pasă de nimeni.

TATA : Nu ți-e rușine cu mine ?

IOSÎMIEL : Nu-mi ești dumneata tată bun ? Mai am eu pe altcineva ? Și poimîine te îmbraci frumos și mă conduci la gară.

TATA : (surprins) : Pleci ? Unde ?

IOSÎMIEL : La examen.

TATA : Nu mi-ai spus.

IOSÎMIEL : de-atîtea ori ți-am spus, dar nu m-ai auzit. Ia plăcinta asta. De trei zile n-ai mîncat.

TATA : De unde știi ? M-ați chemat la masă și n-am venit ? Eu ?

IOSÎMIEL : Ne-ai ocărît.

TATA (scurt) : Întoarce-te.

IOSÎMIEL (obraznic) : De ce să mă întorc ?

TATA (ridicînd biciul) : Te prinzi în gură ?

IOSÎMIEL (se lasă cu fundul de pămînt) : Fă-mi ceva ! Tata s-a oprit cu biciul în mînă. Iosîmiel nu se mișcă Tata ridică biciul.

IOSÎMIEL : Dacă nu te întorci, aici stau, să mă plouă, să mă răcesc la fund, o mie de ani aicea stau.

TATA (strîngînd biciul în mînă) : Nu fi încăpățînat ca tat-tu, Iosîmiel s-a ridicat brusc, înaintează hotărît către Ion, tat-su. Îi smulge biciul și-l frînge pe genunchi. Îl privește insistent. Apoi învins). N-am furat, Iosîmiel, n-am mințit. M-am purtat urît cu oamenii și-atîta... Să ai grijă de Buna... de casă... s-o ajuți să măture...

IOSÎMIEL : Chiar pleci ?

TATA : Nu vreau să rămîn dator nimănui

IOSÎMIEL : Ai luat bani împrumut ?

TATA : Să nu te prinzi în gură cu mamă-ta. Mă auzi ?

IOSÎMIEL (jignit) : M-ai prins vreodată ?

TATA : Oamenilor să le dai bună ziua.

IOSÎMIEL : Nu te-au judecat?! Să-mi scot eu pălăria în fața lui Pătru ?

TATA : Le sînt dator Iosîmiel, le-am rămas dator.

IOSÎMIEL : Vindem vaca Îmi pare rău. dar ce să fac ? Eu mă las de școală și lucrez la cooperativă și gata.

TATA : Altfel de datorii am Iosîmiel. Și alte vini Tu ești mic și nu pricepi. Tata s-a smuls din acest dialog. A luat vaca legată cu funia și s-a dus.

IOSÎMIEL (ghemuit, neputîndu-se deslipi de pămînt, strigă) : Și pe mine cine mă duce la gară ?

Tata se smucește, fără să privească înapoi Copilul scapă funia. Funia se tîrăște . și tata merge înainte, de unul singur, somnambul și fără gînduri, om făcut din oase și din încăpățînare.

Iată-l pe Iosîmiel ținînd vaca de după gît. El vede de departe cîțiva copii mai mici care au prins capătul funiei pe care o tîrăște tata. Copiii scutură funia, strigîndu-i în joacă, cu cele mai curate gînduri :

COPIII : Hai cu tata ! Hai cu tata !

Dar, bineînțeles, tata nu-i aude nici pe ei, nici pe Iosimiel care strigă :

— Tată, fată Milana...

Copiii au auzit. au lăsat funia și aleargă într-acolo. Și, în această întindere vastă de dealuri, de cîmpii, de munți la orizont, un om trage o funie de care s-au agățat mărăcini ; naște o vacă pe cîmp și citim nașterea în ochii copiilor care, împietriți, privesc în altă parte ; o citim în ochii Milanei, o citim în ochii lui Iosîmiel, care o ține de după gît, o citim în vasta tăcere care s-a lăsat, în soarele care apune grăbit, făcînd să se nască o umbră care întunecă ecranul.

Dealuri și rîpe argiloase, după ploaie. Apa a rupt drumul de cară, a săpat șanțuri adînci Pămîntul e cleios și se prinde de ciorapii lui Ion. El urcă prin hîrtoape prin mărăcini, pe de-a-ntregul. Merge somnambul. Din cînd în cînd, salută mormăind, ridicînd degetul în sus, deși nimeni nu-i dă binețe.

Aparatul îl desprinde de grup pe Ion care coboară rîpa și caută. Fredonează un cîntec ciudat. O melodie fără cuvinte, bizară și impresionantă. Ion caută prin mărăcini, prin gropi, prin tufe. Nici el nu știe ce caută, însoțindu-se de ciudata melodie fără vorbe.

Deodată, în fața lui, grămezi de gunoaie împrăștiate de ploaie care le-a scos din pămînt. Fluieră lung a mirare. Rogojini putrede, roți vechi de căruță, o jumătate de șaretă, un plug frînt, coșuri de nuiele. oale de pămînt întregi, opinci de cauciuc etc. Sînt semne fizice ale unui trecut îngropat, pe care șuvoaiele furioase le-au smuls din locul lor de veci — pentru ca să le vadă... Ion.

Și vedem continuu picioarele lui Ion printre ele Atrag atenția multe oase și o scîndură prinsă într-un par aplecat, pe care scrie cu smoală, stîngaci : „Mortăria cailor". Un bătrîn viguros sapă și fluieră. Un cîine îi dă tîrcoale.

BATRINUL (lui Ion) : Să trăiţi, tovarăşe preşedinte (scuzîndu-se). Mi-am zis să împrejmuiesc gunoaiele astea. Trag cîinii la oase. Fac gropi pentru stîlpi groşi Am vrut să-ţi spun, dar ... mi-au luat-o mîinile înainte... Vedem trei stîlpi proaspăt înfipţi în pămînt. Ion ridică o opincă ruptă, rîde cam ciudat şi spune :

— Nu-ş' cum naiba se face că lucrurile astea trăiesc mai mult ca noi (Arătînd opinca). Am aruncat-o acum cincisprezece ani, după ceas. Îmi cumpărase nevasta bocanci... (privind-o şi dînd din cap a mare mirare). Măi, să fie-al dracului !... Dormeau în grădină, tun. şi m-am descălţat... Cine ? Porcu Fugea cu ea în gură. A scăpat din cotet... A vrut să mă mănînce şi mi-a rupt-o (Rîde). S-a ţinut de mine, opinca asta, scai — ca omu' Ghici unde am întîlnit-o, după şapte ani ?... În curtea şcolii O înghesuiau copiii cu picioarele — fotbal — Ţi... Ţi...!

Bătrînul o ia, o azvîrle în groapă şi spune ca pentru sine :

— Multe gunoaie...

ION : Multe .

BĂTRÎNUL : Prea mulţi cu condeiul lîngă dumneata.. prea te laşi linguşit... S-au îngrăşat...

ION : Şi ce să fac ?

A luat sapa din mîna bătrînului şi taie spini. Caută .. Caută cu insistenţă, lovind cu sapa.

ION : Te-am întrebat ce să fac ?

BĂTRÎNUL : Să le dai sapa în mînă şi să nu urli la oameni !

ION : Dacă sînt proşti...

Tot căutînd, de după o tufă , apare scheletul alb al unui animal, jumătate ieşit din pămînt. Bătrînul se apropie, se reazămă în coada sapei şi vorbeşte :

BĂTRÎNUL : Cunoşti oasele ?... Iapa vînătă... A tras prima brazdă atunci cînd... Ai venit călare să tăiem haturile...

ION : Călare ?

BĂTRÎNUL : În urma ta venea jumătate satul...

ION : Eu ?!...

BĂTRÎNUL : Tu, mai tînăr şi mai înţelept ca mulţi .

ION (pierdut pe gînduri) : Cînd ?

BĂTRÎNUL : Ai pus iapa la plug, ai pocnit cu biciul, iapa a nechezat... O puşcătură... calul a îngenunchiat...

ION (ca iluminat) : Aaaa !!!

BĂTRÎNUL : Ai săpat o groapă, acolo.. şi eu am pus o piatră albă semn.

ION (dus pe gînduri) : Cum a ajuns aici ?

BĂTRÎNUL : Tractoarele... i-au frînt oasele şi le-a împrăştiat pe arătură. Am trecut noaptea şi le-am adunat... Eu şi fetele mele... M-ai judecat pentru porumb. atunci, şi eu aveam traista plină cu oasele calului... Nu m-ai lăsat nici să vorbesc...

ION : Eu ?!

BĂTRÎNUL : Tu. Ai urlat atunci la mine... că nu ţi-a trecut răguşeala nici astăzi...

Ion smulge scheletul din pămînt. Cu braţele pline sare în groapă. Se dezbracă de haină şi strigă :

— Pămînt, bătrîne, pămînt ! Pămînt peste oasele calului.

BĂTRÎNUL : Ai uitat cum mă cheamă ?

ION : Nu te-am văzut demult... Pe unde ai fost ?

BĂTRÎNUL : În sat.

ION : De ce nu te-am văzut ?

Tăcere. Bătrînul aruncă pămînt. Auzim o vagă bătaie de clopot. Amîndoi bărbaţii tresar şi ascultă cu un interes nejustificat... Apoi o altă bătaie şi alta...

ION : Ei, să fie ! Mor unii şi nu ştii cînd mor. Întrebi de ei şi afli că-s de mult în pămînt.

Trei fete, frumoase, gemene în frumuseţea lor, cu sapa pe umeri, au ajuns lîngă groapă .. Ion, cu părul plin de pămînt, întinde, de-acolo din groapă, o sticlă şi spune :

ION : Cîntaţi, cîntaţi prohodul calului !

Din vale urcă un lăutar bătrîn şi distins, în ciuda hainelor orăşeneşti demodate

ION : Ptiu, drace ! N-ai auzit ?

LĂUTAR : Plouă

ION : Şi ?

LĂUTAR : De cînd nu ţi-am cîntat. nea Ioane ..

ION : Nu te-au înmormîntat astăzi ?

LĂUTAR : Celălalt a murit — geamănul, ăl cu trompeta. Eu îs cu vioara.

ION : Parcă pe tine te-am văzut mort ..

LĂUTAR : Eu cîntam cu instrumentul lui, d'aia.

Lăutarul cîntă ,fetele se simt jenate. Din groapă, Ion trage pămînt cu sapa.

O FATA : Tovarăşe preşedinte, hai acasă S-a înnoptat.

ION : Beţi... o înghiţitură pentru sufletul oaselor astea.

O FATA : E beat. Sau se preface ?

Ţipă o locomotivă ; fetele, ca la un semnal, îşi iau sapele şi fug spre satul în care s-au aprins luminile. Lăutarul a rămas şi cîntă

O grămadă de pămînt proaspăt adunat. Pe locul unde a fost groapa, Ion înfige o piatră albă.

Un grup de copii, cu felinare în mîini, au ieşit din sat ; sînt pe locurile pe care le cunoaştem. În acţiunea lor, citim aventura

Ion a aprins un foc şi, prin flăcările lui roşietice, vede satul nemaipomenit de frumos, în imagini care îi sfredelesc sufletul. Vede satul aşa cum ar fi putut să fie mîine Şcoala ridicată. căminul, ca un palat. trotuare cu asfalt. Îl vede prin foc. Şi auzim o ciudată melodie lăutărească.

Copiii au zărit focul şi urcă, urcă pe brînci, cu felinarele în mînă. S-au apropiat Au lemne pe umeri şi le aruncă pe foc. Ion ia din jăratec cartofi şi-i întinde copiilor.

ION : Mîncaţi...

COPIL : Ne dai ?

ION : Păi de ce să nu vă dau ?

COPIL : M-ai prins odată la cireşe şi m-ai snopit. Ţi-aduci aminte ?

ION : Păi, erau cireşele cooperativei...

COPIL : Cartofii ăştia îi ai de acasă?

ION (încurcat) : Cu trei cartofi nu sărăceşte cooperativa...

COPIL : Păi vezi, măi, tată.

COPIL : Ai vîndut anul trecut toţi strugurii cooperativei la oraş.

COPIL : Noi n-am mîncat o boabă.

ION : Nici eu n-am mîncat.

COPIL : Ce dacă n-ai mîncat dumneata ?

ION : Am pus banii la saivan.

COPIL : Ai făcut saivanul cu trei cireşe pe care le-am mîncat eu. Nu ?

Ion aruncă lemne pe foc.

Flacăra creşte — acoperă întregul ecran Copiii s-au prins de mîini, joacă în jurul focului. Lăutarul cîntă. Copiii îl iau cu sila şi pe preşedinte ; se învîrt Flacăra îi acoperă, apoi se stinge pînă la cenuşă.

Noaptea cu lună şi cu nori care aleargă ; Iosîmel stă culcat pe o grămadă de fîn, cu capul în poala mamei. De jur împrejur, livada cu otavă. Creanga unui măr în rod se clatină deasupra lor.

MAMA : Am să plec, Iosîmel...

IOSÎMIEL (topit) : După tata ? (plînge cu sughiţuri).

MAMA : Plîngi ?... Voinicelul mamei

IOSÎMIEL (ştergîndu-şi ochii) : Eu, voinicel ?!

A ieşit luna. Cerul e spuză de stele. Mama. pe gînduri :

MAMA : Uite, acolo-i steaua ta.

IOSÎMIEL : (nevrînd să creadă, uimit) : Aia mare ?

Mama încuviinţează uşor din pleoape.

IOSÎMIEL : Bine, dar... prea străluceşte...

MAMA : Ce dacă ?

IOSÎMIEL (mirat) : Nu e luceafărul de ziuă ?!

Mama clipeşte şi zîmbeşte, cu ochii închişi

IOSÎMIEL : Steaua ta... steaua ta care e, mamă ?

MAMA : Steaua, steaua mea... steaua mea ..

Şi mama întîrzie cu privirea pe cer. Auzim în liniştea dimineţii o egală bătaie de coasă, care va însoţi dialogul şi care se va amplifica cu alte bătăi... Mama se ridică în coate, îl priveşte lung. Iosîmiel s-a ridicat şi el. O priveşte şi se aruncă în braţele care-l înlănţuiesc. Şi mama spune, plîngînd de bucurie :

MAMA : Tu eşti steaua mea... Tu eşti luceafărul meu...

Iosîmel, privind-o lung, fericit, îşi înlănţuie braţele după gîtul ei. Aparatul se învîrteşte în jurul lor, făcînd un singur trup. Panoramic. peste livadă, unde oamenii cosesc otava. Sînt şapte bărbaţi şi şapte băieţi. E dimineaţa tîrziu. Bătrînii învaţă copiii să tragă la coasă Iarba se aşterne cuminte în brazde lungi. Copiii îşi şterg sudoarea, iar alţii îşi ascut coasele şi privesc la... Mama care pleacă grăbită spre satul apropiat, iar Iosîmiel rămîne adormit.

IOSIF BÎTA

NICOLAE DOLÂNGĂ

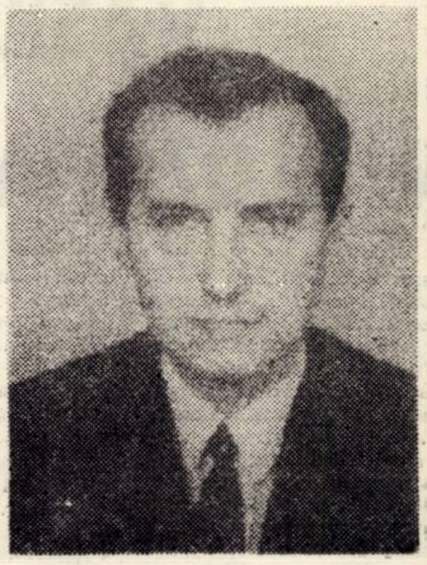

Sentiment al ţării

O linie svicnind spre alte linii
Adîncii brazi îi sună lung de rouă,
Iar noi spectral îi prelungim luminii
În spaţiul vast, o existenţă nouă.

Urmele ca nişte spire palpitînd
În palme se-aciuiesc crestînd embleme.
O, cîte turnuri le simţim urcînd
În osul nostru nelovit de vreme.

Devenire

Copiii se jucau pe ţărmul cuvîntului
Cu soarele înfrunzit.
Îl scăpau, se-aprindeau apele
Şi copiii spuneau c-a lovit pămîntul
Primăvara cu fîşii de cărări
Şi albe grăunţe
Astrul sărea pe mal
Ca o galbenă umbră a apei.
„Ba nu, uite-ţi potcoava !" — strigară
La mînzul timpului trecînd albăstriu
Prin spaţiul acela de pierdere.
„Uite potcoava, galbenă umbră
A apei !"
Strigară copiii şi se-nălţară-n
Bărbaţi.

Mînzul ploii

Mînzul ploii lată-l lîngă mine,
Scutură din coama străvezie
Gîtul i-l îmbrăţişez şi-i pun căpăstru
Înserarea mea portocalie.

Mînzul ploii freamătă din nări,
Aburindu-mi dulce pleoapele plecate,
Cum îşi tremură copitele subţiri.
Nu ştiu ce-i argintul tău, singurătate ..

Încă mai sună algele umbrelor

Seară căpruie cu plopi alungiţi
Ca un fum
Încă mai sună algele umbrelor
Parcă.
Melodioasă îmi vii ca şi cum
Lunecă noaptea-n
Mişcare verzuie
De barcă.

VASILE CONTA ÎN FILOZOFIA ROMÂNEASCĂ

Vasile Conta, ilustră figură a gîndirii filozofice românești, rămîne circumscris în pleiada celor mai de seamă reprezentanți ai culturii acestei țări de la sfîrșitul secolului precedent.

Pentru Vasile Conta, noul a însemnat orientarea spre cele mai recente (pentru vremea aceea) descoperiri și cuceriri ale stiințelor naturii, precum și spre cele mai înaintate idei filozofice ale vremii.

Cunoașterea, înțelegerea diferitelor teze, disecarea lor și acuratețea propriei sale gîndiri au dus la Conta la elaborarea unei teorii proprii care, evident, se situează pe un înalt piedestal al gîndirii românești și universale de la sfîrșitul secolului al XIX-lea

În acest context, reevaluarea și redimensionarea gîndirii contiene, de pe pozițiile concepției materialist dialectice, așează pe locul cuvenit întregul sistem elaborat de filozof și exprimat în lucrările sale. Vasile Conta s-a situat pe pozițiile materialismului, ale materialismului militant. avînd o atitudine curajoasă de apărare a gîndirii materialiste împotriva idealismului.

Conta a trăit și și-a desfășurat activitatea în împrejurări de mare semnificație în lupta socială și națională a poporului nostru, fiind contemporan unor evenimente de mari dimensiuni, care au străbătut istoria universală, și plasarea operei sale filozofice se poate face în mod concludent numai în raport cu aceste momente.

Viitorul filozof român s-a născut în Moldova județului Neamț, la țară, în satul Ghindăoani, la 15 noiembrie 1845, într-o familie modestă. Studiile medii le-a urmat la Iași, fiind nevoit, concomitent, să-și cîștige existența ca sufleur de teatru ; de pe atunci, avusese unele încercări literare (versuri, dramaturgie). Își începe studiile universitare la Iași, continuîndu-și-le în Belgia, cu o bursă, ca student la Institutul de comerț din Anvers, obținînd în anul 1872 și titlul de doctor în drept, ca urmare a terminării studiilor juridice. În perioada de studii în Belgia, perioadă ce a corespuns proclamării Comunei din Paris, care a exercitat o puternică influență asupra lui Conta, acesta a întreținut legături cu Internaționala I-a, ai cărei fondatori au fost în anul 1864 K Marx și Fr. Engels.

Documente ale vremii atestă apartenența sa ca membru al Asociației Internaționale a lucrătorilor. În ziarul socialist „Înainte" (1880), Titus Dunca consemnează că Vasile Conta a fost membru al Internaționalei, fapt relief at și în biografia lui Conta scrisă de sora sa, poeta Ana Conta-Kernbach. Referindu-se la legăturile dintre români și Internaționala I-a, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că : „O dată cu crearea Internaționalei întîi, la activitatea căreia participă și socialiști români ca Mircea Rosetti, Gheorghe Panu, Vasile Conta, Zamfir Arbore, și odată cu crearea la Timișoara a unei secții a Internaționalei, în frunte cu Gheorghe Ungureanu și Carol Farcaș, ideile socialiste încep să fie tot mai larg cunoscute în România".*)

Deși socialist în tinerețe, Vasile Conta a păstrat din socialism poziția de materialist militant, ceea ce evident este un aspect pozitiv, el nu s-a alăturat însă activității politice socialiste după reîntoarcerea în țară, ulterior devenind deputat și ministru al Instrucțiunei publice într-o guvernare liberală.

Filozofia lui Conta, cu meritele sale incontestabile, cu limitele sale, constituie expresia intereselor acelei părți a burgheziei românești care urmărea dezvoltarea industriei naționale, a comerțului și încuraja în anumite limite dezvoltarea tehnicii și științei românești.

Imperios se impunea în țară o gîndire înaintată, ca o necesitate raportată progresului pe plan social-economic. Pe această linie, se înscrie laborioasa activitate a unui șir de gînditori români, de oameni de știință, printre care se numără I. Ionescu de la Brad, Simion Bărnuțiu, George Barițiu, Ferenc Mentovich, A. Laurian, Vasile Conta. Epoca lui Conta era marcată de asemenea de apariția lucrărilor excepționale ale lui Eminescu, Creangă, Caragiale.

Cea mai mare parte a activității, Vasile Conta și-a consacrat-o filozofiei, în care direcție prezența sa este remarcabilă, iar contribuția sa, substanțială, de orientare materialistă, cu numeroase accente inedite.

Materialismul lui V. Conta s-a manifestat în condițiile unei orientări materialiste în științele naturii din țara noastră, cînd eminenți savanți români ca E. Bacaloglu, Gr. Ștefănescu, Șt. Mihăilescu promovau darvinismul, criticînd creaționismul și agnosticismul. La sfîrșitul secolului trecut, se crease în România un puternic curent spre știință, spre lărgirea cadrului cunoașterii științifice, spre difuzarea științei. În elaborarea lucrărilor sale filozofice, în anii 1875—1879, el se bazează pe realizările remarcabile ale științei din vremea sa. Filozofia contiană marchează momentul maturizării gîndirii materialiste românești premarxiste și al constituirii acestei gîndiri într-un sistem filozofic original. Remarcabil la Conta este faptul de a fi creat o sinteză materialistă a celor mai de seamă realizări științifice contemporane lui, în baza cărei sinteze a prezentat o terorie a evoluției pe care el a denumit-o „teoria ondulației universale".

Pentru Conta, lumea e de natură materială, iar psihicul un produs al materiei superior organizate ; el subliniază pregnant și faptul că lumea materială este supusă unui proces de continuă schimbare și metamorfozare. Înțelegerea apariției conștiinței ca un rezultat natural al dezvoltării materiei îl situează pe filozof — din acest punct de vedere — deasupra materialismului mecanicist, care nu abordează problema evoluției îndelungate a materiei care a precedat apariția omului.

Vasile Conta și-a publicat scrierile sale filozofice în revista ieșeană „Convorbiri literare", organul Junimii, societate pe care o frecventa constant, cu toate că el nu a îmbrățișat în gîndire sau în politică vederile Junimii. Asupra scrierilor sale, asupra prelegerilor ținute, el a cules elogiile unor personalități marcante românești contemporane Mihail Eminescu scria despre el : „D Conta ca scriitor e din numărul acelor puțini care nu reproduc numai idei nerumegate din cărți străine, ci gîndesc mai cu seamă singuri ; apoi d-sa mai are un talent de a expune foarte clar materiile cele mai grele, fără ca prin această limpezime obiectul să piardă ceva din însemnătatea sa"

Din prima lucrare publicată în „Convorbiri literare", în anii 1875—1876, răzbate orientarea sa materialistă, pe baza principiilor acesteia — materialitatea lumii și determinismul fenomenelor ei. El scria în această lucrare : „Eu mă voi sili prin această scriere a dovedi că toate fenomenele din lume, fie ele cele fizice, morale sau intelectuale, sînt regulate după legi fixe și materiale, că, prin urmare, nu există nimic din tot ceea ce s-a numit voință liberă omenească sau dumnezeiască, nici din aceea ce s-a numit întîmplare și că, în lume, pe cît putem noi ști, nu există decît materie care se mișcă și se metamorfozează pînă la infinit în spațiu și în timp, ascultînd în toate mișcările și metamorfozele sale legi fatale" 1) De asemenea, chiar din prima sa lucrare, Conta a pășit pe calea studiului teoriei cunoașterii.

Susținînd că materia este în continuă mișcare și transformare, „metamorfozare", el precizează doar că această schimbare se produce după legea ondulațiunii universale. Cu toate notele sale mecaniciste (asemuirea evoluției cu o undă, avînd o curbă ascendentă și una descendentă, generalizarea principiului fizic al acțiunii și reacțiunii), concepția lui asupra evoluției conține și elemente dialectice.

Conta nu se oprește la discernerea legăturilor cauzale obiective ale fenomenelor, ci își propune și reușește să dovedească existența legilor care guvernează universul, inclusiv ale fenomenelor psihice și sociale. După filozoful român, la baza diversității fenomenelor din Univers se află anumite forțe care acționează în sensuri diferite. Orice fenomen, arată el, ia naștere în urma unei lupte între mai multe forțe. În cadrul teoriilor sale, cea a luptei și echilibrului forțelor constituie o parte deosebit de inedită și interesantă.

De la Conta, filozofia românească, cultura românească păstrează lucrări de o certă valoare științifică : **Teoria fatalismului** (1875—1876), **Teoria ondulațiunii universale** (1876—1877), **Încercări de metafizică** (1879, intitulată în ediția franceză : „Introducere în metafizică). **Bazele metafizicii** (1890). În prezentarea concepțiilor sale, cuprinse în unele din aceste scrieri, în articole, în conferințe, el ne apare ca un gînditor pe care concepția materialistă l-a dus spre o consecventă și argumentată gîndire ateistă.

În ceea ce privește interpretarea fenomenelor sociale, el este în general situat pe o poziție idealistă, elemntele materialiste, cum ar fi determinismul social, referirile la factorul economic fiind neesențiale De altfel, preocupările sale pe această temă au fost limitate.

Om de cultură complex și profund, scriitor talentat, cercetător de valoare, filozoful român, prin vederile și argumentările sale a cules numeroase aprecieri pozitive în țară și în străinătate, printre care Ch. Darwin. De pildă, filozoful F. Paulhan, sintetizează astfel calitățile lui Conta : „gustul generalizărilor, puterea abstracțiunii, năzuința spre unitate, claritatea spiritului, originalitatea și adîncimea gîndirii". În același timp, orientarea sa filozofică, concepția sa au determinat și numeroase ciritici și oponenți înverșunați.

Filozofia materialistă a lui Vasile Conta, și în special ateismul său, au exercitat o influență însemnată în cultura românească, contribuind la crearea unui climat favorabil răspîndirii ideilor socialiste. Concepția sa filozofică reprezintă o contribuție de prestigiu la dezvoltarea materialismului în lupta cu idealismul în România, și, prin aceasta,, la formarea unei concepții științifice despre lume

A fost o etapă, o etapă necesară și eficientă care a pregătit terenul materialismului dialectic al lui Marx și Engels, în gîndirea social politică românească, în perioada afirmării clasei muncitoare ca forță revoluționară a societății

HERBERT RABINOVICI

---

*) N. Ceaușescu : România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste. Ed. politică, București, 1968, pag. 344.

1) V. Conta: Opere filozofice,

VIAȚA „ÎN EPRUBETĂ"

De la început se impune o precizare. Nu vom încerca să abordăm **crearea** vieții undeva, într-un recipient de sticlă. Visul secular al alchimiștilor, al poeților și al oamenilor de știință, „homunculus"-ul miraculos care se naște în alambicul lui Faust, își are azi un corespondent realist, realmente științific Sinteza genelor, a acidului desoxiribonucleic, polipeptidele „create" — treaptă spre proteina artificială, — marchează apropierea noastră de rolul de demiurg al vieții.

Cîteva jaloane istorice. În 1885, Wilhelm Roux, întemeietorul de fapt al embriologiei experimentale, reușește să mențină vie — pe timp de cîteva zile — un fragment din măduva spinării unui embrion de găină, într-o soluție salină caldă. Aparent, un fapt divers. În realitate, nașterea unui nou drum de cercetare : **explantarea.** Mulți ani, faptul a fost trecut cu vederea. În 1898 însă suedezul Ljunggren reușește să reimplante cu succes un fragment de piele umană ținut — cîteva zile — într-o soluție nutritivă, în afara organismului. Deci — încă un pas. Urmează, pînă în 1907, cîteva încercări răzlețe.

În 1907, embriologul american Ross Harrison pune fragmente din tubul neural (măduva embrionară) de broască în limfa aceleiași specii. Fragmentele rămîn viabile, iar din celulele nervoase cresc prelungiri (fibre nervoase). S-a născut astfel prima cultură de țesut. Menținerea în viață, ba chiar dezvoltarea celulei și țesutului viu **în afara organismului** — iată o metodă deschizătoare de căi noi în știință. Ea trebuie dezvoltată și va fi într-adevăr dezvoltată rapid. Întîi, Burrows și Carrel, elevii lui Harrison, dezvoltă o tehnică standard (dialectica internă a cercetării : transformarea observației unice, uneori întîmplătoare, în metodă de lucru, în direcție de cercetart !). O picătură de plasmă sangvină, amestecată cu puțin extract embrionar, va da un **mediu** închegat care, pe suprafața inferioare a unei fine lamele de sticlă, răsturnate peste scobitura unei lame, realizează condiții ideale. Metoda, cu mici variante, rămîne pînă azi fundamentală Respectînd sterilitatea, cu strictețea impusă într-o sală de operație, Carrel reușește să demonstreze că, în condiții adecvate, viața celulelor și a țesuturilor poate fi menținută în **cultură** practic timp nelimitat.

În cîteva decenii, cultura de celule și țesuturi a devenit o metodă uzuală. Metodologia standard, echipamentul standard au impus și realizarea unor **medii** standard din ce în ce mai rafinate, amestecuri din produse biologice sau chiar medii **sintetice,** uneori cu sute de ingrediente (vitamine, aminoacizi etc.). Rezultatele se referă la aproape toate problemele biologiei celulelor și țesuturilor, la felul în care se mișcă, cresc, se înmulțesc, la modul în care reacționează față de influențe externe. Întîi, culturile se observau static, din timp în timp, înregistrîndu-se sau fotografiindu-se momente disparate ale vieții **in vitro** (în sticlă). Cînd, în mod firesc, culturile au început să fie **filmate,** s-a deschis în această mică picătură de mediu o lume nebănuită, fascinantă, revelatoare și aducătoare de noi probleme Obiectivul aparatului de filmat, în condițiile filmării **cu**

Cronica limbii

ŞTEFAN MUNTEANU: „Stil şi expresivitate poetică"

În ultimii ani, un număr tot mai mare de cercetători se orientează cu insistenţă spre studiul structurilor stilistice. Pe linia acestor preocupări, se înscrie recenta apariţie, în editura ştiinţifică, valoroasa carte a profesorului Ştefan Munteanu, de la Universitatea din Timişoara: **Stil şi expresivitate poetică,** care îşi propune să cerceteze principalele probleme ale stilisticii.

Lucrarea cuprinde două părţi care, în intenţia autorului, sînt complementare: o schiţă istorică şi o cercetare teoretică cu aplicaţii la textul literar. În introducere, Ştefan Munteanu precizează că **„prin expresivitate poetică înţelegem (...) în cursul întregii lucrări expresivitatea limbii artistice, în accepţia largă a termenului de limbă a literaturii beletristice, subordonată unui scop estetic, trăsătură esenţială care o defineşte şi o diferenţiază de limba literară normată"** (p. 10)

Autorul porneşte de la premiza că stilistica actuală cuprinde un domeniu insuficient delimitat şi, de aceea, există mai multe direcţii ale stilisticii, care fac obiectul primului capitol

Bogat şi documentat este capitolul al doilea, care constituie o schiţă istorică ce prezintă evoluţia concepţiilor de la retorică la stilistică lingvistică şi la stilistică literară.

Interesante sînt consideraţiile referitoare la stilistica românească, o primă încercare de înfăţişare sistematică a principalelor contribuţii stilistice, începînd cu Heliade şi pînă astăzi, precum şi orientările actuale pe plan internaţional în domeniul stilisticii.

Sînt semnalate, cu acest prilej, concepţiile unor stilisticieni, marcanţi: G Devoto, Şt. Ullmann, reprezentanţii şcolii structuraliste din Praga (B Havranek, J. Mukarovsky, B. Trnka), R. Iakobson, M. Riffaterre, H. Marier, H. Sorensen. Reţin atenţia în mod deosebit următoarele două capitole, care cercetează fundamentarea lingvistică şi cea psihologico-estetică a expresivităţii poetice

Un loc important în economia cărţii îl ocupă studiul metaforei şi al comparaţiei ca procedee ale expresivităţii, rivalizînd prin profunzimea analizei, a exemplificărilor şi mai ales a contribuţiei personale cu excelentul studiu al lui Tudor Vianu despre metaforă.

Cercetarea contextului gramatical şi al celui stilistic, pentru care este adoptat termenul mai adecvat de subtext stilistic, îi permite autorului să evidenţieze printr-o subtilă analiză diferitele tipuri de subtexte stilistice: deschis, deviat, contrastant, închis, cu precizarea că raportarea la context reprezintă „un principiu de bază, care asigură premisele interpretării ştiinţifice a faptelor" (p 220), iar relevarea structurii stilistice marchează tocmai individualitatea stilistică în care este implicată viziunea artistică a scriitorului. Ultimul capitol este consacrat raportului sincronie-diacronie în cercetarea stilistică.

Concluziile sintetizează contribuţia lucrării la definirea conceptului de expresivitate poetică.

Beneficiind de o expunere clară, academică, de o documentare teoretică vastă, însoţită de comentarii ale unor texte alese din operele marilor clasici români, lucrarea se adresează studenţilor filologi, profesorilor de limba şi literatura română din învăţămîntul de cultură generală şi elevilor din ultimele clase ale liceului.

C. NEGREANU

CALEIDOSCOP

Recent a avut loc la Clinica de Pediatrie Timişoara (şeful clinicii Prof. Dr Doc. L Ţurcanu), o masă rotundă cu tema „Sindromul copilului maltratat", o problemă de mare actualitate în viaţa modernă a frămîntatei noastre planete, cu surplusul de cultură, dar şi cu atmosfera psihologică încărcată.

Moderatorul acestei dezbateri a fost Dr. Budiu Traian, şef de lucrări la I.M. Timişoara. Din colectivul de specialişti au făcut parte: Dr. Crişan Traian — şeful disciplinei de Medicină Legală a I.M. Timişoara, Prof. Stuparu Gheorghe — psiholog principal, Dr. Căpeţianu Titus, medic primar pediatru. Dr. Tănase Dorel, medic primar radiolog, Dr. Popa Ioan, assitent universitar.

Istoriceşte, există 3 terminologii de circulaţie: „copil bătut", „copil martir" şi „sindromul copilului maltrtat". ultima denumire fiind cea care s-a impus.

Este lesne de înţeles că există largi zone ale globului, unde lipsa de subzistenţă, precaritatea sau absenţa locuinţelor, ignoranţa sau neputinţa mijloacelor şi avantajelor populaţiei infantile. medico-sociale explică suferinţele

Ştim cu toţii că în structura socialistă a ţării noastre, unde ocrotirea mamei şi copilului a devenit o problemă de stat, sînt create cele mai temeinice condiţii ca sindromul copilului maltratat să devină o excepţie şi chiar să dispară Ar fi însă o greşeală să ignorăm faptul că, azi. încă ne mai întîlnim cu această tristă realitate

În afara aspectelor de ordin strict medical. în cadrul discuţiilor au fost abordate şi aspectele psihologice (motivaţia psihologică, responsabilitatea creşterii şi educării copilului maltratat), pedagogice şi juridice (responsabilitatea juridică a părinţilor, protejarea şi drepturile copilului, obligaţia medicului faţă de justiţie), cu implicaţiile lor sociale

Descifrarea modernă a metaforei homeriene: „zeii puternici nu au nevoie de aplicarea forţei", ar fi următoarea: zeii puternici întruchipează părinţii, care — din păcate — chiar în cazul unor copii „nemaltrataţi" utilizează din cînd în cînd forţa.

Societatea socialistă vede în copil viitorul naţiunii şi, ca atare, îl înconjoară cu dragoste şi devotament.

IOAN POPA

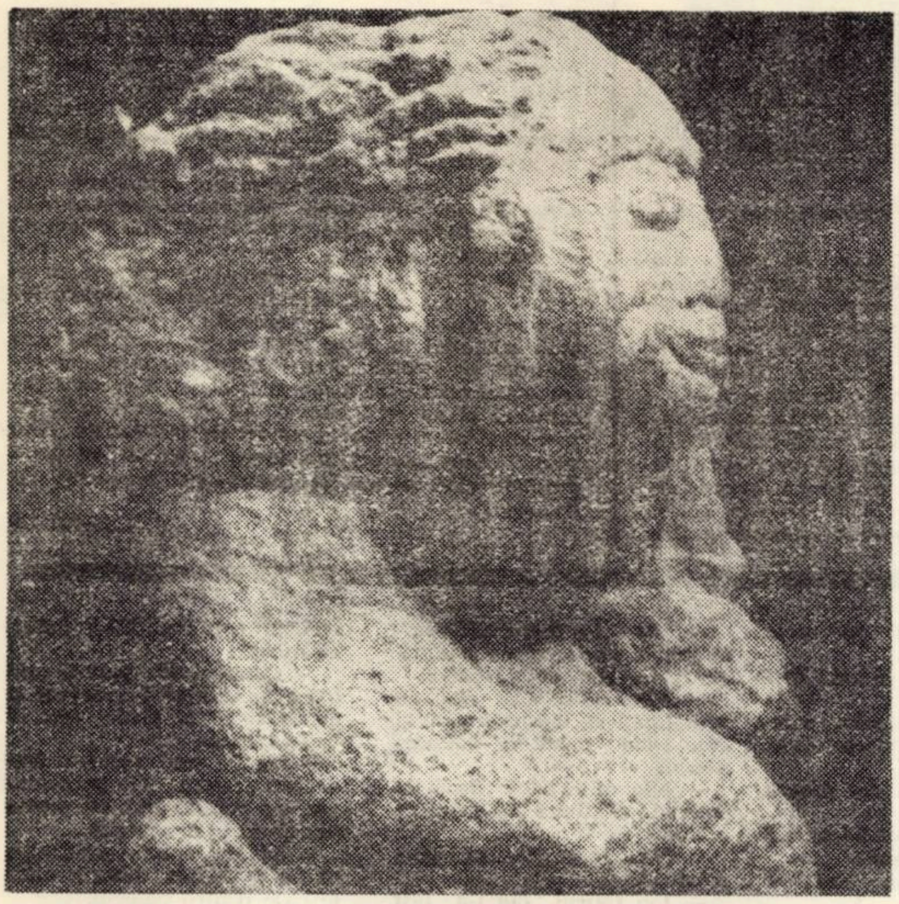

PETRE JUCU Sfinx

Întoarcerea

(urmare din pag. 1)

ceste izvoare curgînd din realitate spre tine, apoi. din tine, sub forma artei, spre umanitate.

Numai scribul mărunt şi fără perspectivă, închis în carapacea întunecoasă a individualismului, nu poate vedea şi traduce în scrisul său ceea ce a zămislit măreţ, adevărate minuni, acest popor român.

„Sînt atît de multe subiecte în viaţa poporului nostru — afirmă secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în Cuvîntarea la Conferinţa Scriitorilor — încît fiecare are posibilitatea să aleagă. Realitatea socialistă oferă mii. zeci de mii de evenimente şi subiecte care pot face obiectul unor opere literare. Sînt, poate, de asemenea, sute şi sute de feluri în care puteţi descrie şi reda, cît mai divers şi cît mai frumos, desigur. aceste evenimente şi fapte. Depinde de fiecare dintre dumneavoastră".

Această multiplicitate de teme şi subiecte, atacate în diverse maniere şi stiluri, însă servind toate aceluiaşi ţel: poporului, ar face ca literatura noastră să devină o bogăţie de netăgăduit.

Scriitorii timişoreni, alături de scriitorii întregii ţări, vor dovedi prin scrisul lor că sînt capabili să făurească o literatură izvorîtă din aceste realităţi româneşti, spre propăşirea şi edificarea materială şi spirituală a României.

---

accelerare, descoperă un microunivers al mişcării, al atracţiilor şi al respingerilor, al schimbării neîncetate a formei.

Cultura „clasică" de ţesuturi nu este numai un mijloc de cercetare a legităţilor biologice. Cel puţin în două domenii esenţiale ale medicinei, în **virusologie** şi în **cercetarea cancerului** (mai bine zis a tumorilor maligne) ea a dat contribuţii hotărîtoare. Multe din vaccinurile astăzi pe larg folosite îşi datoresc existenţa cultivării unor virusuri pe diferite culturi de ţesuturi. Putem afirma cu certitudine că prin cultura de ţesut (de celule) s-a realizat principalul deziderat al cercetării: îmbinarea teoriei cu practica.

Ar fi greu de conceput ca o metodă, o direcţie de cercetare atît de dinamică, atît de vitală să nu arate, aproape permanent, noi direcţii de dezvoltare. Într-adevăr „cîmpul de acţiune" al culturilor de ţesuturi se lărgeşte mereu, ba suferă şi unele schimbări calitative.

Unul din inconvenientele culturilor obişnuite era faptul că ţesuturile cultivate, cu toate că trăiesc şi se dezvoltă, nu pot „construi" un organ, structura complexă a acestuia. Or, în multe cazuri, în special în studiile asupra organogenezei embrionare, asupra funcţiilor unor organe (de pildă, secreţia unor hormoni etc.) acest lucru ar fi fost foarte necesar. Cercetători englezi (Strangeways şi Fell) şi francezi (în primul rînd Etienne şi Emilienne Wolff şi colaboratorii lor) au reuşit să modifice — prin folosirea unor medii speciale de cultură — comportarea culturilor şi să realizeze **culturi organotipice.**

În ultimele decenii, cercetarea dezvoltării organelor în culturi a fost „atacată" şi într-un mod calitativ nou. Încă la începutul secolului, cercetătorul american Wilson, iar mai tîrziu Herbst şi Holtfreter, au descoperit că disociind anumite organisme simple sau ţesuturi în celulele lor componente într-o suspensie celulară, după un timp, celulele disociate reconstituiau structura iniţială. De pildă, dacă se disociază nişte spongieri (animale acvatice relativ simple) de diferite culori şi se amestecă celulele obţinute, după un timp, organismele se refac, celulele reasociindu-se nu oricum, ci după culoarea iniţială. Dezvoltînd această linie de investigaţie, Moscona şi colaboratorii au reusit să elaboreze o metodă prin care celulele disociate chimic ale unor organe embrionare se reorganizează în structuri iniţiale. Asistăm oarecum la naşterea unui organ, la formarea, dintr-o suspensie de celule, a unor glande, epitelii etc.

Era firesc ca după, sau chiar concomitent cu reuşita cultivării celulelor, ţesuturilor şi organelor să se încerce menţinerea în viaţă „în sticlă" a unor **organisme complexe.** Evident, de la început, nu putea fi vorba decît de organisme embrionare, atît pentru dimensiunile lor reduse, cît şi pentru potenţialităţile deosebite de dezvoltare Reuşita a fost relativ mai simplă în cazul embrionilor de amfibii care şi în condiţii naturale trăiesc într-un „mediu acvatic" extern Ceva mai dificil s-a realizat cultura pe medii a embrionilor de pasăre. În sfîrşit, cea mai dificilă cultivare este cea a embrionilor de mamifer. În momentul de faţă, aceste dificultăţi sînt, parctic, în mare parte, învinse Totuşi, cultura embrionilor, în special a celor de pasăre şi de mamifer, întîmpină unele dificultăţi. Una dintre ele constă în împrejurarea că viaţa embrionului explantat în mediu este infinită, ea durează — în cel mai bun caz — cîteva zile. Aşa zisele experienţe ale unui medic italian, Petrucci, colportate acum cîţiva ani, care — chipurile — ar fi reuşit cultivarea embrionului uman timp îndelungat, s-au dovedit a fi mistificări cu scopuri de reclamă

Dată fiind complexitatea condiţiilor în care se dezvoltă embrionul şi fătul în uter (circulaţie sangvină, legăturile multiple cu organismul matern etc.) nu este de mirare că înaintarea în această direcţie este anevoioasă. Dar, nu în ultimă instanţă, istoria culturilor „in vitro", în eprubetă, demonstează că rezolvarea unor probleme oricît de complexe, în cercetarea medico-biologică, este, ca de altfel întregul proces de cunoaştere ştiinţifică, doar o chestiune de timp

ŞTEFAN ŞANDOR

DE LA COALA ALBĂ LA CTITORIA „PORȚILOR DE FIER"

În memoria a două popoare vecine și prietene, român și iugoslav, este încă proaspătă amintirea unui eveniment măreț: inaugurarea Sistemului Hidroenergetic și de Navigație „Porțile de Fier". Operă grandioasă monumentală, care a schimbat destinele bătrînului Danubiu, care și-a lăsat pecetea binefacerilor asupra condițiilor de viață a oamenilor.

Intrată în constelația „Giganților" luminii, hidrocentrala generează astăzi salbele sale pe sute de km, asigură pulsul ritmic al marilor uzine și șantiere, luminează mari bulevarde și străzi încă neoavate.

În interviul nostru de astăzi ne propunem să vă prezentăm pe cîțiva dintre cei care și-au lăsat autograful priceperii și iscusinței lor încrustat în osatura metalică a hidrocentralei de la Porțile de Fier. Și, poate, veți rămîne puțin surprinși aflînd că unii dintre ei sînt timișoreni. Așa s-a întîmplat să stăm de vorbă cu tovarășul **FLORIAN COSTE** — inginer șef la Institutul de Cercetări și Proiectări de Echipamente Hidroenergetice și de Mașini de ridicat și transportat.

— N-ați vrea să ne imaginăm că întoarcem roata vremii cu mai bine de un deceniu în urmă și să vă amintiți de Porțile de Fier, care pe atunci reprezentau încă doar un „miracol al naturii"?

— Cine n-ar vrea să poată întineri chiar cu un număr mai mic de ani. Am înțeles că vă referiți la perioada noastră de pionierat, cînd hidrocentrala era doar în imaginația proiectanților, încă un simplu vis. E adevărat că institutul nostru a luat ființă în toamna lui 1964, cu cîțiva oameni, avînd ca sarcină principală tocmai realizarea unor utilaje necesare acestui obiectiv. Un singur lucru nu înțeleg încă: De ce vreți să stați de vorbă chiar cu mine, de îndată ce colectivul nostru de proiectanți numără astăzi sute de oameni? Fiecare din ei ar putea să vă spună lucruri interesante, deoarece, pentru fiecare în parte, hidrocentrala a însemnat cel mai serios examen al competenței profesionale...

Nu pot să nu notez undeva în colțul carnețelului că interlocutorul meu, trecut de prima tinerețe, lasă să se întrevadă în ochii săi de o limpezime marină că este preocupat și chiar frămîntat fără a afișa o falsă modestie. Dorește evident să situeze pe prim plan COLECTIVUL. De aceea l-am și scris cu majuscule. Să fie oare modestia inginerului-șef în ton cu cea a biroului său?

— În orice caz, nu pentru că sînteți conducătorul acestui colectiv. Mai degrabă pentru că ați fost printre primii care „au văzut" hidrocentrala cînd ea, de fapt, nu exista nici măcar pe hîrtia de calc. Pentru că, după cum spun oamenii, o mare parte din ansamblurile hidrocentralei poartă amprenta concepției dv., sînt „fiii dv. legitimi", pentru că, din prima zi de lucru, de cînd s-au înfipt primii țăruși, pînă deunăzi, cînd s-a predat lucrarea, adică timp de 7 ani, 8 luni și 9 zile, ați fost nedespărțit de șantier în momentele lui grele, pentru că...

Las fraza suspendată pentru că, sincer să fiu, n-aș vrea să mi se pună o altă întrebare. M-am convins că e mult mai ușor să întrebi.

— Nu vi se pare că dv., proiectanții, vă asemănați într-un anume fel cu creatorii de artă? Că și unii și alții au nevoie de imaginație, că trebuie să viseze?

— Nu mi-am pus această întrebare, cert este că visul nostru trebuie să se materializeze în forme și dimensiuni exacte, raportate la realitate. Prea multă fantezie ar putea să strice, dacă suportul ei nu este la scară...

— Apropos, care este în concepția dv. scara Porților de Fier?

— Nu este numai părerea mea. Aș compara-o cu o adevărată nestemată înfiptă în pieptul Dunării, ca unul dintre cele mai importante obiective de acest fel din lume. Cert este că turbinele Kaplan de 178 MW, care se află aici, dețin recordul mondial ca mărime. Cele de la John-Day (S.U.A.) și Kuibîșev (U.R.S.S.) sînt mai mici, de 156 și respectiv 125 MW. Și, poate nu-i lipsit de interes, să întregim imaginea despre turbina românească cu o singură precizare, că un singur hidroagregat de acest fel este suficient pentru a ilumina un oraș de talia Bucureștiului. Știți probabil că trei astfel de hidroagregate au fost fabricate integral la Reșița, după proiectele specialiștilor noștri, în cooperare cu cei sovietici, de la care am primit un ajutor substanțial.

— Ați asigurat și unele proiecte în exclusivitate?

— Întreg echipamentul hidromecanic, aproximativ 20 mii tone pentru partea românească și alte 12 mii tone pentru cea iugoslavă. Toate s-au materializat mai întîi pe planșetele proiectanților noștri. Aparent, s-ar crede, poate că, este vorba de niște piese gigantice, și deci lucrate mai grosolan. În realitate, sînt utilaje executate cu cea mai mare precizie, din care aș aminti doar cîteva: servomotorii de acționare a porților ecluzei, realizați „în premieră mondială", sistemul de acționare hidraulică a tuturor echipamentelor, ustensilele ecluzei, complet automatizate, și ele la dimensiuni neobișnuite.

— Care considerați că au fost momentele mai dificile în activitatea dv., în tot acest răstimp?

— Totul a fost nou, neobișnuit. Nu am avut căi bătătorite pe care să înaintăm. Am luat totul de la început, de la „coala albă", ca să mă exprim în limbajul proiectanților. Știam numai că țara, partidul ne-au încredințat această sarcină de onoare, care trebuia dusă pînă la capăt. Știam că ea va reprezenta adevăratul examen al competenței noastre. Sînt convins că nici unul din membrii colectivului nostru nu a uitat nici un moment acest lucru. Să nu mă întrebați de cîte ori m-am deplasat în acest răstimp la Uzinele constructoare de mașini din Reșița, Bocșa, Galați, Brăila, sau pe șantier, la Porțile de Fier. Ar fi aproape imposibil să vă dau un răspuns exact. Mulți dintre oamenii noștri au fost în această perioadă „musafiri" în propria lor casă. Alții, chiar dacă nu au părăsit orașul, au lucrat zile, și nu arareori chiar nopți pentru predarea proiectelor în termene record. Dintr-o listă lungă, pe care merită să figureze fiecare dintre aceștia, mi-aș permite să amintesc doar cîțiva: inginerii Mihai Zuiac, Florian Dan, Alexandru Vancu, Ștefan Mărgineanu, Bebe Negrea, Alois Vostinaru, proiectanții Gheorghe Radovan, Iuliu Vuia, Iosif Schweninger, Maria Luțai, Carol Loth, Coriolan Vlădulescu. Dar numărul lor e mult mai mare. De fapt, nu-mi amintesc ca în această perioadă să nu fi fost vreunul care să nu fi primit cu seninătate orice îndatorire. De altfel fără pasiune, fără dăruire delpină, nici nu se putea construi acest obiectiv grandios.

— Ce sentimente încercați acum, cînd, sistemul a fost terminat, cînd liniile de ieri, de pe planșete, au prins contur în realitate?

— Drept să vă spun, nu m-am desmeticit încă bine. Nu am avut timp suficient să ne bucurăm de acest succes, care este poate cea mai elocventă mărturie a maturizării colectivului nostru, din toate punctele de vedere. Pot să vă spun că la această oră nu mai concepem ca echipamentele hidromecanice să mai fie aduse din străinătate, cu toate că, pînă în 1960, totul se importa. Un prim contract cu străinii, care solicită inteligența noastră inginerească, deja am și încheiat. Dar cu siguranță că el nu va fi unicul. Acum sîntem în febra pregătirii altor proiecte, la fel de îndrăznețe. Alte vise... Alte planuri imaginare. Poate ați avut dreptate cînd ne-ați comparat cu creatorii de frumos...

ION MEDOIA

1 Iunie... Ziua noastră este luni, sau marți, sau poate joi

Pe mine mă cheamă Adriana și vreau să mă joc puțin cu voi de-a discuția. Pe tine cum te cheamă?

— Pe mine mă cheamă Walter și am cinci ani și nu vreau să mă joc cu tine.

De ce?

— Că nu-i joc de-adevărat.

— Pe mine mă cheamă Cornel și am patru ani și jumătate.

— Pe mine mă cheamă Ovidiu, da eu nu mă joc decît cu copiii.

— Eu am cinci ani și vreau să mă joc cu tine. Pe mine mă cheamă Tomi.

— Eu sînt Doru de cinci ani.

— Voi știți că aveți o zi a voastră, toți copiii?

— Nu știu dacă avem.

— Da. Ziua noastră este la Opt martie.

— Știu, da nu spun.

— Da. Ziua noastră este... este .. nu este.

— Da. Noi avem ziua noastră... ziua noastră este luni sau marți sau poate joi.

— Și ce-ați vrea voi să faceți în ziua asta?

— Eu vreau să mă dau pe tobogan la ștrand.

— Eu o să mă joc și vreau să primesc un camion de jucărie.

— Aș vrea să mă joc cu mașina și să-mi aducă un tramvai de jucărie.

— Eu aș dori să primesc un tren electric.

— Mie să-mi aducă un tractor și o mașină.

— Spuneți-mi: cînd ați fost cei mai fericiți? Știți cum e cînd ești fericit?

— Bucuros. Atunci ești fericit.

— Bun. Atunci, tu cînd ai fost cel mai bucuros?

— Cînd a fost ziua mea și m-am jucat și cînd a fost iar ziua mea.

— Cînd o să primesc un camion de jucărie să mă joc.

— Cînd m-am plimbat cu mama și cu tăticu mult.

— Cînd a fost ziua mea și m-am jucat cu un tren electric din vecini.

— Înseamnă că-i fericire cînd e 1 Mai. Eu atunci am fost bucuros, pentru că odată, mama și surorile mele au fost sportive și am fost și eu la taletism la tanti Erji.

— Și cînd ați fost cei mai triști?

— Eu am fost foarte trist cînd am fost eu bolnav la ureche.

— Cînd o iubeam pe sora mea.

— Și atunci de ce ai fost trist?

— Păi că a fost sora mea foarte bolnavă, cînd a avut penteratură.

— Cînd nu m-a dus mama la plimbare.

— Atunci am fost trist cînd a plouat așa de mult.

— Cînd nu m-au lăsat să merg la bunicu.

— Ce e minciuna. Voi știți ce e minciuna? Spuneți-mi cum e cînd minte cineva?

— Dacă spune unu că vine pisica și nu vine, aia e minciună.

— Cînd se joacă un copil cu mingea și-mi spune mie că mi-o dă și nu mi-o dă. Aceasta e minciuna.

— ....

— Minciuna este dacă este un om șmecher.

— Fură lucrurile, adică banii și zice că nu i-a furat.

— Minciună este că dacă minți îți crește nasul lung.

— Dar frica știți ce e? Ție cînd ți-a fost frică?

— Mie mi-a fost frică atunci cînd a venit vulpea și a furat găini din cuibul meu.

— Mie mi-a fost cînd a vrut lupul să mînînce copii și cînd l-am văzut în pădurea neagră.

— Mie mi-e frică dacă un om cade și atunci mă doare pe mine.

— Niciodată mie nu mi-e frică.

— Lui tăticul tău i-a fost vreodată frică?

— Da. Cînd un hoț i-a furat pîinea din săculețul verde și cînd a mers să cumpere blană de la oi și a vrut un cîine mare să-l muște.

— Și cum a mers el, așa, să cumpere blană de la oi?

— Încet.

— Lui tăticu nu-i e frică nici de nimic.

— Tăticul meu mi-a spus că lui nu i-a fost frică niciodată.

— I-a fost, cînd un dușman a vrut să-i fure mașina Skoda.

— Lui tăticu meu nu i-a fost frică pentru că tăticul meu e milițian.

— Cum ați vrea voi să fie oamenii cînd o să fiți voi mari ca mine?

— Oamenii să facă o casă mare în care să fie rachete și eu să zbor în țările reci să văd pinguini.

— Să fie toți oamenii îmbrăcați frumos. Cu pantaloni noi, cu pantofi noi, cu șosete noi și o căciuliță nouă.

— Să facă spitale, grădinițe, să fie și un bloc mare și multe case pentru oameni.

— Să fie oamenii buni.

— Cînd sînt oamenii buni?

— Cînd îi ajută pe cei care n-au case să-și facă la bloc, cînd sînt cuminți și cumpără la copii jucării.

— Da' ce-ar mai trebui să se construiască?

— Garaje pentru mașini. Să nu plouă pe mașini. Să plouă pe garaje.

— Pînă acum v-am întrebat numai eu. Ce-ar fi să-mi puneți și voi cîte-o întrebare? Întrebați ce vă trece prin cap, orice vreți voi.

— De ce ai mințit?

— Cînd?

— Acuma

— Cum acuma? Ce minciună am spus?

— Că o să ne jucăm. Că vrei să te joci cu noi.

ADRIANA SIMLOVICI

Notă. Această masă rotundă a fost realizată la grupa mijlocie de la Grădinița cu orar normal numărul 12 din Timișoara.

gloante oarbe

parodii în proza

LAURENŢIU FULGA: (Soarta lui Morfeu)

„N-am mai văzut-o pe fata aceea, pentru că, cum să zic, (cum să vă explic, oameni buni !?) ea era datoare sieşi şi din sine venea, implacabil, acel tribut, ce altfel toţi oamenii îl dau întru împlinirea secretă a marelui DESTIN.

Ea trebuie să piară, avea pe faţă (înscris) stigmatul pulverizării imanente şi cine, vă întreb, ce forţă demonică, oarbă, ar fi putut-o opri din acel drum pe care, cu trupul voluntar, prelung şi sfios, ca o siluetă de Flamengo (o, păsări pure cu penetul pururi purificat de pulberea pustiurilor), cu părul lăsat în liberă creştere, de culoarea tutunului din ţigările Dunhil, se legăna nepăsătoare, da, acesta e cuvîntul, spre ţărmul unde o aştepta neîndureratul Charon . . .

Unde aveam s-o aşez, orizontal, nu altfel, spre împlinirea ultimei ei vreri, căci ani de zile i-am căutat un loc, o palmă de cernoziom şi un ticălos de proprietar, speculant şi fără inimă m-a tot amînat, urcînd preţul, şi eu, în gînd, terminasem cripta şi totul era frumos orînduit pentru a doua ei răsuflare, de Dincolo . . .

Acum, cînd oficiez însingurat actul desnudării •) invizibile, se insinuează broderii din satul natal, îmi vine să izbesc în poarta cerului şi să strig : cui oare ? îndurare şi iar îndurare . . .

Atîta a mai putut rosti în ceasul acela de crepuscul, cu luna agonizînd ca un sîn bombat, spărgînd borangicul cerului, sîn din care îngerii, păcătoşii pămîntului, sugeau lapte de viaţă şi înţelepciune, pe cînd totul redevenea la starea iniţială şi în clipa în care harul neîncarnării ar fi putut ţipa spre lume, se auzi strident soneria şi, în pătratul straniu şi luminos al uşii deschise, se arătă un ins îmbrăcat în negru, solemn cu joben mortuar pe căpăţîna prelungă cu mănuşi negre, cu servietă neagră, cu ochelari negri şi zise cu un glas negru :

— „Plata luminii pe triestrul trei . . .".

MIRCEA MICU

•) A desnuda = a dezbrăca de vesminte o fiinţă de sex opus. Profesie pe cale de dispariţie azi, datorită apariţiei computerelor. Specialiştii în această cheste se numeau *desnudatori*.

EPIGRAMĂ

Mărturisire de ateu (după O. Goga)

Deşi-s ateu învederat,
De cîte ori beau vinuri „Zarea"
Mă rog pios în drum spre sat :
„Părinte-orînduie-mi cărarea !"

Mulţumiri unui şofer de la „Salvare"

Meriţi binecuvîntarea,
Căci muream — mi-era fatal —
De nu veneai cu „Salvarea"
Să mă scoţi de la spital.

IOAN MARTIN

Unui plagiator

Puţin de aici, puţin de colo,
Cam de la toţi cîte un pic,
De-aceea-n opera matale,
N-ai reuşit să spui nimic.

Unui delapidator

După ce-a delapidat,
Iată ce-a spus ARESTATUL
Cînd fusese anchetat :
„Ei şi ce ? Păi ARE STATUL !" . . .

DIMITRIE BĂLAN

DESENE DE

OCTAVIAN COVACI

VULPEA CA ..... VULPEA

SPORT

POVESTE DE VARĂ

Între paginile patetice închinate Măriei Sale, Fotbalul, între teze şi anti-teze depuse pe birourile Federaţiei, între sublimele tele-transmisii, care au mărit de două ori consumul de antinevralgice pe cap de locuitor, aproape că am trecut cu vederea o ştire strecurată prin ziare : „naţionala de polo pe apă a României s-a calificat pentru Olimpiadă".

Ei, şi, vor spune maliţios „tifosii" ce ne încălzeşte asta pe noi, dacă bravii şi drăgălaşii „olimpici" — cei cu jambiere, cu breton şi cu . . . pretenţii — au rămas acasă, ridiculizaţi de blonzii jucători danezi ?!

Nu mai trebuie argumentat contrariul, căci dacă stau bine să mă gîndesc, gloria sportului românesc n-au adus-o niciodată fotbaliştii, ci Toma Aurel, Lucian Popescu, Iolanda Balaş, Lia Manoliu

Deci, chiar la München, în piscina care a fost botezată cu numele lui Dante (oare nouă ce ne va evoca în timpul Olimpiadei : Infernul sau Paradisul ?) cîteva nume, în orice caz mai puţin cunoscute decît cele ale lui Răducanu, Iordănescu sau Neagu, ne-au adus o mare satisfacţie. Echipe ambiţioase din Spania, Bulgaria, Suedia, Franţa au fost întrecute fără a zice „pîs" ! (Ia să se fi calificat ceilalţi olimpici, ce mai superlative bubuiam !)

Această reuşită mă face să privesc cu atenţie înapoi. Îmi aduc astfel aminte — cu mărturisită nostalgie — de formidabilele concursuri de înot văzute cîndva în modetul bazin de la Ind. Lînii, de meciurile palpitante ale echipelor de polo, de suplele sărituri de pe trambulină ale lui Lascu. Retrăiesc atmosfera acelor zile şi mă întreb unde e giganticul Novak şi toţi ai lui ?

Nu ne mai atrag bazinele, ne plictisesc cursele „delfinilor", nu ne mai poate entuziasma un punct marcat în şuieratul mingii trecute peste ape ? Refuz să cred, deşi ştiu că au fost dificultăţi obiective, materiale. (La Lugoj am gustat mai întîi splendoarea sportului nautic, dar şi acolo s-a aşternut tăcerea . . .). Blazare ? Să fim serioşi !

Mai că aş propune unui om pus să vegheze asupra destinelor sportului bănăţean, să mă însoţească la un concurs de selecţie al micilor campioni. Va trebui să deschidem larg porţile, să lepădăm ochelarii fumurii şi să nu ne mai lăsăm îmbătaţi cu apă rece (a se citi rapoarte umflate). Boabele de aur nu aşteaptă decît sita. Ştiu, din 1.000 de copii veniţi la bazin, numai unul singur va dovedi calităţi de recordman. Nu-i nimic, să ne bucurăm că 9.999 de băieţi şi fete au fost determinaţi să facă mişcare, să se bucure de răcoare şi de vacanţă. Mă încăpăţînez să revăd Timişoara ca oraş al sporturilor pe apă, continui să cred în campionii ei de mîine. Spre cinstea celor de ieri.

Se aude ? Sau sînt obligat să repet ceea ce spunea odată DIDEROT : „cei mai cumpliţi surzi sînt cei care nu vor să audă"?.

ARISTIDE BUHOIU

DOSAR

Taina rubinului

V. TELEFONISTUL ŞI RIVALII

. . . telefonistul, dar el este orb.

— Totuşi, nu ar fi rău să-i întocmim şi lui o fişă...

— Fie, dacă consideraţi util, încuviinţă profesorul.

În felul acesta am ajuns să-l cunosc pe nevăzătorul care deservea centrala telefonică. Mi se părea că-l cunosc de undeva, şi încă bine, parcă după o fotografie dintr-un album. Sau semăna cu cineva ?! Spre a nu-mi trăda frămîntările, am recurs la un artificiu : l-am examinat fişa dactiloscopică decadactilară întocmită de coleg şi, făcînd pe uimitul, am insistat să privesc un deget, timp în care cu coada ochiului îl examinam cu insistenţă. Ochii rătăciţi ai orbului începură să urmărească discret ce fac şi să studieze urmele în tuş ale degetelor sale, transpuse pe fila din mîna mea. Mulţumit peste măsură de întorsătura sesizată numai de mine în comportarea sa am continuat încă puţin jocul. În final, m-am apropiat de centralist şi, din acel moment, cu o enormă tulburare, tensiune şi mulţumire, am dedus cine este autorul furtului sau măcar participantul secundar. Pentru a nu rata ceva din jocul început, care îmi surîdea, m-am adresat nevăzătorului :

— Era să fac o confuzie, deşi la o poştă se vede că aveţi desene dextrodeltice, l-am liniştit pe orb.

Acesta zîmbi şi plecă mulţumit. După plecarea sa, relaxîndu-mă, am continuat să conversez cu profesorul. El îmi povesti că portarul, moş Popa, este un om de toată încrederea, corect şi punctual, centralistul Gorescu Lucian, nume care nu-mi spunea nimic, lucrează la institut de doi ani, are un frate zincograf la Bucureşti, este căsătorit, cam enigmatic, ca toţi nevăzătorii, probabil datorită complexelor. Femeile de serviciu, la fel nu ridică probleme, iar persnalul de specialitate este cu trup şi suflet devotat institutului.

De la institut, cu căpitanul Zamfir, ne-am dus direct la laboratorul de biocriminalistică cerînd să se stabilească din secreţia papilară grupa de sînge a celui care le-a lăsat. După o oră de aşteptare, cercetătorul de la institut ne-a comunicat rezultatul : „grupa A".

Cu acest prim pas făcut în necunoscut, ne-am dus la birou. Acolo altă surpriză, de această dată plăcută. Sosise profesorul Armeanu, în compania unui bătrînel foarte distins, cu părul bogat, alb ca zăpada mieilor, ochelari cu ramă de agat,o frunte înaltă şi îngîndurată, pe care mi l-a prezentat : „Doctor Stamatiade, faceţi vă rog cunoştinţă".

După o discuţie foarte agreabilă cu acest om minunat, în care şi-a manifestat îngrijorarea, dar şi încrederea în capacitatea organelor noastre de urmărire, l-am dactiloscopiat, să fiu sincer, mai mult la insistenţele Dumnealui şi am început să-i studiez fişa oarecum din politeţe. Cînd am privit însă mîna stîngă, nu m-am putut abţine să nu exclam :

— Culmea !

— Ce s-a întîmplat, m-au asaltat amîndoi.

— Urmele din seif sînt ale Dumneavoastră.
Nu e necesar să dovediţi nimic. Eu teoretic am deslegat toată enigma furtului. Urmează numai ca şi practica să confirme prezumţiile mele.

După această constatare uluitare am dispus să se vorbească cu Bucureştiul într-o anumită problemă şi să se efectueze o percheziţie la Gorescu Lucian, omul de la centrala telefonică.

De cum au părăsit ofiţerii biroul, ca un fulger iar mă lovi o imagine foto. Instinctiv, m-am dus la albumul voluminos al vechilor delicvenţi, pe care l-am scos din fişet şi începui să-l răsfoiesc.

După încă cîteva minute de căutare, am simţit cum sîngele îmi invadează tîmplele şi carotida zvîcneşte puternic. De acolo, din album, de pe fila stîngă, dintr-o fotografie îngălbenită de vreme aceeaşi arătare: „Dudaş Petru, strada Livezilor, nr. 8, 31 de ani, spărgător de case de bani. Timişoara. Învăţat „meseria" la Pesta, Viena şi Cluj. Periculos".

— E foarte inteligent concepută această infracţiune. Hoţul a mizat că aţi plecat în străinătate şi, prin plasarea amprentelor Dumneavoastră în seif, creează convingerea înstrăinării documentelor, scoaterea lor peste frontieră de posesorul amprentelor care va fi dispus să plătească pentru a-şi salva situaţia . . . Dar, pînă nu uit, ce grupă sanguină aveţi ?

— Grupa B, tovarăşe căpitan, spuse profesorul Stamadiade.

Iată încă un argument care pleda în favoarea supoziţiilor mele.

— Cum au putut ajunge totuşi amprentele mele în seif ? întrebă profesorul nedumerit.

— Ştiu că nu aveţi nimic comun cu dispariţia patentului. Eram convins de asta de la început. Ştiam că sînteţi un bun patriot, care militaţi pentru propăşirea ştiinţei româneşti, şi, fără să caut să vă flatez, am avut toată încrederea în Dumneavoastră. În ce priveşte urmele din fişet ? E vorba de o idee ingenioasă, aşa bănuiesc. Probabil urmele degetelor Dumneavoastră au fost fotografiate de pe cana de apă din cabinetul de lucru. Apoi, transpuse pe zinc sau cauciuc de un zincograf priceput. Această bănuială mi-a fost întărită şi de colaboratorul Dumneavoastră, profesorul Armeanu.

— De mine ? se întrebă acesta uimit.

— Da. M-aţi ajutat să desleg enigma furnizîndu-mi o informaţie preţioasă : că centralistul orb, cel din album, are un frate zincograf. Acela a putut cu uşurinţă proceda la realizarea unei matriţe.

— Formidabil ! Şi cum a folosit-o

— Numai că a greşit în aşezarea urmelor, în realizarea lor, care este prea fidelă şi nu s-a gîndit la posibilitatea urmăririi grupei de sînge din transpiraţie. Apoi, nu a simulat suficient de bine să pară nevăzător. A stat ascuns în ultimii ani, preluînd numele soţiei, în urma căsătoriei.

— Cine şi-ar fi putut imagina că tocmai el, se dezvinovăţi cu naivitate Armeanu.

Dialogul ne-a fost curmat de telefonul primit din capitală. Colonelul Marinoiu îmi comunică rezultatul verificărilor făcute.

— O nouă surpriză. Aţi relatat că cineva de la Minister a fost la Dumneavastră cu circa două săptămîni în urmă. Am verificat situaţia. Ministerul nu a trimis pe nimeni. Ofiţerii care făcuseră percheziţia apărură.

Aţi avut succes ?

Pe toată linia. Am găsit „amprentele". Sînt reproduse în cauciuc. Şi lucrările furate sînt la noi.

Atunci să le restituim.

Am luat volumul bordo, care ascunde munca unui colectiv de cercetători entuziaşti, şi l-am predat doctorului Stamatiade fără nici un ceremonial.

În acest mod s-a destrămat încă o speranţă de infracţiune perfectă şi . . . enigma celor trei degete. Totuşi, în final, am rămas dator cu o explicaţie : afirmasem la început că am ştiut cine este autorul furtului din momentul în care centralistul, cu ocazia dactiloscopierii, s-a apropiat de mine. Da ! Acest lucru este adevărat şi, pe cît e de adevărat, pe atît de simplu. Hainele sale degajau un miros puternic de alcool camforat, miros identic cu cel sesizat în încăperea în care era seiful. Iar patentul, în viitorul apropiat, a fost supus unui adevărat asalt, după cum se va vedea.

(VA URMA) **ROLAND VASILIEVICI**

ABRAMŢEVO, un „cuib de nobili"

Casa memorială de la Abramţevo este într-un fel o apariţie singulară Se întîlnesc aici, într-o originală simbioză artistică şi spirituală. două epoci, două orientări distincte în cultura rusă a secolului al XIX-lea.

Pe vremea familiei Aksakov, acum 120 de ani, conacul Abramţevo nu atrăgea prin înfăţişare; era relativ modest, o casă de lemn fără pretenţii şi fără lux, nici măcar foarte încăpătoare; atrăgea însă prin poezia pe care i-o dădea parcul imens, bogat în vegetaţie cu iazuri şi pîrîiaşe, cu multe colţuri şi alei retrase, îndemnînd la meditaţie, la visare... Asemănător cu cel de la Spasskoe-Lutvinovo (nu întîmplător vizitele la Abramţevo şi plimbările prin parc erau o desfătare pentru Turgheniev). el era mai sălbatic. mai natural şi poate prin aceasta şi mai atrăgător. Dar Abramţevo strălucea şi atrăgea mai ales prin efervescenţa vieţii sale intelectuale şi literare. Cine a citit „Un cuib de nobili", „Rudin", sau chiar „Părinţi şi copii", a reţinut ca o înclinare caracteristică interesul pentru literatură, pentru muzică. plăcerea de a purta discuţii abordînd şi probleme filozofice. politice, sociale..

Patriarhul familiei Aksakov. Serghei Timofeevici era un om luminat, cult. cu îndeletniciri literare, aceleaşi de care vorbeşte Alexandru Odobescu in al său Pseudokyneghetikos citîndu-i cartea Scrisele unui vînător şi asociindu-l cu numele prietenilor şi nu odată oaspeţilor săi la Abramţevo — Gogol, Turgheniev. Nu numai însemnările cinegetice îl apropiau pe bătrînul Aksakov de mai tînărul său confrate şi prieten Turgheniev (e interesant că ele au apărut în 1852. în acelaşi an cu Povestirile unui vînător), dar şi romanele sale Cronică de familie şi Copilăria lui Bagrov-nepoetul se înscriu într-o sferă tematică frecventată de acesta, aceea a „cuiburilor de nobili" (publicarea lor în 1856 şi 1858 aproape concomitent cu Rudin şi Un cuib de nobili face şi mai evidentă înrudirea). Numele fiilor lui Aksakov a rămas de asemenea consemnat în istoria literaturii ruse. Konstantin era cunoscut mai ales prin activitatea sa de critic literar, de eseist, de publicist, Ivan era poet şi se îndeletnicea şi el cu publicistica. Poate chiar mai însemnat a fost însă rolul pe care l-au jucat Aksakovii în istoria luptei de idei din Rusia anilor 1840-1860, ca teoreticieni ai „slavofilismului" şi activi propagandişti ai ideologiei acestui curent.

Întocmai ca şi casa Aksakovilor de la Moscova. Abramţevo era un loc de întîlnire. de reunire a militanţilor şi simpatizanţilor „slavofilismului". Homiakov, Kireevski. Sevirev. Pogodin fără a se exclude vizitele „opoziţiei". ale celor ce apărau principiile „cosmopolite". „liberale", aşa-numiţii „apusenişti" — Belinski. Herzen. Stankevici. Granovski. Kropotkin

Coincidenţele nu sînt excluse în istorie. Dimpotrivă, uneori sînt chiar foarte sugestive. Serghei Timofeevici Aksakov a murit în 1859, la începutul acelei etape de liberalizare a vieţii ruseşti, de pregătire a reformelor care a dus la desfiinţarea iobăgiei în 1861. Crepusculul Rusiei feudale a adus inevitabil eclipsări, pierderi, ba chiar desfiinţări totale în lumea cuiburilor de nobli... Conacul de la Abramţevo n-a fost exceptat

Noul lui stăpîn din 1870, a fost Savva Mamontov. Interesantă personalitate, acest burghez. bogătaş. proprietar de fabrici. era totodată un îndrăgostit de artă un Mecena Gorki. care-l cunoscuse bine. spunea că Mamontov ştia nu numai să intuiască talentul la alţii. dar era el insuşi un om înzestrat din fire. „Cioară albă" în mijlocul lumii hrăpăreţe. venale a burgheziei. după caracterizarea dată de Gorki. unora dintre eroii săi (Foma Gordeev, Egor Buliciov). Mamontov a înţeles (şi după el Şciukin şi Morozov) că puterea de iradiere şi de innobilare a artei pot da numelui şi faptelor sale mult mai multă strălucire decît fabricile şi conturile de bancă.

ITINERARII

Intrată într-o fază nouă de dezvoltare, renovată şi modernizată. casa conacului de la Abramţevo, capătă un aer mai elegant. deşi nu total deosebit de vechea sa înfăţişare Pasionat de pictură, de teatru, de muzică Savva Mamontov se înconjoară de oameni de artă. In alte condiţii şi dimensiuni, conacul îşi reia menirea de altădată, Abramţevo devine iarăşi loc de întîlnire a muzelor, centru artistic. „Cercul lui Mamontov" cuprinde mai ales pictori, personalităţi din cele mai reprezentative ale artei ruse de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX. (Repin, Polenov, Vrubel, Serov, Vasneţov, Korovin Ostrouhov, Nesterov). Prieten cu Mamontov era şi Şaliapin. Se întîlneau la Abramţevo talente şi personalităţi diferite. Ceea ce le unea era dragostea pentru arta naţională rusă, năzuinţa de a afla resurse de innoire şi dezvoltare în filonul folcloric. Pe acest plan. se innoadă într-un chip neaşteptat şi surprinzător firul cu tradiţia Aksakovilor în ceea ce avusese bun şi progresist slavofilismul. Această orientare a grupului şi-a găsit expresia şi în construcţiile noi întreprinse de Mamontov la Abramţevo: „studioul-atelier" in stil rusesc cu sculpturi în lemn imitînd broderiile populare, „baia — din poveste", „căsuţa pitică" şi biserica realizată după proiectul lui Vasneţov, aceasta din urmă graţioasă şi sobră, în stilul bisericilor din Novgorod a fost ridicată şi împodobită prin eforturile reunite ale lui Polenov, Repin. Vasneţov, Antokolski. Corespondenţa şi amintirile acestor pictori ca şi ale altor contemporani vorbesc despre atmosfera de intensă creaţie şi comunicare artistică ce se formase la Abramţevo

Casa-muzeu păstrează numeroase desene ale lui Repin, înfăţişînd mai ales membri ai familiei Mamontov, pînze în ulei de Polenov, Serov, care a pictat aici celebrul său tablou Fata cu piersici, model fiindu-i Veroncica, fiica lui Savva Mamontov (recunoscîndu-se uşor în fundal sufrageria conacului). creaţii ale lui Nestorov. Vasneţov (la Abramţevo s-a născut monumentala sa operă Vitejii). Lucrul cel mai deosebit şi mai interesant îl constituie colecţia de lucrări de majolică, opera lui M. Vrubel, ce se păstrează în „studioul-atelier" unde au lucrat altădată şi el şi alţii Variată. această expoziţie descoperă o faţetă nouă a talentului lui Vrubel. Atelierul ni-l relevă în ipostaza de sculptor şi încă lucrînd cu un material mai puţin obişnuit. Majolica a fost mult folosită ca element decorativ în arta rusă, atît în construcţiile bisericeşti, mai ales în secolele XVI—XVII, cît şi în cele laice, şi tradiţia aceasta, îmbinîndu-se cu filonul folcloric, se face puternic simţită la Vrubel, în ornarea căminelor, în plăcuţele cu motive animale, vegetale. Sculpturile. foarte expresive realizează un fel de „comedie umană"

Urmînd tradiţia artistică a locului, în anii Puterii Sovietice. s-a înfiinţat la Abramţevo o casă de creaţie Cu timpul. într-o clădire nouă, anexă a casei-memoriale, s-a organizat un muzeu unde se află expuse opere realizate de artiştii ce au locuit şi au lucrat, au creat la Abramţevo. Am întîlnit într-o sală pînzele pline de optimism ale lui Konsialovski. radiind aceeaşi bucurie de a trăi, de care era însufleţit şi autorul lor. apoi cîteva tablouri ale unuia din cei mai entuziaşti adepţi ai „Valetului de caro", Maşkov. Intr-un colţ, o natură moartă cu trei sticle negre-verzui. care mi s-au părut cunoscute. care mi-au adus aminte de o reproducere pe care am întîlnit-o prin niste albume. tot o natură moartă a aceluiaşi Robert Falk La Galeria Tretiakov văzusem mai de mult unul din tablourile lui cele mai renumite din anii tinereţii Mobila roşie. Mobila aceasta frumoasă. gătită ca o familie de sărbătoare, părea să şi vorbească. chiar mişcarea fotoliilor. felul cum erau aşezate sugera ideea unei comunicări a unei conversaţii de salon... Îşi aştepta mobila aceasta îmbietoare musafirii? sau poate că nu aştepta pe nimeni şi-şi ducea liniştită dialogul. trăindu-şi viaţa ei aparte, tainică. numai de noi înţeleasă ?.

TATIANA NICOLESCU

PREZENŢA LUI CHE GUEVARA

Mărturii adunate în Sierra Maestra de ziariştii Felix Guerra şi Froilan Escobar

I. Intrarea în luptă

ALEJANDRO ONATE CANETE: După ce am trecut de San Pablo de Yao, ne-am rătăcit într-o pădure deasă şi am tot umblat ba într-o parte, ba într-alta, pînă cînd am ajuns în Los Pompa. Aici am intrat în legătură cu un individ care ne-a asigurat că ştia unde se aflau răzvrătiţii lui Fidel Castro. Am pornit-o în urma individului, şi, spre seară, cam pe la şase, am ajuns aproape de compament. Cam la vreo 20 de metri. cineva ne somă să ne oprim Am strigat că sîntem oameni buni, că am venit să ne încorporăm, gata de luptă. În acest timp, oamenii stăteau acolo gata de plecare, adunîndu-şi lucrurile, după ce mai înainte se ghiftuiseră cu carne de cal. Încă se putea simţi mirosul de friptură plutind în aer.

— Cîţi şi cine sînt cei care au venit ?

— Intre cei care veniserăm să ne încorporăm la rebeli erau Walfrido Pérez. Manolo Espinoso şi eu. Mai erau şi alţi tovarăşi, dar nu-mi amintesc numele lor.

— V-au dat carne ?

— Bineînţeles că da. Ne-au oferit nişte rămăşiţe pentru că, atunci cînd am ajuns, numai atît mai rămăsese. Ne-am năpustit asupra lor, în timp ce ei îl înştiinţau pe Fidel de sosirea noastră. Un moment mai tîrziu ne conduceau la Che Guevara care era extrem de ocupat cu pregătirile de plecare. Avea acolo o armă necunoscută, impresionantă, o mitralieră străină. Che ne vorbi foarte pe scurt: ne spuse că am rămas în grupul lui, că plecarea era chiar atunci imediat. Apoi se duse în faţă şi pornirăm marşul. Mie îmi dădu o borcea grea, merinde sau gloanţe. nu-mi mai amintesc, şi alta lui Joel Iglesias. Am mers pe jos, aproape fără pauză, doar Dumnezeu ştie cîţi kilometri, tăind pădurea deasă şi mîncînd frunzuliţe de palmieri; habar n-aveam că frunzuliţele astea se mănîncă. Marşul se făcea în linişte, păstrînd mai mult sau mai puţin formaţia.

— V-au comunicat misiunea ?

— Am observat noi cîte ceva, dar nimeni nu ne-a spus nimic. De-abia sosiserăm şi nu eram cunoscuţi. Aşa că mergeam către Uvero, fără un ordin precis, fără să ştim că mergeam să atacăm cazarma din Uvero. Ne-am mulţumit să dăm o mînă de ajutor şi să urmăm instrucţiunile lui Che, care ne spunea: „Asta puneţi-o aici şi asta aici".

În timpul atacului început pe neaşteptate şi terminat în cîteva minute, Che apucă mitraliera; Joel şi cu mine fugeam în spate, strîngînd banda goală şi înmînînd-o pe cea plină. El mergea înainte, trăgînd de cîteva ori de sus, cu cotul proptit în şold, apoi întins pe pămînt, pentru că arma era grea si ardea puţin. Se pare că tactica lui Che era ca soldaţii să nu-i poată ţinti capul.

— Cînd a început Che să tragă ?

— Ordinul era să intrăm în luptă la primul foc al lui Fidel. Dar am ajuns şi am pus mîna pe turnul cazărmii în plină linişte a zorilor de zi. Nu ne auzeam nici pe noi înşine: greierii şi păsările făceau mai mult zgomot decît trupa noastră în mers. În vale, santinelele dormeau liniştite fără să bănuiască nimic ,dormeau adînc pentru că acolo era o plajă întinsă, foarte frumoasă, fără ţînţari, cu marea în faţă şi cu monotonia valurilor. Atunci, cînd liniştea era mai profundă, se auzi focul lui Fidel, care pătrunse peste tot. În acelaşi moment Che începu să înainteze tîrîndu-se. trăgînd o rafală după alta, încît noi ne istoveam în urmă strîngînd banda goală şi înmînîndu-i-o pe cea plină. Ne spunea: „Aplecaţi-vă, ghemuiţi-vă!" Şi gloanţele şuierau fiu-fiu pe lîngă urechi. Mai avea încă umorul să ne spună:

„Să nu vă fie teamă de cele pe care le auziţi. Astea nu fac nimic".

Şi continuam, ocolind o piatră sau vreo stîncă, să strîngem banda goală şi să i-o dăm pe cea plină. În momentul în care se deschise focul, noi ne aflam la vreo cincizeci de metri de obiectivul aflat sus, pe un colnic cu pietre, lemne, arbuşti şi cu un gard de sîrmă. În 15 minute eram lîngă cazarmă şi ascultam ţipetele răniţilor. Am văzut şi nişte santinele fugind în indispensabili către malul mării.

(Va urma)

In româneşte de DORINA FONOCA
şi LAURENŢIU CERNEŢ

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Ion Arieşanu (redactor şef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (red. şef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (red. şef adjunct), Ispas Moţiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov. Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu, Emil Vlaicu.

Săptămînal politic-social şi literar-artistic editat de Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Timiş şi Asociaţia scriitorilor din Timişoara.

Redacţia şi administraţia — Timişoara, Piaţa V. Roaită nr. 3 — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P. T. T. R. şi difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă !

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptămînal politic—social si literar—artistic
Serie nouă
Timișoara
12 pag. 1 leu

EXCELSIOR!

A existat din totdeauna, la omul tuturor timpurilor, sentimentul ascensiunii, pentru mai bine, mai bun, mai luminos. Însă un vîrf există numai prin comparație cu alte vîrfuri Un țel trăiește, alături, din comparația cu alte țeluri.

Urcam, in adolescență, spre o înălțime din arhaicii munți Apuseni. Pentru mine era un vîrf dominant față de cele din jur. Vroiam să ajung pe el. Am urcat aproape o jumătate de zi, istovitoare. Iată că, ajuns sus, am avut surpriza să observ că înălțimea „mea" nu era unica, ci că in jur să găseau alte puncte pierdute în limpezimea cerului, tot atît de semețe. Dar, de jos, vîrful meu mi s-a părut impresionant, unic.

Îmi vine în memorie această veche amintire nu numai de dragul unei comparații, ci pentru că, realmente, cu tot cugetul deschis, medităm în aceste zile la ceea ce se intîmplă în planul economiei și în conștiința patriei noastre.

Vedeți, țara, partidul, colectivele de oameni, discutînd mai ieri planul cincinal dintre 1971—75, au ajuns de acord să țintim la o anumită ștachetă, la anumit vîrf. Sîntem în 1972, după un an scurs din acest cincinal și, iată, țara, partidul, colectivele de oameni ai muncii rediscută planul vechi și țintesc spre înălțimi noi.

E un sens profund uman și îndrăzneț în a avea curajul să privești in față lucrurile așezate într-o economie și în conștiința unui popor. În recenta cuvîntare a secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Combinatul chimic din Făgăraș, există această idee a îndrăznelii creatoare, a curajului de a privi lucrurile în adevărata lor lumină : „Să ne organizăm mai bine activitatea pentru a folosi mai gospodărește, mai chibzuit mijloacele pe care le avem la îndemînă — se spune acolo — spre a face să crească bogăția națională și, pe această bază, să asigurăm progresul general al patriei, creșterea mai rapidă, peste prevederile din cincinal, al nivelului de trai al întregului popor".

Faptul că simțim și ne dăm seama obiectiv de decalajul dintre țara noastră și statele înaintate, poate fi oare o ofensă pentru noi ? Nicidecum, dacă ne gîndim că, această țară, in care trăiește un popor atît de inimos și de eroic, a fost lăsată, pînă nu de mult, la periferia unui continent și că numai aceste două decenii și jumătate de republică au reușit s-o aducă în rîndul țărilor celor mai dinamice și cu un prosper viitor.

Convingerea că, în mersul popoarelor, trebuie să ne ocupăm locul nostru, este o convingere profund umanistă. Dar, pentru aceasta, trebuie ca fiecare să aibă sentimentul plenar că va ținti mai sus, spre mai mult și mai bine. În această ascensiune, în fluxul grandios al întregii patrii, se înscriu, de bună seamă, și oamenii acestui generos pămînt bănățean, colectivele lor îndrăznețe și muncitoare.

De pe înălțimea pe care vom ajunge mîine ne va fi mai ușor să ne dăm seama cît mai avem de urcat, așa cum azi, de aici unde sîntem, știm că ni se cere să urcăm mai sus, pentru ca acești cinci ani de viitor cincinal să însemne, de fapt, concret, patru ani sau patru ani jumătate. E un țel. E o cerință a noastră aceasta. Este acest excelsior, acest mai sus al vremii socialiste.

ION ARIEȘANU

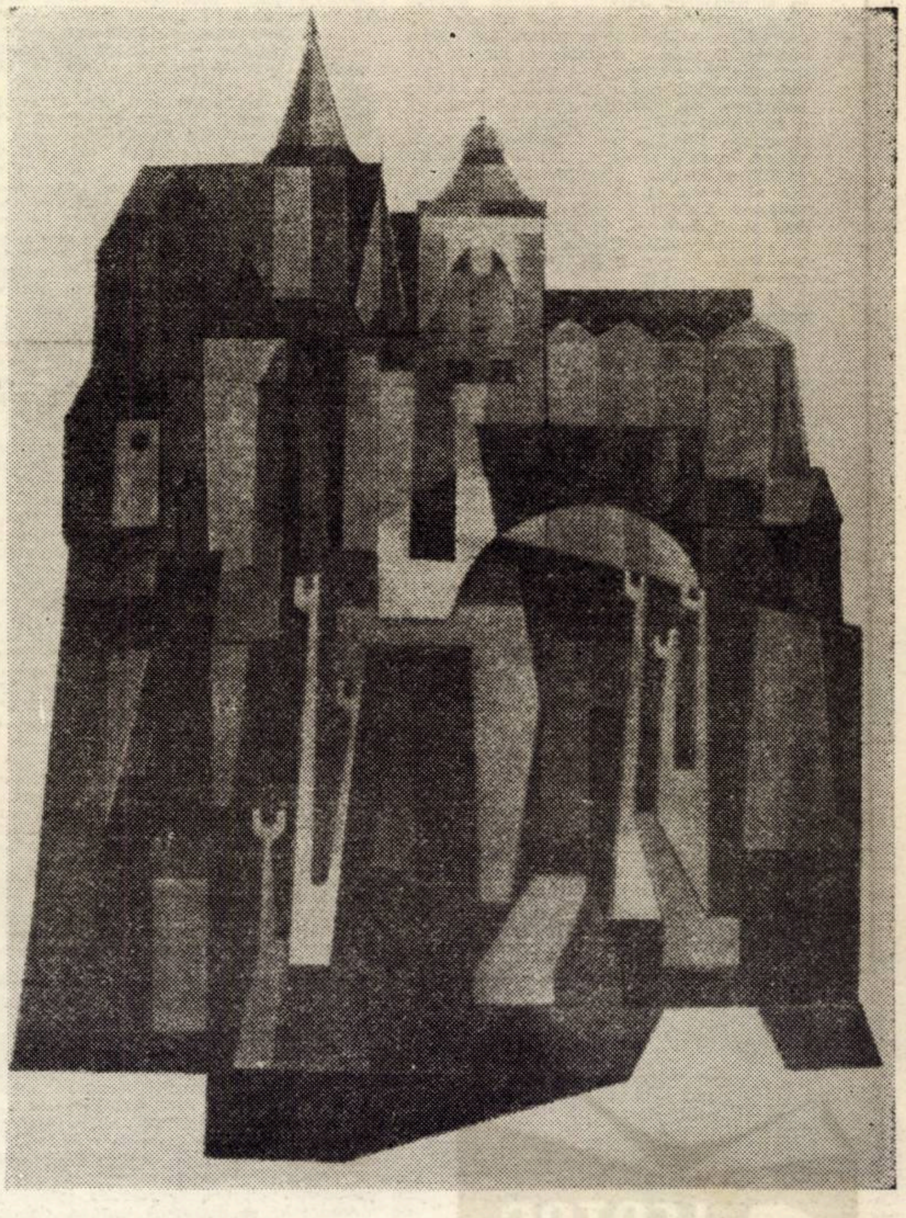

EUGENIA DUMITRAȘCU Peisaj

A doua naștere

O singură naștere nu mi-a fost îndeajuns —
trebuia să mă nasc a doua oară
din frumusețe și cîntec întru lauda
acestor pămînturi. Curat m-am ivit
din graiul străbun întrupîndu-mă.
Acesta e ceasul cînd apărut-a risipitorul,
învesmîntat de sus pînă jos în cuvine.

De-atunci, nopțile mă găsesc meditînd
de bună voie curgînd prin stilou
ca o ploaie albastră . . . Și nu e nici o minune
în asta, doar dimineața, degetele de la mîna
mea dreaptă au miros de aripă arsă.

LUCIAN VALEA

FASCINAȚIA VIORII

De vorbă cu artistul poporului Ion Voicu

— Vioara reprezintă de fapt pentru mine totul Dacă, din cînd în cînd, mă găsesc la pupitrul unei orchestre, ca dirijor, înseamnă doar o dorință de a-mi îmbogăți cunoștințele. A dirija presupune studiul unei partituri, presupune să faci și altceva în afară de vioară. Iar eu, ca orice om, după 40 de ani, mai vreau să fac ceva. Începutul a fost orchestra de cameră „București"....

— . . **care de altfel a și început să devină celebră.**

— „Meseria" de solist este mai grea ca cea de dirijor. Iar cel care m-a îndemnat să creez acea orchestră de cameră a fost Iehudi Menuhin, cu orchestra sa. M-a impresionat ideea și am început să adun cele mai bune elemente din București, concertmaistrul de la radio, de la Operă, filarmonică și iată orchestra.

AGNETA HOLZER

(*Continuare in pag. 5-a*)

Anul XXIII
joi 8 iunie 1972
6
(221)

cronica literară

SPADA ȘI ARMURA*)

Foiletonul literar, cronica literară, rubricile agreate sau contestate, fac parte din procesul jurnalistic așa cum un procuror face parte din completul de judecată. În colțul paginii de ziar sau de revistă, autorul trebuie să iubească sau să nege, să descopere o zare de bucurie sau un minut de tristețe. Foiletonul e o pasiune și nu un rînd mort, un articol sec consemnare somnolentă a unui fapt terne; dacă nu descoperim în el ardoarea unei sensibilități, reacția unui spirit lucid, aruncăm revista și deschidem geamul să respirăm aer curat. Foiletonul literar trebuie să însemne o invitație la inteligență și la acțiune, trebuie să reprezinte o opțiune, o replică, o fermitate. Un foileton e o reprezentanță a curajului civic, a adevărului spus pe neocolite. Semnat de o personalitate, el aduce, în fața publicului, o *mărturie*. Să meditām asupra titlurilor foiletoanelor. Ele ar putea să se cheme : *Geo Bogza despre ; Șerban Cioculescu despre* etc. Așa ar fi normal. Căci este în dreptul personalităților distincția aceasta : semnul rubricii imprimat, vizibil, deasupra ei.

1. *Mircea Zaciu : Colaje.* Cronica noastră consemnează cu întîrziere prezența cărții. Cronica noastră consemnează succesul de care s-a bucurat această carte a profesorului Zaciu : o carte de foiletoane, dar cît de nobil e acest gen atunci cînd erudiția e dublată de atitudine ! Succesul (public) al cărții s-a datorat, probabil, și unei anume surprize : Mircea Zaciu face parte dintr-o școală de istorie literară care agrea mai mult cercetarea arhivistică împinsă la extrem, contemplarea documentului, decît fraza suplă, cuvîntul topit de emoție. Pentru nimic în lume nu am putea să ni-i închipuim pe Bogdan-Duică, D. Popovici, Ion Breazu (eminente figuri ale istoriografiei literare românești) semnînd fraze de genul : „Ca o răscumpărare a singurătății, Cuza știa, el a simțit că lua tronul celui mort la Palermo, de aceea a pus să i se caute osemintele, să fie inhumat într-o mînăstire, acasă, în cinstirea cuvenită unui Principe dar și cu ispita de a căpăta certitudinea că celălalt, cel hărăzit, doarme somn de veci în loc sfințit, în loc știut. Pierdut în gropnița comună, în împrejurări nelămurite, neidentificat, dispărut așadar și nicidecum *îngropat* după datină, umbra Bălcescului dă tîrcoale, poate, ca toți pribegii acestei istorii, ca Rareș, Heraclid Despotul, Cercel, Cantemir și atîția alții".

Recitim aceste rînduri despre Bălcescu, cu satisfacția unei revanșe. Profesorul distruge imaginea propulsată de o didactică austeră, distruge tiparele, urcă din patrile inerției o efigie menită să comenteze o *istorie*. Cine rivalizează cu cine, Cuza cu Bălcescu, sau imaginea împlinirii cu aceea a neîmplinirii, a rostului pierdut cu aceea a construcției peste vremi ? Peste document, dar nu în afara lui, în afara strictului interes al istoricului literar dar nu în afara istoriei literare, scriitorul Mircea Zaciu rostește fraze memorabile care obligă la reconsiderări : „Acest nordic (e vorba de Rebreanu, n.n.) mereu încercat precum Goethe — de nostalgia mediteraniană, știe să meargă drept la esențele lumii a cărei armonie pierdută o deplînge". Mallarmé (cel din scrisori) e „în fond, spirit filistin și ipocrit sub falsele dulcegării". Ibrăileanu „era un excelent om al secolului al XIX-lea, silit să îndure tortura veacului nostru neliniștit". Citate multe s-ar putea adăuga încă. Istoricul literar face, în foiletoane, procesul istoriei literare. De unde vine însă acea insistență a melancoliilor, căci melancolii prelungi se insinuează printre rînduri ? Din discrepanța dintre istorie și istoria literară, din consemnarea unor biografii nedreptățite de exegeză, de timp, de lipsa de interes a istoricilor literari ? Despre cine scrie istoricul literar, dacă nu despre oameni și cărțile lor ? Ori, în *Colaje* Mircea Zaciu se ocupă de *oameni*, și îndeosebi de acei eroi fără armură pe care, de atîtea ori însăși istoria literară i-a sacrificat. *Colaje* e aproape o autobiografie a istoricului literar aflat în preajma cărților, a documentului, a amintirii itinerariilor eroilor săi. *A eroilor :* căci, sub alt unghi privită, cartea aceasta pare într-adevăr a alcătui o operă epică, în care scriitorii, cei înscriși în zodiile istoriei literare, îl însoțesc pe autor ca niște tovarăși de drum. Aș îndrăzni să așez *Colajele* lui Mircea Zaciu, din acest motiv și din altele, lîngă *Imposibila întoarcere* a lui Marin Preda. Unele similitudini sînt izbitoare, unele întrebări seamănă tulburător de mult. Cum începe *Un semn de întrebare* de Marin Preda ? „În viața noastră (scrie Marin Preda), dincolo de *faptă* mai e ceva, și e aproape totdeauna prea tîrziu, cînd ne dăm seama, să mai realizăm, pentru împlinirea noastră, acest ceva pierdut... Nu ne-am născut doar să scriem o carte, sau să construim un pod, sau o frumoasă clădire și pe urmă să murim, cum de fapt ni se și întîmplă. Dar pentru mai ce ? aș putea fi întrebat. Nu știu încă să răspund la această întrebare". Iată aceeași întrebare (ori gînd, ori suferință, ori exclamație) în *Colaje*-le lui Mircea Zaciu : „Sadoveanu era nu demult printre noi și iată-l azi de-a dreptul un scriitor uitat. Există, în cazul lui, o semnificativă lipsă de atașament față de om. Fiindcă lipsește tocmai acel element care să stîrnească afecțiunea postumă : o mare dramă, o mare vină, ultragiul unei injustiții ori stigmatul unei boli sau, în fine, însingurarea, izolarea, accentul tragic, tot ceea ce evocă umanitatea unui Eminescu, Rebreanu, Camil Petrescu, Blaga ori Bacovia... Viața lui Sadoveanu ne apare azi revoltător de mediocră, satisfăcută, îndestulată de succese și recunoașteri oficiale succesive, aproape egale. Nici un moment nedreptatea flagrantă și mutilatoare nu l-a atins, nici hiatul interdicției — ca în cealaltă biografie de sublimă mediocritate (în sensul strict, horațian !) a lui Arghezi — nici prigonirea omului pentru ideile sale, nici zguduirile mari, lăuntrice, dramele care crispează și modelează o operă".

Un fascinant dialog asupra istoriei literare : un dialog despre rostul scriitorului, al omului, despre sensul și vibrația operei. Orice generație își trăiește, prin reprezentanții săi de seamă, întrebările, neliniștile, certitudinile și incertitudinile ei. *Istoricul literar* se simte responsabil în fața timpului pentru fiecare neadevăr, pentru fiecare uitare, pentru fiecare document neutilizat. Ofensiva profesorului (necruțătoare) se îndreaptă, aici, împotriva amatorismului de orice fel, a improvizației, a afirmației pripite. Polemistul e sec, loviturile sînt aplicate fără menajamente, febrele lirice sînt înlocuite de expunerea metodică a profesorului. Carte a unui literat, mustind de o agreabilă erudiție, *Colaje* este cartea unui constructor. Dar, dacă ne gîndim bine, nu orice istoric literar trăiește cu nostalgia construcției, a edificiului durat solid, pentru viitorime ? *Colaje* transfigurează un snop de nostalgii, de ceasuri de veghe, de arderi interioare întețite de prezența terifiantelor, magnificelor, apăsătoarelor rafturi ale bibliotecii.

2. *Virgil Ardeleanu : „A uri, a iubi".* De ce acest titlu-șoc ales de critic cînd, se știe, criticul e judecător imparțial ? Pe cine să iubească criticul, pe cine să urască el, care, prin menire, e pus deasupra iubirii și a urii ? Întrebările acestea puse de mulți conțin o bună doză de ipocrizie. Răspunsul ar fi : criticul iubește literatura, criticul urăște nonliteratura. Să recunoaștem că și acest răspuns sună de atîtea ori la fel de ipocrit. Și aceasta fiindcă critica literară înalță în multe cazuri castele de nisip, construiește false aureole, împodobește (ori împodobești) cu lauri nemeritați voci gingave. Critica lui Virgil Ardeleanu e, dintr-un punct de vedere, demitizatoare. Vocea lui este în afara fluxului consacrat al opiniilor, în afara corului general de proslăvire a vreunei somități consacrate. Critica practicată de Virgil Ardeleanu este foarte puțin una oficială. Cronicar al revistei Steaua, criticul este legat de această revistă și prin stilul particular de a reacționa în fața literaturii în cauză. Virgil Ardeleanu este un comentator de proză și comentariile cărților sale de proză seamănă foarte puțin cu comentariile confraților. Într-o epocă în care *Princepele* este contestată cu înverșunare, Virgil Ardeleanu îi scrie cărții o cronică ultraelogioasă, subliniind rolul deosebit al acestei cărți din cultura românească. Într-o perioadă în care critica literară se crede obligată să proslăvească orice apariție a unei cărți semnată de vreun nume prestigios, Virgil Ardeleanu constată, spre surpriza confraților, că numele nu este de-ajuns pentru existența unei „capodopere", și că un mare scriitor poate produce și cărți slabe. Cronicile lui Virgil Ardeleanu sînt foarte puțin festive. Într-o vreme cînd toate sufragiile se îndreptau către proza-experiment, criticul de la Steaua era printre puținii care contestau acest tip de proză. Firește, cronicile lui Virgil Ardeleanu au stîrnit multe iritări și multe proteste. Dar, în definitiv, care atitudine decisă nu reclamă reacții tranșante ? Cînd afirmăm că Virgil Ardeleanu este un exemplar cronicar literar ne gîndim în primul rînd la efervescența stîrnită de opiniile domniei-sale, la cuvîntul curajos, limpede, și mai ales la fermitatea opțiunilor. Într-adevăr, cronicile lui Virgil Ardeleanu sînt adevărate puncte de vedere în cercetarea prozei actuale. Tentația spre sinteză e vădită și nu ne îndoim că sinteza va veni. În fond fiecare critic literar aspiră spre sinteză, ea constituie armura lui în fața istoriei literare. Sugestia sintezei e la fel prezentă în cartea lui Virgil Ardeleanu, din a cărei prefață ne permitem să cităm : „Iată proza noastră de azi. Seamănă ea cu cea de acum 6—10 ani ? Răspunsul e inutil, și mă îngrozesc pur și simplu cînd îmi recitesc prefața din 1966, pe care credeam și eram convins că am scris-o cu maximă și, pe atunci, impardonabilă exigență. Azi se scrie altfel. Dar, dacă sîntem de acord că talentul călit prin ani al unui Zaharia Stancu, Marin Preda sau Eugen Barbu nu ne poate oferi spectacolul unor întorsături dictate de cine știe ce aliniere la un fapt literar „en vogue" ceilalți, aproape toți ceilalți prozatori ne pot surprinde prin renunțarea „ex abrupto" la habitudinile lor stilistice și chiar la bine întreținutului lor „Weltanschauung"".

Țara promisă, sinteza, își are subteranele ei în cuvintele decise, înscrise săptămînal, bilunar sau lunar în coloanele foiletonului literar. Să nu-l subapreciem.

C. UNGUREANU

---

* *Mircea Zaciu, Colaje*, Ed. Dacia 1972 și *Virgil Ardeleanu, A uri, a iubi*, Ed Dacia, 1971.

LECTOR

ION BUJOR PĂDUREANU
„Interogatoriu la iubire"

(Ed. Albatros, 1972).

Interogatoriu la iubire este o carte despre demnitatea comunistă, despre curaj și solidaritate. Romanul urmărește cazul unui comunist, „profesor-doctor", prins de „umbrele verzi" și supus unei inumane torturi pentru a-și trăda tovarășii de luptă, pentru a „rosti nume". Exemplu al devoțiunii comuniste și al încrederii în triumful rațiunii asupra dezlănțuirii instinctelor primare, „profesorul-doctor" rezistă tuturor actelor de tortură pînă cînd este eliberat, odată cu înfrîngerea „umbrelor verzi", prin acțiunea comună a celorlalți comuniști.

Cartea lui Ion Bujor Pădureanu, scrisă într-o manieră modernă, în cadență rapidă, cu propoziții eliptice, scurte, cu intercalări de monologuri și dialoguri reduse, condensează într-un spațiu restrîns o posibil largă desfășurare epică. Din grupul comuniștilor se detașează Bătrînul, care expune planul de atac asupra „casei verzi", Ceferistul, Tînărul etc. „Casa verde", unde lucrează nestingherit simțurile animalice și dezlănțuirile bestiale, este populată de umbre (Umbra-Uliu, Umbra-Grasă, Umbra-Umilă).

Romanul lui Ion Bujor Pădureanu este un elogiu adus omului și dorinței lui de libertate, întru apărarea tuturor valorilor umane ; este expresia încrederii în umanism și în marile valori ale minții și simțirii omenești. „Omul nu trebuie să cunoască ura. Nu trebuie urît ! Și totuși . . . Înțelept sau nu, el seamănă vise, moarte, rîs, durere, plăcere. Iubire și ură. Uneori e prea aproape, alteori prea departe ca să-l înțelegi. E-n tine. În mine. În noi. În voi. E-n toate (. . .) Va veni. Va veni curînd și va sta gata să caute. Să găsească, în el și în ceilalți, Omul".

ALEXANDRU RUJA

PAUL EVERAC
„Poeme discursive"

Din masivul volum al lui Paul Everac reținem ciclul *Domestica* în care citabilă e descripția amorului casnic : „Șterg de praf lucrurile, îmi ești departe / Fără tine lucrurile sînt ca și moarte / Nu știu să le desfășur, nu știu să le strîng / Mă poticnesc prin ele ca un nățing (. . . .) / În oricare din aceste dantele inutile / Sînt zilele, tinerele tale zile, / În aceste migăliri și întortochieri / Sînt blondele, parfumatele tale seri". Scriitorul cîntă elementul vegetal, bucuriile pămîntului etc. în stilul legiferat de precepte clasice. Puțin unitar, volumul trădează un amatorism inteligent, hobby de om citit și nimic mai mult . „Cîntecul dormea în lume / Fără vorbe, fără nume ; / Fără să-l chintesc anume / S-a lăsat văzut precum e. / Nice nu l-am ticluit / Nice nu l-am înădit / Nice nu l-am plămădit. / Din mortar și din schipit / Nu l-am adunat și nice / N-am pus peana să-l despice / Nu l-am măcinat din spice / Și nu l-am cătat vreo price".

Fără să-i „cătat vreo price" poeziei, dramaturgul, gazetarul, romancierul Paul Everac dă încă o dovadă de fecunditate. Nesfîrșite sînt căile de compromitere a unui scriitor.

ANEMONE POPESCU

IULIAN VESPER
„Ascultind nopțile"

(Ed. Cartea Românească).

Exceptînd *Poezii* (1968), care cuprinde o amplă selecție lirică retrospectivă, putem considera volumul *Ascultînd nopțile* prima prezență poetică editorială a lui Iulian Vesper, după o vreme destul de îndelungată (*Izvoare*, 1942). Și creația poetică inclusă în recentul volum se înscrie într-o valoroasă continuitate a poeziei care îmbină valorile poeziei moderne nu numai în tehnică prozodică, cu valorile spirituale autohtone. Și aici Iulian Vesper ni se dezvăluie ca un poet deschis spre receptarea marilor creații populare și spre convertirea unei poezii cu adînci izvoare în parfumul arhaic al miturilor într-o creație de factură modernă. Ascultînd nopțile, poetul aude marea carte a artei populare de unde știe să culeagă valoarea adevărată și să o îmbine în armonie cu gîndurile unei evoluate concepții poetice.

Ascultînd nopțile este un volum al dialecticii timpului ce pune cugetul în calme momente meditative urmate de regretul unei iremediabile treceri și a unor nostalgice drumuri viitoare. Concluzia este a unui stoic cu dese atingeri la gîndurile ciobanului mioritic cum rezultă din calma *Împăcare* ce încheie acest volum : Îngîndurat, ți-i spune că toate-acum le știi, / Că vei lua ce nu e, că îți ajunge-atît, / Că ești ce niciodată n-ai cutezat să fii, / Că poți chema și nopții să-ți țină de urît/.

A.R.

---

miniaturi

CITIM ÎN CONTEMPORANUL (vineri 2 iunie 1972) în colțul destinat maestrului Geo Bogza, tableta închinată lui Victor Eftimiu :

„Înainte de a trece mai departe, să ne oprim o clipă și să salutăm, cît mai vizibil și mai cordial, pe acela dintre noi care, printre puținii rămași din alte vremuri, destoinic și generos mînuitor al condeiului, a fost ales nu de mult președinte de onoare al breslei noastre". Iată un nou gest al maestrului Bogza care ne îndeamnă la meditație. Să ne oprim o clipă și să salutăm deci cu adîncă plecăciune pe toți patriarhii literelor românești, să ne închinăm cu adînc respect înaintea lucrării lor. E respectul pe care noi înșine ni-l datorăm nouă : crîmpeiul de politețe, de bucurie, și de celebrare datorat înainte-mergătorilor.

V.G.

„CUM POATE FI CINEVA PERSAN ?"

NIMIC LUMINOS ÎN MUZICA LUI AZI ? Din educator, George Bălan se transformă în nihilist, oficiind în maniera celui ce nu mai poate fi niciodată contrazis (Asta și în R.L. nr. 23/1 IV. 1972). De cînd Wagner a pactizat cu „diavolul" (mistică ?) atonalismului și Schönberg a mers pînă-n pînzele albe, totul a devenit, cu mici excepții, emfaza falselor descoperiri, în care ar intra și perioada limbajului electronic etc.

Paseist și refuzînd noului orice șanse, G.B. neagă, în fond, orice posibilitate a muzicianului de azi (pe care nici n-are cum să-l cunoască exact), instigînd un public și așa dificil și greu de captat împotriva unor „fantome" în care D-sa vede indefinitele căutări ale lui azi.

Nimic altceva în afara scripcii vechi ? Nimic din ceea ce se face acum nu mai reprezintă punctul de vedere al noului fel de a simți lumea, psihologic și muzical ? E într-adevăr „ceva putred", după expresia eseistului și încercatului muzicolog. Dar propriile, egoistele noastre decepții nu trebuie să le atribuim lumii întregi.

Publicul are nevoie de punți omenești, nu de „diabolice" distrugeri ale încrederii în ceea ce elaborează cea mai formidabilă epocă în care personalitățile artistice au grabnică nevoie (mai mult ca oricînd) de sprijin și popularizare din partea exegeților.

L. BURERIU

DIVERTISMENTELE NOASTRE cele de toate zilele sînt cam puține și strepezite, așa că îl citim cu plăcere pe Ion Băieșu, cronicarul teatral, pe Ion Băieșu, cronicarul sportiv, pe Ion Băieșu, scenaristul, romancierul, nuvelistul, pe universalul Ion Băieșu.

Dar cum omeneasca rezistență, capacitate de muncă, imaginație, fantezie e și ea limitată, e firesc ca din cînd în cînd, cîte o idee, cîte un pasaj, cîte un personaj să devină inițiala unui serial, imaginea-tip a unei figuri șapirografiate.

Iată deci că nu trebuie să spunem că Ion Băieșu se autoplagiază atunci cînd își reproduce, în ultimul număr al revistei Cinema, ultimul scheci din *Fotbalul, joc de bărbați*", carte apărută cu cîteva luni în urmă.

Nu, Ion Băieșu nu se plagiază, nu se autoplagiază, e supus și el legilor omenești ale limitelor, și dacă cineva ar îndrăzni să afirme că autorul ne servește în alt ambalaj aceleași texte, ne-am grăbi să-i replicăm : „eh, de-ale fotbalului". În definitiv, fotbalul e un joc, joc de bărbați, orice s-ar zice.

MOTTO : „POLIȚISTE"

Despre „Răpirea Giocondei", [illegible] nu de mult în librării, ultimul *Magazin istoric* ne vorbește și el pe larg despre evenimentul întîmplat cu vreo șaizeci de ani în urmă. Cum datele asupra răpirii tabloului, procesului, inculpatului etc. par menite să ne țină într-un continuu suspans, sugerăm pe viitor transcrierea exactă a datelor, prin folosirea supremului argument al identității copiilor : indigoul, bucurie fragedă și melancolică din perioada în care copiam pe sub bancă teze de limba latină sau citeam, tot așa romane polițiste.

V.G.

Dilemele cronicarului şi alternativa criticii „totale”

Scepticismul cu care e privită întreprinderea criticului-cronicar nu e nouă; ne-am obişnuit să trecem în seama cronicii curente cusururi care privesc de fapt actul critic de orice fel: istorismul relativist, judecata efemeră. Cronica este izgonită cu dispreţ suveran dintre manifestările critice („marii critici nu s-au recrutat niciodată dintre cronicari“ — A. Marino) pe motiv că e lipsită de posibilitatea de a se desfăşura analitic, conform unei metode, şi de perspectiva evalutoare.

Spre deosebire de critic, cronicarul nu are o viziune globală, el rămîne la formele „interioare“, parţiale de critică, la analiza sporadică, disparată, a fenomenului literar Or literatura, zice A Marino cu umor, „nu se procură în piese detaşate, numai maşinile. Cu fraze scoase abil, sau la întîmplare, cu citate trunchiate se poate dovedi orice.·. Putem afirma aproape axiomatic: un studiu literar fragmentar este mai întotdeauna eronat. Sentinţa este totuşi prea categorică. Nu putem cere unei cronici mai mult decît o primă situare faţă de operă şi o judecată clară.

.Prin simpla ei prezenţă, cronica reprezintă garanţia unei ordonări, a unei structurări a realităţii literare care altminteri s-ar consuma în gol. În ultimă instanţă, orice lectură este o opţiune şi un sistem, sau, cum scrie Dan Cristea într-un recent articol (**Luceafărul,** nr. 10), „într-o lectură se poate oglindi întreaga literatură a unui moment, precum soarele într-un strop de rouă Depinde de modul cum e concepută pentru ca ea să devină într-adevăr un receptacol. Să dea seama, pe marginile unei cărţi, de esenţele unui autor sau ale unei literaturi“.

Constrîngerile cronicii devin supărătoare abia în momentul în care ea este scoasă din cadrul ei firesc, pagina de revistă, pentru a exprima mai mult decît i-a stat vreodată în intenţie. Este cazul volumelor de cronici care (sub un titlu ce nu va putea reflecta decît caracterul ocazional al culegerii) vor rămîne o alăturare eterogenă de autori priviţi fiecare prin prisma propriei formule şi a unei singure cărţi, astfel încît va lipsi orice încercare de apropiere, de stabilire a unei ierarhii valorice Un ciudat democratism va caracteriza o astfel de carte în care superlativele şi reproşurile vor fi împărţite în mod egal, atît scriitorilor autentici cît şi celor mediocri (se pot cita aici recentele volume despre poezie ale lui Ilie Constantin sau C. Stănescu, sau mai vechile cronici ale lui Z. Sângeorzan) Pe lîngă aceasta, se va putea observa o anume **inadecvare de ton** între comentariul reţinut, indulgent al, majorităţii cronicilor individuale şi severitatea accentelor polemice ale pasajelor care vizează literatura contemporană în ansamblu.

Deşi această inadecvare de ton este observată chiar de unul din cei ce se fac vinovaţi de ea, C. Stănescu, fiind explicată prin lectura „fără perspectivă“ („Îndoiala se strecoară abia după o lectură sistematică şi sustrasă, pe cît se poate, fascinaţiei pe care, pe drept cuvînt, fiecare din opere o poate exercita·“) ea este trecută în seama cronicarului ca o fatalitate. Pentru că, se pare, cronicarul nu poate funcţiona decît prin identificarea cu modelul analizat („În ceea ce ne priveşte, mărturiseşte Ilie Constantin, încercăm să înţelegem fiecare tip liric dinspre el însuşi, să fim pe rînd un fel de partizani ai fiecărui autor valoros“). Dar o asemenea mentalitate nu poate decît să anuleze judecata critică, să o scoată în afara oricăror criterii, „partizanatul“ transformîndu-se în cele din urmă într-un soi de colaborare amicală cu scriitorul care duce inevitabil la relativizarea valorilor, la uniformizare.

Ieşirea din impas a cronicarului s-ar putea face cu uneltele „criticului de perspectivă“. În condiţiile unei preocupări exprese faţă de **metodă,** cînd critica „teoretică“ devine tot mai evident o „teorie critică“, corespondent aproape perfect al teoriei literare, foiletonul critic se ambiţionează să devină şi el un fel de teorie a „lecturii“. După exemplul lui Rene Wellek sau al noii critici franceze, opera literară este privită ca o unitate, „o structură care imită în mic dialectica universului în construcţia concretă a imaginilor“ Faţă de ea, singura atitudine critică eficace devine lectura **„deschisă“,** capabilă să îmbogăţească toate valorile împlinite în text, epuizînd nu numai aspectele structurale ale operei ci şi procesele imanente creaţiei.

Lectura critică devine astfel un **act de cunoaştere totală,** ce se va sprijini atît pe elementele unei teorii literare moderne cît şi pe ale lingvisticii, stilisticii matematice, sociologiei literare, psihologiei artei etc. Recunoaştem dincolo de terminologia pretenţioasă, deziderate mai vechi, ca de pildă acela al unei cuprinzătoare cercetări „filologice“, care să-şi supună opera în toate compartimentele ei, exprimat cîndva de T. Vianu·

Nici pledoaria pentru extinderea cercetării literare spre studiul dimensiunilor culturale şi estetice, spre un fel de sociologie a culturii, cu alte cuvinte, nu e întru totul nouă, antecedentele ei putînd fi căutate în opera lui C. Dobrogeanu-Gherea sau Garabet Ibrăileanu, chiar dacă pare azi mai tentantă înşiruirea spectaculoasă de termeni de ultimă oră, ca în articolul lui M. Constantinescu (**România literară,** nr. 10) „omologiile“ lui L. Goldman, „ideolectul“ lui Eco, „repertoriile estetice şi semantice“ ale lui Moles, „semnul polemic“ al lui Duvignaud şi... cele „trei paliere“ ale lui M· Constantinescu. Reţinem însă insistenta „deschidere“ a cronicii spre studiul referenţial larg, cu asociaţii originale, inspirate din diverse domenii ale artei (ca la M.N Rusu. Toma Pavel, Sorin Alexandrescu) sau încercarea de a transforma actul critic într-un **act total,** care, pornind de la text, să privească în legătură cu el şi problemele legate de creaţie şi creator, de creator şi public.

Un asemenea adept al „criticii totale“ este de pildă Vlad Sorianu care în **Contrapunct critic** (Editura Junimea, 1971) defineşte exerciţiul criticii curente drept o „estetică operaţională în acţiune“ în sensul „concordanţei cu viziuni poetice coordonatoare, cu un program operativ explicit sau implicit“. Criticul-cronicar e un fel de intermediar între structură şi sens, între semnificant şi semnificat, străduindu-se să înlesnească „decodarea“ unui mesaj Interesează, în virtutea acestui program, numai formele „deschise“ ale artei, adică cele capabile să semnifice, să informeze respingîndu-se arta „anahoretică“ (poezia ermetică, de pildă). În ultimă instanţă, acest gen de critică se va opri cu precădere asupra poeziei de idei, pe care va încerca să o „decodifice“, să o exprime în structuri coerente. Exemplele se pot înmulţi (Marcel Petrişor, M.N. Rusu, C. Stănescu), dar în toate vom putea depista acea „mentalitate strîmtă .. ce ne face să căutăm profunzimea poeziei în ideile filozofice, în filozofia ei“, remarcată mai demult de N. Manolescu.

:Critica „totală“ porneşte de la premisa falsă că a înţelege poezia înseamnă a decodifica un mesaj în limbaj inteligibil, şi a urmări cum operează el în cadrul „sistemului“, fără să prevadă eventuale dificultăţi în descifrare, posibilitatea unui grad de **opacitate** a operei Din această pricină, se uită adeseori poezia în încercarea de a surprinde „spiritul ei“. Aşa se întîmplă cu cronicile lui C. Stănescu care sînt o tentativă de a evalua fiecare fapt literar într-o ordine principială, din perspectiva unei dispute esenţiale (tradiţie-inovaţie, natural-artificial, conformism-nonconformism)· Critica sa urmăreşte metodic „orizontul conceptual“ al operei, stratul ideatic, dar mai cu seamă sistemul referenţial, care îi permite trecerea operei sub semnul unor categorii **metafizice** sau **etice.** Ca şi în precedentul volum de **Cronici literare,** C.St. „descrie“ coerent concepţia operei, chiar dacă acum e vorba de poezie; se caută adică „programul“ cutărui poet şi critic, structurîndu-se materia cărţii în jurul unei idei călăuzitoare, a unei „monade“, şi judecîndu-se în ultimă instanţă cartea în funcţie de fidelitatea faţă de acest program. Autorul cultivă un fel de critică „anticipativă“, de reconstituire a unei „formule ideale“, de ridicare a cărţii într-un plan sistematic, speculativ. Asemenea tentative cad cel mai adesea într-un exerciţiu cazuistic, în care judecata de valoare se exprimă în metafore asupra unor probleme-metaforă (contradicţii inventate de critic pentru a dramatiza actul creaţiei, ca de pildă cea între „vămi“ şi „pustie“ la Ion Alexandru)

Acest mod de abordare abate inevitabil atenţia de la poezie spre domeniul mai larg al psihologiei creaţiei, unde rigorismul etic al autorului este atent la divulgarea falselor idei literare, a miturilor biografice, a prejudecăţilor. Critica sa tinde astfel spre formula **criticii totale** nu numai prin programul de investigare a structurilor lirice în unitatea lor, de aderenţă la atitudinea esenţială a poetului, dar şi prin interesantele generalizări de sociologie şi filozofie a culturii. Ele se fac, însă, prin părăsirea textului, critica devenind o subtilă speculaţie teoretică, un edificiu înălţat în gol· Pare ciudat că un critic cu vocaţia constructivă a lui C. Stănescu evită încă articolul, supralicitînd în acelaşi timp posibilităţile cronicii.

Dacă se poate susţine în general necesitatea unei critici „plurale“ care să asimileze termenii cercetării extraliterare (studiul biografic, istoric, psihologic), nu trebuie uitat că actul critic rămîne „lectură“ şi că opera este momentul iniţial şi ultim al tuturor judecăţilor teoretice.

MARCEL POP-CORNIŞ

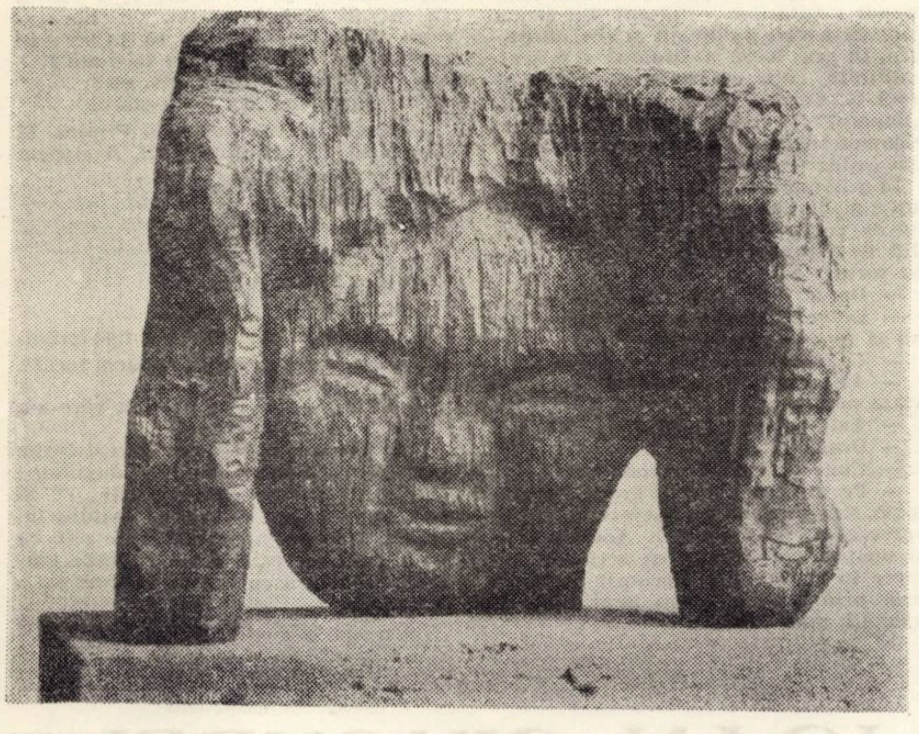

OCTAVIAN MAXIM „Pădureanca“

Revista şi editura „Fruncea“

În luna mai s-a stins din viaţă inginerul Nicolae Ivan (1905—1972) unul dintre cei care, între cele două războaie, au contribuit, cu entuziasmul şi cu sacrificiile materiale (de neconceput pentru mentalitatea vremii), la afirmarea şi dezvoltarea culturii, literaturii şi artei în această parte de ţară.

„Fruncea“ (1934—1944) era, de fapt, un magazin săptămînal care avea ca proprietar şi director pe Nicolae Ivan şi colaboratori apropiaţi pe George C. Bogdan, Ştefan Gomboşiu, poetul Grigore Bugariu, Aurel Cosma şi Traian Topliceanu.

Apărut in condiţii tehnice excepţionale, deşi nu punea accentul pe literatură, revista a stimulat mult talentele locale, publicind povestirile istorice ale lui Nicolae Tomiciu, schiţele lui Mircea Şerbănesu, Mircea I. Bandu, Gh. Atanasiu, Sofia Arcan, Mia Cerna. Dorel Dragoescu, Dridri Goroniţă, Ilie Ienea, Mia Marian, Ilie Ivănuş, Melentie Şora, Ion Ţeicu; versurile lui Volbură Poiană-Năsturaş, Dorinei Ienciu, Grigore Popiţi, Pavel Bellu, Ion Frumosu, Romul Fabian, N. Loga, I. Miuţa, Mihai Novac, N. D. Pârvu, Corneliu Sav, Petru Sfetca, Ion Frunzetti, Anei Maia Toader, Mircea Ovidiu Savu; articolele lui Traian Birăescu, René Ch. Brasey, Gh. Luca. Anatole Chircev, Dr. C. Grofşoreanu, Dr. Ilie Gropşianu, Marcel Griffoin, Dumitru Imbrescu, Andrei A· Lillin, T. Şoşdean, Septimiu Popa, Dr. Ion Ţenchea, Tiberiu Vuia, Iosif Velceanu, Petru Vintilă, ing. Traian Vuia, N. Ursu etc.

Revista Fruncea a publicat multe articole şi interviuri ale inventatorului Traian Vuia şi despre el (în 1936, 1937, 1938, 1942, 1944. S-au publicat şi păreri interesante despre sculptorul Brâncuşi (nr. 11 din 11 X. 1936) şi despre alte valori universale de obîrşie românească.

Săptămînalul, în ciuda greutăţilor materiale lesne de imaginat, in unsprezece ani cît a existat a reuşit să scoată 250 de caiete, în formate diferite, comentînd, într-o formă interesantă, cu vioiciune şi profunzime, evenimente şi aspecte ale vieţii literare bănăţene.

În editura „Fruncea“ s-au editat, în condiţii grafice moderne, cărţi de literatură ca Simfonia rustică, sonete de Grigore Bugarin (1935), Prea tîrziu nuvele de Mircea Şerbănescu (1943). Înfloriri, poezii de Corneliu Sav (1938), La nana-n vale, poezii in grai bănăţean de Grigore Bugarin (1937), Viaţa de basm a lui Badea Cârţan de Octavian Metea (1939), Fericitul zburător (1940) de Nicolae Ivan şi Mes crimes (1941), versuri in limba franceză de Cain (pseudonimul prof. Cazenave), Femeia la răscruce de Dr. I. Ţenchea, precum şi scurta istorie a oraşului Timişoara (2 ediţii) de ing. N. Ivan, cotribuţie utilă la cunoaşterea trecutului acestui oraş·

N. ŢIRIOI

Interviu cu poetul Ştefan Aug. Doinaş

— Pornind de la binecunoscutele cuvinte ale lui George Călinescu despre artist ca „om al cetăţii" şi vizionar în „turnul de fildeş", v-aş putea întreba, Ştefan Aug. Doinaş, cine sînteţi şi mai ales ce sînteţi dumneavoastră ?

— Sînt un om strict determinat : de faptul că m-am născut în secolul acesta, de faptul că trăiesc în socialism, de faptul că am fost educat pe o anume cultură, de faptul că scriu româneşte, de faptul că înaintea mea a existat poezie românească. Sînt, în acelaşi timp, un om absolut liber ! Am transformat toate aceste „necesităţi" în izvoare ce mă hrănesc lăuntric.

— Trecerea prin „Cercul de la Sibiu" şi-a pus desigur pecetea pe existenţa dvs. întru poezie, de mai apoi.. ?

— Trecerea prin „Cercul literar de la Sibiu" m-a format ca intelectual şi ca scriitor. Şi, probabil, chiar ca om. Dacă aş putea să-mi aleg acum tinereţea, aş alege tot anii de la Sibiu, alături de prietenii mei. „Cercul" a fost un admirabil laborator artistic, şi-i voi rămîne îndatorat toată viaţa

— Dacă aţi încerca să conturaţi profilul poeziei noastre contemporane, unde v-aţi întîlni cu Ştefan Aug. Doinaş ?

— La intersecţia dintre romantism şi modernism, la răscrucea dintre încredere şi suspiciunea faţă de cuvînt, la confluenţa lui Eminescu cu Blaga şi Arghezi, la punctul prin care Mallarmé şi Hölderlin pătrund în aria lirismului nostru. Îmi cer scuze pentru pronunţarea acestor nume : ele sînt doar puncte de reper, nu elemente de comparaţie.

— „Lampa lui Diogene" e o dovadă că vă atrage critica. Stilul poştei redacţiei din „Familia", deosebit de acela al „Luceafărului", de pildă, vă defineşte poziţia faţă de tînărul creator. Cum aţi numi acest mod de a face critică şi cum se traduce el în fapt ?

— Înţelegerea faţă de tineri, severitate faţă de fenomenul de mimetism poetic, seriozitate faţă de problemele fiecărui aspirant la poezie, o anume tendinţă didactică de explicare şi îndrumare, scepticism în ceea ce priveşte — totuşi — „lecţiile" de poetică.

— Care sînt, după opinia dvs., bătăliile cîştigate de poezia modernă românească ?

— Bătăliii cîştigate pe plan universal sînt : expresionismul pur românesc al lui Blaga, Maniu şi Cotruş, invenţia verbală şi cutremurarea sintaxei poetice prin Arghezi, simplitatea „făcută" a lui Bacovia, opera poetică văzută ca un joc superior de esenţe, tîlcuri şi sonuri ale lui Ion Barbu.

— Se vorbeşte multă astăzi despre „arta" realizată de computere. Credeţi că procesul de creaţie se poate algoritmiza ?

— Da. Numai că un computer nu poate decît să ne restituie ceea ce i-am dat : el poate combina uluitor, dar nu poate crea, în înţelesul profund al acestui cuvînt...

— Vi se pare posibilă o viaţă de OM fără parfumuri de dincolo de continent, fără abisurile artei ?

— Nu, dacă scriem acest cuvînt — aşa cum aţi făcut — cu majuscule !...

— Mi-aş permite să închei întrebîndu-vă : ce sentimente trăiţi cînd se pronunţă cuvintele Mihai Eminescu ?

— Este singurul poet din lume cu care mă aflu într-o relaţie de adîncă emoţionalitate : am impresia că glasul cel mai profund şi cel mai genial al spiritualităţii române îmi vorbeşte de dincolo de timp, cu cuvinte obişnuite, care însă mă cutremură. Este vocea tinereţii însăşi a poporului nostru. Cînd va apărea, într-adevăr, un al doilea Eminescu, neamul românesc va fi bătrîn...

C. N.

RECORDING

TIMIŞOARA PE ADRESA DUMNEAVOASTRĂ, un spectacol realizat de televiziune în colaborare cu Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă. Folclor, balet, muzică uşoară şi umor într-un decor luxuriant : la Sala Olympia.

În faţa camerelor de luat vederi, o adevărată paradă a tinereţii şi talentului. Timp de două zile, un public uriaş a aplaudat reuşitele artei timişene şi a organizatorilor acestei manifestări.

Televiziunea, ca întotdeauna, a instalat difuzoare dînd drumul play-backului, cîntăreţii au mimat şi cred că filmările au ieşit bine, spre satisfacţia telespectatorilor, dacă nu şi a celor din sală, pe care i-a asurzit amplificarea.

Nimeni n-a ştiut exact dacă pe bandă cîntă „Stelele" sau o altă formaţie, imprimată la Bucureşti. Au plăcut ansamblurile folclorice cu Ana Pacatiuş, baletul acompaniat de Filarmonică, actorii (Gh. Leahu, artist emerit, V. Jurăscu, E. Herberescu, A. Ternovici, T.Buzoianu, M. Şuvăgău, F. Tănase şi alţii) ; muzica uşoară i-a relansat pe cei de la „Phoenix", „Begacord".

În ansamblu, TV se pricepe să uniformizeze astfel încît toate spectacolele ei cam seamănă. Cu toate acestea rubrica „Recording" reţine numele solistelor L. Popescu sau E. Kiss. Pe M. Constantinescu îl cunoaşteţi îndeajuns (curînd veţi citi aici şi un interviu cu el). L. Stoichescu, o voce şi o prezenţă născută pentru muzica uşoară. Revelaţia unei voci descoperite acum : T. Repliuc de la „Stelele" (formaţie de studenţi, premiată recent la Iaşi), cîntînd melodii proprii .

Un curcubeu în care s-a cîntat şi muzică adevărată. Şi poate un viitor şlagăr (primă audiţie) : „E toamnă" cu „Stelele".

L.B.

SCRIITORI ŢĂRANI

TATA OANCEA

Ori de cîte ori am străbătut un peisaj ori de cîte ori paşii mei au urcat firul unei ape spre obîrşia ei, liniile interioare ale priveliştii, ce leagă rădăcinile arborilor şi florilor de temeliile fiecărei aşezări omeneşti, m-au dus spre ceea ce numim sens şi semnificaţie. Dar poate niciodată acest fapt nu a fost mai adînc pătruns de sentimentul necesar şi perpetuu al descoperirii, ca atunci cînd l-am vizitat acasă pe Tata-Oancea, pe numele lui Petru Oancea, a cărui vîrstă puţini ani o mai despart de un veac, poetul-ţăran, poate cel mai cunoscut din Banat.

Locuieşte în Vasiova sa natală, astăzi cartier al Bocşei, înfloritor oraş industrial. Numele satului său de altădată a figurat aproape două decenii pe frontispiciul revistei ţărăneşti cu cea mai lungă apariţie din ţară. De altfel, fenomenul scriitorilor — ţărani din Banat, care îşi aveau publicaţii şi reviste proprii, în grai local, alcătuieşte o mişcare culturală, „din cunoaşterea căreia — nota G. Călinescu în 1928 în revista „Banatul" — vom scoate mai tîrziu elementele unei mai largi conştiinţe de noi înşine".

În grădina însorită a lui Tata-Oancea, am stat de vorbă cu el şi cu tovarăşa lui de viaţă, Victoria, printre pomii săditi de-a lungul anilor, ce se gătiseră cu şorţuri albe.

— De ce i-aţi spus Tata-Oancea ?

— De ce ? Fiindcă am avut cinci copii şi toţi i-au spus aşa.

— Grădina o lucraţi împreună ?

— Împreună. Am muncit mult în viaţa noastră.

— Tată-Oancea, îl strig pe bătrîn.

— Dragă !

— Cum aţi tipărit revista ?

— Pe unde am putut, greu. Aproape toată, singur. Şase ani la Oraviţa, paisprezece la Timişoara... Am lucrat zi şi noapte, am umblat cu zeci de numere în spate şi cu bocancii legaţi cu drot prin neauă... Am avut 1.250 de abonaţi, apoi 5.000.

— Măicuţă, v-a plăcut totdeauna cum a scris Tata-Oancea ?

— Unde nu mi-a plăcut, l-am corectat... Tato, mai ştii aia cu „Controla ?".

Tata-Oancea aduce o carte voluminoastă şi elegantă cu „Poezii" adunînd cele patru volume de versuri ale lui Tata-Oancea : „Primăvara", „Vara", „Toamna" şi „Iarna", tipărită acum doi ani de forurile culturale ale judeţului Caraş-Severin. Citeşte molcom şi expresiv, cu faţa şi pletele albe inundate de lumina ochilor senini. Citeşte versuri pline de umor şi pitoresc, pe care generaţii de ţărani din Banat le-au ştiut pe de rost.

— Tata Oancea are astăzi pensie de la scriitori. Cînd şi-a văzut cartea asta tipărită, s-a bucurat ca un copil, fiindcă ce a scris el, după atîţia ani, mai interesează şi pe cei de azi... A dormit cu ea sub căpătîi... Da, s-a bucurat mult. Tato, te-ai bucurat că au scris în carte şi tot ce ai făcut tu în viaţă ?

— Eu ! Eu ! şi mai odată, eu !

Am văzut în casă nişte statui.

— Busturile lui Homer şi Plinius. El le-a făcut, în lemn, de mult. A cîştigat şi un premiu cu ele.

— Şi pînzele ?

— Tot el le-a pictat.

— Şi vioara ?

— El a cîntat la ea.

— Cum v-aţi cunoscut ?

— Ardea o claie de fîn într-o grădină... Am venit mulţi să stingem focul...

— Şi l-aţi stins ?

— Pe acela, da, pe celălalt care s-a aprins în noi atunci, nu.

Tata Oancea rupe două flori delicate albastre : „Pentru copilul dumitale ! Totdeauna mi-au plăcut copiii...". Şi m-a condus spre poartă, cu statura lui înaltă, prea puţin aplecată de ani, cu pasul egal, cu care zilnic străbate grădina, biblioteca cu mii de volume şi... amintirile.

NICOLAE DOLINGA

IOAN CIUCUREL

Ioan Ciucurel a fost una dintre figurile cele mai reprezentative ale scriitorilor şi ziariştilor plugari din Banat, izbutind să polarizeze în jurul gazetelor sale cele mai de seamă talente ale ţărănimii cărturare. S-a născut la 15 ianuarie 1897 în comuna Şoşdea din judeţul Timiş.

Ca şi ceilalţi scriitori ţărani, nici el n-a avut posibilitate să facă alte studii decît clasele primare din comuna natală, unde s-a ocupat apoi cu agricultura. A citit însă multe gazete, reviste şi cărţi literare. Debutul publicistic l-a făcut la vîrsta de 15 ani, în ziarul „Poporul Român" din Arad, de sub conducerea lui Vasile Goldiş.

Din anul 1912, încurajat de acest succes, a început să colaboreze în mod regulat la diverse ziare româneşti din vremea aceea. În 1923 a înfiinţat şi redactat la Şoşdea o foaie săptămînală cu titlul „Poporul Românesc" care, după aproape un an de existenţă, şi-a sistat apariţia din lipsă de mijloace băneşti.

Temperamentul viu şi vigoarea sa combativă l-au dinamizat pe Ioan Ciucurel să persiste în năzuinţele de a strînge pe ţăranii bănăţeni într-un sindicat, care să activizeze pe toate căile pentru susţinerea drepturilor sociale şi profesionale ale păturei lor. Astfel s-a născut gazeta săptămînală „Cuvîntul Satelor", care a fost înfiinţată, organizată, subvenţionată şi redactată, timp de două decenii, de la 1926—1946, fără întrerupere, exclusiv numai de ţărani din diversele părţi ale Banatului.

A fost cea mai mare şi cea mai importantă realizare a plugărimii bănăţene, gazeta urmărind sprijinirea intereselor de clasă socială. Sindicalizarea ţăranilor n-a îmbrăcat o formă legală şi statutară, ci ea s-a manifestat mai activ şi mai eficace prin lupta lor pe cale de presă.

În fruntea gazetei era Ioan Ciucurel, şef redactorul ei, care a desfăşurat o vastă activitate profesională ca ziarist.

În colecţia pe 20 de ani a gazetei „Cuvîntul Satelor", apărută la început în Lugoj, apoi după cîţiva ani mutată definitiv la Timişoara, găsim valoroase creaţii ale condeielor ţărăneşti, din toate domeniile de publicistică, de literatură şi de cultură. Găsim nu numai ceea ce a scris Ioan Ciucurel, dar şi ceilalţi membri ai redacţiei sau numeroşii colaboratori.

Ioan Ciucurel n-a fost numai un ţăran ziarist, dar în egală măsură şi un ţăran scriitor. În afară de numeroasele schiţe literare apărute în gazeta sa, el a mai scris şi publicat un roman de factură socială şi cu tematică progresistă, „Transformarea", tipărit în 1931 la Timişoara, în 242 de pagini. A strîns apoi o suită de poveşti, creaţii originale, pe care le-a publicat într-un volum cu titlul „Comoara de sub nuc" Ioan Ciucurel a publicat multe articole cu pseudonimul de „Ion Ulveş" sau cu iniţialele numelui „Ics".

A murit în comuna sa natală la 22 octombrie 1955, fiind înmormîntat în cimitirul din Şoşdea.

AUREL COSMA

Traian Grozăvescu nu a fost singur la Viena

Puțini melomani știu că, pe lingă celebrul tenor Traian Grozăvescu, Lugojul a mai dat Operei din Viena și un alt mare cîntăreț, pe baritonul Victor Madin (pe numele său de familie Madincea), născut în orașul de pe Timiș la 20 decembrie 1876, fiul lui Ion Madincea ,notar comunal în localitatea Obreja din Caraș-Severin.

Deși, încă din copilărie, Victor avea aplicații spre muzică și desen tatăl său îl îndreaptă către cariera militară. Întîmplarea face ca, în anul 1905, Gustav Mahler, director al Operiei de stat din Viena, să-l fi auzit cîntînd pe chipeșul locotenent de la școala militară de scrimă din garnizoana Wiener Neustadt și a rămas foarte impresionat de calitățile sale vocale. De îndată i-a oferit un contract, îngrijindu-se totodată de cultivarea vocii compatriotului lui Traian Grozăvescu El a vorbit despre acest lucru cu profesorul Fell, de la Academia de muzică din capitala imperiului, unde Victor Madincea a urmat cursuri de canto, iar la 1 septembrie 1908, Victor Madin — cu noul nume ca artist — a fost angajat definitiv.

După debutul său strălucit în Papageno, remarcat elogios în presa vremii, Victor Madin a urmat o carieră de peste o jumătate de secol numai pe această scenă, timp în care a abordat cu egal succes o întinsă arie de roluri din: „Paiațe", „Inelul Nibelungilor", „Bărbierul din Sevila", „Tosca", „Hansel și Gretel" și din altele

Umorul sănătos și invincibila sa bunătate omenească, l-au ajutat să creeze personaje episodice și artistice de neuitat. În legătură cu această calitate, el declara că: „trebuie să iubești cu adevărat personajele, pentru a le putea face să trăiască pe scenă". Semnificativ din acest punct de vedere ni se pare gestul lui Giacomo Puccini care, în plină admirație, i-a trimis o fotografie cu autograf, atestînd pe verso că a fost cel mai bun interpret în rolul lui Meissner din opera Tosca, din cîți a cunoscut.

Informații autobiografice de importanță deosebită se află într-o scrisoare a lui Victor Madin, adresată surorii sale, Livia Țompo din Lugoj, la 20 martie 1967. un an înainte de moartea sa, în 19 martie 1968.

O redăm cu toate particularitățile sale stilistice și gramaticale: „Soartea ne-au despărțit de mult Ficertat Tatii au voit ca ambii să cătănim, și așa am ajuns în străinătate așa de vreme. Eu, la slovacii din nordul Ungariei, unde nu am avut ocaziunea a vorbi în limba mea. De acolo m-or transferat la Wiener Neüstadt în Austria, in școala milit. de scrimă. Asta m-au fost norocul. Am cîntat ceva Direktorului de la Opera Viena (Mahler). El m-au trimes în Academia musicală, și scurt: 1905 am fost membru al operei noastre, unde am muncit 53 de ani plini. (7.777) de ori am cîntat in opera noastră, în 268 de operi, și peste 300 de roluri. Decorațiuni etc. am vreo 15—20, în tot felul. Eu cred că titlul „Unicum" pe (Büre) germane nu se află altul ca mine... Ultima oară am cîntat „1961" (84 ani) în opera „Salomea" de R. Strauss. Și acum mă bucur nespus că-te am pe tine. Gîndul ne împreună totuși, măcar că suntem așa de departe unul de altul. Eu sunt un moșneag, dar Te-am în drag. Și totuș că gîndesc (cînd î-Ți scriu) în german, însă inima mea are sînge românesc, pînă dincolo!"

Artistul Victor Madin a dăruit scenei și publicului tot ce a avut mai bun. Colaborarea sa cu reprezentanți de frunte ai muzicii vieneze — avînd de-a lungul carierii sale un număr de 18 directori — Mahler Strauss, Karajan, Weingartner, Böhm au avut asupra lui o influență creatoare.

Evocîndu-l în programul Operei de stat din Viena din aprilie 1968, la un spectacol „in memoriam Victor Madin". un cronicar muzical scria: „...lipsit de invidie și plin de viață, el a servit arta ca unul dintre cei mai devotați dintre devotați. (...) Ne gîndim cu mare dragoste și recunoștință la omul Victor Madin. El a fost chipul luminos al artistului adevărat, pe care nu l-a stimulat ambiția, nici cîștigul material, ci pur și simplu plăcerea de a servi arta, arta operei".

IOAN STRATAN

PASIUNI

Funcționar la Telefoane, Romulus Mustețiu, de cîțiva ani, a făcut o descoperire pentru sine: sculptura. Într-o zi a contemplat mai mult ca de obicei un ceas cu figurină. Apoi i-a venit ideea să reproducă, în lemn figurina. A obținut cu totul altceva. Avea așadar senzația unei noi creații. Să se întristeze că nu-i reușise o copie fidelă? Din contră. Apoi... Da, lemnul devenise pentru el un miraj.

Născocind din fibra lemnoasă formă umană, Romulus Mustețiu a găsit lumina în care poate modela o idee. Tulpini sau rădăcini de copac, cu vagi puncte de pornire spre o expresie, își prelungeau sub mînă lui niște înțelesuri.

Faptul că într-o zi l-au întîlnit niște turiști francezi sculptînd pe iarba verde, lîngă Bega, și că apoi i s-au cerut cinci lucrări pentru o expoziție în Franța, sau că a participat în 1967 la o expoziție a amatorilor în Lugoj, au lăsat un imbold nemărturisit în acest artist amator. Lucările sale: „Destin", „Plonjon", „Infernul", „Istorie" aduc acea lume a ideilor preocupate să respire prin limbajul artei, mai presus de clipa care ne fură cu avalanșa ei diurnă.

Zile după zile. Și iar miinile sale surprind acolo, în tă erea amorfă a lemnului, raza prin care comunică cu semenii săi, pe alte lungimi de undă. Și, poate, Romulus Mustețiu a găsit de pe acum puncte de sprijin în armoniile cerute de înălțimea sa, sculptura.

D. U.

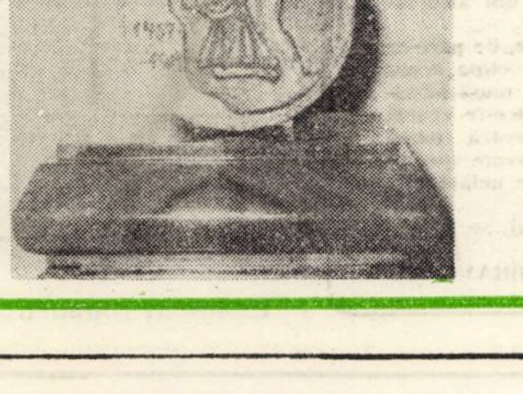

LEON VREME

plastică

Leon Vreme este un colorist. Pictura sa rafinată își trage seva din unda de mister și fascinație a artei medievale românești, atingînd parțial expresionismul și informalul, fără a se fixa definitiv asupra unui stil.

Veșnic neliniștit și întreprinzător, el caută mereu cu fervoarea bucuriei un gest sau o prețiozitate, care să întregească un rafinat ansamblu compozițional.

Uzitînd încărcarea pînzelor cu straturi suprapuse și variate de pastă, Leon Vreme încearcă o afirmare a virtuților cromatice obținute prin radiere sau interpolare.

Evoluția artei sale este contradictorie în aparență, dar logică și organică în esența paradigmelor spirituale Plecînd de la un expresionism oarecum particular, prin integrarea liniei de efect monumental în densitatea materiei picturale, el ajunge în perioada 1964—1966 la pînze eboșate, prin scurgerile și strepirile de culoare diluată, manieră atît de caracteristică informalului.

Această perioadă, în care pînzele se desfășoară succesiv în straturi subțiri, scurse sau împroșcate, într-o cromatică de ocruri strălucitoare, a favorizat trecerea spre o nouă etapă, care, deși apropiată de informal, capătă accente tot mai strînse de tradiția artei noastre milenare.

Integrîndu-se tot mai mult în rigoarea artei medievale românești, Leon Vreme se stabilește la un nivel de exprimare foarte personal, care, dincolo de calități compozițional-coloristice, se înscrie în mesajul valorilor inatacabile. Lucrări ca: „Domnița de Alba", „Obsesia altarului bizantin", „Amintiri din Voroneț", „Icoana vieții" atestă o deplină maturizare a mijloacelor plastice de expresie, precum și a sistemului ideatic care le susține.

Cromatica este mai stăpînită, straturile mai dense, și ele capătă sensuri tainice, uneori dramatice, trezind patimi nostalgice de curiozitate veșnică pentru misterele întunecatului ev mediu. Compunerea formelor respiră o atmosferă de o ireductibilă captivare, culoarea încremenită evocă cu delicatețe rescrierea comorilor de artă bizantină.

Cu același temperament, pictorul își angajează capacitatea de luminare în ritmul marilor prefaceri socialiste, aducîndu-și contribuția la scrierea istoriei noastre contemporane.

Martor activ al noilor transformări, Leon Vreme pictează cu bucuria constatărilor uimite, „Barajul" (Porțile de Fier), sau luminozitatea noului, elocventă în compozițiile cu arhitectură contemporană.

RADU MELNIC

FASCINAȚIA VIORII

(Urmare din pag. 1)

— Aceste individualități asigură valoarea formației?

— Nu numai ele. În primul rînd, contează munca extraordinar de intensă. Noi lucrăm de doi ani și am dat doar cinci, șase concerte. Dar am convingerea că în următorii doi ani vom ajunge cu adevărat cunoscuți în lume.

— Activitatea de dirijor vă oferă satisfacții apropiate de cele ale solistului?

— Pentru mine, tot vioara rămîne marea satisfacție. Am muncit foarte mult, și muncesc și acum. Așa ar trebui să facă și băieții care ne urmează Că nu prea avem violoniști tineri băieți. În ce mă privește, am muncit. nu mă gîndeam decît să cînt, să învăț, și iată rezultatul... Ani de muncă zilnică. La vioară, dacă nu cînți o zi, două, se cunoaște, o simte și publicul. La dirijat, merge, citești. studiezi. Noi însă sîntem ca sportivii, trebuie să te antrenezi zilnic. Oricum, meseria este grea.

— Vă recunoașteți un maestru?

— David Oistrach, profesorul cu care am învățat și mi-am dat aspirantura la Moscova. Este omul care mi-a dat aripi și în momentul în care mi-am terminat studiile cu Domnia-sa mi-am început și „cariera" internațională, în 1956—1957. Londra, New-York, Tokio, Paris și cine le mai știe...

— N-ați participat niciodată la concursuri?

— Le-am detestat totdeauna. De altfel, toți soliștii care au ajuns la un anumit nivel ocolesc concursurile. Un concurs presupune o zi bună, depinde de dispoziția ta, a juriului.

— Satisfacții, desigur, au fost multe.

— La primul concert, aveam 16 ani și poate de aceea nu-l voi uita niciodată. Sau primul concert la New York, cînd în sală se aflau David Oistrach, Jascha Heifetz și alți „mari". A fost o sărbătoare a spiritului și inimii. Mai țin minte un concert la Belgrad, unde au fost nevoiți să vină pompierii, să scoată lumea din sală, că nu mai plecau. Rămîn ca momente unice concertele cu acel mare om și șef de orchestră, George Georgescu, fie în țară, fie în străinătate. Și cîte n-ar mai fi. Titlul de artist al poporului este cea mai mare cinste, care i se poate da unui artist Este recunoașterea unei munci de mulți ani. Sînt mîndru de el. Mă simt obligat față de acest pămînt, de glie, de oamenii de la care se trage tot ce este în mine.

— Aveți și compoziții?

— Da, dar nu le-am scos încă la lumină. Acum lucrez la un divertisment pentru orchestra mea de coarde. Am compus o sonată pentru vioară, lucrări mai mici, pe teme românești.

— Băiatul Dvs., cu care ați și concertat, pare că vă urmează...

— Nu știu ce va face — vioară, dirijat, cîntă și la ghitară, și cu vocea, are o orchestră de jazz, dar vom mai vedea... Eu nu-l influențez El vede cît muncesc eu, iar tineretul e ceva mai puțin ambițios. Dacă îi place ghitara. să facă, dar s-o facă bine.

— Ce sfaturi dați tinerilor?

— Cel care vrea să facă vioară, muzică în general, să-și ia gîndul de la foarte multe plăceri, să înceapă, de mic, cu un profesor bun. Să muncească și să aibă încredere. Astea fiindcă sper că nici peste 10—15 ani cultura muzicală nu va însemna numai jazz și pop. Deși este nevoie și de aceasta.

Intrebări și limite ale cunoașterii de sine

Contemporaneitatea operei unui gînditor, și este vorba aici despre contemporaneitatea sa reală, a reintîlnirilor de esență, nu de cea imaginată și imaginară, dedusă din pripite lecturi și din forțarea flagrantă a înțelesurilor, înseamnă — în ultimă instanță — posibilitatea acestei opere de a se constitui prin tulburătoarele ei întrebări ca și prin soluțiile ce le-a ambiționat ca un punct de reflexie

Neadmițîndu-se cu nici un chip drept o filozofie instaurată exclusiv în teritoriul adevărului intim, și deschizîndu-se dimpotrivă, căutării pasionale, romantismului lucid al conștiinței, gîndirea marxistă regăsește în aventura filozofică a acestui veac temeiurile unui examen adînc, adăstînd întru aceasta la cîteva dintre răspunsurile pe care, din direcții felurite venind, umaniștii (în accepția cea mai cuprinzătoare a termenului) le-au avansat întrebării esențiale — **ce este omul ?**

Între posibilele căi de angajare practică pe terenul unui dialog fertil, numele lui Teilhard de Chardin revine cu frecvență și lucrul se datorește am spune dublei realități a operei sale Este mai întîi vorba despre efortul constant de a elabora o definiție prin cauze „a fenomenului uman" — și — apoi, derivînd din ea, de audiența pe care ideația „iezuitului prohibit" o are și astăzi, în ciuda rezervelor și a contestărilor ce i s-au ridicat, nu puține și nu o dată întemeiate Este — însă — firesc ca o lectură a semnificațiilor umanismului teilhardean să fie ridicată tocmai luînd act de delimitările ce le-a întîmpinat, delimitări ce exprimă nu doar o simplă poziție teoretică particulară, ci concentrează definitoriu înseși temele umanismului actual

Ce a făcut de la bun început interesul pentru filozofia lui Teilhard de Chardin (vom folosi, totuși, cuvîntul filozofie pentru a indica permanența preocupărilor sale de a descifra esența și legile **totului devenind,** integrîndu-le într-o explicație unitară) a fost plasarea investigației asupra fenomenului persoanei în centrul preocupărilor : „După ideea Spiritului — notează el într-o scrisoare din 1929 — aceea a Persoanei cîștigă cu rapiditate în vederile mele despre Lume o importanță care crește într-un mod extraordinar" Desigur, numai simplele notații de mai sus nu au cum legitima (și nici nu pot să o facă !) dimensiunile unui umanism Dar există în centrul acestei opere o întrebare care o înscrie între aceste coordonate ale umanismului autentic. Anume, este vorba de sinteza pe care încearcă a o stabili gînditorul între **înlăuntrul** și **înafara** omului, temerară zbatere iscată și rămasă într-o nerezolvată contradicție

Intrebarea aceasta, a unei filozofii care să integreze armonic și necesar dimensiunea intimă cu cea cosmică, a tulburat multe conștiințe Teilhard a năzuit cu pasiune spre o asemenea sinteză (imposibilă prin premise — căci calea de a gîndi sinteza cosmică, unind „înaintele științei" și în „înaltul religiei" nu poate fi nicicum cea așteptată de fapte) care să depășească — deopotrivă — explicațiile parțiale ale filozofiei **socratice**, referindu-se numai la om, ori — respectiv — **milesiene,** care se preocupă cu stăruință de marele univers Dar dacă, teoretic, nu vom putea cu nici un cuvînt accepta ideea sintezei științei și religiei, nu este mai puțin adevărat că ordinea însăși a realului refuză sinteza cosmică pe care, pe asemenea căi, mai degrabă o construiește decît o deduce Teilhard de Chardin

Fiindcă, în fapt, ce căuta el? Desigur, o explicație cuprinzătoare, expresie a unui umanism deplin, aplecîndu-se asupra omului integrat — parte și conștiință a cosmosului. Două fragmente spun mai bine decît toate alte exemple despre aceasta. Vorbind în **Fenomenul uman** despre om și locul lui în Univers, Teilhard va reține de aici gîndul că omul se dezvoltă progresiv, elaborînd, de la o epocă la alta, esența și totalitatea „universului care este depozitat în el" (**Teilhard de Chardin — The Phenomenon of Man** Londra, Collins, 1965, p. 180) Așadar, omul înseamnă acum un posibil Aleph, în care se întîlnesc și se împreunează toate liniile universului. Numai că simpla afirmație nu este totul, căci realitatea aceasta își caută o realizare în planul conștiinței „Cînd fiecare om (...) va admite că existența sa adevărată nu este limitată de contururile strîmte ale (...) existenței sale istorice, ci că, într-un fel sau altul, el face corp și suflet cu procesul ce antrenează universul, atunci el va înțelege că, pentru a rămîne fidel lui însuși, trebuie să se dăruiască unei opere personale și sacre, activității pe care i-o pretinde viața" (**Teilhard de Chardin — La vision du passé** —Ed du Seuil, tom. III. 1957. pp 191—195)

II

Numai că acestei posibile sinteze teilhardeene unii cercetători au încercat să îi apropie celebrul pasaj al lui Marx și Engels, deslușitor pentru înțelesurile **umanismului marxist :** „Cunoaștem o singură știință, știința istoriei Istoria poate fi privită sub două aspecte : ea poate fi împărțită în istoria naturii și istoria omenirii Dar aceste două aspecte nu pot fi despărțite : atîta timp cît există oameni, istoria naturii și istoria oamenilor se condiționează reciproc" (**Marx-Engels — Ideologia germană** — Opere vol. 3, E.P. 1958, pp 18, notă), intenționînd să demonstreze că nu există nici o incompatibilitate de principiu între cele două explicații.

O lectură mai atentă a lui Teilhard va pune însă în lumină exact distanța ei despărțitoare de filozofia noastră și ea este exprimată în chiar observația unui exeget că, în accepția celui dintîi, „marxismul nu își poate fi suficient pentru a construi viitorul prin absența scopului ultim condiționînd efortul uman, lipsind punctul **Omega". (Pierre — Louis Mathieu — La pensée politique et économique de Teilhard de Chardin,** Ed du Seuil, 1969, pp 95) Or, chiar acestei idei, a unui viitor uman gîndit ca o procesualitate, **ca o procesualitate care definește o personalitate,** Teilhard îi închide perspectivele asimilînd-o unui teologism în care scopul final nu este împlinirea omului, ci dobîndirea conștiinței Absolutului divin.

În deosebire cu el, marxismul înțelege că personalizarea nu este decît procesul de luare în stăpînire de către om a propriei sale esențe, în care el se gîndește (deopotrivă) scop și măsură, stază și acțiune dinamică, în care este cu adevărat angajat ca singurul făuritor și răspunzător al destinului său

Nu ar putea fi, desigur, nerecunoscute, meritele lui Teilhard întru statutarea unui umanism pluridimensional, care să cuprindă cunoașterea și acțiunea, cum nu poate fi ocolită nici ideea răspunderii umane față de propriul destin de speță Acestea sînt înțelesuri grave și de adevărul lor nimeni nu se poate îndoi Dar nici nu se cuvine să uităm că ele se reclamă dintr-o explicație în care esența universului și cauzele înseși ale omului vin dintr-o lume spirituală, sacră, preexistîndu-ne și comandîndu-ne deopotrivă

Aceste cîștiguri, pe care gîndul le află prin efortul lui Teilhard, și care conduc cu toate spre a susține viziunea sa umanistă, care dă și dovedește omului prin direcție și efortul lui evolutiv **o valoare,** stabilind identitatea între individ și persoană și întemeind astfel un umanism **sui generis,** toate aceste cîștiguri sînt înscrise — însă — în spațiul unei contradicții de principiu. Pentru că ce poate fi mai grav decît a-i răpi unui om puterea absolută de a fi, cu fiecare auto-negație, mai mult și totuși el însuși, adică puterea de a se imagina și construi, de a-și realiza esența lui și nu o dorință și o lege străină ? Și ce libertate mai poate fi aceea a actelor prin care nu desăvîrșirea ta o țintești, ci împlinirea unui mit, pe care l-ai încărcat cîndva cu propriul tău bine, adevăr și frumos ?

La toate aceste întrebări, filozofia lui Teilhard nu află răspuns, ci se închide într-o explicație pe alocuri seducătoare (ce-i drept) dar neajutătoare pentru voința de mai mult a omului de astăzi și de mîine

ȘERBAN CIONOFF

---

*) Fragmente dintr-un eseu în pregătire despre **Teilhard de Chardin**

REMEMBER

AMURGURILE ORAȘULUI

Cînd intră amurgu-n cetate, abia mișcînd marile evantaie, ființa mea se pregătește de zbor. Nici un oraș din cîte m-au primit nu se poate mîndri c-o trezorerie atît de luxos dăruită-n culori de amurg ca această cetate de vest a pămîntului meu, iar acest lucru îl spun în deplină cunoștință a mării și-a nesfîrșitelor fasturi în care se petrece pe acele întinsuri retragerea soarelui, cu toate cortegiile lui de purpură și aur.

Atunci cînd intră amurgu-n cetate, s-aude liniștea cîmpului, răsuflarea aceea ușoară a pustei din jur, sau poate așa ni se pare, devreme ce străzile se iluminează ciudat, orientate ca niște tuburi de orgă către spectacolul unic al zilei. Atunci, marile clădiri ies din toropeala lor monotonă și par a se lungi în sus, încununate de nimburi, iar păsările plutesc uitate în zbor ca o expresie a uimirii și-a setei noastre de absolut.

La ora amurgului — pînzele văzduhului prin care pulsează, nevăzut, imaginații de violet, apoi acele culturi sidefii de plante născocite anume atunci pe cerurile goale, corăbiile încărcate cu avuții din alte tărîmuri, încremenite acum în apele serii ce se apropie.

Cînd intră amurgu-n cetate, abia mișcînd marile evantaie, de parc-ar sufla brize de împăcare prin livezi înflorite de piersici, în clipa aceea unică a zilei, ființa mea se pregătește de zbor și laud într-o mută admirare necunoscutele surse, laud pămîntul din care ne vin aceste ecouri violacee, aceste reverberații de sărbătoare care ne revitalizează pasul și visul, laud cetatea mea de vest, a cărei trezorerie deține aceste spectacole fastuoase și de fiecare dată altfel imaginate de puterile nelămurite ale soarelui și-ale șesurilor necuprinse din jur.

La ora amurgului, ființa mea, cutreerată de vocile omului, se pregătește de zbor.

ANGHEL DUMBRĂVEANU

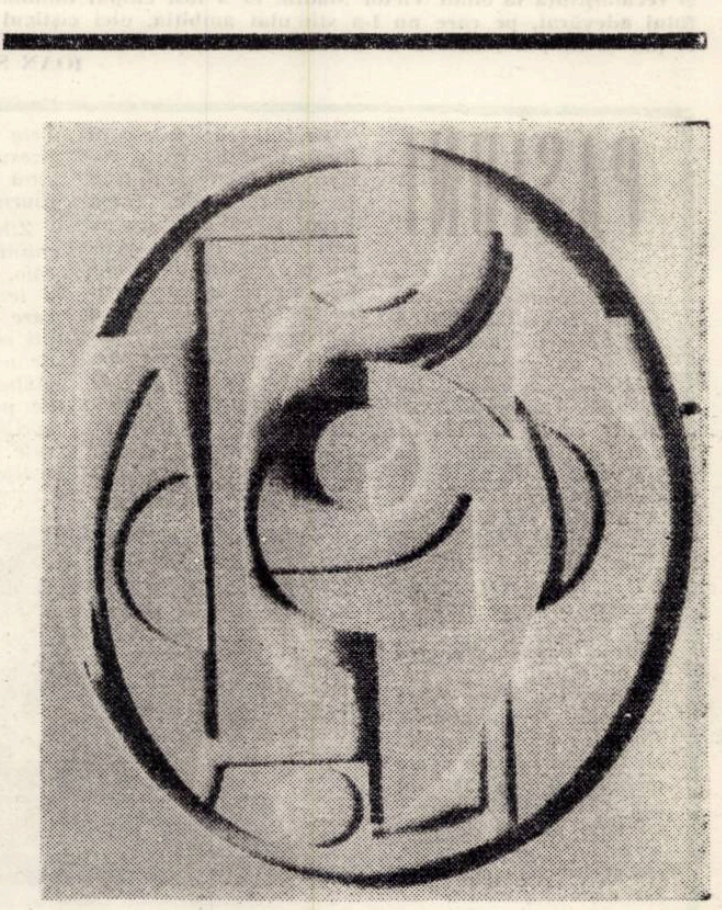

KAZINCZY GABRIEL „AB OVO" (lemn și duco)

INSTITUTUL DE PROIECTARI TIMIŞOARA

(IPROTIM)

modelatorii pietrei şi betonului

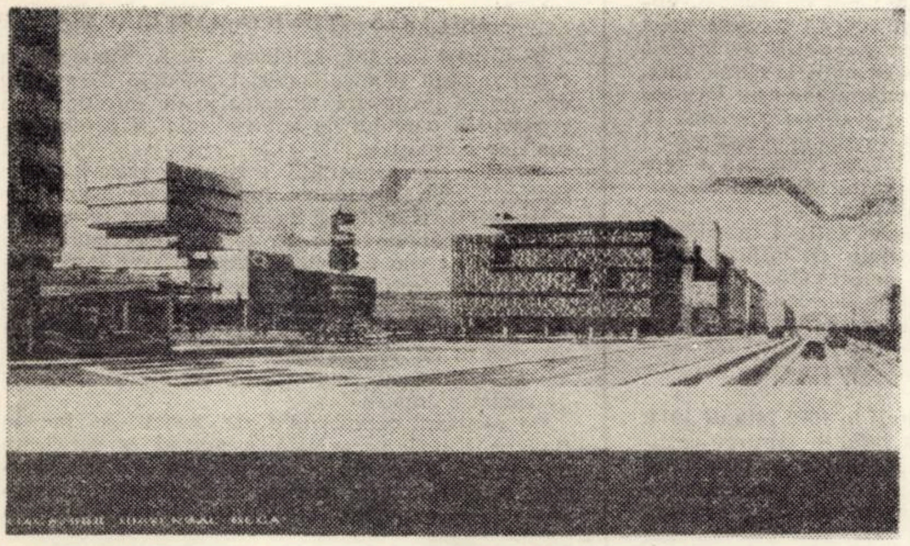

Magazinul Universal „Bega“

PIAŢA NICOLAE BĂLCESCU

Piaţa Nicolae Bălcescu

Ne mutăm în casă nouă. Faptul a devenit obişnuit în ultima perioadă de timp, in anii construcţiei socialiste. Obişnuit pentru muncitorul, tehnicianul, inginerul din fabrică sau uzină, pentru familia sa, obişnuit pentru funcţionarul din instituţie, pentru activistul pe tărîm social, pentru personalul din reţeaua unităţilor de deservire, pentru fiecare dintre noi. Ştim că cererea pentru locuinţă ne-a fost luată în evidenţa consiliului oamenilor muncii din unitatea in care lucrăm, de comitetul sindicatului ori de consiliul popular, că am fost trecuţi la urgenţa cutare şi ca solicitarea îşi va găsi rezolvarea favorabilă pe măsură ce acest lucru va fi posibil. Alteori — şi aceasta se intîmplă de o vreme tot mai des — găsim că e mai bine să ne construim un apartament prin O.C.L.P.P. cu sprijinul material nemijlocit al statului. Începînd cu anul 1968, ca să ne referim numai la această ultimă perioadă, cel puţin 25.000 de timişoreni s-au mutat în casă nouă. Tot în aceşti ani municipiul Timişoara s-a îmbogăţit cu un important număr de edificii de interes social-cultural, cu complexe comerciale, instituţii, cu unităţi economice de prestigiu.

Asupra celor de mai sus, asupra preocupărilor locale de această natură, am purtat duminică, 4 iunie, o destul de lungă şi interesantă discuţie cu tovarăşul Ion Izvernariu, arhitect şef la Institutul de proiectări Timişoara. Convenisem asupra zilei de repaos duminical, întrucît n-a fost cu putinţă ca interlocutorul să găsească peste săptămînă o „fereastră liberă“, fie ea chiar şi numai de o oră! Ziua de duminică mai prezenta avantajul că riscul deranjamentelor inerente într-o zi de lucru era exclus, avantaj confirmat pînă la urmă numai în parte, căci n-au fost puţini acei salariaţi ai „IPROTIM“, cum se numeşte prescurtat institutul, care, deşi aflaţi în zi liberă, au dat totuşi pe la servici!

— Am avut şi avem foarte mult de lucru, ni se destăinuie arhitectul şef Ion Izvernariu. Ritmul construcţiilor din Timişoara, ca şi din întreg judeţul, este atît de mare, atît de înalt, incît — cu tot progresul marcat în concepţie şi proiectare — cu greu îi facem faţă. De fapt, la ce bun să vă spun eu aceasta?! Fiecare vedem cum se schimbă, cum întinereşte municipiul nostru. Apar edificii social-culturale, economice blocuri de locuinţe cu zecile şi sutele, chiar cartiere noi. În fiecare dintre ele este încorporată şi o parte din munca noastră, din capacitatea şi sudoarea frunţii specialiştilor, a tuturor salariaţilor institutului.

În faţa unei schiţe de ansamblu a municipiului Timişoara şi a unor detalii de sistematizare şi construcţii facem cunoştinţă mai concret cu cîteva dintre preocupările actuale şi viitoare ale institutului, ale celor ce muncesc la „IPROTIM“.

— La ora actuală, reluă discuţia tovarăşul arh. Izvernariu, în privinţa construcţiilor atenţia principală a organelor locale de partid şi de stat este îndreptată spre noile cartiere de locuinţe, modernizarea şi sistematizarea arterelor principale ale municipiului. De o atenţie aparte se bucură căile de penetraţie în oraş, precum şi străzile adiacente bulevardelor ce duc spre inima oraşului. Ne străduim să răspundem cît mai bine solicitărilor, să realizăm proiecte şi documentaţii la nivelul exigenţelor sporite. Sînt convins că nu greşesc deloc cînd afirm că întregul nostru colectiv de muncă se consideră mobilizat în acţiunea de executare la timp şi de calitate a tuturor proiectelor.

Cu modestia care îl caracterizează, arhitectul şef vorbeşte mai puţin despre el. Caută mai degrabă să ne edifice asupra preocupărilor de ansamblu ale institutului. La insistenţele noastre face, totuşi, unele nominalizări, deşi ne mărturiseşte că s-ar putea să nu reuşească să se oprească în toate cazurile asupra celor mai harnici, pricepuţi şi cunoscuţi specialişti ai apreciatului institut timişorean. Arhitectul Gheorghe Gîrleanu a fost conducător de proiect la complexul hotelier „Continental“, operă ce reprezintă pentru noi o adevărată operă monumentală, arh. Nicolae Dancu a răspuns de noul spital clinic cu 700 de locuri, aflat în execuţie lîngă stadionul „1 Mai“, Vasile Oprişan şi colaboratorii săi a realizat proiectul pentru noul magazin universal, aflat în curs de construcţie pe bv. 23 August. La rîndul său, arh. Ştefan Iojică a primit sarcina de a conduce nemijlocit documentaţia pentru modernizarea şi sistematizarea Pieţii Nicolae Bălcescu unde, pe locul unor case actuale se vor înălţa blocuri înalte şi elegante. Nu vor lipsi unităţile comerciale şi de deservire, un cinematograf. Arhitecţii Cornelia Stăniloiu, Ewald Iacoby şi alţi tovarăşi de-ai lor s-au dedicat mai cu seamă proiectelor pentru construcţiile de locuinţe, în timp ce inginerii Mircea Rozvan, Decebal Anastasescu, Valeriu Drăgoiescu, Călin Drug, Mihai Voinca, Teodora Covaci şi Victor Popovici se ocupă cu tot mai mult succes de compartimentul „instalaţii“. Ei, şi ca ei mulţi alţii, nu găsesc satisfacţii mai mari decît acelea de a şti că şi-au adus partea de contribuţie la creşterea nivelului urbanistic al bătrînului şi mereu tînăr oraş de pe malurile Begheiului, la realizarea unor locuinţe cît mai trainice, confortabile, elegante şi ieftine pentru oamenii muncii şi familiile acestora.

Eşalonate în cadrul actualalui plan cincinal, obiectivele ce stau în faţa proiectanţilor şi constructorilor privesc finalizarea dotărilor de pe bv. Leontin Sălăjan, sistematizarea şi modernizarea pieţii Badea Cîrţan — Calea Dorobanţilor — zona de intrare în oraş dinspre Lugoj; terminarea cartierului de locuinţe şi a dotărilor aferente din zonele Circumvalaţiunii II şi III, inclusiv amenajările respective din Calea Torontalului şi Calea Aradului, apoi, şi în ultimă instanţă, modernizarea şi sistematizarea Căii Şagului şi a bulevardului 6 Martie.

Înainte de a pune punct acestor rînduri se cuvine să ne exprimăm ferma convingere că, la fel ca şi pînă acum, arhitecţii, proiectanţii celelalte cadre ale „IPROTIM“ se vor achita cu cinste şi înaltă răspundere de sarcinile încredinţate.

VICHENTE BANU

Spaţii de învăţămînt pentru facultatea de Agronomie

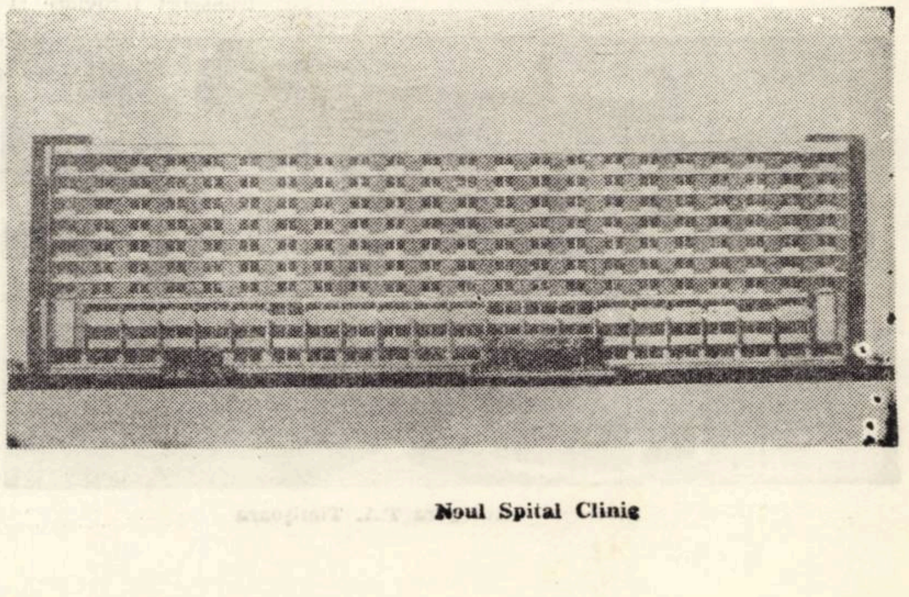

Noul Spital Clinic

SIGURANŢĂ RAPIDITATE CONFORT ÎN TRANSPORTURILE AUTO

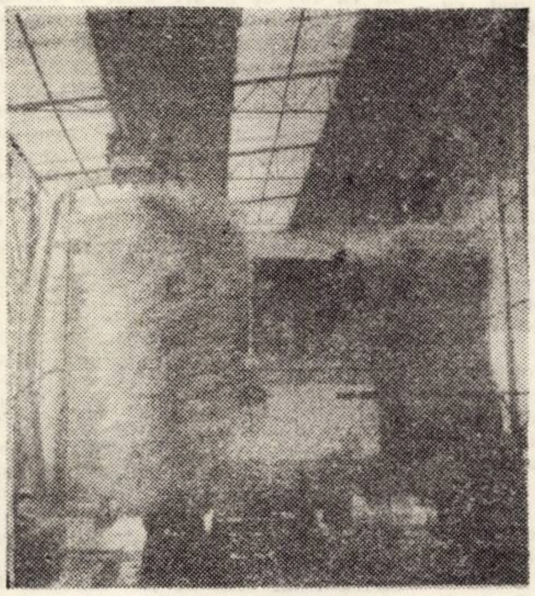

Rampa de spălat autobuze...

La pupitrul de comandă al unui aparat de examinare psihologică

Am în faţă cîteva cifre, date de plan, realizări ale colectivului **ÎNTREPRINDERII DE TRANSPORTURI AUTO TIMIŞOARA** — dar numai cineva care cunoaşte foarte bine efortul comun al tuturor salariaţilor de aici în frunte cu directorul general ing. Gheorghe Gelca, poate realiza deplin o activitate dusă de-a lungul anilor, pentru a se ajunge ca azi să se poată vorbi despre **I.T.A. Timişoara** ca despre o puternică şi modernă întreprindere de transporturi caracterizată printr-un mare potenţial de energie şi entuziasm uman, seriozitate, promptitudine în servirea beneficiarilor, siguranţă în transporturi.

O monografie a **Întreprinderii de transporturi auto Timişoara** ne-ar putea oferi o imagine clară a acestei dezvoltări — iar planul întreprinderii pe anul în curs, planul de perspectivă în diversele lui compartimente, ne oferă elementele necesare estimării, dincolo de cifre, a efortului comun de aici, canalizat pe cîteva direcţii principale:

TRANSPORTUL DE CALATORI

Ne-au devenit familiare autobuzele I.T.A. pe drumurile noastre interurbane, aproape că nu ne mai putem imagina **o deplasare rapidă şi lipsită de riscuri** fără autobuzele I.T.A.: mii de oameni, milioane chiar, după cum vom vedea, folosesc acest sistem de transport: în epoca noastră de intensă industrializare, **transportul sistematic şi ritmic spre, şi de la locul de muncă al salariaţilor care locuiesc în afara oraşelor** a devenit o realitate cotidiană şi, în acelaşi timp, o necesitate a economiei naţionale; în cadrul judeţului nostru, I.T.A. Timişoara a reuşit să devină astfel — şi datorită hărniciei colectivului de aici — o necesitate.

Cîteva cifre sînt edificatoare: între 1 ianuarie şi 1 mai 1971, au fost transportaţi cu mijloacele de transport I.T.A. Timişoara peste 4.675.000 călători — iar anul acesta, în aceeaşi perioadă, aproape 6.000.000 călători! Numărul abonaţilor **pe lună** a crescut la aproape 11.000 — iar numărul de salariaţi transportaţi pe bază de convenţie, la aproape 10.000.

Creşterea planului de călători în 1972 faţă de 1971, în procente, este de 11,39 la sută, — creştere realizată şi pe baza deschiderii, la cererea publicului călător, a noi trasee; numai în 1971 au fost deschise un număr de 17 noi trasee totalizînd 560 km. la care au fost adăugate, în 1972, alte 8, totalizînd 188 km. Noile trasee răspund, după cum am mai spus, numeroaselor solicitări ale publicului, dar şi unor nevoi de dezvoltare economică; traseele Lugoj — Nădrag, Izgar — Bocşa — Reşiţa, Sopotu Vechi — Caransebeş — Reşiţa, Făget — Pietroasa, Făget — Băteşti, Timişoara — Cerneteaz, sînt numai cîteva dintre aceste trasee.

În paralel, I.T.A. Timişoara îşi dezvoltă baza tehnico-materială, pentru a putea oferi publicului beneficiar al serviciilor sale, condiţii optime de transport: **siguranţă, confort, rapiditate.**

Ce timişorean care-şi iubeşte oraşul nu e încîntat de frumoasa, spaţioasa şi eleganta Autogară, dată în funcţiune în cursul anului 1971? Tot astfel şi locuitorii din Moldova Nouă se pot mîndri de noua clădire a Autogării din oraşul lor, iar locuitorii Făgetului sînt martorii înălţării, în beton şi sticlă, a clădirii noii Autogări.

Tovarăşul ing. Gheorghe Gelca e un entuziast, dar un entuziast lucid; ne destăinuie intenţii care, peste puţin timp vor fi materializate în fapte: în 1973, piatra de temelie la noua Autogară din Caransebeş; tot în 1973 începe construirea Autogării din Lugoj; în 1974 — Autogara din Reşiţa...

Iar parcul de autobuze creşte anul acesta faţă de 1971, cu 8,9 la sută.

ORGANIZAREA TRANSPORTURILOR DE MĂRFURI ÎN TRANSCONTEINERE

Dezvoltarea şi modernizarea economiei naţionale necesită organizarea transporturilor cu minimum de cheltuieli sociale.

Această nouă organizare, bazată pe cooperarea mijloacelor de transport rutiere şi a celor feroviare se practică la Timişoara din octombrie 1970.

Transportul combinat, auto-C.F.R., a impus o nouă tehnologie care să asigure transportul mărfurilor „din poartă în poartă“ fără transbordarea mărfurilor. Se realizează, astfel, **mecanizarea încărcărilor-descărcărilor, depozitarea, avantajează sporirea vitezei comerciale, promptitudinea, siguranţă şi cheltuieli sociale reduse.**

Transconteinerul este un utilaj de transport, o „încăpere a mărfurilor“ comună mijloacelor de transport feroviare şi rutiere. complet detaşabilă de acestea. La Timişoara s-au introdus conteinere cu o capacitate de 10 tone, sînt în curs de a se introduce şi cu capacitate de 20 tone.

În vederea transportului, introducerea şi scoaterea mărfurilor, precum şi fixarea lor în transconteinere, se execută de către beneficiari. Transconteinerele sînt aduse la magaziile de mărfuri şi lăsate la beneficiari pe toată durata operaţiunilor de descărcare-încărcare.

Practica a scos în evidenţă avantajele la transportul mărfurilor în transconteinere, atît pentru beneficiar, cît şi pentru transportor ca: **reducerea costului transportului, micşorarea cheltuielilor de ambalare, reducerea pierderilor de marfă şi eliminarea deteriorării acestora de către agenţii atmosferici**

De asemenea, se realizează transportul integral din poartă în poartă, expedierea şi primirea mărfurilor numai în timpul zilei, ritmicitatea aprovizionării şi **folosirea transconteinerului ca o capacitate provizorie de depozitare.**

Autobaza T. A. Timişoara, prin dotarea actuală cu transconteinere de 10—20 tone are posibilitatea să pună la dispoziţia beneficiarilor o capacitate sporită pentru transportul de mărfuri.

DOTAREA TEHNICO-MATERIALĂ

În ultimii doi ani, autobaza T. A. Timişoara a creiat o bază tehnico-material capabilă să asigure executarea proceselor tehnologice de întreţinere şi reparaţii a parcului de autovehicule la nivelul actualelor normative.

Menţinerea capacităţii active a parcului este realizată prin executarea lucrărilor de întreţinere şi reparaţii cu mijloace mecanizate, ceea ce asigură o calitate superioară a acestora. Colectivului din autobază i-a stat în atenţie modernizarea întregului proces de întreţinere şi reparaţii, prin intrarea în folosinţă a unei staţii noi de schimb ulei, modernizarea atelierului de verificat carburatoare, prin intrarea în folosinţă a unui atelier de recondiţionat agregate, darea în folosinţă a unei staţii complexe de spălat autobuze

De asemeni, operaţiunile de revizii se fac în flux pe bandă mecanizată, asigurînd o verificare minuţioasă a sistemelor componente ale autovehiculelor, creînd, prin aceasta, o siguranţă în circulaţie, o stare tehnică bună a parcului de autovehicule.

SIGURANŢA CIRCULAŢIEI...

Poate că ar fi trebuit să începem prin a vorbi, în primul rînd, despre efortul susţinut pe care-l depun toţi factorii ce răspund de siguranţa circulaţiei în I.T.A. Timişoara în a asigura **un transport lipsit de riscuri pe drumurile publice.** Necesitate şi imperativ, siguranţa circulaţiei stă în permanenţă pe prim plan. Încadrată într-un sistem modern şi raţional ştiinţific de rezolvare, problema siguranţei circulaţiei absoarbe importante forţe de specialişti care au ca primă sarcină eliminarea totală a factorului accident din transporturi, **selecţia şi supravegherea personalului care concură la siguranţa circulaţiei:** conducători auto, impiegaţi de mişcare, etc. Această selecţie se realizează în modernul şi bine utilatul **Laborator de psihologie auto.** Psihologii de aici, printr-o examinare atentă a conducătorilor auto, depistează gradul dezvoltării aptitudinilor pentru această meserie, sesizînd, în acelaşi timp, eventuala lipsă a acestor aptitudini. Avizul final dat de Laborator, oglindeşte tocmai acest aspect: capacitatea subiectului examinat de a profesa (pentru elevii şcolilor de şoferi profesionişti) ori de a mai putea profesa această meserie (în cazul şoferilor în funcţiune care au căpătat carnetul înaintea înfiinţării acestui Laborator). E de la sine înţeles că cei găsiţi necorespunzători pentru meseria de şofer, vor fi eliminaţi.

Trebuie să menţionăm că imediat după înfiinţarea acestui Laborator, încă din 1964, în urma selecţiei psihologice ca şi a celorlalte măsuri corelate, numărul de accidente pe I.T.A. Timişoara a scăzut an de an, ajungînd ca azi, **I.T.A. Timişoara să deţină un loc fruntaş pe ţară** şi sub raportul siguranţei în transporturi.

Ar mai fi foarte multe lucruri de reţinut din activitatea acestui harnic colectiv; am putea vorbi, de pildă, despre priceperea şi responsabilitatea tuturor factorilor tehnici în a asigura funcţionarea ireproşabilă a maşinilor cu care călătorim; despre politeţea şi spiritul de disciplină care domnesc aici; despre, mai ales, energia comuniştilor din I.T.A. Timişoara în a asigura acel climat sănătos, propriu muncii în socialism.

Autogara T.A. Timişoara

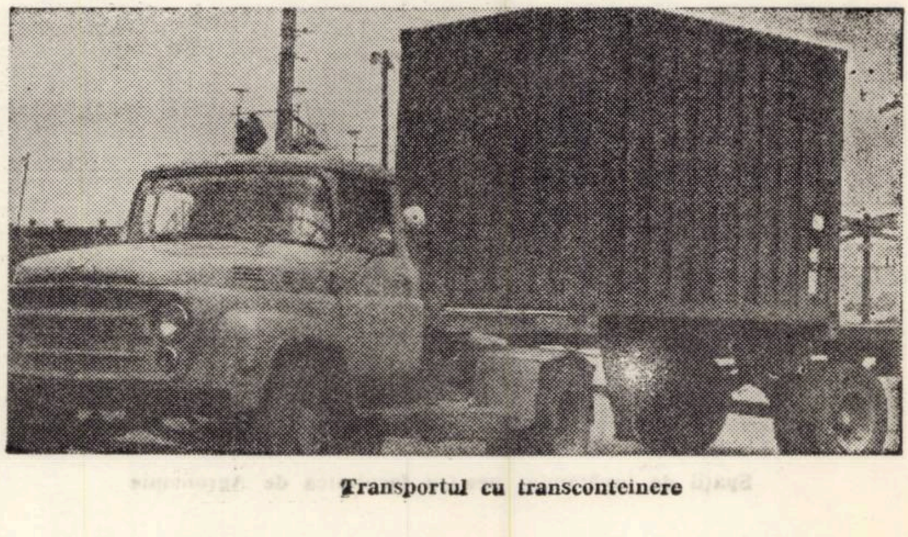

Transportul cu transconteinere

I.I.L. Spicul TIMIŞOARA

Anunţă deschiderea unui nou

MAGAZIN DE PREZENTARE ŞI DESFACERE

NOUL
MAGAZIN
vă oferă o gamă
variată de produse proaspete
de

PATISERIE ŞI PANIFICAŢIE

în Timişoara str. 6 Martie nr. 4

REŢINEŢI! LA ORICE ORA PRODUSE PROASPETE

MINISTERUL INDUSTRIEI CHIMICE

Centrul şcolar pentru industria chimică Timişoara

PROSPECT

Recrutează candidaţi (băieţi şi fete) pentru concursul de admitere în anul şcolar 1972—1973 pentru tipurile de şcoală şi meseriile de mai jos:

I. LICEUL DE SPECIALITATE (curs de zi):

1. Tehnologie chimică organică.

2. Utilaje în industria chimică.

— Se primesc elevi promovaţi ai clasei a VIII-a ai şcolii generale, dacă nu au depăşit vîrsta de 17 ani pînă la 31 decembrie 1972.

Concursul de admitere se va ţine în localul şcolii în perioada 22 iunie — 3 iulie 1972 şi va consta din următoarele probe:

— Matematică (scris şi oral) pentru ambele meserii,

— Limba română sau chimie (la alegere) scris şi oral pentru specialitatea tehnologie chimică organică.

— Limba română sau fizică (la alegere) — scris şi oral pentru specialitatea utilaje în industria chimică.

Înscrierile se fac la sediul şcolii din Splaiul Peneş Curcanul nr. 5, pînă la data de 20 iunie 1972.

II. ŞCOALA PROFESIONALĂ (curs de zi):

1. Lăcătuş mecanic în industria chimică pentru uzinele „Azur", „Solventul" şi „Detergenţi" din Timişoara.

Durata de şcolarizare este de 3 ani.

2. Operator la chimizarea produselor de rafinării, pentru uzinele „Solventul" şi „Detergenţi" din Timişoara.

Durata de şcolarizare este de 3 ani.

3. Operator la fabricarea lacurilor, vopselelor şi uleiurilor, pentru uzinele „Azur" şi „Solventul din Timişoara.

Durata de şcolarizare este de 2 ani.

4. Operator la extracţia, transportul şi tratarea ţiţeiului şi gazelor, pentru M.M.P.G. — Trustul Tg. Jiu, Schela, Timişoara.

Durata de şcolarizare este de 2 ani.

III. UCENICIE LA LOCUL DE MUNCĂ (curs de zi):

1. Electrician de întreţinere şi reparaţii, pentru uzinele „Azur", „Solventul" şi „Detergenţi" din Timişoara.

Durata de şcolarizare este de 3 ani.

— Se primesc promovaţi ai clasei a VIII-a ai şcolii generale în vîrstă de pînă la 18 ani împliniţi la 31 XII. 1972.

Concursul de admitere va avea loc între 6—14 iulie 1972 şi va consta din următoarele probe:

— Matematică — scris şi oral pentru toate meseriile.

— Chimie — scris şi oral pentru toate meseriile de operatori.

— Fizică — partea I-a (mecanica şi căldura) scris şi oral pentru lăcătuşi mecanici.

— Fizică — partea a II-a (electricitate) (scris şi oral) pentru electricieni.

Înscrierile se fac în perioala 1. VI—4.VII. 1972 zilnic la sediul şcolii între orele 7—15.

Elevii vor încheia contracte cu întreprinderile menţionate la fiecare meserie, iar pe timpul şcolarizării primesc bursă sub formă de masă la cantină, echipament, rechizite etc.

Pentru toate tipurile de şcoală, la înscriere, candidaţii vor prezenta următoarele acte:

— Cerere de înscriere;

— Certificat de naştere (original şi copie);

— Fişa medicală de unde a absolvit şcoala;

— Adeverinţă de sănătate eliberată de policlinica la care candidatul este luat în evidenţă — care va cuprinde în mod obligatoriu analiza sîngelui şi rezultatul examenului radiologic pulmonar — efectuate cu cel mult 3 luni înaintea concursului de admitere.

Pentru a veni în sprijinul candidaţilor, şcoala organizează în perioada 25 iunie — 5 iulie 1972 meditaţii la sediul şcolii din Splaiul Peneş Curcanul nr. 5.

Informaţii suplimentare se pot obţine zilnic atît la Centrul şcolar de chimie Timişoara, telefon 3-37-43 precum şi la întreprinderile pentru care se şcolarizează elevii.

„ELTIM"

O MARCA DE PRESTIGIU

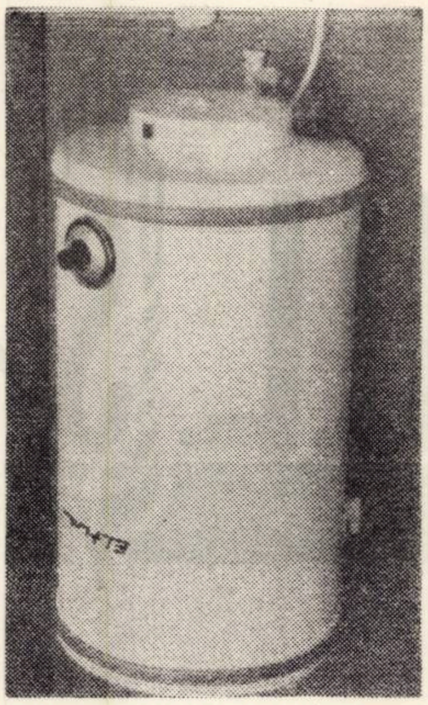

Prin calitatea şi gama bogată a produselor sale, Întreprinderea de industrie locală „ELECTROMETAL" — Timişoara se înscrie în rîndul unităţilor economice de prim rang ale municipiului de pe malurile Begăi.

Înainte de a ne referi la caracteristicile tehnico-funcţionale ale cîtorva din cele mai noi şi solicitate produse ale întreprinderii ar trebui, desigur, să amintim că salariaţii acesteia se achită cu cinste şi responsabilitate sporită de înfăptuirea sarcinilor de plan, de realizarea şi depăşirea angajamentelor asumate în întrecerea socialistă, angajamente ce fac parte integrantă din obiectivele cuprinse în Răspunsul dat de Consiliul popular al judeţului Timiş Chemării la întrecere patriotică a judeţului Hunedoara. Afirmaţia are în vedere atît înscrierea cifrelor globale de plan, de la o lună la alta mai însemnate, cît şi succesele dobîndite pe tărîmul asimilării de noi produse şi utilaje cu caracteristici superioare. reducerea, în acest an, cu 14 lei a cheltuielilor raportate la o mie de lei producţie-marfă, de unde se poate desprinde eficienţa ridicată a eforturilor zilnice ale muncitorilor, tehnicienilor şi inginerilor de aici, dornici cu toţii să se situeze la înălţimea încrederii acordate.

— Privită în mare — opiniază tovarăşul Gheorghe Weinhopl, inginer şef adjunct de concepţie al întreprinderii „Electrometal" — producţia unităţii noastre se împarte în două grupe distincte : 1. utilaje industriale şi comerciale ; 2. produse electrotehnice şi gospodăreşti, de uz casnic, dintre cele mai diferite. Pe toate le considerăm la fel de importante. Despre rabat la calitate nici nu poate fi vorba. Cumpărătorii manifestă tot mai multă încredere în calitatea produselor purtînd marca „ELTIM" şi acest lucru este pentru noi foarte important.

Unul dintre acestea este **ÎNCĂLZITORUL DE APĂ ELECTRIC** sub presiune, de 15, respectiv 85 litri, care — asemeni celorlalte produse ale întreprinderii — ni se înfăţişează ca o realizare de prestigiu. Destinat gospodăriilor familiale neracordate la reţeaua de termoficare, aparatul serveşte în condiţii excelente la obţinerea apei calde. Conceput şi fabricat la nivelul tehnicii internaţionale, acest aparat electrocasnic este executat în două variante, satisfăcînd şi dintr-un atare punct de vedere nevoile diferite ale populaţiei.

De construcţie robustă, echipat cu dispozitive de deplină siguranţă în exploatare, aparatul este uşor de manipulat. asigurînd maximum de confort. Comparativ cu aparatele similare fabricate anterior, noul încălzitor de apă este mult mai rezistent, avînd totodată şi o protejare anticorosivă superioară. Dotat cu o supapă combinată, fereşte încălzitorul de suprapresiunile accidentale precum şi de golirea sa, în cazul unor eventuale defecţiuni în reţeaua de alimentare cu apă. Funcţionarea aparatului sub presiune conduce la încălzirea apei într-un timp scurt, prin urmare cu un consum redus de energie electrică, mult îmbunătăţită fiind şi izolaţia rezervorului, care asigură menţinerea temperaturii timp îndelungat. Iată, de altfel, cîteva caracteristici tehnice ale încălzitorului : capacitate 15, respectiv 85 litri, tensiune 220 V, putere 1.900 W. presiunea maximă 6 daN/cm 2, timp de încălzire a apei de la temperatura iniţială de 17° C la 80° C — 50 minute — 4 ore, temperatura maximă a apei 80° C.

În ceea ce priveşte încălzitorul de 85 l, este de menţionat că el este astfel conceput încît să poată deservi mai mulţi consumatori deodată, prezentînd avantaje evidente, lucru ce se poate spune şi despre încălzirea în scurt timp a apei, după ce aparatul se află în funcţiune curentă.

Producţia de serie a noului încălzitor a fost începută chiar în anul 1972.

Prin larga sa utilitate în gospodăriile neracordate la reţeaua de alimentare cu apă, **HIDROFORUL DE TIP H 85** constituie, de asemenea, un produs cu marca „Eltim" mult solicitat. El asigură, în gospodării. apa sub presiune necesară funcţionării instalaţiilor tehnico-sanitare. Apa se asigură dintr-o sursă proprie — fîntînă, puţ etc. Gabaritul redus al acestuia face posibilă amplasarea lui cu uşurinţă, fără a crea impedimente Cîteva caracteristici tehnice : dimensiuni de gabarit cca : L = 550 : l = 420 ; h = 1.290 mm; rezervor de apă 85 litri, presiunea de anclaşare 0,7 atm, presiunea de declanşare 1,9 atm : motor electric de puterea 0,55 kW, cu 3.000 rotaţii/minut, funcţionînd la 220 V ; debit de pompă 90 litri/minut ; presiunea maximă 2 atm. (20 m coloană apă).

Cu un consum de energie electrică practic neglijabil, hidroforul de tip H 85 vă asigură maximum de confort. El vă aduce apa potabilă în casă fără ca dv. să depuneţi cel mai mic efort.

Gama utilajelor electrotehnice purtînd marca de prestigiu „Eltim" este completată apoi de aparate dintre cele mai diferite, care îşi găsesc multiple întrebuinţări în activitatea diurnă. Astfel, sînt de acum binecunoscuţi roboţii de bucătărie pentru cantine şi restaurante, maşinile de tocat carne, de curăţat cartofi, de spălat pahare, oale cu pereţi dubli şi avertizor fonic pentru fiert lapte, radiatoare electrice cu ulei, executate în patru variante numerice de elemenţi — aparate ce pot fi mutate uşor dintr-o cameră în alta, după cerinţele de moment ale familiei, corpuri de iluminat fluorescent şi cîte altele.

Iată, de pildă, **INTERFONUL**, care îşi găseşte în activitatea unei zile întrebuinţări în situaţii dintre cele mai diferite. El serveşte în condiţii de calitate ireproşabilă nevoile serviciilor şi compartimentelor diferitelor întreprinderi şi instituţii, ori pur şi simplu în locuinţa familiei. Cum ? Simplu. Simplu de tot. Să presupunem că mama are treabă la bucătărie, iar copii se joacă în camera lor. Instalat discret, microfonul din camera copiilor o ţine la curent pe gosopdină cu tot ceea ce se întîmplă în camera de alături. La fel, seful de serviciu dintr-o instituţie poate, cu ajutorul interfonului fabricat la Timişoara, să ştie tot ceea ce se dezbate în birourile de a căror bună activitate răspunde. Aşadar, interfonul mijloceşte informarea rapidă asupra a ceea ce se petrece în zonele alăturate, fără a fi necesar deplasarea la faţa locului, reprezentînd un auxiliar impus tot mai mult de viaţa modernă, în care fiecare minut este preţios.

„Electrometal" Timişoara şi-a făcut cunoscut numele în ţară şi datorită autosifoanelor fabricate aici. De la primul autosifon fabricat cu cîţiva ani în urmă a fost parcurs un drum destul de lung, marcat de perfecţionări continue. Curînd, în unităţile de desfacere vor apărea autosifoane cu caracteristici îmbunătăţite. Preocupările proiectanţilor sînt îndreptate spre perfecţionarea elementelor funcţionale ale aparatului cît şi în domeniul esteticii. Factorii de conducere ai întreprinderii ne-au informat că se are în vedere o adevărată reîmprospătare a pieţii cu autosifoane de construcţie nouă, care să fie în măsură să satisfacă cele mai exigente gusturi de estetică şi pretenţii.

Înainte de a încheia aceste rînduri se cuvine să evidenţiem, odată în plus, binemeritatul prestigiu de care se bucură produsele întreprinderii „Electrometal", acestea întrunind sufragiile multor competiţii interne şi internaţionale. Argumente în acest sens : Un număr de trei produse purtînd marca „Eltim" au fost premiate la Pavilionul de mostre de la Bucureşti din anul 1971, distincţii acordate pentru cele mai frumoase şi utile articole realizate de unităţile de industrie locală, precum şi Premiul I al Expoziţiei de bunuri de larg consum — Galaţi 1971 şi Diploma juriului Expoziţiei bunurilor de larg consum — Moscova 1971.

Utile,
practice,
de calitate
Produsele Intreprinderii
Electrometal — Timişoara
nu pot lipsi din nici
o casă

TINERI POEȚI

Deschidem paginile revistei noastre și tinerelor condeie din această parte a țării. Aceste talente vor vorbi de la tribuna revistei noastre despre sentimentele oamenilor zilelor noastre, despre frămîntările adînci și luminoase ale celor ce-și închină inima și gîndul pe magistrala emoției și creației.

Multe din aceste condeie vor fi numele de mîine ale literaturii noastre. Depinde de ele să-și contureze viguros profilul, în concordanță cu trăinicia crezului lor literar.

Dragoste

Chiar dacă mă rotesc în largi volute,
Ca un izvor întors, cobor spre golul
Cîntărilor ales. Și-s nalt sub boarea
Spinărilor de munți. O, Patrie,
Cum te-am putea iubi,
Altfel decît, cuvînt ropotitor,
Cu trei vocale albe de lumină.

EUGEN BERCA DORCESCU

Am învățat...

Am învățat să zbor
de la păsări :
de-atunci descriu mari rotocoale
de dor
înspre culmi.
Am învățat să înot
de la pești :
de-atunci spintec val după val,
spre zări.
Am învățat să merg
de la oameni :
de-atunci pășesc apăsat,
cu sufletul flămînd
de zbor
de înot
de mers...

IULIU LUCACIU

Plouă cu tine

Zilele și nopțile mele,
Pătrunse de o ploaie cu tine,
Au deschis un ochi mirat,
Ca o floare de cîmp
Sub stropii de mai.
Plouă cu tine...
De m-aș ascunde
Sub coviltirul nepăsării,
Tot m-ar ajunge
Această ploaie caldă,
Țîșnind de pretutindeni.
Uneori, ploaia asta
Începe să semene-a potop,
Și mă întreb înfricoșată :
Cu ce ți-am greșit.
De plouă atît de tare
Cu tine ?

AFRODITA SURDEANU

Cunoaștere

Mă apropii de mine.
Țin soarele în mîini.
Îi pun o zgardă
ca să nu muște cerul
din care să se scurgă
tot albastrul
Mă apropii de mine.
Țin soarele în mîini.
Ce mult seamăn
cu sîngele meu.

FRANCISC VINGANU

Flori căzute

Cîndva
pomii plîngeau
lîngă țărîna florilor căzute
și stinse în fîntîni.
În altă zi,
plîngeau în jurul meu
cum deapănă în jurul morii vîntul
și apa țese ne-ncetat
deși
prea mică-i să se dăruiască mării.

HERTA MULLER

În românește de
EUGEN BERCA DORCESCU

Dor de copilărie

mamei mele

Prin casă curg părerile de rău
Și păsări oarbe frîng tăcerea-n două.
Cînd, mamă, voi mai plînge-n ochiul
tău,
Strivind un colț amar de lună
nouă ?...

Un liliac îmi înflorește-n braț
Și-n urma mea polenul se destramă,
Cînd oare, voi mai bea cu-atît nesaț
Din cupa sărutării tale, mamă ?...

IOAN VASIU

Știu despre tine

Știu despre tine c-ai venit tîrziu,
Că n-ai bătut la geamuri cum se
bate,
Cînd eu puteam de marmură să fiu,
În reci odăi cu pînzele lăsate...

Te-ai așezat cu duhuri de april
La masa de cireș pe care scriu :
Știu că pe foi s-a scuturat un tril
Și rîse colțul mesei, argintiu...

Știu despre tine c-ai putea scruta
Neliniștea din ochii mei, amară.
Cînd te ridici ușor să sufli-n stea
Și pleoapa oboselii-i împresoară...

Peste cîmpii solare de-am pleca
Să celebrăm lumina fără pată —
S-ar dezlipi, suavă, umbra mea
Și te-ar lua drept mine, încurcată...

DRAGOMIR MAGDIN

Vecine!

Vecine,
deșteaptă-mă-n zorii așteptați
și roagă-l pe Gheorghe să-nhame
căluțil
și-om merge adînc în rouă și-n spic
și-n tril de prigorie.

Vecine,
pîinea se lasă iubită de rouă în zori,
cheamă-i pe toți să vină să cate
și mai adu o ploscă de vin
și-o turtă din grîul cel vechi
să le dăm prigoriei.
ah, prigoriei !
Îți mai aduci aminte, vecine,
în anul trecut,
de prigoria aceea,
îți mai aduci aminte de iubita
cîntecelor tale,
de dor și de grîu ?
Ah, prigoria,
draga de ea,
chema-ne-va-ntreg satul
cu inimi cu tot !

CONSTANTIN DEHELEANU

In noua lumină

Cupa cu licoarea zorilor
S-a revărsat în noi.
Acum sîntem mai buni,
mai puri în incandescența
cristalului fosforescent.
Fiecare simte :
ceva din el
s-a metamorfozat
sub lumina puternică
a răsăritului de soare.
Pasărea Phoenix
se oglindește
în cristalul fosforescent.
Potirul de nectar
S-a revărsat în noi,
Acum sîntem mai buni,
mai puri în noua lumină
a erei socialiste.

MARIANA GHERGA

Trompeta albastră

Am adunat din munți metale ușoare,
Și sunetul din alergarea cerbilor
Din seva pămîntului am luat
dogoarea
Să prindă contur trompeta albastră.
O țin deasupra soarelui și cînt.
Pentru încetarea războaielor inutile
Cînt pruncilor din leagănul păcii
Și soarele îmi umple trompeta de
aur
Trompeta albastră e glasul mulțimii
Cu care vor opri rîurile din mers
Să treacă prin trompeta albastră.

MARIUS C. NICA

SENTIMENTUL ESTETIC

O discuție asupra sentimentului estetic poate fi privită și abordată din două puncte de vedere: primul — din acela **al creatorului de artă,** ceea ce, desigur, ar complica infinit problema; al doilea, cu o sferă mult mai largă, își deplasează accentul către **educația estetică** și se referă la deslușirea mecanismului psihologic al apariției, dezvoltării, întăririi, adîncirii și, în sfîrșit, permanentizării **sentimentului estetic** la omul **receptor** de realitate estetică-artistică, naturală, ori socială.

Sintetic, sentimentul estetic presupune o trăire afectivă specifică, relațională, care se stabilește între om (receptor) și realitatea estetică (sursă). Reacția poate fi de adeziune, de bucurie, de „extaz admirativ" (Paul Souriau), de respingere, de tristețe, de indignare, ori de indiferență — cu alte cuvinte, prin sentimentul estetic exprimăm o **atitudine** afectivă, conștientă, în legătură cu realitatea artistică, naturală ori socială de receptat.

Dar problema nu se reduce numai la a reflecta specific, prin sentimentul estetic, o realitate — receptarea presupunînd condiții de compatibilitate — receptare pozitivă — ori de incompatibilitate — de receptare negativă, de respingere, între subiectul receptor, omul, pe de o parte și realitatea estetică, pe de altă parte.

Dacă, într-o primă fază, sentimentele care apar la om sînt cele legate de trebuințele imediate — sentimentele elementare de satisfacție — în următoarea fază de evoluție, ne întîlnim cu acele sentimente legate de trăirea conștientă a atitudinii față de mediu, printre care (sentimentele intelectuale și morale) și cu sentimentul estetic. Numai că, prin educație, ca și printr-un înalt grad de „specializare", sentimentul estetic va îmbrăca o nouă formă, formă ce coincide cu maturizarea ideatic-afectivă, sau nivelul gîndirii abstracte, al sentimentelor generalizate, **stabile**: sentimentul tragicului, al umorului, al sublimului.

În cartea sa „Invitație la cunoașterea de sine", V. Pavelcu, explică revelator fenomenul de mai sus — **dinamica personalității** — prin așa numitele „ritmuri ale conștiinței", pulsații ale conștiinței, asemeni pulsațiilor unei inimi care impinge sîngele — cu alte cuvinte, care face să crească distanța între subiect și obiect — și pe care, apoi, îl absoarbe — care apropie, pînă la fuziune, subiectul de obiect — (polarizare și depolarizare), ritmuri ce se efectuează filogenetic și ontogenetic. Ele apar pe două trepte distincte, faze, sau acte ale conștiinței, caracterizate: primul, prin **sincretism**, (lipsă de polaritate specifică copilului mic, care confundă realitatea cu dorințele, care oscilează între simbol și realitatea simbolizată) și, al doilea, cel al conștiinței **noologice**, sau **axiologice**, în care obiectul „nu mai este un lucru sau o situație cu o valență individuală de satisfacție, ci o **valoare** cu caracter supraindividual și impersonal. Pare paradoxală această transformare a personalității în ființă impersonală, iar a realității concrete și individuale într-o lume de valori universale".[1]) (pg. 70).

Acest proces de **obiectivare** reprezintă, așadar, un proces care începe la un nivel de acțiune, de trăire difuză și nediferențiată, „pentru a se polariza și diferenția într-un eu individual și lume concretă, reluînd apoi, pe plan mintal și calitativ superior, același ritm de depolarizare intuitivă și detașare polarizată critic, discursiv, în lumea valorilor suprapersonale".[2]) pg. 71).

Iată, așadar **mecanismul** intim al devenirii vieții noastre lăuntrice; rămîne să vedem cum se realizează, în procesul receptării realității estetice — receptarea fiind procesul prin care putem evidenția mai clar, mai viu, mai adevărat, — acele „ritmuri ale conștiinței", în stare să trezească, să întărească, să dezvolte și să califice ca atare, sentimentul estetic.

Formă de trăire afectivă, instantanee, intensă și de scurtă durată, emoția e determinată nu numai de situația care a provocat-o nemijlocit, la un moment dat, dar și de un larg sistem de așa zise legături temporare, formate în experiența anterioară — anterioară, desigur, momentului producerii emoției. De aceea, cu toată sfera destul de largă a noțiunii de emoție, a-i atribui acesteia întreaga sarcină în receptarea operei de artă ni se pare exagerat. În acest sens, credem că emoția estetică **nu** reprezintă de fapt decît **un moment** în receptarea operei de artă, fără îndoială că foarte important și hotărîtor, căci: „atingerea artei provoacă o primă reacție **sentimentală** (s.n.), rapidă și mai mult sau mai puțin vagă, singura de care putem vorbi ca despre o **emoție estetică** (s.n.). Dincolo de aceasta se desfășoară, însă stări și acte care cer durată".[3]) pg. 298).

Aceste „stări și acte care cer durată", nu sînt, de fapt, credem, decît componente ale **sentimentului estetic,** în care emoția estetică, emoțiile estetice nu mai reprezintă decît punctele, momentele fazele unui proces mai larg în care, determinînd, sînt determinate la rîndul lor de sentimentul estetic în sfera căruia se înscriu ca fapte ale aceleiași conștiințe. Faze primare ale declanșării sentimentelor, emoțiile marchează în același timp, iluminările bruște, intense, de scurtă durată ale acestora. În acest sens, și numai astfel, putem înțelege cum de e posibil ca, după epuizarea emoției estetice, ea să ne mai stăruie în minte, e adevărat că potolită: înscrisă pe linia unei pluralități de alte **momente-emoții**, ea, emoția însăși, colorează specific sentimentul estetic, contribuind prin aceasta la delimitarea lui de celelalte sentimente, ca și la creșterea, adîncirea, nuanțarea sentimentului.

Simțul estetic, gustul, atitudinea estetică — ne pot apărea ca fiind anterioare, dar și concomitente actului de **contemplare,** moment de vîrf în care sentimentul estetic poate fi evidențiat cu pregnanță, prin faptul că determină calitatea, adîncimea ca și intensitatea emoției estetice: emoția însăși, distribuită ca un punct de salt în cadrul sentimentului estetic, va fi ulterior sancționată pozitiv sau negativ de către judecata estetică. Dar, toate aceste elemente: simțul, gustul, atitudinea, emoția vor fi utilizate în chiar judecata estetică într-un fel de critică a autocriticii. Cu alte cuvinte, vor fi utilizate ele însele în a se aprecia drept elemente care au apreciat o realitate estetică ce a avut darul ca, prin propria-i și intrinseca-i vibrație sensibilă să ne provoace tot acest proces anevoie de prins în cuvînt, să ne **reactiveze** propria noastră lume lăuntrică, surprinsă, deodată uimită, în a se vedea deconspirată, „dată pe față", în ceea ce avea ea mai intim, mai personal — sentimentele.

ION DUMITRU TEODORESCU

---

1) Pavelcu: *Invitație la cunoașterea de sine*. Editura Șt. Buc. 1970.

2) Idem.

3) T. Vianu: *Estetica*. Editura pentru literatură. Buc. 1968.

Cultura de specialitate și cultura generală

În filozofia și sociologia culturii contemporane, problemele legate de definirea culturii de specialitate și a culturii generale, precum și cele referitoare la raporturile dintre ele, sînt amplu discutate și controversate. În cadrul general al acestor discuții s-a exprimat o imensă cantitate de păreri, unele fiind dintre cele mai năstrușnice.

Mai mult, într-o epocă de profunde și riguroase specializări, aceste probleme fac obiectul unor importante preocupări ale unor state și guverne în direcția orientării învățămîntului și a tuturor proceselor culturale, științifice și tehnice.

În epocile istorice mai vechi erau mult vehiculate noțiunile de erudit, enciclopedist, iluminist etc., însă nu se făcea nici o distincție între specialitate și cultura generală. În antichitate, era considerat om cult acela care acumulase un conglomerat de cunoștințe din toate domeniile, iar în evul mediu acela care cunoștea și interpreta dogmele religioase, care știa să citească în limbile greacă și latină.

Renașterea, cu toată răsturnarea pe care o produce în tabla de valori a umanității, nu a ridicat problema raportului dintre specializare și cultura generală. Tipul omului renascientist de cultură era, prin excelență, enciclopedist și nu întîmplător Engels caracteriza Renașterea o perioadă care a avut nevoie de titani și a creat titani ca multilateralitate, pasiune și erudiție.

În secolele care au urmat după Renaștere, forțele productive ale societății cunosc o uriașă dezvoltare. Avîntul fără precedent al economiei, industriei, agriculturii și comerțului, apariția primei revoluții tehnico-științifice, necesitatea construcției de noi orașe, întreprinderi industriale și căi de comunicație moderne, dezvoltarea practicii sociale și a diviziunii muncii diversifică domeniile activității și practicii umane, aducînd pe lume profesii și îndeletniciri diferite și esențialmente noi.

Această dezvoltare rapidă a forțelor de producție și a diviziunii muncii declanșează marele proces al diferențierii cunoștințelor, concretizat în constituirea științelor clasice: matematica, mecanica, fizica, chimia, biologia. În acest condiții, specializarea, stăpînirea temeinică a unei specialități se impune ca o cerință majoră a dezvoltării societății, a prosperității și bunăstării materiale.

Raportată la diversele și multiplele specializări limitate, cultura generală dobîndește un conținut exclusiv umanist, poate mai ales în virtutea faptului că preocupările umaniste erau extrem de vechi în comparație cu valorile tehnice moderne. Înțelegerea culturii generale în sens exclusiv umanist a dat naștere unor aprige controverse printre filozofii de frunte ai culturii, mai ales la cei din perioada interbelică, cu privire la raportul dintre cultură și civilizație. Dacă unii filozofi mai raționaliști au încercat să arunce o punte de legătură între cultura materială și cea spirituală, alții, și mai ales Oswald Spengler, au adîncit o sinistră prăpastie între cultură, înțeleasă ca totalitatea valorilor spirituale, și civilizație, înțeleasă ca totalitatea realizărilor tehnice. Viziunea sumbră pe care Spengler a abordat-o asupra culturii, îl va duce la concluzia că orice cultură dispare prin civilizație, că civilizația reprezintă însuși groparul culturii.

Dacă, la începutul secolului nostru, înțelesul exclusiv umanist al culturii generale era oarecum justificat, în epoca contemporană, acest înțeles nu mai corespunde integral. Extraordinara interferență dintre domeniile materiale și cele spirituale ale vieții sociale, dintre valorile tehnice și cele umaniste, procesele simultane de diferențiere și integrare a științelor, apariția a numeroase științe de graniță sau de intersecție, masiva infuzie a matematicii în toate domeniile de activitate și apariția mașinilor electronice, care nu mai înlocuiesc doar munca fizică, ci diferitele activități intelectuale, adîncirea diviziunii sociale a muncii și apariția în epoca noastră a unor domenii și profesii noi, ce impun o riguroasă specializare — iată numai cîțiva din factorii care aruncă peste bord înțelesul tradițional al noțiunii de cultură generală și ridică necesitatea lărgirii acestei noțiuni.

În acest context atît de complex al vieții materiale și spirituale contemporane, cultura generală se poate defini ca un ansamblu de valori tehnice, științifice și umaniste, pe care omul trebuie să le stăpînească.

Dacă ne referim la un specialist pregătit într-un domeniu tehnic, profilul întregii sale culturi ar avea următoarea înfățișare: cultura tehnică de specialitate, **partea cea mai importantă a culturii sale,** cultura politehnică generală, **dobîndită în cadrul institutului politehnic în care se pregătește ca specialist și** cultura gentrală umanistă, **în care se integrează cele mai importante valori spirituale din cultura națională și universală.**

În cazul unui specialist într-un domeniu umanist, profilul său cultural ar arăta astfel: cultura umanistă de specialitate, **cu cea mai mare pondere,** cultura umanistă generală, **primită în cadrul universității, și cele mai importante valori ale științei și tehnicii contemporane**

EUGENIA DUMITRAȘCU Portret

Între cultura de specialitate și cultura generală nu există un raport de opoziție, ci, dimpotrivă, un raport de reciprocitate, iar experiența arată că cei mai bun specialist este acela care adaugă la cunoașterea profundă a specialității sale și cultura generală. Aceasta are o finalitate umanistă, contribuind la formarea și dezvoltarea tuturor facultăților și aptitudinilor specialistului.

P. P. Negulescu, o prestigioasă personalitate a culturii românești din perioada interbelică, ridica problema raportului dintre specializare și cultura generală, încă din anul 1922, în proiectul său de reformă a învățămîntului. El aprecia faptul că specializarea devine o necesitate inevitabilă în condițiile dezvoltării impetuoase a științei și tehnicii.

Rămînînd îngustă, necompletată cu valorile culturii generale, această specializare poate deveni primejdioasă pentru orizontul intelectual al specialistului, făcîndu-l să privească fenomenele pe care le cercetează în mod izolat, rupte de legăturile și raporturile lor multiple. De asemeni, specializarea îngustă, este lipsită de perspectivă, ea se bazează numai pe anumite elemente neesențiale, eclipsînd astfel raporturile esențiale, logice, cu o însemnătate hotărîtoare în studierea, cercetarea și înțelegerea proceselor naturale sau sociale.

M TURTOI

CALEIDOSCOP

În contextul unor frumoase acțiuni cultural-educative, timp de două zile (21—22 mai) Acad. Al. Graur a fost oaspetele de onoare al Universității populare din Făget.

Invitat inițial, pentru cursul dedicat cadrelor didactice „Metode moderne de învățămînt și educație", distinsul oaspete a acceptat cu plăcere întîlniri cu colectivele cadrelor didactice și elevi ai școlilor de cultură generală din Curtea și Tomești, precum și cu muncitorii fabricii de sticlă din Tomești, o ultimă întîlnire avînd loc în Făget.

Temele abordate s-au referit în esență la: modul cum vorbim și cum scriem, ce se întîmplă cu limba noastră, elementele contribuabile la îmbogățirea vocabularului limbii române, prefacerile actuale ale vocabularului limbii române, etc.

Este evident că o tematică atît de bogată și vie a provocat un viu interes în rîndul auditoriului (peste 500 de participanți)

La solicitarea universității populare din Făget, liceul de muzică „Ion Vidu" din Timișoara a trimis la Făget un ansamblu de 50 de elevi, care l-au însoțit pe academicianul Al. Graur la Curtea și Tomești, unde au prezentat spectacole de înaltă ținută artistică.

AURELIU MARINCU

★

Acum cîțiva ani, cercetătorii francezi au semnalat că ultrasunetele pot provoca tulburări ale sistemului nervos. Cercetătorii britanici au constatat că și infrasunetele dau tulburări generale comparabile cu acelea generate de beție: vederea împăienjenită, senzația de plutire, oboseală și euforie. Aceste efecte nu pot decît să agraveze slăbirea reflexelor. Concluzia ar fi că silențiozitatea unui motor nu este un „lux" inutil, ci o necesitate pentru securitatea circulației. Astfel se explică numeroase accidente misterioase produse în plină zi, pe timp frumos, pe drum uscat și drept.

★

Descoperirea în 1969 a unui aliniament de blocuri ciclopici, la 7 metri adîncime lîngă țărmul uneia din insulele Bahamas, a creat o oarecare emoție printre arheologi. Nu tîrziu după asta, s-au descoperit coloane de marmoră și ciment. W. Harrison a arătat însă recent într-un articol că aliniamentul de blocuri nu este decît o formație geologică banală cu forme geometrice. Cît despre coloane, analiza lor arată că aparțin unei epoci după 1800. Aceasta nu arată altceva decît că materialele de construcție transportate cu vaporul au fost răsturnate aici, fie pentru o ușurare a acestuia, fie prin naufragiu.

PSIHOLOGUL UMANIST

Este firească mirarea cuiva în fața invitației adresată psihologului de a-și preciza poziția în societate. Buletinul de identitate indică elementele constitutive ale statutului social în care se încadrează o persoană. Informațiile privind numele, vîrsta, sexul situează pe cineva într-un anumit context de drepturi și datorii față de societate. Situația de căsătorit sau necăsătorit le precizează. Profesiunea desăvîrșește conturul statutar al persoanei. De aceea, în fața psihologului nu ne întrebăm: „Ce înseamnă profesiunea de psiholog ?". Și dacă persistăm, riscăm să fim prinși în cercul vicios: „Psiholog se numește acel ce exercită funcția de psiholog". Dacă există o asemenea specialitate și profesiune, se presupune că toată lumea știe (sau trebuie să știe) ce înseamnă a fi psiholog, care-i sînt atribuțiile, funcția sa socială; știm ce i se poate cere și ce este el în drept de a pretinde de la societate. Este adevărat că există filozofi și oameni de știință care susțin că atîta timp cît nu se știe bine ce este psihologia, nu se poate ști nici ce reprezintă profesiunea de psiholog. Se sugerează o definiție „operațională": „Psihologia este disciplina care, cu acest nume, se predă în licee și universități".

Reflexiile de mai sus ar fi părut justificate acum un secol, cînd psihologia era în fașă. Mai este oare cazul de a cere astăzi precizări despre profesiunea de psiholog, cînd există cel puțin 30 de specialități de psihologie, cînd se cer psihologi nu numai în învățămînt și industrie, ci și în domeniul sanitar, economic, juridic, militar, urbanistic, artistic ?

Totuși . să nu ne pară ciudat faptul că punctul principal al dezbaterilor desfășurate la al 2-lea Congres național al psihologilor francezi de la Lyon (9—10 I. 1971) a fost determinarea statutului de psiholog. Cîteva sute de psihologi s-au întrunit spre a răspunde la întrebarea: „Ce înseamnă a avea profesiunea de psiholog ?". Mai bizar, însă, este faptul, relevat în concluzie, că părerile specialiștilor înșiși au fost împărțite și conceptul de statut al psihologului practician a rămas confuz.

Știm, de altfel, că și Ministerul nostru, al Educației și Învățămîntului, întîrzie cu precizarea statutului oficial de psiholog în școală; nici denumirea nu este statornicită: „psiholog școlar", sau „consilier psiholog"? Care sînt raporturile acestuia cu conducerea școlii, cu colegii și cu elevii ? Rămîne el oare eliberat de sarcini didactice și limitat numai la activitatea de practician ? Va efectua el numai munca de orientare școlară, sau va participa și la rezolvarea tuturor problemelor de organizare, îndrumare, control și eficiență școlară ? Dar probleme atît de importante ca delicvența juvenilă, înapoierea mintală, deficiențele senzoriale, cine este obligat să le rezolve ?

Toate aceste probleme nu interesează numai pe psihologul practician, ci și pe profesor. De aceea este și explicabilă rezerva (dacă nu ostilitatea) unor profesori față de psiholog care, în aceste situații, ar putea avea pretenția de a se erija în „îndrumător"

Probleme de aceeași natură se pun și în alte domenii de activitate a psihologului. Care este aria de competență a psihologului în domeniul sănătății ? Rămîne el numai un ajutor al psihiatrului, în activitatea acestuia de diagnostician sau va participa și la tratamentul pacientului ? Există și părerea că i se poate acorda și răspunderea de psihoterapeut. Ținînd, totuși, seama de faptul că aproape nu există factor al morbidității fără contingență cu factorul psihic, nu este oare firesc să-l vedem pe psiholog alături de medic în toate sectoarele de activitate ale acestuia din urmă ?

Se știe apoi că psihologul de azi, alături de sociolog, studiază organizarea spitalicească, relațiile medicului cu colegii, pacienții și personalul de serviciu, personalul și pacienții ? Și în acest domeniu se constată rezerve din partea personalului sanitar.

Întrebări similare răsar ori de cîte ori se pune problema ieșirii psihologului pe scena activității profesionale practice. Introducerea în statutul profesorului, medicului, juristului, inginerului, economistului, a obligației de colaborare cu un nou „personaj" — „psihologul", obligă specialistul respectiv la reajustare, readaptare, adică la eforturi de înțelegere interpersonală, la restructurarea rolurilor și statutelor profesionale existente. Extinderea ariei sociale practice a psihologului explică dificultatea de a preciza statutul psihologului, nesiguranța acestuia în îndeplinirea rolului său. Societatea nu știe încă ce și cît să ceară de la psiholog și nici acesta ce și cît să dea societății.

Nelămurirea, însă, pare a spori — în mod paradoxal — dacă adîncim semnificația de psiholog. Registrul de aplicații psihologice nu se limitează numai la cele 30 de profesiuni identificate pînă acum. Există părerea că toți oamenii sînt psihologi ! Să nu ni se pară bizara această afirmație ! Ar rezulta numai că nu există deosebire de natură între omul-psiholog și psihologul-specialist. Fiecare persoană, în relațiile sale, are nevoie să-și cunoască semenii, caracterul lor, intențiile și motivele conduitei lor, să posede informația psihologică necesară spre a-și putea controla și anticipa conduita personală, precum și pentru a putea prevedea comportarea semenului. Calitatea de psiholog devine universal umană.

Se impune totuși o deosebire. Conduita umană ne determină să ne îmbogățim informațiile privind relațiile cu semenii și cu propria noastră persoană. Poziția profesională îl obligă pe psiholog să fie om, să pună informațiile sale în serviciul societății, în slujba idealului de umanizare a omului. Informația psihologică a profanului îi servește în primul rînd lui; informația psihologului are o finalitate socială și instituțională.

Se înțelege de ce, dincolo de divergențele semnalate, toți participanții la Congresul de la Lyon au căzut de acord că psihologul este „specialistul care pune știința în serviciul oamenilor pentru a-i ajuta să trăiască în relații cu alții și, ceea ce este mai greu, în relații și în acord cu ei înșiși" (Le psychologue dans la cité, 1971, p. 16).

Dar pentru a fi la înălțimea acestei măsuri, psihologul-specialist — spre deosebire de oricare cetățean-psiholog — pe lîngă o formație intelectuală (de durată de cel puțin 6 ani de studii superioare), pluri — și interdisciplinară, trebuie să se formeze personal, să se maturizeze, eliberîndu-se de atitudinea egocentrică și dependența infantilă. Nu este posibil să ajuți pe alții să se analizeze, să devină lucizi, fără să te fi analizat tu însuți, fără a te fi dovedit capabil de a rezolva problemele tale personale.

Raza de acțiune și investigație psihologică s-a extins enorm. Din disciplina „generală" — mamă, a unei psihologii „psihologice" s-a născut, în ultimele cîteva decenii, o mulțime de discipline „de graniță": psihologia industrială, psihologia economică, psihopedagogia, psihofiziologia, psihopatologia, psihoneurologia, psiholingvistica, psihofizica, psihochimia, psihofarmacologia etc., ramuri care, convergînd spre om, merită să fie cuprinse într-o nouă clasă, a unei „psihologii umaniste".

Aceasta corespunde orientării societății noastre socialiste de astăzi spre formarea unei personalități „multilateral dezvoltate", a unui „comunist de omenie", după expresia tovarășului Nicolae Ceaușescu. „Psihologul umanist" este un nou model al psihologului de azi.

V. PAVELCU

Cronica limbii

PRONUME DE ... IMPOLITEȚE

Se desprinde o notă de tristețe din constatarea pe care o făcea G. Călinescu, spre sfîrșitul vieții sale, că nimeni nu-i spunea **tu.** Un cuvînt modest, cu o istorie multimilenară, care i-a îmbogățit funcțiile, lăsîndu-i însă aproape neschimbată forma în atîtea limbi înrudite. Exprimă căldura dragostei și a prieteniei, poate avea un conținut pur decorativ, neutru sub raport afectiv, poate fi o expresie a desconsiderării, o accentuare a disprețului agresiv, cum se întîmplă în altercațiile publice ale oamenilor de proastă condiție spirituală. E ingenuu pe buzele copilului, o turpitudine în gura celui ce te consideră prea neimportant pentru a ți se adresa altfel. Cîte înjosiri ale regimului cazon din vechea armată nu începeau, chiar din primele secunde, prin pronumele de... impolitețe ! În societatea modernă, unde cuvîntul a devenit un puternic stimul intelectual și afectiv, **expresia** este totodată **faptă,** frumoasă sau urîtă, oricît i-ar contraria acest lucru pe insensibili. Este de observat însă că astăzi **dumneata** nu-și mai păstrează funcția unui autentic pronume de politețe decît pentru vorbitorii din anumite sfere, unde **dumneavoastră** abia în ultimul timp se extinde. Orice om instruit simte că **dumneata** exprimă fie o „diferență" (de vîrstă, de „poziție" socială etc.), fie un respect rezervat, o considerație drămuită; după opinia noastră, acest cuvînt se află în continuă retragere și va dispare într-un timp nu prea îndepărtat. Astăzi nu e supărător, în adresarea oamenilor în vîrstă către cei tineri, dar apare ca o ușoară impolitețe în toate cazurile în care uzanța lingvistică nu l-ar împiedeca pe vorbitor să recurgă la **dumneavoastră,** dacă ar găsi necesar.

Am citit nu de mult într-o revistă pentru tineret (!) convorbirea dintre John Galtung și un cercetător român și m-a deranjat faptul că acesta din urmă vorbea mereu la persoana a doua singular: „tineretul de la noi ar dori să cunoască părerile dumitale", „aș dori să explici", „în discuțiile noastre ți-am arătat că la noi"... etc. **Dumneata** mai exprimă uneori „distanța" (caragialescă, de data aceasta), în certurile dintre foștii prieteni, sau pe buzele unui parvenit, în raporturile cu vecinii săi colegi.

O deosebire se conturează de asemenea între **el** și **dînsul.** Dacă facem abstracție de vorbirea moldovenilor, unde **dînsul, dînsa,** pot înlocui nu numai persoane, ca în limba cultivată, ci și lucruri și animale („dă-o afară pi dînsa" — pisica !), trebuie să admitem că **dînsul** este simțit de foarte mulți vorbitori mai „ales" și în orice caz, mai politicos decît el. Iată o scenă semnificativă. La Sinaia, în fața unei tejghele cu baticuri, o doamnă se interesa de prețuri. „Nu știu, întreabă-l pe **el !**" a spus cineva, arătînd cu privirea spre vînzător. Acesta, deși la oarecare depărtare, a prins **vocabula** și a ripostat ca un om ofensat: „Să spui așa copilului dumitale ! Vii la munte și **nu știi să te comporți !**". Mă îndoiesc că și pronumele dînsul ar fi atras aceeași reacție. Și totuși, din simplul fapt că **dînsul** este altceva decît **el** nu se poate deduce că trebuie privit ca un autentic pronume de politețe. Cînd colegii (elevi, studenți, colegi de serviciu) vorbesc unii despre alții într-un cadru oficial, **dînsul** sau **dumnealui** constituie forma cea mai recomandabilă a politeții.

IGNAT BOCIORT

Inteligenţă şi cunoaştere

— Pentru început, o trecere în revistă a celor mai interesante încercări de elucidare a problemelor „inteligenţei" ...

— Ca toate marile întrebări pe care omul şi le-a pus în legătură cu — şi despre — natura, semnificaţia şi sensul existenţei sale, inteligenţa îşi ascunde resorturile şi structura intimă în spatele a nenumărate sisteme analitice, a încercărilor de modelare sau analogie experimentală.

Ca un exerciţiu de teorie a cunoaşterii, am putea să dezvoltăm o demonstraţie conform căreia sistemul inteligent al funcţiunilor cerebrale nu-şi poate găsi nici o elucidare în afară de propria sa desfăşurare!

Practic vorbind, (cu un uşor iz paradoxal) eu aş îndrăzni să spun că inteligenţa este o activitate de înţelegere prin salturi comprehensive, care mută — încontinuu — întrebarea ultimă exact pe locul unde a apărut valabilă şi aplicabilă, o concluzie în legătură cu actele noastre adoptative.

Inteligenţa este ca un Ianus bifrons care-şi întoarce încontinuu faţa elucidată (ceea ce vrea să spună iluminată) spre act şi cealaltă întunecată şi scrutătoare, spre ipoteza viitorului posibil.

— În măsura în care „inteligenţa" e o stare lucidă a spiritului angajat în libertatea cunoaşterii, ea se cere dublată neapărat de cultură?

— Poate că un latin ar fi reacţionat mai lapidar la această chestiune şi ţi-ar fi spus, în stilul realist şi pragmatic al mentalităţii sale, că există atîtea feluri posibile de inteligenţă, cîte tipuri de oameni.

Totuşi, comunicarea intelectivă dintre indivizi aparţinînd unor orizonturi şi nivele culturale foarte deosebite, ne justifică ipoteza unei **inteligenţe generale**, înnăscută şi oarecum ereditară ca predispoziţie, modelată prin forţele sociogenetice, hrănită prin instituţiile educative şi memoria grupului social.

Aşa cum copacii unei păduri cresc conform grupării vegetale din care fac parte cu forma, înălţimea, coroana... ca determinate de asociere fitologică la care aparţin, insul uman poartă în toate „cutele şi suprafeţele inteligenţei sale o marcă a culturii şi stilului, a valorilor şi tradiţiilor, a mediului şi istoriei societăţii.

Într-un fel vorbind, inteligenţa este un integrator continuu al realităţii descifrate, ca transformator al dorinţei de cunoaştere. În modelele de act şi creaţie Cultura nu este un proces de amplificare a inteligenţei, ci o expansiune de orizont şi-o creştere de „fiabilitate"

— Dacă „învăţarea" presupune o acumulare de cunoştinţe cu iluminări sintetice increate, comportamentul inteligent al omului are un omolog în acţiunile computerelor?

— Computerele, „fraţii noştri" fără ochi, fără urechi, fără miros, fără gust. Golemi trişti cu amnezie (expre nu spun memorie!, fiindcă înseamnă altceva) deci, computerele seamănă foarte de departe şi metaforic cu noi.

Continuînd să vorbim în chip literar, mi-ar plăcea să afirm că ordinatoarele ne sînt comparabile — nouă oamenilor — just atît cît **consimţim noi** să ne jucăm „de-a computerele". Vorba bătrînului Shakespeare, „omul poate fi orice, dacă vrea"

Uneori, el vrea să fie ordinator!... Dar ordinatoarele, ele, săracele, nu vor nimic, niciodată. Deci cu atît mai puţin nu pot să ne semene.

— Creaţia artistică, matematică, filozofică, această ultimă urmă a gîndului în zboru-i tulburător spre Absolut limpezeşte „inteligenţa" în stelele marilor mirări ale fanteziei. Credeţi că vreodată acest mecanism al Creaţiei va putea fi stăpînit într-o înlănţuire de algoritmi?

— Creaţia este participarea generoasă şi gratuită a insului la fondul de noutate care dă sensul general al existenţei. Prin treptele suitoare ale noului, omul accede la „cîmpiile eternităţii" Şi fantezia, (Pegas, cum i se spunea cînd se adăpostea în grajdurile Olimpului) îşi ritmează mereu aripile pe unda inefabilă a enigmei cunoaşterii..

Dar, să revenim la discuţie.

Sigur că un sistem articulat de algoritmi poate face faţă onorabilă şi poate satura un sistem asemănător de investigare cantitativă a fenomenelor.

Dialogul cuminte şi conformist, între om şi computer, este foarte adecvat pentru condus o termitieră sau un stup de albine Dar să nu uităm nici odată că maşina de calcul n-a inventat (şi nu dă semne că ar fi pe punctul să inventeze şi ea) vreun algoritm

— S-ar putea vorbi de un joc dialectic al inteligenţei în cadrul gîndirii? Ce vină abisală din adîncurile sufletului uman hrăneşte acest joc?

— E foarte agreabilă o întrebare astfel formulată de către sobri practicieni ai Fizicii aplicate, cum sînteţi voi, prezenţi sau viitori ingineri... Eu, care sînt prezent .. şi — probabil — nu departe — **fost** antropologist, mă voi sprijini pînă la capăt pe această grandioasă dialectică a cunoaşterii

În fond, inteligenţa pendulează cu o naturală energie — care îi e o inerentă formă de mişcare — între axiomă şi mister Ea porneşte, ori de cîte ori suprafaţa netedă a planului axiomatic îi permite un elan. Şi se opreşte în faţa misterului limitativ al recunoaşterii

Dar misterul e şi el rodul lucidităţii. Nu există mister autentic decît acolo unde se încheie un ciclu de cunoaştere Misterologia sau Enigmatica sînt capitole ultime ale Epistemologiei.

Aşa cum axiomatica îi este o deschidere!

Ciclul acesta este nesfîrşit, ca Universul materiei, al radiaţiilor şi-al Cîmpurilor

...E tulburător să simţi că nimic nu te va continua mai autentic şi mai plenar decît o altă conştiinţă, în care clepsidra inteligenţei se va distribui ritmic, între lumina ipotezei şi crepusculul paşnic al cunoaşterii împlinite.

Interviu (amical) cu Prof. Dr.
EDUARD PAMFIL
realizat de C. NOVĂCESCU

FIGURI-FAPTE-EVENIMENTE
În proiecţia Conferinţei naţionale a partidului

CEI CE PREDAU „CHEIA FACULTĂŢII"

Trei din cei peste o sută de absolvenţi ai secţiei Construcţii civile şi industriale de la Facultatea de construcţii din Timişoara. Trei tineri care în această lună vor susţine examenul de stat, m-au vizitat la redacţie, oferindu-mi prilejul de a vi-i prezenta în cele ce urmează.

VIRGINIA PINCU-HASENFRATZ: „E ALTCEVA DECÎT DACĂ AŞ FI FOST PROFESOARĂ".

„...M-am dus la Politehnică, atrasă în primul rînd de faima şi tradiţia Şcolii politehnice timişorene, de renumele mondial al cadrelor ei universitare. Iar la construcţii, din motive subiective. Tatăl meu este constructor şi de mică mă lua cu el pe şantiere, mă urca pe schele şi nu-mi era frică. Mă întrebaţi dacă viaţa de student a fost frumoasă. Da, privind retrospectiv, totul mi se pare frumos. Dar atunci era greu. Vai, vine sesiunea, vai examenul cutare şi cutare. Recent, cînd am audiat ultimul curs, în prezenţa profesorilor noştri, am fost foarte emoţionată şi mi-am dat seama că abia atunci ştii preţui ceva cu adevărat, cînd eşti pe cale de a-l pierde. Eu am dus o viaţă după program. Am fost dădăcită. De bunici, de părinţi. Totul a fost în ordine pînă la alegerea profesiei. Ei voiau să urmez filologia. Acum, dacă privesc înapoi, nu ca să-mi contrariez familia, dar nu-mi pare rău că voi fi inginer constructor. E altceva, cu totul altceva decît dacă aş fi fost profesoară... Sincer, nu mi-ar plăcea că corectez două sute de extemporale în fiecare lună .. Singurul lucru neprevăzut a fost căsătoria. Romantică: ne-am cunoscut la Muntele Mic, la sky, într-o vacanţă. El schia foarte frumos Plec în viaţă cu dorinţa fierbinte de a mă face utilă, oriunde îmi va fi dat să muncesc".

IOAN IENCI: „SĂ VEZI CUM SE RIDICĂ O CONSTRUCŢIE SUB OCHII TĂI..."

— De mic voiai să devii constructor?

— Nu m-am înscris la construcţii aproape din întîmplare. Voiam să fac fizica nucleară. dar părinţii s-au opus.

— Şi regreţi că n-ai făcut?

— Am regretat pînă prin anul III. Apoi, cînd am început cu adevărat specialitatea, regretul a dispărut.

— De ce?

— Pentru că e formidabil să vezi cum se ridică o construcţie sub ochii tăi, să participi la înălţarea ei.

— Şantierul te atrage?

— Da, şi cred că munca pe şantier îţi oferă certitudine. Deşi cunosc, nu-i uşor să lucrezi acolo. Eşti inginer, dar asta nu ajunge. Trebuie să ştii cum să lucrezi cu oamenii.

— Ai păreri bune despre ingineri?

— Da. Dar să vedeţi, cînd eram în clasele mici de liceu şi jucam teatru, pe actor îl consideram omul cel mai distins.

= Apoi?

— Printr-a X-a, XI-a, cînd începuse să-mi placă tehnica, locul actorului îl luase inginerul.

— Şi-acum?

— Acum cu adevărat deosebite îmi par doar munca şi perseverenţa omenească. În orice profil s-ar manifesta ele.

— Ce te atrage, îndeosebi, în construcţii?

— Îndeosebi construcţiile industriale. Vrea să transpun în practică ceea ce am însuşit pe băncile facultăţii, cu dăruire şi talent.

DANIELA VĂCĂRESCU: „GREUTĂŢILE NU MĂ SPERIE".

„...Soră-mea, Constantina, era studentă la construcţii şi cînd venea acasă întindea planşele pe masă; eu aveam pe atunci 7—8 ani şi rămîneam mută de admiraţie. Cred că, indirect, ea m-a influenţat în opţiunea mea. Tata e sudor, mama casnică, şi noi, cele trei fete, ne-am făcut toate trei inginere. Pe mine mă pasionează construcţiile metalice Chiar şi proiectul meu este despre acoperişul spaţial metalic. Mi-a plăcut să activez la cercul ştiinţific. În acest an, am luat premiul I la Bucureşti la sesiunea naţională de comunicări. Care a fost evenimentul cel mai însemnat din viaţa de student? Ziua în care am devenit membră de partid. Cum de am luat zece la toate examenele? Toate obiectele mi-au plăcut la fel de mult. Nu, asta nu s-a întîmplat în fiecare an Nu mă tentează să rămîn la Timişoara, deşi aici sînt toţi ai mei. Aş vrea să plec undeva unde-i greu. Pe mine nu mă sperie greutăţile. Vreau să înving complexul de inferioritate al femeii. Acum cînd „cheia facultăţii" nu ne mai aparţine, am predat-o chiar eu unui coleg din anul V, mă gîndesc la viitor. Nu vreau să ajung o stea, ci un om apreciat şi iubit. Să realizez ceva deosebit şi sper ca speranţele să nu mi se frîngă"...

VALENTINA DIMA

gloante
oarbe

parodii in proza

NICOLAE VELEA: Dă unul cu piatra şi-o caută tot el

Şedea la umbra tulumbei, lenevit de varză acră, Pompilică zis Gilmă, pompier voluntar şi de serviciu, şi trăgea cu urechea spre stomac, unde chiţăiau sarmalele slobozite de cu amiază.

Două cu două nu se leagă, da nici bicarbonat nu iau, hotărî Gilmă nădăjduind spre cer la vreo pală de incendiu dar nici fum nu ieşea, nici foc de nicăieri.

Care va să zică, nimic în timp de serviciu, nici cal nici catîr, repaos de inactivitate şi prima de foc pe Drumul Piteştiului, cu a brînzii nouă...

Trecu Zdringă ţiganu, negru de nu-l văd ciinii noaptea, şi îi făcu o provocaţie, doar, doar, o arunca chiştocul pe aproape de şură. Dar Zdringă, paţachină unsuroasă, nici usturoi nu mîncase, nici gura nu-i puţea şi nici bună ziua ai dat, belea ţi-ai căpătat.

Oftă de-şi simţi buricul sub cătaramă şi spuse iute în gînd articolul opt din regulament mişcînd buzele de ziceai că mestecă miere şi cînd termină, o luă de la capăt şi uite-aşa pînă spuse şi Ordonanţa 5, dată sub semnătură, despre duzii şi viermii ce se trag din ei către mătasea din gogoaşă.

Era cald de transpirase sub limbă, simţea topindu-i-se cămaşa de naylon şi se ruga ălui din cer să facă cumva să ia foc, că, de, la un pas de tulumbă era şi tot incendiu se cheamă, chiar dacă-i pe spinare proprie şi neprovocat.

Dar pasărea mălai visează şi Gilmă simţi cum îl mănîncă întîi partea din faţă, apoi cea din contră şi începu să se scarpine cu hărnicie zicînd că ce-şi face omu cu mîna lui lucru manual se numeşte.

Cînd termină operaţia, aprinse un chibrit şi-l aduse încet către cămaşă aşteptînd pălălaia şi momentul intervenţiei dar nu prea mult, că, vorba aia, dragă mi-e foncţia, dar şi cămaşa mi-e aproape, neică mâi !

Sări de la pămînt ca ars (avea să sufle şi-n bere de azi -nainte) şi-şi aduse aminte că în tulumbă nu-i apă nici de sămînţă.

BIBLIOGRAFIE :

— N. Velea : „Opere complete", ediţie de autor, 15 volume (ultimul sub tipar).

— „Prelucrarea sticlelor la rece" studiu de specialitate.

MIRCEA MICU

EPIGRAMĂ

Unui profesor de istorie

Cu Sarmisegetuza-n gînd,
Privind la fumul de ţigară,
Visează omul admirînd
Moderna-i „Dacie" la scară !

Lui C. Miu-Lerca, autorul volumului de versuri „Sus stele, jos stele", primit cu rezervă de critica din capitală :

Stele sus şi stele jos,
Dar de prea puţin folos,
Cînd între coperţi apasă
O întreagă .. nebuloasă !

MALIU BOGOE

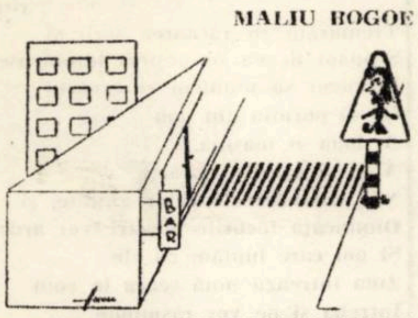

Desen de DUMITRU CUJUBAN

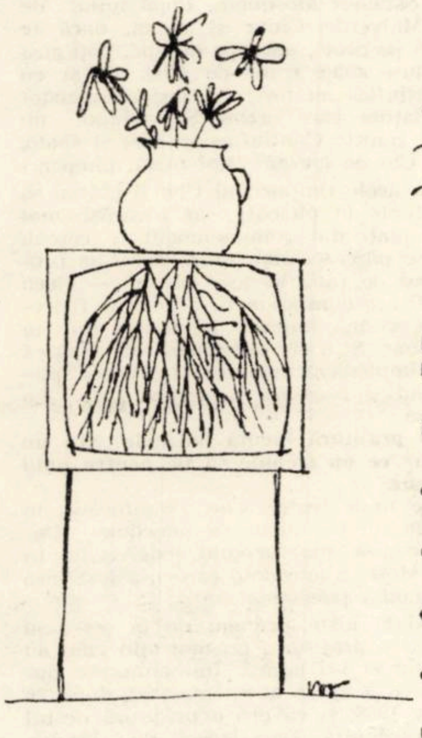

Desen de ION STAN

Desen de ION STAN

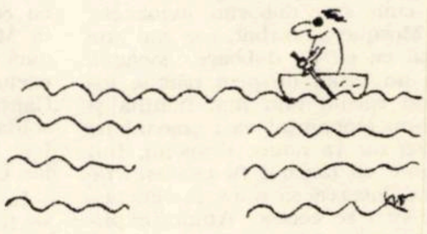

EVRIKA

A fost greu pînă a terminat războiul, după aceea a sărit într-un picior.

La Hollywood, orice ciine latră la stelele de cinema.

Un sălbatic fuge de lume pentru că e convins că n-o poate domestici.

Sus a fost învelit în ceaţă, jos i-au dezvelit monumentul.

De sărac ce era dormea într-o casă de bani.

Desculţ a colindat pămîntul, încălţat, a stat acasă.

De cînd a închis ochii, nimeni nu l-a mai văzut.

ION VELICAN

SPORT

Noaptea de carnaval

Drumuri prin memorie...

Vară. O vară finlandeză străvezie, fără crini şi fără adierea nocturnă a cireşarului de la noi. Turku — la Marea Baltică. Acolo, în oraşul super-campionului Paavo Nurmi, 11 băieţi, purtînd tricoul naţionalei României, se pregăteau să înfrunte pe campionii soccer-ului maghiar. Alcătuiau o echipă de 24 carate, o echipă din care nu lipseau Grosics, Bozsic, Kocsis, Hidegkuti şi Puskas, cei ce aveau să îngenuncheze Anglia chiar pe treptele catedralei care se numeşte Wembley !

Speram în robinsonadele lui Voinescu, în tenacitatea lui Călinoiu, în inteligenţa lui Petschowski, în rafinamentul lui Ozon ca şi în fulgerările lui Suru şi Paraschiva.

Am fost o zi ca leii. Conduşi, puteam egala, puteam ÎNVINGE. Dar Fortuna a decis : 2—1 pentru Ungaria.

Voiam să fim resemnaţi dar eram totuşi trişti...

A venit apoi toamna lungă a lui 1958. Făcusem cîţiva paşi vizibili spre măiestrie. Ne-am întîlnit din nou cu puternicii noştri parteneri. I-am dominat, am condus jocul, dar un arbitru nedrept (numele lui nu mai trebuie pronunţat vreodată !) a deschis cuşca Hazardului şi l-a asmuţit spre noi.

Deşi mai buni, am fost întrecuţi cu acelaşi stupid 2—1. O oră.

Fusesem atît de veseli, dar am plecat spre casă trişti . .

Ne-am găsit busola, în sfîrşit ! Gloria lui Dobay, Bindea, Pavlovici, David, Albu, Baratky şi a celorlalţi trecuse pe umerii tineri ai lui Dumitrache, Dobrin, Lucescu, din mult aşteptatul „nou val". Am stat cu fruntea sus la Londra, la Paris, la Bucureşti, sau la Laussane, am fost prezenţi în Mexic.

O, cît eram de veseli în acele zile !

Budapesta. Duelăm ca muşchetarii. Visăm revanşa la Bucureşti. O avem în inimă. Dar, vai, somnul agitat al antrenorului, formula dibuită, ziua slabă a băieţilor, elanul oaspeţilor, voinţa unui arbitru parşiv ne lipsesc de victorie.

Eram nemulţumiţi, dar totuşi optimişti.

Belgrad. Venise noaptea de carnaval ? Joc infernal. Dominăm o repriză. Neşansa lui Domide, zăpăceala lui Neagu ne exasperează. Greşim poate de frica marelui rezultat. Tensiune ca într-un film de Hitchcock. O clipă de relaxare, o singură clipă şi Răducanu vinovat, plînge în iarbă ca un copil. Tabela arată acelaşi nedrept rezultat 2—1 pentru ei.

Sperasem că noaptea aceasta, iluminată ca de Revelion, cu licărirea albăstrie a televizoarelor, ne va aduce Fiesta şi bucuria de Carnaval.

Nu-i nimic ! Am amînat doar noaptea de Carnaval ..

Sîntem puţin trişti, dar totuşi optimişti !

P. S. Celebrul nostru portar de acum trei decenii, Mircea David, îmi cere telefonic să iniţiez o anchetă asupra prezenţei lui Răducanu în naţională. O idee interesantă. Ce ziceţi ? .

ARISTIDE BUHOIU

DOSAR

Taina rubinului

VI. PROFANATORI DE MORMINTE

În primăvara anului..., dar ce importanţă are anul ?! Deci, într-o primăvară, m-am trezit în oraş cu un individ suspect, cam lungan şi împrăştiat, cu un păr spălăcit, îmbrăcat impecabil, un „dandy" bine hrănit, venit peste mine, sau, mai corect spus, mai explicit, eu după el drept coadă.

Umblă două zile prin centru fără rost, apoi plecă. În luna iulie însă mă pomenesc cu el iar în „Braserie". Ce o fi căutînd acest „Herr von ... ?" mi-am pus întrebarea şi m-am ţinut după el. Omul umblă cît era ziua de lungă, fără să se sinchisească de cele plus patruzeci şi două la umbră, iar bietul de mine în urma lui.

Trei zile trecură într-o alergătură continuă prin magazine, pieţe, muzee, restaurante, într-o leneşă nepăsare. A patra zi l-a pălit interesul faţă de pictură şi am ajuns la Catedrală, unde turistul meu se aşeză într-o strană, lîngă un bătrînel cu o faţă de mumie. Stătu un timp, tatonînd cu priviri angelice turla pictată fără să-şi privească nici măcar în treacăt vecinul evlavios, care aşeză la întîmplare un ziar mototolit pe speteaza care-i despărţea. Apoi brusc puse mîna pe ziar şi „Magazinul" se pierdu în buzunarul voluminos al sacoului său tip sport.

Imediat m-am gîndit că am descoperit ceva deosebit. M-am şi încurajat în gînd că „în sfîrşit, i-a pus Allah mîna-n cap. Ai ocazia să descoperi ceva teribil de interesant".

De la biserică ne-am dus la hotel. În fine, după multe greutăţi şi emoţii, reuşii să privec în camera lui într-un mod, nu tocmai onorabil, pe gaura cheii şi să văd cum din ziar apar patru cartonaşe, ca nişte fotografii. După un minut, surprins de un cetăţean care clatină semnificativ din cap, am plecat de pe culoarul somptuos al hotelului.

Au urmat încă două zile de plimbări... că mie-mi şi ardea de plimbare, o veritabilă pierdere de timp, şi apoi, spre adîncul meu regret, lunganul cel blond părăsi iar ţara, fără să mai intervină nimic demn de reţinut. Deci misiunea lui se limitase la „şterpelirea" ziarului în biserică. Afurisită treabă ! Să faci mii de kilometri pentru un ziar !

Dezolat, m-am apucat de altă treabă : să-l caut pe moşul care plasase ziarul. Am umblat şi prea umblat prin restaurante, cinematografe, biserici, la Asistenţa socială, Casa de ajutor a pensionarilor, dar... moşul nu era nicăieri ! Apoi au intervenit alte surprize de natură judiciară şi l-am uitat un timp pe Ramses, cum îl botezasem. Dar în septembrie, de Ziua recoltei, îmi fu dat să-l văd pe omul „mumie" cumpărînd struguri.

Fireşte că nu l-am iertat şi am umblat după el toată seara prin carnaval.

Pe la miezul nopţii, Ramses, obosit de hoinăreală, o luă spre casă. Intră pe strada Milano, într-un cartier de elită, la numărul 13.

Cînd omul se pierdu pe culoarul imens al clădirii, m-am strecurat pe urmele lui şi am avut fericirea să observ cum se închide uşa apartamentului VII. Fericirea însă, ca orice fericire, a fost de scurtă durată. Cînd mă aşteptam mai puţin ca oricînd la o surpriză neplăcută, cineva m-a izbit în cap cu atîta putere, încît totul s-a topit în întuneric.

Nu cred că am stat prea mult întins pe mozaic pînă să mă descopere portăreasa. Femeia speriată, chemă un medic, care locuia la etajul II, după ce în prealabil mă mirosi de nu cumva am descins din paradisul lui Bachus. N-am scăpat nici de injecţie, nici de respiraţie artificială. Pus oarecum pe picioare, am alergat la uşa apartamentului VII dar... nici urmă de Ramses. Acolo locuia familia contabilului Popescu.

Dezamăgit, am intrat în curte să caut urme, bănuind că cel care m-a pocnit cu atîta sete, o luase peste garduri. Nu m-am înşelat. Fără mari greutăţi am găsit locul unde sărise peste gard. Cîteva scame dintr-un costum gri-fer. Le-am adunat grijuliu la lumina lanternei de buzunar.

Am ajuns acasă tîrziu, supărat. Capul mă durea.

În fine, după cîteva zile mi-a trecut necazul şi am pornit din nou să-l caut pe Ramses. Dar bătrînul dispăruse fără urme. Toate căutările ulterioare s-au dovedit zadarnice.

Veni iarna, cu zăpadă, viscol, —20°, iar Ramses rămase tot pierdut.

În primăvară, într-o bună zi, sînt chemat la un incendiu. Iniţial am ripostat cu vehemenţă : fugiţi cu ursul ! Ce am eu cu focul ! Să meargă pompierii ! E treaba lor ! Dar mi s-a spus la telefon că în casa aflată în flăcări a fost găsit, se pare, un cadavru legat fedeleş. Atunci se schimbă lucrurile, am răspuns.

Pompierii, în zorul activităţii lor, stricaseră toate urmele posibile. Ce puteam face ?

Am transportat cadavrul, învelit într-un cearceaf, la spital cu prima maşină. Cînd am intrat cu el în braţe, în holul luminat al chirurgiei, şi i-am privit faţa, mai, mai să-l scap din miini. Omul era chiar Ramses al meu ! M-a cuprins emoţia. Să fi dat oare ortul popii fără să se răfuiască cu mine pentru seara de carnaval ?

În sala de reanimare s-au pus în funcţiune toate aparatele, iar medicii şi-au făcut cu prisosinţă datoria.

Totuşi, dimineaţa, am anunţat, cu adînci regrete în glas, că Ramses a murit. Aşa am comunicat peste tot. După două zile a şi fost înmormîntat un sicriu gol, pe care scria cu litere de aur „DARIE LUCA — Jurist 61 de ani". N-a lipsit nici popa, nici prohodul. Ideea acestei farse îmi venise de cum îşi deschise Ramses gura, în sala de reanimare, bolborosind : „De ce faci asta domnule Schmidt ! Eu ţi-am rezolvat tot, cum ai cerut ! De ce să mă ucizi ! Totul ...".

Domnul Schmidt ? Cine să fie oare acest domn şi ce hram poartă ? mă întrebam.

La înmormîntare, în chip de cioclu am asistat, deşi mă strîngea uniforma cu zorzoane. Eu ţineam de o parte frînghiile iar căpitanul Zamfir de cealaltă parte şi coboram sicriul. Am avut timp suficient să studiem şi îndoliaţii. Erau cam mulţi... De unde această popularitate ?

După înmormîntare am rămas în cimitir, ascunşi între nişte boschete, în aşteptarea serii. Bănuiam parcă faptul că ceva nu e bine.

După ora 23, mai să nu-mi cred ochilor ! Două siluete s-au apropiat de mormîntul abia acoperit şi au început să sape pămîntul. Cu sufletul la gură de emoţie i-am lăsat pînă cînd erau pe punctul de a deschide sicriul. Atunci, şi eu, şi Zamfir, ne-am repezit la ei şi se iscă o bătaie ca în filmele Western. Zamfir, care apăru de după un cavou, împărţi cîţiva pumni zdraveni. M-am străduit să fiu la înălţimea prezenţilor, mai ales după ce rivalul meu scoase şi cuţitul. Eram în legitimă apărare doar. Noi i-am somat, i-am avertizat, iar ei în loc să se supună ne-au luat la ciomăgeală. Cuţitul, fireşte, a zburat la cîţiva metri iar cunoştinţele mele de judo se dovediră utile şi superioare.

Pînă dimineaţa ambii erau arestaţi, pentru profanare de morminte.

(VA URMA)

ROLAND VASILIEVICI

PREZENŢA LUI CHE GUEVARA

Pentru noi, lucrul cel mai greu a fost să sărim gardul care avea vreo şase-şapte fire de sîrmă. Pentru că trebuia să ne trecem atît corpul, cît şi mitraliera, muniţia şi toate celelalte bagaje, de partea cealaltă a gardului.

— În ce moment v-au simţit santinelele ?

— În intervalul dintre focuri ajunsesem deja foarte aproape de cazarmă. Atunci Almeido veni dintr-o parte şi Che dintr-alta. Che strigă că nici un soldat nu va fi omorît, că vor fi doar dezarmaţi şi luaţi prizonieri. Aici am dobîndit o mare cantitate de arme care au fost împărţite după sfîrşitul luptei. Mie Che îmi dădu o grenadă şi-mi spuse că mi-am cîştigat-o luptînd cot la cot cu el. Mai tîrziu ne-am îngropat tovarăşii morţi : Vega, El Policia, Julito Diaz, Eligio Mendoza, Moll, Cilleros şi Nano-Diaz. I-am aşezat pe toţi împreună în aceeaşi groapă, un şanţ făcut de buldozere. I-am aşezat acolo şi apoi am aruncat pămînt peste ei cu ajutorul unor beţe şi cu mîinile, pentru că altceva nu aveam. Nu am lăsat urme pentru ca soldaţii să nu-i dezgroape.

Soldaţii tiraniei aveau obiceiul să dezgroape cadavrele ca să le ardă sau pur şi simplu să le mute din loc pentru ca rudele să nu le poată găsi. În ceea ce ne priveşte, noi nu aveam nevoie de semne ca să recunoaştem locul mormintelor

— Se mai pomeneşte astăzi cîte ceva despre atacul acesta ?

— Da. Acum îmi aduc aminte că în Uvero l-au rănit pe Almeido. Ducea în buzunar un bidon de lapte condensat şi, cînd l-au atins, simţi cum îi alunecă un lichid pe corp. Şi aşa, fără să ştie dacă-i mort sau viu, apucă bidonul şi bău cît putu, pentru ca să nu se piardă atîta lapte condensat. La cîteva secunde după rănirea lui Almeido, Che fu înştiinţat. Reacţia lui a fost că s-a sculat şi a luat-o repede spre cazarmă. Ne strigă : „L-au rănit pe Almeido", şi trecu mai departe.

Noi călcam sprinten în urma lui. Apoi am sărit o îngrăditură de sîrmă foarte înaltă. Mergeam repede trecînd peste un rîu de foc, înainte.

II. EL HOMBRITO

CONRADO ENRIQUEZ : El Hombrito (=omuleţul) se află într-o zonă muntoasă înaltă. Ajunge pînă la o mie de metri înălţime şi formează, împreună cu alte vîrfuri, ceea ce se cheamă creasta sau punctul culminant al întregului şir de munţi. Dar Sierra este cunoscută mai bine ca loc unde se împart apele pentru ca apoi s-o apuce fiecare : unele înspre sud, coborînd în rîuri firave către mare, şi altele înspre nord, spre cîmpie, pînă ce dau de Cauto. Rîul Reladero este singurul care nu urmează această lege a naturii. Izvorăşte, o ia spre nord apoi îşi răsuceşte cursul şi, pieziş, aproape că traversează Sierra Maestra şi se duce să moară în sud, după ce a urmat o curioasă traiectorie. Acesta este ţinutul în care Che s-a hotărît să înfiinţeze prima sa bază de partizani.

— De ce se chema „Omuleţul" ?

— Din cauza formei sale : e un pisc înalt cu o despicătură la mijloc care ia forma unui om mic, unui omuleţ, cum spuneam noi.

— Cum se explică faptul că Che a ales acest loc atît de tăinuit tocmai ca să nu se ascundă ?

— Che ştia că nu era strategic ca Sánchez Mosquera şi oamenii lui să vină aproape, împrăştiind vestea că deja focul partizanilor încetase, şi noi să nu facem nimic pentru a demonstra contrariul.

Din această cauză a fost aşezat acolo sus steagul din 26 Iulie, steagul care, după cum se spune, avea aproape şapte metri şi trebuia să se fi văzut de foarte departe, pentru că de la Minas de Bueycita se vedea. Aşa se dovedi că armata rebelilor nu numai că nu se împrăştiase, dar că dimpotrivă era acolo.

Asta n-a putut-o suporta Sánchez Mosquera şi atunci au început bombardamentele. În fiecare zi veneau avioane ca să bombardeze steagul. Veneau atîtea şi treceau aşa de jos încît, într-o zi, Pepin Quiala îi ceru voie lui Che şi se postă acolo sus să vadă dacă poate să doboare vreunul cu grenada pe care o avea. Şi în timp ce noi ne gîndeam cum să-i doborîm avioanele, Sánchez Mosquera, turbat, nu mai ştia ce să facă ca să ne doboare steagul. Aşa veni un ţăran de prin părţile locului, unul căruia i-au luat familia şi pe care l-au ameninţat că-i omoară pe ai săi dacă nu va aduce drapelul. Îmi aduc aminte că ţăranul fu capturat de rebeli cînd încerca să ducă la îndeplinire ceea ce i se ceruse. Atunci explică înspăimîntat situaţia în care se afla şi Che îi spuse :

„Ascultă, hai să facem următorul lucru : tu iei steagul, îl duci lui Sánchez Mosquera şi-i spui că, atunci cînd ai venit după el, steagul nu mai era, că îl strînsesem şi, ca dovadă, îi duci băţul. Noi o să-l coborîm chiar acum. Dar de îndată ce îţi scapi familia, pleci de acolo, o iei către munţi, pentru că, imediat ce aflăm că v-au dat drumul, noi punem steagul la loc. Şi aşa a fost. După cîteva zile, steagul lui „26 Iulie" fîlfîia din nou din înălţimea lui „El Hombrito"."

— Existau multe posibilităţi ca armata dictaturii să poată ajunge la „El Hombrito" în acel moment ? Ce consecinţe avea sau putea avea acest lucru ?

— Da, căi de acces erau destule. Ieşind din Buey Arriba, cu direcţia La Estrella, poţi intra prin Santa Ana. Dacă vii de pe coastă, din sud, trebuie să ajungi la rîul La Mula şi să urci pînă la Guayata, tot un rîu. Calea prin Pelodero este cea mai lungă. Porneşti de pe înălţimea de la La Botella, cobori pînă la La Mesa, şi de îndată ce te caţeri pe El Escuadro intri în zonă. De asemenea mai poţi ajunge prin San Pablo de Yao sau prin Rinar Quemado luînd-o spre Pico Verde sau spre vîrful Las 40 care ţinea de moşia familiei Medina

Chiar în această zonă am avut odată posibilitatea să observ un fel de a fi foarte caracteristic lui Che : dispreţul său total faţă de primejdie. Încălecase un catîr alb, iar deasupra capului său avioanele vînau o ţintă : o casă, o turmă de catîri sau un om, pentru ca să-şi arunce încărcătura sau să mitralieze. Cînd se întîmpla aşa ceva, oamenii fugeau întotdeauna să se ascundă. Dar Che nu, el îşi continua drumul, îl vedeam mergînd ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic : cu pipa aprinsă, fumînd, calm, încît nimeni nu-şi putea închipui că era un conducător revoluţionar

Acum, reîntorcîndu-ne la drumurile spre „El Hombrito", trebuie să vă spun că dacă erau multe căile de acces la campamentul partizanilor, păi tot la fel de multe erau şi ieşirile şi cărările prin munte pe unde se putea ieşi. Che nu se oprea fără ca mai înainte să studieze foarte bine posibilităţile de retragere. Dar dacă, într-un moment dificil, nu găseam ieşirea, atunci o inventam, şi în asta nimeni nu ne putea bate, în a găsi ieşiri şi în a da cu tifla muntelui şi primejdiei.

ALTO DE CONRADO (=Muntele lui Conrado), aşa se cheamă pentru că e muntele în care am trăit, se află mai sus de „El Hombrito".

De acolo domini toată valea şi surpăturile puturoase ale coastei sudice, de unde izvorăşte rîul Guamá pe care toată lumea îl cunoaşte ca rîul „El Hombrito" şi care iese, după un drum scurt, la Guayabo. Acesta era un loc unde Che putea fi văzut zilnic.

Trecea pe jos sau pe catîr spre La Mesa sau Pita de la Mesa. De multe ori se oprea sus pe culme, la mine acasă, să se odihnească şi să bea un pic de cafea tare. Apoi îşi continua drumul, pentru că el nu se oprea prea mult timp cînd avea drum lung de făcut

O dată l-am văzut privind în urmă, la scobitura văii. Parcă îi plăcea să vadă cum pîcla invada muntele. Şi chiar acolo, pe muntele acela pe care îl privea, avu loc ultima întîlnire cu Sánchez Mosquera, după lupta de la Malverde. Chiar şi acum, dacă te duci pe acolo, aproape de apă, poţi găsi cartuşe goale trase de Che. El şi cu Cantinflas au fost cei care au rezistat soldaţilor care urcau. Şi amîndoi au fost răniţi : Cantinflas la braţ şi spate, iar Che la gleznă. Deşi rănit, glumea.

În acele timpuri lui Che îi plăcea să se lupte în picioare, iar tovarăşii mai apropiaţi din comandament îi cereau să se păzească mai mult, dar Che profitînd de rana sa le-a spus : „— Dacă ar fi aşa cum spuneţi, atunci ar fi trebuit să mă împuşte în cap şi nu la gleznă". Şi a rîs. Adevărul este însă că au împiedicat inamicul ce venea pîrjolind şi pustiind să treacă spre La Mesa.

O prăjitură făcută bucăţele şi un prînz ce nu trebuie să fie pentru unul singur.

Pe unde trecea Che, rămîneau în urma lui un şuvoi de anecdote. Dar eu cunosc una privind şederea lui în La Mesa, o anecdotă care n-a fost însă niciodată povestită.

Odată nişte prieteni de la şes i-au oferit o prăjitură, nu mai ştiu cum au reuşit să i-o aducă. Îmi amintesc numai că a ajuns la el într-o zi, după 26 Iulie 1958, şi că era o prăjitură destul de obişnuită. Dar, lesne de înţeles, oricît de mare ar fi prăjitura, ea n-ajunge unei trupe întregi. Che, cu calmul lui caracteristic, începu s-o îmbucătăţească. Bucăţelele au fost împărţite în alte bucăţele şi acestea în altele, pînă cînd au ajuns să fie tot atîtea cîţi soldaţi erau în acea rază de acţiune. Numai după ce toţi soldaţii şi-au primit porţia, se decise şi Che să şi-o ia pe a lui. O asemenea purtare era obişnuită şi de neschimbat. Dacă vreunul încerca să facă altfel, rezultatul nu era prea fericit pentru acela. Aşa s-a întîmplat cu Marzo Orozco. Che umbla în inspecţie şi veni să-l viziteze la El Hombrito, unde acesta comanda un detaşament auxiliar. În ziua aceea Marzo le dăduse soldaţilor săi banane fierte şi carne. La sosirea lui Che îi trecu prin cap să comande orez alb, banane prăjite şi carne friptă. Aşezîndu-se la masă, Che întrebă : „Toţi soldaţii au prînzit aşa ceva, Marzo?" „Nu. Bineînţeles că n-au putut să mănînce aşa ceva. E ceva special. Ca să vă tratez, am ordonat bucătarului să pregătească ceva special".

Che se ridică şi-i spuse : „Ştii ce ai cîştigat cu asta ?" „Nu, răspunse Marzo". „Dă-mi tresele de căpitan şi, cînd ai să le recîştigi, le vei avea din nou".

(Va urma)

În româneşte de DORINA FONOCA
şi LAURENŢIU CERNEŢ

WOLFGANG
MULLER

(Republica Democrată
Germană)

Ţărani

Am ajuns astfel de oameni

Ne aducem singuri ploaia
Oricînd o vrem
Şi noile noastre secerători
Zboară firesc prin aer
Cînd nu li se mai potriveşte tarlaua

Am ajuns astfel de oameni

Vitele noastre se hrănesc singure
După dorinţa noastră
Şi între timp putem
Să învăţăm în şcoli cum se vor
Construi mîine fabrici de conserve

Am ajuns astfel de oameni

Noi îmbinări

Spre seară se răcesc lopeţile
Şi focurile-ncep să ni se stingă
Se mai ridică şovăielnic şi nevăzut
Doar fumul pe coşuri de furnale
Noi însă şepcile ni le-agăţăm în cui
Şi ne desfacem pieliţa subţire
Care în timpul zilei ne desparte de foc
Şi turnăm apă în părul plin de funingine.
Din camere de tablă unse cu ulei
Urcăm în sus cu pielea împrospătată
Privim soarele coborînd dincolo de rîu
Tremurăm în răcoarea serii şi
Scăpăm de ea în peşteri luminoase
Începem să umplem rezervorul
Ca să pornim din nou
A doua zi maşina.
Apoi citivom din cărţi
Noi îmbinări ale celor gîndite, şi
Dimineaţa focurile noastre vor arde
Şi noi care luptăm cu ele
Ziua întreagă pînă seara le vom
Întreba şi ne vor răspunde.

Să-nveţi să iernezi

Dimineaţa după masă
Cînd cerul scînteiază îngheţat
Cu plăcere zbor o leacă
Împreună cu cei şaisprezece corbi
Care şi-au făcut cuib între coşuri
Nu departe de fereastra mea.
Sînt foarte prevenitori cu mine
Şi mă-nvaţă să mă folosesc de vîntul
Care bate peste turlele bătrîne
Îmi arată vînătorii ce pun curse
Pe cîmpia de lîngă oraş
Şi se strîng de adăpost în juru-mi
Cînd ne izgonesc cu pietre
Scăpaţi de ei rotim apoi tăcuţi
Multă vreme peste cîmpul îngheţat
Şi cum plutim pe cer cu încîntare
Mă învaţă toţi cei şaisprezece corbi
Cuibăriţi aproape de fereastra mea
În arta grea de a ieşi din iarnă.

În româneşte de D. MARIAN

COLEGIUL DE REDACŢIE :

Ion Arieşanu (redactor şef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (red. şef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (red. şef adjunct), Ispas Moţiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar gen. de redacţie), Emil Vlaicu.

Săptămînal politic-social şi literar-artistic editat de Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Timiş şi Asociaţia scriitorilor din Timişoara.

Redacţia şi administraţia — Timişoara, Piaţa V. Roaită nr. 3 — Telefon 3.33.90, 3.00.82.

Abonamentele se fac la oficiile P. T. T. R. şi difuzorii din întreprinderi.

D

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă!

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic Serie nouă Timișoara 12 pag. 1 leu

CU TRANDAFIRI ȘI PÎINE

Cînd soarele se va mai rostogoli de cîteva ori prin lanurile de grîu și prin lanurile de oțel, cînd mîinile și inimile noastre vor începe să culeagă roadele verii, acolo, în pragul Conferinței partidului, noi, cei care vom fi acolo cu întreaga noastră capacitate de dăruire, noi care comunicăm prin toate arterele cu tribuna Conferinței, noi, acești oameni încărcați de triumful luminii, ne vom exprima deplina încredere în bărbații Carpaților, în cei care conduc destinul nostru spre o lumină și mai deplină.

Noi, care avem proaspăt în inimă literele Congresului al X-lea, sau cele de la ultima Conferință a partidului, noi cei care credem în litere, noi cei care le scriem și le iubim, suim încăodată împreună cu toate stelele încrederii spre dorința sublimă a desăvîrșirii țării.

Sîntem urmașii unor oameni care au știut să-și iubească glia și cîntecul, sîntem aripile generației contemporane care își conturează de pe acum dimensiunea zborului, acel zbor pentru care a curs prea mult sînge și s-au fluturat steaguri de triumf și statornicie pe acest pămînt al Mioriței.

Dar tot noi sîntem aceia care știm să ridicăm metalul la rangul de strălucire și pîinea la rangul de trandafir. Cu trandafiri și pîine, întinși spre azurul acesta, spre cincinale și avînturi posibile, fiii acestei libertăți de a ne făuri pe noi înșine, fiii acestei Românii, adîncită într-o continuă prefacere, știm foarte bine să mînuim și uneltele și razele.

Găsim în fiecare fagure al împlinirii visul altei împliniri, realizăm în materie și inteligență ceea ce e demn de arderea creației.

Conferința partidului nostru e un colocviu al destinului nostru contemporan, mereu mai înflăcărat, întotdeauna plin de zestrea cunoașterii. Oamenii acestui pămînt care știu să dea roade, brațele care au ridicat Porțile de Fier, mîinile care încearcă să creeze noi luceferi sînt sigure pe ideile acestei epoci comuniste, le împrospătează și le completează armonios cu profilul geografic, cu sentimentele magnifice ale poporului românesc.

Condeiele noastre, de pe acum aprinse de culoarea sărbătoririi Republicii, condeiele noastre neobosit zugrăvind dinamismul interior al temerarilor acestei vieți de nerecunoscut, consideră evenimentul acesta încă un nobil motiv de inspirație. Ne vom desăvîrși pe noi înșine și, în același timp, vom desăvîrși ceea ce are mai frumos proiectul comunist al vieții și al țării. Vom da contur lucid și limpede existenței acestui popor demn de istoria ce și-o construiește. Și Dunărea și Carpații vor fi acolo, în flacăra de aur a Conferinței, fiecare dintre noi se va simți atras de pulsul plenar al dezbaterilor în care visele noastre își găsesc trupul și sufletul.

DAMIAN URECHE

„GÎNDITORUL" de la Cernavodă Foto: IOAN CARDOȘ

Anul XXIII
joi 15 iunie 1972
7
(222)

Numai o creangă

Imediat după război, un vecin de-al nostru s-a reîntors de pe front invalid de o mînă. Sta toată ziua la soare, în spatele casei, și părea că în jurul său toate au să se dărîme. Omul avea o femeie și o droaie de copii, dar el sta nemișcat, ascunzîndu-și ciotul mîinii pierdute de curiozitatea noastră, a copiilor care roiam în jurul lui. Toate arătau dărăpănate, casa, magazia de lemne, cotețele, grădina era mîncată de buruiană, dar omul rămînea nepăsător, frînt parcă, singur pe laviță, ascunzîndu-și mîna retezată.

Într-o dimineață s-a petrecut ceva. Era devreme cînd m-au trezit zgomote și glasuri în curtea vecinului. M-am sculat și am alergat la gard. În ograda ciungului se intîmpla ceva. Se pornise o mișcare, nu dezordonată, ci plină de o acțiune pînă atunci nevăzută. Și droaia lui de copii, și femeia și niște neamuri de-ale lor, și, în fine, omul cu o mînă, porniseră să miște totul din nemișcarea în care le aruncase războiul. Și începuseră cu reparatul casei. În zilele următoare, din zori în noapte, în ograda lor mișunarea și munca nu încetară. Apoi au luat la rînd acareturile, apoi grădina, plivită și săpată. Înspre iarnă. totul strălucea. Omul putea fi văzut singur, uneori, în spatele casei, stînd drept în picioare și privind ca un vultur rănit și mîndru la cele din jur.

creion

Peste un timp au crescut copiii, și-au făcut rosturile lor și ei au dărîmat casa veche și atunci, omul cu o mînă, îmbătrînit și albit, putea fi văzut printre ei, îndemnînd, dărîmînd, clădind.

Atunci, după ani, mi se părea că, văzîndu-l astfel, cu o singură mînă, omul acela aducea, pentru mine, energia nestinsă a pămîntului care-l născuse. El mi se părea că seamănă cu un copac de-al meu, la care țin mult și la care privesc din cînd în cînd. Este jos, în curtea mea și e un copac căruia i s-au uscat, nu știu din ce pricină, două părți din crengi, dar căruia i-a mai rămas verde o creangă mare. Chiar și numai cu o creangă, copacul meu nu stă degeaba. El înflorește și face plecăciuni pămîntului care-l ține, ba se străduiește să mai aducă și cîteva fructe celor care așteaptă să le culeagă.

ION ARIEȘANU

Dialog neimaginar despre imaginar cu ALEXANDRU ÎNTORSUREANU

Discuția a început de la întrebarea semiprofesională de spectator, care a avut întîmplător ocazia să stea la o masă de juriu lîngă un om care se cheamă oficial „operator imagine", Alexandru Întorsureanu. Adică **Viața nu iartă** (în colaborare cu G. Cornea, Gh. Fischer), **Zodia fecioarei, Poveste sentimentală, Canarul și viscolul**, iar, recent, **Felix și Otilia** (colaborare cu Gh. Fischer).

— Felix și Otilia stau într-o poză cafenie, pe urmă, Otilia e într-o grădină și banca de piatră pe care stă ea o prelungește în statuie. Peste toate plutind un aer ciudat. De ce atît de puține exterioare?

Disproporția dintre interioare și exterioare este o disproporție aparentă, un dezechilibru de cantitate, necesar să creeze adevăratul echilibru — echilibrul întregului, bazat pe criterii de sens și pe dimensiuni de esență. Este o motivare de ordin estetic. S-ar putea spune o licență...

(Continuare în pag 4)

BIBLIOTECA ASTRA

cronica literară

SPAȚIUL SCENIC

Se obișnuiește, ın diverse ocazii, încadrarea textulu dramatic în literatură fără a mai ține seama de finalitatea sa : scena. Am auzit nenumărate proteste împotriva montărilor lui Camil Petrescu sau Blaga, după cum am auzit altele care, la fel de vehement, reclamau înscrierea în repertoriu a pieselor celor doi mari scriitori. Am fost martorii dramatizării unor capodopere ale literaturii universale ; le-am văzut pe scenă, și asta nu prea demult, pe Dostoievski, pe Rebreanu sau Sadoveanu.

Uităm astfel că *scena* și literatura operează cu alte sisteme de semne și că marile cărți ale literaturii universale nu pot fi aduse în scenă fără un virtuos egal creatorului lor, care *să traducă* în limbaj specific capodopere. Autorul acestor rînduri își permite să se-ndoiască, deci, că va vedea vreodată pe scenă vreo echivalență demnă a „Fraților Karamazov".

Spațiul scenic, cu toate eforturile (din ultima perioadă) de a-și depăși condiția, rămîne mereu el însuși. Diversele libertăți, mai mult ori mai puțin frauduloase, pe care și le-au permis regizori mai mari sau mai mici, n-au putut să-l abolească. În spațiul scenic, domnește *regimul cuvîntului spus*, al rostirii și al replicii. Toate evadările, de la Becket la heppening, nu fac decît să confirme acest lucru. În *spațiul scenic*, (lărgit la maximum prin intervenția scenografului) *actorul* este un semn fundamental : o determinantă esențială. *Textul literar*, prin adîncimea (infinită, datorită exegezei) metaforei reclamă alte sisteme de referință. În textul literar, *spațiul* aparține *cuvîntului scris* și nu *cuvîntului rostit*, reducerea primului *la funcția sa* primordială : comunicarea directă.

Să fim, așadar, mai prudenți cînd reclamăm dramatizări precum preșcolarii ciocolată. „Baltagul", pe scenă, poate da un spectacol mult mai slab decît cutare piesă a lui Tudor Mușatecu, „*Crimă și pedeapsă*" poate arăta mai rău decît o comedie de Sardou. Să apreciem scriitorii pentru opera lor, să nu transformăm în erzaț publicitar opere fundamentale. Pentru scriitorii importanți, teatrul poate fi doar o posibilitate de comparație, o retragere și nu o manifestare esențială. El constituie un teritoriu complementar, varianta a II-a de rezolvare a unei obsesii. În piesa de teatru, scriitorul reia *tema esențială* a preocupării sale, căutînd încă o rezolvare a ei. Să nu confundăm deci dramaturgia născută prin comparație cu cea existentă prin vocație.

1. V. VOICULESCU : Teatru. Ediția îngrijită și prefațată de M. Tomuș și I. Voiculescu tipărește două inedite, *Gimnastica sentimentală* și *Pribeaga* și omite, nejustificat, *Umbra*, piesă jucată (și premiată) în deceniul patru. *Gimnastica sentimentală* și *Pribeaga* sînt semnificative pentru migrația unor teme literare. În prima, eroul e un profesor de provincie, avansat, grație unei prietenii onorabile, la stima tîrgului, precum Mitică Popescu (vezi Camil Petrescu) la aceea a confraților de slujbă. Un motiv obsedant pentru scriitorul român (perioada interbelică) ar fi prietenia-surpriză a vreunei oficialități (arhetip; atuncea colonelul dă mîna cu sergentul) și asta pentru a sublinia calitatea morală a personajului umil.

Profesorul lui Voiculescu e un studios exemplar (scriitorul iubea biblioteca, munca științifică, savantul) asediat, în prima etapă, de soacră (nașterea comediei) apoi, după emancipare, de cucoanele tîrgului. Cum comedia românească și-a fixat tiparele prin Caragiale, elementul caragialesc nu e neglijabil nici aici. *Vecina* e o Mița Baston (ploieșteanca și rivoluționara) la fel de energică și de violentă, bucureșteancă : (alte vremuri) „*Cu mine nu merge, sînt bucureșteancă* ... „Orgoliul provincialei nu se mai sprijină pe vreo „rivoluție", ci „*pe cursul liber la Pompilian*" (cel cu legile). Cine l-a citit în întregime pe Voiculescu știe că *Bucureștii* sînt pentru el un fel de vad al pierzaniei și nu aparține epocii romantice, *Vecina* face streap-tease, cu comisarul la ușă, pentru a-l compromite definitiv pe onestul dascăl. Agresiunea feminină revine la V. Voiculescu, poet al erosului concupiscent. În *Zahei orbul* (de exemplu) eroul era obiectul insistențelor feminine, în „Ispitele părintelui Eutibie" o Valența, hangită îl molestează pe călugărul penitent. În cuplul voiculescian, elementul activ este femeia, bărbatul fiind, în majoritatea cazurilor meditativ, abstras, cavaler al ideilor, ori numai inaderent la bucuria pămîntească. În *Pribeaga*, prințesa bizantină pleacă în căutarea lui *Ion Valahu* itinerarul aspru evidențiind dîrzenia eroinei. Ca în poezii (Bacantă dansînd, Cîntec pentru dezbrăcare, etc.) ca și în unele nuvele, ca și în Zahei, V. Voiculescu, obsedat de lumea instinctelor, și nu mi se pare întîmplătoare, în ultima perioadă a vieții, reîntoarcerea, prin *Ultimile sonete*, la Renaștere și Baroc. *Demiurgul* deci ar fi o piesă despre lumea instinctului și despre nostalgia echilibrului, despre dezlănțuirea orgiastică și despre schimnicia savantului, despre riscurile creației, despre ineficiența parodiei demiurge. Metafora androginului (Platon și neoplatonicienii sînt o mărturisită pasiune voiculesciană) rezumă visul unei lumi pure, eliberată de pasiune oarbă, de „erosul comun". Piesa (de *Demiurgul* e vorba) citită rău (eroare rarisimă) de Vladimir Streinu se compune dintr-un fabulos număr de parabole, incitante pentru cercetătorul de azi. De la Cain și Abel la Faust și de la Avram la fizicienii pieselor-document, toate comparațiile sînt posibile : poate că, din aceste motive, piesa e aridă și, probabil, inutilizabilă scenic. Poet al alegoriei (vezi T. Vianu, *Alegorism ?* în vol. „*Figuri și forme literare*", Casa Școalelor, 1946) *Demiurgul* (ca și celelalte piese) se construiește din opoziții, fiecare erou, replică, ieșind dintr-o antinomie. Între creație și realizare, faptă și rezultat se cască prăpastii. *Demiurgul*, scrisă în anii războiului (Ed. I : 1943), ne prezintă un Voiculescu decepționat, urmărind cu ochi pesimist năruirea unor idei în care crezuse : în final, Demiurgul înnebunește, incapabil de a-și realiza opera, înșelat în credințele sale. Lumea edenică, artificial creată de el în laboratoare, e înfrîntă de barbaria instinctuală a lui Lucian și a prietenilor săi. Trimiterile sînt vizibile.

În *Demiurgul*, reapar idei din tinerețe, cînd medicul V. Voiculescu era apropiat cercurilor socialiste, îl citea pe Le Dantec și pe Darwin și privea la Vlahuță ca la un patriarh. Semănătorismul *Fetei ursului* (și ea prezentă în acest volum, și a *Umbrei* (lipsă aici) ne pare azi vetust, însă excepțională e utilizarea elementului folcloric. Practici magice, ritualuri pot oferi pretextul unor spectacole foarte moderne, de acut interes. Poet al lumii arhaice, V. Voiculescu cuprinde în cele mai bune pagini din *Pribeaga*, *Umbra*, *Fata ursului*, imaginea unei lumi străvechi, de strălucită atitudine morală. *Pribeaga* este, de fapt, un elogiu al peisajului românesc și al poporului român, al frumuseții sale spirituale, un imn închinat trăiniciei sale : o piesă istorică despre permanența demnității românești. Toate adîncimile operei voiculesciene devin vizibile în teatrul scriitorului, document prețios pentru cercetătorul literaturii române interbelice.

2. ION OMESCU : IADUL ȘI PASĂREA. Dramaturg prin vocație (și totodată intelectual cultivat, autorul unui excelent jurnal-eseu despre Hamlet) este Ion Omescu. Piesele pot fi „văzute" fără efort, montate (cred) fără dificultate, textul trăind prin replică și nu prin indicații parazitare, intrusiuni forțate în planuri parazitare scenei. Ion Omescu scrie *teatru* și gîndește replica *pentru scenă* și nu pentru cititor. Mai mult (supralicitarea vocației) piesele lui Ion Omescu mi se par piese-replică. *Iadul și pasărea*, piesa care dă titlul volumului, este construită în față cu *Moartea unui artist* a lui Horia Lovinescu, Ion Omescu fiind (ironie ? corectare?) mai puțin declamator, mai preocupat de *drama umană* a artistului decît de portretul său festiv. Eroina e așadar Simina, sculptoriță (la Lovinescu, Manole Crudu, sculptor încărcat de premii și glorie), cei doi fii (la Ion Omescu : unul, actor, personaj demonic și altul . inginer agronom, ființă senină) etc. Comparațiile pot merge pînă la detaliu, la Omescu lipsind însă acel *Deux ex machina* al rezolvărilor care stricau piesa lui Horia Lovinescu.

Creația e, în piesa lui Ion Omescu, un efort și o penitență, eroii fiind terorizați de vocație, opera realizîndu-se în afara bucuriei comune. *Iadul* e acest travaliu nesfîrșit al pasiunii operei care mistuie celelalte sentimente, pasărea, șansa redresării. Prin replici paradoxale și umor subtil trăiește *Dincolo de praguri*. Eroii sînt doi nobili polonezi care-i cer pacea lui Bogdan Hmielnicki, Timuș, feciorul acestuia, războincul. Replica, de data aceasta (ori numai influențele ?), e dată lui *Romulus cel Mare*, umorul absurd (foarte ponderat) fiind pe linia lui Durenmatt. O excepțională tehnică dramatică face din dialogurile „diplomatice" (diplomația reprezentînd teatrul pur, originar) dintre Vladimir (nobil polonez) și Hmielnicki, ori dintre Maria și Timuș mici capodopere de gîndire teatrală, mană cerească pentru actori. Ironiile sar din mai fiecare cuvînt, piesa în aparență jovială, fiind foarte contemporană prin comentariile de subtext asupra războiului și a păcii, a barbariei agresive și a civilizației superrafinate, ambele egal dizolvante.

3. PAGINI DIN ISTORIA GÎNDIRII TEATRALE ROMÂNEȘTI. Culegere de texte înghesuite inestetic în pagină, ordonate școlărește și comentate la nivelul celui mai de jos amatorism, *Pagini din istoria gîndirii teatrale românești* reușește să întreacă în banalitate orice performanță în materie. Autorii antologiei (George Muntean și Ileana Berlogea) transcriu de prin reviste articole de tot felul, operațiune ce putea fi îndeplinită cu succes de orice știutor de carte absolvent a opt clase elementare. Cu autorii uitați ori triunchiați rău, de la Iosif Blaga (*Teoria dramei*, 1898) și *Ghiță Pop* (*Convorbiri literare*, 10—11/1898) la George Banu (1971) se puteau alcătui vreo trei patru antologii mai reprezentative decît aceasta. Dar să-i ascultăm pe autori : „În latura ei populară, arta noastră teatrală este, cum se știe, foarte veche și riguroasă, urme ale sale găsindu-se implicate în aproape toată istoria existenței acestui popor, după cum, de la constituirea, acum circa 150 de ani, a mișcării și gîndirii teatrale românești culte, ea continuă nu numai să subziste, ci să și pătrundă necontenit în acest proces, colorîndu-l uneori în chip aparte".

Atîrnate ca o sperietoare la începutul studiului introductiv, cuvintele acestea, împerecheate după duhul limbii pătagoneze, reprezintă unitatea de măsură a restului.

C. UNGUREANU

1) *V. VOICULESCU : TEATRU*, ediție îngrijită și prefațată de Mircea Tomuș și I. Voiculescu, *ED. DACIA* ; 2) *ION OMESCU : IADUL ȘI PASĂREA ED. CARTEA ROMÂNEASCĂ* ; 3) *PAGINI DIN ISTORIA GÎNDIRII TEATRALE ROMÂNEȘTI*, Texte alese, prefață și note de Ileana Berlogea și George Muntean, *ED. MERIDIANE*,

miniaturi

■ *UN EUROPEAN DIN PECIUL NOU.* Fascinantele interviuri, masivele interviuri, interesantele, o, cît de interesantele interviuri ne cad și nouă din cînd în cînd sub ochi și ne mirăm de istețimea unor preopinenți.

Într-un recent număr din *Tribuna*, Petre Stoica se autodefinea cu străvezie candoare *poet european*, iar Adrian Păunescu, autorul interviului, îl credea pe cuvînt (nu știu dacă și cititorii). Mai departe, în aceleași străvezii mărturisiri, pe două pagini de revistă, Petre Stoica recunoaște că s-a născut în Peciul Nou, „într-un Banat atît de frumos, încît nu-l cunosc nici inexistenții scriitori de acolo". Să lăsăm inexistenții. Să-i ridicăm statuie europeanului din Peciul Nou, ilustrul și gingașul, confratelui nostru pierdut pe meridianele lumii, (sau printre sforile lor) Petre Stoica ot Peciu Nou.

D.U.

■ *O REVISTĂ EXCELENTĂ.* Prezentarea grafică excelentă, conținut bogat, compact și unitar — așa ni se prezintă numărul 10 (16—31 mai) al revistei clujene *Steaua*. Credem că nu exagerăm afirmînd că, după *Secolul 20*, *Steaua* e revista care ne procură de fiecare dată, o plăcere reală, poate chiar, ca să spunem așa, și o ciudată stare de fericire...

Remarcăm, încă de la început, poema de tragică rezonanță : „Semiramis" datorată marelui nostru poet, azi de talie universală, Eugen Jebeleanu.

Operăm, prin rîndurile de față, mai curînd o selecție preferențială din sumarul revistei și, în această ordine, nu putem decît să-i mulțumim Rodicăi Bakonsky pentru „colaționarea și traducerea" „Carnetului gri", al lui Ion Vinea, delicat act de restituire, al unui delicat, prin structură, poet.

Pătrunzător, elevat și la obiect, studiul lui Romul Munteanu asupra lui Dino Buzzati; de o vătuită liniște, dar nu lipsite de o fină ironie, prozele lui Valentin Șerbu, prea puțin, pînă acum, găzduit de revistele de literatură...

Ne-au deranjat (se putea altfel ?) însă, spre partea din urmă a revistei, acuzațiile rele, neîntemeiate și nesusținute de argumente, care i se aduc poetului Dumitru M. Ion. Cum a fost, cum n-a fost cu poezia buclucașă — rămîne de văzut. Dar, mă întorc și întreb: așa cum o faceți, se pun oare lucrurile la punct, t o v a r ă ș e Ioan Bucur ? Dacă veți fi fiind cel la care ne gîndim, e trist, e foarte trist : păi, chiar așa am ajuns ? Știm, cîteva momente de defulare nu strică, ba fac chiar bine — dar de ce v-ați fi ales tocmai revista *Steaua* pentru asta ? Înotul, de pildă, e de-a dreptul salutar în astfel de momente — oricum, tot nu rămîne nici o urmă după Dvs., în apa bazinului, desigur...

■ *DESPRE CANDOARE ȘI TRISTEȚE...* Revista *Amfiteatru* (nr. 5, mai, 1972) publică o anchetă printre studenți (de unde i-o fi găsit Adrian Dohotaru ?) pe tema : „Literatura și opinia publică". Iată răspunsurile, care, dacă n-ar fi fost triste, ne-ar fi putut amuza : „... actualitatea unei cărți se stabilește în funcție de interesul meu pentru ea".

„Citesc într-un fel sau altul (?) literatură de cînd cunosc alfabetul. La început m-a atras... aspectul tehnologic al existenței, mai tîrziu, însă, am urcat tot mai des scările bibliotecilor de literatură".

„Citesc din nevoia de sentimente, de emoții. Și mă cufund în literatură ca într-un așternut în care să-mi culc sufletul".

„Am citit prea puțină literatură actuală... Cu toate astea cîțiva dintre ei au ajuns pînă la mine".

Și acum, succesul deplin al anchetei : Gheorghe Bănică. Iată ce spune cu deplină candoare :

„Dacă am reținut cîteva versuri ? Nu mi-aduc aminte".

„Nu cunosc niciun dramaturg tînăr".

„Nu, țin minte nici un autor și nici un titlu românesc de roman polițist".

„Nu, basme nu citesc decît din cînd în cînd. E o reminescență din copilărie".

„Presa propriu-zisă nu prea am timp s-o frecventez".

Concluzia : „... să se scrie mai accesibil și într-un context actual".

Un singur lucru n-am priceput : ce vrea să demonstreze toată această anchetă ? E, poate, vreun pamflet adresat ignoranței și noi, în marea noastră candoare, n-am băgat de seamă ? Concluziile anchetei vor să vizeze un fenomen general ? S-a distrat numai Adrian Dohotaru ? Ciudată distracție și aiuritoare întrebări.

■ *CAIETUL DE POEZIE 52...* Și de această dată revista *Viața românească* (nr. 4, aprilie 1972), ne prezintă un „Caiet de poezie" bine alcătuit. Semnează poeții : Ion Sofia Manolescu, Constanța Buzea, Gabriela Melinescu, Adrian Păunescu, Dumitru M. Ion și, o foarte frumoasă traducere, semnată de Petre Banuș, după poetul suedez Werner Aspenström... Iar Nina Cassian se ocupă de „Spinoasa și neteda problemă a rimei", ajungînd la concluzia de mare actualitate a responsabilității pe care trebuie s-o avem față de Poezie : „Pentru că, rimate sau nerimate, nu vom accepta niciodată poeziile anemice sau mecanice sau inapte de tensiunea unei idei, a unui sentiment, a unei stări, a unei atitudini, poeziile imitate sau ieftine sau simulate, poeziile care, cum spune francezul, „ne riment á rien", care nu au noimă, care „nu rimează cu nimic".

Ne vom permite să cităm o foarte frumoasă poezie, „Prada te vede", a Constanței Buzea : Îngerii n-au / Nici sex, nici renume, / Și disperat este cel care n-are / Cu cine să tacă. // Dar nu te grăbi, / Prada te vede și te-așteaptă. / Numai cînd fuge, / Fă pași mult mai mari decît ea".

„Astfel cînta : să nu dai nimic în iubire, / să stai ca tigresa pe malul apei / și să privești calm căprioarele..." (Gabriela Melinescu : „Decît un cîntec").

Și, în sfîrșit, un singur vers din „Metamorfoza" lui Dumitru M. Ion : „Eu intrai ca un fulger blînd în pădure...".

ANTIFON

■ *DOCUMENTE.* În nr. 4/25 V. 1972, am promis să contribuim, în măsura în care rezultatul cercetărilor pe care le facem ne vor permite, la elucidarea chestiunii Thomas Mann — Aurelian Păcurariu, reluată recent de o publicație trimestrială din capitală, după o suspendare de peste trei decenii.

Primul document pe care ni l-am putut procura este numărul din 18 iunie 1936 al cotidianului maghiar independent *Temesvári Hirlap*, în care poate fi citit un interviu cu Aurelian Păcurariu, realizat de Kajdy Lászlo, cu ocazia unor declarații făcute presei din Budapesta de către romancierul german Thomas Mann, laureat al premiului Nobel.

Despre acuzația de plagiat, adusă de Aurelian Păcurariu, romancierul a aflat dintr-un ziar elvețian. Thomas Mann, scrie Kajdy Lászlo, „nu crede nici măcar ca lucrarea lui Aurelian Păcurariu să fi fost tipărită și, nici în cazul că ar fi fost tipărită, nu-și poate imagina în ce fel ar fi putut ajunge aceasta în mîinile sale. Pe de altă parte, Aurelian Păcurariu n-a putut citi opera incriminată deoarece încă n-a apărut, ci e abia în lucru".

La acestea Aurelian Păcurariu răspunde că „în lucru" era volumul „Iosif în Egipt", iar nu volumul „Iosif", care apăruse deja.

În continuare, Kajdy Lászlo arată următoarele : Aurelian Păcurariu, pășind spre bibliotecă, scoate dintr-un raft al ei două volume, punîndu-le în fața mea. Unul intitulat „Iosif", de Thomas Mann, tradus din germană în maghiară de Sárközi György, publicat de editura Atheneum din Budapesta, în 1934. Titlul celeilalte lucrări, teatru în versuri, în limba maghiară, este „Visul Faraonului", scrisă de Aurelian Păcurariu și publicată în 1930 de tipografia Beer din Lipova. Deschizînd cartea celui din urmă, A.P. frunzărește întîi toate cele trei sute cincizeci de pagini ale romanului, iar eu rămîn uimit că fiecare pagină este subliniată sau în întregime sau în parte, cu creion roșu și albastru, purtînd pe margini note ca acestea : vezi pagina cutare, șirul cutare. Ca să-și justifice acuzațiile Aurelian Păcurariu deschide apoi la întîmplare cartea lui Thomas Mann, arătînd două șiruri puternic subliniate : poftim, zice dînsul, acest rînd este reprodus, cuvînt cu cuvînt, din lucrarea mea. Își privește notele marginale, deschizînd apoi la pag. 48 a lucrării proprii. Nu încape nici o îndoială, constat eu, că citatul lui A.P., respectiv afirmația eroului său, exsită cuvînt cu cuvînt în lucrarea „Iosif" a lui T.M. Și asta — spre cea mai mare surprindere a mea — merge așa vreme de o bună jumătate de ceas. Iată, de exemplu, ultima propoziție de la pag. 107 a lucrării lui A.P. : Iuda : „Ți-o dau fără plată". Tot Iuda la rîndul 24 de la pag. 257 din T.M., în context identic, se exprimă astfel : „Primește-o ca dar". Prin Iuda, la p. 293, T.M. spune : „Vino-ți în fire, Izrael", iar la p. 149 a lucrării lui A.P. personagiul Iuda exclamă: „Vino-ți în fire, venerabile Părinte". Și asta merge așa sumedenie de pagini de-a rîndul" — accentuează Kajdy Lászlo.

LIVIU JURCHESCU

N. R. De-ale presei de altădată...

POETICELE sau zaharicalele poetice de la lume adunate și publicate prin revistele literare pentru îndulcirea sufletelor singuratice, pătimașe și nenorocite în amor: „Spune-mi cuvintele neașteptate : / draga mea, frumoasa mea, / zidu-l crește iedera. Spune-mi cuvinte neașteptate : / rugarea ta mă face să plîng" (Ana Mureșan ; „Am pornit cu pași nesiguri. / Cad în mine ca pe-un prund. / Gînduri — păstrăvi ce se-ascund, / Speriați de-o umbră, singuri" (Dumitru Alexandru) ; „trupule, trupule, trupule / sceptica mea vizuină / se-adună doamne se-adună / pierderea mea de lumină" (Dorin Tudoran). Între zahăr tos, pelin de mai și poame acre, toate variantele posibile. Vezi *Luceafărul* 10 iunie 1972.

miniaturi

ANIVERSARI

Semnul geniului

În cazul prozei lui Caragiale, examenul critic distinge lumi, straturi, tipologii, formule multiple, cînd diferențiate, cînd convergente. În unicate de indiscutabilă personalitate, configurînd ceea ce numim stil caragialian. Indiferent dacă reprezentarea epică e făcută în registru acuzat comic, sau fundamental tragic, dacă demersul e îndreptat spre analiza zonelor psihologice sau spre ceea ce, în termeni actuali, am putea numi literatură de eveniment, sau de comportament, viziune realist-critică, sau clasicizantă, exploatarea aspectului absurd al existenței sau tentativa de a conferi întîmplării evocate valoare de simbol. Accentele sînt așezate mereu altfel pe portativ.

Schița, nuvela, microromanul, secvențele caleidoscopice sînt forme de expresie corespunzătoare diverselor vîrste. Unele, în reluare. Toate purtînd amprenta stilului caragialian. Atît de pregnant încît, practic, specia iese de sub regimul canonic al vreunei reguli compoziționale unanim acceptate tradițional. Schițele sale sînt, evident, schițe. Chiar dacă se numesc „momente“. Și totuși... Nuvelele, de asemenea. Fie ele psihologice, fantastice, pseudoromantice sau naturaliste. Există însă, în acest context de modalități arhitectonice, o categorie greu de definit: povestirea. Pentru că, în epocă, ea nu se constituise ca formă de expresie, așa cum avea să se constituie mai tîrziu la Sadoveanu, avînd deci trăsătură circumstanțială tonalitatea evocativă și, complementar, inflexiunea lirică. Încercată la hotarul dintre nuvelă, poveste și schiță, și de Caragiale, ea cunoaște, la acesta, cinci variante tipologice relativ distincte. Una e cea practicată în **Două loturi,** unde materia epică e prezentată la modul relației impersonale: alta e cea din **Boborul!** unde evenimentul e însuflețit de memoria afectivă: o a treia, relevată de **Cănuță, om sucit** cultivă cazul de excepție, sub masca basmului posibil: o a patra, ilustrată de **La Hanul lui Mînjoală,** folosește tehnica tainei și exploatarea dimensiunii fantastice; în fine, prin **Norocul culegătorului,** ideea de povestire se topește în cea de poveste. E de făcut, nu mai puțin, încă o precizare. În unele **(Două loturi, Boborul! sau Pastramă trufanda)** perspectiva e umoristică, faptele sînt înlănțuite potrivit intenției de a le da turnură anecdotică, iar eroii, abia schițați portretistic, trăiesc prin întîmplarea la care sînt părtași. În **La hanul lui Mînjoală**, scriitorul e preocupat nu atît de protagoniști cît de atmosferă, pentru ca în **Cănuță, om sucit,** interesul lui să se concentreze aproape exclusiv asupra traiectoriei urmate de biografia unui ins sortit parcă a nu fi asemenea celorlalți. Nu sînt, se înțelege, singurele unghiuri din care putem privi povestirile lui Caragiale. O analiză atentă descoperă cu ușurință și alte caracteristici. Bunăoară, structura cinematografică, altminteri valorificată, a unei narațiuni ca **Două loturi** sau cea poescă din **La hanul lui Mînjoală,** importanța acordată limbajului comic în **Boborul!** sau situației echivoce în **Om cu noroc!** Or, în fine, ca observație generală, prezența unor note care amintesc de ceea ce ne-am obișnuit să numim schiță.

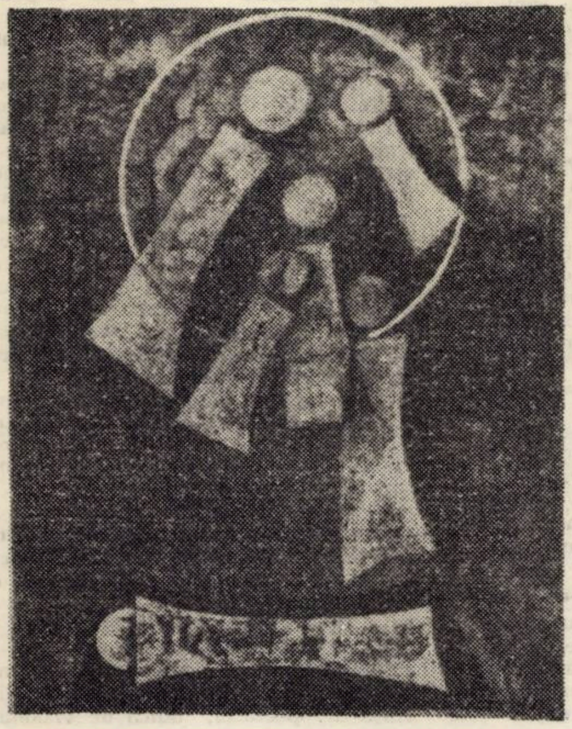

EUGENIA DUMITRAȘCU **Năzuință**

Variantele deduse conferă, ele însele, natura particulară a povestirii caragialiene, disponibilitățile imprevizibile, profund creatoare, ale geniului caragialian, capacitatea acestuia de a se acomoda diverselor modalități și, mai ales, de a-și reprezenta condiția umană în multiple ipostaze.

În cazul povestirilor, seria socială a investigațiilor o reia, în mare, pe cea din schițe: lumea, adică, a funcționarilor, a lucrătorilor, a parveniților. Adăugîndu-i însă și un univers populat de ființe a căror stare social-economică nu contează. În realitate, viziunea lui Caragiale e, sub acest aspect, clasicizantă. Împrejurarea că Lefter Popescu din **Două loturi** e impiegat, — ca să dau un exemplu — nu joacă vreun rol special. De vreme ce tema esențială nu e destinul funcționarului, ci străvechea și mereu actuala cochetare a omului cu ideea de noroc. Idee pe marginea căreia povestitorul brodează și alte subiecte, rîzînd, în fiecare, de credința în fatalitate. **Om cu noroc!** sau **Norocul culegătorului** înscriu chiar în titlu tema. Tentativa e aici de a proiecta individul în universal. De a-i transcendentaliza condiția. Așa stînd lucrurile, cele trei povestiri (și nu numai ele!) capătă un spor de emoționalitate. Cum capătă pe cu totul alt plan **Cănuță, om sucit** sau **La hanul lui Mînjoală**. Cea dintîi e, dincolo de aparența umoristică, o invitație la reflecție în legătură cu motivul literar al incomunicabilității și al inadaptării. Cealaltă, plutind în orizonturile fantasticului, implantează în cosmic explicația atracției sentimentale, o învăluie în mister și în absolut. Cum **Boborul!**, prin evocarea episodului legat de o altă obsesie caragialiană — republica de la Ploiești — proiectează evenimentul pe o orbită politică, la rîndu-i esențializată.

Scrise, majoritatea, în ultimul deceniu al veacului al XIX-lea, lucrările acestea validează, mai mult poate decît alte moduri de expresie, și ele caragialiene, o tulburătoare modernitate. Semn, incontestabil, al geniului.

AUREL MARTIN

Tudor Arghezi și colaboratorii „Biletelor de papagal“

O prezență umană învăluitoare îl făcea pe junele aspirant la notorietate să-și simtă, în prezența lui Arghezi, deodată aripile crescute, sporite puterile sale creatoare și, ceea ce era cel mai prețios lucru pentru el, să întîlnească, să simtă în preajmă un frățesc și tonic reazim moral. Acest reazim moral era alimentat în chip plăcut, revelator, de descoperirea omului Arghezi.

Firește ceea ce făcea să roiască debutanții în jurul „Biletelor de papagal“ era prestigiul „șefului“. Tînărul scriitor avea însă și satisfacția de a se vedea tratat drept un colaborator pe picior de egalitate cu nume consacrate. Acest sentiment de prielnicie creatoare și siguranță s-a materializat odată sub forma unor versuri exprimînd gratitudine din partea lui Geo Bogza. Scriitorul matur de azi a publicat în „Bilete de papagal“ și proză, dar îndeosebi versuri, una din poezii fiind închinată lui Tudor Arghezi. Mai era ceva. Arghezi nu intervenea în poeziile primite, ci te chema să faci singur cizelarea.

Va uita (odată) Cicerone Teodorescu dragostea părintească întîmpinată la „Bilete de papagal“ și larga ospitalitate pe care a găsit-o în coloanele minusculului ziar? Dar era ceva mai mult și mai însemnat. Deși Tudor Arghezi nu era critic, nici mai marele unui cenaclu, era totuși un scriitor ce-și deschidea cuprinzător brațele pentru ca în acolada lor să fie cuprinși cît mai mulți din cei care, după însăși expresia sa, erau unși cu har.

De cîte ori văd silueta sveltă a artistului și poetului Emil Botta, mă duce gîndul la ziua memorabilă cînd, plecînd împreună cu autorul „Întunecatului April“ de la Tudor Arghezi Emil Botta a exclamat în felul său retoric-patetic: „Doamne, Doamne! nu-mi vine a crede că trăiesc aievea aceste clipe! Atîta înțelegere! Atîta căldură nu mi-aș fi închipuit că voi găsi la marele Arghezi“.

Emil Botta exterioriza sentimentul său de recunoștință față de comportarea autorului „Cuvintelor potrivite“ față de colaboratorii săi. Dar el poate nu știa că interesul activ față de junele înalt, subțiratec și fremătător ca un plop în voia vîntului, marele poet îl acorda unei întregi pleiade de autori de aceeași etate. Acest interes îngloba pe I. Peltz și pe Otilia Cazimir, pe Constantin Nisipeanu și pe G. Ivașcu pe Mircea Pavelescu și pe George Lesnea pe Eugen Jebeleanu și pe Aurel Lambrino, pe G. Topîrceanu și pe Gherghinescu Vania.

M-am aflat printre aceia care s-au bucurat de tratamentul hărăzit tinerelor vlăstare și de cinstea ca, începînd din anul 1929, Tudor Arghezi să-mi acorde colaborarea sa la „Tiparnița literară“. Era al doilea semn al unei prietenii literare care a început cu interviuri și lungi taifasuri între subscrisul și scriitorul ce locuia pe atunci pe actualul bulevard Gh. Gheorghiu Dej, pînă a se muta la Mărțișor.

Și dialogurile noastre, de la care am avut atîtea de învățat, le-am comunicat în „Tiparnița literară, în „România literară“, în „Veac Nou“, și „Reporter“, dar o seamă din ele au rămas fără veșmîntul tiparului, de aceea le dau curs aici.

Tinerii scriitori l-au simțit pe autorul „Horelor“ intervenind efectiv în procesul lor de creație și aceasta e încă o dovadă creatoare din plurala sa activitate și încă un laur ce se așează pe fruntea slăvitului scriitor trecut dintre noi în cîmpiile Elisee.

CAMIL BALTAZAR

NECUNOSCUTUL FERESTRELOR

Fiecare dispunere sau redispunere pe cicluri ca și fiecare nouă selecție a versurilor este pentru Ion Caraion o postură de comentariu, o posibilitate de a-și face o istorie **a structurilor liricii sale. Cine-i urmărește activitatea, întinsă pe o distanță mai mare de un sfert de secol, poate face ușor constatarea că poetul și-a dedicat totul poeziei: toate articolele, eseurile și comentariile sale n-au vorbit — în ultimă reducție — decît despre poezie.**

Strînse la un loc, aceste planete **reverberante ar putea schița o poetică insolită și în mod cronic modernă. Cu o permanentă prezență de comentator, comunicîndu-și** stările **și** universurile, **căutîndu-și în mod permanent nu atît o altă modalitate poetică, ci mai de grabă descoperind himeric mereu altă față a poeziei, Ion Caraion n-a ajuns la delimitarea artificială a domeniului și nici n-a naufragiat în formula superintelectualizată, denumită poezia poeziei.**

În 1943, cînd apărea primul său volum, Panopticum, **la mica editură** Prometeu, **unde apăruseră și** Cînticile țigănești **ale lui Miron Radu Paraschivescu, prezența poetului era atît de insolită încît, fără să mai punem în discuție mesajul ei, se deosebea fundamental de poezia artificială pitorească, ajunsă la supraexaltare artizanală a locului comun. În afară de sensurile mai adînci ale conținutului și acest fapt a contribuit la interzicerea cărții.**

Peisajul cu care venea Ion Caraion în poezie era nevrotic, apocaliptic, dizolvant, pentru că definea metafizica războiului, conservată programatic într-o atmosferă oficială de operetă. Ca estetică, tînărul de 20 de ani convertea simbolismul la suprarealism și „explica“ suprarealismul printr-o resensibilizare a unui lexic depoetizat, ca un protest la adresa poeziei ce se practica atunci.

Cangrena directă a războiului, împotriva căreia protestase prin metafore existențiale, nu prin petarde tropice verbale, devine în Omul profilat pe cer **(premiul „Forum“ în 1945) și în** Cîntece negre **(1947) o tramă memorială, un flux nevrotic, o obsesie. Sînt volume la fel de insolite față de poezia îngrădită de dogme metapoetice și simplificată pînă la anecdotă, sînt volume în care poezia este dusă spre tehnicile noi, pe care Ion Caraion le-a practicat încă de atunci.**

Versurile scrise între 1950—1965, apărute în culegerea anterioară, Necunoscutul ferestrelor, **adîncesc experiența despodobirii, dar realizează în același timp o viscerală afirmare a sincerității; senzația că „totdeauna cineva nu pleacă de ajuns“ sau că „numai tu, singur, descoperi minunile în care poți crede“. Ele sînt sondări în sinceritatea absolută a** poeziei, **iar poemele acestor cicluri** (Tîrzia din țara vînturilor, Cele patru cîntece ale singurătății) **sînt un fel de teză de doctorat în știința singurătății. Sînt, în analiză comparativă, cicluri cu o funcționalitate aproape orală (în inefabilitatea lor), destinate a fi parcă mai ușor de reținut și de spus la un spectacol de vrajă modernă, fără să fie însă caligrafii poetizate, ci chiar anticaligrafii.**

Eseu **și** Dimineața nimănui **sînt cărți în care Ion Caraion caută să-și depășească** formele **și** modurile **vechi, iar în** Oameni fără basme **și mai ales în** Cîrtița și aproapele **ajunge să propună o poezie făcută din cuvinte-drame, din cuvinte-universuri, din cuvinte-destine.** „Fiecare vorbă are o soartă / din care curge sînge / Fiecare vorbă are o credință / aidoma scartei sale / Cînd pleci din ea, / pleci din sîngele tău“.

Un nonconformist al planurilor estetice, un poet de-o sinceritate dincolo de care nu mai există posibilitate de expresie, Ion Caraion modernizează în mod fericit poezia cu tematică existențială și socială sau face, implicit, o adaptare modală a utopiei poetice la cunoașterea umană. Profesînd și propulsînd poezia adevărurilor ultime, spuse în esențialitatea vorbelor, așezate mereu altfel, Ion Caraion e un poet mai dificil pentru caligrafii lirici și un model tulburător pentru inițiați

EMIL MANU

MARGINALII LA POEZIA LUI ION CARAION

ANIVERSĂRI:
90
STRAVINSKY

Muzicologia găseşte uneori că muzica a murit azi şi o face mai mult pentru a atrage atenţia asupra ei înseşi. Un compozitor n-are prea mult timp să-şi filozofeze propria dispariţie. El merge înainte şi de aceea e mai interesant ceea ce ne spune, indiferent de subiectivitatea sa

Trecutul nu ne poate clarifica greutăţile, spune Stravinsky, el aduce ipoteze însă nu certitudini. Asta împotriva oricărui paseism. Mulţi consideră că „demonul" disonanţei, pătruns în muzica zilelor noastre, îi vesteşte dispariţia. Consonanţa însă nu constituie o garanţie de securitate, nu e unica realitate. „Disonanţa descoperă o lume mai bogată decît ne imaginam" spune „Poetica muzicală" a marelui nostru contemporan.

Apoi, regulile se decretează cu mult după existenţa operei ca experienţă umană, însemnînd că şcoala rămîne în urmă în mod obiectiv. Celor care se leagă de trecut în detrimentul vieţii şi progresului, li se va spune categoric: „Sistemul tonal şi-a trăit traiul!" Nu înainte de a se cere o maximă rigurozitate artistului. Poate astfel se explică şi rezerva lui Stravinsky faţă de Wagner: drama muzicală nu e o necesitate, e obositoare (argument insuficient, n.n.) e improvizaţie, sînt de preferat ariile, mult mai construite şi ordonate melodiei infinite şi leitmotivelor ei. Credem că Stravinsky a avut aici în vedere mai mult consecinţele wagnerianismului decît principiul care scotea muzica din anchilozarea unei epoci. Dar renunţarea la Wagner nu se face decît din dorinţa de a nu pierde „simţul raporturilor", „echilibrul şi calculul", căci Stravinsky este acela care prin autoconstrîngere vede calea adevărului spre libertate în sensul unei raţionale valorificări a spiritului nefinit în forme lipsite de infatuare. Totodată, în numele muzicii contemporane, care trebuie lăsată să se nască ni se spune: „Sintem liberi să aderăm sau nu la acest joc, însă nimeni nu are căderea să conteste faptul existenţei lui.

Am adăuga aici că tocmai în a contesta sau nu stă dimensiunea morală a contemporanului. Şi el trebuie să spună un DA, deschis luminii. „Avem o datorie faţă de muzică, aceea de a o inventa". Evident, acesta este un principiu al vieţii; astfel s-au născut variaţiunile, acest strălucitor exemplu de inventivitate, de creaţie, re-creaţie şi recreaţie. Artistul e un instinctual care-şi realizează plăcerea prin strădanie şi deplină conştientă. Prin conştiinţă şi responsabilitate.

LUCIAN BURERIU

Pascal Bentoiu şi estetica muzicală

Finele anului editorial 1971 a prilejuit o deosebit de importantă apariţie: IMAGINE ŞI SENS de Pascal Bentoiu. Ardenţa problematicii, claritatea viziunii, originalitatea metodei, ţinuta şi curajul opiniei compun valoarea cărţii. O maledicţie, se pare, obligă compozitorii, de la Wagner încoace, a păşi în arena ideilor, bătînd cu pana scutul hîrtiei pentru a cere lupta.

După ce-şi defineşte principalii operatori estetici (imaginea, configuraţia, structura) autorul pătrunde la esenţa actului muzical, căutînd a surprinde jocul celor trei componente: muzica scrisă, execuţia şi reflexul ei în conştiinţa ascultătorului.

Există în modul de a crea şi gîndi muzica contemporană un error fundamentalist, cu care estetica lui Pascal Bentoiu vine în totală opoziţie. Nume răsunătoare din perioada postbelică sînt evitate mai degrabă din pudoare decît din prudenţă. Dar umbrele lor sînt acolo: Boulez, Xenakis, şi alţii încă, oficiind un ritual păgîn în vechiul şi venerabilul templu al zeiţei Euterpe.

Proiectînd în paginile cărţii sale secvenţe din filmul unor asemenea desfăşurări, autorul ajunge la patetica încercare de a restitui muzicianului profesionist încrederea în virtuţile sunetului simplu, în contrast cu acele „megaloelemente", suprafeţe sonore, mijloace actuale de predilecţie în construirea formei muzicale Măcar una din frumuseţile stranii ale acestui pasaj trebuie redată în original. „Adevăraţi albatroşi baudelaire-ieni, aceşti coloşi acustici se mişcă anevoie pe singurul teren posibil, cel al spaţiului sonor limitat, pentru că nu-şi pot lua zborul în vreun alt spaţiu. Ei îşi poartă — greoi şi decorativ — penajul şi este singurul lucru pe care-l pot face".

Cu privire la întreg arsenalul de procedee componistice, aruncate în bătăliile muzicale din ultimele decenii, concluzia e glacială, dar de răscruce: „Revoluţia în prezentarea sonoră nu a fost decît în măsură redusă efectul unei revoluţii paralele în substanţă"

Care e deci principiul călăuzitor în abordarea problematicii noilor realităţi sonore? Îl exprimă însuşi titlul lucrări care ne preocupă, în care autorul stabileşte o legătură indisolubilă între imaginea muzicală şi capacitatea ei de a trasmite un sens. „Singurul criteriu după care putem judeca opera muzicală este aptitudinea ei de a angrena atenţia şi memoria ascultătorului şi de a-i comunica astfel un sens". Căutînd eficienţa la nivelul configuraţiilor (structurilor psihice) şi nu al soluţiilor tehnice (structurilor obiective), dispunem de un reper clasic în elaborarea judecăţii de valoare

O întrebare se naşte. Care este distanţa ce separă o analiză atît de lucidă a faptului sonor de sinteza superioară, capabilă să lumineze — la acest fin de secol şi mileniu — calea muzicii culte spre sufletul omenesc?

OVIDIU MANOLE

Cu ALEXANDRU ÎNTORSUREANU

(Urmare din pag. 1)

— Mă refer mai mult la peisaje, la exterioarele neutre temporal. Aşteptam o atmosferă formidabilă. A fost de cîteva ori. Pe urmă, v-aţi refugiat în interioare, e drept foarte bune, foarte în atmosferă şi v-aţi apropiat ca modalitate de teatrul filmat. A fost un act deliberat?

— Într-adevăr, exterioarele neutre temporal au fost în mod deosebit solicitate. La început, însă, noi, cei doi semnatari ai imaginii, am regretat posibilităţile reduse de a reconstitui mai amplu exterioarele Bucureştiului, aflat la început de secol. Era un regret, dar şi o reală dificultate. Una care ţine de buget. Regizorul filmului, Iulian Mihu, a intuit faptul că, în filmul „Felix şi Otilia", necesitatea cantitativă a exterioarelor, în special ambianţa exterioară a Bucureştiului de altădată, nu este decît o necesitate aparentă.

Spaţiul general al filmului trebuie să sugereze vizual ideea de claustrare, de sufocare, într-un climat de dezintegrare a unei lumi în declin, din care Felix şi Otilia încearcă să evadeze. Din punctul lor de vedere, exterioarele sînt un fel de ferestre deschise spre altă lume, spre alte orizonturi.

Am folosit ca laitmotiv plastic fotografia tinerilor, îngălbenită de vreme, în prologul şi finalul filmului. Iar cît priveşte teatrul filmat... Ficţiunea universului lui Ibrăileanu creat prin cuvînt trebuia tradusă cît mai expresiv în imagini vizuale. Aceasta nu presupune însă neapărat o ilustrare, care, la prima vedere, poate părea mai fidelă. Caracterizarea vizuală a personajelor, materializarea unei atmosfere sînt domenii în care cinematograful trebuie să întrebuinţeze sau să confere noi valenţe expresive limbajului cinematografic. Comportamentul teatral al personajelor nu se confundă cu teatrul, ci reprezintă însuşi modul lor de existenţă. Am menţinut din teatru capacitatea acestuia de a se desfăşura ca spectacol nefragmentat Bineînţeles, am evitat unghiul fix al fotoliului de spectator. Am rezolvat însă altfel decît în teatru relaţia dintre actor, decor, atmosferă. Din punct de vedere vizual am încercat să ne depărtăm pe cît posibil de teatru. Atenţia şi mişcarea aparatului de filmat creează noi raporturi între actor şi decor, între detaliu şi mişcare, explorează, spre deosebire de teatru, decorul din numeroase unghiuri, devine subiectiv sau direct participant al acţiunii; cînd e necesar, se transformă într-un observator discret

— De fapt, ce e film într-un film?

— Asta-i întrebarea fundamentală... Sînteţi filolog, deci iubitoare de cuvinte. Înainte de a răspunde la întrebare, sau pentru a răspunde mai exact,ar trebui să ne întrebăm mai întîi ce este film în literatură. Unii scriitori au fost influenţaţi în mare măsură de modalităţile de expresie cinematografică. — Alberto Moravia, de exemplu. Sau Malaparte. Alţii au inventat cinematograful sau mai precis, au folosit limbajul cinematografic înainte de a fi fost descoperit pe ecran. A existat şi un cinematograf descoperit şi practicat cu mijloacele picturii. În secolul al XIII-lea, florentin, Giotto trece drept primul pictor-regizor-cineast. S-ar putea scrie o carte despre toate acestea, nu?

— Cam aşa. Mă gîndeam însă la ceva care să vă fie foarte intim, la care aţi putea răspunde numai dv., ca stăpîn al imaginii.

— Da, dar nu ca stăpîn al ei, ci în calitatea de stăpîn al unor mijloace de a o realiza Operatorul nu poate fi stăpîn izolat al imaginii, chiar dacă este autorul ei, sau, mai precis, **interpretul ei.** Imaginea în cinema este numai în aparenţă un vehicol, un instrument... Pentru mine, imaginea reprezintă un mod de a participa. Această participare este însă de neconceput fără o mişcare liberă, în complicata sinteză a limbajului cinematografic, fără să înţelegi personalitatea şi stilul regizorului

— Cuvîntul lasă, prin specificul său, posibilitatea unei anume ambiguităţi. Pozitivă, pentru că între obiectul denumit de cuvînt şi cuvînt există o distanţă, pentru unii imperceptibilă. Acesta e spaţiul care naşte poezia, adică arta (dar nu numai el).

— Creatorii de literatură retopesc de fiecare dată cuvintele în funcţie de sens. Sentimentele, emoţia, ideile, conferă acea putere magică de comunicare imaginilor literare. Ele au o proiecţie extraordinară în imaginaţia cititorului.

Puterea de asimilare a filmului este însă într-un raport deficitar cu puterea de selecţie. În plus, puterea de comunicare (a nu se confunda cu puterea de difuzare) este paradoxal atenuată de concreteţea imaginii, care prin modul direct de exprimare solicită prea mult sensibilitatea retinei şi mai puţin imaginaţia spectatorului. Nu înseamnă însă că filmul este lipsit de puterea de a se adresa imaginaţiei. În capodoperele artei filmului, există totuşi un misterium

— Cînd apare şi cum apare acest misterium?

— Aici e momentul să stau mai mult spre a reflecta, sau să tac. Deşi sînt familiarizat cu unele mijloace — **N. B. tehnice** — din care se alcătuieşte acest fascinant mecanism care e filmul, îmi lipseşte, teoretic vorbind, momentul sintezei. Bănui că ţine de stilistica filmului, de sintaxa lui.

— Cred că filmul are şansa de a face şi de a deveni poezie (în înţelesul deja stabilit) graţie unei iluzii — inocenţei fundamentale a spectatorului care crede că realitatea îi este restituită integral de imagine. Dar imaginea nu e exact copia acelei realităţi. În acest spaţiu, mult mai mic decît cel lăsat de cuvînt, se poate produce „misterium-ul" de care vorbeaţi. Credeţi că acest lucru se poate realiza numai prin mijloace „tehnice" care să abată imaginea de la o reprezentare aproximativă a realităţii?

— Nu, evident că nu numai aşa, deşi posibilităţile viitoare ale tehnicii filmului sînt imense în această direcţie. Am o mare nostalgie pentru filmul care a secretat poate cea mai multă poezie: filmul mut. Adică filmul. Sonorul a crezut că sporeşte autenticitatea filmului, l-a făcut mai spectaculos, dar l-a privat de o anume specificitate, de ceea ce putea imagina numai imaginea. Pe urmă s-a făcut mult teatru filmat sau proză filmată Culoarea, în ciuda progreselor tehnice, rămîne în majoritatea producţiilor un element care distrage şi violentează fără sens percepţia imaginii. Regretul meu nu e total atita timp cît unii cineaşti au reuşit să încorporeze culoarea în realitatea poetică şi dramaturgică în unele opere de excepţie.

— Vorbeaţi despre spectaculos şi m-am gîndit la spectacol. Ce şanse credeţi că are filmul ca spectacol, concurat fiind de televiziune şi mai nou de video-casete?

— Deşi nu ştiu precis cum o să se facă film peste 20—30 ani, nu cred în dispariţia sălii de cinema Atîta timp cît omul rămîne o fiinţă socială, dorinţa de spectacol, adică de vizionare colectivă, va rămîne nealterată. Mai ales că filmul va găsi în spectator gustul acestuia faţă de cultura şi estetica imaginii, ridicată la rangul de spirit al formei. Cred că cinematograful va descoperi şi va stăpîni acel inefabil rezultat al echilibrului dintre real şi ireal, să-l transforme pe spectator într-un fel de coautor.

— Dar literatura?

— Cu toate că nu este nici spectacol nici receptare colectivă, cred totuşi în nevoia omului, chiar şi a celui din 2000, care va comunica cu semenii săi aproape numai prin semnale vizuale, cred în puterea acestuia de a imagina citind îndărătul cuvintelor Poate altfel legate, cuvintele, alcătuind o altă poezie decît cea de acum, literatura ca şi muzica vor rămîne totuşi mijloacele cele mai sigure în care omul se poate regăsi.

— .

— Spuneţi-mi, a fost un interviu? Tăcerea aceasta mi-a lăsat răgazul să mă gîndesc la tot ce-am discutat, la întrebări şi răspunsuri.

— Nu, nu cred.

POST SCRIPTUM: În clipa imediat următoare, am regretat absenţa unei foi de hîrtie şi a unui creion spre consemnarea tuturor cuvintelor rostite atunci Pe urmă, le-am reconstituit imaginîndu-mi cam cum ar fi fost un interviu adevărat cu Alexandru Întorsureanu

Realizat de ADRIANA SIMLOVICI

teatru

APLAUZE CALME

Ultima premieră a Naționalului timișorean, îndelung muncită, s-a consumat în sfîrșit. Un Molière este un Molière și, cîteodată, numele autorului aduce jumătate din succes. Ar mai rămine de cîștigat cealaltă jumătate.

„Vicleniile lui Scapin“ (intrată astfel în tradiție, traducerea cuvîntului „fourberies“ nu e tocmai fidelă); nu este o piesă prea mult jucată și o așteptam cu interes și cu o legitimă curiozitate. Divertismentul, dezinvolt dublat de o satiră bonomă, s-a bucurat întotdeauna de buna primire a publicului, dar aplauzele calme de la căderea cortinei mi s-au părut numai complezente.

Regia (Emil Reus) a reușit un spectacol unitar. Cu o echipă omogenă de actori se poate face oricînd ceva bun, sau dimpotrivă. Concepția regizorală a vizat în primul rînd comicul (se simte efortul), privit prin prisma unor mijloace ținînd de comedia dell' arte. Firesc ar fi fost ca acest lucru să confere piesei o desfășurare vioaie. Din nefericire, ritmul, pe alocuri, încetinit prin aglomerare și prin repetiție, lasă impresia de superfluu. În schimb, accentele parodice au constituit, spre deliciul meu (de gustibus...) momente pline. Autoironia cu care actorii și-au compus rolurile ar fi dat o savoare mai mare spectacolului, dacă n-ar fi fost punctată cu intermezzo-uri în care jocul ca de păpuși mecanice (idee, în sine, interesantă) nu se integrează organic în ansamblu.

Spuneam că spectacolul este unitar. Aș fi preferat totuși trei acte inegale unei desfășurări egale (a se citi: nu prea amuzante). Aglomerarea de procedee dă efectul opus celui scontat. De altfel, decorul sumar (Doina Almășan Popa), prin contrast, scoate în relief „plusurile“, încărcătura inutilă din gest, mimică, scîncetele (exagerare enervantă la un moment dat, deși poate forța aplauzele unor categorii de spectatori).

Costumația „de epocă“ fantezi derutează: tricouri mulate pe corp, creînd senzația unei nudități nu tocmai de bun gust (la actori), sau ridică un semn de întrebare (la actrițe); părțile „descoperite“ de tul nepotrivindu-se, cred, cu Molière (mai ales că în ansamblu spectacolul nu pare a fi construit pe linia unor „modernisme“ în voga aiurea).

Actorii au făcut (bine) ce li s-a cerut să facă. Ștefan Mării (Angante) și îndeosebi Gheorghe Pătru (Géronte) merită a fi menționați, poate tocmai pentru faptul că din cînd în cînd au „uitat“ să fie artificiali. Gheorghe Pătru a compus un caracter doar din cîteva linii trasate subtil; mă îndoiesc că, de pildă, o scurtă grimasă, care exprimă un sentiment complet și complex, revelatoare într-un prim plan cinematografic, are aceeași eficiență și în teatru. Mă gîndesc la ce poate vedea spectatorul din ultimul rînd. Irene Flamann (Hyacinte) — agreabilă și poate mai mult decît atît, iar Lucia Doroftei (Zerbinette) — cu un aer impropriu unui spectacol de ținută. Florin Tănase (Octava), Ion Cocieru (Léandre) și Miron Șuvăgău (Sylvestre) — în nota obișnuită, adică bine. Emilia Mihai (Nérine) și Ion Olaru (Carle) — apariții concludente datorate faptului că rolurile sînt episodice.

Pentru Traian Buzoianu, Scapin, cel puțin în primul act, părea un țel greu de atins. Oarecum crispat la început, cu o respirație cu bătaie scurtă, și-a revenit în celelalte acte, reușind să dovedească un bun suflu.

În general, efortul întregii echipe este notabil. O dată mai mult ne dăm seama că Naționalul timișorean posedă cîteva elemente pe care se poate conta. Spectacolul însă nu strălucește, e mai puțin amuzant decît ar fi fost necesar. Vreau să sper că pe parcursul a cîtorva reprezentații se va curăța de balastul care îi îngreunează desfășurarea.

LAURENȚIU CERNEȚ

DIODOR DURE

plastică

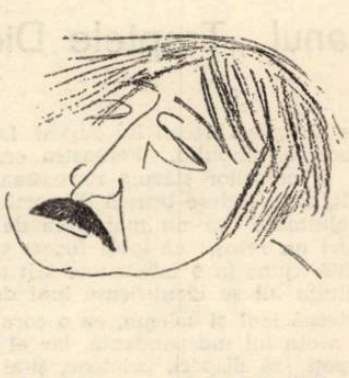

Consecvent unor principii pentru care a optat aproape de la începuturile creației sale, artistul nu a simțit necesitatea salturilor spectaculoase. Fără teama de repetiție, sistemul său de expresie s-a conturat pe linia autoperfecționării, nuanțării și aprofundării.

În anii șaizeci, pictura lui Diodor Dure se situa printre ceea ce era mai reprezentativ în plastica timișoreană. Peste progresul artistului față de el însuși, s-au suprapus alte fenomene plastice, care nu afectează valoarea absolută a creației sale, ci eventual doar pe cea relativă.

Artistul se regăsește în ulei, dar mai cu seamă în acuarelă. Legat de tradiția picturii românești dintre cele două războaie, dar și de unele tendințe novatoare, Diodor Dure este un contemplativ inspirat, pentru care impulsurile sensibile sînt predominante. Nu este însă vorba de un strict spontaneism, deoarece fiorurile afective sînt trecute prin filiera unei raționalizări.

El pornește de la o transpunere a realității imediate, temperat transfigurate. Întîlnim astfel tradiționala natură statică, în care artistul excelează, peisajul, compoziția, portretul.

Pictorul e de o perfecțiune comparabilă cu a maeștrilor genului, în două din naturile statice, Natură statică cu traistă (acuarelă) și cea intitulată „Pește“ (ulei), impecabil compuse și cu o cromatică sobră.

Mai subliniem efuziunea lirică din lucrările pornind de la motive floral-vegetale, explozii de lumină și estompări, excelînd în „Ferigă“.

Totodată, cele două proiecte de tapiserie („Iovan Iorgovan“) și vitraliu redau virtuți și capacitatea de explorare plastică în teritorii neabordate pînă acum de artist.

Cele cîteva peisaje vaporoase evoluează pe o linie în care artistul a excelat și anterior.

Creația sa este completată de cîteva portrete, într-o manieră pe care i-o cunoaștem, fără a părea însă preocuparea sa preferențială în etapa de față.

Diodor Dure se manifestă astfel suficient de armonic, pentru a-mi permite din nou constatarea că una din calitățile principale ale artistului autentic este să-și fie fidel sieși și depășirea să și-o realizeze, nesărind etapele, în primul rînd față de sine.

CIPRIAN RADOVAN

GETA IANCU: „Sînt o actriță sentimentală“

Publicul timișorean o cunoaște pe actrița Geta Iancu din cîteva roluri din ce în ce mai rare în ultimul timp. Colegii îi cunosc pasiunea, talentul și disciplina severă de lucru pe care o are și o cere celorlalți. Geta Iancu este o actriță a emoției curate.

— Geta Iancu, ești o actriță de sensibilitate și încredere. Față de puțini regizori ești în stare să te destăinui în jocul de scenă. De fapt, îți dau toată dreptatea. Știi că în lucrul său cu actorii, Grotowski — cînd lucrează unul dintre acele momente de intimitate fascinantă care ne și sperie, trimite trupa afară din sala de repetiție și rămîne doar cu actorul căruia îi cere încredere. Spune-mi, crezi într-un teatru și într-un actor al sincerității brutale, al destăinuirii acelor sentimente care nu apar în convențiile sociale și, dacă da, vorbește-mi despre un regizor care ți-a cerut să fii cea mai sinceră și în fața căruia nu ai avut rezerve de stare.

— În primul rînd, un regizor trebuie să-mi arate deplină încredere pentru ca să am puterea de a-mi deschide — nu știu cum să spun — niște porți ale unei sincerități care vine nefortat, de la sine... datorită încrederii... Au existat mulți regizori care mi-au acordat încredere. Unul dintre ei, regizorul C. Dinischiotu, îmi acorda roluri foarte dificile, pe care nu credeam să pot să le rezolv, de tipologii foarte diverse, dar, datorită încrederii lui, ajungeam să-mi descopăr stări, posibilități, trăsături interioare pe care nu le bănuiam în mine.

— Deci, într-un fel, teatrul, ca încredere și astfel făcut, a însemnat mereu o redescoperire a ta...

— DA.

— Te-a ajutat teatrul să știi mai multe despre tine?

— Să mă cunosc, să mă descopăr... și să cred în mine.

— Nu mi-ai răspuns: ești pentru un teatru al emoției intime, sau pentru un teatru de distanțare?

— Sînt o actriță sentimentală, dar să știi că mă tentează un teatru lucid. Nu am ajuns la el. NU AM JUCAT NICIODATĂ BRECHT!

— Există multe conflicte artistice de teatru. Unul dintre ele, foarte puternic, este acela dintre regizor și actor. Spune-mi, ai refuzat vreodată să crezi în rolul conducător al regizorului? Ai crezut vreodată că sarcina ta de actriță este mai importantă decît a lui?

— În aceeași măsură sarcina mea este importantă. Dar recunosc că sînt o actriță care am nevoie imperioasă de regizor. El mă poate conduce. Fără regizor nu pot avea discernămîntul rolului. De la început, mă avînt în rezolvări și nu întotdeauna pe drumul bun. Totdeauna vin cu surplus, cu mult mai mult decît e nevoie și de aceea eu nu sînt prea ușor de condus.

— Geta Iancu, eu cred într-un actor-robot. Adică într-un actor care primește program de o precizie cibernetică. Spune-mi, ești în stare să urmezi un regizor cu ochii închiși?

— Da, dacă am încredere și asta se pare că am dovedit-o în spectacolul pe care l-am lucrat împreună.

— Te referi la acel recital „VEȘNIC TÎNĂR ÎNFĂȘURAT ÎN MANTA-MI“ în care dumneata recitai atît de fanatic, atît de emotiv, încît cineva ar fi putut să creadă că ești o actriță aproape fără limită în emoție?

— Da, era un spectacol care mi-a lăsat o nostalgie și îl regret mai puternic decît orice alt spectacol jucat.

— A fost prima ta întîlnire cu teatrul de EXPERIMENT? Și ce crezi despre un astfel de teatru?

— Cred că teatrul nu poate merge mai departe fără EXPERIMENT, că înnoirea formelor, chiar cu un risc prin încercări continue, trebuie să se facă...

— Ți-ar place să faci parte dintr-un grup experimental?

— ENORM.

— Chiar dacă ar trebui să renunți în parte la personalitatea ta?

— Cred că într-un astfel de grup toți țin seama de personalitatea fiecăruia și regizorul ar ține seama și de mine.

— Spune-mi, visezi la anumite personaje? Ai roluri pe care nu le-ai jucat și le dorești?

— AȘ VREA SĂ JOC CEHOV.

— Ce-ți place în personajele lui Cehov? Nu ți se par banale?

— Dimpotrivă, sînt adînci, complexe, profunde.

— Ți-ar place să joci într-un Music-Hall?

— De mult visez să pot să dansez într-un spectacol, să cînt, să recit și să spun scheciuri comice. Am mai făcut acest lucru. Și se pare — nu știu dacă nu sînt lipsită de modestie, dar din ce au spus alții — că aș fi excelat în acest gen. Nu am însă șanse în teatrul în care lucrez, deși consider că un teatru trebuie să atace atît spectacolele grave, dar nu trebuie să neglijeze spectacolele de divertisment, care pot fi și ELE, de prestigiu, cu condiția să existe un regizor și nu un amator.

— După cît înțeleg, un asemenea gen, pe care eu îl prețuiesc, music-hall-ul, fascinează, necesită un rafinat creator. După cîte știu, reprezinți un tip de actriță a naturalismului emotiv. Și într-un teatru de ritual și într-un teatru de mizanscenă realistă, EMOȚIA primează. Ce emoții ai vrea să reprezinți pe scenă?

— Și tristețea, și bucuria, dar cu o dăruire totală. Cînd eram tînără, reușeam roluri de compoziție. Acum, cînd sînt la vîrsta la care aș putea să le fac cu mai multă ușurință, nu mi se dă ACEASTĂ posibilitate.

— Înțeleg că îți plac și acele roluri în care nu te destăinui, ci compui măști. E un fel de joc acesta. Crezi în teatru ca joc?

— Cred în teatrul de joc.

— Aproape de cel al copiilor?

— Da.

— Cu aceeași candoare?

— Găsesc în mine, după toate frămîntările, zbuciumul, dezorientările, amărăciunile, că, totuși, mi-am păstrat credința, încă am puterea de a visa, de a dori și simt o candoare care unora le pare ridicolă.

— Peste cîtva timp, va lucra în teatrul vostru unul din cei mai fanatici oameni de teatru: Nicki Wolcz. Îți dorești să lucrezi cu el?

— Îmi doresc și cred că voi lucra. Știu că el are încredere în mine și asta mă va ajuta să realizez tot ce îmi va cere în lucru.

— Ce crezi despre regizorii din teatrul vostru?

— Întotdeauna am dorit să lucrez cu Ioan Taub, care are o metodă specială de lucru, știind ce să ceară de la actori. Și vreau să spun că am lucrat și lucrez cu Sergiu Savin, care, tînăr fiind, este un interesant regizor.

— Știu că o admiri pe Clody Bertola. Spune-mi ceva despre ea.

— E o mare actriță. O urmăream încă din timpul facultății, cînd studiam la clasa neuitatului Mihai Popescu, și totdeauna mi-am dorit rolurile pe care le juca ea. Cred că am o afinitate cu stilul ei de joc.

— Geta Iancu, cred că te caracterizează ca actriță ceea ce aș putea numi grația — comică. Ce părere ai despre Giulietta Massina?

— Este o actriță uimitoare unică.

— Ai dori să joci un rol ca cel din „LA STRADA“ î?

— Bineînțeles. Dar pentru asta mi-ar trebui o stea și un regizor.

Interviu realizat de
AUREL MANEA

ORAȘUL

(Fragment din romanul „Treptele Diotimei")

Termină pînza în zorii unei zile dinspre sfîrșitul lui august. Lucrase toată noaptea, fără să sesizeze trecerea timpului. Fereastra era larg deschisă și peste mirosul obișnuit al culorilor stăruia mireasma înăsprită de rouă a dimineții. Avu subit, ca o cădere bruscă de cortină, revelația că isprăvise, descoperirea uluitoare că nu mai avea de făcut nimic, nici o linie, nici o umbră, nici un retuș, că totul fusese spus și făcut Sentimentul, pentru prima dată ajuns la o intensitate atît de dureroasă, că tabloul acela cu care ființa lui se identificase luni de zile, se dezleagă acum de el, se îndepărtează lent și solemn, ca o corabie ce se desprinde de țărm, și își începe viața lui independentă, iar el însuși devine inutil, perfect inutil, gata, poți să dispari, prietene, ți-ai jucat perfect rolul, acum s-a isprăvit.

Își simți genunchii moi și lăsă pensula să-i cadă din mînă dintr-o dată lipsită de tărie Se apropie încet de pat, așezîndu-se pe marginea lui, cu ochii mereu la pînză. Soarele care abia se ridica arunca asupra ei o baie de lumină sîngerie și totul apărea nefiresc, nebunesc, nu-i venea să creadă că se afla aici și se mira singur că nu-i crăpa capul de atîta bucurie și mîndrie și tristețe a despărțirii și deznădejde a inutilității și dor de a se apuca atunci, pe loc, de altceva și spaima unei totale scurgeri de putere care-l punea în imposibilitate de a se mai mișca de acolo.

Dinspre centru se auzi zgomotul primelor tramvaie și prin fața casei trecu căruța cu gheață pentru măcelăria din colțul străzii. Își aminti că nu fumase toată noaptea. Aprinse cu gesturi moi o țigară și trase fumul cu lăcomie. Se eliberă parcă de o povară și deveni mai ușor. Lumina aceea sîngerie se deschidea tot mai mult, era ca și cum tabloul începea încet să plutească și în cele din urmă rămase inundat în lumina albă, deplină și sinceră a zilei. Lui Tiberiu i se păru că privește un tablou străin și, totuși, în același timp, înțelese că exact ceea ce se vede acolo voise el să spună, că acolo era tot ce îl bucurase și îl duruse și gîndise în ultimii ani și se trezi că îi venea să plîngă Mai asta lipsea. Copilării. Prostii Strînse maxilarele și se ridică greoi Se duse pînă în mijlocul încăperii și se întinse cu brațele răstignite în cruce direct pe parchetul gol Parchetul era tare si răcoros și asta era plăcut. O adiere proaspătă intra pe fereastră și i se strecura pe sub cămașa deschisă la piept și îl durea puțin ceafa de tăria dușumelei, dar și asta era plăcut și albul tavanului era odihnitor și Odette dormea acum, ar trebui să se culce și el, să se strecoare lîngă ea în patul cald, s-o ia în brațe, dar nu, n-ar putea-o iubi acum, se afla stors, vlăguit, toată puterea îi trecuse acolo, în culorile acelea, așa că mai bine să rămînă aici, singur și împăcat, pe parchetul răcoros și tare, și să închidă ochii, ce bine era, totul era bine așa, cu ochii închiși și liniște și o rază pe care o simte caldă, ca o mînă prietenă, urcîndu-i încet pe față înspre frunte.

Ațipi sau adormi de-a binelea, nici el nu-și dădea seama Se trezi pe la zece, cu oasele îndurerate și fulgerat de ideea că trebuie să cheme pe cineva. Să vină, să vadă, să confirme. Mai ales să confirme, pentru că se ivea iar îndoiala Primul val de entuziasm, hiperbolizat și de oboseală și de ora stranie, trecuse și acum se afla iar în fața lui **dar dacă**, cele mai cumplite vocabule, care i se înșurubau în creier, umbrindu-i întotdeauna rarele bucurii ale împlinirii.

Dar pe cine să cheme ? Pe Odette Nu, nu pe Odette, aici intervenea dragostea, prin urmare, o inevitabilă subiectivitate și apoi nici nu se pricepea, el avea acum nevoie de un specialist, publicul, mai tîrziu, Odette, mai tîrziu Specialistă ar fi Dora, dar nu, nici pe ea, aceeași poveste ca și cu Odette, de data aceasta era dragostea de mamă, și mai oarbă poate, și mai subiectivă. Nici mama deci Dar cine atunci ? Poate Eliade. Exact : Eliade ! Fugi la telefon.

Pictorul era contrariat și mahmur. Nu dormise toată noaptea. La ora asta ? Așa, pe nepusă masă ? Dar abia se culcase Bine, dar ce putea fi atît de important ? Mda... Ei bine, va veni, va încerca, nu promitea, pentru că s-ar putea ca în aceeași clipă în care așează receptorul la loc să adoarmă iar. Era frînt, dar, în sfîrșit.. Era vorba de ceva în legătură cu evenimentele ? Cum, care evenimente ? Cu Ardealul Ce ? Nu știa nimic ? Nemaipomenit ! Dar pe ce lume trăise în ultima săptămînă ? Formidabil ! Bine, are să vină, are să vină neapărat...

Pînă apăru Eliade, se agită în jurul tabloului Îl mișcă ușor de colo-colo, căutînd o cădere cît mai favorabilă a luminii. Fumă Își roase unghiile Tabloul parcă nu mai era cel din zori. Pălise. Devenise oarecare. Își dezvăluia tare cu atît mai neliniștitoare, cu cît erau inefabile. Nu, nu realizase nimic Se zbătuse luni de zile ca să scoată o carte poștală ilustrată Dumnezeule mare ! Îl încolțea treptat groaza Mai bine nu-l stîrnea pe Eliade... Dar cînd auzi soneria, se repezi să deschidă, gîtuit de emoție, ca în așteptarea unei amante.

Eliade nu-l mai văzuse din primăvară. Îi privi uluit barba crescută în voie, dar se abținu de la comentarii.

— Îți mulțumesc că ai venit, spuse Tiberiu Hai !

O luă înainte. Eliade îl urmă tăcut. Avusese timp să se și bărbierească. Purta un costum ușor de panama în culoarea untului și o cămașă albă, scrobită, proaspătă, cu o cravată de mătase bleu-pal. Fața-i cu linii distinse avea o expresie obosită de nesomn și asta-i dădea un aer ușor blazat care-l înspăimînta pe Tiberiu, ca și cînd s-ar fi aflat în fața unui examinator feroce. Cînd intrară în atelier, Eliade își aprinse o țigară Fuma țigări de damă, egiptene, lungi și subțiri. cu capătul aurit. Tiberiu, care dăduse să ridice voalul din fața pînzei, își opri gestul la jumătate :

— Stinge țigara.

— De ce ?

— Nu vreau s-o vezi prin fum

Eliade îl privi mirat, dar se aplecă supus și strivi țigara în scrumiera de bronz, așezată direct pe parchet.

— Pentru asta m-ai chemat ?

— Da. N-a văzut-o nimeni Azi în zori am terminat-o. Ești singurul care o poți privi competent și fără milă. Asta e.

Cu un gest decis ridică voalul Văzu cu inima zvîcnind cum bustul lui Eliade se apleacă brusc înainte, ca și cînd ar fi primit un pumn între omoplați și cum ochii i se îngustează dintr-odată, devenind două dungi înguste, de culoarea oțelului.

La urma urmelor, subiectul în sine era oarecare, singulară și profund tulburătoare rămînînd culoarea și, îndeosebi, și în primul rînd, cerul acela tremurător și adînc peste pîclele joase emanate de citadelă. Totul era văzut de undeva de sus, de pe o colină mai înaltă și mai îndepărtată, la poalele căreia orașul se întindea vast și alb-intens ca o cetate arabă, cu contururi difuze din cauza distanței. Peste el, la joasă înălțime, în prelungi fîșii orizontale, eșarfe de pîcle leneșe, lascive chiar, în tonuri dominante de alb murdar, cu cîte o nuanță mai adîncă de gri închis Asta parcă arunca o iluzorie umbră peste iarba de un verde tînăr și crud de pe culmea colinei din primul plan. Era un ceas crepuscular, cînd peste cetate bat clopote de bronz și neliniștea singurătății scurmă mai ascuțit în dosul tîmplelor. Cerul străveziu, înalt și limpede, în contrast cu pîclele joase, părea roz-portocaliu, dar, după ce contemplai o clipă întregul, descopereai cu un vag început de teamă că de fapt nimic nu e acolo roz-portocaliu, căci în apele acelea diafane se strecoară tăcut-prevestitor un mov greu ca o chemare de corn.

Sub toate astea — și aici se finaliza în fond arta lui Tiberiu — orașul **se simțea** vuind și trăind, înaintînd în timp, indiferent care ar fi acel timp, impertinent și mîndru, frumos, brutal și nepăsător. Iarba firavă și crudă din prim plan se afla în primejdie, movul cerului devenea tot mai puțin diafan și mai prevestitor, iar pîclele emanate de monstrul alb din ce în ce mai prelungi și mai apăsătoare. Încotro ? Și ce va urma ? Și de unde va țîșni sau se va strecura ceea ce va urma ?

Fără îndoială că Eliade le simțea toate astea. Rămăsese în aceeași poziție, ușor aplecat înainte, cu mîinile vîrîte în buzunarele pantalonilor, într-o totală nemișcare. Tiberiu, crispat, aproape că nu mai îndrăznea să respire. De la o vreme, cum încremenirea lui Eliade se prelungea, nu mai putu răbda. Se îndepărtă încet, pe vîrfuri, ieși, închise cu grijă ușa, traversă holul și se așeză în plin soare, pe treptele de piatră din fața intrării

Se apropia amiaza. Aerul era încremenit și fierbinte. Dinspre bucătărie venea miros de bulion. Cei doi brazi din curte și arțarii din stradă aruncau umbre dense ca niște insule negre de răcoare. O pisică roșcată cu ochi galbeni trecu tăcută de-a lungul gardului. Peste tot uguiau porumbei. Și totuși ceva apăsător cobora parcă din văzduh, din cerul încins sau de cine știe unde. Un fel de agitație surdă care în cele din urmă puse stăpînire și pe Tiberiu. Abia mai tîrziu observă că strada, liniștită și aproape pustie de obicei, era acum mai animată. La răstimpuri scurte treceau oameni cu un aer grăbit, singuri sau în grupuri, însă îndreptîndu-se întotdeauna spre centru. Trecură astfel niște cucoane elegante, aflate dincolo de întîia tinerețe, un ofițer umplu strada cu zornăitul pintenilor, vreo cinci slujnicuțe care, după port, păreau de prin jurul Clujului, tăcute, rumene și aferente, aproape alergînd. Apoi, într-adevăr alergînd, niște elevi de liceu, tropăind zgomotos. Gîfîiau înfierbîntați și părul ud li se lipea de frunțile transpirate. Ce dracu se întîmplase ? Apăru și un popă grăbit, cu reverenda zbătîndu-i-se în jurul picioarelor. Pomenise Eliade ceva despre evenimente, parcă spusese ceva și despre Ardeal. Se vîntura în ultima vreme ideea asta stupidă a cedării Ardealului, dar așa ceva era absurd, cum de le și putea trece oamenilor prin cap una ca asta ?!

Se auzi zuruitul oblonului de tablă de la măcelăria lui Rafailă, din capătul străzii. Închidea și ăsta, deși nu era ora de închidere De undeva de departe, dinspre bulevardul Regina Maria, răzbi țignalul prelung al unui polițist. Apoi un cor de claxoane, de-a valma, agasate.

Se petrecea totuși ceva Poate război... Nu era cîtuși de puțin imposibil Acceptă ideea cu liniște, cu un fel de resemnare. Se simțea încă epuizat. Își sprijini ceafa de peretele cu tencuiala zgrunțuroasă și fierbinte. Soarele îl izbi în față Închise ochii, strîngînd tare pleoapele. Focuri galbene și roșii jucară în spatele lor. Război... Pînă la urmă tot la asta se va ajunge. Cu ce putea el ajuta ?...

RADU CIOBANU

REMEMBER CĂLĂTORIILE

„O hartă — zice Mihai Ralea — e un motiv de deznădejde ca și o femeie frumoasă și inaccesibilă". Mi se întîmplă și mie, adeseori, să rămîn cu ochii pironiți pe vreo hartă, eliberîndu-mi gîndurile, lăsîndu-mă cu voluptate în voia acelor nesfîrșite ape de vis ce-mi scot înainte albastrele fiorduri, la care încă nu am ajuns, să văd cum trece vreun cuter prin liniștea abrupților munți septentrionali, cum păsările de apă se cheamă cu țipete ciudate, amplificate enorm de singurătățile boreale. Și, astfel, imagini livrești, frînturi din discuții de prieteni, sentimentale imbolduri s-amestecau într-un joc miraculos. Uneori revăd prin cețurile nostaligiilor acele orașe prin care-am trecut tulburat, întîmplări nensemnate recapătă viață, proporții noi și glas de chemare.

Îmi amintesc acea plajă albă, nefiresc de albă și goală de la Baltica, pinii aceia letoni prin care vînturile de nord mi se părea că deșteaptă cîntecele vechilor skalzi din Scandinavia. Apoi marea respiră culori de metal, marea aducînd din străfunduri legende străvechi și bogate recolte de putrede alge și iarbă acvatică. Și ca un revers, memoria developează imagini din sud, cetatea Dubrovnikului covîrșită de luxuriata vegetație, de mirosurile grele și amețitoare ale florei dalmatice, cetate legănată pe apele de-un albastru străluminat, acele întinsuri de insule cu oleandri și chiparoși.

Întîmplate sau neîntîmplate, îndepărtate, posibile sau închise-n nimbul acceptat al neîmplinirii, călătoriile sînt căile noastre de acces către vis. Ele ne regenerează, ne lasă în suflet parfumuri nepieritoare ; ele sînt clipe de nedezmințită sărbătoare a spiritului, prilej de înavuțire, cîntec rar al harfelor noastre interioare.

Și mereu mă întorc pe drumurile șerpuind prin livezi de meri și nuci pe colinele subcarpatice, de la Tismana, la Neamț, de la Argeș la obcinele acelea de neuitat din Bucovina. Și mereu mă întorc pe drumurile transilvane prin cheiurile meridionale ale Oltului spre bărăganele de aur, pe drumurile de basm ale Deltei, printre covoarele de nuferi, prin norii egretelor spre farurile și aripile acelui oraș ce se ridică din ape ca o vocală tulburătoare de dragoste : Sulina.

Cînd călătoresc, simt mai frumos și pot primi toți oamenii pămîntului s-asculte bucuria mea și-apoi să le-o-mpart ca pe-un codru de pîine.

ANGHEL DUMBRĂVEANU

Arghezi și Călinescu la Academia Română

Publicăm, dintre manuscrisele lui D. Caracostea, două documente prețioase: referatele întocmite de critic pentru propunerea spre alegere la Academia Română a poetului Tudor Arghezi și a criticului și istoricului literar G. Călinescu. Aceste propuneri își au o semnificație specială în activitatea semnatarului lor. Cel care în 1937 (Prolegomena argheziană) **formulase obiecții — și se știe că nu fusese singurul — la adresa poeziei lui Tudor Arghezi, recunoaște, peste patru decenii, că autorul** Cuvintelor potrivite **s-a dovedit a fi unul din cei mai reprezentativi poeți de după 1900. În 1947, Tudor Arghezi era pentru propunătorul la Academie „cel mai de seamă poet de azi". Recunoscîndu-i valoarea D. Caracostea nu mai găsea necesar să sublinieze laturile poeziei care nu corespundeau vederilor sale. D. Caracostea uită de asemenea că Tudor Arghezi îi răspunsese violent, în pamfletul** DINTR-UN FOIȘOR, **la invitația de a se confesa în cadrul Institutului de istorie literară. D. Caracostea era numit în pamfletul citat, nici mai mult nici mai puțin, „Domnul Nimeni".**

Cealaltă propunere de primire la Academia Română recomanda pe G. Călinescu. Prin această propunere, D. Caracostea marca cel mai de sus moment al atenției și prețuirii sale pentru autorul ISTORIEI LITERATURII ROMÂNE. **Mai întîi, acesta îi fusese elev la Liceul „Gh. Lazăr". Cînd în 1941 i-a apărut monumentala lucrare citată mai sus, G. Călinescu i-o trimite lui D. Caracostea cu o dedicație plină de gratitudine pentru fostul său profesor. Alt moment semnificativ a fost acela cînd D. Caracostea s-a prenumărat printre aceia care l-au susținut pe G. Călinescu în vederea obținerii postului de profesor titular al catedrei de istoria literaturii române a Universității din Iași. Propunerea de primire a lui G. Călinescu la Academie însemna deci treapta cea mai de sus a prețuirii cu care a înconjurat în atîtea momente D. Caracostea pe polivalentul G. Călinescu, pe care-l recomandă deopotrivă ca istoric literar, critic literar și romancier.**

IORDAN DATCU

DOMNILOR COLEGI,

Este în tradiția Academiei Române ca, atunci cînd trebuie să cheme în mijlocul ei pe un reprezentant dintr-un anumit sector al vieții culturale, alegerea să se oprească asupra celui mai de valoare dintr-acel moment.

Astăzi avem să alegem un poet. Lucru gingaș între toate, pentru că în acest domeniu valorificarea se face pe temeiuri felurite. Un criteriu de judecată privește lucrurile sub optica înălțimilor eterne. Dar este și altul care trebuie să țină seamă de aspectele proprii unui moment literar: acel flux și reflux de curente care constituie o bună parte din viața literaturii.

Dintre poeții aflați astăzi în plină maturitate, trei sînt aceia care se cuvin să fie luați în considerație: T. Arghezi, doctorul V. Voiculescu și, dintre membrii corespondenți, Mihai Codreanu. Este semnificativ că atunci cînd stai de vorbă cu acești doi candidați posibili, ei recunosc: întîietatea este a lui Arghezi. La fel judecă și alți poeți din cîți au ajuns la notorietate.

Lăsînd la o parte toate obiecțiunile care s-au făcut și s-ar mai putea face — și unele dintre ele sînt foarte grele — fapt sigur este că, în generația care se ridică la 1900, Arghezi și-a cîștigat un loc proeminent O carieră de 50 de ani, închinată cu pasiune nevoii de a exprima; un temperament pe care l-a urmat credincios, chiar atunci cînd acesta l-a adus în conflict, uneori violent, cu înconjurimea, iată factorii care îl țin mereu în plină actualitate. În lunga și inegala sa carieră, dacă adesea a dat lucruri contestate și contestabile, ne-a dăruit și pagini peste care Secția literară a Academiei nu poate și nu trebuie să treacă În ținuta sa literară, este de relevat trăsătura că n-a fost un montreur, cum zicea Leconte de Lisle, în sensul că nu s-a îmbulzit la volume, la aplauze și la premii. Deși din fragedă vîrstă a început să publice versuri în periodicele din jurul lui Alexandru Macedonski, și a continuat să publice mereu, totuși nu s-a încumetat să iasă cu un volum decît la 47 de ani, cînd apar Cuvintele potrivite La data aceasta, modernismul nostru își dăduse toată măsura și versul nostru cîștigase, mai ales datorită lui I. Minulescu, suplețe, muzicalitate și libertate de mișcare. Ceea ce aducea nou Arghezi era un vocabular care, dacă adesea prezenta prea multe asperități avea scuza că țîșnește din frămîntarea proprie și era cerut de discordanțele adesea stridente care-i frămîntă fluxul și refluxul, aducînd adesea pe plajă o scoică de preț, uneori într-un nămol inert. Lexicului arghezian i s-ar putea aplica versul lui V. Hugo, în Réponse à un acte d'accusation: „Je mis un bonnet rouge au vieux dictionnaire". Dar, în poezie, expresia este solidară; nu poți avea o inovație în lexic, fără una în morfologie și sitaxă. Și în aceste domenii Arghezi a sporit resursele expresive ale poeziei noastre. Acolo însă unde excelează este în spontana creațiune de imagini. Aici este nota diferențială între el și simboliștii în (pentru?) care muzica este arta conducătoare. Omul acesta gîndește în imagini Dar adesea este dus prea departe de această înclinare și uneori ai impresia unui conglomerat de asperități, în loc de o salbă armonic rînduită cu fețe felurite ale aceleiași viziuni.

Inclinarea înșirării de imagini, nu totdeauna arhitectonic rînduite, apare mai des în proza lui beletristică și mai ales în roman, care însă nu este domeniul scriitorului. Acest firesc joc al imaginilor nu-l duce însă la facilitatea improvizării. Una dintre cele mai importante mărturisiri ale lui este că, în fiecare pagină de poezie, încearcă ceva din fiorul debutului.

Nu este aici locul să arătăm toate influențele cîte au intrat în componența sa de la Psalmi (ai lui David, n.n.) pînă la Baudelaire, din care ia ideea că cerul poate fi oglindit și în noi, dar care pentru această formă de artă avea la dispoziție o limbă afinată de secole și caracterizată prin tendința de a ține seamă de ascultători și de marginile receptivității sociale.

Cel care semnează rîndurile aceste a făcut multe observații asupra acestui scriitor și ar mai avea de formulat încă destule rezerve, mai ales față de exagerările criticei care proclamă în el un nou Eminescu. Dar această critică intră în judecata istoriei.

Așa cum se prezintă scriitorul în partea rezistentă a operei lui, el înfățișează o notă necesară în literatura noastră; absența ei ar fi o scădere pentru noi. Galaction și Arghezi reprezintă două fețe contrastante, dar esențiale în literatura noastră de azi. Unul frămîntat, anarhic, odrasla vie a crimei tuturor, cum zice el în Testament, își simte pornirea de a urmări uneori „omenirea, val-vîrtej, cu grenade aruncate indistinct în vălmășagul ei" ... Trebuie să fi fost abisuri de dureri, pentru atari îndemnuri Istoria literară va pune toate acestea sub semnul înțelegerii. „Tout comprendre c'est pardonner". mai ales cînd vina stă în afară de tine. Celălalt, Galaction, a trăit de timpuriu tot zbuciumul, farmecul și ispitele lumii acesteia dar firea preursită nu l-a împins spre destrămare; privirile lui se îndreaptă în sus, spre limanurile veșnice.

Acești doi scriitori reprezintă două tipuri contrastante în configurația literaturii noastre de azi. Unul se definește prin opoziție cu celălalt.

Cînd Titu Maiorescu a primit în Academia Română pe Duiliu Zamfirescu, a separat partea caducă de cea trainică și, în numele acesteia, i-a zis „Fii binevenit". Să rămînem deci în tradiția Academiei Române care, ori de cîte ori are de făcut o alegere dintr-un domeniu dat, își îndreaptă privirile spre cel mai valoros din momentul acela. Istoria literară arată că, în toate conflictele dintre poet și contemporanii săi, viitorimea a dat cîștig de cauză poetului reprezentativ pentru o anumită fază de cultură.

Pentru toate aceste motive, Secțiunea literară vede în T. Arghezi pe cel mai de seamă poet de azi și-l propune ca membru activ al Academiei Române.

20 mai, 1947.

DOMNILOR COLEGI,

Una dintre nevoile cele mai viu resimțite ale Secțiunii literare este aceea de a dezvolta preocupările de critică și istorie literară. Pe cînd filologia și filozofia au cîte doi reprezentanți în Academia Română, studiul literaturii nu are decît unul. Creațiunea poetică fiind principalul obiect al acestei discipline, ea cere, pe lîngă imperativele științifice, și un dar deosebit de receptivitate, însoțit de talentul de a împărtăși. Totdeauna, domeniul acesta a lăsat un loc larg controverselor și interpretărilor, lucru explicabil prin natura lui. Este deci necesar ca principalele direcții să fie reprezentate cu pricepere și sinceritate, rămînînd ca viitorimea să stabilească gradul de îndreptățire al punctelor de vedere deosebite.

În critica și istoria literară de astăzi se simte tot mai viu prezența domnului G. Călinescu. În formațiunea sa intră principalele exigențe ale disciplinei. Aici, pentru știință, prima cerință este să mergi la bibliografie, arhivistică, variante ediții, spre a se încadra deplin textul literar, privit totdeauna ca izvorul principal al disciplinei. Această preocupare de amănunt l-a dus cu necesitate la cercetarea izvorului prim: manuscrisul, scoțînd la iveală inedite și împrospătînd uneori informația. Pe linia aceasta, a fost ajutat de cercetările făcute în anii săi de formare, în atmosfera prielnică studiilor de arhivistică întreprinse în arhivele din Roma. Acolo s-a dezvoltat și interesul său pentru artele plastice, atît de necesare studiilor de literatură, prin lămurirea reciprocă a artelor. Setea de a merge la izvor și de a se documenta a făcut din d. Călinescu unul din cei mai activi cercetători ai bibliotecii și secției de ms. Cine a lucrat astfel și cine a lucrat în Biblioteca Academiei, rămîne toată viața legat de instituția noastră

Ne-a (u) covîrșit la acest cercetător preocupările de estetică și ideologie literară, care se adaugă ca un strat peste înclinările impresioniste ale anilor de tinerețe. O însemnată componentă în formația sa (a) fost contactul cu acele părți din doctrinele moderniste cu care avea afinități temperamentale. Pasiunea pentru literatură este confirmată și de organica sa nevoie de a încadra fenomenele literare în ansamblul lor comparativ, ajutat fiind în aceasta de cunoașterea literaturilor romanice apusene și, în parte, a celor germanice.

Cu această pregătire și în slujba acestor preocupări, d. Călinescu a adus și un nou talent de pregnanță a expresiei, calitate necesară celor chemați să interpreteze literatura națională. Darul de a concretiza printr-o imagină o configurație literară și mai ales talentul de portretistică dau o savoare deosebită paginilor sale.

Criticile literare, care n-au fost încă adunate în volum, oferă adesea prilejul de a constata că, pentru d. Călinescu, istoria și estetica nu sînt discipline antagoniste, cum se susține curent, ci sunt două fețe ale aceleiași realități, chemate să colaboreze întru lămurirea (?) creațiilor. Amintesc studiul său asupra lui L. Rebreanu, în care opera este văzută în perspectiva istorică, descifrînd din nuvelistică dezvoltarea romancierului de mai tîrziu. Iar dintre eseurile asupra poeților contemporani amintesc pe acela îndrăzneț asupra lui T. Arghezi.

Un loc deosebit în opera d-lui Călinescu ocupă biografiile scriitorilor, ele relevînd un deosebit dar de viziune epică. Amintesc Viața lui Eminescu, premiată de Academia Română, și mai ales Viața lui I. Creangă, urmărită nu numai în ascendența scriitorului, dar și așezată în cadrul larg al Moldovei, străbătută de Siret

Nevoia de bogată informație, prin studiul izvoarelor și cercetarea manuscriselor, este ilustrată prin volumele sale, Opera lui M. Eminescu. În această explorare a manuscriselor a fost condus nu atît de nevoia filologică de a stabili filiera textelor, cît de ideea că adevărata pulsație a unui scriitor, ce are el mai caarcteristic, stă în primele revărsări ale spontaneității sale creatoare, și nu în realizările în care predomină intenția de formă stăpînită.

Aceeași nevoie de a urmări viața literară în cadrul ei larg a prezidat și la Istoria literaturii române, în care darul de portretistică a scriitorilor și de caracterizare a operelor serbează adesea adevărate triumfuri. Ne-ar duce prea departe să ne oprim la această operă care, oricîte rezerve s-ar putea face, marchează o dată în istoriografia noastră literară

De necontenită lărgire a orizontului stă dovadă recenta lucrare Impresii asupra literaturii spaniole, un intermezzo pe claviatura unei alte configurații literare, menită să-i îmbogățească planurile de rezonanță proprie.

Dl. Călinescu a desfășurat și o însemnată activitate beletristică pură Aceasta actualizează vechea controversă maioresciană: dacă înzestrați cu dar poetic pot fi și drepți interpreți ai creațiunii altora. Dar istoria literară oferă exemple de critici care au fost și beletriști: Lessing, Sainte-Beuve, Friedrich Th. Vischer, Carducci, ca să amintesc doar pe aceștia.

Vocațiunea epică a d-lui Călinescu se vede limpede din romanul său Enigma Otiliei, operă remarcabilă prin organizarea ei, prin figurile zugrăvite, prin psihologia eroinei, oscilantă între cele două tipuri de pretendenți, și mai ales prin faptul că realizează, în cadrul vieții de familie, romanul nepărtinitor al vieții bucureștene la începutul acestui secol Prin această operă, d. Călinescu și-a cucerit dreptul de cetățenie în literatura propriu-zisă.

Pe baza acestei activități s-a întrunit la Iași, la 11 martie 1944, comisia pentru recomandarea unui profesor titular la catedra de Istoria literaturii române moderne. În fața acestei comisii, din care făcea parte colegul Iordan, toți am căzut de acord de a recomanda pe d-l. Călinescu pentru meritele sale deosebite. Ceea ce adaog acum este că, la acea dată, redactorul actualei recomandări a Secției literare împlinea saizeci și cinci de ani, termen de la care decurge retragerea lui la pensie. Astfel, gestul prezenței de atunci, la Iași, a bătrînului dascăl pentru a indica pe cel mai destoinic, avea o semnificație simbolică.

Pentru toate aceste motive, Secțiunea literară socotește că prezența d-lui Călinescu este necesară în Academia Română, în credința că vom avea în el un bun sfetnic și un luminat colaborator.

16 mai 1948

D. CARACOSTEA

TIMIŞOARA — coordonate ale dezvoltării moderne

FIGURI-FAPTE-EVENIMENTE
În proiecţia Conferinţei naţionale a partidului

Convorbire cu tovarăşul George Micota, primarul municipiului Timişoara

Zilele acestea am avut o convorbire cu tovarăşul GEORGE MICOTA, primarul oraşului Timişoara, privitoare la viitoarea dezvoltare a acestui oraş. Cum va arăta el nu peste mult timp, care sînt liniile de perspectivă ale planului de sistematizare — iată cîteva dintre temele acestei convorbiri consemnate mai jos:

Străvechi leagăn de cultură şi civilizaţie românească, cu o existenţă atestată de peste 7 secole, Timişoara şi-a conturat puternic personalitatea în anii luminoşi ai socialismului fiind astăzi unul dintre marile centre economice şi social-culturale ale României socialiste.

Deşi pare paradoxal să vorbim despre tinereţea unui oraş ale cărui începuturi se pierd în negura veacurilor, totuşi, tinereţea municipiului Timişoara nu este o metaforă, ci o realitate, pusă în evidenţă de vigoarea cu care îşi marchează prezenţa în viaţa contemporană a patriei.

Procesul profundelor prefaceri înnoitoare, generate de istoricele documente ale celui de al X-lea Congres al Partidului Comunist Român, îşi pune puternic amprenta asupra întregii vieţi economice, sociale şi cultural ştiinţifice a Timişoarei.

După cum se ştie, una dintre sarcinile fundamentale ale etapei de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate o constituie tocmai îmbunătăţirea organizării şi a sistematizării teritoriului, dezvoltarea şi adaptarea la cerinţele vieţii moderne a tuturor aşezărilor urbane şi rurale, preocupare care izvorăşte din însăşi esenţa politicii partidului nostru, în centrul căreia se află grija pentru înflorirea şi prosperitatea întregii ţări, pentru ridicarea întregului popor pe noi trepte de civilizaţie.

În spiritul acestei politici, Consiliul Popular al municipiului, cu sprijinul Comitetului judeţean şi municipal de partid, a Consiliului popular judeţean, a elaborat şi a pus în dezbaterea maselor largi schiţa de sistematizare, care reprezintă o corelare a dezvoltării urbanistice cu dezvoltarea economică şi socială, cu direcţiile de dezvoltare, pînă în anul 1980.

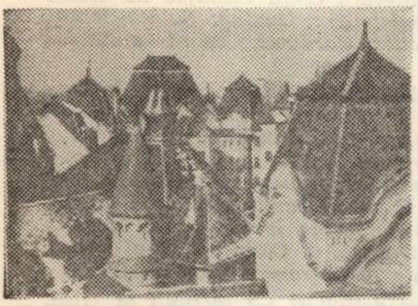

Din vechea arhitectură a oraşului

Schiţa de sistematizare a municipiului Timişoara, în cursul anului 1971 a fost expusă în centrul oraşului şi supusă dezbaterilor publice.

Peste 20.000 de oameni au vizitat expoziţia, iar proiectanţi au dat explicaţiile de rigoare vizitatorilor. Cu acest prilej, s-au colectat de la diverse categorii de cetăţeni peste 3.000 de sugestii şi propuneri. Pe baza lor, schiţa a fost completată, definitivată şi apoi definitivată şi apoi dezbătută la Sesiunea lărgită a Consiliului popular municipal. În această formă aceeaşi schiţă a fost supusă analizei reuniunii comune a Biroului comitetului judeţean de partid, Comitetului executiv al Consiliului popular judeţean şi Biroului Consiliului judeţean al Frontului Unităţii Socialiste.

Evident, la întocmirea schiţei de sistematizare s-a avut în vedere principalele funcţii ale municipiului şi anume acelea de centru industrial, cultural, comercial, politic-administrativ şi important nod de comunicaţie.

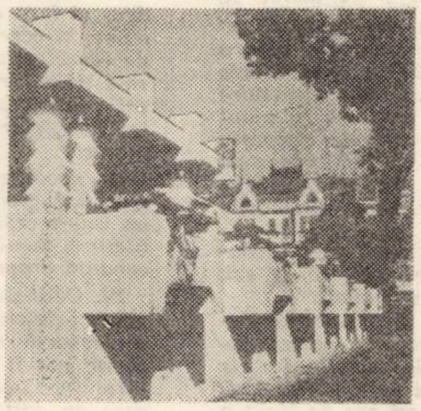

Detaliu arhitectonic exterior hotel „Continental"

În ceea ce priveşte profilul industrial actual şi de perspectivă, se prevede menţinerea caracterului actual al industriei, în care ponderea cea mai mare o au construcţiile de maşini, textilă, încălţăminte, chimică şi alimentară. Amplasarea obiectivelor se va face după criterii ştiinţifice, în zone special destinate, cea mai mare parte a industriei se va dezvolta pe platforma industrială sud-est, de-a lungul căii Buziaşului, unde sînt în curs de realizare, sau intrate în funcţiune, o serie de obiective importante ca: noua secţie a uzinei Tehnometal, Ambalajul metalic, Fabrica de spume poliuretanice, Uzina Azur, Fabrica de detergenţi şi altele. În partea vestică a municipiului se va dezvolta cu precădere industria constructoare de maşini. În această zonă se află în curs de terminare Fabrica de tramvaie, F.A.E.M., Electrotimiş, Fabrica de suveici şi Complexul de produse industriale a Cooperativei meşteşugăreşti, şi îşi extind capacităţile uzinele Electromotor, Electrobanat, U.T.T., U.R.A., „6 Martie", Electrometal şi altele.

O preocupare de prim ordin, care pe de o parte se corelează în mod obiectiv cu dezvoltarea economică, iar pe de altă parte decurge din politica de ansamblu a partidului, de îmbunătăţire continuă a condiţiilor de viaţă ale celor ce muncesc, o constituie extinderea fondului locativ, în principal, pe seama construirii de noi blocuri şi cvartale. În acest scop, schiţa de sistematizare prevede dezvoltarea intensivă a zonelor de locuit pe principiul unităţii urbanistice complexe. Amploarea şi extinderea noilor zone de locuit urmăresc echilibrarea pe ansamblu a distribuţiei populaţiei.

Astfel se vor construi cu precădere blocuri de locuit în zonele Circumvalaţiuni, Calea Şagului precum şi în zona Stadionului şi a Spitalului nou. Conform prevederilor actualului cincinal, pînă în 1975 în Timişoara se vor construi anual peste 2.500 apartamente ceea ce va permite o mai bună soluţionare a cerinţelor oamenilor muncii în acest domeniu.

Sporesc an de an alocaţiile de la Bugetul statului pentru lărgirea reţelei de deservire şi prestaţii, pentru construirea de edificii social-culturale, pentru dezvoltarea urbanistică de ansamblu. Noua sală de Sport, Ştrandul Termal, Hotelul Continental, lucrările de reamenajare a Bastionului Cetăţii, modernizarea căilor de circulaţie, la care se vor adăuga, în viitorul apropiat, Magazinul Universal „Bega", Casa de mode, Spitalul cu 716 paturi şi policlinică — sînt doar cîteva dintre edificiile care pun în evidenţă preocuparea pentru continua modernizare a Timişorii.

Puternicului Centru Universitar, care este o creaţie nouă şi, în acelaşi timp, mîndria municipiului, i s-a adăugat o serie de şcoli noi, baze de cercetare, iar recent şi-a început activitatea Centrul teritorial de calcul.

Timişoara are faima multor performanţe tehnice, realizate de-a lungul istoriei sale, dintre care, este poate suficient să amintim faptul că a fost primul oraş din ţară iluminat electric; foloseşte, cu mult înaintea multor metropole europene, tramvaiul electric. O replică modernă, dată de oamenii de ştiinţă din zilele noastre, care muncesc şi crează la Timişoara, o constituie faptul că aici s-a realizat prima maşină electronică de calcul românească.

Şi, dacă vorbim despre contribuţia ştiinţei timişorene la dezvoltarea României contemporane, putem spune cu mîndrie că nu există obiectiv economic de importanţă naţională la care oamenii de ştiinţă timişoreni să nu-şi fi adus o prodigioasă contribuţie.

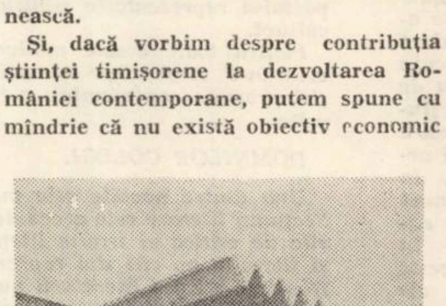

Aula Universităţii — vedere exterioară

Combinatul siderurgic de la Galaţi, Podul de la Giurgeni — Vadul oii, Bicazul, Argeşul, Lotrul, Porţile de Fier sînt numai cîteva dintre realizările care poartă în ele şi o părticică din inteligenţa şi puterea de creaţie a Timişoarei

Timişoara prezentă şi cea care ni se va înfăţişa în viitor este o creaţie a oamenilor muncii români, maghiari, germani, sîrbi şi de alte naţionalităţi care, astăzi, uniţi de idealul comun şi călăuziţi de partid, săvîrşesc adevărate fapte de bărbăţie, contribuind, prin ample acţiuni de muncă patriotică, la continua înflorire a municipiului.

Lucrările de peste 80 de milioane lei realizate anul trecut în cadrul întrecerii patriotice, şi cele în valoare de peste 100 de milioane anul acesta, sînt tocmai dovada supremă a entuziasmului cu care masele de oameni ai muncii contribuie la făurirea profilului Timişoarei moderne.

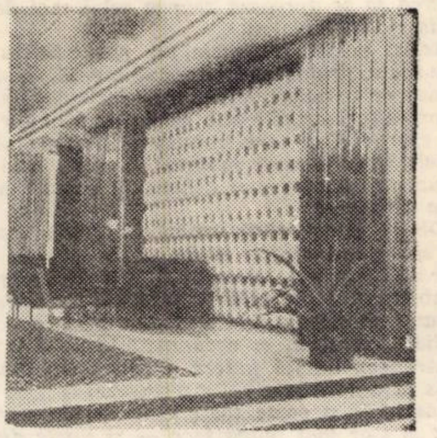

Detaliu interior de la hotelul „Continental"

Aceste ample acţiuni şi dinamica lor vor aduce în peisajul oraşului nostru noi elemente de îmbunătăţire a existenţei oamenilor muncii, vor conferi o emblemă de preţ înfloriri sale, vor spori forma economică, potenţialul de creaţie materială şi spirituală a municipiului nostru.

Însufleţiţi de evenimentele deosebite care marchează acest an, Conferinţa naţională a partidului şi a XXV-a Aniversare a republicii, oamenii muncii timişoreni s-au angajat în faţa conducerii partidului să sporească eforturile la înfăptuirea măreţelor obiective ale construcţiei socialiste.

Oamenii muncii timişoreni s-au legat să realizeze înainte de termen planul anual dînd peste prevederi o producţie marfă suplimentară de 250 milioane lei. Vor fi puse în funcţiune, înainte de termen, obiective de prestigiu ale acestui cincinal: fabrica Electrotimiş, Fabrica de Prefabricate de beton,noua hală de maşini de ridicat şi transportat de la U.M.T., hala principală de la fabrica de tramvaie Timişoara şi altele.

În acest fel harnicii noştri timişoreni îşi vor aduce contribuţia la realizarea cincinalului înainte de termen, în patru ani şi jumătate, lozinca mobilizatoare sub care se desfăşoară ampla întrecere socialistă a oamenilor muncii din întreaga ţară.

ION DUMITRU TEODORESCU

al 7-lea CONGRES INTERNATIONAL de STOMATOLOGIE

Între 17—19 mai a.c. în incinta hotelului „Intercontinental" din Bucureşti s-a desfăşurat o triplă manifestare ştiinţifică: Al VII-lea Congres Internaţional de Stomatologie, al VII-lea Congres român de Stomatologie şi a III-a Reuniune a medicilor stomatologi din ţările balcanice. Desfăşurat sub înaltul patronaj al Preşedintelui Consiliului de Stat, Nicolae Ceauşescu, Congresul s-a bucurat de o mare participare, fiind prezente şi mari personalităţi ale stomatologiei mondiale. S-a dezbătut o problemă majoră şi importantă cu care medicina modernă se confruntă tot mai des: caria dentară. Au fost prezentate trei teme şi anume: Profilaxia cariei dentare, Diagnosticul precoce al cancerului bucal şi Integrarea biologică a protezelor dentare

În ancheta noastră am invitat patru participanţi la Congres cărora le-am pus aceleaşi trei întrebări:

1) Prin ce se deosebeşte acest Congres faţă de celelalte. A reuşit el să rezolve o serie de probleme care preocupă stomatologia?

2) Ce trebuie făcut pentru ca morbiditatea stomatologică, care afectează majoritatea populaţiei, să fie redusă?

3) Care lucrare prezentată v-a reţinut în mod deosebit atenţia?

Prof. dr. VALERIU POPESCU, preşedintele Comitetului de organizare, director al Clinicii buco-maxilo-faciale din Bucureşti.

1. Ca element particular şi propriu acestui Congres a fost axarea lui pe o tematică deosebit de actuală, nu atît ca interes şi nivel ştiinţific, cît mai ales ca importanţă practică pentru asistenţa oamenilor. Cînd s-a propus această tematică la Consiliul Director al Asociaţiei Internaţionale a Stomatologilor, personal am susţinut acest lucru, venind astfel în sprijinul practicienilor şi nu în faţa unor foruri ştiinţifice. Nici un congres nu rezolvă o problemă. În cadrul lor se discută, se analizează anumite aspecte ale unei probleme, dar nu el dă decizii. El poate doar să sugereze anumite căi de urmat pe baza unor analize ample şi aprofundate, a studiului actual de cunoştinţe. La Bucureşti s-a realizat o punere la punct a celor trei mari probleme care au stat la baza tematicii, fără să spunem că s-a rezolvat defititiv caria dentară, sau cancerul bucal. Un cîştig este acela că el a sintetizat o serie de probleme pe care le va pune la îndemîna tuturor medicilor stomatologi.

2. Morbiditatea stomatologică este dată prin cele două mari afecţiuni: caria şi paradentoza, pentru combaterea şi diminuarea lor făcîndu-se eforturi mari. Pentru prevenire, calea cea mai eficace este cea a profilaxiei, care trebuie aprofundată, a întreţinerii stimulilor funcţionali, asigurarea unei structuri normale şi cît mai rezistente a dinţilor, precum şi a grijii în alimentaţie. De asemeni, la fel de importantă este renunţarea la dulciuri, precum şi asigurarea unei asistenţe cît mai adecvate. Dispensarizarea pe care o facem cu copiii şcolari este una dintre măsurile cele mai bune care se întreprinde azi în întreaga lume.

3. Am reţinut, în mod special, comunicarea făcută de colectivul format şi condus de dr. L. Csögör privind metoda „Profilaxiei cariei dentare prin fluorizarea apei potabile în oraşul Tg. Mureş". Studiul, riguros şi cu multe date, reprezintă o lucrare pilot în aplicarea, în viitor, a fluorizării apei în ţara noastră.

Dr. BOIAN BOIANOV (Bulgaria).

1. Deschiderea Congresului a fost o reprezentare oficială de înalt nivel, care, prin participarea unor personalităţi politice şi ştiinţifice din ţara dv., a onorat întîlnirea noastră. Ca participant la multe asemenea manifestări (naţionale şi internaţionale) pot spune că întrunirea de la Bucureşti le-a depăşit pe toate. Şi acest lucru este foarte semnificativ pentru că denotă prestigiul de care se bucură stomatologia românească peste hotare. Ceea ce este important, este faptul că acest congres s-a axat pe o tematică bine aleasă, lucru greu de realizat cu lucrări disparate. Reunirea noastră în jurul aceleiaşi probleme, duce la o serie de concluzii valoroase, şi la soluţii interesante, care vor fi studiate de comisia din cadrul Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii.

2. Ca specialist în proteze dentare, mă pronunţ numai în ceea ce cunosc. Pentru a reduce cele două mari afecţiuni, sînt de părere să se reducă consumul de dulciuri la copii, să se organizeze tratamentul precoce şi gratuit şi să se organizeze o profilaxie în masă prin mijloacele preconizate la acest congres (fluorizarea apei, a pastelor de dinţi etc.)

3. Îmi este foarte greu să aleg acea lucrare care mi-a reţinut în mod deosebit atenţia, pentru că au fost foarte multe interesante. Dacă îmi permiteţi, am să optez pentru masa rotundă cu tema **Profilaxia cariei dentare,** condusă de prof. Dechaume (Franţa) care s-a impus prin valoarea participanţilor şi, mai ales, prin diversitatea opiniilor enunţate, dar care, în final, au dus la una şi aceeaşi concluzie.

Conf. dr VICTOR SEVERINEANU, şeful catedrei de terapie buco-dentară a Facultăţii de Stomatologie Timişoara.

1. Particip pentru prima oară la un asemenea Congres internaţional şi impresia mea este că această reuniune s-a bucurat de un deosebit succes. Acest lucru s-a datorat, în primul rînd, importanţei tematicii, a problemelor de prim ordin care s-au dezbătut şi care au constat în prevenirea şi tratamentul curativ al unor afecţiuni cu largă răspîndire în rîndul populaţiei, sau de o gravitate deosebită, cum este cancerul bucal. Programul a fost foarte bogat (cinci rapoarte, 90 de comunicări dintre care 70 la sută au fost prezentate de ţara noastră). Interesul stîrnit a fost ilustrat şi de numărul mare de participanţi, (peste 2.000, dintre care 1.200 din ţara noastră). Congresul a adus contribuţii la problemele stringente stomatologice: cario-profilaxia etiopatogenică, rolul igienei buco-dentare, fluro-profilaxia, precum şi la mijloacele de depistare a precancerului bucal şi al sporirii calităţii asistenţei stomatologice protetice cu accent pe aspectul integrării biologice.

2. Pentru a interveni cu succes în domeniul preventiv şi curativ în patologia buco-dentară, sînt necesare aplicarea şi generalizarea, pe plan mondial, a acelor măsuri care s-au dovedit eficiente (pe plan ştiinţific şi practic) în direcţia reducerii frecvenţei şi intensităţii cariei dentare şi complicaţiile ei loco-regionale şi generale, a depistării precoce a cancerului bucal şi a ridicării calităţii asistenţei stomatologice

Lucrările congresului au subliniat eficienţa deosebită a profilaxiei cariei prin fluor, reducerea dulciurilor din alimentaţie şi în special între mese şi deprinderea unei igiene buco-dentare riguroase.

În prevenirea cancerului bucal, este necesar controlul periodic al populaţiei şi cunoaşterea aprofundată a factorilor cancerigeni şi a stărilor precanceroase ale domeniului buco-maxilo-facial de către toţi specialiştii stomatologi.

Ca participant activ la Congres în domeniul carioprofilaxiei, valoarea carioprofilactică a periajului şi dentrifricelor recomand următoarele:

a) intensificarea educaţiei populaţiei de către personalul stomatologic prin presă, radio şi televiziune, în vederea deprinderii şi menţinerii unei igiene corecte buco-dentare, constînd din periajul atent de trei ori pe zi, imediat după micul dejun, prînz şi cină, care, după cercetările noastre, reduce intensitatea cariei cu 50 la sută;

b) îmbunătăţirea calităţii pastelor şi periuţelor de dinţi ca şi extinderea consumului lor pe cap de locuitor, posibile printr-o colaborare mai strînsă între întreprinderile producătoare şi cercetătorii cu profil stomatologic ca şi prin educaţie igienico-sanitară;

c) introducerea şi generalizarea fluoroprofilaxiei care, de asemenea, are o deosebită eficienţă în reducerea cariomorbidităţii.

Personal consider în această direcţie că:

— Fluorizarea apei potabile nu este cea mai indicată, deoarece necesită o alimentare centrală cu apă care nu este realizabilă pe plan general, face mare risipă de fluorură, întrucît consumul de apă pe cap de locuitor este de 100 l./zi, din care doar 1—2 l. este ingerată şi deci activă, restul de 98,5 l. fiind utilizată în alte scopuri;

— Este net superioară fluoroprofilaxia prin tablete de fluorură de sodiu 1 tabletă la 1 mmg pe zi de fiecare copil, tînăr, gravidă şi lactantă, în asociere cu adăugirea obligatorie a fluorurei de sodiu în pastele de dinţi, în apele de gură şi guma de mestecat, folosită cu plăcere de copii şi tineret.

— Creează pericolul supradozării fluorului la indivizii care ingerează multă apă: muncitorii care fac eforturi mari şi transpiră abundent, muncitorii din industria siderurgică, muncitorii agricoli, diabetici ş.a.

— Pentru adulţi este suficientă consumarea unei ceşti de ceai pe zi, care conţine o doză suficientă de fluor.

d) generalizarea dispensarizării stomatologice a copiilor în colectivităţi, şi în special în şcoli, vizînd depistarea şi tratarea cariilor, dirijarea prin asistenţă ortodontică a conformaţiei dento-alveolare şi ocluzo-articulare, sporirea unităţilor şi cadrelor de stomatologie şi a organizării funcţionalităţii acestora.

3. Din ceea ce am putut audia, ţin să remarc valoarea ştiinţifică deosebită a rapoartelor prezentate de prof. dr. Valerian Popescu, prof. Dr. Eugen Costa şi prof. dr. Petre Firu, precum şi comunicările care au abordat problema cario-profilaxiei, inclusiv ale mesei rotunde. De asemeni remarc cele două comunicări ale Centrului metodologic condus de conf. dr. I. Gall privind valoarea dispensarizării stomatologice a copiilor.

Dr. L. J. BAUME (Elveţia).

1. Problemele care frămîntă azi viaţa ştiinţifică şi practică din domeniul stomatologiei pe plan mondial au fost dezbătute în cadrul acestui congres. Ceea ce m-a impresionat a fost capacitatea organizatorică de care a dat dovadă stomatologia românească asigurîndu-ne tuturor cele mai bune condiţii. Nu pot spune categoric că s-au adus rezolvări definitive în problemele care s-au pus în discuţie, dar aici, la Bucureşti, ca şi la celelalte congrese la care am participat, lucrările mai mari, sau mai mici, au însemnat o contribuţie efectivă la lupta noastră împotriva morbidităţii stomatologice. Viitorul va arăta că aceste pietre, puse una lîngă alta, vor uşura rezolvarea problemelor pe care le-am dezbătut.

2. Nu sînt partizanul părerilor personale, definitive. Îmi formez părerile şi convingerile pe baza unor discuţii pe care le trag din ceea ce culeg, sau pe baza experienţei mele şi a altora. Aceste manifestări servesc ca să informeze lumea, concluziile urmînd a fi trase de organisme superioare şi responsabile (Organizaţia Mondială a Sănătăţii) ca şi prin comisii de experţi, din care şi eu fac parte. Pe baza acestor concluzii se trasează tuturor ţărilor anumite indicaţii şi măsuri privind reducerea afecţiunilor buco-dentare. Personal, sînt pentru profilaxia în masă, considerînd-o ca fiind cea mai eficace. De asemenea, recomand, fluorizarea apei, a reducerii dulciurilor şi a măririi asistenţei.

3. Evantaiul de lucrări prezentate m-a pus în situaţia să le apreciez în totalitate. Ca să aleg, totuşi, mă îndrept spre masa rotundă cu tema **Profilaxia cariei dentare,** condusă de prof. Dechaume.

Anchetă realizată de
ION PĂSAT

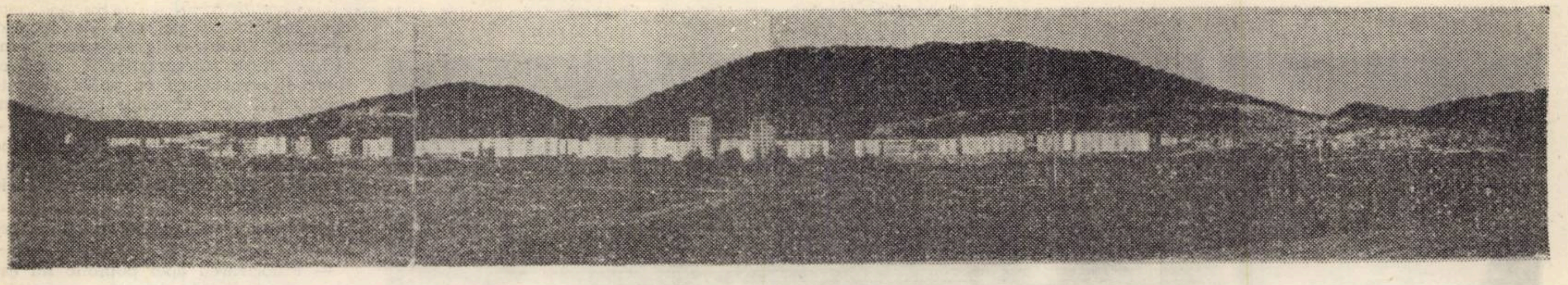

Oraşul de lîngă marea cea tînără

Interviu cu arhitectul principal Adelina Iojică, de la Institutul de proiectări Timişoara, realizatoarea detaliilor de sistematizare şi a proiectului de execuţie a noului oraş, Orşova

Marilor adevăruri nimeni nu le revendică paternitatea, chiar dacă descoperirea lor este rodul strădaniilor unui singur om. Un tînăr matematician român spunea, nu de mult, că o descoperire, oricît de dificilă ar fi înţelegerea ei la început, devine, o dată cu trecerea timpului, un loc comun, la care poate avea acces întreaga colectivitate. Şi ce este descoperire dacă nu un mare adevăr pus în slujba oamenilor? Orşova de astăzi este şi ea o descoperire şi un adevăr, în egală măsură fiindcă reprezintă rezultatul exact al unei ecuaţii, pe îndelete formulată de milenara existenţă a unui popor şi rezolvată într-un moment în care spiritualităţii colective româneşti i s-a oferit accesul la acest adevăr.

— „În arhitectură ca şi în natură, orice formă trebuie să decurgă din fucţia ei“. Afirmaţia aparţine unui celebru arhitect. Vreţi să o detaliaţi prin exemplul concret al oraşului gîndit de Dv.?

— Dacă acordăm naturii şi înţelesurile pe care noi, din obişnuinţă, le trecem cu vederea, adică faptul că existenţa noastră capătă o definiţie integrală numai prin raportarea la ea, noi nu facem decît să descoperim structuri ce înmagazinează edificii de o uluitoare perfecţiune. De ce celula din fagurul unei familii de albine are forma unui hexagon şi nu a unui triunghi, de pildă? Orice specie are o formă de exprimare finită, aceleaşi sunete, aceeaşi formă a frunzelor, mereu aceeaşi hrană. Singura specie, omul, este conştientă de infinita diversitate a perfecţiunii pe care încearcă şi, de cele mai multe ori izbuteşte, să şi-o aservească. Încercaţi să circumscrieţi în perimetrul acestor afirmaţii perimentrul noii Orşove, nu numai cel fizic, ci şi cel social-uman?

— Simplificînd puţin, putem spune astfel: Aprilie 1966. Realizarea barajului de la Porţile de Fier impune mutarea mai multor localităţi, printre care şi a Orşovei. Timp de realizare, 3 ani. 6 000 de locuitori urmau să se mute într-un oraş nou, proiectat pentru o populaţie de... 15 000 mii de suflete, situaţie motivată de stabilirea riguroasă a perspectivelor sale de dezvoltare. Aceste cîteva elemente sînt suficiente pentru a evidenţia existenţa unui proiect social identic, prin precizia sa, oricărui proiect realizat cu ajutorul formulelor matematice. Că, în timp de trei ani, am izbutit să rezolvăm această ecuaţie se datoreşte în primul rînd exigenţei acestei arhitecturi sociale numită socialism, ale cărei structuri asigură integrala funcţionalitate a fiecărui compartiment.

— Ce cusururi găsiţi acum proiectului Dv.?

— În relaţie cu timpul, mai ales cînd ţi-e dat să realizezi o aşezare umană, un proiect nu poate fi niciodată perfect. Cusururile sînt inadmisibile însă.

— Care au fost cele mai dificile probleme pe care le-aţi avut de rezolvat?

— Execuţia dotărilor social-culturale. A trebuit să realizăm proiecte unicat pentru complexul comercial, hotel şi drumuri. Noua Orşovă este, dar mai ales va deveni un oraş turistic, în felul său, unic în ţara noastră.

— Aţi avut şi alte idei de proiect care nu au fost acceptate? Erau mai bune?

— Desigur. Poate erau mai îndrăzneţe datorită faptului că am încercat să evităm monotonia ce decurge din uniformitatea construcţiilor. În astfel de cazuri, soluţia optimă este dependentă şi de posibilităţile materiale şi tehnice aflate la dispoziţie.

— De ce, în zilele noastre, există atît de puţini arhitecţi geniali?

— Înainte, numărul arhitecţilor era mult mai mic şi de aceea erau geniali, iar acum sînt mult mai mulţi şi se lucrează în echipe.

— De cîte lucruri a trebuit să ţineţi seama în momentul în care aţi trecut la execuţia proiectului?

—De posibilităţile economice de care dispune în momentul de faţă ţara noastră. De masiva penetraţie a industrializării în construcţii, de o seamă de criterii de ordin tehnic, impuse de specificul locului, de plasarea judicioasă a obiectivelor economice, de oamenii care trebuiau să se mute dintr-un loc la care niciodată nu se mai puteau întoarce...

— Ce-i puteţi reproşa şcolii de arhitectură românească?

— Lipsa de unitate. Eterogenitatea în gîndirea arhitecţilor face ca existenţa ei să fie foarte palidă. În ultimii ani, profesorul arhitect Cezar Lăzărescu încearcă să-i imprime o oarecare unitate.

— Există vreun oraş care v-a inspirat în realizarea proiectului?

— Respectînd proporţiile, da, Montecarlo. Orşova beneficiază de un peisaj aproape identic. Dunărea suplineşte de minune marea. Să nu uităm că în această parte a ţării se găseşte o floră specific mediteraneană.

— Pe cînd Orşova visată?

— Peste vreo 10—15 ani. E firesc să fie astfel. Personalitatea unui oraş nu înseamnă numai existenţa unor construcţii elegante, ea se cîştigă cu timpul. Să admitem că totul ar fi fost gata după trei ani: ar fi existat şi drumuri şi portul turistic, castanii de odinioară, parcurile. Credeţi că ar fi suficient?!

— Ce înseamnă că o clădire, în cazul nostru un oraş, reauşeşte deopotrivă să afirme, să educe, şi să ridice întrebări?

— Afirmă prin arhitectonica fiecărui edificiu, ca şi prin întregul ansamblu, dinamismul societăţii. De cele mai multe ori, frumosul include soluţii îndrăzneţe, fantezia se structurează în forme inedite, finalizîndu-se într-un conţinut funcţional superior. Rezultatul contrariază, agită spiritul comun, **educîndu-l.** Arhitectul prospectează, se inspiră în permanenţă din relaţiile funcţionale posibil existente între fenomene aparente netangente, pe care apoi le solidifică ştiinţific într-un proiect. Cu alte cuvinte, **pune întrebări,** iar rodul strădaniei sale este răspunsul al acestei sume de întrebări care, la rîndul său, deschide perspectiva întrebărilor viitoare...

— Vreţi să-i numiţi şi pe colaboratorii dumneavoastră în realizarea acestui proiect?

—Cu plăcere. Schiţa de sistematizare: arh. Natalia Ionescu. Elena şi Carol Laszlo semnează proiectul complexului comercial din centrul civic. Calculele de rezistenţă aparţin inginerului Tiberiu Fischer. Reţeaua termică a fost proiectată de ing. Victor Popovic. Alimentarea cu apă şi instalaţiile sanitare aparţin inginerului Anton Galgotzi. În sfîrşit, proiectul construcţiei de drumuri a fost întocmit de inginerul Ioan Velica.

ION DANCEA

---

cronica limbii

GRAMATICA POEZIEI (II)

Butada unui poet francez mai vechi, după care poezia nu se face cu idei ci cu ajutorul cuvintelor este un paradox din care nu se poate reţine decît semnificaţia în plus atribuită în limbajul poetic materialului verbal în comparaţie cu expresia curentă. Privind lucrurile dintr-o perspectivă strict „tehnică“, arta cuvîntului ar trebui pusă în legătură cu aptitudinea poetului de a combina elementele comunicării artistice, stilul nefiind altceva în acest caz decît — aşa cum s-a spus — o ars combinatoria. **Ar trebui făcută doar rezerva lesne de înţeles, că nu orice combinare de termeni înseamnă şi structură poetică. Oricum, gramatica este ştiinţa îmbinării elementelor lingvistice, în virtutea căreia ia naştere comunicarea în general, inclusiv cea poetică. Există deci şi o gramatică specială, gramatica poeziei, dacă atribuim termenului în discuţie un înţeles particular şi limitat la specificul lingvistic al unei relaţii poetice. Afirmaţia este valabilă numai în cazul cînd selectarea şi îmbinarea cuvintelor, constituite în enunţuri poetice, beneficiază de o motivare funcţională: în această împrejurare pragul percepţiei obişnuite se ridică, adăugînd comunicării un plus de „informaţie semantică“, receptată pe calea sensibilităţii noastre puse în stare de vibraţie. Să ilustrăm cele spuse printr-un vers din poemul** Călin **de Eminescu. În descrierea ceremonialului cu prilejul nunţii fetei de împărat, după ce oaspeţii se aşează la masă în ordinea vîrstei şi a rangului, îşi face intrarea în scenă taraful de lăutari, „orchestra“. Amănuntul este înfăţişat în forma condensată a unui singur vers: „Lin vioarele răsună, iară cobza ţine hangul“. De remarcat că versul nu conţine nici o „figură de stil“ şi nici un cuvînt aşa-zis poetic. Şi totuşi, impresia ce ne însoţeşte este profund poetică, graţie faptului că legăturile dintre elementele lexicale, materialul sonor şi distribuţia accentelor colaborează la realizarea sugestiei sunetelor diferenţiate ale instrumentelor şi a ritmului orchestrei. Astfel, în primul emistih adverbul** lin **cu care începe versul cuprinde vocala** i **aptă să „redea“ prin timbrul ei ascuţit, ceva din calitatea acustică a sunetului viorii. Pe de altă parte, accentul principal cade pe acest cuvînt, celelalte accente fiindu-i subordonate, ceea ce face ca impresia sunetului iniţial să se prelungească şi asupra restului secvenţei, deoarece vioara deţine locul dominant. În a doua jumătate de vers, cele trei cuvinte situate după conjuncţia** iară **cuprind vocalele diferite ca timbru:** o, i, a, **dintre care prima şi ultima** (o — a) **reprezintă vîrfurile fonice ale secvenţei poetice. De data aceasta avem de a face nu cu un accent principal, ci cu accente principale care cad pe fiecare în parte dintre cele trei componente lingvistice ale emistihului. În felul acesta rolul de acompaniament ritmic al unuia dintre instrumente cu sunetele lui mai joase, este sugerat în chip evident:** „iară cóbza ţine hángul“. **Desigur, cititorul nu înregistrează efectele sonore ca impresii acustice izolate, pentru explicarea cărora ar fi obligat să recurgă la un manual de fonetică şi la unul de prozodie. Alcătuirea savantă a versului prin punerea la contribuţie a virtuţilor expresive ale limbii îşi găseşte reflexul într-un anumit mod de a recepta forma poeziei ca imagine globală şi sugestivă lucrînd asupra imaginaţiei şi sensibilităţii noastre de cititori, ca şi cînd spectacolul ar fi fost** văzut **şi mai ales** auzit **de noi înşine.**

ŞTEFAN MUNTEANU

gloante
oarbe
parodii in proza

AL. PIRU: Amoroasa incertitudine (jurnal zilnic)

15 mai . . .

„Bălana mă evită. Am verificat totul cu exactitate şi sînt pe deplin lămurit. Zicînd că merge la piaţă (de ce la Obor ?) şi apoi la croitoreasă, s-a întors a doua zi pe la opt.

Explicaţia ei ? Lume multă la probă, sezon, chestii şi, colac peste pupăză, a pierdut şi maşina de noapte . . . Susţine că s-a plimbat desculţă pe malul lacului. (ce imbecilă !).

De fapt lucrurile stau aşa : La ora 8,30 dimineaţa s-a întîlnit cu Gogu care a introdus-o la magazinul „Coada calului". sub pretext de „Madam Rocha". La 12 fix supă cu Niky, în garsoniera patrupedului tapetată cu pături de oaie de Maramureş.

I-am găsit în poşetă un fir roz-violaceu, lung de 8,3 cm.

Seara am văzut-o în compania a doi bărboşi mirosind a crap de crescătorie.

Mi-a dat o explicaţie evazivă, rîzînd şi susţinînd că sînt doi veri după soră . . .

16 mai . . .

Bălana nu are soră. Nu are nici măcar părinţi. Este copil din flori. Mi-a ascuns adevărata provenienţă socială. A crescut la orfelinat. (De unde, doamne, ştie aşa de bine pe franţuzeşte ?) Cînd am întrebat-o ce părere are despre Niky, mi-a răspuns transfigurată „superbissim". I-am replicat că este *oligofreno-dobitoco-prostovan.* şi m-am simţit uşurat.

Ea a roşit mai ceva ca o mapă de vinilin şi mi-a spart în cap o vază de China (porţelan din perioada Mung).

Preţ de Consignaţie 3.452,25 lei !

17 octombrie . . .

Am terminat totul cu Bălana. Pour toujurs cum ar zice poliglotul N. Belea. Am ars scrisorile, teza de doctorat, o pereche de ciorapi naylon, papucii de casă şi am donat hingheriei pe căţeluşa Dorly, pupila ei, lăsată mie în păstrare. Înainte de a o dona, am tuns-o! Mă simt absolut răzbunat.

Seara mi-am făcut un koktail din : 100 gr. Caney, 50 gr. Ţuică bătrînă, 50 gr. Marie Brizzard, 50 gr. Campari, totul amestecat cu trei linguri boia, marca „Avîntul vieţii".

Apoi m-am prăbuşit în pat. Am visat că mă plimbam despuiat pe malul mării, braţ la braţ cu Virgil Ardeleanu, care-mi spunea versuri din Horaţiu . . .".

MIRCEA MICU

EPIGRAMĂ

Lui Mircea Şerbănescu, la apariţia volumului : „Misterioasa sirenă":

Nu vreau să fac nici o prognoză
La scrisul nou, cu vii mistere,
Dar lumea par-că totuşi cere
Ca să rămîi la vechea-ţi proză.

Tinerilor cu bărbi :

V-aţi lăsat barbă-dumbravă,
Dar un fior par-că mă-ngheaţă
Că, sub umbra ei firavă,
N-a mai rămas puţină faţă . . .

Unuia, căruia îi face acasă nevasta muzică :

Că mai vii pe la spectacol,
Lumii-i pare un miracol,
Cînd acasă, nesfîrşit,
Ai spectacol . . . gratuit.

Unui veterinar care nu răspunde la salut :

Fiind mereu printre bovine,
Ai deprinderi noi acum,
De aceea greu îţi vine
Ca să resaluţi pe drum.

Unui sclerotic, cu multă aplicare spre pahar :

Unii doctori au aflat
Că ai sîngele-ngroşat
De aceea tu-l subţii
Cu vinuri şi cu răchil.

VALERIU T. PERIANU

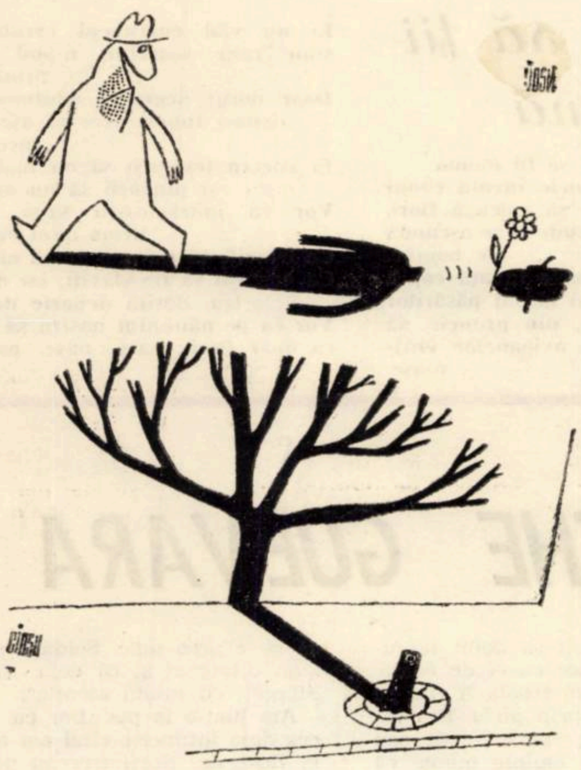

SPORT

TIMIŞOARA ŞI FOTBALUL

(I)

Scriu aceste rînduri cu numai cîteva ore înaintea teribilului meci. Stiloul îmi tremură între degete, gîndurile se adună greu, iar prin minte nu-mi trec decît secvenţe din palpitanta conferinţă de presă organizată în saloanele cochetului hotel „Continental" din Timişoara.

Îl revăd parcă pe sarcasticul englez Brian Glanville, demonstrînd că extremele echipei noastre nu pot bate apărarea lui Ajax deoarece nu aleargă decît 10,4 pe suta de metri. Îl aud pe Sepesi antcipînd însă o victorie a lui F. C. Timişoara, fiindcă, spunea el, olandezii nu au decît două vedete — Keizer şi Cruyff; pe cînd noi, cu Bindea, Dobay, Deheleanu, Androvici; I. Covaci, Gîrleanu, Ciosescu şi ceilalţi, alcătuim un team de super-clasă. Nu pot să uit nici argumentele trimisului special al marelui cotidian sportiv francez „L'Equipe", privind sudura morală a formaţiei timişorene, datorită unor jucători crescuţi în pepinieră proprie (se ştie că jucătorii transferaţi de la Steaua; Dinamo şi Rapid Bucureşti nu au corespuns). N-au fost lipsite de interes nici părerile antrenorului nostru Ştefan Covaci (preferat de conducerea clubului timişorean italianului Helenio Herrera şi vest-germanului Helmuth Schön). Simpaticul „Copec", ambiţios cum îl ştim, declară că e gata să cucerească anul acesta Cupa Campionilor Europeni, cu aceeaşi ambiţie cu care a învins anul trecut pe Tottenham în finala Cupei UEFA. Ceva mai reţinut, Alf Ramsey (prezent de mai multe ori la Timişoara spre a urmări evoluţia jucătorilor susceptibili de a face parte din naţionala noastră, care va întîlni la toamnă Anglia în finala campionatului european, crede că vor fi necesare prelungiri pentru desemnarea cîştigătorului.

Ce v-aş mai putea spune ? Poate că 35 de comentatori, reprezentînd tot atîtea reţele de televiziune, sînt prezenţi la Timişoara, apreciindu-se că partida va fi urmărită de circa 200 milioane telespectatori din Europa, Asia şi America de Sud, sau că însuşi preşedintele FIFA a ţinut să asiste la întîlnire. (Ieri înaltul oaspete a urmărit un joc amical Politehnica — C.F.R. Timişoara, exprimîndu-şi nedumerirea că cele două formaţii nu participă la campionatul primei divizii). Absolut toate biletele s-au epuizat de aproape o săptămînă, deşi se mai speră că 20—30 vor fi vîndute simbolic înainte de meci.

Oaspeţii sosiţi ieri cu avionul s-au antrenat la lumina reflectoarelor, dar nu par încă hotărîţi asupra formulei pe care o vor întrebuinţa. La cererea reţelei de Interviziune şi Eurovizíune, meciul va începe exact la ora 21,30, pentru a da posibilitatea celor înzestraţi să urmărească emisiunea „Prim-plan . . .".

În ceea ce îi priveşte pe fotbaliştii noştri, Ştefan Covaci a avut destule probleme, fiindu-i greu să se hotărască asupra celor 11, datorită — cum se ştie — valorii apropiate a componenţilor fotului.

În poartă va apare Pavlovici (dar e mai mult ca sigură şi folosirea lui Curcan). Apărători vor fi Bürger, Androvici, Brînzei, Deheleanu (I. Covaci acuză o mică întindere la ligamente). Linia mijlocaşilor e dificil de alcătuit, avînd de ales între Cotormani (încercat cu succes pe noul post) Cojereanu şi Tănase. La înaintare, Bindea Sepi Graţian, Ciosescu şi golgeterul campionatului, Dobay.

Nu aş vrea să fiu în pielea lui Pişti Covaci, pus să decidă dintr-un lot de elită. Căci, să nu uităm, la F.C. Timişoara activează de asemenea Beke, Dinulescu; Manolache, Andrei Rădulescu, Ritter, Sfera, Simatoc; Surdan, Zombori şi mulţi alţii. Marea finală poate începe !

P.S. Rog recepţia hotelului „Banatul" să mă trezească la ora anunţată, spre a nu-mi prelungi somnul cu asemtnea vise. Noroc cu Petre Petrişor, de la Radio Timişoara, care m-a trezit la timp. Dialogul nostru despre fotbalul timişorean e rezervat pentru numărul viitor.

ARISTIDE BUHOIU

DOSAR

Taina rubinului

VII. SECRETUL LUI RAMSES

— De ce m-ai lovit atunci de Ziua recoltei ?

— Scuzele mele Nu ştiam de ce mă filaţi. Credeam că e altceva la mijloc. Îl bănuiam pe Schmidt.

— Ce te-a rugat ultima oară Schmidt ? am vrut să aflu, amintindu-mi de bolboroseala din sala de reanimare : „Eu ţi-am rezolvat tot . .".

— Nişte nimicuri. Eu toată viaţa am trăit din mijlociri. Am mijlocit vînzarea unor apartamente, clădiri, mobilier şi chiar mărunţişuri. Schmidt tot aşa ceva m-a rugat să-i rezolv.

— Şi dumneata l-ai refuzat !

— Nu. Era o treabă curată.

— Dar . . . în Catedrală. ce i-ai dat ? am încercat eu să joc în forţă.

Darie mă privi buimac :

— În Catedrală ?

— Da ! În Catedrală, prin iulie.

— Acela nu era Schmidt, cobori el vocea. Acela-i Roby.

— Şi ce hram poartă Roby ?

— Habar n-am. Nu m-a interesat niciodată. Pe Roby l-am cunoscut accidental. Schmidt m-a rugat să-i înmînez discret, fixînd locul şi timpul, un ziar în care erau patru fotografii. Pentru acest comision mi-am primit banii şi basta.

— Ale cui erau fotografiile ?

— Nu ştiu. N-am avut curajul să desfac ziarul. Schmidt mi-a atras atenţia că nu e bine să-mi bag nasul . . . Dacă n-ar fi atentat la viaţa mea nu vă vorbeam de pozele lui. Acum însă, cînd ei vor să mă ucidă, se schimbă lucrurile. Mă apăr şi eu cum pot.

— Cum ai ajuns mata în casa incendiată ?

— M-a invitat Schmidt la el. Am băut un coniac. El mai multe. I-am relatat că schimburile cerute s-au realizat în totalitate, urma deci să-mi primesc onorariul. Dar el m-a izbit în cap cu un scaun. N-am leşinat imediat. Am mai auzit cum îmi spune : „Ştii prea multe, babacule ! Devii incomod". Şi iar m-a izbit. Altceva nu mai reţin.

M-am întors la birou lăsîndu-l pe Darie internat, cu consemnul ca nimeni să nu ştie de prezenţa sa. Apoi, am cerut să fie scoşi din arest cei doi profanatori de morminte Din declaraţiile lor s-a dedus că au fost angajaţi de un domn ca să ia un act uitat în buzunarul mortului Darie Luca. Un pretext, desigur.

M-am înţeles cu ei ca să le redau libertatea, cu condiţia să se ducă la Domnul acela şi să-i spună că mortul nu a avut nici un bileţel în buzunar. Eram convins că le era mai dragă libertatea decît obligaţiile pe care şi le-au asumat faţă de misteriosul domn.

Primul trebuia găsit Schmidt. După spusele lui Darie locuia în pasajul Amforei.

Responsabila cărţii de imobil se dovedi a fi complet neştiutoare în de-ale casei. Dar nu şi o vecină, soţia grefierului de la apartamentul 3. Ea cunoştea tot. Pînă şi meniul vecinelor. Mare noroc pe capul meu că am descoperit-o. De la ea am aflat că farmacistul de la 2 face mişmaşuri cu medicamente străine, iar domnul Schmidt e un bărbat adorabil, manierat, atent, simpatic, ca pîinea caldă.

— Cu ce se ocupă dînsul ? am chestionat-o.

— E angajatul unei cooperative de fotografi şi umblă în toată ţara, mai ales în oraşele mici unde primeşte comenzi pentru mărit şi reprodus.

De la Darie aflasem că Schmidt îi ceruse să rezolve urgent un număr de patru schimburi de apartamente, pentru onorarul de 30.000 lei. Cam mulţi bani pentru un asemenea serviciu ! Cele patru persoane erau plecate la băi şi Darie avea sarcina ca pînă la înapoierea lor să rezolve tot. Pînă şi mutatul mobilierului. Deci, cei patru solicitanţi, la întoarcere, urmau să-şi primească cheile de la Schmidt şi să se instaleze în noile apartamente. Schimbul nu era condiţionat de nimic. Se accepta şi ceva mai modest, numai să fie cît mai departe de domiciliul iniţial. Motivul plecării : conflicte cu vecinii. La toţi patru ? mă întrebam derutat.

După cîteva zile am început investigaţiile. Discret aflasem că cei patru necunoscuţi s-au întors de la băi.

Prima adresă : strada Livezilor, numărul 101. O clădire cu două etaje. La etajul doi, într-o garsonieră, s-a mutat Eleonora Marinescu-Avrig, care a schimbat apartamentul, cedînd unul similar, mai în centru, la etajul I. A renunţat ca atare la ceva mai confortabil, ca să se mute la penultima staţie a troleibuzului 5. Hm . . .

M-am postat în faţa casei şi după o oră şi ceva, cu ajutorul portăresei. am reperat-o pe noua locatară. S-a urcat la volanul unui autoturism „Skoda". Dar culmea ! Am constatat că nu cunoştea comenzile maşinii. Ce să mai fie şi asta ? În fine, cu greu a reuşit să pornească.

Să încerc să v-o descriu : era foarte, foarte frumoasă. Cel puţin eu cu această convingere am rămas. Era o femeie în toată plenitudinea cuvîntului : părul roşcat, ochii languroşi, parcă albaştri, formele împlinite şi totuşi zveltă, graţie înălţimii şi a ţinutei sale majestuoase.

De la portăreasă am aflat că lucrează la un debit.

M-am dus şi la fosta ei adresă. Intendenta mi-a descris fosta locatară. Descrierea coincidea. În schimb despre conflictele cu vecinii . . . nici pomeneală. Nu era nici în relaţii bune, dar nici divergenţe n-avusese.

— De ce o fi plecat doamna ? am încercat să descos intendenta.

— N-a mai venit domnul.

— Care domn ? am coborît şi eu vocea pînă la şoaptă.

— Şoferul. L-am văzut odată cum a parcat autocarul după colţ, iar el, foarte elegant, de nici nu ziceai că-i şofer, s-a urcat la dînsa. Au petrecut multe nopţi împreună. Dar de un timp a dispărut.

Fără să dau explicaţii am părăsit în fugă clădirea; m-am repezit la birou şi am revenit cu fotografia şoferului Nichita, cel care l-a ucis pe doctorul profesor Mălinoiu la Herculane. Femeia, cum văzu fotografia; exclamă :

— Ăsta-i ! Pe zilele mele că-i el ! !

Eleonora Marinescu a fost deci amanta misteriosului Nichita. Sau, poate, ceva mai mult. Au urmărit acelaşi scop. El a „căzut", dar ea continua jocul, persevera. Deci, tot „patentul rubinului . . ".

(VA URMA)

ROLAND VASILIEVICI

DIN POEZIA VIETNAMEZĂ

TE LANI BIEN

Tălmăcire de Aurel Cherlea

Reîntoarcere

Pribeag peste ani, departe de glia străbună,
Stau azi în fața casei fără stăpin.
Doar această străină femeie și bună
Aduce cu chipul mamei bătrin.

Cîntecul de dimineață al iubirii

Cind pleci, în urma ta s-așterne seara
Și glasul amuțește și vioara.
Te-ntorci și zorile s-aprind pe creste
Și-s fericit în clipele aceste.
Tu zăbovești și-n ceasul de amiază
Doar ochiul cerului ne priveghează.
Se-ngroașă bezna, dar în noaptea deasă
Ivirea ta-i beteală de mireasă.
De-ar fi ca pasărea să-și curme cintul
Să năpădească neguri reci pămîntul,
Iubirea ta cu flori de cimp și rouă
Îmi va aduce-o dimineață nouă.
Sau chiar de-ar fi să piară-n hăuri firea
Și soarele să-și stingă strălucirea,
Iubirea ta pe bolta-ncercănată
Ne va aprinde candelă curată.
Suflarea ta e soarele, iubirea.

In Vietnam e greu să fii mamă

În Vietnam e greu să fii mamă.
Dacă în lume mamele învață copiii cum să culeagă flori,
La noi îi învățăm cum să se ascundă de bombe.
Dacă în lume mamele învață copiii să recunoască glasul păsărilor
La noi îi învățăm, din pruncie, să deosebească zborul avioanelor vrăjmașe.
O, sfintă Fecioară ! De sute de ani
mîinile tale strîng pruncul la piept.
Dar știi că mamele vietnameze o clipă noaptea nu ațipesc
Iar despărțirea de copil e-amar prilej de jale ?
La noi mamele își alăptează fiul în timp ce-l învață să devină om,
Și, de multe ori, ceea ce nu-i ușor,
Tot ele trebuie să-l crească, să-l crească soldat adevărat.
În Vietnam e greu să fii mamă.

Case de cactus

...Zeul lor are fața diavolului

Yankeii pălăvrăgesc despre pace, se-nchină Domnului, dar varsă catran încins din cer.
În urmă... rămîn pe pămînt doar oase ghimpoase de cactus.
Păsările lor — corbi negri și hîzi — împrăștie beznă.
Omul e-o țintă hărăzită pieirii și morții.
Ei nu văd curcubeul cerului, nu simt raza soarelui, n-aud cintul primăverii.
Doar norul negru îl adulmecă : acesta-i fumul gros al așezărilor incendiate
Ei vor ca țesătorii să nu mai țease și plugarii să nu mai are
Vor ca îndrăgostiții să-și piardă urma unul de altul,
Ca femeile să nu mai nască nicicînd,
Ca ucigașii să fie slăviți, iar dreptatea, dosită departe de lege.
Vor ca pe pămîntul nostru să crească doar flori : oase, oase, oase de cactus !

PREZENȚA LUI CHE GUEVARA

Juana González : În ziua luptei de la Roza del Aguo, mă aflam aici în La Mesa spălînd o rochie la rîu. Îmi aduc foarte bine aminte pentru că în acea zi pusesem niște năut la fiert. Mă întorceam acasă. M-am întîlnit cu Polo care mi-a spus : „Nu mai fă prînzul. Adună lucrurile. Trebuie să pleci de aici". Eu m-am făcut că nu-l aud, dar el : „Ți-am spus să le aduni". Atunci i-am spus : „Eu nu plec". Și am făcut prînzul și am mîncat. Era vreo 11-12 iar la două, Polo plecă la școala pe care o țineau rebelii. Dar pe drum se întîlni cu curierul care-i aducea o veste lui Ramiro Valdés : îl răniseră pe Che. Polo se întoarce în goana mare acasă, furios, și-mi spune : „Adună, trebuie să pleci, repede. L-au rănit pe Che". Zic eu : „O fi Che rănit, dar mort nu-i". Dar Polo se înfurie așa de tare, că aproape mă îmbrînci. Atunci l-am apucat de umeri, l-am scuturat și i-am spus : „Liniștește-te, o fi rănit Che, dar nu e mort".

Așa a început totul. Cam pe la 4 după-amiază a trebuit să adun lucrurile copiilor și să plec cu ei de acasă. Cînd treceam pe lîngă școală îl văd pe Che venind aplecat prin pîrîu. Era încălecat, nu mai știu, pe un catîr sau pe un cal. Îmi aduc aminte numai că mi-am zis : „Aștept să văd. Și voi aștepta pînă vine".

Am văzut cînd l-au așezat pe masă. Sergio del Valle îi pipăia piciorul. Și era așa de umflat.

L-am auzit cînd a spus : „Are glonțul în el, în gleznă, sub oul piciorului".

Și în momentul ăsta mă vede Che și-mi spune : „Doamnă, faceți-mi puțină cafea".

Am sărit de îndată peste odgoanele bacului și am spus : „Ramiro, mă duc să-i fac o cafea lui Che". Spune Ramiro : „Nu, dumneavoastră trebuie să plecați, cafeaua o s-o facem noi".

Și deja unul punea bidonul pe foc. Asta m-a amărît tare, trebuia să plec și mie nu-mi venea. Atunci Che se desmetici pe jumătate Sergio del Velle îi apăsa piciorul să vadă unde era glonțul și Che căzu pe spate. Era foarte slăbit. Cinci zile trăise numai cu un bidon de lapte. Așa i-a ordonat lui Ramiro : nimeni să nu se ducă acolo, să nu i se aducă alimente de nici un fel. N-am mai rezistat și am plecat. Ramiro m-a ajuns din urmă și mi-a zis : „Juana, să nu spui nimic. Să nu spui nimănui că Che e rănit".

„Nu, nu voi spune nimic". I-am luat pe cei mici și am apucat-o în sus pe colnic.

Cam la jumătatea drumului ne-am întîlnit cu niște rebeli. I-am întrebat : „Tovarăși, ce se aude pe aici ? Spun ei : „Mergeți cu multă atenție pentru că nu e prea bine. Soldații probabil că s-au dispersat și că deja sînt pe-aici. Mergeți cu multă atenție".

Am luat-o la pas. Dar cu toate astea era deja întuneric cînd am ajuns acasă la Rosendo. Norii treceau pe deasupra și așa am petrecut noaptea aceea pe piscul La Botella

În ziua următoare am luat-o la vale. Un tovarăș, pe nume Cervantes Diaz, ne era ghid. Cervantes trebuia să ne încredințeze lui Ramonín, în Pico Verde.

Am stat în casă la Ramonín trei zile, pentru că timpul se înrăutățise și ploaia nu mai contenea. Ramon ne-a făcut rost de mîncare și s-a-ngrijit de noi în aceste trei zile în care Sierra abia se vedea prin ploaie.

Am plecat pe ploaie către San Pablo de Yao. Ne riscam viața. Eram încă pe teritoriu dușman. Și mă gîndeam : „Dacă ne pun întrebări, ce o să răspundem ?"

Așa am ajuns la hanul lui Andrés Pérez. Veniserăm după mîncare. Dar nu avea mai nimic.

Ne-au dat doar niște zaharicale. Așa am dus-o. Apoi, noaptea, unii am dormit în han, iar alții în altă parte, chiar pe pămînt, pe unde puteau. În orice caz am petrecut noaptea cu stomacul gol și cu teama că ne-ar putea surprinde soldații.

În zori ne-am urcat într-o rablă de mașină și așa ne-am întîlnit cu primul soldat. Începu de îndată să ne întrebe că de unde venim, că dacă-i știam pe rebeli.

În românește de
DORINA FONOCA și
LAURENȚIU CERNEȚ

EVENIMENT

OPINIA EUROPEI

Opinia Europei se vrea și este tot mai mult un factor de determinare. Întruchipînd și înmănunchind cele mai evoluate conștiințe de sorginte social-politică și spirituală extrem de diversificate, opinia publică europeană, ca fapt de conștiință și adeziune, reprezintă pulsul și aspirațiile epocii noastre

Nicicînd în trecutul său multimilenar „bătrîna Europă", creatoare și păstrătoare de inestimabile valori materiale și spirituale confruntată cu istoria și contemporaneitatea, n-a fost mai aproape decît în prezent de realizarea visului de aur al omenirii : PACEA. Nu este vorba de ispășirea păcatelor pe care incontestabil le are : carnagiul celor două războaie mondiale, ci de responsabilitatea și luciditatea, reclamată și potențată de momentul istoric trăit, și de viitor.

Încrederea în înfăptuirea dezideratului comun european nu poate fi explicată decît implicit prin realitatea zilelor noastre : consecvența politicii promovate de țările socialiste în relațiile interstatale, dîrzenia ieșirii în larg a partidelor comuniste și muncitorești din țările capitalului, a tuturor forțelor, organizațiilor politice și nepolitice antiimperialiste și pacifiste. Pentru că — așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în Mesajul său, — „Adunarea reprezentanților opiniei publice pentru securitate și cooperare de la Bruxelles (din zilele trecute) are loc în condițiile în care se afirmă tot mai puternic voința popoarelor de a munci și a crea într-un climat de pace, cînd ideea transformării Europei într-un continent al colaborării, bunei înțelegeri și securității întrunește adeziunea celor mai largi cercuri ale opiniei publice...".

Ca popor european, înfipt cu mii de fire în glia strămoșească, (unul dintre cele mai vechi popoare ale Europei ,cum fără putință de tăgadă dovedesc desele urme arheologice, și nu numai ele), poporul român este direct interesat în înfăptuirea idealurilor de pace. Am fost și sîntem pentru o Europă a păcii, cum n-a mai fost pînă în prezent și cum o vroim peste veacuri. Adică un continent al certitudinilor, al visurilor cu ochii deschiși larg spre orizonturi senine, în care copilăria, iubirea, moartea să nu fie alterate de forțe de nimeni dorite.

Opinia Europei — exprimată în recenta Conferință din capitala Belgiei — este opinia noastră a tuturora, opinia celor care, indiferent de convingerile politice și filozofice sau religioase, dorim să construim, cu mijloace și forțe diferite, cu răbdare și încredere, o oază de liniște și cooperare. Pentru că Europa o merită, pentru că Europa așteaptă. Așteaptă bunaînțelegere, colaborarea, siguranța eliminării oricărui atentat la coexistență, așteaptă încrezătoare în viitorul ei.

Promotoare a ideii de făurire a unei Europe de pace și prosperitate, România are încredere și sprijină orice acțiune menită să contribuie la îmbunătățirea climatului european, la pregătirea conferinței general-europene, moment de însemnătate deosebită pentru cauza înțelegerii, colaborării și securității pe acest continent și în lume. Iată de ce România a înțeles și înțelege să-și aducă contribuția la salvgardarea păcii, chezășie a propriei sale propășiri și a altor popoare.

GH. RADULOVICI

COLEGIUL DE REDACȚIE :
Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (red. șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (red. șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Romănu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar gen. de redacție), Emil Vlaicu.

Săptăminal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara, Piața V. Roaită nr. 3 — Telefon 3.33.90, 3.00.82.

Abonamentele se fac la oficiile P. T. T. R. și difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

D

BIBLIO E..A „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă !

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic Serie nouă Timișoara 12 pag. 1 leu

Dinamism și luciditate

Viața politică a țării este dominată de apropierea Conferinței Naționale a partidului — eveniment de deosebită semnificație în procesul dezvoltării societății noastre.

Conferința urmează să facă bilanțul unei perioade deosebit de bogate în istoria ultimilor ani ai construcției socialiste, să tragă concluzii asupra experienței acumulate în procesul aplicării măsurilor elaborate de Conferința națională din 1967, de perfecționare a organizării și conducerii vieții economice și sociale a țării, a hotărîrilor celui de-al X-lea Congres, să definească noi căi de acțiune care să înlesnească un progres și mai susținut al construcției socialiste din patria noastră. Pentru că, în ultimă instanță, toate preocupările legate de perfecționarea formelor de organizare și conducere a vieții sociale, a activității de partid și de stat, a tuturor domeniilor de activitate — economică, politică, ideologică — urmăresc un țel unic — asigurarea condițiilor optime desfășurării construcției socialiste — ridicarea continuă a nivelului producției materiale — sursa principală a creșterii forței economice a patriei, a îmbunătățirii condițiilor de viață — materială și spirituală — a poporului nostru.

Sărbătorim în acest an un sfert de veac de la proclamarea Republicii, avem prilejul să remarcăm o trăsătură caracteristică a celor 25 de ani de construcție socialistă, *dinamismul* creșterii noastre economice. Este un fapt evident că în toți acești ani țara noastră a cunoscut ritmuri constant înalte de creștere a producției materiale, a forței sale economice. În decursul celor 4 cincinale, 1950—1970, produsul social a crescut de peste 6,3 ori, iar venitul național de aproape 6 ori. Elementul cel mai dinamic al creșterii economice a fost industria socialistă, a cărei producție a crescut în acest interval de 11 ori. Raportat la populație — venitul național pe cap de locuitor a crescut, în acești ani, de 4,8 ori, iar pe această bază, salariul real de 2,7 ori. Unul din cei mai caracteristici indicativi sintetici ai producției industriale — energia electrică — a crescut de la cca 2 miliarde kwh în 1950, la peste 35 miliarde kwh în 1970, depășind anul acesta 40 miliarde. Aceasta înseamnă că în decurs de două decenii producția de energie electrică pe cap de locuitor a crescut de la cca 125 *kwh* (indicator caracteristic unor țări cu o foarte slabă industrializare) la peste 2.000 *kwh* astăzi, ceea ce ne apropie mult de țările cu industrie dezvoltată. Remarcînd aceste progrese incontestabile, conducerea partidului nostru subliniază totodată necesitatea luării în considerare a decalajului care ne desparte încă de țările cu economie dezvoltată. Trebuie să ținem seama, cu toată luciditatea, de nivelul de la care am pornit. Fără îndoială că o creștere a venitului național de 6 ori, în decurs de două decenii, este deosebit de rapidă, însă atunci cînd nivelul acestui venit reprezenta doar cca 100 dolari pe cap de locuitor, nivelul atins astăzi este încă departe de cel al unor țări dezvoltate. De aceea, conducerea partidului nostru insistă cu atîta perseverență asupra necesității de a mobiliza toate eforturile, toate capacitățile creatoare ale poporului nostru, de a pune mai deplin în valoare resursele materiale, rezervele existente în economia națională, de a gospodări cu chibzuință avuția națională și a asigura o eficiență maximă activităților economice, pentru a intensifica ritmurile de dezvoltare a producției materiale și a grăbi procesul de apropiere a țării noastre de nivelul țărilor cu economie dezvoltată. În acest sens, angajamentele luate de a realiza actualul cincinal în patru ani și jumătate sînt o veritabilă chemare patriotică, la care nu poate rămîne insensibilă nici o conștiință. Ampla întrecere desfășurată sub această lozincă, inițiativele apărute în diferite colective de muncă pe linia concretizării rezervelor și măsurilor menite să asigure înfăptuirea acestui obiectiv, sînt o expresie a largului ecou pe care chemarea partidului a avut-o în rîndul oamenilor muncii de la orașe și sate. În acest climat se va desfășura și Conferința județeană de partid care va exprima hotărîrea muncitorilor, țăranilor, intelectualității din județul Timiș de a se angaja cu toate forțele la înfăptuirea hotărîrilor Conferinței naționale a partidului.

O.

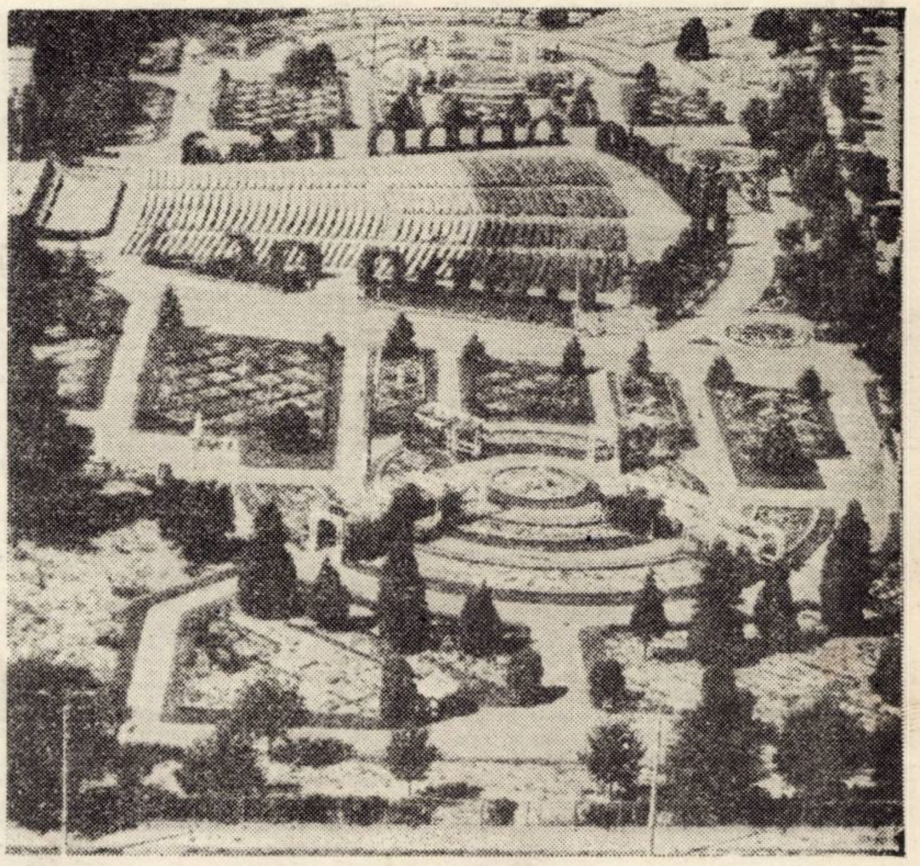

Danțelării în Parcul Rozelor

micul parc

Aici, pînă nu demult, la o bifurcare de drumuri, în vuietul mașinilor, fusese micul parc. La adăpostul castanilor prăfuiți se ascundeau o clădire umedă, în contraforturi, o biserică cenușie, veșnic închisă și cîteva bănci decolorate.

Traversai micul parc așa cum ai traversa o stradă oarecare, o stradă indiferentă, și niciodată nu te opreai acolo. Căci de ce să te oprești ?

Pe la sfîrșitul iernii, s-a putut vedea o oarecare agitație aici. Clădirea în contraforturi a fost îmbrăcată într-o schelărie, primind brusc o înfățișare curioasă, iar pe la începutul primăverii ea se dezașă printr-o spoială deschisă. Tot cam atunci, în fața micului parc s-a forat în pămînt, de unde, nu peste mult, a țîșnit un izvor cu apă curată, iar drumeagul prăfuit a fost și el pardosit cu mozaic din cărămizi colorate. Toate acestea s-au făcut aproape pe nesimțite, în timp ce strada din jur vuia de mașini. Apoi, după ce muncitorii și-au luat sculele, au curățit locul și au plecat, dintr-odată s-a petrecut ceva în micul parc. A fost ca și cum într-un cîmp gol s-ar fi descoperit o fîntînă care va aduna de acum călători necunoscuți în jurul ei.

Dintr-o dată, micul parc a primit o noblețe a lui, o chemare a lui. Aleile goale au primit o lume înainte inexistentă pe aici. Perechile de tineri au umplut băncile. Înainte se opreau vreodată aici tineri ? Gîngureala copiilor a început să fie auzită și pe aici. Ca și vocile mamelor. Dar aceste partide de șah, în jurul cărora se adună grupurile pensionarilor, puteau fi văzute în micul parc ?

Cît de uimitor s-a petrecut totul ! S-a forat o fîntînă țîșnitoare, ale cărei ape purifică atmosfera, s-a înfrumusețat pămîntul cu mozaic în jocuri de culori, s-au sădit niște flori și indiferenții de ieri devin prietenii micului parc. Dar poate că s-au întîmplat toate acestea pentru ca tu să dai laudă acestui loc cu izvoare, cu umbră și cu verdeață, ridicat în întîmpinarea ta. Căci, spune trecătorule, nu-ți vine să ridici și dumneata pălăria și să spui mulțumesc cînd traversezi gînditor micul parc ?

ION ARIEȘANU

Cartea cronofagă și cartea formativă

1063 subiecți în anchetă : „Lecturile de timp liber la studenți"

Literatura de specialitate — teoretică și sociologică — din țară și de peste hotare, a discutat, începînd în special din deceniul V al secolului nostru, în amănunt, conținutul timpului liber și caracteristicile lecturii, ca activitate de timp liber.

Existența acestui gen de literatură în bibliotecile timișorene și circulația ei în rîndul studenților anchetați, după cum rezultă din fișele individuale de la biblioteci, este minimă, uneori chiar inexistentă. Am putea spune că aceasta se datorește și inexistenței unor cărți în biblioteci sau existenței unui număr relativ mic din unele exemplare, precum și serviciului greoi de deservire al bibliotecilor.

În anul acesta, ca an internațional al cărții, organizat sub egida UNESCO, va crește acțiunea de popularizare a cărții,

NICOLETA PANA
ROMULUS DABU

(Continuare în pag. 10)

Anul XXIII
joi 22 iunie 1972
8
(223)

cronica literară

DE-ALE CARNAVALULUI*

De la Margute, tovarășul lui Morgante și erou al lui Luigi Pulci, nimeni n-a mai murit de ris în literatura universală. Născut din parodie, romanul, și odată cu el o bună parte din literatura modernă (cea care urmează Renașterii) învață încet-încet să devină sobră, gravă, să-și descopere ea însăși legile. Risul nu mai ucide, patria lui adevărată a rămas acolo. Tinerețea artei ridică port-drapel risul proaspăt, nealterat, comicul viu, stenic. Ultimul val „de ris", comedia burlescă a descoperit un secol XX care, în literatură, ridea strimb și sofisticat. Intențiile parodice ale literaturii sec. XX (cuprinse în Joyce, expresionism, Durrenmatt etc.) sint fie acoperite de straturi groase de cultură, fie inseriate sub arcurile perspectivei tragice. Galgen — humor, umor absurd, umor negru, iată citeva dintre variantele care ies, cu prioritate, la lumină. Insulele de umor viu manifestare a plenitudinii vitale, a capacității de a te despărți „de vechi", insulele acestea risipite pe mari întinderi, sint tot mai des acoperite de oceanele agitate ale literaturii. De citeva sute de ani, nimeni n-a mai murit de ris în literatură. și totuși, publicul devorează cărțile acestea ce scapă, pe drept sau pe nedrept, condeiului critic. Umorul deci, care are ca efigie *calitatea inteligenței*, manifestare nu a spiritului epicureic, ci a celui blind justițiar trebuie repus în drepturi. Margute, ticălosul, după cum se știe, a murit de ris.

1. *Al. O. Teodoreanu : „Hronicul măscăriciului Vălătuc"*. Agitația producătorilor de memorialistică crește furibund la euforia aceasta familiară : Păstorel. Cite n-a risipit maestrul, ca și Caragiale, geniu oral, pe cine nu l-a îmbogățit cu un șervețel de masă mîzgălit cu o epigramă Legenda strivește omul, palavra foștilor comeseni vestejește opera, silită să suporte, neputincioasă, devălmășia imaginațiilor searbede. *Predoslovia* e o parabolă lesne descifrabilă în care *Vălătuc* (autorul „*hronicului*"), condamnat să bea, *nu bea*, ci *se face că bea*, lăsînd prostimii uimite imaginea unui insațiabil, în vreme ce vinul se scurge pe jos. Vom descoperi, cu vremea, în *Hronicul măscăriciului Vălătuc* o capodoperă ? În marea istorie, Călinescu îi rezervase lui Păstorel 4 pagini mari și late (cu tot cu pozele „oenologice") ; imens dacă ne gîndim la confrați de mai mare răsunet (azi) rezolvați într-un paragraf. „*Hronicul . . .*", scrie Călinescu, corespunde în literatura română balzacienelor *Contes drolatiques* care pastișau pe Boccaccio și pe Rabelais într-un ton mai gras". Și mult și puțin, dacă ne gîndim totuși că *Hronicul* are o viață a sa, aparte în literatura română, rostul lui fiind, în fapt, parodia unui tip de literatură cu ifos cronicăresc, practicată insistent de condeiele moștenite de la semănătorism. Iar dacă se mai poate face încă o trimitere ea ne-ar duce direct la Rabelais : și el își „reconstituia" materialele după cronicile gargantuine, și în „Gargantua și Pantagruel" afectarea culturii e cea mai sigură sursă comică. Situațiile sint cele din Decameron, Heptameron, Novelino, ori din numitele *Contes drolatiques*, situații literare-tip, ce dezvoltă anecdota, snoava, povestirea comică. Universul comic al lui Păstorel are mereu în vedere textul scris și ar fi interesant un studiu asupra „autorilor" citați de el, *oameni care știu să ridă*. Funcția parodică a literaturii lui Păstorel are, deci, un al doilea ascuțiș, îndreptat împotriva textului arid (oare nu toți autorii „comici" din Renaștere făceau la fel ?) devenit prin insistențele pedagogico-moralizatoare plicticos și rece. Hram de boierie poartă și autorii lui Păstorel, dar un pic deocheat, pișcat de umilitatea pocăinții. *Inelul Marghioliței* e scris prin urmare, de Ecaterina Opriș, „nevrednică țiitoare a domniei sale domnului Alexandru Balantoff". În retragere, *Kostakelu* scrie „*O seamă de măscări*" și *Povești măscăroase*. Afectarea limbajului științific, a exactității, e altă sursă de ris, eroii lui Păstorel Teodoreanu fiind, ca ființe fără morgă, doar niște oameni *cu umor*. A avea umor, a nu avea umor, iată o calitate ori un viciu fundamental, pe care autorul îl sancționează strașnic. După cum se știe, una din trăsăturile poporului român e *umorul*, și faptul că în limba română există expresia „*a muri de ris*" ar trebui să ne îndrepte spre concluzii teoretice. Geniul lui Păstorel e unul oral și, citindu-l, auzim sunetul cuvintelor, apăsarea poantei. El însuși personaj al operei sale, autorul își însoțește cu grație eroii prin toate capcanele licențelor de atitudine. Căci sănătatea, zdravăna sănătate a eroilor săi e cu totul alta decît aceea înscrisă în povestirile arhaizante și idilice.

Parodia idilismului (cît de idilică e această lume a lui Păstorel) își are sursele în *Moș Nichifor Coțcariul* a lui Creangă și *Umbra lui Dabija* a lui Eminescu, Caragiale, geniul comic al poporului nostru, reprezentîndu-l pe Păstorel — celălalt, cel din contemporaneitate. Stilist excepțional, Păstorel își așteaptă, încă, exegetul și prețuirea integrală : noi ne limităm la consemnarea unei reeditări.

2. *Nicolae Dimitriu : „Experții veseli". Schițe și nuvele umoristice*. Schițe (și nu nuvele) fără calități deosebite, anecdote cu medici, avocați, funcționari famelici scrie Nicolae Dimitriu, conviv al unor scriitori din perioada interbelică (Păstorel Teodoreanu Horia Furtună, Ion Pillat etc.). Autorul îmbogățește istoria umoristică a literaturii române cu citeva epigrame scrise pe șervețele de masă de confrați ori cu vorbe de duh precum „Sprițus sprițun invocat". Jurnalistică delectabilă, dar în afara literaturii.

3. *Tudor Mușatescu — Mica publicitate*. Temele romanului interbelic ,mult bătătorite prin Cezar Petrescu, Damian Stănoiu — mireanul etc. reapar în *Mica publicitate*, roman semnificativ doar pentru preocupările scriitorului român al anilor '30—'40. Literatura (și poate și cea de duzină) epocii ar trebui studiată pentru a descoperi „bursa" temelor timpului. Eroii sint o Caliopi Zaharescu, văduvă, vîrstnică, amatoare de combinații maritale, și un Sergiu (student și literat amator) precum și un cortegiu de dame bătrîne, literați păguboși, fete suave ori numai sportive, personaje cunoscute din literatura curentă a vremii. Ca în *Camere mobilate* de Damian Stănoiu Caliopi își asaltează chiriașii, ca în *Calea Victoriei*, o tînără de perspective devine morfinomană. numărul comparațiilor putînd crește fără a favoriza cartea. Pe spații mici, cunoscuta vervă. Postfața lui Dumitru Solomon, fără umor.

4. *Ștefan Tita : „Lumea fără adjective"*. Gazetăria a creat foiletonul umoristic, cronica rimată, gluma versificată care, ca toate speciile literare de agrement și-a avut maeștrii săi. Versurile satirice și umoristice ale lui Ștefan Tita, publicist cu vechi state de serviciu, aparțin în esență ziaristicii. Ștefan Tita e un umorist în sensul în care însăși domnia-sa îl dă cuvîntului : „Precum în crisalidă un fluture despește / În orice om de spirit mocnește un umorist / El cîntă din ghitara de vesel moralist, / Cu risul și cu verva dispune și ciupește". Autorul se apropie de literatură prin intermediul lui Topîrceanu ori Minulescu, cultivînd versul ușor comestibil și anecdota rimată.

5. *Mircea Micu : „Dracul verde"*. Desigur, calitatea inteligenței : de la Marin Sorescu nimeni n-a scris parodii de valoarea acestora, multe citabile în întregime, destule antologice. Lecturile lui Mircea Micu sint foarte exacte, punctele nevralgice (ale creației cu oricina) intuite fără greș și putem afirma că, după lectura volumului, avem un tablou destul de complet al „viciilor" poeziei contemporane. Lectura, deci, descoperă zone de manieră, de banal, de afectare și le tratează ca atare. Iată poezia de fineturi gastronomice, cu ornamente voluptuos-erotice a lui Emil Brumaru : „Alunecă-ți liana alunului din trunchi / înlenevește-ți mîna ce mîngîie frumos / pune-ți bărbia aspră pe albul tău genunchi / și ah ! mai dă-mi iubito o lingură de sos" sau poezia de dragoste a Ninei Cassian, impregnată de o luciditate puțin feminină (ori de o feminitate contorsionată, arsă de întrebări) : „Mă închid în mine cu consemn / ca o școlăriță de pension / Tu vei fi de piatră, eu de lemn și-oi traduce din Francois Villon. / Meditații grave, timpul trece / și ne-nseamnă cu un tibișir. / Totuși, astăzi, pe la ora zece / ce făceai iubite-n cimitir ?" Iată nonconformismul poeziei anilor '40, cu inserția prozaică și replica violentă, declarativ și dinamic, paradoxal și aspru, din poezia lui Ben Corlaciu : „Cită vreme să tragem cînd *hăis*, cînd *cea* ? / Lumea e plină de multe prostii / Pînă și colaboratorul meu de umor Mircea Micu / căruia nevasta de-a doua îi compune parodii . . . / / Oameni ai lumii, faceți copii !" Excepționale sint parodiile consacrate lui Mihai Beniuc, calul de bătaie fiind lirismul „autobiografic" al poetului, Mircea Micu actualizînd versurile de altădată ale bardului : „Acum, cînd trec pe stradă singur cuc / Ascult ce spune lumea pe lumește / „Acesta e poetul M. Beniuc / Ce știe nouă limbi și englezește". Motiv de parodiere e și poezia lozincardă, încărcată de comentarii sentimentale. În afara categoriei (autorul șarjează ; dar ingenuitatea, întrebările seci dintr-o anumită etapă explică intențiile) Ana Blandiana face obiectul unei parodii ce merită a fi reprodusă în întregime : „M-am îmbolnăvit de gripă spaniolă. / fac injecții, iau hapuri, sint tristă. / Cum și-a permis această boală perfidă / să atace trupul meu de sindicalistă ? / Nu se poate ! Nu admit să fiu bolnavă / E o insultă gravă ce n-o pot primi, / e o confuzie prieteni, eu sint optimistă / și am cotizațiile plătite la zi, / De ce nu s-a îmbolnăvit un snob, un pietos, / un gură cască sau un critic pornit. / urăsc gripa și-o condamn la dispariție / Boala aceasta ce mă face să sufăr cumplit / O urăsc cu puterea talentului meu. / E inadmisibil ca un poet să fie lăsat / la dispoziția ei ca o victimă sigură. / Prieteni, scriu un poem de distrugere și am scăpat !"

În parodii sint (așa cum se obișnuiește) prezente personajele celebre ale actualității literare : Traian Iancu, superiorul autorului, e surprins în exercițiul funcțiunii : „Cînd zic despre lucrul nou / Mă înalț de la birou / Să mă duc să nu mă afle / nici maeștri și nici calfe". Poetul parodiat e tatăl parafelor Fondului literar și ele instrumente poetice : „De mă află, nu mă lasă / Și-mi spun dragostea aleasă / și-mi pun inima pe masă. / Să le-o *scriu*, că nu le pasă". Obosit de petiționari, poetul exclamă : „Doamne, lasă-mă încet / Dă-mi o lună de conced / Să mă duc iar la Făget / Să-mi fac slujba de poet".

De parodii remarcabile se bucură creațiile lui M.R. Paraschivescu Nicolae Tăutu, Adrian Păunescu, Nicolae Stoian, Tudor George, Rusalin Mureșanu. Fără pagubă, puteau lipsi Ion Cocora, Nicolae Nasta, ca și prefața. În *Dracul verde* Mircea Micu e un poet autentic, indiferent de obiectul atenției sale.

C. UNGUREANU

---

*) *Al. O. Teodoreanu. Hronicul măscăriciului Vălătuc*, publicat și adnotat de Alexandru O. Teodoreanu, Ediție îngrijită, prefață și glosar de Titus Moraru, ed. Dacia. 2. *Nicolae Dimitriu. Experții veseli*, Schițe și nuvele umoristice, Ed. Albatros. 3. *Tudor Mușatescu. Scrieri, vol. III. Mica publicitate*, roman, postfață de Dumitru Solomon, Ed. Minerva 4 *Ștefan Tita : Lumea fără adjective. Versuri* satirice și umoristice, Ed. Albatros. 5. *Mircea Micu — Dracul verde*, Parodii, Ed. Junimea

---

LECTOR

Antologie : „Drumuri"

(Ed. Minerva)

În selecția lui Cornel Popescu, Editura Minerva pune la îndemîna marelui public și, în primul rînd a tineretului studios, o „antologie a nuvelei românești de inspirație rurală", intitulată sugestiv „Drumuri".

Apărută în cinstea aniversării unui deceniu de la încheierea cooperativizării agriculturii, ea tinde să înfățișeze, prin sumar, interesul aparte purtat de prozatorii români de ieri și de azi problematicii țărănești, caracterul istoric și varietatea acesteia, dar, nu mai puțin, prin datele psihologice investigate, și natura adînc umană a trăirilor evocate.

Orice antologie e, firește și subiectivă și lacunară. Încît, să zicem, ne-am putea întreba de ce, în cazul unor scriitori, a fost ales un text și nu altul și mai ales de ce au fost omiși Ion Slavici, Duiliu Zamfirescu și Pavel Dan, trei dintre cei mai avizați cunoscători ai mediului sătesc.

Discutabilă e antologia și sub aspectul corespondenței dintre subtitlu și tabla de materii. Oricine își poate da seama că Ion Creangă, I.L. Caragiale, Al. Vlahuță, Delavrancea, Rebreanu, Sadoveanu, Agîrbiceanu, Galaction, Zaharia Stancu, Geo Bogza și alții nu sint prezenți cu nuvele, ci cu schițe, reportaje, evocări, că rîndurile semnate de Ion Dodu Bălan aparțin eseului și nu literaturii propriu zise. Nu e însă mai puțin adevărat că, abstracție făcînd de asemenea inadvertențe, nu tocmai neglijabile dacă avem în vedere publicul căruia i se adresează cartea, „Drumuri" rămîne o utilă panoramă a prozei românești de mai mică întindere consacrată vieții de la țară. Utilă, instructivă, pentru că relevă, în diverse oglinzi, o imagine pregnantă a unor tipologii înțelese prin excelență ca valori sociale. Un prilej de meditație pe marginea condiției umane, în variate orînduiri și regimuri. A frecvenței unor motive. Bunăoară, al demnității ultragiate. Al frumuseții morale. Al nemulțumirii. Al rezistenței. Al dîrzeniei. Al înțelepciunii întemeiate pe tradiție și pe deslușirea legilor naturii. Motive curente în proza epocii presocialiste. Concretizate nu în sine, ca dimensiuni metafizice, ci ca adevăruri existențiale, luminate prin confruntări de substanță nu arareori tragică.

Istoria impune, în situația prozei actuale, bogat reprezentate în antologie, alte laitmotive. Iscate din generalizarea unor noi relații economico-sociale și a unor noi probleme nu mai puțin vitale. Una dintre ele, multilateral explorată, fiind cea a trecerii de la un modus vivendi tradițional la unul inedit, revoluționar. Idee prin care proza noastră actuală de inspirație rurală se înscrie, de fapt, din unghi filozofic, în cea mai acută modernitate. Diferențiindu-se radical de perspectivele anterioare, unde eroii nu-și puneau atari întrebări, pentru simpla rațiune că epoca nu le îngăduia nici opțiunea, nici decizia, la nivelul libertății asumate. Explicabil, țăranii tipizați de Marin Preda, Eugen Barbu, Dumitru Radu Popescu, Fănuș Neagu, Nicolae Velea sau Ion Lăncrănjan, spre a mă referi doar la cîteva exemple, sint intuiți în alte contexte decît cele știute la vremea lor de Creangă, Rebreanu sau Sadoveanu. Și, inevitabil, de la altă altitudine istorică, adică de la alt nivel de reprezentare ontologică și de percepție gnoseologică a fenomenului.

Subtextual, antologia editată la Minerva semnalează „drumurile" unui destin care, în reflexele sale epice, parcurge etape semnificative și în accepție socială și psihologică și națională și umană.

AUREL MARTIN

Teodor Vîrgolici : „Comentarii literare"

(Ed. Eminescu)

Teodor Vîrgolici ilustrează în critica și istoria literară românească tipul specialistului capabil de a epuiza obiectul cercetării. El s-a profesionalizat fie în direcția reconstituirii ideologiilor literare, fie în transcrierea și comentarea documentelor, în cea mai autentică tradiție călinesciană.

În „Comentarii literare" reunește o serie de studii și articole consacrate literaturii române, aducînd în lumină noi documente — autorul are o certă vocație a domeniului — fără să meargă pînă la fetișizarea acestuia, susceptibilă de neaderență la estetic, formulînd totodată puncte de vedere judicioase asupra momentelor importante din evoluția creației noastre artistice.

Efortul istoricului literar, dublat indiscutabil de un critic, recognoscibil în studiile despre Delavrancea, G.M. Vlădescu, Ioan Missir etc., se îndreaptă spre descifrarea funcționalității social-educative a operei literare și spre reliefarea incidențelor și corelațiilor unor structuri artistice.

Prima parte a volumului conține studiile de sinteză : *Ideea de specific național în literatura română, Folclorul și literatura română din perioada romantică, Cucerirea independenței naționale în evocarea literară, Ecouri ale lui Sainte-Beuve în literatura română*, serioase cercetări istorico-literare în care Teodor Vârgolici ambiționează studiul exhaustiv al temelor propuse.

Partea a II-a a volumului se constituie ca o mică monografie a unor reviste din secolul al XIX-lea, mai puțin cunoscute, *Atheneul român, Albina Pindului, Revista română, Literatură și artă română, Reviste satirice din secolul al XIX-lea, Nichipercea* (1859-1864), *Sarsailă* (1866-1871), *Ghimpele* (1866-1879), *Asmodeu* (1871-1874), *Claponul* (1877).

Fără să aducă întotdeauna puncte de vedere inedite ori corectarea opiniilor rostite anterior, capacitatea asociativă și disociativă, îmbrățișarea unor subiecte deosebit de generoase, redactate într-o tehnică impecabilă (*Ion Pas, publicist, Cum lucra G. Călinescu, „Jurnalul" lui Gala Galaction*), înscriu studiile lui Vîrgolici între contribuțiile substanțiale la cunoașterea literaturii române.

GEORGE GIBESCU

Tatiana Nicolescu : „I. A. Bunin"

(Ed. Univers)

Studiul Tatianei Nicolescu, primit cu elogii atît în țară cît și în străinătate, adună un material faptic din care s-ar fi putut întrupa un șir de „monografii convenționale" și „eseuri".

Structurarea discursului exegetic este exemplară. În cele șase capitole (*Ivan Bunin, Începuturi, La răscruce de veacuri, Anii marilor împliniri, Departe de țară* și *Bunin și posteritatea*) se prezintă în ordine cronologică datele vieții și operei lui Ivan Bunin, primul scriitor rus laureat al premiului Nobel (1933).

Expunerea datelor alternează cu modalități diverse de interpretare — de la secvențe de analiză la analogii metaforice. „Aparatul critic", care se impune aproape ca text independent, cuprinde fragmente din scrisorile lui Bunin, aprecierile celor care l-au cunoscut personal, fragmente literare reprezentative, întregi bibliografii la unele probleme ale creației scriitorului, opinii exegetice divergente etc. — toate acestea alături de comentariile cercetătoarei însăși.

Studiul invită la citirea sau recitirea operei acestui miraculos creator care a fost I.A. Bunin (1870-1953) — „ultimul clasic al literaturii ruse" (A. Tvardovski) și totodată un „modern".

Una dintre calitățile exegezei Tatianei Nicolescu o constituie tocmai invitația implicită de a regăsi coordonatele modernității buniniene. Se recunoaște valoarea căutării de către Ivan Bunin a unor modalități expresive sintetice ; exegeza devine totuși în anumite părți *doar* sau *preponderent* tematică. Observații personale sau informații dobîndite de autoare prin cercetare pun în lumină interesul manifestat de Bunin pentru mecanismul „amintirii" și „uitării", corelat cu raportul dintre categoriile de „viață" („iubire") și „moarte" ; apropierea în acest sens dintre Proust și Bunin este limitată însă doar la romanul *Viața lui Arseniev*. Se trece peste cazurile de „autopastișare" : fraze aproape identice, reluate în mod *ciclic* într-un număr mare de texte, inclusiv în romanul amintit, provoacă declanșarea unui alt tip de „memorie afectivă" — stări identice ca *atmosferă* („ploaia" declanșează de obicei amintirea unei stări de teamă, „revestirea unui conflict, „luna" corespunde euforiei, iubirii și vieții etc.).

Pentru Bunin, *literatura* („scriptura") reprezintă întotdeauna „suflul de viață" care salvează „faptele și lucrurile" în pofida „uitării" și a „morții" (*Viața lui Arseniev*). Trăind în sfera trecutului, datorită imposibilității de a opta în prezent pentru un viitor, despre care Bunin vorbea mereu cu incertitudine ca fiind ceva dincolo de „amintire" și „scriptură", trădarea și exilul au reprezentat demersul logic și legic în favoarea unui *trecut* „polisemantic".

Pe de altă parte, conștiința destinului tragic, de a putea trăi numai în „trecut" este învinsă de Bunin prin travaliul creator al retransformării discursului literar în *memorie veșnic vie*, împotriva „uitării" umane, a „morții" informaționale.

Opera lui Ivan Bunin dobîndește astfel trăsăturile oricărei literaturi de valoare, reprezentînd la nivelul epocii expresia particulară a condiției umane.

Afirmațiile de mai sus se găsesc aproape integral în textul exegezei Tatianei Nicolescu sub forma unor răspunsuri implicate în multiplele întrebări pe care această carte le suscită.

ILIE GYURCSIK

ASUMAREA DESTINULUI ISTORIC

Intermediarele contemplative

Apărut la scurt interval după cartea sa de „reflecții risipite", romanul **Marele singuratic** stă aproape în întregime sub semnul **Întoarcerii imposibile,** nu numai prin reluarea unor fraze, dar și prin plasarea simbolică, la aceeași răscruce dintre trecut și viitor, dintre sat și oraș pe care încearcă nostalgic să le pună de acord

Din acest punct de vedere, romanul este o tentativă de înțelegere și asimilare a istoriei, de asumare a unei noi identități, care se face cu efortul și adaosurile de suferință ale lui Niculae Moromete sau cu expresia de buimăceală de pe chipul lui Marmoroșblanc.

Efortul de adaptare comprehensivă este în aceeași măsură și al autorului, care nu întîmplător începe romanul cu expediția nesigură a unui grup de silișteni prin București în căutarea „unuia de-al lor, potrivit să fie întrebat" și care nu-și poate refuza o nostalgică privire în urmă spre magia satului, a locului care fură sufletul, chiar dacă în „tremurarea magică" descoperă la o privire mai atentă o „lume a sărăciei și mizeriei".

De aceea, oricît ar amîna-o, poezia mediului predilect irumpe în cele din urmă în accente elegiace, derulînd povestea tinereții tîrzii și a iubirii lui Ilie Moromete, ultimul supraviețuitor. E momentul în care detașarea ironică și scepticismul fiului său, Niculae, sînt aproape învinse, eroul simțindu-se întors fără voie la o lume a candorii și a ritualurilor stenice, pe care cîndva ar fi vrut s-o încremenească în clipa eternă a unui „apus de soare".

Cu aceeași naivitate, M. Preda reface gesturile rituale ale acestei lumi și încearcă s-o pună de acord cu o lume nouă care, prin firea lucrurilor, acaparează treptat toate resursele celei vechi.

Odată în plus, autorul privește progresul inevitabil al istoriei din perspectivă morală, refuzînd codul abstract de „morală bizantină" care identifică omul cu imperiul necesității.

Literatura lui M. Preda este o reflecție patetică în marginea libertății individuale, privită cu toată responsabilitatea, nu la nivelul unei simple disponibilități, a unei pendulări anarhice, o pledoarie pentru conștiința formată din momente, adesea dureroase, ale adevărului, prin care legitatea istorică să nu mai fie o simplă sabie a lui Damocles atîrnînd deasupra individului.

S-ar putea spune că o mare parte din literatura lui M. Preda stă sub semnul litotei. Dar ca și autorul, Niculae face o concesie comediei, deși o consideră o atitudine inautentică, manifestarea unui soi de „levantinism" care în istorie ne-a costat mari sacrificii.

Cu toată intenția de a ridica observația gestului diurn la valori metafizice, proza lui M. Preda se oprește la jumătatea drumului din pricina unei inteligențe capricioase, nastratinești, a unei gîndiri sceptice, relativiste, care nu permite adeseori închegarea unor convingeri dincolo de un pragmatism funciar.

Candoarea, pe de altă parte, o moștenește eroul de la specia cugetătorilor naivi, „liberalii" lui Cocoșilă adunați în fața fierăriei pentru a discuta măsuri ale Parlamentului care pe ei nu-i ating. Pentru ei, candoarea politică se traduce în fapt printr-o libertate a imaginației, posibilitatea de a refuza disciplina unei necesități, libertate ce devine primejdioasă atunci cînd dă naștere „spiritului primar agresiv", exemplificat de Damian Gheorghe. Abia în momentul crimei Niculae constată, în termeni poate prea dostoievskieni, vinovăția unei atitudini rezervate, expectative

Revelația violenței, în diferitele sale ipostaze, l-a făcut pe Niculae să accepte disciplina singurătății ca pe o reabilitare a singurei instanțe obiective, cea interioară. Revelația aceleiași violențe l-a convins mai tîrziu că atitudinea sa pasivă nu-l scutește de culpabilitate, că este, chiar prin absență, implicat.

Dramatismul propriei experiențe l-a condus spre un efort simplificator, la o atitudine stenică, realistă, care să-și asume responsabilitatea activismului, plecînd de la recunoașterea faptului că istoria adesea folosește expediente, dar că răul mai mic e preferabil răului mai mare, într-un efort continuu de autodepășire. Totuși, Niculae rămîne încă un om cu „gîndire paralelă" care dă impresia că ascultă, că participă la dialogul cu ceilalți, dar de fapt își urmărește mersul propriei gîndiri, contemplînd pe ascuns lumea, pînă cînd, după o perioadă de acumulări, îi va veni și lui, ca și tatălui său, vremea să vorbească.

Mare parte din trama epică se consumă la nivelul dialogului, într-o polifonie de voci și alternanțe tematice ce transformă cartea într-un roman hibrid. Dincolo de fascinația „glasului frust" (exploatat cu destulă lipsă de economie) se deslușește intenția de a acorda **povestirii** virtuți homeopatice, de atenuare a dramatismului, de a aduce orchestrația barocă la unison prin confundarea tuturor vocilor într-una singură, pînă ce aceasta devine cea a autorului, care se vede astfel eliberat de obsesia universului său „moromețian"

MARCEL POP-CORNIȘ

---

*) *Note pe marginea romanului „Marele singuratic".*

SIMION LUCACIU Moți

Al. Vlahuță și ceilalți

Alexandru Vlahuță, bunul prieten și urmașul lui Mihai Eminescu, a trăit cîțiva ani frumoși ai vieții sale la Tîrgoviște, ca profesor de liceu.

Cîțiva bătrîni contemporani ai săi își aduc aminte cu o caldă emoție de omul acesta blînd, modest, meșter al versului și al prozei, pe care tîrgoviștenii îl revendică, pe drept cuvînt, ca pe o glorie pură a orașului voievodal, pe care Mircea Cel Mare l-a ridicat la rangul de reședință domnească, cetate de scaun a Țării Românești.

Intrînd, foarte tînăr în literatura țării, am avut norocul să cunosc și să fiu cunoscut de marii scriitori ai vremii, contemporani și, unii din ei, prieteni ai lui Eminescu : Ion Slavici, Alexandru Macedonski, I.L. Caragiale, Alexandru Vlahuță...

Slavici și Caragiale lucraseră cu Eminescu la ziarul Timpul. Caragiale, expansiv și familiar din fire, Slavici mai închis, mai puțin comunicativ. De altfel, mai toți scriitorii ardeleni erau ceva mai rezervați, mai taciturni. Slavici, Coșbuc, Șt. O. Iosif, Ion Agîrbiceanu, Liviu Rebreanu nu vorbeau mult. Mai mult ascultau. În schimb, I.L. Caragiale era un torent, acolo unde se afla el, nu mai scotea nimeni un cuvînt, atîta vervă risipea, atîtea lucruri inteligente spunea... Eminescu era o fire melancolică, un timid, un suflet ales, meditativ.

La ziarul Timpul Eminescu lucra mult. Caragiale, care avea spaimă de hîrtia albă și de tocul cu care urma să scrie, i-a spus, nu o dată : — Trebuie să fac un articolaș, în chestiunea cutare. Fă-l tu Mihalache, că te pricepi mai bine !

Și bietul Eminescu se executa...

Alexandru Vlahuță vorbea cu evlavie despre Eminescu. Admirator și discipol de frunte al autorului Luceafărului, i-a purtat toată viața un sentiment de afecție, de respect și de admirație

Îmi povestea odată cum s-a dus cu Eminescu să asculte pe Vasile Alecsandri citindu-și ultima piesă : Ovidiu. Salonul era plin.

— „Noi ședeam la un colț, sfioși — spunea Vlahuță — Eminescu era emoționat, se simțea onorat să se afle în prezența marelui poet național... Vasile Alecsandri, bătrîn, strălucea în culmea gloriei.

Acel rege-al poeziei veșnic tînăr și ferice, era ascultat cu venerație... Ni se părea o figură aproape legendară. Parcă datînd de secole : participase la revoluția din 1848, se număra printre realizatorii Unirii, la 1859 : cîntase războiul Independenței... Cine nu cunoaște Hora Unirii, Peneș Curcanul, Sergentul ?".

Toate aceste mari evenimente, poetul, luptătorul politic, diplomatul și omul, care, înainte de alegerea lui Al I. Cuza ca domn al țărilor române, fusese propus la domnie, Vasile Alecsandri le-a trăit și le-a imortalizat în versuri.

Prea tînăr și prea fericit nu era ilustrul poet ! Un cancer care l-a răpus la scurtă vreme după lectura lui Ovidiu, îi rodea ficatul. Melancolia bătrîneței; a amurgului, se adăuga cruntei sale boale. Tinerii poeți însă, Eminescu și Vlahuță, îl vedeau pe culmile Olimpului...

VICTOR EFTIMIU

ÎNTRE REAL ȘI FANTASTIC

V. Voiculescu, structurîndu-și proza pe dimensiuni ce țin de interioritatea cea mai ascunsă a universului, dă impresia că el însuși, ca un alt Manole, s-a zidit în propria-i lume, de unde ne oferă relația lăuntricei tensiuni a universului. Peisajul prozei dă imaginea unui univers total, în care toate elementele sînt contexte prin legături tainice, astfel încît nimic nu e insular, ci totul trăiește simbiotic. Nu asistăm numai la acel fenomen de comunicare generală, ci la o existență intercondiționată. Pămîntul alunecă prin văzduh, pădurile înfigîndu-și rădăcinile pe boltă, iar cerul coboară în afundul apelor pînă la contopirea totală într-un destin comun. Osmoza se prelungește pînă la fuziunea acestui element de sălbatec și primar cu ființa omenească, ceea ce duce, în final, la conturarea unei lumi deopotrivă reală și ireală, în care omul devine univers, iar acesta, la rîndul său, este străbătut de o tensiune aproape spirituală, care șterge demarcația între ființa gînditoare și restul universului Această lume cuprinde timpul și spațiul, pe care le domină cu aceleași puteri imperative, cărora li se supune existanța cu începuturile și sfîrșiturile ei.

Străbătînd drumul spre suportul primordial al lumii și apoi din nou revenind în sus pe scara evoluției, V. Voiculescu urmărește cosmosul și elementele sale interdependente pe dimensiunea permanenței, autorul neavînd propensiune pentru efemer sau superfluu, ci doar pentru esențe, pentru ceea ce constituie fundamentul universului. De aceea dragostea, care asigură fluxul vital, este prezentă în forme obsesive și sfîșietoare, cu valențe neștiute și surprinzătoare, revărsîndu-se cu o energie agresivă, supradimensionîndu-se din propria-i vitalitate pînă la paroxism, pînă la dispariția modelării exterioare, rămînînd doar esența, alcătuirea intimă, dimensiunea interioară a iubirii, adică permanența cu taina ei lăuntrică.

Acest univers straniu, în care fiecare celulă e purtătoare a întregului și în care totul se desfășoară pe coordonate de maximă tensiune interioară, creează imaginea unui peisaj tainic, în care măcar unul știe mai mult decît se poate ști, înzestrat cu o uimitoare deschidere spre înăuntru.

Lumea gîndită ca un trunchi și nu ca o rețea, fiindcă elementele nu se întîlnesc, ci coexistă înlănțuite, pare ieșită din timpuri imemoriale, mitizată și demitizată în același timp. Este urmărită pe dimensiunea ei interioară, astfel încît cele mai familiare peisaje ale pămîntului românesc, păstrîndu-și conturul exterior, se deschid, lăsîndu-ne, pentru un moment, să le intuim tainele milenare și atunci pădurile Carpaților, Dunărea, Bărăganul, privite din interior, devin istorie, cea mai îndepărtată istorie care se pierde în mit.

În acest context natural, mixtură de fantastic și real, omul pare și el o prelungire din vremea lui Zamolxe, o lume dacică cu bărbați vînjoși, neînfricați și plini de înțelepciune, care au harul de a-și supune natura și animalul, și femei a căror frumusețe mai poate fi regăsită în basme și legende.

În acest panteism straniu, real și ireal, lumea e înțeleasă nu în evoluție, ci ca o contopire de epoci în care coexistă o complexitate de raporturi, nicidată antitetice, o lume românească și dacică în același timp, surprinsă în dimensiunea comună. Proza lui V. Voiculescu este structurată pe ideea izvorului primar spre care nu se face însă o reîntoarcere, ci este reînviat în matca de azi, astfel încît, prin rememorarea credințelor păgîne și a străvechilor ritualuri, ele prind contur și devin realitate.

Măiestria artei voiculesciene constă tocmai în modul magistral în care se conduce jocul între real și fantastic, astfel încît universul acesta tulburător să devină de un palpabil halucinant.

Această realitate de sorginte folclorică, în care au loc întîmplări neobișnuite și drame puternice, vibrează emoționant fiindcă fantasticul ia conturul realului, pentru ca apoi să debordeze peste limitele posibile și, devenind ireal, să se disperseze cu finețe pînă ce rămîne simbol. Realul coexistă în ireal și invers, pînă la realizarea unei mixturi perfecte, în care nu poate fi precizat pînă unde se întinde lumea adevărată și unde începe fantasticul, tot astfel cum nu poate fi surprins momentul în care tot acest univers cu trăirile sale singulare devine simbol. A reuși în crearea unui asemenea univers ține, fără îndoială, de marea artă.

În această lume a prozei sale, V. Voiculescu însuși pare un mag surprins în momentul revelației, cînd întregul univers a consimțit să-i dăruie taina, un mag ce și-a înălțat spre noi iluminările.

RAMONA BOCA BORDEI

---

*) *DIMENSIUNI INTERIOARE ÎN PROZA LUI V. VOICULESCU.*

Poetul Iulian Grozescu

(100 de ani de la moarte)

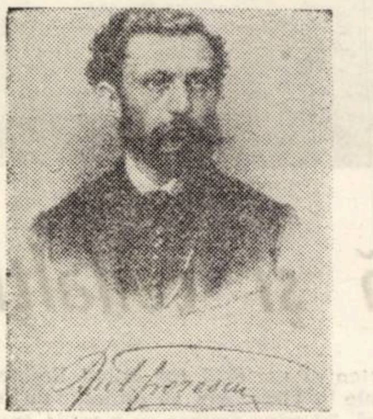

Editorul volumului său de **„Poesii"**, apărut la Arad în anul 1869, scria printre altele în **Prevorbire** că : **„în România de dincoace, ce stă sub coroana Ungariei, Iulian Grozescu este ca poet cel mai talentat, cel mai genial, este unul dintre cei foarte puțini"**.

Iulian Grozescu s-a născut la 20 iunie 1839 în Comloșu-Mare, într-o familie cu șapte copii, lipsită de mijloace materiale, astfel că după relatările istoricului literar Vasile Gr. Popu : **„Lipsit de mijloacele necesare pentru o existență confortabilă, a trebuit să lupte cu cele mai mari neajunsuri în tot timpul cît și-a făcut studiile, ceea ce a avut o înrîurire dureroasă asupra sufletului său"**. Tînărul și-a format personalitatea în climatul social-politic al epocii absolutiste, ce a urmat revoluției de la 1848—49, cu măsuri aspre împotriva curentelor înnoitoare și represiuni împotriva tineretului credincios idealurilor revoluționare ale înaintașilor.

Ca student la Budapesta, el a legat prietenie cu **Iosif Vulcan** și cu cercurile progresiste interesate în întreținerea conștiinței naționale, prin gazetele : **Concordia, Federațiunea, Umoristul** și, din 1865, prin revista **Familia,** al căror colaborator credincios a fost tînărul student bănțean.

Într-o perioadă de relative drepturi, el scria versuri, articole, impunîndu-se în cercurile literare prin legenda versificată **Lăutarul,** apărută în **Concordia** și tradusă în limba maghiară în revista **Koszoru** (Cununa) a lui Arany Janos. De asemenea, el a tradus în limba maghiară poezii și balade românești care, după moartea lui, în anul 1878, au fost incluse în antologia **Román Népdalok** (Cîntece populare românești) editată de Societatea maghiară Kissfaludy.

Dintre poeziile cuprinse în volumul menționat își păstrează valoarea cele patriotice ca : **Mihai Bravul** și **Coriolan** care timp de patru decenii au figurat în programul sărbătorilor naționale și studențești

Ceea ce l-a impus pe Iulian Grozescu a fost **poezia satirică** cu funcția ei educativă și de critică socială, scrisă cu scopul de a îndrepta moravurile și a distruge tot ceea ce era perimat și ar fi stat în calea progresului. Izvorul umorului său reflectă atitudinea față de viață a poporului nostru și calitățile țăranului bănățean, isteț și glumeț, dotat cu mult bun simț artistic.

Dintre poeziile sale reușite, care ar putea figura într-o antologie, menționăm : **Românul mare, Răgușala domnilor, Starea cea mai bună, Ion Cotoară** și altele, care au pătruns în lumea satelor noastre În anul 1911, ziarul **Românul** din Arad, cu prilejul comemorării a 39 de ani de la moartea sa, sublinia că : **„noi vedem într-însul pe propovăduitorul și deșteptătorul sentimentului național, pe apostolul redeșteptării noastre, care a cîntat părinților noștri dorul de libertate"**. (Nr. 12 din 16/29 ian. 1911.)

În revista **„Priculiciu"**, editată de Iulian Grozescu la începutul anului 1872, a publicat o poezie și cîteva materiale antidinastice împotriva lui Carol I, cîteva poezii de atitudine politică împotriva politicienilor și renegaților care și-au păstrat o valoare istorică. Citäm poeziile **Hai d-a dura, Domnii și poporul, Patru milioane** etc., pe lîngă articolele sale din gazeta **Albina,** unde deținea funcția de redactor șef.

În revista **Familia** a publicat nuvela istorică **Căderea Temișanei,** povestiri su subiect rural, nuvela **Fata Căpitanului** de Pușkin, o suită de reportaje sub titlul **Suveniri din București,** în care descrie viața capitalei din anii 1861/62, critică literară și un articol în care cerea Societății Literare Române să statornicească neîntîrziat unificarea regulilor ortografice, mijloc de dezvoltare al literaturii noastre.

Iulian Grozescu n-a avut timp să se afirme plenar, s-a stins din viață prematur, la 33 de ani, în ziua de 2 iunie 1872 fiind înmormîntat în satul său natal. În scurta lui viață a fost stăpînit de sentimentul răspunderii sale sociale față de **„poporul din rîndul căruia s-a ridicat și pentru care a scris"**, cum arăta gazeta **Albina,** anunțînd moartea sa.

Cu toate limitele sale artistice Iulian Grozescu rămîne un deschizător de drumuri care și-a legat viața de lupta poporului pentru dreptate socială și libertate.

OCTAVIAN METEA

La obîrșie la izvor

Dacă te rătăcești în pădure, îmi spuneau bătrînii în copilărie, coboară pe firul unui rîu, că odată și odată tot ai să ajungi într-un sat. Intr-adevăr, izvoarele curg spre oameni, împinse de legea dăruirii perpetue, în timp ce adună în limpezimea lor înaltul văzduhului păduratic. Ajungînd în preajma așezărilor, albiile lor se lărgesc pentru a putea oglindi, parcă, în veacuri, neclintirea așezărilor omenești.

Dar dacă mergi, singur, în sus, pe firul rîului, te cuprinde într-un tîrziu dorul de oameni. „La obîrșie, la izvor / nici un drum nu se întoarce / decît în chip de dor" — spune Lucian Blaga, și ecoul versurilor sale murmură nesfîrșit în curgerea apelor.

Ajungi la izvor și pe buza apei te întîmpină, ca o mînă deschisă, căucul. Bei apă din el și de fapt te adăpi din harul mîinii unui păstor sau pădurar singuratic, înfrățit prin dragostea de frumos cu limpezimea izvorului.

Anonimul creator de frumos a rupt dintr-un paltin sau dintr-un cireș sălbatic o ramură pe care a scobit-o după asemănarea căușului palmei sale, plămădind astfel o cană de lemn compusă dintr-un recipient cu mîner. Căucul, atîrnat de o curelușă sau de un lănțișor lucrat cu multă măiestrie dintr-o singură bucată de lemn, era purtat de păstori și de pădurari la cingătoare, pentru a-l avea la îndemînă cînd își stîmpărau setea cu răcoarea pîrîului Dar de cele mai multe ori acești oameni ai codrului și-au desprins căucul din cingătoare și l-au dăruit izvorului ca să întîmpine acolo buzele însetate ale oamenilor.

Căucile din aria etnografică a Făgetului, prin remarcabila lor valoare artistică stau alături de piesele de acest fel din zonele cu o bogată artă a prelucrării lemnului (Hunedoara, Maramureș). Recipientul lor este cilindric, bitronconic sau emisferic și, printr-o ingenioasă modalitate artistică, din acesta răsare, firesc, corpul mînerului, plin de seva însuflețitoare a ornamentelor.

In codrii Făgetului, la Luncani și la Poeni, e ornamentată întreaga suprafață a căucului. In alte sate din jurul Făgetului, de pildă la Bulza, Groși, Căpîlnași, Birchiș, Coșava este împodobit numai mînerul care întotdeauna se remarcă printr-o mare eleganță a formei, fiind prin aceasta el însuși un însemnat element decorativ al căucului.

Căucele sînt decorate prin sculptare în relief, cînd avem reprezentări figurative sau prin crestare, cînd sînt redate motive geometrice.

Ornamentica sculptată în relief este inspirată din lumea înconjurătoare, învederînd o puternică legătură a creatorului popular cu codrul Căprioare, cerbi, șerpi, ramuri, frunze răsar din trupul mic al căucului, logodindu-se

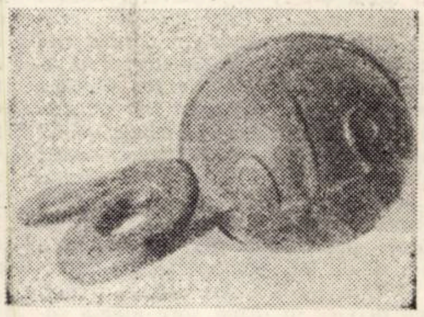

întru frumos, sub curcubeul miraculos al artei. Motivele geometrice tradiționale — dintele de lup, pătratul, rombul, cercul și roata solară sînt asociate cu motive zoomorfe și vegetale, în compoziții decorative subordonate formei obiectului. Și în ce privește căucele, ca de altfel în toată arta noastră populară, este evidentă unicitatea fiecărui obiect, în cadrul unei accentuate varietăți de forme artistice. Creatorul popular îmbină intuitiv legile simetriei, repetiției și alternanței cu un remarcabil simț al proporțiilor, decantînd motivele într-o împletire a tradiției cu inovația, astfel ca în ansamblu conexiunea decorativă, pătrunsă de un lirism discret, individualizează obiectul, învestindu-l cu bogate efecte decorative.

Lucrul acesta nu ne surprinde dacă ne gîndim la vechile rădăcini în timp ale acestui obiect. Iulius E. Lips [1]) arată că „deseori căușul, care este mai vechi decît obișnuita lingură (din lemn — n. n.) de supă, era sculptat admirabil și împodobit cu ornamente artistice". **Dacă Iulius E. Lips ar fi cunoscut în esență cultura noastră populară, fără îndoială că s-ar fi oprit asupra numeroaselor elemente concludente pentru lămurirea** „obîrșiei **lucrurilor".**

AUREL TURCUȘ

---

[1]) Iulius E. Lips „Obîrșia lucrurilor" — O istorie a culturii omenirii — Ed. științifică, 1964. pg. 60.

RECORDING

■ LIRISMUL DE PROVINCIE se manifestă în muzica ușoară prin atingerea corzilor melodramatismului. Textele vor fi puerile, melodiile vor urma sinuozități de plînset, cîntăreții vor lungi silabele. Temele predilecte — nefericirea în dragoste. Sînt alese vocile care picură miere.

Există în epoca noastră un anumit spirit care se manifestă și în muzica ușoară : unul de disimulare. Sub aparența unui limbaj gen Love Story sau Salinger, pentru a-și proteja sensibilitatea de răceala cu care gîndesc creierele electronice, pasiunile omenești rămîn aceleași. Sub ritmul și mișcarea din muzica de bun augur a contemporanilor noștri.

O muzică tînără a unui tineret fericit, sportiv și profund.

■ SOSESC SCRISORI pe adresa „Recordingului". Una dintre ele, din Pitești, semnată de Octavian Florea ne informează despre noul club al iubitorilor de muzică ușoară din acest oraș : clubul „M". S-au și prezentat retrospectivele unor formații (MONDIAL) sau medalioane (Dida Drăgan). Pentru piteșteni, pentru mulți alți ascultători ai unor formații timișorene vom da aici componența a două dintre ele : PHOENIX — Nicolae Covaci, conducătorul formației și ghitară solo, Iosif Kappl (bas), Costin Petrescu (baterie), Mircea Baniciu (solist vocal, ghitară), Valeriu Sepi (percuție). CLASIC XX — Dietmar Hepp, conducătorul formației, voce saxofon, orgă, Ladislau Herdina (ghitară), Kovacs Zoltan (bas), Ioan Boțoc (flaut), Cornel Liuba (baterie). Iosif Holl (orgă)

Rubrica noastră va inaugura în curînd și o galerie a instrumentelor care folosesc electricitatea.

Mulțumim lui Aurel Stoica din Cluj pentru benzile trimise, pentru materialele informative. Îl rugăm să devină colaboratorul rubricii noastre. Aceeași invitație și pentru Dan Diaconescu (Moldova Nouă), dar să ne indice și adresa exactă.

L. BURERIU

PASIUNI

Născut în 1931 în Gladna Română, Cornel Veselău, încă din fragedă copilărie, a iubit și a interpretat cîntecul popular. Imprimări la radio, discul scos la Electrecord cu cîntecele „De-aș ști cînta ca și cucul", „Eu mă duc la mîndra acuma", „Sus pe Padeș, la izvor", și „Fata de la Gladna", sînt unanim apreciate de ascultătorii acestor plaiuri.

În diverse spectacole, în satele din jurul Făgetului, la diferite concursuri artistice, vocea lui Cornel Veselău a încălzit și a cucerit .

Dar artistul nu s-a mulțumit cu atît. El este și un meticulos culegător de folclor, avînd o carte tipărită prin Casa județeană de creație, „Peste deal, pe sub pădure", iar în curs de apariție la Editura „MINERVA", culegerea de folclor : „În apusul soarelui".

În prezent lucrează la două culegeri, „Folclor în proză" și „Lirică populară", însoțite de melodii, lucrare concepută în colaborare cu prof. Achim Penda.

Vocea lui Cornel Veselău, dînd viață și culoare sentimentului popular, se unește cu tot ce strălucește în graiul nostru, pentru a rămîne în lumina slovei tipărite.

D.U.

„Se spune că scrieţi poezii"

teatru

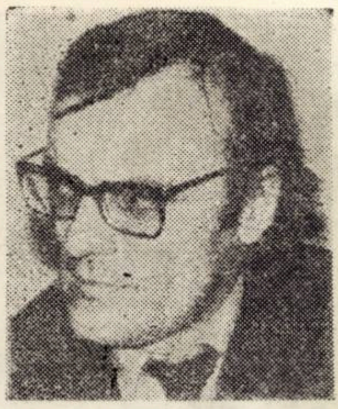

— Stimate Emmerich Schäffer, aţi jucat recent în filmul „Pentru că se iubesc" un rol pozitiv. Jucaţi în piesa lui Rolf Hochhuth, „Vicarul", la teatrul „Lucia Sturdza Bulandra", un rol negativ, ambele ieşite din comun. Care sînt dificultăţile de interpretare cînd jucaţi în cele două roluri atît de opuse ca trăsături umane ?

— Dificultăţile apar de obicei atunci cînd experienţa profesională nu este suficient de bogată. Îmi dau foarte bine seama că niciodată n-o să dispun de suficientă experienţă ca să nu apară mereu nevoia de mai multă cunoaştere.

— Despre jocul dvs. artistic se spune că este aparte. Sînteţi o personalitate bine conturată în perimetrul scenei româneşti. Ce stil consideraţi că aveţi ?

— Aşa sînt eu ca om. Dar nu consider că am calităţi deosebite faţă de ceilalţi actori. Cred că judecata este subiectivă, în fond, nu are nimic comun cu ceea ce fac. Nu mă consider un actor aparte, în afară de faptul că mă străduiesc să fiu un foarte bun meseriaş. Nu am nici un merit deosebit.

— Ce îl preocupă pe actorul Emmerich Schäffer ? Ce preferă el mai mult, teatrul, cinematograful sau regia ?

— De preocupat mă preocupă toate. Aş putea să spun cele patru şi televiziunea, dar în momentul de faţă ceea ce mă pasionează cel mai mult este totuşi regia. Max Frisch spune undeva : la patruzeci de ani, actorii nemulţumiţi încearcă regia. Numai că unii reuşesc şi mulţi nu. Eu aş vrea să fac parte dintre cei care reuşesc.

— Jocul dvs. modern este realizat la un înalt nivel artistic modern. Cum se împacă el cu celebrul stil clasic, avînd în vedere faptul că în ambele demonstraţi calităţi actoriceşti cu totul aparte, fapt consemnat de altfel în presa de specialitate ?

— Nu pot să fac deosebire între jocul modern şi jocul clasic. Există un joc bun şi un joc învechit.

— Ideii de realism în activitatea ce o desfăşuraţi dvs. îi răspundeţi cu prisosinţă. Ce părere aveţi despre încercările sterile ale jocului teatrului — absurd ?

— În domeniul artistic şi îndeosebi în teatru e foarte bine că există diferite tendinţe de interpretare. De supravieţuit, supravieţuieşte jocul care este cel mai profund.

— Se spune că scrieţi poezii. Despre ce şi pentru cine ?

— Scriu poezie înainte de a mă fi gîndit la teatru. Scriu despre viaţă şi vis. Şi numai pentru... „uz casnic".

— Pe cînd, în oraşul parcurilor (Timişoara), de unde aţi plecat ? Ce vă spun cele două teatre, unde aţi jucat la început şi cîteva opinii despre teatrele timişorene, unde aţi pus în scenă la teatrul german din Timişoara piesa „Povestiri din pădurea vieneză" de Odön von Horvath ?

— Vrei să spui cele trei teatre în care am jucat, fiindcă începutul meu a fost la Teatrul de păpuşi, unde am învăţat meserie. Recent, am fost invitat de către directorul Teatrului Naţional din Timişoara să interpretez un rol. Binînţeles că nu am refuzat, ba, dimpotrivă, m-a încîntat ideea şi chiar m-am simţit flatat. Timişoara va rămîne ceea ce a fost întotdeauna pentru mine „satul meu natal".

Interviu realizat de
HORIA GUIA

muzică

Cu dirijorul MAURICE HANDFORD

— Care este rolul muzicii în viaţa oraşului Birmingham ?

— Aici îşi desfăşoară activitatea o orchestră care apare în faţa publicului de şase ori pe lună în timpul stagiunii şi în mai multe concerte „de promenadă" (cu un repertoriu popular) în timpul sezonului estival. La aceasta se adaugă desele solicitări peste hotare şi turneele prin ţară. Printre muzicieni, acest oraş e într-un fel locul ideal. În mijlocul unui mare complex industrial îşi asigură de la început un auditoriu larg.

— Păstraţi vreo amintire a perioadei cît aţi activat ca dirijor al Orchestrei Hallé, alături de John Barbirolli ?

— Fireşte. Cred că moartea lui J. Barbirolli a fost cea mai grea pierdere suferită de muzica britanică de mulţi ani încoace. Îmi place să mă gîndesc la el ca la ultimul reprezentant al acelui tip de dirijor viguros şi om de geniu pe care era un privilegiu şi o necesitate să-l ai mai mult timp la pupitrul aceleiaşi orchestre. Astăzi, acest lucru se întîmplă tot mai rar. Sînt tot mai puţini dirijorii dispuşi (chiar atunci cînd li se iveşte prilejul) să-şi dedice activitatea unei singure orchestre. Fiecare din noi este solicitat în mai multe locuri. Eu personal dirijez în Canada, ceea ce înseamnă un efort în plus şi o suprasolicitare a timpului.

— Muzica de azi...

— Impresia mea este că, într-o măsură, muzica în occident azi a trecut prin numeroase experimente. Se compune la ora actuală o mare cantitate de muzică, dar mă tem că foarte puţină va supravieţui. Am totuşi sentimentul — şi speranţa — că se va naşte un compozitor cel puţin aşa de semnificativ ca Sibelius, al cărui limbaj să fie nou şi revoluţionar — în sensul că tot ceea ce va produce va purta amprenta personală — dar, în acelaşi timp o va face inteligibilă. Deocamdată, ceea ce se compune se adresează mai mult muzicienilor de profesie. Aş putea spune că muzica de operă a înregistrat în Anglia evoluţii interesante. S-au scris aici cîteva din cele mai bune opere ale repertoriului universal. În privinţa muzicii simfonice, pot aminti numele lui John MacCabe, care, deşi e în căutarea unui mesaj autentic încearcă să comunice cu un auditoriu pe care încă nu şi l-a format. Cît despre M. Tippet, Richard Rodney Bennett, Eugene Goosens, ei nu cred că s-ar mai putea numi „contemporani", aparţinînd deja într-un fel repertoriului „clasic".

— Ce v-a determinat să programaţi cel mai mare număr de concerte din actualul turneu în România ? Aţi mai avut contacte cu muzica şi interpreţii români ?

— Mă aflu în România pentru a cincea oară. Nu de mult am mai făcut un turneu de lungă durată în ţara d-voastră, dirijînd orchestrele din Galaţi, Braşov şi Bucureşti. Dar cele mai mari satisfacţii le am revenind în fiecare an la Cluj, pentru a dirija orchestra Filarmonicii, pe care o consider una din cele mai bune din Europa (mai cu seamă secţia de corzi). La capătul acestui turneu cu Orchestra oraşului Birmingham, mă voi întoarce la Cluj, ca să dirijez o serie de concerte în cursul lunii iunie. Mi-ar plăcea să repet această experienţă şi la Timişoara, dacă s-ar ivi prilejul. Am găsit aici un public deosebit de cald şi de primitor care mi-a prilejuit deosebite satisfacţii.

— Ce aţi putea spune despre muzica experimentală şi electronică ?

— V-aş putea spune că e o muzică experimentală şi electronică.

— Credeţi că e posibilă colaborarea între muzica simfonică şi alte genuri de muzică, de pildă muzica pop ?

— Îmi place muzica pop, deşi nu cred să mai fi auzit compoziţii autentice de la Frank Sinatra încoace. Dintr-o eventuală colaborare a muzicii pop cu muzica simfonică (aşa cum a încercat grupul **Deep Purple**) nu au decît de pierdut amîndouă. E ca şi cînd ai încerca să amesteci ulei cu apă. Atît orchestra simfonică cît şi formaţia pop au un sunet propriu, inconfundabil, care prin asociere şi-ar pierde identitatea. Doar publicitatea ar avea de cîştigat.

M.P.C.

plastică

SIMION LUCACIU

Un afectiv

Din multitudinea celor care pictează, de fapt puţini sînt pictori. Simion Lucaciu este. Poate prea pictor.

Expoziţia sa ne impune abordarea unui fenomen semnificativ pentru relaţia artă-istorie şi chiar relaţia artă-public.

Există o categorie de artişti pentru care cea mai de seamă preocupare, este găsirea echivalenţelor contemporane de exprimare, chiar cu riscul experimentului imperfect. Ei sînt cei care pregătesc arta de mîine. Există o altă categorie, care pornesc de la arta „sacră" a unui anume trecut. Ei practică „o pictură", ce poate rezista prin ea însăşi, reevaluind totodată. Ei mijlocesc indirect accesul publicului la ceea ce este arta muzeelor, dar totodată se exprimă. De abia acceptînd această constatare putem prezenta deschis şi în adevărata lumină arta pictorului Simion Lucaciu.

Simion Lucaciu, un afectiv, şi doar în mică măsură un cerebral, se regăseşte într-o pictură tradiţională (peisaj, flori, portret).

În uleiurile şi acuarelele sale, savoarea tuşei, rafinamentul acordurilor, o poezie a aerului şi a luminii difuze amintesc de pictura marilor sensibili de altădată.

Suficient de egal în suita prezentată, poate şi în progres faţă de el însuşi, mai subtil, mai interiorizat, dar totuşi mai senin, pictorul ne oferă bijuterii lirice, excelînd în cîteva marine. Griurile delicate, sugestia infinitului, raportul material-imaterial, pămîntul contopindu-se cu marea şi cerul în halouri ceţoase relevă spiritul său de observaţie fin, dar şi o capacitate de a simţi realitatea din interior.

Ne reţin de asemeni picturalitatea şi efectele luminiscente din cele cîteva secvenţe industriale, precum şi dramatismul compoziţiei „În anii aceia".

Floare rară şi tîrzie, liricul Simion Lucaciu se profilează drept un pictor de mare sensibilitate şi autenticitate.

CIPRIAN RADOVAN

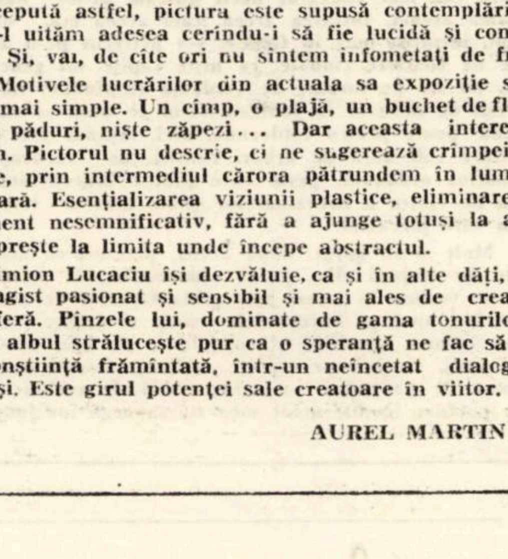

Un peisagist

Artistul îşi cunoaşte bine uneltele şi, după ce le-a preluat cu un fel de cucernicie smerită din mîinile unor maeştri respectaţi, încearcă (şi reuşeşte) să-şi transpună pe pînză propriile trăiri, fără a privi prea des înapoi. S-ar putea enunţa că esenţa artei lui Simion Lucaciu este lirismul — sau poezia în genere — dar lirismul acesta, deşi real, are un sunet stins, amortizat, binefăcător de griurile sumbre care se etalează în majoritatea tablourilor sale într-o infinită gamă de subtilităţi cromatice.

Arta lui Simion Lucaciu nu se subordonează elaborării quasi-matematice şi ingeniozităţilor tehnice, prezente de atîtea ori în expoziţiile noastre, ci ni se dăruieşte spontan, ca o bucată de pîine caldă întinsă unui drumeţ ostenit. Concepută astfel, pictura este supusă contemplării, fapt pe care-l uităm adesea cerîndu-i să fie lucidă şi conştientă de sine. Şi, vai, de cîte ori nu sîntem înfometaţi de frumos.

Motivele lucrărilor din actuala sa expoziţie sînt dintre cele mai simple. Un cîmp, o plajă, un buchet de flori, liziera unei păduri, nişte zăpezi... Dar aceasta interesează mai puţin. Pictorul nu descrie, ci ne sugerează crîmpeie din realitate, prin intermediul cărora pătrundem în lumea lui interioară. Esenţializarea viziunii plastice, eliminarea oricărui element nesemnificativ, fără a ajunge totuşi la austeritate, se opreşte la limita unde începe abstractul.

Simion Lucaciu îşi dezvăluie, ca şi în alte dăţi, vocaţia de peisagist pasionat şi sensibil şi mai ales de creator de atmosferă. Pînzele lui, dominate de gama tonurilor reci, în care albul străluceşte pur ca o speranţă ne fac să descifrăm o conştiinţă frămîntată, într-un neîncetat dialog cu sine însuşi. Este girul potenţei sale creatoare în viitor.

AUREL MARTIN BOLOGA

ALEXANDRU JEBELEANU

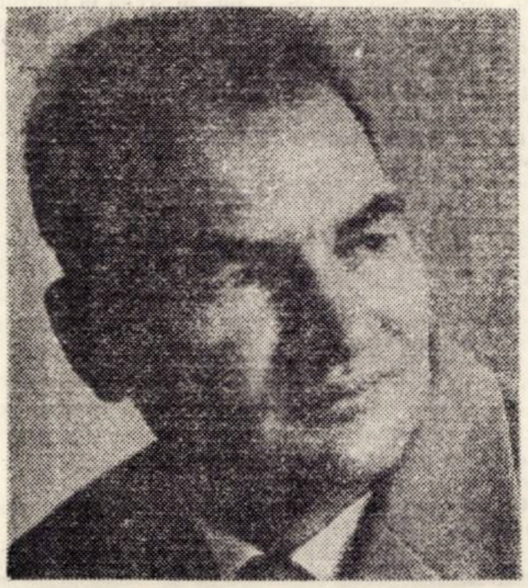

Vibrații

În poezie mă regăsesc. Zgomotele
Cotidiene se potolesc. Viltorile gîndului psalmodiază.
Pe coline, piersicii își scutură inerția
Și marmora roză. Îmi recuperez vibrația sufletului.

Nimic nu-mi pare străin. Chiar și glasurile
Poeților prieteni sînt de-acum ale mele.
Aș lua drept martori soarele și castanul inflorit
Să-ți dovedesc că poezia palpită vie și dincolo de bibliotecă.

Pomii cu imnuri de floare și visătorii îndrăgostiți
Sînt argumentele inimii mele.
Livezile anticipă rodul. Pe cartea cu poezii
Irizează două agrafe și-un fir de eternitate.

Variantă

Întru amintirea lui Romul Ladea

Zvîrlea din piatră resturi, icnind sub indoială.
Îi rotunjise fruntea, pleoapele, ușor,
Închipuindu-i palma cînd aspră, cînd petală ;
Sprîncenele-mpletire de vrajă și de zbor.

La degetul din urmă s-opri. Cutremurat.
Și-n taină tresăriră chiar măștile de ghips:
Făptura cea de piatră pleoapele-a deschis ;
Mătăsuia prin preajmă văzduhul celălalt.
Bizară, iscodi spre largul împielit.
(N-o zăboveau oprelişti. Nici marmora, nici ceasul),
Trufașe zări rîvni să vînture cu pasul.
Uneltele le frînse, le sfărîmă-n picioare,
Vedenia fugi spre scînteieri polare...
Iar sculptorul rămase, pe veacuri, adormit.

Tinerețea orașelor

Zilnic aș colinda prin voi, cum circulă trenurile,
Porumbeii sau gîndurile. Tuturor aș vrea
Să vă cunosc răsufletul și nimbul.
Toate-mi povestiți istoria poporului meu.
Pe caldarîmul vostru mai răsună pașii lui Ștefan,
Radiază umbra lui Mihai Viteazul,
Se scutură vara, înfiorați, teii lui Eminescu...
Aleargă fete clipind cu ochi de poezie.

Orașe, Orașe !
Toate-mi vorbiți cu mii de voci,
Cu voci de aur
Despre sîngele legendar al patriei,
Îmi dezveliți nuanțele, clocotul lui.

Orașe, Orașe !
Inima țării renaște in fiecare din voi.
Dacă-mi pun urechea pe pieptul bătrînelor pietre,
O aud zvîcnind atît de tînără !

Malineu

În fiecare dimineață cărările ne bucură
Surîzătoare și noi. Magia drumurilor, magia
Plecărilor ! Magia norilor romantici.
Vînătorii trec, trec... Scăpărări de cuvinte.
În fiecare dimineață ne-nfruntă timpul
Nostru vitalizat sau nenorocos. Cărările
Ne leagănă cu iluzii eolice ;
Ah, flacăra fluturelui, pantomima culorilor !
De pretutindeni ne cheamă cărările intortochiate,
Cărările neumblate de nici o jivină,
Fugarnice poteci despletite pe raiul verilor.
La capăt, modestă, antica mare Pontică.

GEORGE SURU

Ca să mă numesc

Ca să mă numesc, să mă visez și să mă aud,
Dincolo de inima-n secetă, de brăzdatul și-nsinguratul trup,
Trebuie să ridic spre soare sturionii fluviului din sud
Și să string plasele de sare ce de bogăție se rup.

Fără un drum al tău in iarbă, grînele te-apleacă-n uitare,
Anii nu sînt amnare și izvoare și floarea-de-colț nu poți s-o înfrunți,
Și în arenele frunților nu rămîne-nvingătoare nici o chemare,
Dacă glasul tău nu e în ecoul dintre
caprele negre și pietrele crailor de munți.

Și cum aș putea să tălmăcesc ceea ce doar lutul mai știe,
Mereu treaza înălțare a culorilor în calea ploilor,
Dacă nu mi-ar fi pieptul însemnat cu semințe și dropii in cîmpie,
Și de n-aș fi apăsat întreg pe cumpăna zorilor-zorilor ?

Și nu aș fi ca vîntul ce curge între molizii cîntători din nord,
Și nici ca o rădăcină de ienupăr și patimă fierbinte de stamină,
Dacă nu ar fi curata azimă a pămîntului străbun pe care il port
Ca pe o a doua inimă în trecerea mea prin lumină...

Pastel

Sfîșietorul alb al zăpezii
A pierit după arbori. A curs amețit
Undeva intr-o lacrimă mare, printre cheile ierbii...
Doar apele ultime îl mai amintesc ciocnind
În clarul lor aripile primelor păsări.
Strălimpezi ne oprim în izbucnirea cîmpului
Cuprinși de pămînt ca de o lacomă gură.
Acel care ne tot cheamă ne-a turburat și nouă albul trupurilor
Și ne cere spre ultimă ardere fuga unui dintr-altul !...

Steaua

Umilit și răpus de nouri,
Primește-mă acum lîngă tine,
Sub chipul acesta pe care il am,
De pasăre săpată în calcar,
Și îmblînzește-mi trupul
Pînă cînd rotunji-se-va steaua-mi
Și pe umeri o voi putea purta
Ca pe un pămînt nou.

REMEMBER

Iubirea de arbori

Cînd am intrat în cetatea Timișoarei, cu ani în urmă, cel dintîi lucru care m-a frapat într-atîta încît a rămas definitiv proiectat pe vitraliile mele interioare a fost portalul cu aer medieval de la intrarea-ntr-un parc. Trecînd atunci pe sub acele arcuri, vegheate de păsări și lampioane de piatră, mi s-a părut că intru într-o nouă lume. iar acest lucru era mai adevărat decît puteam să-mi dau seama atunci. Intrarea aceea, căci aceea era, de fapt, intrarea mea în Cetate, s-a petrecut pe-o alee de conifere ciudate, ca niște căpițe sui generis, un fel de turnuri de verdeață răspîndind impresii de miracol în fantezia celui ce avea să rămînă poate pentru totdeauna, aici. Așadar era o intrare sub aura de arbori exotici, de verdeață laborios ordonată, peste care plutea binecuvîntarea de cîntec a zburătoarelor știute dintr-o lume din care plecasem.

Mult m-au mirat, după aceea. platanii cu marile lor trupuri albe, parcă ușor cănite, de oșteni ce ne vorbesc și astăzi prin pilda faptelor de aur. Trecînd apoi pe bulevardele ample și drepte, ce dau culoare specifică și splendoare de imn acestui oraș, trecînd prin piețe rotite-n zboruri grațioase de porumbei, pe-aceste străzi de umbră și de parfum inedit, ochii mei au savurat îndelung și de fiecare dată cu alte mirări, feluritele specii de arbori ce-nsoțesc pașii, gîndul și visul, oriunde te-ai duce.

Curînd a venit vremea de belșug a culorilor cînd orașul, toropit de galbenul toamnei, pare un imens parc prin care vîntul resfiră recolte de stele scuturate din coroanele arțarilor, ale teilor, ale ulmilor al atîtor fîntîni visătoare de susur vital. Apoi primăverile cu sărbătoreasca risipă de puritate și de parfume, debordanta explozie de verde și de muguri deschiși în evantaie florale, acea beție de culori care preschimbă orașul într-o fantastică orgă de lumini a naturii. La fereastra mea, lampadoforii. Cel dintîi. după așteptarea rece a iernii, este castanul. Îmi luminează nopțile, săptămîni la rînd, ca un imens candelabru. Iar, vara, vremea teilor. vremea în care cetatea se leagănă ireal de frumos în aromele atît de neasemuit revelate în poemele lui Eminescu. Vara, vreme în care casele sînt inundate de mirosuri celeste, încît ai senzația că palmele și veșmintele au mireasma aromitoare a teilor. Cîntecul lor umple „sertarele, cutiile, covoarele, / ca o lavandă sonoră“, cum se spune în Morgenstimmung.

ANGHEL DUMBRAVEANU

FABRICA DE ÎNCĂLŢĂMINTE

BANATUL

TIMIŞOARA

VA OFERA

Incălţăminte din piele şi înlocuitori

într-o gamă variată de modele şi culori pentru

BARBAŢI ŞI COPII

ELEGANT

DURABIL

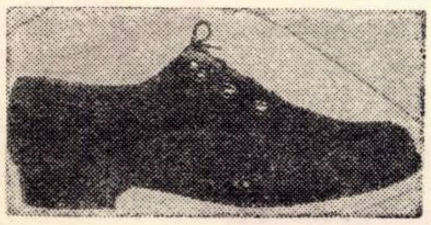

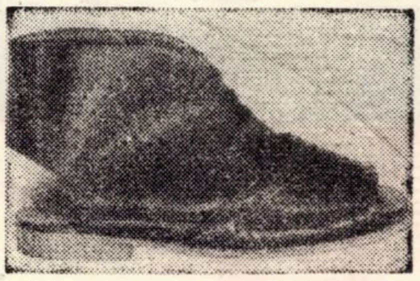

PRACTIC

COMOD

Produsele de încălţăminte ale fabricii se vînd prin magazinele specializate ale comerţului de stat şi prin magazinele proprii de prezentare şi desfacere din oraşele : Timişoara, Lugoj, Jimbolia, Reşiţa, Caransebeş, Hunedoara, Petroşani, Tîrgu Jiu, Orşova.

Reţineţi marca fabricii

«BANATIM»

Artatextilă

Timişoara

PRODUCE ŞI LIVREAZĂ:

SORTIMENTE VARIATE
DE ŢESĂTURI PENTRU
TAPIŢAREA MOBILEI

Pentru înfrumuseţarea
căminului d-voastră
folosiţi produsele
Arta textilă

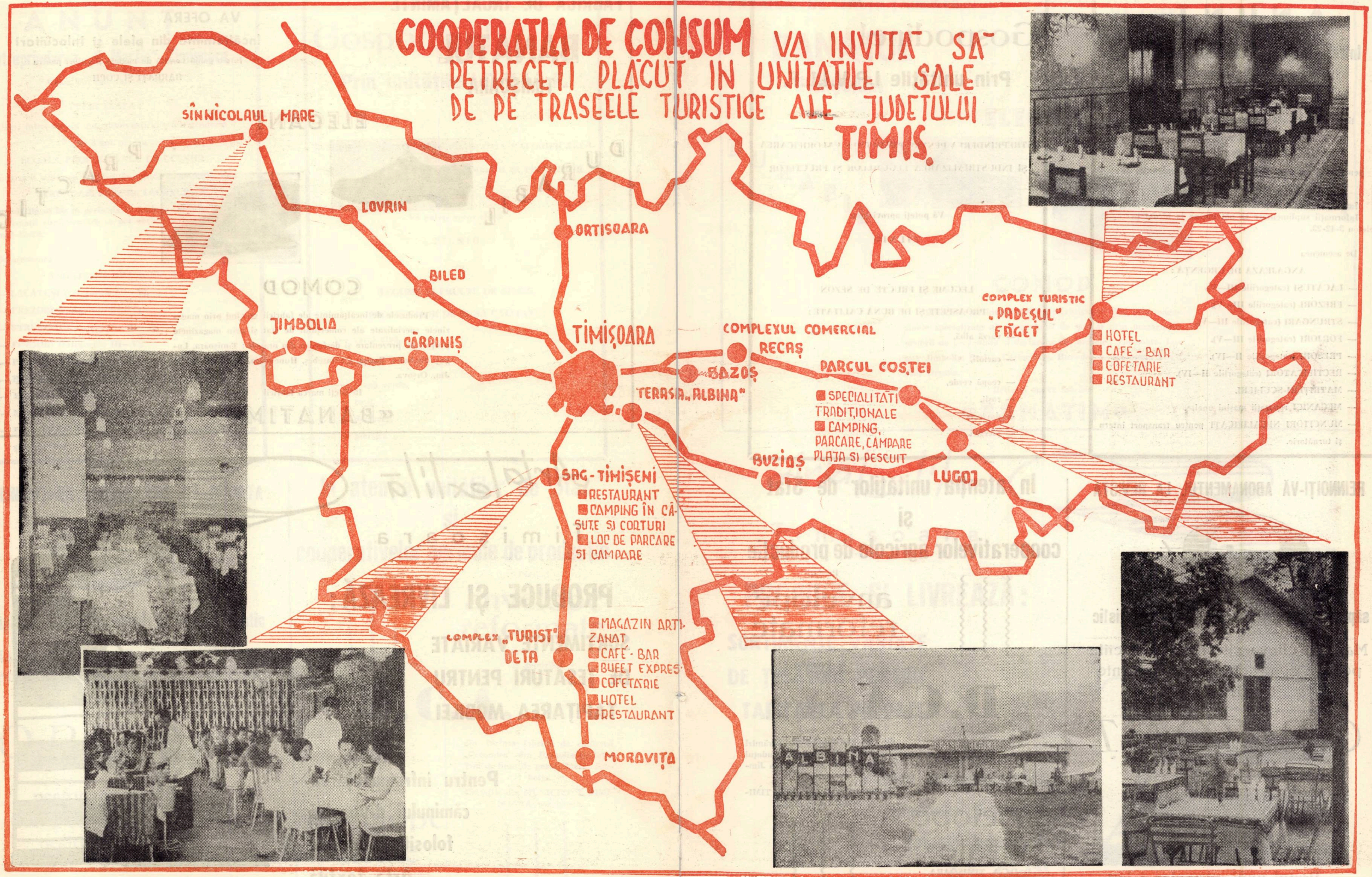
COOPERATIA DE CONSUM
VĂ INVITĂ SĂ
PETRECEŢI PLĂCUT ÎN UNITĂŢILE SALE
DE PE TRASEELE TURISTICE ALE JUDEŢULUI
TIMIŞ.
SÎNNICOLAUL MARE
LOVRIN
ORTIŞOARA
BILED
JIMBOLIA
CĂRPINIŞ
TIMIŞOARA
COMPLEXUL COMERCIAL RECAŞ
BAZOŞ
TERASA „ALBINA"
PARCUL COSTEI
■ SPECIALITĂŢI TRADIŢIONALE
■ CAMPING, PARCARE, CAMPARE PLAJĂ ŞI PESCUIT
BUZIAŞ
LUGOJ
COMPLEX TURISTIC „PADEŞUL" FĂGET
■ HOTEL
■ CAFÉ - BAR
■ COFETĂRIE
■ RESTAURANT
ŞAG - TIMIŞENI
■ RESTAURANT
■ CAMPING ÎN CĂSUŢE ŞI CORTURI
■ LOC DE PARCARE ŞI CAMPARE
COMPLEX „TURIST" DETA
■ MAGAZIN ARTIZANAT
■ CAFÉ - BAR
■ BUFET EXPRES
■ COFETĂRIE
■ HOTEL
■ RESTAURANT
MORAVIŢA
TERASA
ALBINA

ANUNȚ

Intreprinderea „6 Martie“ Timișoara

Calea Circumvalatiunii Nr. 8

RECRUTEAZĂ :

tineri între 14—16 ani, absolvenți ai școlii generale de 8 ani, pentru

ȘCOALA PROFESIONALĂ DE UCENICI

pentru a fi calificați la locul de muncă în meseriile de :

STRUNGAR, FREZOR, LĂCĂTUȘ

Înscrierile se fac în perioada 15 iunie — 10 iulie 1972.
Informații suplimentare se pot obține la biroul personal, telefon 3-42-23.

De asemenea

ANGAJEAZĂ DE URGENȚĂ :

- LĂCĂTUȘI (categoriile III—V),
- FREZORI (categoriile III—V),
- STRUNGARI (categoriile III—V),
- FORJORI (categoriile III—V),
- PRESORI (categoriile II—IV),
- RECTIFICATORI (categoriile II—IV),
- MATRIȚERI-SCULIERI,
- MECANICI reparații mașini unelte,
- MUNCITORI NECALIFICAȚI pentru transport intern și turnătorie.

Gospodine!

Prin unitățile I.P.V.I.L.F.

ÎNTREPRINDEREA PENTRU PRODUCȚIA VALORIFICAREA
ȘI INDUSTRIALIZAREA LEGUMELOR ȘI FRUCTELOR

Vă puteți aproviziona

ZILNIC

cu

LEGUME ȘI FRUCTE DE SEZON

PROASPETE ȘI DE BUNĂ CALITATE :

- varză albă,
- cartofi,
- ceapă verde,
- roșii,
- dovlecei,
- piersici.

REINNOIȚI-VĂ ABONAMENTUL LA REVISTA

Orizont

săptămînal politic-social și literar-artistic

Mai sînt cîteva zile în care oficiile poștale contractează abonamente la REVISTA

ORIZONT

pentru semestrul urmator

Costul abonamentului :
pentru 6 luni lei 26
pentru 3 luni lei 13

Prețul unui exemplar 1 leu

In atenția unităților de Stat și cooperativelor agricole de producție

Predați

anvelope reformate

de orice fel
la depozitul

D.C.A.

din incinta fabricii de cărămizi „Ceramica“ din Jimbolia (județul Timiș), linie de garaj, Stația Jimbolia.

Unitățile din MUNICIPIUL TIMIȘOARA vor preda

anvelope uzate

la D.C.A. TIMIȘOARA
Calea Buziașului nr. 12.

RADU THEODORU

focul

Fragment din romanul "Vulturul" vol. II - "Planul Bizantin", sub tipar la Ed. Militară

Cînd or fi venit cucii, că nu i-a auzit pînă astăzi? Mierlele au înnebunit cu toatele. Fluieră prin tufele din marginea drumului hoţoaicele, cu guşile pline, ciocănitoarele tocăie în coaja fagilor, butca se leagănă pe drumul pietros al Tigveniului, e o lumină crudă de aprilie, cerul e limpede, spălat de furtună, cu gogoloaie albe de nori joşi, creştetul codrului fumuriu spre violet, înhorbotat cu muguri şi-n el o linişte zăcută, cîlţoasă, ca şi cînd ar fi bolit de lingoare. Scoate capul lăţos de sub pologul din piele roşie al butcii. Chervanul domnesc şerpuie la deal prin codrul bătrîn. Caii de la harabaua în care călătoresc copiii, Stanca şi Sima Buzescu, roibi, cu hamuri nemţeşti, cu jug, bat şleahul cu paşi deşi, fornăie şi înaintaşul din dreapta ridică mereu fruntea ţintată, ciuleşte, adulmecă şi nechează neliniştit. Pologul din pînză deasă, cusută în trei şi fiartă în ulei de in, are un petec de altă culoare. Îşi spune că va trebui să-l ia la refec pe vel şătrarul care şi-a îngăduit o asemenea necuviinţă. Ha, ha. Vel şătrarul seamănă cu Ion Cerbu sin Ghioagă pîrcălabul de la Cetăţeni, pîrcălabul seamănă cu plăieşul Grigore Stînjenu de la Rucăr, ăsta cu cneazul Gorunmare din Stoieneşti — şi-o fi măritat fata — ce-o mai fi făcînd Răzbici, curteanul Răzbici — numără mătăniile — că pe căpitanul Radu Gheţea l-a văzut ce face, răsmeriţă face el şi toţi cei ca el, neînstare să se ridice deasupra lor înşile. Caii se opintesc la deal. Ascultă cucul.

— Cîţi ani mai am de trăit, cucule?

Rîde de prostia lui. Rîde şi se-nfioară. Cucul îi răspunde de patru ori. Ar vrea să ceară arcul, să-l săgeteze pe cuc. Îi este lene. Stăruie-n el maslul pentru copii. Popii răzbătrîni, rădăcinoşi, cei trei popi uitaţi de moarte, cu bărbile albe pînă la brîu slujind într-un paraclis al monastirii zidit lîngă trapezărie de Neagoe, copiii pe litiere, cu ochii holbaţi de spaimă, întunericul abia speriat de lumina luminărilor, numai el cu Stanca, copiii şi cei trei popi cu sprincenele îngropîndu-le ochii, învăluiţi în plete şi-n bărbi, ferecăturile icoanelor lucind stins şi dintr-o dată Velica coborînd din cadra Maicii Domnului cu pruncul, atît că ea n-avea prunc, doar îşi ţinea ţiţa cu degetele-i albe şi-i zimbea păgîn, era ea însăşi păgînă şi turbată, i-a fost un dor de Velica sfîşietor şi şi-a spus că dacă copiii mor în slujba maslului, mor din ticăloşia părintelui lor. A-ngenuncheat, şi-a bătut fruntea de pardoseala de piatră cuprins de-o disperare secătuitoare, a strigat numele Domnului Savaot şi strigîndu-l îi amesteca numele cu versurile din „Cîntarea cîntărilor": dacă eşti cu adevărat cel aşteptat, întoarce-te...

... unde s-a dus iubitul tău
Cea mai frumoasă dintre femei?
Încotro a apucat iubitul tău,
ca să-l căutăm şi noi împreună cu tine?...

Îşi reaminteşte serbările galante de la curtea lui Sigismund, un vîrtej de diademe scăpărătoare şi-n vîrtej ochii Velicăi, adînci şi nesfîrşiţi şi carnea ei strălucind de tinereţe şi de prospeţime, înrourată şi înmiresmată.

— Doamne, nu mă pedepsi pe mine ticălosul, în copiii mei nevinovaţi.. Dă-mi osînda care mi se cuvine, fiecăruia după faptele lui şi lor, preacuraţilor, dă-le ce se cuvine copiilor, pentru că, poate prea curînd, vor cunoaşte durerile lumii acesteia...

Iubeşte singurătatea şi tihna drumului. Se-ngrijeşte singur de harabalele cu putinile de brînză, peşte cu ceapă, butoiaşe cu carne sărată, cu şunci şi varză murată, aşa cum se-ngrijea odinioară, cînd pleca el cu Stanca de la Plăviceanca, Nicolae Pătraşcu era mic şi Florica de ţîţă, îi plăcea să mîne caii, îl trimitea pe Pătraşcu cu vreo slugă spre coada chervanului, se uita cum suge Florica la sfîrcul maică-si şi după ce-nchidea ochişorii o trecea în leagănul agăţat sub polog, lăsa pînza, agăţa frîiele de cîrligul lor o aşternea pe Stanca în fin şi-o iubea aprig. Simte şi acum în nări mirosul ei de-atunci. De lapte, de busuioc şi de fîn. Azi-noapte s-a dus la chilia doamnei. Nu l-a primit. Azi-dimineaţă şi-a luat două fete de casă în haraba cu ea, să vegheze copiii. S-a sălbăticit Stanca, s-a-nrăit şi parcă s-a făcut mai frumoasă. A slăbit.. Cade printre fagi o lumină fragedă şi dulce. Iar au înnebunit cucii. Ghionoaia i-a cerut zece taleri de aur. I-a spus Stanchii să le dea copiilor borş de urzici dres cu ouă, ori de ştevie şi lapte de bivoliţă... Velica goneşte lîngă el, călare pe-un cal negru corb, urcă amîndoi un pripor de livadă înflorită, zboară fluturii şi se dezmiardă prin văzduhul însorit şi gingaş, Velicăi îi pîlpîie o vinişoară albăstruie sub bărbie, e rumenă şi dintr-o dată dăruită, o smulge din şeaua ei, şi-o trece în a lui simţind-o fremătătoare, ea îl muşcă de buze sălbatic...

— Scoal' măria-ta, că arde codrul... Scoal' doamne, n-auzi? Acuşica te găsişi să dormi, n-auzi măria-ta, că ardem de vii, ca şobolanii.

Arde codrul. Mai întîi vede clăbucii de fum ţîşnind într-un roi de scîntei undeva în faţa butcii. Arde codrul în stînga şi-n dreapta şleahului, foc pus de mînă omenească, ticăloasă. Sare din butcă. Chervanul domnesc a ajuns într-o prăvălitură. Pe stînga stîncăraie. Caii nechează. Se frămîntă în hamuri. Se aude un gîfîit greu. Vede un cerb măreţ, gonind cu capul dat pe spate, cu limba scoasă. Trece în copci printre două harabale. Îi vede pîntecul zbătîndu-i-se. Cerbul coboară pe-o prăvălitură, mai curînd lăsătoare de gligani. Vine la galop un hotnog de călăraşi domneşti, Ulmeş.

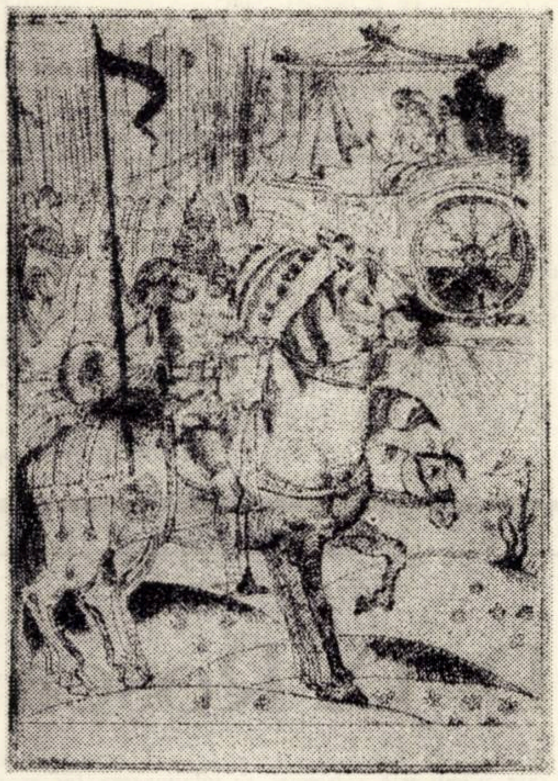

STIHI BOGDAN — *Ilustraţie la „Planul Bizantin"*

— Au prăvălit bolovani în drum, doamne.

Dinspre coada chervanului alt călăreţ. Spune că s-a aprins codrul şi-acolo. Că el este de prin partea locului şi dacă măria-sa pofteşte, ştie un drum de pădure, care-i scoate mai sus de Tigveni, chiar în albia Topologului. Alţi clăbuci de fum. Alte roiuri de scîntei. Un răbufnet fierbinte scurgîndu-se dintre stînci. Flăcări. Roşii vineţii. prelungi. Poate că ăia care-au aprins focul nu vor altceva decît s-o apuce el pe drumul de codru. Lesne le-ar fi să prăvale copacii peste fugari. Dintr-o privire cuprinde totul. Chervanul înţepenit în şleahul şerpuitor. Norii de fum ridicîndu-se din stînga, ba ici, ba colo, jerbele de scîntei, ăia presară iarbă de puşcă şi-i dai foc. pe Sima Buzescu arătîndu-se lîngă surugiu şi-ntrebîndu-l din ochi, roibul ţintat jucînd în loc şi nechezînd, slugile sărind din codîrle cu săbiile în mînă.

— Ai grijă, Simo, strigă. Staţi în haraba şi nu vă temeţi. Împac-o pe Stanca.

— Du-te, măria-ta şi vezi-ţi de cele bărbăteşti.

— Dă-mi calul, Ulmeşule.

Hotnogul descalecă, ţinîndu-i scara. Sare în şa fără s-o atingă. Galopează spre capul chervanului. Slugile aleargă tot acolo. Au desprins săcurile din belciuge. Spun că numai ăia din Valea Babei au pus focul, crezînd că prind chervanul negustoresc. Sînt tîlhari vechi şi unde nu dovedesc cu ghioagele, dovedesc cu focul. Au mai făcut-o. În coamă trei stînci prăvălite-n şleah, închizîndu-l. Călăraşii trudesc cu oiştile de la harabale să le rostogolească din cale. Strigă. Se opintesc. Un fag uscat arde cu vîlvătăi înalte chiar în marginea şleahului. Alţii nu ard. Frunzele uscate sînt umede. Fumegă. Focul nu se întinde.

— Ardeee, măăă! Ardeee!

Glasurile vin de undeva din creastă, ori din dreapta, ori din stînga.

— Ardeee, măăă! Ardeee!

Vătaful Simion, apărut de nu se ştie unde, îi arată cu ţeava pistolului nişte diavoli daţi cu funingine pe faţă, alergînd printre copaci cu torţe aprinse, ţupăind şi scălîmbăindu-se.

— Ardeee, măăă, ardeee!

Detunetul pistolului. Un strigăt: Vălcu!... Şuieratul săgeţilor. Galopul cîtorva cai... Să fie mîna Danului? A biv vel vornicului Mitrea? Alte împuşcături de pistoale. Sosesc copiii de casă. Cu săbiile trase. Focul se-nteţeşte. Vîntul nu bate. Începe să dogorească şi flăcările se urcă troznind pe fagul uscat, lingîndu-i hulpav, încolăcindu-l, căţărîndu-se spre vîrf. Călăraşii rostogolesc doi bolovani. Pe-al treilea îl prăvălesc de vale. Se duce rupînd tufarii. Se-ntoarce în goană la harabaua cu copiii. Ridică perdeaua. Stanca, albă, le şterge frunţile cu un prosop înmuiat în oţet.

— S-aud cucii, măria-ta, şopteşte Nicolae Pătraşcu.

A rămas numai ochi. Îi culege pe amîndoi din aşternut. Florica îi zîmbeşte atît de trist, că-l trec lacrimile. Îi strînge la piept. Sînt moi, numai oase. Îşi culcă obrăjoarele scofîlcite pe umerii lui. Un oştean se face muşuroi. I se urcă pe spinare şi de-acolo încalecă.

— Mergem după fluturi, şopteşte Florica.

— Da, copila tatii. După fluturi.

Nu se uită ce face Stanca. Călăreşte în buiestru lin pînă unde călăraşii îl aşteaptă călări. Îi porunceşte lui Simion să scoată chervanul din flăcări, nevătămat. Intră între călăraşi, ţinînd copiii la piept.

— Doamne-ajută, spune cineva.

Călăraşii îşi trec scuturile în afară, alcătuind o carapace. Îndăluie la trap.

— Lasă copiii la mine şi măria-ta pedepseşte-i pe tîlhari, spune din spate Sima Buzescu.

Trece un nor de fum acru, duhnind a lemn ars. Caii joacă pe loc, neliniştiţi. Dincolo de creastă o mare de flăcări înalte, limbi roşietice ţîşnind în cerul dintr-o dată încenuşit, pîrîituri şi trosnete.

— Ard brazii din padina lui Neacşu, măria-ta. Nu-i chip de trecut.

Aude huruitul chervanului. Tropotele cailor. Chiuiturile surugiilor.

— Stanco. Simo. Ţineţi aproape... Ulmeşule. La goana gcanelor. Faceţi-mi loc. Loc, s-aude?!

Pune pintenii. Strînge copiii la piept, să-i sufoce. Pleacă la galop, urmat de Stanca şi Sima care chiuie bărbăteşte, de pîlcul de călăraşi domneşti de Pădureţ. Se prăvale sub bolta de foc, pe sub care trece şleahul, văzînd cu coada ochiului un brad uriaş arzînd într-o jerbă de flăcări şi scîntei, plecîndu-se uşor peste drum. Aerul fierbinte îi frige obrazul. Calul goneşte cu urechile ciulite. Cal de oaste, învăţat cu focul. Îl învăluie trîmbe de fum înecăcios.

— Mor, tată, şopteşte Florica...

Îşi simte inima. Se simte pe el tot, un ghem de suferinţă, scrîşneşte, bate calul cu pintenii şi-i strigă Stanchii să-şi ferească cosiţa, hainele îl frig, cizmele îl ard, o trosnitură hăulitoare despică nebunia de flăcări şi fum, vede bradul arzînd prăbuşindu-se lîngă drum, simte vag în nări o undă de aer proaspăt şi ţîşneşte dintr-o dată într-o poiană largă luminată de soare, răcoroasă, îmbrebenită cu flori peste care adie dulce zefirul.

— Văd un înger, tată, şopteşte Florica şi leşină.

Descalecă. Sare Stanca lîngă el, are genele pîrlite, poalele pîrlite, i-o smulge pe Florica din braţe şi-i spune scrîşnit:

— Nici pămîntul ăsta nu te mai vrea, Mihai.

ASPECTE ALE APRECIERII FUNCȚIONALITĂȚII SISTEMELOR

figuri fapte evenimente
în proiecția CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

Vom porni de la supoziția că există un consens unanim cu privire la faptul că întreaga activitate materială sau spirituală a omului este menită să-i amelioreze condiția. Toate sistemele la care omul participă ca element activ sînt subordonate acestei finalități și, ca atare, primesc funcții și structuri adecvate acestui țel. Structura și funcția oricăruia din sistemele ierarhic organizate ale omului social se determină una pe alta, dar această determinare nu are un caracter univoc : o funcție poate fi realizată prin mai multe structuri, după cum o structură poate primi funcții deferite.

Cînd finalitatea unei acțiuni îi este clară, omul înlătură acele funcții care nu sînt adecvate scopului urmărit, iar dintre sistemele care au aceleași funcții, selectează pe cele cu o structură optimală adică superior funcțională.

Funcționalitatea sistemului global se realizează, firește, **la nivelul ansamblului.** Funcționalitatea sa maximă, deși este o rezultantă calitativ superioară acțiunii realizate ca sumă a componenților, se constituie exclusiv pe calea optimizării constituienților și a regimului interrelațional din cadrul sistemului.

Capacitatea de funcționare a unui sistem trebuie cercetată, prin urmare, pornind **de la analiza constituienților săi.** Deosebit de important este să observăm că elementele unui sistem sînt ele însele **sisteme cu structuri și funcții specifice,** diferite de ale altor subsisteme și de cele ale sistemului global. Ca atare, aprecierea funcționalității acestor subsisteme trebuie să aibă loc de fiecare dată după **criterii specifice.**

Valoarea oricărui produs al praxisului uman constă din valoarea materialului ce intră în alcătuirea structurii și din valoarea muncii sociale pe care acest produs o înmagazinează, prin munca socială înțelegînd și cantitatea de informație inclusă în modelul abstract al obiectului. În special informația nouă, superioară, îl interesează pe apreciator, deoarece aceasta înseamnă un pas înainte de **organizarea structurii** obiectului, ceea ce îi conferă acestuia o valoare competitivă în raport cu alte produse destinate aceleiași funcții.

Aprecierea unui sistem funcțional este deci un demers multilateral, tocmai pentru că valoarea ce se cere cercetată este de fapt un **complex de valori de diferite tipuri,** ce nu pot fi estimate decît după criterii proprii fiecărui tip de valori realizabile la nivelul constituienților. Vom lua un exemplu foarte simplu. Un stat are interese pentru a face o anumită educație cetățenilor săi. Creează o serie de subsisteme destinate acestui scop (școli, universități, instituții juridice, presă etc.). Fiecare din acestea primește o funcție proprie și o structură adecvată : structura unei școli va fi alta decît a unei redacții. Să presupunem că avem de apreciat, respectiv de optimat, acțiunea educativă a sistemului **școală.** Va trebui să descompunem acest sistem în subsisteme funcționale (educator, educat, dispozitiv de acțiune educațională) și să găsim forme de apreciere și optimare a fiecăruia din aceste elemente. Fiecare element va trebui privit ca un complex de factori optimabili. Educatorul trebuie să dispună de o bogată cultură generală și de specialitate să aibă o concepție filozofică și etică înaintată, calități morale și de caracter, spirit de disciplină, sentimente patriotice și internaționaliste, o bună condiție fizică etc. Dispozitivul educațional (local, planuri de învățămînt programe analitice, manuale, material didactic etc.) va trebui de asemenea să corespundă cerințelor unei anumite epoci. Tot ca un sistem complex trebuie privit și educatul.

Privind acum istoric-genetic apariția și dezvoltarea sistemului **școală,** înțelegem că de fapt au evoluat ascendent de-a lungul epocilor structurile ierarhic organizate ale acestui sistem, în cadrul unor interacțiuni foarte complexe; privind structural și funcțional diferitele subsisteme, vom fi de acord că profesorii, programele analitice, localurile etc. nu se vor aprecia după aceleași criterii, ci trebuie să apară **criterii specifice,** deși toate aceste criterii decurg din finalitatea sistemului școală : o lecție va fi apreciată după criterii pedagogice, localul — după criteriile unei construcții moderne etc.

Firește nu toate subsistemele — fie ele situate pe aceeași treaptă de dependență față de sistemul global — au aceeași importanță pentru realizarea finalității, unele fiind esențiale, altele accesoriale, altele de-a dreptul perturbatoare. Trierea lor se face prin analiza concretă a condițiilor de funcționalitate a fiecărui constituent. Caracterul necorespunzător al oricăruia din constituenți se răsfrînge negativ asupra finalității sistemului global : valoarea acțiunii educative este așadar un complex de valori care acționează **simultan,** ceea ce creează, la nivelul sistemului global, o calitate nouă și ne îndreptățește să vorbim nu de o simplă sumă de valori, ci de o valoare nouă — aceea a activității educaționale.

O analiză din perspectiva funcționalității se impune și în domeniul artei. Aici operația este incomparabil mai dificilă, din cauza marelui număr de factori care alcătuiesc sistemul (de pildă, un spectacol teatral televizat !) Tratatele tradiționale de estetică reușesc să dovedească existența valorii estetice, precum și faptul că ea este o condiție **sine qua non** a operei de artă. Cu toate acestea, persistă sentimentul unei rupturi între practica artistică și teoria artei, iar criticii sînt priviți nu o dată, și nu totdeauna în mod nejustificat, ca autori ai unor lucrări de un folos practic discutabil. Avem de-a face, după opinia noastră, cu urmările unor erori de ordin metodologic. Conceptul abstract și foarte complex de **valoare estetică,** privit în general, ne poate ajuta să deosebim o valoare de altele, pe planul axiologiei, dar nu ne poate duce spre sesizarea esenței sale și spre optimarea funcționalității sistemului **artist-operă-public.**

Principala dificultate în cercetarea literar-artistică provine din faptul că sistemul artă nu este analizat ; nu se știe cu certitudine care sînt, în totalitatea lor, constituenții funcționali ai structurii ierarhice a operei de artă, care sînt funcțiile lor specifice, care sînt structurile optimale ale acestor constituenți (Asupra teoriei „ireductibilității“ operei de artă vom reveni cu alt prilej).

Cine nu-și amintește de atacurile întreprinse cu puțini ani în urmă de unii critici împotriva principiului actualității în literatură, în numele unei arte de un înalt nivel artistic ? Este însă evident că lipsa actualității, a problematicii actuale a omului, constituie, în artă, în știință și în orice altă sferă de activitate socială, o eroare fundamentală de concepție, care anulează funcția strategică a activității umane. Este ca și cînd în toiul luptei, unii s-ar retrage în mănăstiri spre a se cînta frumos pricesne. Humorul popular a prins asemenea situații în proverbe de tipul „satul arde, și baba se piaptănă“. Pe de altă parte, este de asemenea evident că un autor care se mulțumește cu selectarea aspectelor actuale ale vieții, n-are decît meritul de a fi sesizat în ce sens ar trebui optimat unul din constituenții artei : tematica, motivele, problematica fără a dovedi însă capacitatea de a prelucra estetic acest material, **de a optima și ceilalți constituenți** (cunoscuți) **ai operei.** El uită că, deși materialul din care urmează a fi construit un obiect este foarte important, totuși acesta nu are în sine, și nu poate avea, funcțiile sistemului global la a cărui structurare participă. Valorile artei nu sînt în primul rînd materiale, ci **ideale,** ele reprezintă valori **informaționale.** De aici importanța esențială a **ideii,** înțeleasă atît ca element al structurii ideologice (filozofice, etice, politice etc.) a operei, cît și ca **soluție nouă,** superioară, la nivelul celorlalți constituenți ai operei.

IGNAT BOCIORT

MAGISTER: D. D. Roșca

Foarte sistematic, pasionat pentru cele mai dificile probleme ale filozofiei, concis, avid, totuși, după nuanțe, frate bun în ironie cu Socrate, cînd își arunca bustul deasupra catedrei, izbucnind într-un rîs sec, dar sincer, foarte puțini dintre noi îi pricepeam semnificația. Gîndea, de fapt, înainte, întrevedea consecințele unor teze și situații absurde, pe care auditorul nu le sesiza decît tîrziu.

Cu cîțiva ani înaintea intrării mele în facultate, își făcuse obiceiul de-a cere studenților anului întîi să întocmească o lucrare, în care să încerce să răspundă la întrebarea : „De ce m-am încris la filozofie“. Profesorul D.D. Roșca avea impresia că numărul celor ce se înscriu din vocație, din nevoia de a satisface o problematică psihologică reală, la facultatea de filozofie, este foarte mic. Pe lîngă faptul că din răspunsurile date putea verifica acest lucru, firește, în același timp, obținea primele date despre personalitatea viitorilor săi studenți.

După propriile-i constatări, se înscria, pe vremea aceea, la filozofie, o grupă de studenți dezorientați, vrăjiți de rezonanța cuvîntului, într-o măsură snobi și cu o cultură de suprafață ; un număr de studenți cu complexe de inferioritate, pentru care filozofia era un fel de lac al Vitezdei, în apele căruia socoteau să afle izbăvire ; pe urmă, studenți grăbiți, care aveau nevoie de diplomă și se înscriau, la întîmplare, într-o facultate oarecare și, în sfîrșit, cîțiva studenți pentru care problemele existenței și soluționarea lor reprezenta o chestiune serioasă, de viață.

Aveai ocazia să afli din ce grupă faci parte, fie la preseminarul de filozofie din anul întîi, fie la examenul de sfîrșit de an al cursului de Introducere în filozofie.

Consistenta organizare a minții și spiritului critic se reflectau în toate cursurile profesorului, pe care, din cînd în cînd, le mai răsfoiesc și astăzi. Operația are loc, ori de cîte ori stau la îndoială asupra interpretării ce trebuie dată ideilor unui filozof.

De la presocratici și pînă la Hegel inclusiv, aflu considerații temeinice despre fiecare mare gînditor, plasarea în epocă, influențele, filiațiile, contribuția originală a fiecăruia la soluționarea marilor probleme ale existenței. În fiecare an am parcurs cu profesorul, piețele Antichității și ale Europei moderne și am stat de vorbă cu Socrate, Platon și Aristotel, în meditații critice asupra substanței ultime, asupra criteriilor adevărului, binelui și frumosului, cu Descartes, Spinoza și Leibniz despre ideile simple și clare, despre monade, cu romanticii germani, pînă la încîlcitul și nepătrunsul Hegel.

Ne-am întîlnit la examenul de licență, ne-am întîlnit și la doctorat. În cadrul celui dintîi, i-am vorbit despre categoriile lui Kant și despre importanța sofiștilor în dezvoltarea gîndirii grecești, cu insistență asupra sensului lozincii filozofice : „Omul este măsura tuturor lucrurilor“ iar la doctorat ne-am încurcat puțin în „realiile“ lui Herbart.

A venit refugiul la Sibiu, cu greutățile sale. Și-a vizitat, de nenumărate ori studenții la cămin, a participat la ședințele publice ale „Cercului literar“, condus de regretatul Radu Stanca și Ion Negoițescu, cerc deochiat din cauza atitudinii sale democratice adoptate față de criticul E. Lovinescu, a ținut conferințe în care a preamărit și valorificat rolul „inteligenții“ ca funcție psihologică și ca pătură socială, în viața unui popor, a instituit concursuri periodice pentru a stimula munca intelectuală a studenților etc.

Cei care au citit „Existența tragică“, își dau seama, pe deplin, de semnificația ei. Am citit-o tîrziu cînd posedam o cultură filozofică, asimilată de la autorul cărții și de la alții. Răsfoind însă cursurile sale, am subliniat și am adăugat cîteva cuvinte : timp infinit spațiu infinit... cunoaștere infinită și cunoaștere relativă...

În viață și la catedră, prof. D.D. Roșca nu este „un tragedian“ Dimpotrivă : îi place să rîdă, iar pe Kant și pe Hegel nu i-a prezentat altfel. Cum însă timpul i-a depășit, și va depăși cu încetul, pe oricine și orice, firește că-n infinitatea lui se află unul din izvoarele concepției sale.

Înțelepciunea pe care o ilustrează prin întreaga sa activitatea reflectă elemente din îndrăzneala lui Democrit, care afirma că înțeleptul nu se teme de nimic, pentru că înțelege esența lucrurilor și după ani de caznă și căutare, elemente din concepția eticii marxiste moderne, după care valoarea omului se stabilește în raport cu faptele sale, iar viața are un rost, dacă reușești să i-l dai !

N. D. PÂRVU

TÎNĂRUL MARX SAU PROMETEISMUL FILOZOFIEI

„Im Anfang war die Tat"
Goethe, Faust

Determinarea rosturilor filozofiei este una din preocupările constante ale lui Marx în întreaga sa operă de tinerețe (1841—1844). Filozofia nu este, în concepția sa, un produs întîmplător sau epidermic al unei epoci istorice, ci este chintesența spirituală a acesteia: filozofii — scrie Marx — „sînt rodul epocii lor, al poporului lor ; seva cea mai subtilă, mai prețioasă și mai ascunsă a acestuia se cristalizează în ideile filozofice. Același spirit care construiește sistemele filozofice în creierul filozofilor, construiește căile ferate cu mîinile muncitorilor". Legată de lumea reală prin conținutul ei, filozofia se va lega de aceasta și prin manifestările sale, va deveni instanță de control a realității. Încetînd a mai fi un sistem determinat față de alte sisteme determinate, ea devine **filozofia** în genere în raport cu lumea. Mișcarea filozofiei dinspre imperiul abstracțiilor pure către realitatea dată și confruntarea cu aceasta este socotită de Marx drept o mișcare istoric necesară care duce la transformarea filozofiei înseși, la „transsubstanțierea ei în carne și sînge". Spiritul teoretic părăsește împărăția umbrelor a lui Amenti și se transformă în energie practică. Tînărul Marx folosește pentru exprimarea acestor idei simbolul prometeic. Încă în dizertația de doctorat din 1841, intitulată **Deosebirea dintre filozofia naturii la Democrit și filozofia naturii la Epicur,** Prometeu devine întruchiparea atitudinii filozofice, fiind considerat drept „cel mai nobil sfînt și martir din calendarul filozofic". Misiunea prometeică a filozofiei este exprimată de asemeni în **Caiete de istorie a filozofiei epicuriene, stoice și sceptice,** datînd din perioada pregătirii dizertației.

Prometeismul filozofiei este deci o răzvrătire împotriva fenomenalității, a aparențelor lipsite de esență. Gîndul lui Marx se va preciza curînd ca „acțiune a rațiunii libere", filozofia se opune oricărei realități iraționale. În consecință, atitudinea sa față de o asemenea realitate va fi o atitudine critică. Critica devine astfel forma necesară de existență a filozofiei în concepția lui Marx. Întrucît primul fenomen care se opune filozofiei este cel religios, filozofia critică a trebuit să înceapă în Germania printr-o critică filozofică a religiei Marx însuși întreprinde o asemenea critică în dizertația din 1841. Punctul său de vedere este deocamdată cel al hegelienilor de stînga. Religia este respinsă ca doctrină a transcendenței, care nu recunoaște suveranitatea absolută a conștiinței umane.

Epicur este declarat cel mai mare iluminist al Greciei antice Filozofia, cîtă vreme mai pulsează un strop de sînge în inima ei atotbiruitoare, **„va striga fără încetare adversarilor săi, împreună cu Epicur : „Nelegiuit nu este acela care reneagă zeii mulțimii, ci acela care atribuie zeilor închipuirile mulțimii ... Profesiunea de credință a lui Prometeu : „Într-un cuvînt, urăsc pe toți acești zei, este propria ei maximă, îndreptată împotriva tuturor zeilor cerești și pămîntești, care nu recunosc conștiința de sine a omului drept zeitate supremă".**

Marx va depăși însă punctul de vedere al „conștiinței de sine" și, sub înrîurirea lui Feuerbach, va înțelege ulterior religia ca formă de înstrăinare a esenței umane. Divinitatea nu este altceva decît esența autoînstrăinată și personificată a omului. Înstrăinarea omului în religie se produce atunci cînd el nu-și poate realiza esența în existența reală, cînd condițiile reale de viață se află în contradicție cu aspirațiile sale. „Religia — va scrie Marx — este suspinul creaturii chinuite, sensibilitatea unei lumi lipsite de inimă, după cum este și spiritul unor orînduiri lipsite de spirit. Ea este **opiu** pentru popor".

Religia propune însă o soluție iluzorie a conflictelor reale și tocmai de aceea „deziluzionarea" este o condiție a găsirii soluției reale.

Critica feuerbachiană a religiei este pentru Marx chiar un punct de pornire. Omul care se înstrăinează în religie „nu este o ființă abstractă, situată în afara lumii. Omul este **lumea omului,** statul, societatea — scrie Marx. Dacă religia e un produs denaturat al înstrăinării de sine a omului, și dacă omul este lumea omului — statul, societatea, critica religiei nu poate fi obiectivul ultim al filozofiei. Sarcina acesteia, după ce a demascat forma sfîntă a înstrăinării de sine a omului, este „să demaște înstrăinarea de sine în **formele** ei **profane".**

Critica cerului se transformă astfel, cum spune Marx, în critica pămîntului, critica religiei, în critica dreptului, critica teologiei, în critica politicii.

Critica statului și dreptului semifeudal german a fost începută de Marx încă în perioada activității sale la **Gazeta renană** (1842—1843). El a constatat, pe baza experienței concrete, că există o flagrantă contradicție între esența ideală a statului și activitatea sa reală, între principiile de guvernare și realitatea guvernării. Situîndu-se mai întîi pe pozițiile „emancipării politice" și cerînd eliberarea statului de factorii nepolitici care-i denaturează esența, în particular de presiunea interesului privat, ca și de religie, Marx ajunge în perioada **Analelor germano - franceze** (1844) la înțelegerea insuficienței acestei revendicări. Emanciparea politică trebuie completată cu „emanciparea umană". Fără a fi deocamdată suficient de precis definită, emanciparea umană este înțeleasă ca dezalienare, ca eliberare a omului de dubla sa înstrăinare, ca membru al societății civile, pe de o parte, și ca membru al statului, pe de altă parte. În **Manuscrisele din 1844** Marx va ajunge la descoperirea formei fundamentale a înstrăinării, care este rădăcina tuturor celorlalte, și anume înstrăinarea muncii. Analiza înstrăinării muncii și descoperirea legăturii acesteia cu proprietatea privată l-au condus la concluzia că adevărata soluție a problemei înstrăinării este suprimarea proprietății private, cu alte cuvinte, comunismul. **Comunismul** ca suprimare **pozitivă a proprietății private** — această **autoînstrăinare** a omului — și deci ca **apropiere** reală a **esenței umane** de către om și pentru om" este „umanism desăvîrșit". este **„adevărata** rezolvare a conflictului dintre om și natură și dintre om și om". Înfăptuirea emancipării umane prin comunism este, desigur, călăuzită de filozofie. Dar Marx nu-și face iluzia că prin ea însăși critica filozofică ar putea duce la acest rezultat. Este necesară acțiunea acelei clase sociale care nu se poate elibera pe sine decît eliberînd întreaga societate — proletariatul. „După cum filozofia își găsește armele ei **materiale** în proletariat, tot astfel își găsește și proletariatul armele lui **spirituale** în filozofie". Contopirea teoriei cu mișcarea practică constituie premiza „revoluției radicale" a emancipării umane.

Acestea sînt cîteva dintre rezultatele esențiale pe care le dobîndește cugetarea lui Marx către sfîrșitul perioadei de tinerețe. Ele nu vor fi infirmate de evoluția sa ulterioară, dar începînd cu **Ideologia germană** (1845), vor dobîndi o solidă fundamentare științifică în concepția materialistă asupra istoriei și o reelaborare corespunzătoare. A aduce filozofia din cer pe pămînt, a o transforma într-un instrument al schimbării lumii, potrivit nevoilor esențiale ale omului și a o îmbogăți pe baza practicii acestei schimbări, vor rămîne coordonate esențiale ale concepției lui Marx. Gîndirea care a debutat sub semnul lui Prometeu rămîne credincioasă inspirației sale inițiale pe care nicicînd n-o va trăda. Și este, poate, aici, unul dintre izvoarele veșnicei tinereți, care a împlinit în această primăvară o sută cincizeci și patru de ani.

VIOREL COLȚESCU

După Bizanț, spirit cultural balcanic

Cu fiecare nouă lucrare adusă în actualitate, din excepțional de bogata creație a lui N. Iorga. înregistrăm satisfacția că s-a mai îndeplinit un act de cultură.

„Bizanț după Bizanț" este una din lucrările din ultimii ani de viață ai lui Iorga ; se situează printre operele în care autorul lor trecuse la elaborarea marilor sinteze.

Bizanțul, Imperiul bizantin, a constituit centrul de atracție al marilor aspirații de pe trei continente, timp de mai bine de un mileniu Din cearta cu Roma, pe teme dogmatice, ruptura inevitabilă între spiritul european răsăritean și cel apusean, a despărțit Europa în două zone Împrejurări favorabile de dezvoltare au deplasat mersul evenimentelor spre vest, unde Renașterea, Reforma și apoi revoluțiile, îndeosebi cea tehnică, au suit cultura și civilizația apuseană pe culmi, de unde, mai ales la sugestia papală pe tema vechilor antipatii față de schismaticii răsăriteni, cu greu mai putea fi acceptată existența unei culturi și în afară de cea occidentală și catolică. Așa se explică întîrzierea cu care savanții și oamenii de cultură au reușit, numai foarte tîrziu, să-și îndrepte atenția spre urmele lăsate în cultura omenirii de fostul Bizanț, străduindu-se să înțeleagă valorile culturale bizantine.

Între toți, prin structură, mediu de viață și formare, desigur N. Iorga era cel mai indicat să releve mai pregnant ceea ce însemnase viața Bizanțului, experiență umană a acestei culturi. Așa se explică puternicul ecou trezit de contribuția savantului român în acest domeniu, cu consecințe atît de rodnice, resimțite și azi, mai ales azi, în domeniul de specialitate.

În calitate de istoric, în lucrarea la care ne referim, el urmărește, pe baza faptelor, durata și împrejurările care au favorizat menținerea ideii de Bizanț, în forma cum acesta se materializase istoric, faptul că Principatele române au contribuit, datorită condițiilor specifice locale, să prelungească și să alimenteze visul acelor suflete care nu reușiseră să se desprindă de imaginea a ceea ce fusese odată Bizanțul.

Nu mai puțin important este de relevat însă și o altă latură a problemei, că dincolo de înfățișarea materială a Bizanțului, organism statal și mediu de viață prielnic unor anume categorii de oameni, cultura bizantină mai reprezintă o experiență spirituală, prin valoarea ei, unică și exemplară Așadar, sîntem de opinia că nu atît ceea ce s-a realizat în mediul bizantin reprezintă o valoare (fără îndoială nu contestăm cu aceasta creațiile culturale bizantine), cît modul cum s-a procedat la realizarea lor.

Explozia imperială a lui Alexandru Macedoneanul a rupt zăgazurile polisurilor grecești și a deschis cale liberă tuturor influențelor din cele mai îndepărtate zone și arii culturale. Nu era neașteptată învolburarea de idei care s-a produs în veacurile următoare, pînă ce, o dată cu creștinismul, amploarea confuziei, pe baza amestecurilor ce se produseseră, să atingă apogeul.

A fost nevoie de intervenția unui adevărat Demiurg ca din haosul acestor revărsări tulburi de ape primare să se edifice un univers cultural, o nouă lume, ierarhic și trainic alcătuită. Opera aceasta îi revine spiritului bizantin. El a dat naștere unei culturi, în care omul era readus pe locul cîștigat de cultura elină. Se reafirma dreptul la viață al omului și se recunoștea realitatea de existență a rezultatelor de pe urma faptelor lui. Iconoclasmul dezvăluie (la suprafață și pe o temă aparent de prea puțină valoare, mai ales privită prin prisma omului de azi) un proces de adîncime : lupta dintre da și nu. între recunoașterea și tăgada valorii umane, două moduri de a înțelege existența umană: cea elină care, cum știm, afirmase realitatea de esență a ființei umane și cea contrară, a neantului creatural, existența fiind de proveniență harică, divinitatea monopolizînd realitatea ființială.

Cultura bizantină are meritul de a fi realizat sinteza celor două curente oponente Arta bizantină este imaginea transfigurată a ceea ce constituie substanța materială. Chipul omului păstrează trăsăturile fenomenalității, dar într-o realizare care răspunde altei ipostaze decît cea a corpului supus gravitației biologice.

Peste nivelul atins de arta clasică elenă, cultura bizantină ne învață să intuim valoarea spațiului-lumină. Culorile figurilor umane dintr-un mozaic sînt apariții spectrale în cîmpul inundat de aurul luminii. Sînt ipostaze ale particularităților individuale, dar care se armonizează pe fondul existențial al luminii transfiguratoare Lumina deschide orizontul veșniciei în timp, afectat particularului.

Nu e greu ca gîndul să ne transporte de aici, din plin bizantinism, în epoca de promovare a artei informale din zilele noastre. Omul prezentului din societatea capitalistă trăiește actul propriei aneantizări, cît și a bunurilor și valorilor de el create În fața acestei rostogoliri în avalanșă spre abisul absorbant se impune acțiunea, după model bizantin, a unei sinteze care să deschidă perspectiva noului umanism.

Capabil de o asemenea intervenție salutară, socotim a fi spiritul cultural balcanic. Balcanii, în timpul modern, s-au impus atenției europene ca zonă a discordiei, focar activ de conflicte, întreținute bineînțeles de marile puteri interesate. De nu mai puțină notorietate în rîndul populației vestice este mentalitatea levantină, așa cum aceasta s-a definit în timpul ocupației otomane, promovată de sistemul țarigrădean. Mai puțin s-a relevat cealaltă latură a balcanismului, a spiritului colectiv, în materie de folclor în primul rînd.

Diversitatea etnică, tradiția comună a multiplelor colectivități care au viețuit în aceleași împrejurări timp de secole, experiența comună în viața istorică, „spiritul locului" le-a imprimat o anume configurație psihică și stil social de viață. Mai mult ca în nici o altă parte a continentului, populația de aici este pregătită pentru a înțelege just coexistența, adică diversitatea de existență în atmosferă de reală independență, în particularitate, a fiecăruia.

Să ne mirăm atunci că un „filozof peregrin" vedea în etnicitățile balcanice modul viitor de a viețui al popoarelor europene ? Ce ne-ar împiedica, în acest caz, să întrevedem momentul, în istoria social-culturală, cînd acest spirit local balcanic să ia inițiative de prestigiu, atît pe plan artistic cît și în cel social și politic ?

M. CAZACU

Cu Maria Radu, printre fire de mătase

figuri fapte evenimente în proiecția CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

Filatura de mătase naturală, unica în țară — și fără supraestimări provinciale — cea mai mare de acest gen din Europa — e o vorace „consumatoare" de gogoși de mătase. De la directorul ei, ing. Sacha Bernfeld, am aflat că producția ei anuală de altădată se realizează azi în numai 15 zile !

Este prezentă deci și aici — în ciuda liniștei aparente — dinamica vie a întrecerii socialiste ce antrenează acum atîtea colective, în întîmpinarea Conferinței Naționale a Partidului.

Aici, printre părelnicele și delicatele fire de mătase, am cunoscut-o pe Maria Radu. „Filatoare fruntașă", scria pe panoul de onoare, sub un chip luminos și energic de femeie la aproape 40 de ani.

Coborîm treptele, ieșim în curte. Surîde împăcată, gata să-mi țină tovărășie ceasuri bune. Cu un gest larg, cuprinzător, îmi arată rondurile de flori, aleile, sera care se vede alături : „Cînd am început să muncesc, aici era pustiu și paragină ! (Directorul filaturii îmi dăduse cu puțină vreme înainte amănunte concludente : fabrica n-avea nici măcar gard. Prin curtea ei treceau mugind nestingherit vitele în drum spre abator). Directorii capitaliști veniți din alte țări, soseau și apoi le pierea urma. Cine să-i mai țină minte ? Dar Maria Radu îi știe încă ; ea a venit în fabrică la 13 ani împliniți. De lucrat a lucrat de pe la 9. A fost servitoare, chiar și la unul din foștii directori ai fabricii.

„Și mama mea a ieșit la pensie de aici, după 37 de ani. Toată lumea îi spunea Chiva. Noi ni-s din Valea-Lungă și ea făcea zilnic zece kilometri pe jos ca să vină la filatură. Pleca pe-ntuneric, la 3 dimineața și se-ntorcea după ce apunea soarele, pe la 8 seara. Vedeam lipsurile de-acasă și mă rugam de ea să mă ducă și pe mine la fabrică, să cîștig ceva. Dar ea nu și nu : „Nu te duc, zicea, că tu mori acolo". Eram — drept îi — tare mică și slăbuță. Pînă la urmă, însă, a fost musai să mă ducă. Și de-atunci eu tot aici am rămas..."

Apoi : „am dus-o greu, că am fost nouă la părinți : cinci băieți și patru fete. Mîncam toți dintr-o oală de pămînt, așezată afară, pe prispă, să nu gîndiți că vă mint. Așa a fost. Chiar lîngă noi locuia cel mai bogat om din sat : avea batoză, cazan de fiert țuică, 100 de oi și trei băieți răsfățați, îmbuibați cu de toate. Noi mîncam fasole, varză, mălai și mămăligă. Ai mici, una-două, fugeau la noi. Furau de-acasă pîinea albă, rumenă și noi le dădeam în schimb mălai. Cînd îi prindeau, părinții îi lua la rost : „mama voastră, iar ați fost la orbeții ăia ?!".

În țesătorie, unde am ajuns acum, nu se aude decît zumzetul continuu al războaielor. Trecem prin secția de confecții. Ne oprim într-un colț al altei hale: „Aici lucrez eu. Supraveghez 70 de filiere" ...

Au mai rămas cîteva gogoși în apa din jgheab și Maria deapănă cu un gest ușor și neașteptat cîteva fire de mătase, mi le dă se le încerc și mă întreabă : „Vedeți ce gingașe sînt ? Se cere multă finețe, să lucri ușor cu ele, să fie uniforme".

Maria Radu muncește în fabrică de 24 de ani. În dimineața aceea făcusem și un calcul aproximativ, dar foarte aproape de realitate : în acest răstimp ea a realizat 593.280 milioane metri fire, echivalente cu 74.160 milioane metri de țesătură.

Îmi spune : „Veniți să vedeți muzeul nostru". Într-un soi de magazie văd niște căzănele de fier. „Aici se fierbeau altădată gogoșile. Puteți să vă închipuiți ce aburi ieșeau și ce căldură era ! Vremurile alea le-am apucat încă Nici nu-i de mirare că majoritatea muncitorilor erau bolnavi. De partea cealaltă sînt lavoarele. La unul din ele am lucrat și eu. Gogoșile, încinse la 45 grade, le scoteam cu mîna. Să-mi fi văzut mîinile. Erau roșii, pline cu bășici, opărite".

— Le povestiți tinerelor toate astea ?

— Și lor, și fetei mele. N-am apucat să vă spun că am o fată, elevă la Liceul agricol din Timișoara. Învață bine, are bursă ... Tu, Ani, dormi pe recameu, îi zic, te uiți la televizor și mergi la odihnă, la munte. Că ne-am făcut și noi casă nouă la Lugoj, cu patru camere și toate celelalte. Și frații mei și-au făcut. Chiar și bătrînii și-au demolat-o pe cea veche.

Dinspre cîmp vin suave adieri de maci și albăstrele și s-a făcut după-amiază tîrzie. „Cînd vin la fabrică, continuă femeia, oricîtă treabă am avut acasă, nu mă simt obosită. Că eu de lucru nu mă urăsc niciodată. Că așa înțeleg eu că trebuie să fie un comunist : exemplu pentru toți ceilalți.

— Nu regreți nimic în lumea asta, Maria Radu ?

— Ba, am o mare părere de rău. Că n-am învățat mai multă carte. Și mi-s supărată pe mine că anii au trecut și eu am rămas numai cu șapte clase. De asta mă tot țin de capul fetei mele și-al filatoarelor de lîngă mine. Tu, Eleno, și tu, Rodico, le spun, nu vă lăsați cu școală puțină ..."

La poarta fabricii mai privesc încă o dată mîinile puternice ale Mariei Radu, deprinse cu munca încă din pruncie. Stă acolo pînă ce mă depărtez, apoi se desprinde și înaintează spre soțul său, care-o așteaptă.

VALENTINA DIMA

Cartea cronofagă și cartea formativă

(Urmare din pag. 1)

conștientizînd faptul că este necesară o organizare și raționalizare a lecturilor, astfel ca eficiența și utilitatea lor să fie maximă. Această acțiune este cu atît mai stringentă și mai actuală într-o societate ca a noastră care-și propune să anuleze, într-o perioadă scurtă, decalajul existent în raport cu țările cele mai dezvoltate și să ridice întreaga națiune pe o treaptă tot mai înaltă de civilizație și cultură, făurind societatea socialistă multilateral dezvoltată.

Plenara C.C. al P.C.R., din 3—5 noiembrie 1971 a creat, în acest sens, cadrul organizatoric și politic corespunzător și climatul psiho-social propice unei asemenea organizări și raționalizări pe baza unor principii riguros științifice, iar cercetările sociologice concrete vin să prezinte situația existentă, direcțiile obiective de evoluție a fenomenului și posibilitățile reale în care este necesară și operantă o intervenție individuală și socială.

Revenind la cercetarea asupra studenților, considerăm că cei 1.063 de subiecți anchetați de noi în 1971 au pornit, empiric, pe baza experienței proprii și pe baza discuțiilor verbale dintre ei, la cristalizarea conceptelor de timp liber studențesc și „lectură de timp liber". Astfel, imaginea lor este neclară sau necristalizată conștient și, fără o intervenție conștientă, ea ar putea rămîne astfel, pînă după terminarea facultății.

Că lucrurile stau astfel, o dovedesc următoarele constatări : numărul cel mai mare de opțiuni pentru diferite genuri de lecturi îl dau, la scara eșantionului, studenții căminiști (75,1 la sută) din care fetele căministe, față de cele necăministe, dau un plus de 48,4 la sută, iar băieții căminiști de 51,4 la sută. Cum marea majoritate a căminiștilor sînt necăsătoriți, provin din mediu rural și din familii de muncitori, sau intelectuali, diferențele, la fiecare din aceste categorii, cu unele deosebiri, se mențin.

O precizare în acest sens aduce analiza răspunsurilor subiecților privind opțiunile pentru următoarele genuri de lecturi, oferite de evantaiul întrebării : beletristică, științifică, filozofică, politică, aventuri și de alte genuri.

După prelucrarea datelor anchetei, ordinea se modifică astfel : beletristică, științifică, aventuri, filozofică, alte genuri și politică. De remarcat este faptul că încep să pătrundă în această categorie de lecturi și lecturile filozofice și politice.

Această situație precizează că, indiferent de sex, există un număr însemnat de subiecți pentru care lectura de timp liber este, de fapt, pregătire profesională (50 la sută). Există însă, o a doua categorie de studenți la care buna pregătire se face în timp util, permițîndu-le completarea și adîncirea orizontului de cultură prin lecturi în sens propriu de timp liber. Aceștia sînt și mai activi în viața social-obștească a facultății.

Necristalizarea conceptului de timp liber în conștiința studenților poate fi detectată și pe alte coordonate. Astfel, genurile literare cu cel mai mare număr de opțiuni sînt beletristice, literatura științifică și cea de aventuri. Notăm însă că beletristica este o preferință, în primul rînd a fetelor, care se află, în marea lor majoritate la Universitate, inclusiv secția pedagogică și Medicină. Notînd de asemenea, că ponderea cea mai mare o au studentele de la filologie, pentru care literatura beletristică este obiect al pregătirii de specialitate, putem spune că, în opțiunile fetelor, situarea literaturii științifice pe locul al doilea se datorează interferenței acesteia cu cea beletristică.

Aceste constatări reflectă o slabă conștientizare a ceea ce este, sau ar trebui să fie, timpul liber și lectura de timp liber. Mult mai clar apare caracterul de lectură de timp liber la literatura de aventuri, care pare să fie agreată pentru caracterul ei deconectant. O notă pozitivă trebuie subliniată însă, pentru apariția în cîmpul lecturilor de timp liber a lecturilor filozofice și politice.

Locul doi, ocupat de lectura cărții științifice, se datorează, în mare măsură, faptului că acest gen este preferința mai mare a băieților, care formează majoritatea eșantionului și care provin de la facultățile de profil tehnic și exact. La băieți scade interesul pentru lecturile beletristice care, în cazul politehniștilor, le-ar lărgi orizontul de cultură generală, contribuind la formarea lor multilaterală. Elementul de compensație, ca și în cazul fetelor de la facultățile tehnice, îl constituie literatura de aventuri, cu un procent de opțiuni aproape egal cu cea științifică. Aceste lecturi, în detrimentul altora, pot deveni cronofage și pot duce la degradarea si unilateralizarea profilului spiritual al subiecților în cauză.

O constatare interesantă se remarcă la analiza opțiunilor pentru literatura filozofică — procentul de opțiuni pentru acest gen de lecturi, la fete, este aproximativ egal cu cel al băieților, deși fetele reprezintă o minoritate în eșantion. Studenții au înțeles că răspunsul corect la o serie de probleme de specialitate sau de cultură generală, nu poate fi descoperit fără o cultură filozofică corespunzătoare.

Interesul pentru lecturile și cartea politică are mai multe surse : lecturile filozofice trimit obligatoriu la lecturi politice pentru adoptarea unei poziții corespunzătoare ; extinderea disciplinelor de științe sociale trimite, în mai mare măsură decît pînă acum, la texte politice ; participarea activă și informarea largă a tineretului impune, de asemenea, creșterea interesului pentru literatura politică. Notăm însă că cercetarea noastră arată că lecturile politice sînt în mai mare măsură o preferință a băieților și că rămînerea în urmă a fetelor denotă faptul că, și la nivelul studenției, par să se mai mențină acele mentalități care limitau accesul femeilor în activitățile politice.

Prezentarea stadiului în care se află concepția studenților noștri în legătură cu timpul liber și cu „lecturile de timp liber", a evidențiat, dincolo de faptul că noțiunile nu sînt bine conturate, cu o rigurozitate științifică, funcțiile multiple reale și potențiale ale lecturii de timp liber, chiar dacă unele se află încă într-un stadiu incipient, între care rolul predominant revine nu funcției de destindere, ci celei formativ instructive.

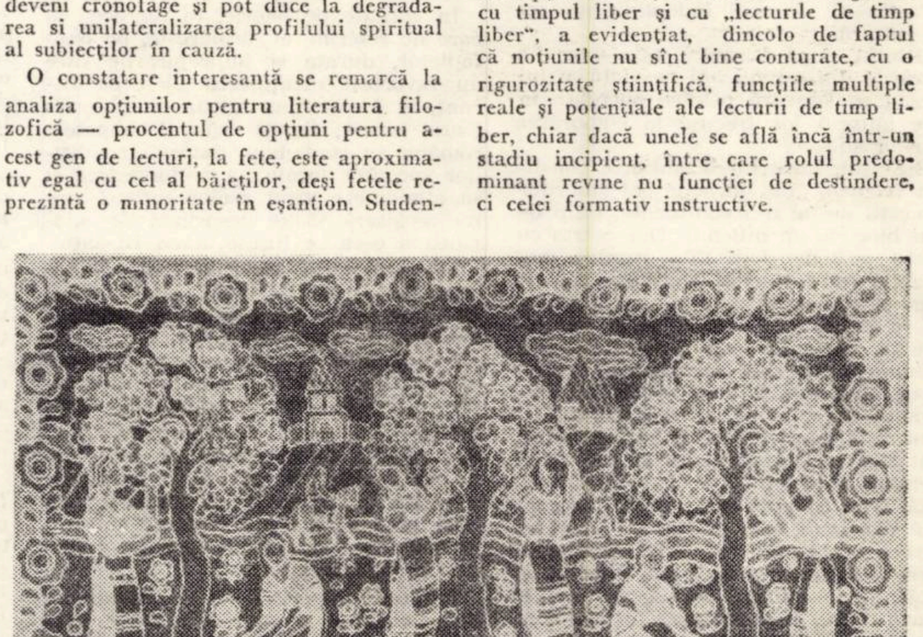

EUGENIA DUMITRAȘCU — Poem folcloric

gloante oarbe

parodii in proza

HARALAMB ZINCĂ

Pisica de la ora trei și un sfert

„Evenimentele de aici nu s-au petrecut niciodată și se pot asemăna cu unele care s-or fi petrecut, dar fără vina autorului, așa că ne cerem scuzele de rigoare și ne declinăm orice răspundere. Pentru greșelile de PITAR vom da cuvenita ELATA"

Infractorul simți că-i aproape de țintă, cînd o lovitură formidabilă îi turti borsalina de culoare neagră ce-o purta în asemenea ocazii pe cap (mai tîrziu anchetatorul stabili că era o borsalină cu fund dublu, adică cu 2 funduri, între care era vîrîtă o placă de oțel inoxidabil cîntărind 2 kg și 34 grame). Vru să se întoarcă, dar o a doua lovitură îl făcu pur și simplu una cu pămîntul. Dar și de acolo, din situația asta jenantă, căută să-și aplice procedeele bestiale și cu mîna sănătoasă manevră un șiret de la pantofi care se transformă pe loc în pistol. Atunci, ultima și cea mai formidabilă lovitură (legală de altfel) îl doborî ca pe un trunchi de copac putred pe dinăuntru și la propriu și la figurat și-l lăsă pur și simplu lat. În cădere, avu timp să observe cum pe acoperișul vecin se strecoară miorlăind cu abilitate pisica complicelui său și se uită instinctiv la ceas : Era trei și aproape un sfert !

Zdrobi o înjurătură între dinți și ridică mîinile resemnat.

Anchetatorul îi făcu o percheziție prin buzunarele obișnuite și secrete și-l somă să scoată grenada ce-o avea la buzunarul de la spate și căreia îi scosese inelul urmînd să explodeze din clipă în clipă. Ceea ce se și întîmplă după ce anchetatorul ieși din zona periculoasă. Cercetările fură continuate după convalescența îndelungată, deoarece acest înrăit infractor și criminal nu avea decît borsalina cu fund dublu".

MIRCEA MICU

P.S. Mai mulți cititori ne roagă să anunțăm din timp numele celor parodiați. Așadar, urmează Iulian Neacșu și se pregătește Ion Băieșu.

EPIGRAMĂ

Unui internist

Cum îmi știi prea bine firea,
Doctore, fă-mi o plăcere :
Cînd o fi să-mi dai „ieșirea"
Să nu-mi zici : „La revedere !"

Hiperbola bețivului

Y (grec) s-ar fi lăudat
Unui bun amic, pe cale,
C-a strîns bani pentr-un Fiat
Cu ce-a luat pe sticle goale !

GEORGE ZARAFU

Șahist talentat și soț infidel

Ca șahist — chiar de talent —
Dacă ai idei . . . bigame,
Trebuie să fii atent
Cînd și *cum* faci schimb de dame.

Cu rochii mult prea decoltate în sălile de spectacol

Profit că-n pauză e lumină
Ca să admir cocheta sală,
Dar ochiul trage spre vecină :
Și ea, pe jumătate goală.

DUMITRU MUNTEANU

Epitaf unui iluzionist

Pe scenă dispărea fictiv
Și revenea în toată graba ;
Acum îl așteptați degeaba :
A dispărut definitiv !

Unui scriitor cam leneș

Credeți c-a scris ceva ? Nici gînd !
Nici astăzi n-a scris nici-un rînd ;
Dar se tot laudă de zor
Că scrie . . . rîndul viitor.

GRIGORE ȚEPEȘ

Elegie

(Parodie la „Elegie cu Francesca da Rimini" de Damian Ureche).

Căutatu-te-am în cearcănul de lună,
Să-ți decupez năluca la rever ;
Mă-mprăștie iubirea și m-adună...
Verona, Veronica, Venover !

Ba da, ba nu te clătina în mine,
Cum spaimele-n trifoiul furajer,
În cea mai de parfum dintre albine...
Verona, Veronica, Venover !

O, pentru pașii tăi spre nordul clipei,
Am aninat la sud un revolver ;
Îmi arde inima în vestul pipei...
Verona, Veronica, Venover !

Și-am mai împins un ins melodramatic
Să te căutăm în țara de mister ;
Aerian, terestru și acvatic...
Verona, Veronica, Venover !

Nu vezi, penița plînge-n călimară,
Iar eu mă-ntorc la Vîlcea pivnicer;
Te las lui Dumbrăveanu, „domnișoară"...
Verona, Veronica, Venover !

MARIUS MUNTEANU

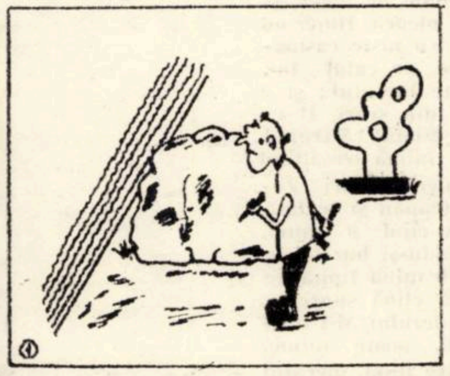
①

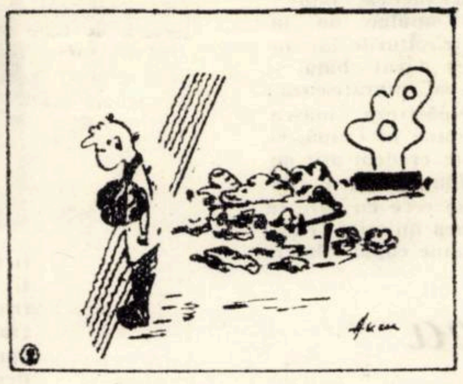
②

Caricaturi de **DUMITRU CUZUBAN**

SPORT

TIMIȘOARA ȘI FOTBALUL

(II)

După articolul din săptămîna trecută se vor fi găsit destui care să-mi reproșeze ironia sau poate sarcasmul cu care am abordat problemele „vitale" ale fotbalului timișorean Cu mîna pe inimă sînt gata să jur că nu o fac decît din marea dragoste ce i-o port, din durerea de a vedea că toate cununile de lauri, culese cîndva de CHINEZUL, BANATUL, RIPENSIA, POLI și C.F.R., s-au ofilit de mult iar altele să le mai ia locul nu se prea văd . . .

În amintirea gloriei de altădată, cu respect față de cei care au slujit acest sport, trecînd peste ambițiile prostești, să ne permitem cîteva minute de adevăr !

Așa se face că am ținut să dialoghez pe o asemenea temă (mi s-a spus că la Timișoara „UNII" devin ușor irascibili) cu prietenul Petre Petrișor El a fost cel care mi-a pus primul microfonul în mînă, cu el am colindat stadioanele timișorene în „zilele bune", cu el aș dori să schimb cîteva replici. Deci :

EU : C.S.M Reșița salută Timișoara din mers ! Ea va juca la anul în divizia A. iar nu Poli sau C.F.R NU înțeleg ce se întîmplă . .

EL : De la microfonul studioului de Radio Timișoara, m-am referit nu o dată la cauzele crizei. Cred că e o problemă de dragoste . . .

EU : Nu dramatizăm ?

EL : Fostul atacant al Științei din perioada ei de „aur", Ilie Gîrleanu, îmi spunea cîndva : „La Timișoara se pune problema dragostei pentru culorile clubului pe care îl reprezinți. Pe vremea mea (doamne, Ilie, ce trece timpul ! . . .) **se așeza înainte iubirea pentru club**, și numai după aceea putea fi vorba de **amorul propriu**

EU : În ultimii ani, văzînd bătălia dintre familia MONTAGU (a se citi POLI) și CAPULET (traduceți prin C.F.R.) am avut explicația „tragediei".

EL : Din nenorocire. Așa cum îmi spunea nu demult un „suflelist" **„am interpretat neloial rivalitatea"**, ne-am făcut a nu înțelege cuvîntul **COLABORARE**. Fostul internațional Vasile Deheleanu este extrem de ferm în convingeri. El crede că la echipele timișorene e vorba de o **lipsă clară de organizare, de seriozitate în pregătire**. N-ar trebui să ne fie rușine, spune el, să mergem la vecinii noștri de la U.T.A., să-i rugăm să ne informeze despre „secretul lor". (Ei, dar ce te faci cu mîndria ?!).

EU : Nu cumva la Timișoara se potrivește prea bine vorba aceea că „Sus Mitică, jos Mitică !" ? Mă refer la antrenori, bineînțeles

EL : Exact Fostul antrenor al C.F.R.-ului, Vasile Gain, e de părere că se urmăresc doar **rezultatele de moment, ignorîndu-se perspectivele**. E clar că schimbările sînt dictate de interesele conducerilor, care vor să iasă cu „fața curată" (Oameni sîntem!...) Tot Gain afirmă că în asemenea scheme de conducere sînt prea multe persoane (Deci și multe păreri . . .) Din prima zi de lucru, antrenorul este pe jumătate dat afară !

EU : Mi se pare că cele spuse au pus mîna pe „rană" Ar fi interesant de aflat ce cred jucătorii, antrenorii, publicul care continuă să fie generos.

ARISTIDE BUHOIU

DOSAR

Taina rubinului

VIII. ÎN VIZITĂ LA UN SAVANT

Celelalte verificări le-am efectuat în compania colegului meu, căpitanul Zamfir.

Ne-am dus la a doua adresă, în strada Parnas, unde locuia Vasile Cristea, felcer la un cabinet de oftalmologie. Cristea a primit o cameră, în urma schimbului mijlocit de Darie, la demisol.

Eleonora Marinescu m-a uimit din primul moment. Avea ceva occidental în ținută, s-a urcat la volanul unui autoturism personal (lucru verificat) pe care însă nu-l cunoștea, avînd tendința să declanșeze comenzile ca la o limuzină fabricată peste Atlantic, nu în Tatra. Purta o rochie care, cu siguranță, nu era croită pe talia ei. Apoi, mirosea a produse cosmetice pariziene, un miros puternic și totuși discret, produse care nu prea se vînd la noi. Era și în machiaj prea mult rafinament proaspăt, de parcă acum ar fi ieșit dintr-un „Bistro" parizian.

Sau . . . totul era născocit de fantezia mea ?

La numărul 17 locuia într-adevăr Vasile Cristea, un celibatar convins, retras, rezervat. În timpul liber, fotograf amator, mare amator de turism și în rest . . . mai nimic. Nici Cristea nu avusese conflicte cu vecinii din strada Lalelelor, de unde a plecat, mutat de Darie. De ce a solicitat sau a acceptat schimbul ?

A treia adresă era pe Mihai Viteazul. Locatarul nou : un bărbat de circa 60 de ani, distins, elegant, cu ochelari fumurii, singuratic, care ducea o viață liniștită. Se mutase din Parcului 9. În strada Parcului ne-am interesat discret despre el la o fostă vecină și am aflat :

— Domnul Mișu e pensionar.

— Unde a lucrat în trecut ?

— La Facultate. Unde se cercetează, ne lămuri femeia.

La auzul locului am schimbat priviri cu colegul.

— Ce era acolo nea Mișu ?

— Om la toate. Ducea poștă, făcea curățenie, cumpăra de mîncare alor mari și mai știu eu ce nu făcea. El se lăuda de multe ori, dar parcă eu aveam timp să cred tot ce trăncănea moșul.

Moșul ? Cel văzut de noi nu era chiar așa de moș. Dar la descrierea sa ne-am convins că e vorba de nea Mișu, cel văzut și de noi.

Fiind curios să văd ce hram poartă, am organizat filarea lui.

Dar trecură două săptămîni fără să se întîmple nimic deosebit. A 15-a zi nea Mișu se duse la hotelul „Central" intră la barul de la parter și comandă un „șvarț" și un coniac. Le bău liniștit și chemă ospătărița la plată :

— Cîte marken vă datorez, fräulein ?

— Opt lei, domnule.

— Da, da, făcu pe distratul, evident tulburat.

„Cîte marken vă datorez, fräulein ?". De ce nu lei ? Să fie obișnuit numai cu mărcile bătrînul ? Iar cuvintele erau pronunțate prea nazalizat. Ce să fie asta la nea Mișu ?

De la local, spre stupefacția noastră, s-a dus la secția de cercetări secrete și a pătruns în clădire ca la el acasă. Informațiile primite de la portar au avut darul să clarifice situația pe loc :

— Da, lucrează la noi patru luni pe an. A fost pensionat de noi. Numai că în ultimul timp s-a schimbat mult, indică portarul cu mîna ceea ce se cheamă în vorbirea curentă „trila".

— S-a scrîntit ?

— Cred. Nici de vorbit nu mai vorbește ca în trecut.

Aflînd de această metamorfoză m-am dus grăbit, sus, în biroul profesorului Stamatiade.

Omul de știință mă primi în cabinetul său de lucru, un fel de laborator, bibliotecă, dormitor, toate la un loc.

Îmi strînse mîna cu vădită plăcere, mă pofti să ocup loc și-mi servi un cocteil de banane. După formulele de politețe, am intrat în subiect :

— De cînd lucrează nea Mișu la dumneavoastră ?

— De vreo patruzeci de ani. De cînd mă știu eu aici. Noi sărbătorim semicentenarul existenței, iar el . . . aproape la fel. Acum e pensionar, nu l-am mai văzut de mult. Totuși mai lucrează cîteva luni pe an.

— Deci nu l-ați văzut de mult ?

— Nu. Zilele trecute i-am aprobat o cerere, rămasă la secretriat. Dar cine nu-l cunoaște pe nea Mișu ?!

— E firesc. Dacă lucrează de atîția ani. Apoi, după o pauză. Dar . . . patentul ?

— A . . . totul s-a schimbat de cînd cu furtul acela. L-am asigurat, l-am mutat la mine în birou, aci, și arătă un seif mascat, montat în peretele de după goblen.

— Aș putea vedea cheile seifului, domnule profesor ?

— Sigur că da. Și-mi întinse legătura de chei, după care mă servi din nou cu un cocteil. Profitînd de ocazie, neobservat de savant, am scos din buzunar o bucată de plastilină pe care am netezit-o și am imprimat toate cele trei chei în masa moale.

După aceea m-am dus la expertul meu în materie, care în două ore îmi confecționă cele trei chei cerute.

Desigur, nici al patrulea notat în bloc-notesul meu nu a rămas neverificat. Investigațiile le-a efectuat căpitanul Zamfir care mi-a comunicat următoarele : pe strada Rodnei s-a mutat un individ de circa 30—35 de ani, din pasajul Begul Turc. Nu lucrează niciunde, are o pensie de boală, deși pare sănătos tun. Vecinii de la vechea adresă spun că îi plac fetele, a fost de mai multe ori căsătorit, e neserios, un om certat cu morala.

— Atîta tot ?

— Da.

— Să fie filat . . .

(VA URMA)

ROLAND VASILIEVICI

LAUTRÉAMONT

Cîntările lui Maldoror

Cîntul al doilea

Strofa a XIV-a

Sena duce un trup omenesc În astfel de împrejurări, ea îşi ia înfăţişări solemne. Leşul umflat se ţine pe faţa apelor; el dispare sub arcul unui pod; dar, mai încolo, îl vezi ivindu-se din nou, învîrtindu-se încet în jurul lui însuşi, ca o roată de moară, şi afundîndu-se la răstimpuri. Un căpitan de barcaz îl prinde cu o cange şi-l aduce pe uscat Înainte ca trupul să fie trimis la Morgă, e lăsat cîtva timp pe mal, spre a fi readus la viaţă. Mulţimea se adună deasă, în jurul trupului Cei care nu pot să-l vadă fiindcă sînt în spate, împing, cît pot, pe cei care stau înainte. Fiecare îşi spune: „Eu nu m-aş fi înecat" Îl plîng pe tînărul care s-a sinucis; îl admiră! dar nu-l imită Şi, cu toate acestea, el a găsit cît se poate de firesc să-şi dea moartea, negăsind pe pămînt nimic în stare să-l mulţumească, şi năzuind mai sus Înfăţişarea îi e aleasă şi veştmintele lui sînt bogate. Să nu fi împlinit încă şaptesprezece ani? Asta înseamnă să mori tînăr! Mulţimea încremenită îşi ţine mai departe ochii pironiţi asupra-i .. Se lasă noaptea Fiecare se depărtează în tăcere. Niciunul nu îndrăzneşte să întoarcă înecatul, spre a-l face să dea afară apa care-i umple trupul. S-au temut să nu treacă de prea slabi de înger, şi nici unul nu s-a clintit, pitit în gulerul cămăşii. Unul pleacă, fluierînd piţigăiat o tiroleză neroadă; altul îşi pocneşte degetele ca nişte castagnete... Hărţuit de mohorîtele-i gînduri, Maldoror trece, pe calul lui, prin preajma acestui loc, cu iuţeala fulgerului. Zăreşte înecatul; şi e de ajuns. Numai el şi-a oprit armăsarul şi a coborît din scări. Îl ridică pe tînăr fără silă şi-l face să scoată multă apă La gîndul că trupul ţeapăn ar putea să trăiască iar sub mîna sa, îşi simte inima tresăltînd de acest simţămînt minunat şi puterile îi cresc Zadarnice sforţări! Zadarnice sforţări, am spus, şi e adevărat. Lesul rămîne ţeapăn şi se lasă răsturnat în toate chipurile Îi freacă tîmplele: îi trage cînd o mînă, cînd un picior; îi suflă timp de un ceas în gură, apăsîndu-şi buzele de buzele necunoscutului. I se pare, în sfîrşit, că simte, sub mîna lipită de pieptu-i, o uşoară bătaie. Înecatul trăieşte! În această clipă supremă, se putu vedea cum cîteva cute pieiră de pe fruntea cavalerului, şi-l întineriră cu zece ani. Dar, vai! Cutele se vor ivi din nou, poate mîine, poate îndată ce se va fi depărtat de malurile Senei. Între timp, înecatul deschide ochii şterşi şi, cu un zîmbet firav, mulţumeşte binefăcătorului său; dar e încă slab, şi nu poate face nici o mişcare Să mîntui viaţa cuiva cît e de frumos! Şi cîte greşeli nu răscumpără asemenea fapte! Omul cu buzele de bronz, în grija pînă-atunci de a-l smulge de la moarte, se uită la tînăr cu mai multă luare aminte şi trăsăturile lui nu i se par necunoscute. Îşi spune că între înăbuşitul cu părul bălai şi Holzer nu e mare deosebire. Priviţi-i cu cîtă căldură se îmbrăţişează! N-are-a face! Omul cu ochiul de matostat ţine să-şi păstreze masca unui rol sever Fără vorbă, îşi ia prietenul pe care-l pune în crupă, şi armăsarul se depărtează în galop. O, tu, Holzer, care te credeai atît de cuminte şi atît de tare, care n-ai văzut, prin însăşi pilda ta, cît e de greu, într-o pornire de desnădejde, să-ţi păstrezi sîngele rece cu care te lauzi? Nădăjduiesc că nu-mi vei mai pricinui o asemenea mîhnire şi eu, din partea mea, ţi-am făgăduit că niciodată nu-mi voi pune capăt zilelor.

Cîntul al cincilea

Strofa a IV-a

— Dar cine!... dar cine, oare, îndrăzneşte, aici, ca un uneltitor, să-şi tîrîie inelele trupului său către pieptul meu negru? Oricine ai fi tu, ciudatule pyton, cu ce pricină îţi îndreptăţeşti aflarea ta caraghioasă de faţă aici? Să fie vreo mare remuşcare care te chinuie? Căci, vezi tu, boa, sălbateca ta majestate n-are, cred, deşuchiata închipuire de a se feri de asemănarea ce o fac cu trăsăturile unui ucigaş. Balele astea cu spumă şi aburii sînt, pentru mine, semnul turbării. Ascultă-mă: ştii tu că ochiul tău e departe de a sorbi o rază cerească? Nu uita că, dacă înfumurata-ţi minte m-a socotit în stare de a-ţi aduce cîteva cuvinte de mîngîietoare, aceasta nu poate fi decît din pricina unei ignoranţe cu desăvîrşire lipsită de cunoştinţe fiziognomonice. Îndreaptă-ţi pentru un timp, bineînţeles, îndestulător, lumina ochilor tăi către ceea ce am dreptul, ca oricare altul, a numi faţa mea! Nu vezi că e scăldată în lacrimi? Te-ai înşelat, bazilic. Va trebui să cauţi aiurea jalnicul tain de uşurare pe care neputinţa mea ţi-l taie, în ciuda nenumăratelor împotriviri ale bunăvoinţii mele Oh! ce putere, în fraze ce se pot rosti, fără de scăpare te duse la pierzanie. Mi-e aproape cu neputinţă să mă deprind cu gîndul ăsta că tu nu pricepi că, ţintuind pe iarba înroşita, cu o lovitură de călcîi, curbele repezi ale capului tău triunghiular, aş putea frămînta o dezgustătoare mîzgă din iarba savanei şi carnea strivituri.

— Piei cît mai repede cu putinţă departe de mine, vinovatule cu faţa palidă! Mirajul înşelător al spaimei ţi-a arătat însuşi spectrul tău! Împrăştie-ţi jignitoarele bănuieli, de nu vrei să te învinui la rîndul meu şi să-ţi aduc o pîră care ar fi fără îndoială întărită de judecata serpentarului reptilivor. Ce monstruoasă rătăcire a închipuirii te împiedică să mă recunoşti! Oare nu-ţi mai aminteşti de foloasele însemnate ce ţi-am adus prin dăruirea unei vieţi pe care am smuls-o din chaos, şi, din partea ta, de făgăduinţe, pe veci de neuitat, de a nu dezerta de sub flamura mea, spre a-mi rămîne credincios pînă la moarte? Pe vremea cînd erai copil (mintea ta îşi arăta pe atunci treapta ei cea mai frumoasă), cel dintîi tu te căţărai pe colină cu iuţeala iezerului, ca să saluţi, cu o legănare a mînuţei tale razele multicolore ale aurorei răsărind. Notele glasului tău ţîşneau din larinxul sonor ca perlele diamantine şi îşi topeau alcătuirile lor deolaltă în închegarea vibrantă a unui lung imn de adorare. Acum, tu zvîrli la picioare ca pe o zdreanţă mînjită de noroi mărinimia de care am făcut prea îndelungă vreme dovadă Recunoştinţa şi-a văzut rădăcinile uscîndu-se ca albia unei bălţi: dar, în locul ei, ambiţia a crescut în întinderi pe care nu le-aş putea numi fără durere. Cine-i acel ce mă ascultă, spre a avea o asemenea încredere în necumpătarea propriei slăbiciuni?

— Şi cine eşti, tu însuţi, esenţă cutezătoare? Nu!.. . nu!... nu mă înşel; şi, în ciuda năpîrlirilor fără de număr de care te-ai folosit, capul tău de şarpe va străluci mereu în faţa ochilor mei ca un far de veşnică nedreptate şi crudă împilare! A vrut să ia în mîini frîiele poruncii, dar nu ştie domni! A vrut să ajungă o pricină de groază pentru toate fiinţele zămislirii, şi într-aceasta el a izbutit. A vrut să arate că el e singurul monarh al universului, şi într-aceasta s-a înşelat O nemernice! ai aşteptat pînă la ceasul acesta ca să auzi şoaptele şi uneltirile care, rîzîndu-se în acelaşi timp de pe suprafaţa sferelor, vin să-ţi atingă cu o aripă sălbatică refecurile ca puşchia ale pieritorului tău timpan? Nu e departe ziua cînd braţul meu te va prăvăli în pulberea otrăvită de răsuflarea ta, şi, smulgînduţi din măruntaie o vătămătoare viaţă, îţi va lăsa hoitul în cale, ciuruit de zvîrcoliri, ca să arate drumeţului încremenit că această carne zvîcnind, care-i înspăimîntă vederea de uimire şi îi ţintuie de cerul gurii limba amuţită, nu mai trebuie asemuită, dacă îi ţii firea, decît cu trunchiul putrezit al unui stejar care se nărui de bătrîneţe! Ce gînd de milă mă struneşte avîndu-te în faţă? Tu, însuţi, trage-te mai curînd din faţa mea îţi spun, şi du te de-ţi spală nemăsurata ta ruşine în sîngele unui copil abia născut: iată care-ţi sînt deprinderile. Ele sînt vrednice de tine Du-te.. mergi înaintea ta. Te osîndesc să fii rătăcitor. Te osîndesc să rămîi singur şi fără familie Umblă neîncetat, astfel ca picioarele să-ţi respingă sprijinul lor. Străbate nisipurile deserturilor pînă cînd sfîrşitul lumii o să înghită stelele în neant. Cînd vei trece pe lîngă vizuina tigrului, el o va lua la fugă, spre a nu-şi privi, ca într-o oglindă, firea lui înălţată pe soclul perversităţii ideale. Dar, cînd oboseala doborîtoare îţi va porunci să-ţi curmi umbletul în faţa lespezilor palatului meu, cotropite de mărăcini şi de scaieţi, ia seama la sandalele tale în zdrenţe şi treci în vîrful picioarelor peste mîndreţea pridvoarelor. Nu e un sfat neîntemeiat. Ai putea s-o trezeşti pe tînăra mea soaţă şi pe fragedul meu prunc, culcaţi în criptele de plumb care se întind de-a lungul temeliilor străvechiului castel. Dacă n-ai lua seama dinainte, te-ar putea face să îngălbeneşti cu urletele lor subpămîntene. Cînd voia-ţi nepătrunsă le luă viaţa, ei ştiau prea bine că puterea ta e înspăimîntătoare, şi n-aveau nici-o îndoială în această privinţă; dar ei nu se aşteptau (şi cel din urmă adio al lor îmi adeveri credinţa lor) ca Pronia-ţi să se fi arătat pînă într-atît de nemiloasă! Oricum ar fi, străbate repede aceste săli părăsite şi tăcute, cu lambriuri de smarald, dar cu armării pălite, în care odihnesc falnicele statui ale strămoşilor mei. Aceste trupuri de marmură sînt mîniate pe tine, ocoleşte-le privirile sticloase. E un sfat pe care ţi-l dă limba singurului şi celui din urmă coborîtor al lor. Priveşte cum braţul li-e ridicat în înfăţişarea apărării înfruntătoare, cu capul semeţ răsturnat pe spate. Fără îndoială că ei au ghicit răul ce mi-ai făcut; şi dacă treci la îndemîna soclurilor îngheţate care sprijină aceşti bulgări cioplţi, răzbunarea te aşteaptă acolo. Şi dacă apărarea ta are nevoie să-mi găsească vreo pricină, vorbeşte. E prea tîrziu pentru plînsete acum. Trebuia să plîngi în împrejurări mai potrivite, cînd prilejul era bun Dacă ochii ţi s-au deschis, în sfîrşit, judecă tu însuşi care au fost urmările purtării tale. Adio! mă duc să respir adierea ţărmurilor căci plămînii mei, pe jumătate înăbuşiţi, cer din răsputeri o privelişte mai liniştită şi mai virtuoasă decît a ta!

Traducere de **TAŞCU GHEORGHIU**

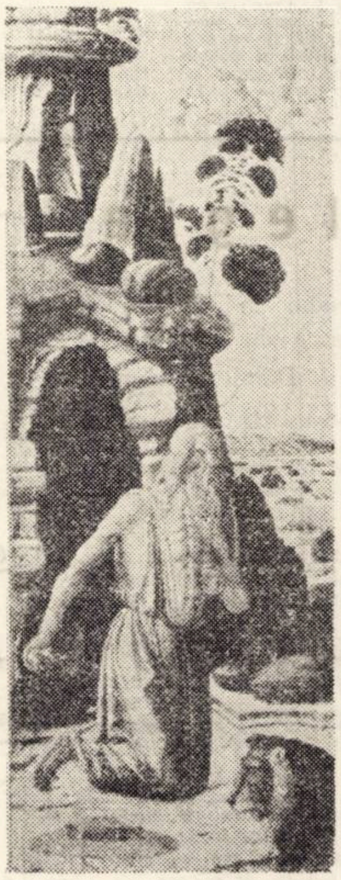

DONATO VENEZIANO,
sec. XV

Cele mai vechi tablouri din colecţia de pictură italiană a Muzeului Banatului, sînt două lucrări datînd din sec. al XV-lea. Ambele aparţin şcolii lui Giovanni Bellini şi au fost atribuite pictorului Bragadin Donato di Giovanni care şi-a desfăşurat activitatea la Veneţia între anii 1438–1460.

De o mare valoare artistică, lucrarea reprodusă alăturat, una din cele amintite, ocupă un loc de seamă în cadrul expoziţiei de artă universală, oferind vizitatorilor imaginea plastică a unei perioade de trecere de la elemente încă tributare artei bizantine la noile elemente afirmate de arta Renaşterii italiene.

COLEGIUL DE REDACŢIE:
Ion Arieşanu (redactor şef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (red. şef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (red. şef adjunct), Ispas Moţiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Romînu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar gen. de redacţie), Emil Vlaicu.

Săptămînal politic-social şi literar-artistic editat de Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Timiş şi Asociaţia scriitorilor din Timişoara.

Redacţia şi administraţia — Timişoara, Piaţa V Roaită nr. 3 — Telefon 3.33.90, 3.00.82.

Abonamentele se fac la oficiile P. T. T. R. şi difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă !

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic Serie nouă Timișoara 12 pag. 1 leu

Incandescent îndemn

Există, oare, gînd viu în țara asta care să nu se îmbogățească întîlnind, fie prin mijlocirea viului grai, fie prin mijlocirea scrisului, strălucitoarea gîndire a conducătorului partidului și statului socialist, tovarășul Nicolae Ceaușescu ?

Din propria-mi experiență știu cît elan duc în popor ideile luminoase, pătrunzătoare, de-o inaltă noblețe umană și de-o fierbinte dăruire, cu care secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu investește amplul său dialog cu timpul prezent și viitor, cu poporul constructor al socialismului.

L-am ascultat recent la Conferința națională a scriitorilor, vorbindu-ne apropiat, limpezindu-ne problemele, deschizîndu-ne perspectivele ; părea de-al nostru, condeier ca și noi, animat de dezlegarea marilor taine ale creației literare, adăugînd pasiunii și strădaniei noastre o pasiune și-o strădanie de cea mai înaltă tensiune.

Recent, l-am ascultat din nou la televiziune și i-am citit ulterior în presă cuvîntarea ținută la conferința extraordinară a Organizației de partid a municipiului București. Cu o vivacitate de spirit ce-i este caracteristică, tovarășul Nicolae Ceaușescu a supus unor observații temeinice, și într-un spirit critic de-o aleasă și fermă principialitate, cîteva dintre problemele de producție ale primului centru industrial al patriei.

Exigența superioară a cerințelor sale în acest domeniu vizau țelul suprem al construcției socialiste ,un țel care este al partidului comunist și al întregului popor. Subtilitatea în abordarea unor delicate aspecte sociale, la intersecția lor cu producția, impresionează prin acuitate și prin incandescentul îndemn la rezolvarea lor judicioasă.

În raportul dialectic dintre teorie și practică, tovarășul Nicolae Ceaușescu stabilește echilibrul necesar al acestui moment și al acestei etape : „Este necesar să se înțeleagă faptul că o economie modernă nu se construiește cu lozinci și cu discursuri despre superioritatea economiei socialiste, sau cu principii generale de economie politică, așa cum se predau ele în facultăți".

Gîndirea sa clară, departevăzătoare, a indicat căi de rezolvare excelentă tuturor acestor probleme tratate în evoluția lor firească de la trecut la prezent și de la prezent la viitor, sădind în conștiința participanților direcți la Conferința extraordinară de la București, în conștiința întregului popor, o largă deschidere către zilele luminoase de mîine, către țelul suprem pe care l-a definit atît de lapidar, dar și strălucitor, astfel : „Țelul suprem al socialismului, al politicii partidului și guvernului este bunăstarea și fericirea poporului . . .".

Țelul este mobilizator și angrenează la efort poporul întreg ; angajamentul îndeplinirii în patru ani și jumătate a actualului plan cincinal este răspunsul înălțător venit de pe toate plaiurile țării la incandescentul îndemn rostit cu fermitate și înțelepciune de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în numele acestui timp, în numele viitorului României, al poporului român.

MIRCEA ȘERBANESCU

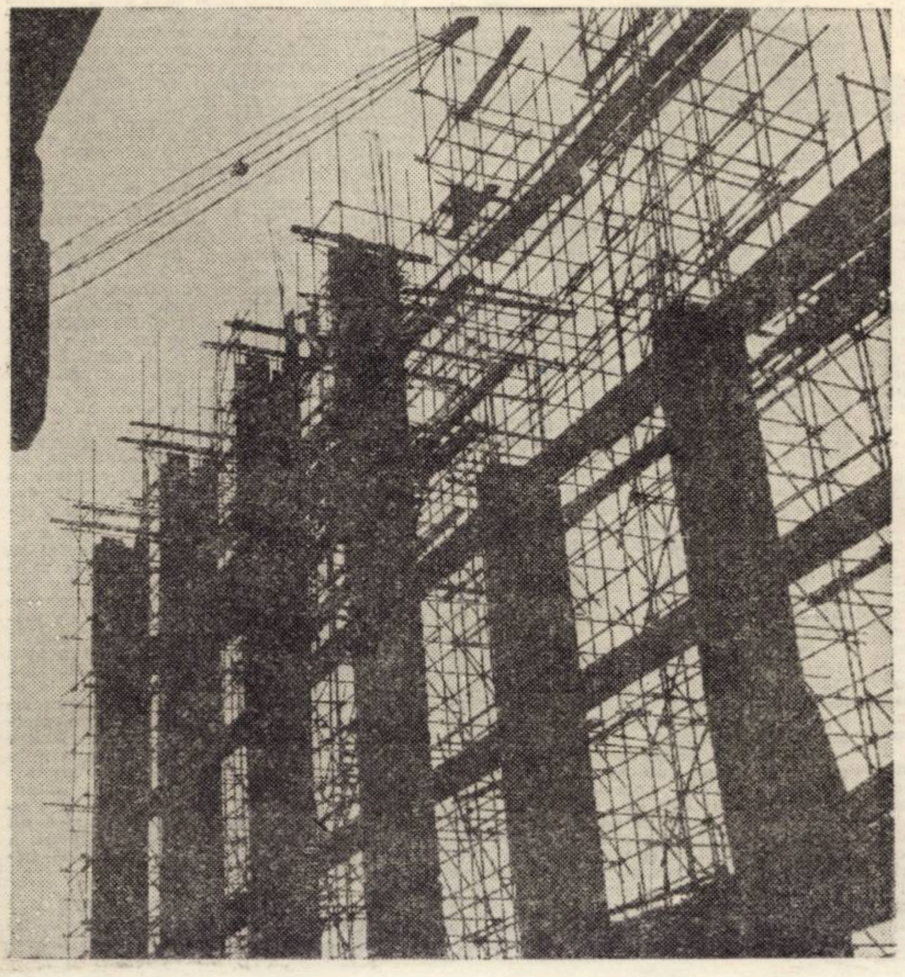

Structuri Foto : IOAN CARDOȘ

Anul XXIII
joi 29 iunie 1972
9
(224)

„Teatrul nu poate merge înainte fără public"

Convorbire cu actrița IRINA PETRESCU

În lucrările românești de teorie și critică teatrală o pondere tot mai mare o are discuția despre rolul și locul publicului în economia spectacolului. S-a propus chiar elaborarea unei istorii sau sociologii a publicului.

Am impresia că în cuprinsul viitoarei istorii a publicului, un cuvînt greu ar avea de spus și actorul. Spectacolul e un loc geometric în care emoția estetică cere neapărat două componente : actorul și spectatorul, regizorul și criticul avînd doar rolul liantului. Chiar dacă nu se poate vorbi încă de o angrenare directă a publicului în teatru, în sensul participării efective, putem folosi o anumită formulă a „teatrului clepsidră', aplicabilă spectacolului curent de teatru românesc. Înțeleg prin „teatru clepsidră" fluxul magnetic generat de actor spre spectator și, în același timp, drumul invers, influențarea actorului de către spectator.

Am solicitat-o pe **IRINA PETRESCU**, în calitate de interpretă de teatru, și i-am cerut cîteva deslușiri în legătură cu această legătură în „direct" dintre public și actor.

— Cum vedeți dumneavoastră relația dintre public-actor ?

— În principiu, totul pentru public. Teatrul are nevoie de public prin definiție. Există o viață a publicului, o viață

ANGELA LAZAR

(*Continuare în pag. a IV-a*)

A FI MARE

În copilărie îi vedeam mari pe oamenii din jurul meu numai fiindcă mă întreceau în înălțime și în vîrstă ? Să fie oare așa? În după amiezile cînd suna duda la ocna de sare, tăietorii ieșeau pe străzi, se răspîndeau pe ele inundîndu-le și ajungeau pînă la ulița noastră de sub dealul cu pini. De fiecare dată, priveam cercetător la ei și-i vedeam atît de mari. Dar ei primeau oare numai înălțimea vîrstei. ?

Ceva mai tîrziu, după război, într-un oraș moțesc de la poalele Apusenilor, am cunoscut o mînă de dascăli, unii dintre ei anonimi și sărac îmbrăcați, pe atunci, dar care în unele momente, în sălile de clasă, în amfiteatrele de fizică și chimie, aduceau pentru adolescentul de atunci o măreție nebănuită, încît privirile mele abia îndrăzneau să-i atingă. Să fi fost asta numai din pricina vîrstei și a faptului că ei îmi erau dascăli ?

Trăind, adescori, în unele momente ale vieții mele, alături de minerii din sud-vestul țării, dintr-un bazin carbonifer arhaic, am cunoscut o mulțime dintre ei. Intram în șut cu ei și ieșeam, spre seară, cu ei. Și mi s-a întîmplat și atunci un lucru nemaipomenit. Am ajuns ca, după zile, săptămîni, în care îi vedeam lîngă mine, în care le strîngeam mîna și luam împreună mîncarea, în ceasul de odihnă, am ajuns să-i văd altfel, să primească în ochii mei o măreție curioasă, despre care nu știusem nimic pînă atunci. Ei deveneau pentru mine niște oameni deosebiți, ei deveneau adevărații oameni mari, despre care eu, pînă atunci, nu știusem nimic, menținîndu-i în anonimatul vieții.

creion

Niciodată n-am să uit, apoi, acea uzină din munți. Acolo n-am cunoscut numai anumite biografii, dar mai ales am cunoscut un muncitor, pe unul dintre ei, atît de modest încît nu se auzea nici cînd pășea și care a devenit, pentru mine, după o vreme, un om de o măreție rară. Prin ce farmec se schimbase oare însăși fizionomia lui însăși statura lui, trecînd pînă atunci umilă pentru mine ?

Vedeți, o viață nu se poate trăi decît o dată, și măreția vieții unui om depinde de multiplele sale experiențe subiective. Și tăietorii de sare din copilăria mea și dascălii care mi-au încălzit adolescența, și profesorii mei, a căror inteligență putea sparge ziduri de ignoranță, și minerii care își petrecuseră o existență de om sub pămînt, și acei siderurgiști, omul acela din munți și toți, toți pe care îi văzusem cîndva mari, care rămăseseră mari în ochii mei, în amintirea mea, toți erau astfel fiindcă măreția lor curge, ca o energie electrică nevăzută, din însăși munca lor. Era lecția pe care viața mi-o dădea odată pentru totdeauna.

ION ARIESANU

BIBLIOTECA ASTRA 51810

cronica literară

LEIT—MOTIVE

O limbă are un anumit număr de cuvinte. Dincolo de numărul înscris în dicţionar, însemnat în fişa lingvistului, începe literatura. Fiecare poet e responsabil de bogăţia de sensibilitate înscrisă într-un cuvînt, într-un anumit număr de cuvinte, care îl justifică drept poet. Fiecare poet e responsabil de poezia ce îi urmează.

Desigur, fiecare poet trăieşte, ca oricare alt creator, pe cont propriu. Niciodată altfel.

1. HARALAMBIE ŢUGUI : „ÎNALT PRIN STEMA". Apărut în colecţia *Columna* a editurii Militare, volumul poetului Haralambie Ţugui se înscrie în necesităţile colecţiei, propunînd cititorului o poezie limpede, cu definiţii clare, de efect imediat educativ. Temele (poezia este mai intîi a unor *teme*) sînt *ţara*. „Aceasta-i ţara : tînără şi mîndră" / Precum strămoşi în sînge o purtară... / Şi-acesta-i soarele ce se confundă / Cu vocea lor de piatră, milenară. // Sub pluguri şi sub stele ascuţite / Pămîntu-i pare mai adînc în noapte ; / Iar vorbele mai pure, cînd, trezite / Dulceţurile noi alergă-n plante", *partidul* : „Eşti ca lumina, ca marea / Ce ne deprinde ochiul cu depărtarea / Şi inima cu îndrăzneala zborului neobosit / Aruncîndu-şi săgeata-n zenit. / În faţa cuvîntului de tine spus / Timpul se-apleacă, supus ; / Iar mîna ta pe frunţi mereu ne pune / Cununa frumuseţilor depline", *noile construcţii*: „Dunăre, Dunăre, din Porţile tale de fier / Deschidem cu braţul aripi de turbină, / Pe frunţi şi-n al inimii fierbinte paner / Să ne fie lumina mai plină", *drapelul României*. „Simbol suprem cu voce de gintă milenară — / Drapelul României pe care am jurat... / Cînd îl privim cum trece, de brav oştean purtat, / Cu freamăte de glorii el fruntea ne-o-nfăşoară. // Purtînd în fald a doinei şoptire ca de foc / Mătasea lui îmbină în logodire vie / Albastrul cer al ţării cu sîngele din glie / Şi aurul de grîne ce-n vast ogor se coc", *muncitorii cetăţilor industriale* : „Iată, am venit să mă bucur, să cînt / Aici, lîngă voi, oţelari ! / Şi-aceasta nu pentru că n-aş avea bucuriile mele, / Cîntecele mele, / Ci pentru a învăţa de la voi să le cresc / Aripi mai zvelte, mai tari". Fireşte că, adresîndu-se ostaşilor, nu puteau lipsi momentele solemne ale vieţii militare : „Cu buzele pe flaut de tricolor / Şi inima sub cer vibrînd ca para, / Jur pe-acest os de neam nemuritor, / Jur pe-o singură lumină : Ţara !", după cum nici însuşi portretul ostaşului: „De fier, de foc de sacră piatră, / Sînt cea mai tare cazemată. / Cu braţu-mi sub şenile pun / trotil şi eroism străbun. // Cu inima cu vrerea şi-arma mea / Fac ţării straja cea mai grea. / Şi pururea nebiruit rămîn : / Eu, vajnicul infanterist român". Este evident că volumul vine în întîmpinarea necesităţilor formaţiilor cultural-artistice, poezia cîştigînd mai mult prin *recitare* decît prin lectură.

2. AL. ANDRIŢOIU : „EURITMII". Al. Andriţoiu e mai întîi (s-a spus) un tehnician capabil de extraordinare jonglerii verbale care tîrăsc după ele poezia obligată parcă să cîştige mereu un pariu al virtuozităţii. Presiunea aceasta îl aruncă pe cititor prin cele mai ciudate istorii, justificate şi de ineditul rimelor : „Şi iarăşi bem cafea de Mocca, / şi ne-amintim de vremea-n care / dansa bunicul carioca / la balurile populare. // Bunica a văzut o piesă, / iar între-oglindă şi-ntre lună / ea se visa, plîngînd, prinţesă, / (poate Ofelia nebună). // Aşişderea, actor bunicul, / către-un mîhnit sfîrşit de zi, / ca Hamlet măsurînd nimicul, / clama : a fi ? sau a nu fi ? // Stînd în dumbravă, la strîmtoarea, / unde-au avut înfrîngeri turcii / le amintea privighetoarea / de Amelita Galicurci. // Lîngă bunic, bunica tristă / desfoliase margareta, / şi se visa mereu artistă / de cinema, ca Garbo Greta. // Bunicii mei sînt suvenire, / încît mă tem să-i strig pe nume(— / Cu mîna, de poet, subţire / le spulber umbra prin albume. // Ei nu mai sînt ! Se duse voga / acelor vremuri visătoare. // Ci, iarăşi bem cafea de Mocca / şi ne-amintim de vremea-n care...". De ce trebuie să bea cafea de *Mocca*, dacă nu de dragul bunicului dansator ? Cine-i duce pe bunici în dumbrava ,la strîmtoarea" unde osmanliii au pierdut iar bătălii, dacă nu Amelita Galicurci, cu siguranţă (declarăm cu mîna pe inimă) premieră absolută în materie de rime ?

Criticul trebuie să aibă cunoştinţe de prozodie, altfel observaţia devine moft. De la Eminescu la Pillat ori de la Macedonski la Barbu sau Topîrceanu, galopul poetului pe pajiştile reconfortante ale versului eufonic ne atrage atenţia asupra a ceea ce făcuseră confraţii. Topîrceanu rimase rău *Spinoza* cu *proza*, Andriţoiu repune spectaculos rima în drepturi : „Un dar de pietre scumpe, care hoţ a / iscat în trupu-mi dur, pirateresc ? / Eu, diamantele, precum Spinoza, / le şlefuiesc şi le împărăţesc". Pegasul lui Andriţoiu nu înfulecă jăratec sau cancanuri metafizice ci ritmuri şi rime. Versul fuge jovial (între *fericiţii* literaturii de azi, Andriţoiu e, dacă nu singurul, cel mai autentic) mîinile, furate de melodie, aleargă pe clape : „De-o vreme-ncoace sînt semeţ şi pur / iubesc femei din cărţi, femei cîntate / Mi-e dor de Lucia de Lamermoor...".

Cîntecul lui Al. Andriţoiu e de trubadur, capabil de un mimetism formidabil, dar mereu el însuşi, rostindu-şi melodia şi cîntîndu-şi cuvîntul cu bucuria pe care o au doar acei care, printr-o exersare prelungă, devin anexe ale instrumentului lor. Cineva observa, în versurile lui Al. Andriţoiu, un sunet goliardic, noi adăugăm că goliardul e, pe acest ton, comentator de poezie, acoperind un citat din Horaţiu sau Virgiliu (un clasic îşi petrece vacanţa lîngă lira poetului) cu nostalgii personale : „Fără harnaşamente pasc murgii trişti prin iarbă / lovind copita-n osul albit şi nins de ploi / Iar pruncii beau, din lapte, istorii şi balade (....) / Ard vitele, sub aburi sosite de la munci / cu iarba-n pîntec. Mama aşteaptă-mpărtăşanii / din lapte, prin strămoşii ce se reîntorc în prunci. // Leuconoe, iată cît de fecunzi trec anii !". Bunicul şi bunica, satul, cirezile rumegînd, vîrsta clasică, iată steaua sub care trebuia să fie descoperit Pillat : „Ciudat, această toamnă e ca o ctitorie / de doamne şi domniţe subţiri sosind din fum...". Ardeleanul Al. Andriţoiu îşi părăseşte ţinutul natal coborînd spre sud, acolo unde nu există zei încruntaţi şi zeiţe intangibile, apropiindu-se mai degrabă de tradiţiile poeziei muntene decît de descoperirile lui Blaga. Ca alt Midas orice atingere a poetului naşte un cîntec al bucuriei, dar şi al risipirii, un cîntec viril dar şi o romanţă, un vers memorabil lîngă unul facil, cîntec în fine, făcut el însuşi să bucure, să stîrnească o reverie ca să o curme printr-o ocheadă ironică, ca Midas, cum spuneam, aruncînd tuturor cuvinte, aurite, fardate adunate de pe toate şleaurile literaturii, cuvinte pentru care cîntecul îşi ajunge sieşi şi pentru care, de la Omar Khayam la Horaţiu, de la Horaţiu la trubaduri şi de la aceştia pînă în zilele de azi, a existat un *„bucură-te de ziua de azi"*, risipire, pierdere, dar indiscutabil *bucurie*. Dintre poeţii la modă în anii '50, Al. Andriţoiu e printre puţinii care nu şi-a aruncat instrumentele căutînd doar, în vechiul său stil, zarea de poezie căreia să i se supună. Rezultatul e grăitor şi dacă nu a dat naştere unei orbitoare străluciri, a reliefat un *profil etic* în faţa căruia criticul trebuie să se plece.

3. DIM. RACHICI : „CĂLDURA PĂMÎNTULUI". Romanticii cîntau lacul, izvorul, ca peisaje ale eroului solitar, propice melancoliei sau iubirii, modernii au descărnat cuvintele şi au împins sensurile în afara discursului, au eliminat deci *peisajul* din jurul lor spre a opera doar cu simboluri. Unul din motivele unui ciclu de poezii din *Căldura pămîntului* e *balta*, înţeleasă ca limitare, cădere, condamnare a fiinţei doar la existenţă biologică, spaţiu terifiant ori de compromis ori de circumscriere a devenirii : „Cum în mătasea broaştei ne-am întîlnit / anii şi jocurile. / Cum lacrimile noastre pe mal / deveniră izmă şi troscot. / Iată seara de-asupra cocorilor. / Bate un gînd dinspre molizi. / Pe baltă, între nuferi putreziţi şi lintiţă / O stea mică, respiră. / / Cine-a întins pe lume uitarea cine / sădi în noi necunoscutul ? / De steaua trecătoare ne legăm c-un gînd ca să durăm întotdeauna".

Tot ceea ce ţine de „monografia bălţii" devine simbol, metaforă, semnificaţie dintr-un şir de semnificaţii, paralelă lesne descifrabilă. Floră, faună, vegetaţie ori păsări, moluşte, vînători, se leagă într-un univers simbolic, victoria asupra bălţii (înfrîngerii, căderii etc.) constituind sfîrşitul unui „serial" de poezie reflexivă, de dezbatere asupra naturii umane : „Plecarea celui uitat printre sălcii / cînd luna coboară în ochiul nagîtului / pînă soarele-nvie. / O, drumuri aici terminate, drumuri / aici începute ! Un munte de sare / mîncat de ploi / la orizont străluceşte ; pe el urcînd / balta negînd-o / de jos strigat mereu de păduri".

Preferăm liricii reflexive a lui Dim. Rachici (reflexivitate uneori preocupată mai mult de ea însăşi decît de cuvînt, de expresie) poeziile în ritm folcloric, de o mare simplitate şi acurateţe. Un ciclu *(Joc de vrăbii)* propune un lirism dezabuzat, cu onomatopei barbiene, efectul comic provenind din alăturările şocante, frizînd absurdul : „Dirli- / dong /dirli- / ding. / Clopotele / bat de sting, / ca la Martin / Luter King. / În castel de stai, / sau iurtă — / Arta-i lungă / viaţa scurtă. Nemurire / de-un şiling / cine cumpără ? / Ding — / Ding". *Vanitas vanitatum*, într-o variantă nouă, sclipitor ironică, a doua piesă a grupajului transpune cîntecul clopotelor în domeniul erosului, totul legat, fireşte, de un „joc de vrăbii", sau de „vrăbeţi" aşa cum îi place poetului să spună : „Dragoste — pîine şi sare, / spectru — împins spre eroare / Curcubeu pe faţa apii / Deşirabil ca ciorapii...".

C. UNGUREANU

• *1. HARALAMBIE TUGUI : „ÎNALT PRIN STEMĂ"*, Ed. Militară. *2. AL. ANDRIŢOIU : „EURITMII*, Ed. Albatros şi *3. DIM. RACHICI : „CĂLDURA PĂMÎNTULUI"*, Ed. Eminescu.

miniaturi

■ ADRIAN MARINO — CĂLĂTOR. Precum Mihail Ralea, George Călinescu sau Tudor Vianu, Adrian Marino publică (argument : *Tribuna*, 15 iunie 1972) note de călătorie de un deosebit interes. Recunoaştem fraza intelectualului de excepţie, curiozitatea omului de litere, vivacitatea animatorului de cultură plecat să descopere *cultură* şi *evenimente culturale* pe meridiane.

Notele de călătorie ale lui Adrian Marino (nr. din 15 iunie publică un fragment dintr-o serie de însemnări, transcriu o curiozitate mereu vie, o prospeţime a sensibilităţii, un ochi interesat de tot ceea ce înseamnă viaţă, vibraţie, diversitate a omenescului.

Pe fragmente, descoperim în Adrian Marino un excelent prozator aflat în vacanţă : „Încă nedotat cu orariile maritime spaniole, mai cred pe cuvînt indicativele tipărite. Eroare profundă ! Către ora 6, cînd trebuia să ridicăm ancora, descopăr pe... Don Manuel şi tot statul său major, în civil, instalaţi confortabil într-o cafenea. Vom pleca, în realitate,, către orele 9, cînd mă întorc pe jos, kilometri întregi, rătăcind pe chei printre munţi de lăzi de pepsi-cola, Whisky (încărcătura noastră), limonadă şi tot felul de butelii. Arrecife îşi importă întreaga băutură, întreaga consumaţie, ceea ce presupune oarecare spirit de organizare ; nu l-am uitat încă bine cum funcţionează... Impresia dominantă este de festina lente, de delăsare jovială, de activitate care se relaxează. Un cuvînt auzit foarte des este uranana... Carnea vine, o dată pe săptămînă, vineri... Trebuie, însă, bine precizat că Lanzarote este o insulă, în Atlantic, la trei zile de navigaţie de Spania". Să ne pregătim, deci, de vacanţă...

G. G.

■ SĂ ÎNVĂŢĂM LIMBA FRANCEZĂ TRADUCÎND ROMANE POLIŢISTE (se poate şi de aventuri). Ultima din inovaţiile editoriale se referă la cele de mai sus. Cum o editură e o instituţie serioasă, care trebuie să-şi respecte cuvîntul, cărţile cu pricina mai şi apar. Aşa a apărut probabil şi Pierre Nemours: „DETAŞAMENTUL SETEI", în traducerea lui Mihai C. Delescu, perseverent învăţăcel într-ale limbii franceze. Din primele 15 pagini extragem totuşi aceste citate pentru luare-aminte a dascălilor săi :

„Acest zgomot pe care ajungeai să-l poţi suporta numai cu condiţia de a-i prinde ritmul misterios şi de a i te abandona, cum te abandonezi hulei marine, pe un vapor, dar care se transformă într-un supliciu atroce, sfredelindu-ţi ţeasta, distrugîndu-ţi sistemul nervos, de îndată ce ai nenorocul să devii conştient de el".

„Stuka-ul se prăvălea din cer, în poziţie bună pentru a putea lua în anfiladă întreaga coloană de tancuri, de automobile, de camioane".

;„Cînd veni amurgul, deşertul se împodobi cu culori inedite şi violente, încît turistului, cînd le vede pentru prima dată, nu-i vine a crede".

Excelentă metodă pedagogică. Din păcate, cam prea costisitoare !

G. G.

■ JUVENTUS — Revista Liceului maghiar din Timişoara, ne face o frumoasă surpriză. Nr. 2, apărut într-o ţinută grafică surprinzătoare (nota 10), încearcă şi reuşeşte să răspundă diversităţii de preocupări ale elevilor. Nu este vorba deci de o revistă exclusiv literară, ci de un magazin. Paginile 8—9, sub genericul „Înfrăţiţi", cuprind versuri, o caldă confesiune şi un articol („Figuri de români în creaţia lui Jókai"), scrise în limba română. Aşteptăm cu interes numerele viitoare.

L. C.

■ SERENADĂ PENTRU SÎNZIANA POP. În peregrinările sale de reporter, Sînziana Pop a descoperit-o pe *„Măilătescu Lili, poetă cl. a IV-a"* despre care scrie două pagini în România literară nr. 26 a.c. Transcriem discuţia dintre prozatoare şi poetă :

— Ei, va să zică, sunt foarte interesantă ? am întrebat (Prozatoarea a întrebat, n. n.).

— Da, zise. (Poeta candidată : tot nota noastră).

— Şi vrei să mă ţii minte toată viaţa ?

— Da zise.

— Şi să mă desenezi ?

— Da,, zise, vreau să vă desenez.

— Ca pe o călugăriţă orfană ?

Cunoscuta prozatoare vrea s-o încurce pe micuţa Lili. Să obţină un afront. Dar Lili e pregătită (precoce) pentru literatură.

— „Nu, zise, ca pe-un peisaj : Dumneavoastră sînteţi un peisaj".

De la călugăriţă la peisaj, e o cale atît de lungă, încît pînă şi prozatoarea simte nevoia unor lămuriri:

— „Adică cum ca un peisaj ?".

— „Ca, un peisaj, zise. Dumneavoastră la mijloc şi-n dreapta şi-n stînga doi sori. Şi nişte copii".

O Sînziană-Cosînziană adevărată reprezintă zîmbetul feciorelnic al basmului, feminitatea pură, aşa că prozatoarea e din nou contrariată :

— „Cum, adică, nişte copii ?

Pe parcurs fireşte, poeta mai repară ce poate :

— „Dumneavoastră îmi plăceţi foarte mult. Eu cînd mă uit la dumneavoastră îmi vine să plîng".

Drept concluzie, consemnăm faptul că deplasările Sînzienei Pop sînt dulci-dulci şi triste-triste.

V. GANEA

■ FORUM. Paginile ultimului număr (6 1972) al revistei încearcă să afirme latura activităţii studenţeşti de cercetare şi creaţie, preocupările pentru actualitatea social-politică, ştiinţifică, artistică, aportul personal depus în cadrul problematicii de specialitate.

Revista găzduieşte în acest sens articole şi studii semnate de cadre didactice universitare : ŞTEFAN MUNTEANU, N.D. PÂRVU, EUGEN TODORAN, GH. I. TOHANEANU, DELIU PETROIU, C. STEGAROIU, DAN I. PAPUC, N. SOMEŞAN, M. REGHIS. Printre colaboratori se numără şi scriitori ca : ANA BLANDIANA, ANGHEL DUMBRĂVEANU, LEONID DIMOV, DAMIAN URECHE, ION MAXIM, ION VELICAN.

Recentul număr se circumscrie acestor coordonate prin articolele : „Pentru promovarea valorilor societăţii noastre", semnat de C. Hărănguş, „Timpul liber şi literatura beletristică" de Romulus Dabu, critica literară a lui Petru M. Haş, proza artistică semnată de Ioan Ciolănescu.

Paginile de arte sînt amplu prezentate prin articole referitoare la diferite aspecte ale artelor plastice contemporane şi la activitatea studenţilor facultăţii de desen. „Stilistica dialogului în proza scurtă a lui I.L. Caragiale", studiu semnat de prof. univ. dr. Ştefan Munteanu, este o prezenţă de prim ordin în paginile revistei.

Concentrînd principalele forţe studenţeşti şi universitare din Timişoara, redacţia revistei FORUM va trebui să se străduiască pentru îmbunătăţirea continuă şi păstrarea în cea mai strictă actualitate.

ION IOVAN

■ „ÎNCERCĂRI LITERARE". Din revista liceului C.D. Loga, „Încercări literare" remarcăm pe Traian Turcu, Eugen Viscreanu, L. Turturea, L. Vintilescu, Maria Mitrea, Lucian Petrescu, Gabriela Baciu, Radu Stoica. Cu totul excepţională, tableta lirică „În loc de noapte bună" de Ioona Rauchan.

GIORDANO BOBEC

■ *ADRIAN PĂUNESCU VERSUS MAZZOLA*. După ce Angelo Niculescu a fost, cîteva sezoane, sursă de metafore şi de alegorii mai ceva decît cele ale Apocalipsei, publiciştii sportivi se îndreaptă spre străinătăţi. În „Flacăra" 24 iunie a.c., Adrian Păunescu execută fotbalul italian :

„Ce demodat fotbal joacă italienii ! M-am uitat la ei şi nu-mi venea să cred că au fost cei mai buni din Europa".

Dormi în pace, Angelo Niculescu !

CONVORBIRI LITERARE, 15 IUNIE 1972. Revista ieşeană e, indubitabil, revelaţia anului 1972 în materie de publicistică. Trei critici tineri (Daniel Dumitriu, George Prunteanu, Al. Dobrescu) un profesor (Constantin Ciopraga) şi un lingvist de mare prestigiu (G. Ivănescu) semnează, bilunar, rubrici care asigură revistei o nobilă ţinută intelectuală, precum şi o poziţie proprie în dezbaterile literare ale momentului. Din numărul sus-amintit : Const. Ciopraga : „Comentariu barbian"; Al. Andriescu: „Ion Barbu, sau Mitul lui Ianus, „Gustul paleo-modern" de Grigore Smeu, O *pagină* din Salinger, poezii de Mihai Ursachi, Victor Felea... Admiraţia noastră !

V.G.

Hamlet, doamna Bovary & co

Fără îndoială, coordonatele istorice ale operei de artă, infrastructura ei contingentă constituie primul dat în determinarea caracterului ei de unicat irepetabil, de prezență aici și acum. Timpul genezei — am spune — îi fixează stratul cel mai imediat, cel mai aproape de lume — prin autor și ingredientele de întîmplare pe care le introduce acesta — al exemplarității ei.

De obicei, însă, cînd spunem unicitate, referitor la o operă, avem mai degrabă în vedere perenitatea unor valențe cumva „eterne", consubstanțiale oricărei receptări posibile. E tot atît de adevărat că opera nu trăiește decît din varietatea policromă a interpretărilor ce i se conferă în decursul timpului. Aceasta din urmă pare a nu fi guvernată — dacă înșiràm istoric receptările prin reconstrucție care o produc — de nici o altă lege decît de cerințele, modul concret determinat de a vedea și mentalitatea diferitelor epoci care pro-pun o lectură dată, deci de ochelarii, vinovați de o inevitabilă selecție modificatoare, ai unui timp istoric anume, timp care, prin supralicitarea lui „aici și acum", nu are decît parțial acces la universalitate.

Pe de altă parte, o operă cu adevărat mare nu se justifică prin altceva decît printr-un punct de vedere original afirmat în mediul acestei universalități.

Locurile oarecum comune, invocate mai sus, par a exprima două puncte de vedere opuse și aparent ireconciliabile.

Orice epocă își are, astfel, valorile ei ; mai mult, orice epocă citește cu alți ochi, cu alte pretenții (sau doar cu alte intenții) valorile „general recunoscute", tot așa cum fiecare din ele are conștiința unor **acelorași** opere, reiterate axiologic pînă la sacralizare.

Căci ce altceva poate însemna, de pildă, o „judecată de valoare" asupra „perenității" clasicilor ?

Desigur, „valoarea general umană", la care se apeleaza atît de des, exprimată în structurile artistice, justifică continua vitalizare a unor opere intrate în conștiința publicului. Interesantă, însă, sub acest aspect, poate fi doar discuția raportului între această „generalitate" și diversitarea interpretărilor în istorie, reconstituiri ale operei după chipul și asemănarea timpului și, uneori, a locului.

Dacă am ierarhiza însă timpurile receptării — fapt care ar echivala cu o tentativă de ordine în însuși cîmpul istoriei umane practice ,care produce posibilitatea varietății lecturilor, cu o încercare de a găsi un sens, o potențare sau o acumulare teleologică spre infinit — am observa, că, dincolo de nuanța inevitabilă, condiționată de stări reale, exprimabile social sau ideologic, avem de a face cu un **prim plan** mult mai bogat **de nuanțe**, considerat a fi o posibilitate intrinsecă a operei însăși, o apartenență a ei, ceea ce stă la baza diversificării interpretative a unicității operei, puse inițial ca avînd caracter exemplar, irepetabil.

Seria istorică a interpretărilor operei **tinde** să parcurgă — pînă undeva, în infinitul posibil — întregul acestor nuanțe, să le epuizeze și să reconstituie ceea ce unii vor să pună, mai ales în vremea noastră, în evidență de la început ca **structură totală** a operei.

Astfel, seria multiplelor interpretări, a modalităților variate de lectură pare a prefigura o tendință de reconstituire a infinitului mic de nuanțe prezent în datul inefabil, exemplar al lui **Hamlet** sau al **Doamnei Bovary**.

În general, orice lectură, fiind o reconstituire parțială a operei de artă, nu este totuși, decît descompunere și analiză ; seria întreagă de lecturi prefigurează într-un alt plan, acela al destinatarului, totul dat odată pentru totdeauna prin geneză : actul policrom de creație, obiectivat într-un „individ" inefabil.

Diversitatea receptării și-a găsit deseori un explicant — poate chiar insuficient aprofundat, deși schițat în linii esențiale — în analiza condițiilor extraestetice ale lectorului. Această cale de abordare a faptului receptării poate fi asemuită, în multe din aspectele ei, cu abordarea sociologică a operei de artă sau, mai precis, a artistului și a lumii lui socio-istorice concrete (Bielinski, Plehanov, Lukács, Ernst Fischer, L. Goldmann ceea ce nu înseamnă altceva decît că producere și receptare sînt două laturi abstracte ale aceluiași proces de circulație al valorilor.

Pînă la urmă, receptarea este ca însăși un act de producere al vieții operei, diverse, ramificate pînă la asimilarea cu imediatul unei trăiri, pînă la comparația cu destinul sau întîmplările strict personale — și de aceea particulare, neintenționate de autor — ale lectorilor.

În descripția actului de viață istorică a operei se produce, astfel, o sui-generis inversare: lecturile sînt acelea care creează opera încărcînd-o de contingență și denaturînd-o.

Viața operei trece, așadar, inevitabil prin conștiința istorică a receptorului, acesta din urmă diluînd-o în concretul cel mai semnificativ al individualității sale.

Pentru a salva opera de la această cădere — rezultat al unor „bune intenții" la început — în nesemnificativ, e de presupus ca însuși lectorul să se supună unor condiții prealabile, unor exigențe ale operei în genere, să opereze reducțiile necesare relativ la propria sa particularitate, relativ la ceea ce nu convine universalului în om, ceea ce e totuna cu ridicarea lui pînă la universalitatea operei.

În acest sens se spune, probabil, că orice operă are un aspect meliorist, pe planul „influențelor" ei ; în acest sens poate și trebuie să umanizeze, adică să-l universalizeze ca pe om.

Sensul acestei umanizări constituie însăși perenitatea ei.

LUCIAN STANCIU

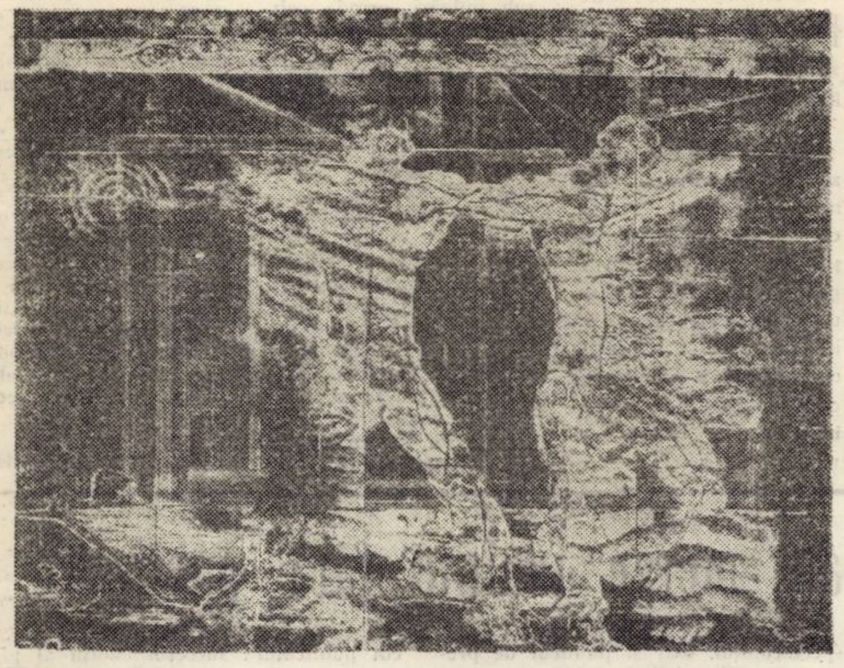

LIDIA CIOLAC „Luptători în ilegalitate"

Alexandru Vlahuță — Amintiri (II)

Alexandru Vlahuță era un om mărunt, cu părul și mustața stufoase, încă negre. Fire blîndă, de moșneag înțelept, era iubit de toți cei care îl cunoșteau. În 1907 mi-aduc aminte cum trimis de Ilarie Chendi, i-am cerut autorizația să-i reproducem în Viața literară și artistică poezia devenită celebră, Minciuna stă cu regele la masă, scrisă cu prilejul răscoalelor și publicată în Viața românească de la Iași. Aveam optsprezece ani, scriam cîte 3—4 articole pe zi la ziarul Prezentul, poezii, nuvele și cronici rimate la revista condusă de Gh. Coșbuc, Ion Gorun și Ilarie Chendi, Viața literară și artistică. În această foaie săptămînală am semnat E. Victor o lungă poezie satirică la adresa claselor exploatatoare, tot cu prilejul marelui eveniment, — răscoalele țărănești.

Răscoala din 1907 a pregătit-o, a condus-o, a realizat-o, el însuși, singur el, norodul. Mocnea, fierbea de mult în adîncuri și — acum răzbătea, în lumina conacelor aprinse, după atîta amar de vreme, vreme de răbdare și de zadarnice așteptări.

Spre cinstea lor, scriitorii de atunci și de mai tîrziu au fost de partea poporului răzvrătit. I. L. Caragiale a trimis din străinătate vestita lui broșură „1907"... Alexandru Vlahuță, Panait Cerna și-au legat și ei numele de acea epocală dată. Versurile și proza lor ce se citesc și azi cu aceeași emoție cu care i-am citit, cu toții, odinioară, vor rămîne pagini de glorie pentru cei ce le-au scris.

Celor ce vor să citească o admirabilă lucrare despre viața și opera lui Alexandru Vlahuță, le recomand ultima carte a lui Valeriu Rîpeanu.

E o lucrare masivă, scrisă cu talent și erudiție, îmbrățișînd întreaga viață și operă a celui pe care B. P. Hașdeu l-a proclamat „cel mai mare poet în viață", care cu atîta dragoste și admirație ne vorbea despre ilustrul său maestru și prieten, plecat prea curînd din mijlocul admiratorilor săi.

Pe Alexandru Vlahuță l-am citit, l-am recitit, l-am admirat, l-am respectat și l-am iubit pentru personalitatea lui calmă, echilibrată, omenească, pentru scrisul său sănătos ; luminos, muzical, pentru proza lui care, mai ales în ultimii ani ai vieții, devenise de-o simplitate și de-o armonie clasică, putînd fi citită și azi, cu încîntare și folos.

L-am cunoscut la sfîrșitul lui mai 1907 cînd m-am dus acasă la el, la șosea, în palatul funcționarilor publici, în numele „Vieții literare și artistice" să-i cer autorizația de-a reproduce în revista noastră poezia recent apărută în „Viața românească" 1907", „Minciuna stă cu regele la masă", poezie care a făcut atîta vîlvă pe vremuri.

VICTOR EFTIMIU

O metaforă a dragostei

Spre deosebire de poeții preocupați de natura lumii, Eugen Jebeleanu are o puternică intuiție a mișcării ei. Dar nu a mișcării liniare, graduale, imperceptibile, capabile să schimbe pe nesimțite peisajul și stările ce-i corespund în conștiință. Spiritul său veșnic neliniștit „preferă" zguduirile profunde, totale, cele care prefac fulgerător fața calmă a tabloului. Așa s-a născut opera sa cea mai de preț, poemul tragic și măreț al căderii și renașterii Hirosimei. Însă, ceea ce dă valoare umană creației sale este faptul că descoperă elementul propensiv care sălășluiește în inima catastrofei însăși : ura, revolta împotriva celor vinovați de distrugere. În străfundul viziunii poetului, ura este metafora iubirii. Rareori a existat un temperament artistic marcat mai puternic de patima iubirii pentru oameni.

Primul volum, Inimi sub săbii (București, 1934), este o carte a catastrofei presimțite. Stilul aluvionar, gîfîit, e sacadat, sub teroarea unei erupții ce se pregătește, parcă, în propriile-i măruntaie. De pe acum se ivesc opozițiile metaforice de tipul inimă-sabie, completate mai tîrziu cu elemente noi dar rămase în aceeași serialitate semantică. Treptat se alcătuiește un adevărat triunghi, traducînd în imagine datele unei viziuni în care coexistă dragostea, distrugerea și acuzarea ; spirit romantic, poetul nu cunoaște stări mijlocii : viața e figurată prin aparițiile sale cele mai pure și mai fragile (caisă, copil — acesta din urmă cu o frecvență obsedantă) nimicirea prin mijloacele ei cele mai dure, mai inumane (oțel, sabie, fiară, stronțiu etc.), iar ceea ce dă preț suferinței este ura, înaltă, nimicitoare, de neînfrînt, marile ferăstraie de piatră care spintecă cerul nemilos al războiului, opunîndu-i-se. Fiindcă, într-un fel sau în altul, aproape întreaga poezie a lui Eugen Jebeleanu se leagă de această cumplită catastrofă socială a mijlocului de secol, cu abisurile sale de suferință și cu piscurile sale de revoltă. Poetul e un predicator înflăcărat care, îndemnînd la luptă pentru apărarea vieții, arată oamenilor spectacolul gigantic al năruirii. Din această tentație a expresiei pilduitoare apar alegorizările sale antonimice. Sub casca de oțel a cerului se agită Moartea, Invidia, Crima, Fiara laolaltă cu Dreptatea, Speranța, Aurora, pe fondul torențial al versurilor punctate de hiperbole și repetiții (vînt, vînt, vînt, vînt ; armate, armate, armate ; să nu văd, să nu văd, să nu văd).

Umanist activ și nu contemplativ, poetul are un puternic temperament de luptător, vizibil nu doar în tematica operei (extrem de actuală și de angajată) ci și în structura semantică a imaginilor. Cele mai multe dintre acestea sînt luate din sfera bătăliei : mărul cade ca o ghioagă, luna e ghiulea, privirile sau degetele sînt suliți, șira spinării e un cuțit, zarea are sîni de obuze, dinți de bandă de mitralieră ; mașina de scris e mitralieră civilă, stihurile sînt gloanțe, genele sînt săgeți îndreptate spre asasini,iar pulsul zvîcnește ca un atac de mici patrule albastre.

Imaginea iubitei doar are un aer de prospețime jucăușă (veveriță bălaie) sau mistuitoare (flacără bălaie), oglindind, totuși, ca și metaforele propriei disoluții (Dinții-petale-n izvor / Lunecînd printre mărgăritare) o sentimentalitate cabrată, dramatică. Nu ne miră, deci, că durerea așteptării nelecuite (Elegie pentru floarea secerată, București, Editura tineretului, 1967) îl aduce prin sîrmele ghimpate ale chinului, sub razele perfid întoarse / în atac la baionetă. De altfel, poetul știe că mișcările sufletului său sînt aprige, asemenea unor lei cu colți de flăcări (poezia Sunt Daniel, Elegie..., pag. 29).

Durata însăși, prin ceea ce ni se opune, este O armă nevăzută, Tăișul ascuțit de vînt neauzit. Atîta doar că timpul, vrăjmaș individului, pentru destinul colectiv este o condiție a progresului. Și Eugen Jebeleanu este gata oricînd să se uite pe sine, animat de cel mai generos sentiment al contemporaneității. Lexicul poeziilor abundă în termeni neologici, expresie și ei, ca și tematica, a aderenței la actualitate (avion, televizor, radio, nylon etc.).

Într-un veac în care oamenii trebuie să cucerească ce, de fapt, le aparține, poetul se simte și este un oștean. Încă în primul volum întrezărea dialectica încleștării necesare : Jos se naște viața prin sfîrșire / spre a săvîrși un cerc deplin. Era firesc ca mai tîrziu să se afle în locul cel mai bîntuit al noului clăditor cutremur.

EUGEN BERCA DORCESCU

CINEFIL

Sandu Dragoş

Sandu Dragoş, 40 de ani, economist aproape 100 de filme realizate, peste 30 de premii naţionale şi internaţionale. Pentru animaţie, film experimental, documentar artistic, documentar tehnic, film artistic.

Primul film, desen pe peliculă, **Mica aventură** (1945). Ultimul film, în lucru, **Sămînţa** (1972). **Toamnă timişoreană** — premiul I Braşov 1966, Marele premiu, Bucureşti 1967, **Cărările apelor** (colaborare cu V. Creţu). Marele premiu la Festivalul Naţional al cinecluburilor studenţeşti (1968). **Retrospectivă** — premiul I la Primul Festival Naţional al cineaştilor amatori şi Premiul pentru regie (1969) **Obsesie** (colaborare cu Gelu Mureşan), premiul pentru film experimental (1969). **Spectacol sincretic — Secolul XX** (primul spectacol de acest fel din ţară) — Marele premiu şi titlul de laureat (1971). **Fum** — premiul I pentru film experimental, la al II-lea Festival naţional al cineaştilor amatori (1971).

Dar dincolo de toate aceste cifre şi date, care îl atestă pe **creatorul** Sandu Dragoş, poate mai importante decît ele sînt altele, tot cifre şi date (pentru că aici şi acum doar ele pot edifica) care vor atesta calitatea **animatorului** Sandu Dragoş.

1957 — împreună cu fratele său. Eugen Sandu fondează **Primul cineclub din România. cineclubul CFR Timişoara.** Întîiul film realizat aici — **Ursul păcălit de vulpe** (animaţie). De atunci (coincidenţă!) aproape 100 de filme. Prin cele două cinecluburi pe care le conduce, cineclubul CFR şi cineclubul Gaudeamus de la Casa de cultură a studenţilor, au trecut de la înfiinţare şi pînă acum peste 1.500 de iubitori ai filmului, creatori propriu-zişi sau participanţi la manifestările de cultură cinematografică. Între ei, cîţiva actuali profesionişti : Gelu Mureşan, Magda Bordeianu, Oscar Berger. Aceste cinecluburi pe care le conduce au fost şi sînt focarul de iradiere, centrul mişcării cineamatoare din România. A fi acreditată oficial ideea unei **şcoli de film timişorene,** centrată pe metaforă este cel mai de preţ bun cîştigat pînă acum. Atunci aportul fondatorului şi animatorului apare cu atît mai pregnant.

— Sandu Dragoş, v-am făcut o prezentare arida Dar vă rog să mă înţelegeţi. filmele trebuiesc văzute şi nu povestite. un cineclub trebuie vizitat şi nu descris, iar un portret. chiar cel al unui animator de film, nu se poate face numai din cuvinte. Aş dori ca totuşi cuvintele pe care le slujesc să exprime ceva, care să vă aparţină şi pe care nu l-aţi putea exprima in imaginile pe care le slujiţi.

— Nimic mai simplu. Un avertisment sau, dacă preferaţi, o dorinţă. Ceea ce facem noi aici, e cu totul altceva decît o formaţie de dansuri populare, sau o echipă de teatru amator. Nu ştiu cum să vă spun. Aş dori să se ştie şi să se înţeleagă exact acest lucru Cu atît mai mult cu cît, in noiembrie. acest cineclub CFR, primul din ţară, va împlini 15 ani. Aniversare. Atît.

A. S.

ETNOGRAFIE

BUCURIA SĂMÎNŢEI

Mă întorc în fiecare vară printre ţăranii mei, împrăştiaţi cu o anume logică, aparent neglijentă, între două dealuri şi un munte Nu ştiu dacă această vale a Nerei, cum o numesc manualele de geografie şi-a izvodit oamenii în virtutea unei ciudate nostalgii geologice sau, dimpotrivă, ei, oamenii, şi-au înălţat dealurile şi şi-au coborît cîmpia aşezînd totul după dorinţă. Cert este că între oameni şi locuri există o atît de profundă asemănare incit îţi este practic imposibil să-ţi imaginezi rîurile şi codrii acelor locuri fără privirile şi gesturile acelor oameni.

De aceea drumul meu spre ei şi ritmul lor de viaţă echivalează întotdeauna cu o revelaţie. Întîlnesc la muntenii mei o atitudine faţă de propriile lor cuvinte, fapte şi lucruri întrucît, de fiecare dată, în tot ce întreprind stăruie o patimă fascinantă, ei îşi zidesc singuri clipele şi anii, casele şi viaţa.

Existenţa îşi pierde, aşadar, obişnuinţa ipostazării întîmplătoare, devine un perpetuu act de creaţie. Ideea de **trecut** şi **viitor** muntenilor li se pare improprie, n-o socotesc adevărată decît prin integrarea ei în sfera de cuprindere a prezentului continuu deoarece nici **semănatul** nici **culesul** nu marchează, cum s-ar crede, momente singulare şi independente, ele nu sînt decît două etape ale germinaţiei, ale vieţii eterne filtrată prin moartea ciclică necesară.

I-am văzut în cîteva toamne pregătindu-se de semănat. Se trezesc de vreme, înainte de mijitul zorilor. Femeile fac focul şi frămîntă cu mişcări largi, rituale, pîinea înainte de a o pune la copt. Ei, bărbaţii, scot apă proaspătă din fîntînă din care gustă. Apoi se primenesc, îşi iau cămăşi curate şi pornesc spre cîmp. Fac totul cu o gravitate impresionantă, semănatul pentru ei semnificînd un autentic act creator. Satul, în acele zile simbolice, sălăşluieşte într-o tăcere încărcată de demnitate. Pînă şi copiii gustă uimiţi din liniştea din jur. Peste oameni şi lucruri se aşează o taină. Taina sămînţei. Oamenii ştiu că, răspîndită bine sub bulgări, prinde colţ. Dacă s-ar întîmpla altfel, însăşi bucuria lor ar tînji, pîngărită. Dar n-are cum să se întîmple altfel. **Nădejdile lor exclud aberaţia.**

Orice eveniment propus memoriei lor dinafara sferei firescului este primit cu detaşare şi ironie. Devine realitate îngăduită doar în momentul în care trece din accidentalitate în normalitate. Adică se lasă descifrat, devine o întîmplare coerentă. Dar prin această trecere cu sens de metamorfoză, evenimentul nu mai aparţine **întîmplătorului** care l-a iscat, ci colectivităţii care l-a recreat, sensibilităţii şi sistemului său etic. Prin asimilare, evenimentul îşi pierde atributele insolite, toate asperităţile şi faţetele lui refractare incorporării într-un ethos bine articulat sînt înlăturate, prin imaginaţie, cu fantastică grijă

Mi-aduc aminte de o primăvara in care rîurile întîziau să şi scuture gheaţa şi copacii să-şi ivească mugurii. Oamenii păreau violentaţi în cele mai intime nădejdi ale lor. Se aflau nedorit, în faţa unui eveniment **nefiresc** care ameninţa să compromită viaţa fructelor şi viaţa holdelor. Într-o bună dimineaţă s-au înţeles să coboare la rîu şi să spargă cu topoarele stratul gros de gheaţă. În gesturile lor stăruia o atitudine ironică. Evenimentului cosmic aberant îi opuneau o atitudine culturală : **zîmbetul.** Prin rîs şi cuvînt oamenii desfiinţau o anormalitate, cereau ritm şi rezonabilitate desfăşurărilor cosmice. Au creat în acele momente şi un catren care vorbea de „nerozenia" vremelnică a rîului şi a cerului.

Departe de a fi vorba de o comodă intervenţie modelatoare, actul renormalizării prin gest şi cuvînt a vieţii lucrurilor şi fenomenelor se circumscria logic culturii populare înteleasă ca modalitate existenţială specific umană.

VASILE CREŢU

VĂ INVITĂM SĂ COLABORAŢI CU NOI ÎN VEDEREA REALIZĂRII UNUI CLASAMENT (TOP) al muzicii uşoare româneşti. În acest sens plicurile Dvs. trebuie să conţină o listă cuprinzînd zece titluri de melodii româneşti şi numele compozitorului sau al formaţiei în ordinea preferinţei. Se vor acorda premii.

Dicţionar electronic :
MELLOTRON

Arsenalul echipamentului electronic, utilizat încă din 1966 de grupurile vocal-instrumentale şi de studiouri, se întregeşte cu acest aparat complex, apt să ofere posibilităţi practic nelimitate la realizarea aşa-numitului „Background" — fundal sonor. Aparatul, de dimensiunile şi forma orgii electronice funcţionează programat, putînd să emită o serie de efecte speciale. Acţionat prin apăsarea clapelor, mellotronul este asemeni unui uriaş magnetofon pe trei canale, reproducînd 35 de sunete specifice tot atîtor instrumente muzicale. Simpla apăsare a unei clape, ne oferă spre audiţie, de exemplu, nota continuă a unui flaut, de durată şi gama dorită. Prin progra- [illegible] -lizează veritabile orchestraţii, acompaniamente în care auzim instrumentele unei întregi orchestre, sunete multiplicate, reverberate.

În ciuda calităţilor de care dispune, se găsesc mulţi care privesc cu scepticism viitorul acestei „cutii a minunilor". Muzica aparatului este rece, inexpresivă, lipsită de fiorul şi emoţia pe care-o aflăm ascultînd un instrument în carne şi oase...

PETRU UMANSCHI

„Teatrul nu poate merge înainte fără public"

(Urmare din pag. 1)

ce se naşte în fiecare seară şi care influenţează pulsul artistic al actorului. Fluxul stabilit între spectator şi actor este absolut necesar pentru viabilitatea spectacolului. La modul teatral, sala respiră sau poate fi opacă. Greutatea cea mare este stabilirea momentului de comunicare Spectatorul trebuie cîştigat de actor. De multe ori, publicul vine pentru un nume. Aceştia sînt actorii mari, personalităţi dominante care pot conduce cu uşurinţă spectatorul. Un mare actor nu-şi uită publicul. În momentul în care începe să joace, se încheagă şi miracolul spectacolului, alcătuit tocmai din dubla cădere în transă, a actorului şi a spectatorului. Pentru două ceasuri, actorul e idol De el depind toate reacţiile spectatorului.

— Am impresia că viaţa spectacolului este prelungită sau sufocată tot de spectatori.

— Într-adevăr, spectacolele foarte bune, cu viaţă lungă ca şi cele de scurta respiraţie, depind în cea mai mare parte de public După cum unul şi acelaşi spectacol poate trăi diferit de la o seară la alta, tot în funcţie de capacitatea de asimilare a publicului prezent.

— Se poate vorbi de delimitarea : public de premieră şi public de toată ziua ?

— Da, pentru că la premieră există pe de-o parte tensiunea ineditului, spectatorul vine spre un lucru nou, iar actorul îşi verifică pe viu compoziţia alcătuită in decorul mut al repetiţiilor. Pe de altă parte, cred că nu este greşit să recunosc în publicul de premieră un public de elită mult mai receptiv şi în felul acesta se măreşte şi unghiul de deschidere al spectacolului. Dar şi publicul de premieră poate fi delimitat în spectatori apţi pentru această deschidere şi spectatorii snobi, care se declară satisfăcuţi, tocmai de ceea ce nu înţeleg în piesă.

— Care este reacţia dvs. în spectacolul în care aveţi în sală persoane cunoscute ? Jocul personajului pe care-l creaţi va fi determinat de această situaţie sau nu ?

— În general, îmi doresc sala, ca un singur om, neutră şi omogenă. Simplul fapt că în sală există persoane cunoscute este de natură să-mi influenţeze jocul. De exemplu, ştiu că am în sală o persoană ce-mi este antipatică. Automat, rolul meu se resimte de pe urma acestui fapt in primul rînd pentru că mă detaşez de el. Cu alte cuvinte, am un gînd pentru personaj şi altul pentru cel pe care-l ştiu în sală. Ştiu că senzaţia aceasta ţine de idei preconcepute, dar atîta timp cît nu reuşesc să mă debarasez de ea, personajul meu are de suferit.

— Nu am avut posibilitatea să văd „Leonce şi Lena". Am auzit de succesele sale în Olanda, precum şi de ponderea pe care a avut-o spectacolul în actuala stagiune. Puteţi să ne spuneţi cîteva cuvinte care să încadreze spectacolul în discuţia noastră despre public şi spectator ?

— „Leonce şi Lena" este un spectacol deschis, conceput pe adresarea directă. El este o bună şcoală pentru actor şi pentru spectator. Atragerea spectatorilor în joc este obţinută cu ajutorul unui prolog pregătitor care împrăştie rezerva publicului. În momentul în care se trece la comunicarea directă, publicul acceptă de la sine intrarea în joc.

În Olanda lucrul acesta a putut fi şi mai bine verificat. Olanda este ţara spectacolelor „ritual" ; spectacolele cu caracter închis sînt prezentate ca un favor făcut publicului : succesul enorm al piesei noastre s-a datorat tocmai ieşirii din convenţia teatrală.

— Mai sînt totuşi multe de făcut ca publicul nostru să accepte şi să servească ideea integrării sale active în spectacol. Între actor şi public se mai simte încă senzaţia de „vină". Chiar în cadrul adresării directe, actorul nu fixează publicul, ci se agaţă cu privirea de cîte un reflector oarecare. Lumina electrică, orice voltaj ar avea, nu poate suplini tensiunea umană. Această tensiune trebuie captată şi dirijată de actor prin forţa talentului şi prin curajul adresării directe.

— Binecînţeles că se impune curajul adresării directe Mai intervine însă şi spaima insuccesului şi atunci să aleg soluţii de mijloc, adresarea neutralizată prin mijloace exterioare de recuzită Nu trebuie neglijată nici factura piesei şi nici compoziţia sa regizorală Rolul regizorului este hotărîtor în stabilirea luării de contact cu publicul. Piesa trebuie să se preteze la acest lucru prin compoziţia sa dramatică şi apoi prin compoziţia regizorală.

— Am vorbit pînă acum despre aportul practic adus de actor în cunoaşterea publicului, de relaţia pe viu dintre cei doi pioni principali ai unei piese. Cum vedeţi dvs. contribuţia pe hîrtie a actorului în cazul elaborării acestei istorii a publicului ?

— Ca pe o necesitate de prim rang, pentru că actorul este cel mai în măsură să explice reacţiile publicului El este cel care simte direct adeziunea sau respingerea spectacolului. Văd rolul criticii ca un instrument de sintetizare şi concluzionare a elementelor furnizate de experienţa actorului. Teatrul nu poate merge înainte fără public.

muzică

DISPARIŢIA MUZICII?

Din numărul 4 al revistei ORIZONT, aflăm că în secţiile Congresului internaţional de estetică ce se va ţine la Bucureşti în această vară, „Moartea artei ?' este una din temele prioritare.

Restrîngînd sfera de referinţă la arta sunetelor, vom aminti că istoria cunoaşte repetate momente în care alarmiştii, vesteau pieirea inevitabilă a artei lui Euterpe. Tema „crizelor" în care intră muzica rămîne însă acelaşi refren al muzicienilor pe care îi sperie accentele înnoitoare. Să ne amintim că rigiditatea şi inerţia în cadrele unui tradiţionalism exagerat i-au condus pe „acuzatorii" lui Wagner să considere inacceptabilă o operă fără arii, vocalize şi acute, iar limbajul nou propus, care nu mai făcea concesii stilului convenţional, nu declanşa la acestia lichidarea unei mentalităti ci mai degrabă a muzicii însăşi. Dezintegrarea tonalităţii, a armoniei tonale, la care a contribuit în parte şi creaţia lui Wagner i-au înfricoşat pe contemporanii acestuia, dar nu şi pe noi.

Democratismul romantic în muzică, determinînd şi saltul spre epoca „mass-mediei" aduce şi noi temeiuri pentru pseudovulnerabilitatea artei sunetelor. Muzică este doar aceea care, în spiritul „Poeticii muzicale" a lui Stravinsky este o organizare a elementelor sonore ce „. . .presupune o acţiune conştientă a omului". Conştiinţa „omului" (creatorului) trebuie să ne îndrepte spre destinaţia produsului său la masa de „beneficiari'. publicul ; muzicologia se face în ultimă instanţă, ecoul ei. Dar să nu uităm că instruirea şi educarea publicului nu a mers niciodată în pas cu evoluţia muzicii. Se stabilesc acum raporturi inexistente în epoca „comunităţii care cîntă" ca : accesibilitate-valoare, respectiv inaccesibilitate — nonvaloare, iar în raportul creator-receptor intervine un pinion intermediar, interpretul. Toate acestea, vizînd şi structura eterogenă a publicului, sporesc sfera terenului propice alarmelor false cu privire la existenţa şi viitorul Muzicii. Afirmaţii ca : „. . .azi nu se mai scrie o muzică aşa cum a existat odată, nici nu se mai nasc compozitori ca Mozart, Beethoven sau cel puţin ca Brahms" sînt explicabile dacă sînt voci din rîndul marelui public, dar îngrijorătoare dacă aparţin unor specialişti. Ce interes ar prezenta azi „reeditarea" unui Mozart sau Beethoven ? Credeţi că dacă ar fi contemporanii noştri ar scrie ca acum două secole ?

Timpul nostru îşi are geniile sale, iar Muzica are destine comune cu cele ale Omului. Nu ne pot abate de la aceste convingeri nici chiar prezicerile categorice ale unor personalităţi marcante. Ele rămîn puncte de vedere, eventual excentrice şi interesante, de felul celor desprinse dintr-un interviu acordat de George Bălan în nr. 9 al revistei **Cronica** din 2 martie 1968 : **„. . .Muzica a sucombat. Dar şi mai ridicole mi se par încercările de a reînvia muzica . . . care mi se par ca tendinţa de a readuce la viaţă un cadavru . . . Pentru nevoile spirituale ale veacului, Bach, Mozart şi Schubert sînt îndestulători" (?!).**

Poziţia valorosului estetician muzical reiese şi din recentul articol din **România literară** nr. 22 din 25 V. 1972, intitulat „Muzica şi . . Ingres". Mai ponderat, George Bălan regretă convingător apunerea epocii în care dăinuia „. . .frumosul obicei de a avea o — violon d'Ingres'. Subscriem la această mîhnire cu observaţia că diletantul nu mai e capabil de o „violon d'Ingres". la nivelul tehnicii muzicale actuale. „Violon d'Ingres", cu atributele sale de devotament şi pasiune intimă faţă de artă, fără ostentaţie, la modestie şi dezinteres poate însoţi activitatea artiştilor profesionişti ca şi pe aceea a amatorilor. Supunem meditaţiei şi afirmaţia lui G. Bălan din acelaşi articol : **„situaţia generală a muzicii în cadrul spiritualităţii şi culturii moderne este în declin . . .**" după ce în 1968 a „sucombat" în 1972 e doar în „declin" !? Asemenea păreri mi se par pe cît de categorice pe atît de neştiinţifice. Ele incumbă o încremenire şi un pesimism estetic greu de crezut.

Arta, în epoca actuală şi în cele viitoare, chiar de superindustrializare se va menţine ca o nevoie imperioasă de umanizare a mediului ambiant, pe care omul nu-l suportă searbăd, gol. Totdeauna omul va avea nevoie şi de o „Violon d'Ingres". Nu e locul să analizăm curentele muzicale contemporane, care declanşează teama cu privire la „moartea muzicii', dar sîntem siguri că timpul nu va distruge muzica ; va discerne valoarea autentică de impostură, aşa cum a decis asupra creaţiei iluştrilor reprezentanţi ai secolului : Stravinski, Bartok, Schönberg, Şostakovici, Enescu, Orff, Messiaen, Lutoslawski.

OVIDIU GIULVEZAN

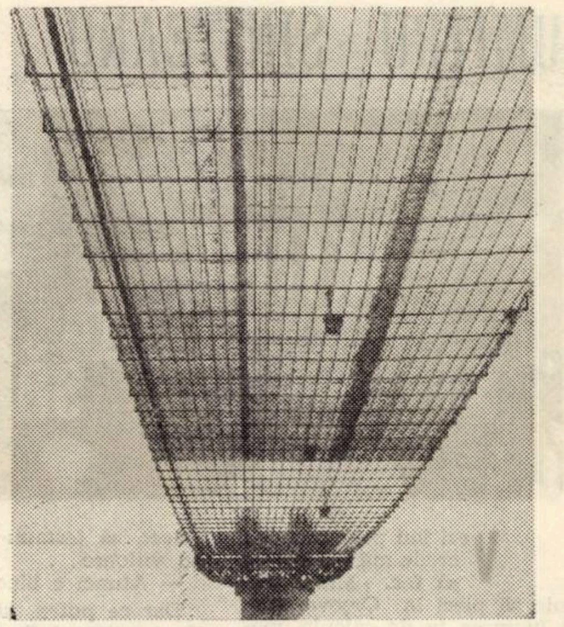

Mirajul fotografiei

Într-o zi, soarele s-a oprit pe umărul drept al ierbii şi n-a mai vrut să plece. A rămas acolo ca un trofeu, cu spiţele de raze încremenind în retina peliculei. Expoziţia de fotografii a lui Sever C. Barbu e un eveniment artistic. Imagini din ţară, imagini din cîmpiile cerului, imagini din noi înşine. De la cele cîteva admirabile peisaje industriale, pînă la vibrantele peisaje lirice, aparatul a oprit în memoria peliculei, fragmente ale frumosului cotidian, irizări de contemplare şi eleganţă. Lumina dă nobleţe umbrei, umbra stă topită în spatele lucrurilor, colorîndu-le bizar, accentuîndu-le.

Ştiinţa autorului de a sensibiliza ochiul cel rece al aparatului de fotografiat dă adîncime, umple clipa de mirajul splendorii. Ai tot timpul impresia că natura statică se ridică la rangul stărilor de spirit. Fotografia, abia atunci, abia acum, devine, aşadar, artistică. E abur pămîntesc sau boare cosmică, e poezia pastelului, ori temperatura tăcută a sufletului omenesc. Pe o floare, pe o privire, pe licărirea monumentală a măreţiei a împietrit şi străluceşte definitiv roua Carpaţilor.

DAMIAN URECHE

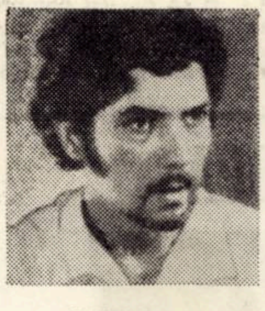

Invitatul nostru conducătorul formaţiei „PHOENIX"

NICOLAE COVACI, şeful formaţiei PHOENIX din Timişoara, formaţie de aproape aceeaşi vechime ca şi BEATLES ne împărtăşeşte cîteva din gîndurile sale raportate la stadiul în care se află grupul (a cărui componenţă aţi aflat-o din numărul trecut al revistei noastre).

— Recent la ELECTRECORD am scos două discuri. La acest al treilea disc al nostru, care este un LP, s-a lucrat cu toată seriozitatea, nu numai din partea noastră, dar şi din partea acestei instituţii. De data asta trebuie să-i mulţumesc lui Fredy Negrescu în care am găsit inginerul de sunet ideal, omul care să cunoască perfect instalaţia şi să contribuie cu toată capacitatea ei la realizarea unei imprimări probabil superioare celor de acest fel de pînă acum.

Poemul ANOTIMPURI de pe acest LP a fost executat cu ajutorul a trei ghitare (fără orgă !) şi de multă percuţie. Există aici, probabil, o nouă concepţie — PHOENIX . . .

— Percuţia realizează o culoare deosebită, ea accentuînd atmosfera folclorică a pieselor. Instrumente ca : talanga, clopoţeii, dube populare şi capre fac bine noilor noastre compoziţii împrospătînd atmosfera, undeva artificială şi rece a instrumentelor electronice.

Unde vă vom putea găsi în timpul verii ?

— Odihnă activă pe litoral, unde vom cînta la barul AUTO NIGHT CLUB din staţiunea Venus, timp de trei luni. Ne vom continua activitatea muncind pentru realizarea spectacolului muzical MEŞTERUL MANOLE, pentru care am început să adunăm materiale şi texte din Blaga, apoi balade folclorice şi să compunem muzica. Spectacolul pune numeroase probleme cum ar fi : orchestrarea melodiilor pentru o formaţie mixtă (pop cu grup mare de corzi şi suflători), apoi scrierea vocilor pentru un cor amplu. Legenda fiind deosebit de frumoasă trebuie să realizăm un spectacol de mare ţinută, care va fi un examen de profesionalism pe care ni-l impunem.

Pe viitor, vom căuta să realizăm acest gen de spectacol-idee, cu un fir conducător, care începe şi se termină aidoma unei opere, dar avînd structura specifică muzicii pe care o facem şi conţinutului ei ideatic. Aşteptăm sprijinul instituţiilor de artă timişorene.

L. B.

plastică

O lirică — Eugenia Dumitraşcu

Lirică prin definiţie, aşa cum se „defineşte" însăşi artista, Eugenia Dumitraşcu, prin lucrările de o sensibilitate deosebită, nu numai că dă preţuire frumuseţilor ce-i cad sub ochi, ci vădeşte o strădanie pasionantă de-a atinge frumosul.

Eugenia Dumitraşcu are o gîndire logică a compoziţiei, o înclinare către elemente care poartă o dinamică interioară, un temperament care sileşte lucrurile şi natura să trăiască o viaţă improprie, dar impunîndu-le propriul ei suflet

Linia nu mai redă aidoma realul, ci devine simbolul unei mişcări, devine proiecţiunea unui suflet interior. Artista face parte din acei al căror meşteşug nu se ştie niciodată unde se va opri. Evoluţia se caracterizează prin ascensiuni neaşteptate şi printr-o sistematică concentrare de energie ce le stăpîneşte talentul

Deşi „în ritmul vremii, ea a ştiut să dozeze cu meşteşug exigenţele stilistice, care vin de dincolo de noi, cu etnicul, care vine din adîncimi colective". Suflul pitorescului din lucrarea **„Primăvara"** te poartă într-o tradiţie de veacuri, ca un simbol de sinteză, al frumosului cîştigat prin spălare cu apa din care bea curcubeul la „margine de lume", este un gen de nostalgie sub chipul dorului care este o „geneză a doinei".

Veacuri de mari frămîntări, cu o istorie ce a crescut negrăit de consecvent, sînt redate în „Oraş Interior", lucrare care te face să simţi „izul" străzilor strîmte, străjuite de ziduri înalte de piatră, să auzi ecoul paşilor celor care-l apărau, sau scrîşnetul carelor negustoreşti, venite din largi depărtări în cetate. Prezentat „perspectivic", ca în frescele zugravilor de odinioară, el emană un trecut de o reală cultură, o îmbinare perfectă dintre nou şi tradiţie.

Folosind o tehnică mixtă, Eugenia Dumitraşcu se pare că a reuşit să facă culorile să sune. „Armonia sonorităţilor" şi ritmul ce pulsează în ele creează vag, dar adînc, sentimentul infinit al muzicii, dar este o surdină pusă peste toate culorile paletei. Aşa ne apare lucrarea intitulată **„Muzică"**.

Lirică prin definiţie, artista se integrează perfect în şcoala tradiţională românească, înscriindu-se în rîndul acelor ce îşi aduc obol substanţial artei. Acest lucru este de altfel confirmat şi de faptul că a fost prima plasticiană din Timişoara care a participat într-o expoziţie reprezentativă a ţării în străinătate, „Expoziţia de artă grafică românească reprezentativă" — Roma (1964), Milano (1965). A fost alături de nume consacrate ca : M. Chirnoagă, Florica Cordescu Jebeleanu, Hortensia Puia Masichievici, Vasile Cezar etc. etc

Participările în expoziţiile din străinătate continuă în anii 1969 — Novi-Sad şi 1970 — Belgrad, cu expoziţia „26 de artişti timişoreni" Lucrările Eugeniei Dumitraşcu se bucură de mare succes atît în rîndurile specialiştilor cît şi din partea marelui public.

VIOREL GH. ŢIGU

DUMITRU SINITEANU

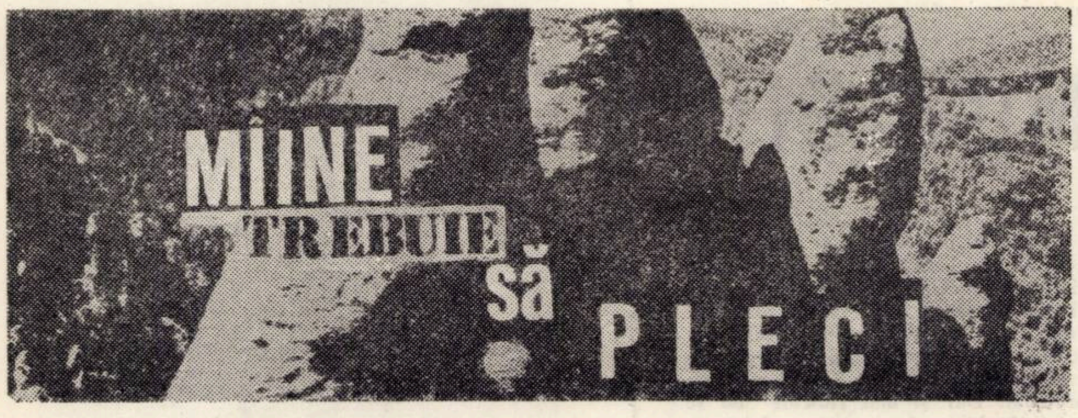

MÎINE TREBUIE să PLECI

Vezi îmi pare rău, dar crede-mă, n-am ce să fac. Mîine trebuie să pleci la Orşova, ştiu, ai lucrarea ta de calcule, meritai să stai măcar pînă ţi-o termini acasă, e iarnă, eşti după nouă luni de campanie, să te mai odihneşti, să-ţi vezi de viaţă...

Îl privesc, oarecum trist, nu-l mai aud ce spune, de fapt nici nu mă mai interesau cuvintele după ce l-am auzit pomenindu-mi de Orşova, ştiam că voi pleca, aşa cum am plecat totdeauna ori şi unde a trebuit să plec, putea el să tot vorbească, pentru că mie nu-mi mai păsa, pentru că dacă mi-ar fi păsat, ar fi devenit totul prea încurcat şi nimeni n-ar mai fi putut s-o descurce. L-am şi întrerupt de altfel şi nu ştiam precis cît îmi vorbise, o clipă, douăzeci, un ceas, întrebîndu-l dar îmi dădeam seama că nu-l întrebam din curiozitate, ci doar aşa, ca să nu-l fac pe el să se simtă trist sau să-şi facă impresia că nu-l înţeleg sau că nu pot să ştiu cît e de greu:

— Cît o să am, acolo, la Orşova, de lucru?

— Trebuie să-i tragi, ca de obicei, să termini pînă-n iarna viitoare...

— Atunci e bine...

Dar ce putea să fie „bine" şi cît putea să fie de bine, habar n-am cine şi-ar putea da seama.

— Hai la o cafea — am zis într-un tîrziu, după ce mi-am pus ordine în „hîrţoage" şi-am încuiat sertarul biroului — Hai la o cafea, c-aş vrea să mă îmbăt, s-o facem de oaie, acum cînd ninge, cînd e frig al dracului, cînd plec la Orşova, măcar acolo n-am fost de cînd m-a făcut mama şi ard de nerăbdare să văd şi orăşelul acesta, aşezat, ca în poezie, pe-o gură de rai.

— Du-te naibii, cu toate cafelele cu care vrei să te ameţeşti şi nu fi idiot pentru că ştii, îţi dai seama, că de n-ar fi trebuit, de n-ar fi fost absolută nevoie, nu te-aş trimite acum, în miez de iarnă şi te-aş fi lăsat aici, să învîrţi la manivela maşinii de calculat pînă ţi-ar sări ochii să-ţi termini lucrarea şi aş aştepta să-mi vii tu, din nou, ca în fiecare primăvară, să-mi urli şi să dai cu pumnii în toate sticlele de pe birouri, ca să te trimit odată, unde a înţărcat dracu iapa, ca să poţi respira în voie, să nu te mai sufoci printre hîrtii milimetrice, de calc, ori formulare tip.

L-am prins de mîneca paltonului şi l-am tras după mine afară din birou, era şeful meu dar eram prieteni, aveam fiecare un număr egal de primăveri trecute peste umeri, aşa că nu m-am jenat să trag cîteva înjurături, de toţi dumnezeii sistemului nostru solar şi-abia la urmă — uşurat, să las zîmbetul sufletului să-mi acopere obrajii. Ne-am dus printre fulgii mari de nea la „Expresso", eu mi-am băut cafeaua, el şi-a băut coniacul şi amîndoi ne-am ascultat fuga galopantă a gîndurilor în tăcere. Cînd am ieşit din bufet, mi-a zis:

— Ai blestemat totdeauna şi ai înjurat — aşa-i gura ta, spurcată — că n-ai avut noroc, nici măcar atîta noroc în viaţă să mergi să lucrezi la Porţile de Fier Ei, află, veşnic nemulţumit, ce eşti, că din iarna viitoare şi pînă va începe Dunărea să-şi lase cîntecul de apă văzduhului din noul său lăcaş de odihnă vei lucra pe şantierul acela al apelor şi al barajului Şi-acum înjură din nou...

.. Ne-am despărţit tîrziu — şi-am pornit spre casă, unde mă aşteptau geamantanele, port-hartul şi calabalîcul terenului, deşi nici ele n-ar fi putut bănui c-o să pornească atît de vreme, cu iarna în cap, din nou, la drum Dar eram fericit Am ajuns acasă şi m-a bucurat întîmpinarea caldă a teracotei, dar, în aceeaşi clipă, mi-am dat seama, fizic parcă, de realitatea plecării. Apoi mi-am văzut mutra în oglindă şi-am reuşit să-mi întîlnesc tristeţea gîndurilor ce mă cuprindeau...

— O să-ţi spună din nou, că eşti un prost, un om pe care îl interesează totul în afară de viaţa lui personală şi de viaţa ei, o să te blesteme iarăşi, dorindu-ţi toate zilele ce ţi-au mai rămas de trăit, drept prietenă nedespărţită singurătatea mormîntului şi-apoi va plînge pînă îşi va seca izvorul lăcrămilor şi tu nu vei fi în stare să-i faci nimic, absolut nimic, şi-o să te cutremuri, cînd, numărîndu-i urmele lăcrămilor. le vei găsi mai multe, mai dureroase, mai adînci...

— Nu, n-o să mă blesteme, n-o să-i spun nimic, mă va lua de mînă, mă va înţelege, va lăsa totul naibii şi va porni cu mine la drum...

— Te amăgeşti din nou, aşa cum te-ai amăgit mereu de cînd ai cunoscut-o, de cînd îţi secătuieşti viaţa cu gîndurile-ţi proaste, lăsate să se îndrepte doar spre ea, ridicînd stavilă între tine şi viaţă, viaţa adevărată, fără surogaturi. Eşti un prost, sărmanul de tine, şi mi se pare că nimeni nu va putea să fie în stare să te smulgă din prostia ta fără de margini şi cine ştie de cîte ori ai trecut pe lîngă sau ai dat cu piciorul în dragostea adevărată, ce vroia să ţi se dăruiască, dar pe care n-ai văzut-o, nu pentru că nu puteai s-o vezi, ci pentru că nu vroiai să o vezi, complăcîndu-te în boala găinilor şi a ochilor de cal acoperiţi...

M-am lăsat să cad într-un fotoliu, la gura sobei, am aprins lumina şi am privit la jăratec, lăsîndu-l să-mi ardă — mocnit — tristeţea...

Munceam împreună cu Iancu şi cu Ionică de trei ani, mereu cu şatra în spinare, măsuram pămîntul, îl „călcam" în lung şi în lat, „împînzindu-l" cu borne, adunam în carnetele de observaţii unghiuri şi distanţe, lăsam teodolitul „Zeiss" să ne poarte pe potecile pline de necunoscut ale mirajului din amiaza zilei şi cădeam, noaptea, în somnul de plumb al celor ce se caţără, din zori şi pînă în noapte, pe toate coclaurile. Rîdeam de Iancu, se îndrăgostea mereu, îşi sufla sufleţelul peste tot, hotăra mereu să se însoare, dar nu se „trezise" pînă acum decît cu „arderi" uşoare pe căpiţele de fîn ale dealurilor, ori în şurile răcoroase ale vădanelor şi apoi cu melancolia dărîmătoare a despărţirilor, îmbîcsită de tăria rachiului de prună şi a coniacului.

Ionică se însurase — în al doilea an de muncă — plecase a treia zi după nuntă la două sute optzeci de kilometri de nevastă, să măsoare nişte rîpe şi n-o mai văzuse decît atunci cînd mai avea doar trei luni pînă la naştere şi înjura groaznic de cumplit, blestemîndu-şi nopţile de dragoste pe care nu le putuse petrece şi nopţile ce îl aşteptau din nou cu veghea lor fără prihană. Dar Ionică îşi aştepta pruncul şi... spera. Spera în cea de a doua „întîlnire" cu dragostea nevestei, în cîntecul şi gînguritul pruncului. Era fericit? Zicea totdeauna că da...

Şi eu?

...Am luat lemne şi am dat hrană focului. Am închis uşa sobei şi mi-am pregătit o cafea. Pe urmă am stat din nou în fotoliu şi auzeam lîngă mine vorbele şefului: „Mîine trebuie să pleci la Orşova"...

S-a deschis uşa antreului, apoi a camerei. Nu m-am ridi-

ION POPA

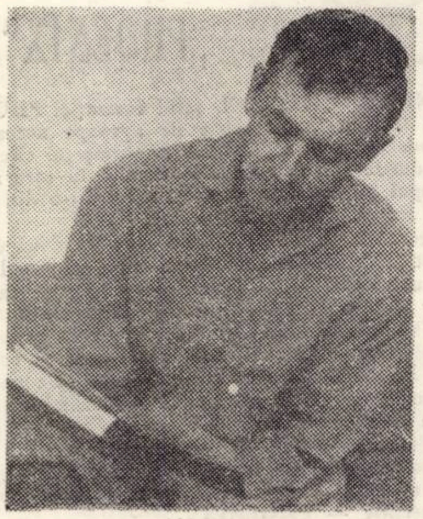

Pentru mine, acest pămînt . . .

Cuvintele-s ca nişte fiinţe dragi
Care nu-şi pot rosti curatul simţămînt,
De aceea, pentru mine, acest pămînt
E leagănul doinirilor din fagi,
Ca şoapta murmurată de izvoare
Sub cetina de brazi, străbun colind
De sărbători, şi grîu sfinţit pe ogoare,
Cu ciocîrlii de raze în lunile de-armind.

Pentru mine, patria e arcul de Carpaţi,
Cu legendare ape scriind hrisov spre mare
Şi veşnicii bărbaţi, Marii bărbaţi,
Rămaşi în noi ca pîinea cu sare.
Mai sînt şi moţii mei cu ochi de cer,
Inimi de aur... apoi strămoşii adormiţi,
Eroii mii căzuţi pentru-adevăr
Lumina pruncilor încă nezămisliţi.
Pentru mine, ţara sînt fraţii şi prietenii
La care alergăm cu baierele dezlegate,
Doldora de dureri sau bucurii,
Zidindu-ne vetrele binecuvîntate.
Dar, pentru mine, ţara sînt mai ales copiii,
Sămînţă a virtuţii şi-a dragostei fierbinţi
Pentru aceste plaiuri, părinţi după părinţi
Le dau făclia vieţii, prinos al Românici.

Adio marin

Aveam buzele aspre şi sărate,
Nisipul trupului fierbinte
Şi briza flutura cuvinte
Pe punţi de lună tremurate.
Aveai în păr fire de soare
Şi-n ochi aveai atîta noapte,
C-o lacrimă s-a furişat în mare
Neliniştea-i de-a pururi să o poarte
Tăcerea ne încremenea pe-ncet
Ca două stane nemişcate-n lună.
Se-ndepărtează cercul şi se-adună
Pînă ce piere-n obosit regret.

Echilibru

Zeule mic, copilule drag,
Cerul echilibrului nostru,
În tumultul dureros al trecerii
Materiei ce şi-a aflat rostul.

Nici vorbe, nevorbe, nimic
Nu va putea rosti şi niciodată
Sărutul şi tulburarea-ne dată
De minunea somnului mic.

Havuz de imaginaţie, generos,
Ne întorci în eresul copilăriei
Şi, cu iluzia curgerii infinite,
Lunecăm înspre steaua de jos.

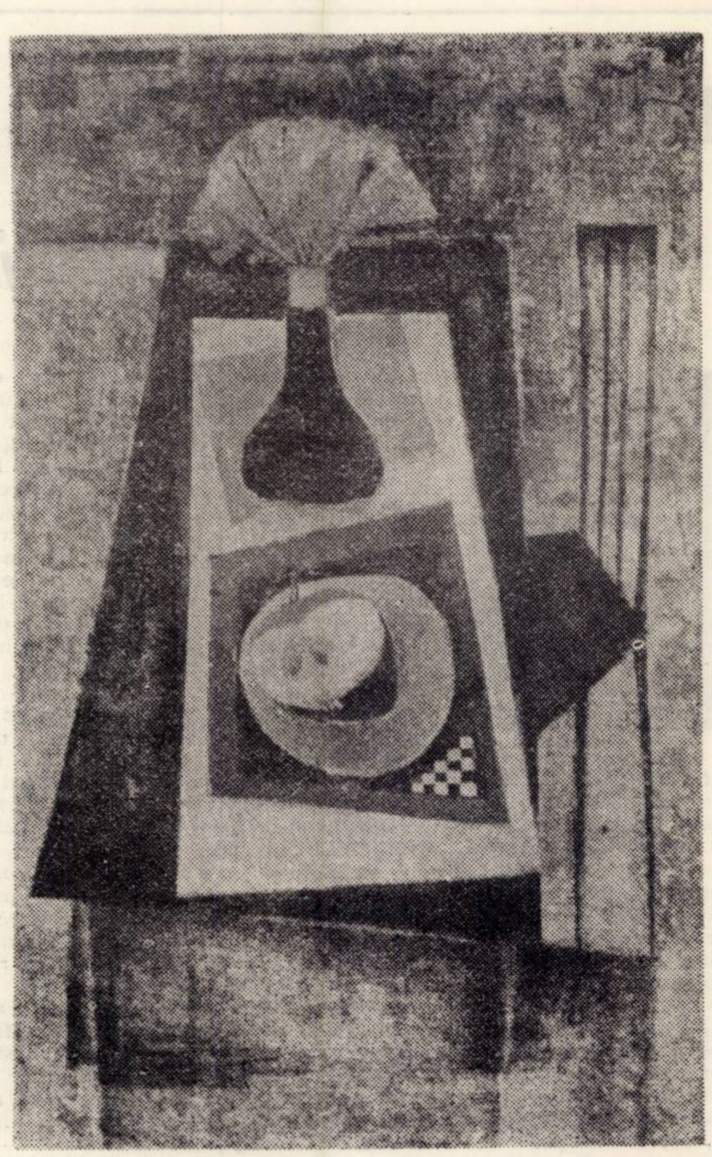

EUGENIA DUMITRAŞCU *Natură statică*

cat din fotoliu, știam că nu putea intra la mine nimeni în afară de Magda.

— Tu ești, Magda ?

— Da.

— Te așteptam.

— Iată-mă.

A venit în fața mea, înaltă, plină de neastîmpăr, s-a așezat pe genunchii mei și mi-a îmbrățișat cu brațele-i goale umerii.

— Să mergem la restaurant, Magda

— M-a privit descumpănită: „să mergem la restaurant, Magda“ — era o „formulă“ rigidă, convențională, cuvintele acelea seci, directe, i le spuneam totdeauna dinaintea plecărilor și a despărțirilor.

S-a ridicat de pe genunchii mei, a făcut cîțiva pași prin cameră și-apoi părăsindu-și zîmbetul mi-a șoptit, în timp ce își îmbrăca paltonul :

— N-o să mergem la nici un restaurant, o să aduc aici tot ceea ce am fi putut lua acolo și o să stăm împreună, aici în camera noastră, la gura sobei. Pe urmă, în cărbunii stinși, ne vom citi, asemeni țigăncilor de demult, viitorul, cu toate cărările pe care va trebui să apucăm în viață, oricît de întortochiate ar fi ele, chiar dacă niciodată cărbunii stinși nu spun oamenilor ceea ce ei ar aștepta să le spună, chiar dacă niciodată cărbunii stinși nu vor putea vorbi...

Am auzit-o plecînd, cu pași ușori, ireală parcă, n-am privit în urma ei, așteptînd să-și termine soba focul și să-mi lase poezia tăciunilor să mă poarte pe cărările de viață ale zilei de mîine. Și abia într-un tîrziu, am auzit pe cineva, șoptindu-mi „Mîine trebuie să pleci ..“

Dar n-am mai avut puterea să răspund șoptei : îmi simțeam din nou sufletul adăpîndu-se la izvorul fericirii ce țîșnea din nou totdeauna, în calea mea, în ajunul plecării...

VLADIMIR CIOCOV

Cînd gîndesc cu inima

Cine poate să știe de ce gîndesc mai mult cu inima.
Cînd mă-mpresoară bucuriile, cînd tristețile pun
stăpînire pe mine ?...
Intr-o clipă, inima crește, cîntă cu holda în urma
ploilor pure,
Intr-o clipă devine o vale tăcută cînd soarele
amurgește,
Viață — luptă se succede, cu fluxuri și cu
refluxuri
Și trec și eu cutezător prin ea cînd rațiunea
mi-e îndemn,
Și rătăcesc cînd inima-mi devine mare-n furtună
Și-mi izbește cu valuri ale pieptului ziduri înalte.
Atunci creierul meu, stîncă înfiptă în malul spumat,
E-nvăluit de-atîtea tulburate emoții...
Și nu știu de ce mă tem, parcă urmărit de duhuri,
Și-n inima furtunii caut golful. pe cînd
Răutatea rîde de ceață, ironizînd fericirea.
Și-mi dojenesc inima, neînduplecat — și iarăși
condus
De-a rațiunii lumină, mai tînăr mă-ndrept către
soare...

Colocviu pe culme

Aici sînt numai eu și cerul,
Cerul și eu, ca doi prieteni apropiați.
Aici, pe culme, unde ne întîmpinăm,
Vorbim despre lucrurile ciudate
Și eu mă uit : ce albastru e cerul.
Și cerul se uită : ochii mei ce albaștri-s !
Și-amîndoi ne mirăm, ne mirăm...
Dar cum se face că cerul e albastru —
Iar ochii mei chiar albaștri să fie !
Sîntem oare-nrudiți ? Cine-ar putea să spună ?
Și cerul cum ajunse-n privirile mele ?
Eu sînt mai vîrstnic ca tine cu mult —
Spune cerul — culoarea-i a mea...
Mă gîndesc : să cred oare aceasta ?
Treacă de la mine — de ce să ne certăm ?
Un lucru știu : culoarea lui a fost întîi,
Și-acum și cerul și culoarea sînt ale mele
Și mă joc cu ele mereu, ca un copil.

Intîlnire

Mare, nu știam aproape nimic despre tine...
Știam că ești nesfîrșită și te zbuciumi fără-ncetare,
Că, departe, în zare, cazi în brațele cerului,
Că apa ta vînătă ascunde lumini neștiute,
Dar niciodată nu-ți zărisem ca astăzi
Fața — cîmp lucitor în amiaza tîrzie,
Sub aversele de raze-ale verii,
Cînd de departe pari un deal mișcător,
Cînd pe apele tale
Se-mpletesc cărări fără capăt
Și s-aud acorduri de orgă
Vuind în valul adînc.
Și-n timp ce te legeni cu cîntece moi de mătasă,
Tu nu știi ce-i somnul și umbli fără odihnă.
Nemărginirea ta mută, asemeni liniștii veșnice,
Inima singură o cheamă cu vrăji, o descîntă...
O, azi vin întîi către tine și-ți beau însetat
frumusețea
Și ochii mei aleargă pe zări și-ți sărută
Umerii limpezi, mișcătoarele doruri,
Iar tu ești toată un sunet, ca pădurea cînd presimte
furtuna,
Nesfîrșită și veșnică, mereu călătoare.
Îmi pătrunzi în privire, în suflet, în gînduri
Și nu știu ce fac și-ncerc să-ți găsesc în mine un
loc,
Și sufletul meu zbuciumat devine prin tine ocean...

În românește de ANGHEL DUMBRĂVEANU

ION VELICAN

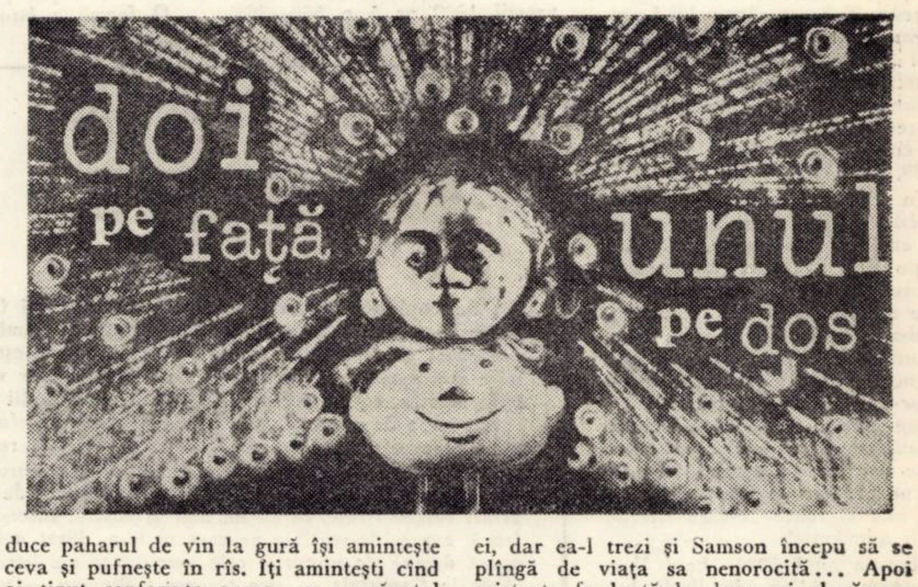

Nevasta lui Samson era o femeie domoală. Nici cel mai versat ochi n-ar fi descoperit o cît de mică urmă de furtună în sufletul ei. Era la vîrsta cînd echilibrul căsniciei părea definitiv stabilit. Dar acest echilibru devenise pentru Samson apăsător. El știa să muncească, ea să tacă. Tăcea aproape tot timpul. Se închidea într-un fel de ou invizibil și n-o mai interesa nimic din lumea ce fremăta dincolo de coaja cea albă. Nu ieșea decît pentru a face cumpărături. Nu avea copii. Avea însă o pasiune. O pasiune adevărată : croșeta. De obicei cînd termina un pulover îl strica, pentru că nu-i plăcea și-l făcea din nou. Doi pe față, unul pe dos, unul pe față și doi pe dos, doi pe față și doi pe dos...

Samson scoase cărțile din raftul de sus si le puse în locul celor din raftul de jos. Schimbă și cărțile din raftul de mijloc. Făcu doi pași înapoi și le privi, aplecînd capul în stînga și-n dreapta cu duioșie. Văzu că Dante e mai înalt decît Marin Sorescu și-l mută în raftul de sus. Cartea cu cele unsprezece elegii ale lui Nichita Stănescu i se păru prea subțire între Lucretius și Poe și o mută într-un colț din raftul de jos, apoi le schimbă locul și altora. Găsi fel de fel de criterii după care să așeze cărțile : după mărime, după culoare, după ani de apariție. Avea răbdare, dar parcă aștepta totuși ceva. Poate o vorbă de ocară din gura nevestei... Dar ei nu-i păsa de ceea ce făcea el. Scăpa cîte o vorbă din cînd în cînd, fără să-l privească. „Ghemul !“ și el deschise la o anumită pagină una din cărțile care-i plăcuseră cel mai mult și citi în gînd : „Îi venea greu s-o părăsească, pentru că se simțea legat de ea prin tot ce-l înconjura. Despărțirea ar fi însemnat înjumătățirea fiecărui lucrușor din casă, pe care-l agonisisiseră cu trudă, ar fi însemnat să nu mai treacă pe sub unii copaci, pe unele alei. Despărțirea ar fi însemnat un gol, care i-ar fi putut aduce un rău și mai mare în suflet. Dar tot atît de adevărat era și faptul că a fi continuat astfel ar fi fost curată nebunie. Atunci își petrecu lațul pe după gît și închizînd ochii sări în neant de pe ieslea boilor. Cînd se dezmetici văzu frînghia șerpuind pe pămînt, în jurul său. Nevastă-sa îl privea prin spărtura din podul cu fîn rîzînd de prostia lui, iar amantul se odihnea pe picioarele ei dezvelite pînă la șolduri...“.

Samson închise cartea zîmbind și o puse înapoi în raft. Se amăgea că într-o bună zi și nevastă-sa își va manifesta interesul pentru cele scrise în cărți. Și-o închipui în spînzurătoare și pe el în pod cu o femeie, apoi ieși din casă fără să spună ceva.

Zegrea era la volanul TV-ului și uitîndu-se la ceas făcu : „Măi, măi !“ apoi porni motorul și plecară. Se duceau la Valea Mică, la un GAS, unde era director un fost prieten de-al lui Zegrea și cum planificase o mică petrecere cu ocazia dării în folosință a unei noi îngrășătorii, îl invitase pe la el. În mai puțin de o oră ajunseră. Directorul se îmbrățișă cu Zegrea, iar lui Samson îi strînse mîna puternic, cu ambele mîini.

Intr-o sală nu prea aspectuos mobilată îi aștepta o masă îmbelșugată. Mulți bărbați, multe femei. Samson bănui numai pentru sine profesia fiecăruia : cîteva trebuiau să fie soții de funcționari, o țărăncuță, două studente și o mulgătoare. Directorul ținu o cuvîntare, apoi începu petrecerea.

Se ciocnesc pahare, se zîmbește cu subînțelesuri. Directorul e flatat de priviri și vorbe lingușitoare. E mîndru de fapta sa, în deosebi i-a plăcut cum a încheiat discursul : „... de aceea dragi tovarăși, nu vom precupeți nici un efort pentru înflorirea unității noastre, căci această îngrășătorie este un cîștig nu numai pentru noi, ci pentru întreaga noastră țară !“. Obrazul său e proaspăt ras, fraged. Îi face ochi dulci uneia care trebuie să fie studentă. Șoferul directorului se îngrijește de magnetofon. Se mănîncă și se bea vîrtos. Începe să se danseze. Femeile se străduiesc să placă bărbaților. Directorul pune mîna pe umărul lui Zegrea și rîde. Lucraseră cîndva împreună.

— Îți mai amintești, Zegreo ? Ce să-i faci ? Așa a fost epoca... În timp ce duce paharul de vin la gură își amintește ceva și pufnește în rîs. Îți amintești cînd ai ținut conferința aceea cu semănatul porumbului în pătrat ?

— Cum să nu... Da, și tu mi-ai plăcut atunci cu ... calul bolnav.

— Ce cal ?

— Ai uitat ? Cînd ne trebuiau cai de corvoadă și unul Făgoni a zis că i s-a îmbolnăvit calul de ciumă — asta, așa, ca să nu ni-l dea — și tu te-ai dus la el acasă și ai cerut să ți-l arate. Te-ai uitat în ochii și-n gura calului, care pleznea de sănătos și l-ai împușcat. „Dacă-i ciumat de ce să mai trăiască ? ai zis. Să-i îmbolnăvească și pe-ai sănătoși ?“.

— Mi-amintesc. Ce să-i faci, așa a fost epoca... Să bem !

— Să bem !

După miezul nopții Samson puse mîna pe umerii unei femei care era asistenta medicală a comunei și nu mulgătoare, cum bănuise. Spre ziuă, ceilalți încă mai dansau, Samson adormi cu capul pe mîna ei, dar ea-l trezi și Samson începu să se plîngă de viața sa nenorocită... Apoi asistenta fu luată la dans și el rămase singur. O tristețe și o teamă ascunsă îl copleșeau din ce în ce. Începu să simtă lipsa neveste-si, care era un suflet blînd, netulburat de nebuniile lumii, așa că se întoarse acasă cu primul tren de dimineață.

Dormea încă. Se culcă îmbrăcat alături de ea peste plapumă. Ea se trezi și întoarse capul spre el, blajină.

— Unde ai fost ?

— Departe.

— Te-am așteptat aseară cu mîncarea caldă pînă la unsprezece. Unde ai fost ?

— La o petrecere cu Zegrea.

— Povestește-mi, îl rugă ea cu ochii închiși.

El îi povesti totul, iar ea, gravă, luă de pe noptieră lucrul de mînă și rezemîndu-se de tăblia patului începu să lucreze cu gîndul la lumea asta smintită, care nu știe să trăiască.

Esteticianul M. Dragomirescu şi comparatistul Paul van Tieghem în corespondenţă

Ecoul şi persistenţa cunoaşterii operelor lui Mihail Dragomirescu dincolo de graniţele culturii române constituie o dovadă a faptului că incepînd cu secolul al XX-lea spiritul gîndirii noastre şi creaţiile intelectuale originale pătrund tot mai mult în sfera preocupărilor altor culturi fiind citite şi citate, cunoscute şi acceptate.

Intre cercetătorii care s-au pronunţat asupra lucrărilor lui M. Dragomirescu se numără esteticieni de prestigiu ca B. Croce, teoreticieni ai artei cum ar fi R. Wellek şi A. Warren, comparatişti de talia lui Paul Van Tieghem şi istorici literari remarcabili cum este şi Philippe Van Tieghem şi alţii. Cu unii din aceşti gînditori Mihail Dragomirescu s-a aflat în relaţii directe, fie prin contacte personale prilejuite de congresele internaţionale, fie prin corespondenţă. În unele cazuri, contactele au fost stimulate de publicarea în străinătate a unor lucrări ale esteticianului român sau de aprecierea prin cronici, prezentări şi recenzii ale străinilor. Chiar în anul apariţiei primului volum din lucrarea lui Dragomirescu **La Science de la Littérature** (Paris, 1928), publicaţia franceză **Revue de synthèse historique** (Tom XLVI Nouvelle série Tom XX) are în fruntea unui raport general, o prezentare analitică a 5 capitole ale cărţii lui Dragomirescu. Cel care semnează articolul este Paul Van Tieghem (Vezi revista **Ritmul vremii**, 1930, p. 155, unde se publică, tradusă recenzia). În ordine cronologică şi publicaţia **The Romanic Review** va face un bun serviciu de cunoaştere a doctrinei lui Dragomirescu. Sub semnătura lui Leon Feraru este prezentată nu numai **Ştiinţa literaturii** ci şi lucrarea **Teoria poeziei** precum şi volumele de critică semnate de teoreticianul român (Vezi revista citată, nr. 1 din 1 ianuarie 1929, anul de apariţie XX).

În 1930 publicaţia **Nouvelles littéraires** (nr. 1 din 4 ianuarie) în exegeza eseistică a lui Philippe Van Tieghem analizează în ansamblu toate cele 3 volume cîte s-au publicat pînă atunci în limba franceză din **Ştiinţa literaturii.** Publicistul şi istoricul francez remarca orizontul vederilor şi logica argumentării lui Dragomirescu. El se asociază esteticianului român care criticase istoria literaturii întemeiată pe „tunele de fişe“ din care nu mai străbate „esenţa literaturii adevărate‘.

Tot în anul 1930 Paul Van Tieghem publica la Paris lucrarea sa **Tendances nouvelles en Histoire littéraire.** Lui M. Dragomirescu i se acorda o reală atenţie tocmai pentru că concepţia lui Dragomirescu şi cea a lui Paul Van Tieghem se aflau pe aceleaşi poziţii antifactologice şi pozitiviste, adică a unei viziuni antiistorice. (Vezi Ov. Papadima. **Estetica lui M. Dragomirescu, Revistă de istorie şi teorie literară,** nr. 2, 1966, p. 281). De fapt, problemele istoriei literare şi cercetarea fenomenului ce ţine de arta cuvîntului au cunoscut acum un anumit avînt înnoitor.

În 1931 Comisia Internaţională de istorie literară modernă care avea ca preşedinte pe prof. V. Baldensperger şi ca vicepreşedinte pe Paul Van Tieghem, fixează un Congres internaţional care a avut loc la Budapesta. Mihail Dragomirescu participă cu o comunicare : **Nouveau point de vue dans l'etude littéraire a son Premiere Congrès d'Histoire littéraire de Budapest,** Buc., Institutul de literatură, 1931. Au luat parte la acel eveniment personalităţi remarcabile care au avut prilejul să cunoască, cel puţin în sinteză, concepţia estetică a lui M. Dragomirescu. Tot atunci M. Dragomirescu se întîlneşte cu esteticianul italian B. Croce (Vezi studiul lui Z. Ornea, **Benedetto Croce, corespondenţă cu Mihail Dragomirescu, Manuscriptum,** 1971, nr. 2 (3), p. 189).

La Congresul de la Budapesta s-au conturat două poziţii distincte şi opuse. Cei de dreapta, reprezentaţi mai ales de istoricii literari germani, care considerau, într-un spirit apropiat politicii statului german de atunci, că opera de artă se explică prin rasă factori naţionali şi de peisaj. Ca reacţie împotriva acestor opinii, M. Dragomirescu, prin concepţia estetică a integralismului, susţine că în cercetarea operei de artă important este factorul estetic. Între aceste extreme s-ar putea stabili o varietate de poziţii, între care şi cea mediantă a lui Paul Van Tieghem.

Prin natura împrejurărilor, o bună parte dintre participanţi, Paul Van Tieghem şi preşedintele Comisiei prof. F. Baldensperger, au trebuit să se refere la poziţia lui M. Dragomirescu, deoarece aceasta cucerea tot mai mult teren (Vezi M. Dragomirescu, **Scrieri critice şi estetice,** E.P.L., 1969 şi articolul **Ştiinţa literaturii în străinătate, Ritmul vremii,** 1929, nr. 5, p. 366—368).

Am schiţat aceste coordonate pentru că din această perioadă datează şi corespondenţa lui Dragomirescu pentru Paul Van Tieghem. Noi deţinem cîteva ciorne, incomplete, nedatate şi chiar cu unele greşeli de redactare în l. franceză, din care una este semnată de Dragomirescu, iar pe o alta este trecută adresa comparatistului francez. Aceste epistole-fragmente ne ajută să cunoaştem relaţiile lui M. Dragomirescu şi preţuirea de care s-a bucurat din partea lui Paul Van Tieghem.

Fără îndoială că operele lui M. Dragomirescu (în l. franceză esteticianul a mai publicat **Le système philosophique de l'integralisme,** Bucureşti, 1931), au primit aprecierea străinilor deoarece aduceau un punct de vedere nou în cercetarea fenomenului literar dar şi pentru considerentul că prin ele cercetătorii francezi puteau cunoaşte în sinteză valorile creaţiei româneşti.

Prin studiile lui M. Dragomirescu, Paul Van Tieghem a putut analiza comparativ creaţia lui Caragiale cu cea a lui Molière sau Guy de Maupassant. (Pentru cunoaşterea operei lui Paul Van Tieghem vezi prefaţa prof. Al. Dima la traducerea operei **Literatura Comparată,** Bucureşti, E.P.L.U., 1966).

În 1936 s-a ţinut la Bucureşti Adunarea Comitetului internaţional de ştiinţe istorice. Prin funcţia pe care o deţinea, Paul Van Tieghem a participat la dezbaterile de aici, încît invitaţia lui Dragomirescu de a veni în România s-a realizat. Ceva mai mult, în 1937 Paul Van Tieghem colaborează la revista lui Sadoveanu, M. Codreanu şi Gr. T. Popa, publicînd studiul **O formă a istoriei literare internaţionale : literatura generală** (vezi **Însemnări ieşene,** an II, vol. IV, nr. 23 din 1 XII., p. 643—651).

Încheind comentariile prilejuite de cunoaşterea parţială a corespondenţei Dragomirescu — Paul Van Tieghem, notăm şi faptul că teoreticianul român s-a bucurat apoi şi de aprecierile altor exegeţi ai fenomenului literar, cum ar fi eruditul critic universitar Pierre Moreau, istoricul literar G. Michaud etc. Prin toate acestea M. Dragomirescu a făcut un bun serviciu culturii române.

Prezentăm mai jos, în versiunea românească, fragmentele epistolare în discuţie.

ION ILIESCU

Domnule şi scump coleg,

Am cinstea de a vă trimite rezumatul doctrinei mele pe care mi l-aţi cerut. E un rezumat foarte succint dar am încercat să-i dau o formă clară şi ordonată. Dacă veţi găsi ceva de spus împotrivă, vă rog să mă încunoştiinţaţi.

Vă mulţumesc pentru răspunsul călduros din partea Societăţii, a Revistei de estetică şi vă sînt nespus de recunoscător pentru serviciul pe care-l faceţi doctrinei mele dîndu-i publicitatea în revista Dv. atît de răspîndită.

Primiţi Domnule şi scump coleg asigurarea stimei mele desăvîrşite şi a înaltei mele consideraţii.

MIHAIL DRAGOMIRESCU

Dl. Paul Van Tieghem
Str. Garibaldi 47

Dragul meu prieten şi coleg,

Vă mulţumesc nespus pentru felul în care aţi tipărit memoriul meu în Buletinul istoric. Vă mulţumesc pentru felul în care aţi redat discuţiile. Admir spiritul Dvs. de obiectivitate ca şi prietenia Dvs. Dezvoltarea pe care a luat-o cursul meu, manuscrisul de 40 de volume pe care l-am scris în aceşti ultimi 3 ani şi pe care încep acum să-l public, m-au împiedicat de la corespondenţa susţinută pe care aşi fi vrut s-o am cu Dvs.

Vă datorez Dvs. faptul că volumele mele au avut ecou, căci l-au avut. Sînt pe cale să primesc ca elev un lector din Belgia. Primesc din partea multor colegi ai mei . . .

Sînt surprins că scrisoarea mea nu v-a parvenit. Vă scriam că în lunile august şi septembrie îmi voi petrece vacanţa la Buşteni în munţi, lîngă Sinaia. Vă propuneam să veniţi acolo, unde veţi găsi la hoteluri confortul de care aveţi nevoie. Este cea mai frumoasă localitate din România şi sînt puţine ca ea în alte părţi. În timpul şederii Dvs. ne vom întîlni şi vom discuta pe îndelete.

Volumul al IV-lea zace la editor. Aşteaptă bani şi aşteaptă în van. Resursele noastre au secat. Totuşi a primit jumătate din ceea ce îi datorez şi poate că volumul va apărea în luna septembrie.

Discursurile nu sînt propriu zis nişte capodopere literare. Ele nu pot să aibă decît o valoare literară. Ele nu sînt poezia care reprezintă prin excelenţă literatura. Numai poezia este plastică, obiectivă şi independentă de autorul ei. Discursul nu străluceşte decît prin originalitate estetică sau subiectivă. El aderă la personalitatea autorului. Este situat între aşa-zisa frumuseţe naturală şi adevărata frumuseţe. Exemple de discursuri care deşi nu sînt monumente literare sînt : discursul asupra coroanei lui Demostene, Despre legea agrară şi apărarea lui Milo de Cicero, discursul funebru la moartea Henrietei Angliei şi atîtea altele pe care nu pot să le enumăr acum. Nu m-am ocupat îndeajuns de eloquinţă ca de poezie pentru motivul că ea este legată de împrejurări de timp, de loc şi de cauzalitate. Atenţia mea a fost atrasă de capodoperile poeziei. Dar putem să facem împreună aplicarea teoriei tipurilor despre care vorbesc în volumul IV.

REMEMBER

CARAGIALE

Se împlinesc şase decenii de la moartea lui Caragiale. Nici un scriitor al acestui grai, dacă-l exceptez pe Eminescu, „sfîntul preacurat al ghiersului românesc“, cum îl numeşte Arghezi, nu mi-e mai aproape de inimă ca acest mare şi unic vrăjitor al verbului nostru, care-a trecut prin nenumărate medii şi meserii, încărcîndu-se de polenul rar al limbii vorbite, şlefuind ca nimeni altul diamantele nerelevate pînă la el şi-apoi restituindu-le în lumini noi, de neîntrecută splendoare şi de savuroase inflexiuni, curentului viu şi mereu proaspăt al vorbirii de fiece zi, încît astăzi rostim firesc, ca pe un bun al nostru, întorsăturile sale de frază, expresiile-sentinţe pe care ni le-a lăsat moştenire într-o operă demnă de piscurile cele ameţitoare ale literaturilor lumii. „Este la Caragiale — zice George Călinescu — un umor inefabil ca şi lirismul eminescian“. Acest umor vine mai ales din geniul său filologic.

Caragiale a fost, în ciuda aparenţelor, un mare liric. Eroii săi au un farmec, aş zice inanalizabil, o poezie care decurge şi din dragostea şi voluptatea cu care s-a dăruit acelei lumi pestriţe pe care a ridiculizat-o necruţător. Aş spune că marele scriitor, care se lepăda de tot ceea ce ar putea să însemne sentimentalitate, în sensul bun al cuvîntului, era un sentimental disimulat şi-ncerc să mi-l închipui pe creatorul lui Pristanda şi-al lui Caţavencu, al lui Rică Venturiano sau al lui Agamiţă Dandanache, al atîtor personaje care fac demografia miticismului caragialesc, încerc să mi-l închipui cum şi-a invitat — pe cînd era profesor — întreaga clasă de şcolari să asculte mierloiul în grădină. Şi-ncerc să mi-l imaginez pe Caragiale, cel fotografiat ţinîndu-l în braţe, tandru, pe fiul său, Mateiu (viitorul strălucit artizan al limbii române), rîzînd zgomotos şi c-o ironie deprimantă, de genealogiile fanteziste pe care acesta, rafinatul heraldist, le presupunea cu pasiune într-o discuţie simandicoasă.

Caragiale — despre care se spune că, pentru a scrie cîteva rînduri ocazionale unui „andrisant“ oarecare, ar fi rupt cîteva cărţi poştale, dintr-o exigenţă pe care nu şi-o putea refuza nici în situaţii insignifiante, cum era aceea.

Caragiale — care-n Momentele sale atinge culmile concentrării artistice, plîngîndu-se că n-a avut timp să-şi scrie schiţa de cîteva pagini mai scurtă, după repetate rescrieri şi cu o conştiinţă de artist care ne-au rămas ca un exemplu de care noi, vai, uităm în atîtea rînduri.

Caragiale — cerînd insistent, supărat, revoltat, să i se trimită corecturile, Caragiale — conştient de valoarea sa pînă la orgoliu : „pentru ce (. . .) nu mi-ai trimis a doa corectură, — îi scria lui Iacob Negruzzi — şi mi-ai lăsat opera plină de greşeli, greşeli compromiţătoare ? — pentru ce să'mi văz eu opera între poeziile lui T. V. Ştefaniu şi ale lui I. V. Ştefaniu“? Sau : „să mi se pună în foaie oriunde, numai nu între I. V. Ştefaniu şi T. V. Ştefaniu (. . .), să se culeagă tot cu garmond ca cea d'ăntăiu, şi să se aşeze şi pagina tot în coala din urmă“.

Caragiale — imitînd formule epistolare hilare, făcînd un haz amar de situaţia lui materială : „mă aflu în cea mai deplină mulţumire, fizicaminte, moralminte şi intelectualminte ; nu pot, însă, vai !, zice tot aşa şi dintr'un punct de vedere mai important cu mult — adică pungaminte vorbind“.

Despre Caragiale se spune cu nostalgie ca şi despre Eminescu : „de-ar mai trăi Caragiale !‘ Sau : „Cînd vom avea un nou Caragiale !“ Mă-ntorc şi zic, în spiritul lui Nenea Iancu, cum e numit, c-o familiaritate care cuprinde o nemărginită veneraţie : nu de un nou Caragiale avem nevoie, ci de talente şi de conştiinţe artistice demne de exemplul său nepieritor.

ANGHEL DUMBRĂVEANU

Vocaţia în medicină

Despre vocaţia în medicină se vorbeşte mult, mai ales în legătură cu orientarea profesională a elevilor. Din păcate, în discuţiile care se poartă, se fac numeroase confuzii şi, uneori, se manifestă chiar o înţelegere complect greşită cu privire la această noţiune. Astfel, pe de o parte, se confundă vocaţia cu predispoziţia, cu aptitudinile, sau cu talentul, iar, pe de altă parte, se consideră vocaţia ca un har, de care unele persoane ajung să se bucure de la naştere, în timp ce altele nu ar avea acest privilegiu.

Din punct de vedere etimologic, termenul de vocaţie provine de la latinescul VOCATIO, prin care se înţelegea acţiunea de a chema (vox, vocare). Prin vocaţia în medicină trebuie să înţelegem chemarea pe care o exercită această nobilă profesiune asupra omului, chemare care se poate manifesta la orice vîrstă. Vocaţia nu trebuie considerată ca ceva înnăscut. Nu poate exista vocaţie pentru ceva despre care nu ştii nimic. Dar, odată cîştigată, vocaţia se poate dezvolta continuu.

La copii şi la elevi, vocaţia ia naştere la aceia care vin, sub o formă oarecare, în contact cu medicina, cu mediul spitalicesc, cu boala. Atracţia pentru medicină poate lua naştere şi ca urmare a unor lecturi, a unui exemplu personal din familie, sau din mediul înconjurător. Dar vocaţia se poate manifesta deplin numai în cursul studiilor universitare, datorită unei mai bune cunoaşteri a nobilelor idealuri care simbolizează medicina. Poate deveni însă medic bun chiar şi acela care nu a avut vocaţie. Dar nu se poate concepe un medic adevărat care să nu aibă vocaţie. Vocaţia se cristalizează şi se dezvoltă în cursul practicei medicale, în contact cu suferinţa umană. Dragostea şi devotamentul pentru semenul în suferinţă stau la baza vocaţiei în medicină.

Vocaţia nu trebuie să se confunde cu predispoziţia şi cu aptitudinile. Prin predispoziţie se înţelege dispoziţia naturală, zestrea nativă, care permite formarea aptitudinilor, iar prin aptitudini, însuşirile, calităţile, care condiţionează exercitarea cu succes a profesiunii de medic. Cu aceeaşi zestre nativă se poate ajunge un medic bun, un inginer bun, un muncitor de înaltă calificare, cu condiţia însă ca această zestre să fie fructificată, transformată în aptitudini.

În practica profesiunii medicale, în afara cunoştinţelor de tot felul, acumulate cu trudă şi pe îndelete, sînt necesare şi unele aptitudini generale, ca spiritul de observaţie, judecata clară, memoria bună, sensibilitatea vie, cît şi unele aptitudini speciale, importante mai ales pentru unele specialităţi medicale, ca gîndirea rapidă şi precisă, fermitatea, dexteritatea manuală etc.

În cursul formării şi, ulterior, al practicii medicale, aceste aptitudini se transformă în deprinderi. Aceste deprinderi, oricare ar fi natura lor, se execută din ce în ce mai uşor, se automatizează uneori, ca urmare a experienţei care se cîştigă prin muncă. Tot în procesul muncii se acumulează şi se fixează noile cunoştinţe.

În ceea ce priveşte talentul, acesta trebuie considerat ca o aptitudine sau un grup de aptitudini în dezvoltare, apreciate însă prin prisma rezultatelor. Talent înseamnă reuşită într-un anumit domeniu, graţie unor aptitudini speciale. Astfel, dacă se poate vorbi de aptituni pentru chirurgie, în cazul unor persoane care nu au început încă să lucreze în această specialitate, nu se poate vorbi de talent decît acolo unde practica a arătat deja obţinerea unor rezultate bune în domeniul respectiv.

Pentru reuşita în profesiunea de medic, în concepţia socialistă, este nevoie de vocaţie. Nu este însă nevoie de dispoziţii naturale deosebite. Cel mult pentru unele specialităţi medicale, cum sînt cele chirurgicale. Dar şi aici, prin dragoste de muncă şi exerciţiu, printr-o activitate susţinută, plină de simţul răspunderii, se poate ajunge la cele mai bune rezultate.

Aceasta înseamnează, pe de o parte, că lipsa unor aptitudini speciale nu poate constitui un obstacol pentru acela care se simte chemat să îmbrăţişeze cariera medicală şi doreşte sincer ca să devină un medic bun, iar, pe de altă parte, nici cele mai frumoase aptitudini nu-l pot scuti pe medic de munca perseverentă pe care trebuie să o desfăşoare în domeniul specialităţii alese.

Munca poate deci suplini unele lipsuri cu privire la aptitudini, dar ea nu poate fi cu nimic înlocuită în realizarea profesională a medicului. În consecinţă, datoria noastră este aceea de a învăţa studenţii să muncească, să cîştige multe cunoştinţe noi şi să se apropie cu cît mai multă dragoste de bolnavi. Prin aceasta se dezvoltă şi se consolidează vocaţia şi, în acelaşi timp se formează personalitatea medicului, care trebuie să fie aceea a unui om superior, devotat unor înalte idealuri sociale.

PIUS BRANZEU

„Un insucces poate cîntări de zece ori mai mult decît un succes"

De vorbă cu lt. colonel dr. GHEORGHE MUNTEANU, medic specialist oftalmolog, la Spitalul militar din Timişoara.

— S-a spus că A VEDEA înseamnă, în ultimă instanţă, A EXISTA. D-voastră, ca medic specialist oftalmolog, ce credeţi despre aceasta ?

— Pentru că solicitaţi doar părerea oftalmologului, şansa unei dileme, în alegerea răspunsului, apare de la bun început cu mult mai mică. De aceea, o opinie exclusivistă în acest sens mi se pare de-a dreptul inoportună, cu atît mai mult cu cît părerile celor „în cauză" sînt, de multe ori, foarte diferite.

Un orb îmi spunea cîndva, fără urmă de cinism, că-n viaţa lui există multă... lumină ; după cum un pacient, înaintea unei operaţii dificile, afirma că un eşec l-ar putea duce la sinucidere. I-am crezut pe amîndoi. Viaţa prezintă o infinitate de aspecte. A o nega prin absenţa unei posibilităţi de relaţie, înseamnă a o reduce la un singur aspect. Încercaţi să observaţi un nevăzător. Urmăriţi-i zîmbetul feţei, demnitatea mersului, grija faţă de copilul ce-i serveşte drept ghid la traversarea străzii, paradoxala linişte ce-i învăluie efortul de a suplini marea insuficienţă. Observaţi toate acestea şi veţi înţelege că A EXISTA înseamnă mai mult decît A VEDEA.

— Cum vi se pare astăzi, cînd trăim o adevărată explozie a vizualului, vechea zicală românească : „Mulţi văd, puţini pricep"?

— Admiţînd o evoluţie în această direcţie, este sigur că în zilele noastre zicala la care vă referiţi a suferit unele amendamente.

Desigur, în ţara noastră s-a făcut foarte mult pentru a ajuta oamenii să înţeleagă ceea ce văd. Acesta este un lung proces educaţional în care creaţia merge, pînă la un anumit punct, paralel cu receptivitatea. Totuşi, ar trebui să fim atenţi ca nu cumva, încercînd să contracarăm sensul zicalei enunţate de d-voastră, să se ajungă la elaborarea şi popularizarea unor creaţii rămase numai la nivelul receptivităţii medii. Este foarte importantă, cred, realizarea unei receptivităţi deosebite, capabilă să stimuleze cele mai mari cote în domeniul creaţiei.

— Am asistat, cîndva, la o operaţie foarte dificilă, făcută de d-voastră. Aţi redat vederea unui om copleşit mulţi ani de întuneric. Ce sentiment vă încearcă atunci cînd, în sfîrşit, după zile de speranţă şi îngrijorare, vi se răspunde „văd, doctore !"?

— De la un moment dat, sincer vorbind, profesiunea te obligă la un fel de aplatizare a recrudescenţelor afective. Succesul sau insuccesul unei operaţii nu reprezintă un fapt inedit pentru chirurg, ci, dimpotrivă, rămîne, de obicei, un drum pe care chirurgul l-a parcurs pas cu pas şi pe traseul căruia probitatea lui poate anticipa, pînă la un punct, regretul unui eşec sau liniştea unui succes. În munca noastră, satisfacţiile pot fi multiple, iar recunoştinţa bolnavului ocupă, uneori, un loc de seamă între ele. De fapt, mi se pare că ecoul succesului contează mai puţin în ceea ce ne priveşte ; rămîne însă, mereu, o mare problemă pentru un chirurg, rezonanţa pe care o poate dobîndi un insucces, deoarece, în această balanţă, un insucces poate cîntări de zece ori mai mult decît un succes, cu toate că, adeseori, de „comiterea" lui nu este responsabilă competenţa sau voinţa chirurgului. De aceea, în faţa unui convalescent care mulţumeşte medicului pentru reuşita unei operaţii, nu este exclus ca cel care a făcut intervenţia să se gîndească la ceea ce i-ar fi putut spune pacientul în cazul unui eşec.

Personal, din acest raport încerc să-mi aleg o eventuală sursă de satisfacţii. Să nu uităm însă că, pînă la urmă, totul depinde de scara valorică umană şi profesională pe care o vor reprezenta cei doi „competiţionali".

— Se pare că, de multe ori, într-adevăr, ochii sînt oglinda sufletului unui om. Aţi examinat mii şi mii de ochi...

— Se spune că un condamnat la moarte şi-a recăpătat libertatea pentru că a reuşit să răspundă călăului care dintre ochii acestuia era de sticlă. Întrebat cum de-a reuşit, el a răspuns : „Purta în acel ochi un dram de bunătate" ...

— Există ceva mai preţios decît lumina ochilor ?

— Există. Sau cel puţin, comparativ, în orice moment se poate produce un lucru mai tragic decît altul, şi invers

I. COSTINAŞ

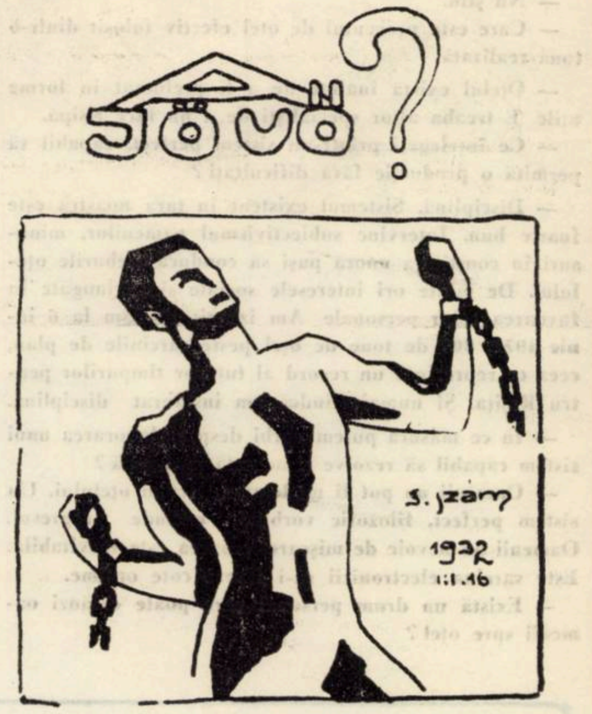

Desenul reprodus în imaginea alăturată are o multiplă semnificaţie. Este înainte de toate un desen mai puţin cunoscut al muncitorului pictor Seny, din Lugoj care, prin cîteva linii şi îngroşări de tentă, reuşeşte să înfăţişeze o figură expresivă de muncitor, surprins într-o încordare supremă.

Maniera geometrică, a liniilor mai mult frînte decît curbe, în limitele realismului, dau desenului consistenţă şi valoare. Aceasta este sporită prin tematica sa majoră, deplin angajată, exprimînd hotărîrea fermă şi unanimă a clasei muncitoare, a tuturor oamenilor muncii, de a sfărîma lanţurile robiei burghezo-moşiereşti.

Lucrarea este cu atît mai valoroasă cu cît se publică pe coperta unei publicaţii socialiste, apărută sub formă şapirografiată, la Lugoj, în primăvara anului 1932 (în limba maghiară) şi întitulată sugestiv : „Încotro ?".

Desenul, răspunzînd întrebării, indică calea pe care trebuie s-o urmeze cei ce muncesc : doborîrea orînduirii burgheze, crunte şi nedrepte, singura cale pentru instaurarea erei libertăţii, dreptăţii şi fericirii.

Publicaţia a fost păstrată şi ne-a fost pusă la dispoziţie de către tovarăşul Schauer Ladislau din Lugoj.

NICU DUMITRESCU

VICTOR GAGA *Cap de oțelar*

figuri fapte evenimente în proiecția CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

OȚELUL

Reportaj de Ion Dancea

Fără oțel, civilizația contemporană este de neconceput. Din 1950 ritmul mediu anual de creștere a producției acestui metal oscilează între 15 și 20 de milioane de tone. Producția Franței în 1968. Din oțelăriile lumii se revarsă în momentul de față cca 550 milioane tone Mai bine de 2/3 din această cantitate este deținută de țările Pieței comune (în forma sa lărgită), SUA și Uniunea Sovietică In 1966 România producea 3,67 mil. tone urmînd ca la sfîrșitul anului 1975 să triplăm aproape (10.5 mil.) această producție. Sarabanda statistică poate fi continuată. Și oricît de mult am face-o, o concluzie din foarte multe altele se detașează : Dinastia metalului galben ca etalon al puterii se sprijină pe muntele din ce în ce mai mare al metalului cenușiu. O extirpare a oțelului din existența cotidiană în momentul de față, ne-ar anula pe de-a-ntregul. Cifrele în asemenea evaluări sînt întotdeauna aproximative. Rămîn însă concludente pentru a ne întreba : CE ESTE OȚELUL ?

A fost prima întrebare pe care am adresat-o șefului oțelăriei reșițene, ing. Antonică Dijmărescu.

— Ca să mă mențin în spiritul întrebării, pentru cei care îl produc este o ființă blîndă și aspră în egală măsură. Pentru reșițeni este blîndă. Este o ființă plină de contraste întocmai ca firea omului.

— De cine depinde oțelul ?

— Numai de noi, oamenii.

— Ce deosebire este între oțelul fabricat astăzi și cel din urmă cu 50 de ani ?

— Este net superior din punct de vedere calitativ. Productivitatea muncii a crescut de 20 de ori. Avem aici la Reșița oțel de care nu prinde nici pila, dar n-avem timp să mai facem și săbii de Damasc.

— Cîtă apă înghite o tonă de oțel ?

— Numai pentru răcirea cuptorului Simens-Martin un metru cub la fiecare tonă, plus apa consumată pentru alte scopuri

— Știți cumva și de cîtă apă are nevoie o tonă de grîu ?

— Nu știu.

— Care este procentul de oțel efectiv folosit dintr-o tonă realizată.

— Oțelul există înainte de a fi prelucrat în forme utile. E treaba altor specialiști de a nu face risipă.

— Ce înțelegeți printr-un sistem perfect, capabil să permită o producție fără dificultăți ?

— Disciplină. Sistemul existent în țara noastră este foarte bun. Intervine subiectivismul oamenilor, minusuri în conștiința unora puși să conducă treburile oțelului. De multe ori interesele sociale sînt alungate în favoarea celor personale Am izbutit să dăm la 6 iunie 1972, 600 de tone de oțel peste sarcinile de plan, ceea ce reprezintă un record al tuturor timpurilor pentru Reșița. Și numai fiindcă am instaurat disciplină.

— În ce măsură putem vorbi despre elaborarea unui sistem capabil să rezolve și această problemă ?

— Oamenii nu pot fi modelați întocmai oțelului. Un sistem perfect, filozofic vorbind, exclude progresul. Oamenii au nevoie de mișcare, eroarea este inevitabilă. Este sarcina electronicii să-i fixeze cote optime.

— Există un drum personal care poate călăuzi oamenii spre oțel ?

— Al meu a fost și este încă plin de căutări, de necazuri și greutăți. Suma acestui triunghi dă măsura exactă a satisfacțiilor. Prin anii '50 la Tîrgu-Jiu era doar o singură Școală de la care puteai obține o calificare. Am terminat-o dar contabilitatea mie nu-mi plăcea. Am venit la Reșița și am luat-o de la capăt. De la furnale.

— În ce măsură oțelul înseamnă tehnologie și în ce măsură organizare ?

— Jumătate, jumătate. Raportul este statistic însă.

— Din acest punct de vedere ați putea să-i reproșați cuiva ceva ?

— Mie. Lipsa de fermitate nu este totdeauna constantă. Aș reproșa apoi acelora care livrează reșițenilor materia primă Înțeleg greutățile dar e prea multă indiferență în acest sector. I-aș invita doar 2 zile să vadă cîtă viclenie se ascunde îndărătul iresponsabilității.

— Comparativ cu 20 de ani în urmă oțelul de astăzi este mai ieftin ? Mi se pare că scăderea prețului său este relativă Orice reducere se realizează prin includerea în circuitul producției a unei noi șarje de inteligență umană, din ce în ce mai abstractă și, deci, mai scumpă Pe de altă parte crește inevitabil și aparatul administrativ. În ce măsură putem vorbi, din acest punct de vedere, despre creșterea forței economice?

— Oțelul ca orice produs, se realizează într-un sistem închis. Luat fiecare în parte, cîștigul este enorm. Cantitatea de muncă vie crește proporțional cu acest cîștig Numărul celor care vor să meargă astăzi la teatru este și el mai mare. Într-un cuvînt, cîștigăm mai mult ca să producem mai mult, ca apoi să putem consuma mai mult. Socialismul are calitatea de a stabili proporțiile între termenii acestei relații.

— Din dialogul om-metal ați putea extrage o rețetă ideală a oțelului ?

— Rețetele tehnice au o exprimare strict matematică. Bănuiesc că vă referiți la una spirituală. În determinarea ei rolul esențial este al omului care trebuie neapărat să respecte personalitatea oțelului. El trebuie să fie supus omului. Respectînd această cerință, oțelul n-are încotro. Mi se pare a fi o rețetă ideală. În cazul oțelului, disciplina se impune a fi ridicată la rangul de automatism. Dacă în locul oalei de turnare oțelul curge pe de lături tot ce-i viu în jurul lui o sută de metri are de suferit. Dacă îngheață în cuptor, adică are mai puțin de 1.400 de grade, pagubele se cifrează la milioane.

— Acest model de oțel, să-i zicem Dijmărescu, poate deveni o rețetă ?

— Viața mea toată înseamnă muncă. Caracterizarea aparține unui confrate de-al Dv.

— Sînteți în ultima vreme foarte solicitat de presă. Nu v-ați întrebat și de ce ? Doar sînt numai aici în Reșița atîția șefi de secții la fel de importante ?

— Răspunsul este același ca și la întrebarea precedentă.

— De ce risipesc unii oțelul ?

— Aș începe prin a vă aminti că și natura face rebuturi. Față de anul trecut noi am redus cu 30 la sută pierderile. Fără să fiu mulțumit cu ceea ce am realizat noi aci, vreau să privesc puțin în afară. Știu prețul exact al oțelului pentru ca să pot rămîne indiferent la risipa care se face. I-aș invita pe cîte unii în oțelărie. Să stea într-un cuptor numai 5 minute, care se repară la temperatura de 70—80 de grade. Ca să nu rebuteze o piesă, o supradimensionează. Acest gest se cheamă fugă de răspundere. La piese de 1.000 de tone, 300 se risipesc în șpan. Noi încercăm să facem omului aici și o estetică industrială. Pentru mine ergonomia nu e disciplină pe care să o prezint frumos ambalată cu prilejul diferitelor ședințe și simpozioane. Omul trebuie să lucreze mai ușor, și acest lucru dacă îl lași, și-l face singur. Trebuie învățat să prindă gustul de a lucra mai ușor.

CRONICA LIMBII

SCRIITURĂ SAU SCRISURĂ

Îmbogățirea continuă a gîndirii, pe planul abstracțiunilor, dar și pe al realităților vii, solicită în permanență limba, cerîndu-i mijloace mereu noi de expresie. Pentru soluționarea problemei, se face apel, între altele, și la împrumut, și aceasta mai ales atunci cînd noțiunea sau obiectul vin din afară. În atare caz, limba traduce sau adaptează termenul străin. Așa s-a întîmplat cu un cuvînt ca **angoasă** (fr.-**angoisse**), pe care mărturisim, nu ne putem împăca ușor (poate și din cauza cuvintelor cu care rimează în mod dezavantajos pentru el, ca : **găunoasă, roasă, păcătoasă,** — deși cf. alături și... **frumoasă**). Și tot așa se întîmplă mai nou cu **scriitură.**

Acest din urmă cuvînt reprezintă pe fr. **écriture.** „Noțiunea de **ecritură** — scrie A. Marino **(Introducere în critica literară,** 1968, p. 25) — propusă de Roland Barthes în „Le degré zéro de **l'écriture** reprezintă...". Dar cuvîntul **ecritură** (cu schimbarea doar a formei sufixele fr. — **uro** — rom. — **ură : lat. ora**), vine la A. Marino numai după un **scriitură** („... nivelul **scriiturii...„** ibid). Tot prin **scriitură** traduce cuvîntul francez și Tr. L. Birăescu **(Incotro se îndreaptă romanul,** Orizont, 2 1968 p. 68) : „Claude Simon ... în **„Drumurile Flandrei"** încearcă **o scriitură** cu care descompunerea realității operează..."). Și la fel M. Călinescu **(Conceptul modern de poezie,** 1970, p. 115). „Noțiunile de scris și **scriitură** (écriture) sînt esențiale pentru ..".

Și cuvîntul **scriitură** trezește ecouri în genul lui **angoasă** și poate mai grave, prin semnele între rimă : **mîzgălitură, maculatură, secătură** (deși cf. și aici : **pictură, sculptură).**

La prima considerare a cuvîntului ești ispitit să vezi în el un calc după francezul **écriture.** Dar dicționarele românești ne vorbesc de o formă învechită **scriitură** (din a **scrie** + suf.-**tură**), — formă acum readusă deci la linia de plutire, sub influența evidentă a franc. **écriture,** dîndu-i-se de altfel și sensul acestuia.

Cuvîntul **scriitură** pare, cu toată etimologia dată, destul de curios. Căci în timp ce **maculatură, curătură, săpătură** își pot găsi punctul de plecare atît în infinitiv cît și în participiul trecut (cf. **a macula** + — **tură** sau **maculat** + — **ură), scriitură** exclude participiul trecut **(scris).** Să mai notăm alături de cuvîntul în cauză și pe **scriitor,** care e format tot din infinitiv (cu sufixul — **or**). Dar dacă e așa, de ce n-am avea și un **cititură,** de la a **citi,** — pereche bună lui **scriitură ; cititură** ar avea și el un asociat pe **cititor.** Și cum se observă, și acest verb are participiul în — **t : citit.** Ca atare, **scriitură** continuă a forma un caz aparte ; cu atît mai curios dacă ne gîndim și la corespondentul francez **écriture,** care reprezintă pe lat. **scriptura,** pe teritoriul galic, dar care nu e mai puțin simțit ca făcînd parte din familia verbului francez **écrire,** care are și el participiul în — **t : écrit.**

În această situație, ne întrebăm dacă o formă pornind tot de la participiu și în românește : **scrisură,** nu ar fi mai potrivită, ea fiind mai puțin vulnerabilă și sub raport semantic, — ne referim din nou la alte cuvinte terminate și ele în — **sură,** ca de pildă : **arsură, trăsură** etc., cărora li s-ar putea opune doar un... **scursură** peiorativ. În același timp s-ar realiza pe plan morfo-semantic și paralelismul : franc. **écrit, écriture** — rom. **scris, scrisură.**

Deci, dacă cercetătorii literari au neapărată nevoie de un corespondent al francezului **écriture,** propunem mai degrabă decît pe **scriitură,** forma **scrisură.**

EUGEN TANASE

gloante oarbe parodii in proza

IULIAN NEACŞU: Scrisoarea unui cîine convertit

Moto : „Nu contează ce scrie omul tout e *Să* scrie în aşa fel încît să înţeleagă că vrea ast. Altfel degeaba se mai osteneşt.
(Iulian Neacşu : Sfaturi pentru cei ce vin)

Era aproape seară, sau pur şi simplu seară cînd se întîlni Piftiuţă cu *Javra* aceia, un cîine de duzină cu părul diversificat şi cu ochii de pe acum cu niscăiva dipotrii. (Toţi cîinii fac dipotrii din principiu cupă ce le creşte coada)

Piftiuţă conversa cu el, îl *Epură* de purecii suplimentari care nu-i folos-au decît la mărirea scărpinatului. Tot aşa îl pureca şi pe el tanti Matilda o mătuşă surdă şi baptisă care-l învăţa franceza modernă şi lucrul manual.

Bă, nenorocitule ZISE Piftiuţă să ducem viaţa în comună şi să ne unim în faptă, că mi-e milă de cîinia ta. Ham ! şi air Ham grăi nepotul lui dingo şi-i Dete laba dinspre inimă odată cu unpiks şi o coală albă foarte. Piftiuţă *Transpira* o epistolă şi o puse la *Peteteu* fără dată dar dată a cutie.

Dragii noştrii,
Miam luat-o hotărîrea şi în primul rînd ţi-n să vă mulţumesc şi să vă comunic că rămîn la viaţa de cîine. MIa crescut şi coada şi bine mersi îmi este care şi Dv. Vă Doresc. Să nu v-ă supăraţi că pe primul I lam mutat mai încolo şi tu *bă. nuţă*, sor mea şi toţi restul rămîneţi cum sînteţi. Am învăţat să latru şi vă pup de trei miau. miau, miau !

Al vostru pe vecie
Pigtiuţă

Apoi se făcu seară de tot şi ei Lipiră plicul hotărîţi şi nimeni nu mai lătră despre chestia asta pînă la adînci bătrîneţe şi-am încălecat pe-o şa şi aşa mai departe...

MIRCEA MICU

PS 1. Scrisoarea în original ne-a fost pusă la dispoziţie de poetul Ion Bănuţă din arhiva secretă a revistei Albina cuprinzînd „Întîmplări de aici de secolul 14 pînă ieri".

2. Pentru alcătuirea prezentei parodii am sorbit tomul INSUL rînd cu rînd şi mai ales paginile 16-20, 25-32 fără nici un rînd, adică alb ceea ce ne-a plăcut cel mai mul.

EPIGRAMĂ

CĂLĂUL MEDIEVAL

Inspirînd dezgust şi groază
Cruntul gîde, cît dulapul,
Căpăţînile retează,
Că atît îl taie capul !

LA MOARTEA BACŞIŞOMANULUI

Conform cu ultimu-i cuvînt,
Postum, meteahna vrînd să-i cruţe,
I-au pus clienţii pe mormînt
Doar flori din soiul „părăluţe" !

TELELIMBAJ

Faptului n-am dat crezare
(Poate sînt eu ageamiu) ;
Căci la o-nmormîntare
A filmat mortul „pe ... viu" !

SERVILUL

Smerit ca-n faţa unor moaşte,
Mereu încovoiat de trunchi,
Pe şeful său el nu-l cunoaşte
Decît din tălpi pînă-la genunchi.

SCULPTORULUI OSCAR HAN, AUTORUL VOLUMULUI MEMORIALISTIC „DĂLŢI ŞI PENSULE"

Sculptor ce-a făcut epocă
Şi pe scris e suveran ;
După felul cum evocă,
Merită un OSCAR ... Han !

MUNTELE GĂINA

Fetele, feciorii, moşii
Beau din şip, ciuntesc slănina
Şi petrec sus pe GĂINA,
Pînă cîntă jos cocoşii !

AL. CLENCIU

Cîntec de ciudă

Parodie după
Nichita Stănescu

N-ai să fii şi n-ai să eşti,
n-ai să crengi în rădăcini,
n-ai să bei văzduh din ceşti
rupt în umbre şi lumini.

Şapte îngeri migratori
îmbrăcaţi în absolut
ţi-au plantat la subţiori
şapte cuie pe-un sărut.

Baţi din aripi sub retine
cum mai ieşi din vena cavă
timpul s-a-nghiţit pe sine
verde-gri într-o potcoavă.

Ţi-ai lungit privirea lungă,
nu mai poţi să-mi intri-n coaste.
Şapte ori în palma ciungă
mori tăiat cu „I" la oaste.

MARIUS MUNTEANU

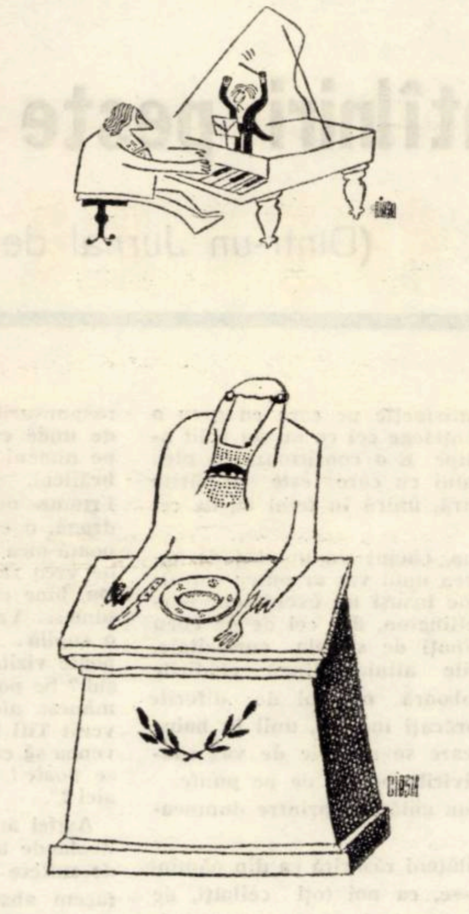

SPORT

PROVINCIA ŞI CAMPIONII

■ S-a încheiat încă o ediţie a campionatului nostru de fotbal. Antrenorii lăudăroşi „au reuşit" să-şi plaseze echipele la subsolul clasamentului, alţii cu modestie şi firesc s-au clasat în primele trei locuri. Profesorul Angelo Niculescu a ajuns pe marginea prăpastiei din proprie iniţiativă, crezînd că fotbalul de elită l-a semănat dumnezeu numai pe malul Dîmboviţei.

F. C. Argeş, echipa lui Dobrin şi a noastră a tuturor a venit încet dar sigur spre podiumul victoriei.

În dreapta şi în stînga ei — UTA şi „U" Cluj. Argeşul, Mureşul şi Someşul şi-au dat mîinile. În ţară e sărbătoare, dar să fim puţin circumspecţi : pe cît de firesc mi se pare ca o echipă din provincie să cîştige campionatul, pe atît de nefiresc mi se pare ca nici o echipă din capitală să nu ocupe măcar unul din primele şase locuri.

Proverbe pentru retrogradate : Crişul Oradea — „Ajunge o măciucă la un car de oale" ; Politehnica Iaşi — „Dă-mi, doamne, mintea românului de pe urmă".

A venit vacanţa. Toată lumea în deplasare la Farul Constanţa ! Cu slip şi bărci de salvare. Inclusiv Sportul Studenţesc şi CSM Reşiţa, noile promovate.

■ Rămasă corigentă la fotbal, Timişoara s-a răzbunat în campionatul naţional de rugbi şi handbal feminin. Universitatea a cucerit titlul de campioană la rugbi, detronînd supremaţia Capitalei în acest sport al bărbăţiei şi fair-play-ului, după 55 de campionate naţoinale. Băieţii lui Dumitru Antonescu, în frunte cu Răşcanu, au semănat petarde în acest campionat peste care altădată strălucea soarele cu dinţi al provinciei.

Pentru cei ce mai cred că rugbiul este un sport al cotonogarilor şi al risipei de energie fără rost îi invităm în toamnă la stadion, unde „pe lîngă plopii fără soţ' ai Begăi îi vom vedea la lucru pe campionii ţării. Li se cuvin laude lor şi poate celor cîtorva mii de spectatori devotaţi trup şi suflet.

Dar să nu uităm cealaltă mare campioană — Universitatea Timişoara, handbal feminin — care de mai mulţi ani domină ierarhia handbalului feminin românesc.

Aşadar, provincia se afirmă în campionate.

ION VELICAN

P. S. : Bine că nu se fac şi-n literatură campionate. (Se fac numai clasamente !).

DOSAR

Taina rubinului

IX. DECLARAŢIA DE DRAGOSTE

Iniţial nici filarea lui Ionel Asachi, din strada Rodnei, n-a dus la un rezultat concludent. Zilnic trecea pe centru, cumpăra un ziar, citea, se plimba, mai stătea la bar, lîngă o cafea, ca să treacă timpul, apoi revenea la domiciliu. După cîteva zile tot se sparse gheaţa. Plecă de acasă cu un baston aspectuos în mînă,, parcurse centrul, cumpără ziarul şi o porni pe strada Gării, pînă în dreptul sectorului comercial. Acolo se opri în faţa tutungeriei. Desfăcu ziarul şi citi un timp liniştit, apoi, plictisit, începu să bată cu bastonul în asfalt. Băieţii de la filaj au tratat cu indiferenţă un timp ritmica sa, pînă cînd locotenentul Dumitrescu observă că bătăile în asfalt nu erau întîmplătoare, ci semnale morse. Începu să noteze semnalele, dar din păcate începutul se pierduse. Ofiţerul, dovedind un spirit de observaţie rafinat, a sesizat şi cui îi erau adresate semnalele : tutungeresei.

Cine era tutungereasa ? Cine putea fi alta decît frumoasa cu părul roşu, prima din seria verificaţilor, proprietara Skodei.

Coninutul semnalelor morse s-a tradus din limba germană :

— Sigur ! L-am avertizat. E priceput. Revistele vor fi pînă atunci ale noastre. Fii cuminte şi aşteaptă, Elza. Încă puţină răbdare. Nu uita că te iubesc. De nu erai tu la mijloc, nici nu mă complicam cu Roby.

Am presupus imediat că „revistele" trebuie să fie cele din seiful profesorului Stamatiade.

După încă o săptămînă de alergătură, într-o după-amiază am asistat la o întîlnire a domnului Mişu cu Ionel, cel cu bastonul-morse Ambii au intrat la barul hotelului „Central", s-au aşezat la cîte o masă de aşa manieră să se poată vedea reciproc şi... au început să bată semnale morse. Deci morse-ul era specialitatea casei ! Din fericire textul acesei convorbiri l-am primit complet. consemnat de acelaşi locotenent isteţ :

— Am ajuns la revistă, comunică nea Mişu într-o germană perfectă.

— Cum stai cu prudenţa ?

— Perfect.

— Ce ai de gînd în continuare ?

— Mai aştept. Încă n-a trecut decît o lună şi ceva. Roby plăteşte. Încă trei săptămîni. Să treacă cele două ...

— Să nu intervină ceva neprevăzut.

— Nici o grijă. Nu las totul pe ultima seară. Copiez revista mai repede.

Intrînd în posesia acestor date am început să reflectez mai pe îndelete : iată patru persoane care şi-au schimbat locuinţele numai ca să scape, zice-se de gura vecinilor. Probabil şantajaţi, au ajuns să se supună unui interes străin.

Seara următoare, m-am dus la birou. Am luat cîteva file, mari, albe, veline şi am încercat să fac nişte schiţe, aşa, la întîmplare, ce-mi venea în cap. Am lucrat mai bine de două ore. Pe hîrtii am desenat un adevărat labirint extrem de complicat, un soi de aparente planuri din care nimeni n-ar fi înţeles nimic.

Am luat „capodoperele" şi am plecat. Lăsînd maşina ascunsă într-un ungher mai întunecos, sării gardul de fier forjat n grădina care adăpostea clădirea institutului de cercetări. Ferestrele de la etajul 2 erau luminate. La ora 23 încă se lucra. Mă strecurai pe o fereastră în subsol şi urcai pînă la etajul 1, bîjbîind prin întuneric. La panoul de comenzi şi siguranţe am deconectat sistemul electronic de alarmă. Apoi, străbătînd uriaşul coridor, am ajuns în faţa cabinetului profesorului Stamatiade. Apăsai uşor clanţa şi uşa se deschise. Din prima încăpere am văzut cum ambele uşi, atît spre camera de lucru, cît şi spre laborator, erau deschise. Îi văzui în laborator pe Stamatiade şi Armeanu, studiind nişte cadrane.

M-am refugiat în biroul învecinat. Uzînd de cheile care mi s-au confecţionat, am deschis seiful profesorului şi am scos toate schiţele, calculele. În locul lor am pus „planurile" mele şi am conectat mecanismele de alarmă.

M-am ascuns după goblenul care masca micul bufet improvizat şi am aşteptat.

Stamatiade plecă abia pe la ora 11. Se aşternu o linişte perfectă, în care îmi auzeam bătăile inimii.

Aşa mi-am petrecut mai bine de zece nopţi aşteptînd plecarea savantului, instalarea liniştei, dormitînd într-un fotoliu în anticameră. Într-a unsprezecea noapte, în sfîrşit, un bărbat, pătrunse în biroul profesorului Stamatiade şi se opri în faţa seifului. Aparatul meu cu infra-roşii execută imediat trei clişee. După încă cinci, şase minute seiful se deschise, dovedindu-se că infractorul avea o anumită dexteritate în mînuirea mecanismelor complicate. Întinse documentele pe jos şi, cu un aparat extrem de mic, fotografie cu migală fiecare schiţă de a mea. Îmi venea să rîd.

Cu acelaşi calm am executat mai multe fotografii pe un film infra-roşu, prinzînd toate fazele hărniciei lui nea Mişu ... căci el era hoţul !

În fine. puse documentele la loc şi plecă grăbit. Dar eu n-am adus înapoi, cum era de aşteptat, imediat originalele, ci le-am mai păstrat un timp în seiful meu, fiindcă mi-am zis că, dacă aparatul lui nea Mişu n-a funcţionat bine, el poate să revină, să refotografieze totul. Ca atare am preferat să ştiu că documentele sînt în siguranţă.

Dimineaţa am plecat la birou mulţumit şi am developat filmul realizat în cursul nopţii. Procedeul, destul de dificil, mi-a răpit mai bine de două ore. Tocmai veneau colegii la serviciu cînd am terminat. Clişeele m-au satisfăcut. Erau perfecte, ca făcute ziua. Lipeam pozele pe nişte cartonaşe, cînd ofiţerul de serviciu mă anunţă că sînt căutat de cineva.

— O doamnă din strada Parcului, numărul 2. Nu vrea să vorbească decît cu dumneavoastră.

— Condu-o sus, te rog.

Am recunoscut-o imediat, ca fiind fosta vecină a domnului Mişu.

— Ei, aflaţi atunci că domnul Mişu al nostru nu e domnul Mişu ! ! !

(VA URMA) **ROLAND VASILIEVICI**

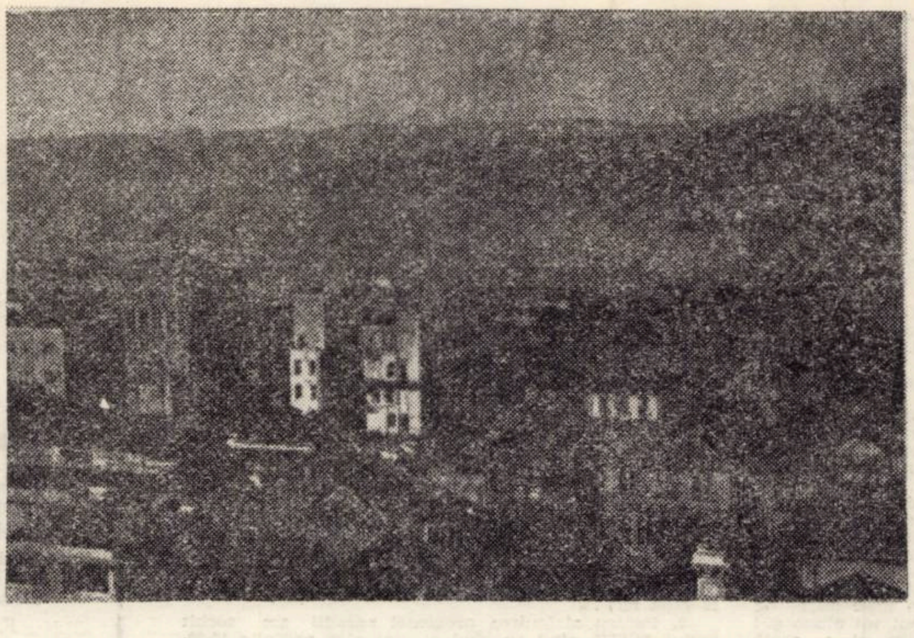

NOUA-ZEELANDĂ — *Vedere din portul Wellington*

Întîlniri peste oceane

(Dintr-un Jurnal de bord)

În Noua-Zeelandă, natura nu cunoaște decît mișcări lente, perceptibile totuși, al căror echilibru este arareori stricat de vîntul rece care-și face apariția dinspre continentul Antarctic. Temperaturile sub zero grade sînt necunoscute. Atît frigul cît și căldurile prea mari sînt împrăștiate de brizele care pătrund pînă în adîncul insulei

Ne aflăm în strîmtoarea Cook. De-o parte și de alta se zăresc coastele celor două insule principale care alcătuiesc cizma neo-zeelandeză: Insula de Nord și Insula de Sud. Peisaj dominat de coloritul toamnei. Dealuri cu unduiri domoale acoperite de o vegetație densă de un verde mort, spre ruginiu. Cerul se arcuiește deasupra Golfului vast pe marginea căruia încep să se distingă, pe măsură ce înaintăm, grupuri izolate de case. Vasul plutește lin, învăluit în aureola unei zile luminoase. Pilotul ne conduce cu îndemînare printr-un baraj de stînci care se înșiră de-a curmezișul strîmtorii înainte de intrarea în portul principal. Numai după depășirea acestui obstacol natural putem contempla panorama orașului Wellington, clădit ca un amfiteatru semicircular pe dealurile din fața noastră.

Casele, construite din lemn, vopsite în culori pastelate, imprimă peisajului un colorit de pictură naivă. Spre deosebire de orașele europene, unde predomină cenușiul imprimat de patina anilor, sugerînd zbuciumate antecedente istorice, aici totul pare a fi nou, proaspăt, făcut spre plăcerea și bucuria oamenilor. Să nu uităm că Wellingtonul are un trecut de numai o sută și ceva de ani, el a fost înființat în 1840, dată la care Bucureștiul era un oraș bătrîn, iar întreaga istorie „europeană" a Noii-Zeelande se reduce la un episod de numai cîteva secole.

Primul cetățean neozeelandez cu care iau contact îndată după acostare este inspectorul sanitar al portului, un tînăr amabil, cu înfățișare de sportiv englez. El îmi aduce la cunoștință, încercînd să evite un ton prea oficial, măsurile sanitare ce se cer a fi respectate de fiecare vas străin care acostează într-un port al țării sale, măsuri severe și eficace. Poate și datorită acestora, Noua-Zeelandă se numără printre cele mai salubre țări din lume. După ce i-am prezentat certificatele legale, colegul neo-zeelandez își exprimă cu o evidentă nerăbdare dorința de a vizita vasul. Apariția unui pescador de proporțiile Constanței, dotat cu mijloace nemaivăzute prin partea locului, fiind dealtfel și o noutate pe plan mondial, a stîrnit o curiozitate lesne de înțeles.

Cînd mă întorc la puntea de sus, îl văd pe agentul navei intrînd în cabina de comandă cu un vraf de scrisori pentru echipaj. Se întîmplă un lucru ciudat: e destul să auzi cuvîntul „scrisori", pentru ca tot ce ți se păruse cu o clipă înainte demn de interes să se eclipseze și, într-o stare de euforie buimacă, să te repezi spre aceste plicuri miraculoase sosite din țară. Așadar iată-le în mîna mea. Am vreo șase. Nu le desfac. E prea multă lume în jur. Prea multă zarvă. Am impresia că, desfăcîndu-le în mijlocul acestui vacarm frumos, în care oamenii se strigă, se caută, flutură în mîini plicuri împănate cu timbre multicolore și ștampile peste ștampile aș pierde ceva din prețiosul lor conținut.

De undeva a apărut și un vraf de ziare românești, vechi de vreo lună... Agentul a avut grijă de toate. De-abia poți să ajungi la ele. Trec din mînă în mînă. Oare ce-o mai fi nou prin țară? O corespondență a lui Geo Bogza, aflat în Japonia, și publicată în „Scînteia" îmi captează brusc interesul. Spicuind printre rînduri, dau de numele șantierului în care a fost construit vasul nostru, iar în cele ce urmează scriitorul relatează despre „Constanța", despre plecarea ei spre Noua-Zeelandă. Împrejurarea în care am citit acest articol, tocmai în ziua sosirii noastre la Wellington, după ce nu văzusem un rînd românesc timp de vreo două luni, mi-a dăruit o satisfacție pe care cu greu o vor putea înțelege cei ce nu au trăit asemenea clipe E o confirmare în plus a interesului cu care este urmărită cursa noastră, unică în felul ei, de cei din țară.

Între timp, cheiul s-a umplut de oameni. Sosirea unui vas ar putea constitui prin sine însuși un eveniment portuar la Wellington, dar cei de pe cheu nu sînt mînați de simpla curiozitate. Din mașinile aliniate lîngă clădirile cheiului coboară oameni de diferite vîrste, îmbrăcați modest, unii în haine de lucru, care se apropie de vas căutînd cu privirile pe cei de pe punte.

— E vreun gălățean printre dumneavoastră?

Cîțiva gălățeni răsăriră ca din pămînt minunîndu-se, ca noi toți ceilalți, de apariția acestor inși aproape neverosimili care ne așteptau cu vorbă românească în acest capăt de lume. După aceea, întrebările începură să curgă la învălmășeală, într-un torent de propoziții trunchiate, exclamații și mirări: „Îl cunoașteți pe cutare? Ce mai face cutare? Da, i-am scris, dar nu mi-a răspuns... A murit? Imposibil... Doamne cîte nu se mai întîmplă! Da, fratele meu e tot în Brăila. Pe ce stradă stai? Extraordinar! am fost vecini... Am auzit doar că veniți — au scris ziarele. Hai, pescarule, vino-ncoace! Uite, aici sînt băieți de-ai noștri.

— Iasso (noroc) Musulis — strigă unul din pescarii români, cel care-l cunoștea pe noul venit. Ce-i cu tine aicea, măi?

— Ce să fie!

— Nu te-ai schimbat deloc, măi!

— Nici tu nu te-ai schimbat, măi!

Apoi discuția individuală devine iar colectivă, toți deodată pun întrebări, răspunsurile se întretaie... Dumneata de unde ești? Din Timișoara? N-am pe nimeni la Timișoara. Noi sîntem brăileni. Am fost odată pe-acolo... Frumos oraș! Numai parcuri! „Auzi, dragă, o cunoaște pe Veronica, pe nepoată-mea! N-am primit vești de la ea de vreo zece ani. Și-o fi măritat fata? Da, bine că a avut noroc, s-a măritat bine... Vai, și cînd te gîndești că era o copilă.. Cum trece vremea! — Se poate vizita vasul? Se poate vizita vasul? Se poate vizita vasul? Un vas românesc aici... Ce surpriză! Cînd a venit Titi la mine să-mi spună, nu-mi venea să cred. „Fugi încolo — zic — nu se poate! Ce să caute românii noștri aici?".

Astfel am aflat că pe pămîntul Noii-Zeelande un număr de aproximativ 2.000 de suflete vorbesc limba română. Dacă facem abstracție de românii stabiliți aici înainte de război, puțini la număr, pentru ei limba română este o limbă adoptivă, limba unei țări în care au trăit ani îndelungați, în care și-au cîștigat existența, și pe care au părăsit-o cu mulți ani în urmă pe baza drepturilor conferite de cetățenia greacă. Au regăsit Grecia perioadei postbelice, sfîșiată de lupte politice, strivită de mizeria regimurilor ostile ideilor de progres. Pămînturi sterpe, din care țăranii uscați își culegeau cu greu hrana zilnică, orașe bîntuite de șomaj, foame cronică, lagăre de emigranți în care așteptarea găsirii unui cît de umil venit se prelungea cu anii. promiscuitate și disperare — iată ce le-a fost dat emigranților să găsească în țara a cărei cetățenie o dețineau în baza prețioaselor lor pașapoarte. Urmează apoi odiseea căutării unui alt colț al pămîntului, a unei noi lumi, care să le ofere posibilitatea existenței. Da, la început, se mulțumeau cu atît: să poată exista, supraviețui. Atunci, unul a auzit că există undeva o țară, Noua-Zeelandă. Odată ajunși ei s-au stabilit în colonia din Wellington ajutîndu-se reciproc, sau dîndu-și în cap uneori, căci nu există comunitate în care, pe lîngă solidaritate, să nu încolțească pizma și dezbinarea. Ca orice comună care a devenit conștientă de ea însăși, colonia și-a deschis un club propriu, unde se țin adunări și trăiesc după toate normele unui clan — se vizitează reciproc, fac petreceri împreună, se căsătoresc între ei. Spre a-și menține etnicitatea„ se recurge adesea la soluții complicate, la contractarea de legături epistolare cu cei din țară (Grecia), prin intermediul cărora fac cunoștință, pe bază de fotografii, cu fete dispuse să se expatrieze, după care urmează vizitele de rigoare și-n cele din urmă, dacă s-a căzut la înțelegere, la înfăptuirea căsătoriei. Unii sînt căsătoriți cu românce, pe care le-au tîrît după ei în lungul exil, s-au legat prin copii care vorbesc în familie un amestec din cele două limbi, iar la școală învață engleza — copii care în realitate nu mai aparțin nici unei comunități etnice fiind niște autentici neo-zeelandezi în devenire.

Acești oameni sînt mînați spre noi nu numai de curiozitate, ci de o necesitate lăuntrică, de ceva care-i atrage în mod spontan spre țara unde și-au petrecut cea mai mare parte a vieții și care se potrivește mult mai bine mentalității lor plămădite în leagănul popoarelor balcanice decît rigida conduită engleză.

— Se poate vizita vasul?

— Firește că se poate, doar sînt români de-ai noștri!

— Așadar e liber să ne urcăm pe punte?

Apoi, unul cîte unul, urcă pe scara îngustă — care în sfîrșit a ajuns să atingă cheiul portului Wellington — se adună în grupuri pe punte, leagă sau refac cunoștințe, invadează culoarele, sălile de mese și cabinele echipajului. Examinează fiecare colțișor cu mare atenție, se uită la noi, la hainele noastre, pipăie stofele din care sînt cusute acestea. Membrii echipajului sînt îmbrăcați ca orice om civilizat, sînt degajați, prietenoși, se angajează în discuții care arată că nu sînt străini de ceea ce se petrece în lume — în consecință, prezintă toate atributele și trăsăturile unor oameni cu un climat moral și social prosper.

O doamnă în vîrstă, cu părul sur, figură de mătușică respectabilă. Povestește celor strînși în jurul ei amestecînd zîmbetul fericit cu lacrimile care-i jucau în ochi:

— Dragii mei, cînd am auzit că a sosit un vapor românesc, am primit un șoc Da, un șoc. Era să cad jos. Și de-atunci plîng mereu, nu mă pot stăpîni. Eu sînt româncă și am plecat cu soțul meu. El e grec. Vreau să spun că... nu se putea altfel. Sînt ani de zile, dar n-am ajuns încă să înțeleg ce caut aici... Sînt bătrînă, nu prea cunosc limba (soțul meu a învățat-o repede, dar de mine nu se prinde și nu mă împac de fel cu firea oamenilor de-aici. Trăim așa fără prieteni, fără vecini. Adică, să nu mint, vecini avem, dar nu ne cunoaștem. Nici ziua bună nu ne dăm. Vreau să spun că sînt oameni închiși. Fiecare cu casa și cu familia lui. După atîția ani, noi sîntem niște străini. Și cuvîntul ăsta nu sună prea bine pe-aici. Ce mai încoaci, încolo, nu-i ca la noi — te duci azi la unul, bei o cafea, mîine îți cade altul la masă, poimîine îți aduni prietenii la o partidă de cărți, și-așa mai departe. Ei știu să se întîlnească la bar, să bea halbă după halbă, sau la cine știe ce club. Și cînd se adună ei, nu știu parcă să petreacă, să rîdă tare și cu poftă ca ai noștri!

AUREL MARTIN BOLOGA

COLEGIUL DE REDACȚIE:
Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (red. șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (red. șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Romînu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar gen. de redacție), Emil Vlaicu.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara, Piața V. Roaită nr. 3 — Telefon 3.33.90, 3.00.82.

Abonamentele se fac la oficiile P. T. T. R. și difuzorii din întreprinderi.

Proletari din toate țările, uniți-vă !

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic Serie nouă Timișoara 12 pag. 1 leu

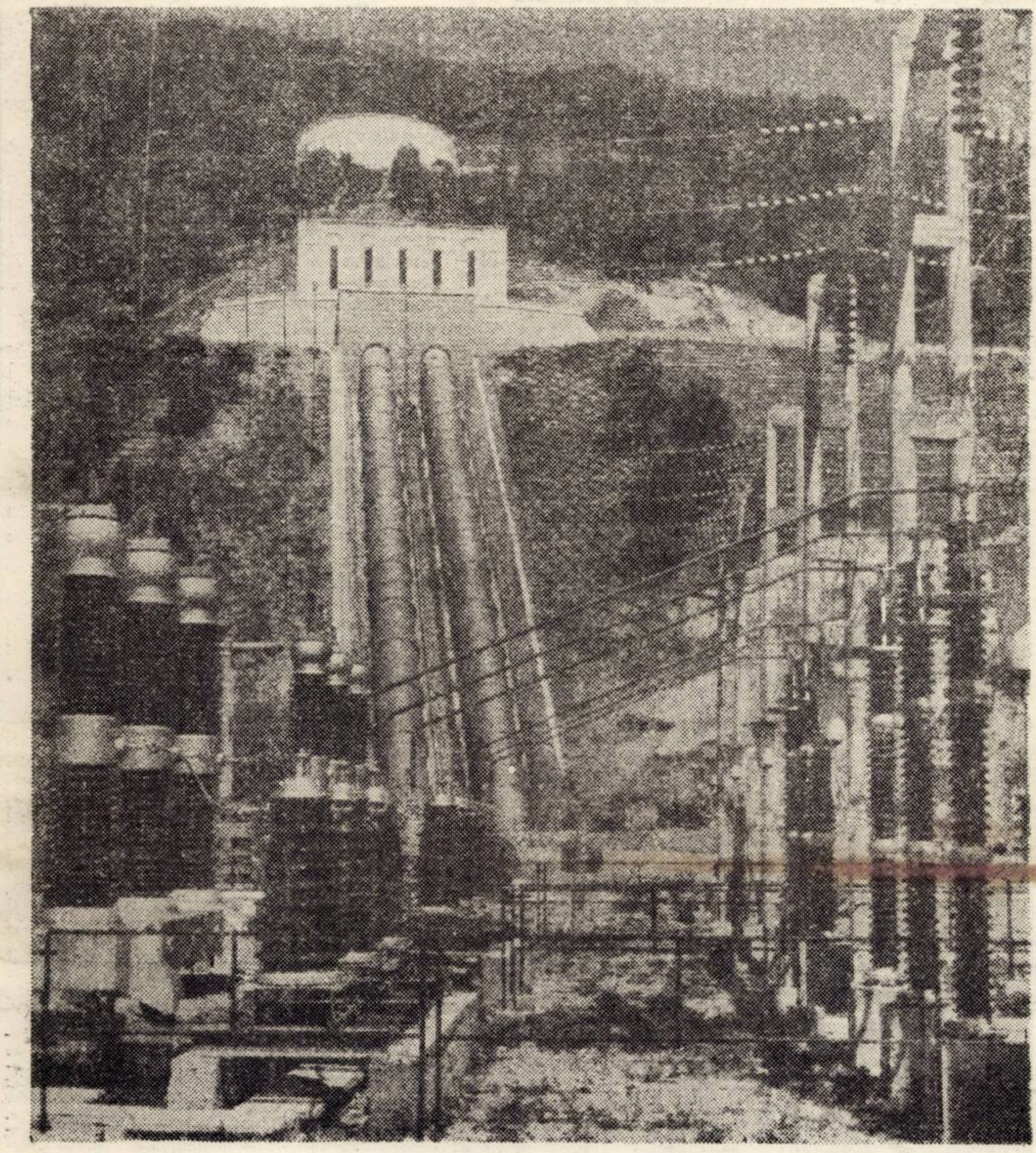

Stația centralei Bicaz

In întîmpinarea Conferinței naționale a partidului

Pregătire pentru Mîine

Ne pregătim în fiecare zi, fără răgaz, pentru MÎINE, pentru că MÎINE nu înseamnă 24 de ore, ci însuși viitorul. Toate marile înfăptuiri ale zilei de azi, pe care le înregistrăm cu un ochi firesc, au fost pregătite îndelung, în ani de creație. Judecăm din mers, transformările capătă contur pe nesimțite și, în mijlocul lor, acum, ne gîndim la cele viitoare.

Conferința Națională ne propune un bilanț, dar, mai mult decît orice, o perspectivă De aceea nu trebuie să neglijăm nimic, fiecare lucru, fiecare gînd este important. Edificarea complexei construcții începute cere inteligență și clarviziune, cere simțul măsurii și îndrăzneală ; să fim în stare să știm cît putem realiza, dar și în ce mod trebuie realizat.

În fiecare zi ne pregătim pentru MÎINE. La Conferința Națională va trebui să ne spunem gîndul, ca apoi gîndul să devină faptă. Trebuie să fim mereu în avans, pentru că timpul nu i-a așteptat niciodată pe cei care nu i-au venit în întîmpinare.

Grija față de MÎINE este o necesitate, o obligație continuă. De aceea, problema învățămîntului are o importanță pe care însuși secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne-o relevă încă o dată în Cuvîntarea ținută la recenta Conferință extraordinară a organizației de partid a municipiului București : „Trebuie să trecem la o organizare modernă a procesului de învățămînt", a spus tovarășul Ceaușescu. Producție — învățămînt, doi termeni a căror sudură e cerută de dezvoltarea economiei noastre, un principiu pe bazele căruia se poate construi un sistem de instruire și de educație adecvat țelurilor noastre.

Specializarea pe profesii, înțeleasă în mod just, care ține tot de învățămînt, va reprezenta un pas important pe acest drum. Diversificarea exagerată, fărămițarea profesiilor în mai multe așa-zise specialități nu servește nimănui. Omul modern este și trebuie să fie un om complex. Îngustarea limitelor specializării îl sărăcește spiritual, sărăcește societatea. Omul contemporan, omul de MÎINE, trebuie să facă față unor solicitări diverse ; uneltele de producție, evoluate, îl obligă să le stăpînească, îl obligă să le cunoască și să le folosească în mod inteligent. Calitatea de a putea privi în ansamblu trebuie să fie proprie fiecărui om al muncii din societatea noastră.

„Trebuie să angajăm plenar tineretul în activitatea productivă, să-l ajutăm să se pregătească în raport cu nevoile societății noastre. Acest lucru — spunea tovarășul Ceaușescu — este esențial pentru progresul social, pentru construirea socialismului și comunismului".

Ne pregătim pentru MÎINE și mergem în întîmpinarea Conferinței.

LAURENȚIU CERNEȚ

creion

OMUL-CASCADĂ

Fiecare timp trebuie să nască un anumit om. Acest timp l-a născut pe omul-cascadă. Fără îndoială că există, în afară de el, destule alte categorii și temperamente, dar eu personal m-am îndrăgostit de omul-cascadă. Sînt unii atît de somnolenți, încît și dacă ți-ai vărsa sîngele în fața lor tot nu ar tresări. Alții, chiar dacă ai dori să-i determini să înțeleagă normal rosturile vieții, ei le înțeleg pe dos și fac ce fac și răstălmăcesc totul. Se ivesc apoi și dintre acei care fac din viață un fel de vacanță perpetuă. Ei vin și se duc, vorbesc și tac, deschid și închid uși, dar, în urma lor, rămîne numai curentul produs de trupul lor. Sînt, bineînțeles, și o categorie care, dacă se mișcă numai un centimetru mai la dreapta sau mai la stînga pe scaun, primesc bătăi de inimă, deoarece își închipuie că ar putea să cadă cu totul de pe scaun jos.

Pentru toți aceștia trăiește însă omul-cascadă. El poate fi văzut în zorii zilei escaladînd cel mai greu și mai înalt munte și aruncîndu-se de acolo, torent, peste peretele stîncos, pentru ca în vale căderea lui să producă electricitate pentru oameni. Apele omului-cascadă nu se potolesc niciodată, fiindcă el veșnic este în mișcare, 24 de ore din 24, nici chiar cînd alții se culcă, sîngele său nu se potolește. El merge în locurile unde alții se tem să meargă, în pustietăți, acolo deschide o pîrtie, sfredelind un perete de piatră, și chiar dacă la început își strecoară numai un firișor printre stîncile din munți, pînă la urmă, acela se preface în cascadă sunătoare și, mai tîrziu, în lumină.

Unii se mai tem să-și cheltuiască apele, sau mai fac economie la ele. Ei bine, omul-cascadă niciodată nu face așa ceva. El nu știe ce-i zgîrcenia. Oricine îi cere să cadă cu apele sale și să producă astfel energie, el nu se teme, el închide ochii, se aruncă în vid și produce energia cerută. Chiar cînd ajunge cu puterile înjumătățite de atîta efort, el tot nu dă înapoi, tot nu-și potolește apele, tot nu încearcă păreri de rău. Rămîne numai cîteva secunde, tăcut, ca și cum s-ar gîndi ce s-ar întîmpla dacă i-ar seca apele, apoi, scuturîndu-se generos, se aruncă din nou, cascadă, spre a duce energia cerută.

În munți, în cîmpii, deasupra schelelor sau în marile hale, omul-cascadă se ivește gata la orice chemare. Dacă-l întîlniți cumva și voi în drum, făcîndu-și cu supunere și voioșie datoria, dați-i din partea mea înapoi o parte din energia pe care el mi-a împrumutat-o cîndva și spuneți-i un cuvînt bun.

ION ARIEȘANU

Anul XXIII
joi 6 iulie 1972
10
(225)

„În tehnică nimic nu se obține fără sacrificiu"

Un palmares strălucit îl recomandă pe Dan Teodorescu ca pe un inventator de renume consolidat, nu numai pe plan național ci și internațional : peste 40 de invenții, în majoritate brevetate de statul nostru în S.U.A., Japonia, R.F.G., Elveția, Suedia, Italia, peste 100 de lucrări științifice, mai cu seamă teoretice, apărute în țară și peste hotare, mai multe cărți tehnice, dintre care una, pe masa de lucru ! Îl aștept la „Electromotor", în biroul grupului de cercetări al uzinei, pe care îl conduce de 17 ani.

„Tovarășul conferențiar trebuie să sosească din moment în moment de la facultate".

Intră curînd — masiv, preocupat, afabil : „numai cîteva clipe, i se spune, a telefonat de la minister, s-au perfectat toate formele".

(Continuare în pag. 10)

cronica literară

COLOANA SONORĂ

Ne mai putem întoarce la filmul mut ? Fiecare am asistat, nu odată, la spectacolul — cît de puţin plăcut — a unei săli infectate de fluierături, pe motivul că, din neglijenţa operatorului ori deteriorării peliculei, sonorul dispăruse, eroii vorbeau în gol, totul nu mai era decît juxtapunerea de imagini. Fluierăturile suplineau coloana-sonoră, fluierăturile — nepoliticosul dar poate îndreptăţitul protest al sălii cerea sonorul, muzica, replica — liantul dintre imagini, acel minimum necesar înţelegerii . . .

Literatura, n-are cum să suporte fluierăturile. Cărţile emasculate, fără idee, cărţile mute — teancuri de hîrtie, nu pot stîrni huiduiala unui grup. Dar trebuie — cît de mult trebuie, cît de necesar e să fim atenţi ca încărcătura atît de preţioasă *de idee* să nu se deterioreze. Nu credem în literatura văduvită de idei, nu credem în simpla alăturare de imagini. După cum, desigur, nu credem nici în sunetul strident al ideilor aşezate cap la cap, plutind în Cîmpiile elizee, fără aşezarea calmă, sigură, în lumea imaginii. Preferăm strălucitilor prestidigitatori ai virtuţilor tehnice, artiştii care *meditează* atît asupra lumii, cît şi asupra literaturii.

1. *AL. IVASIUC — CORN DE VÎNĂTOARE.* Acum, într-a cincea carte a sa, Ivasiuc se coboară adînc în istorie, ca pentru a da de capătul unui serial, serial vizibil pentru cei ce i-au urmărit romanele, serial de tip aparte pînă acum, în care nu eroii, ci conflictele, puse cap la cap, puteau da impresia de continuitate.

Corn de vînătoare (prima din cele două nuvele ale volumului) începe ca o *saga* sau ca o cronică, în orice caz ca text al unei vremi imemorabile, care, scurmînd vechimile, încearcă să descopere, lîngă legendă, sensul naşterii unui şir de oameni ce, generaţie lîngă generaţie, au dat sens în istorie unui popor. Surpriză pentru proza antipoetică a lui Ivasiuc, aceste coborîşuri rapide pe pantele istoriei : „După Drag a venit fiul său Giulea şi după acesta Miroslav care s-a preoţit şi după aceea un alt Giulea şi din el s-a tras neamul Pop, de pe uliţa popilor şi neamul lui Ivaşcu, din Ion, care s-a încuscrit cu oameni de frunte de pe malul Tisei . . .".

O *saga* a Maramureşului. Începutul : „Iubesc poporul român, în general, „poporul ardelenesc" în special şi îndeosebi, pe cel din Maramureş" declară, într-un interviu recent, Ivasiuc. *Corn de vînătoare* ar fi, într-un anume sens, un fel de arbore genealogic, un fictiv arbore genealogic : mi se pare scris cu dragoste, cu o dragoste mult mai puţin seacă decît celelalte pagini ale lui Ivasiuc. Nuvela e a unui descendent al clanului, al lui Mihai *nobil ereditar de Giuleşti.* Descendentul are sîngele subţiat, se desparte de meşteşugurile strămoşilor şi e înclinat spre contemplaţie şi visătorie. Lumea reală, concretă a strămoşilor, se prelinge în Mihai de Giuleşti prin filtre poetice : „Timpul pentru el era tot foarte apropiat, şi trecutul şi viitorul, şi povestirile şi închipuirile, nenumăratele vieţi pe care nu le trăise şi firesc nu le va putea trăi vreodată. El însă trăia într-un nod viu de evenimente plăsmuite, cu slab suport real în sabia şi cizmele bunicului său, tăcut, care nu ştia sau nu putea sau nu voia să-i spună nimic". Sărmanul Dionis sau Gustav Aschenbach, variantă de Maramureş. (Ca într-un poem eminescian, tînărul nobil de Maramureş, întîlneşte o castelană, însoţită de suită, venită să vîneze. Momentul cheie în economia nuvelei). Energiile deviate ale strămoşilor devin ambiţie, inteligenţă, perseverenţă : Mihai de Giuleşti va ieşi definitiv din lumea sa şi va urca, treaptă cu treaptă, scara unui sistem administrativ binecunoscut. ***Veacul e răscolit,*** notează autorul, lumea e a ambiţioşilor.

Subtilă e analiza mecanismelor ascensiunii în imperiul austro-ungar : „Biserica permitea şi urcarea pentru ambiţioşi dar ascensiunea era trudnică şi ocolită şi mîndria se golea pe sine, pentru că ambiţia e afirmare şi se realizează prin repetată negare. La sfîrşit, ierarhul, dacă nu ajunsese sus datorită numelui şi întîmplării, ci prin marile lui calităţi, se confunda cu regula şi căpăta mohorîta şi închisa ei înţelepciune".

Mihai de Giuleşti, ajunge însă cancelar al coroanei, comite de Doboca şi castelan de Ilieşi, participînd la „jocurile" politice ale timpului, la intronări, detronări etc. Ambiţia i-a absolvit sensibilitatea, despărţirea de matcă i-a alterat. El devine un asasin, regizor de crime perfecte, de *asasinate politice. Corn de vînătoare* e nuvela unui asasinat politic, în care studiată e structura „călăului" (tot nuvelă a unui asasinat politic „*O altă vedere*", studiază *(victima). Cornul de vînătoare* e amintirea purităţii pierdute sunînd „*mai departe, mai departe / mai încet, tot mai încet*": „Toate aceste frumuseţi sînt trecătoare, nimic nu se poate clădi pe ele, meditează eroul. Mi-am irosit viaţa pentru că n-am căutat ce-a trebuit".

Obsesia construcţiei. Recenta carte a lui Ivasiuc e legată mai ales de *Interval,* roman al lui Ilie Chindriş şi a unei ample parabole despre *homo aedificator.* Obsesia construcţiei există şi în nuvela a doua, care dezvoltă o secvenţă din *Interval* : istoria memorandistului I. M.

Tema nuvelei ar fi dezvoltarea unei energii prin mijloace represive (în speţă : temniţa) precum şi receptarea deformată a intenţiilor unui luptător de cei din jurul său. Scriitorul asimilează procedee tehnice ale noului roman, fără a renunţa la atu-urile sale mai vechi, spiritul analitic, introspecţia psihologică şi divagaţia eseistică.

2. *PRO DOMO. RADICALITATE ŞI VALOARE.* Al. Ivasiuc a debutat în literatură ca eseist, romanele puneau în evidenţă fibra de calitate a eseistului, aşa că acest volum nu face decît să confirme previziuni unanime. Culegere de eseuri publicate (rubrica permanentă) în *Contemporanul* şi *România literară,* „Radicalitate şi valoare" este mai întîi de toate, o carte unitară. Ea răspunde unor comandamente ale timpului, fiind din acest unghi, o carte foarte actuală, ca de altfel toate cărţile lui Alexandru Ivasiuc. Antenele prozatorului (a se citi: inteligenţă+informaţie) depistează nucleele vii ale faptului de cultură contemporană, infiltrînd, sub egida *spiritului radical* păreri proprii într-o sumă de probleme controversate. *Radicalitate şi valoare* este, dacă mai e nevoie să subliniem acest fapt, o *carte politică* a unui marxist care nu se sfieşte să-şi declare răspicat apartenenţa sa politică. Calităţile cărţii, ca şi minusurile ei, provin totuşi din natura sa iniţială : foiletonul. Constatînd că foiletoanele lui Al. Ivasiuc sînt mereu foarte interesante, trebuie să remarcăm că nu odată, problemele (ardente) supuse dezbaterii rămîn în aer, că eseistul fondează cu eleganţă fără a ajunge în miezul chestiunii, că răspunsurile sînt înlocuite cu tirade. Notăm neajunsurile fiindcă, repetăm, cartea e deosebit de actuală prin tema propusă dezbaterii.

Ce rămîne, deci, în suspensie în cartea lui Ivasiuc ? În primul rînd spiritul analitic. În ofensivă permanentă, criticul uită de „amănuntele" pe care îşi clădeşte demonstraţiile. Un eseu porneşte de la o definiţie „foarte adevărată" a lui Ortega y Gasset pentru a protesta împotriva „inutilei complexităţi şi complicării fără sfîrşit". O astfel de perioadă ar fi existat „dinaintea Renaşterii". Împotriva ei s-au înregistrat „revoltele spiritelor ardente" citaţi fiind Nicolaus Cussanus şi Erasm. Despre ce perioadă dinaintea Renaşterii e vorba, ar putea să se întrebe cititorul, de ce „Cussanus era un preradical, ca şi Erasm ?" Să nu trecem de caracterizarea făcută de Marx celui din urmă ; ce înseamnă, în fond preradical ? Fără să complicăm inutil ajungem la constatarea că, pe repezişul demonstraţiei şi al simplificării, autorul uită tocmai elementele unei relaţii de care, altfel, vorbeşte pe alte pagini : bază-suprastructură. *Spiritul radical* e reprezentat, mai întîi, de un *climat* care naşte purtătorii săi de cuvînt, de o *revoluţie,* de o *transformare socială,* de exponenţii unui salt calitativ. Observaţii (de acest gen) s-ar putea face, desigur, multe însă, alunecînd pe această pantă, am risca să încărcăm de obiecţii pagini realmente utile. Spre surpriza noastră, am regăsit în carte unul din foiletoanele cunoscute nouă din revistă (Contemporanul) şi care se încheie în felul următor : „Critica noastră, pe lîngă fenomenele accentuate de mercenariat, de lipsă de respect pentru adevăr, care otrăvesc climatul literar, mai este şi fără busolă în majoritatea cazurilor. Şi o călăuză dezorientată nu e decît un tovarăş de rătăcire".

Despre ce critici o fi vorba ? Oare despre aceia care au ridicat osanele romanelor lui Ivasiuc (căci marea majoritate au făcut asta) înscriindu-i printre cei mai importanţi prozatori ai momentului literar ? Oare despre cei care i-au comentat, pe zeci, ori sute (căci se adună) de pagini cărţile ?

Oare să se considere Ivasiuc, prin ceea ce face un „tovarăş de rătăcire" a unei obşti care, îl ţine în stimă şi onoare ?

Asupra acestei cărţi vom reveni într-unul din materialele viitoare.

C. UNGUREANU

LECTOR

George Chirilă : „Fiul" (poeme Ed. Junimea)

Fiul e a treia plachetă semnată de poetul George Chirilă. Prima, intitulată *Agora,* a apărut în 1968, iar a doua, *Orientalia,* a văzut lumina tiparului în 1970. Toate trei, expresie a unui real talent, încă nu îndeajuns de distinct ca voce şi ca viziune, stăpîn însă pe uneltele lui. Prin titlu, dar nu numai prin el, *Agora* indică o întoarcere la orizonturile atice şi la înţelesuri primordiale. Cum *Orientalia* traduce, deopotrivă, atracţia unor lumi care au creat şi mitul Mayei, zeiţa iluziei, dar şi cîntecul epitalamic. E vorba, evident, în ambele cazuri, de sugestii provenind din lecturi. Cum în *Fiul* nu e greu de detectat, ici-colo, sursa eminesciană din *Odă în metru antic,* sau din poemele cu inflexiuni erotice şi naturiste. Cum, în fine, în toate trei cărţile transpare grija încifrării mesajului în formule imagistice care nu ignoră lecţia lui Ion Barbu.

Rezultatele estetice sînt, inevitabil, variabile. Mai puţin elocvente, deocamdată, în piesele cu pretenţie de monolog filosofic. Mai interesante şi mai caracteristice, ca potenţă, în cele alimentate de stări afective. Nu încape îndoială, George Chirilă e un reflexiv, deschis şi introspecţiei şi spectacolului oferit de univers, dornic să-i desluşească acestuia articulaţiile şi reliefurile interioare, şi imaginînd esenţe, să le dea concretitudine în parareal.

Anume motive şi simboluri capătă fatal valori de obsesie. Ca în *Orientalia,* unde Eros domină suveran suprafeţele. Sau ca în *Fiul,* unde natura moldavă, cu tainele ei, cu istoria şi culorile ei, dar mai ales cu dimensiunile ei, se impune, pe urmele lui Eminescu, Hogaş şi Sadoveanu, nu atît ca interlocutor, cît ca „alma mater", căreia poetul îi descifrează în fizionomie, cu veneraţie filială, virtuţile, recunoscînd în ele, prin metonimie, note definitorii ale neamului însuşi. Pădurea, piatra, apele, muntele, iarba, plopii, stejarii, sînt numai elemente constitutive ale unui peisaj preferenţial, ci mai ales moduri de sugestie ale ideii de patrie şi, prin încărcătura afectivă, termeni ai relaţiei anteice, cu vaste reverberaţii. Ceea ce, fără a apela la eufonii şi euforii, îi îngăduie lui George Chirilă să-şi „cînte" ţinutul natal, dezvăluindu-i, cu deosebire prin laitmotivul pietrei, valenţe ce ţin, la scara umană, de tradiţia eroicului.

Conştient sau nu, poetul abordează, de fapt, tema spaţiului şi a timpului, sub specia dacă nu a absolutului, măcar sub cea a devenirii şi a permanenţelor. Ar fi greşit însă, faţă cu adevărul, dacă aş susţine că tentativa dedusă ar cunoaşte în *Fiul* totdeauna împlinirile scontate. Trebuie spus că nu arareori ea e subminată de adeziunea nejustificată a autorului la un sistem de modulaţii imagistice care face absconse ideile şi, pedalînd pe caracterul nedistilat al trăirilor, împiedică, cristalizarea acestora.

AUREL MARTIN

Ion Bălu: „Cezar Petrescu" (Ed. Albatros)

Exegeza monografică a lui Mihai Gafiţa din anul 1963 asupra lui Cezar Petrescu generează firesc întrebarea : ce este inedit în micromonografia lui Ion Bălu, despre aceeaşi personalitate a prozei româneşti interbelice ? Răspunsul nu este de natură să justifice întrutotul dreptul deplin la existenţă al celei de a doua apariţii editoriale. Cîteva informaţii noi despre familie şi unele manuscrise încă necunoscute ni se par insuficiente. Sărace sînt şi unghiurile noi de cercetare a operei şi concepţiei literare şi estetice a lui Cezar Petrescu.

Esenţa lucrării constă în rezumarea subiectelor numeroaselor opere — rezumare utilă elevilor şi categoriilor din imediata lor apropiere — la care se adaugă cam stereotip aceleaşi observaţii despre „dilataţia verbală" a prozatorului, despre reflexele sămănătoriste, romantice, realiste, „prodigioasa fecunditate" etc.

Constatările că Cezar Petrescu e primul prozator român care investighează societatea românească în ansamblu, că a avut „o imaginaţie colosală", referirile la influenţele scriitorilor conaţionali şi universali, la abundenţa dialogurilor, la limitele unor concepţii (cu deosebire estetice), la diversitatea modalităţilor narative ş.a. sînt valabile, dar şi pe deplin cunoscute.

Informaţia excesivă sufocă analiza, fiindcă formula aleasă de Ion Bălu pentru micromonografia vieţii şi operei, atît de vaste la Cezar Petrescu, nu e cea mai inspirată şi eficientă, urmînd fidel schema *Cronicii veacului XX* şi redînd condensat majoritatea subiectelor. Opinăm că era mai util să se fi mers pe teme şi tipuri de personaje ; s-ar fi eliminat repetarea unor concluzii şi, implicit, se emiteau exclusiv cele cu caracter generalizator, aşa cum procedează abia în capitolul final — „N-am pierdut viaţa în zadar ! . . .". Această parte relevă autentice calităţi de critic şi istoric literar ale lui Ion Bălu, calităţi mai greu de intuit însă în restul lucrării.

Graba în scris a lui Cezar Petrescu pare să-l fi contaminat şi pe Ion Bălu. Încercăm astfel să ne explicăm formulări ca acestea : „Foarte bine e pusă în antiteză lumea visurilor cu prezentul" (p. 33), „Bine sînt analizate tribulaţiile erotice ale tînărului, precum şi sublinierea prăpastiei . . ." (p.36), „Foarte bun este echivocul creator . . ." (p.69), „După un foarte bun capitol expozitiv . . ." (p.84), „Bun constructor de proză epică . . ." (p.151) ; ori : Cu maturitatea adusă de sporul anilor . . ." (p.33), „În *Prolog,* cu experienţa adusă de sporul anilor . . ." (p.53), „ . . . aduce un spor de credibilitate . . ." (p. 113) ; sau : „ . . . penultimele două capitole ale volumului al II-lea . . ." (p.62) la, care s-ar putea alătura : „Instinctual, Cezar Petrescu a renunţat la scenele spectaculoase" (p.65). „Neintenţionat probabil, Cezar Petrescu dădea o replică modernă . . ." (p. 112). „Conştient sau nu, *Aranca ştima lacurilor* rămîne într-un sens un omagiu adus literaturii romanticilor." (p.114) etc.

Chiar şi valoarea didactică a lucrării scade prin astfel de formulări. Poate la o reeditare să fie altfel.

C. VINTILESCU

Ion Drăgănoiu : „Discurs împotriva metodei" (Ed. Eminescu)

Ion Drăgănoiu surprinde prin inteligenţă poetică şi sinteză lirică : reiterarea vechilor poetici se produce în acelaşi text în care tendinţa de înnoire este pregnantă. Dialogul ironic face casă bună cu tabloul modern, în care poetul pictează amurg şi speranţă : „Sufletul romantic şi visul / şi un cotor de pară în scrumieră, / minunată seară de toamnă / după un somn greu şi nădusit / pe canapeaua din bibliotecă" „*Sufletul romantic şi visul*". Mesajul se transmite ca într-o pantomimă infantil — sublimă *(Despre alegerea premeditată)* ironistul afişînd deopotrivă limbajul şi renghiul limbajului *(Ceea ce abia se mai vede).*

Idee sugerată şi în titlu : majoritatea poemelor sînt scrise cu vocaţia moralistului, adesea într-o tehnică aforistică de calitate. I s-ar putea reproşa acestei poezii natura prea livrescă. Se poate riposta însă că livrescul este asimilat perfect vocaţiei pomenite mai sus, cîştigînd actualitate (vezi „*Despre ceea ce mai trebuie*" din „*Descrierea unei lumi noi*").

Sub steaua lui „A bătut în fundul lumii cineva", din *Duhovnicească*" lui Tudor Arghezi, poemul „*Finis coronat opus*" încheie cu succes acest deosebit de metodic „discurs împotriva metodei".

PETRU M. HAŞ

LECTOR

ACTUALITATE LITERARĂ

Critica literară și falsa dramă a antinomiilor terminologice

După ce, mai multă vreme, critica a dramatizat inutil literatura, inventînd contradicții și antinomii acolo unde ele nu se aflau, deslușind implicații profunde și hieroglife peste tot, în numele unui „spirit egipțian de castă", cum zice Valeriu Cristea, ea s-a întors vanitoasă asupra ei însăși, devenind personajul propriei „drame de idei".

Subiecte sînt destule ; e suficient să răsfoim revistele noastre pentru a constata nu numai fenomenul de proliferare a criticii, dar și al unor dispute privind sfera, funcțiile și mijloacele ei, ce se exprimă în opoziții aparent ireconciliabile : critică „foiletonistică" și „universitară", „fidelă" și „infidelă", „profesională" și „artistică", ș. a.

Din păcate, spectacolul confruntărilor nu e atît de original pe cît am crede, aceleași dispute preocupă critica de pretutindeni. În buletinul de comunicări publicat de **Modern Language Association** din America (**„Obiectivele și metodele cercetării în limbile și literaturile moderne,** 1970) se inventariază un număr impresionant de asemenea opoziții (cercetare și critică literară, factologie și evaluare, investigație științifică și înțelegere intuitivă, erudiție și gust), reductibile, în ultimă instanță, la cele două tipuri de critică literară aflate de cîtva timp în litigiu : critica „curentă" și critica „academică". Prin tradiție, prima este socotită creatoare, vie, bogată în implicații, lămuritoare, cea de a doua, pedantă, inertă, comodă și periferică.

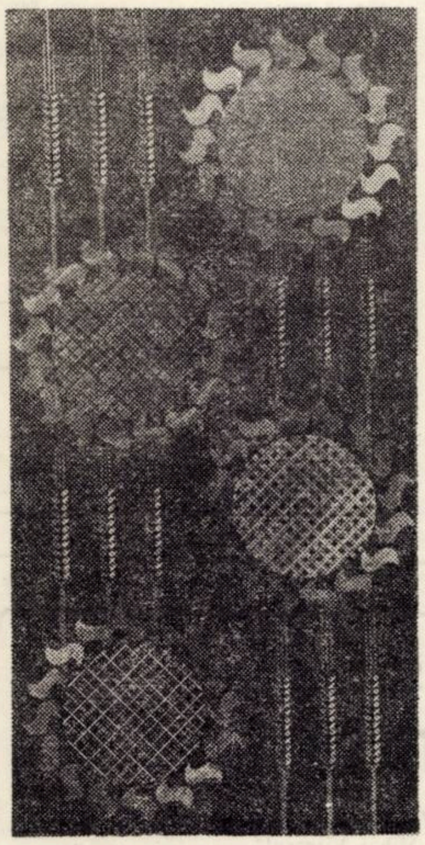

Cam aceleași epitete s-au folosit și la noi — spre comparare putem cita articolul lui M.Iorgulescu, **Critica fidelă și universitară** (Tomis, nr. 9/sept. 1971), în care critica universitară este discreditată ca fiind conservatoare, prudentă, predispusă spre teoretizare, calofilă, indiferentă la ierarhii, erudită și pedantă. Ni se pare însă că M. Iorgulescu păcătuiește prin același ton apodictic și delimitări tranșante, pe care le reproșează criticii universitare. El nu reține decît exemplele care îi servesc demonstrația (pe Marian Popa, tot critic „universitar", dar cu veleități foiletonistice, îl descalifică ca un caz de „deviere a vocației", pe Nic. Manolescu, adept al criticii „infidele" — pînă la un punct — îl trece sub tăcere) ceea ce ne face să credem că la mijloc nu e vorba decît tot de o prejudecată.

În fond, singura opoziție validă rămîne, așa cum observă Northrop Frye, unul din autorii buletinului amintit, aceea dintre cercetarea literară erudită și ignorantă. Consimțind că există într-adevăr două tipuri distincte de critică, fiecare cu un domeniu și metode oarecum delimitate, ele nu se pot așeza în opoziție, ci în raport de complementaritate. Criticul american propune următoarele distincții, multe doar ca deziderat : în timp ce critica **curentă** este justițiară, conducînd în ultimă instanță spre judecata de valoare, critica **academică** (sau „cercetarea critică") e descriptivă și categorială. Rostul ei nu este să evalueze, ci să **identifice** opera și să o studieze în **contextul** ei istoric. „Criticul academic se ocupă de masa de opere literare care au fost acceptate — independent de valoarea lor — ca subiecte utile pentru cercetarea literară... Ceea ce i se cere lui nu este a **evalua,** ci a **înțelege** — cît mai puțin inadecvat — și în al doilea rînd o anume capacitate de a comunica înțelegerea sa în limbaj inteligibil". Prin urmare, critica academică va studia scriitorii consacrați, asupra cărora critica curentă s-a pronunțat deja evaluativ, actul critic nefiind un act justițiar, ci o probă de **fidelitate** și **comprehensiune** față de operă. Prin contrast, critica **jurnalieră** este limitată și subiectivă. Ea se sprijină adesea pe idiosincraziile criticului (care mai poate fi și prozator sau poet) și pe intuiție. Ea este empirică, nedesprinzîndu-se de experiența curentă a literaturii și operînd cu criterii neverificabile („Judecățile de valoare pot fi afirmate, intuite, asumate, disputate, explicate, ele nu pot fi însă demonstrate...").

Critica academică, are, după Northrop Frye, superioritatea **erudiției :** ea își bazează afirmațiile nu pe gust literar și intuiție, ci pe o structură verificabilă de cunoștințe. Se remarcă aici strădania criticului american de a reabilita statutul riguros al criticii, integrînd-o între celelalte forme ale cercetării științifice, de unde a fost tradițional izgonită chiar dacă opunerea erudiției înțelegerii intuitive pornește de la prejudecata că aprecierea critică este o chestiune de gust și nu de criterii verificabile. Cercetarea critică apare astfel ca un stadiu posterior criticii curente, asumîndu-și judecățile de valoare ale acesteia și încercînd să le raționalizeze, să le introducă într-un sistem de argumentație. Totuși, cu toate că împrumută din știință metodele descoperirii, selectării și clasificării propriilor date, critica rămîne **literară** (și prin urmare **artă)** în două sensuri : pentru că se ocupă de materialele literaturii și pentru că este ea însăși o formă a literaturii.

La noi, delimitarea între **critica curentă** și **cercetarea critică** nu este încă așa de tranșantă, poate și datorită faptului că majoritatea criticilor sînt absorbiți de conjunctura literară, evitînd sistematizările și privirile retrospective. Pentru o asemenea delimitare, e necesară detașarea și spiritul clasicizant al unui critic ca V. Nemoianu care în **Calmul valorilor** propune distincția între critica **„operativă"** (judiciară, bazată pe intuiție, ce se adresează unui public mediu) și critica **„specializată"** care să „reia detailat și aprofundat fiecare din momentele pe care în critica funcțională le întîlnim împreună".

Discuția s-a dus mai degrabă în jurul atributului de „creator" sau „științific" revendicat pe rînd de critica noastră. Astfel, în **Teme,** Nic. Manolescu își împarte confrații în critici „profesioniști" și „artiști", susținînd că ultimii, atunci cînd au talent, nu se mărginesc să explice literatura, ci să și-o asume într-o viziune originală : „Autorul despre care scriu devine personajul unei drame de idei și mi-l „însușesc" în așa măsură încît îmi închipui că l-am creat eu. Nu-l mai judec : el există grație gestului meu creator, și mă plec în fața existenței lui". Dincolo de tot soiul de metafore lirice ce se încearcă pe seama criticii („Criticii sînt niște îngeri căzuți", cum zice G. Alboiu, „simțul critic este actul creator eșuat", cum spunea Călinescu) întrezărim scepticismul (uneori chiar agnosticismul) criticului față de propria-i întreprindere. Criticul creează în jurul operei pentru că nu o poate „explica", i se substituie pentru că aceasta i se pare impenetrabilă. Atunci „a înțelege înseamnă a crea din nou, a reproduce în tine momentul inițial al operei...". În absența normelor, a metodelor și procedeelor critice, critica este împinsă spre relativism și autojubilație. („există în aceeași creație atîtea opere cîți critici" — C. Stănescu). De aici și pînă la critica **personalistă,** sentimentală a lui Laurențiu Ulici, — din Recurs de pildă, nu mai e decît un pas.

Înțelegînd eronat disponibilitatea actului critic enunțată de G. Călinescu, acest gen de critică alunecă în frivolitate și impresionism, pornind într-o expediție a lui Parsifal în căutarea „formulei magice a unei opere" (cuvintele lui V. Cristea), care de cele mai multe ori nu este decît o metaforă sau o imagine-pamflet (cităm la întîmplare din **Interpretările critice** ale lui V. Cristea : „Cornel Regman e un eunuc al criticii", Pompiliu Constantinescu e : „Cenușăreasa celei de a treia generații a sale", critica actuală e : „adulterină și frivolă", etc.). Nu înțelegem de ce critica trebuie citită cu ochelarii albaștri de protecție propuși de Valeriu Cristea, pentru a observa mai bine „dacă nu cumva dincolo de sticlăria ieftină a unor imagini ridicole și pretențioase există un sens, o gîndire".

MARCEL CORNIȘ-POP

ISTORIE LITERARA

Anton Holban sau stilul unei lucidități

Pasionat căutător al adevărului, Anton Holban a făcut din literatura sa un „document psihologic" ce înregistrează cele mai fine și nuanțate oscilații ale complexelor și contradictoriilor sale stări sufletești.

Avînd „diabolicul gust de a afla adevărul exact", cum mărturisește singur, undeva, încercînd să capteze cît mai precis stări afective, care prin labilitatea lor se sustrag mereu analizei, scriitorul a conferit detaliului semnificații puțin obișnuite.

Setea sa de certitudini nu a fost însă niciodată astîmpărată, iar chinul îndoielii nu a putut fi vindecat. Și aceasta, pentru că mijlocul solicitat în ajutor — luciditatea, prin epuizarea tuturor interpretărilor posibile într-o anumită situație, transformă, rînd pe rînd, supozițiile în convingeri, ca să demonstreze apoi falsitatea lor.

Este vorba, de fapt, în întreaga proză a lui Anton Holban, de neliniștea torturantă a unui spirit care, considerînd totul din perspectiva timpului ce alterează clipa nu poate accepta totuși relativitatea sentimentelor umane și care crede a recunoaște în relativitatea externă contradicțiile specifice structurii sale. Sugestive pentru neputința cîștigării unei certitudini în privința propriilor sentimente și pentru conștiința instabilității sale afective sînt următoarele reflexii : „Am de atîtea ori impresia că nu sînt un singur om, că sunt în fiecare clipă altul și între ei nu există nici o legătură" **și** „Exclamația Ioanei „Nu m-ai iubit", nu o voi putea rezolva niciodată".

Desigur că un asemenea tip de proză analitică prezintă anumite particularități stilistice specifice. Una din caracteristicile definitorii o constituie repetarea obsesivă a acelorași cuvinte. Vocabularul concentrat al scrierilor se organizează în mai multe cîmpuri semantice ce pot fi încadrate în leitmotivul central al operei-aspirația spre certitudine.

Iată cîțiva din termenii ce reliefează acest motiv : nesiguranță, bănuială, contradicție, suferință, nefericire, gelozie.

Frecvența acestor cuvinte nu este însă rezultatul intenției exprese a creatorului, ci urmarea transcrierii fidele a zbuciumului său afectiv.

Respingînd orice preocupare formală, care ar falsifica, potrivit părerii sale, esențialul, scriitorul era preocupat de ceea ce **spune și nu de** modul **în care spune.**

Preocupat de semnificațiile situațiilor, descrierile sale sînt puțin numeroase și foarte sumare. Remarcăm, ca un procedeu general, în descrieri, apariția propozițiilor nominale : „Pămînt galben, case albe, marea în culori deschise. La dreapta un munte mic, Ciracmanul. Două pontone de lemn, puțin nisip, o vilă roz — stranie apariție — pe o colină. În total aspect de singurătate grandioasă".

Modul în care limbajul servește exprimării cît mai nuanțate a ideii poate fi urmărit în finalul, des discutat, al romanului O moarte care nu dovedește nimic.

Aflînd de moartea Irinei și crezînd că ea s-a sinucis din pricina lui, Sandu dobîndește, pentru scurt timp, certitudinea mult rîvnită : „Însfîrșit înțelegeam. Nu mai era nici o îndoială asupra bietei nenorocite. Toate interpretările mele asupra ușurinței ei au fost false... Și noua mea durere de acum, nemîngîiată și poate eternă, totuși e limpede, netedă, ca a cuiva care nu mai are nici o nelămurile. Și aceasta numai grație ei.

Nu se mai vede nimic. Cerul s-a apropiat de mare, scoica uriașă s-a închis, cuprinzîndu-mă. Și dacă ar pune cineva urechea, ar auzi desigur accente elegiace, însă prinse în cadențe măsurate după regulile clasice, ordonate și cuminți".

Fragmentul cuprinde termeni care prin frecvența lor pot fi considerați termeni — temă ai creației : a înțelege, nelămurire, îndoială, ușurință, durere, interpretare.

Epitetele sugerează calmul și liniștea cîștigate pentru prima oară, odată cu certitudinea adusă de moarte : durerea e limpede, netedă, **cadențele sînt** măsurate, **iar regulile** — clasice, ordonate, cuminți.

Dar pentru că „fatalitatea structurii sale interioare" nu i-ar fi permis eroului o asemenea victorie, romanul se încheie cu îndoiala ce i se infiltrează în suflet și care anulează dintr-odată tot raționamentul anterior. Poate a lunecat.

Semnificativă îndoială, îndoială ce include în ea, cum s-a ajuns deja, sensul întregii literaturi a lui Anton Holban, a cărui aspirație spre cunoașterea totală a adevărului a fost contrariată de realitate și a cărui dramă este conținută în afirmația „...și eu nu pot să am nici o certitudine".

FELICIA GIURGIU

EVOCĂRI

Al. Vlahuță și ceilalți (III)

Noi, cei care l-am apropiat pe Al. Vlahuță — ne despărțeau totuși destui ani de viață —am fost fermecați de prietenia cu care ne-a onorat marele scriitor, de modestia lui, de blîndețea, de muzicalitatea vocii lui baritonale. Era cu totul altul decît impetuosul Delavrancea, sarcasticul Caragiale, tăcutul Coșbuc, bunii săi prieteni și părtași ai gloriei de scriitori populari și oficiali,

Prieten și admirator al pictorului N. Grigorescu, din opera căruia a posedat la un moment dat cea mai importantă colecție, prieten al criticului Dobrogeanu-Gherea, apreciat, la începuturi, de B.P. Hasdeu, al cărui prim redactor, împreună cu Barbu Delavrancea a fost la „Revista nouă", și mai presus de toate discipol și amic apropiat al lui M. Eminescu, Al. Vlahuță a trăit o epocă glorioasă a scrisului românesc, a fixării limbii literare a țării. Generația lui a plivit graiul național, l-a scuturat de naivitățile, de greșelile, de formele perimate, de inadvertențele pe cari în acel mare secol de transformări generale, care a fost al nouăsprezecelea veac, le-a cunoscut nu atît graiul poporului, cît expresia literatorilor culți, efortul lor spre puritate și concluziune.

Un amănunt care ni-l face și mai apropiat pe Al. Vlahuță este prietenia și admirația leală pe care i-a purtat-o lui Duiliu Zamfirescu. La rîndul său, acest ilustru scriitor, fire de cavaler, a fost un prieten sincer al lui Vlahuță, nu și-a ascuns niciodată stima pe care i-o purta, deși nu făcea parte din același cerc, deși era un colaborator devotat al marelui damnat care a fost Macedonski.

Epoca acestor glorioși corifei ai literaturii române e foarte importantă, deși orizontul lor nu are vastitatea de mai tîrziu. Epocă partriarhală, cîteva nume, o glorie care nouă ni se pare imensă și care de fapt se reduce la tiraj de o mie de exemplare. Față de prețurile de azi, cartea și teatrul erau scumpe. Statul nu înțelegea să facă nici o jertfă pentru promovarea culturii.

Scriitorii și editorii erau reduși la propriile lor mijloace.

VICTOR EFTIMIU

plastică

Un sculptor al avîntului— OCTAVIAN MAXIM

Sensibiltatea formelor, liniile curgătoare cu rezonanțe primitive, trăiri interioare și mișcări abia perceptibile prelungesc natura pînă dincolo de ea, în „zone de miracol și poveste“ Este o arcuire în spațiu, este o artă, o artă culeasă din adîncuri, creatoare și magnifică pentru că exprimă un adevăr.

Prospețimea liniilor în portretele dăltuite în lemn concurează cu transparența marmorei, ori a pietrei, iar mișcările aeriene, parcă înșurubate în spațiu, ale unui tors, dezvăluie tendința spre avînt a sculptorului, proeminent marcată în numeroase machete și schițe în lut ori ghips.

Dacă piatra dă sculptorului OCTAVIAN MAXIM, căci de el este vorba, posibilități multiple de exprimare, lucrările lui în lemn cîntă lumea atît de profundă a spațiului mioritic.

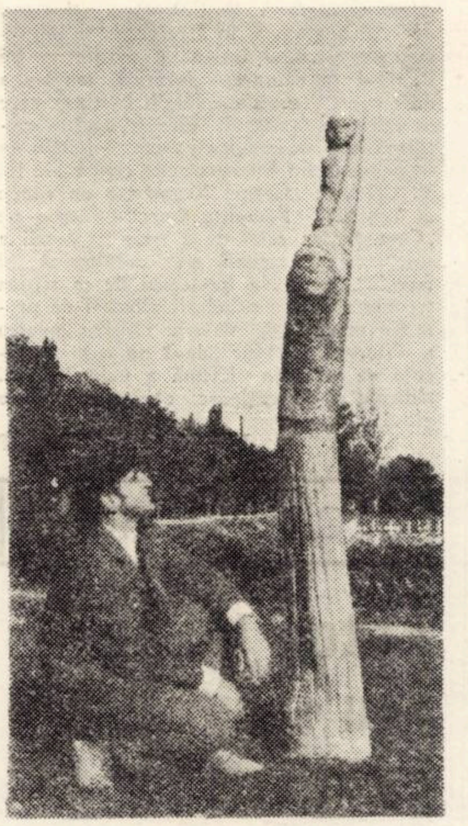

Cariatidele templelor antice sînt transpuse cu o uimitoare sensibiltate în lumea noastră, în lumea satului și fața antică devine chipul țărăncii ce sprijină pe umerii săi o istorie multiseculară.

Octavian Maxim trăiește prezentul ca și trecutul, se inspiră din tradiție și cotidian, făurește din daltă ori lut o muzică a adîncurilor, cîntă tinerețea și optimismul. făurește vise realizabile. Expresivitatea emoțională care se desprinde din lucrările lui te poartă nemijlocit, în veacuri, la meșteșugul și creațiile în lemn ale poporului nostru.

Preocupat de lucrări monumentale, el creează pentru Hațeg o impresionantă fîntînă arteziană, joc de curcubeu deasupra unui soare cu sclipiri de sanctuare dacice străjuite de zimbrii. Mereu preocupat de arta sa, el lucrează la realizarea unui monument al Eroului Necunoscut și din nou la o fîntînă arteziană, în trepte, pe trei nivele. Îmbinarea între tradiție și artă dă lucrărilor sculptorului OCTAVIAN MAXIM o notă personală plină de originalitate și le înscrie viguros pe linia ascendentă a plasticii noastre.

Talentat și sensibil, activitatea lui este prezentă nu numai în sălile expozițiilor din țară, ci și în străinătate, ceea ce ne face să privim cu un interes deosebit dezvoltarea creatoare a plasticianului timișorean.

VIOREL GH. ȚIGU

PASIUNI

Tehnica intarsiei este utilizată destul de rar în artele plastice. E o îmbinare între sculptură și pictură, o placă de lemn primește fibre de umbră și seninătate pentru a reda miraculoasa idee.

Robert Schiff, de meserie ceasornicar a trecut de la migala tehnicii la meticulozitatea artei O îndemînare diabolică a autorului exprimă fața lemnul cu incrustări de frescă.

Artistul amator în plastică are de pe acum trepte cîștigate către profesionalizare. Trimițînd o reproducere după lucrarea sa „Carmina Burana“ unuia dintre cei mai mari compozitori universali în viață, Carl Orff, de la Academia de muzică din Salzburg, e felicitat din toată inima pentru ingeniozitate și simț estetic.

Ciclul antirăzboinic „Memento“, „Agresiune“ și „Amenințare“ redau participarea autorului la evenimentele trăite, revolta pentru tot ceea ce întunecă seninul nostru sufletesc.

Halucinație, obsesie, în tonuri grele, sînt gata să sufoce candoarea. Inscripții cu localități distruse, Lidice, Hiroșima și iar Lidice, parcă niște copii în joacă, și-au înscris numele pe scoarța înlăcrimată a unui copac. Apoi punctul alb, ca o invitație la pace

In „Omagiu lui Bach“, artistul, în simetrie perfectă cu ideea, adună un buchet exploziv cu tuburi de orgă, ramificîndu-se în aer ca un omagiu.

Nici temele cotidianului nu-i sînt străine lui Robert Schiff. „Gotică“, „30 Decembrie 1947“, „Timișoara 700“ oglindesc aplecarea spre peisajul citadin, spre estetica urbană Opera de stat, Catedrala, diverse clădiri în stil de epocă au devenit simboluri artistice sub dalta sa fină. O tehnică sensibilă de filigranare a conturu-rilor, liniile precise care decid suplețea formei, gradul de lirism și imaginație de înaltă temperatură, iată ce adaugă Robert Schiff artei sale.

O expoziție personală la librăria „Eminescu“, o participare la salonul de toamnă al artiștilor plastici, prezențe la Bienala amatorilor sînt pași pe care artistul i-a străbătut dintr-o împlinire în alta. La care adăugăm și noi căldura acestor rînduri.

DAMIAN URECHE

CLASAMENTul MUZICII UȘOARE ROMÂNEȘTI

TOP 10 (MELODII)

1. CERAMICA — F. Bogardo ; 2. ANOTIMPURI — Phoenix ; 3. AMURGUL — G. Grigoriu ; 4. DOI OCHI NEGRI — Clasic XX ; 5. IZVORUL NOPȚII — Bogardo ; 6. RACUL, BROASCA ȘI ȘTIUCA — Chromatic ; 7. ÎN ROMÂNIA — G. Grigoriu ; 8. VREMURI — Modern-Grup ; 9. ȘTIU CĂ IUBEȘTI — Phoenix ; 10. RIDEȚI CU MINE — G. Grigoriu.

Relativ echilibru între soliștii acompaniați de orchestrele de studio și tinerele formații vocal-instrumentale. „Se poartă“ melodicul și sensibilitatea lucidă. Bogardo, Phoenix și Grigoriu de mai multe ori !

ANTI-TOP 3 (MELODII MAI PUȚIN REUȘITE)

1. DE DRAGUL DRAGOSTEI — F. Delmar ; 2. MARINARUL CÎND IUBEȘTE — G. Grigoriu ; 3. MI-A PLĂCUT SURÎSUL TĂU — T. Popa.

În fine, aici vom putea vorbi despre acele melodii care ni se par mai puțin inspirate, nu ca orchestrație însă.

TOP-TEXT 3 (CELE MAI FRUMOASE TEXTE)

1. CERAMICA — M. Sorescu ; 2. IZVORUL NOPȚII — Blaga ; DUPĂ MINE — POTOPUL — M. Dumbravă.

Cei mai buni autori de texte sînt poeții. Acest lucru ar trebui să-l știe ceva mai bine compozitorii... M. Dumbravă e aici mai mult pentru mesajul angajat și polemic al textului. Ceea ce găsim la top-melodii și la top-text reprezintă, deci, succese certe.

ANTI-TOP-TEXT 3 (TEXTE MAI PUȚIN REUȘITE)

1. CU CINE SEMENI DUMNEATA — A. Storin ; 2. PĂPUȘA — M. Constantinescu ; 3. MARINARUL CÎND IUBEȘTE — A. Grigoriu și R. Iorgulescu.

Uneori melodii bune, texte mai puțin bune. Topul nostru este o radiografie destul de exactă în acest sens.

RUGĂM COLABORATORII CLASAMENTULUI SĂ DECUPEZE TALONUL, SĂ COMPLETEZE TOATE RUBRICILE ȘI SĂ AȘTEPTE... PREMIILE.

✂ TALON

NUME ____________________

ADRESA ____________________

---

50 de ani de la moartea istoricului bănățean dr. Ion Sîrbu

O PREZENȚĂ APROAPE UITATĂ

„Istoricul lui Mihai Viteazul și Matei Basarab“ așa îl numește N. Iorga, în ultima sa carte antumă „Observații și probleme bănățene“, pe istoricul bănățean dr. Ion Sîrbu, de la a cărui moarte s-au împlinit în mai anul acesta, 50 de ani.

Născut la 19 februarie 1865, în satul Rudăria, astăzi comuna „Eftimie Murgu“, Sîrbu își face studiile la Bozovici, Caransebeș, Brașov și Viena, luîndu-și doctoratul în filozofie cu lucrarea istorică „Politica externă a lui Matei-Vodă Basarab“, publicată în limba germană, în anul 1899, la Leipzig.

Această primă carte, cu un vădit caracter național, este bine primită de către însemnați oameni de cultură români și străini. „Ea este o lucrare de valoare din toate punctele de vedere“ (B. P. Hașdeu), „...lucrarea d-lui Sîrbu este un studiu istoric făcut de pe bogate izvoare și întocmit cu multă competență“ (D. A. Sturdza), „autorul se vede a fi tînăr sîrguitor cu cunoștințe solide și foarte doritor de a servi România“.

Fascinat de eroul național Mihai Viteazul, care a reușit, pentru prima dată, să unească pe toți românii sub sceptrul său, încredințat fiind și de sprijinul lui Dimitrie A. Sturdza, prim-ministru în acel timp, tînărul istoric își propune să scrie o istorie a lui Mihai Viteazul ; vastă lucrare ce i-a prilejuit mari sacrificii. Pentru realizarea acestui măreț ideal dr. Ion Sîrbu culege multe date din documentele aflate la arhivele din Viena, Budapesta și București, lucrează foarte mult, vine și acasă (la Rudăria) aproape doi ani, unde termină în noiembrie 1904 volumul întîi al operei sale de bază „Istoria lui Mihai Vodă Viteazul“. „Numai la vatra părintească — notează autorul în prefața vol. I. — unde am scris pe Matei Basarab, am găsit liniștea, timpul și îngrijirea pentru a putea scrie și pe Mihai Viteazul“...

În condiții nu ușoare, apare primul volum al **Istoriei...** care tratează perioada 1593—1598, tipărit cu mare sacrificiu material din partea familiei sale. Cartea este unanim apreciată, iar Academia Română, în sesiunea generală din 6 aprilie 1905, în urma raportului prezentat de acad. Gr. Tocilescu, acordă „Marele premiu Năsturel“ istoricului dr. Ion Sîrbu, cinste de care se bucuraseră înaintea sa mari scriitori ca : Alecsandri, Odobescu, Coșbuc.

Volumul al doilea apare în septembrie 1907 și tratează perioada 1598—1599 : Mihai în Ardeal, disputele cu împăratul Rudolf al II-lea, și cuprinderea Moldovei. Iar volumul al treilea trebuia să cuprindă ultima parte a vieții voevodului, dar din această ultimă parte a istoriei... se păstrează doar un plan care cuprinde compartimentarea evenimentelor pe capitole, asemenea celor două volume.

Cu toate că opera lui Sîrbu are un caracter științific, totuși, cititorul atent poate observa construcții literare autentice, ba chiar de excepție. Și după cum mărturisește autorul este scrisă într-o „limbă vorbită sau cel puțin înțeleasă de popor“.

La 1 decembrie 1918, ca delegat din partea Almăjului și membru în Consiliul dirigent Ion Sîrbu ia parte la Adunarea Națională de la Alba-Iulia, fiind unul dintre redactorii moțiunii prin care s-a hotărît Unirea Ardealului și a Banatului cu România. Apoi participă, ca delegat din partea Banatului, la Conferința de pace de la Paris (1919—20) unde susține cu pricepere și căldură cauza Banatului, regiune care reprezintă una din cele mai perfecte unități geografice, istorice și naționale. Moare la 15 mai 1922, în plină putere de creație. Astăzi, prezența figurii proeminente a omului de cultură dr. Ion Sîrbu, aproape uitată sau cunoscută îndeobște de specialiști, renaște pe „valea celor douăsprezece mori“, odată cu apariția primelor flori albe de liliac, ca simbol al țelului pentru care luptase înaintea sa, cu mai bine de jumătate de veac, consăteanul său, revoluționarul pașoptist Eftimie Murgu.

PETRU NOVAC DOLÎNGA

„În mare, totul depinde de noi“

Partea I-a - Interioarele teatrului

Ancheta organizată în trei teatre din această parte a țării (Reșita, Arad și Timișoara) are la origine intenția de a supune dezbaterii condiția specifică a teatrului în această parte a țării.

Fără a pune la îndoială capacitatea de a acționa a cuvîntului scris, această anchetă nu se poate transforma totuși în act de eficacitate imediată. Ea își fixează scopul în zona afirmării și elucidării unor adevăruri despre teatru. A transforma aceste adevăruri în mobiluri de acțiune concretă nu depinde decît de lectura atentă a celor vizați și avizați.

REPORTER : Credeți că teatrul practicat în această parte a țării are o condiție anume ?

DAN ALEXANDRESCU (regizor, directorul Teatrului de Stat din Arad : Ceea ce propuneți dv. aici este fără îndoială o problemă. Una foarte acută. Trebuie să pornim o campanie de dimineața pînă seara, împotriva inculturii. Există o mentalitate „de provincie“. Am întîlnit provinciali în gîndire și la București. Pentru teatru, o asemenea mentalitate înseamnă spectacol făcut în afara spiritului de echipă, apetit pentru gustul ieftin, de minimă rezistență. Teatru de prost gust.

IOAN TAUB (regizor, Teatrul Național din Timișoara) : Aici nu e vorba de nici o poziție geografică, ci de calitatea unui mod de funcționare. La acest nivel, funcționează și multe teatre din capitală. Vina nu e a locului, ci a mentalității, a lipsei de pricepere.

MIRCEA IPATE MAREȘ (actor Teatrul de Stat din Reșița) : Nu e o falsă problemă. Exigențele sînt aceleași pentru toate teatrele din țară. Foarte just. Dar, din păcate, condițiile materiale diferă păgubitor de mult. Ele ne fac să simțim acută această condiție. Teatrul nostru este, cred, singurul teatru din țară care nu are încă un sediu propriu. N-am nici un complex, asta numai dacă prin complex nu înțelegeți, cumva, oboseală fizică și morala, epuizare inutilă.

REPORTER : Vi se pare atunci că specificul teatrului de aici derivă dintr-o anume condiție materială ?

IOANA OTTESCU (regizoare, Teatrul de Stat din Reșița) : Într-un fel, da. E o mare dificultate aceea de a adopta veșnic actori de generații și formații diferite, de a face tot felul de concesii în adaptarea pieselor pentru doar jumătate din colectiv, de a face față unui plan de deplasări adeseori sufocant și altor planuri. Eu vin de la „Bulandra“, deci nu sînt o localnică, și aș putea privi lucrurile cu suficiență, minimalizînd eforturile acestui colectiv. N-o fac, pentru că atunci cînd vorbesc despre acest teatru n-am nici un complex. Dacă l-aș avea, aș fi de mult la București...

REPORTER : Totuși nu credeți că teatru bun se poate face în orice condiții și că aproape totul depinde de talentul și dăruirea dv. ?

CRISTIAN PÎRVULESCU (actor la Teatrul de Stat din Reșița) : E așa. Consider că ceea ce facem noi aici un act de demnitate profesională. De ce pleacă atunci actorii de aici ? Să fiu înțeles. Nu salarii mai mari, nu muncă mai puțină și mai ușoară, ci satisfacție morală. Ori atunci multe depind de calitatea a ceea ce facem noi.

CONSTANTIN ADAMOVICI (actor la Teatrul de Stat din Arad) : Totuși, exodul actorilor la București e perfect explicabil. Acolo posibilitățile de evoluție și de afirmare sînt mult mai mari, sistemul publicitar, TV, cinematografia sînt mult mai aproape.

ION COCIERU (actor la Teatrul Național din Timișoara) : Și mai e ceva. După mine, într-un teatru trebuie să funcționeze trei factori decisivi : capacitatea profesională a actorilor, capacitatea de sarcini care le revin și cantitatea retribuției. Între ei trebuie să existe un raport de directă proporționalitate. În acest teatru se petrece totuși ceva foarte interesant : raportul e invers proporțional. Sînt oameni calificați profesional care nu joacă nimic și statul îi plătește. Sînt alții care joacă și iar joacă și nu știu cum să vă spun...

Dan Alexandrescu

Emilia Dima-Jurcă

Doina Popa

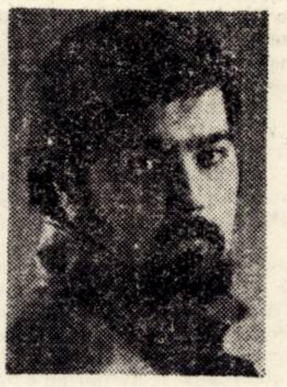

Horia Georgescu

Cristian Pîrvulescu

Mircea Ipate-Mareș

GELU BOGDAN IVAȘCU (actor, Teatrul de Stat din Arad : Ar fi o minciună să afirm că n-aș vrea să joc la București. Dar nu să car tava pe una din scene. Pentru un actor începător, în ciuda oricăror dificultăți materiale, teatrele de aici au un mare avantaj. Acela de a-i permite să joace mereu.

IOAN TAUB : Nu e vorba de avantaje sau dezavantaje. Am putea face spectacole foarte bune cu acești oameni, cu acest repertoriu, cu aceste condiții pe care noi înșine ni le-am creat și ne împiedicăm acum de ele. Nu trebuie să ne văităm.

REPORTER : Ce vă împiedică totuși să faceți asemenea spectacole ?

HORIA GEORGESCU (actor Teatrul Național din Timișoara) : Multe. De unde s-o încep ? O dată ar fi lipsa mare de disciplină a actorilor și a instituției. Nu se achită de datorii unii față de alții. Actorii întîrzie,

teatru

se îmbolnăvesc cînd vreau, instituția nu prea face nimic și toți, dar absolut toți, doresc binele teatrului. Cea mai gravă este neacoperirea profesională. Ar trebui mulți actori și regizori să-și găsească alte meserii. Trebuie mai multă probitate profesională.

ELENA DRAGOI (actriță la Teatrul de Stat din Arad) : În mare totul depinde de noi. Ar trebui totuși ca cei care ne conduc să cunoască exact condițiile materiale și morale în care muncim. Să le cunoască și să încerce împreună cu noi rezolvarea unora dintre ele, nu de la prezidiu și nici din sală, ca spectatori. Dacă tovarășul Ceaușescu are ședințe de lucru în industrie, agricultură, cu scriitorii, de ce atunci cei care răspund de probleme ideologice cred că nu sînt necesare asemenea deplasări și în afara Bucureștiului ?

DOINA POPA (secretar literar, Teatrul Național din Timișoara) : Ar trebui revitalizate și clarificate responsabilitățile comitetului care conduce teatrul. Apoi treburile administrative cu caracter extrateatral (în această stagiune au atins impresionanta cifră de 70) sufocă buna desfășurare a muncii teatrale.

REPORTER : V-ați gîndit la o modalitate sau alta prin care lucrurile ar putea fi ameliorate ? Nu îndrăznesc să spun rezolvate.

ION BOBEICĂ (pictor scenograf la Teatrul de Stat din Reșița) : Propuneri se tot fac și, oricîte s-ar face, atîta timp cît sîntem dependenți de o anume modalitate de organizare, nu întrezăresc nimic.

IOAN TAUB : Ca să facem ceva, pe lîngă talentul pe care eu îl cunosc, mai trebuie multe. Trebuie pus la punct tot angrenajul.

MIRCEA IPATE MAREȘ : Da, am reflectat la două chestiuni de minim bun simț. Unu, regizorii care vin să monteze o piesă aici la noi, să nu o facă la modul ciubuc. Și încă ceva : să nu mai vină Margareta Pîslaru și să ni se suspende spectacolele.

IOANA OTTESCU : Completarea colectivului actoricesc, schimburi de experiență cu celelalte teatre, dar evident nu atunci cînd avem toți concedii, colaborarea egală a autorilor dramatici cu teatrele exbucureștene, mijloace de informare profesională care să depășească colecția A.T.M

EMILIA DIMA JURCA (actriță Teatrul de Stat din Arad) : Trebuie făcută chiar acum o propunere. Se mută Naționalul în noul sediu la București. Vechiul sediu ar putea fi pus la dispoziția unei **STAGIUNI PERMANENTE A TEATRELOR DIN TOATĂ ȚARA.** Evident, cu selecția celor mai bune spectacole. Vă rog neapărat să notați.

ADRIANA SIMLOVICI

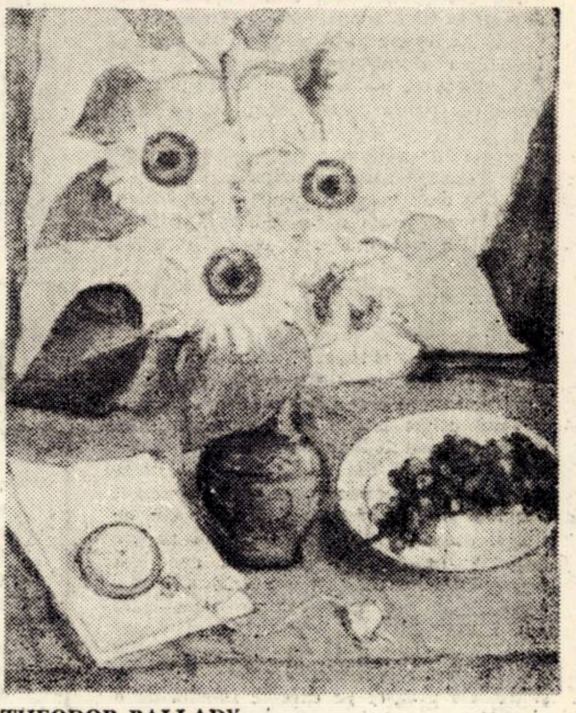

THEODOR PALLADY
Floarea soarelui (Muzeul Banatului)

DICȚIONAR ARTISTIC

□ **La Galeria de artă din Timișoara expun trei artiști arădeni : Maria Bodrogeanu și Elena Stoinescu Muntean — tapițerie și Ionel Muntean — sculptură în piatră.**

□ **Cineastul amator Iosif Costinaș din Timișoara a terminat filmările ultimului său artistic de scurt metraj, cu un titlu ușor ciudat :** Sarmale și trandafiri.

□ **Zilele acestea, sculptorul timișorean Octavian Maxim va pleca într-o călătorie de studii în R.S. Cehoslovacă.**

□ **Editura Seghers va tipări o nouă colecție :** Filmoteca. **Vor apărea aici versiunile literare ale unor filme recent produse :** Asta nu se întîmplă decît altora **al lui Nadine Trintignant,** Eglantine **al lui Brialy și probabil multe altele.**

□ **La Casa culturii din Bourges a avut loc al II-lea festival de muzică experimentală.**

□ **S-a deschis a 36-a bienală de la Veneția, bienala „fluturilor“. Grupul belgian Mass moving a obținut autorizația să construiască în piața San Marco un cocon gigantic din plastic.**

□ **În cinstea aniversării a 90 de ani de la nașterea lui Gheorghi Dimitrov, un grup de cineaști bulgari au început la Chișinău turnarea unui documentar.**

□ **Parisul a deschis un muzeu al Cinematografului. E aproape sigur că el va purta numele lui Henri Lenglois, fondatorul și animatorul său.**

□ **Eugen Ionescu — scenarist și principal interpret. Il vom descoperi în această mai puțin academică postură în filmul...** Mocirla.

□ **La New York s-au vîndut recent la licitație zece dintre scrisorile lui Ernest Hemingway adresate prietenului său Charles Poore, unul dintre criticii literari de la „New York Times“. Scrise între ani 1949 și 1950, scrisorile aduc unele precizări asupra gîndirii și comportamentului celebrului scriitor american. Astfel, în legătură cu facilitatea de a scrie Hemingway îi mărturisește lui Poore că ultimul capitol din „Adio arme“ a trebuit să-l reia de aproape 40 de ori.**

□ **Geraldine Chaplin a sosit de curînd la Londra, venind din Spania, pentru a turna în filmul „Martori inocenți“. Tînăra artistă va fi partenera lui Orson Wells.**

□ **Reunită recent, Academia de jazz a decernat premiile sale anuale pentru 1971-1972. Printre acestea menționăm premiile „Django Reinhardt“ și „Sidney Bechet“, artibuite vibrafonistului Bernard Lubat și, respectiv, trompetistului Irakli pentru discul „Abide with me“.**

Anişoara Odeanu

IN plin
sezon

Nu era prima dată cînd cineva mi se adresa în altă limbă, ştiu încă de multă vreme că, oricît m-aş strădui, nu mă pot împiedica să am un aer suspect.

Vînzătoarea — o fată subţire şi solemnă ce părea atunci ieşită de pe băncile unei şcoli de specializare — mi se adresase în englezeşte cu o politeţe adaptată anume deservirii turiştilor.

— Aş dori, i-am răspuns în româneşte, să văd vaza aceea splendidă. Şi i-am arătat-o. Dar nici n-a avut curiozitatea s-o identifice.

— Nu vindem decît pe valută. Şi a întors capul adresîndu-se unei roşcovane pistruiate. Mă simţeam jignită aşa că i-am tras un cot: „Y am sorry" m-am scuzat apoi cu un zîmbet jenat dar ea mi-a aruncat o privire superior ofensată.

Venisem pe litoral în plin sezon, deşi ştiam că nici de data asta nu voi avea răbdare nici să fac plajă nici să intru în mare, mă deghizasem însă în echipament adecvat şi umblam toată ziua tehuie pe străzi, parcă aş fi fost angajată să fac figuraţie pe teren, pentru a completa peisajul estival. Cheltuisem deja o mulţime de bani mutîndu-mă dintr-un local într-altul pentru o îngheţată sau oranjadă sau o citronadă sau o cafea, şi iar luînd-o de la început, deoarece canicula şi ţigările proaste pe care le fumam de o viaţă întreagă îmi uscau şi amărau gura.

Era un local pe colţ, cu o atmosferă de bar şi un tonomat în care găseam totdeauna cîteva exemplare de hippy, — fete şi băieţi — strînşi ca pe lîngă cuptor să se prăjească de muzică beat şi pop, îmi pierdeam vremea şi pe acolo lăsîndu-mă ameţită de urletele tonomatului pus la maximum, nimeni nu mă lua în seamă în acest local şi nici eu nu luam în seamă pe nimeni, mă imaginam în Soho sau în Greenwich-Willage şi distracţia asta, furnizată de propria mea închipuire, nu mă costa nimic. În definitiv, fiecare are dreptul să-şi petreacă concediul de odihnă cum îl taie capul.

De fapt, ceea ce mă fascina era marea. Din păcate, stăteam într-un cartier de blocuri şi ca să văd marea trebuia să mă urc într-un troleibuz foarte aglomerat ca s-o văd. Adică făceam un fel de navetă la mare. Dar îmi plăcea şi acest troleibuz foarte aglomerat pentru că se iscau totdeauna certuri. Şi oamenii care se enervează din nimic sînt totdeauna amuzanţi de urmărit, ar trebui filmaţi ca să se vadă. Toată lumea era foarte nervoasă, se pare că marea enervează : pe mine, dimpotrivă, mă calmează, parcă m-aş fi născut din naiade, dar îmi place să vorbesc degeaba. Aşa că mă vîram şi eu în vacarm, cînd se crea, dar nu ca să mă cert, ci ca să discut. Omul admite să se certe, dar să fie o discuţie la obiect. Dar eu mă plictiseam de discuţii axate pe subiecte precise, logice, rotunde, cu concluzii şi angajamente. Fiecare, la urma urmei, se deconectează în vacanţă cum crede de cuviinţă.

Dimineaţa, stăteam pe treptele unui muzeu din apropierea cazinoului, la umbra unor copaci şi contemplam ceasuri şi ceasuri apele cu o privire liniştită de drumeţ care a ajuns la hotarul ţării natale, uneori închideam ochii şi mă mărgineam să ascult foşnetul valurilor ce se loveau de ţărm, stăteam cu braţele încolăcite pe genunchi şi cu faţa îngropată în ele şi nu doream nimic, nu mă visam nicăieri în altă parte, nu-mi mai aminteam de nimic, trăiam o senzaţie de nedelimitare în timp şi spaţiu, parcă era de totdeauna vară şi mare şi parcă nu existasem niciodată astfel decît în această stare amorfă, vegetativă. De fapt, mi se părea că nu dorisem niciodată ceva dintr-o nevoie organică de acţiune, ceea ce mă dinamiza şi mă făcea să mă aflu în treabă ţinea de neastîmpărul meu intelectual, de o teribilă curiozitate şi capacitate de entuziasm şi de o încăpăţînare dusă pînă la tenacitate, ca şi de nevoia de a cheltui o energie cu care viaţa mă încărcase într-o asemenea măsură încît ar fi trebuit să port inscripţia „Gabarit depăşit" (ca şi pe aceea de pe maşinile şcolilor de şoferi : „Atenţiune ! Şcoală !").

Seara îmi căutam loc la una din băncile din spatele cazinoului. Şi priveam iarăşi luminile din noaptea mării, respiram mirosul de alge şi mă îmbătam de melopeea valurilor. De data asta nu mai eram singură, fiindcă era ora cînd foarte mulţi, ieşiţi din restaurante şi grădinile de vară, veneau să se aerisească de mirosul de grătar în briza mării. Unii se plimbau pe faleză, alţii se aşezau pe bănci, sau pe bordurile treptelor. Auzeam fel de fel de conversaţii :

— Găsesc că plătim exagerat, Geta are o odaie mai bună cu treizeci de lei pe zi. Şi-i dă voie şi la aragaz, are apoi apă curentă.

— Tu ştii foarte bine că atunci cînd am plecat din gară...

— Da. Fusese foarte cald în tren.

— La cazinou are totdeauna grătare proaspete şi cotletele sînt moi şi nici nu te costă mai mult..

— Ai văzut-o pe Sanda ?

— Da. De ce ?

— Cum „de ce ?" Toată plaja se uita la vînătăile ei de pe coapse. Nu remarci niciodată nimic.

— Am văzut un supraelastic foarte frumos. Ţi-am spus de acasă că iau numai provizoriu porcăria asta de stambă decolorată.

— Ştii că pe Mihnea l-a retrogradat ?

— Atunci eu i-am zis „tovarăşe director, s-avem iertare ştiu că nu vă convine critica de jos în sus dar eu, la urma urmei, nu sînt legată de ..".

Erau şi doi bătrîni, soţ şi soţie, pe care i-am auzit admirind marea :

— Ce frumoasă e această întindere nesfîrşită de ape. Numai apă şi apă...

Simţeam cum un anumit soi de stupiditate mă ajunge din urmă şi îşi dă mîna cu propria mea stupiditate pe care o îndesasem undeva la fund ca pe o cutie a Pandorei. Şi atunci mă străduiam să mă visez în Haway sau nu ştiu unde în nişte regiuni exotice neprecizate pe hartă, cu ape de smoală şi cer de catifea cu stele mari şi o lună halucinantă dar pe măsură ce începeam să le populez cu elemente concrete vedeam cîte un exotic care cobora pe plajă în pantaloni albi ce străluceau în noapte evoluînd ca fantoma unor pantaloni, restul nedistingîndu-se din cauza negrului pe negru, şi cobora acel exotic pe plajă sub cerul halucinant de tropice. Aveam o imaginaţie iremediabil detracată.

Într-o seară s-au aşezat pe banca din spatele meu doi, un el şi o ea. De data asta conversaţia era mai intimă :

— Se vede, spunea o voce cam fără timbru ce voia să fie ironică, că ai o soţie care te ţine sub papuc. O savantă .. Congrese internaţionale. Desigur, eu nu sînt nimic. O fetiscană acolo...

— Miriam ! am auzit vocea lui, energică, dar cam uzată. Tu deschizi o problemă pe care eu, crede-mă, nu mi-o pun. Nu acum. Nu aici. Nu înţeleg criza asta a ta de gelozie ...

— Eu, criză de gelozie ? Geloasă de ce ? De o femeie de cincizeci de ani ? Ar fi absurd.

— Eu am cu zece ani mai mult.

— Cu tine e altceva. Tu eşti tu.

— Nu înţeleg. Explică-te...

— Tu eşti tu. Na ! M-am explicat. Îmi închipui că se îmbracă numai în deux-pièce-uri, bineînţeles din străinătate.

— Nu e chiar aşa. E foarte simplă.

— Deux-pièce-uri foarte simple. Distinse.

— Nu se îmbracă în deux-pièce-uri. Şi-a păstrat un aer de... e o sportivă, un fel de enfant terrible.

— Enfant terrible la cincizeci de ani... Atunci eu nici nu m-am născut. Şi e desigur o celebritate. Tovarăşa prof. univ. doctor în ştiinţe .. Iar eu... pe mine nici nu vreţi să mă publicaţi. Ce, poemul meu „Seara inversă" nu e bun ?

— Ţi-am spus că nu depinde de mine. Responsabila de poezie...

— Şi tu n-ai nici o putere... Îmi închipui ce slută o fi...

— Nu e slută deloc, e foarte nostimă... Miriam ... nu e nimeni ca tine, altfel aş fi fost la Bruxèlles cu soţia mea, sau cu responsabila de poezie la Sinaia... Nu fii copil...

Nu ştiu ce m-a exasperat în toată conversaţia asta, poate faptul că atingea domeniul literaturii. M-am ridicat ostentativ şi m-am dus în faţa băncii lor. De altfel, eram şi curioasă să-i văd. Ea era o platinată din acelea cu părul de Ofelia încadrînd o faţă banală, el un om în vîrstă cu cotleţi şi chică în genul tinerilor şi cu o cravată foarte ţipătoare.

Nişte faruri ale unei maşini, proiectate insolit, îi luminau din plin. Ea m-a măsurat cu o privire de dispreţ arogant, caracteristică acelora dintre tineri care îşi fac dintr-o stare biologică un merit. Apoi s-a întors spre el cu o efuziune ostentativă :

— O, iubitule ! Omule ! Am vrut numai să te tachinez. Tu ştii ce cred despre întîlnirea noastră, că e minunată. Ce prost eşti. El însă părea stingherit de prezenţa mea. Doamne, s-a sesizat ea, eşti de o vigilenţă exagerată, acum ţi-e frică de englezoaica asta tîmpită. Se uită la noi ca o .. Întreab-o tu ce doreşte ?

Îmi veneau în minte fel de fel de fraze prin care aş fi putut s-o pun la punct, aveam un moment mare de inspiraţie. Ceea ce mi-a ieşit însă din gură, m-a uimit şi pe mine.

Am mai auzit din urmă vocea ei :

— Ce persoană vulgară !

Nu m-am simţit nici ruşinată, nici jignită, simţeam dimpotrivă o bucurie de puşti care a făcut o farsă. Trebuie, îmi spuneam, să scriu într-o zi acel eseu despre vulgaritate, la care mă gîndeam de multă vreme, la el ca şi la altele. Să încetez să mai fac poveşti, care să distreze sau nu, şi în care oamenii — adică personajele — să-şi opună altora specificul. Sîntem toţi nişte caraghioşi, inclusiv eu.

Sirena unui vapor care ieşea din port mi-a întrerupt planurile. E totdeauna frumos spectacolul unui vapor care pleacă noaptea în larg. M-am grăbit şi eu cu alţii, să mă lipesc de balustrada treptelor.

— E acela, a arătat cineva, şi în adevăr, în marea de lumini a portului, o masă scînteietoare s-a defalcat încet într-o alunecare imperceptibilă. Tipul e un solid cu o faţă de oltean, cu trăsături clasice şi ochii ageri, sub sprîncene încondeiate, a început să discute cu altul, specialist, despre şantierele navale la care lucra. Era mîndru de tot ce se făcea ca de o cauză proprie

Între timp, vaporul îşi scosese botul în larg, ca un monstru marin uriaş cu solzi fosforescenţi, şi sirena lui umplea văzduhul.

REMEMBER

DOCTORUL BULBUCA

De la o vreme, amîn mereu cîte ceva. Amîn să scriu o scrisoare, să văd un prieten, să fac o călătorie. Un sentiment ciudat îmi întîrzie mişcarea, îmi opreşte surîsul, îmi arată semnele nevăzute ale vremii. Şi-n acest spaţiu al amînării, timpul curge firesc, fără să-mi restituie întîlnirea neîntîmplată, poemul nescris, lumina neadunată.

Între lucrurile amînate prea mult era şi-o vizită pe care voiam să i-o fac Doctorului Bulbuca. Voiam să-i duc o floare, să mă uit la ochii săi blînzi, aburiţi de lentilele ochelarilor, să mă uit cum fumează şi cum tace, să mă mir cît de bun şi de sentimental este şi cum caută să-şi disimuleze această bunătate aproape copilăroasă cel ce iubea atît de mult, ca un părinte şi ca un frate, toţi oamenii tineri. Şi-mi amintesc frînturi de conversaţii cu studenţi de-ai săi, îmi amintesc neînsemnate întîmplări povestite de elevi de-ai săi, povestite c-un fel de imperceptibilă tremurare în glas, care era semn de emoţie.

Voiam de mai mulţi ani să-i fac o vizită Doctorului Bulbuca, să-i duc o floare şi să-l ascult cum tace, dar am tot amînat, dintr-o timiditate prelungită prea mult. Ascultam cu o plăcere ascunsă tot ce se vorbea despre acest medic mare, renumit şi copleşit de recunoştinţa unui număr neînchipuit de prestigios de oameni, despre acest profesor înconjurat de dragostea generaţiilor noi de medici, despre acest sfetnic şi clinician intrat în legendă.

Dar tot ceea ce amîn să fac se datoreşte unei dorinţe de a împlini în condiţii ideale, chibzuind îndelung, înfăptuind de mii de ori, în gînd, cu o rară plăcere şi bucurie actul acela proiectat în absolut. Şi vine cineva şi-mi spune că termenul a trecut, că acela spre care am călătorit atîta timp s-a călătorit el însuşi, fără să ne avertizeze, în tăcere şi cu o modestie pe care i-o ştiam şi care ne dezarma întotdeauna. Poate-nainte de asta a mai trecut pe la facultate, poate şi-a văzut ultimul interviu în gazeta studenţilor medicinişti. „Cum credeţi că se manifestă frumosul în medicină ?" era întrebat „În primul rînd, prin modestie şi dăruire pînă la sacrificiu", spunea. Apoi : „Fiecare medic, indiferent de locul său de muncă şi specialitate, are şi „oraşul" său şi „cimitirul" său. „Oraşul" — sînt oamenii vii pe care i-a îngrijit, iar „cimitirul" — pacienţii care i-au decedat. E de dorit ca „oraşul" să fie cît mai populat, iar „cimitirul", în limita legilor aspre ale naturii, cît mai mic".

Voiam să-i duc o floare Doctorului Bulbuca, să mă uit la ochii lui blînzi, aburiţi de lentilele ochelarilor şi să stau lîngă el, în pacea acelei tăceri răspîndind un aer tonifiant şi-o mare dragoste de oameni. Dar a plecat, fără să ne-avertizeze. Poate mai înainte a trecut prin clinica sa, încurajînd pacienţii şi, fără-ndoială, nu şi-a luat rămas bun de la nimeni. S-a considerat că pleacă aşa cum pleca de obicei, dintr-o pornire neprevăzută, cu impresia că se-ntoarce peste cîteva clipe-napoi.

Acum am o floare în mînă şi nu mai pot amîna. Însă acum tăcerea aceea blîndă este rece, incomunicabilă, iar Doctorul Bulbuca nu se poate uita la şirul nesfîrşit de oameni cărora el le-a dat alinare şi cărora le-a prelungit posibilitatea de-a respira liber, de-a se bucura de zborul păsării şi de jocul copiilor, de-a munci şi de-a umba pe pămîntul cu flori.

Scriu aceste cuvinte de recunoştinţă şi despărţire din „oraşul" Doctorului Bulbuca.

ANGHEL DUMBRAVEANU

ELECTROMOTOR

La noi acasă

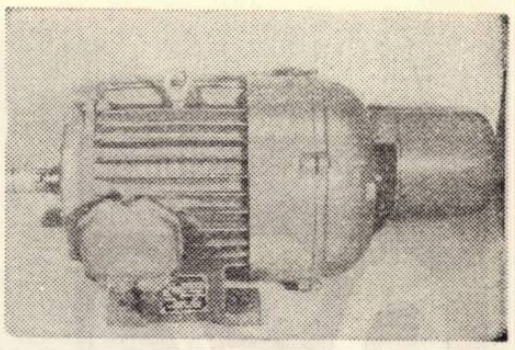

Unitate de prestigiu a industriei noastre socialiste, adevărată creație a anilor de după Eliberare, Uzina „Electromotor"—Timișoara este tot mai mult cunoscută în țară și peste hotare.

— Firește, prestigiul acesta n-a venit de la sine. El este rezultatul strădaniilor îndelungate, amplificate mai cu seamă în perioada ultimelor două cincinale, ale muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor noștri de a da economiei naționale, societății, tot ceea ce pot, ne declara într-o discuție tovarășul TANASE MARIN, directorul uzinei.

Despre produsele de bază ale uzinei — dacă se poate face o astfel de categorisire — electromotoarele de gabarite și tipuri diferite, utilizabile mai cu seamă în unități economice s-a scris și vorbit nu odată. De altfel nu exagerăm cîtuși de puțin cînd afirmăm că, actualmente, în țara noastră nu există uzină, fabrică, șantier de construcție și poate nici unitate agricolă socialistă în care să nu funcționeze un electromotor fabricat la Timișoara.

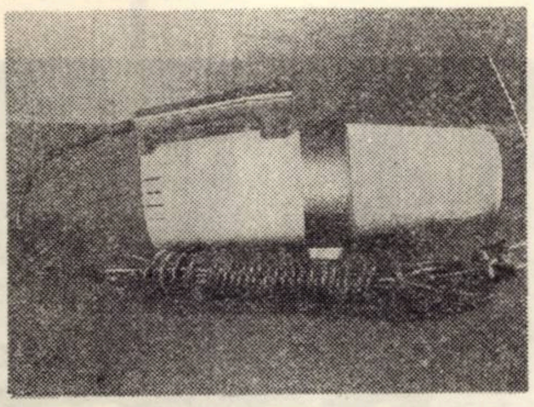

— „JUNIOR" este una dintre ultimele noastre creații, ne informează ing. Doru Bogoevici, de la Serviciul constructor-șef al uzinei. Purtînd însemnele „A.P. 9", „Junior" completează în chip fericit familia aspiratoarelor de praf fabricate la „Electromotor". Dacă celelalte tipuri de aspiratoare — binecunoscutele „Practic" și „Ideal" erau, prin excelență, destinate uzului din apartamente și birouri „Junior" satisface foarte bine nu numai aceste două cerințe, ci se pretează cu ușurință folosirii în cele mai diferite împrejurări. Are dimensiuni reduse și randament ridicat, dată fiind puterea lui sporită de aspirație. Ușor de deplasat „Junior" poate fi dus fără efort în garaj sau în curte, pentru a curăța interiorul autoturismului, cum tot atît de ușor se pretează la curățarea hainelor și altor bunuri din casă. Funcționează la tensiunea de 220 V (curent alternativ) cu o turație de 19.000 rotații pe minut. Motorul este prevăzut cu condensatoare speciale de protecție a radiorecepției împotriva paraziților. Avînd dublă izolație, aparatul funcționează excelent. După o folosire neîntreruptă de 50 minute este necesară o pauză de 10 minute. Cu ajutorul aparatului „Junior" operațiunile de aspirare se fac mult mai repede și mai ușor decît cu aspiratoarele realizate anterior, iar dacă adăugăm că el consumă curent doar de 10 bani pe oră, avem imaginea clară a economicității sale.

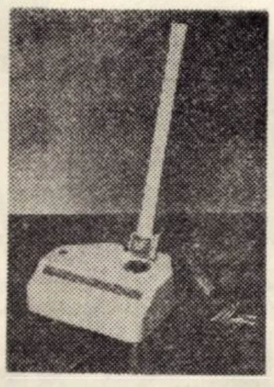

„BATATORUL DE COVOR" (tip BC 1) ni se prezintă, de asemenea, ca o realizare de prestigiu a uzinei „Electromotor". El se pretează atît uzului casnic cît și celui industrial, folosirea lui făcîndu-se împreună cu aspiratorul de praf. Dacă ar fi să-i descriem funcționarea, ceea ce este întrutotul necesar, fiind vorba de un produs cu totul nou, este de arătat că acesta are un tambur pe care sînt montate două nervuri și două perii ; venind în contact cu covorul produce, pentru un moment îndepărtarea firelor din covor, precum și agitarea particolelor de praf care sînt astfel aspirate cu ușurință prin intermediul diuzei și colectate în sac. Inutil să mai subliniem ușurința cu care se face curățirea covorului cu ajutorul bătătorului, cuplat la aspirator. Măsurile de protecția motorului, precum și consumul de curent sînt asemănătoare celor ale aspiratorului „Junior". De menționat că bătătorul de praf fabricat la Timișoara poate fi cuplat la o gamă largă de aspirtoare, cum sînt : AP. 6 ; AP. 7 ; AP. 8 ; „Ceauika", „Racheta" etc., scop în care el are piese ajutătoare.

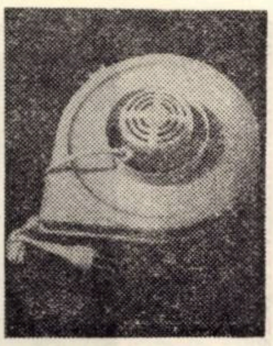

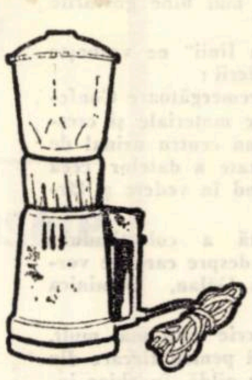

— De fiecare dată, cînd se pune problema să asimilăm fabricația unui nou produs de necesitate casnică și, firește, și în cazul produselor destinate scopurilor industriale — reluă discuția ing. Doru Bogoevici, ne gîndim ca acesta să fie nu numai foarte bun și să aibă performanțe ridicate, ci să se și prezinte într-o formă comercială atrăgătoare. Altfel spus, accentuăm latura estetică a fabricatelor. În acest scop, Consiliul oamenilor muncii și conducerea tehnică a uzinei au hotărît recent crearea unei grupe însărcinate special cu : 1) prospectarea pieții ; 2) estetica industrială ; 3) prezentarea produselor. Între aceste trei laturi există, după cum bine se știe, o legătură organică, inseparabilă, fără de care nu poate fi concepută o activitate industrială modernă.

Aflăm că activitatea grupei se desfășoară sub nemijlocita și competenta îndrumare a ing. Dimitrie Manolescu, șeful Serviciului constructor-șef al uzinei, un adevărat animator al muncii pentru trainic și frumos, pentru practic, estetic și util. Grupa cuprinde, între altii, și un grafician, în persoana lui Radosav Savici, de unde se desprinde competența și trăsăturile unei atare activități cîndva neglijată. Pentru viitor, specialiștii serviciului amintit au în vedere stabilirea unui contact și a unei colaborări cu grupul „SIGMA" din Timișoara care, prin excelență, se ocupă de estetica industrială, ca una din laturile cele mai la modă ale muncii productive.

După ce ne convingem despre necesitatea „îmbrăcării" mecanismelor după reguli și criterii științifice și de bun gust, interlocutorul ne face din nou o descriere a unuia dintre produsele Uzinei „Electromotor" pe care stă scris, ca an de fabricație, „1972". Este vorba de RÎȘNIȚA ELECTRICA denumită sugestiv „MIXER".

De altfel, acest lucru se poate spune cu deplin temei și despre ventilatorul de geam și ventilatoarele de masă sau aplicabile pe perete, despre uscătorul de păr „Zefir". Întrucît unele dintre aceste produse sînt mai cunoscute publicului larg, ne vom opri mai cu seamă asupra celor mai noi sau cu care încă nu ne-am familiarizat îndeajuns.

Așa este, de pildă, VENTILATORUL DE GEAM care, în mod discret ne poate ajuta în dobîndirea unor rezultate superioare în muncă, creîndu-ne predispoziția necesară pentru activitate laborioasă chiar și în orele după-amiezii, atunci cînd afară este foarte cald. Serviciile lui sînt tot atît de bune fie că este vorba de o secție de fabricație, de un laborator, de un birou de proiectare, de unitate de alimentație publică, magazin comercial ori birou cu mai mulți funcționari.

Ieftine, practice și aspectuoase, cu o funcționare ireproșabilă, produsele Uzinei „Electromotor" ne vin în ajutor în cele mai diferite împrejurări. În acest sens este suficient să amintim de USCATORUL DE PAR „ZEFIR", întîlnit nu numai în saloanele de coafură și frizerii, dar și în secții și ateliere industriale, în casa familială. Cu ajutorul lui ne putem usca părul în cîteva clipe, dar serviciile acestuia sînt de nelipsit și atunci cînd este vorba de tratamente terapeutice, de munca în laboratoarele fotografice ori, pur și simplu de îngrijirea animalelor de casă. Iată și o indiscreție pentru dv : aparatul poate fi folosit cu deplin succes și ca ventilator, atunci cînd debitează aer rece !

VICHENTE BANU

REȚINEȚI !

— „JUNIOR" COMPLETEAZĂ ÎN MOD FERICIT FAMILIA ASPIRATOARELOR DE PRAF.

— O SARCINĂ GREA DIN GOSPODĂRIE PRELUATĂ DE ROBOTUL BĂTĂTOR DE COVOARE.

— SERVICIUL DISCRET AL VENTILATORULUI DE GEAM.

— „MIXER" — RÎȘNIȚA IDEALĂ.

INDUSTRIA LÎNII

TIMIŞOARA

INDUSTRIA LÎNII
TIMIŞOARA

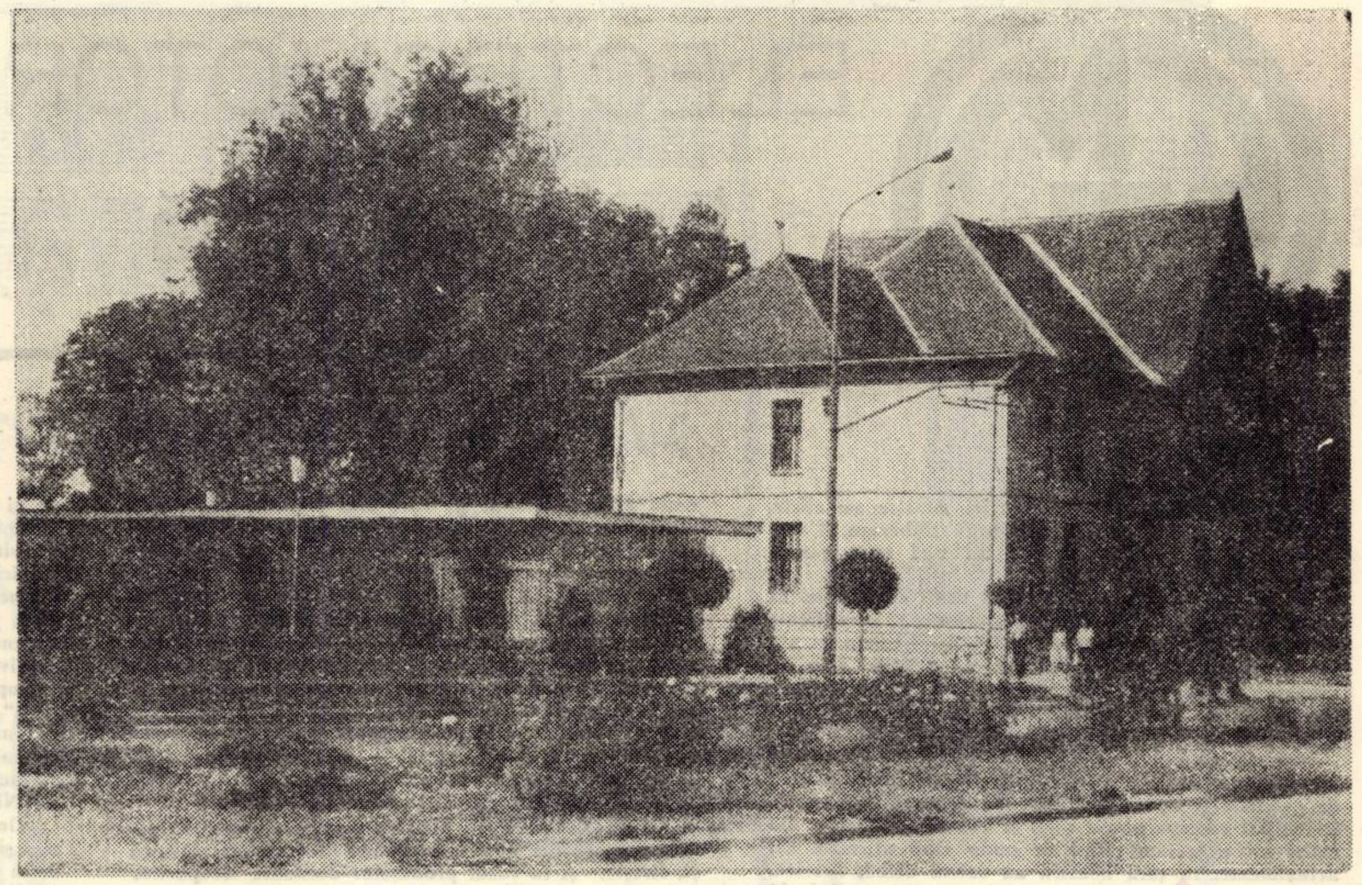

„Industra lînii" — una din modernele unități ale orașului Timișoara, este cunoscută pentru produsele sale în întreaga țară
În foto : Clădirea administrativă și intrarea principală

Cu veche tradiție, „Industria lînii" este una din mărcile de prestigiu ale industriei timișene. Pornită de la o simplă filatură cu 150 de oameni, cîndva la începutul secolului, întreprinderea ajunge să cunoască, în ultimii ani o dezvoltare deosebită. Utilajele ultramoderne, automatizarea au făcut ca munca trudnică a țesătorului să fie ridicată la rang de înaltă calificare.

Intrînd astăzi în oricare din secțiile întreprinderii rămîi uimit de complexitatea profilului ei, de mașinile ultramoderne care au preluat munca țesătorului de odinioară producînd rapid kilometrii de stofe. Dar, despre calitatea produselor care au adus „Industriei lînii" un merituos prestigiu pot vorbi cumpărătorii.

— Cunoscută azi atît în țară cît și peste hotare — ne relata tov. ing. șef IOAN LUȚOIU — întreprinderea noastră a reușit să-și impună produsele prin calitatea lor. Rezistente, cu un desen discret, căutăm ca produsele noastre să fie mereu la ultima linie a modei. Totodată avem în vedere o lărgire a gamei produselor pentru a putea satisface cît mai bine gusturile cumpărătorilor.

Despre harnicul colectiv de muncă de la „Industria lînii" ne vorbește tovarășul DUMITRU VINEREANU directorul întreprinderii :

— Ceeace preocupă colectivul nostru în aceste zile premergătoare Conferinței Naționale a partidului sînt : reducerea cheltuielilor materiale și creșterea productivității muncii. Concomitent, dispunînd de un centru uzinal de calcul electronic, avem posibilitatea prelucrării automatizate a datelor ceea ce ne va permite o mai bună planificare a producție avînd în vedere și lărgirea spațiului de muncă a întreprinderii cu noi secții.

În acelaș context este cuprinsă și hotărîrea însuflețită a colectivului : „14 zile pe an să lucrăm cu materie primă economisită". despre care ne vorbesc filatoarele Terezia Vlad, Gheorghina Cuc, Ana Gălan, Dominica Kalapiș, Maria Valasztek și alții.

Despre munca acestui destoinic colectiv s-ar putea scrie mult mai mult, dar trebuie amintită aici și grija conducerii întreprinderii pentru fiecare din cele cîteva mii de muncitori, pentru familiile lor. Așa de pildă, în chiar incinta întreprinderii există o creșă și o grădiniță, în care alături de locul de muncă al mamelor își cresc pașii cei mici. Trebuie menționat deasemenea, Grupul social, cantina și dispensarul care stau la dispoziția salariaților. Pentru clipele libere este amenajat un frumos complex sportiv cu teren de handbal și un ștrand acoperit.

Desigur că această prezentare are darul doar de a contura profilul complex al uneia dintre importantele întreprinderi din Timișoara. Profitînd de „ochiul" aparatului fotografic completăm „imaginea" invitîndu-vă la o scurtă vizită prin întreprindere.

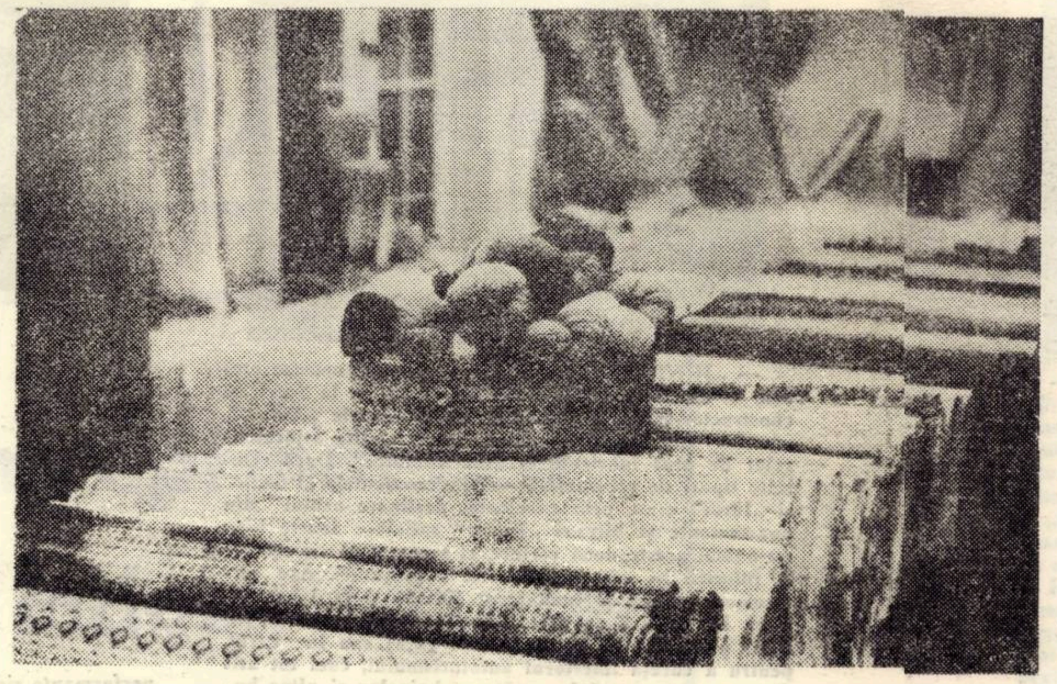

De la fir la stofă expoziția prezintă, alături de întreaga gamă de produse finite și produsele intermediare întregind vizitatorului imaginea asupra profilului complex al activității întreprinderii

Interiorul modern utilat al unei secții

Produsele întreprinderii expuse în cadrul unei frumoase și variate expoziții aflate în întreprindere, permite beneficiarile alegerea sortimentelor dorite

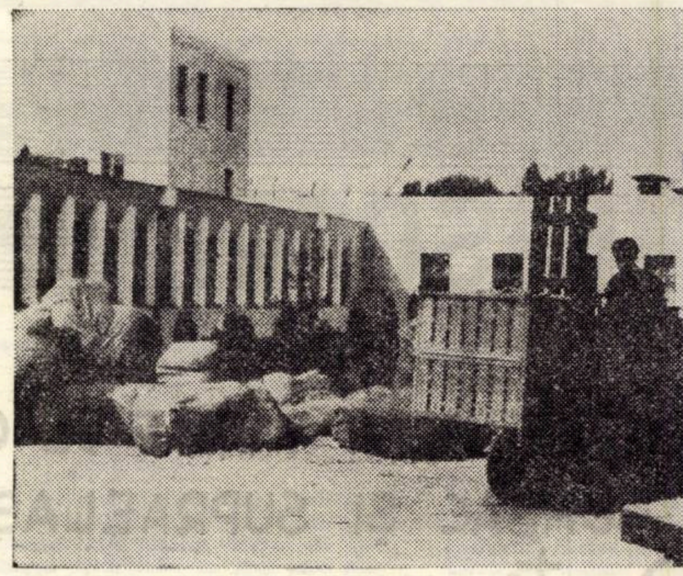

Modern utilată, întreprinderea dispune de mașini automatizate atît în cadrul secțiilor sale cît și pentru transportul materialelor. Iată în imagine unul dintre autostivuitoare ce transportă materia primă ori fină între secțiile întreprinderii, ușurînd munca a zeci de oameni.

REȚINEȚI !

- ▨ rezistență
- ▨ eleganță
- ▨ desen discret
- ▨ la ultima linie a modei

sînt doar cîteva dintre calitățile produselor marcii „INDUSTRIA LÎNII"

In fiecare garderobă produsele „Industria lînii„

La grădinița din incinta întreprinderii copii salariaților cresc sub îngrijirea atentă a educatoarelor. Într-un spațiu special amenajat pentru ei își petrec bucuriile copilăriei alături de marile transcontainere ce duc spre toate colțurile țării produsele întreprinderii.

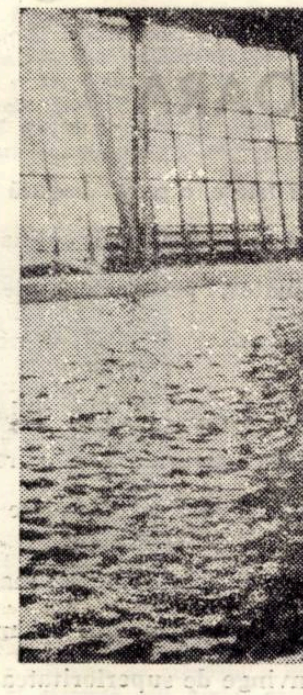

Cunoscut amatorlor de înot, bazinul acoperit al întreprinderii concurează, pe bună dreptate pe oricare din celelalte bazine din oraș. Bazinul face parte dintr-un complex sportiv amenajat special pentru salariații întreprinderii

INDUSTRIA LÎNII
TIMIŞOARA

Fabrica de ciorapi TIMIȘOARA

PRODUCE UN SORTIMENT VARIAT DE CIORAPI DIN FIRE DE BUMBAC ȘI SUPRAELASTICE

Pentru

Copii Femei

Barbați

CUMPĂRAȚI CU ÎNCREDERE PRODUSELE FABRICII DE CIORAPI TIMISOARA

REINNOIȚI-VĂ ABONAMENTUL LA REVISTA

Orizont

săptămînal politic-social și literar-artistic

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale și difuzorii voluntari din întreprinderi

Costul abonamentului:

pentru 3 luni 13 lei

pentru 6 luni 26 lei

Prețul unui exemplar 1 leu

Intreprinderea de industrializarea cărnii—Timiş

TIMIŞOARA

produce prin unităţile sale industriale, o gamă bogată de sortimente de preparate de carne şi semipreparate culinare, apreciate de către publicul consumator, pentru calitatea lor superioară.

Tehnologiile moderne de fabricaţie aplicate, utilajele perfecţionate utilizate şi calificarea superioară a personalului, asigură produselor realizate, însușiri care satisfac orice pretenţii.

Zilnic, produse proaspete se livrează tuturor magazinelor alimentare cu raion de specialitate din mediul urban și rural al judeţului, unde vă puteţi convinge de superioritatea produselor ce le fabricăm.

C. Miu-Lerca

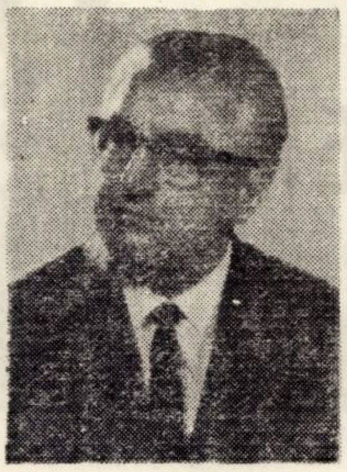

CÎNTECUL

Am profanat fotoliul
călcîndu-i covoarele pline
de flori mai albastre
ca zările noastre
senine.

Şi verdele, viul,
şi, pur azuriul,
tăcînd m-au iertat.

Glasul tăcerii acesteia, blîndul,
în infrasunete moi legănat,
imperceptibil ca gîndul,
discret ca dorinţa,
mi-a îngînat
un cîntec uitat
mai vechi ca-nceputul.
Şi parcă-ascultîndu-l,
lutul
din mine îşi reamintea nefiinţa.

MOR APELE

Ieruga mai are
— o şuviţă de apă-ncreţită la soare.
E singura
cît ţine valea —
ş-atît de-ngustată i-i calea
c-au zis s-o măsoare
cu lingura.

Ţărmurii calcă
din salcă în salcă,
o caută în prund.

Triste şi calde,
umbrele ard să se scalde.
N-au unde.

Puţinele unde,
-ncîlcite,
rotunde
s-ascund,
înfricate, în crouri coclite,
s-afundă la moară
în scoc, si-n afund
trag obosite
să moară

RÎD CUCURUZELE

În lunca prelinsă
departe-nspre buzele
zării,
arşiţa-nvinsă,
se pierde
-n belşugul de verde,
matur şi intens ca-n smaraldele
mării.

Cucuruzele
leagă, udate
cu ploi la comandă şi pe săturate :
aspersiunea, o zînă-idee,
îşi înşirase roboţii
-n tuleie.
Sînt strănepoţii
lui badea Setilă, crîmpeie
măiastre
din basmele zilelor noastre.

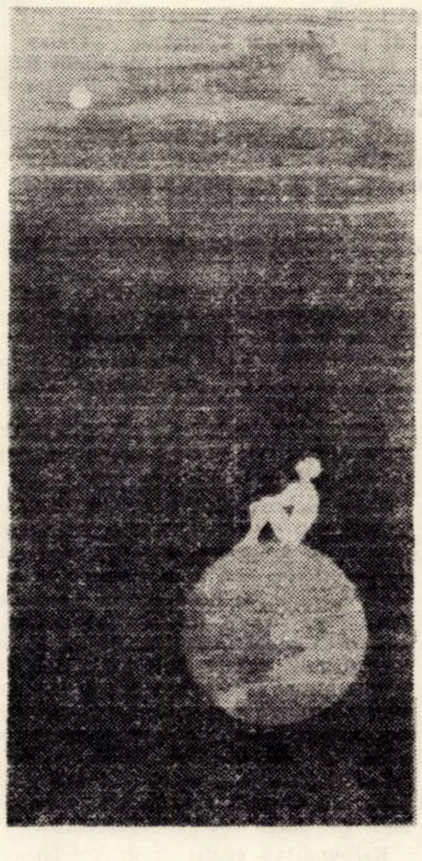

Dim. Rachici

MIRACOL

Să dormi intr-un bob de grîu :
apoi
să te-nfrăţeşti
cu pămîntul
şi soarele.
devenind pîine pe masă —
NECESITATE.
Altfel,
viaţa
se poate ?

Duşan Petrovici

VINO SĂ VEZI !...

Poetului necunoscut din lumea larg

Vino să vezi ţara aceasta renăscînd din
neguri
umezeşte-ţi ochii în fîntîna ei limpede,
ascultă balada mioriticului vaier,
eu nu sînt poet,
trăiesc doar aici şi cînt.
Vino să vezi uriaşi din piatră cu ochi
albaştri
muşcînd din lună
să-ajungă mai repede la soare
lasă-ţi puţin inima
pe fiecare turn privind spre mare
şi vei deveni un far de speranţă.
Ascultă clopotele ciocanelor,
bătînd în industriale domuri ;
aici, timpul răstignit
pe nicovala zilei,
îşi îndreaptă şira spinării ;
aici sînt oameni
pe care-i vei recunoaşte
după-un fum de ţigare,
după-o strîngere de mînă,
după-un „hei rup" de nădejde...
Eu nu sînt poet,
trăiesc doar aici şi cînt,
eu îţi vorbesc din sînge
care-mi aleargă ca un fitil aprins
spre pumnul de dinamită din craniu ;
eu îţi spun : vino să vezi
ţara aceasta renăscînd din neguri.
Vei învăţa să cînţi !

TINERI POEŢI

O BOARE

În cîmpurile ce se-amestecă cu zarea,
Cu gîndul meu
Ca soarele cu marea,
Nu mă desfată trandafirii cu petale
fine,
Ci macii roşii care cresc în pîine.
Unduitul grînelor în pîrg,
Aburul pîinii ce în mîini o frîng.

AL. ŞELARU

AMURG ÎNTR-UN CÎMP CU FLORI

Ce moi şi dulci săruturi clandestine...
Te voi ajunge şi supune cînd
O, Irinel, salcîmii ne vor ninge
Tot mai departe-n doi cutreierînd.

Fum fraged trupul tău peste o vale
Cu iazuri dulci şi ciutele perechi
Se va prelinge-n sîngele-mi albastru
cîntînd pierdut în gramofoane vechi

Coboară-n tîmple focurile verii
Cu drumuri leneşe. De undeva
Aud cum haitele de lupi mă caută
Cu fasturi şi zăpezi de alpaca.

Ochii ne dor de-atît pămînt de flori
Cealaltă clipă. a uitării, iată !
Se-ascunde-n cupele de maci din
palmă
Şi visătoare, şi îndurerată.

ILIE COSTACHE

ROMANŢĂ PENTRU PASĂREA RĂNITĂ

Rupeţi cîntul,rupeţi zborul
reîntors din valea mută,
pasăre cu dor de ducă
ia-mi din inimă fiorul
şi du-l jos în iarba slută,
pasăre dezmiardă-mi părul.
Pasăre cu pene-nfipte
drept în albul minţii mele
du-mi iubirea pînă-n stele,
stele de izvoare supte
şi dă-mi soare şi inele
din arsuri şi gînduri rupte.

GEORGE ATANASIU

LILIACUL ÎN CULORI DE TIMIŞOARA

A înflorit liliacul...

Din crudul violet
au coborît pe curcubeul sufletului
meu
amurguri tulburătoare,
amurguri în culori de Timişoara.

Şi ciutele,
nopţi ale dorului de munte
aud torentul liliachiu.

Şi cerbii din mine
simt că a înflorit iar liliacul
pe maluri aprinse de Timişoara.

MARIANA GHERGA

ŢARA-FRUMOASA DOINĂ CU PICIOR DE PLAI

Călătoresc mereu spre fluviile tale
pînă unde fluviile dau în foc,
şi trec catarge cu poemele lungi
şi iarba le întoarce-n grîu frumos.
Şi nu rămîn la fel, vîslesc printre
contururi,
scriere de coase în praguri încolţită,
drum de ciocîrlie fertilizînd albastrul
ochiului tău ţară — mireasa mea iubită.

Călătoresc de-a pururi spre păsările
tale
şi le îmbrac lumina mereu în tricolor,
şi nu rămîn la fel, e rodnică sudoarea,
beau grîul tău, de satul lui mi-e dor.

ION MARGINEANU

OMAGIU

LUI NICOLAE TAUTU

Chitarele solzoase iarăşi gem
Cu flori de aburi umerii se-ncarcă
Lăsîndu-ne pe trepte-ntr-un poem
Necunoscut. ca verdele sub barcă.

Ce moale-i şleaul şirului supus
De-aezii ruginiţi în fum de liră
Cînd soarele te-ntoarce spre apus
Şi apele-n auz se liniştiră.

EUGEN BERCA DORCESCU

ORAŞUL CARE M-A NĂSCUT

Oraşul care m-a născut e-o lume
cîntînd în sîngele meu
cu porumbeii lui, cu parcurile şi
fîntînile lui
prin care hoinărind au trecut
copilăria şi adolescenţa mea.
Mătasea nostalgiei mă cuprinde ;
O, Lume — Nemărginire —
iubire purtată pe toate străzile —
povară fierbinte
eu, cu părul năpădit de lună în
noaptea-femeie
cînd mă-nebuneau luminările
castanilor
şi sîngele-mi ridica poduri de stele.
Pasăre Măiastră, Timişoara, lumina
ochilor mei,mîndria mea
oraşule părinte
tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără
moarte
îţi urez !

ELY RADOVAN

PROFESIUNE DE CREDINŢĂ

Sînt poet... şi-mi place să o spun,
În mine se-ntîlneşte talazul cu izvorul,
Adîncul cu înaltul, cerul cu pămîntul.
Eu sînt călătorul drumurilor albe,
Ce duc spre un pisc măreţ, sau într-o
vale
Cu aduceri aminte, cu zîmbete, cu
cîntece.
Iubesc întristarea şi bucuriile ce se
revarsă din ea,
Eu sînt zarea dintre morţi şi vii.
Intr-o mînă ţin sfîrşitul, în alta în-
ceputul,
E firesc sa fiu prevăzător şi nefiresc e
neprevăzutul.
Eu sînt marginea, eu sînt prăpastia
viselor,
Zîmbetul meu e pur şi cald,
În mine e cuprins înaltul,
Eu sînt viaţa şi mă simt atît de bine.

ION MIHALCA

ALEGEREA FRATELUI

Aş fi vrut să te trăiesc
ca pe-o noapte,
aşa cum îmi trăiesc
tăcerile,
prelung. rezonant, sunător...
aşa cum frîng ramurile ploii
departe de inima mea,
aşa cum sălciile se răsfiră
în umbrele malului
pe apă

— limpedea apă a cerului —

DINU ADAM

La ancheta cu titlul de mai sus au participat următorii tovarăşi:

Conf. dr. ing IULIU HEINRICH, de la Institutul Politehnic „Traian Vuia" din Timişoara; dr ing. N. FIAT, înginer şef la institutul de studii şi proiectări energetice, filiala din Timişoara, şi ing. PETRU MIOC, director tehnic la Întreprinderea de reţele electrice Timişoara.

În ancheta noastră, am încercat să desluşim principalele linii ale dezvoltării sistemului nostru energetic naţional, prin cele trei mari coordonate: proiectare construcţie, exploatare — asa cum, de altfel, reiese şi din cuvîntul participanţilor la anchetă.

ENERGETICA

IULIU HEINRICH

RETROSPECTIVA SENTIMENTALA SAU SCURT EXCURS ISTORIC ASUPRA ELECTRIFICARII ŢARII...

Începuturile electrificării în ţara noastră datează din anul 1884, cînd în oraşul Timişoara a fost realizată prima instalaţie de iluminat public. Deşi deceniile următoare au marcat o serie de realizări importante ale energeticienilor români, cum a fost realizarea uneia dintre primele centrale hidroelectrice din Europa la Timişoara, sau realizarea celei mai mari centrale Diesel electrice din Europa la Bucureşti în ansamblu, energetica României, în prima jumătate a secolului nostru, datorită condiţiilor social-istorice de atunci, s-a dezvoltat într-un ritm lent. Astfel, în 1950, România dispunea de o putere instalată de 740 MW (care echivalează cu puterea unei singure centrale electrice de azi, ca cea de la Luduş sau Deva) şi avea o singură linie electrică de 110 kV, între Dobreşti şi Bucureşti.

Incepînd din 1950, energetica ţării s-a dezvoltat pe baza planurilor de electrificare de largă perspectivă, elaborate în concepţia socialistă despre calea de progres general a unei ţări. Astfel, puterea instalată in centralele electrice în perioada 1950—1970 a crescut de cca. 10 ori, în 1970 ea a fost de 7.340 MW. Aceasta înseamnă o dublare a puterii instalate la aproximativ 6 ani, ceea ce a permis ca România să se situeze printre ţările cu cele mai ridicate ritmuri de creştere a producţiei de energie electrică. Consumul de energie electrică, pe cap de locuitor fiind unul din indicatorii nivelului de dezvoltare a unei ţări.

ANUL 1960, SAU DESPRE O DEVANSARE MONDIALA: SISTEMUL ELECTROENERGETIC UNIC NAŢIONAL...

Corelat cu evoluţia producţiei şi consumului de energie electrică, s-au dezvoltat reţelele electrice din România. Această dezvoltare se caracterizează, pe de o parte, prin extinderea reţelelor de diferite tensiuni, iar, pe de altă parte, prin introducerea tensiunilor din ce în ce mai ridicate. Un moment remarcabil în dezvoltarea electrificării ţării a marcat formarea, în jurul anului 1960, a sistemului electroenergetic naţional unic, situaţie neîntîlnită încă nici chiar în unele ţări foarte avansate.

IN PERSPECTIVA: CENTRALELE NUCLEARE-ELECTRICE...

O trăsătură de bază a dezvoltării centralelor electrice o constituie creşterea permanentă a puterii agregatelor instalate. Dacă, în 1950, agregatul cel mai mare instalat a fost de 20 MW, centralele termoelectrice din Craiova sau Rovinari azi sînt echipate cu agregate de 315 MW. Centrala hidroelectrică Porţile de Fier a marcat un salt calitativ şi cantitativ pentru hidroenergetica ţării noastre. Prin parametrii săi, această centrală electrică se situează printre cele mai remarcabile din lume, avînd o putere instalată de 1.050 MW (aferente părţii române) cu agregate de 180 MW. În perspectivă se prevede intrarea in funcţiune a primelor centrale nucleâro-electrice.

REZOLVAREA PROBLEMELOR TEHNICE: PROIECTARE, CONSTRUCŢIE, EXPLOATARE...

Rezolvarea problemelor tehnice apărute în urma dezvoltării sistemului electroenergetic naţional nu se putea face fără o dezvoltare corespunzătoare a unei activităţi ştiinţifice proprii. Astfel, au luat naştere în ţară institute de cercetări, studii şi proiectări de profil electroenergetic, care au elaborat programele de dezvoltare a sistemului energetic naţional, precum şi proiectele de realizare a marilor obiective energetice, de asemenea, s-au preocupat de introducerea tehnicii noi în energetica ţării, de ridicarea calităţii instalaţiilor energetice şi îmbunătăţirea condiţiilor de furnizare a energiei electrice consumatorilor. Complexitatea problemelor a impus aplicarea unor metode de cercetare adecvate, obţinînd un rol deosebit metodele matematice moderne. Calculatoarele electronice au devenit instrumente de lucru indispensabile cercetătorilor şi proiectanţilor. Fără calculatoare electronice, rezolvarea problemelor amintite este imposibilă.

OPTIMIZAREA PRODUCERII, TRANSPORTULUI ŞI DISTRIBUŢIEI ENERGIEI ELECTRICE.

Complexitatea sistemului de producere, transport şi distribuţie a energiei electrice impune în prezent optimizarea desfăşurării proceselor din acest sistem. În acest scop, s-a început introducerea calculatoarelor electronice pentru conducerea şi urmărirea proceselor tehnologice în marile centrale, ca cele de la Luduş sau Craiova. În anul 1968 a fost pus în funcţiune noul centru de comandă al Dispecerului energetic naţional, dotat cu o reţea complexă de teletransmisii şi un centru de calcul electronic, sarcina acestui centru fiind coordonarea permanentă a funcţionării sistemului energetic naţional.

Răspunderea centrelor de conducere a sistemului energetic naţional creşte în contextul colaborării internaţionale, ce se concretizează prin legăturile sistemului nostru cu sistemele din U.R.S.S., R.S.C., R.P. Bulgaria şi Iugoslavia, fiind prevăzute pentru viitor lărgiri ale interconexiunilor existente.

FORMAREA CADRELOR TEHNICE DE SPECIALITATE

a) Pregătirea cadrelor superioare.

Dezvoltarea sistemului electroenergetic din ţara noastră ridică necesitatea formării unor cadre tehnice de specialitate, cu competenţă corespunzătoare. Un rol de seamă în îndeplinirea acestei sarcini îi revine învăţămîntului superior, cu precădere centrelor universitare din Bucureşti, Iaşi şi Timişoara, care dispun de secţii de specializare cu profil electroenergetic.

Schimbul informaţional permanent dintre cadrele didactice de la Facultatea de electrotehnică din Timişoara şi Institutul de Studii şi Proiectări Energetice din Bucureşti, rezolvarea unor teme de cercetare pe bază de contracte de colaborare dintre această facultate şi alte institute din ţară, efectuarea practicii în producţie a studenţilor în cadrul Intreprinderii de Reţele Electrice din Timişoara, respectiv marile centrale din Paroşeni, Deva, Craiova, Oradea, etc sînt doar cîteva exemple în acest sens

b) Perfecţionarea cadrelor de specialişti.

Valorificarea potenţialului ştiinţifico-didactic al cadrelor didactice, în vederea perfecţionării cadrelor de specialişti în domeniul electroenergetic, are loc la Facultatea de electrotehnică din Timişoara, prin organizarea cursurilor post-universitare în domeniile de optimizări în producerea energiei electrice şi optimizări în transportul şi distribuţia energiei electrice. La aceste cursuri există o largă participare a energeticienilor din toate părţile ţării.

c) Dezvoltarea bazei materiale a învăţămîntului superior

Dezvoltarea bazei materiale a laboratoarelor cu profil electroenergetic prezintă o dovadă clară a eforturilor depuse în scopul ridicării pe un plan superior al pregătirii studenţilor. Modelul de reţea de curent alternativ, instalaţia de sincronizare automată a generatoarelor, instalaţia de studiu a repartiţiei optime a sarcinii pe centralele electrice, analizorul tranzitoriu de reţea, simulatoarele de protecţie prin relee sînt cîteva din numeroasele instalaţii realizate în concepţia originală în cadrul laboratoarelor cu profil electroenergetic la Facultatea de electrotehnică din Timişoara.

Un adevărat salt în dotarea laboratoarelor intervine în urma recentelor măsuri de dublă subordonare a facultăţilor. Astfel, în prezent, pe lîngă Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului, de problemele secţiilor de electroenergetică din ţară se preocupă şi Ministerul Energiei Electrice. În acest context există perspectiva ca Institutul Politehnic din Timişoara să-şi lărgească baza materială pentru scopuri didactice şi de cercetare.

N. FIAT

DESPRE PROIECTARE, CENTRALE ELECTRICE...

În urma elaborării de către partid a primului plan de electrificare a ţării, pe anii 1950—1960, a fost înfiinţat, în anul 1949, în cadrul Ministerului Energiei Electrice, Institutul de Studii şi Proiectări Energetice, ISPE, cu sediul în Bucureşti, avînd scopul de a elabora studii şi proiecte pentru planul de electrificare, dezvoltarea, sistemului energetic, centrale termoelectrice, linii electrice de transport şi staţii de transformare.

Dezvoltarea rapidă a sistemului energetic naţional şi apariţia de consumatori noi, de mare importanţă, in toate zonele ţării şi care necesită un volum foarte mare de lucrări de proiectare, a impus înfiinţarea unei filiale ISPE in zona de vest a ţării, cu sediul în Timişoara în anul 1963.

În cei aproape 10 ani de existenţă, filiala din Timişoara a ISPE s-a dezvoltat continuu, avînd în prezent capacitatea de a elabora, integral, proiecte pentru centrale termice, centrale electrice de termoficare, staţii de transformare şi reţele de termoficare.

Sisitemele de termoficare, dezvoltate în centrele urbane mai importante ale ţării, cuprind atît reţele de apă fierbinte cu caracter urban, cît şi reţele de apă fierbinte şi abur pentru alimentarea consumatorilor industriali.

Filiala ISPE din Timişoara a elaborat documentaţii tehnice pentru o serie de lucrări ale Ministerului Energiei Electrice pentru Timişoara şi în zona de vest a ţării.

Un aport important filiala ISPE Timişoara l-a adus la realizarea marilor obiective termoenergetice ca: centrala termoelectrică Rovinari, Brăila, Deva precum şi centralele electrice de termoficare Craiova, Oradea, Govora, Bucureşti, Sud, Borzeşti, Brazi.

Importanţa deosebită acordată de către Partidul Comunist Român problemei dezvoltării energeticii în ţara noastră este reflectată prin măsurile luate pentru îmbunătăţirea întregii activităţi în industria energiei electrice şi tehnice şi a creşterii siguranţei în funcţionarea sistemului energetic naţional, adoptat în şedinţa Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. din 22 mai 1972.

PETRU MIOC

ÎN PRIM PLAN, ACTIVITATEA DE EXPLOATARE.

În cadrul Întreprinderii de reţele electrice Timişoara, care gestionează şi are în exploatare instalaţiile de pe raza judeţelor Arad Caraş-Severin şi Timiş, ce reprezintă peste 10 la sută din suprafaţa ţării, se depune o intensă muncă de exploatare. Pentru manevrarea instalaţiilor este organizat un sistem operativ care cuprinde personalul din ture în staţiile de transformare, echipe de intervenţie, coordonatori judeţeni de manevre şi dispecer teritorial.

În etapa actuală se pune cu toată tăria problema eliminării manevrelor greşite de către personal care conduc la avarii deosebit de grave În acest scop, întreprinderea şi-a propus şi acţionează pe două căi, şi anume: să aducă instalaţiile în stare de funcţionare cu toate blocajele necesare şi în al doilea rînd să perfecţioneze pregătirea profesională a personalului.

În pregătirea personalului au fost introduse metode moderne ca: instruirea pe simulatoare de manevră, instruirea în ateliere de antrenament, verificarea cunoştinţelor prin teste, precum şi acordarea asistenţei tehnice la manevrele mai importante de către personalul tehnico-ingineresc cu experienţă în acest domeniu.

În activitatea de exploatare acordăm o atenţie deosebită executării reviziilor şi reparaţiilor, precum şi efectuarea unor verificări profilactice. Pentru reducerea avariilor şi incidentelor de exploatare se depun eforturi spre a găsi cauzele producerii şi a stabili, prin analize minuţioase, la fiecare avarie, măsurile tehnice şi organizatorice de luat.

Activitatea întreprinderii în domeniul exploatării s-a îmbunătăţit, an de an, fapt dovedit prin numărul în scădere al avariilor şi deranjamentelor. Astfel, în 1971, numărul s-a redus cu 23 la sută faţă de 1970, la avarii, şi cu 21 la sută la deranjamente. Soluţiile tehnice de rezolvare a acestor situaţii au fost stabilite şi urmează ca, în condiţii de creştere a eficienţei economice, să consolidăm reţelele de joasă tensiune, să îmbunătăţim izolaţia la liniile de înaltă tensiune şi să asigurăm nivelul de tensiune la toţi abonaţii.

Pe această linie, colectivul de muncă din IRE Timişoara s-a angajat, în cinstea Conferinţei Naţionale a PCR şi a 25-a aniversare a republicii, să reducă numărul de avarii — 8 la sută pe întreg anul — să realizeze îmbunătăţirea nivelului de tensiune la peste 20.000 abonaţi, să scurteze termenul de dare în funcţiune la staţia 110 kV Chişineu Criş cu 30 de zile.

figuri fapte evenimente în proiecţia CONFERINŢEI NAŢIONALE A PARTIDULUI

Expoziţia cărţii social-politice

■ Eveniment dedicat apropiatei Conferinţe Naţionale a partidului, în librăria EMINESCU din Timişoara s-a deschis Expoziţia cărţii social-politice, organizată de Comitetul judeţean Timiş al P.C.R., împreună cu Consiliul culturii şi educaţiei socialiste şi Editura Politică. Au luat parte tovarăşii George Micota, membru al Biroului Comitetului judeţean de partid, prim-secretar al Comitetului municipal Timişoara al P.C.R., Dumitru Preda, membru al Biroului Comitetului judeţean de partid, şeful secţiei propagandă, Traian Bunescu, membru supleant al Biroului Comitetului judeţean de partid, preşedintele Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă, Mircea Mîciu, directorul Direcţiei literar-editoriale a Consiliului culturii şi educaţiei socialiste, Georgeta Oancea, redactor-şef al Editurii Politice, Constantin Panciu, directorul Bazei pentru desfacerea cărţii Bucureşti, activişti de partid şi de stat şi ai organizaţiilor de masă, reprezentanţi ai colectivelor din întreprinderi şi instituţii, oameni de ştiinţă,

Sensul uman al selecţiei profesionale

Preocupările pentru problemele legate de selecţia profesională au devenit în ultimul timp tot mai frecvente şi mai stăruitoare. E adevărat, ele fuseseră elaborate într-un anumit fel şi pe baza unei anumite concepţii de către vechea psihotehnică, azi însă, e vorba de a le aşeza pe baza unei noi concepţii despre om, despre personalitatea umană.

Selecţia profesională este o problemă de psihologia muncii, de psihologie aplicată, dar şi de practica în producţie. Impusă de mersul rapid al civilizaţiei, dar şi de dorinţa de a produce cît mai mult şi cît mai bine, deci de nevoile producţiei materiale, selecţia profesională urmăreşte determinarea funcţionalităţilor psihice ale persoanei care sînt în concordanţă cu cerinţele meseriei, precum şi determinarea disfuncţionalităţilor şi contraindicaţiilor profesionale. Şi aceasta cu atît mai mult, cu cît aria influenţei omului în producţie creşte, cu cît energiile pe care el le dirijează se multiplică continuu. Maşina nu-l elimină pe om din activitatea de producţie, ci deplasează sensul participării sale. Ea preia o parte din cantitatea de efort fizic şi mintal al omului pentru a-l dispune pentru activităţi superioare şi complexe. Dar subiectul muncii este şi, va rămîne tot omul. În întreprinderile industriale automatizate, în hala de maşini vor fi tot mai puţini oameni pentru că ei nu vor mai lucra nemijlocit cu uneltele, ei nu vor mai fi simpli executanţi de muncă manuală, ci vor controla şi vor dirija procesul de producţie de la tabloul de comandă. Producţia modernă sporeşte cerinţele faţă de folosirea tot mai largă a proceselor intelectuale faţă de sfera senzorio-motorie pe linia rapidităţii şi clarităţii percepţiei, a preciziei, a rapidităţii mişcărilor etc. În aceste condiţii, o greşeală cît de mică a subiectului muncii poate provoca pagube mari întreprinderii. Astfel selecţia profesională în întreprinderi stă sub semnul necesităţilor economico-sociale ale întreprinderii respective şi ale societăţii.

Din unghiul de vedere al întreprinderii, al producţiei, selecţia profesională urmăreşte asigurarea posturilor de muncă cu material uman capabil să răspundă, prin însuşirile sale fizice şi psihice cerinţelor producţiei, asigurînd eficienţa cerută. Astfel, a ignora aportul selecţiei profesionale în rezolvarea problemelor importante ale producţiei şi muncii, înseamnă a nu acorda ponderea cuvenită factorului uman, înseamnă a nu acţiona ştiinţific. Selecţia profesională are în vedere eliminarea acelor persoane care prezintă contraindicaţii profesionale. Prin urmare, ea e privită mai mult de pe poziţia întreprinderii, a producţiei, a societăţii şi de aici valoarea ei socială, sensul ei social. Dar selecţia profesională nu neglijează realizarea personalităţii, nu contravine acestei realizări. Dimpotrivă, o bună selecţie profesională deschide calea afirmării personale, a realizării aspiraţiilor fireşti ale persoanei. Ea se constituie ca un „examen de capacitate", dînd un plus de încredere persoanelor selectate, îndemnîndu-le să persevereze în activitate şi pentru continuă perfecţionare. Ea asigură succesul profesional. Selecţia urmăreşte să ofere individului un loc de muncă în deplin acord cu posibilităţile sale fizice şi psihice, un loc de muncă care să nu se constituie ca factor nociv pentru persoana sa, pentru viaţa şi sănătatea sa. Un loc de muncă necorespunzător, prin cerinţele sale, individului, posibilităţilor sale psiho-fizice, e defavoarea lui, a individului, dar şi a societăţii. Menţinerea individului pe un asemenea loc de muncă, în condiţiile unei discordanţe între capacităţile sale şi cerinţele profesiunii, are urmări negative pentru societate şi pentru producţie, prin disfuncţionalităţile determinate în procesul muncii, eficienţa scăzută, dar şi pentru individ, prin suprasolicitare, oboseală, boală, uzură prematură, posibilităţi de accidente sau subsolicitare şi deci nerealizare, insatisfacţii profesionale. Selecţia are la bază o concordanţă între solicitările postului de muncă şi ofertele în posibilităţi fizice şi psihice ale omului, dintre status şi rol Rezultă dublul sens al selecţiei profesionale : uman, al realizării personalităţii şi social sau social-uman, al producţiei sociale, al societăţii.

Între dublul sens al selecţiei profesionale — social şi uman — şi politica socială şi economică, promovată de conducerea de partid şi de stat a ţării noastre, politică caracterizată prin grija pentru progresul societăţii socialiste şi prin grija pentru om şi pentru realizarea lui, există o deplină concordanţă. Pornind de la principiul umanist fundamental că omul este scop nu mijloc, selecţia profesională alături de orientarea profesională, de care e strîns legată, completîndu-se reciproc, are menirea de a spori gradul de securitate al omului în procesul muncii. Menirea selecţiei profesionale este să devină un mijloc eficace în slujba progresului social.

Experienţa laboratoarelor de selecţie profesională existente în ţara noastră ne arată utilitatea şi rentabilitatea lor. Intervenţiile lor în procesul muncii s-au dovedit eficace.

În perspectiva progresului tehnic, selecţia profesională şi laboratoarele de selecţie profesională, precum şi cele de orientare profesională vor fi tot mai necesare.

Acolo unde există activitate umană, vor exista probleme de psihologie şi psihologia va trebui să intervină pentru soluţionarea lor.

EMIL SURDU

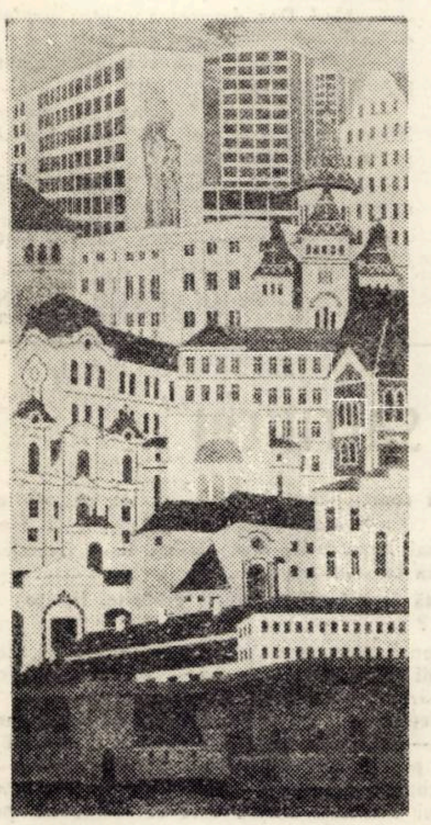

Reproducerile din pag. 3, 7, 9 aparţin artistului amator Robert Schiff.

---

cultură şi artă, reprezentanţi din partea Editurii FACLA şi revistei ORIZONT, reprezentanţi ai presei şi radioteleviziunii.

Despre importanţa expoziţiei au vorbit tovarăşii Traian Bunescu şi Georgeta Oancea. La loc de frunte se află în standurile expoziţiei culegerile de lucrări ale secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, apărute în România şi în alte ţări, cele 21 de volume ale culegerii tematice : „Documente ale P.C.R.", lucrări de filozofie, sociologie, economie politică etc., apărute în Editura Politică, Ştiinţifică, a Academiei, Dacia şi Militară.

Expoziţia se bucură de interesul unui mare număr de vizitatori.

AVANGARDA ŞI SOCIETATEA

— Răsfoind colecţia revistei CONTIMPORANUL —

E o veche prejudecată aceea de a prezenta avangarda drept un triumf al estetismului în artă, drept o rupere totală cu realitatea înconjurătoare şi cu viaţa socială. În realitate, avangarda se află la antipodul estetismului şi reprezintă adesea o dramatică tentativă de a evada din limitele artei tocmai pentru a se afla mai aproape de viaţă. Nimic mai firesc, dealtfel, pentru o mişcare izvorîtă dintr-o profundă neîncredere în posibilităţile artei de a acţiona asupra societăţii, dintr-o dureroasă înţelegere a limitelor ei. Curentele de avangardă tind adesea să devină instrumente de acţiune directă, mişcări atotcuprinzătoare, urmărind să înglobeze întreaga viaţă socială. Angajarea politică a suprarealiştilor francezi, militantismul social al unora dintre expresioniştii germani, revoluţionarismul futuriştilor ruşi sînt fapte notorii.

Deşi mai puţin cunoscută sub acest aspect, avangarda românească prezintă aspecte asemănătoare. Aşa cum vechii ei susţinători o afirmă adesea — şi cum la fel de adesea se uită — majoritatea zdrobitoare a avangardiştilor români au fost oameni de profunde convingeri democratice. În acest sens, ni se pare semnificativ faptul că prima revistă românească de avangardă, **CONTIMPORANUL**, apărută în 1922 sub conducerea lui **Ion Vinea**, a fost la început o revistă cu un pronunţat caracter politic antiliberal şi antiburghez. **CONTIMPORANUL** devine o revistă de avangardă artistică abia în 1924, în binecunoscutul **Manifest activist către tinerime** (şi acesta este anul de la care se poate vorbi de o avangardă românească constituită) pentru ca în 1929 (coincidenţa cu debutul marii crize economice nu ni se pare o întîmplare) revista să revină la o formulă asemănătoare cu cea iniţială. Încă din primul număr se afirmă : „Propagarea ideii străvechi de umanitate şi a principiului de democraţie rămîne, în clipa de faţă, o menire primejdioasă şi grea, iar faptele de reuşită ceva nemaiîntîmplat. În contrast cu cele mai largi libertăţi obţinute pe hîrtie, trăim clipele celei mai înteţite urgii. Niciodată moravurile politice n-au fost mai asiatice, mai tîlhăresc gestul lor şi mai umilă spinarea care il suportă, decît acum, cînd crima devine mijloc curent de guvernare iar vaetul e singurul delict de rezistenţă".

Violenţa pamfletară capătă uneori accente argheziene. De altfel, Tudor Arghezi, poet apreciat de cei din grupul **CONTIMPORANUL**, a fost prezent adesea în paginile revistei. Intr-un articol intitulat **Prestigii**, marele poet deplînge în stilul lui specific faptul că marii escroci şi avocaţii care îi apără sfidează cu opulenţa lor condiţiile materiale modeste ale unui preşedinte de tribunal. Camil Petrescu atacă într-un articol intitulat **Vrem s-avem falitţii noştri** cupiditatea şi lăcomia burgheziei române care, urmărind interese egoiste, contribuie la devalorizarea leului şi la dezechilibrarea economică.

Faţă de clasa muncitoare şi de mişcările revoluţionare ale proletariatului, atitudinea revistei a fost de permanentă şi constantă simpatie. Chiar din primul număr, apărut la 3 iunie 1922, revista ia atitudine de hotărîtă solidaritate împotriva procesului intentat de tribunalul militar din Dealul Spirii contra muncitorilor comunişti pentru „delictul" de „aderare la a III-a Internaţională" (**Ruşinea de a fi român** de Dem. Teodorescu). La aceeaşi ruşinoasă persecutare a comuniştilor se referă şi o notă nesemnată, probabil a lui Vinea, din acelaşi număr. „Şi delirul, cu variante, se prelungeşte. Nimeni nu-l turbură fiindcă poporul şi guvernul se teme. N-a zis el oare militarului judecător şi temnicer : iată comunistul, duşmanul patriei. Al tău e. Ia-l. Bagă-l în sperieţi. Bate-l, roade-l, jupoaie-l, toacă-l, mestecă-l bine, fără milă, nimic să nu scape".

Revista **CONTIMPORANUL** se face chiar ecoul unor preocupări teoretice legate de ideologia clasei muncitoare. Un articol din 1923, semnat de I. Vinea şi consacrat aniversării a 40 de ani de la moartea lui Karl Marx, scoate în evidenţă rolul marxismului în organizarea luptei proletariatului. Previziunile lui Marx, afirmă Vinea, s-au îndeplinit, dovadă Marea revoluţie socialistă pe care reacţiunea mondială n-a putut şi nu va putea s-o înăbuşe.

Materialismul istoric constituie tema unui articol semnat de Sandu Russet (**O concepţie a lumii : Materialismul istoric**). Pornind de la lucrarea academicianului sovietic Pokrovski, pe care o comentează elogios, rezumînd principalele probleme, autorul articolului apreciază concepţia materialistă a istoriei ca avînd „un rol imens în mişcarea muncitorească".

In acest context, interesul şi simpatia pentru Uniunea Sovietică apar fireşti. Încă din 1922, St.F. Vidran propune reluarea relaţiilor cu Rusia Sovietică exprimîndu-şi încrederea în capacitatea revoluţiei de a clădi pe ruinele societăţii vechi o societate nouă. Într-un articol intitulat : **Sărbătoarea revoluţiei**, semnat Aladin, publicat în numărul din 6 mai 1923, se afirmă, pornind de la comentarea felului cum a decurs sărbătorirea zilei de 1 Mai : „Europa mai făcuse odată un „cordon sanitar" în faţa unei revoluţii. Dar revoluţia — franceză — l-a rupt după ce respinsese invaziile reacţiunii coalizate şi mişcările contrarevoluţionare. Rusia e pe cale să facă acelaşi lucru, după ce a zdrobit contrarevoluţiile şi a fugărit invaziile".

Consecvent atitudinii sale democratice, **CONTIMPORANUL** a demascat şi atacat cu vehemenţă, în numeroase rînduri, fascismul. Remarcabil ni se pare faptul că într-un articol din 1922, deci chiar în momentul cînd fascismul italian se căţăra la putere, Horia Verzeanu trăgea semnalul de alarmă într-un articol intitulat semnificativ : **Holera fascistă.** „E vorba dar de Fascismul italian, care pare a fi un curent sovino-terorist, periculos nu numai în interiorul Italiei. Ţinînd seama de veleităţile şi de puterea lui, avem motive că credem că Europa şi mai ales ţările învinse în război au a se teme de fascism". Cunoscutul colaborator al revistelor de avangardă I.G. Costin, autor şi al unor texte de proză umoristic-suprarealiste, ajunge chiar la următoarea concluzie remarcabilă : „Neo-junkerismul german alimentat de jicnirea înfrîngerii şi susţinut de capitalişti ca un instrument de teroare(...), asasinii albi de la Budapesta, unelte ale tiraniei hortiste, mussolinismul favorizat de partidele care n-au mai putut stăpîni mizeria poporului italian(...) sînt expresiunea de desperare a burgheziei reacţionare neputincioase în faţa nenorocirilor prezente.

Desigur, **CONTIMPORANUL** n-a fost un organ de presă al proletariatului revoluţionar. Unele articole pe care le-a găzduit în paginile sale dovedesc confuzii mai mici sau mai mari în aprecierea situaţiei politice şi sociale a epocii. În majoritatea cazurilor, însă, colaboratorii săi s-au situat pe poziţii progresiste şi democratice, rezultanta luărilor sale de atitudine politică apărînd astfel net pozitivă. Publicistica politică a **CONTIMPORANULUI**, prima şi una dintre cele mai importante revste româneşti de avangardă, constituie un argument în plus cu privire la legătura dintre avangardă şi societate, la prezenţa artiştilor avangardişti în mijlocul frămînărilor epocii lor.

N. CORBEANU

să vezi lucrurile real să fii sincer

[sau cum gîndește o absolventă de liceu, promoția 1972, despre sine și despre ceilalți]

O cheamă Ofelia, nume care-mi provoacă, involuntar, o tresărire livrescă, Îmi vine să o intreb dacă vede o legătură între ea și personajul shakespearean, dar intrebarea mi se pare prea căutată și renunț. Ofelia și mai cum? Continui. Ofelia Ghenciu „O fată cu un profil de grecoaică" gindesc cu glas tare. „Da, mi s-a mai spus, răspunde zîmbind imperceptibil. Cînd voi avea posibilitatea, am să mă duc să văd Grecia'.

Îndărătul frazelor, emise calm, cu o anume detașare chiar, bănuiesc un temperament echilibrat, fără expansiuni. „Ce-ai spune dacă aș nota această conversație a noastră? Ca un interviu"... „N-aș spune nimic. Mi s-a mai luat odată un interviu". „Cînd?" „Cînd aveam patru ani. A apărut în **Magazin**. Am fost întrebată ce vreau să ajung în viață. Și am răspuns: „balerină", „Și?" „Și n-am ajuns. Dar îmi place foarte mult muzica, baletul, sportul, înot, joc tenis, zilnic merg la școală cu bicicleta . ".

— Ce reviste, ce ziare citești?

— **Contemporanul, Săptămîna,** din cînd în cînd **Sportul, L'Humanité, România literară** (rar), **Secolul 20.**

— Din **Săptămîna,** spre exemplu, ce reții?

— „Pionezele', cînd sînt reușite, critica plastică, top-ul.

— Îți ajută la ceva top-ul?

— Mie personal nu-mi ajută la nimic. E ca o curiozitate — să compari cum e la noi muzica și cum e în altă parte.

— Ce fel de muzică îți place? Simfonică, ușoară...

— Ar trebui să-ți placă orice muzică, dacă e bună. Eu merg în fiecare duminică dimineața la concert. Duminica trecută am fost la un concurs de coruri.

— Cum îți „vezi" părinții?

— Tata are o concepție în privința căreia, eu și el, nu ne împăcăm. El este inginer mecanic la Electromotor, depune o muncă de titan, anul trecut a primit un brevet de inventator, nu vă pot spune titlul, e foarte complicat. După el, cît ești tînăr, trebuie să muncești, și să muncești, să nu mergi la film, la dans, să nu te distrezi. Știu eu, poate că are dreptate..

— Despre generația ta ce gîndești?

— Sînt mulți care bat bulevardul. Apoi sînt unii care, ajunși în mediul ăsta, vor să se „adapteze": au un mod de a se îmbrăca ca un papagal, ca să nu zic ca un curcubeu, că ar fi frumos.

— Dar despre promoția ta, ce părere ai?

— Unii văd lucrurile prea copilăresc, ar trebui să le vadă mai matur, sînt și care crea numai în dragoste și nu mai fac nimic altceva. Păcat de cei patru ani irosiți pe băncile liceului. Apoi sînt unii din generația noastră nu prea optimiști.

— Ce înțelegi prin optimism?

— A fi optimist înseamnă **a vedea progresul.** Unii gindesc foarte straniu vor să pară niște neînțeleși, însă mă întreb dacă ei se înțeleg. E, apoi, și o doză de nepăsare: dacă am unde să mănînc, unde să dorm, nu mă interesează ce se întîmplă în jur.

— Ce crezi despre dragoste?

— Aș fi foarte fericită să pot fi iubită și să iubesc pe cineva ca în **Love Story.**

— Și acum iubești pe cineva?

— Da.

— Te ajută, te influențează în vreun fel?

— Enorm Are un mod de „a-mi deschide ochii". El m-a făcut să văd lucrurile așa cum sînt. Și să înțeleg că nu trebuie neapărat să ai o frumusețe fizică, ci una morală, care e mai importantă.

— Ce detești cel mai mult?

— Murdăria morală o detest.

— Cum vezi examenele viitoare?

— Uneori mi-e groază de ele. Dar înțeleg că e ceva necesar peste care trebuie să treci. Și peste care poți să treci dacă ai seriozitate în muncă și o voință de fier.

— În „ierarhia" clasei cum te plasezi?

— Între elevii „buni" și „foarte buni'. Ca să fii „foarte bun", ar trebui să neglijezi cultura generală. Pentru că în școală primești niște cunoștințe din toate domeniile, dar aceasta nu-i cultură generală. Faptul că ai învățat „desenul" nu-ți prea folosește ca să înțelegi o expoziție. Sau solfegiile nu sînt suficiente în înțelegerea unei simfonii. Cred că pentru lipsa de educație artistică a elevilor și părinții sînt vinovați. E nevoie de mai multă dragoste pentru muzica simfonică. E drept că și muzica ușoară e liniștitoare...

— După bacalaureat ce facultate vrei să urmezi?

— Acum am un țel: vreau să ajung medic stomatolog, și încă un medic foarte bun. E un fel de răzbunare de cînd eram copil: a doua dentiție a fost infernală. Vreau să merg la țară. Oamenii de acolo au înțelepciunea lor și apoi e liniștea aceea după care tînjesc, să nu mai aud zgomot de tramvaie...

— Și dacă n-o să reușești la admitere?

— O să fac „tehnica dentară" doi ani și apoi voi da din nou.

— Și dacă, să zicem, nici atunci n-o să reușești?

— Ar însemna să fiu cît se poate de proastă. Eu mă consider o inteligență mijlocie Sînt oameni în vîrstă care mi-au spus că am o concepție sănătoasă în felul de a privi viața. Viața, acest cuvînt enorm de mare, chiar dacă are doar cîteva litere.

— Ce te-a „marcat" cel mai adînc în liceu?

— Mai întîi contradicția elev-profesor. Sînt unii profesori slab pregătiți care devin aspri pentru a se impune, pentru a-ți tăia cheful să pui vreo întrebare la care ei, eventual să nu poată răspunde. Ceilalți profesori sînt mai apropiați de elevi.

Venind vorba despre noi, elevii, nu sînt de acord cu acele fete din generația mea care nu văd decît fard, modă, frumusețe fizică, — idealul este să fii blondă și să ai ochi albaștri. Unele își iau un aer de intelectuale și nu se gîndesc cîtuși de puțin la lucruri practice, absolut necesare într-un viitor mariaj. Care mariaj, consider eu, nu se poate fără a avea o profesie.

— Ți-ai sacrifica profesia pentru o mare dragoste?

— Nu! Dar dragostea pentru profesie — da!

—Cui crezi că datorezi cel mai mult pentru formarea ta?

— Părinților. Au fost așa cum trebuie. Nu m-au ținut în puf. Nu cred că o să-i pot răsplăti vreodată.

— Cum ar suna, astfel zicînd, maxima cu care intri în viață?

— Să vezi lucrurile real, să fii sincer cu tine însuți.

NICOLAE TURTUREANU

„În tehnică nimic nu se obține fără sacrificiu"

(Urmare din pag. 7)

Apoi, către mine: „voi pleca la Köln, unde am fost invitat să fac parte din juriul Salonului internațional al invențiilor".

— E un preambul fericit: tocmai despre invenții doream să discutăm. Despre invențiile privite de un... inventator. Așadar, cum ați devenit inventator?

— Cred că răspunsul cel mai simplu este: învățînd. Învățînd (și nu numai în biblioteci sau în laborator) acel limbaj al fenomenelor aparent nesemnificative, al lucrurilor anodine, pe lîngă care trecem cu toții nepăsători; bineînțeles, cu toții, în afară de inventator, care recepționează mesajul — poate și pentru că îl aștepta de mult. Învățînd, apoi, că nimic nu se poate obține fără sacrificiu, fără acea combustie interioară permanentă, care este prețul și totodată răsplata oricărui act de această natură. Învățînd.... multe alte lucruri de acest fel, cu sentimentul continuu că ceea ce este esențial va trebui să învăț de acum înainte.

— Credeți într-o predispoziție specială pentru științele tehnice?

— Cînd Newton a afirmat că „tenacitatea reprezintă jumătate de geniu" el a exprimat un adevăr fundamental, pe care îl cunosc, mai mult sau mai puțin toți cercetătorii. Spunînd aceasta, Newton a omis însă să precizeze ce reprezintă cealaltă jumătate! Poate că acolo se găsește și ceea ce numim obișnuit predispoziție.

— Nu vă intimidează proverbul: „românul e născut poet"?

— Nu, deoarece între creația poetică și cea tehnică există numeroase corespondențe Chiar și în sensul baudelairian al cuvîntului

— Care a fost cel mai frumos succes tehnic al dv., cel în care v-ați implicat cel mai mult sufletește și cerebral?

— Un lung timp am fost convins că „elementele multifuncționale" — noi componente ale sistemelor automate, tinzînd spre aducerea acestor sisteme mai aproape de realizarea în masă — și anume elementul „Amplicon" și „Servomotorul ferorezonant", sînt invențiile care mă exprimă cel mai bine. Este drept că prima dintre aceste invenții a fost distinsă cu „Marea medalie de aur" la Salonul internațional al invențiilor de la Viena, iar a doua s-a bucurat de o apreciere similară în R.F. Germană; mai mult încă, aceasta din urmă generează în prezent o nouă secție de fabricație, a uzinei „Electromotor", în care se vor executa după brevetul respectiv instalații mari de condiționare a aerului. Oricît ar părea însă de paradoxal, în prezent mă simt mai apropiat nu de una dintre aceste invenții, ci de un ansamblu de lucrări teoretice — o nouă teorie a sistemelor automate, bazată pe spațiile cu o infinitate numărabilă de dimensiuni. Am expus această teorie într-o carte, care urmează să apară în editura timișoreană „Facla', iar cîteva teoreme fundamentale au fost deja publicate în diferite periodice de specialitate din Anglia și R.F. a Germaniei, unde s-au bucurat de un remarcabil răsunet.

Pot să vă asigur că teoreticianul nu-l va expulza pe inventator. Sînt și voi rămîne un intuitiv.

— Cît lucrați la o invenție?

— ...cîteva secunde, dacă pot să mă exprim așa. Este drept însă că acestea sînt precedate de cîțiva ani de documentare serioasă (și nu numai în domeniul de specialitate!), și sînt urmate de cel puțin un an, necesar perfecționării invenției.

— Sînteți un inventator solitar, un cercetător individual sau lucrați în echipă?

— Conduc la „Electromotor" un colectiv de muncitori de înaltă calificare, oameni de o deosebită valoare etică și profesională, cărora nu mă sfiesc nici azi să le cer deschis părerea în probleme de execuție, ca Demeter Tiberiu, Géza Breitung, Iuliu Szabo. Ce pot face?, simt permanent nevoia de a învăța.

— Ce aspecte ale activității dv. v-au stimulat scrisul?

— Un inventator este un om care știe să transforme o imposibilitate de moment într-o posibilitate de lungă durată. Ca atare, depistarea unei imposibilități este pentru acești oameni un stimulent dintre cele mai puternice. Desigur, o astfel de „profesiune a imposibilului" se răsfrînge într-un fel oarecare și în scris. Astfel, în ceea ce mă privește, a fost suficient să citesc în cartea unui remarcabil automatist american — prof. J. Gibson, fraza „nu există și nu pot exista metode generale de sinteză și analiză a sistemelor automate neliniare", pentru ca să simt o dorință irezistibilă de a demonstra contrariul. Astfel a luat naștere teoria despre care vă vorbeam înainte.

Desigur, există pericolul ca să se spună, mai devreme sau mai tîrziu, că am scris ca un inventator. Oricum, este mai bine așa, decît să se facă afirmația inversă, că aș fi inventat ca un scriitor.

— A fi contemporan în tehnică este o postură dificilă?

— Numai imposturile sînt facile; toate celelalte se realizează cu mari eforturi.

— Există în tehnică domenii gratuite, lipsite de perspectivă?

— Personal, n-aș spune că există în științele tehnice domenii gratuite. Există numai cercetări valoroase și cercetări de proastă calitate.

— Credeți că este posibil ca — în viitorul nu prea îndepărtat — efortul în muncă și gîndire al omului să fie preluat practic de mașini?

— Întrebarea dv. îmi amintește de o întîmplare atribuită lui Einstein, despre care se spune că, prezentîndu-i-se unul dintre primele calculatoare, cineva dintre constructori, uitînd un moment cu cine vorbește, a afirmat: vedeți, face cît o sută de fizicieni. Rezolvă orice problemă! Da, a răspuns Einstein, dar nu pune nici una.

— Nu va sărăci oare perspectiva unei ambianțe tehnicizate ființa umană, lipsită de confruntarea pe care i-a dat-o pînă acum înfrîngerea unor obstacole?

— Cred că nu! Deoarece a pune probleme, probleme autentice care împing cunoașterea umană înainte, este adeseori mult mai dificil decît de a le rezolva.

— Iubiți literatura? Aveți un autor preferat, o carte preferată?

— Da, desigur. Mă simt foarte atașat de exemplu de poezia lui Blaga, de proza viguroasă a lui Jack London, de humorul acid al lui Jerome K. Jerome, ca și de cel impregnat de un generos umanitarism al lui O'Henry, și de multe, multe altele.

— Ce alte aspecte ale artei vă angajează, vă dinamizează conștiința?

— Vă mărturisesc că sînt un mare iubitor al muzicii simfonice. De la Vivaldi și Händel, la Stravinsky sau Orff, tot ceea ce reprezintă în muzică o „linie de forță", tot ceea ce e viguros, neconvențional, tot ceea ce respiră sinceritate, prospețime, autenticitate, mă interesează în cel mai înalt grad.

— Cărei trăsături de caracter considerați că-i datorați în principal succesul dv. social și științific?

— Nu-mi e ușor să vă răspund la această întrebare. Poate unei dorințe nestăpînite de cunoaștere, poate forței de a trece peste eșecuri, poate acelei insatisfacții continue de ceea ce am realizat la un moment dat... E greu de spus.

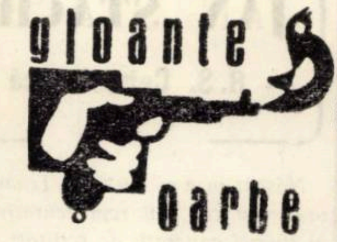

parodii în proza

ION BĂIEŞU : Amor distrugător
(piesă în două acte şi ceva)

ACTUL I.

El (venind lingă ea care e jună belă şi cu bani la ADAS) : Admirați peisajul naturii, domnişoară ?

Ea (cam contrariată, dar nu cine ştie ce) : Peisajul naturii şi mediul înconjurător.

El : Măi ce frumos e !

Ea : Ca-n cîntecele lui Eminescu.

El (admirativ-c intuitiv) : Aţi făcut liceul la seral ?

Ea (triumfînd) : La f. f. !

El (fluieră) : Mai greu. Aveţi memorie bună. Serviţi o îngheţată ?

Ea : Spune-mi tu. Mă cheamă Constanţa, dar ai mei îmi zic „ţo".

El (extaziat) : Ţo ! Ce de frumos sună. De la ce vine ?

Ea : De la Constanţo ...

El : Mobilă posezi ?

Ea : De douăş'patru cu garnitură de doispe şi sculptată.

El : În regulă. Babacu' ce-nvîrte ?

Ea (scapă o lacrimă şi face semnul învîrtirii unei chei).

El (scapă şi el o lacrimă şi se reculege) : Cîţi ?

Ea : Două Volgi şi-un Trabant !

El : Te iau şi cu antecedente. Vino să te sărut ! (replicile se vor rosti după regiunea în care se dă piesa : ţuc, pup, sigilez. Se sărută îndelung şi cu aplomb, în timp ce cortina le cade în cap fără să-i deranjeze).

ACTUL II.

Ea (coase la maşina Ileana) : Iar rage fii-tu !

El : Îţi seamănă. A învăţat la f. f. !

Ea : Dacă continui cu jignirile de insulte mă divorţez.

El (flegmatic) : Mă doare-n cot şi uite-aşa.

Ea : Mitocanule ! Mi-ai promis politeţe şi maniere şi uite cine-mi eşti. Dacă te-ar auzi papa.

El : Mă aude peste zece ani.

Ea : Barbarule !

El : Îmi iau delegaţie şi mă retrag în interes de serviciu şase luni. Şi iau şi pă-l mic...

Ea (luminată de-o idee) : Ia-l că tot nu l-ai făcut cu mine. E un bastard. Ia şi primele ADAS şi Trabantul şi tot numai abandonează-mă. Viaţa mea e un iad infernal.

El (nehotărît) : Deocamdată, plec singur, dar revin eu. (Iese trîntind uşa atît de puternic încît începe să-i curgă rumeguşul).

ACTUL III.

(După 15 ani, timp în care odrasla, bastardul, a crescut şi odată cu el, mustăţile personale, se joacă mut. Adică aproape că nu se joacă. Cei doi, bătrîni de-acum şi resemnaţi, stau pe scaune în atitudine de prosternare mută pe cînd Jony le comandă la nesfîrşit : sculaţi, şedeţi, sculaţi, şedeţi, ceea ce ei fac tot timpul actului trei şi chiar pînă la sfîrşitul vieţii).

— cortina —

În faţa cortinei vine autorul piesei sau în lipsa acestuia prietenul lui, oricare mai cu dicţie, şi rosteşte următoarea învăţătură, de trei ori, uitîndu-se în ochii spectatorilor cît mai prelung :

„Mamă, dacă mă iubeşti
să ştii bine să mă creşti !".

MIRCEA MICU

EPIGRAMĂ

Lui Mihai Pelin, secretar general de redacţie, care în nr. 5/1972 al revistei RAMURI, semnează şase materiale

De cînd se înscăună, se pare,
Literatura e-n declin.
În Ramuri nu găseşti o floare,
În schimb, te saturi de... PELIN !

Lui Mircea Ciobanu pentru romanul „Martorii"

„Martorii" lui M. Ciobanu
Ne iau banii cu toptanu'
Şi bancnote, şi argint
Dar la judecată... mint !

CRISTACHE ARNAUTU

La cenaclul RIDENDO din Timişoara, regizorul Vasile Creţoiu a citit o comedie scrisă împreună cu soţia

Scris-a domnul toată toamna,
Însoţit fiind de doamna,
Dar va fi cu totul alta
Cînd se va însoţi cu... ARTA !

GH. OGRIN

evrika!

Cînd am citit epitaful ce mi l-a dedicat un prieten, mi-am făcut cruce.

Din punctul lui de vedere nu e bine să ai vreun punct de vedere.

Fiindcă-i plăcea alcoolul şi-a băut minţile.

Ca să recunoşti talentul cuiva trebuie să fii genial.

Întinde-i o mînă celui ce se îneacă. Cu două rişti să-l salvezi.

S-a dus glonţ şi s-a întors gol-puşcă.

Pentru a fi ferit de om, leul se ţine în cuşcă.

Colegul meu e atît de subtil, încît toată lumea crede că nu mă bagă în seamă.

Pescăruşul nu ţipă la cei de jos.

Numai cei ce l-au imitat pe Darwin se trăgeau din maimuţă.

ION VELICAN

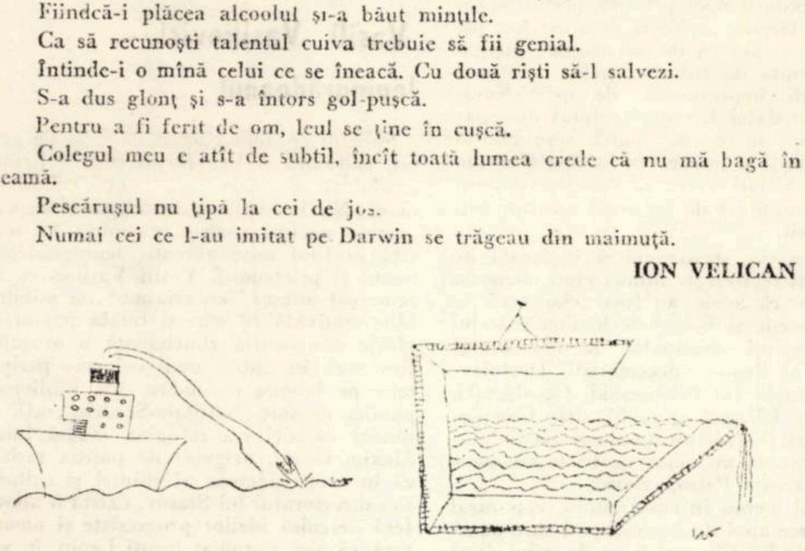

Caricaturi de IVO STAN

SPORT

„Dor de ducă"

Am asistat nu demult la un start neobişnuit. Deşi eram de faţă numai cîţiva „sufletişti", aveam senzaţia că salutam solemn pe un campion cel puţin la fel de celebru ca Jacques Anquetil, Fausto Coppi sau Eddy Merckx. E adevărat, lipseau comentatorii de sport (ocupaţi cu „succesele" fotbaliştilor) absenta cinematografia (avea necesarmente probleme cu filmul de idei) nu era prezent nici radioul, nici televiziunea, (ba, nu, un operator tot a aflat) dar mai ales lipsea sublima Federaţie Română de Ciclism (copleşită, se vede, de marile noastre „performanţe în Cursa Păcii"...).

Tînărul sportiv de care vorbeam, pornea într-o cursă de mii şi mii de kilometri, urmînd să treacă prin Bulgaria, Turcia, Grecia, Italia, Elveţia, Franţa, Spania, Belgia, Olanda, Luxemburg şi Danemarca, pentru a sosi la Jocurile Olimpice de la München.

Numele temerarului ciclist — Alexandru Draghia. Vîrsta : 75 de ani. Da, aţi citit bine, deoarece fostul şofer (56 ani de meserie, fără nici o contravenţie !) s-a născut în anul 1897.

În 1969, visînd să-şi scuture reumatismul şi să-şi dreagă tensiunea, a făcut turul României cu bicicleta, străbătînd frumuşica distanţă de 3.500 km. În vara următoare a pedalat 2.400 km prin Bulgaria, iar anul trecut a străbătut cu pegasul său 10.700 km, fiind salutat în Iugoslavia, Ungaria, Cehoslovacia, R.D. Germană şi Polonia.

Am uitat să vă spun că Moş Draghia (iartă-mă, bunicule, dar mi-e dor să mai spun cuiva aşa...) nu călăreşte decît o bicicletă de construcţie românească. Îl văd... îl văd parcă pedalînd alene, sorbind din sticla cu lapte proaspăt, dormind uneori prin clăi de fîn, urcînd dealurile pieptiş. Primarii satelor îl salută protocolar, iar ambasadorii îi strîng mîna. Căci omul acesta a îndrăgit mişcarea, face sport pentru plăcerea şi sănătatea lui. E adevărat, nu are probleme cu selecţionerii, nu e muştruluit de nimeni, nu se teme de suspendări. (Iar îmi va telefona cineva cu munci de răspundere pe ogorul sportului, cerîndu-mi să nu mai fac aluzii). Ce aş mai putea să vă spun ? Poate amănuntul cel mai duios, anume că biciclistul nostru solitar şi-a botezat vehicolul cu atît de poeticul nume „Dor de ducă".

V-o jur, dacă aş şti în care club sportiv există oameni atît de inimoşi ca Alexandru Draghia, m-aş declara pe loc membru cotizant !!

Drum bun, bunicule : pedalează în pace !

ARISTIDE BUHOIU

P. S. Oamenii secolului XX redescoperă bicicleta. În Danemarca, aproape că nu mai vedeam pe străzi decît biciclişti, iar la Zürich, preţul lor a crescut vertiginos. În U.R.S.S. se bucură de succes concursul de creaţie „Velosport", oferind premii mari celor mai bune cîntece sau poezii dedicate bicicletei. La Bucureşti, miliţia a anunţat ridicarea unor restricţii de circulaţie pe două roţi. Deci, oameni buni, cumpăraţi-vă biciclete !

DOSAR

Taina rubinului

X. FLAGRANTUL

Femeia mă privi încîntată de sine.

— Nu e domnu Mişu ?

— Exact !

— Hm. Bănuielile mele... m-am destăinuit involuntar. Cum aţi aflat ?

— Cum ? Simplu. L-am văzut azi, îmi şopti femeia. A lăsat la noi în casă, la subsol, o canapea, ce-i drept veche, dar bună. Neştiind ce să fac cu ea, m-am dus să-l caut, să stau de vorbă cu omul că eu sînt preşedinta comitetului de locatari şi nu pot să tolerez la noi dezordine şi vechituri. Aşa că m-am dus în bulevardul Mihai Viteazul. Am sunat la uşa lui, a ieşit un bărbat care semăna leit cu nea Mişu al nostru. L-am întrebat de portăreasă. N-am spus că-l caut pe el. Apoi am mers la portăreasă şi am întrebat-o unde-i nea Mişu. El tocmai pleca în oraş. Femeia mi l-a arătat pe ăstalalt nea Mişu, care nu e nea Mişu !

— Vreau să le arăt vecinelor mele că vă cunosc şi că v-am ajutat cu adevărat. Să moară de invidie madam Rufi. Şi să ne spuneţi şi nouă încă o dată povestea aia ce nu s-a scris în ziare. Că de, ştim noi, aţi ţinut cîte ceva în secret.

I-am promis că o vizitez cum termin cu nea Mişu, numai să aibe puţină răbdare, încă o săptămînă măcar.

Confirmîndu-mi-se prezumţia cu falsul nea Mişu, toţi patru au început să fie urmăriţi pas cu pas, deci am trecut la acţiune pe toate fronturile. Eram neliniştit de soarta celor patru substituiţi. Să fi fost omorîţi ? Ipoteza era prea îndrăzneaţă.

Tehnicianul oftalmolog organiza o întîlnire internaţională de şah între echipa locală a nevăzătorilor şi o echipă dintr-o ţară occidentală, unde urma să se deplaseze peste cîteva zile lotul local. Era ocupat cu jucătorii, cu procurarea biletelor, cu formele de plecare.

Tutungereasa vorbea zilnic prin morse cu tînărul, dar de revistă nu s-a mai pomenit nimic.

Nea Mişu cutreiera barurile, cafenelele, mulţumit şi plictisit. A abandonat şi serviciul de la centrul de cercetări. A telefonat că nu se simte bine. Fuma cam mult, şi numai trabuc. Realul nea Mişu, cum am aflat, nu suporta mirosul de nicotină.

Toţi patru erau în atenţia noastră.

În sfîrşit, după încă trei zile, sosi momentul deznodămîntului. Era în preziua plecării lotului de nevăzători în străinătate.

La ora 18, tuspatru s-au întîlnit la restaurantul „Cetăţii" au mîncat şi băut bine, ca de adio, apoi s-au urcat în maşina doamnei Eleonora Marinescu-Avrig. Skoda roşie porni spre periferia oraşului, pe Drumul European, în direcţia frontierei. În faţa Skodiţei alerga o „Salvare", împrumutată de la Sănătate, după ea o dubiţă, un T.V., iar în spatele dubiţei o „Dacie" 1.100. Cele trei maşini erau ocupate de cîte doi-trei ofiţeri gata de acţiune.

Ieşită din oraş, Skoda se opri la prima parcare de după un pod.

La ora 20 fix, dinspre frontieră veni, ca un bolid, un „Ford Capri" care se opri la aceeaşi parcare. Atunci am ordonat în microfon :

— Atacăm ! Înconjuraţi grupul ! !

În mai puţin de zece secunde cele trei vehicule, „Salvarea", dubiţa şi Dacia au înconjurat maşinile parcate. Ofiţerii au sărit cu pistoalele în mîini, gata să tragă, somînd : „Sus mîinile !" Cele opt persoane, surprinse, au ridicat mîinile. În faţa noastră erau patru perechi : două femei cu părul roşu, care semănau ca două picături de apă, doi nea Mişu identici, doi felceri şi doi tineri.

Cu două luni în urmă i s-a cerut lui Darie să realizeze cele patru schimburi de apartamente spre a se asigura locuinţă la patru persoane străine, recrutate din lumea interlopă occidentală, provenite din elemente fugite din ţara noastră. Au fost găsiţi cei patru autohtoni cu care semănau străinii. Certitudinea asemănării s-a asigurat prin compararea fotografiilor acestora, scoase din ţară de Roby. Alegerea lor deci aparţine domnilor Schmidt şi Roby. În cazul în care patentul ieşea din ţară, amîndoi aveau promisiuni mari din partea unei firme interesate în a-l achiziţiona.

Cum s-a realizat schimbul ? Cei patru vizaţi au plecat la băi, dar n-au ajuns în nici o staţiune balneară, ci pe aceeaşi şosea europeană au primit de la cei patru străini paşapoartele şi au ieşit din ţară, fotografiile fiind foarte asemănătoare. Au fost aşteptaţi la Triest de Roby şi timp de două luni au urmat un curs de iniţiere în de-ale furturilor de documente, licenţe, obiecte de artă...

După arestare am început imediat să caut microfilmul realizat de falsul nea Mişu, dar nu era nicăieri.

Cunoscînd faptul că grupul nevăzătorilor urma să plece a doua zi la întîlnirea de şah, am continuat verificările la ei, ştiind de legăturile felcerului cu grupul, şi... am reuşit să descopăr un orb care avea o proteză de sticlă pe care o primise, cum de altfel afirma singur, de la domnul felcer cel nou. În ea — microfilmul. Nevăzătorul a fost lămurit de felcer să poarte proteza cea nouă sub pretextul că seamănă mai bine cu celălalt ochi bolnav. Fireşte, microfilmul conţinea hieroglifele mele.

Ancheta a decurs într-un mod neobişnuit. Iniţial, domnul Schmidt a fost acuzat de crimă dar el a negat cu vehemenţă, susţinînd că nici nu-l cunoaşte pe Darie. Cînd l-a văzut apoi pe Luca în carne şi oase, era gata să-l lovească apoplexia. L-au confruntat şi cu cei doi profanatori ai sicriului gol.

Încet-încet, toţi şi-au recunoscut păcatele şi au fost condamnaţi.

M-am dus apoi la tovarăşul Stamatiade, care se alarmase iar de dispariţia patentului. Mi-am cerut scuze că a trebuit să-l „împrumut" pentru cîteva zile şi i l-am restituit, explicînd că „patentul" meu a ajuns departe în locul celui autentic.

Am vizitat-o şi pe doamna „detectivă" din strada Parcului. Dînsa m-a primit peste măsură de fericită, m-a servit cu o cafea şi imediat a început un adevărat pelerinaj al bătrînelor din vecini. Şi le-am povestit, le-am povestit, încît nici eu nu mai ştiam ce era adevărat şi ce nu era adevărat.

SFÎRŞIT

ROLAND VASILIEVICI

LENINGRAD

ISTORIE ÎNCRUSTATĂ ÎN granit

Zburam spre marele oraș european așezat prin voința unui țar și forța unui popor la întîlnirea cu valurile Mării Baltice. Fortăreața Petropavlovsk... Ermitajul... Amiralitatea cu săgeata ei îndreptată spre înaltul cerului... Călărețul de aramă cîntat de Pușkin... Vechea Universitate... Clasic și baroc : palatele lui Bartolomeo Rastrelli... Tradiția cercurilor revoluționare... Crucișătorul Aurora... Smolnîi. În cîteva slove : o istorie încrustată în granit și literatură. Obsedat de aceste imagini și conștient de magnificența orașului lui Petru I și al Marii Revoluții din Octombrie, întîlnirea îți incită aprioric, stimulate de roșieticul crepuscular, efluvii de sentimente ce numai cu greu pot fi zăgăzuite.

Leningrad. Aproape fiecare casă oferă un prilej muzeistic ; aproape la fiecare pas, menționat adesea printr-o placă de marmoră, trecutul se asimilează prezentului. Astfel, în mod firesc, îți îndrepți atenția spre brațul principal al Nevei care străbate 13 km. de oraș și care constituie coloana lui vertebrală.

O imagine concretă asupra istoriei Petersburgului de ieri și Leningradului de astăzi ți-o poate oferi o plimbare de-a lungul imensei artere Nevski Prospekt, dar mai ales o cursă cu vaporașul pe Neva. Pornind de la actuala așezare a portului, descoperi treptat, situate de o parte și de alta a brațului „Bolșaia Neva", fostul palat al cneazului Menșikov, vechea clădire a Universității — unde ai trăit clipe de adînci emoții atunci cînd excelentul orator care e profesorul Bialîi și-a început prelegerea rezervată romanului **Crimă și pedeapsă,** prin cuvintele : „Rodion Raskolnikov a fost student al Universității noastre"; apoi, în dreapta, străjuită de privirea ageră a „Călărețului de aramă" și de masivele coloane ale clădirii Senatului, ți se dezvăluie larga întindere a Pieții Decembriștilor — locul unde, într-un friguros decembrie 1825, a erupt prima mare scînteie a spiritului revoluționar rus.

Vaporașul te poartă în continuare, în susul apei, prin fața edificiului impunător al Amiralității, înființată și ridicată încă din porunca lui Petru I la începutul secolului al XVIII-lea. În partea opusă, trecînd de Universitate, se înșiră, în fața călătorului avid de a cunoaște, muzeul „Lomonosov", colosul de marmoră și granit al fostei vămi maritime, ale cărei numeroase coloane amintesc profilul unui templu antic, și, în sfîrșit, apar celebrele coloane rostrale ale Sanct Petersburgului care amintesc locul vechiului port de acum două secole.

Sub arcadele Podului Palatului descoperi, trecînd cu vaporașul, însuși Palatul de iarnă — azi sediul Ermitajului — întinzîndu-se în dreapta ta de-a lungul cheiului de granit. Stilul clasic al Palatului, cu numeroase elemente de baroc, vine și mai mult să reliefeze culoarea **de epocă** a ambianței.

Aruncîndu-ți apoi privirea peste impresionanta lărgime a Nevei în acest loc, involuntar, atrasă ca de un magnet, atenția îți e țintuită de zidurile înalte ale unei fortificații, împrejmuită de apele Nevei și ale Canalului Kronverk, ziduri din spatele cărora se repede parcă spre înaltul celule umede și lipsite de lumina soarelui, baroce, „Sfinții Petru și Pavel", unde-și dorm somnul cel de pe urmă aproape toți Romanovii.

Dar emoția, irezistibilă și încărcată de pietate, ți se trezește atunci cînd memoria glăsuiește că acolo au fost claustrați în celule umede și lipsite de lumina soarelui fii credincioși destinului de libertate și progres al Rusiei : decembriștii Dostoievski și grupul lui Petrașevski, Cernîșevski, Alexandr Ulianov și mulți alții. Complexul întărit — azi un amplu și inedit muzeu — poartă un nume de triste rezonanțe : fortăreața Petropavlovsk.

Urcînd mereu în susul rîului, vaporașul te va trece apoi de imensul pod care poartă numele lui Kirov și-ți va dezvălui două dimensiuni esențiale ale istoriei Leningradului : în dreapta, Grădina de vară (acel „Letnii sad" cîntat și în **Evghenii Oneghin**) cu celebrul ei grilaj de fier forjat și incrustații aurite, iar în stînga, peste Neva, ancorat la locul de veșnică slavă, crucișătorul Aurora — două elemente ce sugerează magistral cele două fațete organic corelate din mentalitatea fiecărui leningrădean de baștină : cultul pentru tradiție și cultul pentru spiritul revoluționar.

Smolnîi

Călătoria cu vaporașul în amonte va scoate apoi la iveală și locuri strîns legate de activitatea marelui Lenin : Gara Finlandeză, unde o masivă statuie în bronz a lui Ilici amintește de celebra sa cuvîntare ținută de pe turela unei mașini blindate în noaptea de 3 aprilie 1917, și Smolnîi — fostul pension care în zilele grele ale lui Octombrie a devenit statul major al Revoluției. Și astăzi se păstrează intact, la Smolnîi, cu multă pietate, modestul cabinet de lucru al lui Lenin din acele zile frămîntate. De fapt, în anii pregătirii Revoluției, în Petersburg, Lenin a fost peste tot, luînd cuvîntul la întrunirile muncitorilor, marinarilor și soldaților.

Orașul — muzeu

Orașul de pe Neva este și unul dintre cele mai mari muzee din lume, atît prin străzile și casele sale, care au intrat în istorie, cît și prin numărul imens al muzeelor propriu-zise. În mod firesc, atenția călătorului iubitor de artă se va îndrepta în primul rînd spre colecțiile fabuloase ale Ermitajului. Uriașul muzeu, care în 1964 și-a sărbătorit bicentenarul, numără peste 2.500.000 de obiecte de artă, reflectînd etapele succesive din cultura materială și spirituală a umanității. Cuvintele „de la paleolitic la Picasso" nu spun nimic, dar ele sugerează totul, mai cu seamă cînd le jalonezi prin contururi precise : în afara extraordinarei opulențe a secțiilor de cultură rusă, numismatică, comuna primitivă și arta antică (unde e demnă de menționat aci cel puțin celebra „Venus din Taurida"), numai arta Europei occidentale este prezentă prin 625.000 picturi, statui, desene și obiecte de artă aplicată. Ne petrecem zile întregi printre comori inestimabile : Leonardo da Vinci, Rafael, Tizian, El Greco, Velasquez, Murillo, 26 tablouri de Van Dyck, 41 de Rubens, 23 de Rembrandt, dintre care **Danae** și **Reîntoarcerea fiului rătăcitor** sînt mai mult decît capodopere. Apoi Poussin, Watteau, Fragonard, Houdon, Falconet și, mai ales, o amplă colecție de impresioniști și postimpresioniști de la Monet la Toulouse-Lautrec și, în sfîrșit, Picasso din perioadele sale albastră, roșie și cubistă.

Emoția călătorului prin lumea artelor e amplificată și de măreția ansamblului. Cînd, în 1913, Petersburgul a fost vizitat de Emile Verhaeren, la întrebarea unui ziarist „Ce v-a impresionat cel mai mult?" poetul belgian a răspuns firesc : „Ermitajul !"

Vasili Vasilievici leningrădeanul

Spiritul ce animă acest monolit de granit, marmoră și fier forjat care e Leningradul îl receptezi însă numai cunoscînd omul. Nu întîmplător, în clipa conceperii acestor rînduri răzlețe, memoria îți solicită profilul unui autentic leningrădean : bunul și prietenosul Vasili Vasilievici. Ai remarcat adesea entuziasmul și mîndria bine motivată cu care-ți relata pagini de glorie din istoria zbuciumată a orașului. Într-o zi, în cadrul unui colocviu peripatetic pe lungile coridoare ale Bibliotecii publice de stat „Saltîkov-Scedrin", afli cu uimire că aici s-a refugiat odată însuși Maxim Gorki, prigonit de poliția țaristă, că în acest sanctuar al științei și culturii, sub directoratul lui Stasov, exista o atmosferă deschisă ideilor progresiste și umanitare, că aici a studiat însuși Lenin, în anii 1893—94.

Ochii conlocutorului tău se pătrund de o undă de tristețe cînd îți descrie anii grei ai Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Din spusele lui Vasili Vasilievici și din atitudinea sa reținută, ajungi să intuiești uriașa forță interioară ce i-a determinat pe locuitorii Leningradului să reziste eroic, în condiții aparent incredibile, blocadei și bombardamentelor hitleriste. Cifra victimelor, conform documentelor procesului de la Nürnberg, este înspăimîntătoare : 632.000.

Dragostea și respectul pentru muncă, entuziasmul, un autentic cult pentru artă, o accentuată conștiință de sine și încrederea în tot ceea ce întreprinde — iată cîteva coordonate etice ale leningrădeanului, în genere. De asemenea, își iubește orașul cu profunzimea omului conștient de identitatea destinului lor comun.

Leningrădeanul ți se mărturisește prin istoria orașului care înflorește de două veacuri și jumătate sub mîinile sale, iar orașul ca atare se confesează prin oamenii săi. Cînd străinul, pasager prin istorie și printre oameni, intuiește acest adevăr, trăiește emoția unei autentice descoperiri.

CORNELIU NISTOR

JÁN STACHO

— R.S. Cehoslovacă —

Născut în anul 1936 la Trnava. Este unul din cei mai reprezentativi poeți ai tinerei generații de scriitori slovaci. Volume publicate : „Poveste de ciocolată" — 1959, „Călătorie de nuntă" — 1961 „Corp curat cu două brațe" — 1964 (reeditat în 1966), „Apocrife" — 1969, „Citire în praf" — 1970.

Ján Stacho este cunoscut, de asemenea, și ca un fin traducător, transpunînd în limba slovacă poeți de renume (Pierre Jean Béranger, Arthur Rimbaud, Saint-John Perse ș.a.).

DESPRE COPTUL PÎINII

1. Fecundă Marion, tu știi ce-i viața ?
E pînda ochiului după clipita
în care focul întîlnește apa
ca zilele să fie pure —
și-adînci, asemeni pîinii.

2. Ascultă clipocirea apei, Marion.
Eu de-asta sînt bărbat : să apăr pîinea —
făina albă ce dospește în covată
atunci cînd e cu drojdie-amestecată
și cînd fermenții-și recunosc puterea
în bulele de gaz și în acizii
ce intră-n ei și-i încordează și-i înalță
mai sus, mai sus,
spre steaua adormind deasupra casei noastre.
Eu de-asta sînt bărbat, fecundă Marion —
să țin într-una flăcările-aprinse
în soba zgrunțuroasă în care tu coci pîinea.

3. Tu transpirată
frămîntînd aluatul
făină adăugînd din coșul înflorit
cu apă coca potrivind-o bine
și ochiuri adîncind în miezul pîinii viitoare
și-apoi să te apleci deasupra mai ales
să te apleci deasupra cocii moi
ca mama peste pruncul care doarme.

4. Fecundă Marion, tu știi ce-i viața ?
E pînda ochiului după clipita
în care focul întîlnește apa
ca zilele să fie pure —
și-adînci, adînci, asemeni pîinii.

5. Tăcută, să te-așezi apoi lîngă cuptor.
Și numai respirația să-ți asculți.
Bătaia inimii și respirația.

În românește de
ILEANA ȘTEFAN și
DIM. RACHICI

COLEGIUL DE REDACȚIE :
Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (red. șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (red. șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar gen de redacție), Emil Vlaicu.

Săptăminal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara

Redacția și administrația — Timișoara, Piața V Roaită nr. 3 — Telefon 3.33.90, 3.00.82.

Abonamentele se fac la oficiile P. T. T. R. și difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă!

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic Serie nouă Timișoara 12 pag, 1 leu

In întîmpinarea Conferinței Naționale a partidului

Muncă și moralitate

Trăim intens o epocă de adînci prefaceri în toate domeniile vieții sociale și, cu prisosință, în propria noastră conștiință, deschisă ca o floare asupra efortului comun de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate.

Problemele, preocupările, ideile și idealurile noastre aparțin timpului nostru socialist, nu ne sperie efortul, munca noastră e bucurie disciplinată, reușitele noastre ne stimulează, dinamismul nostru este al socialismului în acțiune, sîntem angajați sufletește, adeziunea noastră este decisă de entuziasmul nedisimulat al muncii întregului popor.

Norma noastră morală cea mai înaltă e munca; devenită chestiune de onoare, munca probează, în fața opiniei publice, moralitatea sau lipsa de moralitate a individului: e moral cine muncește, imoral e leneșul, chiulangiul, cel care se sustrage obligațiilor cetățenești, efortului pe care o societate întreagă îl face pentru edificarea noii societăți.

Munca entuziastă, pasionată, materializată în eficiență economică, trebuie cu necesitate să atingă, în următoarea perioadă, cotele maxime ale priceperii, inteligenței și talentului nostru.

Ne sînt vii în minte cuvintele Secretarului general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu rostite la Conferința extraordinară a organizației de partid București: „Principiul socialist spune că nimeni nu poate trăi fără muncă. Socialiștii și comuniștii mai vechi aveau lozinca: „Nici muncă fără pîine, nici pîine fără muncă!". Acest criteriu trebuie să-l introducem în viață".

Căci aceasta este etica, mentalitatea și cartea noastră de vizită cu care ne prezentăm în lume: munca.

Fenomenele de parazitism social de toate nuanțele, nu le putem considera altfel decît ca pe niște aberante și anistorice fenomene, rămășițe, desigur, ale unui individualism îngust, care trebuie să dispară cît mai curînd.

Cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu înseamnă o invitație la continuarea și adîncirea celor mai trainice tradiții ale poporului și partidului nostru, o invitație la noblețea de a munci, de a fi și de a ne simți liberi prin propria noastră muncă.

Ne rămîne nouă, tuturor, sarcina măreață și nobilă de a pune în practică acest imperativ care este imperativul epocii noastre. Conferința Națională a partidului va însemna, în acest sens, un nou jalon de adevăr, de bine și frumos în drumul nostru spre viitor.

ION DUMITRU TEODORESCU

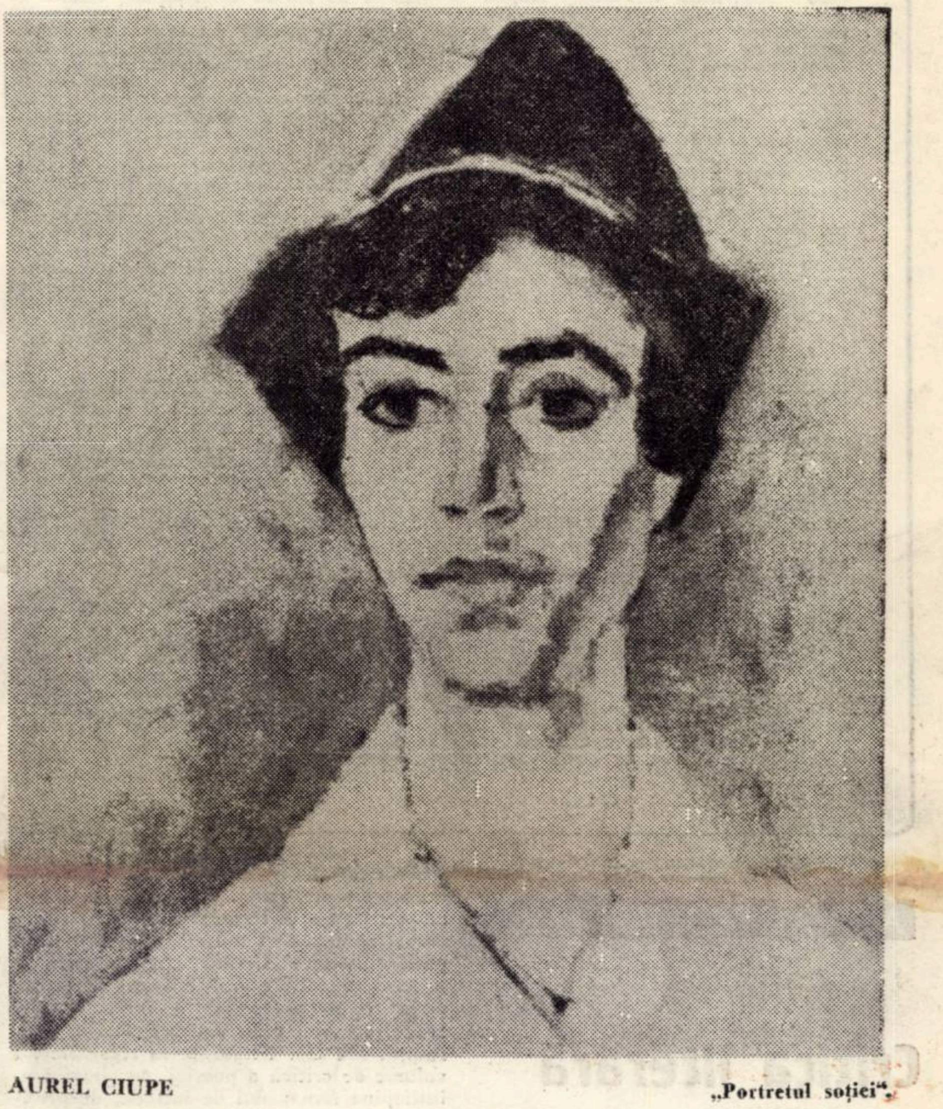

AUREL CIUPE „Portretul soției".

creion

LOCOMOTIVA

Cîte locomotive am văzut și eu într-o viață! Încă de mic, cînd îi duceam în sufertaș de mîncare tatălui meu, care lucra într-o gară din cîmpie, mă opream uimit întotdeauna în preajma locomotivelor. Știam că una din ele trăgea un tren liliputan, din cîmpie pînă în munți, și că își făcea, așa minusculă cum era, cu destoinicie lucrul ei și cu seriozitate. Alta, cu foarte multe roți, ducea cu sine nesfîrșite convoaie cu vagoane de mărfuri. Erau și locomotive din acelea care, ținute într-un depou sau un triaj, întreaga lor viață nu făceau altceva decît să deplaseze garniturile de pe o linie pe alta, la semnalul acarilor. Dar chiar și acolo, necunoscute, scoase din circuit, ele își făceau datoria în mod exemplar.

Apoi, de ce să mint, mai tîrziu am văzut locomotive ca niște adevărate uzine pe roți, a căror inimă electrică impunea respect. Cînd acestea zburau prin stații și hălți, deplasînd în urma lor un șir nenumărat de vagoane, priveam cu nesaț la ele și nu încetam să le admir. Am văzut apoi locomotive electrice, ultimul cuvînt al tehnicii în acest domeniu, cele mai iuți din lume, care purtau expresele ca pe niște jucării, în viteze amețitoare, avînd înscrisă parcă pe fruntea lor un fel de măreție ca și caii de curse.

Cîte locomotive am văzut și eu într-o viață, făcîndu-și drumurile dintr-un capăt în altul al țării, umile sau superbe alcătuiri de metale, de roți, de angrenaje. Locomotive gata de ieșit la pensie, după o viață de muncă, sau altele abia intrate în rodaj, locomotive care, toate, dau imaginea forței, pusă exact pe linii și trimisă unde se cere, spre îndatoririle zilnice.

De aceea, spuneți-mi, ce poți crede despre o locomotivă, cu toate accesoriile ei, bine pusă la punct, o alcătuire superbă de oțele și angrenaje strălucitoare, însă alergînd singură ca o nălucă, singură și fără rost pe o cîmpie nesfîrșită. Astfel am văzut odată o locomotivă. La începu, am urmărit-o zîmbind: „E o joacă. Ce rost ar avea să pornească singură la drum o locomotivă?" Apoi mi-am dat seama că lucrul era serios și că ea înainta singură fără să mai privească în jur. Apoi am văzut cum, pe parcursul a mulți kilometri, energia ei se cheltui în gol, numai pentru a-și mișca grelele ei roți. Atunci am privit-o cu tristețe și perplexitate. Ea înainta impetuoasă, gîfîind, duduind, emanînd foc, într-o viteză halucinantă, dar toți caii ei putere se consumau în gol. Ea pornise la drum fără vagoanele ei de toată ziua. Vagoanele ei, pline cu bunuri și poveri așteptate, nu se vedeau nicăieri. Și faptul că ea gonea singură, fără rost, pe cîmpia nesfîrșită, părea un lucru atît de ciudat. Am privit la ea pînă a dispărut în zare și, în acel moment, am zis: locomotiva să fie locomotivă, domnule, în fruntea energiilor, în fruntea fruntilor, că de aceea i s-a dat forța, să nu pornească niciodată singură de capul ei, ci să pună în mișcare trenurile care aleargă spre oameni! Locomotiva să fie locomotivă!

ION ARIEȘANU

„Maeștrii cresc elevi care devin la rîndul lor maeștri"

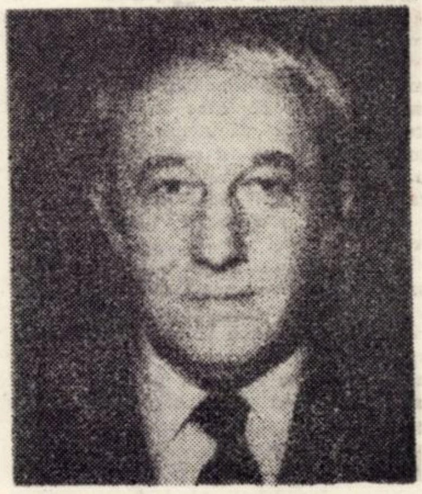

Personalitate marcantă a medicinei românești contemporane și de reputație mondială, Prof Dr. O. Fodor face parte dintre acele mari conștiințe medicale și naționale care, preluînd ștafeta marilor înaintași, a înțeles că va rămîne în durată prin ceea ce va lăsa după această trecere limitată în timp.

— Cum vedeți astăzi dialogul medic-umanitate? Il apasă pe medic povara umanității? Sau ce ne-ați putea spune despre sentimentul de alienare în contextul medicinei contemporane. Există un atare pericol?

— Întrebarea este deosebit de complexă și ar fi dificil de dat un răspuns care să se limiteze exclusiv la sfera profesiunii noastre. Problematizarea condiției umane, dacă ea constituie sau

IOAN POPA

(Continuare în pag. 10)

Anul XXIII
joi 13 iulie 1972
11
(226)

cronica literară

ISVOADE

1. *Hronic.* Îl citesc pe Lucian Blaga așa cum aș citi un *hronic*, o carte tulburător de veche, miraculoasă carte a întemeierii. Apele vechimilor bat malurile Operei, insulă într-un ocean sarmatic. În ceea ce scria. Blaga e contemporan mai degrabă cu stră-stră-bunicii săi, decît cu colegii sortiți într-ale scrisului. Strălucită pasiune, intransigentă reculegere! Beletristica lui Blaga, gîndită de exegeți ca metaforă, se dovedește a fi profesiune de credință, prelungirea unui gînd ce nu se istovește în gratuitate. *Zamolxe.* piesa tinereților, e mai mult decît o ficțiune : e o ipoteză. *Getica*, polemica din *Saeculum* (în volumul de față : pg. 68-87) nu iese în afara acestor idei, pe care le recapitulăm: 1) Dacii erau politeiști, 2) Zamolxe putea să fie profet, 3) O religie a naturii și a zeităților vegetale ar caracteriza poporul dac.

În *Mit și cultură* (Ed. politică, 1963, pg. 58-59) C.I. Gulian acordă deplin credit calității științifice a teoriilor lui Blaga (studiul citat) înscriindu-le după acelea ale lui Rohde, Kazimir, Tocilescu, Daicoviciu, și înaintea (cronologic) lui Ion Russu.

2. *Satul.* Corespondențe între teorie și practica literară întîlnim la fiecare pas. Studiile și eseurile adunate în acest volum constituie un îndreptar pentru cititorul lui Blaga, text esențial fiind *Elogiul satului românesc.* Cum orice mare scriitor se naște din copilăria sa, satul lui Blaga e acela *al copilăriei*, conceput fundamental pentru scriitor . Nu, satul lui Blaga nu e unul *anistoric*, așa cum s-a spus. ci un sat al amintirii nivelatoare. Matur Blaga va crede într-un sat purtător de istorie, vehicul de tradiție, inscripție a vechimii și expresie a vocației creatoare a poporului nostru. Retragerea scriitorului are loc *nu în anistoric ci în folclor.* Folclor în toate ipotezele, mergînd pînă în extremis : folclorul copilăriei.

3. *Isvoade și izvoare.* Ne apropiem de esențe, credința în folclor a lui Blaga nu se îndepărtează prea mult de a generației de la 1848. Legături subterane îl leagă pe poet de Eminescu : *Mitul românesc,* atît de implicat în efortul romanticilor de a construi un drum fertil literaturii române, constituie pentru Blaga cel mai demn punct de pornire. Precum în *Memento mori*, locul Daciei era însemnat cu litere de aur, în trilogiile lui Blaga *spațiul mioritic* reprezintă o definiție fundamentală. *Zamolxe* e o piesă de natură eminesciană, demnă de a ocupa un loc în *Diorama* luceafărului poeziei românești. La fiecare mare scriitor pornit din *Ardeal*, Blaga e *un constructor, un continuator*, mai mult decît un începător. Daimonul scriitorului e de a dura, pe schițele înaintașilor, un edificiu. *Școala ardeleană-latinistă* (inițial publicat în *Vremea*, noiembrie 43, vol. de față, pag. 161-182) e un articol patetic, mărturie a unei iubiri rodnice în idee, ca și studiul consacrat lui Cantemir. În *Isvoade* (uluitor de unitar acest volum, alcătuit din studii și articole risipite prin reviste mai bine de două decenii) răzbate, mai puternic ca niciodată, încrederea în geniul poporului român, în excepționala valoare a înaintașilor. Vicisitudini istorice au îngrădit, arată scriitorul, înălțarea marilor construcții. Despre corifeii școlii ardelene : „Aptitudinile lor constructive erau prea accentuate pentru problematica periferică ce li s-a prezentat, datorită contingențelor istorice. Problematica atacată de ei a trebuit să îndure diformări fiindcă era prea puțin încăpătoare pentru energiile fabuloase puse în mișcare. Un duh filozofic de esență rară „fusese deviat spre istoriografie și filologie" (pg. 181). Idei asemănătoare găsim peste tot (vezi pg. 214-217). Blaga se vede pre sine un continuator, un constructor, în numele înaintașilor.

4. *Sensul polemicii. Getica* e o polemică : în plin război. Blaga contestă vocația războinică a dacilor. La vremea lui (1943), studiul a trezit o replică violentă (Ion Coman, Zalmoxis, I) și a marcat ruperea definitivă de gîndirism. Dacă mai era ceva de rupt. Blaga e, iarăși mai mult decît se bănuiește, un cetățean, un *om al țării*. Studiul consacrat școlii latiniste nu poate să fie rupt de *tratatul de la Viena*, care sfîșie Transilvania. În subtextul studiilor, ghicim o participare la suferința unui popor. Replici violente adresează scriitorul existențialismului, țintă de atac fiind dezumanizarea filozofiei. Antologic e pamfletul care îl vizează pe E. Cioran, rîndurile de o rară violență, angajînd un dispreț total. Mare pamfletar, redutabil polemist, Blaga angajează în elogiu ca și în invectivă credințele sale nestrămutate în demnitatea unui popor, în trecutul și viitorul său.

5. *Sentimentul țării.* Un filon de aur pentru toată opera lui Blaga, deci, sentimentul țării, E axa în jurul căreia gravitează toată opera scriitorului. Blaga celebrează, în pagini de deplină frumusețe, țara de azi : *Mirabilei semințe* îi corespund aceste rînduri de vibrantă participare la viața *timpului nou al țării:* „Ar fi prezumțios să afirmăm că prefacerile din țara noastră, atingînd pînă și natura intimă a timpului, s-ar fi obținut fără greutăți în vederea ajungerii unor superioare țeluri. Dar ce vertiginos progres s-a făcut în anii din urmă și în privința esteticii soluțiilor pe care civilizația socialistă le-a propus și le propune la fiecare pas, cetățenilor! Regimul de democrație populară din țara noastră a apreciat cu justețe că însuși gustul maselor trebuie dezvoltat. S-a dovedit psihologic că gustul e susceptibil de o evoluție fără termen. Sensibilitatea obștească poate fi și trebuie să fie educată în sensul modernizării. Cei ce urmează să facă cu tot mai multă luare aminte acest lucru, unind prudența și imaginația, sînt înșiși constructorii noilor condiții de viață și creatorii noilor valori spirituale, exponenții muncii creatoare.

În procesul de îndrumare spre o estetică inedită a intervenit cu succes deplin exemplul concret, dat în mii de forme. Cert, aspirațiile spre o viziune agreabilă ochilor se manifestă mai inveterat în Capitală dar nu peste mult provincia va umbla și ea pe aceleași drumuri. Frumusețea nu se mai confundă cu cosmetica pe suprafață a arhitecturii, cu arabescul desuet, întortocheat și fără semnificație, stilul nu se mai confundă cu pasiunea pentru detaliul neesențial, și pentru podoabele mai caduce decît efemeridele. Construcțiile noi, de la clădirile publice, la blocurile de locuit, și pînă la uzine, de la stofe la vasele de bucătărie, produsele pentru plăcerea minții și a inimii, de la jucăriile pentru copii la cartea ilustrată pentru adulți, se resimt tot mai mult de cerințele marii simplicități. Cu aceasta, o nouă frumusețe, tot mai aproape de ceea ce este și trebuie să fie un „stil", intră în viața noastră".

Scriitorul vede totul, scriitorul nu e un absent. ci un cetățean și un martor. Recitindu-l, observăm că între mai vechile rînduri și cele ale anului 1960 nu există ruperi, contraziceri fortuite : ele se unesc în elogiul patriei.

Pentru cercetătorul operei lui Blaga, Isvoade e o carte fundamentală. Cronicarul s-a mulțumit doar, în cîteva rînduri. să indice cîțiva centri și cîteva intersecții.

C. UNGUREANU

---

*) *Lucian Blaga, Isvoade,* Eseuri, conferințe, articole, Ediție îngrijită de Dorli Blaga și Petre Nicolau, Prefață de George Gană Ed. Minerva, 1972.

ACTUALITATE LITERARĂ

Critica literară și falsa dramă a antinomiilor terminologice – II

Din fericire, critica de „creație" nu rămîne un domeniu nedisputat. Îndeosebi tonul ei apologetic (care merge pînă la acceptarea **erorii** „ca atribut inevitabil al inteligenței critice" în cazul lui L. Ulici, sau a „nedreptăților săvîrșite de ea" ca o fatalitate a criticii judecătorești, în cazul lui C. Stănescu) a stîrnit numeroase replici. A. Marino, spre exemplu, respinge de la început ideea „injustiției critice" necesare, afirmînd că numai adevărul artistic este scopul criticii, că operația ei hotărîtoare e **adecvarea** la operă, privită ca scop și nu ca mijloc. „Adevărata critică literară, după ce s-a lăsat gustată în sine, trimite totdeauna la textul care i-a dat naștere. Este noblețea, recunoașterea și gratuitatea ei supremă".

Alternativa propusă de A. Marino, V. Nemoianu, Ion Vlad, Al. Călinescu, pentru a aminti numai cîțiva din criticii „academici", este căutarea metodei, a unei poetici de principiu, care să permită depășirea stadiului empiric în judecarea literaturii, asigurarea, cu alte cuvinte, a „bazelor științifice" a cercetării literare. Critica devine astfel o conștiință, un sistem de cunoaștere, înainte de a fi creație. Criticul e scriitor, după cum zice Al. Piru, „nu în sensul că își inventează obiectul, dar în sensul că e înzestrat cu fantezie, cu darul de a construi el însuși opera sau măcar de a o reconstitui".

Se poate vorbi la noi de o distincție între **critica operativă** și **critica specializată, academică,** nu numai din punct de vedere al veleităților ei creatoare sau științifice, dar și al prezenței sau absenței unei **perspective** istorice Critica curentă este, în general, insuficientă, fiind o „critică în mers", ce nu poate stabili decît ierarhii labile, de soiul celor propuse de Ilie Constantin sau Gh. Grigurgu, în recentele lor volume de critică a poeziei, nu poate preîntîmpina fenomenul de inflație, de proliferare a literaturii mediocre.

Frecventele confuzii valorice, tendințele nivelatoare ale criticii curente se datoresc absenței **contextului,** a curajului de „a măsura reputațiile la scara permanențelor culturii noastre" sau a poeziei lumii, cum observă V. Nemoianu. De aceea, criticul propune două momente distincte în cercetarea critică : momentul descrierii exacte și evaluării obiective și momentul interpretării și disputei. Ultimul, fie că se va numi critică „specializată", fie critică de „interpretare", va fi o tentativă de depășire a imperiului actualității imediate, prin introducerea unei perspective de durată, a unor clasificări, chiar dacă ele sînt arbitrare și didactice, ca în majoritatea proiectelor de istorie literară contemporană propuse pînă acum. Esențial este să se renunțe la scepticismul cu care mai este privită critica de perspectivă, socotind că operația de decantare a valorilor, de ierarhizare, ar cădea exclusiv în seama timpului (cităm din **Interpretări critice** de Valeriu Cristea : „Cît de... vană este dorința de a ordona incontinuu realitatea bogată, diversă, dinamică, a literaturii în curs de dezvoltare. Cît de puțin contează anticipările în literatură știe oricine aruncă o privire în trecut... Se poate spune că atunci cînd se referă la opere contemporane, judecata de valoare nu este treaba criticului. Axiologia sa nu poate fi decît retrospectivă").

Critica „specializată", așa cum este ea descrisă de autorii buletinului **The Aims and Methods of Scholarship in Modern Languages and Literatures)** pornește de la mai vechiul concept al literaturii nu ca o alăturare întîmplătoare de opere, ci ca o structură ordonată, ca „un sistem de opere care prin adăugirea unor opere noi, își modifică necontenit relațiile interne, crescînd ca o entitate în prefacere continuă". (René Wellek). Prin urmare, primul principiu al criticii erudite va fi **interpretarea operei în lumina întregii literaturi, lectura în context,** sub semnul a trei categorii generale, **convenție, gen** și **aluzie,** ce se aseamănă într-un fel cu categoriile de specie, gen și încrengătură din biologie.

Un punct de vedere similar e susținut la noi nu numai de critici ca Ion Vlad sau A. Marino, adepți mărturisiți ai structuralismului (A. Marino, de pildă, îndeamnă la considerarea operei din „unghiul totalității", astfel ca „îndărătul volumelor să se urmărească perspectiva de sinteză, viziunea globală") dar și de cronicari prin excelență, care, ca și C. Stănescu, încearcă să reducă prăpastia dintre critic și cronicar, scriind un fel de cronică de „sinteză", așa cum am mai remarcat („Obiectul criticii nu e, în ultimă instanță, o carte ori alta, ci creația însăși, în zonele ei adînci").

Am numit acest gen de critică **„totală"**, pentru că ea încearcă să reprezinte o totalitate a descifrării, din multiple unghiuri, a operei privită ca un fel de microcosmos. Ea se apropie de acea **critică a culturii** revendicată de V. Nemoianu, în care literatura nu mai este privită în sine, ci ca parte a unei culturi, a unei societăți. „Înțelegem literatura abia cînd ne despărțim de ea", zice criticul, dar impresia noastră este că „despărțirea" de poezie prin „lărgirea unghiului de vedere" ar putea fi fatală, aceasta fiind uitată în zelul cu care se caută transcenderea în zone mai înalte ale spiritului. **Critica culturii** ar putea fi soră bună cu formele mai puțin rafinate ale criticii „neliterare" : sociologismul, critica „de idei", critica „arhetipală", etc.

Cel de al doilea principiu anunțat de Northrop Frye este acela al abordării operei ca **structură unitară, independent de valoarea inegală a părților ei constituente.** „Gustul criticului nu trebuie lăsat să intervină chiar dacă unele pasaje par monotone, nerealizate. Contează înainte de toate că autorii au considerat aceste pasaje relevante în economia generală a operei — monotonia lor e incidentală". Acest principiu e în parte discutabil, mai ales că speranța criticului de a-și corecta primele impresii, în urma unei lecturi nediferențiate, a înțelegerii în ansamblu, nu este întotdeauna răsplătită. E adevărat că opera nu poate fi epurată de părțile ei nerealizate, ele întregind înfățișarea unitară a operei, după cum operele nerealizate întregesc cunoașterea creației de ansamblu a unui scriitor, ceea ce nu înseamnă însă trecerea sub tăcere a oricărui verdict critic. Etapele metodei **euristice** de interpretare sînt, după Northrop Frye, **identificarea temei** (prin temă înțelegînd nu un precept, o idee rezumabilă, ci structura generală a operei), studierea **componentelor structurii** (imagini, în cazul poeziei ; caractere, în cazul prozei, dar mai ales cele două aspecte ale funcționalității lor : repetiția și modulația) și **analiza texturii** (a realității lingvistice a operei). Numai această mișcare deductivă, de la temă la structură și textură, ar păstra intactă unitatea operei. Un anume gen de critică **euristică** se cultivă și la noi, dar ea suferă de un scientism prea riguros.

Din nefericire, unele afirmații ale lui M. Iorgulescu în articolul **Critica fidelă și universitară** sînt adevărate, dar nu numai în privința criticii universitare, ci în general a criticii care se exprimă „asupra contemporanilor didactic și sentențios, producînd texte asemănătoare cu Appendix Probi ...". Severitatea tonului de catedră nu va putea masca comentariul sumar, expeditiv, orgoliul de castă de care suferă o parte a criticii așa-zis „academice". În ultimă instanță, prejudecata „creației" are ca replică prejudecata „științei", obsesia metodei, snobismul terminologic. De dragul disputei, adepții ambelor formule își născocesc reciproc vini, se privesc impacientați și așează între ei prăpăstii de netrecut. În realitate, distincțiile dintre criticii „foiletoniști" și „universitari", între critica „profesională" și „artistică" sînt mai puțin tranșate : fie că este „rigoare mai întîi și apoi emoție creatoare", fie că este mai întîi „vocație și apoi știință", critica se întîlnește cu opera încercînd, atunci cînd e obiectivă, să raporteze opera la ideea de valoare artistică.

Atît critica „de creație", cît și critica „euristică" pornesc de la opera literară : cea dintîi își construiește propria formulă plecînd de la ideea că opera e impenetrabilă. cea de a doua exprimă unitatea operei (și a literaturii) sub semnul unor categorii ieșite „din pasiunea egalizatoare a criticului". Deci atît afirmarea „unicității operei" cît și raportarea ei la un sistem — cele două atitudini critice opuse— se exprimă, în ultimă instanță, așa cum mărturisește și Nic. Manolescu, printr-o formulă generală. Nu este vorba atunci de a alege între două soluții exclusiviste, ci de a stabili proporția ideală între creație și rigoare științifică, între critica descriptivă și judiciară, între critica curentă și critica de perspectivă, privite ca două momente ce se succed nu în opoziție ci într-un dialectic raport de complementaritate.

MARCEL POP-CORNIŞ

Între culoare şi simbol

Dacă arta altor poeţi „tinde spre condiţia muzicii", poezia lui Radu Boureanu, într-o însemnată parte a sa, năzuieşte spre pictură. De altfel, nu este un secret faptul că poetul se preocupă de arta culorii, îndeletnicire care a lăsat în versurile sale o puzderie de termeni specifici : **desen, gravură, gamă, pastă, ramă, ton, ulei, vînătă,** (substantiv, ca în limbajul artelor plastice : **Pe fond adînc de vînătă de toamnă)** etc. Dar, înafară de această prezenţă, într-un fel exterioară, avem a face la Radu Boureanu cu un mod de a lua contact cu lumea caracteristică pictorului. Poetul este un vizual (verbul **a vedea** şi sinonimele apar frecvent, după cum epitetul **orb** desemnează aproape toate infirmităţile spiritului) ; constatăm că, de cele mai multe ori, imaginile nu sînt ordonate în adîncime, ci în suprafaţă. Am putea spune, exagerînd oarecum, că fluxul poetic nu se desfăşoară în timp, nu are direcţie, ci este expresia unor senzaţii receptate dintr-odată ; emoţiile nu sînt succesive, ci simultane. Poetul fixează încă de la început liniile fundamentale ale tabloului, întregindu-i apoi prin tuşe nuanţele, fára a modifica schiţa iniţială ; de aceea, adesea, imaginea este reluată aidoma după cîteva strofe, oferindu-se neschimbată contemplării.

Impresia noastră se sprijină, astfel, pe cuprinderea unor pete de culoare dispuse în spaţiu, nu pe descifrarea simbolurilor, înfăptuită în timp. Scenele „văzute" abundă : **Dar cînd zorile pun pe coastele ţărmului rozul / Că par de carne tînără colinele. / Cînd soarele suflă cu aur nisipul ..; Aur stins la Arbanase ; / Printre crengi-bani noi de soare / Cad pe ziduri vechi de case ;** steagurile sînt **culoare comunistă,** filele, **lespezi de zăpadă caldă,** oraşele sînt străbătute de **zugravi uriaşi,** în timp ce, ca într-o gravură medievală, **O vînătă vreme îneacă lumina.** Marea are **miliarde de riduri,** în docuri şi la cheiuri, noaptea, e **o unduire legănată, / Un vals de unde şi de stele,** iar luna **îşi pune punctul alb, pe rînd, pe coşurile roşii / Ale uzinei.**

Dar, culorile, în infinitele lor irizări, nu au nici semnificaţie logică, nici afectivă ; sînt prezenţe, manifestare vizuală a universului. Departe de a fi simplu element decorativ, culoarea în poezia lui Radu Boureanu nu este nici simbol : nici una din ipostazele sale nu apare obsesiv şi nu închide în sine sensuri nelimitate. Şi totuşi, Radu Boureanu nu scrie pasteluri decît atunci, poate, cînd comentează poetic tablourile unor pictori, fiindcă, deşi vizual, poetul nu este un descriptiv. Tabloul nu se întregeşte treptat, cursiv, prin completări succesive ; nu e o suită de imagini, relevînd o anumită atitudine faţă de peisaj, ci o singură imagine văzută din prima clipă şi rotită în jurul ei înseşi pînă la totala limpezire. Poetul încearcă, deci, să facă pictură cu mijloacele poeziei, depăşind primejdia unei asemenea întreprinderi ; ştie că, oricît de bine alese, cuvintele pot doar să evoce culoarea, nu s-o şi reprezinte.

De-a lungul întregii creaţii întîlnim conflictul dintre aparenţa plastică a lucrurilor şi posibilitatea lor de a semnifica, teamă seducătoare de acele zone în care, izbite de lumină (de **snopii de lumină),** culorile lasă coridoare profunde de umbră. **Umbra** îl tulbură pe poet. Simte, probabil, că adîncimea ei nedefinită nu poate fi pictată, ci spusă, descrisă, eventual sugerată. Aşa se face că poetul culorilor descoperă pentru poezia sa o metaforă simbolică în **umbră,** aşezînd-o alături de **culori** şi de **lumină,** într-un joc de aparenţe şi de profunzimi : **Port umbra ta în mine cum zidi / Manole umbra-n zidul mînăstirii ; Pe umbra lui încremenise ceasul** etc.

Volumul **Piramidele frigului,** Editura „Cartea Românească", Bucureşti, 1970, consfinţeşte victoria **umbrei.** De data aceasta, cuvintele nu mai sînt culori, suprafaţa lor e străpunsă, devin perspective. Obsesia vizuală a mării se preface în obsesie simbolică **(Amiraba,** pag. 52).

În paginile acestui volum, cuvintele au absorbit culoarea ; dacă în ciclurile anterioare culorile pretindeau cuvintelor să se supună, acum, în ambianţa textului, ele se mişcă supuse şi calme. Înainte, poetul auzea cu ochii **(Cine-a venit şi mi-a şoptit sub pleoapă / Nu în auz... / să văd, întîi, îngrozitoarea veste / În palida imagine de gheaţă)** ; acum desluşeşte şi **urechea de ceaţă a lumii.** Îndrăgostit altădată de artele spaţiale, poetul intuieşte punctul unde spaţiul şi timpul sînt una, construind admirabila metaforă a catargelor statice, pe apele fără mal ale timpului (pag. 57).

Cuvintele atotputernice, au asimilat încet şi bogăţia de culori şi bogăţia de sensuri a lumii : **Pămîntule, frumosule pămînt / încet o să devii numai cuvînt.** Poetul însuşi, astăzi **parabolă vie cu obrazul în lut,** dăruieşte, cui vrea să-l asculte, **trandafirul de ghips al deşertului.** Marea, cerul şi tot ce-l înconjoară, nu-i mai oferă o cromatică vie şi ispititoare, ci bănuiala unui sens care se cere descifrat. Se păstrează însă aceleaşi chipuri hieratice, privind **meduzele, gelatinoase enigme plutitoare, cînd înfloreşte floarea de sulf sub fiecare pas.**

Întîlnim în acest volum un interes sporit pentru semnificaţia spirituală a peisajului ; şi înţelegem că el s-a închegat treptat, din drama care leagă **lumina** de **umbră,** topind contururile într-o culoare fără vîrstă.

EUGEN BERÇA DORCESCU

DICŢIONAR

LITERAR

■ *Două decenii de la moartea lui PAUL ELUARD*

La Nissa a avut loc un festival al cărţii, prilej pentru numeroase întîlniri cu cititorii şi iubitorii poeziei lui Paul Eluard, de la a cărui moarte se împlinesc anul acesta două decenii. Tot aici, în cadrul festivalului, a avut loc Congresul Uniunii Internaţionale a cărţii pentru tineret.

■ *Expoziţie dedicată presei ilegale spaniole*

La Aubervillier, la teatrul municipal, a fost deschisă o expoziţie dedicată presei ilegale spaniole. O mare parte a expoziţiei este dedicată luptei poporului catalan. Au participat numeroase personalităţi artistice a căror activitate se desfăşoară în afara Spaniei.

■ *Două personalităţi, două temperamente deosebite*

Intîmplarea face ca două mari personalităţi ale scenei franceze, Jean-Louis Barrault şi Pierre Brasseur să-şi publice în acelaşi timp memoriile. Cărţile lor ne descoperă însă două firi cu totul deosebite atît pe plan artistic cît şi în viaţa de toate zilele. Viaţa particulară a lui Barrault e copleşită de arta sa, de funcţia pe care o deţine. Teatrul este cel care îl obsedează mereu. Deosebit de sensibil, profund individualizat, Barrault dă următoarea definiţie a teatrului : „Poezia spaţiului mijlocită de fiinţa omenească" — la care Pierre Brasseur parcă ar replica : „A fi actor, înseamnă a-i imita pe oameni, a face din ei bonomi, a le învăţa ticurile... privirile, grimasele, tristeţile...".

■ *Tîrg internaţional al cărţii*

Al 17-lea tîrg internaţional al cărţii, deschis anul acesta la Varşovia, în cadrul anului internaţional al cărţii, a consemnat totodată o jumătate de mileniu de la naşterea lui Copernic. 1.500 de editori din 20 de ţări ale lumii, şi-au prezentat cele 85.000 de titluri.

În Orizont 10 :

— Interviul cu conf. dr. ing. Dan Teodorescu intitulat „În tehnică nimic nu se obţine fără sacrificii" a fost realizat de Valentina Dima.

— Ancheta „Energetica" a fost semnată de I. D. Teodorescu.

AUREL CIUPE

„Porumbişte la Stana".

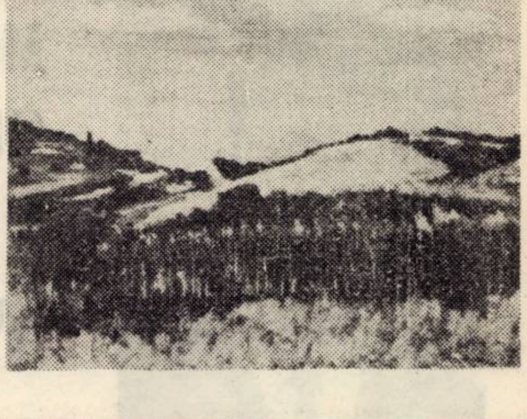

EVOCĂRI

Omul Liviu Rebreanu

S-au scris micromonografii şi studii despre valoroasa-i operă, dar nu a parvenit încă nici un istoriograf-monograf să compună fresca vieţii sale, la fel de tulburătoare şi pilduitoare ca şi opera, pe al cărei fundal să se proiecteze monumentala, iradianta lui omenie, sub aparenţa modestiei, personalitatea lui complexă şi divergentă, pluralitatea producţiei sale epice şi publicistice, dar mai cu seamă profilul lui uman, magnific prin exemplaritate.

Nu trebuie să uităm că plămada tonică, stenică, a marelui scriitor, ieşit din rîndurile ţărănimii, apropiindu-şi o vastă cultură (citea în patru limbi), a rămas, odată ajuns în culmea gloriei, cu aceeaşi structură de ţăran. A fost ataşat de matca rurală prin simplitatea şi sobrietatea sa, cuviinţa şi relaţiile calde cu oamenii şi de o mare nesecată curiozitate, avînd, adică, putinţa poetului de a se mira continuu de fenomenul miraculos al existenţii. Dar a rămas structural ţăran pentru că din tezaurul de tradiţii şi datini trăite în copilărie şi-n primă tinereţe şi-a tras seva viguroasă, autobiografia majorităţii scrierilor sale. Şi a rămas el însuşi, sub omătul pretimpuriu al părului său, un mare copilandru.

Interesul său pentru fenomenul social-cultural se întregea cu rîvna de îndrumător spiritual militant, prin linia ce trasa publicaţiilor ce le dirija, o notă combativă, cetăţenească, clară, în contextul căreia lectorul să afle cum vieţuieşte, cum creează şi cum piere scriitorul tînăr.

El se ridică, de pildă, împotriva nedreptăţii şi asupririi unui actor reputat, numai pentru că era de altă rasă, în articolul „În numele naţionalismului", precum avea să iniţieze campania în apărarea lui Mihail Sadoveanu, în acel memorabil „Protest al intelectualilor", redactat de el.

Omul te impresiona dintru-început prin farmecul său uman, cu viorelele albastre ale ochilor, cu privirea învăluitoare, în care licăreau raze de duioşie, săritor la nevoie, deoarece preocuparea centrală îi era a zugrăvi şi a sluji omul de rînd şi ca scriitor şi ca om. Nicicînd n-am cunoscut în lunga-mi carieră un scriitor care să-ntregească atît de armonios şi exemplar pe artist ca Liviu Rebreanu. Din acelaşi interes afectiv pentru om provenea şi rîvna de a-i servi şi ajuta din toate puterile sale pe confraţi.

Deşi nu era critic, de îi aduceai un manuscris, îşi fura timp din timpul său preţios şi ţi-l citea, rostind cu blîndeţe, dar răspicat, aprecierea bună sau rea. De era primul caz, nu telefona, nu scria, ci mergea cu tine de braţ la un editor şi te recomanda adresîndu-i-se : „Cînd tipăreşti pe băietul ăsta ?". De vreun june autor se-mbolnăvea, nu prin scris, nici telefonic, intervenea, ci mergînd personal la d-rul de care ţinea scriitorul şi-l agrăia cu dulceaţă şi fermitate, rugîndu-l să-l redea cît mai grabnic mesei de lucru.

Consecvent acestui interes viu pentru tineret, atunci cînd am pus la cale scoaterea „României literare", el mi-a indicat precis : scriitorii cei tineri să aibă contribuţia cea mai de seamă la foaie, de-aia am ales un scriitor de vîrsta lor în conducerea redacţională !

Urmînd fidel astă linie trasată, în jurul vestitei reviste s-au grupat, pe lîngă Arghezi, Galaction, Ion M. Sadoveanu, E. Lovinescu, şi G. Călinescu, Ostav Suluţiu şi M. Sebastian, Emil Gulian şi Anton Holban, Eugen Ionescu şi Al. Phillippide, I. Peltz şi Victor Ion Popa de la tribuna „României literare", s-a dat alarma de felul cum îşi duc zilele un Alexandru Sahia, Gib Mihăiescu, G. M. Zamfirescu, Bogdan Amaru şi Aurel Cornea. De la aceeaşi tribună şi datorită aceleiaşi concepţii şi-nţelegeri Mihail Sebastian şi-a putut spune curajos cuvîntul în „Cronica literară", Cicerone Theodorescu, în „Cronica dramatică", să execute cu virulenţă nonvalorile, să ţintuiască la stîlp pe trustmenii ce-şi întocmeau repertoriul pe criterii exclusiv mercantile, să desfiinţeze piesele proaste, iar Eugen Jebeleanu, cu aciditatea ce îi e proprie, să alimenteze regulat rubrica, „Săptămîna literară".

Am în faţă unul din articolele acestea, al autorului de atunci al „Inimilor sub săbii", unde poetul îşi împărtăşea în 1932 poziţia precisă de scriitor angajat ; Eugen Ionescu de asemenei nu-şi cruţa lectorii şi pe eroii eseurilor sale, sub platoşa acoperirii teoretice.

Dar ceea ce trebuie cu precădere subliniat e că, la ambele reviste, Liviu Rebreanu a insufleţit frontul literar, aliniindu-i forţe proaspete, a îndrumat şi dirijat scriitori în epoca de formare, ce s-au impus apoi. El reuşea să îi orinteze pe cei aflaţi la-nceputurile lor cu calm, omenie şi pentru că simţeau pe de o parte că au înaintea lor un om căruia poţi să-ţi deschizi în voie sufletul, pe de altă parte, simţeai că insul acesta posedă exemplaritatea speţei umane şi-ţi dădea senzaţia întăritoare că te afli-n faţa unui amic egal cu tine, un frate mai mare şi nespus de comprehensiv.

Posed în privinţa asta multe mărturii, dar am ales-o spre exemplificare pe aceea a Otiliei Cazimir, deoarece scriitoarea ieşeană a lucrat mai multă vreme în preajma lui Liviu Rebreanu, sau sub directa-i oblăduire. Stînd de vorbă, în 1956, între altele, şi despre prietenul Rebreanu, mi-a vorbit cu recunoştinţă şi duioşie de „omul" Rebreanu, din perioada cînd, fiind inspectoare teatrală, era în legătură nemijlocită cu directorul teatrului naţional : „Se arăta foarte atent faţă de mine, cu o afecţiune prietenească. Mă mişca văzînd cum acest om, aparent rece, sobru, aşa cum se spunea cel puţin despre el, îmi purta de grijă. Oridecîte ori îi aduceam de pe teren referate amănunţite, date cu meticulozitate culese, Liviu Rebreanu îmi spunea : „Mă bucură mult că munceşti cu atîta sîrguinţă, faţă de alţii ce vin la slujbă doar în ziua ridicării lefii. Dar aş fi infinit mai mulţumit să te ştiu activînd ca scriitoare, iar munca de inspector teatral las-o pe plan secund". „Cînd s-a prăpădit G. Topîrceanu", a continuat Otilia Cazimir, Liviu Rebreanu m-a-ndemnat, aşa cum mai făcuse altădată, să mă stabilesc la Bucureşti. I-am răspuns că nu-l mai am pe dragul meu Topîrceanu, dar am în seama mea o mamă de îngrijit, şi cat a fi prezentă lîngă ea. Aflînd că buna mea mamă s-a-mbolnăvit, Rebreanu mi-a telefonat, apoi scris de îndată, să nu mă gîndesc la sarcinile serviciului, ocupîndumă exclusiv de îngrijirea ei. Cînd minunata mea maică a murit şi am venit la Bucureşti, omul aparent reţinut, şi-a petrecut braţele mari împrejurul umerilor mei, m-a-mbrăţişat c-o dragoste frăţească şi, cu ochii plini de lacrimi, mi-a grăit : „Acum c-ai rămas cu totul singură, vino la Bucureşti şi o să-ţi fie mai uşor stînd în preajma noastră şi ştiindu-te în grija noastră sufletească".

CAMIL BALTAZAR

muzică

Muzicologul Gheorghe Firca și creația sa teoretică

Muzicologul Gheorghe Firca s-a născut în jud. Caraș-Severin în anul 1935. A absolvit Conservatorul de Muzică „Ciprian Porumbescu" din București în 1959 și a ocupat consecutiv funcțiile de secretar muzical al Filarmonicii de stat „Banatul", conducător al Studiilor muzicale la Opera de Stat din Timișoara, documentarist la Uniunea Compozitorilor din București, redactor la revista „Muzica". In prezent, îndeplinește funcția de redactor la Editura Enciclopedică din București. Intre anii 1968—70 a beneficiat de o bursă Humboldt, pentru specializare la Institutul de Muzicologie din Saarbrucken (R.F.G.). In curs de pregătire, teza de doctorat intitulată „Structuri și funcții în armonia modală", sub conducerea prof. dr. Sigismund Toduța, de la Conservatorul din Cluj

În anul 1966 Gheorghe Firca a publicat **Bazele modale ale cromatismului diatonic,** distinsă, doi ani mai tîrziu, cu premiul Academiei R.S.România. Una din cele mai importante lucrări în domeniul teoriei muzicale moderne, deoarece, în timp ce serialismul și derivatele sale par a-și fi epuizat probilitățile, problema imixtiunii armoniei modale în sfera cromatismului — pe care autorul o dezbate în cartea sa — dispune de o rezervă de prospețime ce invită la noi prospecțiuni.

Propunîndu-mi să prezint cititorilor revistei ORIZONT această importantă poziție românească în arena europeană a ideilor, aș dori să precizez, cît mai succint, sensul ce se atribuie unor noțiuni fundamentale, care determină, deopotrivă modalități de a gîndi muzica și criterii de demarcațiune în evoluția fenomenului muzical. **Gîndirea diatonică,** avînd la bază scara celor șapte sunete istoric constituite (sistemul heptatonic), caracterizează o față a muzicii care se întinde din antichitatea greacă pînă în secolul XIX, cînd opera lui Wagner anunță cealaltă etapă : gîndirea cromatică, bazată pe emanciparea celor 12 sunete (sistemul dodecafonic, totalul cromatic) care exprimă realitatea dominantă în muzica secolului nostru.

Cu trecerea timpului, s-a instalat un ciudat antagonism între cele două moduri de gîndire, acceptat ca o fatalitate istorică în literatura, nu puțină, ce însoțește muzica de șapte decenii încoace. O asemenea optică ne îngăduie să numim paradoxală asocierea prin care Gh. Firca introduce în limbajul de specialitate o noțiune nouă : **cromatismul diatonic ;** dar, concomitent, aceeași optică aruncă o umbră de îndoială asupra unor stări de lucruri, de vreme ce concilierea celor doi termeni se evidențiază în practica muzicală comună a unor compozitori aparținînd școlilor naționale moderne.

— Așadar, stimate Gheorghe Firca, vă rog să rememorați geneza noțiunii de cromatism diatonic.

— Urmărind de-a lungul multor ani fenomenul generalizat al cromatismului în muzica contemporană, atenția mi-a fost atrasă de unele manifestări cromatice speciale. Nici dependența funcțională a sensibilei față de principalele trepte tonale și nici emanciparea semitonului dodecafonic nu caracterizau procesele intime ale acestui cromatism, ci o vehiculare a acelorași elemente diatonice pe toate treptele și la toate dimensiunile discursului. Întreaga ambianță era dominată de o intensă gîndire diatonică, ceea ce ne-a îndreptat spre aprofundarea, mai tîrziu, a unor elemente și legi specifice imensei linii evolutive, bazate, din etapele sale cele mai îndepărtate, pe diatonie. Aplicînd fenomenului studiat o parte din aceste elemente și legi, stabilind legături intime și similitudini, am optat pentru particularizarea noului cromatism sub denumirea de **cromatism diatonic.**

— Delimitați-vă, acum, în raport cu alte orientări, în sfera mai largă a celor 12 sunete.

— Prezent în forme incipiente încă în limbajul muzical al școlilor naționale din secolul al XIX-lea ,cromatismul diatonic a devenit o trăsătură caracteristică pentru limbajul școlilor naționale moderne, sau a muzicii contemporane, orientate spre modal (Ianacek, Stravinsky, Bartók, Enescu, Messiaen), constituindu-se, pentru un moment, chiar într-o replică la adresa dodecafoniei. Coexistența cromatismului diatonic cu serialismul și cu alte sisteme actuale îl situează alături de acestea pe planul înfăptuirii unei ordini absolute și independente, astfel încît cromatismul diatonic apare ca un sistem total-cromatic.

Care ar fi atunci, performanțele ca să mă exprim astfel, ale limbajului muzical, căruia dv. i-ați conturat o existență proprie ?

— Nerepudiind un punct de referință real sau presupus, un reper coordonator, cromatismul diatonic obligă la o îndreptățită analogie, cu sistemul total-cromatică, clădit pe temeiuri tonal-diatonice, al lui Hindemith și cu sistemul „complementar", bazat pe construcții modale apriorice, al lui Messiaen. Față de acestea, cromatismul diatonic întrunește — după convingerea noastă — calitățile unui sistem natural. Manifestările muzicii modale, izvoare ale cromatismului diatonic, sînt supuse unor legi cu caracter universal, adesea cu baze acustice, legilor fluxului melodic și legii atracției.

— Desigur, interesul major, produs de apariția cărții dv., este departe de a fi evaluat, asimilarea noului concept în cercurile profesioniste presupunînd oarecare timp ; ne interesează drumul pe care v-ați axat gîndirea creatoare după acest remarcabil eveniment.

— Mă îndrept către conturarea unei armonii modale, în general, în care cromatismul diatonic ocupă doar o parte. Dificultatea întreprinderii propuse constă în delimitarea față de armonia tonală și față de polifonia modală. Cercetările mele se concentrează asupra școlilor naționale din sec. XIX și XX ; muzica românească oferă, în acest context, un valoros material de studiu.

— In final, un tur de orizont în peisajul muzicii actuale.

— Actualitatea muzicală poate fi observată din două puncte de vedere. Ca fenomen de sine stător, muzica dezvoltă tendința opusă maximei organizări postseriale, adică ceea ce numim în mod curent aleatorism ; pe de altă parte, asistăm la încercări de asociere a muzicii, dacă nu de integrare, altor posibilități de exprimare artistică, viziunea artei totale, sincretice. Se pare că experimentele se apropie de sfîrșit, sinteza, însă, nu e aproape. În orice caz, nu va însemna o întorcere. Problema rămîne deschisă.

— În așteptarea unui nou Bach ...

— Puțin probabil ca efortul de sinteză să rămînă apanajul unui singur geniu, victoria va aparține mai multor personalități.

— Nu ne e interzis, deci, să imaginăm un asemenea magnific „fin de siècle".

OVIDIU MANOLE

plastică

„Pictez cu sufletul"

— Interviu cu pictorul AUREL CIUPE —

Zilele trecute, unul dintre maeștrii picturii românești contemporane, AUREL CIUPE, fiul acestor meleaguri, a făcut o vizită redacției noastre. Dialogurile cu domnia sa, pe care le redăm mai jos, au fost purtate de criticul de artă RADU MELNIC și poetul DAMIAN URECHE.

☐ DACA TOTUL SE MIȘCA, DE CE PICTURA AR STA PE LOC?

☐ IN FAȚA ARTEI CLIPA RAMINE MIRATA.

☐ URCUȘUL PE MUNTELE SPIRITULUI E GREU ȘI SUBLIM.

R. M. : Stimate maestre, vom ocoli pentru început întrebările de rigoare protocolară și vom aborda direct o problemă controversată și anume despre disputa falsă sau reală între arta figurativă și nonfigurativă ?

— **A. C. :** Nu sînt teoretician, dar din experiența cîștigată în fața șevaletului vă voi răspunde : „Bucătăria artei moderne", cu infinitele mijloace de exprimare, mi-a fost foarte riscantă în perioada studiilor la „Academia Julian" din Paris (1919—1921), în atelierele maestrului André Loth. Mare teoretician și „interesant pedagog", acest profesor a favorizat dezvoltarea elevilor săi în toate direcțiile artistice de exprimare, neadmițînd niciodată o reluare a manierei profesorului. Pornind de la „voga cubismului", mi-am organizat informări asidue și metodice asupra avangardei artistice mondiale și, deși nu m-am format în aceste școli experimentale, nu mi-au fost străine, și nu cred într-o dispută reală între arta figurativă și nonfigurativă. Rețineți însă că eu sînt un produs al școlii românești de pictură de la Baia Mare și București și nu mai puteam să-mi schimb maniera, deoarece sufletul îmi era ineluctabil legat de tradițiile artei noastre milenare.

— D. U. : Și, totuși, ca pictor al stărilor afective, perceptibile în culoare, ați fost și sînteți un contemporan ?

— **A. C. :** In viață, totul se mișcă și de ce tocmai plastica s-ar opri undeva ? Arta realistă presupune o arie întinsă de alegere a concepției de exprimare, iar senzația de redare a „subiectului fiecărei imagini" poate fi de fiecare dată inedită. Am fost și voi fi în continuare un pictor al naturii și o voi reda în „jurnalul meu intim" cu fervoarea descoperirii marilor ei bucurii. Redescoperind natura de fiecare dată, nu există să nu poți fi contemporan. Nu cred în modă, ci numai în filtrarea realului prin sensibilitatea și acumulările personalității, iar dreptul oricărei forme de exprimare în artă este ireversibil. Contează mult să știi despre creația ta că triumfă. De aceea, în fața artei clipa rămîne mirată.

— R. M. : Referitor la succesele artei noastre și ale dv. personal, în efortul de înscriere în circuitul valorilor internaționale, ce ne puteți spune ?

— **A. C. :** Poporul român este foarte talentat. Noi, contemporanii tineri sau în vîrstă, nu putem uita lecțiile lui Andreescu, Luchian, Pallady, și alții care au ferit arta românească de influențe nefaste, impunînd-o în același timp pe linia îmbogățirii patrimoniului artistic universal. „Românul are bun gust", ne spunea regretatul Eugen Schileru, iar asimilările forțate din alte culturi ne-au dăunat și ne vor dăuna. Noi avem tradiții și chiar dacă ne vom racorda numai acestora, nu vom părăsi circuitul valorilor internaționale.

— D. U. : Cum pictați sentimente ?

—**A. C. :** Mulți oameni privesc, dar puțini se opresc și văd candorile naturii. Observ un apus de soare, îmi curg lacrimi, culoarea mă orbește, jocul de umbre și lumini mă exaltă. Bucuria descoperirilor freamătă de fiecare dată altfel. Îmi sînt dragi cîmpiile mănoase, dealurile domoale sau semeția Carpaților noștri și nu mă pot depărta de marile sintagme ale expresivității. Pictez cu sufletul și nu pot să cred că nu mai pot fi acceptat aici în această efervescență de căutări înnoitoare de limbaj plastic cu care sînt de acord în principiu, dar care sînt atît de departe de mine.

— R. M. : Și totuși ca profesor la Institutul „Ion Andreescu" din Cluj v-au fost elevi o serie de reprezentanți de frunte ai artei noastre moderne. Cum au reușit să se desprindă de sub imensa și binefăcătoarea dv. personalitate ?

— **A. C. :** Ca profesor, am aplicat metodele fostului meu profesor de la Paris. Nici un student să nu fie epigon al profesorului. Cu alte cuvinte, am căutat să stimulez personalitatea fiecărui student și să nu credeți că a fost ușor. De exemplu, concetățeanul dv. Șt. Bertalan, deși a fost dificil, cunoașteți afirmarea artei sale atît în țară cît și peste hotare. Mai sînt tot aici la Timișoara A. Breileanu, S. Lucaciu și atîți alții formați la școala clujeană.

— D. U : Dar iubirea, iubirea, maestre, cum v-a stimulat în artă ?

— **A. C. :** Nu știu ce v-aș putea răspunde, dar, deși îmi sînt dragi amintirile și zburdălniciile intime, mă voi încumeta totuși. Vedeți, eu am fost și voi rămîne un meticulos în viață, poate mai puțin boem decît doriți dv. Dar Cezanne, Degas, Rouolt au fost altfel ! Și nu am crezut decît în momentele înălțătoare ale iubirii. Desigur, existența acestor momente în viața mea m-au influențat, nu direct în pictură, dar m-au inspirat. Eroticul, în sine, animalicul, au fost străine de mine.

— R. M. : Dar despre pătrunderea picturii pînă la gustătorii de artă, ne-ați putea releva unele repere ?

— **A. C. :** Da Și la dv., la Timișoara, ca și în alte orașe mari, s-au construit Galerii de artă, există muzee, artiștii sînt primiți și ajutați să fie cunoscuți de public. Dar o circulație și mai mare ar fi ideală. Editurile trebuie să publice micromonografii albume de reproduceri, care ar stîrni un real interes. Chiar și despre dv., care iubiți arta, am aflat că ați predat editurii „Facla" din Timișoara o monografie cu pictorii și sculptorii de aici. Doresc cît mai curînd să am această carte în mînă.

— D. U. : Cum vedeți îngemănarea poezie-plastică ?

— **A. C.:** Sînt un mare admirator al lui Minulescu, Blaga, pe care de altfel i-am cunoscut personal, Ion Pillat, Bacovia, dar am rămas la perioada interbelică. Poezia modernă o descifrez cu greutate, poate nu am fost destul de silitor în asimilarea machiavelismelor teoretice. Frumusețea unui vers poate fi întotdeauna o idee de exprimare plastică. Depinde de imaginație și afect.

— R. M : Ne puteți descrie un itinerar al artei dv pe meridianele globului ?

— **A. C. :** O fac cu multă plăcere și nostalgie. Zwingerul din Dresda, Lipsca, Karl-Marx-Stadt, Berlin, Moscova, Leningrad, Budapesta, Cairo, Alexandria, Atena, Ankara, Varoșvia, Palma del Majorca, expoziții colective sau personale, tot atîtea motive de satisfacție.

— D. U. : Cum priviți arta noastră contemporană ?

— **A. C. :** Artiștii plastici nu au rămas datori climatului generos al socialismului. Dincolo de diversitatea stilistică, ei s-au angajat cu toate capacitățile în ritmul temeinicelor trepte de afirmare națională, însă urcușul pe muntele spiritului e greu și sublim.

— R. M. : Proiecte de viitor ?

— **A. C. :** Viața are limite. Mult a fost, puțin a rămas. Doresc să pun lucrurile la punct. O eventuală retrospectivă în 1973, pe itinerariul București, Timișoara, Cluj, Lugoj mi-ar produce o mare bucurie.

La care noi subscriem cu plăcere și venerație pentru acest mare slujitor al plasticii românești, urîndu-i succes.

teatru

„În mare, totul depinde de noi"

Partea a II-a — Exterioarele teatrului

REPORTER : E aproape un loc comun a spune că teatrul, ca artă spectacol, nu poate ființa în absența unui public. Credeți că teatrul din această parte a țării și-a format un public anume ? Care i-ar fi specificul ?

DAN ALEXANDRESCU : În fond, totul depinde de public. Cel din Arad e elevat, pretențios, are un nivel calitativ de percepere ridicat. Vreau să-i mulțumesc și acum pentru acesta. Am făcut un test. E nemaipomenit. Din 588, aproape 500 cer Caragiale.

REPORTER : Cum ați reușit această performanță ? Ce-ați făcut concret ?

ELENA DRAGOI : Multe spectacole gratuite, cele de vinerea. De acolo am început. Acum, am ajuns la 7.200 de abonamente. A mers fiecare actor în uzină, de la mașină la mașină, a vorbit cu oamenii. Ne-am crescut acest public zi de zi, spectacol de spectacol. Așa se explică de ce într-un oraș industrial se joacă sîmbăta și duminica cinci spectacole cu săli pline.

EMILIA DIMA JURCA : Frumusețea acestui public vine din marea lui diversitate. Pentru el trebuie să facem de toate : de la Sofocle la spectacolul de estradă și toate de o cît mai bună ținută.

LUCI DOROFTEI : Se tot vehiculează ideea că noi, actorii, sîntem niște supuși ai măriei-sale publicul. Dar ai cărui public ? Pentru că el e diversificat. Noi sîntem niște practicanți de artă, ori arta trebuie să rămînă ceea ce este, fără nici-o concesie făcută vreunei categorii mai comode de public. Și publicul de teatru trebuie să fie talentat.

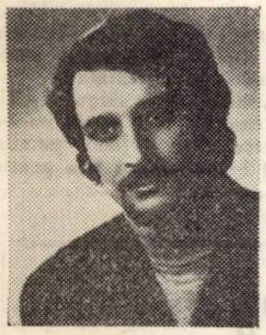

GELU BOGDAN IVAȘCU : Avem, e drept, spectatori de calitate. Alții află însă de Shakespeare din caietul program. Au venit, deci, la acest spectacol nepregătiți. Noi facem atunci un soi de alfabetizare.

REPORTER : Probabil că discuția pe care v-o propun în continuare, tot ca „exterior" al teatrului, o să vă incite. Care sînt raporturile dv. cu critica de teatru locală și cu cea de la București ?

DAN ALEXANDRESCU : Nu cred că toți cei care semnează cronici și critică de teatru își dau de fapt seama că ei sînt cei care fac istoria spectacolului românesc Arta spectacolului, nu textul, este efemeră ; ea rămîne numai grație obiectivității cronicarului. Generația viitoare se va intîlni numai cu cronica Valeriei Ducea, și o va lua de bună. E nevoie de o mai mare selecție. Se încredințează mult prea ușor pana oricui. Pentru a fi critic, trebuie să ai vocație și mult simț de răspundere.

CONSTANTIN ADAMOVICI : Se poate că avem spectacole foarte slabe. Atunci ele să fie analizate și opiniile argumentate convingător.

LELIA COLUMB : Măcar să ne bucurăm de atenția presei locale. E drept, ne bucurăm, dar cînd se scrie cam așa : „cutare actor a evoluat într-un ritm viu și susținut", mai bine nu ne-am bucura.

GABI DAICU : Adevărul e că la noi se face încă un soi de critică amatoricească. De fapt, nici nu e de cele mai multe ori critică de spectacol, ci analiză literară a textului. În ce privește cronicarii din București, ei vin aici întîmplător, dar nu pentru că-i interesează ce facem, ci pentru că unii sînt prieteni cu regizorul.

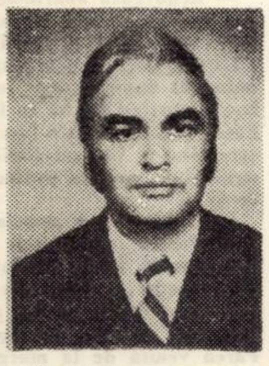

ENRIC ROȘCOVICI : Eu privesc altfel lucrurile. Cronicarii trebuiesc provocați să vină aici prin spectacole de bună calitate, Ne-a onorat cu prezența ori de cîte ori a fost solicitat criticul V. Silvestru.

IOAN TAUB : Oamenii se plîng de cronici și de cronicari. Fiecare teatru își are cronicarii pe care îi merită. Un teatru slab nu poate să aibă decît cronicari slabi.

GELU BOGDAN IVAȘCU : Nu știu, dar eu personal nu simt nevoia cronicarilor. Se poate face teatru foarte bine și fără ei. Nu contest importanța criticii teatrale, dar atîta vreme cît unii teatrologi din Institut sînt studenți respinși la actorie și regie...

REPORTER : N-ar fi lipsit de interes să vă exprimați opinia în legătură cu teatrul practicat în afara scenei dv. Care sînt relațiile pe care le-ați stabilit cu teatrele neprofesioniste și cu cele profesioniste din țară ?

CONSTANTIN ADAMOVICI : Mă folosesc de acest prilej pentru a aduce în discuție o problemă ceva mai delicată, pentru care solicit multă atenție și o înțelegere adecvată, nuanțată, conformă intențiilor oneste care m-au determinat să o ridic. E vorba de aceste mii și mii de echipe culturale. Sîntem mai mulți pe scenă decît în sală. E necesar totuși un control mai riguros și, în fond, o competență sporită din partea îndrumătorilor pentru a împiedica formații de prost gust să dea spectacole de prost gust. Ei joacă foarte ușor, fără discernămînt, orice, de la Ibsen la Cehov. Să fiu bine înțeles. Eu nu contest importanța și utilitatea mișcării de amatori, mai ales în domeniile care au consacrat-o. Aceasăt mișcare de amatori e utilă atîta timp cît ea exprimă ceea ce poate exprima la modul elevat artistic.

REPORTER : Dar teatrul studențesc ?

HORIA GEORGESCU : Cu studenții e cu totul altceva. Ei sînt foarte supărați cînd cineva îi face amatori. Mai rău e cînd se apucă să facă lucruri în care și noi bîjbîim. Uneori se intîmplă să găsească ce trebuie. Am lucrat cu ei, cu trupa de la Universitate și au fost una din bucuriile mele de după Institut.

REPORTER : Și cu teatrele profesioniste ?

LUCI DOROFTEI : Nu ne cunoaștem între noi acesta e adevărul. Dacă vine un teatru din țară cu un turneu, aici, noi sîntem trimiși în deplasare.

E. ROȘCOVICI : Un teatru, pentru a-și consolida o pernonalitate, în afara potențialului intern, are nevoie de colaborări externe cu actori, regizori, scenografi, dramaturgi. Atunci apar cîteva dificultăți. Pentru că cei solicitați sînt foarte ocupați acolo unde sînt, apoi sînt și puțin comozi, nu-i prea interesează și, de ce să n-o spunem, fondurile noastre nu-i pot satisface. Ar fi poate necesară și o anume benevolență, o generozitate sporită.

REPORTER : Considerați că o asemenea anchetă poate fi utilă teatrelor dv. ?

C ADAMOVICI : Bine că se discută în fine și așa ceva și se discută cu noi. E utilă în măsura în care o discuție poate fi utilă.

ION BOBEICA : Dacă tot ce v-am spus noi aici ar ajunge unde trebuie...

GELU BOGDAN IVAȘCU : Cred că e prima oară, în ultimii cinci ani, cînd se interesează cineva la modul concret și de alte teatre din această parte a țării.

MIRCEA IPATE MAREȘ: Nu sînt nici pesimist nici optimist. Nu știu cît poate rezolva o simplă discuție. Normal, ar trebui să rezolve multe.

IOAN TAUB : Nu, nu cred în eficacitatea unei anchete. Începutul e însă bun, în sensul că puțin cîte puțin am putea face ceva împreună, noi, cu revista dumneavoastră. Cu ancheta ce vreți să faceți ?

REPORTER : S-o scriu și s-o fac să apară.

ADRIANA SIMLOVICI

O gravură de Albrecht Dürer în colecția Muzeului Banatului

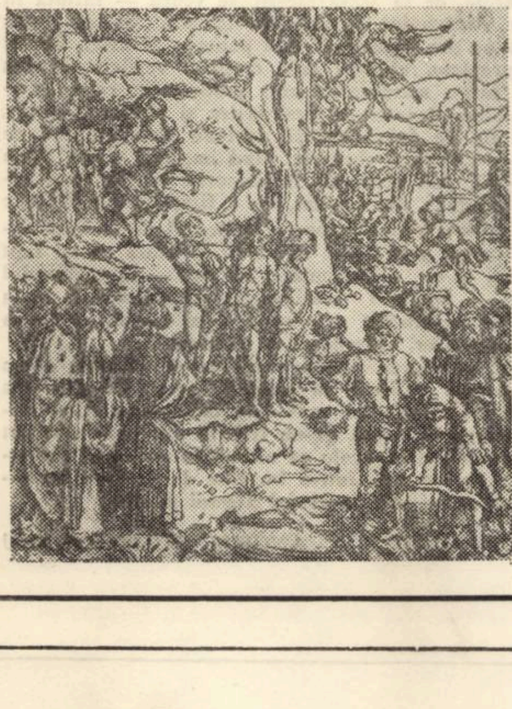

Colecției de grafică a muzeului îi aparțin trei lucrări pe care figurează monograma lui A. Dürer, două dintre ele : „Minunea mării" și „Isus în grădina Ghețimani", fiind copii după lucrările originale. Prima e realizată în sec. al XVI-lea în Italia (posibil de Zoan Andeea, gravor din școala lui Mantegna, care a realizat o copie inversă a gravurii), a doua, o copie foarte izbutită, a fost realizată la sfîrșitul sec. al XVIII-lea, sau începutul celui de al XIX-lea, cînd maeștrii specializați în arta reproducerilor grafice au făcut serii de copii după operele maestrului.

„Martiriul celor zece mii", gravură în lemn, prezentînd monograma lui Dürer în partea de jos a lucrării, ne relatează într-o manieră primitivă supliciul celor zece mii de creștini la Nicomedia.

Prezentată disparat, în mai multe scene minuțios alcătuite, asemănătoare ca viziune artistică vechii școli germane, gravura este una dintre cele mai valoroase lucrări din colecția noastră.

Originalitatea și valoarea artistică deosebită a acesteia a determinat participarea gravurii ca una dintre exponatele de valoare din expoziția organizată de Muzeul R.S.R. „Dürer și vremea lui", care a întrunit lucrările originale din această epocă aflate în țară.

RODICA VIRTACIU MEDELEȚ

DICȚIONAR ARTISTIC

☐ La o expoziție de artă din New York au fost prezentate niște opere cu totul inedite : 30 bucăți de chewing-gum mestecate și aurite.

Recunoscînd că piesele prezentate au fost cu totul ieșite din comun autorul lor a trebuit să explice secretul modului de creație. Nimic mai simplu : a luat un pachet de chewing-gum l-a despachetat, l-a mestecat bine timp de două minute, după care a luat bucățile bine mestecate și le-a acoperit cu un strat de aur.

☐ Deosebit de profund și complex interviul luat de Léon Robel poetului sovietic Andrei Vosnessenski, publicat în Les lettres francaises din 27 iunie.

Arhitect de meserie, cunoscutul poet este adeptul unei sinteze a culturii, a artelor, al unui sincretism artistic pe care el însuși îl aplică. În acest sens el optează nu pentru arta-amuzament, arta-jucărie, ci pentru arta și cultura revoluționară.

☐ Librăria „Drujba" este una din cele mai mari din Moscova. De mai bine de 15 ani, această librărie oferă moscoviților și oaspeților Capitalei un bogat sortiment de cărți editate în țările socialiste.

La raionul de cărți românești sînt întotdeauna cumpărători, inclusiv dintre aceia care nu cunosc limba română. Pe aceștia din urmă îi interesează traducerile în limba rusă, reproducerile excelente de lucrări ale clasicilor picturii și sculpturii românești, creația de artizanat.

Octavian Georgescu

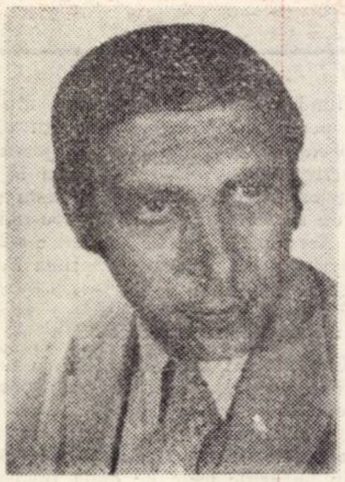

EFIGII

Miraje ale căror zări de bucium
pe crestele cu sori sculptați în lemn,
pe crinii de lumină ai apelor în zbucium
și pe albastrul voievodal de cer,
pe schele de tărie și flamuri de îndemn.

Efigii de străbuni pe frunți de zadă,
pe-altarele de calcar cu vița suitoare
și pe statui cu trunchiul rodit ca de zăpadă.

Și horele de spice și horele de floare
pe trepte de baladă.

DOR DE VIS

Explozie de fluturi de chemări
și iarăși vezi prin vînt cum se deschide
un stol de zmee spre nemărginire
de un albastru crud lapis-lazulli,
păstrat nestins din zile hesperide.
Nu un cleștar deșert, ci mai adînc
plutind ca ochii insulei vrăjite,
rătăcitori pe țărmuri îndelung,
printre catarge, ferigi despletite,
și arbori de iubire și stele care plîng.
Albastru de comori necercetate
și poate chiar ca o eternitate.

INVOCAȚIE [III]

Vine o vară fluiere pe dune
printre ruini romane flori de rugă
și pașii de gazelă ai unei Alizune
cu chip prelung de ceară,
ochi oblici de tăciune,
o pasăre sau fugă,
o umbră ca un strigăt trecînd
printre cucute
și care val să scadă și care val să urce
închipuindu-mi iarăși cărările pierdute
și părul de cascadă
și lacrimile mute
ce dor să te recheme și cu ce vînt de floare
cu ce hieroglife pe ce altar de soare
să pun licori să fiarbă
ca să-mi apari întreagă cu buze de petale
și gustul crud de iarbă.

CANTILENĂ

Și poate nu vei mai veni
pe dunele suitoare
doar vîntul singur pedepsind
uitarea cutremurătoare.

Chiar dacă-ai să-mi aduci candori
și somn de lebede letargic
doar vîntul singur rătăcind
va fi un beduin nostalgic.

Doar vîntul aripi risipind
scrie pe valuri hieroglife
și crengile sînt mîini de orb
arcuri întinse spre recife.

Ce să răpesc și ce să strig
din golul peșterilor mării
acolo e un pol de frig
și e un styx al înserării.

O, lasă-mi, Mare, ochii treji
să văd cum sîngele iubirii
urcă pe-al apelor vîrtej
în cerul pur al nesfîrșirii.

OCTAVIAN POPA

CASA DE dincolo DE DRUM

Peste drum văd casa galbenă, cu decoruri dreptunghiulare, vopsite în alb. De cînd s-a închis drumul pe lîngă spital, toate vehiculele grele trec prin strada noastră. Locatarii nu deschid geamurile decît noaptea și, fiindcă ele dau spre nord, partea străzii de peste drum, întunecoasă și rece, are un aspect straniu de lume polară. Ani de zile am văzut ieșind din casă oameni grăbiți, îmbrăcați în vestoane, purtînd cravate chiar și în timpul verii cînd, în partea noastră, asfaltul începe să se înmoaie de căldură. Toamna apar pălăriile cu boruri înguste, pe care le recunosc din anii trecuți și mă întreb unde or fi petrecut vara? Mai tîrziu șepci groase de lînă, căciuli.

Într-o zi, după atîta monotonie, lucrurile s-au schimbat brusc. Un geam de la parter a fost deschis, dimineața au venit zidarii și în fața porții s-au adunat grămezi de moloz.

— Renovează apartamentul, mi-am spus eu, trebuie să fie un locatar nou. Cei vechi erau obișnuiți cu încăperile lor...

Cîteva zile am privit agitîndu-se un ins, îmbrăcat după ultimul jurnal, cu o chelie largă, purtînd barbă în formă de evantai. Putea fi actor, poate funcționar la O.N.T., care vine în contact zilnic cu călătorii din străinătate, sau un profesor de limbi străvechi.

Cînd lucrul s-a terminat, a apărut o fată. Păstra încă urmele copilăriei. Zîmbea deschis, făcea eforturi să-și dăruiască zîmbetul... Cînd o priveai atent, simțeai că-și caută un loc pe care l-a pierdut, sau pe care nu l-a avut niciodată. Părea venită de la marginea lumii. Am înțeles că actorul, sau ce o fi fost, s-a căsătorit cu fata, găsită întîmplător undeva.

Niciodată nu i-am vorbit fetei, fiindcă n-o cunoșteam, dar și fiindcă eu eram sus, ea jos, peste drum, în fața casei... sau chiar în casă, la geam și în apropierea ei se găsea, în fiecare clipă, omul acela chel, cu barba în evantai. El lua în primire pe trecători, de cînd apăreau în dreptul Fabricii de rame, pînă la Piața Bălcescu, unde strada se termina, îi însoțea pe drum îi cîntărea... voind să știe ce gînduri au.

Cînd se închideau jaluzelele, fata apărea lîngă mine:

— Vrei să te ajut eu?

Asta s-a întîmplat atunci cînd mi-am fracturat piciorul și, cîteva săptămîni, doctorii m-au ținut în ghips.

Eu îi prindeam mîna... peste cîteva clipe eram întins pe pat. Sta lîngă mine pe un loc îngust, foarte îngust, dar nu avea nici o importanță, căci, dacă era nevoie, se desprindea și-i vedeam jumătatea feții în dreapta; cînd mă întorceam, cealaltă jumătate apărea în stînga, ca într-o pictură de Picasso. Asta mă făcea să cred că întîmplarea nici nu era relă, că e numai o închipuire a mea. Continuam însă așa, amuzîndu-mă, amestecînd închipuirea cu realitatea.

Într-o dimineață, cînd mă făcusem mai bine și începusem să umblu, în casa de peste drum, prin spațiul dreptunghiular din fața geamului, treceau fulgere albe. M-am retras în dreptul perdelelor și mi-am dat seama că „actorul“ arunca la distanță, pe o traiectorie lungă, ușor curbată, perne, pernițe, cearceafuri, dintr-un dulap, într-o anumită ordine, căci treceau fără întrerupere, lăsînd în urmă o dungă albă, fără sfîrșit. Mi se părea că ceva caută și nu găsește. Femeia, adunată pe un colț al divanului, poate plîngea, căci umerii ei se clătinau.

— Bine, bine, mi-am spus singur... Tipul acesta-i un canibal. Nu-i actor, mi-am spus eu, un actor s-ar fi jeluit patetic, cum fac ei cînd își iau rămas bun pentru vecie.

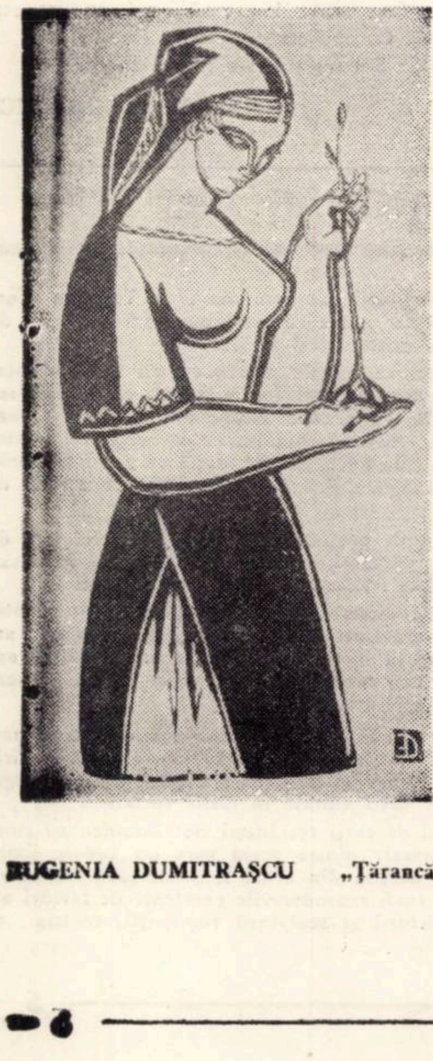

EUGENIA DUMITRAȘCU „Țăranca“

REMEMBER

COLOANA INFINITĂ

Cu ani în urmă, am luat trenul și-am plecat la Tg. Jiu să văd Coloana infinită. Se desprimăvăra, era o lumină convalescentă și-am străbătut orașul pe jos, fascinat de arhitectura lui de un foarte pronunțat și unitar caracter românesc. Casele acelea cu foișoare intime, cu bolți brîncovenești, sprijinite pe stîlpi de lemn, cioplți în volume știute atît de bine din satul meu de peste Olt. Am încercat un sentiment de plinătate sufletească și mi-am spus că nici nu putea fi ridicat în altă parte marele semn magic pentru care venisem. După cum nici nu se putea naște în altă parte a pămîntului cel pe care-l căutam acum.

Cum mi se întîmplă de obicei, n-am recurs la acei oameni atît de utili care dau îndrumări la drum. Am mers așa pe străzile orașului, fără să-ntreb unde mă aflu și-ncotro mă-ndrept ca să găsesc acea unică treime brâncușiană spre care călătoresc, din toate laturile lumii, admiratori și recunoscuți exegeți ai marelui mag de la Hobița. O atracție sau o intuiție m-a călăuzit într-acolo.

Mai întîi am fost intrat într-un parc de lîngă apele Jiului și-am văzut Poarta sărutului. Mi s-a părut mai degrabă scundă. Era ideea unei porți țărănești, investită cu atributele monumentalității. Am trecut pe sub acea poartă și m-a fulgerat, fără să-mi dau seama de ce, o emoție. Am trecut prin răcoarea acelei porți, minunîndu-mă în primul rînd de dimensiunile volumelor tăiate masiv în piatră. Am privit mult timp desenul simplificat pînă la esență și desăvîrșire, încrustat în material, acele repetate mișcări ovale care-nchideau, sublimate, două ființe îmbrățișate-n sărut, care puteau fi semințele regenerării, ale permanenței noastre. Apoi toate acele motive aparent ornamentale de pe segmentul frontal ce sugerează într-adevăr lada de zestre, dusă pe creștet de elementele primordiale. Nu-mi amintesc să fi fost vreodată mai tulburat ca atunci.

Și astfel, trecînd din nou pe sub Poarta sărutului, traversînd o scurtă alee, am văzut Masa Tăcerii. Eram în același univers, am fost năpădit de asociații numeroase și felurite, și-am stat acolo într-o mută admirare. Masa de piatră, rotundă, cele douăsprezece scaune, plantate la o distanță mai mare decît cea necesară mesenilor, era o masă a tăcerii, goală, la care nu mai stă nimeni, era masa celor plecați, a celor jertfiți pentru noi. Și n-am fost tentat nici o clipă să mă așez la masa aceea. Eram stăpînit de-o pietate adîncă și răscolitoare și-am ascultat multă vreme foșnetul apei și-al arinilor, gîndindu-mă cine știe unde, la frumusețea, și robustețea, și bogăția pămîntului nostru.

De-acolo, de la Masa tăcerii, se vedea — înfiptă în vămile văzduhului — Coloana infinită și-am pornit îndată pe axa care unea acel panteon al artei. Cu cît mă apropiam, uimirea mea creștea vertiginos. Era acolo, într-o margine de oraș subcarpatic, ca un simbol sublim al setei de desăvîrșire și absolut. Egale, poliedrele de fontă sudată evoluau spre înălțimi ca un zbor sau ca o chemare, dînd impresia materială a nesfîrșirii. Am observat, în ceasurile acelea, cum coloana creștea din pămînt, ca o ființă cu rădăcinile foarte adînci și fără moarte. Poliedrul de la bază sugera aceasta prin aceea că nu ni se arăta ca un fapt împlinit, ci ca o continuare, iar sus — în străfundul cerului — impresia continuării veșnice venea de la poliedrul neîncheiat care sub ochiul nostru se putea repeta amețitor, reverberat în albastru.

Eram mult prea răscolit de ceea ce văzusem și-am lăsat pentru altădată să merg în satul în care s-a născut Brâncuși, satul unde mi-l închipuiam stînd lîngă o poartă de lemn, pe-un trunchi de copac despicat longitudinal, stînd acolo ca un bătrîn cu barbă de patriarh, cum se află într-o imagine de atelier: un țăran român, mistuit de geniul acestui pămînt.

ANGHEL DUMBRĂVEANU

Peste cîteva zile, în lipsa femeii, insul a revenit cu o mașină-platformă, a încărcat cea mai mare parte din lucrurile aflate în casă și a plecat. Am văzut atunci cîteva piese rare, ce ar putea sta, fără îndoială, în cel mai somptuos palat: o masă barocă în lemn aurit, un bufet franțuzesc, în stilul Renașterii, ornat cu figuri de eroi antici și flori. Atunci mi-am dat seama că omul este un colecționar de mobilier antic. Femeia însăși era, în gîndul lui, o piesă rară de muzeu, pe care avea obligația să o izoleze de lume.

Cînd s-a întors acasă, ea a deschis geamurile, a lăsat să intre aerul de afară, s-a lungit pe divan și a început să citească. Peste cîteva clipe, a lăsat cartea, și, ridicînd picioarele amîndouă, frîntă din pîntece, făcea exerciții cîntînd.

După asta, geamul a rămas deschis pînă noaptea tîrziu. Mă uitam la femeia de jos și-mi făcea plăcere s-o văd. Își tăiase cosițele, își confecționase haine de oraș și de abia acum puteai observa cît e de suplă și ce mișcări armonioase are; uneori, mi se părea că a devenit mai puternică, poate carnea s-a întărit pe ea, căci simțeam în toate gesturile o anumită hotărîre, care înainte lipsea.

Într-una din zile, pe poartă, a intrat un ins tînăr, unul stîngaci, îmbrăcat în pantaloni negri de lînă și jerseu închis, pînă la gît. Tînărul venea și pleca la aceleași ore. Încîntat de statornicia lui, nu lăsam să treacă nici un prilej fără să mă găsesc, în ceasurile acelea, în fața geamului.

— E fratele ei, a spus cineva, l-a tras după ea. Nu vrea să rămînă singură în oraș.

După cîtva timp a apărut al doilea băiat și al treilea, cu aceiași pantaloni, cu același jerseu alb. Erau mici, tot atît de tăcuți, ca și cel dintîi, timizi, gata să stea într-un singur picior.

— Are să tragă după ea satul întreg, a spus altul. Cum au venit cei trei, vor mai veni trei și alții trei, într-un șir nesfîrșit... Observația necunoscutului mă indigna; eram gata să cred că lucrurile au ajuns la cel mai fericit liman, cînd la capătul străzii, în dreptul „Fabricii de rame“, și-a făcut apariția un medic militar. înalt, extrem de tînăr.

N-am înțeles atunci. Am început să înțeleg a doua zi. cînd scena s-a repetat întocmai. M-am mirat, m-am îndoit, m-am înfuriat.

— De ce își făcea apariția, la capătul srtăzii, medicul militar? De ce defila pe stradă, pînă cînd frații ei plecau? Pînă plecau toți, unul cîte unul... De ce, după plecarea lor, în geam apărea o carte, avînd pe copertă chipul misterios al Giocondei? Poate femeia era bolnavă, poate avea nevoie de un anumit tratament. Dar pentru ce Gioconda, un semn ascuns între ei?

În seara următoare, cînd, din cauza unui defect. luminile erau însă stinse în cartierul întreg, m-am lovit de o mașină ce staționa în loc nepotrivit. În apropierea ei păzea portăreasa. Se retrăsese singură, într-un fel de firidă, aflată în apropierea porții și veghea, ca și cînd ar fi luat loc într-un observator camuflat, pe front. Era limpede că nu voia să piardă nici cea mai ușoară mișcare.

— Ce-i cu mașina asta? am întrebat eu.

— Ce să fie? Știe toată strada. E un doctor la cetățeana de peste drum.

— E bolnavă cumva?

— La dracul, bolnavă! Are ea o anumită boală... face pe inocenta...

— Locuiește cu frații ei, am spus eu.

— Da, era tocmai gata să credem că-i o femeie serioasă, că și-a adus frații și vrea să locuiască cu ei, dar în lipsa lor primește vizite dubioase... A venit în oraș ca o țoapă și azi e plină de pretenții...

N-am mai întrebat nimic. Mă gîndeam că portăreasa o invidiază, dar, dacă ea ar fi avut dreptate, poate că tot ce s-a întîmplat între ea și colecționarul acela, ori ce o fi fost el, ar căpăta un alt înțeles... poate că era vinovată... Dar nu puteam merge atît de departe, căci nu credeam nimic din vorbele lumii.

Și toate au continuat așa... O vedeam dimineața mergînd cu copiii care fugeau spre școală, vorbind cu ei. Într-o zi unul a căzut, unul mic, alb, ca un miel. Femeia l-a ridicat, l-a luat în brațe, l-a sărutat, i-a luat geanta și ținîndu-l de mînă, au plecat împreună. La amiază se întorcea cu alți copii. Numai cu copii. În anumite zile, cei mici duceau la școală flori, iar la amiază, cînd se întorcea, aducea ea florile, în brațe.

După cîtva timp doctorul s-a mutat în apartament. O altă platformă a adus alte mobile, de metal forjat, de lemn lăcuit sau presat cu furnir, tapițate în culori suculente, de portocală, de smeură. În ziua aceea, o zi memorabilă, portăreasa noastră, în mare ținută, le-a dus un buchet de lalele. Am știut atunci că strada este, în sfîrșit, mulțumită.

Copiii au plecat și ei la cămine, la internate. Îi văd rar, cînd vin la sora lor. Poartă pantaloni strîmți, culoarea fierului, sau a petrolului, cămăși colorate cu fermoar și haine de sport cu multe buzunare, cum sînt hainele aviatorilor. Cu asta am știut că schimbările mari s-au terminat.

De aceea la casa de peste drum. am să zidesc geamurile și nu voi mai vedea decît decorul alb, zîmbind în pasta galbenverzuie a pereților.

Vasile Versavia

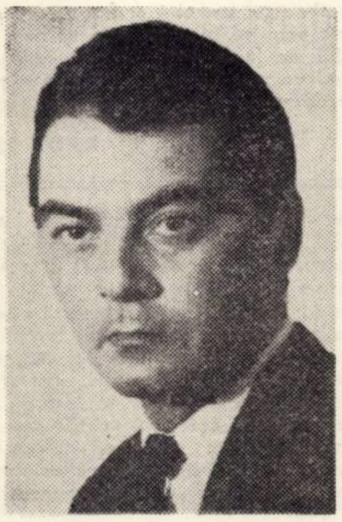

UITARE

Cum trece vremea ca busuiocul,
satul de demult se mută sub cruci
cu toată copilăria mea,
cu toată copilăria prietenilor,
au îmbătrînit și dealurile,
rîul curge pe-o gură de bătrîn...
De unde-s aduși acești copii
care scot limba dacă le spui
că și nainte de ei a mai fost copilărie?
A cui poate fi casa asta,
unde e gardul și pragul bătrîn,
unde sînt caii cu genunchi de porumb
și unde e bunica, de mă privesc
numai ochelarii aceștia fără lacrimi?

CIREȘII CALZI

Cireșii calzi au înflorit pe șes,
ce frumusețe fără suferință!
Lucrează-n ei un logos ne-nțeles,
îl deslușești și nu-l crezi cu putință.

Pămîntul greu, nemulțumit de sine,
e regîndit din nou, fără sudoare,
devine trup în fluturi și-n albine
și, izbăvit, începe brusc să zboare.

Cireșii calzi, prin lumea vinovată,
se duc firesc spre fructele din mit,
ei nu-și greșesc prin vreme niciodată
nici floarea lor, nici rodul potrivit.

Dar ce erori în fructe și dezastre
ar roade-n soiuri și le-ar pierde-n cale,
de-am coborî cu sufletele noastre
la rădăcina lumii vegetale!

ANALIZĂ

Tot mai puțină amintire, tot mai
puțină,
abia cu lacrimile dacă te mai pot vedea,
timpul bate-n geam cu trecut
și-n casă vremea crește pe lucruri,
pînă la brîu trecut, trecut pe masă,
pînă la piept trecut, trecut în gură,
tot mai puțină amintire, tot mai puțină
și cineva îmi spune printre lacrimi?
nu-i cartea aceea numele ei?
nu-i tabloul acela surîsul ei?
nu-i mînerul ușii un capriciu de-al ei?
Ba da, ba da, răspund și-n casă
vremea crește pe lucruri
și-abia cu lacrimile dacă te mai pot
vedea.

SOFIA ARCAN

FARMECUL VERDE AL FRUNZELOR

Să fie răcoarea din grădină care o înfioră? Se trezi, după o prea lungă și istovitoare călătorie, în fața ferestrei, o deschise; perdelele, alge aeriene, se clătinau în adierea vîntului. Trupul drept se detașa pe fondul întunecat al odăii dintr-o noapte chinuitoare, dincolo, în grădină, înflorea dimineața, clipa miraculoasă a răsăritului, a trecerii la foșnetul vieții; zgomot de storuri trase, o mașină demară puternic, o motocicletă împlîntă țăndările pîcăiturilor în miezul liniștii, undeva lătră un cîine, o poartă trîntită (vecinul care făcea naveta era în întîrziere, îi auzi pașii grăbiți pe trotuar), nevastă-sa ieșise după el, prinse să plivească grădina, îi văzu spatele arcuit peste straturile cu flori, avea un capot albastru asemeni cerului sticlos, o felie de cer se mișca deasupra florilor, se decupa prin verdele proaspăt al frunzelor pe care ploaia din ziua trecută mai lăsase amintire; se rostogoli lumina și le învie. Începu să respire adînc, ritmic, Trebuia să absoarbă aerul, culorile, nuanțele existenței palpitînd dincolo de odaia ei mută. O încordare extremă înainte de a plonja în apa prea rece a existenței diurne unde nu are ce căuta teama de timp, în care nimeni nu trebuia să știe că ea a ajuns în fața unui zid. Nu mai poate înainta, nu poate rămîne pe loc, va trebui, pur și simplu, să caute altă cărare. Unde? Încotro? Încă nu știa.

Dimineața, o splendidă dimineață de vară, începu cu ritualul cunoscut. Mama se mișca în jurul ei pregătind dejunul; se așeză la masă, zîmbi distrată, tăcută, parcă tristă. nu, nu tristă, dar altfel decît o știa Stanca, fără să poată preciza din ce-i format acel **altfel.**

— Mamă, cred că aseară te-ai pripit, spuse Stanca fără să o privească.

— Știam că îți place muntele. Dacă nu vrei...

— Sigur că nu vreau! Nu-mi trebuie munte sau mare, vreau să fiu unde te duci tu, asta VREAU.

— Deci, o luăm de la început, oftă mama Împinse ceașca, își propti coatele de masă, își prinse fața trasă și palidă în palme, o privi și Stanca simți că îngheață. O privire atît de tristă, de chinuită. nu poate prevesti nimic bun. Poate vrea să îi comunice... Cuvîntul nu trebuie rostit. Nu înainte de a-i spune ce gîndește.

— Vreau să fiu cu tine așa cum am fost în toți anii de cînd a plecat EL. Nu-i drept să mă dai deoparte, ești supărată pentru examen, știu, dar sînt fiica ta, mamă, nu te am decît pe tine.

Izbucnise țîșnise gîndul, tocmai gîndul, dorul, nedreptatea simțită cel mai acut în ultimul timp, făcuse rău, regretă pe loc văzîndu-i tresărirea, spaima care-i trecu prin ochi. De ce să o chinuie, de ce să-i amintească tocmai de EL? De ce să reînvie trecutul pe care mama căuta cu atîta cruntă disperare să-l desființeze?

— Deci, nici tu nu l-ai uitat? Șopti cu ipdescriptibilă uimire.

Avea în fața ei miezul viu al anilor pe care vroise, absurdă, să-i desființeze. Îi semăna, doamne cît de puternic îl putea reînvia deși aici, pe scaunul din față, sta însăși viata ei, 18 ani din viata ei se cereau ocrotiți, erau 18 ani de subjugare totală, ființa care o privea dezorientată, într-un patetic apel de a o reprimi sub aripa ei protectoare nu știa că, în fond, fusese stăpînul absolut și ea sclavul. Tirania Stancăi, desigur involuntară, inconștientă. Va avea suficientă forță, destul tact să o detroneze fără să îi provoace șocuri iremediabile?

— Îmi pare rău că l-am amintit, dar eu nu l-am uitat aș fi vrut să fie acum, aici.

— Numai că nu este și nu va mai fi niciodată, Stancă. La ce bun să ne mai chinuim?

— Atîta timp cît tu ești cu mine, pot suporta lipsa lui, spuse zîmbind vag și îi întinse mîna.

— Dar eu sînt **cu tine,** de ce faci tragedie dintr-un lucru atît de obișnuit? Nu-ți cer, decît să te distrezi în vreme ce eu voi munci. Mă duc să lucrez, Stanco.

— Numai să lucrezi?

— Cum „numai“?

— Păi... mă gîndeam că poate... poate merge cineva cu tine, iar prezența mea l-ar incomoda.

Deci vîntul își schimbase direcția, noua lui adiere o surprinse total nepregătită, dar avu darul să o învioreze.

— Vrei să spui, un bărbat?

— Un bărbat, de ce nu? veni replica grăbită.

— Și... te-ar supăra prezența unui bărbat lîngă mine?

— M-ar întrista, m-ar... ar fi groaznic, asta ar fi!

Cuvintele ajunseră pînă la ea, străbătute de emoție, se orînduiră între ele, păsări obosite de prea mult zbor. Percepu zbaterile dureroase ale aripilor, dar ea va trebui să le ofere ramurile doar pentru un popas, spre a le ajuta să își reia zborul. Să urmeze legea.

— Nu te-ai gîndit niciodată că s-ar putea să mă recăsătoresc? Sau, ți se pare că sînt prea bătrînă?

Asta-i! Exact cum a simțit ea! Iat-o prinsă în hățișul în care intrase de bună voie, **acum** trebuie să o lămurească dar, doamne. de ce nu are tactul ei? Nu îi poate spune simplu: ești bătrînă! Ești mama mea!

— De ce a plecat? El nu te iubea? Nici pe mine nu mă iubea? Asta am vrut de multe ori să te întreb... În orice caz, nu mai poți iubi un alt bărbat, nu se mai poate iubi după o dragoste ca a voastră.. Îmi amintesc... noi am fost o familie fericită, nu?

Se opri, cu sentimentul ciudat că pășește pe un teren minat, interdicția peste care nu trecuse atîția ani. O privi intens.

— Ce îți aduci aminte? acceptă cu o insesizabilă oboseală în voce.

— Multe... Cum se juca EL cu mine în vreme ce tu făceai gospodărie, cum trebuia să ne strigi la masă de cîteva ori, pînă ce EL mă aducea, călare pe umerii lui...

Pe măsură ce vorbea, Stanca se simțea tot mai emoționată. Amintirile, atîtea cîte le păstrase, fuseseră închise într-un sipet în care răscolise rar, singură și, neputînd să le comenteze cu mama, nu putea ști cîte sînt reale sau pur și simplu inventate de imaginația copilului de atunci. Acum, în sfîrșit, îi putea oferi, cu potolită tristețe, scene disparate, o frîntură de peisaj detașat distinct la luminile farurilor unei mașini dintr-o călătorie prin noapte.

Uitară de mîncare. Prin fereastra deschisă, lumina crudă a soarelui curgea în valuri, pe stradă, zgomotul mașinilor, fîșîitul aspru al frecării pneurilor de asfalt, o frînă pusă brusc iar zgomotul uniform al dimineții orașului. Erau înconjurate de vuietul pe care prezentul îl crea, îl distrugea și iar îl reînvia, era orașul cu viața lui de **acum,** numai ele rămăseseră pe insula lor, pe acele stînci ale trecutului ridicate de Stanca.

Profesorul comunist ILIE CRISTEA

În ziua de 15 iulie 1972 va avea loc la Braşov sesiunea ştiinţifică comemorativă, cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la naştere a profesorului comunist Ilie Cristea. Sesiunea este organizată sub egida Comitetului pentru cultură şi educaţie socialistă Braşov, Societatea de ştiinţe istorice, Muzeul judeţean Braşov şi Casa corpului didactic.

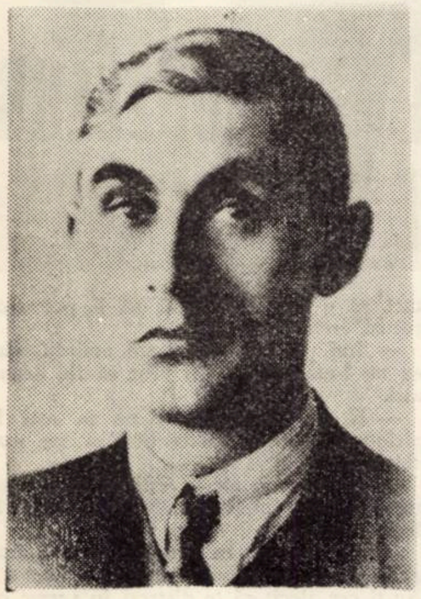

În istoria pedagogiei româneşti şi a învăţămîntului numele profesorului Ilie Cristea se înscrie alături de acelea ale altor zeci şi sute de dascăli comunişti, militanţi neînfricaţi pentru eliberarea socială şi naţională a poporului, pentru educarea în spiritul dreptăţii şi libertăţii a tineretului din România.

Născut în urmă cu 80 de ani, la 16 iulie 1892 într-un sat din apropierea izvoarelor Crişului Negru — Leheceni — în familia numeroasă a unui învăţător de ţară, Ilie Cristea străbate cu multe sacrificii şi umilinţe şcoala primară, învăţămîntul liceal şi studiile universitare.

După absolvirea cu multe privaţiuni a cursurilor Facultăţii de litere din cadrul Universităţii din Budapesta, el a predat discipline umaniste la diferite şcoli din Braşov, Aiud, Dumbrăveni (la ultimele două este mutat disciplinar pentru ideile sale comuniste în urma unor procese de răsunet) unde se remarcă ca unul dintre profesorii fruntaşi, fiind preţuit de către elevii şi colegii săi pentru cunoştinţele şi ideile sale progresiste, setea de adevăr, cinstea şi dreptatea care îl caracterizau.

Prin lecţiile predate, prin conferinţele ţinute în faţa elevilor, colegilor şi publicului larg profesorul Ilie Cristea s-a manifestat ca un militant marxist pe tărîmul educaţiei şi învăţămîntului.

Activitatea sa militantă comunistă era urmărită cu îngrijorare atît de autorităţile şcolare cît şi de organele poliţieneşti ale statului. De pildă, în 1931 cu ocazia procesului înscenat profesorului pentru editarea revistei legale a Partidului „Spre Stînga" el este acuzat între altele şi de faptul că „face în mod făţiş apologia comunismului, tendinţă care este cu atît mai primejdioasă ordinii şi siguranţei publice cu cît inculpatul este şi profesor de liceu şi se adresează prin revistă tinerilor şcolari care îi sînt încredinţare spre a-i îndruma spre o altă învăţătură".

Cîţiva ani mai tîrziu organele poliţieneşti din Cluj atrag atenţia celor din Braşov că studenţii proveniţi din Braşov pregătiţi de Ilie Cristea manifestă idei comuniste.

Alături de activitatea la catedră care este mai puţin evidenţiată de cercetători, Ilie Cristea şi-a expus ideile în peste 500 de articole care se găsesc răspîndite în mai toate publicaţiile de orientare democrată şi comunistă începînd cu actul Unirii (1918) şi pînă la sfîrşitul vieţii (1958) : Glasul Ardealului, Societatea de mîine, Socialismul, Stînga, Bluze albastre, Cuvîntul liber, Clopotul, Cuvîntul nou, Tribuna poporului, Noua şcoală românească ş.a.

În articolele sale face o critică ascuţită şcolii burgheze demascînd de fiecare dată caracterul ei de clasă. Profesorul Ilie Cristea s-a ridicat împotriva educaţiei naţionaliste şi individualiste din şcoala burgheză, a criticat conţinutul religios al învăţămîntului şi şcoala confesională, a militat pentru organizarea cadrelor didactice în sindicate, a vorbit despre formarea şi educarea omului societăţii viitoare comuniste.

În studiul ‚Impasul şcolii" (Era noua, 1936) este analizat multilateral învăţămîntul romănesc.

Prin el Ilie Cristea a reuşit să afirme punctul de vedere cel mai înaintat, acela al Partidului Comunist în problemele şcolii.

După eliberarea din lagărul de la Tg. Jiu, Ilie Cristea îşi reia activitatea la catedră şi în presa comunistă. În această perioadă ocupă funcţii de răspundere în Ministerul Învăţămîntului continuînd să scrie despre democratizarea învăţămîntului, educarea tineretului în spiritul păcii, patriotismului şi umanismului socialist, legarea învăţămîntului cu practica ş.a.

Opera sa pedagogică, puţin studiată încă oferă idei, exemple şi soluţii valabile şi azi pentru multe din problemele şcolii.

Prin toate acestea Ilie Cristea rămîne o figură luminoasă de militant comunist, de profesor combativ şi entuziast care a luptat fără preget pentru victoria socialismului în ţara noastră.

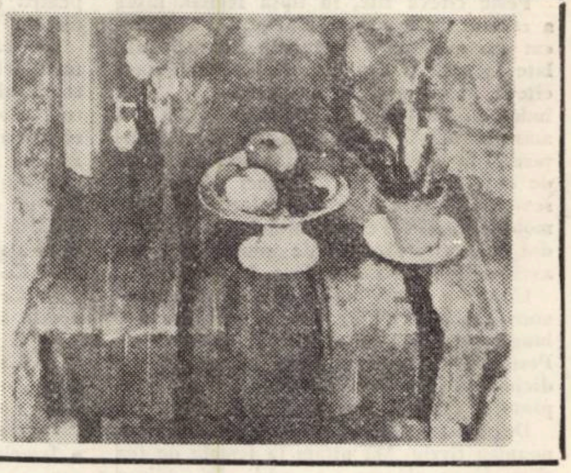

AUREL CIUPE

„Natură statică cu fructe".

ARTA DE FOR PUBLIC

Revoluţia cunoaşterii artistice, determinată de complexitatea raporturilor dintre artist, opera de artă şi publicul consumator, necesită o reconsiderare a fenomenului artistic în cadrul parametrilor impuşi de evoluţia artei.

Acest proces de revoluţionare a cunoaşterii se desfăşoară, din păcate, uneori, în jurul controversatei, dar falsei dispute între arta figurativă şi nonfigurativă prilejuind opinii dintre cele mai diferite.

Revoluţionarea artei contemporane, în interdependenţă cu dezvoltarea ştiinţei, generează noi relaţii între opera de artă finită sau experimentală şi public. Diversificarea stilistică, acumularea uriaşă de cunoştinţe, tendinţele de sinteză sau interferenţă constituie coordonatele majore ale expresivităţii artistice în efortul de utilitate estetică.

Plecînd de la afirmarea dreptului la artă pentru toate formele de exprimare, observăm acuitatea căutărilor de interpretare în spiritul cuceririlor avangardistice, racordate la tradiţiile bimilenare ale artei noastre.

Nu se poate concepe o artă naţională autentică în afara tradiţiei sau în afara asimilării artei de avangardă şi cu atît mai puţin o artă socialistă revoluţionară şi angajată, pentru care noul înseamnă însuşi modul de existenţă. Desigur, acest nou nu trebuie fructificat epigonic sau din dorinţa epatării cu orice preţ, asimilarea lui se impune integrată în dinamica vieţii noastre sociale servind funcţiei educative şi mobilizatoare a artei.

Realizarea unei astfel de arte se poate presupune numai prin conjugarea factorilor de dependenţă ce concură la viabilitatea şi valabilitatea actului creator şi acest lucru peste obstructivitatea unui anumit public neavizat, care, tributar unui formalism vetust, refuză credinţa în spiducative şi mobilizatoare a artei.

Realizarea unei astfel de arte se poate în afara realităţii, dar dezvoltarea nemaiîntîlnită a societăţii noastre, climatul artistic generos în care trăim nu permit concesii în dauna progresului.

Artistul este dator societăţii cu întreaga sa capacitate de luminare, dar mijloacele sale de exprimare a realităţilor noastre au nevoie de pasul evolutiv al mijloacelor de nivel mondial. Angajarea revoluţionară a artei fără democraţia stilurilor — subliniată în repetate rînduri de însuşi secretarul general al partidului — ar însemna o întoarcere la un dogmatism perimat, inadmisibil la nivelul nostru de dezvoltare.

Existenţa decalajului de înţelegere între artistul contemporan şi o parte din public îngreunează pătrunderea artei în masele largi. Soluţionarea acestui diferend se poate realiza prin abandonarea mentalităţii de consum numai în muzeu şi acceptarea pătrunderii artei în cotidian, la locul de muncă în uzine, şcoli şi universităţi.

Estetizarea mediului ambiant ar constitui principalul mijloc de asimilare a artei contemporane în masă, un mijloc eficient de educaţie socialistă şi comunistă. Mă refer în special, la angrenarea artiştilor plastici în crearea ambientală a marilor sărbători naţionale şi populare (23 August, 30 Decembrie, 1 Mai) în care folosirea combined-paintingului, a colajului, a serigrafiei şi mai ales a fotografiilor de mari dimensiuni cu mesaj mobilizator ar avea efecte din cele mai favorabile. La fel şi organizarea străzii, a locurilor de întruniri care se face de cele mai multe ori rutinier, fără o cunoaştere estetică, necesită o intervenţie hotărîtă a specialistului inventiv şi creator.

Fără a exclude dreptul artei intime de interior, subliniem necesitatea artei de for public, angajată şi revoluţionară, pe măsura vremurilor noastre, împotriva superficialităţii şi pedantismului.

Abordarea concretului, a realităţii neinterpretate nu mai poate constitui o garanţie ireversibilă a calităţii, sau în nici un caz singura garanţie, exigenţele majore ale artei necesită o dinamizare spre viitor, prin opere care, deşi pornesc ineluctabil de la realitate, devansează, propunînd un pas hotărît spre calitate, prin expresivitatea subiectului imaginii.

RADU MELNIC

CREATIVITATE, RAŢIONALITATE, AFECTIVITATE...

CONVORBIRE CU PROF. UNIV. DR. N.D. PARVU, PRIVIND UNELE NOŢIUNI DE PSIHOLOGIA ARTEI, IMPLICATE ÎN CREAŢIE.

— Pentru început : cum s-ar putea defini creaţia, în raport cu actualitatea ?

— Creaţia, fie că e ştiinţifică, sau artistică, este un act de reconstrucţie" de „re-creare" a realităţii. La efectuarea ei participă **memoria,** cu depozitul ei de imagini şi de idei colectate în raporturile noastre cu lumea, **imaginaţia,** prin modalităţile ei de combinare în structuri noi, care pot fi deosebit de originale şi **gîndirea,** cu controlul pe care-l exercită asupra acestor combinaţii, pentru ca să le fixeze un sens, o structură în care se reflectă, în forme noi, realitatea cu legile ei

— Există, totuşi, o deosebire între creaţia ştiinţifică şi cea artistică ?

— Reconstrucţie, sau „re-creare" sînt amîndouă. În creaţia ştiinţifică, relaţiile noi descoperite sînt exprimate în legi noi, cu valabilitate universală. Creaţia artistică oscilează între fotografierea fidelă a realităţii şi o combinaţie extrem de neaşteptată, ce poate duce la un „onirism" extrem, poziţie pe care estetica marxistă nu o acceptă.

— Socotiţi că arta se adresează, în mod predominant afectivităţii ?

— Raportul dintre intelect şi afectivitate, în mijloacele de creaţie, ca şi în cele de receptare este diferit, de la artă la artă, dar prezent în fiecare gen. Lipsesc, oare, coordonatele raţionale din literatură — poezie, proză, dramă, comedie — din artele plastice ? Cred că nu, pentru că mijloacele de expresie, cît şi cele de receptare, apelează la intelect, la gîndire... Poate vă gîndiţi la **muzică** şi la **dans**, unde recepţia poate începe cu emoţiile ? Şi în cazul acestor arte, obiectivul final, superior, este intelectual, pentru că din structura **sentimentului estetic,** nu lipseşte **ideea.** Sentimentul este o configuraţie de emoţii **simple** şi **complexe,** dispuse în jurul unui obiect, a unei persoane, sau a unei **idei**. În centrul sentimentului estetic stă „ideea de frumos", inclusiv în muzică ! Receptarea porneşte de la o succesiune de emoţii care, de îndată ce sînt identificate, apoi denumite verbal-logic, dau judecăţii artistice un sens raţional. Consideraţiile noastre se referă la muzica **programată cu text,** muzica **programată fără text** şi, într-o măsură, şi la muzica **asociativă modernă,** a cărei accesibilitate şi sens depind, foarte mult, de nivelul cultural-muzical special al spectatorului.

— Gîndirea creatoare, mai precis, soluţiile sale noi ne apar, uneori, ca „spontane". Este, oare, această gîndire spontană direcţionată de anumiţi factori motivaţionali ?

— Fenomenul îşi găseşte explicaţia în structura procesului inspirativ. Actul inspirativ se caracterizează prin **spontaneitate, necesitate** şi **vibraţie afectivă.** Artistul are impresia că soluţia nouă, găsită, a ţîşnit din străfundurile psihicului **gata făcută.** În realitate, ea a fost precedată de o îndelungată activitate de pregătire, de căutare ,de documentare şi cercetare. În structura soluţiei pot apare trăsături caracteristice, specifice pesonalităţii artistului, de la forme motivaţionale biologice, pînă la cele mai subtile şi originale de ordin spiritual. Trecerea spontană în conştiinţă a noii soluţii este, însă, rezultatul legăturilor asociative, logice, a „acordului uitat" cu tematica generală a lucrării.

— Actualul sistem de învăţămînt — nu numai la noi — stimulează, ori nu, creativitatea gîndirii ?

— Din anumite anchete statistice efectuate, se constată că lecţiile obişnuite ale educatorilor noştri nu stimulează suficient spiritul de independenţă şi creativitatea elevilor. Din 88 de lecţii, cu o durată de 4.225 de minute, numai 1.267 de minute s-au acordat (în una din şcolile noastre) activităţii creatoare personale (6,24 la sută). În alt loc, din 156 lecţii efectuate, numai 16 au fost lecţii speciale pentru formarea deprinderilor de muncă independentă, iar din 152 teme de casă, 121 s-au realizat independent, iar 31 au fost copiate de către elevi.

Este necesar, deci, ca manifestările creatoare ale tinerilor să fie integrate într-un sistem de muncă cu precise finalităţi educative, urmărite cu perseverenţă, dirijate şi real valorificate.

ION DUMITRU TEODORESCU

ANIVERSĂRI

Primul zbor cu o mașină mai grea decît aerul

Centenarul nașterii lui TRAIAN VUIA

În anul acesta Traian Vuia este aniversat pe plan mondial. Împlinindu-se o sută de ani de la nașterea sa. UNESCO îi cinstește memoria ca mare savant și inventator.

Traian Vuia a fost cel dintîi om care, pe un aparat construit în întregime de el, inclusiv motorul, s-a înălțat la 18 martie 1906 în spațiul atmosferic de la Montesson, în Franța, cu mijloace proprii de bord, realizînd astfel primul zbor mecanic cu o mașină mai grea decît aerul.

După acest succes, au urmat alte realizări de zbor similare, dar de durată și proporții mai mari, cu alte modele de avioane, tot lîngă Paris, unde a trăit și a muncit timp de 48 de ani la ingenioasele sale invenții, care azi au o valoare științifică, practică și utilă.

Una dintre cele mai importante invenții ale lui Traian Vuia a fost generatorul de aburi cu ardere catalictică, la perfecționarea căruia a lucrat aproape trei decenii, dînd dovadă de o savantă concepție termoenergetică, născută din cercetările sale științifice de a realiza o forță motrică, produsă de un cazan de greutate minimă, de dimensiuni mici de un potențial înalt, care să corespundă nevoilor de propulsie a zborului. Realizarea și întrebuințarea acestui generator de aburi au fost orientate apoi în diferite direcții de aplicație. Invenția i-a adus pe plan mondial o reputație de ilustru om de știință.

Traian Vuia a mai activat și pe teren cultural. Student la politehnica și la facultatea de drept din Budapesta a desfășurat o frumoasă activitate ca membru al societății studențești „Petru Maior“ Apoi, după obținerea diplomei de doctor în drept, întors la Lugoj, și-a făcut stagiul de avocat în biroul lui Coriolan Brediceanu și al lui Dr. Gheorghe Dobrin Era considerat ca un membru al familiei Brediceanu, fiind cel mai apropiat prieten al lui Caius și Tiberiu Brediceanu.

A luat parte activă la înființarea despărțămîntului asociației culturale „Astra“ din Lugoj, și a fost ales secretar, alături de Coriolan Brediceanu, președintele „Astrei“ El a fost foarte popular și iubit în Lugoj, unde s-au strîns, prin contribuții benevole, fondurile necesare pentru a-l ajuta în strădaniile de realizare a invențiilor sale.

Traian Vuia a plecat în vara anului 1902, prin Viena la Paris. Stabilit în capitala Franței, a întreținut o vastă corespondență.

La Paris a fost vizitat și de tînărul Aurel Vlaicu, venit să-i ceară sfaturi și îndrumări, numele lui Traian Vuia fiind deja bine cunoscut în toată lumea, după primul său zbor.

În perioada conferinței de pace în 1918—1919, el a susținut cu autoritate și pricepere drepturile poporului român, publicațiile pledoariei sale în această privință rămînînd valoroase documente ale Unirii.

Traian Vuia a publicat o serie de articole în presa română și franceză. Mai ales evocările sale sînt impresionante și duioase.

L-am cunoscut în perioada studiilor mele de doctorat de la Universitatea din Paris, la cîțiva ani după terminarea primului război mondial, și de atunci am rămas cu el în legături prin corespondență. Iar cînd am scos și redactat revista „Luceafărul“, la Timișoara, Traian Vuia mi-a trimis și i-am publicat parte din amintirile sale despre viața culturală românească de altădată, a Banatului, care au apărut în 1937.

Traian Vuia, fiu de țăran și democrat convins, după o zbuciumată viață trăită aproape o jumătate de veac la Paris, s-a înapoiat în primăvara anului 1950 în patria sa, fiind bolnav și simțindu-și sfîrșitul, s-a stabilit la București, iar după șase luni s-a stins din viață, la 2 septembrie 1950.

AUREL COSMA

Simpozion de ergonomie

În zilele de 6 și 7 iulie a avut loc al II-lea simpozion de ergonomie a industriei Ușoare, Centrul de ergonomie al M.I.U. Timișoara și Cabinetul județean Timiș pentru probleme de O.S.P.M. (Organizare Științifică a Producției și a Muncii).

Desfășurat în amfiteatrul Centrului de cercetări medicale din Timișoara, simpozionul a cuprins un număr impresionant de referate și comunicări axate pe o serie de probleme importante care îi solicită în mod deosebit pe specialiști. Diversitatea tematică, dovedind efortul de a cuprinde o arie cît mai largă de preocupări, nu a împiedicat ca punctul de plecare și scopul să fie comune : grija pentru realizarea unui raport OM—LOC DE PRODUCȚIE cît mai just. De asemenea, mesele rotunde la care au fost dezbătute probleme legate de organizarea activității de ergonomie în industria ușoară și activitatea psihicului în echipa complexă de ergonomie, precum și filmele documentare „în temă“ prezentate participanților, au contribuit la un schimb util de informații și de idei.

Simpozionul s-a bucurat de mult interes, înscriindu-se în complexul plan de dezbateri asupra problemelor ce se cer rezolvate în toate sectoarele de activitate, dezbateri care acum, în preajma Conferinței Naționale a partidului, constituie o atitudine și un simbol al efortului deosebit pe care îl face întregul popor pentru înfăptuirea sarcinilor nobile care ne stau în față.

„Istoria filozofiei românești“ — vol. I

Lucrarea recent apărută reprezintă un studiu meritoriu, o analiză atentă asupra procesului evoluției filozofiei românești, a gîndirii social-politice românești, caracterizată, printre altele, încă din epoca veche, de o tendință raționalistă și umanistă, iar mai tîrziu, pe măsură dezvoltării sociale și cunoașterii care au favorizat apariția unor concepții materialiste, caracterizată printr-o serie de sisteme filozofice complexe și prin teorii originale.

Lucrarea răspunde unei necesități care se impunea de mai multă vreme și anume prezentarea concludentă a rezultatelor obținute de cercetarea filozofică romănească în anii socialismului, a coordonatelor acesteia — o bază riguros științifică, reevaluarea obiectivă a patrimoniului gîndirii filozofice, și abordarea acesteia de pe poziții principiale și critice. Se cerea de asemenea a se face o prezentare a istoriei filozofiei românești sub raportul contribuției ei la patrimoniul gîndirii universale.

Primul din cele trei volume ale Istoriei filozofiei românești prezintă dezvoltarea acesteia din veacul al XV-lea pînă la sfîrșitul veacului al XIX-lea.

O parcurgere în succesiune a gîndirii filozofice românești, în viziunea concepției marxist-leniniste a partidului nostru, ne înfățișează modul în care au evoluat concepțiile despre lume, locul ce l-a ocupat cercetarea unor anume probleme, contribuția ce a fost adusă într-o serie de discipline filozofice, în filozofia socială, în antropologie, în logică, estetică, filozofia culturii etc.

Apariția acestei cărți este un eveniment îmbucurător, ea se înscrie pe linia orientării conducerii partidului, exprimată pregnant de plenara C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971, în cadrul căreia se arăta necesitatea abordării problemelor teoretice, a valorificării critice a tradițiilor înaintate ale gîndirii românești.

HERBERT RABINOVICI

Compartimentul de Marketing

(SEMINAR ORGANIZAT LA BRAȘOV ÎN CINSTEA CONFERINȚEI NAȚIONALE A P.C.R.)

La un an de la înființarea Asociației Române de Marketing — AROMAR — și de la Simpozionul internațional ce a întrunit specialiști din 15 țări la Universitatea din Timișoara, Filiala din Brașov a Asociației a organizat, în zilele de 16—19 iunie a.c., un seminar cu tema „COMPARTIMENTUL DE MARKETING“.

În acest an s-au parcurs o bună parte din dificultățile ce separau teoria de practica de marketing. Expunerile, discuțiile delegaților din nouă ministere, instituții de învățămînt superior, întreprinderi de comerț exterior, unități productive și comerciale din mai multe județe ale țării au ilustrat acest progres.

Referitor la organizarea și funcționarea compartimentelor de comerț exterior — marketing, la nivelul unităților productive, acestea trebuie să aibă următoarele răspunderi principale : cercetarea științifică permanentă a piețelor externe, atît cantitativ cît și calitativ ; forma cea mai corespunzătoare de comercializare a produselor ; să stabilească un program unitar de promovare a exportului ; să elaboreze măsurile privind serviciile de după vînzare ; să elaboreze strategia prețurilor.

În legătură cu marketingul intern, a fost apreciată contribuția Filialei din Timișoara a AROMAR care a propus ca, în unitățile în care nu pot fi încă înființate compartimente distincte, să se formeze colective de marketing prin gruparea cadrelor calificate și atragerea unor specialiști din afara unității, în vederea elaborării periodice a unor studii de marketing.

În încheierea acestor succinte referiri la seminarul de trei zile de la Brașov, aș sublinia nota dominantă a lucrărilor ce s-au desfășurat sub semnul apropiatei Conferințe Naționale a P.C.R. Strădaniile de perfecționare, de autodepășire, cu scopul mărturisit de creștere a eficienței, s-au încadrat în generoasa și nobila idee la a cărei transpunere în fapte contribuim cu toții : „— Cincinalul înainte de termen !“.

VIOREL ROMAN

„Introducere în psihologie“ de Mihai Golu și Aurel Dicu

O carte de psihologie este un act de cultură. Colecția „Psyche“ a Editurii Științifice se achită de obligația nescrisă de a fi prezentă nu numai ca un for de difuzare de informații în domeniul interdisciplinar al psihologiei, logicii și sociologiei, ci, de a oferi o tribună unde se dezbat idei (se lansează, se comentează sau se refuză la modul polemic) și se profesează o atitudine de meditație și cult al originalului.

Ceea ce însă ni se pare cel mai important este utilitatea unei asemenea lucrări pentru o persoană deja informată, care, astfel, reușește să întîlnească un nou punct de vedere și mai ales o modernă fundamentare teoretică și faptică a științei despre psihism.

Atacarea problematicii din perspectiva conceptului de sistem, **așa cum el s-a conturat în eforturile euristice interdisciplinare, se continuă cu o atentă condiționare a analizei sistemice impuse de specificul psihismului uman. Și astfel ajung autorii să vorbească despre coordonatele de definiție ale sistemului psihic.**

Sistemul psihic va apare ca o „construcție“ izomorfică a seriilor evenimentelor substanțiale, energetice și informaționale din mediul intern și extern al organismului, realizată în alfabetul specific al „rețelelor logice“ ale sistemului nervos. Punerea în circulație a unui asemenea punct de vedere înseamnă de fapt depășirea a numeroase „rețete ciuntite“ care au încercat să facă epocă în literatura noastră de specialitate.

Pentru a aduce încă un exemplu, ne-am referi la considerarea integrării psihismului pe mai multe nivele, față de desueta imagine conform căreia unui unic nivel i se accepta funcția integratoare Nu este deloc surprinzător că personalitatea va fi privită ca un „sistem supraordonat“.

Titlul devine un exemplu de modestie, deoarece cartea este o implicată pledoarie pentru reașezarea psihologiei pe fundamentul teoriei sistemelor.

Cel care semnează această recenzie este un psihopatolog care își exprimă satisfacția, privind, dinspre realitatea teribilă a alienării patologice, eforturile psihologilor de a îmbrățișa acea platformă de gîndire care în știința alienării și-a cucerit de multă vreme partizani și adversari. Despre o asemenea carte trebuie rostită o opinie. Acesta este motivul pentru care noi am rupt tăcerea.

Regretăm că nu a făcut-o un psiholog.

ȘTEFAN STOSSEL

figuri
fapte
evenimente
în proiecția CONFERINȚEI
NAȚIONALE A PARTIDULUI

La înaltul for al comuniștilor

„Să formăm tineri care să gîndească..."

Dușan Sablici, nume cunoscut: frunte înaltă, ochi inteligenți, fire de argint la tîmple. În învățămînt, de aproape trei decenii. La Livezile, la Variaș; din 1950, director al Liceului nr. 10 din Timișoara. Din '64, profesor emerit.

Adineauri, a părăsit sala de concurs, telefonul zbîrnîie necontenit și-n ușă se ivește mereu cineva care îl solicită. Pare ostenit și glasul îi e ușor voalat (18—28 iunie, examenul de bacalaureat, 26 iunie — 3 iulie, concurs de admitere în liceu).

Are în față lungi liste cu nume proprii.

— Absolvenți?

— Da, cei aproape 500 de elevi ai noștri care au susținut bacalaureatul. Apoi, ceilalți care s-au prezentat la admitere.

— Rezultate bune?

— Bune și foarte bune. Concursul de admitere exigent — întrecere nu atît numerică — cît, mai ales, calitativă.

— Sînteți obosit, se vede.

— Nu neg. Dar mai e mult de lucru.

— Lăsați, vine concediul; 62 de zile...

Interlocutorul meu rîde.

— Da, la atîtea am dreptul. Dar niciodată n-am făcut mai multe de 25. Acestea însă îmi ajung. Sînt mulțumit.

— Bine, dar...

— Știu. Vă referiți, desigur, la vacanța mult invidiată a cadrelor didactice. Personal, sînt foarte supărat pe acei profesori care se gîndesc tot timpul la vacanță. Găsesc că e o lipsă de sacrificiu din partea lor. După mine, un cadru didactic trebuie să se dăruie total școlii, educării copiilor, să cunoască bine — dincolo de specialitatea pe care o are — cerințele vieții sociale. A fi dascăl înseamnă a fi receptiv la nou.

— Despre tineri, ce credeți?

— Cred că sînt așa cum ne străduim să-i formăm. În primul rînd, ca oameni care să gîndească, ca cetățeni care să iubească locul natal și prin el țara întreagă, realizările poporului. Desigur, sînt și tineri care ne mai fac greutăți, cum spunem noi educatorii; care așteaptă totul de-a gata. Dar, în ansamblu, socot că tineretul aduce o contribuție imensă în peisajul nostru social.

— Cum vedeți relația școlii cu economia?

— Mă bucur că s-a introdus în școli, și îndeosebi în cele de cultură generală, program de activitate tehnico-productivă. Rolul formativ al școlii crește astfel incomensurabil. În ceea ce ne privește, avem la liceu mai multe ateliere și simt o adevărată bucurie văzîndu-i pe elevi în halate, concentrați și serioși. Dezvoltăm dragostea de patrie, respectul față de muncă și la lecții, prin cuvinte, dar cu mult mai multă eficiență prin participarea directă a elevilor la acțiuni utile școlii, țării, societății. Munca leagă mai bine ca orice pe om.

— Sînteți delegat la Conferința Națională a partidului. Ce sentimente vă încearcă în preajma acestui însemnat eveniment?

— Sînt emoționat și mă gîndesc ce pot face pentru a deveni tot mai util pentru a contribui la perfecționarea activității în școală, ideia perfecționării străbătînd întreaga noastră viață socială.

„Comunistul? Un om cu totul deosebit..."

Muncește la „Solventul" din 1957. E de loc din Bocșa-Montană, toți frații săi, șase la număr, plus tatăl — sînt muncitori. Strungăria a învățat-o la Reșița. Ochii mobili trădează neastîmpărul interior, o conștiință vie, febrilă.

— Zilele astea l-am adus în fabrică și pe fecioru-meu, Mihai. A terminat a șaptea. De ce să bată străzile de unul singur? Să mai învețe cîte ceva pe lîngă electricieni. O să-i prindă bine.

— Mi s-a spus că sînteți un strungar de înaltă calificare. Și, în același timp, secretar al comitetului de partid. Cum vă descurcați?

— Bine .Încep munca dimineața la șapte și o termin seara pe la șapte. Cînd am mult de lucru se întîmplă să stau în fabrică și cîte-o săptămînă întreagă. Soția îmi aduce mîncare aici.

— Cum așa?

— Lucrăm.

— Ce reacție ați avut cînd v-au delegat la Conferința Națională a partidului?

— Să vă spun drept, nu-mi venea să cred. Eu, la un for așa de înalt! Cinstea asta mă obligă. Mă pregătesc pentru cînd voi pleca. Stau de vorbă cu oamenii, strîng date, opinii. Dacă tovarășii o să-mi ceară să iau cuvîntul...

— Cum considerați că trebuie să fie un comunist?

— Un om cu totul și cu totul deosebit. Un om care să pună interesul colectiv mai presus de orice. Eu încerc să fac treaba asta.

— Sînteți un om hotărît?

— Depinde! Cînd vrei să iei o măsură, e bine să te consulți în prealabil cu oamenii. S-o verifici dacă e bună. Eu nu țin să-mi impun punctul de vedere personal. Punctul de vedere al partidului, da. Cum zice partidul, așa fac.

— Îi cunoașteți bine pe tovarășii cu care munciți. Ce apreciați, îndeosebi, la ei?

— Acea permanentă căutare de care dau dovadă Sînt oameni buni cu care se poate face treabă, numai să știi cum să-i iei. Eu îi cunosc bine pe fiecare, și știu ce le pot cere Avem de altfel și cu ce ne mîndri. Unde s-au fabricat plastifianți pentru prima oară în țara noastră? La noi, la Solventul. Și am ajuns să-i exportăm pînă, hăt, în America, în Franța, în R.F.G., în Spania, în Italia, în Iran.

— Am văzut pe culoar o hartă în acest sens. Și un afiș pe care scria că 96 la sută din producție se realizează după procedee elaborate de colectivul fabricii.

— Da. Anul trecut am obținut locul I pe minister pentru inovații. Noi nu cumpărăm inteligență dinafară, rezultatele noastre includ materia cenușie a muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor noștri.

— Văd aici, în atelierul dv., niște piese minuscule Cum lucrați la ele?

— Sub lupă și, cîteodată, chiar sub microscop. Axul ăsta pe care-l țineți în mînă are 3 mm lungime și 7 zecimi grosime. E pentru aparate de control și măsură.

— Ce iubiți mai mult, tovarășe Iancu Avram?

— Munca. Am fost o vreme scos din producție. Dar după un timp am cerut să mă întorc la strung. Mă mănîncă mîinile dacă nu lucrez. Și-apoi munca e motorul care ne face ca mîine și poimîine să ne meargă mai bine ca azi...

VALENTINA DIMA

MAEȘTRII CRESC ELEVI

(Urmare din pag. 1)

nu o povară, sînt întrebările care nu îl afectează numai pe medic. Așa după cum sentimentul de alienare este vechi de cînd lumea. Ceea ce caracterizează, acea parte a lumii unde condițiile sociale reprezintă un ferment de nemulțumire, este răspîndirea fără precedent a sentimentelor de frustrare și de singurătate în lume, care creează un climat de neliniște și tristețe pentru sufletul contemporan. Istoriei i se impune un moment de încercare, de tulburare a echilibrului care firesc ar trebui să existe între aspectele perisabile și valorile permanente ale culturii. Dialogul nostru cu umanitatea (înțeleasă mai mult ca adjectiv) nu se rezolvă decît printr-o opțiune categorică în favoarea valorilor perene și, în acest înțeles, nici umanismul, ca atitudine față de lume, nici omenia, ca practică de viață, nu pot constitui o povară. Mai degrabă puncte de sprijin, în aceste momente de posibilă criză pe care le încearcă profesiunea medicală, pe alocuri depășită de invazia necontrolată a tehnicii în acest domeniu, a cărui existență și valoare sînt condiționate, în primul rînd, de natura relațiilor dintre oameni vii, în baza unor permanențe morale. Pericol există, însă poate fi evitat cît timp dăinuiește legătura dintre **acel care știe să vindece și omul suferind care trebuie vindecat.** Așa încît problemele acestea complicate ale condiției umane și ale alienării pot fi înțelese și simplu.

— Cum se formează o școală medicală, care este rolul său în promovarea permanențelor și în depășirea momentului de criză ce pare să amenințe medicina contemporană?

Putem vorbi de școală în știință sau în artă, și este poate inutil să mai subliniem că medicina le întrunește pe amîndouă. Nu toate centrele medicale din lume s-au bucurat însă de privilegiul unei școli medicale. Ea nu a apărut în centre cu vechime apreciabilă și chiar acolo unde, pe alte planuri, s-au consemnat realizări de mare prestigiu. Pe alocuri, spiritul de școală nu s-a realizat pentru că nu s-a consumat timpul necesar cristalizării, în alte părți a lipsit obiectivul umanist sau nu au apărut personalități polarizante. În școlile vii, maeștrii cresc elevi, care devin la rîndul lor maeștri — fenomen de permanentă germinare care asigură continuitatea acestui așezămînt de cultură. Și nu numai atît. Esențialul constă în îmbinarea armonioasă dintre tradiție și inovație, dintre elementul tranzitor și permanențe, chiar în cursul formării elevilor. Grație școlii, aceștia cîștigă nu numai disponibilitate pentru ceea ce este nou, ci își însușesc și normele fundamentale ale profesiunii, adevărul și umanismul, în înțelesul respectului față de om și valorile create de el, care îi vor ajuta să depășească momentele de derută, așa zisa criză a medicinii moderne.

— Vă mulțumește tînăra generație de medici? Care este contribuția lor la progresele medicinii contemporane?

— Valorificarea moștenirii preluate de la generațiile precedente constituie nu numai o obligație morală, ea însăși condiția necesară a perenității culturii. Contribuția tinerei generații de medici constă în desăvîrșirea modernizării medicinii, sub aspectele multiple de practică, de învățămînt și de cercetare. Procesul a fost inițiat de generația actuală, pe care am putea s-o numim matură Trăim însă în altă epocă decît aceea în care s-a format această generație ajunsă astăzi la apogeu. Medicina și societatea în ansamblul ei au suferit o restructurare radicală, îndreptîndu-se spre alt mod de organizare, de tip informațional, care a modificat în consecință și profilul medicului contemporan. Practicianul competent a fost înlocuit de omul de știință, iar activitatea de la patul bolnavului se îmbină, tot mai organizat, cu cercetarea științifică. Avem însă un tineret minunat care va ști și va putea să facă față acestui nou ritm al progresului, cu ștergerea distanței dintre actual și anticipație, proces deschis, ca și tînăra generație, înspre viitor

— Știu că vă place literatura clasică (să zicem Shakespeare) și nu mai puțin cea contemporană.

— Mi-a plăcut și-mi place literatura clasică Să zicem, mai degrabă Cervantes. Gusturile pot înclina pentru o perioadă sau alta a creației literare, însă distincția esențială se face între literatura mare și cea mai puțin realizată. În funcție de aceasta trebuie să ne orientăm preferințele. Deci nu clasică sau contemporană, ci bună sau lipsită de valoare.

— Nu credeți că s-a acreditat în mod eronat părerea că medicul nu este productiv?

— Dacă medicul modern este un om de știință, participînd nemijlocit la activitatea de cercetare, el produce bunul cel mai prețuit în lumea contemporană, inteligența. În legătură cu practica medicală, prin care se apără și se redă sănătatea oamenilor — cel mai prețios capital — dacă această îndeletnicire este direct productivă sau contribuie numai indirect la ameliorarea producției, asta constituie o pseudoproblemă În lumea modernă, **învățămîntul și calitatea asistenței medicale reprezintă factori de productivitate cel puțin atît de importanți ca și nivelul dotației tehnice a industriei.**

— Din discuția cu Dv. răzbate mereu focul lăuntric al celui care conduce o școală. Cum vă selecționați colaboratorii? Vi s-a întîmplat să nedreptățiți pe unii?

— Am avut fericita șansă de a nu trebui să-mi selecționez eu colaboratorii. M-au ales ei pe mine. Nimeni nu este infailibil. Problema este să ai această conștiință și să ții seama de ea. În general, prefer oamenii sinceri, și, cu atît mai mult, cer sinceritate colaboratorilor. „Diplomații" confortabili și prea flexibili ascund uneori ape tulburi.

Dacă am nedreptățit pe cineva? Întrebarea ar trebui adresată celor care ar putea să răspundă în cunoștință de cauză. Nu este un sentiment agreabil să știi că ai nedreptățit pe cineva.

— Un om e mare prin ceea ce lasă după el. Și, totuși, în jurul unora este vid. E un egoism, sau o incapacitate de a transmite fiorul?

— Este un adevăr formulat de înțelepții din antichitate: după moarte, trăiești nu prin ceea ce ai făcut pentru tine, ci prin ce ai făcut pentru alții. Chiar dacă în cursul vieții se mai arată și semne de ingratitudine. Despre cei ce fac vid împrejur sau lasă, din incapacitate structurală, vid în urma lor, nu este cazul să vorbim aici. Suprema satisfacție este ca maestrul să poată fi contrazis — justificat — de elev și, mai ales, să trăiască momentul cînd acesta îl întrece.

— Știu că ați avut o scurtă secvență timișoreană. Cu regretul de a nu vă fi avut profesor, ce vă amintește Timișoara acelor ani și ce vă spune școala medicală timișoreană de azi?

— Nu aș fi dorit să mă prezint cu aceste gînduri colegilor și publicului timișorean, atît de aproape de sufletul meu datorită unor amintiri, unor înclinări, mărturisesc subiective. Cald și anonim, acest public m-a primit, într-o perioadă a vieții mele, în așa fel încît am avut înalta satisfacție a rostului în viață. Nu pot și nu voi uita niciodată tineretul studențesc timișorean.

Școala o formează personalitățile (maeștrii) și elevii care sînt dependenți unii de alții. Timișoara are toate condițiile conturării unei școli medicale. Am marea bucurie de a vedea din an în an realizări de tot mai mare prestigiu și valoare.

— Ce înseamnă ȘCOALA MEDICALA ROMÂNEASCA ÎN LUME?

— Personal am avut în repetate rînduri ocazia să constat marele prestigiu, superioritatea școlii medicale clinice românești și, bineînțeles, și a celei din Cluj. Nu am încercat niciodată un sentiment de inferioritate.

— Prin ce se caracterizează un medic mare?

— Foarte banal: prin multă știință și înaltă conștiință. Dacă îi reușește ceva — sau dimpotrivă — nu trebuie să-l preocupe consecințele ce se vor reflecta asupra propriei persoane. O mare personalitate învață să fie și „impersonală".

— În confruntările Dv. internaționale, dincolo de medicină, ce însemnăm noi, românii în lume?

— Ne bucurăm în lume de stimă. Încă odată se adeverește că prestigiul se cîștigă prin atitudine consecventă și principialitate.

SPORT

Meciul secolului

Acum, cînd peste stadioane s-a așternut liniștea verii, cînd „Cupa României“ la fotbal s-a dovedit încăodată că e un bun premiu de consolare, cînd turismul a ajuns regele neîncoronat al sezonului, cînd Ilie Năstase face demonstrația unei înalte clase sportive pe Wimbledon, subsemnatul preia această rubrică (adeseori sentimentală) de la apreciatul comentator sportiv Aristide Buhoiu, și vă propune pentru început o călătorie la Reykjavik, unde după penibile amînări datorate mofturilor lui Fischer, s-a dat startul în meciul decisiv pentru titlul mondial de șah între Boriss Spasski și Robert Fischer.

Pentru cei la care orizontul sportiv începe și se sfîrșește cu fotbalul, le voi spune că această întîlnire echivalează cu o finală în campionatul mondial de fotbal. De pildă, Brazilia — R.F.G. E adevărat, cei doi mari maeștri nu sînt ovaționați de 100.000 de spectatori dintr-odată, pe fundul unei gropi cu lei, dar tensiunea la care se desfășoară acest meci amintește de marile eforturi sportive decisive depuse de către om.

Privind în paralel biografia celor doi ași, recunoști cu ușurință marca geniului. Spasski (Boria, cum i se spune în familie), născut în 1937 la Leningrad, a învățat șahul la 5 ani, într-un sat din Ural, unde familia sa a fost evacuată în timpul războiului. Aproape toți ai săi jucau șah : fratele său Gheorghi, tatăl și sora sa, Iraida, care a ajuns maestră concurînd alături de bărbați.

Robert Fischer, născut în 1943, la Chicago, dintr-o familie de emigranți europeni (tatăl din Germania și mama din Elveția) a primit la vîrsta de 6 ani, de la sora sa, în dar un „șah ieftin“, o cutie minunată, de care s-a îndrăgostit. Vestitul dascăl de șah, Jack Collins, i-a remarcat talentul și l-a luat ca elev.

Succesele celor doi mari viitori campioni au fost uluitoare. La 12 ani, Spasski a devenit candidat la titlul de maestru, iar la 18 ani campion al lumii la juniori. La 32 de ani, după meciul cu Petrosian (iunie 1969) Spasski devine campion absolut al lumii.

Iată-l și pe Fischer campion de juniori al S.U.A. la 13 ani, la 14 ani, campion la seniori, iar în 1958, cu prilejul turneului interzonal de la Porto Roge, este recunoscut drept cel mai tînăr mare maestru din istoria șahului.

La bursa pronosticurilor, Fischer e considerat astăzi, de cea mai mare parte a comentatorilor sportivi imbatabil. Să nu uităm însă că acesta este și un meci al nervilor, o înfruntare psihologică, din care va ieși învingător, poate, cel ce se va stăpîni mai bine. Cred în calmul Spasski, dar și-n furiosul Fischer și mai cred că în nordicul Reykjavik oamenii s-au îmbrăcat în blănuri de sărbătoare.

ION VELICAN

poșta paginii

[illegible]ENOS DĂCENA (Cluj) : Din unicul catren ce ni l-ați trimis, intitulat „Alții ochi albaștrii“ (sic !), în care vă cîntați foarte ortodox „zdrobitele idile“, reiese că merită cu prisosință să rămîneți în continuare un cititor pasionat al revistei noastre.

DUMITRU CUZUBAN (Deta) : Mulțumim pentru aprecieri. Pagina noastră v-a stat la dispoziție cu generozitate, sperăm. Așteptăm și alte caricaturi, aut de la dv. cît și de la alți colaboratori din țară.

[illegible]ELU BAROANĂ (Com. Drăcșănei — Teleorman) : Ne rugați să vă comunicăm dacă, în perioada 1959—1961 și 1969—1971, revista ORIZONT v-a publicat vreo poezie, aceasta fiindu-vă necesar „în vederea unui debut“. Bucurie, tovarășe Baroană, între acești ani revista v-a decernat și cîteva premii. Așa că puteți debuta în voie.

IOAN VASIU (Beba-Veche) : Din fericire (așa o fi ?) epigramele nu se ridică la înălțimea poeziilor publicate de revista noastră. Vă mulțumim pentru aprecieri.

ȘTEFAN VIDA (Loco) : Cele șapte epigrame și trei fabule pe care ni le-ați trimis dovedesc oarecare talent, care se cere însă cultivat prin studiu. Citiți cu consecvență revistele noastre literare și veți înțelege despre ce e vorba. Apropo, în sertarul subsemnatului. au ajuns atîtea fabule încît aș putea inaugura fără teamă o grădină zoo.

GH. ANDREI (Buzău) : Se pare că în persoana dv. ne-am cîștigat un bun prieten. „. . . pe lîngă abonamentul pe un an, pe care-l avem la Casa corpului didactic, îmi asum eu răspunderea încă a 9 abonamente“. Dacă toți corespondenții noștri v-ar urma pilda, cercul de prieteni și de cititori ai ORIZONTULUI ar spori enorm.

IOAN POP (Cluj) : Credem că veți scrie epigrame din ce în ce mai bune. Într-un catren ziceți : Poeți în Țara Românească / De două feluri par să fie — / Cei ce trăiesc doar ca să scrie / Și cei ce scriu ca să trăiască“. Dv. din care sînteți ?

VASILE CIUPAV (probabil Timișoara) : Vă rugăm să ne comunicați adresa ca să vă putem expedia . . . Premiul Oscar.

VLADIMIR MĂGUREANU (Loco) : Crochiurile dv. dovedesc o bună conștiință cetățenească. În fraze de a căror sinceritate nu ne îndoim, luați atitudine împotriva celor ce nu respectă regulile elementare de conviețuire socială. (Urcarea în tramvai, sau autobuz, staționarea pe stradă sau comportamentul în localuri publice). O să vă întrebați de ce totuși nu v-am încredințat tiparului aceste crochiuri. Pentru că multe fraze și aluzii ale dv. au exprimări ca acestea : „Vezi cîte-o pereche de tineri, el pletos și soios, ea ministă și șleampătă — cum se palpează pe stradă, în mers, de parcă n-ar fi nimeni pe acolo“. Referindu-vă la rubrica de sport a revistei noastre, aveți multă dreptate cînd cereți semnatarului ei să nu uite de sportul bănățean.

■ Anunțăm pe această cale artiștii fotografi amatori și profesioniști că am fi bucuroși să primim fotografii artistice (alb-negru) în vederea publicării lor în revistă. Nu facem nici o restricție tematică. Ne-ar interesa totuși aspecte inedite din județele țării, din viața marilor uzine, de pe ogoare, peisaje, curiozități etc. Fotografiile să aibă dimensiunea minimă cît o carte poștală, iar pe verso titlul, numele și prenumele autorului, adresa.

I. V.

gloante
oarbe
parodii in proza

DAMIAN URECHE: Epistolă stingheră de amor și numai (psalm de spus pe întuneric)

„Te-ai dus imediat după povestea aceea cu pantofii, dar eu nu eram de vină, îți jur, de la o vreme toate îmi merg anapoda pînă și vîntul s-a bosumflat și nu mai suflă, iar eu ce să fac, nu am nici o vină că dreptul măsoară cu trei centimetri mai puțin decît celălalt picoruș al tău, sublim și rozaceu în destinderea lui musculară, la urma urmei, draga-mea nu fă o tragedie din asta, vei pute circula încălțată numai într-o parte, e chiar mai profund așa și eu te voi iubi cu aceeași nădejde, dacă nu mai mult, așa sîntem noi, poeții, oamenii, iertăm și numai o clipă de pierzanie ne spune măsura zbuciumului, fiind vorba despre zbucium vreau să-ți amintesc salcia sub care am plîns vreme de 24 de ceasuri rotunde, *acolo sezum și plînsem*, vorba nu știu cărui francez erudit și scriitor, de ce am făcut chestia aia, gestul necugetat în vreme ce o adiere sufla petunii și pene de lebede pe genele noastre și așa grele de tot felul de gînduri și chiar atunci, nu ți-am spus niciodată, mi-am amintit de ziua cînd ți-am promis că voi sări în picaj de la etajul 1 (unu) și am făcut-o cu orice risc, adică cu tot riscul, gustul lui sărat l-am simțit multă vreme undeva în adîncul adîncului meu încă neexplorat, draga mea, dar pentru numele a tot ce vrei tu pe lumea asta, că viața trece și noi sîntem tineri, ard aripi incandescente în umerii noștri, nu trebuia să iei o asemenea hotărîre în defavoarea mea, atîta vreme cît sînt absolvit de orice, repet, orice vină, în chestiunea aceea stupidă cu pantofii, care mai tîrziu, s-a lămurit definitiv în sensul că toate exemplarele de „stîng“ au fost scurtate cu doi centimetri și ceva, așa că vin aproape mai modern în ghilotinarea lor accidentală și fără voie am inventat încălțămintea cu aer condiționat, e adevărat că numai la o labă, pentru toate frumoasele, neadormitele, neobositele, neconsolatele. . .ne . .

Aici, pe acest loc, mi s-a rupt vîrful pîcsului din cauza emoției“.

MIRCEA MICU

PS. În cronica volumului meu de parodii „Dracul verde“, mult iubitul critic C. Ungureanu afirmă că Traian Iancu îmi este superior. Domnia sa a uitat să adauge, și facem noi cu hărnicie acest lucru, că superior se referea desigur la locul în literatură nu și în administrație, unde lucrurile stau exact invers, de cîtva timp.

PS, Un cititor din Baia Mare pariază că nu voi avea curajul să-l parodiez pe Zaharia Stancu președintele Uniunii Scriitorilor. A cîștigat, deocamdată.

Amurg de Oltenia

PARODIE DUPĂ ANGHEL DUMBRAVEANU

Ceva nelămurit și straniu emană-n viața mea
În tren spre Dobroteasa, cu mine te-aș lua
Și ca pe-o liră caldă, pe umăr să te-anin,
Amurgul de Oltenia să-l preacinstim cu vin.

Deși se-ndoie totul și cade inutil,
Cum pasărea polară, alunecă-n vernil,
Mai lasă-mă odată pe coapsa-ți de atlas,
Cu buze amețite, să plîng ce-a mai rămas.

Apoi profilu-mi bizantin și mov
În scoica subsuarei să-l culc ca-ntr-un alcov
Că vezi, sublimă doamnă, semnale de amurg
Spre polul nord al vîrstei, prin sînge mi se scurg.

MARIUS MUNTEANU

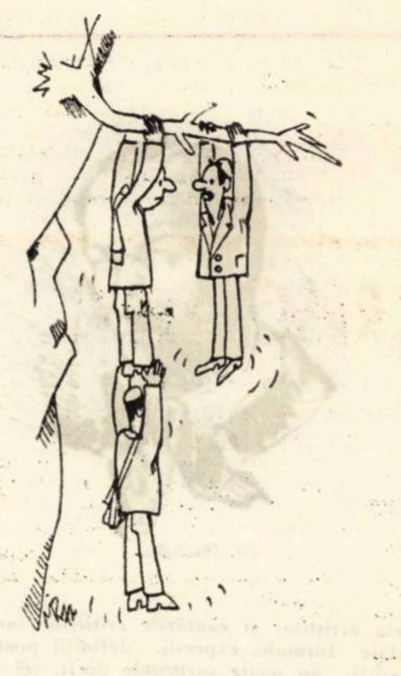

„Știi, demult voiam să-ți spun ceva între patru ochi . . .“

Desen de **IOAN MIHOC**

EPIGRAMĂ

Unui compozitor celibatar
Pentru toți e o minune
Cum de poți mata compune,
Cînd din gamă, în neștire,
Eviți două note : MI-RE !

V.D. POPA

Unui tînăr care nu oferă locul în tramvai
Nici nu vrea să se clintească
De pe scaun dumnealui,
Fiindcă vrea să dovedească
Că-i băiat „la locul lui !“

GHEORGHE GROSU

Unor critici literari
Opinii, sute poți să încerci,
Un adevăr rămîne în toi :
Ciupercile vin după ploi,
Nu ploile după ciuperci !

GHEORGHE ANDREI

Maliu Bogoe crede că unii critici au luat act cu rezervă de volumul meu de versuri „Sus stele, jos stele“
Zici că unii critici nu l-au prea lăudat.
Publicul, din contră, l-a epuizat.
Drama însă-i alta și-o cunoști prea bine,
Că și unii și-alții nu iau act de tine !

C. MIU-LERCA

periscop

■ CARTE DE . . . OȚEL

Italianul Pietro Consagra „a scris“ o carte din oțel inoxidabil, intitulată „1 mm“, adică exact grosimea cărții, formată din 12 file. În ea sînt săpate însemnele trecutului și viitorului. Cartea nu are șanse să devină un best-sellers pentru că e „trasă“ numai în 250 exemplare.

■ ARHEOLOGICĂ

O echipă de arheologi polonezi a descoperit în Tunisia un hipodrom de pe vremea romanilor. Ei utilizează metode noi în depistarea vestigiilor trecutului. Directorul general al UNESCO a făcut un apel către acest grup de arheologi în vederea salvării monumentelor cartagineze. Prin aplicarea acestor noi metode se obțin în trei luni rezultate care altădată se obțineau în 9 ani.

■ HIPPIE ȘI . . . VOLANUL

O firmă din Seatle (SUA) a fost nevoită să-și concedieze șoferii hippie de pe taxiuri pentru că, afirmă directorul autoserviciului, risca să-și piardă clienții, care se tem de șoferii cu părul mare și cu barbă.

■ URȘI POLARI

Aproximativ 200 de urși polari s-au trezit din hibernare pe insula Vranghel. Această insulă a fost declarată rezervație naturală, întrucît în URSS a fost interzisă vînarea acestui animal, care atrage atenția savanților sovietici prin felul său deosebit de viață.

■ AURUL PRIVIT DE LA ÎNĂLȚIME

În Uniunea Sovietică s-a descoperit o nouă metodă de depistare a rezervelor naturale de aur. Aceasta se face direct din avion sau helicopter, cu ajutorul unor aparate numite aerogamaspectrometre. Acestea, montate în aparatul de zbor, determină radioactivitatea stîncilor și grosimea scoarței terestre.

vorbe vorbe

Există tot felul de dicționare : mai mari, mai mici, și de alte profiluri. Mereu simțim nevoia de a explica, de a intrepreta vorbele (îndeosebi ale altora). Fiecare om are un dicționar propriu, pe măsura lui, netipărit. Un singur cuvînt poate însemna mai multe lucruri deodată și asta dă naștere la încurcături. Ne facem o problemă de onoare din încercarea temerară de a lămuri în mod exhaustiv și definitiv chestiunea înțelegerii juste și complete a cuvintelor. Sperăm că vom fi înțeleși cum trebuie. Dicționarul nostru trebuie studiat cu răbdare. Noi vă garantăm că, în 50-60 de ani, după epuizarea subiectelor de bază, orice cititor va fi în stare să se înțeleagă perfect cu soția, soția cu soțul, amîndoi cu prietenii, colegii, șefii, vecinii și mai ales persoane și personalități cu care vin în contact verbal. Nu vor mai exista scuze („Nu m-ai înțeles iubito !“ sau : „Eu n-am vrut să vă critic tovarășe șef !“) care consumă un fond de timp uriaș. Cu toată modestia de care sîntem capabili putem afirma cu tărie : contribuția noastră la fericirea omenirii este extraordinară. Felicitările le primim la redacție zilnic (în afară de marți, miercuri, joi, sîmbătă și duminică) între orele 12-11. Prin poștă, fără restricții. Acceptăm sugestii și propuneri semnate descifrabil și cu simțul răspunderii. Nu vom încuraja polemicile, nu vom respecta ordinea alfabetică, nu răspundem pentru greșelile de tipar și mulțumim anticipat tovarășului redactor-șef care va aprecia cum se cuvine strădania noastră !

ZITRON

„FIAT PANIS"

Deviza de pe frontispiciul edificiului FAO...

La intersecţia unei artere pitoreşti, invadată de arbori majestuoşi — Via delle Terme di Caracalla, cu o altă arteră — Viale Aventino, într-o zonă care aminteşte cu precădere capitala antică a imperiului roman, se inalţă, în contrast, imensa clădire în stil modern a Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Alimentaţie şi Agricultură (FAO). In faţa edificiului flutură standardul albastru al organizaţiei, pe care se află inscrisă o deviză de o actualitate nedesminţită de trecerea secolelor : „FIAT PANIS".

Dl. C. W. Broicher, şeful departamentului de probleme generale şi informaţii al FAO, consimte deîndată să discute un subiect atît de delicat şi actual cum este cel al relaţiei dintre viitorul omenirii, tineret şi... foamete. Ne furnizează, in acest context, o seamă de informaţii extrem de preţioase. Ne aminteşte, mai întîi, de „marşul internaţional pentru dezvoltare", organizat în numeroase ţări ale lumii, iniţiat de cel de-al II-lea Congres mondial al alimentaţiei, din iunie 1970 şi patronat de Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Alimentaţie şi Agricultură (FAO), care a cunoscut în vara lui 1971, în Italia, o masivă participare. Peste 100.000 de tineri, veniţi din toate regiunile peninsulei italice, cu trenuri speciale şi caravane de autobuze, s-au adunat într-unul dintre cele mai cunoscute locuri ale Romei antice — Circo Massimo. De aici, purtînd steagurile albastre ale Naţiunilor Unite, şi pancarte pe care erau scrise chemări împotriva războiului şi nedreptăţii sociale, scandînd lozinci în favoarea sprijinirii ţărilor „lumii a treia" — tinerii italieni au străbătut străzi centrale ale Romei, pe o distanţă de 25 de kilometri, manifestînd împotriva foametei în lume şi pentru iniţierea unor acţiuni în sprijinul ţărilor subdezvoltate din punct de vedere economic.

De-a lungul întregului parcurs, ei au strîns fonduri pentru diferite proiecte de dezvoltare în ţările „lumii a treia", au atras atenţia opiniei publice italiene asupra gravelor probleme pe care le întîmpină în prezent milioane de oameni din ţările subdezvoltate.

În cadrul aceleiaşi acţiuni, în circa 120 de oraşe din S.U.A., au avut loc „marşuri împotriva foamei", la care au participat peste 150.000 de persoane. La New York, pe un timp ploios, participanţii la marş au străbătut un traseu de 12 kilometri. Cele mai mari coloane ale participanţilor la marş au fost cele din oraşele Milwaukee (statul Wisconsin) şi Ohio din statul cu acelaşi nume.

Sînt semne că tinereţea este neliniştită de spectrul foametei, al mizeriei, al nedreptăţilor sociale. Anul 2000 se apropie cu paşi gigantici. Generaţiile care atunci vor trăi şi vor conduce societatea şi-au făcut deja apariţia pe scena istoriei. Marile probleme cu care omenirea este confruntată nu le sînt străine.

documentar INTERNAŢIONAL

In plină revoluţie industrială şi ştiinţifică, într-o epocă în care omul stăpîneşte tot mai mult natura şi pătrunde cu temeritate în cosmos, conştiinţa umanităţii este adinc zguduită de drama foametei, prin care trece o mare parte din lume. Zeci de mii de oameni — în majoritate tineri şi copii — mor zilnic din pricina foametei. „Cauze legate (direct sau indirect) de foame, de subnutriţie sînt răspunzătoare de 70 la sută din cele 50.000.000 de decese care se înregistrează anual în lume". La Roma, la sediul FAO, am luat cunoştinţă de aceste cuvinte ce reprezintă concluzia, de-a dreptul uimitoare, a raportului principal prezentat la Congresul de demografie, desfăşurat la începutul deceniului al 8-lea în capitala mexicană. Lucrările Congresului la care au participat medici, sociologi şi antropologi din 31 de ţări au încercat să adîncească acest vast domeniu al mizeriei umane, prin dezbaterile ce au avut loc în jurul unui „studiu asupra mizeriei şi subnutriţiei pe Terra", întocmit de un grup de specialişti mexicani, indieni şi sud-americani.

Cifrele folosite în raport prezintă o imagine care nu poate decît să pună pe gînduri. 50.000.000 decese anual înseamnă 137.000 de decese zilnic. Dintre acestea, între 102.000 şi 106.000 de decese sînt datorate lipsei de alimente, subnutriţiei. Procentul deceselor datorate subnutriţiei în rîndul copiilor pare incredibil. 50 la sută din decesele provocate de foame şi de maladiile subnutriţiei privesc copii de la şase luni la doisprezece ani : adică 50.000 de copii pe zi.

„Există zone foarte întinse din Africa şi America Latină — notează specialiştii mexicani, indieni şi sud-americani — unde zeci de milioane de copii şi tineri nu au mîncat nici măcar o dată carne sau zahăr... Practic, două treimi din populaţia globului suferă de foame, în sensul că nu are asigurat încă nici măcar minimul de calorii necesar la limita unei subzistenţe fără grave pericole".

Congresul nu s-a limitat doar la o evaluare statistică a foametei în lume. Oamenii de ştiinţă întruniţi la Congresul din capitala mexicană au sesizat în profunzime multe din cauzele acestui flagel. Diagnosticul este limpede exprimat în însuşi titlul unuia din capitolele raportului-sinteză prezentat la Congres : „Foamea — un fenomen cu cauze sociale" şi din care cităm : „Două categorii de factori acţionează ca motor şi cauză a subnutriţiei, cu toate consecinţele ei catastrofale. Amîndouă au ca unic fundament inechitatea socială pe un plan sau altul. In prima categorie intră fenomenul subdezvoltării care este, în genere, urmarea unei lungi exploatări coloniale, sau de tip colonial. În a doua categorie se înscriu zonele de sărăcie din ţările aşa-zis dezvoltate, zone care sînt consecinţa unor flagrante inegalităţi sociale".

În acest context nu apare de loc exagerată afirmaţia fostului secretar general al ONU, U Thant : „acesta este nodul gordian al celei mai mari probleme a veacului nostru — sărăcia care strigă şi omoară"

...La Roma, am privit indelung deviza înscrisă cu litere masive pe frontispiciul edificiului FAO, de o actualitate nedesminţită : „FIAT PANIS".

CAROL ROMAN

CARTEA străină

O AVENTURĂ SPIRITUALĂ

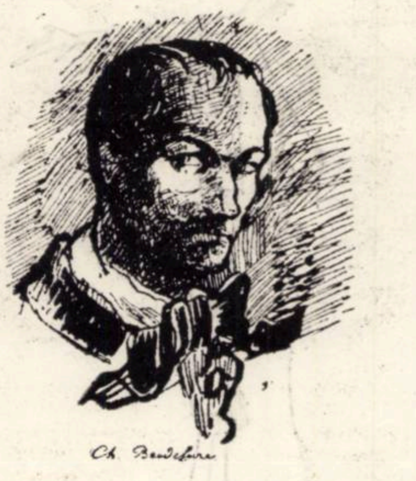
Ch. Baudelaire

În epoca noastră, cînd fantezia artiştilor şi căutările criticilor înregistrează cele mai neobişnuite şi variate formule, expresii, definiţii pentru a reda complexitatea fenomenului artistic, nu poate surprinde decît, cel mult, numele protagonistului acestei aventuri spirituale, el nefiind nici de azi, nici de ieri, nici recent descoperit : Baudelaire.

Critica lui Baudelaire, adunată sub titlurile, şi ele semnificative, „Curiosités esthétiques" şi „L'Art romantique" nu e mai puţin interesantă, valoroasă şi originală decît poezia sa. Henri Lemaître consideră că între ele nu există nici un fel de discordanţă şi formulează principiile comune poetului şi criticului. Între aceste principii, definitorie e cel al unităţii artelor ; în toate artele trebuie să domnească aşa-numita lege a supranaturalismului care nu e decît o interpretare proprie a condiţiei, adesea dureroasă, a poetului şi a artistului în general. Cel ce face aur din noroi printr-o operaţie alchimică al cărei mers scapă neiniţiaţilor, purifică natura şi această purificare este pentru Baudelaire esenţială. Numai prin ea arta ajunge să vorbească spiritului şi numai datorită acestei purificări cunoaşterea artei poate fi un exerciţiu spiritual. Astfel se formulează de fapt reacţia criticului la exagerările de orice fel, fie ele tendinţe pozitiviste, didacticiste sau pitoreşti ; căci de la Baudelaire purcede în mare măsură tendinţa contrarie, atît de bine conturată azi, a judecării artei prin ea însăşi, ceea ce înseamnă nu urmărirea izolată a elementelor eterogene care o compun sau care i se adaugă, ci descoperirea modului în care acestea se transfigurează, conferindu-li-se alte valori şi alte dimensiuni.

Facultatea primordială a criticului şi a poetului trebuie să fie imaginaţia. Ea surprinde „corespondentele" şi desemnează valorile după autenticitatea frumosului conţinut în operă. Lemaître remarcă faptul că „imaginaţia, aşa cum o înţelegea el (Baudelaire) nu caracterizează literatura franceză în cursul anilor 1845—1856. Criticile sale literare se resimt de pe urma acestui fapt, fiind partea cea mai caducă a operei sale, păstrîndu-şi adesea valoarea numai prin conţinutul lor exterior şi superior subiectului lor. Chiar şi pentru atît, această parte a criticii baudelairiene ni se pare semnificativă.

Să ne mărginim la numai cîteva pagini din „L'Art romantique". Cele referitoare la Victor Hugo, de pildă, sînt între cele mai puţin dense, într-adevăr, interesul care le-a fost acordat pornind în primul rînd de la contradicţiile pe care le conţin. Cu un ton cînd reţinut dezaprobator, cînd rece admirativ, cînd entuziast totuşi, Baudelaire devine interesant în consideraţiile de ordin general în care Hugo rămîne doar pretextul, încadrîndu-se totuşi cu uşurinţă în aceste consideraţii. Ele restituie o parte însemnată din sistemul critic baudelairian, cu atît mai profund cu cît se dovedeşte aplicabil chiar şi acolo unde atracţia criticului e provocată de locul deosebit şi de situaţia poetului în literatură şi nu de afinităţi propriu-zise. Iată-l vorbind despre unul dintre atributele poeziei, condiţie a purităţii şi profunzimii ei : „Hugo nu taie nodul gordian al lucrurilor cu vioiciunea milităroasă a lui Voltaire ; simţurile sale pătrunzătoare dezvăluie abisuri ; el vede misterul pretutindeni".

In privinţa lui Théophile Gautier ne reţine din nou atenţia o observaţie exterioară operei, dar definind spiritul artistului în totalitatea lui. Mai întîi însă e bine să citām această remarcă pentru a nu o interpreta greşit pe următoarea : „Pentru el ideea şi expresia nu sînt două lucruri contradictorii care nu se pot acorda decît printr-un mare efort sau prin laşe concesii". Subliniind totuşi aptitudinea deosebită a lui Gautier pentru realizarea formelor frumoase, şi vorbind despre „gustul său înnăscut pentru formă şi pentru perfecţiunea în formă", Baudelaire observă că T. Gautier, astfel înzestrat, trebuia în mod necesar să devină un autor critic cu totul aparte, capabil să exprime impresia provocată de un obiect de artă frumos.

De data aceasta nu ne interesează atît ideile estetice ale lui Baudelaire, recunoscute ca remarcabile, dar avînd inconveniente şi limite, nici sistemul său critic în mod evident original şi inedit în epocă şi nici modernismul cunoscutelor pagini despre Edgar Poe artistul cu care ţine să se identifice. Ceea ce frapează din ce în ce mai mult în critica sa literară e actualitatea punctelor de vedere, mentalitatea şi maniera pe care le descoperim a fi ale noastre. Amintim pentru această mentalitate şi manieră paginile despre „Madame Bovary", din care citām aceste rînduri paradoxale : „Într-un cuvînt, această femeie e într-adevăr mare, ea e mai ales vrednică de milă şi în pofida durităţii sistematice a autorului care a făcut toate eforturile pentru a fi absent din opera sa, toate femeile intelectuale îi vor fi îndatorate pentru a fi ridicat femeia la o atît de înaltă putere".

Citindu-l pe criticul Baudelaire avem impresia descoperirii criticului din noi. Nu totul e excelent, dar în totalitatea ei, opera aceasta ne oferă un mod de a ne regăsi, îmbogăţi şi rafina, poate pentru că ne arată un tip de atitudine critică ce mai poate fi adoptată cu succes, poate pentru că justeţea unor observaţii e incontestabilă. In orice caz, transpunerea problemelor de ordin literar pe planul artelor plastice sau muzicii, respectarea primei impresii şi traducerea ei, paradoxul (deşi mai puţin original dacă ne gîndim la modelul oferit de Diderot), subordonarea operei cercetate unei opinii generale despre artă şi transformarea ei într-un argument al acestei opinii, sublinierea unui caracter specific pornind de la o imagine, utilizarea la maximum a „sensibilităţii imaginaţiei", facultate comună criticului şi artistului, sînt toate modalităţi proprii lui Baudelaire, dar şi criticii actuale.

Astfel nu e vorba în opera critică a lui Baudelaire doar de o „aventură", ci de o mare experienţă spirituală, trăită în profunzime şi cu intensitate.

ILEANA NEGURA

COLEGIUL DE REDACŢIE :
Ion Arieşanu (redactor şef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (red. şef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (red. şef adjunct), Ispas Moţiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Romănu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar gen. de redacţie), Emil Vlaicu.

Săptăminal politic-social şi literar-artistic editat de Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Timiş şi Asociaţia scriitorilor din Timişoara.

Redacţia şi administraţia — Timişoara, Piaţa V. Roaită nr. 3 — Telefon 3.33.90, 3.00.82.

Abonamentele se fac la oficiile P. T. T. R. şi difuzorii din intreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă !

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic Serie nouă Timișoara 12 pag. 1 leu

CONFERINȚA

Oamenii acestui pămînt, pătrunși de sentimentul înălțător al ridicării societății noastre pe noi culmi de progres și civilizație, muncesc cu nobilă dăruire, într-o entuziastă întrecere, acum, în zilele cînd înaltul for al partidului trasează noile perspective ale destinului românesc. Oamenii acestui pămînt mioritic, încercați în atîtea vise și aspirații, găsesc ecoul gîndurilor și sentimentelor lor în cuvîntul reprezentanților noștri la Conferința Națională a partidului. Sîntem la începutul unor noi și mari drumuri, scrise cu brațele și cu inima, demni de înălțimile adevărului pentru care de atîția ani omul glăsuiește și construiește pentru om. Dacă în fruntea noastră se află cei mai buni fii ai pămîntului românesc, dacă istoria știe să spună cuvinte sublime despre urcușurile noastre, e pentru că dinamismul și pulsul care ne caracterizează sînt la înălțimea chemării partidului, sînt inima timpului, tot ce există comoară și dăruire în plaiurile acestei țări.

Acum cînd se desfășoară lucrările Conferinței, în aceste clipe prind contur cele mai adînci sentimente, pămîntul devine mai roditor cu el însuși, munții trimit cascade mai luminoase pentru zilele și nopțile noastre, fagurii din noi își spun belșugul. Cei mai buni dintre noi ne reprezintă, găsesc cel mai nobil cuvînt, cea mai aleasă destăinuire pentru această pagină memorabilă înscrisă de partidul nostru în calendarul împlinirilor. Sîntem întotdeauna gata să desăvîrșim inima unui om, profilul unei uzine, trăinicia unei cărți, durata unei iubiri. Cu acești oameni care întotdeauna știu să construiască o casă și o țară, încrezători în streașina zorilor, care dintotdeauna a fost a părinților și va fi a urmașilor. De fiecare dată, aripile care au învățat pe de rost zborul și liniștea, zestrea și pacea, cei care cu pași prometeici încearcă să ajungă din urmă cele mai înalte culmi ale progresului, cu acele frunți care gîndesc și lucrează, cu acele inimi care simt și care se ridică pe înaltele piscuri de dăruire și certitudine, acum, în zilele de intensă activitate ale Conferinței Naționale a partidului, cu tot ce avem mai bun în noi, lîngă aripa viitorului și lîngă temelia fermă a prezentului, aducem un omagiu profund celor care știu să fie în primele rînduri lîngă oțel și litere, lîngă destinele noastre și lîngă tot ceea ce e mai fierbinte pentru rodirea anotimpurilor.

Dezbaterile Conferinței Naționale a partidului definesc profilul unor largi și înfloritoare perspective. Directivele cu privire la sistematizarea teritoriului, a orașelor și satelor, îndeplinirea cincinalului în patru ani și jumătate, perfecționarea înaltă a specialiștilor în toate domeniile de activitate, desăvîrșirea profilului moral și etic al omului contemporan, iată cîteva trepte ale programului lucid și vizionar al Conferinței.

Gîndurile și sentimentele noastre, într-un singur grai, al bucuriei și muncii în toate graiurile și culorile bogăției noastre sufletești și naționale, se avîntă într-un torent comun spre ceea ce numim cu dragă inimă programul încrederii în fapte și în vis, programul unei noi și impetuoase etape a dezvoltării societății noastre, sub flamura de lumină a Partidului.

ORIZONT

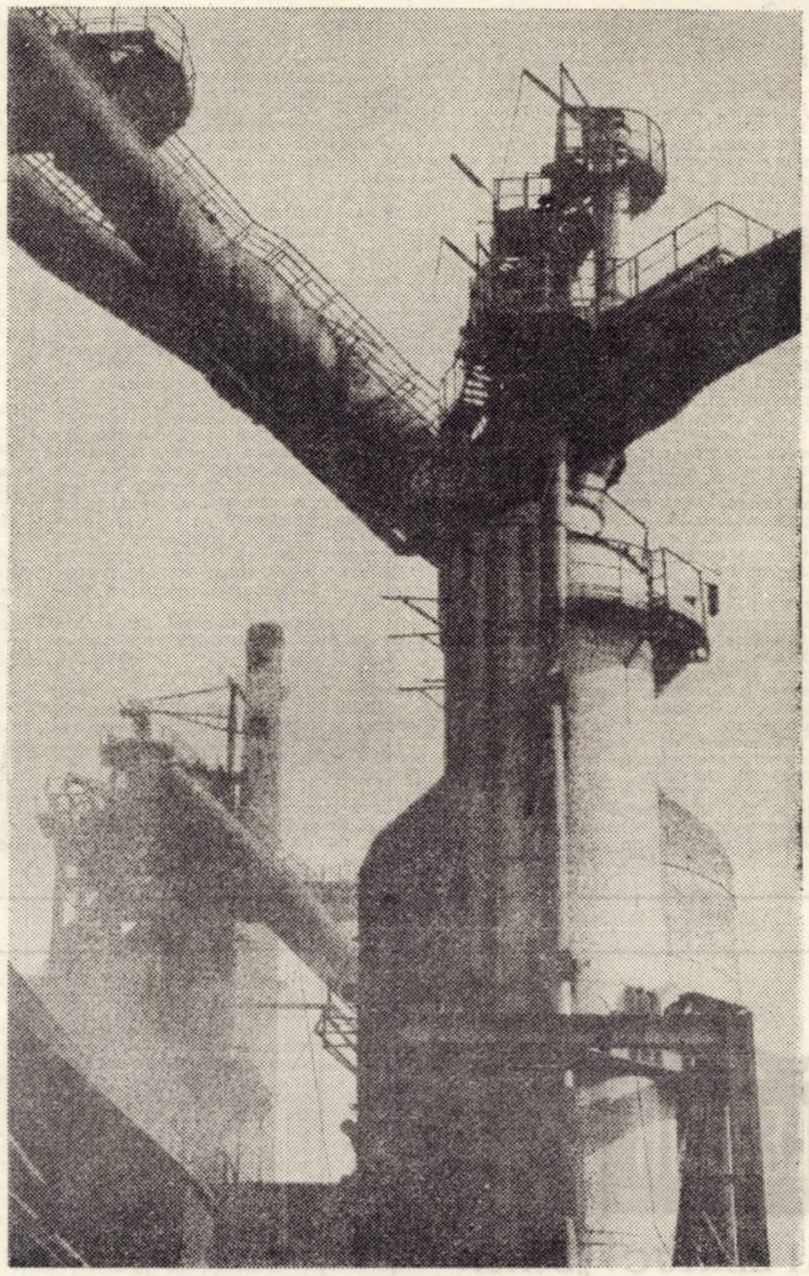

„Brațe de oțel" Foto : ȘANDOR RUDOLF

Crez

Înaltul forum razele-și adună,
Acele raze strînse-n viu torent,
Și urcă viitorul la tribună,
Mutîndu-și toate visele-n prezent.

Pe roditoarea-ntindere a zării
Au modelat urcușul realist
Bărbații care stau în fruntea țării
Și poartă-n suflet veacul comunist.

Aici, acum, se scrie marea carte
Cînd vremi și perspective se deschid,
Cu umerii s-o ducem mai departe,
Cu flacăra aprinsă de Partid.

DAMIAN URECHE

Anul XXIII
joi 20 iulie 1972
12
(227)

cronica literară

TREPTE

În orice literatură care se respectă, numărul studiilor monografice e fabulos. În orice literatură care se respectă, numărul *istoriilor literaturii*, cărți ajustate după interesele editoriale, ori după simpla voință a dascălului-autor, e suficient de mare pentru a satisface curiozitățile cele mai capricioase. Contactul cu cele mai diverse categorii ale publicului se împlinește fără fisuri, și, în umbra intereselor editoriale, o cantitate respectabilă de tomuri răspunde celor mai legitimabile gusturi. Între manufactura universitară între operațiunea „vulgarizatoare" și sintezele cele mai îndrăznețe se stabilesc legături numeroase, nu odată după principiul vaselor comunicante. Cărțile acestea mențin viu interesul pentru faptul literar, constituind rampa de lansare pentru istoriile și istoricii de anvergură.

Dacă nu există încă o *istorie a literaturii române contemporane* trebuie să constatăm că tot mai numeroase sînt cărțile care o apropie de noi. Să nu le privim de sus, și nici în fugă : multe dintre ele constituie o bibliografie fundamentală și un îndreptar de cea mai bună calitate pentru cel ce se va fi înhămat la acest responsabil, grav, fundamental travaliu.

1. *Marian Popa : Dicționar de literatură română contemporană.* Editurile ultimelor decenii au scos pe piață dicționarele, documentar imediat cititorului comod, dornic, între ceașca de cafea și țigara după-amiezii, de cultură rapid îngurgitabilă. În urma altor edituri de tradiție de aiurea, *Albatros* inaugurează seria ei de dicționare cu cartea lui Marian Popa : numele a stîrnit iritare, și un car de proteste din cele mai felurite a întîmpinat cartea, citită pe sărite, cu stiloul pregătit pentru a sublinia eroarea. Cum cronica noastră e tîrzie, bănuim că aproape tot ceea ce era de blamat în cartea lui Marian Popa, a fost blamat fără menajamente : și fișele încurcate, și absența lui Păstorel Teodoreanu și rubricile scrise cu o anumită malițiozitate, și datele biografice eronate, și bibliografiile încurcate... Deși ne îndoim că întregul poem al erorilor a fost scris, ne permitem s-o luăm de la capăt omițîndu-le pe acestea, în numele multiplelor calități ale cărții, una dintre cele mai serioase din ultimul deceniu.

Un dicționar reprezintă o sumă de micromonografii înseriate alfabetic; îl judecăm pe autor, mai întîi, după calitatea acestora. În *Dicționarul* lui Marian Popa, micromonografiile consacrate celor mai importanți scriitori de după Eliberare sînt, (rarisime excepții) de cea mai bună calitate. Nici urmă de vulgarizare : fișele sînt ale unui istoric literar și ale unui critic serios înfipt în cultură, capabil de a observa rapid și de a cuprinde sintetic elementele esențiale. Comparațiile sînt spectaculare, unghiul de vedere e nou, subtilitatea analitică e remarcabilă. Am putea cita capitole întregi, ne mulțumim să selectăm fraze : Pentru *Bacovia* : „Citite firesc, poemele aparent simple ale lui Bacovia reprezintă de fapt mistere insondabile. Ținînd de universul obsesional, ele nu pot fi utile decît cu deficit prin etaloanele rațiunii estetice. Uneori, poeziile aparțin pur și simplu dicteului neprogramatic, amintind de experiențele similare ale lui Gottfried Benn. Identificarea situațiilor poetice cu cele existențiale are unele consecințe prozodice în dislocarea dicțiunii, care constituie tocmai superioritatea decisivă a poeziei sale". Pentru *Camil Petrescu* : „În genere, Camil Petrescu ilustrează excelent tipul intuiționismului filozofic absolutizat într-un ultraempirism, care distinge postulatul tradițional, considerînd începutul filizofiei în începutul, oricare ar fi el, al expunerii filozofice". Sadoveanu, Călinescu, Marin Preda, Eugen Barbu, clasicii literaturii actuale sînt urmăriți în articole remarcabile prin densitatea lor. Mereu proaspete, lecturile lui Marian Popa se sprijină pe noi puncte de vedere, conțînd drept contribuții de istorie literară. Limbajul e exact, stilul are distincție, condeiul e surprinzător de calm și de sigur de sine. Incisivitatea lui Marian Popa se îndreaptă, nu spre literatură, iubită sincer, discutată corect (majoritatea cazurilor) ci spre biografie, unde, din cînd în cînd, se mai lichidează cîte o răfuială, se mai aplică vreun ghiont. (Articolul pe care și-l consacră începe cu o autobiografie făcută rînjind, gest cinic sancționat imediat de confrați, care n-au ezitat să i-o fluture ostentativ în fiecare din recenziile consacrate dicționarului).

În fine, dicționarul numără peste șase sute de pagini și cuprinde aproape o mie de scriitori. E o cifră remarcabilă, și o muncă mai presus de orice stimă. La o reeditare, dicționarul va putea deveni, fără complicații, exhaustiv. Din parte-ne, am sugera serioase simplificări, eliminarea unor autori fără alt merit decît acela al blocării editurilor și librăriilor, grafomani fără duh și fără ecou efectiv în literatură. Un *Dicționar al literaturii franceze contemporane* (semnat de André Bourrin și Jean Rousselot) de pildă, numără abia 255 de pagini, lui Proust autorii îi consacră o pagină, lui Anatole France ceva mai puțin. dimensiuni pe care Marian Popa le egalează cu, să zicem, Cella Serghi. Operă obiectivă, un dicționar trebuie să fie, pînă la urmă, un act de acțiune critică. Marian Popa s-a abținut cu încrîncenare de la atitudini tranșante (eliminări, refuzuri categorice), procedînd de cele mai multe ori diplomatic. *Dicționarul* a devenit, în felul acesta o consemnare neutră, respectîndu-și pînă la capăt titlul. Carte a unui orgoliu rar și a unei capacități de muncă la fel de rare, a unei personalități distincte, a cărui rol, probabil, nu va fi deloc minor în literatura următorilor ani, „*Dicționarul literaturii române contemporane* consemnează fertilitatea literaturii de azi. Însuși autorul său îl așează sub semnul evenimentului, într-o orgolioasă dedicație : „Acest dicționar în felul lui primul din istoria literaturii române, este dedicat fenomenului literar din ultimul sfert de secol..."

2. *Ion Rotaru — O istorie a literaturii române, vol. II.* Expert în manuale era odată G. Adamescu, Ion Rotaru scrie cam în aceeași manieră ; în esență nimic rău în asta, nimeni nu poate fi pus la stîlpul infamiei fiindcă nu e Lovinescu sau Călinescu. Prin urmare, scriem această cronică pornind de la premiza că volumul al II-lea al „Istoriei" lui I. Rotaru (840 pg. ilustrațiile pe copertă) nu e mai mult decît o operă de vulgarizare, pe alocuri decentă. Cum autorul nu poate emite vreo pretenție de originalitate (sumarul — arhitectura „istoriei" e conformă programei școlare) iar noi nu ținem să ne războim încă odată cu o programă școlară anacronică, ne mulțumim să facem cîteva observații de amănunt.

În primul rînd, nu toate conspectele pe care și le face autorul după cărțile citite sînt de cea mai bună calitate. (Noi n-o să-i reproșăm, cum ar face alții, că pe ici — pe colea ar putea fi vorba de plagiat, că numele autorilor consultați — conspectați adică — nu sînt trecute în subsolul paginii). Dacă de exemplu, Ion Rotaru ar fi avut curiozitatea să răsfoiască teatrul lui V. Voiculescu, și nu să transcrie (fără indicarea autorului) pagini dintr-un studiu introductiv, ar fi observat, bunăoară, că *Demiurgul* nu e piesa unui savant obsedat de eugenia raselor, că transplantul nu îi e aplicat lui Claudius, așa cum copiază domnia-sa ca din studiul amintit etc. Altă piesă necitită de Ion Rotaru e „*Umbra*". „Orbit de patima îmbogățirii pe care i-ar putea-o aduce pămînturile cu zăcăminte de petrol, un țăran corupt își schimbă numele și vine, necunoscut de ai săi, să ceară în căsătorie pe fiica fratelui". Sugerăm lectura piesei, cu toate că rezumatele fanteziste ale lui Ion Rotaru sînt distractive. Despre *Pribeaga* autorul afirmă că ar avea „subiect luat din epoca împărătesei Irina a Bizanțului". După ce îi inventează piesele lui V. Voiculescu, Ion Rotaru inventează și o istorie a Bizanțului !

Există multă improvizație în volumul doi al Istoriei... lui Ion Rotaru (titlul e pastișat după Kleber Haedens) și probabil că cititorul avizat nu va fi dispus să treacă peste elementele de sociologism vulgar, peste comparațiile greoaie, peste analizele inexperte.

Limbajul e greoi, fără flexibilitate, expunerea e lipsită de nuanțe. Observații luate de aiurea capătă, în transcrierea lui Ion Rotaru, sunetul găunos al lipsei de înțelegere. Fraza e poticnită, cuvîntul potrivit nimerit cu greutate, ticurile de limbaj și ticurile de gîndire se împiedică unele într-altele ; cînd terenul e mai alunecos istoricul o ia razna printre superlative, înghesuind cuvintele ditirambic, fără discernămînt și fără rețineri. „Există la îndrăznețul și extrem de cultivatul critic, la savantul G. Călinescu, o neașteptată dezinvoltură cu care *demonstrează* poezia..." (pg. 283). În „*Critica științifică și Eminescu*" găsim o afirmație extrem de caracteristică întrucît îl privește. „Însă absolutizările devin nemaipomenit de rigide". Stamatiad este „excelent (!!) traducător din Baudelaire, Oscar Wilde, Maurice Maeterlink, Omar Khayyam, Li Po etc.". Ion Rotaru preia toată gesticulația călinesciană, consumîndu-se într-un epigonism fără perspective.

Nu vom încheia scriind că această carte nu este necesară : dimpotrivă, ea este o carte necesară și binevenită, în măsura în care ea va provoca luări de poziție. În mare (în foarte mare !) corectă, ea poate servi, pentru moment, anumite necesități didactice. Pînă la apariția unei noi istorii a literaturii române cartea lui Ion Rotaru poate fi considerată, față de manualele în circuit, un progres. Dar ce progres, ce trist progres !

C. UNGUREANU

1) Marian Popa, Dicționar de literatură română contemporană, Ed. Albatros, 1971.

2) Ion Rotaru, O istorie a literaturii române, vol. II, (De la 1900 pînă la cel de al II-lea război mondial) Ed. Minerva 1972.

LECTOR

MIHAI BENIUC: „Scrieri" vol. I — Ed. Minerva —

Drumul poeziei este primul volum din cadrul seriei de *Scrieri*, ediție de autor, ce va cuprinde o selecție din opera poetică și literatura critică semnată de Mihai Beniuc.

Volumul se deschide cu un dens și întins eseu — *Drumul poeziei* — amplă privire retrospectivă și critică asupra unei poezii de o viață. Autorul *Cîntecelor de pierzanie* oferă aici cititorului amănunte biografice, inedite sau puțin cunoscute, precum și drumul formației sale poetice, lupta dintre tentația științei și a poeziei, opțiunea fundamentală orientîndu-se statornic, spre cea de-a doua pasiune. Mai interesant de amintit este faptul că majoritatea articolelor și cugetărilor despre poezie sînt inedite descoperind prin ele o altă imagine a poetului Beniuc, cea de contemplator al poeziei care încearcă să-i pătrundă esența și să-i desfacă taina. În fond, comentarii de artă poetică în care sînt abundente referințele la marile valori naționale și universale.

Pentru Beniuc figurativ, poezia poate fi asemănată unui triunghi în al cărui vîrf poetul proiectează ca imagine simbolică relațiile dintre *el* și *lume*, acestea din urmă constituind celelalte două unghiuri. În poezie, sub influența demiurgică a poetului, cuvintele devin niște actori cu măști și costume împrumutate și dăruite de poet.

O mare parte din acest volum cuprinde *Apoftegme* (1946—1970)), cugetări asupra poeziei, și, nu de puține ori, asupra criticii. Poetul cugetă asupra patriotismului poetului („Dacă mă întrebi : „Poate fi un poet patriot ?. îți răspund : Un poet nu poate să nu fie patriot. Ar fi, altfel, un arbor cu rădăcinile în vînt".

(„Poetul mare, fiind solidar cu limba și ființa propriului său popor, nu poate fi despărțit de patria sa"), sau a perenității artei, în contrast cu gloria-efemeră („Cel mai cunoscut poet este cel acceptat ca atare de toată lumea, într-o anumită perioadă. Dar este oare acesta de durată și cel mai mare"?).

În alte apoftegme, poetul meditează asupra curajului poetic și a atitudinii originale : („Timpul nostru, ca toate epocile mari, duce poetul acolo unde se bat munții în capete și numai în crucea amiezii se hodinesc o clipă, în care răstimp poetul trebuie să treacă printre ei la izvorul cu apă vie și să vină îndărăt ca să adape omenirea însetată de viață"), ori asupra „poetului care este al veșniciei în măsura în care e și al timpului său, însă fără să mai primească și certificat pentru veșnicie decît la o mie de ani după moarte".

Curioase sînt aserțiunile poetului asupra criticii, negîndu-se capacitatea acesteia de a releva just și la adevărata valoare opere contemporane („Critica se ține la un interval de cel puțin douăzeci de ani în urma poeziei. Contemporanii propriu ziși din generația ta te admiră, cel mult sau te urăsc, abia generația următoare poate să te privească, critic deci obiectiv"). Surprinzătoare și următoarea afirmație dominată de un subiectivism accentuat : „Critica literară la noi merge cu pasul unui cal de munte, care urcă între două rîpi : cînd cu piciorul sting peste dreptul, cînd cu dreptul peste stîngul, punîndu-și singură piedică, să nu cadă nici în rîpile de la margine, nici să nu alunece îndărăt, așa se face că persistă".

Pornind de la mitul sacrificiului necesar pentru durabilitatea operei de artă, Mihai Beniuc glosează pe tema *Meșterului Manole*, realizînd fine disocieri referitoare la destinul artistului creator, în antinomie cu simplul ins biologic, suficient sieși, condus numai de rațiunea existenței. *Despre meșteșugul poetului* este un articol explicativ care urmărește drumul poeziei ca expresie a unei „călătorii în necunoscut". *Un mic tratat radiofonic despre poezie*, format din cîteva „*tablete*", cuprinde un comentariu al limbajului poetic, al dualităților, estetic și poetic, afect și poezie, cifru și poezie, adevăr și poezie etc.

Articole referitoare la partinitatea literaturii și la sensul literaturii angajate (*Reflecții despre partinitate; Actualitatea poeziei ; Sensul literaturii angajate : activa confruntare cu realitatea*) încheie acest prim volum al *Scrierilor*. Beniuc se dovedește astfel, și în tezele teoretice pe care le susține, fidel reprezentant al poeziei sociale în lirica contemporană.

ALEXANDRU RUJA

PETRE GOT: „Glas de ceară" — Ed. Eminescu —

Petre Got este un imagist. Cred că există un filon comun pentru toți ardelenii din familia lui Ion Alexandru. Autorul „Glasului de ceară", perfect maturizat artistic. Temele predilecte sînt și cele fundamentale : nunta și dispariția. Cea de a doua e de-a dreptul obsedantă, sub forma unei gravități ce stă în special în lexicul utilizat.

Probabil că, în sinea sa, poetul nici nu este atît de macabru precum îl arată cuvintele și o oarecare reținere ni l-ar pune mai pregnant în adevărata sa valoare.

Petre Got oficiază, mereu solemn, un ritual cu rădăcini în tradițional și strămoșesc. Limbajul său este cu precădere violent : bețiv, tardiv, putrezită, pătimaș, neînvins. Cu toate acestea, metoda generalizîndu-se, poetul pînă la urmă ne oferă puține surprize și, în acest sens, aproape tot volumul s-ar putea numi *poem continuu*.

Totuși, temele sale ar putea să fie tratate într-un mod mai eficient, care ar fi acela al contemplației ascuțite, lucide, un lexic ponderat avînd cîteodată o profunzime sporită celui etalat cu o naivă pregnanță.

Dar sîntem în fața unui fapt împlinit, fiind vorba de un destin literar încadrat într-o modalitate cu tradiție.

Dincolo de toate opiniile care s-ar putea ivi, Petre Got rămîne un sentimental, ale cărui reflecții se traduc în respirații scurte, concise și lăsînd posibilitatea interpretării în continuare.

Un cerc închizînd o experiență atît de veche, încît noi aproape că nu mai avem nimic de adăugat. Un fruct mereu copt, dar care nu cade niciodată.

L.B.

BORIS DEȘLIU: „Zi dramatică" — Ed. Litera —

Cuvinte ce se pot spune despre un poet din București, care a scris între 1935—1945 :

Univers de fin melanj, cu abur citadin interbelic, la un loc, frînturi identificate Vinea, Bacovia, vag Blaga, Arghezi, avangardă românească și europeană, ecouri sociale, expresionism, poporanism, poezie de cîmpie dobrogeană și în sfîrșit onirism („Cu 14, pe înserat"), univers autentic prin sinteză, poezie aparte prin voce.

Poți privi cartea ca o pendulare între modele, ca un exercițiu de stil și atunci bucuria în fața poeziei e ca aceea pe care o ai la avangardiști, în fața atmosferei.

Un poet care se oprește singur poate fi unul foarte mare, dar poate fi și unul notabil, sau mai mult decît atît, care se joacă cu versuri și clișee, și e la unison cu „Klang-ul" literaturii din jurul lui.

Cînd o poezie la modul acesta e plină de ironie și de incertă pastișare, îi acorzi încredere cu zîmbet complicat.

Ion Caraion face în introducere o „discretă ceremonie" poeziei române și amintirilor și ne obligă să-i dăm dreptate.

Boris Deșliu s-a oprit singur și a rămas astfel într-un timp care nu e numai istoric, ci și literar.

Nu e un poet care așteaptă credit fiindcă l-a primit de mult.

Fascinația noastră vine de la renunțarea lui.

ANDREI UJICĂ

LECTOR

Misiunea culturală a poporului român în viziunea lui D. Cantemir

Reflecţii pe marginea lucrării: Dimitrie Cantemir şi umanismul de Petru Vaida

Cercetătorii, preocupaţi să releve valoarea ideilor cuprinse în opera cantemiriană şi să stabilească poziţia cărturarului în evoluţia culturală a ţării, s-au străduit (cu intenţia de a descoperi urme ale europenismului) să sublinieze elementele de certă asimilare a unor idei occidentale din partea lui Cantemir, să probeze „laicitatea" gîndirii prinţului nostru, gradul de îndepărtare a lui de mentalitatea bisericesc-teologală a ortodoxismului .

Lucrarea semnată de P. Vaida, **Dimitrie Cantemir şi umanismul,** de curînd ieşită de sub tipar. este concepută în acelaşi spirit. Autorul, avînd la bază rezultatele predecesorilor, dispunînd de o informaţie bogată, vrea să demonstreze măsura în care opera cantemiriană face proba unei evidente concepţii, proprii omului trecut prin experienţa Renaşterii. Ţinta este lăudabilă : ea justifică efortul de a confrunta opinii ale gînditorului nostru cu cele reprezentative în epocă, pentru Occident. Rezultatul operaţiunii nu este însă la înălţimea energiei cheltuite. De mult nu mai este pentru noi un titlu de glorie să demonstrăm doar că am avut în trecut oameni suficient de înţelepţi ca să-şi însuşească idei moderne. Socotim a fi insuficient să relevăm urmele „occidentalităţii" sale spre a proba valoarea lui Cantemir.

Studiile care pun în evidenţă umanismul cantemirian, calitatea de renascentist tîrziu a lui, nu nesocotesc prezenţa, în gîndirea sa a elementelor tradiţionaliste. Din care motiv trece drept o figură de tranziţie ; nu îndeajuns de îndrăzneţ să se alăture prezentului, dar suficient de receptiv să sesizeze noul. Privită în perspectiva faptelor de cultură pe o perioadă istorică mai vastă, opera lui Cantemir relevă o valoare de alt gen decît cea a unui intelectual informat şi dispus, în unele momente, să acorde atenţie şi importanţă elementelor noi de cugetare.

Dacă, la început, încercările de a se pune de acord Răsăritul cu Apusul erau de nuanţă politico-religioasă, Bizanţul, ameninţat de asalturile insistente ale otomanilor, căutînd sprijin la puterile apusene, prin intermediul papalităţii, Renaşterea — îndeosebi cea italiană — părea să fi creat conditii favorabile pentru apropierea celor două moduri de existenţă, ca să înceapă o epocă de sinteză culturală — cale sugerată de rezultatele culturii elene, după ce Aristotel îşi spusese cuvîntul.

Şcoala filozofică de la Florenţa, avîndu-i corifei pe Marsilio Ficino şi Pico della Mirandola, îşi fixase printre obiectivele principale punerea în concordanţă a filozofiei lui Aristotel şi Platon, primul devenind reprezentant al spiritului vestic, scolastic, iar cel de-al doilea, temelia filozofică a Răsăritului. „Naturismul" practicat de exponenţii gîndirii renascentiste apusene (printre care bineînţeles şi V. Helmont) era de inspiraţie platoniciană, iar neoaristotelismul răsăritean (avîndu-l pe Koridaleu fruntaş) sînt semnificative în sensul de mai sus, întrucît demonstrează evidenta schimbare de ton şi orientare, atît într-o parte cît şi în cealaltă, cei doi filozofi cîştigînd teren în spaţiul, pînă atunci, reciproc, interzis. Dar gîndirea aristotelică, în mediul burghez apusean, va susţine o mişcare cultural-ştiinţifică de profunzime, care va deschide perspectiva civilizaţiei moderne, ceea ce va îndepărta şi mai mult şansele de a se ajunge la armonizarea întrevăzută de oamenii Renaşterii.

În epoca lui Cantemir, ofensiva spiritului răsăritean cunoaşte un nou avînt, inspirat de semnele decăderii Islamului, iar, de alta, de speranţa că tînărul stat estic ortodox, Rusia, va prelua misiunea reînvierii bizantine. În vest, se conturaseră acum căile unei evoluţii moderne. Cantemir ia act de toate acestea şi acţionează de o manieră ce-l încadrează printre cei mai reprezentativi oameni de cultură ai epocii.

Preluînd ideea apropierii dintre cele două Europe, a preconizat acea etapă din viaţa cultural-socială cînd progresul istoric, aşa cum el putea fi conceput, societatea dispunînd de aplicaţiile practice ale ştiinţelor pozitive avea să fie realizat în concordanţă cu viziunea cosmic-platoniciană, formulată, în esenţa ei, de spiritul cultural bizantin.

Ajuns la curtea lui Petru cel Mare, prinţul vizionar, încearcă o deziluzie, constatînd că ţarul nu se inspira, în activitatea lui, din idealurile ţarigrădene. Faptul îl îndreaptă spre propriu-i popor. Pentru promovarea viziunii sale, Cantemir mărturiseşte credinţa că poporul român, din punct de vedere istoric, întruneşte însuşirile spirituale ale vechilor greci ca şi pe cele ale latinilor. Îi revine misiunea — este de părere Cantemir — de a înfăptui sinteza culturală pentru care pleda el însuşi. **Hronicul** trebuia să îndeplinească tocmai rolul de a demonstra că elinii sînt cei ce-au deschis Europei orizontul cultural, latinii au continuat opera, iar românii au moştenit şi au păstrat perspectiva de evoluţie spre o umanitate unitară.

Ideea lui Cantemir că românii s-au menţinut constant în raza conceptului de stat roman (şi prin stat roman trebuie să înţelegem zona deschiderii spre universul uman, al luminii) are o deosebită semnificaţie Desigur, nici o mărturie n-o poate susţine. fără totuşi ca ea să treacă printre erorile de informaţie ale lui Cantemir.

Purcezînd, de la faptele concrete ale prezentului, aşa cum ele se declaraseră în toată limpezimea la început de secol XVIII, atît în Răsărit cît şi în Apus, Cantemir întrezărea perspectiva unei evoluţii cultural-sociale de tip nou, unde realizările progresului istoric să se încadreze în procesul de creştere şi dezvoltare a fiinţei umane.

Prin descendenţă etnică şi moştenire spirituală, poporul român are misiunea de a milita în acest sens. Abia azi ideea cantemiriană găseşte adevăratul său ecou în viaţa politică şi spirituală a societăţii noastre, angajată masiv în procesul istoric al contemporaneităţii.

M. CAZACU

BREVIAR LITERAR

■ Arghezi în limba sirbă. Poetul timişorean Vladimir Ciocov pregăteşte un volum de traduceri alcătuit din 50 din cele mai reprezentative poezii argheziene.

■ Prozatorul Ion Dumitru Teodorescu se află în faza de elaborare a ultimului său roman, „Şase căluţi în galop".

■ Recent, antologia Ernte eines Jahres (1971) din Karlsruhe (R.F.G.) a făcut cunoscut publicului de limbă germană, într-o excelentă traducere semnată de Irene Mokka, cinci poezii din creaţia lui Anghel Dumbrăveanu. Poetul timişorean este astfel unul din autorii foarte bine reprezentaţi ai acestei antologii.

■ La Sitges, în Spania, a fost decernat pentru a şasea oară premiul criticii. Laureaţii sînt poetul catalan Salvador Esprin, pentru culegerea de poezii intitulată „Semana santa" şi romancierul spaniol Francisco Ayala, pentru „El jardin de las delicias".

■ Marele premiu pentru literatură al Academiei franceze, în valoare de 3.000 de franci, a fost obţinut de Jean-Louis Curtis, deţinătorul premiului Goncourt din 1947.

■ Scriitorul belgian Georges Poulet, autor a patru volume de eseuri critice, reunite sub titlul „Etudes sur le temps umain", a primit Marele premiu pentru critică al Academiei franceze.

■ Numărul 55 al Caietului de poezie *Poesie album* editat în R.D.G. este dedicat poetesei române Nina Cassian.

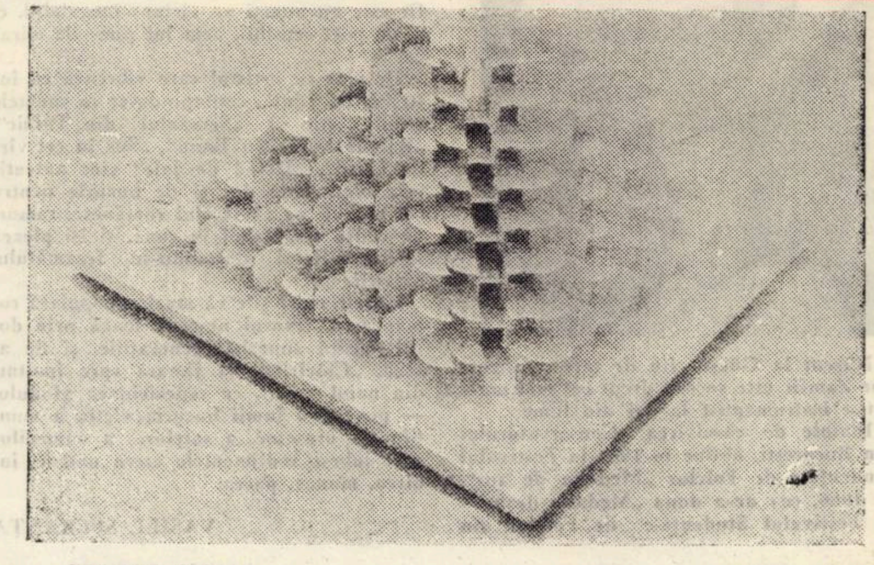

GRUPUL SIGMA — Proiect de oraş

ALEXANDRU PHILIPPIDE sau eleatismul dinamic

Întinsă pe durata mai multor decenii, creaţia poetică a lui Alexandru Philippide nu surprinde atît prin diversitate cît prin adîncime. Neîntrecut traducător al lui Hölderlin şi Baudelaire, fin analist al faptului artistic, Alexandru Philippide se impune în primul rînd prin tonul distinct al versului propriu şi printr-o cuprindere a lumii în expresie care îl apropie eternelor valori crescute sub soarele clasic.

Însuşi visul, atît de drag romanticilor şi cultivat mult de poet, este lipsit în poeziile sale de nebulozitate, convertindu-şi adesea formele în posibile alegorii. Totuşi, el caută sinesteziile, metafore cu semnificaţie nelimitată, dar care unesc în adînc datele unor aparenţe reductibile la un tot.

În ce-l priveşte, lumea nu redevine cosmos prin limbaj, prin operă, ci este un cosmos real, căruia cuvintele îi dau cu insistenţă tîrcoale, încercînd la nesfîrşit să-l absoarbă. Încercare cu atît mai dramatică, cu cît statismul ideal al expresiei întîlneşte un cosmos labil, în veşnică trecere şi reaşezare. Cîştigarea echilibrului dorit şi inevitabila lui surpare, izbirea dintre înaintarea senină şi recul sînt prezente în alternanţa dintre apolinica afirmaţie : De nici un fulger fruntea mea nu-i arsă şi constatarea tulburată a ordinii distruse : Mi-e sufletul o năruire de statui.

Fericirile sau nefericirile iubirii îl reţin rareori. Înţelegerea şi intuiţia sa se îndreaptă spre obscurele raporturi dintre om şi univers, cărora încearcă să le dea un sens favorabil omului, fiindcă, asemenea poeţilor vechi, Alexandru Philippide simte, cu rare excepţii, imensitatea care ne înconjoară ca pe ceva familiar, minunat şi neostil. O mare parte a transferurilor sale metaforice se realizează prin antropomorfizare.

Zbuciumul poeziei lui Alexandru Philippide nu rezultă, deci, din înregistrarea neîntreruptei schimbări care macină fiinţa noastră fizică ; pentru el, timpul nu este, ca pentru Blaga, spaţiu în veşnică trecere, însoţită de înfiorarea conştiinţei. Elanul poetic este o permanentă luptă, fiindcă, de fiecare dată, cosmosul trebuie cucerit. De aici, umanismul profund şi nobleţea meditaţiei sale poetice.

Metaforele, strălucitoare adesea prin ele însele, rămîn obsesiv în zone semantice care întregesc o viziune neschimbată de-alungul timpului Se remarcă, în primul rînd, preferinţa poetului pentru corporal şi finit (Şi vremea e o apă stătătoare; nămeţi de vis; Purtăm în noi talazuri mari de scrum etc) ; durata se aşează în straturi, ca o rocă, iar timpul trece ... călcînd pe lespezi de tăcere rece. Abisurile conştiinţei şi subconştiinţei sînt sumbre încăperi limitate spaţial (Mi-e sufletul în hrube-adînci boltit), după cum elementele naturii se reduc la obiecte ale civilizaţiei omeneşti, corpuri nemişcate în sine şi perfect circumscrise în spaţiu (Corabia verzuie a zorilor pe valuri ; În catedrala despletită-a ploii ; Văzduhul încleştat în căngi de soare etc.). Pentru poet, trecutul se îngroapă în giulgiul lui de clipe, visul e o sulfină, mişcările domoale ale sufletului sînt vîsle, văzduhul e falduri de tăcere.

Revelatoriu este faptul că universul întreg sau, oricum, ceea ce este sesizabil din el, îi apare lui Alexandru Philippide ca o încăpere închisă, simetric organizată şi statică (Se clatină albaştri văzduhului pereţi ; Şi-n mijlocul acestei cuşti de-azur etc.) cerul e o perdea sub care se ascunde Imensa schelărie a haosului negru, adică tot o organizare, impresionantă nu prin nedeterminare, ci doar prin întindere.

În acest cosmos închis, singur vîntul (termen dominant în poezia lui Philippide) se mişcă fără odihnă. Goana sa neîntreruptă nu este o curgere, ci o mişcare haotică, fără deschidere, o încercare de spargere a pereţilor de azur, a munţilor şi a cerului (poezia Vînt). Cuşca de azur este, astfel, o peşteră a lui Eol, simbol care, de fapt, apare în poezia lui Alexandru Philippide ; creierul chiar este asimilat unei asemenea metafore (Cutreier / Eolianul labirint din creier).

Imaginea rîului, simbol prin excelenţă al curgerii şi al nedeterminării, este puţin frecventă ; apar izvor şi fluviu, dar cu sensul de origine a lucrurilor şi sursă de înţelepciune. Iar cînd vorbeşte de rîu, poetul nu reţine curgerea într-o aceeaşi direcţie, care îl caracterizează în primul rînd, ci imaginea statică a oglinzii sale (recea lui oglindă). În schimb, lacul se întîlneşte peste tot, deoarece. spre deosebire de rîu, poate fi surprins oricînd de privire ca întreg şi fiindcă mişcarea sa este mai puţin sensibilă. Marea, deşi stătătoare, este ocolită, tocmai din pricina întinderii ei, care depăşeşte puterile privirii. Desemnează, totuşi, şi limitează realităţile abisale din suflet (Pe mările tăcerii dinlăuntru).

După cum vedem, Alexandru Philippide este animat de o viziune eleatică a lumii. Cosmosul său imobil, închis ca o cuşcă de azur, strînge, asemenea peşterii lui Eol, singurul element veşnic în mişcare, vîntul, metaforă care înregistrează, printre multiplele-i sensuri, şi pe cel de moarte (Te vei topi şi tu în vîntul mare).

Eleatismul viziunii este prezent nu doar în substanţa metaforelor. Construcţia poeziilor relevă acelaşi lucru ; fiecare din ele cuprinde un element de început, o culme a încordării lăuntrice şi o destindere finală. Totul face impresia unei înregistrări a lumii în conştiinţă ca o unitate substanţială şi nu accidentală (Tudor Vianu, Estetica, E.P.L., Bucureşti, 1968, pag. 125 şi urm.).

Este tocmai ceea ce opune, de mii de ani, atitudinea eleatică celei heracliteene.

EUGEN BERCA DORCESCU

CINEFIL

MIREL ILIEŞU sau marile filme de scurt metraj

— Cu ani în urmă, aţi fost gazetar. Cum aţi ajuns în cinematografie ?

— Sînt atîţia ani de cînd am fost gazetar încît, tocmai din cauza aglomerării anilor de experienţă, prefer să nu-mi amintesc. Singura imagine care „răzbate prin negura vremurilor" a fost dorinţa de a face film, dorinţă iscată încă de pe băncile liceului. Intermezzo-ul gazetăresc a fost doar ceva întîmplător, determinat de condiţiile istorice şi tocmai de aceea necesar şi mai cu seamă util pentru evoluţia mea ulterioară.

— Aţi luat o seamă de premii internaţionale ...

— Sînt destul de **ipocrit** ca să pot declara fără să clipesc că nu lucrez pentru glorie.

— Există un tandem Ilieşu—Segal ...

— Sînt un **„purist"** în ceea ce priveşte modalitatea esenţială a limbajului cinematografic. Sînt fără nici un fel de rezervă pentru **„dictatura tiranică a IMAGINII"**. E tocmai ceea ce a facilitat colaborarea mea cu Segal. Sînt oarecum **„sub papuc"** şi mărturisesc că mă simt foarte bine în această postură.

— Nu cred că vă tentează filmul cu actori.

— Ba da ! Şi încă cu obstinaţie ! Sînt însă mult prea **vanitos** pentru a-mi păta palmaresul de documentarist cu un eventual eşec. Şi cum din nenumărate motive (care nu fac obiectul acestui interviu) sorţii de eşec în realizarea unui film de ficţiune sînt încă foarte mari, prefer să nu risc. Îmi place să joc doar cîştigător !

— Ultimul film la care aţi lucrat este dedicat Semicentenarului UTC.

— Fac politică de la 17 ani. Am debutat, acum nu mai ţin minte cîţi ani, cu un film politic. Am făcut nenumărate filme politice şi mai cu seamă fac **„politică"** la fiecare film pe care-l realizez.

— Proiectele vă reţin în sfera muzicii, baletului, literaturii ?

— Filmul muzical e „mon violon d'Ingres" (ieftin calambur, dar la îndemînă !). Realizez acum un eseu muzical-coregrafic intitulat **„Ritual pentru setea pămîntului"**. Muzică de Miriam Barbé, interpretată de Corul Madrigal. După cum se vede, sînt deci la al patrulea film cu Corul Madrigal. Ce lipsă de imaginaţie ! Şi o colaborare timişoreană : coregrafia semnată de Alexandru Schneider va fi interpretată de un grup de solişti din Temesiensis, Chore-Studio ...

MIRCEA V. MUNTEAN

GHEORGHE ZAMFIR

Născut la Găeşti, fiu de ţăran, Gheorghe Zamfir este socotit drept cel mai mare artist instrumentist la nai din lume.

Înainte de absolvirea Conservatorului din Bucureşti, obţine în 1964 la Festivalul Studenţesc de Folclor „Medalia de aur", în 1966, cea de-a doua „Medalie de aur" la Festivalul Studenţesc de Folclor din România, în 1968, la Festivalul Mondial al Tineretului şi Studenţilor de la Sofia, obţine două premii supreme : „Medalia de aur" şi „Orfeul de aur". Urmează o serie de medalii şi discuri de aur în 1969, la Bucureşti, apoi la Dijon-Franţa, în 1971 „Chitara de aur" Franţa, iar în 1972 „Marele premiu al discului" Elveţia. Televiziunea londoneză transmite în culori concertele naistului Gheorghe Zamfir socotindu-l drept noul zeu Pan. Ziarul „Combat" — Franţa, comentează : „Gheorghe Zamfir este cel mai mare naist din lume". În continuare, cotidianul „L'Aurore" însereazā în largi coloane : „... Zamfir este nu numai un virtuos inegalabil, ci şi un poet sensibil, arta lui ţine de miracol".

Desigur că artistul care vibrează cu întreaga lui fiinţă, contopindu-se în sunetele naiului, ştie că „Semnalul din Tulnic", „Balada lui Iancu Jianu", „Sus în cel vîrf de Gutîi", „Doină de jale" sînt autenticele cînturi de dor şi de bucurie pentru cei născuţi pe acest plai românesc, ramuri de codru strălucind în rouă, şi îşi pleacă întreg sufletul dăruindu-se freamătului muzicii.

Marele naist ştie că muzica populară românească, izvorul nesecat, leagă prin dorul-flacără superbă, generaţiile, şi de aceea, „Ciocîrlia" sa zboară spre înalturi din naiul vrăjit, cu repeziciunea gîndului — povestind lumii bucuria vieţii, a munţilor, a oraşelor, a satelor, a oamenilor care iubesc sentimentele etern umane, iubirea, munca, pacea.

VASILE SPERANŢA

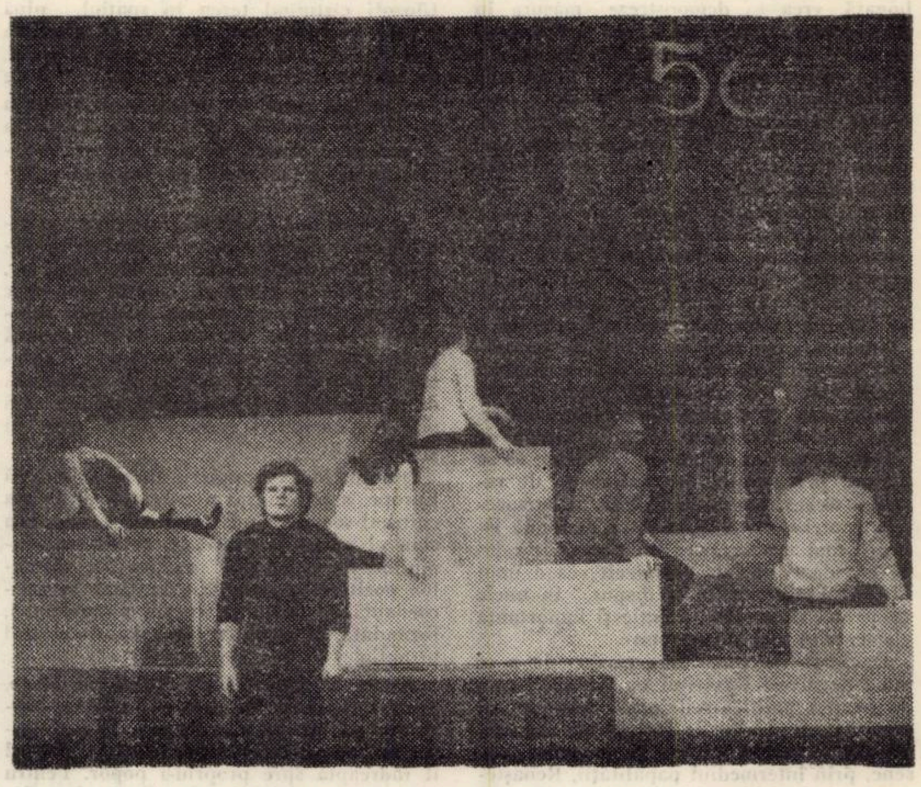

„Tinereţea — e puterea noastră" — spectacol dat de colectivul Teatrului maghiar de Stat din Timişoara în cinstea aniversării semicentenarului U.T.C.

teatru

O stagiune aproape terminată

Văzînd afişele cu tradiţionalul „La revedere !" ale Teatrului Maghiar de Stat, spectatorul rămîne surprins : a fost oare înşelat de colecticul teatrului, care a anunţat la început de stagiune nu mai mult decît şapte premiere, sau...

Dar să analizăm pe rînd spectacolele pe care le-am vizionat împreună cu publicul timişorean.

Deci, să începem cu prima premieră: „Sfîntul Mitică Blajinu" de Aurel Baranga, pusă pe scenă cu multă fantezie de Cseresnyés Gyula, cu decorul modern, plăcut, aerisit, al lui Virgil Miloia. O premieră cu succes artistic şi de public, cu contribuţia actorilor de vîrf ai teatrului (Fabian Ferenc — Mitică — un rol jucat cu multă măiestrie şi rafinament actoricesc, Sinka Károly — un Cristea satirizat pînă la grotesc, Bertalan Magda — joc degajat, elegant, în rolul Adelei, sau Izsó — à la Móricz Zsigmond. Deci un spectacol care trebuie să fie menţionat.

Apoi o comedie uşoară, distractivă, piesa renumitului dramaturg spaniol Calderon : „Între două nu te plouă", regia aparţinînd actorului-regizor Horvát Béla, de la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj, care asigură piesei un aer uşor modern, uşor anacronic, dar în orice caz distractiv, şi cheamă la un joc degajat, curajos, pe cei mai tineri actori ai teatrului, dintre care unii reuşesc unele roluri, cum ar fi Don Felix (Laczó Gustáv) sau Rodrigo (Makra Lajos). Jocul colectiv suferă totuşi de anumite asincronizări şi prezintă lacune la capitolul „nivel artistic".

Cea de a treia încercare aduce un succes adevărat, deoarece spectacolul este adresat copiilor. Piesa poetului timişorean Anavi Adám („Petrică minte-multă"), o poveste structurată pe schema clasică a duelului dintre bun şi rău, cu o atmosferă plină de vraja copilăriei (pădure, animale care vorbesc şi dansează), scris într-un limbaj poetic cizelat, exigent, în regia lui Kora Ilona şi scenografia lui Winterfeld Sándor, a atras sute şi sute de copii, de la vîrsta grădiniţei pînă la elevi ai şcolilor generale. Deşi a fost recomandat şi publicului adult, piesa nu a avut rezonanţe favorabile, basmul nefiind dezvoltat într-o parabolă artistică adresată celor mari.

O estradă, exclusiv pentru a amuza publicul în preajma şi după revelion, „Rîndeţi cu noi", nu poate fi scoasă din program nici în luna martie : săli arhipline, la sediu şi în deplasare. După această estradă, mediocră din punct de vedere artistic, încă un spectacol ocazional cu titlul sugestiv „Ţie" — o serată literar-muzicală dedicată zilei de 8 Martie —, realizată de actriţa Ferenczy Annamária, cu un prolog plăcut (o microexpoziţie de portrete feminine şi de acvarele ale Anei Gal şi un poem dansat cu mult lirism de Francisc Valkay şi Dorina Fleşeriu, solişti ai Operei de Stat din Timişoara.

Urmează o lungă primăvară de criză teatrală". Conducerea teatrului nu ia o atitudine hotărîtă faţă de disciplina internă, de respectarea repertoriului propus şi aprobat, promis în mai multe ocazii publicului spectator. Noroc că tineretul teatrului (fără prea mult sprijin şi îndemn) prezintă în cinstea semicentenarului U.T.C. spectacolul poetic-muzical „Tinereţea e puterea noastră", în regia tînărului actor Mátray Laszló, un spectacol politic-agitatoric cu o ţinută artistică remarcabilă. În sfîrşit, cea de-a treia premieră, o premieră pe ţară, în limba maghiară, a dramaturgului Horia Lovinescu : „Omul care ...", în regia lui Dan Radu Ionescu, spectacol despre care am mai scris în paginile revistei „Orizont". Ultima premieră, cu o viaţă rezumată pe scenă doar la un singur spectacol (!) : satira plină de umor şi fantezie a dramaturgului irlandez Sean O'Casey, „Pulberea purpurie", în regia — dinamică în interpretare şi în construcţia jocului scenic — a actorului Sinka Károly. Un spectacol cu multe situaţii foarte reuşite, cu un act I „model" şi cu o uşoară scădere spre sfîrşitul comediei, cu actori care se simţeau foarte bine în rolurile primite şi jucau cu poftă vădită. Enumerăm doar cîţiva dintre actori : Rajhona Adám, Mester András, Koszta Gabriella, Laczó Gustáv, Kakassy Agnes, Szélyes Imre, Vértes József etc.

Aşadar s-a încheiat o stagiune, cu o datorie de trei premiere lăsate pentru toamnă (!). Iată deci de ce am menţionat că stagiunea este aproape terminată, de ce am rămas nu numai cu mulţumiri sau nemulţumiri, dar şi cu nerăbdarea aşteptării promisiunilor neîmplinite. Avem pretenţia ca pentru viitor colectivul teatrului să aibă mai multă disciplină de repertoriu, şi o muncă continuă, fără repaosuri (adesea supărătoare) în cursul stagiunii.

În toamna anului 1972, Teatrul Maghiar îşi sărbătoreşte cea de-a XX-a aniversare. Un teatru tînăr, creat în regimul nostru, ca expresie a politicii partidului în rezolvarea problemei naţionale în toate domeniile, va aduce un omagiu şi mulţumire prin dăruire totală, prin prezentarea a ceea ce este mai bun şi mai valoros în acest colectiv. De aceea încheiem optimist aceste rînduri, şi chemăm la o „La revedere" mai bine pregătită, mai semnificativă, deopotrivă ca fapt şi ca realizare artistică.

MARIA PONGRACZ-POP

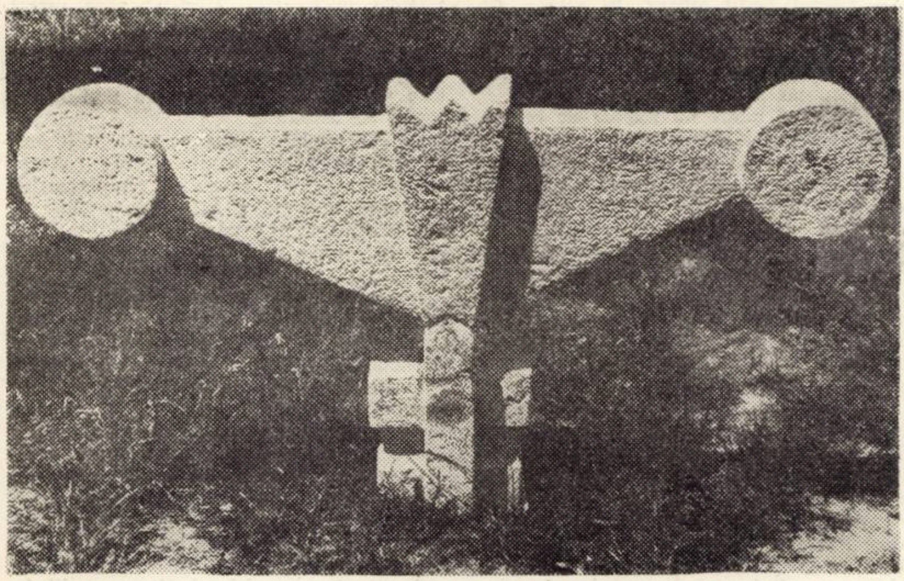

MUNTEAN IONEL „Leagăn" — piatră

Artiști arădani la galeriile de artă Timișoara

Galeria de artă timișoreană este în luna iulie amfiteatrul unei expoziții susținute de artiști arădeni : Maria Bodrogean, Elena Stoinescu-Muntean — tapiserie, Ionel Muntean — sculptură.

Bienala de Tapiserie — Lausanne 1971 — ultimul eveniment de anvergură în materie. a demonstrat disponibilitățile pe care acest gen artistic le conține, așteptînd doar investigația și sensibilitatea spiritelor novatoare. Aservită inițial formulei bidimensionale, artiștii au exploatat în tapiserie relieful, au dezvoltat-o volumetric, au obiectivat-o concretizînd-o în ipostaze care se resimt în arta contemporană, de influxul oriental, au abordat prin ea figurativul, sau geometricul. Născută inițial sub semnul uzualului cotidian, tapiseria s-a emancipat azi prin efortul artistic al personalității proteice și persuasive care a fost Jean Lurçat — înserîndu-se în plastica universală cu drepturi de inovație egale cu ale celorlalte genuri.

Este explicabilă, așadar, priza pe care tapiseria o are la artistul de astăzi.

De o parte, Maria Bodrogean nutrind afinități cu o viziune liric-figurativă, cu formulări compoziționale care conțin rapeluri la sensibilitatea și rezolvările cromatice ale tapiseriei clasice franceze ; vis-a-vis, Elena Stoinescu-Muntean, dezvoltînd lucrările sale pe linia unor compoziții închise, care caută în tensiunea latentă sau declarată a liniei, în accentele de culoare, forța expresivă a elementului centripet. De o parte tapiseria Mariei Bodrogean detașîndu-se prin tenta de picturalitate realizată prin insinuarea ori anularea contururilor și irizarea suprafeței cu subtile nuanțe de ocruri și brunuri, se oprește la ilustrarea unei poetici sugerate de lumea imaginară a legendei românești („Ielele"), sau de concretețea unei banale realități („Scoica") înnobilate de propria ei sensibilitate. Dincolo, Elena Stoinescu-Muntean manifestînd interes — pe planul aparențelor — pentru figurația simbolică de sorginte cosmogonică și care îi susțin implicit și obsesiile compoziționale orientate cum spuneam spre condensarea expresiei plastice în miezurile țesăturilor sale. Dar dacă în aerul lax al tapiseriilor Mariei Bodrogean — cu adieri de suavitate maladivă se întrevăd posibilitățile unei împliniri prin tonifieri de paletă și decantări mai unitare ale poeticii în viziunea și formula tehnică abordată de Elena S. Muntean, se simte — prin repetiție — riscul monotoniei, fastidiosului și poate numai tentativele încă timide realizate în tehnica gherghefului ar putea constitui ieșirea spre realizări mai interesante cel puțin în sens pur plastic.

La primul contact cu sculptura artistului Ionel Muntean, poți avea sentimentul că ți se fac niște propuneri ; pentru că aceste sculpturi au aerul unor proiecte care-și cer parcă singure dreptul unei supradimensionări și inserții în alt spațiu ; pentru că ele sînt realmente destinate altui spațiu virgin, natural, cu scopul de a-l structura. Și cred că se cere ca lucrările lui Ionel Muntean să le înțelegem prin ceea ce ele pot deveni — la altă scară : totemuri moderne ciclopice, profilate pe orizonturi rectangulare și pe suprafețele de verde ale naturii Artist de viziune prin excelență monumentală, el suprimă structurilor sale aerul muzeistic domestic, transferîndu-le într-o altă funcționalitate estetică : modelarea spațiului exterior. Sălășluiește în aceste sculpturi ideea de coloană cu sensul ideatic de elans, de traiect, spre transcendental. Coloanele templelor au devenit ceea ce știm, pornind de la trunchiul de arbore și aceste sculpturi cu anvelopă de totem, eliberate de sensuri mitice neconținînd vreun altul decît acela de frumos, cer singure să se întoarcă acolo de unde au plecat.

CORIOLAN I. BABEȚI

DORU POPOVICI: „Muzica te face mai bun"

În peisajul muzical al țării numele lui Doru Popovici este bine cunoscut. Prin prolifica sa activitate desfășurată pe multiple planuri : compoziție, muzicologie, eseistică, critică muzicală. Nu de puține ori Doru Popovici a fost distins cu premii naționale sau internaționale pentru creație muzicală sau lucrări de muzicologie contribuind astfel nu numai la propria sa afirmare ci și la cea a școlii muzicale românești.

REPORTER : V-am ruga, Doru Popovici, să ne vorbiți despre începuturile dv. muzicale.

DORU POPOVICI : Sînt originar din Reșița, din acea mirifică regiune a Banatului, cu vestigii dace. Acolo există un folclor cu totul aparte, cu o sensibilitate pregnantă, nostalgică, dar și viguroasă. Plecat la Timișoara cu întreaga familie, m-am înscris la colegiul Loga ; îmi amintesc în acest sens de acela care a fost Nicolae Ursu, un distins muzicolog, folclorist și compozitor.

Din acea perioadă datează „Cîntece de pribegie", pe versuri de Goga și Petőfy. În București mi-aduc aminte că am scris o sumedenie de lieduri, care se cîntă și astăzi și în țară și în străinătate și îmi sînt foarte dragi, deși le-am scris în perioada între 18—20 de ani.

După ce am terminat Conservatorul, am început să mă orientez spre muzica secolului XX, și astăzi continui să îmbin armonios noile mijloace de expresie, dodecafonia, politonalitatea, plimodalismul cu specificul artei populare românești, pe care nu o pot neglija, fiindcă am plecat întotdeauna, atît în calitate de compozitor cît și în calitate de muzicolog, pentru o artă puternic ancorată în solul natal.

R. : Pentru că ne-ați vorbit deja despre principalele etape pe care le-ați parcurs în compoziție, vă propun să abordăm un alt domeniu : muzicologia. În acest domeniu dumneavoastră sînteți destul de prolific. Lucrările care au văzut lumina tiparului sînt apreciate atît pentru cantitatea informației, cît și pentru competența cu care ați tratat fenomenul muzical. Le scrieți pentru a da o mai mare varietate activității dumneavoastră sau dintr-o necesitate lăuntrică ?

D. P. : Compunînd lucrări de proporții mari, cum sînt cele trei simfonii ale mele, operele „Mariana Pineda", „Prometeu", baletul „Nunta", madrigale ; muzică de cameră dintre care sonata pentru două violoncele, două viori „Omagiu lui Țuculescu", sau amplul madrigal „Omagiu lui Eminescu". acestea din urmă editate în Franța la cererea casei ‚Salabert", am început să gîndesc și la o teoretizare a principiilor mele componistice. Astfel au ieșit la iveală numeroase studii care au culminat cu cărțile, „Muzica corală românească", „Începuturile muzicii culte românești" (scrisă în colaborare), „Muzica românească contemporană", „Gesualdo din Venosa" — care mi-a adus multe bucurii în sensul că a obținut premiul de muzicologie în Iugoslavia, și alte lucrări care sînt în curs de apariție, un fel de evocări și eseuri intitulate „Limpezimi de infinit", romanul meu eseu „Brigitte Mathieu", deci o activitate destul de amplă în care m-am ocupat și de trecut și de prezent.

Sînt pentru o muzicologie care să analizeze elementele de bază ale discursului muzical, dar totul înfățișat într-un stil literar, cu metafore alese, ca să pornească de la inimă și să ajungă la alte inimi. În epoca noastră, nu pot concepe un artist unilateral. Deci am îmbinat activitatea cetățenească cu a mea propriu-zisă, compun adică, iar cînd obosesc mă recreez cu muzicologia, eseistica, articolele, cu emisiunile de radio, televiziune și mai ales cu conferințele în fața oamenilor, care vin cu o nobilă dăruire la concerte, la concertele-lecție și nu sînt prea, o spun cu toată sinceritatea, alături de publicul acela fals, sărbătoresc, care pleacă imediat ce solistul și-a dat bisul strălucitor, cu alte cuvinte, nu accept publicul snob. Omul care nu are prejudecăți, ascultă muzica așa ca pe o forță magică, ceva care te înalță și te face mai bun. Deci îmbin toate aceste ramuri și mă dăruiesc risipindu-mă.

IOAN TOMI

EDITA PIEHA

După un recent turneu al formației leningrădene „Drujba" și al Editei Pieha se conturează în ochii noștri stilul specific rusesc de a face muzică ușoară „pentru toți" și de o neîndoielnică perenitate. Iată redată aproximativ o convorbire reporter—Pieha :

— *Vorbiți-mi despre principalele direcții ale muzicii ușoare sovietice de azi.*

— La această întrebare ar răspunde mai eficient un muzicolog.

— *Repertoriul Dv. cuprinde unele prelucrări de folclor. Cum se împacă ele cu specificul orchestrei electrice ?*

— Cîntecul popular rus rămîne în datele sale esențiale pur, neschimbat. Noi pornim de la el ca pretext, fără să-l alterăm.

— *Vă atrage mai mult orchestra electrică prin dinamismul ei sau o preferați pe cea numită „clasică"?*

— N-am cîntat cu orchestră „clasică". Ansamblul „Drujba" a fost întotdeauna o orchestră mică. De la contrabas ea a trecut la ghitară-bas și așa mai departe ; a apărut orga electronică și a întregit sonoritatea. Modernizarea modalității a venit cu timpul. Sigur, nu orice vîrstă poate accepta acest acompaniament, care mie cel puțin mi se pare dinamic.

— *Opiniile Dv. despre muzica pop.*

— Muzica pop e o creație a epocii. Ea nu-mi displace deloc. E un gen agreat, apreciat. Specialitatea mea însă nu este pop-ul ci cîntecul, șansoneta.

— *Totuși, cîntați cu o formație vocal-instrumentală care ar putea face foarte bine și pop.*

— Ansamblul nostru nu e curat pop. Are doar unele elemente. Vă spuneam că a trecut de la contrabas la ghitară-bas, fondul însă a rămas același. Specificul nostru se păstrează esențialmente.

— *Ce spuneți de șlagăre ? Vi se par ele nemuritoare ?*

— Sînt ca moda : mini, maxi, Nu sînt nemuritoare. Am cîntat și eu șlagăre, dar ele erau mai puțin importante pentru mine. Cîntecele mele sînt iubite de un public numeros și de elită. Ele îmi plac.

— *Turneele Dv . . .*

— Am fost prin toată România : Timișoara, Constanța, Galați, Brăila, Cluj, Iași, Oradea, București, Ploiești . . . acum plec în Bulgaria, R.D.G. la München, la Olympiadă, apoi în orașele siberiene. Turnee, turnee. Dar cîteodată aceste planuri se mai și schimbă.

B. L.

BREVIAR ARTISTIC

■ Televiziunea română va organiza un concert coral omagial cu cele mai bune formații corale prezente în concursul „Cîntare patriei". Din județul Timiș au fost propuse corul Schubert și corul țăranilor din Chizătău.

■ SUB EGIDA STUDIOULUI DE RADIO TIMIȘOARA s-a realizat, la fabrica de mătase GAROFIȚA, un spectacol de poezie și muzică. Manifestarea, la care au recitat actori ai Teatrului Național timișorean, este dedicată CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI.

■ După inaugurarea Muzeului Cinematografului, va avea loc la Paris vernisajul expoziției „Trei sferturi de veac de cinematograf".

■ Secretariatul literar al Teatrului German de Stat din Timișoara ne informează că, pentru stagiunea din toamnă a acestui an, se pregătesc cîteva piese interesante. Astfel, „Buna noapte nechemată" a lui Alexandru Popescu își va . . . chema spectatorii pentru a aprecia munca depusă de regizorul Dan Radu Ionescu împreună cu actorii : Angela Falk, Rudolf Bellgrasch, Peter Schuch și Josef Iochum. Același neobosit Dan Radu Ionescu semnează și regia piesei lui Dumitru Solomon, „Fata Morgana", a cărei interpretare este onorată de actorii : Iohanna Brunner, Otto Grassl, Hannelore Waldeck, Oskar Schilz, Tatiana Moraru, Alexandru Ternovici și Robert Jereb. Scenografia pieselor este semnată de Peter Schweg.

■ Duminică, la Sînnicolaul Mare a avut loc vernisajul unei expoziții de tapiserie și grafică dedicată Conferinței Naționale a partidului. Au expus Rodica-Regep Banciu (tapiserie) și Paul Eugen Banciu (grafică).

■ În cinstea Conferinței Naționale a partidului, artiștii plastici lugojeni, cenaclul U.A.P. Lugoj a deschis o expoziție omagială dedicată marelui eveniment. Expoziția va fi itinerată în incinta unor fabrici, întreprinderi și cluburi din localitățile județului. Expoziția a stîrnit interes la Întreprinderile textile-Lugoj și așteptată în continuare la fabrica Mondial, Filatura de mătase și clubul I.G.L. Expun : Silviu Orăvițan-Crețu cu un ciclu intitulat : „Oameni și locuri" (tuș) ; Vladimir Streleț cu : „Industrială" (cărbune) ; Tudor Tudan cu : „Martirii" (cărbune) ; Lazăr Nicolae cu : „Oțelari" (acuarelă) ; Constantin Onaie cu ciclul „Constructori" (cărbune) și Florica Orăvițan cu „Rod bogat" (cărbune).

■ Sînt prezenți, în cadrul expoziției omagiale a cenaclului artiștilor plastici amatori din Timișoara, Mugur Constantin, Szekesi Ioan, Frățilă Florica, Elisabeta Fereti, Egler Terezia ș.a.

■ Președintele Consiliului Național de artă dramatică din Bruxelles, Georges Sion, a fost ales secretar al Academiei de limbă și literatură franceză din Belgia. Și mai interesant e faptul că dramaturgul, secretar al unei academii de litere, este și doctor în drept.

■ Jeanne Moreau a declarat recent presei că scriitorii săi preferați sînt Proust, Stendhal, John Dos Passos, Joyce, Léataud, Giono și încă.

■ În „România literară", nr. 28, din 6 iulie a.c., sub titlul „Un patetic document omenesc", au văzut lumina tiparului cîteva mărturii inedite despre marele nostru pictor Ion Țuculescu. Este vorba de o conferință ținută de Dr. Maria Țuculescu, soția pictorului, iar textul, înregistrat pe bandă de magnetofon, a fost găsit dintr-o întîmplare de Șt. Humăilă.

ION VLASIU

ERA PRIMĂVARĂ

Mergeam spre expoziţie cu tihna şi liniştea pe care ţi le dă un somn bun după o lungă oboseală, dar şi cu bucuria că după lungul anotimp cenuşiu al iernii pariziene, venise primăvara. Se vedea cerul şi nu-mi venea să cred că mai putea fi albastru. Eram sătul de griuri şi umezeală, respiram larg, spunîndu-mi că nu mai lipseşte decît un vînt bun să împrospăteze aerul, să ducă departe miasmele şi fumul, chiar o ploaie n-ar fi stricat, o ploaie mare, să spele zidurile, să se cureţe de zgură şi mucezeală... Case, poduri, biserici şi turnuri să se cureţe, să se lumineze Parisul din temelii, ca să uit cît de lungă a fost iarna. Cea mai lungă, de nepovestit! Mi se părea că trecusem printr-un veac întunecat de care încă nu scăpasem cu totul, că albastrul cerului era doar o fata morgană, o iluzie care creştea din bucuria mea nouă...

Bătăile orologiului din turnul Sorbonei aveau un sunet nou, un fel de vestire că toate se vor schimba. Îl ascultasem mereu, învăţasem din bătăile lui să ghicesc frigul şi umezeala, ceaţa, să ştiu cînd era noapte şi zi, după auz.

Noaptea scriam şi ziua pictam. Dormeam şi mîncam puţin, dar lucram mult şi nimeni nu ştia decît orologiul. Mă simţeam legat de el ca de un prieten al cărui glas te obsedează. Uneori mi se părea că vine din depărtări adînci ca o chemare a cuiva care se îneacă şi strigă şi nu-l aude nimeni, — după-amiezile mai cu seamă şi uneori seara înainte de a se aprinde luminile în colţul cu arbori din faţa casei. După miezul nopţii avea o limpezime care mă făcea să tresar, intra sunetul prin pereţi dintr-o dată ca şi cînd ar fi vrut să vadă ce fac. Îmi aprindeam o ţigară, bucuros că eram viu. Uneori, sunetul venea ca întrebarea unui om grăbit, nici n-aveai timp să răspunzi şi-l simţeai că se îndepărtează. Uneori treceau zile şi nopţi fără să-l aud. Zile în care ieşeam din timp, mă ridicam în spaţiu, sus, ori cădeam în adînc, chinuit de gîndul că toate erau zadarnice, că drumul meu nu ducea nicăieri. Ceasuri şi zile în care deznădejdea lua forma săracă a dezamăgirii de a te fi născut, ceasuri de oboseală cînd lăsam perdelele pe geam, apropiam paravanul de scîndură după care îmi era ascuns patul şi adormeam chinuit ca un bolnav de friguri în aşteptarea primăverii... Şi primăvara venise! Într-o clipă s-au despărţit ceţurile, pîclele s-au dat la o parte şi se vedea cerul albastru, necrezut de albastru şi firesc. Acum bătăile orologiului aveau un cîntec înspre orizont, un îndemn şi o pace în sunete; îţi venea să te miri că lumea nu se oprea să-l asculte. „Sînt fericit,îmi spuneam, aşa sînt eu totdeauna cînd deschid o expoziţie. Orologiul din turn simte cît sînt de fericit, fiindcă el singur ştie, numai el ştie cît de lungă a fost iarna mea".

Rue des Ecolle trecea peste Bulevardul Sainte Michelet, ca peste o apă care curge de pe un povîrniş, maşinile păreau nişte delfini ce înotau plescăind... „Poate de astă dată aveam să vînd multe lucrări, (pe toate!) şi aveam să-mi cumpăr o maşină, nu una mică, una mare neagră în care nu simţi viteza, să se mişte ca o insulă plutitoare în largul oceonului. Nu ştiam să conduc, dar aveam să învăţ"...

Cînd am cotit pe Rue Mazarin, m-am pomenit faţă în faţă cu un coleg din Cluj, despre care ştiam că era la Paris, dar nu-l întîlnisem încă. Aşa e în oraşele, mari, trec luni şi nu întîlneşti nici un cunoscut. Poate şi asta e una din cauzele pentru care mulţi orăşeni sînt bolnavi de singurătate deşi sînt atît de mulţi la un loc. Colegul ştia că eu eram la Paris, îi scrisese cineva, dar nu-mi ştia adresa, cum nici eu nu i-o ştiam pe a lui şi doar locuiam în acelaşi cartier. Nu-şi făcuse studiile în întregime, plecase din Cluj neaşteptat, ca şi mine.

În ziarele din Cluj s-au scris chiar nişte articole în care se vorbea despre succesele pe care le-a avut ca pictor la Paris. Cînd era student la Academie nu era prea admirat. Picta ca la Baia-Mare, cu efecte, peisaje de un pitoresc romanţios şi buchete de flori multicolore. Citind articolele, mă miram că la Paris avea căutare o astfel de pictură şi mă bucuram gîndindu-mă că şi eu voi avea succes de cumva aveam să ajung acolo cîndva.

— Servus Ianoş! a strigat el din răsputeri.

— Servus Bela! am strigat şi eu, tot atît de surprins ca şi el, apoi ne-am îmbrăţişat.

— Vin de la expoziţia ta, zice el, extraordinar! cum ai reuşit? Eu sînt aici de patru ani şi nu pot să fac expoziţie. Îmi vînd lucrările pe cheiul Senei şi nu ajung niciodată să cîştig bani ca să plătesc o sală. Ai făcut contract, eşti finanţat de un negustor?

Era cu totul nedumerit, nu de lucrări, era mirat că aveam sală. Curgeau întrebările cu duiumul.

I-am spus că am avut noroc.

— Noroc mare, zice el, ai găsit o sală bună.

— Cum e bună, e luminată electric!?

— Aş! nu înţelegi nimic: e într-un loc bun! O să fie vizitată, restul n-are importanţă.

— Dar lucrările te interesează?

— Nici asta nu e important, ai să vezi. Totul este să ai sală, să fie ceva pe pereţi, înţelegi?

Nu înţelegeam.

— Dacă eşti deştept ai să înţelegi. O expoziţie îţi va da titlul de pictor parisian şi ţi se vor deschide toate uşile. Pe chei poţi să expui orice capodoperă, rămîi un anonim condamnat la foame. Ai venit cu bursă?

— Nu! Cine să-mi dea bursă?

— Statul român.

— Nu mi-a dat.

— Şi de unde ai avut bani?

— N-am avut.

— Minţi! Nu vrei să-mi spui. Fără bani nu poţi face aici un singur pas. Ce, eu nu ştiu cum se alcătuieşte o expoziţie? Numai ramele tale costă cinci mii de franci.

— Le-am făcut singur, ai uitat că sînt tîmplar?

Pufăi tare din pipă şi scuipă jos ca şi cînd ar fi dispreţuit tîmplăria. Privi înainte încruntat.

— Nu cred nimic nu înţeleg de ce mă minţi? Cine ţi-a plătit sala?

Nu-i puteam povesti pe larg cursul întîmplărilor şi ca să-l liniştesc într-un fel i-am spus că am primit eu ceva bani din ţară şi-atunci el s-a liniştit.

— Uite, aici stau eu, dacă vrei vino să vezi. A intrat chiar fără să aştepte răspunsul. Era voia lui. I-aş fi făcut bucuros această vizită în altă zi. Aveam o întîlnire cu Marina, la expoziţie, îmi spusese că va veni, dar Kis Bela urca scările, fără să se gîndească la toate astea.

Îl priveam şi mi se părea prea mic. Avea barbă, mustăţi, cravată l'Avallier, pălărie Gambette şi baston cu cap de argint. Era caraghios. El făcea tot ce-i sta în putinţă să pară artist, dar toate semnele astea îl ridiculizau. Era ca un moşulică din alte vremi, unul din aceia pe care-i întîlneşti dimineţile prin grădinile publice, cu cîini mici de rasă legaţi cu o cureluşă, care se tot opresc.

Urcam, tot urcam scările şi nu se mai isprăveau, scări de lemn, murdare, putrede pe alocurea, şi pe măsură ce urcam venea un miros greu.

— Pute foarte tare, zice el, aici sus este un nebun; are o crescătorie de castori!?

Într-adevăr, ajunşi la etajul şase, am văzut nişte cuşti cu gratii, după care se mişcau lighioane păroase. Atelierul colegului meu era mai sus, adică de-a dreptul în pod. Intrai pe o uşă atît de scundă încît chiar el trebuia să se aplece. Înăuntru se încrucişau grinzi şi căpriori de lemn, de care atîrnau fel de fel de lucruri, haine şi cămeşi, pălării, rame şi-o oglindă ovală cu ramă aurită. Lumina intra prin două geamuri fixate în acoperiş, destul de mici, sub care se aflau două tripieduri cu nişte pînze începute. Prin colţuri şi peste tot, răzimate de stîlpi sau împrăştiate pe jos, erau multe şasiuri fără pînze, geamuri sparte şi tuburi de culoare, stoarse, hîrtii mototolite, cîrpe murdare de culori şi borcane cu pensule. Pe o masă mică. lîngă un borcan cu pipe, era o fotografie a lui Bela, foarte reuşită, pe care o văzusem reprodusă într-unul din ziarele din Cluj.

— Îţi place atelierul meu? mă întrebă el oarecum triumfător.

Nu puteai şti dacă întrebarea era pusă în glumă sau cum?

— Este un adevărat atelier parisian, zic eu. Mai de mult, cînd citeam romane franceze, mă gîndeam ce mare fericire ar fi să stai într-un astfel de atelier, deasupra oraşului, departe de frămîntarea vieţii, singur cu gîndurile şi visele tale.

— Dacă vrei, mă întrerupse el, poţi să vii să lucrezi, eu viu foarte rar aici, lucrez peisaj şi noaptea dorm la modelul meu.

Întoarse una din pînzele puse la perete şi-mi arătă un nud. Era modelul lui văzut puţin de la spate, faţa modelului se reflecta în oglindă. Modelul avea umeri frumoşi, dar pictura nu-mi plăcea.

— Îi admiri pe spanioli, am întrebat eu, gîndindu-mă că marele Velázquez pictase pe vremea inchiziţiei un nud într-o astfel de atitudine.

— Aş! ripostă Bela, eu sînt mult mai modern. Aici este o atmosferă! Acela ştia şi el ceva. dar eu am alt temperament. Lucrarea încă nu e gata. Poate am să pun în dreapta şi o vază cu flori. Ştii, florile dau unui nud un „stimung problematic".

Îmi arătă apoi un autoportret, care semăna cu artistul ca două picături de apă, lucrat cu multă spontaneitate; după spusa lui, îl făcuse într-o singură şedinţă, se vedeau urmele pensulei, care abia acopereau pînza.

— Seamănă, am zis eu, dar nu înţeleg de ce priveşte atît de dispreţuitor?

— Acesta e dispreţul meu, răspunse Bela, pufăind din pipă, pentru cei care nu mă înţeleg. De altfel pot să-ţi spun că desenele tale din vitrină nu mi-au plăcut. Sînt didactice.

Aveam în expoziţie şi cîteva studii în cărbune din care două erau expuse în vitrină, alături de alte lucrări ale celorlalţi exponenţi. Erau didactice, n-aveam de ce să mă supăr.

— Desenul, pe mine, nu mă interesează de altfel, vorbi el în continuare, eu sînt colorist. Îmi place peisajul! Portret lucrez numai la comandă, — păcat că nu prea am comenzi.

Mi-a arătat multe peisaje mici, pitoreşti, vibrante. şi-mi spunea că astfel de lucrări poate vinde două-trei pe săptămînă dar foarte ieftin, 60-70-80 de franci. Zicea despre compoziţiile mele cu ţărani că nu se vor vinde.

— Ştii, francezii au gust rafinat, lor le plac lucrări poetice. La tine este „ceva tendinţă", eşti socialist? Eu fac artă pentru artă!

Aş fi plecat şi căutam să găsesc nişte cuvinte care să-i meagă la inimă. Înţelegeam că mă chemase să-mi arate cum se pictează... fără tendinţă! Picta şi el cum putea, nici mai bine, nici mai rău decît picta cînd eram colegi. Parisul nu-i dăduse nimic, atîta doar că la Cluj purta numai mustaţi, barba era singurul lui semn de evoluţie, dar era cam rară. Întîlnisem şi pe un poet de la revista „Alge", pe Gherasim Luca, cel mai teribil din grup, geniul revistei, care plecase la Paris scîrbit că nu era înţeles pe malul Dîmboviţei, şi avea şi el o barbă mult mai lungă decît a lui Bela, barbă lungă pînă la brîu. Aşa înţelegeam...

Dragă Bela, eu îţi admir pictura, dar nu înţeleg de ce ţi-ai lăsat barbă?

— N-am timp să mă rad, răspunse apăsat, şi nici nu-mi place să mă port ca un cetăţean convenţional.

Aşadar, Bela era un aristocrat, trebuia să înţeleg de la început. Îi lipsea doar blazorul.

*) Fragment de roman

REMEMBER

Memorialul soarelui

În mitologia vedică, astrul cel dătător de viaţă al lumii este unul dintre cei trei zei principali şi se numeşte Mitra, astfel cîntat într-un imn din Rig-Veda: „Binefăcătorul Soare, iată-ncepe să se urce; / Cu privirea pretutindeni, — oamenilor nestemat / Ochi lui Mitra şi Varuna, el adună-n suluri beznă, / Cum se-nfăşură o piele cînd se pune la uscat". (Varuna, colegul său de la conducerea Universului, este zeul apelor. „El, acel ce-a-ntins pămîntul, cum o piele măcelarul, / Soarele sub paşi să aibă pe măsura lui covor", spune poetul străvechi, sugerînd bunele relaţii dintre aceşti zei, care nu se sfiau şi chiar nu găseau sub demnitatea lor să-şi facă bune servicii).

Iulie este luna hegemoniei soarelui. În acest timp, zeul se scoală foarte devreme, urcă în carul său şi colindă pămîntul spre adorarea plantelor, a florilor şi-a fructelor. Mărturisesc viciul de-a fi dintre acei foarte mulţi înscrişi la cultul soarelui şi-mi amintesc cum odată, în copilărie, m-am sculat cu noaptea-n cap să-ntîmpin răsăritul de vară. Renunţînd cu destul de mare greutate la deliciile somnului în răcoarea de fîn a ceasului în care se-ngînă ziua cu noaptea, pîndind cu grijă acea oră matinală, am alergat prin iarba înrourată şi rece a unei mejdine, printre florile de cicoare încă strînse în sine, şi m-am urcat în vîrful unui nuc din porumbiştile văii natale să prind cu ochii culorile şi mirajul în care iese soarele-n lume. Aveam de pe-atunci, cum se vede, anume aplecări pentru comparaţii şi confruntări şi ţineam să aflu tainele dimineţii, pentru că apusurile se depozitaseră-n mine într-un număr imens, cu toată visteria lor de aurării şi purpură. Căutarea aceea, cum şi setea şi admiraţia presupuse în acea cercetare, se constituia ca prima odă pe care o aduceam marelui mag al luminii.

Tîrziu, a fost să-ntîmpin Luminătorul în multe colţuri de ţară, după nopţi de drum sau de muncă, dar niciunde el nu mi-a apărut în haine mai princiare şi-n puteri mai tutelare decît în acel început de ziuă din copilărie. Atunci am văzut cum se ridică el de dincolo de pădurile de stejar şi de frasin ale dealurilor din jur, cum lumina lui se amplifică biruitor în apele rîului, şi-ale eleşteelor, uimind văzduhul şi-ntîmpinat ca-ntr-un rit de-ntreaga natură.

A fost să-i ies mereu înainte, la malul mării, pe cîmpuri întinse de grîu, prin livezi de meri sau prin vii, să-l laud în fructe, în surîsul sau în mersul femeii. Ştiu multe cîntece cu care-l chem adesea să-nverzească pămîntul sau să deschidă porţile mării pentru oamenii care-l respiră acolo, în catedrala albastră de ape, pe fluvii liniştitoare sau în munţii cu vulturi.

Sînt unul dintre acei foarte mulţi înscrişi la cultul soarelui şi-i ies mereu înainte ca într-o invocaţie fără sfîrşit.

ANGHEL DUMBRĂVEANU

Dușan Petrovici

ANOTIMP LEGENDAR

Număr solzii zilelor de aur.
Cu tot ce-i adunat în mine, cu tot ce mă-nconjoară,
Mă sprijin de iarba acestei țări,
De grîul ei mă sprijin.
Și dacă stelele patriei vor primi
pruncul meu învelit în calde cuvinte,
ce nimb voi purta, sprijinit mai departe
de iarba acestor minunate plaiuri ?
Salut acum din inimă și gînd,
somptuoasa fîlfîire a acestor aripi de mari înălțimi,
ca iarba
ca grîul acestei legendare veri.

Olga Neagu

CÎMPII CU LUCEFERI

Iulie își plimbă
salbele sunătoare de grîu
pe cîmpii fertilizate cu luceferi.
Departe, începe regatul munților,
cu lumini de izvoare la temelii
și cu pești înfloriți în sus.
Din creștetul dealului
coboară ca niște văpăi
turmele însoțite de greieri
și cîini credincioși.
Seara, se tulbură pămîntul
îmbătat cu sărut, căldură și roți
grele de căruță plină
și-n toată țara se-aude
frămîntarea lui puternică
și mulțumită.
Ciocîrliile se confundă cu sîngele nostru
în tăriile cele mari ale cerului.
Ne hrănim din aceeași lumină
și creștem spre același albastru nestins.
Arse de focul înălțării,
rădăcinile copacilor noștri
dau flori
și semințe alese.
Noaptea, cînd se aprind
și cărbunii cerului
și cînd amețesc păsările
de oglinzile ochilor treji,
ne adunăm
și-ți rostim fericiți binecuvîntarea
numelui : ȚARĂ !

Valentin Tudor

PARTIDULUI

Mereu urcușuri de eroi
Și-un braț ce drumul ni-l arată,
Trăind același puls cu noi,
E mai înalt ca niciodată.

E timpul nostru ca un munte,
Iar noi – cupola sa albastră,
Partidul este crez și frunte
Și torță în privirea noastră.

Azi trecem mări, trecem oceane,
Fertilizăm cu vis cîmpia,
În mersul nostru, milioane
De inimi cîntă România !

Franz Liebhard

AUR ȘI CĂRBUNE

În 'șaptesute optzeci, ara țăranul.
Deodată brazda s-auri la soare :
Alături de-o fîntînă, scoase lanul
Comoara plină cu tipsii, urcioare.

La Steierdorf, un om găsi-n pădure
O piatră neagră, cînd tăiase lemne . . .
Să-și laude norocul, ori să-njure ?
Se-ntreabă : ăsta-i visul meu ? . . . Pesemne !

La Viena, la-mpărat, au dus comoara.
Muri țăranu-n 'Nicolaul Mare
Și-l astupase hula și ocara,

Iar piatra toată ne-a rămas în mînă.
Din leagănul din munte-o scot cu-ardoare
Să scapere a vieții noi lumină.

trad. din l. germană
de PETRU IACOBESCU

Nicolae Țirioi

MOȘTENIRE

Istoria, în sacre transfuzii de lumină,
Strămută focul tainic de jertfă idolatră
Pe un altar de inimi ce i-a păstrat deplină
Amprenta ca și fumul care rămîne-n piatră.

Cu sîngele, de veacuri, a picurat pe glie,
În lacrimi anonime, sudoarea gloatei, rece,
Ursita neînfricată și dorul să mai fie
Un zăcămînt de urme, cînd oasele vor trece.

Durerea de altădată, funestă moștenire,
Va radia ca steaua prin ceruri răsturnate,
De cîte ori va crește, pe ape și în fire,
Luceafărul romantic ce-n unda vremii bate.

Anavi Adam

A SCRIE DESPRE FLORI

Se liniștește, o dată, pîn-la urmă,
Ce-a răscolit în jur și-n mine, totul.
Crescu și trunchiul răsucit ca ciotul,
Uscată-n răni, urgia le mai scurmă.

De-acum, drum își regăsește viața
Și adevărul că, dacă admiră
Amurgul roș și vîrf de munte-n liră,
Poetului nu-i leagă ochii ceața.

Ce bine-i că am vocea iar mai pură !
Și pot și despre flori a scrie
Ca-n vers să cresc, și-astfel, în omenie.

Poetu-ndură o adîncă aventură . . .
Pe om nu-l cîntă cel cu fraza plină,
Ci cel ce-aprinde-n el înc-o lumină !

În românește de NICOLAE ȚIRIOI

Valeriu Gorunescu

AM BIRUIT

Nu-i doar o pîrguire solitară,
cînd pe un ram lăuntric roade verzi –
a izbucnit în floare – ntreaga țară,
se coc în inimi proaspete livezi.

Nu-i pas răzleț ce l-ai făcut odată
în zorii unui chiot trezitor :
pe creasta vremii, treaz și dîrz se-arată
norodul tot, cu aripi de condor.

Cresc holdele cu spicele-mplinite,
nădejdi și rîuri taie vad la fel.
Rîvnita primăvară ne trimite
nu numai – fraged sol – un ghiocel,

ci crinii toți, de foc, din laminoare,
bujorii din obrajii arși de vînt
ai celor care ară pe tractoare,
ori sfredelesc cu sondele-n pămînt.

Privirea împăcată-n jur scrutează,
iar brațu-alintă-n țarini grîu mărunt.
Șuvoi de soare e, nu doar o rază :
am biruit cu țara gerul crunt.

Rodica Pascu

PENTRU PARTID ȘI PENTRU ȚARĂ

Ard inimile noastre în cunună
sub soarele acesta românesc
și-n fiecare gest o mînă
clădește veșnicia
destinului lumesc.
Sub cerul năpădit de păsări,
par oamenii coloane de lumină –
se-nalță drept cupole de drapele
și-o melodie mare și senină.
Istoria țării-n inimă tresaltă –
un crez puternic ne-mpresoară :
în toate azi, e-o nouă primăvară
și-o dragoste pentru partid
și pentru țară.
Mănunchi de flori și cîntece o mie
înnobilează raza clară
a unui legămînt dintr-o culoare vie
pentru partid
și pentru țară

SUB CERUL LUMINAT

Cînd toamna s-adîncește în
hambare,
cu pasul ei de aur și fior,
cînd trandafirii se numesc chemare
sub cerul luminat de zbor –
tu, omule, înalță în cîntare
a muncii sărbătoare.
Cînd floarea lîngă dor tresare,
înmiresmînd cărări de gînd,
cînd zilele se zbenguie în soare,
cu albul lor îmbietor și blînd –
tu, omule, înalță mai sublim
din sapă și condei al muncii imn.

VISÎND COPILĂRIA

Voi,
flori ce tresăriți în mugur
și voi, tăcute colindări,
redați-mi al amiezii susur,
ori dimineața-adolescentei mări ;

voi,
grîne adunate-n palmă,
voi, umbre scurse din amurg,
alunecați pe trup ca o năframă
să simt chemările ce curg ;

voi,
zile lung cîntate-n păsări
și voi, frunzișuri tremurate,
redați-mi crudele visări
cu pleoape mari și asudate.

RECONSTITUIREA

Sub plopul meu mîncat de trăznet
din care frunze nu mai cad,
am să revin chemîndu-ți umbra
subțire-asemeni unui brad.
Cu ochi plecați, cum se cuvine,
îngenunchea-voi încodat'
ș-ai să renaști iar lîngă mine
îmbătrînitul meu bărbat.
Din timpul efemer
opri-voi ora
în care, tremurînd, m-ai sărutat.

Apare iarăși luna
ca atuncea –
Hai să fugim,
nebunul meu bărbat,
ne-om toropi puțin cîte puțin,
sub evocarea orei care trece,
lăsînd în urmă plopii să ne plece
îngîndurată umbra peste crini.

UN VALOROS CURS UNIVERSITAR DE SOCIALISM ȘTIINȚIFIC

Apărut în martie 1972, cursul de socialism științific elaborat de inimosul colectiv al catedrei de socialism științific a Universității din Timișoara răspunde unei cerințe mai vechi resimțite în mediul universitar și de o serie de categorii de lucrători din domeniul propagandei de partid și al învățămîntului, preocupați de însușirea bazelor teoretice ale politicii partidului și statului nostru.

Tineretului studențesc timișorean i se pune la îndemînă un material util și valoros pentru pregătirea sa într-un domeniu ce dobîndește o importanță mereu sporită, odată cu creșterea avîntului constructiv creator al poporului, cu afirmarea conducerii politice științifice în toate domeniile vieții noastre sociale.

Cursul se afirmă printr-o structură nouă, modernă, în care se acordă prioritate tratării conceptuale logice, accentuîndu-se cu deosebire problematica politică a vieții sociale, fără a neglija tematica tradițională a cursurilor anterioare de socialism științific. Credem că prin structura sa, în care se concretizează experiența din ultimii doi ani, de predare a socialismului științific din centrul universitar Timișoara, cursul dobîndește o semnificație deosebită în contextul eforturilor generale pe care cadrele universitare le fac pentru perfecționarea și modernizarea predării disciplinelor de marxism-leninism.

Concepînd politicul drept obiect al socialismului științific, autorii îl analizează ca subsistem al sistemului social global și, conform acestei idei, problematica cursului este divizată în patru secțiuni, fiecare corespunzînd uneia dintre principalele sfere ale politicului ; relațiile politice, instituțiile politice, conștiința politică și acțiunea — respectiv conducerea politică.

O asemenea manieră de abordare a socialismului științific oferă, după opinia noastră, numeroase avantaje de ordin teoretic, cît și practic, iar colectivul de autori a știut să le fructifice în mare măsură.

Se remarcă faptul că, urmărindu-se lămurirea și aprofundarea conceptelor fundamentale ale disciplinei, s-a remarcat constant, de la caz la caz, o puternică reliefare a particularităților și superiorității socialiste, fie că este vorba de relațiile dintre clase, ca relații politice, de instituțiile politice ca partide, stat sau de conștiința și acțiunea politică. Se pare că se conturează în acest fel posibilitatea rezolvării mult discutatei chestiuni a raportului de reciprocitate între conceptualizare și problematizare în predarea socialismului științific. Tratarea conceptului se constituie ca o bază solidă în explicarea și înțelegerea unor probleme și fenomene politice și invers, analiza problematizată servește pentru completarea sistemului categorial existent.

În cadrul fiecărui grup de lecții, problemele politice au fost tratate comparativ, iar analiza logică s-a făcut în lumina confruntării istorice dintre proletariat și burghezie, socialism și capitalism ideologia marxist-leninistă și cea burgheză. Drept urmare unele probleme nu au fost localizate așa cum se obișnuia, doar în anumite părți ale cursului, ci ele apar de fiecare dată în funcție de cerințele concrete ale practicii și de interesele predării disciplinei. Prin acesta s-a reușit a se imprima pe întregul parcurs un nivel înalt de combativitate partinică marxistă, argumentată și fundamentată pe baze riguros științifice, ceea ce amplifică gradul de realizare a funcției educative a cursului.

Organizarea conceptuală a cursului a creat posibilitatea includerii sistematice în lecții a tuturor aspectelor politicii interne și externe a P.C.R., a evidențierii poziției sale marxist-leniniste și a contribuției pe care o aduce la rezolvarea problemelor contemporaneității. Ni se pare esențial faptul că această concentrare spre conținutul politicii partidului nu se limitează dar la un ciclu de lecții ci se realizează permanent, în toate prelegerile de socialism științific. Se crează astfel și posibilitatea ca ideile principale din noile documente de partid, apărute pe parcurs să se incorporeze în mod organic în predare de-a lungul întregului an universitar. În acest fel, prezentarea politicii partidului nu mai este redusă la „exemplificări" și „acutualizări", ci, această politică creatoare, întreaga activitate practică și teoretică a partidului devin terenul fertil al generalizării științifice — substanța întregului curs.

Abordarea politicului ca subsistem social a avut și meritul de a favoriza evidențierea logicii interne a cursului, și în general caracterul profund științific al marxism-leninismului. Se cuvine a fi menționat și faptul că problemele noi și cele încă deschise nu au fost ocolite ci dimpotrivă s-a căutat precizarea acelor jaloane teoretice care pot duce la soluționarea lor, conform cerințelor marxismului creator, ca o adevărată călăuză în acțiune. Desigur, aceasta este de natură să stimuleze gîndirea studenților, capacitatea și preocuparea lor de a interpreta și rezolva în mod de sine stătător diversele probleme și situații ale vieții politice. Se crează astfel șanse sporite pentru ca însușirea socialismului științific să nu se limiteze la perioada unui singur an universitar încheiat odată cu promovarea examenului ci sistemul de idei însușite în facultate să devină un fundament solid pe care să se poată clădi noi cunoștințe politice, conform cu cerințele actuale ale unei educații permanente.

Prin nivelul teoretic și puternica ancorare în realitățile noastre social-politice, prin militantismul și modul argumentat de afirmare a ideilor, cursul de socialism științific al colectivului timișorean se prezintă ca un material didactic valoros, în care se concretizează eforturi reușite de realizare a cerinței formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu ca întreaga activitate ideologică să aibă la bază politica partidului nostru care reprezintă marxim-leninismul creator în România.

IOAN CORNEA

BREVIAR ȘTIINȚIFIC

„Conducerea și organizarea științifică a activității comerciale"

În 14 iulie a.c., a avut loc prima consfătuire științifică din Timișoara cu tema „Conducerea și organizarea științifică a activității comerciale", consfătuire organizată în cinstea Conferinței Naționale a P.C.R.

Organizată din inițiativa Comitetului de partid pe comerțul de stat din localitate, și Cabinetul județean Timiș pentru probleme de organizare științifică a producției și a muncii, consfătuirea, în cadrul căreia s-au prezentat 12 comunicări, a prilejuit specialiștilor în probleme de comerț de la Universitatea din Timișoara și Centrul de cercetări sociale din localitate, o trecere în revistă a preocupărilor și tendințelor în investigarea fenomenului comercial.

Comunicările, tipărite într-un volum, au abordat probleme privind aspecte sociale ale activității comerciale, sistemul informațional, deciziile în comerț, raportul „Întreprindere-piață-clienți".

Căsuța de carton la Olimpiadă . . .

O echipă de arhitecți din Stuttgart (R.F.G.) au pus la punct construirea unor mici căsuțe de carton, dintre care 100 au și fost transportate la München, pentru a servi drept stații de prim ajutor în timpul Olimpiadei. Căsuțele octogonale din carton, cu o suprafață de bază de 12 metri pătrați, pot fi ridicate în timpul record de două ore. În chip de locuințe, ele au fot perfecționate prin adăugarea unei mini-camere de baie, cu un strat izolator în pereții tripli din carton ondulat și cu încălzire electrică instalată în podea.

După jocurile olimpice, căsuțele vor servi ca locuințe pentru studenți.

Moartea și viața creierului !

Cercetători ai departamentului de neurologie generală a Institutului Max Plank din Cologne au reușit să mențină timp de o oră o ischemie cerebrală totală la 16 pisici.

Circulația era blocată de așa manieră încît sîngele cerebral stagna. Controlul era asigurat prin electrocefalogramă. După o oră de electroencefalografie, redeschiderea circulației a provocat reîntoarcerea diferitelor funcțiuni cerebrale. Mecanismul precis al acestei restaurări rămîne încă de elucidat ; deocamdată se poate concluziona doar că în ceea ce privește creierul, el nu este atît de fragil cum se credea pînă acum.

Spre originea scrisului ?

Două descoperiri recente aduc noi date asupra originii scrisului european. Pe de o parte, un disc de 6 cm. diametru, avînd un desen linear interpretat de arheologi ca o scriere (datat cu 3.300 ani înaintea erei noastre) și a fost adus la lumina zilei la Karanavo în Bulgaria. Apoi, o inscripție a fost descoperită pe o priveliște neolitică din Gradeshnitsa, datată în jurul a 4.000 de ani înaintea erei noastre, adică cu un mileniu înaintea primelor scrieri ale Orientului mijlociu.

Bază economică și civilizație

În lumea noastră complexă și în continuă schimbare, viața tuturor popoarelor lumii, ca și a fiecăruia dintre oamenii care le constituie, este dominată de frămîntări de tot felul, care au modificat și tind să modifice totdeauna spre mai bine condițiile de viață. Modificarea acestora a fost determinată atît de nivelul dezvoltării economice cît și de relațiile dintre diferite formațiuni sau grupuri sociale. Relațiile dintre clasele sociale au determinat — în concordanță sau neconcordanță cu forțele de producție — un anumit nivel de dezvoltare economică și un anumit grad de civilizație.

În decurs de o jumătate de secol, a dispărut de pe tot cuprinsul planetei stabilitatea relativă care a caracterizat perioadele anterioare ale istoriei pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Aceasta a cedat locul, în toate domeniile vieții și gîndirii, și în toate locurile, unei mobilități, unor transformări profunde care generează, zilnic, noi probleme, necesități, aspirații, revendicări ce cresc și se opun unele altora de cele mai multe ori.

Fenomenele și evenimentele pe care le provoacă această stare de fapt constituie ceea ce se numește accelerarea istoriei și are ca rezultat, ce se impune inteligenței și bunului simț, popoare a căror nivel de civilizație diferă de la țară la țară, de la popor la popor.

Civilizația contemporană reprezintă, fără nici o îndoială, culmea istoriei umanității, moment de vîrf în devenirea ei. Din păcate, sîntem contemporanii unei civilizați contradictorii, în care „speranța stă adesea prea aproape de spaimă, iar rațiunea prea aproape de absurditate" (Paul Popescu Nereanu).

În timp ce oamenii cuceresc planetele sistemului solar, efectuează grefe de inimă și construiesc avioane supersonice, din doi copii de pe această planetă unul este analfabet.

Progresul științei și tehnicii transformă fără încetare formele producției industriale și agricole. Meseriile manuale cedează locul funcțiilor în care nu mîna are prioritate, ci creierul.

Pentru a concepe, a conduce, a supraveghea sau repara mașini, computere, ordinatoare, pentru a controla mersul aparatelor complicate, trebuie să ai cunoștințe precise. al căror nivel crește necontenit. În ceea ce privește inteligența, de asemenea, trebuie să înțelegi și să reacționezi repede ; să ai apoi un ascuțit spirit de răspundere ; să ai un „ansamblu" de calități și aptitudini, să ai deci un anumit grad de civilizație.

Progresul și știința sînt indicii unei civilizații. Gradul de civilizație este exprimat în destinația utilizării științei și progresului pentru crearea bunurilor materiale și spirituale. Dar nimic mai fals decît fetișizarea științei: descoperirea bombei cu napalm, distrugerea Hiroșimei, diferitele mijloace de distrugere în masă sînt în aceeași măsură rezultate ale științei — ca și penicilina salvatoare. Pentru ca știința să servească umanității, ea trebuie să fie condusă de idei profund umaniste — așa cum sînt, în plenitudinea lor, ideile socialismului

Baza materială și civilizația sînt dependente, se întrepătrund. Ar fi însă o greșeală de a scoate una din ele ca factor prim. Apologeții situației existente în țările capitaliste dezvoltate au inventat termenul de „societate a bunăstării", sau „societatea marelui consum". Oare la toți membrii acestor societăți le sînt accesibile rezultatele civilizației contemporane ? Privind lumea capitalistă în ansamblu, vom constata că cei subprivilegiați, indiferent că se numesc negri sau portoricani, șomeri sau altfel, formează marea majoritate și doar o minoritate beneficiază de realizările civilizației.

Scopul nemijlocit al producției determină, la rîndul său, atît nivelul și capacitatea bazei materiale. cît și gradul de civilizație.

Scopul nemijlocit al producției socialiste îl constituie satisfacerea nevoilor materiale și spirituale mereu crescînde ale întregii societăți, cît și ale fiecărui membru al ei în parte. „Îmbunătățirea condițiilor de viață ale poporului, creșterea gradului de civilizație și bunăstare ale națiunii noastre — preciza secretarul general al partidului nostru — este țelul suprem al politicii partidului nostru, rațiunea întregii sale activități, obiectivul central al construcției socialismului". Legat de aceasta, nu trebuie să uităm niciodată învățătura lui Marx, potrivit căreia „doar munca omenească produce valori, iar civilizația este o sumă a acestor valori".

DUȘAN CAPLAR

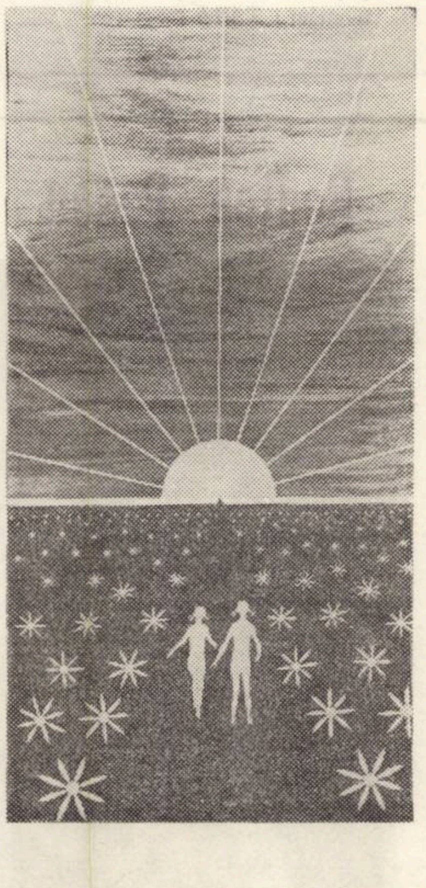

R. SCHIFF „Dimineață"

CERCETARE, PRODUCȚIE, OPTIMIZARE...

Interviuri de ION DUMITRU TEODORESCU

Prof. univ. dr. A. NANU

**— Catedra de tehnologie mecanică —
Institutul politehnic „Traian Vuia“
Timișoara**

I. PREAMBUL

A. Nanu : În cadrul Institutului nostru și, respectiv, în cadrul Catedrei de tehnologie mecanică, una din preocupările noastre, i-aș spune de bază, este cercetarea științifică, activitatea de cercetare, evident, cu o finalitate precisă : aplicațiile industriale. Cu alte cuvinte, realizăm, încercăm adică să realizăm, la cei mai inalți parametri, cerința, principiul îmbinării raționale și eficiente a teoriei cu practica, prin care practică ne verificăm, în același timp, ipotezele noastre de lucru...

Reporter : Un circuit deschis, dacă se poate spune așa...

A.N. : Se poate spune și așa, avînd în vedere cîteva principii de care noi — mă refer la colectivul cu care lucrez și în care includ, după cum veți vedea, și studenții noștri — cîteva principii, deci, de care ținem seama : în invățămîntul superior, ca parte de cercetare, trebuie să abordăm **probleme noi, în vederea obținerii de soluții noi** pe care să le introducem să le aplicăm în industrie. Găsesc acest lucru foarte normal de vreme ce avem laboratoare speciale în care lucrează tinerii noștri studenți — promotori ai noului. Un alt principiu sau, dacă vreți, punct de vedere, se referă la faptul că **o seamă de procedeee tehnologice, au fost aplicate deja în lume, dar la noi,** din diferite pricini, n-au pătruns încă ; să le cercetăm, să le îmbunătățim, să le aplicăm. În sfîrșit, mai avem în vedere **procedeele tehnologice aflate actualmente în cercetare pe mapamond și probleme noi și necercetate** — un domeniu, fără exagerare,... găsiți alt cuvînt pentru fascinant...

R. : Activați într-un domeniu legat direct de tehnologiile avansate de care tehnica de azi are nevoie, pe care viitorul civilizației noastre le cere cu necesitate.

A.N. : Imaginați-vă numai că acționăm, prin cercetarea noastră, încercînd să găsim soluții, în prelucrarea metodelor zise „cu energii concentrate“. În aeronautică, în astronautică, la unele mașini speciale se cer, cu necesitate, materiale cu proprietăți elevate, zise de „regim forțat“, de durităti sporite.

R : Presupunînd că mașinile unelte clasice, nu-s eficiente.

A.N. : Presupunere întemeiată — astfel încît, cercetătorii au abordat prelucrarea pe alte principii, pe principiul energiilor concentrate, prelucrarea prin eroziune electrică, prelucrare dinamică, prin bombardament de electroni și ioni, prin laser, plasmă, folosirea undelor ultrasonice etc. Energia adusă se transformă în căldură și lucru mecanic care „îndepărtează“ de pe material particulele... Poate am făcut un prea lung expozeu, dar am vrut să fiu clar, să explic în ce constă, în mare, activitatea noastră.

R. : Știm că și îndelungată...

A.N. : De 14 ani. Catedra se ocupă de aceste probleme. Este singura catedră din țară care a reorganizat această cercetare. Dovada : grupa de specializare în tehnologii neconvenționale în prelucrarea metalelor și un Centru de cercetări cu acest profil.

R. : Ce-ați realizat, concret, în ultima perioadă pentru industria românească ?

A.N. : Mașina și tehnologia pentru prelucrarea dimensională a filierelor din aliaj dur pentru tras bare — pentru uzinele „Oțelul Roșu“. — care, înainte, erau aduse din import. Economii de milioane de lei ! După documentația străină — prelucrarea dura cam 40 ore ; după a noastră — 4 ore ! Avem în probe o nouă mașină care scurtează timpul la o oră ! Pentru industria petrolului, am realizat o altă mașină pentru prelucrări speciale — prelucrare care, în străinătate durează 3.000 sec.; la noi, 40 — secunde. Elaborăm materiale speciale, așa zisele **oțeluri criogenice** care-și păstrează proprietățile pînă la -200°C ; alte oțeluri cu destinație specială ; ne ocupăm de problema automatizării proceselor tehnologice.

R. : Aveți contracte de cercetare cu...

A.N. : Electro-Timișul, Electromotor, cu cîteva ministere, cu Institutul de cercetări incluse în planurile noastre de cercetare. tehnologice București...

II. STUDENȚII ȘI CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ

R. : Studenții care...

A.N. : Începînd din anul II, toți studenții sînt introduși în atmosfera cercetării — iar cei din anul IV și V sînt deja în grupa de cercetare. Metoda : studentul care ia în cercetare o problemă o va finaliza și ca lucrare de diplomă. E o metodă eficientă care duce, cel puțin în cazurile unor lucrări, și la finalizarea lor practică. **Mă gîndesc să propun contracte cu întreprinderile pentru studenți ;** va fi un stimulent foarte, foarte puternic ; sentimentul eficacității muncii sale va dinamiza, va stimula energia, fantezia, întreaga personalitate a studentului ; sentimentul că e folositor societății...

R. : Cum întîmpinați dumneavoastră, catedra pe care o conduceți, Conferința națională a partidului nostru ?

A.N. : Ne-am angajat ca, în cinstea Conferinței Naționale a partidului, toate cadrele didactice să aibă cursurile tipărite pentru a ușura munca studenților. Am tipărit deja Tehnologia materialelor, Studiul metalelor, Mașini unelte... În sensul noii orientări practice a învățămîntului, Institutul construiește (contribuim și noi) un atelier școală și de prototipuri, pentru practică Structura lucrărilor de laborator se va modifica, astfel, în sensul că, disciplinele tehnice, însușite în atelier, vor putea fi aprofundate în laboratoare prin lucrări speciale.

R. : Vă mulțumim.

Ing. dr. ION MIHĂESCU

Director tehnic al Centrului teritorial de calcul Timișoara

I. SCURTĂ ISTORIE MONOGRAFICĂ

REPORTER : Tovarășe director Ion Mihăescu, îmi veți permite să intru direct în subiect. Așadar, cum, cînd și de ce a fost înființat Centrul teritorial de calcul Timișoara ; aceasta ar fi prima întrebare.

ION MIHAESCU : La data cînd începe istoricul nostru, aiurea în lume, existau deja calculatoare electronice utilizate și utilizabile în diferite sectoare, economice, industriale și tehnice, în cercetarea concretă etc. De construcție proprie și utilizat la Institutul Politehnic din Timișoara, calculatorul electronic MECIPT—1, aducea reale servicii ; Mecipt—2, un alt calculator, funcționa în cadrul DSAPC-ului. **Prima secție de ingineri în calculatoare a fost organizată în Timișoara — astfel încît, pe baza acestei tradiții, s-a cerut, la nivel de Comisie guvernamentală, alcătuirea unor studii de oportunitate în vederea înființării Centrului teritorial de calcul din Timișoara ; acestea toate s-au petrecut înainte de 1968, cînd a luat ființă centrul nostru.**

R. : Ce a evidențiat studiul dv. de oportunitate ?

I.M. : În primul rînd, activitățile din cadrul întreprinderilor care pot fi preluate de calculator, cu rezultate imediate, de beneficiu.

R. : Vă rugăm să detailați afirmația de mai sus.

I.M. : În primul rînd, eliberarea, în cadrul întreprinderilor, a unei considerabile forțe de muncă. Important e că și pe parcurs, pe măsură ce producția va crește numărul acestor salariați — muncă neproductivă — nu va spori.

R. : Alt argument în favoarea oportunității centrului...

I.M. : Conducerea unei activități e optimizată de calculator, cu alte cuvinte, calculatorul intervine optim în procesul decizional în întreprindere.

R. : Venind în întîmpinarea întreprinderilor și decizia acestora...

I.M. : Înțeleg. La început am primit lucrările în funcție de cerințele beneficiarilor. În prezent avem în curs de redactare modele de pachete de programe funcționale în întreprinderi, pentru producție, planificare, aprovizionare, desfacere, gestiune, stocuri...

R. : De fapt, care-i obligativitatea dv. de bază.

I.M. Funcționalitatea sistemului de calcul.

II. PERSONAL ȘI PERFECȚIONARE

R. : Să discutăm puțin, tovarășe director, despre personalul din subordine.

I.M. : În funcție de natura activității din Centru, avem personal pentru analiză-programare și personal pentru exploatare...

R. : După ce criterii au fost angajați salariații Centrului de calcul — cu atît mai mult cu cît porneați pe un teren nou...

I.M. : La început am angajat puțini oameni cu experiență. Ne-am orientat apoi către proaspeții absolvenți, ingineri, care au fost instruiți în cadrul Centrului, precum și în străinătate ca programatori. Am angajat personal cu studii medii...

R. : Pe ce criterii științifice ați acționat în vederea selectării acestui personal ?

I.M. : Au fost, în primul rînd, supuși unei selecții psihologice de aptitudini. Am organizat apoi, un curs și abia în urma unui examen riguros s-a trecut la angajarea personalului.

R. : Aceasta, în ceea ce privește personalul de analiză-programare. Dar personalul de exploatare ?

I.M. : Majoritatea au studii medii ; aceleași criterii la angajare. De menționat că pregătirea continuă a cadrelor noastre cu pregătire medie și superioară e o sarcină permanentă a noastră. În acest sens, în cadrul Centrului de calcul, funcționează cursuri permanente, un birou chiar de pregătire a cadrelor. Am organizat cursuri post-universitare sau post-liceale, precum și niște cursuri speciale pentru cadrele didactice interesate din învățămîntul superior. O proiecție, într-un viitor apropiat, se referă la pregătirea, împreună cu institutele de învățămînt superior, a studenților din cadrul secției de informatică a Universității din Timioșara.

III. BENEFICIARI ȘI BENEFICII

R : Și acum, stimate tovarășe director, să vorbim despre beneficiarii dv.

I.M. : U.M.T., Electromotor, Azur, Electrobanat, Trustul de construcții, Industria lînii. Institutul politehnic, Cabinetul de organizare științifică a producției și a muncii, Spicul etc., etc., toate din Timișoara ; Uzina de vagoane Arad, Combinatul siderurgic Reșița — iată doar cîțiva dintre beneficiarii noștri.

R : Și, în afară de industrie...

I.M. : Iată și medicina are nevoie de ajutorul nostru ; pentru diagnosticarea bolilor (Arad). Cu Timișoara am lucrat mai de mult. în cardiologie. Ni se oferă informația cunoscută la ora actuală în materie, creierul electronic o memorează, cînd i se comunică, codificat, simptomele bolii, mașina e în stare să dea un diagnostic precis și... diferențiat.

R. : Unde anume și cum ați dovedit eficiența Centrului teritorial de calcul Timișoara ?

I.M. : În sistemul de alimentare cu apă a Aradului ; economii la investiții — peste un milion de lei. La proiectare de blocuri prin economii de zeci de tone de beton armat — dar, mai ales la Hidrocentrala Porțile de Fier, la calculele tipografice de proiectare, prin scurtarea cu mult a termenului de finalizare a întregii lucrări a hidrocentralei și darea în funcțiune, deci mai devreme, a acestui important obiectiv realizat de hărnicia, talentul, inteligența și voința națiunii noastre socialiste.

EUGENIA DUMITRAȘCU
„Odihnă“

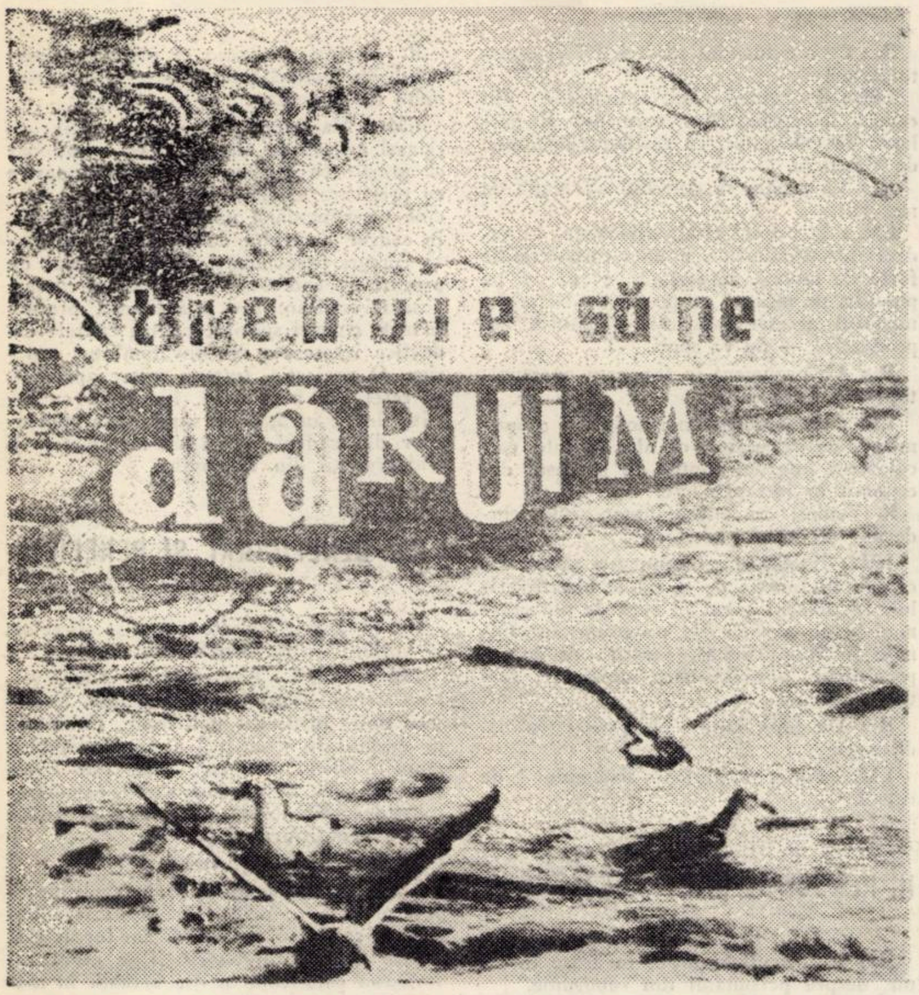

trebuie să ne dăruim

Uite, să ne închipuim că toate datele pe care le am în minte, în diverse carnete și caiete, toate amănuntele, întîmplările, schițele de portret, simple impresii sau sentimente complexe transcrise cu grijă și cu dragoste în așteptarea unui moment în care să fie reluate, rejudecate, resimțite, toate acestea, strînse de ani de zile, să ne închipuim că n-ar exista, că aș pica acum din lună (nu din lună : astăzi nu mai este imposibil să descinzi de acolo), mă rog, de pe Marte (cît timp nu vom ajunge și pe Marte) sau de la capătul Universului ; și atunci aș sta de vorbă cu un om, aș cunoaște un om, și acela ai fi dumneata. De ce dumneata, și nu altul ? Pentru că, odată, la o întîlnire cu tinerii dintr-o uzină timișoreană, la care am participat și eu, te-ai ridicat și ai vorbit minute în șir despre literatura ce ți-o dorești și atunci, nu știu cum, am mai avut un motiv în plus pentru viața și pentru munca mea ; și pentru că ești un „risipitor“. Sau ai fost. Nu este un reproș. Există o vîrstă cînd dorim să facem totul, să pătrundem totul, să ne „risipim“ în tot ce se află împrejurul nostru. De fapt, la vîrsta aceea, acumulăm enorm. Nu e un paradox, dumneata o știi foarte bine.

Vii dintr-o casă în care s-au născut 15 copii. Nu țin minte al cîtelea ești. Ai plecat „în lume“ și ai devenit lăcătuș (pentru sau de) construcții navale. Ai lucrat la Porțile de Fier, acum la UMT. Între timp ai „făcut“ liceul la seral. Stai la cămin, nu ai zile-șablon, fiecare e altfel ; de două ori pe lună te duci la teatru sau la operă, nu suporți serialele T.V., îți plac filmele. („Îmi pot reface automat interesul pentru ceva, dar dacă este în contradicție cu scopul principal, mă abțin“)... Un om obișnuit sau nu, nu vreau să mă gîndesc la asta.

Nu înțeleg pentru ce ai urmat un an actoria la Școala populară de artă. N-ai reușit să mă faci să înțeleg. Poate că nici dumneata nu știi în mod precis. Mai e și cealaltă poveste : ai dat examen la medicină și n-ai reușit. Acum te pregătești din nou. Nu acum, ci parcă din tot timpul. De ce vrei să devii medic ? („Să nu ne profilăm toți din familie pe tehnică !“). Și, uite, alte o mie de întrebări...

De unde predilecția pentru precepte latinești („Au mai multă greutate, sînt verificate prin timp !“) și ce legătură ar putea exista între vindecarea bolilor și întreținerea podurilor rulante ? Ai 24 de ani, ai categoria a V-a, ești comunist din 1967, ești secretarul organizației UTC nr. 4 de la Secția mecanică și îți place să repeți motto-ul unei cărți („Nu dăruiești nimic oamenilor, dacă nu te dăruiești pe tine !“) care te-a impresionat.

Venit de la marginea universului, aș putea să aflu cum sînt oamenii acestui pămînt, cunoscîndu-te numai pe dumneata ?

Poate fi un om un arhetip ? Cred că nu. Dumneata nu te lași vîrît cu totdinadinsul într-o schemă. Reacționezi neșteptat și cîteodată nu pot ghici în ruptul capului care va fi cuvîntul următor. Un truism : „Cine nu începe, nici nu termină !“ Un fel de deviză. Deci trebuie să începi. Știi că, fără voință, nimic nu e cu putință. Voința ! și consecvența ! Mi-ai vorbit de generația dumitale. „Trebuie să ne dăruim, însă dăruirea nu poate avea loc fără convingere personală“. „Tinerii fără un țel sînt pierduți“. Țelul ! „Eșecurile inerente îi închid într-o carapace. Trebuie lucrat de la om la om. Să creezi o apropiere. Să-i înțelegi... Dacă ții la om, faci orice !“ Îți place să dai sentințe. E propriu vîrstei... Și altă idee : „Aș vrea să vizitez Bulgaria. În primul rînd. Îmi plac florile. Să văd Valea Trandafirilor...“. „Am urmat cursurile Universității populare...“. „Gîndesc repede. Nu mă cunosc decît 60 la sută... Nu-s consecvent întotdeauna...“. Și altă idee : „Sînt oameni mai în vîrstă refractari la intențiile tinerilor. Pentru că...“ Urmează demonstrația : Un tînăr lucrează cot la cot cu șeful de echipă. Cere o categorie superioară. Șeful îl amînă pentru că nu-i convine să aibă în subordine oameni cu o calificare superioară. Fiind plătit în acord global, șeful de echipă ar cîștiga mai puțin dacă tînărul acela ar primi categoria meritată. Un aspect. „Și declară demagogic : Te ajut ! Și îl ajută. Pentru că, cu cît tînărul acela lucrează mai bine, cu atît șeful va cîștiga mai mult... Pe urmă mă mai doare... deplasarea negativă a opiniei. Sistemul lui „nu mă bag“. Și, de aici, la munca lui politică, de secretar : „La UMT sîntem circa 1.200 de uteciști. Dar chiar și atîția sîntem o forță ! Va trebui să facem mai mult. Nu mă refer numai la producție. E totuși puțin o activitate măsurată într-o adunare generală lunară, muncă patriotică, cotizație, cîte o seară distractivă și cîte un program artistic cu plată. Mă gîndesc că, la om, orice informație trebuie reîmprospătată după două săptămîni. Vor fi necesare întîlniri cu lucrători din diverse profesii... Discuții despre legi... Întîlniri cu scriitori, cu istorici, cu psihologi...“).

„Tinerii trebuie să **devină**... Știți cum spune Blaga : „Eu înainte de-a mă naște, am fost o veșnicie întreagă nimic...“.

Pasiunea dumitale zilnică : anticariatul. Literatura ? Pe primul loc, Balzac.

„Dacă la noi la uzină, cînd se căsătoresc doi tineri, ar veni și de la UTC cineva... Avem nevoie de ceremonial... Se fixează mai bine în memorie evenimentul.. “.

Am scris aici, nerespectînd nici o cronologie și nici o schemă, ceea ce mi s-a părut relevant dintr-un om frămîntat, într-un drum plin de căutări, dar și de certitudini. Un tînăr al zilelor noastre. Într-o zi voi trece pe Aleea CFR, mă voi opri la numărul 3 (Căminul nr. 1) și voi bate la ușa camerei 303. Îl voi reîntîlni pe Constantin M. Scurtu.

LAURENȚIU CERNEȚ

Pentru această FERICIRE OMENEASCĂ

Trimisul nostru special... transmitea prin cablu tot ceea ce capta cu reportofonul din mijlocul apelor dezlănțuite. I se dădeau mașini, bărci, elicoptere. Nu voi uita transportul de pîine spre satul asediat de ape : Lalașinț.

Cedaseră toate cetățile : apa mîloasă ne invada în doze letale, casele se tasau cu sunete seci. Digul de opt metri al Aradului, inexpugnabil, proptit și cu pieptul.

Bodrog, nume ce-mi evocă un violoncel dezacordat. Am cunoscut bine satul. Dar n-am pus piciorul pe pămîntul său pentru că nu mai rămăsese nimic din pămîntul său. Din zbor îl vedeam ca pe o insulă, apele se scurgeau domoale și dezgustătoare, aparent pașnice ca viteză și cu atît mai monstruoase prin cantitate.

Eram deasupra caselor acum. O frînghie și un scaun ciudat și comod pornesc din bordul elicopterului. O manivelă execută ridicarea. Cu grijă, pentru a nu izbi omul de copaci, un larg ocol și pasagerul e lăsat pe loc uscat, în afara primejdiei.

Aterizăm la Călugăreni și aici, în case, prin șure, cu bruma de bagaj pe care l-au putut lua, oamenii se adăposteau în fața ploii care nu se mai termina de săptămîni. Mulți, mai ales femei, stăteau pe așa-zisul mal al Mureșului și plîngeau și încercau să scruteze în zare, dacă mai exista ceva din casele lor. E foarte greu să concepi așa ceva, dar în acel loc blestemat nimeni nu mai trebuie să se întoarcă niciodată.

Pădurea aceea, inundată pînă la coroanele copacilor, cărările — șuvoaie, soarele cîteodată mai străpungea norii și atunci îi căuta chipul printre copaci, era totul absolut nou, incredibil, la granița dintre superb și groaznic. Ogoarele-lacuri și apoi iarăși, pe sub bordul ușor înclinat al aparatului de zbor, Bodrogul-Vechi, nume cu rezonanțe de violoncel dezacordat.

La început, bunăvoința neamurilor din comunele învecinate, apoi tot mai mulți necunoscuți oferă un acoperiș celor lipsiți de el. Apoi ajutoarele din toate colțurile țării, apoi hotărîrea partidului și guvernului.

Și dacă odată ochii locuitorilor acestui colț distrus de ape vedeau sfîrșitul și nu-și mai puteau concepe viața viitoare, dacă cei mai mulți, cu aparenta nepăsare care ține de mioritic, priveau fără țintă, undeva, într-o incertitudine a zilei de mîine, speranța a sosit. Eram undeva, seara, la un televizor. Erau cu noi și cîțiva dintre acei lipsiți de adăpost. Pe micul ecran, fapte mari. Secvențe emoționante, tonifiante, ale solidarității. Cu încordare și lacrimi erau urmărite vizitele tovarășului Ceaușescu, privirile sale îngrijorate și gesturile energice.

În acea seară se spulbera singurătatea. Se punea punct disperării. Și, iată, zidurile roșii ale caselor ridicîndu-se iarăși, iar cunoscuții noștri de acum cîteva luni au în priviri zorul muncii. Nu prea e timp pentru altceva. Vechea vatră a satului va mai rămîne multă vreme mărturie, apoi plugurile vor intra rostogolind valuri de pămînt aburit.

Din Ilia și Lipova, pe alocuri, doar acoperișurile mai ieșeau din apă. Apoi terasamentul, așezat transversal în calea fluviului, a cedat. Linia ferată s-a răsucit de cîteva ori ca un gard răsturnat și apele au scăzut. Într-o noapte am plutit într-o barcă pe Crișul-Negru. Negru sau Alb, nu pot ști, toate se uniseră. Arăta ca o „labă de gîscă“. Dacă ne răsturnam, nu ne mai găsea nimeni...

Important este că locurile acelea mă cheamă mereu

Din ruine nu mai rămăsese decît amintirea“. Învățasem pe de rost toate ruinele și trebuia să urmăresc, nu ca reporter, ci ca om, cum se reinstaurează viața.

Bodrogenii locuiesc într-o vatră nouă. Noile lor locuri le oferă și parcele și condiții de viață, dacă nu chiar ca acelea din trecut, în orice caz, mult mai bune decît acelea din trecut.

Casele sînt noi, cărămida incandescentă a fost smulsă pămîntului otrăvit de ape. În momentul crucial pentru viețile acestor oameni a intervenit partidul și lumina specifică socialismului care pentru ei a însemnat viața însăși viața copiilor lor.

A fost părăsită o vatră veche și primejdioasă, nimeni nu o va regreta, căci există atîtea căi mai frumoase și mai eficiente, atîtea alte vetre mai ferite de primejdii și mai înfloritoare, ca sens. Uneori o vatră nouă înseamnă o viață nouă. Și în acest caz așa și este.

Amintirea anului 1970 rămîne ca un avertisment. Casele trebuie să fie puternice, în locuri favorabile vieții, luminoase și conforme felului nostru de a fi. Lumea trebuie să fie fericită, sună imperativul acestor zile.

Și este fericit acel popor care, în momentele de primejdie și în fiecare moment al istoriei, este o inimă și-un gînd, un trup și o ființă cu partidul și este fericit acel popor care are capacitatea de a-și aduna din nou puterile, forța, un popor al muncii și iubirii.

Am revenit în Lipova și i-am găsit pe oameni la casele lor. Din ruine nu mai rămăsese decît amintirea. Doar dunga întunecată a igrasiei, cu mult peste linia de sus a ferestrelor, pe clădirile din centru. I-am găsit pe oameni, după orele lor de lucru, trebăluind în jurul caselor aflate în roșu. Casele familiale cu un etaj, date în folosință total sau parțial. M-au invitat să-i vizitez amănunțit, am ciocnit un pahar, am ascultat un cîntec de copil și multe, multe întîmplări. Cîte o femeie mai plînge și astăzi, mai mult amintindu-și senzațiile pe care le-a avut atunci cînd, pe la ora 3—4 dimineața, a început totul. Ochii se înlăcrimează și acum, plini de recunoștință pentru ajutorul frățesc dat de oameni, de stat în privința materialelor de construcție.

Sau în amintirea faptelor ostașilor. N-am să uit bătrîna de 80 de ani care spăla o canapea în curtea plină de apă, în care am intrat pe atunci cu o barcă. Spunea că e gata să dea lunar, din pensia ei, o sumă pentru ajutorarea celor și mai grav loviți de ape.

Și toate acele fapte trebuie enumerate fără înfrumusețări stilistice fiindcă ele sînt fapte grăitoare pentru măreția noastră a tuturor.

Nu e ușor să-ți refaci viața. Lucrul cere un efort imens. Sînt oameni care și-au petrecut concediul așezînd cărămizi, reclădind superior ceea ce înseamnă pentru ei fericirea căminului. Și pentru ea, pentru această fericire simplă, omenească, a tuturor merită să faci totul.

LUCIAN BURERIU

SPORT

Avanpremieră la J.O.

Așadar în 1896, patria lui Platon si a lui Socrate a cunoscut Renașterea Jocurilor Olimpice, ca semn de prețuire pentru vechile Olimpiade ateniene, scăldate în mit. Atena acelui an a devenit o Cîmpie Elisee a frumuseții omului, a mișcării armonioase, a efortului fizic. De atunci, din patru în patru ani, fericite orașe ca : Paris, St. Louis, Londra, Stockholm, Amsterdam, Los Angeles, Berlin, Helsinki, Melbourne, Roma, Tokio, Mexico, au cunoscut febra organizării acestor jocuri.

Dacă privim numai la ultimele Olimpiade, nouă, românilor ele ne-au adus de fiecare dată mari bucurii, prestigiul nostru a crescut și pe plan sportiv, an de an. Melbourne ne amintește de Nicolae Linca. Roma de Iolanda Balaș, Tokio de Mihaela Peneș, Mexico de Viorica Viscopoleanu.

Și în acest an speranțele noastre sînt mari. Puținul timp care a mai rămas pînă la start trebuie bine chibzuit. Credem în atleții noștri, mai cu seamă în Carol Corbu, credem în boxeri, în poloiști, credem în cei ce s-au pregătit cu conștiinciozitate.

Totuși, rămîn la părerea că, la noi, performanțele sportive nu se ridică la înălțimea condițiilor create. Jocurile Olimpice ar trebui privite nu numai ca o formalitate emulativă, ci ca un moment unic de afirmare a potențialului sportiv individual sau colectiv.

Fotbalul, acest mereu corigent în clasa sportului nostru olimpic, ne-a adus și de această dată numai amărăciune. Speranțele, însă, optimismul, nu ne-au părăsit niciodată.

Jocurile Olimpice sînt în fond o sărbătoare a omului, la care nu se culeg numai victorii. Cu siguranță însă, ele sînt un prilej de manifestare a prieteniei, a bunelor sentimente între popoare.

Recent, a trecut prin Atena, în drum spre München, funcționarul Gordon Heischmith, care vine din Pretoria călare. Cei doi cai ai săi se cheamă Northonian și Essex. Temerarul sportiv a plecat din Uniunea Sud Africană în anul 1970. Aceasta poate să pară o simplă curiozitate, dar dacă o adăugăm altor itinerarii terestre alcătuite cu fantezie în preajma Jocurilor, ea devine un lucru obișnuit : un om se duce să vadă Jocurile Olimpice.

În această vară sportivă toate drumurile duc spre München.

ION VELICAN

evrika!

- Nu te bate cu pumnul în piept, să creadă inima că te lovește altul.
- Laudele cumpărate sînt ieftine, chiar dacă se plătesc cu milioane.
- Rădăcina e în pămînt, dar putrezește fructul.
- Întunericul omului e fără stele.
- Pomii roditori se îngrădesc.
- Tot cerul apasă pe umerii omului și omul zboară.
- Banii își spală rugina cu omul.
- Natura — biblioteca neștiutorilor de carte.
- E greu de determinat adevărul, întrucît îl cîntărim.
- Fluviile, ca să ajungă-n ocean, coboară, nu urcă.
- Decît vinul bătrîneții e mai tare mustul copilăriei.
- Geniul face din suferință artă, prostul sînge rău.
- Multe simțuri are omul ; bunul simț e numai unul.

LAZAR CERESCU

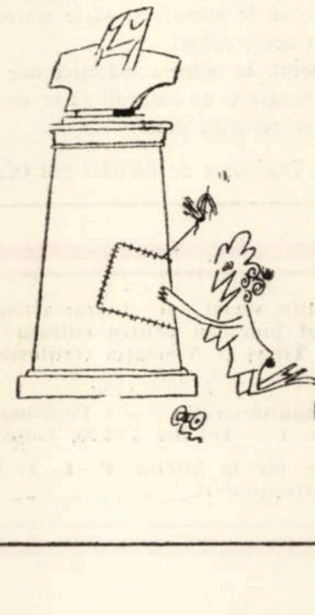

PARODII

Petru Sfetca :
PĂSĂRI DE LA SUD

Încă n-au venit, încă n-au venit
Uliul și acvila le-or fi jumulit

Stăm cu ochii-n patru, sub zenitul ud,
Nici un fulg de barză, nici un cuc zălud

Și parcă-nvrăjbite, cum zburătăcesc
Pălării de damă, la sud pingăresc

Geaba facem semne, repezi din peșchir
Au schimbat traseul si sboară-n nadir

Încă n-au venit si n-or să mai vie ;
Cum să zboare-n unghiuri fără geometrie ?

Acum, poate, Pegas într-un colț de cer
Dă fiecăruia, riglă si echer.

Al. Jebeleanu :
HORAȚIANĂ

Mi-e lira năucită și-ți cînt îngenunchiat.
E primăvară, Lidia, se sparg lumini în cer.

Sînt fermecat de tine, dar om de caracter,
Deși m-acuză Cezar c-aș fi afemeiat.

Ascultă-mă și vino, licoarea-i de Capri.
Toți zeii-s în concediu, nu-i nimic pe etaj.

Glyceria se desfată și ea într-un voiaj
Cu sclava și coviii, departe-n miazăzi.

În cupele de aur din vinul sîngeriu
Bătrînul Taliarh turna-va-ncet, încet,

Voi toasta, iubito, că nu sînt ageamiu
Și nici un oarecare cu toga amanet

Ce tandru și fierbinte să vezi cît pot să fiu
Iar în „cetate". doamnă, sînt singurul poet.

MARIUS MUNTEANU

EPIGRAMĂ

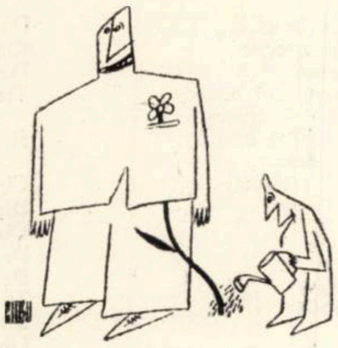

Criticului literar Romulus Vulpescu, autorul cărții „Și alte poezii"

Poezii tot scrii și scrii.
După cîte mi se spun
Unii zic că ar fi bine,
Însă .. alte poezii !

GHEORGHE GROSU

Unui medic de circumscripție, căruia nu-i place să meargă pe teren

Imobil ca un desen,
Anii la birou și-i cerne.
Cum să iasă pe teren,
Cînd e medic de „interne" ?

Noua versiune a genezei

Din pămîntul și din seva
Raiului, creînd un neam,
Domnul o făcu pe Eva
Și cu Eva pe . . . Adam !

GIUSEPPE NAVARRA

Unuia care semnează cu inițiale

El așa semnează, știu de ce anume :
Omul se jenează, fiindcă n-are
„NUME" !

Unui fotbalist greoi

E mult mai bun un „stîlp" la apărare,
Decît așa de mulți la-naintare.

ANATOL GHERMANSCHI

Unui „consacrat"

Des îl chinuie natura
Chibzuință, pînă-n zori :
—Cărți îmi scoate Editura,
Cine-mi scoate cititori ?

IOAN POP

În legătură cu prezentările la unele concerte de muzică ușoară

Dacă la concert mergi seara,
Cu surprindere iei act
Că-s în ritm toba, ghitara,
Numai glumele n-au tact !

V.D. POPA

vorbe vorbe

prefix

„Prefix" este o bucățică de vorbă care se pune înaintea unui cuvînt, după care operație cuvîntul respectiv înseamnă altceva. Vă atragem atenția cu toată seriozitatea că nu-i de joacă : prefixele ne pot face să țintim la una și să dăm de alta. Există mai multe prefixe, însă noi vom lua în discuție doar două : ne- și in-. De ce ? Pentru că, după ce ne-am consultat cu un grup de vorbitori, am ajuns la concluzia că acestea ar fi cele mai periculoase. Povestea cu particulele de mai sus ar veni cam așa : noi scriem descifrabil, dar cum l-am lipit pe in- (in+descifrabil), ne-am ars ! Am dori să fim iubiți de cititori (— oare ?), dar cum intervine ne- (ne+iubiți), pierdem spațiul tipografic respectiv ! . . . Sperăm că v-am convins.

Ceea ce însă trebuie să aveți mereu în vedere este că nu orice ne și orice in sînt prefixe în discuție. Exercițiul de mai jos vă va lămuri sută la sută și n-o să confundați niciodată „in+capabil" cu „indignat" sau „ne + fericire" cu „nevastă".

Exercițiu : Transcrieți frazele următoare, adăugînd prefixele corespunzătoare după înțeles : „Genua vastă cendia tegral pe dolentul soț, giner hibat de ovații, cu o fecție pe dex, care tocmai tenționa să venteze o troducere. În glijeu, ea spira tens o gură fernală ce stantaneu sinua o gație ; el, cisiv și comodat, ca un culpat terpelat în olitic, și vadat de ologisme solite, vru să cheze de caz că solența ei augura o vroză ghioabă. Dar, fiind un telectual sipid și nu un gustor de ghină, îi terzise demnizația dividuală. În ultimă stanță, se voca un crolog nerent". (N.B. Dacă ați pus prefixe, n-ați înțeles nimic ! Nu vă spuneam că prefixele sînt ce sînt și nu vă dădeam exemplele de la paragraful doi ? E cesar să sistați, mai ales dacă aveți somnie !".

ZITRON

periscop

■ SCADE NUMĂRUL FUMĂTORILOR ?

Centrul american pentru statistica sanitară a publicat o anchetă din care reiese că în SUA numărul fumătorilor care „mănîncă" 1965 pînă în 1970 de la 50.700.000 la 48.800.000, în schimb s-a mărit numărul fumătorilor care mănîncă 25 sau mai multe țigări pe zi. Ancheta a constatat că bărbații se lasă mai ușor de fumat decît femeile.

■ VOPSEA ÎMPOTRIVA FOCULUI.

În Belgia a fost produsă o vopsea care se utilizează împotriva focului, „Termisolul". Noul produs, cuprins de flăcări, începe să fumege, apoi se transformă într-o spumă care protejează obiectul pe a cărui suprafață este aplicat. Acest atît de util produs se poate aplica pe pereții de beton ai clădirilor, pe diverse obiecte inflamabile, pe case din lemn, dînd rezultate excelente.

■ D.D.T.UL INTERZIS.

Agenția americană de protecție a mediului înconjurător (E.P.A.) a interzis întrebuințarea susnumitului pesticid în SUA. Utilizarea DDT-ului pe scară largă a făcut ca unele specii de insecte să-și creeze o imunitate biologică față de acest „dușman absolut" de pînă acum al lor.

■ PE „VIA APPIA" MONUMENTE-COPII

Autoritățile însărcinate cu protejarea monumentelor de artă din Roma au luat o serie de măsuri pentru a feri comorile antichități romane de eventualele atacuri ale noilor . . . vandali. Astfel, antica Via Appia, plantată pe tot parcursul ei cu monumente inestimabile va fi „reînnoită" prin plantarea cópiilor acestor lucrări de artă. Distrugerea de către un maniac a Pieta-lei lui Michelangelo, precum și desele atacuri ale celor care întrețin bursa neagră în artă au dus la asemenea măsuri de securitate, acum, în plin sezon turistic.

Un strașnic botez ecuatorial

Reîntîlnire cu Fritz Rudolph (R.D.G.), autorul unor volume de însemnări de călătorie

— Fritz Rudolph, Dvs., colindînd prin America, Africa, Asia și Europa, ați parcurs un drum egal cu o călătorie de trei ori în jurul pămîntului. Ați fost oaspetele pigmeilor Bambuti, în pădurile seculare Ituri, de pe lîngă hotarul Uganda-Congo, și ai trufașilor războinici Masai, care se hrănesc cu sînge de vită amestecat cu lapte. Cu însoțitorii dvs. ați escaladat piscul Kibo, vîrful cel mai înalt al Africii, și ați fost martorul săpăturilor arheologice din strîmtoarea Oldway, care au demonstrat existeața omului încă în urmă cu 1,7 milioane de ani. Într-o barcă pliantă, ați vîslit printre hipopotami și crocodili, și nu mai puțin periculoase au fost cercetările și primele ascensiuni pe Munții Fan (Africa Apuseană) și pe Anzii Chilieni unde, împreună cu alpiniștii indigeni v-ați urcat pe „Punta-Hoff“ înalt de 5.000 metri Despre toate astea mi-ați povestit în toamna lui 1969, cînd ne-am cunoscut, iar apoi le-am relatat într-o serie de articole în ziarul „Neue Banater Zeitung“, sub titlul : „De trei ori în jurul lumii“. Acum, cu ocazia revederii noastre, permiteți-mi întrebarea de rigoare : Ați petrecut ultimii doi ani aci, la Berlin sau ați fost din nou pe drum ?

Fritz Rudolph : Am poposit și la Berlin, am și călătorit. Ba, chiar în timpul cînd stăteam la biroul meu, retrăiam cu gîndul călătoria valorificînd cele văzute și trăite pe alte continente. Astfel, după un an de muncă, am terminat în 1970 zece părți din serialul TV „20.000 km între Congo și Zanzibar“, montaj, sunet și text. Televiziunea noastră și multe posturi TV din străinătate au transmis cu succes acest serial.

— Prin ce s-a evidențiat acest succes ?

Fritz Rudolph : Au sosit multe scrisori din rîndurile spectatorilor, am primit critici favorabile în presă și chiar „Laurii de argint“ ai Televiziunii R. D. Germane. Această distincție e meritul deopotrivă al Dr. Stulz tovarășul și colaboratorul meu de expediție, și al redactorului Werner Kluge Din păcate, prea des se uită meritele montajului, de aceea vreau s-o evidențiez aici pe Maja Wolff : ea a fost aceea care, dintr-un munte de 10.000 de filme înguste și tot atîtea benzi de magnetofon, a creat acest reportaj.

— Și ce a realizat autorul însemnărilor de călătorii, Rudolph, ale cărui opere au fost publicate pînă acum într-un tiraj de peste 700.000 exemplare și traduse în opt limbi, printre care și în limba română ?

Fritz Rudolph : Către sfîrșitul anului 1970, Editura Brockhaus din Leipzig a scos cartea mea „Jambo, Africa !“ Jambo înseamnă : „Fii salutată“ sau „Mi-e plăcut să te văd“. În cazul meu, ar trebui să însemne „Să te revăd“, aflîndu-mă deja la a treia călătorie prin continentul african. Totuși, Africa răsăriteană a fost marea impresionanta mea întîlnire, și mai emoționantă pentru tovarășii mei, care au vizitat Africa pentru întîia oară.

— Mi-ați povestit, că se spune : „Cine a fost o dată în Africa, mereu se va întoarce !“ De la ultima noastră întrevedere ați mai avut vreo întîlnire cu Continentul Negru ?

Fritz Rudolph : Da, de astă dată drumul meu m-a purtat spre Africa apuseană, ca să-mi completez întrucîtva imaginea despre Africa, pentru că Nordul îl vizitasem deja de două ori. Chiar acum un an ne-am întors dintr-o călătorie de două luni prin tropice. Spre sud am ajuns pînă la Republica Democrată Congo. Am vizitat în total opt țări din Africa apuseană, pe acest drum lung de 22.000 kilometri.

— Vorbiți la plural. V-a însoțit același colectiv ?

Fritz Rudolph : Nu. Din păcate tovarășii mei, din motive profesionale, nu m-au putut însoți de astă dată. Astfel călătoria mea prin Africa Apuseană a devenit un fel de „Voiaj în familie“ — am călătorit doar împreună cu soția.

— Acest „doar“ se referă desigur la numărul de participanți, nu are sens depreciativ.

Fritz Rudolph : În nici un caz. Pentru că o femeie în astfel de călătorii poate să înlocuiască uneori trei bărbați. Asta am putut-o constata cu ocazia multor întîlniri în așezările din junglă, în discuțiile purtate cu copii, femei, pescari, docheri. Un zîmbet prietenos și o glumă constituie de cele mai multe ori un binevenit început de conversație. Și — sincer să fiu — într-o astfel de situație o femeie reușește mai bine decît un bărbat. În timp ce mie îmi place să mă postez în spatele camerei de filmat, soția stabilește deja contactele atît de necesare unui autor de note de drum.

— Dacă, după cum spuneți, călătoria Dvs. v-a purtat pînă în R.D. Congo, desigur a avut loc și un botez ecuatorial ?

Fritz Rudolph : Cum să nu ! Și încă unul strașnic. Pe un cargobot, pasagerii nu prea sînt tratați cu mănuși. Și pentru că ne-am înțeles de minune cu echipajul și cu conducerea vasului, mateloții nici nu s-au dat în lături să-i săpunească conștiincios pe cei 15 fini, printre care și soția mea. Cu ocazia aceasta, se dau și nume pline de înțeles. De acum încolo soția mea, pe emisfera sudică a globului, se numește, datorită temperamentului ei neastîmpărat, „Căluț-de-mare“.

— Pe dumneavoastră nu v-au botezat ?

Fritz Rudolph : De astă dată am fost scutit de această datină aspră și umedă. De altfel, deja de pe vremea călătoriei mele prin America de Sud mă numesc „Pește pastramă“, avînd în general o fire tenace, cîteodată chiar și searbădă. Totuși cargobotul mai dispunea și de alte mijloace pentru a ne umezi : pe dinăuntru cu vin și coniac românesc, pe dinafară într-un superb swimming-pool. Cargoboturile moderne de 7.000 tone pentru tropice ale R.D.G. sînt unicele cargoboturi din lume care, pe lîngă un dispozitiv de climatizare, au și un mic bazin de înot pentru echipaj.

— În 1968 v-ați urcat pe Kilimandjaro. Nu v-ați încercat și de astă-dată ca alpinist ?

Fritz Rudolph : Făcînd abstracție de cîteva coline de pe coasta accidentată a Africii occidentale — nu ! Muntele Camerun, așezat imediat lîngă coastă, cu cei 4.000 metri înălțime, un butuc uriaș, mi-ar fi răpit totuși prea mult timp. Noi l-am folosit mai bine plimbîndu-ne cu pirogă sau întreprinzînd safari în satele din junglă Munții rămîn totuși în atenția mea. Voi putea oferi peste vreo trei ani cititorilor mei, care cunosc deja cărțile mele „Himalaya-Tigers“ și „Piscuri fără zei“, un al treilea volum despre Himalaia, care va descrie ultima etapă a istoriei cercetării în Karakorum și Himalaia.

— De ce abia peste trei ani ?

Fritz Rudolph : Pentru că între timp doresc să mai vizitez Africa. Soția mea și cu mine vrem să călătorim cu două mașini „Trabant“ prin stepa sălbatică Serengheti. Astfel ne-am putea filma reciproc, coborîrea din mașină în această rezervație fiind periculoasă și deci interzisă. Am planificat un serial TV în culori despre girafe și zebre și, firește, despre viața multicoloră a Tanzaniei în ascensiune. Ne vom urca desigur și pe cîțiva vulcani de pe podișul uriașelor cratere. Aș fi însă tentat să escaladez o dată și munții din patria dvs. pe care, pînă acum, i-am zărit doar din perspectiva vulturilor. Cine știe, poate ne întîlnim odată în... Retezat !?

— Mi-ar face plăcere !

NIKOLAUS BERWANGER

Ev. Evtușenko

MULȚUMEȘTE

Mulțumește lacrimilor tale
și nu le șterge în grabă.
Chiar de te naști clipei amare,
binecuvîntă firul de iarbă.
Fii fericit de stropul de smoală,
de aerul zgrunturos
și zmulge din carul-cosmos
păunul verde al clipei.
Să rîzi sfidînd cuțitul sorții,
să muști ca dintr-un măr din bucurie.
Chiar de te-nspăimîntă gîndul morții,
de nu te-ai fi născut erai neant.
E norocos acel ce s-a născut.
Viața-i jocul cîștigat cu Baba-Cloanța.
Nu adăsta măriri de lut
prin insolente întîmplări ce trec.
Legănat de-ale mălinului miresme,
de toate îmbătat și de nimic,
e greu să legi catapetesme
minunii plăsmuirii tale.
Nu supăra pămîntul cu ocări,
în ceruri ești, fără să-aștepți alt rai,
că nu vei avea parte de o altă viață
și pe acesta se putea să nu o ai.
Te bizuie pe-nflăcărare, nu mocni,
aruncă-te-n negară și alior,
din calea-afară nu mai stărui
eternitatea -mbrățișînd cu dor.
Și mulțumește negrelor prevestiri
spre care ai căutat piezis în gînd,
și mulțumește cojilor de pepene
pe care ai căzut alunecînd.
Și celei mai atroce dureri să-i mulțumești
că-n încercarea ei te-a ridicat puțin,
și celui mai năprasnic destin să-i mulțumești,
că astfel ai avut totuși destin.

În românește de
ION POPA
GRETA ESCHENASY

André Gaillard

LIBERTATE

Vom regăsi într-o zi măreția și orgoliul puterii
Și dulceața mierii în botul leului.
Dreapta povară învingătoare a sabiei în cîntar
Și acest acord grav și adînc al pămîntului și al cerului
Ca în inimile noastre desbinate
Aștrii nopții n-au încetat să făgăduiască
Din atîtea gropi acest sbor de porumbei
Libertate
Flacără și fum
O marele meu rîs al sabiei la ecoul floarei și al păsărilor.

Tu care te confunzi în strigătele cărnii mele cu această umbră de primăvară.

Această umbră de douăzeci de ani pentru care mi-aș fi vîndut sufletul

Această umbră a Germaniei pe care am pierdu-o și care nu-mi înapoiază nimic
Dar care plutește ușor în parfumul teilor și în negurile Rinului
Dar se tînguie iarăși în freamătul vîntului
Trecînd și retrecînd în arborii care se văicăresc după o îndepărtată Pădure Neagră
Și care pe neașteptate intonează la înălțimea baricadelor

Cîntecul speranței și cîntecul aurorii.
Din zi pînă-n noapte
Din noapte pînă-n zi
De la ceea ce există la ce nu e
De la tot ceea ce nu mai e la tot ceea ce va fi
Tu pe care te numesc pentru totdeauna în fulgerul
Mitralierelor revoluției
Libertate
A cărei orbitoare față se confundă cu aceea
a dragostei mele
Dincolo de durerile și lătratul morții
Din pricina ta plîng
Din pricina ta mor
Din pricina ta trăiesc
Și către tine strig
Din cea mai adîncă urgie în care mă aflu
Libertate
Libertate a aerului și a focului, a mîniei și puterii,
Îți întind aceste minuni, prezenții visurilor mele.
Iată trupul meu, inima, viața, singurătatea mea și slăbiciunile mele.

Foamea, setea și dorința mea :
Pentru ca fierul și flacăra, care sînt armele inocente, să le mistuie și să le sfarme
Și ca din acest rug, din acest carnaj,
Să se ridice ei la simbolul, la măsura măreției tale.
Ca din mine însumi să renasc și ca oamenii să se mire
Că redobînditei vieți i se restituie viața.

Traducere de PETRU SFETCA

COLEGIUL DE REDACȚIE :
Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (red. șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (red. șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Romănu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar gen. de redacție), Emil Vlaicu.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara, Piața V. Roaită nr. 3 — Telefon 3.33.90, 3.00.82.

Abonamentele se fac la oficiile P. T. T. R. și difuzorii din întreprinderi.

Proletari din toate țările, uniți-vă !

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic
Serie nouă
Timișoara
12 pag. 1 leu

„Realizarea cu succes a politicii interne și externe va asigura ridicarea patriei noastre socialiste pe noi culmi de progres și civilizație.

. . . .

E toată țara românească-n sărbătoare.
Poporul înalță imn partidului iubit.
Sub steagul lui ne avîntăm spre soare
Să făurim un viitor mai fericit.

S-avem un singur țel. o singură voință,
Nicicînd să nu ne plîngem că ni-e greu.
Prin munca tuturor creăm o nouă viață ;
Să fii tot mai puternic, poporul meu erou !

Dușmani de vor voi să te sugrume
Cu viața noastră te vom apăra ;
Vom face totul să trăiești în lume
Egală între popoare, țara mea.

Spre voi, aleși în sfatul comunist al țării,
Se îndreaptă nădejdea întregului popor ;
Gîndiți cutezător, spre largurile zării !
Să urce națiunea spre comunism, în zbor !"

(Din Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a P.C.R., 19—21 iulie, 1972).

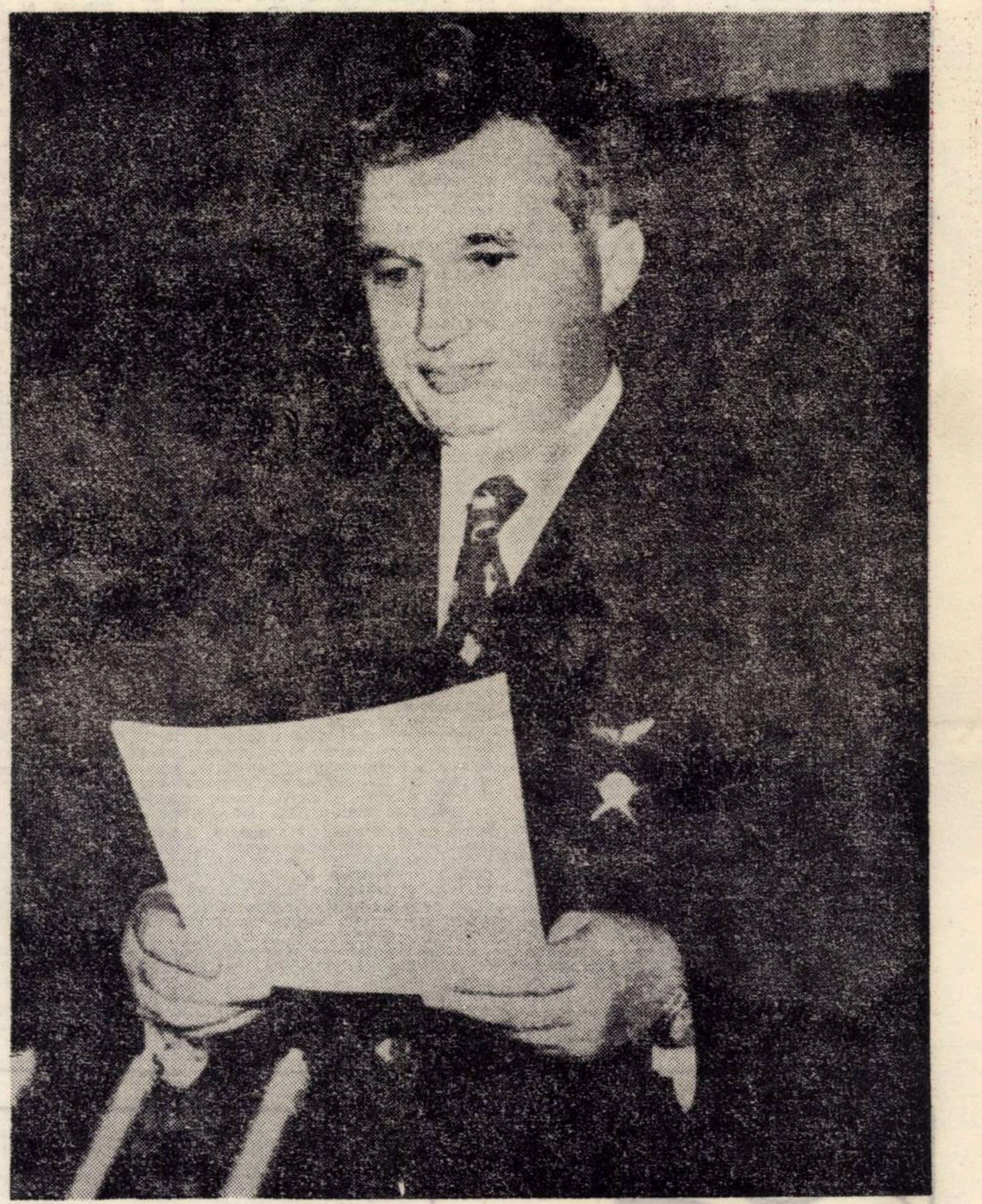

„Întregului nostru popor, viață veșnică"

S-au încheiat lucrările Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român. De fapt, ele se prelungesc în viitor, chemînd întregul popor la aplicarea în viață a hotărîrilor adoptate de acest înalt for.

Dezbaterea creatoare a problemelor complexe pe care le ridică făurirea și edificarea socialismului a condus, pe plan teoretic, la manifestarea unității dintre voință și acțiune ; practic — pornind de la analiza profundă a posibilităților de autodepășire ale poporului nostru, de la capacitatea partidului de a jalona magistral drumul mereu ascendent al societății noastre, avînd în vedere toate aspectele, înmănunchindu-le într-un tot organic — lucrările Conferinței au demonstrat clar că încrederea în forțele noastre pornește din analiza științifică a realizărilor de pînă acum și din dorința de nestrămutat de a sluji națiunea noastră socialistă. Îndemnul tovarășului Nicolae Ceaușescu, în cuvîntarea sa la închiderea lucrărilor, are rezonanțe de grandios : „Să fim soldați demni, credincioși ai partidului, ai poporului, să servim cu devotament patria socialistă !"

Ecourile Conferinței sînt proaspete în noi și vor rămîne astfel ca un permanent memento, un catalizator al acțiunilor noastre. Încă din aceste ceasuri de avînt și de luciditate, oamenii muncii au început bătălia pentru realizarea obectivelor mărețe preconizate de partid.

Nu este la îndemîna oricui să-și propună și să îndeplinească asemenea obiective. Orientarea dezvoltării economico-sociale a României în următoarele două decenii presupune cunoașterea precisă a căilor generale ale edificării construcției socialiste. dar și a obectivelor de realizat, pe o scară a importanței, a priorității. Numai într-o societate în care a dispărut exploatarea, în care conducerea supremă o are un partid revoluționar al muncitorilor și țăranilor sînt posibile aceste acțiuni.

Este greu să cuprindem în cîteva fraze întreaga importanță a evenimentului și complexele probleme dezbătute. Dar ceea ce se poate scrie în cîteva rînduri, o chintesență a gîndirilor noastre, este că viitorul, viața poporului nostru ne apar limpezi și luminoase.

Știm ce ni se cere, știm ce să ne cerem.

Măsurile adoptate, spune tovarășul Nicolae Ceaușescu, „vor trebui să acționeze din plin la lărgirea participării clasei muncitoare, a țărănimii, intelectualității, a întregului popor la conducerea activității economico-sociale, să facă conducerea mai operativă, mai eficientă, să întărească disciplina și ordinea, și, totodată, să asigure autonomia și drepturi largi unităților economice și teritorial-administrative. Să îmbinăm într-un singur tot uriașa forță a societății noastre condusă pe baza unui plan unic, pentru a asigura mersul tot mai ferm al României spre progres și civilizație !"

ORIZONT

Anul XXIII
joi 27 iulie 1972

13
(228)

BIBLIOTECA ASTRA SIBIU

cronica literară

SUB SEMNUL CLEPSIDREI*)

Există un mod de existență orgolios al literaturii, pentru care cea mai bună pledoarie o constituie volumul lui Al. George, *Clepsidra cu venin* : „În lumea asta, atît cît o cunoaștem și așa cum e ea făcută, nimica nu se poate realiza fără literatură". El se numește artificiu, sau dreptul literaturii de a se inventa pe sine, de a-și propune propriile ipoteze, de a susține veridicitatea propriilor întîmplări. În virtutea sa, scriitorul are prezumția, alimentată de lecturi, de a privi ordinea materială ca un pretext și de a oferi propria sa construcție de idei, o etuvă abstractă în care se distilează ficțiuni mai „reale" decît realul. De cele mai multe ori aceasta va arăta ca o *clepsidră*, în care scriitorul, amator de alchimii elevate, va contempla conversiunea treptată a ideii în opusul ei, răsturnarea ordinii știute, interferența ficțiunii cu realul în proporții ce pot fi „citite" lesne pe scara unei gradații. Scriitorul va întreține astfel iluzia fericită că dincolo de pereții clepsidrei, în care se petrec lucruri numai cu știința lui, domnesc „apele liniștite ca un veșnic asfințit, în care nimic serios nu se poate petrece".

O matematică destul de naivă guvernează aceste conversiuni abstracte, ca în prima epistolă din volumul lui Mircea Ciobanu, *Armura lui Thomas și alte epistole* (Edit. Eminescu, 1972), unde o simplă depășire a punctului maxim de acumulare cantitativă dispune inversarea procesului mecanic : „nevoia de perfecțiune lucrează în unii și după ce locul desăvîrșirii e atins numai că preschimbată în sarcină de moarte și destrămare". M. C. aparține, dimpreună cu Mircea Constantinescu, Norman Manea, Al. George, unei serii de scriitori cazuiști (nu întîmplător recenzia din *România literară* aparține Danei Dumitriu) a căror literatură proliferează un soi de abstracțiuni antinomice, precum certitudine — incertitudine, neliniște-pace, mișcare-nemișcare, ce trec cu ușurință unele în altele prin simpla inversare a semnului. Aproape fără excepție literatura lui M. C. pornește de la asemenea ipoteze livrești, jocuri ale imaginației, după metoda reducerii la absurd. Se propune o răsturnare a situației familiare, catastrofe simbolice, întîmplări ce urmează retorica subtilă a demonstrației de idei. Prozele sale nu au nimic din caracteristicile epicii tradiționale, fiind mai curînd algoritmuri și parabole cu sensul pierdut în plăcerea arguției. M. C. adoptă o formulă desuetă, convențională, *epistola*, transformînd candorile ei (respectarea strictă a cronologiei, anticipările naive, dialogul cu o interlocutoare la fel de nesubstanțială ca și retorica de caligramă a confesiunii) într-o veritabilă *metaforă a cunoașterii*. Căci epistola stabilește relația esențială a adevărului între cei doi termeni : naratorul și beneficiarul confesiunii, ultimul fiind luat complice la faptele deținute de primul dintr-o nevoie a confirmării, a mărturiei, fără de care însăși existența acestor fapte ar fi pusă la îndoială. Iluzia existenței, a mișcării, este condiționată de nevoia atestării, a confirmării fiecărui pas săvîrșit, altminteri biografia riscă să se destrame și gestul cel mai firesc, de pildă o moarte, să se transforme în ficțiune. Prezența martorilor face trecerea neîndoielnică, conferă semnificație și siguranță gesturilor noastre. Există o teamă justificată de a săvîrși lucruri în singurătate, din „prejudecata că un obiect se-ncarcă de preț numai sub atingerile cumpănitoare ale cel puțin doi sau trei".

Împotriva acestei prejudecăți M. C. pare să ne propună o disciplină a ascezei, a sacrificiului în anonimat, „juruința cu singurătatea" care înseamnă acceptarea pînă la capăt a rigorilor gestului absurd, „neatestat". Ideal ar fi genul de „confesiune-viață" profesat de autor în *Epistola a șaptesprezecea sau Armura lui Thomas* în care fiecare filă a epistolei ar urma să fie distrusă de îndată ce e umplută, discursul rămînînd astfel suspendat într-un prezent etern, între „amintire și virtualitate" fără putința de a constitui o punte între ele. Desluşim aici unele ecouri din *Mitul lui Sisif* prelungită, o asemenea stare de exacerbare a conștiinței sacrificiului, ar duce „fie la gustul revoltei, fie la unul de alunecare în moarte" (adică „sinucidere", în limbaj camusian). Un erou absurd ar putea fi *martorul unic* din *Epistola a șaisprezecea, despre locul desăvîrșirii*, care va încerca zadarnic să apere amintirea domnului Ioan, cîntărețul de versiunile apocrife ale morții sale, din lipsa unui al doilea martor care să confirme depoziția sa. De aici tonul patetic al epistolei, încercarea disperată de a se împărtăși și a convinge un interlocutor care însă e depășit de misiunea grea care i se încredințează. Născută din nevoia confirmării, epistola se oprește la jumătatea drumului, căci confesiunea urmează calea învăluită a circumlocuțiunilor grațioase, a tonului tandru ; mai mult, relația dintre narator și interlocutoare nu se exemplifică prin nimic, afară de cîteva formule eufemistice de adresare, ce devin ridicole în contextul desenului abstract de idei, „o lungă alergare pe frînghie", ca să folosim cuvintele autorului. Un singur personaj răzbate pînă la noi, autorul epistolelor, martorul, care, în dorința de a desluși își impune un regim absurd, istovitor, de renunțare la propria identitate. El apare în posturile cele mai puțin confortabile, insinuat în casa unui bătrîn maniac, pe acoperișul unei case, etc.

O rezumare a celor patru epistole ar fi inutilă, ea evidențiind eventual virtuțile imaginației metaforice a autorului. Cea mai interesantă ni s-a părut *Epistola a optsprezecea, despre înlocuire*, care inventează un fel de ritual al supraviețuirii prin transferarea vinovăției asupra unui „înlocuitor", ales prin tragere la sorți. Se insinuează astfel că acceptarea unei necesități intransingente, sub forma legii, se face cel mai adesea în speranța unei libertăți relative, a unui „hazard organizat", în care fiecare păstrează teoretic o șansă de a se salva prin ceilalți. Ori încercarea de a răscumpăra astfel legea, de a o conștientiza, sfîrșește în chip nedorit prin transformarea hazardului organizat în hazard stihinic. Ultima epistolă propune un alt raport de înlocuire, acela dintre realitate și ficțiune. Secundus, autorul, care proliferează un număr infinit de „răsfrîngeri în oglindă", este uzurpat de propriile sale plăsmuiri, nemaiputînd comite nici un gest în afara legii lor. El nu poate muri ca Secundus, ci numai ca Agamemnon, adică în rol. Din punctul nostru de vedere însă gravitatea morții e aceiași. M. C. ne demonstrează că și ficțiunea „poate naște întîmplări... la fel de vii, de îmbucurătoare sau de sîngeroase". Autorul exemplifică încă odată procesul prin care, în acest gen de literatură, imaginea mentală este lăsată să uzurpe imaginea reală, altfel spus materia este lăsată să se destrame, să se evapore, oferindu-ne doar recipientul care a încăput-o, conturul strălucitor al ideii pure, „armura lui Thomas". Dar această ciudată înstrăinarea de materialitatea propriului trup, din dorința de a evita suferința fizică, eșuează în momentul suprem al purificării. Vocea domnului Ioan îl trădează chiar în pragul domeniului abstract și inutil al sunetelor pure, ce ar fi trebuit să închipuie „o lăcrimare fără dureri". Biologicul este repus în drepturi în plină pace și echilibru metafizic și literatura lui M.C. se salvează chiar în momentul cînd prin șlefuire tot mai aproape de miez, în preajma propriei sale consumări și distrugeri.

La V. Băran (*Ancheta*, Ed. Cartea Românească, 1972) părăsirea realității înregistrată jurnalier înspre ficțiunea parabolică se face cu mai multă precauție. Transfigurarea cotidianului spre fabulos și mitic care începuse în cărțile anterioare (*Întîmplări din primul vis*, 1969 și *Cuptorul de ars cărămidă*, 1971) prin apelul la imaginația capricioasă a unui copil, se face aici prin intermediul unor stări coșmarești a unei imaginații dereglate temporar de un traumatism psihic. Revenirea la normalitate a eroului narator va însemna și reîntoarcerea la proza obiectivă, la stilul relatării detașate, pe alocuri jurnaliere, mai familiar autorului. De aceea nu vedem de ce V.B. s-a simțit dator să ne avertizeze că avem în față un „pseudo-roman" : pînă la sfîrșit, *Ancheta* nu contrazice convențiile confortabile ale genului epic — delirul metafizic, viziunile coșmarești nefiind decît o stare de tranziție spre luciditate a naratorului care a suferit un accident. Oniricul este astfel repede justificat prin împrejurări reale, cotidianul repus în drepturi cu pasiune gazetărească. Din exces didactic, autorul propune o ipoteză simetrică de lucru : romanul debutează printr-o relatare obiectivă a faptelor, apoi se produce o inversare de planuri. În urma accidentului nartorului, împrejurările reale coboară în subconștient, de unde, prin reverberație, generează halucinații destul de coerente ce formează un plan de sine stătător care la un moment dat dă impresia autenticității. Spre final începe procesul destul de anevoios de reconstituire a realului, de „recapitulare" a identității naratorului, prin trierea faptelor documentare de proiecția lor deformată în timpul coșmarului. Astfel cele două planuri, al realității și al ficțiunii, sînt delimitate destul de explicit de autor, ficțiunile coșmarești fiind puse să contrazică simetric, să inverseze situațiile din planul real. Eroului i se inventează o existență paralelă în ambele planuri care să facă plauzibilă suprapunerea aproape perfectă între ficțiune și realitate : „ea corespundea cel mai bine firii mele dornice de spectacole. Caporalul devenise pentru mine un adevărat profesor și nu pot să nu spun că datorită lui am învățat că imaginația poate să fie stîrnită și la comandă... Lucram de atîta vreme în ziaristică, făcusem peste o sută de reportaje și anchete, toată meseria mea fusese o *fugă*. Și în fuga asta văzusem lume în cele mai diferite chipuri... și de fiecare dată constatările mele erau aproape de neprevăzut, totdeauna reușind să dezvăluie, din complexitatea fenomenului, acel esențial..." Ni se propune așadar un anume gen de *anchetă* în care esențialul este cîștigat aproape inconștient, prin jocul imaginației, prin contactul aparent întîmplător cu lucrurile, prin punerea în drepturi egale a ficțiunii și realității. În spital nartorul descoperă „că sînt la fel de puternice și sentimentul realității și cel al visului. Așa cum cîteodată stau în cumpănă lucrul și umbra lui". Metafora acestei cărți ar putea să fie tot *clepsidra* (de altfel titlul unuia dintre capitole) sau trecerea insesizabilă a unui lucru în contrariul său, a realității în ficțiune, prin simpla răsturnare a clepsidrei sau dereglare a conștiinței naratorului. În roman se petrec două asemenea răsturnări, guvernate de o matematică destul de riguroasă" care în final „scoate o goarnă și sună adunarea lucrurilor fundamentale din care e făcut" neadmițînd nici o confuzie între lucruri și ficțiunile lor.

În plan narativ cartea este o complicată dispunere de planuri, ca într-un capricios joc de oglinzi, în care eroul narator își înregistrează halucinațiile ce produc alte halucinații și alți eroi naratori. Asistăm astfel la o transfigurare continuă a realității pînă la topirea definitivă în legendă și parabolă, proces ce trece prin stări consecutive, ca și eroziunea platoului și a bătrînului care îl locuiește în una din „viziunile" naratorului. Aceste viziuni coșmarești au darul să convingă prin coerență, transformîndu-se într-un fel de „deliruri cu tîlc" sau parabole. Transfigurarea realității în mintea tulbure a naratorului nu se face la întîmplare ci ambiționează valori simbolice, sensuri metafizice structurate în pretexte-metaforă sau ipoteze livrești. Întîmplările metaforizate devin ele însele personaje așa cum ne-a obișnuit un anume gen de literatură eseistică (vezi *Migrațiile* Danei Dumitriu). Cîte o halucinație pare rescrierea unui mit (ca cel al lui *Sisif* în viziune ușor folclorizantă, de snoavă hîtră) sau mai des fabulă ce se încheie cu asemenea sentințe banale ca „fiecare e dator să se arate așa cum este", „poate că fiecare își are bolnavul lui". Stilul de filigran, miniaturismul poematic (care adesea nu produce decît o liricizare a unui cotidian banal) este destul de nepotrivit pentru înregistrarea debordantă a coșmarurilor, după cum fraza pletorică, faconda de povestitor contrazice intenția sa de a produce proză de atmosferă, cu semnificații simbolice.

Ancheta este în ultimă instanță purtată asupra literaturii însăși, a relațiilor ei cu realul. Reconstituirea faptelor din final se face semnificativ prin participarea oarecum pasivă a anchetatorului, ca și cînd acestea, eliberate de imaginația lui bolnavă, s-ar fi întors firesc la matca lor. Consecvent principiilor sale realiste, V. Băran îngăduie realitatea să contrazică ficțiunea, să refuze matematica ei abstractă, dezvăluindu-și propriul adevăr pe care literatura nu poate decît să-l aproximeze. Orice anchetă este însă și *artă*, avînd limita și privilegiul de a propune artificiul propriei soluții.

MARCEL POP-CORNIȘ

---

*) Mircea Ciobanu, *Armura lui Thomas* (Edit. Eminescu, 1971).
V. Băran, *Ancheta* (Edit. Cartea Românească, 1971).

LECTOR

SPECTACOLE ÎN CERNEALĂ
de Valentin Silvestru

Ultimele „Spectacole în cerneală" ale lui Valentin Silvestru sînt avantajate de faptul că, scrise fiind în „cerneala" mai veche a anilor 1968-1971, se pretează colajului literar, tehnică folosită de altfel cu real succes și în alte domenii ale activității artistice.

Care sînt avantajele colajului ? El cere doar firul relațional pe care pot să se înnoade studii de factură diferită : de sinteză, teoretice, observații particulare, alcătuind o fotogramă istorică a unei perioade date, și în același timp lucrarea este propulsată în actualitate cu dispensă de scriere ; necesară este doar compunerea.

De altfel, Valentin Silvestru compune mozaicul mai vechilor sale scrieri, legat cu centura de siguranță a „cărții de critică în mod fatal și sub toate raporturile parțiale, simplă mărturie de cronicar asupra unei clipe din istoria artei teatrale românești".

Capitolul consacrat studiilor critice încearcă să impună, și să explice totodată, termeni noi ca : „teatralitate" — dialectică a raporturilor dintre teatru și societate ; „operă scenică" — în sensul de rezultat final al tuturor activităților creatoare teatrale ; „spectacol" — noțiune ce denumește și alte activități cu public. În același capitol apare un subpunct de un real interes : „contribuția regiei tinere la formarea conceptului actual de teatralitate". Un prim aport esențial, pentru definirea liniei profesionale a tinerei generații de regie, l-a avut reorganizarea regiei românești în funcție de spectacol, avînd ca țel opera scenică pretabilă la o examinare în conexiunile ei predeterminate. Generațiilor tinere le-a fost astfel ușor să descopere efectul sensibil al mutațiilor ce au avut loc în realitatea de după război și să restudieze raporturile dintre teatru și celelalte arte în ambianța noii spiritualități românești.

„Cronicile teatrale" din al doilea capitol sînt traversate de curenții spirituali și intelectuali generați de penița subtilă a lui Valentin Silvestru, sensibil la nuanță. Stilul alert, exprimarea adjectivată permite depistarea și dezinfectarea rapidă a realizărilor spectaculare „subcreate", neglijente și dezordonate precum și proiecția în panoramic-color a spectacolelor-culme, montate la Teatrul Bulandra.

Ultimul capitol, intitulat geografic „Puncte cardinale", nu depășește prea mult, nici în logica sa internă calitatea de reper geografic : Praga oficiază ritul scenei fie în „somptuoase localuri", fie în „mici alveole subpămîntene", Belgradul are un teatru „Atelier 212", Teatrul Mic din Moscova prezintă linii de esență chiar și în programul de turneu la București, Arezzo a găzduit un „festival accidentat", pentru că trofeul „Leul din Arezzo" nu a fost decernat, juriul demisionînd în bloc înainte de încheierea festivalului.

„Spectacolele" lui Valentin Silvestru pot interesa prin eleganța exprimării și culoarea nedecolorabilă a montărilor recenzate. Remarcăm colaborarea „scenografică" a lui Ion Dogar-Marinescu.

ANGELA LAZĂR

Werner Mittenzwei „Positionen"

Editorul volumului urmărește mai multe obiective. În prima parte a culegerii de studii se prezintă evoluția estetico-ideologică a literaturii germane după 1945, pe baza unei analize a creației lui I. R. Becher, L. Fürnberg, A. Seghers, St. Herculin, A. Zweig și Fr. Wolf.

A doua parte a cărții înfățișează concepțiile celor mai de seamă critici de artă și filologi germani din aceeași perioadă (A. Abusch, P. Rilla, W. Krauss, W. Girnus, G. Schröder). În ansamblu, rezultă apoi o privire asupra confluenței dintre teoria și practica literară în R.D.G. Încercarea este prima în felul ei și de aceea i s-ar putea reproșa lipsa unor nume sonore din generația mai tînără, care ar completa prin atitudinile ei tabloul de sinteză (I. Bobrowski, G. Kunert, H. Kant, dintre scriitori ; H. Kaufmann, H. Haase dintre filologi).

Din cele treisprezece prezentări desprindem o anumită metodă de lucru : se urmărește biografia celui analizat și din ea se desprinde evoluția sa socio-intelectuală. Un exemplu în acest sens este studiul despre eminentul romanist W. Krauss, datorat unui colectiv de lucru (Barck. Naumann, Schröder). În cazul lui Krauss, corelația dintre biografie și cercetare este evidentă. În anul 1937, Universitatea din Rostock refuză să-l primească în funcția de șef de catedră, din cauza atitudinii sale progresiste, prin care s-a dovedit a fi adversar al regimului dictatorial fascist. Începînd cu lucrarea sa de doctorat, Krauss cercetează legăturile dintre literatură și societate, urmărește contextul iluminismului european, încearcă să elaboreze bazele unei interpretări literare noi, marxiste.

Prin lucrările sale îndreptate împotriva absolutismului feudal, Krauss a criticat indirect societatea germană din timpul fascismului. După 1945, a pus bazele unei școli de interpretare marxistă a literaturii și azi este considerat printre capacitățile cu renume mondial în domeniul literaturilor romanice. Prezența lui în volum, urmărește, cum e cazul și la celelalte studii, și un scop etic : viața sa închinată științei, care este un bun al oamenilor, este înfățișată drept un model pentru cititor.

În acest sens, evocările celor mai de seamă scriitori din R.D.G. își ating scopul. În rest studiile nu aduc prea multe noutăți, ci înglobează doar datele și interpretările existente (excepție face doar studiul lui K. Batt sesizînd filoane epice uimitoare în opera lui A. Seghers) redîndu-le într-o formă sistematizată.

Volumul de față este valoros însă prin tentativa sa de a găsi o formulă nouă „capabilă să surprindă complexitatea actului de cultură națională". În bună parte, printr-o expunere de o claritate deosebită, de fapt și găsim aici tabloul primului deceniu de activitate socio-culturală din R.D.G.

HORST FASSEL

LECTOR

Un fidel al adevărului - GEO BOGZA

Spirit liber, adînc, pătruns de clocotul aspirațiilor largi, intuind direcția cea mai clară, pe care o urmează cu consecvența unei autentice participări, Bogza este unul dintre acele vîrfuri, care conferă caracterul de stabilitate și elevație literaturii pe care o slujește.

Pamfletul, reportajul, specii prin excelență de conștiință, în care franchețea paralizează orice încercare de eludare sau metamorfozare cu intenție a unei realități ce nu se lasă escamotată, cer o inteligență lucidă și riguroasă, urmărind cu obstinație adevărul, o propensiune funciară spre sesizarea celor mai fine nuanțe ale sensibilității omenești cu toate valențele ei profund umane, și mai ales, o poziție de gîndire, un crez în afară de orice ambiguitate, fără păcate remisibile sau nu. Numai sub imperiul acestor deziderate vor putea convinge, în afara lor pamfletul nefiind pamflet și reportajul nefiind reportaj, ci rămîn, dacă au neșansa să rămînă, un ceva în afara artei. Depășind pretențiile altor genuri, sînt puțini cei care au excelat cu condei de reporter artist. Pentru noi, Bogza este cel care l-a înnobilat și ni l-a dăruit investit cu toate potențele sale artistice și mobilizatoare.

Pentru un observator de esențe, ca Geo Bogza, „starea" de reporter este însăși condiția sa de existență, căci indiferent ce iese din mîna sa, eseu sau altceva, este tot urmarea acestei meniri de observator sever sau tandru, al vieții în care se simte integrat total și căreia i se dăruie fără reticență, lucid sau inocent, deliberat sau din instinct, incandescent sau dezinvolt.

Opera sa este o literatură a marilor contraste pentru că însăși personalitatea sa este structurată pe raporturi aparent antitetice, în care meditația inofensivă se preschimbă în virulență, contemplarea în participare, sentimentalismul (în înțelesul său major) e supus cenzurii severe a rațiunii, apolinicul devine dionisiac și toate acestea reversibile la nesfîrșit.

Faptul că face parte dintre aleșii care posedă toate acele atribute proprii artei autentice, îi permite să nu caute spectaculosul, să se oprească asupra oricărui fapt, chiar a celui divers, care trecut prin cele mai fine filtre, devin idee trezitoare de energii, sensurile consimțind parcă să se reverse, pentru a oferi calea ideală de acces spre esența realității, deschizînd rețeaua aparent invulnerabilă, risipind impresiile evanescente și oferind certitudini. Pentru Bogza spectaculosul nu este terminus ad quo, ci ad quem, la care ajunge prin puterea de a vedea la modul rodinian, de a pătrunde tot ce altora le rămîne ascuns, astfel încît faptul aparent divers, devine revelație în momentul în care i se smulge tîlcul.

Pornind de la experiența directă, surmontează faptul concret și ajungînd dincolo de el descoperă alte dimensiuni, și tocmai acelea, care dau adevărata măsură realului. Poate de aici, suferința atîtor relatări bogziene. Trăind printre oameni și suferind ordinea imperfecțiunii condiției sale, pătrunzînd dincolo de tangajul oamenilor și al lucrurilor, raportînd timpul la eternitate și spațiul la nemărginire, cunoscînd păcatele ineluctabile, răul, urîtul, eroarea, Bogza devine deseori un erou al tragicului.

Urmînd însă inebranlabilul joc al contrastelor, pe care le îmbrățișează cu toată gama de nuanțe, din tragic devine senin, exultant, încărcat de fosforescența optimismului, atunci cînd sfidînd „moartea cotidiană", necopleșit de solemnul existenței, îi descoperă valențele ce-i asigură permanența, trăiește grandoarea destinului omenirii, de cugetarea căreia nu se poate lipsi întregul univers. Crește intensitatea, se accelerează ritmul, imaginația își depășește limitele, peisajul se încarcă de tensiune spirituală, totul se descătușează încărcîndu-se de semnificații dincolo de spațiu și timp, iar omul se întîlnește cu sine însuși, stăpînindu-și destinul, cu conștiința participării directe la sensul unei evoluții.

Lumile lui Bogza, în care a pătruns cu intransigența căutătorului de adevăr, oferă o panoramă dureros halucinantă, atunci cînd e copleșit de realitatea unei existențe nedrept înăbușite sub ordinea inversă a legilor omenești și prinde aripile dimensiunilor cosmice, proiectîndu-și simțirea pînă în spații mitice, atunci cînd trăiește prefacerile cei îi restituiesc omului demnitatea libertății.

Lumile suprapuse, dar fără corespondență, sînt prezente cu tot ceea ce le definește, surprinse definitiv, ca urmare a experiențelor directe trăite pe toate planurile, cît și a reveriilor proprii simțirii de poet.

Bogza refuză să modeleze realitatea, să o construiască, căci chiar și atunci, cînd se lasă în voia fantasticului, o face pentru a da realului contururi mai exacte, mai adevărate. Redimensionările nu sînt în planul ficțiunii, ci în etajul realului, acolo unde primează esența, iar concretul încearcă să mimeze dimensiunea simbolului. Spiritul bogzian își determină profilul prin această vocație pentru adevăr în care abstracțiunea apare doar atunci cînd se dovedește indispensabilă în evidențierea mai pregnantă a sinuozităților sub care i se relevă realitatea.

Nimic nu apare ca dispoziție de moment, căci de la vehemența pamfletului și pînă la eseul liric, emoția își are sorgintea în aspirațiile înalte care îi coordonează simțirea, aspirații care-l predispun nu numai la reflecție, dar și la atitudine. A optat dintotdeauna pentru o literatură menită să dezvăluie fără reticențe adevărurile cele mai severe, dar nu la modul narativ neutru, ci prin prisma unei conștiințe. Vibrînd la realitatea cu semnificații permanente, dar prezent cu toate resorturile interioare la aspectele acute ale realității imediate, nu a acceptat rolul de martor care evoluează abstras și dezinvolt în istorie, ci a devenit prin scrisul său un factor activ al progresului spre adevăr și frumos. Sinceritatea artei bogziene face ca ea să rămînă o mărturie irecuzabilă a istoriei.

Autentic artist, prin talent, gînd și simțire, purtînd în sînge cultul pentru om, Geo Bogza rămîne printre aleșii ce dau blazonul de noblețe spirituală neamului și culturii.

RAMONA BOCA BORDEI

BREVIAR LITERAR

Kassak Lajos

În iulie 1969 s-a stins din viață, cu cîteva luni după ce întreaga Ungarie l-a sărbătorit la împlinirea vîrstei de 80 de ani, scriitorul, poetul și pictorul Kassák Lajos, care a fost un pioner al poeziei și plasticii avangardiste maghiare și a rămas, pînă la sfîrșitul vieții, un entuziast și eficient partizan al *noului* în poezie și artă.

Ca muncitor metalurgist, organizează celebra grevă din 1905 după care pleacă „în lume", străbătînd pe jos Europa. De la Paris trimite revistelor budapestane primele poezii maghiare în vers liber, care stîrnesc senzație. Primul său volum, „Epopee sub masca lui Wagner", îl impune ca poet „inovator".

După 4 volume de proză (romane), scrie piese de teatru, iar în 1915 întemeiază revista „A TETT" (Fapta) organ *„activist, antirăzboinic, antitradiționalist"*. Aici vede lumina tiparului poezia vizionară *„Oameni meșteri"*, care a făcut epocă. Revista accentuîndu-și caracterul antimilitarist, în 1917 e suprimată de cenzura guvernului maghiar.

În 1918, sub Republica Maghiară a Sovietelor, Kassák e unul din conducătorii mișcării culturale. După căderea revoluției, emigrează la Viena, unde — continuînd activitatea politică — e condamnat la închisoare. Scrie un roman autobiografic în zece volume „Viața unui om" (Egy ember élete).

De la Viena intră în legătură (apoi vine și personal la București) cu scriitorii și publiciștii români de stînga, stabilind relații de prietenie cu Ion Vinea, Scarlat Calimachi, Ion Călugăru și alții, între care și subsemnatul, care i-am fost adeseori tălmaci iar mai tîrziu am tradus din operele sale un volum în colecția („Cele mai frumoase poezii". 1971).

În 1926 se întoarce în Ungaria la aceeași revistă A TETT (Fapta) care va lăsa o dîră adîncă în strădaniile pentru consolidarea literaturii progresiste maghiare. Pînă la sfîrșitul vieții, Kassák publică, aproape an de an, volume de proză și poezie.

În 1921 Kassák debutează ca pictor constructivist în cadrul unei expoziții organizate la Viena. Succesul înregistrat în capitala austriacă, e confirmat de expoziția din 1922 de la Berlin. Paralel cu literatura, Kassák cultivă cu pasiune pictura. Expozițiile sale din 1960 și 1965 de la Paris, au fost apreciate și de critica celor mai de seamă publicații mondiale.

AUREL BUTEANU

Scriitori tribuniști din perioada arădeană (I)

VASILE ALECSANDRI

Apariția ziarului „Tribuna" la Sibiu, în 1884, a creat o adevărată mișcare literară. Curentul literar „tribunist" a continuat să se manifeste în literatura română chiar după încetarea apariției „Tribunei" din Sibiu, la 1903.

Centrul cultural ardelenesc după această dată se mută la Arad, unde apăruse încă din 1896 (numărul de probă), „Tribuna poporului" fiind o continuare arădeană a ziarului de mare prestigiu cu același nume din Sibiu, care în cea de-a doua perioadă a apariției sale, perioada arădeană (1896—1912), a strîns în jurul său pe cei mai de seamă scriitori români atît din Ardeal, cît și din vechea Românie.

Prezent la toate marile evenimente ale istoriei poporului român, din a doua jumătate a secolului trecut, cel căruia nu mult i-a lipsit să fie domn al Moldovei în 1859, va manifesta toată viața o dragoste fierbinte față de țară și popor, cărora le-a închinat întreaga sa operă.

Pretutindeni, în toate provinciile locuite de români, exista un puternic cult pentru Vasile Alecsandri. Legăturile poetului cu Ardealul încep încă din copilărie, cînd călugărul maramureșean Gherman Vida trece Carpații și se așează în casa spătarului Alecsandri, devenind dascălul fiului său mai mare. La acestea se adaugă mai tîrziu cunoașterea scrierilor reprezentanților de seamă ai Școlii ardelene, apoi refugiul, în 1848, la Brașov, etc.

Ardelenii vor aprecia în mod deosebit poeziile lui V. Alecsandri, din care se degajă un fierbinte patriotism și care fac să reînvie în conștiința lor cele mai de seamă figuri de luptători pentru libertate din istoria zbuciumată a poporului român.

Afecțiunea și respectul va fi reciproc, căci, în 1878, cînd poezia sa de patru strofe, „Cîntecul gintei latine", scrisă în toamna anului 1877, va fi premiată la concursul felibrilor de la Montpellier, românii din Arad îi expediază următoarea scrisoare :

„Poete ! Ai cîntat ! Române ! Ai învins ! Poete român ! Tu ai fost cel mai mare cîntăreț în cel mai mare concert ! Triumfătorule ! Tu ai triumfat de întreaga gintă latină precum ai triumfat întotdeauna de inimile poporului român.

Alecsandri ! Tu ai raportat Națiunii Tale o nouă victorie : victoria artei ! Învingătorule ! Tu ai cîntat glorios, glorioasa gintă latină și ai adus o nouă glorie, la gloria viteazului tău neam !".

Scrisoarea a fost publicată pentru prima dată la 30 iunie, 1878.

Scrisoarea de răspuns a lui V. Alecsandri a fost reprodusă și în „Tribuna poporului", an. I, nr. 6/11—23 ianuarie, 1897, p. 1.

Cultul pentru Vasile Alecsandri, în această parte a țării, ca și pe tot cuprinsul patriei, se păstrează nealterat și după trecerea în neființă a poetului. La Arad, ziarul „Tribuna poporului" publică la loc de frunte poeziile lui patriotice.

Astfel, poezia „Odă statuiei lui Mihai Viteazul", scrisă în 1874 și publicată la sfîrșitul aceluiași an cu prilejul ridicării statuiei lui Mihai Viteazul — primul făuritor al unității celor trei țări române — este publicată aici în 1902.

E cert faptul că masele populare arădene au găsit în cuvintele viteazului domn, care-și îmbărbăta ostașii, un îndemn și un suport moral, dintre cele mai eficace pentru cauza lor națională :

„Țara e mamă dulce, copiii mei !
Ferice care moare, luptînd pe sînul ei !".

Un alt prilej pentru a sădi în sufletul cititorilor români de peste munți sentimentul mîndriei naționale și de a da un nou imbold luptei pentru realizarea visului multisecular al românilor îl oferă aniversarea a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare, în 1904, cu care ocazie se publică la Arad poezia „Altarul Monastirei Putna", scrisă în 1848 de Vasile Alecsandri, adică tocmai acolo de unde poetul a și cules subiectul acestei balade și unde se odihnește de veci ctitorul mănăstirii.

În același an, apare în ziarul de aici și un fragment din poemul istoric „Dumbrava roșie", scris la Mircești în 1872, și care va fi cuprinsă în ciclul „Legendelor".

Despre succesul celor aproximativ o mie de versuri ale poemului, citit de autor cu „glasul lui cam întunecat de bas aproape profund", în seara zilei de 25 februarie 1872 la „Junimea", vorbește și G. Panu în „Amintiri de la Junimea" din Iași, vol. I, Buc., 1908, p. 72, arătînd : „Poemul a avut un mare succes de la un capăt la altul al țării și chiar la românii de dincolo de hotarele ei".

„De la Arad, unde se afla atunci, I. Slavici trimitea scrisori entuziaste în legătură cu efectul produs de poemul lui V. Alecsandri cerînd noi exemplare din el, foarte solicitate acolo".

Fără a fi vorba de sublinierea vreunui sentiment patriotic, nuvela „Mărgărita", de V. Alecsandri apare în zece numere aproape consecutive în „Tribuna" din 1904. În primele numere, se atrage atenția că lucrarea este inedită. Din unele informații reiese că nuvela nu a fost publicată de autor niciodată în întregime.

„Mărgărita" cuprinde un episod real din viața poetului Cercetătorii de pînă acum presupun că Alexis nu ar fi altul decît poetul, care părăsește țara la 15—17 septembrie 1852, dorind să rupă o dragoste neîngăduită.

Este adevărat că V. Alecsandri încerca în acea perioadă un puternic sentiment de iubire și nu ezită să mărturisească și numele iubitei.

Este de asemenea greu de precizat, în schimb, din datele ce ne stau la îndemînă, dacă părăsirea patriei în 1852 a adus liniște în sufletul poetului bîntuit de furtuna dragostei. Eroul se împacă cu situația, nu fără însă a-i închina cîteva versuri iubitei, care alcătuiesc cîntecul final al nuvelei intitulat „Adio", din care două strofe (prima și ultima) au fost publicate pentru prima dată în cadrul bucății „Un salon din Iași" (1855) și introdusă apoi în ciclul „Mărgăritărelelor".

Nu putem preciza motivele ce au stat la baza publicării nuvelei „Mărgărita" aici la Arad, de către redactorii „Tribunei", dar presupunem că aceasta a avut drept scop cunoașterea mai profundă și sub cît mai multe aspecte a operei și personalității regelui neîncoronat al poeziei românești.

Din 1910, cotidianul arădean publică scrisorile lui V. Alecsandri către Al. Hurmuzachi.

Dintre acestea, demnă de remarcat este cea din 20 aprilie 1868, în care V. Alecsandri îi vorbește prietenului său de noul său ciclu de poezii intitulat „Pasteluri", care cuprinde „tablouri din natură" și „aspecte din munca cîmpului". Alte scrisori se referă la regretul lui Alecsandri pentru lipsa unor artiști capabili, sau își arată indignarea față de curentul etimologist și de limba artificială creată de adepții lui.

O ultimă colaborare a poetului la ziarul nostru în discuție este poezia inedită cu un accentuat caracter romantic, **„DA-MI O ZI DIN VIAȚA TA"**, pe care, tocmai pentru că e mai puțin cunoscută, o reproducem aici, transcriind-o în ortografia actuală :

DA-MI O ZI DIN VIAȚA TA

Tu ce din cer venită-aice
Ca să faci lumea ferice,
Dă-mi o zi din viața ta.
Dă-mi o zi dumnezeiască . . .
Sufletul să-mi fericească
 Fie-n lume rău sau bine,
 Lumea-ntreagă pentru mine
 Se cuprinde-n umbra ta.
 Dă-mi o zi dumnezeiască
 Și eu sufletul ți-oi da.
Tu dai viață cu zîmbire,
Moarte cu-a ta nesimțire
Raiul cu iubirea ta.
Dă-mi o zi dumnezeiască
Sufletul să-mi fericească
Și eu sufletul ți-oi da. 1)

---

1) În „Tribuna poporului" nr. 33 din 19 februarie — 3 martie 1897, pag. 154.

IULIAN NEGRILĂ

Sărbătoarea culorilor*

De curînd a apărut albumul **Cilimuri bănăţene,** constituit din patruzeci şi cinci de planşe color, după desenele lui N. Ţăranu, precedate de un text succint, dar bine documentat, de acelaşi autor. Întîi de toate se cuvine apreciată iniţiativa de a se publica un asemenea album, primul de acest gen în ţara noastră, după ce acum peste patruzeci de ani, L. Brancovici a pus la îndemîna publicului caietele sale de artă populară bănăţeană. Pînă acum chilimul (cilim în graiul local) bănăţean a fost cunoscut, în general, prin reproducerile din albumele de artă populară românească în care i s-a dat atenţia cuvenită fiind preţuit alături de scoarteţele olteneşti, moldoveneşti şi maramureşene.

Se remarcă în primul rînd ţinuta grafică ireproşabilă a acestui album, fidelitatea cu care lucrătorii Poligrafiei din Timişoara au reprodus excelentele desene ale lui N. Ţăranu 2).

Răsfoind planşele albumului, privirea ţi se umple de bucuria unei cromatici vii, sărbătoreşti. Aceasta, pentru că, aşa după cum arată şi N. Ţăranu, „cromatica cilimurilor bănăţene se remarcă printr-o policromie bazată pe tonuri vii şi luminoase. Ea reflectă firea optimistă a ţăranului nostru care în ciuda atîtor încercări grele ce timp de veacuri i-au amărît traiul, a rămas totuşi nealterată". În textul introductiv, în capitolul consacrat cromaticii, ni se înfăţişează o seamă de date referitoare la acest aspect, care trădează că autorul a sesizat, cu voluptatea artistului în faţa armoniilor plastice, efectele cromatice ale cilimului bănăţean. E şi firesc acest lucru, întrucît N. Ţăranu a cutreierat Banatul, sub vraja valenţelor estetice ale artei noastre populare, ceea ce l-a ispitit să o reproducă cu o fidelitate surprinzătoare în numeroase desene, care, alături de patrimoniul muzeistic propriu-zis, au o mare valoare documentară şi artistică în cadrul secţiei de etnografie de la Muzeul Banatului.

N. Ţăranu face o clasificare a cilimurilor bănăţene, ţinînd seama de natura compoziţiilor decorative, urmărite, oarecum, pe linia evoluţiei, în timp, într-o varietate de tipuri. Se disting astfel trei tipuri fundamentale de cilimuri : cilimul cu străji ; cilimul cu cîmp ornamental central (cu cîmp şi urzar) ; şi cilimul cu cîmpul ornamental liber (dă pră una).

Analizînd fiecare tip de cilim, autorul ne prezintă date interesante desprinse în primul rînd din informaţiile adunate în documentaţia de teren, lucru care conferă o autenticitate incontestabilă faptelor analizate, referitoare îndeosebi la specificul tehnologic, localizarea geografică şi caracterele decorative ale cilimului. Informaţia bibliografică — din fericire neetalată, ca la alţi cercetători — este folosită mai cu seamă pentru determinarea filogeniei tipurilor de cilim

Atît referinţele autorului, cît şi planşele arată clar că decorul şi proprietăţile morfologice ale cilimurilor bănăţene vădesc o strînsă legătură a acestora cu covoarele asiatice şi cu chilimurile balcanice, cuprinzînd aşadar, pe lîngă elemente ale tradiţiei locale, evidente influenţe sud-dunărene şi orientale.

O importanţă deosebită pentru cunoaşterea artei noastre populare o prezintă explicarea unor motive decorative întîlnite pe cilimurile bănăţene. Se ştie că adesea în cercetarea artei populare ne izbim de unele greutăţi privind„ limbajul motivelor". Sensurile acestora pot fi descifrate într-o măsură mai mare dacă ştim denumirile populare ale elementelor decorative. N. Ţăranu ne prezintă aproximativ şaizeci de motive decorative, cu denumirea locală, care, de fapt, este folosită în popor pentru deosebirea diverselor tipuri de chilimuri. Majoritatea motivelor — geometrice, vegetale, zoomorfe — aparţin tradiţiei artei noastre populare, iar cele preluate din alte spaţii etnografice sînt tratate într-o manieră specifică poporului român. Menţionăm, în această ordine de idei, faptul că şi în cromatică specificul local se manifestă în preferinţa pentru culorile noastre naţionale : roşu, galben şi albastru.

Textul introductiv, în traducerea germană, oferă o bună posibilitate iubitorilor de artă populară românească să o înţeleagă şi să-i aprecieze încă o dată frumuseţea, pe oricare meridian al pămîntului

AUREL TURCUŞ

---

*) Nicolae Ţăranu, **„Cilimul bănăţean",** album editat de Muzeul Banatului din Timişoara.

★

Născut în Şipet, sat pe vremuri destul de izolat în cîmpia bănăţeană, dar păstrător de tradiţii şi de folclor şi chiar creator de artă populară, Nicolae Ţăranu a rămas un iubitor neistovit al frumuseţilor plăsmuite de ţăranii în mijlocul cărora a crescut şi a trăit în anii tinereţii. A transcris în caietele lui şi versuri populare auzite din gura bătrînilor, însă pasiunea lui cea mare s-a îndreptat spre ţesături, spre cusături, descoperind aci un teren prea puţin explorat. Încă înainte de a lucra la Muzeul Banatului, atunci cînd nu ştia cum o să dea la lumină aceste nestemate realizate de spiritul şi mîinile de aur ale femeii de la sate, Nicolae Ţăranu s-a apucat să transpună în acvarelă cilimurile bănăţene şi cusăturile, „urzarele", cum le spun bănăţenii. Cu migală şi cu tenacitate, în orele libere de dascăl, în vacanţe, cînd se întorcea în satul natal, profesorul îşi asuma ciudata ocupaţie de a cerceta prin casele oamenilor cilimurile şi cusăturile sau cojoacele meşteşugite altădată de maistori iscusiţi. Cercetătorul găsi o lume spirituală familiară, dar, studiate în amănunte, bogatele motive îi relevau frumuseţi necunoscute. Atîta imaginaţie, atîta varietate, atîta cîntec şi atîta soare, atîta artă şi măiestrie în aceste grăitoare cilimuri pe care ţăranii din cîmpia Timişului le aşeză la vedere în zilele de sărbătoare, fie în interior, fie afară, după caracterul şi tradiţia festivităţilor. Aceste cilimuri, în asemenea ocazii, sînt scoase din lada păstrătoare de comori de artă populară şi sînt înfăţişate pentru bucuria ochiului şi a spiritului. Ele sînt ţesute în zilele de iarnă la anticul război, cu ritmul neîntrerupt al spatei, ritm pe care-l ascultase Nicolae Ţăranu în copilărie în fiecare zi.

O parte din desenele lui Nicolae Ţăranu, în culori, sînt adunate în albumul „Cilimuri bănăţene", publicat de Muzeul Banatului, cu o prefaţă semnată de Marius Moga, directorul instituţiei. Albumul constituie şi o realizare remarcabilă a Întreprinderi Poligrafice pentru admirabilele condiţii tehnice în care l-a tipărit.

Albumul lui Nicolae Ţăranu pune în lumină şi afirmă frumuseţile sclipitoare ale artei populare a ţesăturilor şi cusăturilor care, poate, fără sîrguinţa lui înflăcărată, s-ar fi pierdut în uitare, netranspuse grafic nicăieri. Pasiunea lui Nicolae Ţăranu merită preţuire şi încurajare continuă.

AL. JEBELEANU

Imagine şi etapă

Convorbire cu regizorul AURELIU MANEA

— Eu consider că forţa imaginii de teatru şi totodată specificul său stă în prezenţa vie, netrucată, a actorului în faţa unui public. Pornind de la oameni care respiră, se mişcă, vorbesc, acţionează în faţa noastră, teatrul foloseşte, după mine, un sistem de comunicare prin empatie. Un actor e supus la un ritual ce demonstrează o anumită lege de respiraţie. Aşa cum spunea Artaud, publicul preia situaţia unui om aflat într-un mecanism scenic şi realizează un catharsis comic sau tragic. Ar mai trebui adăugată o diferenţă uneori greu de teoretizat, între felul în care se preia emoţia unui personaj aflat pe ecran şi a unuia aflat pe scenă. Arta filmului e mult mai convenţională în acest sens.

— Critica de specialitate a acreditat ideea că prima dv. opţiune pentru o modalitate teatrală a fost una a imaginii violente. Ea a generat o etapă artistică. Vă rog să comentaţi.

— Da, am practicat această imagine într-o perioadă de lucru pe care o numesc acum, subiectiv, un teatru al naturalismului emotiv. Actorii se aflau în situaţii limită, iar modalitatea de ritual, felul în care ei comunicau cuvintele şi acţiunile era extrem de psihopatică. **Rosmersholm** sau **Britannicus** intenţionau să aducă în transă spectatorul. Prin violenţa pe care o foloseam, era foarte greu ca el să asimileze logic, calm, imaginile. Totul era incoerent şi acest teatru, pe care spre bucuria mea l-am depăşit, nu comunica decît un sentiment şi un sistem de imaginaţie asemănător psihodramelor lui Moreno.

— Violentarea spectatorului printr-o imagine violentă era deliberată ?

— Era o etapă în care nu se punea problema receptării ; spectacolele nu erau atente la spectatori. De aceea le şi numesc subiective. Se urmărea dezintegrarea măştii sociale, dar a personajului, nu a spectatorului. Se realiza totuşi un lucru ciudat. Personajele erau trădate, nu se ţinea cu nici unul. Exista o mare distanţare de cuvintele pe care ei le rosteau.

— V-aş ruga să vă amintiţi de o discuţie pe care am purtat-o acum patru ani. Mi-aţi văzut un film-balet şi m-aţi rugat să mă gîndesc la happening.

— Da, îmi aduc aminte foarte bine. Mă fascina atunci structura deschisă a improvizaţiei. Cred că prin happening se realizează eliberarea de birocratismul meseriei, adică eliberarea de montarea unui text, de construirea unui decor sau a unor caractere. Am căutat să realizez un spectacol de happening, aici, la Timişoara, cu ajutorul scriitorului Sorin Titel.

— Înţeleg că această a doua opţiune, cea pentru happening, coincide cu o etapă intermediară de creaţie. S-a afirmat şi aţi afirmat şi Dv. că acum lucraţi altfel. Este, cred, o opţiune pentru o nouă imagine teatrală şi implicit o nouă etapă.

— Într-adevăr, acum lucrez altfel. Sînt foarte interesat de dialogul cu publicul. Această etapă s-a aşezat pe întîlnirea mea cu teatrul din Turda. Acolo am descoperit multe lucruri şi cred că datorită lor am ajuns la o anume maturitate. Piaget spune că semnul maturităţii e deconectarea de subiectiv. La Turda am fost preocupat de studiul gustului publicului, de arta Kitsch, de cultul gagului şi de o cît mai puternică distanţare de story-ul dramaturgic. Am citit foarte mult despre toate acestea.

— Cauza tranziţiei la această etapă era doar livrescă ?

— Nu, cauza era noua relaţie pe care o stabileam cu publicul acestui oraş industrial. Dacă într-o seară se găseau în sală 30 de spectatori era un eveniment. Ori acest public trebuia atras. Am adoptat atunci un slogan al lui Hitchock à propos de sălile goale care trebuiesc umplute. Împreună cu colaboratorii mei, m-am interesat foarte mult de ceea ce se numeşte motivaţie a atracţiei masei de spectatori. Am realizat spectacole centrate pe subiect, iluzie, umor, eroism mediu, lucru mai important decît dezintegrările de formă şi emoţie practicate în etapele anterioare.

— Ce ar fi specific imaginii teatrale a acestei etape ?

— Naturalismul scenic. Împreună cu cel mai apropiat colaborator al meu, scenograful Paul Salzberger, urmărim realizarea unui naturalism scenic, cu tente de suprarealism, sau mai bine, un realism greu de semnificaţii. Mi-ar place să-i spun naturalism care se contrazice.

— Spuneţi-mi, luînd contact cu un public diversificat ca apetenţă culturală şi încercînd să vă adaptaţi viziunea în funcţie de o categorie de public, nu vă asumaţi cumva un risc ? Cel al pulverizării personalităţii dv. creatoare ?

— E o întrebare logică. De fapt, acest nou stil nu-şi află motivaţiile numai în comunicarea cu publicul, ci este determinat de reala mea plăcere de a construi astfel spectacole. Prin acest stil, reiau de fapt experienţe mai vechi pe care le-am făcut în institut. **(Lecţia** şi un scenariu după **Macbeth).** E vorba de a aplica textelor montate principii foarte variate de expresie teatrală. Mulţi dintre colegii mei de generaţie sînt obsedaţi de experienţa lui Peter Brook. Mi se pare mult mai interesant de a studia experienţa lui Dailov. Dacă pînă în prezent încercam un teatru al imaginii prin asceză, bazată pe arhetipuri obsesive, pe o analiză a subiectului, mi se pare mult mai vital un teatru al formelor multiple, un teatru al arhetipurilor colective. Evident, intenţiile mele sînt de a fi în continuă comunicare cu publicul.

— Aţi putea să anticipaţi cumva o nouă etapă ? Vă incită de pe acum o altă modalitate a imaginii teatrale ?

— Da. În stagiunea care vine o să pun o piesă de Goldoni la Turda, „A 12-a noapte" la Bulandra, „Păsările" de Aristofan la Cluj şi „O noapte furtunoasă" la Arad. Cred că experienţa de la Turda, adică încercarea de a construi foarte logic mecanisme scenice, îşi va găsi o deschidere. Aş vrea să refuz atenţia acordată numai stilului şi voi căuta să fac ritualuri de mesaj. Adică. Cred că „A 12-a noapte", în afară de problemele foarte grele de construcţie a intrigii pe care le pune textul, mă va obliga să construiesc un subiect în care nu numai stilul de spectacol e important, ci şi liniile foarte multiple de sens. Am ales aceste texte şi nu altele mai simple şi mai uşor de structurat, pentru că, în încercarea de a da formă unui text, important va fi mesajul, nu numai imaginea de teatru. Importantă va fi interpretarea unui scenariu, adaptarea unui mecanism de spectacol la nişte cuvinte atît de libere.

ADRIANA SIMLOVICI

■ Ne scrie UN GRUP DE STUDENŢI BĂNĂŢENI din Bucureşti : iată că top-ul nostru a apărut; J. CAGE (TIMIŞOARA) : deocamdată un top românesc ne ajunge. Totuşi reţinem ideea. Cît despre prezentarea lui la radio, asta ne depăşeşte ; OCTAVIAN FLOAREA (PITEŞTI) : aflăm că la clubul „M" s-a organizat un spectacol cu compozitorul şi interpretul Mitică Lupu secondat de poetul Cezar Ivănescu (seară de muzică şi poezie) ; RADU NOSIEVICI (CLUJ) : da, vom acorda atenţia cuvenită muzicii folk ; AUREL STOICA (CLUJ) : Mulţumiri pentru sîrguinţă. Contribuţia e substanţială ; MIHAI GRABU, AGNETA ANGHEL, ADRIAN GAVRINCEA, ŞANDOR ŞICOT, ANGHEL HORIA, semnînd scrisori pornite din Oradea şi Cluj conţin contribuţii la top de care vom ţine cont la întocmirea clasamentului care va apare peste două săptămîni.

■ CLASAMENTE DE PESTE HOTARE. „MELODY MAKER" : 1. T. REX — „Metal Guru"; 2. ELTON JOHN — „Rocket Mann"; 3. DAVID CASSIDY — „Could it be forever"; „CASHBOX": 1. CHILITES — „Oh girl"; 2. SAMMY DAVIS JR — „Candy man"; 3. ALL GREEN — „Look what you dons for me".

■ Formaţia SWEET este compusă din ANDY SCOTT, MICK TUCKER, BRIAN CONNELY şi STEVE PRIEST. „Melodiile lor, „Co-co", „Poppa Joe", „Alexandar Graham Deu", „Little Willy" se înscriu în categoria muzicii de divertisment, a „muzicii de mestecat". Despre ei păreri contradictorii. De reţinut omogenitatea grupului, calitatea imprimărilor. Principalii admiratori — tinerii de 15 ani.

Posturile noastre de radio difuzează mereu melodiile semnate SWEET.

■ DORIM SĂ AFLĂM dacă formaţia vocal-instrumentală „COMPACT" din Oradea are imprimări la rtv. Este una din condiţiile intrării în top.

■ Mircea Baniciu a compus acele melodii difuzate la rtv pe texte de Puşkin şi Lermontov.

L. B.

plastică

Iuliu Podlipny

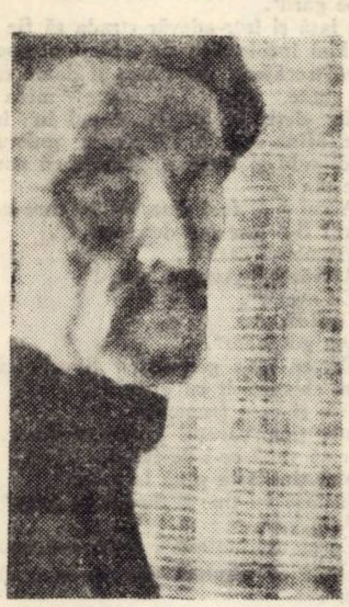

În pragul a trei sferturi de veac de existență (s-a născut la 12 aprilie 1898, la Bratislava), Iuliu Podlipny afirmă aceeași energie debordantă și cuceritoare, energie căreia îi datorăm una dintre cele mai fertile pagini din istoria artei noastre contemporane.

Stabilit încă din 1926 la Timișoara, unde trăiește și lucrează și în prezent, rezistînd unor repetate și tentante invitații de a deveni profesor la Institutul de artă din Cluj și București, sau de a ocupa funcții administrative, Podlipny și-a refuzat pelerinajul pentru a-și putea elabora și desăvîrși opera

Impresionantă prin forța expresiei și amplitudinea spațiului spiritual evocat, această operă excelează prin unitate. O unitate nu atît de ordin formal, stilistic, care și ea, cert, există, ci mai ales una de natură conceptuală, care vine să-i definească atitudinea pe un plan mai larg, social-istoric.

Iuliu Podlipny aparține acelei generații de artiști care a trăit efectiv realitățile aspre ale crizei sistemului capitalist din primele două decenii ale veacului nostru, criză ce a culminat cu dezlănțuirea primei mari conflagrații mondiale. Impulsul spre intonația dură, elegiacă era determinat de amintirea obsesivă a unui trecut dramatic, de incertitudirea prezentului postbelic, precum și de structura însăși a temperamentului său exploziv, vulcanic.

Umanismul funciar al ideologiei expresioniste îl sesizăm atît în compozițiile sale în ulei, în care utilizează adesea tonalități surde de brunuri și griuri, dar mai ales în acele impresionante imagini realizate în cretă (routé), cu puternice contraste de alb-

Ioachim Miloia, cunoscutul istoric al artei bănățene, sesiza cu intuiție capacitatea de sinteză a lui Podlipny care a urmărit portretizarea nu atît a unor caractere, ci a unei întregi categorii umane într-un moment istoric dat.

Integrantă prin atitudine și rezonantă unei stări de spirit specifice viziunii expresioniste, arta lui Podlipny se individualizează prin modul original al formulării stilistice. Toți cei care au încercat să definească acest limbaj, au simțit dificultatea raportării la un singur maestru, enunțîndu-se nume mult distanțate în timp : Grünwald, Breugel, El Greco, Goya, Daumier, Van Gogh Ensor, dar apropiați prin verva și intensitatea expresiei.

Într-adevăr, opera lui Podlipny reprezintă o sumă de sugestii preluate din fervoarea gotică, severitatea frescelor din ambianța școlii monastice bizantine și tendința spre simplitate și sinteză a modernilor.

Artistul plasează de preferință personajele într-un prim plan puternic reliefat, proiectîndu-le într-un spațiu savant ritmat, pe un ecran imens de lumină, spre a le reliefa monumentalitatea și primordialitatea în imagini. Măiestrita dozare a luminii, creînd umbre și penumbre multiple, provoacă unde de mister, învăluind suprafața cu fascicole tulburătoare ce potențează dramatismul trăirilor. Un remarcabil **Autoprotret,** realizat recent în pastel stă mărturie prin vigoarea expresiei și fermitatea construcției pentru sinteza stilistică realizată peste timp de o operă major împlinită, expresie în ultimă analiză a frămîntatului nostru veac.

Dar alături de artist, egal de mare a fost profesorul Iuliu Podlipny cel căruia generații întregi de artiști (devenite nume prestigioase în plastica românească actuală) îi datorează stăpînirea sigură a meșteșugului, alături de îndemnul spre onestitate și sinceritate. Scrupulozitatea sa didactică își are echivalent în învățămîntul nostru artistic doar în rigoarea lui Ressu, Catul Bogdan și Corneliu Baba.

O monografie care să cuprindă și să evoce completa personalitate a maestrului Iuliu Podlipny trebuie să completeze de urgență o lacună a literaturii noastre de specialitate.

NEGOIȚA LAPTOIU

BREVIAR ARTISTIC

■ DUPĂ CE GUVERNUL FRANCEZ a hotărît distribuirea de romane ale clasicilor francezi tinerilor căsătoriți, două companii petrolifere au anunțat recent că vor oferi cite o carte sau un album pentru fiecare 60 de litri de benzină cumpărată. Așadar, după cum relatează cu umor presa cotidiană franceză, cultura trece în prezent pe la primărie și benzinării.

■ EUGEN NICOLAE BRĂDEANU se află în faza de montaj cu ultimul său film realizat la Cineclubul C. F. R., Smash-I P.

■ RYAN O'NEAL, PROTAGONISTUL DIN LOVE STORY apare alături de Barbara Streisand în filmul intitulat *Ce se întîmplă doctore ?*

■ DRAMATURGUL TIMIȘOREAN AUREL GHEORGHE ARDELEANU lucrează o piesă inspirată de moartea eroică a celor 29 de maramureșeni de la Moisei în toamna anului 1944.

■ JEAN PAUL SARTRE EROU DE FILM.

Cunoscutul filozof și scriitor francez a devenit eroul unui film grație prestigiosului regizor Alexandr Astruc. Filmările se vor face la Bruxelles, Paris și La Rochelle unde Sartre a fost cîtva timp profesor. La realizarea acestui film participă și nu mai puțin cunoscuta scriitoare franceză, tovarășa de viață a filozofului, Simone de Beauvoire.

■ PACE, PROGRES SOCIAL ȘI LIBERTATE.

Aceasta este deviza sub care s-a ținut la Tașkent un festival care în fiecare an adună pe cineaștii țărilor din Asia, Africa și America Latină. Tema filmelor prezentate : viața și lupta popoarelor pentru independență națională.

■ HEINRICH BOLL, PRINCIPALUL FAVORIT LA PREMIUL NOBEL PE 1972.

„Heinrich Böll, cunoscutul scriitor vest-german și președintele PEN-clubului are cele mai multe șanse să primească premiul Nobel pe 1972 — scrie cotidianul suedez „Expressen". El ar fi al doilea scriitor german după Thomas Mann, laureat al „Nobelului" din 1929, care ar primi de la Academia suedeză prestigioasa distincție.

■ LA BONN A AVUT LOC O PREMIERĂ mai puțin obișnuită. Maurice Kagel, directorul cursurilor de muzică nouă din Köln, compozitor, dramaturg și cineast, a prezentat într-o grădiniță de copii noi instrumente muzicale : saboți, mănuși cu nasturi, perii de sîrmă, șmirghel, făcălețe, cornete de suflat, tălăngi, o „căruță de suflat" cu tuburi. Aceste instrumente jucării sporesc sensibilitatea și capacitatea de percepție a copiilor și, ce e mai important, transformă orele de muzică în foarte atractive jocuri.

■ BBC A ORGANIZAT ÎN CADRUL emisiunii școlare televizate Search un concurs demn de invidia oricărui pedagog modern. Echipe tehnice ale televiziunii britanice au fost puse la dispoziția candidaților de opt pînă la cincisprezece ani. Ei trebuiau să prezinte un film mut pe 8 mm alb-negru sau color, cu un subiect și cu o viziune proprie. Deci educație pentru film prin film.

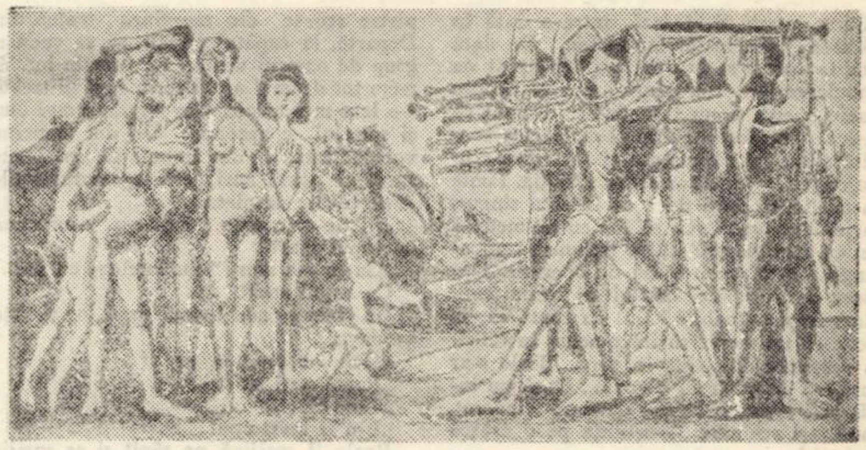

PABLO PICASSO „Războiul din Coreea"

muzică

RICHARD WAGNER, prin omenesc și artistic

(90 de ani de la premiera „Parsifal")

Uriașe edificii sonore, puse să păzească principii ori prejudecăți, mitul însuși ca mijloc de plecare, devenit apoi cult și modern . . .

Trebuie să fii cu adevărat wagnerian pentru ca, obișnuit cu armura unui zeu, să-i observi totuși manifestările omenești. Căci Wagner nu urma să-și doarmă veșnicul somn în templul dramei muzicale de la Bayreuth. Și va supraviețui nu prin montările exterioare, sau prin modalitățile făcătorilor de grand-opera.

La fiecare pas, eroii săi se deconspiră ; există în ei pasiunea pentru ceea ce este pămîntean, pentru banalitate chiar. Toți, în afară de convenționalul Parsifal, erou-idee, cad mereu din înaltul uriașei orchestrații, din prejudecăți, obosiți de mit și poposesc la Elsa, ori Venus. Wotan însuși ar putea smulge zîmbete, dacă noi am renunța să-l mai privim cu crispare. Cînd Alberich se face broască, sunetele care-l însoțesc devin grotești și-ți pui întrebarea ce înseamnă această neseriozitate ; ce înseamnă, în fond, acele triluri de păsări din „Pastorala" lui Beethoven, care au scandalizat puritanismul estetic și etic al contemporanilor ? Are artistul dreptul de a se juca, este oare joacă această aparentă lipsă de unitate stilistică a celui cotat drept **diletant** de geniu, Wagner ?

El s-a folosit de mijloacele marii sale reforme pentru a re-crea mitul, sădind totodată sîmburele atonal care-l va descompune Pe ruinele Wallhalei apare dragostea cea cu buze negre, a mistuitoarei dispariții. Îndurerat parcă de efectul solemn, de acele elemente care în operele sale oficiază, el include momente de pitoresc și relaxare aparentă. cu dărnicie umoristică. Aici sînt privite cu ochi îngăduitor eforturile grotești ale celor de rînd de a se integra eternității, cît și slăbiciunile umane ale celor pe care-i credem zei. Contradicțiile acestora se realizează și în libret, dar mai ales muzica le poate reda, dacă e interpretată de acei rari cîntăreți care mai și înțeleg ceva. Apoi, uneori, linia melodică urmărește în orchestră sinuozități pe care personajul ar dori să le ascundă, cîntînd cu totul altceva decît gîndește . . .

Definirea elementelor care compun drama muzicală nu poate să excludă acel efect transfigurat al frămîntărilor artistului preocupat să așeze punți între omenesc și artistic, conștient totodată că efortul este inutil. Căci „Parsifal" ultimă operă nu o punte este, ci abandonul înțelept. Eroul este solemnizat, pînă la sfîrșit, înțepenit în integritatea în care nu mai crede, integritatea în stare pură, care nu există. Nu există înfrîngerea lui Lohengrin și Tannhäuser, nebunia lui Nietzsche, înțelepciunea frîntă a lui Hans Sachs și pauza lui Verdi sau amuțirea lui Rossini ? . . . Da, cauzele sînt aceleași.

În trosnetele flăcărilor rugului în care se va arunca Brünhilde și în care intră și o lume burgheză, purtătoare a unei forme de umanism devenită inumană, mai transpar micile cacofonii din utopica „Maeștrii cîntăreți", ironii duioase care apar în „Tetralogie" cînd te aștepți mai puțin, punțile către omenesc și către acele calități care, chiar și la acest nivel, ar fi putut deveni sublime. Apoi, dacă Bruckner va resolemniza ceea ce a mai rămas, iar disperatul Mahler va avea o ultimă tentativă de a umaniza ceea ce începuse Wagner, într-o permanentă alternare dintre surîs și moarte, Schönberg va închide lucid tragedia conținutului și formelor unui secol care s-a isprăvit.

Drama muzicală e drama unei societăți care n-a soluționat problema înstrăinării, dar este, în ultimă instanță, însăși drama artistului generat de ea, artist care își sădește propria dispariție în prăpastia dintre omenesc și artistic, materie și spirit etc.

Pe plan literar, aceleași coordonate vor traversa și creația lui Thomas Mann, singurul care, în asemenea proporții, realizează, wagnerizînd, o sinteză.

LUCIAN BURERIU

Gheorghe Schwartz

CĂRUȚUL

Să se scoale și să mai intre o dată în clădirea principală, la telefon. De data asta la spital se știe ce s-a întîmplat cu ambulanța că n-a ajuns: pur și simplu fusese oprită și nu i se dădu drumul să treacă. Sînt destui răniți și de partea cealaltă a zidului: Bine, dar și în război crucea roșie... Știm, dar asta-i situația. Poate un medic ar reuși dacă ar încerca singur, dar ambulanța... Ce să fac cu un medic? Ce, eu-s grădinar? Mie trebuie să-mi ajungă rănitul pe o masă de operație. Dar vocea de la capătul celălalt al firului continuă imperturbabilă!... cu toate că nu crede că un medic să intre acum în fabrică deoarece din clipă în clipă acolo s-ar putea să se tragă cu pușca... Dacă nu intră, să-l citească încă o dată pe Hipocrat. Sau să-și schimbe conștiința pe o ceașcă de ceai!

Să agațe receptorul în furcă.

Revenit în atelier, oamenii ridică privirile și ochii întreabă.

„Ce vă uitați așa la mine? Există și porci pe lume: altfel n-ați fi făcut nici voi grevă: N-au lăsat ambulanța să treacă".

Oamenii nu par teribil de mirați.

„Cică au ei nevoie de ambulanță", completează Poolo.

„Noi ne-am gîndit să-l ducem cu un cărucior".

„Cu ce cărucior?"

Îl iau în brațe și-l duc din nou afară. Apoi aduc căruciorul, o mică platformă de scînduri pe patru roți avînd în față o ramă de lemn în care se înhamă cel ce trage întreaga povară. După ce-l instalează pe rănit începe tocmeala cine să plece cu căruciorul pentru că nimeni nu părăsește fabrica. De undeva o voce autoritară restabilește ordinea. dar cei doi desemnați să pornească aproape în goană pentru a se putea întoarce înapoi cît mai curînd. Să se stabilească folosirea unui traseu mai încîlcit, dar mai sigur, ieșind pe o poartă dosnică prin care abia reușesc să strecoare căruciorul Ulița să fie pustie, dar plină de gropi și au destul de mult de furcă pînă ce reușesc să iasă într-un maidan. Unul dintre muncitori să se înhame în față, celălalt să împingă din spate căruciorul, iar Poolo să susțină capul rănitului, pentru că platforma de scînduri e prea scurtă pentru a putea cuprinde în întregime un om întins pe ea.

La plecare Poolo sugerează să rămînă și el în fabrică, întrebînd ce se va întîmpla dacă în viitoarea ciocnire se vor semnala noi răniți, dar este rugat să însoțească pe cei cu căruciorul Mai aude în spatele său:

„Halal medic: nu i-a făcut nimic omului...".

„I-a desfăcut cămașa" răspunde altul cu ironie.

Dar ceea ce-l înfuria este o altă remarcă:

„La doctori dacă nu le dai banii...".

Cînd se întoarce gata să riposteze, muncitorul care-l găsise și care-l prezentase lui Don încearcă să domolească spiritele:

„Domnul doctor a stat cu noi, a făcut ce a putut. Nu putea să-l opereze aici!".

Oamenii tac fără a părea teribil de convinși.

Odată ajunși pe maidan, și începînd să se îndepărteze de fabrică, pericolul de a fi interceptați de provocatori scade. De altfel o rumoare din direcția din care au venit le dă de înțeles că se pregătește o nouă luptă, că lucrurile se încing acolo în fabrică, că în clipa asta n-o să le ardă la nimeni de ei.

Rănitul își ține ochii închiși și nu reacționează la smuciturile violente la care este supus atunci cînd căruciorul își continuă drumul lui anevoios prin cîte o groapă. Într-un rînd unul dintre muncitori se oprește și îi cere lui Poolo să-i asculte inima bolnavului.

„De ce?" să-l întrebe.

„Parcă nu mai răsuflă".

„Lasă-l că răsuflă el".

„Vă rog domnu'doctor!"

Poolo trebuie să-i facă pe plac și să-și lipească urechea de pieptul rănitului. Apoi pleacă mai departe, dar muncitorii sînt parcă mai satisfăcuți de faptul că tovarășul lor a deschis ochii decît de asigurările medicului.

Cînd scapă de maidan dau într-o străduță în care s-a pus piatră pe jos. Pot acum să meargă mai repede. Cu cît sînt mai aproape de centru cu atît străzile să devină mai populate. Oamenii se uită mirați și se opresc în loc la vederea micului cortegiu care trece aproape în fugă pe mijlocul drumului. Aproape în același timp, atît muncitorii cît și Poolo propun să o ia din nou pe străzi mai puțin umblate și, deși mînați probabil de motive diferite, o cotesc la primul colț la stînga.

Strada paralelă cu cea dinainte să fie lungă, dreaptă și aproape pustie. Un copil să se joace în fața unei porți cu cîteva pietre scoase din marginea trotuarului. Departe, la capătul străzii, să se vadă un grup de oameni venind în direcția lor. Au mers tot drumul aproape în fugă și trebuie s-o lase mai moale. Dar strada e mai bună și spitalul e aproape. Cei doi muncitori vorbesc între ei, dar trebuie să țipe pentru ca să se poată auzi peste zgomotul roților ce se lovesc de pietre.

„Al de-a tras cu pușca s-a ales numai cu capul spart".

„Cu ce s-a ales?" nu înțelege celălalt.

Cu capul spart.

Un timp se aud numai pașii lor și roțile pe pavaj.

„Cine l-a lovit în cap?"

„Parcă poți să știi...".

„Cine?".

„L-o fi lovit unul...".

Poolo îl sprijină pe rănit și se sprijină în același timp și el de spatele pe care-l susține. Să își amintească de faptul că lucrase noaptea și evenimentele suprapunîndu-se cu oboseala obișnuită încep să-l doboare. Umblă automat și de la un timp aproape că doarme în timp ce picioarele își continuă mersul.

Apoi se opresc. Grupul ce le vine în întîmpinare să cînte și să agite ciomege. După toată înfățișarea lor să se vadă că-s beți.

„Ăștia-s de la Siguranță. Ăla cu pălăria e un derbedeu de pe strada mea" să zică muncitorul înhămat la căruță. „Pe ăsta-l plătesc ca să bată oamenii în beciurile lor".

„Nici ăilalți nu par să fie alt soi" își dă și Poolo cu părerea.

„Domn'doctor, intrați într-o casă că aici nu-i de dumneavoastră!".

„De-am putea ajunge pînă la colț" zice Poolo.

Dar nu mai e vreme de pierdut. În dreptul lor să fie o poartă mare.

Poarta zăvorîtă să aibă o ușă descuiată alături. Unul dintre ei să intre și să desfacă poarta Să mai fie timp să tragă căruciorul și să închidă după ei.

Să asculte un timp încordați. Indivizii trec prin fața porții, chiuie, cîntă, dar măcar nu se opresc, nu bat în ușă, nu fac scandal mai mare ca pînă atunci.

„Sînt grăbiți. I-au îmbărbătat bine cu băutură și i-au trimis la fabrică".

„Și noi sîntem grăbiți", zice celălalt.

„Eu aș rămîne aici" spune rănitul.

„Mergem la spital!".

Aranjează la loc omul pe cărucior și desfac zăvorul la poartă. Să iasă primul. În josul străzii nu mai e nimeni, nici măcar copilul nu se mai joacă în fața casei sale.

„Unde or fi dispărut atît de repede?".

Dar în aceeași clipă năvălesc din casele vecine. Cei doi muncitori să fugă repede înapoi, iar el... nu, mai bine să fie încă ocupați cei doi muncitori cu căruciorul, să se fi înțepenit o roată de prag, dar să reușească să-l tragă imediat înapoi. Să aibă prezența de spirit să tragă poarta cu el la întoarcere. Simte o lovitură în ceafă. Să înțepenească poarta și să tragă zăvorul. Apoi căruciorul începe să se scuture și Poolo caută din ochi un punct fix. Gardul se clatină, iar pămîntul se ridică încet-încet cînd de partea casei, cînd de partea străzii. Se ridică tot mai sus pămîntul și în curînd îl simte cu palmele întinse într-un gest de apărare, iar apoi îl pipăie și cu fruntea și cu pieptul, și atît de sus crește pămîntul că nu mai poate să vadă nimic. Doar să audă țipete mai poate și aude lovituri, lovituri una după alta, în ceafă, toate în ceafă. Și-l dor.

Cînd își revine vede cei doi muncitori aplecați asupra sa.

„M-a lovit cineva în ceafă?".

„V-au nimerit cu un pietroi".

„Asta o dată; dar după aia? Am simțit cum mă loveau tot mereu".

„Au lovit poarta".

„Frumos v-au aranjat! Cine v-a făcut asta?". Poolo abia așteaptă să plece, să mănînce ceva și să se culce.

Se scoală în picioare. Îl doare capul, dar restul pare să fie în regulă.

„Am stat mult jos?".

„Puțin".

„Să mergem, dacă puteți" spune celălalt. „Noi trebuie să ne întoarcem la fabrică".

„Și dacă mai pică o dată peste noi?".

„Acuma au plecat. M-am uitat după ei de pe gard".

Să iasă și într-adevăr strada să fie pustie. Mai încolo dau de o birjă și apoi de cîțiva trecători. Pe Poolo îl doare capul, se simte gol. Își duce mîna la ceafă, deși îl doare capul în întregime. Mîna se udă. Își pipăie gulerul: e umed, cald și încleiat. Muncitorii vorbesc între ei:

„A cui o fi fost casa aia în care ne-am băgat? S-o lase așa descuiată?".

„Frumoasă casă!".

„Ai văzut? Avea și grajd".

„Ce avea?".

„Grajd".

„Om gospodar".

„Ce, eu nu-s gospodar? Și uite că nu m-am chivernisit cu grajd!".

„Are și casa frumoasă".

Între timp cărutul începe să joace. Opresc să vadă ce-i de făcut.

„Mai ține ăsta pînă la spital".

„Și dacă nu ține îl ducem în brațe" zice celălalt.

„Eu aș rămîne aici", spune bolnavul.

„Unde să rămîi? Că aproape că am ajuns".

Da, să ajungă cu bine. Portarul începe să-i ia la întrebări. Nu-l cunoaște pe Poolo și nu pare prea convins cînd acesta îi spune că e medic. Îi privește capul spart și gulerul plin de sînge, dar e de acord să cheme internul. Spre noroc acesta îl cunoaște pe Poolo. Cei doi muncitori își iau rămas bun în timp ce tovarășul lor purtat de doi sanitari dispare în spital.

„Domn'Doctor, n-am putea lăsa cărutul ăsta aici?" Poolo îl dă în grija portarului.

„Pînă cînd să-l țin?" se interesează acesta nemulțumit.

„Pînă om putea veni după el" răspund muncitorii.

„Dacă nu veniți, pînă mîine dimineață, să știți că-l fac surcele!".

Pe Poolo îl doare îngrozitor capul, este obosit de noaptea nedormită și de evenimentele din cursul zilei, e flămînd.

„Ce surcele faci cu el?" începe să țipe la portar. „Cînd ți se spune să ai grijă de ceva, să faci cum ți se spune: Am să mă plîng că se duce un om cu un plămîn... cu un glonte în plămîn și dumneata... dumneata îl iei la întrebări!".

Internul încearcă să-l liniștească împingîndu-l înăuntru pentru a-l pansa.

„M-am lovit de-o piatră!". Internul îl privește amuzat:

„Dar piatra era de-acum în drum spre dumneavoastră...".

REMEMBER

NICHITA STĂNESCU

Mi se pare că pe Nichita Stănescu îl știu dintotdeauna. Mai iubit și mai contestat decît oricare din marii noștri poeți de astăzi, el e simbolul unei generații și-al unei noi renașteri a poeziei române.

Fiindcă viața m-a așezat atît de departe de el, îl caut mereu și nu-l găsesc niciodată, de unde se întîmplă să vină o dragoste ciudată. Spun dragoste și mă gîndesc la o stare pe care n-o pot defini îndeajuns de precis, pentru că starea aceasta e și iubire de frate, și nostalgie de prieten, și admirație pentru poet. Și încă mult mai mult decît toate-mpreună.

Nichita Stănescu este, înainte de toate, un spirit princiar, de o rară vivacitate, un visător lucid și fascinant. El respiră tot timpul poezie, risipește cu noblețe idei scînteietoare, iar gesturile lui par rupte dintr-o lume care ne scapă. Aș zice: fericiți cei ce-l cunosc, dacă n-aș fi sigur că nu-l cunoaște nimeni.

Cel ce-a scris 11 elegii, Laus Ptolemaei sau Necuvintele este un poet din sorgintea celor mai mari, iar aceasta s-a fost spus cu strălucire, s-a recunoscut cu gravitatea necesară. Spunînd aceasta, aș vrea să adaog: poezia lui Nichita Stănescu este încă o Terra incognita și-abia exegeții de mîine vor avea ochiul cel limpede și ager pentru a ne arăta într-adevăr că sîntem contemporanii unui poet cum n-am mai avut.

Aceste gînduri ar putea fi suspectate de subiectivitate și rog cititorul să le suspecteze în deplină liniște de subiectivitate, pentru că din aceasta n-are nimeni nimic de pierdut. Nu sînt eu cel chemat să iau din rastel uneltele criticului. Vin în fața cititorului cu sufletul meu de cititor de poezie. Așezați pe el cărțile poetului și rostiți-i poemele. Poemele acestui copil, ale acestui veșnic adolescent, ale acestui înțelept care vine de pretutindeni și vă va purta cu el pretutindeni, în lumi pe care nu le cunoașteți și-a căror existență nici n-ați bănuit-o vreodată.

Asemeni tuturor marilor poeți, Nichita Stănescu are numeroși adoratori și mulți emuli. În urma sa, s-a dezvoltat o pletoră de discipoli și imitatori. Nu cred că aceștia din urmă pot impieta monumentala sa construcție. Nichita Stănescu are o marcă inimitabilă. Orice pastișă e lesne detectabilă și, ca orice pastișă, — insanguină.

Nu se poate spune atît de ușor prin ce a frapat, prin ce a derutat și prin ce anume a impus Nichita Stănescu lirismul său singular, de-o tulburătoare noutate. Dar acum mă gîndesc la glasul lui rostind poezii, într-o uitare de sine, care e a păsării beată de cer în adîncimile văzduhurilor, iar în memoria mea s-aud obiectele lui însuflețite, ființele învestite cu atribute surprinzătoare și nebănuite pînă acum, acel univers unic al poeziei sale.

Rostesc aceste cuvinte din admirație, lîngă cărțile cu care convorbesc despre Nichita Stănescu, în cinstea de a-l fi văzut mergînd și rîzînd prin lumina acelorași zile.

ANGHEL DUMBRAVEANU

Crişu Dascălu

RAPORTURI SAU DESPRE DIAMETRICE PORTURI

Atenţie la unelte,
Atenţie să nu le stricaţi
Şi, mai ales, fiţi atenţi
Să nu devină oameni.

Şi, vouă, uneltelor,
Băgaţi de seamă,
Nu stricaţi pre oameni,
Să nu devină unelte.

Uite, chiar acum,
Creionul mă priveşte
Cu un interes
Straniu.

UNDE ROTUNDE

Ca să ne desfătăm privirile,
Ştefan cel Mare a ctitorit
Patruzeci şi nouă
De mănăstiri.

Ca să înalţe mănăstirile,
Ştefan cel Mare
A învins
În patruzeci şi nouă de lupte.

Ca să învingă
În atîtea războaie,
Ştefan a fost supranumit
Cel Mare.

CU PRIVIRE LA PRIVIRE

Unii poartă ochelari
Pentru că nu văd bine ;
Alţii poartă ochelari
Ca să vadă bine.

Unii poartă ochelari peste ochelari
Ca să vadă mai bine ;
Alţii poartă ochelari
Deşi văd foarte bine.
Cînd toată lumea va purta ochelari,
Unii vor renunţa la ei pentru că nu
văd bine ;
Alţii vor renunţa la ei ca să vadă
bine,
Şi, la urmă, vor renunţa şi cei care
vedeau foarte bine.

VIS DESCRIS

În ziua cînd am pierdut vara,
M-au liniştit. Se întîmplă.
În ziua cînd am pierdut din vedere,
M-au liniştit. Se întîmplă.

În ziua cînd mi-am pierdut capul,
M-au liniştit. Se întîmplă.
În ziua cînd mi-am pierdut umbra,
Mi-am zis şi eu : Se întîmplă.

Dar, numaidecît, am devenit foarte
gravi :
Eşti necorespunzător de perfect ;
De atunci, port zi şi noapte
Această umbrelă autocritică.

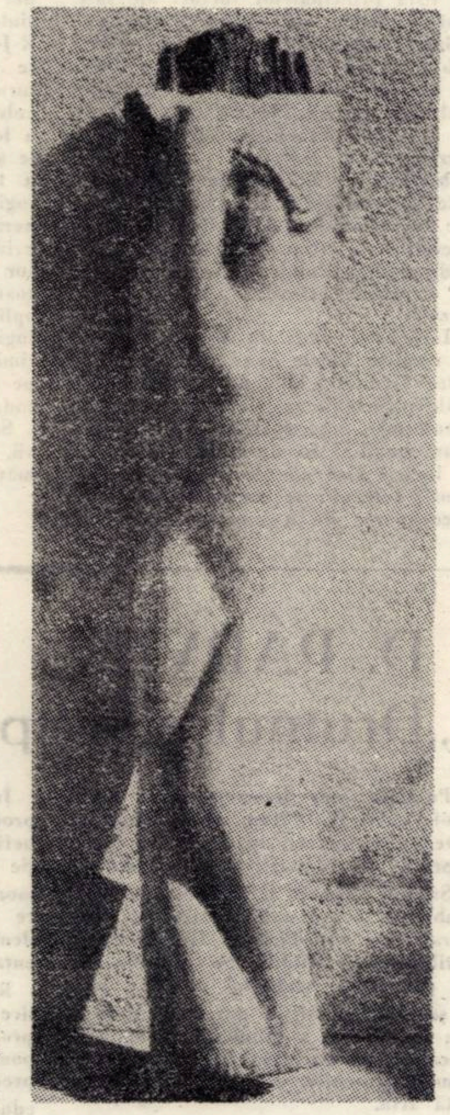

VICTOR GAGA „Visul"

DEBUT

Teana Şerbănescu

DE-A PLOAIA

De fapt în ziua aceea nici nu plouase. Absenţa apei măcinate de îndoieli fusese un mister pentru toată lumea. Ioana o înregistrase în jurnalul ei „arhivă", iar Dorin se mulţumise s-o numească, meschin, „a cincia zi adevărată de plajă". Răducu fusese cel mai operativ : l-am găsit cu cortul pregătit ca pentru un soare în stare să fiarbă şi pietrele. Culmea ironiei era faptul că Răducu niciodată nu stătea sub cort, ci lăţit ca o reptilă în plină dogoare.

Pe noi, seninul ne-a surprins. Eram descumpăniţi fără să vrem. Nu ştiam cum să reacţionăm la o asemenea minune. Dezorientaţi, la început ne-am luat indiferenţi după ceilalţi. Ne-am pus costumele de baie şi am escaladat cearceaful pînă atunci neobişnuit cu nisipul. După cîtva timp de hîrjoană în mare, ne-am dat seama că ceva nu mergea. Ne bronzam ca toată lumea, ne făceam fortăreţe de nisip ca nişte copii sau ne sărutam în apă asemenea oricăror îndrăgostiţi. Pe ploaie ne deosebeam de toţi, ne imaginam gesturile ca fiind unice, irepetabile. Cînd, la urma urmei, totul era frecvent şi absolut normal : un simpton general, o adevărată inerţie a sentimentelor „estivale". Brusc, amîndoi am simţit nevoia să ne smulgem din starea aceea de perpetuă asemănare. Sub privirile ironice ale celor din jur, am plecat de pe plajă. Răducu ne-a strigat că ne va aduce el cearceaful, Ioana replica amuzată că ne-a bătut soarele în cap· Numai Dorin ne urmărea trist, parcă. Atunci tu ai făcut primul gest generos, potrivit cu ploaia din sufletele noastre. Te-ai întors şi l-ai chemat cu noi. Mi-a fost ciudă pe mărinimia ta. Dar, cînd am pornit toţi trei rîzînd şi vorbind deodată, mi-a trecut. Dorin era de cealaltă parte a ta, eu abia îl zăream şi puteam să-mi imaginez că eşti doar cu mine.

Ai hotărît să ne jucăm de-a ploaia. Deşi mă gîndisem şi eu la această posibilitate, m-a izbit aprobarea instantanee a lui Dorin. A primit fără ezitare ideea jocului. Apoi am rămas eu de cealaltă parte a lui Dorin. Ai adus umbrela şi v-aţi pus, tu jacheta gri, iar el scurta. Eu am refuzat să mă deghizez. Asta v-a stricat puţin cheful şi m-a situat un timp în afara ploii. Dorin purta umbrela şi tu te văitai că-ţi vei stropi pantofii de lac şi pantalonii albi. Eu observam cum ne priveau stupefiaţi trecătorii şi cum bătrînele bombăneau ceva despre „tineretul deşuchiat". Ţi-ai adus, după un timp, aminte şi de mine. Dorin tocmai intrase să-şi cumpere ţigări. Mi-ai reamintit plaja. Te înfuriaseră cuvinte mele: „Ai costumul la fel cu fata cea blondă de lîngă scări". Ploaia devenise în acel moment absolut necesară... După ce mi-ai spus-o, am intrat şi eu în ploaie· Cum mă udasem de tot, Dorin mi-a făcut loc sub umbrelă, sacrificîndu-se el. Se plîngea că i se scurge apa pe după guler. Tu rîdeai şi-mi ştergeai stropii de pe nas şi din păr. Aveai mîinile ude şi nu mă puteam stăpîni să nu aprostrofez şoferii neatenţi ce ne stropeau. Alergam prin ploaie ; ploua convingător...

Lucian Valea

VOCILE

Mîndru şi nespus cufundat într-o
singurătate care era şi a stelei, nu ascultam
decît ce-mi porunceau vocile mele : să intru în foc
şi să ard pînă la fum şi cenuşă —
îmbrăcat în cămaşă de flăcări ca Nesus,
să mă arăt apoi celor ce vor crede.

Ce-aş fi fost fără de vocile mele ?
O pădure căreia i-ar fi fugit pămîntul
de sub rădăcini şi-ar fi rămas
suspendată-n văzduh, atîrnînd numai
de setea ei de-a rămîne. Aşa aş fi fost.
Dar spuneţi voi : ar putea să rămîie
o pădure de văzduh atîrnată fără ca
arborii ei să nu fie plini de credinţă
— singura-n stare să ţie loc de rădăcini şi pămînt ?
Şi-apoi cine-ar putea opri o pădure
să nu se coboare pînă-n infern
să-şi caute pămîntul ?

ARIPI

Din toate cuvintele noastre de dragoste
noi am făcut aripi, de aceea
acum ne despărţim
e-atît de simplu pentru tine să-mi spui :
aceasta e aripa ta —
o recunosc după vorbele
aspre şi bărbăteşti,
din care izbucneau vulturi
şi stele cînd eram împreună,
mutînd tavanul aproape de lună.

Aceasta e aripa mea —
cuvintele ce speriate şi
singure, dar fîlfîirea lor
prin odaie făcea
să ningă pe tîmplele tale
cu-amurguri şi cu vocale.

Numai şoaptele să nu le stîrnim,
să rămînă ascunse
adînc în ureche, aşa
vom purta pretutindeni cu noi
un murmur sublim :
dragostea noastră
strigînd după aripi...

VINE UN TIMP

Nimic din mine n-a ars în zadar,
vocile mele mi-au dat înapoi înmiit :
ce-a fost frumuseţea de dragul frumuseţii
a fost şi ce-a fost iubire de dragul iubirii
şi nebunie dac-a fost voi da seama.

Vine un timp înţelept cînd merii
nu se mai gîndesc la cei care-i culeg,
cu lăcomie aplecîndu-le crengile, ci numai
la rodul ce-l zămisliră. Oare să fim
noi mai prejos decît ei ? Vine un timp
cînd şi faptele omului vor face umbră.

CREAȚIE ȘI ADECVARE

Ideea care conduce dintru început politica partidului de edificare socialistă a țării — aceea a dezvoltării egale a tuturor ținuturilor ei — a avut repercusiuni și în cultură. E suficient să amintesc că în ultimii ani Petroșanii, Oradea, Reșița, Galații, au devenit centre universitare, că reviste culturale apar acum nu numai în Capitală ci și la Bacău, Tg.-Mureș, Constanța, ca să nu mai amintesc de Cluj, Iași, Timișoara, Craiova.

Deprovincializarea, rezultat al acestei dezvoltări sociale dinamice, restrînge tot mai mult, pînă la desființare, tărîmurile neutre sau indiferente la cultură. **Provincia** cedează, deși într-un proces care nu e nici ușor, nici de scurtă durată.

Amintesc aceste date socio-istorice îndeobște cunoscute pentru că totdeauna cultura impune o ambianță prielnică, floarea gingașă a talentului are nevoie de îngrijire, deși aceasta nu presupune un tratament dincolo de cel firesc : climatul de seră ar usca-o la fel de definitiv pe cît ar veșteji-o gerul iernii. Și-atunci e posibil a afla salutarul echilibru, ambianța ideală altundeva decît într-un centru de veche tradiție ? Și „tradiție“ și „condiție“ oare nu înseamnă ... „Capitală“?

Cred că așa s-a născut prejudecata provinciei. Un tînăr publică o carte, cartea e, să admitem, bine primită și dintr-o dată tînărul respectiv se simte atins de o tainică revelație : provincia — constată — nu i se mai potrivește, nu-l mai cuprinde, el se decide să plece, să se stabilească Acolo. Toate — oraș mare, bulevarde, publicații ... — alcătuiesc o atracție irezistibilă, un miraj. Eu n-o să spun că în ceea ce se mai cheamă azi provincie (termenul încetează a mai fi adecvat) totul ar fi ideal, că nimic nu mai rămîne de îndreptat și de construit. Vreau să spun numai că ambianța de cultură e creație colectivă, în care fiecare își găsește, după forța talentului, locul său, după cum este și competiție deschisă, cu șanse egale de reușită. De-o viață, meșterul Vida trăiește în Maramureșul său natal, ceea ce nu-l împiedică să fie un artist al întregului popor. Dar de ce să caut referințe atît de departe ? N-a luat Franyó Zoltán trenul de Viena pentru a-și primi Premiul Herder, direct de la Timișoara, orașul în care creează de-o viață întreagă ? N-a creat (și cît de strălucit !) Ibrăileanu prototipul unei reviste de provincie de elevată spiritualitate — model și îndemn la meditație, încă și pentru noi, cei de la cestălalt capăt de țară — dar și al unei atitudini culturale și civice, în egală măsură ? În fine, Blaga, poet al Clujului și al Sibiului, Bacovia, extrăgîndu-și seva dureroasei sale poezii din viața tîrgurilor moldovenești, sînt cîteva modele ale spargerii limitelor unei provincii pe atunci ostile creației, dizolvante pentru spirit. Dar azi fenomenul e invers, asistăm la o umanizare a provinciei, la înlăturarea a tot ceea ce e piedică, obstacol pentru artă. Într-o asemenea împrejurare, ideea că locul celor înzestrați e Capitala și **numai** Capitala devine prin defetism o prejudecată păgubitoare pentru dezvoltarea literelor noastre. Nu părăsind o realitate faci ca ea să dispară, forța transformatoare a omului ar avea aici un cîmp larg de a se face simțită. Or fi și tineri animați de cele mai bune intenții printre cei ce încearcă să „forțeze“ destinul plecînd, dar fără a generaliza, precumpănesc „isteții“ care nici nu se gîndesc la așa ceva. Ei caută în orașul mare aranjamentul călduț care să le hrănească lenea intelectuală, spleenul lor de dezabuzați, consumat cu ingredientele de rigoare, în cine știe ce bistro. Acum cînd discutăm mult și justificat despre parazitism, antisocial prin efectele lui ultime (căci eludează etica muncii și a meritului, singurele pe care le recunoaștem) e, poate, de reflectat la locul unei categorii de veleitari literari ce se cred îndreptățiți să profite de toate înlesnirile, fără a-și pune întrebarea dacă acestea li se cuvin cu adevărat, dacă ei oferă un echivalent muncit la ceea ce rîvnesc. Tocmai pentru că este atipică, în minoritatea ei, ne displace infatuarea celor puțini ce, după cîteva rînduri bolmojite, revendică favoruri și atenții speciale.

Toată stima însă pentru creatorul deschis vieții obștei, estimîndu-și lucid și responsabil locul său în mijlocul oamenilor, gata să-și dăruie talentul mulțimii ce are azi un acces atît de larg la bunurile culturii (fenomen atît de stenic pentru orice creator de frumusețe). Mărturisesc, de aceea, că m-a impresionat profund gestul unui venerabil poet timișorean altfel un om fermecător, de o modestie rară, pe care numai adevărata conștiință a valorii o poate susține : după ce a predat editurii un manuscris „de toamnă tîrzie“ poetul a revenit, scuzîndu-se și l-a retras, înlocuindu-l după o vreme, cu un altul, conținînd titluri mai puține, dar șlefuite îndelung, cu grija părintelui căruia nu-i este indiferent cum ies copiii săi în lume. „Cantitatea ar fi dăunat intențiilor mele — ne spunea — și poezia nu-i o marfă. Ceea ce coresc e ca volumul meu să fie **reprezentativ**, să nu mă facă de rușine ...“.

Dar ce relație putea avea un asemenea gest cu provincialismul de care aminteam ? Una foarte strînsă, din fericire. Pentru că, dacă sporadic sînt tentative de a prezenta editurii ori revistei tot ce se găsește prin sertare, cu speranța vană că, cine știe, trece și „merge și așa“, că spiritul critic al redactorului poate fi adormit, gestul maestrului timișorean e semnul cel mai concludent că provincia, ca stare de spirit, dă înapoi.

Să-l salutăm ca pe o premisă a unei spiritualități exigente cu sine, condiția primă a exigenței față de toți.

SIMION DIMA

SINTEZE

Recent au apărut primele rezultate ale valoroasei inițiative a Centrului de informare și documentare în științele sociale și politice de a publica într-o serie de profiluri și sinteze intitulată „Logicieni și filozofi contemporani“ articole scrise în exclusivitate de către unii dintre cei mai proeminenți reprezentanți străini ai acestor domenii. Articolele sînt publicate mai întîi în „Revista de referate, recenzii și sinteze“ seria Filozofie-logică, apoi, însoțite de o prezentare a personalității științifice respective și de lista principalelor lucrări ale sale, sînt publicate în volume separate. Primul volum al acestei serii, apărut sub redacția tînărului logician Radu J. Bogdan, este dedicat logicianului finlandez Jaakko Hintikka. El conține articolul „Semantica lui Carnap în retrospectivă“, urmat de un profil și o bibliografie în care ne sînt prezentate personalitatea și opera științifică ale lui Hintikka. Al doilea volum al acestei serii, aflat în pregătire, va fi dedicat filozofului Mario Bunge și va cuprinde articolul acestuia „Adevărul“.

Inițiativa, realizată pentru început în condiții foarte bune, ni se pare cu totul lăudabilă. Ea devine una din căile principale prin care o parte din rezultatele preocupărilor actuale pe plan mondial în domeniul filozofiei și logicii sînt cunoscute de către cititorii români ; se concretizează astfel preocuparea de a racorda activitatea științifică la nivelul cel mai înalt pe plan mondial. Această deschidere la care începe să-și aducă contribuția seria „Logicieni și filozofi contemporani“ va fertiliza desigur cercetările autohtone de filozofie și logică, după cum, pe de altă parte, sperăm că cercetările românești din aceste domenii se vor afirma cu și mai multă vigoare în ansamblul gîndirii contemporane.

În ce privește volumul dedicat lui Hintikka, trebuie remarcată, pe lîngă claritatea și profunzimea ideilor din articolul acestuia, prezentarea sintetică și foarte izbutită făcută de R.J. Bogdan. Ne sînt astfel înfățișate principalele contribuții ale gînditorului finlandez la dezvoltarea calculului funcțional de ordinul întîi și a logicii cuantificării, a logicii modale și epistemice, a semanticii logice și a teoriei semantice a informației, a logicii inductive și deontice și, în general, a logicii științei. Este scos în evidență și analizat factorul unificator care l-a ghidat pe Hintikka în toate aceste diverse domenii și anume aplicarea uneia și aceleiași metode logice de investigație — metoda mulțimilor — model și a constituenților, pe care R.J. Bogdan o numește metoda lui Hintikka.

Salutînd această inspirată inițiativă, așteptăm cu interes apariția următoarelor volume.

C. GRECU

N. D. PÂRVU
„Drumul spre personalitate“

Pe linia unor preocupări mai vechi, prof. univ. N. Pârvu, ne propune în recenta sa lucrare un dialog cu unele aspecte ale formării personalității.

Studiul „Teorie și artă în educație“ stabilește coordonatele științifice generale ale abordării și fixării trăsăturilor personalității. Se menționează că pedagogia, stabilind norme, este o știință normativă, dar, prin aplicarea creatoare **a tehnicii instructiv-educative ce apelează la calități personale deosebite, ea poate fi considerată artă.**

Educației estetice — una din componentele educației multilaterale — i se precizează sensul, funcțiile, posibilitățile în lumina esteticii marxiste. Autorul insistă în special asupra aspectelor neglijate, omise, sau greșit interpretate. Precizările sînt utile nu numai pedagogilor, ci și tuturor acelora care sînt mai mult sau mai puțin interesați de știința frumosului.

Înțelegînd personalitatea ca un proces ce se formează ascendent, ea nefiind în nici un moment o construcție definitiv încheiată, autorul demonstrează acest lucru prin cercetare concretă pe un eșantion de studenți la începutul și apoi sub influența anilor de studenție.

Rețin atenția și aspectele pur practice ale dezbaterii. Pentru fiecare din problemele discutate autorul oferă puncte de plecare pentru ameliorarea procesului și, mai ales, pentru autoeducație : „înainte de a crea opere de artă și știință pentru alții, trebuie să facem din noi înșine opere de artă, să acționăm asupra propriei persoane, să ne transformăm. Pentru atingerea acestui obiectiv e nevoie de muncă, de efort neprecupețit, cheltuit într-o atmosferă de seriozitate și de ardere interioară“.

R. POENARU

EDITORIAL

■ La Intreprinderea poligrafică Banat se află sub tipar cel dintîi catalog al editurii timișorene. In acest an „Facla“ își propune să editeze nu mai puțin de 39 de titluri, cărți de literatură în limba română și în limbile naționalităților conlocuitoare din Banat, lucrări social-politice, tehnice și științifice.

■ In această vară maestrul Franyó Zoltán, poetul și traducătorul timișorean de faimă europeană, împlinește 85 de ani de viață. Inaugurată acum 50 de ani, neobosita sa activitate de traducător al valorilor poeziei românești în limbile maghiară și germană, înglobează practic tot ce s-a creat mai reprezentativ în această lungă perioadă de vreme. Sinteză a acestor preocupări, albumul „Luceafărul“ — „Der Abendstern — Az Esticsillag“, în ediție trilingvă, include într-o aleasă prezentare textul original și echivalentele german și maghiar datorate maestrului Franyó. Bogat ilustrat de către Vasile Pintea, acest volum inaugural oferă și o imagine grafică originală a capodoperei eminesciene.

■ Alte două titluri ale scriitorilor timișoreni își așteaptă rîndul la tipar : „Lume fără cer“ de Virgil Birou într-o ediție omagială și „Tot ce mă doare“, noul volum de versuri al lui Damian Ureche.

■ „Geneza ideilor estetice în cultura românească“ de Ion Iliescu se numește amplul studiu cu care editura timișoreană speră să fie prezentă la Congresul internațional de estetică ce se va deschide în august la București.

■ Și o prezență aniversară la centenarul nașterii marelui tehnician și inventator bănățean Traian Vuia : „Un pionier al aviației : Traian Vuia“ de George Lipovan, într-o ediție însoțită de numeroase documente fotografice.

■ Fizică modernă și filozofie“, o interesantă culegere de eseuri științifice aparținînd conf. univ. dr. Tiberiu Toro, își încheie zilele acestea faza redacțională.

■ Alte cărți care vor lua drumul tiparului: „Primiți puțină duioșie ?“ de Ion Arieșanu, „Pipatsch-Buch“ de N. Berwanger, Hans Kehrer și Ludwig Schwartz (în grai șvăbesc), „Versuri din toamna mea tîrzie“ de Endre Károly (în limba maghiară) și „Chemările luminii“ (în limba sîrbă) de Vladimir Ciocov, „În lume“ de I. Popovici-Bănățeanul și „Al mai tare om din lume“ de Victor Vlad Delamarina.

Un recent comunicat al UNESCO afirmă că un pat de spital din patru, din lume, este ocupat de un bolnav, victimă a poluării apelor. Intr-o vreme în care atenţia ne este polarizată spre cucerirea nemărginirii cosmosului, într-o vreme în care grefele de organe au născut atîtea speranţe, semnalul de alarmă dat de unul din cele mai prestigioase foruri internaţionale mi se pare de o semnificaţie plină de dramatism.

Tocmai spicuiri din adevărul acum neridiculizat, aflat încă nu prea tîrziu, ne propunem să le prezentăm. Avîntul inimaginabil al ştiinţei şi tehnicii a făcut ca omul să intervină uneori brutal, neinspirat, în echilibrul naturii. Şi consecinţele n-au întîrziat să apară.

Vă amintiţi de Thorey Canion ? 50.000 de tone de ţiţei au năvălit, purtate de valuri şi vînt, spre coastele Angliei şi Franţei. Peste 12.500 de tone de detergenţi au fost întrebuinţate cu această ocazie. Dar medicamentul s-a dovedit mai periculos chiar decît boala. Valurile unsuroase de ţiţei au distrus sute de mii de păsări. Iar detergenţii au sterilizat — pentru cîtă vreme oare ? — întreaga viaţă organică marină. Doi ani mai tîrziu, în canalul Santa Barbara, o sondă petrolieră marină, aparţinînd aceloraşi proprietari, ca şi Thorey Canion, a erupt .Aflată în drumul migraţiei balenelor, focilor, păsărilor de mare, rezultatul nu e greu de imaginat. E greu de imaginat însă ce se va întîmpla în 1984, dacă nu se vor lua cele mai stricte măsuri de securitatea extracţiei, cînd, după statistici internaţionale, 40 la sută din totalul producţiei de ţiţei, deci aproximativ 2 miliarde de tone, vor fi extrase din exploatări marine. Deocamdată, cantitatea de hidrocarburi pierdute sau evacuate anual, ca deşeuri, în apele continentale de suprafaţă şi subterane, depăşeşte 30 de milioane de tone, dintre care, 5 milioane de tone, sînt evacuate direct în mări şi oceane.

Pornind de la calculul că o tonă de petrol acoperă 1.200 de ha de mare, înăbuşind tot ceea ce este viaţă, cele 5 milioane de tone ar acoperi, în mod teoretic, 50 de milioane de km pătraţi dintr-un total de 350 de milioane de km. pătraţi cît măsoară oceanul planetar. Şi aceasta, într-un singur an !

Cele cîteva sute de mii de păsări moarte anual doar în Anglia, datorită poluării apelor cu hidrocarburi sînt doar un trist argument la cele expuse.

Din ce în ce mai des se pune însă problema apei dulci, care ocupă doar 2 pînă la 3 la sută din totalul apei în lume. Rinul, Sena, Tamisa, devin, încetul cu încetul, adevărate canale colectoare de detergenţi ori impurităţi. Miile de întreprinderi industriale, megalopolisurile cer din ce în ce mai însetate apă, tot mai multă apă dulce. Obţinerea unei tone de oţel pretinde incredibila cantitate de 300.000 de litri. Şi în lume se produc sute de milioane de tone. Şi apele frămîntate în încleştarea cu oamenii şi maşinile îşi duc mai departe valurile devenite acum otrăvitoare.

Peste 16 ani, jumătate din populaţia globului va locui în aglomerări urbane de tipul oraşelor. Cum va fi astîmpărată setea locuitorilor lor atunci, cînd încă astăzi apa este adusă — de exemplu la Los Angeles — de la 500 de km. depărtare, cînd încă astăzi experţii preconizează remorcarea unor iceberguri pînă în golful San Francisco, cu scopul de a fi topiţi şi de a se obţine astfel apa atît de necesară. Să ne gîndim că o termocentrală de 500.000 de kilowaţi are nevoie de 1.000 m.c. apă evaporabilă pe oră, cantitate retrasă definitiv din circulaţie, pe cînd consumul anual de apă, pe cap de locuitor, în ţările slab dezvoltate, este de doar 40 de mc. şi uneori chiar mai puţin.

Agricultura cere însetată apă, deşerturile se cer irigate. Iar prelucrarea apei de mare este o problemă insuficient rezolvată pe plan mondial.

Dar mediul acvatic nu este singurul asupra căruia tehnicitatea secolului nostru şi-a pus pecetea. Experţi francezi au constatat că obeliscul de la Luxor, care împodobeşte Place de Concorde din Paris, obelisc adus din templul lui Ramses al II-lea de la Luxor, a suferit, de la aşezarea sa în 1836, datorită poluării atmosferei pariziene, o lezură mai mare decît aceea la care a fost supus în locul unde fusese aşezat iniţial, pe vremea lui Ramses al II-lea.

Automobilul, acest monstru sacru al sec. XX, îşi aduce trista sa contribuţie la toate acestea. 50 la sută din atmosfera poluată a Parisului se datorează ţevilor de eşapament. La fel, la Los Angeles, cu cele 2.500.000 de autovehicule ale sale. Aceasta este explicaţia pentru o tot mai febrilă căutare a automobilului ideal, bănuit a fi cel electric

Un cercetător al acestor probleme, lordul Calder, afirmă că anual 6 miliarde de tone de carbon se amestecă cu atmosfera.

În cursul secolului XX au fost introduse artificial, prin arderea unor combustibili solizi, peste 400 de miliarde de tone de carbon, ceea ce a determinat o creştere cu 10 la sută carbon în aerul pe care-l respirăm.

Bioxidul de carbon (CO_2) fiind o difuzie transparentă procedează la fel, modificînd climatul. Deja calota de la Polul Nord se subţiază şi se îngustează, linia zăpezilor veşnice se retrage, gheţarii pierd tot mai mult teren. Să reţinem că doar în SUA, anual, se revarsă 142 de miliarde de kg. subsatnţe chimice toxice în stare gazoasă, sau în particule minuscule. Probabil aceasta l-a determinat pe un industriaş din Philadelphia să pună în vînzare conserve de aer curat. Deocamdată nerentabile, mărturiseşte omul de afaceri, peste 30—40 de ani vor deveni — tristă probabilitate — cea mai scumpă marfă din SUA.

În noiembrie 1965, guvernul SUA hotărăşte să interzică treptat folosirea DDT-ului şi a altor pesticide. Era urmarea firească a unor accidente care au distrus milioane de păsări şi animale. Aruncate la întîmplare, în cantităţi necontrolate, pesticidele şi îndeosebi DDT-ul, au provocat, în vestul SUA şi al Canadei, distrugerea populaţiei de păstrăvi şi somoni, în proporţie de 75—80 la sută, iar uneori, cum e cazul rîurilor din Columbia, chiar în întregime.

Vrînd să distrugă furnica din Argentina, care provoca mari pagube, „dieldrinul", pesticid din formaţia DDT-ului a provocat moartea a aproximativ 97 la sută din populaţia de păsări a regiunilor respective. Dezechilibrul biologic produs a avut consecinţe dezastruoase asupra economiei regiunilor mai ales că furnica din Argentina n-a putut fi eliminată.

Din India sosesc veşti care afirmă că anual 500 de tigri mor de pe urma întrebuinţării neinspirate folosită în lupta — acolo — împotriva ţînţarilor. S-ar putea ca vestiţii tigri de Bengal să nu mai rămînă în curînd decît o amintire.

PALOMARES ! Trăznet în şi aşa prea frămîntatul secol XX. Bombe atomice pierdute. Din nou incredibil, din nou adevărat. Accidentul care a provocat neliniştea îndregii lumi, a adus în minte, din nou, pericolul ciupercii atomice. Mii de containere cu pămînt radioactivizat au luat drumul cimitirelor atomice de la Hamford (SUA), unde îngroparea atomilor vii a costat mai mult decît îngroparea faraonilor egipteni.

Şi ajunşi aici ni se relevă problema deşeurilor atomice 10.000 de tone în 1958, peste 100.000 tone în 1965, cca. 10.000.000 de tone în anul 2.000, spune René Colas. Îngropate în galerii de mine părăsite, ori depozitate în abisurile mărilor, containerele cu deşeuri radioactive sînt, poate, cea mai stringentă problemă a poluării. Să nu uităm că Iodul 129 îşi păstrează proprietăţile radioactive vreme de 20.000.000 de ani. Reţineţi că de pe vremea faraonilor n-au trecut decît milenii. Şi, atunci, vor rezista containerele depozitate în abisuri atîta amar de vreme ? E oare firească, atunci, hotărîrea autorităţilor din SUA care au permis deversarea în rîul Clinch a deşeurilor de la Uzina atomică din Oack Ridge ? Deocamdată, planctonul din acest rîu este de 10.000 de ori mai radioactiv decît apa în care trăieşte. Acum cîţiva ani, renii din Canada, Alaska ori Suedia au prezentat o doză mare de radioactivitate, datorită lichenilor pe care-i consumă şi care fixau, practic, toate precipitaţiile radioactive provenite din exploziile nucleare. Uriaşe cantităţi de peşte au fost confiscate, tot acum cîţiva ani, pe pieţele Japoniei. Motivul — peştele devenise, datorită aceloraşi explozii nucleare, radioactiv. Şi uneori nu numai peştele. Echipajul „Dragonului fericit" — ironie a sorţii, denumirea vasului a simţit la modul direct consecinţele unei experienţe nucleare. Şi pentru ce ?

Iată de ce Tratatul de la Moscova privind interzicerea exploziilor atomice în atmosferă şi sub apă, tratat ce încununează activitatea forţelor democratice şi iubitoare de pace din lume, a fost primit cu o atît de vie satisfacţie şi uşurare în întreaga lume

Se pune întrebarea, este acest proces de poluare ireversibil ? Măsurile luate la nivelul celor mai înalte foruri cît şi la nivelul fiecărui stat în parte promit să oprească această otrăvire a naturii.

Salvînd natura, omul se va salva pe sine. Poţi recrea de mai de ori Parthenonul, dar nu poţi recrea artificial, nici măcar o singură dată, o specie dispărută.

Şi este o adîncă mulţumire pentru noi să vedem în ţara noastră intense probleme, preocupări în domeniul anihilării poluării. Instalaţii de epurare a apelor uzate, realizate la cel mai înalt nivel mondial, ori filtre uriaşe, au fost puse în funcţie, la noi în ţară, la fabrica de celuloză şi hîrtie de la Zărneşti, la Combinatul de industrializare a lemnului de la Piteşti, rafinăriile Brazi, la preparaţiile carbonifere Petrila, Lupeni, Coroeşti, la termocentrala Paroşeni, uzinele Electroputere, Craiova şi altele.

Este triumful raţiunii asupra goanei periculoase pentru tehnicizare cu orice preţ, este un triumf al omului, ca parte integrată în uluitorul edificiu de frunzare şi flori, de zbateri de aripi şi salturi de ciută pe care-l reprezintă natura şi pe care societatea noastră vrea s-o păstreze cît mai apropiată omului şi pentru om.

MIRCEA T. MUNTEANU

---

cronica limbii

GRAMATICA POEZIEI (III)

Efectele poetice se explică şi prin utilizarea de către poet a unui cuvînt rar, vechi sau dialectal, care frapează prin noutatea lui pe cititorul obişnuit să asocieze noţiunile de termenii cunoscuţi lui. Cînd aşteptarea lectorului este contrazisă de apariţia în frază a unui cuvînt, a unei forme sau sintagme noi reacţia lui se traduce şi se constituie în impresia estetică. Transcriem spre ilustrare în întregime poezia lui L. Blaga intitulată Inima pădurii, **care ne va da prilejul de a ne opri asupra unui amănunt de acest fel :**

Mire-te, dezmire-te
zilele pădurii,
zile ale facerii,
zilele răsurii.
Mire-te, dezmire-te
văile răsurii,
cari vădesc miresmele,
mîndrele şi nurii.
Mire-te, dezmire-te
cîntecul făpturii,
locul unde toate cresc,
inima pădurii.

Ne interesează aici verbul a se dezmira, **care nu este, cum ar părea la primă vedere, antonimul lui** a se mira. **Cu alte cuvinte, valoarea prefixului** des **— nu are în cazul de faţă nimic comun cu acelaşi prefix din verbele de tipul** a desface, a deschide **ş.a. care exprimă o idee contrară în raport cu verbul simplu** (a face / a desface) **sau faţă de cele formate cu alt prefix** (a închide / a deschide). A se dezmira **este, dimpotrivă, o variantă intensivă a verbului** a se mira **şi înseamnă aşadar „a fi vrăjit, fermecat". Cu un înţeles similar cuvîntul este folosit şi azi în unele graiuri din Transilvania. Într-o formă apropiată, anume** dezmir, dezmirat, **avînd sensul de „deochi, deochetură" cuvîntul îi era cunoscut lui Ovid Densuşianu din limba descîntecelor. De altfel, versurile citate din Blaga demonstrează că verbul astfel format nu exprimă sensul opus termenului fără prefix, ci, dimpotrivă, îl reia pe acesta din urmă şi-l intensifică. În strofele amintite, pădurea, simbolizînd natura văzută ca loc originar al creaţiei şi frumuseţii este pentru poet prilej de încîntare, de vrajă crescîndă, şi nu miraj ce se anulează succesiv. Poetul nu „creează" în asemenea împrejurări decît în înţelesul că descoperă noi mijloace de expresie în tezaurul limbii naţionale, mijloace cărora le atribuie funcţie estetică potenţată prin intermediul contextului.**

ŞTEFAN MUNTEANU

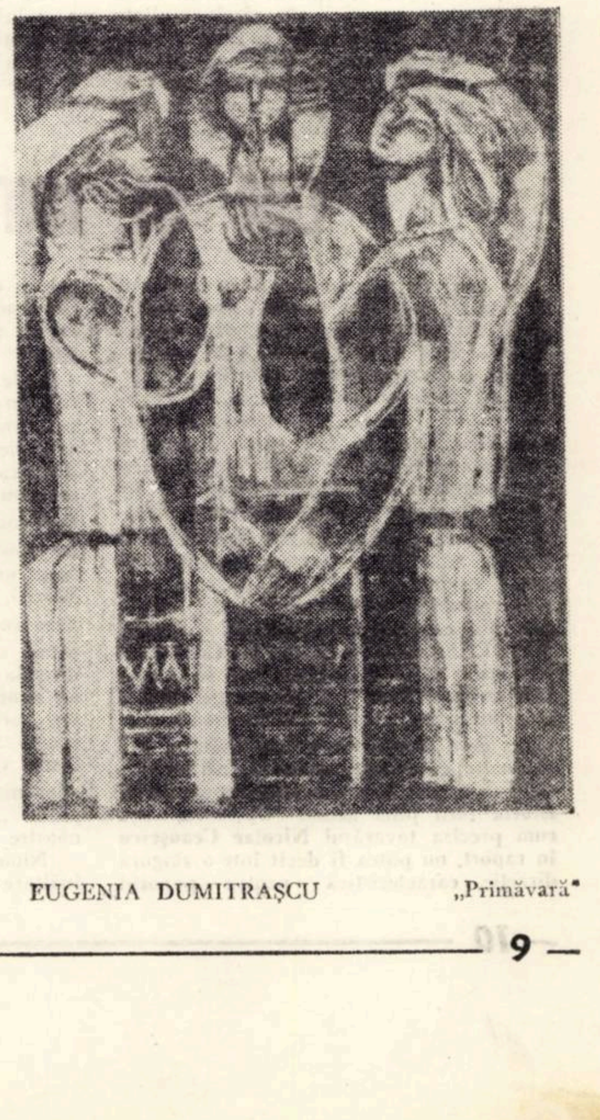

EUGENIA DUMITRAŞCU „Primăvară"

Activitatea sub semnul eficienței maxime

Este specific acțiunilor întreprinse de om faptul de a fi subordonate unui scop conștient. Atare constatare nu este însă suficientă pentru a conferi faptelor omenești optimalitate. Scopurile care animă acțiunile omului social își găsesc motivații situate pe o curbă foarte sinuoasă care duce de la comportările cele mai reprobabile pînă la sacrificiul suprem pentru izbînda unui înalt ideal. Așadar, pentru a fi măreață, fapta are, mai întîi, a se alimenta din cele mai mărețe aspirații, constatare la care au ajuns, de altfel, empiric, încă autorii marilor sisteme de morală ai Antichității. Praxiologia modernă atrage însă atenția asupra faptului că rezultatul unei activități nu poartă în mod necesar atributele motivației sale, deoarece idealul mintal se realizează totdeauna în anumite condiții concrete ale confruntării dintre om și natură, dintre grupurile sau exemplarele umane, iar aceste condiții cuprind un mare număr de factori, subiectivi și obiectivi, greu de stăpînit, dată fiind complexitatea și dinamica specifică fiecăruia, astfel încît, practic, rezultatul activităților noastre este o urmare a îmbinării dintre general și accidental, dintre necesar și posibil. Pentru a obține rezultate optime, omul trebuie să extindă cît mai mult limitele cunoașterii, pentru ca prin analiza rațională a condițiilor activității să poată stabili comportarea cea mai adecvată, strategia cu maximă eficiență. El trebuie să descompună în componente sistemele, de la cele mai vaste pînă la cele mai simple, să le cerceteze din perspectiva relațiilor interne și externe ale fiecărui element, să-și perfecționeze tehnica valorificării specifice întregii ierarhii de sisteme. Activitatea cu maximă eficiență necesită prin urmare nu numai pe **a voi,** ci și pe **a ști și a putea,** necesită informație și energie. Firesc și rațional este ca omul, aflat într-un proces creator, să se întrebe de unde ia factorii meniți a conlucra la realizarea scopurilor lui. Tocmai un atare răspuns a primit epoca modernă din partea filozofiei marxist-leniniste. Încercăm sentimente de reală satisfacție intelectuală parcurgînd documentele elaborate de partidul nostru și reflectînd asupra principiilor metodologice pe care aceste documente le aplică în analiza activității tuturor sectoarelor vieții și în prospectarea formelor viitoare ale vieții noastre sociale. Un atare sentiment am încercat recent, parcurgînd raportul prezentat la Conferința Națională a P.C.R. de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Activitatea partidului, a întregului popor, duce la rezultate altădată inimaginabile; practica noastră socială a devenit, tocmai pentru că este condusă de o filozofie a acțiunii, o practică ale cărei rezultate n-au doar o semnificație în sine ci primesc sensuri etice, filozofice. Nimeni n-are nevoie de o producție „în sine", arăta tovarășul Ceaușescu. Ca și în alte ocazii, secretarul general al partidului combate ideea producției „pentru producție", deoarece scopul real al activității, sensul ei ultim, nu este producția, ci **omul,** dezvoltarea și înflorirea personalității semenilor noștri. Ideea „producție pentru producție" nu este mai puțin eronată decît „știință pentru știință", „artă pentru artă" „sport pentru sport" etc.; în toate aceste cazuri se pierde din vedere tocmai **finalitatea** reală a activității omenești, ceea ce atrage nu numai o deturnare abstractă și oarecum greu sesizabilă a scopului, ci și o derută în sfera motivațiilor afective și intelective ale activității, o dată cu păgubirea întregii societăți.

Foarte puternic este reliefată în Raport ideea de **informație** științifică, strict necesară în toate momentele unei activități de o maximă eficiență, de la acela al proiectării realiste pînă la cercetarea condițiilor de optimalitate ale produsului muncii și pînă la stabilirea regimului de funcționalitate optimă a subsistemelor în vederea unei investiri superioare de energie umană în viitor. Consider foarte binevenită indicația de a se unifica în cel mai scurt timp forțele de cercetare din întreaga țară, în cadrul unui program unic, indiferent dacă este vorba de cercetători din producție, din învățămînt sau din institute cu profil de cercetare departamentală. Numai în felul acesta vor fi cu desăvîrșire înlăturate paralelismele, forțele creatoare se vor concentra asupra unor obiective esențiale, rezultatele vor înmagazina o uriașă cantitate de informație colectivă, vom economisi energie și timp; îmi imaginez colective puternice, în care se dezbat idei, se emit ipoteze, se verifică experimental sau logic valabilitatea unei teze. Nu trebuie să uităm că și în această privință întregul este mai puternic decît suma părților componente. Lucrînd izolat, cercetătorii pierd tocmai această cantitate uriașă de energie și informație pe care o reprezintă întregul și care numai la nivelul întregului se manifestă, ca o nouă calitate. Să-și imagineze cineva confruntarea a două armate dintre care una preferă să-și trimită în fața adversarului ostașii unul cîte unul. Niciodată o asemenea armată n-ar fi biruitoare, chiar dacă ar fi numeric superioară celeilalte, tocmai pentru că a pierdut printr-o tactică falsă o forță de tip superior, menită să înfăptuiască sarcini de o altă natură decît cea specifică acțiunii individului. Mai este oare necesar să ne întrebăm dacă sarcinile ce stau în fața cercetătorilor vor găsi o realizare optimă prin eforturi colective? Orice îndoială în această privință nu este decît expresia neputinței de a rupe definitiv cu o tradiție de atîtea ori și atît de elocvent infirmată în epoca noastră.

Am deplina convingere că ideile Raportului prezentat de secretarul general al partidului nostru vor contribui la ridicarea eficienței activității în cele mai variate sectoare de muncă.

IGNAT BOCIORT

OM ȘI ISTORIE

De cîte ori istoria a pus în cumpănă în fața poporului român progresul și stagnarea, poporul român a știut ce are de ales. El a cucerit pas cu pas, dar impetuos și tenace, calea progresului; învingînd obstacole care păreau de netrecut, poporul român și-a urmat destinul, niciodată îndreptat împotriva altcuiva și care niciodată nu l-a izolat de vecini și de familia tuturor celorlalte popoare din jur. Bărbații care au militat întru aceasta au rămas așezați la loc de cinste în galeria valorilor naționale, socotiți pe drept cuvînt reprezentanți ai celei mai alese game de virtuți românești. Implicate în raportul prezentat de tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU** la Conferința națională a P.C.R., aceste idei se amplifică în semnificații și dimensiuni inedite și grandioase, proprii acestui moment istoric de-o covîrșitoare însemnătate, apt să înalțe conștiința națiunii pînă pe culmile cele mai incandescente cunoscute în istoria țării pînă acum. Opțiunea, așa cum preciza tovarășul **Nicolae Ceaușescu** în raport, nu putea fi decît într-o singură direcție, caracteristică pentru poporul român care „a știut întotdeauna să fie la înălțimea vremurilor, să acționeze cu fermitate și hotărîre pentru a-și clădi viitorul".

Ideile raportului, ale Conferinței naționale în ansamblu străbat în clipa de față toate meleagurile patriei, toate plaiurile sale, fiecare inimă și fiecare fibră de gîndire, ca un amplu poem al creației, al eroismului, al incandescentei responsabilități socialiste. Pătrunse în oameni ideile Conferinței naționale acționează cu forța unui ferment infailibil. Pus în fața istoriei, omul este chemat acum să acționeze cu toată hotărîrea, cu toată fermitatea, cu toată forța resurselor sale, în direcția aleasă. Accentul cade pe om, ca un semn de noblețe, pentru că în societatea socialistă, el reprezintă „țelul suprem" al construcției. El e „bogăția" acestei vremi, e „făuritorul tuturor bunurilor materiale și spirituale" și de el depinde „înaintarea cu succes a patriei noastre pe calea societății comuniste".

Nimeni nu știe vorbi cu atîta înălțare despre om ca partidul comuniștilor și ca eminentul conducător al acestuia, secretarul general Nicolae Ceaușescu. Citez din nou din raportul său, ca dintr-un poem: „Nu trebuie să uităm nici un moment că mai presus de orice se află omul" ceea ce deschide în fața noastră un șir întreg de ferestre pline de lumină către splendidul peisaj al omului de azi și de mîine, văzut pe largi și complexe căi de afirmare, atît individuală cît și colectivă.

Dar să ne aducem aminte de cele ce spunea cu mai bine de un secol în urmă, omul de cultură bănățean Constantin Diaconovici-Loga: „Omul cel cu virtute și cu bune temeiuri este asemenea metalului celui nobil, aurul și argintul, cu cît mai îndelung îl lămurește focul, cu atît mai tare lucește". În construcția socialistă, pe calea aleasă pentru viitor, omul este dator el însuși să se supună „lămuririi" focului nestins al zilelor de azi și de mîine. El este deopotrivă angajat în propriul efort de autodepășire, precum și în efortul general al întregii societăți de a străbate ferm și neabătut, sub conducerea partidului, căile progresului, ale făuririi societății socialiste. „Făurind un astfel de om — spunea în raportul său tovarășul Nicolae Ceaușescu — înarmînd astfel poporul, putem fi siguri de înfăptuirea cu succes a mărețului program elaborat de partid, putem avea garanția că poporul român va făuri comunismul, că națiunea noastră va avea un viitor glorios".

MIRCEA ȘERBANESCU

În gînd și faptă cu întreg poporul

Eveniment cu însemne de hotar în viața patriei noastre, Conferința Națională a partidului și-a înscris cu litere de aur prezența în istoria luptei pentru progres, civilizație și viitorul comunist al României.

Prin glasul celui mai autentic arhitect și constructor al României socialiste, al tovarășului Nicolae Ceaușescu, am aflat cu satisfacție deosebită, de comunist și cetățean al acestei țări, despre bilanțul de rodnice izbînzi obținute pe coordonatele dezvoltării multilaterale materiale și spirituale ale societății românești, prin materializarea în viața economico-socială a ansamblului de măsuri adoptate de Conferința Națională din 1967 și Congresul al X-lea al partidului.

Satisfacția realizărilor obținute ne-a fost amplificată de voința unanimă a întregului partid și popor, aprobată de Conferință, de a împlini cincinalul în patru ani și jumătate, de vastul program adoptat în vederea dezvoltării forțelor de producție, perfecționării conducerii planificate a întregii societăți și creșterii nivelului de trai al poporului.

Exprimînd năzuința unanimă a națiunii, a poporului, și pornind de la o analiză marxist-leninistă, științifică a schimbărilor produse în societatea noastră, a noilor cerințe ale dezvoltării de perspectivă a societății românești, Conferința Națională a elaborat orientarea și liniile directoare în vederea întocmirii prognozelor privind dezvoltarea economico-socială pînă în 1990, a stabilit obiectivele de bază care vor situa România pe coordonatele dezvoltării comuniste, la loc de deosebită cinste în cadrul diviziunii internaționale a muncii.

Vast program de activitate practică de propulsare pe orbita civilizației socialiste a societății românești, document de o remarcabilă profunzime ideologică și de o importanță teoretică excepțională privind programul și strategia partidului, construirea societății socialiste multilateral dezvoltate, problema națională și dezvoltarea națiunii socialiste, și trecerea la societatea comunistă, raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu a îmbogățit tezaurul gîndirii marxiste mondiale, s-a înscris ca o contribuție responsabilă și eficientă la succesul mișcării comuniste și muncitorești internaționale

Părtași și beneficiari ai succeselor obținute de România socialistă, oamenii muncii de naționalitate sîrbă de pe meleagurile timișene au întîmpinat Conferința Națională, împreună cu întreg poporul, cu bucuria datoriei împlinite și încredere nemărginită.

Adeziunii noastre depline politicii interne și externe a Partidului Comunist Român i-au dat glas comuniștii delegați la Conferință, asigurînd totodată conducerea partidului de recunoștința noastră deplină pentru viața liberă, democratică, pentru egalitatea în drepturi de care se bucură toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate.

Sîntem conștienți că vastul program de dezvoltare plenară a patriei noastre cere eforturi sporite tuturor cetățenilor țării. De aceea considerăm că ne vom îndeplini în mod comunist datoria, militînd și acționînd cu toată forța, sub conducerea Biroului Comitetului județean de partid, pentru a contribui la traducerea în viață a documentelor Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român, pentru întărirea și dezvoltarea frăției și unității cu toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, pentru viitorul comunist al patriei noastre — România.

MILAN IOVANOVICI

SPORT

VREM VEDETE !

O întîmplare ciudată : o fată s-a aplecat să rupă o floare. În același timp s-a auzit un strigăt răspicat din apropiere : „Nu". Fata, speriată, s-a tras doi pași înapoi. Un băiat o ținea de mînă și-i spunea : „Ce ți-a făcut Dobrin ?".

La început mi s-a părut o scenă absurdă, apoi, apropiindu-mă de straturile de flori m-am dumirit.

S-a întîmplat pe bulevardul ce traversează Complexul studențesc spre Sala de sport „Olimpia". Pe marginea autostrăzii am văzut înscrise cu cerneala florilor numele unor sportivi români fruntași : Ilie Năstase, G. Gruia, Ion Țiriac, Carol Corbu, Nicolae Dobrin, Maria Alexandru, Cornelia Popescu și alții.

Marile vedete ale Timișoarei au rămas de mult în amintiri.

Există în lume, în mari orașe, bulevarde, alei împînzite cu statuile unor sportivi de renume. Poate ar fi cazul ca și Timișoara să urmeze exemplul acestor orașe, dar cînd mă gîndesc la calitatea unor lucrări de acest gen, realizate de artiștii timișoreni și implantate cu cîțiva ani în urmă în preajma stadionului „1 Mai" temerile mele cresc.

Unde ne este atletismul de altădată ? Unde ne e fotbalul cel mare ? Unde ne e motociclismul, înotul ? Unde ne sînt vedetele ? Ne consolăm cu rugbi, handbal șah și... popice ? Am mai scris despre toate acestea. De-a surda. Lamentările nu-și mai au rost. S-o spunem deschis : cînd Timișoara era un azil de maidane nu aveam destule degete la mîini să numărăm vedetele. Azi, cînd avem Institut de educație fizică și sport, cu „lectori" și buni șefi de „catedre", licee cu program special de educație fizică, stadioane, săli, tomuri de bibliografie sportivă, în două cuvinte **condiții optime,** ne lipsesc sportivii. Sportivii de renume. Ce-i de făcut ? Trebuie făcut ceva. Fiecare sport își are farmecul său. Dacă de pildă am auzi că un atlet timișorean a stabilit un nou record al țării în aceeași zi în care C.F.R. a cedat două puncte pe teren propriu în fața echipei C.S.M. Reșița, rezultatul acesta din urmă ni s-ar părea o glumă destul de ușor de suportat. Dar în plopii cu scandal ai fotbalului, fiindcă veni vorba, fluieră a pagubă stoluri de grauri negri.

Pașii spre vîrful imaginarei piramide sportive nu-s ușori ; dar pot fi făcuți. Mai multă fantezie și bună voință !

Să dăm țării tenismeni, atleți, șahiști, fotbaliști, voleibaliști, gimnaști, luptători, boxeri, cicliști, înotători de clasă.

Vrem vedete !

Să sperăm că vacanța de vară ne va fi un sfetnic bun !

ION VELICAN

vorbe vorbe

eseu

Eseul este o încercare. Dăm mai jos o „mostră" reușită.

JEAN-AUGUSTE PETITCLOU și tentația eseului (eseu)

Discuțiile din jurul crizei romanului au incitat asomante controverse care „nu sînt altceva decît o răsfringere narcisiacă într-o copaie" (Franz Mutterlied, „Dummheit und Welt"). Aserțiunea poate părea dantescă, în sensul preponderenței abisalului în peisajul basoreliefat al detentelor memoriei, dar un observator lucid nu poate să nu vizeze categorial substanța inocentă a unei raționalim primar. Deoarece, *ab initio*, „l'homme moderne cherche toujours le mouvement, sinon la catastrophe mouvementée" (J.A. Petitclou, „La Tentation des Biens"), cu toate că vitriolantul adevăr incoerent se supune adesea unui destin flamboaiant, fianțat în infinit cu fiertatea jocrisantă a reproșurilor repugnante. Pentru Petitclou, rezolvarea parcimonioasă a falsului conflict pare un decoafement cloturat. El decelează cizelat stupoarea lectorului indignat de anvergura cașoteriei create *ad hoc* în jurul cauzei. Astfel, insidioasa pledoarie a autorului interesantului eseu „The Big Baby" apare pusă într-o postură langhisantă. Edward McNursey își asumă obligații barbiturice încercînd să conchidă că polivalența romanului autentic ar trebui căutată în reverberațiile poziționale ale cuvîntului-cheie inexistent în fața seifurilor destinului adiacent. Petitclou poazonează conflictul dintre cei trei L (Littérature — Lampée — Larcin), relevînd factorul revelator-catalitic al stărilor imponderabile pe care lectorul oaziv le introspectează abaroc. Infrastructura interbelică a *estronbalnes*-ului citadin n-ar fi, conform aceluiași Petitclou, decît o pastișare violent decorativă a unei pigmentări pseudo-analitice a impulsului în sine. Recreerea sintactică a spațiului ambiguu din formele neesențiale nu poate opera infinitizimal în asociația Proză — Schadenfreunde, cu altercații letriste, ca-n pasajul știut din Robert B. White, în care Joe Hutchinson, un „embustero fidedigno" anglo-saxon, rătăcind prin constelațiile silicoase ale Floridei, exclama cu un pathos longosian : „Kitty, I'm sorry. Go !".

Mi se pare explicabilă insistența cu care este susținută valabilitatea conceptului de „onirism realistic", formulă evident ebluistantă, deoarece, *sine ira*, realitatea nu mai poate fi regăsită fără un acroșaj ferm în acel „tissu" latent, prea adevărat pentru a mai crede în el. Impunitatea linearității acestui punct de vedere este compensată de atașamentul intrinsec la un *nescio quid* elevat și complex, care exclude simplificarea și colorează indecis profunditățile subsumate acelui „etre-en-soi" blamat cu lejeritate viscoasă de un condei insalubru. Polivalența postulatului este demonstrată încă o dată.

ZITRON

gloante oarbe

parodii în proză

VASILE BĂRAN: Pilule și hapuri

Barza

O barză se întîlni cu o broască, cu totul din întîmplare, și în consecință o înghiți. După ce ajunse în stomac, broasca, fericită, orăcăi foarte strigînd că e bolnavă de pojar.

Dar broasca vorbea broștește și barza nu cunoștea limba, în felul acesta scăpă de la o moarte sigură fără să știe.

O șansă

Era un rol bun, un rol foarte principial, dar un rol de șchiop și el nu avea această calitate. Regizorul dădu din cap, făcu de trei ori : ți, ți, ți, din buze și regretă. El se duse la bal și dansă pînă rămase șchiop, dar numai la unul. Între timp însă piese se epuizase și regizorul iar se necăji.

MOTTO

„Cine fuge după doi iepuri nimerește între"

Îi trebuia un rol de alergător la una sută metri pe scenă.

Dar actorul era invalid. Și, păcat, fiindcă era un rol bun.

Leul și sculptorul

Treizeci de zile îl tot ciopli pe leu și cînd fu aproape gata uită să-i adauge cincizeci de bani...

Șapca

De cîte ori venea acasă își așeza șapca în coarnele de la intrare. Într-o zi, află cu uimire, după fața plînsă a soției, că cel mai bun modist al orașului murise subit.

De atunci nu mai avu unde să-și agațe șapca.

MIRCEA MICU

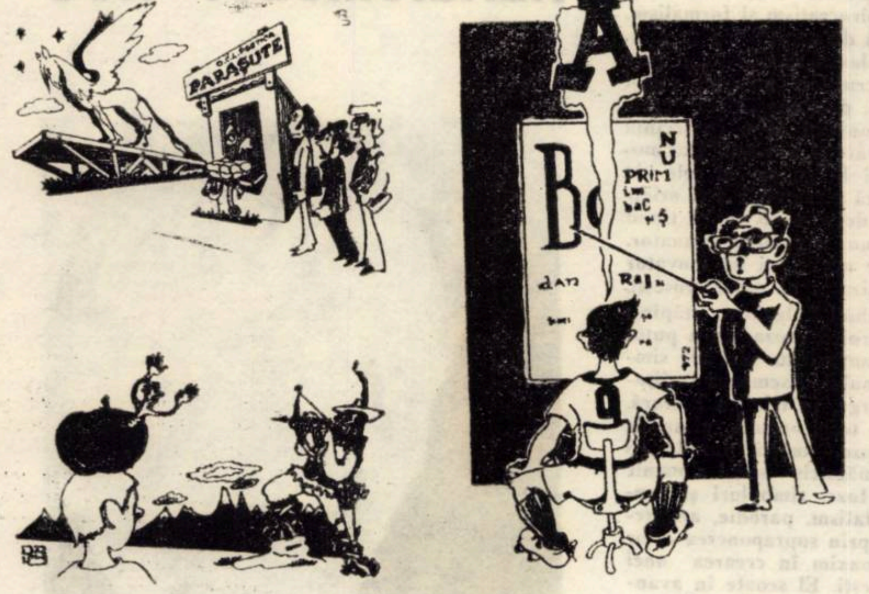

Caricaturi de DAN RADU IONESCU

periscop

■ RECREARE PE GUNOI.

Locuitorii orașului Frankfurt pe Main (Republica Federală a Germaniei) au în ultimul timp posibilitatea de a-și petrece timpul liber într-un mod într-adevăr unic în lume ; anume, pe un deal de gunoaie și deșeuri. Într-o muncă de ani de zile, cel mai mare morman de gunoaie din R.F.G., pe care le adunaseră timp de 40 de ani toate deșeurile orașului, pe o suprafață de 27 hectare și pînă la o înălțime de 40 de metri, a fost transformat într-un uriaș teren de recreare, cu un lac, poteci, terenuri de joacă și sport, pentru copii și adulți. În acest scop, mormanul de gunoaie a fost acoperit cu un strat gros de cinci metri de pămînt, scos în parte din groapa de construcție a metroului. În plus, au fost plantați 120.000 de copaci și tufișuri. Cît de mare este interesul pentru acest proiect, pe plan internațional, o dovedește faptul că o echipă de la televiziunea americană a caracterizat recent acest nou paradis pentru petrecerea timpului liber, drept unul din cele mai remarcabile zece obiective din Republica Federală a Germaniei.

■ UN APARAT ÎMPOTRIVA SOMNULUI.

În Cehoslovacia a fost patentat un aparat miniatural care, montat la ochelari, are „grijă" ca purtătorul lor să nu adoarmă. De îndată ce pleoapele se închid, chiar în aceeași fracțiune de secundă, are loc emiterea unui semnal care trezește pe cei atins de aripa lui Hipnos. Aviz amatorilor : paznici de noapte, conducători auto și .. studenți în preajma examenelor !

■ O ENCICLOPEDIE A STRUGURILOR.

Mai mult de două mii de soiuri de struguri care se cultivă în viile de pe teritoriul U.R.S.S., au fost „expuse" într-o lucrare colectivă a colaboratorilor Institutului de cercetări vinicole din Ialta. Institutul a fost înființat în 1928. Descrierea soiurilor de struguri și informații despre răspîndirea și utilizarea lor alcătuiesc o adevărată enciclopedie, unică în felul ei. Au colaborat la această lucrare specialiști din Algeria, Bulgaria, România, Iugoslavia, Italia Franța.

■ UN MINI MONDOCANE.

Doi mexicani, de altfel buni vecini, s-au „duelat" pentru că cei doi cîini ai lor nu se prea iubeau. După ce Bernitez, unul dintre vecini, a omorît cîinele lui Ernest, acesta, drept răzbunare, a tras cîteva gloanțe în cîinele bunului său vecin. A urmat duelul între cei doi vecini, care, mexicani fiind, au tras „la milimetru" și, bineînțeles, au murit pe loc fără să mai poată să-și deplîngă cîinii.

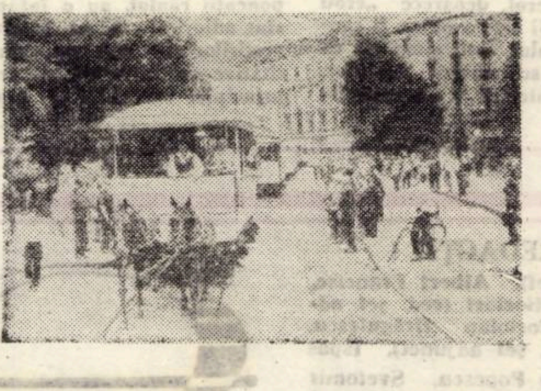

TIMIȘOARA — În amintirea tramvaielor cu cai . . .

EPIGRAMĂ

UNOR PRETINȘI UMORIȘTI
(La Săpînța, în Maramureș, se află un „cimitir vesel" — opera unui țăran din localitate)

Dragi confrați într-ale glumii,
Spre Săpînța dați onorul,
Unde rîde coaja humii
Că ați îngropat umorul !

LUI MIRCEA MICU PENTRU VOLUMUL DE PARODII „DRACUL VERDE".

Pentru mulți, Sorescu zise,
Parodia e un vis.
Mircea Micu o ucise :
Dracu-i... verde de Paris

S-A SEMNALAT O NOUĂ METODĂ DE PROSPECTARE A ZĂCĂMINTELOR AURIFERE : DIN ELICOPTER

Vestea mi se pare mare,
De-aceea am dedus :
A venit și clipa-n care
Auru-i privit de sus.

TUDOR VASILIU SEMNEAZĂ ÎN REVISTA ROMÂNIA LITERARĂ RUBRICA INTITULATĂ *PEGASUL TROIAN*

În acest *Pegas Troian*
Stau ascunși mulți temerari ;
De-or ieși-n cetate iar,
Vor fi critici literari.

UNEORI LA OPERĂ :

O, de zece ani visez
Să văd *Sînge vienez* ;
În sfîrșit, văzîndu-l, zău,
Mi-am făcut doar *sînge rău*.

SIMPATICUL GIGĂ DIN REVISTA SĂPTĂMÎNA APARE DE FIECARE DATĂ GOL-PUȘCĂ

Am citit tone de glume
Și mai rele și mai bune.
Azi însă vă dau de știre :
Gigă n-are acoperire.

ILUZIONISTUL BEN MATEI BEY A ANUNȚAT LA TIMIȘOARA UN „SPECTACOL DE ADIO", CU PRILEJUL ANIVERSĂRII A 60 DE ANI DE ACTIVITATE

Spus-am eu într-un oracol :
Ben Matei cel cu confuzii
Va da „ultimul spectacol"
Cînd ne-om face iar... iluzii !

EPITAFUL UNUIA CE N-A PUTUT TRAI FĂRĂ RELAȚII

Sub această cruce zace
Cel pierdut prin constelații ;
Nu-l deplîngeți, dați-i pace —
Va-nvia c-are relații !

CASSIUS

PROZA SATIRICĂ A LUI MIHAIL BULGAKOV ŞI TRADIŢIILE REALISMULUI RUS

În ultimii ani numele lui Bulgakov devine din ce în ce mai familiar publicului cititor românesc. În circuitul valorilor literare au intrat, una după alta, operele sale de mare talent: „Garda albă“ şi „Romanul teatral“, în traducerea lui Alexandru Calais, „Maestrul şi Margareta“, în traducerea Nataliei Radovici, si, recent, „Demoniada“, în traducerea plină de vervă şi măestrie artistică a Tatianei Nicolescu.

Salutînd zorile noii literaturi, Romain Rolland, în scrisoarea adresată scriitorilor sovietici, îşi amintea de minunata scena în ajunul luptei din piesa lui Shakespeare „Antoniu şi Cleopatra“: în sunetele flautului fermecat se aude îndepărtîndu-se corul cortegiului invizibil al lui Dionis — zeii îl părăsesc pe Antoniu sortit morţii. „Zeii lumii vechi, — continua Romain Rolland, — libertatea şi „umanismul“ părăsesc tabăra duşmanilor voştri. Primiţi-i“ [1] Aceşti „zei“ devin călăuzele creaţiei tînărului scriitor sovietic Mihail Bulgakov. Umanismul, credinţa în răsplata finală, în triumful libertăţii şi dreptăţii străbat cărţile artistului, imprimîndu-le o actualitate nepieritoare şi ferindu-le de transformare în piese de muzeu.

„Satira tînărului Bulgakov este plămădită din ura sa faţă de goana după înavuţire, faţă de lumea burgheză rapace, faţă de conformismul laş . . .“ [2] O altă ţintă a satirei sale a fost lipsa de cultură.

În opera satirică bulgakoviană întîlnim unele elemente descoperite de înaintaşii săi. Ca şi la Gogol, linia satirică a lui Bulgakov nu se exprimă în forme pur publicistice, ci este întruchipată în personaje. De la Gogol, Bulgakov a moştenit îndrăzneala imaginaţiei satirice, procedeul deformării autenticităţii cotidiene, analiza cotidianului prin prisma „realismului fantastic“. Spiritual şi ironic, Bulgakov este, asemenea lui Gogol, străin de alegoria superficială.

Saltîkov-Şcedrin şi Suhovo-Kobîlin i-au lăsat moştenire ura şi dispreţul faţă de birocratism şi formalism, pe de o parte, compasiunea faţă de oameni, pe de alta. Bulgakov este legat de aceşti clasici ai literaturii ruse şi prin demascarea mocirlei lucrurilor mărunte care-l atrag pe om, irezistibil, la fund, prin zugrăvirea despiritualizării şi depersonalizării omului ca o consecinţă firească a reglementării funcţionăreşti a vieţii. Dar momentele comune din operele lui Bulgakov şi cele ale înaintaşilor săi nu pun în umbră elementele noi, originale. Bulgakov nu este nici pe departe un copist timid şi nici nu rămîne, cel puţin, un simplu continuator. Dimpotrivă, întreaga lui creaţie ne relevă un inovator în domeniul satirei, un modernizator al prozei ruseşti.

În perioada sa de tinereţe, Mihail Bulgakov, stăpînit de tendinţa de a înnoi şi moderniza proza, nu a putut să treacă pe lîngă căutările avangardiste nici ale simbolismului, nici ale expresionismului. Asemenea scriitorilor modernişti, Bulgakov recurge, în tehnica literară, la genuri combinate, creează tragicomedii, pline de elemente simbolice, metamorfoze, măşti, paradoxuri psihologice. El mînuieşte cu măestrie stilul dinamic „crescendo“, bogat în metamorfoze, simboluri şi contraste, se foloseşte de ornamentalism, parodie, amestecul de stiluri. Bulgakov obţine, prin suprapunerea celor mai diferite planuri, efectul maxim în crearea unei atmosfere ironice, burleşti, groteşti. El scoate în avanscenă un cortegiu întreg de iluzii, ficţiuni şi mistificări, propulsat înainte de forţa imaginaţiei dezlănţuite.

Scriitorul coboară irealul în sfera obişnuitului, îi imprimă un caracter cotidian, creează iluzia unui lanţ de evenimente, egale prin cauzalitate şi succesivitate.

Grotescul satiric devine, în povestirile bulgakoviene („Demoniada“, „Ouăle fatale“), axa organizatoare a structurii compoziţionale: el determină şi tipologia genului şi a personajelor, şi motivelor literare, sistemul de acţiuni ş.a.m.d. Unii critici înclină să considere aceste povestiri drept utopii [3]. Deplasările de gen au drept consecinţă schimbarea obiectului ridiculizării, ni se propune o astfel de montare a realului cu irealul, în care elementele noi nu se opun realităţii, ci, mai curînd, o deformează, o „înstrăinează“.

Bulgakov modelează o lume nouă, prin amplificarea şi reliefarea evenimentelor în funcţie de semnificaţia lor, recurge la sinteza convenţionalului cu realul în spaţiu şi timp, prezentînd fantasticul sub forma unor „istorisiri adevărate“. El nu renunţă la funcţiile situaţionale, specifice vechiului roman, unde întîmplarea îl smulge pe individ din societatea timpului său. Dar structura acestei funcţii se schimbă radical. Personajele lui Bulgakov (Persikov, Korotkov, chiar şi Kalsoner), desprinzîndu-se pe neaşteptate din modul de viaţă obişnuit, nu încearcă să-şi caute un drum nou şi ţeluri mai nobile, ci, dimpotrivă, se străduiesc să se reîntoarcă la vechea stare.

Bulgakov are o atitudine ironică faţă de eroii săi. De fapt, nici nu-i putem numi eroi, deoarece „eroii sînt oamenii la cotiturile istoriei. Şi nu va putea fi construită nici o structură a romanului atît timp cît ea nu va asimila mişcarea istoriei, schimbarea relaţiilor, dezintegrarea timpului, treptele istoriei“ [4]. Cu excepţia lui Rokk, celelalte personaje ale lui Bulgakov nu sesizează cotiturile istoriei. Ele tind spre o stare constantă. Viaţa lor nu este o trăire deplină, ci „existenţă pasivă“. Şi numai întîmplarea le transpune în planul unei existenţe active, al unei trăiri intense. Eroii, la prima vedere, nu sînt decît o ilustrare a împărţirii tradiţionale în două categorii: personaje pasive şi exponenţi concreţi ai răului, gruparea fiind determinată de pătrunderea în tragicomedia lumii. Dar, dincolo de aceste coincidenţe aparente se află divergenţe profunde. Bulgakov răstoarnă, cu ajutorul ironiei, noţiunile tradiţionale. Ni se pare numai că Korotkov este un om „mărunt“ (tip descoperit încă de Gogol) în lupta inutilă cu aparatul birocratic, în căutările zadarnice de a restabili dreptatea călcată în picioare. În realitate însă, Korotkov, ca şi Kalsoner, nu este decît un şurub într-o maşinărie birocratică şi luptă nu împotriva ei, ci pentru a nu-şi pierde locul în ea.

Bulgakov renunţă la caracterologia realistă şi recurge la semne, simboluri ale oamenilor cu o sumă caracteristică de trăsături. Persikov simbolizează savantul, Rokk este simbolul conducătorului incult dar „energic“, Korotkov reprezintă pe „funcţoinarul mărunt“. Scriitorul îi pune pe eroii săi în situaţia de a trece prin toate acţiunile tradiţionale: Persikov trăieşte şi piere pentru ştiinţă, Kalsoner aruncă praf în ochi cu agitaţia sa energică dar inutilă, Korotkov se zbate în căutarea dreptăţii.

Personajele, simple marionete, sînt incapabile de o organizare independentă a subiectului, aceasta revenind în întregime autorului. Descrierea personajelor consună cu funcţiile lor. Astfel, Rokk şi Kalsoner, exponenţii răului, au o înfăţişare neplăcută şi sinistră, sînt odioşi din punct de vedere moral. Personajele povestirilor sînt construite cu ajutorul exagerărilor cantitative şi calitative ale trăsăturilor lor fireşti. Dacă principiul cantitativ — hiperbola — condensează neajunsurile lor, atunci cel calitativ — grotescul — duce nu numai la exagerarea lor, dar şi la depăşirea limitelor obişnuitului. În creionarea personajelor lumii groteşti, Bulgakov se foloseşte de unele reţete ale grotescului romantic şi ale barocului. Printre aceste procedee se enumeră folosirea marionetelor şi a automatismului, relevarea caracterului mecanic şi a celui iluzoriu. De cele mai dese ori Bulgakov apelează la folosirea marionetelor, ceea ce îi permite să sublinieze că personajele nu au o viaţă proprie, se află în mîinile cuiva. Unul dintre aceste personaje marionetă este Korotkov. Tocmai de aceea autorul stăruie atît de mult asupra portretului, gesturilor şi mişcărilor lui febrile. Automatismul este propriu tuturor personajelor din „Demoniada“. Automatul este „ficţiunea înstrăinării de individ a întregului abstract, rezultatul transformării omului într-un „şurub“ al mecanismului de producţie sau de stat, substituirea personalităţii integre printr-un om „parţial“ [5] Asemenea personaje sînt automate cu acţiuni programate dinainte, iar evenimentele catalizează numai manifestarea esenţei lor, scot în relief acest program. Panteleimon se transformă din paznic în chelner, al restaurantului „Trandafirul Alpilor“, Rokk devine, dintr-un conducător „energic“, un om speriat de viaţă, Kalsoner se metamorfozează într-un cocoşel alb, în timp ce Jan Sobesski ajunge manechin.

În mod paradoxal, toată activitatea furtunoasă a personajelor este determinată de tendinţa lor spre o stare constantă. Kalsoner cară după el, dintr-o instituţie în alta, tot personalul său birocratic, fără a schimba ceva; Korotkov vrea să rămînă la locul său, dar, desprinzîndu-se accidental de el, nu se mai poate întoarce. Împotriva voinţei sale se declanşează o reacţie în lanţ. Lupta pentru o constantă în viaţă devine, inevitabil, un proces împotriva răului, o luptă pentru demascarea acestuia. În desfăşurarea accelerată a acţiunii sînt incluse tot mai multe probleme noi. Realul capătă treptat trăsături fantastice.

Fantasticul devine un mijloc de dezvăluire a disonanţei existenţei. Tot ceea ce era mai înainte obişnuit şi firesc apare dintr-oadtă în faţa lui Korotkov ca un coşmar, un vis urît. Pierderea armoniei cu lumea exterioară duce la pierderea parţială a „eului“, la dedublare. Pierzîndu-şi locul, Korotkov pierde mai mult decît o parte din „eul“ său; el nu-şi mai poate dovedi identitatea. Eroul degenerează, capătă o coloratură de farsă, se acoperă cu un văl de ironie. Personajele sînt transpuse într-o atmosferă de teatru, plină de dedublări (doi Kalsoneri, doi bătrîni), deghizări, roluri false (al doilea Kalsoner nu este şef, Jan Sobesski nu este renumitul Jan Sobesski, Korotkov nu este Korotkov ş.a.m.d).

În pluralitatea descifrărilor posibile, putem găsi şi explicaţii pragmatice, şi sensuri simbolice. Totul devine polivalent. Rokk şi Kalsoner nu sînt numai autorii unor întîmplări catastrofale, ci, în ultimă instanţă, şi victimele lor. Dar, neexistînd un vinovat direct, urmărirea se dovedeşte a fi falsă, aparentă, ambivalentă. Deja nu ne mai uimeşte faptul că Korotkov şi Kalsoner, ciocnindu-se pe scară, urlă de spaimă: fiecare este convins că celălalt îl urmăreşte.

Bulgakov, este fără îndoială, un scriitor realist, dar el a fost mult mai aproape de „realismul fantastic“ al lui Gogol, Saltîkov-Şcedrin, Dostoievski, n-a urmărit să păstreze verosimilitatea exterioară. El sporeşte rolul convenţionalului şi hiperbolei în zugrăvirea vieţii, prezintă realitatea în forme convenţionale, dezvăluind trăsăturile esenţiale ale fenomenelor. Ridicîndu-se pe diferite trepte ale convenţionalului, Bulgakov rămîne, totuşi, în limitele cauzalităţii sociale a timpului său, ale posibilităţilor lui reale şi potenţiale.

Satira lui Bulgakov — cu toată complexitatea ei, determinată de introducerea grotescului, hiperbolizării, convenţionalului, parodiei etc. — nu cifrează problematica vieţii. Autorul ne-a povestit şi continuă să ne povestească, prin operele sale, adevărul şi numai adevărul despre viaţă şi om.

GALINA CERNICOVA-BUCA

---

1. Culegerea de articole „Na zaşcitu novogo mira“, Leningrad, Editura „Vremja“, 1932, p. 105.

2. V. Lakşin, *O proze Mihaila Bulgakova i o njom samom*, în cartea „Mihail Bulgakov, Izbrannaja proza“, Moscova, Editura „Hudozestvennaja literatura“, 1966.

3. Cf. V. Lakşin, *op. cit.*; L. Erşov, *Sovetskaja satiriceskaja proza 20-ch godov*, Moscova, Editura Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., 1960.

4. V. Şklovskij, *Tetiva* Moscova, Editura „Sovetskij pisatel'“, 1970, p. 132—133.

5. J. Elsberg, *Voprosy teorii satiry*, Moscova, Editura „Sovetskij pisatel'“, 1957, p. 263.

COLEGIUL DE REDACŢIE:
Ion Arieşanu (redactor şef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (red. şef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (red. şef adjunct), Ispas Moţiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar gen de redacţie), Emil Vlaicu.

Săptămînal politic-social şi literar-artistic editat de Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Timiş şi Asociaţia scriitorilor din Timişoara.

Redacţia şi administraţia — Timişoara, Piaţa V. Roaită nr. 3 — Telefon 3.33.90, 3.00.82.

Abonamentele se fac la oficiile P. T. T. R. şi difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă !

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic Serie nouă Timișoara 12 pag. 1 leu

Pîine și muncă

Marele for al înțelepciunii întregului nostru popor s-a încheiat, documentele sale ne strălucesc pe masa de studiu, cu litere de aur, cu limpezimi de cleștar. Am urmărit zile la rînd cu emoție și atenție dezbateri care fac din Conferința partidului, din Conferința noastră a tuturor, un moment istoric durabil, înscris în epoca atît de bogată în evenimente — pe care o străbatem nu ca martori, ci ca participanți.

Vechiul deziderat al mișcării noastre muncitorești *„nici muncă fără pîine, nici pîine fără muncă"*, reactualizat în datele sale noi și optimiste de-acum, capătă sensul mobilizator pe care-l sublinia secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu : „Acest criteriu trebuie să-l introducem în viață... Acest lucru este esențial pentru progresul social, pentru construirea socialismului și comunismului".

MUNCĂ ȘI PÎINE

Partidul cheamă eroica clasă muncitoare să-și intensifice efortul productiv, împlinind cincinalul în patru ani și jumătate, cheamă țărănimea cooperatoare și intelectualitatea să o urmeze către obiective care, atinse, vor face ca patria noastră să se așeze într-o splendidă configurație de civilizație socialistă, în rîndul națiunilor celor mai evoluate ale lumii.

PÎINE ȘI MUNCĂ...

Citim punctul patru al primei secțiuni a Raportului. Citim chiar în primul aliniat : „Preocuparea fundamentală a partidului, țelul suprem al politicii sale, rațiunea însăși a construcției orînduirii socialiste și sensul a tot ce înfăptuim este creșterea bunăstării materiale și spirituale a maselor, satisfacerea cît mai deplină a nevoilor întregului popor, asigurarea condițiilor pentru manifestarea plenară a personalității umane". Ceea ce urmează este chintesența unui program de înaltă semnificație umanistă : sporuri de salarii, începînd cu creșterea salariului minim la 1.100 lei și a celui mediu la 1.950 lei, pensii mai substanțiale, intensificarea construcțiilor de locuințe, sporirea ajutoarelor familiale acordate de stat, și în perspectivă, săptămîna de muncă în care ponderea să cadă pe cinci zile lucrătoare.

Și încă o dată — această expresivă îngemănare : *„muncă și pîine"* : „Avem convingerea că toate aceste măsuri preconizate de conducerea partidului și statului nostru pentru ridicarea în continuare a nivelului de trai vor găsi un profund ecou în rîndurile oamenilor muncii de la orașe și sate, vor constitui un nou imbold în vederea înfăptuirii și depășirii sarcinilor cincinalului".

A da și a primi, a dărui cu entuziasm și a fi răsplătit după merit, după legile scrise și nescrise ale echității sociale pe care le-au statornicit într-o orînduire obștească cum n-a cunoscut niciodată acest tărîm strămoșesc — iată permanențele drumului nostru către un mîine luminos pe care forumul din iulie ni-l proiectează clar și convingător și atît de aproape încît avem certitudinea că oțelindu-ne brațele pentru un nou efort vom ajunge să-i culegem binefacerile pe care le știm.

ORIZONT

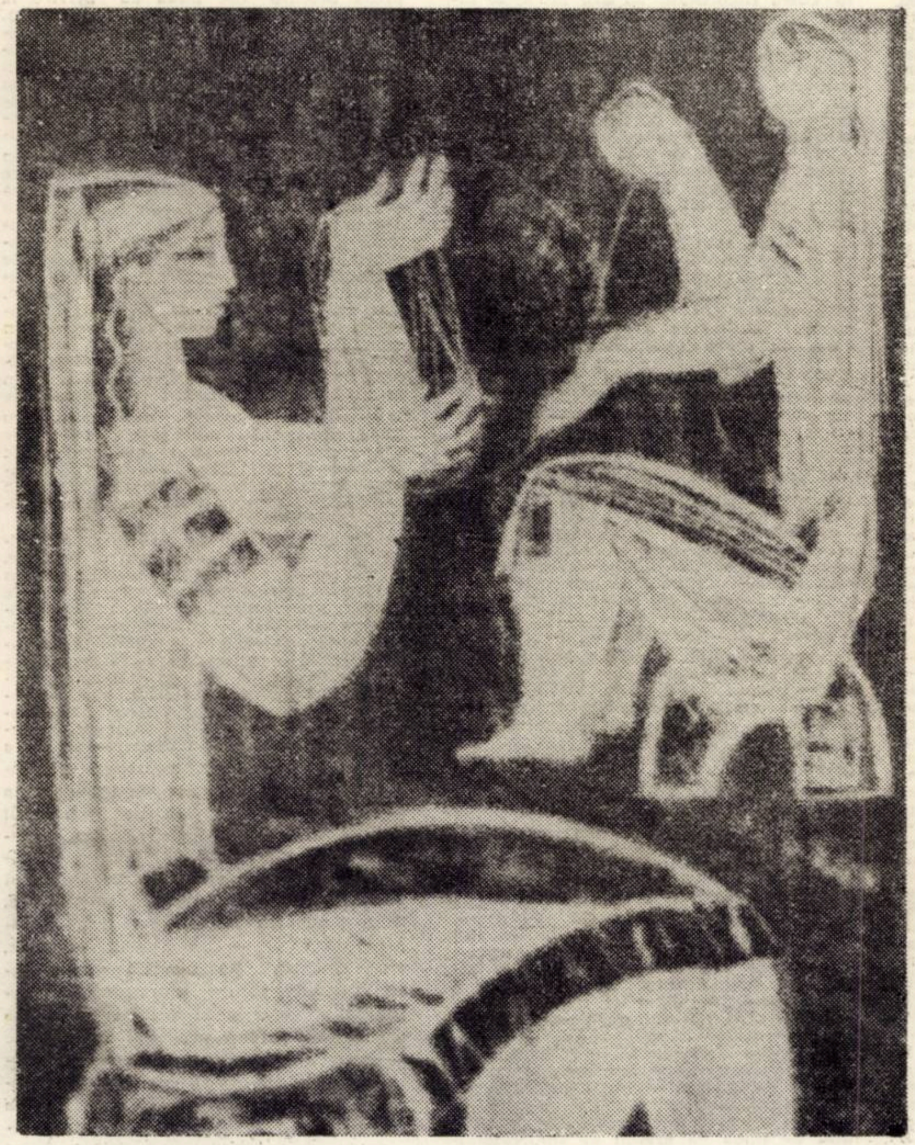

EUGENIA DUMITRAȘCU Țesătoare

„Medicina ? o știință care se îmbină cu arta"

Convorbire cu prof. dr. doc. PIUS BRÎNZEU

— Stimate tovarășe rector, aș dori să încep cu o întrebare foarte generală. S-ar putea răspunde în foarte puține cuvinte la o asemenea întrebare : ce reprezintă pentru dv. medicina ?

— Medicina este considerată astăzi ca fiind știința sănătății omului. Altădată, se urmărea mai ales vindecarea bolilor și alinarea suferințelor. Astăzi, accentul se pune pe prevenirea îmbolnăvirilor. Obiectul medicinei contemporane este

VALENTINA DIMA

(*Continuare în pag. 10*)

Anul XXIII
joi 3 august 1972
14
(229)

CUIBUL

Vecinul nostru Niculae avea șase copii. Era ceferist. Frînar. În vremea războiului, la o tamponare, își strivise un picior de la șold, pe care-l înlocuise cu un picior de lemn.

Cei șase copii pe care-i avea îi umpleau o casă atît de mică, din pămînt bătut, încît ai fi crezut că-i un adăpost pentru iepuri. Una din odăi era ghiftuită numai cu paturi și cu nimic altceva. În a doua, nevasta ceferistului fierbea mîncarea și tot acolo era o masă înconjurată de lavițe și nimic altceva.

În acele vremuri grele, auzeam și eu, frînarul se plîngea uneori tatei :

— Spune dumneata, vecine, ce-o să se aleagă de copiii ăștia ai mei ? Cum au să plece de lîngă mine, de-acasă, de-aici de la cuib, gata cu ei...

Tata îi spunea ceva, o încurajare, o vorbă, însă vorba aceea nu-l liniștea pe Niculae. Noi, copiii, ce știam noi de aceste lucruri grave, cînd ne puteam continua nestingheriți jocurile și nebuniile într-o pivniță adîncă și umedă, unde aprindeam lumînările și ne jucam de-a umbrele pe pereți ?

Dar poate că nu chiar despre toate astea aș fi vroit să vă spun pînă aici, ci despre cu totul altceva. Să vedeți. A trecut războiul. S-au perindat ani îndeajuns de mulți de-atunci și, într-una din zile, coborînd într-o stație, pe peron, m-aud strigat de cineva din mulțime. Un tînăr necunoscut, superb alcătuit, se apropie surîzînd și cu mîna întinsă la mine.

creion

— Nu mă mai cunoști, nu-i așa ? Știu eu bine că nu mă mai cunoști. Sînt Puiu, fiul frînarului, zise el, umplînd perplexitatea mea cu o veste într-adevăr uimitoare.

El fusese cel mai mic din cei șase copii ai frînarului. Cînd eu plecasem din oraș, înstrăinîndumă, el abia se ridica în coada celorlalți frați. Mă uitam la acest tînăr distins, cu priviri ascuțite, cu un inefabil surîs rămas uitat pe gura sa bărbătește arcuită. Întreaga sa înfățișare emana suplețe, un aer de distincție, pe care o activitate superioară le depun îndeobște pe chipul unui om.

L-am întrebat, de îndată despre casa lor, părinți, frații lui, scormonind un trecut ce mi se părea adîncit într-o mare umbră. Radu, fratele său mai mare, apropiat prieten cu mine, ajunsese profesor. Doina era contabilă, la un șantier. Ovidiu, maistru chimist. O altă soră, croitoreasă, iar Clemente, mai mare numai cu un an ca el, era ofițer prin Dobrogea, iar el, Puiu, judecător aici în oraș.

— Cum s-a putut, am exclamat, cum s-a putut această minune ? Nu-ți amintești de teama tatălui vostru de-a nu pleca voi din cuib ? De teama că o casă de copii săraci nu înseamnă nimic pe această lume ? Cum s-a putut?

Întrebarea mea nu era numai uimire, ci și interogația generală pe care o puteam adresa tuturor celor care, ca el, ajunseseră ceva în lumea românească de după război :

— Știi, mi-a spus el după o tăcere, privind peste umărul meu la o garnitură care se mișca pe linii, știi, noi, oamneii, nu ne punem întotdeauna întrebările esențiale. Și aceasta este o întrebare esențială. La tot ceea ce s-a întîmplat cu noi, cu mine, să zic, la faptul că noi, cei șase copii, puteam ajunge niște cîini vagabonzi care să mușcăm și atît, și am ajuns totuși fiecare cîte ceva, am un singur răspuns : puterea de-a crede în noi și puterea de crea ceva prin noi. Minunea o găsesc numai aici.

L-am privit adînc în ochi pe Puiu. Avea aceiași ochi căprui, cu sclipiri jucăușe, nițel ironice, ca în copilărie. Ce răspuns puteam să-i dau ? Răspunsul era în el însuși și în cei șase frați ai săi !

ION ARIEȘANU

cronica literară

Previzibil şi imprevizibil într-o poetică a prozei*

Teoria literară are de cîtva timp orgoliul exclusivismelor : ultimele ei preferinţe se îndreaptă desluşit „în căutarea romanului", dacă ar fi numai să ne gîndim la frecvenţa discuţiilor lansate sub acest titlu de revistele noastre (*Vatra*, nr. 5, 6, *Convorbiri literare*, nr. 5, *Argeş*, nr. 5). De aceea nu ne mai miră convingerea cu care Valeriu Cristea, de pildă, defineşte secolul nostru ca „un secol social şi epic", pentru că de mult evoluţia romanului a început să fie privită ca o filogenie ce repetă în compartimentele ei specifice ontogenia evoluţiei sociale. Sau, ca să-l cităm pe R.-M Albérès, „istoria unui gen literar (în speţă a romanului) se confundă aproape cu istoria noastră". Romanul devine astfel terenul unor convulsii şi mutaţii aproape ireversibile, „mutaţii tot atît de spectaculoase ca şi acelea ale vieţii organice în terţiar şi în cuaternar". *(Métamorphoses du roman)*. Noul exclusivism al prozei a cîştigat repede discipoli ambiţioşi şi la noi, preocupaţi deopotrivă de avaturile romanului şi de cele ale unei terminologii cît mai adecvate. De unde pînă nu demult discuţiile despre roman aveau loc în absenţa unei teorii proprii, la adăpostul unor concepte împrumutate din studiul extraliterar, asistăm în prezent la o adevărată proliferare a interesului pentru o poetică a prozei, la o manie a terminologiei în virtutea căreia se preiau cu promptitudine concepte, categorii, probleme ale esteticii la zi (fie că este vorba de structuralism, semiologie sau estetică informaţională). Din dorinţa de a introduce romanul românesc într-un context de preocupări imediate, criticii noştri îl aplică prea arbitrar la exemplul prozei europene, reţinînd acele elemente care demonstrează sincronismul cu şirul de evenimente care au condus romanul de la „discontinuitatea psihologică" a lui Proust la, să zicem, „teoria cuantelor" a lui Lawrence Durrell. Datorită acestui rigorism (adesea simplificant) un roman ca *Intrusul* îi va aminti pe rînd lui Ion Vlad — într-o carte altminteri de excelente analize „structuraliste", nu întîmplător intitulată *Descoperirea operei* — de „structura în trepte geometrice" a *Muntelui vrăjit* sau „scriitura" noului roman francez, cu impresia de rătăcire într-un „labirint" al memoriei ; în altă parte Fănuş Neagu va deveni posesorul unei ştiinţe moderne a povestirii comparată cu cea a lui Faulkner din trilogia familiei Snopes, sau cu cea a eposului tragic dintotdeauna. Sensul principal al acestei *deschideri* (adeseori exagerată) a perspectivei în care este privit romanul românesc este reclamarea tot mai viguroasă a „receptivităţii pentru diversitatea de soluţii în proză şi înţelegerea diversităţii ca un răspuns la condiţiile exterioare ale creaţiei", ca să folosim cuvintele lui Ion Vlad, în locul rigidităţii cu care a fost înainte considerat romanul ca specie a „reflectării" sau tipizării" prin excelenţă. În acest context însăşi noţiunea de *realism* este înţeleasă mai generos nu ca o doctrină literară, un cod de valori îngheţate, ci „un simbol al tuturor posibilităţilor", o „libertate de mişcare în funcţie de natura organică a viziunii scriitorului". Astfel transformat, îmbogăţit, realismul devine în accepţiunea criticii noastre (vezi articolele *Realismul*, de C. Stănescu sau *A vorbi despre realism*, de Const. Ciopraga) o atitudine generală, o mentalitate creatoare capabilă să-şi asume orice manieră sau tehnică literară. E adevărat că în zelul cu care se reconsideră conceptele în critica literară, se ajunge nu odată la genul de subiectivism labil profesat de Anton Cosma în revista *Vatra* (*Realismul de azi*, nr. 6, 20 iunie 1972) prin care nu literaturii i se impun criterii general teoretice, ci realismul este silit să se supună „literaturii pe care o avem". Adică, zice autorul, ne interesează „realismul literaturii române şi nu realismul ca noţiune teoretică". Dincolo de acest gen de „autohtonizare" a conceptelor, care pare a urma o modă la noi, reţinem totuşi ideea că „realismul devine... mai puţin o modalitate de transpunere artistică a realului, cît o modalitate de abordare a lui".

Aceasta este şi principala idee care se desprinde din recentul volum de „poetică" a prozei a lui Grig. Smeu, *Previzibil şi imprevizibil în epică* (Edit. Academiei R.S.R., Buc., 1972) „Arta, zice autorul reluînd în fond lucruri cunoscute, nu preia realitatea ci o asimilează dintr-o perspectivă a idealităţii umane... Epica secolului XX mizează, pe lîngă încadrările exterioare tipice ale eroului şi pe o „tipizare" în sine, pe o fixare a interiorităţii irepetabile şi de aceea cu mult mai plină de surprize... Originalitatea viziunilor artistice *personalizează* istoria, fără a o denatura, şi relevă de la operă la operă, *aspecte umane inedite, filoane narative diferenţiate*". Grig. Smeu este dialecticianul unor opoziţii terminologice, al unor disocieri de nuanţă între conceptele esteticii; Într-un articol mai vechi din *Convorbiri literare* (nr. 2), G. S. făcea distincţia între „mimesis şi mimetism", refuzînd realismul mimetic, „copierea anostă a realităţii, calchierea ei", ca pe un antirealism. În recenta sa carte, procesele complexe ale transfigurării artistice sînt discutate sub semnul cuprinzător (poate prea cuprinzător) a doi termeni împrumutaţi din estetica informaţională : „previzibil" şi „imprevizibil". Mai cu seamă în partea a doua a cărţii, un fel de tratat de sociologia receptării, se încearcă o aplicare adliteram a teoriei informaţiei (de pildă a „funcţiei de improbabilitate a unui mesaj") la exemple literare luate din proza lui Şt. Bănulescu sau Fănuş Neagu. Cei doi termeni devin un fel de *concepte gigantice* sau, în cuvintele autorului, „un soi de acoperămînt cu boruri atît de largi încît să poată acoperi orice". Din perspectiva lor sînt trecute în revistă cu conştiinciozitate toate categoriile romanului, chiar şi cele în legătură cu care autorul nu poate profera decît eventuale banalităţi (vezi paragraful despre „previzibilitatea titlurilor" sau „previzibilitatea accesoriilor necesare"). În spiritul esteticii „informaţionale" Grig. Smeu îşi aplică conceptele după o aritmetică a cantităţilor, constatînd de pildă că gradul de imprevizibilitate creşte odată cu cuprinderea mai largă (în epică) a existenţei umane — ceea ce ar însemna paradoxal că poezia, în care jocul fanteziei metaforice, polisemantismul sînt mai libere, ar fi mai previzibilă în raport cu romanul. — Previzibilă, dincolo de ideea centrală a cărţii care se aplică adeseori arbitrar, este mai degrabă „estetica" lui Grigore Smeu ce se mărgineşte în mare parte la transcrierea uşor modificată a unor puncte de vedere cunoscute, sau a unor afirmaţii de dată mai recentă din presa literară (de pildă cu privire la procesul de „urbanizare a romanului"). În absenţa curajului speculativ, a atitudinii mai polemice faţă de conceptel. consacrate, autorul are cel puţin consecvenţa obiectivităţii, impunîndu-şi de la început o atitudine nuanţată, dialectică, de refuz al exagerărilor în ambele sensuri. Grig. Smeu îşi ia precauţiile necesare spre a nu fi trecut nici în tabăra academismului dogmatic care dispreţuieşte imprevizibilul pe motiv că acesta ar trăda o cunoaştere imperfectă într-un secol „al tehnicizării care calculează şi prevede tot", nici în cea a „imprevizibilomaniei", a literaturii care este o „fugă *calculată* de orice logică a spiritului uman, ca un însemn al ruşinii". Mai cu seamă faţă de promotorii „acestui proces tumefiant" ce „recurg în creaţiile lor la un imprevizibil confecţionat ad-hoc,... un imprevizibil *prevăzut*, mistificat", autorul adoptă un ton intransigent, izgonindu-i cu încruntare la periferia literaturii. De aceea, cu toate precauţiile, autorul nu scapă pe alocuri de un rigorism exagerat care produce şi asemenea înţelegeri mecanice, deterministe ale literaturii, ca în paragraful despre literatura inconştientului şi absurdului.

În ultimă instanţă dialectica previzibil-imprevizibil impune nu o opoziţie, ci un raport de complementaritate, „un proces de adecvare şi conlucrare", în care poziţia preferenţială o are imprevizibilul, cu condiţia ca „discontinuitatea, inconstanţa, să acţioneze numai prin raportarea la o constantă, *unitatea* specifică a operei". La fel soluţionează autorul şi alte aparente opoziţii, spre exemplu cea dintre proza „obiectivă" şi „subiectivă". El încearcă să spulbere o prejudecată de lungă tradiţie — aceea a naraţiunii exterioare, coerente — consemnînd evoluţia prozei moderne de la „exclamativ" la „inclamativ" (termenul îi aparţine), adică de la retorica gestului exterior la motivaţia interioară. Observînd că în proza actuală dispare eroul manifestărilor exterioare, zgomotoase, Grig. Smeu indică, în termeni e adevărat cam vagi — un posibil substitut, *eroul spiritual*. Remarcabilă rămîne însă pledoaria pentru supravieţuirea personajului, chiar şi în această formă, ca o rezistenţă în faţa presiunii egalizatoare a istoriei. Pornind de la exemplul romanului lui Marin Preda, autorul demonstrează delăsarea accentului de la mediul social la destinul individual, reconsiderarea matură a raportului dintre individ şi societate, mediul social fiind privit tot mai mult prin experienţa unui individ care îşi rezervă dreptul de a se abate de la rigorile unui destin exemplar. Grig Smeu nu este însă pregătit să urmărească pînă la capăt consecinţele acestui proces de „personalizare" a istoriei, remarcat de critica noastră şi cu alte prilejuri, reducînd implicaţiile lui sociale la demonstraţia esteticii sale abstracte, adică la dialectica previzibilităţii. „Imprevizibilul care se dezvăluie aici ca o discordanţă între logica existenţei, a istoriei şi a evoluţiei unui destin individual este tocmai de natură să configureze un destin uman ce nu poate fi confundat cu alte destine". Pentru el problema lui Călin Surupăceanu se reduce la faptul că „este el însuşi, neidentificabil cu un altul". În general autorul nu depăşeşte marginile propriei demonstraţii, mulţumindu-se adesea să apeleze la exemple literare doar pentru a verifica funcţionalitatea termenilor estetici propuşi de el. De puţine ori Grigore Smeu îşi îngăduie libertăţi de critic comentînd literatura pentru ea însăşi, într-un stil eseistic, de divagaţie metaforică ce rămîne însă pe alocuri la nivelul efuziunilor lirice sau a formulărilor vag-metafizice (ca în acest exemplu de „transcendentalism" naiv pus pe seama romanului *Dincolo* de Corneliu Ştefanache, care ar reliefa „în mod semnificativ o anumită vocaţie a omului acestui secol de a se zbuciuma cu tenacitate în drumul său de străpungere a învelişurilor exterioare, adeseori înşelătoare"). Se pare că şi *stilistic* autorul şi-a luat toate precauţiile necesare : stilul rigid, îngheţat, conceptual, al tratatelor de estetică este înviorat adeseori de asemenea volute lirice sau interludii eseistice care transformă termenii riguroşi ai demonstraţiei în simple metafore (o metaforă ni se pare şi referirea la „pulsaţia interioară a operei", „palpitul de ansamblu al personalităţii ei" ce ar fi resimţit de autor înainte de actul creaţiei, chiar dacă apoi Grig. Smeu încearcă să-i dea autoritate ştiinţifică numind-o mai apoi „intenţionalitatea interioară a operei").

Previzibil şi imprevizibil în epică este o încercare ambiţioasă de poetică a prozei a cărei dialectică se dovedeşte însă pe alocuri prea rigidă, autorul încercînd mereu să-şi circumscrie termenii, să-i supună unei matematici riguroase, evitînd cu prudenţă depăşirile cantitative în ambele sensuri. Ea poate oferi măsura propriei imprevizibilităţi, a surprizei pe care o poate provoca la lectură, numai în momentul în care autorul ei îşi aminteşte că „în artă nu atît cantitatea situaţiilor probabile, nu deschiderile aritmetice spre imprevizibil determină pentru receptor, caracterul estetic, cît *calitatea* lor subiectivă, ineditul irepetabil al individualizărilor artistice". (p. 148).

MARCEL POP-CORNIŞ

---

*) Grigore Smeu, *Previzibil şi imprevizibil în epică*, Editura Academiei R.S.R., Buc., 1972.

LECTOR

GH. BULGAR, „Momentul Eminescu în evoluţia limbii române literare, (Ed. Minerva, 1971)

Afirmaţia potrivit căreia toate elementele realului se interferează şi se condiţionează reciproc, cunoaşterea unui fenomen cîştigînd adîncime prin cercetarea fenomenului opus lui, este valabilă şi cînd ne referim la principala modalitate de comunicare umană — limba.

Astfel, corelaţia *limbă literară-stil* este esenţială în delimitarea şi caracterizarea unor multiple aspecte ale operelor artistice. Actualizînd şi dezvoltînd virtualităţile expresive latente ale limbii într-un *stil* propriu, într-o viziune originală, expresie a personalităţii lor creatoare, marii scriitori contribuie şi la evoluţia într-un anumit sens şi într-un anumit ritm, a *limbii* naţionale.

Aceasta este ideea fundamentală pe care se structurează cele două volume ale lui Gh. Bulgăr, apărute anul trecut : *Momentul Eminescu în evoluţia limbii române literare* şi *Studii de stilistică şi limbă literară*.

Pisc al limbii literare, *momentul Eminecu* este încadrat în literatura epocii, reliefîndu-se atît aportul predecesorilor la modernizarea limbajului cît şi covîrşitoarea influenţă exercitată de poet asupra urmaşilor, „tendinţele estetice posteminesciene".

Nu Eminescu-creatorul este surprins, în primul rînd, în carte, ci Eminescu-teoreticianul ce a participat cu entuziasm la disputele lingvistice ale timpului ; Eminescu — pe care „dulcea limbă a trecutului", „frumoasa şi spornica limbă a cronicarilor" l-a interesat nu numai ca sursă înnoitoare a stilului creaţiilor poetice ci şi ca depozitară a unor „formaţii sintactice fermecătoare", a unor forme neobişnuite pe care ar fi dorit să le poată aduna într-o gramatică ; Eminescu-poetul prin excelenţă, preocupat de influenţa lui *i* consonantic asupra vocalelor şi consoanelor cu care se întîlneşte, de motivele prefacerii lui *d* în *j* ; Eminescu-nemulţumit de absenţa unei reviste de filologie romanică.

Preocupările poetului referitoare la fondul istoric al limbii literare, la sursele populare ale limbajului poetic, opiniile sale despre arta unor scriitori şi despre evoluţia stilurilor limbii sînt comentate pe larg de autor.

Discutînd amănunţit, în prima parte a volumului, poziţia teoretică a poetului în problemele limbii, prin studiile anexate în ultima parte (*Expresia poetică în proza literară a lui Eminescu, Evoluţia expresiei poetice în variantele „Luceafărului"* ş.a.), Gh. Bulgăr analizează cîteva din elementele ce au contribuit la realizarea imensului cîştig valoric adus de poezia eminesciană în literatura vremii.

Volumul *Studii de stilistică şi limbă literară* ce cuprinde unele din cele mai reprezentative contribuţii anterioare ale autorului în aceste domenii, este divizat în trei mari capitole : *Scriitori români şi dezvoltarea limbii literare*, capitol în care întîlnim studii despre limba şi stilul unor scriitori, începînd cu Eminescu şi terminînd cu Titus Popovici, *Probleme de stilistică*, ce conţine articole în care sînt definite concepte cu care operează stilistica şi *Aspecte ale evoluţiei limbii literare*, capitol ce însumează articole teoretice de diferite facturi, privitoare, de ex., la evoluţia anumitor prefixe, la lexicul unei perioade istorice, la problema sinonimiei lexicale în limbă etc.

Oglindind preocupările îndelungi şi fructuoase ale autorului în domeniul stilisticii şi al limbii literare, mărturisind pasiunea şi strădania neobosită a cercetătorului pentru lărgirea orizontului lor (fiindcă, cu tot caracterul ştiinţific al lucrărilor sale Gh. Bulgăr rămîne un entuziast, aşa după cum îl trădează scrisul său), volumele de faţă constituie o contribuţie reală la lămurirea unor probleme importante ale acestor discipline.

FELICIA GIURGIU

ANTON IORDACHE, „Amurgul lagunei", (Ed. Cartea Românească)

Probabil că un profesionist în ale criticii ar discuta cu totul altfel această scriere, pornind de la subtitlul („O investigaţie psihologică") care trădează programatic încadrarea într-o formulă „serioasă". Ambiţiile mari ale cărţii ar putea constitui un motiv de divagaţii foarte intelectuale, dar dincolo de intenţiile autorului, romanul este „poliţist". De fapt interesează mai mult în ce măsură satisface cartea pretenţiile lectorului.

Este vorba aici şi de sondaje psihologice (confruntarea dintre Alice şi Clementina, în gîndurile procurorului), şi de simbolul lagunei ; există caractere conturate ferm în dialoguri-anchetă (fără inutile indicaţii de regie), o atmosferă bine determinată (fără epitete-şoc). Întîlnim firesc lucruri fireşti. Cîteva coincidenţe supără, măcar că „în viaţă" le găsim fără să ne mirăm. De asemenea nişte sentimentalisme uşor stupide presupun o prejudecată a literaturii „exotice". Laguna, loc izolat, cu mistere şi ritualuri ancestrale, se înscrie totuşi într-un timp prezent recunoscut fără dificultate.

Procurorul veridic în complexitatea caracterului său, omul care construieşte o schemă inteligentă, dar prea condiţionată de o premiză în afară de cazul în discuţie, duce în spate toată cartea. „Drumul" lui interior, condus cu dibăcie, cu întorsături neaşteptate, proprii genului, captivează.

În aceste simple note de lector, cu subiectivismul datorat impresiilor imediate, trebuie să consemnăm satisfacţia întîlnirii cu acest „nume nou", mai ales că romanele „poliţiste" -au cu pretext „poliţist", de o aleasă platitudine şi de o extraordinară naivitate artistică, apărute la noi în ultimul timp, ne-au făcut sceptici.

Am mai adăuga că „Amurgul lagunei" nu este o carte de divertisment. Dezvăluirea frumuseţii interioare a unor oameni simpli, unele accente de critică socială (Scarlat), depăşesc purul interes pentru o anchetă.

Aşteptăm cu încredere un nou roman semnat de Anton Iordache.

L. C.

LECTOR

EVOCĂRI

Scriitori tribuniști din perioada arădeană (II) - OCTAVIAN GOGA

Dacă poeziile lui Vasile Alecsandri au apărut în „Tribuna poporului" din Arad, după moartea poetului, în cazul lui Octavian Goga lucrurile se întîmplă altfel, dat fiind faptul că el trăiește în perioada apariției ziarului. Este vorba de prima perioadă a creației poetului. Mai tîrziu, după război, este cunoscut faptul, intrînd în politică, va fi tributar ei umbrind întreaga sa activitate.

La „Tribuna poporului" Octavian Goga reprezenta o apariție deosebit de importantă, care va avea un deasebit rol în orientarea acțiunilor menite să ducă la eliberarea națională a poporului român.

Goga, se declară încă din tinerețe un apărător neînfricat al intereselor românilor, exprimîndu-și în orice ocazie, și mai ales în poeziile sale, revolta pentru exploatarea poporului român și pentru înrobirea sa națională.

Dacă la vîrsta de 9 ani și jumătate scrie poezii ocazionale, în care proslăvește opinca, cu timpul se va apropia și mai mult de viața poporului, iar sentimentul său de dragoste și admirație pentru patrie și popor se va amplifica în versurile sale atît de caracterisitce, atît de strălucitoare, din care fulgeră mînia împotriva împilatorilor.

Poetul care, după cum afirmă, „s-a născut cu pumnul ridicat", a dat o înaltă apreciere funcției sociale a literaturii. Așa se explică de ce versurile sale reprezentau glasul românimii ardelene de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea.

Rusu-Șirianu i-a deschis coloanele „Tribunei", încă de la apariția ei arădeană.

Astfel în paginile „Tribunei" din Arad vor apare poezii fie inedite, fie reproduse după alte reviste ale vremii, în care autorul se îndreaptă cu gîndul spre cei aplecați sub povara nedreptății sociale și naționale. Pe el nu-l va interesa persoana lui; sufletul lui filtrează toate suferințele poporului.

Cu puțini ani de la debutul său, care are loc la 18 mai în „Revista ilustrată" a lui Ion Pop Reteganul, în „Familia" lui Iosif Vulcan și „Tribuna" de la Sibiu, Ion torul se îndreaptă cu gîndul spre cei aplecați sub povara nedreptății sociale și naționale. Pe el nu-l va interesa persoana lui; sufletul lui filtrează toate suferințele poporului.

Poeziile publicate la Arad au avut o influență serioasă asupra publicului românesc în perioada pregătirii actului de la Alba-Iulia din 1918. Dintre acestea amintim poezia „În codru", care a apărut pentru prima dată în „Luceafărul", an. IV, nr. 10 din 15 mai 1905, p. 207 și care a fost inclusă fără modificări în volumul „Poezii" din 1905, în care poetul își exprimă nădejdea în împlinirea „visurilor noastre".

Poetul rătăcit se cutremură la poarta codrului. Freamătul codrului e considerat de autor „cîntecul de-ngropăciune / Al doinei noastre, care moare". Goga povestește în versurile sale „răzvrătirea" poporului pentru „Atîtea veacuri umilite".

Satul românesc evocat de Goga e fără cîntece și glume, din care voinicii pleacă pribegi.

Fiul „acestui neam sfîrșit de jale" și-a ridicat glasul său de patriot și poet progresist pentru dreptatea socială și națională a poporului român. Dar, atunci, în acele condiții, blestemul lui rămîne mut, revolta lui surdă și zădarnică, deși plină de speranțe în schimbările ce vor veni.

Poetul are o concepție justă despre structura societății de atunci cînd spune că : „E răzimată lumea toată / Pe palme aspre de plugari".

Goga se autodefinește ca solul strămoșilor, al plugarilor pe care-i cheamă la el „în oaste". Glasul lui de revoltat e glasul strămoșilor, iar ura lui deși puternică îl părăsește lăsînd locul durerii pentru sărăcia și obida neamului.

Majoritatea poeziilor lui Goga apărute în „Tribuna" din Arad sînt reproduse la scurt timp după apariția lor în „Luceafărul" și „Viața românească".

Sînt însă și cîteva poezii care apar pentru prima dată în „Tribuna". Așa este poezia „Așteptare", care a apărut în „Tribuna" nr. 113/14—27 iunie 1906, p. 4 și în nr. 115/17—30 iunie 1906, p. 3. Ca tematică se aseamănă cu poezia lui M. Eminescu, „Viața" :

„În umbra plopilor cărunți,
Străgeri bătrîni la casă,
Cu ochii umezi și frumoși
O fată stă și coasă".

Poezia „O rază", ce-a apărut întîi în „Viața românească", apoi în „Luceafărul" și numai după aceea în „Tribuna", nr. 239/23 decembrie 1906, 5 ianuarie 1907, p. 22 și nu în 25 decembrie 1906, cum se susține în monografia „Octavian Goga", de Ion Dodu Bălan, apărută în Ed. „Minerva", 1971, p. 365 și în volumul „Poezii", E.P.L., 1963, Ediție îngrijită de I. D. Bălan, p. 425, poartă dedicația „Miresei mele" și a fost scrisă cu ocazia căsătoriei poetului cu Hortensia Cosma din Sibiu — prima lui soție.

Alte poezii tipărite în ziarul arădean : „Carmen laboris", „Poetul" (care e scrisă la Paris, apoi e reprodusă în „Luceafărul"), „Moș Crăciun", „Cum zbori cu trenul", „Strămoșii", „De n-am fi noi", „Eu stau la mal" și „Mă întorc din nou".

Despre poezia „Moș Crăciun" știm mai multe. Ea a fost scrisă în închisoare la Budapesta, în decembrie 1909, atunci cînd scriitorul a fost arestat, pentru niște articole scrise în revista sa, „Țara noastră", îndreptate împotriva stăpînirii, sub învinuirea că intenționa să fugă.

Datorită împrejurărilor în care a fost scrisă, poezia capătă o deosebită semnificație, iar forța ei mobilizatoare, în lupta pentru drepturile naționale ale poporului român, crește ; versurile ei emană o emoție puternică, mai cu seamă în final :

„Numa-n lumea mea străină, nu-ncerca
să treci hotarul,
Căci și inima și casa ți-s închise-aici,
moșnege !".

Tot la închisoare va scrie, în 1912, dar de data aceasta la Seghedin, și poezia „Eu știu un basm", care a fost publicată prima dată în „Luceafărul" și apoi reprodusă în nr. 47 al „Tribunei" din 1912.

Referindu-ne la poeziile inedite din „Tribuna", considerăm necesar a face precizarea că poezia, „De n-am fi noi", care face parte din această categorie, apare în volumul „Poezii", 1963, p. 209 cu titlul „Gîndește-te"...

Față de textul poeziei din „Tribuna", în volum apar unele modificări.

Poezia „Tragedie", de Richard Dehmel, e tradusă de Octavian Goga la sfîrșitul „Scrisori deschise către d. Alexandru Vaida", publicată în „Tribuna", nr. 126 din 10—23 iunie 1911, p. 4.

Poetul ardelean e prezent în coloanele „Tribunei", nu numai cu poezii, ci și cu alte scrieri. Dintre acestea amintim povestirea „Doi robi".

Lucrarea apare pentru prima dată în „Tribuna" din Arad, iar în 1911, în volumul publicat tot la Arad, în Editura „Tribunei", „Însemnările unui trecător", „Crîmpeie din zbuciumările de la noi", pentru ca în 1930 să facă parte și din volumul „Precursorii".

Octavian Goga începe printr-o explicație : „E un fragment din Odisseia l-a care m-a supus acum cîteva luni justiția scumpei noastre țări".

Conținutul povestirii se referă la momentul cînd poetul e arestat, sub învinuirea că a vrut să fugă din țară. În închisoare el e deținutul nr. 75. Dus în fața judecătorului de un gardian, Goga fu întrebat :

— „De ce-ai scris ?"

— „De ce-ai vrut să fugi ?"

— „Unde te duceai ?"

El răspundea „încet și plictisit, fără nici un pic de supărare".

Cînd e condus din nou în celulă, gardianul îi spune „într-o românească din jurul Clujului" :

„Eu am citi multe verșiuri de-ale dumitale, domnule, că și eu-s rumân, numai, vezi dumneata, aici nu-i slobod !".

Apoi gardianul „rumen de emoție cu obrajii luminați de un surîs bun, îi strînge mîna, bietului român".

Fragmentul se încheie cu reflecția autorului :

„Mă fulgeră un fiar prin vine. Și ne ducem tăcuți, eu înainte ,pandurul în urma mea : doi robi într-o pușcărie mare"...

O scenă din piesa „Domnul notar", intitulată, „Mitruț juratul", apare în „Tribuna", nr. 1 din 1—14 ianuarie 1911, p. 1—4.

Ultima sa colaborare este „Unul din cei puțini" — o povestire moralizatoare, care nu apare decît în „Tribuna".

IULIAN NEGRILA

CARTEA străină

„AFINITĂȚI" SEMNIFICATIVE

Opera lui Goethe și-a deschis numai cu greu drum în cultura românească. Cea mai elocventă dovadă e că, în afară de **Suferințele tînărului Werther,** care s-a bucurat de o meritată popularitate, înregistrînd în cursul timpului mai multe ediții, și apoi prima parte a lui Faust, și ea tradusă, separat, de mai mulți scriitori, numai sporadic se mai pot aminti cîteva din operele dramatice, și, ocazional, ceva din lirica marelui scriitor. Este relevant faptul că abia L. Blaga (trecînd peste traducerea necorespunzătoare a lui Soricu) a dat posibilitate publicului nostru cititor să ia legătura cu bogăția de idei și frumuseți a lui **Faust,** capodoperă a literaturi universale.

În ultimul timp, traducerile din marele clasic german s-au succedat într-un ritm mai viu, dacă avem în vedere că în cursul aproximativ al ultimului deceniu vitrinele au găzduit o culegere din cele mai reprezentative piese de teatru, **Poezie și adevăr, Călătorie în Italia,** iar, mai recent, **Anii... lui Wilhelm Meister**. În afară de care, de o mare importanță pentru întregirea profilului spiritual al clasicului german, s-a mai adăugat **Convorbiri cu Goethe,** de J. P. Eckermann, precum și monumentala monografie a lui Gundolf.

Contemporan și, la început, integrat mișcării Sturm und Drang, Goethe, pe măsura maturizării, se detașează evoluînd în peisajul cultural european pe o direcție cu slabe aderențe din partea conaționalilor săi din epocă. Clasicismul lui este de ordinul monumentalității operei căreia i-a dat naștere și nicidecum prin specificul ei — dacă ar fi s-o alăturăm celor ce-au marcat această etapă din cultura europenă. Am înclina să credem că chiar atributul clasicității a contribuit în bună măsură să întunece adevărata față a acestui strălucit și singular om de cultură al Europei.

Călătoria în Italia i-a relevat existența fenomenologică, în consistența, am putea spune, metafizică a ei. În sensul de a o percepe nu ca modalitate fictională, pe un fond ontologic, singurul ființial, ci, potrivit viziunii clasice elene, în autenticitatea esențialității formelor de reprezentare a lor. Cu aceasta, romantismul de nuanță nordică din perimetrul spiritual goethean primea o puternică lovitură. Era primul pas cîștigat definitiv în direcția orientării, care să-l elibereze pe scriitor de atmosfera timpului, ca să se îndrepte spre alte obiective, iar opera să înregistreze, pe etape, curba de evoluție ce-l va situa într-un alt cerc cultural, al unui clasicism fără îndoială, deosebit de cel francez, cît și de cel antic grec, dar nu străin de ultimul.

Prin constituția și statutul destinului său, Faust este un romantic, care însă a conviețuit cu Elena, precum totodată el nu va uita nicicînd perioada de migăloasă cercetare de laborator și posibilitățile efective de progres ce decurg de pe urma rezultatelor cîștigate aici. El cunoaște de asemenea meritul specific uman de a se lansa în construcții mărețe și are priceperea necesară de a aprecia la justa valoare toate aceste înfăptuiri, în realitatea lor incontestabilă. Încît viața umană, cu cea ce reprezintă adevărata ei esență, să apară un corelat al tuturor acestora. Dar același Faust mai are și conștiința de a fi semnat, cu propriu-i sînge, un document, acesta aparținînd lui Mefisto. Iar Mefisto îl însoțește pretutindeni, ca o umbră. Prezența lui, după fiecare izbîndă a lui Faust, anulează de la sine întreg edificiul arhitectural, pentru împlinirea căruia eroul cheltuise energie, pricepere și însăși stubstanța ființei lui, ca să revină iarăși și iarăși la fondul ultimei negații, în plutire și nesiguranță, pe apele oceanului primordial.

Este un nonsens în activitatea lui Faust ? Premerge, poate, ceea ce azi ne este cunoscut din filozofia absurdului ? Acceptînd atare supoziție, am trăda pe de-a-ntregul modul de a gîndi și concepe gothean. Tragedia lui Faust constă, pînă la ultimele lui clipe de viață — pentru care motiv nici nu se poate despărți de Mefisto —, în a fi incitat la acțiuni diversioniste față de întreg, în dorința ardentă, susținută și de facultățile constructiv-imaginative și tehnice de a se izola, de a se asigura împrejmuit de zidurile iluzoriu inexpugnabile de cetate ale **propriei** sale lumi și univers. Ceea ce, indirect, deschide cale de înțelegere a viziunii goetheene, așa cum ea se desprinde din contextul aceleiași opere, dar îndeosebi din romanul educativ recent pus la dispoziția cititorilor români, **Anii... lui Wilhelm Meister.**

În pofida faptului că opera lui Goethe n-a ajuns să devină componentă de structură în configurația spirituală a intelectualului nostru mediu, este demn de relevat că urme ale stilului goethean de cugetare sînt prezente la principalii noștri reprezentanți culturali, începînd îndeosebi cu Titu Maiorescu. Concepția realistă a acestuia, ostilitatea categorică față de generalitățile abstracte și mai ales față de subiectivările metafizice sînt prea bine cunoscute. Mai puțin au fost corelate, ca astfel ele să-și releve adevărata semnificație pentru natura de ansamblu a culturii noastre, în specificul ei. Mai amintim, apoi, cazul de și mai intimă afinitate a lui L. Blaga. Modul „dogmatic" de gîndire pe care îl avea în vedere filozoful român, în esența sa, se înscrie pe linia de moștenire așa cum s-a transmis din antichitate. El prezintă — poate tocmai din această cauză-înrudiri de cea mai ușor detectabilă natură cu viziunea goetheană (**Experimentul și spiritul matematic,** ultima lucrare filozofică a lui Blaga, o probează cu suficiență). A cugeta „dogmatic", a avea o viziune „dogmatică" despre existență — stil blagian —, este echivalent cu operația de a confunta realitatea Ontos-ului cu cea a Logos-ului, în chip de a exclude putința unei unilaterale deducții în favoarea unui termen sau a celuilalt. Dar cu rezultatul — de cea mai mare importanță ! — că omul, este mecanismul procesului de edificare a Cosmosului.

M. CAZACU

CINEFIL

Iosif Costinaș

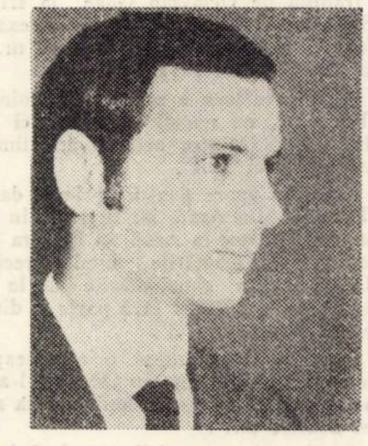

Iată un film. „Iată" înseamnă exact ce înseamnă. Adică citiți cele ce urmează și încercați să **vedeți** alb-negru. Simplu, fără nici un adaos de gest, de mimică, de peisaj. Vă rog să priviți acest film. Un nas (un nas) împinge pe o bucată de asfalt o nucă. De sus, apare în curînd un pantof bine lustruit care zdrobește nuca sub privirile dezolate ale posesorului nasului. După ce cojile sînt date la o parte de același pantof, apare o mînă care depune placidă sub nasul, plecat cu smerenie pe asfalt, o aluna. Final. Un nas (un nas) împinge pe o bucată de asfalt o alună.

Iosif Costinaș. 32 de ani. Absolvent al Facultății de filologie, metodist la Centrul de îndrumare a Creației populare, 15 filme realizate. Marele Premiu la Festivalul național al filmului studențesc, (Timișoara 1970) pentru colajul **Masculin-feminin.** Premiul revistei Forum pentru **Nuca și aluna.** Premiul I și titlul de laureat la Festivalul național al cinecluburilor 1971. pentru documentarul artistic **Paralela** și Premiul special al revistei Cinema pentru cea mai bună selecție personală.

Despre filmul pe care l-am povestit și altele asemănătoare se poate spune cam așa : angajare critică într-o realitate imediată, filme-alegorie, neutralitate a cadrului, suficientă capacitate de generalizare, apetit (nu însă gratuit) pentru „poanta" finală, maximum de concentrare a mijloacelor, austeritate a imaginii, absența coloanei sonore, apel în exclusivitate la o dinamică a gestului. Aproape film al anilor '30.

— Ce zici, Iosif Costinaș, de prezentarea pe care ți-am făcut-o ?

— Merge.

— Bun. Crede-mă, mai mult nu se putea face la o simplă prezentare. Filmele tale trebuie văzute nu povestite. Te rog spune tu ceva acum. Ceva la care ții foarte mult.

— Vreau să-ți spun ceva, destul de oficios despre condiția cineamatorului. Am s-o spun pentru că de filmele noastre nu are voie să se aleagă praful și pulberea. Ce se întîmplă cu aceste filme ? Mai nimic. Pentru că nu există posibilitatea unor legături între oamenii care fac film amator exceptînd festivalurile. Nu există o federație sau o asociație a cineamatorilor. Apoi participările în străinătate, sînt sporadice. Filmele reprezentative stau bine aranjate și încuiate în dulapuri. Să fie clar : soarta filmului de amator trebuie să stea în mîna cineamatorilor, nu în mîna unor profesioniști mai mult sau mai puțin interesați în treaba asta. E destul, nu ?

A. S.

Scriitori țărani

Publicistul plugar Ilie Crăciunel

Ilie Crăciunel a fost cel dintîi scriitor țăran din Banat care a redactat o gazetă proprie a țăranilor. A fost o încercare curajoasă, dar de scurtă durată. Publicația săptămînală „Țăranul" din Oravița a fost fondată de el în colaborare și cu ajutorul material al plugarului publicist Nicolae Vucu-Secășanu. Au apărut numai 5 numere, în lunile octombrie — decembrie 1919.

Printre principalii colaboratori erau : Teodor Moga din Secaș și Ioan Banu din Iertof, amîndoi poeți. Ilie Crăciunel semna versuri cu pseudonimul „Tîrnăcop" și „Sapanescu". În articolul program din primul număr, de la 19 octombrie 1919, intitulat „Să brăzdăm viitorul dorit", Crăciunel scria : „Dați-ne voie, popor român, și nouă cîtorva țărani muncitori, ca unora care, frămîntați de dorul de a trudi pentru bine, adevăr și libertate, să prindem nu numai de sapă, plug și coasă, ci cîtuși de puțin și de roata motorului vieții neamului".

Începuturile presei țărănești au fost grele. Lipsa de fonduri pentru acoperirea cheltuielilor de tipar și mai ales dificultățile de răspîndire l-au determinat pe Ilie Crăciunel să publice în nr. 4 un stăruitor apel către plugari ca să sprijinească foaia : „Trebuie să trăiască această primă foaie țărănească redactată de noi, țărani și plugari, pentru că viitorul nu mai iartă ca noi, țărănimea, să fim neorganizați".

Im frămîntările cărturarilor de la sate, de proveniență plugărească, se remarcă în primul an după Unire o tendință de organizare politică a acestei pături sociale. În acest sens, a pornit și acțiunea de înființare a primului organ de presă, „Țăranul" de la Oravița, ca să susțină și să apere interesele și drepturile țăranilor.

Această publicație a însemnat nu numai începutul unei mișcări de clasă socială a țărănimii bănățene, dar ea a fost și un factor de manifestare și de afirmare a condeierilor de plugari, care și-au revendicat locul lor în publicistică și literatură.

Gazeta „Țăranul" a fost suprimată și Ilie Crăciunel trimis în judecata militară sub învinuirea de agitație.

Ilie Crăciunel s-a născut la 18 iulie 1883 în comuna Răcăjdia, din județul Caraș-Severin. Părinții, muncitori agricoli, l-au dat la școala primară din comună. Gustul cititului s-a dezvoltat încă de tînăr în sufletul său. El își alimenta cultura din coloanele vechilor ziare și reviste la care se abonase și la care a început apoi să colaboreze, publicînd versuri și articole. Lectura de predilecție a găsit-o în almanahuri sau în calendarele anuale, atît de populare și căutate.

Compunea poezii și povești în gînd, de-a lungul orelor petrecute la muncile de pe cîmp. Apoi, seara, venind acasă, le transcria. Tatăl său, direct interesat în producția agricolă a puținului pămînt pe care-l avea, nu se împăca cu ideea de a-l vedea pe fiul său Ilie să-și piardă vremea cu scrisul. El nu concepea ca un țăran să aibă preocupări intelectuale. „Asta-i treaba popii" — îl apostrofa pe fiul său. Într-o zi, ivindu-se o discuție aprinsă pe tema aceasta, tatăl său a aruncat în foc toate colecțiile de ziare și reviste, precum și manuscrisele versurilor și poveștilor scrise de neascultătorul său fiu, în contra voinții și interdicțiunii sale. În 1921 s-a stabilit la Vrani, unde moare la 28 octombrie 1940. Poeziile sale în dialect bănățean și le-a publicat în perioada interbelică.

AUREL COSMA

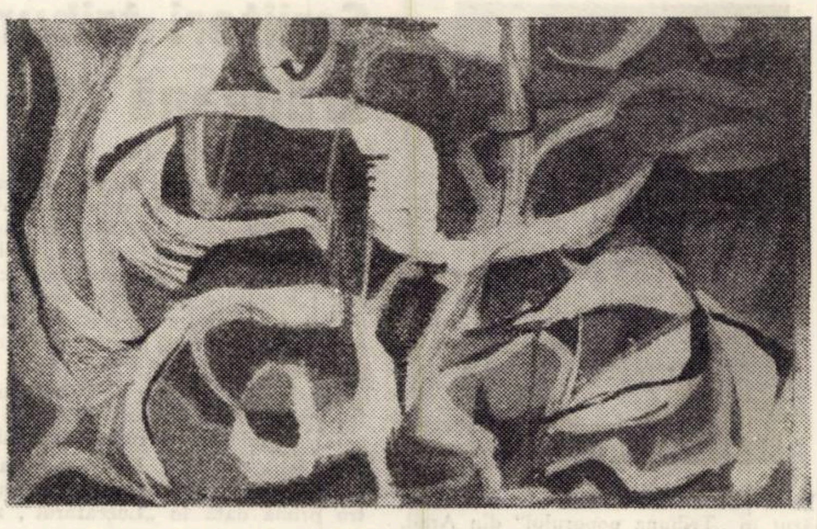

Ioana Moga-Mageriu

Călătoria intimă în mirificul univers al culorilor, arta Ioanei Moga-Mageriu descinde din transmutația unor sisteme florale sau viscerale în spațiul picturii de șevalet. Construită cu fermitate și grație, forma se desfășoară aglomerată în suprafețe închise de contur decorativ, deobicei pe fonduri de nonculoare.

Poeme simetrice ce trăiesc prin ineditul de pornire al unghiurilor, capătă modulații sonore amintind de lecția lui Bissieré, care îndemna „să învățăm mai puțin a privi în jurul nostru și să privim mai mult în noi". Lucrări ca, „Spirala genezei", „Penumbra zborului", „Miracol" cîntă bucuria culorilor discrete dar luminoase, negînd metodica reprezentării nesemnificative. Și totuși, I.M.M. caută să se apropie de arhitectură prin decorativismul sistematic al formei, mai ales în pictura pe sticlă. „Grădini suspendate", „Pînze fără corabie" sînt compoziții cristalizate dintr-o rigoare care impresionează prin austeritate și rațiune, dincolo de fiorul profund și subtil al emoției. Compuse în registre echilibrate, puse în valoare de ritmica verticală a unei rețele liniare insinuante, aceste picturi pe sticlă încearcă o reconsiderare a certitudinii geometrizării. Departe de ariditate, aceste forme geometrice transcriu, cu acuratețea dar și cu sensibilitate, fervoarea căutărilor unei artiste aflată în faza experimentului. Talentul, pe care-l bănuim autentic, va confirma probabil, disponibilitățile artistice ale Ioanei Moga-Mageriu.

RADU MELNIC

RECORDING

FESTIVALUL NAȚIONAL DE CREAȚIE

În sfîrșit, actuala ediție a avut parte de texte mai bune, dacă nu și de o muzică mai bună. În plină actualitate, melodiile purtătoare ale primelor locuri (R. Șerban și G. Grigoriu) sînt de o revelatoare monumentalitate.

O surpriză în afara concursului, mesaj direct și actual, o frumoasă melodie cîntată de Gică Petrescu. Așadar, textul bun a însemnat mult și el a fost îndelung aplaudat, căci avem nevoie stringentă de inteligență și spirit comunicativ.

Melodiile distinse cu premiile de popularitate au și fost mai vioaie, orchestrate vag pop, antrenante. Lucruri memorabile instantaneu n-au fost. „Cine spune că-i ușor" cîntată de Corina Chiriac, cu expresivitatea ei dintotdeauna, are avantajul textului de bun augur al lui F. Firea. „În rîndul patru", iată o melodie care încearcă reeditarea succesului „Fanfarei militare", abundînd de param-pam-pam (multe, multe onomatopee în „Ce tînăr ești" de R. Șerban, în „În fiecare port" de A. Giroveanu). Perle de text : „Mare, cît ești de mare ! Dar mai mare-i dragostea mea". Semnează A. Grigoriu și R. Iorgulescu.

Din nou, Orchestra și Sile Dinicu, la mare înălțime. Mai puțin, unii soliști. Zic că Aurelian Andreescu a șarjat (minus faptul că a mai pierdut din suplețe, ca George Enache). Ca întotdeauna, Doina Badea ne-a impresionat prin seriozitate și măreție.

În privința compozitorilor, nimic nou sub soare. Mă întreb, uneori, unde sînt tinerii autori de melodii, care conduc atîtea formații vocal-instrumentale, cu prospețimea atît de necesară peisajului muzicii noastre moderne ? L-am găsit pe G. Solomonescu același, Bogardo nu ne-a mai zdruncinat, maestrul Giroveanu rămîne credincios numai unei anumite vîrste, T. Popa — aceeași recuzită. Mă întreb dacă n-a fost un festival de cerc restrîns și al acelorași ; n-a mai promovat nimeni în ultimul timp ? Oricum, nu putem nega preocuparea tuturor pentru înnoirea sferei tematice, conștiința faptului că textul nu e numai pretext. Dar un festival al muzicii trebuie să conțină și mai multă muzică pe care s-o putem scrie cu majusculă.

L. BURERIU

CLASAMENT al MUZICII UȘOARE ROMÂNEȘTI

TOP 10 (MELODII)

1. ANOTIMPURI (ciclu)-Phoenix ; 2. VREMURI — Modern — Grup ; 3. MAMA, MAMA — Phoenix ; 4. CERAMICA — Bogardo ; 5. RACUL BROASCA și ȘTIUCA — Chromatic ; 6. DOI OCHI NEGRI — Clasic XX ; 7. ÎN ROMÂNIA — G. Grigoriu ; 8. IZVORUL NOPȚII — Bogardo ; 9. E TOAMNĂ — Stelele ; 10. Cîntecele (folk) Marcelei Saftiuc.

ANTI-TOP 3 (MELODII MAI PUȚIN REUȘITE)

1. MARINARUL CÎND IUBEȘTE — G. Grigoriu ; 2. MI-A PLĂCUT SURÎSUL TĂU — T. Popa ; 3. CIOBĂNAȘUL — Savoy.

TOP-TEXT 3 (CELE MAI REUȘITE TEXTE)

1. CERAMICA — Sorescu ; 2. DUPĂ MINE, POTOPUL — M. Dumbravă ; 3. MAMA, MAMA — Phoenix.

ANTI-TOP-TEXT 3 (TEXTE MAI PUȚIN REUȘITE)

1. CU CINE SEMENI DUMNEATA — A. Storin; 2. MARINARUL CÎND IUBEȘTE — A. Grigoriu și R. Iorgulescu ; 3. PĂPUȘA — M. Constantinescu.

Unele schimbări ! Nu esențiale, poate că e de vină vacanța. Poate că Mamaia '72 va apare și ea la . . . „Orizont". Și un mic „curier" : ne-a plăcut scrisoarea sinceră a lui ALEXANDRU TUDORAN din Timișoara, conținînd și puncte de vedere critice. Iată că avem acum și o poștă a rubricii, interviuri în care diverși soliști sînt lăsați să-și exprime părerea despre muzica ușoară modernă. Totul depinde însă și de dvs., stimați cititori ; așteptăm colaborări interesante.

TALON

NUME ____________________

ADRESA ____________________

plastică

Alfred Grieb

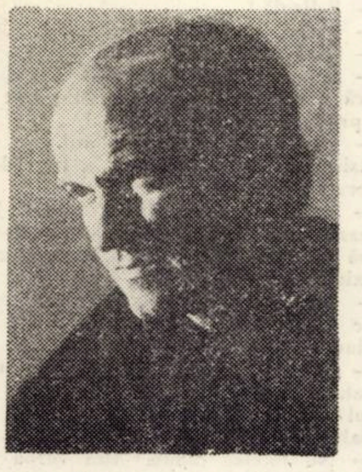

Pentru cel care încearcă să rememoreze itinerarul artistic al lui Alfred Grieb, desprinde ca fapt semnificativ şi definitoriu **harul comunicării.** Grieb expune încă din perioada studenţiei (1954) cu un an înainte de a absolvi Institutul de arte plastice „Ion Andreescu" din Cluj, voind astfel să-şi transforme neliniştile în certitudini. De atunci s-a păstrat într-un permanent dialog cu iubitorii de artă, expunînd în fiecare an, cu ocazia manifestărilor plastice judeţene sau festive, organizînd totodată şi expoziţii personale la Cluj (1958, 1964, 1970), Oradea (1966). Timişoara (1971), Reşiţa (1972) şi, recent, la Arad.

Personalitatea sa artistică distinctă şi originală în contextul plasticii româneşti contemporane s-a definit sub impulsul unui puternic şi dominator flux originar : realităţile peisajului minier din oraşul natal : Vulcan. Adînc imprimate pe retină şi-n conştiinţa artistului aceste realităţi au transferat operei stigmatul unei acuzate actualităţi. Acelaşi suflu al stringentei actualităţi îl sesizăm la fiecare participare expoziţională şi poate cel mai convingător anul trecut, cînd aduce în spaţiul spiritual a 26 de imagini un cald omagiu cetăţii industriale de la Reşiţa.

Dar, la Alfred Grieb, sub semnul actualităţii stau nu numai motivele de inspiraţie, ci însuşi modul de transfigurare stilistică a acestora. Refuzîndu-se încadrărilor stilistice fortuite, limbajul său plastic preia din poetica diverselor tendinţe acele tonuri şi soluţii care îşi acceptă juxtapunerea şi apoi dizolvarea într-o armonie unică dincolo de strident şi efemer. Această armonie îmbină spiritul de ordine al cubismului cu vigoarea intonaţiei expresioniste şi libertatea fanteziei surrealiste. Expresia se abstractizează în direcţia unui cîştig spre sinteză, ce nu anulează vibraţia lirică a sentimentelor, mereu prezente, evocatoare.

Recenta expoziţie deschisă la Galeria de artă „Alfa" din Arad între 15 iunie — 1 iulie 1972, cuprinzînd 13 lucrări de pictură şi 12 de grafică, afirmă complexitatea unor preocupări, adesea ordonate clinic, ce nu se închid în formule rigide, ci rămîn deschise altor soluţionări şi ipostaze, pe linia unei certe evoluţii.

Stilistica lui Alfred Grieb asociază cu rafinament strălucirea culorilor pure sau stinse în fine degradeuri cu sinuozitatea liniilor ce delimitează şi structurează spaţiile în care luminile tranşante dialoghează cu tăinuite umbre.

Preponderenţa verticalelor este refluxul unui spirit constructiv, ce animă prezentul României socialiste, pe care Grieb îl transfigurează sub chemarea acelei stringente actualităţi ce-i aureolează opera.

NEGOIŢA LAPTOIU

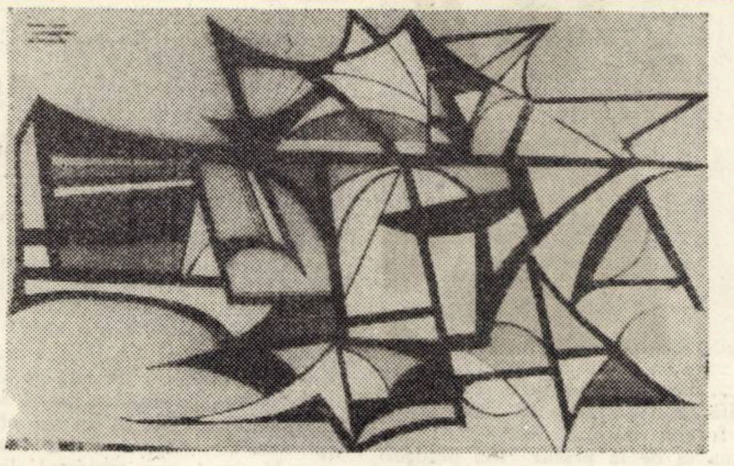

IOANA MOGA MAGERIU „Interferenţe"

ARTA DIRIJORULUI

De vorbă cu Emil Simon

— Programurile concertelor nu coincid întotdeauna cu afinităţile intime ale dirijorului. Ce muzică vă satisface în cel mai înalt grad ?

— Programurile constituie numitori comuni între diferiţi factori : instituţia muzicală, dirijorul, solistul etc., aşa că ele nu pot decît coincide întîmplător cu preferinţele pasionale ale dirijorului. Aspectul pozitiv al problemei e acela că eşti obligat să parcurgi un repertoriu vast şi variat. Afinităţi speciale : Mozart, Impresionismul (Debussy, Ravel) şi muzica din zilele noastre.

— Credeţi în zicala de culise conform căreia „Nu există orchestre slabe ci doar dirijori . . ?"

— Da, cu rezerva de a-i releva şi reversul : situaţia în care un dirijor, oricît de capabil ar fi nu poate înflăcăra ansamblul, în mod dorit. Am o deviză însă: în orice colaborare trebuie să obţii maximum de la orchestră, la nivelul posibilităţilor sale !

— Şi care ar fi cheia acestei realizări? Aveţi „arme secrete" ?

— Nu sînt „secrete", ci arhicunoscute : exigenţa, cunoaşterea muzicală şi dirijorală a lucrării abordate. Cheia ? Orchestra se mobilizează, te ascultă dacă se convinge (şi se convinge de la primele măsuri) că podiumul nu e numai cel mai cocoţat punct, dar şi un vîrf de orizont cultural şi muzical.

— Pe ce poziţii vă postaţi în legătură cu îngrijorarea manifestată de unii, faţă de prezentul şi viitorul muzicii ?

— După cum vă spuneam, sînt pasionat al muzicii contemporane. Prezentul, muzicii româneşti în special este înfloritor. Muzica moare numai în cazul în care este secătuită de sevă, de specific. Din contactele cu muzicienii străini am înţeles că robusteţea sevei româneşti este invidiată pe multe meridiane.

— Cum vă explicaţi totuşi rărirea melomanilor la simfonice şi opere ?

— Fenomenul nu e general. Acolo unde e semnalat, are două motive : fluctuaţia inadmisibilă a nivelului interpretativ şi insuficienţa muncii organizatorice şi educative cu publicul. Este domeniul în care rutina şi tradiţia, în sensul comodităţii, n-au ce căuta.

— Nu credeţi că o cauză, o constituie şi mijloacele de care dispune mass-media?

— Concurenţa cu televiziunea, radioul, discul mi se pare neconcludentă. Spectatorul, melomanul nostru este atît de onest încît să caute ce are mai bun şi la el acasă, nu numai pe alte meridiane. Televiziunea ar trebui să entuziasmeze ansamblurile noastre, să le scoată din inerţie, promovîndu-le, iar acestea să găsească la TV., radio, şi pe disc exemple pe care să şi le propună drept ţeluri.

— Nu credeţi că limitele ce despart muzica simfonică de cea „uşoară", jazz etc., se vor topi dînd naştere unei muzici unice ?

— Nu văd o interferenţă între muzica „uşoară" şi cea simfonică. Interferenţa celei simfonice cu jazz-ul a demonstrat-o cu prisosinţă Gershwin, dar şi Bartok şi Stravinsky. Cele două genuri s-au mai întîlnit apoi şi pe terenul comun al „aleatorismului". Suprapunerea totală a sferelor acestor genuri n-o văd, caracteristicile fundamentale menţinîndu-le valoarea, separat.

— Nu sînt instrumentele orchestrei tradiţionale, anacronice cu era computerilor ?

— Timpul nostru şi-a creat deja, iar cel viitor îşi va crea instrumente specifice. Orchestra tradiţională va evolua, dar nu se va suprima. Beethoven se va cînta întotdeauna cu vioara, fagotul, clarinetul şi nu cu instrumente tranzistorizate !

— Cum vedeţi rolul dirijorului, ca interpret, în raportul creator-receptor ?

— Susţin că dirijorul-interpret trebuie să se situeze în punctul invizibil dintre creator şi public, din unghiul căruia poate penetra profund creaţia autorului pe care-l cîntă şi cu sîrguinţă şi onestitate să-i **recreeze** opera, aşa cum şi-ar fi dorit-o el însuşi. Nu sînt adeptul interpreţilor care susţin că fac un **Imperial** „al lor" sau **Patetica** „lor". „Libertatea" interpretului e unică şi totală : aceea de a se contamina de gîndirea autorului pe care-l abordează, subjugînd textul, acestei gîndiri. Personalitatea nu provine din dorinţa **în sine** de a apărea personal ci vine **de la sine** prin cultură şi asimilare stilistică.

OVIDIU GIULVEZAN

BREVIAR ARTISTIC

■ O sută de desene ale unor şcolari din Hanoi au fost expuse la Paris şi vor parcurge în lunile care urmează un lung itinerar francez. Organizatoarea expoziţiei „O sută de desene ale copiilor Vietnamului" este Asociaţia de prietenie franco-vietnameză.

■ În vîrstă de 82 de ani, americanul Paul Strand este posesorul Marelui Premiu al Festivalului de la Arles, acordat anual unei cărţi de reproduceri fotografice.

■ Cineclubul din Sarlat a organizat „Festivalul filmului de autor". Intre cei prezenţi (şi prezenţi prin filme) : Antonioni, Fellini, Godard, Welles.

■ O trupă de actori polonezi din Wroclaw este prezentă la festivalul de la Marais cu un gen de spectacol destul de rar practicat, cel de expresie corporală, îmbinat cu mima şi dansul.

■ Tsuchimoto, unul din cineaştii militanţi japonezi, lucrează la *Minamata*, un film-rechizitoriu împotriva crimelor poluării.

■ Festivalul internaţional al filmului de la Berlin a consacrat, în cadrul *Forumului internaţional al filmului tînăr*, cîteva nume : Jorge Sanjines (Bolivia), Arthur Lamothe (Canada), Cristian Ziewer (R.F.G.).

■ La Creusot (Franţa), Centrul naţional de cercetare, animare şi creaţie pentru artele plastice, a organizat o expoziţie intitulată *Artă şi tehnologie*, însoţită de un program audio-vizual.

■ „Documenta 5". Cu acest titlu a fost deschisă quadrienala de la Kassel (R.F.G.) Expoziţia de plastică a fost organizată cu un deosebit entuziasm de un singur om, Harald Szeeman. Una din probele acestui zel ieşit din comun e catalogul monumental al expoziţiei. El cîntăreşte aproape cinci kilograme.

■ Consiliul culturii şi educaţiei socialiste, în colaborare cu forurile locale de cultură, a organizat la Timişoara un concurs de machete pentru monumentul lui Traian Vuia, dedicat apropiatului centenar de la naştere. Participă sculptorii timişoreni Petru Iecza, Maxim Octavian, Victor Gaga, Dumitru Bălălău. Bata Marianov.

teatru

Emilia Jivanov

— Emilia Jivanov, spune-mi, ai dori vreodată să realizezi un decor foarte frumos ?

— Ceva frumos... frumos... categoria de frumos este foarte subiectivă. În teatru, ceea ce e frumos nu e şi valoros. În teatru nu frumosul este esenţial. Acesta este legat de aspectul lucrurilor. Ori, chiar şi în sine, o idee poate fi frumoasă.

— Dar nu ţi-ai dorit niciodată „să violentezi" gustul spectatorilor ?

— Violentarea gustului... asta depinde de regie. Noi sîntem subordonaţi. Scenografia este o componentă a unei creaţii. Ori ce lucru care se prezintă pe scenă, fiind scenografiat, chiar şi scena fără decor este un element de scenografie, conţine aceeaşi emoţie. Chiar dacă se porneşte de la ideea de spectacol fără scenograf, fără decor, tot există o scenografie. O mînă de actori care joacă în aer liber, încercînd să scape de scenografi, tot au scenografie, cadrul acela de joc. Noi regizăm spaţiul, scenografia înseamnă regizarea unui spaţiu. Uite, de exemplu, o formă de spectacol : happenigul, a pornit de la arta plastică, de la scenografie, scenografia a generat happenigul.

— Din decorurile pe care le-ai realizat reprezintă vreunul un anumit program teoretic al tău ?

— Nu vreau să fac o artă în sine. Totdeauna trebuie să fii ca scenograf în umbră, într-un fel.

— Totuşi, stilul unui spectacol la ridicarea cortinei îl intuim în primul rînd prin decor.

— Cartea de vizită a spectacolului este scenografia, dar spectacolul are în prim plan **REGIA.** Scenografia este o componentă a spectacolului. Numai un regizor care este scenograf poate să-şi permită să sublinieze mai mult scenografia decît altă componentă. Subliniind scenografia, pui accent pe o anumită idee.

— Ce crezi despre un regizor şi un scenograf care au un program teoretic comun ?

— Aceasta este ideal. E mai interesant cum fac Udrişte şi Esrig. Îşi propun o încercare de lungă durată. Şi atunci toate spectacolele, luate în sine, şi ceea ce-şi propun de la un spectacol la altul, se adună într-un tot, se realizează un tot. Pliindu-te după fiecare regizor, te fărîmiţezi. **GHINIONUL NOSTRU ESTE CA FOARTE PUŢINI REGIZORI AU PROGRAM**

— Ai regretat vreodată că ai făcut un anumit decor şi nu un altul ? Ai fi vrut să-l schimbi ?

— De multe ori. După ce se realizează decorul, mă gîndesc şi aş vrea să fi făcut altceva.

— Povesteşte-mi despre un spectacol la care ai lucrat interesant ?

— Mokinpott — Singurul spectacol care a fost fără decor, singurul spectacol la care fiecare spunea de ce are nevoie, într-un fel, a fost un spectacol al unui decor colectiv.

— Ce regizori din cei cu care lucrezi te interesează ?

— Ioan Taub. El îţi dă posibilitatea de a te simţi că eşti creator. Nu povesteşte spectacolul, nu spune cum vrea să arate spectacolul, îi prezinţi un lucru pe care l-ai gîndit tu. Te consideră egalul lui. **TOT CE AI REUŞIT SĂ EXPRIMI.**

— Ce şcoală de pictură te interesează ?

— PRERENAŞTEREA. Pentru un scenograf, toată pictura, în afară de admiraţie, este document. Acesta este primul lucru : în pictură găseşti rezolvări. Ciulei zicea că trebuie să ştii ce să alegi. Este un fel de selecţie să alegi ceea ce-ţi convine, există forme care servesc unei idei. Există un portal, dar, într-un text, el exprimă ceva.

— Sînteţi un scenograf „de sacrificiu". Acordaţi prea mult respect regiei.

— Eu sînt cea mai fericită, cea mai mulţumită într-un tot colectiv. Nu vreau să mă sustrag, nu mă opun, vreau să fiu utilă în spectacole grave, cu teme majore, chiar fără scenograf.

Interviu realizat de AURELIU MANEA

IOSIF LUPULESCU

SECVENȚA 308

Pe malul lacului, Mihail, un bărbat cam la treizeci de ani, brun, inalt și foarte slab care purta cioc și mustață, cu doi ochi negri, mari și migdalați, îmbrăcat în blugi și cămașă albă sport, fixa aparatul de filmat. Salvina era pe bordura lacului, desculță și cu mărgelele în mînă. Făcea repetiție.

— Mai detașată, vorbi Ursache Privirea în partea asta. Aici trebuie să fie el. Încă odată!

Salvina reîncepu

— Nu e bine, întrerupse Ursache. Trebuie să faci cîțiva pași, apoi te întorci și-i vorbești...

— Încep ?

— Încă nu, spuse Mihail, privind prin obiectiv.

— Gata ? întrebă Salvina.

— Gata. Atenție ! Motor !

Aparatul prinse a zbirnîi. Salvina făcu cei cîțiva pași pe lîngă bordura bazinului, se întoarse și spuse textul. Ursache îi făcu semne din spatele lui Mihail, unde să privească.

— Stop ! strigă Ursache. Cum a fost ? întrebă pe Mihail.

— Foarte bine, spuse acesta. Splendid.

Salvina zîmbi. Ochii îi luceau de fericire. I se părea că e datoare să mulțumească tuturor. Pe o bancă îl descoperi pe director. Alergă și-l sărută. Fetele o priveau emoționate.

— Fetele ! spuse Ursache.

— În grup ? întrebă Gim.

— Da, în grup, apoi o să vedem. Gim însă știa că la proba în grup nu se va filma. Gim le așeză pe bordură cu spatele spre lac. Operatorul se deplasă cu aparatul spre un cireș din apropiere.

— Cum o cheamă pe cea mai mică ? întrebă Ursache.

Gim privi cîteva secunde grupul.

— Eva.

— Să știi că mi-ar place. Are ceva nostim. Ar fi bună pentru fata de la bar.

Eva era studentă în anul trei. Scundă, cu niște ochi căprui și parcă plini de uimire, cu obrajii îmbujorați, cu buzele răsfrînte și nasul cît o alună.

— Eva ! strigă Ursache, te rog urcă sus. Da, sus și privește peste Studiou. Să dai senzatia că urmărești un avion. Poți ridica și palma deasupra ochilor. Așa, cam așa. Florentina, trebuie să cînți ceva...

— Să cînt ? N-am cîntat de cînd am terminat opt clase.

— Nu-i nimic O să cînți acum. Ursache intonă un cîntec, apoi, fiind convins că Florentina așa va face, uită de ea. Voi două veți discuta despre ceva, privind tot spre Studiou.

— Despre ce ? se interesă Mariana.

— Ei, despre ce ? Să zicem că despre barba lui Gim. Poate că o vedeți pentru ultima dată. În după-masa asta s-a hotărît să și-o taie

Șeful de producție Nicolae Ivan, un bărbat la patruzeci și cinci de ani, cu părul vîlvoi, mereu nervos și agitat, rîdea, privind peste lac. Părea că urmărește o barcă, fiindcă pe lac erau foarte multe bărci cu pescari. Gim îl privi îndelung. Aproape că uitase ce se petrecea în jurul lui.

— Nu mai rîde ! strigă brusc. Aici se filmează ! Cei care nu au treabă, pot pleca !

Nicolae Ivan îngălbeni. Privi puțin speriat spre regizor, vru să protesteze, dar renunță. I se părea că regizorul și directorul de film îl privesc cu reproș.

— Calm, calm, interveni Salvina. Era doar regizorul secund.

Gim își trecu degetele prin barba lui neagră și deasă. Mariana prinse a rîde.

— Grozav aș mai vrea să te văd fără barbă, spuse pe neașteptate.

— Grozav aș mai vrea să te văd o mare actriță ! încercă Gim s-o contracareze.

— Gim, ești un tip irascibil, hotărî Salvina posomorîtă, privindu-l peste umăr, în timp ce mărgelele se răsuceau pe braț ca un cerc, iar mîna făcea niște mișcări nervoase înainte și înapoi.

— Sînteți o doamnă foarte frumoasă. Prezența dumneavoastră sper să calmeze toate spiritele „bărboase".

— Sînt gata, anunță Mihail, întins pe iarbă cu aparatul în brațe, așteptînd comanda.

— Gim, cheamă te rog o mașină, îl rugă Ursache.

— Ivan ! strigă Gim, cheamă o mașină.

— Eu te-am rugat pe tine, constată Ursache.

— Șeful de producție răspunde de mașini...

— S-a dus avionul ! Și toți priviră spre cer, iar Florentina izbucni în rîs.

— Ce facem domnilor ? Filmăm ? prinse a se agita Mihail.

— Mă, băieți, hai, mă băieți. Se ridică soarele, vorbi directorul.

— Gata, fetele ?... Așa... Florentina poate că mai reușești să vezi avionul, Eva, vezi dacă a sosit porumbelul pe acoperișul Studioului... Atenție ! Filmăm ! Motor !... Stoop ! Stoooop ! De ce nu cîntați ? De ce nu cîntați ? Hai, fetelor, că pierdem timpul hai fetelor. Gata...? și cîntecul.

— Noi două era vorba să discutăm despre barba lui Gim. Ea trebuie să cînte...

— Nuuu ! Cine a spus așa ceva ? Toate trebuie să cîntați. Una privește după avion, alta după porumbel, dar toate trei cîntați ! Ce să discutați despre barba lui... Cum îi spune ?

— Nicolae Ivan, răspunse Gim.

— Te rog să nu-mi mai pronunți numele ! strigă Ivan cuprins de furie, privindu-l pe Gim de care se apropia. Te rog să nu-mi mai pronunți numele ! Domnule director ! Asta e prea de tot... E un tînăr, eu am fost în război...

— Și regizorul e tînăr, observă Gim. Ivan rămase cu vorba în gît, privindu-l cu uimire cînd pe Gim, cînd pe Ursache.

— Mă băieți, interveni directorul, terminați cu cearta.

— Să plece după mașină ! strigă Gim Eu trebuie să fiu prezent la cadru...

— Poftim, poftim de lucrează, se agita Nicolae Ivan, măsurînd cu pași rari, plin de furie, aleea din fața băncii, pe care sta directorul.

— Dar unde e Maximilian ? întrebă directorul după ce se făcu liniște și toți așteptau intervenția lui.

— Aici, domnule director.

Directorul își roti privirea în jur, dar nu reuși să-l descopere.

— Maximilian ! strigă, și era gata să se înfurie.

— Da, domnule director.

— Unde ești ?

— Aici... și crengile cireșului prinseră a se agita ca de vînt.

Se auzi o bufnitură, apoi din iarbă se ridică un bărbat cam la patruzeci de ani. Brunet, cu o față patrată, îmbrăcat într-o cămașă albă, al cărei guler era uzat. Privi atent în jur.

— Vă ascult, domnule director, spuse el, după ce se opri la cîțiva metri distanță de banca pe care sta directorul.

— Domnul regizor vrea o mașină, i se adresă directorul lui Maximilian.

— Eu sînt recuzitier, domnule director. De mașini, eu știu că se ocupă șeful de producție.

— Cum ? Cum ? prinse a se agita Nicolae Ivan, dacă directorul îți dă ordin mai stai pe gînduri ?

— Domnule Ivan, eu sînt recuziter.

— Și ce căutai în cireș ? strigă Ivan, convins că l-a prins pe picior greșit.

— Credeam că domnul regizor, ori domnul director, vor cere recuzită consumabilă și mi-a spus domnul șef de producție, cel nou, că e bine să fiu prin apropiere, în caz că ar întreba cineva de dumnealui, să-i fac un semn... că el e cu barca după pești...

— Avionul ! strigă Ursache pe neașteptate. Dar nimeni nu privi spre cer.

— Domnule regizor, dumneavoastră n-ați fost în război și în armată, prinse a vorbi Ivan, acolo dacă un ofițer strigă „avionul !" toată suflarea omenească e la pămînt, și prinse a rîde.

— Domnule Ivan, am nevoie de o mașină, îl întrerupse Ursache cu răceală.

Ivan privi spre director, așteptă cîteva secunde, își izbi palmele una de alta, și porni spre Studiou. Gim rîdea.

— Urgent, domnule Ivan ! Urgent !

— Te rog fă un semn spre șeful de producție... se adresă directorul lui Maximilian Cum spui că-l cheamă ?

— Cocolos. Cartaboș, ceva în genul ăsta. E amărăștean. Cred că nu are ce minca... spuse Maximilian, în timp ce flutura batista deasupra capului, ca pe un adevărat drapel

— De ce domnule regizor ? De ce să mă dea afară ? Eu fac tot ce mi se cere, dar cu ce bani ? Maximilian vorbea calm.

Discuția se întrerupse. Mașina sosi cu mare viteză Opri.

— Am sosit, domnule regizor ! sări din ea afară Ivan

— Barca, i se adresă regizorul lui Mihail. Cred că trebuie filmată. Fetele, puțin mai la o parte. Florentina, urcă sus ! Așaaa, acum priviți spre barcă. Mariana... te apropii foarte mult de țărm și-i dai mîna lui Cartaboș. Iei peștele, îl dai Florentinei și... așaa .. Florentina pleacă cu el spre mine. Adică direct spre aparat, apoi trece prin dreapta aparatului și tot timpul privești spre vîrful cireșului. Atenție ! Mariana . . Pleacă Mariana .. Florentina . te apropii... Cînd eu spun „acțiune", atunci fiecare face ce i s-a spus Mihail, aparatul pe barcă, apoi pe Mariana, pe Florentina, peștele, Florentina și te oprești pe vîrful cireșului unde o să-l descoperim pe Maximilian care va face un salt spectaculos. Atenție ! Motor ! Acțiune ! Hai Mariana ! Acum peștele, așa, Florentina... Te rog să zîmbești. Trebuie să fii fericită că ți s-a adus cel mai mare și cel mai frumos pește...

Mariana ia de la pescar trei peștișori cam de opt centimetri fiecare și izbucnește în rîs

— Pești mari și frumoși...

Îi dă Florentinei, conform indicațiilor, aceasta îi ia. Îi privește foarte atentă și pornește spre aparat, cu privirile ațintite spre vîrful cireșului.

— Stoop ! Stooop ! strigă Ursache. Cum a fost ? întreabă apoi pe Miail.

— Foarte, foarte bună. Mai tragem o dublă ?

— Cine ești dumneata ? întreabă directorul pe cel din barcă.

— Sînt șef de producție.

E un băiat tînăr, slab și cu o față plină de coșuri. Are un cap mic și rotund de copil și o frunte ascuțită. E dezorientat.

— Vai ce figură bună are pescarul ! exclamă regizorul, și-l privește pe Mihail. Figură tipică de cretin...

— Domnule regizor, sînt șef de producție, mă jigniți...

— Să fie dat afară ! i se adresează regizorul, directorului.

Acesta scoate agenda și notează.

— Cum te cheamă ?

— Domnule director !

— Poți pleca...

— Nu. Mai am nevoie de barcă. Mai tragem o dublă.

— Înseamnă că nu voi fi dat afară ?

— O să fii dat afară ! precizează regizorul, dar acum ia-o pe Eva în barcă și pleacă în larg. Ia și peștii. Maximilian !

— Da, domnule regizor.

— Urci în cireș. O să faci un salt prin rostogolire.

— Domnule regizor, eu nu sînt cascador.

— Nu contează. Vei fi.

— Nu pot, domnule regizor. Pot să-mi rup picioarele, pot muri...

— Nu contează. Pentru artă trebuie făcut totul. Contează ce rămîne în urma ta. E unica ta șansă să poți fi nemuritor.

— Nu pot, domnule regizor !

— Să fie dat afară !

Director scoate agenda și notează.

— Pornește în larg... Mihail, pregătește totul. Ivan !

— Da, maestre !

— Peliculă !

— Nu eu răspund de peliculă !

— Să fie dat afară !

— Iertare. Aduc peliculă. Dar ăla din barcă e cu aceste probleme. Eu sînt șef de producție de platou.

— Port-vocea ! cere regizorul.

Asistentul de sunet apare în fugă de la umbra unui cireș.

— Intoarce barca ! Încet. Motor. Înaintează spre țărm... Eva, adîncește-ți o mînă în apă. Mariana... Florentina... Maximilian.

— Am urcat, domnule regizor. Dar mi-e teamă. Nu s-ar putea doar să mă prefac că sar ?

— Nuu ! Trebuie să sari. Singur te-ai urcat. Nici nu știam că exiști, dar ești omul de care aveam nevoie...

Salvina se apropie de Ursache.

— Nu înțeleg nimic. Era vorba de probe...

— Ei probe... Filmăm cu adevărat. Te rog să te pregătești. Vei intra în apă...

— Dar nu am costum de baie...

— Nici nu e nevoie. În scenariu scrie că ea se dezbracă... că intră goală în apă, ca să-i amintească lui Geo că s-au iubit cîndva. .

— Dar nu e posibil să fac una ca asta! În prezența atîtor martori ?

— Dar spectatorii ce sînt ?

— Machiajul ! strigă Gim.

O fată aleargă cu o cutie în mînă.

— În scenariu scrie că e vorba de un măr...

— Nu mă interesează. Doar ideea. Că e măr, că e păr, că e cireș, nu contează. Doar ideea. Înțelegi ?

— Fără actori ? Cu amatori ? Cu oameni la întîmplare ?

— Eu răspund ! E filmul meu ! Au făcut alții cu actori. Eu așa vreau...

— Dar azi-dimineață...

— Domnule regizor, sînt șef de producție

— Mi-a venit o altă idee, Gim !

— Sînt aici.

— Te pregătești... te bag în apă... am nevoie de unul cu barbă...

— Nu sînt actor.

— Bine, o să intru eu, dar o să te dau afară... Așa, Florentina. Foarte bine, așaa, bravo — Ești divină ! Ieși din cadru, așa .. Acum... hai, Maximilian... ușor .. lasă crengile... Lasă crengile ! Nu te ține de ele ! Nu e bine ! Înapoi ! Urcă așa cum ai coborît, adică trebuie să te agăți de pe o creangă pe alta...

— Nu pot, domnule regizor ! Se rupeee! și Maximilian cade ca un sac plin cu nisip. Rămîne nemișcat cîteva momente.

— Mașina ! cere regizorul. Ivan ia-l și vezi dacă s-a rupt ceva în el...

— Maximilian se ridică și privește buimăcit în jur. E galben și tremură.

— Domnule director ! Asta e bătaie de joc !

— Cafele și pepsi! cere Ursache. Pauză!

— S-a dezbrăcat Salvina ? E gata cu machiajul ? întrebă Ursache după o jumătate de oră, timp în care a stat singur pe malul lacului, adîncit în gînduri. Să dispară toate bărcile de pe lac ! Salvina, poftim la cadru !

— Nu pot ! În prezența atîtor bărbați ?

— Corpul tău e artă. Cum o să-l mai revezi așa după zece ani ? Natura nu ți l-a dat pentru a-l ascunde...

— Termină cu prostiile...

— Bineee... Bătrîne ! pregătește un contract.

— Și ce trebuie să fac ?

— Rolul. Un rol principal. De la un cap la altul al filmului.

— Și dacă n-am să pot ?

— Totul e să vrei. Să mă asculți .. O să poți. Ești așa cum o cere scenariul. Vei fi grozavă !

— Bineee...

Directorul se ridică de pe bancă. Avea în mînă contractul. Se apropie și o felicită. În sinea lui e mulțumit. Se întoarce spre cireșul sub care e sigur că e recuziterul.

— Maximilian !

— Da, domnule director !

— O sticlă de whiski.

— Două, intervine Ursache. Machiajul! Pregătiți-o pe Florentina... Să nu dureze prea mult. Soarele va coborî... Vreau să prind apusul reflectat în apă. Maximilian ! O masă, un ceaceaf, mîncare, un magnetofon... Secvența 308. Lacul.

TINERI POEȚI

CÎNTEC ÎNTRU CINSTIRE

Pentru fiecare bucurie
avem o zi,
pentru fiecare zi
avem o bucurie —
aici se naște marele fluviu
al dragostei pentru om,
aici rodesc cireșii
întru cinstirea acestor
pămînturi
și geana de soare-a
cîmpiei unde
aurul cîntă în spice,
aici pulsează inima
Muntelui,
căruia ne-am obișnuit
să-i spunem atît de simplu :
Partid !

IOAN VASIU

FĂURITORII

Din mîinile lor țîșnește seva
copacilor
Și urcă pe oțelul din schele
Pînă la sufletele din
Barba lungă a soarelui :
Atît de sus sufletele
Acestor mîini
Așteaptă îmbrățișarea !

Iată-i cum își zidesc
Fiecare fărîmă de clipă
Fiecare zîmbet
Fiecare vis și
Fac scară către
Nemărginita lor dragoste
După îmbrățișare din nou
Vor porni spre sufletele
Urcate mai sus
Mult mai sus

GHEORGHE NECHITA

INIȚIERE

Mi-e teamă de cuvînt ca de o sete,
umbra lui mă zgîrie într-una,
parcă în castani, cu unghii bete,
s-ar fi aruncat deodată luna.
Sabie albă cîntă la oblînc
și în carne-o rană ne-ncăpută
se tot clatină peste adînc,
cum moartea într-un ochi de ciută.

Mi-e teamă de cuvînt și mai cer
umbra lui rodind mirare
parcă deodată florile de ger
pălesc si-s neîncăpătoare.

ION CALIMAN

FANTEZIE

Mi-am deschis orașul,
umbrelă peste umăr,
și ca un făcut
Nici măcar nu ploua.
Erau acolo-n mine culori
nemestecate și
crude ca ierburile noi.
N-aveam nimic de făcut
în loc de noapte, dar
pămîntul mirosea așa de
bine și parcă
niciodată nu mi-au fost
brațele mai pline de cer.

Mi-am deschis orașul
umbrelă peste iarnă,
și-am pornit în lume
cu surîsul de noapte
ca o înflorire.

MANOLITA FILIMONESCU

IMNUL PALMELOR

Palmele noastre au crescut bătătorite
Sfonțite de munca în ritmuri de ploaie,
Aduse din cîmp în seara tîrzie,
Și culcate la piept la a inimii bătaie.

Și ne-au înflorit trandafiri în palme
Și ne-am îmbătat de mireasma lor
Și cîntăm în cor de milioane
Imnul milenar — IMNUL palmelor.

JOVAN CIOLACOVICI

DESTIN

Să te hrănești, ca pînzele, cu vînt,
Să-ți desfășori aripile de ceară
Și să te-nalți spre Cîntec, fremătînd...
Iar de te-ncearcă vămile de pară —

Temerilor să nu le dai cuvînt,
Nici amorțită fruntea să nu ți pară :
Căci nu e plasa nopții un veșmînt
Mai răcoros ca lacrima solară !...

DRAGOMIR MAGDIN

ȘTEFAN

Se vor fi scurs
pe albele șuvițe
ultimele picături
de ani
pînă dincolo
de viață.
Îi vor fi pătruns
coapsele
în toamnă
pînă dincolo
de ani.
Îl vor fi plouat
nopțile
peste coiful
de stîncă
pînă dincolo
de mormînt.
Doar brațul
cu paloșul
ridicat
i-a rămas
afară
pînă dincolo
de istorie.

AUREL NERON

IRENE MOKKA

LEGĂTURI

Mîna mea
nu mi-e necunoscută cu totul ;
de la ea la mine,
legături fine de oase
cum mă știu eu
cum mă știu alții.
Caut de mult
legături între mine și arbore ;
mișcarea în frunze,
în această carne de frate,
ar ajunge ușor și precis
pînă la mine !

POVEȘTI

Ne spunem mereu
povești :
eu spun iarbă,
tu spui iarbă,
povestea aceasta
e agitată
și-abia
ne-nțelegem ;
eu cred verdele,
tu, galbenul,
iar rezultatul
va fi griul.
Ne spunem
continuu
povești,
noi, agitații,
și
nu ne-nțelegem.

TU OCHII TĂI

Spaima mea
că nu-ți voi găsi
fața adevărată,
privirea-mi nimerește mereu
alături.
În ochii tăi nu mă găsesc
decît pe mine
și nimic
nu recunosc ;
oricum m-ai privi,
nicăieri nu se află
partea mea cea mai de seamă
livadă, nisip,
ori Tu
ori voi,
care-mi asigurați trecerea
spre sosirea mea
imposibilă.

În românește de
ANGHEL DUMBRAVEANU

REMEMBER

FRANYÓ ZOLTÁN

Zilele acestea, maestrul Franyó Zoltán a împlinit 85 de ani.

Pentru mine, care-l cunosc de mai bine de două decenii, vîrsta aceasta mi se pare incredibilă și-ntr-o nobilă incompatibilitate cu tinerețea marelui artist care este Franyó Zoltán. Nu mi se pare să se fi schimbat cu nimic în timpul care a curs de cînd l-am văzut prima dată. Aceleași tîmple de-un alb sidefiu, ca atunci, mereu aplecate peste paginile cărților de poezie românească, peste paginile revistelor, căutînd valorile noi cu o curiozitate rară, cu o pasiune neîntîlnită, c-o dăruire și c-o generozitate care l-au definit întotdeauna. Aceleași priviri albastre și blînde căutînd noi și noi echivalente artistice în limba maghiară sau germană pentru poezia noastră sau pentru poezia altor popoare.

Franyó Zoltán vine dintr-o lume a prieteniilor strălucite : Rebreanu, Ady, Goga, Blaga, Rilke. Vorba sa, amintirile sale au un parfum de demult, un aer de legendă literară. Curiozitatea sa mereu nouă, exemplaritatea muncii sale, planurile vaste la care ostenește zi de zi cu pasiune, cu tenacitate și mai ales cu-n har sublim, ni-l relevă iar și iar ca pe cel mai tînăr dintre noi.

L-am putut vedea pe străzile acestui oraș, cu servieta sa plină de manuscrise, de cărți, de tăieturi din reviste, preocupat și sprinten. Sau lucrînd, la o masă de cafenea, concentrat, abstras, plecat într-o lume a sa, netulburat de ceea ce se întîmpla în jur, lucrînd într-o izolare absolută. Și m-am întrebat de ce-și meșterește filigranele acolo, între oamenii veniți pentru o clipă de destindere ? Franyó Zoltán prelungea pînă la noi o atmosferă literară de altădată și-am înțeles că, departe de a-l stînjeni, comuniunea aceea cu oamenii îl stimula surprinzător. Poate la masa lui, nevăzuți, erau mari scriitori de demult și-n orice caz cei pe care căuta să-i facă prețuiți în limbile în care scrie.

Marele traducător este o distinsă personalitate europeană. Cărțile sale apar în numeroase edituri din țară și de peste hotare. Laureatul premiului internațional Herder este așteptat de prieteni, poeți, prozatori, critici, editori în multe capitale. În anul care a trecut, editura Academiei din Berlin a început editarea unei serii de 20 de volume de traduceri din lirica universală, semnate de Franyó Zoltán. Acest fapt vorbește mai expresiv decît orice despre tinerețea celui care se bucură și astăzi, ca un debutant, de fiecare carte nouă care-i iese de sub tipar.

Franyó Zoltán este, înainte de toate, marele traducător în maghiară și germană al lui Eminescu. Lui i-a consacrat, putem spune, toată viața sa, realizînd noi și noi variante ale nepieritoarei poezii, timp de peste o jumătate de secol. Cu Eminescu și-a început Franyó Zoltàn munca de traducător și la Eminescu se-ntoarce și astăzi c-o dragoste nețărmurită.

Strălucitul artist care e Franyó Zoltán a tradus din aproape fiecare poet de la noi, încît — pe lîngă antologiile sale, care se-ntind de la Miorița **la cei mai tineri poeți — activitatea sa poate constitui mîine, cînd toate tălmăcirile sale vor fi adunate, o vastă panoramă a liricii românești de la începuturi și pînă azi.**

E greu să cuprindem în aceste rînduri imensa și valoroasa activitate literară a lui Franyó Zoltán și cu atît mai puțin putem revela arta sa, despre care s-a scris cu gratitudine și entuziasm. Dar cel ce-a tradus Faust, Luceafărul **și** Demonul, **cel ce și-a dăruit talentul și cultura poeziei universale, de la anticii greci sau chinezi, pînă la poezia negrilor și-a liricii europene, americane, asiatice, cel ce și-a închinat întreaga viață poeziei este un mare poet, iar admirația și recunoștința noastră pentru opera sa vor rămîne totdeauna nestinse.**

ANGHEL DUMBRAVEANU

Telegramă

ACADEMICIANUL ZAHARIA STANCU, PREȘEDINTELE UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. S. ROMÂNIA CATRE TOV. FRANYÓ ZOLTAN, CU OCAZIA ÎMPLINIRII CELOR 85 DE ANI.

Înconjurîndu-vă cu prețuirea sinceră și dragostea ce v-o purtăm pentru arta cuvîntului dv. și activitatea multilaterală ce o desfășurați pentru dezvoltarea literaturii din patria noastră slujind idealurile prieteniei dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare, dați-mi voie să vă transmit din partea obștei scriitorilor și a mea personal, la aniversarea celor 85 de ani de viață pe care îi împliniți cele mai călduroase și sincere urări și gînduri de bine, sănătate deplină, viață lungă și noi succese în nobila dv. activitate. La mulți ani !

Ce matematică trebuie să ştie un cercetător nematematician ?

Vom începe cu o observaţie cu totul banală : Matematica contemporană a pătruns aproape în toate domeniile de cercetare ale ştiinţei omeneşti. Aşa stînd lucrurile şi pornind de la constatarea evidentă că nimeni astăzi, nici măcar un mare matematician nu poate cunoaşte toată matematica contemporană, se pune cu acuitate întrebarea : **care este matematica necesară a fi cunoscută de un om de ştiinţă, de un cercetător, matematician ?**

Plasîndu-ne pe poziţia grupului Bourbaki, vom da o definiţie a matematicii contemporane : Ea este o ştiinţă a naturii, constituită dintr-o mulţime parţial ordonată de teorii matematice.

O teorie matematică este studiul, dintr-un anumit punct de vedere (precizat în fiecare caz în parte) sau cu anumite mijloace (la fel precizat de la caz la caz) al unei structuri matematice.

O structură matematică (sistem axiomatizat) este constituită din 4 elemente :

1. Un ansamblu, notat cu N, de noţiuni primare (noţiuni al căror conţinut nu este determinat, noţiuni ce nu sînt definite, ci sînt doar numite, cunoaştem doar numele lor şi atît).

2. Un ansamblu, notat cu R, de relaţii primare (relaţii ce leagă noţiunile primare, relaţii ce nu sînt definite, ci doar numite).

3. Un ansamblu, notat cu A, de axiome (propoziţii ce leagă între ele noţiunile şi relaţiile primare).

4. O logică L (un sistem de reguli după care raţionăm)·

Aceste 4 elemente (NRAL) definesc o structură matematică. Cu ajutorul „materialului" dat de NRA, după reguli de raţionament cuprinse în L, construim structura matematică respectivă, definim noi noţiuni şi relaţii, demonstrăm teoreme.

Natural, această prezentare poate nu spune mult unui **nematematician.** Pentru a o completa, să recurgem la exemple.

Spaţiul euclidian este o structură matematică pentru care N = (punct, dreaptă, plan), R = (a aparţine, a fi între, a fi congruent) iar grupul de axiome A este constituit din 20 de axiome al căror enunţ nu-l dăm aici. Cu ajutorul logicei matematice clasice, pornind de la acest material brut, este construit spaţiul euclidian : sînt definite noi noţiuni (segment, unghi, triunghi, cerc, patrulater etc.) noi relaţii (a fi paralel, a fi perpendicular etc·), sînt stabilite teoremele pe care mulţi dintre noi le-am învăţat în liceu.

Acelaşi material primar utilizat pentru construirea spaţiului euclidian, schimbînd doar una din axiome (axioma paralelelor lui Euclid este înlocuită cu negaţia ei), defineşte spaţiul lui Lobacevski.

Dar cum apar structurile matematice ? Ele nu apar ca nişte „creaţii arbitrare ale spiritului omenesc" (H. Poincaré). Examinînd cu atenţie această chestiune, vom găsi două căi mari pe care apar structurile matematice.

Prima cale de apariţie a structurilor matematice este datorită problemelor ridicate de cercetare în interiorul matematicii însăşi·

A doua cale, mai interesantă pentru **nematematicieni,** este datorită contactului matematicii cu alte ştiinţe ale naturii, în procesul de cunoaştere a realităţii obiective. Aşa a apărut spaţiul euclidian, spaţiile riemanniene (din cercetările de geodezie ale lui Gauss), structurile mecanice, structurile probabilistice (datorită studiului jocurilor de noroc) etc., etc.

În răspunsul la întrebarea pusă : care este matematica necesară oamenilor de ştiinţă **nematematicieni,** înţelegerea celei de a doua căi de apariţie a structurilor matematice este fundamentală. Simplificînd şi căutînd doar esenţialul, lucrurile pot fi schematizate astfel :

În studiul unor aspecte ale realităţii obiective, intreprinse în cadrul unei ştiinţe date, se pune în evidenţă următorul ciclu al procesului de cunoaştere, format din 3 etape :

Prima etapă constă din studierea directă a realităţii obiective (observaţii, experienţe, formulări de legi etc). În această etapă acţionează omul de ştiinţă, specialist într-o anumită ramură, înzestrat cu o experienţă de lucru şi o tehnică specifică ramurii respective.

În etapa a doua, rezultatele primei etape sînt formulate matematic ducînd la definirea unei structuri matematice·

În etapa a treia, rezultatele studiului matematic sînt verificate în practică. Iarăşi se fac observaţii, experienţe, pentru a vedea în ce măsură modelul matematic reflectă realitatea obiectivă. Iarăşi omul de ştiinţă **nematematic** se apleacă asupra obiectului cercetat, căutînd să tragă concluzii în privinţa gradului de coincidenţă a modelului matematic cu realitatea obiectivă studiată. În mod natural vor apărea diferenţe şi etapa a treia devine, încetul cu încetul, etapa întîia pentru un nou ciclu al cunoaşterii.

În concluzie, în procesul cunoaşterii, matematica intervine ca un instrument de modelare Modelul matematic va fi construit în principal de omul de ştiinţă **nematematician.** Pentru a determina modelul matematic, omul de ştiinţă **nematematician** nu are nevoie să cunoască toate structurile matematcii contemporane cu el (de fapt lucru imposibil !) şi să încerce să modeleze realitatea cu una din aceste structuri. Aceasta ar reveni la construirea unui pat al lui Procust pentru realitatea obiectivă· Omul de ştiinţă **nematematician trebuie să ştie să modeleze matematica.**

Modelul matematic nu trebuieşte construit după gusturile, puterile şi rezultatele matematicienilor. El trebuie să formuleze matematic proprietăţi ale realităţii obiective şi atît.

În procesul de cercetare a realităţii obiective, numeroase exemple ne arată că modelarea matematicii se face la două nivele : un prim nivel de modelare, întîlnit cel mai des, constă într-o modelare locală, parţială a fenomenelor. Această modelare, utilizînd în general elemente matematice aparţinînd unor teorii matematice cunoscute, permite de obicei facerea unor paşi „mici" în cercetare, stabilirea unor rezultate parţiale. Pentru o astfel de modelare, la primul nivel, matematica ce se face astăzi la liceul teoretic, completată atunci cînd cerinţele o cer şi în învăţămîntul superior este suficientă.

Pentru o modelare la primul nivel este necesar deci a se cunoaşte elemente solide de analiză matematică (studiul funcţiilor reale de o variabilă reală) elemente de geometrie analitică şi diferenţială euclidiană ecuaţii diferenţiale şi integrale, unele elemente de algebră, elemente de geometrie analitică şi diferenţială euclidiană, ecuaţii diferenţiale şi integrale, unele elemente de algebră, elemente de teoria probabilităţilor şi statistică etc.

Cel de-al doilea nivel de modelare, întîlnit mult mai rar, constă într-o modelare matematica profundă, globală, modelare ce cuprinde o întreagă teorie aparţinînd unei ştiinţe **nematematice.**

Pentru a modela la nivelul superior credem că este necesară întrucîtva **o anumită pregătire specială, o anumită experienţă** în acest sens. În unele facultăţi tehnice, se fac cursuri de matematici speciale al căror rost este tocmai să dovedească cum se utilizează matematicile în cercetarea specifică facultăţii respective.

Să îndrăznim a emite o opinie : pentru a veni în ajutorul cercetătorilor **nematematicieni,** considerăm că ar trebui scrisă mai întîi o carte şi, după realizarea ei, ţinut un curs postuniversitar, care să dea omului de ştiinţă **nematematician** pregătirea specială, experinţa şi curajul de a modela matematica.

Cartea ar trebui să conţină două părţi: o primă parte, scrisă de matematicieni, dedicată prezentării metodei axiomatice cu problemele ei. A doua parte ar trebui să colecteze un număr important de exemple cunoscute de modelare matematică a realităţii obiective, punîndu-se în evidenţă cu claritate, în prezentarea fiecărui exemplu în parte, a procesului de modelare ce a avut loc· Aceste exemple ar urma să fie expuse de cercetătorii **nematematicieni.**

Cunoaşterea şi înţelegerea conţinutului acestei cărţi va înzestra pe un tînăr cercetător **nematematician** cu o idee clară asupra matematicilor contemporane şi asupra modului cum acţionează ele în procesul cunoaşterii. Bazîndu-se pe această matematică, cercetătorul **nematematician** trebuie să ştie (sau măcar să aibă curajul să încerce) să modeleze matematic. Nu există o ştiinţă a modelării matematice pe care el să o înveţe, dar există o experienţă bogată pe care el poate să o folosească.

DAN I· PAPUC

TIMIŞOARA IN TIMP

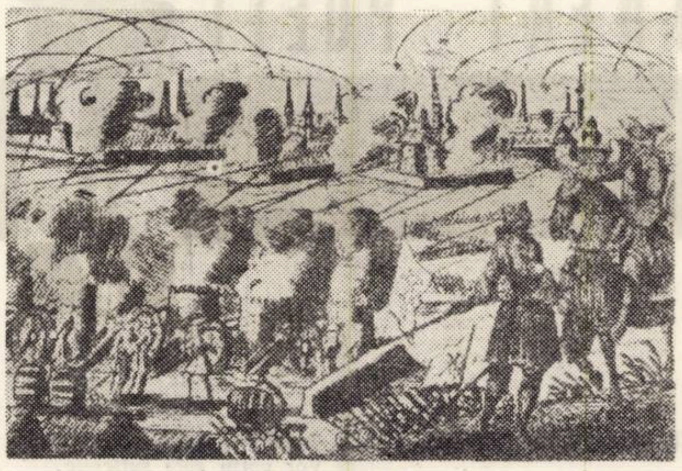

Pomenită în documente încă din secolul al XIII-lea, Cetatea Timişoara devine, începînd din secolul al XIV-lea unul dintre cele mai importante centre militare şi economice ale Transilvaniei în evul mediu, iar în timpul luptelor împotriva imperiului otoman, centru însemnat pentru dirijarea operaţiunilor militare împotriva turcilor.

De aici îşi va porni expediţia ambitiosul rege al Ungariei, sicilianul Robert de Anjou, contra lui Alexandru Basarab, Voevodul de peste munţi, care nu vroia să i se supună. Sub dinastia de Anjou, oraşul cunoaşte o epocă de înflorire, aici fiind mutată capitala ţării, zidindu-se un palat în acest scop, palat care avea caracter de fortifictie.

FL· MOLDOVAN

(Timişoara în anul 1596 — stampă).

Sub semnul posibilului

Norbert Wiener expune, în „Cibernetica sau ştiinţa comenzii şi comunicării la fiinţe şi maşini", ideea conform căreia maşina electronică de calcul în cadrul unui singur ciclu de funcţionare ale acesteia, ar putea fi analoagă creierului uman. Asemănarea s-ar menţine pe tot timpul punerii şi rezolvării unei probleme sau a unui grup de probleme ţintind un scop comun, pînă în momentul ştergerii informaţiei memorate în maşină şi al reprogramării ei pentru o altă problemă De la această anulare a memoriei maşinii, apoi revenirea la un moment iniţial, urmată de o relansare în acţiune, de o nouă secvenţă de operaţii menite a elucida o problemă, se pot trasa, desigur, coordonate de analogie cu moartea unei fiinţe umane, moarte care vine să reteze o pasiune, un ideal, în slujba cărora omul şi-a subordonat toate actele conştiente. Evenimentele marginale, aparent periferice, formează o ţesătură de saturaţie cotidiana în jurul osaturii esenţiale a drumului întru împlinire individuală şi socială, tot aşa cum unele rezultate intermediare, paşi ajutători în algoritmii de calcul, prefigurează şi susţin rezultatul final·

Multiprogramarea maşinilor electronice de calcul moderne, adică lucrul simultan la mai multe programe de tratare a unor probleme distincte, realizată cu ajutorul selectării programului cel mai urgent în momentul respectiv şi al tratării sale în detrimentul altor programe, mai puţin prioritare, care rămîn, „în aşteptare" şi orientarea individului spre o multitudine de probleme, angajarea acestuia în poziţia de „homo universalis", n-ar suporta oare, la o anume scară, analogia ?

Calculatorul modern ultrarapid rezolvă foarte multe probleme. Rezultatele se pot reţine în memorii de mare capacitate, ca şi programele pentru rezolvarea acestora. Prin această acumulare de informaţii utile în viitor unor reabordări de probleme vechi, eventual puse într-o formă nouă, se creează „bibliotecile" de programe.

Prin această alăturare de evenimente, prin această uriaşă ureche a trecutului, se conturează, am putea zice, o „istorie". Istoria, însă, în domeniul umanului, al succesiunii culturilor şi civilizaţiilor, nu este o succesiune liniară de vieţi izolate, de evenimente alăturate, ci este o sinteză a relaţiilor interumane· Istoria este viaţă, o viaţă mai cuprinzătoare, mai adîncă, mai profundă.

Tot pe urmele fondatorului ciberneticii, Norber Wiener, să încercăm a urmări acest duet om-maşină, căruia i-am alătura societatea, spre un triptic convenţional, uşor forţat poate, dar cu implicaţii deosebite în jocul cutezător al minţii.

Să-l urmărim, deci, prin două coordonate distincte : boala şi somnul...

Somnului, acelei stări de curăţire nepatologică a creierului, i-ar corespunde o ştergere sau o curăţire, o tratare specială, a maşinii la eroare ; după cum în social, răsfrîngerea unui, să-i zicem somn colectiv, timp frînt brusc în leneşă indiferenţă.

Tulburările funcţionale la om apar ca boli de memorie ale informaţiei circulante prin lanţurile neuronale, atingînd, întîi, amintirile efemere, ca apoi să le altereze şi pe cele permanente· Boala rupe conexiunile sinoptice, creierului nu-i mai rămîne spaţiu destul pentru desfăşurarea unei activităţi normale.

La maşină, în afară de cazul greşelilor de programare, (le-am putea numi boli ereditare) apare „boala" tot prin micşorarea spaţiului activ, prin scoaterea din funcţiune a unor elemente din cadrul unor lanţuri de transmisie a informaţiei.

„Boală" analogă în viaţa socială ar putea fi războiul, masacrul, represiunea, teroarea, violenţa, urmînd nişte traiectorii nemotivabile în faţa unei conştiinţe umane lucide. Boala ar apare ca o desincronizare a creierului, o pierdere a ritmului său aşa cum lipsa impulsului de sincronizare al microoperaţiilor executate în calculator, l-ar putea face pe acesta inutilizabil, dar recuperabil „prin tratament", altfel zis : reparaţie ; aşa cum, peste pulsaţiile ferme ale libertăţii în cadrul necesităţii istorice, s-ar surpa anarhia. Normalitatea psihică, precum şi boala, se reflectă, desigur, în limbaj ; limbajul conceput ca un sistem de semne ordonat spre semnificaţii posibile·

Ar fi interesant de urmărit razele incidente ale acestei probleme. Nu atît punctul de incidenţă, care ar putea fi încercuit într-un cîmp al erorii la maşină, un cîmp al distrugerii sau neglijării unor bunuri şi valori în social, un cîmp al mesajului aparent, al bolboroselii golite de sens, la om ; nu atît punctul de incidenţă, cît strălucirea stranie a razelor, traiectoriile lor cutremurate în aburul cutezător al gîndului...

CONSTANTIN NOVACESCU

Traian Vuia

ACTIVITATEA PATRIOTICĂ DESFĂȘURATĂ LA PARIS, ÎN 1918, PENTRU UNITATEA NAȚIONALĂ

La 30 aprilie 1918, s-au pus bazele Comitetului Național al românilor din Transilvania, al cărui președinte a fost ales Train Vuia. În procesul verbal de constituire a Comitetului Național al românilor se protesta împotriva semnării păcii impuse de germani, subliniindu-se printre altele : „În acest moment, frații noștri liberi care au adus la cauza dreptății toate sacrificiile omenești posibile, trăiesc printr-un concurs de împrejurări fatale, o pace a violenței". În continuare se arăta : „Noi, românii din Transilvania și din alte țări subjugate de către Austro-Ungaria, aflați în Franța, înîtlnindu-ne astăzi la Paris, ne angajăm să continuăm lupta pentru eliberarea noastră de sub jugul străin prin toate mijloacele, cu puterea noastră și cu ajutorul și participarea fraților noștri din România, alcătuim Comitetul Național al românilor din Transilvania". [1]

Cu ocazia împlinirii a 70 de ani de la revoluția din 1848, în ziua de 16 mai, Comitetul Național al românilor și membrii coloniei române din Paris, la statuia Strassbourg din Place de la Concorde, au organizat o mare adunare depunînd o coroană de flori drept omagiu pentru provinciile martire : „Alsacia și Lorena smulse Franței în 1871. Aici, Traian Vuia, în cuvîntul său, amintește de luptele și sacrificiile românilor din Transilvania pentru cauza națională, pentru independență și unitate, cerînd „înrolarea românilor combatanți din Franța, în armata Antantei". [2]

Comitetul de la Paris condus de Traian Vuia colaborează cu comitetul prizonierilor români din Italia, aflați la Cittaducale. Edificatoare în acest sens este scrisoarea inedită din 12 iunie 1918, trmisă de Traian Vuia lui Zaharia Babeu, președintele prizonierilor români, „informîndu-l despre activitatea deputatului român Drăghicescu, pe lîngă guvernul francez, în vederea constituirii unei legiuni militare române". Scrisoarea menționează. printre altele, că „generalul Iliescu a făcut toate demersurile pe lîngă autoritățile franceze în problema formării legiunii române și, în principiu, se așteaptă numai autorizarea". În finalul scrisorii, preciza Traian Vuia : „Noi, românii din Transilvania. după multe persecuții, cărora au căzut jertfă și celelalte naționalități supuse monarhiei habsburgilor, am obținut o libertate, deși restrînsă, pe pămîntul Franței, grație demersurilor noastre și concursului fraților de peste munți". [3]

Într-o altă scrisoare, adresată la 20 iunie lui Aurel Spătaru, membru al Comitetului român din Italia, se spunea : „Vă comunicăm cu mare bucurie că ofițerii francezi care au făcut parte din misiunea franceză pe frontul român și-au exprimat dorința de a lupta în legiunea română. Ei vorbesc românește, ceea ce înlesnește comunicația cu soldații români". [4]

La 14 iulie 1918, Traian Vuia, folosind momentul prielnic al aniversării zilei naționale a Franței, a reușit să organizeze, sub egida Societății Franța-România, o gradioasă manifestație populară, la care au participat personalități marcante ale vieții politice, culturale, științifice franceze, precum și reprezentanți ai comitetelor emigrației popoarelor asuprite din imperiul habsburgic. Cu această ocazie, Traian Vuia a ținut o scurtă alocuțiune, arătînd că Bastilia franceză a fost dărîmată din temelii de forțele revoluționare, dar în lume există o imensă „Bastilie", imperiul austro-ungar. Nu este de mirare că astăzi popoarele oprimate sărbătoresc anticipat distrugerea „Bastiliei" și eliberarea lor.

În vederea realizării dezideratului de veacuri a poporului român : unirea Transilvaniei cu România, Comitetul Național al românilor a folosit o gamă de forme : simpozioane, conferințe, întruniri, manifestații publice, precum și o largă activitate publicistică concretizată în editarea de ziare, broșuri și cărți.

În coloanele ziarului „La Roumanie" și a revistei „La Transilvanie', precum și prin intermediul unor periodice franceze ca : „La Victoire", „Le Figaro", „Le Matin", „La petite Republique", s-au făcut cunoscute opiniei publice principalele probleme legate de lupta românilor pentru apărarea drepturilor lor legitime, necesitatea constituirii României.

Într-un articol publicat în ziarul „La Romanie", Traian Vuia sublinia că „Războiul României este un război de eliberare. cu aspirații democratice pentru unirea Transilvaniei, război care trebuie să pună capăt tuturor urmelor feudale și să inaugureze era de democratizare a statului, parlamentului, instituțiilor și a societății românești în domeniul agrar, industrial și politic". [5]

La 6 septembrie. la sediul coloniei române din Avenue de Champs Elysees, are loc reunirea tuturor comitetelor românești din Franța, care pun bazele Consiliului Național al Unității Române, din care a făcut parte și Traian Vuia. La 12 octombrie, guvernul francez recunoaște acest consiliu și-și exprimă satisfacția de a intra în relații cu el.

Consiliul Național al unității române, în strînsă colaborare cu celelalte comitete și organizații românești din Franța, Statele Unite și Italia, a desfășurat o muncă activă pentru susținerea aspirațiilor naționale a românilor.

După încheierea armistițiului și încetarea războiului, activitatea românilor din emigrație a intrat în faza finală. Ei au continuat îndeosebi cu pregătirea materialelor necesare conferinței de la Versailles, argumentînd dreptul inalienabil al poporului român de a-și hotărî singur soarta sa, a recunoaște hotărîrea exprimată de voința maselor românești din Transilvania de a se uni cu România și de a realiza în felul acesta dezideratul secular : Unirea românilor într-un singur stat național.

Traian Vuia a publicat la Paris în 1918 broșura „Le Banat (Timishana)' în care demonstrează, pe baza realității istorice, făcînd o analiză a situației economice a populației referitoare la drepturile seculare ale românilor asupra Banatului, propunînd ca rezolvarea problemei Banatului să se facă în strînsă armonie cu vecinii noștrii sîrbi.

Savantul patriot, Traian Vuia, prin acțiunile sale asidue și continue, prin dăruirea cu care s-a aruncat în luptă rămîne în fața posterității o luminoasă figură de militant democrat și patriot din generația eroică a luptei pentru desăvîrșirea unității statale a României.

Optimismul luminos, robust, rezultat din cunoașterea adîncă a istoriei și firii poporului nostru, își găsește astăzi expresia în eforturile uriașe ale celor ce muncesc, de pe întreg teritoriul patriei noastre, pentru ridicarea României socialiste pe culmile cele mai înalte ale progresului și civilizației umane.

DAN POPESCU

---

[1] La Transilvanie din 1 iulie 1918. Alba Iulia, Cluj 1968, p. 300.

[2] Șt. Pascu, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, Cluj 1968, p. 300.

[3][4] Scrisori inedite puse la dispoziție de prof. Cinghiță Petru din Lugoj.

[5] La Roumanie din 8 august 1918.

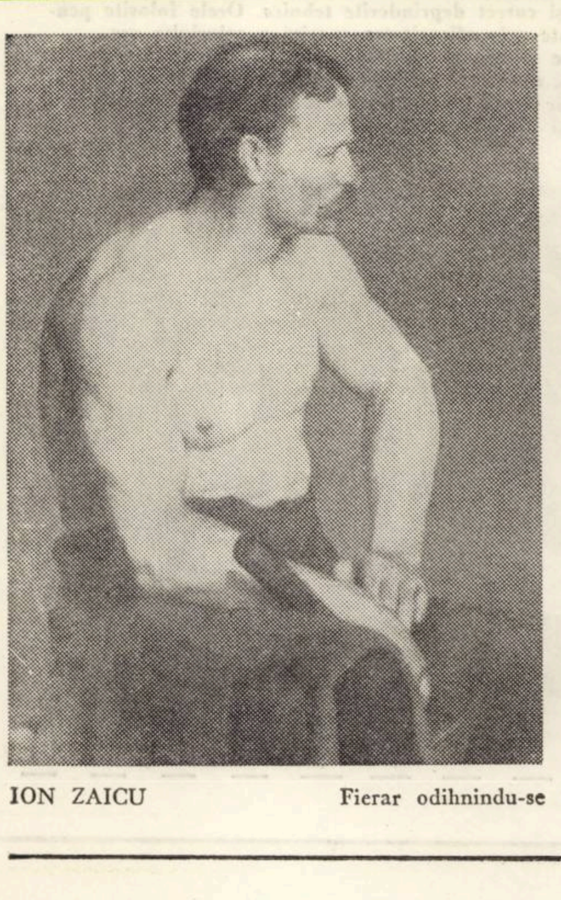

ION ZAICU   Fierar odihnindu-se

CRONICA LIMBII GRAMATICA POEZIEI (IV)

Intervenția poetului în limbă nu se rezumă doar la acțiunea de dezgropare a unor cuvinte rare, vechi sau dialectale. Ea poate atinge însăși substanța cuvîntului, alteori forma lui, pornindu-se de la posibilitățile autorizate de sistemul limbii. Într-o atare împrejurare poetul își poate lua libertatea de a trece dincolo de limita mijloacelor uzuale existente în straturile limbii naționale , chiar dacă inovația nu are sorți să rămînă decît un bun personal al limbajului său poetic. Ne vom referi la un exemplu luat din poezia lui E. Arghezi, Priveghere, din care cităm :

Nu-nchide ochii, nu dormi.
Ceasul e pe-aproape, pe-aci.
Trebuie să treacă.
Poate pe la toacă,
Poate între vecernii și utrenii,
Cam după amurgul cu mirodenii,
Pe la greieriș,
Cînd își ivește din papuri, furiș,
Luna creasta.
Cam pe vremea asta.

Substantivul greieriș nu este atestat în dicționarele noastre, fiindcă limba română nu l-a moștenit, nu l-a împrumutat și nici nu l-a creat, deoarece nu l-a simțit ca fiind necesar. El a fost format prin derivare de la greier cu sufixul colectiv -iș, după modelul lui aluniș, păpuriș etc. Cuvîntul este o creație a poetului și desemnează un anumit moment al înserării străbătut de țîrîitul coral al greierilor. Locuțiunea pe la greieriș nu coincide decît în linii mari cu echivalentele ei pe înserat, pe la asfințit, din limba curentă. Sinonimia este aici numai lexicală, nu și stilistică. În adevăr, nu este greu să se constate că puterea de expresie a locuțiunii din versul citat este superioară în comparație cu sinonimele obișnuite, și aceasta datorită nu numai inovației în sine, ci și semantismului nou, apoi ideii de pluralitate sugerată de substantivul colectiv, precum și simbolismul fonetic, adică unei anumite corespondențe dintre sunete și însușirile fizice ale fenomenului evocat.

Se afirmă uneori (este adevărat că în ultima vreme din ce în ce mai puțin) că a studia limbajul poetic cu mijloacele gramaticii înseamnă a supune textul literar unei analize de pe urma căreia pulsația ei emoțională ar slăbi și ar scădea. Este o prejudecată care se va menține cîtă vreme criteriile analizei stilistice nu vor satisface condițiile unei exegeze adecvate, reclamate de specificul limbajului artistic. În orice caz, dacă acceptăm ideea că poezia este arta cuvîtnului, deci artă prin limbaj, atunci apropierea de ea a cititorului cultivat trebuie să se facă nu numai prin adeziune senitmentală, ci și prin interesul cu care întîmpină cunoașterea structurii ei verbale. Ni se par încă actuale și aplicabile la studiul limbii artistice cuvintele unui critic literar din secolul trecut și anume Sainte-Beuve, citat de unul din criticii noștri : „Fără a fi în același timp grădinar și conviv, e bine să avem despre fructul pe care-l gustăm cît mai multe noțiuni cu putință, mai cu seamă cînd îți iei tu însuși obligația imediată de a-l servi și de a-l înfățișa și altora. Pe scurt, de acum înainte nu e de ajuns numai fructul, ci e bine să ai și cunoașterea și înțelegerea lucrurilor".

ȘTEFAN MUNTEANU

Medicina ? o ştiinţă care se îmbină cu arta

(Urmare din pag. I)

deci mai larg şi este înţeles sub denumirea de ocrotire a sănătăţii publice.

Pentru mine, medicina este mai mult decît o ştiinţă aş spune o ştiinţă care se îmbină cu arta.

— Cînd spuneţi acest lucru vă gîndiţi la medicină sau, mai degrabă, la chirurgie ?

— Sînt chirurg. dar mă gîndesc la medicină, în general. Datorită progreselor extraordinare pe care le-au făcut, în ultima vreme, ştiinţa şi tehnica, s-a lărgit mult şi baza ştiinţifică a medicinei. Sîntem în epoca transplantelor de organ. În medicină au pătruns ordinatoarele. A rămas însă un element artizanal, mai mic decît altădată, care face ca rezultatul să difere uneori de la un om la altul. Aceste diferenţe se explică prin intervenţia elementelor legate de persoana medicului : experienţă, intuiţie, judecată clară. bun simţ.

— În asemenea condiţii, aş putea afirma tocmai contrariul : că medicina este mai puţin decît o ştiinţă, referindu-mă la ştiinţele zise exacte, cum ar fi matematica sau fizica !

— Într-adevăr. sub multe aspecte, medicina este în stare de inferioritate faţă de ştiinţele zise exacte. De exemplu, o problemă oarecare de matematică este rezolvată în acelaşi fel de mai mulţi matematicieni, cu aceeaşi pregătire· O problemă de diagnostic clinic nu este însă rezolvată în acelaşi mod de mai mulţi medici, chiar dacă au aceeaşi pregătire şi dispun de aceleaşi date anamnestice şi de laborator.

— Cum se explică acest lucru ?

— Explicaţia ţine de structura logică a gîndirii clinice. Să mă explic· Un patrat, spre exemplu, poate fi foarte uşor definit, deoarece prezintă numeroase note esenţiale : este o figură geometrică plană, are patru laturi egale şi patru unghiuri drepte, diagonalele sînt egale şi perpendiculare între ele, se poate înscrie într-un cerc etc. Pe baza unei asemenea definitii, oricine poate recunoaşte un patrat între mai multe figuri geometrice plane. Gripa, ca să iau acum un exemplu din medicină, este mai greu de definit deoarece toate simptomele ei se întîlnesc şi în alte boli. Ea nu are nici un semn patognomonic, adică nici o manifestare clinică aparte care să-i aparţină numai ei. Astfel în medicină se operează cu noţiuni adeseori imprecis definite, judecăţile cu valabilitate generală sînt foarte rare, iar raţionamentele, în condiţiile în care se desfăşoară, duc de cele mai multe ori numai la concluzii probabile.

Din păcate, în programele analitice ale institutelor de medicină nu se vorbeşte nicăieri despre legile care guvernează relaţiile dintre idei. adică se neglijează complet studiul logicii formale. Or, diagnosticul clinic necesită un raţionament pe care studentul învaţă să-l facă numai văzînd cum procedează cei care se ocupă de pregătirea lui.

— Dacă înţeleg bine, studentul învaţă să gîndească aşa cum un copil învaţă să vorbească, fără să facă studii speciale de gramatică. Dar ce se poate întreprinde ca să se completeze această lacună ?

— Acum cîţiva ani, în cadrul cursului liber, am dezbătut problema şi o voi relua într-o monografie care urmează să apară anul viitor în editura „Facla“ şi care se intitulează „SIMŢUL CLINIC ŞI ARTA DIAGNOSTICULUI“.

— Fiindcă a venit vorba despre cursul liber. ce ne puteţi spune despre structura lui ?

— Cursul liber, devenit tradiţional la institutul nostru, este deschis cadrelor didactice şi studenţilor din toţi anii de studiu. Se aduc în discuţie probleme de cultură medicală generală, de etică medicală. probleme de mare actualitate în patologie. S-a insistat mai mult asupra problemelor de etică şi deontologie medicală· Cursul este facultativ, iar lecţiile sînt predate de cadre didactice de vîrf ale institutului sau de invitaţi de la alte institute de medicină. Lecţiile sînt editate şi trimise celor înscrişi la curs din alte oraşe sau centre universitare· Este, de altfel, primul curs prin corespondenţă iniţiat de un institut de medicină din ţară. Tematica se schimbă an de an.

— Care a fost tematica prelegerilor din anul universitar recent încheiat ?

— În acest an. în cadrul cursului liber, s-au dezbătut probleme de pedagogie medicală. Există o lacună în formarea cadrelor noastre didactice, care este comună şi altor institute de învăţămînt superior : aceea a lipsei de pregătire pedagogică. Trec mulţi ani pînă un cadru didactic îşi însuşeşte arta predării. El este în situaţia unui şahist care învaţă să joace, dar care niciodată nu va ajunge jucător de performanţă fără să facă şi pregătire teoretică. În această direcţie s-a depus un efort soldat cu rezultate pe care le considerăm foarte bune.

— Ştiu că în afara activităţii de învăţămînt şi cea de spital, vă preocupă şi problemele de cercetare ştiinţifică. Se poate vorbi la Timişoara de o şcoală medicală constituită ?

— Această întrebare necesită un răspuns mai nuanţat. În materie de cercetare ştiinţifică au fost efectuate lucrări valoroase, pe linia de embriologie şi morfologie patologică, de cardiologie şi nefrologie, de chirurgie vasculară şi altele. Se poate. de exemplu, vorbi de o şcoală de chirurgie vasculară, dacă la aşa ceva vă gîndiţi. Cînd însă vorbim de şcoală medicală la Timişoara ne gîndim la rezultatele obţinute la învăţătură, la inovaţiile în materie de pedagogie medicală, la îmbinarea fericită a instrucţiei cu educaţia, În prezent, institutul nostru se bucură de mult prestigiu, în special sub aspectul orientării umanistice a studiilor medicale.

— Şi acum, o ultimă întrebare· V-aţi dăruit în egală măsură pedagogiei medicale, cercetării, activităţii clinice : care dintre aceste trei entităţi v-a dat maximă satisfacţie ?

— Am activat şi activez în mai multe domenii, este adevărat, dar nu în egală măsură. Da aceea nici satisfacţiile nu sînt egale· Cele mai mari mi le-a dat chirurgia, căreia şi eu îi dau tot ce pot. Nu cred să fie satisfacţie mai mare decît de a şti că prin intervenţia efectuată ai venit în ajutorul unui bolnav care, altfel, era iremediabil pierdut. Această intervenţie poate fi lungă şi grea, ea poate obosi pînă la extenuare, iar rezultatul nu este niciodată dinainte asigurat. În caz de reuşită însă, încerci un sentiment pe care puţine profesiuni îl pot oferi într-un grad atît de înalt.

— Însemnează oare aceasta că din diferitele ipostaze în care aţi putea fi prezentat, o preferaţi pe cea de chirurg?

— Desigur că da ! Acest lucru îl puteţi chiar sublinia...

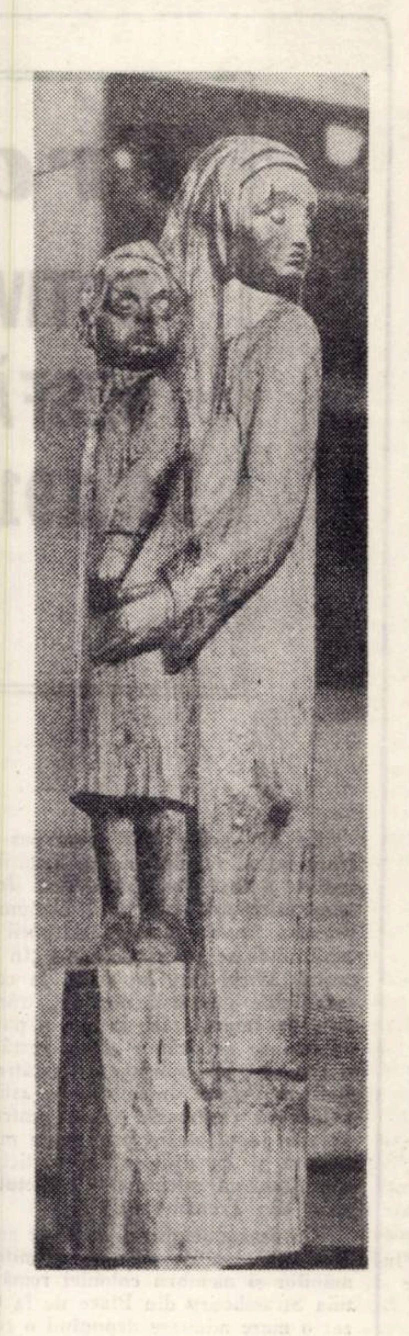

OCTAVIAN MAXIM
„Viitor“

Laborator fonetic pentru elevi

— Bună ziua ! Good by ! Bon jour ! Amplificate în şaptezeci şi două de căşti, sau prin difuzoare stereo, în întreaga sală, aceste cuvinte, ca de altfel multe altele pot fi recepţionate la aceeaşi cotă de corectitudine de întreaga asistenţă. De la masa de comandă o simplă apăsare pe comutator şi treizeci şi şase de becuri aprinse în sală arată că fiecare din cei instalaţi în faţa microfoanelor sînt „pe recepţie“ şi discuţia poate începe. S-a aprins becul roşu· Greşeală. Pîlpîie lumina verde. Corect. Din această sumară descriere s-ar părea că ne aflăm într-un complicat laborator electronic, ori într-o sală de „dispecerat“, unde totul este pe deplin automatizat. În fond, găzduirea ne-o oferă modernul laborator fonetic de la Liceul de cultură generală din oraşul Chişineu-Criş. Laboratorul este prima realizare de acest fel, dar, în acelaşi timp, şi unica, în întreaga zonă a şcolilor aparţinînd filialei Timişoara a I.C.P.P.D· Realizat după o concepţie originală, aparţinînd profesorilor Cornel Roitan şi Emilian Messer, laboratorul se înscrie în preocuparea permanentă a colectivului didactic de la acest liceu de modernizare a învăţămîntului. Stînd de vorbă cu realizatorii acestui laborator este foarte dificil, la o primă discuţie, să selectezi din noianul informaţiilor. Dincolo de informaţiile strict tehnice, am reţinut din discuţie două lucruri extrem de sugestive — o pasiune şi o simbioză de lucru exemplare, la cei doi realizatori, care te ajută să treci peste greutăţile inerente unei munci de o asemenea dificultate, şi — un ajutor colegial din partea directorului liceului, profesorul Ioan Şerban, care manifestă mereu o maximă comprehensiune la ideile noului. Adăugînd la acestea şi ajutorul material primit de la Inspectoratul şcolar avem cadrul în care s-a desfăşurat munca de construcţie a acestui laborator.

Cu sprijinul realizatorilor pătrundem tainele tehnice şi remarcăm eficienţa pedagogică a unor asemenea mijloace moderne în procesul de învăţămînt. În studiul limbilor străine asemenea laboratoare sînt deosebit de utile. Ele oferă posibilitatea recepţionării corecte a pronunţiilor străine, a unor dificultăţi de limbaj, a corectării unor pronunţii greşite, în discuţie bilaterală profesor—elev, sau cînd este cazul multilaterală profesor—grup de elevi ; dispunînd de mai multe magnetofoane şi picupuri se realizează, sub control, munca independentă a elevilor în timpul orei. Se economiseşte, astfel, timp şi se poate lucra pe grupe de elevi·

Laboratorul are o capacitate de treizeci şi şase de locuri pentru elevi, şase fiind amenajate pentru învăţămîntul programat. Fiecare cuşetă pentru elev este „în mic“ un laborator dispunînd de microfon, două căşti, semnalizator luminos pentru verificare şi pentru apel. În momentul în care un elev doreşte să intervină în discuţie procedează printr-o simplă apăsare pe un buton din cuşetă şi concomitent pe masa de comandă şi pe un panou luminos din faţa clasei se aprinde numărul corespunzător locului elevului· Dialogul poate începe. Dacă intervenţia este interesantă poate fi auzită de întreaga clasă prin intermediul difuzoarelor stereo sau în căşti. Aprecierea răspunsului se face tot printr-un dispozitiv de notare automată, vizibil de către toţi elevii clasei.

Masa de comandă, pe lîngă comutatorul general şi cele pentru fiecare loc cuprinde dispozitivul de notare automată şi programare, magnetofon, picup, radioreceptor — utilizat pentru emisiunile radio-şcoală.

Interlocutorii m-au liniştit în privinţa unor eventuale obiecţii. Aspectul tehnic accentuat nu distrage atenţia elevilor ? Mi se răspunde că elevii şi-au însuşit foarte repede şi corect deprinderile tehnice. Orele folosite pentru „instruire“ sînt recuperate prin eficacitatea sporită a celorlalte ore.

În încheiere o menţiune pentru elevii Nuţi Ioan şi Molnar Alexandru, membri ai cercului de radio, care au muncit efectiv pentru realizarea acestui laborator. Laboratorul fonetic de la Liceul din Chişineu-Criş este un exemplu concludent de devotament şi pasiune profesională.

ALEXANDRU RUJA

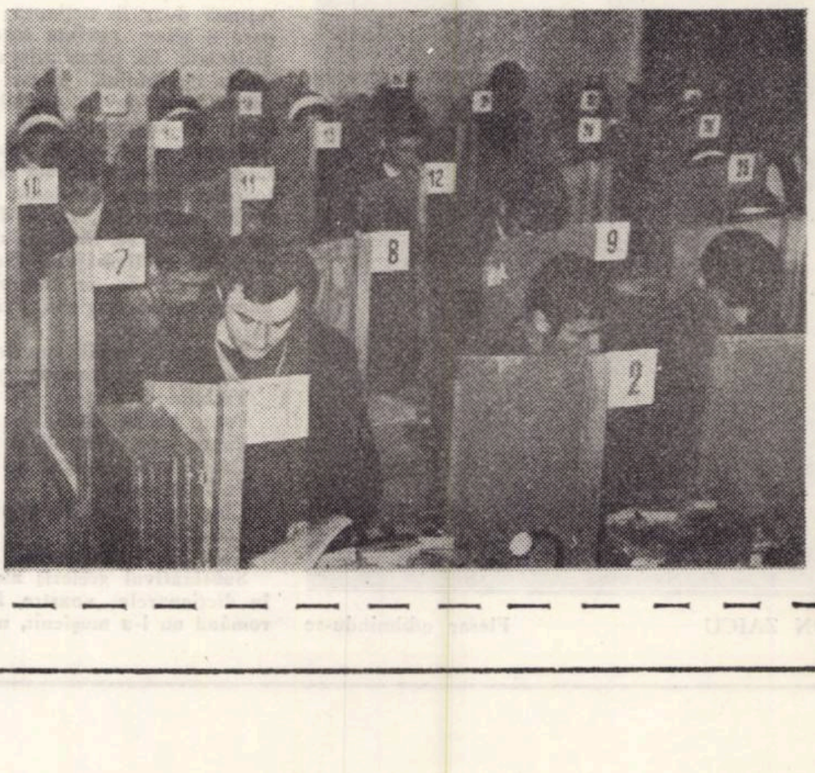

SPORT

Fotbal în luna lui Cuptor

La Timişoara cineva visează iarăşi la „sfeterul" galben de campion. Ca în fiecare an. Ca în preajma fiecărui început de campionat mai bine zis. Planuri şi idealuri ce se năruiesc la vremea numărării bobocilor. Ori la noi bobocii se numără toamna numai la facultăţi. Moaşele fotbalului timişorean se pare că sînt totuşi prea multe· Rămîn la părerea că venirea unui antrenor de profesie, căruia să i se acorde toată încrederea, e necesară· Rigorile universitare pot fi impuse nu numai de către lectori şi conferenţiari. Şi asta în oraşul Ripensiei de altădată. Dar pînă la noul start luna lui Cuptor ne-a oferit o altă satisfacţie : organizarea (excelentă de altfel) de către U.A.S.R. a Campionatului european universitar de fotbal.

România — campioană !

De la 15—0 cu Malta (un gol la 6 minute) pînă la 1—0 cu Iugoslavia în finală am parcurs un galop de sănătate, necunoscînd înfrîngerea. Învingînd echipe redutabile ca cele ale U.R.S.S. şi Spaniei, universitarii români în frunte cu Oblemenco, tunarul campionatului nostru şi cu fantezistul Mircea Sandu de la Sportul studenţesc, confundat nu de mult de către Angelo Niculescu cu un mare jucător, au convins pe oricine de superioritatea valorică a echipei române, de condiţiile bune create sportului românesc.

La Bucureşti fotbalul se joacă în nocturnă. Nu ne putem plînge nici noi la Timişoara· Numai că aici ar trebui să-l scoatem din întuneric.

Organizarea unei alte competiţii fotbalistice, pentru juniori, Cupa „Prietenia" s-a organizat de data aceasta la Timişoara şi în alte oraşe bănăţene. Tinere speranţe ale fotbalului din ţările socialiste îşi dispută întîietatea. Sînt prezenţi la întrecere fotbalişti din Cuba, U.R.S.S., Ungaria, R.D.G., Bulgaria, Polonia, Cehoslovacia şi R.P.D. Coreeană·

Iată că fotbalul s-a extins şi în Zodia Leului· Poate în august, în Zodia Fecioarei, vom vedea la Timişoara şi fotbal feminin.

Pînă atunci ne vom consola cu victoriile categorice ale lui Fischer, cu soarele Carpaţilor, cu nisipul fierbinte al Pontului Euxin şi cu pronosticurile la viitorul campionat ce se apropie cu viteză de melc.

Cunoaştem prea puţin despre transferurile efectuate de echipele timişorene. Într-unul din viitoarele noastre numere vom vorbi mai la obiect despre realitatea fotbalistică de aici.

La Timişoara fotbalul nu mai e rege. Sau ca să ne păstrăm în termeni şahişti : e un rege făcut mat.

Hai să începem o nouă partidă !

ION VELICAN

gloante
oarbe
parodii în proză

SINZIANA POP : Alpiniști degeaba

Era un cal în pom şi mai-mai să-mi cadă pe schiul din dreapta aşa se bălăngănea cu urechile de plastic. Un cal formidabil, un cal Pur sînge, ce mai încolo încoace şi nepotcovit.

Amica mea Ala, întoarse capul, ca pe un şurub, şi-şi scărpină coastele cu piciorul sughiţînd :

— Avanti Saftanela ?

— Lasă pasărea zic eu gutural.

Se holba la mine şi deodată, nasul i se desprinse şi căzu în scuipătoarea made Krupp.

Înţelesei că nu e prea „mişto" să umble aşa şi scoase tubul de ruj. o chestie cu buton şi declanşator automat.

Dă-te magistro, dă-te ...

Ea înjură ca un camionar şi începu să cînte ceva pe spaniolă în timp ce grupa veselă aştepta să pornească telefericul care se oprise pe linia a doua.

Şi ningea de ne trozneau oasele acolo unde pe pîrtia de bob maman papa, un oncle şi ceva tanti îşi lustruiau şezutul de zăpada imaculată şi strigau că vor să se înscrie la ADAS.

Atunci l-am văzut. Miki părea trist, demult mi se arătase mai grozav şi avea şi tenişi în picioare aşa că nu mi-am putut da seama.

— Te-ai născut la Maradoro, la 14 iulie 35, marţea după micul dejun, vino, a mea vei fi să ne unim şi ura !

Peisajul strălucea şi ningea mai al dracului ca la Ecuator.

PS. Datele cu privire la locul şi ora naşterii au fost luate din dicţionarul lui Marian Popa aşa că exactitatea lor nu intră în discuţie.

PS la PS Fotbalistul din Arad care-mi scrie rugîndu-mă să-i spun „un compliment" scriitorului Fănuş Neagu mă întreabă dacă voi avea acest curaj. Îi răspund : am curajul dar n-am prilejul. Locuim în cartiere diferite. Altfel ...

MIRCEA MICU

EPIGRAMĂ

ILUZIONISTULUI PRESTIDIGITATOR IOSEFINI

Scamator ca Iosefini —
Mai abil — este mai rar ...
El a reuşit să intre
Chiar şi-n FONDUL LITERAR !

EPITAF

Eu din mormînt nu mă mai scol
Nici chiar să merg la ora cinii ;
Nu pot lăsa mormîntul gol
Că mi-e că se extind ... vecinii!

AURELIAN PĂUNESCU

LUI ALEXANDRU DEAL, CU OCAZIA PRIMIRII UNUI PREMIU DE 10.000 LEI PENTRU ROMANUL „LAŞII"

Dragul meu, de aşa „Laşi"
Cît trăieşti să nu te laşi,
Că, din Fondul Literar,
Vezi ce ţi-au dat ei în dar ?

LUI DAMIAN URECHE, CU OCAZIA ACELUIAŞI PREMIU PENTRU VOLUMUL DE POEZII „ELEGIE CU FRANCESCA DA RIMINI"

Că Francesca e confuză,
Au spus-o confraţii tăi.
Ea în schimb fu o lehuză
Şi-ţi născu zece mii lei.

GHEORGHE DRINOVAN

FOTO CLUB

FLORICA RAICU (Ciacova-Timiş) „Pace"

vorbe vorbe

eufemism

Nu ştim ce ne-am face dacă n-ar exista eufemismele ! Cîte şi mai cîte tragedii nu s-ar naşte la fiecare colţ (şi pe la colţuri) şi cîţi colţi aprigi nu s-ar rupe în discuţiile (verbale şi scrise) născute din dorinţa de a transmite o idee neîmbrăcată în convenţii (N.B. Nuditatea nu este întotdeauna artstică !) ! Eufemismul este un viraj elegant pe care îl face vorbitorul în scopul de a evita o groapă ; este împachetarea în staniol a pietrei aruncate în geamul vecinului ; este sinonimul expresiei „cu alte cuvinte" ; este o tonă de tact, de politeţe, de diplomaţie ; este cheia succesului în orice acţiune ; este un remediu universal ... Dacă ar fi să dăm sfaturi, v-am sfătui să-l folosiţi oricînd cu încredere. Să nu afirmaţi niciodată : „Romanul acesta e prost !" Ci : „Cartea asta ar putea fi mai bună !" Nu : „Ai chelit, prietene !" Ci : „Alopecia ta îţi conferă un aer distins !" Nu : „Mă omoară cicăleala ta. iubito !" Ci : Eşti o Xantipă totală !" Nu : „Tovarăşe şef, n-aveţi dreptate !" Ci : „Tovarăşe şef, e perfect adevărat ce spuneţi dv.; dar nu ştiu ce va zice tovarăşul director !" Nu : „Eşti un mincinos !" Ci : „E atîta adevăr în vorbele tale, încît nu cred că te va crede cineva !" Nu : „Vai, ce te-ai îngrăşat !" Ci : „Ah, Rubens avea un gust admirabil !" ş.a.m.d.

În dragoste, eufemismul joacă un rol exagerat de mare. Nu este admis un refuz categoric („Nu te iubesc şi lasă-mă-n pace !"). E de preferat (mai ales în cazul persoanelor trecute de patruzeci de ani) : „Dă-mi timp de gîndire, deşi mama a spus că-ţi rupe picioarele !" O cerere în căsătorie nu se face întrebuinţînd formula desuetă şi absolut nelogică : „Dă-mi mîna ta !", ci printr-un eufemism gingaş : „Iubito, Fiat-ul meu şi apartamentul tău ar face casă bună !".

ZITRON

DIN NOU DESPRE TITANIC [I]

Istoria navigaţiei consemnează data de 15 aprilie 1912 ca una în care a avut loc cea mai mare catastrofă din existenţa sa. Cel mai mare transatlantic al tuturor timpurilor, piere în prima sa cursă, ducînd în adîncurile îngheţate ale oceanului 1.600 de vieţi

Despre Titanic s-au scris numeroase cărţi, s-au făcut filme. supravieţuitorii au depus mărturii detaliate, şi totuşi în jurul acestei catastrofe mai planează şi astăzi, după 60 de ani, multe întrebări fără răspuns. O problemă care suscită interes este, fără îndoială, recuperarea vasului, cu tot ceea ce acesta a dus cu sine în abisul oceanului. Redăm în foiletonul de faţă cîteva fragmente scrise de publicistul şi navigatorul iugoslav Dragutin Ciubrici care, credem, pot interesa cititorii noştri.

ULTIMELE CLIPE ALE TITANICULUI

Agonia transatlanticului a durat cîteva ore, timp în care în faţa celor înnebuniţi de groaza morţii şi a strigătelor de ajutor, avea loc un spectacol înfricoşător. Apa, pătrunzînd în sala maşinilor, a determinat mai întîi o slabă explozie, urmată însă de o detunătură asurzitoare, semn al exploziei cazanelor cu aburi sub presiune. Iată ce zice unul dintre supravieţuitori, frizerul vasului August Weikman, omul care de 40 de ani slujea compania „Whit Star Line". „În momentul acela cîrma se afla în poziţie normală, iar orchestra de pe vas mai cînta încă. În jurul orchestrei zeci de oameni înfricoşaţi aşteptau tragicul deznodămînt. Unii săreau peste bord, direct în apă sau în bărci, iar alţii îşi dădeau drumul pe frînghiile care gemeau de cei aflaţi în panică. Eu am sărit în ultimul moment. Din fericire un val puternic m-a aruncat de lîngă vas. Atunci l-am zărit pe căpitanul Smith care înota înspre vas. Oamenii care se aflau într-o barcă de salvare m-au văzut tocmai cînd puterile mă părăseau. S-au apropiat repede şi aşa am scăpat."

Nici unul dintre supravieţuitori n-a văzut cum a pierit căpitanul. În afară de Weikman, printre ultimii care l-au mai văzut în viaţă a fost ordonanţa sa. „Nu doresc să exagerez, a spus acesta în faţa comisiei senatoriale — dar trebuie să spun că pînă în ultimele clipe, căpitanul s-a purtat vitejeşte, ca un adevărat comandant de vas. Din primele clipe ale catastrofei a sărit în ajutorul femeilor şi al copiilor. Cînd a fost coborîtă ultima barcă, căpitanul în braţe cu un copil a sărit în apă şi a înotat pînă la barca cea mai apropiată. Şi după ce astfel a salvat copilul, a refuzat pe cei care îi ofereau un loc în barcă. S-a întors şi, înotînd, s-a îndreptat spre vasul care-şi trăia ultimele clipe.

LUMINI MISTERIOASE

O supravieţuitoare, englezoaica Rothes a declarat în faţa comisiei : „Căpitanul Smith se afla la cîţiva paşi de mine, într-o barcă de salvare. Am auzit cum spune marinarului care se chema Tom Jones : „Vîsleşte în direcţia luminii care se zăreşte, ar putea să fie vasul care ne vine în ajutor, apoi întoarce-te să iei un alt grup de oameni". Am pornit înspre lumina aceea dar ea devenea tot mai mică, la urmă nu s-a mai văzut. În barca noastră se aflau 31 femei, doi ospătari şi marinarul acela. Marinarul vîslea cu eforturi supraomeneşti, dar nu înceta să ne încurajeze. Am vîslit aproape trei ore în direcţia luminii, la un moment dat am văzut chiar contururile ferestrelor acelui vas, dar totul a pierit în curînd în bezna cea mai neagră. În acel moment, Titanicul îşi trăia ultimele clipe. Am spus atunci femeilor să-şi acopere faţa pentru a nu vedea îngrozitorul spectacol.

Unele m-au ascultat, dar ceea ce s-a auzit în momentul acela a fost mai groaznic decît ceea ce s-ar fi putut vedea : strigătele disperate ale cîtorva sute de fiinţe omeneşti pe care Titanicul le ducea cu el în adîncul îngheţat al Atlanticului. Nimeni nu va putea descrie vreodată îngrozitoarea singurătate pe care am simţit-o în clipa aceea.

MARTORII ŞI LORDUL ISMAY

Declaraţiile martorilor stîrneau o mare tulburare în rîndul celor care asistau la proces. Creştea tot mai mult nemulţumirea, însoţită de strigăte de protest şi huiduieli, împotriva companiei şi a proprietarului ei. principalul vinovat de catastrofă, lordul B. Ismay. Cînd acestuia i-a venit rîndul, în sală se stîrni un adevărat vacarm.

— Ce viteză avea Titanicul în momentul ciocnirii cu muntele de ghiaţă ? l-a întrebat senatorul Smith.

— Viteză mijlocie, răspunse lordul calm.

Acest neadevăr a fost întîmpinat de strigătele de nemulţumire ale celor din sală. Senatorul Smith abia reuşi să facă linişte şi apoi continuă :

— Conform documentelor în a căror posesie ne aflăm, radiotelegrafistul vasului a fost prevenit că pe ruta pe care pluteaţi s-au ivit sloiuri de ghiaţă.

— Pe vas n-a parvenit o asemenea ştire — a continuat lordul Ismay să se apere cu neadevăruri, „uitînd" că la data de 14 aprilie, pe cînd Titanicul străbătea încă sigur întinderile oceanului, căpitanul Smith i-a înmînat o hîrtie cu ştirea îngrijorătoare, pe care el, stăpînul absolut al vasului, a citit-o în pripă şi apoi cu un zîmbet cinic a băgat-o în buzunar, nu înainte de a o arăta unor femei care se plimbau în acel moment pe punte, pentru a le speria.

— Ce ştiţi despre ciocnirea Titanicului cu muntele de ghiaţă, continuă senatorul.

— Nu ştiu nimic despre asta — răspunse cinicul lord.

La protestele publicului se alăturară şi cele ale comisiei senatoriale.

— Mărturisirile dv. sînt de-a dreptul scandaloase, strigă senatorul Rayner. Căutaţi să scăpaţi de vină prin minciuni care nu vă fac cinste, nici dv. personal nici companiei al cărei preşedinte sînteţi.

(Traducere de **DUŞAN PETROVICI**)

„...CONDUCEREA PARTIDULUI ȘI STATULUI APRECIAZA NECESAR SĂ SE TREACĂ LA DEZVOLTAREA TREPTATĂ A ÎNCĂ 300—350 DE NOI CENTRE URBANE ÎN CARE SĂ SE CONSTRUIASCĂ CU PRIORITATE UNITĂȚI INDUSTRIALE, UNITĂȚI DE ÎNVĂȚĂMÎNT, SĂNĂTATE ȘI COMERȚ“.

Din Raportul prezentat de către tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU** la Conferința Națională a P.C.R., 19—21 iulie 1972.

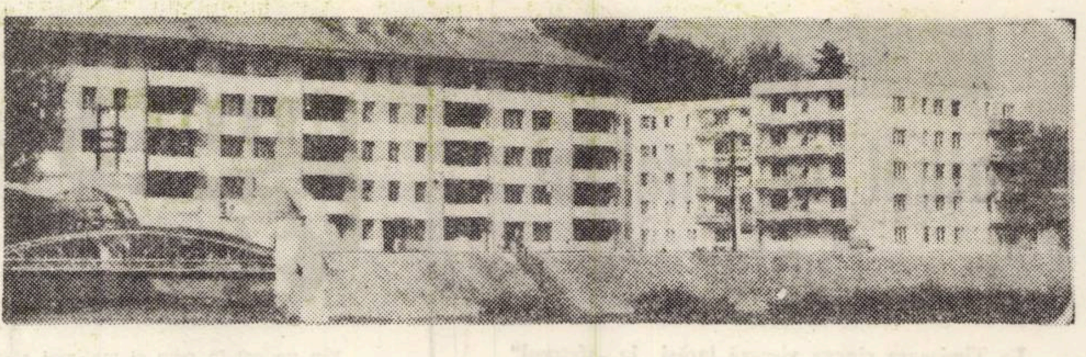

CE SE ÎNTÎMPLĂ PRIN LOCURILE IN CARE NU SE ÎNTÎMPLA NIMIC?

Cercetător pasionat al locurilor și oamenilor, observator neîntrecut a tot ceea ce se petrece în natură, Mihail Sadoveanu, profund impresionat de perceptibila nemișcare din tîrgurile prin care călătorea, a dat denumire unui tîrg : **„locul în care nu se întîmplă nimic“**. Dar această definire viza nu un tîrg, o localitate anume, ci mai toată puzderia de localități înecate în colb și oftică, care se aflau în Moldova, Oltenia, în cîmpie ca și la munte...

De unde a izvorît „Dumbrava minunată“

Cine ar fi crezut în vremurile descrise de Sadoveanu că **FALTICENII**, renumiți doar prin adevărații codri de meri în contrapunere cu mocirla broscăriei și a mahalalelor prăfuite, cu sacagii și răpciugoasele gloabe ale birjarilor, se vor număra astăzi, în vremea noastră, printre orașele însemnate ale județului Suceava și în anumite privințe în economia țării ?

Oraș în toată accepțiunea, în care eforturile pentru ridicarea gradului de urbanizare capătă noi dimensiuni, ca o cerință a noilor întreprinderi existente, dar care își extind spațiile și interesele, Fălticenii dispun astăzi de un puternic detașament de intelectuali cu preocupări și cultură tehnică. La modernul Combinat de industrializarea lemnului, ca de altfel și la Filatura de in și cînepă — ca să ne referim doar la aceste principale polarizatoare ale intelectualității tehnice — inginerii și tehnicienii, muncitorii cu studii medii sînt tot mai numeroși.

Băncuța, Oprișenii, iazul Călugărului, natura fermecătoare din care a izvorît „Dumbrava minunată“, în care a visat Lizuca, sînt tot fermecătoare. Aici la Fălticeni, industria completează natura basmului, o întregește. Bătrînii băștinași, poate, într-o nostalgică amintire. regretă lipsa din parc a fanfarei dar privesc cu mirare și mîndrie legitimă la blocurile care se înalță, la lungimea trenurilor încărcate cu produsele industriei Fălticenilor.

Tîrgul Sloboziei

Cine ar fi crezut că aici se va întîmpla ceva ? Într o altă parte a țării, în inima bărăganului fără de margini, își ducea existența, învăluit în pudra glodului clisos, **SLOBOZIA,** întinsă pe o pleașcă de 11 hectare, subliniind parcă necuprinsul, care se află acum într-un adevărat marș spre industrializare. Vechiul tîrg rămîne tot mai mult în **ziua de ieri,** orașul de azi se împlîntă **în ziua de mîine** cu siguranță și perspectivă largă. Aici, în inima bărăganului, se depune o muncă îndîrjită pentru edificarea urbanistică, pentru ca noile și modernele întreprinderi (fabrica de ulei, fabrica de produse lactate, filatura de bumbac, combinatul de îngrășăminte azotoase și altele) care fixează perimetrul industrial al orașului nou care în 1980 va avea peste 40.000 de locuitori, să dea celebritate Sloboziei...

Cu ce se puteau mîndri în trecutul nu prea îndepărtat edilii Sloboziei ? Cu tîrgul anual, care aduna țăranii din multe sate ale bărăganului, veniți să-și desfacă produsele, să se „răcorească“ cu bragă și limonadă, sau să vadă costelivele animale din cuștile unor circuri ambulante. După aceasta, iar pentru un an de zile „nu se mai întîmpla nimic“ în tîrg, punte de trecere între bărăgan și ținutul dinspre mare. Și nimeni nu s-ar fi gîndit în trecut că Slobozia va reclama dreptul de a se încadra în ritmul general al industrializării țării, de a deveni oraș în stare să asigure locuitorilor săi, tinerilor muncitori, blocuri și confort, școli, așezăminte culturale și sociale, condiții demne pentru omul societății socialiste...

„Plecat-am nouă din Vaslui“

De la 1435, anul atestării documentare a orasului **VASLUI,** puține au fost evenimentele care au amintit de existența localității. Geniul militar a lui Ștefan cel Mare, evidențiat în celebra bătălie de la 1475, cînd „viforoasele“ oștiri otomane au fost înecate în mlaștinile mocirloase din fața Vasluiului, a dat coloratură de legendă localității. O altă perioadă istorică, precizată prin plecarea celor „nouă dorobanți și cu sergentul zece“ spre redutele Griviței, inegalabil imaginată de Bardul de la Mircești, anunța că există o tradiție de luptă la Vaslui.

Dar de la Ștefan cel Mare și războiul Independenței, nici un fapt de notorietate istorică n-a mai reliefat Vasluiul. Doar scandalurile rotativei electorale mai aminteau de orașul plin de nostalgia trecutului.

În era noastră socialistă, ca urmare a politicii promovată cu consecvență de partid, de repartizare justă a forțelor de producție pe întregul teritoriu al țării, la Vaslui s-a creat o industrie modernă, care dă țării mobilă și confecții de calitate apreciabilă, piese și echipamente pentru alte industrii. Fiecare al zecelea vasluian locuiește în casă nouă modernă, confortabilă. Este oare lipsită de celebritate **actuala** configurație a străvechiului oraș ? Și cîte planuri mai sînt de înfăptuit pentru prosperitatea și măreția Vasluiului !

Sub munții Meseșului

Din părțile Sălajului plecau oamenii după pîine în întreaga țară. Satele rămîneau 8—10 luni pe an imperiul sărac al femeilor și copiilor, în așteptarea bărbaților mînați la muncă pe întinsul țării. Actuala reședință a județului, **ORAȘUL ZALAU,** distins doar prin priceperea unor meșteșugari, dormita în liniștea proverbială, trezit doar de cîte un fapt deosebit, cu rezonanță pur socială și locală (un incendiu, o căsătorie, o crimă pasională, furtul urnelor...).

Cu istoria unui trecut frămîntat de lupte sociale și amintirea unor figuri luminoase, cu un bagaj economic foarte subțire, de importanță locală, a intrat Zalăul în contemporaneitate. La ora marilor împliniri a generoaselor programe ale construcției socialiste, Zalăul a intrat în marea familie a orașelor industriale. Filatura de bumbac, Fabrica de robineți, Complexul de industrializare și prelucrare a legumelor și fructelor, Uzina de armături de fontă și oțel, Fabrica de conductori emailați, Întreprinderea de produse ceramice pentru construcții industriale și alte unități economice definesc un mare perimetru industrial, o așezare care se îndreaptă ireversibil spre modernitate.

Fără odihnă, în întrecere cu timpul, constructorii sălăjeni muncesc pentru ca oamenii să găsească în reședința județului așezămînt statornic, pentru ca pecetea ieșirii Zalăului din anonimat să fie evidentă... Munții Meseșului, care cuprind ca într-un brîu orașul Zalău, vor străjui în vremuri o cetate a industriei românești, creată de oamenii vremurilor noi care, sub steagul acoperit de glorii al Partidului Comunist Român, construiesc societatea socialistă multilateral dezvoltată.

Alexandria

În structura populației **ORAȘULUI ALEXANDRIA** găsim astăzi electroniști și strungari de mare precizie, ingineri de mare specializare și economiști analiști, cu studii perfecționate la CEPECA, oameni care după ce au fabricat rulmenți la Brașov și Bîrlad, au hotărît să se așeze aici pentru a avea satisfacția livrării primului lot de rulmenți teleormăneni.

Orașul, construit în planuri drepte pe la 1834, conceput doar cu un punct de concentrare a diriguitorilor întinselor cîmpii și dezvoltat mai apoi din trebuințe cîmpenești, devine azi, sub ochii noștri, centru al unei industrii moderne.

Investițiile în actualul cincinal, adăugate la cele cîteva sute de milioane lei investite în cincinalul trecut, justifică pe deplin afirmația că Alexandria se află într-o explozie industrială care a provocat importante mutații demografice. Pe un pămînt virgin, scormonit altădată de plugurile trase de cai, s-au construit Întreprinderea de aparataje și accesorii pentru instalații în construcții (IAICA) Fabrica de rulmenți, mai modernă decît celelalte ale țării, întreprinderea de elemente pentru automatizări și alte cîteva de importanță republicană.

Susținutul efort pentru echiparea orașului cu tot ceea ce trebuie oamenilor industriei moderne, neobosita insistență a conducătorilor județului și ai orașului determină înaintarea Alexandriei cu pași repezi spre deplina integrare în civilizația socialistă.

Orașul dintre Balta Sărată și Șesul Roșu

De peste 600 de ani, pe valea îngemănării Sebeșului și Timișului, își are existența **ORAȘUL CARANSEBEȘ.** Spre deosebire de alte tîrguri românești, această localitate bănățeană a marcat timpul cu o „putere industrială“ — o fabrică de cherestea cu cîteva zeci de salariați și... un depou în care locomotivele se întorceau cu parul — și cu niște personalități culturale. În 40 de ani (de la 1898) populația a crescut cu... 2.500 locuitori.

Tîrg cu toate atributele vremurilor de altădată, cu tinichigii, opincari, croitori, frizeri și cojocari obișnuiți, parcă mai meșteri în înflorituri, cu clasicii birjari și liniștea proverbială a „centrului“ și gîlceava mahalalelor, Caransebeșul n-a denunțat secole și decenii vreo întîmplare demnă de atenția țării. Dar după secole și decenii, cînd țara a pornit pe drumul luminos al socialismului, orașul s-a dezvoltat modern către Balta Sărată și Șesul Roșu, sub imperiul industriei, al Combinatului de industrializare a lemnului, s-a despărțit pentru totdeauna și fără regret de puțurile insalubre, străzile desfundate. de igrasie, de birje și sacagii.

La Caransebeș, populația crește, (azi peste 20.000 de locuitori) se statornicește, își găsește adevărata menire în prezent și muncește cu încredere pentru o perspectivă plină de lumină...

Fălticeni, Slobozia, Vaslui, Zalău, Alexandria, Caransebeș și, asemănătoare lor, Dorohoi. Botoșani, Buzău, Bîrlad, Sfîntu Gheorghe, Roman, Dej și cîte alte tîrguri, ori denumite pompos orașe, nu-și duceau în vechea Românie existența de la un an la altul. de la un deceniu la altul, fără să se remarce cu ceva în viața țării ? În cîte asemenea localități nu lîncezeau vieți și destine, nu amorțeau potențe materiale și umane, stîrnite doar de interesele egoiste ale potentaților ? Tîrguri ori orășele provinciale, interesante doar ca terenuri ale disputelor electorale, furnizoare de voturi — completate uneori chiar și cu suflete moarte — care nu ofereau mulțimii nimic interesant. **Nimic nu se întîmpla în aceste locuri...**

Partidul Comunist Român înfăptuind mărețul act al eliberării, promovînd cu consecvență politica de edificare a fiecărei localități. de industrializare socialistă a țării, pe baza unor criterii și principii științific determinate, a creat posibilitatea dezvoltării armonioase a orașelor, în primul rînd a acelora care în trecut erau împinse în negura uitării.

Rulmenții de la Bîrlad, țevile de la Roman, țesăturile de la Botoșani, confecțiile de la Sfîntu Gheorghe, mobilierul de artă de la Dej, ca să le telegrafiem doar pe acestea ,care au multe sufragii universale, se produc în locurile unde altădată „nu se întîmpla nimic“.

Din viața directivelor celui de al X-lea Congres, sub impulsul Conferinței Naționale a Partidului, întregul nostru popor muncește pentru construirea societății socialiste multilateral dezvoltate, care asigură prosperitatea crescîndă a localităților și a oamenilor. Pe harta țării apar noi localități, în care gradul de urbanizare este tot mai pregnant, în care potențialul material și uman își găsește o valorificare tot mai deplină...

MIHAI AIRINEI

COLEGIUL DE REDACȚIE :
Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (red. șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (red. șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar gen de redacție), Emil Vlaicu

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara, Piața V. Roaită nr. 3 — Telefon 3.33.90, 3.00.82.

Abonamentele se fac la oficiile P. T. T. R. și difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă !

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT
Săptămînal politic—social și literar—artistic
Serie nouă
Timișoara
12 pag. 1 leu

12.8
96
15
396

La orele conștiinței

Prefacerile revoluționare prin care trece țara au devenit o caracteristică a dinamicii societății române contemporane, prin grija permanentă a partidului pentru destinul acestui pămînt legendar, pe care a trăit marele Eminescu, contemporan cu noi prin dragostea de glie și puterea de a prefigura viitorul :

„Ce-ți doresc eu ție dulce Românie,
Țara mea de glorii, țara mea de dor ?
Brațele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ți mare, mare viitor !"

Lucrările Conferinței Naționale a partidului, desfășurate recent, au cuprins întreaga problematică economico-socială a României de azi.

Conferința a devenit în conștiința noastră o radiografie a modului de viață socialist. De la probleme de detaliu economic, pînă la introspecția lucidă a formării unei noi conștiințe, cu accentul principal pe atitudinea față de muncă, nimic nu a fost omis. În centrul atenției societății noastre stă omul.

În istoricul său Raport, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, spunea : „Trebuie să acționăm pentru a făuri un om cu cunoștințe multilaterale, capabil să înțeleagă, să interpreteze și să folosească just legile obiective ale dezvoltării sociale în fiecare etapă a evoluției societății, să acționeze cu fermitate pentru transformarea revoluționară a lumii. Făurind un asemenea om, înarmînd astfel poporul, putem fi siguri de înfăptuirea cu succes a programului elaborat de partid, putem avea garanția că poporul român va făuri comunismul, că națiunea noastră va avea un viitor glorios".

Nu concepem progresul în afara însușirii cu desăvîrșire a normelor stabilite de Conferința Națională a partidului, privind viața și munca comuniștilor, a eticii și echității socialiste. Fiecare din cele 37 de puncte, cîte stipulează proiectul, e o sinteză desăvîrșită a înaltelor norme morale care trebuie să-l caracterizeze pe comunist. Iată doar cîteva din aceste norme, supuse dezbaterii publice, în vederea adoptării lor la viitorul Congres al partidului : „Comunistul trebuie să fie cinstit, sincer, să nu tolereze minciuna, falsitatea, ipocrizia, să combată încercările de inducere în eroare a organelor superioare, a tovarășilor de muncă, sustragerea de la răspunderi și îndatoriri". Ne gîndim la conduita unor scriitori la cei ce dau opere de slabă rezistență (ideologică și educativă), la cei ce trec cu ușurință de la o convingere la alta (peste noapte, dacă-i cazul), la cei ce cred în tot și nimic, la cei ce se tem de tăria adevărului. În repetate rînduri, secretarul general al partidului a subliniat că scriitorii trebuie să reflecte societatea „cu luminile și umbrele ei".

„Comunistul, se spune în același proiect de norme, indiferent de poziția pe care o ocupă în societate, trebuie să fie modest, simplu, să combată îngîmfarea, aroganța, disprețul față de semeni", „. . . să lupte cu fermitate și spirit de abnegație pentru traducerea în viață a politicii interne și externe, marxist-leniniste, a Partidului Comunist Român, a statului nostru".

În fond, în totalitatea lor, aceste norme sînt un apel la firesc. Așa ar trebui să fie omul societății noastre. Dar la noi încă se mai manifestă acte cu caracter antisocial, care trebuiesc combătute cu mai multă vehemență. Ne gîndim la parazitism, delapidare, abuz de putere, nepotism, relații etc.

În fața obștei scriitoricești, un cîmp vast de inspirație își așteaptă o mai bună investigare și transpunere în opere viabile, care să intre în conștiința marelui public.

La orele conștiinței, recenta Conferință Națională a partidului nu e decît un paragraf de aur în marea carte a socialismului, al cărei autor e întregul popor.

ORIZONT

Semnul luminii

creion

Într-o etapă a vieții mele veneam, în unele nopți, foarte tîrziu acasă de la munca mea. În timp ce mă pregăteam să plec, îmi și imaginam traseul pe care aveam să-l urmez și îmi alegeam de obicei cele mai luminate străzi. Mă găseam, singur, adeseori, pe un lung traseu și numai bocănitul pașilor mei răsuna în mari ecouri pînă la capătul bulevardului. Dar, oricît aș fi iubit numai străzile centrale, puternic luminate, á giorno, cum se zice, cu adevărate jerbe de lumini căzînd de sus, intram vrînd nevrînd, și pe străduțe mai laterale, trebuia să traversez și ulicioare mai dosnice și să tai cărărușe solitare, în care porțiunile luminate se iveau numai ici-colo, alternînd cu alte lungi zone de trist întuneric. Atunci, prin asemenea locuri, pot spune că mă încerca o copilărească strîngere de inimă, pînă traversam întunericul dintre două lumini. Pot spune, fără să mă rușinez, că grăbeam chiar pasul prin asemenea porțiuni sumbre și inima mea bătea ceva mai vesel numai cînd ieșeam din beznă din nou sub evantaiul becurilor calde de sus.

În acest fel, în unele nopți, intrînd din lumină în umbră și din umbră în lumină, traversam partea aceea de oraș pînă aproape de locuința mea. Acolo, înainte de-a pătrunde în casa tăcută a scărilor, mă opream puțin de fiecare dată, ca și cum aș fi dorit să spun ceva cuiva. De fapt, știu ce-mi trecea prin cap. Mă gîndeam de fiecare dată la același lucru : că viața mea, și nu numai a mea, merită să stea sub semnul luminii. Important mi se părea să nu mai existe zone de umbră, prin care să grăbesc pașii. Sau să existe cît mai puține. Lumina să ne scalde, de la un stîlp la altul, de-a lungul tuturor străzilor vieții. Mi se părea că menirea mea stătea sub semnul luminii. Era ca și cum ar fi trebuit să plantez cît mai mulți stîlpi, în toate zonele rămase încă neluminate, de-a lungul acestor străzi. Pe sub lumini este întotdeauna vesel să pășești. Pe sub lumini, întotdeauna, inima oamenilor bate liniștită.

ION ARIEȘANU

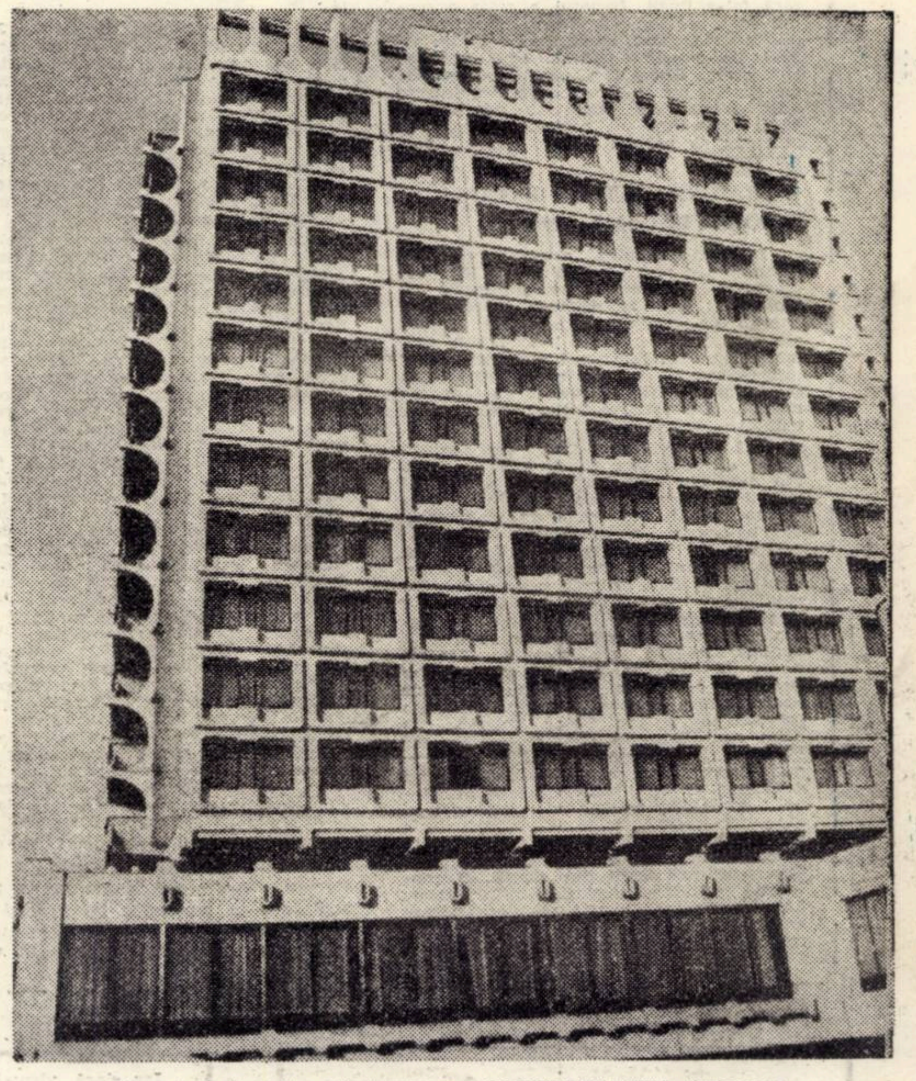

Ritmuri și simetrii arhitecturale — „CONTINENTALUL" timișorean

Urbanism și estetică

Convorbire cu tov. VASILE DAJU, prim-vicepreședinte al Comitetului executiv al Consiliului popular al jud. Timiș

În cadrul întrecerii patriotice, ca urmare a măsurilor luate de către Comitetul Executiv al Consiliului popular județean și de către comitetele executive ale consiliilor populare municipale, orășenești și comunale, s-au inițiat ample acțiuni, care au contribuit la ridicarea și îmbunătățirea condițiilor de trai ale populației. Despre aceste probleme, despre preocuparea comitetelor executive ale consiliilor populare pentru buna gospodărire și înfrumusețare a localităților timișene vorbește cititorilor revistei noastre tovarășul Vasile Daju.

— Care considerați, stimate tovarășe prim-vicepreședinte, că este stadiul la care s-a ajuns în această privință ?

— Sub îndrumarea biroului Comitetului județean de partid, Comitetul executiv al Consiliului popular al județului a stabilit, încă din trimestrul IV al anului trecut, obiectivele ce se vor construi prin muncă patriotică în 1972. Larga adeziune a locuitorilor la efectuarea unor

VALENTINA DIMA

(Continuare în pag. 10)

Anul XXIII
joi 10 august 1972
15
(230)

cronica literară

Cu orgoliu, fără orgoliu

Destinu. culturii române e legat de Europa : sîntem europeni, şi tot ce a dat mai trainic cultura română se înscrie într-un orizont al valorilor europene. Prin istorie, Ardealul şi Banatul şi-au constituit o tradiţie „europeană" aparte. Banatul e, în acest context, un ţinut al orgoliului vechilor generaţii ; iniţiative felurite au pregătit, în diverse momente, mişcări culturale de amploare, ratate sub zodii rele. O să ne ocupăm de ele altă dată, fără orgoliu şi fără umilinţă, fără simulată tristeţe şi fără false iluzii. Banatul a ratat o seamă de şanse ale destinului său cultural, dar a fructificat altele, prea puţin vizibile la o primă vedere. Zonă de contact etnic, Banatul a reliefat *un model* de convieţuire a creatorilor de diverse naţionalităţi : să luăm în considerare acest fenomen, nu minor. Oricum, să începem să vorbim despre Banat. Printre rînduri.

1. FRANYO ZOLTAN : BATALIA CONDEIULUI 1912—1968

Biografia omului are o patină de legendă sau ar trebui să nască legende; biografia scriitorului se împleteşte cu ipoteticele legende. dîndu-i nimbul unei energii de excepţie. Prieteniile literare ale maestrului numără nume din cele mai ilustre ale literaturii moderne. Omul impresionează, la vîrsta venerabilă de 85 de ani, prin luciditate putere de muncă, generozitate. Prin volumul şi calitatea amintirilor.

Iată citeva din motivele care paralizează condeiul cronicarului, iată citeva din motivele care leagă lectura fiecărei pagini a volumului de faţă de un lanţ de comparaţii şi semne de exclamare. Şi categorisirile se fac cu greutate ; ce sînt, de pildă, însemnările de pe front (primul război mondial) : reportaje sau jurnal, articole consacrate ziarului sau nuvele de sine stătătoare ? Cîte ceva din toate acestea, cu sublinierea că excelenţa scrisului ne trimite la paginile celebre ale genului. Criticul poate să amintească aici numele lui Barbusse ori al lui Rebreanu (coleg de liceu militar, prieten al scriitorului) ale lui Remarque sau Cezar Petrescu. În orice caz, scrise în 1915, reportajele (să rămînem la această denumire) lui Franyó Zoltán sînt printre primele luări de atitudine (în literatură) faţă de război : romanele celebre ale conflagraţiei vin mai tîrziu. Angajat în Revoluţia maghiară, Franyó Zoltán se îndreaptă spre o artă revoluţionară : este drumul atîtor scriitori ieşiţi din război. O conferinţă („Lirica revoluţionară de peste hotare"), rostită în 1919 vorbeşte despre angajare, despre rostul artistului în revoluţie : „De aproape un deceniu şi jumătate, eu urmăresc zi de zi, mişcare de mişcare, aproape poezie de poezie, evoluţia — şi pe alocuri chiar revoluţia — liricii de peste hotare : de aceea consider că este de dataria mea, aici, în locul acesta, faţă de publicul de la noi, să fac profesiune de credinţă asupra adevărului că revoluţia artistică a revistei *Ma* nu este o simplă goană după originalitate, izolată şi fortuită, ci o revoluţie — *nu a formei ci a concepţiei despre lume* (subl. aut.) — desfăşurată conform legităţilor revoluţiilor sociale. ."

În mare, desigur, ziaristică. Ziaristica îşi are legile ei, şi există mari ziarişti aşa cum există mari scriitori. Ziaristul trăieşte sub presiunea faptului cotidian în care explodează semnificaţiile, explozie în lanţ cu ecouri prelungi, reverberate în timp. Marii ziarişti ies din tipare, fraza se încarcă de exploziv, sentimentele gravitează între extreme ; pamfletul e o formă eminamente ziaristică, şi Arghezi, de pildă, a fost un excepţional ziarist.

Un ziarist lipsit de curaj e un funcţionar oarecare, hahaleră de cuvinte în aşteptarea sinecurii, funcţionar cuprins în sistemul unei birocraţii uniformizante. Excepţionale sînt pamfletele lui Franyó Zoltán, documente ale unui curaj şi ale unor convingeri afirmate răspicat, precum şi ale unui superb profil moral. De la pamfletele adresate contelui Tisza pînă la cele îndreptate împotriva lui Carol al II-lea, scriitorul transcrie o atitudine neşovăitoare, consecvent democratică. Semnificativ e serialul consacrat lui Hitler : „Ar fi păcat ca în cursul acţiunii sale destructive, noul Herostrat german să graţieze arta. Hitler şi ai săi nu merită să aibă, în ochii posterităţii, nici măcar o singură circumstanţă atenuantă în privinţa furibundei destrucţii prin care vor să degradeze Germania la propriul lor nivel, respectiv la al celui mai întunecos ev mediu. Bine face aşadar Hitler impunînd muţenie orchestrelor, închizînd librăriile, trimiţînd la puşcărie pe cei mai de seamă scriitori, surghiunind pe editori, înfierîndu-le pe preotesele culturii fizice, gonind din ţară matematica de cea mai înaltă factură, muşamalizînd arhitectura şi punîndu-i la popreală pe artiştii noi, Las' să ştie lumea că Hitler nu face treaba pe jumătate ! Trebuie distrus tot ce a creat de două mii de ani mizerabila asta de cultură umanistă ; trebuie dărîmat totul, ca să nu mai rămînă piatră pe piatră sau dacă vreţi : carte pe carte". A crede consecvent, a crede mereu în om ; cîtă nobleţe e în credinţele lui Franyó Zoltán ! A crede în sfîrşitul lui Hitler, a crede în sfîrşitul fascismului, în victoria democraţiei, a presimţi catastrofa războiului, şi toate acestea la mijlocul deceniului patru ! Sugestiv şi exact e titlul cărţii 6 scriitorul are vocaţia luptei, e prin excelenţă *un luptător*, un *vizionar*, un purtător demn al unor idealuri. Un om exemplar, un scriitor exemplar.

Amintiri despre Rilke, amintiri despre Ady Endre, amintiri despre Arghezi ; oare cîţi dintre scriitorii de azi vor mai fi avînd atîtea amintiri ? Scriitorul are vocaţia, poate mai exact, geniul prieteniei. Guvernată de acest geniu este opera acestui mare traducător, strălucită prin calitate şi cuprindere. Franyó Zoltán a adus, prin traducerile sale, servicii inestimabile culturii române ; spirit european, domnia sa continuă, printr-o neobosită activitate de traducător, o acţiune începută mai demult, în tinereţe ; e memorabilă bătălie, de mai bine de jumătate de veac, destinată să rămînă pagină de aur în istoria devenirii universale a literaturii române. Dar despre toate acestea, altădată ; noi am vrut, în această cronică, să consemnăm prima apariţie în limba română a unui volum semnat de un excepţional ambasador al literaturii române, Franyó Zoltán.

2. ALEXANDRU JEBELEANU — TRANSPARENŢE

Îndeajuns de spectaculos e saltul lui Alexandru Jebeleanu de la *Divagaţii şi simetrii* (1969) la recentul volum. Poezia a cîştigat în puritate şi în dramatism. versul se organizează pe leitmotive proprii, vitalitatea nu e mimată, şi, în cele mai reprezentative poeme ale cărţii tehnica poetului e de foarte bună calitate. Remarcabil e *Pastel alb* : „Vînturile, potolindu-se îşi desfac aripile / Şi pletele albe spre soare. E o exuberanţă / Foame de-albastru, de vertical în lucruri / În oameni Albe melodii ne cuprind". Monocromia e bacoviană á rebours, albul e copleşitor precum culorile sumbre în poezia simboliştilor ; totul e contaminat de alb ca într-un vis sau ca într-un basm : „Cerbii albi se grăbesc spre nimbul muntelui / Scînteietor, spărgînd cu-argintul copitei / Gheaţa de zahăr. Prunii, pe coaste, pîndesc / Să irumpă cu muguri metalici şi petale albe". Sub toate acestea se ascunde o estetică, de altfel sugerată şi în titlu : „Sus, după stîncile Ceahlăului, realitatea / Şi cerul se-ajung. Transparenţele coboară / Spre codrii de brad şi spre zări de-aluminiu. / Steme albe peste o copilărie imaculată". Ca şi în alte volume, poetul cîntă (cu mai puţină insistenţă însă) satul natal, cîmpia, datinile. Argumentul e Blaga (Regăsescu-mă pe drumul . . .) frumoasă fiind metafora contopirii cu ritmurile lumii rurale : „Noaptea neagră ca o brazdă, hermetica noapte / Ne-ar îngropa de fiecare dată / Ne-ar amesteca cu drumul şi ne-ar măcina taciturnă".

Numai noaptea e hermetică, poezia e a faptului diurn, clară şi, în esenţă, luminoasă. Al. Jebeleanu e *poeta artifex*, cu predilecţie pentru sonet, pentru „cîntarea pîrguită". Sonetul lui Al. Jebeleanu e influenţat, şi de data aceasta, de V. Voiculescu, de la care „Transparenţele" împrumută fie întrebările („De ce-mi pui întrebarea la care nu-ţi răspund ? / „Ce rost are iubirea ?". Dar cum poţi să mi-o pui / Cînd iarba-şi sună-ntr-una tăriile vierzui / Cînd fructele, de veacuri, se împlinesc rotund) fie segmentarea versurilor, negaţia retorică, alegorismul („Te regăsesc în preajmă. / Albastră şi tăcută. / Un curcubeu de gînduri se cumpăneşte-n jur. / O noapte mi te-nghite Şi pierd al tău contur, / Iubirea mea prin vise, zadarnic te sărută) fie o anume grandilocvenţă. (Cît colindai şi-l socotii pierdut / Edenul din nemărginiri astrale !).

În sonete nu putea lipsi toată sistema cunoscută a tribulaţiilor cuplului, de la clasica schemă petrarchistă, a suferinţei amoroase la melancolie estompată ; între versuri de autentică elevaţie, cîte un cuvînt aruncat neglijent (intenţionat ? neintenţionat ?) jenează cititorul invitînd la minime retuşuri : „Tînjindă, dăinui-va cu clocote simţirea ? / Şi dacă, surd, cu vremea, sporeşte îngrădirea, / Şi-n carne nerăbdări vor vînturi cumplit ? / Sau ne-om pleca străini, pe-o cumpănă-amîndoi / Cu resturi de visări, cu semne de grafit / Înduşmăniţi pe soartă, neîmpăcaţi cu noi?" sau : „Ce rost avea inelul, şi teiul, chiar şi stihul / Cînd inimi lîngă inimi n-au taine să vibreze / Şi-n urma lui osînda: doar umbra şi nimicul. // Cum aşteptăm acum, sub nori, să se-nsereze / Şi-nvăluind tăcerea din jur cu poezia / Întîmpinăm şi steaua, în doi, şi veşnicia".

Lîngă poezia de tipar neoclasic se adaugă, surprinzător pentru poezia lui Al. Jebeleanu, una dramatică, de confesiune dureroasă, autoflagelare sau violenţă, masochism al eroului liric consfinţit de hramul barbianului Nastratin.

Transparenţe îmbogăţeşte lirismul lui Al. Jebeleanu cu mai multe note de virtuozitate dar şi cu cîteva înălţimi pe care se respiră aerul tare, aerul proaspăt al sincerităţii.

C. UNGUREANU

---

*) 1. Franyó Zoltán, Bătălia condeiului, Articole şi cronici, 1922—1968. În româneşte : Gelu Păteanu, Ed. Minerva, 1973 şi 2. Alexandru Jebeleanu — Transparenţe, Ed. Eminescu, 1972.

LECTOR

AL. ROSETTI: Citeva precizări asupra literaturii române

(Editura Eminescu, 1972)

Perspectiva din care sînt făcute aceste „citeva precizări asupra literaturii române" rămîne cea a lingvistului : „(. . .) poezia e concentrare de esenţe : în poezie, cuvintele exprimă mesajul poetic pentru el însuşi, punînd în valoare funcţia poetică a limbajului (Roman Jakobson)". Faptul ar explica de ce textele incluse în volumul de faţă sînt mai ales poetice. Dincolo de el, însă, cartea lui Al. Rosetti constituie — folosim fericita expresie a unui scriitor român actual — şi o istorie sentimentală a literaturii române. Şi atunci, problema devine una de opţiune şi de gust, simpla prezenţă a unui text semnificînd aci atitudinea superior subiectivă a celui care selectează. „Cîteva precizări" nu sînt doar observaţiile sobre şi pertinente, cu rol de argument, ci şi această anume atitudine estetică-stilistică, dar şi sentimentală. Şi, desigur, nu numai atît, dacă avem în vedere finalitatea opţiunii determinate de atitudine, implicată fiind funcţia poetică a limbii române.

Lingvistul face loc iubitorului de literatură, modest spus — „cititor ca oricare altul". Cu această specificare, la prima vedere pare lucru destul de la îndemînă alcătuirea unei astfel de antologii (A. R. o numeşte „culegere"). Dar ea înseamnă, în realitate, o constrîngere imensă şi grea renunţare, e adevărat benevol acceptate ,cu atît mai mult cu cît e vorba de cel care ne-a dat, în premieră, ca editor, multe nume şi cărţi strălucite, bun cunoscător şi „degustător" de literatură, de savantul care a găsit şi relevat, meticulos, frumuseţi de limbă şi cugetare românească. Dar tot adevărat e că rezultatul este unul de esenţe, de frumuseţi pure de la acea magistrală, prin conciziune şi patetic, însemnare a lui Mihai Viteazul — „Şi hotaru Ardealului. Pohta ce-am pohtit : Moldova, Ţara Rumănească (1600)" — prin cronicarii moldoveni, Cantemir, Ienăchiţă Văcărescu, Bălcescu, Heliade, Alecsandri şi, bineînţeles, Eminescu, Creangă, Odobescu, Hasdeu, Caragiale, Macedonski, Arghezi, Bacovia, Blaga, Barbu etc., pînă la „Pe Calfa Dére, toamna . . ." a lui Perpessicius.

Iar dacă virtualităţile expresive şi artistice ale unei limbi care a dezvoltat această funcţie cu întîrziere faţă de surorile ei romanice, reuşind, însă, să le ajungă din urmă, sînt sobru şi convingător demonstrate — prin expunerea unora din piesele de seamă, — putem citi printre rînduri şi nostalgia paginilor absente între cele mai puţin de 200.

„Ecoul potrivit" pe care această carte „albă" de suflet trebuie să-l găsească la cititor este acela al unei lecţii de frumuseţe şi înălţime a limbii şi literaturii române.

EUGEN MICU

DUMITRU MICU: Tudor Arghezi

(Editura Albatros, 1972)

Întrebarea „Ce e un poet mare ?", cu care debutează lucrarea, ne invită să reflectăm la treapta ocupată de Tudor Arghezi în ierarhia valorilor similare. Chiar o sugerează şi în paginile următoare o demonstrează, încheind, prin raportare la Eminescu, că Tudor Arghezi e „. . . un crin de o splendoare apropiată de a celui dintîi" şi că „. . . a durat în literatura română un monument imperisabil . . ." (p. 120).

Posesor recunoscut al spiritului de pătrundere, esenţializare şi generalizare, Dumitru Micu evită metoda descriptivă în favoarea celei structuraliste. De aceea nu latura informaţională deţine primul plan (biografie, volume, publicistică etc.), ci cea analitică, de relevare a universului liric arghezian cu ce are el mai specific în coordonatele de mărimea întîi ale problematicii şi meşteşugului artistic singular.

Nimic nu scapă ochiului format al cercetătorului : evoluţia, de la influenţe şi similitudini pînă la deplina originalitate, complexitatea tematică, varietatea speciilor şi genurilor, atitudinea lui Tudor Arghezi faţă de societate şi spirala (atît de ciudată !) concepţiilor despre marile probleme ale existenţei, alături de referiri pătrunzătoare la mesajul şi umanismul operei, la „estetica urîtului", la „iscodirea tainelor limbii" şi „încercarea puterii cuvintelor, de modelare în toate chipurile a versului".

Selectăm (fără efort) un pasaj ilustrativ pentru noutatea permanentă a lui Arghezi, dar şi pentru confirmarea judecăţilor emise de Dumitru Micu : „Masivelor materializări, forţei clocotitoare a expresiei ei plastice, din *Cuvinte potrivite*, exploziilor de culori şi seve din *Flori de mucigai*, jocurilor insinuante din *Hore*, picturii satirice, sarcasmului şi mîniei eruptive din *1907*, jovialităţii unora din naraţiunile din *Stihuri pestriţe* le ia locul, în numeroase pagini din *Frunze* (1961), *Poeme noi* (1963), *Cadenţe* (1964), *Silabe* (1965), *Ritmuri* (1966), *Noaptea* (1967), o seninătate suavă, o simplitate clasică". (p. 88).

CONSTANTIN VINTILESCU

NINA CASSIAN: Loto-poeme

(Editura Albatros, 1972)

Loto-poeme dezvăluie o deosebită voluptate a jocului cu verbul surprins în cele mai bizare contexte. Faptul nu este surprinzător la Nina Cassian dacă ne gîndim la poezia din *La scara 1/1,* — o poezie inclusă avangardei cu tangenţe la suprarealism. Gratuitatea jocului de cuvinte mediază exprimarea sentimentului detectabil întotdeauna, refulat de cele mai multe ori, dar întotdeauna cu suficientă ironie ca în această cantabilă-parafrază *Romanţă cu ţînţar* : Îţi mai aduci aminte, toamnă ? / Era tîrziu. Eram o doamnă. // Aveam lungi rochii roz, lila, / şi îl aveam pe vino-ncoa // sub forma unui căţeluş / cu ochi de cocs, cu bot de pluş. / Fugind din sufletele moarte, / de atîtea ori ieşeam din carte / mă lepădam de privilegii / visînd să pot rosti „exegii", // să las pe drumul nimănui, / clădiri, poeme şi statul. / Îţi mai aduci aminte, vară ? / Era-n amurg. Eram murdară. // Îmi şiroiau pe două laturi. Zadarnici anii mei cei maturi. // Zbura ţînţarul Anofel / pe lîngă sînul meu rebel, / pe gura mea de poamă coarnă. / Era în zori. Şi era iarnă //.

Spiritul jubilează în faţa jocului delectabil al cuvintelor. Ora de joc, odată sosită, subordonează universul intim şi imediat. Vine / cînd vine / ora de joc. / Mîna-i o fundă. Ochii-pisici. / Sfinţii martiri, se fac iarăşi mici / şi-n azime blînde se coc. // Cît viaţa, cît moartea poate, ora de joc se dilată, / ca după acestea toate, să înceapă încă odată //.

Referitor la *Loto-poeme,* Nina Cassian avertizează subliniind caracterul de caricatură : „Dacă n-ar fi ea însăşi o deformare aş spune că în aceste pagini încerc caricatura unor deformări (de spirit, de atitudine, de morală, de limbaj). Hazardul a vrut să se nască însă şi unele portrete". Poezia este deseori caricatură verbală, privire ironică şi sarcastică. Sub duritatea unor cuvinte se simte fiorul nostalgiei. Din *Loto-poeme* poeziile în *limba spargă* prin farmecul delirului verbal se aseamănă cu incantaţiile din jocurile copiilor şi cîntecele magice. Sensul abscons, suavitatea cîntecului, neglijenţa sensului sînt asemănătoare. Exemplele sînt multe, cităm din această *Balyadă,* subintitulată *joc în limba spargă* : Gorsul îşi astrige dagul, / neurcit, nemirunit. / Jos, sub magăre-i vereagul / surf pe care l-a ţonit. // S-a plevins cu spină ţargă / din căţie şi vlară. / Vîricînd pe Chilnic Margă, / chilnicul arlise „Gra !".// Făligată-i craia vendă. / Făligată foarte mult. / Lane, lane, gors de bendă, / unde-ţi-e morinul ult ? //.

Pentru Nina Cassian *Loto-poeme* înseamnă gîndire poetică matură şi responsabilitate faţă de poezie. Examenul critic este făcut în poemul care dă titlul volumului, veritabil act de sinceritate artistică şi autoapreciere. Cîştigătoare / necîştigătoare. / Poate printre ele / chiar lozul cel mare. / Mie, dintre destine, care mi se cuvine ? / „MAI TRAGE ODATĂ „. . ./. . . ÎN MINE !

ALEXANDRU RUJA

„În căutarea unei lumi ideale...“

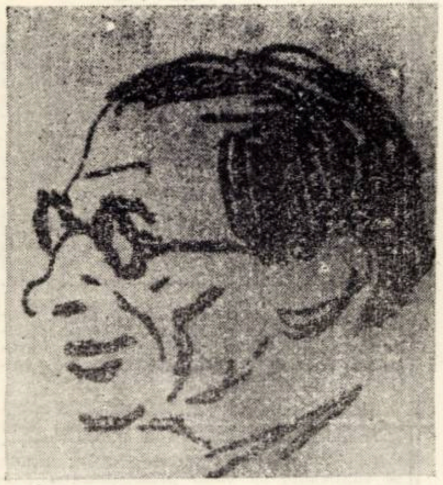

Amintiri despre PANAIT ISTRATI

Ionel Lazaroneanu (14. VIII. 1898 — 27. IV. 1972) autorul amintirilor despre Panait Istrati, pe care le publicăm mai jos, brăilean de origine, licențiat în drept, a desfășurat o bogată activitate literară. În 1923, în colaborare cu Mircea Ștefănescu scrie și i se reprezintă pe scena Teatrului Comunal din Brăila comedia în două acte „Roba albă“; în 1929 în colaborare cu Liviu Opriș i se prezintă comedia într-un act „Chestia cu macazul“; în 1945 publică în editura „Universul“ volumul în versuri „Monotonii provinciale“ prefațat de Tudor Mușatescu; în stagiunea 1948—49 i se joacă comedia în 3 acte „Moștenirea lui Toma Ghiuju (1% fatal)“ în București la teatrul Maria Filotti precum și la teatrele de stat din Iași, Craiova, Cluj, Timișoara și Tg. Mureș; în 1949—50, i se joacă de către două teatre (Pitești și Bacău), comedia în 3 acte „Șperțarul“. La sugestia sa, Teatrul de stat din Brăila primește în 1968 numele marei actrițe brăilene Maria Filotti...

Pentru Caietul nr. 7 din februarie 1971 al Asociației „Les amis de Panait Istrati“, Paris — al cărei președinte de onoare e academicianul Joseph Kessel, fost prieten al lui Istrati, și președinte activ fiind Edouard Raydon care ne-a vizitat țara în august 1969 cu care ocazie a vorbit despre Panait Istrati la Radiodifuziunea română — a scris amintirile de față în franceză după cum atestă și biroul Asociației: „Nous remercions M. Ionel Lazaroneanu qui a bien voulu, á l'intention des lectures du bulletin, nous adresser de Bucarest ces quelques souvenirs sur Panait Istrati, qu'il rédigé directement en francais“.

O versiune a redactat-o în limba română punînd-o la dispoziția noastră. Publicăm mai jos fragmente din aceste amintiri.

LUCIAN ENESCU

...Acasă, la dejun, i-am povestit tatei întîlnirea mea cu Panait Istrati și i-am transmis mulțumirile lui. Și l-am întrebat:

— E adevărat că ți-a fost elev în clasele primare, la școala nr. 3?

— Da. Îl țin minte. Era un copil plăpînd, cu ochii triști ori visători, cuminte în clasă, dar singuratec; în curtea școlii nu se amesteca cu ceilalți la joacă. Era îmbrăcat sărăcăcios, dar foarte-foarte curat, ceea ce vădea mîna unei mame iubitoare și gospodine. N-avea o inteligență care depășea una obișnuită. Învăța tot cu mare ușurință, deși — simțeam — nu-i plăcea școala.

Și așa, la două ore după întîlnirea mea cu Panait Istrati, chipul autorului s-a contopit cu imaginea școlarului Panait Istrati.

Tot pe atunci am cunoscut și o altă înfățișare a lui Panait Istrati: aceea a povestitorului care te vrăjea. Pînă și mărunțișurile și amănuntele, așa cum le istorisea el, te fermecau. Deseori, martor tăcut în timp ce el depăna „tovarășului“ Farago amintirile lui, aveam impresia că am văzut **și eu cu ochii mei**, cafeneaua din Alexandria într-o după amiază toridă, sau că, alături de el, am moțăit toată noaptea într-un vagon de clasa treia rău luminat, ori că și eu mă sufocam de căldură într-o nefericită mansardă, pe nu știu ce străduță dintr-un mic orășel elvețian.

Dacă, fără să știi cine este, l-ai fi auzit povestind, i-ai fi spus entuziasmat: „De ce nu scrii, omule, toate astea, că strașnic le mai spui!“ (...)

Am mai cunoscut și un alt aspect al lui Panait Istrati: al omului căruia banii i se prefirau printre degete, ca unui nabab, ori mai rău. Istrati nu era interesat, nici cheltuitor; era darnic ori, mai curînd risipitor.

Pentru nevoile lui nu cheltuia mare lucru. Nu l-am văzut (nici n-am auzit) să fi dat mese, petreceri, ori să facă lux. Era bine îmbrăcat, îngrijit, dar departe de a fi un om elegant. Totuși, acest om a risipit bănet, nu glumă! Cînd era vorba să facă „un bine“, să ajute pe cineva „la ananghie“, nu cîntărea banul; își golea buzunarele. Și din pricina ușurătății cu care a împrăștiat banii, strîmtorat, Panait Istrati s-a văzut nevoit să amintească prietenilor datornici că are nevoie de bani și i-a rugat să-i înapoieze cît pot. N-a răspuns aproape nici unul și Nababul Istrati nu și-a mai văzut banii.

EVOCĂRI

N-am fost avocatul lui, dar cum mă vedea mereu la bancă și avea încredere în mine, îmi „ciupea“ — așa spunea el — consultații pentru fiecare istorioară bănească. Toate erau la fel!

— Ai polițe? Chitanțe? Ce dovezi ai, îl întrebam eu.

— Polițe? Chitanțe? Eu n-am făcut afaceri, omule! Astea au fost chestii de obraz... de încredere!

— Așa crezi d-ta? Dar barem martori ai?

— Martori? N-am nici unul! Am dat banii între patru ochi, că nu se cade să jignești omul, la ananghie.

— Nu-ți rămîne decît să le deferi jurămînt în instanță... dar nu te sfătuiesc s-o faci! Datornicii dumitale, ăia cu „chestii de obraz“ au să jure că nu-ți datorează nici un ban și ai să pierzi procesele.

N-a stăruit să facă procesele fiindcă n-avea nici umbra unei dovezi. (...)

Ce a din urmă întîlnire cu Panait Istrati mi-a lăsat un gust amar.

Se înapoiase pe neașteptate la Brăila de la mînăstirea Neamțu. Am stat atunci de vorbă cu el aproape o oră. N-am să uit niciodată nici cele ce mi-a spus în taină, nici chipul lui de om sfîrșit, nici privirea lui tristă de cîine bătut și alungat de stăpîn.

Acum, după vreo patruzeci de ani de la scurtele mele întîlniri cu Panait Istrati, dacă m-ați întreba ce fel de om a fost, iată ce v-aș răspunde:

Panait Istrati a fost și a rămas un mare copil. Un suflet candid, bun, prietenos, dar repezit, cu necazuri, nestatornic și veșnic în căutarea unei lumi ideale, ca-n basme.

Aș fi vrut să închei aceste amintiri. Văd că trebuie să mai adaug părerea pe care criticul G Ibrăileanu a formulat-o în a sa „Creație și Analiză“. Nu e vorba acolo de Panait Istrati. Iată părerea:

„Geniul este persistența copilăriei în maturitate“.

Or eu, spunînd că Panait Istrati **a rămas un mare copil**, am spus, fără să-mi dau seama, că **Panait Istrati avea geniu** așa cum a afirmat cu mult înaintea mea și cu mult mai bine Edouard Raydon: **„Panait Istrati vagabond de génie“.**

I. LAZARONEANU

Statutul epistemologic al sociologiei literaturii

Se pare că neîncrederea și rezerva cu care erau privite, pînă mai deunăzi, cercetările de sociologie literară au fost, în bună măsură, abandonate. Articole și studii, traduceri (ca recent apăruta **Sociologia literaturii** de Lucien Goldmann) probează interesul crescînd față de problemle de sociologie literară.

Știință interdisciplinară, preocupînd din diferite unghiuri de vedere pe sociologi și comparatiști, pe esteticieni și critici literari, sociologia literaturii își caută încă jaloanele și metode cu ajutorul cărora să-și precizeze și să-și delimiteze domeniul de cercetare. Dacă în centrul acestui domeniu se află corelația între natură și societate, pluralitatea aspectelor acestei relații face litigios însuși obiectul disciplinei. Astfel s-a emis opinia, mai ales în sociologia americană (Lowenthal), că preocupările de sociologie literară s-ar putea îndrepta numai spre așa numita paraliteratură, literatura pentru uzul celor mulți (mass-media). Cît privește literatura adevărată, de calitate, ea ar forma beneficiul unei elite restrînse, alta decît marele public; ea ar scăpa așadar investigației de natură sociologică.

E ușor de observat în „teorii“, ca cea amintită adineaori, nu numai o opinie îngustă în aprecierea literaturii, ci și manifestarea unei mentalități de clasă care exclude, de la beneficiul aprecierii estetice a literaturii, marele public. Acest public nu ar avea accesul, după opinia sociologului american amintit, decît la produse literare care echivalează literatura cu o marfă oarecare de consum. O asemenea perspectivă „comercială“ asupra literaturii trebuie, fără îndoială, respinsă. E adevărat că opera literară, de îndată ce e tipărită, devine, luînd forma unei cărți cu o valoare comercială, o marfă. Dar nu aceasta este caarcteristica de căpetenie a cărții și nu numai spre valoarea ei comercială trebuie să se îndrepte, în mod precumpănitor, atenția sociologiei literaturii; o carte e un tezaur de bunuri spirituale; modul cum s-au acumulat aceste bunuri în structura specifică a operei literare, impactul societății care se declanșează asupra acestei structuri specifice, cu o autonomie relativă, este departe de a lăsa indiferente cercetările de sociologie literară.

Domeniul de cercetare rămîne deci în primul rînd opera literară și procesul de creație al acestei opere. Sociologia literară nu își poate restrînge terenul la faptul literar, adică la opera finită și la relațiile cu publicul cititor. Cercetarea procesului de creație al operei rămîne una din preocupările fundamentale ale sociologiei literare. Este adevărat că analiza sociologică a procesului de creație este dificilă și, la prima vedere, chiar imposibilă. Apelul la o sociologie a cunoașterii favorizează însă sociologiei literare cîștigarea unui statut gnoseologic care să-i permită să întreprindă cercetări și în delicatul domeniu al procesului de creație.

Este adevărat că, în această direcție, investigațiile sînt mai anevoioase. Producția cărților, circulația acestora, contactul între carte și public poate fi ușurat cu ajutorul metodelor de cercetare obișnuite în sociologie (ancheta și sondajul de opinie). Aceste metode se dovedesc de mic folos atunci cînd e vorba să cercetăm aspectele sociale legate de procesul de creație. Comanda socială, de pildă, nu poate avea semnificația unui impuls exterior sau, dacă o are, atunci o operă literară creată sub o astfel de condiționare socială va fi exterioară și factice. Se impune deci un proces de cunoaștere care să pătrundă în inima însăși a actului de creație.

E posibilă existența unui astfel de statut gnoseologic în sociologia literaturii? Unii sociologi au evitat răspunsul. Opinii negative întîlnim cu osebire între scriitori și esteticieni. Specificul creației artistice ar apare — într-o asemenea opinie — ca un soi de tabu. Actul de creație literară aparținînd unui eu individual și originar al scriitorului, o astfel de opinie proclamă sciziunea totală între acest eu și societate, mai mult o opoziție între eul creator și societate. Ușor pot fi depistate, într-o astfel de teorie, reziduurile unei mentalități trecute. Opoziția și dușmănia declarată sau tacită între eul creator și societate e una din schemele cele mai obișnuite ale structurii literare a secolului trecut, îndeobște a romantismului. Ea este, de altminteri, motivată istoric, în condițiile unui antagonism de clasă care opune, adesea, pe scriitorul cu idei înaintate, clasei dominante. O astfel de motivare istorică nu îndreptățește însă teza unui eu creator independent, autonom, sustras oricărei legături de natură socială.

A doua tendință neagă, dimpotrivă, orice veleitate de existență proprie a eului creator. Într-o asemenea viziune, accentuarea primatului colectivității e împinsă pînă la extrema limită. Artistul creator nu e decît receptacolul, purtătorul de cuvînt, mesagerul colectivității. Estomparea sau chiar negarea aportului propriu al eului individual conduce, în mod firesc, la neglijarea datelor estetice, adică la eludarea a ceea ce e principal în procesul de creație.

Ingenioasele teorii ale lui Lucien Goldmann au încercat, dacă nu să anuleze, atunci cel puțin să estompeze, contradicțiile existente între natura individuală a procesului de creație literară și explicațiile precumpănitor sociale care se dau genezei și dezvoltării operei literare. Goldmann subliniază astfel corelația intimă care există între viziunea despre lume care prezidează la zămislirea unei opere literare și conștiința colectivă. Ar exista, afirmă Lucien Goldmann, o omologie a structurilor între marile tipare pe care se mulează o operă literară și structura societății în care această operă apare. O ilustrare a acestei teze o găsim în pertinenta analiză sociologică pe care

ACTUALITATE LITERARĂ

Goldmann o face tragediei lui Racine. Opera poetului tragic francez e văzută ca o expresie a puterii creatoare a nobilimii de robă, a tendinței protestatare întruchipată în jansenism. Analiza e, fără îndoială, ingenioasă. Întrebarea este aceea dacă nu cumva, pe căi ocolite, am ajunge la același impact social asupra eului creator, eu care se aseamănă astfel cu un material neutru în care colectivitatea își imprimă caracteristicile.

Efortul de cunoaștere al raportului între eul creator și colectivitate apare însă mai limpede dacă strămutăm analiza în esența însăși a eului creator. În fond cele două teorii, pe care le-am examinat mai înainte, au un punct de plecare comun: ele accentuează o deosebire de esență între colectivitate și individul creator. Eul individual, creator, conține însă, în esența sa, coordonata socială. Încă Aristotel evidenția împrejurarea că omul este „zoon politikon“, o ființă socială. În eul creator există o tensiune dialectică care nu se manifestă numai prin opoziția generalului și a individualului; tot Aristotel, iar mai tîrziu Hegel în **Logica,** subliniaseră corelația intimă care există între particular și general. E o corelație pe care o găsim și în intimitatea eului creator. Nu există deci o presiune externă sau, mai precis spus, nu presiunea externă caracterizează coordonata socială a operei literare; eul creator, individual, el însuși are, în intimitatea sa, aspecte sociale. Analiza sociologică nu se poate limita deci numai la depistarea unui impact social extern care, fără îndoială, se exercită asupra operei și scriitorului. Prezența socialului trebuie căutată chiar în intimitatea individuală a procesului de creație. Depistarea ei impune însă o metodologie adecvată; sociologia literaturii solicită astfel un statut gnoseologic care nu numai că nu poate eluda analiza estetică, ci dimpotrivă această analiză estetică este intrinsecă oricărei cercetări sociologice întreprinsă în perspectiva sociologiei literaturii.

TRAIAN LIVIU BIRĂESCU

TINERETUL — PENTRU FILM, PRIN FILM

Cronica primului Festival național al cineamatorilor elevi, Timișoara iulie 1972

Dacă filmul nu este încă integrat în programa de învățămînt, ca obiect de studiu, s-a oferit elevilor posibilitatea de a veni în contact nemijlocit cu cea de-a 7-a artă în cadrul cinecluburilor înființate în școli și licee.

La startul Festivalului (Timișoara nu și-a dezmințit nici cu această ocazie inițiativa în materie de film amator) s-au prezentat aproape 60 de producții, pe 8 și 16 mm, de la documentarul științific didactic, pînă la filmul artistic-parabolă, ponderea cea mai mare avînd-o, așa cum era și firesc, filmele inspirate din viața școlii.

Dincolo însă de temele și frumoasele intenții cu care s-a pornit la drum, trebuie să semnalăm, de la bun început, marele pericol al sereotipiei ce amenință peliculele cineamatorilor elevi. Observația este valabilă în primul rînd pentru filmele documentare, deoarece foarte multe dintre ele aveau menirea să prezinte cu orice preț realizări social-economice din unele comune, orașe sau școli. Dispunînd însă de niște mijloace tehnice foarte modeste și „beneficiind" de o cultură cinematografică după ureche, în locul unor imagini sugestive, s-a abuzat de comentarii grandilocvente care au dus, nu rare ori, la efecte de-a dreptul hilare.

Majoritatea filmelor de excursie, plictisitoare, stîngace, cu lungimi nejustificate, au fost construite după niște șabloane folosite de către televiziune cu mai mult sau mai puțin succes.

Credem că situația, de loc fericită, în care s-a prezentat documentarul cu toate compartimentele sale, își datorește una din principalele cauze intervenției inoportune a profesorilor îndrumători. S-a dovedit că ei impun realizarea de filme într-o manieră depășită, cu pretenții educative, lipsite de spontaneitate și de ritm. Excepțiile fericite au fost puține: „Expo 71" „Odă bucuriei", „Accident la km 63" toate realizate de cineclubul „Edificium" al Liceului industrial de construcții din Timișoara; „Curentul alternativ", datorat cineclubului școlii generale din comuna Bîrca (Dolj); „Loc de joacă pentru copii", realizat de cineclubul Liceului nr. 4 din Timișoara, „Fotografii mișcate", producție a Liceului Tudor Vladimirescu din București.

Filmele cineamatorilor elevi trebuie să fie concepute și duse la bun sfîrșit de ei înșiși; fără prea multe intervenții „părintești", căci orice imixtiune brutală în gîndirea creatoare a unor atît de tineri cineaști (atunci cînd această gîndire există cu adevărat) nu duce decît la conformism și la stereotipie.

Nu contestăm necesitatea unei îndrumări sistematice a cineclubiștilor elevi de către profesorii pasionați și cunoscători ai celei de-a 7-a arte, dar această îndrumare poate fi făcută cu simț al măsurii, cu discreție.

Autorii elevi ai filmului de mare originalitate intitulat „Salvați Capitoliul" (Cineclubul liceului din Roșiori) ne-au pus în fața unei lucrări surprinzătoare, în primul rînd prin prospețimea viziunii, prin libertatea de expresie cinematografică și prin calitatea umorului de situație.

CINEFIL

Filmul „Cercurile" (Cineclubul liceului N. Bălcescu din București), parabolă cinematografică cuprinsă în 4 minute de de proiecție, a surprins datorită sincerității și curajului unei gîndiri cu adevărat tinere.

Cadru din filmul „Accident la km 63" — cineclubul „Edificium" (Locul I)

„Întîlnire" (Cinclubul liceului C. D. Loga din Timișoara) — schiță cinematografică plină de sensibilitate și prospețime a sentimentelor — s-a impus printr-o remarcabilă atmosferă poetică.

Reale virtuți filmice au fost dovedite și de „Soarele orb" (liceul teoretic din Focșani) poem cinematografic realizat în memoria unui tînăr ilegalist.

Cele mai de seamă creații ale cineaștilor elevi ne-au făcut să credem că, în ciuda unor aproape inerente dificultăți, s-a născut un nou și viabil făgaș al filmului de amatori de la noi și, poate, cea mai fertilă metodă de educație cinematografică: educația pentru film prin film.

IOSIF COSTINAȘ

BREVIAR ARTISTIC

■ Intors dintr-un turneu de mare succes în Italia, Ansamblul de cîntece și dansuri Timișul se pregătește pentru spectacolul festiv de la 23 August și pentru spectacolul omagial dedicat aniversării Republicii.

■ Naceur Ktari, un tînăr cineast tunisian, a primit premiul anual de încurajare la festivalul de la Dinard pentru filmul *Ambasadorii*. De aceeași atenție s-au bucurat și alți regizori ai tinerelor cinematografii: Henri Duparc (Coasta de Fildeș), Pierre Marie Dong (Gabon) și Nguyen Tuong Hung (R.D. Vietnam).

■ Festival estival la Paris. În capitala Franței e în plină desfășurare binecunoscutul festival de vară dedicat orașului. Participă toate artele, de la arhitectură la muzică.

■ Avignon. De 26 de ani, respectabilul oraș se transformă în această lună în „loc de spectacol". În Place de l'Horloge, inima cetății, zi și noapte, lumea se înghesuie să vadă pitoreasca publicitate pe care și-o fac trupele de comedieni. Cifră record de spectacole de teatru vizionate cu îndîrjire pe seară: 30.

■ Fundația Maeght din Saint-Paul-de-Vence a prezentat o retrospectivă Nicolas Stael.

■ În pădurea din Sénart unde vîna Ludovic al XVI-lea se desfășoară al doilea simpozion de sculptură monumentală. Fiecare artist a cărui machetă a fost selecționată de un juriu, execută sculptura din materialul dorit și în ambianța dorită, urmînd ca acest parc-pădure să se transforme într-un veritabil muzeu de sculptură monumentală contemporană.

■ O echipă a cineclubului studențesc timișorean „Gaudeamus" alcătuită din Vasile Moise, Gheorghe Teodose, Lazăr Lucian, Ioan Diettrich și Cornel Secu, a plecat într-o excursie de documentare prin țară. Timp de o lună, cei peste 1.000 de metri de peliculă vor înregistra aspecte semnificative din realitatea contemporană românească. Întreg materialul realizat va fi destinat unor contracte încheiate cu TV-Presa de tineret, dar mai ales, spectacolului sincretic dedicat aniversării Republicii, spectacol pregătit de către Casa de cultură a studenților din Timișoara.

plastică

Prezențe arădene

Ioan Tolan

Densă, fremătînd de energie, ignorînd repausul, sculptura lui Ioan Tolan, afirmă o artă extatică amplificată de aerarea spațiului nedelimitat.

Altitudinea mișcării, valoarea volumelor decantate de detaliul inutil, iată calitățile unei statuare care respiră de forță și dinamism.

Juxtapunînd fazele mișcării, optînd pentru monumentalitate, Ioan Tolan reușește în piatră sau marmoră o serie de lucrări impresionante prin felul în care volumul abrupt construiește spațiul („Frontonul Teatrului de stat din Arad", „Fotbalistul"). În ultima perioadă, atras de mirajul și tradiția lemnului, înclinat spre alegorie și simbol, sculptorul realizează forme de inspirație folclorică tratate cu acuratețe („Duet I și II", „Filă de basm", „Elegie"), precum și o serie de măști și totemuri cu rezonanță de artă primitivă.

Un loc aparte îl ocupă portretul, reductibil la esență prin simplificarea volumului. („I. Slavici", „Traian Grozăvescu", „Zossy").

Emeric Hajós

Elev al școlii clujene, al maestrului Aurel Ciupe, pictorul Emeric Hajos evoluează pe linia unei arte tradiționale capabilă să transmită nealterat emoția contactului direct cu natura

Peisaje de finețe, copaci încremeniți în durerea absurdului, crescuți ritmic sub colajul soarelui sau lunii, acoperișuri repetate obsedant în perspective unghiulare, secvențe tumultoase a descrierilor portuare, tratate în general într-o gamă cromatică discretă cu străluciri metalice, sînt momente de dăruire a descoperirii naturii. Portrete, descinse din El Greco sau Modigliani, cu gîturi prelungi susțin cu delicatețe ovaluri de factură decorativă.

Subiect preferat, florile cu corolele încărcate de emoție,

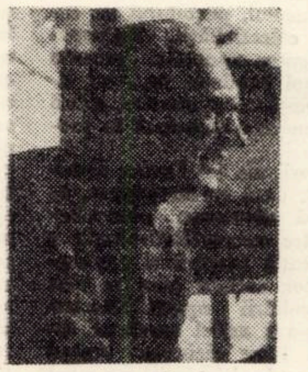

se desfășoară echilibrat în cadre de natură statică, mărturisind o constantă preocupare de investigare a virtuților cromatice. Grupajele armonice de culoare caldă, fundamente ale unui spirit veșnic tînăr întregesc personalitatea unui artist copleșit de obsesia naturii.

Ion Cott

Prin excelență angajată cu toată capacitatea ei militantă linogravura lui Ion Cott descinde din spațiul virtual al luminii. Situată între tradițiile folclorice și mesajul contemporan al socialismului, grafica artistului se concretizează în

lucrări de profunzime capabile să exprime complexitățile epocii actuale.

Evocări din istorie, „Bălcescu", „Ilegalitate", „CTITORI" descriu cu vigoare în compoziții ample, fenomene de rezistență din paginile epice ale neamului nostru. Interpolări de motive folclorice populează cu farmec gravurile „Mireasa", „Instrumentiștii", „Galinacee" care ne introduc în universul savuros al legendei.

Linia căutată, riguroasă, narează compoziții ample, echilibrate în barocul situațiilor, marcînd o ineluctabilă orientare metodică de realizare a compoziției. Esență anonimă a tratării compoziționale, linia de construcție îmbogățită uneori de fundaluri cromatice, constituie factorul de realizare al „subiectului imaginii".

RADU MELNIC

muzică

Cu o vedetă a cîntecului românesc: MIHAI CONSTANTINESCU

— Ati debutat foarte tînăr...

— Acum am 26 de ani. Cînt de mai multă vreme. Adevărul meu debut a avut loc pe litoral, alături de formația timișoreanului Petre Magdin.

— Peste un an veți fi profesor de sport!

— Muzica și sportul va trebui să le fac împreună. Așa înțeleg eu.

— Credeți în viabilitatea textelor noastre de muzică ușoară?

— Eu cred că ele sînt absolut viabile deoarece pun niște probleme pe care toți tinerii le au. Un text trebuie să fie relativ simplu, dar să atingă coarda sensibilă...

— Ceva despre colaborarea dintre soliști și formațiile vocal-instrumentale.

— Găsesc că ar fi fructuoasă, dar cred că există un mic inconvenient în ceea ce privește aceste formații. Ele nu au o orientare potrivită în alegerea repertoriului, pentru că se străduiesc să cînte prin excelență muzică străină, care nu știu dacă e cea mai nimerită pentru succesul de public. Dintre formații mi-a plăcut fără nici o reținere PHOENIX-ul timișorean, imprimat recent la Electrecord și mereu în top-ul revistei SAPTAMÎNA.

— Care vă sînt ultimele compoziții?

— Ceva mai noi: „CE FACI TU", pe versuri de Minulescu, „FLUTURELE" și „LUNA", cea interpretată de Olimpia Panciu.

— Care credeți că sînt direcțiile în muzica ușoară azi?

— Se modernizează din punct de vedere al orchestrației și al ritmului. Cu toate astea nu se poate vorbi de ritmuri stabile, cum au fost rockul, twistul... A apărut soulul, care nu e nici el stabil. Apoi, șlagărul trebuie să fie simplu din punct de vedere melodic și foarte sugestiv din acela al textului.

VICTORIA BOBESCU

Nota redacției: Discuția a continuat însă, fără ca ea să fie înregistrată pe bandă magnetică. M. Constantinescu ne-a comunicat multe lucruri interesante în legătură cu crezul său despre ceea ce trebuie să fie cu adevărat muzica românească. Unele formații sînt **snoabe**, ne spune Constantinescu. Într-adevăr, dacă snobism înseamnă o imitație mecanică. Cînd încercăm, în materie de instrumentație, etc. să mai învățăm cîte ceva, asta nu e snobism, ci schimb de experiență. În orice caz, nu este neapărat muzică încadrată unui specific național aceea care propagă dulcegăriile în text și substanță sonoră (mergînd pînă la a îndulci cu viori auzul nostru), așa cum nu se poate spune că pregnanța ritmică și efectul percutant al sonorităților moderne trebuiesc excluse aprioric din competiția pentru o muzică ușoară românească.

Jacques Hustin

— **Aveți o situație particulară, ca muzician...**

— Sînt compozitor și-mi compun singur poeziile ce urmează a fi puse pe muzică. Dar nu renunț, dacă mi se oferă un text pe care să-l transpun în muzică.

— **Raporturile Dvs. cu muzica de azi, eventual cu pop-ul.**

— Foarte rar s-a întîmplat să colaborez cu o formație pop, mai ales la începutul carierei. În general îmi compun singur lucrările și le interpretez cu pianistul meu. Această manieră (care este a mea) îmi este mai adecvată, mă apropie de genul meu personal în muzică și cred că mi-ar fi greu să trec de la un mod individual de a vedea muzica și ceea ce eu sînt, la o formulă pop, care, cred, se ridică la un nivel de interpretare ridicat, asta, firește, din punctul de vedere al sonorizării și prezentării cîntecului în general. Cînd faci poezie este greu să transpui versurile în muzică pop.

— **Deci, despre această muzică puteți spune că...**

— ... e o manieră inferioară în general. Eu sînt poet și cîntăreț și nu sînt de acord cu ea. E o denaturare a poeziei în cîntece. Una simți cînd o compui și alta iese cînd o transpui în orchestră. Dar dacă ești și compozitor și poet e cu totul altceva . .

— **Totuși, ce raporturi întrețineți cu orchestra electrică ?**

— Această manieră de interpretare a cîntecelor (cînd ești și compozitor) trebuie să fie de acord și cu instrumentația respectivă sau cu instrumentul la care cînți. Dar cînd ești solicitat de un compozitor care, să zicem, e specialist la ghitară-bas, spre a cînta o compoziție la orgă sau la pian trebuie să faci un efort de a te transpune de la instrumentul preferat la instrumentul care ți se oferă. Dar eu rămîn adeptul compozițiilor mele cîntate cu ghitara (rece).

— **Cum vedeți muzica viitorului ?**

— Nu pot fi profet. Astăzi stilurile sînt foarte diferite. Ca în pictură. Așa că nu se poate ști ce va urma.

— **Despre turneele Dvs. în România s-ar putea spune că...**

— Prefer țările în care se vorbesc limbi latine și în care franceza poate fi receptată. La Dvs. publicul este foarte atent cu interpreții. Majoritatea românilor cunosc bine franceza. Îmi pare rău că uneori nu pot eu răspunde în suficientă măsură celor ce sînt atît de receptivi la muzica mea.

L. B.

---

teatru

Jean Cocteau: „Mașina de scris" — un moment de teatru

Am asistat la un spectacol tulburător. În condițiile unui climat de o modestie frapantă și nedreaptă, se desfășoară unul din „momentele" regizorale ale stagiunii, datorate acestui mare și special artist al generației noastre, A. Manea.

Amprenta personalității sale în acest spectacol este de un rafinament și de o forță fascinantă, impunîndu-și codul semnelor într-o gradație intensivă. Nu știu în ce măsură universul propus și inventat de Manea este universul lui Cocteau și nici măcar nu știu dacă ele trebuie să coincidă, la această nedumerire voi găsi răspuns în mod sigur în cronicile specialiștilor cu experiență îndelungată în ale teatrului ; știu, sau mai bine zis simt, că el te copleșește printr-un sistem de argumente, care vine dintr-o zonă a poeziei purificate, a misterului inițiatic, a parabolei cu valențe magice, a lumilor care se simt și se trăiesc, așa cum se simte și se trăiește muzica și care îți creează acea stare de revelație proprie tuturor căutătorilor neosteniți de drumuri neumblate.

De o fantezie debordantă, într-un decor cam rar, mi-a fost dat să-i realizeze utilitatea în idee, mărindu-se uimitor cu gîndirea regizorală — scenograf Paul Salzberger — spectacolul este conceput filmic, fiecare „secvență" constituind o soluționare de mare inspirație prin prețiozitatea plastică a tablourilor, subtilitatea impresionistă a luminilor. impetuozitatea mecanică a metaforelor scenice, hieratismul personajelor, ducîndu-te cu ușurință în insolita familie a personajelor zămislite de El Greco ș.a.m.d.

Prin acest spectacol, Manea demonstrează cu prisosință intrarea lui într-o altă fază creatoare, aceea a maturității artistice, iar ceea ce înainte părea un joc al formelor îndepărtat de esență, acum poartă în mod evident însemnul personalității împlinite, pendulînd continuu cu o mare virtuozitate între fantast și real, ceremonie și ridicol, halucinant și banal, totul realizat cu un arsenal de mijloace pe cît de concentrate în simplitatea lor, pe atît de puternice în eficiență.

Un colectiv entuziast de actori, din diferite generații, ai teatrului din Turda e impresionant prin puterea lui de dăruire, adeziunea fără reticențe la caracterul spectacolului, lipsa de veleități vedetice, efortul de tălmăcire fidelă a sensurilor dorite de regizorul, bunul simț, măsura și încă odată MODESTIA lor în tot ceea ce fac pe scenă creează „grupul" — element de importanță capitală în destinul teatrului modern.

Versurile lui Cocteau dedicate Actorului, omagiază travaliul lor : „El lunecă din ceruri. El dintr-o trapă sare. / Cu sîngele ce-l pierde se unge, se drapează". Citez numele tuturor acestor colegi : Lucia Tămaș, Mariana Marinescu, Eugenia Jiga, Traian Dragoș, Vladimir Brânduș și Traian Costea. Ei au reușit o performanță de invidiat : depersonalizarea în folosul unui spectacol, care rămîne pentru mine, așa cum spuneam, un „moment de teatru" în această stagiune, rezultat firesc al harului și muncii acestui neobișnuit poet și vraci al regiei noastre A Manea.

OVIDIU IULIU MOLDOVAN

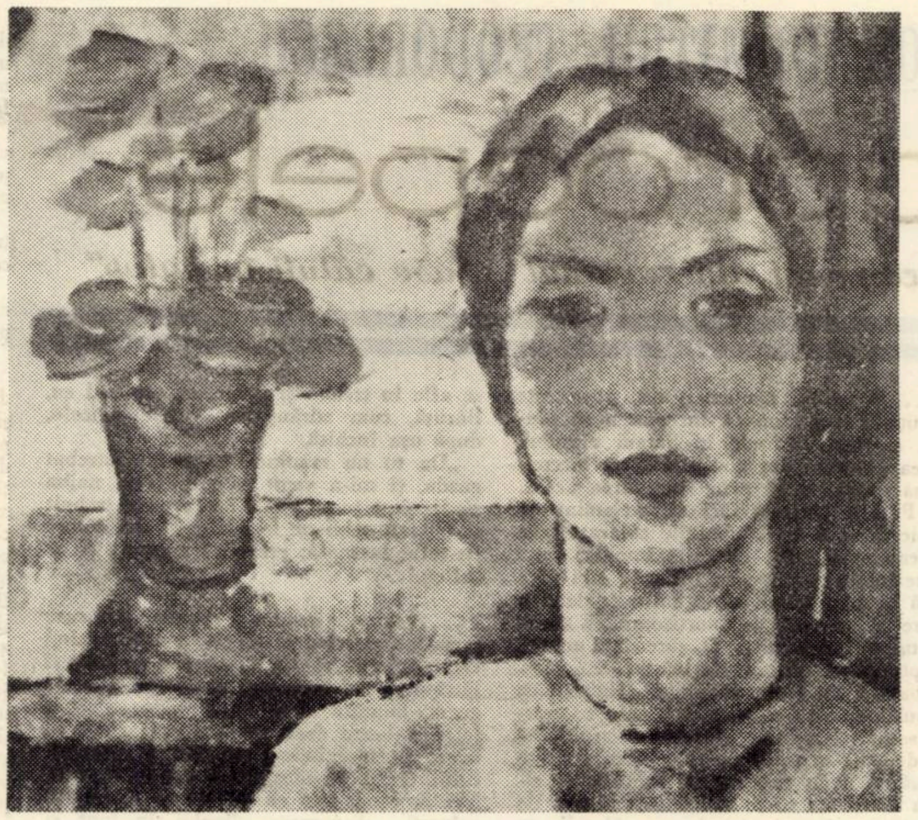
HAJOS EMERIC : „In fereastră"

Vasile Goldiș la Caransebeș

Activitatea didactică și social-politică a lui Vasile Goldiș la Caransebeș n-a fost de lungă durată. Trei ani în total : 1886—1889. Apreciat încă de la început, de către episcopul Ioan Popazu, ca făcînd parte din primii profesori români specializați în limba și literatura maghiară, istorie și sociologie, Goldiș a căutat să se intercaleze în ritmul cultural și social-politic al Caransebeșului.

În primul rînd, el se dedică școlii românești de aici, aducînd importante servicii învățămîntului național, contribuind la promovarea, iar, mai apoi, la ocrotirea lui într-o perioadă extrem de critică pentru acesta, cînd tendința de deznaționalizare a românilor din Transilvania și Banat era deschis mărturisită.

Încă din al doilea an al șederii sale la Caransebeș, Vasile Goldiș, publică, în „Foaia Diecezană", **un ciclu de observări critice pe care le face cu vădită pătrundere a realităților, înscriindu-le pe marginea** „Raportului făcut de ministrul cultelor și instrucțiunii din Budapesta despre starea învățămîntului din Ungaria în 1885—1886", **scoțînd în evidență părțile lacunare, exagerările și latura abuzivă a stărilor de fapt ; Goldiș constată cu destulă amărăciune lipsa de interes a oficialităților față de învățămîntul românesc din monarhie.**

În afară de munca la catedră, Vasile Goldiș, participa la viața culturală și la micile petreceri din oraș. Printre notabilii participanți la astfel de întîlniri mondene, găsim menționat și pe tînărul profesor care, în „cointelegere" cu colegii lui dela catedrele institutului organizează un ciclu de serate literare și baluri pentru „destragerea" **spirituală a** „inteligenței" **române de aici. Nota veselă a seratelor a fost întreținută și de narațiuni umoristice ca aceea a lui Vasile Goldiș, istorisind** „Ce-a pățit Varlaam cînd a umblat în pețit" **(Vasile Goldiș se va însura acolo peste cîteva luni).**

Dacă Caransebeșul era neajutorat atunci, în cele culturale, în schimb, oferea chintesența tenacității pe tărîmul luptelor de rezistență național-politică și de afirmare românească fără șovăire. Tocmai în anii prezenței lui Vasile Goldiș acolo (1886—1889) se desfășoară fazele culminante ale acțiunii dîrze, întreprinse de generalul patriot Traian Doda împotriva împilării și nesocotirii drepturilor românilor ca națiune conlocuitoare în monarhie. Traian Doda, care „considera cauza națională ca o chestie de onoare personală", **l-a avut apropiat pe Goldiș în frămîntările lui, iar Goldiș, participînd la această fază epică, nu odată a subliniat că și-a făcut ucenicia politică în preajma generalului Doda,** „ultimul mare grănicer".

Șederea lui Vasile Goldiș la Caransebeș a fost un popas trecător în spre poarta definitivării în cariera de profesor și om politic, amplificată cu aceea de autor de manuale și publicist la Brașov și Arad. Cei trei ani de la catedra institutului din Caransebeș au fost, desigur și ani de ședere agreabilă, cu voioșia din tinerețe, de care însuși Vasile Goldiș își va aminti la bătrînețe cu duioșia omului plin de sensibilitate.

GHEORGHE ȘORA

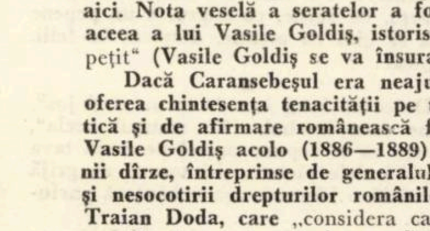

DEZVALUI AICI O DISCUȚIE, FIE CE-O FI : una din vedetele Televiziunii A. S. mă întreabă dacă n-am vreo melodie străină, pe care să n-o aibă *rtv.* Voia să-i facă un text și să se re-lanseze... Unele vedete nici nu mai cîntă decît melodii străine. Parcă le recunoaște cineva, mai ales că nu se pierde timpul cu anunțarea compozitorului ! „Acesta e drumul spre Amarillo „devine" „Îți amintești de-o primăvară", week-end-ul de la St. Jose devine „Ce ne-am face fără dragoste", „Che sara" egal „Se-nsera" (remarcați potrivirea sonoră !), mai ales că ascultătorii nepricepuți sînt gata să creadă că... s-a împrospătat repertoriul compozitorilor noștri de muzică ușoară cu cîntări încîntătoare. O altă tele-vedetă, M. C., îmi declara, pe bună dreptate că unele formații vocal-instrumentale abordează prea mult repertoriul străin, în limba engleză eventual, că adevărata muzică românească e cîntecul, șansoneta.

Da, formații snoabe am întîlnit, jucau măcar cu cărțile pe față. Dar să revenim la texte. Vizavi de această căutare lăudabilă a specificului nostru observ că un text al PHOENIX-ului, cum ar fi „Nebunul cu ochii închiși „transmite un mesaj, spre deosebire de un text precum „o păpușă pe hîrtie vreau acum să construiesc, ceasul meu cu sonerie m-a trezit abia în zori"...

De multe ori melodiile cîntate cu traduceri adaptate după gustul regizorilor poartă texte inferioare ca nivel originalului, afișînd o întristătoare banalitate. Week-end total, fără umbră de problematică, veșnice idile roz-bombon și trombon, despărțiri cu reveniri. Multe soliste nu se obosesc să traducă, ci își folosesc fantezia devenind peste noapte textiere improvizate, la care se mai adaugă un bar de seară, o rochie de seară, o filmare crepusculară. Dar să se anunțe măcar numele compozitorului. Să nu ne prindă odată asupra faptului.

L. B.

ION DUMITRU TEODORESCU

aproapele

Fragment din romanul „Şase căluţi în galop"

...„A naibii şampania aia, povesteşte Băruţă. Părea cum că începusem să plutesc cu toate pînzele în bătaia vîntului, părea că eram din nou mic şi că începuse să ningă şi că prin ninsoarea aceea, eu, Băruţă pluteam fără să iau aminte la nimic decît doar la luminile colorate care veneau spre mine ca nişte bondari gata să se topească la prima suflare... Şi urca pînă la mine miros de vanilie şi de cuişoare şi mirosul de scorţişoară şi miere al turtei dulci..., şi zăream, uneori, dreptunghiul orbitor de lumină, ca varu, al barăcii cu roata norocului şi mulţimea îmbulzindu-se s-o privească cum se-nvîrte, se-nvîrte nebună, auzeam pocnetele ca de dop ale armelor de tir, şi mai apucam să zăresc cum mireasa de tinichea se ridica brusc ca să-şi întîlnească mirele de tinichea, şi mai încolo — căluşeii, cu mutrele lor tîmpite de lemn vopsit, şi eu eram aici, în scăunelul legat cu lanţuri, şi-n faţa mea, alţii, în scăunelele lor, noi toţi prinşi de scăunelele noastre continuînd să ne învîrtim, simţind cum că-n fiecare clipă sîntem gata s-o luăm prin noaptea de iarnă, să ne desprindem şi să plutim către cele patru zări — da tot acolo eram, cu fundurile strivite de lemnul tare. Am început să strig opreşte, nu mai puteam suporta minciuna cu plecatu către patru zări care nu era altceva decît tot un fel de stat pe loc, mă rog, o rotire în jurul unui ţăruş, a unui butuc, nenorocit de-a nu o putea porni şi el, şi chiar atunci, hai noroc, zise paznicul parcului, hai noroc băiete, nu mă inviţi la un chef ? şi-mi puse mîna pe umăr, ce te tot legeni, m-a întrebat, şi-atunci abia am început să mă opresc, iar lumea aceea, prea zgomotoasă, prea nebună — să se îndepărteze cu luminile ei colorate cu tot, să se topească, să se piardă în ninsoare, îţi mulţumesc că ai oprit căluşeii, am spus, ce căluşei, ce căluşei, băiete, a zis el, şi eu eram potolit, da el a zis să mergem undeva să ne amintim de trecut, am salariul i-am spus ; şi el : atunci e-n regulă, închid parcul şi mă duc la culcare, iar pe tine te urc într-o maşină şi-o să ne amintim altă dată de trecutul nostru comun, şi am băut ce mai rămăsese şi-apoi am zis n-am casă, n-ai casă a întrebat n-am casă, i-am spus furios, n-ai casă ? a întrebat, n-am casă, i-am spus cu ură, şi m-am ridicat brusc, nu te speria, i-am zis, n-am putere, iar violenţa îmi face rău, i-am strigat şi el a zis bine că ai bani, a zis încă ceva şi eu nu mai aveam ce să-i răspund, bine că ai bani, nu mai am bani — iar ceea ce urmează mi-a povestit el, a doua zi...

★

Căci a trebuit să-l caut. Hîrtia era în buzunar, numai hîrtia, şi-un deschizător de conserve, altceva nimic, şi cînd am dat de hîrtie m-am gîndit ce caută la mine, tot „schimbul" m-am gîndit, şi cînd ieşeam pe poarta fabricii tot la asta mă gîndeam, aşa că am pornit-o glonţ la adresa cu pricina ca şi cum m-aş fi dus la întîlnire. Alergam aproape, trebuia să mă conving, nu-i aşa ?, de-i întîlnire ori ce altceva era, aşa că atunci cînd m-am aşezat pe scăunelul de lemn în casa omului şi am văzut păhărelele, friptura şi murăturile m-am potolit, plicu cu bani era şi el acolo, şi-am zis, mie nu mi-e foame, cum dracu să nu-mi fi fost, şi omu a zis, mie nu-mi trebuie munca altuia numără-ţi banii şi-ţi fă socotelile ca să vezi că totul e exact, şi-atunci am gîndit cum dracu să fac asta de faţă cu el, aşa că am stat ca pe jăratec pînă mi-a venit ora să plec. Stăteam ca pe jăratec şi din altă pricină, bineînţeles că nu l-am întrebat cine-i persoana, sînt un tip civilizat, da aducea, fata aceea care intra şi ieşea tăcută din cameră, aducea cu Ana, poate că ochii erau de vină, poate că mersul, nu semăna cred cu nimeni decît poate cu ea însăşi, şi era ca şi cum mereu o alta care-i semăna s-ar fi desprins din ea rămînînd în cameră, pe cînd ea, cea din carne şi oase se fîţîia de colo colo cu cîte-o farfurie în mînă, cam fără rost şi, cred, ca să se afle în treabă şi poate, ca s-o aud eu, Băruţă, cum zdrăngăne vasele dincolo, după uşa închisă.

„Da tu nu mănînci ?", m-a întrebat gazda, şi mi-a venit să rîd, cum naiba să fi uitat tocmai asta ? aşa că a trebuit să-mi iau ochii de la uşă şi să mă întorc cu totul la masă, vreau să spun că şi cu sufletul...

★

... Aşadar, poarta scundă pe care tocmai o deschidea, aleea îngustă ducînd către galeria de sticlă, cîinele în lanţ şi lătrăturile lui furioase, disperate, fata la geam, bănuită doar după pata albă a feţei, şi becul deasupra uşii aprinzîndu-se brusc şi smulgîndu-l pe Băruţă întunericului curţii şi oferindu-l ochilor iscoditori ai fetei, **ştiu că eşti acolo şi că mă priveşti,** disperarea cîinelui în lanţ şi căldura puţin umedă din galeria de sticlă mirosind a pămînt reavăn de la hîrdaiele cu leandri, **chiar dacă or să vină să-ţi spună e aşa şi pe dincolo Băruţă — să nu-i crezi ; vino la mine şi întreabă-mă,** podeaua proaspăt spălată, **şi chiar dacă o să ai toate motivele din lume să nu mă crezi pe mine, şi toate motivele să-i crezi pe ei,** încă umede scîndurile roase şi galbene de leşie, geamurile strălucitoare şi negre acum, că stinsese becul de-afară **vino din nou la mine — şi-al dracului să fiu dacă nu-ţi spun adevărul,** gaemurile proaspăt spălate...

„Lasă geamantanul aici, tata **pică** „imediat", spune fata şi deschide uşa camerei, iar de acolo **vine** o căldură de mare sărbătoare. „Tocmai coceam ceva", spune ea şi se strecoară iute pe lîngă Băruţă. „Iertaţi-mă", spune ea.

„Nu face nimic", e Băruţă amabil.

„Am să lipsesc doar cîteva clipe", insistă ea.

„N-am să mă plictisesc cu mine", spune Băruţă mereu amabil, privind cu atenţie patul cu tăblii de lemn, patul cu dunele crescute ca un aluat gata să se reverse şi în care-i vine să-şi afunde pumnii — numai că se stăpîneşte la timp, aşa că acum pendulează de pe un picior pe celălalt, iar farfuriile din bufet scot un sunet stins... Pe masă e o muşama vopsită cu roşu, cu verde, cu negru, e un pepene dacă se uită cu atenţie, despicat în felii, despicat...

★

„De ce nu luaţi loc, de ce nu staţi jos?, spune fata intrînd. Pe scaunul acela", adaugă ea şi depune uşurel pe masă tava cu păhărelele pictate, şi-i toarnă cu grijă din sticlă o băutură, aşa o băutură parfumată...

„Miroase parcă a crizantemă, spune Băruţă. Şi-a fum, şi-a răşină, de unde aveţi asta ?" — aşa că fata se luminează de plăcere...

„Un neam ...", spune ea.

„Aha !", face Băruţă.

„Dacă aşteptaţi, scot aluatul din cuptor ."

„Doar m-am mutat la dumneavoastră", spune Băruţă, şi ea îl priveşte neînţelegînd, uimită, şi respiră scurt, şi deodată i se umezesc ochii iar urechile i se roşesc. Băruţă îşi toarnă un păhărel...

„Serviţi", spune fata, în timp ce el e deja cu păhărelul la gură.

„Asta şi fac !", spune el cinic, şi o întreabă : „Învăţaţi ?"

„Am terminat", spune ea şi zîmbeşte pentru prima oară. „Dar dumneavoastră ?"

„Am isprăvit, spune el şi împinge către podea, cu palma, aerul. Şapte clase şi şase luni curs de calificare".

★

„Aţi avut o viaţă cam aventuroasă, domnule Băruţă", spune ea în timp ce scoate cozonacul ori plăcinta din cuptor.

„Împrejurările au fost de vină", apreciază el, obiectiv.

„Care anume ?, întreabă fata în timp ce taie în felii cozonacul ori plăcinta, scoasă din cuptor. Ce fel de împrejurări ? Întoarce capul : De unde vii, şi cum ai ajuns **acolo ?"**, mai întreabă ea cu o voce nu înaltă, da ceva mai iritată.

„E o poveste cam lungă, face Băruţă. Cum vă numiţi ?".

„Maricica, spune ea în timp ce-şi face de lucru cu plăcinta ori cozonacul, de pe masă. Cred că ţi se pare destul de frumos !", şi deodată e foarte încordată şi foarte dreaptă.

„N-am mai întîlnit un aşa nume... Şi vi se potriveşte atît de bine..." spune el pe cît poate de curtenitor, privind-o admirativ.

Fata e descumpănită ; se destinde treptat ; nu ştie cum să ia spusele lui, din care pricină îl priveşte ciudat.

„Mă simt colosal, spune Băruţă mestecînd o stafidă. N-aveţi pe-aici vreun aparat de radio ?

★

... Nu-şi mai aminteşte ce-a urmat, discuţia, ce-a spus el şi ce-a răspuns ea, şi ce ochi avea el şi cum îi sta părul prins în vîrtejul de pe frunte, şi dacă din timp în timp şi-l îndepărta, cum îşi ţinea mîinile şi dacă stătea rezemat, şi toate celelalte ; nu-şi amintea decît că, la un moment dat, l-a simţit încordat şi că tîmplele lui păreau mai scobite, şi parcă pudrate de o transpiraţie fină, şi că Băruţă a gemut stins : „Ah", şi că ea a întrebat „Poftim ?", şi că el a spus : „Am impresia că începe să-mi fie foame", iar pe peretele dimpotriva sobei jucau flăcări mărunte ; şi se făcu deodată mai cald, înăbuşitor de cald se făcuse, şi parcă scăzuse lumina, „Ce-i cu lumina, ce-i cu becul, ce i cu căldura asta întrebase ea", dar el alunecase cu privirea peste ea, peste dulap, peste uşa care ducea dincolo. „Ce-i cu dumneata ?" întrebă ea speriată şi ţipă scurt cînd el, trecînd, o atinse cu cotul peste sfîrcurile sînilor, nu-şi aminteşte exact **starea,** doar privirea lui piezişe şi uscată şi absentă, dar în care descoperise, totuşi, o **luminiţă** îndepărtată luptînd să iasă, să se difuzeze şi să se piardă... Trecu pe lîngă ea puţin cocîrjat, cu braţele (care nu ţinuseră seama de armonie în creştere, prea lungi, prinse parcă neîndemînatec de umerii prea înguşti) pendulînd ca la păpuşile de şipcă, încurcate mereu de şoldurile prea largi ; trecu pe lîngă fată şi ajunse la uşă, ieşi şi se reîntoarse imediat cu o mulţime de pachete legate cu sfoară colorată. „Vă rog să poftiţi la masă", spune el, fata zîmbeşte, rîde nervos, rîde pînă-i dau lacrimile...

... A desfăcut pachetele şi are o faţă atît de chinuită încît ea îl întreabă : „Nu cumva vă e rău ?"

„Rău ? De ce rău ? Mi-e foame doar", ea aleargă să aducă tacîmuri şi farfurii, organizează rapid masa. „Mai repede", o îndeamnă stins Băruţă, întinde mîna şi ia, şi-n timp ce înfulecă transpiră abundent, boabe de sudoare i se strîng la rădăcina nasului şi-i alunecă în gură, alunecă pe creasta nasului şi picură în farfurie — numai că el nu vede nimic, prea preocupat să termine mai repede ce-i în farfurie şi, dacă se mai poate, ce mai e pe platou.

... Îi şterge fruntea cu un prosop muiat în oţet aromat...

„Nu-i aşa că-mi dai înapoi farfuria?", întreabă el cu teamă şi speranţă.

„E pe masă", spune fata evitînd să-l privească în ochi — aşa că el se ridică brusc, o împinge pe fată şi, dintr-un salt e pe scaun reîncepe să mănînce ca şi cum toată vremea numai asta făcuse, şi deodată filmul se rupsese, şi spectatorii fluieraseră la ecranul lăptos şi tulbure, şi-acum îl lipiseră, filmul adică, îl cususeră la loc de la secvenţa cu întinde furculiţa şi pescuieşte castravetele şi-l duce la gură...

★

„Cum zici că te numeşti ?", întreabă Băruţă.

„Maricica", spune ea neutru.

„Eşti bună, Maricica să-mi torni nişte bere ?"

Rămăsese în picioare supraveghindu-l pe Băruţă, mereu cu aerul acela al ei atît de cuminte şi atît de casnic — pînă ce, deodată, **ştiu** că Băruţă a terminat, îi pierise căutătura aceea piezişe de la început mişcările sale deveniră treptat mai încete şi mai moi, arăta în adevăr obosit — şi se opri din mîncat, iar pleoapele îi căzură peste ochii mai bulbucaţi acum. Ea nu îndrăzni să se mişte, rămase privindu-l...

„Vă mulţumesc, dragă domnişoară... Să vă ajut la vase ?", veni de departe glasul lui.

Ea îi smulse fără o vorbă farfuria din mînă şi dispăru dincolo.

★

„... Nu trebuie să vă supăraţi pe mine, spune Băruţă moale, împăciuitor, cînd ea se întoarce. M-am simţit bine aici la dumneavoastră şi de-aia m-a apucat foamea..."

„Zău ?", face ea.

„Chiar aşa ! — dar nu pricep cum m-oi fi murdărit în halul ăsta ... Chiar aşa !, la mine, asta, foamea adică, e semn de sănătate...

... Se sculă tîrziu, a doua zi... Bătea un soare de toamnă în ferestre, şi era o mare linişte în camera cu patul înalt şi amoraşi pe tăblii, pendula măcina plictisită timpul şi, cînd se mişcă, cearceafurile, scrobite fîşîiră sub el ca frunzele uscate mirosea a levănţică şi Băruţă rămase mult timp privind perdeaua de borangic topită de soarele galben — şi deodată îşi simţi trupul întreg, lung, sub cearceafuri, cum se cambrează... Dumnezeule, ce bine-i aici", gemu — şi-apoi tremurul care se porni... tremurul acela care pornise de la ceafă şi care aluneca de-a lungul trupului, care-i chirci labele picioarelor — ca să piardă apoi... Şi Băruţa, celălalt, care era dispus să-l supravegheze pe acesta din pat, de sufecrea, Băruţă simţi lacrimile curgînd, prima boabă descriind albia spre tîmple, nu se auzea nimic în cameră, nimic, în afară doar de ţăcănitul rar al pendulei de deasupra capului său lăsînd să se cearnă peste el rumeguşul mărunţit al timpului.

REMEMBER

De unde încep toate drumurile

Cînd scriu aceste gînduri, îmi amintesc un amurg de demult, pe prundurile Oltului, pe acele întinsuri albe de piatră şi de nisipuri peste care apele rîului se despleteau în nenumărate gîrle arzînd fascinant şi ameţitor în lumina acelui sfîrşit de zi. Se întîmpla să trec din satul meu spre altă lume pe sub aripile învăpăiate ale acelui apus proiectat pentru totdeauna în memoria mea. Stăteam ca-ntr-o răscruce, venea un curent bun de aer răcoros dinspre munţii Coziei, acolo unde doarme Voievodul Mircea, se vedeau versanţii rezemaţi de albastrul adînc, iar în urmă — zăvoaiele tulburate de-un susur metalic, perpetuu şi greu.

De-aici urma să încep toate drumurile, să revin şi să le reiau, pornind dintre acele dealuri cu vii şi cu livezi fructifere, din pacea acelor locuri spre care încă mă-ntorc, mirîndu-mă mereu de prefacerile ce se întîmplă într-un peisaj care se rescrie altfel, de fiecare dată, în sufletul meu.

Într-o iarnă, a fost să urc pe Olt în sus, într-un vestit sat de oieri, la Băbeni, într-un sat devenit schelă petrolieră şi-am stat acolo mai multe zile şi nopţi, uitîndu-mă cum ninge cu linişte peste pădurile de stejar, peste arinişurile de la malul apei şi peste schelăriile de metal ale sondelor, părîndu-mi-se ciudat acel amestec de port popular nealterat şi de haine şi echipamente muncitoreşti, într-o fuziune nouă, pe care încă n-o înţelegeam îndeajuns.

Cu trecerea anilor, aveam să disting cum valea aceea primea un tot mai pronunţat profil industrial şi mărturisesc mîndria ce mă cuprinde oridecîteori sui pe cheiurile Oltului, de la Govora în sus, către Lotru, iar astăzi visez ziua în care voi sta uimit lîngă lacurile de acumulare şi lîngă marile izvoare de energie ce se vor înfăptui acolo unde toamna mi se pare mai frumoasă decît oriunde, acolo unde septembrie aduce culori fastuoase şi le suflă peste păduri de parcă versanţii s-ar legăna în zboruri miraculoase de păuni coborîţi din legendă.

ANGHEL DUMBRAVEANU

CUMPĂRAȚI CU ÎNCREDERE ARTICOLELE ÎNTREPRINDERII

„Bumbacul”

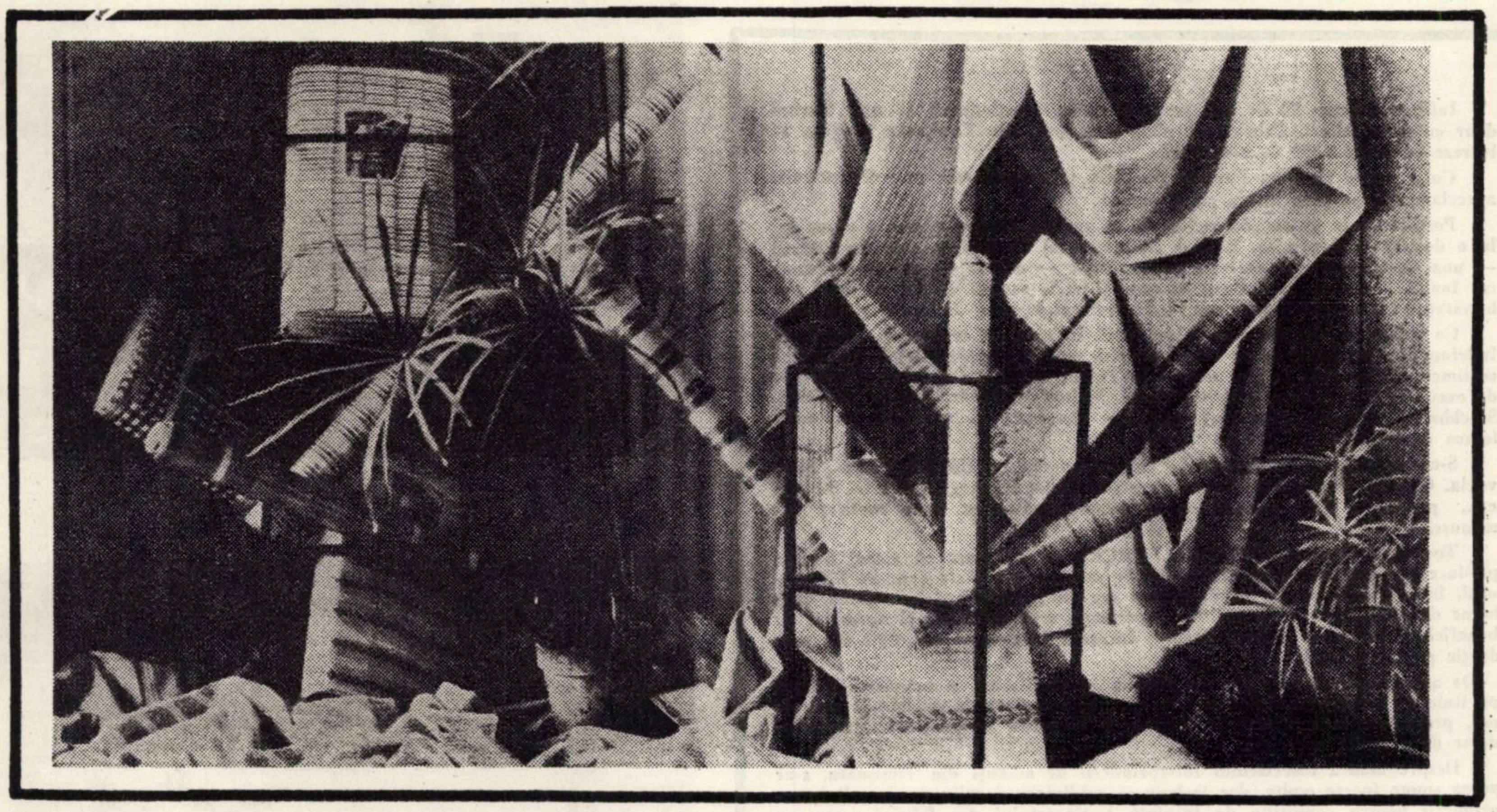

PRODUCEM TESĂTURI DE CALITATE SUPERIOARA DIN FIRE DE BUMBAC SI DIN FIRE SINTETICE PENTRU TOATE VÎRSTELE ȘI PENTRU TOATE OCAZIILE.

FABRICA DE PIELE ŞI MĂNUŞI TIMIŞOARA LA A 50-a ANIVERSARE

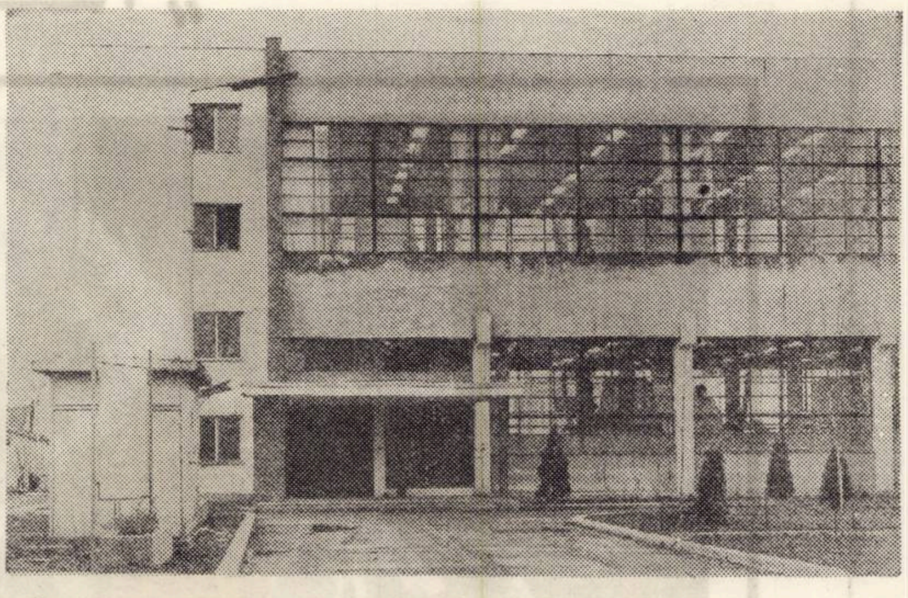

Înfiinţată acum 50 de ani, pe locul unde funcţionează şi azi, lucrînd doar cu 4 muncitori, Fabrica de piele şi mănuşi din Timişoara a ajuns să lucreze cu peste 1.000 de muncitori·

Cu o veche tradiţie. Fabrica de piele şi mănuşi este una din mărcile apreciate atît pe plan intern cît şi extern.

Pornită de la un simplu atelier de mănuşărie, întreprinderea a ajuns azi la o dezvoltare deosebită. Extinsă în momentul de faţă în cele două secţii — una de tăbăcărie şi cealaltă de confecţie — dotate cu utilaje moderne, cu înaltă tehnicitate, a făcut ca condiţiile de muncă să fie cu totul îmbunătăţite iar munca fizică grea să fie ridicată la rang de înaltă calificare.

Ca prima fabrică de mănuşi existentă în ţară, cu tradiţie şi experienţă îndelungată, produsele ei se caracterizează prin calitatea, fineţea, varietatea sortimentală, produse ce sînt expuse la Tîrguri şi Expoziţii Internaţionale ca de exemplu la München, Milano, Viena, Budapesta, Izmir, Leipzig, Marsilia, Stockholm, Moscova, New-York etc, fac cunoscută şi apreciată de toată lumea marca fabrici.

S-au exportat şi se exportă în numeroase ţări ca U.R.S.S. S.U.A., Norvegia, Olanda, Danemarca, Belgia, Austria, Finlanda, Anglia, R·F·G., Elveţia etc., produsele fiind competitive pe pieţele străine cu mare tradiţie de mănuşerie.

Tovarăşul director STURDZA MIRCEA ne relatează că astăzi fabrica produce un larg sortiment de bunuri de consum din piele cum ar fi : mănuşi, încălţăminte pentru copii, papuci de voiaj, căciuli şi în ultimul timp haine de piele, toate de o calitate superioară, mult solicitate şi apreciate de beneficiarii interni şi externi (fabrica lucrează în prezent cca. 50% din producţie pentru export).

De asemenea aminteşte că în prezent se desfăşoară o activitate intensă pe linie de creaţie, realizînd an de an, game variate de modele şi articole noi, prezentate la contractările interne şi Tîrgurile Internaţionale, bucurîndu-se de o înaltă apreciere.

Despre munca colectivului întreprinderii de mănuşi din Timişoara, s-ar putea spune foarte multe, dar trebuie să subliniem şi grija conducerii întreprinderii pentru condiţiile de locuinţă a tineretului din fabrică, care reprezintă marea majoritate a muncitorilor. Astfel, se va construi un cămin muncitoresc pentru nefamilişti cu o capacitate de 108 locuri.

Pe linia activităţii de desfacere a produselor, s-a deschis un MAGAZIN DE PREZENTARE ŞI DESFACERE, lucru ce va permite sondarea în permanenţă a gustului consumatorilor precum şi satisfacerea la cel mai înalt grad a cerinţelor acestora, în ce priveşte produsele de mănuşi, haine de piele, confecţii din blană, confecţii diverse din piele şi blană etc.

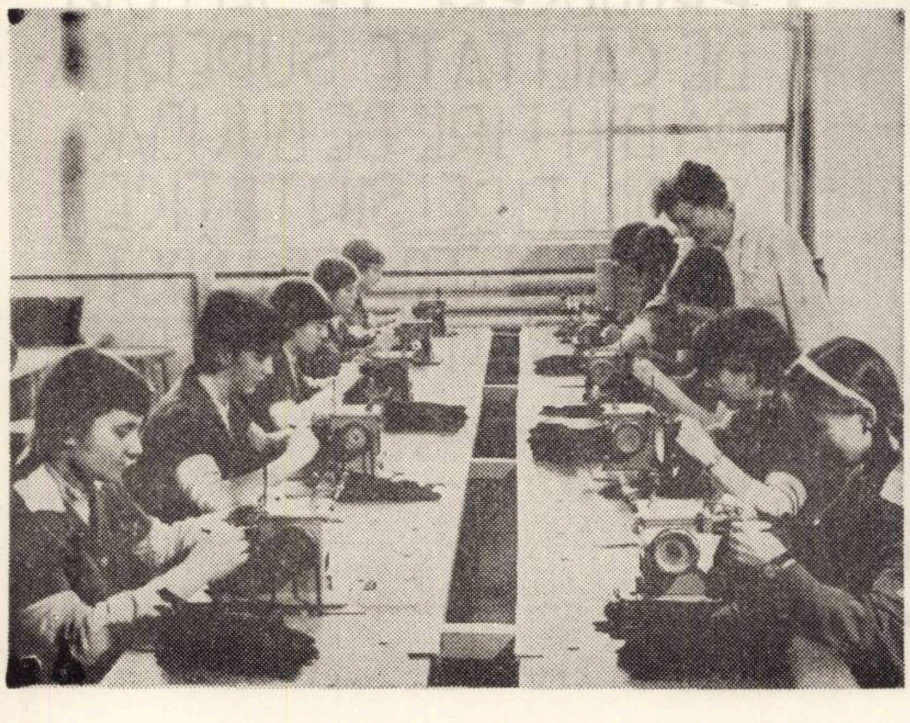

FABRICA DE PĂLĂRII TIMIŞOARA

Pălării răcoroase pentru zilele fierbinţi, executate după ultima modă, vă oferă Fabrica de Pălării din Timişoara

ANCORA

Pălărie din inserţie bumbac, modele gen marinar, poate fi folosită de bărbaţi şi femei pe toate plajele însorite ale patriei.

ADA

Pălărie pentru femei din ţesătură malipol. Se asortează cu confecţiile de sezon, în modele gen SUPO ultramodern.

MIRAJ

Executate din ţesătură imprimată de bumbac pălăria MIRAJ pentru femei se întreţine uşor, răcoroasă şi plăcută la purtare în sezonul cald.

Alături de aceste modele fabrica de pălării timişoreană execută o serie de modele de pălării pentru femei, bărbaţi şi copii

---

AGATEX

I. I. S. AMBALAJUL METALIC TIMIŞOARA

prin

secţia de accesorii produce:

- Suveici de toate tipurile
- Rame, iţe cu profile din tablă de oţel şi aluminiu
- Săbii de bătaie din lemn stratificat şi densificat
- Canete pentru maşini de ţesut
- Tamburi echilibraţi pentru maşini de filat şi răsucit

ZT

Fabrica de zahăr TIMIŞOARA

Str. Polonă nr. 2 Telefon: 1.34.94 - 1.34.95

Livrează unităţilor agricole producătoare SPUMA DE VAR, rezultată din prelucrarea sfeclei de zahăr cu un conţinut mediu de:

- carbonat de calciu (CO3 Ca) de 40–45 la sută

- conţinut de umiditate 45 la sută

Cheltuielile de transport pînă la gara de destinaţie sînt acoperite din buget conf. HCM nr. 350 din 1971.

Unităţilor agricole se acordă credite pe termen scurt, necesare cheltuielilor de transport de la gara de destinaţie pînă la locul de înglobare în pămînt.

SPUMA DE VAR (nămolul calcic) este un asolament valoros solurilor acide.

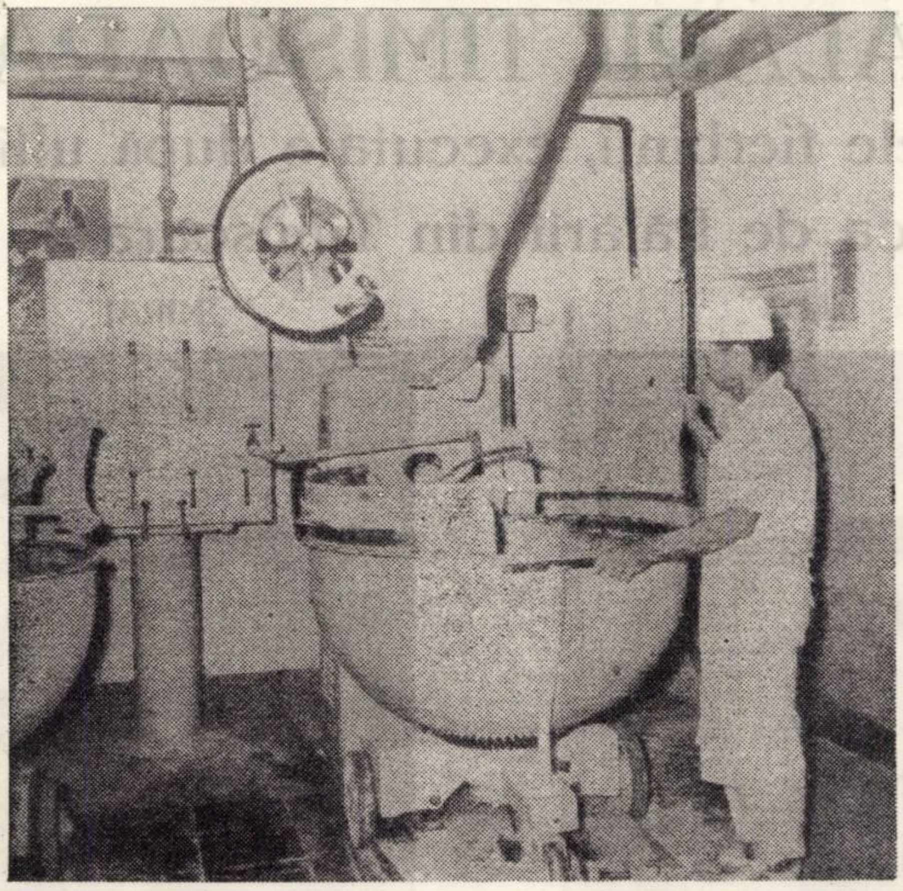

i. i. l. panificație și morărit Lugoj

Oferă cumpărătorilor produse proaspete și de calitate într-un sortiment variat prin magazinele de specialitate din municipiul Lugoj

RETINEȚI

La orice oră
produse proaspete
de panificație
și patiserie

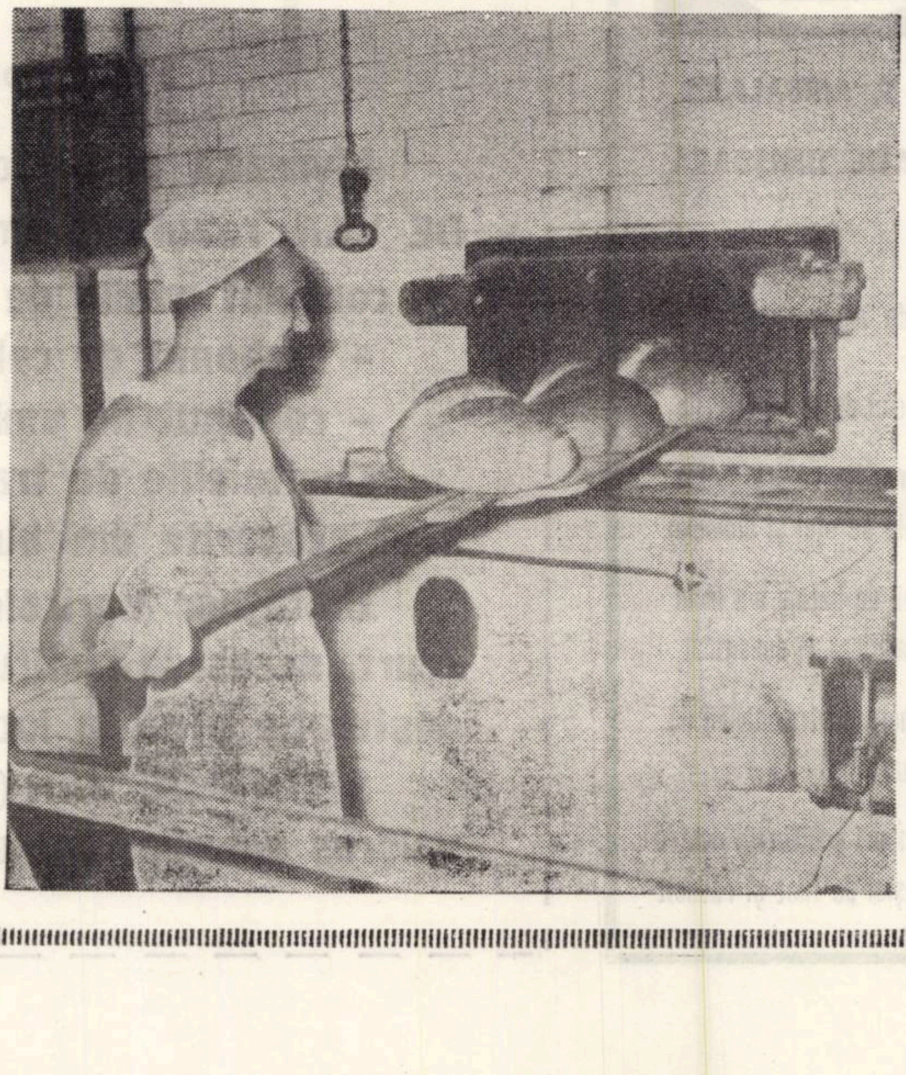

RETINEȚI

ION MAXIM

fiorul liric

„Poezia este întemeierea ființei prin cuvînt"
MARTIN HEIDEGGER

1. peregrinare

Din veac ostenesc, peregrin
Visînd frumusețea nespusă;
Abia-ntrezărită puțin
În formele pure, apusă.
Oglindă a lumilor joc
Desenul în aburi răsfrînge;
Atins de demonicul foc
În haina de lut ce mă frînge,
Zadarnic aprinde-voi orb
Lumina obîrșiei, seacă,
Flămînde cînd beznele sorb
Adînc, fără fund, mă îneacă.
În zbatere, firele ghem,
Cărbunele rece în vatră;
Și singur pe cine să chem
Și sterp ca o cale de piatră?

Să fie lumină, fierbinți
Șuvoaiele-n inima, gheață!
Și limpede gîndul, putinți
Ivindu-se, noi, altă față
Ascunsă-n stibii iscusit
Dincolo de țărmuri și spumă
Aceeași — apus, răsărit —
Pămîntule, vatră și mumă,
Temei nesecat de frumos
Din cumpăna calmă, aleasă,
Ce bate-n peisajul cețos,
Un strop să contemplu, mă lasă.

2. veșmîntul

Cum moștenit-am din părinți
Veșmîntul vechi mai înfășoară
În vatra spuzelor, velinți,
Jeraticul ce-ntîia oară
Ochiul atent și îndrăzneț
Surprinse, modelînd o haină
Atunci, la început, de preț,
De sărbătoare și de taină,
Din care, vai! a mai rămas
Un rest și multă amăgire,
Asemeni unui antic vas
Golit și fără strălucire.
Fiind purtată an de an
Cămașa stăruie ispită
Dar ochiul caută în van
Ce-nchide pînza istovită.
Căci învîrtindu-se prea mult
Și gîngurită-n orice gură
Zadarnic încordat ascult
Străvechea formelor măsură.

Pierdut e-ntîiul înțeles...

Din mozaicul ce-am cules
Răsfrîngeri și nuanțe, șoapte,
Înfrigurat încerc s-aleg
O haină nouă, cea mai bună
Și lucrurile să dezleg
În vorba de-nceput, străbună.

3. apropiere

Cum oare adîncit în glod,
Scăldat în ocean de zgură
Să se închege noul rod
Făcînd apropierea pură?
Nici cu cel din obîrșii nu-s,
Nici formele ce-ascund în lume
Adesea înțeles opus
Celui ce se închide-n nume,
Chemate-ntr-una nu răspund
La vechea, hîrbuită vorbă
Și vrea zadarnic pînă-n fund
Să bată drumul mintea oarbă.
Încet, cu grijă, văl de văl
Țesut de alții și de mine
Abia urzit, destram și spăl
Cămările din vatră, pline.

Cenușa risipesc în vînt,
Cărbuni aleg și într-o parte
Făcîndu-mi loc, fără veșmînt,
Arunc din cale cioburi sparte.
Înseninat mereu încerc
Prin neagra lucrurilor crustă
Ce le-nfășoară, simplu cerc,
Poteca șerpuind îngustă.
Și cald și rece caut sens
În lava-ntemeierii, crudă,
Arzînd lăuntric foc intens,
Eu gol și existența nudă.

4. fiorul

Ca-n veacul de aur, primar,
Mă-nvăluie, calm irizate,
Lumină și abur stelar,
Metale de preț, nestemate.
Orbit de atîtea splendori
Rămîn împietrit ca o stană;
Adînci bucurii și fiori
Îmi mîngîie umeda geană.
Ascunsele rosturi, din veci
Urmînd tăinuitele norme,
Pe-aceleași știute poteci
Se-nchid în geometrice forme.
S-apropie, suie-n zenit,
S-aud împletind înțelesuri;
Și una — neant, infinit —
Topesc înveliș și eresuri.
Mirarea mă frînge și mut
Contemplu culoare, nuanță,
Îngenunchi apoi și sărut
Frumosu-n ostrovul speranță.
De parcă visatul alai
Aduce-ntr-un spic veșnicia
Vorbindu-mi în cripticul grai;
Fierbinte trăindu-mi pruncia
Ca omul dintîi, înțelept,
Cu mintea prea limpede, miezul
Ușor pricepîndu-l și drept
Făcîndu-i temeinic, botezul.

5. vatra

Nestrăbătutul, vechi pămînt
Desțelenit, cu brazdă nouă,
Așteaptă afînat în vînt
Și umezit cu stropi de rouă,
În rază bună de Prier
Trezind din somn fecunda sevă
Și aburii jertfind la cer
Fierbinte ca un sîn de evă,
Ceasul de taină, matinal,
În care bobul de sămînță
Purtînd sigiliul ancestral
S-aruncă lumii, în credință.
În sferele de necuprins,
Fiori și temeri de mireasă
Și foc cerîndu-se aprins
În noaptea nunții ce se lasă;
Transfigurare, scîncet cald
Și sinuoasă bucurie
Se desfășoară-n albul fald
Interferînd o lume vie.
Pe cerul nostru, cer senin,
Spălat de lăcrimarea lunii
În așteptarea lui, virgin,
Pîndit de crivățul furtunii,
Se lasă noapte și apoi
În dimineți întîia rază
Se-nscrie-n jocurile noi
În pustiirea grea, oază.
Mustește brazda căutări
Și bate scoica-ntîia oară
Cînd valuri cresc la-ndemn din zări...
Mi-e vatra, în adînc, fecioară.

6. roiul

În rană deschisă zvîcnesc
Îndemnuri la zarea pierdută,
Neliniști ce spornic roiesc
Din vatra de preț, nevăzută.
Prezente, defuncte iubiri,
Văl negru și neagră tristețe
Se-nvăluie-n cercuri, urziri
De fire și mici și mărețe.
Iluzii pierdute, vegheri
La triste ruini și regrete;
Nisipul de astăzi, de ieri,
Sporesc pustiire și sete.
Frînturi de săgeți, căutări,
Prăpăstii ce umbrele cască
Alături de munți, disperări
Și teamă sub tragică mască.
În velele mari, nostalgii
Ce inimii pacea îi fură,
Nuanțe și vagi bucurii,
Mînie ascunsă și ură.
S-agită, năvi agere-n port,
Cu stelele-n noapte colindă,
Pe pînzele viului cort
Conturul și umbra-și perindă.
Mă tulbură-ntr-una, mă dor
Ca-n pîntec de scoică nisipul;
Îmi sîngeră rana, ușor,
Cercîndu-și, în sunete, chipul.

7. gestație

Un gînd îndrăzneț, uriaș
Se-nchide-n fîntînă fierbinte,
Iscînd în vrăjitul lăcaș
Un joc ne-ntrerupt de cuvinte.
Lumini se-ntretaie-n abis
Urmînd implacabila lege,
Cercînd între viață și vis,
Modelul în forme să-nchege.
Ca seva urcînd nevăzut
Prin mii, încîlcite conducte,
Din humă prea rarul avut
Hrănind prețioasele fructe,
Așa adormite comori
În locul ce noaptea ascunde,
Metal fără seamăn, culori
Și cîmpuri întinse, fecunde
Ce-așteaptă prielnic moment
La semnul rotindu-se magic,
Din somnul vremelnic, prudent
Și-adesea-ncordîndu-se tragic,
Mijesc la viață, pulsînd
Mereu ca un piept de ceasornic
În pieptul fierbinte, urmînd
În ritmul egal și statornic,
Să-și caute unicul drum
La marea, festivă-mplinire,
În valuri, să-nchidă, de fum,
Lumini, întrebări, amăgire.

8. introspecție

Mă adîncesc mereu în suflet,
Pădure plină, verde noapte;
În beznă fără de răsuflet,
Poteci, hățișuri, urme, șoapte,
O lume nouă de ecouri
Stîrnește temeri și mirare,
Sfieli sub pînzele de nouri
Pierdute dincolo de zare.
Mereu mă adîncesc și iară
Bat serpentinele ce suie;
Pătruns de frumusețea-i rară,
Încremenire de statuie,
Contemplu fără de opreliști
Această virtuală lume,
În împletirea-i de priveliști
Creată pentru mine-anume.

Așa cum totul se-mplinește
În sine însuși din vecie
Și-n toate adevărul crește
Cetății noastre temelie,
Cum la nespusa frumusețe
Vibrează roi de sentimente,
Sădite-n nesfîrșite fețe
În întregirile prezente;
Și cum de-a pururi se deșteaptă
Bătînd în noi același bine
Desfășurîndu-se în faptă
Și-n prețuirile depline,
Învăluite-n poezie
Cîte un strop din fiecare,
Ard întreită bucurie
Melodic, tînără cîntare
Și-n vatra plină de mistere
Sădită-n brazdă, viu tezaur,
Purtînd în ele o putere
Asemeni brațelor de faur.
Și cum mă-mbie și mă cheamă
Și cum le văd, clară oglindă,
Se frîng în ape, fără teamă,
Veșmînt cerînd, să le cuprindă.

9. cristalizare

În grota cu stîlpi de mărgean
Imagini, ecouri s-adună
Și pare, stihia, ocean
Cuprins de o mare furtună.
Temeiuri adînci și tării
Înalță din peșteră peste
Gîndiri îndrăznețe, pustii,
Oglinda cu aburi și creste.
Iar cele culese și ieri
Și astăzi primite, empiric
Închează-n prelungi sfîșieri
Gestația rodului liric.
Căci ritmic se țes la gherghef
Aceste spectrale crîmpeie,
Contururi prinzînd relief
Răsfrîngeri de joc, curcubeie.
Culori potrivite în zori,
Nuanțe desprinse-n pădure,
Purtate-n crepuscul de nori
Cu mantii bogate și sure.
Din pure oglinzi de cristal
Cu ramă-ncrustată de humă,
Risipă de cioburi, la mal
În cercul de apă și spumă.
Mereu se-ntretaie și sînt
Închise-n metafore, logic;
Idee, azur și pămînt
Surprinse-n adînc, ontologic.
Așa cum surprinde parfum
Potirul cu filtru din plante
La-ndemnul lăuntric, precum
Se-nchează-ntre stînci diamante.

10. ceasul

Cînd faurii, ritmic, argint
Forjează în nopți la fereastră
Și iuți, sideral labirint,
Feluci cu dantelă albastră
Străbat în viteză, abia
Purtînd avuții și metale,
Mă-nvăluie-n liniștea grea
Spectrale văpăi și cristale.
În cîntec de leagăn, aștept
La poarta cetății de strajă,
Suind sinuoase în piept
Mlădițele grele de vrajă.
În vîntul cu vagi ispitiri
Se bate noianu-n fiorduri;
Rotite în cerc, presimțiri
Se-nscriu în ușoare acorduri.
Trezia din visul lunar
Se-nvîrte în dans de fantome,
Din vatra pădurii răsar
Zvoniri, fulgurații, arome.
Nuanțe mai noi și mai vechi
Abia legănate, în ropot,
Se țes potrivite perechi
În sunetul marelui clopot,
Netras în chilia din turn
Cu voci ne-nțelese și șoapte
La ceasu-mplinirii, nocturn
Ce bate poemele coapte.

11. bucurie

Desțelenește bucuria
Un dram de zariște și cer
Cînd poartă-n pîntec avuția
Neostenitului năer.
Seninătății noastre, sfera
Frumosului desprins din pont
Îi duce palidă himera
Înfiorînd la orizont.
Din rătăcirea printre spații
Și irizate viziuni,
Cînd animat de constelații
În gîndul profilînd minuni,
Se adîncește frămîntarea
Visătorie și azur,
Reliefată-n căutarea
Frînturii liricului pur.
Din magma, subterană mină
Cu bogății și foc ascuns
Învăluite-ntr-o lumină
Sporind nuanțele, am smuls
Cu fiecare nouă rimă,
Cu orice sentiment intens
De formă sferică, sublimă,
Același ontologic sens,
Aceeași rară frumusețe
Cercînd, neostenitul salt
Imaginile îndrăznețe
S-atingă muntele înalt.
Și, copleșit de revărsare,
Poemele vibrînd în piept,
În lirică înfiorare
Spre miezul lumii le îndrept.
Căci ție scoică se cuvine
Așa cum le zvîcnești în noi,
În împlinirile depline
Să ți le-ntoarcem înapoi.

Invăţămîntul oral al vetrei părinteşti

APROPO DE CENTENARELE ŞCOLILOR BĂNĂŢENE

În monografiile celor mai multe localităţi bănăţene şi în cele speciale ale şcolilor lor se scoate în relief, de obicei, vechimea de 100—200 de ani de existenţă documentară a învăţămîntului, sau ale altor împrejurări şcolare locale.

Este o eroare preluată de la vechii istorici austro-ungari, răspîndită şi de istoricul şcolilor bănăţene I. Vuia. după care, înainte „sălbăticia“ şi „întunericul“ au tronat în Banat şi că totul ar fi început odată cu venirea imperiului austro-ungar. Este de dorit ca toţi cei ce tratează aceste începuturi ale învăţămîntului nostru, fără a micşora aportul fiecărui ostenitor real în dezvoltarea materială şi culturală a Banatului, să nu treacă sub tăcere munca milenară a poporului român bănăţean, prezent, pînă la pretinsa „eliberare“ habsburgică în covîrşitoarea majoritate de peste 250.000 locuitori. în plină producţie materială şi culturală, specifică stadiului şi nevoilor vremii, şi să reliefeze adevărul de necontestat că pe tot parcursul existenţei sale. poporul nostru a avut o bogată viaţă spirituală, parcticînd o educaţie trainică pe baza pedagogiei sale tradiţionale populare, ştiinţa de carte nefiind adusă aici de stăpînirea austriacă în secolul al XVIII-lea, ea fiind dovedită documentar cu mult înainte.

Să se evite citarea doar a datelor privitoare la cultura vîrfurilor şi a vremelnicilor stăpînitori ai Banatului şi să se insiste mai mult asupra istoriei culturale a adevăraţilor producători de bunuri, cu întreaga lor creaţie colectivă, cu tot ce a fost unitar de-a lungul veacurilor, cu tot ce a devenit un obicei de viaţă, o formă de viaţă deosebitoare, moştenită de generaţii şi specifică neamului.

În acest sens, istoria învăţămîntului din Banat, şi deci din fiecare localitate, istoria transmiterii culturii materiale şi spirituale a înaintaşilor tinerei generaţii, încadrarea activă în această cultură, nu se mai poate susţine că a început nici cu vechea şcoală de la Cenad, nici cu şcolile din „tinda“ bisericilor şi mănăstirilor bănăţene, nici cu cele ale dascălilor ambulanţi, nici cu cele calvino-româneşti de la Caransebeş şi Lugoj, nici cu cele ale stăpînirii habsburgice, ci că ea începe o dată cu naşterea poporului român, cu rădăcini adînci în cultura daco-romană, în cultura obştilor ţărăneşti — înainte de diferenţierea socială şi crearea unei clase stăpînitoare — deci cu vechiul învăţămînt oral al pedagogiei populare, tradiţionale şi folclorice bănăţene.

Arta şi literatura populară bănăţeană, ca şi a întregului popor românesc, reprezintă bucuria de viaţă, ritmul unei ocupaţii libere în mijlocul naturii, o creaţie de frumuseţi în forme şi culori, versuri şi muzică, creaţie colectivă a obştilor ţărăneşti.

Românul, iubitor de podoabe, îşi umple viaţa cu frumuseţi, iar casa, centrul artei populare plastice — „dovadă în plus că poporul român n-a fost niciodată rătăcitor : — e plină de scoarţe, icoane, cusături atîrnate pe pereţi şi oale artistice, cu porţi de lemn sculptat, cu flori în grădină, în loc de zarzavat . . românul . . . „înalţă un cîntec înainte de a învăţa, a socoti“ (P. P. Panaitescu, Introducere la istoria culturii româneşti, B., 1969, p. 168—169). Lucian Blaga caracterizează cultura populară anonimă a Banatului ca „barocul etnografiei româneşti“, apreciind că ţăranul bănăţean, de o extraordinară mîndrie, are dreptate să se socotească „fruncea“.

Această bogăţie culturală, mereu înnoită, s-a transmis din generaţie în generaţie, fără şcoală propriu-zisă, de la începuturile acestei culturi, cu mult deci înaintea înfiinţării oricărui fel de şcoală, prin învăţămîntul oral al vetrei părinteşti, continuat de şcoala vieţii, a muncii, a vetrei satului, a mediului social-cultural în care şi-au perindat viaţa urmaşii generaţiilor trecute.

De aceea, înaintea întemeierii anumitor instituţii şcolare, trebuie să menţionăm că a circulat şi la noi, ca la toate popoarele, o învăţătură orală, o pedagogie practică, treptat îmbogăţită, reflectînd experienţa de viaţă educativă a maselor. Chiar după ce se vor înfiinţa primele şcoli, chiar după organizarea mai sistematică a acestora, învăţămîntul vetrelor părinteşti şi săteşti, învăţămîntul culturii noastre folclorice va continua, paralel, mult îmbogăţit şi cu aportul educativ al cărţilor populare, al calendarelor atît de aşteptate, al reuniunilor de lectură şi muzică, atît de numeroase în Banat, completînd şi continuînd instrucţia şi educaţia şcolară.

Pentru circa 60—80 la sută din populaţia românească, rămasă neşcolarizată, din diferite motive, în regimurile trecute, pînă la 1918, acest învăţămînt al mediului familial, sătesc sau orăşenesc, al mediului social-cultural de desfăşurare a activităţii, va rămîne singura şcoală, care va reuşi să-i facă şi pe aceşti români, în tot cursul zbuciumatei noastre istorii, „oameni de omenie“.

Pentru începuturile învăţămîntului propriu-zis, cu indicarea celor mai vechi dascăli aproape din fiecare comună bănăţeană, cei interesaţi pot să găsească lămuriri şi date la secţia Muzeului şcolii bănăţene din cadrul casei corpului didactic din Timişoara.

D. ONCIULESCU

SANATATE PRIN OPTIMIZARE BIOLOGICA

Relaţiile ecologice noi şi de perspectivă, dintre om şi mediu, devin profund intrinsece cerînd fenomene adaptative, autoreglatorii intense, continue şi variate din partea organismului uman. Omului îi sînt necesare multe cunoştinţe de bază, acceptarea şi stocarea unui volum considerabil de noi date informaţionale, o receptivitate corespunzătoare faţă de stimulii din toate domeniile de activitate, din contextul mediului ambiant, pricepere şi îndemînare, deprinderi practice şi rezistenţă, adecvate ritmului şi specificului automatizării

Diminuarea vieţii active locomotorii, hipodinamismul, specific condiţiilor civilizate, determină **sedentarismul.** Cerinţele asimilării volumului în continuă creştere de date informaţionale, cît şi automatizarea determină **suprasolicitarea** neuropsihică, iar condiţiile mai bune de trai faţă de solicitări fizice diminuate creează fenomenul **supraalimentaţiei.** Aceste fenomene duc la situarea pe coordonate noi a gîndirii despre ocrotirea sănătăţii. În acelaşi timp, însă, faptele generate de civilizaţia contemporană au permis medicinei să acumuleze în ultimele decenii, date provenind din alte discipline, date ce aparţin iniţial fizicii, matematicii. ciberneticii, prognozei etc.

Aceste elemente noi, utilizate în gîndirea modernă, conduc la o mai complexă imagine a relaţiilor mediului intern ale organismului şi ale mecanismelor ce asigură capacitatea de a compensa, prin autoreglare adaptativă, influenţa mediului extern, spre a-i asigura omului păstrarea şi întărirea stării de sănătate.

În conexiune cu mediul ambiant, fizic, social, sănătatea nu mai poate fi privită azi doar ca „absenţă a oricărei suferinţe“. În concepţia contemporană, sănătatea se caracterizează într-o noţiune enunţată de Organizaţia Mondială a Sănătăţii şi unanim acceptată ca „o bunăstare fizică, mintală şi de integrare socială“.

Starea de sănătate nu este însă un proces fix, stabil, ci labil, într-un echilibru oscilant, al funcţiilor şi proceselor vitale, între anumite limite şi variaţii fiziologice, ce de altfel pot fi reprezentate matematic. În caz de perturbare a acestui echilibru de adaptare continuă la condiţiile şi cerinţele vieţii, apar fenomenele de dezintegrare, de dezadaptare, de boală.

În acest context al coordonatelor noi în gîndirea medicală, ocrotirea sănătăţii populaţiei se axează pe acţiuni de combaterea bolilor civilizaţiei, prin cunoaşterea factorilor de risc ce le generează, prin măsuri pentru lichidarea sau îngrădirea acestora şi prin măsuri corespunzătoare de creşterea rezistenţei organismului, la factorii de risc.

În acest sens, se integrează totalitatea măsurilor desfăşurate în scopul îmbunătăţirii condiţiilor de mediu fizic şi social, pe care le deprindem în expresia lor cea mai cuprinzătoare din documentele aprobate de Conferinţa Naţională a partidului. Omul care — genetic — nu corespunde întrutotul mediului, cu cerinţele evolutive rapide ale acestuia, este necesar a fi continuu modelat, educat şi instruit, pregătit multilateral, la un nivel cît mai înalt, spre a-l face capabil de o adaptare optimă, la cerinţele variate ale vieţii sociale.

Biologic, munca profesională constituie, în acest sens, singurul mijloc de integrare socială a omului, ce se reflectă direct asupra dezvoltării societăţii. Creşterea capacităţii adaptative biologice pentru muncă se reflectă asupra randamentului muncii, asupra productivităţii pe cap de locuitor. Astfel, educarea şi instruirea multilaterală şi complexă a omului devin premisa de bază a rolului social pe care îl deţine organismul în stare de sănătate optimă, în creşterea nivelului de trai, în bunăstarea tuturor cetăţenilor societăţii noastre, în consonanţă cu vastul program elaborat de partid.

De aici ,rolul pregnant al modelării continue a omului şi îndeosebi ponderea modelării **la vîrsta de creştere,** în „perioada formativă“ a tînărului, spre a-i putea realiza o cît mai corespunzătoare pregătire pentru viaţa activă productivă. pentru optima integrare socială. Numai deţinînd o bună şi completă sănătate fizică şi mintală, rezistenţă şi adaptare continuă la factorii şi condiţiile de mediu, de muncă, numai stăpîn pe o gîndire sănătăoasă, pe o conştiinţă la nivelul cerinţelor unei societăţi avansate, tînărul care păşeşte pragul vieţii active va deveni un element creator, util societăţii. De aceea, putem considera că în rezolvarea problematicii complexe ce cade în sarcina ocrotirii sănătăţii se situează central măsurile ce urmăresc să asigure tineretului dezvoltarea fizică şi intelectuală armonioasă, pentru o optimă integrare socială

Eficienţa măsurilor de integrare socială se condiţionează astfel direct de îmbunătăţirea condiţiilor de mediu, de educare şi instruire, de asigurare a unui mod igienic de viaţă, de nivelul de pregătire şi antrenare a tuturor funcţiilor adaptative ale organismului.

Astfel. în societate, înţeleasă ca un proces dinamic complex şi oscilant, se reflectă direct starea de sănătate a componenţilor săi, calităţile biologice integrative ale omului. De aceea eficienţa muncii de ocrotire a sănătăţii nu mai poate fi apreciată doar prin prisma vindecării, a tratării bolilor, ci prin scăderea incidentei de instalare şi apariţie a bolilor, adică a fenomenelor de dezintegrare şi dezadaptare biologică.

Acest deziderat, în condiţiile societăţii socialiste multilateral dezvoltate, poate fi realizat printr-o muncă profilactică organizată printr-o **continuă şi intensă optimizare biologică.**

TITUS PETROVICIU

BREVIAR ŞTIINŢIFIC

■ RENUNŢAREA LA OPIU

Un grup de specialişti ai Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii au ajuns la concluzia că medicina contemporană se poate dispensa de serviciile opiului şi ale derivaţilor săi, morfina şi cod ina, şi că, prin aceasta, sistarea producerii acestor narcotice n-ar avea urmări grave.

În comunicatul publicat la Geneva se arată că aproape 1.350 tone de opiu se utilizează în domeniul medicinei, şi aproape tot pe-atîta este vîndut narcomanilor la bursa neagră. De aceea, în laboratoarele Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, se depun toate eforturile pentru a se găsi cel mai eficace mijloc de distrugere a cîmpurilor semănate cu mac, din care se extrage narcoticul susamintit.

■ NUCILE DE COCOS

Laptele din nucile de cocos poate înlocui foarte bine plasma sanguină, mai ales dacă în timpul transfuziilor nu există suficientă cantitate de sînge — a constatat un grup de medici ai universităţii din Manila (Filipine). Experienţele făcute pe cîini au dat rezultate excelente.

■ NOI MIJLOACE ÎMPOTRIVA MALADIILOR CARDIACE

Aproape 700.000 de americani mor în fiecare an din cauza maladiilor cardiace — scrie revista „Newsweek“ — iar anul acesta din cei care-şi aşteaptă tragicul sfîrşit, 176.000 sînt sub vîrsta de 60 de ani.

Echipe speciale a căror misiune este să depisteze şi să trateze complicaţiile timpurii, datorate bolilor de inimă, salvează anual aproape 60.000 de victime. Există trei factori fundamentali care provoacă maladiile cardiace, şi împotriva acestora sînt îndreptate toate eforturile specialiştilor : cantitatea de colesterol în artere, tensiunea arterială şi fumatul.

Intr-o serie de experienţe, în artera care leagă inima de plămîni a fost introdus un mini-balon pentru măsurarea schimbărilor de tensiune foarte sensibile. Noi metode au fost utilizate pentru studierea tot mai amănunţită a acestor maladii. Dar, aşa cum afirmă un specialist, bolile „în masă“ necesită rezolvări în masă. Deci, măsurile preventive şi nu tratamentele sînt singura speranţă în învingerea acestor îngrijorătoare maladii.

■ ACUPUNCTURA ÎMPOTRIVA ARTRITEI

Primul cetăţean american pe care s-a aplicat pentru prima dată oficial metoda de tratament prin acupunctură, este Nicolo di Virgile, care suferă de mai mulţi ani de artrită şi care, după ce a fost împuns cu 26 de ace, aplicate în locuri adecvate, de către medicii clinicii „Lexington“ din New York, a declarat că se simte mult mai bine, reuşind să-şi mişte cu uşurinţă degetele şi mîna dreaptă, înainte aproape paralizate datorită maladiei sus amintite.

Idei ale Conferinței Naționale a partidului

Logica vie a dialecticii istoriei

În contextul societății noastre socialiste, aflată în plin proces de afirmare creatoare, **devenirea** gîndirii ca **dialectică a realului este** o trăsătură **de esență,** definitorie. Calitatea fundamentală a gîndirii de a fi necontenită devenire găsește pe linia esenței, putem spune, un adevărat **model al dialecticii** în revoluția socialistă din țara noastră.

Aplicarea creatoare a marxism-leninismului la condițiile concret-istorice ale țării noastre — condiții reale, întruchipate de o întreagă istorie multimilenară în ființa unui popor conștient de originile și sensul existenței sale, această aplicare s-a dovedit întotdeauna justă pentru că **spiritul** în care s-a realizat a fost mereu viu, bazat pe cunoașterea realității, pe studiul temeinic al proceselor și fenomenelor sociale, pe înțelegerea deplină a **specificului** acestei realități și, deopotrivă, pe conștiința participării la **conexiunea** realității, la confruntarea și înfruntarea elementelor realității care, contradictorie și unitară, formează istoria contemporană.

Procesul de aplicare a marxism-leninismului la condițiile specifice ale țării noastre — de ordin istoric, social, politic, economic, național și uman — s-a manifestat mereu creatoare pentru că a implicat o **concepție** asupra actului de aplicare, o sinteză a unei **conștiințe teoretice** cu valoare de **știință a istoriei în acțiunea socială,** sinteză definind logic și istoric o atare concepție.

Întreaga politică a partidului nostru comunist, pe plan intern și extern, într-o autentică **unitate de esență ca simultaneitate a naționalului și internaționalului,** întotdeauna s-a raportat la realitate, la **devenirea** acesteia, **angajată** în dialogul cu realitatea și **angajată** în dialogul cu sine, atentă veșnic, chiar pînă la cele mai sensibile nuanțe, pentru propria devenire, încît caracterul ei științific să rămînă mereu viu — ființare a științei istoriei în acțiunea socială la fel de vie ca dialectica realității însăși. Spiritul profund înnoitor — înnoitor nu numai ca **stil de gîndire** al unei concepții cu conștiința teoretică a valorii reale de știință, ci vizînd însăși **conștiința teoretică a concepției ca știință** — pe care partidul nostru comunist le-a imprimat întregii vieți sociale, începînd mai ales cu cel de al IX-lea Congres, marcat de o puternică îmbogățire calitativă la Congresul al X-lea și aprofundat, pe linia unor noi valențe și semnificații, în documentele de partid elaborate în perioada următoare, propunerile de măsuri privind îmbunătățirea activității politice-ideologice și cultural-educative de educare marxist-leninistă, comunistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii, Expunerea cu privire la programul național de perfecționare a întregului sistem social pentru așezarea relațiilor sociale pe principiile eticii și echității socialiste și comuniste, precum și Expunerea la deschiderea Colocviului privind problemele științei și conducerii societății, definind esența, obiectul, principiile, metodologia și instrumentația acestei științe în noile condiții ale societății socialiste multilateral dezvoltate, acest suflu înnoitor care s-a dovedit generator de cunoaștere și creație, de curaj și responsabilitate, de împliniri și idealuri pe care și Conferința națională a partidului a scos în evidență, relevă pregnant o uriașă capacitate de **sinteză a istoriei contemporane,** o sinteză în care viața însăși, în toată bogăția ei de conținut, realizează o plenară corespondență de sens între didactica gîndirii și didactica realului la nivelul istoriei.

Această autentică sinteză a istoriei, în care **dialectica însăși este marcată de conștiința de sine ca dialectică,** se împlinește în cea mai relevantă expresie, de o bogăție inestimabilă ca valoare teoretică și practică, în documentele recentei Conferințe **Naționale** a Partidului, sinteză definind o **concepție politică** în care aflăm în cea mai deplină puritate științifică, unitatea indestructibilă a marxism-leninismului ca **filozofie** și ca **orînduire socială,** unitate organică între **practica revoluționară a construcției economico-socială și filozofia socială ca revoluționară concepție științifică în acțiune.** Trebuie să observăm din această perspectivă că spiritul viu al dialecticii materialiste și istorice, cu semnificații fundamentale în cîmpul de forțe unificate al bazii și suprastructurii — expresie a apropierii concrete dintre istorie și om, este mai întîi o prezență vie la nivelul **politicului,** constituind prin esența sa, am putea spune, o incandescentă **dialectică a renașterii necontenite a ființării politicului ca ființă a istoriei** în ordinea devenirii istorice a realității — a realității unui timp istoric, social, economic, politic, național și uman. Am folosit termenul de **Renaștere** pentru a nuanța ce înseamnă, în esența sa, **Dialectica,** pentru că Renașterea nu este doar starea de spirit a unei acțiuni de timp, respectiv saltul din „istoria blocată" a omului mediu, cum apare înțeleasă de obicei, ci constituie **infinitul viu** al unui proces ca devenire a omenirii în istorie, încît ni se pare natural a spune că, la nivelul istoriei, gîndirea în raport cu realitatea este, ca **Dialectică,** o veșnică **Renaștere.**

Geneza noului și dispariția vechiului, în perspectiva dialecticii autentice, vii, a **Dialecticii** ca **Renaștere,** in sensul pe care l-am precizat, sînt înțelese sub semnul unei sinteze **deschise ;** făurirea unei orînduiri fiind un proces **predominant conștient,** de participare a maselor, în calitate de **subiect în istorie** — calitate ființînd în măsura în care omul este **subiect al politicii partidului comunist,** la elaborarea și materializarea în practică a tuturor laturilor și coordonatelor edificiului social în acest context, **noul** se impune a fi înțeles ca relevîndu-se prin excelență **din punctul de vedere al creației.** Este vorba, așadar, de noul care să nu fie așteptat „de-a gata", ca un dat, ci să se prezinte ceva care, pe baza prospectării realului, să fie **creat în chip conștient,** făurit în mod liber. Noul se prezintă astfel nu doar ca **rezultat** al realității care devine necontenit de la o calitate la alta, ci și ca o **lucrare a gîndirii,** întrucît nu doar **practica înseamnă acțiune,** ci și **gîndirea înseamnă acțiune practică,** caracterul esențial al gîndirii — cînd este dialectică — fiind acela de a **fi în acțiune.**

Dialectică fiind, gîndirea politică surprinde cu exactitate științifică prezentul, dar vizează deopotrivă și ceea ce **prezentul „este deja" latură vie a viitorului,** încît prezentul reprezintă pentru politică — la nivelul științei — cunoaștere de sine, ca realitate prezentă, dar și **elaborare a strategiei viitorului.**

Lucrările recentei Conferințe Naționale a Partidului, expresie relevantă a dezvoltării creatoare a marxism-leninismului, a creșterii științifice a realității istorice, fundamentează o adevărată **concepție asupra noului,** punînd un accent deosebit asupra acestei probleme de importanță vitală în asigurarea progresului social și istoric, deopotrivă cu implicații teoretice și practice, atît la nivelul practicii sociale, cît și a gîndirii. Și este în spiritul noilor documente de partid netăgăduita dovadă, fundamentală ca valoare, a **vieții** dialecticii însăși, atît la nivelul realului, cît și al gîndirii.

Expresie vie a realului, gîndirea politică este dialectica istoriei pe care ne-o făurim în mod conștient, ca afirmare liberă, creatoare. Această gîndire politică este, sintetic spus, **logica vie în care arde dialectica istoriei.** Iar, în această perspectivă, politicul realizează, în ordinea noii sale esențe, acea **autentică identitate de conținut și sens între socialism și umanism.**

VASILE CONSTANTINESCU

TIMIȘOARA IN TIMP

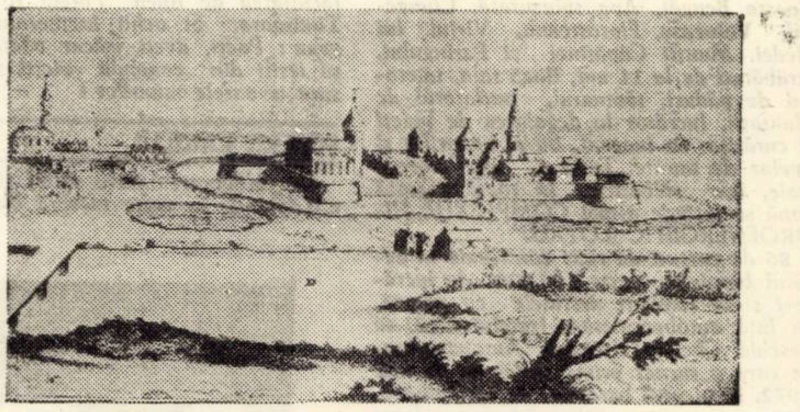

O pagină glorioasă va înscrie în istoria orașului Timișoara Iancu de Hunedoara care, pentru faptele sale militare, este cunoscut în istorie ca un erou al creștinătății în evul mediu.

Strălucitul comandant de oști, ajungînd guvernator al Ungariei, se mută la Timișoara, de unde conduce operațiile militare împotriva turcilor. El zidește din nou castelul și-l înzestrează cu toate necesitățile și cerințele războinice din acea vreme. În anul, 1441 Iancu de Hunedoara a fost numit conte al Timișoarei și căpitan de Belgrad.

De trecutul orașului nostru este legat numele eroului legendar Paul Chinezul, nobil român, care, în timpul lui Matei Corvin, ajunge, prin vitejia și forța sa în luptele cu dușmanul, comite de Timișoara, pe care o întărește cu fortificații și metereze și mai moderne.

(Timișoara în anul 1598 — stampă).

FL. MOLDOVAN

CARTEA străină

Hazard și necesitate

Fără a stărui asupra tezelor susținute de ilustrul biolog molecular — care a pus bazele unei științe noi și a revizuit complet, prin descoperirile sale, răspunsul dat da cea mai acută întrebare pusă de om — voi sublinia faptul că discuțiile stîrnite de cartea lui Jacques Monod, Hazardul și necesitatea, **reprezintă două feluri de atitudini pe care le pot avea oamenii veacului nostru atît de avansat în forțele lui tehnice.**

Pe scurt, ce susține profesorul Monod în eseul său filozofic ? În primul rînd, identitatea chimiei celulare în întreaga biosferă. Materia și viața sînt un joc al acelorași atomi, se supun acelorași legi, dar sînt altfel structurate. Ființele sînt totuși obiecte care au o monofogeneză autonomă, deci structura lor nu depinde de intervenția unei forțe exterioare, au o reproducere invariantă, adică rămîn la fel din generație în generație și, în fine, sînt dotate cu tendințe de proiectare, denumită teleonomie, adică au un scop funcțional. Paradoxul vieții constă în capacitatea ei de a îndeplini performanțe pe care ființa, prin esență invariantă, nu ar fi capabilă să le facă. Deși omul, animal conștient, își cunoaște în genere țelul vieții, el este doar un fruct al hazardului și al necesității și, prin urmare, nu există nici o rațiune ca universul să răspundă cerințelor fundamentale ale naturii sale.

Ceea ce dă unui obiect caracterele de a fi viu sînt funcțiunile de care se bucură anumite proteine, funcțiuni care depind ele însele de structura lor, comandată de un cod înscris în nucleul fiecărei celule. Cod rigid care determină faptul că celulele rămîn aceleași și se înmulțesc obligatoriu și asemănător prin diviziune.

Ultimul cuvînt al științei este că animalele nu pot ieși din structura lor, iar drumul de la amoebă la om îl explică numai și numai hazardul și necesitatea.

Viața a apărut pe pămînt o singură dată, din întîmplare, și tot din întîmplare primul obiect viu s-a format după un cod ce putea fi altul. Întreaga evoluție a vieții, de asemenea, e întîmplătoare, ca și apariția omului, beneficiarul tuturor alterațiilor „fericite" suferite de codul inițial în trecerea prin generații de ființe. De aici, contradicția nemaipomenită în care se găsește omul cînd judecă obiectiv și-și explică atît aspirațiile cît și incapacitatea lui de a și le satisface.

Concluzia lui Jacques Monod, destul de neobișnuită, e că omul, fiind un obiect ciudat, produsul hazardului și al necesității, pare a contrazice legile naturii, principiile termodinamicii, căci viața pare a fi ceva în plus față de materia care îi servește de suport, între om și natură nu există alianța animistă rămasă ca o judecată ancestrală.

Combătînd finalismul animist, iluzia antropocentristă, și convins că „omul e singur în imensitatea indiferentă a Universului", J. Monod respinge caracterul dialectic al realității și nu vede nici o deosebire între biosferă și noosferă. Marxismul consideră materia calitativ inepuizabilă și că ea are posibilități noi de naștere, potrivit multitudinii formelor reale, deci nu confundă progresul cu devenirea universală. Indiferent de puterea noastră de înțelegere, însăși biosfera se comportă dialectic, căci altfel cum s-ar explica selecția, diferența calitativă între niveluri ? Apoi, omul, prin individualitatea, subiectivitatea, libertatea sa a depășit condiția de exemplar al unei specii, a transformat necesitatea în libertate. Cu alte cuvinte, este o individualitate și face parte din societate, a pus bazele istoriei culturii. E una din verigile devenirii universale, dar nu e expresia hazardului pur, ci e sistemul cel mai complex al propriei sale cunoașteri.

Oamenii vor trebui, după savantul francez, să-și însușească o etică a cunoașterii clădită pe postulatul obiectivității, să trateze problemele lor cu același respect atent și cu aceeași răceală ca față de experiențele de laborator. Obligați să reconstruim lumea tot mai artificial, am putea noi oare să regăsim, cum ne recomandă Monod, finalități omenești, dacă nici o idee, nici un sistem moștenit din trecut nu ne poate veni în ajutor ?

Hazardul și necesitatea pot explica originea vieții, dar nu și complexitatea ei, dezvoltarea ei ulterioară, individualizarea organelor, persistența îmbătrînirii, modulațiile foarte importante ale educației și civilizației omului, faptul însuși că viața nu e numai mecanism dirijat de cauze, ci e și un impuls creator, propulsat irezistibil către rezultatele unor activități conștiente.

NICOLAE ȚIRIOI

„FIIND BĂIET, PĂDURI CUTREIERAM" ...

Munții copilăriei : Buclum, Zăvidanu, Căpățînei, Turcinu, Boarneșu, Petrimanu, Coasta Bengăi, Apa spînzurată, Ciungetul, Voineasa, Flotoșteanu, Vîrful lui Nedei. Munții Căpățînei și Parîngului, străbătuți de la 11 ani, lîngă tata, tăietorul de păduri, tăpinarul, inițiatorul de plantații, lucrător la degajarea de puieți și curățitor de ineveni, fiu al pădurilor și apelor de munte. Furtuni, ploi torențiale, ape sălbatice. În toată această zonă se întinde astăzi COMPLEXUL HIDROENERGETIC LOTRU.

86 de cursuri de rîuri contribuie la debitul barajelor, peste 100.000 de lucrători și-au împletit destinele cu munții. În fața autobasculantei fratelui meu, se deschid Cheile Oltețului. Autobasculanta care a turnat prima șarjă, la 15 mai 1972, în pieptul barajului de la Galbenu. Trecem Curmătura Olteţului și ne-ndreptăm către Petrimanu. Cu peste 10 ani în urmă, aici, abia existau vreo trei barăci, acum o întreagă colonie muncitorească. Ochii abia mai reconstituie priveliștea. Fratele din munți știe prea bine asta. Faptele lui frumoase sînt mai frumoase decît cuvintele mele frumoase.

IERI, STUDENT LA TIMIȘOARA, AZI INGINER LA BARAJ

Aici se unesc rîurile Lotrița și Galbenu. În amonte de Petrimanu, inginerul Ladislau Pentek, absolvent al Institutului politehnic Timișoara, secția construcții hidrotehnice. După cîteva lirice schimburi de impresii despre Timișoara, trecem la amănuntele despre Barajul de la Galbenu.

Unicul baraj din România care are această zveltețĕ. Înalt de 63 m. Turnarea fundației s-a făcut la planurile 7, 8, 9, 10 și 11, dintre care 8 și 10 s-a turnat și-n elevație. Din amonte și aval se toarnă continuu. Cota inferioară a fundației se găsește la 1.247 m, iar cota superioară, la coronament, la 1.303 m. Barajul captează apa care trece prin galeria Galbenu spre Petrimanu-Nord, apoi se îndreaptă spre tronsonul Petrimanu-Nord, Vidruța și barajul de la Vidra, prin cădere liberă, pe cîtă vreme la barajul de la Petrimanu se va construi o stație de pompare a rîurilor Cerna, Olteț, Luncavăț etc.

Lucrările de pregătire a construcției barajului de la Galbenu au început iarna, în condiții extrem de grele, ajungîndu-se totuși în 15 mai a.c. să se toarne prima șarjă de ciment în baraj. Mă uimește vitalitatea și pregătirea tehnică a acestui tînăr inginer care nu de mult studia la facultatea de lîngă Parcul rozelor din Timișoara. Și ochii inginerului parcă spun : Poeți, aveți măcar odată curajul să ieșiți din canicula vieții și a verii spre izvoarele munților !

ȘOFERII RAIULUI

De colaborarea între șoferi și macaragii depinde în mare măsură bunul mers al vastului șantier. Nu am văzut decît în filme drumuri mai dificile, plantate sub dinții stîncilor, ca în această zonă. În frunte cu șeful de coloană Ion Ștefan, șoferii Vasile Lungoci, Ion Ureche, Ștefan Ionescu, Ion Dinică și alții, cu deosebită grijă pentru mașini și șantier, fac tot efortul să li se îndeplinească cu cinste sarcinile. Zi și noapte, motoarele basculantelor trec prin liniștea brazilor și pe buze de prăpăstii, ajutînd să crească centimetru cu centimetru supletea barajului. Această meserie de șofer, a riscului și a curajului, e fascinantă. Din cabina mașinii poți privi în golul care se naște alături, e incredibil cum două mașini trec una pe lîngă alta pe aceste înguste drumuri forestiere. Cu cetină la parbriz, prin ploaie ori sub acoperișul de aur al soarelui, șoferii sfidează bărbătește greutățile, atingînd ei înșiși înalte cote ale curajului și hărniciei, în acest peisaj mioritic al raiului montan.

OMUL CARE ȘI-A PIERDUT MOARTEA

Albert Petre, un simplu muncitor la barăcile complexului Petrimanu, are o poveste a lui. De zeci de ani cutreieră această zonă, încercînd, după puterile lui, să aducă o contribuție la schimbarea munților în zonă industrială. Cîte barăci n-au prins contur sub mîinile lui. Cu ani înainte, cînd încă nu se putea dormi aici, muncitorii erau transportați la Ciunget în fiecare seară. Era una din acele ierni grele, mai ales în inima muntelui. Înainte de locul numit Apa spînzurată, un brad barase șoseaua, și așa greu de străbătut. Un inginer, care se afla cu cei 8 muncitori, le-a spus acestora să taie cu ferestrăul bradul căzut, pentru a se elibera trecerea. Nimeni n-a știut că în el se rezema o avalanșă. După ce operația a fost terminată, bradul s-a desfăcut din munte cu toată avalanșa după el. Albert Petre, se miră și astăzi cum a scăpat. Și trece zîmbind din nou spre inima munților.

BATARDOUL ÎN FORMĂ DE ARC

În amonte de baraj se află batardoul în formă de arc, ce apără de inundații, ori de creșterea neprevăzută a apei, pieptul barajului. În spatele batardoului se află galeria de deviere, care-i prevăzută cu o pantă mare, pentru ca apa să se scurgă mult mai rapid. Stadiul lucrărilor la estacadă : s-a turnat o paleie de beton cu adîncime de 8—10 m, pentru susținerea picioarelor metalice, pregătindu-se în continuare pentru turnare la platoul 10. La cota 1.259 m s-au montat deja cofrajele metalice. La batardoul în arc, se sudează cu mare atenție tola de cupru, în amonte, și tola de tablă zincată, în aval. După întreaga turnare a barajului, între fiecare rost de lucru, se va face injectare cu mortar de ciment prin presiune, pentru răspîndirea uniformă a turnării și pentru înlăturarea oricărei fisuri. Extraordinară curățenie pentru pregătirea turnării, spălarea cu apă și ștergerea cu aer încît o batistă pusă acolo să rămînă albă, rămîne albă, iată grija cu care se operează amplasarea cimentului.

PE ȘANTIER SE VORBESC TREI LIMBI

Comunistul Aimza Toma, inginerul șef al șantierului, șeful de lot de la Galbenu, ing. Gerch Fraenk, ing. Péntek Ladislau, trei graiuri, trei inimi, o singură voință. Adăugăm aici entuziasmul dulgherilor, betoniștilor, sudorilor, muncitorilor din toate colțurile țării, pe topometristul Gheorghe Vlad, maistrul mecanic Durnea, maiștrii Constantin Popescu și Ilie Matei, care depun eforturi ca, pînă la sfîrșitul acestui an, să termine barajul de la Galbenu. Puțul pendul, care are rolul de a indica orice înclinație, orice deviere a apei, este iarăși un obiectiv în atenția colectivului de aici. Forța cascadelor va crește, debitul barajelor în complexul hidroenergetic Lotru cunoscînd o deosebită amploare. Munții rămân uimiți în fața barajelor, iar oamenii, acești făuritori de stele pămîntești, chiar și-n inima munților, ridică fruntea spre viitor pentru a născoci alte trepte spre împlinirea țării.

DAMIAN URECHE

Urbanism și estetică

(Urmare din pag. 1)

importante lucrări de interes obștesc, experiența dobîndită în decursul vremii au dus la o mai bună organizare a participării cetățenilor la lucrările stabilite. În acest an, în întrecerea patriotică pentru gospodărirea și înfrumusețarea localităților a fost organizată cu mai multă răspundere avînd un sprijin larg din partea deputaților, organizațiilor de tineret, sindicale, și de femei, din partea conducerilor întreprinderilor și instituțiilor de pe cuprinsul județului.

În cinstea Conferinței Naționale a partidului și a celei de-a 25-a aniversări a Republicii, la inițiativa biroului Comitetului județean de partid, Comitetul executiv județean a orientat consiliile populare municipale, orășenești și comunale să analizeze în sesiuni posibilitățile nou create, după prima etapă (1 mai) de sporire a angajamentelor inițiale. Ca urmare, Consiliul popular județean, în sesiunea sa din 30 iunie a.c., a confirmat aceste posibilități și a hotărît majorarea angajamentului luat în întreceri patriotice pe acest an, la 260 milioane lei.

— Puteți să ne redați unele inițiative care v-au impresionat și să relevați atașamentul unor cetățeni pentru comuna și orașul lor ?

— Putem releva, în acest sens, preocuparea unor comitete executive care întreprind permanent acțiuni de ridicare a aspectului estetic al localităților, cum sînt cele din comunele Orțișoara, Recaș, Lovrin, Variaș, Gătaia, Făget, Peciu-Nou, orașul Sînnicolaul-Mare și altele, care, antrenînd locuitorii pe circumscripții electorale, asigură întreținerea corespunzătoare a spațiilor verzi, lărgesc continuu zonele florale, ceea ce conferă localităților un plus de frumusețe.

— Putem vorbi de un romantism revoluționar al tineretului în rîndul căruia se păstrează frumoasele tradiții ale muncii pe șantier ?

— Da. Alături de întreaga populație, tineretul participă cu mult entuziasm la munca patriotică. Este de altfel o continuare a tradițiilor muncii pe șantier, statornicite cu mulți ani în urmă. În aceste luni sînt organizate 46 de tabere de muncă patriotică, la care participă peste 12.000 de elevi și studenți pe șantierele de construcții ale complexelor zootehnice Bacova, Racovița, Periam la noul spital clinic și liceul de construcții din Timișoara. Sînt organizate două tabere în silvicultură la Luncani și Nădrag, alte 16 în agricultură și în legumicultură. La fabrica „Fructus" lucrează 1.500 fete. Valoarea lucrărilor efectuate de tineret prin muncă patriotică în acest an va fi de peste 60 milioane lei.

— Dezvoltarea civilizației urbane — pe care socialismul o implică — impune crearea unor zone de agrement în jurul orașelor, a unor locuri de odihnă și divertisment. În ce mod se pune această problemă edililor din județul nostru ?

— Problema asigurării unor condiții cît mai bune, pentru odihna și recreerea oamenilor muncii, a stat și stă mereu în atenția Comitetului județean de partid, a Consiliului popular județean și a Consiliului județean al Frontului Unității Socialiste. De altfel, în acest scop, cele trei organe au adoptat în anul 1971 un amplu program de măsuri pentru viitorii 5 ani, cuprinzînd sarcini imediate și de perspectivă pentru toți factorii care pot contribui la dezvoltarea bazelor de odihnă și agrement din județ. Din obiectivele și amenajările de acest fel, realizate sau în curs de execuție, aș vrea să menționez în Timișoara : restaurarea și punerea în valoare a vechiului bastion din strada Popa Șapcă, precum și sistematizarea întregii zone înconjurătoare ; amenajarea sub formă de parc a teritoriului fostei cazărmi „Transilvania", rezervat viitorului centru civic al municipiului ; crearea unui muzeu etnografic la Pădurea-Verde. Tot în Timișoara s-a inițiat realizarea în parcul Clinicilor Noi a unei grădini botanice ; se va extinde și îmbogăți mult și parcul Rozelor, refăcîndu-se într-o manieră modernă vechiul „rozarium", iar în partea de sud a orașului, în spatele fabricii Dermatina, se intenționeaza realizarea unui nou ștrand, precum și o serie de amenajări specifice de agrement și sport pentru populația din această parte a orașului.

În zonele din afara localităților se vor îmbunătăți în continuare amenajările de pe malul Timișului, la Șag și Albina, precum și pe malul Mureșului la Periam-Port.

Este în curs de terminare amenajarea accesului și crearea unui punct de alimentație publică la lacul de acumulare de pe lîngă Pădurea-Verde, lac ce a fost populat cu pește pentru dezvoltarea pescuitului sportiv. Aș mai vrea să arăt că la Timișoara au început lucrările de construire a unei piscine ce va funcționa pe lîngă noul hotel „Continental", iar în motelul din Calea Dorobanților este în construcție mărirea capacității de cazare precum și o serie de amenajări pentru sport și agrement pe terenul din jur, astfel că, împreună cu restaurantul și ștrandul tineretului va forma un ansamblu. Județul Timiș este lipsit de amenajări turistice cu caracter montan ; de aceea ne preocupă crearea unor condiții bune de acces în singura zonă de munte, zona Nădrag, cu vîrful Padeșului, din munții Poiana-Ruscăi. Se află în curs de asfaltare drumul ce leagă localitatea Nădrag cu șoseaua națională la Găvojdia, lucrare ce va fi terminată anul viitor și se muncește la drumul de acces la cabana Căpriorul, ce se va da în funcțiune încă în acest an.

— Sîntem în plină edificare a unei noi Timișoare, cartierele ridicate în anii din urmă alcătuind adevărate microorașe. Există, chiar de la proiectare, pe lîngă criteriile de funcționalitate și criterii estetice ?

— Arhitecții ce proiectează noile ansambluri de locuințe se străduiesc să îmbine criteriile de funcționalitate, cu cele impuse de realizarea construcțiilor în sisteme constructive industrializate — panouri mari, structuri glisate ș.a. — cu criteriile de ordin estetic. Fără îndoială, că există și asemenea preocupări, arhitecții urmărind, prin dispunerea pe teren a blocurilor, jocul de volume și culoare, amplasarea dotărilor, a spațiilor comerciale și de deservire, precum și amenajarea zonelor verzi, să creeze o ambianță estetică proprie fiecărui nou ansamblu de locuințe.

— Dacă vorbim de frumos și înfrumusețare, **cum credeți că s-ar putea extinde această acțiune și la denumirile ce le atribuim noilor formațiuni urbane? S-a arătat în presă că zona Circumvalațiunii, zona Calea Șagului etc. nu întrunesc ideea de frumos. S-ar putea** „botezа" **mai expresiv noile cartiere ?**

— Actualele denumiri sub care sînt cunoscute acestea au fost abordate de proiectanți în cadrul proiectelor respective după principala arteră ce trece prin zonă. Ele se integrează cartierelor vechi, istoricește constituite. Greșit s-a procedat însă de către organele municipale, întrucît noile construcții trebuiau să primească număr de casă și respectiv de stradă și să nu se păstreze pur și simplu denumirea dată de proiectanți. În prezent, s-au luat măsuri ca și în zona Circumvalațiunii, noile străzi folosind expresia dv. să fie **„botezate"**, iar blocurile să capete numere ca oricare altă construcție din oraș.

În cadrul ultimei etape de construcții din zona amintită, s-a conceput și un centru al acestei noi formațiuni urbane, ce se va construi în anii 1973—74, astfel că o dată cu realizarea acestuia se va putea satisface și dezideratul ridicat de dv., de a primi o denumire care să întrunească și ideea de frumos.

SPORT

Pe urmele Salatierei

În urmă cu vreo zece ani interesul nostru pentru tenis era echivalent cu acela pentru proba de pistol viteză, sau pentru aeromodelism, să zicem. Succesul celor doi aşi ai rachetei, respectiv Năstase şi Ţiriac, ne-a apropiat pînă la „microbism“ de acest sport cu aripi de porumbel.

James Coock şi Magellan au rămas nişte modeşti navigatori pe lingă Năstase şi Ţiriac, dacă ne gîndim la lungimea drumurilor încununate de glorie, pe care le-au străbătut peste mări şi oceane şi care înfăşoară de mai multe ori planeta albastră.

Iată-i pentru a treia oară in finala Cupei Davis, alături de reprezentanţii S.U.A., după o victorie de prestigiu asupra Australiei, al doilea leagăn al tenisului după Anglia.

4:1 — admirabil !

Năstase a devenit un mit, — mitul succesului. El e un Eddy Mercks al nostru, un Eusebio, un Cassius Clay, un Pelle. În ochii lui am văzut strălucind steaua voinţei neşovăielnice. În teren e un spiriduş care ridică sportul la rang de artă. Reflexe surprinzătoare şi lovituri necruţătoare. Pot afirma cu certitudine că la această oră Năstase nu poate fi învins de nimeni, decît de sine însuşi. Iar asta se mai întîmplă din cînd în cînd, nu atunci cînd **joacă,** ci cînd **se joacă** (vezi finala de pe Wimbledon. Acolo Năstase l-a învins pe Năstase. Smith a îndeplinit doar formalitatea de a trece victoria în numele său).

Am văzut oameni alergînd spre televizoare să nu piardă tenisul, dar alb contra alb pe micul ecran constituie totuşi o nedumerire. Şah la tradiţia sportului alb !

O notă proastă pentru publicul de pe arena Progresul, care se credea pe Giuleşti în preajma porţii lui Tamango.

De reţinut contribuţia lui Petre Mărmureanu la comentarea partidelor. Să sperăm că nu se va opri doar la ... comentarii.

Din cîte îmi dau seama părul obraznic al lui Năstase nu supără pe nimeni. Dimpotrivă. O spun cu gîndul la o recentă hotărîre a forurilor sportive centrale cu privire la podoaba capilară a fotbaliştilor. Să ne păstrăm umorul, altfel punem carul înaintea boilor.

„Salatiera“ a înaintat cerere pentru a obţine buletin de Bucureşti. Năstase şi Ţiriac au semnat favorabil. Mai lipseşte semnătura „vlăjganului din Nevada“ et co.

Tenisul — un sport pe care l-am redescoperit datorită succesului românesc.

L-am întrebat pe un puşti de grădiniţă dacă ştie cine e Năstase. Mi-a răspuns : „Năstase e un băiat care îi bate pe toţi dacă vrea“.

ION VELICAN

Legiunea a cincea Gemmina

Schiţă satirică de IOAN DAN

La Gioagiu-băi, am ajuns dimineaţa pe la zece. Oficiul Naţional de Turism nu era acasă, dar ne-a sfătuit cineva să umblăm prin sat, că pînă la urmă găsim noi unde să ne adăpostim, chiar dacă nimerisem acolo în plin sezon. Urmînd povaţa cea bună, am căutat şi am găsit către seară.

Gazda, mărunt, îndesat, cu trăsături severe, primea în audienţă sub mărul din spatele casei. Eram al şaptelea pe listă. Cînd s-a întors al şaptelea, l-am întrebat în şoaptă :

— Cum e şeful ?

— Ştiu eu ce să-ţi spun ? E aspru, dar drept. Pe mine m-a respins fiindcă arăt cam slăbănog.

— Cine urmează ? s-a auzit de sub măr.

M-am oprit respectuos sub prima cracă.

— Să trăiţi, tovarăşe gazdă !

— Am eu grijă. Cîţi sînteţi ?

— Doi. Eu şi soţia

— Aţi venit să faceţi băi termale ?

— Da.

— Nu cumva sînteţi bolnavi ?

— Nu. Poate cîte un pic de reumatism, pe ici pe colo.

— Ai certificat de sănătate ?

— Păi ...

— Am înţeles. Dezbracă-te !

— De tot ?

— Nu. Numai cămaşa. Ce meserie ai ?

— Sînt contabil.

— Rău . Mi-ar fi trebuit un zugrav. Dar nevastă-ta ?

— Ea e profesoară.

— Bine ! Pe ea să o mai aduci peste cinci ani, cînd îmi cresc copiii. Am să vă găzduiesc de probă cîteva zile. Haide în casă ! Uite, noi stăm în camera asta. Voi o să staţi cu copiii noştri. Avem doi gemeni. Camera costă doi poli pe noapte. Eu vă iau numai unul, aşa că să mă pomeniţi. Sport faceţi ?

— Nu.

— Rău ! Vă trebuie niţică mişcare. Sper să ne daţi o mînă de ajutor în gospodărie. D-aia v-am luat un pol mai puţin.

— Mai încape vorbă ? se angajă soţia.

Cu copiii ne-am împrietenit repede. Dormeau în acelaşi leagăn şi plîngeau pe rînd. Îi chema „Romulus“ şi „Remus“. Pe la miezul nopţii am dat cu banul şi ne-am împărţit copiii. Eu l-am luat pe Romulus. Soţia se lăuda că Remus al ei ştie să plîngă în triluri. Aiurea ! Nu l-aş fi dat pe Romulus pentru o peluză de la Republicii în zi de cuplaj. Straşnic băiat ! Şi pipi făcea mai des decît Remus. Pe la două dinspre ziuă, Romulus şi Remus s-au culcat de-a binelea. Pe urmă au început cîinii. Gazda noastră, ca orice om cu frica lui Dumnezeu, avea unsprezece cîini din cea mai pură rasă ciobănească. Nişte cîini nervoşi. Se luau între ei din nimic. S-au împăcat cînd a început să se lumineze de ziuă. Ne-am culcat şi noi. Pe la cinci a venit gazda. Era foarte grăbit.

— Hei, oameni buni, deşteptarea ! Dumneata cucoană te duci cu vaca ! O iei pe prima uliţă la deal. Pe urmă o faci la dreapta, pe lîngă un pîrîu mare, plin cu tufe de soc, treci pe lîngă o livală şi ajungi la păşune. Vezi să nu pierzi vaca. Şi nu te apropia prea tare că dă cu cornul. Aşa !

S-a întors către mine.

— Te pricepi la prăşit ?

— Nu.

— Nu-i nimic ! Înveţi. La noi nu e colectivă că locurile sînt slabe şi în pantă. Hai, îmbracă-te ! Mergi cu mine să-ţi arăt cum se prăşeşte. Pe urmă, te las singur, că am treabă la tîrg la Orăştie.

Cînd m-am întors de la prăşit, am găsit-o acasă pe soţie. Părea cam trasă la faţă.

— Nu te simţi bine ? am întrebat-o.

— Ba mă simt foarte bine.

— Pari cam palidă.

— Te cred. Toată ziua a fugit vaca după mine. Pe urmă, m-am urcat într-un pom. A naibii vacă, dădea cu coarnele în tulpină.

— Nu-i nimic ! i-am zis. Mîine stai tu jos şi urci vaca în pom.

Gazda ne-a sfătuit să mîncăm la cantină că Aprozarul îşi făcea concediul la Bucureşti. Am mîncat. Cînd ne-am întors, nevasta s-a bătut cu palma peste frunte.

— Auzi, dragule ? Dacă ar fi avut dacii cantina asta, nu mai scăpa un roman din toată legiunea a cincea Gemmina.

— Să crezi tu ! În legiunea a cincea gustau întîi condamnaţii la moarte.

În a opta zi am terminat de prăşit. Pe urmă, gazda m-a împrumutat la nişte vecini. Romulus a început să mă supere. E răguşit. Soţia jubilează. A zecea zi gazda s-a făcut foc pe noi. Peste noapte am ieşit cu soţia şi i-am alungat cîinii. Am lătrat după ei şi i-am fugărit pînă la marginea satului. La un moment dat cîinii s-au cam zăpăcit. Soţia i-a întrecut în fugă. De cînd cu vaca, nu-i mai bate nici un ogar. Am strigat-o :

— Dragă, tu trebuie să fugi în urma cîinilor.

— Aiurea ! Cu melcii ăştia trebuie să o iau înainte, să le arăt drumul.

A treisprezecea zi am terminat de văruit şi am turnat smoală pe casă. A paisprezecea zi ne-am pus costumele de baie pe dedesubt. Cam pe la prînz, cînd s-au isprăvit treburile mai importante, ne-am îndreptat spre ştrand. Doamne, ce minuni erau acolo ! Un bazin mare cu apă călduţă, albicioasă, cu trambulină, cu verdeaţă şi nisip de jur împrejur. Alături, un bazin ceva mai mic, pentru bătrîni şi copii. Cabine multe; puhoi de lume veselă şi un miros de mititei, mînţiţi pe grătarul restaurantului. Cînd ne-am apropiat de bazinul mare, gazda tocmai ieşea din apă, dimpreună cu nevastă-sa. Am încercat să ne furişăm. Prea tîrziu.

— Hei, voi de colo ! ne-a strigat ameninţător. Ce căutaţi aici ?

— Am venit să ne spălăm niţel.

— Şi vaca unde e ? s-a întors către soţia mea.

— În pom.

— În ce ? Doar n-ai să-mi spui mie că ai urcat vaca în pom ?

— Zău am urcat-o ! Dar nu întreagă Bucată cu bucată.

vorbe vorbe

telefon

Toată lumea ştie ce-i un telefon. Fiecare crede că ştie, dar nu-i adevărat. Ieri, un cunoscut mi-a promis solemn : „Îţi dau eu un telefon ! Spune-mi numai cînd te găsesc la redacţie“. Era convins că nu minte, însă minţea. Cu nevinovăţie, e drept, şi de aceea l-am iertat. Cum să-mi dea el un telefon ? De unde are el telefoane ? Nu mi-au dat Telefoanele telefon, dar el ? Telefoanele mi-au trimis adrese la adresa mea, în urma cererilor mele. Am cerut în 63 şi mi-au răspuns că au motive tehnice ca să rămîn în evidenţă. Am cerut în 66 şi mi-au răspuns că sînt propus pentru aprobare. Am cerut în 70 şi mi-au răspuns că nu-s numere libere în centrală. Am cerut şi-n 72 şi mi-au răspuns că n-am blocul cablat ... În 9 ani am învăţat că telefon este atunci cînd ceri şi ... Şi vine cunoscutul ăsta al meu şi-mi zice simplu : „Îţi dau eu un telefon !“ De-aia e bine să nu ne jucăm cu vorbele. (M-am interesat : nici el n-are. Îmi dă de la unul public.)

Totuşi, dacă e s-o luăm ştiinţific, parcă îl interesează pe cineva ce este un telefon ? Ce este, adicătelea cum funcţionează şi aşa mai departe ? Nu. Pînă una — alta, o să cer un televideofon. Cică e mai modern. Sper să mi se aprobe. Îmi închipui că sînt primul care fac cerere. Aştept să-mi daţi un televideofon.

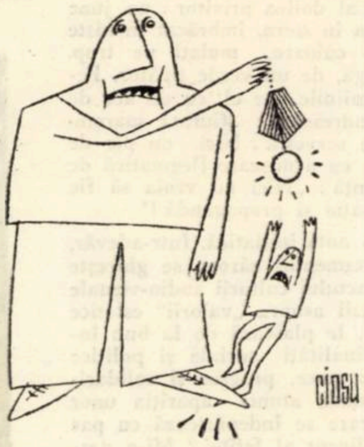

ZITRON

EPIGRAMĂ

UNUI POET CU INSPIRAŢIA ÎN DECLIN

Cu poetul Ics, bag seama,
S-a produs o transformare.
De şi-a dat pe faţă-arama ...
Oare aur nu mai are ?

LA DOCTOR

La doctor mergi ca la oracol ;
Ieşind de-acolo poţi să speri
C-ai trecut ultimul obstacol
Spre lumea fără de dureri.

GEORGE CORBU

UNUI PESIMIST

Azi e clar de ce Cutare
Nu mai e aşa integru —
Fiindc-a stat prea mult la soare
Şi le vede toate-n *negru !*

CELOR 11 FOTBALIŞTI DE LA CSM REŞIŢA, CARE AU PROMOVAT ÎN DIVIZIA A

Nu i-au putut învinge
Nici să fi tras cu tunu,
Fiindcă toţi la minge
Au fost ... 1 şi 1 !

EMIL ŞAIN

DIN NOU DESPRE TITANIC [II]

La 4 mai 1912 comisia senatorială încheie cercetările privind catastrofa Titanicului. Iată ce se spune în comunicatul publicat în aceeaşi zi :

„Deşi avertizat că pluteşte în teritoriul în care au fost observaţi munţi de ghiaţă, Titanicul a continuat să navigheze mai departe cu o viteză mai mare decît îi era permis. Mijloacele de salvare de pe vas erau insuficiente ca număr, de slabă calitate şi nerodate, astfel încît nu se putea conta pe ele în caz de pericol. Purtarea lordului Ismay a fost samavolnică, influenţînd comanda vasului şi, în felul acesta se face principalul vinovat al catastrofei. Comisia senatorială conchide că există suficiente motive pentru a emite un mandat de arestare împotriva lordului Ismay“.

Dar pentru asta ar trebui să existe „martori regali“. Ori, toţi trei, căpitanul Smith, constructorul vaporului Andrews, şi Lightoller, ajutorul căpitanului, erau morţi.

Opinia publică a fost dezamăgită. S-au făcut contestaţii peste contestaţii. Dar fără nici un rezultat. Singura pedeapsă care se putea aplica lordului Ismay a fost aceea de a-l elibera de îndatoririle de preşedinte al companiei „White Star Line“. Cît de „grea“ a fost această pedeapsă se vede şi din faptul că lordului i-au fost plătite toate acţiunile, acesta devenind mult mai bogat decît înainte de catastrofă.

VAPORUL MISTERIOS

În declaraţiile lor către comisia senatorială, englezoaica Rothes şi cîţiva marinari au afirmat că în timpul catastrofei, la o distanţă de 6—7 mile, au fost văzute luminile unui vapor necunoscut. Sirenele de pe Titanic l-au chemat îndelung, în direcţia lui au fost lansate rachete de semnalizare, cînd roşii, cînd albe. Dar totul a fost în zadar : vaporul misterios a dispărut în curînd, fără să acorde vreun ajutor Titanicului. După cercetările care au urmat s-a descoperit că misteriosul vapor se chema „Californian“ şi aparţinea aceleiaşi companii ca şi Titanicul. Acesta a fost de fapt vasul cu care Phillips, radiotelegrafistul Titanicului, întrerupsese legătura după dorinţa lordului Ismay. Căpitanul Californian-ului, Lord Stanley, susţinea că se afla la o distanţă de 25 mile în timpul catastrofei, afirmaţie respinsă de comisie, ceea ce a dus la suspendarea pe viaţă a dreptului de navigaţie a acestui iscusit navigator, care însă nu şi-a dezminţit afirmaţia nici pe patul de moarte, după treizeci de ani de la catastrofă.

Nevinovăţia lui Stanley Lord s-a dovedit mult mai tîrziu, odată cu descoperirea testamentului unui bătrîn navigator norvegian — Eric Naoss.

Iată cum s-au petrecut lucrurile :

Vasul „Samson“ de 185 tone, condus de căpitanul Naoss, se întorcea dintr-o vînătoare de foci. „În noaptea de 14 spre 15 aprilie 1912 am observat în apropiere luminile unui vapor“ scrie Naoss în testament. „Cum eu mă aflam în apele teritoriale americane, am crezut că văd luminile unei nave care patrulează, iar cînd am văzut rachetele, am fost sigur de asta. Am crezut că mă somează să mă opresc. Nu aveam permis de pescuit în acele ape, iar vasul meu era plin cu piei de focă. În caz că aş fi fost prins, plăteam o amendă mare.

Am ordonat să se stingă toate luminile şi, în plină viteză, am luat-o înspre nord-est. Dimineaţa, la orizont, nu se mai zărea nici un vapor“.

JURĂMÎNTUL TĂCERII

După unsprezece zile de plutire „Samson“ a acostat în Islanda. De abia acolo a aflat căpitanul Naoss de catastrofa Titanicului. Comparînd jurnalul de bord cu harta nautică, Naoss constată îngrozit că luminile pe care le zărise noaptea aceea erau ale Titanicului. „Dacă am fi avut o staţie de radio-emisie, am fi auzit semnalele S.O.S. Aş fi lansat şalupele şi aş fi salvat toţi călătorii transatlanticului“ — scrie Naoss în testament.

Dar cum s-a păstrat această taină atîţia ani ?

Cînd şi-a dat seama de groaznicele urmări ale catastrofei, căpitanul Naoss şi-a strîns întreg echipajul cerînd de la fiecare membru al lui să jure că va tăinui pînă la moarte ceea ce a văzut în noaptea aceea fatală. A arătat fiecăruia ce-l aşteaptă din partea autorităţilor dacă această taină s-ar descoperi. De frică nici unul n-a vorbit vreodată de ceea ce ştia. Însuşi Naoss refuza să citească ziarele care aduceau veşti cu privire la catastrofă. Se simţea vinovat şi căuta să evite orice discuţie despre aceasta. De aceea nici n-a aflat că, undeva în Anglia, trăieşte un iscusit navigator învinuit de una dintre cele mai ruşinoase fapte care i se poate întîmpla unui marinar : fuga de la locul catastrofei. De abia după moartea lui Stanley Lord, Naoss află de acest trist episod. „Dacă aş fi ştiut de această nedreptate m-aş fi predat autorităţilor fără să mă gîndesc la urmări“ — scrie în testament căpitanul Naoss.

(Traducere de D. PETROVICI)

ITINERARII

Expoziția mondială a fotografiei — Berlin '72

Berlinezului îi place anecdota. Este un semn al bonomiei. Mai este însă și un semn al metodei sever finalizate.

Scriitorul Eckart Krumbholz este la al doilea volum de anecdote. Cărțile i se reeditează întruna. Cînd îi fac cunoștința, se dovedește o ființă pitorescă, mustind în substanța-i creatoare de elemente anecdotice. Tot el îmi atrage atenția asupra Expoziției mondiale de fotografie ca realizare congenitală spiritului local care, în fapte aparent mărunte, știe să descifreze sensuri universale. Și n-am regretat, cînd am dat urmare sfatului său. Dar să procedăm sistematic.

Ca să ajung la Sala de expoziție din Complexul turnului televiziunii, a trebuit să trec peste Alexanderplatz. În 1929, Alfred Döblin a publicat un roman cutremurător, intitulat după această piață și tradus în timp record în toate limbile de mare circulație. Atunci Alexanderplatz, în chiar inima capitalei germane și în imediata vecinătate a Prefecturii poliției, s-a bucurat de o faimă așa și așa. Se aflase doar la răscrucea multor destine, avînd un sens aproape simbolic pentru toate ființele păcălite, luate peste picior și dejucate mîrșăvește de viață. Pentru toate sufletele strînse din toate părțile ca un vînat gonit de cîini și care nu mai au încotro. În timpul ultimului război, aici au căzut nenumărate bombe, dar clădirea prefecturii a rămas ca prin minune în picioare. Azi e singura clădire veche, rudă săracă, împinsă într-un ungher, al unui complex modern, cu blocuri turn pînă la cincisprezece etaje.

Dar mai rămîne ceva de remarcat în prealabil: lespezile pieții — Berlinul modern este un oraș pavat cu mari lespezi de granit, — pe care băieți și fete de la șapte la zece ani „pictează" cu cretă colorată imagini variate ale vieții lor: scene de joacă, acasă și în aer liber, în grădini reale și imaginare, sau în păduri de basme, invenții tehnice întrezărite spre finisare, poate, într-un viitor apropiat, alegorii de solidaritate cu popoarele coloniale... Este o lume mirifică ce se desfășoară aici sub pașii trecătorului, martoră și garantă a unei concepții sănătoase de viață și a unei viziuni dinamice asupra viitorului. Nu pot să nu mă opresc îndărătul unei fetițe de circa nouă ani, filigrană, bălaie, iute în mișcări, îmbrăcată într-o rochiță liliachie dintr-un material spumos și în sandale ușoare de un alb imaculat. Ea este spre sfîrșitul „creației" sale: — un trenuleț de excursie pornit spre țărmuri albastre. Acuma își pune iscălitura: Angela Gerig. Între timp, însă, ni se asociază și un al doilea privitor: un june cu plete pe umăr, cu barba în stern, îmbrăcat în niște pantaloni pseudo-ieșiți la culoare, mulați pe trup, nituiți, și cu o cămașă largă, de un verde țipător. Fetița se ridică, își scutură mîinile, iar el, cu un aer de plictiseală cosmică, i se adresează: „Curată marmeladă, ce ai binevoit să ne servești. Nici un pic de artă, mă auzi?" Iar fetița, cu o mișcare flegmatică de umăr, nu lipsită de eleganță: „Nici nu vroia să fie artă. E pur și simplu agitație și propagandă!"

Întîmplarea are o ușoară notă inițiatică. Într-adevăr, copiii aceștia, din comportamentul cărora se ghicește puterea de formație a impactului culturii audio-vizuale moderne, nu-și creează iluzii asupra „valorii" estetice a desenelor lor, în schimb, le plasează de la bun început pe făgașele unei finalități sociale și politice bine gîndite: lupta pentru pace, progres și solidaritate între popoare. De unde atunci apariția unor tineri ca acest „gamler", care se îndepărtează cu pas grăbit după răspunsul inteligent al fetiței? Mi-o deslușește la cîteva ore o altă întîlnire de pe terasa unui restaurant retras pe malul rîului Spree: un tînăr de același soi care, în societatea unui țoi de răchie, cu o vădită lipsă de talent, mimează pe un om profund blazat. „La ce chibzuiești, dacă e permis să întreb?" Un oftat, apoi: „La dragostea între figuri plane: cercuri, semicercuri, ovaluri, cu focarele, razele și diametrele lor...". Răspunsul se vroia original, dar îi ghicesc subtextul: „Ai căzut la examenul de geometrie!" Un nou oftat, însfîrșit: „Căzut..." Toate acestea, în cel mai autentic dialect local, însă nu fără o ușoară nuanță cultă. De aici, îndrăzneala mea de a continua: „Iar babacul d-tale?" Se înviorează, părînd dintr-odată amuzat: „L-a surprins, cum nu! Îmi ținuse un meditator".

Urcăm scara largă spre sala de expoziție la umbra uriașului turn al televiziunii care străjuiește spațiul vast, alcătuit în inima Berlinului din Alexanderplatz, Rathaus-Platz, Neuer Markt și Paradeplatz — un areal incomensurabil, cu jocuri de apă în terase, acționate din oră în oră, cu istorica Fîntînă a lui Neptun în centru și cu esplanada „Unter den Linden" departe la orizont.

Privit în sine, turnul televiziunii este o construcție funcțională de 360 metri, îmbinată dintr-un minaret supradimensionat, o uriașă sferă metalică și un catarg. În interiorul sferei se poate ajunge cu ajutorul unui ascensor. Se găsesc aici, în două etaje suprapuse, luminate noaptea cu efecte de far, un restaurant care execută într-o oră o rotație de 360 de grade, și o platformă în vederea unui tur de orizont asupra Berlinului.

Urcăm deci în umbra acestui turn gigantic spre o anexă a sa, amenajată în sală de expoziție, îmbrăcată numai în sticlă, cu o lumină perfectă, în care, în două etaje, pe panouri ritmic așezate, sînt expuse 1.090 de fotografii create de 554 de fotografi-amatori din 126 de țări — o impresionantă trecere în revistă a artei în alb-negru, compusă de o singură persoană — fotografa Rita Maahs — ca un poem, într-o muncă asiduă de selecționare dintr-un material inițial de 35.000 de fotografii. Selecționarea a durat trei ani. Corespondența cu autorii se cifrează la cîteva zeci de mii de scrisori. Repet însă, „compusă ca un poem", fiindcă nu-i pot zice altfel. Fiindcă nimeni nu-i poate zice altfel. Și iată, de ce. Nu din cauza potopului torențial de materiale. Acestea ne-ar servi doar ca un criteriu cantitativ. Ceva similar dimensiunilor materiale ale turnului de lîngă sala de expoziție. Dar mai rămîne și ideea întruchipată în acest turn, elanul creator — odată în verticală, spre înălțimi, atrăgînd după sine o uriașă muncă de calculare și construcție, și a doua oară în orizontală, spre zariști imediate, urbane și naturale, și implicit spre alte zariști universale, potrivit cerințelor inteligenței și sentimentului omului de astăzi și de mîine, inspirat de ideologia internaționalismului proletar.

mondial al fotografiei
photo
photo
expo
foto
BERLIN

Despre arta fotografiei nu se poate vorbi numai și numai ca despre o artă a luminii și umbrei. Acestea sînt și rămîn fără doar și poate două din componentele sale ineluctabile, dincolo de care însă mai trebuie să contăm și pe un anumit „conținut". Dar să nu ne lăsăm întrerupți! Cunoaștem obiecția. Nu mai puțin adevărat însă este că noi, cu această expoziție, ne aflăm la Berlin, unde maestrul Max Liebermann (1847—1935), unul din marii realiști germani, membru marcant al secesiunii, a definit desemnul ca „arta omisiunii", fără însă a extinde tehnica omisiunii și asupra conținutului, ceea ce se cerea subliniat.

Nimic mai firesc decît interesul publicului care inundă sala expoziției, atît pentru cele 130 „Turmbildei", de o valoare excepțională, cît și pentru restul fotografiilor, montate după afinități tematice pe cele 106 panouri. Iată tematica lor, în ordinea în care aceasta se înscrie în jurul celor trei motive principale: Iubire, Prietenie, Solidaritate.

Astfel, în jurul primului motiv se orînduiesc armonic pe 27 de panouri fotografii ilustrînd temele: „Iubirea este tot atît de veche ca însăși viața", „Nuntă-sărbătoare", „Așa poate fi iubirea" și „Ea-femeia". În jurul celui de-al doilea motiv, pe 58 de panouri, se alătură fotografii glăsuind: „Despre omul societății socialiste", „Capitalism — societate fără viitor", „Acest tineret va fi...", „De pe pămîntul Germaniei nu mai trebuie să pornească un nou război". Nu mai puțin bogată și variată rămîne însă ilustrarea fotografică și de pe panourile motivului solidarității, culminînd în seria de fotografii „Totul pentru om".

Este memorabil că, din tematica acestui din urmă motiv, face parte fotografia care servește drept emblema expoziției: o lucrare foarte simplă, la prima întîlnire, a unui amator din India, D.M. Bashkar Ramchandra. Necunoscut pînă mai deunăzi, acum el va trăi prin intermediul operei sale cît ochii fetiței prinse de el pe peliculă vor rămîne vii în amintirea vizitatorilor. Și este cu adevărat o lucrare unică.

Doi ochi mari și profunzi de copil nedumerit, sub o frunte nu prea înaltă, dar armonioasă, peste care cade o meșă subțirică; o gură nu tocmai frumoasă, cu buza de jos cărnoasă, ieșită ca la un scîncet cu greu stăpînit; un guler dantelat în jurul unui gît rămas în umbră — cam acestea ar fi elementele plastice ale acestei fotografii. Desigur nu e mult! Totuși, puține cîte sînt, elementele acestea se sintetizează în expresia nedumeririi îndurerate de pe fața acestui copil, vizibil invadat de problemele nesiguranței din lumea sa.

Să nu uităm că la această expoziție participă cu lucrări de succes și cîțiva fotografi-amatori din România: Dr. Grig Locusteanu, Dr. Albani, W. Grogloth, S. Mendrea, I. Marianof, I. Mihaica și C. Zirenner (ultimul din Timișoara) și că Uniunea fotografică de amatori din R.S. România a cîștigat pentru valoarea exponatelor una din medaliile de aur.

Așadar, de o intensă poezie a atmosferei ni s-a părut îndeosebi lucrarea **Grădina Eden** de Dr. Albani care, în contextul panoului, rezistă la comparație cu alte compoziții similare ale unui japonez și ale unor finlandezi. Expresivă, în ciuda temei sale convenționale, este și lucrarea **Melancolie,** de Grig Locusteanu care, în sectorul respectiv, rivalizează cu succes cu fotografia **M-a decepționat** a ucraineanului Demcenco. Remarcăm în continuare lirismul reținut din fotografiile inseriate tematicii **Ea-femeia** ale lui C. Zirenner și W. Grogloth, expresive și clare în efectele lor spațiale și mai ales bine puse în pagină, în timp ce **Otgoanele** de Marianof se prezintă în primul rînd ca o piesă de virtuozitate.

De la dalele de pe Alexanderplatz, zmălțuite de desenele multicolore ale copiilor, la aceste panouri bogate în frumusețe și sensuri umanitariste și, mai departe, la jocurile de apă de la picioarele turnului de televiziune, toate glăsuiesc — la nivelul exigențelor contemporane — despre progresele realizate în ultimul pătrar de veac în Germania democratică în domeniul restructurării conștiinței oamenilor.

Dinamism, viață, culoare. Totodată, Iubire, Prietenie, Solidaritate — ultima triadă, cu litere mari, așa cum se citește pe afișele Expoziției mondiale de fotografie, compusă ca un poem de Rita Maahs...

ANDREI A. LILLIN

COLEGIUL DE REDACȚIE:
Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (red. șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (red. șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Romănu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar gen. de redacție), Emil Vlaicu.

Săptăminal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara, Piața V. Roaită nr. 3 — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P. T. T. R. și difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă !

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic Serie nouă Timișoara 12 pag. 1 leu

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

DIMENSIUNEA CALITĂȚII

E omul. Omul timpului meu. Constructor și întîi beneficiar al socialismului. Îl știu din viață. Îl întîlnesc pas cu pas. Îmi e vecin, prieten, confident. Și-l proiectez în marile sale deveniri, armonios continuu cu idealurile superioare ale societății noastre

Documentele Conferinței naționale P.C.R. îl relevă în epopeice dimensiuni. Îl urmăresc în muncă, în activitate. În drepturile și-n obligațiunile sale. În responsabilități pe cît de complexe, pe atît de determinante. Văzut aparte, individual, și în ansamblul societății contemporane. Un om căruia i se cere și căruia i se cuvine înflorirea, bunăstarea și fericirea.

Imaginea, de loc statică, își multiplică sensul valoric în raport cu ideile acestui timp, cu idealurile unuia și-ale tuturor. Cuget la comandamentul aplicării în practică a literei și spiritului acestei deosebit de importante Conferințe naționale de partid.

Orice domeniu de activitate, orice loc al producției materiale și spirituale devine cadrul esențial de acțiune concretă, susținută, creatoare a constructorului socialismului. Aici, la locul de muncă, convertește el în valori reale trăsăturile fundamentale ale propriei conștiințe socialiste. Direcția principală a efortului său, conjugat spiritual și fizic, se îndreaptă spre îmbogățirea avuției naționale, spre realizarea exemplară a sarcinilor directe în producție.

Însuși acest enunț cuprinde în sine ideea de calitate. Calitatea superioară a conștiinței și a responsabilității. Calitatea unei atitudini profunde de atașament și de dăruire în muncă. De la acest punct primordial decurge tot restul : disciplina, efortul de perfecționare continuă, înfrîngerea greutăților, exigență față de sine și față de cei din jur. Condițiile specifice socialismului accentuează în chip foarte apăsat caracterul social al muncii, în sensul că un loc de lucru determină un întreg front al producției, după cum calitățile sau deficiențele organizării muncii în ansamblu influențează direct și sensibil activitatea individuală. Acum, mai mult decît oricînd, interdependența dialectică a omului în producție este acută și eficientă.

Si dacă imperativul calității a preocupat dintotdeauna pe om, față în față cu munca, cu activitatea lui concretă, acum, preocuparea se extinde pe cîmpul mai larg care-l înconjoară, iar în cazul conștiințelor înaintate, exemplare, cuprinderea se lărgește pe amplele arii ale activității complexe din jurul său.

Munca, în condițiile socialismului, e dedicată fără nici o abatere vieții, societății, tuturor. De aceea e nevoie de participarea activă, angajată, completă a tuturor și de calitatea cît mai înaltă a muncii, ca un corolar de înaltă conștiință. Calitate în primul rînd ideologică ; în al doilea rînd, profesională. Uneori se întîmplă ca factorul ideologic să urmeze celui profesional. Oricum ar fi, ambele se cer cu reciprocitate necesară, se completează, se armonizează și atunci cînd sînt în armonie, rezultatele nu pot fi decît ideale.

De la imperativul calității, în acest sens, nu există sector exclus, sau lăsat la o parte. De la munca patriotică a pionierilor în parcuri, pînă la responsabila activitate de cercetare științifică — pretutindeni, criteriul calității își afirmă forța generatoare de succese, de izbînzi care ne înfrumusețează viața și ne sporește încrederea în viitor.

Calitatea se constituie în acest fel ca o componentă esențială a eticii socialiste.

MIRCEA ȘERBANESCU

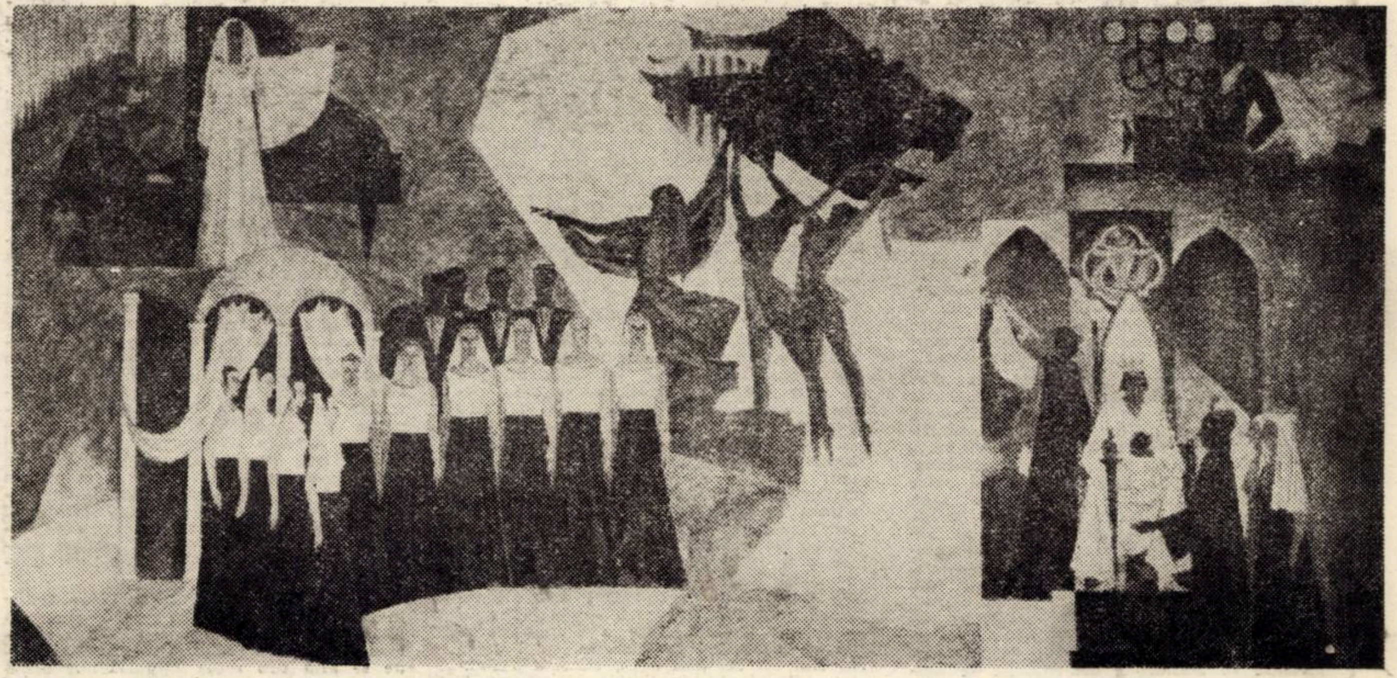

ION SULEA-GORJ frescă — „Cultura"

Pămîntul de-acasă

creion

Într-o toamnă, seara, mă plimbam printr-un mare oraș străin, de pe o insulă în formă de triunghi din Mediterana. În jur, se ghicea marea întunecată, pe care o distingeam doar ca pe o masă imensă, neagră, pulsînd și mișcînd luminile unor vase stînd prinse în ancoră. Alături, pe țărm, se găsea un circ, în care luminile ardeau orbitor, difuzorul urla, dar lumea nu era nicăieri. Și ce e mai trist pe lume decît un circ gol, cu luminile aprinse. În spatele meu, se risipea fumul sărac, mișcat de aerul mării, de la sobițele unor vînzători de castane, stînd înfofoliți pe scăunașele lor.

Părăsind țărmul și intrînd pe o largă „Via...", am simțit brusc aerul încărcat, viciat de eșapamente, de arderea internă a atîtor mii și mii de motoare. După o oră, simțeam această apăsare și în coșul pieptului. Zgomotul mi se părea infernal în acest fluviu de mașini încinse și gîndurile nu vroiau să se adune, în această agitație mizerabilă.

Înaintam de-acum grăbit să ies din plasa acestor zgomote, a acestui aer viciat trecînd prin fața magazinelor deschise. Era un lucru ciudat. Zeci, sute de magazine luminate, deschise, dar nu vedeai un cumpărător. Vînzătorii-stăpîni stăteau la taifas sau căscau, sau așteptau un client care nu mai apărea de nicăieri.

Strada mi s-a părut deodată un inamic, prin mașini, zgomot, poluare, chiar prin magazinele deschise, și alergam grăbit s-o părăsesc, să ies în zone mai calme, în aer mai pur. În ușile barurilor, figuri livide, chipuri de ceară ; în holurile cinematografelor murdare, o lume pestriță, săracă. Fiecare mi se părea singur, izolat, singur-rob, singur-stăpîn în prăvălia sau în barul său. În fața unei uși deschise, legat, un cîine. Stăpînul ațipise, în așteptare, și cîinele păzea. Dar ce păzea ?

Atunci, am văzut apărînd birja aceea. Era un birjar care căuta un client nocturn. Era o birje cum sînt cîteva și pe la noi. O birje pentru turiștii inexistenți la acea oră. Era un birjar care căuta un client într-un oraș ce gemea de mașini, ce gemea de zgomote.

Ciocănitul copitelor calului și silueta cocîrjată a birjarului de pe capră păreau aduse dintr-o altă lume aici. Dar, îmi amintesc bine, îmi amintesc bucuria mică ce se furișă de îndată în sufletul meu înfrigurat și singur, prin marele oraș străin, cînd trecu prin preajma mea birjarul cu birja lui. Atunci, în plin bulevard bulversat de zgomote, m-a izbit un aer robust, un aer de țară, de cal sănătos, de băiegar de cal, de miros de hamuri, de piele încinsă și asta îmi făcu pe loc tare bine. Asta mă însănătoși, mă duse imediat cu gîndul la cîmpii cu flori, la mirosul de-acasă, la animalele asudate, puse la muncă și gîfîind în ham, la pămîntul reavăn, întors cu fierul lucitor...

Da, îmi amintesc bine de acel birjar si de calul său, într-o toamnă, seara, în timp ce străbăteam un mare oraș străin de pe o insulă în formă de triunghi din Mediterana.

ION ARIEȘANU

Anul XXIII
16
(231)
joi 17 august 1972

„Numitorul comun al poeziei — un acut sentiment al istoriei"

● Convorbire cu poetul Al. Andrițoiu

— Care a fost — vă mai amintiți ? — atmosfera literară din perioada debutului Dvs. ?

— A fost o atmosferă literară destul de calmă. Poate acesta a fost și dezavantajul debutului nostru. Intram în literatură tunși cu mașina zero, ca recruții în cazarmă. Și ca să ne justificăm ținuta uniformă, mai scriam și uniform, de parcă opera noastră ar fi fost colectivă.

Firește, aceasta s-a înrîurit în mod nefast asupra personalității artistice. Dar, să spun sincer, nu regret anii aceia care aveau și latura lor frumoasă. Ei ne-au învățat să privim arta cu seriozitate și responsabilitate civică. Și, în fond, ideile acelea mărețe și necesare le nutrim și astăzi, numai că mai complex și mai nuanțat. Noi nu am greșit atunci în felul de a gîndi, greșite au fost unele tipare artistice în care ne mulam gîndurile și sentimentele. Astăzi este o atmosferă lite-

OCTAVIAN DOCLIN

(Continuare în pag. a 4-a)

cronica literară

Oglinzi paralele

1. *AUREL MARTIN. Poeţi contemporani, II.* Dintre toţi cei care au scris despre poezia actuală, Aurel Martin, e probabil, cel mai apropiat de înţelegerea istorică a fenomenului. Lectura volumului (al II-lea) *Poeţi contemporani* scoate la iveală mai degrabă portretul istoricului literar naufragiat printre critici decît acela al istoricului literar aflat în plină bătălie de stabilizare a valorilor. Nici vorbă, autorul nu e un luptător: cărţile au fost citite în linişte în birou, lîngă rafturile bibliotecii, şi această linişte trasează un respectuos semn de egalitate între exigenţa cu care e analizat un vîrstnic sau un tînăr. Fiindcă, istoria literară nu începe cu un cutare debutant al anului '60 sau '65, entuziasmele autorului sînt reţinute iar superlativele, rare. Pagina e calmă ca un lac, liniştit, demonstraţiile, lipsite de orice extravaganţă, verdictele — în afara surprizei. Sau, mai exact: în afara unor opţiuni care să dinamiteze posibilele opţiuni ale cititorului. Punctele de reper nu sînt neapărat descoperite în imediata actualitate, ci, uneori, mai în urmă; Pentru o anume poezie a lui V. Nicolescu, trimiterile duc la Haşdeu şi Mille. Pentru Victor Tulbure, la Şt. O. Iosif sau Boliac. Cronologia operei invită la disociaţii şi nu la negaţii categorice. Iată, în cîteva fraze, consideraţii despre lirica lui Aurel Rău:

„A trecut prin experienţa din „Focurile sacre" (1956) unde ispita improvizaţiei retorice pe teme convenţionale coexistă cu interesante şi semnificative manifestări de transcriere a unor emoţii de natură strict personală, într-un spirit ce atestă orientarea către o poezie sprijinită concomitent spre descifrarea sensurilor acoperite şi pe metafora afectivă generatoare de sugestii. În *Unde apele vorbesc cu pămîntul* (1961), *Jocul de-a stelele* (1963) şi *Stampe* (1964) cu discrete ecouri din Pillat, Voiculescu, Blaga, Adrian Maniu, Frost, vădind unele înrudiri stilistice (comune şi altor poeţi de la Steaua) cu lirica bakonskyană, procesul de subiectivizare se adînceşte, orizonturile se deschid contemplaţiei largi, nu lipsită de o anumită solemnitate, tonul fundamental, meditativ, e grav şi reţinut, purtînd în acordurile lui melodii interioare, contrapunctate cu pauze de o indubitabilă elocinţă".

Am dat un citat atît de lung fiindcă el indică tonul întregii cărţi. Mai întîi, să observăm că Aurel Martin nu respinge *de plano* poezia anilor '55 (cîteva pagini îi sînt consacrate de altfel lui Victor Tulbure). Şi, de fapt, acesta este adevărul: din tonele de hîrtie împestriţate cu proză versificată ale acelor ani se pot extrage creaţii meritorii, mai ales poezie patriotică de bună calitate. E un capitol (poezia patriotică) pe care autorul nu-l uită, şi pe drept cuvînt. Criticul (şi mai ales istoricul literar) trebuie să împlinească şi misiunea de educator, dacă nu în primul rînd pe aceasta. Aerul profesoral al cărţii lui Aurel Martin e în afara discuţiei. Stabilind puncte de reper ale poeziei contemporane, Domnia-sa dă un tablou (nu complet, dar edificator) al poeziei deceniului şapte. Scrisă într-un limbaj accesibil, cartea e făcută pentru un public foarte larg, şi poate constitui, datorită calităţilor enunţate mai sus, un îndreptar foarte exact pentru acesta. Definiţiile sigure ale autorului ne fac să sperăm că în curînd vom avea o *istorie a poeziei române actuale*, scrisă de Aurel Martin. Clare şi precise distincţiile Domniei sale aparţin (am întîrziat să o spunem) unui critic blajin care, în drum spre sinteză, ocoleşte jocurile sterile şi afirmaţiile riscante, spectaculoase în fond, preferînd penumbra afirmaţiilor seci, uneori mate, impersonale, din care e făcută, cercetarea ştiinţifică. Sistemul lui Aurel Martin e o didactică înţelegătoare, care pe lîngă informaţiile pentru neiniţiaţi oferă cititorului expresia lapidară a unor definiţii quasi complete.

2. *GHEORGHE GRIGURCU: Teritoriu liric.* Critic în adevăratul sens al cuvîntului critic prin verva afirmaţiei şi prin eleganţa demonstraţiei, prin riscurile asumate în promovarea valorilor dar şi prin consecvenţa atitudinii este Gheorghe Grigurcu, unul dintre cei mai interesanţi cronicari literari ai ultimilor ani. Tot ceea ce ţine de excelenţa calităţilor cronicarului dar şi de capitolul iritant al unui anume nonconformism jurnalistic devine vizibil în această culegere de cronici. Numele autorului nu poate fi despărţit de al revistei *Familia*; probabil, unele din simpatiile şi idiosincraziile cronicarului sînt cele ale revistei, iar procentul de subiectivism al autorului trebuie, spre a ajunge la adevăr, conjugat cu direcţia ei. Fiindcă în anii săi cei mai buni, *Familia* a schiţat, într-adevăr, în literatura noastră, o direcţie. Nu ne explicăm, altfel, vehemenţa cu care Grigurcu refuză de pildă, poezia lui A.E. Bakonsky. Cronicile (la *Fluxul memoriei* şi *Cadavre în vid*) pun în mişcare o inteligenţă malefică, în stare să-l dărîme nu numai pe Bakonsky, ci orice edificiu liric, oricît de zdravăn ar fi el întocmit. Pentru introducere, Gh. Grigurcu scoate, dintr-un volum uitat al poetului (*Poezii*, 1950) versuri scrise după moda timpului spre a ilustra un debut şovăielnic. Dar poezii de felul cu pricina, nici mai bune nici mai proaste au scris şi Al. Andriţoiu şi Nina Cassian, şi Aurel Rău, poeţi mult iubiţi (pe bună dreptate) de lecturile lui Gheorghe Grigurcu. Pentru neiniţiaţi, cronica (la „Fluxul memoriei") poate părea scrisă la rece, mai ales că nu depăşeşte, în prima parte, ambiţii descriptive. Cel ales spre comparaţie e Stamatiad (diabolic termen de comparaţie) epigon macedonskian, amintit azi doar prin degradarea la care a dus gestul macedonskian. Urmează citatele (ce nu se poate demonstra cu ajutorul unui citat) şi masacrul e împlinit cu brio, pînă la concluzia difamatorie: „Ca poet al suferinţei grandilocvente, A. E. Bakonsky, face figura unui Christ care n-a putut învia a treia zi după scripturi". Ceea ce se reţine dintr-o activitate critică, sînt, mai ales pentru un anumit public, negaţiile, scandalul contestaţiei. Un critic adevărat nu trăieşte în fond doar prin afirmaţie, ci şi prin contestaţie; activitatea lui nu se măsoară doar prin suma înţelegerilor, ci şi a neînţelegerilor, care dau sare atitudinilor. Un foiletonist care acceptă orice valoare consacrată, e un mediocru, incapabil de sinceritate. Grigurcu e (în cazurile lui Bakonsky, Nichita Stănescu, Marin Sorescu) aşezat în fotoliul contestaţiei programatice: atitudine de poet (Grigurcu e un pot excelent, mai puţin luat în seamă decît trebuie datorită criticului) şi capriciul e şi de poet. Dacă negaţiile autorului cărţii de faţă sugerează măruntul scandal care umple cu pagini pitoreşti foile sobre ale unei istorii literare, afirmaţiile lui Grigurcu au contribuit, şi nu în mică măsură, la impunerea unor valori, azi prime mărimi ale poeziei actuale. Grigurcu a scris deci despre toţi poeţii importanţi de azi, şi majoritatea cronicilor din acest volum atestă gustul sigur al criticului, inteligenţa şi fineţea observaţiei. Farmecul definiţiilor memorabile, vine din eleganţa metaforei dar şi din patosul poetic, din fraza aburită de tensiune intelectuală:

„Mai puţin cerebral decît se crede îndeobşte (dacă nu subsumăm cerebralului exactitatea expresiei şi limpezimea percepţiilor) poezia lui Al. Philippide se află sub zodia impulsurilor originare, a zbaterilor tulburi, subterane. Miezul ei cel mai adînc e delirant şi arzător, înspăimîntător ca însuşi miezul planetei".

„Cîntăreţul Corydonului aduce în lirica noastră nota unui hamletism graţios, estetizat. Spre deosebire, bunăoară, de bardul Întunecatului april, hohotitor şi cavernos de atîtea ori, Radu Stanca alină suferinţa hamletică prin dragostea sa nesăţioasă de forme, prin muzica elegantă şi melancolică a versului. Poemele sale nu sînt rostite în faţa stihiilor dezlănţuite (deşi le invocă patetic), ci într-un mediu care le recepteazā ecoul literar. Hamletul său nu părăseşte niciodată scena".

Ştefan Aug. Doinaş e un poet al unei poziţii privilegiate. E un romantic la modul apropiat de clasicism, limpid, al primilor romantici, apropiindu-se şi de momentul decantării, clasicizării, celei mai moderne lirici, fără a traversa vîrtejurile ei de confuzie expresivă. Unii îl bănuiesc de o superficialitate a elaborării, în temeiul perfecţiunii muzicale a versurilor. Dar acest cîntăreţ de ţinută elină al cosmosului are nevoie de eufonie ca de un tipar în care să-şi toarne substanţa cu maximum de efect, ca de un ecou al pitagoricei „muzici a sferelor" care să-l verifice perpetuu".

„Sub soarele esteticului, trunchiul senzual al liricii lui I. Negoiţescu odrăsleşte lăstari puri în aerul de candoare pe care orice autentică sforţare artistică îl degajă".

„Mircea Ivănescu ni se pare un poet de dimensiuni în stare a umili orice ierarhie de poezie românească actuală. Pentru cine are ochi, cartea sa de poeme se citeşte ca un roman senzaţional al spiritului".

„Virgil Todorescu e aşadar un suprarealist al unei simplităţi neînvinse pe deplin".

„Ben Corlaciu şi-a adus contribuţia la făurirea unui ton grandilocvent-mucalit, care a împrospătat lirica românească din anii '40, fără suficientă consecvenţă însă, astfel încît răspunsul la întrebarea pe care singur şi în limbajul preferat şi-o adresează, va fi amînat:

„Cînd vom ajunge prietenul meu,
dincolo de nasul lui Dumnezeu"?

„Limba lui Dimov pare a se fi neutralizat în aşa măsură, încît prin străvezimea ei străbate spectacolul de circ, nostalgic al lucrurilor pure. Fără intervenţia impasibilului poet, răsăritean cu pupilele sparte de miracole policrome. Adică un parnasian al hazardului".

„În această astrologie corală, convertită într-o nesecată putere asociativă, ca într-un slef se concentrează toate virtuţile poeziei lui Sorin Mărculescu, suavă şi adîncă, veritabilă (şi nu numai programatică) cîntare a omului:

„Depăşind graţioasele zone ale incantaţiei verbale minulesciene, Adrian Păunescu se exprimă cu o plinătate lirică elocventă, sub astrul însîngerat al lui Sacher-Masoch".

În patriile lucidităţii. Gh. Grigurcu este autorul cîtorva dintre cele mai pregnante formule asupra unor scriitori de azi, memorabile concentrări ale unei inteligenţe în ofensivă.

C. UNGUREANU

*) Aurel Martin, Poeţi contemporani, vol. II. Ed. Eminescu, 1971 şi 2) Gheorghe Grigurcu, Teritoriu liric, Ed. Eminescu, 1972

Dicţionar de sinonime

(Editura Albatros)

Anul 1972 marchează apariţia recentă în seria dicţionarelor Albatros a unui util *Dicţionar de sinonime.* Dacă lăsăm la o parte încercările anterioare, este primul dicţionar de acest gen, alcătuit de 14 colaboratori (cam mulţi !) sub redacţia prof. univ. dr. Gh. Bulgăr.

Dicţionarul propriu-zis este precedat de un interesant studiu *Sinonimia lexicală în limba română* semnat de Gh. Bulgăr. Sinonimele sînt definite ca „acele cuvinte care au aproximativ acelaşi sens, putînd fi substituite unele cu altele într-un context dat, fără ca înţelesul acestuia să se schimbe" (p. 6). În sprijinul afirmaţiei sale, autorul citează opiniile lui Al. Graur, Ch. Bally, V. Bogrea. Cel mai mare spaţiu în economia studiului este acordat unei schiţe de istorie a cercetărilor privitoare la sinonimia românească.

Greutăţile inerente unei asemenea lucrări au fost rezolvate adesea cu competenţă de către autori. Totuşi s-au strecurat unele inconsecvenţe şi chiar anumite lipsuri şi erori, a căror semnalare va contribui, sperăm, la îmbunătăţirea lui în ediţiile viitoare. Se pare că ele se datorază numărului mare de autori care au redactat, probabil, fiecare 2—3 litere fără să se mai realizeze o confruntare ulterioară între cuvintele-titlu Astfel, *soţie* este sinonim, între altele, cu *„jumătate"* despre care aflăm că e cînd regionalism, cînd termen popular sau familiar. Dicţionarul limbii române moderne menţionează că *soţia* este numită „glumeţ" *jumătate*. La fel se întîmplă cu *muiere* care este fie regionalism, fie termen popular.

La alţi termeni sinonimi găsim un număr diferit de semnificaţii: *Celebru-5, faimos-7, ilustru-5, reputat-5, vestit-7, strălucit-3, renumit-6, cunoscut-5.* De asemenea sinonimele *act, document, atestat, dovadă, hrisov, înscris, unic, zapis* nu apar la fiecare din termeni iar *unic* nici nu este consemnat ca un cuvînt-titlu. *Zapis* poartă indicaţia „înv.", pe cînd *hrisov* nu este însoţit de această prezentare.

Dacă sinonimele perfecte *nea, ninsoare, omăt, zăpadă* sînt înregistrate corect, cu toate semnificaţiile (de altfel foarte cunoscute), nu acelaşi lucru se poate afirma despre sinonimele lui *cioban.* Litera P fiind alcătuită de un autor unic, acesta precizează: *păcurar* — păstor, cioban, vier şi *păstor* — cioban, păcurar, vier, uitînd să amintească pe *baci* (nu este consemnat nici ca termen-titlu) menţionat numai alături de „păstor" ca sinonim al lui *cioban.* Iar *oierul* este sinonim doar cu „cioban" şi „păcurar". Exemplele se pot înmulţi. *Uşierul* este sinonim aproximativ cu „sumbru", dar *sumbru* nu mai este sinonim cu „funebru" (?).

Era necesar să se facă distincţie între sinonimele aproximative şi cele perfecte (eventual culese cu altă literă sau cu indicaţia respectivă abreviată).

Observaţiile de mai sus scot în evidenţă unele deficienţe care nu ştirbesc însă valoarea incontestabilă a acestui act de cultură.

Prin tipărirea într-o colecţie de largă circulaţie şi prin profilul său, dicţionarul „îşi propune să vină în ajutorul celor ce caută în diferite împrejurări termeni echivalenţi, *care să se poată substitui într-un context dat,* pentru a nuanţa lexical şi stilistic comunicarea".

C. NEGREANU

EDMOND NICOLAU: Omul între două infinituri

(Editura politică)

De cîţiva ani, lumea noastră stă sub ameninţarea unui nou soi de invadatori: matematicienii. Explozia informaţională şi necesitatea abordării multilaterale a realităţii desfiinţează tipul de savant-titan, pregătit în mai multe domenii ale cunoaşterii umane, conducînd obligatoriu la cercetarea interdisciplinară, la munca în echipă, la colaborare — pe baza unui limbaj comun, „metoda ştiinţifică, limbajul ştiinţei şi al tehnicii care tot mai adesea — ne asigură Ed. Nicolau — se exprimă matematic". Matematica a ieşit din cadrul tehnicii şi-şi pregăteşte minuţios invazia chiar şi în acel colţ de lume al emoţiilor fine şi suave care este poezia. Spaima de rigorile matematicii — nu însă şi de cele ale raţiunii — au proiectat în conştiinţa noastră imaginea terifiantă a noului invadator, a matematicianului monstru, rece, mărginit, mutilat sufleteşte, claustrat în lumea abstracţiilor, rupt de viaţa cotidiană şi a cărui cea mai strălucită prformanţă pe plan social este prezenţa în comisiile de examen.

Din fericire, avem prilejul să constatăm cît de falsă este această reprezentare, pe care oamenii de ştiinţă (ca Gr. C. Moisil, Mircea Maliţa, Ed. Nicolau) o dezmint cu fiecare apariţie publică a lor: ei ne propun imaginea unui matematician umanizat, de vastă cultură şi supleţe intelectuală, meditînd la condiţia umană şi glorificînd raţiunea şi puterea creatoare a omului, prin care acesta se ridică deasupra duratei sale biologice. O probează şi esurile de faţă, centrate pe nevoia încrederii în gîndirea ştiinţifică, raţională. În fond, aceasta ste condiţia umană. Suspendat între două infinituri, între microcosm şi macrocosm, omul se află undeva la mijloc. „avînd faţă de întregul univers cunoscut avantajul raţiunii". Istoria ştiinţei nu este altceva decît „istoricul unui triumf — al triumfului raţiunii umane, care treptat asimilează întreaga lume a văzutelor ca şi a nevăzutelor". „Raţiunea umană a început ca o mică licărire, dar a devenit azi o ştiinţă puternică ce înlătură negurile ignoranţei şi izgoneşte definitiv obscurantismul" (cf. şi Mircea Maliţa, *Aurul cenuşiu:* „Înaintarea gîndirii laice are ceva din colonizarea unui continent ce fusese stăpînit de ciclopi şi balauri"; de altfel, similitudini de gîndire la Ed. Nicolau şi M. Maliţa se pot găsi la tot pasul; a se compara, spre edificare, eseul lui Mircea Maliţa „Discurs despre ireparabilul timp" cu „Săgeata timpului ireversibil" de Ed. Nicolau).

Toată această grandoare a raţiunii izvorăşte din contactul permanent cu realitatea, cu viaţa, „teoriile se nasc din interacţiunea minţii noastre cu realitatea"; „Anteu (. . .) îşi capătă puterea din contactul cu Pămîntul. Omul îşi trage puterea din contactul cu viaţa"; „Este o obligaţie pentru orice om care gîndeşte ca, ori de cîte ori este necesar, să compare esenţa teoriilor întîlnite cu realităţile, pentru a degaja adevărul, care nu poate fi decît de partea ştiinţei".

Ceea ce fac atractive aceste eseuri, dincolo de tensiunea ideilor, sînt numeroasele incursiuni ale autorului în domeniul literaturii, poate tocmai din nevoia de a umaniza conceptele cu care operează. Astfel, Horaţiu, Shakespeare, Goethe sau James Joyce. Somerset Maugham, sînt numai cîteva nume de referinţă pe care el îşi sprijină numeroase idei şi care ar fi suficiente pentru a vorbi despre „Omul între două infinituri" ca despre „Edmond Nicolau între ştiinţă şi artă".

SIMION DANILA

ACTUALITATE LITERARĂ

INTRE PROZĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ

„Colaje" — ultima carte a lui Mircea Zaciu — a iscat, ici colo, neaşteptate uimiri, multe din ele, însoţite de gîndul unui salt brusc, dacă nu de compătimit, de la precizia criticului şi istoricului literar la sclipirile stilistice ale unei cărţi de proză. De fapt, nu prea este vorba de un salt neaşteptat. Atenta cercetare a creaţiei lui Mircea Zaciu ne dezvăluie cîteva tentative scriitoriceşti, în mare parte, neizbutite : scenarii literare care nu şi-au găsit încă regizorul, o piesă scrisă în colaborare cu Vasile Rebreanu, dar, mai ales, munca secretă la o carte despre Bălcescu, muncă mărturisită într-una din paginile Colajelor.

„Viaţa mea, mănăstire cu turnurile retezate... Unul măcar de-aş putea să-i durez, să nu se năruie... Cartea adusă pînă aici, tot mai aproape de un deznodămînt. Al cui ?, al lui, al Viteazului, ori al meu ? Să mă zidesc de viu în ea ca într-o turlă ? Eu ziditorul şi tot eu jertfa zidirii — turlă fulgerată de moarte". (p. 169).

Dezvăluie acest citat o risipire a forţelor creatoare în mai multe direcţii, fiecare din ele sfîrşind într-o neîmplinire, ca un turn de mănăstire ridicat de un nou meşter Manole. Pe de o parte, criticul condamnat prin meserie să iubească lumea cărţilor şi să-şi facă din literatură prilej de evenimente sufleteşti, pe de alta, artistul, al cărui instinct creator îi spune că o adevărată proză îşi are izvorul numai în întîmplările vieţii. Pe de-o parte, istoricul literar, obişnuit — ca om de ştiinţă — cu documentarea minuţioasă, pe de alta, omul de mare sensibilitate, lăsîndu-se furat de jocul fanteziei.

„Colaje" mi se pare o carte născută din compromisul acestor forţe contradictorii, un compromis, probabil, înaintea unei biruinţe a prozatorului asupra istoricului literar. Cele două laturi contradictorii s-au împăcat şi rezultatul a fost o carte greu de aşezat într-unul din genurile statornicite de critica literară.

Astfel, nesupunîndu-se unei sigure categorisiri, „Colaje" păstrează toate posibilele împliniri ale lui Mircea Zaciu : precizia istoricului literar, meditaţia eseistului, sclipirile stilistice ale unui prozator. Eterogenitatea e permisă de formula cărţii. „Colaje" este un jurnal de un tip deosebit, un jurnal în care eroul narator îşi consemnează gîndurile iscate de nenumăratele întîmplări la care asistă sau participă. Dacă acest narator se confundă sau nu cu autorul Mircea Zaciu — este o problemă valabilă pentru orice proză de formula jurnalului subiectiv.

Ca în orice jurnal, evenimente exterioare declanşează discursul naratorului. Un jurnal selectează faptele exterioare, după preferinţe, numai unele găsindu-şi rezonanţă în sufletul autorului. În cartea lui Mircea Zaciu evenimentele declanşatoare sînt în exclusivitate de ordin cultural : apariţia unei cărţi („Paul Zarifopol", „Un uitat — Stejar Ionescu"), o comemorare („Campanii sau curiosul mod de a comemora"), gesturi pioase ale contemporanilor faţă de înaintaşi („La o statuie", „Catedră Eminescu"), moartea unui scriitor („Priveghi", „Moartea lui Horaţio"). Lumea naratorului din „Colaje" este o lume exclusiv livrescă.

Înfăţişările discursului vor fi caracteristice pentru lumea interioară a naratorului. Discursurile declanşate prin stimularea memoriei sînt demonstraţii ale unei erudiţii uimitoare, în care asociaţia, cu funcţii unificatoare, ca orice proză de rememorare, dezvăluie un univers de cărţi grămădit într-o memorie. Memoria naratorului, încărcată de date literare, funcţionează fără greş. O carte trimite la o altă carte, un nume la un alt nume, într-un discurs seducător prin erudiţia sa şi prin stilul său elevat. Interesante sînt discursurile polemice, multe dintre ele în stare să ofere perspective noi asupra unui autor cunoscut într-o anumită ipostază : „Bălcescu", „Gherea intim", „O ipoteză" etc.). Entuziasmul care însoţeşte aceste ipoteze, îndîrjirea polemică în a răsturna perspectivele „imperturbabil consacrate" — aparţin psihologiei omului de ştiinţă.

Un loc însemnat îl ocupă meditaţiile naratorului declanşate de evenimentele literare. Abundenţa acestor meditaţii apropie naratorul „Colajelor" de doi mari eroi ai literaturii noastre : Ioanide şi Ştefan Gheorghidiu. Diferenţele se impun însă. Comentariul lui Ioanide are virtuţi clasificatoare şi explicative născînd o superioritate rece şi ironică asupra evenimentelor. La Ştefan Gheorghidiu, evenimentul exterior constituie punct de plecare pentru cunoaştere, pentru concluzii menite a fi cuprinse într-o viziune personală asupra lumii. Spre deosebire de aceştia, naratorul din „Colaje" transformă faptul exterior într-o meditaţie exclusivă asupra literaturii, asupra destinului acesteia în lume.

Astfel, „Colaje" este jurnalul unui narator cu o psihologie interesantă. Cercetător ştiinţific — istoric literar, pare-se — naratorul şi-a făcut din literatură o a doua lume. Luciditatea opreşte orice confesiune intimă şi, peste tot, eroul se simte suspectat de imprecizie ştiinţifică şi de divagaţii în afara obiectului ştiinţei. Dar în spatele acestor însemnări, purtate în exclusivitate asupra cărţilor, cititorul bănuie un suflet complex, o personalitate care refuză să se confeseze în plenitudinea sa dintr-o pudoare specifică unui savant. Să facă oare aceasta Mircea Zaciu într-o viitoare carte de proză ?

ION CRISTOIU

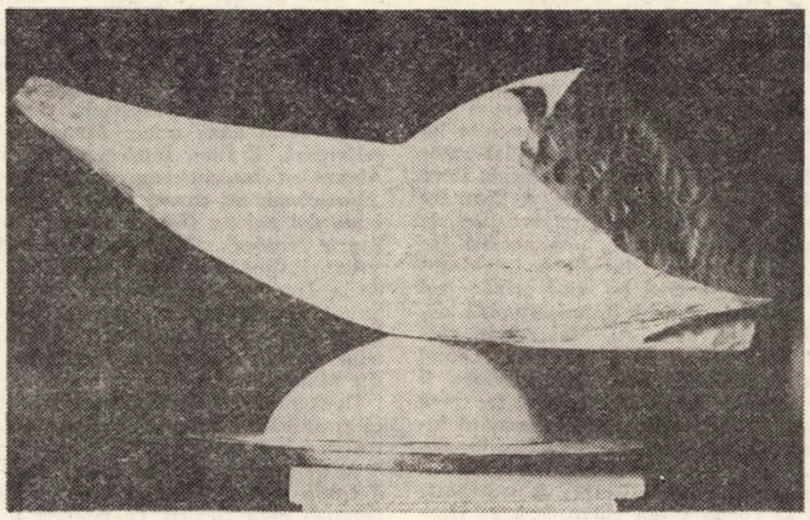

BATA MARIANOV Studiu pentru „forma dinamică"

CATRENELE lui Omar Khayyam

Cu paisprezece ani înaintea marii schisme a Europei medievale, într-o altă lume care-şi dorea preeminenţa, în lumea cea nouă a Islamului, vedea lumina zilei, în1040, în ţinutul Khorassan de lîngă cetatea Nişapur, Omar Ebn Ebrahim — cunoscutul de mai tîrziu poet, El Khayyam.

Dintr-o familie modestă — tatăl său îi împrumută porecla de „Croitor-de-corturi" — Omar Khayyam urmează studiul matematicii şi astronomiei la colegiul din Nişapur, împreună cu Hassan Sabbah, întemeietorul sectei Haşişinilor (Asasinilor) şi cu Nezam-ol-Molk, vizirul de mai tîrziu al sultanului Arslan ; cu ajutorul acestuia, Omar Khayyam ajunge conducătorul observatorului astronomic din Merv, remarcîndu-se totodată ca cel mai de seamă savant al timpului.

În descendenţa intelectuală a grecilor şi a lui Avicena, se formează acum astronomul, matematicianul şi poetul Omar Khayyam (pe lîngă alte lucrări ştiinţifice ni s-a păstrat şi un **Tratat asupra cîtorva dificultăţi ale definiţiilor lui Euclid).**

Lectura recentei traduceri în versuri, după un text persan tradus de Sokufé Saidi, a regretatului George Dan, omagiu pe care iranologul român l-a adus unei literaturi de două ori milenare, relevă cititorului român — ca nici o altă tălmăcire — structura lirică a marelui poet persan.

Lirica lui Omar Khayyam nu poate fi circumscrisă unor „eventuale" teme fundamentale ; singularitatea poeziei lui stă în cuprinderea întregii bogăţii sufleteşti a persanului medieval. De aceea nici nu poate fi vorba de un mesaj stricto sensu al catrenelor sale.

Ceea ce-l desparte pe Omar Khayyam de cîntăreţii de totdeauna ai durerii şi stingerii ei este patetismul, accentele de frenezie pe care le scoate poetul, precum şi utilizarea unei forme fixe, „robai"-ul, de la radicalul arab r — b = 4. N-a fost el inventatorul acestei specii lirice care postulează idei şi forme fixe, dar receptînd toate tendinţele robai-iului, Omar Khayyam aduce această specie lirică persană la o atare perfecţiune încît poate fi considerat deopotrivă realist, sceptic-pesimist, ateu, filozof-umanist, mistic-esoteric. Discipol al lui Avicena, ale cărui lucrări le explica elevilor, Omar Khayyam accentuează latura pesimist-umanistă a robaiat-elor maestrului. Astfel se formează o mare personalitate poetică, de o profundă inspiraţie lirică, dublată în permanenţă de omul de ştiinţă care caută în matematică şi-n legile naturii adevărurile extreme.

Însetat de certitudini, de absolut — ca grecii — Omar Khayyam nu mai găseşte în Islam (revolta împotriva dogmelor Coranului este evidentă) o formă certă a existenţei ; nu găseşte nici în datele ştiinţei certitudinile care să-i ofere echilibrul şi, atunci, îşi strigă neputinţa în faţa singurei realităţi certe : moartea. Viaţa propriu-zis, existenţa noastră, cu toate contingenţele ei, nu sînt altceva decît manifestări ale morţii.

Pămîntul nu mai este simbolul şi realitatea genezei — ca la egipteni, la greci sau la latini etc., — ci lăcaşul cosmic al extincţiei finale, o treaptă spre apocatastază : „Ungher-ce-se-dărîmă" (110), „Căscioara-de-dorinţi-şi-lacrimi-arsă" (111), „Lăcaşul-de-ruini-şi-sterpe-cremeni" 121), „Deşertul-de-neant" (125), „Cuibul-ăsta-de-mîhnire" (129), „Bulgărul-de-tină" (113), „Lăcaş-pustiu-de-moarte" (174) etc.

Neputînd găsi în întreaga existenţă nici o urmă de frumos sau de absolut, ci numai haos şi anarhic, Omar Khayyam deplînge cu cuvintele Ecleziastului deşertăciunea lumii.

Din constatarea realităţii implacabile a morţii, a perisabilităţii şi deşertăciunii lumii, poetul încearcă să-şi lanseze imperativele „epicureice" şi atunci revine în lumea comună a metaforelor poeziei clasice persane, după cum observa autorul celei mai bune ediţii persane a robaiat-elor lui Omar Khayyam (Teheran, 1942), dr. Mohammad Ali Foroughi (vezi Antonio Pagliaro-Alessandro Bausani, **La letteratura persiana,** Sansoni-Academia, Firenze-Milano, 1968, p. 346—347). Metaforele despre care vorbea editorul iranian : vinul, femeia iubită, cultivarea plăcerilor etc., îl apropie pe Omar Khayyam de lirica elegiacilor greci sau latini. De altfel cultivarea plăcerilor are loc în totdeauna într-un cadru realist-decorativ, ca la Anacreon sau Tibul.

Spre deosebire de lirica greco-latină a plăcerilor, ivită mai totdeauna dintr-o stare de resemnare în faţa deşertăciunii lumii, a perisabilităţii, ori a extincţiei finale, la Omar Khayyam şi oceste paleative ale durerii universale, plăcerile, vor aminti de moarte şi de omniprezenţa ei :

„Pînă cînd vom fi ostateci minţii noastre, zi şi noapte,
dacă vom trăi o sută ani sau doar o zi şi-o noapte ?
Toarnă băutură-n cupă, pînă lutul nostru moale
n-o ajunge iar pe roata celui care face oale !" (126)

Ori catrenul 152 :

„...Şezi aici, pe iarba verde, şi să bem din cupe pline,
cît n-o creşte iarba verde şi din mine şi din tine !"

Tot o notă distinctă faţă de greci care doreau — prin Fedon al lui Platon — nemurirea sufletului, o constituie la Omar Khayyam năzuinţa către eternitatea clipei, dorinţa de a învinge ireversibilitatea timpului prin eternizarea omului întreg, în carne şi oase — dogmă specifică islamismului primitiv.

Împotriva acestei indiferenţe cosmice, împotriva nedreptăţii care i se face, poetul luptă prin afişarea unei indiferenţe asemănătoare. Catrenul 175 dezvoltă aceeaşi nonşalanţă, ba mai mult — ca la François Villon în al său **Quatrain** („Je suis François dont il me poise...") prin imperativele sale sfidează cosmosul ;

„Dacă rost îţi faci de-o pîine şi de-un butur-de-berbece,
dacă-ţi umpli şi ulciorul, cinci ocale de vin rece,
în grădină, stînd c-o faţă-de-lalele, vei petrece,
cum nici şahul n-o petrece, şi pe şah îl vei întrece !"

Un cunoscut editor al cîtorva dintre robaiet-ele lui Omar Khayyam (1950), cît şi al unei apreciate **Clasical Persian Literature** (London, 1958), orientalistul englez Arthur J. Arberry, este de asemenea şi autorul unei interpretări interesante a catrenelor lui Omar Khayyam. După el, Omar Khayyam este mai cu seamă poetul pesimismului raţionalist, dar care nu transcende niciodată în tragic, pentru că este mereu dublat de o privire ironică, plină de umor asupra existenţei.

Omar Khayyam este însă şi un umanist, îndrăgostit de formele morale şi raţionale ale existenţei, ca poeţii şi gînditorii greci şi latini, un senzualist delicat ca Horaţiu — întrecîndu-i pe toţi prin profunzimea simţirii şi tensiunea lirică.

Dacă ar fi să luăm în considerare cuvintele despre literatura persană, ale lui Dimitrie Cantemir, atunci am citi următoarele, în **Sistemul religiei mahomedane** din 1721 : „...Prin cugetări sublime, prin dulceaţa elocinţei — căci rimele şi compoziţia sînt la ei (poeţii persani sau turci n.n.) diferite de ale noastre — prin topica, frumuseţea, abundenţa şi subtilitatea metaforelor... ei depăşesc în chip covîrşitor pe greci şi pe latini".

Să nu uităm însă descendenţa singulară a literaturilor greco-latine în literatura universală (Omar Khayyam însuşi a fost un elev al grecilor).

Cert este că Omar Khayyam a creat un tip de sensibilitate în care se pot regăsi cititorii de totdeauna şi de pretutindeni, a creat cu aceeaşi ardoare pentru absolut şi axiologic o operă clasică în intenţionalitatea şi finalitatea ei un „bun" care să „placă totdeauna şi tuturor".

EMIL DUMITRAŞCU

CINEFIL

VASILE MOISE

O să trebuiască să-mi aduc aminte. E singurul lucru pe care pot să-l fac acum, pentru că nu l-am întîlnit zilele astea pe Vasile Moise ca să-l întreb cîți ani are, precis cîte filme a făcut și cîte premii a luat. Nu l-am întîlnit pentru simplul motiv că plecase prin țară cu o echipă și cu o mie de metri de peliculă să vadă și să filmeze. Așa că nu-mi rămîne decît să-mi amintesc de trei ori, cred, de Vasile Moise.

Prima dată ar fi colegul. Pentru că avem aproape aceeași vîrstă, adică 22 de ani, ne-am întîlnit în studenție. nu colegi de facultate (el e de o lună și jumătate inginer mecanic), ci colegi de cineclub. El venise încă din liceu la Cineclubul C.F.R., pe urmă a început să facă filme și la studenți. Ce-mi amintesc din acele zile cînd lucra fiecare la filmul lui, sau cînd lucram împreună la vreun documentar studențesc, e nemaipomenita lui îndîrjire. Stătea nopți întregi în laborator sau la masa de montaj și dimineața intra palid la cursuri sau examene. A făcut tot felul de filme, documentare, artistice, de animație, experimentale, cu aceeași îndîrjire pe care i-am invidiat-o întotdeauna. Genul care cred eu că-l prinde cel mai bine e artisticul (totuși, stupidă denumire, „film artistic"). Mai precis, crochiul liric, așa cum a făcut în **Cercul soarelui** și în **Portret.** Rememorarea îi prilejuiește asocieri neașteptate, iar ceea ce rezultă sînt niște grațioase imagini încărcate de poezia unei atmosfere tensionate.

Aș comite fără îndoială o nedreptate dacă aș contesta sau chiar dacă aș trece cu vederea calitatea filmelor politice pe care le-a semnat Vasile Moise. Curios, el și-a prelungit această înțelegere poetică a lumii și în filmul care ar solicita, după toate canoanele, o trimitere directă, epică, la realitate. Iată de ce, experimentalul **Lumini** reface tragedia genocidului cu un grup de lumînări, în imagini de o rară plasticitate, iată de ce un film dedicat lui Lenin, patetic prin mesaj, transformă ecranul într-un colaj de imagini cotidiene în care personalitatea se încadrează de la sine, nefestiv, și pelicula se salvează astfel de orice retorică grandilocventă, iată de ce, in fine, cel mai „epic" film, **Zăpada,** își depășește condiția de simplu transpozant al unui story și se transformă, grație poeticității imaginii, în metaforă a eroicului legendar.

A doua oară ar fi concurentul Vasile Moise și trebuie să-mi amintesc cum în această primăvară, la Brașov, pentru prima oară n-am mai fost colegi. El era pe generice și în spatele ecranului, proiectîndu-și filmele și tremurînd pentru ele, eu eram în fața ecranului, la masa juriului, văzîndu-i filmele și tremurînd pentru ele. Festival național de film studențesc. Iulian Mihu m-a întrebat : „Cine e, dragă, băiatul ăsta, Vasile Moise ? Ca profesionist nu m-a speriat nimic din ce-am văzut până acum. **Zăpada** mă îngrijorează. E film. Înțelegeți ? E film". Alexandru Întorsureanu m-a întrebat : „Spuneți-mi, nu cumva Moise a proiectat acum doi ani un film cu niste lumînări ? Foarte frumos". Valerian Sava m-a întrebat : „Cine îi învață pe băieții ăștia de la Timișoara să facă film așa bine ?". Și tot așa. Palmares. Marele premiu al festivalului, **Zăpada** (Vasile Moise). Premiul special al juriului, **Identitate** (Vasile Moise).

Dacă n-ar fi părut suspect, știu precis că și premiul pentru regie și premiul pentru imagine, tot...

A treia oară îmi amintesc cum mi-a dat mie Vasile Moise un interviu. Eu mă făcusem deja ziaristă de meserie și l-am întrebat oficial ce are de gînd cu filmul și el mi-a răspuns că oriunde merge o să facă film, iar dacă n-o să găsească vreun cineclub pe-acolo, o să înființeze unul și tot o să facă film. Final. A rămas la Timișoara, dar chiar acum nu e acasă, să-l întreb cîți ani are precis și cîte filme, cîte premii a luat și ce-ar dori să spună în încheierea prezentării pe care i-am făcut-o.

A. S.

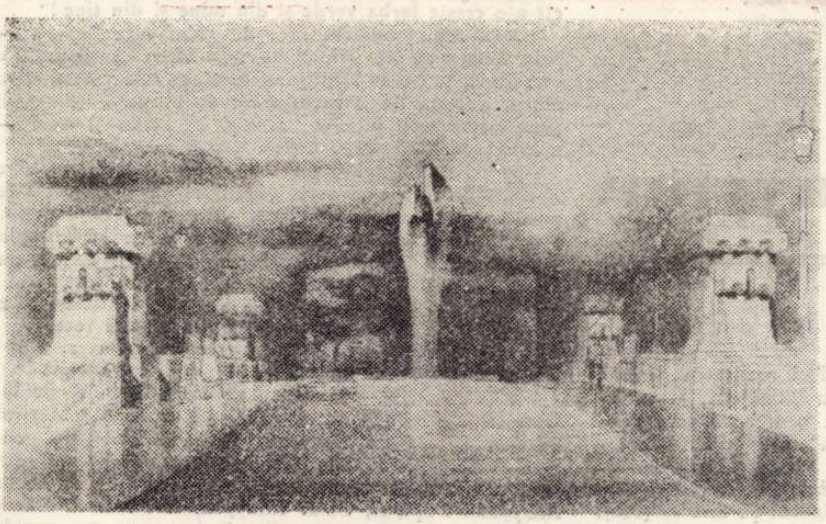

VICTOR GAGA **Proiect de monument — Traian Vuia**

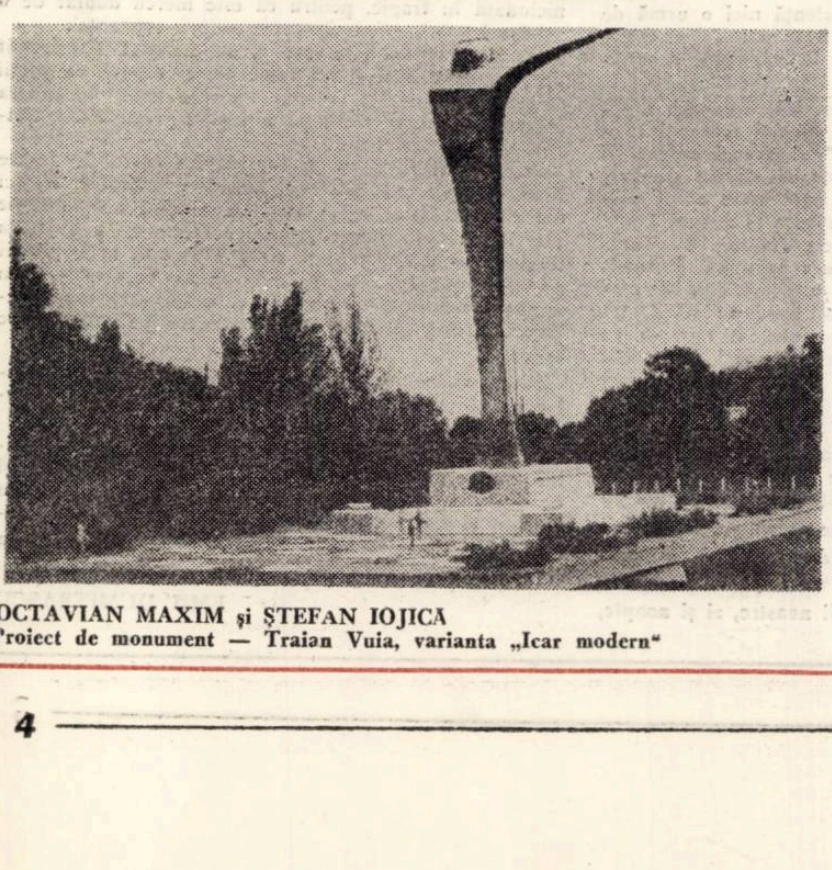

OCTAVIAN MAXIM și ȘTEFAN IOJICA
Proiect de monument — Traian Vuia, varianta „Icar modern"

plastică

Edit Gog

Prima expoziție personală cu care Edit Gog s-a prezentat publicului, în 1966, anunța un talent neconturat încă, dar care purta cu prisosință marca înzestrării. În 1971, după mai multe participări la expoziții în țară (București, Timișoara) și străinătate (Tokio), artista se impune cu o expoziție interesantă prin unitate și noutate, Ch. Baudelaire, cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la nașterea poetului. Presa de specialitate recunoaște la Edit Gog evoluția, subliniindu-i puternicul ton liric. În seria de lucrări Baudelaire, autoarea a surprins cu fidelitate atmosfera halucinantă din poezia „Florilor răului", recunoscînd ușor spleenurile și grandoarea trăirii poetului. Era un semn că pictura se regăsea în poezie și poezia în pictură. Pe largi spații de adevăr poetic, veneau culorile pe sticlă, parcă dintr-un adînc inexprimabil, să-și strige șoptit străvezimile și nuanțele. Era poetul ? Era pictorul ? Era obsesia ? Sau toate acestea la un loc. Ca o descătușare din tainițele ascunse, torentul se confunda cu cîntecul și culoarea cu litera. „Vis parisian", „Amurg agonic", „Spleen" și-au găsit armonic lungimea de undă. Edit Gog nu căzuse în ilustrație, ea recrease. Adusese o nouă față a poetului în lumina aburindă a penelului.

Într-un alt ciclu, „Zodiac", artista parcă-și propune un minuțios studiu al anotimpurilor, cu o vrajă tulburătoare de pătrundere în sufletul omenesc. Licărul de fascinație, scurgerea lunilor anului în cascadele vieții, puntea peste care se ridică și navighează destine. O regăsire, un naufragiu, din nou revenirea la sine. E o pendulare de simboluri, între polii fierbinți ai culorilor, o bună cunoaștere a cărții mereu deschisă, în natura umană. Tușele de finețe cîntată, de legănare echilibrată, pun în stare de grație motivele picturale de înaltă temperatură. E poate drumul sigur de afirmare pe care deja Edit Gog îl străbate în pictura sa.

DAMIAN URECHE

Numitorul comun al poeziei

(Urmare din pag. 1)

rară mai agitată, bîntuită de curenți mai electrizanți. Și asta, pe de o parte, e bine, pentru că stîrnește setea de individualitate, de personalitate. Cînd însă agitația este prea zgomotoasă și, uneori, vai, lipsită de conținut, atunci nu mai e arta de vină. De aceea eu visez o atmosferă literară care să cuprindă și agitația contemporană, dar și ceva din calmul, romantismul și seriozitatea zilelor de ieri.

— Cum e continuată astăzi tradiția poeziei ardelene ?

— Există o singruă poezie : românească, în care este înstelată, ca sîmburii într-o fructă. și poezia ardeleană. Dar de îndată ce există noțiunea de poezie ardeleană, înseamnă că în acest întreg național există și nuanțe teritoriale. Poate chiar de aceea în țara asta există, firește numai metaforic, mai multe „țări" : a Oașului, a Moților, a Bîrsei etc. Ardealul avînd o istorie aparte mai multe veacuri de-a rîndul. sub tirania habsburgică, e firesc să-și fi constituit o meditație și o simțire aparte. Numitorul cel mai comun al poeziei și în genere al poeziei ardelene este tocmai de aceea un acut sentiment al istoriei. Odinioară revendicativ, azi, cum e normal, afirmativ. Tot așa, un anumit moralism al literaturii, uneori din păcate chiar didacticist. Pentru că românii din Ardeal aveau nevoie de o probitate morală a actelor lor revendicative, de simțul dreptății naționale și sociale. Această tradiție o continuă poezia ardeleană contemporană, indiferent de ipostazele ei : la Beniuc, sau Emil Botta, la Ana Blandiana și Ion Horea, observi că am numit poeți cu totul diferiți. Dar nu mă rabdă inima să nu spun că ardelenii au fost și sînt mult mai receptivi la modernitate decît se crede. S-a acreditat ideea falsă că ardelenii, prin tradiționalismul lor apăsat, ar fi opaci la modernitate. Numai că înaintea lui Minulescu, Emil Isac în volumul „Impresii și senzații moderne", a împămîntenit modernismul în România și nu în formă cosmopolită ca Minulescu, ci într-o formă perfect românească.

— Ce a însemnat pentru destinul Dvs. literar Școala de literatură „Mihai Eminescu"?

— Școala de literatură „Mihai Eminescu" n-a însemnat nimic, dar absolut nimic în destinul meu literar. Ea a statornicit însă o confrerie literară între colegi care ascultau surîzînd niște cursuri anodine.

Sadoveanu, la deschiderea școlii, dîndu-și perfect seama de inutilitatea ei, a spus : „ca să ieși dintr-o școală scriitor, trebuie să intri scriitor în ea".

— Ideea de generație a devenit pentru unii o simplă expresie care se folosește doar în virtutea obișnuinței. Dvs. credeți în această idee ? Dacă da, spuneți-mi atunci lîngă ce scriitori să așez numele poetului Al. Andrițoiu.

— Sigur că există generații de scriitori, și încă bine distincte. Lupta dintre peruci și jobene de la premiera lui **Hernani** nu este o legendă olimpică. Sturm-und-drangul german sau, revenind la oile noastre, Junimea ieșeană au fost generații distincte. Există o generație a lui Labiș și alta a lui Nichita Stănescu, care au venit în poezie cu o lume a lor, primenitoare. Generația mea zisă de „mijloc" (sper să nu fie o **aurea mediocritas)** este ceva mai așezată și întrucît este populată mai cu seamă de ardeleni, ceva mai clasicizantă. Din ea fac parte, cum știi, Horea, Brad, Rău, Utan și iată că am numit patru ardeleni dintr-o dată.

— Deceniul literar '50—60 a devenit calul de bătaie al multora. Dvs., care a-ți debutat în această perioadă, credeți că deceniul amintit reprezintă chiar un gol în istoria literaturii române ?

— La această întrebare am răspuns întrucîtva atunci cînd m-am referit la atmosfera literară a debutului. Este trist că ne războim cu niște scriitori total nevinovați față de dogmatismul epocii. Nu există un gol istoric al acelui deceniu prea mult anatemat. Au scris atunci Călinescu, Camil Petrescu, Bogza, Beniuc, Miron Radu Paraschivescu, Stancu, Preda etc. Există, firește, un păcat al dogmatismului la care m-am referit mai sus : poezia suferea de tehnicism, grandilocvență și monotonie.

— Definiți poezia ...

— Dacă n-au putut-o defini psihologi de mare elită, cum să definesc eu acest substantiv comun, care a devenit substantiv propriu, scris cu majusculă.

— Spuneți-mi cea mai frumoasă strofă din cea mai frumoasă poezie de dragoste care ați scris-o ...

— La vîrsta de 42 de ani este impudic să recit o strofă și încă dintr-o poezie de dragoste. Mai cu seamă că cele mai frumoase poezii de dragoste rămîn pulverizate în gînd și nu se lasă așternute pe hîrtie.

— În calitate de redactor șef al „Familiei", puteți să-mi spuneți care trebuie să fie factorii care contribuie la editarea unei bune reviste de cultură ?

— Am mai spus-o și repet că redacția unei reviste trebuiește alcătuită cu seriozitatea cu care se alcătuiește un guvern. Nu că m-aș considera președintele unui Consiliu de Miniștri și nici că Radu Enescu ar fi prim-vicepreședinte. Dar atunci cînd se constituie o echipă redacțională, omogenă și serioasă, jumătate din treburile și vocațiile redacțiilor merg de la sine. Cînd o redacție devine Turnul Babilonului, atunci începe declinul. Urez ca și echipa redacțională a noii serii a revistei „Orizont" să facă parte din prima categorie a lucrurilor.

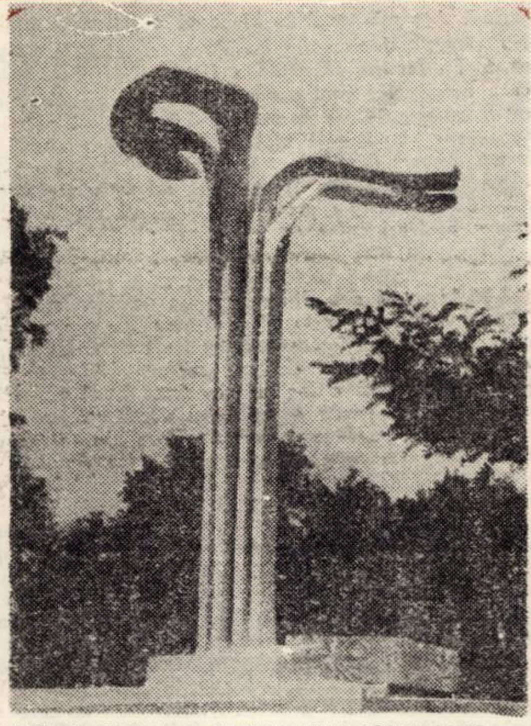

PETRU JECZA și GHEORGHE GÎRLEANU
Proiect de monument — Traian Vuia, varianta I.

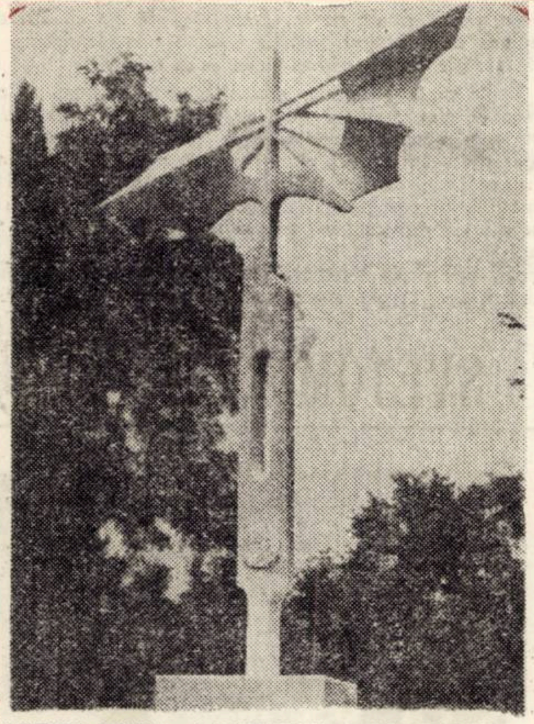

PETRU JECZA și GHEORGHE GÎRLEANU
Proiect de monument — Traian Vuia, varianta IV.

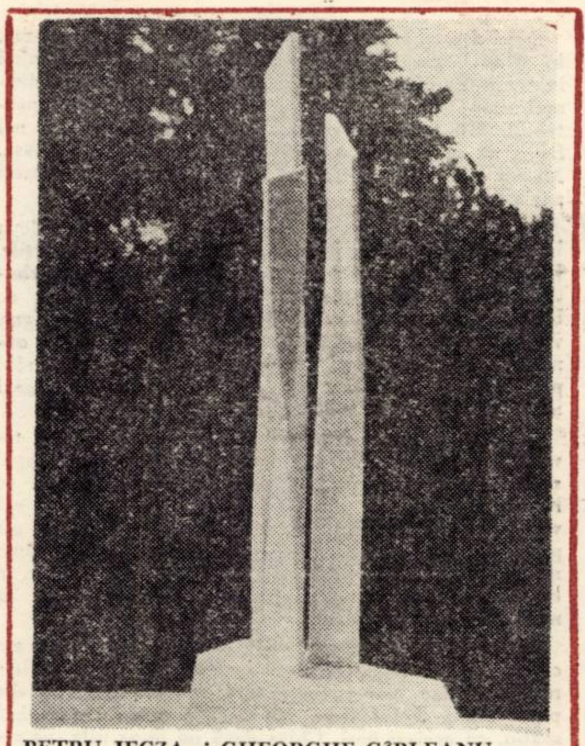

PETRU JECZA și GHEORGHE GÎRLEANU
Proiect de monument — Traian Vuia, varianta III.

Cinci sculptori în concurs pentru monumentul Traian Vuia — Timișoara 1972

Înscrisă pe agenda U.N.E.S.C.O., aniversarea centenarului nașterii lui TRAIAN VUIA ocazionează, printre alte manifestări de amploare, un concurs de sculptură monumentală, la care participă cinci artiști plastici și doi arhitecți timișoreni. Din dorința de a face publice opiniile concurenților despre propriile lucrări, ne adresăm autorilor în intenția de a surprinde gînduri și detalii de fapte care însoțesc actul creator și care mai puțin se revelează de la sine prin contemplarea oprei de artă.

— VICTOR GAGA, sînteți singurul concurent care vă prezentați numai cu fotografiile și desenele machetei.

— Un monument de mari dimensiuni este afectat printr-o prezentare a machetei la o scară redusă, fiind frustrat astfel de raportarea dimensiunii fizice a omului la monumentul finit. Apelez de aceea la trucajul fotografiei și desenului care pot rezolva această raportare. Subliniez, în același timp, că o asemenea lucrare nu se poate concepe și elabora contracronometru În acest caz, răstimpul de circa o lună și jumătate mi se pare foarte puțin.

— Citim în lucrarea dv. o reinterpretare a „Vestitorului“ aflat acum în Elveția. elogiul adus mai de grabă unui zbor luciferic cristalizat într-o viziune și interpretare romantice ale formei. Nu insinuăm astfel inadecvarea sau ambiguitatea.

— Mi se pare că poeții au anticipat marile adevăruri, că poezia a precedat întotdeauna certitudinile științei.

— Să nu divagăm. Sînteți tot unicul concurent care propuneți altă amplasare. Proiectați lucrarea dv. în piatră, la înălțimea de 15 m, profilată pe extradosul ecranului cinematografului „Modern“.

— Consider că trebuie să concentrăm atenția pietonului — spectator de artă ,— să-l orientăm prin puncte de reper care pot fi opere de artă monumentală. Locul propus inițial — un teren lateral intersecției bulevardelor Mihai Viteazul și Vasile Pîrvan, nu poate alcătui din nici o direcție un fundal de perspectivă. Cel mai indicat spațiu, în afară de cel propus de mine, este cel al viitorului centru civic al Timișoarei.

— PETRU JECZA, știm că proiectele prezentate sînt rodul unei intime colaborări cu arhitectul GH. GÎRLEANU. Care este partea sa de „vină“ în această colaborare ?

— Doresc să vă previn că sînt doar purtătorul de cuvînt al unor idei pe care le-am generat și materializat împreună cu el în toate cele cinci proiecte, și că simbioza aceasta, în care eu cred ca principiu, nu este una superficială. Participăm cu drepturi de autor egale.

— Prin optica dv. și a arhitectului Gîrleanu, ce putem descifra în cele cinci variante, cum vă place să le numiți ?

— Varianta I mi se pare cea mai inteligibilă dintre cele propuse, capabilă să sugereze ideile sau senzațiile de desprindere, zbor, planare și care, în ultimă instanță, rezumă esența invențiilor lui Vuia. În realizarea acestei variante ne-au inspirat paletele elicopterului inventatorului român.

— Continuați vă rugăm explicațiile în jurul variantei I.

—Susținute de patru elemente verticale, puternic aplatizate și urcînd pînă la 20 m, planurile orizontale suprapuse, cu o deschidere de cca 13 m, vor realiza, prin deplasarea privitorului, pe platforma monumentului, o senzație de mișcare aparentă. Dacă vreți, a rezultat, fără să ne propunem o lucrare cu aluzii la op-art, cel puțin în etajul superior. Pentru a contrabalansa „imponderabilul“ accentuat de folosirea oțelului inoxidabil, ca material de finisaj, am conceput pe platforma monumentului un paralelipiped, suport al unei frize conținînd o ilustrare simbolică a unor momente din viața, opera lui Traian Vuia și, în general, din istoria aviației românești.

— Nu vi se pare greoaie, ilizibilă, ideea formulată în această a doua variantă ?

— Nu, nu cred, deoarece aspectul acesta masiv, greoi cum îl numiți, poate fi atenuat, exclus chiar de materialul folosit — din nou oțel inoxidabil. În fond, materialul face parte din viața operei de artă . . .

— Ni se pare că lucrarea sfîrșește în înălțimea ei cu un element morfologic, amintind bătaia aripei, sugerînd în ori ce caz un zbor de sorginte avimorf.

— Este în fond o idee de zbor inspirată omului, în ultimă instanță, de cel al păsării.

— Da, dar sugerează mai puțin zborul păsării metalice. Poate că varianta a III-a . . .

— Morfologic comentînd această machetă, am conceput-o prin juxtapunerea pe verticală a trei elici, evident stilizate, situate într-un plan triunghiular. Elicea ne oferea posibilitatea de a sugera ideea unei ascensiuni spirale, fără însă a uza de motivul ei ; o ascensiune rezolvată astfel în favoarea unei solemnități și unui echibru, nuanțate de dinamismul interior al înșurubării elicelor în spațiu. Duraluminiul, prevăzut ca material de finisaj, cu luciul său mat, ar crea prin reflexele de lumină o interesantă și poate armonioasă integrare a lucrării în spațiul celest.

— Lucrarea care conține aluzia cea mai directă, explicită, la adresa inventatorului român, și în care transpare cel mai evident relația cu aparatul său de zbor, este cu siguranță cea de a IV-a variantă.

— Da, considerați-o dacă vreți ca un citat trunchiat, preluat din structura aparatelor inventatorului român.

— În raport cu claritatea și forța de expresie a ideii de zbor, prezente în cele patru variante comentate pînă acum, cea de a V-a, și ultima, ne apare ca o interpretare de-a-dreptul divergentă, izolată printre celelalte, conținînd în sine motivul păsării frecvent întîlnit în creația dv.

— Orice act creator se îngemănează cu visul, și am încercat să aducem în această lucrare ideea unei obsesii, de coșmar am spune care a însoțit căutările lui Vuia. Pe de altă parte simțeam nevoia realizării unui pandant negativ.

— Considerați că, pentru marele public, de azi și de mîine, este suficient de perceptibilă relația dintre proiectele dv. și simbolul pe care-l imaginați : creația marelui Vuia ?

— Există nuanțe în capacitatea de percepere a publicului în fața operei de artă și, pentru a sublinia ideea divers formulată în fiecare din cele cinci proiecte, concepem figura inventatorului român adaptabilă fiecărei variante.

— BATA MARIANOV, vă prezentați cu o singură lucrare în concurs. Ați strîns în ea tot ce-l poate defini pe Vuia ?

— Macheta cu care particip reprezintă sinteza căutărilor mele. Lucrarea este o compoziție a trei elemente distincte : practicabilul, conceput în ipostaza spiralei logaritmice, care rezolvă funcțional și sugerează simbolic ascensiunea este proiectat cu o rază de 12,5 m ; pe axul vertical al parcticabilului se înalță coloana troncpiramidală, care întrerupe curbiliniaritatea acesteia alcătuind un contrapunct morfologic și semantic. Al treilea element. situat la înălțimea de cca 20 m, este forma dinamică în care am încercat să concentrez sensul suprem al descoperirii lui Traian Vuia — zborul mecanic autonom.

— Nu există o relație, oricît de vagă, între această formă dinamică pe care o propui, și țestoasa zburătoare a lui Brâncuși ?

— Nu mă deranjează similitudinea, deoarece cu Brâncuși te întîlnești ori de cîte ori te angajezi pe drumul căutării esențelor.

— Masivitatea parcticabilului obstaculează privitorului din imediata apropiere perspectiva urbanistică înconjurătoare și, pe de altă parte, nu ni se pare că își motivează volumul.

— Mă intereseează în principal perspectiva aeriană în care se așează forma dinamică în raport cu contemplatorul terestru, iar practicabilul își motivează volumul prin amenajarea în interiorul lui a unui spațiu muzeistic.

— Cu ce altceva mai încerci să sugerezi, să precizezi dedicația acestui monument ?

— Pe pereții verticali ai spiralei (practicabilului) am prevăzut secvențe de reliefuri (în nici un caz friză), uzînd de o figurație simbolică : detalii din aparatele de zbor, formule matematice etc., printre care voi contura figura lui Traian Vuia.

In absența sculptorului Octavian Maxim. interlocutorul nostru este arhitectul ȘTEFAN IOJICA.

— Prezentați două machete care, prin spiritul formelor abordate ne apar ca două rezolvări diametral opuse.

— Da, în formula clasică Octavian Maxim a încercat o „coloană a recunoștinței“, un obelisc căruia i-a prevăzut drept corolar forma unor aripi larg deschise, cele ale aparatului lui Vuia, evident interpretate. O altă aluzie la invențiile lui Traian Vuia o poate constitui scotia de la baza coloanei care, împreună cu aripile, le-a proiectat din metal galben, în contrast cu albul grizat al marmorei de pe coloană.

— Din discuțiile purtate cu dv. am înțeles că aveți alte opinii despre amplasament.

— Cel mai adecvat mi se pare spațiul din apropierea orașului universitar cu perspectivă dinspre podul Michelangelo.

—DUMITRU PALALAU, ne puteți descompune în cîteva cuvinte, cel puțin în intenție, proiectul expus ?

— Cum era și firesc, m-a interesat materializarea plastică a ideii de zbor. Am încercat aceasta prin mixajul a două elemente simbol, unul orizontal, întruchipat de aripile ce se desfășoară divergent, dar ideea trăiește și se desăvîrșește prin elementul vertical, unde dezvolt în jurul unei axe o spirală cu sensul înfășurării ei ascendente în spațiu, cu sensul, de toți căutat, al desprinderii.

— Considerați că ați dus pînă la ultimele consecințe formula plastică abordată ?

— Am vrut să surprind în simbolistica formei ideea că Traian Vuia este român și am încercat să sugerez apartenența sa etnică prin profilul de furcă pe care se înfășoară și se toarce spiralic firul caerului de lînă. Dar pentru a vă răspunde la întrebare, vă ofer încă odată imaginea proiectului. Asta am gîndit, pur și simplu.

Există orase a căror ființă se asimilează cu imaginea unui monument-simbol. S-a ivit prilejul ca în peisajul urbanistic și spiritual al Timișoarei să apară un asemenea monument.

Discuții consemnate de
CORIOLAN BABEȚI și
OCTAVIAN GOG

Așteptăm părerile și sugestiile cititorilor asupra proiectelor propuse de sculptorii timișoreni.

SVETOMIR RAICOV

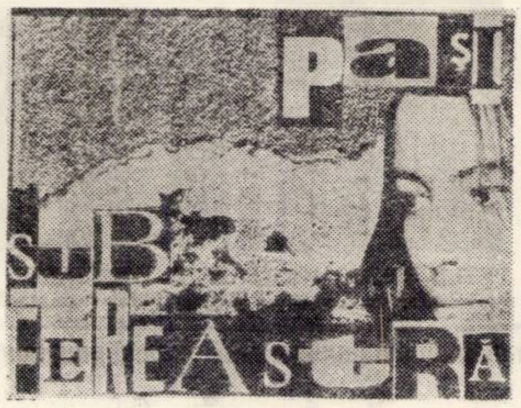

După aproape patru luni petrecute la spital, iată-mă, în sfîrşit, acasă. Dorm în patul meu, mă tîrăsc pînă la fereastra mea şi privesc în stradă la lume. În ultimul timp, camera de la spital îmi devenise insuportabilă. Mă sufocam acolo. Tot ce mă înconjura mă făcea să mă indispun, să fiu melancolic, mă apăsa. Mi-am pierdut încrederea în medicină, în oamenii aceia în alb.

Acum toate acestea au rămas în urma mea, undeva în parcul care înconjoară spitalul din toate părţile. În jurul meu nu mai roiesc oamenii în alb, nu-mi zîmbesc sorele drăgăstoase. Şi abia acum înţeleg cît de buni erau oamenii aceia Acum, cînd rămîn singur, văd că viaţa e şi mai incoloră şi, doar graţie lor, oamenilor din spital, eu pot acum să mă mişc. Mă tîrăsc prin cameră, cu greu ajung pînă la fereastră şi atunci mă aflu şi eu în vîltoarea vieţii.

Ce minunată e fereastra mea. Ea mi-a devenit tovarăşa de drum prin viaţă, ea mi-e pasul de-a lungul străzii, întîlnirea mea cu oamenii, legătura mea cu lumea. Încă nu ies din cameră, de teamă că nu mă vor asculta picioarele, iar medicul m-a sfătuit să mă plimb în fiecare zi cîte puţin. Eu, însă, mă mai codesc, nu am îndrăzneala să ies în stradă. Rămîn singur în casă, mă întovărăşesc şi mai mult cu fereastra ; ea mi-e plimbarea cotidiană.

Şi aşa, conversînd cu lumea de aici, din geam, am conchis că în acest furnicar omenesc există o ordine, mai mult sau mai puţin exactă, aidoma ceasului din piaţa mare. Totul trece în acelaşi timp, în acelaşi spaţiu, cu aceiaşi paşi. Chiar dacă nu m-aş uita, aş recunoaşte trecătorii de sub geam. După paşii lor. Mă trezeau regulat paşii mărunţi ai femeii. În picioare avea întotdeauna pantofi sportivi, cu un toc mic şi lat, de aceeaşi culoare cu tolba care îi atîrnă pe umăr Atunci mă sculam, veneam şotîg, şotîg, pînă la fereastră şi o deschideam larg. Mă izbea aerul proaspăt al dimineţii, îmbibat de mirosul chemător parcă al culcuşului, miros pe care l-a luat cu sine această femeie de 30 de ani Mă îmbăt cu o dragoste imaginară, privesc în urma acestei femei drăgălaşe, în urma contururilor ei care se pierd spre fabrica de panglici.

Imediat după aceşti paşi mărunţi şi melodici urma zgomotul greu al mersului omului ce purta o caschetă în cap şi o pelerină uşoară pe umeri Întotdeauna, ajungînd pînă la colţ, el o lua spre dreapta şi aşa am conchis eu că lucrează la uzina de reparaţii. Acest om îmi era deosebit de drag, poate şi pentru faptul că întotdeauna, la doi-trei paşi de geamul meu, îşi aprindea ţigara. Trăgea cu sete, încă stînd în loc, un fum în piept şi abia atunci îşi continua drumul lăsînd în urma sa rotocoale care, aidoma unor inele aruncate veneau în zbor pînă la mine. Întind mîinile să le prind şi să pornesc cu acest om, să ne măsurăm paşii, şi, acolo în întreprindere, să batem împreună fierul cald.

Dar se face linişte în oraşul trezit. Eu sînt din nou singur, singur, cu neliniştea-mi în inimă şi în patul răcit din nou îmi dau tîrcoale fel de fel de gînduri nebuneşti Îmi astup ochii cu mîinile şi în zorii zilei văd totul în jurul meu în negru, fără viaţă. Iarăşi m-am întristat că nu mai sînt ca acel om cu caschetă şi că nu mai plec, ca şi el, ca odinioară, în fiecare dimineaţă, la servici. Cînd voi merge şi eu din nou la lucru ? Niciodată, parcă aud vocea cuiva. Deschid ochii să văd cine ar putea să fie şi văd pe zidul camerei jucînd zîmbetul matinal scăldat în roua care s-a adunat pe petalele trandafirilor de-a lungul trotuarului.

Aş dori să închid din nou ochii, dar mă stînjenesc paşii perechii tinere care, şi asta ştiu, se afla numai cu vreo douăzeci de zile înainte în faţa ofiţerului stării civile. Cînd trec pe sub geamul meu, merg ţinîndu-se strîns de mînă, cu capetele apropiate, cu paşi încă neuniformizaţi Niciodată nu i-am auzit rostind vreo vorbă şi, de aceea, eram supărat pe ei. Priveau numai de-a lungul străzii, undeva în depărtare, în sfera roşie care se ridica între două clădiri.

Pe la şapte jumătate, geamul meu se înviora. Atunci treceau elevii, şi cei mai mici, cu voci piţigăiate, şi cei mai mari, a căror voce se schimba în fiecare zi. Mă întorceam atunci, cu vreo douăzeci de ani în urmă, în copilărie. Atunci mergeam şi eu, cu ghiozdanul în spate, spre şcoală. Aveam şi eu drumul meu, pînă la şcoală. Treceam şi eu sub ferestrele altora şi mă lăudam cu note bune. Acest trecut, văduvit de griji, este acum departe, ascuns într-un colţ al amintirii mele. Acum îl simt avînd un gust al somnului dulce de copil, care-mi trezeşte tristeţea pentru acest trecut, în care aripile mă purtau în înălţimile imaginaţiei.

Acum, fereastra şi cu mine sîntem singuri. Ea, acolo, ferecată în zid, iar eu prins de pat. Nervos, mă sculam şi încercam, ţinîndu-mă de toate lucrurile pe care le aveam în cameră, încercam, zic, să pornesc cu un pas mai vioi, să mă arunc în braţele străzii. Dar, vai, picioarele îmi sînt încă fragile, neascultătoare : îmi permit doar să mă tîrăsc pînă la fereastră şi acolo, ţinîndu-mă de rama ei, să privesc în lume.

Şi atunci o văd mai întîi pe vecina Irina care, cu un coş în mînă, merge la piaţă. Irina este o femeie foarte vorbăreaţă.

„Cum e cu picioarele, vecine ?“ mă întreabă.

„Aşa şi aşa, neascultătoare !“ răspund eu.

„Va fi, desigur, bine, vecine ! Ştiu eu ! Şi bărbatul meu a avut picioarele zdrobite. Şi iată-l acum căţărîndu-se prin vagoane“.

Această poveste o ştiam pe de rost. Vecina mi-a povestit-o de a fir a păr, stînd sub geam. Soţul ei e ceferist şi odată tampoanele i-au sfărîmat piciorul drept. A zăcut un timp la spital, apoi, încă o vreme acasă. Cînd i s-a refăcut piciorul, s-a reîntors la lucru.

După ce pleacă vecina, eu mai rămîn încă puţin privind mamele care se duc cu copiii în parc, şoferii care depăşesc cu viteză ilegală, soldaţii care întotdeauna se grăbesc undeva. Şi uniforma de soldat mă reîntoarce în trecut. Am fost şi eu soldat, în inimă port multe amintiri din perioada aceea. Îmi aduc aminte de noaptea aceea mohorîtă şi ploioasă, cînd au năvălit apele muntoase să şteargă cu furiile lor satele apropiate. Noi, soldaţii, am sărit în ajutor, umblam prin noapte şi, de pe acoperişuri, salvam oamenii speriaţi. Aşa mă trezii în braţe cu o fetişcană tînără, prin cămaşă îi simţeam căldura trupului şi bătăile inimii. La lumina plăpîndă a felinarului, în noaptea aceea neliniştită, cînd nu era momentul potrivit pentru dragoste privirile ni se întîlniră şi simţii cum inima începe să-mi bată mai tare. Am dorit atunci să nu mă despart de privirea aceea.

Din trecutul acesta frumos mă reîntoarce poştaşul. Îmi aruncă ziarele proaspete. Poştaşul repetă întotdeauna aceleaşi cuvinte :

„Vă simţiţi mai bine ?“

Şi eu îi răspund întotdeauna la fel :

„Mai bine“ şi dau din mîini, aşa, fără speranţă.

Poştaşul nu vede acest gest al meu, goneşte mai departe şi eu închid fereastra ; acum mă deranjează zgomotul automobilelor, al camioanelor încărcate. Mă aşez în fotoliu şi citesc ziarele. Cînd obosesc, închid ochii şi rămîn pradă somnului uşor. Odată am visat ceva frumos. Se făcea că mă aflam într-un copac înalt, culegeam nişte prune coapte şi le aruncam în braţele fetei pe care am zărit-o odată în cantina fabricii. Ea le prindea, le scotea sîmburii, le înghiţea, iar unele dintre ele le vîră în sîn. Acestea sînt, spuse, pentru mine. Şi eu scutur mai puternic ca să-i umplu cît mai repede sînul, să mă aflu lîngă ea, şi să mîncăm împreună această parte a mea. Dar deodată se făcea că nu mai sîntem în cîmp, ci undeva pe mare, într-o barcă Eu vîslesc şi ea mă stropeşte pe faţă cu apă sărată. Chicoteşte cristalin, chicotesc şi eu, chicotesc şi albatroşii care se rotesc în jurul nostru. Valurile ne duc într-o grădină înflorită, în care din toate părţile ne zîmbesc trandafirii. Trandafirii roşii aidoma soarelui de pe buza orizontului de vest. Ne împodobim cu trandafiri, ne prindem de mîini şi alergăm prin grădină, trandafirii rîd de noi, se îndoaie, petalele se rup şi plutesc deasupra capetelor noastre. Iar cînd obosim ne culcăm pe nisip şi privim cum ne zîmbeşte cerul clar... Cînd m-am trezit îmi părea rău că trecuse visul acesta frumos...

Mă plictisesc. Mă scol, deschid din nou fereastra şi acum văd toată lumea aceea de dimineaţă în direcţia inversă. Se întorc şi femeia aceea de treizeci de ani, cu un cap mic şi rotund şi cu părul acela castaniu, şi omul acela robust cu caschetă în cap, apoi perechea aceea tînără, apoi un grup de alţi trecători, tot cunoscuţi de ai mei, de la geam. Şi eu mă simt acum oarecum mai bine dispus, mai mulţumit că toţi cunoscuţii mei se întorc acasă. Acum aştept deja cu nerăbdare seara cînd oamenii nu mai aleargă, ci trec cu paşi mai rari. Ah, dar, m-am săturat de singurătate. M-am săturat de paşi străini, de colocvii străine. M-am săturat şi de fereastră. Mi-e dor de mers pe trotuarul sur, mi-e dor de atelierul meu, de maşina mea, de privirea ruşinată a fetei pe care am întîlnit-o în cantina fabricii, ale cărei priviri au strălucit în oglinda ochilor mei. Accidentul parcă m-a despărţit pentru totdeauna de lumea mea. Am rămas singur, între patru pereţi, asemeni unui copil în faşă...

Şi cînd, transpirat, mă gîndeam la tot felul de prostii, din somn mă treziră la viaţă paşii omului cu caschetă în cap. Săptămîna aceasta lucra în schimbul doi. S-a oprit, ca de obicei, la doi-trei paşi de fereastra mea. Şi, ca întotdeauna şi acum dorea să-şi aprindă ţigara. Cotrobăia în toate buzunarele, îşi pipăia haina şi repeta aceste micşări de cîteva ori. Am conchis că nu avea chibrituri

M-am întors de la fereastră şi, proptindu-mă numai cu o singură cîrjă, am luat bricheta de pe noptieră şi, neştiind nici eu cum, m-am trezit în stradă.

Strada zgomotoasă m-a primit în îmbrăţişarea-i puternică, şi, pe neaşteptate, a început un joc cu mine, încît am fost obligat să mă reazem de perete. Mi-am tras sufletul şi cînd îmi căutai prietenul, nu-l mai aflai.

Am rămas singur pe trotuar, ascultînd paşii lui îndepărtaţi, care veneau din strada luminată şi care răsunau în mine aidoma unei chemări ciudate.

În româneşte de IVO MUNTEAN

DUMITRU PALALAU
Proiect de monument — Traian Vuia

REMEMBER

Ceremoniile mării

La răsărit de vară, se află marea. Acolo domneşte zeul Helios, care iese dimineaţa din castelul albastru, însoţit de curţi îmbrăcate luxuriant în haine de purpură. Atunci se-ntîmplă ceremonialul de vis cînd se-aduc carele de aur cu cai de foc, se aud alămurile valurilor, se petrece parada ecvestră, iar zeul încă aşteaptă, uitîndu-se fix şi adînc în noaptea spaţiilor. Apoi se decide şi urcă în carul său, îşi mai lasă o vreme privirea peste neodihnitele-ntinsuri de ape, peste stepele de safire şi ametiste, şi porneşte — înhămînd toate vînturile zării — în marea sărbătoare imperială a luminii.

La răsărit de inima mea, se află marea. Stau cu tîmpla pe nisipul fierbinte şi-aud necuprinsa zbatere a tărîmurilor albastre. Din depărtări, vin armii de talazuri într-o fugă nebună şi se zdrobesc, cu toate armurile lor sunătoare, de ţărmul statornic Vin fluturări de aer sărat şi umed, suluri de mătase uşoară se derulează blînd peste maluri, iar cînd s-aprinde mînia legănătoarelor arii, s-aud avalanşele văzduhului buind pînă departe în stepa bîntuită de dansul Fetei Morgane.

La răsărit de liniştea şi neliniştea mea, se află marea. Aici aduc speranţele şi-mplinirile mele, aici aduc îndoielile şi-ntrebările drumurilor noi, aici îmi place să stau îndelung, să mă uit la timp şi să ascult în tăcere sufletul cel neodihnit şi neasemuit de frumos al mării.

La răsărit de ţara mea şi de lumină, se află marea — această laudă a păsărilor libere, acest cîntec beat de soare şi nesfîrşire.

ANGHEL DUMBRAVEANU

CITITORI!

Pentru a vă asigura continuitate în primirea revistei

ORIZONT

ABONAŢI-VĂ

la domiciliu sau la locul de muncă la publicaţia noastră. Abonamente se primesc la Oficiile P.T.T.R., factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi

Costul abonamentului: pe 3 luni — 13 lei

IN ATENŢIA UNITAŢILOR SOCIALISTE

Primim spre publicare în revista „Orizont" pe lîngă **RECLAME COMERCIALE** şi materiale ca:

EXAMENE DE ADMITERE ÎN ŞCOLI, CONCURSURI DIFERITE, ANGAJĂRI etc.

Folosiţi în aceste scopuri coloanele revistei

ORIZONT

şi vă veţi convinge de eficacitatea publicităţii

AGATEX

I. Ţ. S. AMBALAJUL METALIC TIMIŞOARA

prin

secţia de accesorii produce:

☐ Suveici de toate tipurile

☐ Rame, iţe cu profile din tablă de oţel şi aluminiu

☐ Săbii de bătaie din lemn stratificat şi densificat

☐ Canete pentru maşini de ţesut

☐ Tamburi echilibraţi pentru maşinile de filat şi răsucit

Intreprinderea poligrafică „Banat" Timişoara

CALEA ARADULUI nr. 1/a

recrutează

— BAIEŢI —

Absolvenţi ai şcolilor generale de 8 sau 10 ani pentru ucenicie la locul de muncă la următoarele meserii:

- — CULEGATOR MANUAL
- — MAŞINIST TIPARITOR, TIPAR INALT
- — MAŞINIST TIPARITOR, TIPAR PLAN
- — ZINCOGRAF.

Informaţii suplimentare la serviciul personal al întreprinderii, telefon: 3-02-07.

Concursul de admitere se ţine între 1—15 septembrie 1972.

FABRICA DE DETERGENŢI TIMIŞOARA

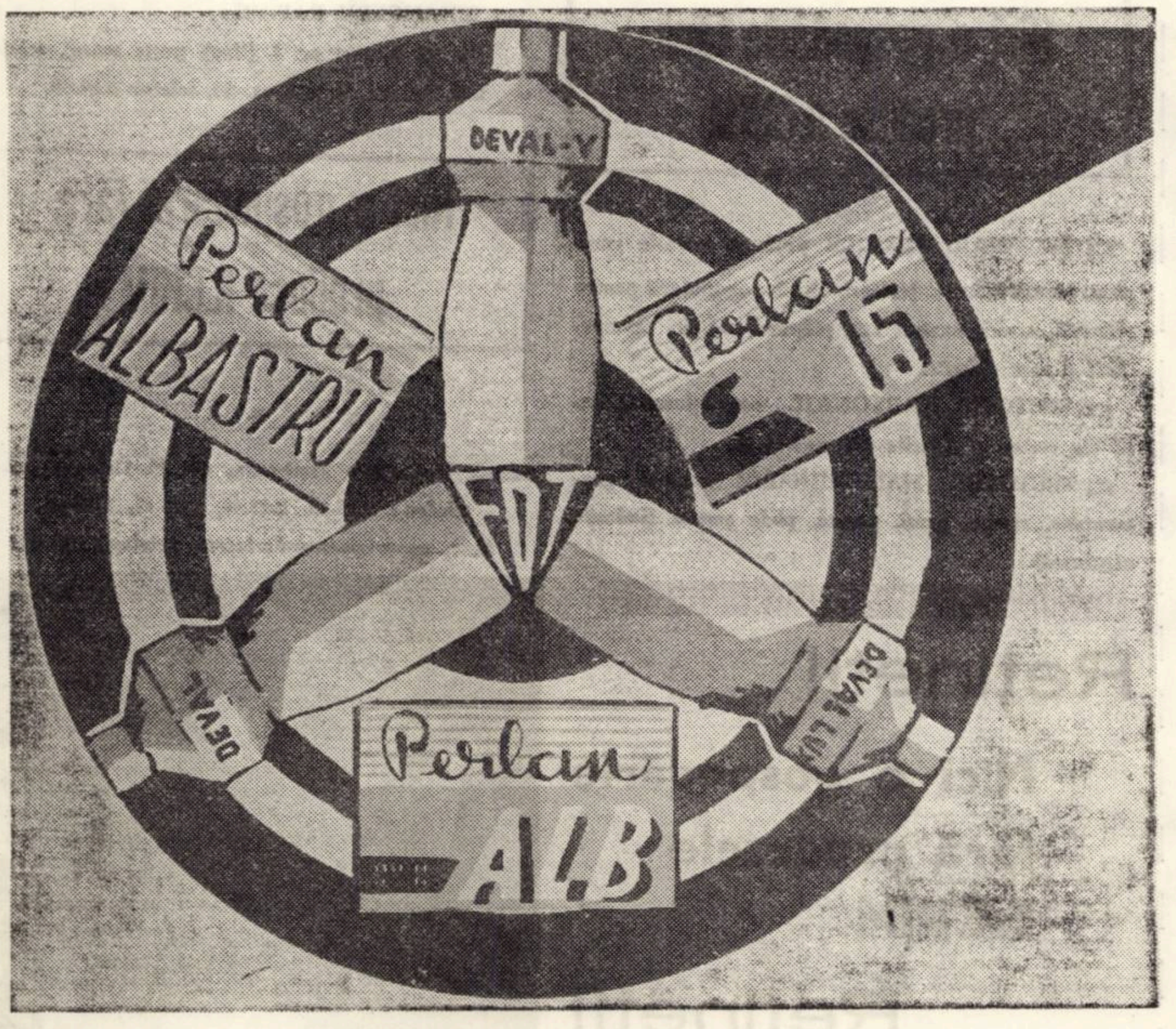

produce:

DEVAL

UNIVERSAL — pentru spălarea ţesăturilor de orice natură

LUX — pentru spălarea articolelor fine de lînă, mătasă, fibre sintetice

V — pentru spălarea veselei

PERLAN

ALBASTRU şi 15 — pentru spălarea articolelor din bumbac, in şi cînepă

ALB — pentru spălarea articolelor fine de lînă' mătasă, fibre sintetice

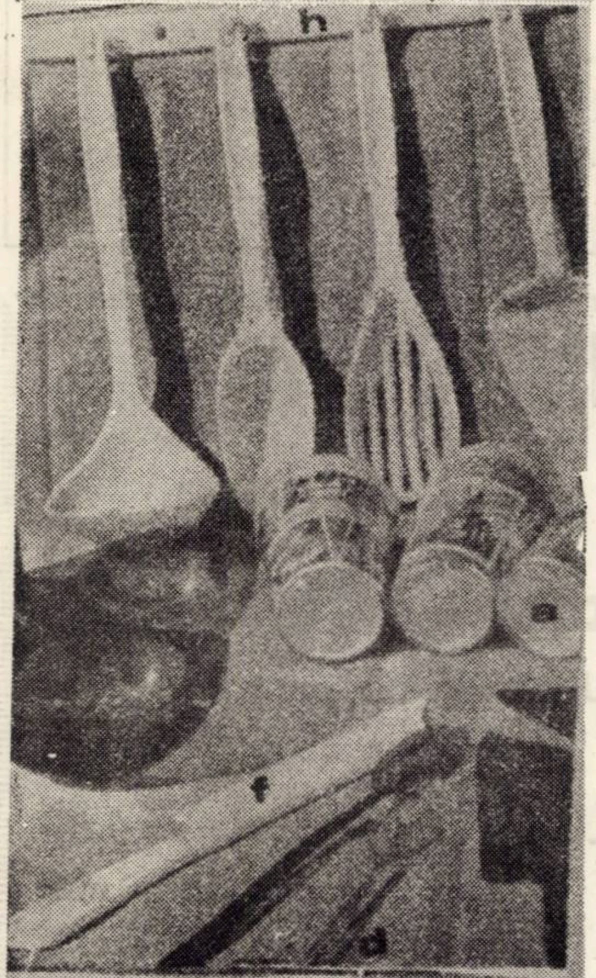

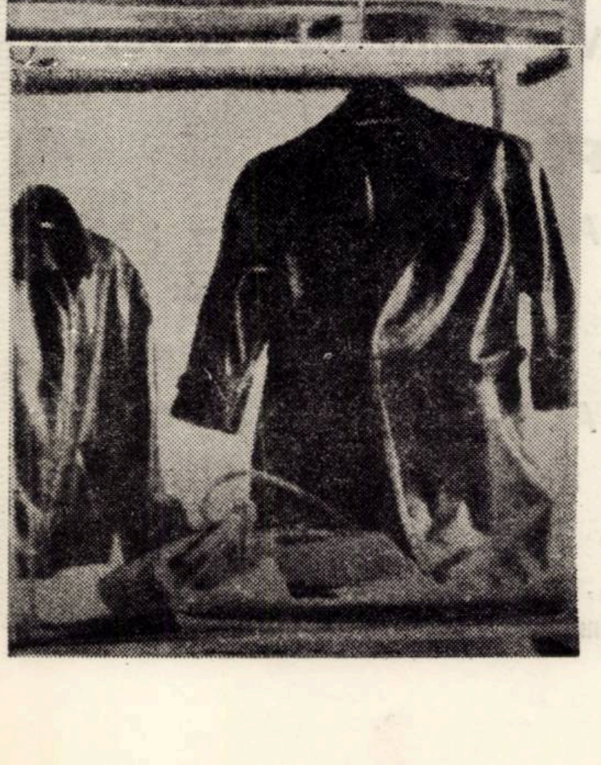

Produsele ILCHIM la noi acasă

Răspunzînd solicitărilor din ce în ce mai mari ale populaţiei, Întreprinderea „ILCHIM" nou înfiinţată în Timişoara, satisface prin cele mai variate produse, necesităţile populaţiei.

Din relatările primite de la tovarăşul director Pampu Aurelian, activitatea acestei întreprinderi se desfăşoară prin următoarele :

Nici o gospodărie fără produse ILCHIM

☐ SECTORUL CHIMICO-COSMETICE produce articole din material plastic pentru uz casnic sau industrial ca : pahare diferite, glastre pentru flori, set unelte bucătărie, jucării, şurubelniţe, bigudiuri pentru păr, sfoară de uscat rufe, compotiere, revelator şi fixator foto, pigmenţi anorganici artificiali (oxid negru de fier şi oxid verde de crom), chituri metalice, soluţie pentru ondularea părului, loţiunea după bărbierit (barbomentol), creme de protecţia muncii, dezodorizant baie, insecticide contra ţînţarilor, lumînări diferite, făină furajeră şi grăsimi industriale.

Nici o gospodărie fără produse ILCHIM

☐ SECTORUL TEXTILE produce articole camping, pături diferite, ţesături, elastic, umplutură pentru plăpumi, arnici, nasturi aţă, plăpumi, saltele, cearceafuri şi huse diferite.

☐ SECTORUL CARTONAJE confecţionează cutii din carton şi diferite alte ambalaje.

☐ SECTORUL MAROCHINARIE execută geamantane, sacoşe, genţi, poşete, piele şamoa (imitaţie căprioară).

Reţineţi!

Nici o gospodărie fără produsele ILCHIM

Reţineţi!

ÎNTREPRINDEREA
ILCHIM
TIMIŞOARA

Nici o gospodărie fără produse ILCHIM

☐ SECTORUL PRESTAŢII se ocupă cu prelucrarea sticlei, tăbăcirea pieilor, confecţii din piele, spălătorii şi curăţătorii chimice, inclusiv şi cele rapide, boiangerie, deratizare.

Enumerăm şi unele din unităţile sale :

☐ Unitatea de OGLINZI — PICTORI FIRME :
str. Eforie nr. 7 (P-ţa Bisericii), telefon 2.33.57.

Nici o gospodărie fără produse ILCHIM

☐ Unitatea TABACARIE - CONFECŢII :
Calea Buziaşului nr. 14, telefon 2.46.52.

☐ Atelierele CONFECŢII PIELE :
Str. Vasile Alecsandri nr. 7 şi str. 13 Decembrie nr. 12.

☐ Unitatea BOIANGERIE :
Str. Ialomiţei nr. 19, telefon 3.22.47.

☐ BOIANGERII RAPIDE :
Bv. 23 August nr. 4 (lîngă poşta mare), telefon 2.21.119, str. Reşiţei nr. 30, telefon 1.57.30.

Nici o gospodărie fără produse ILCHIM

*

Adresa Centralei : Timişoara, str. P. Cermena nr. 1
telefon : 2.23.45, 2.23.46, 2.23.47, 2.23.48.
Serv. aprovizionare-desfacere telefon : .24.20.

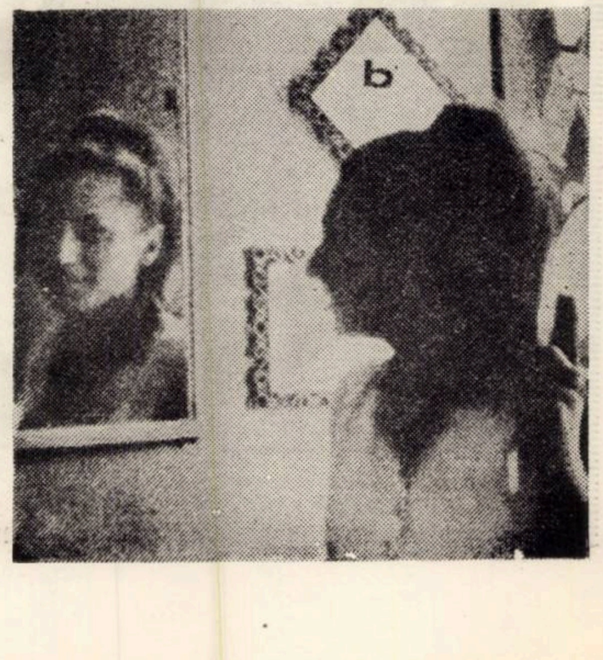

IPVILF

Intreprinderea pentru producţia, valorificarea şi industrializarea legumelor şi fructelor – Timişoara

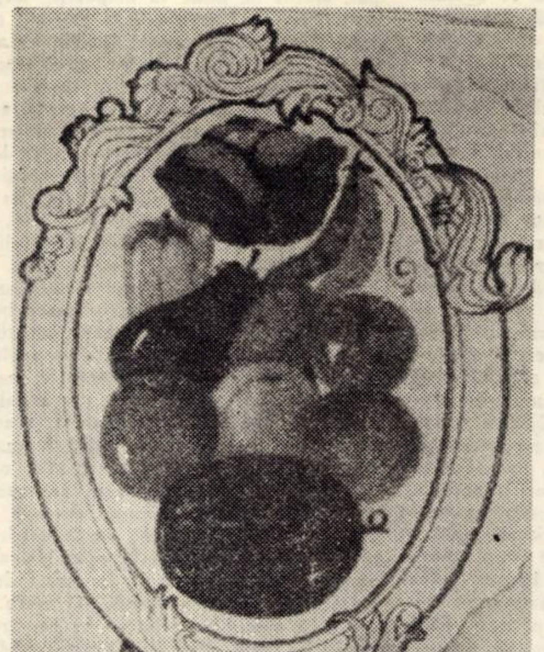

OFERĂ CONSUMATORILOR
UN LARG SORTIMENT DE

Legume şi fructe

◆

Gospodine, nu uitaţi!

ÎN ACEASTĂ PERIOADĂ TREBUIE
SĂ VĂ GÎNDIŢI LA IARNĂ.
CONSERVAŢI DIN TIMP,

vinete şi ardei graşi

SE POT PROCURA ÎN CANTITĂŢI SUFICIENTE
ŞI DE CALITATE

SE GĂSESC DE VÎNZARE LA TOATE MAGAZINELE ALE I.P.V.I.L.F. DIN JUDŢUL TIMIŞ

CEIL Arad

Faima mobilei arădene

Ne-a fost dat adesea să auzim păreri potrivit cărora cîntecul lemnului nostru — despre care se vorbeşte tot mai mult în lume — s-ar fi născut din balada Mioriţei. Nimic nefiresc într-o atare afirmaţie. O ştim prea bine, Mioriţa a cîntat-o poporul, ducînd-o peste munţi şi văi. Pe urmă s-a născut Brâncuşi. A cioplit în piatră „Masa tăcerii“ şi „Coloana nesfîrşită“ sau „Coloana infinitului“, cum i se mai spune operei de căpătîi a geniului. Apoi, tot din lemnul pădurilor noastre a apărut Enescu considerat, nu fără temei, muzicianul lumii întregi. A dus cu rapsodia lui faima României pe toate meridianele lumii.

Talentul acesta, plămădit odată cu poporul şi aflat poate în fiecare dintre noi, este dus astăzi mai departe cu tot mai mult spor. Iată, de pildă, la Combinatul de exploatarea şi industrializarea lemnului din Arad o mînă de oameni — ingineri, tehnicieni şi muncitori cu înaltă calificare profesională — reuşesc să dea noi dimensiuni talentului narativ al poporului nostru. Adevărate lucrări de artă, mobila realizată aici, la Arad, ajunge în ţări situate în cele mai îndepărtate zone geografice. E suficient să vezi, fie şi o singură dată, mobila fabricată la C.E.I.L. Arad pentru a nu mai renunţa la dorinţa de a-ţi mobila casa cu ea.

I-am cunoscut în halele de fabricaţie ori în atelierele de concepţie şi prototipuri pe cîţiva dintre cei care fac ca planurile de producţie să se materializeze în mobilier dintre cel mai diferit : inginerii Ioan Mămică, care deţine funcţia de inginer şef al combinatului, Nicolae Radu, Gheorghe Roţiu, Andrei Tujon, precum şi pe alţi oameni destoinici ai fabricii cum sînt tovarăşii Mihai Bălaş, Albert Naty, Adam Radu şi Ioan Iancula. Prin hărnicia întregului colectiv al Combinatului prevederile de plan pe primele 7 luni ale anului au fost depăşite simţitor. iar în întîmpinarea zilei de 23 August se realizează 4 noi tipuri de mobilă, cerută mai cu seamă pentru export.

Elegantă şi rezistentă, realizată în stil modern sau de epocă, mobila fabricată de C.E.I.L. Arad întruneşte calităţi care o fac competitivă cu produsele similare din ţări cu veche tradiţie, de unde şi un sfat dat de către cunoscătorii în materie : ori de cîte ori vreţi să vă mobilaţi casa frumos, solicitaţi de la magazine mobilă fabricată la C.E.I.L. Arad !

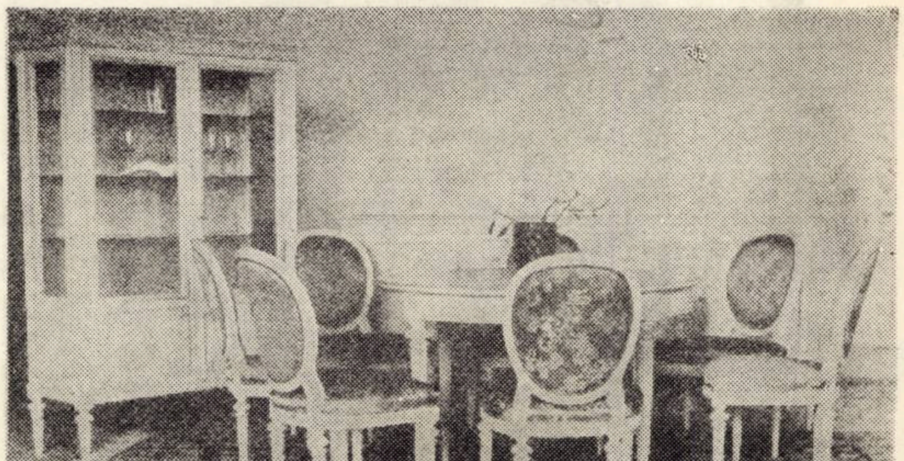

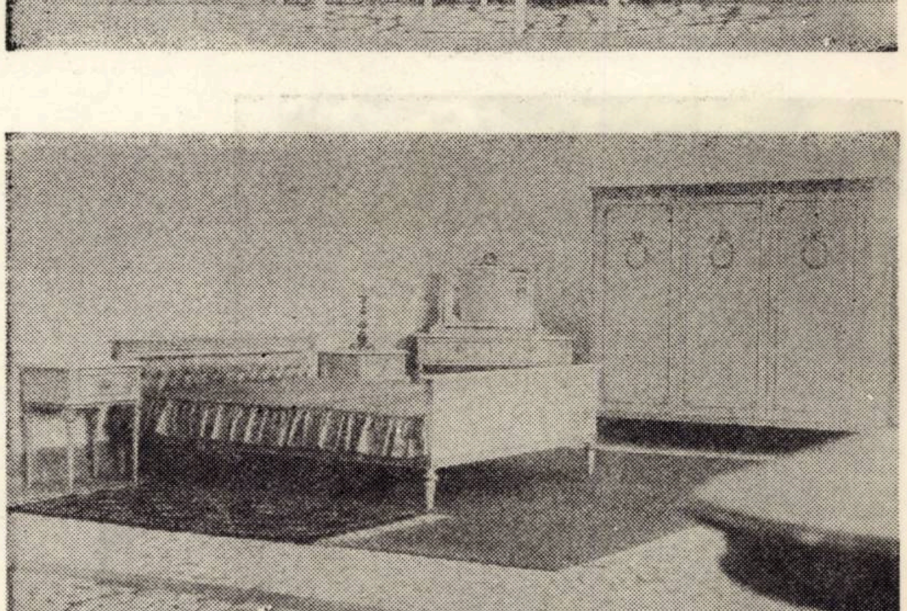

IGCT

Intreprinderea de gospodărie comunală Timișoara

Buna gospodărire a orașului mîndria cetățenilor

Ne place orașul în care trăim și muncim. Ne place Timișoara cu parcurile și grădinile sale atît de cunoscute și îndrăgite, cu bulevardele și străzile supuse de o vreme unei adevărate metamorfoze și nu este greu să desprindem că fiecare dintre noile lucrări edilitar-gospodărești conferă rețelei stradale a municipiului nostru nu numai un plus de utilitate practică, ci și de estetică. Apoi, ne place orașul cu noile sale cartiere, cu blocuri supraetajate, complexe comerciale și alte edificii sociale nu mai puțin svelte. Se observă însă și un alt lucru : însăși străzile vechi sînt parcă mai curate și îngrijite decît în trecut.

Vrînd să înfățișeze cititorilor săi aceste elemente de civilizație și urbanistică, reporterul nici nu știe în ce măsură este necesar să mai insiste, să accentueze efortul material al statului, al societății în scopul completării, dezvoltării și modernizării gamei de dotări tehnico-edilitare și social-culturale. Vizibile la tot pasul, eforturile respective sînt completate tot mai deplin cu strădaniile și contribuția cetățenilor la buna gospodărire a municipiului, la folosire corespunzătoare, economicoasă a instalațiilor existente. Afirmația — plină de adevăr — nu exclude, ci mai degrabă presupune opinia că și pe acest tărîm al contribuției noastre, a cotnribuției fiecărui cetățean al urbei nu ar fi încă loc pentru mai bine, pentru mai mult. Sînt unii care nesocotesc eforturile edililor și gospodarilor municipiului de a păstra municipiul curat, de a asigura buna funcționare a tuturor instalațiilor edilitar-gospodărești, aruncînd la întîmplare hîrtii, resturi menajere, tot felul de gunoaie ori care distrug bunuri gospodărești făcute cu migală și efort. La drept vorbind, opinia publică ar trebui să se facă mai mult simțită împotriva celor care ignoră strădaniile noastre, ale celor însărcinați cu buna gospodărire a municipiului. Cuprinși de treburile zilnice, trecem uneori indiferenți pe lîngă cei care murdăresc strada, care deteriorează, să spunem, un coș de hîrtii de pe stradă sau un bidon din rețeaua salubritară, în loc să-i tragem la răspundere, să le arătăm că nu este deloc bine ceea ce fac. Nu ne îndoim însă că este tot mai aproape timpul cînd ne vom jena să mai aruncăm pe jos fie și chibritul ars ori mucul de țigară ! Că atunci ne vom simți mult mai bine, că vom cocheta îndeaproape cu ceea ce se cheamă civilizație, nu există nici o îndoială.

De asemenea, găsim întrutotul justificate și apreciem măsurile întreprinse de o vreme încoace pentru accentuarea participării maselor la înfăptuirea obiectivelor cuprinse în programul organului local al puterii și administrației de stat. Legea numărul 20, adoptată cu cîteva luni în urmă stabilește criteriile de bază, principiile potrivit cărora fiecare familie, fiecare cetățean major este dator să-și aducă contribuția la buna gospodărire a localității în care trăiește, la alcătuirea fondurilor bănești necesare Consiliului popular pentru a da viață propriilor noastre propuneri, obicetivelor cuprinse în planurile de activități gospodărești.

Ca una dintre unitățile cele mai importante din sistema Consiliului popular al municipiului Timișoara, Întreprinderii de gospodărie comunală îi revin sarcini de o responsabilitate și însemnătate deosebită în asigurarea condițiilor necesare desfășurării normale a vieții citadine. Astfel, este suficient să amintim că personalul și mijloacele întreprinderii trebuie să asigure neîncetat funcționarea unor prestații de servicii dintre cele mai diferite și de care, practic, beneficiem cu toții, chiar dacă adesea pierdem din vedere acest lucru. Bunăoară, este vorba de furnizarea apei potabile și industriale, sistemul de canalizare, întreținerea și dezvoltarea bazelor de agrement — în primul rînd a ștrandurilor a băilor publice, coșeritul și altele.

Într-o discuție avută cu factorii de conducere ai Întreprinderii de gospodărie comunală Timișoara am căutat să aflăm date suplimentare despre preocuparea colectivului de muncă de aici pentru perfecționarea — în interesul urbei — a serviciilor puse la dispoziția populației.

— Desigur că ar fi multe de spus, opiniază pentru început ing. Gheorghe Cazan, directorul I.G.C.T. Prin intermediul consiliilor județene județean și municipal, statul ne pune la dispoziție mijloace materiale și financiare însemnate cu ajutorul cărora noi avem datoria de a face totul pentru ca activitatea serviciilor specifice întreprinderii noastre să țină pasul cu puternica dezvoltare generală a municipiului. De fapt, grija aceasta se manifestă în toate compartimentele de activitate : transport în comun, spațiu locativ, comerț, rețea stradală și de drumuri, combaterea poluării mediului, menținerea liniștei și ordinii publice, diferite alte prestații.

La rîndul său, tovarășul Ivan Konstantinovici, inginerul șef al întreprinderii, ne vorbește despre orientarea investițiilor și a resurselor materiale. Nu întîmplător, aceasta vizează alimentarea cu apă a municipiului, sistemul de canalizare, bazele de odihnă și agrement, modernizarea mijloacelor de salubrizare. De exemplu, la ora actuală se află un lucru un număr de obiective care urmează să amelioreze insuficiența de apă potabilă, resimțită în unele cartiere ale municipiului. Se lucrează la o magistrală de apeduct, care pleacă de la uzina de apă și ajunge în Calea Aradului, acolo unde — după cum bine știm — se construiește unul din cele mai mari cartiere de locuințe al orașului. Într-un număr mare de străzi, cu deosebire din cartierele mărginașe, se extinde rețeaua de alimentare cu apă, precum și canalizarea. O parte din cheltuieli sînt acoperite din fondul ce se alcătuiește conform Legii nr. 20, adică cu contribuția bănească a populației.

Lucruri interesante aflăm și cu privire la zonele de odihnă și agrement ale municipiului, aflate în atenț.a Comitetului executiv al Consiliului popular al municipiului Timișoara. Pe lîngă amenajările curente la ștrandurile existente, se are în vedere construcția unor noi baze de acest fel, amplasate în zonele aglomerate ale urbei cum este, de pildă, Calea Șagului, precum și efectuarea de noi forări pentru sporirea debitului de ape termale, atît de apreciate de către populația orașului și tuirști.

La rîndul lor, băile „Neptun“ se află în plin proces de renovare, iar la redeschiderea lor — programată nu peste mult timp — cetățenilor li se vor rezerva surprize dintre cele mai plăcute. Ei vor găsi aici bazine moderne, utilizabile atît de către înotători cît și de cei care prefera ca apa să fie doar pînă sub braț. Firesc, acestea vor fi separat pentru bărbați și separat pentru femei. Apoi, crește numărul cabinelor, cum la fel va exista un salon prevăzute cu cele necesare tratamentului celor ce suferă de unele maladii cronice, existînd posibilitatea ca, la recomandarea medicului, cei dornici să poată face împachetări cu nămol cald, adus de la Techirghiol. Dar să nu anticipăm totul...

VICHENTE BANU

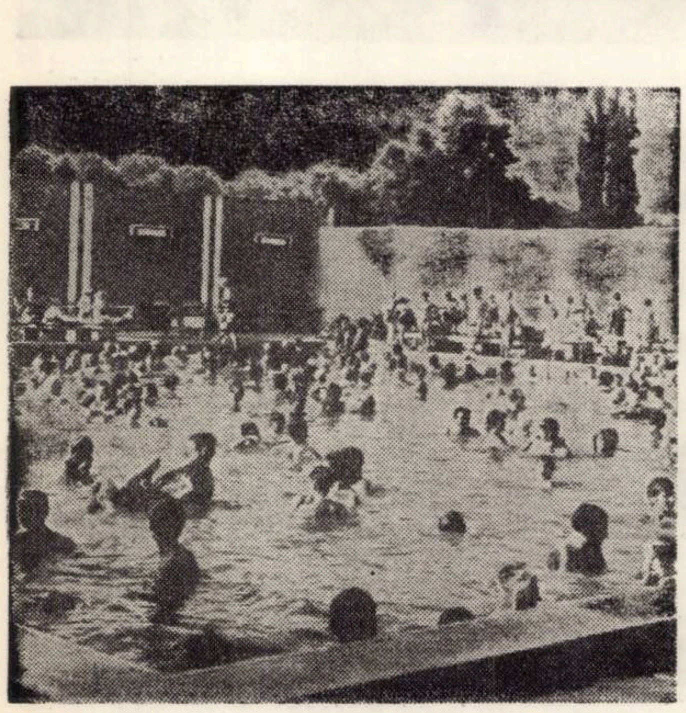

NICOLAE IOANA

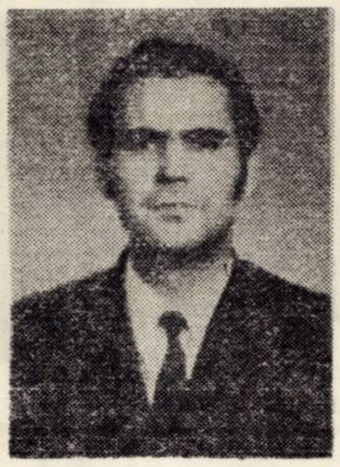

NOAPTE

Sunetul grînelor ca un păr de femeie,
fierăstrăul căldurii a căzut lîngă
rădăcini
și luminează
imitînd sărutul nisipului,
cînd iarba slăvită de greieri în neștire
curge pe pămînt
fieresătrăul căldurii s-a acoperit
cu o mulțime de suflete.

CAII

Cînd eram mic și apa și aerul
luceau misterioase
— fulgul și oul
păsării amuțeau în crîng.
Lucea luna deasupra dealului. Eu
așteptam în odaie,
trandafirul lîngă fereastră,
fereastra în pămînt.
Cînd eram mic, oh, cînd eram mic,
luna călca cu piciorul galben
prin grădină. În grădină
lăsa urme. Îmi ascundeam fața
și iară mi-o arătam la geam în
grădină da acolo în grădină
dealul lua foc de acolo
o roată aprinsă vedeam,
un fum,
focul etern, sora soarelui la o fîntînă,
un dud lua foc, satele și potcoavele
cailor în lac —
în zori cîțiva nori pe cer,
patru, trei — poate
unul.
Și caii se scufundau,
mi se părea că își pun pe piele
văzduhul !

CEILALȚI DIN ODĂI

În noaptea aceea prin case căzuse
zăpada,
mă privea o lumină de sus
și chipul meu lumina sau era negru
cum sînt în unele momente
copacii.
Era multă zăpadă, zăpadă pe care n-o
puteam s-o ating
și ger era dar pragul
uscase pietrele și erau frunze în
vestiar
verzi.
Rîul era părul unei femei care
privea în pămînt
pești printre crengi și crustacei
înaintau
pe florile rochiei tale,
iar prundul se mișca fără să văd
nici o frunză,
nici o frunză !
Era multă zăpadă ! Zăpadă în vase
sub pomi
zăpadă sub case pe care nu puteam
s-o vedem,
mușcau aerul
sîrme se încurcau pe cîmp.
Pomul era ca un pămînt, pămîntul
ca un pom,
zeul cobora din pămînt
să adoarmă în flaut.

SCAFANDRU MIC

Învață-mă dintr-o aripă cum să fac
o tipsie de plumb
pe care să ardă fluturele,
și sub iarbă arată-mi
axul ceasului.
Strigă-mă, ești viu, în tine stă o
pasăre,
vorbește-mi pînă am să cobor singur
și să te cuprind ;
pe ceafă se mișcă frunzele
iar aerul
stoarce copacii și-i usucă.
Sărută genunchiul meu și fuge
îmi linge mîna și dispare —
frumosule pom eu sub tine am stat
și din creangă văd
cum cîntă ea,
care acum e frunză,
iar aerul te stoarce îți rupe cămașa
îți dă foc,
te usucă,
și un scafandru mic sărută iarba.

ILIE MADUȚA

LEGENDĂ

Pentru urmașii celor ce l-au trădat pe Horea și azi grîul dă singe.
(din popor)

Pentru trădătorii lui Horea,
în pădurea aceea de cremene,
grîul dă sînge cînd îi rup spicul,
dă sînge grîul cînd vor să-l semene.

Nu-i iartă, nu, fața pămîntului
din bobul și vraja de grîu,
pentru urmașii și urmașii acestora
pîinea în sînge se frînge — pîrîu.

De-atunci, palizi umblă pe sub pădure,
munciți de umbrele trădătorilor,
cît duhul lui Cloșca și Horea limpede
plutește pe munți asemenea norilor.

NOSTALGIE

Am nostalgia de-a nu fi
poetul plasmei
și-al cristalografiei
și-al transmisiunilor la mare distanță
fără pierdere de electricitate;
sînt ușor întristat,
poate undeva o sensibilitate
tumorală
de-a nu fi decît poetul
brîndușelor,
pe care le înțeleg,
al văii cu pește,
prin ferigi înalte,
al vîntului printre stînci,
încărcat de fluturi,
al unui sat îndepărtat
în ceață albastră.

EROICA

Sîntem un singur trup revărsat,
un fluviu stelar pe șira Carpaților,
venim din veac și vom semnaliza
lumini
în viitor — pe mioritice plaiuri.

În nordul cu brazi statutari
luminează cu mănăstiri somnul lui
Ștefan,
în armură, la Cozia, Mircea veghează,
iar la Mănăstirea din Deal tivda lui
Mihai.

Apoi, în văzduhul frămîntat de lănci,
carnea lui Cloșca și Horea
și în dealurile Țebei, izbînda
lui Iancu lîngă furtuna tribunilor.

În amintirea strămoșilor vuiet de
tulnice,
copacii trosnind pe uriașe pripoare
și marea legănînd corăbiile
dolofane de pește și grînele țării !

O, patrie, graiul ce-l reverși
pe munți și cîmpii, pe fluvii albastre,
este murmurul din veac al eroilor
ce-s gata mereu în urmași să se nască.

Sîntem un singur trup de-a lungul
Carpaților
zidind între alte popoare stîlpul
nostru
împodobit de flori și lumină scînteind
omenie și-o pură conștiință.

DATORIE

Să încercăm
uriașele cîntece
pe care țara le merită :
furtuni ce huruie-n cer
în chenare de fulger,
pași tunători de zimbri
sub iarbă și stînci
în sumbru adînc.
Pe aceste sacre oseminte de vers
să făurim geometriile grînelor
și pădurile fabricilor
ce fumegă-n zare.
Adăugind sufletul profetic
acestor construcții
balada meșterului Manole
va bolti legendă și mit.

ION POPOVICI

DEBUT

Intr-o zi cu mult soare

Strada era aproape pustie. O stradă de cartier liniștit, animată doar în orele de dimineață sau după-amiază cînd oamenii plecau ori veneau de la serviciu.

Cu mîinile adînc înfundate în buzunarele pantalonilor, Rom pășea agale, urmărindu-și umbra așternută pe trotuar. Chestia asta cu urmărirea umbrei proprii era una din plăcerile lui. Cîteodată, cînd avea chef, încerca să-și strecoare umbra prin magazine, sau căutînd aglomerațiile, se băga în forfota străzii, privind picioarele străine care-i călcau umbra. Cînd zîmbea în astfel de situații, Rom se bucura că nimeni nu-i poate prinde zîmbetul, nicidecum sensul sau cauza care l-a determinat.

De data asta n-avea chef să-și vîre umbra pe undeva și nici să și-o lase călcată în picioare nu avea poftă. Continua să pășească agale urmărindu-și umbra cînd observa lîngă umbra lui o alta. Rom lăsă cele două umbre să pășească alături așteptînd doar momentul cînd umbra lui urma să fie depășită de către cealaltă. Dar acest lucru nu se petrecu și, după cîteva zeci de pași, umbra lui Rom începu să dea semne de nerăbdare. Încercînd s-o ia înaintea celeilalte, fu ajunsă imediat. Încercînd să se deplaseze spre stînga și cealaltă umbră se deplasă automat. Își opri umbra mai în urmă, dar o dată cu a lui rămase și cealaltă. Treaba asta începu să-l enerveze. Ar fi putut la urma-urmei să se întoarcă din drum, dar atunci umbra i-ar fi dispărut. Încă nu privise chipul umbrei de lîngă el și un sentiment de jenă îl încercă, înciudîndu-se că nu făcuse acest lucru de la început. Simțea că nici cealaltă umbră nu-l privea, dar își dădu seama că aceeași enervare o stăpînea. Exista parcă o punte nevăzută, un canal, prin care umbrele-și transmiteau curiozitatea, enervarea, apropierile sau îndepărtările. Și, pe neașteptate, Rom începu să se teamă că cealaltă umbră va dispare de lîngă a lui și ăsta era singurul lucru pe care nu-l mai dorea.

Neliniștea, goni curiozitatea și înciudarea, stăpînindu-l tot mai mult. Simți cum și cealaltă umbră se neliniștește. Deodată, umbrele dispărură brusc, înghițite de o altă umbră care acoperea o bucată bună de trotuar. Aproape în aceeași clipă, Rom și fata se opriră întorcîndu-se unul către celălalt. Rom privi chipul și ochii fetei ce-i zîmbeau alor lui și, din acel moment, lui Rom începu să nu-i mai pese că cei care-i vor călca de atunci înainte umbra vor ști sau nu de ce și pentru ce zîmbește ei.

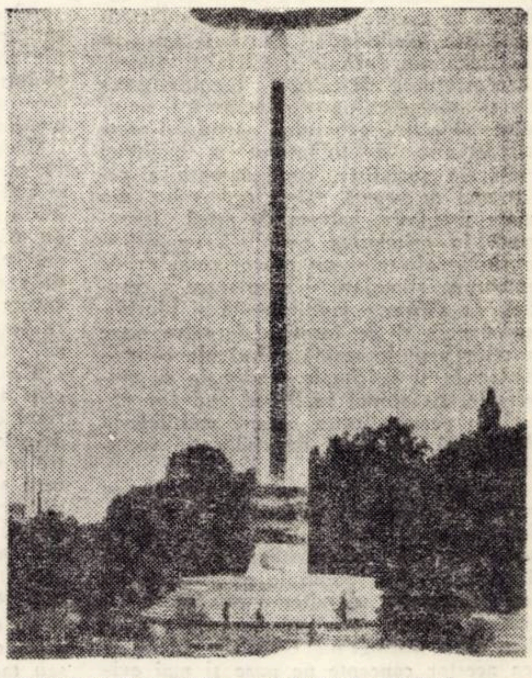

OCTAVIAN MAXIM și ȘTEFAN IOJICA
Proiect de monument — Traian Vuia, varianta „Coloana recunoștinței"

Idei ale Conferinței Naționale a partidului

Asupra conceptului de „Cultură de masă" în socialism

Continuă să fie frecvent folosit conceptul de „cultură de masă", în pofida faptului că numeroasele discuții și dezbateri care au avut loc în ultimii ani, în literatura noastră de specialitate, nu s-au finalizat într-o definiție unanim acceptată. mai mult chiar, nu au anulat caracterul confuz al conținutului acestui concept atunci cînd este utilizat și cu referire la cultura socialistă (precizăm de la început că, în rîndurile ce urmează, ne vom referi exclusiv la așa-zisa „cultură socialistă de masă").

Intr-adevăr, în socialism, cultura capătă un caracter de masă, mai întîi pentru că ea devine un bun al întregului popor și, în al doilea rînd, pentru că partidul comunist și statul socialist desfășoară o politică culturală în interesul celor mai largi mase, asigurînd tuturor membrilor societății condiții cît mai prielnice atît pentru a se bucura de multitudinea valorilor culturale autentice — naționale și universale — cît și pentru a se afirma în calitate de creatori de valori de cultură. În aceste condiții, conceptul de „cultură de masă" nu apare ca o expresie pleonastică? Nu, s-a replicat, deoarece „cultura de masă" în socialism desemnează o realitate distinctă față de cultura socialistă însăși. Dar ce anume desemnează pentru a rămîne un concept legitim?

Astfel, este dovedit astăzi ca nefundamentat punctul de vedere după care cultura de masă ar reprezenta ansamblul valorilor culturale de nivel mijlociu, anume create pentru masele largi de o intelectualitate specializată în această îndeletnicire. Conform acestei opinii — împărtășită la noi mai ales de Haralambie Culea — sfera culturii socialiste ar fi compartimentată, existînd, pe de o parte, o „cultură cultă", care ar constitui „profesiunea (înalta profesiune) a unei intelectualități ce-și legitimează crescînd functionalitatea socială" (H. Culea, **Mass-media și cultura de masă,** în volumul „Sociologia generală", Ed. științifică, București, 1968, p. 302) și o „cultură de masă" concepută ca expresie vulgarizată a celei dintîi, astfel încît existenta unei intelectualități creatoare de valori artistice mijlocii sau popularizatoare a marilor creații ar reprezenta „o condiție **sine qua non** pentru continutul culturii de masă".

Este evident că o astfel de interpretare nu corespunde adevăratului spirit al concepției marxiste asupra culturii, argumentele în acest sens fiind superflue.

O altă încercare de legitimare a conceptului în discuție, de pe cu totul alte baze aparține lui Constantin Potîngă, punctul său de vedere fiind expus pe larg în Studiul „Socialismul și cultura de masă", recent apărut la Editura Junimea. Autorul înțelege cultura de masă ca difuzare în masele largi a culturii societății socialiste, conferindu-i însă și un sens mai larg care închide și celelalte momente constitutive ale culturii: cognitiv, creativ și axiologic: parte integrantă și necesitate obiectivă a politicii partidului marxist-leninist de înfăptuire a revoluției culturale socialiste, continuatoare a celor mai de seamă valori progresiste din toate timpurile, **cultura de masă** „reprezintă în orînduirea socialistă un sistem instituționalizat și un proces complex de elaborare stimulare și promovare a creației, de difuzare multilaterală și pluridimensională și de însușire de către mase a celor mai de seamă valori ale culturii materiale și spirituale, naționale și universale, cu scopul realizării acestor valori în personalitatea umană multilateral dezvoltată, în fapte de civilizație socialistă și comunistă".

Problema care se pune, în acest caz, se referă la specificul culturii de masă astfel înțeleasă. Dacă cultura de masă în socialism este „continuatoare a celor mai de seamă valori culturale progresiste din toate timpurile", ce altceva rămîne să fie, atunci, cultura socialistă de care pretindem că o distingem? De altfel, identitatea acestor concepte ne pare și mai evidentă cînd autorul discută funcțiile și caracteristicile culturii de masă în socialism.

Nu mai puține dificultăți se ivesc și în cazul în care am înțelege cultura de masă doar ca proces de difuzare a culturii socialiste în rîndul maselor largi. Mai întîi, pentru că acest proces de răspîndire mensă a culturii socialiste este el însuși un moment constitutiv al conceptului de cultură socialistă și prin urmare nu poate fi privit ca un concept de sine stătător. În al doilea rînd, admițînd că acest proces constituie o problematică de sine stătătoare nu vedem pentru care rațiune i-am spune altfel decît ceea ce este: activitate socială de răspîndire în masă a culturii socialist.

Acțiunea largă și susținută de răspîndire în mase a culturii, chiar dacă este privită ca avînd caracter sistematic și procesual, ca fenomen al educației permanente, **rămîne culturalizarea,** deci, **proces** prin excelență și nu **ansamblu** sau **subansamblu** de produse cumulative ale cunoașterii și practicii umane.

„Îndrumătorul cultural", revistă care consacră cel mai amplu spațiu problemelor „culturii de masă", propune înțelegerea acestui concept ca totalitate a „bunurilor spirituale care au intrat în patrimoniul comun al maselor largi populare (inclusiv acele opere care la un moment dat erau inaccesibile), datorită ridicării continue a nivlului cultural, creșterii fondului lor intelectual aperceptiv și a capacității lor de înțelegere și asimilare: astfel revoluția culturală socialistă deschide calea transformării treptate a culturii de înalte exigențe intelectuale în cultura de masă" (vezi nr. 3/1969, p. 60). Este lesne de observat că nici această definitie nu surprinde trăsături care, potrivindu-se „culturii de masă", să-i definească diferența specifică în raport cu întregul — cultura socialistă.

Componentă integrantă a politicii partidului, de edificare a orînduirii socialiste, opera de răspîndire a culturii socialiste pe care Conferința națională a partidului o pune cu atîta acuitate în rîndul maselor largi, nu creează o altă cultură, distinctă în vreun fel de prima. Rațiunea activității culturale de masă în socialism — scop în care sînt utilizate forme, metode și mijloace adecvate, definite printr-o stare de continuă perfecționare — singura ei rațiune este de a ridica continuu nivelul de înțelegere a culturii socialiste de către masele largi. Nu operele de cultură trebuie „recreate" pentru a fi înțelese de mase, ci masele trebuie să-și ridice tot mai mult nivelul cultural, capacitatea de a recupera opera de cultură în autenticitatea sa. Acesta este și sensul exact al afirmației lui Marx: „Dacă vrei să te bucuri de artă, trebuie să fii un om cu cultură artistică".

Nu împărtășim deci opinia că orice valoare culturală poate fi „prelucrată" pentru a deveni accesibilă oricui. O astfel de „prelucrare", în cel mai fericit caz, poate să facă penetrabile nivelele de suprafață ale respectivei valori culturale, nu însă și întreaga bogăție de semnificații cognitive, artistice, filozofice etc. pe care le conține

Ceea ce se poate susține cu temei este că nu există valori culturale, adevăruri științifice oricît de abstracte care ab initio să nu poată fi **receptate, înțelese** de oricine. **Înțelese** și nu **explicate,** deoarece, fără a minimaliza importanța artei de a explica, fundamental rămîne efortul susținut al celui care dorește să se bucure de cele mai complexe valori ale culturii.

Menirea activităților culturale de masă este, așadar, de a trezi și întreține interesul maselor pentru cultura autentică, de a le crea condiții cît mai prielnice pentru a se bucura de întregul tezaur al culturii socialiste și nu de a „recrea" valorile acesteia special pentru mase, așa cum afirmă sau numai lasă să se înțeleagă cei care apără legitimitatea conceptului de „cultură de masă" în contextul culturii noastre socialiste.

Nu există nici o rațiune de a conserva acest concept dacă nu admitem, declarat sau tacit, că socialismul are nevoie de o cultură de popularizare, destinată maselor, paralel cu cultura propriu zisă.

D. N. ZAHARIA

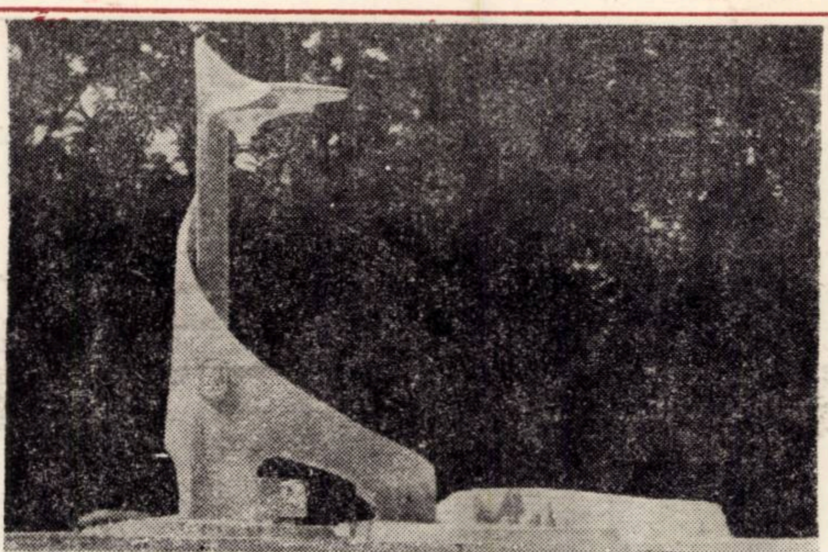

PETRU JECZA și GHEORGHE GIRLEANU
Proiect de monument — Traian Vuia, varianta II

CUNOAȘTEREA ALTUIA – O CUNOAȘTERE DE TIP NOU

Este efortul de cunoaștere a altuia o modalitate de a ne cunoaște, în același timp, pe noi înșine?

Judecînd lucrurile într-un mod rutinier, pericol de care gîndirea umană n-a scăpat în această a doua jumătate a secolului, știința poate apărea ca periculoasă existenței umane. Ideea — crede un exeget al problemei — pare a avea două surse diferite, iar confuziile care se stabilesc între ele nu se pot datora decît unei contaminări semantice. Ideii că știința a creat armele de distrugere în masă, i s-a adăugat aceea că tot științei i se datoresc inventarea tuturor mecanismelor și obiectelor proprii „societății de consum", create pentru a satisface nevoile omului, dar depășindu-și atribuțiile, ajungînd uneori adevărate pericole pentru individ.

Sub imperiul alienării de către industria consumului, gustul afișat pentru „natural" a mărit și mai mult prăpastia. Ea s-a adîncit apoi prin neînțelegerea de către „marele public" a adevăratelor raporturi dintre știință, tehnică, industrie și economie, traduse în bloc prin ostilitatea împotriva științei.

Respingerea „artificialității" creată în jurul omului își are obiectul — așadar — în teama legitimă de a nu se vedea deposedat de Eul său, în reacția de apărare față de transformarea ce ar putea s-o aducă atingerea intimității cutelor sale interioare, în frica de „înghețare" în tiparele „zeilor consumului".

La un alt nivel, ostilitatea se sprijină pe opinia că metoda științifică, ajustată grosier obiectelor naturale și ipostaziată ca panaceu universal, este inoperantă față de nuanțele realității umane. Suprimînd indivizii, nivelînd valorile, știința ar trata omul (și oamenii) precum un furnicar: funcția specializată nu reduce omul la condiția unei furnici?

Aprofundarea atitudinilor și argumentelor — mai departe — va descoperi că refuzul unei științe de cunoaștere a omului este astfel motivată de către individ: dacă mă va studia, știința omului mă va considera o piatră sau un obiect natural! Or, cum știința permite cunoașterea întregii naturi a acestui obiect, dominîndu-l, mă va cunoaște și reduce doar la materia care sînt, nerămînîndu-mi nimic personal. Nici aspirații nici speranțe, nici libertate de gîndire și acțiune".

Dar — și aici am vrut să ajungem — oare se reduce știința la acest realism naiv care o vrea drept mijlocul de a ști cu certitudine ce sînt lucrurile? Oare nu contribuie la aceasta și unii reprezentanți ai științelor omului occidentali, prin pretenția lor — uneori hilară — de a măsura, de a „ști" exact fiecare segment al structurii umane? Oare nu din dorința de a măsura și cîntări fiecare copac nu se vede uneori pădurea, nu din strădania de a cunoaște **fragmentele,** nu vedem uneori **ansamblul?**

„Nu este o simplă metaforă — spune profesorul ieșean Vasile Pavelcu în cuvîntul ce deschide „Drama psihologiei" — cînd vorbim despre viața, biografia unei științe, despre strădania și zbuciumul ei, despre căderile și înlănțuirile, durerile și triumfurile, încordările și destinderile, conflictele și împăcările ei, adică despre „drama" pe care o poate trăi și o trăiește orice om de știință. Frămîntările dramatice ale omului de știință sînt ale științei însăși și invers".

Pentru știința cunoașterii individualității umane se impune un nou pas: ea trebuie să-și reinvente propriile metode, propriile concepte, pentru a fi capabilă să se adapteze subiectului său particular. Abandonînd problemele complicate și insolubile, vrînd să rezolve totul pe cale experimentală, psihologia a riscat să devină unul din „marile sisteme simple", cum o numește cineva. Voind să cunoască fiecare segment, a pierdut din vedere structura, vrînd totul, a uitat și ceea ce dobîndise, simplificînd a ajuns la simplism. De ce? Pentru că subiectul nu mai este același: nici ca cel de acum o sută de ani, nici ca cel de acum zece ani, nici ca cel de ieri. Subiectul, omul nou, este mereu **altul.**

Nu este cazul să se renunțe la fixitatea unui model prestabilit, la încadrarea realității în tiparele unei metode? Iar cînd această realitate este omul, atunci cunoașterea științifică a omului, cunoașterea **altuia** — a doua ipostază semantică a noțiunii — se poate concepe în afara **participării** la universul acesteia? Interacțiunea, noțiune pusă în circulație de cercetările de psihologie socială, ilustrează cel mai bine complexul de relații interpersonale pe care le stabilește cercetătorul cu subiectul: „Vous á moi, moi á vous", zice Jean Stoetzel, vrînd să sugereze reciprocitatea acestor interinfluențe.

Cuvintele lui Aristotel, cum că „afectele sufletului nu sînt nicidecum separabile de materia naturală a viețuitoarelor" („Despre suflet"), îndemnînd la cunoașterea acestei naturi și bazîndu-și ideile pe observarea ei, conține un adevăr valabil și azi. Numai că „materia naturală", în continuă evoluție, refuză metoda schematică, o lasă mereu în urmă, depășește orice sistem riguros, abia pus la punct, nu se lasă descoperită decît de o „natură" similară. Nu „așteaptă" să fie cunoscută, rezistă încercărilor de a o „fixa", se dezvăluie numai celui ce-i ține ritmul.

Dacă e adevărat însă că „metoda, prin ea însăși, nu naște nimic", tot atît de adevărat e că, fără stăpînirea metodologiei adecvate, observatorul, cercetătorul este dezarmat. Ceea ce trebuie înțeles — însă — este că metoda nu este o lance în vîrful căreia este țintuit subiectul, ci un auxiliar prețios, adaptabil la noutatea, mereu alta, a acesteia.

Persoana altuia — spune Raymond Carpentier, autorul unui eseu despre posibilitatea de cunoaștere a altuia — este o **structură** și această structură este în **evoluție.** Cunoașterea altuia este deci o cunoaștere de un tip cu totul diferit de altele. Ea nu încearcă să găsească, să definească, să identifice substanța obiectului său, ea încearcă să **participe** la universul de fapte al acestuia.

Dacă, în evoluția sa dialectică și istorică, omul este mereu **altul,** ca obiect al cunoașterii, el nu poate fi văzut fix, imuabil, ci ca un **alt** Eu; în efortul de cunoaștere a altuia, **altul** — mereu nou — trebuie să fie și cel ce cercetează acest subiect.

ADRIAN NECOLAU

TRAIAN VUIA: scrisori inedite

THE NEW YORK HERALD.
Vuia Aeroplane Makes a Successful Fligh

Apropierea manifestărilor de cinstire şi meritată considerare a inventatorului şi realizatorului zborului mecanic, a bănăţeanului Traian Vuia, al cărui centenar de la naştere urmează să fie aniversat şi în cadrul UNESCO, la 17 august 1972, în toată lumea — impune strîngerea documentelor, actelor şi altor mărturii ale bogatei sale activităţi ştiinţifice, tehnice şi social-politice, ca şi precizarea unor date biografice.

Două scrisori inedite — azi în posesia inginerului Cinghiţă, fost secretar al Legiunii române din Italia — ne documentează alte aspecte ale personalităţii lui Traian Vuia. Ofiţerii români, prizonierii Spătan şi Babeu (preşedintele corpului ofiţerilor din captivitatea italiană) intervin pe lîngă Traian Vuia pentru urgentarea înfiinţării şi organizării Legiunii Române din Italia. Din cele două scrisori — răspunsuri ale lui Traian Vuia rezultă aspecte ale luptei sale pentru libertate, pentru unitatea românilor, strădaniile sale pentru înfiinţarea Legiunii române. Traian Vuia, deşi cetăţean francez, n-a uitat niciodată că e român.

Redăm mai jos textul celor două scrisori.

DUMITRU ONCIULESCU

7, Rue de Toulon, 7 Garches, la 12 Junie 1918
Villa Regina

Domnule Babeu,

Am primit telegrama D-voastră. M-am întreţinut imediat cu Dl. Senator Draghicescu şi cu generalul Iliescu. V-am respuns prin o telegramă. Generalul e neobosit în demersurile lui pe lângă autorităţile franceze, el se ocupă zilnic de chestia formării Legiunea române, în principiu formarea Legiunei e admisă, se aşteaptă numai autorizarea. În momentul din urmă mi se aduce vestea, că decretul autorizării va fi promulgat în scurt timp. Mă simt îndemnat să vă anunţ că generalul Iliescu şi-a dat demisia din armata regală română şi se devotează cu trup şi suflet causei Transilvănenilor. Causa noastră şi în special causa D-Voastre este unica preocupare a D-Sale, el se ocupă de toată organisarea materială a Legiunei şi a obţinut, ca oficerul francez, comte de Bearu, care era ataşat misiunii militare române pe lingă marele quartier general, să-i rămână ataşat şi pe timpul, cât generalul va fi organizatorul Legiunei române. Dacă inamicul nu declanşa acum câteva zile noua ofensivă delo care depinde soartea tuturor aliaţilor, chestia Legiunei primia o soluţie. Ne-am pus în legătură şi cu Ambasada italiană, prin intermedierea acesteia se fac demersuri pentru ca să putem pleca în Italia spre a ne pune în legătură cu D-voastre. Să nu desnădăjduiţi. Aici se face tot ce e omeneşte posibil. Toată activitatea noastră se concentrează în formarea Legiunei române transilvănene, dela care depinde soartea poporului nostru şi recunoaşterea lui ca naţiune independentă. Noi, Românii din Transilvania, după multe persecutări, cărora au căzut jertfă şi celelalte naţionalităţi supuse monarhiei Habsburgilor, am obţinut o libertate, deşi restrînsă, pe pămîntul Franţei, graţie demersurilor noastre şi concursului fraţilor de peste munţi. Până când însă drapelul Romanismului a fost ţinut de fraţii noştrii de peste munţi noi nu am avut nici o organizare proprie. După încheierea păcei fraţii noştrii subjugaţi nu mai pot purta drapelul, suntem prin urmare nevoiţi să-l purtăm de aici înainte. Munca, care ne aşteaptă, e grea. Deşi organisaţia noastră e modestă, făcînd apel la concursul tuturor Românilor vom face tot ce este în puterea noastră. Artisanii adevăraţi a independentei noastre veţi fi însă D-Voastre, sufletul Legiunei. Noi luptăm prin toate mijloacele pentru ca să arătăm lumei, că suntem un popor demn de a fi dezrobit, că este interesul civilisaţiei ca să fim liberi, că suntem maturi şi posedăm organizaţii economice, culturale şi politice care ne permit de a ne guverna pe noi înşine fără nici o zguduitură internă. Programul nostru este de a obţine înainte de toate independenţa noastră naţională în colaborare intimă cu celelalte naţionalităţi. Cînd poporul român va obţine libertatea, va decide cum şi în ce formă doreşte unirea cu fraţii din regat. Primiţi salutările frăţeşti a D-Voastre devotat.

ss T. Vuia

7 Rue de Toulon, 7 Garches, le 20 Junie 1918
Villa Regina (Seine-Et- Oise)
Stimate Domnule Spătan,

Am primit preţuita D-voastră şi Vă rog, ca să mă scuzaţi pentru întirzierea răspunsului. Ne-am bucurat cu toţii văzînd cu ce entuziasm aţi îmbrăţişat cauza Romanismului.

Cred că aţi primit numărul 2 din Buletinul nostru şi că sînteţi convinşi că se lucră neîncetat pentru realizarea scopului care este formarea Legiunii Române. Cauza, după cum am scris şi D-lui Babeu, este în principiu admisă şi realizarea este numai o chestie de formalităţi Ofensiva mare din urmă de pe frontul occidental, şi asta e uşor de înţeles, ne-a adus întîrzieri.

Noi am fi plecat deja, ca să Vă cercetăm, dacă nu eram reţinuţi de generalul Iliescu. El ţine să ne acompanieze dar nu se poate absenta, pînă ce nu obţine decretul, care îl autorizează de a forma o legiune.

După ce şi-a dat demisia din armata română, s-a pus la dispoziţia ministerului de război francez.

Toată activitatea Comitetului român convergează în Legiune. Vă comunic cu mare bucurie, că ofiţerii francezi, cari au făcut parte din misiunea franceză pe frontul român, au exprimat dorinţa de a lupta în Legiunea română. Ei vorbesc româneşte ceea ce înlesneşte comunicaţia cu soldaţii români. Primirăm şi adeziunea elevilor piloţi aviatori români, (vreo zece) cari cer să fie înrolaţi în Legiunea română. Primirăm ieri, prin intermedierea Ministerului de Esterne, o telegramă din America, în care se zice că dl. Stoica a organizat Românii din America şi că se speră că se va putea forma o Legiune de 10.000 combatanţi.

Cam spre 20 Julie, se va ţine aici congresul naţionalităţilor oprimate din Austro-Ungaria, la care va participa o delegaţie şi a Românilor din America. Către sfîrşitul aceleiaşi luni se va organiza aici un congres a Românilor transilvăneni, la care vor fi invitaţi a lua parte delegaţi a Românilor transilvăneni aflîndu-se în toate ţările străine şi la care şi D-voastră veţi fi invitaţi a trimite o delegaţie.

Vom stărui, că să Vă putem vizita cât se poate de curînd, am vezut sîmbătă pe Ambasadorul Italiei, care ni-a promis sprijinul şi sperăm a ave toate autorizările necesare.

Vă rog să primiţi asigurarea distinsei mele stime şi simpatii.

ss Vuia

PREISTORIA
se numără în
MILIOANE
DE ANI

Cînd soţii Leakey au început să exploreze poziţia Oldoway-ului, din Tanzania, în 1931, preistoria omului părea simplă. La începutul secolului ea avea 400.000 de ani, vîrsta pithecanthropului din Jawa. În 1929, canadianul Davidson Blach îi găseşte un frate în China, sinantropul din Pekin. Ceva mai încoace, neanderthalienii descoperiţi în Europa — 40.000—80.000 de ani — se bănuia că vor duce la homo sapiens apărut acum 38.000 de ani. În 1925, Africa de Sud intră în scenă oferind un întreg lot de fosile, descoperite de Raymond Dhart, cărora li se atribuie o vechime de 1 milion de ani. Nici oameni, nici maimuţe — ei au fost botezaţi australopitheci. Cu ei se credea că a fost găsită veriga care, după Darwin, a făcut trecerea de la maimuţă la om.

Trecătorile Oldoway-ului pun totul sub semnul întrebării. Începînd din 1950, soţii Leakey rămîn aici aproape în permanenţă. Timp de 10 ani ei nu descoperă — în afară de homo sapiens — decît foarte vechi unelte, pietre cioplite grosolan. necunoscute pînă atunci. Cine să fie autorul lor ? În 19 iulie 1959, în timp ce soţul său, bolnav, dormita în cort, Mary Leakey este aceea care îl descoperă. Sub răzuitoare apare craniul unui soi de australopithec

Botezat zinjanthrop, omul din ţara Zinj, noul venit face senzaţie. Are 1.750.000 de ani. Mai surprinzător decît vîrsta este faptul că el a fost meşteşugarul unei industrii primitive : aceea a pietrei cioplite.

Doi ani mai tîrziu, la 200 de metri de zinjanthrop, într-un strat mai vechi, Dr. Leakey descoperă un alt craniu foarte deosebit, mai rotund, mai neted, mai „modern“ Enigma este dezlegată : iată autorul pietrelor cioplite. Contemporan cu zinjanthropul, să fie oare un alt soi de australopithec ? Dr. Leakey face senzaţie botezîndu-l „homo habilis“. N-ar mai fi vorba de o perioadă de tranziţie ci deja de un om, deorece el îşi făureşte unelte. „Nu pentru că îşi fabrică unelte este om, îl combate Jean Piveteau. Astăzi noi sîntem de părere că unealta precedă omul, ea fiind un factor al umanizării'.

Om sau nu iată al doilea „strămoş“ care popula împreună cu zinjanthropul trecătorile Oldoway-ului. Care este veriga valabilă ? Legătura se face privilegiindu-l pe „homo habilis“, meşteşugarul cu ţeasta mai puţin „de maimuţă“, şi în plus omnivor, în timp ce maxilarele zinjantropului dovedeau un ierbivor. Or, toţi preistoricii sînt de acord cu faptul că evoluţia nu poate face paşi înapoi. Zinjantropul care întruneşte specificităţile uniu ierbivor — maxilare puternice, deci craniu robust — nu va putea pierde aceste caracteristici pentru a da naştere unor descendenţi omnivori.

Preistorici sînt atunci obligaţi să abandoneze imaginea simplă a unei filiaţii liniare, a unui lanţ, care să ducă de la maimuţă la om. În sfîrşit, pe măsură ce sînt descoperite verigile care lipsesc, cu atît preistoria omului se trage înapoi în timp şi cu atît creşte misterul. Cum s-a trecut de la homo habilis la pithecanthrop ? Şi dacă îi dăm la o parte pe neanderthalieni, cum ajunge pithecanthropul la homo sapiens ?

În 1965, explorînd grota de la Qafzeh, tînărul francez Bernard Vandermeersch găseşte un răspuns la a doua întrebare. El descoperă 5 schelete înmormîntate cu ofrande. Or, vechi de 50.000 de ani, aceste fosile cu craniul rotund, fără „coc“, sînt nişte homo sapiens. Contemporani ai neandherthalienilor. „Marea descoperire din ultimii ani, explică B. Vandermeersch, este că homo sapiens este mai bătrîn decît se credea şi că a avut, în acest stadiu chiar, o evoluţie încîlcită“. La fel cu homo habilis şi zinjantropul, homo sapiens şi de Neanderthal au coexistat fără îndoială acum o sută de mii de ani, primul pe linia principală, celălalt pe o cale de dispariţie.

În 1967, o nouă bombă. Trei echipe îşi ridică corturile în valea Omo : echipa kenyană a Dr. Leakey, echipa americană a Dr. Klark Howell şi echipa franceză a Dr. Camille Arammbourg, condusă operaţional de Yves Coppens. Un fluviu albastru care duce noroi roşu într-un haos de blocuri răsturnate, valea Omo oferă sedimente groase de 600 de metri care recalculează istoria Terrei între 1,5 şi 4,5 milioane de ani. Cele trei echipe descoperă, în lipsa unui craniu, maxilare şi dinţi de o vechime extraordinară. Cel mai vechi maxilar descoperit de francezi are 2.500.000 de ani. În ceea ce priveşte dinţii, ei se eşalonează între 1.800.000—3.750.000 de ani. Dintr-odată preistoria omului capătă în plus o vechime de 2.000.000 de ani.

Cui au aparţinut aceste maxilare şi aceşti dinţi ? Ca şi cele de la Oldoway, a doi oameni diferiţi, unui omnivor mare şi unui ierbivor mic. Astfel, timp de aproape 3.000.000 de ani, de la australopithecii din Africa de Sud la cei din valea Omo, este descoperită coexistenţa a doi candidaţi la veriga de trecere spre om. Această dualitate există şi într-un stadiu anterior. La originea ramurei umane, acum 40.000.000 de ani, trăiau două mici primate care au marcat punctul de ruptură cu strămoşii maimuţelor. Unul, apidium, este strămoşul oreopithecului — 12.000.000 de ani— care a dispărut pentru că n-a ştiut să părăsească pădurea ; deja prea specializat ! Celălalt, parapithecul, duce la ramapithec — 20.000.000 de ani —, considerant ca îndepărtatul precursor al australopithecului.

Dar familiei Leakey nu-i place ordinea stabilită. De această dată, fiul, Richard, este cel care repune totul în discuţie.

Într-un interval de patru ani el descoperă oseminte din abundenţă, dintre care un foarte frumos craniu intact, vechi de 2.600.000 de ani, complet asemănător cu al zinjanthropului. Descoperă de asemenea o piatră cioplită, de aceeaşi vechime, cea mai veche unealtă cunoscută la ora aceea. Cine să fie autorul ei ? Aici Richerd Leakey lansează o nouă bombă. El spune că a identificat, în afară de cei doi australopitheci obişnuiţi, un al treilea ins, autor de unelte, veritabilul strămoş.

Specialiştii sînt departe de a fi convinşi de existenţa acestui nepoftit. Richard Leakey nu explică pentru ce un mascul omnivor ar avea o femelă ierbivoră. Ceea ce nimeni nu contestă este că acum 2,5 milioane de ani trăia în Africa o fiinţă care cioplea piatra pentru a-şi omorî vînatul. „Un om afirmă Richard Leakey, pentru că avea o industrie“. Problema ţine de definiţie.

Faptul nou este că, împotriva a ce se credea acum zece ani, strămoşii omului sapiens au apărut cu mult înainte de era cuaternară. Anul trecut, americanul Bryan Patterson a adus o probă în plus. El a descoperit la sud-est de lacul Rodolphe maxilarul unui nou strămoş : 5,5 milioane de ani

din „Science et Vie“

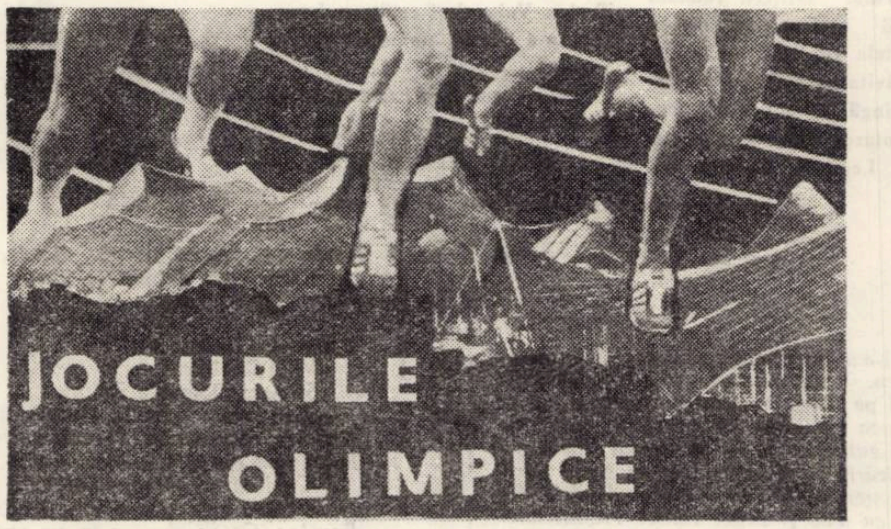

JOCURILE OLIMPICE

Din naivitatea şi uneori din ignoranţa popoarelor antice s-au născut legendele. Aceste admirabile povestiri care oricît de ciudat ar părea, ne oferă şi astăzi clipe de încintare. Dintre popoarele care au locuit bătrînul nostru continent, se pare că grecii sînt creatorii celui mai larg şi interesant registru mitologic. Popor cu imaginaţie bogată, elenii au construit o galerie monumentală de idoli şi zei, cărora le-au atribuit virtuţi şi greşeli omeneşti, destul de exagerate uneori, încît nu ştim unde se termină legenda şi unde începe istoria.

Paternitatea jocurilor olimpice antice, în acest sens este şi ea, destul de controversată, fiind prezentă în mai multe variante :

1. Se zice că Zeus, după ce l-a biruit pe Cronos, s-a înălţat pe muntele Olimp, devenind stăpînul lumii. Ca să-şi cinstească biruinţa, el a statornicit ţinerea unor jocuri în apropierea templelor din Olimpia, localitate situată în vestul peninsulei Peloponez, pe marginea rîului Alfeu.

2. Se spune că prin sec. al IX-lea î.e.n. ciuma făcea ravagii în vechea Eladă. Regele Ifitias consultă oracolul de la Delfi, pentru a afla mijlocul de a scăpa de această calamitate. Pitia — preoteasa consultată — îi răspunse că zeii îi vor fi favorabili dacă în onoarea lor regele va înfiinţa jocurile olimpice la poalele Muntelui Cronion, lîngă templul lui Zeus.

Legendele mai spun cà Heracle, eroul celor 12 isprăvi titanice, cu o putere fizică deosebită, după ce a reuşit să învingă pe regele, **Augias,** de bucurie, a răsădit 300 de măslini şi a organizat primele jocuri olimpice în cinstea lui Zeus. În lipsa unei piste de alergare pentru întrecerile de alergare, Heracle a stabilit el însuşi distanţa de fugă 192,27 m, desculţ pe o pîrtie de nisip (distanţă măsurată de el cu talpa 600 buc.) — 31 cm. Această distanţă a rămas celebră la greci, ca unitate de măsură, sub denumirea de **stadiu,** de unde s-a dezvoltat ulterior şi denumirea de **„stadion“.**

Adevărul despre jocurile olimpice antice este descoperit abia în perioada anilor 1875—1881, cînd au fost efectuate de către savantul german Ernst Curtius săpături arheologice pe locul presupus a fi fost legendara Olimpia.

Astfel au ieşit la iveală o mulţime de construcţii, temple şi locuri de întreceri sportive. Printre altare şi statui de zei, s-au găsit statuile învingătorilor la diferite jocuri, gimnaziul şi palestra, chipul de bronz al unui celebru atlet, casa de oaspeţi. Dar mai presus de toate — de o valoare istorică de necontestat — au fost inscripţiile de marmoră albă, care cuprind lista atleţilor învingători la întreceri. **Cea mai veche dată este înscrisă în anul 775 î.e.n. trecîndu-l la nemurire pe Corebos drept învingător (primul) al cursei de un stadiu. Această dată este luată ca act de naştere al jocurilor olimpice antice.**

Olimpia, se ştie, nu a fost niciodată un oraş, o aşezare omenească, ci doar o asociere de temple, sanctuare şi baze sportive. Toate acestea, printre plantaţii de arbori, peluze şi bazine de apă alcătuiau un ansamblu unic prin pitorescul, măreţia şi armonia lui cu peisajul înconjurător.

La est de incinta sacră se aflau palestra, stadionul şi hipodromul. În ciuda aparenţelor şi a ceea ce ne-am putea închipui, la Olimpia nu există un stadion circular, ci o pistă lungă de 211 m şi lată de 32 m., acoperită toată de un strat gros de nisip. La cele două capete ale pistei era trasată o linie albă de calcar, de unde puteau alerga cîte 20 de alergători.

Jocurile olimpice antice se ţineau din patru în patru ani. Ele durau 5 zile şi începeau aproximativ la 27 iulie. Intervalul dintre două jocuri olimpice se numea „olimpiadă“, care cuprindea 1.457 zile, 10 ore şi 40 de minute. În cronologia greacă, evenimentele erau fixate în timp după numărul olimpiadei (de ex. lupta de la Termopile s-a întîmplat în primul an al olimpiadei 75, anul 480 î.e.n.).

Programul celor 5 zile de întrecere se desfăşura după un anumit ritual :

1. În prima zi, avea loc procesiunea concurenţilor şi depunerea jurămîntului.

2. În ziua a doua începeau întrecerile prin organizarea „pentatlonului“, care cuprindea 5 probe : alergare, săritură, aruncare, pugilatul şi pancraţiul.

3. După probele atletice jocurile se transferau la hipodrom unde se desfăşurau întreceri de călărie şi de care.

4. Proba finală era alergarea oamenilor înarmaţi, impresionantă prin spectacolul paradei.

5. Ziua a cincea (cea din urmă), era ziua mare a încoronării învingătorilor. Premiile nu se distribuiau în public ci într-o ceremonie anume organizată în faţa templului lui Zeus, lîngă măslinul sacru sădit — după tradiţie — de însuşi Hercule.

Jocurile olimpice antice s-au desfăşurat cu o regularitate impresionantă timp de 12 secole (din anul 775 î.e.n. pînă în anul 394 e.n.). În acest interval de 1.172 ani au avut loc 293 olimpiade. În anul 293 e.n., împăratul roman Teodosie, convertit la creştinism, emite o lege prin care suprimă jocurile olimpice, socotite de cult păgîn.

După un somn lung de 1.503 ani, prin eforturile lui Pierre de Coubertin, jocurile olimpice sînt trezite din nou la viaţă. Prima ediţie a J.O. moderne s-a desfăşurat la 6 aprilie 1896, la Atena, cu participarea a 13 ţări şi 180 sportivi.

În mai puţin de 70 de ani, peste 100 ţări ale globului au preluat şi acceptat principiile mişcării olimpice. Astăzi flacăra olimpică aprinde în inimile tuturor popoarelor spiritul prieteniei, invitaţia de a participa la întreceri loiale, contribuind la consolidarea păcii şi a unui climat de înţelegere reciprocă.

În ultimele două decenii, Jocurile olimpice au devenit mari serbări populare, un fel de festivaluri moderne ale tineretului de pretutindeni. Nu este vorba aici de un simplu cult faţă de idealul generos al umanităţii, în ceea ce priveşte obţinerea vigoarei fizice a generaţiilor prin sport, ci, mult mai mult, de asigurarea unei cunoaşteri şi a unui respect reciproc, de cimentarea spiritului de prietenie şi de pace.

Iată motivarea creşterii interesului faţă de Jocurile olimpice de la an la an, de la ediţie la ediţie, ajungîndu-se la Mexico (1968) la cifra record de 6.500 sportivi participanţi din 114 ţări, cu toată poziţia geografică „excentrică“ a ţării gazdă.

Dacă, pînă la eliberarea ţării noastre de sub jugul fascist, România, din cauza indiferenţei păturii conducătoare burgheze faţă de sport — nu s-a putut remarca în întîlnirile olimpice decît prin participări sporadice şi cu rezultate necorespunzătoare faţă de potenţialul valoric şi vigoarea fizică a talentatului popor român (abia 2 medalii : una de argint în 1936 : la călărie, prin Rang Henri şi una de bronz în 1924, prin echipa de rugby), începînd de la cea de-a XV-a ediţie a jocurilor olimpice moderne (Helsinki 1952), patria noastră se afirmă din ce în ce mai pregnant pe plan olimpic, situîndu-se — prin rezultatele obţinute — printre marile puteri mondiale sportive.

Pe parcursul a 48 ani (de la disputarea primei ediţii a jocurilor olimpice), sportul burghez din România nu a putut acumula decît 2 medalii olimpice, în timp ce în epoca noastră socialistă, într-o perioadă relativ mult mai scurtă (aproximativ două decenii) — datorită sprijinului şi orientării cu totul noi dată de partid, de statul nostru, sportul românesc a reuşit să se afirme pe plan internaţional şi olimpic prin acumularea unui total de 54 medalii olimpice (dintre care 15 de aur, 15 de argint şi 24 de bronz).

Rezultatele cu totul meritorii ale sportivilor români la ulitmele 5 ediţii ale jocurilor olimpice moderne (1952—1968), reflectă — fără doar şi poate — potenţialul biologic al naţiunii noastre socialiste, ca şi vigoarea fizică şi morală a poporului român.

În prezent, delegaţia română a sportivilor ce vor reprezenta ţara noastră la München va fi compusă din cca 150—170 persoane, la aproximativ 12—14 ramuri de sport.

Însufleţiţi de un înalt patriotism, grupul de sportivi români va încerca să depăşească numărul de medalii şi de puncte cucerite la Mexico (1968), avînd ca obiectiv cucerirea a peste 15 medalii şi peste 100 puncte, ce reprezintă locul X — XII în lume.

În felul acesta sperăm ca sportul românesc să fie reprezentat cu cinste şi demnitate la marea confruntare sportivă mondială, care va începe nu peste mult, olimpiada de la München.

C. I. BUCUR

Despre timp, pasiune şi omenie

Convorbire cu profesoara Volga Slimac, directoarea Liceului nr. 7 din Timişoara

Deputată, secretară a comisiei permanente a Consiliului popular judeţean, membră a comitetului judeţean al femeilor, fostă inspectoare şcolară — 14 ani de... funcţii şi responsabilităţi.

— Cum staţi cu timpul, tovarăşă Slimac ?

— Acum sînt în concediu. Studiez... Mă preocupă demult problemele de statistică matematică. De fapt m-am înscris pentru doctorat la Centrul de statistică matematică al Academiei R.S.R.... Sînt în concediu. De-abia am venit de la Consiliul judeţean. Sînt mulţumită că am putut să rezolv o problemă legată de şcoală. Îmi trebuiau cîţiva dulgheri pentru demolarea vechii clădiri din Piaţa Bălcescu. Specialişti. Restul muncii va fi efectuat de elevi... Cum stau cu timpul ? În primul rînd sînt om, deci aveţi în vedere că o parte din timp mi-l consumă casa, copilul. Apoi profesiunea. Dacă nu eşti în permanenţă bine pregătit, nu poţi pretinde nimic altora. Trebuie să fii un exemplu şi să ai un prestigiu, începînd cu lucrurile mici chiar, să spunem cu punctualitatea. Auziţi, un examen de grad nu este o formalitate şi nici un act gratuit. Există nevoia de perfecţionare — şi odată cu aceasta creşte şi ponderea, eficienţa aportului tău în societate, — dar, mărturisesc, intervine şi un factor subiectiv foarte important : mîndria de a face, de a putea urca o treaptă nouă. Nu mă sfiesc s-o spun : la bază stă mulţumirea mea sufletească.

— În ce măsură se îmbină munca de director cu profesiunea ?

— La modul ideal, ar trebui să existe o concordanţă perfectă. Încerc s-o realizez. V-am spus adineaori : nu poţi cere, dacă nu dovedeşti că tu însăţi posezi calităţile, pregătirea absolut necesare... Dar nu pretind că aş fi mai mult decît profesorul de specialitatea respectivă. Auziţi, e necesară multă înţelegere. În mod lucid, să înţelegi omul, problemele lui dar şi, omeneşte, să te transpui în locul lui... Dacă îmi reproşez ceva, din timpul cît am fost inspectoare (aveam 28 de ani), ar fi că, la început, neavînd experienţă, nu ţineam cont de vîrsta oamenilor. Am fost aspră — de fapt nu asta regret, ci felul cum mi-am exprimat exigenţa. Totuşi, nu ştiu cum, cîte un buchet de flori pe care-l primesc tocmai de la aceia pentru care îmi fac reproşuri, mă mai linişteşte... Am fost mult ajutată de oamenii din jurul meu. Un om de la care am învăţat cîteva lucruri esenţiale, tovarăşul Hiriş, îmi vorbea de omenie. Omenia trebuie să primeze.

— Ce reprezintă pentru dumneavoastră... directoratul ? Doar o obligaţie, sau...?

— Este desigur o obligaţie, însă îndeplinesc munca aceasta cu pasiune. Îmi place ca oamenii să fie mulţumiţi. Îmi place să mă zbat. Şi este necesar să mă zbat. Fiecare are un ideal, un scop. Munca nu este un scop în sine. Îmi place să realizez ceva. Nu doar de dragul de a nota o activitate în plus. Auziţi, şcoala noastră va fi prima şcoală experimentală de 12 ani. Un fel de liceu profesional. După absolvire, tinerii, cei mai capabili, vor reuşi la facultăţi. Ceilalţi vor putea intra direct în producţie. Calificaţi deja. Asta ar rezolva multe. Vă daţi seama că o astfel de şcoală, nouă, presupune o serie de lucrări noi : ateliere, utilarea lor — dificilă deocamdată. Gîndul că pornim la drum nu pentru „a face oricum, de dragul de a face“, ci cu un scop bine determinat. Gîndul că trebuie judecat serios profilul specialităţilor. La fete : pirogravură (asta implică temeinice cunoştinţe de desen geometric, artistic, de geometrie, îndemînare, talent), ţesut, croitorie, gospodărie chiar. La băieţi : electrotehnică, mecanică (mai multe secţii). Depinde de posibilitatea de a utila atelierele. Nimic însă nu se face fără efort. Mă îngrozesc şi mă bucur cînd văd cîte sînt de făcut. E pasionant. Şi nu doar exclamativ.

— Vă amintiţi des că aţi fost adolescentă ?

— Îmi amintesc. Sînt momente în care mi se pare ciudat că nu mai sînt elevă. De aceea nu exagerez cînd interpretez regulamentul şcolar. Adică nu văd numai obligaţiile elevilor, dar şi drepturile lor. Pe un dascăl, primul care îl judecă este elveul .. Cred că la asta se referea întrebarea dumneavoastră.

— Şi la asta... Spuneţi-mi, vă rog, ce vă nemulţumeşte la dumneavoastră ?

— Mai multe. Dar în primul rînd faptul că uneori sînt înţeleasă greşit. Auziţi, sinceritatea, a spune adevărul gol, în faţă, este luată drept duritate. Sînt dură pentru că nu mă sfiesc să-mi afirm o convingere, indiferent cui. Probabil că, dacă m-ar interesa scaunul de director, mai mult decît orice, dacă în conştiinţa mea el s-ar transforma într-un scop în sine, atunci aş accepta orice critică, fără s-o mai trec prin creier şi prin sufletul meu. Sînt însă... dură. Şi cîteodată vreau să nu fiu aşa, adică să mă port altfel, adică să respect un fel de protocol. Dar atunci politeţea mea este iarăşi interpretată greşit de către unii şi asta mă nemulţumeşte şi-mi reproşez c-am încercat să mă schimb... Auziţi, o critică nejustă doare rău. Timpul vindecă, dar rămîne în suflet un fel de moloz, într-un colţişor ascuns în care nu intră nimeni.

,O întrebare pe care n-am pus-o : „Ce vă doriţi în permanenţă ?“ Răspunsul însă mi-a fost dat : „Un echilibru sufletesc. timp şi teren de activitate“.

Şi dacă acum, fiind în concediu, profesoara Volga Slimac se ocupă de... demolări (ce cuvînt urît, la prima vedere !), de fapt dînsa **construieşte.** În timp, cu pasiune şi omenie.

LAURENŢIU CERNEŢ

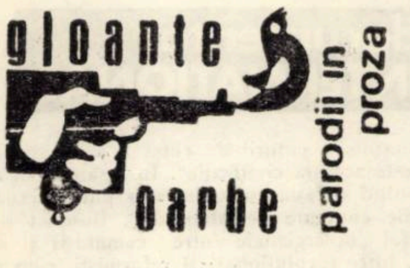

VALENTIN SILVESTRU

La serviciul spate-contabilitate

MOTTO :
„Corb la corb nu-şi scoate ochii
dacă vrea şi dacă poate".

Ionică B. bărbat ideal a fost angajat pe postul de factor poştal avînd multe calităţi şi care de care mai fără de asemănare.

Fusese acolo angajat de un fel de cumnat care spre deosebire de el, cică, se numea B. Ionică.

Treaba mergea strună, am putea zice „aţă", pînă cînd într-o dimineaţă (nici bună nici rea) ca să-i încerce conştiinciozitatea, B. Ionică, cumnatul, îi scrise o carte poştală (de-a lungul şi de-a latul) trimiţîndu-i din întîmplare salutări de la mare. Şi ca să-l deruteze un pic nu scrise nici nume nici adresă nici nimic ! Doar atît : „dragă cumnate află că sînt bune toate numai că soarele m-a bronzat tot de la talpă pînă la bot".

Au trecut ani de zile, doi trei, cumnaţii se salutau între ei, nu vorbeau nimic de serviciu considerîndu-l un supliciu.

Intr-o zi însă, B. Ionică, ne avînd ce să mai zică în conversaţie, vrînd să facă senzaţie, aruncă ca din întîmplare : „n-ai primit cumva o vedere colorată de la mare ?"

Spre totala lui stupefacţie şi uimire, cumnatul rîse subţire şi merse în colţul odăii unde stăteau claie peste grămadă, pentru cine vroia să le vadă, o droaie de scrisori fără destinatar care nu se risipeau în zadar.

B. Ionică, cumnatul, căzu pe podele de-a latul, mort, copt de inteligenţa în opt a cumnatului şi îl numi de-a colo, de la munca de jos, cu vocea degradatului diriginte de poştă în locul lui.

Apoi îşi scrise demisia şi socoti că-şi îndeplinise misia.

MIRCEA MICU

SPORT

Flacăra olimpică

Flacăra olimpică a trecut prin Timişoara.

Cînd mă gîndesc la itinerarul ei întortochiat, pe care e purtată de mii de tineri sau foste glorii sportive, cînd mă gîndesc la sentimentele înălţătoare pe care ea le declanşează, caut adevăratul ei simbol reflectat în propria mea conştiinţă : Victorie ! Nesfîrşire ! Victoria omului asupra limitelor.

Flacăra olimpică poate mai simbolizează şi frăţia dintre artă şi sport, dacă ne gîndim la Pindar, cel ce-şi recita odele în arenă, la Platon, care concura la lupte, la pugilistul Pitagora, la Fidias, care şi-a instalat atelierul la Olimpia, dacă ne gîndim la frumoasele năzuinţe ale lui Pierre de Coubertin de a realiza o unitate între sport şi artă, dacă ne gîndim la instituţiile de artă şi la personalităţile invitate să participe la ediţia müncheneză a Olimpiadei.

Printre purtătorii Flăcării pe teritoriul judeţului Timiş recunoaştem pe septuagenarii Al. Cozovici, participant la Olimpiada de la Paris în anul 1924 şi pe Ladislau Peter (Amsterdam, 1928) şi pe foştii sportivi fruntaşi : Eugen Lupşa, Ion Mesaroş, Cornel Poenaru, Cornel Uibaru. Între Podul Prieteniei şi punctul de frontieră Stamora Moraviţa, 593 de torţe au păstrat nestinsă Flacăra-simbol, stîrnind un val de sentimente şi interes pentru sport, pentru istoria sa, ce îşi are obîrşia în mit şi legendă.

Tineri şi vîrstnici din toate colţurile lumii bat cu pasul drumurile ce duc spre Olimpiadă. E un timp al mişcării şi al păcii, al frumuseţii omului. În paralel cu Flacăra olimpică, alte mii de flăcări ascunse în piepturi cutezătoare îşi continuă drumul spre München.

La izvoarele Dunării se va desfăşura un festin sportiv, la care vom fi reprezentaţi şi noi de cei mai buni soli ai sportului nostru. Dar pînă atunci Flăcării olimpice un... călduros DRUM BUN !

ION VELICAN

foto club

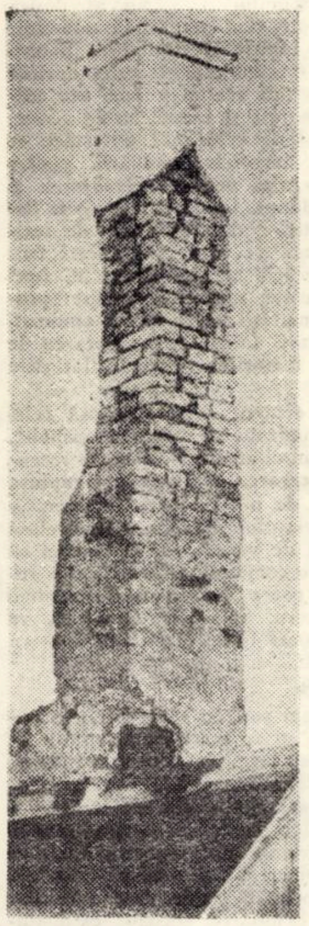

M. POPOVICI : „Sfidare"

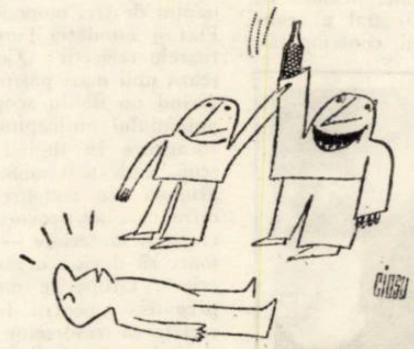

vorbe vorbe

par

N-o să mă credeţi, dar PAR, deşi pare să vină din latinescul „Par" (Genitiv, Paris), ni se trage din „Palus" (care n-are absolut nici o legătură cu Palux, nici cu Pal, nici cu Pală). Însă indiferent de unde ni se trage, amintiţi-vă de cîntecul : „Mărie şi Mărioară, / Ia un PAR de mă omoară !" Nu ştiu de ce neapărat cu un par şi de unde această dorinţă cel puţin ciudată. De ce să-l omoare? Şi de ce cu un par ? Un dezacord gramatical ne loveşte cu paru-n cap : „Mărie şi Mărioară, ia un..." Corect : „Luaţi un par..." Sau, probabil, cîntăreţul se adresează amîndurora, fiind sigur că numai una din ele (Măria, sau Mărioara ?) va fi în stare să-i îndeplinească rugămintea. Nu ne vine să credem că fetele vor accepta să comită crima. Bineînţeles, ne-am gîndit şi la posibilitatea ca totul să fie spus în glumă. Sau, mai mult, la modul metaforic. Ar veni cam aşa : „Mărie şi Mărioară, / Ia loviţi-mă c-o floare !" Sau pentru a avea şi rimă : „Voi, Mării şi Mărioare, / Mîngîiaţi-mă c-o floare !" Sună mai frumos. Dar de unde atîtea Mării şi Mărioare ? Aici ne dăm bătuţi şi renunţăm să mai discutăm.

Ceea ce trebuie să reţineţi este că parii (sub denumirea de pari sau de araci) se întrebuinţează în agricultură şi nu în educaţie sau în rezolvarea conflictelor dintre îndrăgostiţi. Parii mai mici, fasonaţi, lustruiţi, poartă numele de bastoane. Beţele sînt tot un fel de pari care sînt utilizate la roţi. Există şi beţe de chibrit, dar ar fi prea de tot să pornim de la par şi să ajungem la scobitoare. Deşi, la urma urmelor, şi unul, şi alta au atîtea caracteristici comune, încît...

Parii pot fi pari şi impari.

ZITRON

EPIGRAMĂ

EPITAF UNUI SERVIL
Cocoşat şi abătut,
Stă în criptă fără chef,
Şi e trist că n-a putut,
Ca să moară după şef.

UNUI POET
I-am spus de mult că scrie prost,
Dar el a scris neîncetat.
Să i-o repet azi n-are rost,
Că a ajuns bard consacrat.

GABRIEL TEODORESCU

UNU MICROBIST DE FOTBAL
Nu-l întreba (că-l plictiseşti)
de Ramuri, Orizont, Tribuna ;
e consecvent, îi place una
şi-aceea-i Steaua... Bucureşti !

UNUI AMATOR DE FOTBAL... FEMININ
Eu ţi-o spun fără ocoluri,
ai dat pînă şi parale
nu ca să te uiţi la goluri
ci ca să te uiţi la goale...

APROPO DE EDITURA *LITERA*
Un şahist mai rău de gură
pe la colţuri cleveteşte :
— Editurii îi lipseşte
lîngă LITERA o TURĂ...

IOAN POP

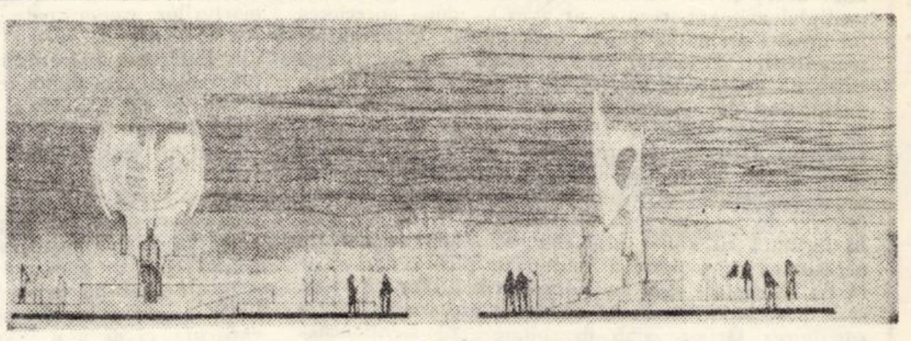

PETRU JECZA şi GHEORGHE GÎRLEANU
Proiect de monument — Traian Vuia, varianta V.

DIN NOU DESPRE TITANIC [III]

Încă în acelaş an, 1912, după ce „spiritele" în jurul catastrofei începură să se liniştească, s-au ivit amatori care făceau planuri cum să scoată Titanicul din abisul îngheţat al oceanului. Desigur, motivul principal al acestei arzătoare dorinţe era comunicarea listei cu tot ceea ce se afla în pîntecul vasului, la mai bine de 3.000 m adîncime, adică valori inestimabile.

S-au făcut multe planuri de recuperare a vasului, în care, vai, imaginaţia întrecea realitatea, iar puţine din aceste planuri, care teoretic erau posibile, au căzut în curînd la examenul „practic". Totuşi, numărul celor care sperau să se îmbogăţească de pe urma acestei extraordinare întreprinderi creştea mereu. Idei noi, noi şi imbatabile argumente se nasc, după 60 de ani de la catastrofă, în mintea „titanicomanilor". Unul din planuri, care multora li se părea logic, deci posibil, era acela de a se construi o macara, instalată pe un ponton, şi cu ajutorul ei să se scoată din adînc tot ce era de scos. Proiectul acesta cade imediat ce se constată că numai cablul acestei macarale ar avea o greutate de o mie de tone !

Intr-un fel, avîntul celor în cauză scade odată cu comunicarea de către specialişti a calculelor privind starea în care se află vasul la 3.300 m adîncime : „La acea adîncime domneşte întunericul absolut. Nici o rază de soare nu poate pătrunde pînă acolo. Apa este liniştită, fără curenţi. Presiunea, la o atare adîncime, este enormă : 330 atmosfere, 330 kg./cm. pătrat. De exemplu, un om în aceste condiţii ar trebui să suporte o greutate egală cu un tren de 20 vagoane plus locomotiva. Pentru a ne convinge de aceasta, pe locul catastrofei s-au cufundat mari blocuri de plută care, după scoaterea lor din adîncime, nu erau mai groase decît o scîndură obişnuită. Această denotă că întreaga „caroserie" a marelui vehicul nautic nu mai există decît sub forma unei mase informe, bine presate. Corpurile celor dispăruţi se află probabil dispersate, cu celelalte lucruri de pe vas, în această masă „catastrofică". Şi totuşi, tehnica progresează, se ivesc alţi amatori ai salvării bogăţiilor de pe Titanic, iar unul dintre cei mai serioşi şi de necombătut „titanicomani" este, fără îndoială, americanul Douglas Wooley. Şi vom vedea îndată de ce.

SPERANŢA LUI WOOLEY

Totul a început aşa : în urmă cu 20 de ani Wooley cunoscuse povestea unchiului său, care îşi reţinuse o cabină pe Titanic, pentru prima lui traversare a oceanului. Cuprins de o neagră presimţire, unchiul Wooley renunţă în ultimul moment la confortabila-i cabină. A rămas incoruptibil la toate argumentele companiei care încerca să-i dovedească imposibilitatea vreunui pericol. Şi aşa, evită soarta celor 1.600 de dispăruţi. Povestea aceasta aprinsese imaginaţia tînărului Wooley, şi el se apucă să citească şi să studieze tot ceea ce s-a scris despre Titanic. An de an adună noi şi noi date, şi bani, pentru a întreprinde marea faptă care-l obseda zi şi noapte ; să scoată din adîncul oceanului Titanicul cu toate bogăţiile pe care acesta le-a dus în abis. Stabilindu-se la 40 de kilometri de Londra, conştient de neîncrederea celor din jur în izbînda întreprinderii sale, Wooley nu renunţă la măreţu-i plan, munceşte mai departe, speră şi cheltuieşte pînă la ultimul ban ca să poată dovedi lumii întregi temeinicia ideii sale. „Am făcut economii an de an, iar acum am tot ce-mi trebuie : vasul de pe care vom privi resturile Titanicului, am intrat în posesia tuturor drepturilor legale de a-mi însuşi vasul cu tot ceea ce se află în el. Nu mă tulbură faptul că specialiştii susţin imposibilitatea recuperării Titanicului. Oare nu tot aceşti specialişti s-au înşelat cînd au susţinut imposibilitatea eşuării lui ? Mă amuză faptul că într-o zi le voi dovedi cît de amarnic se înşală !". Poate într-adevăr sînt un visător, dar asta nu înseamnă că nu sînt şi un om practic. Am înfiinţat Societatea de recuperare a Titanicului, care numără 25 de membri, preşedintele ei fiind Hugh Colin, om de afaceri american. Am primit şi cei 100 de mii de dolari necesari.

„La început am avut multe greutăţi", zice Wooley. Cei interesaţi în această întreprindere trebuiau convinşi de seriozitatea planurilor mele. A fost greu pînă ce Societatea de asigurări şi toţi cei care aveau dreptul asupra vasului mi-au cedat mie proprietatea absolută. Asta m-a costat 7.500 de dolari, dar toate documentele cu care pot dovedi acum că Titanicul îmi aparţine numai mie, cu tot ceea ce se află în el, sînt acum în mîinile mele.

(Traducere de
D. PETROVICI)

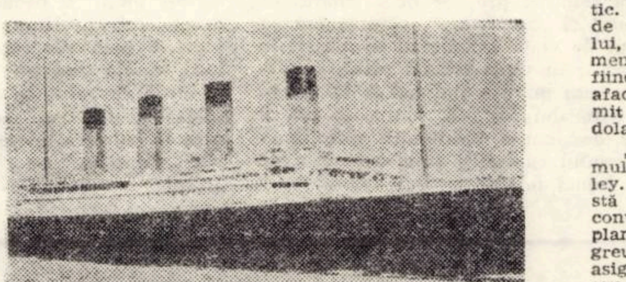

documentar INTERNAȚIONAL

O dezbatere despre ecologie și revoluție

Pe această temă s-a desfășurat în cursul lunii iunie, la Paris, o dezbatere organizată de redacția revistei de stînga de orientare socialistă — „Nouvel Observateur" — cu participarea unor personalități cunoscute, ca : **Sicco Mansholt** — socialist olandez, vicepreședinte al Internaționalei Socialiste, președinte al Comunității Economice Europene ; filozoful american de origine germană **Herbert Marcuse**, secretarul general al centralei sindicale C.F.D.T. — **Edmond Maire**. Problematica dezbătută — de mare actualitate — s-a referit la perspectivele societății umane în următoarele decenii, în legătură cu ritmul dezvoltării demografice, cu echilibrul ecologic în condițiile progresului tehnico-științific contemporan și ale poluării crescînde a mediului ambiant, cu contradicțiile lumii contemporane — caracterizate în special de marele decalaj existent între țările industriale și lumea slab dezvoltată.

Ținînd seama de pozițiile diferite de pe care au abordat aceste probleme participanții la dezbateri și păstrînd cuvenitele rezerve față de aceste poziții, ni se par totuși interesante unele reflecții și aprecieri — îndeosebi criticile formulate la adresa sistemului capitalist, care au constituit o trăsătură comună a intervențiilor — din care spicuim unele fragmente, pe baza relatărilor publicate în revistă.

Principalul protagonist al dezbaterii — **Sicco Mansholt** — a tras un semnal de alarmă în legătură cu creșterea accelerată a populației globului care ar avea perspectiva de a ajunge la 7 miliarde de locuitori în anul 2000) și cu extinderea procesului de poluare a mediului ambiant, ceea ce ar avea — după aprecierea lui urmări dramatice pentru condițiile de existență ale umanității. Totodată, el s-a referit la discrepanța existentă între țările dezvoltate și cele slab dezvoltate, menționînd că... „lumea actuală este împărțită între 25 la sută de bogați și 75 la sută de săraci ... media venitului anual pe locuitor fiind de 2.400 dolari în țările bogate și de 180 dolari în țările sărace" ... și, după cum arată el, tendința în următoarele decenii este nu de a se micșora acest decalaj, ci de a crește. În legătură cu aceste probleme, Mansholt semnalează necesitatea ca o parte a veniturilor țărilor dezvoltate să fie îndreptate spre ameliorarea condițiilor de viață, spre protejarea mediului ambiant, precum și pentru sprijinirea țărilor slab dezvoltate. El menționează chiar o soluție iluzorie, și anume necesitatea încetinirii sau stagnării ritmului creșterii economice a țărilor dezvoltate.

Este interesant de menționat că Mansholt, sesizînd dificultatea înfăptuirii măsurilor propuse de el, trage concluzia că aceste soluții nu sînt posibile „în cadrul societății actuale, bazată pe capitalism și căutarea profitului. Întreaga cercetare ecologică adaugă el, presupune o reflecție prealabilă asupra societății, care să permită atingerea acestor obiective", fără a indica însă vreo cale pentru înfăptuirea unei asemenea transformări sociale, el fiind adeptul integrării capitaliste în cadrul „Europei celor 10".

Edmond Maire subliniază, la rîndul său, că „viitorul umanității este incompatibil cu modul de producție capitalist". El critică soluțiile propuse de S. Mansholt ca fiind „Malthusiene" și „autoritare", considerînd că „ameliorarea modului de viață trebuie să se manifeste prin satisfacții crescînde în viața socială printr-o participare din ce în ce mai mare a indivizilor la determinarea soartei și viitorului lor". E. Maire se referă la acțiunea claselor dominante îndreptată spre „surmontarea crizei sistemului capitalist prin campania de mistificare în jurul luptei pentru mediul ambiant"...

Critica capitalismului contemporan

„întrucît măsurile antipoluante sînt costisitoare, trebuie ca toți indivizii să accepte să plătească costul acestora .. Clasele dominante caută să creeze sentimentul unei solidarități obiective între patron și salariații săi afectați în mod egal de vaporii de benzină sau de efectele smogului". „Deținătorii puterii se apără astfel, urmărind creșterea economică pe calea luptei antipoluante, pe de o parte pe plan economic — aceasta creînd noi piețe de desfacere, pe de altă parte pe plan ideologic, transformînd o problemă socială, de clasă, într-o problemă de morală individuală". De aceea E. Maire conchide că „schimbarea dorită de mișcarea muncitorească nu are nimic de-a face cu asemenea soluție inegalitară și despotică. Veritabila soluție este mobilizarea opiniei publice nu numai împotriva unui fel de catastrofă, de care nimeni nu ar fi responsabil ci împotriva priorităților impuse de clasa care monopolizează puterea. Pentru a schimba societatea, este necesar un alt tip de raporturi sociale, de structuri, care să dea ansamblului cetățenilor posibilitatea de a decide asupra soartei lor".

H. Marcuse, unul din inspiratorii ideologici ai mișcărilor contestatare din țările occidentale, declară că „violarea pămîntului este un aspect esențial al contrarevoluției" și că pentru capitalismul contemporan este caracteristic ca „risipirea crudă a forțelor producătoare din metropola imperialismului să antreneze risipirea crudă a forțelor destructive și consumarea mărfurilor producătoare de moarte, fabricate de marea industrie de război" ... „Genocidul și terricidul din Indochina reprezintă răspunsul capitalist la efortul ecologic revoluționar de eliberare : bombele sînt destinate să impiedice refacerea economică și socială întreprinsă de poporul Vietnamului de Nord" ...

„Într-un sens foarte larg lupta ecologică se confruntă cu legile care guvernează sistemul capitalist ; legea acumulării lărgite a capitalului, crearea unei plus-valori adecvate, a profitului, necesitatea de a perpetua munca înstrăinată, exploatarea" (...) „nu poate fi salvat pămîntul în cadrul capitalismului, nu se poate dezvolta lumea a treia după modelul capitalist" ... „nu poate fi vorba de a purifica societatea existentă, ci de a o înlocui". Și Marcuse încheie cu concluzia că „veritabila ecologie se integrează în lupta militantă pentru o politică socialistă, care trebuie să reușească să atingă rădăcinile sistemului, pe de o parte, în procesul de producție, și pe de altă parte în conștiința mutilată a indivizilor".

Mai incisiv, **Michel Bosquet** — redactor al revistei „Nouvel Observateur", participant la dezbatere — exprimă critici de fond poziției și soluțiilor tipic social-democrate prezentate de Sicco Mansholt : „Civilizația post-industrială pe care el ne-o descrie ca singura cale pentru salvarea umanității ... seamănă într-o serie de caracteristici principale cu socialismul, mai mult chiar — cu comunismul" ... „Totul, sau aproape totul este prezent : egalitarismul economic și cultural, eliberarea muncii, repartiția bogățiilor sociale sustrasă legilor pieții, o producție socială care nu mai are drept scop profitul și acumularea capitalului ... pe scurt, o economie care nu mai e reglată de legea valorii, ci de deviza : fiecăruia după nevoi. Însă în legătură cu soluțiile preconizate de Mansholt, Bosquet relevă „caracterul lor utopist, „contra-cultural" pe care îl îmbracă adesea mișcările ecologice și propunerile „științifice" pe care acestea le preconizează". Ele „resping ansamblul civilizației capitaliste, fără a pune explicit chestiunea naturii de clasă a societății al cărui fruct este această civilizație". În legătură cu aceasta, menționînd că „un comunist s-ar putea recunoaște în scopurile enunțate de Mansholt", Bosquet adaugă că de altfel „divergențele între comuniști și social-democrați, între revoluționari și reformiști, s-au referit întotdeauna nu la scopurile finale, ci la căile, mijloacele și forțele sociale capabile să asigure realizarea lor" ... „În fapt, ce ne propune S. Mansholt ? se întreabă Bosquet, pur și simplu, să mizăm, pentru realizarea unei civilizații post-industriale și post-capitaliste, pe conversiunea morală a gestionarilor marelui capital și pe intervenția luminată a aparatelor de stat, naționale și supranaționale".

Referindu-se la semnificația faptului că un studiu întocmit de Institutul tehnologic din Massachusets, cu privire la condițiile echilibrului și necesitatea stagnării economice — studiu la care a făcut referiri S. Mansholt pentru a-și susține tezele sale — a fost finanțat de trei monopoluri de automobile : Volkswagen, Fiat și Fundația Ford, M. Bosquet continuă cu următoarele reflecții : „Conștiința ecologică, pe care o afișează unii mari patroni, pare a fi o manevră strategică vizînd un dublu scop : în primul rînd ... să suprime potențialul anticapitalist al contestării ecologice, să o încadreze în limitele sistemului" ... „un al doilea scop, mult mai ambițios, ar viza pregătirea anumitor grupuri sau sectoare ale industriei capitaliste pentru criza care ar provoca pe ansamblul sistemului oprirea creșterii materiale — astfel ca aceste grupuri sau sectoare să devină organizatoarele și beneficiarele acestei crize". Grupurile monopoliste cele mai puternice se pregătesc „pentru lupta împotriva poluării, pentru reciclarea resurselor minerale, pentru amenajarea și reproducerea mediului ambiant. În curînd, ele vor deține monopolul echipamentelor de depoluare, de reciclare și producție nepoluată" ... ele „vor cuceri monopolul producției și vînzării aerului depoluat, apei potabile, mineralelor reciclate, mediului ambiant protejat. Un nou ciclu al acumulării va fi, astfel, amorsat, bazat pe capitalizarea naturii însăși, pe acapararea de către capital a totalității factorilor și condițiilor care permit viața pe pămînt".

„Această evoluție este evident complet opusă celei idilice, imaginată și preconizată de Sicco Mansholt". Și M. Bosquet încheie cu un citat dintr-o lucrare recentă a lui Paul Mattick **Integrarea capitalistă și ruptura muncitorească** : „A vorbi de o schimbare înseamnă a vorbi de revoluția proletariatului, singură această clasă fiind capabilă, din punct de vedere al producției să transforme societatea într-o comunitate fără clase și rațională. Socialismul nu poate fi instaurat printr-o simplă schimbare de guvern. Societatea nouă nu va apare decît ca urmare a unei lupte gigantice, dusă cu toate mijloacele".

☆

Reflecțiile consemnate mai sus, cu toate limitele pozițiilor unora din autori, ni se par semnificative în contextul criticilor tot mai largi la adresa orînduirii capitaliste care se dovedește incapabilă să ofere soluții de perspectivă, atît popoarelor din țările dezvoltate din punct de vedere economic, cît mai ales țărilor slab dezvoltate. Experiența țării noastre, ca și a altor țări socialiste, demonstrează că tocmai transformarea revoluționară a societății, înlocuirea relațiilor de producție capitaliste, lichidarea claselor exploatatoare, instaurarea orînduirii socialiste constituie soluția esențială care asigură mersul înainte al societății. Pentru țara noastră, socialismul a constituit acel element propulsor care a dinamizat dezvoltarea economico-socială a societății, asigurînd într-un termen istoric foarte scurt depășirea condițiilor de țară slab dezvoltată, înscrierea țării noastre pe orbita progresului social-economic și tehnico-științific contemporan.

Liniile directoare ale dezvoltării țării noastre în următoarele decenii — elaborate de recenta Conferință Națională a partidului — oferă tabloul resurselor de care este capabil și pe care le pune în acțiune un popor stăpîn pe destinele sale, capacitatea reală de a elimina decalajul încă existent și de a ne situa în următoarele două-trei decenii în rîndurile țărilor cu o economie avansată. Socialismul este într-adevăr singura cale care oferă tuturor popoarelor perspectiva dezvoltării lor multilaterale, utilizării raționale a resurselor materiale și spirituale în slujba intereselor maselor muncitoare, îmbinarea armonioasă a intereselor particulare cu cele generale, ale întregii societăți.

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacție), Emil Vlaicu.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara Piața V. Roaită nr. 3. — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă!

ORIZONT

Săptămînal politic—social si literar—artistic Serie nouă Timișoara 12 pag. 1 leu

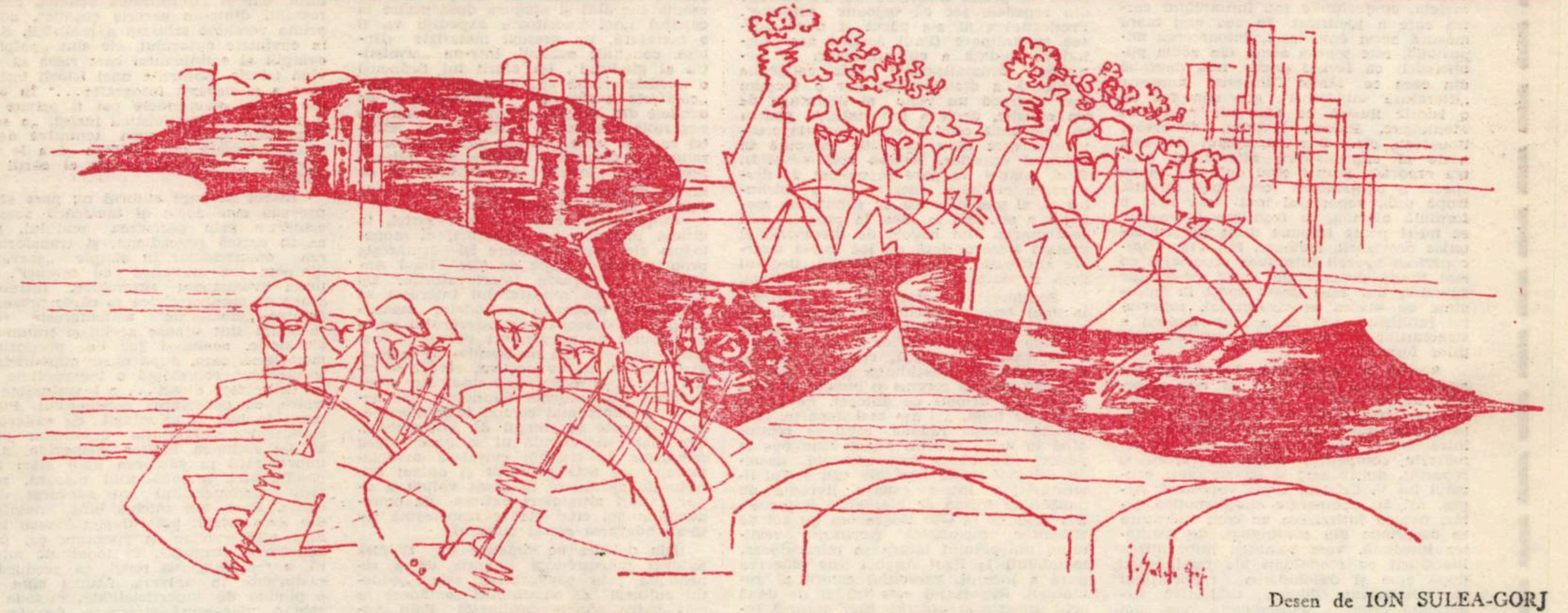

Desen de ION SULEA-GORJ

Arcul de triumf al libertății

Acum, spre finalul glorios al verii, se desfășoară belșugul soarelui și al pămîntului, către inimile care trec din treaptă în treaptă spre arcul de triumf al libertății. Eliberarea noastră, eliberarea țării și a fruntilor, găsește totodată lumina împlinirilor aprinsă mai puternic în generațiile avîntului. Fîlfîie steagurile amintind de acel 23 August eroic, zi de hotar între beznă și senin, cascadă a visului pe care noi l-am construit cu brațele, aducînd dinspre ieri spre mîine măsura talentului acestui popor.

Avem eroi chiar dacă nu toți au statui în piețele publice, chiar dacă nu-i întîlnim în marmora din parcuri, purtăm numele fiecăruia în memorie, adîncim și continuăm ceea ce ei au năzuit dăruindu-se pînă la ultima picătură de viață.

Insurecția comuniștilor, insurecția acelor ce au primit efigia eliberării, trăiește și găsește în noi ecoul înaltului act istoric. Avem o istorie cu Doja, cu Bălcescu, avem titani ca Ștefan cel Mare și bărbații cei mari ai epocii contemporane. Avem o istorie a graiului și a luptei, sîntem temerarii citadelei ce se ridică pe pămîntul Mioriței, adăugînd fiecărei clipe o victorie nouă, fiecărui an, un 23 August simbolic, dovadă supremă a dăruirii și recunoștinței.

A 28-a aniversare a Eliberării patriei de sub jugul fascist ne găsește în suflet cu ecourile nobile ale Conferinței Partidului, ne găsește cu literele de aur ale programului nostru de dezvoltare, ne găsește construind epocala magistrală a desăvîrșirii noastre.

Fiecare dintre realizările obținute primește o semnificație majoră, fiecare dintre noi cunoaște și recunoaște țelul sublim spre care se îndreaptă cu pași vizionari destinul acestui popor.

La sfîrșitul acestui an, pulsul țării va fi sărbătorit din nou, descoperind drumurile pe care le-am parcurs etapă cu etapă, subliniind realizările din marea carte a dezvoltării, ajungînd să înțelegem cît de necesar a fost să ne contopim cu întreaga avuție de elanuri, cu marele belșug de idei care ne-au călăuzit în fiecare clipă spre seninătate, spre spirit, și spre înnobilarea existenței.

Ritmul nostru de desfășurare a aripilor Carpaților ne cere și ne vrea, un suiș se leagă de alt suiș, dialectic și dramatic uneori, în splendoarea dăruirii de sine, omul epocii socialiste știe că trebuie să dea acestei generații totul pentru afirmarea plenară a tuturor.

Aprindem torțe și steaguri în acest 23 August al muncii și al istoriei, aprindem inimile, pentru a cuprinde și mai deplin forța magnifică ce dirijează soarta fericirii care-și găsește numele în acest pămînt al eroilor și al dorului. Acest dor spre mai bine, această aspirație o vom încrusta în oțel, în marmură, în cuvînt, și încă nu găsim suficient minereu al recunoștinței pentru desfășurarea faptelor care spun mai mult ,pentru desfășurarea noastră spre țărmurile civilizației, spre piscul de aur al ideilor comuniste, pentru care am clădit acest arc de triumf al libertății.

ORIZONT

CAMIL BALTAZAR

Tot ce-i frumos în plaiul românesc

Pe grui se-naltă, fremătînd, molidul,
Privighetoarea trilu-și suie-n ulmi.
Văd clar și-aud și simt înalt, partidul,
În toate frumusețile pe culmi.

El mi-este reazim, pură înălțime,
Farul a toate însuflețitor ;
Mi-e și prezent și viitorime,
Măreţul nostru-ndrumător,

Și faldul cald pe care-i scris : iubire.
Tot ce-i frumos în plaiul românesc ;
Partidul e a șoimului rotire,
O simți de-asupra, aripe îți cresc.

Sinteză-a tot ce e mai bun în semeni,
În steagu-i văd, ca strălucit înscris . . .
Înalt să fii, partidului asemeni,
E. dintre toate, minunatul vis.

Anul XXIII

23 august 1972

17

(235)

Știință și umanism

Convorbire cu prof. dr. doc. ing. IOAN ANTON, membru corespondent al Academiei

Mărturisesc că, la prima discuție, căutînd o punte de legătură după unele tipicuri reportericești cu profesorul, rezultatul a fost nul : „nu, nu am nici o pasiune, nu mă interesează decît tehnica, ei îi dedic toate puterile mele de muncă, tehnica înseamnă pentru mine și știință și umanism, dar asta nu trebuie s-o scrieți. Scrieți despre alții, nu despre mine".

Și, totuși, încet, după repetate contacte prilejuite de multiplele sale răspunderi de deputat, de șef al catedrei de hidraulică și — mai tîrziu — de rector — portretul acesta auster și aparent unidimensionat — de fapt simplă proiecție subiectivă a unei firi rezervate, a unui mod lapidar de a se exprima — s-a îmbogățit considerabil cu o mulțime de nuanțe abia perceptibile, pe care nu le poți omite însă fără a știrbi întregul.

De pildă, ani de zile, sub conducerea profesorului, colectivul laboratorului de mașini hidraulice a studiat o ciudată „boală" a acestor tipuri de agregate. Rezultatul a fost elucidarea deplină a fenomenului de cavitație cu repercusiuni importante în domeniul teoretic al mecanicii aplicate și cu un imens cîștig pentru tehnica noastră.

Și pentru că fantezia reporterului aleargă liber, nu mi-a fost greu să completez datele obținute și să mi-l

VALENTINA DIMA

(Continuare în pag. 9)

cronica literară

Reportajul calofil şi sentimentul literaturii*

Entuziasmul cu care anul literar trecut a fost considerat de critică un an al publicisticii comportă anume riscuri. Căci termenul este destul de încăpător, poate prea încăpător, amenințînd să uzurpe drepturile literaturii asupra unor specii ce numai în aparență țin de exercițiul reporterului: *cronica subiectivă, tableta, confesiunile* (nu întîmplător cartea care a justificat în cea mai mare măsură acest entuziasm, *Întoarcerea imposibilă*, este scoasă acum din zodia publicisticii ca făcînd parte mai degrabă din ceea ce Matei Călinescu numeşte „literatură subiectivă", gen complex cu o istorie ilustră ce cuprinde nume ca Montaigne, Pascal, Hobbes, Emerson, Rousseau, etc.). Dar principalul risc este acela al supralicitării *interesului* pentru *reportaj*, atunci cînd definiția sa ca specie a publicisticii este încă incertă. După unii, reportajul mai este încă o formulă hibridă, la frontiera literaturii, ce nu-şi poate impune decît criterii estetice provizorii, efemere. Ion Vlad (*Descoperirea operei*) introduce reportajul cu mai multă generozitate între categoriile epicului, dar nu-l poate scuti în întregime de marca provizoratului, reportajul înfățişîndu-i-se ca o „interferență a structurilor literare, o ilustrare a mutațiilor formelor".

Specie a efemerului, reportajul are astăzi orgoliul perenității în fața celorlalte forme literare, pentru că reprezintă nevoia permanentă de angajare în contemporan. Chiar dacă nu subscriem în întregime la entuziasmul cu care se urmăreşte competiția dintre literatură şi reportaj, dintre artă şi istorie (vezi articolul lui V. Cristea, *Criza povestirii*, Argeş, nr. 5), competiție simptomatică astăzi pentru întîrzierea cu care literatura se desprinde din contingent, de realitatea imediată, vom remarca îmbogățirea literaturii cu modalități ale publicisticii după cum şi deschiderea reportajului spre experiența literară, subiectivă, experiența *cronicii sentimentale*, aşa cum este ea exemplificată de recentele volume ale lui Paul Anghel, *Convorbiri culturale* şi *Efemeride*.

Metoda este în mare parte eseistică, şi ea implică abordarea impresionistă a realității, prin confundarea miniaturalului cu cosmicul, a tragicului cu comicul, a cotidianului cu istoricul, într-un flux capricios al imaginației calofile ce recurge adesea la notația poematică, livrescă.

Paul Anghel nu este, fără îndoială un reporter în accepțiunea comună a cuvîntului, de unde şi nedumerirea care o produc cărțile sale la lectură. M. Iorgulescu, de pildă, socoteşte *Convorbiri culturale* „cartea unui reporter prezumțios şi afectat care şi-a însuşit cîteva din calitățile stilului călinescian", adică o înjghebare ce încearcă să suplinească lipsa de profunzime prin „prestidigitații verbale al căror sens se risipeşte la prima încercare de a-l extrage din repedele joc de baloane colorate". Prețiozitatea ni s-a părut şi nouă adesea supărătoare (Paul Anghel are obişnuința ciudată a eufemismelor, a atenuării dramatismului prin caligrafia grațioasă a metaforelor) dar o socotim mai degrabă un viciu al literaturii de tip eseistic, decît a reportajului, pentru că cele două cărți fixează tranziția creatorului spre eseu (tranziție începută în volumul anterior, *Arhivă sentimentală*). Paul Anghel nu pare preocupat de descifrarea realității, nici măcar a spiritului ei, ci mai degrabă de supunerea eseistică a acesteia la *idee*, la propriul său comentariu. Din nevoia de literatură, el găseşte fiecărui fapt un loc într-o ierarhie abstractă, adesea metaforică, fiecărui gest o semnificație cosmică, de ritual.

Sentimentul realului se converteşte la Paul Anghel de cele mai multe ori în *sentimentul literaturii*: ca şi în proza lui Geo Bogza, lucrurilor li se descoperă o dimensiune estetică, curgerea banală a timpului se preschimbă într-o geometrie rafinată de cercuri şi puncte, în care fulgii sînt urmați de ghiocei, de gutui, şi iar de fulgi, „şi aşa mai departe, fără puncte puncte, fiindcă totul se reduce pînă la urmă într-un punct bine pus la punct". Realitatea este *stilizată*. pastelul cel mai banal îngheață sub suflul literaturizării într-o canava livrescă de „nuferi în formă de hieroglife egiptene". Dar ceea ce la Geo Bogza era un act de eliberare metafizică (scriitorul restituind universului latura sa miraculoasă, inefabilul) la Paul Anghel este plăcerea pură a jocului, exercițiul calofil al miniaturii. Reportajul este trădat de două ori: *stilistic* şi *afectiv*, căci autorul înregistrează sub aparența obiectivității propriile-i opinii.

Convorbiri culturale sînt patru „dialoguri-anchetă" pe teme de „actualitate perpetuă", dar cu toată rigurozitatea documentaristică a autorului, cu tot efortul pe care îl depune de-a lungul călătoriilor sale de anchetă, adevărate „expediții de inițiere", intențiile sale sînt parțial compromise deoarece premisele sînt încă odată eseistice: *Uvertură la Brâncuşi*, spre exemplu, porneşte de la prejudecata de loc nouă că studiul socio-etnologic al unei comunități poate lumina activitatea unui artist, ca şi cînd acesta ar fi produsul matematic al unei ambianțe culturale. Dialogul cu o serie de contemporani urmăreste periplul operei lui Brâncuşi în epocă, în credința că „aici trebuie căutate reverberațiile, ceea ce conştiința a păstrat sau modificat, fiindcă la sunetul pur se ajunge şi prin ecoul lui". Autorul se înşeală: reverberațiile ne îndepărtează de esența lucrului şi singura descoperire la capătul unei obositoare expediții va fi o metaforă, un pretext metafizic (Hobița, conchide autorul, într-un „armistițiu al gîndului", i-a oferit lui Brâncuşi o „nemărturisită zestre magică"). O altă „călătorie culturală" (*Aprinzătorul de candele din Sălişte*) adună cu parcimonie sugestiile ambianței culturale ale Săliştei care se vede ridicată peste noapte la rangul de citadelă a tradiției şi a culturii populare.. leagăn de cărturari şi de artişti cu orgoliul obîrşiei..., un fel de Pompei al satului românesc".

Convorbirile culturale sînt astfel, în ultimă instanță, nu dialoguri, ci monologuri ale autorului, care îşi urmăreşte propria demonstrație de idei Paul Anghel se înfățişează interlocutorilor săi nu în postura reporterului interesat să folosească arsenalul metodelor euristice pentru descoperirea adevărului, ci a amatorului de paradoxuri subtile şi metafore livreşti. „Să nu pornim de la idei. Mai întîi să ne cunoaştem, cărțile le citim acasă", îl avertizează unul din interlocutori, dramaturgul Saunders, dar autorul se simte mai comod între abstracțiuni ridicate la rangul de prejudecată. Cea mai discutabilă ni se pare ideea factorilor de tradiție culturală modelatoare (care este probabil şi unicul criteriu de apropiere în acest volum a unor scrieri altminteri extrem de eterogene) atunci cînd ele se transformă într-un adevărat dictat cultural.

Din dorința de simetrie (în *Prefață* autorul mărturiseşte intenția de a reprezenta prin convorbirile sale „sunetul cultural" al pămîntului românesc în cele patru puncte cardinale) Paul Anghel a transformat unicul subiect de reportaj al cărții, revărsările din vara anului 1970, într-un paradox livresc, o butadă, exultînd „civilizația grîului" şi privind cu seninătate experiența dramatică a cataclismelor ca pe o „experiență a rezistenței şi creației", „o bătălie culturală". Singurul criteriu al acestor asociații bizare (şi exemplele se pot înmulți: digul de saci i se înfățişează ca un „zigurat Chaldeean", o piramidă, un Babilon sau o Ninive) rămîne pasiunea eseistică a reporterului care, paradoxal, preferă metafora, hiberbola livrescă, înregistrării jurnaliere a evenimentelor, ca posibilități ale participării sale afective la cronica lumii.

În *Efemeride*, Paul Anghel defineşte aproape programatic nevoia de echilibru între realitate şi metaforă, între reportaj şi eseu. Efemeridele sînt deopotrivă „aşchii ale clipei", ce conservă în cenuşă un sîmbure din arderea realului, dar şi „inutilitatea brumei, feeria restului dintr-un seceriş cosmic", adică prima versiune stilizată a realității. Sau, în cuvintele autorului, ele sînt „palpitul cumplit al cotidianului care riscă să devină istorie, iminența unei istorii intime care a şi devenit fotografie..." În cele din urmă, efemeridele pot fi privite ca o metaforă a publicisticii însăşi, „a sentimentului presei", acea tentativă de a smulge faptele din cotidian şi a le încredința „regimului cosmic al cărții tipărite.

Riscul pe care autorul nu pare să îl prevadă este acela al încălcării acestui echilibru prin părăsirea realului, aşa ca în cartea precedentă, şi transformarea efemeridelor în simple „secvențe dintr-un joc universal cu cercuri". Atunci evenimente dramatice, întrebări grave de cronică civică (a căror prezență printre „efemeride" nedumereste fără îndoială) sînt supuse aceluiaşi tratament anecdotic, aceluiaşi joc de prețiozități metafizice, care, după chiar mărturisirile scriitorului, reprezintă o incapacitate de „a te implica direct... o inaptitudine la trăire, cu consolarea conceptului. Pillatizezi în idei şi te mîngîi cu caligrafia cuvintelor. Caligrafia cuvintelor pare să fie rațiunea multor efemeride, mici improvizații în căutarea unor stări imponderabile, a misterului mărunt, preferat evenimentului cu adevărat dramatic. Dacă am înțeles bine metafora din *Arta totală*, autorul şi-a însuşit tehnica efemeridelor în speranța că, prin abordarea grațioasă, în tonalitate minoră, a realității, va reuşi să producă o răsturnare în univers. Atunci cînd nu e pîndită de superficialitate, metoda sa este o interesantă alternare de planuri şi tonalități, prin care, mai cu seamă istoricul şi cotidianul, sînt silite la o continuă confruntare, la un schimb de substanță. Istoria părăseşte astfel retorica abstractă, a documentelor, se umanizează, înfățişîndu-i-se autorului nu ca „un tablou sinoptic de idei în mişcare, dar mai cu seamă ca un vast şi fastuos mozaic al cărui părticele de culori şi structuri diferite, sînt oamenii, oamenii vii".

MARCEL POP-CORNIŞ

---

*) Paul Anghel, *Convorbiri culturale*, Edit. Eminescu, 1972 (col. Reporter). Paul Anghel, *Efemeride*, Edit. Albatros, 1972.

LECTOR

TEODOR MAZILU: „Pîinea la loc fix"

(Ed. Albatros, 1972)

Bergson numea rîsul un gest social. Pornind de aici, categoria de comic semnifică elementul prin intermediul căruia efectul de distanțare devine un fapt concret: comicul permite detaşarea lectorului, care la rîndul ei determină eliberarea acestuia de sub sclavia textului, creîndu-i posibilitatea perceperii lucide a realității. Prin rîsul pe care-l declanşează, comicul creează pe de o parte acea luciditate cerută receptorului, iar pe de altă parte îşi manifestă pregnanța caracterului său social.

Proza umoristică a lui Teodor Mazilu mizează tocmai pe această funcție de igienă socială a rîsului. Volumul apărut recent la Editura Albatros, încorsetat la „seria umor", ar mai putea suporta o reeditare la o eventuală „serie etică", tocmai pentru spiritul civic bine conturat în fiecare schiță. Sînt cuprinse în volum 158 de schițe caligrafiate atent, în stilul moraliştilor clasici şi cu încheiere pilduitoare în genul: „Şi aşa, cu timpul, din latura pozitivă a lui n-a mai rămas nimic. Şi iarăşi se adevereşte că peştele cel mare înghite pe cel mic".

Moralist în amintitul sens clasic, T. Mazilu creează prin procedeul „fiziologiei" literare, personaje mai mult atitudini decît categorii umane, constituie simboluri care acoperă complexe de locuri comune ale cotidianului, platitudinii şi vidului interior. Dată fiind natura de *atitudine* a personajelor, se caută diferite contexte şi situații care să pună în evidență comportamentul lor nemodificabil. Trăsătura lor finală. prevăzută de titlu, exprimă laconic o dominantă menită a se întipări în memoria cititorului.

Volumul este un ABC al viciilor elementare: lenea, invidia, prefăcătoria, cînd un subtil seismograf al „viciilor moderne": angoasa, snobismul sau chiar un dicționar de expresii ce cuprind înțelepciunea sublimată în vorbe ca: „a da din coate", „bătaia peştelui", „om de paie", „a dormi în picioare", „uns cu toate alifiile".

Personajele servesc situații bine croite, lectura se cere mereu punctată măcar de cîte un „bine zis", s-ar putea chiar să ne recunoaştem în vreo ipostază oarecare, aşa cum a făcut-o, poate, chiar şi autorul în lunga sa călătorie printre omeneştile defecte (ne) personale.

LAZAR ANGELA

MATEI CĂLINESCU: „Conceptul modern de poezie"

(Ed. Eminescu, 1972)

În actualul context al criticii şi teoriei literare româneşti, apariția ultimei cărți a lui M. Călinescu este oportună şi reprezentativă. Elaborat la nivelul unor înalte exigențe, studiul face dovada unei impresionante erudiții, structurată prin cîteva concepte fundamentale ale esteticii tradiționale şi moderne, în jurul evoluției poeziei şi a conceptului modern de poezie.

Eliberat de prejudecata estetică după care un text literar „spune" altceva decît ceea ce el este, autorul adoptă în spiritul unei concepții, pe cît de actuală pe atît de justificată, considerarea literală şi în toate sensurile, a textului literar în general, a poeziei în special.

Prin chiar scopul său — definirea conceptului modern de poezie — lucrarea se situează dacă nu în sfera problematicii genurilor literare, cel puțin în imediata ei vecinătate. În capitolele introductive: „Preliminarii", „Sub semnul liricului", „Poezia ca expresie a emoției", „Poezie şi imaginație", autorul uimeşte prin siguranța cu care alege, ordonează şi prezintă teoriile atît de variate asupra genului liric şi conceptului de poezie, din antichitate pînă în secolul XIX.

Abordarea într-o perspectivă istorică a problemei genului liric şi a conceptului de poezie conferă acestor prime capitole un caracter mai mult descriptiv — informativ. La nivelul ansamblului lucrării, concepția şi metoda criticului se degajă în special din structurarea materialului pe capitole şi mai puțin din subordonarea acestor capitole la ilustrarea ideii centrale, enunțată la sfîrşitul cărții. „Concluziile" conțin în mod explicit şi programatic opinia şi concepția autorului asupra conceptului modern de poezie.

Capitolul „Conceptul modern de poezie în literatura română" integrează, de loc formal, ci foarte organic, lirica românească în contextul poeziei europene şi atestă existența unui concept modern de poezie în opiniile literare ale lui Ion Barbu, Lucian Blaga, sau Tudor Arghezi.

În prezentarea sensurilor şi a evoluției conceptului modern de poezie, Matei Călinescu recurge la elementele de poetică implicită şi explicită din chiar scrierile marilor poeți moderni: Baudelaire, Mallarmé, Valéry, Rimbaud. Apelul la aceste surse nu este întîmplător, poeții avînd deopotrivă conştiința şi experiența actului poetic.

Adecvată obiectului studiului, concepția teoretică a autorului este mai mult cea a „poeticii" moderne decît a celei tradiționale, retorice, fără ca prin aceasta accesibilitatea lucrării, asigurată şi de un stil de înaltă ținută intelectuală, să fie alterată.

Valoarea studiului se degajă pe măsură ce lectura lui operează în conştiința cititorului unele mutații absolut necesare perceperii şi înțelegerii poeziei. Noul mod de lectură, propus implicit de autor, în urma elucidării conceptului modern de poezie, este de fapt condiția accesului la marea poezie dintotdeauna: „Ar fi, de altfel, greşit să ne închipuim că acela care nu citeşte poezie modernă citeşte poezie veche. Iar dacă cineva ştie ceva mai mult despre poezia secolelor trecute, aceasta se datorează exclusiv unor amintiri şcolare, din ce în ce mai vagi. Dintr-o asemenea împrejurare ar fi absurd să tragem concluzii cu privire la situația reală a poeziei însăşi. Pentru cei care au acces la ea, situația nu este de loc îngrijorătoare. Dimpotrivă, este plină de promisiuni de rodnicie". (p. 296).

RODICA IACOB

ION I. MIOC: Epigrame

(Ed. Litera, 1972)

Cunoscut cititorilor mai cu seamă din presa Banatului, Ion I. Mioc se hotărăşte, cam tardiv din punctul de vedere al vîrstei, să ne ofere o culegere de bijuterii ale genului, înscriindu-şi numele cu modestie, dar cert, alături de virtuoşii genului.

Tematica ni se pare a fi aceea care frapează în epigramele scriitorului din Anina; el nu-şi permite decît incidental gluma în sine, vizînd aproape constant situații discordante cu bunul simț şi rațiunea. Explicabil, cele mai multe au ca obiect pseudoliteratura, mediocritatea, ermetismul ori critica literară şi polemica fals înțelese, dar şi carențe ale vieții sociale cotidiene, ceea ce conferă scrisului lui Mioc un caracter angajat şi totuşi scutit de stridențe, de ostentație. Totul ia astfel calea unei fine pledoarii pentru onestitate şi integritate umană, pentru o literatură veridică.

Implicată constant şi abil, ironia evoluează de la cea umoristică, binevoitoare, la cea sarcastică, bogat nuanțată şi variată, fără tonuri şi expresii violente într-un stil fin, pur, clar (eventual fără caragialescul „putea ca să culeagă", p. 59).

Autorul obține savuroase scînteieri din ciocnirile cu unii confrați, însă filonul principal al epigramei sale rămîne cel de genul „Unor polemişti bătăioşi": „Refuz de-a mă lupta cu ei / Şi fără zarvă mă retrag, / Că-i imposibil un condei / Să țină piept unui ciomag".

CONSTANTIN VINTILESCU

DESTINUL UNOR PERSONAJE

Nu sînt puţine cărţile apărute în urmă cu unul sau două decenii în care infuzia şi uneori chiar suprapunerea, peste întreaga desfăşurare epică a cărţii, a elementelor de documentare şi notaţie pur reportericească să se producă din plin. Se făcea, în acest fel, o confuzie vădită între planul estetic-literar şi cel social, care rămîne doar izvorul operei literare. Cele mai multe din aceste romane consemnînd şi reproducînd un timp istoric marchează o etapă de pionierat din ineditul social pe care-l incorporează. De aici şi o parte din carenţe. Tendinţa este de consemnare promptă a noutăţii sociale şi de subsumare a devenirii istorice epicului literar într-o avalanşă extinsă de desfăşurare a acţiunilor şi în dorinţa de a surprinde cît mai multe tipuri sociale. Într-un cuvînt se tinde spre o privire exhaustivă, spre o epuizare a problematicii referitoare la mediul investigat.

Citind romanul lui Constantin Chiriţă putem numai lecît observa dintre multe cărţi scrise atunci, **Intîlnirea** se află printre cele puţine care-şi justifică, peste timp, dreptul la recunoaşterea importanţei sale. Carte scrisă cu pasiune, cu dăruire şi responsabilitate, **Intîlnirea** rămîne un valoros document artistic al unei epoci, în ciuda unor scăderi care ţin cel mai mult de factura compoziţională şi anume de supralicitarea unor planuri secundare. Mărturisindu-şi afecţiunea faţă de această carte autorul remarcă maliţios ironia timpului, redescoperind adevărul din vechea exclamaţie ciceroniană „O tempora, o mores !". Căci, mărturiseşte autorul. „Din cauze pe care încă nu pot să le dezvălui am uitat această carte vreme de 12 ani. Pregătind-o pentru reeditare am întîlnit primele foi manuscrise, primele fişe, primele însemnări, care datează din anul 1951 cînd autorul era foarte tînăr, şi odată cu ele s-au declanşat o sumedenie de amintiri care mi-au întărit încrederea în necesitatea cărţii. De fapt am iubit cartea şi în sinea mea am apărat-o, pentru că ea încerca să redea, temperamentul şi subiectiv, aşa cum se întîmpla şi cu alte cărţi, sinceritatea şi adevărul unei epoci".

Această mărturisire-argument prezintă **Intîlnirea** ca o mare iubire a primei tinereţi, ca un roman ce reface, prin sinceritate şi adevăr, o epocă. Este epoca de început a construcţiei socialiste. În mare, acţiunea se petrece într-o importantă uzină dintr-un oraş de provincie. Titlul romanului este simbolic şi vrea să sugereze permanenta întîlnire cu noul, şi nu de puţine ori cu greutăţile într-o muncă nouă, însă sensul său se dezvăluie cel mai pregnant din două episoade extrem de elocvente — în primul rînd **intîlnirea** dintre spiritul muncitoresc, al energiei şi minţii deschise spre invenţie reprezentat prin Alexandru Severin, cu spiritul ştiinţific, sobru, de înaltă elevaţie al profesorului inginer Eugen Pîrvan ; în al doilea rînd **intîlnirea** dintre Alexandru Severin şi fiul său Lucian despărţiţi mult timp din cauza unor conflicte familiale.

Individualităţi mai mult sau mai puţin reliefate, sînt integrate unui ansamblu epic. Cu insistenţă sînt urmăriţi Alexandru şi Lucian Severin. Primul, strungar într-o uzină, este un muncitor foarte dotat, aparent impasibil şi fără preocupări. De extracţie socială modestă, fapt care-i întăreşte caracterul şi îl face să învingă, stoic, multe greutăţi. Alexandru Severin este, în realitate, un suflet nobil şi cu o superioară dotare intelectuală. autodidact, studiază ani de zile matematicile şi tratatele de mecanică, urzind, în gînd o maşină automată. Spirit tenace şi mereu deschis noului, Severin învaţă la o vîrstă tîrzie franceza, uimindu-şi profesorul prin inteligenţă, pentru a putea consulta tratate de specialitate. Invenţia maşinii devine simbolul puterii creatoare a muncitorului Ea are darul să-l dinamizeze şi pe inginerul Pîrvan, politehnician de renume retras în uzină după ce părăsise învăţămîntul De o evidentă distincţie cu un comportament de precizie matematică inginerul Pîrvan este mult timp robul unei false idei, — aceea a dominaţiei pe care maşina o exercită asupra muncitorului, neadmiţînd sensul invers. Invenţia lui Severin îi răstoarnă premiza eronată şi-l face să se integreze întrecerii socialiste declanşată în uzină. Preocupările intime ale lui Alexandru Severin trec neobservate de majoritatea colegilor de muncă. Cel care intuieşte adevăratul suflet al acestuia este secretarul organizaţiei de partid din uzină, Iulieş Livede, om al viziunii clare şi prieten de înaltă ţinută. De remarcat faptul că secretarul de partid nu este prezentat conform unei scheme — ireproşabil în întreaga comportare. Dimpotrivă, Iulieş Livede nu reuşeşte pe plan familial să pătrundă sufletul soţiei şi cea mai mare surpriză din viaţa lui va fi independenţă şi siguranţă de sine a soţiei sale, devenită între timp activistă la o uniune sindicală. Retras în provincie din cauza unor bănuieli aruncate asupra sa pentru ultimii ani de ilegalitate, Iulieş Livede se va dedica muncii pentru prosperitatea uzinei în care lucrează. Secretarul de partid este printre puţinii care observă marea capacitate de muncă şi talentul „uriaşului" Severin înţelege că dirijarea acestei imense resurse de energie şi iniţiativă în direcţia unei întreceri va avea rezultate dintre cele mai surprinzătoare. Acţiunea sa de reabilitare a adevărului întîmpină opreliști în primul rînd din partea directorului adjunct al uzinei Mihai Nistor un carierist, care încearcă mereu la adăpostul calităţii de membru al partidului, să parvină. Cît timp este director al uzinei Nistor doreşte să-l discrediteze pe Alexandru Severin. Resortul acestei antipatii era de natură intimă — Nistor o dorea pe Cornelia Cernat o studentă eminentă a lui Lucian Severin care la rîndu-i îl iubea pe profesor. Masca antipatiei era acuza adusă lui Alexandru Severin că nu se aliniază întrecerii din uzină. Infatuat şi necinstit, Nistor reuşeşte să ajungă redactorul-şef al ziarului la care lucrau Lucian şi Cornelia. Acţiunea se precipită şi se complică. Intervenţia lui Iulieş Livede pentru reabilitarea adevărului este şi ea promptă.

De notat este şi grupul obişnuit saloanelor Justiţiei Orhideea Miclescu. Personaje pitoreşti, intelectuali de valoare, pînă la un punct asocial ei se numesc — inginerul Pîrvan, profesorul Balasan, Emanuel Hurmuzaki, geograful Toporaş. Tabieturile şi le consumă cu stricteţe, între ele, la loc de cinste, partida de „bridge din fiecare joi".

Intîlnirea este un roman care oferă un material faptic extrem de bogat. Numai uzina era un univers suficient de complex pentru a forma baza epică a unui roman. Cea mai mare parte a romanului este adevărat că se desfăşoară aici. Dar adăugind la acesta alte planuri epice interferente — între care cele mai importante ca dimensiune şi prioritate în acţiune sînt munca din redacţie, viaţa de la institut, viaţa cuplului Lucian — Cornelia, seratele din casa Justiţiei — ne dăm seama de anvergura epicului. Dificultatea autorului se manifestă în direcţia ordonării acestor desfăşurări epice în sensul reliefării unor destine bine individualizate adică al realizării acţiunii prin comportamentul personajelor. Altfel dificultatea se manifestă în perspectiva integrării materialului faptic real, cules, notat şi consemnat, în planul ideal al transfigurării fictive, aşa încît caracterul de generalitate să se lărgească cît mai mult. Constantin Chiriţă reuşeşte, în bună măsură să învingă aceste dificultăţi, fapt ce face ca romanul **Intîlnirea** să se detaşeze în contextul scrierilor similare.

ALEXANDRU RUJA

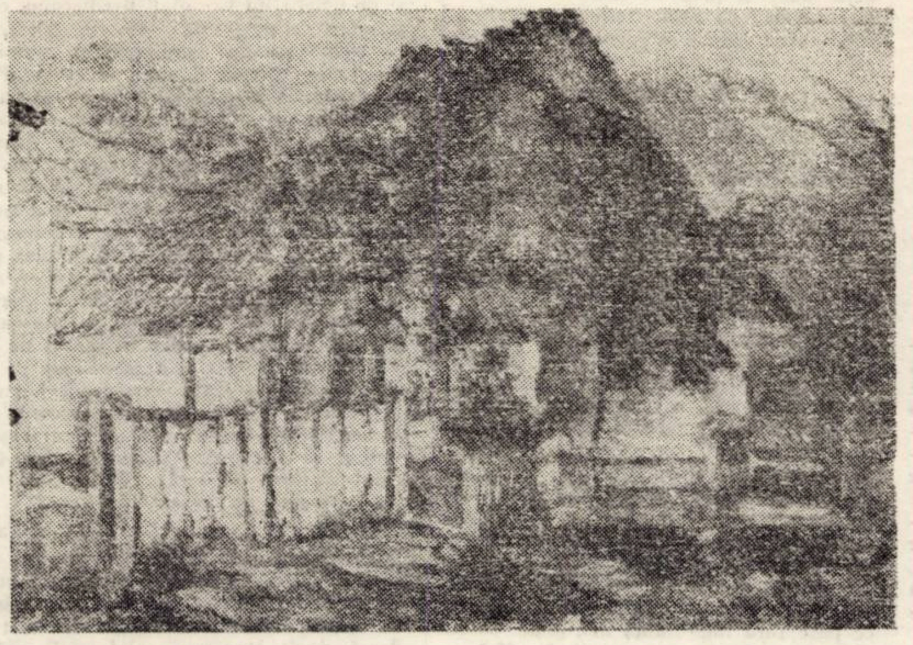

AUREL ȚARA „Casă din Gioagiu"

Victor Eftimiu – poetul

Victor Eftimiu este creatorul unei poezii tonice ; nimic tulbure, nimic ceţos nu brăzdează cerul palid al sonetelor sale. Masivitatea grupului destramă personalitatea pieselor, devenite, aşa cum, poate, chiar autorul a dorit, elemente într-un tot, cizelat cu pricepre şi cu răbdare. Anonimatul consimţit al sonetelor se datoreşte faptului că substanţa fără denivelări nu izbucneşte niciodată în imagini frapante. Victor Eftimiu are oroare de haos : **În mine, calmă, tot vechea linişte străbate.** De aceea, caută întotdeauna refugiu din faţa dezlănţuirilor aprige în universul emoţiilor conceptualizate. Respinge tot ce este tenebros, ameninţător şi neclasat, în numele raţiunii : **haosul este dement,** apele (cele nezăgăzuite) sînt, deasemenea, **demente, patima** devoratoare se dovedeşte **dementă** şi ea.

În poezia de dragoste, umană şi accesibilă ca întreaga sa operă, Victor Eftimiu cultivă graţia sinceră a unor „idei de sentimente", care i-a adus o largă şi meritată popularitate. **Trupul** iubitei **este crin ce se mlădie, ochii-aripi de fluturi negri ; iubirea, flacără de argint,** împodobeşte o femeie — **elegie, suavă simfonie de tăcere înstelată.** Poetul, **lampadoforul abstract şi matinal, culegător de roze pe-ntinsul largei firi,** se teme de estomparea misterioasă a contururilor ; **oglinzile,** de pildă, **adevărate peisagii submarine care rostogolesc în funduri înecaţi,** îl sperie cu adîncimea lor de nepătruns. E convins că forma poate da echilibru oricăror realităţi indefinite, sufletului nostru chiar : **Să fii tu însuţi rodul unei dalte.** Poetul este, deci, un iubitor de lumină, fiindcă lumina oferă ochiului certitudinea formei. De altfel, se manifestă **în** versurile sale un anumit instinct **piric,** ponderat transcriind în metafore ale **arderii** declinul iubirii şi al vieţii **(cenuşă, scrum)** şi apropiind existenţa de combustie : **Arde-ţi focul pînă la moarte.** Dar, deşi **sufletul e soare,** Victor Eftimiu preferă, ca surse de lumină, **stelele,** care i se par, în consonanţă cu firea sa străină de excese, mai „poetice", mai sentimentale, mai discrete. Pulsînd în întunericul fără sfîrşit, **stelele** ar fi putut deveni **inimi veşnice în spaţiu** (ca la Blaga); ele rămîn, însă, de cele mai multe ori, podoabe agreabile într-un decor fastuos. Şi totuşi, adesea, **steaua** (ca şi **Luceafărul**) alunecă, indecis, spre simbol : **În mine, stelele răsar şi apun.** Aceeaşi şovăire între sensul curent şi cel simbolic se simte la **zăpadă** (poezia **Zăpezile**) sau la **floare,** metaforă a tuturor dorurilor nedesluşite care tresar, sfioase, într-un suflet luminos şi candid. Trecerea timpului, pricină a despărţirilor, îl întristează, însă ; îndurerat, poetul priveşte, pentru o clipă în golul ameninţător, spre chipurile prietenilor rămaşi în urmă, **năframe fluturate de dincolo de lume.**

S-a susţinut că Victor Eftimiu este un parnasian : credem însă, că afirmaţia trebuie cel puţin nuanţată. Deşi face artă poetică parnasiană **(Poemele ? Lumini ucise. / În care soarele-a murit** — se simte un ecou din Leconte de Lisle — **La Mort du Soleil),** Victor Eftimiu trăieşte cu voluptate şi în prezent iar entuziasmul, chiar dacă cerebralizat şi domol, e vizibil pretutindeni. Poetul este, ca temperament, aşa cum mulţi parnasieni ar fi dorit să fie.

Urmărind decenii în şir un statornic ideal de frumuseţe (pasărea albastră), Victor Eftimiu a scris multe, foarte multe sonete bine înfipte în liniile lor statuare **(Jobenul, Meduza** etc.). **Liră pentacordă** fiind, găseşte cu uşurinţă şi lumina albastră în care se scaldă **Elada,** şi tonul subţire al ironiei : **Şi mai ales te prinde bucuria / Cînd vezi, cum, achitîndu-şi datoria, / Confraţi mai tineri vin să te lansceze.**

Îndrăgostit de cuvînt care, în îndelungata sa trudă, mereu i s-a opus şi i s-a oferit, poetul cunoaşte prea bine puterea şi trăinicia slovei : **Nevrednică mi-e slova, dar rămîne !** Şi totuşi are curajul să ezite încă între nelinişte şi împăcare : **Ah, de-aş pluti, cîndva, într-un surîs, alunecînd / Pe colţul îndoit al unei foi.**

EUGEN DORCESCU

BREVIAR LITERAR

■ La Scoplje, în Iugoslavia, a apărut în zilele acestea o antologie a poeziei româneşti. Selecţia, riguros alcătuită de către *Taşko Sarov,* de la *Dimitrie Bolintineanu* la *Ana Blandiana,* traducerea şi prefaţa semnate de acelaş, relevă o autentică vocaţie de poet, traducător, bun cunoscător al limbii române.

Prefaţa lui *Taşko Sarov* este o incursiune prodigioasă în poezia românească de la origini şi pînă în prezent. Deşi riscul şi greutăţile alcătuirii unei asemenea antologii nu sînt mici, ţinînd seama că nu întotdeauna autorii reuşesc să facă o alegere prea fericită (evident, antologiile constituie o operă dificilă !), în antologia de faţă poeţii noştri se află într-o simbioză de elevat spirit liric. Evident, „piscurile" poeziei noastre au un generos spaţiu în care, ca în cazul lui *Eminescu,* tălmăcirea excelentă (mai ales *„Odă în metru antic"* şi *„Dintre sute de catarge"*) este la nivelul pieselor alese. La *Bacovia, Arghezi,* precum şi la tradiţionaliştii din linia *Pillat — Voiculescu,* selecţia nu este întotdeauna fericită. Sînt foarte bine reprezentaţi poeţii „maximei reflexivităţi lirice" : *Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Mircea Ciobanu, Nina Cassian ;* apoi cei ai poeziei „maliţioase" şi ai „fanteziei tragice" *Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Marin Sorescu,* poeţii „lirismului de atmosferă" — *A.E. Baconsky, Aurel Rău, Anghel Dumbrăveanu, Ion Horea.* Este prezent şi „grupul de la Sibiu" reprezentat de *Ştefan Aug. Doinaş,* poet al „metaforizării senzaţiilor", al „vibraţiei muzicale", *Emil Botta* (poet al „fanteziei dramatice") etc.

Nicolae Labiş apare doar cu „Moartea căprioarei", dar excelent tradusă, iar *Zaharia Stancu,* trecut în rîndul poeţilor tradiţionalişti, apare cu patru poeme traduse de asemenea excelent.

Este meritul editurii *Fakel (Facla) din Scoplje şi al celui care s-a trudit la tălmăcirea poeţilor* cuprinşi în antologie, pentru a înlesni cititorilor şi iubitorilor de poezie din ţara prietenă, o cît mai bună cunoaştere a liricii româneşti.

■ Colocviul internaţional organizat la Vichy în memoria lui Valéry Larbaud a decernat în încheierea lucrărilor, două premii. Laureaţi, Frida Weisman pentru o teză despre Valéry Larbaud şi exotism şi J.M.G. Le Clézio pentru cartea *Hai.*

■ Toată admiraţia şi invidia (strict colegială) pentru ultimul număr al revistei studenţeşti ieşene, *Alma mater.* Argumente : excelenta condiţie grafică, prezenţele prestigioase (Zaharia Stancu, Titus Popovici, Petru Popescu, Traian Iancu, acad. Mendel Haimovici), poziţiile critice şi teoretice de ţinută intelectuală (C. Pricop, Al. Călinescu, D.N. Zaharia, Robert T. Vescan, Dan Butnaru), poetul Vasile Mihăescu, prozatorul Alfred Emmanuel Winkler.

■ O apropiată „querelle" Lautréamont. La Gallimard va apărea lucrarea lui R. Faurisson, *A fost citit Lautréamont ?* Specialiştii apreciază că punctul de vedere al exegetului va incita multe spirite.

■ Din atelierul poetului Vladimir Ciocov : în curs de apariţie, volumul *Poemele candorii,* în traducerea lui Anghel Dumbrăveanu, în lucru *Cîntările luminii,* volum în limba sîrbă.

■ Cenaclul de literatură ştiinţifico-fantastică „H.G. Wells" al Casei de cultură a studenţilor din Timişoara a editat un volum de *Povestiri ştiinţifico-fantastice.* Dr. Ovidiu Şurianu prefaţează competent şi cu generozitate cartea acestui cenaclu (al doilea din ţară după cel din Bucureşti). Semnează 21 de povestiri Lucian Ionică, Marcel Luca, Ion Săftescu, Cornel Stanciu, Constantin Strungă şi Doru Treta. Se remarcă L. Ionică pentru umorul subtil din *Fapt divers în anul ...,* M. Luca pentru imaginaţia prolifică din cele opt povestiri publicate — cu menţiune specială *Discuţie cu un venusian* şi *Pregătiţi o porţie în plus,* — I. Săftescu pentru calitatea mesajului umanist din *Cobai pentru 2050,* C. Strungă pentru viziunea fantastică de mare forţă din *Taina nopţii* şi D. Treta pentru fundamentarea ştiinţifică şi realul talent narativ din *Errare humanum est* şi *Unul singur era de altă părere.* Lectura volumului de anticipaţie este, la rîndul ei, anticipantă. Joc de cuvinte de loc gratuit, atunci cînd sînt vizate şansele de evoluţie ale unor tineri scriitori.

BUCUREŞTI - BUFTEA - CELEBRITATE via Timişoara

Fără nici o introducere, voi spune că Timişoara se poate mîndri pe drept cuvînt că a da' cinematografiei naţionale şi chiar mondiale nume de prestigiu. Pe plan mondial amintesc unul singur: Johrny Weissmüller, celebrul Tarzan, vedetă masculină idolatrizată în anii '30 de părinţii şi bunicii noştri. El face un început de serie strălucit, căruia i se adaugă nume contemporane ce s-au impus în ţară şi aspiră la celebritatea europeană.

De pildă, Iurie Darie, aproape unicul june-prim al filmului românesc de pînă acum un deceniu. După prezentarea la festivalul filmului de la Moscova a peliculei „Răutăciosul adolescent", unde face o creaţie remarcabilă, este invitat să turneze în Iugoslavia, în Republica Democrată Germană. Acest actor şi-a petrecut copilăria şi adolescenţa în Timişoara. Silviu Stănculescu, sensibilul interpret din „La patru paşi de infinit" şi „Cerul începe la etajul III", este timişorean. La fel Emmerich Schäffer, interpretul, aş zice clasic, al ofiţerului german din filmul românesc, începînd cu „Pădurea spînzuraţilor", „Tunelul", „Runda a 6-a" etc... pînă la Basta din „Mihai Viteazul". Revelaţia Schäffer o constituie însă sobrul personaj Emil Negulescu din atît de controversata peliculă „Pentru că se iubesc". În viitoarea stagiune joacă şi regizează la teatrul din Regensburg (R.F.G.) Schäffer s-a născut la Timişoara şi-a început cariera de actor la Teatrul german de stat din localitate, de unde şi-a luat zborul spre teatrele Capitalei şi, prin intuiţia lui Ciulei, spre film.

Peter Paulhoffer, alt cetăţean al acestui oraş, a avut pînă acum doar roluri de mai mică întindere, dar în filme memorabile: „Gioconda fără surîs", „Puterea şi Adevărul".

Stelian Cremenciuc, actor cu apariţii episodice, dar pregnante, (căruia i-aş zice Belmondo al Românici, fără să fi avut şansele acestuia de afirmare) — a jucat în „Dincolo de barieră", „Columna", „Mihai Viteazul" şi altele. Ucenicia actoricească şi-a făcut-o în Timişoara, la Teatrul Naţional, pe atunci Matei Millo. Îi revedem cu plăcere şi admiraţie pe ecran pe Gilda Marinescu, în „Zodia fecioarei", „Simpaticul domn R.", Mircea Basta în „Subteranul", Dinu Gherasim şi Gheorghe Pătru în roluri mici în mai toate filmele istorice. Florina Cercel, o prezenţă fotogenică, agreabilă, în filmul recent „Fraţii", unde personifică cu aplomb o Circe rurală şi în rolişorul şoferiţei din „Pentru că se iubesc". Toţi actori sau foşti actori ai Naţionalului timişorean.

Dinadins am lăsat la urmă două nume sonore ale ecranului românesc: Amza Pellea şi Sergiu Nicolaescu. Amza Pellea, Decebal, Mihai Viteazul, inginerul Petrescu din „Puterea şi Adevărul", haiduc în primul film din serialul haiducilor, Simion Bîrnoavă în „Neamul Şoimăreştilor", Ipu din „Atunci i-am condamnat pe toţi la moarte" sau Marin-Olteanul. Acest mare actor de film — aidoma unui duh al pămîntului românesc, reunind în complexa sa personalitate artistică simplitatea şi măreţia, patosul şi umorul din totdeauna al românului (cineva îl şi „vedea" în rolul uriaşului cu suflet de copil al lui Victor Ion Popa din „Valerim şi Veler Doamne") — acest Amza Pellea a stat pe băncile şcolii medii de energie electrică din Timişoara timp de patru ani.

Alt timişorean, Sergiu Nicolaescu, inginer, a avut hobby-ul să filmeze flori şi a primit pentru scurt metrajul „Bucuria trandafirului" mai multe medalii de aur la festivaluri europene. Văzînd că are har pentru acest hobby, atacă filmul cu oameni şi nu unul mai aşa, ca de încercare, ci, nici mai mult nici mai puţin „Dacii", pelicula care începe transcrierea cinematografică a epopeei istorice a neamului românesc. Continuă cu grandioasa realizare „Mihai Viteazul" şi este invitat să regizeze scenele de masă la diverse filme străine. „Mihai Viteazul" a fost achiziţionat spre difuzare în S.U.A. de Casa americană de filme Columbia, dovadă a înaltului profesionalism al regizorului şi actorilor. Cu ultimul său film: „Atunci i-am condamnat pe toţi la moarte" se exersează în genul filmului psiologic pentru care istoria e doar fundalul declanşator al conflictului. Acesta ne va reprezenta ţara la festivalul filmului de la Karlovy Vary 1972.

Sergiu Nicolaescu poate fi comparat cu Serghei Bondarciuck. Nu numai ca regizor excelent al filmelor istorice, ci şi ca excelent actor.

Deci Sergiu Nicolaescu şi Amza Pellea au făcut drumul Bucureşti, Buftea, Celebritate — via Timişoara.

Faptul că timişoreanul se dedică artei cinematografice în procent mai mare decît cetăţenii altor oraşe nu este întîmplător. În Timişoara, microbul filmului pluteşte în aer, proba acestei afirmaţii o face vechea tradiţie a cineclubului feroviarilor, faptul că cineclubul studenţilor de aici deţine loc de frunte în mişcarea cineaştilor amatori-studenţi din ţară şi poate mai mult decît toate acestea, pasiunea cu care oamenii acestui oraş văd şi încearcă să-şi apropie marele film.

MARIA ZORNIG-VULPE

EVOCĂRI

Cu Traian Vuia la Paris

Înainte cu puţin timp de moartea-i prematură, ing. Nicolae Ivan, care făcuse studii de aeronautică în capitala Franţei, unde îl cunoscuse şi mai apoi se împrietenise cu Traian Vuia, mi-a acordat un interviu despre anii petrecuţi în străinătate cu marele său prieten. Ştiam că revista **Fruncea** (1934—1944), editată de interlocutorul meu, dispărut la două zile numai după convorbirea noastră, publicase multe articole şi amintiri despre cel pe care îl sărbătorim în acest an, de aceea, întrebările mele au încercat să descopere unele laturi umane ale personalităţii inventatorului.

— Eşti unul din puţinii oameni care l-au cunoscut îndeaproape pe inventatorul Traian Vuia, a cărui sărbătorire, recomandată de UNESCO, o sărbătorim în acest an. Ce părere ai despre semnificaţia acestei sărbătoriri?

— O sărbătorire recomandată de UNESCO, cînd priveşte pe cineva relativ recent dispărut dintre cei vii, consacră ridicarea acestuia în rîndul oamenilor mari ai istoriei umanităţii.

— Spre deosebire de alţii, care poate n-au intuit valoarea lui Traian Vuia, d-ta, mi-aduc aminte, că ai fost unul din aceia care se străduiau, încă de cînd era în viaţă, să-l impui atenţiei în presa locală.

— Desigur, am tot scris despre „părintele aviaţiei", încă din anii '30, dar fără mare ecou. Îmi aduc aminte de zîmbetele pe care le-am trezit în 1937 sau '38, cu pretenţia ca Vuia să fie primit membru al Academiei... „Teribilism de bănăţenist" era calificat articolul publicat în **Fruncea**, chiar de către bănăţeni.

— Totuşi, bănăţenii au fost totdeauna „făloşi" cu valorile lor regionale...

— Bănăţenii au crezut în Traian Vuia numai după ce acel mare român, care a fost Dr. Petru Groza, le-a certificat adevărul de la cea mai înaltă treaptă. Numai cu girul acesta incontestabil a putut prietenul meu, ing. Gh. Lipovan, sa-şi publice cărţile sale despre Traian Vuia, descoperindu-i merite nepieritoare, prin adunarea şi difuzarea unei documentaţii uimitor de bogate. Dar să revin la sentimentele mele complexe din anul centenarului Traian Vuia. Bucuria şi triumful unei cauze pentru care ai luptat, cu forţe prea slabe şi prea devreme, se amestecă şi cu teama ca prin scrieri şi cuvîntări care sărbătoresc pe genialul inventator să nu se piardă **omul Traian Vuia.**

— Ce fel de om era, de fapt, Traian Vuia?

— Întîi de toate, avea un farmec personal căruia nu-i rezistau nici aceia care nu vreiau să se apropie de el, ca mine, cu veneraţia tînărului la primii paşi ai profesiei şi cu convingerea că Vuia îi atinsese culmile. Amabilitatea lui politicoasă mă zăpăcea: n-am reuşit niciodată în casa lui să intru pe uşă în urma lui! Vasta sa cultură enciclopedică o întreţinea interesîndu-se de tot. Poseda arta de a-şi stimula interlocutorul, de orice nivel ar fi fost acesta, să vorbească despre ceea ce ştia, ca să înveţe de la el.

— În afară de tehnică, ce-l interesa în mod deosebit?

— Politica. Citea zilnic, de la primul la ultimul cuvînt ziarul **Le Temps** — predecesorul lui **Le Monde.** Nedumerit, îl întrebam: „Cum aveţi răbdare să citiţi şi cele mai neinteresante ştiri politice din continente îndepărtate?" „Nimic nu-i neinteresant, răspundea el. O ştire ce pare fără importanţă azi, poate să lumineze evenimente peste ani de zile".

— Cu condiţia s-o ţii minte!

— Vuia avea o memorie deosebită. Într-o zi, m-a surprins pomenindu-mi de un tînăr învăţător pe care l-a cunoscut întîmplător pe cînd era secretarul Corului Vidu. Îl chema Iosif Velceanu. N-am mai auzit de el. „Sigur că a ajuns ceva, fiindcă era un om de ispravă". Cînd i-am vorbit despre prof. Iosif Velceanu, animator neîntrecut al vieţii corale bănăţene, s-a bucurat mult. Îmi vorbea cu nostalgie despre vremea cînd el însuşi era animator cultural.

— Ce înţelegeţi prin animator cultural?

— Traian Vuia era în tinereţe tipul „secretarului" din viaţa culturală de altădată: voluntar pentru toate corvezile. Şi nu numai în tinereţe. Cînd, în preajma încheierii tratatelor de pace, după primul război mondial, la Paris, s-a organizat un comitet pentru apărarea intereselor româneşti, Traian Vuia era iarăşi secretar voluntar. („Nu eram stipendiat ca ceilalţi" — spunea el fără a atribui cuvîntului sensul pejorativ de azi, ci pe acela de „ajutat material"). El ţinea atunci legătura cu presa franceză, avînd relaţii personale, publica articole proprii, le plasa pe cele scrise de alţii şi, la nevoie, tot el lua şi... mătura să facă localul comitetului curat.

— Ce amintiri ai despre studiile lui?

— Elev fiind, Traian Vuia se dovedise un adevărat „minitehnic". Se documenta în publicaţii de popularizare pe care şi le putea procura la Lugoj — reviste germane şi maghiare — şi construia aparate, mecanisme, pe care şcoala nu le avea în laboratorul de fizică şi să le cumpere, nu avea bani. Cu mîndrie îmi vorbea de aparatul lui fotografic, făcut cu mîna lui, ca elev.

— Totuşi, i-au trebuit ceva bani pentru piese şi scule. De unde îi avea?

— Din meditaţii. Se ştie că i-a meditat şi pe băieţii lui Coriolan Brediceanu, care il iubea ca pe proprii săi fii. Pe scule nu trebuia să dea bani, căci un armurier din Lugoj, căruia îi zicea afectuos „Puşkaş-baci", îl primea să meşterească la el în atelier orice voia, ba îi mai dădea şi îndrumări de meserie. Ucenicia aceasta de mecanică fină, făcută într-un atelier de armurier, explică îndemînarea de mai tîrziu a lui Vuia şi priceperea de a construi singur multe mecanisme necunoscute pînă atunci. Mai tîrziu, cînd a avut mai multe mijloace, ca avocat la Vîrşeţ, şi-a montat o bicicletă cu care făcea turism în imprejurimi. Urmărind performanţa inedită, ca orice sportiv în sensul de astăzi, a făcut într-o zi o ascensiune pe bicicletă pînă la Cula Vîrşeţului. Urcarea dealului a reuşit într-un timp record, dar la întoarcere maşina s-a accidentat şi a trebuit să o coboare pe umăr. Şi vehicolul cîntărea 35 kg.!

— Maşină nu avea?

— Cînd a ajuns Traian Vuia la Paris, la începutul secolului, automobilul era încă o raritate foarte scumpă. Pe bulevarde, lumea bună se plimba în trăsuri cu cai, sau călare. Circulaţia era atît de deasă, încît lucrătorii salubrităţii, măturînd chiar fără oprire, nu reuşeau să ţină curat pavajul din calupuri de lemn. Gunoiul miilor de cai, pulverizat de circulaţie, forma un fel de covor care amortiza zgomotul potcoavelor, iar roţile, chiar şi cele mai frecate, produceau doar un dulce fîşîit... Ei, în această herghelie comprimată între două şiruri de case înalte, înaintau ezitînd şi zgomotos primele automobile ale secolului. Cîştigînd bani ca proiectant Jacquard, într-o fabrică de textile, Traian Vuia şi-a cumpărat şi el un automobil. Un Serpoket... cu aburi de care a fost atît de mulţumit încît, după ce renunţase la invenţiile aeronautice, s-a gîndit să construiască un cazan de aburi de un randament atît de mare încît să poată fi aplicat şi la automobile şi chiar la avioane. Iată unde văd geneza ideii „generatorului de aburi Vuia".

— Spune-mi cîteva cuvinte despre caracterul lui Vuia.

— Traian Vuia a fost un caracter integru. Era de o intransigenţă morală care ar fi binevenită şi astăzi, deşi parcă acum admirăm oameni cu simţul realităţii, practici... Vuia credea în cinstea oamenilor şi a plătit-o scump cîteodată. În fond, viaţa lui a fost reprezentativă pentru soarta inventatorului în capitalism, unde se profită de creaţiile creierului şi ale mîinilor. Ar fi murit în sărăcie, dacă regimul de democraţie populară din România nu i-ar fi îndulcit ultimele zile cu cinstirea de mult meritată în capitala ţării înnoite.

Interviu realizat de

N. ŢIRIOI

PASIUNI

Aurel Ţară a-nceput să picteze la 12 ani. La Conservator, fiind elev la clasa de canto a maestrului Alberto de la Pervola, nu putea uita mirajul picturii. Într-un an — omagial — Schubert, studentul înrobit de culoare a pictat pe perete portretul marelui muzician, alegîndu-se cu explozii de admiraţie şi felicitarea lui Fintesteanu. După care, Directorul de teatru Leca Morariu l-a onorat cu 7 bilete de favoare pentru spectacole. Nu putem să trecem peste faptul că la 17 ani a scris versuri. După 40 de ani de pictură Aurel Ţară, ale cărui tablouri au ajuns în posesia a peste 50 de colecţionari, priveşte cum şi fiica sa, Marilena, în clipe de răgaz îşi egalează tatăl. Obsesia culorii sau moştenirea unei pasiuni.

Peisaje, oglinzi ale locurilor pe care le-a străbătut şi le-a iubit: „Opera din Timişoara", „Reşiţa, noaptea", „Reşiţa, vedere generală", „Sighişoara" în cîteva variante, pasteluri, fragmente lirice din natura ţării. Poate şi pentru faptul că 25 de ani a fost ceferist, ideea de cunoaştere a drumurilor şi locurilor devine o obsesie. Aurel Ţară a colindat şi a cules imagini, explozii florale, răsărituri de soare şi de culori, anotimpuri şi sentimente, pentru a le da viaţă în tehnica sa plastică, sub cuţitul de paletă. Să ne oprim o clipă şi să ne umplem privirea de fascinaţie la raza trăită din tablourile sale.

DAMIAN URECHE

Mihail Bahtin

Particularitățile limbajului artistic

Particularitățile limbajului romanesc, ca gen literar aparte, nu s-au prea cercetat. Majoritatea studiilor în speță, se îndepărtează într-o măsură mai mică sau mai mare, de particularitățile genului romanesc, de condițiile deosebite ale viabilității limbajului de roman. În aceste studii, atît limba cît și stilul romancierului, nu se tratează ca limbă și stil **romanesc,** ci ca expresie a unei individualități anume, sau ca stil a unei anumite orientări, sau, în sfîrșit, ca fenomen al limbajului poetic general. Individualitatea artistică a autorului, orientarea literară, particularitățile generale ale limbajului poetic dintr-o anume epocă, toate acestea estompează însuși genul în discuție, cu ceea ce cere el de la limbă, cu posibilitățile deosebite pe care le conferă el acestui limbaj. Ori, în intimitatea romanului, cuvîntul are o viață proprie, inefabilă Deosebirile romanului (și ale cîtorva specii apropiate lui) de celelalte genuri — genuri poetice în înțelesul cel mai restrîns — sînt atît de esențiale și principiale, încît orice încercare de a transfera la roman normele imagisticii poetice este sortită eșecului.

Imagistica poetică, în înțelesul cel mai restrîns, chiar dacă există în roman (cu preponderență în vorbirea directă a autorului). este totuși de importanță secundară. Mai mult, imagistica poetică în roman deseori capătă o funcție indirectă, cu totul și cu totul deosebită.

Iată, de pildă, cum caracterizează Pușkin poezia lui Lenski :

„El cîntase iubirea, de iubire ascultat,
Și clar îi era cîntecul
Ca gîndurile unei fecioare
Ca un vis copilăresc, ca luna…"

Imaginile poetice (în fond aranjamente metaforice), care exprimă „cîntecul" lui Lenski, aici îndeobște nu au un înțeles poetic direct. Ele nu trebuie înțelese ca imagini poetice nemijlocite ale lui Pușkin deși, formal, caracteristica este dată de către autor). Aici „cîntecul" lui Lenski se caracterizează pe sine însuși, „pe limba lui", în propria sa manieră poetică. Caracteristica directă a „cîntecului" lui Pușkin — și ca se află în roman — sună cu totul altfel :

„Așa scrise el tulbure și moale"…

Prin versurile de mai sus cîntă însuși Lenski, e vocea sa, stilul său poetic, dar aici ele sînt impregnate cu accentele parodico-ironice ale autorului — și de aceea nici nu sînt întrețesute de limba autorului, nici compozițional, nici gramatical. În fața ochilor avem într-adevăr imaginea cîntecului lui Lenski, dar nu una poetică în înțelesul strict al cuvîntului, ci una tipic **romanescă ;** este imaginea unui alt limbaj a unui alt stil poetic, (sentimentalo-romantic) Metaofrele poetice ale acestor versuri aici îndeobște nu sînt **mijloace principale de expresie** (cum ar fi în cîntecul direct al lui Lenski) ; ele însele devin aici **obiectul exprimării,** adică a **exprimării parodico-stilizante.** Această imagine romanescă a unui **alt stil** (cu metafore adecvate cuprinse în el) în sistemul limbajului direct al autorului (pe care noi îl pretindem), este cuprinsă în **semnele de tonalitate,** în fond în cele parodico-ironice. Dacă ne dispensăm de aceste semne de tonalitate și acceptăm aici utilizarea metaforei ca mijloc direct de exprimare al autorului, vom distruge imaginea romanescă a stilului în discuție, adică, chiar acea imagine pe care Pușkin, ca romancier, a construit-o aici. De la vorbirea directă, pretinsă de noi, a autorului, limbajul poetic al lui Lenski, este foarte departe. El slujește numai și numai ca **obiect al expresiei,** autorul este aproape cu totul în afara limbii lui Lenski (doar accentele parodico-ironice pătrund în acest limbaj „străin").

Zugrăvind „îngrădit-vorbind" imaginea limbii lui Oneghin, autorul nu rămîne neutru față de această imagine : el polemizează cu acest limbaj, îl contestă, pe alocuri se pune și de acord cu el, îl interoghează, ascultă, dar totodată îl și persiflează. din cînd în cînd, parodic, îl preamărește ; cu alte cuvinte autorul se află în relații de **dialog** cu limbajul lui Oneghin, autorul discută într-adevăr cu Oneghin, iar această discuție este momentul constitutiv esențial atît al întregului stil romanesc, cît și al imaginii limbajului lui Oneghin. Autorul zugrăvește acest limbaj dialogînd cu el. Dialogul intră în intimitatea imaginii limbajului, o **dialoghează din interior.** Așa se prezintă toate imaginile romanești esențiale, ele fiind imagini dialogate interior ale altor limbaje stiluri, concepții despre lume etc. Teoriile dominante ale imagisticii poetice sînt absolut neputincioase la analiza acestor în interior dialogate imagini ale limbajului

Diferite forme stilistice și de limbaj aparțin diferitelor sisteme ale limbajului romanesc. Dacă am distruge toate semnele de tonalitate, toate fonemele și stilurile, toate aspectele diferite ale limbajului conceput, de vorbirea directă a autorului, ar rezulta un conglomerat de forme stilistice, fără sens și stil. Limbajul romanului nu poate fi întins pe o suprafață, extins într-o singură direcție. El este un sistem de planuri care se întretaie. În **Oneghin,** aproape nici un cuvînt nu este propriu-zis al lui Pușkin, cum ar fi de exemplu în lirica și în poemele sale. De aceea în roman nu există un stil și un limbaj unic. În același timp, există un centru (filologico-ideologic) al romanului. Pe autor, ca creator al întregului ansamblu romanesc. ne este imposibil să-l aflăm în măcar unul dintre planurile limbajului : el se află în **centrul organizatoric,** la întretăierea planurilor. Iar diferitele planuri sînt distanțate diferit de acest centru al autorului.

— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

Romanul lui Pușkin este însăși autocritica limbajului literar al epocii rezultat prin revelări reciproce ale tuturor genurilor sale originare, a variantelor sale stilistice și esențiale. Dar, aceasta nu este o revelare lingvistică abstractă : imaginile limbajului sînt nedespărțite de imaginile concepției despre lume, și a purtătorilor ei vii, — oamenii, care gîndesc, vorbesc și acționează în conformitate cu statutul lor social și istoric. Din punct de vedere stilistic, avem de-a face cu un complex sistem de imagini ale limbii epocii cuprins de mișcări dialogale, sui generis, alături de diferite „limbaje" distanțate diferit de centrul unificator artistico-ideologic al romanului.

(Voprosî Literaturî,)
în românește de DUȘAN PETROVICI

---

plastică

Cu Fritz Carola despre arta gravurii

Galeria „Palette" Röderhaus din Wuppertal-Barmeu (R.F.G.) găzduia, în urmă cu cîteva săptămîni, creația artistică a doi plasticieni români : Karola Fritz și Iecza Petru. Presa de specialitate a acordat spații largi evenimentului, notîndu-l printre cele mai importante participări românești de acest gen peste hotare din acest an. Înapoiată de curînd de la prestigioasa participare, graficiana Karola Fritz a avut amabilitatea să ne acorde un interviu.

— Ca graficiană, abordați preferențial gravura. Dincolo de „plăcerea materialului", comună tuturor plasticienilor, ce vă atrage spre acest gen al graficii ?

— Ceea ce este valoros într-o gravură este tocmai acel „nou" pe care-l poți obține printr-un mijloc „vechi". Dacă alte genuri ale graficii își pot permite o adaptabilitate la tehnici noi și, prin aceste tehnici, la realizarea unor idei, gravura rămîne o „clasică", cu posibilități, însă, foarte vaste. Iubesc gravura, poate, pentru că într-adevăr m-am obișnuit cu acest mod de exprimare. Mie îmi oferă totul.

— În contextul tendințelor funcționaliste ale plasticii și arhitecturii contemporane, gravura își are locul său definit ?

— Este o problemă. Funcționalismul exclude posibilitatea „ornamentării" interioarelor prin grafică.

— Este o prăpastie atît de categorică ?

— Pînă acum cred că da. Sper ca anii care vin să aducă ceva nou și aici. De fapt, este una dintre problemele mari care frămîntă pe toți graficienii, pentru că există astăzi teama ca lucrările de gravură să fie destinate mapei și expozițiilor. Aș dori ca gravurile mele să devină o necesitate.

— Cum vedeți realizabil acest major deziderat referindu-vă la problematica creației dvs. ?

— Am spus că **doresc** acest lucru, ceea ce implică doar frămîntările nu și o clarificare. Marea fascinație este de a fi prezentă prin ceea ce fac mereu în preajma omului. În ultimii ani, am urmărit o problemă destul de des întîlnită în artă, relația om-tehnică-natură. Mai concret, relația tehnică-natură. Prima fiind un efect al omului-cauză. De fapt, omul ca prezență fizică nu apare în lucrări decît prin creația lui (tehnica) și efectele ei asupra naturii…

— …și asupra omului, dacă ne gîndim la gravurile „Robotul", „Ținte" sau „Seră", care au și o nuanță de ușoară ironie la adresa exceselor tehnicizante.

— Desigur că problema am văzut-o sub dublul aspect, tehnica-civilizație și tehnica-poluare, cu toate nuanțele acesteia din urmă. Am renunțat la ciclurile de gravuri deoarece sînt prea narative și presupun parcă o slăbire a mesajului. Lucrările în unicat închid posibilitatea reluărilor și concentrează mesajul.

— În majoritatea lucrărilor dv., mesajul este fantastic de direct, apăsător uneori. Faceți trimiterea la adevăr fără echivoc, aici mă gîndesc la lucrările „Idee" și „Marionete". Găsiți că aceasta este calea spre arta-necesitate de care aminteați ?

— Calea, da. Poate modalitatea de exprimare ar trebui să fie alta. Spunînd lucrurilor direct, te poți face înțeles Ori pentru a fi cerut trebuie, în primul rînd astăzi, să te poți face înțeles. Personal, trebuie să mă pot face mai accesibilă prin arta mea sufletului omenesc. Cred că este singura modalitate de a realiza ceva.

— Lucrările amintite în discuție au fost prezente mi se pare și la Galeria Röderhaus. Cum a primit publicul german aceste mesaje ale artei dv. ?

— În afară de aceste lucrări, am mai avut cîteva, prinse tot în aceeași problematică… Despre aprecieri… știu doar atît că nu mă așteptam să avem un asemenea succes.

PAUL BANCIU

O orchestră sudează destine

— CEI 25 DE ANI AI FILARMONICII „BANATUL" —

Repertoriul pe care il promovează o orchestră este oglinda acelei orchestre și reprezintă concepția oamenilor ei, gradul de maturitate la care au ajuns aceștia. Apoi, dirijorii, care se dăruiesc în special unei singure formații, imprimîndu-și personalitatea, formîndu-se pe sine și formînd pe alții, vor fi în ochii publicului mai bine apreciați decît conducătorii unor orchestre care diferă de la turneu la turneu.

Filarmonica Banatul a beneficiat în decursul unui sfert de veac nu numai de celebrități aflate în treacăt pe aici. Ea a devenit una din cele mai bune orchestre din țară. tocmai datorită unor oameni dăruiți ani de zile aceluiași pupitru.

Orașul în care a trăit fratele lui Haydn, prin care au trecut Liszt, Brahms. Joachim, Bruno Walter, Enescu, Kreisler, a beneficiat și de activitatea lui Paul Popescu, Ion Românu, Mircea Hoinic, Mircea Popa, Nicolae Boboc, Remus Georgescu

Promovarea creației autohtone constituie nu numai o datorie sfîntă, ci și un sens de existență. Bănățenii și-au avut pe estrada Filarmonicii locul lor de cinste cîntîndu-ne adeseori lucrări autohtone în primă audiție. Klepper, Popa, Boboc, Drăgoi, Vancea, Ijac, apoi Andricu, Basarab, Capoianu, Constantinescu, Enescu, Cuteanu, Olah, autori de reputație, sînt și obișnuiții concertelor săptămînale, în capul afișului.

Nu am asistat niciodată la concerte în care autorii români să fie interpretați „din obligație" ; dimpotrivă, dirijorii au impus orchestrei o atitudine sobră și severă, de maximă responsabilitate față de creațiile sonore ale contemporanilor noștri români.

Tineretului i-au fost rezervate matinee generoase. Sigur, legat de această problemă, s-ar putea aminti numele tuturor compozitorilor preclasici, clasici. romantici etc., care figurează pe listele repertoriului mondial. Să ne oprim însă asupra unui fapt semnificativ : într-o perioadă în care diverse voci se pronunță în legătură cu un presupus declin al muzicii contemporane, cei ce dau viață muzicii. interpreții și dirijorii noștri, nu par să aibă timp de reflecții sterile. Ei dau viață concertului pentru ONDES MARTENOT și muzicii lui Lutosławski, opusurilor lui Bartok, Britten, Honegger. Hindemith, Kodály, Stravinsky, Webern.

Partituri grele, necesitînd ansambluri vocale și mari compartimente de instrumentiști, nu mai reprezintă o problemă la Timișoara. DAMNAȚIUNEA LUI FAUST de Berlioz, VOX MARIS de Enescu, CARMINA BURANA de Orff, fragmente din TETRALOGIA lui Wagner își au locul alături de dificilele si ciclopicele opusuri pentru orchestră, semnate de Bruckner și Mahler.

Tuturor acestor realizări li se adaugă efortul celor ce trudesc pentru ca ansamblul să sune omogen, nimeni neavînd orgoliul de a iesi în evidentă acolo unde acest lucru nu se cere.

Orchestra este un minunat și complex instrument în cadrul căruia se disting și se sudează destine.

L. B.

LAZĂR CERESCU

Robii dreptăţii

Fragment de roman

Tînărul profesor de matematici LAZAR CERESCU îşi profesează meseria într-un cătun din munţii Bihorului, încă din 1965. Proza lui Lazăr Cerescu, vibrantă, de un autentic realism ardelenesc, aduce poezia locurilor natale, natura şi fantasticul ei, ambiţionînd să devină şi o frescă socială a anilor 1944—1960. Romanul său NEAMURILE, inspirat din biografia unui copil de ţărani, trecut prin diverse medii, supus la diverse influenţe, ajuns, în final, un intelectual onest. Fragmentul pe care-l publicăm ne relevă un talent real, lumea inspiraţiei sale, ca şi trăsăturile definitorii ale prozatorului de mîine.

Cînd norii trîmbiţau răsăritul soarelui i-am auzit spunînd :

— Ca şi la un neam, nepoate, ţi-l las mai „ieftin". Te poţi folosi de el ca de unul mare. La botezul lui, trei zile am jucat. Toţi ziceau că-s cu în tălpi. Şi tu ştii ce fel de om sînt eu... Ce mai... îmi dai cu o brădie de grîu mai mult.

— Nu-ţi mai dau nimic.

— Atunci îl pun la porci. Sînt în sat peste 300. Il aduc şi pe frate-său de la boii stăpînului şi vacă .. Cîtă plată primesc pentru el, cred că ştii !...

— Faci cum crezi, neamule !... Al tău e copilul. Eu ţi-l port la şcoală, nu la porci.

Am coborît în pivniţă de teamă. Uşa scîrţîise şi ea a groază. Întunericul mamei mă îngrozea şi mai mult.

— Unde eşti, copile ! strigă tata. Vino să nu ne mai pierdem vremea ! Dacă am ajuns... pînă într-o brădie de grîu nepoate, dă-o-ncolo... Se vede că nu ţi-e de tîrg. Mai bine te-mpaci cu străinii. Vino că-ţi dau eu ţi-e şcoală... Dar unde-i flăcăul nepoate !?...

— Nu striga ! Dacă vine, îi spun eu să plece. Ştie el drumul. Ia şi bea ! Asta... puneţi-o pe cale ,doar neamuri sîntem, unchiule, neamuri !

— Să nu cumva atunci... dacă n-o fi el în stare să-şi cîştige cît primesc şi alţii... nu-i păcat să moară. Rămîi sănătos, nepoate. Rămîi sănătos. Poate-l ajung din urmă. Dacă-i acasă îţi trimit cu vorbă să te scutească de cale, neamule. Vezi, să nu-şi fi uitat cumva opincile. Bate palma dacă vrei să nu-ţi fugă norocul ! N-o să-ţi pară rău. De nu-i fi mulţumit, n-aştept nici o plată. Eu cred că ţi-am lăsat !... Cum zic .. fără plată, nu ţi-l pot lăsa. L-am crescut şi numai eu ştiu cum se cresc copiii. Ei, totuşi, ţi-l las c-un oboroc mai puţin decît străinilor, că zile sînt şi-ntr-un an . Bine ai zis : neamuri sîntem, neamuri !... Mă rog... doar grîul şi-ntr-un oboroc, mai ales pe aşa secetă ! Dar să nu mai lungim vorba... Aştept ori copilul ori plata. Hai, să-mi trăieşti, nepoate !

— Du-te cu Dumnezeu...

Ciorile pe cer păreau nişte bube negre fără puroi ; le priveam din pivniţă.

— Vino, copile ! A plecat. Nu-ţi fie teamă. N-am să te las dacă vrei să rămîi. Nu te uita la mîini ! O să-mi treacă, chiar dacă rămîn urme. Nu plînge, nevastă ! Să-l ierte cel de sus ! Dacă a murit, a murit !...

— Cine ?

— Copilul nostru. De azi încolo să ne spui unchi şi mătuşă. Ştim că tată şi mamă nu ne poţi spune.

Am ieşit afară. Soarele sfîrteca norii în petece să poată acoperi izvoarele pămîntului cu umbră. De sub un nuc priveam copiii ce se loveau cu mingea.

— Vino, joacă-te cu noi, îmi zise unul, vino ! Dacă nu-ţi place extremă, treci portar.

— Eu nu mă ştiu juca, le-am spus, şi-am intrat în prăvălie.

— De ce nu te duci ? Îmi aduc eu apă. zise mătuşa. Nu te prinde de găleată ! E prea grea. Dacă nu te duci, culcă-te ! Te-ai sculat cu noaptea-n cap. Închide fereastra să nu-ţi intre muştele !

Toamna scuturase ploile. Iarna îşi cernea fulgii. Tata nu ne mai trecuse pragul. Cu prima zăpadă aşternută peste brazii din colţul prăvăliei, am auzit topindu-se vocea domnului învăţător din bucătărie :

— Şi cum zic, are privire de lup.

— Un rom sau un coniac, domnule învăţător ?

— Să fie un coniac.

— Şi-acestea... de sărbători. Ştiţi !... Nevastă, ciupelit-ai gîsca ?

— Poftim...

— Staţi, n-o puneţi ! Mai încape şi ceva zahăr. Of ! păcatele ei.

— N-ai o geantă mai largă ? A ! era să uit. Nu ştii cumva un porc de vînzare ? Tu-i culci la pămînt pe-amîndoi ?

— Ştiu eu... poate dumneavoastră doriţi ceva mai uns.

— Decît să-l întreacă altul !... Ştii cum e, bărbate !... Eu zic să nu mai încercaţi la nimeni, domnule învăţător ! Pînă la Crăciun se mai unge el şi-al nostru.

— Nu-i nici o grabă. Rămînă şi pînă la Paşti. Acum ce ziceţi : Negrul sau Albul ?

— Cum doriţi, domnule învăţător.

— Negrul. Se vede mai scurt în flit. Între noi să rămînă . . De nu-l scot primul, al doilea tot iese. Ştiţi... nici la primar nu scîrţîie carul.

A plecat. L-am privit prin geam cum îşi ducea mîna la inimă.

— N-am să mă mai duc la şcoală, le-am spus înainte de a cina.

A doua zi am fost dus de urechi. Nu mai puteam privi în ochii învăţătorului, îi auzeam numai glasul. Şi mă mulţumeam.

Înainte de a bate clopotele de sărbători, pe unchiul l-au arestat jandarmii... „S-a jucat cu focul", mi-a zis unul din ei. Mătuşa zăcea la spital. Am început să vînd eu. Deschideam prăvălia în zori şi-o-nchideam cînd stelele răsuceau întunericul să cînte cocoşii. Nu puteam ţine sticla într-o mînă, dar mă ajutau muşterii să le umplu paharele. Le spuneam să nu cînte, însă ei cîntau.

— Pe bani cîntăm, îmi zise un bătrîn odată, dînd drumul doinei, să se aştearnă între pereţi.

Eu nu-i ascultam. Îi lăsam singuri şi fugeam în grădină.

După ce-am rămas numai cu cuie şi cu sare amară, trecătorii se opreau şi-mi ziceau :

— O sută de rom, crîşmare !

Tăceam, uitîndu-mă la sticlele goale.

— Atunci de prune.

Tăceam cum tăcea şi mama. Uşile rămîneau în larg. Zilnic ştergeam rafturile, dar ele rămîneau goale.

— Nu cumpăraţi cuie ? ziceam trecătorilor. Am pentru scîndură, de cai şi de boi. Ei îşi vedeau de drum.

Într-o seară m-am dus la morar să-l întreb la ce se dă sare amară. „La porci", mi-a zis el.

În vinerea de Crăciun am pornit spre tîrg. Nu m-am oprit pînă-n cel de vite. Oamenii nu mă luau în seamă. Îi trăgeam de pantaloni să vină să cumpere marfă. Lumea mă privea şi-şi vedea de tîrg.

— O dau cu paharul, ziceam.

— Las-o, copile ! Doar nu-i zahăr, îmi zise o bătrînă. Nu-ţi sparge pieptul. Cine vrea să cumpere, are ochi.

Soarele sub nori se încălzea şi el. Gerul îşi ancorase rădăcinile în tălpile mele. Am plecat ultimul din tîrg. Cînd am ajuns acasă, apa era îngheţată şi-n fîntînă. Tremuram, gîndindu-mă la sare. Îmi părea rău de ce n-am dus cuiele. „Boi şi cai sînt mai mulţi faţă de porci", îmi ziceam, rămînîndu-mi gura mai amară decît sarea. Îmi muşcam buzele să simt durerea, nu frigul. Gîndu-mi zbura de la spital la închisoare.

În zori am încuiat uşile şi-am plecat înspre oraş. Din cînd în cînd duceam mîna la sîn să pipăi banii. Lîngă o fîntînă l-am întrebat pe unul cu traista pe umăr :

— Pînă la oraş mai e mult ?

— Despre ce oraş vorbeşti ?

— Despre cel cu închisoarea.

— Te duci pe jos ? Ei, lasă, nu vorbi ! Să tot mergi şi te-apucă duminica pe drum. Şterge-ţi ochii ! Nu mor nici acolo oamenii. Spune ce-ai furat ?

M-am uitat la cer şi-am plecat. Noaptea m-a îngrădit între două sate. Nu departe de mine lupii urlau. Deasupra codrului luna aţîţase norii, ce se măcinau între ei. Din cînd în cînd mai picura şi cîte-o rază de lumină. Urletele lupilor fierbeau prelung, dîndu-mi tonul că se apropie tot mai mult de mine. Un plop ce săruta norii îmi fulgeră privirea. Mîinile l-au îmbrăţişat. Picioarele m-au săltat spre cer. Am căzut. Vîrful m-a chemat din nou. M-am descălţat să mă înalţ mai uşor. Braţele n-ajungeau să-l cuprindă. „Vai ! De n-ar fi ud, îmi ziceam, de n-ar fi ud . . Dar trebuie să mă urc. Nu-i mai înalt decît nucul nostru din grădină. Nu ! Nu e ! . ." Rupînd cu dinţii din coaja trunchiului m-am săltat între ramuri. Plopul m-a primit în leagănul lui. Deasupra fagilor, norii tuşeau o ceaţă sură. Vîntul acompania urletele. Lupii se apropiau în coloană, apoi s-au desfăşurat în lanţ, fugind spre mine. Tot furnicarul urla sub peticul meu de cer. Mai mulţi aruncau cu picioarele zăpadă în plop. Colţii mă chemau la ei. Vaietele dezbinau norii. Fiecare voia să rupă din trunchi, să rupă din mine. Sub labe, bătrînii cădeau sfîşiaţi . . . „Nu vă omorîţi ! am strigat. La ce vă foloseşte moartea ?". Gurile lor topeau zăpada cu sînge. Cîte-un urlet se auzea prelung, apoi din ce în ce tot mai scurt. Aruncam cu crengi în ei să înceteze, dar se aprindeau şi mai tare. Colţii lor întreceau zăpada-n strălucire. Văzîndu-i în templul nopţii, cum se purtau unul pe altul în gură, din ochi îmi izvorau lacrimi. Luceafărul de seară se ascunsese printre stele. Îmi ziceam : „Nu-i departe soarele şi-atunci o să fugă noaptea". M-am îngrozit. Unul din lupi nu intrase în „horă". Cu privirea mă condamna să cad între fălcile lui. „Nu mă voi duce — îmi strigau colţii lui — pînă n-am să răzbun moartea fraţilor şi carnea de pe oasele părinţilor mei. Am să te sfîşiu de viu. Te voi urmări, ucigaşule, te voi urmări. Şi din mormînt am să te scot cu colţii de vei muri. Am să mă scald în sîngele tău. Iată, cum zac cadavrele nevinovate-n arşiţa gerului şi la copii se văd urmele colţilor pe inimă. Ah ! cît voi fi de fericit cînd am să-ţi acopăr ochii cu laba, să te las pradă corbilor, fără să înghit din tine, dar să rup din burduful tău pentru fiecare mort cîte-o pomană. Priveşte, cum se măcelăresc neamurile mele, priveşte !".

Am ridicat capul spre cer tremurînd pe covorul groazei. El, uitîndu-se la mine, urla desfăcîndu-şi labele. Aşteptam răsăritul. Norii se încreţiseră deasupra brazilor. Stelele lăsau să se prelingă ultimii stropi de lumină. Frigul îmi zgîrîiase şi ochii. Perdelele de gheaţă mi se aşternuseră peste gene cu o umbră deasă ; îmi îngheţaseră lacrimile. Mă întrebam : „Oare au plecat sau mi-au îngheţat şi urechile !". Nu-i mai auzeam. În braţe strîngeam o ramură crezînd-o mîna mamei. Picioarele se băteau între ele. „Nu vreau să îngheţ. Trebuie să ajung la unchiul", îmi strigam, să mă audă şi cerul. Cînd se liniştеau genunchii, îmi zvîrleam capul spre apus şi răsărit, numai inima îmi rămînea nemişcată, dar ea se încălzea de ramură. M-am bucurat. Urechile-mi scăpaseră. Auzeam murmurul izvoarelor în chemarea vîntului. Apăsîndu-mi pleoapele cu palma, mărgelele de lacrimi mi s-au înşirat pe gît. Am coborît. Voind să plec spre rîul ce se pierdea-n depărtarea zorilor, picioarele m-au aruncat pe marginea şanţului. Morţii tăceau în eternitate. Îmi era teamă să nu învie. Le simţeam colţii deşi erau sfîşiaţi. De vii se cunoşteau numai urmele pe oasele celor morţi. Soarele mîngîia orizontul. O sanie s-a auzit din depărtare. Caii s-au speriat trecînd prin faţa mea cu iuţeala fulgerului. Cînd m-a ajuns soarele eram în satul vecin.

— Hei, băiete ! i-am strigat unui copil. Mai e mult pînă la oraş ?

Legănă din cap înspre apus şi răsărit.

— N-ai cumva ţigări ? m-a întrebat el ca între bărbaţi.

— N-am. Unchiul nu fumează.

Foamea îmi întindea undiţa. După ce soarele se îndepărtase de mine simţeam că ard, dar n-am cerut nimănui nimic. La oraş am ajuns c-o maşină ce m-a cules de pe drum. Şoferul a oprit la poarta închisorii.

REMEMBER

Un banchet al luminii

Acum, în cetatea mea, vara face excese, vrînd să ne reamintească inepuizabilele ei resurse. E un banchet luxuriant de lumină şi de căldură, o risipă de energie solară, un abuz canicular. Munţii sînt departe, respiraţia lor nu mai poate ajunge pînă aici, iar vînturile pustei s-au stins. Cînd şi cînd, simţim aripile aprinse ale unei brize de şes, parcă sporind impresia de inerţie toropitoare a văzduhului. E o vară excesivă în care aşteptăm, odată cu plantele, pronunţia revifiantă a ploii.

În acest timp, ne amintim de zeul călătoriei, care ne poate duce oriunde. Acum, la Pontul Euxin, unde mişcătoarele larguri ne-nfăşoară în pînze subţiri de răcoare, unde pasărea albastră cu aripi cît zarea încearcă de la-nceputuri un zbor la care nu mai ajunge, ca o pildă care neagă renunţarea şi-nfrîngerea. Acum, între culmile Carpaţilor, în Retezat, sau Bucegi, unde cerul adînc se bolteşte turchez ca un cort oriental, unde pădurile de brad lasă peste văi mirosuri tari şi aer pur, unde vulturul pluteşte înalt şi singur, privind indiferent siluetele zvelte ale caprelor negre, desenate cu graţie pe vîrfuri pleşuve. Acum, pe colinele domoale, printre livezi de meri sau de pruni, pe cărările sinuoase şi-nguste ce traversează velinţe de ierburi colorate intens. Acum, de-a lungul rîurilor sunînd miraculos între murii de piatră, de-a lungul apelor ce scutură clopote de argint în catedrala naturii.

Acum, în veranda muntelui Semenic, la Baia Vulturului, îmi amintesc de Virgil Birou, marele cîntăreţ al peisajelor Banatului, îmi amintesc cum treceam cu el printr-o vară, monumental şi luminat de-o voioşie contaminantă, şi parcă-i aud glasul care-nvia scăpărător imagini fascinante ale unor locuri prin care nu trecusem atunci decît prin mijlocirea neuitatelor pagini ale cărţii sale **Oameni şi locuri din Caraş**.

Acum, în cetatea mea de parcuri şi flori, printre platani, şi tei, şi arţari, vara e un banchet de căldură toridă şi de lumină iar eu mă gîndesc la drumuri parcurse în ţară, prin cîmpiile din belşug, unde truda omului o laudă lanurile nesfîrşite de porumb sau de floarea soarelui, mă gîndesc la drumurile lungi prin păduri de sonde, la popasurile exclamative de lîngă arcurile de beton ale hidrocentralelor, mă gîndesc la pămîntul binecuvîntat al ţării, la frumuseţile lui adunate în inima mea, într-un imn de bucurie şi slavă.

ANGHEL DUMBRAVEANU

— Aici e castelul, zise el.

— M-am adresat portarului. I-am spus că-l caut pe unchiul.

— Cine-i ? Ce grad are ? zise portarul strîngîndu-și burta cu centura. Nu-i înțelegeam cuvintele. Ce grad să aibă … Am dat din umeri spunîndu-i că-l cheamă așa cum îl chema …

— N-am nici un gradat cu numele ăsta ! …

— Nu-i aici închisoarea ?

— A ! … E rob ?! … Spune așa, copile !

— Nu e rob, ci închis. Așa spun cu toții. De ce să fie rob ? Am venit cu banii … să-l duc acasă. Moare mătușa !

— Bine. Vino mîine la ora 9. Numai atunci se poate intra.

— Acum vreau să vină acasă. Moare mătușa, moare !

— Dacă n-ai unde să dormi, du-te, băiete, la gară. Ferește-te, să nu te lovească poarta !

Am început să mă spăl cu lacrimi, dar ușa rămînea încuiată. Un domn înalt îmi zise :

— Ce crimă a făcut ? E pungaș ?! … Criminal ?! … Hoț ?! … Trădător ?! …

Mi-am aruncat ochii după pietre însă vîntul mătura trotuarul. Printre gratiile unei ferestre două brațe se întindeau să mă cuprindă. L-am strigat, dar mi-a făcut semn să tac. Am tăcut, înecîndu-mă în sudoarea ochilor. Nu mai simțeam pumnii lovind poarta.

— Dacă ești neastîmpărat, îmi zise portarul, te fac eu să fii cuminte …

Mi-a întins urechile.

— Acum pleacă ! N-am să te las nici mîine. Ai auzit ?

Luna își așternea patul printre nori. Eu propteam poarta cu umărul. Într-un tîrziu un domn mic și gras m-a atins cu piciorul.

— Ți-e frică că se dărîmă ? zise el. Portar, pune-l la „căldură" !

— Afurisitule, ce ți-am spus ?! … Lăsați-l pe mine, domnule căpitan! Mă „joc" eu cu el …

Portarul m-a aruncat în răcoarea ucigătoare de oameni. Tropotele gardienilor spărgeau întunericul.

— Dă gamela ! zise un gardian după ce întunericul se limpezise cu zorii.

I-am dat pachetul cu puiul unchiului. După ce l-a dus la nas, l-a aruncat într-un colț al întunericului. Bezna mi-a răpit toată lumina. Ascultam cum încet, scîrțiia vocea ce închidea și deschidea întunericul.

Glasul unchiului m-a trezit din somn. Ne-am sărutat numai cu privirea. Mîinile lui tremurau în lanțuri.

— De ce-ai venit, copilul meu, de ce-ai venit ?!

— Să vii acasă ! Moare mătușa, moare ! De ce te țin în lanțuri ?

— Am tras de gratii să le rup cu dinții, dar ochii îmi plouau în zadar.

— Sînteți gata ? zise gardianul. Minutele s-au scurs.

— Gata, domnule plutonier ! … Du-te, copile ! Spune-i că sînt sănătos ! Nu te uita așa la mine ! M-am îngrășat, copile. Aici toată lumea se îngrașă. Du-te, Codrene, du-te !

— Mîna plutonierului m-a apropiat de cer, îndepărtîndu-mă de pămînt. Eu îl loveam cu picioarele.

— Domnule, domnule plutonier ! …

— Sergent !

— Ordonați !

— În stradă cu el ! Din pleavă nu răsare grîu.

Cel venit a știut să-mi închidă și gura. N-am avut timp să-l sărut pe unchiul nici cu ochii. Mîinile lor erau puternice, ale unchiului legănau lanțurile, ale mele… Banii mi-au rămas în sîn. N-am putut cumpăra libertatea unchiului cu ei. Un bătrîn mi-a ridicat pachetul dintr-un coș pe care scria : „Păstrați curățenia !"

— I-al, copile, mi-a zis el, și vino ! Cei ce zac aici sînt robii dreptății. Cum îl cheamă ?

I-am spus încet să audă numai el.

— Înțeleg ! … E omul ce-a strigat în fața mulțimii : „Jos războiul". Vino să ți-l arat în ziar !

Am traversat strada. Bătrînul a vrut să-mi plătească el ziarul, dar l-am plătit eu ; da, eu l-am plătit. Fotografia lui mi-a aruncat un snop de raze. Deasupra ei era scris : „Un condamnat pe viață. Un trădător de țară ce-a strigat : — Jos războiul ! Jos fascismul !" N-aveam buzunare, dar l-am pus în sîn ziarul după ce l-am stropit cu ochii.

— Taci, mi-a zis bătrînul. Cei ce luptă pentru adevăr nu gustă moartea niciodată, nu copile, n-o gustă ; îmi zicea el tot timpul, îmi zicea …

Tineri poeți

ÎNALTE TREPTE SPRE SOARE

Cîntecul zilelor crește
În raza luminii pe zare
Iată, urcăm cu privirea
Înaltele trepte spre soare

În steaguri, în inimi unite,
Aripa vieții răsare,
Iată pe umerii noștri
Înaltele trepte spre soare.

Trepte spre noi generații
Trepte spre visul cel mare
Iată cum urcă partidul
Înaltele trepte spre soare.

MARIUS C. NICA

MÎNA

Un om avea nevoie de mîna mea.
Să-l mîngîie ? S-o mîngîie ?
Era caldă pe atunci mîna mea …
Strînsese-n pumn tot caldul soarelui
dintîi
Și n-am deschis palma mult timp.
Mîna aceasta, care ținea închisă-n ea
căldură și ani,
a căutat-o și-a descoperit-o un om.
A-ntins mîna lui aspră și rece.
Mîna mea a strîns mîna lui cu frică.
Căldura mea a fost căldura lui.
Zîmbetul meu, zîmbetul lui.
A ridicat privirea-n sus și-n ea s-a
oglindit cerul —
s-a făcut senină și albastră.
Ne-am strîns mîinile și ochii și-au
vorbit.
Nu s-au văzut niciodată, dar se știau
de mult.
Prin mîna mea a trecut fiorul
dorului —
prin mîna ta — fiorul așteptării.
Mîna mea era liniștea.
Mîna ta, nerăbdarea.

DOINA MARIA PASCULESCU

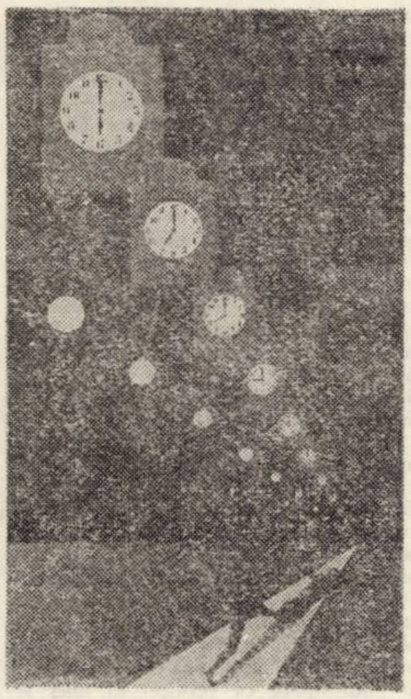
ROBERT SCHIFF : „Goana timpului"

ACEASTĂ VARĂ A IUBIRII

Se coace aurul rotund,
Miros de pîine-n zarea firii,
Întotdeauna am dorit
Această vară a iubirii.

Sub stelele nemărginite
Poeții-s frați ~~nemărginiți!~~
Și poate că aduc cu ei
Această vară a iubirii.

Își pune țara holde-n vis,
Suind pe pragul împlinirii,
Cu toți care purtăm pe brațe
Această vară a iubirii !

DINU MARCEL

HARALAMBIE ȚUGUI

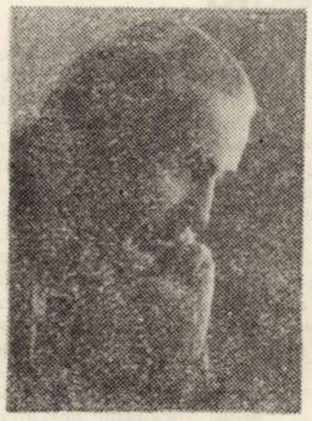

ÎN RAZELE CÎNTECULUI

Mîinile meștere de cărbuni și metale
visînd adîncimi, pururea adîncimi
în piatra muntelui, în piatra timpului;
mîinile cu visterii de flăcări rumenind
aerul țării de oțel nobil, de platină,
în volute planînd peste ani precum
vulturi ;
mîinile cu ecou de pămînt în degete,
gata oricînd să frămînte aluatul
cîmpiei
într-un cîntec străbun ;
mîinile care vor mîngîia această
hîrtie,
cu setea febrilă a brazdei
așteptînd ploaia mîntuitoare ;
mîinile vîrstnice, mîinile tinere
mîngîind bucuriilor și tristeților chipul
în fiecare adiere a șoaptei de
dragoste,
în fiecare chemare de pasăre a
dimineții.

O ! Cîntecul meu, cîntecul meu încă
nespus —
iată, mîinile lumii se caută-n razele
tale …

CU TEAMĂ

De trandafir, de soare pur sărutul
venea și dispărea și revenea …
Cădeau prin sînge draperii de-arome
mai tari ca umbra brazilor, înaltă —
parcă visînd, parcă psalmodiind
a viață și a moarte în aceeași
frenetică, fugară-mbrățișare.

Sta între noi, tăcînd, Nemărginirea
ca la un schit din muntele tîrziu.
Și ne-ntrebam, cu ochi mirați și
triști :
— să fie semn că Toamna e
pe-aproape,
soarele frunzelor ce va-ncălzi
rămașii trandafiri de veghe
din vremea cînd sărutul
venea și dispărea și revenea ?

Și ne gîndeam la moarte, fiecare
cu teama de a nu afla cumva
ce se întîmplă
sub fruntea celuilalt.

ACOLO ȘEZUM …

Apele mele de peruzea,
lin tremurate-n oglinzile nopții cu
stele ;
ape de ani încă tineri,
netemători și tandri chiar în durere…
Dansau ca niște rusălci amețite de
primăvară,
în descîntec, odată cu Bega,
adunîndu-mi umbra risipită pe
văzduhul prea înalt,
coborîndu-mă-n infinitul din mine,
purtîndu-mă-n trecerea lor
spre-o seară ca o insulă de iasmint,
liniștitoare și pură,
înserarea mea nebănuită :
să trecem, să trecem, totul e
trecere — …
O ! Și Timpul, Timpul care tăcea
prefăcîndu-se că nu mă vede,
lăsîndu-mă pe țărm, să aștept
nevăzuta, ireversibila trecere
din orașul cu porumbei și platani
luat, la plecare, de braț
spre a merge cu mine mereu …

DIM. RACHICI

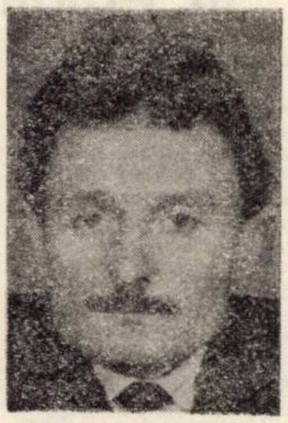

MUNȚI ÎN NEADORMIRE

Fratele meu, iată munții —
vin din uitare și de mai departe.
Fiece brad al lor — o iluzie,
fiece stîncă — o certitudine.
Iată izvoarele — semnul neliniștii.
Le-auzi cum se strigă ?
Le vezi cum se caută ?
Veșnic coboară cu munții din nord.
Curg prin sufletul nostru,
neadormindu-ne.

PAMÎNT FARA ODIHNA

Pămînt —
crescut pe temelii de mănăstiri,
bun de pus la rană,
de întins pe pîine
ca untul.

Umblă munții prin țară —
tineri voievozi,
pășind pe cîmpii
și pe rîuri.

Vine marea la sfat cu ei —
cu cuvinte de pescăruși
întrebîndu-i de sănătate.

Pămînt fără odihnă —
ocupat tot timpul
cînd cu-nflorirea,
cînd cu rodirile
Ori cu pregătirea
noilor muguri.

ARAD

Al acestui oraș — întocmai ca zorile
vara, păstrîndu-și intacte culorile :
roșii și clare, roșii și proaspete.
Al acestui oraș — eternul oaspete
care vine și pleacă, pleacă și vine —
dor călător prin văzduh și destine.
Al acestui oraș — ca un bruș de
pămînt
de ploi sfinte udat, descîntat de
cuvînt,
dus departe, departe, pe un deal de
lumină —
Timpu-mi trece prin trup, rădăcină.
Al acestui oraș, ca o rîndunică
ce-n eter se înalță, depărtarea despică
și se-ntoarce la cuib, și revine acasă,
chiar de-i Mureșul greu, ori de-i
vreme frumoasă.

CIOCÎRLIE ROMÂNEASCĂ

Cînta o pasăre … și s-a lovit
cu cîntecul de infinit.

Iar infinitul începu să sune —
între nelimite-a cristal și-a
rugăciune.

Cînta o pasăre-n văzduhul calm,
cînta
cu dorul lumii înălțat de ea …

Idei ale Conferinței Naționale a partidului

Rolul conducător al partidului în etapa actuală

Construirea socialismului multilateral dezvoltat, operă istorică de o complexitate fără precedent, pentru că înseamnă practic făurirea unei noi civilizații materiale și spirituale, a unui nou mod de viață în istorie, impune în mod necesar, în virtutea noilor imperative ale realității, fundamentarea unei **concepții** științifice asupra societății — esența logicului ca expresie concentrată a sensului istoriei — și, deopotrivă, elaborarea unei **strategii** concrete asupra dezvoltării — ansamblu programatic întemeind instrumentația necesară realizării obiectivelor stabilite, optimizării tuturor activităților menite să traducă în viață programul propus de partid și însușit de popor. Aceste două elemente indisolubil legate — concepție științifică asupra societății și strategia concretă asupra dezvoltării — sînt **determinări istorice** ale socialismului, determinări reale, de ordin obiectiv, ridicate fiind de însăși devenirea vieții, constituind astfel condiții **sine qua non** ce asigură drumul ascendent al edificării noii orînduiri. De ordin **obiectiv** fiind, aceste determinări istorice reale, specifice societății socialiste multilateral dezvoltate, își împlinesc modul concret de ființare angajînd planul **subiectiv al realității** sociale — făurirea noii societăți însemnînd un proces istoric **predominant** conștient, ceea ce impune ca rolul conducător al partidului Comunist, **principalul factor subiectiv al procesului** istoric obiectiv, subiectul istoriei însăși — a cărui conștiință politică reprezintă **sensul istoriei care a devenit conștientă de sine,** să crească tot mai mult, să cunoască un necontenit proces de amplificare și aprofundare. Acest fapt nu este de conjunctură, ci este implicat de **esența stadiului istoric al structurii sociale înseși.** Iar din această perspectivă, care are un caracter de legitate istorică imanentă unei structuri sociale obiective, realitatea **factorului de ordin subiectiv crește cu forța necesității obiective**.

Noile condiții ale etapei de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate impun ca eforturile întregului popor, materializînd gigantica operă în care masele participă nemijlocit la o autentică activitate de **creație** profund conștientă, să fie **unite într-o unică direcție ;** făurirea socialismului multilateral dezvoltat cere ca o atare direcție unică în care sînt unite toate forțele creatoare, în măsura în care trebuie să însemne un proces fundamentat **științific,** să reprezinte un fapt de adevărată **conștiință istorică,** iar **realizarea istoriei însăși în lumina acestei conștiințe istorice** impune în mod necesar, ca fapt hotărîtor care să-i asigure pe deplin succesul, **conducerea activității economico-sociale,** perfecționarea continuă, atît sub aspectul conținutului cît și al formelor specifice, a acestei activități de conducere.

În viziunea materialismului dialectic și istoric o deosebită importanță teoretică și practică o are teza că fiecărei etape de dezvoltare a societății îi corespunde o anumită formă de organizare și conducere, formă care exprimă esența formațiunii sociale respective, conținutul concret-istoric al acesteia. Dezvoltînd această teză a întemeietorilor socialismului științific, prin aplicarea ei la particularitățile de dezvoltare ale țării noastre, partidul Comunist pleacă în fundamentarea semnificațiilor ei concrete de la **definirea conținutului etapei actuale,** relevînd faptul esențial, de principiu că **necesitatea obiectivă** pe care o impune procesul de construire a socialismului multilateral dezvoltat, ca **operă națională,** o constituie **conducerea conștientă a societății** pe baza unui **plan național unic.** În cadrul acestor noi dimensiuni ale istoriei, avînd în vedere că socialismul multilateral dezvoltat înseamnă un nou tip de civilizație, care se cere **revoluționată în înseși bazele ei** — de la **elementul economic** pînă la **factorul om,** partidului Comunist îi revin responsabilități tot mai mari. Cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat la Conferința Națională a Partidului, **criteriul esențial** în elaborarea măsurilor conducerii și planificării economico-sociale îl constituie „afirmarea tot mai puternică a rolului conducător al partidului în societate". Desigur ceea ce se impune ca fundamental este faptul că această cerință majoră — creșterea continuă a rolului conducător al partidului Comunist în opera complexă de edificare a socialismului multilateral dezvoltat, este nu efectul unor dorințe subiective, ci are valoarea și semnificația istorică a unei necesități de ordin obiectiv, pe care o impune realitatea însăși la acest nivel al devenirii istoriei. Faptul că rolul conducător al partidului Comunist devine tot mai complex, că este necesar să sporească mereu, constituie în esența sa — cum precizează tovarășul Nicolae Ceaușescu — „însuși rezultatul dezvoltării istorice" a societății noastre socialiste ; prin întreaga sa activitate — teoretică și practică, partidul Comunist a dovedit întotdeauna „că se identifică cu aspirațiile cele mai profunde ale oamenilor muncii, cu interesele întregii națiuni socialiste".

În etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltată și a trecerii spre comunism, cînd istoria însăși se ridică energic pînă la valoarea supremă a **conștiinței de sine,** înfăptuindu-se o **libertate reală a tuturor oamenilor muncii** prin realizarea concretă a **libertății istoriei însăși,** în aceste noi condiții economice, politice, sociale, naționale și umane, care angajează problema transformărilor revoluționare pînă la a împlini societatea într-o nouă civilizație materială și spirituală superioară, fiind vorba deci de o **radicalitate ce se aplică pînă la dimensiunile istoriei,** rolul de forță conducător al partidului Comunist trebuie să cunoască mereu noi valențe calitative, doar în acest fel răspunzînd **necesității istorice** de a se **identifica** practic cu preocupările întregii societăți

Centru vital al întregii națiuni socialiste, focalizînd eforturile întregului popor în atingerea țelului unic al societății — făurirea socialismului multilateral dezvoltat și, în perspectivă, a comunismului — partidul Comunist reprezintă, în calitatea sa de principal factor subiectiv al însuși procesului istoric obiectiv, forța capabilă să asigure succesul deplin al grandioasei opere în care sînt angajate totalitatea energiilor creatoare ale clasei muncitoare țărănimii și intelectualității, ale întregului popor, devenit stăpîn absolut al destinului său, conștient de menirea sa, de semnificația istoriei noi pe care o poate făuri în mod conștient și liber.

Precizarea făcută de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul la Conferința Națională a Partidului, că în etapa actuală de dezvoltare a patriei noastre se impune cu necesitate ca activul de partid, toți membrii partidului să participe la dezvoltarea economico-socială nu din afară, ci **nemijlocit dinlăuntrul tuturor organismelor economice, sociale și de stat ale țării** are o înaltă valoare principială, cu semnificații de importanță vitală atît în planul teoriei marxist-leniniste cît și în cel al practicii sociale din societatea socialistă. Acest fapt relevă pregnant **identitatea de esență** care există în societatea socialistă multilateral dezvoltată între partid și popor ; realitatea acestei identități este condiția fundamentală care asigură plenar, dinamic și creator, unitatea indestructibilă dintre partid și popor la nivelul esenței socialului, economicului, politicului etc la nivelul, în ultimă analiză, al **însăși esenței umane.**

Este în această realitate istorică vie, obiectivă prin caracterul ei legic, necesar, expresia concretă a faptului că — așa cum relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul la Conferința Națională a Partidului — creșterea și afirmarea rolului conducător al partidului se exprimă în „integrarea sa tot mai organică în activitatea și viața întregii societăți". Din această perspectivă, făurirea socialismului multilateral dezvoltat, **țel politic** la nivelul activității creatoare a întregului popor, constituie însăși expresia **ființei naționale** a existenței noastre ca popor — **legitate istorică** a devenirii, **sens uman** al devenirii istoriei.

VASILE CONSTANTINESCU

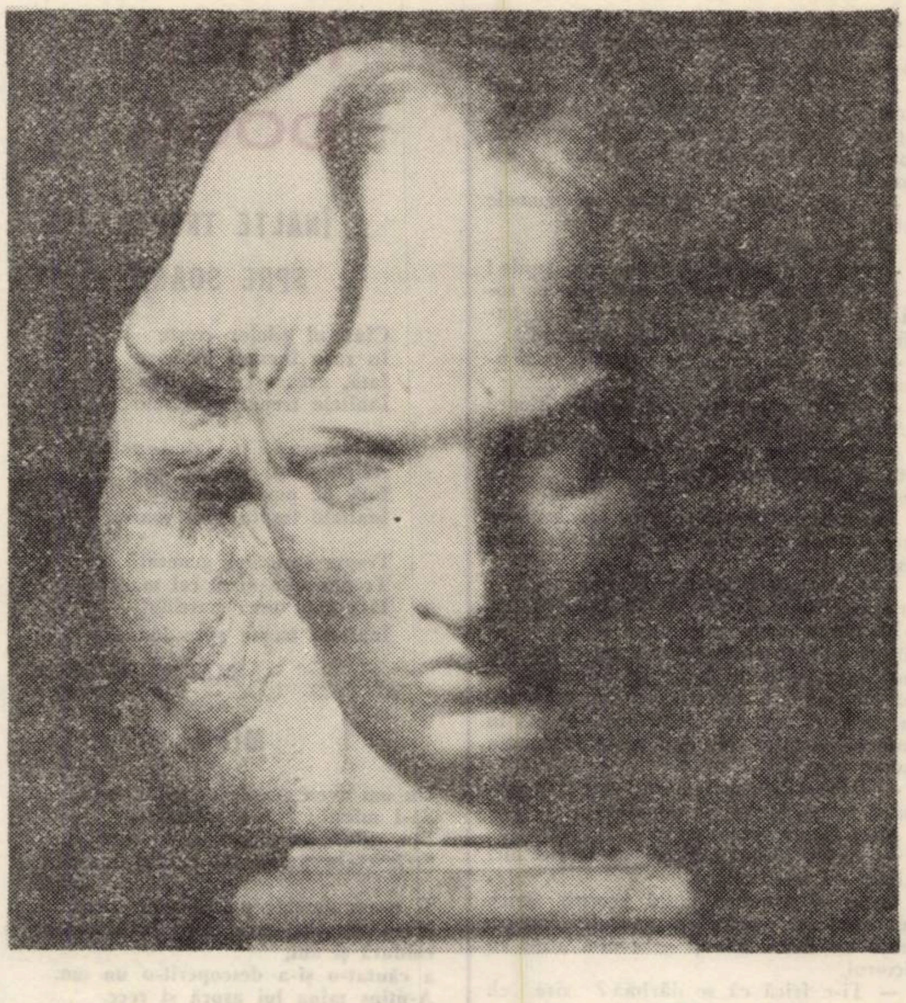

ION TOLAN „Meditație"

De la argumentul puterii, la puterea argumentului

Determinările sociale contemporane ale raportului dintre filozofie și politică se finalizează în prospectarea complexă a cerințelor vieții noi a omului întru împlinirea multilaterală a personalității sale.

Să nu trecem cu ușurință peste problemele ce apar dintru început evidente. Claritatea descriptivului poate disimula uneori o sistematică neinteligibilă. Pentru a nu crea interferențe inutile, vom opera o „tăietură epistemologică", reținînd doar dimensiunea socială a filozofiei, în speță **sociologia generală** ca știință unică despre esența, structura și dezvoltarea societății omenești. Se substituie acesteia, în ultimii ani, într-o paradă a măștilor, un grup numeros de discipline sociologice repliate sub denumirea generică de „sociologie", în fapt, studiind laturi ale aceleiași realități sociale, fie prin construirea conceptului de sociologie (aspectul teoretic), fie prin confruntarea obiectului cunoașterii cu realitatea (aspectul empiric).

Existența organizată în sistemul social se realizează sub forma **praxisului,** a acțiunii conștiente de creare a obiectului cunoașterii, de transformare a lui. Specificitatea praxisului este sistemul social dinamic, căutîndu-și neînduplecat echilibrul în simetria relației practice subiect istoric-obiect. Tensiunea interioară a praxisului apare ca rezultat al unei serii dinamice de necesități care se constituie în scopuri ale activității și a căror saturare atrage relaxarea provizorie a sistemului. Rezolvarea contradicțiilor se constituie ca stimulator al unor noi antinomii, într-o continuă modificare a realităților, pînă ce se ajunge la structura lor optimă.

Renaște sub ochii noștri mitul Păsării Phoenix sub forma determinismului specific societății socialiste, într-un proces de restructurare permanentă a conținutului tuturor activităților și direcțiilor de dezvoltare, de autoreglare social-istorică în raport cu modele sociale optime.

Praxisul oferă măsura în care societatea se depășește și socialul devine conștient de sine. Surprindem aici definiția impecabilă a **politicului,** ca formă de structurare a societății umane, cu viața sa materială și universul spiritual.

Termenul de realizare al politicului îl reprezintă **decizia politică,** confruntată cu două variabile : cunoașterea și opțiunea. Un anumit nivel de cunoaștere va comunica o anumită soluție. În realitate, într-un moment istoric dat, pentru o aceeași problemă se oferă o multitudine de soluții, de la cele construite spontan, pînă la soluția optimă, aceasta din urmă satisfăcînd criteriile maxime de eficiență, dar improbabilă de formulat în condițiile unei probleme complexe și a unei informații insuficiente.

Decizia politică este așadar un act de înțelegere și satisfacere **conștientă** a necesității obiective. În cadrul acesta, devenirea conștientă se realizează prin intervenția factorului politic, confruntat la cunoașterea științifică a vieții sociale, la investigarea ei neîncetată, pentru a asigura coincidența dintre scop (reprezentare) și rezultat (materializare). În acest sens, principiile fundamentale, linia generală a partidului marxist-leninist se bazează și trebuie să se bazeze pe o viziune sociologică generală. Această cerință este cheia de boltă a raportului politic-sociologic.

A opta, în ansamblul soluțiilor din care se decupează decizia politică, înseamnă a opta și pentru anumite metode și mijloace de acțiune politică, în ultimă instanță, actul de decizie politică fiind un act de libertate care include dreptul suveran al partidului și statului asupra problemelor interne și internaționale.

Se legitimează aici o întrebare. Fascinația optimizării ansamblului vieții sociale nu sugerează care-i posibilitatea construirii unui model la nivelul întregii societăți ?

Trecerea aceasta de la „in vivo" la „in vitro" ni se pare hazardată, cel puțin la actualul nivel cognitiv. În general un model (matematic, cibernetic) este prin definiție un sistem atemporal (mai precis soluția este dată pentru un moment dat care, implicit, este considerat momentul imediat următor calculului și deciziei). Or viața socială e devenire temporală. Cu totul altfel se prezintă problema în sistemul microstructurilor sociale unde raporturile intrinseci sînt oarecum omogene și, prin aceasta, susceptibile la cuantificare. La acest nivel, modelarea

Ştiinţă şi umanism

(Urmare din pag. 1)

imaginez în halat alb, ca acum, mereu în mijlocul acestor agregate uriaşe, controlînd manometre, verificînd procese experimentale, apărînd calm şi neabătut printre tuburi tentaculare, fără a trăda nici grabă, nici oboseală, nici enervare. Adică dovedind o admirabilă stăpînire de sine, un echilibru lăuntric care presupune cu necesitate perfecta organizare a muncii intelectuale, robusteţe, disponibilităţi nelimitate, dar şi disciplină riguroasă.

Dacă înţelegi aceste date, înţelegi cum şi de ce cercetătorul şi inginerul izbuteşte să îmbine activităţi multiple şi adesea îndepărtate. La ora 8 intră în amfiteatru, la ora 11 îl găseşti în laborator, la ora 13 ţine şedinţă cu decanii şi şefii de catedră din Institut, la ora 17 se întîlneşte cu cetăţenii din circumscripţia unde este deputat în Marea Adunare Naţională, pentru ca a doua zi dimineaţa să ia de pe aeroport cursa de Bucureşti a T.A.R.O M.-ului, spre a asista la o importantă şedinţă a Consiliului de Stat, al cărui membru este. Seara revine şi e iarăşi în cabinetul său de rector, ascultînd raportul despre desfăşurarea sesiunii ştiinţifice studenţeşti, ori printre agregatele laboratorului.

Şi, după o săptămînă activă şi plină, o zi de odihnă... activă : în fiecare duminică, de la ora 10, în cabinetul său profesoral de la Facultatea de mecanică, atunci cînd pe culoare nu se aud paşii studenţilor, iar în anticameră nu vine nici un solicitant, îşi vede liniştit de studiu. Citeşte ultimele extrase ce-i sosesc, tomurile nou apărute, răspunde la corespondenţa ştiinţifică. Şi — în sfîrşit — destinderea : muzică, o carte de literatură, un meci urmărit la televizor.

Am încercat să reconstitui, an cu an, traseul său biografic într-un scurt curriculum vitae. S-ar putea rezuma totul în două cuvinte : **muncă, tenacitate.** Astfel încît cel care, în ianuarie 1949, îşi lua diploma de inginer a Institutului Politehnic din Timişoara cu menţiunea „magna cum laudae", este astăzi posesorul unui impresionant palmares de lucrări ştiinţifice, publicate în revistele din ţară şi de peste hotare.

Biografia prof. dr. doc. ing. Ioan Anton, membru corespondent al Academiei, este în multe privinţe o biografie exemplară, un îndemn la reflecţie : laureat al Premiului de stat la 30 de ani ; profesor universitar la 38 de ani, rector al Institutului Politehnic la 46. Fără a aminti distincţiile care i-au încoronat ultimele două decenii, laborioasa activitate ştiinţifică şi obştească.

Atîtea succese pînă în pragul vîrstei mature şi atîtea recunoaşteri, unui om i-ar putea toci orice reflex activ. Lui i-au călit energia şi spiritul. Profesorul este astăzi nu numai reprezentantul unei strălucite generaţii de oameni de ştiinţă, afirmată în cele aproape trei decenii de la eliberare, ci şi un continuator. Mi-a vorbit cu un anumit prilej despre dascălii săi, care au reprezentat nume de prestigiu ale şcolii tehnice timişorene de acum 30—40 de ani : profesorii Ştefan Nădăşan, Valeriu Alaci, Marin Bănărescu, Cornel Mikloşi, Koloman Bakony şi în special Aurel Bărglăzan. Intelectuali cu vederi largi, pedagogi, exigenţi, ce făcuseră ca faima Politehnicii timişorene să fie aureolată de un meritat prestigiu ştiinţific.

Ce erau pe atunci — prin '46—'47, laboratoarele ? Nişte barăci de lemn, abia încropite, ţintuite într-un cîmp cu bălării. Studenţii luau masa (mămăliguţă cu o mîncare incertă) la cantină şi apoi se îndreptau spre locurile de muncă patriotică ; era după război, ţara trebuia reconstruită.

Şi, bineînţeles, ore de bibliotecă, ore de laborator, cursuri şi răspunsuri de „zece". Profesorul Bakony glumea, dar pretindea carte, la Bărglăzan ori ştii, ori nu ştii... Şi-atunci — pot cunoaşte şi tehnicienii romantismul revoluţionar ?...

Şi l-am mai ascultat povestind, tot lapidar, dar colorat, discret, cu o afectivitate reţinută, despre maestrul său, profesorul Bărglăzan, care, ani de-a rîndul, vreme de cîteva decenii, lua cu regularitate, într-o anumită zi a săptămînii, trenul de Reşiţa ; de ce ? Ca să cunoască uzina şi problemele ei tehnice. Bineînţeles, fostul discipol îl continuă, păstrînd relaţia cu marile uzine metalurgice, unde consultaţiile sale tehnice sînt aşteptate şi unde procesul tehnologic complex îi sugerează omului de ştiinţă noi soluţii care dinamizează gîndirea şi cercetarea unui întreg colectiv de laborator.

La început, căutîndu-l pe profesor, mi-l puteam imagina, conform reprezentărilor tradiţionale, (un om în vîrstă, în halat alb, de lucru, adus de spate, de aspect hirsut), pe parcurs, imaginea aceasta s-ar fi dovedit falsă, pe cît ar fi aceea de tehnician „sută-n sută", de „tehnician şi nimic altceva". Profesorul este un om tînăr, în pofida gravităţii privirii şi-a întregii sale ţinute. Şi cîte s-ar cuveni relatate despre activitatea sa didactică. Îmi spusese odată : „Viaţa mea toată e legată de studenţi, de tineret. Eu pe primul plan sînt dascăl".

Dar deputatul ? El stăruie de zece ori pentru rezolvarea unei probleme a vreunei unităţi obşteşti din circumscripţia sa electorală, primeşte afabil pe cetăţeni şi nu numai că îi primeşte ci îi şi ascultă, le rezolvă sesizările, cererile. O cerere adresată lui poate fi urmărită sigur şi precis pînă ce îşi găseşte rezolvarea : „Antinomie ? De ce să fie aici antinomie ? Nu-i de loc aşa. Ceea ce fac eu ca deputat se continuă firesc cu ceea ce fac ca tehnician ; şi acolo şi aici mă gîndesc şi acţionez în vederea rezolvării unor probleme ale societăţii noastre, chiar dacă uneori contribui la rezolvarea unor chestiuni personale ale cetăţenilor. În fond, nu e societatea suma indivizilor care o compun ?".

La Centrul de maşini hidraulice, al cărui director este, mi-a vorbit despre sine : „Cercetările **noastre** se situează la ora actuală alături de rezultatele similare obţinute pe plan mondial. Aceste concluzii ştiinţifice şi cunoştinţe cîştigate pe parcurs au stat la baza unor studii efectuate de noi privind tipul de turbine construit pe Valea Bistriţei, la Porţile de Fier. Băieţii noştri — spune familiar profesorul — studiază şi diferite tipuri de pompe şi transmisii hidraulice folosite în industria petrolieră şi minieră".

L-am rugat să facă şi un scurt popas... aniversar : „Cînd am venit la Timişoara ca student, am găsit un oraş cu tradiţii ştiinţifice modeste, mai mult comercial. L-am văzut însă evoluînd, lăsînd trecutului o anumită mentalitate lentă, provincială, cunoscînd o altă dinamică, crescînd în tehnică, în special, ca voinicul din poveste. Astăzi e un puternic centru industrial, artistic, tehnic".

Am riscat, trecînd peste spiritul de precizie şi minuţie al tehnicianului, o întrebare de fantezie : cum îşi imaginează viitorul, chiar cel îndepărtat. Cum vede Timişoara, să zicem, la cea de-a... 800-a aniversare ?

Surîde : „aş fi bucuros să ne revedem tot aici la a 750-a aniversare. Cît despre viitor — sînt convins — va fi luminos. În privinţa ştiinţei, există nenumărate posibilităţi de dezvoltare, de consolidare a ramurilor de cercetare existente, de creare a altora noi. În tot cazul, dacă ne vom reîntîlni peste 50 de ani, sau chiar mai repede, am certitudinea că vom putea vorbi despre oraşul nostru ca despre o puternică citadelă a industriei, artei, ştiinţei şi culturii româneşti.

Acum cînd încerc să sintetizez ceea ce ştiu despre prof. dr. doc. ing. Ioan Anton, îmi stăruie în memorie spusele sale : „n-aş fi realizat nimic fără sprijinul oamenilor ..." Şi sînt convinsă că aceste cuvinte izvorăsc dintr-o adîncă şi funciară modestie şi am sentimentul că, scriind despre tehnician, scriu de fapt despre un om în adevărata accepţie a cuvîntului...

---

poate avea o eficacitate remarcabilă. Am fost pus în cauză. în această privinţă, participînd la o cercetare sociologică complexă, cu profil interdisciplinar în zona depresionară a Vrancei.

Concluziile cercetării au conturat un model optim pentru sistemul socio-economic al zonei, capabil să surprindă şi să cuprindă într-un circuit unic zootehnia şi industria rurală casnică legată de aceasta, pe ideea valorificării acestora de către acelaşi subiect economic, pe ideea reproducerii unor relaţii naturale.

Pentru ca sistemul socio-economic să preconizeze o structură diacronică, se cer îndeplinite două condiţii : în primul rînd, reprezentarea posibilului pe un plan logico-ştiinţific, adică verificarea capacităţilor în cadrul unui experiment social şi, în al doilea rînd, transformarea posibilului în act de către subiectul economic, adică ordonarea de către acesta a raporturilor pe baza rezultatelor experimentului.

Polara celor două idei ar fi dezvoltarea unor microasociaţii zootehnico-meşteşugăreşti, vitalizate de forme intensive de diviziune şi cooperare a muncii.

Această rezolvare practică nu va uzurpa în nici un caz vreun atribut funcţiei teoretice, mai mult, ea va constitui un stimulent pentru gîndirea unor realităţi noi.

Aici transpar şi direcţiile viitoare ale cercetării sociologice, adică **personalizarea,** prin crearea unui aparat conceptual capabil să redea esenţa realităţii sociale, şi **politizarea,** prin dezvoltarea aparatului conceptual şi metodologic al sociologiei, pînă la nivelul la care aceasta se poate suda cu stilul şi problematica activităţii curente a organelor de decizie pe toate treptele.

Structura socială contemporană îşi va atinge optimul doar în măsura în care se conferă subiectului istoric posibilitatea de a domina şi controla circuitul proceselor sociale, prin conştientizarea maselor populare stimulîndu-se şi potenţîndu-se valenţele lor creatoare.

Prin stăpînirea ansamblului relaţiilor sociale, prin integrarea individului în această matrice ca agent creator, se prefigurează mutaţii spre omul ca subiect al afirmării sale, investit cu însemnele puterii şi ale demnităţii.

Raportul tovarăşului Nicolae Ceauşescu la Conferinţa Naţională a P.C.R. este preludiul acestui triumf : „Sarcinile stabilite în domeniul activităţii ideologico-educative deschid perspective minunate pentru afirmarea personalităţii umane, pentru dezvoltarea umanismului şi democraţiei socialiste. În centrul lor se află omul..."

ANTON MERSCHI

CARTEA POLITICĂ

Perfecţionarea vieţii sociale

Etapă calitativ superioară a construcţiei noii orînduiri sociale, făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate ridică o multitudine de probleme de o deosebită complexitate, iar rezolvarea lor impune, cu forţa necesităţii obiective, perfecţionarea continuă a formelor şi metodelor de conducere şi organizare în toate domeniile şi la toate nivelurile vieţii economico-sociale. Această problematică de o stringentă actualitate a generat în ultimii doi ani un larg şi rodnic schimb de idei în revistele noastre de specialitate. Cele mai importante dintre studiile apărute cu acest prilej au fost recent adunate în volumul publicat de Editura Politică şi intitulat : **„Perfecţionarea organizării şi conducerii vieţii economice de stat şi sociale".**

În funcţie de subiectele abordate de diversele studii, volumul de faţă le structurează în cinci mari capitole, după tot atîtea teme principale : probleme generale ale făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate, probleme ale perfecţionării conducerii şi planificării economiei naţionale, perfecţionarea conducerii vieţii sociale, perfecţionarea activităţii ideologice şi probleme ale relaţiilor internaţionale.

Indicaţia expresă din recentele documente de partid adresată specialiştilor noştri în vederea analizei teoretice amănunţite şi profunde a noilor fenomene sociale care definesc actuala etapă de dezvoltare a ţării noastre se dovedeşte şi de această dată bine venită. Studiile cuprinse în această culegere reuşesc, într-adevăr, să pună în evidenţă noi aspecte ale problemelor investigate contribuind astfel la cunoaşterea mai profundă a dinamicii fenomenelor sociale contemporane care privesc direct sau indirect opera amplă de făurire a socialismului multilateral dezvoltat.

În acest sens, se impune atenţiei mai întîi substanţialul studiu semnat de Radu Florian şi intitulat „Cu privire la contradicţiile societăţii socialiste". Cercetînd în profunzime formele sub care se manifestă contradicţiile sociale în etapa pe care o parcurgem, autorul aduce clarificări şi cotribuţii de natură să pună această controversată problemă în termenii cei mai adecvaţi. Considerînd contradicţia ca o particularitate a relaţiilor structurale, Radu Florian distinge trei tipuri de contradicţii sociale după forma specifică a dependenţei elementelor în cadrul relaţiei structurale : a) **opoziţia** exprimă contradicţia elementelor interdependente care se exclud reciproc ; b) **deosebirea calitativă** este specifică relaţiilor dintre elementele interdependente care, deşi se caracterizează prin structuri fundamental diferite, au proprietăţi identice care determină unitatea lor reciprocă ; c) **deosebirea** este proprie relaţiilor dintre elemente interdependente de aceeaşi calitate avînd unele proprietăţi neidentice. Este singura formă reductibilă a contradicţiilor sociale. Cu aceste delimitări autorul reuşeşte să pună în lumină specificul contradicţiilor în socialism mai satisfăcător decît se poate face pe baza vechii clasificări a contradicţiilor sociale în antagoniste şi neantagoniste.

Substanţiale, sînt, de asemenea, consideraţiile lui Mihai Drăgănescu asupra noţiunii de progres în conducere (conducere, economie, societate). Subordonat progresului economic, progresul în conducere este, în acelaşi timp, factor determinant al acestuia. În această calitate, progresul în conducere „implică schimbări profunde obţinute prin eforturi umane şi investiţii în echipamente tehnice specifice activităţii de conducere".

Urmărind implicaţiile programului ideologic al partidului în creaţia literar-artistică, Dumitru Popescu insistă îndeosebi asupra funcţiei sociale a literaturii şi artei în condiţiile concrete ale etapei actuale în dezvoltarea ţării noastre : elaborată în spiritul propriu întregii opere de construcţie a socialismului multilateral dezvoltat, cultura noastră trebuie să-şi afle sensul ultim în contribuţia substanţială la progresul rapid al acestei opere. Într-un alt studiu, Miu Dobrescu reia acest aspect într-un context mai larg, privind întreaga activitate teoretico-ideologică şi politico-educativă ca o componentă esenţială a operei de edificare a socialismului.

Prezentînd sintetic rezultatele de pînă acum obţinute în investigaţiile teoretice asupra unei problematici de o deosebită actualitate, studiile reunite în acest volum reprezintă totodată un fundament pentru cercetările şi dezbaterile care, neîndoielnic, vor avea loc de aici înainte.

D. N. ZAHARIA

ANINA – lume plină de cer

SINT 200 DE ANI DE LA ÎNFIINŢAREA LOCALITĂŢII... Vin dinspre Oraviţa cu o basculantă. Întimplarea a făcut să-l găsesc aici pe fostul meu coleg de şcoală, inginerul pe care-l voi numi pe scurt Zeno. „Via vita", drumul este viaţă, îmi spune el. Metru cu metru, asfaltul redă circulaţiei civilizate un splendid decor ritmat de brazi, o zonă aproape inedită pentru turişti şi mai ales se realizează aici o arteră pusă la dispoziţie industriei.

Caraş-Severinul devine, în anii următori, unul din cele mai importante locuri turistice ale ţării. Calea de acces spre pitorescul său leagă Naidăşul de Oraviţa, Anina, cotind spre Bozovici, Iablaniţa, Herculane. Şi, iată-ne ajunşi la Steier, din înălţimile căruia perspectiva aşezării miniere se deschide în evantai, cu străzile situate la niveluri diferite, legate prin trepte. Anina, cu rîndurile ei disciplinate de case vechi şi noi, condamnată odinioară la izolare şi alcoolism.

Oraş al perspectivelor uriaşe, al transformărilor radicale, al efervescenţei pline de efect imediat şi revelatoriu. O aşezare inteligentă, parcă adecvată conţinutului ei, care se află în profunzimea pămîntului, cu oameni prietenoşi, pentru care viaţa se deschide pentru toate orizonturile.

Drumul acesta nou este binemeritat.

Autoturisme colorate trec unele după altele spre interioarele splendorilor naturale, spre decorul unei localităţi concepute îndrăzneţ şi unic de ingeniozitatea umană şi de spiritul practic însuşi.

180 DE ANI DE LA ÎNCEPUTURILE EXPLOATĂRII CĂRBUNELUI SE ÎMPLINESC ÎN ACEST AN. Colivia în care mă aflu cu un foarte tînăr inginer, venit aici de prin părţile Olteniei, mă va cobori la peste 1 km sub pămînt. E una din cele mai mari adîncimi de pe continent, în orice caz, cea mai mare din ţară. Puţul Central însemna odinioară drumul spre groază, semănat de catastrofe. Cîndva mai coborîsem aici, cu cîţiva scriitori tineri şi purtam lămpi foarte grele. Acum — lămpi electrice, la cască, masca obligatorie, aparat pentru măsurarea densităţii gazului metan, toate aparatele moderne necesare asigurării securităţii vieţii în subteran.

Galeriile trec în viteză pe lîngă colivie, pete de lumină, discuri alburii. Jos, datorită aerajului sistemtic, nu mai întîlneşti călduri insuportabile. Galerii solide, beton şi metal, veşnice, îţi dau sentimentul că te găseşti la suprafaţă. Deasupra, însă, un munte de o mie de metri ne apasă.

În abataje, cu toate că straturile nu sînt uneori prea groase, pătrunde mecanizarea completă şi locomotivele pneumatice. Armăturile indică prudente presionea huilei mate şi negre. Şi în aceste locuri, mulţi oameni tineri. Mînuiesc cu siguranţă aparatele şi uneltele, îşi zîmbesc calm, nu vezi pe feţele lor acea apăsătoare umbră, specifică părinţilor lor care, erau „oameni fără cer".

Exista aici mîndria unei tradiţii vechi de minerit, dar şi aceea de a fi un om modern, pe deplin participant la treburile societăţii. Aceleaşi feţe, marcate în adîncuri de praful negru, le-am întîlnit seara pe băncile liceului, La Clubul muncitoresc, în cenacluri. Se poate spune : muncă, ştiinţă, artă. Se poate spune : civilizaţie.

Parcurgînd galeriile de la Anina, nu mă încearcă decît sentimentul firescului de bun augur ; nimeni nu are nevoie de senzaţional, de sentimentul pericolului Munca se desfăşoară aici normal şi protejată, grija pentru om străluceşte tocmai prin transformarea acestui loc de muncă de excepţie şi de specific într-unul obişnuit. E bine atunci cînd putem raporta: totul decurge perfect. Şi asta nu înseamnă monotonie ci biruinţa omului asupra obscurului absurd al naturii. Senzaţionale trebuie să rămînă doar datele aşezării minei şi faptele triste din trecut. Azi coborîm în cel mai adînc puţ cu uşurinţa cu care trecem o stradă.

SE ÎMPLINESC 20 DE ANI DE CÎND ANINA A DEVENIT ORAŞ. Şi nu-i lipseşte nici una dintre coordonatele confortului urban. În aceşti ani a apărut şcoala profesională, clubul muncitoresc, cinematograful, ştrandul. În împrejurimi, cabane pe lîngă lacuri, tabere pentru tineret.

Am întîlnit cîţiva tineri în bibliotecă. Mi-au vorbit despre exigenţa cu care privesc ei manifestările culturale ce le sînt dedicate. mi-au spus că muzica este una din vocaţiile cele mai răspîndite prin partea locului ; şi asta nu numai sub formă de audiţie, ci prin creaţie şi interpretare. Mi s-au înmînat poezii scrise cu vîrsta romantismului şi mi-a părut bine că vîrsta iniţierii în tainele frumuseţilor lumii începe atît de devreme.

Ce bine că în subteran nu mai lucrează truditorii chinuiţi şi fără orizont de odinioară, ci oameni instruiţi, capabili să vadă cu mult mai departe de micile interese proprii, o colectivitate luminoasă şi înzestrată.

Douăzeci de copaci tineri au fost plantaţi în acest an festiv al oraşului. Ei vor creşte, odată cu noile generaţii, ducînd mărturia acestor ani de dăruire totală a acestei **lumi pline de cer.**

LUCIAN BURERIU

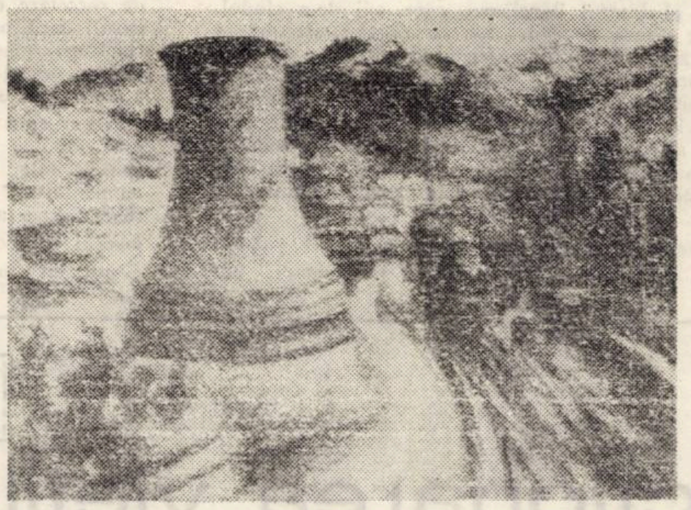

AUREL ŢARA „Peisaj"

TOMEŞTI – constelaţia sticlarilor

Undeva, spre marginea de est a judeţului Timiş, şoseaua ce duce spre Deva, după ce străbate satul Coşava, poposind ca într-un remember parcă în faţa vechiului han al poştei care a adăpostit cîndva pe Alexandru Ioan Cuza, trimite o ramificaţie spre dreapta, să însoţească limpedele curs al Begăi prin Curtea şi Româneşti, spre Tomeşti.

Cine păşeşte pentru prima oară printre acei versanţi ai Munţilor Poiana-Ruscă, anevoie poate bănui că, dincolo de peisaj, de cuşmele pădurilor străbătute de timp cu paşii urşilor şi ciutelor, cu Legenda Crăiţei, ce mai înfioară uneori cu foşnet ramurile şi pe care puţini o mai cunosc, cine poate bănui că dincolo de toate acestea puisează o lume mirifică a limpezimilor.

Munţii din preajmă, adăpostind vetre străvechi de artă şi cultură populară românească şi pietrificîndu-şi seva lor de lumină albă nu departe la Ruschiţa, prin vestita Carieră de marmoră, ce concurează celebrul nume al Carrarei, munţii aceştia poartă aici, ca pe nişte elemente fundamentale, pasiunea şi îndemînarea unor oameni care, de generaţii, filtrează strălucirile ascunse ale materiei adunîndu-le prin cuarţ, nisip şi foc în sticla de Tomeşti.

Între pădurile şi stîncile din preajmă, fabrica de sticlă, aşezată pe Valea Begăi, pare o insulă laborioasă a dăruirii umane, care a găsit în cleştarul culorilor, aşternute pe cele şase milioane de piese făurite aici anual şi diversificate în o sută nouăzeci şi cinci chipuri de produse, unul din sensurile lăsate în elemente de trecerea imemorială a timpului.

Trecînd pragul primei hale a fabricii, care adăposteşte secţia cuptoare, ai ciudata senzaţie că în jurul fiecărui cuptor în care se zbuciumă cu ritm trepidant înaltele temperaturi ale flăcărilor, oamenii care-şi alimentează ţevile de suflat, din ele dînd la iveală formele imprevizibile ale materiei topite ce va deveni sticlă, formează o constelaţie în jurul focului comun al existenţei.

Cuptoarele imense şi formele sticlei primesc o lumină aparte prin mîinile omului, prin ceea ce a învăţat el din tată în fiu, de-a lungul unui secol şi jumătate aproape, de cînd pe aceste meleaguri există sticlari. Drumul meseriei, prin mîinile oamenilor, de la micuţa hală de altă dată, unde arderea se făcea cu lemne transportate cu căruţa, iar recoacerea se făcea în cuptoraşe de cărămidă, la fabrica modernă de astăzi, a însemnat şi drumul unui timp istoric de la bordeiele muncitorilor de atunci la orăşelul muncitorilor de acum, dotat cu atribute demne de civilizaţia contemporană.

Un drum prin secţiile fabricii, de la cuptoare la şlefuitorie, sculptură şi decor, întîlnind nenumărate familii de muncitori, ca acelea ale lui Dumitru Zamfirescu şi Hugo Weber care lucrează din moşi-strămoşi cu feciori şi fiice în fabrică, un drum alături de benzile transportoare de aştri miniaturali, cărora le dau strălucire mîinile omului, sfîrşind în liniile trase cu gingăşie la secţia pictură, înseamnă o apropiere faţă de gîndirea şi simţirea acestor oameni, care străbate, prin produsele muncii, continentele, din Europa pînă în Asia, Australia şi America.

Ca un omagiu acestor sticlari, pe care i-am asemuit în jurul cuptoarelor unei constelaţii în jurul axului existenţial şi care, modelînd prin foc materia se modelează pe ei înşişi, ne însoţim epilogul vizitei printre sticlarii din Tomeşti cu un gînd închinat de un mare istoric — Vasile Pârvan — acelora ce făuresc istoria : „Munca e ritmul vieţii. Ea dă ca şi libertatea tărie, frumuseţe şi caracter fiinţei noastre... Munca milioanelor de lucrători harnici luminează omenirea ca soarele în amiază. Şi ritmului etern în care se poartă luminile infinite în cosmos, îi stă cu vrednicie alăturea ritmul veşnic în care umanitatea îşi poartă sîrguinţa ei luminoasă de la veac la veac şi de la mileniu la mileniu".

NIC. DOLANGA

epistole

SENTIMENTUL AUGUST

August coboară peste români, cu aer pur, ca o binecuvîntare. În caruselul etern al celor douăsprezece luni, august, are semn adînc încrustat în peretele vieţii. Nopţile sînt profunde, oglinzi de apă albastră — aşa cum ştim. Cerul e o lentilă limpede, răsturnată peste respiraţia ascunsă a pămîntului, ce poartă, în rotire gravă, cosmică, o ţară numită a noastră.

Ni s-a aburit grîul greu şi sticlos.

Ni s-a aburit sarea dulce, fosforescentă, de suflarea firii.

Osia lumii trosneşte, îşi risipeşte firul, încurcînd roţile bătrîne, mecanismul de ceasornic întors al planetelor, mute de moarte : du-ne, pămîntule !...

Du-ne, pămîntule viu, pîinea stă îngropată în sămînţă, pulsează ca un sînge al trudei, sămînţa doare ca o bucurie prea plină, pămîntul e o pîine coaptă la subsioara soarelui : rîurile ridică recvieme fastuoase, înălţînd cerul : acest fapt, această *istorie* îşi caută lauda.

Istoria a fost determinată şi intercalată în termeni livreşti, întotdeauna, de către supravieţuitori : supravieţuitorii sînt cei mai buni, spune istoria, spun supravieţuitorii ; sub teasc, musteşte în cerneală rafinată cartea de citire a lumii ; lumea îşi citeşte chipul, în oglinzi multiplicate la nesfîrşit — zilele, nopţile — lumea îşi cunoaşte chipul odihnit în trei sute şaizeci şi cinci de bunădimineţi : de fiecare dată, ea, lumea, speră în întinerire, pace, bunătate. Ea, lumea.

Aşa stăm, noi, românii, în această ţară binecuvîntată, bucurîndu-ne de aritmetica augustului, venit pe coridoarele secrete ale bunului pămînt, ca o libertate, ca o mare sărbătoare a libertăţii : aşa cum ştim.

Sînt ele, zilele, ale noastre. În care pîinea şi sarea, sarea şi pîinea sînt temelia pentru gîndire cinstită. Şi, în acest timp, deschidem poarta înaltă (din lemn alb, încrustat şi bătrînesc, uns cu înţelepciunea bunilor) a ţării, lăsînd să ne calce pragul, timpul august, ca un semn al echilibrului.

ALEXANDRU DEAL

gloante
oarbe
parodii în
proza

NICUŢĂ TĂNASE

Un băiat „prima" şi ceva...

„Verde, verde foi de lele
beau apă din trei cişmele"

Se făcuse mare şi viaţa lui schimbată în bine îl obliga la cravată. Putea fi luat drept un băiat „şic" şi nimeni, nici măcar meşterul Cotroanţă, nu putea bănui că acest tînăr cu obrazul proaspăt ras fusese golan de maidan, giolar şi cuţitar sadea başca miştocar de clasa unu. Avea, cum să zic, fason chiar şi fără ac de rigoare şi acum, aşa cum era, se înfiinţa la peţit mîna Mioarei cu care vroia să se lege pe vecie şi cu acte fix.

Veni seara în peţit, la ceasul cafeluţei cînd dorm pisicile în gura sobei năucite de muzica vecinului, arăta grav şi potolit o uşoară ironie îi juca pe chip şi era dispus să tranşeze totul în favoarea lui.

Puse carnetul de cec la vedere, cu dunga maronie în sus, drept în buzunarul de la piept şi cînd veni rîndul călduri' se apucă să-şi facă vînt cu pagina a doua fluturînd sub ochii babacilor, beliţi ca la comedie, nici mai mult nici mai puţin ca 45 de bătrîne una şi una de rămăseseră ăia ţuţ regretînd că nu mai au o fată şi-o ocazie.

De la o vreme conversaţia lincezea, o vagă incertitudine plutea în aerul curăţit de vorbe cînd, viitorul socru, agil şi cîntărit în toate, puse o întrebare de ordin autobiografic.

— Sanchi, mă iei la mărunte ? Ai şarm, papa, se scăpă Mierlică şi lovind tabachera în fundul ei platinat făcu să-i zboare o ţigară între dinţi.

— Vai de mine, domnule Mierlică, o sfecli viitorul socru, nu vreau să te jignesc, întreb de informaţie.

— Ce sîntem la Gara de nord ? Uşor că-mi zboară şiretul şi vă las afiş să-mi duceţi lăutarii pe urme.

Răbufnirea nepotrivită, umplu de mîhnire sufletele familiei gata de ciripit pe teme de nunţi cu sau fără daruri.

Mierlică îşi luă seama şi corectă traiectoria alegînd vorbele cu penseta de ziceai că scuipă mărgăritare.

— În situaţia acută şi gravă de urgenţă ivită, realmente, tată socrule, cazul de forţă majoră ne obligă şi basta. Auto nihil, auto Cezare, vorba poetului. Aşa că dă laba şi zi mersi că-ţi iau pipiţa.

Şi-l apucară iar căldurile de-şi făcu vînt cu cele 45 de bătrîne pînă îi apucă pe babaci chinurile mătăniilor.

MIRCEA MICU

vorbe vorbe

pahar (pahare)

Cînd spunem „pahar", nu ne gîndim neapărat la acel obiect de sticlă, de plastic sau de alte imitaţii de cristal, pe care-l întrebuinţăm cînd dorim să bem apă (modul de întrebuinţare se învaţă încă în perioada post-biberon), ci la o discuţie între prieteni (vezi : „un pahar de vorbă"). Dacă sînt mai multe pahare de vorbă, atunci facem cunoştinţă cu un fenomen ciudat : se produce o confuzie a termenilor, încît nici un dicţionar din lume nu ne-ar putea scoate din încurcături, pentru că se umple paharul (N-am înţeles niciodată de care pahar e vorba, însă am dedus că trebuie să fie o aluzie la un pahar anumit).

Despre povestea cu paharele s-au scris pînă acum, după cunoştinţele mele de pe aceeaşi stradă, 237.698 de schiţe satirice. Există 1.431.582 de epigrame şi trei sferturi de milion de caricaturi, aşa că nu mai încercăm şi noi să veştejim pe acei care. Dorim doar să vă comunicăm cîteva cugetări îndelung gîndite şi puse la punct din punct de vedere stilistic : 1) Paharul curat este ca o lacrimă de prieten căzută pe decizia (ta) de retrogradare. 2) Nu forma contează, ci conţinutul. 3) Paharul umplut cu banii tăi sună a viciu ; cel umplut cu banii statului sună a infracţiune. 4) Nu cu paharul umpli un lac. 5) Paharul subţire din neglijenţă se sparge. 6) Un pahar de Hebe e mai folositor decît alt pahar de Saxa, Căciulata, Sévres sau Buziaş, depinde de afecţiunea pe care o ai pentru o marcă sau alta. 7) Între două, nu te vezi bine. 8, 9, 10) cu altă ocazie. 11) Nu daţi paharul peste cap. S-ar putea să vă coste. 12) Dacă îi eşti prieten, gîndeşte-te şi la ulcerul lui.

După însuşirea adevărurilor de mai sus, sărbătoriţi-vă ziua de naştere. La mulţi ani !

ZITRON

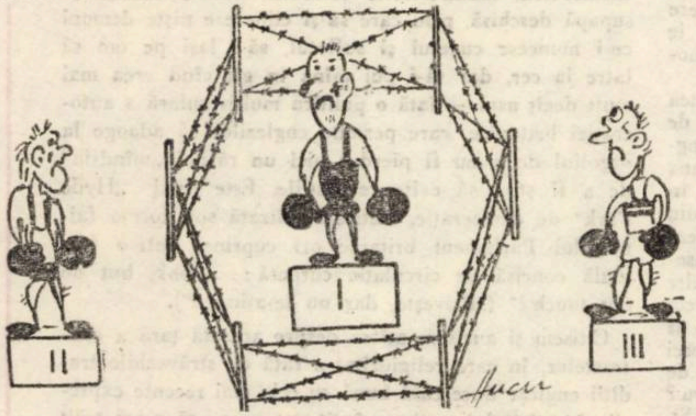

Caricatură de DUMITRU CUZUBAN

EPIGRAMĂ

CÎNDVA ROMÂNIA LITERARĂ PUBLICA EPIGRAME. LA UN MOMENT DAT A ÎNLOCUIT PAGINA DE UMOR CU RECLAMA ADAS

De cînd ADASU-n revistă
Îşi croieşte noi poteci,
Putem spune că umorul
E asigurat pe veci.

GH. ZARAFU

EPITAFUL UNUI ZGÎRCIT

În Lăcaş-pustiu-de-lască
Fu chemat pe-un ton glumeţ ;
Însă el ca să trăiască
Vru acum *cu orice preţ !*

LUI ILIE CONSTANTIN, AUTORUL VOLUMULUI *FIARA* CARE ÎN REVISTA „LUCEAFĂRUL" S-A DOVEDIT FOARTE... VEHEMENT ÎN OPINII FAŢĂ DE EPIGRAMĂ ŞI CU ÎNSUŞI CINCINAT PAVELESCU

Poetul nostru nu-şi dezminte
Titlul de volum, ce-i FIARA,
Căci în Cincinat, o, sfinte,
Îşi înfipse bine ghiara !

MAI MULŢI EPIGRAMIŞTI DIN ŢARĂ AU TRIMIS PE ADRESA LUI CASSIUS EPIGRAME ÎN CARE POANTA E APROAPE IDENTICĂ : „S-A VĂZUT CĂ ESTE CLAY"

Mă confundă cu boxerul
Cei ce-n artă sînt intruşi ;
Asta pentru că-n catrene
Eu m-am purtat cu mănuşi !

CASSIUS

SPORT

Start fotbalistic

După o binemeritată vacanţă, fotbaliştii au coborît pe stadioane din factonul estival, în vuietul de infern al tribunelor, plini de elan şi dorinţe de realizare. Au fost primiţi nu numai cu flori şi porumbei, ci şi cu un „botez" aproape tomnatic slobozit din nori cam peste toată ţara.

Speranţe, emoţii...

Aşa-i în fotbal : startul e cu speranţe, finişul cu emoţii. De data aceasta s-a întîmplat invers : startul a fost cu emoţii. UTA, Farul şi „U" Craiova au fost p' punctul de a fi egalate pe teren propriu, Sportul studenţesc era cît p-aci să păşească cu ambele picioare în campionat, Reşiţa a stat 90 de minute cu scorul pe buze, dar nu l-a putut pronunţa, deşi la un moment dat Györfi, driblînd toată apărarea, le-a reamintit colegilor lor că în divizia A viaţa e grea, în nocturnă la Constanţa s-a jucat orbeşte, ASA Tg. Mureş în ultimul minut de joc a răsuflat uşurată că a scăpat „ieftin" (a primit doar 4 goluri de la Steaua), iar Dinamo era gata-gata să-mi strice „X"-ul la Pronosport. Şi ăsta-i doar începutul.

Nu vreau să descurajez noile promovate, dar mi se pare că la ora actuală a intra în divizia A mai înseamnă şi a intra în zona retrogradării.

Şifonată de insuccesul din ediţia trecută a campionatului Capitala şi-a consolidat o echipă, Steaua, cu elemente de valoare certă. Această superechipă, probabil, va domina campionatul, iar din asta fotbalul românesc nu va avea decît de cîştigat. La acest capitol însă îşi mai spun cuvîntul şi alţi factori (Bibliografie obligatorie : Fănuş Neagu — „Viaţa şi opera lui Angelo Niculescu, profesor")

În divizia B. ca de obicei — în fiecare serie, 8—9 pretendente la titlu şi nici una la retrogradare. Echipele timişorene au debutat victorioase. Victoria în deplasare a Politehnicii o lansează încă de pe acum în cursa pentru primul loc, dacă lucrurile se vor schimba în bine din toate punctele de vedere. Lot bun a avut şi anul trecut. Dar să fim optimişti.

După un interval atît de mic, startul fotbalistic mi se pare o continuare firească a energiilor noastre sentimentale spre mirajul stadioanelor.

ION VELICAN

foto club

PETRU JEBELEANU (Gottlob) :
„Luminiţa la volan"

DIN NOU DESPRE TITANIC [IV]

TAINA BRITANICILOR

Vasul lui Wooley, „Teresa" va pleca în vara aceasta spre locul unde s-a scufundat Titanicul. După calculele cartografice s-a ajuns la concluzia că vasul naufragiat s-ar afla într-un perimetru de 13 mile pătrate. Există şi posibilitatea ca vasul să fi fost deplasat în timpul marelui cutremur din 1929. Dar există şi o altă ipoteză, conform căreia acest cutremur a astupat vasul cu nămol. „Ne-a surprins — zice Wooley — cînd am aflat că în 1953 autorităţile britanice au trimis o navă care avea misiunea să determine locul exact în care s-ar fi scufundat Titanicul Această expediţie a fost efectuată în mare taină, iar guvernul a refuzat să ne comunice rezultatele obţinute". Wooley şi colaboratorii săi nu ascund însă care au intenţia să scoată transatlanticul la suprafaţă. În adîncul oceanului vor cobori rezervoare dintr-un material plastic special. Rezervoarele vor fi pline cu apă. După ce vor fi coborîte în jurul vasului naufragiat, în interiorul lor se va declanşa un curent de înaltă tensiune, va avea loc astfel electroliza, cu formare de oxigen şi hidrogen. În felul acesta rezervoarele vor deveni mult mai uşoare decît apa şi se vor ridica la suprafaţă cu epava navei. "Garanţie că ceea ce facem noi nu este o utopie, zice Wooley, e colaborarea noastră cu savanţii maghiari şi cei de la Institutul tehnologic din Illinois, unde, la cererea noastră, s-au făcut nenumărate cercetări, iar despre întreprinderea noastră s-a interesat chiar şi prof. Jacques Piccard. Marea lui experienţă în cercetările sale acvatice ne va fi de un real folos. Faptul că vaporul se află la mare adîncime ne este favorabil numai nouă pentru că asta înseamnă că el este bine conservat".

COMOARA DE PE FUNDUL OCEANULUI

Douglas Wooley crede că scoaterea Titanicului de pe fundul oceanului îl va îmbogăţi. La două lucruri ţine în deosebi : vechea carte Rubajajat şi mumia unei preotese tebane. Numai aceste două obiecte au o valoare inestimabilă.

Planurile lui Wooley sînt într-adevăr interesante şi nu e de mirare că pe zi ce trece el cîştigă noi adepţi. Astfel un editor american a cumpărat toate drepturile de publicare a documentelor privitoare la recuperarea vasului, iar o companie a înzestrat gratuit vasul „Tereza" (camera de televiziune, şi toată aparatura necesară filmărilor sub apă). Alţii însă privesc această tentativă a lui Wooley ca pe un vis al unui „american nebun", care nu are nici o şansă". „Cred în reuşită, zice Wooley. O întreagă viaţă am dedicat-o acestui lucru. N-am avut timp nici să-mi întemeiez un cămin. Voi scoate vasul şi atunci nimeni n-o să mai rîdă de mine".

Fanatismul lui Wooley este fără de margini. Pînă unde poate să ducă acest fanatism ne-o revelează următorul fapt. Încă în timpul construcţiei Titanicului un american a scris o carte de *science fiction*, în care prevedea catastrofa, dar şi modul în care va fi recuperat vasul. Cartea, intrînd în posesia lui Wooley a fost dată de acesta în păstrarea unei comisii speciale, sub jurămînt că n-o va citi pînă la salvarea Titanicului.

„REPRIZA" 1959

După primul război mondial, avînd în vedere trista experienţă a Titanicului, se construiesc noi transatlantice, dar şi acestea se pot considera doar teoretic nenaufragiabile. Cîteva mari vase pier pe rînd pe mările şi oceanele lumii : „Georges Philippar", „Atlantique", şi „Normandie", vasul american „Moro Castle" şi vasul italian „Andrea Doria".

Ca o culme a acestui şir de catastrofe, în 1959 are loc eşuarea vasului danez „Hans Hedtoff", catastrofă aproape întrutotul asemănătoare cu cea a Titanicului. Diferenţa a fost doar aceea că „Hedtoff" a fost construit aproape cu o jumătate de veac după Titanic, cu trei radare, prevăzut cu instalaţie specială de spargere a gheţii. Şi totuşi, „Hedtoff" după ciocnirea cu muntele de gheaţă s-a scufundat mult mai rapid decît Titanicul.

La vreo 500 de mile mai departe de locul catastrofei Titanicului, în 1959, la 30 septembrie în eter s-au auzit semnalele: „Ne-am ciocnit cu un sloi de gheaţă la ora 17.50". Deci aceeaşi soartă ca a Titanicului : S.O.S. a fost lansat de-abia după 30 de minute de la ciocnire ! Faţă de Titanic această catastrofă nu s-a deosebit decît prin numărul celor dispăruţi : 44 membri ai echipajului şi 55 călători.

În aprilie 1913, la un an de la catastrofa Titanicului, Convenţia internaţională pentru securitatea vieţii pe mare ţine la Londra o şedinţă extraordinară, cînd ia hotărîrea să se înfiinţeze imediat o Patrulă internaţională de control al gheţii pe Atlantic. Azi, această patrulă face parte din O.N.U. şi este deosebit de activă.

Cineva se poate întreba : la ce foloseşte această atît de costisitoare întreprindere cînd astăzi există radare şi instalaţii speciale deosebit de bine puse la punct. Răspunsul la această întrebare este surprinzător dar şi descurajant : radarurile „atotputernice", care „văd" totul în jurul lor, cînd e vorba de gheaţă, rămîn impasibile ! Undele radar au o putere de revenire de 60 de ori mai mică cînd se lovesc de gheaţă.

ITINERARII

Note londoneze

sau despre tipul „Hyde Park“ de democraţie capitalistă

Cînd Joachim Du Bellay, în plină Renaştere franceză, fericea pe acela care, asemeni lui Ulise, are îndărătul său o lungă călătorie, propunea de fapt o ipostază a călătorului: aceea de receptor de cunoştinţe. Astăzi, dimpotrivă, — ne-o spune şi demonstrează rafinatul călător Mircea Maliţa — întîlnirea cu o altă civilizaţie reclamă o minuţioasă pregătire, călătoria urmînd în primul rînd să valideze informaţiile noastre dobîndite anterior pe atîtea canale, să le confere prospeţimea concretului şi numai după aceea să le adauge sporul de cunoaştere. În această ipostază modernă m-am apropiat de patria lui Shakespeare.

Cum să te mai miri de circulaţia pe stînga, „partea corectă a străzii“, cum ne-a asigurat ghidul, ori de schimbarea de fiecare zi a gărzii regale la Buckingham Palace? Te mai poate oare impresiona coloana sprijinită pe spinarea a patru lei — britanici! — în vîrful căreia tronează marţial amiralul Nelson, din mijlocul Pieţii Trafalgar, simbol al biruinţei engleze asupra lui Napoleon, şi el a înălţat pe o coloană asemănătoare în Paris, în Place Vendome? Şi alte multe monumente care slăvesc victoriile britanice îndeosebi asupra lui Bonaparte? Să te mai miri de Houses of Parliament, cu celebrul Big-Ben şi cu roşul Camerei Lorzilor ori verdele Camerei Comunelor? De casa de pe Downing Street 10, reşedinţa primului ministru? De Westminster Abbey — cavou naţional — şi de St. Paul's Cathedral? De însîngeratul Turn al Londrei, unde sînt expuse astăzi bijuteriile coroanei, şi de numeroasele poduri aruncate peste Tamisa? De National şi Tate Gallery care, împreună cu Victoria and Albert Museum, adăpostesc inestimabile comori de artă din toate timpurile şi de pe toate meridianele? Ori de British Museum, cea mai elocventă expresie a jafului colonial în materie de culturi şi civilizaţii străvechi, de acel British Museum, care conservă vechi manuscrise, scrisori ale oamenilor celebri de pretutindeni, unde, alături de Biblia lui Gutenberg sau de ediţia **princeps** a operelor lui Shakespeare, poţi admira — ca achiziţie recentă — un exemplar din „Didahiile“ lui Antim Ivireanu? Să te mai miri de...?

Nu, toate acestea nu-ţi mai spun nimic în faţa străzii şi parcului londonez, acolo unde freamătă viaţa acestui Babilon care este capitala Marii Britanii şi grandioasa metropolă a Commonwealth-ului.

Aici, făcînd radiografia parcului şi străzii, descoperi pulsaţia adevăratei Anglii, a Angliei cea de toate zilele. Aşa am cunoscut-o şi eu, aşa am înţeles-o în spiritul ei.

Atras de spectacolul duminical din Hyde Park, de la colţul „speaker“-ilor, m-am dus să trag cu urechea la discursurile feluriţilor indivizi care, fie că-şi etalau calităţile de oratori, vorbind din plăcerea de a se auzi pe ei înşişi, fie că-i frămîntau nişte probleme reale, strîngeau în jurul lor mulţime de gură-cască, oameni de toate categoriile şi culorile, bărbaţi şi femei, tineri şi vîrstnici, şi mai cu seamă numeroşi turişti străini. Aici, oricine are chef să-şi descarce sufletul poate să ţină „o cuvîntare în această chestie“. Cei mai mulţi oratori, instalaţi la tribune improvizate, arborînd drapele şi lozinci, atacă probleme politico-sociale şi religioase. Unii propovăduiesc întoarcerea lui Cristos, alţii sfîrşitul lumii; unii combat discriminările rasiale, într-o Londră foarte populată de oameni de culoare, buni să facă munci pe care englezul le socoate sub demnitatea lui, alţii pledează pentru echitate socială. Se lasă întrerupţi de ascultători, chiar cu voluptatea polemicii, se ceartă cu ei, pregătiţi să răspundă oricărui atac sau întrebare, şi mai cu seamă propun un program de reforme într-o ţară a reformelor

Un indian cerea egalitate între albi şi negri, la care un englez l-a invitat să facă lucrul acesta în ţara sa, în India. „Asta e ţara mea! Mama mea a fost englezoaică!“ — sustinea cu fermitate indianul. Un altul, de la o altă tribună, profeţea victoria iminentă a muncitorilor din toate ţările din lume.

Discuţii aprinse, cu patima dezbaterii de idei şi înverşunarea neputinţei de a acţiona, se purtau între auditoriu şi orator la toate grupurile, printre care circulau impasibil poliţiştii Toate erau permise în acest parc, de la exprimarea publică a oricăror gînduri pînă la dejunarea pe gazon, afară de un singur lucru: protestul activ, prin faptă, prin luptă. Asta era misiunea lui „bobby“, a poliţistului englez, să împiedice lupta, încăierarea, manifestările violente. Să laşi omului o supapă deschisă, prin care să-şi elibereze nişte demoni ce-i muncesc cugetul şi sufletul, să-l laşi pe om să latre la cer, dar să-i pui mîna în gît cînd vrea mai mult decît asta — iată o politică multiseculară a autocraţiei britanice, care permite englezilor să adaoge la orgoliul de a nu fi pierdut nici un război „mîndria“ de a fi ştiut să evite revoluţiile. Este tipul „Hyde Park“ de democraţie, instituţionalizată sub forma faimosului Parlament britanic ori cuprinsă într-o formulă concisă de circulaţie curentă: „Look, but do not touch!“ („Priveşte, dar nu te-atinge!“).

Citisem şi auzisem atîtea despre această ţară a contrastelor, în care religiozitatea faţă de străvechile tradiţii engleze duce casă bună cu cele mai recente expresii ale spiritului modern, încît pot spune că n-am trăit realmente nici un moment de surpriză autentică, că la întîlnirea cu locurile şi oamenii din landul Albionului, pe care nu i-am văzut niciodată, am reacţionat ca cel mai dezabuzat englez.

Am înţeles o dată mai mult deosebirea de esenţă dintre democraţia noastră, a concordanţei dintre vorbe şi fapte, a participării tot mai intense a maselor de oameni ai muncii la conducerea treburilor societăţii, şi democraţia capitalistă, declarativă, a iluziilor şi vorbelor goale. Şi-am înţeles o dată mai mult de ce e ceva putred în toată această Danemarcă a marelui capital.

Şi m-am dus atunci în Highgate Cemetry şi m-am închinat la mormîntul lui Marx.

SIMION DANILA

Din lirica universală

ERKIN BAHIDOV

voi drumuri

Cu fiecare an desprins din calendare
Căruntul păr încerc să mi-l feresc,
Cu fiecare drum bătut de ploi şi soare
Parcă renasc încet şi cresc.
În zori cînd ies pe poart-afar'
Cu mîini în vînt şi fără chei,
Simt ceru-n sînge ca Icar
Şi mă înalţ cît plopii pe alei.

Pe pajişti pasul calcă slobod şi se pierde
Şi simt cum cresc şi eu cu firul verde.

În unda rîului de rouă şi lumină,
Pe culmea muntelui de perle şi agate,
În geana codrului de lună plină,
Suflarea mea tot creşte şi tot bate.

O drumuri! larg crestate sub cerul fără nori
Vă chem să-mi fiţi tovarăşi de nu ştiu cîte ori.

De-aproape să-mi spuneţi cuvîntul cel bun,
În traistă puneţi-mi şi gîndul străbun.
Lumina cea albă aş vrea s-o pătrund,
Să scormonesc pămîntul albastru şi rotund.

Şi dacă-mi fu dat s-ajung mai încet,
Voi drumuri, făcurăţi din mine poet.

Tălmăcire de AUREL CHERLEA

THOMAS MANN

moartea poetului

Aş vrea să mai cînt o dată acuma
despre bucurie, dragoste, mai;
şi cînd se rup şi corzile toate,
totul atunci a trecut.

Lasă-te înc-o dată sălbatic
o, viaţă, zînă-nflorită!
Înc-o dată lăsaţi să răsune
spumegîndul pahar în cerc chiuind,
şi cînd se rup şi corzile toate
totul atunci a trecut.

Ameţitoare-adiere de liliac
O, a voluptăţii dulce vrajă!
Şi cînd...
...tu, pe care cîntecul meu te-a slăvit
şi care cuprinsă erai de bucuria mea beată,
mă iartă...
Căci, cînd se rup şi corzile toate,
totul atunci a trecut.

În româneşte de P. ANTON

MARGARITA ALIGHER

* * *

Te rog,
    măcar în vis mai des să-mi vii,
E-atîta soare aici cînd vii,
atît de fericită sînt
        de parcă anii n-au fost
şi nu-s măcinaţi fără rost,
de-a valma strivite amarele
rostogoliri înspre hotarele
pămîntului şi cerului,
    minciunii şi-adevărului,
şi povîrnişul peste care-au galopat
vieţile noastre cabrate laolalt' —
 şi tu, care
    în urmă-ţi n-ai privit,
avîntul calului n-ai mai strunit.

În româneşte de ION POPA şi
GRETA ESCHENASY

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Ion Arieşanu (redactor şef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor şef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor şef adjunct), Ispas Moţiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacţie), Emil Vlaicu.

Săptămînal politic-social şi literar-artistic editat de Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Timiş şi Asociaţia scriitorilor din Timişoara.

Redacţia şi administraţia — Timişoara Piaţa V. Roaită nr. 3. — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. şi difuzorii din întreprinderi.

Proletari din toate țările, uniți-vă !

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic
Serie nouă
Timișoara
12 pag. 1 leu

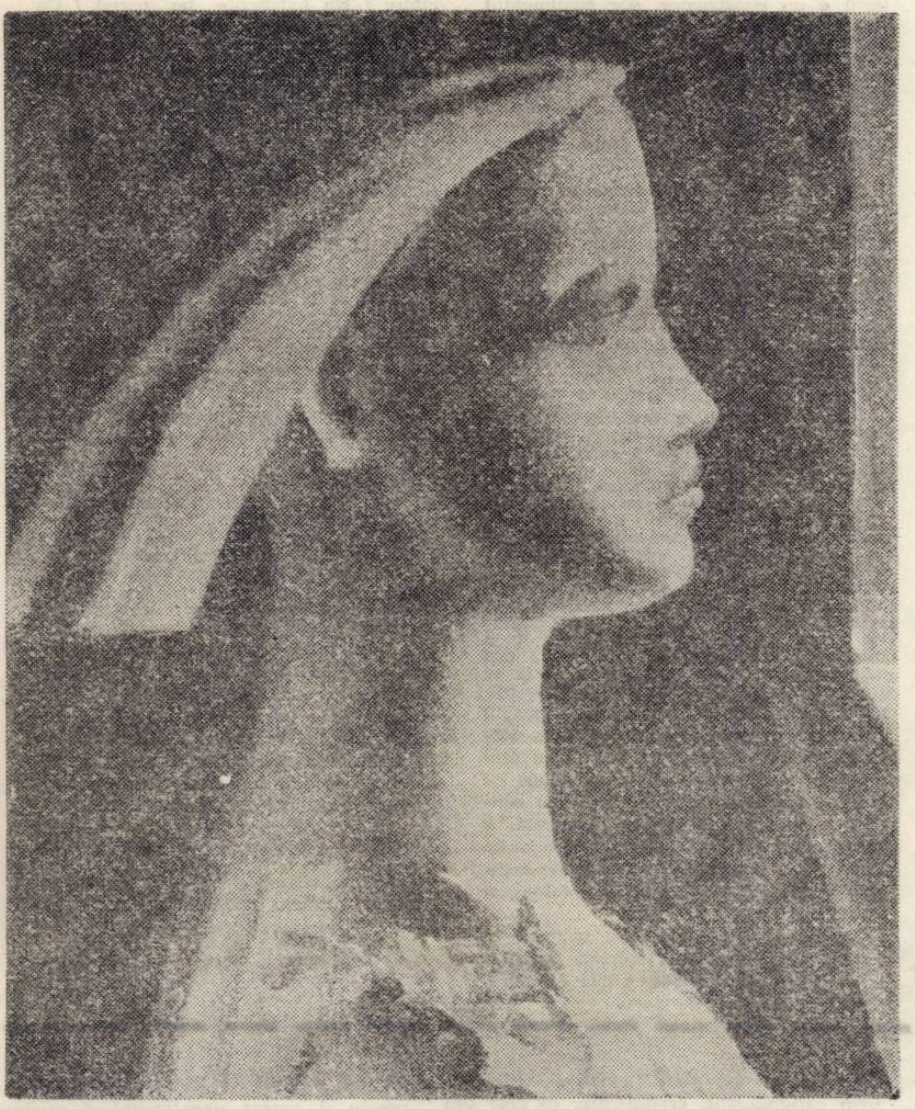

ION SULEA-GORJ
„Portret"

ETICA

Ce altceva dacă nu un minunat vis de dreptate cutreieră, de la un capăt la altul, istoria ? În marginea legendei sau a basmului, eroul, nepătat ins, numește, prin acțiunea sa, dimensiunea unui univers moral, aerul pur al frumuseții lumii acesteia. Marii eroi ai istoriei noastre au purtat pe umerii lor largi același îndemn, același gînd luminos al unei lumi pure, așezată pe drepte legi ale unui cod moral transmis din veac, le-a însuflețit brațul. În vatra Carpaților, cuvîntul omenie, cuvînt de vîrsta Meșterului Manole și a Mioriței, sună ca un legămînt. Ca o lege.

Noi nu inventăm nimic, noi continuăm tot ce a existat aici mai înalt și mai bun. Noi nu inventăm și n-avem nevoie să inventăm omenia, pe pămîntul pe care au existat Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Tudor, Avram Iancu.

Sau Mihail Eminescu.

În agitatele valuri ale lumii de azi, trunchiul acestor nume e trainic ; noi, comuniștii României veacului XX, nu trebuie să inventăm omenia. Dar trebuie să avem grijă ca, întru nepieritoarea frumusețe a unui popor, legile omeniei să rămînă neîntinate.

Proiectul de norme ale vieții și muncii comuniștilor, ale eticii și echității socialiste adoptat de Conferința Națională a Partidului, se înscrie în amplul program al construcției socialiste. O construcție care are în centrul ei omul, o construcție pentru om.

Nu poate exista, pentru scriitor, pentru artist, un program mai nobil, și nici un titlu de glorie mai mare decît acela de participant activ la formarea profilului spiritual al omului societății socialiste. Omul, ca adevăr moral, omul, ca valoare umană dăruită operei de înfăptuire, de edificare a României contemporane.

ORIZONT

ÎN ACEASTĂ EPOCĂ...

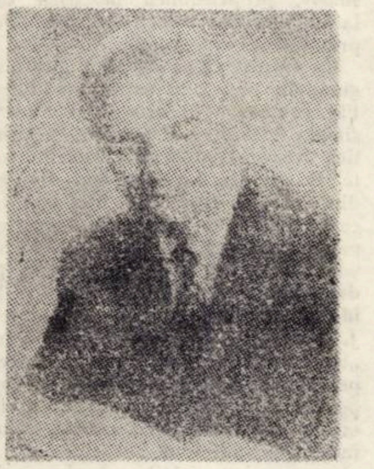

„În această epocă frămîntată, în fața noastră stau sarcini mult diversificate și dificile" declară vicepreședintele Academiei R.S.R., acad. Remus Răduleț.

— Între anii 1923 și 1927 ați urmat cursurile facultății de electromecanică din Timișoara. După susținerea tezei de doctorat la Zürich între 1929 și 1930, cu lucrarea „Teoria cuptoarelor de inducție fără miez de fier" ați revenit la Timișoara unde ați profesat, în calitate de conferențiar, iar ulterior profesor la Institutul politehnic din Timișoara, fiind și subdirector de studii al școlii politehnice. Binevoiți să ne spuneți ce amintiri vă leagă de Timișoara ?

— Îmi aduc aminte, din anul întîi de studii, de muncitorii care mai ciocăneau pe la exteriorul pavilioanelor reprezentative ale stilului arhitectonic românesc din acel timp de început al noii școli. O veche închisoare militară adăpostea de la început căminul și cantina, într-un provizorat care a durat apoi un deceniu. În această închisoare numai vreo trei camere aveau geamuri obișnuite, celelalte, printre care și cea în care am locuit trei ani, erau întunecoase.

Atmosfera din școală era însă foarte plăcută. Profesorii ni se păreau colegi mai vîrstnici, care luau parte la agapele noastre studențești, într-o prietenie ce se termina numai în pragul examenelor... La catedrele de specialitate aveam ca profesori ingineri destoinici ce veneau cu aerul proaspăt din producție, care ne-au

Interviu consemnat de
SILVIU FELECAN

(Continuare în pag. 8).

Anul XXIII
joi 31 august 1972
18
(236)

creion

ILUSTRATA

Mă găseam într-o vară cu fiul meu și cu verișoara sa dulce într-o mică stațiune de munte. Pe banca pe care ne așezarăm era neasemuit de bine. În spate, aveam cîțiva copaci grei de verdeață, iar în față, un rîușor sprinten care fugea peste pietre. Acei copaci, acel rîușor și chiar bolovanii uzi, verzui, din apă, ne dădeau senzația unei umezeli plăcute, știind mai ales că, dincolo de ele, ne-ar fi izbit căldura arzătoare a soarelui.

Pe bancă, alături de noi, se mai așezase o tînără fată, recenta prietenă a verișoarei fiului meu. Tăceam toți patru și încercam să scriem fiecare cîte-o ilustrată celor dragi de-acasă. La un moment dat, fata aceea străină, care se chema Angela, spuse :

— Au trecut patru ani de la moartea mamei, dar cînd tata va citi în ilustrata pe care am să i-o trimit numele de Francesca, așa cum o chema și pe mama, știu că va plînge...

— De ce va plînge ? am întrebat-o cu uimire.

— Atît a iubit-o el pe mama, încît dacă va citi acest nume, al noii mele prietene, numele de Francesca, atunci sigur va plînge...

După o tăcere, fata a continuat, vrînd parcă să spulbere slăbiciunea de-o clipă de care știa că va fi cuprins tatăl ei.

— Altfel, să știți, e un om de fier tata. Cînd am rămas orfani, să știți, n-a acceptat ajutorul nimănui. A zis că va ține și locul mamei noastre și își va face datoria și la uzină. Și așa a fost... A început, într-adevăr, să preia muncile mamei. Laptele, în zori, adus de el, cînd noi doi, eu cu fratele meu Luigi, mai dormeam încă ; spălatul rufelor, călcatul lor și, stați să vedeți, și gătitul. De la servici, ne urmărea zilnic, de la distanță, ocrotitor, măcar odată pe zi... Cum merg lecțiile, Angela ? ne întreba. Bine, tată, ziceam. Dar Luigi, ce notă a adus azi ? Bună, tată, ziceam. Problemele de matematică le-ați rezolvat ? Sigur, tată. Luigi să-și ia ciorapi groși, să nu răcească. Bine, tată !... Iar cînd cădeam unul bolnav, paza lui se dubla... Pe urmă, am crescut eu, și i-am luat o parte din grijile gospodăriei...

În timpul din urmă, mi se strînge însă inima de-a binelea. Mă gîndesc mereu că în curînd am să plec. Va trebui să-l părăsesc. Voi merge poate la studii, nu ? Voi găsi poate o nouă viață, ce știu eu, și el să rămînă singur ? Știți, acest gînd mă îngrijorează. Atunci privesc spre părul, alb cu totul, al tatei și spun : „Gata ! Ajunge ! Însoară-te, tată ! Nu ne mai temem ! Sîntem pe picioarele noastre ! Sîntem atît de uniți încît nu ne mai poate despărți nimeni... Trebuie să fii și tu măcar puțin fericit, tată !". Și nu știu ce crede el despre cuvintele mele, fiindcă întotdeauna tace, nu-mi răspunde, își pleacă numai capul alb și tace...

Am ascultat toți mica poveste a Angelei și am căzut pe gînduri. Ilustratele stăteau încă albe, nescrise, ca niște aripi de porumbel, pe genunchii noștri. În vale, numai rîușorul vorbea cu pietrele, parcă și el ar fi devenit atunci pe loc un părtaș foarte uman la atmosfera nouă, care se strecurase între noi, așa cum stăteam nemișcați, pe banca solitară din mica stațiune de munte.

ION ARIEȘANU

BIBLIOTECA „ASTRA"
51810

cronica literară

Călătorie și popas

1. Poezia lui Dan Mutaşcu e un basm prelung, petrecut în ţinuturi tropicale, în mijlocul unor vegetaţii miraculoase ; o necontenită desfoliere sub ploi fierbinţi, oameni şi lucruri împletindu-se într-o lucrare a sevelor. Lumea e a fascinaţiei a ochilor deschişi încărcaţi de forţe magnetice ; privirea soarbe neostenită peisaje derulate ameţitor, călători şi corăbii se perindă prin faţa noastră, lumi multicolore se destăinuie în spaţiul ludic sortit jocului lor. Nu *oglinda lui Cagliostro* e eroul principal al poemelor, oglinda matrice a fantasticului, ci ochii, o mulţime de ochi ce descompun lumea în culori şi în jocuri, ca să o recompună, apoi, după logica culorii şi logica jocului. Discursul liricii leneş ca o muzică orientală, trece mereu printre cuvinte rare, pure esenţe poetice, lîncezind pe marginea lor, savurîndu-le efectul, degustîndu-le cu încetinitorul, clipind ca în faţa unei lumi interzise, căci *excursiile* prin lumi tropicale, naufragiile prin ţări inventate, leneşa trudă a peregrinului nu sînt decît *plecările* unui citadin,înarmat, pe fiecare drum al fanteziei, de imaginea nocturnă a baştinei sale, oraşul. Dan Mutaşcu este un poet citadin, un poet al oraşului văzut prin vechimea basmelor, dar şi prin vechimea unor fraze de duh străvechi, trase din scoarţele nu mai ştiu cărei *Halimale* : „Mergînd în Moreea / pe jos, deşi nu mi se poruncise / ocol dădeam cuvîntului -noapte / cuvîntului licurici, în mod cuvenit / aveam să trec prin ploaia bizantină / ce rostea planurile de taină ale pieţelor / întîlnirile de coloane, canonicul scrum / al ţigării despleticite înaintea pasului / înaintea loviturilor violete ale luminii / oricum eram cu totul sub mîna lui iulie / şi străzile se legau cu furnici, cu iarbă modestă / ascultînd cum se mişcă ploile înlăuntrul meu". Sîntem mereu înconjuraţi de cuvinte, vreo suită de alegorii ne contrariază, dar *discursul* înaintează mereu, ordonîndu-şi, pe măsură ce ne apropie de final, haosul de frunze, de insecte, de precipitaţii de metafore şi de alegorii, apropiindu-se de cîte un vers antologic ce dă măsura şi nobleţea poemului, ca acel *oricum, eram cu totul sub mîna lui iulie*, din înainte citatul exemplu. Un fel de joacă de adolescent orgolios ce hoinăreşte în acest Orient, transformat după necesităţile poetului iubitor de vechimi, de picturi naive (ca ale lui Rousseau Vameşul) în furnizor de cuvinte rare, ca în această artă poetică dă sare călătoriei : „Noi sîntem cei din urmă crai de curte veche / cei din urmă ce mai ascultă lămpi violete fiecărind, / alinierea de marmură a lacrimilor castele / ţipetele de toamnă ale pieţelor pustii ... // Noi sîntem cei din urmă crai de curte veche / cei din urmă ce mai trec drapaţi în adjective / în adjective de Levant, în adjective de Alexandria / adjective-odalisce, în adjective-păuni // Noi sîntem cei din urmă crai de curte veche".

De Orient sînt aproape şi aceste versuri-sentenţă : „Fericiţi, de o mie de ori fericiţi / cei ce-şi risipesc oboseala rotundei răsuflări / şi virginităţii pierdute a gustului ş.a.m.d. (vezi Orbium mundi). O bună parte a poeziei lui Dan Mutaşcu pluteşte, în derivă, pe apele Thalasei macedonskiene. Undeva se presimte, aţîţătoare, umbra *Principelui*.

Fără să fie în afara observaţiilor de mai sus (titlul, dimpotrivă, sugerează o participare) *Călătoriile lui Sindbad Marinarul* se disting printr-o mai mare acurateţe a construcţiei : versul e mai limpede şi mai apropiat de esenţe ; alături de Sindbad, marinarul fantast, se află un Ulise furat de vocea sirenelor, rostuindu-şi întrebările şi miracolele în aerul mătăsos, robit de aiurirea *cuvintelor primordiale*. Cuvinte, pe care se clădeşte totul, aşa cum din aer, pămînt, foc şi apă filozofii greci, întîii, ionienii, presupuneau naşterea lumii : „Mie — un somn de sfere în care nu e nimeni, / şi ochiul arde la atingerea timpului / şi somnul apleacă ploi care sînt aşteptate / Lucrurile încep printr-o moliciune care fuge / uimite încep din cele patru gesturi-substanţe, / viscerele de faianţă se zbat. // Păsări şi tauri scurmă aerul în căutarea numelor. / „Cutele cuvintelor" nimic n-ar putea să le împiedice / să se trezească din mătasea broaştei. // Ceea ce s-a întîmplat sau se întîmplă, / entelehia arşiţei şi lectica tăcerii / şi în aceeaşi clipă — monada — poezie"... Leit-motiv poetic e somnul, nu al raţiunii ci un somn casnic, odihnitor, degustat ca un vin aromat ori ca o călătorie exotică : în ultimă instanţă, poezia lui Dan Mutaşcu e foarte departe de a fi cerebrală, ea e una a simţurilor iubitoare de kief, de leneşă contemplare, de moliciuni, de feerie şi feeric. Dan Mutaşcu e mai apropiat, în întreprinderea sa poetică, poeţilor anilor '40 unui Tonegaru, unui Mircea Popovici, redusă fiind doar gesticulaţia, hiperbola, gigantismul mişcării. Lumea lui Dan Mutaşcu e una a nuanţelor, a sunetului estompat, a muzicilor răsunînd în surdină. Trebuie să repetăm, poezia lui vine din Levant, adică din literatura română, ce, încorporînd Levantul, ne recunoaşte pe noi la porţile lui, la porţile Orientului. Cu surpriză descoperim, în finalul lecturii, că Dan Mutaşcu e un calofil, aranjor de metafore şi alegorii, că, în acest flux al discursului poetic, există o pre-concepţie, o rigoare servantă : autorul e un constructor, dar sentimentul construcţie nu există decît în final, după ce ecourile metaforelor, ale alegoriilor arborescente, poate uneori supărător de rămuroase, se stinge. În fine, Dan Mutaşcu e un poet pur, de lucidă detaşare, cu o efigie distinctă, învingînd paradoxul unei literaturi „balcanice": acela al pitorescului ca prim element constitutiv al ei.

2. *Emil Manu : Ceremonia faianţelor.* Precum Tudor Vianu, G. Călinescu, Perpessicius, Emil Manu cîntă cărţile, biblioteca, manuscriptele, claustrarea cărturarului, poezia fiind, evadare şi reverie. Arsenalul metaforic e livresc, lumea fenomenală adaptîndu-se ritmurilor lecturii : „Cînd ninge clasic, Doamna mea de doruri / zăpezile refac mitologia / Acestor lieduri îngheţate-n somn. / Nu ştiu, oraşul a plecat de mult / Şi sufletul uitat într-un colind / Nu s-a trezit din secolele lui".

Emil Manu e un romantic; o anumită jovialitate (a se citi plăcerea de a scrie) strînge versul în chingi. Plăcerea autorului e aceea de a *reconstitui*, de a reconstrui un timp apus, în numele lecturilor, a culturii, a reveriei savante. Ecouri răsună de peste tot şi criticul poate descoperi nenumărate repere, fără ca să constate vreo aservire. Dragostea e şi ea *casnică*, filtrată prin lecturi, Emil Manu fiind un poet al universului domestic, nu fără a-şi permite escapade senzuale : „Toate culorile din chimie nu ştiu / Tapiseriile tale de verde şi brun, / Vrajă minerală văratică, / Din cele mai gotice muzici te-adun. // Şi tu nu mai eşti decît în fragmente / De şolduri, de sîni şi de pulpe, / În extazul epic din pergamente / De culoarea blănii de vulpe. // Vom pune la geam versuri şi poate / Vom desena havuzuri de cretă, / Dar dincolo de vise ne-om contopi / În fantezia noastră concretă. // Poate undeva la mînăstiri / Arhitecturile iernii să te adune, / Visul meu de ceramică veche, / Cu intimităţi, calde şi brune".

Antologice sînt poeziile grupate în *Jurnal polonez* (1971) : spiritul poeziilor e acela al omului de solidă cultură, martor, prin geografie, unor timpuri străvechi, timpuri care nasc legende, legende citite, legende memorate, retrăind aceste legende prin poema de dragoste, poemă petrecută şi ea în timpuri situate departe, în aceste peisaje care incită sensibilitatea omului de cultură şi amintirea cărţilor : „Ne regăsim în seri sarmate / Înalţi, prin linişti cu peceţi, / E-o vreme calmă de iubire / Nu halebarde pe pereţi / Cu blănuri moi în loc de pleduri, / Cu părul blond sau arămiu ... / E timp, în cronici teutonii / Vor învada mult mai tîrziu. / Un secol poate de visare ... / Călcăm pe vulpii argintii, / La uşi atîrnă nopţi polare ... / N-avem în turnuri orologii, / N-avem nici turnuri, doar erotic, / Ne strigă visul tău pregotic ... // Pe străzi invaziile blonde / Cînd trec sarmaţii traşi de reni / Tu eşti o Vistulă-adormită / Cu ochi albaştri şi vicleni. / Sub blănuri sincere, sarmate, / Tu porţi mărgeanuri şi breloc / Ce-aveau să fie inventate / De alţii-n secolul baroc".

Emil Manu are simţul decorativului, poezia este lucrată cu graţie, în poeme ghicim gusturile criticului literar, ale amatorului de artă, ale rafinatului. *Ceremonia faianţelor* este un joc al broderiilor sentimentale, cusute elegant în jocul amintirilor culturii care îl urmăresc mereu pe autor. Volumul este o carte a melancoliei bibliotecii şi ale amintirilor lecturii, fiind nu mai puţin cartea unui Eros blînd. Un ciclu de poeme datînd din anii '40 ni-l înfăţişează pe poet scriind în spiritul acelei generaţii, adică ale generaţiei lui Dimitrie Stelaru. Versuri nostalgice, de dezrădăcinat: „La Manu au înflorit caişii ca-ntr-un abecedar, / Grădina e un joc seral de elemente /Şi la fereastra inimii spre cer / Au răsărit trei stele indolente // La Manu tac cîmpiile şi fug / Din lecţia de geografie-n viaţă / Şi, plantele pe care le iubim, / Pe luciul gol al ochilor, îngheaţă. // La Manu luna e mai ireală / Şi casele se string timid, sub cer, / Cînd noaptea cade peste linişti ude / Iar oamenii nu ştiu să joace „chemin-de-fer".

Ceremonia faianţelor e cea mai închegată carte a lui Emil Manu, reflectînd o personalitate literară distinctă.

C. UNGUREANU

1. Dan Mutaşcu, *Oglinda lui Cagliostro*, Ed. Dacia, 1972, şi *Călătoriile lui Sindbad Marinarul*, Ed. Eminescu, 1972;

2. Emil Manu, *Ceremonia faianţelor*, Ed. Eminescu, 1972.

Persistenţa viziunii bovarice la IONEL TEODOREANU

Pornind de la Madame Bovary, celebrul personaj flaubertian al romanului cu acelaşi titlu, eseistul francez Jules Gaultier inventează un termen sugestiv, cu aplicaţii specifice atît în literatură, cît şi în psihologie şi sociologie : acela de bovarysm.

Definit „Le pouvoir départi à l'homme de se concevoir autre qu'il n'est" şi dovedindu-se apt a desena tendinţe refulate şi inhibiţii clocotitoare, caracteristice unor anumite structuri sufleteşti şi mentalităţi neîmpăcate cu condiţia lor actuală, conceptul face carieră. Adîncind cu sagacitate analiza, J. Gaultier va constata simptome bovarice nu numai la soţia placidului doctor din Yonville-l'Abbaye, dar şi la alţi eroi ai romanelor lui Flaubert (Fréderic Moreau din **Educaţia sentimentală** sau la **Bouvard şi Pecuchet**, stigmatizaţi de un tragic burlesc). Mai mult decît atît : el le va depista, tot atît de vădite şi virulente şi în alte opere faimoase ale literaturii universale, în principal la Don Quijotte, la care „bovarismul funcţionează într-un mod exemplar", la eroii lui Molière şi ai lui Courteline, ba chiar şi în voltaireianul **Candide.** Ingenios şi perseverent, J. Gaultier dezvăluie existenţa **perspectivei bovarice în** paginile unor scriitori destul de diverşi, ca Erasm (în **Elogiul nebuniei), B. Pascal** (în **Les Pensées**) sau la Bruyère (în **Les Caractères**).

În lucrarea sa („La Fiction universelle"), eseistul francez identifică unghiuri de vedere bovarice pînă şi în romanul barrèsian **Les Déracinés,** ca şi în dramaturgia tulburătorului, straniului Ibsen.

După dînsul, etiologia bovarismului trebuie căutată, de regulă, într-o **inadequatio intellectus et rei,** în antinomia marcată dintre falsa reprezentare despre sine a individului şi realitatea brutală. Inaderenţa la mediul ambiant, iluzia că îţi este străin, că îi eşti net superior şi că meriţi, ca atare, o situaţie, o poziţie socială alta, vrednică de ambiţiile tale (legitime !), devenită obsesivă, dă loc la crize şi determină dezechilibrul moral. Amorul propriu exasperat, voinţa de valoare nesusţinută de aptitudini eficiente, axiotropismul nesecondat de energii creatoare, susceptibile să antreneze o categorică afirmare de sine, declanşează, în final, conflictul lăuntric : drama eului sfîrtecat de contradicţii, a ficţiunii contrariate de concret. Mobilul e aspiraţia spre o condiţie privilegiată ; falsa apreciere a propriei valori „l'erreur de soi sur le soi", generează deformări ale realităţii, fraude faţă de sine însuşi, atitudini cabotine, travestiuri psihice morbide şi derizorii. Resortul tendinţelor semnalate, în afara **modelelor** — reale sau romaneşti — poate fi şi **fascinaţia eului ideal,** excitant deosebit de energic al dinamismului interior şi adesea cauza explicativă a catastrofei finale.

Un examen atent al operei lui Ionel Teodoreanu, duce inevitabil la concluzia că **bovarismul** l-a preocupat activ şi statornic, de-a lungul anilor, pe autorul candidei **Fete din Zlataust.** Cu această noţiune scriitorul se va fi întîlnit, probabil, în discuţiile pasionante ale intelectualilor de rasă — Garabet Ibrăileanu, Constantin Stere, Mihail Ralea — din cercul **Vieţii Româneşti** şi sigur, în cadrul cursului de sociologie, la Facultatea de drept. Se impune a fi subliniat faptul că adoptînd termenul, romancierul n-a făcut-o sub presiunea modei sau din dorinţa vană a originalităţii cu orice preţ, ci dintr-o necesitate intimă, irezistibilă şi dominatoare. Bovarismul nu este la I. Teodoreanu o formulă preţioasă şi de efect, ci expresia unei convingeri, întemeiată — psihologic şi faptic — pe constatări directe, impuse, **provocate** de real, trăite intens pe plan afectiv, elucidate prin raţionament, cristalizate, în cele din urmă, estetic. **Perspectiva bovarică,** după cum a numit-o J. Gaultier, este nu numai un criteriu ci, am zice, o **vocaţie,** la romancierul ieşean, nu un procedeu de investigaţie sau normă de referinţă, ci concepţie despre lume. Ca **jurist,** Ionel Teodoreanu va scrie în nr. 2/1942 al revistei **Dreptul** şi în cotidianul **Viaţa** din 9 martie 1944, despre **Bovarismul infractorului,** făcînd o subtilă incursiune în psihologia individului vinovat de încălcarea dispoziţiilor codului penal. În toată cariera sa avocaţială, subliniază scriitorul, a avut de-a face doar cu doi infractori care au încuviinţat, din convingere, sancţiunea aplicată de instanţă : un spion şi un incendiator. Primul, din admiraţie faţă de inteligenţa judecătorilor, celălalt dintr-un sentiment de umilinţă şi sub imperiul unei presante nevoi sufleteşti de penitenţă religioasă. În rest, fără excepţie, clienţii săi s-au socotit inocenţi, conştiinţe fără prihană, victime năpăstuite ale vitregiei destinului şi ale imperfecţiunii legilor omeneşti. La construirea unei imagini atît de false despre ei înşişi, a contribuit masiv terminologia juridică, vehiculată cu dezinvoltură, dibaci şi perfid de apărător, care invocă înalte principii — chipurile ofensate prin mandatul de arestare — cu scopul evident de a pune într-o lumină de puritate şi mucenicie pe inculpat, de a-l scoate basma curată şi a obţine, în consecinţă, achitarea lui. Sentimentul acut al nevinovăţiei îl însoţeşte, după pronunţarea sentinţei definitive şi în închisoare, obsedîndu-l, măcinîndu-l. Ideea „injustiţiei" care l-a lovit, îl urmăreşte ca un coşmar, creşte progresiv, concomitent cu distanţarea în timp de momentul şi circumstanţele infracţiunii săvîrşite. Pierzîndu-şi astfel rolul educativ, închisorile erau pline de **intoxicaţi bovarici,** devenind adevărate **depozite de fermenţi patologici.** Chiar şi după ispăşirea pedepsei, reîntors în societatea care l-a condamnat, fostul osîndit va continua să poarte pe frunte umbra răzvrătirii, nutrind în taină dorinţe şi planuri vindicative. De notat că scriitorul schiţează psihologia infractorului, definit ca atare de aparatul represiv şi optica penalizantă a regimului trecut.

La rîndul său, prozatorul I. Teodoreanu va analiza şi ilustra, pregnant şi persuasiv, propensiunea bovarică surprinsă la indivizi sau colectivităţi, în cîteva din principalele sale romane.

Cu facultatea sa de a se „preface" imaginar în paşă sau sultan, în zmeu şi în Făt Frumos „în oricine şi orice", prin simpla închidere a ochilor, şi prin practica frecventă a acestei metamorfoze voite, Dănuţ din **La Medeleni** divulgă, încă din fragedă copilărie, înclinări bovarice embrionare. Nu sînt oare zmeul, ca forţă năprasnică şi Făt Frumos, ca întrupare a voiniciei, generozităţii şi vitejiei, **proiecţii deziderative,** imagini fascinante ale **eului ideal,** tocmai acela pe care l-a teoretizat J. Gaultier ? În capul lui Dănuţ era „turbinca lui Ivan", aceea în care „încăpea tot iadul şi tot pămîntul". Înglobînd posibilul în toată vastitatea lui, turbinca este o metaforă deci, pentru virtual. Ce face oare individul bovaric decît să jongleze cu virtualităţile, să aleagă din cele infinite, una singură, s-o fetişizeze, s-o substituie realităţii şi să tragă apoi consecinţele fericitei sau nefastei opţiuni ? Adolescent, Dănuţ începe să scrie. E interesant cum explică romancierul această tendinţă a eroului său de a oglindi imagistic universul, de a-l deforma (sau reconstitui ?) metaforic. „Scrisul pentru el era un refugiu, o scăpare de propriul suflet". Cu alte cuvinte era o evadare din real, dintr-o ambianţă insuficientă, ostilă sau contrară aspiraţiilor sale juvenile, un instrument al evaziunii. Unii adolescenţi fug de acasă pur şi simplu. Alţii se izolează, mîndri şi disperaţi, într-o lume plăsmuită de propria lor fantezie. Alţii fug în amîndouă chipuri. Exemplu ? Eminescu în anii marilor pribegii.

Metaforele lui Dănuţ erau „icoanele", elementele constitutive — vizuale mai ales — ale lumii sale imaginare. „Adora concretul, spre a se izbăvi, prin el, de teroarea abstractului". De teroarea virtualităţilor, vom preciza noi. Exuberanţa imagistică era la Dănuţ o pavăză impoinedite

CONSTANT TONEGARU

despre premiile literare

Poetul cu silueta „prelungă ca o figurină de El Greco" a lăsat puține texte în proză. Cîteva articole, recenzii, note și una sau două evocări ale cenaclului „Sburătorului", al doilea părinte care l-a considerat un fiu adoptiv. Întîiul a fost cercul literar ale revistei „Kalende", simetric — din punctul de vedere al istoriei literare — Cercului literar de la Sibiu. Despre mediul intelectual al revistei lui Vladimir Streinu, despre rolul criticului în viața poetului, autorul „Plantațiilor" n-a avut prilejul să lase dovezi mai întinse, capabile să ofere repere biografice pentru comentatori. Singura mărturie, e drept cu statut de lege, o găsim în dedicația de pe volumul „Plantații" banderolat în 1945 cu Premiul Fundației, reluîndu-se astfel tradiția întreruptă de război. Dedicînd cartea „Domnului Vladimir Streinu prietenul din zile încețate și însoțitorul meu la semănatul acestor *plantații* îi dăruiesc rodul lor", Tonegaru se completa ceva mai tîrziu cînd afirma că „victoria (premiilor n.n.) aparține în primul rînd revistei „Kalende" unde împreună cu Geo Dumitrescu și Mircea Popovici m-am format, supravegheat de d-l Vladimir Streinu, care la ora actuală este dirijorul poeziei moderne de la noi". Dar aceste afirmații sînt modice și orice document cu privire la anii formării personalității sale poetice nu poate fi decît prețios pentru istoricul literar ce se va apleca asupra perioadei. Iată această scrisoare a lui Tonegaru către un confrate. Ea dezvăluie nu numai rolul pe care l-a jucat criticul Vladimir Streinu în formarea și lansarea cercului poetic din jurul revistei „Kalende", revistă cu o vădită ținută antifascistă, dar și locul lui Tonegaru în mijlocul acestuia. Mărturiile orale în acest sens nu lipsesc. Tonegaru avea un accentuat sentiment de breaslă, o tacită conștiință de lider, mai bine spus, era conștient de valoarea sa poetică. Așa se face că scrisoarea alăturată ne descoperă un poet amestecat pînă la detalii în destinul cărților colegilor săi. (Mircea Popovici, Mihail Crama, Gh. Chivu, situați cam în limitele aceluiași program poetic și estetic, firește, cu diferențele temperamentale și culturale de rigoare). El arată plăcere în a comunica confratelui aflat undeva în provincie noutățile din mediul literar al Capitalei, recapitulează ultimele evenimente, dovedind că se află nu departe de centrul lor. În fine, întreaga scrisoare emană o surdă luptă cu dificultăți materiale ivite în calea afirmării editoriale a noii pleiade de poeți, călăuzită de Vladimir Streinu. Ea se traduce într-un incident tipografic cu valoare de simbol : poetul Tonegaru car „a dat în poesie cu grenada" își strînse versurile într-un volum — ce avea să fie unicul — cu coperți (la propriu !) din carton pentru cutiile de zahăr ! Nimic mai în stilul poeziei sale iconoclaste, vizionare și sarcastice, nimic mai elocvent pentru posibilitățile Poeziei de a trece peste vicisitudini. Amar și dulce, la un loc.

N. B. În „anexă" reproducem cîteva aprecieri inedite formulate de Tonegaru (în grafia sa) și semnate de Stelaru pe marginea unor versuri ale destinatarului scrisorii de față. De reținut opinia despre „ritmul interior" ca factor creator. De altfel sursă inefabilă și trăsătură comună poeziei cu un pronunțat caracter polemic și impenitent.

M.N. RUSU

După felul în care mi-ai scris, am dat crezare draagă Crama, faptului că ai fost bolnav, îți dorim întremare, dar tăcerea ta ne-a intrigat aici.. Dealtfel sînt foarte slăbit, nici profesorul1) nu se simte bine ; a slăbit foarte mult și dânsul și nu dă ascultare sfaturilor medicilor. A. fost neplăcut surprins că n'a avut din partea ta nici un semn, măcar acum. Cînd vom putea sta de vorbă îți voi spune întreaga aventură dramatică a felului cum ați obținut premiile de poesie ; tu2) și Chivu3) care a fost de curînd în București. Îți pot spune deocamdată că lucrurile au mers pînă acolo încât profesorul a făcut declaratia că dacă premiile erau oferite altora, se retrăgea din comitetul de premiere. Nu e mulțumit de noul titlu al volumului tău ; mai ai timp să te gîndești la unul mai fericit în vremea cât și se culege cartea și de apariția căreia vom îngriji tot așa cum am procedat pentru Mircea Popovici4) și Gh. Chivu. Cartea lui Mircea este culeasă și corectată, așteaptă numai să fie imprimată dat fiind că înaintea ei sînt alte comenzi. Te-aș ruga să-mi trimiti adresa lui. În ce privește coperta la care te referi, nu poate fi schimbată ; ea aparține unui anumit tip : a colectiei scriitorilor tineri premiati — în schimb clauzele contractului nu sînt atît de riguroase, anumite chestiuni pot fi discutate și soluțoinate căzîndu-se de comun acord cu editura. Eu unul n'am avut încheiat nici un contract. Dificultatea stă cu totul în altceva, în procurarea hîrtiei și a copertei fapt ce sper că va fi rezolvat satisfăcător. Numai lipsei de copertă — la ora aceia — mai subtire, decît hîrtia dinlăuntru, a determinat modificarea modelului de copertă la volumul meu. Fiindcă aceasta era albastră, carton de cutii de zahăr, clișeul a fost decupat pentru a avea mai multă luminozitate. Atît. [. . .]

Te rog încă odată, nu neglija și răspunde-mi.

Eu ași fi venit pe la Brăila și Galați, dar am renunțat din cauza cheltuielilor cărora nu pot să le fac față.

Aici s'a deschis din nou Duminica trecută cenaclul de la „Sburătorul", apatic și fără importanță. Sînt anunțate trei premii de poesie : I. Minulescu care se va decerna în septembrie, Lovinescu și un altul oferit de o doamnă, prin Fundație. Stelaru și-a scos un nou volum de poesii : „Cetățile albe" ; în aceiași editură, Corlaciu are un fel de roman. În curînd va apare și cartea lui Lungu „Ora 25", la Publicom. Cioculescu a concurat, a fost votat și numit profesor la facultatea de litere din Iași. Deunăzi am stat mai îndelung de vorbă cu Tudor Vianu care este ambasador la Belgrad și venise în țară pentru cîteva zile. Faptul trist este moartea lui Pompiliu Constantinescu care m'a îndurerat foarte mult, mai ales că la amiaza zilei în care a murit, am stat și am tras o lungă șuetă cu dînsul în Piața Ateneului.

Cel mai tîrziu până în toamnă, mă voi căsători E o fată micuță, cu ochii albaștri, studentă la Academia de Arte Frumoase.

Ce face corabia lui Tudoran ?5).

Primește o prietenească stringere de mînă de la

CONSTANT TONEGARU

8. VI. 1946

Are tendință către straniu, autorul nu trebuie să spună asta prin titlu, trebuie să descopere straniul numai cetitorul prin rezonanța interioară care se numește intuiție artistică. E cea mai mare greșeală din partea unui scriitor cînd numește sentimentele pe care vrea să le declanșeze în lector.

Pictorul are coloarea, sculptorul lutul, muzicantul notele și toți le coordonează după un ritm interior.

Simple constatări prietenești lipsite de pretenție.

Poema e minunată dacă se lucrează la primele patru strofe.

DIMITRIE STELARU

1. Vladimir Streinu.
2. Mihail Crama, autorul volumului *Decor penitent*, Fundația pentru literatură și artă, 1947, distins cu Premiul Fundațiilor pe anul 1946.
3. Gheorghe Chivu, *Zumbe*, Premiul Fundației, 1946. Cartea a fost editată 20 de ani mai tîrziu de către E.P.L.
4. Mircea Popovici, *Izobare*, (versuri), Premiul Fundației pe 1945, cartea e tipărită un an mai tîrziu (1946), așa cum reiese și din această scrisoare.
5. Romancierul Radu Tudoran care, într-adevăr, construia o ambarcațiune a cărei odisee va face subiectul romanului *Toate pînzele sus.*

---

triva gîndurilor, a torentului de posibilități seducătoare, a chemărilor spirituale și carnale de care era năpădit, hărțuit.

Olguța, cealaltă protagonistă a romanului, „credea că metaforismul lui e o manie, fără să vadă **rațiunea profundă,** valoarea echilibratoare, de religie, pe care o avea pentru el. „Or, **rațiunea profundă,** resortul secret al nevoii sale de a scrie, de a se elibera de tumultul lăuntric, de a-și confecționa, cu material metaforic, un univers sui-generis, pentru uz strict personal, era tocmai bovarismul său intrinsec.

Tot proiecție dezirativă, virtualitate actualizată literar (din același impuls și de aceeași sorginte bovarică) va fi și Olguța, eroina lui Dănuț, devenit și el autorul unui roman. Prietenul său, Mircea Balmuș, cu intuiția sa de fin psiolog, îi spune : „Pe Olguța o vei scoate din tine. Olguța e o virtualitate a ta, existînd întîmplător și în realitate. Cu ea te vei descoperi pe tine". Este exact ceea ce am enunțat în rîndurile de mai sus, referitor la mobilul metaforismului, goana după virtualitate și fascinația eului ideal, tot atîtea componente bovarice ale configurației sufletești a eroului teodorenian.

Volumul al treilea al **Medelenilor** ne ajută să descoperim cu surprindere, elementele primitive, prefigurația studiului **Bovarismul infractorului** scris cu aproape două decenii mai tîrziu. De astă dată ni se înfățișează, în stil și reprezentare romanescă, Curtea cu juri și publicul din sală, emoționat la modul lacrimogen de drama „bietului acuzat". („Ce om de treabă ! Ce om necăjit !"), zugrăvit astfel de avocatul grandilocvent. Revelator, sub unghi bovaric, e și jurămîntul așternut pe hîrtie de Mircea Balmuș, în ultimele pagini ale trilogiei medeleniene. Eroul își făgăduiește solemn să se sinucidă dacă într-o zi a vieții sale va simți că e „în rîndul tuturor oamenilor, la fel cu ei, acceptînd și propovăduind minciunile lor și trăgînd foloase de pe urma acestei voluntare sau involuntare sclavii". **Închipuindu-și** că diferă de ceilalți (parc-ar fi împărțit universul în două zone : el și restul lumii), Mircea Balmuș nu face decît să ateste exemplar teoria lui J. Gaultier.

Dar, așa cum notează eseistul francez, după cum există un bovarism individual, există și unul social. Cel de al doilea roman al lui I. Teodoreanu, **Bal Mascat,** va da o confirmare magistrală acestei asertiuni. Romanul e, în ultimă analiză, denunțarea îndurerată a ieșenismului, a unui anumit paseism, înțeles ca o întoarcere regretativă spre trecutul încărcat de glorie al fostei capitale a Moldovei voevodale. În numele acelui trecut, ieșenii se consideră (bovaric !) investiți cu un titlu de noblețe care-i distinge categoric de românii din celelalte orașe și provincii ale țării. „Orice ieșean crede că descinde o leacă din Ștefan cel Mare, o leacă din Eminescu și încă o leacă din Junimea", constată memorialistul din **Masa Umbrelor.** În realitate, Iașul nu e decît „o mahala care-și dă aere de Vatican românesc, în care papalitatea spiritualității naționale s-a constituit singură prizonieră între zidurile cetății sale". „Reversul pretențiilor istorice și culturale ale ieșenilor e hîd : în loc să facă proba peremptorie a priorității lor prin creații valabile, unanim recunoscute, ei joacă partide nesfîrșite de écarté, se dedau beției, dorm, ponegresc, critică restul țării și toate doar „ca să treacă timpul". Andi Danielescu, emițătorul acestor considerații, juste dar dure la adresa concetățenilor săi, se izolează superior în „hulubăria". sa. De acolo, fără să participe în vreun fel la pulsația Iașului, privește, critic și acrimonios, lenta scufundare a vieții spirituale ieșene. Marasmul și splecnul își întind pecinginea pretutindeni. Dar bagă oare de seamă eroul că înfierîndu-și contemporanii se condamnă în același timp și pe sine ? Doar fiindcă e și el un „cetățean al trecutului" se simte înfiorat de prezent. Apare, din plictis, în diferite cercuri, schimbîndu-se cameleonic, după componența și profilul mediului frecventat. Dar proteismul, capacitatea sa mimetică de prefacere, e în fond un cabotinism. Nu există nici la dînsul, ca și la prototipul bovarismului gaultierian, o imagine fixă a eului. Conștiința sa despre sine, pînă la proba contrară (proba fiind o operă artistică deplin realizată) e complet falsă. Ca să disprețuiești platitudinea și inerția dimprejur, trebuie să faci necondiționat dovada superiorității, a personalității tale strivitoare prin creații superbe. Altfel ești din același aluat cu obștea disprețuită. Student, Andi nu era erudit. Dădea numai, celorlalți, „impresia erudiției". În loc să construiască ceva solid — pe plan spiritual — ceva menit să-l impună societății și să-l consacre ca pe un producător de valori, se complace în jocul steril și gratuit al ideilor cultivate prin saloane, pour épater les bourgeois. Există o ambiguitate flagrantă în natura lui Andi : pe de o parte postulează primatul creativității și în numele acestuia se erijează în judecător neînduplecat al sterilității celorlalți; pe de altă parte însă, el însuși e un necreator. Criticismul său e fundat pe **iluzia** unei superiorități prezumtive, pe care însă n-o dovedește. Ne aflăm așa dar în plin bovarism. În ce fel vede eroul romanului o salvare, o rezolvare a propriului său conflict ? În încercarea de a se realiza, de a fi el însuși la modul superlativ, de a se identifica cu eul său ideal. Fugind, evadînd din Iași, din ficțiunea, din balul mascat, populat cu fantome. Capitolul romanului, în care familia Danielescu face preparative să primească musafiri, e o remarcabilă ilustrare a bovarismului, ca unitate de sforțări conjugate în scopul de a produce impresia lui **altceva, ca și cum și altfel.** Familia se străduiește să dea despre sine o imagine cît mai distinsă, spre a disimula trivialitatea și crasa mediocritate care o caracterizează. Doamna Danielescu trebuie să apară străinilor ca o perfectă gospodină, femeie de lume, podoabă a casei, prin excelență spirituală, „o versiune moldovenească a doamnei Récamier". Dl. profesor Iustin Danielescu trebuie să covîrșească cu personalitatea sa, în postura de Apostol, al neamului. După terminarea recepției, „decorsetată", viața casei își reia cursul normal. Totul nu fusese decît o comedie, o improvizație ridicolă, destinată să sugereze **altceva,** să aplice realității **minciuna fardului estetizant.** Această fățărnicie, cu proporții de fenomen colectiv, este în ultimă instanță, substanța însăși a bovarismului ieșean, demascat de I. Teodoreanu în roman.

Nici la eroii din **Arca lui Noe** tendințele bovarice nu lipsesc. Viața magistratului Geo Lerescu — unul dintre eroi — „era **altceva decît era el**". Între existența sa vizibilă, socială, cotidiană, manifestă și cea interioară, alcătuită din năzuințe înfrînte și felurite complexe, era o sfîșietoare discrepanță. Pentru Baby Rozeanu, eroină a aceluiași, roman, nesatisfăcută de realitatea dată și de condiția sa efectivă, artista de cinema Norma Shearer era un **model,** demn de rîvnit, o culme de neatins. (**Modelele** d-nei Bovary erau livrești ; al eroinei teodoreniene e cinematografic, dar tot **model**). Bovaric e și adolescentul Bob Rafael, care ca și Andi din **Bal Mascat,** joacă la liceu comedia elevului erudit. „De altfel cam în toate direcțiile proceda la fel, pretinzînd că știe mai mult decît știa, că face mai mult decît făcea și că poate mai mult decît putea". Cu ambițiile ei „proiectate dincolo de hotarul frumuseții fizice", contaminată de „moda sufletului slav", chinuindu-se cu romanele lui Proust, numai ca să se facă remarcată, să pară **altfel și mai mult** decît era, șarmanta Sandina Milescu nu e și ea personificarea pitorească a unui caz tipic de bovarism autohton ?

Perenitatea viziunii bovarice, a realității care, bravată prin minciună, se răzbună, poate fi urmărită și în restul romanelor lui I. Teodoreanu, de la **Lorelei** pînă la **Tudor Ceaur Alcaz.** Ea i-a permis scriitorului să-și extindă aria observațiilor de la psihologia individuală la cea colectivă, să degajeze din realitatea frustă semnificații proaspete și nebănuite. Iată de ce opinia înrădăcinată în critică, potrivit căreia I. Teodoreanu, poetul incorigibil al zarzărilor înfloriți, ar fi fost refractar ideilor, că literatura sa — grațioasă, romantică, debordînd de metafore, adorată de adolescenți — ar fi neinteresantă pentru intelectuali, se cere revizuită.

Fără ostentație, opera sa este organic structurată pe o idee convertită în viziune.

GHEORGHE IANCOVICI

Însemnări despre repertoriul stagiunii viitoare

Repertoriul instituțiilor muzicale de concerte și spectacole pentru stagiunea pe care o așteptăm la Timișoara s-a definitivat. În prezent au loc repetiții, consiliile artistice definitivează distribuțiile, regia și decorurile. Sub semnul incertitudinii (nu știm de ce se întîmplă întotdeauna așa) stau doar turneele unor personalități din țară și de peste hotare.

La opera timișoreană deschiderea stagiunii o va marca opera „Răscoala“ de Gh. Dumitrescu. Alte premiere : „Secretul lui Don Giovanni“ de C. Țăranu. „Capra cu trei iezi“ de A. Zirra. baletul „Primăvara“, semnat C. Trăilescu, lucrări românești de bun augur. O operă din repertoriul universal care va vedea lumina rampei : „Boris Godunov“ (Mussorgski).

O serie de reluări : „Măiastra“ lui O. Manole cu care compozitorul timișorean a debutat în stagiunea trecută și alte lucrări moderne (baleturi) ca : „Poarta sărutului“, „Masa tăcerii“. „Coloana fără sfîrșit“. „Omagiu lui Țuculescu“.

Din păcate, s-a abandonat, se pare pe vecie, opera lui Wagner pe care am vizionat-o în anii trecuți, „Vasul-fantomă“. Nu sînt prevăzute nici alte opere ale acestui compozitor, adevărate pietre de încercare și care ar implica o colaborare cu Filarmonica pentru lărgirea numărului de interpreți vocali și instrumentali. (Excepție face doar „Lohengrin“ pe care o vrem considerabil îmbunătățită). Și am fi bucuroși să vizionăm cîțiva preclasici. Restul operelor revine obsesiv în fiecare stagiune. același Verdi fiind în prim-plan. Din fericire, din nou „Fidelio“, „Nunta lui Figaro“. „Don Juan“, „Flautul fermecat“. S-au clarificat și problemele administrative legate de opera „Isteața“ a contemporanului nostru C. Orff pe care. cu toate opiniile muzicologului Pascal Bentoiu, o așteptăm din nou cu nerăbdare. În genere, vom avea un repertoriu operă-balet de lucrări contemporane. chiar dacă va lipsi și de data asta Alban Berg. Rubrica „experiment“ o vom căuta și de data aceasta numai la spectacolele oferite de excelentul nostru ansamblu coregrafic.

Filarmonica BANATUL ne oferă cu generozitate lucrări ale unor compozitori români. Iată cîteva prime audiții : simfonia a III-a (ecouri de jazz) de D. Bughici simfonia concertantă de L. Feldman, „Suita haiducească“ semnată L. Comes. Din repertoriul universal, Mozart, simfoniile nr 1, 25. 42, 202 etc. O mare simfonie neterminată. a noua de Bruckner, romanticul post-wagnerian. Întîlniri cu muzica zilelor noastre : concertul nr. 2 pentru vioară și orchestră de Prokofiev, simfonia a XIV-a de Șostakovici, una din cele mai recente lucrări ale lui Lutoslawski (rămîne de văzut care va fi, acest compozitor fiind prezent la Timișoara prin a sa muzică funebră), muzică pentru coarde, celestă și percuție (Bartok), simfonia „Serena“ de Hindemith și altele.

Din reluări sînt absenți cîțiva „moderni“ Ei au fost cîntați în anii trecuți, Filarmonica s-a arătat stăpînă pe mijloacele ei executînd Schönberg (imprimat și de studioul de radio din oraș), Berg, Jolivet. Sperăm să revedem și compoziția de avangardă a maestrului Remus Georgescu.

Vom reasculta „Țara Hălmagiului“ de N. Boboc, „Dansurile românești“ ale lui T. Brediceanu, așadar compozitori bănățeni, apoi lucrări de Cuclin, Cuteanu, Dumitrescu, Enescu, Hoinic, Vancea, Todută. Nu știm în ce măsură ar putea exista în Timișoara o suită de compozitori din cea mai tînără generație. În orice caz. lucrările lor nu se cîntă, nu se face nici o popularizare în acest sens.

Cîteva opus-uri foarte dificile, din repertoriul universal vor fi cîntate iarăși. E vorba de simfoniile II și VI de Mahler. a cincea de Honegger. Britten cu „Les Illuminations“ pentru soprană și orchestră de coarde, „Carmina Burana“ a lui Orff. „Petrușka“. muzica pentru balet a lui Stravinsky.

Adăugați ciclul marilor simfonii clasice. al uverturilor, poemelor simfonice și concertelor pentru instrument solist și orchestră turneele (despre care nu vă putem încă spune mare lucru, dar care vor aduce și ele probabil lucruri noi).

Ar fi interesant dacă marele instrument care este orchestra timișoreană și-ar propune colaborări în domeniul muzicii electronice, în vederea realizării unor concerte experimentale de jazz și pop simfonic. Poate că am asculta cu interes lucrări scrise pentru „creier electronic și orchestră“. pentru „magnetofon și orchestră“ ori modulator de frecvență...

Filarmonica va cuprinde și un plan de educare a tinerei generații. el reducîndu-se. deocamdată. la lucrări din repertoriul obișnuit, frizînd discret pe acela contemporan.

Ambele instituții timișorene au stagiune permanentă în unele localități ale județului, și-au planificat chiar turnee mai îndepărtate, cu scopul de a transmite arta lor și în locuri care nu beneficiază de auditii de sală

Un repertoriu bogat și complex care, pe parcursul viitoarei stagiuni își va lămuri, să sperăm și mai mult contururile.

LUCIAN BURERIU

ION SULEA-GORJ „Bună dimineața“

RECORDING

NU ESTE RECOMANDABIL CA LINIA MELODICĂ SĂ FIE SUSȚINUTĂ ÎN EXCLUSIVITATE DE VOCI. Acest lucru se întîmplă însă și este cu atît mai precar cu cît se imprimă uneori hit-uri ale formațiilor vocal-instrumentale în variantă „obișnuită“, cu orchestre îmbătrînite. Vocalizare cu orice preț : acompaniamentul redus la intensitatea de 30—40 decibeli, vocea scoasă în evidență la 80—90 decibeli. Între strofe, adevărate pauze. Eventual un mic grup vocal, pentru înăbușirea totală a orchestrei. (Așa a fost stricată și melodia din Love Story). Da, uneori prea multă voce strică și cîndva am moștenit de la latini modalitatea orchestră-simplă ghitară de acompaniament. Dar astăzi orchestra modernă oferă posibilități nevisate odinioară și ni se strînge inima văzînd-o constrînsă să tacă în spatele unor vedete sau poate pseudo-vedete purtătoare de cîntece. Ori nici măcar la Bob Dylan sau Donovan ghitara nu e o simplă rudă săracă. Dar să lăsăm folk-ul. Am impresia că această îmbătrînire voită a muzicii nu se petrece numai în studiourile de sunet.

Sînt atîția „adaptori“ care se folosesc de șlagărele lansate de formațiile vocal-instrumentale (pop-band-urile, firește !) pentru a atrage puțin atenția asupra lor

Și iată-i pe ei în capul afișului : texte traduse și întoarse pe dos de ei, vocea lor, orchestra lor etc. Există melodii semnate simplu : „Phoenix“, „Chromatic“, „Roșu și negru“ de către acei foarte tineri compozitori care lucrează în colaborare strînsă cu colegii de formație, dîndu-le posibilitatea să creeze, să armonizeze măcar. Și nu sînt semnate de un orgolios compozitor. Preluați-le dv. vedetele rtv și strîmbați puțin ceea ce este farmecul unei muzici tinere. Dar să nu uităm că nu personalitatea unei voci contează ci textul, iar instrumentalizarea ei se numește integrarea în ansamblul orchestral. Dar pentru asta e nevoie și de o orchestrație bogată. Și aici să lăsăm instrumentiștilor partea lor de glorie. Ori, idealul în acest sens mi se pare orchestra electrică.

CURIER :

J. CAGE-Timișoara : aveți dreptate, doar că sursa noastră a greșit și ea. Topul străin nu ne este deocamdată în atenție. „Săptămîna“ are un top în funcție de melodiile date pe posturile noastre rtv. Ar însemna s-o copiem, cu mici diferențe. Apariția săptămînală a top-ului nostru e condiționată de numărul de scrisori.

Lui DORU-Cluj : ne informezi că formația din Oradea, „Stereo“ a realizat înregistrări la radio. Mulțumesc pentru celelalte informații. Trimite-ne, te rog, materiale mai ample, despre muzica ușoară. Neîntîrziat îți voi scrie.

ALEXANDRU TUDORAN-Timișoara : propunere discutabilă. În orice caz, colaboratorii noștri ne pot scrie și altceva, chiar în afară de contribuția la top.

GHEORGHE ALDUESCU împreună cu un grup de cititori din București : mulțumesc, împreună cu colegii mei, pentru rîndurile la adresa inițiativelor revistei noastre. Găsesc că rîndurile Dvs. relevă un cunoscător al muzicii ușoare și vă solicităm cîteva opinii, rămînînd să decideți Dvs. în acest sens. Așteptăm și contribuții la top.

L. B.

Un uitat

Damian Izverniceanu

PETRE PETRICA scriitor plugar cu o bogată activitate în coloanele presei bănățene ne-a înminat cîteva pagini despre Damian Izverniceanu. Le publicăm cu conștiința că operăm o restituire dar și cu aceea că deschidem drum în revista noastră unor nume de scriitori țărani care au creat aici, în Banat, o tradiție.

Născut la 2 martie 1883, în comuna Ciclova-Montană, județul Caraș-Severin, după ce a terminat 5 clase primare în satul său, s-a înscris la școala secundară din Oravița, însă după ce a terminat aici 4 clase tatăl, său a murit, rămînînd fără nici un sprijin pentru a-și continua studiile, avocatul Ilie Trăilă din Oravița, directorul băncii „Orăviceana“, văzînd în el un elev eminent și sîrguincios, i-a acordat un mic ajutor cu care s-a înscris la Școala normală de învățători din Caransebeș, pe care, din cauza sărăciei, cu greu a terminat-o, însă cu rezultat bun.

În anul 1905, a ocupat postul de învățător la școala confesională din Sasca-Montană, apoi în anul 1912 este ales ca învățător în comuna Vrăniuț, unde a funcționat pînă la începerea războiului mondial din vara anului 1914.

După unirea din 1918, absolvind cursurile de profesori de pe lîngă Universitatea din Cluj, a fost numit profesor de limba și literatura română la liceul din Oravița, unde a funcționat pînă în 1926, cînd a fost transferat la Jimbolia, apoi la Lipova, în calitate de director al gimnaziului din aceste localități.

Încă din anii copilăriei s-a ocupat cu literatura, citea și scria mult, publicînd lucrări în „Poporul Român“, al lui Dimitrie Birăuțiu, de la Budapesta, în „Familia“ de la Oradea în „Tribuna“ de la Arad, „Drapelul“ de la Lugoj și în altele.

Începînd din anul 1906, a fost, an de an, pînă la moarte, un colaborator neobosit al „Calendarului Românului“ de la Caransebeș. La Oravița a întemeiat gazeta săptămînală „Junimea“, pe care a redactat-o timp de doi ani (1925—1926).

A fost decorat cu „Răsplata muncii cl. I“ (Vezi „Calendarul Românului“, 1932). În volum, a tipărit romanul său Adam Neamțu, *în două ediții. Prima, în 1914, în tipografia „Progresul“ și a doua, în 1921, în tipografia „Felix Veiss“, amîndouă din Oravița. De asemenea, a publicat „Icoane din Banat“, iar în biblioteca „Cunoștințe folositoare“, din București, broșura „Banatul“, iar în revista „Arhivele Olteniei“ (Nr. 15, 16 din 1925 și 17, 18, 19 din 1926) studiul „Pagini din istoria Banatului și scriitori bănățeni“.*

În urma morții sale au mai rămas lucrări nepublicate ca : „Studiu despre bufeni“, „Istoria Banatului“, precum și mai multe schițe, nuvele și folclor. Manuscrisele se află în păstrare la un nepot al său, din Ciclova-Montană.

Cu ocazia morții lui Damian Izverniceanu, savantul Nicolae Iorga a scris în „Neamul Românesc“ următoarele impresionante rînduri :

„Din Jimbolia se anunță moartea în plină bărbăție și împlinire de datorie a profesorului Damian Izverniceanu. Îl cunoșteam de mult prin scrisul său de harnic povestitor al celor de acasă de la dînsul. Pagini simple și adevărate, care nu se închinau nici unei mode și nu ascultau de nici o direcție. Amintiri puse pe hîrtie, credincios din iubire sau milă față de dînsele.

Era un Agîrbiceanu al Banatului. Mi-a trimis într-un rînd un întreg pachet din asemenea narațiuni ale lui, răspîndite, pierdute prin foiletoane, cu speranța, care s-a dovedit zadarnică, de a găsi un editor, așa încît și el să-și poată aduce mănunchiul înflorit ca prinos României celei noi și mari, de care, sub jugul străin visase“.

E o datorie a cărturarilor noștri, literați bănățeni de astăzi, de a cerceta roadele muncii neobosite din „cele trecute vremi“ a mînuitorului de condei din trecutul nostru literar bănățean. Trebuie scuturat praful de pe paginile revistelor, ziarelor și calendarelor noastre de odinioară și toate lucrările literare din acestea să fie adunate pentru republicare. Este un mare păcat ca să stea înmormîntate și uitate nuvelele și schițele sale sau scrisorile trimise de pe cîmpiile de luptă din Galiția și Italia, publicate în „Foaia Orăviții“. Precum și următoarele valoroase lucrări unele dintre ele pline de spirit,, voie bună și sănătos umor bănățean : La peștera Rolului, Din vremea revoluției, Bărbierul păcălit, Strigoiul, Cum își petreceau săscanii, Răsplata ucigașului, Stînjenarii, În codrul Bosneagului, Șvabul la Chirvai *etc. etc. precum și romanul său* „Haiducul Adam Neamțu“.

PETRU PETRICA

Al 7-lea Congres internațional de estetică

Despre progresul valorilor

Ca definiție de lucru, vom înțelege prin **valoare** aptitudinea structurii unui sistem de a răspunde în mod optim finalității umane inerente acestuia. Finalitățile se realizează prin funcții, de aceea se poate spune că valoare însemnează funcționalitate. Un sistem este mai valoros decît altul de același tip dacă — ținînd seama de energia și timpul investite în crearea lui realizează finalitatea într-un mod mai adecvat scopului. Condiția esențială pentru ca omul să poată realiza valori (structuri superioare funcționale) este să cunoască metoda, strategia de urmat pentru realizarea acestui scop. Are deci nevoie de informație, pe care, în parte, o culege, în parte o creează. Raportul între informația acumulată și informația creată este o problemă de optimalizare a comportării omului de cultură în universul valorilor. Ca sistem care se autoinstruiește în mod rațional, omul trebuie să cultive în primul rînd uriașul imperiu al **memoriei** umanității. să-l ordoneze, să-l primenească prin înlăturarea a tot ceea ce a devenit nefuncțional, astfel încît să poată apela oricînd la valorile lui viabile, să-l poată utiliza ca sistem de referință, ca teren al unor experimente mintale, ca rezervor de strategii etc Cultura trecutului nu este o arhivă, ci un laborator cu nenumărate secții de documentare. Asimilarea culturii este un aspect al transmiterii informației ereditare. Refuzul valorilor trecutului este, teoretic, un nonsens, practic o imposibilitate, naivitate sau poză. Asimilarea trecutului însă nu trebuie să tindă spre un maximum, ci spre un **optimum**, iar punctul optim nu poate fi stabilit **apriori**, ci este determinat de scopurile activității, de nevoile reale ale fiecărui sistem efector în căutarea eficienței maxime, precum și de condițiile confruntărilor. Generalizarea teoretică a nevoilor practicii oferă indicațiile cele mai sigure cu privire la direcția activității de informare desfășurată de strateg, la cuantumul informației necesare și la momentul decantării ei potențate. Numai după realizarea cu succes a momentului **informație**, în cadrul căruia se exersează și forțele creatoare ale omului, au apărut condițiile desfășurării optime a momentului **creație**; în constituirea valorilor apar acum elemente calitativ deosebite. Procesul de imitație cuprinde date cunoscute, de aceea el poate fi descompus, analizat, repetat, în timp ce procesul creator este mai insesizabil, el unește nenumărați factori greu de surprins cu actualele mijloace de investigație. În special în creația artistică, ce cuprinde, virtual, toate structurile reale sau imaginabile, numărul constituenților este foarte mare, ceea ce face ca observația directă să fie insuficientă pentru perceperea procesului.

Așadar, creația autentică în orice domeniu al activității materiale sau spirituale necesită informație cu privire la modelele abstracte de funcționalitate optimă realizate anterior în domeniul de activitate respectiv, informație cu privire la strategiile care s-au dovedit superioare, precum și capacitatea de a spori informația anterioară. Este vorba, precum se poate observa, de informația cu privire la constituirea structurilor funcționale. Dar, în cazul unor sisteme ca arta sau știința care nu numai că transmit informații, ci sînt, în esența lor, complexe de informații, sarcina creatorului devine mai dificilă: el trebuie să aibă în vedere nu numai informația inclusă în structură, ci în primul rînd pe cea **transmisă** printr-o anumită structură; acest din urmă aspect constituie sarcina principală a unor atari sisteme, alcătuirea structurii fiind una subordonată. Esteticianul trebuie să aibă în vedere ambele aspecte. Masele sînt interesate mai ales în informația **estetico-semantică** a artei, scriitorii și artiștii sînt interesați și de **informația structurală**. Așa se explică faptul că pictorii Renașterii își făceau ucenicia lîngă marii maeștri ai epocii. Hemingway a consacrat o parte însemnată din timpul său studierii „descoperirilor" făcute de marii clasici. Convingerea sa, potrivit căreia un scriitor trebuie să învețe meșteșugul scrisului printr-o ucenicie severă și metodică la școala înaintașilor, exprimă una din ideile diriguitoare ale marilor personalități artistice, ca și ale epocilor de înflorire culturală. Datoria cercetătorului literar este să dezvăluie și să analizeze atît mesajul ce se revarsă pe această albie informațională care este opera literară, cît și diferitele tipuri de informație ectosemantică inclusă în operă. Valoarea operei trebuie cercetată din două puncte de vedere: ce spune ea cititorului obișnuit și ce oferă **scriitorilor.** Primul aspect este mai ușor sesizabil; al doilea necesită un ochi de specialist. **Talent, intuiție generală,** sînt nume ce se dau capacității artistului de a spori substanțial unul sau ambele tipuri de informație artistică. Trebuie remarcat însă că inovația superioară funcțională, progresul, nu este un apanaj al „marilor personalități", în nici un domeniu de activitate. Intr-o anumită măsură o atare capacitate este prezentă la un foarte mare număr de oameni, cel puțin în anumite momente, „inspirate". Viața de fiecare zi este o succesiune de realizări și ratări de acest fel. Nu o dată capodopere ale artei sau ale științei au pornit de la „descoperiri" (idei, observații, intuiții), fie chiar rudimentare, ale unor necunoscuți. Personalitatea **creează** mai mult decît alții, **vede și înțelege** mai bine capacitatea funcțională a unor experiențe artistice anterioare. În felul acesta marele creator adaugă culturii umanității o cantitate de informație **nouă,** ridică nivelul de organizare funcțională a sistemului, realizează un **progres al valorilor.**

Redusă la schema ei generală, activitatea umană, fie ea artistică, științifică sau de altă natură, poate fi modelată grafic.

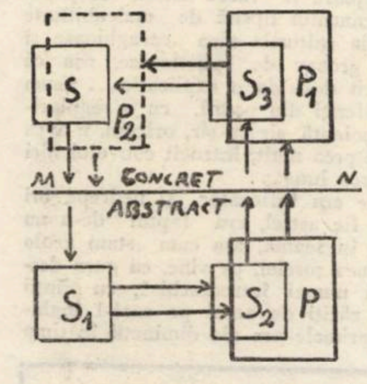

Să presupunem că linia MN separă planul concret de cel abstract, mintal. Sistemul S reprezintă un obiect sau un proces pe care omul își propune să-l repete sau să-l dezvolte. Ceea ce înțelege el din sistemul S se resfrînge pe plan mintal în sistemul S_1. Propunîndu-și să realizeze el însuși un obiect sau un proces, va crea mai întîi modelul mintal al acestuia: dacă omul nu dorește, sau nu poate, decît să imite sistemul S, el va crea sistemul S_2, care tinde să fie identic, respectiv izomorf cu S_1 și cu S; dacă însă își propune să optimeze sistemul S, el trebuie ca în sistemul conceput pe plan mintal să introducă un principiu de organizare superioară, să adauge lui S_2 un spor de informație, să creeze deci sistemul P. „Vechiul" este ceea ce aparține lui S_2, nu însă lui P; „noul" este ceea ce aparține lui P, nu însă și lui S_2; invariantele actiivtății sau ale obiectului sînt cuprinse în ceea ce este comun lui S_2 și lui P. Imitatorul va încerca, în continuare, să realizeze în planul concret sistemul S_3, după structura abstractă a lui S_2, în timp ce creatorul va transpune pe plan concret sistemul P, realizînd sistemul P_1. Așadar sistemele concrete S_3 și P_1 posedă o structură raportabilă la S și apreciată ca superioară, egală sau inferioară structurii sistemului S, sau superioară din anumite puncte de vedere, inferioară din altele. Dacă sistemul P conține informație de un tip necunoscut anterior, apreciatorul poate fi pentru un moment derutat: este cazul unor capodopere ale artei sau științei, primite cu rezerve. O dată confirmată însă superioritatea funcțională a lui P_1 în raport cu S, se impune în practica social-istorică modelului P_2, superior lui S, iar o nouă activitate, de imitație sau creație, nu va mai porni de la S, ci de la P_2. Diferența între funcționalitatea lui P_2 și S, reprezintă **progresul** realizat de către om în activitatea sa.

Pentru a realiza sistemul P, creatorul ia ca sisteme de referință pe S_1 și S_2, caută să înțeleagă cît mai bine pe S, să-l asimileze cît mai rațional în S_1, caută să cîștige cît mai multă informație cu privire la structura sa și, înainte de a alcătui sistemul P, construiește mintal, de regulă, mai multe variante, situate între PS_2 și P, între **epigonism** și **creație.**

IGNAT BOCIORT

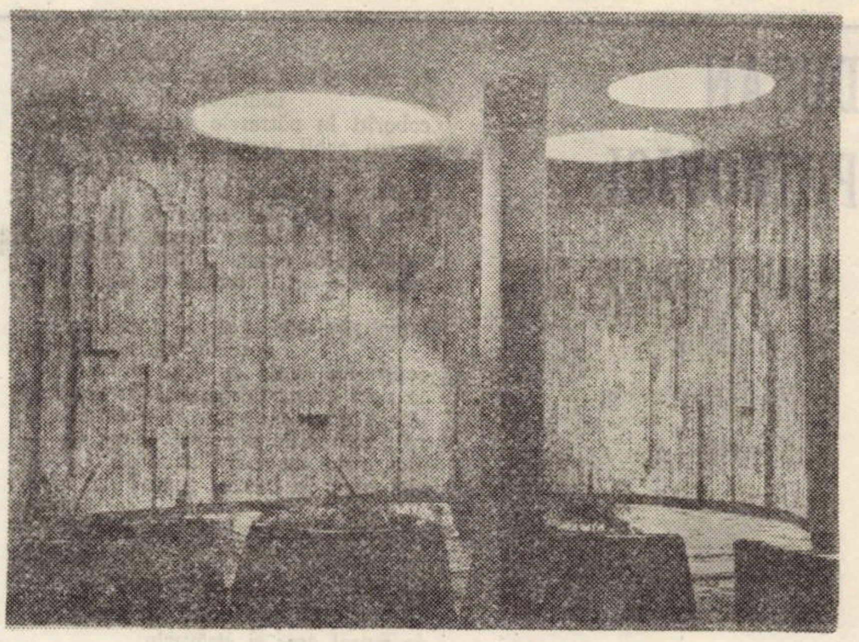

ION SULEA-GORJ Decorație interioară la hotelul „Hercules" din Băile Herculane

ION SULEA-GORJ

plastică

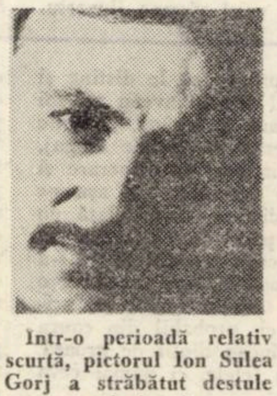

Intr-o perioadă relativ scurtă, pictorul Ion Sulea Gorj a străbătut destule trepte evolutive în secretele plasticii. Folclorizînd, bizantinizînd, în ultimă etapă atinge monumentalul. Surrealismul său de bună factură în cadrul picturii de șevalet, primește sunete și tonuri elegante, lăsate parcă cu un capăt în real și cu celălalt bănuit abia. De fapt, intuibilul are un rol dominant în creația sa, sugestia și simbolul devenind deodată catalizatorul culorilor. Fragmente de obiecte devin hiperbolă, cu o existență imponderabilă, materialul dezbrăcîndu-se fascinant de restul poverii pipăibile. Succesiunea de motive plastice cerînd dreptul la un limbaj al ei aderă la impulsul cosmic. Sensurile se înfățișează ca punți de legătură discretă între real și ireal, între concret și basm. Din volume dilatate în monumental descind suprafețe line ca liniștea, oprită undeva cu clipa în aer. E o taină în odihna nobilă a lucrurilor, surprinse din unghiuri inedite, și Ion Sulea-Gorj o dezvăluie și o știe.

Pictorul, interferîndu-se uneori cu Brâncuși în zona esențelor și simetriilor, ori cu Dali în zona halucinației, din estompări și degradeuri obține fiorul cald al graiului plastic. În genul eclipselor parțiale chiar și umbrele devin limpezi, stilizate, cu ocruri și griuri în surprinzătoare îngemănări. Potențînd suișuri și cascadări abil stăpînite, emoția irumpe tocmai din perfecta lege a echilibrului și a ritmului.

Chiar și-n arta monumentală, armonizînd materialul după limbajul său specific, artistul compune în fresce și mozaicuri încîntătoare înnobilări de spațiu. Casa de cultură din Sînnicolaul Mare, Hotelul „Hercule" din Herculane decorat în relief de tuf calcaros, sau mozaicul pentru Caransebeș, confirmă posibilitățile sale pentru arta de for public.

Larga sa gamă de abordare tematică, de la cea imediată la cea eternă, nu-l împiedică să rămînă fidel unui anume stil, care-i aparține. De la lucrările ‚Străbunii", „Căderea coroanei", „Eftimie Murgu", „Eroul necunoscut", pînă la „Pomona" și excepționala „Întoarcerea eroului", drumul său, sinuos a căutat permanent limpezirea. De aceea, poate, pictura sa, compusă de obicei din străvezimi subtile, lasă în suflet o pace galactică. Culoarea deschisă ca un ochi de apă, te captivează, învățîndu-te să privești adînc în oameni, în idei. Ai permanent obsesia unei căi lactee care pleacă din noi să comunice tăcînd cu lărgimea lumii.

DAMIAN URECHE

BREVIAR

■ SEMINARUL INTERNAȚIONAL DE MUZICĂ-WEIMAR 1972

La cea de-a XIII-a ediție, cursurile de vară din R.D.G. — Weimar 1972 au reunit studenți din toate țările Europei. Cîntăreți, pianiști, violoniști, în cursuri cu audienți, și-au arătat măiestria, rod al muncii conservatoare, perfecționarea fiind supravegheată de maeștri din 5 țări. Lory Fischer — R. F. G., I. Lișițian — U.R.S.S., Stela Simonetti — România, Olga Reveghi — Ungaria, Iréne Ioachim — Franța.

Studenții români prezenți au fost selecționați în concertele extraordinare, astfel pianistul Tudor Dumitrescu interpretînd „Patetica" sonata de Beethoven a cules binemeritate aplauze fiind socotit revelația zilei. De asemenea baritonul Ion Sornea, Aris Ohanezian, soprana Carmen Hanganu, pianista Roxana Lazăr, s-au bucurat de aprecieri unanime.

Încă o dată școala românească de muzică a confirmat înalta ei calificare, seminarul Weimar 1972 „desfășurat în incinta facultății „Franz Liszt" a avut menirea să unească inimile tinerilor în marea lor pasiune „Muzica", într-un oraș cu monumente și amintiri ale marilor poeți Goethe și Schiller.

■ ROMÂNII ȘI SÎRBII ÎN LUPTA LOR COMUNĂ

Soborul timișorean din 1790 face parte din acele evenimente politice ale trecutului poporului sîrb, care, dintotdeauna, a trezit nu numai interesul istoricilor ci și al unor cercuri politice mai largi ale sîrbilor din Austro-Ungaria. Ținut după un an de la revoluția franceză, în perioada uneia dintre cele mai acute crize ale monarhiei habsburgice, după moartea lui Iosif II, Soborul sîrbilor și al românilor cere să se înființeze o regiune aparte, autonomă, în Banat, înafara jurisdicției nobiliaro-feudale maghiare.

În prefața cărții *Soborul timișorean 1790* editată de Institutul de istorie a Voivodinei și Arhiva istorică din Sremski Karlovac, sub semnăturile lui Nicola Petrovici și Slavco Gavrilovici, se atrage atenția asupra a doi factori fundamentali: tendințele antifeudale, care au cuprins masele populare sîrbe și române, și colaborarea prodigioasă a reprezentanților lor la Sobor și în afara lui; al doilea, formarea a două aripi în sînul Soborului — a cetățenilor și a reprezentanților frontierei militare pe de-o parte și a nobilimii și clerului de cealaltă.

■ UN ONORARIU DE ZILE MARI

În jur de 100 de mii de dolari se ridică drepturile de autor în S.U.A. ale cunoscutei scriitoare franceze Simone de Beauvoire, pentru cartea sa „Anii maturității" în colecția „cărți de buzunar". Într-o altă ediție a apărut și „Bătrînețea" a aceleiași, despre care, criticul de la New York Times, spune: „D-na Simone de Beauvoire prin temperament ne relevă o pesimistă și o tragediană profesionistă".

DUȘAN PETROVICI

ACVARIUM

Aplecat peste un acvariu, să urmărești
jocul peștilor multicolori,
cu mustățile lor fibroase, ca ale pisicilor lenese,
cu aripi și mai ciudate, parcă de zburători din altă lume
coborîți în pătratele verzi de apă,
pentru ochii noștri — păianjeni înfometați
de iluzii exotice...
Pești cu chip de demoni și de balerine, ținuți la căldură,
cu o lumină anume, hrăniți cu muște,
aduse de copiii lefteri pe zece bani bucata ;
le pui și pietre. și nisip cu ierburi speciale găsite anevoie
pentru-un decor de fund de mare,
cu mici efecte de furtună necesară —
Dar a imensității sare n-o mai ai,
pe care mările o poartă în adînc,
nici scoici de perle luminate,
nici oase de înecați sunînd ca aurul curat
pe care alge verzi au tot crescut sugînd
din măduvă dulceața învierii —
Cînd vor să fugă peștii se izbesc
de murul gros și străveziu
și nedumeriți privesc în lături
crezînd că apa li-e dușmană ;
o spurcă-apoi cu icre verzi putregăite
și într-o spaimă alunecă în sus
și ore întregi cu boturi largi căscate
așteaptă steaua unui vierme iluzoriu.

TEMERE I

Mi-e teamă de copilul aplecat
la malul rîului, ghem de uimire,
deasupra unei flori nemaivăzute ;
o să vedeți. ne va cere un nume
să-i dăm florii ;
și n-o să ne pricepă-ncurcătura,
pe cînd floarea va îmbătrîni,
nemernic va îmbătrîni în mîna lui.

TEMERE II

Mi-e teamă de bătrîni și de bătrîne
cu mîini de pasăre, cu privirea geamurilor mate,
ca de biserici în ruină,
liniștea lor tremurătoare scîrțîie în neant,
cu firele ceții-și udă osteneala trăirii pe pămînt ;
au bani negri-n mînă și veșminte negre,
nu calcă pe zăpadă niciodată ;
își umplu gura cu bomboane roșii
și adorm pe scaune-n uliți la amiază.
Mi-e teamă de bătrîni și de bătrîne
care uită totul sau se prefac că uită
și încep să mintă
ca să mai trăiască.

ÎNTR-O ZI CU FLUTURI

Într-o zi fluturi multipli
cu gangrene de culori în aripi,
frumoșii fluturi efemeri,
cu zbor ca de lumină, mîngîietor și fragil,
vor refuza să moară —
Copii și fluturi,
întîia posibilă candoare —
în echilibru se vor dezvolta mirific,
și cei bătrîni murind în toiul iernii
în primăveri vor învia mîngîiați de fluturi.
Peste ofilirile tainice, peste oglinzi de viplă,
după retragerea lumii în scheletele iernii ;
după stingerea soarelui pe galactice vetre,
fluturi multipli cu gangrene de culori în aripi,
frumoșii fluturi. vor refuza să moară
pe neterminatele trepte.

ALEXANDRU DEAL

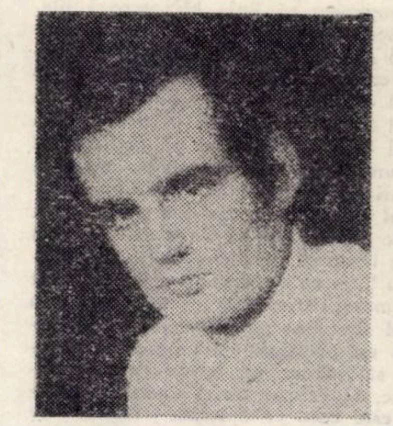

Zăpezile secrete

— Fragment de roman —

Diminețile de dinainte de Noul An și apoi după, cînd picioarele mele desculțe lipăiau tihnit prin odaie, și ningea tăcut sau nu mai ningea, deși tot iarnă se chema că e afară, și-ntr-una din aceste prime ceasuri ale dimineții, înainte sau după Noul An nu-mi mai amintesc exact, văd cu privirile lenevite încă de proaspăta ieșire din somnul nopții, văd un convoi ce părea că vine înspre casa noastră, mai bine zis a doctorului. un convoi încă îndepărtat, dar nu atît de îndepărtat ca să nu îți dai seama cam despre ce-i vorba ; e adevărat că nu prea știam, din cauza distanței care ne despărțea, eu, dîrdîind în cămașa de noapte dinapoia ferestrei, sticla aburită în unele locuri și cu cîteva pete de grăsime de la degetele mele, fîșia de curte, gardul sărăcăcios și atît de dezolant în comparație cu zăpada de pildă, nu știam încă, n-aș fi putut jura dacă ceea ce credeam eu că e un convoi, vine sau se-ndepărtează, chiar dacă șoseaua era degajată în aceste prime ceasuri ale dimineții cînd reflectam clănțănind din dinți de frig, și mutîndu-mi greutatea corpului de pe un picior pe altul, știți, sau puteți bănui, cum se întîmplă în asemenea cazuri,

Io-te, am spus, ca să vezi !,

și asta suna și a mirare și a inciudare la un loc, apoi din nou am mormăit.

Totuși, jur că-i vorba de un convoi, am spus, un convoi **adevărat,** și într-adevăr era vorba de un convoi care nici nu stătea, adică, el, convoiul să aștepte, acolo în plină șosea, nici nu se îndepărta ; n-avea cum să se îndepărteze, asta trebuia s-o știu de la bun început, mă și mir cum am putut să mă-nșel, să fiu lipsit în halul acesta de perspicacitate, cînd abia mă trezisem din somn, și eram cu mintea bine odihnită ; era clar că venea spre noi...

...M-am îmbrăcat înfrigurat, și printre dinții strînși de nerăbdare înjuram mereu ciorapii ce nu alunecau peste călcîi și îmbrăcau greu laba, apoi am mai pierdut o groază de timp pînă ce mi-am găsit bocancii, i-am căutat peste tot și-n cele din urmă am dat peste ei într-un loc imposibil dar toată furia și consternarea mi s-a risipit cînd privirile au întîlnit vîrfurile bombate comic. pielea boțită aidoma unei fețe de bătrîn, limbile atîrnînd epuizate. era ceva cu bocancii ăia, chiar așa am și spus, te pomenești că-i ceva cu chestiile astea de bocanci.

Și-nduioșat i-am mîngîiat recunoscător. și ce bine, ce plăcut alunecau degetele pe suprafața lor, și ochii mi s-au umplut de lacrimi. apoi am zbughit-o afară. dar nu așa, tam-nesam, ci am străbătut coridorul îngust. îngrijorat la orice scîrțîit al podelei în vîrful picioarelor și nu-mi desprindeam privirea de pe bocancii mei credincioși ..

Acum convoiul era mulțumitor de aproape, și m-am așezat pe marginea șoselei șoseaua și terasamentul cu drumul de fier în fața ochilor, pe-ndelete mi-am încheiat șireturile, înnodîndu-le cu grijă după ce le-am petrecut de cîteva ori în jurul gleznelor, puțin mai sus de ele, apoi am privit cu multă atenție șirurile de oameni ce se apropiau, mi-am dat seama că erau aliniați pe două rînduri, dar încă nu erau atît de aproape să le disting și trăsăturile, în locul fețelor aveau un soi de pată cenușie, care se legăna, cîmpiile și petele alea ce erau în veșnic tangaj, pe care eu mă chinuiam cu disperare și încăpățînare să le descifrez. și așa pe nepusă masă am distins dintr-odată un zgomot ce mi s-a părut înfiorător, astfel că am sărit în picioare, tremurînd, mi s-a făcut o frică de moarte, îmi venea să o rup la fugă. îmi trebuia foarte să urinez, nu de frică, ci, probabil din cauza frigului. îmi clănțăneau dinții de groază, deși nu le vedeam fețele, ci numai ceva extrem de confuz.

Păi sigur. am izbucnit, cum de n-am priceput, cap sec ?

Dar încă mai continuam să mă retrag, poate cu mai puțină convingere, deși am găsit explicația la ceea ce auzeam, mi-am dat seama pe dată că nu putea fi vorba decît de freamătul și cadența, ritmică, agasantă, a unui convoi în plin mers, atunci cînd din diferite motive cei ce alcătuiesc șirurile nu găsesc de cuviință să schimbe o vorbă, poate din oboseală, lehamite, ori probabil pentru că pur și simplu nu se cunosc, și numai o întîmplare i-a adunat la un loc, și acum, umăr la umăr, pășesc lipsiți de voioșie sau interes, pe o șosea oarecare în primele ceasuri ale unei dimineți de Crăciun, înainte sau după, nici unul din ei nu mai ține minte acest amănunt, și numai o simplă întîmplare ori destinul însăși i-a unit în șiruri compacte, fără să aibe unul ceva cu celălalt, deși pășesc alături, în tăcere nu ostentativă sau agresivă, ci numai indiferentă, plictisiți puțin de drumul ca atare, de lumina crudă a acelei dimineți, de sunetul confuz și nenuanțat, emanat de mișcările mersului, și iată că în sens contrar trece un tren accelerat ori un marfar. și nimeni nu catadicsește să privească într-acolo, ori să remarce țăcănitul viol al roților la intersecții, și deasupra șirului o masă de aburi, acoperindu-i oarecum, înconjurîndu-i ca un halou schimbînd puțin lumina, o transformă într-un lichid ușor albastru, prin care fețele se disting la început anevoie, apoi din ce în ce mai lesne, și văd fețele lor, ce apar trase de oboseală, impenetrabile, și deloc ostile drumului, ceea ce m-a cam mirat, ca și cum m-aș fi așteptat la cu totul altceva. fețele lor cufundate înplă înțmplare îl făcea astfel, ori poate talpa bocancului lipsită de maleabilitate îi forța la salturile alea caraghioase și probabil grozav de plicticoase, așa că m-am ferit de-a da o explicație... acum ei erau oferiți din profil, cu o regularitate somnolentă, șir cu șir, oricum, n-avea să dureze prea mult, întrucît convoiul nici nu era prea lung...

Ceea ce era înfiorător și nedrept, ori părea să fie astfel, era faptul de-a nu mă băga în seamă, așa cum stam acolo pe marginea șoselei, pe vine, cu gura deschisă ori numai întredeschisă, cu dinții din față răciți de aerul pe care-l înghițeam în primele ore ale dimineții în timp ce priveam convoiul ce mă depășea, tăcut, indiferent, lipsit de vlagă și voioșie, deși din cînd în cînd, se făcea auzit țipătul înalt și puternic al unei păsări, e drept asta nu însemna că și plin de voioșie, dar, oricum, viu și real, mai viu și mai real decît orice închipuire, decît orice convoi ce mă depășea încet, lăsînd în urmă crusta făcută ferfeniță a drumului, macerată și cafenie, cu salturi pipernicite lipsite de frumusețe, și din nou a apărut un tren ,chiar dacă nu trecuseră nici măcar două sau trei minute de la celălalt, și nici de astă dată după cum era de așteptat nici un membru al grupului, convoiului, n-a ieșit din inerția mecanică, infernală a mersului, n-a întors o privire cît de cît omenească, ci doar cefele înguste cu adîncitura violentă dispărînd topită înspre moalele capului, cefele palide și acoperite de un puf lipsit de virilitate. coatele legănate somnolent, și ceața de căldură umană persistînd, acoperindu-i cu un soi de apă leneșă, și îndeajuns de transparentă pentru a nu le altera siluietele, și pe dată aveam să înțeleg ceea ce ar fi fost oarecum firesc s-o fac de la bun început, anume că nimic din ceea ce mi s-a arătat în acea dimineață pură, cu zăpezi bătînd în albastru electric, cu șoseaua netă, riguros însoțită de ambele șanțuri în care nămeții s-au strîns în unde blînd rotunjite, nimic din ceea ce vedeam n-avea ceva omenesc, cald și firesc ,chiar dacă nu părea acel convoi mare scofală, așa și era, un pîrlit de convoi : **dar nimic omenesc și cald și bun acolo...**

Convoiul se îndepărta nestingherit, învelit în liniștea aia de gheață, de parcă te-ai fi aflat la un film mut și ai fi fost atît de surd încît să nu distingi nici vibrația motorului de proiecție, și să vezi aidoma, la dimensiunile meschine ale unui ecran păcătos, un drum nesfîrșit, acoperit de o crustă alterată de apăsarea succesivă a mai multor perechi de bocanci, șiruri adîncite în muțenie, trecînd cu ochi lipsiți de strălucire, cu gurile strînse, și un băiețandru căscînd gura și sperînd cu disperare să înțeleagă ceva din tot ceea ce vede...

Într-o dimineață deiarnă cu aerul pur și îndeajuns de aspru.

Într-o dimineață de iarnă cu cerul ca o lentilă bulbucată și fumurie.

De parcă nimic din ceea ce se găsea acolo n-ar fi fost real.

Nici aerul făcînd unde pure și tăioase, zăpada macerată de bocanci ca și cum nimic n-ar fi fost credibil, zgomotul incomprehensibil, agasant într-o dimineață pe care o uiți sau o reții grație elementelor lipsite de spectacol și băiețandrul cu picioarele insensibile deja la frig, mult prea înghețate pentru a mai simți și suporta mersul dureros, tăiat cu șovăire și fără pic de impertinență în acea dimineață în care nimeni n-ar fi remarcat un convoi mut și docil și lipsit de orice căldură. fără măcar un firicel de obișnuit, ci doar cerul jos și sticlos, lipsit de transparență. băiețandrul încremenit în fața podețului, cu sufletul prea plin de curiozitate și spaimă și speranță, toate acestea...

Sper că ai atîta cap să nu stai o viață întreagă pitit acolo, spun și mă plec pe vine încercînd zadarnic să-l văd mai bine pe slăbănogul vîrît sub podeț, dar știu că ai lăsat o urmă grozavă,spun și șuier a admirație și-a compasiune, păcat că orice idiot și-ar da seama **unde duce dîra aia..**

Îi disting tălpile bocancilor, **aha,** reflectez, **deci asta-i,** răsărind nostim de sub bîrne, și aud o voce surprinzător de melodioasă, chiar dacă nu pricep încă despre ce e vorba, probabil că individul vorbește o limbă necunoscută mie dar oricum îmi dau seama că o asemenea voce n-o găsești pe toate drumurile, armonioasă, blîndă și catifelată, și, încet încet, insul îmi apare sub priviri ...

Mult mai slab decît mi-am imaginat că este, figura lui îmi era complet necunoscută. nu-mi aminteam să-l fi reținut dintre ceilalți, pentru că evident, fugise din convoi, și acum privea cu teamă intensă în urma convoiului, deși aș fi pariat cu viața că nimeni nu i-a remarcat lipsa, darmite să se întoarcă spre noi...

Liniștit oarecum, s-a așezat pe podeț și mi-am dat seama c-o face cu mare plăcere. figura lui apărea mai puțin rigidă, mai păstra însă ceva imobil. un aer de mască insensibilă, și-aș fi nedrept să nu recunosc că la un moment dat, cum sta și mă studia, fără prea mare interes, totuși nici indiferent, nu lipsit de politețe, pielea-i deveni mai moale, ochii i se acoperiseră de o umezeală plăcută și aproape încărcată de tandrețe, sau

OLGA NEAGU

ȚARĂ

Uneori mă întorc în cîmpie.
Aceasta e viața.
Aceasta e țara.
Voi strînge oare laolaltă
toate frumusețile sale ?
Urmează gîlgîitul aurului
în păsările lungi de grîu.
Greierii sapă
umbra copacului — foc verde
la marginea cîmpului.
Seara vin munții
cu dealurile subsioară
și rotesc pajiștile
și ciorchinii de lumină tremurătoare
în jurul focului de grîu...

Simt în mine o umplere :
sosesc toate neamurile plecate,
toți prietenii,
toți prietenii...
Din lutul ulcioarelor ridicate în
slăvi
zîmbesc bătrînii noștri duși de timp.
Cîtă frumusețe !
Dumneata ești țara mea
Țara și viața,
legate cu rădăcini
și credințe în puterea țărînii
și reînverzirea ierbii
și tinerețea fără bătrînețe și fără
somn...

ACEASTĂ ASPIRAȚIE, CAII

Caii
goana mea spre mare
spre absolutul acela albastru,
obsedant.
Niciodată nu voi trăi destul
pentru mare, niciodată...
Acolo locuiește bărbatul
însingurat și frumos
care așteaptă.
Dau sînge aprins cailor
să mă ducă ca gîndul
și caii, aceste aspirații spre
absolutul albastru,
devin cai cu adevărat
și mă poartă spre mare
acolo unde locuiește bărbatul...

NOI CU OCHII SPRE CER

Noi cu ochii spre cer
și-o pasăre cu aripi stinse —
de pe altă stea venise
să ne vadă
cum stăm cu ochii spre cer
și-a sorbit-o pămîntul.

Noi cu ochii spre cer
și trupuri de aer răsunau
răscolind dealul :
„ce copii ați pierdut, oameni buni,
sau ce lucruri de preț căutați
în porii lui pămîntii ?"

N-a mai trăsnit mers,
de la prima rotire de aștri,
în această risipire de verde

Acum noi,
și pășeam amețiți
de povara cerului
printr-un șir lung
de zile și nopți
Acum pasărea
mai frumoasă și mai rară
ca păsările pămîntului
arzînd peste secetele din noi.

CÎNTĂRILE FRUMOSULUI CĂLĂTOR

Pe el l-am ascultat în briză...
Marea înalță codrii
dincolo de cer.

O, și călătorul acela
n-avea din ce bea
nici apa
nici exploziile sîngelui
în albatroși

Și-am pornit —
răsucire smerită-n nisip —
cu pas tulburat
dup-o cană
pentru călătorul frumos

Ajunsesem la marginea lumii
cînd încă mai auzeam
cîntările-i rare
și mai frumoase
decît cîntarea de păsări...

---

dacă-i prea mult spus, atunci cu bunăvoință...

În dimineața care înaintase bine înspre amiază, slăbănogul, înainte de a încerca o conversație, sub privirile mele iscoditoare, izbucni în hohote de plîns...

Spune-mi numele tău, l-am rugat și l-am atins ușurel peste încheietură, și el a suspinat de cîteva ori adînc, și mi-a zîmbit printre lacrimi...

Ipso a spus el, dar nu mi-a trebuit prea mult să disting că de fapt el a rostit Ipso și nu altfel, ceea ce era un nume, fără îndoială cam neobișnuit pentru cineva de sex masculin, dar totuși un nume, destul de comun, bine cunoscut și, **cum adică Ipso ?,** am întrebat ușor jenat. și l-am atins din nou cu vîrful degetelor peste încheietură, dar el își scutura bascul ținîndu-l cu o anume distincție între arătător și degetul gros, de micul moț într-un echilibru fragil și indiferent, astfel că puteai să crezi cu ușurință în neatenția lui, nu jignitoare și ostentativă, ci ca un mod de a se închide în sine : așa că n-aveam pentru ce să fiu supărat.

Abia atunci nările noastre au fost înțepate plăcut de izul de putreziciune emanat din bîrnele podețului, am simțit apoi apăsarea usturătoare a peisajului alb ceea ce ne determina mereu să ne subțiem pleoapele și nu era prea comod, ba la un moment dat asta te obosea și te prost dispunea de-a binelea, **el, drăcia dracului,** am murmurat, **să știi că o să ningă,** la care el a dat indiferent din umeri, continuînd jocul acela plicticos cu bascul, fie c-ar fi nins, ori ba, adică tot una e, și bărbia lui continua să rămînă sprijinită pe pieptii paltonului, **numai să nu dispară...,** a șoptit, atunci cînd îmi pierdusem orice speranță de a-l mai auzi, cînd începusem să mă întreb dacă n-ar fi bine s-o șterg.

Să nu dispară ea, zăpada, ce acoperea atît de compact și tandru pămîntul, podețul ăla ce mirosea tulburîndu-te, poate pentru că îți amintea de toate lemnele întîlnite în viata ta, stivele de lemne albe, clădite cu pedanterie în magazia din spatele **casei părintești,** părînd o construcție grotescă din oase, oasele pămîntului.

Cine ar putea uita platformele încărcate cu vîrf, pline ochi cu oase, trecînd pe strada părintească, prin fața ferestrelor cu perdeluțe albastre, în drum spre fabrica de zahăr, platformele trase de cai pipernicițí acoperiți cu pături, tropăind cu copitele prost protejate de potcoave, pe caldarîmul cenușiu, și deasupra stivelor cu oase, tolăniți, acei oameni îngrozitori la vedere, murdari și cu bărbi încîlcite și soioase, astfel că părul lor neîngrijit apărea ca o pastă leșioasă, învălmășită, cu mantale lungi pînă la pămît, fără nasturi, pentru că nu se încheiau aproape niciodată, și dacă o făceau se foloseau de cîrlige din sîrmă care le sfîșia stofa și așa dezolantă la vedere, dar ei părea că nici nu văd zdrențele de pe ei și am ajuns să cred că nici nu le băgau în seamă, chiar dacă mantalele alea au fost cîndva noi și pe deasupra militare, purtate în două trei războaie de ei, ori de frații lor morți, poate și singura lor recompensă le-a fost mantalele, pentru toate războaiele cîștigate sau pierdute, dar nu pierdute oricum, adică rușinos, din lașitate, ci pentru că așa nimerește, nu toate războaiele sînt cîștigate e foarte firesc să mai și pierzi, nimeni nu se miră, nu rîde de tine, nefiresc ar fi să le cîștigi pe toate, asta ar fi oarecum și suspect, pentru că s-ar putea crede că te-ai folosit și de căi necinstite, cum ar fi, spre pildă, trădarea, așa că oricînd preferi un război pierdut cumsecade, unuia cîștigat îndoielnic, spune Ipso.

Cine ar putea uita sacii încărcați cu zahăr, ieșind în vagoane cefere spre bucuria capitaliștilor, și ei, capitaliștii, înșirați de-a lungul terasamentului aplaudînd mărunt, cu ochii lor înecați în grăsime, dar nu atît încît să nu observi lacrimile de bucurie pe care și le tamponau cu percuții delicate, cu vîrful degetelor învelit în batistuțe tivite ca prin vis, cu monograme complicate ce închipuiau unul și același cuvînt **ca-pi-ta-list,** și mașinile negre (cu șoferi în uniformă, mai eleganți și mai bine hrăniți chiar decît un primar veritabil), așteptîndu-i riguros aliniate, șoferii și secretarii și amantele fumînd pe ascuns, în podul palmei, strivind apoi cu vîrful pantofilor de lac chiștoacele în micile insulițe de noroi din fața gărilor, România suptă de capitaliștii grăsulii, politicieni, burgheji cu frunțile de două degete, dansatoare de operetă, secretari, amante ascunse în blănuri de vizon, borfași de condiție bună și proastă, portari de hoteluri, spune Ipso, spune în continuare... ei, asta-i acum, zic, cred că generalizezi puțin, chiar dacă nu mă pricep ; dar că nu mă pricep la chetsia aia cu stivele de lemne, asta ar fi păcat s-o susțină cineva, **cu mormanele de lemne și oase,** adaugă Ipso, deși suna și a corectare.

Cine nu ține minte vitrinele, babele, niște **figuri** ciudate ale cartierelor, centrele de panificație, humanitasurile, casa baptiștilor, cimitirul de cartier, o viață și-o moarte întreagă în același cartier, moare și paracliserul, moare și preotul pe care pînă și bărbații îl salutau cu **sărumîna,** moare și tîrfa cartierului, și sergentul și maiorul de pompieri și actorul și tutungereasa moare, și laolaltă se-ntîlnesc în țintirimul cartierului, maiorul și tîrfa și **deputatușipopașisărumîna:** și nimănuia nu i-ar trece prin minte să se mire sau să tragă învățăminte, și la urma urmei la ce bun ? spune Ipso, ei, fir-ar a naibii, spun, iar generalizăm, hai s-o lăsăm baltă... dar cine nu-și amintește, cine ar trece cu ușurință, de parcă nu în **starea aia de lucruri** stă el închis cu întreaga sa viață, el, omu, în general... aerul subțire ce ne curăță nările înfiorate.

Aerul subțire care se strecoară pe sub mîneci, pe sub cămașă, biciuindu-ne, aerul și sîngele nostru așa cum stăm pe marginea drumului și șoseaua sub nasul nostru, pustie și dezolantă, nimeni n-o umple, nimeni n-o calcă, nimic din ceea ce îți dădea spre simțire convoiul nu mai ai, și te întrebi, mă întreb îngrijorat dacă a trecut cu adevărat vreun convoi ori am crezut eu de cuviință să-mi imaginez așa ceva, dar Ipso stă alături sau pare că stă alături și îl ating cu vîrful degetelor pentru a treia oară în acea zi, respirația și frigul și sîngele nostru cald în noi și-n afară...

Dintr-o dată în fața noastră răsare o fetișcană și nu pot să nu observ paloarea lui Ipso, și buzele strînse cu spaimă, și tristețea sfîșietoare din priviri, el se lipește instinctiv de mine, și-l simt aproape, aproapele meu, cald și tremurînd, și o siguranță că mă uimește îmi descopăr în voce, aspră și sigură vocea, spun, **ce dorești domnișoară ?** dar nimic din interogație nu trădează un interes față de răspunsul, oricare ar fi fost el, și probabil că necunoscuta a înțeles, pentru că s-a făcut că nu mă bagă în seamă, **nu te cunosc domnule,** chestia asta cam urîtă și jignitoare, păreau s-o strige umerii, și mîinile și pomeții albiți de frig, ea continuă să se apropie fără să mă onoreze măcar cu o privire cît de cît prăpădită, văd deschiderea buzelor nesigură, născînd o mică prăpastie între ele, și vîrful limbii roz și catifelat răsărind ca o larvă dintr-un orficiu, apoi cuvintele se aud, dar lipsite de căldură, ori furie, ori tristețe, se auzeau pur și simplu amintind de păpușile spunînd silabele **ma-ma,** cîntat și neutru, prin mișcarea unei membrane de cauciuc în interiorul unei supape, vocea, dacă ea poate fi numită voce, răsărind din spatele păpușii, în timp ce gura rămîne rigidă, vopsită într-un roșu artificial vulgar, pe care ne mulțumim să-l confundăm cu roșul uman al buzelor, spune necunoscuta oprită în fine de picioarele noastre răşchirate, acolo pe marginea drumului de țară, cu podețul solitar, trosnind uneori din cauza frigului care părea să cedeze, spune e foarte urît din partea ta, nu mă așteptam tocmai de la tine... și toate astea sună doar pentru Ipso.

Mult mai tîrziu, cum aș putea să nu-mi amintesc de chipul fetei ? chipul ei neutru și lipsit de clorofilă, o amprentă stranie în cubul de aer în care era, ori părea ca este închisă, o celulă transparentă în care ovalul obrazului părea doar insinuat, o țesătură stranie și ireală, gata să fie destrămată, chipul ei tăiat adînc și nuanțat în ecranul de aer.

REMEMBER Pe falezele serii

Luna, corabia de sidef plutind pe apele de reverie ale nopții, a fost mijlocul de locomoție al visătorilor din toate timpurile. Pe-acest vas călătorit în imensitatea spațiilor s-au încărcat temerare vise romantice, mari elanuri de dragoste, resemnări și iluzii, încît astrul cel palid a devenit emblemă, talisman ori confident, invocat, respins, adorat, de la cîntecul popular pînă la elegiile și meditațiile marilor poeți ai lumii, astfel că o antologie a lunii ar trebui să-i cuprindă pe toți cei ce țin ură, prin timpuri, harfele de aur ale sufletului și poeziei, rezemate de țărmurii permanenței umane.

Astăzi mi se pare că asistăm la o teamă a poeților de a readuce în spațiul poeziei imaginea tulburătoare a lunii, îndelung personificată, îndelung chemată ca termen de comparație. E poate reflexul, spus sau nespus, al tehnicii, al marilor izbînzi pe care știința ni le-a adus în dar în acest secol în care omul și-a construit alte corăbii pentru vis și-a pornit în noaptea infinitului să afle răspuns la întrebările pe care și le-a pus milenii de-a rîndul. Cîtecineva crede că faptul debarcării omului pe lună ar impieta asupra inefabilului pe care îl răspîndește satelitul nostru, natural sau născut din florile altor sfere, cînd acesta deschide porțile amurgului să ne cutreere setea de frumos și de absolut. Dar cu cîtă sublimă bucurie recităm cuvîntul de aur al Poetului :

„Căci perdelele-ntr-o parte cînd le dai, și în odaie
Luna varsă peste toate voluptoasa ei văpaie,
Ea din noaptea amintirii o vecie-ntreagă scoate
De dureri, pe care însă le simțim ca-n vis pe toate".

Nu mă numesc printre cei ce cred că sîntem martorii demitizării lunii, ci printre aceia care ies pe falezele serii, uimiți mereu mai mult de liniștea pe care această crăiasă ne-o aduce în gînduri, în ceasul de așteptare și vis. Nu mă numesc printre cei ce cred că luna a rămas între obiectele de recuzită ale poeziei și nici printre cei ce cred că ea a aparținut numai romanticilor. Ca toate marile surse de poezie și frumusețe, luna rămîne un izvor tînăr pentru puterea de vis a omului, pentru nevoia lui de vis și de extaz. Iar secolul nostru, al dezlegării enigmelor, al călătoriilor pe drumurile neștiute ale spațiilor astrale, este prin excelență un secol romantic, un secol în care visurile au aripi mai mari și mai strălucitoare. Iată de ce, stînd sub susurul răcoros al arțarului, în cetatea mea, văd tinerii adunați pe alei, lîngă cîntecele chitarelor, înveșmîntați în straiele de lumină somnoroasă a lunii, transfigurați, pregătiți de zbor, îi văd visînd sub veghea de argint a călătoarei și mă simt foarte aproape de modul lor nou de a primi aceste întîlniri „sub clar de lună", cum se spune ușor malițios dar insuficient de apăsat, pentru că nici un om nu poate fi insensibil la aripa de reverie pe care ne-o aduce această prezență princiară care locuiește castele de basm și albastre tărîmuri de stele.

ANGHEL DUMBRAVEANU

Idei ale Conferintei Nationale a partidului

Eficiență în economia modernă românească

Creșterea eficienței economice constituie o sarcină primordială a fiecărei întreprinderi și centrale industriale Stadiul actual al economiei noastre impune angajarea fiecărei unități economice productive în circuitul economic, cu toate resursele și rezervele ei interne, în vederea unei eficiențe sporite și a unui ritm susținut de creștere economică.

Așa cum se sublinia în Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a P.C.R. din 19—21 iulie 1972. **„Ridicarea eficienței activității economice impune creșterea răspunderii cadrelor din economie, a tuturor colectivelor pentru buna gospodărire a fondurilor materiale și financiare. Organele de conducere din întreprinderi. centrale, ministere, din toate unitățile socialiste au obligația să acționeze cu fermitate pentru a asigura introducerea unui regim sever de economii, întărirea disciplinei de plan și financiare, înlăturarea pierderilor și a risipei, sporirea continuă a rentabilității și, pe această bază, a veniturilor societății"**

Rezultă că pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, pentru realizarea actualului cincinal înainte de termen. este necesar să se acorde atenție sporită **bazei tehnico-materiale** și necesității folosirii ei cu maximum de eficiență.

Efortul făcut pentru făurirea, dezvoltarea și perfecționarea bazei tehnico-materiale a socialismului se cere, cu o deosebită forță, pus în valoare deplină prin utilizarea ei completă și cu eficiență maximă. Orice neajuns sau deficiență în această direcție reduc posibilitățile societății de a-și satisface necesitățile pe măsura potențelor ce le-a creat, și-i întîrzie progresul. Toate acestea pun în centrul atenției necesitatea rezolvării în timp util a contradicției interne obiective dintre baza materială și forța de muncă. Sintetizat, problema ar putea fi formulată astfel : utilizarea, realizarea optimă a mijloacelor de producție presupune ca forța de muncă să fie pusă în funcțiune în cantitatea, structura și calitatea corespunzătoare, iar realizarea optimă a forței de muncă presupune funcționarea mijloacelor de producție în cantitatea, structura și calitatea corespunzătoare.

Rezolvarea acestei contradicții obiective și numai existența potențialului material nu poate asigura de la sine realizarea obiectivelor mărețe ale actualului cincinal. De aceea, din cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a P.C.R. din 19—21 iulie, se desprind unele măsuri ce trebuiesc luate pentru a înlătura neajunsurile care mai persistă în utilizarea fondurilor fixe :

a) să se acționeze cu mai multă fermitate pentru folosirea intensivă a capacităților de producție și încărcarea corespunzătoare a mașinilor și utilajelor. Printr-o încărcare mai bună a utilajelor, se poate asigura o producție industrială suplimentară de circa 20—25 miliarde lei.

b) scurtarea termenelor de execuție a noilor obiective și atingerea cît mai rapidă a parametrilor proiectați. Aceasta ar asigura o producție suplimentară pe perioada 1973—1975 de 6—7 miliarde lei,

c) folosirea mai bună a suprafețelor de producție,

d) îmbunătățirea aprovizionării tehnico-maetriale.

Sporirea eficacității cu care este utilizată baza tehnico-materială duce în mod cert la sporirea întregii eficiențe economice. La aceasta trebuie adăugat, însă, și ceilalți factori care influențează, fiecare la rîndul său, eficiența întregii economii. La Conferința Națională s-au precizat direcțiile spre care trebuie îndreptată atenția atît în cincinalul actual, cît și în perioadele viitoare pentru asigurarea creșterii eficienței economice :

a) ridicarea nivelului tehnic al producției,

b) îmbunătățirea continuă a tehnologiilor de producție și

c) îmbunătățirea calității produselor.

În acest scop ,trebuie acordată atenția cuvenită valorificării superioare a materiilor prime și materialelor și orientarea lor spre produsele care încorporează o cantitate cît mai mare de muncă complexă.

O sarcină economică de cea mai mare importanță este reducerea cheltuielilor materiale. Reducerea cheltuielilor materiale, cu un procent în industrie, echivalează cu un spor de venit național de circa 4 miliarde lei

Un imperativ major al progresului este creșterea mai accentuată a productivității muncii. Realizarea unei productivități superioare necesită nu intensificarea efortului fizic, ci a muncii de concepție, în vederea extinderii mecanizării și automatizării, aplicării proceselor tehnologice moderne.

Pentru sporirea eficienței economice este necesară reducerea personalului ocupat în activități administrative gospodărești și asigurarea unui raport just, între numărul celor care lucrează nemijlocit în producția materială și numărul celor ocupați în alte activități.

Realizarea acestor obiective și de ultimă instanță. ridicarea continuă a eficienței economice duc la realizarea progresului economic al țării, la ridicarea nivelului de trai al poporului — țelul suprem al politicii partidului nostru.

DUȘAN CAPLAR

ÎN ACEASTĂ EPOCĂ...

(Urmare din pag. 1)

transmis cunoștințele de specialitate și dragostea de inginerie și s-au avîntat și în cercetarea științifică. Aceasta a imprimat de la început învățămîntului timișorean o orientare hotărîtă spre realizări atît de științifice, cît și concrete.

Cînd eram student, numărul de cursuri litografiate era extrem de mic, iar manuale românești nu existau Cu zel de neofit mi-am luat sarcina de a redacta cîteva cursuri, printre care cel de Analiză matematică și electrotehnica

Mi-aduc aminte cu plăcere că în cadrul Societății de matematică a studenților (înființată de seria noastră din îndemnul profesorului Alaci). După ce am învățat să „frecăm rigla de calcul" și după ce am parcurs singur bazele electrotehnicii și ale telecomunicațiilor am început să fiu mîndru de profesiunea de inginer.

Am și astăzi impresia că la Școala din Timișoara, cea mai mare dintre schimbările de dirijare a interesului învățămîntului spre obiective noi s-a produs în anul al treilea de studii.

Dintre profesorii pe care i-am avut, rețin următoarele nume : C. Teodorescu, P. Nicolau cu o figură de o expresivitate neobișnuită, Cornel Micloși — cursul său de tehnologia metalelor era de un nivel deosebit, M. Bărănescu, proverbial prin obiectivitate și exigență cumpănită, Pl. Andronescu D. Leonida — cu o rară putere de convingere și de persuaziune.

Ca subdirector al Politehnicii, mi-aduc aminte cu plăcere că nu o dată m-am sfătuit cu rectorul ce să declarăm, din partea institutului pe care-l conduceam, spre a ajuta studenții și absolvenții care stăteau în fața judecătorilor militari, de exemplu la Sibiu, pentru vina de a fi vrut un regim de mai multă dreptate socială. Îmi aduc aminte cu mai puțină plăcere, însă, de perioada de dezorientare din toamna anului 1940, cînd tineri rătăciți îmi căutau nod în papură și, negăsindu-l, mi-au organizat o percheziție domiciliară din partea organelor poliției, căutînd, chipurile, împreună cu ea, dovezi pentru pretinse capete de acuzare în legătură cu securitatea statului legionar... După care am renunțat la funcția de subdirector de studii.

Pentru Conferința de Transportul energiei electrice, nou înființată, am redactat și publicat un curs încă în primul an de predare, — după care a urmat și unul de curenți slabi — și anume de telegrafie și telefonie cu fir și de radiocomunicații. Am încercat să răspîndesc cunoștințele de radiotehnică și prin înființarea unui cerc al amatorilor de radio, pentru care am publicat, de asemenea, o suită de lecții, ca sprijin pentru lucrările de laborator și de atelier din cadrul cercului.

În paralel ,am continuat activitatea de cercetare.

Cînd, în lipsa unui profesor de fizică, am fost însărcinat cu predarea acestei materii, am publicat și un curs de fizică tehnică, în trei volume, spre a le fi de folos studenților. Tot în paralel, mai eram și colaboratorul tacit al profesorului Alaci, la redacția Buletinului științific al instituției.

— Cum s-a născut pasiunea Dv. pentru inginerie și cînd ați început să îndrăgiți electrotehnica în mod special ?

— Am caracterizat ambianța particulară a Politehnicii timișorene, care s-a păstrat pînă astăzi. Potrivirea ei cu convingerea — pe care o împărtășesc și astăzi — că nervul constructiv al inginerului proiectant, în special, derivă din aceleași structuri sufletești ca și creativitatea omului de literatură și artă, pe cari le îndrăgisem încă din liceu, a tras greu în cumpănă cînd am ales profesiunea de inginer. Faptul că în domeniul ingineriei electromecanice — și mai ales al celei electrotehnice — proiectarea **noului** cerea și o mare cheltuială de cunoștințe de fizică și de matematică, a căror structură m-a impresionat de cînd am început să le înțeleg, m-a determinat să aleg ingineria electrotehnică. După adaptarea care a durat cam primii doi ani de Politehnică, nu mi-a părut niciodată rău că am ales această profesiune, care are atîtea valențe, nu numai științifice și tehnice, ci și social-economice. Mărturisesc că și astăzi, cu experiența vieții, pe care am cîștigat-o între timp, m-aș hotărî tot pentru ingineria electro.

— Sînt cunoscute contribuțiile Dv. deosebite în domeniul teoriei cîmpurilor electromagnetice (metoda de calcul, integrarea ecuațiilor lui Maxwell) în domeniul circuitelor electrice, al liniilor lungi (parametrii de regim tranzitoriu ai acestui regim) ca și contribuțiile originale privind dezvoltarea teoriei macroscopice a fenomenelor electromagnetice (teoria mărimilor fizice). — Din 1966 sînteți membru al Academiei Saxone din Leipzig și membru al Asociației americane pentru înaintarea științei, iar din 1970 sînteți membru al Academiei Lumii Latine din Paris. V-am ruga să ne spuneți cum ați reușit să creați, să formați o școală electrotehnică românească în domeniul electrotehnicii și energeticii ?

— După opinia mea, pentru crearea unei școli de cercetare, generozitatea e tot atît de importantă ca și știința de carte. Trebuie ca, mai ales la început, să știi să cedezi cîte ceva din ceea ce ai făcut tu, tinerilor capabili, care se apropie de tine, dacă vrei să le întărești încrederea în forțele lor proprii și să-i transformi în adevărați colaboratori, sau cel puțin în adevărați participanți la atmosfera și munca colectivă, care sînt esențiale pentru orice școală de activitate. Trebuie, de asemenea, să știi să delimitezi precis, cel puțin la început, domeniul pe care să-l îmbrățișeze școala, pentru ca tineretul din jurul tău să nu se piardă în generalități, — ceea ce e deficil mai ales cînd ai tu însuți mari aderențe spirituale față de generalități. Această delimitare este indispensabilă pentru întemeierea unei școli de cercetare : erudiția tinerilor vine pe urmă, cu timpul, de la sine...

— Sînteți mulțumit de munca Dv. ?

— Sînt de părere că nemulțumirea este unul din izvoarele importante ale progresului. Cum aș putea fi mulțumit de munca mea dacă sînt un partizan înrăit al progresului ? Admit deci că ar trebui să fac și mai mult — mai ales în specialitate — și că sînt reținut uneori de piedici neprevăzute, cum este de exemplu convorbirea noastră de astăzi...

— În sistemul alegerii pe 4 ani, ați fost președintele Comisiei Electrotehnice Internaționale între 1964 și 1967. V-am ruga să ne vorbiți despre prestigiul de care se bucurau atunci realizările noastre pe plan mondial și despre modul cum sînt privite azi realizările României ?

— Nimenea nu se poate forma în afara mediului în care trăiește. Este adevărat că sarcinile de specialitate pe care le primești pe linie internațională sînt legate nemijlocit de o anumită capacitate personală, dar nu e mai puțin adevărat că aceasta este un reflex al nevoilor, al gradului de complexitate și al realizărilor din mediul în care ai crescut și te-ai format. Desigur că în epoca 1958—1962, cînd am început să activăm mai intens pe linia Comisiei Electrotehnice Internaționale (CEI), realizările și posibilitățile noastre erau mai puțin cunoscute decît astăzi, cînd, spre a nu se lipsi de sprijinul nostru, CEI m-a ales, pînă în 1977, președinte al Comitetului său nr. 1, care este comitetul de sinteză al Comisiei, cu sarcina de a elabora un Lexicon electrotehnic internațional, cu statuări normative.

Nu trebuie să uităm însă că mai buna cunoaștere a ceea ce sîntem se datorește în principal liniei generale a politicii externe a statului nostru — și că noi, specialiștii, sîntem beneficiari ai acestei noi stări de fapt.

— Ce sarcini se pun în fața lucrătorilor din domeniul nostru energetic, azi, după ce a fost inaugurat și mărețul sistem hidroenergetic de la Porțile de Fier.

— Uneori e greu să ții în bune condiții un lucru pe care l-ai creat tu însuți.

S-ar putea ca un sistem energetic să treacă printre aceste excepții pe măsură ce devine tot mai complex — și se pare că sistemul nostru național a intrat în această nouă fază. Păstrarea unui lucru complex implică cunoaștere și răspundere îmbinate cu o disciplină de fier. Acestea sînt comandamentele care se desprind din ceea ce s-a discutat și hotărît în ședința Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. din luna mai 1972.

— Știm că sînteți deputat la Buziaș, în M.A.N. Ce legături (profesionale și obștești) mai păstrați azi cu Banatul ?

— Nu trece sfert de an fără ca să fiu prezent în colectivele de muncă obștească din Banat, în domeniile precizărilor științifice și orientărilor tehnice.

Am lăsat în știința Banatului elemente, pe vremuri tinere, pe care le apreciez ca de cea mai mare valoare și ca deschizătoare de drumuri pentru elementele, astăzi, tinere. Nu m-aș putea gîndi să rup vreodată legătura cu ele, iar cînd această legătură nu se poate face personal, o suplinesc prin trimiterea de lucrări pentru cari m-am străduit și ale căror rezultate le apreciez ca sprijin posibil în munca lor fie didactică, fie de cercetare.

— Ce ne puteți spune despre contribuția timișorenilor la dezvoltarea sistemului nostru energetic și ce doriți să transmiteți bănătenilor ?

— Fără a remarca o anumită persoană, apreciez că aportul timișorenilor la dezvoltarea sistemului nostru energetic se găsește calitativ la același nivel cu al bucureștenilor — și aceasta mă bucură, ca om care mă simt fericit cînd unul din colegi sau colaboratori a reușit să realizeze ceva mai bun decît eu însumi. Odată cu această apreciere, le transmit dorința de a discuta cît mai curînd, împreună cu ei, asupra sarcinilor mult diversificate și dificile, dar mărețe, care stau în fața noastră în această epocă frămîntată, în care urmează ca pericole neîntîlnite în trecutul omenirii să fie învinse de oameni înzestrați cu resurse morale fundamental noi.

Traian Vuia, luptător antifascist în mişcarea de rezistenţă franceză

Alături de Nicolae Cristea, Iosif Clisci, Szasz Dragoş, Iosif Boczor, Călin Ioan, Lazăr Alexandru, un loc de frunte în încleştarea cu forţele fascismului îl ocupă şi savantul patriot Traian Vuia.

Năzuinţele de libertate, convingerile sale politice democratice, apropierea de socialiştii francezi fac ca Traian Vuia, încă în perioada anilor 1936—1939, să militeze pentru unirea tuturor forţelor progresiste într-un şuvoi revoluţionar, pe baza Frontului Popular, pentru a stăvili agresiunea foscistă. Chiar în primii ani ai ocupaţiei, Traian Vuia a avut legături cu studenţii şi intelectualii antifascişti, precum şi cu colonia muncitorească română de la Issy-les-Moulineaux.

Fiind un bun cunoscător al istoriei Transilvaniei, Traian Vuia protestează împotriva dictatului odios de la Viena şi, în acest sens, militează pentru revenirea Ardealului la România.

În anii grei ai războiului, cînd teroarea hitleristă ajunsese la ordinea zilei, cînd sute de patrioţi au fost arestaţi şi executaţi, alături de aceştia, antifasciştii români, în frunte cu comuniştii, au participat la mişcarea de Rezistenţă franceză. luptînd în regiunea Parisului, în sudul ţării, precum şi la insurecţia naţională a poporului francez din august 1944. În locuinţa savantului român de la Paris, în condiţii deosebit de grele ale ocupaţiei hitleriste, antifasciştii români au făurit planuri legate de mişcarea de rezistenţă.

Pentru meritele sale deosebite de militant activ, de însufleţit patriot, în toamna anului 1943, cînd s-a constituit Frontul Naţional Român din Franţa, Traian Vuia a fost ales preşedintele acestuia. În organul său de presă, „La Roumanie Libre", se arăta că Frontul Naţional Român" este o mişcare de masă din care fac parte patrioţi români provenind din toate păturile sociale şi toate credinţele politice" (1). Emigranţii români, în număr de aproape 14.000, s-au înregimentat în această mişcare susţinînd-o cu toate forţele. În preambulul programului de acţiune şi îndrumare a Frontului Naţional Român se preciza : „Noi românii din Franţa, nu vrem ca naţiunea franceză să confunde poporul român cu generalul Antonescu. Cei ce mînuiesc coasa şi ciocanul, cei ce exprimă adevărata gîndire românească, toţi acei care suferă, poporul român, sînt alături de popoarele care luptă împotriva agresorului german. Noi sîntem cu poporul francez în acelaşi front de luptă şi pentru o lume mai bun" (2).

Astfel, Frontul Naţional Român din Franţa se angajă să lupte pentru „izgonirea hitleriştilor din ţară, alungarea guvernului Antonescu şi ieşirea României din războiul alături de Germania, pentru o strînsă amiciţie cu Uniunea Sovietică şi aliaţi, pentru o Franţă şi o Românie liberă şi independentă, pentru participarea tuturor românilor din Franţa în rîndurile eroicei Rezistenţe a poporului francez" (3).

Cînd, în 1944, Partidul Comunist Francez pregătea insurecţia naţională, Frontul Naţional Român din Franţa a participat alături de patrioţii francezi luptînd pentru a pune în practică această mare acţiune.

Într-un manifest al Frontului Naţional Român intitulat : „Către toţi românii din Franţa" se sublinia : „poporul francez pregăteşte insurecţia naţională inseparabilă de eliberarea naţională". Manifestul se încheia astfel : „Români din Franţa ! pretutindeni unde muncesc români şi românce, ei trebuie să saboteze tot ce slujeşte nemţilor !... Toţi românii valizi să intre în miliţiile patriotice !... Tinerii, dînd exemplu de curaj, să intre în rîndurile FT.P.F." (4).

În această perioadă de luptă încordată Traian Vuia, a participat cu multă însufleţire la redactarea unor articole şi manifeste punîndu-şi în primejdie viaţa, deoarece organele de represiune îl puseseră sub observaţie. La 19 august 1944, cînd s-a declanşat la Paris insurecţia, patrioţii români, în frunte cu Traian Vuia, au participat la ocuparea fostei legaţii a lui Antonescu, transformată apoi într-un punct de sprijin al insurecţiei franceze din al XVII-lea arondisment.

Cînd forţele victorioase franceze duceau lupte înverşunate cu hitleriştii, pentru eliberarea Parisului, încă în dimineaţa zilei de 22 august 1944, pe acoperişul legaţiei române din Paris, la îndemnul lui Traian Vuia, alături de steagurile aliaţilor, s-a înălţat şi tricolorul românesc.

Astfel în ziua de 23 august, ziua eliberării patriei noastre de sub jugul fascist, ca un omagiu al demnităţii naţionale, patrioţii din Frontul Naţional Român au aniversat această victorie printr-o şedinţă solemnă de comitet, iar Traian Vuia „a schiţat cu entuziasm tabloul măreţ al României eliberate".

Astăzi, cînd aniversăm 100 de ani de la naşterea marelui savant, (5) şi patriot Traian Vuia, rememorăm cuvintele rostite de eminentul bărbat de stat şi om politic, Dr. Petru Groza, la 11 noiembrie 1955 : „A fost un eminent om politic, dîrz luptător pentru libertate... conducător şi preşedinte al organizaţiei de rezistenţă a românilor din Paris faţă de sălbaticii cotropitori hitlerişti în al doilea război mondial. În ilegalitate şi apoi în lupta de stradă, românii de sub conducerea lui au desfăşurat o luptă care constituie o epopee cu pagini minunate de eroism, gravată de către poporul recunoscător al Parisului în tabla de marmoră, dar necunoscută pînă acum de către poporul nostru din cauza tăcerii păstrate asupra acestei laturi a activităţii lui Vuia".(6).

Viaţa şi activitatea savantului patriot Traian Vuia, cu pasiunea şi dăruirea ce l-au caracterizat, preocupat de binele obştesc şi de propăşirea omenirii, este pentru tînăra generaţie o pildă şi un îndemn spre muncă perseverentă şi creatoare.

DAN POPESCU

1. La Roumanie Libre no. 2, din noiembrie 1943.
2. cf. Scînteia, din 3 octombrie 1957.
3. La Roumanie Libre, din februarie 1944.
4. Paraschiva Nichita, Gheorghe Adorian — *Date cu privire la participarea unor patrioţi români în lupta împotriva fascismului în detaşamente de partizani din Uniunea Sovietică, Cehoslovacia şi Franţa* în „Anale" no. 6/1961, pag. 71.
5. M. Kertesz — *Din viaţa savantului cetăţean Traian Vuia*, în Revista Arhivelor no. 2/1962, pag. 210.
6. Gheorghe Lipovan — *Traian Vuia realizatorul zborului mecanic*, Editura Tehnică, cuvînt introductiv de Dr. Petru Groza; pag. 8.

Cartea de filozofie

IMMANUEL KANT

„Critica raţiunii practice"

Doctrina morală a lui Kant, expusă mai întîi în „Întemeierea metafizicii moravurilor" (1785) şi dezvoltată pe urmă în „Critica raţiunii practice" (1788) reprezintă, prin puritatea şi prin profunzimea conţinutului ei uman, una din culmile cele mai înalte ale gîndirii universale. Datorită muncii depuse de regretatul profesor Nicolae Bagdarov avem acum versiunea românească, într-o competentă traducere, a acestor două opere fundamentale în evoluţia criticismului kantian.

Kant, împreună cu toţi contemporanii săi, de la Fichte şi Schiller pînă la Goethe şi Hegel, apasă asupra ideii de libertate cu un accent de gravă importanţă metafizică. Ideea de libertate, temă veşnic actuală a gîndirii filozofice de totdeauna, ne oferă însăşi cheia cu care se pot deschide toate porţile înţelegerii masivului dar şi dificilului sistem kantian.

În planul celor trei opere criticiste fundamentale, marele filozof german urmăreşte realizarea în forme diferite a libertăţii : libertatea ca şi cunoaşterea teoretică, libertatea ca şi acţiune morală, libertatea ca şi creaţie artistică.

Determinînd condiţiile vieţii morale, Kant se opreşte asupra libertăţii pe care o aşează în însăşi esenţa naturii omeneşti. Omul are o condiţie existenţială duală, fiindcă trăieşte la intersecţia a două lumi : el face parte, prin corp, din lumea fenomenală sensibilă. în care domneşte necesitatea, şi prin suflet, din lumea numenală inteligibilă, în care domină libertatea.

Kant închină un adevărat imn libertăţii, căci nu poate admite o viaţă morală fără presupoziţia libertăţii voinţei. Conform acestei condiţii esenţiale a moralităţii, omul trebuie conceput totdeauna ca un scop în sine şi niciodată ca un mijloc pentru altul. Luat ca mijloc, omul se integrează ca o verigă într-un lanţ determinist şi îşi pierde libertatea. Adevărata viaţă morală a omului nu se poate înfăptui într-o lume a strictului determinism, în care acţiunea umană liberă nu se poate insera şi asimila.

Tonul eticii kantiene este eroic şi sună ca o chemare la păstrarea mai presus de orice a libertăţii. Scopul vieţii omeneşti nu este fericirea, ci libertatea. Viaţa ne-a fost dată nu ca să fim fericiţi, ci ca să fim liberi. Iată termenii tulburători ai unei tragice antinomii morale. În faţa unor asemenea rînduri, şi cititorul zilei de azi poate înregistra frămîntarea omenească a sufletului lui Kant, ce vibrează intens ca vuietul mării în capacul unei scoici.

Morala kantiană a fost suspectată şi chiar acuzată deseori de rigorism şi formalism, de lipsa înţelegerii adevărate a conţinutului real al vieţii omeneşti, de necunoaşterea a ceea ce este mai omenesc în om. Principiul determinant al unei acţiuni morale rezidă totdeauna în sine. O faptă morală porneşte din interior, nu din exterior, din libertate nu din constrîngere. La îndeplinirea faptei morale participă doar imperativul absolut al legii morale. Pentru Kant, legea morală nu contează ca o lege a lumii sensibile, căci valoarea ei este numai normativă. Ea nu indică ceea ce este, ci ceea ce trebuie să fie.

Prin imperativul absolut al legii morale, orice acţiune morală exprimă deplină gratuitate, înseamnă absenţa oricărui interes subiectiv şi poate izvorî desigur numai din deplina libertate a omului. Legea morală pe care omul o descoperă în conştiinţa sa reprezintă singura cunoştinţă absolută de care el se simte capabil. Astfel, legea morală constituie un echivalent al absolutului care, dacă nu este accesibil raţiunii omeneşti în atitudinea sa teoretică, se impune ca o normă necesară raţiunii omeneşti în atitudinea sa practică. Absolutul nu este cunoaştere ci trăire. Omul se află în absolut prin trăire morală şi nu prin cunoaştere teoretică. Prin respectarea unei vieţi morale omului i se poate deschide o fereastră, prin care poate privi un crîmpei din cerul absolutului, pe care eternitatea îl ţese deasupra micimii fiinţei sale. În acţiunea morală omul îşi dezvăluie dimensiunile măreţiei sale interioare.

Din rîndul componentelor unei acţiuni morale Kant scoate cu desăvîrşire sentimentul. Acţiunea morală porneşte din imperativul categoric, fără vre-un amestec al sufletului. Singurul sentiment ce poate colabora la determinarea morală a unei acţiuni este sentimentul de respect pentru legea morală cu acel „trebuie" al imperativului categoric.

Severa şi austera morală kantiană nu lasă loc nici unui element hedonist sau utilitarist, înlătură urmărirea oricărei plăceri sau oricărui folos.

Cu toată înălţimea conţinutului său pare că la temelia moralei kantiene lipseşte sensul autentic al vieţii experienţa sa concretă. De fapt, Kant vrea să edifice o morală împotriva experienţei empirice, căci aceasta nu poate fi izvorul normelor morale adevărate, care trebuie să impună prin caracterul lor de universalitate şi necesitate. Astfel, legea morală este apriorică, universală şi necesară la fel ca, bunăoară, categoriile în „Critica raţiunii pure". Ea nu se poate plămădi din materia fragmentară, dezordonată şi haotică a experienţei, ci ea coboară ca o rază din transcendent.

Cu toate glasurile ce le-a stîrnit împotriva sa, lui Kant nu i-a lipsit de fapt cunoaşterea vieţii, cu tot ce conţine aceasta în ea. Morala sa constituie una din cele mai grandioase încercări ale unui mare suflet de a transfigura conţinutul urît şi rău al vieţii în formele înalte ale idealului moral al binelui. Actualitatea gîndirii morale kantiene rămîne permanentă.

VASILE MUSCA

ION SULEA-GORJ „Ultimul vals"

BREVIAR ŞTIINŢIFIC

LEGATURA RADIO-TELEFONICA SALVATOARE

Experienţele unor medici englezi au demonstrat că se poate determina starea celor care au suferit un atac de cord încă în timpul cît aceştia se află în ambulanţă, în drum spre spital. Personalul anbulanţei primeşte îndrumări din partea cardiologului şi anume, în ce parte a corpului trebuie fixaţi electrozii, care transformă semnalele primite în frecvenţe sonore, care la rîndul lor sînt transportate de un aparat radioemiţător iar la spital semnalele convertite se transformă în electrocardiogramă. Întreg aparatajul este produs de firma Pye Telecomunication Ltd. din Cambridge.

CREIERUL UMAN ŞI POFTA DE MÎNCARE

Doctorul Robert Mayer din New York crede că în fiecare creier există un „întrerupător" care dirijează pofta de mîncare la om. Acest întrerupător, afirmă dr. P. M. este reglat de echilibrul dintre natriu şi calciu din organism. O cantitate prea mare de calciu „deschide" apetitul, iar o cantitate mai mare de natriu îl anihilează. Experienţele făcute pe pisici au confirmat această ipoteză.

LASERUL ŞI SCENOGRAFIA TEATRALĂ

Nu de mult într-unul din teatrele londoneze a fost utilizat pentru prima oară laserul în crearea iluziilor unor obiecte scenografice. Spectacolul a avut loc pe o scenă circulară, înconjurată din toate părţile de public, iar ultima scenă a necesitat un obiect scenografic constînd în nişte gratii fixate deasupra capetelor actorilor. Fîşii de raze laser reflectate şi îndreptate spre scenă cu ajutorul unei oglinzi, şi vizibilizate printr-un „fum de scenă", au făcut să apară decorul necesar.

La ceea ce se tinde acum este obţinerea unui laser special care ar putea da reproducerea tridimensională a unui obiect în spaţiu — adică scenografia holografică.

VACCIN IMPOTRIVA CARIEI DENTARE

Specialiştii britanici au reuşit să obţină un vaccin împotriva cariei dentare. Vaccinul a fost obţinut pe bază de proteine extrase din culturile de streptococi, care, în combinaţie cu zahărul, cauzează caria dentară. Experimentat pe un grup de 14 copii, vaccinul a făcut să scadă cu 80 la sută apariţia cariei dentare.

mircea şerbănescu

DESCOPERIREA UNUI ORAŞ

Urc în trenul de Reşiţa fără nici un bagaj. N-am nici o grijă. Am lăsat acasă, pe masa de lucru, pînă şi sugestia unui coleg de la redacţie: „Poate scrii ceva pentru revistă". De data aceasta, voi face o călătorie de plăcere, ca în anii de demult ai adolescenţei, cînd am făcut pentru prima dată cunoştinţa Reşiţei şi am avut revelaţia dintîi a puternicului centru industrial românesc.

Port, totuşi, cu mine ceva intim, un sentiment difuz, o evocare, retrăirea prin senzaţii — foşnet prelung de frunzişuri cu glas de violoncel, răcoarea unui rîu apropiat, clipocind muzical în maluri, lumini şi umbre relevînd sau ascunzînd bănci şi perechi de îndrăgostiţi — a unei plimbări de neuitat pe-o alee cu plopi, căreia nu izbutesc să-i găsesc asemănare, oricît aş scormoni prin memorie şi prin carnetele mele de însemnări. Povestind de ea unor prieteni care cunosc Reşiţa ca şi mine, am întîmpinat opoziţia lor dezarmantă: O alee **aşa cum descrii,** la Reşiţa? În cetatea de flăcări, în peisajul amplificat şi incandescent de acolo? Ai visat, mi se spunea convingător. Sau ai avut o iluzie ca o Fata Morgana în deşert.

Ajungînd să mă îndoiesc de mine, m-am pomenit reducînd dimensiunile obiectivului evocat la cîţiva plopi pe malul Bîrzavei — şi-atît. Adaug priveliştii, modeste acum, ceea ce îi este cu adevărat specific Cetăţii de foc: zgomote uzinale marcate, pale de fum înnecăcios de cărbune ars, huruitul trenurilor grele, sirenele locomotivelor pornite sau sosite de la drum lung, un întreg concert firesc de vuiete şi reflexe de flăcări în total contrast cu vaga reverberaţie romantică rămasă de la aleea de plopi de care ajunsesem să mă îndoiesc.

Pornit la drum, deşi privirea mi se lasă mai degrabă absorbită de adîncimile peisajului cînd de cîmpie, cînd de munte, îmi amintesc totuşi că citisem nu de mult că **a vedea** înseamnă a pătrunde şi a amplifica. Mi se pare important ca privirea să mi se înapoieze din jur îngreunată de polenul frumuseţii şi ineditului de pe calea de atîtea ori bătută în decursul timpului. Chiar de la început şi chiar dacă nu spectaculoasă, diferenţa dintre trenuţul din adolescenţă, cu vagoane pe osii simple, un fel de lăduţe metalice, scîrţîitoare şi profund impregnate cu acel miros de cărbune ars specific tracţiunii feroviare cu aburi, mi se pare demnă de a fi consemnată faţă în faţă cu actualele condiţii de călătorie. Sînt instalat comod într-un vagon lung, elastic, căptuşit elegant cu panouri de plastic argintiu care potenţează lumina venită de-afară; în jumătatea unde fumătorii nu au acces şi aşezat în pace bună pe o banchetă tapiţată plăcut.

Înregistrez cu satisfacţie că îndelungatul popas de la Vasiova — impus pe vremuri de necesitatea alimentării cu apă a locomotivei — a fost eliminat, oprirea de-acum durînd exact atît cît este necesar şi se cuvine să oprească un tren în gară. Tipul contemporan al tracţiunii Diesel-electrică şi hidraulică — a înlocuit şi pe acest traseu locomotivele cu aburi, care timp de mai bine de-un veac au străbătut din ce în ce mai întinse căi, grăbind incontestabil mersul istoriei în lume. Prilejul unui elogiu adus acestui trecut glorios ni-l oferă în curînd însuşi parcul de locomotive de fabricaţie reşiţeană desfăşurat în dreapta liniei ferate mai înainte de a ajunge în cea de a doua gară a Reşiţei.

Un parc de flori metalice care îmi încarcă din belşug privirea şi imaginaţia. Istoria începe în chip firesc cu locomotiva numărul 1, identificată recent şi adusă la locul cuvenit, acasă. Urmează un induioşător drum ascendent, cu tipuri de locomoţie din ce în ce mai mari, mai puternice, mai perfecţionate. Dimensiunile, caii-putere în creşteri spectaculoase, siluiete din ce în ce mai aerodinamice, mai impetuoase. E un ciclu care ia sfîrşit într-un anumit punct, deşi calea ferată, fortificată pentru vitezele din ce în ce mai mari către care tind modernele locomotive Diesel şi cele — mai noi, mai eficiente, electrice — îşi continuă victorios înaintarea din prezent spre viitor.

Ani de zile am coborît în halta care acum a fost scoasă din funcţiune. Era aproape în inima uzinei, absolut improvizată şi exclusiv utilitară. Reşiţa însemna pe atunci în primul rînd uzina. Esenţă şi primordialitate excesivă. Localitatea se constituia din trăsături aparte, aspre, fruste; nu oferea nici un fel de confort, nota utilitară fiind cea care caracteriza aşezarea tipic industrială. Cel care cobora în haltă nu putea avea alte interese în aceste părţi de lume decît pe cele legate de producţia metalurgică, fiind obligat să se mulţumească cu ceea ce găsea: restaurantul, aşa cum era, hotelul, aşa cum era, străzile, aşa cum erau, lipsa transportului în comun, a telefonului public etc. Oraşul nu conta decît în măsura în care servea — nu colectivitatea umană, nevoile ei social-culturale — ci interesele absolute ale societăţii industriale. Totul era subordonat acestui comandament esenţial, definitoriu.

Situaţia s-a schimbat cu vremea nouă. Nu dintr-o dată, şi nu lin, nu idilic. Au fost necesari ani şi ani de efort constructiv ,de muncă intensă, de investiţii, de determinări superioare de conştiinţă. Smulgerea din vechea concepţie s-a realizat cu efort, prin mutaţii decisive, ajungîndu-se la echilibrul din ce în ce mai echitabil dintre oraş, ca aşezare socială modernă, şi industrie reaşezată pe trepte concordante nivelului mondial al siderurgiei, al construcţiilor de maşini. Oraşul a cîştigat şi continuă să cîştige noi spaţii pentru amplele sale deschideri. Cobor, deci, într-o nouă realitate, departe de halta desfiinţată de mult, într-o gară nouă, spaţiată, aerisită, luminoasă, deschisă ca o aripă de pescăruş pe pînza marilor dimensiuni geometrice ale cartierului cel mai proaspăt —Govîndari — de puţin în plină extindere fabuloasă. Perspectiva contemporană a amplelor suprafeţe de beton obligă la înţelegerea noilor legi de armonie arhitectonică şi edilitară. Ceea ce ne întîmpină e un oraş în adevăratul înţeles al cuvîntului. Şi încă unul de ultimă expresie constructivă, după cum se va vedea continuîndu-ne drumul.

Călătoresc pe una dintre liniile, tinere la Reşiţa, ale transportului în comun. Drum inedit pentru un drumeţ venit de departe din amintirile proprii şi ale Reşiţei. Mă aflu într-un autobuz TV încăpător, aglomerat, căruia nu-i lipseşte nici măcar formula consacrată „avansaţi înainte!“ Cobor în partea veche a oraşului în faţa unei clădiri din beton şi din sticlă, trăsătură expresivă şi caracteristică pentru noua identitate a Reşiţei ca oraş. Este edificiul cel nou al P.T.T.R.-ului care rupe cu acel trecut în care întreaga reţea telefonică trecea prin centrala uzinelor. Rămînînd centru industrial, Reşiţa s-a înstăpînit pe propriile sale atribute municipale. Oraşul îşi are acum propria sa fiinţă determinantă, dinamică, o fiinţă complexă şi efervescent, străbătută de ritmuri şi planuri de dezvoltare proprii, ambiţioase.

Edilitar, remarc existenţa unor artere de circulaţie de anvergură, vizibil organizate pentru capacităţi din ce în ce mai mari şi mă încînt de îndrăzneala cu care betonul şi sticla sînt modelate în formele suple şi elegante ale arhitecturii de litoral cu care mă întîlnesc adeseori în descoperirile mele. Nu mă opresc numai la bijuteria din inima aspră, bărbătească a Reşiţei, elegantă structură caracteristică îmbrăcînd activitatea de fiecare zi a comitetelor judeţean şi municipal de partid şi al consiliilor populare judeţean şi municipal. Concepţia edilitară astfel cristalizată mă călăuzeşte prin locuri pe care nu le-am bătut de multă vreme. Ajung într-un cartier nou care se numeşte Zona baracamente I şi II. Numele acestor locuri aminteşte trecutul, dar arhitectura şi coloritul faţadelor aeriene exprimă ceva mai mult decît prezentul; exprimă perspectivele uimitoare ale Reşiţei viitoare

Urc şi cobor aceste străzi, admirînd forma de potcoavă a noului teatru în aer liber aşezat ca o decoraţie de aur pe pieptul dealului altădată arid şi inutilizabil. Remarc abundenţa frunzişurilor şi a florilor care înconjoară blocurile mai vechi din Lunca Pomostului. Reîntîlnesc vechea pasiune pentru grădini a siderurgiştilor reşiţeni. O pasiune etalată acum pe spaţii din ce în ce mai întinse şi cu o grijă aparte faţă de necesitatea creării unui vast plămîn de respiraţie a întregii colectivităţi. Străbat o stradă care mă duce spre cheiul Bîrzavei de azi, regularizată şi indiguită impecabil. Sînt sigur că în curînd voi întîlni aleea căreia nu-i găsesc asemănare, oricît aş scormoni prin memorie şi prin carnetele mele de drumeţie. O simt de pe acum în dimensiunile reale şi în senzaţiile întipărite în sensibilitatea mea — foşnet prelung de frunzişuri cu glas de violoncel, răcoarea unui rîu apropiat, clipocind muzical în maluri, lumini şi umbre relevînd sau ascunzînd bănci şi perechi de îndrăgostiţi... şi eu, un plimbăreţ solitar, fericit de a fi avut posibilitatea să vadă toate acestea.

---

epistole

Strada — cum e ea

Strada: spaţiul în care omul, fireşte, anonim în majoritatea cazurilor, se identifică cu semenii lui. Omul trece, se amestecă în mulţime, existenţa sa devine, implicit, o minusculă entitate în această masă de oameni.

Om — omenesc.

E omenesc să munceşti. E omenesc să te plimbi. E omenesc să te bucuri. Să rîzi, să iubeşti, să fii trist. Cu alte cuvinte, să trăieşti, să-ţi urmezi, ceea ce numim de obicei — cu omenească detaşare — destinul. Cine eşti dumneata? Cine este el? Trecem, ne întîlnim, ne urmăm calea. Cine eşti dumneata, omule? Omule cu servietă, cămin, copii? Omule care munceşti, n-are importanţă unde.

Dar, ieri, astăzi, sau cine mai ştie cînd, l-am văzut pe EL. Viaţa lui este o adevărată fabulă pentru acel care caută fabule. Alţii, cei mai mulţi, nici măcar n-au timp să-l observe. El este un unicat. Un fenomen imuabil. Zîmbetul cu care te întîmpină are măreţia unui edificiu veritabil. Vezi? Îţi zîmbesc! — pare să insinueze. Pentru el, sarea are dulceaţa zahărului. Şi invers, dacă vreţi. Într-un cor se face remarcat cu o violenţă sublimă. Din exces de zel do-ul său va avea sonoritatea unui marfar în plină mişcare. El poate fi întîlnit oriunde. Vrei nu vrei, pe nepusă masă, apare. Este semenul nostru special. Ipocrit prin vocaţie, pentru el cuvintele sînt adevărate elemente de prestidigitator. El nu minte — *divaghează*. Locul de muncă, şuetele cu amicii, autobuzul, pîlnia urechilor clăpăuge: acolo îşi toarce mătasea subtilă a vorbelor sale. Eşarfe de minciuni. În păienjenişul său, vrea, înfometat, să devore, pe oricine. Credeţi-l. Pămîntul e rotund, dar ştie el de undeva că... Are o privire de gelatină, călcătura lui e tîrîtura melcului. *Ştie*, dar nu vrea să *spună*. Gura lui e o ventuză perpetuă. Fără el lumea nu e lume.

Şi am mai întîlnit un EL.

Apoi, ceilalţi. Îi ştim. Sînt cei adevăraţi. I-am văzut pretutindeni. Iată, din nou strada. Un muncitor toarnă asfaltul, nivelează, creează strada. Asfaltul ca o oglindă. Spaţiile verzi aerate. Acolo unde respirăm în voie. Marile hale, şantierele. E omenesc să strîngi o mînă adevărată. E omenesc să-ţi schimbi un zîmbet adevărat. O imensă inimă pulsează. Undeva se donează sînge. Se donează, nu se varsă. Undeva se naşte. Se scrie, se citeşte. Am văzut un medic stînd cu mult peste orele de serviciu la căpătîiul unui pacient. Şi nu avea aerul că face un lucru extraordinar. Din cînd în cînd, egal atent, îi tampona fruntea cu o compresă. Atît. Nimic altceva. Am văzut pe cineva întinzînd un măr unui copil. Şi nimic altceva. Am văzut pe cineva bucurîndu-se de succesul altuia. Am văzut pretutindeni, oameni comunicînd. Şi nu numai atît. Am văzut.

AL. DEAL,

TIMIŞOARA IN TIMP

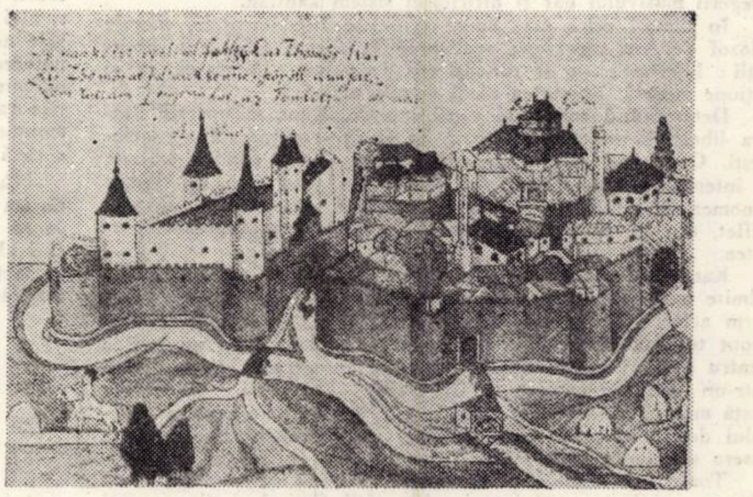

În urmă cu patru veacuri şi jumătate se petrece sub zidurile cetăţii Timişoara un eveniment zguduitor: temutul conducător al războiului ţărănesc din Ungaria şi Transilvania — Gheorghe Doja — în fruntea unei armate formată din iobagi români şi unguri, care se răsculase împotriva nobilimii, înfruntă oastea nobiliară, condusă de Voievodul Transilvaniei, Ioan Zápolya, şi cade răpus sub zidurile cetăţii. Locul unde s-a stins Gheorghe Doja, pe un tron de foc, este imortalizat prin strada care-i poartă numele şi în zilele noastre.

După o rezistenţă eroică, Timişoara a fost cucerită de turci în 1552 şi transformată în reşedinţă a paşalîcului, cu acelaşi nume.

FL. MOLDOVAN

3) Imaginea vechii Timişori, după un desen colorat, din anul 1650 (stampă).

SPORT

Acasă lîngă frumoasele noastre griji

Semnificațiile Olimpiadei s-au extins dincolo de evenimentul sportiv tradițional. Cele cinci cerculețe — simbol al marii întîlniri ce și-au dat-o cele cinci continente — au sălășluit de-acum pe pieptul a milioane de tineri, pe primele pagini ale marilor cotidiene, pretutindeni. Telexurile, legăturile telefonice, televiziunea au intrat în alertă.

În aceste condiții (sportive), cu totul excepționale, acasă, campionatul nostru de fotbal reușește totuși să nu intre în anonimat. Și asta datorită intențiilor (nedeclarate, dar ușor sesizabile) ale unor teamuri de a ținti primul loc în clasament.

Federația a luat o serie de măsuri pentru întărirea disciplinei, măsuri de altfel bine venite, dar Federația să nu se oprească aici. Să meargă pînă la rădăcina răului. Arbitrii să nu se mai joace cu nervii spectatorilor și nici cu cei ai jucătorilor căci în felul acesta fair-play-ul dispare. Arbitrii care greșesc să fie ajutați, cei ce dovedesc reacredință să fie trimiși la popice.

Mi-au auzit bine urechile? „Bătrîna doamnă“ (UTA) a devenit cam irascibilă. Văzîndu-se depășită de tinerețea altora face apel la toroipan. (Vezi meciul amical cu Politehnica Timișoara și chiar atitudinea lui Broșovski în meciul cu Rapid). Să sperăm că reacția în lanț nu se va produce.

Echipele studențești au încasat la un loc 14 goluri. Asta după ce cu o lună de zile mai înainte selecționata universitară cucerise titlul de campioană mondială.

Steaua e aceeași din anul trecut: specialistă la cositul ierbii în pătrat. Multe echipe îi vor veni de hac, deși i s-a pus pe braț eticheta de superechipă. Sportul studențesc face o călătorie de studii din care se va întoarce în divizia B cu multe învățăminte. CSM Reșița n-a marcat încă nici un gol în divizia A. Steagul roșu trage la titlu.

În divizia B — toate bune. Poli Timișoara — o „superechipă“ de B, vine în marș forțat spre divizia A. I-am văzut duminică în meciul cu Drobeta-Tr. Severin. Antrenorii echipei și-au dat seama că cel ce frînează jocul trebuie scos încă de la început. A fost cazul lui Covalcic. Prin intrarea lui Floareș s-a schimbat fața jocului. Numai că la 3—0 Poli și-a oprit motoarele. A început jocul „pentru spectatori“, cu fente și exhibiții.

Se apropie ziua recoltei. Sperăm să fie o sărbătoare nu numai pentru săteni, ci și pentru olimpici, și pentru cei rămași acasă, lîngă frumoasele noastre griji care încep și sfîrșesc... cu etapa viitoare.

ION VELICAN

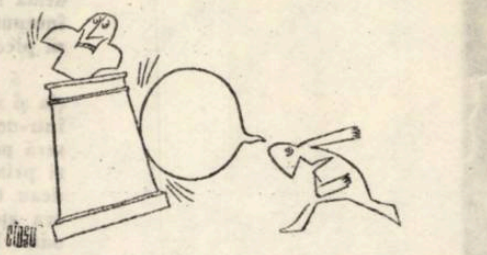

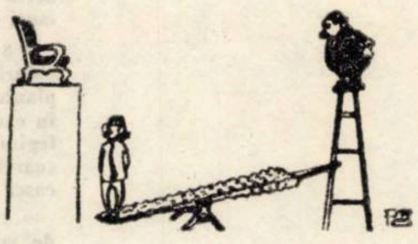

vorbe vorbe

șef (la plural: șefi)

ȘEF este un cuvînt foarte întrebuințat în limba română. La început se trăgea, etimologic, din Franța (chef, pronunțat șef). Nu înțelegem de ce nu s-a împămînteni sub forma de „chef“, care are rezonanțe ceva mai plăcute urechii (Dativul substantivului coleg Ureche). Observăm că starea noastră psihică depinde foarte mult de cheful șefului. La CFR, problema asta nu se pune deoarece acolo toți sînt șefi. (a se vedea nomenclatorul de funcțiuni): șef de gară, de birou, de tren, de magazie, de manevră, de tură, de comandă, de serviciu, și ceilalți care răspund la apelativul „don șef“. Genul feminin este reprezentat în mai slabă măsură, existînd doar o singură categorie: șefiță (adică soția șefului de gară. Soția șefului de manevră de pildă, nefiind șefiță). Nu intră în discuție nici categoria redactor-șef, din motive lingvistice subînțelese. Și nici Emmerich Schäffer.

ȘEF mai este întrebuințat și în chip de alint: „Șefule, vrei să te duci după un pachet de țigări?“ (șefule = dragă). Dar numai de sus în jos. Vă închipuiți că faptul este APROAPE imposibil invers. „Domnu' șef“ are o nuanță familiară inacceptabilă. Semnalăm și un barbarism: toaășef sau tarișef, neindicat într-o exprimare îngrijită. În limbajul casnic întîlnim expresia „Sst! Doarme șefu'! „Ar fi de preferat: „Sst! Doarme soțul meu și tatăl vostru, copii!“. În anumite compartimente ale comerțului, „șeful“ este, oficial, „responsabil“, dar nu în toate cazurile.

ZITRON

GRUPUL ȘCOLAR DE CONSTRUCȚII

TIMIȘOARA

B-dul Tinereții nr. 11

RECRUTEAZĂ:

din toate județele tineri între 15—18 ani, absolvenți ai școlii generale de 8 sau 10 ani, pentru școala profesională la meseriile:

- lăcătuși mecanici utilaje de construcții și terasamente;
- mecanici utilaje de construcții și terasamente;
- instalații încălziri centrale;
- instalații tehnico-sanitare și gaze;
- tîmplari construcții;
- dulgheri-parchetari;
- operator pentru industria prefabricatelor;
- tîmplari mobilă;
- lăcătuș-mecanic;
- electrician în construcții și instalații industriale;
- electrician auto — rețele și agregate;
- zidar-betonist;
- zugrav-vopsitor-tapetar;
- izolator în construcții.

Înscrierile se fac pînă la data de 3 septembrie 1972.

Examenul de admitere are loc între 3—10 septembrie 1972.

Elevilor reușiți la examenul de admitere li se vor asigura întreținerea și cazarea gratuită.

Se primesc și fete, dar nu li se asigură cazarea.

Informații suplimentare se pot primi la secretariatul școlii, în scris sau prin telefon 1-18-95.

Din însemnările lui ELIOT NESS

Cei care au urmărit serialul televizat al „Incoruptibililor“ cred, probabil, că Eliot Ness este un personaj inventat, născut din fantezia unor autori senzaționaliști care nu urmăreau altceva decît să capteze publicul telespectator în orele de plictiseală. Dar Eliot Ness nu este decît... Eliot Ness, personaj real, inspector principal în lupta împotriva corupției, care a atins culmi de nebănuit în vremea prohibiției din S.U.A.

El cu incoruptibilii săi a declarat război gangsterismului atît de caracteristic acelei părți a lumii capitaliste și, așa cum vom vedea din însăși însemnările sale, a cîștigat acest război, nu însă fără jertfe, fără sacrificii, fără adevărate zătălii „pe viață și pe moarte“.

După ce a deținut o serie de posturi importante în poliția americană, după cel de al doilea război mondial, Eliot Ness se retrage stabilindu-se cu familia sa în Pennsylvania și timp de doi ani își scrie memoriile grupate în cartea „Incoruptibilii“, care însă apare de-abia după moartea sa, survenită în 1953. Publicăm mai jos cîteva fragmente din această carte.

— Mergem șefule? — mă întreabă cu voce adîncă băiatul acela bine făcut cu părul blond și cîrlionțat, care ședea și fuma în anticameră.

— Mergem. Poate asta va fi ultima mea noapte liniștită. Surise blînd. Era șoferul meu, Frank Basil, un fost infractor. Aveam acum o totală încredere în el. Frank avea 110 kilograme și numai o ușă blindată putea să reziste pumnului său. Cînd l-am angajat am ținut cont de asta, dar nu numai de asta. El era italian, dar avea o cu totul altă înfățișare. Oamenii pe care noi îi urmăream vorbeau adesea italiana, cîteodată în dialect sicilian, iar Frank care se prefăcea că nu înțelege îmi traducea mai tîrziu tot ce auzea. Asta mi-a salvat viața cu cîteva zile în urmă.

OMUL CU SCOBITOAREA

Cu mult înainte de a fi organizat echipa mea de „incoruptibili“, poliția încercase în zadar să impiedice activitatea ilegală a distilăriilor din Chicago. Eu știam de ce poliția nu este în stare de o asemenea treabă, și eram sigur că voi avea mai mult noroc.

Eram trei: eu, Don, un fost „trapper“ și excelent ochitor, și Nybors, frumușul din Georgia cu vocea languroasă.

Am „căzut“ într-o distilărie și am început să legitimăm pe cei prezenți. Așa cum ne-am și așteptat, în fața noastră se înființă reprezentantul Mafiei. Ne spuse că-l cheamă Johnny Gianini. Era un italian uscățiv și suspect de elegant, cu acul de cravată al cărui diamant era de mărimea unei unghii. Cu o mutră insolentă, mozolea o scobitoare între dinți.

— Ascultați — zise, și cuvintele îi ieșeau doar pe-o parte a gurii — de ce nu ne-am înțelege? Ne-am lăsat interesați, cu scopul de a-l acuza mai tîrziu de încercare de mituire.

/ Sînteți de acord? Perfect! Atunci mîine seară la opt la „Cosy Corner“. Am acceptat.

A doua zi, exact la ora opt ne-am oprit mașina în fața „salonului“. Cu noi era și Frank. Am intrat ca la noi acasă. În fața barului ședea un polițist în uniformă și sorbea tacticos dintr-un pahar cu whisky. În timp ce ne așezarăm la masă, l-am observat cum ne urmărește atent prin oglindă. Don îi strigă barmanului:

— Spune-i lui Johnny că am sosit.

— Îndată. Cu ce vă servesc între timp?

Am comandat ginfiss. Avea un gust dubios, parcă ar fi fost făcut dintr-un petrol lampant de cea mai proastă calitate. Apoi barmanul ne conduse într-o încăpere fără geamuri în care se aflau patru mese din lemn. La una din ele ședea Gianini.

— Mă bucur că ați venit — zise, și veșnica lui scobitoare i se mișcă între dinți, — sînt de-a dreptul fascinat că aveți atîta înțelegere. Aici noi ne avem bine cu poliția și cu agenții. Scandalurile nu-s bune la nimic, nu-i așa? Don îi răspunse pe același ton:

— Ești o forță, Johnny. Dar cît ne dai?

Gianini nu se lăsă așteptat. Vîrî mîna în buzunar și scoase un portmoneu cu inițiale de aur, și cu vîrful degetelor sale lungi și bine îngrijite extrase un teanc de bancnote de cîte 20 de dolari. — Iată 300 de dolari. Cîte 75 de cap. Vă convine?

Vocea lui Don deveni mai ascuțită:

— Totul depinde de ceea ce nu trebuie să vedem.

— Credeți-mă, n-avem aici nimic deosebit. Nu valorează mai mult.

— Bine. Pentru început sîntem mulțumiți. Vă spunem noi mai tîrziu cît credem că valorează. Gianini se încruntă, dar nu spuse nimic.

Mai tîrziu am însemnat bancnotele și le-am predat procurorului împreună cu un proces verbal.

SCHIMBAREA TACTICII

Noaptea următoare neam dus din nou în sectorul distilăriilor. Abia am sosit și am și observat că sîntem urmăriți de două mașini. A treia seară am încercat din nou, dar mașina gangsterilor se ținea scai de noi. Trebuia să schimbăm tactica. A doua zi, îmbrăcați în haine ponosite, am ajuns în cartierul distilăriilor pe un drum ocolit și am parcat mașina într-o stradă întunecoasă.

În seara aceea am descoperit 18 distilării în plină „formă“. Nu ne-a fost prea greu, le-a trădat mirosul specific de alcool.

A doua zi ne-am înființat din nou la „Corner“ iar barmanul care ne recunoscuse, ne și aduse imediat ginfiss fără să i-l mai comandăm.

— Cum o duceții— ne întrebă cu un zîmbet politicos. Am tunat:

— Fără povești! Du-te și spune-i lui Gianini că vrem să-i vorbim.

Barmanul o șterse prin ușa din dos și se întoarse aproape în aceeași clipă.

— Johnny vă primește imediat. Acesta ne întîmpină cu scobitoarea între dinți.

— Ce se întîmplă? întrebă.

— Ia ascultă, drept cine ne iei? — l-am răspuns furios — Aseară am dat raită prin sectorul tău și am numărat 18 distilării. Iar tu ne dai numai 300 de dolari. Cred că pricepi ce vreau să zic? El se încruntă.

— Trebuie să mă consult cu ceilalți, zise.

— Asta și doream: să-i prind pe toți deodată — pe gangsteri, pe polițiștii mituiți, pe funcționarii primăriei. I-am răspuns ceva mai amabil:

— O să-ți spun ce trebuie să faci Johnny. Adună-i pe proprietarii distilăriilor și atunci mai vedem noi. A dat din cap.

— În regulă. Mîine seară la opt în salonul lui Pete Scalonas.

Eram mulțumit că a căzut atît de repede în cursă, dar mă trudeam ca el să nu observe nimic.

— Atunci, la revedere pe mîine.

TÎRGUIALA

A doua zi seara, cu cîteva minute înainte de opt, am ajuns la Pete. Don n-a putut veni, așa că eram doar trei: Nybors, Frank și cu mine.

Pete Scalonas stătea în dosul barului. Gras și foarte volubil.

— Băieții vin imediat. Haideți în salon. „Salonul“ acela n-avea nici covor pe jos. Rulourile de la geam erau trase. La intrare ne izbi un miros neplăcut de tutun și transpirație. Într-un colț, legănîndu-se în scaun, ședea un tip oacheș într-o cămașă roșie-albă de mătasă. Ne fixa fără să vorbească.

— Nu-i dați nici o atenție — ne zise Scalonas. Nu știe decît italiana.

N-am așteptat prea mult. Gianini veni, elegant ca întotdeauna, însoțit de un individ gras, care semăna cu un bussinesman cinstit. Gianini atacă imediat problema:

— El e Jo Martino, șeful organizației de aici. Ne-am strîns mîinile.

— Și ceilalți? — l-am întrebat.

— De ceilalți n-avem nevoie. Ceea ce hotărîm noi, o să se aprobe. Spuneți-mi cît cereți ca să ne lăsați în pace distilăriile. I-am spus ezitînd:

— Păi... asta în orice caz trebuie să fie mai mult de 75 de dolari pe cap.

— Bine, dar să nu credeți că noi sîntem fabrică de bani. Tot ce cîștigăm ne ia poliția. L-am întrerupt:

— Nu mă face să plîng, Johnny. Ori ne plătiți bine, ori vă închidem distilăriile. Trebuie și noi să trăim cumva, nu?

— Așteptați un moment...

Gianini se retrăsese cu Scalonas și Martino în fundul salonului. Vorbeau în italiană. Frank îmi șopti la ureche:

— Se consultă dacă să urce pînă la 500 sau nu. Apoi Gianini se întoarse și spuse:

— Dăm 400 de dolari pe săptămînă.

— 500 am zis eu.

— Gîndiți-vă bine, putem să ne descurcăm și altfel. Amenințarea era clară. Am zîmbit și am repetat:

— 500!

(Va urma)

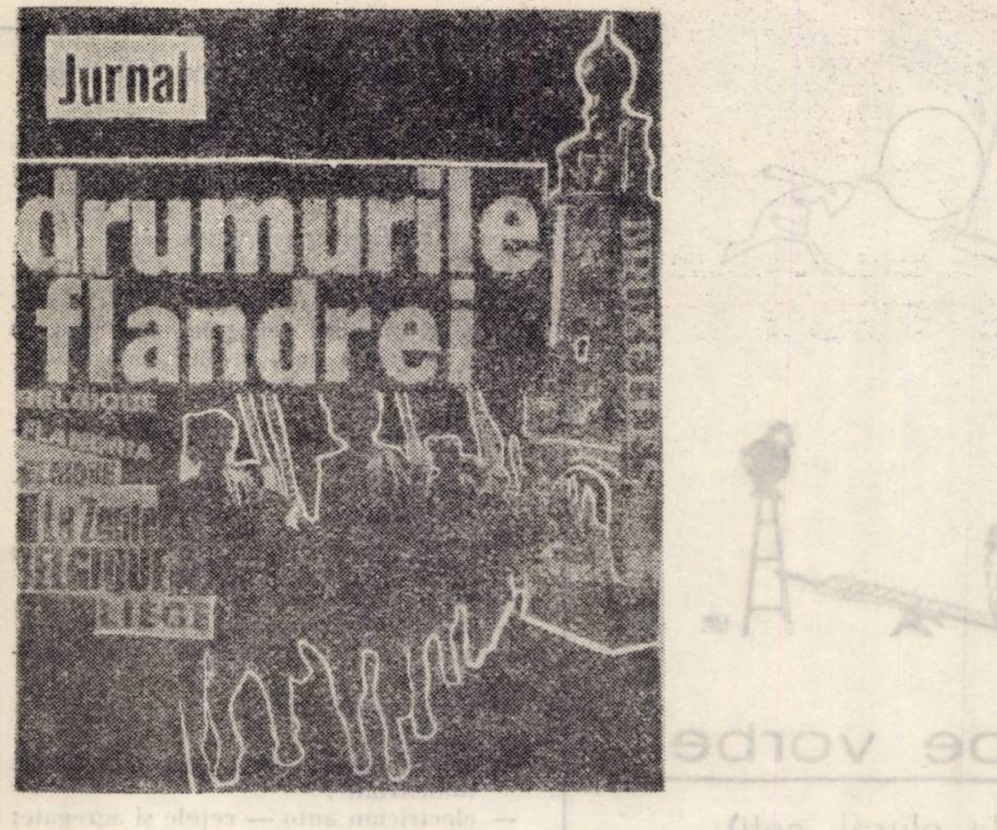

3 AUGUST 1971. Prin mijlocul cîmpiei trecea încet un rîu cu un vapor din lemn galben. Nu mai era furtună și printre nori veneau pieziș raze de pulbere portocalie. Atunci vaporul era auriu și ierburile cîmpiei aproape mov. Lîngă arini era, tot pe mal, o moară de vînt încremenită și o casă înaltă, din cărămidă neagră, cu geamuri înguste și acoperișul ascuțit. Doi bărbați cu pălării mari și o femeie făceau semne celor de pe vapor. Pe urmă era numai rîul, cîmpia și o ciudată lumină grea care cobora într-o tăcere calmă peste noi.

4 AUGUST 1971. Acesta e orașul, ni s-a spus. Aceasta e cea mai frumoasă piață din lume și asta una din cele mai vechi catedrale, ni s-a mai spus. Acest atom gigantic e un muzeu. E foarte înalt. Aici e palatul, aici e alt palat și un muzeu, un teatru medieval, altă catedrală. Acesta e orașul, mi-am spus și oamenii lui, asemeni vecinilor mei de casă. Noi sîntem Philippe și Nicky. Vino cu noi deseară la teatrul de marionete și pe urmă la Cave. Se dansează toată noaptea acolo. E un fel de han medieval unde vin tineri de pretutindeni, dansează și cîntă pînă în zori. Să-ți aduci toți prietenii. Pe urmă s-a făcut dimineață și acoperișurile pieței poleite cu aur adevărat au început să strălucească. Cocoșul din turn s-a învîrtit de trei ori, și a trebuit să plec mai departe.

5 AUGUST 1971. Castelanul avea două nepoate care veniseră din Scoția și acum stăteau sus pe creneluri și rîdeau. El era un domn înalt, îmbrăcat într-un costum de călărie și culegea trandafiri sălbatici. Trandafirii năpădiseră prin iederă și viță unul din zidurile cenușii ale castelului. Pe sub bolți și printre coloane nu trecea nimeni. Dincolo de geamurile zăbrelite se vedeau tablouri stranii, fără rame, agățate pe pereți. Iar fusese furtună, iar era apus și aceeași lumină aurie cădea greu peste iarba din curtea interioară. Deasupra castelului trecea în zbor împotriva soarelui, un stol de păsări albe.

6 AUGUST 1971. Lîngă un pîlc de copaci foarte subțiri se deschidea o poiană cu iarba albastră. Un bărbat auriu și o femeie aurie stăteau acolo pe un tron uriaș. Aveau capetele ciudate, de animale și crengile copacilor aceia foarte subțiri îi tot izbeau peste față. Se auzea atunci o muzică de alămuri abia atinse.

8 AUGUST 1971. Casele erau înalte, înguste, vîrîte una într-alta. Aveau zidurile din cărămidă roșcată și acoperișurile roșii țuguiate. Tot felul de plante se încolăceau pînă sus în turnuri. Între case curgea apa aceea oglindă în care roșcatul se făcea tremurînd galben. Din loc în loc peste apă se arcuia, legînd porțile caselor, cîte un pod de piatră năpădit de ierburi. Deodată, soarele a făcut o nemișcată pată portocalie. înainte de a apune pe colțul casei aceleia roșcate cu iederă și a trebuit să plec în ținutul de alături.

10 AUGUST 1971. Începuse să plouă ușor și tinerii înfășurați în fîșii de mătase colorată fugeau desculți spre ganguri. Gangurile erau lungi și negre, foarte înalte. Colcăiau în ele fîșiile strident colorate, pene, mărgele, ghitare, poeme scrijelite pe pereți, fluturi uriași din mătase, săruturi, manifeste împotriva războiului. cuvinte ciudate, strigăte împotriva violenței, flori. Un băiat s-a urcat undeva sus, peste toți, a scos un flaut și a început să cînte încet Mozart. Atunci s-a făcut liniște.

12 AUGUST 1971. Nu încetase încă ploaia. Se cernea mărunt peste case și canaluri și le aburea. Ceasul turnului din colț bătea sferturile și cînta o muzică tristă. Se făcea noapte și străzile înguste se aprindeau roșii, albastre, mov. Femei frumoase treceau pe lîngă ziduri. Din fiecare din casele acelea cu lumini colorate țîșnea în stradă cîte o melodie : toate se întîlneau undeva deasupra caselor și canalurilor într-o armonie necunoscută pe care o învăluiau aburii apei cleioase care înconjura orașul.

14 AUGUST 1971. Cheiurile erau nesfîrșite și pustii. Vapoarele încremeniseră în larg. Un bătrîn cu un pardesiu lung apăruse în depărtare și se auzea cum izbește cu bastonul piatra galbenă care pava cheiurile. Foarte departe începea orașul. Soarele apunea îndărătul turnurilor și caselor lui înalte și înguste, îngrămădite unele în altele. Se vedea doar conturul negru al caselor, turnurilor și bătrînului și aura de pulbere aurie care-i înconjura.

19 AUGUST 1971. Pe urmă era numai rîul, cîmpia și o ciudată lumină grea care cobora într-o tăcere calmă peste noi.

ADRIANA SIMLOVICI

Din lirica universală

Mörike

NOAPTEA

Ascultă ! Lungită pe stratul umed al pămîntului,
Noaptea se zbate din greu împotriva zorilor.
Întinse, între timp acolo, în aerul albastru,
Firele, curg ușor, de neauzit,
Și din cînd în cînd stelele vesele
Trag săgeți aurii cu un arc oțelit.

În sînul pămîntului, pe dumbravă și cîmpie,
Cum e de răscolită acum natura, jur împrejur,
De fierberea unor puteri de nesăturat !
Și totuși ce liniște ! Și cît de bine chibzuit !
La mine însă, în pieptul tainic, se trezește
Un contrast stingher de belșug și lipsuri ;
În fața acestei imagini, atît de mărețe și de tăcute,
Inima mea, cît ai dori să te eliberezi !
Tu, care șovăi, și de orice sprijin duci lipsă,
Vrei să te întorci la semenii tăi, îndată ce au fugit,
De nu porți liniștea dumnezeiască a frumuseții,
Supune-te, atunci, fiindcă aici nu se află scăpate !

LA CASCADA RINULUI

Ține-ți bine inima, călătorule, în mîini
strașnice !
A mea mi-a scăpat aproape tremurînd
de plăcere.
Neobosite mase de apă tună prăvălite
de-a valma.
O ? încotro ochiul și urechea se salvează
în tumult ?!
Într-adevăr, aici gigantul n-ar auzi propriul său
strigăt de turbare,
Dacă ar sta, aruncat din cer, încovoiat jos
pe stîncă !
În avînt caii zeilor se prăbușesc,
unul pe spinarea celuilalt,
Semănînd în jur coame argintii.
Minunate trupuri se succed fără
număr,
Mereu aceleași, în veci aceleași.
Sfîrșitul oare cine-l așteaptă ?
Groaza deodată îți cuprinde pieptul, și, iată,
peste cap pocnind, ți se prăbușește
bolta cerului !

GÎNDEȘTE-TE, SUFLETE!

Un puiet de brad înverzește.
Cine știe unde-n pădure !
Un lujer de roze se-ntinde,
oare în care grădină ?

Ei au și fost aleși
– Gîndește-te suflete –
Să prindă rădăcini
pe mormîntul tău
și să crească.

Doi negri telegari pasc
pe pajiște.
Ei se întorc din oras în trap sprinten acasă.
La pas vor merge
cu hoitul tău.
Poate că, poate că pîn-a nu se desprinde
din copitele lor
potcoava
pe care o văd scăpărînd !

PLECARE

De plecare stă poștalionul,
Cornul sună ultima chemare,
Călătoru-al patrulea-ntîrzie —
Să-l chemați, de nu, va pierde cursa ;
Cade-o ploaie sprintenă de vară,
Nici nu numeri pîn-la sută – trece,
Cît să ude pulberea, ca jarul.
Miros reavăn umple și răcoarea,
Larga piață – se deschid spre mare,
Rînd pe rînd, ferestrele cu glastre.
Uite-l falnic tînărul apare ;
– Rog grăbiți ! Poștalionul pleacă
Și în urma lui, deodat-se vede,
Chiar pe locul ud din fața poștei,
C-a rămas o pată mare, albă,
Unde stat-au roțile și caii.
Și, acolo, în cocheta casă,
Unde zăbovise acel tînăr,
Stînd la gema, o fată-acum privește
Urma albă ce-a rămas, și plînge,
Îngropîndu-și în batistă fața.
O fi mohorîtă ? Vai, desigur !
Dar mîhnirea ei n-o să dureze.
Ochi de fată se zbicesc în grabă,
Nici n-o să se svînte colo-n piață
Pietrele, sub razele de soare,
Și din nou va rîde ștrengărița !

În românește de PETRU SFETCA

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacție), Emil Vlaicu.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara Piața V. Roaită nr. 3. — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă!

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic
Serie nouă
Timișoara
12 pag. 1 leu

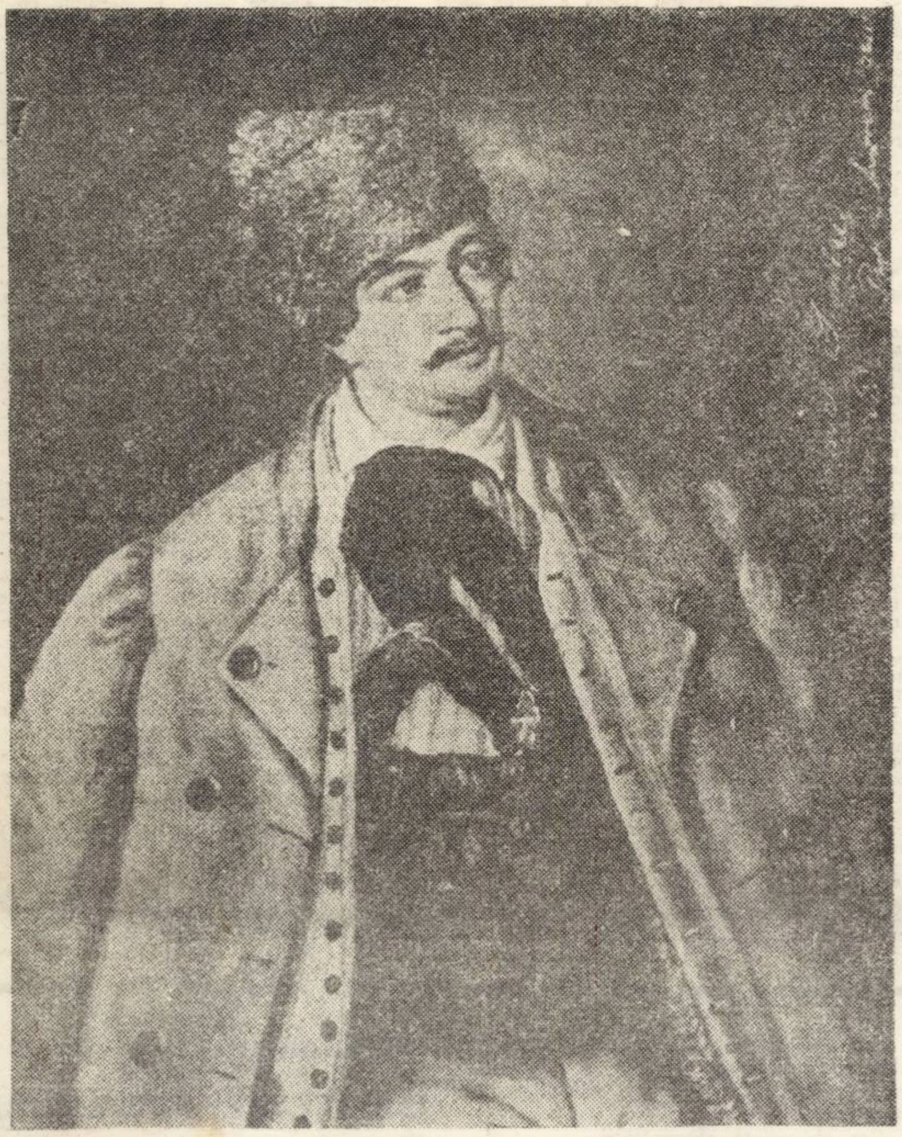

Pe urmele Iancului

Simbolicul munte

Pămîntul dintre Cărpiniș și Bistra se numește Țara Moților. Dar delimitările mai vechi ori mai noi își pierd sensul, pentru contemporanii noștri, Țara Moților este nu doar depresiunea intracarpatică, cuprinsă de Apuseni, ci pămîntul, apele, cerul dintre Zlatna și Buru, iar în partea spre județul Hunedoara pînă la Brad, ori dincolo de el. Țara Moților este Muntele, munții, Apusenii, Metalicii, Bihorului, Zarandului, și pînă în Munții Sebeșului. Delimitarea nu se mai poate face decît în raport cu frămîntările revoluționare care au avut în această parte a țării intensitatea fulgerului. Dar rămîne simbolul, care dobîndește eternitate, rămîne simbolul acelor lupte, a victoriilor, a înfrîngerilor, a umilințelor prin care-a trecut neamul nostru de plugari și meșteri obidiți. Rămine acel simbol incrustat în litera și spiritul culturii noastre. Cuvintele poetului atestă o gravă aplecare spre alcătuirile și demnitatea munților. **„Intru în munte. O poartă de piatră / încet s-a închis. Gînd, vis și punte mă saltă".**

Muntele este cel mai autentic simbol al culturii noastre! pentru că el cheamă, prin asocieri nespuse, apa și cerul, pentru că el individualizează un cosmos al graiului, portului datinilor noastre strămoșești. Muntele este locul și obîrșia, desfășurarea și întoarcerea spre geneză, spre matca primară. Munții noștri sînt istorie, ar putea să se cheme: Decebal, Menumorut, Glad, Gelu, Ștefan cel Mare, și Mihai Viteazul, și Horia, și Iancu! Pentru că cel puțin jumătate din istoria, cultura materială și spirituală a poporului nostru s-a făurit în munți, să ne aplecăm smeriți Muntelui!

Privim casa în care s-a născut și a copilărit Avram Iancu, devenită casă-muzeu, **Casa Iancului,** cum îi spun moții. Dincolo de ea, peste Arieșul Mic, se proiectează Munții Metalici. Casa pare rezemată de trăinicia munților, pe solul presărat cu oase străbune, din care s-a creat aurul, ca o strălucire a speranței!

Cu o sută treizeci și cinci de ani în urmă, de aici a plecat spre învățătură, spre lume, spre Istorie, s-o statornicească altfel, mai demn. Trecerea lui prin Cîmpeni și Abrud, apoi prin Zlatna, Cluj și Tîrgu Mureș a însemnat nu doar o întregire a studiilor, cît o cuprindere mai semnificativă a graiului, portului, a speranței neamului nostru; cuprinderea într-o imagine mai esențializată, globală, a unei Transilvanii aflate în pragul revoluției.

La Cîmpeni, Iancu a învățat carte de la dascălul Moise Ioanete. Ce cunoștințe istorice a dobîndit acolo viitorul Crai al Munților? Cum l-o fi iubit dascălul lui? Încrederea în cuvintele, ideile și generozitatea lui Iancu s-a dovedit deplină. Căci, cîțiva ani mai tîrziu, Petru Ioanete, fiul dascălului, a devenit tribun pe frontul revoluției condusă de Avram Iancu.

Trecem pe străzile orășului. Cîmpeniul este unul dintre mausoleele neamului și a istoriei transilvane. Încă se păstrează semnele materiale ale revoluției, casele în care a trăit și a locuit Iancu, și clădirea Cartierului general al prefecturii Auraria Gemina, din str. 23 August, nr. 14. plăcile comemorative, din marmoră albă, cinstesc numele Iancului, a lui Mihail Andreica, Nicolae Corcheș, Pelagia Roșu,

(Continuare în pag. 10)

creion

Vecinul din zori

În multe dimineți îl aud pe vecinul din zori. Atunci mă ridic din patul cald și ies pe balcon Este încă răcoare, e aproape întuneric și vecinul se oprește, ridică privirea spre lumina de la geamul meu și-mi face un mic semn cu mîna. Eu îi fac de asemenea un gest cu mîna și privesc un minut, sau chiar două, pînă cînd el iasă din raza privirii mele și dispare după un șir de case.

Vecinul din zori este un tînăr cu picioarele semiparalizate. O paralizie, care, de copil, l-a lăsat astfel. Se mișcă greoi, tîrîndu-și chinuit tălpile, răsucite, și pleacă întotdeauna primul la servici, cu un ceas mai devreme, ca să ajungă la timp. L-am întrebat odată de ce s-a legat de serviciul lui, de ce nu se pensionează, cînd numai drumul, dus-întors, tîrîndu-și picioarele grele, care nu mai par ale lui, durează mai bine de două ceasuri? Vecinul din zori mi-a spus că nici n-ar mai avea de ce să trăiască dacă n-ar fi munca pe care o face. El este legător de cărți. Știu eu asta? În fiecare zi, din cărți vechi, din cărți rupte, din cărți distruse, el face cărți noi. El lipește coperți din carton colorat, el scrie cu aur pe cotoare și cărțile ruginite primesc un aer sărbătoresc și încep să-și trăiască a doua lor viață.

Un timp lung nu l-am văzut pe vecinul din zori. Am întrebat de el și mi s-a spus că, într-o dimineață, în drum spre atelierul de legătorie, niște cheflii, care se reîntorceau acasă pe trei cărări, la ora cînd el își începea munca, îl doborîseră pe trotuar. Chiar oasele lui fragile trebuiau să se spargă? Chiar el, nemișcatul, fusese silit să stea luni în șir ferecat în ghips?

De cîte ori îl văd acum pe vecinul din zori, de cîte ori aud pașii lui grei, parcă bubuind pe asfaltul de sub fereastră, mă reped în balcon și-i fac un semn voios de bună dimineața. Imaginea lui, nobila lui aspirație, care i se aprinde în privirile intens albastre, dorința de-a face ceva cu viața lui, de-a și-o pune cu folos, atît cît poate, în slujba unei fapte simple, mi se pare o frumoasă minune a naturii. Atunci mă reîntorc la masa mea de lucru cu o forță îmbogățită, care-mi gîlgîie în piept, și-mi spun: „Dacă el, așa cum este alcătuit, face atît de mult, atît de chinuit, numai ca să nu trăiască degeaba, atunci care ar trebui să fie menirea mea?". Și în ziua aceea îmi propun să cer de la mine însumi mult mai mult decît îmi pretind de obicei.

ION ARIEȘANU

„Preferințele nu indică și un criteriu al valorilor"

● Convorbire cu dr. prof. VICTOR IANCU

— Stimate tovarășe profesor, ați participat de curînd la Congresul internațional de estetică de la București. Ce ne puteți spune despre semnificația și importanța acestui Congres?

— Pentru mine personal, care de peste patru decenii urmăresc mișcarea estetică mondială, Congresul a fost un eveniment deosebit. Am avut posibilitatea de a cunoaște personal pe reprezentanții principali ai esteticii de azi, pe care pînă acum îi cunoșteam doar din scris sau din corespondență. Pentru țara noastră, Congresul a însemnat un mare succes, oaspeții de peste hotare rămînînd impresionați de ceea ce au găsit la noi și în direcția aceasta. Congresul a avut o serie de rezultate pozitive. Din mulțimea referatelor și bogăția discuțiilor s-au tras concluzii unanime: fenomenul de criză contemporan nu înseamnă moartea artei, ci, cel mult, dispariția unor orientări legate de anumite condiții sociale și apariția unor noi orientări generate de evoluția vieții contemporane. Unul din seniorii Congresului, octogenarul profesor Wladyslaw Tatarkiewicz din Varșovia a arătat cît de mult este încă de făcut în domeniul științei esteticii.

PETRU M. HAȘ

(Continuare în pag. 5)

Anul XXIII
joi 7 septembrie 1972
19
(237)

cronica literară

Tradiții, modele, originalitate

Circula prin reviste ori prin cenacluri, și mai circulă încă fraza : noi nu mai scriem ca Mihail Eminescu. Și asta zis verde, să se cutremure auditoriul în fața geniului imberb și să sune vorba pînă-n a șaptea Brăilă a literaturii : auzi, domnule, XY nu mai scrie ca Eminescu, nu mai scrie ca Blaga ori ca Arghezi, cînd i-or înflori tuleiele o să geamă încheieturile literaturii să-i facă loc, lui și operei dumisale, unul lîngă altul mari cît nu se mai poate. Ce mai la stînga-dreapta, ne va potopi gloria, Ce Alecsandri, ce Bolintineanu, cine au fost ăștia, oftează gloriosul și neșcolitul, lumea de azi începe cu Nichita și cu Dimov și...

Și cu mai cine ?

Literatura de azi trebuie să aibă curajul de a începe cu Alecsandri, cu Eminescu, cu Blaga. Curajul, inteligența, cum vreți să o numiți.

1. *Ion Horea : Încă nu.* Cînd a început numele lui Ion Horea să fie amenințat de umbră ? Într-o vreme (mai bine cu vreo zece ani în urmă), era însoțit, mereu, de numele lui Al. Andrițoiu și Tiberiu Utan, un fel de trio siamez, procreație a criticii care trebuia să producă, pentru uzul rațiunii (de a fi) fel de fel de echipe de muncă patriotică scriitoricească. Nu știu dacă Al. Andrițoiu, Ion Horea și Tiberiu Utan îndeplineau toate condițiile, fapt e că, între bune și rele, Ion Horea era considerat responsabil (în cadrul acelui trio) cu Ion Pillat (adaptat condițiilor, se poate altfel ?) cu fructele, cu legumele, cu Georgicele și cu melanholiile ardelene ce mai rămîneau de la Andrițoiu și Utan. Pe urmă criticii s-au dat cu altele, și finis trio, politețe la cîte-o apariție editorială, și aceea scrisă cu cinstită (desigur !) detașare, ca pentru vreo statuie de mucenic uitată în vreun parc public. *Încă nu* face parte din conversația poetului cu publicul său : e semnul poetului, *neîncuviințarea* vîrstei, a uitării, a durerilor, a umbrelor, a retragerii. Modelul acceptat e Mihail Eminescu și nu Mihail Eminescu al unei singure poezii : *Melancolie*, dar regăsim și sunete din *Scrisori*, după cum, pe alocuri se mai aud alămurile generației de la 1848.

Curajul lui Ion Horea e de a se întoarce aici, într-un perimetru de poezie în care și cel din urmă școlar poate descoperi cadența modelului. Nici un ritm nu e necunoscut și nici o rimă nu e nouă, totul e acceptat în pace, în liniște, ca într-un testament în care toate conturile au fost rezolvate. Poezia e invadată de un „celălalt", de eminescianul „parc-am murit de mult", de o bătrînețe fără scăpare dar și fără dileme. Sentimentele sînt subțiate pînă la anulare, sau pînă la atingerea unuia care, el însuși altceva, le protejează, mesager nocturn, pe celelalte : amintirea. Ceea ce mai captează discursul liric al poetului sînt resturile unor rituale, urmele, și ele anemice, ale riturilor care însoțesc drumul unei colectivități. La pragul regresiunii în somn timpul se surpă, peisajul se golește de el însuși devenind *scenă*, o scenă interioară pe care nu se mai întîmplă nimic. Versurile traduc mecanica golului, letargia gîndului, *oboseala* : „Pădurile sînt stinse și cerurile dorm / Și alb, din toate, timpul, răspunde uniform, / Întîrzie doar gîndul în legănarea lui / Prin buruiana zilei, la moartea oarecui. / Rămîn și-ascult cum cade și duce înapoi, / Și piere în grădina cuvintelor din noi. / Aș vrea să spun : să fie lumină ! și să fie / Și apelor, departe de țărmuri, să-ntîrzie / Și să greblez uscatul și fața să i-o zvînt /Eu însumi în suflarea cea fără de cuvînt. / Din coasta ruptă, duhul l-aș face să mai steie / Să-nchipuie în jocul grădinii, vreo femeie / Și să mai spui trezește-ți bărbatul, că-i tîrziu / Și eu să caut singur de-i timp ca să mai fiu".

Cuvintele-cheie (ori metaforele, ori simbolurile) volumului ar fi *tîrziul*, *depărtarea*, *oboseala*. *Încă nu* e un volum al resemnării dar și al contestării ei, implicată în titlu dar și în cîteva poeme ce dau contrapunctic, cale liberă celorlalte. Divinitatea protectoare (a acestui peregrin prin templele clasicismului românesc) e de data aceasta, Macedonski · „Am auzit vorbind o țară și erau vorbe de iubire / Numai de cumpeni cîntate, numai de pietre rotunjite / La marginea dintre cîmpie și dealurile-n arcuire / Și se părea c-aceste locuri cu zeii clătinați în suliți / Se ridicau lîngă bărbații treziți, cu-o oră mai devreme / Cînd Martie, ca în ajunuri de nunți, întîrzia pe uliți / Să spună frunzei să răsară, să spună păsării să cheme".

Cei care au așezat, mai demult versul lui Ion Horea lîngă acel al lui Ion Pillat nu treceau pe lîngă adevăr. Ion Horea e un descriptiv în maniera lui Pillat sau a lui Fundoianu, familia aceasta convenindu-i și în această etapă a creației sale, reprezentată de *Încă nu*. Pastelul e supus interogațiilor, tabloul, (fiindcă *tablouri* ale satului sînt multe poezii) remarcabil desenat, transfigurează semnele trecerii, dar nu-i puțin adevărat că ele rămîn pastel, desen admirabil, cu cîte-un vers antologic, în care cuvîntul e proaspăt, regionalismul sugestiv, cuprins fiind totul într-o tărăgănare domoală : „Hotaru-i mai încolo și fără floare parcă. / Pe gard, dinsus de casă, întîrzie-o coșarcă / Uitată-n cine știe ce toamnă, la cules / Și din grădină vremea nimic n-a mai ales. / În fața casei prunii-s trecuți și-i multă iarbă / Și toamna tot mai cheamă-n corlanu-i vechi să fiarbă. / Pe prag, pîn-la cîntatul tîrziu, sub steaua dreaptă / Ei stau tăcuți și singuri, bătrînii mei, și-așteaptă. / Otăvile-s cosite și viile-s în pîrg / Și nu mai trec în vale sfîrnarii de la tîrg".

Meritul lui Ion Horea e strîns legat de curajul poetului, de a se plasa în umbra unor versuri grandioase ale literaturii noastre și de a glosa, caligraf remarcabil, pe marginea lor. Efectul nu e titanic, dar totul lasă o impresie de curățenie și de igienă, de popas umbratec în miez de vară nebună, populată de insolații, de febre și de vise neduse la „biserică".

2. *Radu Cârneci : Oracol deschis.* Necazurile poeziei lui Radu Cârneci, par a veni tot din preaplinul de iubire al criticii și mai ales al unuia Simion Bărbulescu, comparatist, liber-cugetător, spirit cioclopedic și om onest, mereu gata de o vorbă bună și de o istorie cu Dante ori Petrarca, pentru încadrare în literatura universală. Cum marile iubiri initmidează restul muritorilor, credem că și iubirea lui Simion Bărbulescu, om onest, cu domiciliul stabil într-o localitate balneo-climaterică, a pus pe fugă (sau pe gînduri) restul criticii, care, după cum se știe, nu-i atît de pilduitoare în consecvența amorurilor ei.

Realitatea e că *Oracol deschis*, cel mai bun volum de pînă acum al lui Radu Cârneci, a trecut relativ neobservat, cel puțin în comparație cu celelalte cărți ale poetului. Semnul e al sintezei : motive disparate din cărțile precedente, simboluri, teme, se reîntîlnesc într-o poezie sigură pe sine, capabilă de un surprinzător tur de forță, de o originalitate ce, împrumutîndu-se din monștrii sacri ai poeziei românești (Blaga, Voiculescu), reușește să se mențină, mereu sub clopotul ei de rezonanță. Dacă vechimile lui Ion Horea sînt însemnate de trecerea eroilor, a unui Horia sau Iancu (atunci cînd ele se constituie ca *vechimi*, poetul fiind al cîmpiei, al spațiului întins), poezia lui Radu Cârneci își asumă, drept zeu protector pe Zamolxe sau mai exact pe Deceneu, sacerdotul, locul său fiind acela al legendei. Divinitățile lui Radu Cârneci sînt acelea ale pădurii, registrul metaforic sprijinindu-se pe vegetația silvestră.

Riturile împlinite de sacerdoțiul poetului sînt cele erotice : „Aici sînt pădurile, șesurile, apoi / departe marea fără de tine / Pe țărm, urme, pietre și cenușă, / iar corăbiile se îndepărtează. Dormi. // În curînd va începe o noapte lungă / stele vor intra în orbitele mele, topindu-se / iar eu, la marginea mea, voi cînta, / ca o pasăre veșnică. // Liniștește-te. Dormi Sîngele tău / e un șarpe spre moarte. Carnea de liniște. / Femeie, iată marea și corăbiile / îndepărtîndu-se. Amin ! peste spaimele mele".

Poetul, înălțîndu-și vocea din timp, vorbind despre legea efemerului, erou tragic în lumea *strămoșilor*, reprezintă amintirea lui Eminescu dar și a lui Blaga : „Intră în mine, duh străvechi / ca un preot sosit din adînc / intră și purifică-mă. Dă-mi / strălucirea și redă-mă / tristeții din care mă trag. // Unde-ți sînt cîntăreții, o, moarte / și clopotele și rugul mistuindu-mă / și femeile plîngîndu-mă / și nepoții împărtășindu-mi averile // Duh al strămoșului meu, hai să luptăm în genunchi".

Poet al tradiției, al strămoșilor, al pădurilor, Radu Cârneci e, în *Oracol deschis*, un poet orfic, venind, în cîteva poeme antologice, din această familie poetică reprezentată, totuși, atît de puțin la noi. În „plîngerile" sale el este, totuși, un *poet vital*. Din „taine" izbucnesc flăcări, reflecția tragică se retrage spre Eros, cuvîntul e poruncitor, ca al unui Moise, care, cu tablele legii în mînă, e pus, în locul știutelor cuvinte, să rostească versete din „Cîntarea cîntărilor": „Și eu vorbesc de iubire asemenea ierbii, mereu / Și este o taină, de peste tot sosind ca o înserare / și mă învesmîntă. Preot tînăr binecuvîntînd / peste tine miresmele. Eu ! // Frunze și fructe la subțioarele mele / și pe umeri șerpi de dragoste coborînd / vinorîndu-mă de hărnicia sîngelui / și-n umblet zvîcnet de pămînt încropit // Hei, umbră, asemenea plopului blond / auzi-mă și ia din mine duh spre întruparea / de taină. Gîndind de tine în mine / se înfiripă îndemnul, rușinîndu-mi spaimele. // Hei, tu ! Hei, tu, cea fără de moarte / Și eu vorbesc de iubire ? Preot tînăr / cădelnițînd către tine miresmele. / Iar vara întîrzie cu mîna întinsă".

Oracolul deschis mi se pare un volum singular, punct de reper pentru poezia lui Radu Cârneci.

C. UNGUREANU

---

1) Ion Horea, *Încă nu*, Ed. Dacia, 1972 și 2) Radu Cârneci, *Oracol deschis*. Ed. Eminescu, 1971.

ANIȘOARA ODEANU

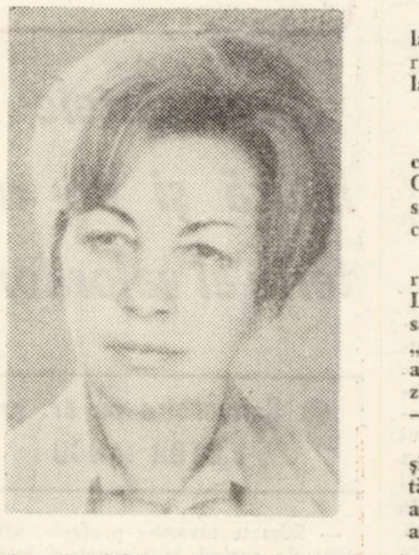

Era o Doamnă fără vîrstă în anii din urmă, cînd noi, cei tineri, o rugam să ne vorbească despre Camil Petrescu și despre Eugen Ionescu, prietenii ei de altădată, o doamnă fără vîrstă și fără ranchiună, iar noi știam, ni se spusese, ne spuseseră cei mai în vîrstă, că în tinerețe fusese o femeie foarte frumoasă, o femeie superbă, scriitoarea Anișoara Odeanu.

Era foarte modestă, Doamne, cît de modestă era în hainele ei de culori șterse, mereu apropiate cenușiului ; dar noi, cei mai tineri, știam că literatura ei stîrnise entuziasmele deceniului al patrulea, că articolele scrise pentru Anișoara Odeanu, atunci, de mult, nu economiseau superlativele.

Știam, desigur, multe lucruri despre Anișoara Odeanu, despre romanele ei și despre poeziile ei, despre faptul că făcea parte dintr-o generație de aur a literelor românești, care ne devenea prin Anișoara Odeanu, familiară. Și Camil Petrescu și Eugen Ionescu și Mihail Sebastian și Eugen Jebeleanu și Rebreanu, și atîția alții — cîtă emoție mă inhibă, mai erau atîția dar nu mi-i mai amintesc acum — și coborau din Cîmpiile lor elizee alături de noi, cu acele întîmplări neasemuite din care se plămădește istoria literaturii.

Știam că se simțea foarte singură și visa — visa mereu — să revină în Bucureștii tinereților ei, acolo, spunea Ea, sînt prietenii mei de altădată, acolo mă simt întotdeauna acasă, acolo...

Descindea dintr-o familie ilustră de cărturari bănățeni, debutase precoce, era un fel de copil minune, studiase apoi în Franța, și, întoarsă în țară, fusese scriitor de stînga. Scrie (eu îmi notam, conștiincios, răspunsurile unui interviu kilometric, pe care o să-l public odată : atunci a considerat necesară amînarea publicării lui) scrie că am fost de stînga, scrie că l-am cunoscut pe Sahia, scrie că... Ispășise, ani de-a rîndul, o nemeritată singurătate, o izolare nedreaptă pe care, în cele din urmă, adică în anii din urmă, Ea însăși și-o impusese.

Era o Doamnă amabilă, neprotocolară, dar era mereu o scriitoare singură, cu toate că participa la cenacluri, la ședințe, la...

Era obișnuința singurătății.

Romanele Anișoarei Odeanu, publicistica, poemele, nuvelele Anișoarei Odeanu .. O lume a unui Scriitor, scriitor adevărat, scriitor adînc, cu conștiința solidarității de breaslă.

Citea mereu, citea mult, îi plăceau romanele lui Petru Popescu și Maria Luiza-Cristescu, o iritau categorisirile savante àpropos de literatura ei : „n-am murit încă, spunea, și uite cum a scris despre mine, ca și cînd — și zîmbea, avea umor, mult umor, încă — aș fi pierdută în neagra veșnicie".

A fost, atunci, în anii romanelor ei și în anii poeziilor ei, în anii celebrității ei, o scriitoare a bucuriei de viață, a iubirii : dar cîtă vreme s-a scurs de atunci...

Vom scrie curînd, foarte curînd, întru împlinirea datoriilor noastre, despre literatura de azi a Anișoarei Odeanu. Pînă atunci, ne rămîn, în această zi cernită, versurile Ei :

Poate iar am greșit,
Pierzîndu-ne viața ca greierul,
Cîntînd și visînd sub cerurile ei
strălucitoare.
Azi nici copacii, nici oamenii, brațe
prietenești nu ne mai întind.
Vom fi foarte singuri, și vom
aluneca fără țintă
Cu umbrele noastre alături, pe toate
străzile orașului,
Sub ziua mereu amurgindă.

. . . .

Peste pierduta vreme, cu pagini
nescrise,
Toamna își întinde galbenele hărți,
De acum prieteniile, dragostea și
primăverile,
Le vom căuta îndelung între scoarțe
de cărți.

V. GANEA

N. Mihăescu:

CARTE DESPRE LIMBA ROMANEASCA

Deschisă printr-o scurtă *Prefață* semnată de prof. dr. doc. D. Macrea, lucrarea la care ne referim cuprinde, într-un comentariu competent și fin, o amplă listă de cazuri de abatere, mai mult sau mai puțin grave, de la normele după care se conduce limba română literară actuală. Cele cinci capitole ale cărții : *Elemente de vocabular ; Construcții sintactice ; Aspecte stilistice ; Locuțiuni și expresii ; Cu privire la unele aspecte ale concordanței gramaticale* „vorbesc" îndeajuns, prin chiar titlul lor, despre caracterul foarte divers al faptelor surprinse de spiritul critic al autorului.

Ceea ce trebuie remarcat în legătură cu metoda de lucru a autorului este că, semnalînd astfel de abateri și arătînd efectele negative, uneori hilare, la care se ajunge în exprimare datorită lor, el oferă de fiecare dată și soluțiile cele mai judicioase fie refăcînd el însuși exprimarea în situațiile respective, fie exemplificînd cu citate adecvate din opera unor virtuoși ai verbului românesc : Caragiale, Creangă, Eminescu, Sadoveanu, Arghezi, Călinescu și alții. În felul acesta, lucrarea de față trebuie reținută nu numai ca un „îndreptar" al exprimării corecte, ci și ca un îndemn în plus către lectura atentă a operei marilor noștri clasici, adevărate modele de mînuire, cu deosebit meșteșug și cu înaltă suplețe, a tezaurului lingvistic românesc.

Erorile și „scăpările" în exprimare luate în discuție și condamnate de către N. Mihăescu sînt, desigur, nu dintre cele mai puțin frecvente, ci dimpotrivă. Cauza care le generează este, de la caz la caz, fie necunoașterea sensului exact al unor elemente (al unor neologisme ca : *extrapolare, acerbat, esențializat, fantă, ideatic, hidropic, interpolare, a interpela, introspecție*, sau al unor elemente din limba comună : *a adăsta, răgaz, ispravă* etc.), fie nerespectarea structurii exacte a unor îmbinări lexicale fixe, a unor construcții corelative etc., așa cum le-a impus uzul limbii și cum le recomandă azi normele limbii literare.

Legat de aceasta, autorul remarcă însă, ori de cîte ori e cazul, și o anume tendință, evidentă mai ales la unii cronicari literari, de a se exprima cu orice preț „distins", ei ignorînd faptul că o asemenea „distincție" devine uneori sinonimă cu inadvertența sau cu incorectitudinea în exprimare.

În încheierea succintelor considerații de pînă aici, se poate spune că, prin actualitatea problemelor abordate ca și prin stilul ei foarte plăcut și antrenant, colorat ici-colo cu „vorbe" din chiar cele condamnate de autor și înviorat cu accente fin ironice bine venite, cartea la care ne-am referit a lui N. Mihăescu se înscrie cu succes în rîndul lucrărilor cu același profil, menite să contribuie, alături de atîtea alte mijloace utilizate azi, la „creșterea limbii românești" — cum spune autorul însuși, citîndu-l pe înaintașul nostru Ienăchiță Văcărescu — prin propagarea normelor de folosire corectă a acesteia și prin apărarea ei de orice alterare.

D. CRAȘOVEANU

Marin Preda la 50 de ani

Dilema moromețiană

Într-un grad mai înalt decît oricare dintre scriitorii noștri de azi, Marin Preda, participant la viața societății, este și un observator atent al faptelor. În plus, el nu se mulțumește să le înregistreze simplu, cronicărește, ci (și **Imposibila întoarcere** este o mărturie elocventă) meditează asupra lor, le filtrează, încearcă să le desprindă sensul și valoarea pentru existența de durată a societății și îndeosebi nu se împacă — fără să-i neglijeze importanța — cu ideea progresului pentru progres.

Ilie Moromete a deșteptat interesul mai tuturor celor care s-au ocupat de proza noastră actuală. Era și de așteptat. Din galeria tuturor personajelor ce populează proza noastră de după Eliberare, el marchează o etapă din viața țărănimii noastre, cea interbelică. A trăit — și amintirea acelor vremuri îi este încă vie — starea de umilință, cînd țăranul trudea pe moșia boierului, în renunțarea la tot ceea ce deține și formează demnitatea umană, de specificul ființei umane. El a mai avut prilejul să treacă prin focul răscoalelor care au trezit în sufletul țăranului scînteia speranței că starea lui se va schimba. Multele partide și frămîntările politice din perioada interbelică i-au ascuțit mintea și l-au familiarizat cu gîndul că s-ar putea ca universul țărănesc să ajungă mediul spiritual oficial de viață ; că statul, de structură burgheză și condus de exponenți ai acestei clase, ar îmbrățișa sensul rural de a cugeta și simți. Aceasta i-a fost marea iluzie, de natură să-i umbrească chiar inteligența atît de vie și în care se încredea nedesmințit, fiindcă încă nu avusese prilej să-i constate defecțiunea.

Cînd evenimentele i-au răsturnat credințele, demonstrîndu-i șubrezenia temeiurilor pe care acestea se edificaseră, societatea intra într-o etapă de noi transformări, care aveau să revoluționeze întreaga viață de stat. Moromete se vedea lovit din toate părțile, pentru că o dată cu el trebuia să dispară nu numai o categorie socială, ci un întreg mod de a fi al universului rural. Istoria nu mai permite asemenea vestigii și anacronisme, mai ales că ele se dovedesc, prin natura și conținutul lor funcțional — cîtă vreme sînt apreciate sub raport economic doar — adevărate piedici în calea progresului și a procesului de rapidă sincronizare. Se pune problema — și în aceasta constă dilema, — dispărînd Moromete bătrînul — și o dată cu el satul acelor vremuri trebuie, în mod necesar și fatal, să abandonăm fondul spiritual, universul în care a trăit și s-a format țăranul ? Fiul mezin al lui Moromete, Niculae, preia asupra sa sarcina de a rezolva această problemă.

Niculae e un țăran. Dar un țăran adus în împrejurări cu totul noi, de aceea, prins într-un proces de adaptare. Încă din primul volum al **Moromeților,** personajul se alătură celorlalți frați, în năzuința lor centrifugă. Moartea lui Sandu, cumnatul, de care se atașase, îl aruncă în mreaja întrebărilor fără răspuns. Faptul avea să-i deștepte interesul pentru propriul eu. Schimbul de idei și opinii cu noul notar, pe terasa cîrciumei lui Valache, are o mare importanță pentru destinul lui viitor. Demonstrează cu limpezime gradul pînă la care eroul pătrunsese în realitatea lucrurilor, într-un moment de răscruce nu numai a satului, dar și a întregii societăți. Apare ideea ce aduce în actualitate perspectiva planului de existență care asigură ființarea omului în comunitate, întrucît se înalță deasupra imaginii doar de individ biologic. „Bunăstarea ne îngrașă după aceleași legi ca și pe animal“, se exprimă personajul. În ordinea deducțiilor lui se impune necesitatea de a sparge învelișul ce încorsetează imobilizîndu-l pe om în sfera de cuprindere care solicită doar pîntecul. Numai intuirea ca realitate de esența materialității palpabile a orizontului spiritual poate să regleze procesele sufletești ale omului, de așa manieră încît să-l situeze la nivelul demnității lui proprii.

În romanul **Marele singuratic** îl întîlnim pe Niculae trăind criza de închegare sufletească, spre a păși apoi înarmat la efectuarea operei pentru care avea certitudinea de a fi chemat. În calitatea sa de activist, el contribuise la surparea lumii vechi, să favorizeze realizarea ideii în numele căreia a lucrat cu înflăcărarea și entuziasmul tineresc și fanatic. Numai că unele acte ale istoriei se împlinesc și prin intermediul forțelor oarbe, iar oamenii prinși în devenirea istorică se confundă cu acestea. De aici, situația de a se vedea aruncat în afara evenimentelor — un indezirabil. Împrejurările îi dovediră a nu fi „bun de politică ! Erau buni atunci Bîznae, Beju și Ouăbei !“ Tot din aceleași motive se vede într-o lume străină. „Nu ca idee, fiindcă ideea asta e aceeași și astăzi, dar m-am pomenit... că sînt altfel...“ El este perfect de acord cu **Necesitatea** revoluționării societății. Se opune însă procesului de cădere a omului printre fenomenele naturii, încît istoria să devină natură.

Ieșit din studenția tîrzie, după dragostea atît de instructivă pentru el a Siminei — și moartea acesteia, — Niculae dispune de receptivitatea necesară ca să-și îndrepte privirile și atenția din nou spre lumea din afară. Constatările făcute — dintr-o întîmplare — la ferma de stat învecinată, îi fixează momentul de revenire la viața activă. Adică, îl determină să intre din nou în mersul desfășurat al evenimentelor istorice. Dar nu pentru că renunțase la sine și s-ar fi hotărît să se integreze forței oarbe a istoriei, ci ca, prin mijloacele disponibile, să transforme această forță în factor de creație a universului uman. „Dacă poți să mă sprijini să activez iar, aproape de tine, se adresează secretarului de partid al comitetului regional, fostul notar din Siliște, să știi că e pentru mine momentul, zise Niculae“.

Astfel, eroul nostru începe o viață nouă ; va activa de acum pe linia de evoluție a cursului istoric, dar cu scopul ca forțele acestuia, deci și a oamenilor transformați în fenomen istoric, să dea naștere mediului uman. Adică, nu doar produselor care să asigure bunăstarea, ci calitativ aceste produse, datorită activității sub raza transfiguratoare a orizontului secund omniprezent, să se încarce în plus și de o altă semnificație, de faptă umană. dovedind că aparțin universului spiritual și deci probă că acesta există în mod real.

Cu **Marele singuratic,** am vrea să credem, M. Preda încheie un capitol din activitatea proprie creatoare, precum — poate — marchează și începutul unei alte orientări a prozei noastre actuale.

M. CAZACU

Sentimentul participării la istorie

Orientul îndepărtat a exercitat întotdeauna o anume fascinație prin necunoscutul lui. prin peisajul lipsit de anotimpuri dar mai ales printr-un alt tip de cultură. Oamenii de acolo au, sau aveau pînă nu de mult, o altă viziune existențială și o altă atitudine față de viață. O anumită literatură în goană după insolit și exotic a sporit mai ales aspectele senzaționale, scăpîndu-i tocmai esențialul. Scriind nuvela **Friguri** (1968), Marin Preda trebuia să opteze pentru unul sau pentru toate aceste aspecte ce făceau popularitatea unei asemenea literaturi, altfel nu lipsită de farmec pentru că operînd asupra unor teritorii geografice și spirituale deopotrivă de necunoscute le putea converti după bunul plac, sau stăruind fără ocoluri în jurul unei existențe nu atît deosebită fundamental de a noastră ci avînd alte perspective, să se oprească la datele ei caracteristice. El a ales ultima cale ferindu-se de toate primejdiile ce l-ar fi putut duce la acel miraj exercitat de tot ce este îndepărtat și învăluit într-o aură de taină, pe gustul unor cititori în căutare de senzații noi dar în realitate nesemnificative. Nu s-a lăsat furat nici de cadrul exterior, pitoresc, care el singur putea asigura „succesul“ unei asemenea scrieri. Este amintit doar ca un element de care nu te poți dispensa, interesul scriitorului fiind descifrarea unui proces simptomatic azi pentru acea parte a lumii : abandonarea unei vechi atitudini de pasivitate și neparticipare, trezirea dintr-un somn adînc și milenar, conștiința deschiderii unui drum propriu și sentimentul participării la istorie.

Nu ne preocupă acum nici subiectul, nici elementele decorului care nu sînt decît punctele de sprijin ale unui adînc proces psihologic care a trebuit să se consume de la viața de tip organic, de retragere și involuție, urmare a climei și a unei anumite direcții spirituale ce punea accentul pe cele interioare, pînă la viața conștientă, de evoluție și revoluție, avînd drept obiectiv schimbarea și făurirea istoriei. Pe scriitor îl interesează prea puțin modul în care s-a consumat vechea dramă a acestui univers asiatic. De aceea nu vom găsi în nuvela lui nici o trimitere de acest fel. Există o scenă nouă unde oamenii sînt pregătiți să joace o altă piesă impusă de istorie. Nang este eroul ei principal dar sub numele lui recunoaștem o stare de spirit, o transformare caarcteristică unui întreg popor, mai mult, întregului continent conștient de forța pe care o reprezintă. De aceea Nang ridică toate coordonatele lui sufletești pe plan universal fiind nu numai exemplar prin tot ceea ce săvîrșește dar acțiunile lui primind un caracter general valabil.

Nang e un simplu țăran ce și-a părăsit ogorul. Viața lui cunoaște o răsturnare fundamentală. Rosturile lui străvechi nu corespund împrejurărilor deosebite în care l-a pus desfășurarea istorică. Înțelege însă că destinul lui este altul. Metamorfoza de la existența dusă înafara istoriei la participare deplină s-a operat în timp. O noapte mult prea lungă a fost încheiată. Țăranul Nang este acum un luptător conștient de responsabilitatea ce-i revine. Nu-i mai este indiferentă stăpînirea străină. În el s-au trezit forțe necunoscute pînă atunci. O dîrzenie, o voință de înfruntare, cutezanță și devoțiune, o anume înțelepciune necesară într-o luptă de lungă durată. Dar peste toate voința de a-și schimba statutul de colon în acela de om liber.

Scriitorul își prezintă eroul în acțiune, într-o rezistență dîrză într-un război în care inițiativa îi aparține. Sigur, războiul va lua o dată sfîrșit dar pînă atunci viața se desfășoară în toată complexitatea ei. Dacă Nang ar fi doar un luptător ce-și sacrifică întreaga energie pentru realizarea misiunii încredințate, dacă și-ar fi atins obiectivul calculat și rece, străin de bucuriile vieții s-ar fi proiectat pe fundalul acestei încleștări ca un erou schematic și factice. Dar dacă Nang este înainte de toate o conștiință trează, universul lui lăuntric cunoaște o bogăție de lumini și de umbre. Este un om al datoriei dar este un om ca toți ceilalți, răspunzînd fără ezitare tuturor nevoilor interioare. Voința este necesară luptei pe care o duce dar aceasta nu înseamnă că sentimentele trebuie să dispară. Există în cazul lui Nang o înțelegere existențială mai adîncă pe măsura unei complexități lăuntrice cu un registru bogat de la calcularea riscurilor pînă la inefabilul dragostei. de la tenacitate la omenie. Arta scriitorului e mai ales aici în împletirea dintre tendințele sufletești atît de contradictorii în aparență dar specifice omului. El nu insistă asupra niciuneia dar le cuprinde pe toate. Urmărește procesul acelei participări conștiente la istorie dar nu uită nici resorturile interioare adesea imprevizibile. De aceea nici nu pune falsa problemă dintre obligațiile lucide ale luptătorului și chemările afective pentru că viața le prezintă într-o unitate ce face în fond măreția omului. În acest punct vom găsi de altfel dincolo de toate obiecțiunile ce se pot ridica, nu numai arta povestitorului ci mai ales sensul adînc omenesc al metaforei. Frigurile sînt o realitate prin care o cunoaște pe Thanh și dezvăluie întreaga candoare a eroului. E în sufletul acestuia un teritoriu afectiv necunoscut pînă acum dar care nu putea lipsi. El se descoperă treptat, în convorbirea cu Tuy, copilul. și-apoi în aceea cu Yen, sora cea mai mică cînd dragostea lui Nang pentru Thanh se vădește în distanța pe care a trebuit s-o parcurgă pentru a veni s-o vadă : „O zi și o noapte am mers ca să pot veni din nou la voi“, mărturisește el. Uimirea pe care o produce această frază în sufletul lui Yen, intensitatea răspunsului, tăcerea lui Nang, prezența acelei stări neobișnuite despre care Thanh nu poate vorbi au un farmec abia bănuit. Dozarea acestor stări se face în mod egal încît metafora oferă sub raport general uman toate răspunsurile deopotrivă de actuale și de puternice.

Ne mai apare oare această lume de dincolo de zare unde autorul a poposit pentru o clipă, deosebită, ciudată, neînțeleasă ? Deosebită de a noastră cînd e totuși atît de aproape, plină de mistere în imaginația aprinsă a unora dar atît de firească în desfășurarea ei, neînțeleasă sau dimpotrivă pe măsura oricărei înțelegeri ? Sînt mult mai numeroase elementele de unire decît cele de distanțare. Dincolo de desfășurările exterioare semnificațiile nu pot fi decît aceleași. Sentimentul participării la istorie e acut și aparține unui timp ce este al tuturora. Conștiința în formare, deschisă și lucidă, atentă la perspectiva istorică, din care nu lipsește nici candoarea, nici entuziasmul, nici dragostea, ne este atît de familiară astăzi. Eroii atîtora din scrierile lui Marin Preda trăiesc în marea lor majoritate și-n orice condiții s-ar afla, această viață plenară ferindu-i aproape întotdeauna de scheme și didacticism. Acest proces complicat în care sînt antrenate toate îndemnurile, în care persistă toate direcțiile ce-și găsesc doar un echilibru relativ, rămîne caracteristic universului conștiinței dar în același timp este o continuă prezență plină de necunoscute. Subtilitățile și nuanțele dialectice sînt învăluite într-un lirism propriu sufletului omenesc care răbufnește din cel mai neînsemnat gest, dintr-un cuvînt sau o atitudine, peste reținerile autorului conștient de rolul pe care-l are în economia povestirii.

Nuvela **Friguri** circumscrie fără ostentație acest proces cu caracter general dar care aici e cu atît mai evident cu cît răstoarnă imaginea veche a orientului, noile structuri potrivindu-se atîtor alte meridiane. Încît dacă se putea vorbi în anumite circumstanțe de un fel de „retragere“ din istorie, astăzi prezența și participarea este prea vie ca să poată fi trecută cu vederea. Este nu numai ceea ce a înțeles Marin Preda dar a și surprins cu mare artă în majoritatea cărților sale.

ION MAXIM

STAGIUNEA — INFORMAŢIE ŞI SINTEZĂ

TEATRUL NAŢIONAL
DIN TIMIŞOARA

- **Coroană pentru Doja**, de Aurel Gh. Ardeleanu (premieră absolută).
- **Pîine amară**, de Claude Spaak (premieră pe ţară).
- **Alegere**, de I. Arbuzov.
- **Despre unele lipsuri, deficienţe şi neajunsuri în domeniul dragostei**, de Alexandru Mirodan.
- **O scrisoare pierdută**, de I.L. Caragiale.
- **Micii burghezi**, de M. Gorki.
- **Dacă voi fi căutat**, de Sergiu Levin (premieră absolută).
- **Coriolan**, de W. Shakespeare (premieră pe ţară).

TEATRUL MAGHIAR DE STAT

- **Ghedeon cel minunat**, de Sütő András.
- **Ivanov**, de A.P. Cehov (premieră pe ţară în limba maghiară).
- **În ospeţie**, de Paskandi Géza (premieră pe ţară).
- **Fluieraşul fermecat**, de Csávossy György
- **Ceea ce vine**, de Iosif Naghiu (premieră pe ţară).
- **Antreprenorul**, de David Storey (premieră pe ţară).
- **Othello**, de W. Shakespeare.
- **Paraziţii**, de Csiky Gergely (prima piesă jucată acum 20 de ani).

TEATRUL GERMAN DE STAT

- **Buna noapte nechemată**, de Alex. Popescu (premieră pe ţară).
- **Oaspeţii nanei Roza**, de Peter Riesz (piesă în grai şvăbesc, premieră absolută)
- **Fata morgana**, de Dumitru Solomon.
- **Croitoraşul cel viteaz**, de Fraţii Grimm dramatizare de R. Binder.
- **Azilul de noapte**, de M. Gorki.
- **Caroline a dispărut**, de Haguet şi Valmy
- **Ur Faust**, poem dramatic, de Goethe.

TEATRUL DE PAPUŞI

- **Povestea porcului**, de Veronica Porumbacu.
- **Strop de rouă, Brotăcel**, de Alex. Popescu.
- **Fetele din măr**, de V. Filipoiu.

Despre o stagiune care s-a încheiat se poate scrie mai mult, adică se pot face tot felul de sinteze utile unei analize la obiect. Despre o stagiune care va începe nu peste mult timp se poate scrie foarte puţin, adică se poate face de fapt o singură sinteză utilă, una informativă, care să vizeze proiectele repertoriale mai ales. Este vorba, evident, de o sinteză a intenţiilor (nu ne îndoim de buna lor credinţă) dar, oricum, planul discuţiei nu poate depăşi încă acest nivel spre a se lansa în emiterea unor judecăţi de valoare. Unicul pretext de analiză rămîn acum

TEXTELE

Sinteza pe care ar prilejui-o lectura proiectului de repertoriu al celor patru teatre timişorene s-ar afla sub semnul efortului de afirmare a dramaturgiei naţionale, 16 texte (din 27) semnate de dramaturgi de limbă română, maghiară, germană, probează la modul evidenţei prioritatea netă pe care o deţine, în ansamblul repertoriului, dramaturgia română. Nu putem încă opinia în vreun sens asupra calităţii acestor texte (cantitatea lor fiind de natură să satisfacă apetitul oricărui amator de dramaturgie românească), deoarece, cu excepţia foarte cunoscutei **Scrisori pierdute**, restul textelor ne sînt necunoscute. Ceea ce interzice formularea unei atitudini. Ni se pare pozitivă strădania teatrelor timişorene de a pune în scenă piese ale dramaturgilor locali, nu ca act de gratuită generozitate, ci, am fost asiguraţi, graţie calităţii reale a textelor semnate de A. Gh. Ardeleanu, Peter Riesz, Sergiu Levin, Raimund Binder. Reţinem cu satisfacţie cele şase texte „de greutate". din repertoriul clasic (totuşi cam puţine pentru patru teatre) şi ne exprimăm speranţa că opţiunea pentru mai puţin cunoscutele **Pîine amară, Alegere** şi **Caroline a dispărut** a fost pe deplin justificată. Dar de la text pînă la realitatea complexă care e spectacolul dramatic e un drum foarte lung. În absenţa unei modalităţi teatrale specifice (despre care nu se poate scrie nimic pînă la vizionare) textul rămîne inert ca text destinat unui spectacol, iar ideea pe care el o transmite ca text literar nu este încă mesaj teatral. A găsi unicul prilej de satisfacţie în faptul că un repertoriu cuprinde un procent ridicat de piese care „se inspiră şi zugrăvesc viaţa şi problemele omului contemporan", este pozitiv în intenţie, dar total insuficient atunci cînd e vizată reuşita a ceea ce înţelegem prin spectacol teatral. Spectacolul, în complexitatea articulaţiilor sale, este un mecanism critic ; el poate modifica, în funcţie de modalitatea pentru care s-a optat, ideea transmisă de text. O piesă istorică se poate transforma, graţie viziunii scenice, în spectacol de o acută actualitate ; un text „cu subiect contemporan" poate fi total deservit de o modalitate scenică sclerozată, „neactuală". Aşa că...

SPECTACOLELE

Despre spectacole nu se poate scrie acum mai nimic. Cititorul poate fi doar informat despre proiectele celor care le realizează ; regizori, actori, scenografi, Ioan Taub, pregăteşte de pildă la Teatrul Naţional din Timişoara ca premieră inaugurală, **Coroană pentru Doja, În ospeţie** şi **Ivanov** la Teatrul Maghiar şi doreşte mult să pună în scenă **Micii burghezi** şi poate, **Coriolan.** Sergiu Savin va semna regia la **Alegere** şi **Unele lipsuri ..**, iar Emil Reus la piesa medicului timişorean, Sergiu Levin. Maestrul emerit al artei, Tompa Nicolae a fost solicitat să regizeze premiera inaugurală a Teatrului Maghiar, Dan Radu Ionescu va pune în scenă trei spectacole la Teatrul German. Tot aici îi vom întîlni în postură de regizori pe actorii Raimund Binder şi Margot Göttlingen. Florica Teodoru, directoarea Teatrului de păpuşi va fi semnatara regiei la **Povestea porcului** şi **Fetele din măr.** Dintre invitaţi, cîteva surprize care se pot transforma în autentice acte de cultură dacă promisiunile vor fi onorate. Radu Beligan, regizor al **Scrisorii pierdute**, prof. Otto Lang, directorul general al Teatrului Naţional din Weimar, regizor al poemului Ur Faust,cineastul Andrei Blaier, în mai puţin cunoscuta ipostază de regizor al unui spectacol festiv la Teatrul Maghiar de stat. Invitata Teatrului de păpuşi, artista emerită Dorina Tănăsescu, va regiza un spectacol de marionete

Alături de actorii cunoscuţi publicului timişorean, premierele acestei stagiuni vor prilejui întîlniri, sperăm reciproc agreabile, cu trei tineri actori la Teatrul Naţional din Timişoara (Mihaela Murgu, Gheorghe Stana, Traian Pîrlog) şi cu două proaspete absolvente la Teatrul Maghiar de Stat. Iniţiate tocmai pentru a stimula creativitatea tinerilor actori, studiourile de teatru au proiecte generoase : o aniversare Molière şi una Petöffi la Studioul Teatrului Maghiar, un serial experimental, **Hoinărici** şi poate o revistă pentru adulţi la Studioul Teatrului de păpuşi.

De la această sinteză a proiectelor, pînă la o viitoare sinteză, una a actului teatral complet care se va alcătui din suma spectacolelor stagiunii Timişoara 1972/1973, este un drum lung de aproape un an. Îl dorim pe măsura intenţiilor.

A. S.

CLASAMENTUL MUZICII UŞOARE ROMÂNEŞTI

TOP 10 (MELODII)

1. ANOTIMPURI (ciclul întreg) — Phoenix ; 2. NEGRU-VODĂ — Phoenix ; 3. VREMURI — Modren-Grup ; MAMĂ, MAMĂ — Phoenix ; 5. RACUL, BROASCA ŞI ŞTIUCA — Chromatic ; 6. DOI OCHI NEGRI — Clasic XX ; 7. E TOAMNĂ — Stelele ; 8. Cîntecele (folk) Marcelei Saftiuc ; 9. PĂDUREA — Modern-Gdup ; 10. ŞI DACĂ — Dentes.

ANTI-TOP 10 (MELODII MAI PUŢIN REUŞITE)

1. MARINARUL CÎND IUBEŞTE — G. Grigoriu ; 2. MI-A PLĂCUT SURÎSUL TĂU — T. Popa ; 3. CIOBĂNAŞUL — Savoy ; 4. TIMPUL — M. Pîslaru ; 5. ÎN RÎNDUL PATRU — T. Popa ; 6. ZARZĂRUL — A. Mandache ; 7. PĂPUŞA — M. Constantinescu ; 8. UN PISOI DE CATIFEA — Fl. Delmar ; 9. POCNIND DIN BICI — Sincron ; 10. NU-I DE MIRARE — G. Grigoriu.

TOP-TEXT 5 (CELE MAI BUNE TEXTE)

1. CERAMICĂ — M. Sorescu ; 2. DUPĂ MINE POTOPUL — M. Dumbravă ; 3. VREMURI — P. Magdin ; 4. IZVORUL NOPŢII — Blaga; 5. MAMĂ, MAMĂ — Phoenix.

ANTI-TOP-TEXT (TEXTE MAI PUŢIN REUŞITE)

1. CU CINE SEMENI DUMNEATA — A. Storin ; 2. MARINARUL CÎND IUBEŞTE — A. Grigoriu şi R. Iorgulescu ; 3. PĂPUŞA — M. Constantinescu ; 4. EVRIKA — F. Mirea; 5. ORICE GHITARĂ ARE O INIMĂ — A. Felea.

SERILE REVISTEI „ORIZONT"

La Casa de cultură a municipiului Timişoara (sala „Lira"), iubitorii muzicii uşoare şi colaboratorii rubricii RECORDING se vor întruni vineri, 8 septembrie, ora 19,00. O primă acţiune dintr-o serie, cu care începem activitatea „de club" avînd ca scop popularizarea clasamentului revistei noastre.

Programul serii va debuta cu o recitare pe fond muzical. Invitat, poetul Duşan Petrovici, redactor la ORIZONT. Va urma recitalul ghitaristului Gheorghe Baltă care-şi va prezenta ultimele compoziţii. După pauză, prezentarea top-ului şi anti-top-ului nostru de ultimă oră, urmată de audiţia ultimelor înregistrări realizate de „Phoenix" la Electrecord

Seara va mai fi marcată de o discuţie la masa rotundă pe marginea muzicii uşoare româneşti, de audierea ultimelor succese lansate la Mamaia.

TOP

O viaţă dedicată corului

— Răspunde Remus Taşcău, dirijor al corului „ION VIDU" din Lugoj —

— Corul este una din formele specifice...

— ... despre care nu putem şti dacă şi-a epuizat resursele sau dacă va înflori şi de acum înainte. Uneori rezultatele sînt excelente, alteori dimpotrivă. Atît la noi cît şi în străinătate, corul se mai bucură de o atenţie deosebită. Chiar şi acela de amatori, cu minusuri inerente în privinţa calităţii, nu poartă numai amprenta activităţii în timpul olimpiadelor, ci reprezintă un mod de a gîndi artistic în colectiv, de a se cunoaşte reciproc. În mişcarea corală pentru amatori, un rol important îl joacă întrecerea. În privinţa repertoriului, însă, competiţia reclamă unul foarte limitat, repetiţiile nu mai sînt o plăcere, ci o goană obositoare după cîştigarea unui loc, ceea ce îngustează sfera de activitate a formaţiei. Trei cîntece pe an ? Şi apoi ar fi util să se renunţe la categorisirile riguroase, pe locuri, şi să se ajungă la o formă onorabilă de manifestare, să zicem festivalul, fără concurs, fără tensiune nervoasă. ... Aşa vor veni mai mulţi corişti, mobilizarea nu va mai constitui o problemă...

— Este corul „ION VIDU" o formaţie cu stagiune permanentă ?

— Corul cîntă din 1810. În Lugoj, cuvîntul „tradiţie" nu e golit de conţinut. Pentru corişti, nu numai prezentul contează, ci şi continuitatea, permanenţa. Înaintaşii au menţinut gloria. Acelaşi lucru trebuie să-l realizăm şi noi. Soluţia permanenţei ? Copiii ! Cei mai buni din oraş vor cînta în corul Casei de cultură, pe care l-am iniţiat recent. Ei se deprind să cînte în grup, în corul oraşului, deprind conştiinţa faptului că aderă şi ei la tradiţia oraşului.

— În ce măsură activitatea cu un cor te formează ca artist şi te întregeşte ca om ?

— Aici contează mult factorul uman, depinzînd totul de felul în care ştii să lucrezi cu oamenii, să întregeşti un colectiv şi să-l menţii. Ei sînt subordonaţi nu unui conducător, ci propriei plăceri de a cînta. Dar fără să-ţi dai seama, un cor pe care l-ai format te formează şi pe tine, te întregeşte ca individ.

— Poţi face muzică adevărată la corul lugojean ?

— Da. Însă depinde ce înţelegi prin asta. Dacă muzica este frumoasă, emoţionantă, comunică lucruri inteligente şi necesare, dacă se cîntă cu dăruire, simţire, atunci se realizează muzică adevărată.

— Crezi, precum alţii, că muzica modernă se duce de rîpă ?

— E normal ca sonorităţile de pînă acum să nu mai satisfacă urechea şi conştiinţa omului modern. Muzica de azi se află în căutarea unor modalităţi noi, dar e şi în posesia unor veritabile certitudini. Multe lucruri „vor rămîne". Avangardismul, hulit de mulţi, reînnoieşte limbajul, expresia. Nu e bine să facem pe marginea lui mici răutăţi şi furtuni extremiste, ci să discutăm lucid. Mulţi critici au fost incisivi la vremea lor şi azi par ridicoli.

— Repertoriu ?

— Multe lucruri bănăţene, apoi muzică clasică şi contemporană din repertoriul străin. Cîteva nume ? Crişan Constantinescu, Hoinic, Ilin, Popovici, Vancea, Musorgski, Monteverdi, Reger, Wagner, Marenzio.

LUCIAN BURERIU

Universitatea populară de vară N. Iorga din Vălenii de Munte

Între 27 august — 10 septembrie se ţin la Vălenii de Munte, cursurile celei de-a cincea ediţii a Universităţii populare de vară N. Iorga, instituţie înfiinţată cu 64 de ani în urmă de marele om de ştiinţă şi patriot.

Inaugurate de acad. *Zaharia Stancu*, preşedintele Uniunii scriitorilor, cursurile din acest an au dezbătut fenomenul culturii în dinamismul ei sub semnul marelui eveniment care a fost Conferinţa Naţională a partidului.

Dintre prelegerile ţinute menţionăm următoarele : *Marxism-leninismul şi confruntările de idei în lumea contemporană ; contribuţia Partidului Comunist Român la îmbogăţirea teoriei marxist-leniniste* (dr. Ion Florea, şef de sector la C.C. al P.C.R.) ; *Ştiinţă şi umanism. Responsabilitatea socială a omului de ştiinţă* (acad. Ştefan Milcu, vicepreşedintele Academiei R. S. România ; *Ştiinţa — factor primordial al progresului societăţii socialiste* (acad. Grigore Moisil) ; *Sociologia învăţămîntului şi culturii* (conf. univ. Ştefan Costea ; *Valoarea socială a artelor. Literatura-teatru* (prof. univ. dr. docent Ion Zamfirescu) ; *Misiunea socială a scriitorului* (masă rotundă organizată de Valeriu Răpeanu, directorul editurii Eminescu) ; *Activitatea ideologică şi cultural-educativă în dezvoltarea conştiinţei socialiste a oamenilor muncii* (Ion Brad, vicepreşedinte al Consiliului Culturii şi educaţiei socialiste) ; *Acţiunea cultural-educativă, parte integrantă a planului social-economic şi cultural al fiecărei localităţi* (Ion Jiuga, vicepreşedinte al Consiliului Culturii şi educaţiei socialiste) ; *Creaţia artistică populară în viaţa contemporană* (prof. univ. dr. Mihai Pop) ; *Conducerea şi organizarea ştiinţifică a acţiunii cultural-educative* (prof. dr. Octavian Neamţu) ; *Cartea-factor de progres social* (Ion Dodu Bălan, vicepreşedinte al Consiliului Culturii şi educaţiei socialist) ; *Planificarea în domeniul acţiunii cultural-educative* (prof. univ. dr. George Retegan) şi altele.

Cursurile s-au încheiat prin prelegerea tovarăşului Mircea Maliţa, ministrul educaţiei şi învăţămîntului care a vorbit despre „*Acţiunea culturală în perspectiva dezvoltării României pe treptele civilizaţiei socialiste şi comuniste*".

OCTAVIAN METEA

LABIRINTUL LUI FLORIN PUCĂ

Între evenimentele plastice ale lunii august, la Bucureşti, expoziţia de grafică a lui Florin Pucă a ocupat locul de excepţie. El este, în accepţiunea noastră, evenimentul primei jumătăţi a anului acesta şi tinde să devină unicul. Multe expoziţii individuale de pictură şi grafică se perindă în galeriile bucureştene, însă nici una nu lasă amintiri puternice. Dacă totuşi faptul se întîmplă, ele au meritul că ne ţin în actualitatea modelelor ilustre pe care le împrumută fără nici un complex al epigonismului.

Amintiri avem şi despre Pucă. Nu pentru că expoziţia sa se intitulează „Amintiri despre mine". Ci pentru că amintirile lui sînt şi ale noastre (chiar şi cele de la Mogoşoaia unde au fost lucrate o parte din desenele de azi). Grafica lui Florin Pucă este o cronică a biografiei sale interioare la un anume grad de generalitate; e registrul unui traseu existenţial care subliniază contactele cu realitatea într-o viziune de un tip cu totul special în plastica românească. E o viziune în care realul primeşte să fie guvernat de legile fantasticului, iar acesta din urmă să aibă încărcătura de sens a realului. Nimic nu este absurd, forţuit, grotesc în grafica lui Pucă. Cine crede astfel se înşeală. Desenele care reprezintă diagrama lirică a experienţelor sale intelectuale, sînt riguros construite ca simbol şi metaforă. Nu sînt, vreau să spun, dicteuri ale unor angoase. Este oare Hieronymus Bosch un pictor al opresiunilor fizice şi metafizice fără sens ? Nu. Viziunea sa amestec de vis relativ cu o realitate absolută are o semnificaţie precisă cel puţin critică. Pentru Pucă, al cărui erou liric, (chip de Păcală tragic îmbătrînit) — este torturat de cele mai subtile oferte ale vieţii empirice, grafica înseamnă un mod de a ieşi dintr-un labirint în care copacii îţi intră în orbite (v. desenul reprodus şi pe pliant) împiedicîndu-l să atingă o ţintă solară rîvnită (legănarea eroului în soare). Tema este identică cu sine şi din punctul de vedere al expresiei plastice folosite. Ca şi la Bosch, tabloul graficianului are un centru de fugă spre care tind toate liniile compoziţiei, inclusiv populaţia semnelor. Fireşte, cu mijloace deosebite de ale pictorului olandez, dar nu mai puţin originale, personajele sale se strecoară ca printr-un tunel ori sînt aspirate de acesta. Nu alta este imaginea **Paradisului** de la Palatul Dogilor din Veneţia. Acele siluete adamice ce sînt fascinate de cercul luminos al orizontului, ca de ieşirea dintr-o peşteră. Labirintul lui Pucă, deşi monocromatic, are înfăţişarea unor necropole sfărîmate de violente cataclisme naturale : platouri geologice despicate, fragmente de edificii, o vegetaţie tentaculară cuprinzînd totul ; iar ceea ce se cheamă vietate împrumută chipul peisajului anorganic nou creat ; forma umană e combinată cu elementele naturii, plantele şi animalele sînt malformate. Doar visul solar al pictorului înfloreşte undeva într-un ungher al tabloului ca o zare spre care omenirea aspiră. În acest sens, „Amintirile despre mine" ale lui Florin Pucă reprezintă un tratat de thanatologie pledînd pentru... optimism.

Raportarea viziunii sale grafice la aceea a lui Bosch nu este o speculaţie livrescă. Ea mi s-a impus de la sine. Prin nu ştiu ce secrete filiaţii, universului olandezului — iar pentru alţii, acela al lui Goya — face să fie mai repede sesizată valoarea estetică indubitabilă a imaginilor plastice semnate de Pucă. De altfel, sînt convins, şi, vorba lui Mazilu, o fac pe propria mea răspundere, marile spirite se întîlnesc. Grafica românească se poate mîndri cu un nou accent universal. El poartă numele lui Florin Pucă.

M. N. RUSU

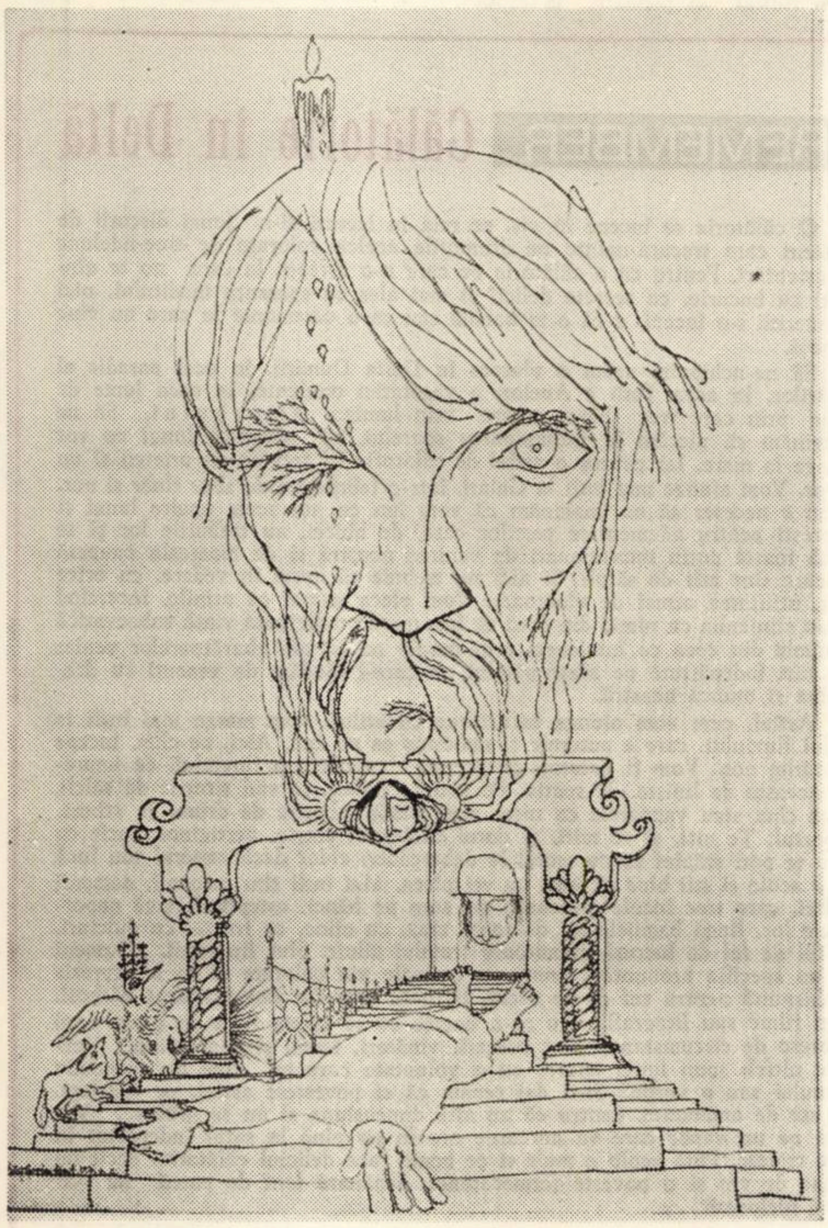

Desenele de la pag. 5, 11 sînt semnate de FLORIN PUCĂ

„Preferinţele nu indică şi un criteriu al valorilor"

(Urmare din pag. 1)

— Ce vă spune acest gen, dacă-l putem numi astfel, al interviului literar ?

— Îţi mărturisesc că nu e chiar uşor să răspund la această întrebare, oarecum neaşteptată. Constituie, fără îndoială, una din interferenţele jurnalisticii cu domeniul literar, determinată de stilul vieţii de azi ; apelează la psihologie şi e undeva şi o formă a anchetei sociale, menită să îmbogăţească şirul mărturisirilor şi amintirilor, şi, ca atare, se încadrează, literar, în capitolul mai vast al memorialisticii. Prezintă interes de actualitate, dar poate servi ulterior şi ca izvor de studiu istoric-literar. Totul depinde de cel care îl abordează şi de partenerii săi. Astfel, de pildă, interviurile literare ale lui Felix Aderca din **Mişcarea literară** a lui Liviu Rebreanu păstrează o valoare documentară netăgăduită. Dar interviul literar descinde şi din celebre modele, ca de pildă **Convorbirile lui Eckermann cu Goethe...**

— Ce aţi putea spune tinerilor de azi despre perioada studiilor Dv., în urma cărora aţi susţinut doctoratul la Universitatea din München cu teza : „Die Bedeutung der Form in der Aesthetik" (Semnificaţia formei în estetică) ?

— E greu să rezum în cîteva cuvinte o preioadă de zece ani, cît au durat studiile mele universitare în ţară şi străinătate, culminate cu doctoratul din München. Mai ales perioada şederii mele în străinătate — la Viena şi la München — are atîtea aspecte încît nu ştiu la care să mă refer. Mi-ar plăcea să amintesc că anul trecut am fost la München, la Congresul Internaţional de Fenomenologie, unde într-o seară am evocat alături de alţi doctoranzi ai profesorului meu Alexander Pfänder, a cărui aniversare de o sută de ani se făcea, figura neuitată a acestui admirabil om şi gînditor riguros, unul din întemeietorii metodei fenomenologice, nu elev, ci colaborator al lui Husserl. Cuvintele mele de evocare au produs, după cum am putut observa, o destul de puternică impresie. În orice caz, anii mei petrecuţi la München au fost ani de ucenicie şi ani de formare — aş zice, în toate privinţele : intelectual, filozofic şi uman.

— Ce ne puteţi spune despre perioada şederii Dv. la Sibiu, despre revista „Saeculum" în care aţi publicat un studiu intitulat „Analiza fenomenologică a formei"? Preocupări, credem, plăcute şi interesante pentru cititori.

— La Sibiu am ajuns prin refugiul Universităţii de la Cluj, şi am trăit atunci aproape exclusiv în societatea clujenilor, care constituiau aproape un corp aparte. Revista **„Saeculum"**, după cum se ştie, a fost întemeiată de Lucian Blaga ; am colaborat la ea cu regularitate. **Analiza fenomenologică a formei** e un studiu din seria închinată problemei formei, care de fapt vroia să fie un scurt rezumat, în limba română, a lucrării mele de doctorat, bineînţeles cu unele modificări intervenite în răstimp. Pe Lucian Blaga îl ştiam de mult : îl cunoscusem personal, la Bucureşti, după ce-mi dădusem licenţa, în 1929 sau '30, cînd el era ataşat de presă în străinătate. După ce mă pasionase din liceu, publicasem despre el unele însemnări prin 1927 în foiletonul ziarului **Patria,** la care începusem să colaborez ca student, prin mijlocirea lui Aurel Buteanu. În 1929 am publicat apoi, în **Societatea de mîine,** o cronică literară despre volumul de poezii **Lauda somnului,** pe care o citise. Astfel, în clipa în care îi eram prezentat, el mă cunoştea deja. La Cluj, cunoştinţa noastră s-a reînnodat şi s-a produs o apropiere tot mai mare. A fost unul din profesorii care m-au sprijinit în carieră.

— La Sibiu ţineaţi cursuri de estetică ?

— La Sibiu n-am fost decît asistent şi activitatea mea didactică s-a desfăşurat la seminarii. Profesorul Liviu Rusu, al cărui asistent fusesem, şi care nu era cu mult mai în vîrstă decît mine, îmi dăduse mînă liberă, astfel la proseminarul meu am putut vorbi studenţilor şi despre estetica fenomenologică sau estetica axiologică. În vara anului 1945 am ajuns conferenţiar la Universitatea din Iaşi, unde am ţinut trei ani şcolari cursuri de estetică filozofică.

— Care ar fi azi metodele cele mai bune ale predării literaturii universale şi comparate la universităţi ?

— O bună predare a acestor materii înrudite la Universitate cere înainte de toate un plan de învăţămînt mai vast : cel puţin şase semestre. Altfel cursul riscă să se reducă la simple prelegeri informative de ateneu popular.

— Categoria „formă" v-a preocupat în permanenţă. Scrierile Dv. de estetică se ocupă în atîtea rînduri de ea. Ce înţelegem acum prin formă în estetică ?

— Importanţa formei în estetică nu trebuie exagerată, căci în acest caz cădem în **formalism.** Dar ea nu se poate nici nega. După mine, — şi acest lucru am încercat să-l demonstrez fenomenologic — forma este un suport posibil al valorilor estetice, care ele constituie fenomenul central al lumii estetice, — şi este un suport esenţial şi indispensabil, dar nu şi exclusiv, al valorilor estetice în cuprinsul operei de artă. Nu trebuie să uităm că valorile estetice se întind şi dincolo de domeniul artei, dar în cuprinsul acesteia din urmă îşi găsesc realizarea lor cea mai deplină.

— Cîndva aţi publicat în „Timpul" un articol intitulat „Ce este Cercul literar" din Sibiu. Nu credem ca problema să-şi fi pierdut actualitatea, de aceea îndrăznesc s-o reiau.

— Într-adevăr, am publicat un articol în **Timpul** despre „Cercul literar" din Sibiu, atunci cînd el luase fiinţă şi era foarte atacat de presa patriotardă şi anacronic semănătoristă a vremii. Asta fusese în primăvara lui 1943, în plin război. În toamna lui 1970 ne-am reîntîlnit, tot la Sibiu, cei vechi şi cei care i s-au alăturat cu timpul, dintre care azi numele cel mai ilustru, este, fără îndoială, acela al lui N. Balotă. La sugestia prietenilor mei, care cîndva îmi fuseseră studenţi, eu am citit din nou, la şezătoare, ceea ce scrisesem cu 27 de ani în urmă. Am avut sentimentul că rareori am fost mai mult confirmat cu timpul ce s-a scurs ca de data aceasta. Încă în articolul din **Timpul** am arătat că Radu Stanca este un autentic şi mare poet. Vreau să scriu odată despre el însemnări mai cuprinzătoare.

— Dintre „Sturm und Drang" şi „Expresionism" ce preferaţi ?

— În opoziţie cu Max Scheler, susţin că preferinţele nu indică şi un criteriu al valorilor Între „Sturm und Drang" şi „Expresionism" există desigur anumite înrudiri, similitudini, — dar ele rămîn totuşi două apariţii istoric-literare deosebite. Personal, expresionismul mi-a fost contemporan ; în tinereţile mele m-am entuziasmat pentru el, în orice caz, m-a pasionat ; puţinele versuri pe care le-am scris şi le-am publicat, au fost expresioniste. Este deci, firesc să mă atragă mai mult, dar aceasta nu însemnează că depreciez produsele curentului **„Sturm und Drang".** Ambele pot deveni însă însemnate cînd sînt depăşite, de pildă, primul la Coethe şi Schiller, iar cel de al doilea la Blaga al nostru.

— Cum vi se pare barometrul literaturii comparate româneşti la ora actuală ?

— Preocupări de literatură comparată există la noi de mai demult. Însă ele au prins o consistenţă mai mare de abia în ultimele decenii. Fără îndoială, a contribuit mult la aceasta înfiinţarea catedrelor de literatură universală şi comparată la universităţile noastre după reforma învăţămîntului superior din 1948. Aceasta a înlesnit ca să se formeze, încetul cu încetul, o întreagă şcoală comparatistă românească şi prin moştenirea lăsată de răposatul Tudor Vianu. În ultimii ani, comparatiştii români, cu deosebire Liviu Rusu din Cluj şi Al. Dima din Bucureşti, s-au impus prin participarea lor activă la congresele internaţionale şi prin acţiuni organizatorice naţionale. Barometrul literaturii comparate româneşti este aşadar în plină ascensiune.

— Am avut în primăvară plăcerea să asist la o discuţie a Dv. cu un editor. Care sînt concluziile ?

— Din diferite motive, multe independente de voinţa mea, scrierile mele dintr-un răstimp de peste patru decenii, sînt risipite în o mulţime de periodice. Este cu adevărat timpul suprem să mi le adun. Discuţiile mele cu editorul au avut ca obiect editarea unui volum care să cuprindă mai întîi studiile mele de estetică. Sper să le urmeze altul, de literatură universală şi comparată, şi apoi altul, dedicat literaturii noastre.

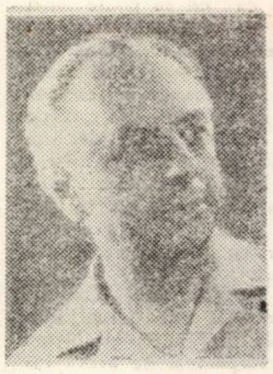

Romulus Fabian

Contemporan cu Virgil Birou, Aurel Ciupe, Romul Ladea, poet și prozator de factură poetic populară, Romulus Fabian, autor al cîtorva volume de poezii care cîntă natura Banatului, sentimentele delicate și omul cîmpului, aduce în romanul său imaginea satului din sudul Banatului, cu întreaga sa culoare, cu mișcările sociale, cu obiceiuri și tradițiile străvechi, încă de la începutul acestui veac.

Cunoscător profund al psihologiei țărănești din acele timpuri, Romulus Fabian scrie o carte de farmec al naturii, de autentică poezie, o carte a unor oameni și locuri de mult stinse, spîndid rememorate însă sub pana sa de povestitor.

CIREȘII TĂIAȚI

— Trăiască Pau Ianța Chinez, a strigat alaltă sară tata lu Linca, cînd a trecut pe lîngă noi.

— Du-te!... a zis taica. Tu puni chinejii?! Tu nu ai pămînt, tu ești ciolontoc!

— Uica Micolae, io știu că mi-s ciolontoc, n-am pămînt. De unde să am dacă nu m-a lăsat tata? Numa strig fiind că Pau Ianța ne-a dat să bem și ne-a pus să strigăm: trăiască Pau Ianța chinez. El vrea să fie chinez. Zice că acuș se pun chinejii. ... Apoi el nu ne-a întrebat care avem pămînt care nu, a zis să strigăm. Dacă omu plătește, pe noi nu ne doare gura să strigăm. Pierdem ceva? Trăiască Pau Ianța chinez. A strigat iar tata lu Linca și a plecat cîntînd, șchiopătînd de un picior.

— Ce-i Micolo? a strigat Ion Orgei de dincolo, din colț de lîngă Miu.

— Iaca, Ion Linca pune chinez pe Pau Ianța.

— Dacă poate, las să-l pună că omu-i darnic, băncile au bani. Taica dă din cap a căinare și oftează.

Ion Orgei e cocoșat de spate, dar are pămînt și are drept să aleagă chinezu. El are Foaia Poporului, foaia lui Bireuțu de la Peșta. Dumineca o citește în colț lîngă Măgdălină. O citește tare și oamenii stau și ascultă. Pe urmă le explică cum vorbesc deputații români în casa țării. Și Iova Săldan are foaie, dar el are Libertatea de la Orăștie. Și el o citește acolo în colț. El vine pe cîrjă pînă în colț, că-i cu beteșug de picioare. Dar se trage pînă în colț, că nu-i însurat. Nici Orgei nu-i însurat. În colț se strînge lumea de muieriș! Amîndoi glumesc cu ele, ele rîd. rîd, că ei îs bogați. Și Iova Săldan are drept să aleagă chinezul. Ei amîndoi știu cum se poartă politică. Taica tot e mai cuminte măcar că nu știe să citească că d-aia vin domnii la taica să-l roage să țină cu ei cînd se aleg ablegați pentru casa țării din Peșta. Și cît îl roagă! Și taica zice: domnule, eu țin cu dreptatea.

Asară, după ce a aprins mama lampa a venit Ghiță Plaucea la aica, să vorbească, să-l roage să țină cu el ca să ajungă chinez mare

— Baia Micolae, știi la ce am venit la dumneata? zice Ghiță Plaucea după ce s-a pus pe scaun.

— Apoi, cam dau io cu socoata, dar poate să și greșesc...

— Să nu fugi de mine! Știu că nu ești d-ai ce se duce pentru beutură... Pau Ianța a început să plătească la birturi... Beau toți ciolontocii și strigă... Da, așa-i obiceiul, cine vrea s-ajungă chinez — să dea de băut .. Oi da și io, nu mă las io pe el. Dar am socotit s-o pornesc altcum: înainte de a sătura ciolontocii, să trec, iaca pe la dumneata și pe la mai cîțiva oameni care au un cuvînt de spus în sat, să vă întreb: Să încerc?... Socotiți că pot să conduc treburile comunei? Mi-s potrivit? Aveți încredere în mine? Dacă mă arăt, îmi dați votul? Nu vreau să rămîn de rușine... Baia Micolae, nainte de a vorbi cu alții am venit la dumneata. Cunoști și Susul și Josul!

A murit taica Nica, chinezul[1] mare... Taica nu-i mai saboș[2]. Dar oamenii tot îl știu pe taica. Măcar că uică-su nu-i mai chinez și el nu-i mai saboș, șef de saboși. Taica e om frumos și are pămînt de nouăsprezece, nu știu ce-i aia, dar așa vorbesc oamenii: „Nu te poți pune cu Micolae Jurma. Ala-i om tare. Are pămînt de nouăsprezece". Numa popii au mai mult. Ei au treizeci și două de lanțe. Atîtea fac o sesie popească: treizeci și două. De ce îi trebuie lu popa treizeci și două de lanțe, că el nu merge la lucru. ca taica?... Dar baronu zice că are trei mii și nici el nu merge la lucru... De ce are el atîta?... Tata lu Linca nu are nici un lanț. El ar merge la lucru, dar nu are pămînt, el s-a făcut ocnar, sparge piatră la ocnele de la Valea Vărăgii. Și zice că nu are nici vot să aleagă chinezu.

Știu că ești ascultat dacă-i spuni lu unu o vorbă. Io baia Micolae nu mă razim pe ai cîțiva bogați, poate n-or fugi nici ăștia de mine, dar io vreau să fiu sigur de ai mulți. Dumneata între ăștia ești al dintîi. Dacă zici dumneata că mi-s bun, mi-s bun și pentru ei. Te știu toți de om cinstit... Dacă zici, de săptămîna viitoare dau și io de băut la birturi. Aduc și la dumneata și să-mi spuni la care case să mai duc? Unde să-și petreacă oamenii care nu se duc prin birturi.

— Ghiță, ești chinez mic, adecă acuma ești mare, pînă la alegeri. La alegeri, poate ajungi mare. Să nu te mînii! Io îți spun scurt: nu îmi fac casa de petrecere pentru chinejit. Și. ascultă ce-ți spun: între tine și Pau Ianța, tu ești al meu. Du-te și pe la alții. Nu-ți prea cheltui banii cu băutura. că. cu d-ăștia. care strigă trăiasca, trăiască... nu te alegi! Oamenii au început să se frămînte pentru chinejie. Chinezul mic Ghiță Pancea nu-i om mare, dar are burtă mare și umblă răscrăcănat. Cam suduie urît cînd îi năcăjit, suduie dumnezeul și altele.

Îi cam place să-și petreacă cu unii prieteni pe la birt, spune taica, cu d-ai ce fug de lucru. Dar dacă nu s-arată altul, țin cu el. Pau Ianța nu-i pentru capu satului. El vrea s-ajungă chinez numa pentru că să fie **cineva** în comună. N-ar conduce el, el ar fi numai de păradă... Am pus io ochii pe unul mai tînăr, încă mai de mult și cred că ar fi bun. Am vorbit eri cu tată-su. Ai tînăr el, dar pe cît l-am cîntărit e om așezat. E tare cuminte, cu sfat la vorbă, cînd vorbești cu el ți-i drag să-l asculți. Nu-i un flușturatec pe cît am civișit (cercetat). Dă bună ziua omului mai bătrîn... L-am cîntărit pe toate fețele.

— Cine-i? .. întreabă mama, și se oprește în loc. Se oprește și taica și mă opresc și eu. Urcăm dealul și stăm să mai răsuflăm și ei vorbesc.

— Aurel al ce are pămîntu, patru lanțe, la capătul pămîntului nostru de la sălaș. Am vorbit cu el, la vr-o două săptămîni după ce muri uica Nica, e fecior de oameni cinstiți.

— A lu Surdu?..

— Ala — E bun că nu e nici dintr-ai bogați, nici dintre săraci. Și d-ai bătrîni au tot fost. ăs îmbătrîniți în rele. Ai tinări încă nu-s stricați.

— N-or fi în una, or fi în alta, spune mama cam neîncrezătoare.

— În care or fi nu-s stricăciuni care aduc rău satului. îs focuri care nici nu s-au aprins și să și sting, ca paiele. Fluturi care zboară din floare în floare caută tot mai dulcele. — mai pe dracu!... zice și rîde în mustață. Astea nu strică treburilor satului. Numai dacă s-o prosti de tot. dacă și-o pierde mințile după vr-una...

— Și ce-a zis tată-su...

— Tată-su?

— A?...

— I-a spus fecioru-su că am vorbit cu el. Dar zice că e tînăr și nu-l cunoaște nime în sat. Cine-o să țină cu el, să-i dea votu?! .. I-am spus că într-o sară are să-l știe tot satu, numa să facă el cum l-oi învăța io

— Cum îl înveți?

— Ai să auzi!

— Nu cumva tu iar vrei să te bagi, d-aia ai pornit să porți grija chinejitului?

— Nu, nu mă mai bag în nimica. Numa vreau să fie în capu satului un om de cinstă ca uică-miu Nica.

Acuma mergem pe drumul culmii către sălaș. taica pe o parte și mama pe cealaltă. Eu merg în urma lor pe urmele lui taica. El face pasul mare, dar eu sar și-i pășesc în urme ca să fiu mare și tare ca el. Merg și-l ascult ce-i povestește lu mama.

— Asară, povestește taica, ca dumineca, birtu lu Victor Cipu gemea de oameni.

Și sala și britu, plin, la toate mesele. Io am intrat, m-am prefăcut că aș căuta pe care-va. Cum m-a văzut nepotu-tu Puric m-a făcut loc la masa lui, era cu niște copilandri.

Uica Micolae, m-a tras el, șezi la masa noastră. Nu șed, copii. Ce nu șezi? Vino oleacă la masa noastră. Unul s-a sculat și m-a dat scaunul. Ce bei? m-a întrebat el. Nu beau nimic. Cum nu bei? Nu se poate, uica Micolae, trebuie să bei — Musai! Apoi dacă-i musai, beau un păhar de vin. Voi tot vin beți? Vin!

La două mese, la capătul celălalt de sală. se întreceau strigînd două grupuri, cu cîte o litră de răchie dinainte: trăiască Pau Ianța chinez și, ca în ciudă, ceilalți strigau și rîdeau: trăiască Ghiță Plancea chinez. I-am lăsat să strige de cîteva ori, dar pe urmă zic către feciorii de lîngă mine: Măi copii, ia astupați-le gura lu aia de colo că prea vreau ei să pună chinezu.

— Ce să strigăm uica Micolae, mă întreabă nepotu-tu.

— Strigați să trăiască Micolae Jurma chinez. D-odată a sărit, a lu Bicică, în picioare și a început să strige: Să trăiască Micolae Jurma chinez. După el au sărit și aialalți in picioare și au început să strige de tremurau ferestrele. În birt s-a făcut tăcere, oamenii de la toate mesele s-au întors să mă vadă. Au venit și ai din sala aialaltă să vadă cine și pentru cine strigă. Birtașu s-a oprit cu păharele de bere plin în mijlocul birtului. Eu m-am ridicat în picioare, la capul mesei și am strigat: Domnu Cipu! Ad-o la masa asta un vas cu bere.

— Momentan, uica Micolae, a spus Victor rîzînd. Atunci, ține-te strigăte: Micolae Jurma chinez, Micolae Jurma chinez.

— Nu te ogoi! Îți aprinzi paie în cap — Ce ai tu cu chinezul? care-o fi, fie! Nu ți-i nici unu frate! Să plătești tu un vas de biere, de ce?

— Ce știi tu!...

Victor a pus vasul la marginea mesei i-a pus cepu și nepotu-tu a început să umple păharele, la toată lumea. Io stam în capul mesei, cu lula în gură, mă uitam la ei cum sorb și rîdeam... Cine a mai dat pînă acuma bere pentru chinejit?! Numa Micolae Jurma. Berea e pentru domni! Cînd am cam crezut că s-apropie să se gate din vas, am strigat la nepotu-tu. Ascultă, i-am zis, ia mai pe unu. o doi din ortaci, vă duceți la capătu alalalt de masă, acolo unde șade Aurel Surdu și strigați: Să trăiască Aurel Surdu chinez. De ce? m-a întrebat el. Fă numa cum zic io. Bine, uică. D-odată am auzit: Să trăiască Aurel Surdu, chinez. Oamenii s-au oprit din băut și s-au uitat într-acolo. Aurel s-a sculat în picioare, mare ca un brad, s-a uitat roată peste oameni și a strigat: Domnu Cipu, două butcaie de biere, unu pe masa asta, altul pe cealaltă. Să fi văzut atunci nebuneală de oameni. Toți au început să strige, să urle trăiască Aurel Surdu chinez. Io m-am scos lula din gură, am bătut-o în palmă. m-am băgat băgăul la măseauă, am pus lula în buzunar. m-am sculat și am ieșit. Am venit acasă.

— Și ai dat banii pentru vasul de biere...

— L-a plătit Aurel. Așa m-am înțeles cu el și cu Victor.

— Ce tot sări, iedule? mă întreabă mama bătrînă văzîndu-mă sărind din urmă în urma lui taica. Nu știu cum mi-a venit în mine. m-a fost așa de rușine că m-a prins gîndul, dar i-am spus.

— Vreau să fiu ca taica, tare, mare și cuminte. Că Mița așa a zis către baia: De ce nu calci tu pe urmele lu taică-tu? Acuma iaca eu calc că vreau ca să fiu ca taica.

*) Fragment din romanul „Copilărie în Arcidava", în curs de apariție la Editura „Cartea Românească".

[1] chinez = primar

[2] soboș = paznic.

REMEMBER

Călătorie în Deltă

O călătorie se începe în vis, se reia în lecturi și-n lungi discuții de prieteni care trecură-nainte pe drumurile acelea colorate de tine-ndelung cu așteptări. Pentru că o călătorie pe care n-o aștepți, la care nu te gîndești cu bucurie, cu secrete delicii și mai ales cu speranța ineditului, nici nu merită s-o începi. e ca o zi banală sau ca o ceremonie la care nu vine nimeni.

Să ne-nchipuim acum o plecare în Delta Dunării, în acel paradis al păsărilor, în acea Țară a Apelor, a vegetației opulente, în acea lume de basm prin care trec bărci ușoare prin lumina amurgului. Să ne imaginăm că plecăm în întîmpinarea soarelui, pe drumuri lungi ce vor ajunge la mare. Iar pentru o astfel de călătorie îți trebuie un prieten și un vapor. Vom ajunge mai întîi la Galați, într-o febrilitate de zbor tînăr și pur, și nu e necesar să ne imaginăm că vom lua cu noi acele unelte lungi și pitorești pentru ademenirea peștilor care, de obicei, au treburile lor și se arată foarte puțin impresionați de venirea noastră și de momeala paupera de care sînt atît de sătuli. Și nici nu trebuie să avem în vedere, cu orice preț, utilitatea armei de vînătoare. Vom pleca numai cu aripile, încercînd să nu stînjenim cu nimic din ceea ce înseamnă prodigioasa viață subacvatică și nimic din ceea ce înțelegem prin marile parăzi ale zburătoarelor venite din țări îndepărtate pe acest pămînt pe care-l lăudăm de veacuri cu dragostea și munca noastră.

Astfel, cum vom ajunge în cetatea Galaților, vom merge mai întîi la malul fluviului, care e puternic și majestos ca un zeu. Aici, pe chei, începe un tărîm nou. Vom fi derutați de această deschidere a fluviului, de impresia aceasta de liniște. de spațiu. Pe malul celălalt, se văd șirurile de sălcii, lîngă chei stau vapoarele ca niște mari păsări obosite de drum. În stînga, e portul. Te uiți, și te miri, și dorul călătoriei crește, vertiginos, încît cu greu te poți stăpîni să nu mergi la debarcader, chiar dacă vaporul tău încă nu e acolo și știi bine că încă nu vei pleca. Mai întîi sînt oamenii, oamenii Deltei, care trec încolo și-ncoace ori stau pe bănci, așteptînd lîngă papornițele lor, lîngă bagajele lor de toată ziua, cu pîine, cu fructe, cu dulciuri, cu fel de fel de lucruri trebuitoare traiului zilnic. Sînt lipovenii. Oameni cu un specific pronunțat. Femei cu basmale viu colorate și cu o expresie neobișnuită pentru cei de pe uscat. Bărbații care nu sînt neapărat bărboși, ca-n filme sau litografii, sau ca-n poeme ce se susțin firav în pasta unui pitoresc de circumstanță. Sînt pescari, vînători, femei și copii, tineri. Vorbesc altfel, spun lungi istorii, cu o voluptate care nu ține de economia timpului sau a vorbei. Și-ți dai seama că ei povestesc astfel, pe îndelete, cu lux de amănunte, pentru că au altă dimensiune și nu se grăbesc. Vor urca pe un vapor care va parcurge ore în șir pînă la satul îndepărtat în care trăiesc. Pînă acolo e mult și ce poate face deliciul călătoriei decît un pahar de vin și o poveste fermecătoare, depănată lent de parcă nu s-ar sfîrși niciodată...

ANGHEL DUMBRAVEANU

N. D. Pârvu

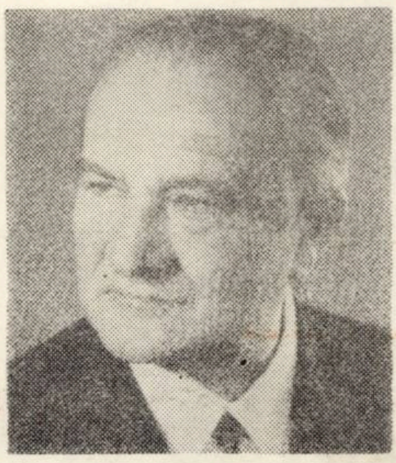

NU ȘTII SĂ SCRII

Nu știi să scrii ca luna
Cînd pune, lin, creionul buzei moarte pe ferești
Și de pe geam, sfios, îți depărtezi cununa
Buzelor triste ce șoptesc că tot mă mai iubești.

Nu știi să scrii ca stelele,
Cînd tremură cu slove arse în părul lacului verzui
Și-i sărută valurile înălțate de mărgelele
Ceasului scurs ce-a plîns singurătatea malului.

Nu știi să scrii ca vîntul,
Cînd îmbătat de dragostea-i nemărginită
Smulge frunzele din plopi și, gemînd scrie pe ele cuvîntul :
„Vară moartă, știi c-ai fost prima mea iubită ?"
Nu știi să scrii ca ploaia,
Cînd pune, lin, în șoapte, buzele calde pe ferești,
Nu știi să uiți ca luna, ca stelele, ca foaia
Căzută trist pe lacul în care te-oglindești !

Nu știi să scrii ca luna,
Nu știi să scrii ca stelele,
Ca vîntul care geme-ntr-una,
Ca ploaia care plînge, cînd își sugrumă mierlele.

COCORII

În trecerea lor
Chinuită de-un zbor,
Cu sensul legat de-un vis călător
Spre pacea cea mare —
Din vîrfuri de munți, de pe mare —
Țipă dorul cocorilor care mor.

Și dacă-i „dor"
Ochii supți de vise-i dor,
Rupte de vînt aripile scîrțiie-n zbor,
În cor, cu gîtlejurile
Întinse ca vrejurile,
E cîntul cocorilor care mor.

E ceva de dor :
Dragoste și-alean chinuitor,
„Dolor" final de biet gladiator —
În șuerul vîntului într-o carte,
În dinții frunzelor moarte —
În cîntul cocorilor care mor.

Trece-un cocor,
Viu ca o clipă, mort ca un nor,
Fulgere-i ard penele-n zbor ;
În călătoria cea mare,
Steaua de-acum nu mai moare :
E colb și cocor, dor 'nălțat din mohor.

CONVOIUL

Ciocănesc ferestrele mugurii
Roșii aurore împodobesc geamuri,
Iacrimile mamei își destramă strugurii.
Dorurile noastre nechează în hamuri.

Răscolind în duzii verzi, cocoșii,
Răsună în zori fanfara gălbuie,
Încadrîndu-și rîsul în drapele roșii,
Columbii speranței în strigăte suie.

Cerul plumburiu se-mprăștie-n ceață,
Peste munții vieții zvicnesc scîntei,
Convoiul străbate, glorios, prin piață,
Cu chiote-nalte ce freamătă-n tei.

* * *

Dan Ciachir

SEPIA SERII

De aceste piste de pîslă
se descleiază un planor

pe cursul crepusculului
bulbi dintr-o vegetație
violacee
alge de lumină.

Undeva fumigație
Puterea smulsă mării
în fiecare clipă
pe viaducte trenurile
strivesc măsele.

În gelatina norului
tubercul de azur
astrul nu iradiază.
ca amintirea unui țipăt
elastic pleznind
lîngă cascade învolburate
i se va scurge sepia
albastrele gaze ale serii
orașului
aplecat peste mare
unde înoată farul
ca pe un delfin dezvelind-o.

ESTE AMINTIREA EI

Acest ghețar de crepuscul
topindu-se
peste icrele
unui deșert,
Este amintirea El
axă de oțel
unui tulburat astru
sau comuniunea tristei
magnolii
bolborisind într-o oglindă venețaină.

SEARA ȘI BRIZA

Doi bărbați stranii
ar intra în cetate
așezînd greieri
printre nămeți de piatră.

Obrazul El
microni de mătase
stele de mare
în geamul porilor chircite.

estuare triste
eșarfe scurg fluturate.

Un fus
înfrigurînd
prin pești pătrunde
sămînță rece
fluxul.

fiecare fascicul
al farului
unui răsuflu
axă.

* * *

Tineri poeți

IUBIRE NEMURIRE ȚIE OMULE

iubire nemurire
tie omule
au căzut frunzele
peste mirosul de trandafir
au căzut zăpezile
au căzut frunzele
peste floarea de trandafir
au căzut zăpezile.

floare de tei nemingîierea
sora focului
sora jocului.

creștere tainică
nevăzut de înaltă
muma zborului
muma dorului.

îți las ție sămînța
nu-ți fie teamă de clădire
iubire
nemurire.

MARIA DELIMAN

PELERINAJ

Scările scobite luminii,
Pe care am luat-o în pumni,
Am sorbit-o,
La fel ca pe un cor
Și strigător
Am aruncat-o deasupră-mi.
Au urcat în nisipuri
Îmbujorate de soare.
Gustul trupurilor încolăcite
Pe razele unui astru
Ars de briză,
Pleoapele împrăștiate între expresiile
Suculente și totuși albe de spumă
Se aninaseră
De colțul acela de lume
Cu pescăruși și pini
Unde arămiul întipărise
Urmele noastre așteptînd
O nouă vară : SUD.

PETRU ILIEȘU

LUCEAFĂRUL GÎNDIRII

Piatra am spart
Și-am plămădit orgi
Nu ne-a trebuit
Iarba fiarelor
Am spart lăcatele
Cu puterea mîinilor
Liber de peste cinci zeci de ani
Străluce
Cînd roșu, cînd galben
Luceafărul gîndirii.
Și-n ape luminînd albastru

VIOREL T. SĂLĂGEAN

DIN ARCUL CARPAȚILOR

Din Arcul Carpaților
Pornirăm săgeată spre soare
Acum,
Ca și ieri,
Ca și mîine.
Nimeni nu va putea ajunge
Cuibul de vulturi,
Nimeni nu va mai îndrăzni
Să ne oprească din zbor !

O, fiul meu, trăiește eroic,
Aceasta îți cer
Ca răsplată.
Și nu uita că pînă la Zamolxe
Vulturii să zboare
Strînseră pene
De fier
Nu odată !

C. POPESCU-DOBROTEASA

TRECE O VÎNĂTOARE

Intrarea în oglinzi :
O naștere de înțelesuri și vîntul
Tulburat de vîrstele agățate-n
Balanța cuvintelor.

Peste pămînt
Trece o vînătoare
Cîinii latră la păsări
În umbra văii un ochi de lumină
Peste nisipul tîrziu al trecerii
Cînd somnul îmi deschide
Pleoapele reci.

MIHAI MORARU

CHIHLIMBAR

Pictează din priviri
Fîntînă lîngă sete
Și soarele răsare
În poza din perete.

Și poate bate vîntul
Și poate ninge iar,
Sau strugurii se-nalță
În miez de chihlimbar.

DINU MARCE

EXOD DE PRIMĂVARĂ

Greu de ninsori mă reîntorc în sat
cărările îmi înfloresc în urmă
și beau lumină din izvor curat
cînd păsări oarbe liniștea mi-o scurmă.

Vin mieii albi să-mi doarmă iar în palmă
și roua caldă plînge sub călcîi
în piept amiaza-mi împletește, calmă
iubirea ce mi-am pus-o căpătîi . . .

IOAN VASIU

Idei ale Conferinţei Naţionale a partidului

Omogenizarea structurii sociale în socialism

Analiza structurii sociale în procesul construcţiei socialiste din ţara noastră relicfează, pe lîngă schimbările intervenite în cadrul claselor şi păturilor sociale, şi importante modificări la nivel macro-social.

Tendinţa principală în evoluţia structurii sociale a României o constituie omogenizarea. Prin **omogenizare, definim atît convergenţa intereselor fundamentale, cît şi ştergerea treptată a deosebirilor esenţiale dintre clasele şi păturile sociale, dintre munca fizică şi munca intelectuală.**

Baza economică a omogenizării o constituie generalizarea relaţiilor de producţie socialiste, ca urmare a procesului industrializării socialiste şi a transformării socialiste a agriculturii În acest proces au fost desfiinţate clasele exploatatoare, astfel că structura societăţii noastre este alcătuită numai din clase şi pături sociale prietene. Generalizarea relaţiilor de producţie socialiste, faptul că 94 la sută [1]) din totalul populaţiei ocupate a ţării lucrează în sectorul socialist, au dus la realizarea comunităţii intereselor fundamentale ale tuturor membrilor societăţii.

Între clasele şi păturile sociale, în socialism, există în primul rînd o comunitate de interese economice. ce se concentrează în jurul clasei muncitoare, clasă legată de cel mai modern şi mai dinamic sector al economiei naţionale — industria. Dezvoltarea clasei muncitoare, creşterea rolului ei conducător în societate sînt condiţii indispensabile construirii noii societăţi.

Schimbările de ordin cantitativ şi calitativ din interiorul clasei muncitoare au repercusiuni hotărîtoare şi asupra procesului de omogenizare. Proprietară asupra principalelor mijloace de producţie. clasa muncitoare a devenit şi principala clasă producatoare a societăţii. Ea reprezintă circa 3/4 din totalul numărului de salariaţi şi este de asemenea — după cum arată datele ultimului recensămînt al populaţiei — preponderentă şi în structura socială a ţării.

Rolul clasei muncitoare, ca principala forţă socială a societăţii noastre, se va accentua şi mai mult. Conform documentelor Conferinţei Naţionale a Partidului Comunist Român, din iulie 1972, ponderea populaţiei ocupate în industrie şi construcţii va creşte pînă în 1990 la circa 50 la sută din totalul populaţiei ocupate, în timp ce ponderea populaţiei ocupate în agricultură urmează să se reducă la 10—15 la sută. [2]) Integrarea în rîndurile clasei muncitoare de noi şi noi contingente — în special din rîndurile ţărănimii — influenţează în mod deosebit asupra adîncirii concordanţei intereselor fundamentale ale oamenilor muncii

Una din laturile fundamentale ale omogenizării structurii sociale din ţara noastră o reprezintă ştergerea treptată a deosebirilor esenţiale dintre clasa muncitoare şi ţărănime. ridicarea nivelului de trai material şi spiritual al ţărănimii, ridicarea satului spre civilizaţia urbană.

Profesionalizarea membrilor cooperatori face să dispară tot mai mult imaginea ţăranului „bun la toate“, dar al cărui randament era extrem de scăzut. Membrul cooperator de astăzi se specializează tot mai mult, astfel că în producţia agricolă un rol tot mai mare îl au brigăzile cu un singur profil : producătoare de cereale, specializate în pomicultură, în zootehnie, în viticultură etc. Introducerea, la indicaţia conducerii de partid, a acordului global în muncile agricole are un efect pozitiv asupra calificării tot mai înalte a ţărănimii noastre.

În procesul construcţiei socialiste, schimbări importante s-au produs în localităţile rurale, în sensul modernizării, al ridicării lor spre un mod de viaţă urban. În această direcţie, un aport deosebit l-a adus amplasarea teritorială judicioasă a diferitelor activităţi industriale, dezvoltarea forţelor de producţie în toate zonele ţării. Măsurile privind îmbunătăţirea organizării administrativ-teritoriale a ţării şi sistematizarea localităţilor rurale au în vedere şi ridicarea rolului comunelor, crearea de centre economice puternice, care să ofere locuitorilor lor condiţii de viaţă asemănătoare celor din centrele urbane.

Ştergerea treptată a deosebirilor dintre munca fizică şi munca intelectuală, dintre muncitori şi ţărani, pe de o parte şi intelectuali, pe de altă parte, este o altă latură a procesului de omogenizare a structurii sociale din ţara noastră. În ansamblul muncii prestate de clasa muncitoare şi ţărănime, un loc tot mai important revine muncii intelectuale. Ponderea muncii intelectuale în munca acestor clase creşte mereu. pe măsura generalizării cuceririlor revoluţiei ştiinţifice şi tehnice contemporane în toate ramurile economiei socialiste. În felul acesta se conturează perspectiva contopirii treptate a tuturor categoriilor sociale într-o clasă muncitoare nouă ce va întruchipa întreaga naţiune socialistă.[3])

Pe plan subiectiv, spiritual, prin omogenizare ne referim la apropierea continuă a conţinutului conştiinţei diferitelor clase şi pături sociale, în direcţia unei conştiinţe unice, socialiste, a întregului popor. Elementul hotărîtor şi unificator în acest sens îl constituie dezvoltarea conştiinţei clasei muncitoare.

Întrucît construirea societăţii socialiste şi apoi a celei comuniste este opera conştientă a întregii naţiuni. sub conducerea clasei muncitoare, făurirea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste este una din sarcinile permanente de care depinde însuşi viitorul comunist al patriei noastre.[4])

Omogenizarea structurii sociale în ţara noastră se manifestă pe fondul creşterii varietăţii grupelor profesionale în cadrul fiecărei clase sau pături sociale. De aceea, alături de interesele fundamentale, există şi interese particulare, atît în ceea ce priveşte clasele şi păturile sociale între ele cît şi în ceea ce priveşte diferitele grupuri profesionale din interiorul claselor şi păturilor sociale. Interesele particulare trebuie şi sînt luate în considerare în toate actele decizionale ale conducerii de partid şi de stat. Variaţia intereselor diferitelor grupuri sociale are loc însă în cadrul intereselor fundamentale comune, a unor interese izvorîte din aceleaşi scopuri : dezvoltarea multilaterală a societăţii noastre, realizarea unui înalt nivel de trai material şi spiritual, a unei echităţi depline între toţi membrii societăţii.

PETRU TOADERE

1) Anuarul Statistic al R.S.R. 1971, D.C.S. p. 125.

2) Nicolae Ceauşescu, Raport la Conferinţa Naţională a Partidului Comunist Român, 19—21 iulie 1972, E. P. Bucureşti, 1972 p. 41.

3) Nicolae Ceauşescu, Cuvintare la mitingul consacrat deschiderii anului de învăţămînt universitar, 1 octombrie 1971, E.P. Bucureşti, 1971, p. 115.

4) Nicolae Ceauşescu, Expunere cu privire la Programul P.C.R. pentru îmbunătăţirea activităţii ideologice, ridicarea nivelului general al cunoaşterii în educaţia socialistă a maselor, pentru aşezarea relaţiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii şi echităţii socialiste şi comuniste, 3 noiembrie 1971, E.P. Bucureşti, 1971, p. 16.

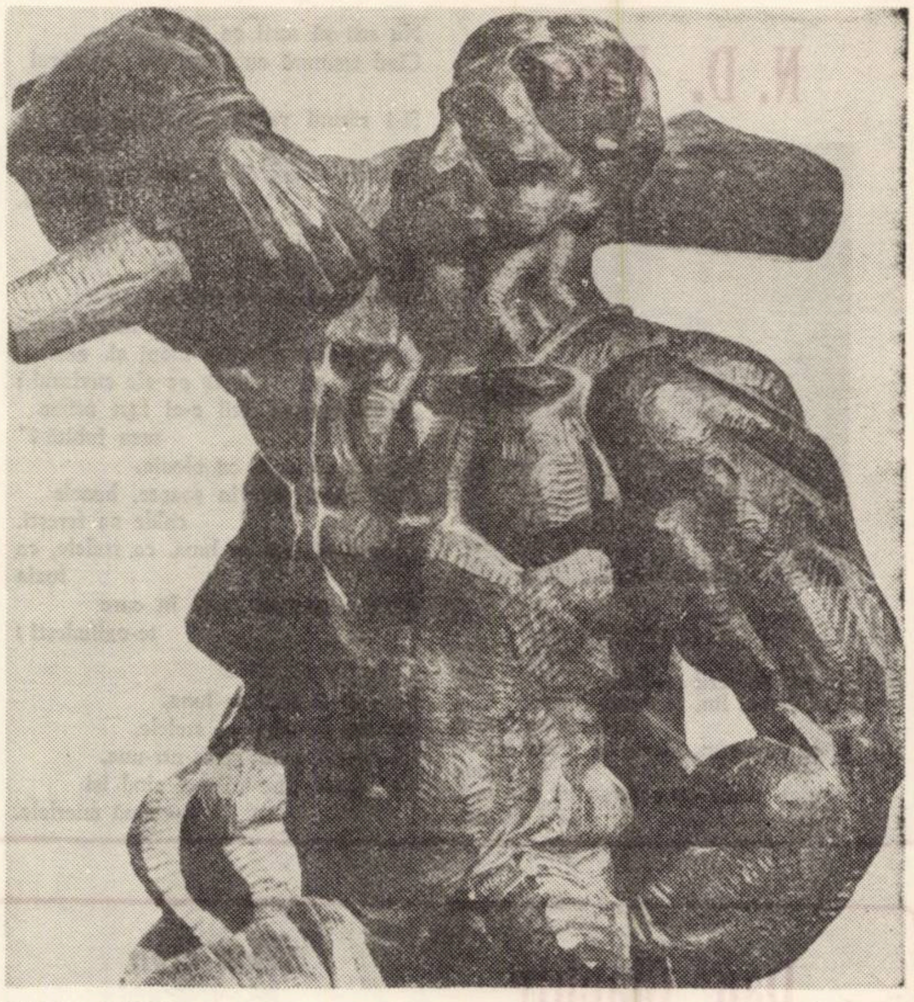

ROMUL LADEA

Iovan Iorgovan

Lucien Goldmann : SOCIOLOGIA LITERATURII

Sub îngrijirea lui Ion Pascadi, *Editura Politică* a publicat recent un volum într-un anume sens antologic, din scrierile lui Lucien Goldmann reputat gînditor francez de origine română. Deşi intitulat *Sociologia literaturii*, studiile şi eseurile reunite în această culegere abordează de fapt probleme de sociologia culturii, mai precis spus, problemele creaţiei culturale vizate din perspectivă sociologică. Literatura apare ca domeniu de ilustrare a ideilor avansate cu privire la investigaţia sociologică a creaţiei spirituale, dar ilustrarea se face în egală măsură şi în domeniul filozofiei, Racine şi Pascal fiind autorii a căror operă Goldmann a cercetat-o îndelung înainte de a-şi elabora o concepţie proprie în această privinţă.

Este important de remarcat, înainte de a se consemna cîteva din ideile sociologului francez, că Lucien Goldmann se situează pe o poziţie filozofică foarte apropiată de materialismul dialectic şi istoric. Astfel, în chiar punctul de plecare autorul afirmă necesitatea studierii creaţiei spirituale în strîns raport cu întreaga viaţă socială şi mai ales în raport cu viaţa economică. Aşa după cum o frază nu poate fi înţeleasă pe deplin decît dacă o privim în contextul discursului în care a fost formulată, tot la fel ne spune Goldmann, operele culturale nu pot fi înţelese decît încadrîndu-le în viaţa globală a societăţii, în sînul căreia au luat naştere. Există, consideră autorul, anumite legi obiective care acţionează comportamentul tuturor oamenilor, în viaţa lor economică, dar şi în oricare altă manifestare socială a acestora. Sarcina sociologiei culturii este de a le evidenţia şi porni de la ele, în investigaţia operelor considerate. Mai mult chiar, grupurilor sociale care trăiesc în condiţii economico-sociale identice li se impune un anume sistem de gîndire, pe care sociologul francez îl desemnează cu termenul sugestiv de *viziune asupra lumii*. Fiind comună membrilor aceluiaşi grup social, viziunea asupra lumii face ca operele de cultură să aibă, după Goldmann, un pronunţat caracter colectiv. Trebuie să observăm că o astfel de explicare a determinării sociale a creaţiei culturale este totuşi discutabilă, cel puţin pentru motivul că anulează aproape total libertatea autorului în procesul creaţiei, rolul acestuia reducîndu-se la transpunerea în limbaj propriu a unei viziuni care i se impune. Mai fecund ni se pare conceptul de viziune asupra *lumii* cînd este utilizat în degajarea aspectelor esenţiale ale unei opere de cultură, prin înlăturarea celor accidentale. O anumită lucrare literară sau filozofică nu poate fi înţeleasă fără o atentă cercetare a ansamblului mai cuprinzător care determină sub multiple aspecte lucrarea respectivă. Acest prim demers ar fi *explicarea*. Următorul este desemnat cu termenul de *comprehensiune* şi ar consta, după Goldmann, în evidenţierea unei structuri globale interioare textului analizat, scop în care trebuie considerate toate elementele textului şi — precizare importantă — nimic în afara textului. Cum structura înglobantă, care ne ajută să înţelegem structura studiată ca o funcţie a sa, este şi ea, la rîndul ei, înglobată de o alta mai cuprinzătoare, Goldmann evidenţiază un adevărat lanţ de determinări succesive în geneza operelor de cultură, iar acesta ni se pare unul din cele mai interesante aspecte ale concepţiei sale structuralist-genetice. Legate de această idee, două precizări ale autorului ni se par nu mai puţin demne de a fi luate în seamă : intenţiile autorului, de care putem lua cunoştinţă într-un fel sau altul, nu trebuie să cîntărească prea mult (adeseori deloc) în înţelegerea operei acestuia iar „influenţele“ de care se face atîta caz în analizele curente nu au nici o valoare explicativă, trebuind, dimpotrivă, ele însele explicate.

Să mai reţinem că investigaţia sociologică, în viziunea lui Goldmann, nu este destinată să înlocuiască întreaga analiză a operelor de cultură, ci este considerată doar un prim pas al acestui demers. Un prim pas, care devine însă indispensabil în concepţia sociologului francez, accesul la opera de cultură nefiind posibil fără el.

N. D. ZAHARIA

4 savanţi de prestigiu internaţional despre

Educaţia viitorului şi calculatoarele electronice

Cercetările prospective ale specialiştilor în ştiinţa viitorului, prognozele şi predicaţiile savanţilor converg spre demonstrarea evidentului impact al calculatorului electronic şi informaticii asupra tuturor domeniilor vieţii economico-sociale, ştiinţifice culturale şi artistice din următoarele două decenii. Un loc aparte şi de pondere sporită îl ocupă pătrunderea computerelor în învăţămînt.

În ce domenii ale educaţiei se preconizează utilizarea calculatoarelor electronice? Care vor fi efectele tehnologiei computerelor asupra structurii învăţămîntului, în raport cu dezvoltarea economico-socială a diferitelor ţări? Care sînt modelele posibile ale unui complex educaţional bazat pe calculator? Cum va evolua în acest context comunicarea om-computer?

Răspunsurile dense, veritabile prefigurări ale civilizaţiei noastre de mîine, sînt formulate de specialişti de reputaţie internaţională în domeniul ştiinţei calculatoarelor şi al pedagogiei cibernetice.

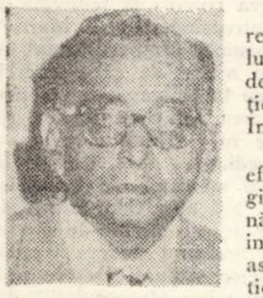

S.V.C. Aiya, director al Consiliului Naţional pentru dezvoltarea instrucţiei şi educaţiei din India.

Computerul poate efectua operaţii logice, poate să reţină în „memorie" informaţii, să facă asociaţii şi să participe la un dialog foarte intim, verbal sau grafic, cu o persoană. Într-o expresie succintă, deci, **calculatorul este un model simulat al inteligenţei umane.**

Să ne referim, tot atît de succint, la principalul obiectiv al procesului de predare — învăţare: transmiterea unor idei şi concepte de la o gîndire la alta.

Corelarea celor două entităţi evidenţiază clar că, în complexul audio-vizual al procesului de învăţare, computerul şi elementele auxiliare ale acestuia pot inspira noi idei pentru a face învăţămîntul, formarea gîndirii mai eficiente şi mai productive.

Memoria creierului uman, este alcătuită dintr-un număr uriaş de unităţi independente ce pot fi asemănate cu circuitele electronice. Cunoaştem două tipuri de memorie: cea înnăscută — complex dobîndit prin ereditate şi experienţă socială prenatală — şi acea formată prin experienţă. Acesta poate fi stimulat şi condiţionat prin intermediul procesului de predare-învăţare şi prin alte forme de experienţă socială. Înseamnă, deci că, în acelaşi număr de ani de şcolaritate, în funcţie de structura sistemului de învăţămînt, pot fi transmise şi însuşite mai multe sau mai puţine unităţi formative şi informative. Calculatorul electronic deschide în prezent perspectiva cea mai favorabilă a învăţării. De ce? Pentru că el permite fiecărei variante a celor două tipuri de memorie (variante care diferă de la individ la individ) să se dezvolte în ritmul şi în condiţiile cele mai favorabile.

Motivaţia şi tehnologia sînt de pe acum capabile să asigure un salt impresionant în eficienţa procesului educativ. Problema esenţială a momentului de faţă este realizarea unor adaptări optimizate între calculator şi structurile învăţămîntului, paralel cu perfecţionarea comunicării om-computer.

Dr. Dragoş Vaida. Centrul de calculatoare al Universităţii din Bucureşti:

Managementul şi administrarea sistemelor educaţionale implică **modele matematice** şi un concept unificat privind **teoria datelor.** Se impun deci tot mai mult, în ţările cu un învăţămînt avansat, tehnicile analizelor de sistem şi programarea planificării educaţiei, optimizarea resurselor umane şi materiale, conducerea ştiinţifică şi informaţională a educaţiei şi programarea activităţilor. Categoric, toate acestea formează o grupă importantă de probleme ce solicită stabilirea unei strînse legături între calculatoare şi educaţie. Caracteristicile principale ale integrării calculatorului în acest context vizează proiectarea de modele destinate să simuleze consecinţele deciziilor luate, integrarea modelelor sistemului educaţional în macromodele ale interacţiunii educaţiei cu politica dezvoltării economice.

Centrul nostru de calculatoare a alcătuit un studiu cuprinzînd modele matematice în planificarea acţiunii educative, alocarea resurselor, automatizarea administrării şi programarea învăţămîntului, studiu care s-a bucurat de largi aprecieri în confruntarea cu cele mai înaintate tendinţe şi soluţii la nivel mondial.

S-au evidenţiat şi cu acest prilej importanţa şi valoarea integrării prognozelor în strategiile de conducere ale partidului.

Proiectul nostru a luat în considerare o evaluare a resurselor de cadre şi materiale în raport cu factorul timp, programării bugetare, amplasarea viitoarelor şcoli pentru a reduce preţurile de cost ale construcţiilor şi transportul elevilor, cererea şi oferta de cadre didactice.

Pe planul automatizării conducerii învăţămîntului, sistemul de informare cu ajutorul calculatoarelor cuprinde următoarele topici: admiterea elevilor şi studenţilor, administrarea instituţiilor, menţinerea efectivelor şcolare, trasarea evoluţiei educatorilor şi a celor educaţi; se poate lua în considerare şi automatizarea concursurilor de admitere şi a examinării în general ca şi crearea de biblioteci computerizate.

În cazul procesului de învăţămînt propriu-zis sînt de luat în considerare integrarea modelelor de învăţămînt programat şi crearea cu ajutorul calculatoarelor a situaţiilor simulatoare.

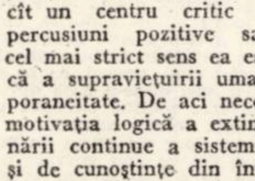

Prof. Lawrence 'tolurow, Universitatea Harvard, S.U.A.:

Obţinerea şi stocarea informaţiei a devenit pentru educaţie o problemă analoagă cu aceea a producţiei de către agricultură a necesarului de hrană al omenirii. Informaţia educaţinală este mai mult decît un centru critic cu fantastice repercusiuni pozitive sau negative; în cel mai strict sens ea este o relaţie critică a supravieţuirii umanităţii în contemporaneitate. De aci necesitatea stringentă, motivaţia logică a extinderii şi perfecţionării continue a sistemului informaţional şi de cunoştinţe din învăţămînt. Este, în fapt, problema productivităţii aplicată la resursele şi creativitatea gîndirii.

Cercetările asupra procesului instructiv şi de învăţare şi asupra căilor prin care informaţia este prelucrată, integrată şi folosită pot servi în acelaşi mod în care studiile de productivitate pot sluji agrotehnica. Extinzînd analogia ne dăm seama şi de importanţa modelelor, staţiilor experimentale, investigării formelor optime de diseminare şi prelucrare a informaţiei, stabilirea conexiunilor inverse etc. Fără calculatoare electronice de mare capacitate operaţională, analiza nenumăratelor ipoteze, cazuri şi date ar fi practic imposibilă.

Cercetarea pe care am întreprins-o în cadrul Universităţii Harvard, împreună cu prof. Davis (studiu de referinţă citat în cele mai importante lucrări de psihopedagogie apărute în ultimii ani pe plan mondial n.n.) se ocupă de investigarea strategiilor instruirii prin elaborarea, cu ajutorul computerului, a unor modele educaţionale de învăţare. Cercetările noastre s-au orientat în patru direcţii: gradul de integrare a „responsabilităţilor" calculatorului în strategiile învăţării; „spectrul" domeniilor în care acesta poate fi utilizat; condiţiile în care calculatorul poate suplimenta capacităţile intelectuale individuale; modalităţile de utilizare a calculatorului pentru promovarea unei interacţiuni coerente între membrii unei comunităţi intelectuale.

A rezultat cert posibilitatea valorificării unor mari rezerve de acumulare şi prelucrare ale creierului uman, prin antrenament programat şi individualizat cu ajutorul calculatorului, au fost alcătuite o serie de modele operaţionale şi strategii educative, metode de evaluare a elevilor, de stimulare a creativităţii şi imaginaţiei, dezvoltare a personalităţii care pot mări substanţial randamentul şi eficienţa învăţămîntului.

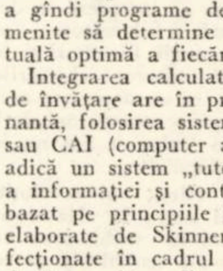

Prof. dr. Zdenek Krecan, expert în pedagogie cibernetică R. S. Cehoslovacă:

Există, în prezent, sisteme adaptive ale calculatoarelor universale, preocupări de proiectare şi construcţie în serie a unor computere special destinate educaţiei, care pot constitui infrastructura unor tehnologii didactice de înalt randament. Aşadar, condiţiile în domeniul **hardware** — tehnica şi tehnologia electronică — sînt în cea mai mare măsură disponibile încă de acum. Efortul principal se impune orientat spre **software** — capacitatea de a gîndi programe de mare flexibilitate, menite să determine dezvoltarea intelectuală optimă a fiecărei individualităţi.

Integrarea calculatoarelor în procesul de învăţare are în prezent, ca notă dominantă, folosirea sistemului ABITURIENT sau CAI (computer assisted instruction), adică un sistem „tutorial" de transmitere a informaţiei şi control al cunoştinţelor bazat pe principiile instruirii programate elaborate de Skinner, dezvoltate şi perfecţionate în cadrul unor tehnologii didactice multi-media — audiovizuale complexe.

Problemele teoretice şi practice ce se cer rezolvate pentru introducerea extinsă a sistemului CAI, probleme care se află şi în centrul atenţiei unor grupuri de cercetare de la Universitatea din Praga şi sînt experimentate în cîteva şcoli-pilot vizează metodologia elaborării unor programe şi cursuri adecvate procesului de predare-învăţare cu ajutorul calculatorului, logica dialogului „elev-computer", orientarea diferitelor filiere ale procesului de învăţare, analiza erorilor, entităţi terminale.

Ele implică trecerea la comunicarea cu calculatorul într-un limbaj natural — limbajele sintetice FORTRAN, ALGOL s-au apropiat mult de acest deziderat — adaptarea structurilor educaţiei pentru integrarea deplină a calculatorului, pregătirea educatorilor pentru un asemenea învăţămînt cibernetic.

Toate acestea sînt cerinţe cu scadenţă foarte apropiată în dialectica evoluţiei societăţii.

Acest deceniu al 8-lea la sfîrşitul căruia, ne asigură specialiştii în predicţia viitorului, omenirea va dispune de cel puţin 1.000.000 de calculatoare utilizate în cele mai diverse domenii ale vieţii social-economice şi ştiinţifice, va fi, fără îndoială, un „deceniu furtunos" al pătrunderii calculatoarelor în sistemul de educaţie.

Cercetările şi experimentele au şi conturat domeniile de aplicare, au prefigurat rezultate şi forme care pînă nu de mult puteau fi considerate că ţin de domeniul ficţiunii ştiinţifice.

Orientarea prospectivă largă, constanţa promovării concepţiilor înaintate care fac parte din strategia dezvoltării socialiste a ţării noastre omagiate de prestigioşii participanţi la forumurile ştiinţifice pe care le găzduim, ne dau certitudinea unor apropiate realizări care să ne situeze în primul eşalon şi în anii educaţiei cibernetice şi ai introducerii calculatoarelor în învăţămînt.

MIRCEA HERIVAN

O carte a viitorului:

Cartea cu perforaţii

Cartea cu perforaţii, **realizată de prof. dr. Gh. Balţatu, de la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi a fost denumită de specialişti şi** creier mecanic, **deoarece materialul înscris aici poate fi prelucrat de ea, la cerere, doar în cîteva secunde, răspunzînd prompt la problemele puse. Astfel, ea poate face descrierea subiecţilor, comparaţii între subiecţi, clasificări şi sistematizări etc., poate pune diagnoze directe, diagnostic diferenţial, diagnoze speciale şi poate verifica apoi diagnosticul pus.**

Domeniile în care poate fi folosită cartea cu perforaţii **sînt nelimitate. Autorul ei a înscris pînă în prezent (în prototipuri cap de serie) cca 15 discipline. Clişeele alăturate prezintă două dintre acestea.**

Mărimea cărţii cu perforaţii **poate varia. Autorul a executat-o între 15—30 cm diametru şi 1—3 cm grosime, folosind pentru construcţia ei doar hîrtie şi material plastic, astfel că este ieftină, uşor portabilă şi comodă. Simplitatea mecanismului, modul rapid cu care se pot rezolva problemele puse, clarificările şi comparările pe care le poate executa** cartea cu perforaţii **inventată de prof. dr. Gh. Bălţatu, face să întrezărim că poate deveni cu adevărat o** carte a viitorului.

În prezent, în majoritatea unităţilor agricole socialiste din ţară, este folosită în mod curent o invenţie veche a prof. dr. Bălţatu. Este vorba de Ghidul pentru stropit viile contra manei, editat de Ministerul Agriculturii într-un tiraj de 5.000 ex. şi reeditată în 1971. De asemenea, este introdusă în producţie o altă invenţie a aceluiaşi autor: un dispozitiv pentru cubajul arborilor doborîţi. Această invenţie a fost preluată şi multiplicată de Ministerul Economiei Forestiere. Recent,

forurile superioare au mai aprobat editarea a doua cărţi cu perforaţii **realizate de omul de ştiinţă ieşean: una privind studiul strugurilor pentru vin şi a doua privind studiul strugurilor pentru masă.**

LAZĂR BENEŞ

Cea de a III-a Conferinţă Mondială de Cercetare a Viitorului

Deschisă duminică, 3 septembrie a.c., la Bucureşti, cea de-a III-a Conferinţă mondială de viitorologie, reuneşte distinse personalităţi ale vieţii ştiinţifice româneşti şi internaţionale din 37 de ţări.

Lucrările acestei prestigioase reuniuni internaţionale au fost precedate de MESAJUL PREŞEDINTELUI CONSILIULUI DE STAT AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA, NICOLAE CEAUŞESCU, adresat participanţilor. Mesajul, de înalt umanism, înscris el însuşi în cartea de aur a prezentei Conferinţe ca un moment de mare sărbătoare, subliniază printre altele importanţa problemelor urmînd a fi dezbătute: „Într-adevăr, popoarele — şi îndeosebi tînăra generaţie — sînt profund preocupate să cunoască cum va arăta viitorul, în ce direcţie se va dezvolta omenirea; ele aspiră cu deplină îndreptăţire ca ziua de mîine să fie mai bună decît cea de azi, să le aducă noi împliniri pe calea unei vieţi libere şi prospere, a păcii şi colaborării internaţionale".

Pe urmele Iancului

(Urmare din pag. 1)

Clemente Aiudeanu, care după revoluţie rămîne învăţător în Cîmpeni, dascăl al moţilor care semnează Memorandumul, al celor care se vor ridica la altă luptă : Unirea Transilvaniei cu Ţara.

Oraşul de astăzi are 7.348 locuitori. Dar fluxul istoriei, înnoirile care au cuprins întreaga noastră ţară, şi-au pus amprenta şi pe capitala Ţării Moţilor. Oraşul, în continuă modernizare, are un liceu, o şcoală profesională forestieră, trei şcoli generale de zece ani, şcoli de patru ani, grădiniţe, creşe, casă de cultură. Vechiul oraş, cu ciubărarii şi meşterii lui umiliţi prin tîrgurile de ţară, rămîne în domeniul trecutului. În anii regimului nostru s-au creat aici şase unităţi industriale, iar în viitor, extinderea, construirea de noi obiective, modernizarea învăţămîntului este o chestiune de primă urgenţă, pe care organele de partid şi de stat şi-au înscris-o pe agenda priorităţilor.

Unul dintre cele mai însemnate obiective industriale, construit în ultimii ani, este Complexul de exploatarea şi industrializarea lemnului, complexul în care lucrează mai multe sute de muncitori. Bătrînii încă mai ţin minte „Cîntecul moţului"

Fie iarna, fie vară
Tu nici prînz, nici cină n-ai.
Hi, căluţ, căluţ prin ţară,
Să cerşim la prunci mălai !

Dar astăzi, înscrise în alte ritmuri ale existenţei, moţul a devenit om. Mărturie este volumul desfacerii produselor industriale, casele noi, ridicate în întreaga depresiune a Munţilor Apuseni. Pentru ridicarea nivelului spiritual al moţilor vom da doar două cifre : treisute treizeci de biblioteci şi puncte de împrumut, cu un fond de cărţi care depăşeşte cifra de 810 mii volume.

Muntele, iarăşi ne întoarcem la munte, coboară spre lume, aducînd istoria şi civilizaţia lemnului cu sine, purtînd-o spre alte desăvîrşiri. Să ne plecăm smeriţi Muntelui, simbol al Istoriei noastre.

Trecem prin Abrud. Soarele urcă pe bolta incandescentului August.

Oraşul dispune de un liceu cu secţie pedagogică, patru şcoli generale de zece ani, patru şcoli de patru ani, un cămin-şcoală, casă a copilului. Numărul cadrelor didactice, care se preocupă de instruirea elevilor depăşesc o sută, iar a personalului medical şi cu pregătire medie, la şaptezeci. Peste douăzeci de mii metri pătraţi de asfalt au schimbat faţa oraşului, acoperind bolovanii de rîu şi drumurile pline de hîrtoape. În ultimii ani s-au construit peste douăsute apartamente iar altele se află în construcţie. Ultimele patru localităţi aparţinătoare oraşului Abrud vor avea lumină electrică în anul care vine. Numărul unităţilor industriale se ridică la trei. Întreprinderea de industrie locală Abrud are o secţie în comuna Avram Iancu. Biblioteca orăşenească dispune de peste patruzeci de mii volume, ei i se afiliază alte şapte subfiliale, cu un fond de cincizeci şi cinci mii cărţi. Subfiliala Societăţii de ştiinţe istorice şi filologice, casa de cultură, cinematograful, toate concură la ridicarea populaţiei pe alte trepte spirituale.

În oraşul acesta a căzut pradă trădării lui Hatvănyi, cel mai tînăr prefect : Ion Buteanu şi Petru Dobra. Casa în care conducătorii revoluţiei din 1848—49 s-au întîlnit cu deputatul Ioan Dragoş. Apoi, pe strada Crişan, la nr. 5. O placă de marmoră spune povestea tristă a acestei case.

„În acest loc, în 10 Mai 1849 a căzut victimă bunei sale credinţe deputatul I. Dragoş venit în Abrud spre a mijloci împăcarea dintre A. Iancu şi Ludovic Kosuth. Aici a fost casa tribunului Ioan Şuluţiu, făuritorul ARTILIREI MOŢILOR; Azil în anul 1848—49 a lui Al. Golescu şi Iscovescu".

Plecînd din Abrud spre Cîmpeni, în timp ce Hatvănyi se apropia de oraş, Avram Iancu s-a oprit o clipă în pridvorul acestei case. El i-a dat Epifaniei Şuluţiu inelul său de aur, spunîndu-i, zice legenda, că dacă va scăpa cu viaţă din lupte, doar ea o să fie cea care va purta pînă-n vecie inelul lui. Dragostea dintre ei nu s-a realizat. **Societatea de mîine,** relatează în numărul 26 din 1924 întîmplarea cu multe romanţări. Obicei ardelenesc. Adevărul istoric însă ne reţine în faţa acestei case mai mult. Cînd ne depărtăm de ea încet, parcă am auzi cum izbucneşte din ziduri cel mai îndrăgit cîntec al Iancului : **Ţarina de la Abrud.**

SENTIMENTUL PATRIEI

Chipul şi faptele Iancului sînt cunoscute din revoluţie, din fondurile documentare descoperite în anii noştri. Aplecarea noastră cuprinde ideile, elanurile, anii lui din urmă.

Ce forţă a deslănţuit dragostea celor o sută de mii de oameni adunaţi pe Cîmpia Libertăţii la Blaj, în acel început de mai al anului 1848 ? O Transilvanie întreagă a început să aplaude, să creadă în chipul unui tînăr de numai 24 ani, sosit în fruntea moţilor săi, care-i cîntau imnul de glorie şi slavă **„Astăzi cu bucurie / românilor veniţi, / pe Iancu în Cîmpie, / Cu toţi să-l însoţiţi..."** Imn compus şi cîntat pentru prima oară de profesorul Nicolae Begnescu, care va deveni apoi tribun pe culmile revoluţiei transilvane. Apoi, ce forţă, ce încredere în destinul înalt, în ideile fulgerătoare ale Iancului a făcut ca moţii, bănuitori şi înţelepţi, să răspundă tuturor chemărilor sale ? Ce sentiment, ce memorie are acest popor dacă nici după o sută de ani de la moartea eroului din Vidra de Sus nu i-a uitat cîntecele şi chipul ?!

După nefericitul sfîrşit al revoluţiei, după arestarea lui Iancu la Hălmagiu, după pălmuirea lui în închisoarea din Alba Iulia, după toate tentativele de corupere, ori de miluire cu o slujbă în cancelariile craiului austriac, Iancu rămîne neînduplecat. Refuză decoraţiile împăratului, şi este primul român care dă o lecţie pe care Istoria trebuie s-o reţină în toată nuditatea ei. Iancu pentru refuzul decoraţiilor, pentru declaraţiile de principii pentru neaderarea la ideile cezaro-crăiei, este expulzat din Viena. Împăratul nu va respecta nici una dintre promisiunile făcute românilor. Iancu îl invită să treacă prin Apuseni, cînd vizitează Ardealul. Craiul era convins că celălalt crai, al Munţilor, i se va închina. Că nu de dragul moţilor s-a abătut austriacul prin Cîmpeni. El vroia supunere, şi umilirea lui Iancu. Asta aştepta el. Numai că Iancu a făcut toate pregătirile, ca într-o casă ţărănească. Dar la sosirea împăratului el, stăpînul casei a lipsit. A fost o lecţie de corectitudine şi demnitate naţională ! În Apuseni, nu putea îngenunchea un popor care şi-a vărsat sîngele, a cărui morţi încă erau vii în memoria lui. Nu ! E aici ceva nebulos ? Nu nebunia lui Iancu era de reţinut, ci demnitatea celui care a ştiut să trateze un împărat după toate legile politeţii româneşti. O primire fastuoasă. Atîta doar că El, Craiul Munţilor, a refuzat să dea mîna, să se aşeze la o masă a imposturii şi a minciunii, chiar dacă deasupra ei strălucea herbul imperial !

Corespondenţa lui Papiu, alături de noile descoperiri arhivistice de la Deva, privind arestarea Iancului la Hălmagiu, vin să întregească imaginea eroului : hăituit, umilit, dar niciodată înfrînt în demnitatea sa de luptător.

Pentru dreptatea cauzei, pentru încrederea lui în viitorul de aur al României, pentru demnitatea omului, pentru curajul luptătorului, pentru înţelepciunea neamului scrisă şi recuonscută de el însuşi, ca un corolar al activităţii sale revoluţionare, pentru toate acestea patria noastră socialistă îi aduce cinstirea cuvenită.

Somnul Iancului, lîngă **Gorunul lui Horea** de la Ţebea, lîngă **Gorunul** plantat de el, lîngă **Gorunul** plantat acolo la 8 octombrie 1966, de către tovarăşul **Nicolae Ceauşescu ;** somnul lui Iancu, alături de prefecţii săi, Ioan Buteanu şi Simion Balint, se confundă azi cu liniştea şi respiraţia gliei natale.

Întru omagierea Iancului, ultimul cuvînt e tăcerea şi Doina.

GEORGE BOITOR

Microîntreprinderea — o matură organizare a activităţii elevilor

Strungurile, mesele cu bancuri de lucru, afişele cu protecţia muncii, sînt cîteva elemente care te introduc în atmosfera oricărei întreprinderi cu profil industrial. Poate tablele, obişnuitele table şcolare rupeau atunci, la data vizitei noastre, acea ordonată organizare de muncă. Parcurgem sălile „microîntreprinderii" de la liceul nr. 6 din Timişoara, în urmă cu cîtava vreme, gîndind la tumultul viu al lui 15 septembrie, gîndind la seriozitatea celor care, azi elevi ai unui liceu, prind a înţelege direct ce este munca, producţia, baza vieţii. Atunci era linişte, o linişte de vacanţă în care-şi aveau loc doar cuvintele rememoratoare ale unor bilanţuri.

O cifră, de aproape de 30.000 de lei beneficii, avea să constituie punctul culminant al unei lungi discuţii, purtate cu profesoara **Iuliana Gorun,** directoarea liceului Am renunţat la întrebările care puteau decurge de aici pentru a zăbovi mai mult asupra celuilalt beneficiu, cel uman.

„Este surprinzătoare — ne spunea tovarăşa directoare — seriozitatea cu care şi-au înţeles elevii rolul fiecăruia în angrenajul destul de complicat al microîntreprinderii noastre. Am căutat să acoperim, după modelul întreprinderii „6 Martie" care ne patronează şi care ne-a acordat întregul sprijin cerut, toate compartimentele, de la cel tehnic pînă la acela de marketing".

Lucruri parctic noi au fost primite cu matură importanţă, fiecare elev străduindu-se ca la locul său de muncă, de la strung pînă la conducere, să se comporte cît mai asemănător cu cei alături de care au deprins şi aceste buchii.

Ar putea părea o joacă. Dar este o joacă serioasă în care elevii sînt puşi să muncească, să se organizeze, să prospecteze, să creeze şi să se autoconducă. Elevii sînt astfel **directorul, ing. şef, contabilul** etc. al microîntreprinderii.

Noi deprinderi atît de pregătitoare pentru viitorii muncitori, tehnicieni şi ingineri ai ţării. Şi mai mult decît atît, maturizarea faţă de muncă, proces realizat prin contactul direct cu viaţa în întreprindere, şi apoi repetat la scară mai mică în atelierele şcolii.

Ne reveneau atunci în minte documentele Conferinţei Naţionale a partidului care subliniau : **„De aceea legarea învăţămîntului de producţie, ca o pîrghie esenţială în educarea tineretului, constituie o sarcină de importanţă covîrşitoare a şcolii, a cadrelor didactice, a tuturor factorilor care răspund de creşterea unui tineret viguros bine pregătit din punct de vedere politic, ideologic şi profesional".**

Aflăm de la directoare că elevii participaseră în cîteva rînduri la şedinţele de producţie ale întreprinderii „6 Martie", că acum, în toamnă, compartimentul de marketing va fi ajutat de către cadrele de specialitate de la Universitate, că permanent îndrumarea specialiştilor din întreprindere vine în sprijinul elevilor.

Rezultatul imediat... absolvenţi ai liceului sînt astăzi muncitori în întreprinderea patronală, alţi absolvenţi intraţi în învăţămîntul tehnic şi superior de specialitate şi, ca un amănunt doar... autoutilarea cabinetelor şcolare. Despre producţie... „fluxul microîntreprinderii" devine legat din ce în ce mai mult de fluxul întreprinderii. Noi piese, din ce în ce mai complexe îşi iau locul pe bancul de lucru al fiecărui elev.

Lăsăm dincolo de poarta şcolii o întreprindere ştiind că acolo, cu statornicie, mîinile celor de mîine îşi creează astăzi dîrzenia şi seriozitatea caracteristică drumului spre mai bine.

PAUL BANCIU

---

epistole

Pămîntul mut ca o lebădă

Cum să vă spun.

Altădată, zidurile, pentru mine, erau ziduri simple, smerite, case adică ; nici prin minte nu mi-ar fi trecut să fiu atins de alt gînd. Astăzi ele îmi prevestesc o altă lume, atît de ascunsă încît mă doare : şi asta va fi, mai mult, mîine. Zidurile, ce sînt, ele sînt totdeauna simbolul invers al Fiinţei, „vremea cînd nu eram" şi, sigur, vremea cînd nu voi fi *mereu*. În curţile şi odăile închise de ziduri, stă căldură umană, grădini eterne de căldură : cînd, uneori, ea se scurge în ziduri, ele, zidurile, se îngroaşă de viaţă şi vis, dintr-o dată devin transparente, ciudate şi drepte acvarii, prin care trec plutind silenţios umbre cu umeri şi braţe ; şi nimeni nu posedă cheia acestor acvarii.

Poate, doar cei atinşi de Poezie.

Doar cei ce „nu strivesc corola de minuni a lumii".

Cum să vă spun. Aşa şi pămîntul. În care zidurile lumii stau cufundate pînă la glezne în dinţii lui : aşa şi bătrînii, ce poartă pe umeri greutatea blîndă a planetei. În privirile limpezi — adîncul ei. Aşa şi roata lumii, troznind de osteneală, macină seminţele soarelui, lapte de soare pentru copilul pămîntului. Toate astea vin spre pieptul meu, spre mintea mea, mirate de bucurie, bucuria primă, ascult cu urechea zăpezile cum bat în frigul din osia timpului. În trunchiurile moarte se urnesc spre sus mlădiţe moi şi bolnave de verde. În apa bătrînă, mai adîncă este apa fragedă, cum străpezeşte ea gura albă a mielului, cum umflă de curat şi de bine boaba griului. Aştept ca să apună ziua, ca să vie alta, cu lumină nemărginită, cu luciu de măr domnesc, cerat de patimi mari, şi lîngă umerii mei, se uimesc de magie, umerii lui.

Pietrele sînt acum, mai adînci decît statuile.

Setea de comunicare cu elementele iniţiale, arde ca o feştilă secretă, aşezată pe un taler de os, în miezul pămîntului.

Lumina vine înspre afară, pătrunde tainic oamenii, şi, aceştia, aprinşi de iubire, fac lumea, bună şi rea, veselă şi tristă, cuminte şi necuminte, cum e ea, adică.

. . . Cîndva, porţile, pentru mine, erau doar pîrghii de oprit răul : deşi răul, nu era el prost şi nătăfleţ ca să se oprească acolo. Cîndva erau simple Nu-uri strigate străinilor : deşi nu erau ei proşti străinii, ca să rămînă străini.

Nu ştu cum s-a schimbat firea. Cum şi cînd. Parcă sînt mai deschise, ele, porţile. Parcă sînt mai puţin nărădăioase. Astăzi chiar şi o poartă cumsecade, adică mai groasă şi cît mai scumpă, îşi dă în petec. Scrîşneşte a pagubă, în vă, subţire ca şi coaja de ou, pleznind din rărunchi ; bate, spre pildă, ca şi-o aripă fostă, atrofiată, vrînd să facă, comic, ea, poarta, ea, aripa, fosta, să zboare lumea, lumea cea pitită de dincolo de ea, ascunsă cu faţa pipernicită, înnegrită de spaimă.

Astăzi, poarta lumii cea adevărată, se înalţă nesfîrşită, de gînd frumos şi nevăzut. Pămîntul mut ca o lebădă, ţine pe suflarea lui, suflarea lumii. Pe cel trecut dincolo de *poarta cea dată cu gînd,* pe omul minune „ţîşnit ca macu-n secară".

Pămîntul mut ca o lebădă laudă omul.

Pămîntul mut ca o lebădă cîntă, încet, din patru anotimpuri.

ALEXANDRU DEAL

gloante
oarbe
parodii în proza

LAURENȚIU CERNEȚ

Mitică cel just

Tovarășul Mitică termină la trei și ceva ședința de producție și după ce se spălă pe mîini la punctul sanitar al întreprinderii atîrnă deasupra lavoarului o inscripție caligrafiată cu mînă proprie: Nu scuipați pe aici! Zîmbi satisfăcut, scoase carnetul de sarcini și trase o linie groasă peste cuvintele: agitație vizuală pe teme higienice. Oftă și începu să înainteze rapid pe aleea ce dădea spre ieșire. Aici văzu tăblița indicatoare, cu săgeata respectivă pe care un agramat scrisese cu roșu **IEȘIRE**.

Mitică roși de indignare, ceru portarului o cîrpă și cu ajutorul salivei adunată în timp ce clocotea de mînie, șterse cu rîvnă litera I pînă rămase așa cum trebuie și cum rosteau bunicii noștri încă de la romani încoace: **E-ȘI-RE!**

Apoi așteptă pe tovarășa Leanța care nu știa nici un bob despre pericolele sociale pe care le prezintă tinerii cu plete și mustăți viforoase și ce urmări pot avea legăturile sporadice cu asemenea indivizi.

Ea veni ușor decoltată și cînd îl văzu roși pînă în vîrful bretelelor de emoție. Tovarășul Mitică tuși scurt, își potrivi o șuviță de păr care scăpase din ordinea celor doi centimetri și un pic ferecați în briantină și începu:

— Dragă tovarășă Leanța e cazul să termini cu plimbările nocturne de seară cu indivizi fără calificare care fac sport din amatorism și se dau ași. Te momesc și-ți sucesc capul și nu se știe după aia, și dumneata trebuie să fii un exemplu. Nu te lăsa că ei nu știe multe și au ceva școală a vieții. Și dacă nu poți, ai încredere în mine și vino să ne unim destinele pe baze legale.

Sînt serios, ești la fel, am mobilă de trei mii și motocicletă Mobra, îi pun și ataș, atașează-te de viața mea și să trăim în mod fericit...

Aici se întrerupse dîndu-și seama că vorbește singur.

De emoție, Leanța dase bir cu fugiții.

Tovarășul Mitică răsuflă ușurat, șterse din carnet peste cuvintele: de lămurit pe tov. L spre întemeierea unei căsnicii pe baze legale și fluierînd o melodie de Temistocle Popa se așeză mulțumit la coadă strigînd din cînd în cînd: „Nu produceți panică tovarăși. nu produceți panică..."

MIRCEA MICU

vorbe vorbe

palmă

„Palmă" rimează cu Obraz. Biblica întoarcere a obrazului ar fi un argument. Specialiștii caută răspuns la o întrebare capitală (deci referitoare la cap): dacă palma acționează asupra obrazului ce se întîmplă în cazul celor fără obraz? Chestiunea este în studiu. Opinia noastră („părere" n-are greutate științifică) ține de răspunsul comunicat la încheierea dezbaterilor.

Palmă vine de la Cannes. Acolo se mai dă (= decernează) și astăzi, în aur. Se spune că e foarte plăcut să primești o „Palme d'or". La francezi sînt semnalate și niște „palmes academiques", ei sînt, se știe, fini și elevați (despre Elevat — elevator, cu altă ocazie). Noi, cînd decernăm palme, nu facem altceva decît să uzăm de un eufemism, vai, și el destul de nefericit. În general, cînd citim „palme", înțelegem „bătaie". Bătaia, chiar după unii autori ar fi ruptă din rai (credem că povestea cu paradisul, în acest context, ar fi o greșeală de transmitere orală, fiindcă nu vedem legătura) este un act nepedagogic și huliganic.

Palmipedele sînt bune pe varză. Palma este capitala insulei Majorca. Iacopo Nigretti, zis Palma-cel-Bătrîn, și Ricardo Palma, după informațiile pe care le deținem în exclusivitate nu au avut în palmaresul lor turistic vizitarea terasei Albina, palmă suportată cu stoicism de către cei interesați.

Ajungînd aici, atragem atenția că palmele pot fi și drăgăstoase, dar și salvatoare („I-a dat o pereche de palme și l-a trezit": citat dintr-o proză scurtă). Superstițioșii au mîncărime în palmă. Cînd te mănîncă palma stîngă — primești salariul. Dreapta e bine să nu te mănînce.

ZITRON

SPORT

Griji de septembrie

După Pitagora, corpul puternic și sănătos este o componentă necesară a armoniei și a ordinii în univers, la realizarea cărora trebuie să contribuie toate ființele. Discipolii săi nu au fost simpli teoreticieni ai educației fizice, ci au practicat ei înșiși sportul. Mă gîndesc la Platon (cel lat în spate), la Eurytus, Archytas și Philolaus. Azi însă mulți conferențiari și lectori de la Institutele de educație fizică sperie cîntarele cînd se suie pe ele, în timp ce dezvăluie tinerilor „cheia succesului" în sport. În aceste zile sportul românesc își dă examenul la Olimpiadă, unde plouă cu medalii și recorduri mondiale. În grădina noastră însă (pînă acum) au căzut doar cîțiva stropi. Ce-o fi păzind Sf. Ilie prin nori, că nu slobozește și asupră-ne o ploicică de toamnă cu stropi mici (de bronz măcar, dacă nu de aur). Mi se pare că delegația noastră olimpică prea s-a deplasat cu pantalonii trași la dungă. Ori semne de întrebare mult mai mari zac prin sertarele Federațiilor de specialitate?

Hei, griji de septembrie...

Bine că la Reykjavik s-au încheiat socotelile. Icebergurile au răsuflat ușurate. Temperatura la care s-a desfășurat meciul de șah amenința să le topească Spasski a predat în mod sportiv ștafeta. Fischer a preluat-o, asigurîndu-ne că-și va păstra titlul toată viața, apoi a încălecat pe-o șa și s-a dus spre țările calde cu buzunarele doldora de pioni.

La Craiova, Angelo Niculescu și-a mai tăiat o cracă de sub picioare. România — Austria 1:1. Un rezultat onorabil dacă ne gîndim că aceeași selecționată a învins cu greu o echipă de divizia B — Șantierele Navale Oltenița. Ne mai lipsește perfectarea unor meciuri cu Malta și succesul e asigurat. Dar ce să mai vorbim... Cînd victoriile te ocolesc fotbalul are un gust amar.

La Timișoara scaieții își iau tălpășița de pe stadionul 1 Mai, pentru a face loc unui număr mai mare de microbiști. Poli adiționează puncte sistematic. Numai de n-ar uita că fiecare meci e decisiv pentru promovarea în divizia A. Studenții, galeria se întorc din vacanță. Presimt în acest oraș, (bai, să nu-i mai spunem „orașul de pe Bega", ci „perla din cîmpie") o atmosferă fierbinte de Maracana, cu steaguri și brațe ridicate întru victorie.

Și mă-ntorc iarăși la Pitagora. Cum i-ar sta azi unui savant să fie făcut K.O. de Gabriel Pometcu la Olimpiadă? Dar cum i-ar sta cu medalia de aur?

Altele sînt însă grijile noastre de azi.

Timpurile s-au schimbat și trebuie să recunoaștem, sportul a devenit o chestiune foarte serioasă. A se înălța drapelul țării pe cel mai înalt catarg, în tonurile imnului de stat e ceva măreț. Pentru ca acest deziderat să se preschimbe în realitate, pentru ca inimile noastre să se umple de bucurie, să tragem o linie fină sub clasamentele de azi și s-o luăm fermi de la capăt.

Septembrie a venit cu griji și speranțe, lăsîndu-ne în calendare file albe, în care să așternem năravașele noastre cronici sportive, ce se vor încununate cu aur, argint și bronz, așa, de-ai naibii.

ION VELICAN

Din însemnările lui ELIOT NESS

Tocmeala începu din nou. Acum se amestecă și italianul cu cămașa în dungi, de care aproape am și uitat.

L-am văzut pe Franck îngălbenindu-se la față. Se aplecă spre mine, făcînd pe indiferentul și-mi șopti:

— Omul cu cămașa în dungi l-a întrebat pe Johnny dacă-i dă voie să-ți împlînte un cuțit în spate. Cuțitul e pregătit și nu e prea departe de dumneata.

— Mă ocup eu de asta — spuse încet Nebors. Stătea la dreapta mea. Se aplecă puțin în spate și, în timp ce mîna lui urcă pînă la reverul lat al paltonului său, se întoarse spre individul cu cămașa în dungi.

Am respirat ușurat. Știam că mîna bunului și bătrînului Nebors pipăie acum mînerul revolverului pe care-l purta subsuoară. De asemenea știam că, dacă italianul ar îndrăzni să facă măcar un gest suspect, pe frumoasa lui cămașă de mătase se va ivi, în aceeași clipă, o pată purpurie.

Martino, grăsunul cu mutra de bussinesman cinstit zise speriat: „Nu, nu"!.

În pofida intervenției sale, situația rămase neschimbată, pînă ce Gianini, care între timp reflectă la cele ce se întîmplă, zise printre dinți:

— În regulă. Fie și 500 de dolari.

— Ei, vedeți — am zis — ce ușor pare totul cînd ai de-a face cu oameni înțelegători! Deci, ne-ai mai rămas dator cu 200 de dolari pe săptămîna asta.

Fără să mai zică ceva, în timp ce un mușchi de pe față începu să-i tremure, Gianini scoase două bancnote de cîte 100 de dolari și le aruncă pe masă. I-am zîmbit amabil, deși părea că o să sară la mine.

— Mulțumesc, Johnny. E o adevărată plăcere să facă cineva afaceri cu tine.

Apoi ne-am sculat și am ieșit din încăpere. De retragerea noastră avea grijă Nebors, care nu-și lua ochii de la italianul taciturn pînă ce n-am trîntit ușa în urma noastră.

— Of! — am respirat ușurat în timp ce intram în mașină — Îți rămîn recunoscător Franck. Dacă n-ai fi auzit discuția lor, nici nu vreau să mă gîndesc ce mi s-ar fi putut întîmpla. Franck mă privi prin retrovizor și-mi zîmbi.

— Oricînd la datorie, șefule!

Acum e momentul să spun cum au luat ființă „incoruptibilii" mei.

Cînd am primit de la procurorul districtual ordinul de a înființa grupul independent de agenți pentru lupta împotriva distilăriilor ilegale, aveam o idee precisă despre cum trebuie să fie acești oameni. Cinstea a fost criteriul principal, dar nu unicul. În primul rînd un agent ideal trebuia să fie tînăr, necăsătorit, capabil să reziste zi și noapte „la lucru", să mînuiască cu dexteritate armele, dar să știe să se și bată cu pumnii, și pe deasupra, să mai aibă o specialitate deosebită. Așa, de exemplu, aveam nevoie de un specialist telefonist, de șoferi cu experiență, care să-mi fie tot timpul la îndemînă și pe lîngă toate astea să nu fie cunoscuți de gangsterii din Chicago. După ce am cercetat sute de dosare, am făcut o listă de cincizeci de oameni, pe care la sfîrșit am redus-o la cincisprezece.

Pe aceștia din urmă i-am supus unui examen riguros. Unul din ei a „căzut" la examen îndată ce am aflat că îl pasionează pariurile la cursele de cai. De altfel cariera lui nu avea nici o pată și totuși n-am îndrăznit să acord credit unui om cu o astfel de patimă.

Altul a căzut din cauza exageratei lui înclinații spre eleganța vestimentară, pentru care cheltuia sume importante.

La sfîrșit, rămăseseră doar nouă, exact de cîți aveam nevoie.

Pe trei din ei îi cunoșteam personal. Lucrasem mult timp împreună, așa că știam de ce sînt capabili. Unul din ei era Marty Lahardt, fiul unor emigranți irlandezi, un mucalit simpatic, cu ochii albaștri și părul negru cîrlionțat, un excelent voleibalist dar și inegalabil judo-ist.

Al doilea era Sam Sigger. El era un adevărat detectiv din romanele polițiste: înalt, puternic, cu trăsăturile feței aspre. În ciuda celor 105 kilograme ale sale și a înălțimii de 1,86, era ușor și sprinten ca o felină. Nu se temea de nimic în afară de microbi. Nu intra în cada de baie înainte de a o dezinfecta.

Al treilea era Barry Klounan,, un uriaș cu umeri largi, pus întotdeauna pe șotii.

Pe aceștia mă puteam baza în orice situație, oricît de periculoasă ar fi fost, dar mai aveam nevoie de un „om de birou", unul care să analizeze datele adunate în timpul acțiunilor noastre. Acesta trebuia să aibă o mare răbdare, la nevoie să controleze și de o sută de ori un fapt, să adune dovezi, și cîte altele. M-am gîndit imediat la Lylle Chappman, și mi-a părut bine cînd a acceptat invitația mea. Chappman, înalt și slab, iubea muzica clasică și literatura bună. Era campion la șah. Opus lui Lahardt, Sigger și Klounan, Chappman era fericit cînd se ivea ocazia de a rezolva o problemă complicată cu ajutorul creionului și al hîrtiei.

L-am mai angajat pe Thomas Frill, care în comparație cu ceilalți, părea mic, dar în realitate era foarte puternic și iute ca argintul viu. Timid cu femeile, era veșnic ținta glumelor lui Lahardt, îl mai aveam pe Jo Lyson, un adevărat as automobilistic. În urmărirea automobilelor de gangsteri nu avea egal. Cu cei 30 de ani ai lui, era cel mai bătrîn din echipă, cu patru ani mai în vîrstă decît mine. Următorii doi erau: Mike King și Paul Robsky, care se distingeau printr-o înfățișare „comună", ceea ce era foarte important pentru un polițist. Ei făceau parte din acel grup de inși pe care omul nu-i observă; „obișnuiți" în toate, în afară de curaj. Robsky purta o pălărie veche deformată sub care nici nu i se vedeau ochii, dar de aceea privirile lui prindeau tot ceea ce se întîmplă în jur.

(Va urma)

pledoarie pentru roman *)

Intr-un excelent studiu introductiv la versiunea românească a Istoriei romanului modern a lui R.M. Albérès, referindu-se la fenomenul epic al secolului nostru, Nicolae Balotă definește romanul, cu multă generozitate, drept „o artă esențial metamorfică", adăugind apoi că, in corelație cu structura și avatarurile omului modern, „caracterului explorator al romanului i se asociază o structurală aplecare spre metamorfoză" 1), afirmînd implicit eterna viabilitate a speciei.

Ampla prefață amintită se inscrie în rîndul acelor exegeze contemporane care pot fi calificate drept „pledoarii pentru roman" Mai cu seamă într-o epocă în care hipertrofierea genului romanesc a depășit cu mult limitele inguste ale definițiilor teoretice sau didactice, ceea ce a determinat ca destinul romanului modern să fie adesea asociat noțiunii de „criză"

Fără îndoială că, dacă se va concepe odată o istorie a exegezelor contemporane privitoare la genul proteic. ea va trebui subintitulată semnificativ: „între criză și metamorfoză". Sînt cele două interpretări fundamentale, adesea exclusiviste, care i se rezervă, in cadrul cercetărilor analitice, romanului epocii noastre. Adesea, omițîndu-se faptul că tentația metamorfică a romanului își solicită geneza din perioada de frămîntări (și pe tărîm ideologico-estetic) a „crizei conștiinței europene" — cum o definea Paul Hazard — unii cercetători contemporani, îndreptîndu-și atenția în mod unilateral asupra unor fenomene ca romanul existențialist, romanul absurd, noul roman, constată dizolvarea genului, datorită aparentei epuizări a virtualităților lui estetice. Astfel, termenul „criză", sugerat și de amplele mutațiuni ce s-au petrecut în gîndirea europeană la răscrucea dintre secolele XIX și XX [2] va viza fie specia romanească in genere [3], fie structura personajului modern [4], fie va semnifica un mare „impas" în care se află romanul occidental: „De la Kafka la Sartre, de la Sartre la artiroman, de la antiroman în impas" [5].

Tot contemporaneitatea a generat însă și cercetări mai precaute, totodată mai lucide, care, asemenea prefeței lui Nicolae Balotă, resping ideea dizolvării romanului, receptîndu-l din unghiul de vedere al inepuizabilelor sale virtualități metamorfice Nu întîmplător. R.-M Albérès își va intitula unul dintre eseurile sale, Métamorphoses du roman (Paris. Albin Michel, 1966). Acestei orientări i se alătură și cartea Der deutsche Roman im 20 Jahrhundert a lui Werner Welzig, profesor de istoria literaturii germane moderne la Univesitatea din Viena.

Rod al unor temeinice studii și îndelungate lecturi în străinătate, recenta lucrare a lui W. Welzig, referindu-se în special la romanul german modern și contemporan, se impune nu numai prin minuțioasa disecție a metamorfozelor specifice speciei romanești, ci mai cu seamă prin încercarea de a descifra dincolo de tendințele centrifuge — principal argument al celor care opiniază pentru dizolvarea speciei —, acele impulsuri comune și generale ce asigură romanului o viabilitate permanentă

Intenția polemică, asociată finalității docte a istoricului literar. este evidentă încă din Introducere: „Cuvîntul criză in raport cu romanul modern este astăzi deja depășit" [6]. eterogenitatea formelor romanești in secolul nostru, fenomen specific și romanului german se explică prin inclinațiile generale spre metamorfoză ale lumii moderne: „Metamorfoza lumii exterioare și cea a gîndirii științifice explică o metamorfoză a formei artistice a romanului" [7] Ocupîndu-se de Doctor Faustus al lui Thomas Mann, un exeget, E. Kahler, afirmase încă din 1948 că marile creații epice ale secolului al XX-lea constituie niște Endbücher. cărți finale, iar marele roman al lui Thomas Mann „ultima creație dintre ultimele creații" [8].

Pornind de la neobișnuita opinie a lui E. Kahler și de la paradoxala afirmație a lui Thomas Mann însuși — „in aria romanului trebuie luat în considerație doar faptul că nu mai există roman" [9] —, Werner Welzig susține că asemenea constatări nu atestă altceva decît conștiința permanentei variabilități a epicului — una dintre trăsăturile esențiale ce asigură viabilitate romanului

Aflat într-o permanentă flexiune, neîncorsetat de tradiționale dogme estetice, asimilîndu-se ușor și firesc mutațiunilor conștiinței umane, romanul — chiar dacă va sublima o dată întreg genul epic ca atare — se dovedește o entitate fără moarte Impresia de final ascunde adesea și certitudinea unui început: „Romanul modern stă din multe puncte de vedere nu numai în fața unui sfîrșit, ci și în cea a unui început" [10], afirmație atît de înrudită cu opinia lui Nicolae Balotă: „Sentimentul de a asista la un sfîrșit, ca și acela de a descoperi un nou început, țin deopotrivă de criza romanului contemporan" [11].

Chiar dacă cei mai mulți scriitori moderni caută. tentați fiind de fapt de irezistibilul unui realism intrinsec, să respingă termenul roman — ce li se pare prea mult legat de tradiție (!) — și preferă o terminologie împrumutată de dincolo de granițele ficțiunii ca relatare, cronică, prezentare, opinii, proces verbal etc., respingerea i se pare lui W. Welzig doar formală, deoarece prin fenomenul de „negare a romanului prin roman", epicul nu-și pierde valențele sale fundamentale Dimpotrivă, romanul secolului nostru s-a îmbogățit tot mai mult, tinzînd spre totalitate nu numai prin asimilarea liricului și dramaticului, ci și prin sfera problematicii sale. Astfel, romanele lui Franz Kafka, ca și Der Mann ohne Eigenschaften al lui Robert Musil, sînt calificate de profesorul vienez „compendii ce cuprind aproape întreaga problematică a contemporaneității" [12]

Criteriul tematologic este cel care primează în structura cărții lui W. Welzig De aceea, este firesc ca un scriitor atît de plenar ca Franz Kafka, spre pildă, să nu poată fi înglobat nici uneia dintre cele trei mari secțiuni ale cărții — Das Ich und die Welt, Die Kräfte der Zeit și Utopie, Geschichte und Glaube —, ci să se bucure de un capitol autonom semnificativ intitulat Die „universelle Thematik" der Romane F Kafkas, viziune ce stă și la baza unor studii mai vechi despre Kafka — scriitorul cel mai complex al epocii moderne. [13]

Introducerea lui Werner Welzig afirmă teoretic ceea ce bogata ramificație a cărții propriu-zise argumentează. neținind seama nici de cronologie, nici de o imagine unitară a personalității scriitorilor Mari creatori ca Thomas Mann. E. Jünger, H. Hesse, Heinrich Mann, H. E. Nossack sînt prezenți in majoritatea secțiunilor și subsecțiunilor, datorită diversității problematicii și structurii operelor lor

În pofida prezenței unor lapidare referiri la întreaga arie a romanului european in genere — Robert Musil asociat lui Dostoievski, Camus lui Kafka, E. Jünger lui T.E. Lawrence, Malraux sau Hemingway, cartea lui W. Welzig se limitează totuși la o arie de investigație internă, fapt ce nu scade din finalitatea ei majoră

Der deutsche Roman im 20 Jahrhundert, pe lîngă valoarea ei de remarcabilă „panoramă" literară modernă, clădită pe o impresionantă bibliografie de specialitate, constituie și un convingător act de justiție literară în favoarea existenței plenare a romanului.

CORNELIU NISTOR

---

*) Werner Welzig, *Der deutsche Roman im 20. Jahrhundert*. Stuttgart, Alfred Kröner Verlag, 1970.

[1] Nicolae Balotă, *Marginalii la....*, în R.-M. Albérès. *Istora romanlui modern*, Buc., E.L.U., 168, p. VII.

[2] Morton White, *The Decline and Fall o the Absolute*. in *The Age of Analysis*. A. Mentor Book, 135, p. 13—21.

[3] Michel Raimond. *La crise du roman*. Paris, José Corti. 1968, p. .

[4] Inhab Hassan, *La crise du héros dans le roman américain contemporain*, Paris. Minard. 1963.

[5] Adrian Joffre, *Romanul contemporan și relativizarea valorilor*, în *Ateneu*, 1965. nr. 9, p. 13.

[6] W. Welzig. *lucr. cit.*, p. 3.

[7] *Ibidem*

[8] E Kahler, *Sakularisierung des Teufels. Thomas Manns Faust. Die neue Rundschau*, 1968. p. 185.

[9] *Apud* W. Welzig, *lucr. cit.*, p. 2.

[10] *Ibidem*, p. 4.

[11] Nicolae Balotă, *lucr. cit.*, p. VI—VII.

[12] W. Welzig. *lucr. cit.*, p. 9.

[13] cf. *Franz Kafka Today*. Madison. The University of Wisconsin Press, 1963.

Kurt Kusenberg

o poveste serioasă

Sigrist, un cunoscut scriitor, și-a cîștigat pîinea de toate zilele scriind povestiri hazlii. În timp ce le scria, se strîmba într-un mod ciudat și rîdea încet, atît de vesele îi păreau scrierile sale. Dar pînă și cititorii lui erau de acord că povestirile acelea ar fi vesele și pentru că oamenilor le place să se distreze. Sigrist ducea un trai îndestulat.

Într-o zi, săturat de pozne, luă hotărîrea de a compune o poveste serioasă. Nu fu de loc așa de ușor cum își închipui, deoarece, parcă în virtutea obișnuinței, încercă să lanseze ici și colo cîte o glumă cu totul inadmisibilă în noul context. Abia după ce Sigrist cumpără un stilou nou, neplăcerile încetară treptat și el își putu vedea mai departe, în liniște, de treabă.

Scriitorul stătu timp de cinci săptămîni, neclintit, în fața biroului de lucru, fără să se strîmbe, fără să rîdă măcar o dată și în felul acesta compuse zilnic cîte două pagini, pînă cînd acțiunea serioasă fu dusă la capăt. Veni atunci și acel ceas în care, potrivit unui vechi obicei, Sigrist își citi lucrarea prietenilor, pentru a urmări ce efect produce asupra lor. El făcu asta cu plăcere, căci prezentarea orală îi oferea prilejul să aibă o vedere de ansamblu asupra propriei creații, lucru imposibil de realizat în timp ce asuda asupra ei. Pe deasupra, el însuși putea auzi astfel, pentru întîia oară, povestea care, elaborată fiind în bucăți și cu mari eforturi, nu-i mai rămăsese în minte în ansamblul ei.

La început citi cu o oarecare sfială, de teamă să nu-i dezamăgească profund pe admiratorii muzei sale vesele; pe urmă, sub aripa muzei, glasul său prinse curaj. Dar de data aceasta obișnuitele și molipsitoarele rîsete nu-i mai întrerupseră lectura. În locul lor,se așternu o tăcere care era pasibilă de orice fel de interpretare, de la cea mai puțin plăcută, la cea mai favorabilă. Sigrist nu făcea parte din tagma acelor recitatori insuportabili care nu-i slăbesc nici măcar o clipă din ochi pe ascultătorii lor. Cînd aruncă însă. din simplă întîmplare, o privire în jur, constată cu indignare că doi dintre prieteni fuseseră furați de somn. Acest lucru il leză destul de profund, dar nu se manifestă în acest sens, și-și văzu mai departe de citit. Nu știa dacă vina era a celor doi somnoroși, care de-acum sforăiau simțitor, sau era urmarea efortului neobișnuit în prezentarea unei povestiri serioase ori poate chiar povestea în sine era vinovatul principal? Oricum, Sigrist însuși fu cuprins de oboseală. Vocea-i deveni tot mai tărăgănată și mai greoaie și, după o propoziție deosebit de intinsă și virtuoasă, liniștea se așternu peste tot. Pleoapele lui Sigrist se-nchiseră, manuscrisul îi scăpă jos din mîinile moleșite. Gîndindu-se la atribuțiile sale de gazdă și de scriitor, Sigrist mai deschise o dată ochii și se văzu înconjurat din toate părțile de oameni care dormeau. Apoi adormi și el.

N-o să ne creadă nimeni cu adevărat, dacă spunem că toată societatea a dormit dusă pînă în dimineața următoare. Dar așa a fost și basta. Cînd prietenii se treziră, se scuturară, se întinseră, iar soarele se afla în fața ferestrei. Afară începuse de mult munca. Ca niște oameni deștepți și toți cu spirit ascuțit, își dădură seama imediat de sensul întregii povești. Sigrist reușise să elaboreze o operă care, cu o forță irezistibilă, adormea pe orice cititor Ce cadou pentru omenire! Și lumea a aflat curînd cele întîmplate. Povestea lui Sigrist a fost tipărită, cunoscînd o largă răspîndire. Sub orice pernă, pe orice noptieră, puteai găsi cîte un exemplar al operei dătătoare de somn. Oameni sănătoși sau bolnavi o citeau adormind apoi și cine avea intenția să facă un bine cuiva, citindu-i această operă, avea prudența ca înaintea lecturii să-l așeze comod și moale, căci în cele din urmă nimeni nu putea rezista cuvintelor amețitoare. Se înțelege de la sine că Sigrist a ajuns cu timpul nu numai un om cu stare dar și un binefăcător lăudat pretutindeni.

Un singur lucru părea ciudat și a dat lumii multă bătaie de cap. Nimeni nu știa cum se termină povestea, pentru că nici un cititor nu reușise să ajungă pînă la ultima pagină. Oamenii sănătoși adormeau în cursul pirmelor pagini. cei nervoși ajungeau ceva mai departe. În cazuri de insomnie persistentă, se zice că s-ar fi ajuns chiar pînă la jumătatea povestirii, acea faimoasă pagină 35, de care știau doar cei cîțiva aleși. Faptul că unii mai vicleni au citit pur și simplu sfîrșitul povestirii nu le-a fost de nici un folos. Cum s-au trezit, au și uitat totul. S-a ajuns acolo încît circulau zvonurile cele mai contradictorii cu privire la încheierea vestitei opere a somnolenței și Sigirst fusese invitat din mai multe părți să destăinuiască ceea ce, oricum, știa mai bine. Dar n-o făcuse, dimpotrivă se înconjurase de o enigmatică tăcere care i se potrivea de minune. De fapt nici n-ar fi avut mare lucru de spus. Căci nici el nu mai știa mult decît că povestirea se termină printr-un somn profund.

În românește de
H. FASSEL și
ANGHEL DUMBRAVEANU

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Romându, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacție), Emil Vlaicu.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara Piața V. Roaită nr. 3. — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă !

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic Serie nouă Timișoara 12 pag. 1 leu

Clopoțelul

În fiecare toamnă a vieții noastre există o zi în care ne spălăm pe față cu roua candorii, ne ștergem ridurile și, aburind oglinda, facem să dispară bruma de pe tîmple. Undeva, în suflet, clinchetul unui clopoțel ne înfioară și măcar pentru o clipă ne simțim copii. Alături de copiii noștri copleșiți de emoția primei zile de școală, noi înșine copii, avem sentimentul că de-abia acum pornim la drum sau că reluăm un drum atît de cunoscut, încît ni se pare nou și ciudat. Clopoțelul sună. E o chemare dulce, îndepărtată și apropiată ; începe școala.

Am pregătit ghiozdanele. Copiii, amețiți de forfota noastră, ne privesc uimiți și noi am uitat ce-am gîndit atunci cînd strîngeam la piept primul abecedar.

În fiecare toamnă se culeg roadele unui an de muncă. Natura, darnică, în veșmînt de sărbătoare, cîntă izbînzi. Clopoțelul vestește încă un început. Rodnicia anotimpului este un îndemn pentru frunțile aplecate peste litere.

Există această zi în care ne aflăm din nou la începutul drumului. Lacrimile dintr-o lume trecută s-au uscat, înflorește acum în toamnă o floare prețioasă, floarea copilăriei fericite. Un zîmbet ca un autograf pus pe o petală fragedă, luminează ceasul dimineții.

Sună clopoțelul, sună clopoțelul și copiii de azi si cei de ieri pășesc spre mîine.

Noul an școlar stă sub semnul recentei Conferințe Naționale a partidului. Directivele înaltului for ne dau perspectiva unui nou mod de a înțelege învățămîntul. Școala trebuie să însemne nu numai educație și instruire teoretică, dar și cunoștințe practice și calificare profesională. În acest sens, de la tribuna Conferinței, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea că „este necesar să se organizeze astfel procesul de învățămînt încît la terminarea fiecărei etape — școala de 10 ani, liceul — tînărul să capete asemenea cunoștințe care să-i dea posibilitatea ca în cazul cînd nu-și continuă studiile în învățămîntul superior, să se poată integra într-o activitate practică, utilă societății". „Toți tinerii trebuie ajutați să posede un larg orizont de pregătire profesională", iar „școala trebuie să asigure cunoștințe generale mai largi în domeniul fiecărei profesii".

Absolventul va fi un om întreg, adică apt pentru deschiderea spre știință și spre cultură și, în același timp, prin calificare profesională, capabil de a fi util imediat.

Vîrsta catalizează nostalgii și amintiri. Acestea însă nu dau decît un parfum discret sentimentului pe care-l avem în fața prezentului, în fața prefacerilor și a înnoirilor.

ORIZONT

Școala-Exigență și perfecționare

Interviu cu PETRE RADU, inspector general al Inspectoratului școlar județean Timiș

Întîi, desigur, telefoane. Tovarășul inspector general e la minister. Încercați mîine. Mîine : tovarășul inspector general e într-o ședință cu directorii. Încercați mîine. Mîine de dimineață, cît mai de dimineață. Mîine : Trimiteți întrebările. Ni se fixează, totuși, cu amabilitate, o întîlnire matinală. Ne înfățișăm, deci, la ora cînd abia apăruseră primii solicitanți.

— Sub semnul ideilor Conferinței, anul școlar 1972/73 . . .

— Sub semnul sarcinilor trasate de Conerința Națională a Partidului, anul 1972 (pentru noi, 72/73) trebuie să ducă la un salt calitativ în toate domeniile de activitate Pentru cadrele didactice, în perfecționarea pedagogică, metodică, în ridicarea nivelului de cunoștințe profe-

VALERIU GANEA

(Continuare în pag. a 4-a)

crejon

Brazii de la Fîntînele

N-am să uit niciodată brazii de la Fîntînele. Umăr lîngă umăr, drepți și păduroși, cu țundra lor verde-argintie, zguduiți de furtuna ce se pregătea peste Apuseni, ei mi s-au părut un codru omenesc, aducînd cu acei luptători populari moți care, în 1848, și-au apărat libertatea și pămîntul.

N-am să uit niciodată brazii de la Fîntînele. Sub poalele lor se bifurcă alese drumuri ale Apusenilor, cel vechi, dinspre Mărișel, care a dat Revoluției pe eroina moțoaică Pelaghia Roșu și cel nou, spre Beliș, care duce spre marele baraj al lacului de acumulare, pentru noul sistem hidroenergetic de pe Someș, ce își va arunca nu peste mult luminile asupra pustietăților de pe-aici.

N-am să uit niciodată brazii de la Fîntînele Sub umbra lor gigantică se înalță tăcutul monument funerar de piatră aspră, ca un memento al istoriei sîngeroase, dar drepte, de pe aceste locuri. O piatră cioplită fără finețe, în care meșterul anonim a săpat însă cuvintele înțelepte ale Iancului : „Sau punem pumnul în pieptul furtunii, sau pierim !".

N-am să uit niciodată brazii de la Fîntînele. Se pregătea o furtună peste munți și ei, brazii, așteptau furtuna cu supunere și mîndrie. Părea că ei chiar se simt bine în acea furtună. Nori, cum numai în munți se adună, coborau asupra lor, să-i întunece. Iarba, de un verde curat, de smarald lucitor, părea însăși oglinda pădurii în care ei se reflectau. Deodată, s-a deslănțuit furtuna. Știți cum stăteau brazii sub biciuirea ploii ? Parcă ar fi băut veseli, cu gura larg deschisă, șuvoaiele de sus. Și cînd totul s-a liniștit, cînd cerul s-a limpezit și a devenit aidoma apei care spintecă în vale muntele, cînd frunzișul ud ar fi fost destul să-l atingi doar cu un deget ca el să lase brusc peste tine boabele sale diamantine, atunci ai fi putut să vezi brazii de la Fîntînele, drepți și buni, ca strămoșii acestor pămînturi, vibrînd întineritor.

Atunci, ca să nu uit niciodată brazii de la Fîntînele, am intrat năuc și fericit în acea horbotă verde și udă și am căutat din ochi un brădulet pe care aș fi putut să-l ocrotesc cu gingășie, departe de munții lui. Atunci, căutînd, am și găsit un asemenea brădulet de-o șchioapă. Acele sale ude sclipeau ca argintul. L-am scuturat de apă și l-am luat cu mine cu pămîntul lui cu tot agățat de rădăcini, și l-am adus din bătrîna Transilvanie aici, unde stau eu, să-mi fie martor al acelor locuri, al acelor timpuri și să se prindă și să crească.

ION ARIEȘANU

Munții lui Avram Iancu

Punțile noastre vin din istorie,
Din dorul Iancului soarele frunților,
Călătorind către lumină
Logodnicul stelar al munților.

Iar brazii căutau limpezimile,
Flacăra din inima jarului.
Stejarul păstrează această efigie,
Iancule, fiu al stejarului.

Crai de foc pentru noi ai purtat
Libertatea în focul plămînilor,
Munții tăi, au învins, au învins
În marele vis al românilor.

DAMIAN URECHE

Anul XXIII

joi 14 septembrie 1972

20

(238)

cronica literară

Arbore genealogic

1. Fiecare actor vrea să joace Hamlet, mai fiecare literat vrea să scrie eseu. Din nimic, eseul a devenit certificat de nobleţe, un fel de castel fastuos pentru proaspeţii îmbogăţiţi ai inteligenţei. Tradus în frază tipărită, mai vechiul „cîtă inteligenţă, atîta dramă" ar suna : „cîtă inteligenţă, atîta eseu".

Dacă ar fi trăit azi, monsieur Jourdain (înger păzitor, mai mititel, al vocaţiei creatoare), s-ar fi descoperit eseist.

Există însă cărţi care ruşinează mica barbarie a improvizaţiei eseistice. Una dintre acestea ar fi *Bunul simţ ca paradox* de Alexandru Paleologu.

Prima calitate a eseurilor lui Al. Paleologu ar fi aceea a întoarcerii la obîrşii. Îl citesc pe Al. Paleologu aşa cum îl citesc pe Montaigne, adică detaşat de toate mizeriile care mi-ar putea parazita lectura : Alexandru Paleologu este un eseist pur, creator de eseu şi nu de erzaţ eseistic, un adevărat maestru al genului.

2. Există multă bătrîneţe şi multă fugă de bătrîneţe în scrisul lui Al. Paleologu. Într-un anumit sens, eseistul e un dogmatic (dacă vreţi : „precum atunci, şi azi întocmai / ascunse lumi păstrează dogma") : *bunul simţ* nu mai e, aşa cum ştim de la Descartes, lucrul cel mai bine împărţit de pe lume, de vreme ce el, bun simţ, se poate constitui ca paradox. Aşa cum cuvintele s-au abătut de la natura lor originară, şi *bunul simţ* s-a abătut de la ea, devenind *altceva*. El a fost pervertit de fraze de duzină, de maculatură de serie ori de idei rău înţelese. Argument al inteligenţei, *bunul simţ* derivă dintr-o filozofie (exact : filo-sofie) adică iubire de înţelepciune, Filozofii nu sînt pentru autor numai autorii de tratate, ci şi scriitorii : pentru Alexandru Paleologu, Mihail Sadoveanu este un mare filozof, cel mai mare filozof român după Eminescu, un eseu este consacrat filozofiei lui Caragiale, ş.a.m.d. În acest spaţiu al originilor, scriitorii ar fi de două categorii : cei care acceptă *cosmosul* (în sensul grec al cuvîntului) şi cei care îl refuză : tema „cercetărilor" lui Al. Paleologu ar fi deci „cosmosul", lumea ca armonie. Studiile din *Spiritul şi litera* abundă în digresiuni, digresiuni ample care duc, într-o direcţie, la lămurirea *naturii originare* a termenului introdus în discuţie, iar, la alta, la comentariul „*faptului de viaţă*" prezent în operă. Natură originară, fapt de viaţă, nici o contradicţie între cei doi termeni, primul fiind morala celui de al doilea. Semnificativă mi se pare pasiunea lui Al. Paleologu pentru *Jurnalul* lui Maiorescu (vezi „Spiritul şi litera") cartea cea mai seacă, cea mai lipsită de înflorituri din toată literatura română. *Însemnările zilnice*, scrie autorul, *nu sînt o confesiune, ci o disciplină a autocunoaşterii, sau nişte „exerciţii spirituale"*.

Drumul autocunoaşterii (disciplina autocunoaşterii) trece prin cuvînt (logos). Un termen (preferat) al lui Alexandru Paleologu, splendid, este *logomahia*. Nu există disciplină a autocunoaşterii fără logohamie, dar nici dogmă nu există fără ea. Orice disciplină a autocunoaşterii sfîrşeşte în *dogmă*, după cum orice dogmă presupune, îndărătul ei, o ,disciplină" sofistică. *Bunul simţ* ca paradox reprezintă sofismele (în sensul „înţelept" al cuvîntului) unui filo-sof.

3. Un *eu* (mai exact : EU) priveşte sfidător în cartea lui Alexandru Paleologu, şi demonstraţia începe printr-o sfidare sau printr-o ironie. Urmează un şir de întrebări şi răspunsuri, un soi de maieutică ce îl plimbă pe cititor prin toate basmele lucidităţii. *Faptul* în sine nu mai contează, contează drumul către adevăr, lupta cu ideile. *logomahia*. După ce un eseu conturează biografia Yvonei Blondel (eseul ţintind spre altceva) un subsol ne atrage atenţia : „Ulterior am aflat că imaginea pe care o dădeam asupra vieţii Yvonei Blondel era în întregime falsă. Singurul element veridic în versiunea mea e că a fost într-adevăr căsătorită cu un român, că a trăit cea mai mare parte a vieţii la ţară". Un eseu, *(Valorile consacrate şi iconoclaştii)* încheie cu : „*Marile valori consacrate nu sînt dosare închise : ele sînt reluate în discuţie* ... etc. pentru ca următorul eseu (Iconoclaştii şi valorile consacrate) să înceapă astfel : „Cred că am spus o prostie sau, în orice caz, nu am nuanţat cum trebuie. Iconoclaştii, marii, adevăraţii iconoclaşti, „revoltaţii" camusieni, nu contestă, de obicei, valorile consacrate ale poeziei" ...

Toate acestea aparţin ironiei şi cititorul comod se împotmoleşte printre ele, căzînd în tot felul de capcane. *Bunul simţ ca paradox* e o carte *ironică*, ironică în sensul socratic al cuvîntului.

4. Stabilite fiind acestea, trebuie să ne întoarcem la „*Spiritul şi litera*" pentru a constata că în „Cuvîntul înainte" al acelei cărţi există fraze ce evidenţiază mai clar şi natura cărţii de faţă : „Paginile acestea cuprind confidenţele unui maniac care simte nevoia să se întreţină cu alţii despre slăbiciunea lui (lectura n.n.). Autorul nu are firea unui cărturar, şi spiritul său e departe de a fi unul ştiinţific. E imprudent şi nestatornic în îndeletniciri şi apucături ; n-a ştiut să se ferească nici de influenţe dubioase, nici de atitudini hazardate. Din inadvertenţă, distracţie sau curiozitate, s-a pomenit în variate avataruri, care i-au sporit mult de tot cunoştinţele despre lume şi viaţă. În privinţa aceasta, fără nici o modestie, se pretinde într-adevăr priceput".

Dar lumea şi viaţa nu sînt nimic fără cărţi (Există, fireşte, şi cărţi nescrise, dar în esenţă tot cărţi). Cîtă literatură, atîta viaţă (Nu invers).

„Paradoxele" ca şi „morala" eseurilor lui Alexandru Paleologu derivă din lecturi foarte solide. Cîteva cărţi sînt iubite patetic de scriitor, şi în jurul personajelor lor, nenumite, se încheagă întrebările. Tot lîngă ele se încheagă şi idiosincrasiile criticului.

Refuzul e violent, şi nici un nume nu intimidează. „Scrisorile a IV-a şi a V-a exprimă un năduf destul de ordinar, plin de înfumurare şi suficienţă". „G. Călinescu spunea că femeia e o fiinţă doar fizică, în vreme ce bărbatul ar fi „metafizic". Iată (...) o judecată pripită şi de o penibilă suficienţă". Cîtă literatură, atîta viaţă, să ne amintim premiza. O lectură paralelă a unui doct studiu de literatură comparată (Bazil Munteanu, Un mare neliniştit: Don Juan) şi a eseului lui Al. Paleologu despre Don Juan ar ilustra nu atît intersecţii,, cît o pasiune polemică.

În literatura de azi, Alexandru Paleologu e unul dintre reprezentanţii spiritului muntean. Printre numele la îndemînă (şi îmi cer, totuşi, scuze, fiind că se ştie că orice comparaţie şchioapătă), Odobescu, apoi, Şerban Cioculescu. Tot prin spirit polemic, o vecinătate : Alexandru George.

Şi cînd scriam că orice comparaţie şchioapătă, aveam în vedere adăugirea: parcurgem „*Bunul simţ ca paradox* cu sentimentul că în salonul nu mai ştiu cărei doamne Récamier *e* un loc gol, că în urmă cu ani s-au rostit cuvinte sclipitoare ce, printr-un efort al timpului, se întîmplă să fie actuale. Scriitorul e un fel de rentier al spiritului, al cărţilor citite în linişte altădată, al faptelor (necunoscute nouă) trăite altădată. Şi toate aceste subsoluri, în alb pentru noi, dau cărţii nu ştiu ce notă de senzaţional, de misterioasă luptă cu demonii necunoscuţi ori doar bănuiţi de cititor.

5. Scriam, în început, că există multă bătrîneţe în cartea lui Al. Paleologu. Să ne explicăm. Tînăr încă, G. Călinescu e, structural, un bătrîn. În *Cartea nunţii*, carte care, probabil, ar echivala o experienţă personală, reuşiţi sînt bătrînii, tinerii fiind, artisticeşte vorbind, nuli. Şirul de exemple ar putea continua. Cărţile nu se citesc, cărţile se recitesc, scrie Alexandru Paleologu, consemnînd că nu i-a citit pe Claude Simon, nici pe Bellow, nici pe cutare sau cutare (cum vedeţi, nu sînt în stare să enumăr prea mulţi)". Este foarte adevărat, cărţile se recitesc, nu putem decît să-i dăm dreptate lui Alexandru Paleologu. Dar pentru a le reciti, ele trebuie *citite* într-o tinereţe care trebuie şi ea să existe pentru *a le descoperi*. Fiecare generaţie are cărţile ei provizorii, dar nu e firesc să fie aşa ?

Sînt acestea, în fond, banalităţi, pe care le recapitulez fără nici un fel de satisfacţie : le scriu doar pentru a ajunge la concluzia acestei permanente „fugi de bătrîneţe" a autorului : moralist fiind, fuge de morală, dogmatic, de „dogmă". În *Scrisorile din Italia* e notată mereu ţinuta vestimentară : „Petrecusem o zi superbă, plimbîndu-*mă* de dimineaţa pînă seara, cu picioarele goale prin Forum şi prin oraş, băgîndu-mi-le, împreună, împreună cu braţele şi gîtul, prin toate fîntînile şi bazinele ..." „Umblu ala, *solus, pauper, nudus* cu senzaţia perfectei libertăţi".

Portretul artistului la bătrîneţe, consacrat lui Pallady, memorialistică, parabolă, etc. ni se pare, în fond, o explicaţie : aceea a cosmosului „artistului la bătrîneţe", care reprezintă, în fapt, lumea acestei cărţi : un fel de cupolă peste coloanele unui edificiu perfect proporţionat. Trimitem cititorul la el, convinşi fiind că un rezumat al lui ar însemna masacru de neiertat.

C. UNGUREANU

*) Alexandru Paleologu, *Bunul simţ ca paradox*, Editura Cartea Românească, 1972.

EMINESCU în actualitate [I*]

Lucru ciudat, de cîte ori medicii îndrăznesc să supună analizei viaţa şi opera marilor spirite creatoare, criticii literari se supără foc. Astfel, celebrele monografii patografice ale lui P.J. Möbius, închinate lui J.J. Rousseau, J. W. Goethe, A. Schopenhauer şi Fr. Nietzsche au declanşat la începutul secolului adevărate potopuri de cerneală şi zeflemea ; asemănător, două decenii mai tîrziu, analizele psihopatologice ale lui E. Laurent, E. Dühren şi H. Rau, consacrate Marchizului de Sade şi vremii sale. Nu mult mai tîrziu, cu aceeaşi enervare şi suspiciune au fost primite şi studiile, azi clasice, ale lui S. Freud, N. Ossipov şi I. Neufeld, privind originile unor simptome demne de a fi luate în seamă de medicina modernă din viaţa şi activitatea lui Leonardo da Vinci, J.W. Goethe, L.N. Tolstoi, şi F.M. Dostoievski, deşi în jurul anului 1920 nimeni în lumea ştiinţelor nu s-a mai îndoit că după trei decenii de continuă adîncire a metodei şi rezultatelor obţinute în psihanaliză, aportul acesteia nu poate fi ignorat de istoria culturii, sociologie, caraterologie, etică şi pedagogie, fără ca ele să înregistreze o serioasă rămînere în urmă în cunoaşterea multilaterală a condiţiei umane, propusă de Milhaud încă la sfîrşitul veacului trecut ca singura problemă adevărată a ştiinţei moderne.

Încă în plină afirmare a junimismului, teoriile lui Lombroso au stîrnit interesul intelectualităţii româneşti. Minte trează, în continuă confruntare a propriei concepţii sociale şi artistice cu concepţiile literare din apus, I. L. Caragiale — cu alte cuceriri ale naturalismului şi neoromantismului, ca teoria eredităţii şi parapsihologia — a înglobat unele din datele lor cu scontate efecte de modernitate în nuvelele Păcat, O făclie de paşti, şi La hanul lui Mînjoală. Nu mai puţin interesante, reflexele unor similare simptome, complexe şi manii în scrisul fiului său M.L. Caragiale. Să mai adăugăm oare că sub ochii lor, ca într-o adevărată pepinieră a derogării de la profilul normal, s-au petrecut destule şi la noi în viaţa socială şi literară a vremii, fiind eternizate de ei în pagini de mare valoare ? Criticii şi istoricii literari ar merita să mediteze asupra acestui fapt, cînd se abat din timp în timp din contemplarea frumosului pur în literatura noastră spre a primi cu zgomotoase semne de oprobiu cutezanţele unor outsiders ai medicinei noastre ca Dr. A. Sunda, Dr. C. Vlad, Dr. C. Bacaloglu şi, mai nou, Dr. Ion Nica, angajaţi în a elucida condiţionalitatea neegalatei tragedii personale a celui mai mare cîntăreţ al versului românesc.

Suferinţa ţine inseparabil de condiţia umană şi ea a fost recunoscută în acest sens ca şi în funcţia ei creatoare de destin din clipa primei licăriri a conştiinţei umane. Cele mai vechi mituri ne vorbesc despre originea imperfecţiunii şi incompletitudinii fiinţei omeneşti, la fel ca despre efortul omului de a restaura armonia şi fericirea vieţii. În condiţiile istorice ale societăţilor de clasă, fenomenul înstrăinării a format şi mai formează unul din motivele de bază ale neliniştei existenţiale, iar stările de limită care rezultă din înstrăinare au inspirat din totdeauna opera marilor creatori. Nu mai puţin bolile În consecinţă nu trebuie să ne mire, dacă cu accentuata afirmare în preromantism şi romantism a personalismului, în estetica ultimului veac, teoria „pathosului" s-a bucurat de un interes mereu crescînd şi de interpretări din ce în ce mai îndrăzneţe şi adîncite.

Într-o perioadă a marilor cuceriri în ştiinţă, cînd unii geneticieni ca J. D. Watson şi F.H.C. Crick au reuşit să definească genele în funcţie de structura moleculelor DNS, iar cercetătorii de la Houston, de sub îndrumarea lui Roger Guillemin, să realizeze în laborator sinteza unui hormon cerebral, teoria eredităţii, a structurilor somato-psihice şi a conştiinţei umane se află în faza unor noi interpretări şi soluţii ştiinţifice. Le-a premers pe plan epistomologic şi gnoseologic elucidarea tot mai adîncită de către C.G. Jung, şi R. Woltereck a structurilor subconştientului, îndeosebi a condiţiilor sale apriorice, în care privinţă la noi a excelat cu teoria dubletelor categoriale Lucian Blaga. Concomitent cu aceste cuceriri se înregistrează însă, în mod curent, pe baza unui material clinic riguros, selectat, noi cunoştinţe şi o nouă înţelegere în domeniul patologiei generale şi mentale.

Să ne amintim că acum un secol şi mai bine, în convorbirile sale cu Eckermann, Goethe a indentificat calitatea romanticului cu patologicul. Nu-i vom descifra aici implicaţiile. Nu putem trece însă uşor peste faptul că aproape concomitent cu Goethe — şi deci cu trei sferturi de veac înainte de S. Freud — unul din marii promotori ai mişcării romantice, criticul şi istoricul literar A. W. Schlegel, a ajuns în analizele sale pertinente ale fenomenului liric la concluzia : „Dichter sind doch immer Narzisse" : poeţii sînt totdeauna narcişi". Şi concluzia rezistă analizei ! În mod sugestiv ea ne dezvăluie una din trăsăturile principale ale comportamentului poeţilor romantici în genere, în raport cu mediul extern, raport de tip negativ ; în acelaşi timp ne indică prin simbolul folosit vechimea acestei trăsături, sugerîndu-ne chiar că ne aflăm cu ea în faţa unei permanenţe psihologice. Aşadar, intrînd de acuma în problematica lucrării recente a doctorului I. Nica, consacrată „explorării cauzale a personalităţii" lui M. Eminescu, nu vom putea iscăli de la capul locului la atacul mînios cu care el tratează interpretările psihanalitice ale doctorului C. Vlad, întrucît narcisismul invocat de acesta din urmă la interpretarea patografică a personalităţii Luceafărului poeziei româneşti, departe de a fi un element „cu totul fantezist", constituie dimpotrivă după Schlegel, o marcă de totdeauna a firii poetului romantic. Doar o greşită reinterpretare a teoriilor freudiene de către unii adversari nu tocmai oneşti din primele trei decenii ale veacului a împovărat narcisismul cu ordinul unui simptom reprobabil. Altminteri nu narcisismul constituie partea slabă a interpretării doctorului C. Vlad. În 1932, cînd i-a apărut lucrarea, nici opera lui Eminescu, nici documentele vieţii sale n-au fost încă suficient de bine cunoscute. Să amintim că cele trei volume de antume ale ediţiei critice pregătite de D. Panaitescu-Perpessicius au apărut în 1939, 1943, şi 1944, iar cele două volume de postume în 1952 şi 1958, în sfîrşit culegerile de poezie populară în 1963, iar volumele de documente adunate şi selecţionate de Z.N. Pop în 1962 şi 1969. Lipseşte în schimb pînă astăzi o editie critică a operei în proză şi a publicisticii eminesciene, a corespondenţei, şi iconografiei indispensabile. În condiţiile acestea, orice interpretare este sortită să rămînă incompletă şi necesarmente ipotetică.

Ne-a surprins în anexele lucrării doctorului I Nica prezenţa, aprig comentată în 1962 după „descoperire", a fotografiei lui Eminescu la 18 ani. Falsă sau nu, se poate oare că într-o lucrare ce-şi propune studiul somatopsihic al poetului tocmai această fotografie să nu

EMINESCU în actualitate [II*]

O judecată critică trebuie să pornească de la recunoaşterea seriozităţii şi ţinutei intelectuale ridicate a lucrării lui Ion Dumitrescu **Metafora mării în poezia lui Eminescu.** Pînă în prezent, lucrarea cunoaşte doar un succes de stimă. Dar ea merită mai mult : ea merită să fie pusă în discuţie.

Ion Dumitrescu încearcă un început de sistematizare în cîmpul semantic al metaforei eminesciene a mării. Dar el nu întrebuinţează conceptul modern de „cîmp semantic" şi faptul nu e lipsit de repercusiuni. Dinamica interferenţelor între diferitele sensuri metaforice, pe care autorul, de altfel, tinde s-o pună în lumină, ar fi avut nevoie de un suport teoretic care să permită o descriere mai hotărît multirelaţională a semanticii figurative eminesciene, precum şi o mai nuanţată stratificare a nivelelor personalităţii creatoare angajate în opera eminesciană.

Cercetătorul propune de fapt un model de sistematizare, o metodă de studiere a metaforei şi, în acest sens, cartea sa merită o atenţie mai largă decît pînă acum. În legătură cu acest fapt , considerăm că polemica sa, pe deplin îndreptăţită, cu autorii **Dicţionarului limbii poetice a lui Eminescu,** ar fi putut fi mai amplă, mai detaliată. În orice caz, cele şapte tîlcuri fundamentale ale metaforei mării în poezia lui Eminescu, stabilite cu remarcabil discernămînt de autor, chiar dacă nu epuizează sfera semantică a termenului, sînt un bun cîştigat pentru istoria literară şi mai ales pentru stilistica noastră. Cele mai convingătoare, mai fine ca analiză şi mai strîns argumentate ne par capitolele : **Marea — scenă alegorică a istoriei, metaforă a zbaterii zadarnice : Marea — metaforă a vieţii. Oceanul de gheaţă, metaforă a vieţii deznădăjduite ; Marea — oglindă a omului aspirînd spre ideal ; Marea — metaforă a eternităţii şi Marea — metaforă a infinitului.** Capitolul **Marea — metaforă a spaţiilor morţii** se reduce la analiza sonetului **Veneţia,** precizînd că tîlcul respectiv a mai fost discutat în alte capitole. Dar tocmai aici, în unificarea tîlcurilor, în interferenţa lor, cercetătorul ar fi fost ajutat prin elaborarea unei concepţii moderne, ştiinţifice despre cîmpul semantic Ca să ne oprim numai la un singur aspect, ar fi fost interesant de studiat efectul estetic recurent, de îmbogăţire şi uneori chiar de metamorfozare a cîmpului semantic prin revenirea asupra variantelor, în urma unor intuiţii creatoare apărute ulterior, în timpul lucrului la alte poezii.

În sfîrşit, o discuţie aparte ar merita capitolul **Marea — metaforă a voinţei metafizice** şi o dată cu el întreaga concepţie a lui I. Dumitrescu despre rolul lui Schopenhauer în creaţia eminesciană — rol după părerea noastră din cale-afară supradimensionat. Filozofiei schopenhaueriene i se acordă un loc de primă importanţă chiar în compoziţia subconştientului lui Eminescu. Dar întreg capitolul **Poetul în căutarea metaforei ; înfiriparea ei între subconştient şi conştiinţă** este. după părerea noastră, controversabil. Evident, nu este obligatoriu să recurgem la referinţe la subconştient în analizele literare, dar atunci cînd o facem s-ar cere să avem o concepţie mai clară, mai ştiinţifică despre psihologia abisală. Interpretarea psihanalitică a motivelor eminesciene, inclusiv cel al mării, întreprinsă de G. Călinescu, a rămas fără continuare, aşa-zişii călinescieni ferindu-se de problematica subconştientului ca de necuratul. E limpede că I. Dumitrescu a studiat temeinic lucrarea lui Călinescu, totuşi se mulţumeşte s-o expedieze într-o frază. Nu ne mai oprim mai pe larg asupra faptului că pînă azi nimeni nu a discutat cu competenţă şi bună credinţă lucrarea de pură psihanaliză a neîndreptăţitului dr. Vlad. Dar, bineînţeles, I. Dumitrescu are dreptul să fie un adversar al lui Freud. Are dreptul să fie şi un adversar al lui Jung, deşi foarte frumoasele corelaţii pe care le stabileşte în corpul cărţii între sensurile mitice populare ale mării şi creativitatea eminesciană ar fi putut în chip firesc duce spre discutarea problematicii arhetipurilor. Accepţia pe care autorul pare a o da subconştientului se reduce în fapt la anumite fenomene de obnubilare a asociaţiilor în procesul de creaţie. Astfel, fenomenul cel mai important — asupra căruia insistă şi în rezumatul lucrării — i se pare contopirea între reprezentarea lacului şi cea a mării, dat fiind că poetul a văzut lacul înaintea mării. Faptul nu spune mai nimic despre rolul subconştientului în creaţia lui Eminescu, dacă nu cumva lasă să se înţeleagă ceva eronat ; anume că Eminescu se baza în creaţia sa pe observarea realităţii exterioare, că peisajele sale ar fi descrieri de privelişti văzute aevea, cărora li se adaugă termeni de prestigiu luaţi din cultură şi nu, cum ni se pare nouă, peisaje esenţial poetice, imaginare.

În general, Ion Dumitrescu are tendinţa de a reduce înţelesurile metaforei mării la elemente de gîndire teoretică, la un fel de ilustrare în imagini a doctrinei schopenhaueriene. În felul acesta componente fundamentale ale metaforei (creativitatea, afectivitatea, elementele onirice etc.) sînt fie escamotate fie subordonate cu exclusivitate filozofiei metafizice schopenhaueriene.

Autorul încearcă să schiţeze o istorie semantică a metaforei mării, arătînd accepţiunile sale principale în mitologie, în limbă ca atare, în literatura universală şi română — şi acest fapt constituie unul din meritele sale. Viitoarele cercetări stilistice şi mai cu seamă dicţionarele limbii poetice ar fi bine să folosească, îmbunătăţindu-l, acest procedeu ştiinţific de analiză. Cînd însă, pe fundamentul acestei schiţe de istorie semantică, autorul îşi propune să releve noutatea, revoluţia pe care a produs-o în semantica poetică românească poezia lui Eminescu, reuşita e mai puţin strălucită decît ar fi fost de aşteptat.

I. Dumitrescu a intuit o cale foarte interesantă de analiză a creativităţii eminesciene : cuplurile de rime (măriri-Lear, cetăţi-pustietăţi, idealuri-valuri, uitări-dezmierdări, cînturile-vînturile, cuvînt-mormînt). Dar şi de data aceasta, prea ocupat să argumenteze schopenhauerismul poetului, nu aprofundează nici obsesiile (de origini foarte diferite, nu exclusiv filozofice), nici interdeterminările între rime şi imagini, nici dialectica între spontaneitate şi auto-supraveghere vizibilă în combinaţiile circumscrise de cuplurile respective de rime.

Lucrarea **Metafora mării în poezia lui Eminescu** se impune atenţiei şi prin reactualizarea personalităţii lui Caracostea. Uimeşte totuşi că autorul nu leagă cercetările acestuia de curentul structuralist. Analiza expresivităţii efectuate în spirit caracostian ridică unele semne de întrebare. Toate poeticile actuale sînt de acord în a admite pertinenţa estetică a stratului fonetic în poezie. Dar înşirarea numărului şi al poziţiei diferitelor categorii de sunete se dovedeşte de fiecare dată fastidioasă. Poate că expresivitatea din acest punct de vedere ar putea fi mai cu folos studiată pe baza unităţilor intonaţionale decît a celor fonetice. Unghiul din care I. Dumitrescu analizează expresivitatea ni se pare îngust : efectele imitative. Or, muzicalitatea versului eminescian nu exprimă numai figuraţia (respectiv marea), ci şi tîlcurile adînci cuprinse şi ascunse, uneori revelate doar printr-un anume timbru, prin anume inflexiuni ale dicţiunii poetice. În felul cum şi-a compus analizele I. Dumitrescu se produce o falie între stratul intelectual şi cel muzical-expresiv al poeziei.

După ce autorul a arătat pe larg multiplele sensuri filozofice cuprinse în metafora eminesciană a mării, după ce a discutat, în continuarea lui T. Vianu — deşi poate cam fugitiv — specificul muzical al versului şi chiar al reprezentărilor vizuale, deci caracterul sugestiv al poeziei lui Eminescu, el ajunge la concluzia cu totul nejustificată de propriile-i analize : clasicism ! Credem totuşi că se poate vorbi mai de grabă, pe baza majorităţii poeziilor şi fragmentelor comentate de I. Dumitrescu, de o evoluţie — e drept discontinuă — a romantismului eminescian spre o rafinare extremă a mijloacelor, spre un impact al sensurilor, spre un anume vag muzical al imaginilor deschizătoare de perspective infinite care-l apropie, în afara oricăror influenţe, de un simbolism de cea mai aleasă factură. Există, desigur, şi o componentă clasică în opera lui Eminescu — şi autorul a subliniat suficient de bine afinităţile cu Goethe — dar în nici un caz eticheta de clasicist nu i se poate aplica unei personalităţi atît de originale şi de bogate ca a Luceafărului poeziei noastre..

ALEXANDRA INDRIEŞ

---

*) „Metafora mării în poezia lui Eminescu".

---

fie analizată iar polemica în jurul ei trecută sub tăcere ? Este un procedeu cu totul arbitrar care lasă să apară într-o lumină problematică şi altele din procedeele lucrării, bunăoară trunchierea şi citarea în subsol a unor texte esenţiale, parada intenţiilor rămase neonorate (vezi îndeosebi p. 81 şi u., resp. 100 şi u.) şi nesistematizarea probelor fundamentale. În acelaşi timp lipseşte din lucrarea doctorului I. Nica cu desăvîrşire sensibilitatea pentru nuanţe şi diferenţieri internaţionale în creaţia poetului, precum în ea nu se analizează în mod ştiinţific nici deosebirile de nivel şi realizare între motivele personale şi extrapersonale de creaţie şi motivele operei de artă, deşi pe multe pagini se stăruie cu lux de detalii asupra mediului, determinantelor etnice şi utilizării conştiente şi programatice a unor elemente de cultură. Vom da un singur exemplu. Lecturile poetului din A. Schopenhauer sînt mereu pomenite, fără însă a se analiza anul verosimil al primelor luări de contact cu opera sa, nici confesia poetului din 1874 că la această dată relativ tîrzie el încă nu a asimilat în mod satisfăcător doctrina înegurată a filozofului german.

Faţă de tonul apodictic al multor afirmaţii ale doctorului I. Nica, contrazise pe pagina imediat următoare („nu există nici o psihoză fatal-ereditară"; „schizofrenia şi psihoza maniaco-depresivă ocupă o situaţie specială ; în cazul lor există o predispoziţie ereditară la boală", p. 81 şi u.), ne-am străduit să ne păstrăm tot calmul. Cînd însă pe aceeaşi pagină, autorul sare de la o faptă la alta şi de la un martor la altul (vezi de pildă pă 117), ne-am simţit mult prea greu încercaţi. Cu un asemenea mod de argumentare se poate dovedi orice.

În rezumat : Un subiect de stringentă actualitate ştiinţifică, dar o lucrare fără metodă ştiinţifică încercată şi fără o sistematizare sever constructivă a faptelor care să permită o lectură definită şi neaccidentată.

ANDREI A. LILLIN

Dr. ION NICA : Mihai Eminescu
(Structura somato-psihică),
Editura Eminescu, Bucureşti, 1972

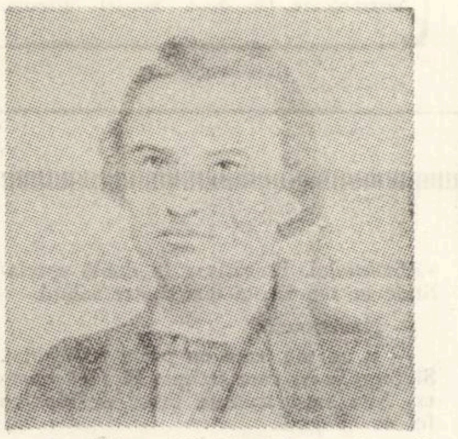

Dr. Nica publică iarăşi această poză, ca portret al lui Eminescu !!! Rugăm posesorii de vechi albume de familie să ne ajute să descoperim al cui este acest portret . . .

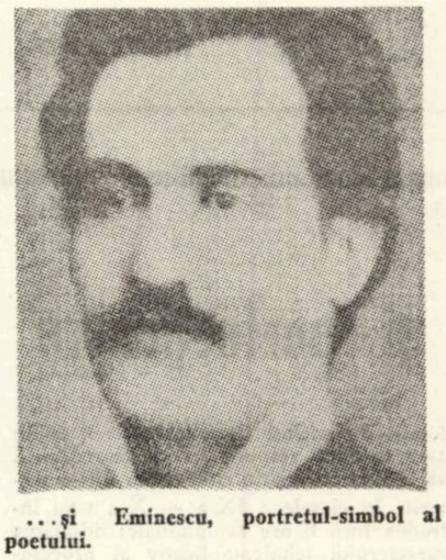

. . . şi Eminescu, portretul-simbol al poetului.

VICTOR EFTIMIU

Horia

În semnul lui s-a ridicat poporul :
Valahi, maghiari, slovaci şi sîrbi, ca fraţii,
De se cutremurară împăraţii
Cînd fulgera şi coasa, şi toporul.

Pe cel ce-a fost răscolitor de naţii
Şi zilelor de mîine vestitorul
Şi viitorului făuritorul
Il judecară grofii şi magnaţii.

Au pus călăi să-l sfîrtece pe roată . . .
Şi, ca să fie pildă pentru gloată,
Sărmanu-i trup în patru-l ciopîrţiră.

Dar visul unei lumi descătuşate
Nu s-a clintit ! Prin el, ne-nfricoşate,
Noroade obidite se-nfrăţiră !

BREVIAR LITERAR

■ O PIESA INEDITA A LUI PAUL CLAUDEL

Publicul parizian a avut ocazia să vadă în luna iulie a.c., o piesă inedită a lui Paul Claudel. Este vorba de „Femeia şi umbra sa", piesă pentru prima dată prezentată la Paris graţie teatrului japonez No. Piesa a fost scrisă în 1923 la rugămintea marelui actor japonez Kabuki Sukuzuko, iar Paul Claudel, pe atunci ambasador al Franţei în Japonia, a creat cele trei personaje ale piesei — două femei şi un războinic — interpretate acum la Paris de actori (exclusiv bărbaţi) ai teatrului No.

■ „LOVE STORY" CA SHAKESPEARE ŞI DANTE . . .

O mare surpriză şi nedumerire în rîndul iubitorilor de cărţi bune : după Shakespeare, Dante, Wagner, Cervantes şi Lewis Carroll Erich Segal cu a sa „Love Story" a ajuns să fie tipărit la editura „Flammarion" în ediţie bilingvă, cinste acordată pînă acum, la această editură, numai „piscurilor" literaturii universale.

■ „FLORILE RAULUI" PE SCENA

Cîntăreaţa şi dansatoarea braziliană Maria d'Aparesida o va interpreta pe doamna Sabatier în „Florile răului", dramatizare şi spectacol coregrafic inspirate din viaţa şi opera lui Charles Baudelaire. Premiera va avea loc în luna octombrie.

plastică

Pictorul timişorean Brutus Haneş (1893–1932)

S-au împlinit 40 de ani de la moartea pictorului timişorean Brutus Haneş, de care foştii lui admiratori şi contemporani îşi mai aduc aminte şi azi ca de un artist cu deosebite calităţi în diverse domenii de afirmare. S-a stins la o vîrstă prematură, cînd abia împlinise 39 de ani. O boală îi măcinase plămînii, ca pînă la urmă să-l doboare. E înmormîntat în cimitirul de pe calea Şagului. Au rămas din opera lui numeroase tablouri, pictate în gen impresionist, în special peisaje şi natură statică, în ulei şi acvarelă. Stăpîn pe desen şi culoare, a realizat mai ales în pastel portrete de o sublimă fineţe. Talentul său multilateral s-a manifestat şi în lumea teatrelor Visul lui era să înfiinţeze şi să organizeze un teatru românesc la Timişoara De tînăr simţea o vocaţie pentru viaţa de scenă. În acelaşi timp a studiat şi publicat nenumărate articole din domeniul artelor plastice şi al teatrelor, cu referire la problema dezvoltării lor în Banat.

Brutus Haneş s-a născut la 28 martie 1893 în Făget, unde tatăl său Toma Haneş, director de bancă. a murit lăsînd trei copii mici. S-au întors cu toţii în casa părintească a mamei văduve. în Timişoara-Fabric. Iscusinţa sa în desen şi pictură a fost remarcată încă din primii ani de liceu. După terminarea claselor secundare şi trecerea examenului de maturitate la liceul din Timişoara, Brutus Haneş s-a dus la Budapesta, unde a urmat trei ani artele-frumoase. În 1920, Octavian Goga, care l-a cunoscut şi i-a apreciat munca de pictor şi de om de teatru, cînd a ajuns ministru, l-a numit inspector al artelor, iar de la începutul anului 1922 director general al artelor pentru Transilvania. În perioada activităţii sale din Bucureşti a realizat şi o mulţime de caricaturi, dovedindu-se un bun desenator şi psiholog, preconizînd o nouă manieră de a trata acest gen artistic, căutînd să-l înfăţişeze pe om într-o postură de expresii satirice, fără prea multe linii, care să corespundă adevăratului şi caracteristicului portret lăuntric. Cu aceste caricaturi a repurtat în capitală cele mai frumoase succese, iar expoziţia sa de caricaturi din anul 1921 deschisă la Bucureşti, i-a adus consacrarea publică de maestru şi în această direcţie. La Lugoj. pictorul Virgil Simonescu, prin caricaturile sale din revista satirică „Scorpionul", şi la Timişoara Brutus Haneş, au iniţiat cu mai multă amploare cultivarea caricaturii. După ei au urmat mulţi caricaturişti în Banat.

Schimbările politice din viaţa publică a ţării l-au determinat şi pe Brutus Haneş să se întoarcă acasă la Timişoara şi să se retragă în atelierul său de pictură. El era un om al artei şi al condeiului. Avea nevoie şi de o viaţă mai puţin agitată. Boala începuse deja să-l supere. Resemnat, şi-a găsit mulţumirea sufletească în pictură şi în scris. Era colaborator la multe reviste sau ziare. Sînt remarcabile articolele de artă şi cultură privitoare la Banat, care au apărut în anul 1930 în presa din Timişoara. Brutus Haneş era şi primul pictor român din Banat care a practicat pe o întindere mai largă pastelul. Se poate spune că a fost iniţiatorul unei şcoli noi în această privinţă. Numeroase capete de studii şi portrete în pastel se află în casele amatorilor şi prietenilor săi. Era cu drept cuvînt considerat maestrul creionului colorat, pe care l-a mînuit cu atîta îndemînare, încît au ieşit din desenul lui minunate opere de artă în pastel. Liniile trase de el erau elegante, iar culorile delicate şi fine. De aceea capetele şi figurile sale, îndoesebi cele de femei ,aveau ţinută şi prestanţă. Portretul său şi cîteva creaţii din opera sa au apărut în revista „Luceafărul" din Timişoara (mai 1935), în cadrul unui studiu scris despre viaţa şi activitatea sa de către Ion Suciu.

AUREL COSMA

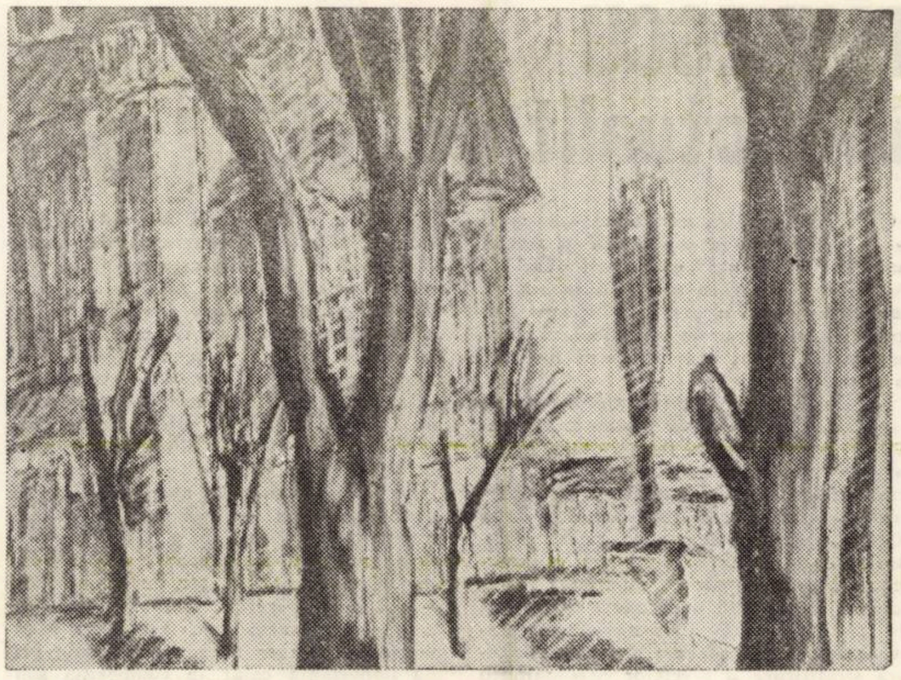

PANAIT STANESCU **Peisaj**

■ AU APĂRUT ATÎTEA INSTRUMENTE NOI, în special electronice şi foarte scumpe. Unii purişti preferă ghitara amplificată spunînd că mellotronul sau moog-syntcsiser-ul sînt capricii de moment. Ei, nu e nici chiar aşa. Un lucru mi se pare clar : în spectacol nu mai poate lipsi mixerul şi un sunetist dotat cu auz şi discernămînt. care să dozeze ad-hoc. În faţa difuzoarelor lor, instrumentiştii care îşi dozează singuri intensitatea nu pot totuşi avea imaginea ansamblului. Cînd se lucrează cu prea puţine difuzoare, într-unul singur trebuie să încapă şi vocea şi ghitara-solo etc. ceea ce dă naştere unor sunete confuze. Percuţia este prea des folosită „rece", uitîndu-se că două categorii de instrumente fac două muzici diferite. care se integrează ca apa cu uleiul. Aşadar, microfon tobelor!

În felul acesta, urechile capricioase şi necunoscătoare nu vor mai cota band-ul modern drept zgomotecă ambulantă. Dar, e drept, formaţiile nu au posibilitatea să-şi cumpere atîtea unelte, considerînd că e o fericire să ai o orgă, wa-wa, reverberaţie. Ar trebui ca ele să nu mai lucreze, atît de greu, pe cont propriu, iar instituţiile de cultură care organizează „balul de sîmbătă" şi fac încasări rentabile şi uneori cheltuieli în vînt să primească sub protecţia lor aceste formaţii. Voiam să zic : SĂ LE ÎNZESTREZE CU INSTRUMENTE NECESARE.

■ MINI-LECŢIE DE PRONUNŢIE PENTRU SOLISTE. Atragem atenţia că nu se pot rosti oricum unele cuvinte din limba noastră, fie ele şi din textele de muzică uşoară. A se vedea erata de mai jos :

„sfîrşască", corect „sfîrşească" (AMURGUL — voce A. Similea).

„păpuşe", corect „păpuşă" (PĂPUŞA — voce O. Panciu).

„ultimile", corect „ultimele" (VECINII MEI SÎNT MUZICANŢI — voce A. Călugăreanu).

Atît, deocamdată. Detectorul a plecat din nou pe teren

L. B.

Şcoala — Exigenţă şi perfecţionare

(Urmare din pag. I)

sional. Am organizat, la nivelul judeţului, cursuri, schimburi de experienţă, schimburi de păreri cu profesorii care predau cunoştinţele social-politice. Vom folosi consfătuirea cadrelor didactice pentru a dezbate tema : „Lecţia ca principală formă a modernizării învăţămîntului".

Pe tot parcursul anului vom acţiona prin cercuri pedagogice, comisii metodice, schimburi de experienţă, pentru realizarea scopului propus.

— Ce e nou, pe scurt, în dezvoltarea bazei tehnico-materiale a învăţămîntului din judeţ ?

— Vom da în folosinţă, anul acesta, o sută de clase noi.

— Legarea învăţămîntului de producţie face parte din actuala etapă a dezvoltării şcolii româneşti. Ce noutăţi aveţi pentru anul şcolar 1972/1973 ?

— La nivelul judeţului, diversificarea pregătirii tehnico-productive şi un caracter mai legat de specificul economiei locale. În acelaşi timp, pregătirea anilor 1—4 la liceu, respectiv, a claselor IX—X va fi finalizată prin calificarea într-o meserie· În clasele a IX-a — X-a s-au introdus încă 6 ore săptămînale; adîncirea caracterului tehnico-aplicativ al procesului de învăţămînt se va mai concretiza şi prin introducerea unei luni de practică continuă, două săptămîni la începutul anului şcolar, două la sfîrşitul lui. Aceasta nu înseamnă reducerea exigenţei la celelalte materii. Dimpotrivă.

— Ce-i plăcut şi ce-i mai puţin plăcut în activitatea unui inspector general ?

— Plăcut e să te ocupi de planul de perspectivă al dezvoltării învăţămîntului, de studiul ştiinţific al procesului de învăţămînt. Neplăcute, ştiu eu, sînt etapele de supliniri ...

— Cîte audienţe aţi avut în ultima săptămînă ?

— Vreo cinci sute. Uneori, şaptezeci pe zi. Eşti fericit cînd poţi să rezolvi unele dintre ele, mă refer la cererile întemeiate.

— Nu credeţi că e ceva în neregulă în legătura dintre facultăţi şi nevoile reale ale învăţămîntului ?

— Planul de formare a cadrelor didactice e necorelat cu nevoile reale ale învăţămîntului. Pregătirea în dublă specialitate ar reprezenta una dintre soluţii.

— Navetismul ?

— E un rău, care nu poate fi lichidat. Sînt profesori care **trebuie** să facă naveta· Asta nu-i scuteşte însă de nici un fel de obligaţii.

— Despre condiţiile de viaţă ale cadrelor didactice ?

— Mai sînt destule de făcut. Majoritatea consiliilor populare se preocupă...

— Minoritatea ? Exemple negative ?

— Consiliile populare ale comunelor din jurul Timişorii : Săcălaz, Becicherecul Mic, Chevereşul Mare, Giarmata, Sînandrei. Un apel călduros către toţi, pentru condiţii pentru noii absolvenţi.

— Despre etica profesorului, despre examenele de admitere ?

— E mult de discutat.

— Dacă vom face un reportaj anchetă pe această temă ?

— Vă asigur de tot sprijinul.

Discutăm în continuare despre viitorul nostru reportaj anchetă, despre examenele de admitere, discutăm despre etica profesorului cerîndu-i scuze tovarăşului inspector general pentru preţiosul timp răpit Şi fiindcă din minut în minut inspectorul general e anunţat că audienţele, aşteaptă, că alte şedinţe şi alte şedinţe aşteaptă, încheiem mulţumindu-i, pentru interviu, pe culoar ne facem cu greu loc prin mulţimea solicitanţilor.

BREVIAR ARTISTIC

■ La începutul lunii septembrie s-a închis la Rjieka a treia bienală de desen. Acţiunea organizatorilor iugoslavi s-a bucurat de participarea unor artişti din peste cincizeci de ţări.

■ Regizorul Roman Karmen declară presei cu cîteva luni înaintea apariţiei pe ecrane a ultimului său documentar de lung metraj realizat în America Latină : „Filmul va fi într-un oarecare sens o cercetare istorică a luptei revoluţionare a popoarelor continentului împotriva imperialismului, pentru independenţă politică şi economică".

■ Două evenimente culturale de prim rang la Avignon : dubla expoziţie din capela Marii Audienţe, Elsa Triolet şi Jean Vilar şi spectacolul *Medeea* al trupei americane de teatru La Mama.

■ Cinematograful african în competiţie. Mai puţin strălucitor decît Cannes-ul, oraşul francez Dinard a fost gazda unui festival de film plin de surprize agreabile. Între ele, *Şi mîine* al tunisianului Brahim Babai.

■ La Santiago de Chile a putut fi vizionată de amatorii de artă o expoziţie de plastică franceză. Antologia a reunit creaţia postbelică a celor mai importanţi artişti.

■ Pennebaker, documentaristul american care şi-a cucerit celebritatea nu numai graţie calităţii filmelor sale, ci şi remarcabilei cantităţi a acestora, este invitatul de onoare al cinefililor avignonezi, în cadrul întîlnirilor consacrate filmului documentar, sau mai concret, documentului filmat.

■ Majolica din perioada Renaşterii face obiectul unei mari expoziţii internaţionale organizate de Muzeul Naţional de ceramică de la Sévres

PERSONAJE ȘI TIPURI DE LECTURĂ

Turgheniev vedea în Hamlet și Don Quijote două tipuri în stare pură, aflate la extremele unei axe în jurul căreia gravitează natura umană. „Nouă ni s-a părut — spunea Turgheniev — că toți oamenii aparțin, într-o măsură mai mare sau mai mică, unuia din cele două tipuri; că mai fiecare din noi aduce fie cu Don Quijote, fie cu Hamlet („Hamlet și Don Quijote", 1858). Preferințele lui Turgheniev erau — fără rezerve — de partea lui Don Quijote, deoarece acesta ar reprezenta tipul ideal al „omului pentru oameni", al celui ce crede într-un ideal greu accesibil, aflat în afara lui. Pe de altă parte, lectorii celor două texte celebre se recunosc parcă mult mai ușor în Hamlet decît în Don Quijote, fenomen admirabil surprins de către Carl Sandburg în poezia sa : „Toți vor să joace Hamlet".

Caracterul adeziunii la un personaj, la un „tip", reflectă, dincolo de trăsăturile caracterologice și de profil social al cititorilor, un nivel specific de lectură a textului literar. Tipul lecturii depinde de foarte multe ori de interpretarea diferită a raporturilor dintre personaj, textul literar și receptare, aceasta din urmă înțeleasă fie ca „citire" a operei prin însușirea „punctului de vedere" al personajului, fie ca lectură a unor comportamente din „punctul de vedere" al structurii operei (existența unor alte moduri de receptare va fi aici ignorată, ca neavînd o bază obiectivă în text).

Comentatorii — atît ai lui Hamlet, cît și ai lui Don Quijote, — au reliefat nu o dată caracterul de joc al comportamentelor atribuite în aceste texte celor două personaje centrale. Existența în aceste opere a „teatrului în teatru", respectiv a „romanescului în roman", evidențiază natura de rol literar al jocului comportamental. Receptarea acestor roluri în text, de către celelalte personaje, ca și receptarea lor în afara textului, de către cititori. este relevantă pentru definirea unor tipuri antitetice de lectură, corespunzătoare unor concepții opuse asupra cuvîntului și textului artistic.

Este îndeobște cunoscută importanța ce se acordă opoziției dintre fenomen și esență în interpretarea universului shakespearean. Acest raport apare deosebit de pregnant în implicațiile atitudinilor față de limbaj. Din punctul de vedere al personajului Hamlet, cuvintele n-au nici o altă consistență decît cea intrinsecă, adecvarea lor la fapte trebuie de aceea să fie mereu verificată. Verificarea este concepută de către Hamlet ca traducere : limbajul cuvintelor se cere mereu tradus în limbajul reacțiilor „naturale", a gesturilor necontrolate de gîndire, de limbaj. Cu alte cuvinte, Hamlet caută în spatele „vorbelor", a semnelor, semnalul — ca singurul mod de comunicare și interpretare univocă deci „adevărată"· Jucîndu-și rolul, Hamlet pîndește reacțiile-semnale ale celorlalte personaje. Temnița hamletiană devine o „scenă", o „scenă" pe care Hamlet se consideră unicul „actor adevărat" (apoi „regizor"), deoarece jocul său pare dezinteresat, vizînd doar „adevărul". Eroul își dă seama că în jurul său aproape toți „joacă un rol", însă rolurile celorlalți — crede Hamlet — sînt generate de esențe și scopuri opuse : „minciuna", „viciul", „interesul" etc. Rolul străin devine însă la Hamlet un semnal univoc. El nu poate să-și dea seama că Ofelia interpertează de fapt două roluri, de iubită și fiică. De aceea Ofelia joacă „natural" rolul conceput și regizat de către tatăl ei, convinsă că este în interesul lui Hamlet. Polonius, prin transferarea cuvîntului tender din textul lui Hamlet, în care însemna dovadă de afecțiune, într-un rol în care va fi citit ca ofertă de plată, și prescriindu-i Ofeliei un comportament corespunzător, devine complicele principal la drama fiicei sale. Pentru Ofelia textele rolurilor au valoarea sentimentelor, a faptelor, a realiilor. Pentru Hamlet cuvintele ei nu puteau avea această valoare, el interpretînd doar schimbarea rolului ei — ca reflectînd în mod direct o „esență" ce-i este străină. Hamlet interpretează semnale : niște daruri înapoiate, tulburarea lui Claudius, un țipăt „de după perdea", strigătele fratelui la înmormîntarea Ofeliei, invitația la o partidă de scrimă etc. Semnalele însă, contrar credinței lui Hamlet, se refuză univocității. Dar aparent „naturale" și „legate de fapte" semnalele hamletiene se dovedesc a fi cuvinte, născute nu prin demascarea unui „rol", ci prin întretăierea unor texte-realii. Prin întreaga piesă shakespeareeană răsună metafora „flautului" (în diferite contexte din actul III, scena 2). Flautul — pentru Hamlet — este omul, pe care soarta îl mînuiește atunci cînd rațiunea și simțurile sale sînt în divorț, iar suntele flautului sînt semnale-reacții ale omului condus, „jucat" de un destin. Apoi „flautul" este măiestria prin care reușești să scoți sunete, semnale-„adevăruri" sau semnale-„taine" din alte instrumente umane, reproducînd astfel performanța destinului. Și Hamlet caută cu înfrigurare „clapele" celorlalte personaje, jucînd mereu un alt rol, pentru a nu fi la rîndul său „cîntat", „interpretat" de către alții. Neîncrederea în cuvînt ca instrument al comunicării și gîndirii (descoperirea adevărului), este ilustrată de Hamlet și prin modul în care a regizat „piesa în piesă". Conținutul reprezentației teatrale este după el pantonima. Însă nu gesturile pantonimei vor produce „reacția" scontată, ci „cuvintele" textului literar demonstrat, cuvintele comentariului hamletian. Hamlet ne apare din acest unghi ca reprezentînd un comportament de tip fenomenologic, care în disprețul față de „vorbe, vorbe, vorbe" ajunge să distrugă „esențele", anihilîndu-se în aceste singure realități fenomenologic-„adevărate" : monologul, „apoi tăcerea". „Hamletomania" ca adeziune deplină, deși inconștientă, la acest punct de vedere al personajului, la puterea lui esențialmente entropică, distrugătoare, credem că este azi de neacceptat. Subscriem la cuvintele lui Turgheniev : „... pe Hamlet nu-l putem iubi". Dar Hamlet poate fi iubit din exterior, dincolo de ipostaza caracterologică, ca „actor". Cu o singură rezervă : „rolul" lui Hamlet creează iluzia că arta ar putea schimba în mod parctic realitatea, determinînd acte justițiare sau chiar „distrugînd" realități. Hamlet însă „distruge" doar acea „lume" care trăiește doar în sau prin „rolul" său. Dar „rămîn în viață" spectatorii rolurilor (Horațiu), precum și cei ce deabia de acum își vor „trăi" rolul, pe aceeași scenă, în aceeași „realitate" (Fortimbras). Structura piesei pare să prezinte apologia doar a unui Hamlet-„actor" și nu a unui mod de comportament vizînd „eul transcedental". Horațiu își „citește" prietenul de prea multe ori ca pe un „rol" executat cu măiestrie (v actul III). Dincolo de „punctul de vedere" și de semnificațiile personajului central, structura piesei implică o concepție realistă asupra artei : arta are puteri nelimitate asupra obiectelor pe care și le-a construit singură, în ea, pînă și semnalele sînt lipsite de univocitatea legăturilor cu realiile corespunzătoare reprezentînd o lume întreagă de esențe, concentrate înr-un text, ce rămîne în proprietatea lectorului (a spectatorului) ca memorie (narațiunea promisă de Horațiu), ca experiență „jucată", deci „ca și trăită".

Contrar tezei lui Turgheniev, celălalt personaj al raportului antitetic amintit, Don Quijote, nu luptă pentru un ideal aflat în afara lui. Caracterologic, Quijote pare să reprezinte în mod paradoxal tocmai tipul „hamletomanului", al lectorului ce se vrea confundat cu personajul literar, al cititorului ce-și însușește comportamentul livresc. În opoziție cu Hamlet, Don Quijote afirmă consistența cuvîntului· Pentru el, cuvîntul literar reprezintă însăși esența. Dacă sub influența lui Hamlet faptele își pierd contururile, „rolurile" amestecîndu-se sau întretăindu-se, Don Quijote nu numai că nu schimbă roluri, pentru a se face „ilizibil", dar își trăiește pînă și litera rolului său declarat livresc. Pline de „viață" și de „esențe", cuvintele iscusitului hidalgo de la Mancha primesc valori obiectuale, ce provoacă la rîndul lor doar semnale — atitudini univoce față de erou și lumea lui. Dacă personajul shakespearean reprezintă și concepția atotputernicici artei (ca joc), personajul hilar al lui Cervantes ar reprezenta, dimpotrivă, teoria artei ca divertisment sau mod de evaziune. „Citit" astfel pe drumurile Spaniei, în hanuri și castele, Don Quijote transformă fericirea și nefericirea din jur într-un joc (Cf. Erich Auerbach, Mimesis). Dar după o astfel de „lectură" — deconectantă, de evaziune — celelalte personaje simt mult mai acut durerea, umilința etc. Acest tip de lectură a fost deseori exteriorizat, ca atitudine însușită de cititori (v. edițiile „pentru copii"). Tipul de lectură romantic prezintă „înțelepciunea" lui Don Quijote, iar romanul — drept o parabolă a comportamentului romantic. Dar „înțelepciunea" quijotescă este mereu infirmată în textul romanului. Nici Don Quiote nu poate fi iubit ca tip de comportament uman. Rațiunea lui de existență se numește : Sancho Panza. Dacă Horațio rămîne pentru noi spectatorul și naratorul lui Hamlet, Sancho reprezintă modelul lectorului ideal· De la „lectura" întîmplătoare, provocată de rațiuni străine artei (pricopseala), prin „empatie" — în cazul nostru : confundarea „fizică" în lumea lui Quijote, — Sancho ajunge să se distanțeze de textul-personaj prin însușirea limbajului său. El este singurul în stare să „joace", într-o perpetuă trecere de la esențe la aparențe, de la cuvinte la semnale (frică, durere, furie etc., toate acestea nesimțite pe același plan de Quijote). El se va „juca" cu Quijote însuși, chiar în acele momente în care acesta tinde să decadă din marele joc, readucîndu-l la afirmarea „esențelor", tocmai cînd eroul părea recîștigat de „fenomenalitate" (întîlnirea cu „Dulcinea"). Poziția lui Sancho pare a fi lectura optimă a întregului roman ca strădanie în vederea cercetării și însușirii unui limbaj complex, al „esențelor". Funcționalitatea optimă a operei asupra receptării ar putea fi astfel explicitată drept stăpînire a unor limbaje superioare, „străine", care să permită dominarea prin „joc" (limbaj literar, gîndire) a necesității și a vieții. Pe această axă se reîntîlnesc Hamlet și Don Quijote — autodistrugerea textului „inautentic" și dublarea superioară a celui „autentic" — cele două fețe ale lecturii aceluiași „cuvînt de aur" (Shakespeare, Hamlet) : textul literar.

ILIE GYURCSIK

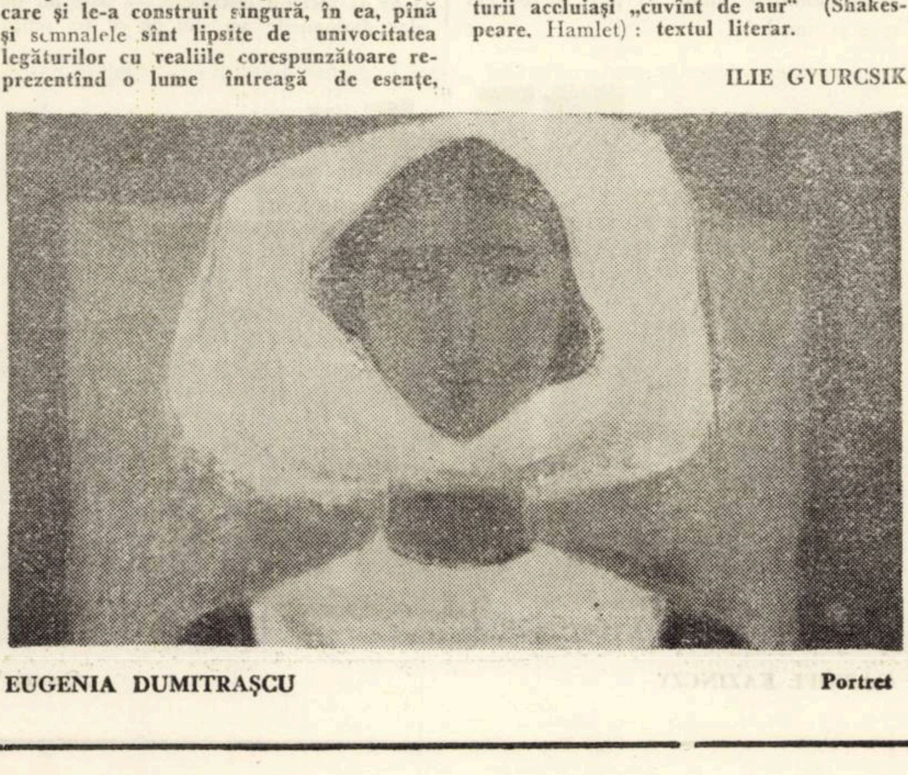

EUGENIA DUMITRAȘCU Portret

INTRE SENTIMENT ȘI LUCIDITATE

— Cum de ați optat pentru muzică ?

— Îmi place muzica de cînd eram copil și iată motivul : părinții mei au fost profesori de muzică în Amsterdam.

— Vă place sentimentalismul sau luciditatea ?

— Îmi plac cîntecele ce mi se potrivesc, adecvate timbrului meu vocal. În general mi-aleg cîntece în care să transmit celor ce m-ascultă sentimente de prietenie, dragoste, caut să fac prin muzică o poartă de trecere spre inima celor ce m-ascultă, care, desigur, iubesc muzica, dar și oamenii.

— Ce credeți despre gusturile tineretului contemporan ?

— Mulți tineri cîntă, dar cîntă fără prea multă pasiune și sentiment. Muzica lor poate fi înțeleasă sau nu, dar în general cred că în momentul de față e cazul ca toți tinerii să fie pasionați de muzică, dar în maniera care le este personală și în care pot s-o facă.

— Aveți și Bob Dylan în repertoriu...

— El a fost unul dintre cei mai mari dintre cei ce m-au pasionat. E iubit în Olanda·

— El face pop.

— Da, Dylan face pop, dar ceea ce posedă el în plus e faptul că transmite publicului sentimente, îl face să trăiască acea stare pe care numai muzica ți-o poate da... Dar el nu e singurul meu compozitor. Ceea ce oamenii transmit prin muzică trebuie să și înțeleagă în același timp și cred că acea muzică este și cea mai bună care transmite și e bine să ai în repertoriu cît mai mulți asemenea compozitori din care să alegi ceea ce este mai frumos și care să facă publicul să trăiască sentimente.

— Despre muzica modernă de azi opiniați...

— Îmi place muzica pop, dar în Olanda ea nu e chiar așa de mult la modă. Olandezii și muzica olandeză se bazează pe compoziții proprii, care sînt legate de mediul de concepțiile și sentimentele noastre, poate că e vorba de influența romantismului. În general ne bazăm pe compozitorii noștri, pe poeții noștri, facem multă poezie muzicală, dacă se poate spune așa.

— Dar repertoriul Dvs...

— La Festivaluri am un repertoriu internațional. Evident, avem și în Olanda muzică pop specifică, dar cînd pleci peste hotare lumea nu te-ar înțelege cu propriile compoziții pop și atunci e bine să ai cu tine un repertoriu bogat, să nu se plictisească publicul.

— Ce vă place de obicei la festivalurile internaționale ?

— Un festival e o colaborare între națiuni. Toți cei ceși aduc contribuția acolo o fac cu toată dragostea și n-am trăit niciodată vreo dezamăgire.

— Cum v-a plăcut pe la noi ?

— Am fost de două ori în România. Am fost și prin multe orașe, am văzut munți foarte frumoși care se îmbină cu cîmpii și există sate pitorești. Da, îmi place foarte mult să revin în țara Dvs.

LUCIAN BURERIU

MARLÈNE HECMAN

Imitaţii de-acasă

Am locuit mult timp într-un oraş mare-n apropierea unei gări şi-n jurul casei aveam o grădină-n care tata creştea flori ciudate. Se plimba-n fiecare seară printre straturi cu mîinile la spate. A fost o vara prea scurtă şi zăpuşitoare după ce ne-am întors dintr-o călătorie. S-a făcut destul de curînd frig şi nu mai reuşesc să-mi amintesc nimic din toamnă. dac-a mai fost vreo toamnă după aceea. decît că-ntr-o zi în care era neobişnuit de cald şi de senin şi oamenii purtau pardesie încă au venit trenuri în gară cu vagoanele acoperite de zăpadă şi oamenii se opreau uimiţi să le privească. Era o zi primăvăratică aproape şi-am plecat să mă plimb înspre ecluze. Asfaltul umed şi băltoacele erau foarte albastre şi femei mergeau să-şi facă cumpărăturile la piaţă. În parcul de lîngă ecluze era încă iarbă proaspătă şi nişte puşti încercau să se caţere într-un copac. Pe chei ieşiseră nişte pescari şi nişte muncitori reparau clădirea cenuşie de lîngă rîu. Venea miros de peşte dinspre iazuri şi de trestii putrede şi apa ducea crengi rupte şi cocoloaşe de hîrtie.

Pe cei mai mulţi dintre prietenii noştri nu-i văzusem din vară. mulţi plecaseră şi ceilalţi voiau să plece sau nu-i mai întîlneam. Rămăsesem aproape singuri în oraş. rareori întîlneam vreo cunoştinţă care deobicei se grăbea sau era obosită. De sărbători mai primeam felicitări de la rude-ndepărtate pe care nici nu mi le mai aminteam decît după scris şi puneam apoi felicitările pe masă sau sub brad·

A fost o vară prea zăpuşitoare şi cînd ne-am întors dintr-o călătorie am stat multe zile-nchisă-n casă şi doar iubitul venea uneori să mă vadă şi ne plimbam atunci prin grădină sau ascultam muzică.

Nu-mi amintesc decît că-ntr-o zi. mult mai tîrziu, au venit în gară trenuri cu vagoanele acoperite cu zăpadă şi toţi s-au oprit uimiţi să le privească·

Dimineaţa era ceaţă cînd plecam deacasă şi doar aproape de staţie se vedeau luminile tramvaielor. Oamenii se grăbeau la lucru şi vitrinele erau gălbui prin ceaţă. Becurile mai ardeau pînă aproape de prînz. Mai tîrziu, după ce se ridica ceaţa. se vedea de la etaj autostrada, copacii de pe malul rîului şi un teren de sport cu zgura udă şi roşcată pe care se plimba cîinele paznicului. iar mai încolo se vedeau casele mai înalte din centru şi fumul coşului de la o instalaţie de încălzire de vis à vis se amesteca cu restul de ceaţă ce rămînea apoi toată ziua. După masă plecam acasă şi pentru că-n staţia de tramvai era multă lume la ora aceea şi pentru că mă gîndeam că mult timp îmi plăcuse să mă plimb. mergeam pe jos, pe malul rîului prin parc sau dacă era noroi prea mare, mergeam de-a lungul şoselei. Era poate prea obositor sau poate nu mai îmi plăcea într-adevăr să mă plimb şi-mi închipuiam doar că asta trebuie să fac. Mă chinuiam tot drumul să-mi amintesc ce se-ntîmplase pînă atunci în afară de uimitoarea zi cînd veniseră-n gară trenurile cu vagoane-acoperite de zăpadă. cînd am avut din nou voie să plec şi să nu fac nimic altceva decît să umblu şi să mă uit la ceas şi la trecători şi eram tare liberă cred şi tare fericită şi aş fi vrut să-i spun iubitului că avea dreptate şi că-n fond doar asta conta. Dar era mult prea frig şi prea umed aerul ca să mă pot gîndi într-adevăr la asta şi mult prea obositor drumul şi după un timp am renunţat să mergem la staţia de tramvai în înghesuiala de la ora prînzului cînd vitrinele magazinelor continuau să fie luminate pentru că acuma se întuneca mult mai devreme şi au început să apară reclame mari pentru sărbători şi oamenii făceau cumpărături

Fratele meu se căsătorise mai de mult şi avea şi un copil şi după cîţiva ani şi-au cumpărat din economii maşina pe care şi-o dorise atît de mult. Îl vedeam rar, odată m-am intîlnit în oraş cu el şi am băut o cafea împreună. i-am povestit şi lui de ziua cînd au venit trenurile-n gară cu vagoanele acoperite de zăpadă dar nu mă asculta, se gîndea bănuiesc la altceva şi mi-a spus că trebuie să se-ntoarcă la birou.

În fiecare dimineaţă cînd plecam deacasă mă gîndeam c-ar trebui să ningă şi atunci totul ar fi bine. atunci am fi putut chiar să mergem undeva la munte în timpul sărbătorilor· Se-ntunecase mult prea devreme şi cînd deschideam seara geamurile să iasă fumul din cameră se auzeau prea distincte zgomotele de la gară şi maşinile ce treceau pe şosea deşi de la geamul meu nu se vedea nici gara nici şoseaua

Mi-am amintit atunci că avusesem mai de mult sau poate chiar în toamna asta o prietenă care locuia chiar în gară şi la care cînd mă duceam puteam să văd trenurile de foarte aproape şi printre şine se plimbau cîteva găini murdare ca-ntr-o gară de sat şi muncitorii treceau peste şine ca să ajungă la o uzină mare care era dincolo de gară. Ascultam la ea discuri cu cîntece mai vechi care-mi aminteau de cluburile unde mergeam mai de mult să dansăm, în fiecare sîmbătă şi pe care le ascultam de fiecare dată cînd mergeam la ea, eram tare liberă şi tare fericită cred că aş fi vrut să-i povestesc şi iubitului asta. Prietena a plecat apoi sau s-a mutat şi n-am mai văzut-o de atunci deşi dac-aş mai fi văzut-o aş fi putut să-mi reamintesc o mulţime de lucruri.

Cîinele paznicului se plimba-n fiecare dimineaţă liniştit de-a lungul gardului de la terenul de sport şi-l deosebeam doar greu prin ceaţă. nu l-am auzit vreodată lătrînd de altfel şi maşinile care treceau pe autostradă, destul de puţine dimineaţa. nu se auzeau decît la intersecţie cînd frînau.

Uneori seara iubitul m-aştepta-n faţa domului cu gulerul pardesiului ridicat. zîmbea obosit Piaţa era slab luminată şi pe ghizdurile unei fîntîni şedeau oameni care aşteptau un autobuz pe care nu l-am văzut pentru că plecam prea devreme. În casele din jurul pieţei erau puţine magazine şi de statuia din mijloc se sprijineau cîţiva tineri cu tranzistoare pe care nu-i vedeam bine din cauza ceţii.

Într-o dimineaţă aveam mult timp liber şi m-am dus să mă plimb, era ceaţă ca de obicei şi străzile erau goale. Casele cu tencuiala căzută erau mai umede şi ne-ngrijite ca deobicei, doar de la o fereastră se auzeau ştirile de dimineaţă la un aparat de radio pus prea tare şi aburii ce-i scoteau rarii trecători se amestecau în ceaţă. Am trecut pe lîngă locuinţa fratelui meu, poarta dinspre stradă era-ntredeschisă, pe coridor ardea un bec şi-n spate se vedeau locuinţele din curte, dar fratele meu desigur nu era acasă. Cînd am ajuns din nou în centru era deja multă lume adunată-n staţia de tramvai în faţa magazinului, nu puteam să-mi amintesc nimic în plus, aerul era rece şi umed.

I. H. CARTAN

Încă miercuri

Încă miercuri, cînd erau **doar** trei zile — Vino acolo unde sînt florile verzi pe care le ştiai la ora aceea a după-amiezii, ai să vezi că vreme de cîteva minute lumina e galbenă — **şi joi** s-au dus — Vai, am întîrziat — şi orice i-ar fi spus, el ar fi crezut.

În ziua a şasea, in acel unghi mort al pîrîului, la vremea spusă de ea, totul s-a scăldat în galben el. ameţit şi, oricum, tulbure — Tu eşti vrăjitoare — şi s-a simţit iar traind altundeva. Îndrăznind să-i privească braţele nu le desluşise conturul, liniile vibrau, şi sus, acolo sus, deasupra umerilor, părul se odihnea şi era galben, sau, cînepiu, poate alb. Mai sus erau. desigur, brazi şi alţi copaci, şi ce erau să-şi mai spună, căci prima zi rămăsese cine ştie unde şi, cu toate că fusese soare ziua aceea devenise acum mată şi din toata nebunia ajungeau pînă în ziua a şasea doar cuvintele spuse pe stînci. — Să rămînem aici pînă o să **plouă — şi o încheiere a lui, la care —** Nu, să nu mai spui asta niciodată.

Şi iată, pîrîul cu nume onomatopeic — Ştii, mie nu-mi place să dau nume personajelor mai ales, simt că le-aş lipsi de ceva dîndu-le nume, ar trebui să le fac să semene numelor, şi asta e stupid —, pîrîul adică, se auzea doar el, şi curgea, şi fapt e că tare greu ar fi fost atunci dacă n-ai fi existat pîrîul acela.

Nici mie nu-mi plac numele, unele sînt ca nişte pedepse, am avut o colegă de facultate pe care o chema Beşleagă Cleopatra dacă aş scrie aş numerota personajele 1, 2. 3, 4, şi nu îmi dau încă seama dacă tu semeni cu numele tău, cred că da.

Brazii în vremea aceea nu făceau nimic, ce ar fi putut face în lumină galbenă, iar ei stăteau nemişcaţi, la oarecare depărtare şi ea, mai ales, avea un aer de neputinţă absolută, adică avea umerii lăsaţi şi mîinile atîrnînd cu palmele desfăcute în faţă. — Ai să uiţi asta, am să-ţi spun că e falsă, de asemenea neputinţă se mărturisesc doar cei puternici, laşii îşi ascund tot ce i-ar putea trăda, am sa te strig, de acum, (era ziua a treia), la masculin !

Ea stătea aşa, şi el o vedea, el, care, pentru că avea nişte pantaloni strîmţi se simţea înalt şi, — Ştii, am eu un vis formidabil, am o bucurie nemaipomenită (iată-mă uzînd de superlative, dispreţuiesc un prof. dr. tocmai pentru superlative), bucurie cam tembelă, un prieten al meu, doctor mă asigura că visul e tipic pentru o maladie cardiacă, uşoară, zicea el

Cu siguranţă, dacă ar fi bătut vîntul, cît de încet, ar fi stricat totul, dar, mai ales, ar fi răvăşit părul acela lung, despre a cărui culoare se discută degeaba, şi ar fi început cuvintele. — Mie nu îmi plac dialogurile, nu ştiu de ce am senzaţia că se comite o impudoare şi o trădare în literatură cînd se uzează de dialog, adică se strică ritmul, viaţa nu e. totuşi, un nesfîrşit şir de vorbe — sau ar fi ajuns şi sunetele frunzelor celorlalţi copaci care să se suprapună peste pîrîu, şi atunci, ce ?

Şi totuşi, privind-o, descoperi în colţul buzelor o expresie deja ştiută, de fetiţă. Dar ce să fac. (Era. parcă. vineri).

Atunci încercase să facă un pas, dar ştiuse imediat că nu are nici un rost, erau doar singuri, la ce să fugi spre celălalt, aşa ceva se face în oraşe. Şi afecţiunea aceea cardiacă mă face să visez că plutesc oblic pe deasupra ierbii, şi zbor mai repede, sau mai încet. cum vreau eu, şi îmi schimb şi sensul zborului, dar nu întorc niciodată capul.

Cîndva — Spune, nu ar fi aşa, să tot mergi şi, în urma ta. drumul să se ridice, să mergi adică într-un peisaj alb, şi drumul să ţi se aştearnă în faţă, iar în urmă să dispară, şi să te tot duci, să te duci — cîndva, privind drumul acela îngust pe care se aflau şi-l călcaseră de atîtea ori l-au văzut, cu toate pietrele lui de toate culorile şi cu firicelele de apă care îl brăzdau. l-au văzut şi pe el galben şi, — Doamne, ce plăcere său pui virgulă înainte de şi !

Cînd oamenii încep să se cunoască, şi, dacă au setea asta, vorbesc, vorbesc şi atît vorbesc, şi spun, desigur, şi prostii, dar nu are importanţă. şi sînt oameni cărora vorbele le sînt necesare ca aerul, dar şi vorbele se termină şi oamenii aceştia cînd li se termină cuvintele se uită unul la altul şi abia atunci se văd, şi sînt cumplit de dezamăgiţi, şi pleacă, şi ce e minunat e că am eu o anumită certitudine.

În ziua a doua ea crezuse că trebuie să se trezească, din ce, avea să se întrebe în zilele următoare, şi urcase muntele. — Iartă-mă, spusese el, — Pentru ce, — Pentru ziua de ieri. ştii, nu o merit sau nu am fost eu cel care a urcat muntele cu tine, locul meu e aici, în vale. — Nu, să nu mai spui niciodată asta, — Un titlu stupid era o zi ca leii, sigur, o zi atunci e ca, atunci cînd nu eşti, de fapt, ceea ce poţi doar o zi. — Eşti un prost, ar fi trebuit să spună ea în ziua aceea în care amîndoi ar fi vrut să fugă. Şi ea fugise, şi urcase muntele fără ca el să ştie — Dacă le-am spune celorlalţi că noi am urcat acolo. ar spune, imposibil.

Urcase muntele pe acolo pe unde nu se putea urma. — O să uit multe din zilele acestea dar am să ţin minte jerseul acesta roşu care ţie nu-ţi place —, şi ajunsese acolo unde ar fi trebuit să rămînă (încă de luni) pînă cînd ar fi plouat, a plouat miercuri, la unu).

Erau nişte ziduri groase, din vechea cetate, şi pe la mese erau bărbaţi şi femei — Stăm pînă fumăm toate ţigările, — Stăm, (era în ziua a şaptea) — Acasă va trebui să inventez, — Vai, abia acum realizez că **sîntem** acasă, — Iartă-mă, am stricat totul, sînt un prost. — De ce, eu ştiam. m-am gîndit, nu e asta, — Atunci, — Tu nu vezi, acum va trebui să plecăm (toate aveau să se spună în vreme ce se vor fuma ultimele ţigări din ziua aceea).

După cum ştim cu toţii, dacă stai pe un pisc, şi te uiţi în jos, e imposibil să nu vezi prăpastia — Mie nu mi-e frică niciodată dar cînd sînt disperată mi se face dintr-odată frig — şi ea a stat marţi pe pisc, şi a stat, şi s-a ridicat în picioare şi s-a clătinat, şi, aşa cum avea să spună în ziua a noua — Mi-a trecut ceva prin cap stînd acolo sus, ce-mi pasă de ceilalţi, nu mă vor găsi niciodată, nu, am spus nu, un om ar şti unde să mă caute, nu, şi am coborît în vale, m-am întins pe pămîntul umed, am stat aşa multă vreme, mi-am zis, măcar o pneumonie să fac (ştii, am avut una — toamna, ţi-am spus) şi nici asta nu am reuşit !

Deocamdată, în ziua a şasea, el îi căută ochii, i-i găsi limpezi, stătură multă vreme aşa şi, pe nesimţite, se întristară şi se apropiară cu tristeţea aceea, şi apropiindu-se văzură că aerul dintre ei îşi redobîndise culoarea cuvenită, şi nici vorbă nu mai putea fi despre lumina descoperită de ea, şi atunci el îi cuprinse umerii şi porniră cu paşi rari pe drumul ce ducea spre staţia seismică.

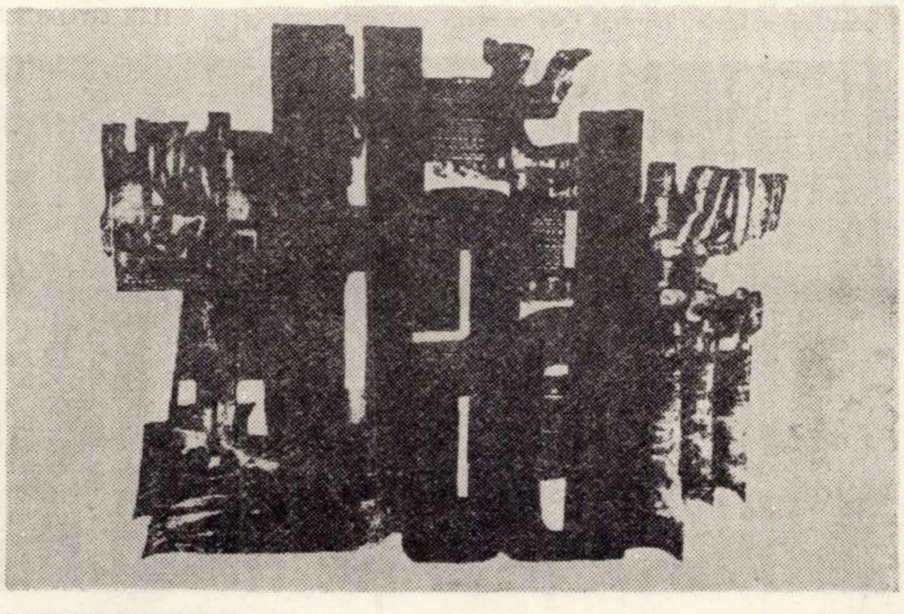

GABRIEL KAZINCZY **„Omagiu"**

Acasă la „Modern“

- Încălţăminte pentru femei purtînd marca „Filty“ pe meridianele globului,
- De zi ori de ocazie, elegantă, mobilă şi dinamică moda încălţămintei „Filty“ are totuşi o constantă : este practică,
- Pantofi „Filty“ pentru 1973 solicitaţi încă de pe acum pe piaţa internă şi la export.

Filty
MODERN

Ne aflăm acasă la „Modern“. Prestigioasa fabrică timişoreană de încălţăminte lipită pentru femei nu are nevoie de prea multă recomandare. Ea este binecunoscută atît în ţară cît şi peste hotarele ei· Ne-o dovedeşte cererea sporită pe care organizaţiile comerciale o prezintă de fiecare dată cînd este vorba de contractările semestriale. Aşa a fost zilele acestea, aşa a fost în primăvară, aşa a fost în 1971, în 1970 şi în ceilalţi ani.

Străbatem secţiile fabricii, stăm de vorbă cu maiştrii, cu tehnicienii, cu muncitorii care dau viaţă sarcinilor de plan, care transpun în practică modelul prefigurat pe hîrtie de către cei de la creaţie· În scurt timp ne formăm o convingere : întreprinderea „Modern“ dispune de un colectiv de muncă deosebit de harnic, priceput şi dornic să facă totul pentru ca marca fabricii să se consolideze neîncetat. Aflăm cu satisfacţie că din cele peste 200 modele prezentate la recentul Pavilion de mostre de la Bucureşti, 33 au întrunit sufragiile juriului şi ale reprezentanţilor organizaţiilor comerciale, fapt pentru care s-a trecut la pregătirea producţiei pentru primul semestru al anului viitor. Directorul întreprinderii, inginerul MIRCEA ŞTEFAN abia s-a înapoiat dintr-o nouă călătorie în străinătate A fost o deplasare obişnuită, menită să pună la punct viitoarele tranzacţii comerciale.

— Despre vizita propriu zisă aş dori să vorbesc mai puţin, declară ing. Mircea Ştefan. Cred că este mai important să subliniez că pentru anul 1973 avem de-acum numeroase cereri de producţie. La drept vorbind, producţia la export pentru anul viitor a şi fost contractată în proporţie de 60 la sută. Meritul se datoreşte priceperii celor de la creaţie, iar realizările acestora au la bază priceperea întregului colectiv al fabicii. Exportăm încălţăminte în numeroase ţări ca : Uniunea Sovietică, Canada, Elveţia, R.F.G., Bulgaria, Ungaria, Olanda etc.

Ne interesăm despre linia modei, despre tendinţele manifestate în producţia de încălţăminte pentru femei· Că aceasta este extrem de dinamică o ştiam prea bine. Directorul fabricii evidenţiază însă un lucru care ni se pare esenţial : încălţămintea cu marca „Filty“ îşi accentuează linia eleganţei, atît în ceea ce priveşte pantofii de fiecare zi cît şi cei de ocazie.

— Continuăm să fabricăm încălţăminte din piele, dar solicitările sînt din ce în ce mai mari la pantofii realizaţi din înlocuitori de materiale tradiţionale — relevă la rîndul său tovarăşul IOAN OLTEANU, director adjunct al fabricii „Modern“. De mare succes la cumpărător se bucură, bunăoară, săndăluţele din plasă de relon şi tălpi dermadur. La aceasta contribuie în mare măsură faptul că policlorura de vinilin realizată de industria noastră socialistă este de calitate foarte bună, fabricată în culori vii, dintre cele mai diferite.

Cît priveşte tendinţa generală a modei la încălţămintea feminină pentru anul viitor, este de subliniat că elementele de eleganţă se îmbină armonios cu cele de util, parctic, comod. De exemplu, bombeul începe să se rotunjească uşor, să se aplatizeze. Dacă bombeul nu va mai fi atît de înalt, tocul pierde în masivitate, păstrînd dimensiunile care avantajează un mers comod. Revenind la săndăluţele din plasă de relon sînt de semnalat elementele decorative, folosite cînd ascunse, cînd aflate pe primul plan. De succes se bucură, apoi, rămiţa colorată, tocurile de dimensiuni medii, modele realizate pe calapoade de format armonios.

Solicitărilor mereu mai mari ale beneficiarilor le corespund preocupările de a extinde capacităţile de fabricaţie. Sînt în construcţie noi hale de producţie, în timp ce fiecare secţie cunoaşte elemente suplimentare de dotare şi organizare. Pe acest temei se are în vedere sporirea în 1973 producţiei cu cel puţin 30 la sută, scop în care productivitatea muncii urmează să crească simţitor.

V· T. RANU

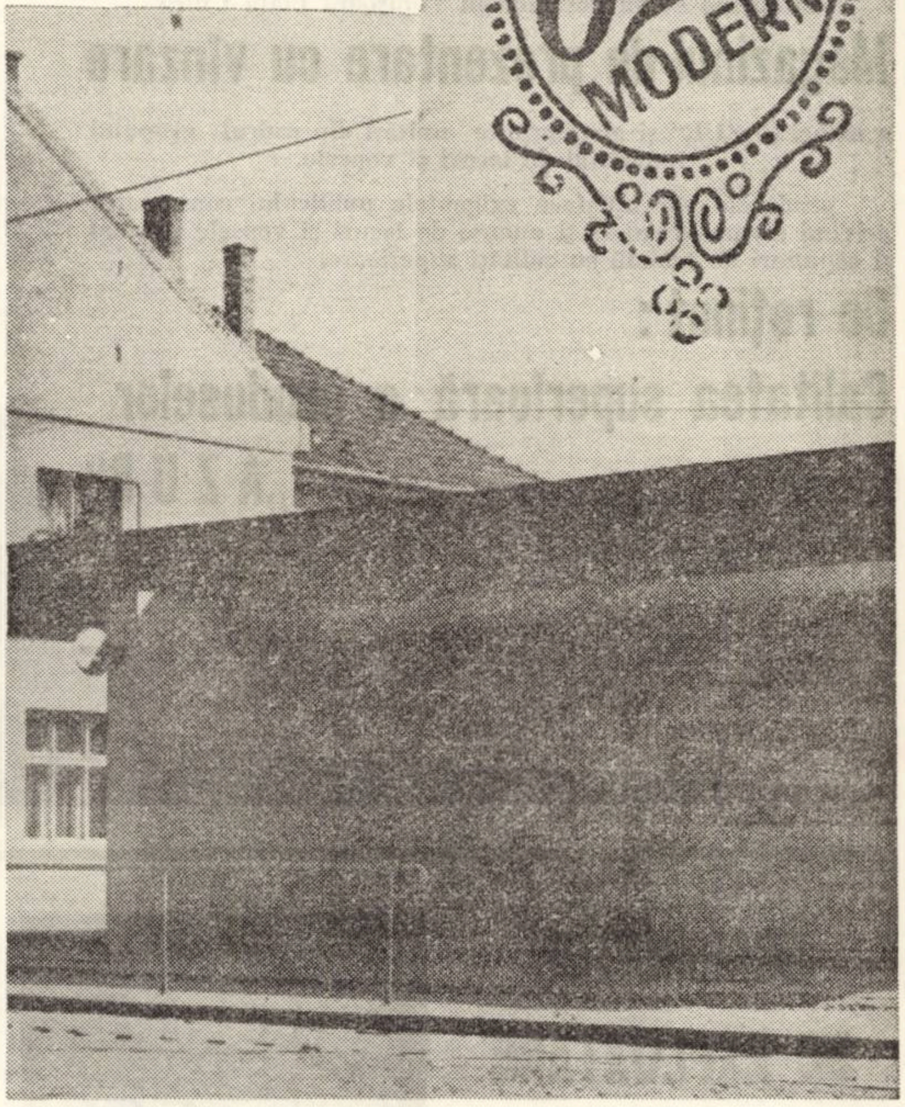

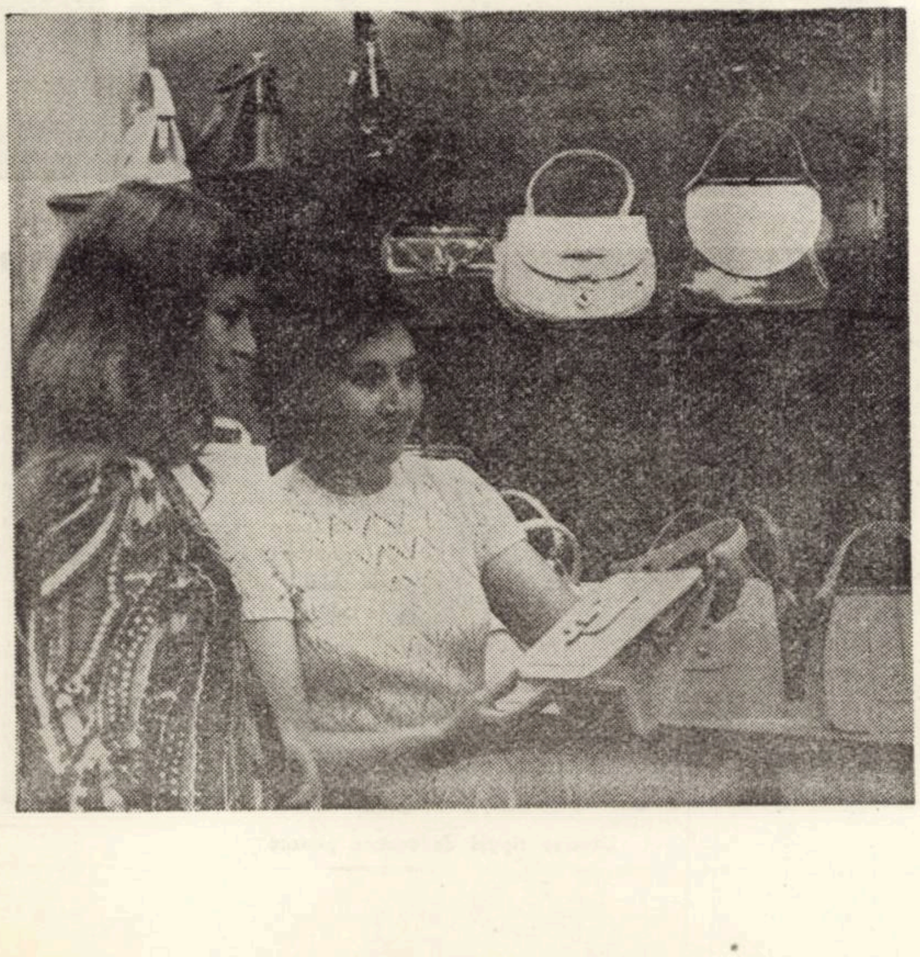

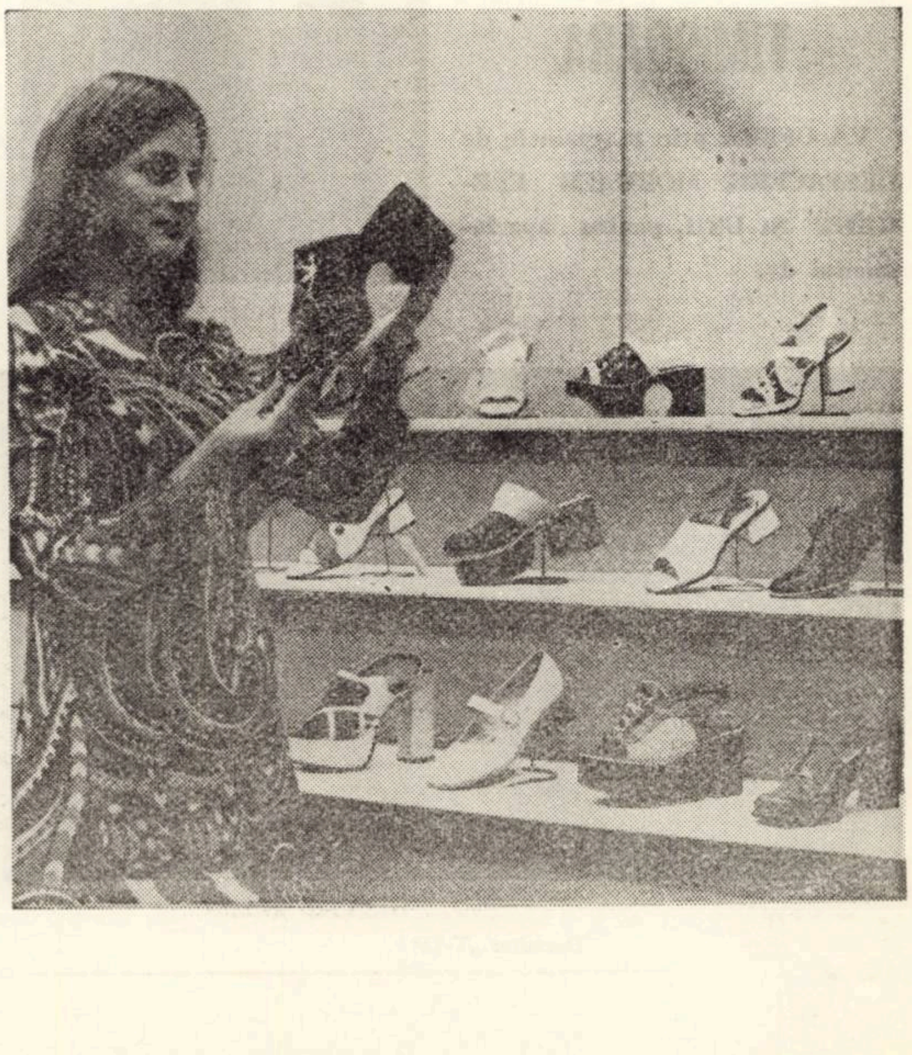

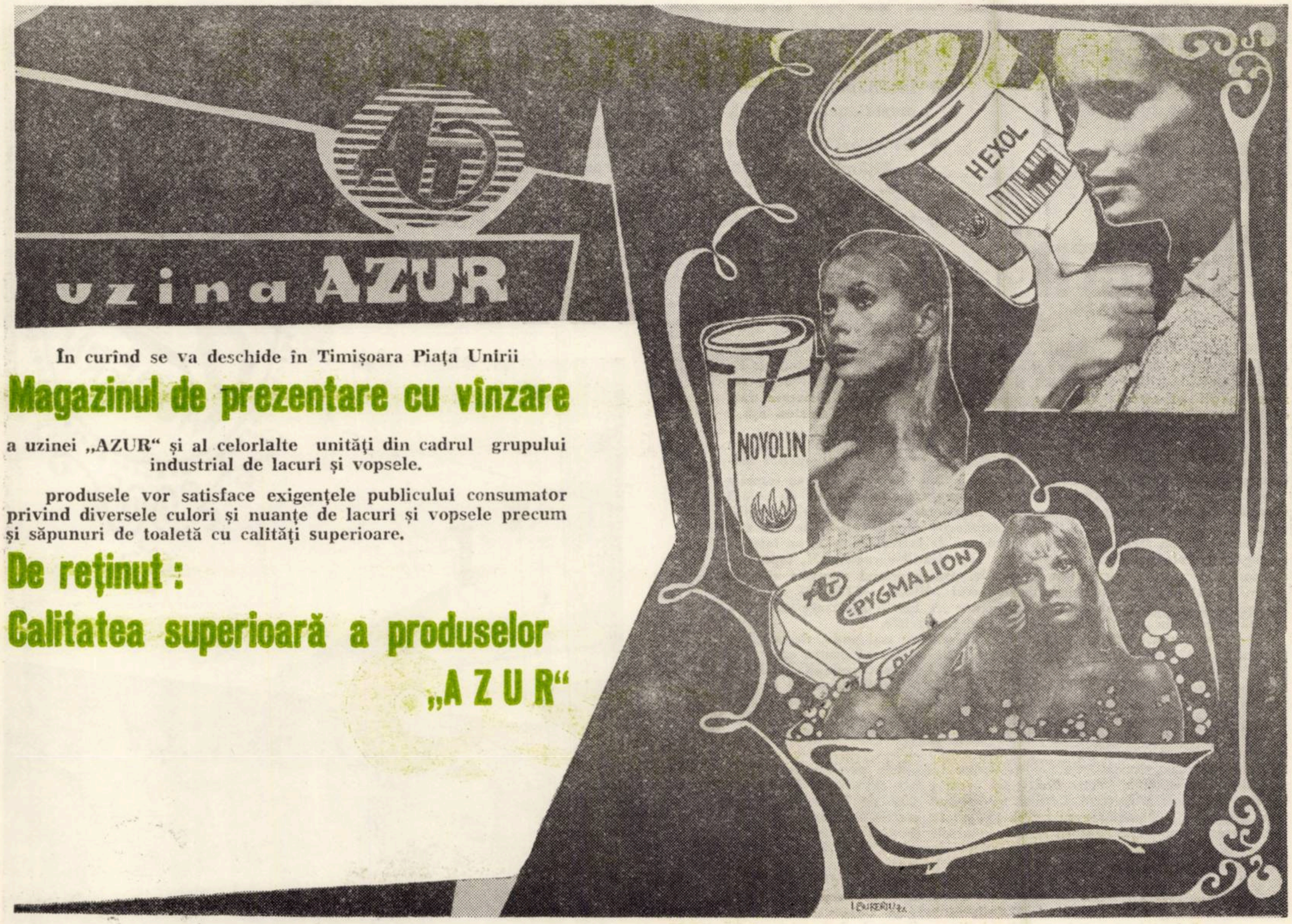

În curînd se va deschide în Timişoara Piaţa Unirii

Magazinul de prezentare cu vînzare

a uzinei „AZUR“ şi al celorlalte unităţi din cadrul grupului industrial de lacuri şi vopsele.

produsele vor satisface exigenţele publicului consumator privind diversele culori şi nuanţe de lacuri şi vopsele precum şi săpunuri de toaletă cu calităţi superioare.

De reţinut :

Calitatea superioară a produselor „A Z U R“

COMBINATUL DE EXPLOATARE A LEMNULUI TIMIŞOARA

VĂ OFERĂ prin magazinele de **DESFACERE, MOBILIER ELEGANT ŞI UTIL** pentru apartamentul dv.

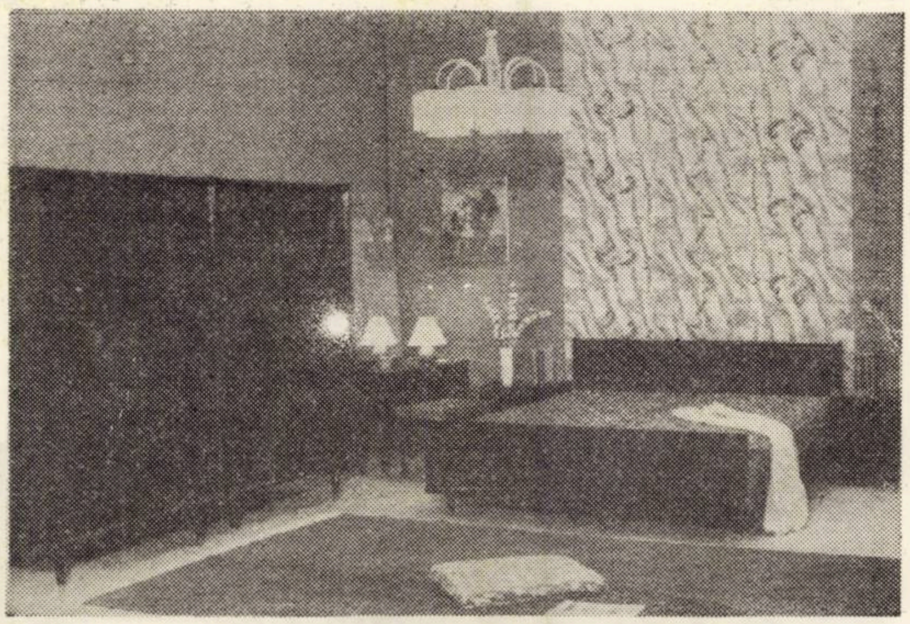

Dormitor „Timiş“

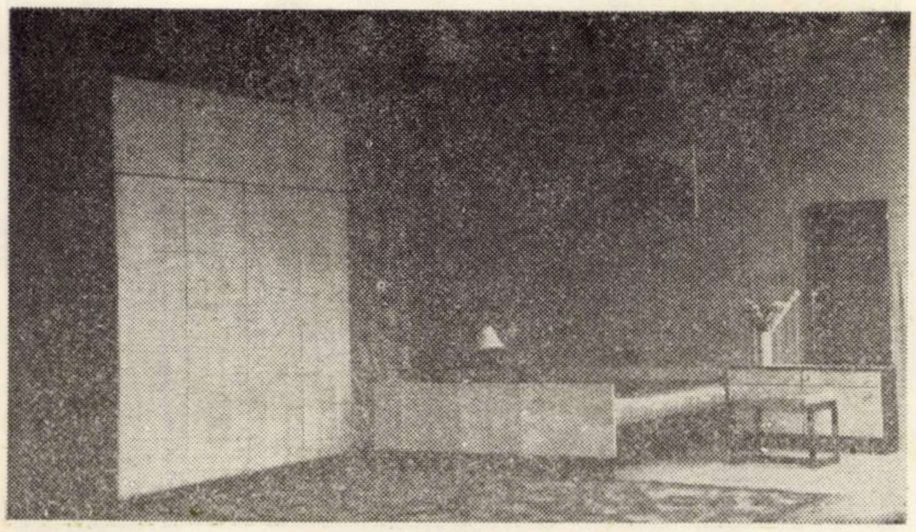

Dormitor „T-72“

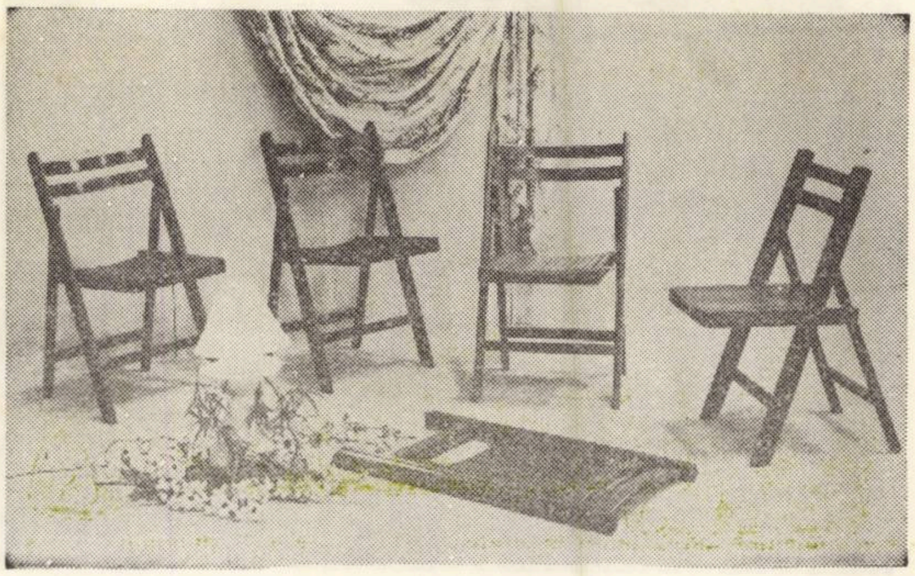

Diverse tipuri de scaune pliante

FABRICA CHIMICA ORAŞTIE

Str. Codrului nr. 24
JUDEŢUL HUNEDOARA

Produce şi livrează

- — bunuri de larg consum
- — ambalaje pentru industriile de medicamente şi alimentare
- — repere industriale şi organe de maşini
- — roţi pivotante din metal, cu roata de rulare din relon,
- — ravete şi containiere pentru transport
- — fitinguri pentru instalaţii
- — piese de legătură din P.V.C. dur, pentru instalaţii de apă şi canalizare (35)

FCH
L. BURERIU 72

De la mistria și cărămida manipulate tradițional la moderna tehnologie „Spațial“

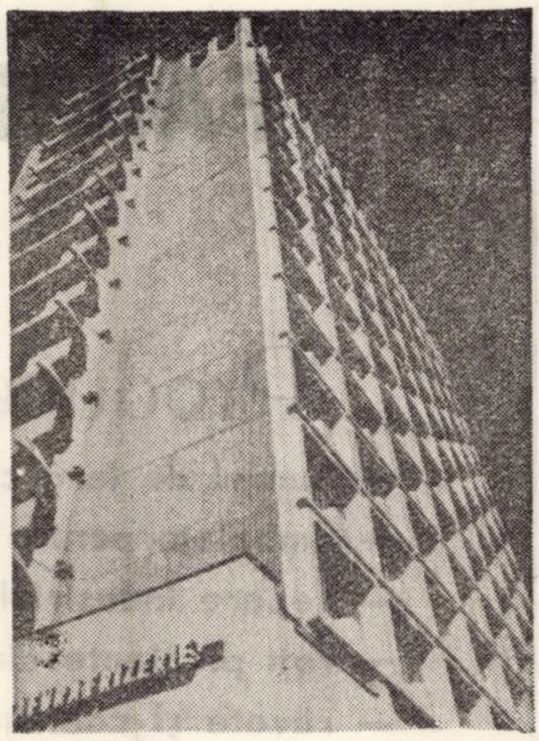

Colectivul de muncă al Trustului de construcții Timișoara este hotărît să realizeze cincinalul în numai patru ani /

- Pentru prima dată la Timișoara : blocuri construite din camere prefabricate,
- Metodele avansate de lucru cunosc o largă aplicare,
- Principalul rămîne tot omul, pentru a cărei pregătire profesională se fac eforturi diurne,
- Constructorii sînt conștienți că este mult loc pentru mai bine.

La Lugoj, Buziaș, Sînnicolaul Mare, Jimbolia, Deta, în alte centre ale județului Timiș, dar mai cu seamă la Timișoara noile construcții te urmăresc la tot pasul. În cele mai multe dintre ele oamenii s-au și mutat, fiindu-le predate „la cheie“ într-un număr din ce în ce mai mare. 1971, bunăoară, a reprezentat anul de vîrf la numărul de apartamente realizate de Trustul de construcții Timișoara. Celor 3.136 apartamente construite în anul trecut li se vor adăuga în 1972 un număr și mai mare, spre satisfacția populației și mîndria constructorilor.

— Munca de constructor — opiniază ing. Gheorghe Ciulea, directorul general al trustului, este deosebit de frumoasă, dar în același timp și foarte grea. Cînd vezi că blocul sau construcția economică ori socială e gata, deși ea se prefigurase pe hîrtia de calc abia cu cîteva luni în urmă, cu greu poți să-ți ascunzi emoția și bucuria. Pînă aici ai însă de parcurs un drum destul de lung totuși și adesea anevoios. De altfel, este știut că între situația descrisă pe hîrtie și teren, între proiect și construcția propriu zisă există de multe ori o diferență destul de mare, pe care o resimțim cu deosebire noi, oamenii șantierelor·

— Desigur, aceasta nu trebuie să se înțeleagă că cineva se dă bătut.

— Nicidecum ! Ba, aș putea spune că tocmai nevoia perpetuă de adaptare la situația din teren, la noile sarcini trasate de partid prin planul economic de stat ne-a dat puteri. Și vrem ca forța, capacitatea și priceperea să le investim fără rezerve în noile obiective, să le materializăm în lucrări cît mai frumoase, trainice și economice, care să fie cît mai utile societății. Cred că nu e lipsit de interes să amintesc că planurile pe primele opt luni ale anului au fost simțitor depășite, situația care ne îndreptățește să afirmăm că angajamentul de a îndeplini cincinalul în numai patru ani, angajament luat în cinstea celor două mari evenimente din viața poporului nostru — Conferința Națională a partidului și împlinirea unui sfert de veac de la proclamarea Republicii — va fi respectat întrutotul.

La rîndul său, tovarășul inginer Ioan Koreck, inginer șef al T.C.T., ne înfățișează pe larg cîteva din preocupările constructorilor de a se autodepăși, de a lucra mereu mai bine, mai economicos :

— Există o sumedenie de obiective realizate de noi în ultimii ani cu care ne putem mîndri. În mod cu totul deosebit aș vrea să subliniez construcția noului hotel timișorean „Continental“, o adevărată perlă a municipiului de pe Bega. Aici au fost folosite pentru prima dată de către noi unele tehnologii de mare eficiență. Meritul nu este numai al nostru, ci și al proiectanților, iar dacă lucrarea a primit premiul întîi pe țară la construcțiile de interes social-cultural satisfacția este a tuturora. Actualmente continuăm experiența dobîndită la construcția hotelului, extinzînd-o la noul spital ce se construiește la Timișoara.

Ni se pun la îndemînă o serie de amănunte. Bunăoară, corpul staționarului, cu 700 de locuri, se realizează din pereți de beton confecționați cu ajutorul cofrajelor plane de mari dimensiuni. La fel planșeele și pereții exteriori sînt făcuți din elemente prefabricate ceea ce împreună cu faptul că elementele se confecționează chiar pe șantier, într-un micropoligon prezintă avantaje evidente. Se obține o reducere a numărului de ore manoperă pe șantier, o calitate superioară a execuției, economii de materiale, rapiditate în execuție etc.

De altfel extinderea folosirii prefabricatelor constituie o preocupare de prim ordin a constructorilor timișeni, scop în care bazele de producție din Timișoara și Lugoj sînt supuse dezvoltării. În 1972 mai bine de 94 la sută din construcțiile de locuințe și sociale se realizează cu ajutorul prefabricatelor, existînd totodată o preocupare sporită pentru folosirea în mai mare măsură a prefabricatelor și la obiectivele social culturale și industriale, direcție în care proporția amintită va ajunge la 67 la sută ! Faptul vine să materializeze abnegația cu care inginerii, tehnicienii, întreg personalul trustului îndeplinesc sarcinile rezultate din documentele celui de-al X-lea Congres al P.C.R.

Strădanii deosebite depun constructorii pentru realizarea în condiții de înaltă tehnicitate a viitorului magazin universal, aflat în construcție lîngă hotelul „Continental“ și care va îmbogăți zestrea de dotări tehnico-sociale a municipiului Timișoara. De subliniat și aici cîteva noutăți tehnice : planșeele se toarnă la fața locului cu ajutorul unor tipare metalice (casete), fapt ce duce la eliminarea totală a consumului de material lemnos ; betonul se toarnă cu ajutorul pompelor mobile de mare capacitate și productivitate.

În rîndul noutăților mai trebuie apoi amintită metoda de lucru cunoscută sub numele „spațial“. Pentru început aceasta se aplică la băile apartamentelor. Ele sînt aduse pe șantier gata confecționate și prevăzute cu toate instalațiile, inclusiv ușile, elementele sanitare, chiar și globul și becul ! Doar legătura la rețea mai trebuie făcută pentru a putea trece la folosirea băii. Pereții băilor sînt finisați odată cu turnarea, suprafețele vizibile fiind realizate cu materiale sintetice care imită excelent marmora.

Într-o etapă apropiată se va trece apoi la aplicarea tehnologiei „spațial“ și la realizarea camerelor propriu zise. Cîtă diferență de la lucrul cu mistria și cărămida la actualele metode industriale folosite de către constructorii timișoreni ! Este ușor de înțeles că pentru toate acestea este necesară competență profesională, pricepere și îndrăzneală în croirea drumului pentru tot ceea ce este nou și înaintat· „Omul — opinia ing. Ioan Koreck — are rolul principal. El face totul. De aceea pentru pregătirea lui profesională se fac neîncetat eforturi“.

Constructorii timișeni au dobîndit deacum o bogată și valoroasă experiență de muncă. Ei sînt dornici ca în 1972, și în anii următori să realizeze noi obiective social-culturale și economice cu care județul Timiș să se poată mîndri pe drept cuvînt.

AUREL CHISALIȚA

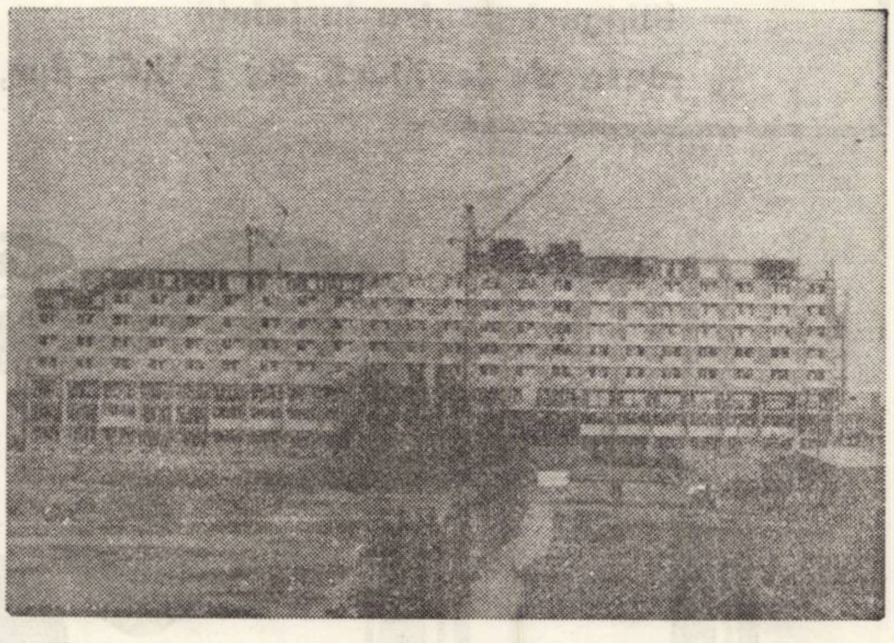

Început doar în urmă cu cîteva luni, impunătorul edificiu al noului spital clinic din Timișoara a prins contur.

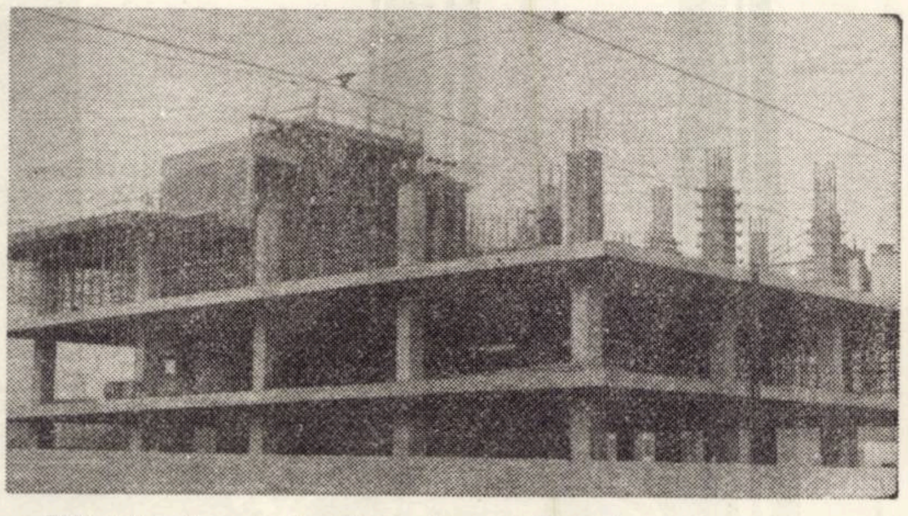

Ridicat în inima orașului, Magazinul universal va fi una dintre cele mai importante unități comerciale din țară.

Ritmul înalt al construcțiilor de locuințe este asigurat între altele, de folosirea panourilor mari prefabricate, din care sînt realizate și clădirile de mai sus.

Leonid Dimov

O, SĂRMANE

O, sărmane mirosuri de stătut
V-ati risipit într-un nevăzut
Din nenumăratele paralelipipede
Folosite zelos de bipede
Ca s-ajungă la o altă spiţă,
Mai cilibie, mai ştrengăriţă . . .
Şi-au rămas încăperile ancestrale
Ocupate de flaute şi de oase goale
De unde nu mai trebuie scoas-
afară

Nici o rămăşiţă interdentară
Ci totul e limpede, e serios,
Plin de semnificaţie şi de folos,
Numai că, rătăcită prosteşte,
Bîza cea obişnuită lipseste
Şi, concertul dirijat de Esculap
Nu mai poate fi luat de la cap.

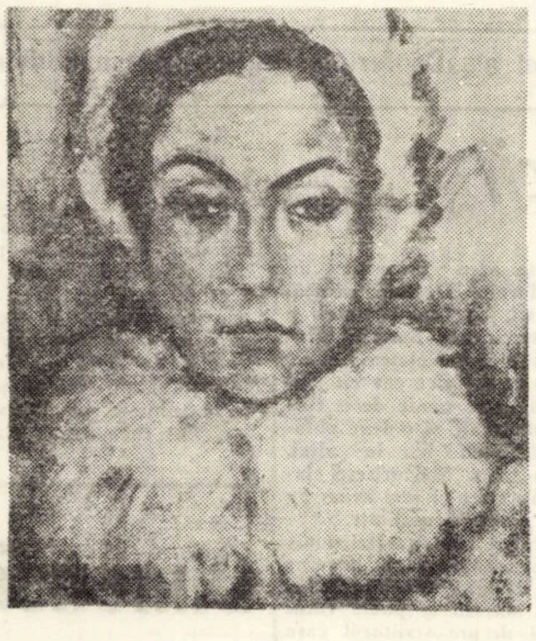

HAJOS EMERIC „Imola"

Ion Petrache

BALADA

[1907]

Degetele pămîntului frînte
rămase întinse, dar înţepenite.
Cerul prăbuşit
cînd era atît de senin.
Ochii prietenului care te vedeau
în toate culorile luminii
şi au orbit
O poruncă,
apoi — o cruce-n cenuşă.
Pacea colorată în roşu
pentru că tu nu poţi căpăta înălţime
decît prin aripile frînte
pe care le mai caută
singuratic
cerul.

Al. Jebeleanu

PASTEL TIMIŞOREAN

Oraşul tineretii mele şi-al euforiilor,
Oraş cu sînge vegetal şi spaţii dreptunghiulare,
Cu stele răsfăţate de privighetori,
Oraş în care Bega te-ademeneşte
Sfioasă şi lină pe sub sălcii
Cu părul lung, mătăsos,
Sclipind peste elegii şi bărci.

Oraşul tineretii mele şi-al euforiilor . . .
În oraşul acesta mi-am construit fanteziile
Anilor şi legendele lor
Cu soare, cu limpezimi, cu vînturi imaginare.
Cînd m-o descumpăni oboseala
În orasul acesta aş vrea
Să-mi dorm somnul granitului aproape
De somnul bunicii şi-al fratelui meu
Ca-n îndepărtatele nopţi ale copilăriei.

Un porumbel din piata teatrului
Mi se roteşte deasupra şi zboară
Angelic spre nu ştiu care infinit

Ovid Caledoniu

CA O CASĂ

Întind mîna pămîntului
cu iubirea iubirilor mele, şi, iată,
deslușit e orice strigăt, orice apus,
ca o casă mereu descuiată.

Mă revărs peste tărîmuri
în tăcerea tăcerilor mele şi apoi
lumina naşte în mine copaci
şi fiecare culege fructe din noi.

Cu mii de feţe creşte viaţa
peste noaptea nopţilor mele, şi acum
păsări de taină caută rănile vîntului,
sufletul acestor ore incerte, de fum.

Întind mîinile brumelor,
peste vama vămilor mele, şi cine
trece alături de oameni şi căi
în mine se întoarce cu toamnele în vine.

Gonesc spre iazurile cerului,
dincolo de cîntecul cîntului, şi iată
deslușită e orice faptă, orice stea
ca o casă, mereu descuiată.

Al. Raicu

PRIVIRE SIGURĂ

Subţire, diafan, înalt,
la albul pom privesc din beznă,
să văd nemuritorul trup
cu rădăcinile la gleznă.

Dar nu-i copac, copite are
şi-aleargă-n groază din pămînt,
cît dinspre frunte îi răsare
albastră ploaie-n negru vînt.

A obosit şi îşi sărută
piciorul care l-a purtat,
acum, la cînt de alăută
cînd verdea vreme a-nnoptat.

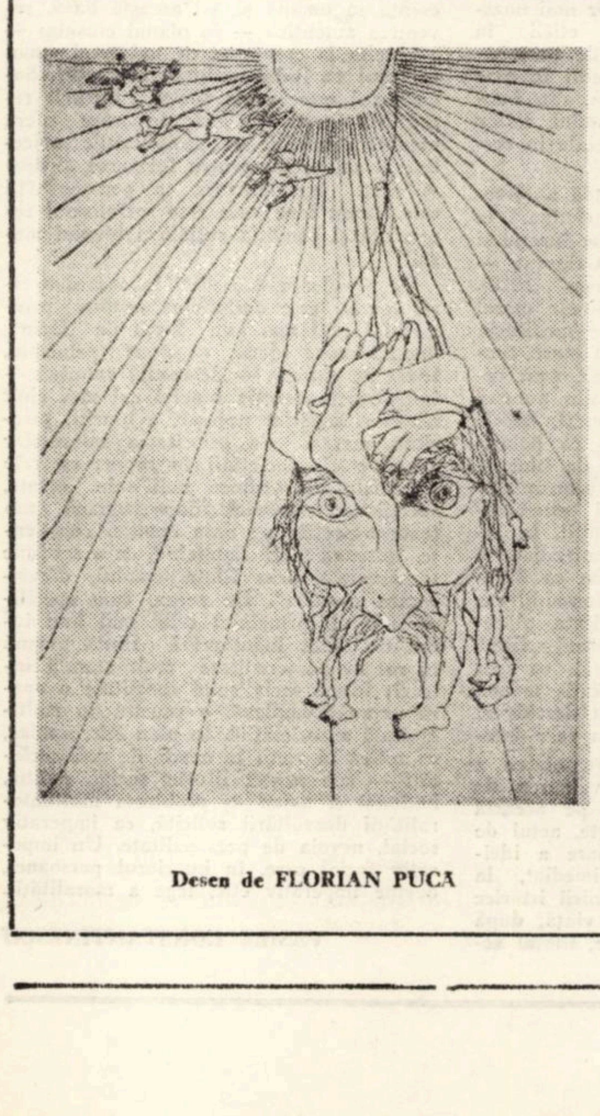

Desen de FLORIAN PUCA

REMEMBER

CAII LIBERI

Luînd vaporul spre Deltă, eşti însoţit, cum se obişnuieşte, de mici formaţii de pescăruşi care vin multă vreme în urmă, petrecîndu-te ca nişte prieteni foarte apropiaţi. Sunetul sirenei s-aude din nou, ca un salut, în dreptul marilor şantiere navale ale Galaţiului, şi-ţi aminteşte de sunetul ciudat pe care-l amplifică fiordurile norvege cînd trec vasele prin liniştea aceea de zăpezi albastre ale nordului. Dar acum sîntem pe un vapor din sud. Apele fluviului se deschid în valuri ample care înaintează lateral, lovind malurile, spălînd rădăcinile albe ale sălciilor, ca nişte bărbi de duhuri acvatice.

Pe puntea vasului, vîntul îţi curge pe umeri, o impresie de zbor persistă, cînd, departe, se văd pelicanii. Par nişte oameni în alb adunaţi acolo, prin nu ştiu ce împrejurări, în pustietăţile apei. Uneori desprind aripi mari, fac exerciţii de zbor, iar ciocurile lor caraghioase, de care atîrnă săculeţe argintii, se ridică în sus ca într-o invocare. Sînt leneşi, abia de se mişcă, absolut insensibili la trecerea noastră· Colonia lor anunţă mirifica viaţă a Deltei.

Vom poposi mai întîi la Isaccea, unde ne-ntîmpină coşuri imense de struguri şi piersici. Cîte un strugure chihlimbariu, neobişnuit de mare, pare a fi rupt din legendă şi foarte curînd călătorii se mută în jurul acestor zei ai soarelui, binecuvîntînd dulceaţa şi parfumul pămîntului, de parcă ar participa la un ritual oprit cîndva, cu gesturi de sacerdot, de însuşi Deceneu.

Şi iată în zare oraşul de la porţile Deltei, Tulcea. Se-apropie de noi în straie albe şi lucitoare. Ni se spune că e aşezat pe şapte coline, asemenea Romei, şi ne-amintim că nostalgia ilustrei cetăţi din inima latinităţii am regăsit-o şi-n alte oraşe româneşti ridicate pe dealuri. Coborîm în portul fluvial, fascinaţi de eleganţa falezei care se arcuieşte uşor pînă departe, copleşită de ambarcaţiuni de toate mărimile, sub plutirea de graţie indicibilă a corpului de balet al văzduhurilor, sub legănarea uşoară şi suplă a acestor adolescenţi visători — pescăruşii. Am putea revedea străzile laterale, de un cuceritor aer oriental, dar timpul limitat al acestui popas ne opreşte în soarele orbitor, lîngă aceste construcţii zvelte ce sporesc, prin siluetele lor, un aer de sărbătoare tonifiantă. Vom rămîne în această forfotă a călătorilor, unde vasele vin sau pleacă pe traseele apelor şi, ne vom decide pentru marele canal, la capătul căruia se află Sulina, oraşul ireal de frumos.

De-aici, Delta începe să devină ea însăşi. Se-nmulţesc cuterele pescăreşti, bărcile cu motor alternează cu cele propulsate de vîsle. Din cînd în cînd, şlepuri impunătoare, mineraliere, trupuri grele de vapoare întoarse din mări, înaintînd, importante şi puternice, sub felurite pavilioane, cu nume exotice, amintind spaţii prin care nu ai trecut.

Şi iarăşi şiruri de sălcii cu frunziş platinat ; trupurile lor răsucite de curgerea apelor în mişcări ce amintesc oameni şi vîrste. Păsări rare la maluri, egrete albe, stîrci înalţi şi extatici, călifari, cîte un vultur pescar (pandion haliaetus), reprezentanţi ai ordinului paseriformelor şi pescăruşi solitari — par sentinelele aerului· Bănuim că o apropiere prea mare de aceste avanposturi ar atrage semnale neştiute pentru feluritele popoare de păsări ale nesfîrşitelor întinderi de stuf. Cele dintîi aşezări rurale din aceste domenii de ape, case albastre sau albe, cu garduri de stuf, se-nşiră de-a lungul canalului. Mulţi gutui, bărci răsturnate la călăfătuit sau acostate lîngă scările ce intră în apă, un continuu du-te-vino de mici ambarcaţiuni între un mal şi altul. Apoi caii, caii liberi alergînd de-a lungul ţărmului, caii tineri şi liberi, elastice exclamaţii ale unei lumi care ne fascinează mereu.

ANGHEL DUMBRAVEANU

Idei ale Conferinţei Naţionale a partidului

Nobleţea muncii

„Progresul impune ca fiecare cetăţean să producă atît pentru sine cît şi pentru societate ; între munca pentru sine şi munca pentru societate nu există contradicţii, deoarece cu cît este mai mare partea destinată societăţii, cu atît sporeşte mai rapid avuţia naţională şi, pe această bază, bunăstarea întregului popor, veniturile fiecărui om al muncii". Am reflectat îndelung asupra acestor cuvinte rostite de secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, la Conferinţa Naţională, enunţînd în acest fel unul din principiile fundamentale ale existenţei noastre sociale, raportul care trebuie să existe între societate şi fiecare individ în parte. Creşterea continuă a valorilor materiale şi spirituale şi, în consecinţă, a bunăstării noastre, existenţa unor condiţii-cheie pentru afirmarea plenară, nestînjenită, a aspiraţiilor fiecărui om al muncii, indiferent de naţionalitate. condiţionează, sau ar trebui s-o facă, o reciprocitate conştientă, entuziastă, acea contribuţie activă la îndeplinirea obiectivelor pe care întreaga naţiune ,prin reprezentanţii ei, le-a stabilit în vederea ridicării pe noi trepte ale dezvoltării României socialiste. Şi nimeni n-ar putea afirma că pe binecuvîntatul pămînt al Mioriţei, în mari uzine, fabrici, pe grandioase şantiere nu au loc zilnic anonime, dar cu atît mai impresionante, bătălii, prin care un întreg popor cu străvechi hrisoave de nobleţe, o nobleţe cîştigată cu sînge şi sudoare, îşi dovedeşte resursele inepuizabile, pirceperea şi talentul, adeziunea. unitatea de nestrămutat în jurul Partidului Comunist Român. La Dunăre sau pe Argeş, la Galaţi sau Hunedoara, în Cetatea de foc a Reşiţei, sau pe întinsul policrom al cîmpiei bănăţene, muncitori, ţărani, intelectuali, ostenesc cu aprinsă pasiune la ctitorirea unor noi comori de lumină şi frumuseţe pe care se va temeinici România zilelor de mîine, nişte timpuri fără egal în lunga şi zbuciumata noastră istorie.

Îmi amintesc cu emoţie de un tînăr de prin părţile Argeşului care, cu riscul vieţii sale, a sărit să stingă un început de incendiu la sonde, o vîlvătaie ce ameninţa să distrugă rodul a mii de ore de muncă pentru care s-au făcut serioase cheltuieli materiale.

Parcă-l aud şi acum răspunzînd întrebărilor unui confrate de la televiziune. vădit jenat, dar mai mult nedumerit : De ce ai făcut asta ? Nu ţi-a fost frică ? Nu ţi-ai dat seama că devii un erou ? Nu ţin minte exact răspunsurile acestui tînăr, ştiu doar că el însuşi considera, cu o superbă modestie, că nu şi-a făcut decît datoria. E acesta un exemplu elocvent al reciprocităţii de care vorbeam, un model de nobilă dăruire. De bună seamă, mai întîlnim pe ici, pe colo tineri şi uneori chiar vîrstnici care nutresc bizara, jenanta credinţă că societatea trebuie să le ofere totul sau în orice caz cît mai mult, iar ei să nu ofere nimic decît chipurile întristător de goale şi o lene oblomovistă, tîrîrea dintr-un bar în altul, dintr-o cafenea în alta. Mărturisesc sincer că n-am fost în stare şi nici acum nu sînt să înţeleg o atare mentalitate.

Blasfemia, pentru că numai astfel poate fi numită o asemenea atitudine, nu ţine doar de tinerii despre care vorbeam. Cred că în egală măsură se poate vorbi în aceiaşi termeni despre scriitorul care se socoteşte deasupra oricăror datorii faţă de societatea în mijlocul căreia trăieşte, care-l susţine moral şi material. Sîntem datori, şi-o spun cu toată convingerea, pentru toate condiţiile care ne-au fost puse cu generozitate la dispoziţie. Cînd rabzi de foame şi frig, cînd eşti umilit, cînd ziua de mîine se anunţă incertă, ai tot dreptul să te izolezi, să opui acelei lumi singura ta armă, dispreţul, ura şi scîrba.

Dar cînd eşti înconjurat cu stimă, cînd munca ţi-e preţuită şi răsplătită cu dărnicie, cînd întreaga cetate vine să-ţi acopere (dacă o meriţi şi uneori chiar cînd n-o meriţi) fruntea cu lauri, cum ai mai putea să te retragi în carapacea egoismului tău, în snoabele fraze vidate de orice sens ?

Nici prezentarea schematică a vieţii, reducerea omului la cîteva clişee nefericite, dar nici satisfacerea savantă, fuga în catacombele unor aşa-zise experimente stilistice nu sînt un semn al reciprocităţii scriitorului, al conştiinţei sale şi, în ultima instanţă, ele nu vor constitui în orice caz indicele perenităţii, al intrării în atît de rîvnita de noi împărăţie a veşniciei.

„Profesiunea reală nu se judecă decît prin calitate, spune undeva scriitorul francez Vercors. Din moment ce publici, o faci ca să fii citit, deci ca să te faci înţeles ; a te forţa să fii clar este cea mai elementară politeţe". Dar nu numai atît, fie că e un act de elementară politeţe, de bun simţ ,să faci în aşa fel încît să nu fii orb la tot ce se petrece în jurul tău, să-ţi dai osteneala ca prin tot ce ai mai bun, talent şi meşteşug artistic, să zideşti în opera de valoare pe marele creator al României de azi şi de mîine, pe cel care te poartă pe braţele sale puternice îngăduindu-ţi să-ţi speli fruntea în cele mai fine raze de soare, să sorbi cu spiritul esenţa luminii — poporul.

ION MARIN ALMĂJAN

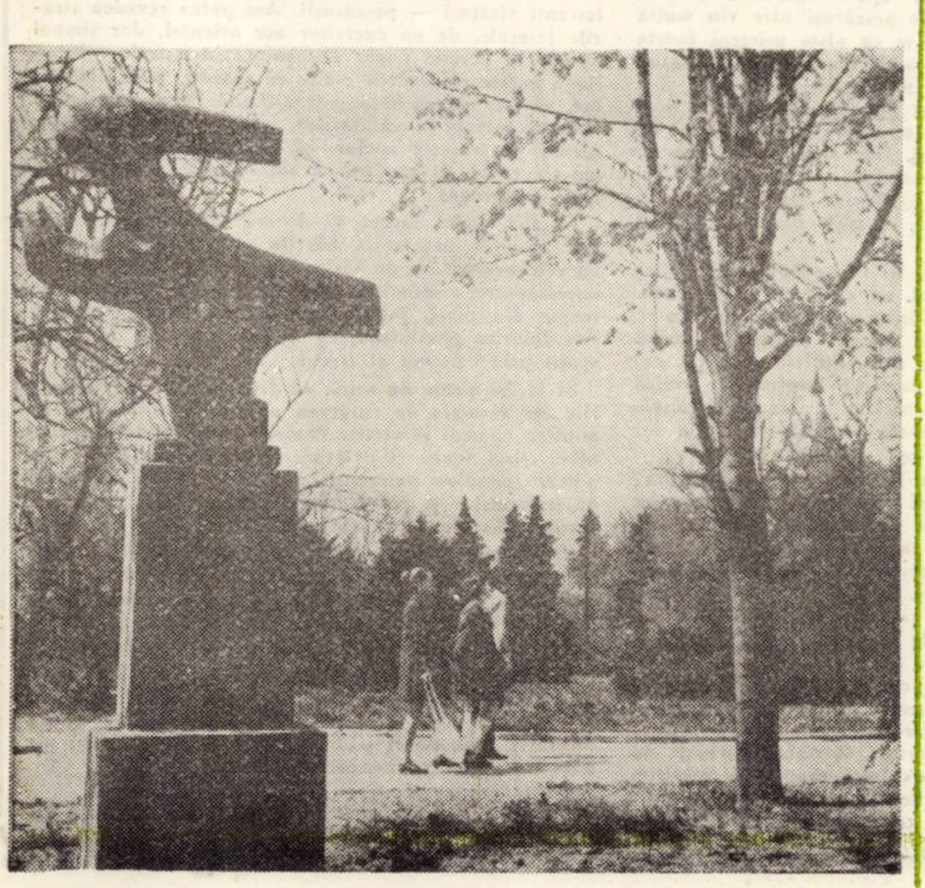

Dimensiunea etică a vieţii

Etapa societăţii socialiste multilateral dezvoltate implică, în mod necesar, ca reflex al complexităţii mereu crescînde a proceselor sale şi al redimensionării calitative inerente acestora, un nou **statut social** al persoanei, — pentru fiecare om, ca raportare la sensul societăţii, indiferent de locul său de activitate. Apare necesar faptul, din această perspectivă, ca orice om să dobîndească, în ordinea **valorică,** un nou nivel calitativ, în profilul moral-spiritual al personalităţii. Iar între ştiinţele sociale care, prin specificul lor, sînt chemate să elaboreze şi să materializeze un atare **model moral** al omului de astăzi, ca factor dinamic în contextul noilor realităţi istorice, sociale, naţionale şi umane specifice etapei pe care o străbatem, desigur că eticii îi revine un rol deosebit. În acest domeniu ne aflăm încă, fără îndoială, în faţa unui anume neajuns, neavînd pînă acum un tratat de istoria eticii, o sinteză marxistă asupra acestei probleme ca rod al spiritualităţii româneşti, după cum nu avem încă un tratat românesc de etică marxistă. Există însă în literatura noastră de specialitate o serie de lucrări care, avînd ca obiect de cercetare diverse aspecte particulare ale etosului, vădesc semnificaţia unor certe realizări. Să amintim, în acest sens, lucrări ca **Logos şi etos** de Ath. Joja, cu un capitol special de sinteză, privind profilul moral-spiritual al poporului român, **Normă etică şi activitate normală** de Pavel Apostol, în care dezbaterile asupra idealului moral relevă valenţele proprii etosului românesc (temă reluată, sub diverse unghiuri şi în **Trei meditaţii asupra culturii,** definind semnificaţia filozofică şi etică a mioriticului), **Axiologie şi etică** de N. Kállos şi A. Roth, unde întîlnim preocuparea, între altele, de a contura un profil al omului nou în raport cu valorile materiale şi spirituale, sociale şi politice, ideologice şi culturale al societăţii noastre. **Modelul moral în revoluţia socialistă română. Cercetări preliminare** de N. Bellu (în volumul **Etos şi contemporaneitate)** în care se intreprinde o amplă cercetare, în dubla unitate a logicului şi istoricului, asupra devenirii profilului moral al poporului nostru în raport cu etapele revoluţiei socialiste şi a obiectivelor istorice corespunzătoare acestora), **Datoria etică** de I. Grigoraş, abordînd nuanţat, odată cu definirea, în contextul realităţilor noii noastre societăţi, a categoriilor eticii, în funcţie poetică, modelatoare de personalitate a factorului etic, — studii în care demersul teoretic este pătruns, din interior, de nervura vie a concretului, reflex al unei autentice finalităţi sociale în cercetarea ştiinţifică.

În această perspectivă fecundă a cercetării, marcată de reciproce cîştiguri în planul teoriei şi al practicii, se înscrie şi noua carte semnată de I. Grigoraş — **Binele şi răul** (Editura „Junimea", 1972). Categorie centrală a eticii, binele moral a frămîntat, ca problemă de meditaţie, gîndirea tuturor timpurilor. O mare cantitate de informaţie se impune, prin urmare, valorificată. Totodată, din punctul de vedere al conţinutului moral, binele este expresia etosului însuşi ca polaritate : bine-rău. Categoriile de bine şi rău sînt, ca axă a ordonării tuturor elementelor în tabela de valori etice, dimensiuni esenţiale ale moralităţii. În jurul lor gravitează, unitar şi contradictoriu în acelaşi timp, categorii etice ca dreptate, datorie, libertate, responsabilitate, echitate, onoare, cinste, demnitate, plăcere, fericire etc. — binele moral fiind, într-un sens, izvor al acestora, ca sens uman şi finalitate, ca semnificaţie umană şi constituind astfel un **circuit deschis** al ansamblului valorilor etice, în care întemeiază şi desăvîrşeşte **valoarea-etalon** a tuturor valorilor, respectiv valoarea **de om.** Realizarea unei lucrări pe această temă presupune, pe de o parte, actul de degajare a dialecticii interioare a ideilor, ca răspuns, direct sau imediat, la însăşi dialectica reală a devenirii istorice şi sociale a concretului de viaţă, după cum necesită, pe de altă parte, simţul actualităţii ideii — indiferent dacă una sau alta dintre idei a fost anunţată în urmă cu două milenii sau, să zicem, în 1971. **Binele şi răul** este o asemenea lucrare ; este, totdată, o carte care, descoperind şi reţinînd actualitatea ideilor, se defineşte în sens constructiv, vizînd o amplă integrare a sensurilor şi, de asemenea, un plus de sens. Acest fapt este prezent în toate cele cinci capitole ale lucrării, de la definirea binelui moral, trecînd prin problema raportului dintre conţinutul („materia") şi forma binelui, prin chestiunea corelaţiei dintre bine, plăcere şi durere, angajînd apoi aspectul „coliziunilor" binelui şi răului, şi finalizînd în analiza principiului „cel mai bun lucru de făcut" — ca principiu de bază al eticii socialiste. Cartea realizează astfel un tot unitar în care cercetarea eticii vizează explicarea omului şi a devenirii sale, cunoaşterea conţinutului concret al relaţiei, de identitate şi opoziţie, dintre om şi etapă istorică, în ordinea succesiunii logice a treptelor istoriei, relevînd dialectica ridicării etosului, în perspectiva noii istorii pe care o deschide socialismul, pînă la imaginea de sinteză a conştiinţei de sine. „Binele — precizează autorul — presupune verbul „a da", a da din **esenţa noastră umană** (. . .) De aceea, pe drept cuvînt, unii gînditori au spus că binele este o funcţie a universului uman, a universalizării fiinţei umane ca fiinţă socială, după cum precizează concepţia marxistă". Omul constituie, aşadar, o valoare supremă, anume valoarea-scop în societate, iar dacă în decursul istoriei, datorită unui îndelungat drum al înstrăinării, acest **universal uman** a rămas o simplă abstracţie în planul speculativ al gîndirii, orînduirii socialiste îi revine menirea ca, în virtutea noilor sale realităţi istorice şi a noilor relaţii umane, generatoare de noi principii, sau de conţinut concret-uman unor principii mai vechi, să realizeze această fuziune organică între **uman** şi **etic** în planul **universalului de om,** încît binele moral să reprezinte un **scop în sine,** în consens cu însuşi statutul social al personalităţii umane, de **valoare-scop.** Un bine, deci, care să facă „din viaţa celorlalţi un ţel şi un sens al vieţii individului" — participare activă a omului la umanitate. Orînduirea socialistă presupune, ca legitate, istoria revenirii omului la esenţa sa umană şi, pe această bază, revenirea autentică — în planul etosului — a binelui la esenţa sa de **universal uman** în omul ca individualitate concretă. „Socialismul este binele social, întrucît reprezintă forma de societate care oferă omului condiţiile şi posibilităţile obiective şi subiective pentru formarea şi dezvoltarea multilaterală a personalităţii sale. Acest bine care este socialismul reprezintă şi condiţia socială a binelui moral".

De o valoare deosebită în cadrul acestei lucrări este dezbaterea asupra principiului „cel mai bun lucru de făcut", impunîndu-se ideea că acest principiu, bazat pe opţiune — de esenţă valorică — îndeplineşte funcţia binelui cel mai mult necesar, **imperios** necesar, a binelui **prioritar,** marcat de prioritatea intereselor generale ale societăţii în raport cu cele personale. În ordinea noii sale esenţe, socialismul solicită fiinţa umană sub toate aspectele pe linia creaţiei conştiente, întreaga viaţă implicînd, ca o secţiune transversală prin fiinţa omului, dimensiunea moralei". De aceea, cum specifică autorul, principiul celui mai bun lucru de făcut îndatorează fiinţa umană în rol de personalitate multilaterală întrucît însuşi socialismul constituie o operă umană complexă, o construcţie multilaterală a societăţii". În plan etic, aşadar, ca reflex al vieţii în condiţiile noii societăţi — sub aspect istoric, social, politic, naţional şi uman — problema multilateralităţii dezvoltării solicită, ca imperativ social, nevoia de personalitate. Un imperativ social care, în interiorul persoanei, devine imperativ etic, lege a moralităţii.

VASILE CONSTANTINESCU

ARHITECŢII

Am fost nu o dată, în atelierele spaţioase, în care se gîndesc case : un perete întreg e înlocuit de un geam prin care pătrunde cerul şi lumina şi unde gîndul zboară, urmărind cum se ridică peste oraş porumbeii şi ciocîrliile. Te afli parcă într-o adevărată împărăţie a hîrtiei de calc şi a planşelor. Întinse pe suporţi, ori făcute sul, planşele năpădesc încăperea şi par a dobîndi o existenţă a lor, dreptul de a avea o viaţă de sine stătătoare.

Dacă vorbeşti cu un arhitect, după cîteva fraze convenţionale, va ţine să-ţi arate planşa, desfăcînd-o cu un gest sigur, devenit deprindere. Proiectul, adică planşa, cu complicatele sale contururi şi linii nu are totuşi, prin sine însuşi, o existenţă definitivă, ca un tablou, de pildă, ca pictura în culori a unui artist.

Dar sînt oaspete. Şi n-am venit să vorbesc, ci să ascult. Iar ei nu se lasă rugaţi, confesîndu-se firesc, cu o locvacitate ce le dezvăluie febrilitatea spiritului.

Doi sînt tineri aflaţi dacă nu la primele proiecte, nici prea departe de acest punct de pornire ; ceilalţi, cu mai multă experienţă.

— „Sîntem legaţi, atît de legaţi, de ceea ce facem încît dacă ceva nu merge bine în profesie îl resimţim ca un mare necaz în familie".

— „Ar trebui să consider lucrarea sfîrşită odată cu predarea ei. Dar nu se întîmplă aşa : o urmăresc îndeaproape, merg mereu pe şantier să văd cum prinde contur clădirea pe care am conceput-o. Şi n-aş dori să credeţi că mă singularizez procedînd astfel".

— „Un arhitect nu e niciodată singur, el depinde foarte mult de alţii, de la instalator pînă la electrician ; profesia sa se corelează strîns cu numeroase şi diverse specialităţi".

— „Şi pe urmă, să nu uităm că, de fiecare dată, proiectul reprezintă ceva nou, inedit".

— „Cea mai frumoasă clădire a mea a fost, fireşte, primul proiect. N-am să uit niciodată cît eram de copleşită în faţa hîrtiei albe, şi de-aţi şti ce temă pretenţioasă aveam să rezolv ! Nicicînd n-am încercat atîtea stări sufleteşti, ca în timpul acelui proiect al unui bloc-fagure din beton armat monolit. Îl puteţi recunoaşte uşor, e în albastru şi alb, undeva pe un bulevard apropiat. Cînd mi-e dor de el, pun mîna streaşină la ochi...

— „Eu cred că pasiunea e totul, pasiunea pentru profesie".

— „Ţi-aminteşti la Herculane ? Cînd ne-am dus să vedem noua clădire de lîngă Cerna, susurul apei lîngă proiectul nostru devenit sticlă şi beton în contururi atît de materiale ?"

— „Un moment, am aici un proiect nou, magazinul universal : de-aţi şti ce probleme pasionante, la ce soluţii noi am recurs. Domnule, asta e creaţie ! Scări rulante, şase nivele, lumină abundentă, perdele de aer protector la intrări".

— „Tata a fost miner la Anina. Toată viaţa şi-a petrecut-o sub pămînt cu nostalgia soarelui în priviri ; mărturisesc că şi la el mă gîndeam cînd desenam ferestrele largi, să pătrundă soarele în fiecare anotimp al anului. Potriveam compasul şi ziceam surîzînd : „aici va fi camera de joacă a copiilor, poate lîngă geamul acesta va fi aşezat un birou, la care cine ştie, se va crea un roman sau un poem, sau poate, o lucrare de ştiinţă".

— „Da, nu trăim decît prin alţii care ne prelungesc creaţia în spaţiu şi-n timp".

— „Ei haide, asta e poezie, trăim prin constructori, prin tehnicieni care fac totul conform proiectului.

— „Ai vrea să reiei totul ca-n primii ani ?"

— „Nu, asta nu, le-am încercat atunci cu Universitatea, a fost frumos într-adevăr, înălţător, dar cheltuiala de energie, de materie cenuşie, n-am s-o pot reedita, nu uita că nu mai am 25 de ani. Nici măcar 35 nu mai om".

— „Ei. haide, nu te îmbătrîni singur. Nu ai atît, dar nici nu eşti bătrîn şi pe urmă pe tine te-a lăudat Menuhin pentru studioul liceului de muzică : „Sala cu cea mai bună sonoritate din cîte cunosc". Parcă aşa a scris, nu ?

— „Să lăsăm asta, e uşor să lauzi".

— „Da, dar e adevărat, toată lumea spune. Şi Marin Constantin e încîntat. Madrigalul s-a auzit splendid, de ce să fim modeşti ? Ai recurs la nişte soluţii care dau un efect acustic excepţional. Arhitectura reprezintă frumuseţe, frumuseţe în piatră, artă care rămîne ; cînd am descoperit asta eram prin anul III, m-am simţit mic, ca în faţa unei uluitoare descoperiri, deşi meditasem mult înainte şi, pe urmă nu era, îmi dau seama, prea original ceea ce spuneam, era poate un truism şi acum 2000 de ani poetul latin definise sentimentul şi o spusese mai frumos, în orice caz : „non omnis moriar"...

— „Da, însă munca de proiectare n-a fost uşoară, s-a întins pe o perioadă de doi ani ; am colaborat cu o întreagă echipă de arhitecţi, însă ceea ce a rezultat depăşeşte posibilităţile unui singur om ; spitalul cel nou va avea un corp principal, cu 11 nivele, un bloc de diagnostic-tratament cu trei nivele, paturi de spitalizare, de terapie intensivă şi urgenţă. În rest, chirurgie, interne, cardiologie, nefrologie, policlinică, servicii generale. Dacă mai ţinea, aveam senzaţia că deveneam medic !"

— „Visurile noastre sînt mari, pe potriva epocii pe care o trăim".

Sînt frînturi dintr-o discuţie, pe care am purtat-o în atelierele Institutului de proiectare din Timişoara. Dacă se vor recunoaşte, dacă îi veţi recunoaşte, atunci protagoniştii sînt : Vasile Oprişan, autorul unor proiecte de blocuri-turn de pe bulevardul Leontin Sălăjan, al complexelor şcolare de la Bocşa şi Reşiţa, al noului magazin universal timişorean ; Nicolae Dancu, şeful atelierului III arhitectură, autor al noului complex hotelier de la Herculane, al Spitalului clinic nr. 5 din Timişoara ; Vasile Baroiu, autor al multor proiecte din Timişoara şi oraşele învecinate, recent, al mobilierului funcţional de la noul magazin universal timişorean şi doi soţi, amîndoi arhitecţi binecunoscuţi timişorenilor, Aurelia Fackelmann, care a proiectat blocul de pe b-dul Republicii, iar împreună cu Ioan Fackelmann, studioul de concerte al Liceului de muzică. Întregul complex de clădiri alcătuind sediul universităţii timişorene ,a fost conceput în principal de Ioan Fackelmann, acum conf. univ. la secţia arhitectură a Facultăţii de construcţii.

„A fost un proiect greu", mă urmăerşte o frază nu ştiu de cine rostită, ori poate rostită de toţi ? „dar cu cît o construcţie e mai complicată şi mai dificilă cu atît găsesc că proiectarea ei e mai atractivă şi mai pasionantă..."

VALENTINA DIMA

MARSHALL Mc LUHAN

SCRIITURĂ ŞI CULTURĂ

„Interiorizarea unor mijloace de comunicare de tipul literelor, modifică ea oare raportul între simţurile omului, provocînd schimbări şi în desfăşurarea proceselor mintale ?... E posibilă o teorie a mutaţiilor culturale fără cunoaşterea mobilităţii raporturilor dintre simţuri ?..." *(Galaxia Gutenberg)*.

Sub semnul acestor întrebări stă concepţia uneia din cele mai controversate personalităţi contemporane : profesorul canadian Marshall Mc Luhan. În *Galaxia Gutenberg* (1962), vehement critic al culturii tipografice, al „civilizaţiei ochiului", fundamentată cu ajutorul tiparului, civilizaţie care a „detribalizat", a izolat individul, reducîndu-i viziunea în procesul comunicării la o realitate lineară, secvenţială, perceptibilă doar vizual. În *Understanding Media* (1964) şi *The Medium Is the Massage* (1967), adept şi profet al noii civilizaţii de tip electronic realizată prin mass-media, care solicită individului în egală măsură toate simţurile, redîndu-i astfel libertatea comunicării totale cu semenii. Critic al civilizaţiei contemporane, profet al unei civilizaţii care începe deja, Mc Luhan e poate, prin tot ce a scris, una din metaforele cunoaşterii pe care le-a generat acest secol.

Alfabetul fonetic este o tehnologie unică în genul său. Au existat mai multe feluri de scriituri, pictografice sau silabice, dar singur alfabetul fonetic face să corespundă litere fără nici o semnificaţie semantică unor sunete fără nici o semnificaţie semantică. Această diviziune şi acest paralelism rigid între două lumi, una vizuală şi alta acustică, erau din punct de vedere cultural, fruste şi brutale. Scriitura fonetică risipeşte o întreagă lume de percepţii şi semnificaţii care păstrau forme ca hieroglifele şi ideogramele chinezeşti. Aceste forme de scriitură mai bogate cultural nu dădeau totuşi oamenilor nici o posibilitate de a trece dintr-o dată de la universul magic, discontinuu şi tradiţional, care e cel al cuvîntului tribal, la mediul uniform şi rece care e cel al vederii. Timp de secole de uzaj, ideogramele n-au spart blocul compact al relaţiilor de înrudire şi al subtilelor distincţii tribale ale societăţii chineze. Dimpotrivă, a fost deajuns o singură generaţie de alfabetism în Africa azi (...) pentru a smulge individul de trama sa tribală, sau cel puţin pentru a declanşa procesul. Acest fapt nu depinde numai de **conţinutul** cuvintelor alfabetizate ; el rezultă din ruptura bruscă produsă între experienţa auditivă a omului şi experienţa sa vizuală. Numai alfabetul fonetic provoacă astfel o netă diviziune a experienţei şi-i face să treacă pe cei care se serveau de el, dintr-o lume a auzului într-una a văzului, eliberîndu-i de transa tribală care induce magia reverberantă a cuvîntului şi de reţeaua de sisteme de înrudire.

Se poate deci afirma că alfabetul fonetic este, şi numai el, această tehnologie care a făcut să se nască „civilizaţii", adică indivizi distincţi, egali în faţa unei legi scrise. Diferenţierea individului, continuitatea spaţiului şi a timpului şi uniformitatea codurilor. sînt principalele caracteristici ale societăţilor alfabetizate şi civilizate. Este foarte posibil ca, culturile tribale cum sînt cele ale Indiei şi Chinei să depăşească cu mult culturile occidentale prin deschiderea şi fineţea percepţiei şi a expresiei ; pentru moment. ceea ce ne interesează, nu este valoarea ci configuraţia societăţilor. Culturile tribale nu pot să conceapă posibilitatea existenţei individului sau a cetăţeanului distinct. Pentru ele, spaţiul şi timpul nu sînt continue şi uniforme : intensitatea lor este resimţită şi comprimată în clipă. Pentru o cultură „mesajul" alfabetului este capacitatea sa de a difuza modelele de uniformitate şi continuite vizuale.

Pentru că el intensifică şi extinde funcţia vizuală, alafbetul fonetic reduce în orice cultură alfabetizată rolul auzului, al pipăitului şi gustului. Chinezii care se servesc de o scriitură care nu este fonetică, păstrează o percepţie a experienţei care este globală şi în profunzime, percepţie pe care alfabetul fonetic are tendinţa să o atenueze în culturile civilizate. Pentru că ideograma este un soi de **gestalt** global şi, nu ca alfabetul fonetic, o disociaţie analitică a sensurilor şi funcţiilor.

Realizările occidentului mărturisesc extraordinara valoare a alfabetismului. Dar nu lipsesc oameni care să spună că am plătit prea scump structurile noastre de tehnologie specializată şi valorile. Este clar că structura lineară pe care alfabetismul a impus-o vieţii noastre intelectuale ne-a făcut prizonierii unei întregi serii de consecinţe logice... S-a susţinut întotdeauna că specificul fiinţei raţionale e conştiinţa; şi totuşi nu există nimic linear nici secvenţial în cîmpul global al lucidităţii care există în orice moment al conştiinţei. Conştiinţa nu este un proces verbal. Nu avem mai puţină conştiinţă de cînd există alfabet fonetic, considerată fiind legătura de raţionament ca şi criteriu prin excelenţă al logicii şi al raţiunii. Scriitura chinezească, din contră, investeşte fiecare ideogramă cu o intuiţie globală de fiinţă şi de raţiune care nu lasă decît un rol minim succesiunii ca semn de activitate şi de organizare mentală. În societatea occidentală alafbetică găsim că e normal şi corect să se spună, după ce s-a afirmat ceva, că „urmează"... ca şi cum ar fi o anume cauzalitate în acest gen de succesiune. David Hume a arătat în secolul XVIII că succesiunile, naturale sau logice, nu indică nici o relaţie de cauzalitate. Succesiunea nu este decît cumulativă, nu cauzativă. „Raţionamentul lui Hume, a scris Kant, m-a trezit din somnul meu dogmatic", Totuşi, nici Hume, nici Kant n-au dezvăluit cauza ascunsă a tendinţei occidentale de a identifica „logica" şi succesiunea, fie omniprezenta tehnologie alfabetică. Azi, la vîrsta electricităţii ne simţim la fel de liberi pentru a inventa logici nonlineare ca şi geometrii noneuclidiene. Chiar şi lanţul de montaj, metoda de analiză secvenţială, permiţînd mecanizarea oricărei fabricaţii şi producţii ,cedează azi locul noilor forme.

Numai culturile alfabetice au ştiut să stăpînească tehnica succesiunilor lineare în lanţ cu scopul de a impregna cu ele întreaga organizare psihică şi socială. Fragmentarea experienţei în părţi uniforme, cu scopul de a accelera acţiunea şi schimbarea formelor (aplicarea cunoştinţelor), explică puterea occidentului asupra omului şi a naturii... Alfabetul e la originea tehnicii transformării şi dominaţiei care constă în a aplica uniformitatea şi continuitatea peste tot. Această intervenţie, deja perceptibilă în epoca greco-romană, s-a intensificat cu uniformitatea şi caracterul repetitiv al invenţiei Gutemberg.

Civilizaţia este bazată pe alfabetizare pentru că alfabetizarea prelungind sensul vederii în spaţiu şi timp, o face să uniformizeze culturile. În culturile tribale, experienţa este dominată de o viaţă senzorială auditivă care reprimă valorile vizuale. Sensul auzului, contrar ochiului neutru şi rece, este hiperestezic, subtil şi înglobant : culturile orale acţionează şi reacţionează în acelaşi timp. Cultura fonetică dă omului mijloacele de a-şi refula sentimentele şi emoţiile în momentul acţiunii. A acţiona fără a fi reacţionat, fără a fi angajat, acesta e singurul avantaj al occidentalului alfabetizat.

Traducere de
ADRIANA SIMLOVICI

Testamentul lui AVRAM IANCU

Ultima mea voință

Unicul dor a vietii mele fiind ca să-mi vădu Natiunea mea fericită, pentru care după puteri, am și lucrat până acuma, durere fără mult succesu, ba tocma acuma cu întristare, văd că sperantele mele și jertfa adusă, se prefăcu în nimicu.

Nu știu cîte zile mai pot avea ; unu feliu de presimțire îmi pare că mi-ar spune, că viitorul este nesigur ; voiescu dar și hotărît dispun, ca după moartea mea, toată averea mea mișcătoare, și nemișcătoare să treacă în folosul natiunii, pentru ajutoriu la înfințarea unei academii de drepturi, tare crezind că luptătorii cu arma legii vor putea scoate drepturile natiunii mele.

Cîmpeni, Decembrie 20. '850 c. v,

AVRAM IANCU
Adv. și Em. prefect

Clopotele Zarandului

Ecourile revoluției s-au stins treptat. Andrei Șaguna va mai bate drumurile Vienei, sperînd în dobîndirea drepturilor politice și sociale ale românilor. Iancu se închide în sine, în durerea mută a moților. Explicația tăcerii sale o dă singur, în scrisoarea adresată la 15 mai 1860, lui Ilie Măcelariu : **„Epistolele tale din 5 și 29 februarie le-am primit și dacă nu ți-am răspuns pînă acum, să nu crezi că am făcut-o decît din acel motiv simplu, că mi-am propus a nu mai coresponda cu nimeni. Sute de epistole de la amici și conșcolari — cari sigur numai cu intenții bune voiau să afle : dacă mai trăiesc ori nu — le-am aruncat la o parte fără a le da răspuns, ceea ce în tot cazul eu nu sunt de vină, dacă mi-am cîștigat durere, trista convingere, că în ziua de azi omul nici nu mai știe, cui să se încreadă".**

Iancu n-a fost niciodată nebun !

Cine se va încumeta să analizeze scrisorile din punct de vedere stilistic, psihanalitic, structural, se va convinge. O înțelepciune a neamului, a moților care au cunoscut vicisitudinile și vicleniile lumii, l-a făcut să se sustragă societății contemporane lui doar biologic. Iancu a rămas cu durere în suflet, mai mult surprins decît tulburat de nețincrea cuvîntului cezaro-crăiesc.

Iancu s-a retras între moți, ori la pescuit pe malul apelor care brăzdează Apusenii. Unduirile valurilor, acea continuă curgere, poate că-i sugerau totuși, o iminentă înnoire și în istoria neamului nostru. Uneori colinda satele, vorbea cu tribunii și luptătorii lui, ascultîndu-le durerile, doinele cîntate din fluier. Uneori mă întreb : cum se numește această boală modernă a scormonirii, această necesitate a informației nude, care, de cele mai multe ori supraîncarcă memoria. Oamenii vor mereu explicații. „De ce umbla Iancu cu fluierul la el"? Pentru cei care nu cunosc această țară, acest popor, spiritul și cultura noastră, voi da un răspuns : pentru că, recunoscîndu-l după fluier, după Doină, apropiat de ei, moții păstrau trainice toate legăturile lor etnice și spirituale, se simțeau legați de Iancu nu doar prin destin, ci și prin obiceiuri, prin preferințe, prin cîntec. Dovada acestei legături indestructibile o dă întîmplarea din tîrgul Cîmpenilor, cînd Iancu, invitat la o petrecere, vrea să plece la Alba Iulia. Moții însă nu-l mai lasă. **„Tu ești al nostru, tu să rămîi cu noi !"** Iancu îi ascultă, și rămîne cu ei. De altfel, despre legătura sufletească definitivă, dintre Iancu și națiunea română, vorbește și o altă întîmplare, relatată de Iosif Sterca Șuluțiu în 1897, în revista **Transilvania.** Trecînd prin Blaj, în 1855, Iancu se simți atras din nou spre Cîmpia Libertății. Porni singur pe marginea rîului, iar cînd ajunse în cîmpul larg, se descoperi. Acolo se sudase definitiv sufletul Iancului. Memoria documentelor e mai puternică decît injuria și denigrarea.

Douăzeci de ani de viață, între 1852—1872, nu o pot reface cu adevărat decît doinele, cîntecele, baladele scrise întru cinstirea Iancului. Zilele trecute, prin grija deosebita a publicistului și scriitorului **Clemente Constantin,** directorul Centrului județean de îndrumarea creației artistice de amatori, a apărut la Deva antologia folclorică **Cîntecele Iancului**.

Cum însoțește cîntecul și doina viața noastră cea mai adevărată ! Și prietenul meu Clemente știe acest lucru, omagiindu-l pe Iancu !

Iancu s-a stins în dimineața zilei de 10 septembrie 1872, întins pe o rogojină, avînd asupra lui doar o năframă zdrențuită și fluierul de cireș, de care nu s-a despărțit douăzeci de ani. Moartea l-a surprins în casa lui Ion Stupină, zis Liberul, unul dintre foștii său luptători pentru dreptate socială și națională.

Am văzut în biserica din Țebea, lăcaș istoric în primul rînd, clopotul care trei zile și trei nopți a vestit Zarandului și lumii întregi moartea Iancului. Clopotul mic, așezat pe o masă, are sunetul apei de munte trecînd peste pietre. Melodia lui e o curgere ancestrală, ca doina, ca apele Apusenilor, ca viața acestui popor. Clopotul Iancului mai sună și azi încă, în inimile urmașilor. Cum a sunat și atunci, cu o durere doar egală cu doina și dorul !

Județul Zarandului i-a făcut funerarii ca unui mort al națiunii !

„La înmormîntarea, care a avut loc la 13 septembrie 1872, a alergat o imensă mulțime de moți și țărani din Zarand. Au venit și tovarășii de arme care au supraviețuit asprele decenii ale absolutismului habsburgic. În fruntea lor pășeau prefecții și tribunii de odinioară : **Simion Balint, Axente Sever, Mihail Andreica, Nicolae Corcheș și Clemente Aiudeanu.** Prohodul a fost săvîrșit de treizeci și șase de preoți, în frunte cu protopopul Mihălțeanu și Balint. Un convoi uriaș a condus pînă la biserica din Țebea osemintele pămîntești ale eroului, pentru a le înhuma în groapa de sub gorunul lui Horea, spune Silviu Dragomir în excepționala sa monografie **Avram Iancu.**

Complexul muzeistic de la Țebea, unde Avram Iancu s-a contopit cu țărîna natală, este unul dintre cele mai sfinte locuri istorice românești. Sub gorunul, zis a lui Horea, a poposit Mihai Viteazul, în drum spre Praga. De acolo a plecat la Viena, cu jalbe, clăcașul Horea. Gorunul care-i poartă numele are peste opt sute de ani În apropierea lui se înalță un alt gorun, sădit în semn de omagiu pentru eroul moților : Horea, de către alt mare erou : Avram Iancu. Aproape, între cei doi goruni, se ridică al treilea. Gorunul socialismului, cum îl numește ghidul popular Teodor Dragoș. Gorunul a fost sădit la 8 octombrie 1966, de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, care a vizitat biserica și complexul muzeistic.

Acordul luptei antifasciste Țebea, 1935 printre participanți sînt Dr. Petru Groza și Athanase Joja.

Foto : GH. BARUȚA

O extraordinară filă de istorie, ori poate un fragment al istoriei neamului dăinuie acolo, pe colina Țebei. În anul 1935, s-a semnat la Țebea **Acordul luptei antifasciste,** între Partidul Comunist Român, aflat pe atunci în ilegalitate, reprezentanții Frontului Plugarilor și ai MADOSZ-ului. Fotografia aceasta spune multe adevăruri despre istoria noastră.

Pentru cei care cunosc istoria, sărbătorile dedicate Iancului, manifestările de nețărmurită dragoste, pe care poporul nostru le-a adus eroului de la Vidra, sînt semne statornice, desăvîrșite, de-alungul Istoriei.

La intrarea în cimitirul bisericii, în dreapta, te întîmpină mormintele lui Ion Buteanu și Simion Balint, prefecții lui Iancu, iar în stînga, oasele celor peste șaptezeci de ostași și subofițeri români, căzuți acolo în 1916, în pragul alipirii Ardealului la patria mumă. După opt ani de la această jertfă, la sărbătorirea Centenarului nașterii lui Avram Iancu, pe mormîntul lui a fost așezată o lespede de marmoră, pusă de Nicolae Iorga. Cuvintele marelui istoric român iradiază o căldură și o dragoste pe care poporul nostru i-a datorează moțului din Vidra de Sus :

CRAIUL MUNȚILOR

națiunea Română întregită în hotarele ei firești și unită în spiritul libertății.

Acum, la comemorarea unui centenar de la moartea lui Avram Iancu, să ne plecăm genunchii și fruntea spre pietrele care încă mai păstrează ecourile zbuciumatei noastre istorii. Și să tăcem.

Întru omagierea Iancului, ultimul gest e tăcerea și doina.

GEORGE BOITOR

epistole

Ca o ancoră lăsată dureros în somn

Sulina —poartă pentru cîmpiile de sare.

Cer mov, atunci, lăsat peste inima lotcilor risipind iz de smoală și fund de ceaun — lotcile cum căutau malul.

Și, în ora care se numea de veghe — a mea —, au intrat bărbații care purtau nume viguroase. Și nu mai știu cum, ei aveau saci aspri pe spete, veneau vîslind cu pieptul prin ceața vătuită, s-o faci teacă pe cuțit, fumau abitir — dar știu că vorbeau abitir.

Ei treceau, fără să mă vadă, fără să mă simtă, aproape atingîndu-mă, au trecut, nimic decît patru bărbați strașnici. Dar nu, n-a fost ca altădată, ci, o trecere, e drept, adevărată ca viața. așa cum se cuvine, adică pe cinste, și cum am tresărit, atins fiind de căldura lor adîncă, de liniștea și puterea, de mirosul acela iute și drept de pescari.

Nu prin somn, ci prin trezire, și asta a însemnat bucurie.

Departe, marea, cîmpie eternă de sare crudă, ridica tînguios cîntec, și marea, de atunci, era stepă de trecere. Mi-era frică, mi-era bucurie, cum străbăteam stepa. Se auzea, limpede, cor grav de bărbați.

Eram, știam, nu, încă tînăr, ca trestia verde îmi era carnea, acolo, în acel port fluvial, așa cum încremenisem, în trecerea mea miraculoasă, cu aer sărat și aspru, cu vînt subțire și cîntec adînc, bănuind întinderile de ape cafenii, ape negre, mult mai tîrziu albastre, toate adunate în respirația mea precipitată, roșeam și palid eram, plecam încet spre bărbatul din mine, bărbatul mă primea zîmbind, curgeam umbră în forma mea.

Apoi a urmat, firesc, plaja, cu duhoarea de alge prea coapte, plancton descompus măcinînd aerul salin, înăsprind nările mele, departe, se ghicea tăind în aer verde o umbră de vas, în acel aer lăsam pielea mea obosită de copil, mi se înălțau oasele, mi se îngroșau venele.

Mici scaieți bruni tresăreau în nisipul necernit.

Dunărea înecată în mare, marea murdară de apă dulce, măcina malul.

Acolo, am înțeles pe dată, nu era nici apă dulce.

Acolo nu era nici apă sărată.

Ca o ancoră ridicată sfîșiat din somn, trebuia să părăsești malul, trebuia, dibuind largul, să arunci, amplu și neostenit năvodul, ca o viață, bunule bărbat, ca o viață nesfîrșită.

ALEXANDRU DEAL

gloante
oarbe

parodii în proză

A. E. Baconsky

PASĂREA FATALĂ

MOTTO :
„Nimeni nu știa de noi și chiar noi nu stiam că sintem acolo acest lucru aflîndu-l foarte tirziu".

„Seara m-am trezit zvîrlit pe bucata aceea de pămint ca pe o coajă de pepene, eram sleit de puteri și sătul de toate

De la o vreme apăru deasupra mea aripa unei păsări negre, cu chip de om, cu glas de om, strigînd ceva în energia bătrînului William. (Chipul acela il văzusem de citeva ori la sediul unei case de credit așezată în apropierea unui parc cu nume slav).

Ce zice, dumnezeule, mă chinuiam eu, ce cuvinte misterioase pronunță în intunericul neverosimil și sărat care-mi acoperea trupul ca o pătură de moluște.

Nu pricepeam totul ; o parte din cuvinte erau ciuntite de zgomotul infernal al mării, cealaltă parte nu se pricepea din cauză de dicție iar ce rămînea nu înțelegeam fără uzul direct al dicționarului. Blestemam clipa în care ademenit în circiuma sordidă mă lăsasem prin mrejele ademenitoare ale femeii în roșu. Unde-o mai văzusm ? Din ce tărim transcendent venea și cu ce drept se amesteca în treburile mele civile? Ce-mi amintea fața ei stigmatizată și ochii ca două monede de 25 bani coclite pe dinăuntru ?

Ședeam pe nisip încleștat în vegetația nevăzută și deasupra mea se rotea pasărea ciudată bolborosind în limba pe care n-o prea pricepeam.

Și nimeni în jur, Doar marea turbată și eu, umbra îndepărtată a farului și încă două trei persoane fără prea mare importanță.

Un ultim val mă mătură de pe suprafața țărmului și în timp ce zburam cu brațele întinse am auzit distinct iar glasul pasării în vălmășala produsă de neastîmpărul valurilor.

Și atunci am înțeles cele două cuvinte magice și totul s-a lămurit deodată ; și de ce eram acolo și ce căuta marea în preajma mea și, mai ales, de ce indivizii din jur mă lăsau în poziția nu prea comodă . . .".

MIRCEA MICU

vorbe vorbe

scaun

Scaunul este un obiect atestat încă din secolul IV î.e.n., dar existent cu mult înainte de a avea trei sau patru picioare (în latină : scamnum). Nu se cunosc scaune cu două picioare ; cu cinci sau cu mai multe se pare că nu se fabrică, deși, după opinia noastră, în formula „cu 5, 6, 7 . . . n, ar avea o stabilitate perfectă.

Scaunul, împotriva oricăror aparențe, servește, în cele mai frecvente cazuri, pentru a ne așeza pe el. Intîlnim mai multe categorii de scaune, taburete, cu spătar, tapițate, sculptate sau de șef. În vechime existau scuane domnești (Scaunul electric nu este un radiator, iar scaunul de torturi nu este un taburet pe care sînt puse baclavale și nici nu are în compoziția lui foetaje cu umplutură de fistic. Apropo de tortură: Intr-o vitrină am văzut următorul anunț : „Executăm torturi la comandă !"). Dar să revenim *á nos boutons.* Astăzi, scaunele sînt așezate în odăi, birouri sau la capul oamenilor. (Vezi : „Om cu scaun la cap"). Pare cu totul de neințeles, însă, în unele situații, putem confunda scaunul cu persoana care șade pe el. Astfel că ne aflăm citeodată în fața unui fapt aproape neverosimil : dacă, să zicem, nu sîntem de acord cu persoana care șade pe un scaun, persoana în cauză consideră că nu sîntem de acord cu scaunul respectiv.

Scaunele au o proprietate de-a dreptul inimaginabilă : fără să posede vreun mijloc propriu de locomoție, ele alunecă în anumite condiții de sub persoana care se confundă cu ele (cu scaunele). Și încă o caracteristică oarecum ciudată : evoluează ! Uneori ajung fotolii. Și invers, dar atunci avem de-a face cu fenomenul numit popular „trimitere la munca de jos".

N.B. Ni se pare curios că întrebuințăm verbul „a înscăuna" și nu inexistentul „a înfotolia".

ZITRON

EPIGRAMĂ

MAESTRUL ION I. MIOC PE ULTIMUL SĂU VOLUM S-A REZUMAT LA INDICAȚIA „EPIGRAME"

Mioc — și asta-i treabă certă —
Are talent cît șapte crame !
A izbutit chiar pe copertă
Să scrie omul . . . „epigrame".

UNEI DOMNIȘOARE ULTRASILUETE

Mă-ntreb mereu, nedumerit,
De ce duduia Catrinel,
Deși e toată un chibrit,
N-o poți aprinde-n nici un fel ?! . . .

PANSEU

Înveți multe pe-al vieții drum...
— în special despre femei —
din ochi cînd le țîșnesc scîntei,
din portofel rămîne scrum !

D. R. IONESCU

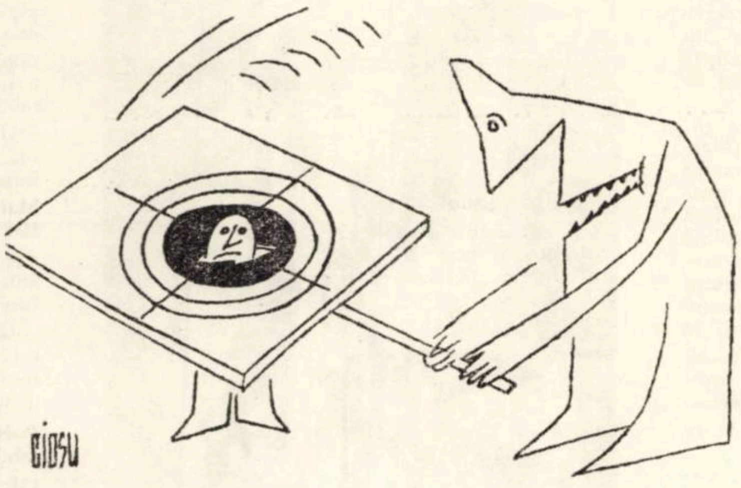

SPORT

Ilie Năstase

Parodiindu-l pe Sorescu, aș spune că pe acest minunat pămînt cu mări liniștite și cu oceane furibunde, cu flori dumnezeiești și cu drumuri lungi, cu flamuri și Olimpiade, cu interviuri și telex, succesul, împreună cu toate celelalte trebuiau să poarte un nume, un singur nume. Și pentru că acest nume n-a fost ușor de găsit, și pentru că acest nume trebuia să cuprindă pămîntul dintr-o singură rostire, pe înțelesul tuturor, i s-a spus simplu : Năstase. Românul Năstase.

Dar cine e Năstase ?

Învingătorul de la Forest Hills ? Finalistul de pe Wimbledon ? Finalistul Salatierei ? Cîștigătorul mai tuturor turneelor de tenis deschise deopotrivă amatorilor și profesioniștilor ?

Asul din cupa FILT ?

El e de neînvins pentru că duce în suflet o pădure de lăncii și săbii, pentru că vine de pe pămîntul Mioriței, pentru că alungă ielele dintr-o singură înălțare a rachetei, pentru că steagul său e al unui popor întreg.

Deschid cartea de istorie și așez un nou personaj.

Darurile noastre sînt acestea : un cal năzdrăvan, o tavă cu jăratic, o mușcată înflorită, un buzdugan, zale de aur și apă vie.

Acum, cînd numai lipsa de autoexigență mai poate să ne facă să ne declarăm încîntați de rezultatele obținute la München, ne suim în foișorul alb al lui Năstase și privim în zare : pămîntul e minunat privit din acest loc înalt.

Cineva sună în depărtare o goarnă, semn că Năstase va pleca iarăși la luptă.

ION VELICAN

*

LUI ILIE NASTASE

Cu o rachetă cucerești noi spații,
Spre care omul zboară azi ca vîntul ;
Năstase făcu alte demonstrații :
Cu o rachetă cuceri Pămîntul !

EMIL ȘAIN

Din însemnările lui ELIOT NESS

Pe Bill Gardner l-am adus din Los Angeles, pentru ca, în caz de nevoie, să am un agent total necunoscut gangsterilor din Chicago. Bill avea pielea de culoarea bronzului, strămoșii săi erau indieni și trăsăturile feței sale aspre îi confirmau originea. Cînd l-am văzut, aproape că am vrut să renunț la ideea unui agent de rezervă.

Iată, aceștia erau „băieții mei", oamenii care au declarat război atotputernicei împărății a lui Al. Capone. După ce le-am arătat care sînt riscurile la care se expun în această întreprindere, am încheiat:

— Dacă cineva dintre voi vrea să renunțe, acum e momentul s-o facă.

Lahardth zise primul :

— Contează pe mine pînă la sfîrșit, șefule !

— Și pe mine — aproape că strigă Sigger.

Unul cîte unul, toți și-au exprimat hotărîrea de-a începe „lucrul".

Eram, deci, pregătiți pentru misiunea care ne aștepta : să distrugem sursele de cîștig de pe urma alcoolului ale bandei lui Capone.

Dar entuziasmul care m-a cuprins în clipa acelei hotărîri, a fost în curînd înlocuit de o enormă îngrijorare. Hotărîrea noastră, de fapt, echivala cu o sinucidere.

Astăzi, poate, amintirea lui Al. Capone este o imagine palidă a banditului cu cicatrice pe obraz, dar în anul 1929 el se afla în culmea „carierei" sale, unul dintre cei mai periculoși și puternici criminali ai tuturor timpurilor.

El a omorît, sau a dat ordin să fie omorîți aproape 300 de oameni. Printre victime se aflau și „personalități marcante" ale lumii „subterane" dar și escroci mărunți. Toți cei care i se împotriveau, indiferent în ce mod, erau condamnați la moarte.

Cînd se înfuria, însuși Capone lua arma în mînă și ucidea cu sînge rece. Odată, cu o crosă, sfărîmă capetele a trei membri din banda sa, pe care-i bănuia că au legături cu dușmanii săi.

Majoritatea criminalilor au o inteligență limitată. Nu era însă cazul lui Capone. Pe lîngă o minte ascuțită avea și un extraordinar spirit organizatoric. El a înălțat corupția la un nivel de neconceput pînă atunci. Mai mult ca oricare criminal din întreaga istorie, el a reușit să mituiască nu numai un număr inimaginabil de oameni, nu numai pe gangsteri, dar și pe polițiști, oameni politici și chiar judecători.

Iată, acesta era omul căruia i-am declarat război. Și, recunosc, m-a cuprins teama.

ÎNTÎLNIREA DIN GARAJ

A doua zi, după ce ne-am adunat cu toții în biroul meu, soarele strălucea puternic pe cer. Poate și din cauza aceasta grijile mele s-au împrăștiat cînd mi-am văzut echipa în plină formă și gata de acțiune.

— Am descoperit 18 distilării, am zis. Trebuie să le lichidăm chiar în seara aceasta.

Le-am povestit cum am fost „mituit" de către Gianini pentru a avea dovezi împotriva lui. Trebuia să lichidăm aceste distilării pînă ce nu ne apucăm de alte treburi. Toți au fost de acord, doar Chappman mi-a pus o întrebare :

— Eliot, cum o să reușim noi zece să atacăm 18 distilării ?

— Știu, asta e cu neputință, dar cel puțin zece din ele pot fi lichidate. Restul — poate ne ajută cel de sus. Dar iată cum vom acționa. Mi-au fost repartizați cîțiva agenți ai serveciului pentru prohibiție. Fiecare din noi va lua 5—6 oameni și-și va alcătui o echipă de acțiune. Unii vor trebui să facă și cîte două razii.

Cînd am terminat pregătirile pentru acțiunea noastră, afară se lăsase seara.

Cu agenții pentru prohibiție ne-am întîlnit într-un garaj. Erau vreo cincizeci. M-am urcat pe o bancă. S-a făcut imediat liniște.

— Deci, sîntem aici cu toții, am zis. Noi am descoperit vreo 20 de distilării. Trebuie să le lichidăm. Am văzut fețe speriate. Apoi băieții mei au început să-și aleagă oamenii.

— Pot să merg pînă la toaletă ? — mă întrebă un agent înalt, slab cu mărul lui Adam proeminent.

— Bineînțeles — am zis. Marty Laharth o să te însoțească. Am vrut ca toți să înțeleagă că nimeni nu poate fugi ca să informeze pe gangsteri despre o eventuală razie.

Cu cîteva minute mai tîrziu, ne-am înghesuit cu toții în mașini. Le-am atras atenția pentru ultima oară :

— Aveți grijă, exact la 9,30 ! Important este să îi atacăm pe toți în același timp.

Una cîte una mașinile părăsiră garajul. Ultima plecă a mea cu Frank la volan. Cu mine mai erau Laharth și încă trei agenți.

Ținta mea era „Cosy Corner". Trebuia să-l prind pe Gianini și pe amicul său cu cămașa în dungi. La nouă și un sfert am parcat mașina într-o stradă lăturalnică din cartierul distilăriilor. Știam că celelalte mașini au făcut același lucru în alte puncte de acțiune.

Vocea mea răsună în noapte :

— Dă-i drumul, Frank. Pornim.

La „Cosy Corner" am ajuns exact la 9,30. Laharth sări primul și împreună cu un agent dispăru după colț, pentru a intra prin ușa din dos. Frank, eu și ceilalți doi agenți năvălirăm în bar prin intrarea principală.

Cei patru oameni care stăteau în fața barului din lemn de mahon ne priviră îngroziți. Aici se afla și barmanul cu cămașa murdară care ne-a servit prima oară. Am strigat :

— Nu vă mișcați ! Poliția federală! Patru revolvere căzună cu zgomot pe tăblia barului și patru perechi de mîini se ridicară înspre tavan. În clipa aceea apăru Laharth. Era încruntat.

— La dracu ! Gianini nu e nicăieri !

I-am arătat „cariatidele" din fața mea și cele patru revolvere de pe bar.

Fața lui Marty Laharth se însenină. Veni și adună armele zîmbind satisfăcut.

În fundul salonului, niște trepte duceau la etajul întîi.

— S-ar putea ca Gianini să fie sus — am zis. Voi rămîneți aici ; Marty și cu mine vom urca. Poate avem noroc.

(Va urma)

LAUTRÉAMONT, sau inconfortabilul postum

S-ar părea că se poate începe dezvoltarea titlului de mai sus printr o butadă : destinul lui Lautréamont a fost incomod pentru că a fost (este) în întregime postum. Gluma n-ar fi de prea bun gust, dar mai ales n-ar spune mare lucru. pentru că lucrurile sînt mult mai complicate.

De fapt, scriitorul a creat singur premizele incomodității care avea să stăruie asupra numelui său. La început, n-a avut nici un nume. Pe coperta primei sale publicații — cîntul întîi din **Les chants de Maldoror** — nu apare nume de autor. Apoi scriitorul și-a ales un nume care era mai mult al altuia decît al său. căci nu era decît transformarea abia perceptibilă a titlului unui roman de Eugène Sue : Latréaumont. S-ar zice că sub acest pseudonim n-a existat decît la masa lui de lucru pînă cînd și-a terminat cînturile, pentru că îndată după aceea și-a găsit un altul. pentru ca să scrie un volum de proză intitulat. cum nu se poate mai inconfortabil (pentru critici) **Poésies.** Noul nume coincidea întocmai cu cel înscris în actul său de naștere și pe care l-a purtat între 1847 și 1870 cînd. nu se știe de ce și cum Isidore Ducasse a murit.

În legătură cu scriitorii morți se spune invariabil că ei continuă să trăiască. De rîndul acesta, clișeul e pe deplin acceptabil. întrucît avem dovada peremptorie a viețuirii în continuare a lui Lautréamont Ducasse : de un secol încoace el n-a încetat să se schimbe.

Și-a început a doua perioadă a existenței tot inconfortabil. în magazia editorului său care. după ce l-a tipărit pe **Maldoror,** s-a ferit să-l și publice. A zăcut acolo sau în alte locuri timp de 50 de ani, iar cînd s-a trezit, se afla în plin suprarealism. I s-a oferit numaidecît președinția de onoare și se părea că lucrurile își găsiseră rezolvarea lor firească. Suprarealiștii au descoperit în Lautréamont pe precursorul lor imediat și totodată calea de întoarcere spre romantism. Se regăseau în noua versiune a romanului negru, care era **Maldoror.** în absența oricărei credibilități a ficțiunii, în bizareria personajului satanic și gata să săvîrșească cele mai teribile mîrșăvii. în incoerența discursului, în stilul flamboaiant și în factura lui — honni soit qui mal y pense — onirică.

Se părea, deci, că Lautréamont se află la locul său și cui i-ar fi trecut prin minte că, după alți aproape 50 de ani, Philippe Sollers, tînărul papă al grupului Tel Quel, avea să-i învinuiască pe suprarealiști că n-au citit analitic „cînturile“ lui Maldoror și n-au pătruns, prin urmare, dincolo de prima, înșelătoare, aparentă a textului. pînă la funcționarea lui reală, că au făcut din el un pretext pentru propria lor „inflație verbală“, neștiind să descopere decît „emfază metafizică“ și lirism confuz acolo unde este vorba de cu totul altceva

Cu toate acestea, deși contemporanii suprarealiștilor confirmau în mare măsură interpretarea lor (Marcel Raymond vedea în Lautréamont un continuator al romanticilor și vorbea de „aura fantastică“ a imaginilor sale, iar Guy Michaud găsea la el o „atmosferă sufocantă“, „invenții crude și perverse“ și o voință de distrugere“ îndreptată împotriva „omului și a aceluia care l-a creat“), cu toate acestea. deci, nu putea fi ignorat, nici chiar de către suprarealiști, sentimentul stingheritor că Ducasse scrisese și acele ne-poezii în care transformase fără nici o noimă citate din Pascal, emisese banalități de acest fel : „Pentru a studia ordinea nu trebuie studiată dezordinea“, și îi apreciase astfel pe cei vechi : „Îi accept pe Euripide și pe Sophocle. dar nu-l accept pe Eschil“.

S-au căutat tot felul de explicații biografice, dar părea evident că „poeziile“ nu puteau fi fapta unui scriitor de valoare, judecată care n-a întîrziat să se răsfrîngă asupra lui **Maldoror** Gaston Bachelard i-a căutat originea într-un resentiment de adolescent împotriva autorității școlare Și Julien Gracq, deși urmaș al suprarealiștilor, a vorbit de o „tragedie de internat“. În deplin acord cu ei, Jean Cassou îi contesta lui Lautréamont orice urmă de personalitate. Pe de altă parte, și nu tocmai corelat cu precedenta opinie, Bachelard pomenea de voința de putere, iar Albert Camus i-a reproșat lui Lautréamont intenția de a și-i aservi intelectual pe cititori.

Ultima apreciere îndreaptă gîndul către o eventuală luciditate a scriitorului, care n-ar mai corespunde cu fizionomia lui „suprarealistă“. De fapt, deja G. Michaud văzuse în lumea halucinantă a lui Lautréamont numai efectul strategic al unei lucidități totale care „nu se abandonează fanteziilor inconștientului său, ci le ia în stăpînire și le folosește ca pe o mașină de război pentru ca să ne zgîndăre rațiunea“.[1] Dar tot Michaud se răzgîndea și afirma că Lautréamont n-a reușit să reziste presiunii complexelor sale.

De aceea, dacă ar fi fost ca toate părerile pe care le trec în revistă să se fi spus în jurul unei mese rotunde, ar fi răsunat totuși destul de neașteptat declarația lui Antonin Artaud·

„Insist asupra faptului că Isidore Ducasse nu era nici un halucinat, nici un vizionar“.[2]

Și iată că tocmai pe această cale avea să-și urmeze destinul întortochiat Isidore Ducasse conte de Lautréamont. O adevărată falangă de tineri cercetători marxiști izbește din 1967 încoace, de cînd a apărut cartea lui Marcelin Pleynet **Lautréamont par lui-même,** izbește, deci cu lovituri ce i-ar fi năucit pe suprarealiști, în mitul unui Lautréamont romantic exacerbat. E greu să explic într-un spațiu restrîns argumentele care i-au condus spre judecăți ca aceasta, a lui Philippe Sollers :

NICOLAE GRIGORESCU „Stradă la Vitré“ tablou aflat în colecția Muzeului Banatului.

„Lautréamont trebuie gîndit în istorie, în raport cu marea ruptură (coupure) pe care o reprezintă sfîrșitul secolului XIX și propagarea teoriei marxiste. Acest text este înscris în preajma Comunei din Paris și nu în nu știu ce „eternitate“ poetică. Nu e nicidecum o întîmplare (...) că **Les Chants** și **Les Poésies** sînt scrise în umbra iminentă a Comunei“.[3]

Potrivit acestor exegeți, opera lui Lautréamont/Ducasse constituie practica unei teorii și teoria unei practici, alcătuind la un loc o meditație asupra literaturii, o transformare a ei **anti-**romantică și o încercare de a-l elibera pe cititor, folosind mijloace aspre, de obsesii mai mult sau mai puțin conștiente și de constrîngeri sociale mai mult sau mai puțin acceptate. Ei au arătat că cele două opere, departe de a-și fi incompatibile, formează un ansamblu strategic, **Maldoror** fiind tot atît de sarcastic și de agresiv ca și poeziile Lautréamont îl atrage pe cititor în curse succesive, invitîndu-l să se lase în voia tendințelor sale secrete pentru ca apoi, brusc și ironic, să schimbe registrul, silindu-l astfel să ia cunoștință de ele și de nocivitatea lor Da altfel, îl și previne că trebuie să fie lucid :

„... dacă nu va aduce în lectura sa o logică riguroasă și o tensiune a spiritului cel puțin egală cu neîncrederea sa, emanațiile mortale ale acestei cărți îi vor îmbiba sufletul . “

Conștiința de sine a cititorului decurge din conștiința de sine a scriitorului care nu mai scrie pentru ca să se exprime sau, pur și simplu, pentru că are talent, ci scrie pentru ca să exploreze și să devină conștient de resursele limbajului. Or. limbajul e o modalitate esențială a omului de a se situa în lume. de a o înțelege și alături de practica productivă și revoluționară, de a o transforma. Așa stînd lucrurile, demersul lui Lautréamont devenea incomod pentru ordinea culturală și socială stabilită. Apărîndu-se instinctiv, gîndirea burgheză a încercat să-l facă inofensiv pe agresor fie neglijîndu-l sau tratîndu-l ca pe un dezmățat. fie recuperîndu-l ca pe un „creator inspirat“ a cărui operă. ca și arta în general. ar fi insondabilă. Ceea ce a determinat replica lui M. Pleynet. dată într-un studiu recent despre Lautréamont :

„Burghezia (și mica burghezie deci !) are cel mai mare interes ca practicile semnificante să rămînă în țara nimănui a purei creativități“.[4]

Dacă acești critici au dreptate, atunci nu e de mirare că destinul inconfortabil al lui Lautréamont nu s-a încheiat și că, nu mai departe decît anul trecut, Robert Faurisson iniția o nouă cale de anihilare a scriitorului. făcînd din el un glumeț de rînd :

„**Cînturile** si **Poeziile** formează o epopee burlescă întru slava Prostiei și am greși dacă am căuta în ele urme de profunzime, de sensibilitate poetică sau, pur și simplu, confidențe sincere“.[5]

Iar despre autor :

„L-au proclamat genial sau nebun, odios sau banal, plictisitor sau tulburător. Ceea ce însemna a-i lua discursul bun. Trebuiau să-și îngăduie să rîdă“.[6]

Poate că ar fi bine să închei aici, lăsînd deschisă perspectiva și sugerînd iminența altor reconsiderări care. negreșit. vor veni Totuși, mi s-ar părea incorect, după o asemenea trecere în revistă de luări de poziție, a nu-mi asuma riscul de a formula o opțiune contestabilă Cred. deci, că cei de la „Tel Quel“ au multă dreptate. dar și că pot fi făcute rezerve față de opinia lor Astfel, mi se pare că ei trec cu vederea două importante surse de dramatism. E adevărat că în **Maldoror** sînt operate cu un bisturiu ascuțit porniri lăuntrice obsedante, și obișnuințe literare perimate, dar acele porniri și obișnuințe sînt în primul rînd ale autorului însuși, încît ironia lui nu e detașată, ci se însoțește de tensiunea unei autotransformări. Iar „poeziile“ nu sînt locul unde o teorie literară infailibilă se demonstrează, ci în ele „se face“ o teorie literară modernă, desprinzîndu-se greu dintre contradicții și incertitudini. Cred că inconsecvențele din **Poésies** nu sînt datorate numai intenției — incontestabile — a lui Ducasse de a deruta, dar și propriilor sale ezitări. Dramatismul intelectual al „poeziilor“ provine, măcar în parte, din șovăirea cu care este condusă ancheta referitoare la statutul literaturii.

Astfel, luptînd cu mijloace literare — în condiții inconfortabile — împotriva naturii sale, împotriva culturii lui inițiale și a incertitudinilor lui teoretice, Lautréamont ne-a permis să asistăm la nașterea unei gîndiri noi, gîndire specific literară, dar corespunzînd în același timp tendințelor fundamentale ale gîndirii epocii.

LIVIUS CIOCÎRLIE

---

1. Guy Michaud, *Message poetique* du symbolisme, Librairie Nizet,1969 (1947), p. 96.

2. Antonin Artaud, apud M. Pleynet, *Lautréamont politique*, Tel Quel, 45/1971, p. 25.

3. Philippe Sollers, *Encore Lautréamont*, Tel Quel, 46/1971, p. 84.

4. Marcelin Pleynet, op. cit., p. 30.

5. Robert Faurisson, *Les divertissements d'Isidore*, N.R.F., 217/1971, p. 67.

6. Ibidem, p. 74.

COLEGIUL DE REDACTIE :

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacție), Emil Vlaicu.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara Piața V. Roaită nr. 3. — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă !

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic Serie nouă Timișoara 12 pag. 1 leu

Pasiunea durează o viață

Convorbire cu inginerul Mircea Neagu, președintele C.A.P. Becicherecul-Mic

...Lucrez aici de 15 ani, însă locuiesc în comună de 30 de ani și sînt considerat ca fiu al satului. La început era aici o cooperativă mică, ca s-a dezvoltat cu timpul. M-au ales președinte și am căutat să-mi dedic toată energia pentru consolidarea acestei cooperative, care a crescut odată cu mine (sau eu odată cu ea).

— Cum poate participa un inginer la istorie, la evenimentele din jur ?

Sînt dintre acei ingineri care au participat la dezvoltarea cooperativei, și pe parcursul anilor m-am străduit să aplic în activitatea cu oamenii nu numai entuziasm și încredere ci și înțelegerea realităților din agricultură. Da, chiar aici, la țară, poți fi nu numai martorul evenimentelor, ci și eroul lor principal.

— Ați avut unele greutăți ?

— Munca în agricultură nu e ușoară. trebuit întotdeauna să-i consult pe oameni în legătură cu recoltele. Am introdus o serie de hibrizi noi împreună cu ei, specii noi. Sînt și greutăți pe care nu le uit ; rezolvarea lor e o adevărată probă de eroism colectiv. Peste o mie cinci sute de hectare erau odată sub apă. Teren care n-a produs doi ani de zile. S-a muncit mult la hidroameliorare.

Pe un ger năpraznic și o ceață puternică, toată comuna a răspuns apelului și a ieșit la tăiatul trestiei. Atunci mi-am dat seama și mai mult că oamenii țin la averea obștească.

— Această meserie este grea și înălțătoare. Ce satisfacții vă aduce ea ?

— E o meserie bărbătească, în care omul, veșnic încleștat cu natura luptă să-i smulgă rodul. Omul învinge pentru că e ajutat de știință, de oameni, de indicațiile partidului nostru. Se cere să fii mereu prezent la datorie, să cunoști problemele...

— Vă realizați ca om ? Mai bine-zis, în ce măsură vă formați în acest colectiv și izbutiți să-i formați și pe alții ?

— Aici m-am format, de la oamenii de aici am învățat principialitatea, modestia, omenia Am format și eu cadre la casa-laborator, bine pusă la punct. Sînt lector la învățămîntul agrozootehnic, propagandist. Fiecare om trebuie să fie un om politic, dar și un bun profesionist. Noi ne creem reciproc. Este o satisfacție profund contemporană.

— Ce ați realizat în acest an ?

— Am obținut cele mai mari producții de grîu, orz, mazăre din istoria cooperativei. Sperăm să ne depășim angajamentele pe toată linia. Avem un soi de porumb bun, creat la Lovrin și recolta e neobișnuit de frumoasă.

— Alte pasiuni.

— Cartea... Sînt filatelist și pasionat al muzicii moderne și clasice.

— Familist vechi, probabil...

— Exact. Fetiția mea, Georgeta, într-a cincea, iubește pianul și gimnastica. Vrea să devină medic uman.

— Știe încă de pe acuma ?

— Vrea să îndrepte bolile bunicilor, ale părinților. Tineret precoce, ce mai...

— Ați fost decorat de mai multe ori·

— Da. Prima decorație am primit-o la Consfătuirea din 1959, Ordinul Muncii clasa a III-a, și ulterior alte patru decorații.

REPORTER

(Continuare în pag. 8)

ROADE

Ori de cîte ori toamna coboară pe cîmpuri, ori de cîte ori pașii ei îmbracă în ecouri multicolore pămîntul, vîrstele oamenilor cuprind, ca într-un flux peste vaste orizonturi vegetale, legănarea domoală a recoltelor, lumina blîndă și molcomă a fructelor.

Aurul porumbiștilor tălăzuește spre pătule, lanurile de floarea-soarelui care o vară întreagă și-au întors corolele bălaie după drumul de foc al zilei își pleacă pălăriile grele de semințe sub paletele combinelor, recoltele dulci de sfeclă de zahăr întrec așteptările, merele rubinii, strugurii grei și mari, prunele cu vinețiul brumat și cețos, perele — picură culori, picură lună pentru columnele zilelor. Iar peste toate, mașinile și mîinile omului — țărani cooperatori ,mecanizatori la care se alătură întru vrednicie studenți și elevi — mîinile și mașinile agriculturii moderne vrednice embleme ale dăruirii, sub bolta înaltului timp socialist prezent și viitor.

Ciclurile muncii, urmînd emoționant și tandru ciclurile naturii, adună un aur și pregătesc strălucirile altuia. Brazde adînci arată locul în care își vor rotunji mirificul lor univers semințele, urcînd către mirajul luminii. Oamenii eternelor cîmpuri, bucuroși de binețea pămîntului și de semnele timpului se alătură marelui flux constructiv al țării pentru transpunerea în faptă a cuvîntului partidului. Pe multe ogoare timișene (la I.A.S. Grabați, C.A.P. Tomnatic), s-au obținut în acest an recolte prevăzute pentru anul 1975. O dovadă de deviza „Cincinalul în patru ani și jumătate" prinde și aici rădăcini sănătoase și trainice.

Economia noastră își va baza dezvoltarea pe evoluția intensivă a agriculturii prin mecanizarea complexă a lucrărilor în toate culturile prin procesul de dezvoltare a electrificării. Cincinalul următor dispunînd de îngrășăminte chimice, de insecticide și biostimulatori după toate cerințele agrotehnicii, și de irigarea întregii suprafețe agricole a țării va putea ajunge în 1990 la producții de 28—30 milioane tone de cereale.

...Cîmpuri ale recoltelor, cîmpuri care un șir nesfîrșit de generații au făurit o istorie iar cei de azi o desăvîrșesc, cîmpuri eterne. Toamna coboară peste umerii voștri, pașii ei vă îmbracă în ecouri multicolore, peste care vîrstele oamenilor cuprind legănarea domoală a recoltelor, lumina blîndă ce-o picură fructele.

ORIZONT

creion

legendă

Despre Avram Iancu se spune : se găsea în cerdacul casei din Baia de Criș, unde, mai tîrziu, s-a și sfîrșit, cînd a apărut și împăratul pe-acolo și a pus să-l cheme pe Iancu să stea de vorbă cu el. Iancu era în cerdac, cum zic, și cu fluierul la gură. L-a chemat oarecine la împăratul și Iancu a zis: „Spuneți-i împăratului că nu mă duc să-l văd, deoarece n-am avea ce să ne spunem și cum să ne înțelegem un nebun cu un mincinos".

Despre Iancu se spune : colinda munți, colinda văi, colinda tîrguri, colinda drumuri de țară. Așa a întîlnit el pe un drum un român care trăgea singur, în locul animalului, căruța lui plină de oale Iancu l-ar fi oprit în drum și l-ar fi întrebat : „Unde duci oalele ?". „La tîrg, domnule Iancu". „Tu le-ai făcut ?" „Io, dară". „No bine"... și Iancu a început, cu bîta lui, care era tot un fel de fluier lung, să sfărîme toate oalele din căruță. Omul sta împietrit și, la urmă, l-a întrebat : „Ce să mă fac eu acum, domnule Iancu ?" Craiul munților l-ar fi întrebat : „Cît costă oalele tale ?" „Atîta și atîta", ar fi zis românul. „Iacă, ți le plătesc, dar să nu te mai prind vreodată că te-ai înjugat ca animalele, tu, om, la car. Că omul nu-i animal, să se înjuge la car, așa să știi !".

Despre Iancu se spune : l-a jelit un clopot, al cărui sunet de aramă a plutit trei zile și trei nopți peste Țara Zarandului. Și se spune că atîta lume s-a adunat să-l îngroape pe el, Craiul munților, încît fruntea convoiului funerar se găsea la Țebea, la gorunul lui Horia, iar coada lui, la Baia de Criș, unde se sfîrșise. Ș idespre Iancu se mai spune că a fost însoțit de atîtea făclii, încît, după ce l-au pus în pămîntul sfînt de sub gorunul multisecular, trei zile și trei nopți au tot ars făcliile, pînă s-au stins, într-o vale, nu departe de mormîntul lui.

...Iată, despre Avram Iancu, fr. aceste zile, se spun legende la Țebea. Legendele lui sînt ca acele făclii care nu se vor stinge, nu numai trei zile și trei nopți, ci în vecii vecilor, cît o fi acest pămînt românesc.

ION ARIEȘANU

Anul XXIII
joi 21 septembrie 1972
21
(239)

cronica literară

Despre Anișoara Odeanu*)

1. Există, în literele românești o *literatură feminină* de care sîntem mîndri. A doua generație a ei se grupează în jurul lui Eugen Lovinescu și ea a dat prima scriitoare cu adevărat remarcabilă, mare scriitoare, care a forțat, într-un prim plan al literaturii, reconsiderări fundamentale : Hortensia Papadat-Bengescu. Mi se pare paradoxal faptul că proza Hortensiei Papadat-Bengescu n-a făcut prozelitisme, că doamna T., camilpetresciana ipostază a inteligenței feminine, are mai multe rude, printre prozatoarele anilor '30.

Proza feminină a produs eroina aseptică si antiseptică, burgheza fără probleme, cosmopolită și, bineînțeles, emancipată, copiată după pelicula cinematografică.

În anii '30 lacrimile sînt de celuloid, se dansează charleston și așa mai departe. Teribile doamne, scriitoarele anilor '30.

2. Literatura aceasta trebuia să-și aibă copiii ei teribili și unul dintre ei a fost Anișoara Odeanu. *Într-un cămin de domnișoare* (1934), romanul de debut, cu ecou în epocă, e, deci, cartea unui „copil teribil", un fel de *Bonjour tristesse* al deceniului în care lumea visa împreună cu Greta Garbo. Reținem, din „Istoria . . ." lui George Călinescu o frază ce, privind cartea de debut a Anișoarei Odeanu, poate constitui și o introducere în analiza *Legilor jocului*, roman care face obiectul cronicii de față : „Studenta teribilă care boicotează cursurile și examenele se îndrăgostește de un tînăr și se încurcă în contradicții și ezitări pînă ce venind vremea despărțirii de colegi, își dă seama că nu știuse să-și exteriorizeze sentimentele". Despre *Călător din noaptea de Ajun* (1936) Camil Petrescu scria (și noi reproducem acest citat tot fiindcă ne e util) în „*Revista Fundațiilor*" (februarie, 1937) : „Autoarea nu explică niciodată nimic, nu comentează, nu la atitudine, nu numai că nu are „tirade" dar în clipele cele mai acute ale povestirii, acolo unde destinul se apropie de ceea ce e dincolo de aparențe, în fața morții și în ultimele clipe ale iubirii, autoarea nu schițează nici urmă de „atitudine". Totul e de o simplitate și veracitate care seamănă cu începutul lucrurilor".

Eroina din *Legile jocului* se numește Clarisa, e gazetar și face pictură, deci e o artistă. Dintr-un interviu mai vechi al Anișoarei Odeanu (*Evenimentul*, 4. V. 1942) extragem următoarea mărturie de evident tipic nonconformist :" . . . am crezut întotdeauna și o repet că pentru o femeie vocația artistică înseamnă, *din punct de vedere al vieții* (s.n.) o adevărată pacoste, pentru că necesită o dublă depășire, în primul rînd a condiției de femeie, pentru aceea de om (poporul nostru, în înțelepciunea lui naturală, face această distincție) — și în al doilea rînd a aceleia de om *pentru aceea de artist* (s. n.).

În afară de aceasta, poate tocmai pentru că acest dublu efort este extrem de obositor, nu cunosc nici un caz cînd o femeie a putut să se ridice la o [illegible] de factură excepțională, oricine ..."

Deci situația se prezintă în felul următor: a jertfi totul pentru nimic.

Desigur, exagerari. Dar după acest citat, analiza romanului *Legile jocului* poate începe.

3 Din punct de vedere al vieții, din punct de vedere al artei, *Legile jocului*; romanul Anișoarei Odeanu se pretează la infinite discursuri speculative care, într-un harnic cîmp de ideație, ar depăși atît spiritul cît și litera lui. Cartea poate fi un suport pentru eseist : într-o pădure de indeterminări, acesta își poate alege simboluri și fraze, metafore și alegorii construind, între nume celebre ale literaturii, un grațios luminiș de idei. Noi vom încerca să rămînem (articolul acesta este o cronică literară) lîngă litera cărții, supunîndu-ne spiritului ei.

Legile jocului este un roman despre lumea artistică a Bucureștilor din anii de război. Personajele se întîlnesc și se despart între bombardamente, în redacții veghează gestapoul prin uneltele lui, colaboraționiștii fac lux iar artiștii autentici mizerie .mai ales atunci cînd nu vor să-și trădeze arta. Eroina, mai sus numita Clarisa, a avut prieteni „de stînga" dar s-a depărtat de ei, e „neangajată" dar e onestă, și fiindcă e onestă e dată afară de la ziarul la care lucra.

Redescoperim în Clarisa pe celelalte eroine ale Anișoarei Odeanu, și studenta din „*Într-un cămin de domnișoare*" și voiajoarea din „Călător în noaptea de Ajun" (simbolică noapte în literatura autoarei, și în acest roman prezentă) și erosul amînat, și băiețismul, și jocurile, și fronda măruntă, și simțurile proaspete deschise mereu spre lumea pură, spre zăpadă, spre abundența vegetală dar mai ales ale *jocurilor* celorlalte, un fel de emblemă de familie : „provizoratul și jongleria sînt coordonatele vieții mele" (pag. 113). Provizorat, jonglerie : poeta Anișoara Odeanu îl iubea pe Laforgue, între poeme se găsesc cîteva în maniera lui Charles Cros. „Ciudata viață a poetului" (tot cu motto din Laforgue) e un volum de nuvele tragico-umoristice, de tipar unic în literatura feminină. Aș descoperi în literatura Anișoarei Odeanu un senzațional drum literar pierdut, ori nedus pînă la capăt. Sub rezerva ineditelor, a numeroaselor postume care ne pot rezerva mari surprize. „Estetica" romancierei e una poetică, intelectualii „sînt blestemați" (idee cu cuprins mai larg) precum „*les poétes maudits*". În fond, Clarisa sub haina „maudit" intuiește tragedia intelectualului izolat : „Noi intelectualii sîntem niște izolați. Totul la noi se transformă în meditație, în discursuri. Deși, în fond, suferim ca niște animale, dar ne lipsește posibilitatea de a ne exprima altfel decît acel saltimbanc de la Notre Dame al lui Anatole France, care își făcea numerele în fața Sfintei Fecioare în semn de adorație" (pag. 182) Un erou: *saltimbancul*. Un pictor, fost soț al Clarisei, *Remi* (așa se numește individul) face poze îmbogățiților de război, pictură-kitsch și se salvează material. Portretul nu e *în negru*, saltimbancul nu e un zeu al răului, e un saltimbanc și atîta tot, o rotiță dintr-un mecanism *care creează saltimbanci*. Eroii se rătăcesc prin desișurile purității lor : Remi, desigur e, un pierdut („viața trebuie să fie murdară, ambiguă, ca să ne conserve (pag. 158) însă, revers al Clarisei, intuiește *drama jocului* : „Dar în viață trebuie să clădești, nu să jonglezi. Jongleria nu duce decît la epuizarea totală.

Care sînt, deci *legile jocului ?* Fiecare erou își are partitura lui de raisoueur, fiecare emite cîte o considerație despre joc. Eroul cărții, îndrăgostitul (căci „*Legile jocului*" e o *Love Story* cu un prolog foarte lung) este pictorul Costa Brumaru, pictor întors de pe front cu un glonte lîngă inimă. Personajul e simbolic, și, ca *simbol*, el se află la încrucișarea întrebărilor celorlalți.

„În fond, își spuse, poate că ceea ce ar fi trebuit să se subînțeleagă, prin noțiunea de „diavol" nu era răul, ci această pseudoconciliere a non-sensului. Era un fundal pe care chiar cadrul în care se misca, si care, normal, îi era necunoscut și distant, se dezumaniza și devenea abject (. . .).

Dar totul avea să se sfîrșească, totuși, curînd. Ce va rămîne însă din oameni ? Cum vor reuși să-și regăsească oamenii propria umanitate? Care va fi noul pe care vor putea să se axeze iarăși ? Pentru că nimeni nu va accepta un vechi recondiționat, chiar acela din epoca dinainte de dictaturile de dreapta, al cărui mod de viață anemic și abstract, răstălmăcit de instinctele primare, uciseră gîndirea în loc s-o înalțe".

În aceste enclave discursive se află argumentele ideologice ale romanului, „legile" Inteligența autoarei constă în a prefera *metafizicii* jocurilor *fizica* lor, înfățișarea lor, profunzimea de senzații, replica mirată, descripția ingenuității. Tragismul „jocurilor" nu derivă, în roman, din „legea" lor, ci din *întîmplarea* care le constituie și le justifică drept jocuri. Clarisa, eroina, moare sub semnul întîmplării, nu sub bombe, ci dintr-o banală rană infectată. În lumea dezorganizată de apăsarea războiului (leitmotivul) accidentalul capătă un rol esențial. Fața de literatura mai veche a Anișoarei Odeanu (față de care *Legile jocului* se definește, și nu față de volumul din 1967, *Sub lumina verii* cu care are prea puține lucruri comune) recentul roman aduce în plus o reflexivitate sporită, o privire mediativă, oarecum detașată, asupra lumii.

Printre pozele mai vechi ale scriitoarei, descoperim cîteva care seamănă șocant cu ale lui Bette Davis, actrița.

C. UNGUREANU

---

*) *Anișoara Odeanu, Legile jocului*, Editura „Cartea Românească", 1972.

LECTOR

Mihai Drăgan :

B. P. HAȘDEU

(EDITURA JUNIMEA, 1972)

„. . . numai pasiunea unora în fața operei sale monumentale a făcut ca o personalitate a culturii române să rămînă învăluită în legende stînjenitoare și în ceața elogiilor fără demonstrații critice", declară, vădit polemic, Mihai Drăgan.

Și totuși, Hașdeu reține atenția și interesul actualității, mărturie fie mulțimea de ediții de toate felurile și studiile apărute doar în ultimii cîțiva ani. Între ele, retipărirea integrală a *Etymologicului* la Ed. Minerva, prin grija lui Gr. Brîncuș (vol. I, 1972), capătă semnificații de eveniment cultural.

Pe de altă parte, „spaima" de care vorbea M. D. ne făcea să întîmpinăm cu oarecare scepticism chiar încercarea sa (sau oricare alta similară), justificarea găsind-o în problemele multe și delicate nerezolvate, în aceleași multe prejudecăți și controverse ce înconjoară încă opera hașdeiană, în însăși această operă neverosimilă aproape prin dimensiuni și varietate, prin geniu, dar și contradictorie uneori. — Căci exegezele de pînă aci, unele valoroase, sînt cuminte și mereu fragmentare, investigația limitîndu-se la unul sau altul din domeniile creației lui Hașdeu. Cineva trebuia să-și asume, pînă la urmă, riscul unei priviri sintetice serioase și obiective. M. D. o face, dar subsumat unui scop anume — „închegarea unui portret total al scriitorului", convins fiind că pentru realizarea acestuia e necesar să fie aduse în discuție *toate* laturile activității lui Hașdeu, hotărît să atace frontal acolo unde alții s-au încumetat la mai puțin: „*Hașdeu-literatul* este un nonsens fără o privire sintetică asupra întregii lui activități". În limitele acestei premize va fi reținută, bineînțeles, esența și am fi nedrepți dacă i-am imputa cercetătorului că n-a adîncit analiza contribuției lingvistice etc. a lui Hașdeu.

Ceea ce ne propune istoricul literar ieșean nu este monografie, nici eseu și nici exhaustivitate, ci, ne avertizează el, „un simplu studiu critic izvorît dintr-o lectură modernă a operei lui Hașdeu", „în spiritul adevărului". Ca să nu se îndepărteze de acest adevăr, adesea să-l restabilească, autorul are mereu în vedere documentul, opera hașdeiană, reușita lui M. D. venind, cel mai adesea, din perspectiva generală pe care și-o impune atît în cadrul discutării operei propriu-zise a lui Hașdeu, cît și a situării ei în spiritualitatea contemporană, cu implicații și trimiteri. Se mai adaugă și „o viziune asupra psihologiei omului istoric Hașdeu". Demonstrația se mișcă pe un teren mai sigur în acest fel, dar primește și o notă de didacticism, păcat de care e acuzată adesea așa-zisa critică universitară. Ignorînd prejudecata, M. D. preferă garanția pe care o dă documentul, unor aprecieri vagi și generale, care nu i-ar fi făcut servicii într-o discuție cu obiect controversat. Reconsiderarea lui Hașdeu dobîndește astfel accente polemice, corectîndu-se hotărît afirmațiile pripite, reinterpretîndu-se, nuanțat și argumentat, atitudini și fapte. Caracterizări care se rețin, dimensiuni și coordonate noi, mai reale și mai adevărate (tatăl, Al. Hașdeu, „în toate privințele . . . o prefigurare spectaculoasă a personalității lui Bogdan Petriceicu", și nu influențe străine; Hașdeu — Maiorescu, spirite europene, mai mult similitudini decît deosebiri ; omul Hașdeu, gazetarul, literatul desigur, românismul lui Hașdeu etc.), pagini de finețe și subtilitate în analiză — sînt cîteva din meritele cărții lui M. Drăgan. În biografia Hașdeu, un serios punct de referință.

EUGEN MICU

Constantin Nisipeanu :

PĂSTORUL DE UMBRE

(EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ")

Fără îndoială, poetul Constantin Nisipeanu a fost și a rămas un adept al suprarealismului. Dar suprarealismul nu se reduce la o formulă, nu se poate rezuma la niște principii care să impună reguli și tipare. Oricine încearcă aceasta nu cunoaște adevărata poezie setoasă de libertate și refuzînd închistările formale și chiar obligatiile de grup. Dacă poetul Constantin Nisipeanu e suprarealist, atunci se poate vorbi despre el ca de un suprarealist singular, cu o concepție destul de originală asupra poeziei. Experiența scrisului automatic, de care s-a făcut atîta caz, a fost repede abandonată de poeții suprarealiști. Constantin Nisipeanu cred că n-a folosit-o niciodată. Autorul volumului „Păstorul de umbre" e un poet generos, motivele sale de inspirație fiind realitățile vremii. Un optimism sincer și deschis intuiești aproape în fiecare poezie.

O imaginație mereu vie, „gătită cu destulă fantezie", capabilă de analogii și comparații surprinzătoare îl ajută pe poet să-și păstreze prospețimea versului. O imagine se formează din altă imagine și astfel o poezie ar putea continua la nesfîrșit :

„Spre seară plopii obișnuiesc să umble
prin fața casei îmbrăcați în frac,
să fie salutați pînă la pămînt
de trandafirii de peste gard care
le întind cupele pline cu vin roșu" etc.

(„Plopii")

Mi-ar fi greu să apreciez ce loc ocupă „Păstorul de umbre" între volumele de versuri ale lui Constantin Nisipeanu. Poate chiar să nu fie cel mai reprezentativ. În orice caz, „Păstorul de umbre" alături de celelalte cărți ale poetului aduce în peisajul poeziei noastre o voce cristalizată, cu o tonalitate proprie, cu un univers al său, un poet cu o îndelungată și consecventă activitate și cu resurse inepuizabile.

AL. JEBELEANU

Eugeniu Speranția :

INIȚIERE IN POETICA

(EDITURA ALBATROS 1972)

Socotind că arta se naște din plăcerea de a stabili o „simetrie conceptuală" între „datul real și reprezentarea acestuia în formele sau modurile de semnalizare", Eugeniu Speranția încearcă să amendeze principiul aristotelic al „imitației". Nevoia de a imita este impulsionată de legea simetriei, proprie oricăror manifestări de viață Contemplarea formelor simetrice sensibile sau a celor de ordin superior, „conceptuale", „ideale", ne relevă „Frumosul", iar necesitatea de exprimare sub o formă sau alta a „Frumosului" constituie condiția însăși a poeziei. Spre deosebire de artele figurative, „care reprezintă frumosul pe cale intuitivă", poezia ne procură plăcerea de a-l descoperi „pe cale intelectivă", prin cuvînt. Acesta constituie un mod de „semnalizare" superior, capabil să trezească dincolo de surpriza similitudinilor directe, asociații mintale. Mijlocul prin care le descoperă este imaginea alegorică sau simbolică, de care, de altfel, adaugă autorul, dispun și celelalte arte. Expunerea, pornind de la date cunoscute și menținîndu-se în sfera concepției aristotelice a artei ca activitate mimetică, supune impulsul artistic unor comandamente hedoniste : pe de o parte, plăcerea de a descoperi simetria, pe de alta, aceea de a decreta valoarea. Această din urmă opinie privind geneza formelor de artă, face parte dintr-o mai largă teză a autorului — dezvoltată si cu alt prilej — asupra „filozofiei dezmierdării".

Încercînd să concilieze concepția veche, descriptivă, cu una mai nouă, filozofică, interpretativă, Eugeniu Speranția urmărește, se pare, să depășească limitele unui tratat de norme pentru creația artistică. Partea de estetică rămîne însă izolată în cîteva, nu prea întinse, capitole de început (*Poetica și estetica, Arta și simetria, Atitudinea în fața „valorii", Simetria conceptuală*) iar în continuare cartea se desfășoară după tradiționalul schelet al poeticilor normative. Dar nici în această privință lucrurile nu sînt duse prea departe, astfel că, în bună măsură, prezentarea unor elemente ale artei poetice nu depășește canoanele convenționale.

Tributar, poate, unei prea accentuate intenții de accesibilitate, autorul lasă se să strecoare, uneori, simplificări de neacceptat pentru stadiul de azi ale cercetărilor de estetică ; am avea rezerve și în ce privește ideea că anumite formule ritmice din versificația noastră au fost împrumutate (pag. 36). Reeditarea lucrării face ș imai evidentă necesitatea unei poetici moderne în estetica românească.

OLIMPIA ȘERBAN

ACTUALITATE LITERARĂ

Zacharias Lichter — MASCĂ ŞI PARADOX

„Cine se grăbeşte, se grăbeşte să moară.

Cine moare, aduce moartea în lume.

Iată de ce graba e un mare păcat ...“.

Această carte neobişnuită, refuzînd să se încadreze în „capcanele geometrice“ ale speciilor literare curente, este o mărturie despre maturitatea literaturii noastre actuale. Ca formulă literară insolită s-au făcut apropieri cu „Monsieur Teste“ a lui Valéry (de care se distinge însă net în conţinut). A doua ediţie, revăzută şi adăugită, lărgeşte evantaiul unghiurilor din care se luminează mozaicul mişcător al lumii lichteriene. Nu vom vorbi de factura specială a cărţii sub raportul expresiei (de rigoarea terminologică şi de lirismul aspru, consubstanţiale textului, de forţa stilistică care susţine cartea la nivelul operelor perene, de performanţa de a păstra „taina“ personajului în contextul unui limbaj nonsugestiv, teoretic, etc.) ci vom formula cîteva observaţii de lector.

Cartea lui Matei Călinescu poate fi pusă sub semnul tulburătoarei dialectici a măştii, formulată astfel de ciudatul personaj : „Paradoxul măştii vine de acolo că ea arată, indică, dar în acelaşi timp ascunde“. Discursul literar desemnează, dar şi disimulează prezenţa personajului (sau a autorului) oferindu-i un refugiu într-un spaţiu semantic nedeterminat care se propune unei „descifrări infinite“, dar care, în acelaşi timp, ironizează orice tentativă de a descifra. Ambiguitatea derutantă a măştii garantează securitatea interioară, fiind un mijloc ingenios de autoapărare în faţa iureşului distrugător al cunoaşterii dianoetice (încarnată în persoana doctorului S.) care, stăpînită de orgoliul eficienţei, tinde să definească, să codifice, să prindă „în plasele de păianjen veninos ale ştiutului“ bizara figură a profetului. În faţa asaltului comprehensiv (şi deconspirativ) al lucidităţii critice, fiinţa personajului sesizînd primejdia „elucidării“ se va retrage în labirintul insondabil al măştilor, lăsînd în faţa criticului scheletele arse ale avatarurilor sale înşelătoare, pustiul lucrurilor ştiute pînă la capăt.

Două coordonate ni se par esenţiale în portretul lui Lichter : „felul de a vorbi“ şi înfăţişarea exterioară — ambele investite cu condiţia măştii şi ambele semnificînd dincolo de voinţa lui Lichter de a stăpîni mişcarea semnificaţiilor lor· Fapta lui fundamentală, care îl justifică ontologic, este **spunerea** (tăcerea cade şi ea în sfera limbajului !). Dar Z. L. consideră limbajul (formă de alienare în spiritual) ca o forţă vampirică care goleşte de sine fiinţa lumii, videază realitatea de adevăr, clădind o ordine ireală, autonomă şi autarhică, care, după ce a desfiinţat sensul real al lumii, se autodesfiinţează cu patimă îndoită. („Cuvintele, încet, s-au golit de înţelesul lucrurilor / Şi s-au umplut de înţelesuri de aer“ — M.C.).

Datorită acestui narcisism al expresiei, „fiinţa mincinoasă a limbajului“ se află într-o stare de permanentă autonegare, vizînd absolutul acestei negări. Idealul cuvintelor este să fie expresia tăcerii, întruchiparea, „trupul“ tăcerii.

Z. L., posedat de demonul negaţiei şi al contradicţiei, se mişcă continuu înlăuntrul acestui paradox care-i minează subteran fiinţa. Această antinomie stăpîneşte limbajul „poetic“ care, răsvrătindu-se împotriva oricărui plan al semnificaţiilor reale sau împotriva oricărei finalităţi extrinseci, nu-şi poate accepta nici condiţia tranzitorie de expresie semnificativă finită pentru o infinitate virtuală a semnificaţiilor.

Circumscris tipologiei distinctive a „profetului“, Z. L. se recomandă prin radicalitatea atitudinii sale, prin starea de permanentă contradicţie cu sine („o formă de autoconservare prin perpetuă autonegare“). Această structură lăuntrică paradoxală nu se putea întrupa decît într-o monstruozitate anatomică, fiinţa profetului fiind transfigurată, deformată de forţa transcendentă de care este posedată. Înfăţişarea grotesc-hieratică de mască totemică, diformă („amestec de angelic şi monstruos“) este expresia empirică a „condiţiei interioare de profet atins de flacăra lui Dumnezeu“*.

Existenţa în temporal a eternului nu poate lua decît forma acestor naturi eterogene a căror sinteză imposibilă încearcă să o realizeze. Sugestiile literare ale comportamentului său bizar au fost uneori supralicitate, căci prezenţa insolită a personajului era menită să semnifice condiţia singulară a destinului său în care se întrepătrund grotescul hilar de rezonanţă tragic-comică în manifestări cu sublimul unei arderi totale în flacăra cunoaşterii extatice. Osmoza dramatică pe care o realizează Lichter între materialitatea senzorială a gesturilor şi idealitatea toridă a conceptelor îl salvează de speculativism steril, iar discursul pîndit de platitudine retorică este convertit într-un original spectacol al ideilor prin suflul incendiar al participării temperamentale.

Z. L. traversează toate stadiile spiritualului, de la gesticulaţia tragi-comică a clovnului la tensiunea paroxistică a conştiinţei damnate, care realizează unificarea şi depăşirea antinomiilor fenomenale, pînă la „destrămarea fiinţei în abisurile perplexităţii“.; de la grotescul de uzură la sublim şi extaz.

Strategia dialogurilor lui L. este marcată de zelul său negator care-l pune mereu în opoziţie. După afirmarea unei determinări, L. se retrage în zonele de negaţie complementare, de unde bombardează incendiar aserţiunea iniţială, dizolvînd printr-o cazuistică tulburătoare întreaga argumentaţie anterioară, sfîrşind prin a se identifica cu victima, prin a-şi distruge temelia ultimă, rămînînd paralizat într-o suspensie interogativă·

Fervoarea contestatară a discursurilor sale este îndreptată mai ales împotriva spiritului posesiunii care ar fi sterilizat categoriile fiinţei. În alianţă catalizatoare cu Prostia (spiritul pragmatic) spiritul posesiunii îi apare lui Z. L. ca nucleul germinativ din care, prin expansiunea neobişnuită, a apărut Imperiul Prostiei-metaforă-simbol, pentru civilizaţia contemporană. Dominat de legea eficienţei şi a mimetismului conservator, acest macrocosmos halucinant îşi are principiul existenţei sale în **tehnicizarea extremă a falsului** (care-şi află mai multe „aplicaţii“ practice decît adevărul, este mai „polivalent“).

Pentru a învinge tentaţiile posesiunii, Lichter propune o terapeutică subtilă : cerşetoria. Exerciţiul cerşetoriei are ca efect în ordine morală o lepădare de sine a subiectivităţii şi o deschidere spre ceilalţi, o sterilizare a impulsurilor egoiste, o dizolvare a oricărei forme de orgoliu (mai ales orgoliul umilinţei).

Zacharias Lichter ne fascinează prin nebănuita sa complexitate lăuntrică, prin efortul demistificator de-a găsi sensul autentic şi nealterat al vieţii sub jocul convenţional al aparenţelor calofile, prin fervoarea cu care se angajează în tot ceea ce îl duce spre absolut.

GRIGORE GEORGIU

---

*) „În corp de înger, sufletul diform“ (Eminescu) — reversul acestei structuri corespunde lui Z. L., la care sufletul angelic este încorporat în tiparele monstruosului („Monştrii se împreună cu îngerii / ca nişte imense broaşte cu sufletele copiilor înecaţi“ — din poemele lui Z.L.).

EVOCĂRI

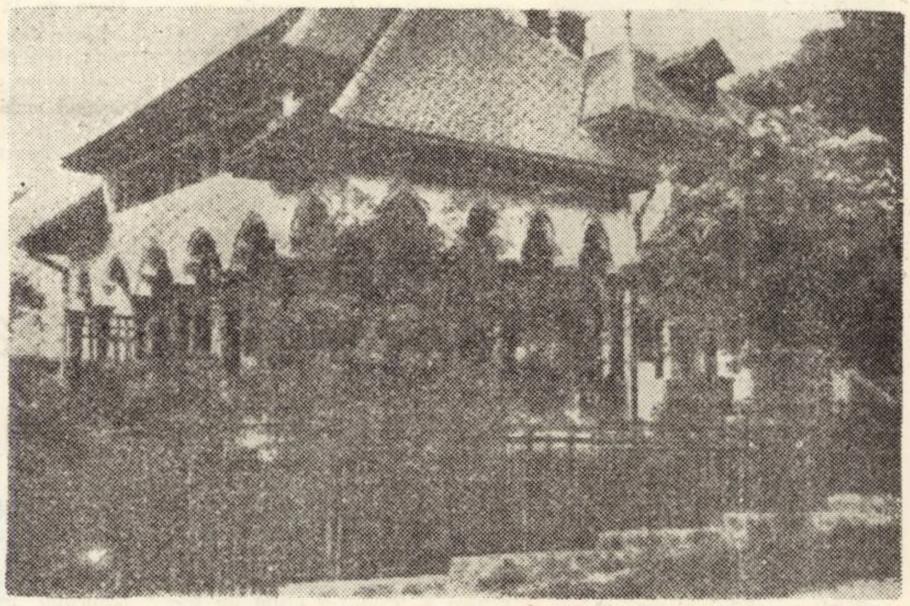

Muzeul memorial „Cezar Petrescu“ (Buşteni — donaţia succesorilor amenajat sub conducerea profesorului emerit N. Simache). Inaugurat la 17 decembrie 1967.

Casa memorială „Cezar Petrescu“

Am venit să văd „casa memorială Cezar Petrescu“, pentru a retrăi în ambianţa ei evocatoare amintirile cu profundă rezonanţă în sufletul meu ce mă leagă de scriitorul, care, pentru tînărul adolescent ardelean din primii ani ai întregirii ţării, a fost cel dintîi scriitor cu prestigiu din vechea ţară pe care l-a cunoscut.

Numai cine a trăit epoca aceea de adînci vibraţii, de nehotărnicite elanuri şi de nezăgăzuită generozitate îşi poate forma o idee despre profunda veneraţie cu care ne apropiem noi, cei tineri, rîvnitori a învăţa mînuirea cuvîntului natal, rămas frust şi necizelat pe buzele părinţilor păstrători de datini, excluşi de stăpînirea străină de la şcoala românească şi astfel îndepărtat de modulaţiunile mai proaspete şi mai moderne ale scrisului de pe meleagurile ţării mame. Eram dornici de a putea înseila şi noi. Din aceleaşi vorbe, care pentru noi rămîneau greoaie, inexpresive şi atît de greu de mînuit, horbota fină, imaginile aeriene, stilul suplu, transparent, cu sonorităţi armonioase, care se desfăşura într-un ritm spontan şi se exprima într-o melodie suavă, nouă, cuceritoare, care ne-a încălzit sufletele şi ne-a stîrnit dorinţa de a ne apropia şi noi cît mai mult graiul rămas orfan secole de-a rîndul de mîngăierea susurului melodiilor materne, de modelul ce ni se înfăţişa prin scrierile contemporane, la care aveam acum acces şi după care l-am fi putut dăltui mai pur şi mai lapidar.

Întîlnirea tinerilor ardeleni din anii de după unire cu scriitorii din toate colţurile ţării era de fiecare dată o desfătare şi o sărbătoare spirituală.

Primul manuscris revăzut şi corectat de Cezar Petrescu în redacţia ziarului „Voinţa“ din Cluj (1921) al unui tînăr ce bătea la uşile publicisticei este o amintire de neuitat.

Dar lanţul amintirilor este mai lung. Au urmat redacţiile Clujului din epoca eroică a ziaristicii ardelene româneşti din ţara unită şi liberă. Alături de figura lui Cezar Petrescu văd mereu, în aceeaşi redacţie, în aceeaşi pensiune de familie şi pe Gib. I. Mihăiescu. Tot acolo locuia criticul D. Tomescu şi în acelaşi mediu restrîns circulau şi Lucian Blaga, Adrian Maniu, D. Karnabatt, Ion Dragu, Alexandru Hodoş, D.I. Cucu, Mişu Demetrescu, Gheorghe Stoica, Isaia Tolan, Iustin Ilieşiu şi atîţia dintre cei mai tineri. Ioan Agîrbiceanu, instalat cu familia la Cluj, era mai rar vizibil în societatea „boemă“.

După Cluj îmi răsar în amintire atîtea scene din hoinăreala de săptămîni, pe care am făcut-o cu Cezar Petrescu, Vintilă Rusu Şirianu şi Pavel Pavel pe meleagurile Franţei. Au venit apoi vîltorile, controversele de presă născute din evoluţia politică sinuoasă şi rapsodică a României din cea de-a patra decadă a secolului nostru, inerentele polemici, directe şi indirecte (care n-au zdruncinat însă sentimentele permanente şi majore care ne-au legat), momentul de apogeu — în capitala Ardealului — înregistrat de faima scriitorului, cînd, în 1939, pe cînd se ascuţea cuţitul ce avea să sfîşie trupul provinciei zămislitoare a românismului şi cînd fostul ucenic îl primea în calitate de preşedinte al ziariştilor ardeleni şi îl saluta în sala istorică a Teatrului Naţional pe scriitorul consacrat.

Tragedia naţională din 1940 (dictatul de la Viena) tragedia umană a războiului mondial al doilea au încercat sufletul scriitorului, dar, desigur, tragedia personală a despărţirii de fiul său a întrecut toate durerile imaginare.

Iată cîteva secvenţe fugare din filmul amintirilor care-mi rulează acum în aceste clipe pe ecranul sufletului meu.

Copleşit de numărul tot mai greu al anilor ce trec, precum şi de o boală care chinuie şi roade, închinarea mea în acest locaş al pietăţii binemeritate este mai profundă, mai plină de emoţie, mai răscolitoare ...

Zugrav neîntrecut al unei realităţi crude, care definea o societate şi o epocă. Cezar Petrescu a păstrat întotdeauna în sufletul său ca şi în opera sa — acea „ferestruică a seninului“ pe care şi-a durat-o şi nici în acest lăcaş, în chilia ceasurilor de zămislire a scrierilor, pentru ca prin ea să poată privi înaltele zări pe care se profilează piscurile munţilor de baştină.

Învălmăşit de atîtea ori de greutăţile vieţii, hărţuit de meschinăria răutăţilor, expus suliţelor adversarilor şi rivalilor, atacurilor ce veneau din cercurile antagoniste ,lovit de destin în sentimentele cele mai adînci, în conştiinţa de permanenţă dăruită de paternitate, Cezar Petrescu a avut întotdeauna, cu toate acestea, tăria de a privi cu seninătate cerul şi codrul românesc, asemeni răzăşilor de pe pămîntul natal al Moldovei, din care a pornit şi care i-a modelat personalitatea şi i-a sădit în suflet dragostea pentru întregul neam ... Tot restul a fost zgură, inerentul noroi ce se leagă de încălţările călătorului străbătînd neelucidatele drumuri ale vieţii.

Dureze zeci şi sute de ani această casă care a adăpostit zilele bune şi zilele tragice din viaţa scriitorului. Amintirea şi valoarea Operei lui va dura mai mult decît piatra şi mortarul, ea fiind născută din sufletul şi fiinţa poporului şi se dăruieşte aceluiaşi popor, al cărui profil îl înfăţişează pentru toate vremurile viitoare.

AUREL BUTEANU

O comemorare

Universalitatea compozitorului bănățean I. Ivanovici

O muzică pe teme mici, dar de atîta grație și inspirație melodică, încît e preferabilă de multe ori celeilalte muzici, grave și solemne, care se transformă prea adesea în valori muzeale, iată ce a fost creația lui I. Ivanovici, autorul a peste patru sute de piese pentru fanfară, orchestră, piano solo, voce și pian. O mare parte din ele au avut, în ultimele două decenii ale secolului trecut și primele două decenii din secolul nostru, o largă răspîndire pe continent, nici una însă n-a cunoscut universalitatea valsului **Valurile Dunării,** compus în 1880 și publicat, încă în timpul vieții compozitorului, de aproape o sută de edituri de pe glob, între care și Bosworth, Ricordi și Schott.

Care este secretul celebrității acestui vals, de altfel cea dintîi compoziție cultă a unui muzician român, care a devenit un bun artistic de circulație mondială, păstrîndu-se în repertoriile de pretutindeni, ca o piesă clasică, și intrînd în orice antologie a valsului alcătuită pe criterii estetice, nu numai de istorie muzicală ?

Prezentată în ambalajul valsului vienez, piesa **Valurile Dunării** a captivat îndată și s-a permanentizat în simpatia auditorilor din lumea întreagă, în primul rînd pentru o latură a ei nerelevată pînă astăzi și pe care o socotim cea mai originală, cea mai reușită și mai puțin alterabilă în rapida transformare a modelor muzicale.

Latura aceasta este poezia intimistă, de un delicat sentiment, așa cum romanța românească a produs-o acum un secol. De la pirmele măsuri ale temei principale a valsului, concepută în tonalitate minoră, recunoști intonația romanței, imaginile și armoniile ei fluide, vocabularul muzicii lăutărești și de salon, ceea ce constituia muzica distractivă, „ușoară“, a publicului nostru în veacul al XIX-lea.

Ivanovici își apropiase cîntecele și jocurile populare românești. îndeosebi în interpretarea lăutarilor epocii, le asimilase și le făcuse ale sale, încărcîndu-le cu ecouri ale darului său de melodist, așa cum reiese din romanțele sale **Ardeleanca, De ce n-am pace ?. De mii de ori, Teribil e momentul,** sau din valsurile, polcile, mazurcile etc. **Amour roumain, Cordialité Roumaine, Florile cîmpului, Frumoasa romîncă, Hora de la Predeal** și altele.

Oare cîte din ele se mai cunosc și se cîntă azi, deși nu sînt mai prejos de inspirația și meșteșugul muzical din **Valurile Dunării ?** În afara scurtei monografii informative a lui Viorel Cosma **(Maiorul I. Ivanovici.** Ed. Militară, 1958, (66—68 pag.), care și-a propus recapitularea vieții și creației compozitorului, nu există încă o antologie a celor mai izbutite din compozițiile muzicianului bănățean, după cum nu există nici măcar un modest album cu piese pentru pian ale lui, spre a nu mai vorbi de edițiile destinate orchestrelor, fanfarelor, soliștilor vocali.

Conștient de obsesia formelor dansante ale epocii, I. Ivanovici a încercat să exprime în tiparul lor stări și simțăminte proprii, cu o putere și originalitate în raport cu mărimea talentului său. Ivanovici — pe tărîmul muzicii de fanfară și de dans — a atins nivelul celor mai mari compozitori de gen de pe continent, ca Johann, Josef și Eduard Strauss, Iosef Lanner, Emil Waldteufel, Anton Czibulka etc. Dacă voga epocii în care a trăit și a compus l-a silit să adopte formule și tehnici proprii muzicii distractive străine, prin raportare la modelele folosite creația muzicianului bănățean a adus o contribuție inedită în genul acestei muzici. De aici și răspîndirea, publicarea ei la Viena, Berlin, Paris, Oslo, Londra și chiar dincolo de ocean.

Ivanovici s-a născut în 1845, în împrejurimile Timișoarei. Apoi a trecut munții în România veche. Copil de trupă într-un regiment din Galați, el a beneficiat de instrucția șefului de muzică Alois Riedl, a învățat flautul și clarinetul, a dobîndit experiența practică a fanfarei și a muzicii de baluri ca instrumentist, pentru ca la Iași să ia lecții de armonie, contrapunct și compoziție de la dirijorul și șeful de muzică Emil Lehr.

Devenit el însuși șef de muzică militară, Ivanovici a colindat cu Regimentul 6 Linie prin Tulcea, Focșani și Galați, unde avea să compună apoi valsul **Valurile Dunării.**

În 1895, fostul copil de trupă a fost avansat inspector general al muzicilor militare, post rămas vacant prin moartea lui Eduard Hübsch. La 29 septembrie 1902, după o activitate de creație și de organizare a muzicilor militare din țară — punct de plecare pentru dezvoltarea de mai tîrziu a lor —, I. Ivanovici s-a stins la București, în locuința sa din strada Doamnei 26.

În afara necroloagelor publicate la moartea lui și a cîtorva aprecieri ocazionale ale contemporanilor, singurele amintiri materiale rămase de pe urma lui I. Ivanovici sînt compozițiile sale tipărite, un număr redus de manuscrise și o duzină de afișe. Nimic despre viața lui, care, prin evoluția ei ascendentă, ar uimi desigur datorită drumului ce l-a străbătut, dintr-un sat bănățean, pînă la celebritatea mondială, perpetuă și amplificată chiar după moartea sa.

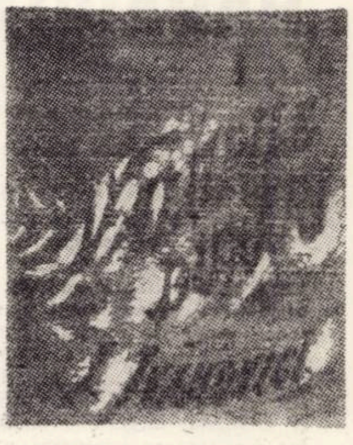

GEORGE SBÂRCEA

Invitatul nostru :

P. WEINER

— Ați participat la toate edițiile Festivalului de jazz organizat anual la Palatul Culturii din Ploiești. Aci, ați fost remarcat de către muzicologul ceh Antonin Matzner, directorul casei de discuri „SUPRAPHON“ din Praga. În primăvara anului trecut ați participat la cea de-a VI-a ediție a Festivalului internațional de jazz PREROV — Cehoslovacia, unde ați cîștigat MEDALIA DE ARGINT și CLASA EUROPEANĂ DE JAZZ. În cadrul aceleiași competiții vi se decernează PREMIUL PENTRU CEA MAI BUNĂ ȘI CEA MAI ORIGINALĂ COMPOZIȚIE PREZENTATĂ ÎN FESTIVAL, pentru piesa „Nisip în scoică“ După Prerov, se pare că activitatea dumneavoastră jazzistică s-a rezumat doar la prezentarea ciclului de expuneri „Unora le place jazz-ul“ în cadrul Clubului Tineretului...

— Mărturisesc că deși n-am avut apariții în public în ultima vreme, interesul meu pentru jazz a rămas constant, majoritatea ceasurilor libere le dedic pianului.

— Considerați că se poate vorbi despre o școală românească de jazz ?

— Există, fără indoială ! Să ne gîndim la nota de originalitate a formațiilor de jazz românești remarcate în concursurile internaționale din ultimii ani. Specificul compozițiilor românești de jazz se datorește unei fuziuni aparte între elementele tradiționale sau moderne ale jazz-ului și melosul popular românesc. Există o muzică românească de jazz și în alt sens, acela al unei audiențe din ce în ce mai largi, al unei popularități crescînde, a unei efervescențe creatoare din ce în mai simțite, în ciuda lipsei de îndrumare competentă din partea forurilor muzicale.

— Proiecte ?

— Mă pregătesc pentru prima ediție a Festivalului național de jazz ce se va ține la București între 24 și 27 septembrie, la care am fost invitat să particip. Aștept cu interes această confruntare, și pentru motivul că ea va impune atenției un fapt de cultură ce nu mai poate fi ignorat.

P. UMANSCHI

---

plastică

CIPRIAN RADOVAN

Pornită inițial de la preluarea elementelor folclorice, inserate pe suprafețe mici, într-o caligrafie barocă cu înclinații spre alegorie și simbol, pictura lui Ciprian Radovan evoluează pe linia simplificării expresiei plastice.

Cultivînd spații ample, conjugînd imperativele intelectului, lucid, fără să piardă fiorul emoției autentice, pictorul introduce fragmente din istoria revoluționară a poporului nostru.

Culoarea a rămas aceeași, misterioasă în strălucirile reci ale tonurilor, dar schimbată de suprafețe mai aerate, mai spațiale. În rafinatele cîmpuri ale meditației picturale se inserează cu imaginație portretul în ferestre deschise spre cer, spre lumină.

Figuri de luptători de la Horia, Cloșca și Crișan la Mihai Viteazul și anonimul comunist din ilegalitate se interpolează fragmentat în materia picturală dominată de brunuri și albastruri neuzitate.

Grupaje de culoare strălucitoare, alternate de matități sonore ne plasează mirific în zonele vibrației maxime, prin nuanțele de colorituri spirituale și deschise la o multitudine de planuri.

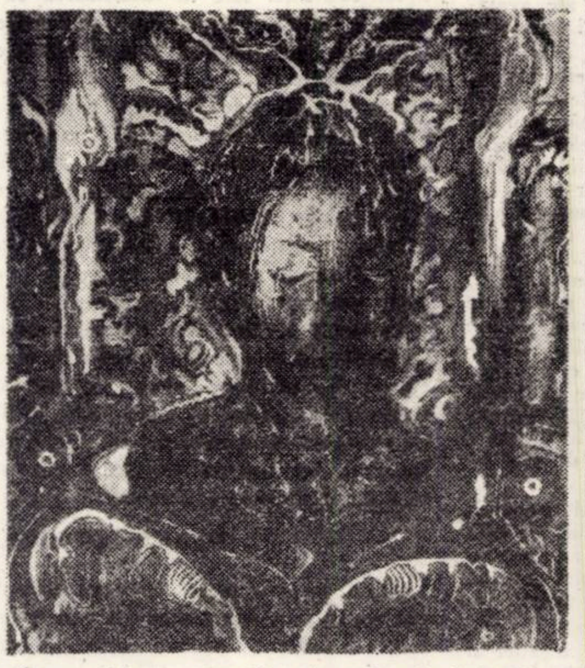

În paralel cu această pictură de șevalet, Ciprian Radovan experimentează valorificarea virtuților artei ambientale, de factură psiho-cromă, stabilind relații intime obiect-culoare. Fermitatea triumfală a benzilor de culoare de origine Nolandiană, potențează forma obiectului, de obicei cilindric.

Acordîndu-ne grația ubicuității, rod al unei ireversibile necesități spirituale, arta lui Ciprian Radovan impune originalitate unui stil insolit situat la răspîntia dintre elaborarea metodică și spontaneitate.

RADU MELNIC

BREVIAR ARTISTIC

Orson Welles într-un interviu

REPORTER : — Este oare posibil să fii astăzi un renascentist ?

ORSON WELLES : — Este posibil și chiar necesar, întrucît în fața noastră stă marea problemă a *sintezei*. Trebuie să dăm un sens tuturor cunoștințelor noastre disparate. Cel mai rău e să rătăcești pe o stradă unilaterală.

R : — Regia de film se poate învăța ?

O. W. : — Chestiunile tehnice se pot lesne învăța, așa cum poți să-ți însușești elemente de gramatică sau retorică. Dar de *scris* nu poți învăța pe nimeni. Iar regia de film este asemănătoare scrisului. Regizorul trebuie să funcționeze ca un comandant pe cîmpul de bătaie. El are nevoie de aceeași putere de inspirație, seducție, ocrotire, încurajare și dominare. Aici intervine deja problema personalității.

R. : — Cum vedeți în continuare evoluția filmului ?

O. W. : — Cred că filmul evoluează — asta e tot. În ultimii douăzeci de ani însă în film nu s-au produs schimbări radicale. Ori, fără o revoluționare adecvată a acestei arte nu se va ajunge departe.

R. : — Aveți vreun viciu ?

O. W. : — *Acidia* — cuvînt latin care, în Evul Mediu, denumea starea de melancolie și lene. Ea mă cuprinde adesea, deși încerc să scap mereu din mrejele ei. Mai am și alte cîteva păcate, dar invidia nu o cunosc. Sînt mîndru, deși nu sînt convins că aceasta este un păcat.

R. : — Cum v-ar place să rămîneți în amintirea oamenilor ?

O. W. : — În privința asta principiul meu este să nu dobîndesc niciodată mai multă glorie decît îmi este necesar. Trebuie totuși să am succes pentru a putea munci. Dar, cred, nu trebuie să porți grija succesului. Și, în general, nu e bine să te preocupe mereu ceea ce lași în urma ta.

VALENTINA DIMA

Zi febrilă

Secretara mă informează că tovarăşul director este aici, a venit în zori. — Luni sosesc elevi la cules de struguri şi trebuie să mă reped pînă la Comitetul municipal de partid. Vorbim cînd mă întorc... Pînă atunci, mergeţi la vie. Sînt kilometri buni pînă acolo şi dacă începe ploaia nu mai puteţi intra.

Urc în maşină împreună cu inginerul Mircea Oroviceanu, şeful fermei a 12-a viticolă şi un inginer de la Timişoara.

Sîntem afară, pe şoseaua Timişoara — Lipova. De o parte şi de alta a drumului, nesfîrşite întinderi de porumb. Asta-i pentru siloz, celălalt pentru boabe. Priviţi ce verde-i cîmpul, zice inginerul sau însoţitorul său, ca-n luna mai. Şi asta-i recolta a II-a. Cultură dublă. Şi-mi vorbesc despre orz, despre floarea-soarelui, despre grîu. Ce denumiri frumoase, Libelula, Aurora.

Cînd ajungem în podgorie, King, superbul cîine negru al inginerului Oroviceanu, ne întîmpină amical. Cît văd cu ochii. numai butuci şi spaliere.

Înaintez o bucată bună, deşi nu mă încumet să merg mai departe, mai ales că începe să picure. Ce lungime are rîndul ăsta ? întreb. Cam un kilometru şi jumătate. Nu-i nici-un fotograf pe aproape să imortalizeze ciorchinii grei de Hamburg şi Afuzali. Şi inginerul care aleargă de colo pînă colo, împărţind dispoziţii, verificînd şi controlînd, lîngă oamenii care cîntăresc lădiţe, le încarcă în camioane.

— Inginerul mă conduce lîngă un butuc de Saint-cintcot şi dialogul cu oamenii continuă să se desfăşoare de la distanţă :

— Tovarăşe inginer, am pregătit 2.000 pentru oraş.

— Bine. Şi cît mai avem ?

— Vreo 18 tone.

În martie începe lucrul. De atunci vin oamenii. Din localitate, din alte părţi. Culesul începe prin iulie, cu perlè de Csaba. La început de august, se coc „Cardinalii", cu bobul lor mare şi negru. Pe la mijlocul lunii, „Regina viilor". Frumos nume, zic. Da, dar ştiţi care-s cei mai buni ? Cei din soiul Chasselas. Cînd cineva se gîndeşte la gustul strugurilor, la ei se gîndeşte. Sînt dulci, plăcuţi, cu pieliţa subţire şi sîmburi puţini.

Inginerul priveşte iarăşi cerul. „De-ar ieşi odată soarele, zice. La noi, cînd vremea e frumoasă, toată suflarea e fericită".

Afară plouă bine şi-n uşa halei de sortare s-a oprit un vînător cu puşca pe umăr. Plecăm şi inginerul Mircea Oroviceanu, care rămîne, zice surîzînd : „Ne-a venit şi vînătorul". „Ştiţi, pentru grauri, adaugă lămuritor, şoferul. Vin uneori stoluri de cîte o sută şi mănîncă struguri. Ne produc pagube mari". Cu inginerul Mihăilă aţi vorbit ? Nu, nu-l cunosc. Nu l-aţi văzut ? Era lîngă cîntar. Un om scund, el a fost şeful fermei, dar a ieşit la pensie. V-ar fi povestit multe.

Maşina patinează pe drumeagul dintre porumbişti şi regret că nu l-am întîlnit pe inginerul Mihăilă, veteranul acestei splendide vii tinere. Înapoi însă nu se mai poate merge. Se aude o împuşcătură. Pe semne, graurii, zic în gînd. Mergem pe şosea şi în drum ne oprim la sectorul mecanic, unde schimb cîteva cuvinte cu inginerul Sever Popovici, şeful fermei 4. Un om voinic, cu părul blond-cărunt, ieşindu-i de sub şapcă, cu o scurtă decolorată de vînt şi ploaie. Ochi albaştri, figură deschisă. Face parte din prima promoţie a Institutului Agronomic din Timişoara. Din 1949 în agricultură. În campanie sîntem tot timpul în „şfung". Pare însă necăjit. Scoate din buzunarul scurtei o foaie dactilografiată. E o prognoză a vremii". Se anunţă ploaie. Recoltele-s frumoase. La multe cereale avem depăşiri. Porumbul l-aţi văzut ? La noi lucrările sînt mecanizate 90 sau chiar 100 la sută. Amintiţi cîţiva mecanizatori care trag din zori pînă în noapte pe orice maşină şi pe orice vreme. Gheorghe Govor, Ioan Nagy, Herman Schpaholtz, Vasile Gherman din Oaş, Ion Roth, din '44 pe tractor. Peste doi ani are aniversarea de 30 de ani. Nu sînt mulţi în ţară cu o astfel de vechime. Acuma mă iertaţi, trebuie să plec !".

La sediul IAS, aceeaşi zarvă. Ana Franz, inginer principal CTC, îmi oferă amănunte despre cele 12 ferme existente la Giarmata, despre recolte, despre livezile cu pomi fructiferi, aşezate de-a lungul văii, despre tînăra plantaţie ce se întinde peste 100 de ha. Aflu între timp că s-ar fi reîntors tovarăşul director. Alerg să-l prind. O convorbire scurtă şi sacadată. Planul îl vom realiza la toţi indicatorii, oamenii noştri sînt harnici. Sînt bucuros că vă pot spune că la noi există o stabilitate a cadrelor. Majoritatea specialiştilor au o vechime de peste 10 ani. Referindu-se la lucrarea de hidroamelioraţii inginerul Nicolae Dogaru îmi mărturiseşte că „datorită acesteia în anul ce vine vom cîştiga încă 1.000 de ha., supuse la ora actuală inundaţiilor. Vom planta pomi fructiferi, cereale. Şi cu viile noastre, ştiţi cum a fost la început. Răzleţe, cu soiuri inferioare amestecate. Nu puteai scoate mai mult de 2.000 kg la ha. Am defrişat terenurile, replantînd masiv soiuri superioare. Acum produc peste un vagon de struguri la ha".

Intră inginerul şef, îi aminteşte de ceva.

— Caută-l grabnic pe inginerul P. Mă nemulţumeşte în ultimul timp şi nu-l controlezi îndeajuns.

Ies împreună şi-l aud pe director de dincolo, de la secretariat, discutînd iarăşi cu fermele. Revine : „V-am spus că de poimîine ne vin elevii şi sînt atîtea probleme de rezolvat. Trebuie să avem totul pregătit". Aş vrea să ştiu cît timp liber are un Erou al Muncii Socialiste. Inginerul Dogaru zice : „eu sînt mereu aici, nu pot altfel. În cei 18 ani de cînd lucrez la Giarmata, m-am dus în concediu 24 de zile Odată 10, şi altădată 14".

Mă gîndesc că am prins o zi febrilă, dar sînt convinsă că aşa sînt toate aici unde se pregăteşte pîinea.

---

teatru

Avancronică — „COROANĂ PENTRU DOJA"

În lucru la „Teatrul Naţional", premiera inaugurală **Coroană pentru Doja.** Autor — timişoreanul Aurel Gheorghe Ardeleanu. Regia — Ioan Taub. Scenografia — Emilia Jivanov. Ilustraţia muzicală — Ovidiu Manole. În rolurile principale — Ion Cocieru, Ştefan Iordănescu, artist emerit, Florin Măcelaru. Colaborare fertilă cu membrii teatrului studenţesc timişorean, conduşi de Dan Manolescu şi Diogene Bihoi.

Pauză de repetiţie :

— Aş vrea să ştiu, pentru dumneavoastră, în calitate de autor al piesei, ce reprezintă Gheorghe Doja ? L-aţi ales ca personaj pentru specificul local, sau l-aţi privit ca pe un erou naţional ?

— **Gheorghe Ardeleanu :** Nici una, nici alta. Pe Doja nu l-am avut în mine ca personaj, ci ca pe cineva drag din familie, despre care vorbesc simplu şi cald, pentru că ştiu bine cum a trăit şi de ce a murit. În momentul în care Doja s-a născut ca personaj, m-am alăturat şi eu prin mine însumi structurii sale tranşante, tipică pentru oamenii locului. Piesa am scris-o mai întîi pentru mine şi abia pe urmă pentru Timişoara. Într-un fel, eu l-am „cunoscut" pe Doja. Nu e mai puţin adevărat că Timişoara l-a cunoscut în realitate. Nu am avut însă intenţia să reconstitui un eveniment istoric. De aceea, pe osatura istorică, am construit problemele politice ale epocii lui Doja aşa cum le gîndesc eu. Evenimentele sînt cunoscute, o recompunere muzicală nu-şi mai are rostul. Prin piesă aş vrea să aduc o mărturie a mea în contemporaneitate.

— Pentru d-voastră, în calitate de regizor, care este nota predominantă pe care aţi ales-o în montarea spectacolului ?

— **Ion Taub :** Am înclinat spre aspectul politic al piesei, pentru că îndeosebi prin această latură este posibilă racordarea la contemporaneitate. Politicul, în teatru, presupune legătura cu spectatorul, participarea lui „declarată" în spectacol. Modern e ceea ce înţelegem astăzi. Cînd spunem „teatru modern", „teatru actual", comitem de fapt un pleonasm. Teatrul e arta prezentului. Ceea ce se petrece pe scenă se petrece în această clipă, pentru noi, care sîntem de faţă. Tot ce şi-a pierdut capacitatea de a reda această senzaţie a imediatului aparţine cel mult manualului şcolar, arheologiei, istoriei. Pentru această integrare activă a spectatorului, am găsit că cea mai potrivită este formula teatrului politic piscatorian. Aceasta presupune alternarea momentelor foarte puternic subiective cu cele de luciditate. Adică se creează o atmosferă prielnică transei, ca imediat după aceea să se producă o trezire bruscă, necesară pentru justificarea lucidă cu argumente.

— Concret, care este momentul forte al explicaţiei mesajului în piesa scrisă şi în spectacol ?

— **G. A. :** Pentru piesa scrisă, punctul culminant este execuţia lui Doja, moment care coincide cu punctul maxim al răscoalei. Prin acest moment, am făcut legătura trecutului cu prezentul, cu contemporaneitatea. Personajele angrenate în conturarea acestui episod au replicile încărcate de esenţa mesajului şi din această cauză ele vin din epocă spre noi.

Niciodată — şi cu atît mai puţin azi — noţiunea de contemporaneitate n-a fost identificată cu actualitatea brută, ci a avut un conţinut mai amplu filozofic, implicînd în orice caz atitudinea faţă de trecut, prezent şi viitor. Prin tot ce are mai bun, teatrul nostru tinde să cuprindă realitatea în forme noi, contemporane, cu mijloace cît mai fine, mai simple şi mai expresive, pentru a se apropia cît mai mult de sufletul omului şi de a-l înrîuri cît mai hotărîtor în sensul transformării conştiinţei sale.

— **I. T. :** Momentul cheie, acelaşi şi pentru spectacol, mizează în realizarea lui şi pe o anumită despovărare de artificii, sugerată de altfel de piesă. Execuţia la vedere încarcă tragismul situaţiei. Dar, în zilele noastre, „structura tragică" poate apărea şi la un nivel foarte adînc al piesei, chiar dincolo de textul total al acesteia. Din ce în ce mai mult, tragedia este caracterizată prin eliminarea a tot ce este ieşit din comun, în favoarea a tot ce este inteligibil şi se poate compara. De aceea, momentul execuţiei, ca de altfel întreaga piesă, este regizat simplu, fără exces de recuzită. Decorul şi în general arta teatrului propune o convenţie stabilită între scenă şi spectator. De data aceasta, spectacolul va cere publicului o mai mare contribuţie de fantezie creatoare.

Ajutat de excelentul simţ plastic al Emiliei Jivanov, am „construit" spaţiul scenic prin mizanscenele actoriceşti, ajutat de elemente strict necesare, acordînd luminii, sunetului şi fanteziei spectatorului, un rod activ dinamic, material.

— Se lucrează foarte mult cu corul femeilor iobage.

— **I. T. :** Corul femeilor iobage reprezintă masa, poporul lovit direct de consecinţele luptei : masa activă trebuie reprezentată funcţional în economia piesei. Istoria se scrie în fiecare casă.

— **G. A. :** Am încercat să comentez în replicile corului durerea sublimată în poezie, eroismul mărunt, infinit de nobil, cu care fiecare familie participă la răscoală.

— **I. T. :** Şi, apoi, reprezentaţia teatrală tinde din ce în ce mai mult să fie o replică la întrebările publicului şi nu o formulare oarecare, şi asta presupune un puternic acord cu timpul.

— Şi o trecere peste barierele scenei-cutie.

— **I. T. :** Desigur, însă în funcţie de natura spectacolului, de public şi de posibilităţile de realizare.

LAZĂR ANGELA

Nu cu mult în urmă prozatoarea Anișoara Odeanu ne-a trimis o succintă Confesiune și un fragment din ultimul său roman aflat pe masa ei de lucru: „Acele lucruri mari". În aceste zile, cînd scriitoarea atît de prolifică și de atît de umană care a fost Anișoara Odeanu nu mai este, găsim în a face un act pios încredințînd paginile ei în acest număr de revistă.

Anișoara Odeanu

CONFESIUNE

Am ales cariera literară întîmplător (din cauza mediului familiar) dintre cele trei cariere posibile, celelalte două pentru care aveam o reală vocație fiind artele plastice și cariera de sportivă. Singura aptitudine care m-a legat de această carieră a fost curiozitatea mea pasionată pentru psihologia umană, acest domeniu părîndu-mi-se tot atît de vast și de complex ca acela al biologiei, iar pasiunea mea fiind mai mult de ordin științific decît estetic. Am întîmpinat în acest sens mari dificultăți (comune dealtfel, cred, tuturor prozatorilor) deoarece la debutul meu din epoca antebelică trăiam în condițiile unei societăți în care însăși „sinceritatea" în literatură putea fi suspectată, iar curentele filozofice ale epocii neputînd să mă ajute să văd clar astfel că proza mea de tip intimist preocupată de găsirea autenticului, nu mă mulțumea.

În acest sens, evenimentele postbelice mi-au oferit, în evoluția și precizarea personalității mele literare, un ajutor imens și esențial. Experienta dezorganizării straturilor si reorganizării lor pe noi norme, ca și gîndirea materialistă asupra lumii. lărgirea orizontului cunoașterii psihologiei umane prin acceptarea, ca mijloc de investigație a interdependenței omului față de mediu în ansamblul fenomenelor sociologice și istorice, toată multitudinea de probleme pe care le-a pus la fiecare pas revoluția epocală a construirii unei noi societăți socialiste, în patria noastră mi-au creat premizele unui nou concept intelectual ce nu excludea ci dimpotrivă explica și organiza materialul pe care îl adunasem din experienta de pînă atunci.

Grație acestor ultimi douăzeci și cinci de ani, am putut avea două apariții editoriale ce, după părerea mea, sînt mult mai apropiate decît tot ce am publicat pînă acum, de intențiile mele de a realiza o literatură de o problematică complexă care să mă reprezinte. Mă refer la romanele scrise între anii 1968-1970 „Legile jocului" apărută și „Acele lucruri mari" în curs de apariție la Ed. Cartea Românească, din care alăturez un fragment.

FOC LA PRIMĂRIE

— Fragment din romanul „Acele lucruri mari" —

...Și, în aceeași noapte, a izbucnit focul de la primărie.

S-au auzit, la un moment dat, pași, parcă de grupuri, tropăind pe stradă și cîinii lătrau mai mult decît oricînd, deși n-a mai răsunat nici un foc de armă, apoi s-a făcut o liniște că maica tocmai se mira ce i-a apucat, pretinzînd că parcă ți se face mai frică acum. Și pe urmă s-au pregătit să se culce, Mihai în odaia de zi ca de obicei și el în dormitor.

S-a făcut, ca de obicei, întunerec beznă pentru ca, după puțin timp, să se întrezărească prin spațiile dintre jaluzele, lumina slabă a unui cer fără lună. Pe urmă a adormit și, la un moment dat, nu știa după cît timp, a auzit în dormitor șoapte — maica vorbea cu tata — apoi s-a trezit de-a binelea și a văzut, prin răritura jaluzelelor, o lumină portocalie ce apărea și dispărea ca jucată de vînt. Apoi a auzit scîrțîind, în odaia de zi, o ușă, un schimb de cuvinte cu glasul scăzut și scîrțîitul patului în care dormea Mihai, însfîrșit un urlet al lui Șnechi și ușa de la dormitor deschizîndu-se brusc ca să apară silueta bondoacă, albă, a Domnicăi:

— Arde! a strigat ea, Au dat foc satului!

Tata a sărit din pat ca un apucat, peste speteaza de la picioare și a început să bîjbîie căutîndu-și hainele de pe divan, în timp ce maica s-a ridicat și ea greoi.

— Domnico, Mamă! striga tata, în timp ce-și trăgea nădragii peste cămașa de noapte, îmbrăcați-o pe Daniela! Și i-a împins patul, tras lîngă al lui, ca să-și ia de după noptieră floberul ruginit pe care-l moștenise de la bunicul lui care luptase cu el în revoluția lui Avram Iancu. Mihai a apărut și el în ușe, gata îmbrăcat sau cel puțin așa părea în lumina slabă din odaie. Oh, mamă! se enervase tata, aprinde odată lampa aceea, ce tot moșmonești acolo?!

— Nu aflu repelțurile, se văita maica.

— Uitați cutia. E în mîna mea, îi răspunse Mihai. Poftiți.

— Ține picioarele cum trebuie, să-ți trag ciorapii! E frig acuma noaptea, le explica Domnica, trebuie s-o încalț dar nu aflu o jartieră.

Un ciorap i se învălătucise pe gleznă, rochia i-o dăduse cu fața în spate și de sub ea atîrna cămașa de noapte, dar, oricum, era îmbrăcată, cu paltonul pe ea și îmbrobodita la cap cu o cîrpă a Domnicăi.

În lumina lămpii, pe care izbutiseră însfîrșit s-o aprindă și pe care o ducea Mihai mergînd în frunte, arătau toții ca niște vagabonzi.

— Voi mergeți în cîmp prin fundul grădinii, a hotărît tata, iar eu mă duc la fața locului să văd ce se întîmplă.

Un miros iute de fum îi întîmpinase încă din antreu și acum se zărea grădinița scăldată într-o lumină portocalie, dar nu încremenită ci vie și jucăușă fîlfîind peste alei și ronduri ca și în vitraliile bisericii de parcă ar fi fost aprinse, acolo înăuntru, lumînări. Lumina venea de dincolo de parcul notarului unde parcă se întîmpla un răsărit de soare roșu, în noapte din care din cînd în cînd fîlfîiau flăcări, ca niște limbi, bălăbănindu-se cu un fel de veselie sălbatică și dispărînd ca să reapară din nou. Și, în liniștea cumplită ce domnea. întreruptă doar de lătrături de cîini nesigure, îndepărtate, se auzeau trosnete mărunte refrenate din cînd în cînd de prăbușiri ce făceau să se umple văzduhul de jerbe de scîntei ca acelea ce însoțesc noaptea fumul locomotivei.

— Doamne. dumnezeule, fie-ți milă de noi, ofta maica privind peste umăr, cu spaimă, incendiul, în timp ce străbăteau grădinița ca să iasă de acolo în curte și apoi în grădină. Ovidie! și-a amintit să strige în urma lui tata, fii atent să nu pățești ceva. Să nu te apropii prea mult de foc să nu care cumva să ți se aprindă hainele.

— S-a stins lampa de curent, a anunțat Mihai. Dar și așa n-avem lipsă de ea. Mă lăsați să mă duc și eu cu baci Henția? Că tot nu-s de nici un folos aici.

— Ce să cauți tu acolo?! a bufnit Domnica. Mai degrabă mă duc eu, că mie nu mi-i frică. Cred că au dat foc la primărie, că de mult îl tot aud că nu se încap de ea. Numai să nu pornească vîntul, că, dacă rămîne așa, n-avem de ce ne teme, că primăria e în mijlocul pieții și n-are ce să se aprindă de la ea.

— Vin și eu! a sărit ea. Vreau să văd cum arde.

— Așa vasăzică, a remarcat maica, cu o voce jignită, oprindu-se. Și, pe mine mă lăsați singură...

— Stați aici în filigorie pe laviță, a sfătuit-o Domnica, n-aveți nici o grije că nu vă fură nimeni, ce să mai umblăm ca orbeții prin grădină acuma noaptea sau să ne ducem în țarină. Vă mai rupeți picioarele în șanțul acela, că nu-i așa de ușor de trecut la anii dumneavoastră. Că vă aduceți aminte cum și le-a rupt vaca aceea din care am mîncat de Rusalii, și aia era vacă și învățată cu șanțurile, nu curcană ca dumneavoastră. Ce rîzi, Daniela ca o proastă?

O trosnitură mai puternică așa ca și cînd se prăvălește un copac mare, se aude dincolo de casa notarului și dintr-o dată aura sîngerie se restrînge, cerul rămînînd luminat în partea aceea ca un răsărit de lună. Dar. în aceeași clipă, maica scoate un țipăt și își caută reazim într-un stîlp al chioșcului:

— Acolo! .. arată ea ca spre masă, acolo jos, a ieșit cățelul pămîntului. Uitați-vă cum îi sticlesc ochii de jar. A venit ziua de apoi, Doamne milostivește-te de robii tăi! ..

Mihai se apropie de masă izbind ceva cu bocancul. Îi răspunde un chelălăit lugubru.

— E Șnechi, explică el aplecîndu-se și trăgînd afară de pielea de la ceafă cîinele corcitură de baset care tremură scîncind ca de ceasul morții. De ce mă ghiontești?! o repede.

— Fiindcă ești crud cu animalele.

— Am vrut să i-l arăt să nu se mai teamă. Lasă-l că nu moarte el dintr-atîta, așa-i ia cățeaua cînd sînt mici. Și Șnechi a dispărut în noapte ca un șobolan. Se aude ușa de la stradă apoi, în portița grădiniții se profilează silueta lui tata cu paltonul lui lung și strîmt și cu melonul.

— Daniela! Mamă! Unde sînteți?

— Aici, răspunde Mihai.

Între poezie și feminitate

Expresia „poezie feminină" are aproape întotdeauna darul să irite poetele care refuză nuanțarea pretinzînd ca poezia lor să fie inclusă în marea familie lirică fără nici un calificativ asemănător. Ca și cum dacă s-ar proceda astfel dintr-o dată lucrurile ar primi o altă înfățișare. O poetă se plîngea în revista **Femeia**, într-o cronică a **feminității** că poezia ei este mereu trecută la capitolul poezie **feminină**. Nu cred că totalitatea însușirilor ce constituie specificul caracterului femeilor să fie o rușine împotriva căreia ele, femeile, trebuie să lupte în întîiul rînd. După cum nu ni se arată niciodată modalitatea de a ieși din propria condiție sau posibilitatea metamorfozării acestor caractere specifice, după cum se exprimă psihologii și ei neînțelegători la asemenea revendicări.

Nu s-ar putea spune despre Anișoara Odeanu că a cunoscut un complex al feminității. Poezia ei pare să demonstreze consumarea unei drame existențiale legată însă de propria-i condiție, afișată uneori ostentativ. Versurile pendulează mereu între feminitatea caracteristică dar proprie și luciditate, noțiune compatibilă, pe cît se pare, cu prima. Lirica sa stă — sau vrea poeta să ne convingă — sub semnul lui Edgar Poe:

N-am putut să iubesc decît acolo unde
Moartea
Își amestecă fața cu aceea a Frumuseții,

versuri puse pe întîia pagină a volumului **Moartea în cetate,** de departe cel mai reușit din întreaga sa activitate lirică.

Evadare de seară, prima parte din volumul reprezentativ Noaptea creației, E.p.l. 1969, cu o prefață de Ion Oarcășu, aduce și întîiele elemente, vagi, mai mult presimțiri, neliniști, căutarea unui „tînăr din țara amurgului etern". Viața e „limpede și tînără", un cîntec neînțeles încă și fără destinație precisă. Apoi altă vîrstă interioară în **Fata lui Codru-Împărat:**

Cîmpuri, cîntați-mi despre omul
Pe care nimeni încă nu l-a văzut
Și nimeni nu știe cum îl cheamă.
Despre omul ce-și ascundea chipul,
Mai frumos decît al feților-frumoși,
sub mohorîtă maramă,
Cîntați-mi despre iubitul meu
necunoscut.

Această ciudată dragoste pentru un necunoscut vrăjit va sta în centrul liricii sale.

Purtăm in noi o veselă moarte
În care, totul, aidoma crește, ca în
viață...

Iubitul stă la „singuratic sfat cu disperările și morțile".

Ești pretutindeni și nu ești nicăieri
Și te iubesc astfel, pierdut în aceste
nepămîntene urziri
De dragoste și moarte.

Dar dintr-o dată întreagă această țesătură dintre dorință și realitate se frînge. Poeta își vede toate drumurile ca-ntr-o oglindă ce-i răsfrînge și „orgolioasa singurătate". Și atunci:

Am înțeles iubitul meu că te voi pierde
Cum am pierdut zilele, ca liliecii orbi.
Somnul meu nu se deschide decît spre
somnul stelelor,
Numai noaptea mă trezesc, ca limpezimile după furtună,
Chemată de lumina trupului meu sub
magie de lună.
Nu mă plînge, iubitul meu, nu mă
căuta.
Eu n-am fost făcută pentru dragostea ta,
Nici pentru dragostea nimănui,

Ea nu știe de unde vine, el rămîne totuși înțelesul, singurul înțeles, sensul fără de care nimic nu are rost:

Cresc împietrită peste plînsul tuturor
veacurilor.
Iar cînd lacrimile îmi cad, în
răstimpuri,
Cad în neștire, ca frunzele toamna,
Ca să-nflorească înăuntru alte
primăveri.

Perspectiva? iat-o:

Nu ne mai așteaptă decît liniștea
Și-o să putem juca în zaruri alfabetul
veșniciei.

Toate se desfășoară ca și cum drama este aievea. S-a vorbit, mai ales în legătură cu proza Anișoarei Odeanu, despre autenticitate. Nu trebuie neapărat să ne oprim în legătură cu autenticitatea creației sale la Camil Petrescu, așa cum face G. Călinescu pentru că Anișoara Odeanu a cunoscut metoda direct de la sursă. Gide era la modă cînd ea se afla la studii în Franța. Deși tonul acestor lungi și adesea retorice poeme de dragoste pare livresc uneori. strădania de a le prezenta ca o integrală experiență de viață pare vizibilă. Disponibilă pentru dragoste, sentimentul. cu tot ceea ce el aduce în conștiință, pare să se consume oarecum gratuit. gratuitate ce este însă un mod existențial. Dar să nu ne lăsăm înșelați de aparențe, căci mărturisirea dintr-o ultimă poemă. Post-scriptum la o carte de versuri, deschide altă perspectivă:

Prieteni, nu credeți cărțile cu foile reci
Care alunecă printre degete ca niște
mătănii ale morții.
Am scris și eu, ca alții, dar mult mai
mult îmi plăcea
Să mă gătesc în fața oglinzii,
Și nu mă-ntorceam în oglinda severă a
sufletului meu

Platon Pardău

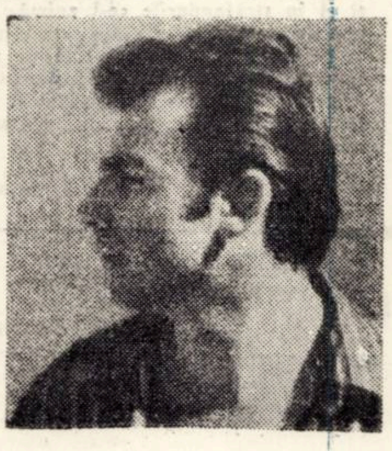

GÎNDUL LA

Gîndul la pasărea izbită de glonț, ce bine
lovisem, cîtă precizie, și pocnetul scurt
înghițit de pădure ca un cub de zăpadă.
Rece era surîsul tău și lacrima în bucurie — mărgăritar.
Dă-mi durerea aceasta,
ți-ai amintit mai tîrziu — trecuseră ani, desigur —
și cercelul de gheață care-a-nflorit
în urechea-ți stîngă.
Nici nu puteam vorbi,
nu s-ar fi auzit decît un șuierat
așa cum trece vîntul cînd vara e pe moarte ;
o, ce bine lovisem, cîtă precizie și nu înțelegeai
că, astfel, învăț ca orice vînător :
dă-mi durerea aceasta care-mi sfîșie ochii,
lăsîndu-mă orb, ți-am răspuns, dar era alt timp și
atît de tîrziu și seara aproape.

MERS

Călătorești pe glasul tău, mai ales pe tăcerile tale,
așa ar trebui considerate lucrurile
la această oră tîrzie de noapte, cînd cu adevărat mi-e frig
și tot pierd cîte-o literă, o aud cum lovește podeaua
ca un bob de mazăre ; dar nu mă pot apleca,
înlănțuit în piramida de gheață a oaselor mele,
nu mă pot apleca și podeaua se acoperă
cu aceste litere din care nu se face nimic,
nici măcar un șal pentru învelit genunchii iarna,
nici măcar o colivie în care să plîngem pe rînd,
să prindem păsări foarte adevărate ; știu,
tu nu crezi că se poate începe cu începutul,
că cineva anume a închis caloriferul pentru asta
și știi de starea cea de fericire
cu mult mai ucigașă ca tăcerea.

Decît atunci cînd noaptea toate oglinzile le-ntuneca·

Și mai departe :

De tot ce v-am spus că iubesc, nu iubesc.

Unde este în acest caz dragostea și moartea, luciditatea și autenticitatea ? Și sensul mărturisirii, drumul nou pe care ni-l deschide, parcă înadins pentru a ne face să rătăcim ? E cochetărie, o ironie cu care poeta singură vrea să se detașeze de propria-i creație sau doar o joacă ce ține și ea de feminitatea nedesmințită ? Nimeni n-ar putea spune cu siguranță. Acest stil de viață lasă loc oricăror experiențe, gesturilor celor mai neașteptate. Dar ceea ce se poate totuși spune, peste aceste controversate probleme, e că lirismul se revarsă ciudat și puternic, poezia nelăsînd loc decît unei permanente disponibilități dincolo de toate speculațiile. Iar ca o supremă dovadă de autenticitate viața tragica viață a poetei, se suprapunea peste anticipațiile sale lirice :

Cît de grea e dragostea ta, iubitul meu.
Grea, ca veșnicia în care mă întorc
Cu toate cîntecele, cu toată poezia.
Alături de tine, cînd nu vom mai fi nici tu, nici eu,
Alături de stele, de vînturi, de ape,
Caierul marei morti, cu mîini de-ntuneric să-l torc.

Grea și frumoasă e dragostea ta, iubitul meu,
Cum numai moartea e grea și frumoasă nespus.
Cercul brațelor tale mă trage spre funduri negre de ape,
Ziua lucește tot mai străină, tot mai departe,
Și soarele coboară-ncet și calm spre apus.

Versurile aparțin poemei Ultima întîlnire.

ION MAXIM

Damian Ureche

PÎINEA

Sămînța împlinește un vechi ritual
Intră-n pămînt din bob trecut în pai.
Pîinea ascultă greierii ce micșorează noaptea.

Aur și vară, vară și snopi,
Ciocîrlii înghețate în arșița de sus,
Se mișcă în cîntece anii,
Glia renunță la legănat,
Și trag către sate țăranii
Cerul al doilea ce li s-a dat.
Cerul de jos
Cu eroi,
Cerul de sus
Cu păsări și ploi,
Cîmpia se-ngrașă cu anotimpuri,
Cu oameni și cu ospețe,
Cu vesele treceri din matca natală
În apele cu trei maluri.
Pîinea ajunge pe masă
Trecută prin munți, prin oboseală,
Prin hohot de pași.
Deasupra o frămîntăm
Noi, nepoții și strănepoții,
O rază
Un obicei,
Iar de jos
O trimit mereu în afară
Părinții părinților mei.

Aurel Turcuş

COLOANA ANOTIMPULUI

Veacul înalt
al Rodului
se sprijină
pe palma, largă
cît zarea cîmpiei.
Cum aș vrea
să încap în miezul
unui bob de grîu,
să mi se înalțe gîndul,
ca un lan
pe coloana anotimpului ;
Cum aș vrea
ca-n liniștea toamnei
să-mi freamăte
la fereastra visului
aripile cîmpiei . . .

Dușan Petrovici

CĂLDURA PĂMÎNTULUI

Niciodată n-am simțit mai multă căldură.

O stare de grație are pămîntul —
Și scoica trupului meu se lipește de coastele lui bătrîne;

Și-ascult lebăda albă a toamnei,
fertilă și tandră,
cum își plimbă bobocii belșugului peste ape.

Aurul verii tras, fir roșu de sînge, al vieții, —

de la palmă la palmă
de la inimă la inimă —
își urcă miresmele în bunele noastre zile,

ca niște femei gătite să ne poarte truda

în culori de împlinire
Niciodată n-am simțit mai multă căldură.

O stare de grație are pămîntul
Și-ntreaga țară îmbracă straie de voievod.

Lucian Bureriu

SĂRBĂTOARE ÎN MERS

Ogorul nostru iarăși e rodnic cuib de soare
Sub zodia lui August, mustind de viitor
Și auriul muncii, perpetuă culoare,
Conferă preț voinței întregului popor.

În orișice recoltă e-un adevăr aprins,
Cu strălucire densă și mult carat uman,

Iar frumusețea mîinii și-a minții e-n încins
Avîntul nostru liber, nefrînt și de titan.

Și orice zi pe cîmpuri e-o sărbătoare-n mers
Cînd țara toată este puls semnificativ;
Și fiecare faptă se cere-n cîte-un vers
Și-i umăr lîngă umăr poemul colectiv.

Ogoru-i infinitul ce curse pe pămînt
Și-i infinit de dulce al muncii rod cinstit.

În toamna care vine cu frunze-aprinse-n vînt
E bogăția, viața, un zid de neclintit.

REMEMBER SINGURĂTATEA PESCĂRUȘULUI

Ne aflăm așadar pe vasul care străbate canalul Sulina. Înaintăm ușor în sunetul monoton al motoarelor. Cei ce fac acum prima călătorie în Deltă stau neclintiți pe băncile de pe puntea vaporului sau lîngă balustradele albe, privesc înmărmuriți rularea imaginilor care sînt numai în aparență aceleași. Numai oamenii locului, cei ce se întorc la casele lor, par a nu vedea nimic. Privirile lor, cînd stau tăcuți, urmăresc cine știe ce întîmplări trecute sau viitoare, în timp ce copiii își văd de jocurile lor. Fete tinere conversează cu pescari sau marinari. Excursioniști precipitați se foiesc tot timpul, însoțiți de exclamații admirative pentru locurile pe care le descoperă.

În acest timp, apele, în acest timp sălciile, în acest timp, mici herghelii de cai ieșind din mările verzi ale stufului, alergînd de-a lungul malurilor într-o cavalcadă ușoară, distinsă, liberă. Cînd și cînd, iese din infinit cîte o pasăre albă și zboară paralel cu vaporul, lopătînd lent din aripi, lăsîndu-ne impresia că va merge cu noi toată vremea. Sînt pescărușii care umblă singuri prin țara lor de ape. Privim mult timp cîte un astfel de visător și ne-ntrebăm de ce călătorește atît de solitar și unde se duce. Apoi pasărea dispare într-o clipă de neatenție a noastră, într-o clipă pe care, îți spui, poate c-a și așteptat-o, pentru a ne face despărțirea mai ușoară. Dar nici n-ai timp să te încerce regretul, că alt pescăruș s-arată, la fel de singur și de visător, ca-ntr-o ștafetă pe care n-o înțelegi.

O, blînde păsări, îți spui, de ce e drumul vostru atît de singur ? Și brusc simți impulsul de a-ți despacheta aripile și de a-i însoți pe imensitățile cerului, cum cîteodată ai vrea să-nsoțești un om tînăr și abătut ce trece printr-un oraș care nu e al lui.

Astfel, soarele își îndoaie elipsa, observînd trecerea timpului, spre a coborî el însuși în ape, undeva departe, la capătul acestui traseu, unde e marea. Și-ți vine în minte că în această lume tot ceea ce înseamnă viață își are destinul legat de ape, cum în lumea din care am plecat tot ceea ce înseamnă viață își are destinul legat de pămînt. Acum, soarele s-a mutat înaintea noastră, pe fluviu, ca un ochi ciclopic, rotund, tumefiat, care ne absoarbe în direcția mării. Soarele — ca un far obosit, undeva la capătul lumii, unde se află Sulina.

Acolo, în orașul dintre apele Deltei și ale mării, într-un început de amurg, cu lumină filtrată prin site purpurii, unde portul fluvial pare a fi adunat toți locuitorii așezării. E o așteptare generală. Sosirea vapoarelor de călători înseamnă aici momentele de vîrf ale existenței la care participă nu numai cei ce își așteaptă prietenii. E aproape un spectacol, multicolor și înfrigurat, în care liniștea obișnuită e înlocuită cu vii discuții, cu rîsete voioase. Sîntem ca pe o scenă în care oamenii se mișcă ușor, ca într-un dans al serii, ca pe o scenă în care vor coborî marinari, elevi, vînători, pădurari și mulți excursioniști. Băieți și fete care-i așteaptă pe cei dragi sau pur și simplu băieți și fete care nu așteaptă pe nimeni dar care speră să-ntîlnească pe cineva, cunoscut sau nu, căci cine știe ce poate aduce în viața omului debarcarea unui vapor care vine dinspre inima țării.

În acest timp, am putea observa un bal al păsărilor albe : mulțimi de pescăruși într-un zbor comun, de-o eleganță aproape compusă, de parcă toți acești poeți zburători ai Deltei, toți acești visători, singuratici au ajuns aici înaintea noastră, să ne-ntîmpine cu caligrafiile lor, să participe la marea întîlnire de la Sulina.

Curînd însă, cum oamenii se risipesc spre casele lor, pescărușii se despart cu țipete ciudate, urmînd un ritual al lor, ca noaptea, să-i găsească la fel de singuri, dormind somn albastru pe-ntinsele ape.

ANGHEL DUMBRAVEANU

D. Ghise, P. Teodor —

„FRAGMENTARIUM ILUMINIST"

Cercetarea oricărei formule în care s-a închegat odată existenţa materială şi spirituală a omenirii se supune acelui paradox al cunoaşterii istorice prin care cu cît amplificarea minuţioasă a investigaţiilor scoate din uitare şi cel mai din urmă amănunt vizînd fragmentul de viaţă cel mai redus şi cel mai şters al trecutului, cu atît mai dificilă este reconstruirea din aceste date de cunoaştere parţială a unei imagini de ansamblu în care fiinţa unei societăţi omeneşti de odinioară să răsară în integritatea sa. Altfel spus cu cît ştim mai mult despre „toate" cu atît ştim parcă mai puţin despre „tot". Europa secolului XVIII-lea al luminilor înfăţişează şi ea această paradoxală situaţie. Îi cunoaştem din ce în ce mai profund şi mai exact direcţiile în care s-a realizat, laturile pe care s-a stins complexa sa existenţă dar ne scapă, alunecîndu-ne oarecum printre degete, acel principiu unificator care dă realitate vie ansamblului unei societăţi dispărute din partea de lumină a istoriei. În loc de a avea imagini organice în care să fremete pulsaţiile vieţii, aşa cum remarca recent Georges Gusdorf în „Les principes de la pensée au siècle des lumières" (Paris, Payot, 1971), posedăm chipuri născute moarte, închise într-un fel de mozaic alcătuit din fragmente variate, alese uneori arbitrar după voinţa cercetătorului înclinat să reconstituie trecutul după idealuri subiective un mozaic inconştient, care se disperseazǎ oricînd sub aplicarea unei critici istorice ştiinţifice mai severe·

Desigur cunoaşterea istorică nu e reductivă. Faptele istorice, colectivităţile sau personalităţile care le-au însufleţit prin activitatea lor prezintă o individualitate ireductibilă la o normă cu caracter general, nu se pot încadra într-un tip unic de valoare universală, cum s-a spus de atîţia adversari ai ştiinţelor istorice care au chemat sub semnul întrebării însăşi condiţia de ştiinţă, în accepţia sa platonico-aristotelică dar şi modernă, a istoriei. Aceste condiţii de metodologie a cercetării istorice le cunosc prea bine cei doi autori ai cărţii pe care o prezentăm : Dumitru Ghişe, filozof cu gustul educat al generalizărilor, un rafinat al viziunilor teoretice de amploare şi Pompiliu Teodor, istoric cu cultul critic al faptului pozitiv dar dublat de un spirit iscoditor neliniştit de implicaţiile filozofice ale domeniului său de cercetare. Folosind cu o iscusinţă, ce trece limitele simplei ştiinţe apropiindu-se de artă, o metodologie modernă, cei doi tineri cercetători propun o icoană în multe privinţe personale a iluminismului ardelenesc. Substituindu-se legilor universale, generalizării, în disciplinele istorice s-au răspîndit larg în schimb caracterizările generale, acele formule pornite mai mult dintr-un soi de intuiţie decît dintr-o cunoaştere discursivă, scurte dar destul de largi spre a cuprinde o epocă în amploarea fenomenalităţii sale şi în esenţialitatea adîncă a conţinutului ei de viaţă. Deşi unilaterale asemenea formule sau caracterizări generalizatoare se instalează uneori ca tipare autoritare ale cercetării şi cunoaşterii, transmiţîndu-se în cele din urmă cu autoritatea unor „idoli" intangibili. Un asemenea „idol" au avut de dărîmat în ceea ce pirveşte iluminismul cei doi autori care au scris studiul de orientare şi viziune generală. „Repere în studiul iluminismului românesc" din „Fragmentarium iluminist". S-a înstăpînit în felul nostru de a privi şi a considera Europa luminilor un fel de inerţie care a stagnat cercetările într-un adevărat punct mort. Acesta este şi marele merit al lui D. Ghişe şi P. Teodor ; au urnit cercetările din punctul lor mort, dezvăluind încă o nuanţă în marele tablou al iluminismului european. Este indiscutabil de pildă că Europa secolului luminilor formează o mare unitate culturală al cărei organ unificator îl constituie limba franceză. Cercetat mereu din această perspectivă sec· XVIII-lea trăieşte într-o imagine simplificatoare ce aruncă în umbră alte trăsături la fel de importante ca semnificaţie pentru o definire cu pretenţii de rigurozitate. De aceea, judecînd cu mult spirit critic urmele trecutului scoase la iveală de cercetări, interpretînd judicios litera moartă a documentelor sau vestigiile materiale ale unei forme de civilizaţie apusă, etnocentrismul cultural francez poate fi acceptat numai cu serioase rezerve. În locul unui monism cultural francez trebuie să recunoaştem existenţa unui veritabil pluralism cultural. Cosmopolitismul atît de specific veacului luminilor care a dat naştere tipului uman al liberului cugetător nelegat de un anumit loc şi care a produs fenomenul, numit de cercetători, al libertinajului erudit nu înseamnă unificare care sufocă avînturile culturale naţionale, mai cu seamă în răsăritul Europei. Învitat sub condeiul celor doi autori, iluminismul ardelenesc, cum dovedesc toate studiile adunate în volumul analizat, îşi păstrează neatins caracterul specific naţional fără să fie absorbit pînă la pierdere în formula generală, devenită tradiţională, a iluminismului european. Lăsînd la o parte varianta moldovenească şi muntenească a iluminismului românesc, purtînd o evidentă amprentă neo-greacă impusă de erudiţii dascăli ai Academiilor princiare din Iaşi şi Bucureşti, în buna tradiţie a şcolii istorice clujene, ocupîndu-se numai de iluminismul ardelenesc cei doi universitari s-au priceput să-i dezvăluie sursele de inspiraţie în raţionalismul german al „Aufklärungului", al şcolii lui Leibniz şi al celei „Popularphilosophie" a lui Wolff — ca de exemplu în gîndirea lui Chr. Baumeister, discipol woolffian în ceea ce priveşte operele filozofice ale lui Samuil Micu la un fapt nou în istoriografia românească a iluminismului şi remarca în „Fragmentarium iluminist" încercarea de a ataşa mişcarea cultural-ideologică a „Şcolii ardelene" la marile mişcări de similară înnoire din Imperiul habsburgic, la fenomenul despotismului luminat sau la politica de echilibru între naţiuni prin încurajarea culturii proprii trecută în programul iozefinismului şi care îi includea şi pe românii ardeleni.

Un alt merit al cărţii este abordarea activităţii „Şcolii ardelene" într-un orizont ideologic mai larg, chiar filozofic şi nu numai istoric sau filologic. În secolul care se socotea pe sine cu atîta orgoliu drept un „secol al filozofiei", al raţiunii universale triumfătoare, aşa cum dovedea E. Cassirer în „La philosophie des lumières" (Paris, Fayard) filozofia nu s-a închis în limitele unui imperiu impenetrabil, devenind ceea ce va fi mai tîrziu şi pentru Marx şi Engels, o funcţie a vieţii Kant care a prins din plin atmosfera culturală a luminilor, reprezentînd în acelaşi timp culmea, criza şi depăşirea iluminismului i-a determinat în „Was ist Aufklärung?" orientarea intelectuală prin acel imperativ „aude sapere" care îndeamnă la uzanţa propriei raţiuni critice, trezită din acel „somn dogmatic" de care părintele criticismului va vorbi în „Prolegomene la orice metafizică viitoare · · ·" Filozofia ca încorporare directă şi imediată a raţiunii nu mai reprezintă un instrument de cunoaştere oarecare a formelor fundamentale ale realităţii ci se transformă într-un mediu universal în care încolţesc şi cresc toate adevărurile pe care iluminismul în optimismul şi entuziasmul său istoric le vedea înmulţite la infinit odată cu trecerea timpului. Ceea ce este însă specific iluminiştilor ardeleni — se subliniază în studiul „Educaţie şi societate în iluminismul transilvănean" — îl constituie interpretarea filozofiei ca mijloc de perfectibilitate socială printr-o superioară educaţie a indivizilor ce ajung să aprindă în mintea lor o scînteie din flacăra raţiunii universale risipită în ei, foarte eficientă în condiţiile de înapoiere spirituală determinate de exploatarea socială şi politică a românilor ardeleni din sec. XVIII-lea. Lărgirea conştiinţei culturale care ajunge acum europeană a făcut ca „luceferii rătăcitori" cum i-a numit nimerit cineva, ai „Şcolii ardelene", creaţi dintr-o fibră puternică şi rezistentă a neamului românesc, deşi şi-au desăvîrşit spiritul în şcolile cele mai înalte din apusul european al acelei vremi în colegiile Pazmanian sau Santa Barbara din Viena şi în colegiul „De propaganda fide" din Roma, să găsească în învăţătura culeasă cu greutate printre străini motive de afirmare în faţa lumii şi a istoriei a demnităţii naţiunilor româneşti aflate sub oprimarea străinilor. D. Ghişe şi P. Teodor au detectat cu destulă pregnanţă şi au pus permanent în evidenţă accentele naţionale româneşti ale iluminismului transilvănean. Într-o Europă cosmopolită ce stă sub semnul universalităţii raţiunii corifeii „Şcolii ardelene" pun pînă şi filozofia în slujba justificării programului în care s-au concretizat năzuinţele de progres ale primei înfloriri a mişcării naţionale româneşti din Ardeal. Spiritul de luptă aprins de reprezentanţii „Şcolii ardelene" nu se va stinge degeaba în istoria românilor de pe Mureş şi Crişuri. Putem constata în conţinutul şi în argumentaţia lui S. Bărnuţiu din marele discurs rostit la 2/14 mai 1848 în catedrala greco-catolică din Blaj, ce se înscrie perfect în cadrele universalismului raţionalist şi umanist al luminilor, un fruct tîrziu dar riguros al ideilor semănate cu generozitate de membrii „Şcolii ardelene". Acest sens naţional înalt, umanist şi raţionalist şi el în străfundurile ce-l animă, respiră din fiecare pagină a cărţii scrisă cu ştiinţa şi priceperea meşteşugului de a scrie a lui D. Ghişe şi P. Teodor· Aşteptăm rezultatele viitoarelor lor cercetări asupra fenomenului istoric pe care ni l-au adus acum în faţă.

VASILE MUSCA

---

100 de ani de la moartea lui

LUDWIG FEUERBACH

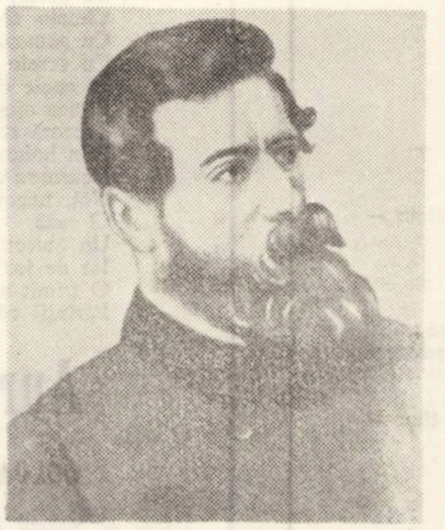

Într-o scrisoare datînd din anii 1827—1828, Feuerbach scrie : „logica trece în natură numai fiindcă subiectul gînditor găseşte în afara logicii o existenţă nemijlocită, şi datorită punctului său de vedere nemijlocit sau natural, el este nevoit să recunoască acea existenţă. Logica, fecioara imaculată, niciodată n-ar da naştere din sine naturii dacă n-ar exista natura" (**Scrisori. 1827—1828** în vol. **Feuerbach**, col. „Texte filozofice", ESPL Şt., Buc·. 1954, p. 34).

În anul 1830 Feuerbach publică lucrarea **Gînduri asupra morţii şi nemuririi** în care respinge ideea religioasă a nemuririi personale. Lucrarea este confiscată iar încercările lui Feuerbach de a obţine o catedră universitară eşuează rînd pe rînd. Adînc dezamăgit, filozoful se retrage într-un sat din Turingia unde rămîne pînă către sfîrşitul vieţii. Aici îşi elaborează lucrările care vor exercita o puternică influenţă asupra tinerilor intelectuali radicali, inclusiv asupra lui Marx şi Engels. În aceste lucrări Feuerbach se desprinde de idealismul hegelian, pe care-l supune unei pătrunzătoare critici.

El arată mistificarea săvîrşită de Hegel în problema raportului dintre gîndire şi existenţă, pledînd pentru o nouă filozofie care să pornească de la existenţa reală iar nu de la gîndire. Singura existenţă reală este aceea a naturii şi a omului. Filozofia trebuie să fie o teorie a naturii şi o teorie a omului, o **fiziologie** (în sensul etimologic al termenului) şi o **antropologie**. Feuerbach formulează astfel o concepţie materialistă care marchează, după cum a arătat Engels, sfîrşitul filozofiei clasice idealiste germane. Este adevărat că această concepţie materialistă are numeroase limite şi inconsecvenţe. Înainte de toate se cuvine notat faptul că omul este văzut doar sub aspectul său de fiinţă naturală dar nu şi sub cel de fiinţă istorică. Indiscutabila apropiere de concret a filozofiei feuerbachiene este tocmai din acest motiv insuficientă. Această filozofie nu depăşeşte punctul de vedere al „esenţei umane" invariabile, permanente, tocmai în opoziţia cu ea Marx ajungînd la definirea omului ca „ansamblu al relaţiilor sociale" supuse devenirii· Caracterul insuficient de concret al concepţiei sale despre om a făcut ca Feuerbach, deşi materialist în domeniul ontologiei şi al gnoseologiei, să rămînă un gînditor idealist în domeniul filozofiei istoriei. Engels a remarcat în acest sens că Feuerbach „a rămas la jumătatea drumului, fiind dedesubt materialist, deasupra idealist" (**Ludwig Feuerbach . . .** ed. 1949, p. 45—56).

Luînd ca punct de plecare concepţia sa antropologică Feuerbach întreprinde o aprofundată analiză critică a religiei, îndeosebi a religiei creştine. Opera sa capitală **Esenţa creştinismului** (1841) defineşte religia ca rezultat al unui proces de înstrăinare şi autoînstrăinare. Omul desprinde de natură şi de sine însuşi calităţile esenţiale, proiectîndu-le apoi în afară sub forma fiinţei divine. „Fiinţa divină nu este altceva decît fiinţă umană sau mai bine spus : fiinţa omului, despărţită de îngrădirile omului individual adică real, corporal, obiectivată, adică intuită şi venerată ca o altă fiinţă proprie deosebită de el ; toate determinările fiinţei divine sînt de aceea determinări ale fiinţei umane" (**Esenţa creştinismului**, Ed. Şt· Buc., 1961, p. 45). Conştiinţa de dumnezeu nu este altceva decît conştiinţa de sine a omului dar într-o formă improprie, înstrăinată. Epoca modernă este pe cale de a ajunge la înţelegerea acestei înstrăinări şi de aceea leapădă mistificarea religioasă. În locul lui dumnezeu omul se pune pe sine şi pe semenii săi. Maxima **homo homini deus est** urmează să călăuzească de acum înainte raporturile dintre oameni.

Feuerbach este departe de înţelegerea întregii complexităţi a fenomenului religios şi drept urmare a căilor care pot duce la suprimarea lui. Explicarea cauzelor înstrăinării religioase, mai ales, este deficitară. Nu este mai puţin adevărat însă că cercetările sale în acest domeniu au reprezentat o treaptă necesară către adevărata înţelegere, cea materialist-istorică, a fenomenului religios.

Prin concepţia sa filozofică materialistă ca şi prin cercetările sale asupra religiei, Feuerbach ocupă un loc de seamă în istoria cugetării europene moderne. Titlul său cel mai înalt este acela de a fi creat o operă în care îşi are unul dintre izvoarele sale filozofia lui Marx.

VIOREL COLŢESCU

Pasiunea durează o viaţă

(Urmare din pag. 1)

— Ce aveţi de comunicat celor mai tineri ?

— Meseria noastră e grea. Le recomand să nu se lase influenţaţi, de cei care ajungînd la ţară ca medici, profesori, agronomi renunţă să mai citească, să-şi cultive spiritul. Sînt unii care consideră că agronomii nu sînt chiar elita intelectualităţii satului. Eroare ! Depinde numai de om, de influenţele ce se exercită asupra lui. Le recomand tinerilor mei colegi să citească, să fie la curent cu politica partidului, cu evenimentele. E păcat să rămînă numai cu cunoştinţele din facultate.

— Există la Becicherec posibilitatea ca oamenii să crească spiritual ?

— Fără îndoială. Nu mai departe, tînărul veterinar, sosit recent aici. L-am luat sub oblăduirea mea (el e orăşean). Îl învăţ cum să-şi aplice în practică meseria de zootehnist şi a început să prindă pasiune, văzînd că se pot obţine rezultate. Acum nu se mai duce în fiecare seară la Timişoara, mai stă printre cei de vîrsta lui, căci există şi aici o societate plăcută, tinerească, o viaţă spirituală în continuă dezvoltare.

Da, oricine îşi poate găsi aici fericirea, mai ales că o pasiune durează de obicei o viaţă întreagă·

Traian Vuia şi filologul Iosif Popovici în corespondenţă

Plecat la Paris în vara anului 1902, pentru două luni de zile, Traian Vuia zăboveşte în capitala Franţei aproape o jumătate de veac. Stabilirea sa în străinătate nu a însemnat ruperea legăturilor cu ţara. În tot cursul vieţii, el s-a manifestat ca membru activ al poporului său, dînd dovadă de o înaltă ţinută patriotică.

Fiul al Banatului, era firesc să păstreze legăturile cele mai strînse cu provincia natală. Unul dintre cărturarii bănăţeni, care s-au bucurat de prietenia marelui inventator, a fost filologul Iosif Popovici, primul profesor de slavistică la universitatea din Cluj, după unire.

S-au cunoscut ca elevi la liceul din Lugoj, unde Vuia era cu cîteva clase mai mare. Porniseră de pe aceleaşi meleaguri. Satul copilăriei lui Vuia, Bujorul Bănăţean, (azi Traian Vuia), este vecin cu Cliciova lui Iosif Popovici. S-au reîntîlnit la Paris, unde Iosif Popovici se afla la studii încă din 1901. După părăsirea Parisului de către Iosif Popovici, cei doi prieteni au întreţinut o corespondenţă, prin care se informau reciproc despre preocupările lor ştiinţifice şi despre cele mai acute probleme politice ale românilor din Transilvania. Cele cîteva scrisori din această corespondenţă, care se păstrează la Muzeul judeţean Arad, au darul să dezvăluie unele faţete mai puţin cunoscute ale celor două personalităţi.

Departe de ţară, Traian Vuia urmărea criza dualismului austro-ungar cu vie atenţie şi cu deplină încredere în destinul poporului său. Părăsirea pasivismului de către românii bănăţeni şi victoria lor în alegerile pentru dietă, din 1906, l-au umplut de o mare satisfacţie: „M-am bucurat foarte mult de succesele alegerilor, la persecutări însă trebuie să ne aşteptăm, succese fără jertfe abia poate arăta lumea şi cu cît e succesul mai mare, cu atît sînt şi jertfele mai considerabile. Nici nu se putea altcum, atotputernicii zilei cu greu se vor împrieteni cu ideea că şi valahii să fie de acum înainte întrebaţi, cînd e vorba de croirea sorţii lor. Progresul însă e fatal şi mătură din cale, asemenea unui torent, pe aceia cari i se opun"

În anul 1909, pensionîndu-se titularul catedrei de limba şi literatura română de la universitatea din Budapesta, docentul Iosif Popovici speră să obţină numirea în postul vacant, dar autorităţile de stat preferă pe renegatul Siegescu. Amărît sufleteşte, Iosif Popovici îşi găseşte un refugiu reconfortant în lumea satului natal, unde rămîne perioade lungi de timp, ocupîndu-se cu cultivarea raţională a pămîntului pe care îl avea de la părinţi. El dorea să ofere astfel un model pentru consătenii săi. În acest scop, se adresează lui Traian Vuia, la Paris, cerîndu-i să-i mijlocească obţinerea unor instalaţii tehnice din străinătate.

Încrederea în binefacerile tehnicii, în capacitatea acesteia de transformare a satului, l-a determinat pe Iosif Popovici să schiţeze planul unei şcoli de arte şi meserii la Cliciova, care avea rostul să atragă fiii de ţărani, dintr-o zonă exclusiv agricolă, spre îndeletniciri tehnice. (Planurile acestei şcoli se păstrează la Muzeul Judeţean Arad, fond. Iosif Popovici).

În acelaşi an, un moment important din frămîntările românilor bănăţeni care a reţinut atenţia celor doi prieteni, a fost victoria lui Miron Cristea în alegerile pentru episcop în importanta dieceză a Caransebeşului. Informat de Iosif Popovici despre desfăşurarea acestor lupte, în acelaşi timp bisericeşti şi naţionale, Traian Vuia scrie prietenului său: „M-am fost bucurat de alegerea lui Musta şi am regretat mult că Bădescu nu a fost întărit. Am încredere că Cristea va fi întărit. Are ataşe în ministerul de culte şi la universitate, a fost totdeauna prudent". (Scrisoare din 3 ianuarie 1910).

Previziunea lui Traian Vuia s-a împlinit, dovadă că el cunoştea bine oamenii din ţara, deşi nu mai avea un contact direct cu ei de ani de zile. De la distanţă, el îşi formase o perspectivă justă, care îi permitea să formuleze şi aprecieri critice asupra unor orientări din politica românilor transilvăneni: „Mi se pare că politica noastră nu e totdeauna condusă cu spirit consecvent, ci e condusă mai mult de sentimente, rancune personale, chiar şi meschine, josnice şi naive, şi e lipsită de vederea în viitor. N-avem încredere în noi înşine, piatra fundamentală a succesului. Sîntem impulsivi şi contingenţele au o putere mare asupra noastră. Nu cunoaştem sforţările continui şi nu avem curaj decît în momente de tot grave". (Aceeaşi scrisoare din 3 ianuarie 1910).

Cînd Vuia scria aceste rînduri, în sînul conducerii P.N.R. din Transilvania apăruseră tendinţe divergente, ajutîndu-se în anii 1910—1911 la o polemică aprinsă, condusă de tinerii grupaţi în jurul ziarului „Tribuna" din Arad. Atitudinea care se desprinde din consideraţiile lui Traian Vuia este foarte apropiată de cea a „tribuniştilor", din rîndurile cărora făcea parte şi cel mai bun prieten al său, muzicianul Tiberiu Brediceanu. Vuia a fost adeptul unei politici active, prezidată de înaltele principii etice, îndreptată cu consecvenţă spre lupta de eliberare naţională, şi bazată pe „încrederea în noi înşine" în forţele proprii ale poporului român.

De pe această poziţie va desfăşura Traian Vuia activitatea sa remarcabilă în fruntea Comitetului naţional al românilor din Transilvania şi Bucovina, precum şi în cadrul Consiliului naţional al unităţii române de la Paris, din 1918. Din stimă şi recunoştinţă pentru meritele sale, lugojenii îl vor propune candidat pentru primul parlament al României, în alegerile din noiembrie 1919. Din motive întemeiate, Traian Vuia refuză candidatura. În acest sens, el scrie preşedintelui P.N.R. din Caraş-Severin, Dr. George Popovici, fratele filologului Iosif Popovici: „Cred că alegerile au decurs în ordine. Eu am fost silit să-mi retrag candidatura din raţiuni cari au fost indicate în scrisoarea ce am adresat d-lui dr. G. Dobrin. Mulţămesc din inimă tuturor acelora care au avut pentru mine sentimente atît de binevoitoare". (Scrisoare din 10 noiembrie 1919).

La moartea lui Iosif Popovici, în scrisoarea de condoleanţe către Traian Popovici, nepotul filologului, Traian Vuia evocă împrejurările care au prilejuit prietenia sa cu cel dispărut: „Deşi nu ne-am văzut de 25 de ani, m-au legat de dînsul anii de şcoală, cînd mi-a fost elev şi încă un elev pe lîngă care orele petrecute erau mai mult ore de odihnă. (Desigur, Traian Vuia se referă la raporturile care existau în internatul liceului din Lugoj, între un elev dintr-o clasă superioară şi altul dintr-una inferioară). Ne-am văzut apoi la universitate, am lucrat mai în urmă, în 1903, aici, împreună, în laboratorul lui Abbé Rousselot, dispărut şi dînsul. Aci, în Paris, mi s-a dat abia să învăţ cine a fost unchiul D-voastră, am văzut cu proprii mei ochi respectul de care era înconjurat la laboratorul fericitului Rousselot, care era rendez-vous-ul tuturor savanţilor în fonetică. Nu sînt eu chemat a spune golul ce l-a lăsat în înaintarea culturii poporului român; locul de rangul prim în învăţămîntul universitar ce i s-a dat sînt proba cea mai bună. Fraţii Popovici, ilustrul Dv. părinte şi unchiul, vor figura vecinic în pomelnicul naţiunii şi în istoria culturii poporului român" (Scrisoare din 25 septembrie 1928).

Scrisorile lui Traian Vuia către Iosif Popovici revelează natura raporturilor dintre aceste două figuri proeminente ale culturii bănăţene şi româneşti, legate prin pasiunea cu care s-au dedicat ştiinţei, dar mai ales prin devotamentul fierbinte faţă de cauza poporului din care făceau parte.

HORIA MEDELEANU

Cunoaşterea psihologică în educaţia fizică

Necesitatea psihologiei, în activitatea profesorului de educaţie fizică din şcoală, ar putea fi suspectată ca impusă de o modă. Dar „necesitatea de a cunoaşte omul nu porneşte dintr-o fantezie gratuită, ci reprezintă un imperativ de interes imediat. Nu vreau să înţeleg mai bine omul ca să devin un filozof mai profund, ci pentru a şti cum trebuie să fie optim educat" afirmă Mircea Maliţa (România literară, anul II., Nr. 52, pag. 6). După cum sublinia şi Al. Roşca „Peste tot unde intervine factorul uman şi acest domeniu nu e deloc restrîns — are şi psihologia un cuvînt de spus".

Se pune problema, deci, ce trebuie să ştie din psihologie şi cum trebuie să o aplice un profesor de educaţie fizică pentru a-şi face munca mai eficientă?

În primul rînd trebuie să începem cu activitatea sa de formare. În afara cunoaşterii intuitive, empirice, cunoaşterea psihologică trebuie completată cu mijloacele psihologiei ştiinţifice.

Un prim prilej în acest sens ni-l oferă **observaţia.** Dar trebuie să ştim ce să observăm, ce să reţinem din observaţiile făcute. O fişă pentru fiecare din elevii noştri cu rubrici cum ar fi: gradul de dezvoltare al proceselor intelectuale, gradul de dezvoltare a atenţiei cu calităţile ei (distribuţie, persistenţă, concentrare), gradul de dezvoltare a voinţei, a trăsăturilor de caracter etc. O asemenea fişă ar putea urmări, evolutiv, în decursul anilor, dezvoltarea proceselor psihice sub influenţa educaţiei fizice.

Experimentul este o altă formă a cunoaşterii psihologice. Însăşi lecţia de educaţie fizică poate fi considerată o formă de experiment, un experiment natural, în care copiii sînt puşi în anumite situaţii tipice trebuind să reacţioneze, fiind cotaţi prin note asupra rezultatelor lor, note ce apoi pot fi comparate şi raportate la alţi parametri.

Psihologia ca ştiinţă se consideră că a apărut pe la mijlocul secolului trecut, şi, de atunci, ştiinţa psihologiei a evoluat foarte mult. Astăzi ea dispune de un aparat statistic, matematic, mergîndu-se spre analiza factorială, teste proiective de personalitate, simulatoare ale diverselor activităţi etc. Adaptarea acestor metode la problemele educaţiei fizice şi sportului este de un real folos. Se pune problema în ce măsură aceste mijloace pot fi accesibile profesorului de educaţie fizică? Unele teste sînt deosebit de simple în ceea ce priveşte tehnica lor de aplicare. Aşa-zisele teste creion-hîrtie, nu necesită o pregătire deosebită în a le aplica sau corecta după cum manipularea şi cotarea rezultatelor la aparate nu este deosebit de dificilă. Problema dificilă este cea a interpretării lor. Pot aplica profesorii de educaţie fizică teste psihologice? Indiscutabil că da, dar rezultatele trebuie discutate şi interpretate numai împreună cu psihologul. Trebuie ştiut ce diagnosticăm prin ele, cît de sigure sînt şi ce pondere au aceste teste. Testele creion, hîrtie trebuie completate şi cu probe complexe, simulatoare, teste proiective, iar acestea necesită o tehnică deosebită. De asemenea, experimentul trebuie completat cu cunoaşterea subiectului în activitate. După cum profesorul de educaţie fizică nu poate caracteriza elevul aplicînd empiric testul şi trebuie să apeleze la psiholog, tot astfel psihologul nu poate să dea un diagnostic precis fără a consulta profesorul de educaţie fizică. În spiritul ştiinţei, în zilele noastre, este actuală colaborarea în echipă. Dar această colaborare nu se poate face ignorînd complet domeniul celuilalt, sau celorlalţi specialişti, care cercetează o anumită problemă. Cultura psihologică nu se formează uşor. Începînd cu literatura şi arta, care oferă, de multe ori, o cunoaştere psihologică bogată şi terminînd cu studiile de psihologia sportului, iată drumurile pe care trebuie să meargă profesorii de educaţie fizică. Cînd mişcarea sportivă mondială este o formă de manifestare socială dintre cele mai importante în secolul nostru, care nu poate fi ignorată, cînd practicarea educaţiei fizice şi sportului devin probleme de stat, profesorul de educaţie fizică nu poate să-şi neglijeze rolul. Acest statut, în rîndul cadrelor didactice ,îl obligă. Îl obligă în primul rînd de a fi un om competent în domeniul său. Îl obligă, în al doilea rînd, de a fi un om de cultura specialităţilor cu care lucrează (anatomie, psihologie, sociologie). Îl obligă, în al treilea rînd, de a fi un om de cultură generală. El este cel ce vehiculează masa de elevi cu prilejul manifestaţiilor, el educă sentimentul dragostei faţă de şcoală sau faţă de patrie. Şi poate avea pondere numai dacă are o personalitate marcantă. Aceasta poate fi educată printr-un proces de auto-educaţie şi autocunoaştere.

În concluzie, problemele de psihologia educaţiei fizice şi sportului în şcoală ar fi următoarele:

1. **PROBLEME GENERALE PSIHOLOGICE PRIVIND EDUCAŢIA FIZICA ŞI SPORTUL ÎN ŞCOALA.** Astfel, profesorul de această specialitate trebuie să cunoască şi să dezvolte personalitatea şcolarului în mod armonios în colaborare cu ceilalţi profesori. Nu ştim dacă procesele psihice intelectuale sînt influenţate direct de educaţie fizică, respectiv dacă practicînd exerciţiile fizice şi sportul elevul devine mai inteligent. Este necesară o demonstraţie experimentală în acest sens. Dar un lucru este clar, de domeniul postulatelor, că educaţia fizică şi sportul acţionează cu deosebire asupra unui domeniu în cea mai mare măsură: cel al dezvoltării proceselor de voinţă. Astăzi, în psihologie, se acceptă din ce în ce mai mult faptul că aptitudinile încep să-şi piardă primordialitatea în privinţa afirmării personalităţii, aceasta în favoarea altor trăsături, dintre care voinţa figurează pe primul plan.

2. **PROBLEME SPECIALE ALE EDUCAŢIEI FIZICE ŞI SPORTULUI ŞCOLAR.**

a) Corectarea unor relative deficienţe psihice prin intermediul exerciţiilor fizice. De exemplu, cunoscînd faptul că un elev are capacitate intelectuală, dar slabe posibilităţi de voinţă, un profesor de altă specialitate poate recomanda profesorului de educaţie fizică să accentueze dezvoltarea voinţei elevului prin practicarea anumitor exerciţii fizice, a căror dificultate creşte gradat, dar care se execută cu plăcere.

b) Deficienţii fizici sînt, de multe ori şi deficienţi psihici, în anumite privinţe. Infirmitatea lor produce, mai ales la vîrsta copiilor, traume ce lasă cicatrici adînci, pentru întreaga viaţă. Profesorul de educaţie fizică nu poate ignora acest domeniu. Activitatea sa nu trebuie să se mărginească numai la remedierea deficienţelor fizice, ci, prin acestea, să corijeze eventualele traume psihice.

3. **PROBLEME PSIHOLOGICE PRIVIND COPII SUPERIORI ÎNZESTRAŢI PENTRU PRACTICAREA EDUCAŢIEI FIZICE ŞI SPORTULUI.** Aici includem mijloacele psihologice de depistare a celor superior înzestraţi şi mijloacele de educare a celor superior înzestraţi. Pe lîngă aptitudini fizice, rezistenţă, forţă — practicarea sportului de performanţă necesită o serie de calităţi psihomotorii şi de personalitate ce-i fac pe unii să atingă culmile măiestriei sportive.

Pentru îmbunătăţirea educaţiei fizice şi sportului şcolar din punct de vedere psihologic credem că s-ar impune:

1. Extinderea şi adecvarea predării psihologiei în învăţămîntul superior de educaţie fizică, îmbinarea lui cu problemele concrete şi cele de cercetare.
2. Specializarea unor consilieri şcolari pentru probleme de educaţie fizică şi sport şi colaborarea profesorilor de educaţie fizică cu aceştia.
3. Un sistem de perfecţionare a cunoştinţelor psihologice a profesorilor de educaţie fizică prin conferinţe de psihologie, seminarii, cursuri de perfecţionare şi împrospătarea cunoştinţelor etc.
4. Preocuparea permanentă de autoeducaţie şi autoperfecţionare a profesorilor de educaţie fizică.

VIOREL PRELICI

Avram Iancu

Întreaga ţară, a sărbătorit zilele acestea, cu sentimente pioase, o sută de ani de la moartea lui Avram Iancu, figura cea mai luminoasă şi mai nobilă a mişcărilor sociale şi naţionale ale românilor din Transilvania, unul din premergătorii eliberării noastre, cum a spus-o atît de inspirat, la înmormîntarea lui, în panegiricul său, unul din oratori avocatul George Secula, numindu-l „zelosul martir al libertăţii naţionale“, adăugind că, „mai curînd ori mai tîrziu, dar cu siguranţă va veni ora cînd ideea de libertate naţională va răzbi mîndră şi triumfătoare“ Ea de fapt a venit. Şi lupta lui Avram Iancu, dirzenia şi intransigenţa lui au fost confirmate de istorie pe deplin

Încă în timpul vieţii sale, ba chiar în anii tinereţii cînd devenise de fapt comandantul suprem al oştilor de răsculaţi români din creierii Munţilor Apuseni, transformaţi cum a spus-o Karl Marx, „in centrul unui veritabil război naţional“, Avram Iancu a fost o figură acoperită de mit şi legendă. Lupta lui n-a fost însă zadarnică: ea a demonstrat voinţa de a trăi şi forţa unui popor şi a creat rezervele morale ale unei îndelungate rezistenţe, care la momentul dat a reuşit să izbucnească din plin şi să se impună cu succes, demonstrînd necesitatea unităţii naţionale. Şi-a demonstrat mai ales exclamaţia profetică a însuşi eroului din patruzeci şi opt că: „nu cu argumente filozofice şi umanitare se pot convinge tiranii, ci doar cu lancea lui Horia“.

Este, fără îndoială, interesant de urmărit cu cită dragoste şi înţelegere a înconjurat poporul — de la început şi pînă la sfîrşit — gîndul şi fapta lui Avram Iancu. Dacă în semnificaţia lui ar fi să-l asemănăm astăzi cu o altă personalitate reprezentativă de a noastră, n-am putea-o face dacît cu Eminescu, care el însuşi a nutrit cu pasiune cultul eroului din patruzeci şi opt. Aceeaşi veneraţie îl înconjoară, transfigurată de un fior tragic. Cînd s-a răspîndit ştirea morţii sale, ţăranii cu nevestele lor au alergat cu miile la Baia de Criş, să participe la înmormîntarea adoratului lor comandant. Au venit, fireşte, şi tovarăşii săi credincioşi de arme, foştii prefecţi şi tribuni încă în viaţă — Axente Sever, Simion Balint, Nicolae Corcheş, Clemente Aiudeanu, Mihai Andreica. Judeţul Zărand, cel mai românesc „comitat“ din Ungaria dualistă, cu un comitet judeţean („congregaţie comitatensă“), alcătuit numai din români, a ordonat funeralii oficiale şi l-a declarat pe Iancu „mort al naţiunii“

Într-un impresionant şi nesfîrşit convoi l-au prohodit pînă la gorunul din Ţebea al lui Horia treizeci şi şase de preoţi şi protopopi, dar n-a fost prezent nici un arhiereu, deşi Iancu făcuse parte din „comitetul naţional“ din Sibiu, prezidat de prestigiosul Andrei Şaguna — primul comitet naţional al românilor din Ardeal şi Ungaria...

Poporul i-a înţeles nu numai jertfa, dar în mod instinctiv şi trăsăturile fundamentale ale personalităţii sale: îmbinarea atît de nobilă a unui curaj temerar cu o fire în fond blajină, care însă nu suporta nedreptatea şi umilinţa, temperamentul optimist şi geniul organizator şi militar strategic al unui spirit, pe care intrasigenţa şi dezamăgirea îl impinseră într-o tragică pasivitate.

Ceea ce este însă aproape unic, în orice caz, lucru deosebit de rar, e stima pe care a ştiut s-o inspire şi adversarilor.

Avram Iancu este azi o figură unanim admirată de toţi cărora le-a fost dat să-l întîlnească, şi este un model, un izvor nesecat de energie şi o perpetuă lecţie de înalt şi dezinteresat patriotism pentru neamul său.

VICTOR IANCU

Un manuscris AVRAM IANCU din ultimul său an de viaţă

Un document, datat 22 aprilie 1872, cu atît mai semnificativ cu cît este scris cu puţină vreme înainte de moartea lui Avram Iancu, ne propunem să-l înfăţişăm în rîndurile ce urmează.

Păstrat în colecţiile Muzeului Judeţean Arad, fondul „Muzeul Revoluţiei (M.R.) de la 1848—1849“, manuscrisul — redactat în limba maghiară şi înfăţişîndu-se în forma unei coli de hîrtie de dimensiunile 33/20,5 cm. — este inventariat sub nr. M.R. 659 şi se găseşte în proprietatea acestei instituţii din perioada interbelică.

Alcătuit din două părţi distincte, din care doar prima parte este un manuscris original Iancu, documentul — care pînă în prezent a rămas necunoscut — prezintă însă interes nu numai prin ceea ce a fost scris de Avram Iancu, ci şi prin însemnările — şi se pare că mai ales prin acestea — ce însoţesc, în partea stîngă, de jos, a documentului, rîndurile marelui nostru erou naţional. Iar însemnătatea manuscrisului rezidă şi din faptul că între cele două texte există o veritabilă legătură. Aceasta cu atît mai mult cu cît însemnările în discuţie — al căror autor nu l-am identificat — reproduc o anecdotă spusă de Avram Iancu cu această ocazie. Gradul de autenticitate e sporit şi prin aceea că anecdota o cunoaştem din sursă directă, fiind transcrisă de cel care a auzit-o şi, de reţinut, chiar în ziua rostirii ei.

Dar iată conţinutul documentului:

„IANK = 1)
Avocat statal al Tablei
regeşti din Tîrgu Mureş
M. V. K. T. H. Ü. 2)
3) = Ianki Francisc
22 aprilie 1872
Avram Iancu
Această scriere s-a întîmplat (a fost făcută, scrisă, n.n.) la Hălmagiul Mare în locuinţa lui Grigore Doşa.
Data de mai sus 4)
Avram Iancu
M.V.K.T.H.Ü.“

„Anecdotă povestită de Avram Iancu. Hălmagiu, 22 aprilie 1872. În piaţa mare a Clujului, un ajutor de hingher a vrut să omoare un cîine ciobănesc sătesc. — Hingherul stăpîn a aşteptat [să vadă] ce pricepere va arăta feciorul. Dar tînărul [hingher] cînd a lovit dulăul, nu l-a nimerit şi cîinele ciobănesc a fugit.

Văzînd acest lucru un cancelist guvernial rîse de păţania şi întristarea feciorului; hingherul stăpîn auzind însă acest rîset zgomotos, l-a admonestat pe cancelist în acest fel: N-aveţi ce rîde de fecior, stăpîne, fiindcă şi el este încă un practicant ca şi Domnia Voastră“.

Pentru înţelegerea afirmaţiei potrivit căreia între cele două texte există, cu toată nota de însemnare ocazională, de presupusă scoatere de sub imperiul sensului a textului lui Iancu, o relaţie de logică, trebuie să aratam că, în martie 1848, Avram Iancu, după un stagiu de 3 ani în calitate de cancelist la Tîrgu Mureş, a promovat în acelaşi oraş examenul de avocat al Tablei regeşti, care pe atunci era suprema curte de justiţie a Transilvaniei. Am considerat de bine să facem această precizare deoarece semnătura lui Avram Iancu este însoţită, după cum am văzut, de calitatea juridică a lui Avram Iancu dinainte de revoluţie: „avocat statal al Tablei regeşti din Tîrgu Mureş“.

În mediul juridic în care a trăit la Tîrgu Mureş, împreună cu cîteva zeci de cancelişti români, unguri şi germani, Avram Iancu a cunoscut, fără îndoială, odată cu atitudini de onestă colegialitate, de omenie, lipsite de resentimente sociale şi naţionale, şi persoane al căror caracter oscilant şi cinic, aservit stăpînirii, s-a apropiat de cel al cancelistului din istorioara povestită de Iancu la Hălmagiu. Ceea ce şi explică alegerea — cu tîlc — pentru această anecdotă, a unui asemenea personaj cunoscut probabil pe viu de Avram Iancu şi care caracteriza, cît se poate de bine, anumite realităţi sociale ale timpului.

Aşa dar, partea întîia a documentului, cu semnătura autografă a lui Iancu, şi menţiunea fostei sale calităţi juridice, vine să confere un sporit grad de autenticitate zicalei povestită de erou.

Oprindu-ne, în continuare, asupra anecdotei, se impune observaţia că personajele acesteia au cu certitudine un pronunţat caracter de fabulă, iar din raportarea lor la întîmplările povestite extragem cu uşurinţă morala acestei fabule cu subînţelesuri, de mare tîlc social şi de evidentă poziţie, chiar dacă atitudinea este manifestată pasiv.

Anecdota, alături de alte mărturii documentare cunoscute, probează în mod sigur luciditatea marelui revoluţionar şi ascuţimea gîndirii sale în lunile de dinainte de moarte.

În afara acestui lucru, însemnătatea documentului mai rezidă din ceva: încadrarea istorioarei şi, respectiv, a textului original Iancu, într-un moment dat al biografiei eroului. Manuscrisul ne ajută prin urmare să cunoaştem cu exactitate — 22 aprilie 1872 — încă un moment, atestat documentar, al îndelungatei prezenţe a lui Avram Iancu în Ţara Zărandului. Din manuscris mai reiese — din ambele texte — o luciditate, Hălmagiul, precizare documentară ce confirmă şi întăreşte — din nou — autenticitatea unor mărturii orale cu privire la desele popasuri ale lui Avram Iancu, în ultimii săi ani de viaţă, prin aceste părţi. Şi, în sfîrşit, aflăm şi un nume 5) al unei familii zărăndene — Grigore Doşa — al cărui destin s-a împletit cu cel al craiului munţilor în cele mai grele clipe, de apăsare sufletească, de însingurare, din viaţa lui.

OV. V. OLARIU

---

1) Numele, scris în forma sa maghiară *Jank*, de la un capăt la altul al rîndului, cu majuscule cursive şi cu largi pauze între litere, este urmat de un semn de egalitate în dreptul căruia există un semn grafic aparent complicat şi — la o privire grăbită — de neînţeles. Semnul, însă, realizat într-o grafie simplă şi frumoasă, vine să codifice, prescurtat, într-o cochetă şi originală formă, acelaşi nume: Iancu. Fiecare literă are ca punct de plecare litera anterioară reluată, prin suprapunere, de următoarea.

2) *M. V. K. T. H. Ü.* reprezintă iniţialele calităţii juridice a lui Avram Iancu, scrise în document, în aceeaşi formă de prescurtare şi suprapunere, ca echivalent al expresiei maghiare „Maros Vásárhely Királyi Táblai Hütes Ügyvéd“, adică „avocat statal al Tablei regeşti din Tîrgu Mureş“.

3) Din nou aceeaşi transcriere a numelui *Jank*.

4) Expresia „Data de mai sus“ a fost scrisă în limba latină: „Dt“ (datum, n.n.) ut supra“.

5) În luna trecută, specialiştii Muzeului Judeţean din Arad au depistat şi transportat la muzeu un pat de lemn despre care fostul său proprietar, Gligor Nicolae din Hălmagiu, afirmă că a fost folosit de Avram Iancu cu ocazia opririlor sale în casa bunicilor săi din Hălmagiu. Dacă ar fi să dăm crezare celor afirmate de ţăran — şi n-ar fi exclus să fi fost aşa, fiindcă, după spusele sale, în oraşul Turda se păstrează nişte însemnări ale tatălui său, mort în urmă cu cîţiva ani, care arată împrejurările în care Avram Iancu poposea în casa bunicului donatorului, Sandu Florea Dănilă, primar o vreme la Hălmagiu — atunci înseamnă că mai adăugăm încă o familie celor deja cunoscute.

Casa memorială Avram Iancu

epistole

GRÎU

Se face toamna, mereu, rotundă de ne-nchipuit. Cu trup de rodie trecută spre lume.

Statisticile spun, centralizările spun, telefoanele spun, cum că în acest an, pămîntul şi ercolta, s-au întrecut pe sine. Cerneala din cifre arde, cifrele se rotunjesc ca rodiile.

Ca o muzică gravă, şoptită, cifrele mai spun că s-a muncit bine, aşa cum se cere, aşa cum ştiu, ei, lucrătorii ogoarelor, şi pămîntul care le creşte sub tălpi, e una cu ei, bun şi generos.

Pe pămînt vin florile, dar toţi devenim flori la urma urmelor. Şi lîngă flori se urcă pîinea pe masă. Şi lîngă pîine, ca un crin alb, înfloreşte sarea. Sarea cu grîul ce poartă lumină, dă pîine dulce.

Cînd vor veni zăpezile, curate şi ample ca cerul, acoperind atît de tandru cîmpiile ostenite, pentru odihnă tăcută şi binemeritată, pentru a-şi aduna puteri proaspete, ţara va fi mai grea şi liniştită de rod.

Astăzi ridicăm sărbătoare recoltei, o bucurie străbună ne încearcă, şi din adîncul pămîntului auzim corul bătrînilor, cine are ureche să audă, cui îi este dat să fie atins de adierea vocilor creşte mai bine, căci bătr3nii ridică rădăcinile pe umeri, dn rădăcini bucatele cresc picurate de miere şi vin.

Acum îţi mulţumesc bătrînule şi bunule şi puternicule pămînt, de altfel înaintarea noastră e mers demn, drept, în muncă şi munca noastră e moneda de aur pusă pe inima ta pentru ca să ne dai, să ne dăruieşti, viaţă şi bucate.

ALEXANDRU DEAL

gloante oarbe
parodii in proza

DUMITRU ŢEPENEAG - In frigider

„După ce m-am despărţit de Manila (o întîmplare tristă şi nu prea) m-am mutat în mod legal într-un frigider, vreau să zic, locuiam chiar acolo deasupra cuburilor de gheaţă avînd grijă să am tot timpul la mine cîteva pungi cu aspirină.

Auzeam zilnic aceleaşi zgomote, pînă şi zgomotul lingurii fişiind în supă îmi devenise familiar şi atunci ştiam că e aproape ora mesei, adică se făcuse cam de trei sferturi de găină numai bună de ingurgitat. Plecam brusc din împărăţia mea la ceasu cînd auzeam cunoscutul „sticle goaal ... cumpr ...“ hoinărind în voie, odată chiar în pijamaua unui pompier voluntar care adormise pe bara de bătut covoarele. Nu pot şti exact ce m-a făcut să-l urăsc atîta pe omul acela cu tichie bleu. Fie faptul că sprîncenele sale dovedeau o agresivitate puţin obişnuită, fie pur şi simplu violoncelul pe care-l purta atîrnat la gît în orice ocazie. L-am văzut la baia comunală, gol puşcă, dar cu nelipsitul instrument atîrnîndu-i oribil paralel cu corpul.

De fapt de aici a pornit cearta cu Manila. Ea susţinea că sînt maniac, culoarea roz făcînd neapărat parte din zodia mea nu prea norocoasă şi că, numai de asta, mă şochează tipul cu instrumentul. Aş fi vrut să-i răspund (nu mai fă tu pe energicul ...) dar o lene vecină cu conştiinciozitatea mă oprea de fiecare dată. S-a întîmplat să fim amîndoi, într-o seară, la un local de mîna a doua (la unul de mîna întîia nu ne dădea mîna) şi consumînd în tăcere bucăţele de şerveţele (din pricina nervilor) în aşteptarea friptúrii, orchestra a atacat ceva ce părea a fi un vals langurcs. Şi atunci l-am văzut cu precizie traversînd localul cu tichiuţa sa bleu, făcînd o plecăciune în direcţia noastră (Manila avu reacţia hîrtiei de Turnesol) şi apucînd cu neruşinare violoncelul de jumătatea gîtului zvelt, începu să-l învîrtă n aer preţ de 15 minute şi cîteva secunde.

M-am ridicat rosu de furie, am plătit şerveţelele consumate şi răcnind din fundul bojocilor un „ticălosule !“ am părăsit localul acela nenorocit şi din clipa aceea şi pe Manila.

Acum, în liniştea albă a frigiderului, mă gîndesc din cînd în cînd la acesi întîmplări fără să-mi pară rău, singurele mele clipe de melancolie fiind acelea cînd, din nu ştiu ce motive, se produce pentru perioade scurte cîte o mică întrerupere de curent.

Cu toate acestea n-am suferit, propriu zis, niciodată, dacă e să-mi pun memoria la încercare, de curent ...“.

MIRCEA MICU

vorbe vorbe

măgar

„Măgar“ sau „asin“ este o fiinţă pe cale de dispariţie. Cauzele nu se cunosc. În schimb, deşi ar fi normal să dispară şi din limbă, noţiunea de măgar rămîne viabilă şi capătă valori semantice bogate. Cauzele nu se cunosc.

Copilul care a răspuns obraznic este un măgar (!), măcar că afirmaţia pare o aberaţie. Tînărul necuviincios este un măgar (!!), idem. Bătrînul care nu-şi respectă vîrsta este un măgar (bătrîn). Nu înţelegem de unde vin aceste concluzii absolut neconforme cu realitatea. Noi n-am văzut măgari obraznici, necuviincioşi şi care să nu-şi respecte vîrsta.

Despre acest subiect au fost scrise mii de file. scriitori consacraţi au protestat vehement împotriva calomnierii măgarilor, dar situaţia persistă şi astăzi.

Să nu mai vorbim de familia cuvîntului măgar. Prin măgărie putem înţelege orice (Credem că în acest caz, „măgărie“ este întrebuinţat din nerecunoştinţă de cauză în locul cuvîntului „porcărie“ — ceea ce, trebuie să recunoaşteţi, nu este acelaşi lucru !).

Noi recomandăm insistent evitarea măgarilor şi a măgăriilor. Vă puteţi folosi de o ocolire reglementară, dacă doriţi neapărat să vă spuneţi părerea despre un măgar. Fiindcă, mare sau mic, măgarul tot măgar rămîne, dacă nu este tras la timp de urechi.

ZITRON

P. S. Corespondentul nostru M.B. din D. ne întreabă cum se citeşte Zitron şi dacă e vorba de un pseudonim. Stimate M B., Zitron se citeşte aşa cum se scrie, cu singura deosebire că se pronunţă Ţitron (dar nu ştim de ce). Nu, nu este un pseudonim. E o poreclă.

SCHIMBUL DE LOCUINŢĂ

— Schiţă satirică —

Am dat un anunţ la „Mica publicitate“ şi după cîteva zile am primit telefonul de rigoare :

— Alo ! Vrei să schimbi ?

— Da. Şi dumneata ?

— Bineînţeles, altfel crezi că ...

— Ştiu, nu cheltuiai 25 de bani de pomană.

— Oricum tot n-aş fi cheltuit. Am telefon acasă. Dumneata ce ai ?

— Tot telefon.

— Nu, nu ! Ce ai de schimbat ?

— Două camere, dependinţe, încălzire .... Dumneata ?

— La fel. Numai că am o pretenţie ...

— Anume ?

— Să nu pretinzi cheltuieli de transport 10.000 de lei. Scurt. Nu dau, nu cer.

— Perfect.

In sfîrşit, după ce am analizat într-un consiliu de familie prezidat de soacră-mea, avantajele şi dezavantajele schimbului : mai aproape de alimentara, mai departe de cimitir ; mai aproape de staţia de tramvai, mai departe de staţia „Getax“, ne-am luat calabalîcul, căţelul şi purcelul şi, fiecare cu cîte un camion, ne-am transportat pe cont propriu. La jumătatea drumului ne-am întîlnit.

— Ce facem cu telefoanele ?

— Nimic. Le lăsăm aşa cum sînt.

— Bine. Hai noroc în casă nouă !

— Noroc şi dumitale !

Apoi ne-am văzut de drum şi de noua casă.

După cîteva zile mi-am vîndut ceasul deşteptător. Nu mai aveam nevoie de el. În fiecare dimineaţă, pe la şase, mă suna telefonul ...

— Alo ! Sînteţi acasă ?

— După toate aparenţele, da.

— Am o problemă cu dumneavoastră ...

— Ce problemă ?

— Ştiţi dumneavoastră ...

Apoi îmi închide telefonul.

Plec la serviciu. Nevastă-mea se pregătea să meargă la piaţă, că era aproape după cumpărături. Tocmai cînd dă să iasă pe uşă, cineva îi aţine calea :

— Săru'mîna. Chiar voiam să stau de vorbă cu dumneavoastră, zise cetăţeanul făcînd cu ochiul.

— Cu ... cu ... mi ... mine, se bîlbîi speriată consoartă-mea.

— Da. V-am adus nişte ceapă, cartofi, roşii, gulii, dovlecei, lapte, brînză, unt, ouă, ţuică, un curcan şi o pereche de pui.

— Bine dar ... nu înţeleg.

— Ştiţi dumneavoastră ...

— Nu ştiu nimic.

— Nici nu-i nevoie. Ştie soţul dumneavoastră.

— Şi cît mă costă toate astea ?

— Nici un leu. S-a rezolvat cu soţul.

— Mă rog .

Şi, uite, aşa mi se întîmpla aproape în fiecare dimineaţă. Habar n-aveam din care cer îmi pică mereu aceste plocoane, pînă cînd pe soţia mea a împins-o păcatul să devină mai vorbăreaţă :

— Dar în plicul acesta ce e ? l-a întrebat ea pe unul din vizitatori

— Lăsaţi, ştie soţul ...

— Să-i transmit ceva ?

— Nu, nu trebuie ... Adică puteţi să-i spuneţi că acum nu mă mai supără inima ... Şi vă rog să-i mai spuneţi domnului doctor că am mai trimis nişte cunoscuţi la dumnealui la tratament ...

— Care doctor ?

— Cum „care doctor“? Soţul dumneavoastră.

— Soţul meu nu e doctor.

— Dar ce e ?

— E frizer ...

— Dar eu ştiu că aici locuieşte domnul doctor care m-a tratat de inimă, de ficat, de rinichi ... Mi-a scris chiar cu mîna lui adresa pe hîrtiuţa asta ...

— Poate mai demult. Acum nu mai stă aici. Am schimbat locuinţa cu el ...

DIMITRIE BĂLAN

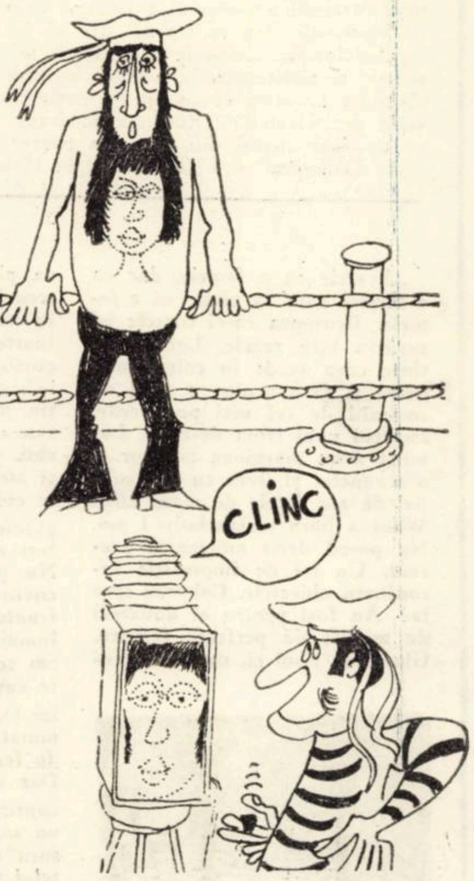

Din însemnările lui ELIOT NESS

Am urcat în mare grabă treptele şi ne pomenirăm deodată într-un coridor lung şi strîmt care se întindea pe toată lungimea clădirii. Din prima cameră se auzea un radio. Marty apăsă pe clanţă şi deschise brusc uşa strigînd :

— Mîinile sus ! Poliţia federală !

Aruncîndu-mi privirea peste umărul lui, văzui şase fete îmbrăcate în chimonoul de „lucru“. Patru şedeau la masă şi jucau cărţi. A cincea se ridică brusc scăpînd o carte din mînă. A şasea, care tocmai îşi făcea unghiile cu lac, rămase cu o mînă în aer, nemaiostenindu-se să-şi închidă chimonoul. Cînd îl văzu pe Laharth cu patru revolvere la brîu şi cu automatul în mîini, izbucni în rîs.

— Ia uitaţi-vă fetelor ! A sosit Tom Mix (un actor celebru pe vremea aceea n.n.).

Abia m-am reţinut să nu rîd şi eu. Laharth roşi ca o fată mare şi-şi ascunse revolverele sub palton.

— Aşezaţi-vă să stăm de vorbă — propuse cea cu unghiile proaspăt lăcuite.

— Îmi pare rău, doamnelor — se bîlbîi Marty Laharth, retrăgîndu-se înspre uşă. Sîntem foarte grăbiţi.

Am controlat în mare grabă şi celelalte camere, dar n-am găsit nimic.

Eram dezamăgit că nu l-am prins pe Gianini, dar ceva mai tîrziu, în timp ce citeam rapoartele care soseau la „statul major“ din biroul garajului, buna dispoziţie îmi reveni. Cele 18 distilării erau în mîinile noastre, iar „prada de război“ era impresionantă : 58 de gangsteri !

Dar nu numai eu eram mulţumit.

Sam Sigger veni să-mi aducă raportul cu faţa numai zîmbet.

— Ia uitaţi-vă — zise, întinzîndu-şi pumnul enorm.

— Cinci rarităţi.

În palma lui se aflau cinci cutii de chibrituri.

— Şi ce-i cu asta ?

Roşi puţin şi zise :

— Ştii, Eliot, cînd eram gardian la Sing-Sing, am cunoscut un deţinut care făcea colecţie din cutii de chibrituri. Un nenorocit care şi-a ucis nevasta din gelozie. Îmi părea rău de el şi i-am făcut cîteva servicii. După ce l-au eliberat, el mi-a lăsat întreaga colecţie. Iar eu am continuat să o complectez.

Îşi băgă cutiile în buzunar şi continuă:

— Astă seară, în timp ce percheziţionam pe unul, am găsit cutiile astea. Dar nu i le-am confiscat. I le-am cumpărat. I-am dat cinci cenţi pentru fiecare cutie.

Dar noi mai aveam multă treabă. Distilăriile trebuiau demontate. Nu era deloc uşor. Aveam oameni speciali care făceau treaba asta, aşa că l-am numit pe Marty să-i organizeze.

Dar, sursa principală de cîştig a lui Capone era berea şi nu whisky-ul. Trebuia, deci, să trecem la o nouă ofensivă.

Pentru început, am căutat, ca să zic aşa, călcîiul lui Achile, atît al lui Capone, cît şi al întregii lui bande. Cercetînd cu atenţie rapoartele poliţiei, am constatat că nimeni n-a fost prins vreodată în berăriile lui Capone, ceea ce însemna că aceste locuri, datorită mituirilor, erau bine „apărate“ şi camuflate.

Cum să le descoperim? Singurul lucru care ne rămînea de făcut, în acest sens, era să luăm şi noi „calea butoaielor“.

Mi-am împărţit oamenii în mici grupe şi i-am trimis să urmărească maşinile care veneau după butoaiele goale şi care se întorceau cu ele pline. Lison si Sigger au fost primii care au avut succes. De obicei vocea liniştită a lui Lison era cumplit de agitată în timp ce-mi telefona :

— Aseară pe la nouă, Sigger şi cu mine ne-am început rondul în jurul speluncii lui Colossimo (circiumă care încă din 1895 era locul de întîlnire al gangsterilor din Chicago). Pe la două noaptea a sosit un camion şi doi oameni au început să încarce. Am urmărit camionul şi am văzut cum se opreşte pe la diverse circiumi, de unde lua butoaiele goale. L-am însoţit pînă la o veche fabrică ce se afla la colţul străzii Chilldes. Ne-am temut să nu ne observe, aşa că, înspre dimineaţă am luat o cameră într-un pension de vis-a-vis, de unde-i puteam vedea fără să fim văzuţi.

— O. K. Jo ! Vin imediat.

Am găsit uşor căsuţa din cărămizi roşii, cu inscripţia „Camere de închiriat“. Lison a ales o cameră dinspre stradă la etajul întîi.

Mă întîmpină la uşă şi mă introduse imediat în încăperea mizeră cu perdelele roase de molii şi cu mobilă dezperecheată. Sigger şedea într-un fotoliu cu arcurile rupte.

— Nu-i de loc rău aici, zise Lisson rîzînd. Dar, cel mai frumos din toate e geamul.

Ne-am înghesuit în dosul perdelei cenuşii, iar Sigger ne arătă cu degetul înspre fabrica dărăpănată de vis-á-vis.

— Iată, asta e. Dar nu se observă nici o mişcare. De fapt, fabrica părea complet pustie.

Am privit în jurul meu.

— Sper că veţi rezista. Căci, aici o să rămîneţi pînă nu descoperiţi ceva.

Sigger suspină şi trase fotoliul pînă la fereastră. Lisson îşi scoase pantofii şi se întinse pe pat.

— Ne descurcăm noi, şefule ! Am făcut o noapte albă, aşa că o să dorm puţin ... Sam trezeşte-mă, te rog, cînd o să simţi că ţi se închid ochii.

(Va urma).

ROMANUL ÎN ESEURILE Virginiei Woolf

Recentă apariţie în traducere românească a cunoscutelor „Eseuri“ aparţinînd Virginiei Woolf ne revelează o nouă ipostază a autoarei lui „Orlando“: aceea de perspicace teoretician şi critic literar modern.

Mai toate căutările şi încercările de circumscriere a fenomenului literar sînt legate, în bogata activitate teoretică a Virginiei Woolf, de problemele romanului modern, specie preferată, formă în care creaţia prestigioasei scriitoare a excelat.

În contemporaneitate, autoarea e convinsă, aşa cum ne-o dovedeşte eseul „Fazele romanului“ că „proza este poate instrumentul cel mai potrivit pentru complexitatea şi dificultăţile pe care le prezintă viaţa modernă“. Dintre formele genului epic însă, romanul e cel mai capabil de a surprinde multitudinea de aspecte în care se întruchipează complexa existenţă a omului modern, conştiinţa sa. „În roman, spune autoarea, e loc pentru povestire, pentru comedie, tragedie, critică, informaţie şi filozofie şi poezie“. (Fazele romanului). Ceea ce asigură romanului statutul de gen major e, mai presus de toate, un element care rămîne constant în toate romanele, şi acesta este elementul uman : romanele sînt despre oameni, ele stîrnesc în noi simţirile pe care le stîrnesc oamenii din viaţa adevărată. Romanul e singura formă de artă care încearcă să ne facă să credem că ne prezintă viata sau o persoană reală în deplinătate şi adevăr“ (Fazele romanului). Pentru a supravieţui „el trebuie să semene cu viaţa, ori de nu să piară“. (Arta romanului). Viaţa însă are pentru Virginia Woolf acelaşi conţinut subiectiv ca pentru toţi scriitorii de manieră literară asemănătoare, scriitori impresionişti, cei ai fluxului de conştiinţă. Misiunea scriitorului, a romancierului e de a pătrunde prin invelişul vaporos al existenţei în miezul conştiinţei omeneşti. „Nu ar trebui oare să fie îndeletnicirea scriitorului de a descrie acest spirit schimbător, necunoscut şi necircumscris, oricîtă absurditate sau complexitate ar oferi el cu cît de puţin amestec străin, venit din afară ?“ (Romanul modern). Recunoaştem cu uşurinţă crezul din care s-a născut un roman ca „Mrs. Dalloway“ sau „To the Light House“ (Spre far) şi în acelaşi timp ne explicăm atitudinea de pur subiectivism de care autoarea face dovadă în aprecierea unor strălucite exemplare ale genului. Ea nu ezită să-şi mărturisească predilecţia pentru romanul psihologic considerat o încununare a tuturor eforturilor scriitoriceşti. Incursiunea prin „Fazele romanului“ este menită tocmai să scoată în evidenţă superioritatea scriitorilor interesaţi să depisteze, în exclusivitate, ascunsele unghere ale conştiinţei umane, „raportul şi subtilităţi care nu fuseseră încă explorate“, faţă de cei preocupaţi să descrie aspecte materiale, sociale, socotite mult inferioare celui spiritual.

Respectul şi deopotrivă admiraţia pe care autoarea a manifestat-o faţă de marele ei contemporan, H. James este întreţinut de nesecata ambiţie a romancierului de a depista în scrisul său stări mentale, moduri în care lucrează mintea omenească, gînduri disparate sau abia formulate. În romanele lui H. James în care subiectului i se acordă cea mai mică importanţă „oamenii sînt jucăriile unor influenţe delicate, a gîndurilor pe care le au, dar abia le formulează oamenii despre alţi oameni, a judecăţilor care le vin în minte şi pe care le aplică oameni care au timp liber pentru aşa ceva“ (Fazele romanului). Atunci cînd subiectul unui roman constă numai din relatarea unor experienţe de percepţii extraordinare, de semnificaţii înmiit nuanţate satisfacţia dată de lectură este, pentru Virginia Woolf, asemănătoare numai celei pe care o poate procura muzica sau matematicile.

Orice în afara vieţii interioare cu intermitenţele înscrise în curba ei e lipsit de un interes major, nu face după părerea autoarei, un subiect demn de roman. Romanul modern e cel al conştiinţei, e romanul psihologic, singurul capabil să asimileze numărul mereu crescînd de investigaţii în conştiinţă, la rîndu-i necontenit îmbogăţită prin experienţa vieţii cotidiene. Ceea ce V. Woolf numeşte „viaţă autentică“ e viaţa conştiinţei şi în acest sens trebuie să înţelegem şi afirmaţia autoarei că romanul îşi motivează existenţa numai prin descrierea cît mai autentică a vieţii.

În privinţa stilului, a mijloacelor de exprimare adecvate acestei forme, oricît de moderne, Virginia Woolf face dovada unei credinţe neîncorsetate în nici un fel de prejudecăţi sau atitudini subiectiviste : „Orice metodă e bună, toate metodele sînt bune, care exprimă clar ce dorim să exprimăm, dacă sîntem scriitori şi care ne apropie de intenţiile autorului, dacă sîntem cititori“. (Romanul modern).

Romanciera nu a făcut decît să se apropie cu multă intuiţie, cu multă sensibilitate de operele epocii în care ea însăşi a creat, evitînd prognozele şi afirmînd că unica certitudine : „acum ar fi inutilă orice teorie a „romanului“ în viitor. „Următorii 10 ani ar dărîma-o, fără îndoială ; următorul secol ar risipi-o în vînt“. (Fazele romanului).

Lectura eseurilor oferă cititorului român poate cea mai bună posibilitate de înţelegere şi apropiere a fenomenului literar anglo-saxon, de acomodare cu acea inovaţie engleză cunoscută sub denumirea de tehnică a fluxului de conştiinţă, unanim recunoscută de către exegeţi ca punct de pornire a numeroase direcţii pe care le-a luat romanul vremurilor noastre.

MONICA DAVID

DOAMNA WOOLF

„A scrie ca o femeie, dar ca o femeie care a uitat că e femeie. Deasupra casei soarele îşi revărsa larg razele. Lumina atinse ceva verde în colţul unui geam şi făcu acolo o pată de smarald de cel mai pur verde, asemeni unui fruct descojit. Lumina aţîţa marginea meselor şi a scaunelor şi tivea cu fire subţiri de aur feţele de masă albe. What a born melancholy I am. Nu posed decît momentul prezent. Un fel de imprecizie înconjoară obiectele. Coborau spre lac. Au fost pentru el douăzeci de minute de perfectă fericire. Glasul ei, rîsul ei, rochia ei (ceva plutitor, alb, purpuriu), antrenul ei, îndrăzneala ei... Şi în vremea aceasta, Peter ştia foarte bine, Dalloway se îndrăgostise de ea. N-o să fiu celebră sau mare. **O să continui să fiu aventuroasă, să-mi schimb sau să-mi urmez spiritul şi ochii, refuzînd să fiu etichetată şi stereotipată. Chestiunea e să te eliberezi de tine însuţi : să-ţi găseşti adevăratele dimensiuni. Ieri dimineaţă eram disperată... Nu puteam să-mi storc niciun cuvînt ; în fine, mi-am lăsat fruntea să cadă pe mînă, am înmuiat peniţa în cerneală şi am scris aproape automat aceste cuvinte pe o foaie albă :** Orlando, o biografie. **Abia am terminat şi corpul îmi fu inundat de fericire şi creierul de idei. Dar uneori, şi tot mai des, ne cuprinde o îndoială de o clipă, un spasm de răzvrătire, pe măsură ce paginile se umplu în felul acesta obişnuit. Aşa e viaţa ? Aşa trebuie să fie romanele ? Cred că o să înnebunesc. Aud glasuri şi nu mă pot concentra asupra muncii mele. Am luptat, dar nu mai pot continua. Vă datorez toată fericirea vieţii mele. Aţi fost foarte buni. Nu pot continua să vă irosesc viaţa. Vreau să mă îndepărtez de mulţimea figurilor de porţelan, încremenite şi dure. Vreau să cobor aleea care duce spre nuc şi copacul de mai, acolo, departe, să ajung în sfîrşit la izvorul dorinţelor ... O să poată apa să mă acopere ? Şi în mine marea urcă. Valul se umflă, se curbează. Simt încă odată renăscînd în mine o nouă dorinţă. De neînvins, neputînd să cer îndurare, împotriva ta mă avînt, o, Moarte“.**

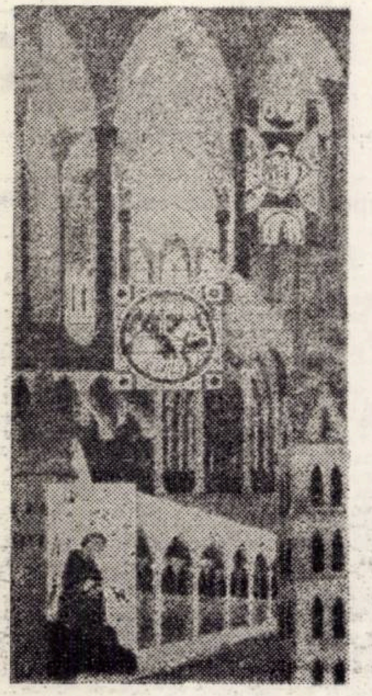

ROBERT SCHIFF „Gotică“

Pt. conf. ADRIANA S.

ULTIMELE ZILE

Din viaţa cotidiană a VIRGINIEI WOOLF, povestită de menajera ei Louise Mayer

La începutul anului 1941, după ce-şi terminase ultimul roman, D-na Woolf căzu din nou bolnavă ; de data aceasta se părea că o să-şi revină foarte greu. Dl. Woolf era atît de neliniştit încît o sfătui să meargă să consulte un specialist la Brighton. După cum ştiam, asta i se întîmpla pentru prima dată. Cu ajutorul specialistului şi cu grija pe care dl. Woolf o cheltuia pentru a-i oferi cît mai multă linişte, se păru că începe să-i meargă puţin mai bine.

Într-o dimineaţă, în timp ce făceam ordine în cabinetul de lucru al d-lui Woolf, intrară amîndoi în cameră şi dl. Woolf îmi spuse : „Louie, vrei să-i dai o cîrpă d-nei Woolf, ca să-ţi ajute să cureţi prin cameră ?“ El îi vorbise în camera sa în dimineaţa asta, pentru că se părea că ea trece prin una din perioadele ei proaste şi îi sugerase că poate i-ar place să facă ceva, de exemplu să ajute prin casă. I-am dat o cîrpă, dar totul îmi părea curios. N-o văzusem niciodată vrînd să facă menajul împreună cu mine. Puţin timp după aceea, d-na Woolf lăsă cîrpa şi plecă. Mă gîndeam că nu-i place să cureţe prin cabinetul de lucru şi că se hotărîse să facă altceva.

Mai tîrziu, dimineaţa, o văzui coborînd din salon şi mergînd în camera ei din grădină. Cîteva minute după aceea reveni în casă, îşi puse mantoul, îşi luă bastonul şi traversă repede grădina pînă la portalul de sus. Scrisese o scrisoare d-lui Woolf şi alta surorii sale pe cînd era în salon ; le lăsase pe măsuţa pentru cafea şi plecase repede, să n-o vadă nimeni.

Cînd am sunat clopoţelul la ora unu ca să-i comunic d-lui Woolf că prînzul era servit, el îmi spuse că urcă în salon să asculte ştirile la radio şi că o să coboare în cîteva minute. O secundă după aceea, cobori alergînd pe scări şi mă chemă: „Louie, spuse, cred că i s-a întîmplat ceva d-nei Woolf ! Cred că s-ar putea să se fi omorît ! În ce direcţie a plecat ? Ai văzut-o părăsind casa ?“ „A ieşit pe portalul de sus nu de mult“, îi răspunsei. Era dintr-o dată un coşmar teribil. Ne repezirăm în grădină şi eu am mers să-l caut pe grădinar în cazul că ar fi văzut-o pe d-na Woolf revenind.

Dl. Woolf merse pînă la portalul de sus şi fugi spre rîu. Grădinarul n-o văzuse pe d-na Woolf, pe urmă se duse să-l caute pe agentul de poliţie din sat. Coborîră amîndoi pînă la rîu să vadă dacă-l puteau ajuta pe dl. Woolf. El găsise bastonul înfipt în noroi, lîngă malul rîpos, dar nu mai era nici-o urmă a d-nei Woolf. O căutară mult timp, dar nu era niciun semn care să arate unde putea fi. Dl. Woolf se întrebă dacă nu-şi lăsase bastonul acolo pentru a încurca urmele şi dacă nu mersese pînă la coliba ciobanului. Era una din plimbările ei favorite şi se putea ca ea să fie acolo pentru a rămîne singură, neştiind cu adevărat ce face. Îl însoţii la colibă dar nu era nimeni acolo. Făcurăm ocolul şi o căutarăm prin pajiştile inundate, pe lîngă mal, aproape de pîrîuri pînă se făcu noapte şi trebui să renunţăm. Niciunul din noi nu mai putea face ceva.

Două săptămîni mai tîrziu, un agent de poliţie veni acasă să-i spună d-lui Woolf că se descoperise corpul. Îl văzuseră copiii care mergeau de-a lungul rîului, azvîrlit de curent lîngă mal. Spuse că se găsiseră în buzunarele vestei pietre mari pe care ea le pusese acolo înainte de a merge drept în rîu.

COLEGIUL DE REDACŢIE :

Ion Arieşanu (redactor şef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor şef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor şef adjunct), Ispas Moţiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacţie), Emil Vlaicu

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Săptămînal politic-social şi literar-artistic editat de Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Timiş şi Asociaţia scriitorilor din Timişoara.

Redacţia şi administraţia — Timişoara Piaţa V. Roaită nr. 3. — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. şi difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă !

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic Serie nouă Timișoara 12 pag. 1 leu

AMFITEATRU

Trebuie pornit întîi și-ntîi de la tot ceea ce s-a ridicat în jur, lucruri și oameni, văzut și interiorizat. Pe urmă privirea trebuie întoarsă spre tine și întrebat : Ce am făcut ? În ultimii cinci ani, anul acesta, ieri, azi. Ce am făcut azi ? Apoi trebuiesc citite cuvintele. Rar. Ca o lecție de citire. Cu o mare prospețime a ochiului și a minții. Cuvintele — documente. cuvintele — apel către conștiința marelui amfiteatru al țării.

— Studenți-profesori, studenți-ingineri, studenți-artiști. Pe băncile școlii superioare : 151.885, care se găsesc acolo, în marele amfiteatru, care sînt prezenți acolo. În întregime, azi, dar mai de mult. De la responsabila opțiune pentru acest amfiteatru și numai pentru acesta. Din pasiune și dăruire. Patru, cinci sau șase ani, și mereu întrebarea neliniștitoare : Ce-am făcut azi ? Și răspunsul. Acum, la această vîrstă care începe cu doi se poate învăța cel mai mult, se poate face și spune cel mai mult, cu cel mai mult curaj. Acum, în această tinerețe ireversibilă. Fără prea multă retorică. Simplu și onest. Mereu cu gîndul că trebuie spus și făcut, întrebat și răspuns, acum mai mult decît oricînd. Cu sentimentul unei solicitări fără precedent la intrarea conștientă în istorie, în destinul acestei țări. Fără teamă de cuvintele mari, pentru că dincolo de ele se găsesc doveditoare lucrurile și oamenii.

... A învăța și a face pentru o mai dreaptă judecare a muncii, a oamenilor și părinților, a brațelor și a ostenelii tulburate de miracolul creatului și bucuria uluitoare din fața-i care precis va rămîne semn al ireversibilei. De aici la gîndul de cinste și dreptate, la disprețul brațelor trîndave și al minților prea timpuriu obosite. Pentru că au cunoscut deja prin mîini, acea osteneală mîndră și bună ...

„Sîntem siguri că viitorul patriei noastre se va găsi în mîini bune".

Viitorul, nu romantică perspectivă, ci muncă. Pentru că stă chezășie un prezent și imaginea ordonată științific a acestui viitor care a început deja azi. Cu datoria fiecăruia împlinită acolo unde este sau va fi. Cu răspunderea fiecăruia pentru „CALEA SPRE VIITORUL COMUNIST AL POPORULUI NOSTRU, PENTRU BUNĂSTAREA ȘI FERICIREA OMULUI"*, esență a tot ceea ce trebuie făcut.*

Se va găsi viitorul. E aici o metaforă și mai mult. Anul 2000 va fi prezentul acestor amfiteatre care trebuie să răspundă acum, la început, pentru că ... „SÎNTEM SIGURI" *... Și această încredere care vine dinspre părinții marii familii cere un răspuns. Mai puțin în cuvinte. Ajung aceste rînduri, pentru că trebuie din nou întrebat. Ce am făcut azi ? Și răspuns.* FAPTA.

ORIZONT

Anul XXIII 22
joi 28 septembrie 1972 (240)

FORUMUL UNIVERSITAR își deschide porțile

Convorbire cu Rectorul Universității din Timișoara conferențiar universitar PETRE STANCIU

—Tovarășe rector, în preajma deschiderii noului an universitar am dori să ne spuneți în ce constă caracterul „inedit" al acestui an de învățămînt — ne gîndim înainte de toate la felul în care-și găsesc aplicare concret principiile directoare stabilite de partidul nostru privind perfecționarea învățămîntului superior ?

— În contextul ansamblului de preocupări existente la Universitatea din Timișoara, pentru a se da viață Directivelor Comitetului Executiv al C. C. al P.C.R., privind perfecționarea învățămîntului nostru superior, în anul universitar ca notă specifică aș menționa o mai strînsă legătură între învățămînt și practică. Astfel, vor intra în funcțiune ateliere-școală pe lîngă facultățile de Fizică și Studii economice, în care studenții vor dobîndi deprinderi practice și vor produce în același timp, pe bază de contract cu industria, diferite produse în domeniul electromecanicii, sticlăriei și maselor plastice. De asemenea, pentru studenții de la Filologie, este în curs de amenajare un laborator cu caracter practic de însușire și predare a limbilor moderne. Se mai poate remarca și o anumită îmbunătățire a bazei materiale a unor laboratoare cu aparatură de cercetare și cu caracter didactic.

— Ce dificultăți prezente în anul universitar trecut veți depăși în noul an ?

— Ne propunem pentru noul an universitar o mai bună organizare a tuturor compartimentelor de activitate, pentru a ne putea concentra atenția asupra problemelor de conținut. Am în vedere sporirea rolului catedrelor și al consiliilor profesorale sub aspect didactic și mai ales științific, organizarea sistematică de dezbateri și manifestări științifice, îmbunătățirea îndrumării și controlului practicii productive și a celei pedagogice, simplificarea activității administrativ-birocratice a tot felul de formalități și ședințe inutile care consumă timpul prețios al multor cadre didactice. Se pare că și M.E.I. este hotărît să întreprindă unele măsuri mai ferme în această privință.

— Sîntem informați că Universitatea timișoreană este singura din țară care cultivă filmul etnografic, folcloric, că această activitate a fost apreciată și peste hotare. Cum a apărut această activitate și la ce mijloace de dezvoltare a ei vă gîndiți ?

— În cadrul Universității noastre se desfășoară o amplă activitate de cercetare a valorilor culturii materiale și spirituale din spațiul folcloric bănățean. A-

VASILE RANGA VERSAVIA

(Continuare în pag. a 4-a)

creion

muntele

Urc spre vîrful muntelui. Acolo, pe un platou, știu că există o așezare de oameni spre care s-a tăiat nu de mult un drum de acces pentru vehicole. Înainte era numai o cărăruie care ducea spre sat. Pe ea urc și eu acum. Pe ea au trecut două sute de ani oamenii acestui munte. Cărăruia se încolăcește, ascunzîndu-se ba ici, ba colo, pe după trupul de piatră al muntelui. Urc în pas constant, dar după ce trec de jumătatea muntelui, e tot mai greu de suit. Mă opresc des și-mi trag răsuflarea. Privesc spre vîrful dorit care se ascunde într-o ceață fină. Dar la vreo cîteva sute de metri, în rariști de păduri negre de fag, ca o minune, zăresc înguste lanuri de grîu, încă pe jumătate coapte în luna august. Cine le-a împrăștiat acolo ? Cine le-a suit pe acest trup de piatră ? Pe alte costișe abrupte, albe și negre, resfirate, stînd agățate parcă într-un fragil echilibru, ciopoare de oi leneșe și cîte un cîine zvăpăiat și păzitor în jurul lor.

Pe cînd urcam și mă mai opream și priveam cu o bucurie nouă toate acestea, s-a apropiat de mine acel bătrîn necunoscut. Începea să se insereze și bătrînului i se zărea, straniu de luminos, părul alb și mustața albă în obrazul înnegrit de soare. S-a oprit în dreptul meu, mi-a dat el întîi binețe, așa cum văd că se face pe aceste locuri singuratice cînd se întîlnește om cu om, apoi s-a prăvălit și el pe iarbă lîngă mine, să-și tragă sufletul. Și-a scos țigările și a scăpărat chibritul. Era, cred, un bătrîn vorbăreț, pentru că aproape numai vocea lui răsuna în liniștea muntelui. Fără să-l întreb, mi-a spus că fumul nu-i face bine, dar de doi ani fumează într-una. Înainte s-a mai oprit, dar de doi ani a reluat țigara. Vine de jos, de la Mărișelu, de pe șantier. Duce acasă pîine, ulei, zahăr ...

Deslușesc la el o vorbă colorată, statornică, înțeleaptă, ba, mi se pare, puțin chiar dură, semănînd cu piatra muntelui pe care stăm să odihnim. Zice că l-ar bate dumnezeu dacă ar da să se înțeleagă că nu-i mai bine azi decît i-a fost ieri. Au ce le trebuie în sat și cînd n-au în sat, găsesc jos sub munte, la Mărișelu. Înainte mergea cincisprezece kilometri pînă la Rișca, peste munte, după un litru de petrol ... Are vreun copil ? Eh, cum să nu aibă ! L-a înzestrat nevasta cu cinci copii. Sînt buni copiii lui ? Buni, numai el, bătrînul, e rău, deoarece de cînd i-a murit baba, de doi ani, plînge uneori pe ascuns, sau chiar în văzul copiilor, după ea. Numai în vremea din urmă s-a mai potolit, dar atunci a reluat țigara. A trăit cu muierea lui cincizeci și doi de ani laolaltă și nu i-a zis nici fă-te-ncolo. Nici ea nu i-a zis vreo vorbă grea. Ea fusese o copiliță de șaisprezece ani cînd a luat-o de la părinți, din Dealu Mare. El o întrebase pe fie iertată mamă-sa : „Mamă, ce fac eu cu fătuța asta ? Ce știe ea ?" „Lasă, copile, i-a spus mamă-sa, că fătuța asta-i de tine, că e blîndă și cuminte și-i face o casă omenească cu ea". Și așa a și fost ... Acum, de cînd îi singur, umblă toată ziua de colo pînă colo prin ogradă. Uneori stă dus pe gînduri de-l vede feciorul lui mai mic și-l scutură de umere. Atunci el se ia cu munca. Urcă pe munte cu boii lui și ară acolo fîșia lui de pămînt. Seamănă o mînă de grîu cartofi, legume, sus pe muntele lui și muntele se lasă greu să-l scurme, dar pînă la urmă se împacă ei doi ... Îl ajută feciorii ? Îl mai ajută, dar mai mult singur cu boulenii lui se ajută. Că feciorii îs tot duși de-acasă, fiecare cu ale lui, fie la tăiat lemne în păduri, fie la cosit, pe Muntele rece.

Cînd ne ridicăm, dau să urc pe umărul meu, să-l ajut puțin, desaga lui. Mă crucesc. Desaga lui e ca un bolovan. O duc, totuși o postată de drum pe umeri și mă fac apă. Bătrînul în urma mea, pășește măsurat și tace filozofic.

La răscrucea de drumuri, sus pe platou, cînd ne despărțim, îl întreb :

— Și veșnic urci dumneata o desagă ca asta pe munte ?

— De cînd mă știu ...

— Și de cîte ori îi fi urcat muntele ?

— Cine să numere ...

Rîde bătrînește privind desaga pe care o descarc de pe umărul meu și o depun pe al său. Fac o socoteală sumară în gînd, pe zile, pe ani, și ajung la vreo 30.000 de suișuri și coborîșuri făcute pe acest munte de către bătrîn. Ne strîngem mîinile. Are o palmă împietrită. Cum se îndepărtează, pare ieșit dintr-o altă lume, o lume a acestui munte sever și darnic totodată, pare țîșnit din acest pămînt sărac, pe care el l-a cucerit de mic cu răbdarea, cu pasul măsurat, dar, mai ales, cu iubirea lui nemăsurată.

ION ARIEȘANU

cronica literară

Critică și simptomatologie

● Al. Philippide : CONSIDERATII CONFORTABILE
Editura Eminescu (vol. I și II)

Titlul celor două culegeri de „fapte și păreri literare" apărute la Editura Eminescu a inspirat improvizațiile cazuistice ale unor critici ce s-au străduit să vadă aici o litotă, să descopere adică în „considerațiile confortabile" tot ce este mai puțin confortabil, mai grav, mai deconcertant. „Ele nu-s, cum afirmă răspicat Eugen Luca în *Contemporanul* (11 august 1972), niște agreabile jocuri practicate din pură, gratuită voluptate, din nevoia, ca și perversă (!), de-a se da în spectacol, de a se exhiba la modul intelectual", ci meditațiile grave ale unui „înțelept elin", „o conversație cu conștiința operei, cu tinerețea ei" (Zaharia Sângeorzan, *Cronica*, nr. 27). Foarte probabil, numai că titiul nu este doar o metaforă, ci și o *profesiune de credință:* autorul, după cum singur ne mărturisește, a preferat în locul „simandicosului fotoliu al speculației pure", „modesta bancă a bunului simț". Prin urmare *criticului* i se substituie cel mai adesea *cititorul*, „cu gustul culturii și al frumuseții literare", o postură mai confortabilă la urma urmei, atîta timp cît cititorul nu trebuie să se conducă după rigorile unei estetici consecvente ci după plăcerea lecturii. Despre Al. Philippide se poate spune ca și despre Ibrăileanu că și-a adunat în volumele sale de critică literară, ‚cu cîteva mărunte excepții, studii și articole despre scriitorii și operele care îi satisfăceau în chipul cel mai plăcut pasiunea lecturii. *(Ibrăileanu și stilul lecturii*, vol. II) Philippide se transformă într-un fel „confident" al operei, pentru care actul critic este mai întîi de toate un act de iubire, de apreciere sensibilă, „facultatea de-a trăi lectura, de-a participa la faptele citite ca la niște fapte de viață", și abia după aceea o hermeneutică.

Această atitudine implică deopotrivă virtuți și primejdii, perspectiva cititorului este mai cuprinzătoare decît a criticului, cel dintîi arătîndu-se ispitit și de speciile discreditate în general de critică ca „literatură mediocră" (romanul senzațional sau de aventuri, și chiar literatura scatologică) atîta timp cît acestea satisfac rigorile lecturii. De aceea Al. Philippide poate scrie cu egal interes despre Dostoievski, Paul Claudel, „cărți cu pirați" sau „literatura de comisvoiajor și parvenit" a lui Maurice Dekobra (ultimul apărat în fața „snobismului literaturii bune" — a se citi critica literară — sub pretextul unei fidelități față de propriile-i intenții și posibilități și a unei obiective „nevoi de vis banal și mediocru foarte omenesc și foarte răspîndit"). Cititor, Al. Philippide rămîne un sentimental care comentează nu opera în sine ci impresiile sale de lectură, scriind un fel de „critică simpatetică", a cărei principală calitate este *sinteza*, privirea de sus, nu analiza.

Mai cu seamă poezia își recomandă în paginile lui Al. Philippide deplina libertate de mișcare, atît stilistic .simpatiile sale merg de la stilul abundent, viguros, truculent al poeziei lui Arghezi sau... Zola, la discreția, măsura și distincția poeziei lui Mihai Codreanu) cît și tematic („Orice subiect are dreptul la expresie poetică... În sine nici o temă nu-i urîtă sau vulgară"). Contemporan cu primele manifeste de înnoire poetică, Al. Philippide a înțeles oportunitatea lor în spulberarea unor prejudecăți despotice, a unor idei tutelare, chiar dacă nu a împărtășit în întregime zelul lor iconoclast. Poetul „strofelor austere, aride", dau sentimentul frumuseții. ‚Rostul acestei gîndiri poetice nu este să rezolve întrebări, să indice certitudini, afară doar de „certitudinea frumuseții poetice", ci să rămînă, cum admirabil spune autorul, într-o stare de *„nerezolvare poetică*, la hotarul dintre ceea ce este explicit și ceea ce este îndoielnic, dintre lumină și penumbră".

Acest principiu este urmat cu conescvență în „introducerile" în opera unor poeți ca Eminescu, Mallarmé, Valéry sau Alfred Margul Sperber *lectura critică* fiind de fiecare dată pentru autor un prilej de a demonstra perenitatea unor cărți, dincolo de epoci sau curente literare ; trebuie să adăugăm că este vorba de o lectură *repetată*, pentru că autorul se întoarce cu precădere asupra acelorași cărți, considerate „opere de temelie" ale literaturii române și universale.

Proba recitirii (titlul unui articol) este un act de conștiință critică, de onestitate față de operă, oricare ar fi reputația ei. Lectura repetată ne permite să privim opera literară „cu lărgime de spirit și scrupulozitate", „să ne debarasăm de multele obișnuințe și de multe idei dobîndite din imitație și din spirit de turmă". Prin urmare recitirea nu este numai voluptatea cititorului ci și un instrument al criticului care descoperă dintr-un unghi nou o carte, clasică ori modernă încercînd să desprindă din existența cărții un sens general și „să insereze într-o evcluție producția literară contemporană. „O asemenea critică va folosi adeseori cartea ca pretext al unui „avînt generalizator" spre aspectele fundamentale ale fenomenului literar, în tendințele și formele sale de manifestare.

Tonul este cu precădere polemic, pentru că ceea ce îl interesează pe critic înainte de toate sînt simptomele *exagerării*, excesele de ori ce fel, tiraniile unor prejudecăți în literatură. E destul să enumerăm cîteva titluri : *Literatura țiriită, Poezie și mediocritate, Literatura confortabilă, Metaforismul, boală modernă. Cerebralism*, pentru a ne convinge de actualitatea unor asemenea articole-avertisment. Cînd citim, spre exemplu, *Metaforismul, boală modernă*, scris în 1934, nu putem să nu ne gîndim cu neliniște la răstimpul care s-a scurs de la primii „maharajahi ai metaforei românești" fără ca critica să fi putut potoli în vreun fel „furtuna" imagistică" simptom, cum bine arată autorul, al unei literaturi tinere căreia îi lipsește o solidă tradiție clasică, „un izvor originar de cultură și gust la care scriitorii să se întoarcă din cînd în cînd pentru o cură de echilibrare". În altă parte diagnostichează cu precizie acea „epidemie a scrisului", „scribita", care prolifera și în 1929 ca și astăzi o literatură confortabilă, într-un stil „moliu, alburiu, searbăd, leșiet și leșinat", sau o poezie conișoară, pasabilă, mediocră, poezie corectă care dovedește meșteșug și rutină". Aceste pagini ale lui Al. Philippide le-am numi *pedagogie critică* sau *simptometologie*, și sînt, paradoxal, paginile care rezistă cel mai mult timpului deși se ocupă de un anume moment literar. Dar dincolo de observația exactă, severă a moralistului, se deslușește înțelepciunea detașată a filozofului care știe că acestea sînt simptome ale literaturii din totdeauna și că, mai curînd sau mai tîrziu, ea se va întoarce la esențe. Această perspectivă adîncă, preocuparea în ultimă instanță pentru „firea însăși a lucrurilor", explică și *comprehensiunea critică* a autorului dispus să justifice orice manifestare literară (de pildă melodrama) dacă aceasta este produsul unei necesități socio-culturale. Al. Philippide este un *raționalist*, în spiritul lui Ibrăileanu, care năzuiește spre acea formulă cuprinzătoare care să exprime esența unei opere. Simpla apariție a unei cărți (să zicem *Sadismul adevărului* de Șt. Roll) prilejuiește ample notații ce privesc fizionomia unei epoci, a unor curente, chiar a unor literaturi întregi (în legătură cu Creangă autorul propune o „geografie" a umorului pe nații). O asemenea întreprindere de filozofia culturii are riscurile ei : adversarul prejudecăților literare de orice fel, a marilor formule abstracte, ne impune propriile-i prejudecăți. Așa, spre exemplu, în încercarea de a rezuma spiritul literaturii românești la realismul stenic, la comic, darul povestirii și un adînc sentiment al trecutului, Al. Philippide găsește că este „împotriva firii literaturii noastre" romanul analitic, sau romanul metafizic moral de tipul *Idiotului* (articolul era scris în 1936 și într-o notă recentă autorul este nevoit să revină, amendînd „caracterul absolut al acestei afirmații"). O altă prejudecată, probabil născută din simpatia pentru „scrisul frumos", pentru povestirea amplă, cursivă, se îndreaptă împotriva romanului modern pe care îl crede produsul grabei, a lipsei de confort interior, care a cuprins epoca noastră.

Calofilismul lui Al. Philippide este poate mai puțin o prejudecată, cît o nostalgie pe care autorul înțelege că literatură modernă n-o mai poate satisface. De aceea, pornit pe urmele stilului livresc, ornamental, ceremonios, al lui Odobescu, criticul nu ne propune o reactualizare a lui, ci doar o întoarcere sentimentală în timp, nu „ca să-i imităm stilul, ci numai să ne aducem aminte că gustul indefinisabil, dar sigur, există". Preocuparea pentru stil este un principiu constant al esteticii sale.

Ni se pare semnificativ că autorul face o disociere între *spiritul național*, „element profund și primordial", „prezent în toate manifestările unei culturi" și pe care „o literatură trebuie să-l aibă, pentru ca altfel n-ar putea exista ca literatură independentă" și *tradiție literară*, avertizînd că „nu se mai poate concepe în epoca noastră o artă poetică pur națională". Articolul *Tradiția clasică și tradiția națională* este o adevărată pledoarie pentru introducerea literaturii noastre într-un context universal, pentru depășirea acelui stadiu de „culbecism național" și „protecționism național extrem" (articolul era scris în 1936) : „Este absurd să se creadă cineva că primejdia deznaționalizării literare... poate fi ocolită prin închiderea în culbecul național și disprețuirea valorilor străine. Adevărata primejdie stă... în lipsa de putere creatoare înăuntru. Valorile unei literaturi trebuie mereu controlate și comparate cu valorile altor literaturi — și mai ales cu un tezaur de valori literare universale".

Ne face plăcere să descoperim aici, un punct de vedere care nu ne este nici nouă străin : al lecturii în *context*, al introducerii literaturii române actuale într-o „serie" universală, care singură poate scuti critica curentă de „a-și modera elanurile și a-și potrivi mijloacele după măsura „momentului literar, de a sacrifica rigorile unei opinii sistematice, fidelității comode a foiletonului săptămînal. Sub acest aspect critica lui Al. Philippide nu este prin nimic confortabilă.

MARCEL POP-CORNIȘ

LECTOR

Marian Popa :
„CAMIL PETRESCU"
(EDITURA ALBATROS, 1972)

Ca instrument bibliografic pus la dispoziția unui anume cerc de cititori, monografia trebuie desigur să răspundă cîtorva imperative : acoperirea integrală a temei, caracterul sistematic, corectitudinea și amplitudinea informației, inteligibilitatea stilistică ș.a. Dar a prezenta personalitatea și opera unui scriitor rămîne ultimă instanță, în ciuda imperativelor amintite, un cîmp liber, deschis tuturor opțiunilor metodologice.

Așadar, ca *monografie* cartea despre Camil Petrescu își cîștigă primul și cel mai important merit prin oportunitatea apariției. Volumele lui D. Solomon și B. Elvin erau depășite metodologic, iar studiile mai recente, la obiect și cu o modalitate critică remarcabilă, ca de pildă cele semnate de Al. Paleologu sau Tertulian, erau insuficiente, oferind o perspectivă fragmentată asupra operei lui Camil Petrescu. Un studiu complet, amplu documentat, o vizune modernă asupra personalității și operei petresciene erau imperios necesare. Nesufocată de o serie de detalii biografice fără funcționalitate în expunerea creației, lucrarea demarează corect, așezînd întregul excurs sub semnul antitezei care va obiectiva un comportament uman în opera literară. Idee meritorie deoarece ea va oferi fluență și o logică stringentă argumentării pentru toate secvențele lucrării. Cel mai dens capitol, osatură a întregii cărți este, în mod pe deplin justificat, cel dedicat „filozofului și esteticianului substanței". Fraza care închee capitolul amintit e de natură să anticipe modalitatea critică pentru care optează autorul: literatura va reprezenta așadar pentru el un mod de aplicare a posibilităților propriei filozofii". În perfect acord cu concepția lui C.P. această afirmație transformată în metodă de lucru este totuși păgubitoare pentru analiza creației literare propriu-zise, deoarece ceea ce înreprinde în continuare M. P. nu este decît o re-scriere, o descripție a literaturii lui C. P. Absența unui punct de vedere teoretic care să stabilească raportul concepție filozofică — specificitatea textului literar, transformă cartea într-un mecanism de receptare și redare a literaturii petresciene și nu într-un mecanism critic, de interpretare, și, în consecință, de judecată valorică. Atunci cînd eschiva valorizatoare nu se manifestă, aprecierile poztive ale autorului vizează tocmai ceea ce teoria literară a desemnat de multă vreme ca neajuns al textelor literare : univocitatea. Așa se face că după descripția poeziei, deci după o nepermisă transcriere a limbajului poetic în limbajul prozei, de genul : „poezia înfățișează", „este descrierea", arată univocitatea semantică a versurilor se transformă în calitate a acestora. La fel, în concluzia asupra dramaturgiei de la p. 145. Capitolul dedicat prozei păcătuiește prin același caracter descriptiv care sufocă adesea observațiile nu lipsite de interes, ocupînd spațiul argumentării teoretice de profunzime, cu care ne obișnuise autorul în volumele și articolele anterioare.

Neajunsurile semnalate vizează caracterul analitic și opțiunea metodologică a lucrării. Ele nu o împiedică însă de a fi o foarte oportună și corectă sinteză asupra lui Camil Petrescu.

ADRIANA SIMLOVICI

G. Țepelea :
„CORELAȚIA LIMBA-LITERATURĂ"
(E.P.D., 1971)

Fără a cuprinde vreun articol în care să fie teoretizată problema corelației *limbă-literatură*, totuși, prin studiile pe care le însumează, volumul reușește să demonstreze necesitatea întregirii studiului literar cu cel lingvistic într-o viziune cît mai complexă asupra operei artistice.

O idee prețiosă ce se desprinde în urma lecturii cărții și pe care autorul o reafirmă ori de cîte ori are prilejul este aceea a încadrării scriitorului în momentul literar și lingvistic din care a apărut opera sa.

Un studiu care aduce puncte de vedere noi tocmai prin stricta respectare a acestui principiu este „Limba personajelor lui Caragiale în raport cu epoca (școala, presa vremii)". Întrebîndu-se „în ce măsură a existat caragealismul lingvistic la contemporani și care este procesul de inventivitate" al scriitorului, autorul cercetează atent modelele latinizante oferite de școală și de presă, ajungînd la concluzia că structura latinistă a unor termeni „nu era suficientă pentru a realiza umorul". Timpul ce ne separă de etapa respectivă, timp în care au fost eliminate din limbă anumite forme lingvistice, mărește efectul umoristic al replicilor personajelor.

Un articol interesant, referitor la activitatea lui Camil Petrescu la Timișoara, ne informează în legătură cu specificul revistei „Limba română", apărută în 1920 în orașul nostru, revistă ce urmărea să contribuie la o pronunțare și o scriere corectă. Relevînd cîteva „aspecte ale limbajului politico-administrativ în Transilvania și Banat în anii 1919—1921", autorul atrage atenția asupra necesității studierii atente a problemelor de limbă în revistele apărute în această perioadă. Cercetarea lor reliefează persistența mai îndelungată a latinismului în aceste provincii, datorată „neaderării la normele limbii literare a unor intelectuali ardeleni fanatici", „lipsei unei instrucții generale în limba română", și „reminiscențelor unei administrații scleziastice și laice, care făcea apel la limba latină în unele sectoare chiar după 1860. „De aceea, de o importanță deosebită pentru determinarea influenței latinei medievale este examinarea actelor administrative și a glosarelor din Transilvania și Banat.

Cartea se impune atenției cititorului prin unele puncte de vedere noi aduse asupra unor fenomene des discutate, prin semnalarea unor lacune în cercetarea lingvistică și literară datorate neglijării unor importante materiale de informație, prin claritatea demonstrațiilor și logica deducțiilor.

FELICIA GIURGIU

Corina Cristea :
„ETERNITATEA E DUPĂ COLȚ"
(EDITURA ALBATROS, 1972)

Aflată la a patra carte de proză Corina Cristea nu a reținut în prea mare măsură atenția criticii. Fapt regretabil pentru că talentul este evident. *Eternitatea e după colț* este o culegere de schițe și povestiri care continuă trăsăturile prozelor anterioare, bunăoară din *Castanii roșii, parfumați și naivi* și *Scadența*. Se remarcă : tonalitatea prozei sentimentale, feminine, visurile și neîmplinirile adolescenței, amorul ultragiat, platitudinea senecțiunii toate redate într-o expresie suficient de sigură și aleasă. Melancolia alternează cu gestul avîntat, visul cu realul, viața așezată cu aventura într-un dozaj de echilibru aproape perfect. Schițele și povestirile Corinei Cristea cuprinse în ultimul volum sînt o expresie a sentimentelor și întîmplărilor surprinse în realitatea lor crudă, încercare permanentă de demitizare de scuturare „a podoabelor".

A murit pasărea albă, metaforă pentru puritatea iubirii pierdute, încearcă într-o proiecție romantică a călătoriilor exotice, refacerea drumului unei iubiri pînă la destrămare. *Allegro ma non troppo* este un cîntec de dragoste adolescentin, pentru Noemi, expresie a unui sentiment tandru și pur *Pantofii de argint* îmbină expresia sentimentului cu faptul amintit al exprimării realului crud, al demitizării. Prin mintea adolescentului lucrurile își pierd aura lor protectoare și falsă și sînt descoperite în intimitate. Dialogul dintre Cip și mama sa despre dragoste, dualitatea planurilor între moartea lui Paul și aventura sentimentală a lui Cip confirmă observația. Destrămarea unei iubiri face și obiectul schiței *Scurtă pseudo-idilă*. Viața adolescentină în țesătura de realizări și insuccese o întîlnim în povestirea *O singură aripă*.

O altă categorie a schițelor și povestirilor Corinei Cristea ar putea fi numită cea a vieților închise, limitate într-un strîns cerc al acelorași monotone preocupări. Gesturi automatizate caracterizează viața uniformă a acestor oameni. În *Mansarda lui Eberhard* obișnuiții care o vizitează pe domnișoara Magdalena sînt Domnul cu Ochelari, Fata cu haină de Blană și Tînărul cu Ghete Galbene. Totul decurge într-o repetată obișnuință.

ALEXANDRU RUJA

ACTUALITATE LITERARĂ

A. E. Baconsky — „visător de miazănoapte"

A. E. Baconsky face parte din categoria acelor poeți la care relația afectivă cu mediul preexistă poeziei ; și, ceea ce este mai important, emoția a fost și a rămas selectivă, alegînd din multitudinea fenomenală a lumii cîteva elemente doar, cele care vor constitui punctele de susținere ale peisajului său interior. Poezia devine, astfel, comunicarea acestui univers și, totodată, materialul din care el se alcătuiește. Termenul dominant nu este, deci, semnul unei trăiri prezente, ci arhetip, nu e nume de emoție, ci simbol, fiindcă sintetizează un îndelungat comportament intelectual și afectiv.

Critic fin cînd vorbește de alții, A. E. Baconsky se înțelege, fără îndoială, și pe sine. Acum, cînd poezia este deja constituită, încearcă să desprindă din trecut prospețimea unei priviri care se deschide mai cu seamă înăuntru : **Mă uit în jos și caut prin apele ce curg / Privirea mea de-atunci, necunoscută ; Și chipul de-altădată, pe fața mea de-acum / Își proiectează umbra ca o statuie tristă.**

Definindu-se mereu ca un om al nordului **(visător de miazănoapte),** poetul se regăsește fie în zarea unei păduri de brazi, estompate de ceață, fie la marginea mărilor verzi și reci ; culorile violente și lumina stridentă îi rămîn străine. Greu s-ar putea găsi o poezie în care **soarele** să ardă atît de rar. Poetul îl observă doar atunci cînd este îndepărtat și nesigur **(trapezul soarelui palid de iarnă)** sau cînd strălucirea lui nu clarifică ci tulbură formele : **Cîntecul stins al soarelui s-a dus ; Frunzele cad prin ceața de aur a soarelui.**

De altfel, pentru A. E. Baconsky și cele care nu se văd există : **ceața,** prezență obsedantă, face în permanență perspectiva obscură. În viziunea sa, totul poate fi **ceață : În ceața galbenă a frunzelor de toamnă ; Melancolica umbră a ploii / Vine ușor ca un tigru de ceață** etc.

Dar dacă A. E. Baconsky preferă zilele încețoșate ale iernii, este cu atît mai aproape de zori, de amurg și, mai ales, de noapte. Marea, **castelul de ceață albastră,** este privită la lumina lunii și a stelelor. Rămas îndelung pe nisipul **galben,** poetul contemplă o mare însingurată, gravă și neliniștitoare, sub **ochiul palid al lunii** și sub **frunzele de aur** ale stelelor, și se retrage în umbră îndată ce, cu lumina lui zgomotoasă, **soarele din haos se-ntrupează.**

Noaptea mării, noaptea pădurii, noaptea orașelor îl fascinează ; pe drumurile ei nevăzute, pașii lasă slabe sclipiri misterioase : **Urme de fosfor rămîn după mine tăcute,** pe **Marile drumuri cu ochi fosforescenți.** Memoria chiar este o noapte imensă în care **chipurile** sînt **Trunchiuri putrede cu-nșelătoare fosforescență.** De aceea, poetul nu se teme de noaptea cea mai adîncă dintre toate și de **somnul ei alb : Stau față-n față cu noaptea ; Vreau să văd cine din doi / O să-și plece-ntîi ochii.**

A. E. Baconsky nu este, însă, un contemplativ nocturn îndrăgostit de calm, de stagnare ; în jurul său gonește neîntrerupt **vîntul (viscolul** chiar), metaforă a neliniștii veșnice : **M-aș fi-nchinat în zorii zilei vîntului / Ca unui zeu al mișcării / Și-al veșnicei neliniști.** Printr-o subtilă analogie, **vîntul** nu este altceva decît **timpul** însuși (poezia **Vîntul).**

Care este chipul poetului, în acest univers scăldat fie de albul nordic al ceții, fie de noaptea bîntuită de vînt ? **Laur stingher, cu tulpina prea-naltă, / prea slabă,** poetul se simte legat de toate fericirile și luptele oamenilor, de toate frumusețile pămîntului. El înțelege prea bine sensul perenității : **Statui albe de piatră vin de departe mereu.** Gestul hieratic al lăsării palmei sau frunții pe umăr, gest al tovărășiei discrete, aduce, prin revenirea aceleiași metafore **a ceții,** tonul unui memento în această poezie făcută parcă să fie spusă în gînd : **Cîteodată și ceața să-mi pună mîna pe umăr.**

Coalescențe difuze de tipul : **Umblă vîntul singur prin Karelia / Singur sau cu viscolul prin arbori — / și pădurile vuiesc de timp ; Noaptea cînd luna mi-aduce aminte de chipul meu tînăr** amintesc de Blaga, ca și confuzia metaforică **viață-poveste (Ar fi un sfîrșit fericit / al frumoasei legende pe care-am trăit-o)** sau imprecizia semantică a metaforei **ceas,** oscilînd între sensul de **timp** și cel de **spațiu** (poezia **Ploaie de noapte).** Apropiat de oameni și de freamătul lor, poetului îi plac drumurile lungi, pe care le străbate adesea sub ploile **oblice** ale toamnei și sub **Vîntul gonind împletit laolaltă cu drumul,** mult mai rar în primăveri sau toamne însorite. Nu-l înspăimîntă nici **călătorul labirint al mării,** nici **flautele iernii.** Doar timpul care se adună în **turnul** înalt și auster al orașului îl face uneori să se oprească : **numai de n-aș auzi într-un turn depărtat cum mă caută ora.** Și nu este departe de adevăr atunci cînd privind în afară, se găsește pe sine : **Vuietul apelor îmi înalță un templu, / Vuietul apelor și tăcerea zăpezii — Un vuiet ne-ncetat și-o mare liniște, / Iată din ce eu însumi sînt făcut.**

EUGEN DORCESCU

EVOCĂRI

Prietenul meu Perpessicius

Pe Perpessicius, l-am cunoscut pe la sfîrșitul lunii august 1902, în vasta curte a liceului „Nicotae Bălcescu", din Brăila — orașul nostru natal — unde ne prezentam pentru a participa la examenul de admitere în liceu.

Era un băiat vioi, simpatic, de statură potrivită, cu părul castaniu și creț, cu ochii căprui, cu fața regulată și cu o aliură feminină și expansivă prin excelență, pe care a păstrat-o tot timpul vieții.

În răstimpul celor 8 ani petrecuți cu Perpessicius pe băncile liceului, ne-am vizitat reciproc în familie, ne-am dăruit diverse cărți literare din cadrul lecturilor extrașcolare și ne-am felicitat adeseori reciproc prin cărți poștale ilustrate ; iar în zilele libere ne-am preumblat ore întregi prin bătrînele parcuri cu salcîmi și pe lungile bulevarde, arcuite în semi-cerc ale orașului Brăila.

Datorită relațiilor noastre de prietenie, am avut ocazia să cunosc de aproape întreaga familie a lui Perpessicius.

Tatăl sau, Ștefan Panait, era român macedonean, născut în anul 1844 în districtul Ianinei, pe cînd acest district, ca și întreaga Macedonie, făcea parte din fostul imperiu otoman și toți românii locuind pe acele meleaguri, erau înregistrați în acte ca supuși turci, dar oricare dintre ei se repatria în țara mamă, era „recunoscut" fără multe formalități, ca cetățean român, printr-un vot al parlamentului sau numai prin înscrierea în registrele electorale (Ștefan Panait a venit în România în preajma războiului din 1877—1878).

Am cunoscut-o și pe îndurerata mamă a lui Perpessicius — Elisabeta Daraban — născută în anul 1858, în comuna Cucova, județul Putna (astăzi Vrancea) și decedată în anul 1944, căreia poetul i-a adresat cu multă duioșie Capitolul III din poemul „Mater Dolorosa" scris pe patul de suferință al unui spital din Botoșani, în anul 1917.

Perpessicius a mai avut un frate mai mare — VASILE — născut în anul 1881, care a participat la războiul din 1916—1918 ca ofițer activ în Regimentul 3 Artilerie din Brăila și a decedat după război, în București prin anul 1937.

Sora lui mai mică — Florica — născută în anul 1894, a decedat la vîrsta de 21 ani, lăsînd orfană o fetiță cu numele de Floricuța, atunci (în 1915) abia născută, rămînînd să fie alăptată cu biberonul de către bunica ei îndurerată.

În toamna anului 1910, luîndu-și bacalaureatul, Perpessicius s-a înscris ca student la Facultatea de Litere și Filozofie din București urmînd a-și procura existența ca pedagog la Pensionul Schewitz Thieren.

Vacanțele de vară, Perpessicius le petrecea în Brăila, în casa părintească. Această casă există și astăzi și este situată pe strada Cetății nr. 70 (fost 58).

În vara anului 1911, Perpessicius venind în vacanță la Brăila, a ținut să mă vadă și pe mine M-a căutat prin oraș și găsindu-mă — eu fiind colaborator și secretar de redacție (fără plată) la revista literară „Flori de cîmp", al cărei director era Ernest Theodoru, ginerele tipografului Constantin P. Nicolau, proprietarul tipografiei „Universala" — și cunoscînd că Perpessicius (căruia noi prietenii intimi îi ziceam pe atunci „Mitiș") avea preocupări literare încă de pe vremea, cînd se afla pe băncile Liceului, i-am solicitat „ceva" pentru revistă, iar peste cîteva zile el mi-a încredințat schița „Omida" (Din „lumea celor care se tîrăsc") pe care a semnat-o sub pseudonimul „Victor Pribeagul" și i-am publicat-o în numărul 5 din 20 iulie 1911.

În anii 1911 și 1912, Perpessicius a publicat versuri, fie la revista „Farul", a concetățeanului nostru, scriitorul Titu Dinu, fie în „Viața Nouă", a profesorului de filologie Ovid Densușianu, fie la alte reviste bucureștene ; iar în 1913 a colaborat la revista „Versuri și Proză", din Iași, condusă de I. M. Rașcu, trimițîndu-i o poemă intitulată „Miriapodul" (Reminiscență) și semnată cu pseudonimul „Pandara", cuvînt rezultat din alipirea celor 4 litere de la începutul numelui de familie al mamei sale (Daraban) la primele trei litere din numele de familie al tatălui său.

În vara anului 1914, după absolvirea facultății de litere, Perpessicius s-a căsătorit cu o colegă de facultate, Alice Paleologu, iar în anul următor au avut bucuria nașterii unui fiu, căruia i-au dat numele de Dumitru.

În anul 1914—1915, Perpessicius a urmat cursurile școalei de ofițeri din Dealul Spirei, pe care a absolvit-o cu gradul de sublocotenent în rezervă, în vara anului 1915, după care s-a prezentat la Regimentul 38 Infanterie „Neagoe Basarab", din Brăila, pentru a-și face stagiul reglementar.

La sfîrșitul lunii octombrie 1915, Perpessicius s-a reîntors în București, unde de la 1 noiembrie, același an, a ocupat un post de „copist" la Biblioteca Academiei Române", deținîndu-l pînă la declararea războiului cînd a fost mobilizat.

Perpessicius a participat la acel război ca sublocotenent în rezervă, cutreierînd cu regimentul 78 Infanterie din Brăila toată Dobrogea de Sud și poposind în numeroasele tranșee ale satelor Cocargea, Calfa-Dere, Ivrinez și Mulciova, iar în cele din urmă regimentul și-a stabilit pozițiile pe dealul Muratan, unde Perpessicius a luptat dîrz dar în ziua de 13 octombrie 1916, a căzut rănit la brațul drept, fiind lovit de un glonte „dum-dum", care l-a scos din luptă. După o peregrinare de aproape 2 ani prin spitalele militare din Moldova, s-a reîntors după încheierea armistițiului din anul 1918, ca invalid de mîna dreaptă, la familia sa din București.

În spitalele din Moldova, Perpessicius — cu mîna dreaptă imobilizată în ghips — s-a resemnat în suferință și s-a deprins a conduce condeiul cu mîna stîngă, perfecționîndu-se în așa mod, încît unele surori de caritate din cadrul „Crucii-Roșii" nu se puteau abține de a exclama :

— „Ce bine scrie, bietul, acum cu mîna stîngă !".

Iar altele chiar îl întrebau : — „Nu cumva dumneata ești maestru de caligrafie ?".

IOAN SAVA-PROILAVU

Voluptatea de a gîndi

Sîntem condescendenți cu **Năpasta** prin tradiție. Vagi știri de istorie literară au clădit în spectator un reproș latent și, la ieșire, el vădește o rigiditate anatomică incomodă, dar întotdeauna demnă.

Gherea explica inaderența prin frustrarea așteptărilor unui public aclimatizat la comedii. La fel, un mecanism psihologic, declanșat în mediu rural, deconcerta.

Un Caragiale unde nu se rîde a încetat să mai apară o contradicție de termeni, e adevărat. Fatalitatea a fost acceptată și **Năpasta** își urmează traseul eroic, însîngerînd, în răstimpuri, creștetul vreunei stagiuni.

Pedepsirea lui Dragomir antrenează ideea că injustiția ar fi o consecință a incapacității de a-l vedea pe țăran dotat cu psihologie. De aceea, drama nici nu este cu putință decît într-un mediu apăsat de această preconcepție.

Și, tot astfel, critici și necritici, suspectînd personajele pentru complexitate, participă inocenți la aceeași vină, investind piesa cu o neașteptată și continuă actualitate suplimentară : aceea de a le denunța interpretările.

Ca orice capodoperă, **Năpasta** se întremează, cu plăcere egală, din aplauze și din proteste.

O întreagă literatură pe temă țărănească (ale cărei merite sînt reale si incontestabile, dar înșirîndu-se pe alte direcții decît cea care interesează aici) pare a guverna perseverența criticii în vinovăție.

Dedat la o asemenea literatură, criticul se alarmează perspicace la o pagină contrazicătoare. Intoleranța vine, așadar, nu dintr-o convingere adîncă și nestrămutată asupra omului viu ; ea tălăzuiește dinspre personaj.

Intrat în această ambianță, Marin Preda are și meritul de a fi relevat ur fapt : acela că spiritualitatea țăranului nu se situează mai prejos decît aceea a oricărui alt muritor.

O îndărătnică și de loc inedită părere, multiplicată neobosit insinuează că fulgerătura gîndului ar fi cu putință să se arcuiască doar în fața scorțoaselor ceasloave de filozofie, nu și dinaintea ciocanului, necum a sapei.

Vederea ideilor ar fi privilegiul absolut al insului urbanizat vestimentar și lexical. Adevărat că țăranul trăiește ritualic, însă a crede că vremelnicia sa face să răzbată în formule lingvistice staționare doar o gîndire plurală, este o amăgire contestată prin Moromete Ilie, cel care vădește voluptatea de a gîndi, aruncînd în contemplativitate fervoare și rafinament.

De aceea, privite din acest unghi, personajele **Năpastei** par a sui din prototipuri. Între Anca și Ilie există, desigur, deosebiri, care țin însă mai mult de cei cincizeci de ani literari care îi despart, decît de mentalitatea autorilor lor.

Fiind un **proces,** istoria literară prilejuiește constatarea că, uneori, o operă este așezată într-o mai potrivită lumină și, astfel, legitimă, de către o alta, mai tîrzie.

Prin urmare, înainte de a ne porni să vedem **Năpasta,** să ne luăm răgazul de a citi un capitol din **Moromeții.** Oricare.

CRIȘU DASCALU

CINEFIL

MIRCEA VEROIU: „Pentru un regizor filmul poate fi mod de existență“

Tînărul regizor Mircea Veroiu (Promoție I.A.T.C. 1970) prin filmele realizate în institut, cît și prin contribuția sa la excelentul documentar „Apa ca un bivol negru“, s-a impus ca o certă speranță a generației sale.

La începutul acestui an, a terminat, împreună cu colegul său Dan Pița, un film inspirat din universul nuvelistic al lui I. Agîrbiceanu — „Nunta de piatră“.

— Dincolo de faptul că sînteți posesorul unei diplome emise de I.A.T.C., ce reprezintă pentru d-voastră cea de-a 7-a artă ?

— Întrebarea sună în așa fel încît s-ar părea că I.A.T.C-ul și a 7-a artă nu au prea multe apropieri. Totuși, oficial, cu nu sînt numai posesorul diplomei, ci și produsul acestui institut al artei cu pricina. Cît despre ceea ce reprezintă ea pentru mine, rămîne să se deducă din filmele pe care sper că le voi face. Cred că e mai bine așa, deoarece, în cadrul unui interviu — aproape întotdeauna măgulitor pentru cel care îl acordă — se pot spune vrute și nevrute.

Deocamdată mă preocupă condiția de cvasi-artă în care persistă cinematograful, impasul evoluției lui. Este încă asemenea unui gigant infirm, asemenea unui decatlonist foarte bun la toate probele dar fără putința de a atinge perfecțiunea la una dintre ele.

— În ce constă astăzi, după 75 de ani de film, sensibilitatea cinematografică ?

— „Sensibilitatea cinematografică“ ? Termen dificil și foarte „apt“ de a fi controversat. Această artă, rămasă aproape acolo unde a fost născută, nu a înnobilat îndeajuns spiritul și pe sine. Filmul de azi și cel al lui Méliés sînt aproape la fel. Imaginea în mișcare, ca modalitate de expresie, a evoluat destul de puțin ea este legată de înțelegerea celui care plătește : marele public. Așa se face că, în ultimii ani, ecranul este plin de dialoguri, de dezbateri, de personaje în prim plan, care rostesc fraze parcă luate din ziare.

Rar, foarte rar, apare un film operă de impresie vizuală și auditivă. „Pădurea de mesteceni“, cu tristețea ei violacee, este unul dintre puținele exemple fericite : un film de sensibilitate cinematografică.

— Există o sensibilitate cinematografică românească ?

— Firește, dar influențată de modă. Și totuși, a apărut „Felix și Otilia“, filmul „sensibil“, de adevărată virtute cinematografică.

— Pentru un cineast autentic filmul nu poate fi altceva decît MOD DE EXISTENȚĂ. Se renunță însă prea des și uneori prea curînd la această împlinire, cinematograful rămînînd, în numeroase cazuri, doar o modalitate mai mult sau mai puțin comodă de a cîștiga existența. Aflîndu-vă la început de drum, cum vi se pare raportul dintre realizare și abandon ?

— Pentru un regizor, cinematograful poate fi, într-adevăr, mod de existență, în sensul cel mai propriu, căci starea obiectivă a filmului și cea suprareală le duce fiecare cu sine ziua și noaptea. La mine ea depășește „normalul“, pentru că eu „văd“ scene, din păcate niciodată filme, deoarece mă simt prea puțin legat de epic, de subiecte.

Acum lucrez un decupaj „polițist“ și cred că o să pot, măcar prin cîteva secvențe, să definesc mai bine ceea ce am spus aici. Adică aș vrea ca filmul să transmită altceva, mai atent, mai sublim, decît o poveste oarecare, ceea ce mi se pare că a devenit îngrozitor de simplu. Nu m-am realizat încă și nici nu cred că voi abandona, neavînd de la ce...

— Ce înseamnă, după opinia d-voastră, a avea sau a nu avea curaj, atunci cînd gîndești și turnezi un film ?

— Cînd gîndești și scrii o secvență trebuie să poți fi atît de cinstit cu tine însuți, și cu imaginile care ți se proiectează pe ecranul minții încît să le „vezi“ în întregime. Dacă imaginile pe care le „vezi“ sînt ale tale, trebuie să ai curajul să încerci să le duci pînă la capăt filmîndu-le, fără să le mutilezi, indiferent de controversele, cel mai adesea inevitabile, cu șefii de producție.

La un moment dat, un regizor deosebit, Mircea Săucan, spunea că „e greu dacă faci film, e greu dacă nu faci“.

Și abandonul are partea lui certă de curaj și mai ales de cinste. Dacă filmul pe care-l faci nu-i al tău, curajul este să te depărtezi de el.

IOSIF COSTINAȘ

ROȘU ȘI NEGRU SAU DISPARIȚIA VOCII

Excelenta formația ROȘU ȘI NEGRU, poate cea mai bună din țară la ora asta, are un profil distinct în contextul muzicii pop românești. Ideal ar fi ca ea să nu mai fie însoțită de diverse vedete ale cîntecului, purtătoare ale unei muzici comerciale și zisă „pe gustul tuturor“. Lăsați formațiile să prezinte un spectacol *al lor*. Ar ști ele ce au de făcut !

ROȘU ȘI NEGRU este un grup de jazz-pop, cu unele momente în care face underground. Dar calitatea lui deosebită constă în faptul că aici cîțiva muzicieni de elită evită să cînte șlagăre. Maniera lor este simfonică, de altfel au colaborat și cu orchestra Filarmonicii din Iași, lucru care ar trebui să își aibă, în sfîrșit, tradiția și pe la noi.

Nu e vorba de asemănare dintre ROȘU ȘI NEGRU și formații ca CHICAGO sau BLOOD, SWEAT TEARS. Grupul își are nota aparte, poate și datorită faptului că orga ocupă un loc spectculos, imprimînd uneori coloana vertebrală a lucrării. La cel de al doilea Festival Naționl al muzicii pop de la București, 1971, sub cupola Palatului băieții au cîntat, pare-se acompaniați de „Cantabile“, o impresionantă operă-pop ; poate că e mai bine spus „poem pop-simfonic“, deoarece, din fericire, nu vocea este purtătoarea liniei melodice și a celor mai importante momente. Nancy Brandes mi-a spus el însuși că grupul se vrea instrumental. Iată că există curajul de a păși pe scenă fără ca instrumentiștii să rămînă simplă „ghitară de acompaniament“ a partiturii vocii. (Tendința independenței instrumentului poate fi remarcată și la PHOENIX).

La ora aceasta ROȘU ȘI NEGRU își cîntă nu numai propriile creații, ci și iscusite variațiuni pe temele unor melodii cunoscute, variațiuni în care strălucesc calitățile deosebite ale orgii, bateriei și brass-ului de suflători. Sonoritățile sînt ample, se relizează arhitecturi uneori sranii, de muzică a viitorului. Orchestranții beneficiază de un exercițiu neîntrerupt, ei posedă desăvîrșit tehnica.

„Ecouri de jazz“, armonii savante, fără ca ele să intunece emoția, puternice contraste de tempo și nuanțe. Iată cazul unic în care putem vorbi despre o formație vocal-instrumentală românească exact cu termenii folosiți în cazul unei orchestre simfonice. Și le aparține o energie tinerească ; ei pot cînta ore întregi fără să se epuizeze, fără să epuizeze publicul. Un public care, din păcate, încă mai aplaudă șlagărele cu CHIRPY, CHIRPY, CHEEP, CHEEP.

LUCIAN BURERIU

FORUMUL UNIVERSITAR

(Urmare din pag. 1)

ceastă activitate este îndrumată de către cercul științific de folclor. În ultimii ani, membrii cercului au realizat filme etnografice care să surprindă pe peliculă o serie de manifestări folclorice cu profunde semnificații umane. Prin înființarea unui laborator de cineficare, instituția noastră are astăzi circa 30 de filme etnografice care se bazează pe o riguroasă cercetare științifică a structurii obiceiurilor populare. S-au organizat și cîteva acțiuni de prestigiu, aci la Universitate, la care au participat specialiști din țară și străinătate. Printre acestea amintim cele două **Seminarii internaționale ale filmului etnografic și folcloric** (1960, 1971), unde membrii cercului științific de folclor au prezentat mai multe filme care au atras atenția atît prin metoda de cercetare cît și prin calitățile lor tehnice și artistice. Instituția noastră a participat prin filmul **Structura obiceiurilor familiale** (autori : asist. Vasile Crețu, Sandu Dragoș) la **Festivalul filmului etnografic,** care a avut loc la Veneția, în 1971, acest film fiind apreciat de către juriul acestui festival. De asemenea, între Universitatea noastră și Institutul internațional al filmului științific de la Göttingen s-au instituit relații fertile de colaborare.

În următorii ani, munca de cercetare a folclorului cu ajutorul aparatului de filmat va continua. Se vor face filmări în majoritatea zonelor și subzonelor folclorice din Banat,, astfel ca într-un viitor nu prea îndepărtat să avem conservate pe peliculă tot ceea ce semnifică valoare în cultura populară din această parte a țării.

— Pentru publicul mai larg, imaginea Universității se formează uneori numai pe baza activității umaniste, pur umaniste, desfășurate aici. Cum ați corecta această imagine ?

— Nu sînt convins dacă un sondaj de opinie în cercurile largi ale bănățenilor — și nu numai ale lor — confirmă această părere. În orice caz, aș aminti că primele facultăți ale Universității sînt cele de Matematică și de Fizică. Astăzi, alături de profesori de limba română și limbi moderne, activează în liceele și școlile din Banat și din alte părți sute și sute de profesori de matematică și de fizică, absolvenți ai Universității, care s-au făcut cunoscuți prin rezultatele muncii lor. La fel, tînăra Facultate de studii economice devine tot mai mult cunoscută prin diferitele manifestări științifice și de colaborare cu producția, în care sînt antrenate cercuri largi de specialiști și cadre tehnice inginerești din Timișoara și județ.

— Multor timișoreni le place să considere Universitatea drept un echivalent în plan spiritual al Reșiței industriale. În ce măsură contribuie ea la dezvoltarea vieții spirituale în această parte a țării și, implicit, în întreaga țară ?

— În mod tradițional, Universitățile au fost și vor rămîne fără îndoială — și în viitor — centre de cultură, adevărate focare ale vieții spirituale. Întrucît concep cultura nu în sens îngust, ci într-o accepțiune largă, incluzîndu-se în ea și știința, consider că Timișoara universitară, deci cele 4 instituții de învățămînt superior în totalitate, ar putea fi considerate „replica“ Reșitei industriale.

În acest context, Universitatea a urmărit constant realizarea unor acțiuni cum sînt : extensiunea științifică și culturală, sesiuni științifice și dezbateri în domeniul matematicii, limbii și literaturii, științelor sociale, istoriei, geografiei, organizate la Timișoara sau în centre ca : Arad, Reșița, Lugoj, Caransebeș ; seminarii și colocvii periodice din domeniul matematicii, astronomiei, folclorului pe plan național etc. O prezență activă o au de asemenea zeci de cadre didactice în activitatea publicistică și de răspîndire a științei și culturii în județ.

— Ca instituție culturală de prim rang, ce forme de colaborare vie (deci mai puțin formală) există între Universitate și celelalte centre de cultură ?

— Permanența și trainicia legăturilor cu instituțiile de cultură este, după opinia mea, o notă caracteristică a afirmării cadrelor noastre universitare în viața spirituală a Timișoarei. Concret, printre formele de colaborare, aș menționa : prezența unor cadre universitare în consiliile de conducere ale unor instituții culturale, ca Teatrele din Timișoara, Biblioteca municipală, Universitatea populară ; prezența bogată a cadrelor didactice universitare în viața publicistică a orașului, a unor colaborări la radio Timișoara, în presa locală, participarea unora la ședințele cenaclurilor Asociației scriitorilor, sprijinirea revistelor literare, ale revistelor de liceu. În legătură cu aceasta, aș sublinia necesitatea unei prezențe mai vii sau mai frecvente în pagina de idei și științifică a revistei Orizont a profesorilor Universității noastre. De asemenea, cadrele universitare asigură activitatea societății de științe filologice și istorice.

— Sînt cazuri cînd cadrele didactice sînt „acuzate“ că păstrează o „rezervă academică“ atunci cînd e vorba de colaborare. E ceva neclar aici !

— Ce vizați dv ?

— Se pare că între unele cadre de la Filologie și între unii dintre scriitorii timișoreni nu există tocmai o colaborare, cum ar fi firesc.

— Cred că dacă problema pe care o ridicați e reală, ea depășește cadrul unei neînțelegeri de breaslă, întrucît scopul comun al tuturor trebuie să fie promovarea unei literaturi autentice. La noi, la Universitate, s-a subliniat de mai multe ori necesitatea unor contacte strînse între cadrele universitare de la Filologie care cercetează teoretic fenomenul literar și scriitori. S-ar impune probabil o analiză concretă a acestei situații, cu atît mai mult cu cît există nemulțumiri și din partea unor cadre universitare privind această colaborare. De pildă, s-a remarcat că la o dezbatere organizată în luna mai de Fcultatea de filologie în colaborare cu Asociația scriitorilor, au fost prezenți doar 4 scriitori.

— Ținînd seama de dinamica vieții noastre sociale, de dinamica științei și culturii în țara noastră, este știut că pentru orice absolvent permanenta perfecționare este o necesitate. Cum își prelungește Universitatea sprijinul ei față de foștii studenți, după absolvire ?

— Trebuie să se știe ă Institutul interjudețean de perfecționarea cadrelor didactice funcționează în cadrul Universității și, firește, cadrele noastre universitare asigură pregătirea foștilor absolvenți deveniți profesori în cadrul formelor respective de perfecționare, ca și prin intermediul inspecțiilor de grad. Sînt de asemenea 21 de specialități la care este organizată doctorantura iar majoritatea doctoranților sînt absolvenți ai Universității noastre.

Organizarea practicii pedagogice la diferite licee din oraș și, începînd din acest an, și la diversele școli din județ, este iarăși un prilej de contact cu absolvenții. Aș mai adăuga îndrumarea cadrelor de la clasele speciale, participarea la consfătuirile cadrelor didactice și întîlnirile periodice de 10 ani, care întotdeauna au fost și un prilej de bilanțuri și schimb de experiență.

Adnotările unui regizor

Unul dintre paradoxurile „Actului venețian“ (I)

Nici un comentariu al dramei, printre puținele care sînt, nu omite precizarea că în concluziile ei se face puternic simțită pornirea misogină a autorului. Așadar, oricît de măreață în gesturile ei pasionale, Alta e dovedită de scriitor ca prizonieră a condiției sale, inferioare, de femeie incapabilă să se ridice la altitudinea intelectuală a bărbatului care a iubit-o cu prețuirea „preferinței exclusive“.

E de necontestat că, în a treia parte a piesei, dramaturgul a făcut tot ce i-a stat în puteri ca să-și diminueze eroina. A imaginat, cam silnic, o „transformare“ de caracter a lui Cellino, l-a „căptușit“, părtinitor, pe Gralla cu o siguranță, nu tocmai inteligentă, a dreptății sale, i-a scris Altei replici mai palide, însăilînd în numele ei destule platitudini, i-a împănat textul cu indicații — o, faimoasele indicații camiliene pentru regie ! — chemate aci, s-o coboare pe soția vinovată într-un minor fără ieșire ...

Dar — s-a observat și asta — atîta rea-credință dramaturgică a fost în zadar : realitatea vie a personajelor s-a arătat mai tare decît preconcepțiile creatorului lor.

Inconsecvența morală, cu rădăcini în instinctual, prin care Alta se năpustește, — reintîlnindu-l, după ani, pe Cellino, — în aventură, nu fără conștiința torturantă a propriei sale degradări, refuzul de a se explica pe de-a-ntregul lui Gralla — semn nu atît de lașitate, cît de neîncredere și, mai ales, de orgoliu —, sînt răscumpărate cu prisosință de fermitatea cu care își asumă răspunderea acțiunilor sale. Conștiința ireparabilului, ca și aceea a mecanismelor lăuntrice prin care ireparabilul se produce, conștiința deplină și exactă a tuturor contradicțiilor inerente naturii omenești, fatalmente imperfecte, așa cum se vădesc ele în Gralla, în ea însăși, chiar în iremediabila nimicnicie a lui Cellino, — conștiință exprimată strivitor de pe cea mai joasă treaptă a umilinței, — o înaltă pe Alta, într-un fel, mai presus decît principalul ei acuzator.

Întrupare a ideii de plenitudine vitală, ea confirmă, în ultimă instanță, principiul „femeia este cheia naturii“, într-un chip mai complex și mai adevărat decît își imagina Gralla că ar fi fost cu putință, liniar, calm și domestic. Tocmai de aceea se și dezice eroul de sentimentele sale.

Respinsă de cel care a iubit-o, singurul demn de ea, — și Alta a dobîndit, plătind imens, certitudinea acestui fapt, perfect valabil în ordinea absolutului, — respinsă și de cel pe care l-a iubit, disprețuindu-l, — lipsită astfel de dreptul de a decide, — ea rămîne să dezlege singură ecuația insolubilă a iraționalității pasiunilor.

Știința cuprinzătoare și penetrantă a Altei, simțirea ei grandioasă și lucidă, tragica adîncime cu care și-a trăit experiența sînt, din capul locului, insuficiente pentru inumana întreprindere. Dar, în această poveste menită s-o înjosească, dînd cîștig de cauză, prin deznodămînt, rigidei gîndiri a lui Gralla, după ce Pietro, contrazis, se va fi repliat în vanitoasă încăpățînare, nevasta îi va fi luat locul ; Alta Gralla va fi fost aceea, și cu sporită îndrituire.

GHEORGHE MILETINEANU

---

plastică

Expoziția graficianului
OTTO BIRG (R.F.G.)

Otto Birg a expus la Galeria de Artă din Timișoara o suită de secvențe grafice. La un prim contact expoziția sa poate părea derutantă datorită modulațiilor viziunii, dar mai ales diversității tehnice (de la desenul în creion și peniță pînă la monotipie, gravură în lemn, gravură cu acul și litografie). Registrul sensibil alb-negru este nuanțat de cîteva acuarele, sincrone cu picturalitatea sugerată de litografii.

Involuntar, fără a încerca o diminuare a autorului, descopăr în „variațiunile“ prezentate trimiteri la mari maeștri ai artei moderne de la începutul secolului redistilate într-o retortă personală. Otto Birg a selectat și unificat după criteriul propriei sensibilități ecouri din Picasso, Bonnard, Cocteau, ș.a.

În privința viziunii artistul optează pentru o exprimare neechivocă a cotidianului văzut și redat, doar ușor modificat, uneori translat spre metafore poetice necomplicate. Se utilizează astfel motivul figural, sieși suficient, prea puțin tulburat de accentuările expresioniste de tip tradițional.

De remarcat ca specific un firesc al exprimării, ceva analog cu „cîntecul unei păsări“, care își dezvoltă trilurile trecînd lejer de la o melodie la alta. În general senină creația sa lasă pe alocuri, e drept mai rar, să se strecoare unele accente dramatice.

Litografiile (naturile statice, peisajul cu bărci, secvența din Dalmația, Mirele și mireasa, cele două portrete) ale căror subiecte vin din cotidian, remarcabile tehnic, relevă o preocupare pentru valorificarea atentă a suprafețelor, vibrate spre a nuanța albul și negrul. Postimpresioniste ca picturalitate, cu tente expresioniste, ele se conturează ca imagini calme, echilibrate, ușor nostalgice.

Xilogravurile, al căror fond negru este striat de cîte o linie fină, de obicei deschisă (ciclul de siluete feminine), după modalități similare cu desenele Cocteau și Erni, par ilustrații, meșteșugit puse în pagină și caligrafiate cu atenție.

Cîteva mici compoziții, tușuri, sugerează posibilități de amplificare. Dintre monotipii „profilul de vietnameză“, o exprimare laconică, clară, contemporană, posedă pregnanță vizuală, evocînd un negativ fotografic bine selectat.

De o execuție aproape tandră, desenele în peniță și gravurile cu acul se situează la interferarea artei moderne, tradiției și miniaturii orientale. Sînt probabil cele mai frumoase piese ale expoziției.

Ne rămîne astfel sentimentul întîlnirii cu un grafician de serioasă probitate profesională, poate însă prea îndrăgostit de parfumul acelei epoci de aur a plasticii secolului douăzeci, aflată acum doar în umbra de amurg a muzeelor.

CIPRIAN RADOVAN

---

logos

Prometeu, dialog cu destinul

Determinarea influențelor unei mișcări de idei este o întreprindere din cele mai dificile, datorită climatului epocii ce poate antrena diferite personalități creatoare pe același drum fără să aibă cunoștință unele de altele. Cu atît mai greu se pot urmări afinitățile și înrîuririle în epoca greacă, pînă la apariția sofiștilor, în care există o anumită viziune despre viață, însușită cu mici variațiuni de filozofi și poeți ca și de bărbații politici, hrănindu-se toți din aceleași tradiții și credințe moștenite de la Homer și Hesiod și împletite cu practicile orfice.

Dacă relația dintre lirica timpurie și zorii filozofiei grecești, cu toate încercările făcute de exegeți, este greu de stabilit, fie din pricina lipsei de texte, fie din pricină că activitatea poetică se exercită în același timp cu cea religioasă și filozofică, mai tîrziu, cînd diferențierile s-au conturat treptat, legăturile se pot urmări cu mai mare ușurință, corespondențele dintre idei și formele literare fiind evidente.

Dacă conjugarea poeziei grecești cu muzica și dansul ne-o fac astăzi mai greu de înțeles, valorile iraționale fiind acum estompate, nu trebuie să uităm că este purtătoarea unei mentalități primitive ce se prelungește pînă tîrziu, cu toate eforturile gîndirii de a le îndepărta. Dar comentatorii sînt în general de acord, că în secolul al VI-lea î.e.n. influența filozofiei asupra celorlalte creații spirituale (religioase și literare) a fost mult mai mare decît reacția acestora asupra filozofiei.

Tot atît de greu este să stabilim acum poziția omului în univers în împrejurările istorice ale Greciei antice, din epoca ce ne preocupă, ca și raportul stabilit între el și lume, între aspirațiile lui și vitregiile naturii sau ale destinului. Învățarea ritmului vieții era timpurie în acea vreme în care omul era depășit, anulat aproape de anumite forțe pe care nu și le putea explica. Sentimentul imposibilității sustragerii de la anumite rînduieli ale naturii, erau atît de accentuate încît a dus la imaginarea acelei ființe căreia trebuia să i se supună și zeii și care va primi diverse denumiri de la Destin la Dreptate și Necesitate, cu tot cortegiul de zeități Moire, Erinii, Adrasteia, Nemesis, care toate aveau menirea să vegheze la rigoarea ordinei universale.

Nu este prea greu de urmărit procesul proiectării interioare ce are loc o dată cu raționalizarea mitului. Inițial, tăriile naturii au devenit în perioada animistă zeități antropomorfizate, răspunzătoare de bunul mers al lucrurilor. Ridicîndu-se de către gînditori primele semne de întrebare asupra politeismului și antropomorfizării, s-a revenit la forța respectivă ca la o realitate ce-și pierdea odată cu explicația rațională — sau mai rațională — însuflețirea. Astfel, Pămîntul, Soarele. Luna, zeități recunoscute și care au primit felurite denumiri, revin cu timpul la statutul lor de corpuri cerești guvernate de anumite legi necesare. Procesul este de lungă durată și putem urmări un paralelism, ca să nu spunem o corespondență între formularea ideilor filozofice și ecourile acestora în literatură. Ultimele sînt învăluite de farmecul expresiei, imagini, trimiteri mitice, așa cum este specificul sensibilității artistice, îmbinîndu-se speculația cu poezia, gîndirea cu imaginația, caracteristică tuturor creațiilor. Atitudinea filozofică nu este preluată ca atare. Nu se pot circumscrie, cel puțin la început, idei filozofice precise în literatura grecească. Dar există anumite tendințe și direcții comune, influențe uneori reciproce, dar chiar atunci cînd sînt directe, ele țin de întreaga viziune despre lume și viață specifică unei anumite epoci.

Speculația filozofică cunoaște unele tendințe pe care, cu gradul de probabilitate admis, încercăm să le stabilim :

1) direcția primilor gînditori este spre exterior, pentru a explica universul în ansamblul său. Atitudinea omului conștient că se află într-o lume ce-l depășește cu forțele lui necunoscute dar pe care totuși încearcă, îndrăznește să le explice ;

2) atitudinea orfico-pitagoreică sintetizează în chip fericit toate tendințele, îndemnînd omul la meditație și măsură, la echilibru și armonie, nu numai față de sine și alții, dar și față de legile cosmice și rînduiala divină ;

3) rătăcirea omului în cosmos se apropie de sfîrșit. Este descoperit drumul spre om. În afara puterilor naturii există o alta, a intelectului. Se ezită încă între cer și pămînt, dar direcția este spre ultima realitate. Fragmentul 119 al lui Heraclit poate fi punctul de pornire. Firește, nu trebuie uitat Anaxagora, care plătește cu exilul îndrăzneala concepției sale ;

4) mutația sofistă pune omul în centrul preocupărilor ridicînd semne de îndoială, numeroase și întemeiate întrebări. Omul trebuie să ocupe întîiul plan și raportul lui cu exteriorul se schimbă. Pămîntul se substituie ușor Olimpului, dar în același timp reacția socratică restabilește ordinea statornicind coordonatele interioare ale conștiinței, dar și responsabilitatea ce-i revine omului în raport cu sufletul propriu și rînduielile firii.

Acest dialog permanent pe care omul l-a dus la început cu necesitatea și legile inexorabile ale firii, cu destinul, cu voința zeilor, mai tîrziu cu sine însuși, pentru conturarea unui drum pe care integrarea în existență să fie posibilă, apoi dialogul interior pentru cunoașterea propriilor posibilități iar în final răsturnarea valorilor, acest dialog este prezent deopotrivă în scrierile filozofice ca și în cele literare.

Indiferent ce am crede în legătură cu modelarea literaturii de către filozofie, preferăm să rămînem la ideea, enunțată deja, după care o anumită ambianță a epocii, o atmosferă și o viziune comună au exercitat deopotrivă influența lor binefăcătoare asupra tuturor creațiilor spirituale ale timpului. Iar dacă spiritul pitagoreic și orfic își pune pecetea cu intensități diferite pe întreaga literatură greacă, explicația este că marii poeți ai vremii, în speță cei ce vor fi supuși examenului nostru, Eschil, Pindar, Sofocle și Euripide și-au făcut educația în școlile tradiționale, unde, după cum se știe, practicile orfico-pitagoreice erau oarecum oficiale. Iar dacă se poate vorbi de un spirit socratic sau de „iluminismul“ sofist, atitudini prezente către sfîrșitul secolului al V-lea înaintea erei noastre, este pentru că rînduielile sociale, modificate, făcuseră să se schimbe interesul pentru anumite realități, accentul căzînd pe altele, teocentrismul făcînd loc antropocentrismului, omul trecînd în prim plan. Cercetarea cugetului, reflecția pe marginea destinului și responsabilității individuale vor fi în perioada respectivă bunuri comune, speculația privind condiția umană fiind purtată de către cei ce aveau conștiința propriilor limite.

ION MAXIM

Valentina Dima

Drumuri paralele

Femeii nu-i fu greu să reia discuţia exact de unde o lăsase ultima oară. Cerceii albaştri, mari, i se zăreau la fiecare mişcare a capului, de sub părul platinat.

— Nu-i nimic, continuă ea, măcar de l-ar asculta tot aşa şi mai departe. Cel puţin sînt sigură că, atîta timp cît e sub influenţa lui, n-o să aibă nici casă. nici nevastă. Nimic.

— Aş dori să-mi cumpăr o pereche de sandale, spune cealaltă, o scundă, cu părul roşu, vopsit, cu ochii verzi, rimelaţi. Vrei să-mi arăţi modelul acela, dar în vernil ?

— Auzi, tu, să suplinească pe la nu ştiu cîte şcoli de cartier, el, care a fost şef de promoţie la universitate. Îl ştii doar cît e de capabil ! Singur şi-a făcut-o !

Femeia încearcă mereu sandale. Le probează în faţa oglinzii ovale, privindu-şi piciorul, păşeşte apăsat, se înalţă pe vîrfuri...

— Al mare împlineşte azi, mîine, nouăsprezece ani. A terminat liceul, dar nu ştiu ce intenţii are : dă examen la facultate. la vreo şcoală tehnică ? Ori, te pomeneşti că rămîne pe dinafară. Nici nu vrea s-audă de mine. N-a venit niciodată să mă vadă.

O tînără studentă, sau poate funcţionară, spune :

— Vă rog să-mi arătaţi pantofii aceia negri, de antilopă...

— Poate nu crezi, dar n-a venit niciodată. Pe al mic, barem, îl mai văd din cînd în cînd. A crescut şi el, are şaptesprezece ani acum, e înalt, bine făcut. Îmi seamănă. Într-o după-amiază, mai în primăvară, mi-a spus : „Mai ţii minte cînd ne găseam acasă, împreună, toţi patru ? Tata venea de la serviciu cu servieta încărcată. Şi nu duceam lipsă de nimic. Tu, mai ales. Ce mult a ţinut el la tine, dar tu ţi-ai bătut joc.

Zgomotul tramvaielor care se succed într-una prin faţa clădirii ; un oftat prelung ; şi prietena care încearcă o pereche de pantofi mov, de lac, cu o rozetă albă, în mijloc.

— Ce puteam să-i răspund ? Că nu-i adevărat ? Recunosc, se poartă aspru cu mine, dar cel puţin trece cîteodată să mă vadă. De fapt, a fost aşa cum spunea el. Odată. de Anul Nou, l-am întrebat. „Spune-mi, Radule, ce ţi-ai dori tu, de la mama ?". „Eu ? Nimic. De la tine nu vreau nimic, absolut nimic. Şase ani nu m-ai întrebat dacă am nevoie de ceva, dacă am ce îmbrăca. Ce-ţi mai face olteanul ?

— Nu te supăra, zise femeia cu părul roşu, dă-mi să probez şi pantofii aceia gri de pe raftul de sus. N-am vrut culoarea asta, dar modelul e drăguţ. Dacă-mi vin bine. îi iau.

— Doamne, uite-aşa mi-a spus. Am crezut că leşin, nu alta. Asta-i însă adevărul adevărat. Ce ştie puştiul ce-a fost atunci în viaţa mea ? Îţi aminteşti şi tu că-n vremea aia lucram de mă speteam pentru celălalt. Plecam în zori la serviciu ; la întoarcere, mă opream în piaţă ; ajungeam acasă frîntă de oboseală. Roboteam tot timpul, numai el să fie mulţumit. Să aibă linişte, confort, hrană aleasă, să poată învăţa bine la facultate. Rareori îmi îngăduiam cîte-un scurt răgaz Ei, eram şi mai tînără pe-atunci...

Vizavi stopează greoi o maşină. De fiecare dată cînd uşa magazinului se deschide, pătrunde înăuntru un iz înecăcios de piper, carne şi boia.

— Ţi-am mai spus, poate că al mare ocoleşte pînă şi strada asta Deşi pe aici ar scurta drumul. Măcar o dată să treacă şi el prin faţa uşii O singură dată l-am văzut cotind după colţ. Păşea îngîndurat şi trist — îl observam prin geam — cu servieta grea. Dacă ajunge pînă aici, mi-am zis, ies afară. Fie ce-o fi. Dar, cînd să depăşească clădirea vecină, numai ce-l văd că se-opreşte brusc. apoi o ia aproape la goană pe partea cealaltă. Şi dus a fost.

— Pot să văd pantofii aceia verzi, cu toc mic ? întreabă o doamnă cu părul alb. Aveţi şi nr. 37 ?

— S-au făcut mari băieţii. Azi, mîine se-nsoară. Oare copiii lor mă vor recunoaşte ca bunică, ce crezi ? Dacă aveam fete, era, oricum, altceva. Chiar de nu m-ar fi iertat, poate m-ar fi înţeles mai uşor. Dar aşa...

Prietena ceru un nou model. Cu tocuri late, argintii, din import.

—Văd că nu-mi vin bine nici ăştia, zise. Îmi îngroaşă piciorul Ei, lasă, nu dispera tu, încă nu eşti bătrînă. Ai să...

Afară, în faţa vitrinei, se opresc doi tineri. Din cutia mică, pe care unul dintre ei o ţine în mînă. picură nostalgic, frînturi de melodie : „Dar eu n-am să pot uita" ... Cîteva măsuri, apoi melodia se pierde.

— Măcar de-aş fi rămas cu celălalt, zice femeia cu păr platinat şi cercei albaştri. Cel puţin... un suflet de om... nu mi-ar fi atît de greu.

Clopotele turnului din piaţă vestesc egal, ritmic, miezul zilei ; continuă apoi să bată minute în şir. O cuprinde un sentiment apăsător, simte că dacă cealaltă ar spune ceva... Numai că femeia scundă nu spune nimic, alege o pereche de sandale cu barete înguste, bej.

Îi este destul ca să-şi revină. Acum glasul e din nou neutru, profesional aproape.

— Să le porţi cu plăcere, îi ură, învelindu-le într-o coală subţire, de hîrtie albă. Cînd mai treci pe la mine ? Nu mi-ai spus ce mai faci. cum o mai duc ai tăi. Prin doişpe, cred că vom primi cizmuliţe. Să te-aştept ?!

Dimineaţă de april

— Pomii erau grei de fructe, nucile cădeau toată noaptea, pocnetul lor îl auzeam înspre dimineaţă. Pe el ţi l-am prezentat, nu se poate să nu-l mai fi văzut. Arată ca o fată, mi-ai spus atunci, şi, recunosc, avea ceva feminin în el, aşa înalt şi subţire, cu pielea albă şi fină. Ţi-l aminteşti, nu-i aşa ?

Cel întrebat dădu din cap, în vreme ce urmărea fascinat dealurile din jur şi munţii încă presăraţi cu mari petece albe.

— Deşi au trecut de-atunci două, ori cîte toamne ? mă gîndesc ades la el. Îndeosebi. la şcoală. O uşoară undă de roşeaţă îi colora obrajii. Începea să povestească frumos şi cursiv. Îl invidiam. Şi ce serios era, chiar prea serios pentru anii lui !

Băiatul brunet tăcu cîteva secunde ; vorbele lui abia se auzeau. Treceau deasupra unei punţi albe de mesteacăn, uşoară, ireală, peste pîrîul lovindu-se de bolovanii netezi şi mari.

— Şi. totuşi, continuă el, cine ar fi bănuit ? Cînd vom ajunge îţi voi arăta casa ; verde, cu trei geamuri la stradă şi gard înalt de lemn...

...Străbăteau acum o pădurice de fag şi frunzele uscate foşneau sub picioarele lor. Dau mugurii, îşi spuse băiatul cel blond cătînd în sus la crengile copacilor şi uite. mai încolo, în poiană, au răsărit brînduşele. Dacă n-aş fi atît de ostenit, aş putea merge pînă acolo. să culeg cîteva. Poate că aş găsi chiar şi brînduşe albe, cum am găsit îndeva... Dar, lasă, şi mîine e o zi...

— Mă gîndesc că, poate, nici acasă n-a găsit prea multă dragoste. O mamă aspră cu un glas metalic, bărbătesc, cum o fi suportat-o el ? Cît despre taică-său vitreg, ce să-ţi spun. lipsea mult, iar cînd era acasă, sta ursuz şi încruntat, nu cred că am văzut altul ca el. Poate că nu ştiu destul, din pricina bătrînilor nu prea le călcam pragul, nu i-am auzit bruftuluindu-l, pur şi simplu nu-mi plăceau. Nu-i aşa că şi tu gîndeşti la fel ?

Celălalt tocmai regreta că nu e toamnă ; toamna ce-o să vină, cu şcoala sfîrşită de mult, oricum, o situaţie mai limpede ca acum, cînd nici nu ştiu măcar de ce facultate să mă apuc. Părinţii vor medicina, dar eu ?

— Cred că ar fi ajuns poet, sau aşa ceva. Doamne, ce lucrări inspirate făcea. Noi, nu chiar toţi pînă la unul, dar de [illegible] priveam subiectul cu detaşare şi-l expediam relativ repede El însă aşternea pagini întregi şi nouă ne plăcea să-l auzim citindu-le în faţa clasei cu glasul lui molcom şi uşor tremurat...

Se opriră cîteva clipe să-şi curețe ghetele mînjite de pămînt şi frunze putrede. La stîna din vale lătrau cîinii ; un cocostîrc îşi balansa aripile deasupra capului lor.

— Şi-apoi vizita aceea medicală, el acolo şi de jur împrejur colegii...

(O, de-am ajunge mai repede acasă, gîndi băiatul blond, umblăm pe coclauri de trei ceasuri şi mai bine. Am obosit şi mi s-a făcut şi foame de atîta mers şi dacă ar fi acum august sau septembrie, am putea lua măcar un fruct, două, de prin livezile despuiate pe lîngă care trecem).

— ...Şi n-a mai venit la şcoală. Poate că se îmbolnăvise. mi-am zis ; o să lipsească vreo două zile, apoi va reveni şi pînă la urmă totul va trece. L-au aşteptat pînă noaptea tîrziu, să se întoarcă de la cursuri, dar n-a apărut. Apoi mamă-sa a aflat că nu dăduse pe la şcoală ziua aceea.

E bine că s-a întîmplat astfel ?! Nu ştiu ; dar de atunci evit să mai trec prin faţa casei lor. Spune-mi, tu ce crezi ?..

Dimineaţa de april se sfîrşise.

DEBUT

Marcel Luca

A zecea planetă

Cîntecul soţiei lui Alf

Nu-mi da, te rog, nimic cînd pleci :
Nu-i o plecare oarecare
Şi nu vreau să-ncălzeşti cu-o floare
Privirea ochilor tăi reci.

I.

Atunci, la despărţire, ea îşi pierduse cumpătul, încercînd pentru ultima oară să sfîşie duritatea din ochii lui, strigîndu-i în urmă şi zbătîndu-se să scape din braţele celor care o înlănţuiau :

— Şi dacă n-ai să te reîntorci peste zece ani ?! Ce se va întîmpla cu tine, Alf ? !...

II.

Alf, străbătea încet piaţa uriaşă, împleticindu-se. Din cînd în cînd scuipa pe materialul verzui-translucid de sub picioare, întorcîndu-se apoi de fiecare dată pentru a privi batjocoritor spre „umbra" ce-l însoţea pretutindeni, încă din prima zi.

Revenea la navă obosit, disperat şi mai beat ca oricînd. Totul era inutil. Fusese în adîncul planetei, dar ca şi mai înainte, doar Umbra ce i-o ataşaseră îi arăta acel interes distant, profilactic poate, care mai ales în ultima vreme începea să-l scoată din minţi.

Se apropia de brîul serpentinelor luminiscente, desluşind cum. dincolo de ele, fotonoastronava îşi decupa pe cer, în negru, silueta prelungă, în vîrful căreia sfera uriaşă îşi fulgera, neliniştită parcă, luminile de poziţie. Traversarea se dovedi dificilă. Era nevoit să ocolească cu grijă turnurile ascensoarelor, să treacă peste curgerea silenţioasă a trotuarelor rulante, să se ferească de extremităţile strălucitoare ale ciudatelor structuri arborescente care marcau zona. „Umbra" aluneca neauzită în urma lui, pendulîndu-şi consecvent cristalele din vîrful antenelor.

Alf simţea că i se face rău. Tot mai rău. Un rău care îi înceţoşa mintea şi care-l răscolea, nimicindu-i încetul cu încetul voinţa de a se ţine pe picioare. Cînd zări însă pe una din platformele suspendate deasupra serpentinelor trei bărbaţi şi o femeie, la fel de frumoşi, la fel de reci ca ceilalţi, înviorat parcă de îndîrjirea care începuse să-i strălucească în ochi, se îndreptă spre ei.

— Imbecililor, unde aţi ajuns ?!... De ce nu mă-nţelegeţi ? Cum v-aţi schimbat atît de mult în opt mii de ani ?!

Identici, impasibili, fără a schiţa vreun zîmbet, ca un veritabil grup statuar, cei patru îl priveau, fără un interes anume, stîrnindu-i furia, o furie disperată, obositoare.

— Idioţilor ! Nu mai ştiţi să vorbiţi...

Istovit, Alf se trînti jos, începînd să plîngă neputincios. Barba aspră, încîlcită, foşnea pe pelicula metalică a salopetei, în timp ce capul încărunţit şi-l clătina în ritmul şoptit al cuvintelor. „CE-SĂ-FAC"... „CE-SĂ-FAC ?"

Scoase din buzunarul de la piept sticla plată şi, după ce-i deşurubă cu dinţii dopul de plastic, sorbi de cîteva ori, preocupat.

— Ce să fac ? Urlă ridicînd braţele spre oamenii superbi care îl priveau frămîntîndu-se la picioarele lor. Ce să fac acum ? Din pricina accidentului am trecut..., am trecut peste... OPT MII DE ANI !... Da... M-am împăcat cu gîndul că sînteţi evoluaţi, că n-o să-mi cunoaşteţi limba, dar voi, voi, bastarzilor, nu mai aveţi nimic ! . NIMIC ! Nu ştiţi să vorbiţi. să rîdeţi... nu ştiţi că au murit milioane de oameni pentru... pentru.. La dracu cu frumuseţea voastră !

Se ridică nesigur în picioare, strîngînd la piept sticla, şi scuipă în direcţia celor patru.

— Sînteţi nişte maşini, nu mai puteţi fi oameni... Am să plec ! Dacă ştiam, îmi ucideam nevasta înainte de a naşte... Aţi construit a Zecea Planetă şi nu mai ştiţi să zîmbiţi...

Alf porni spre navă clătinîndu-se şi gesticulînd cu sticla goală în mînă. Urmîndu-l credincioasă, Umbra înregistra probabil invectivele care se auzeau din ce în ce mai slab.

— Roboţilor ! Am să plec... Ce să mai caut ?

III.

Alf se înşuruba în cerul negru, îndepărtîndu-se de a Zecea Planetă. Se îndrepta către infinit, dincolo de spaţiul acesta curbat în jurul stelei sub care se născuse. Puţinele clipe de somn îl făcuseră mai lucid, iar disperarea de pînă atunci, legată de soarta lui, se distila cu încetul în frică. Frică pentru ceea ce văzuse. Omenirea încetase să mai existe, cel puţin în accepţia noţiunii pe care o avea el şi timpul din care pornise. Ar fi vrut să bea — pentru el nu mai existau interdicţii — dar nu reuşea să se rupă din îmbrăţişarea ovală a fotoliului.

Prin albastrul filtrelor antiradiante, se desluşea lăptoasă planeta artificială, iar mai departe, umbrit de Platon, neînsemnat şi palid — Soarele. Avîndu-le în faţă, în somnolenţa beţiei care se risipea, subconştientul intra în panică. dîndu-i pentru cîteva clipe iluzia că jeţurile motoarelor clasice îl propulsau în direcţia lor şi nu spre pulberile perlate ale metagalaxiei. Peste puţin, ceva mai departe, cînd se va simţi mai bine, va declanşa fluxurile de fotoni care îl vor revărsa în nesfîrşit.

IV.

Pîlpîirea semnalului verde şi vocea metalică a blocului de legătură îl luară prin surprindere.

„Pămîntul cere contactul... Pămîntul cere contactul.. " Cele trei cuvinte incredibile se repetau monoton, în timp ce el simţea că toată vlaga îi pierise, condamnîndu-l la nemişcare. În cele din urmă, regăsindu-se, îşi repezi cu violenţă degetele spre mulţimea sferelor din faţa lui, împingînd cîteva pînă la maximum în brăţările lor fosforescente.

— Hello, Alf ...

Roti încet fotoliul, oprindu-l în faţa ecranului sferic.

— Hello, Alt ! îl salută din nou zîmbind bărbatul roşcovan, cu ochi albaştri, spălăciţi, dar vioi.

— Hello ! Răspunse gîtuit de emoţie. Ştia acum că bărbatul din faţa lui nu are nimic comun cu frumuseţea fascinantă, dar îngheţată, a oamenilor de pe a Zecea Planetă. Reuşi să întrebe :

— Cine... Cine sînt aceia ?

— Oaspeţi, Alf... Oaspeţi dintr-o altă lume. Sînt de cîţiva ani aici, dar ne descifrăm unii pe alţii foarte încet. Se pare că te-au cam zdruncinat ! zîmbi roşcovanul.

— Da... Nu mă aşteptam... Nici o vorbă...

— Nu prea stă în firea lor conversaţia ; de altfel şi nouă ne-ai cam pus probleme. A trebuit să-ţi învăţ limba în mai puţin de o oră... Ei bine, Alf, te aşteptăm. N-o să-ţi facem o primire prea solemnă, doar eşti de-al nostru... Pe curînd !

Tulburat, pătruns de o fericire dureroasă, Alf vorbi în şoaptă multă vreme, cu el însuşi :

— Desigur, sînt de-al vostru ; plîngem şi rîdem la fel... Sînt de-al vostru...

REMEMBER

Amurg cu ancore şi faruri

Pentru a scrie despre acel amurg, a trebuit să aştept amurgul.

Era sfîrşitul unei zile, acolo, la marginea ţării sau la marginea mării. Eram într-o călătorie pe ape, străbătusem Delta şi-acum voiam să vedem marea. Poate că ea era însăşi ţinta acelei călătorii şi simţeam că trebuie s-o vedem. Rămăsesem cîteva zile în oraşul acela, fascinaţi. Ieşeam mereu pe cheiul fluviului şi ne-amestecam cu vapoarele. Stam uneori lîngă statura lor uriaşă, transfiguraţi de ideia unei noi călătorii, pe care nu ne-o mărturiseam. Ne uitam mereu la păsări şi la vapoare, iar uneori tăceam îndelung şi, poate, uşor trişti. Aşadar simţeam că trebuie că vedem marea, să mai mergem, cîţiva kilometri de-a lungul fluviului şi să vedem imperiul albastru. Simţeam că trebuie să mai facem această ultimă etapă a drumului, pentru că altfel nimic din ceea ce înfăptuisem nu putea înlocui întîlnirea cu marea, nimic n-ar fi putut suplini această întîlnire pentru care, ni se părea, venisem aici.

Dar uneori se-ntîmplă să nu poţi realiza tocmai acea parte infimă care să completeze un drum, un vis, o încercare. Se-ntîmplă să nu poţi parcurge acel puţin care te desparte de izbîndă şi să rămîi astfel c-o insatisfacţie care uneori poate fi insolubilă.

Era sfîrşitul unei zile şi-am pornit de-a lungul fluviului. N-am urmat nici un drum înafară de cel pe care-l indica apa. În curînd am ajuns la vechiul far şi ni s-a spus că e un far pustiu, ceea ce puteam să vedem şi noi destul de lesne. Aici era cîndva marginea mării, ni s-a spus, dar acum marea nu se vedea. Două fîşii lungi de uscat, cu sălcii rare, arătau — delimitînd marele Canal al Sulinei, cîte aluviuni adusese fluviul şi cît de mult înaintase zeul în mare. Am lăsat în urmă vechiul far, soarele cobora tot mai mult înapoi, am trecut cîteva zone de stuf, am ocolit un depozit subteran în care s-aduceau iarna provizii de gheaţă, apoi ne-a ieşit înainte un fel de lagună. Erau pescari solitari, cîţiva excursionişti veneau după noi cu mari rucsacuri iar vorbele lor s-auzeau ciudat în imensitatea neclintită şi goală. Dincolo de acel braţ al apei era cherhanaua sau aşa ceva. Un cer foarte albastru coloră apa, augumentînd impresia de singurătate. Am înţeles repede că nu mai puteam înainta. Urma să ne-ntoarcem şi să reluăm drumul, ocolind acel ochi searbăd şi trist de apă stătută, să revenim şi să plecăm din nou către mare.

Cumpănind o vreme întîmplarea, acolo, pe un dîmb, în iarba rară şi înspicată, rezulta că vom face calea întoarsă, că nu vom ajunge la mare. Departe, se vedea farul clipind rar şi obosit şi-am pornit înapoi, în tăcere. Un vas de larg ne-a ajuns din urmă şi-am fost surprinşi cît de uşor venea, pe nesimţite, parcă tatonînd acel amurg.

Şi drumu-napoi. Excursioniştii îşi instalaseră corturile. Femeile aduceau apă de băut din oraş, bărbaţii aprinseseră focurile şi vegheau pustietatea. Dincolo de fluviu, se vedea farul părăsit, un grup de tineri participa gălăgios la o întîmplare pe care n-o înţelegeam. Aveau acolo o lotcă. Au urcat în turn, au strigat pe terasa de sus, i-am văzut o clipă prin fereastra aceea goală, mi s-a părut că era şi o femeie subţire şi răsucită a zbor, ca o pasăre albă. Cîţiva alergau încolo şi-ncoace de parcă urmau un cod. Departe se vedeau caii mergînd singuri prin lumina vineţie. Iar noi ne-ntorceam.

Oraşul aprinsese luminile. Fluviul părea luminat din adînc, acolo unde soarele părea că-naintează pe sub ape. Era o linişte de început de lume, păsările se retrăseseră de mult. Ne-ntorceam într-o amînare, fără să ştim dacă vom relua drumul. Eram cu mult mai bogaţi, ne spuneam, toată călătoria însemnase o înfăptuire la care visasem îndelung, rememoram tot ceea ce văzusem urmăriţi de regretul de a nu fi ajuns în vîntul sărat şi liber al largului.

Vom reveni, spuneam, iar acest lucru ni s-a părut iminent. Am rîs şi-am alergat prin singurătatea amurgului, printre ancore incredibil de mari, promiţînd tuturor vapoarelor pe care le-am întîlnit că le vom duce să vadă toate mările lumii.

ANGHEL DUMBRAVEANU

Marcel Turcu

OMUL

Am văzut un om,
Mai ieri, săpînd o zi în calendar —
Am văzut un om
Cu mîinile brăzdate,

Cu ochii brăzdaţi —
Şi anii-i şiroiau prin cute
Ca pîraiele... Cu toate astea,
Fruntea-i ţinea mereu adăpost
Şi pe chipul său era-ntotdeauna
răcoare.
Şi-avea un piept puternic ca o turlă
Şi era lat în umeri : pe unul răsăritul,
Pe altul apusul şi era-nţepat ca
hotarul

Care adoră cu-atîta bunăvoinţă
soarele
Şi-ntr-un chip ciudat, ca şi cum
soarele
S-ar fi înţeles de mult să fie adulat...
Am văzut pe omul
Ce mîngîie spicul
Ca să vină ploaia ;
Îl mîngîia anume
Ca pe fiul reîntors...
Am văzut pe omul tuturor recoltelor :
Aducea mult cu Toader românul —
Bărbatul de seamă al cîmpurilor
noastre

CU ISTORIA LA TÎMPLĂ

Abur de inimă cu abur de steag
Fac împreună pămîntul mai drag.
Nunta începe, nunta se face
Ca o pădure cu oameni şi pace.
În ţara aceasta hotărînd a te naşte
Te-a şi cuprins dintr-odată hora :
Ai căzut în lume, mîine ai nunta !
Moartea o hotărăşti tu...
Din cîteva gesturi, dai de izvoare —
Abia-apoi o hotărăşti tu...
Rupi două măguri, împlineşti un beci
Stîna o hotărăşti tu...
Dai de fîntînă cu apă română
Popasul e-al tău... Ţi-e sete, bătrîne,
Sau cine rămîne !?
Să vină la nuntă
Cînd seara se-nfruntă,
Cu paharul în seceri
Pentru petreceri ;
Cu inimi pe umeri
De poţi să le numeri
La săpat de zori,
Cu-obrazu-n răcori,
Ecoul îmbine
Forje. lumine !
Fruntea ce ne poartă
Să bată în soartă
Şi apoi să spună
C-ascuţim împreună
Secunda unei nunţi
Cu însorite punţi...
Se-ntîmplă ce se-ntîmplă
Cu istoria la tîmplă
În clipa cea trufaşă
Pe glia băştinaşă
E chiar nunta lui Fulger.

ARC DE TRIUMF

Muncim zi de zi, doborîm
Noaptea prin lucrurile făurite —
Înduplecînd-o, muncim zilnic
Să putem crea oameni de
Valoarea unui anotimp : patru
Oameni să susţină pe umeri anul —
Oameni ca anotimpurile: unul şi unul
Patru la număr pe an : primul
Să ştie mînui răsăritul, altul
Să poată ploua, celălalt
Să-nveţe numaidecît să ningă — ultimul
Cînd vede soarele apunînd, să nu tacă!
Şi, dacă plouă,
Să ştim că asta se-ntîmplă
Pentru noi, sau,
De ninge, să-nţelegem că se
Face pentru noi şi nu
Împotriva noastră. Muncim
În fiecare zi să
Construim certitudini ce
Ne prelungesc umerii într-un
Arc de triumf, deasupra
Frunţii... La capătul trudei,
Să trecem semeţi
Pe sub propriul nostru arc de triumf —
Ca-nvingătorii !...

O biografie a lui Ovidiu tipărită la Brăila în 1884

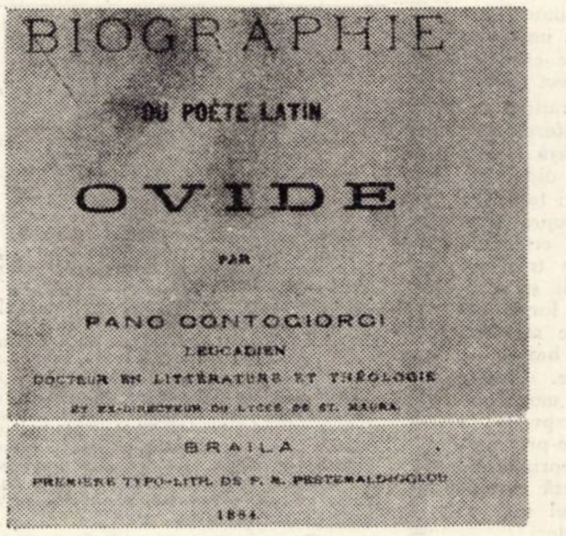

BIOGRAPHIE
DU POÈTE LATIN
OVIDE
PAR
PANO CONTOGIORGI
LEUCADIEN
DOCTEUR EN LITTÉRATURE ET THÉOLOGIE
ET EX-DIRECTEUR DU LYCÉE DE ST. MAURA
BRAILA
PREMIÈRE TYPO-LITH. DE F. N. PESTEMALDGOGLOU
1884

Autorul lucrării despre care va fi vorba mai jos, Pano Kontogheorghi, grec din Levkas, doctor în literatură şi teologie, fost director al liceului St. Maura,, era un erudit în literatura şi istoria Eladei. Astfel, de exemplu, tipărise în imprimeria lui A. Koromila din Constantinopol în 1880, o culegere de vechi epigrame greceşti despre oraşul lui Constantin cel Mare.

După patru ani, profesorul Kontogheorghi vizita Constanţa şi la 10 martie termina o „Disertaţie despre poziţia vechiului oraş grecesc Tomis renumit prin exilul în antichitate al poetului Ovidiu", pe care o publica în 1884 la Brăila în Prima Tipolitografie Pestemalgioglu, în limba greacă.

document

Înainte de a trece la a treia cărticică, să menţionăm afirmaţia pe care o face Kontogheorghi în legătură cu numele localităţii Tomis : „În satul Canara vizavi de insuliţa care se găseşte în lac, şi despre care locuitorii spun că ar conţine osemintele unui bărbat însemnat, se găseşte o cîmpie (cu mult mai mare decît lacul), unde pasc dobitoacele, şi pe care ei — tătarii nogai — o numesc pînă acum Tomes după cum mi-au confirmat fruntaşii şi hogealele prin interpretul meu Anastase Ioan Adrianopolitul care locuieşte de mult în sat ca băcan şi negustor (pag. 9).

În fine, a doua broşură tipărită în limba franceză la Brăila, la acelaşi tipograf, şi tot în 1884, are titlul : BIOGRAPHIE DU POETE LATIN OVIDE, numără 22 de pagini, şi este dedicată baronului Fernand de Straltz, consul al Franţei, ca „omagiu de respect şi ataşament", probabil, am spune noi, fiindcă diplomatul l-a ajutat cu bani la publicarea acestui opuscul.

Scrisă într-o limbă elegantă şi într-un stil concis, lucrarea tratează principalele evenimente din viaţa lui Ovidiu, despre care autorul relatează că „avea o mare putere de imaginaţie, varietatea culorii şi uşurinţa de a compune", neuitînd să amintească amănuntul că poetul surghiunit învăţase şi limba geţilor în care compunea poeme în onoarea lui August, pe care le recita în public fiind primite de tomitani cu aplauze frenetice.

Prin apariţia acestei scrieri în veacul trecut, Brăila, oraş care a cunoscut o intensă viaţă culturală, se situează printre rarele centre urbane din ţara noastră în care zbuciumata viaţă a poetului latino-get a constituit obiectul unui studiu redactat într-o limbă de circulaţie universală.

LUCIAN ENESCU

ETICA ŞI ECHITATE SOCIALISTĂ

Dezbaterea în presă a documentelor de partid şi de stat a devenit o coordonată permanent necesară în climatul democraţiei socialiste. Orizontul ideilor este deschis de această dată *Proiectului de norme ale vieţii şi muncii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste.* Complexitatea problematicii expuse de acest document al Conferinţei Naţionale descrie un cîmp foarte vast discuţiei, oferind multiple puncte de vedere şi unghiuri de abordare. Fără a-şi propune o tratare exhaustivă a ideilor, această dezbatere se constituie doar într-un preambul al unor viitoare analize. Ea lansează cîteva posibile teme, circumscrise acestui amplu subiect, într-o diversitate a opiniilor şi stilurilor, necesară tensiunii unei veritabile dezbateri. Au avut amabilitatea de a răspunde solicitării noastre *conf. Ştefan Stössel — medic psihiatru, conf. dr. Francisc Albert — sociolog, Sinka Károly — actor, directorul Teatrului Maghiar de Stat, asist. univ. Nicolae Stanciu — etician. Duşan Caplar — economist.*

- ÎNTRE OBIECTIVITATEA SISTEMULUI DE PRINCIPII ŞI NORME ŞI SUBIECTIVITATEA INDIVIDULUI SE STABILEŞTE O TENSIUNE DIALECTICĂ.
- CLIMATUL DE ECHITATE DIN GRUPURILE SOCIO-PROFESIONALE POATE FI FOLOSIT CA INSTRUMENT DE CONDUCERE.
- CUNOAŞTERE DE SINE, ANALIZĂ ONESTĂ, LUCIDĂ A FIECĂRUI INDIVID PENTRU STABILIREA UNUI RAPORT OBIECTIV ÎNTRE ANSAMBLUL DE NECESITĂŢI ŞI ANSAMBLUL POSIBILITĂŢILOR INDIVIDUALE.
- INCOMPETENŢA POATE GENERA SENTIMENTUL INECHITĂŢII SOCIALE.
- OAMENII NU SÎNT NICI AŞA CUM SÎNT, NICI AŞA CUM VOR FI. SE AFLĂ ÎN MERS SPRE CUM AR DORI SAU CUM AR VREA SĂ FIE.
- DINAMICA IDEILOR NĂSCUTĂ DE FORMA ARTISTICĂ E UNA DIN FUNCŢIILE CARE POT LEGA FRUMOSUL, BINELE ŞI ADEVĂRUL.
- FERICIREA ESTE ÎNSĂŞI CĂUTAREA NEÎNGRĂDITĂ ŞI NEÎNTRERUPTĂ A FERICIRII, ESTE NEMULŢUMIREA CREATOARE.
- OMUL VIITORULUI NU SE FACE DIN LUT ŞI NICI DIN MARMURĂ, CI DIN CEL CARE TRĂIEŞTE AICI ŞI ACUM. CE E ÎN MINE DIN ACEST OM ?

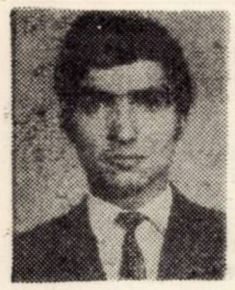

N. STANCIU: Principiile şi dezvoltările acestora, normele sînt coloana vertebrală a unui sistem moral, dar, în același timp, şi criteriul de apreciere şi instrument de reglare a relaţiilor sociale. Aşezarea lor pe principiul eticii şi echităţii socialiste este una din laturile esenţiale ale programului politic elaborat de conducerea Partidului, este condiţia însăşi a realizării viitorului comunist. Acest autentic cod descris de recentele documente concretizează un ideal de personalitate morală, un model. El vizează, în generalitatea sa, formarea unor convingeri şi deprinderi de acţiune ale individului concret, lăsînd un vast cîmp libertăţii şi afirmării personalităţii umane.

F. ALBERT: Codul moral în discuţie, propunînd un model, nu e numai criteriu, ci cîştigă şi o valoare proiectivă. El este extras, distilat din ceea ce e mai bun azi, dar îşi adaugă nişte deziderate. Evident, modelul nu e încă realizat. Ar fi o idealizare nepermisa o atare afirmaţie. Principalul impediment în realizarea imediată a modelului vizează individul, perfecţiunea şi imperfecţiunea sa morală.

Fără a justifica fenomenele de neintegrare, de neasimilare a unui model de către o parte a indivizilor, opiniez că existenţa unor asemenea situaţii oferă sociologului un foarte bun pretext de analiză. În afara cazurilor limită, ca de pildă delincvenţa, există indivizi care, fără a ajunge vreodată în faţa tribunalului, se integrează mai greu unor norme, fiind încă departe de modelul propus. Nu e întîmplător faptul că partidul a pus atîta accent pe formarea şi perfecţionarea morală a individului. Dar e vorba şi de perfecţiunea şi imperfecţiunea relaţiilor umane. Spre exemplu, afirmarea principiului echităţii, care are o influenţă covîrşitoare în realizarea modelului, depinde de cadrul concret al relaţiilor de producţie, de muncă şi de retribuţie. Cînd se spune „nici muncă fără pîine, nici pîine fără muncă“ şi atunci cînd această veche deviză a mişcării comuniste e subliniată de documentele de partid, sînt vizate două obiective: construcţia umană şi construcţia economică.

D. CAPLAR: Fără îndoială că, într-o dialectică a obiectivului şi subiectivului în plan etic, nu poate fi escamotat unul din elementele care vizează direct principiul echităţii şi anume factorul economic. Fără nici o intenţie didactică, voi aminti totuşi că forma de proprietate asupra mijloacelor de producţie dintr-o economie determină şi conturează anume trăsături dezvoltate de problemele eticii şi echităţii. Socialismul, modificînd forma de proprietate, statorniceşte între membrii societăţii raporturi de egalitate bazate pe respect reciproc şi colaborare. Aceste principii şi norme, precum şi modul de respectare al lor, îşi găsesc expresia în climatul diferitelor grupări socio-profesionale. Să luăm, de pildă, întreprinderea. Climatul de echitate influenţează randamentul întreprinderii; la rîndul său, el e determinat de o serie de factori.

Principala sarcină a cadrelor de conducere este instaurarea unui climat favorabil echităţii, aceasta pentru că el exercită o dublă acţiune pozitivă: concentrarea maximă a lucrătorilor asupra obiectivelor propuse şi stimularea entuziasmului în muncă. Dar climatul este determinat nu numai de atitudinea şi comportamentul cadrelor de conducere faţă de cei ce muncesc, ci mai ales de principiile care le dictează. Ceea ce este important nu e numai comportamentul exterior, ci şi conţinutul pe care îl exprimă. Una din normele precizate de document vizează tocmai acest aspect: „Prestigiul tovarăşilor care îndeplinesc funcţii de răspundere, de partid, de stat, în viaţa socială în genere, trebuie să se bazeze pe autoritatea lor politică, morală şi profesională“.

N. STANCIU: E momentul să insist asupra necesităţii cunoaşterii de sine a individului, în sensul stabilirii unui raport obiectiv între ansamblul de nevoi pe care le revendică şi ansamblul posibilităţilor sale reale. Analiză onestă, lucidă, a fiecăruia pentru că, datorită discrepanţei care se poate ivi între capacităţile autentice ale individului şi rezultatele acţiunilor sale, (stimă sau sancţiune socio-morală) s-ar putea contura ideea inechităţii sociale. Individul ar putea avea impresia că este frustrat. E vorba, în fond, de problema competenţei, adică „omul potrivit la locul potrivit“. Incompetenţa ca rezultat al discrepanţei amintite are o acţiune nefavorabilă asupra climatului social, dar se poate repercuta cu aceeaşi gravitate şi asupra individului, autoiluzionîndu-l. Criteriul suprem al afirmării individuale trebuie să fie cel valoric, al calităţii creaţiei, care obiectivează întreaga personalitate.

S. STÖSSEL: Creaţia este un vehicol în dialogul purtat de oameni cu ei înşişi. Căci ei nu sînt nici aşa cum sînt, nici aşa cum vor fi. Se află în mers spre cum ar dori sau ar vrea să fie. Opera e podul de timp ce uneşte un ce a fost cu ce va fi. Ca orice pod, el are două capete: unul cheamă, aspiră, invită statornicitul, altul atinge „ceea-ce-nu-este-încă“ şi promite prefigurînd. Marmora, lutul, culorile, pana, armoniile sînt doar pretext în acest joc măsurat şi sever numit autodepăşire, cînd omul se măsoară pe sine prin ceea ce poate face cu el, din el, pentru, după, de la, despre etc. el.

Ne-am obişnuit să spunem simplu „om“, dar ne gîndim de fapt la om şi creaţia sa, fără a le putea decanta din încleştarea lor pură Ne-am obişnuit doar cu homo faber. Aşa şi numai aşa am putea descifra sensurile etice ale cotidianului, jalonat prin documentele de partid, aşa şi numai aşa am înţelege că orice discuţie despre resorturile socialiste ale conştiinţei se poartă exclusiv în concretul original al acestui homo faber.

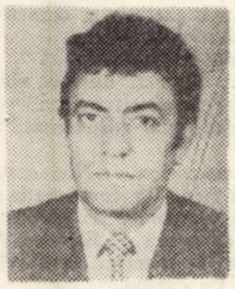

K. SINKA: Vă refereaţi la homo faber şi mi se pare că a solicita opinia unui creator de frumos într-o dezbatere etică e un gest pe deplin justificat. Spun asta, gîndindu-mă că pentru vechii greci binele, frumosul şi adevărul fuzionau într-un tot organic. Arta e act de cunoaştere, dar actul creaţiei e în acelaşi timp şi atitudine etică. Mă refer în primul rînd la creator. Imperativul „artist-cetăţean“ e vechi de cînd arta. Cei doi nu s-au despărţit niciodată; acum şi aici cu atît mai mult. Calitatea, autenticitatea artistică şi numai ele pot conferi actului creaţiei valoare etică. Un creator e un om care ştie să vadă şi să spună mai mult. Viaţa care îl înconjoară e uimitor, necrezut de bogată, dar artistul nu trebuie să „zugrăvească“, „să redea“ această lume, ci trebuie să o transfigureze artistic. Arta e un act critic. Mă deranjează mult cînd se spune despre o creaţie că e curajoasă. Nu găsesc că e o probă de curaj a vorbi despre adevăr. Atît doar, că acestui adevăr îi trebuie găsită o formă de expresie adecvată. Aici e dificultatea şi curajul: a ieşi din scheme, dintr-o rutină a ideii şi imaginii, a fi mereu proaspăt. Artistului i se cere acest curaj de care vorbeam, i se cere să genereze forme pline de o tensiune a ideilor, care să incite toate facultăţile celui care le receptează.

S. STÖSSEL: Modelul socialismului şi toate implicatele sale, climatul de echitate şi corectitudine, de dăruire şi autorealizare, de satisfacţie şi curata noastră nemulţumire, modelul nostru, deci, nu ne este dat de niciunde de dinafara noastră, căci socialismul îşi elaborează neîntrerupt propriul său model. Este modelul acesta croit după statura noastră? Ne cere prea mult? Documentul Conferinţei Naţionale trebuie privit în perspectiva funcţiei sale acceleratoare. Ce nu se rezolvă încă în forul lăuntric al individului, se va ajusta în uriaşul creuzet al relaţiilor dintre oameni. Fericirea este însăşi căutarea neîngrădită şi neîntreruptă a fericirii, iar binele e chipul monedei ce poartă gravată pe cealaltă faţă pura noastră nemulţumire creatoare.

F. ALBERT: Noi spunem viitorologie, încercînd să vedem cum va fi viitorul şi spunînd „cam aşa vor fi oamenii“. Dar acest om de mîine se face şi prin **mine**, pentru că indivizii sînt obiecte ale propriilor lor acţiuni. Omul viitorului nu se face din lut şi nici din marmură, ci din omul care trăieşte aici şi acum. E tulburătoare această idee. Îmi spun: „aşa va fi omul de mîine“, dar el va fi astfel prin mine şi trebuie să mă întreb neîncetat ce e în mine din cel pe care vreau să-l fac. Omul din mine e oare atît de bun şi frumos poate fi el? Cît de bun şi frumos poate fi el? E o invitaţie adresată tuturor, e o invitaţie la participarea totală.

ORIZONT

---

psyché

Seninătate şi grandoare

> *„Ceea ce s-a spus despre suflet să rămînă stabilit; să vorbim deci despre celelalte aspecte, şi mai întîi despre cele mai importante“.*
>
> (Aristotel „Parva naturalia“)

Afirmaţie şi loc comun e aserţiunea potrivit căreia arhitectura e arta de a închide un spaţiu — dar deloc lipsită de interes pentru noi e *relaţia* pe care inteligenţa constructivă şi sensibilă a arhitectului modern o stabileşte între *spaţiu* şi *materialul utilizat* în vederea obţinerii unui efect unitar de ordine, claritate şi economicitate ca *valori* incorporate construcţiei.

În adevăr doar *relaţia* de care aminteam ne poate da măsura exactă a efortului de talent şi perseverenţă al celui angajat în degajarea formei arhitecturale de informalitatea şi, ca un corolar, de haosul, în definitiv, al atitor edificii greoaie, urîte, încărcate excesiv, terne, impersonale...

Iată dar sensul înţelegerii, posibilităţile şi limitele la care se supune, acceptîndu-le ca inevitabile tehnologic, arhitectul modern. Pînă aci a fost confruntarea cu timpul trecut: noile materiale, care le-au înlocuit parţial sau total pe cele tradiţionale; cărămida, piatra, lemnul ca elemente *unice* de construcţie — cedînd locul betoanelor, oţelului, aluminiului, vastelor şi, în aparenţă, gracilelor planuri de sticlă, încadrate de incredibil de subţiri, elastice vergele de sîrmă... De aci înainte, spectacular, intrăm în universul de forme pur matematice — de ritm, volum, proporţie, echilibru, în sfîrşit, de armonie pentru ochiul şi echilibrul nostru lăuntric.

Cu aceasta n-am spus însă mare lucru, căci abia în urma unui control riguros al materialelor folosite, arhitectul modern realizează o „disciplină a formei determinată de natura materialelor care-i sînt accesibile“ (Herbert Read) ca prefabricatele standardizate, etc. Dar „forma nu este ţelul muncii noastre, ci numai rezultatul ei“, spune Mies van der Rohe, afirmaţie şi crez deopotrivă care ne introduce abrupt, în miezul chestiunii: arhitectura este, sau, oricum, trebuie să fie *organică*; aceasta e o chestiune de interferenţă; vrem a spune că întrezărim iminenţa unor studii de amploare, sistematice şi competente de psihologie socială a spaţiului urban; cu alte cuvinte că, pin realizările sale cele mai semnificative, arhitectura e datoare, aş spune moralmente, să ne exprime integral în ceea ce avem mai trainic, mai echilibrat: idealurile noastre socialiste, viziunea noastră plenară asupra vieţii, modul nostru particular în a simţi, construind-o propria noastră societate organic constituită... Limpiditate a liniilor şi seninătate a formei; albul dorit cu ardoare de Le Corbusier, ca şi oraşele sale invadate de clorofilă; funcţionalism; dar, poate şi străzile etajate imaginate de Leonardo da Vinci; jocurile de ape propuse de George Călinescu, ca şi liniştitoarele sale fîntîni...

I. D. TEODORESCU

100 de ani de activitate muzeologică la Timișoara

Celţii în Banat

Despre prezenţa vestigiilor arheologice, care să ateste prezenţa celţilor în Banat, s-a scris relativ puţin şi aproape întotdeauna cu o notă de ambiguitate. Unii din specialişti au negat această prezenţă, alţii s-au ferit să o amintească, cîţiva, la o epocă în care celtomania devenise o modă europeană, au atribuit celţilor materiale arheologice de factură iliră sau daco-getică.

Această situaţie confuză se datora nu numai lipsei unor cercetări sistematice, ci şi unor ştiri literare antice care, referindu-se la un anumit moment istoric, atribuiau careul geografic al Banatului, cu exclusivitate dacilor. Pînă nu de mult, rolul celţilor, în transformarea vechei civilizaţii autohtone hallstattiene într-o civilizaţie latène, a fost considerabil minimalizat deşi, cu aproape cincizeci de ani în urmă, marele învăţat Vasile Pârvan, îi intuise cu justeţe importanţa în liniile sale fundamentale. Discuţiile în jurul acestei probleme sînt numeroase şi nu ne vom ocupa aici de ele.

Descoperiri mai recente, făcute pe teritoriul Transilvaniei, (coiful-pasăre de la Ciumeşti, cimitirele celtice de la Ciumeşti, Curtuiuşeni, Fîntînele şi altele) au dus la o modificare sensibilă a datelor problemei celţilor pe teritoriul ţării noastre. Modificarea consta nu numai în reevaluarea importanţei acestora în procesul de formare a unei civilizaţii daco-gete originale, ci şi în cronologia acestui fenomen istoric. Se pare că putem vorbi de prezenţa celtică înainte de anul 300 î.e.n., ceea ce implică o extensie a spaţiului de timp în care a avut loc contactul dintre civilizaţia autohtonă şi cea a noilor veniţi, care a contribuit la restructurarea profund originală a primei. Vom aminti doar în treacăt că noile descoperiri transilvănene pun sub semnul întrebării numeroase teorii cronologice elaborate de savanţi din diferite ţări

În acest context, a cărui schiţare rămîne, fără îndoială incompletă, se impunea o analiză temeinică a antichităţilor celtice de pe teritoriul Banatului, Atît a celor cunoscute de multă vreme din varii lucrări de specialitate cît şi a descoperirilor recente, menite să completeze şi chiar să modifice un tablou istoric puţin cunoscut.

Un studiu recent al cercetătorului Ioan Horaţiu Crişan a făcut o analiză temeinică a antichităţilor celtice din nordul Banatului, demonstrînd existenţa unui grup de populaţie celtică stabilit în această zonă, pe care am putea-o numi arădeană, la jumătatea secolului IV î.e.n., dacă nu şi mai devreme de această dată. Prezenţa acestui grup, presupunea cel puţin existenţa unor elemente culturale vehiculate în Banat în direcţia nord-sud, dacă nu şi prezenţa efectivă a celţilor dincolo de limitele geografice ale grupului stabilit de cercetătorul clujean.

Un alt grup de antichităţi celtice se contura încă mai de mult în sud-vestul Banatului, iar în continuarea grupului arădean, către vest, erau cunoscute încă dintre cele două războaie mondiale cîteva mici necropole. Descoperiri recente sau mai vechi, dar rămase nevalorificate, ne determină să afirmăm prezenţa elementului etnic celtic şi în părţile centrale ale Banatului (zona Timişoarei). De aici, cunoaştem azi cel puţin două noi necropole celtice a căror cercetare este în curs. Materialul descoperit pînă în prezent în această arie, poate fi datat între anii 300—200 î.e.n., ca de altfel majoritatea antichităţilor celtice de pe teritoriul României.

Analiza datelor arheologice pe care le avem pînă în momentul de faţă infirmă unele teorii avansate mai de mult. Prezenţa celţilor în Banat nu poate fi pusă în legătură cu o migraţie tîrzie a scordiscilor mici de la sud de Dunăre (cum propuneau Branko Gavela şi G. Alföldi). Totodată, însă, ea nu mai poate fi negată (cum încercau la un moment dat V. Zirra si I. H. Crişan).

Prin prizma acestei prezenţe, procesul formării unei civilizaţii a fierului în Banat devine asemănător, iar în unele privinţe, identic, cu cel ce va fi avut loc în Transilvania, păstrînd totuşi o notă distinctivă datorată unor influenţe ilire mai puternice.

Din punct de vedere cronologic, prezenţa celtică în Banat se poate înscrie în perioada de timp cuprinsă între sfîrşitul veacului al IV-lea î.e.n. şi prima jumătate a veacului II î.e.n. De la această încadrare cronologică vor putea apărea excepţii — mai ales în sudul Banatului (ce vor trebui să fie puse în legătură cu lumea scordiscilor).

Fără a deveni o populaţie dominantă în această zonă în care dacii bat monedă de argint tocmai în perioada cronologică de care vorbim, fapt arheologic ce presupune existenţa unei sau unor puternici uniuni de triburi dacice în Banat, celţii sînt o realitate de care trebuie să ţinem seama atunci cînd analizăm caracteristicile civilizaţiei daco-getice din această perioadă şi din acest ţinut, ale cărei trăsături încep să se contureze prin descoperirile recente de la Pădureni, Pescari, Schela Cladovei Satu Nou, Sînpetru German, Vărădia Unip şi multe altele. Mai amintim doar, printre altele, că o analiză atentă a izvoarelor antice referitoare la realităţile existente în Banat în ultimele secole dinaintea erei noastre şi în primul secol al erei noastre ne îndreptăţesc să afirmăm o unitate de dezvoltare a civilizaţiei daco-getice de aici, integrată în unitatea generală a cesteia pe teritoriul ţării noastre. Dar despre aceste probleme, ca şi despre altele, vom reveni cu alte prilejuri.

FLORIN MEDELEŢ

BREVIAR ŞTIINŢIFIC

■ „GAURI ALBE" ÎN COSMOS

Încă în 1930 cunoscutul savant Robert Oppenheimer a prevăzut posibilitatea existenţei aşazişelor „guri negre" în cosmos provocate de surparea corpurilor cereşti în care are loc o dezagregare a materiei.

De abia astăzi astronomii au la îndemînă elementele necesare pentru confirmarea experimentală a ideii celebrului fizician. Dar, totodată, savanţii pun o nouă ipoteză : pe lingă „găurile negre", în cosmos ar trebui să existe şi „găuri albe".

Astrofizicianul Robert Hyelming de la Observatorul din Green Bank (Virginia) a emis ipoteza că razele cosmice (raze X), cele infraroşii şi alte mişcări de unde ale materiei în cosmos reprezintă o cantitate prea mare de energie ca să se poată explica prin simpla transformare a materiei în energie. Pentru el, ca şi pentru Laplace, nimic nu poate să dispară în cosmos şi de aceea el sugerează existenţa „găurilor albe".

■ ÎMPOTRIVA HOŢILOR DE PLUTONIU

Comisia americană pentru energia atomică (AEC) a patentat de curînd un aparat care face imposibil furtul de plutoniu, element indispensabil reactoarelor nucleare. Se prevede instalarea unor detectoare cu raze gama în jurul ieşirilor din laboratoare. Chiar cantităţi mai mici de 1 kg. de plutoniu sînt detectate de aparatura pusă la punct de către Richard Hardy şi colaboratorii săi din Santa Barbara (California).

Preţul plutoniului oscilează între 42 la 72 dolari gramul, în funcţie de cantitatea acestuia în izotopi.

■ MUZICA ŞI... RECOLTA DE GRÎU

Megafoane instalate într-un lan de grîu, iată ceva care la prima vedere ar putea să nedumerească. Dar ele au un scop bine determinat : să facă, cu ajutorul melodiilor emise, ca grîul să crească cît mai repede posibil. Specialiştii americani şi cei indieni lucrează de cîteva luni la acest experiment, afirmînd că muzica emisă într-un lan de grîu face ca acesta să crească chiar de două ori mai repede decît în mod obişnuit.

Incursiuni în sfera vieţii sedentare

- **EXISTA O PATOLOGIE A LIPSEI DE MIŞCARE?**
- **COMODITATEA NOASTRĂ „CEA DE TOATE ZILELE"**
- **MIŞCAREA — O „RECICLARE" A FIINŢEI BIOLOGICE**
- **DE LA INSTINCTUL DE CONSERVARE, LA TERAPIA INERŢIEI FIZICE**
- **GIMNASTICA PRELUNGEŞTE TINEREŢEA OMULUI.**

Patologia lipsei de mişcare, a sedentarismului, se răzbună asupra întregului organism. Suferă toate funcţiile vitale : în primul rînd sistemul nervos central, apoi survin dereglări respiratorii, tulburările de circulaţie, metabolice, endocrine. Încă ceva la care sîntem cu toţii sensibili : „plastica" organismului, ţinuta sau altfel spus, silueta. Dar nu numai structura anatomică, forţa fizică, rezistenţa la oboseală sau unele îmbolnăviri sînt influenţate ci şi tonusul psihic, trăsăturile care ţin de curaj, voinţă, iniţiativă, hotărîre, tărie de caracter, Treptat, treptat, se instalează o epuizare lentă a organismului — cu oboseală, scăderea elanului, a optimismului.

Ciclul diurn al activităţii noastre, ce se desfăşoară în permanenţă la birou, la masa de lucru, în săli de curs sau laboratoare, are nevoie de un repaus compensator, de un derivativ : aerul curat, mişcarea. Mişcarea reechilibrează potenţialul nostru fizic şi psihic suprasolicitat, constituie deci o condiţie sine qua non a sănătăţii. Să nu pierdem din vedere faptul că schimbarea decorului obişnuit al vieţii de fiecare zi, clipele de destindere oferite de un antrenament pe unul din terenurile de sport, farmecul unor plimbări sau al unor excursii recreează, procură o bună dispoziţie afectivă şi prin aceasta tonifică într-o măsură considerabilă sistemul nervos, funcţionalitatea organismului ca un tot unitar. Realizarea unor mici terenuri de sport, a unor spaţii verzi şi de joc pentru copii, în imediata apropiere a locuinţelor, sînt condiţii care se impun soluţiilor urbanistice moderne. Dar climatul de confort optim între spaţiul de locuit şi mediul înconjurător nu vizează doar pe cei aflaţi în zorii vieţii. Este greşită opinia celor care consideră că prin depăşire, să zicem a vîrstei de 40 de ani, îşi pot permite a renunţa la mişcarea în aer liber — aceasta fiind, chipurile, o îndeletnicire rezervată tinerilor. Se cunoaşte prea bine legătura strînsă care există între sedentarism şi îngrăşarea excesivă, uzura organismului, îmbătrînirea înainte de vreme. Mişcarea constituie o repunere în drepturi a omului ca fiinţă biologică, o „reciclare" a lui.

John Locke era de părere că : „gimnastica prelungeşte tinereţea omului".

Valoarea pentru sănătate a gimnasticii — cu precădere a celei de înviorare — ce-şi justifică pe deplin numele — a plimbărilor, a excursiilor, constă în compensaţia pe care acestea o aduc deficitului de mişcare, a activităţilor statice cotidiene. Ele joacă rolul atît de util, de terapie a inerţiei fizice, a sedentarismului, această adevărată noxă a civilizaţiei moderne. Şi trebuie să recunoaştem că este vorba de un medicament cum nu se poate mai agreabil. Orice sistem de exerciţii gimnastice am folosi sau orice jocuri în aer liber, sporturi etc. ne-am hotărî să practicăm, nu vom uita că programul depinde de starea sănătăţii (dacă sîntem bolnavi vom cere avizul medicului) şi trebuie dozat progresiv. Numai în acest circumstanţe nu vom dăuna organismului şi vom beneficia din plin de avantajele înlăturării sedentarismului şi a stagnării fiziologice.

Carenţele legate de igiena timpului liber, oricît de redus ar fi „bugetul" acestuia, rezidă în deficienta organizare a regimului de viaţă, de muncă şi odihnă. Se impun eforturi, atît în direcţia organizării bugetului de timp liber şi folosirii judicioase a posibilităţilor existente ale acestuia, cît şi pe linie educativ-sanitară.

Omul modern — în ciuda instinctului de conservare, cu care se naşte, tinde a acorda din ce în ce mai puţină importanţă propriului său organism : el a înlocuit alimentele simple cu preparatele culinare complicate, mişcarea cu sedentarismul, mersul pe jos şi exerciţiile fizice cu automobilul sau fotoliul comod din faţa televizorului, aerul curat cu fumul amăgitor al ţigării ş.a.m.d.

Indiscutabil, un anumit coeficient de comoditate ne este foarte necesar. Să nu uităm însă că bogăţia spirituală şi însuşi progresul intelectual al omului pot fi frînate, plafonate, dacă se pierde din vedere armonia de neînlocuit dintre „minet" şi „mişcare" — căci o minte sănătoasă numai într-un trup sănătos poate coexista.

NICOLAE OSTIN

LAURENȚIU CERNEȚ

NĂDRAG

sau despre sufletul unei uzine

Pentru „marele public“, Nădrag este sinonim cu binecunoscutele mașini de gătit „Vesta“. întîlnite în orice bucătărie care se respectă. (Acum cîțiva ani, în urma unei propuneri ierarhice, uzina „Ciocanul“ mama acestor mașini de gătit, și-a pus emblema pe produsul respectiv : CIOCANUL-NADRAG. Rezultatul a fost nostim : organizațiile comerciale au înregistrat o scădere simțitoare a cererii. Cumpărătorii nu doreau decît mașini „Vesta“. Marca intrase în conștiința lor, fusese verificată în timp.

ISTORIA SIMȚITA SUNA ALTFEL

Nădragul are 128 de ani. E drept că nu se poate lăuda cu o existență de un mileniu, dar are o istorie care compensează vîrsta. Nu intenționez să-l plictisesc pe cititor cu date, ci doar să dau cîteva repere. Am avut „profesori“ buni și le înscriu aici numele, mulțumindu-le : **Cornel Bogdan** — directorul adjunct al uzinei, **George Bînă** — inginer șef, **Ioan Obeadă** — maistru principal, secretar al comitetului uzinal de partid, **Ioan Șpilca** — vicepreședintele Consiliului popular comunal, **Corneliu Radu** — loctiitor al secretarului comitetului comunal de partid, director al Clubului muncitoresc.

Primul document care atestă existența acestei așezări datează din 1844, odată cu primele prospecțiuni făcute în vederea deschiderii unor mine, urmînd exploatărilor forestiere începute cu cîțiva ani mai înainte. Condițiile geografice, cu toate impedimentele datorate climei instabile și revărsărilor de ape. promiteau capitalului austriac în expansiune o perspectivă bănoasă. În 1846 se construiește la Nădrag primul furnal înalt, din piatră, armat cu centuri de oțel, funcționînd cu cărbune de lemn.

Vechea societate se transformă în „Nadrager Eisenindustrie Geselschaft“, societate anonimă care preia uzina și toate domeniile. Iau ființă o turnătorie, un laminor și un atelier pentru produse de uz casnic. Pe la 1890 lucrau aici 879 de salariați. Beneficiul societății crește de 12 ori în perioada 1871—1910. În anii primului război mondial, activitatea uzinei stagnează. În 1924, Nădragul intră în triunghiul Titan-Nădrag-Călan (principal acționar. Max Auschnit). Uzina supraviețuiește pînă în 1948, cînd se poate spune că renaște.

Istoria **simțită** de oamenii de aici se măsoară altfel. Și sună altfel... Extras dintr-o lege din 1884: „Ziua de muncă începe la 5 dimineața și se termină la 9 seara“. Salariul : cel mai mic din întregul imperiu habsburgic (2—2,50 coroane pe zi. În Silezia, Tirol, Boemia : 3,50—4 coroane pe zi).

În 1893, la Conferința socialistă de la Timișoara, participă și reprezentanți ai muncitorilor din Nădrag. 1894 : O adunare este reprimată cu ajutorul preturii din Sacul. 1904 : Organizația sindicală aderă la Uniunea sindicatelor de Fier-Metal. 1905 : Se constituie o puternică organizație social-democrată. 1906 : Grevă de 5 zile, în sprijinul metalurgiștilor de la Oțelul Roșu.

Între cele două războaie mondiale, situația muncitorimii nu se îmbunătățește. Au loc acțiuni revendicative, greve.

După dizolvarea sindicatelor unitare, sediul sindicatului metalurgist este închis, biblioteca devastată, conducătorii arestați și li se înscenează procese. Apoi războiul...

UZINA = COMUNA

Ce este, în fond, Nădragul? O așezare izolată de marile artere de circulație naționale. 3.264 de locuitori concentrați în jurul uzinei „Ciocanul“. De fapt, comuna (în perspectivă oraș) reprezintă uzina, după cum uzina reprezintă comuna. Înaintea reporterului o spun oamenii locului, o simt. **Nicolae Bălan** (tehnician, meseria „de bază“ — turnător, 31 de ani, secretar al comitetului uzinal UTC, căsătorit, doi copii, lucrează aici de 13 ani) : „Comuna e reprezentată de uzină și nu văd în asta un inconvenient...“,**Gheorghe Buta,** (maistru principal la secția laminoare, 36 de ani, căsătorit, un copil, de 19 ani la „Ciocanul“): „Comuna e sufletul uzinei“, **Remus Pleșa** (laminorist, membru în comitetul oamenilor muncii, 37 de ani, trei copii, muncește aici de 14 ani): „Dacă n-ar fi uzina, comuna n-ar fi nimic“.

Viceprimarul **Ioan Șpilca,** îmi vorbește despre șoseaua asfaltată care leagă Nădragul de Lugoj. Șoseaua înseamnă foarte mult, pentru a asigura aprovizionarea și transportul muncitorilor și tehnicienilor navetiști. Este prevăzută construirea a noi apartamente din fondurile statului. Uzina, din fonduri proprii, construiește un bloc pentru nefamiliști (225 de locuri). Pentru construcții nu este loc de cît pe verticală. .

Corneliu Radu îmi repetă că ștrandul (nou, cu anexele încă în... plan) este... olimpic. Ceva mai sus, un mic platou va primi cîndva oaspeți.

Ioan Obeadă se referă la munca politică. În uzină sînt 530 de comuniști și 360 de uteciști. **George Bînă** se plînge de lipsa de specialiști.

S-au luat măsuri pentru îmbunătățirea activității de creștere a cadrelor. În Nădrag a luat ființă recent un liceu de specialitate (siderurgie), funcționează o școală de 10 ani. profesională, cursuri postliceale. Aici după absolvirea școlii tinerii intră direct în producție. **I. Obeadă :** „Ne cunoaștem între noi și intervin părinții, nu-i lasă să-i facă de rîs, cînd e cazul vreunuia mai...“ **N. Bălan :** „Ne putem lăuda că nu avem, să zic așa, o probelmă cu tineretul. În ultimii ani s-a muncit mult și avem puține cazuri de indisciplină“. **Gh. Buta :** „În general relațiile dintre lucrătorii uzinei sînt corespunzătoare. Dar ar putea fi și mai bune. Sînt unii care muncesc în uzină pentru a avea o pensie și, pînă la pensie, un cîștig suplimentar“. **Reporterul :** „Nu-nțeleg“. **Gh. Buta :** „Au acasă gospodării... **Rep. :** „Și nu-i bine să aibă ?“. **Gh. Buta:** „E bine, dar care primează ? Din noiembrie și pînă în martie nu-s bolnavi în secție“. **R. Pleșa :** „Iarna sînt condiții mai bune de lucru. Afară e frig“. **Gh. Buta :** „Aproape zilnic cîțiva sînt bolnavi. Și cum ne știm între noi, se află iute că „bolnavul“ a rămas acasă să-și strîngă fînul sau să facă altă treabă... N-ar trebui să primească pe nedrept certificate medicale...“.

UZINA ÎN FAȚA UNOR ÎNTREBARI

În manualul de geografie pentru clasa a III-a (Județul Timiș), la pagina 104, citim : „Alt centru cu industrie metalurgică este **Nădragul,** unde se produce tablă, sobe, lanțuri și alte produse“.

În 1958, uzina „Ciocanul“ lucra cu pierdere. În 1972, ea a obținut beneficii suplimentare. Salt concludent !

Ne-am obișnuit să înregistrăm succesele și realizările epocii noastre fără să ne mirăm. Îi lăsăm pe alții să se mire și să comenteze „fenomenul România“. Din nefericire, trecem ușor peste modul cum am ajuns, de pildă, la depășirea unei cifre de plan. Și tocmai în acest **mod** există o componentă care, singură, nu poate fi măsurată în cifre. În 1973, secția turnătorie va avea o hală nouă, absolut necesară.

Secția de lanțuri își desfășoară activitatea într-o hală ce datează din 1968, deci aproape de ceea ce se cheamă modern și de înaltă tehnicitate... La „Sobe“ se montează sobele de încălzit cu cărbuni. Superioare oricărui tip de acest fel fabricat pînă acum : fără fum, fără miros, cu ardere completă, cu aprindere în partea de sus. Nu e prea complicat de explicat în ce constă avantajul renunțării la aprinderea tradițională, însă au fost necesari cîțiva ani pentru a convinge un for de aviz. Se-ntîmplă... Iată un atelier ce-mi amintește de „Electromotor“ ! Mașini de gătit „Electrovesta“. Prima mie de bucăți a și ieșit ! Un produs nou, elegant, modern, economic. Pentru amatori, dau și prețul : 1.370 de lei.

Secția de bază, care cuprinde 70 la sută din totalul activității din uzină, este laminorul de tablă. Un unicat, pentru că a rămas la un nivel tehnic pe care laminoriștii de la Galați nu și-l pot închipui.

Iată muncitorii vorbesc și despre o tehnică elevată, care ar trebui să ridice și secția fabricii lor !

R. Pleșa : „În perspectivă doresc să se dezvolte fabrica și să se mecanizeze locurile de muncă, să ni se ușureze munca. Într-un mers atît de repede și-ntr-o dezvoltare atît de mare în România, uzina noastră a rămas cam la urmă. S-au făcut multe ,dar unele sectoare au cam rămas pe loc.

Înțeleg că producția Nădragului nu se poate măsura și lua la întrecere cu aceea a centrelor mari, dar...

Gh. Buta : „Consider că în țara noastră care are un ritm atît de rapid de dezvoltare, colțișorul nostru a fost depășit. Se prevede o mecanizare, dar consider că e destul de timid abordată. Și cînd vorbesc de utilaje, mă gîndesc imediat și la condițiile de muncă Este absolut necesar, stringent chiar, să se facă un studiu de profil al întreprinderii...“ **G. Bînă :** „Fără un studiu de profil nu poate fi fixat cadrul în care va evolua uzina“. **N. Bălan :** „Eu aș propune să se construiască un sector care să producă piese cu muncă mai ușoară, produse cu cheltuieli mici de producție, pentru femeile din Nădrag, să aibă unde munci“. **Gh. Buta :** „Sînt destule de făcut și pe linia reducerii consumului de metal. Printr-o organizare mai bună ar crește producția specifică la laminare...“.

Probleme, întrebări, dorințe.

LA REVEDERE !

Las în urmă Nădragul și, odată intrat pe șoseaua asfaltată, mersul lin al mașinii îmi dă senzația unei alunecări nedorite, unei desprinderi. Notez pentru amintirile mele de mai tîrziu. **Remus Pleșa:** „Fiindcă țin la laminorul ăsta — îmi doresc mecanizarea lui .. Dacă e să mă laud, mă laud cu cei trei copii ai mei, din care unul lucrează în uzină...“ **Nicolae Bălan :** „Să-mi termin liceul seral, să mă pot ocupa de copii“. **Gheorghe Buta :** „Personal, nu-mi doresc nimic. Numai să se dezvolte și să se modernizeze continuu uzina, să ne putem mîndri și mai mult cu ceea ce facem“.

---

epistole

Fereastra din stea

Se deschide pe cer fereastra mea cu brațe de sticlă, în care nisipul încă macină transparență : așa cum stau, prins în cadrul ei, trecîndu-mi privirea prin ea, mască se face fereastra pe chipul meu, încît devin transparență, devin eu însumi fereastră. Și eu ca o fereastră deschisă (așa cum stau în odaia în care cărțile murmură în limba lor de cerneală și tuș) deschid cu privirile o altă fereastră, într-o stea, prima care îmi taie calea, și între cele două, fereastra mea pămînteană și fereastra din stea, se face un coridor cu pereții fluizi, arzînd în albastru pur, prin care trec, înnobilînd spațiul de care nu mă tem acum, căldura umană, căldura blîndă a pămîntului, cărțile cu coperțile arse de literă adîncă și bună.

Ca o ventuză vorace, steaua pură și rece și moartă absoarbe căldura aceasta umană, murmurul pe limbă trecut în carte, deschiderea grea de sămînță, deschiderea de naștere și viață, deschiderea de bucurie, ca și cum ar putea, dintr-odată, ca prin minunea minunilor, să-și clintească biata și gigantica inimă, pură, rece, moartă, și astrului în care am deschis fereastră i s-a făcut de viață, de sămînță și rod de marea trecere prin elementele prinse.

Ca și cum încărcarea cu taină de viață este dată oricui, adică și unei lumini ce face semn pîlpîitor pe cer, ca și cum acest semn ne-ar putea ajunge și atinge, schimbîndu-ne viața și cerșind-o.

Atunci cînd ostenește omenirea de muncă și minune, atunci, poate, ca și mine, unul, stînd la fereastra lumii deschisă pe cer, privind ea, omenirea, deschide fereastra într-un biet astru, injectînd în lumina lui lumină de ochi. Tresare atunci astrul șficuit, *simțind* doar teribila viață, ce vine pe mari corăbii cu pînză din lumină de ochi, și trupul pururea înghețat tresare dureros de dorul și vrerea seminței pămîntești : dar asta, numai la ceasul tîrziu și adîncit în visare, cînd omenirea ostenită de muncă și minune își caută limpezime în apă de stea.

ALEXANDRU DEAL

---

memento

Școala Goleștilor

La numai 10 km. de Pitești, se află străjuită de o alee cu plopi înalți, casa Goleștilor, veche vatră de cultură românească. Devenită muzeu, această casă istorică perpetuează amintirea unor însuflețiți ctitori ai școlii noastre, a marelui ban Radu Golescu (1746—1829), și a fiilor săi Iordache și Dinicu, prin a căror grijă s-a împămîntenit frumoasa tradiție a unei școli în limba română, una din primele de acest fel din țara noastră.

Parcurs astăzi, muzeul Goleștilor amintește, prin documente, cărți, stampe de epocă, despre vechea școală deschisă în odăile proprii din fața bisericii. Boier luminat, marele ban se gîndise deopotrivă la „fiii nobleții, ai norodului și măcar robi“... vrednici să învețe, să se împărtășească împreună de lumina slovei.

Date bine alese rememorează activitatea lui Iordache Golescu, autor al unei remarcabile cărți de gramatică, precum și al unui „dicsioner“, un adevărat lexicon istoric, filozofic și literar. Dinicu Golescu este reprezentat de asemenea. În timpul lui așezămîntul cunoaște o largă dezvoltare. De altfel, strădaniile Goleștilor n-au rămas fără ecou pe plan social, numeroși din foștii școlari au desfășurat o vie activitate revoluționară la 1848, fiind recunoscuți ca cetățeni înaintați ai vremii lor.

Păstrînd ceva din farmecul arhitecturii românești a secolului XVIII, vechea clădire merită popasul nostru înfiorat și ne evocă un episod însemnat din istoria școlii românești. Nici nu se puteau cuvinte mai nimerite pentru a exprima simțămintele vizitatorului, decît cele înscrise pe lespedea de piatră a fîntînii, — în limba greacă — și traduse cîndva de Ion Pillat : „Obîrșia-mi se află în nourii de sus / Dar faima lui Golescu aici m-au fost adus / Un om cu daruri multe sosind / aflat-am jos / Un iubitor de țară, de oaspeți bucuros / Frumos lăcaș îmi dete la unda-mi de cleștar / să dea la toți drumeții din haru-i de nectar / Porunca lui mi-e lege, din ea nu mă clintesc, / Fîntîna lui Golescu, de aceea mă numesc“.

EMILIAN DASCĂLU

Sacoul guatemalez

„. . iar cînd vedea ochii mîndrei, pe-ai lui n-avea ochi să şi-i mai vadă. Într-o zi, făcu ce făcu şi şi-i scoase cu vîrful paloşului . . .

(dintr-un basm inedit)

Titi Troacă era fericit. Cineva spunea că fericirea este o utopie. Altcineva susţinea că, dacă fericirea ar exista totuşi ea ar fi generată de fapte colosal de mărunte şi n-ar ţine decît două zecimi de secundă. Titi Troacă a infirmat aceste teorii. Era fericit de o săptămînă, deci, făcînd un calcul estimativ, fericirea lui dura de 3.024.000 zecimi de secundă. Apoi, această stare avea la bază o cauză care nu putea fi catalogată drept măruntă.

Un oarecine îi procurase un sacou. Un sacou în carouri mari, dintr-o stofă aspră, de-o asprime bărbătească, puţin cam lung, sfidînd ultima modă din cartierul nostru, cu opt buzunare, patru mari, aplicate, şi patru mici, interioare, opt nasturi şi trei fermoare. S-ar putea spune că Titi Troacă visase toată viaţa să aibă o asemenea haină. Sub buzunarul croit special pentru brichetă-browning, era cusută o etichetă albă, de mătase, pe care se descifra cu uşurinţă marca fabricii, emblema şi miraculoasa inscripţie : „Made in Guatemala".

Titi Troacă îşi purta sacoul în toate ocaziile, aproape că nu-l mai dezbrăca, iar noaptea îl punea pe noptieră, să-i fie aproape, ca pe un porte-bonheur. Cînd nu-l vedea nimeni, mai ales acasă, între doi ochi şi opt nasturi, îl mîngîia cu amîndouă palmele, nemai săturîndu-se să-l admire. Spunea oricui, cu o mîndrie modestă : „E din Guatemala ! Mă costă opt sute de lei !"; Şi iar îl mîngîia, îi mîngîia căptuşeala buzunarelor. Nu lua în seamă privirile încremenite ale interlocutorilor invidioşi. Oamenii ferciţi sînt întotdeauna indulgenţi.

Nu mai fusese fericit de multă vreme. Mai precis, de cînd un cunoscut îi adusese de peste graniţă un bidon de plastic. Îl cărase cu el, atîrnat de gît, o lună întreaga. De fapt, bidonul nu-i trebuia, însă nu asta era esenţial.

Sacoul, în orice caz, era splendid, şi, la piept, în partea stîngă, avea un buzunar ceva mai mare, de dimensiunile unei cărţi. Titi Troacă ar fi dorit mult să ţină acolo o carte. Îi plăcea literatura, trecea drept un om foarte cult. Dar avea pretenţia că buzunarul acela n-ar fi putut să suporte decît o carte original-guatemaleză. Aşa s-a întîmplat că buzunarul a rămas gol pînă în zilele noastre.

Cînd bătea vîntul, Titi Troacă mergea cu sacoul deschis la cei opt nasturi şi pulpanele (fiind cam lunguţ, avea pulpane) îi fluturau neglijent. Le mai ajuta şi el să fluture, îndemnîndu-le cu mîinile vîrîte în buzunare. În felul acesta, oricine avea posibilitatea să observe eticheta albă cu „Made in Guatemala". Şi dacă era curics şi întreba, Titi Troacă ar fi fost încă o dată fericit să-i spună : „E din Guatemala. Mă costă opt sute de lei !".

Din pricina sacoului însă, Titi Troacă s-a certat cu cel mai bun prieten al său, cu Mavrocordat. Mavrocordat şi-a exprimat părerea absolut subiectivă că sacoul lui Titi Troacă ar fi o porcărie. Titi Troacă, stupefiat, abia a putut să-şi vină în fire şi să-i arate eticheta, deşi Mavrocordat o mai văzuse de cîteva ori. Acesta, în mod necontrolat, a zis că face ceva pe etichetă, neprecizînd ce anume. Ba a mai susţinut că acel oarecine ar fi un escroc şi că şi-a bătut joc, cerînd un preţ aşa de mare pentru o . . . şi a repetat cuvîntul incriminat.

Şi din vechea şi trainica prietenie s-a ales praful şi pulberea ! Sacoul, măr al Discordiei, continua să fluture elegant, în carouri, cu opt buzunare, opt nasturi, bărbătesc de aspru şi cu eticheta de mătase.

Ieri, Titi Troacă, aflîndu-se la cafe-bar, a zărit un sacou identic. A sărit în picioare şi s-a interesat :

— Guatemalez ?

— Poftim ?

— Sacoul . . .

— De la solduri. 250. Bun pentru vreme rea.

— Imposibil ! Impo...

Privea cu un fel de disperare sacoul, celălalt sacou, şi-l vedea cam lunguţ, cam lărguţ, cam ponosit, cam strîmb în umeri, cam aspru la pipăit, la fel cu o pătură pentru cai. Dar s-a liniştit numaidecît : *al lui* avea etichetă !

HANIBAL BEGA

Din umorul polonez

■ Pasagerii nu şi-au mai venit în fire, cînd pilotul, trecînd pe culoar de-a lungul avionului, spre cabina sa, ţinea în mînă o carte : „Pilotajul în 28 de lecţii. Curs rapid pentru începători".

■ Nu e adevărat că tineretul de azi e la fel cu cel din trecut. Tinerii şi azi cresc, părăsesc apoi casa şi-şi întemeiază o familie. Diferenţa constă în faptul că astăzi ei fac acelaşi lucru, însă în ordine inversă.

■ Într-o zi Pan Fabera, întorcîndu-se de la servici, îi comunică urgent soţiei că a cumpărat două bilete pentru teatru. „Imediat încep să mă îmbrac !" — a exclamat entuziasmată soţia. „Poţi să începi — a răspuns Fabera — biletele sînt pentru mîine seară".

■ Posibil ca eu să fi depăşit viteza legală, dar aceasta am făcut-o ca să pot păstra distanţa legală dintre automobilul meu şi cel din urma mea.

■ Opera este genul dramatic în care eroul, cu pieptul străpuns de pumnal, continuă să cînte în loc să lase sîngele să se scurgă.

■ Liftul este un loc pentru fixarea tăbliţei cu menţiunea : „Liftul defect".

■ Cînd soţia şi-a întrebat soţul cum vor sărbători a 50-a aniversare a căsniciei lor, acesta a răspuns : „Printr-un minut de tăcere".

În româneşte de A. CHER

vorbe vorbe

reclame

Reclama e sufletul comerţului ! Aşa se spune . . .

Nu ne vom ocupa de reclamele utile („Curăţenie faci uşor / Dacă ai aspirator !" „Dînd cu Palux pe parchet / Ai apartament cochet !").

Reclamele sînt de mai multe feluri. Pentru uzul neştiutorilor am încercat să le aranjăm pe categorii (Este foarte folositor să ştiţi să le încadraţi în schemă şi astfel să nu faceţi cheltuieli inutile) :

1. Reclame sfătoase : „Cumpăraţi ciorapi !"
2. Reclame informative : „Producem rulmenţi !".
3. Reclame nehotărîte : „Întrebuinţaţi cu încredere sortimentele noastre de pastă de dinţi !".
4. Reclame dulci : „Daţi copiilor Dv. bomboane !".
5. Reclame precise : „Aprovizionaţi-vă cu zarzavat de la magazinele de specialitate !".
6. Reclame inteligente : „Folosiţi numai muştarul produs de unica fabrică din lume !".
7. Reclame optimiste : „Pentru sezonul călduros, avem limonadă rece !".
8. Reclame la mintea cocoşului : „Cumpăraţi excavatoare !".
9. Antireclame : „Nu mai avem umbrele !".

N. B. Reclamele pentru realizarea planului de lichidare a fondului de reclame încă n-au fost definitivate. Sîntem informaţi că va fi organizat un concurs. Noi ne înscriem de pe acum cu o propunere : „Vreţi în viaţă s-aveţi spor ?

Cumpăraţi un compresor !".

ZITRON

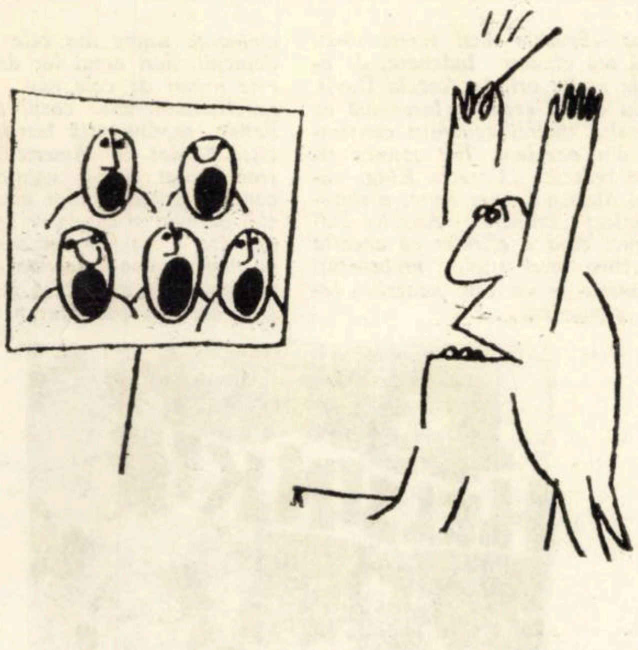

sămînţa

(fabulă)

Era în fapt de primăvară,
Cînd mugurii prind să răsară.
Un bob micuţ, într-o grădină,
Visa să iasă la lumină.
— „Aş vrea să fiu o floare rară,
Ca mine alta să n-apară !
Aleasă floare, dacă vreţi,
Cîntată-n stihuri de poeţi.
Aş vrea să fiu o viorea,
Dar nu, e mică, vai de ea
O violetă . . ., e albastră,
Dar nu e demnă pentru glastră.
Un crin, e mîndru, dar cam rece
Şi parcă el prea iute trece.
Un busuioc frumos miroase,
Dar este pentru gusturi joase.
Un trandafir sau albe cale ? . . .
Frumoase toate, dar banale.
Din cîte flori văd împrejur,
Nici una nu-mi place, vă jur !
Eu altceva aş vrea, mai mare,
Şi nu o floare ca oricare . . ."
Trecuse noaptea milenară.
Sămînţa prinse să răsară.
Petalele cînd să-şi deschidă
Se pomeni . . . o pălămidă !

TRAIAN GARDUŞ

Din însemnările lui ELIOT NESS

M-am întors la birou unde mă aşteptau rapoartele celorlalte echipe. Aproape toţi au găsit cîte ceva şi acum erau prin diverse „puncte de reper" urmărind desfăşurarea activităţii bandei lui Capone. În timp ce citeam rapoartele, Clounan şi King dădură buzna în birou. Clounan era mai nervos ca de obicei.

— Şefule — strigă el — Mike şi cu mine am găsit o mică şi dulce berărie la capătul străzii Schillds, colţ cu strada 38.

N-am putut să nu zîmbesc. Era aceeaşi clădire veche pe care o supravegheau Lisson şi Sigger. Dar ceva nu era în regulă. O berărie în care se aduceau atîtea butoaie goale trebuia să aibă mult mai multă viaţă.

Deodată m-a străfulgerat un gînd : clădirea cea veche nu era o berărie. Era pur şi simplu locul în care se spălau butoaiele goale. Dacă am face o razie acolo, n-am da decît prilej gangsterilor să-şi organizeze „retragerea"..

PĂSĂRILE IŞI IAU ZBORUL

A doua zi dimineaţa telefonul lui Sigger mi-a confirmat presupunerea. Mi-a spus că Lisson n-a mai putut să reziste şi s-a urcat pe zidul fabricii de unde a putut vedea că înăuntru cîţiva inşi spală butoaiele goale. I-am spus lui Sigger să rămînă mai departe de pază, şi apoi să urmărească camioanele care vin după butoaiele spălate.

Nervii îmi erau încordaţi. Aşteptarea aceasta mă ducea la disperare.

Cîteva zile mai tîrziu, Frill şi Robsky intrară în biroul meu şi-mi raportară că au găsit o berărie, şi asta „absolut sigur". Ziceau că se află în Lambert Street.

— Nu cumva o fi şi ăsta un loc în care se spală butoaiele ? am întrebat.

Erau siguri că nu. Afirmau că au văzut camioanele ieşind de acolo încărcate „greu".

Am pornit împreună cu ei şi în curînd ajunserăm în faţa clădirii cu pricina. Purta numărul 2271. Deasupra unei porţi uriaşe stătea scris : „Antrepozitele Singer". Frill îmi spuse că în fiecare seară camioanele vin pe la ora zece. Atunci ar fi momentul să pătrundem înăuntru.

Am hotărît să o facem chiar în aceeaşi seară. Fix la nouă aşteptam pregătiţi în apropierea antrepozitului : Frill, Robsky, Bassil, Chappman şi cu mine, înarmaţi cu puşti, cu drugi de fier şi cu securi. În jurul orei zece cîteva camioane opriră în faţa porţii. Trei scurte semnale de claxon făcură ca poarta să se deschidă. I-am trimis pe Frill şi Robsky să atace prin intrarea din dos, pe cînd eu şi Chappman vom încerca o pătrundere prin poarta principală.

La zece şi cincisprezece am ieşit din maşină.

— Să mergem Chappman. Ia cu tine un drug de fier, iar eu voi lua o secure.

Puşca mea i-am dat-o lui Bassil.

— Acoperă-ne în caz că vor trage în noi, noi vom încerca să spargem poarta.

Am lovit cu securea lîngă broasca porţii, iar Chappman introducînd vergeaua metalică în gaura ruginită, încercă să o rupă. Dar, ne aştepta o surpriză neplăcută. Sub lemnul putred al porţii dădurăm de un blindaj metalic.

— Staţi în spatele meu — le-am zis lui Cappman şi Bassil.

Am luat „coltul" meu şi am tras în broască. Dar poarta rezistă şi de data asta. Am tras a doua oară şi acum broasca se rupse, şi deodată ne pomenirăm într-o curte bine luminată şi pavată cu ciment. Butoaie enorme erau înşiruite de-a lungul peretelui, iar duhoarea respingătoare a fermentaţiei aproape că ne sufocă. Două camioane mari aşteptau pe jumătate încărcate, dar în jurul lor nu se zărea nimeni. Între timp auzirăm lovituri în poarta blindată din dosul clădirii. Erau Frill şi Robsky. I-am spus lui Chappman să le deschidă.

Deci, descoperisem prima berărie a lui Capone. Dar, păsările îşi luară zborul. Era uşor de controlat cum au făcut-o.

Nişte scări din lemn duceau la o uşă care se deschidea pe acoperiş. În timp ce noi încercam să spargem poarta, şoferii şi personalul berăriei o şterseră pe acoperiş şi de acolo pe acoperişul clădirii vecine.

Am pus mîna, cu această ocazie, pe două camioane cu 140 de butoaie. Comisia stabili valoarea berăriei la 75 mii de dolari, iar media de producţie zilnică de o sută butoaie.

Acesta a fost începutul — prima fisură în fortăreaţa lui Capone. Dar eu nu eram mulţumit ; nu făcusem nici un prizonier. Eram furios pe mine că n-am luat întreaga echipă, care ar fi putut bloca toate ieşirile. Îi puteam prinde pe toţi.

De acum încolo voi şti ce să fac.

Mijlocul de-a pătrunde în berării mi-a venit în minte în timp ce priveam două camioane, pe care am pus mîna, cum se îndreaptă înspre garajul nostru.

Aveam nevoie de un camion puternic, de zece tone, cu partea din faţă de oţel. Numai aşa vom putea sparge porţile blindate ale berăriilor lui Capone.

Dimineaţa am şi făcut schiţa unui asemenea camion, la care Chappman a adus cîteva completări. I-am încredinţat lui acest proiect.

Chiar în dimineaţa aceea ne-am dat seama că un astfel de camion ne este absolut necesar. Lisson, abia trăgîndu-şi răsuflarea intră în biroul meu şi se prăvăli într-un fotoliu.

— Am găsit ! Sam e încă acolo !

Mi-a relatat cum el şi cu Sigger au urmărit un convoi de camioane încărcate, de la spălătorie şi pînă la un garaj mare din suburbia Cicero. În seara aceea camioanele au fost însoţite de un Ford al gangsterilor, care purtau pălării gri cu o bandă neagră, îngustă. Acesta era un fel de semn de recunoaştere al oamenilor lui Capone.

— În dosul garajului — continuă Lisson — se întinde un maidan plin cu bălării. Acolo ne-am ascuns ieri dimineaţa şi am supravegheat cîteva ore. Pe la trei dimineaţa în garaj se aprinseră luminile, iar un camion încărcat ieşi pe poarta blindată. În urma lui porniră două maşini pline cu gangsteri.

Le-am spus să nu scape din ochi nimic din ceea ce se întîmplă la garaj şi le-am mai trimis în ajutor pe Laharth şi Gardner. După cîteva zile mi-au comunicat că activitatea la garaj începe de obicei între 4,30 şi 5,30 dimineaţa. Am hotărît să fac de strajă împreună cu ei.

Stînd culcaţi în iarbă, printre cutiile de conserve şi lăzi vechi, am văzut două camioane care intrară în garaj, iar după aproximativ 40 de minute ieşiră încărcate. Atunci cîţiva gangsteri se îndreptară spre automobilele lor parcate ceva mai departe şi porniră în urma camioanelor.

Acelaşi „ceremonial" avea loc în fiecare noapte. Era clar acuma. Aici se afla o berărie.

(Va urma)

ADAM PUSLOJIC

HISTRIA

Aici,
Văile spațiului natal sînt conture de purgatoriu.
Decît să-l arunc în înalturi, mai bine
Capul în poala ta să-l așez. Decît
Să fug precum un iepure jupuit. Decît să-mi văd
Prietenii, peste treizeci de ani.

Fiică a mării tu auzi talazurile ascultate demult.
Talazurile care-mi taie capul cu muchii de stîncă.
Lasă-mă să-ti scriu . . .
Ai grijă de capetele copiilor noștri. Cîntă-le.
Lasă-mă să-ti scriu . . .
Că pămîntul mi-e prieten. Că plouă încet
La Sîntămărie.
Că li-e bine copiilor noștri, cum în pădure copacilor.
Că mare si deasă-i pădurea unde sufletele lor sînt.

. . . și mă uit pe fereastră
cum spînzuri de vînt
cămașa mea albă
și mîinile mele de streang . . .

Mare și deasă-i pădurea unde sufletele copiilor nostri.

Lasă-mă să-ti scriu.
Îmi privesc picioarele care-au fost în crăpăturile iadului.

Culeg de pe creangă mărul sălbatic.
Vîntul și ploaia coboară din cer,
Ducîndu-se de mînă.
Fulgerele se uită la mine spre a-ți putea să-ți scriu.
Cîntă-mi,
Fiică a mării,
„Văile spatiului natal sînt conture de purgatoriu" . . .

ELADA

Pînă la primul tău oraș
drumul e lung
asemenea vieții
Mii de ani trăiește
orașul de piatră
și portile care-l deschid
și mii de ani
țara întreagă
rămîne-n picioare
(iar tu îi întinzi
un scaun acum)
Semn că
cineva
a cîstigat pentru totdeauna războiul.
Eladă.
înțeleptii tăi
își cusură gura
cu piatra
și portile tale
nu se mai închid
niciodată.

CÎNTEC PENTRU CEI CARE MĂ ȘTIU

Adam a mototolit pătura.
Adam a călcat cu picioarele stîngi.
Adam mănîncă aer.
Adam nu vrea la școală.
Pentru că Adam are pistol și mașină.
Iar azi e ziua lui Adam.
Și Adam mănîncă prăjituri
Adam vă arată dintii.
Dintii lui Adam sînt și negri și albi.
Noaptea intră în urechile lui Adam.
Adam iar mototolește pătura.
Adam iar sîngerează pe pătură.
Acesta a fost cîntecul
Pentru cei care mă stiu.

În românește de ANGHEL DUMBRĂVEANU

Pretutindeni îl întîlnești pe acest tînăr : este blond, năltut, suplu, cu o privire binevoitoare, ușor iscoditoare . . . Dar oricît de binevoitor ar fi acest tînăr, indiferent că este muncitor într-o fabrică de mobilă, student la Politehnică, sau vînzător la un magazin universal, el se pronunță mai mult ca oricînd în marile chestiuni ale societății, de care depinde atît viata cît și destinul său.

Un prilej de a cunoaste această enunțată stare de spirit a tinerei generații finlandeze mi-a oferit-o participarea la traditionala sărbătoare intitulată „Kokko", focul cel mare, care se aprinde la 24 iunie — cea mai scurtă noapte din întreg anul — pe insula Seurassari. Mulți finlandezi denumesc această petrecere populară „Sărbătoarea luminii"

Am remarcat pe pieptul unui tînăr finlandez — atunci cînd m-a invitat pe insulă să petrecem cu prilejul lui „Kokko" — o cocardă cu chipul Angelei Davis. În primul moment, n-am acordat prea mare atenție acestui „amănunt". Am parcurs drumul pînă în centrul insulei retrăind aevea un poem nordic al măreției florei, al apelor liniștite, al podurilor străvechi d lemn, al atmosferei calme, dar, în același timp, calde în care-și trăiesc viata finlandezii. Seara (în jurul orei 22,00 abia începea să se întunece). cîteva sute de tineri — dacă nu chiar mii ! — au aplaudat pitorescul program artistic prezentat de tineri din Helsinki.

Începea să se întunece, cînd într-un colt al imensei scene a apărut un tablou imens al Angelei Davis. Dansurile au continuat firesc, ca și cum imaginea dominatoare a militantei de culoare ar fi fost inclusă în ritual, de cînd lumea. Am privit în jur. Pe multe piepturi, răsăriseră, ca la semnalul unei baghete, cocarde cu Angela Davis.

Am întrebat : „ce reprezintă pentru voi Angla Davis ?" Îmi amintesc de o sumedenie de răspunsuri primite în acea seară de neuitat de pe insula Seurassari. Spusele unei tinere m-au făcut să mă gîndesc îndelung, de atunci, de multe ori, la Angela Davis, la soarta ei, la ceea ce înseamnă ea în biografia tinerei generatii contemporane din occident. Îmi spunea tînăra finlandeză : „Coretta King, văduva lui Martin Luther King, a sintetizat perfect „crimele" Angelei Davis, atunci cînd a afirmat că aceasta este victima unei triple prejudecăți obscurantiste — ea este neagră, femeie și comunistă . . ."

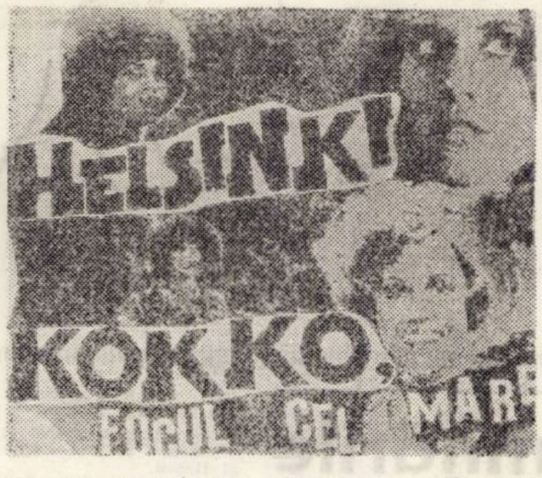

Aceste cuvinte aveau sa-mi ateste încă o dată că, în occident atît în meridionala Italie, în temperata Germanie federală, ca și în nordica Finlandă, mișcarea protestatară se dezvoltă impetuos, netinînd seama de climat ori de . . . temperament. Există lucruri fundamentale care se subsumează și configurează acel imens flux protestatar, comun occidentului. Unul dintre acestea este „cazul Angela Davis", care a mobilizat literalmente milioane de tineri.

. . . Ceea ce frapează pe toți observatorii este amploarea contestației și formele neașteptate pe care le capătă. Fenomenul de adeziune la mișcarea împotriva injustiției sociale a căpătat ample dimensiuni. Iau poziție proeminente tinere din cele mai diferite domenii, deși actul lor de curaj civic este urmat de cele mai neînchipuite repercusiuni. Este cazul actriței Jane Fonda, supranumită într-un timp Brigitte Bardot a Americii, care s-a transformat într-o vajnică militantă contestatară a viciilor unui sistem social perimat și căreia — spre a o compromite — i-a fost înscenat un proces pe motiv că ar consuma droguri. Starea de spirit a actritei Jane Fonda — care exprimă pregnant pe cea a unor largi categorii de oameni tineri, provenind din diferite medii — a fost extrem de bine surprinsă de ziarista Oriana Fallaci în cadrul unei discutii pe care a relatat-o revista „L'Express" :

— „Cum ai ajuns o revoluționară, Jane ? Este ceea ce se întreabă lumea.

— E greu de răspuns coerent, inteligent, la o asemenea întrebare. Cu atît mai mult cu cît eu n-am trăit procesul de evoluție pe care l-au cunoscut atîția dintre prietenii mei. Un lucru e însă cert : din punct de vedere moral m-am identificat întotdeauna cu oamenii năpăstuiți. Vreau să spun că, instinctiv, am combătut întotdeauna legile înguste, regimurile autoritare, privilegiile capitaliste . . ."

Nu există domenii ale vieții sociale din occident care să nu fie atinse de contestatia tineretului : tot mai puternică este această inițiativă gigantică de punere sub semnul întrebării și care atacă toate credințele implicate, toate formele de gîndire convențională, relațiile sociale cotidiene, miturile „abundentei", tabu-urile și toate bazele sacrosante ale ordinii stabilite.

Dar în cîte forme nu se manifestă această uriașă contestație !

La Bad Godesberg (RFG), 1.020 de tineri între 13—19 ani au luat parte la concursul „Scrie o piesă", organizat de Süddeutscher Rundfunk pentru tineri autori de televiziune. Dintre 1.350 de lucrări prezentate, au fost reținute 20 pentru a fi montate. Mai mult de o treime a pieselor au fost create de elevi de liceu, iar un autor din patru era ucenic sau tînăr muncitor. Tema centrală a majorității lucrărilor este angajarea politică și refuzul oricărei manipulări sau tutele din partea potentaților. Un alt aspect : biblioteca de stat din Bavaria a adăpostit Salonul internațional de cărți pentru copii și tineret. care se organizează anual de Biblioteca internațională pentru tineret din München. În 1969, această bibliotecă a primit 10.000 de cărți din partea unor editori din 30 de țări. Expoziția a prezentat în jur de 2.500 de titluri, reprezentînd aproape întreaga literatură internațională pentru copii și tineret. Temele preferate s-au dovedit : navigația spațială, protestul împotriva canoanelor ordinii stabilite (capitaliste — N.A.).

. . . Chiar și o scurtă vizită pe insula Seurassari din Helsinki, cu prilejul sărbătorii „Kokko" — focul cel mare — îndeamnă la reflexii. Există lucruri fundamentale care se subsumează și configurează acel imens flux protestatar, comun occidentului . . .

CAROL ROMAN

COLEGIUL DE REDACTIE :

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacție), Emil Vlaicu

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara Piața V. Roaită nr. 3. — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptămînal politic—social şi literar—artistic ● Anul XXIII ● Serie nouă ● Timişoara ● joi 5 octombrie 1972 ● 23 (241) ● 12 pag, 1 leu

Marele inventator român lîngă unul din prototipurile aparatelor sale de zbor

Centenarul TRAIAN VUIA

O pagină nouă în istoria aeronauticii

Toate marile figuri ale poporul nostru, toate personalităţile de seamă româneşti s-au bucurat în societatea noastră de atenţia statului, partidului şi poporului nostru. În acest an, din iniţiativa ţării noastre, U.N.E.S.C.O. şi-a propus, la rîndul său, să cinstească memoria lui Traian Vuia. Ea are darul să pună în lumină omul şi opera, temeinic îngemănate în istoria aeronauticii.

S-a scris şi s-a vorbit mult pe marginea evenimentului din 18 martie 1906, de pe şoseaua Montesson, spre Sena, care a deschis o pagină nouă revoluţionară, în dezvoltarea aviaţiei, fără ca să se evidenţieze însă întotdeauna, ce a adus **nou**, aparatelor de zbor, compatriotul nostru Traian Vuia.

Anul 1906 a fost un an de răscruce, în care s-au confruntat pe plan teoretic şi practic partizanii zborului cu aparatul mai uşor decît aerul — balonul (Santos Dumont executase cu un balon dirijabil un zbor spectaculos de la Saint Cloud în jurul turnului Eiffel) şi ai aparatelor mai grele decît aerul (aeroplanul) mai puţini la număr, între ei fiind şi românul Vuia.

OCTAVIAN METEA

(Continuare în pag. 8)

INTERVIU DESPRE INTERVIU

● Convorbire cu ECATERINA OPROIU, redactor şef al revistei „CINEMA"

Gazetăria, ca şi televiziunea, ca şi cinematografia, este un spectacol. Cu personaje. Cu scenariu. Cu regie. Fiecare reporter e o personalitate, sau vrea să fie o personalitate, el devine un personaj cu fiecare articol pe care îl scrie. Un personaj mai mult sau mai puţin talentat, mai expresiv sau nu, dar un personaj, propriul său personaj. Cu replică, cu monolog, cu obsesii şi vanităţi şi — mai mult ca sigur cu secrete şi, deci, interese. S-a recunoscut în sfîrşit că avem nevoie de „filme de autor", de ce nu am avea nevoie de „articole de autor ?" Creaţia este şi o marcă a gazetăriei.

Interviul cîştigă teren. În mare parte el a contribuit la **electrificarea** presei. Drumul de la simpla conversaţie la magia spectacolului gazetăresc e cunoscut doar de iniţiaţi. Formula personală e netransmisibilă, experienţa însă, da.

— Ecaterina Oproiu, cum „se face" un „interviu de autor" ?

— Vreţi să-mi cereţi o reţetă ? Nu ştiu să v-o dau ! Poate aş putea să vă dau... să zicem... cîteva sfaturi. Întotdeauna cînd se afla în faţa unor oameni tineri, foarte tineri, aşa cum sînteţi dv., pe cei,

ANGELA LAZAR

(Continuare în pag. a 4-a)

„NU PENTRU ŞCOALĂ, CI PENTRU VIAŢĂ ÎNVĂŢĂM"

Dictonul latin „Non scholae sed vitae discimus" găseşte mai mult decît oricînd acoperire în acest timp istoric românesc, cînd şcoala, într-adevăr, făcută în sine şi pentru sine, ar fi o aberaţie, şi cînd, în afara vieţii, ea ar fi un nonsens.

Societatea românească a schiţat, prin Conferinţa Naţională, direcţiile dezvoltării sale pînă spre anul 2000. În perspectiva acelor ani, şcoala noastră poate privi cu real interes, propunîndu-şi soluţionarea unor mari probleme fundamentale, dar neuitînd nici rezolvarea aşa ziselor probleme mai mici, de moment, care pot atinge însă pozitiv sau negativ mersul ei înainte.

Ceea ce reiese din cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, la deschiderea anului universitar de la Cluj, este clarviziunea unei orientări a şcolii româneşti spre realităţile sociale, spre legarea învăţămîntului de cerinţele vieţii.

De altfel, în contextul economic şi social al României de azi, activitatea şcolii poate deveni utilă şi poate crea o perspectivă numai slujind interesele societăţii noastre, acestea fiind criteriul suprem al valorii oricărei şcoli. Fără o perspectivă generală a dezvoltării şi dorinţelor societăţii, şcoala ar cădea în cel mai cras indiferentism.

De la şcolile în care cultura generală teoretică nu dădea altceva sufletului adolescent decît o viziune îngustă, nepracticistă, asupra vieţii, şcoala românească va putea ajunge, în urma schimbării esenţiale propuse de clarviziunea partidului nostru, la un dialog strîns şi continuu cu existenţa cotidiană, cu realitatea. Şcoala, românească de azi şi de mîine va trebui să ridice nu numai nivelul său teoretic şi ştiinţific, ci şi nivelul său practic, prin legarea sa cu producţia imediată. Aceasta nu va însemna o cantonare a şcolii în ceea ce este efemer şi perisabil, ci în înseşi fundamentele esenţiale ale societăţii, realităţile economice.

Şcoala românească, în perspectiva ideilor generoase lansate de conducerea partidului şi statului nostru, de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, poate fi capabilă de o modernizare rapidă, de dirijare a eforturilor sale în direcţiile cheie, spre care tinde întreaga evoluţie a societăţii noastre socialiste.

Dar şcoala românească nu va însemna numai legarea studiului, legarea elevului şi studentului, de realităţile economice şi sociale prezente şi imediate. Şcoala mai înseamnă şi formarea unei conştiinţe politice cetăţeneşti a tînărului elev sau student. Cunoştinţele legate de o ştiinţă, de o teorie ştiinţifică, de o şcoală ştiinţifică nu ajung în conturarea unei personalităţi întregi şi robuste de viitor cercetător, inginer, medic, profesor. A fi un viitor specialist întreg, inseamnă a porni, paralel, şi la o activitate asupra sufletului, asupra conştiinţei politice şi etice, a tînărului de azi. „Avem datoria să pregătim tînăra generaţie atît din punct de vedere al cunoştinţelor de specialitate, cît şi din punct de vedere politic, ideologic, astfel ca tînărul de mîine, noua generaţie, să poată duce în mod sigur înainte cuceririle înaintaşilor, să ridice pe noi culmi civilizaţia socialistă, să asigure viitorul luminos al patriei noastre" se spune în amintita cuvîntare de la Cluj.

Răspunderea faţă de tinerele vlăstare ale patriei este însăşi răspunderea pentru viitorul acestui pămînt românesc, a societăţii noastre socialiste. Formarea unei etici, a unei morale deplin conturate, va trebui să meargă mînă în mînă cu înţelegerea rolului în ştiinţă, în societate, în producţie, a tinerei generaţii. Cînd, mîine, ea va fi chemată la a duce mai departe strădania pe care azi o depune ţara întreagă, ea va trebui să răspundă prezent într-un singur glas.

ION ARIEŞANU

Interogaţie majoră

Icarus, fiul lui Dedal, este simbolul aceluia ce vrînd, într-o supremă încordare a voinţei de înălţare, să atingă minunea de aur a soarelui, se prăbuşeşte nu fără o ascunsă voluptate a propriei sale îndrăzneli, în timp ce trupul său, pe care se prelingea acum ceara amăgitoarei încercări, se cufunda în valurile răcoroase ale mării. Şi poate că în acest „zbor invers" Icarus şi-a găsit adevărata lui dimensiune, aceea de „corupere" a limitelor propriului său trup şi spirit, prin jertfă, supremă dăruire umană, în toate cele şi pentru toţi deopotrivă pilduitoare. Căci, în zborul acesta al cugetului şi al trupului, eroul nostru a şi răspuns *deodată* şi pentru *totdeauna* la interogaţia majoră, atît de sfîşietoare şi întinsă ca aripile mult visate pe care *acum* şi *aici* el, Icar al evenimentelor tulburătoare ce au loc în fiecare clipă pe aceste plaiuri de legendă, le desfăşoară într-o amploare de cîntec unanim.

De ce şi pentru cine scriem ? E suficient să ne aruncăm privirea în jurul nostru, la înflorirea superbă a destinelor umane, împletite cu tot atît de vajnică şi veşnic trează conştiinţă a celor ce cu sarea înţelepciunii la tîmple desenează cu roşu aprins viitorul acestui popor dîrz si bun, şi, cu aceeaşi voinţă de înălţare ca a Icarului legendar, de aici, de pe Culmile Carpaţilor să ne desfăşurăm zborul spre infinitele tării ale cugetului şi poeziei.

De ce şi pentru cine scriem ? Iată interogaţia majoră a celui ce aplecat peste roua cuvintelor, cu calda lui răsuflare, trece în cîntec şi vers tulburător soarele şi iarba apele şi păsările acestui pămînt. Şi oamenii îl ascultă cu luare aminte, îşi recunosc cîntecul în propriul lui cîntec şi zborul în propriul lui zbor ; şi el, poetul, va trebui să le răspundă mereu cu aceeaşi flacără de omenie în ochi, cu aripile larg deschise, ca într-o înălţare cosmică a tuturor năzuinţelor lor —, el, romantic Zburător al nopţilor pline de vise, făurar statornic al atîtor minuni.

De ce şi pentru cine scriem ? Pentru că toate aceste minuni există şi aparţin cu dreapta legiuire acestui popor dîrz şi harnic şi bun.

DUŞAN PETROVICI

ZAHARIA STANCU LA 70 DE ANI

Poeticitatea prozei lui Zaharia Stancu

— Idei pe marginea unei poetici a prozei —

Relectura și analiza prozelor lui Zaharia Stancu nu este un gest festiv, de circumstanță, ci autentic act critic, oferind teoreticianului literar inepuizabile resurse.

Despre **literatura** lui Z. Stancu s-a scris mult și totuși puțin. Afirmația nu se vrea figură retorică (devenită de altfel loc comun al orgoliului critic) menită să incite spiritele, anunțînd că cele ce vor urma au statut de prim și ultim adevăr. Ea (afirmația) are totuși o bază obiectivă, pe care o vor argumenta următoarele observații.

Majoritatea studiilor despre proza lui Z. Stancu (și a mai tuturor prozatorilor români) s-au obstinat în a considera respectivele texte **literare** ca pre-texte pentru descifrarea unui anume tip de discurs (sociologic, psihologic, filozofic, etic. etnologic etc.). Era astfel escamotat în acest efort de „traducere" la propriu și la figurat tocmai ceea ce conferise valoarea **literară** prozei, și anume discursul literar în complexitatea articulațiilor sale.

Credem că genul de proză practicat de Z. Stancu poate fi abordat cu mari șanse de reușită din acest unghi. Aceste proze nu sînt însă niște spații inerte, cărora li se pot adecva mecanic unele idei din recentele cercetări de poetică a prozei ; ele sînt spații dinamice, care degajă analizei un mecanism de o complexitate originală, apt nu numai să recepteze, ci să și genereze idei pentru o asemenea poetică.

Ceea ce frapează la prima lectură a acestor texte este fuziunea imperceptibilă a epicului cu liricul (observație prezentă, nu însă și argumentată adecvat în mai toate studiile). Această interferență descrie zona cea mai propice unor idei pe marginea unei posibile poetici a prozei ; mai precis, ea descrie o zonă care, rămînînd în exclusivitate la nivelul verbal al textului, favorizează studiul raporturilor ce se stabilesc între cele două planuri fundamentale ale enunțului : **planul referențial** și **planul literal.** Vom înțelege, după Țvetan Todorov, prin **referență,** „capacitatea pentru semn de a evoca altceva decît el însuși", iar prin **literalitate,** „capacitatea pentru semn de a fi simțit în el însuși și nu ca trimitere la altceva". „Cuvintele-acțiune" care aparțin planului referențial transmit informații, au o mare transparență a sensului, în timp ce „cuvintele-povestire" care aparțin planului literal, sînt o manifestare a limbajului considerat în sine ; ele sînt proba artei celui care povestește, a plăcerii pure pe care o pot genera armoniile secrete ale limbajului prozei. Transmiterea informației, satisfacerea apetitului unui lector dornic de acțiune, de „istorie" (narațiune), trec în acest caz un plan secund ; nu sînt însă anulate. Cele două planuri au fost transformate în argumente capitale pentru a delimita poezia de proză în aproape toate studiile de specialitate. Opiniile vizează în acest caz, într-un fel sau altul, caracterul instrumental, referențial, al limbajului prozei, ceea ce nu este, după părerea noastră, pe deplin întemeiat.

Proza lui Z. Stancu este poate unul din cele mai vizibile teritorii pe suprafața cărora opoziția referință (literalitate, proză) poezie se abolește. Toate romanele sale sînt, la o primă lectură, eposuri, care pot fi oricînd apropiate prin cantitatea evenimentelor narate, prin foamea de acțiune a eroilor, de epopee, roman cavaleresc sau roman picaresc. Dar nici unul din aceste eposuri nu se prezintă în stare pură, nu e o simplă serie evenimențială.

Ithaca, spre care înaintează sufocați de fapte, de istorii, acest Ulise solitar care e Darie sau acest Ulise colectiv care e șatra, nu e un loc anume în lume, ci e **acest loc care e cartea.** Bucuria nu e însă a **naratorului** Darie care **spune** trăind evenimentele, ci a **povestitorului** Darie Stancu care **scrie** evenimentele, pentru pura plăcere de a le **de-scrie.**

Descrierea este această zonă în care cuvîntul și cel care-l povestește nu simt presiunea referenței, riscul adevăratului sau falsului, ci dulcea tihnă a divagației estetice, fără nici o utilitate în înaintarea epicului. (Notă : descrierea e înțeleasă aici în accepțiunea vechilor poetici, ca non identitate între succesiunea cuvintelor unui enunț și succesiunea elementelor lor de referință). Așadar, descripția aparține planului literal, după cum narațiunea aparține celui referențial. Atunci proza lui Z. Stancu este, la gradul cel mai înalt de generalitate, **descripție a narațiunii.** Această subordonare a referenței planului literal este doar premiza poeticității prozei lui Z. Stancu; ea nu-l distinge însă de autorii tipurilor de romane amintite, fiind mai mult o premiză teoretică. Specificitatea (originalitatea) prozei sale poate fi demonstrată prin demontarea mecanismului acestui raport, operație care ar putea prezenta, în limitele spațiului tipografic, de care dispunem următoarele coordonate.

Deși problema în discuție ar necesita în prealabil un lung excurs asupra genurilor literare, vom aminti doar cîteva din elementele care transformă proza lui Z. Stancu într-un text aparte, mediator al epicului și liricului. Ar fi, în primul rînd, o anume **puritate a enunțului,** o centrare a sa narcisiacă. El se spune, sau este spus. Nu întîlnim aproape nici o probă a efortului discursului din romane de a se constitui în proces de enunțare care spune textul. **Desculț** și **Ce mult te-am iubit** (fapt cu multiple semnificații) sînt edificatoare în această privință. Procesul enunțării ar genera normal o netă opoziție între narator, povestitor și personaj. Unicitatea romanelor amintite stă în abolirea opoziției printr-o serie de identificări și înglobări a celor trei elemente și, ca atare, abolirea opoziției mai generale dintre enunț și enunțare. Enunțul se centrează atunci asupra lui însuși, conferind prozei o dimensiune care definește poezia. Darie are în primă instanță statut de personaj prin funcția pe care o deține, raportîndu-se la celelalte personaje. Apoi, în calitate de narator, el dispune de celelalte personaje și de sine ca personaj, ca un potențial autor omniscient. Funcția de povestitor le înglobează pe cele amintite : Darie e scriitorul acestor cărți, pentru că el e descriptorul narațiunilor pe care le figurează, comportîndu-se astfel ca un singular eu liric, care învăluie enunțul și înaintează odată cu el. Discursul poetului e în exclusivitate enunțul.

Am afirmat deja (la modul teoretic) că în cazul „prozei lirice", narațiunea e subordonată descrierii, planul referențial celui literal. Acest raport de subordonare ia în prozele lui Zaharia Stancu forma specifică a înglobării. Semnificative nu sînt inserturile lirice în sine (fragmentele care descriu chiar un spațiu tipografic asemănător poemului), nu „figurile" integrate în proză și nici cuvintele cu încărcătură poetică. Dacă ar fi astfel, între proza lui Stancu și cea a unui Ionel Teodoreanu, n-ar exista nici o deosebire. Semnificativ e faptul că ne găsim în prezența unei **figurări continue,** a unei permanente înglobări a planului epic de către cel liric. Proba fundamentală a acestei afirmații stă în tipul de lectură (tipul de demontare) pe care-l solicită acest mecanism. Orice elan spre epic al lectorului este frînat prin procedee amintind structura poemului. În primul rînd, fragmentarea. Deși fiecare capitol are în subteran o mare respirație epică, fiind o amplă desfășurare de acte, el nu poate fi lecturat ca atare. Fraza uriașă pe care el o reprezintă se alcătuiește prin **juxtapunere** dintr-o mulțime de **propoziții principale,** amintind procedeul poematic al colajului. Aceasta derutează conștiința lectorului care solicită deobicei epicului o succesiune evenimențială lineară, subordonată unor principii logice, cauzale și temporale conforme planului referenței.

Analiza pe care am întreprins-o nu are pretenția de a fi epuizat demontarea mecanismului prozei lui Zaharia Stancu. Ea a propus doar o posibilă modalitate de abordare a acestei proze pe care viitoarele studii de poetică o pot aprofunda.

ADRIANA SIMLOVICI

Poetul, la vîrsta de aur

„Unii spun despre mine că sînt un poet rătăcit în proză", mărturisește undeva scriitorul dînd glas unei prime admirații, aparent exclusiviste pentru proza celui pe care ochii scrutători ai multor iubitori de poezie l-au descoperit a fi, mulțumită unei creații lirice comparabile, Esenin al poeziei românești.

Ca pentru a anihila preponderența, romancierul se destăinuie : „Niciodată nu m-am despărțit de poezie. Aceasta o știu bine toți cititorii mei. Sînt doar atîtea pagini de poezie în romanele mele, de la „Desculț" și „Dulăii" pînă la „Șatra", „Ce mult te-am iubit" și „Vîntul și ploaia".

Prozatorul a cărui operă a făcut ocolul lumii „în conduri de aur" și-a făcut intrarea în literatură prin poezie. Faima i-au adus-o, pentru prima dată, versurile — cele publicate la prestigioasa revistă din vremea tinereții sale, „Adevărul literar și artistic". Ele i-au conturat universul spiritual, crezul artistic puternic, păstrat cu sfințenie în timp, nealterat de-a lungul a cinci decenii de creație fără intermitențe.

Coordonatele lirice ale „Poemelor simple" (1927) pentru care poetul Zaharia Stancu obținea Premiul Societății Scriitorilor Români, ale plachetelor „Albe" (1937), „Clopotul de aur" (1939) „Pomul Roșu" (1940) „Iarba fiarelor" (1941), „Anii de fum" (1944), rămîn aceleași, dar mult amplificate, cristalizate, printr-o viziune de înaltă și certă valoare poetică, în poezii de dată recentă, cele adunate sub titlul „Cîntecul lebedei" și volumul „Cîntec șoptit"

Poetul și-a păstrat peste decenii intactă trăirea puternică incomensurabilă dragoste de viață, neliniștea în căutarea absolutului, dorința de pătrundere a tainelor din un[illegible] de argint, de la [illegible]mînt la lună / Pod de argint, de la lună la soare. [illegible] Din creștetul cerului în sania lunii / Cu dragostea mei pe drumuri stelare. // Pod de aur de la lună la soare. / Pod de aur de la stea la stea. / Cu nava rotundă a pămîntului / Umblu prin spații cu dragostea mei". (Pod de argint).

Poetul respiră prin toți porți ființei sale ritmul vieții contemporane : „Voi zile, voi nopți. / Vă trăiesc înmiit. / Cireș înflorit, / Cireșii mei copți". **În epoca vitezei, el ar dori să fie un lup uriaș, un lup-timp, care să mănînce dintr-odată chiar timpul, pentru a străbate în goană spații, universuri** (Lup).

Explicarea sensibilă a esenței vitale ia, în poezia lui Zaharia Stancu, forma unui panteism liric ce dă naștere în anii maturității creatoare acelor versuri unice prin laconismul lor : „..... poate viața o fi o flacăra, / o flacără albă / o flacără gălbuie, /o flacără roșie, / cine-o aprinde și de ce o aprinde ? / Cine o stinge și de ce o stinge ? / Întreabă iarba, întreabă luna, întreabă păsările pădurii. / Și peștii uriași ai oceanelor..." (Ce-o fi viața ?).

Contactul cu realitatea este în cazul poetului nemijlocit de factură senzorială, așa după cum aceasta este percepută în toate aspectele ei ca existență obiectivă, tangibilă. El rezultă într-o lirică de iz păgîn și autohton, a cărei ritm nu arareori ne evocă imagistica eseniană (Căruța, Caii) **În timp ce acuratețea efuziunii din „Iepuri roșcați" și „Ploaia de vară" ni-i amintește pe imagiștii americani, Robert Frost și Carl Sandburg.** „Ploaie de vară, / ploaie de vară / Pînă diseară / Să ploi / Peste noi / Să ploi / Pentru noi / Că sîntem toți goi"

Parcurgînd într-un act de admirație nedisimulată acest rod ultim al unei strădanii poetice de mai bine de o jumătate de secol, avem revelația unei creații ce-și atinge astăzi deplinătatea.

„Poate acum îmi trăiesc vîrsta de aur
Poate acum și numai acum.
Poate acum și numai acum
Deplin îmi trăiesc vîrsta de aur".

MONICA DAVID

Zaharia Stancu despre sine și despre aceste ținuturi

În 1969, cu ocazia festivităților prilejuite de aniversarea a 20 de ani de la apariția primului număr al revistei *Orizont*, acad. Zaharia Stancu, președintele Uniunii Scriitorilor, a fost invitat în mijlocul studenților Facultății de filologie. Reproducem din revista *Forum* a Universității din Timișoara un fragment din răspunsul domniei sale la întrebarea legată de relațiile întreținute cu această zonă a țării.

„Am trecut prin Banat întîia oară, așa cum am arătat în romanul meu *Jocul cu moartea,* în toamna anului 1917, într-un lung tren încărcat cu vite, pe care nemții îl duceau soldaților care țineau în Macedonia front în fața armatelor franceze, comandate în acel timp de generalul Saray.

Era o toamnă atît de frumoasă ca toamna pe care o trăim zilele acestea, dar era o toamnă foarte întunecată. De fapt, România era în acel timp, pe trei sferturi ocupată de armatele imperiale ale lui Wilhelm al II-lea, împăratul Germaniei și de armatele austro-ungare ale bătrînului împărat de la Viena, Franz Josef.

Am trecut numai prin gara Timișoara. Mi-a făcut o impresie foarte puternică acest oraș, care nu arăta pe atunci așa cum arată azi. Era un oraș mult mai modest decît cel în care trăiți dumneavoastră. ... După ce am întemeiat în 1932 revista care se chema *Azi*, am organizat un lung turneu de conferințe și de șezători literare, la care am poftit să ia parte toți colaboratorii de atunci ai revistei *Azi* și toți scriitorii din orașele pe care le-am vizitat. A fost anul 1933, anul în care de fapt eu am văzut foarte de aproape Timișoara, pentrucă, după cîte îmi aduc aminte, am stat aici nu o zi, ci mai multe, iar din grupa noastră făceau parte scriitorii care trăiau atunci în Timișoara. Dintre acești scriitori a mai rămas în viață Constantin Miu Lerca și, probabil, un tînăr scriitor pe atunci, care era militar, dar despre care eu nu mai știu mare lucru, Grigore Popiți.

Șezătoarea noastră de la Timișoara a avut un foarte mare succes în public, conferința ținută de un tînăr scriitor, care pe atunci era și ziarist, a fost foarte atent ascultată iar lecturile noastre din versurile pe care le scriam în acel timp au fost primite la Timișoara de către auditor cu un mare interes și cu multă plăcere.

Nu voi uita niciodată ropotele de aplauze care urmau după fiecare recitare. Mai tîrziu, ocupațiile mele jurnalistice sau scriitoricești nu mi-au mai îngăduit să vizitez această parte a țării. Am venit după foarte mulți ani și anume în toamna anului 1945 cu un grup de scriitori în Ardeal și în Banat și în toate orașele vizitate am ținut conferințe.

Din grupul celor care mă însoțeau în acest turneu scriitoricesc prin Transilvania, făceau parte scriitorii Gala Galaction, Alexandru Cazaban, dramaturgul Mihai Sorbul, Mihail Celarianu, Horia Furtună, Dumitru Corbea și alții.

Am mai trecut pe aicea în drum spre Belgrad, o dată sau de două ori, și, de fapt, acum este a treia oară cînd am venit să trăiesc cîteva zile la Timișoara.

Legăturile mele sufletești cu Banatul și cu acest oraș sînt legate în primul rînd de prima călătorie pe care am făcut-o pe marginea acestui oraș, în timpul primului război mondial, și anume, cum spuneam adineaori, în toamna anului 1917".

Structuri și motive în poezie sau o generație poetică [I]

ACTUALITATE LITERARĂ

Ceea ce mi se pare remarcabil la poeții tineri de azi e că există obsesii comune, note care revin, o structură lirică în formare. Sînt simptome ale modernității în generație dominate de conștiința mitului. Viața lor spirituală coagulează perpetuu, constituindu-se dacă nu în sisteme poetice închegate, atunci în cîteva metafore-cheie cu sensuri estetice, gnoseologice profunde: la Nichita Stănescu se cheamă „Hiperboreea", și „Ptolemeu", se cheamă „Necuvintele", și... „România", la George Alboiu: „Valea plîngerii", „cel pierdut", „Cîmpia Eternă", la Ion Gheorghe: „Manimazos", „Pustia" la Ion Alexandru, „fîntîna somnambulă" e sintagma preferată a lui Adrian Păunescu iar Gabriela Melinescu se simte în „interiorul legii". Conceptele sînt vii, au un interior secret, mustesc de semnificații și e destul să le atingi cu gîndirea spre a le face să vorbească. Este aici un pathos al sensurilor inculcate de fiecare autor, o muzică discretă a esotericului care fac poezia nearidă.

Nostalgia „purificării", patima absolutului, imposibilului fac de asemenea efigia colectivă de la Nichita Stănescu și pînă la George Alboiu și Ion Alexandru, prin Dan Laurențiu și Mircea Ciobanu. Cele văzute sînt perisabile, efemere, cele nevăzute sînt permanente, eterne și acționează cu o forță de seducție irezistibilă asupra intelectului, captîndu-l în cele din urmă. Drumul poetului e ireversibil, aventura spirituală continuă la infinit, omenescul existînd ca infinit potențial iar poezia fiind una din formele lui de actualizare. E un îndemn la neodihnă, la o inegalabilă înălțare umană prin idee, la compasiune perpetuă pentru că jertfa sa e deliberată, de bună voie. Rostul ei e de a ferici omenirea.

Prin exemplul său, artistul îi îndeamnă pe muritori să depășească îngrădirile materiale lumea finită, limitarea. Propoziția fundamentală a acestei etici a fost rostită; întrebarea cade miraculos, divulgînd aceea apetență intraductibilă de nevăzut și necunoscut: „Ce ați ieșit să vedeți în Pustie / Au trestie bătută de vînt / Sau ce ați ieșit să vedeți?".

O primă ficțiune a înaltului, a desăvîrșirii a absolutului la poeții tineri o găsim în „11 elegii". Odiseea eului liric e de a atinge Hiperboreea („Elegia a opta, Hiperboreeană"). „Zona mortală / a mai marilor minții", Hiperboreea e teritoriul metafizic, spațiul cugetării pure, utopia ce a chinuit de-a pururi imaginația însetaților de necunoscut, de esențial, de etern. Domeniul zăpezii veșnice „La Hiperboreea... ne vom cufunda pe sub gheață în apă" semnifică absolutul gîndirii, răcoarea de ghețar a ideii. Aici e suspendată viața, tendința ei de autoproliferare. Ordinea e eleată: „idealul de zbor s-a-ndeplinit aici", timpul nu mai e epic, gîndul se conservă pur, neadulterat. Abia acum, în starea de nemișcat a devenit cu putință mirajul ideii.

„Ptolemeu": încă un pas spre concept! Trăim într-un secol hipermașinizat — familiarizează artistul —, epoca e aceea de dezvrăjire a lumii, epoca explicației cauzale, epoca lui „de ce?". Evoluția gîndirii însăși atentează perpetuu la integritatea limbajului poezesc: noțiunile devin tot mai abstracte ca formă și tot mai concrete în conținut. Opțiunea poetului este „trecerea de la noțiuni la poezie". Modul este unul utopic, cel ptolemeic de a recepta lumea, cu care autorul se simte solidar: „coautor al marelui Ptolemeu" („Atmosfera").

La Nichita Stănescu „Ptolemeu" devine o tautologie a aceluiași mod de a afirma neverosimilul, bunul simț, o lume de o vîrstă mitică plină de eresuri, naivități și candori infantile. Prin toate acestea, celebrul astronom e sustras anecdotei, istoriei, plasat în mit, ne-murit, prin idee: „Cînd s-a născut Ptolemeu / pămîntul nu era în nici un fel, / cînd a murit / pămîntul era drept ca palma". („Despre viața lui Ptolemeu")...

Ipostazele lui Ptolemeu sînt și ipostazele poeziei.

Generozitatea e a riscului, victima s-a găsit, marele gînditor e elementul de eroare, „minciuna" necesară afirmării adevărului: „El e necesar tot timpul / pentru că el este cel mai bun învins / Fără el nu se poate nimic, / căci fără minciună / adevărul nu ar avea nici un rost" („Pledoarie"). „Adevărul" ptolemeic se arată flexibil, ne-dogmatic, bunul simț premerge rațiunea iar aceasta justifică, legitimează „următorul bun simț". „Eu sînt următorul bun simț — conchide poetul. Identitatea de destin e trădată, spiritul ptolemeic rămînînd prin perpetuare sublim și ingenuu.

„Necuvintele" s-au făcut anunțate în „Laus Ptolemaei". Ostilitatea împotriva cuvintelor șablonizate prin convenția rațiunii devine acum o opoziție la orice cuvînt, o revoltă împotriva lui A — începutul vorbirii: „și vreau să nu mai exiști / ca să fiu liber de vorbire" („Pean"). Prin cuvînt ființa umană se refuză nu doar stării de increat ci, în primul rînd stării paradiziace, poetice. Redescoperirea „necuvintelor" e o sinonimă cu redescoperirea poeziei. „Necuvintele" (cuvintele-lucruri, cuvintele-obiecte) mustesc de semnificații poetice latente, sînt pline de sevă, proaspete, zemoase; comunicarea a ajuns exclusiv metaforică și se face prin limbajul secret al fenomenelor: „El a întins spre mine o frunză ca o mînă / cu degete. / Eu am întins spre el o mînă ca o frunză / cu dinți. / El a întins spre mine o ramură ca un braț. / Eu am întins spre el brațul ca o ramură. / El și-a înclinat spre mine trunchiul / ca un măr. / Eu mi-am înclinat spre el umărul / ca un trunchi noduros. / Auzeam cum se-nteţeşte seva lui bătînd / ca sîngele. / Auzea cum se încetinește sîngele meu / suind ca seva. / Eu am trecut prin el. / El a trecut prin mine. / Eu am rămas un pom singur. / El / un om singur". („Necuvintele").

Cu volumul „Un pămînt numit România", poetul fantast și vizionar din „11 elegii" și „Oul și sfera", din Laus Ptolemaei" și „O viziune a sentimentelor", cel din „Unsprezece feluri de a-ți pierde lumea", își pune în valoare o nouă coardă a talentului său, atacînd o temă de maximă dificultate: lirica patriotică. În ce are mai bun această carte, dincolo de unele versificări făcute cu abilitate, ne dezvelește un ținut înfășurat de legendă: fluviile poartă la vale scheletele împresurate de pești ale eroilor căzuți în cutare bătălie istorică („Oase de oameni"), pietrele și potecile călcate de piciorul soldaților, fluviile îngînate de zgomotul armelor lovite de șold, trecătorile munților prefăcute în capcane de războinici („Un aer istoric") te întîmpină la tot pasul grele de mărturii istorice; din adîncurile gliei înțesate de trupuri („pămînt de oase străluminînd") răzbate pînă la noi corul predecesorilor, reviifiindu-ne permanent sentimentul continuității și sentimentul istoriei („Grosimea pămîntului", „Un pămînt numit România"). Istoria vie a neamului cu faptele de viață și cu faptele de arme ale oamenilor, cu monumentele de cumpănă — cînd dreptul nostru la supraviețuire era așezat sub semnul întrebării — și cu cele de liniște și comuniune cu natura scrijelită în monumente, ctitorită de domnitori în zidiri mînăstirești, pentru ca memoria pămîntului să nu se oblitereze („Mutarea în lup"), devine un prilej de adîncă vibrație patriotică, atingînd inefabile adîncituri sufletești. Impresionează, în primă linie, gestul total al dacilor și agathyrșilor, mai apoi al succesorilor lor, care n-au stat o clipă pe gînduri, n-au pregetat un minut să apere și să ude cu sîngele lor posibilitatea de a trăi în acest spațiu numit „România". Superbă jertfă, explicată apodictic de către poet prin legămîntul organic, ancestral cu lutul străbun: „Nu se poate nega / dreptul națiunii la vatra sa". Impresionează deci fibra etică de o rezistență și de o vechime, excepționale.

Radiografia morală debutează cu Deceneu, la insistențele căruia — spre a întări brațul luptătorilor, spre a le menține trează atenția —, sub Burebista, are loc stîrpirea viței de vie („Un aer istoric"), debutează cu agathyrșii (dacii din munți) care, după informația lui Pârvan din „Getica", versificau legile și le cîntau pentru a le ține minte pe de rost, trece prin Posada și prin Rovine, prin Călugăreni și Podul-Înalt, prin Plevna, prin Mărășești, Mărăști și Oituz, prin Munții Tatra („N-au murit în zadar"). Esențială e opțiunea lor. Opțiune cumplită! Cît va fi însemnat și ce va fi însemnat viața pentru ei, astăzi ne întrebăm tot mai rar. O candelă stăruie însă aprinsă în cugetele noastre și, ca o verificare morală ne simțim mîna deprinsă, cu sfială, cu pioșenie, s-o îngrijească, să-i perpetueze flacăra inalterabilă în conștiința celor de azi și de mîine. Acesta este și gestul ritualic pe care poetul însuși ne îndeamnă să-l săvîrșim..

Sînt toate acestea — și țărîna patriei — mume, doldora de depunerile secolelor, și munții și rîurile ei pline de evocări istorice, și monumentele și ctitoriile domnești ridicate de mînă omenească, apte să facă dovada demnității perpetue în timp, și lecția de etică și patriotism a antecesorilor și, în fine, unitatea sufletească a poetului (și prin extensie: a noastră, a tuturor) cu locurile, în perimetrul cărora s-a scris istoria națională — elemente suficiente care contribuie la închegarea unei schițe de profil liric. Ba mai mult, a unui concept: a conceptului de „România".

ION ANGHEL

Amintiri literare (Ion Minulescu)

EVOCĂRI

Pe Ion Minulescu l-am cunoscut, în anul 1923 la Arad, cu ocazia primei șezători literare a Societății Scriitorilor, după Unire; cînd alături de Ion Pillat, Mircea Rădulescu, Cincinat Pavelescu, Ion Minulescu, Alfred Moșoiu, Victor Eftimiu, Gh. Brăescu, Al. Cazaban și Alexandru T. Stamatiad am cetit și eu pentru prima dată, versuri. Cunoștința cu autorul „Romanțelor pentru mai tîrziu" a fost fără urmări, ceea ce nu pot spune și despre șezătoarea literară, de la Timișoara, în anul 1932 după care, cu ocazia banchetului dat în restaurantul „Palace", m-a împins necuratul să citesc următoarea parodie după poezia „Celei care minte":

Nu mă-nfior de o minciună...
Cunosc povestea ta și de-aia
Plec fără griji și-oi sta o vară
Întins pe plaje la Mamaia!
Cînd te-am cules știi foarte bine:
Erai mai goală ca Venera!
Te-am îmbrăcat, te-am dus cu mine
La Capșa în cofetărie
Și, cînd ne-a fost sortit să fie...
Ajunși acasă-n cinstea ta —
Am stins lumina din veioză
Și, ca să-mi potolesc tot oful,
Ți-am scos ciorapul și pantoful;
Ți-am pus în păr o tuberoză
Și cu parfum de brad ți-am dat
Pe gîtul, care îmi părea
Că e un tot de trup bronzat,
Ca al contesei Yaka-Na!

Că am fost întrerupt în mai multe rînduri de Minulescu, dar fără rezultat, faptul se datorește majorităților celor de la banchet, care mă îndemnau să citesc mai departe, stîrnindu-se un adevărat rîs homeric. Spre seară am fost invitații generalului Dragalina, comandantul garnizoanei. Cum generalul fusese informat de cele petrecute cu ocazia banchetului, a insistat pe lîngă Minulescu să-mi dea voie să recitesc parodia. În timpul cetitului s-a rîs atît de mult, că la un moment dat chiar Minulescu a început să rîdă, ca la sfîrșit să mă îmbrățișeze și să-mi zică: „Măi Negurică, te iert, pentru că mi-am dat seama că parodia place tot la fel ca poeziile mele" și de atunci numai Negurică îmi zicea.

De cîte ori trecea prin Arad nu mă da uitării și venea bucuros la o cafea turcească și-o dulceață, în afară de mure, de care nici nu vroia să se atingă. Cu ocazia unei vizite, fiind de față și o prietenă a soției mele, a fost rugat să recite cîteva poezii. Dar în loc de cîteva a recitat toate poeziile din cele două volume: „Romanțe pentru mai tîrziu" și „De vorbă cu mine însumi", bînd între timp trei cafele și servind tot atîtea dulcețuri.

Împreună cu Ion Minulescu am participat la 34 de șezători literare și din cele petrecute cu ocazia acestor șezători, voi aminti numai două. Mai întîi pe cea de la Orăștie. Șezătoarea a avut loc în una din sălile liceului „Aurel Vlaicu" al cărui director era profesorul Damian. După ce fiecare dintre noi: Victor Eftimiu, Ion Minulescu, Al. Cazaban, Paul Constant și subsemnatul am cetit versuri și proză, directorul liceului a găsit de bine să ne dea la fiecare cîte o coroniță de laur.

În loc de mulțumire, Ion Minulescu s-a revoltat spunînd că scriitorii nu sînt elevi de școală, ca să le acorde coronițe drept premii! A trebuit să intervină Victor Eftimiu care aplanînd incidentul tot Minulescu a fost acela care a spus: „Îmi pare rău de ce-am spus, că dacă mă gîndeam bine, îmi aduceam aminte că și Antoniu a primit tot o astfel de coroniță de la Cleopatra!

Din această întîmplare se poate vedea cît era de impulsiv Minulescu și cum tot atît de repede își revenea.

Și acum cele întîmplate la Roman, cu ocazia banchetului dat de autoritățile locale după șezătoare. Faptul s-a petrecut în vara anului 1943, cînd țara întreagă trecea printr-o gravă criză de făină.

Cum era și natural la banchet ni s-a servit mămăligă în loc de pîine și poate nu s-ar fi întîmplat nimic, dacă la una din mesele restaurantului unde a avut loc banchetul, nu erau trei, sau patru ofițeri germani, cărora li se servise pîine și încă foarte albă. Atît i-a trebuit lui Minulescu și să-l vedem sculîndu-se de la masă și adresîndu-se lui Eftimiu, plîngînd ca un copil: „Ia te uită Victore, cum noi în țara românească mîncăm mămăligă și bestiile de colo se hrănesc cu pîine!" Noroc că „bestiile" nu știau românește și nici unul dintre cei de față n-au scos o vorbuliță. Îmi aduc însă aminte că un general, care era la masa noastră, s-a dus la Minulescu și l-a sărutat!

Dar șirul amintirilor literare, nu se oprește aici.

AL. POPESCU NEGURĂ

Scriitori țărani

PETRU PETRICA

Petru Petrica din satul Cîrnecea, județul Caraș-Severin, împlinește la 4 octombrie 70 de ani. Cu toată vîrsta sa înaintată, mai activează în literatură, mai scrie și publică. Este un prozator de seamă al țăranilor cărturari din satele bănățene.

În tinerețe, a colaborat la diverse publicații periodice, în special la gazeta „Progresul" din Oravița, începînd din anul 1924.

A debutat cu schițe și nuvele, precum și cu cîteva piese de teatru pentru scenele de amatori, în care, într-un spirit educativ și critic, a scos în evidență fie frumusețea vieții de la țară, fie relele aduse în mediul rural de morala burgheză de la oraș.

În creațiile sale se remarcă setea lui Petru Petrica pentru dreptatea socială, gîndirea sa progresistă. A publicat literatură în revistele „Luceafărul" de la Timișoara, în anul 1936. Ca să-și poată scoate în editură proprie piesa de teatru în trei acte, „Păcate", tipărită la Oravița în anul 1941, a fost nevoit să-și vîndă unele bunuri din sărăcăcioasa lui gospodărie.

Piesa aceasta de moravuri bănățene a fost jucată de numeroase teatre sătești și a avut un larg succes. Recent a mai scris două piese, una cu titlul „Căsătorie flușturată", în două acte și un tablou cu subiect luat din viața a multor tineri de astăzi. Iar cealaltă este dramatizarea nuvelei cu titlul „În lume", scrisă de Ioan Popovici-Bănățeanu.

Petru Petrica n-a reușit să publice pînă acum tot ce a produs condeiul său. Din fecunda rodnicie a creațiilor sale literare se pot aminti în primul rînd un volum de schițe și nuvele intitulat „Chipuri din Banat", inspirate din viața satelor, precum și altul cu povestiri.

O prețioasă lucrare este manuscrisul volumului „Oameni și fapte din Banat" care prezintă, pe lîngă o valoare literară, și una documentară. Lucrează acum la întocmirea monografiei satului Cîrnecea. Opera de căpetenie a lui Petru Petrica este însă „Antologia scriitorilor, compozitorilor și oratorilor plugari din Banat", un manuscris voluminos de peste 600 de pagini, cuprinzînd portrete și date biografice, premiată recent la concursul de lucrări monografice organizat de „Satul socialist" din București.

Din activitatea ziaristică a lui Petru Petrica, mai ales din colaborarea sa la cele două publcații periodice scoase numai de țărani, la ziarul „Cuvîntul Satelor" din Timișoara și la revista literară „Zorile Banatului", redactată de poetul țăran Paul Târbătiu în satul Comoriște din Caraș, reiese orientarea sa progresistă din perioada interbelică. Gîndirea lui, formată într-un mediu de combativitate a țărănimii muncitoare din generația sa, a luat avînt de liberă afirmare în societatea noastră socialistă.

Lucrările sale mai noi, unele apărute în revista „Orizont" sau în cotidienele din această parte a țării, așteaptă să vadă lumina tiparului, evidențiind un condei înzestrat, în plină vigoare creatoare.

AUREL COSMA

logos

Eschil, restabilirea ordinei

Nu ne putem îndoi de faptul că începînd cu Tales toți gînditorii presocratici afirmă unitatea universului (Aetiu, II, 1, 2), o unitate de structură asemenea unor rosturi intrinseci. Desfășurarea nu se face la voia întîmplării ci în virtutea unei rînduieli proprii. Există o determinare a nașterii, existenței și pieririi care deși se urmează ca într-o succesiune de răsturnări cosmice păstrează totuși echilibrul, ordinea stabilită.

Cine anume a stabilit ordinea ?

Necesitatea va fi răspunsul lui Anaximandru ceea ce amintește Destinul cu care omul va duce un lung dialog început de un zeu, care va deveni mai tîrziu simbolul său, încheiat de făptura muritoare care-și va fi sieși, după multe frămîntări, destin. Iar dacă elementele ce compun lucrurile trebuie să dea socoteală și ispășesc unele față de altele nedreptatea comisă, după rînduiala timpului, restabilindu-se astfel dreptatea, adică ordinea perturbată, cu atît mai mult aceeași responsabilitate îi va reveni omului care va fi obligat să ispășească, la rîndul său, încălcarea legilor firii.

Acestei ordini nu i se pot sustrage nici zeii. Oricum am considera Moira, fie dreaptă măsură, justiție, destin, fatalitate, fie voința lui Zeus, voință de ordine ce se impune pentru că nu poate exista contradicție între cel ce veghează ordinea și hotărîrile proprii în legătură cu ea, fie că le-ar putea schimba dar le respectă totuși, reprezentînd ideea de ordine inexorabilă, este simbolul necesității unei rînduieli. Eschil o surprinde: *„Gîndirea sa domnește peste vîrfuri ; de-acolo de sus, desăvîrșește planurile sale înțelepte, fără să-și părăsească sacrul scaun"* (Hiketidele, 100-104), așa cum ideea a fost de altfel circumscrisă în spirit dacă nu și în literă de către filozofi : *Fără de trudă, cu gîndul puternic, el clatină totul"* ; *„Veșnic păstrează un loc ce-i același și nici nu se mișcă. Nu se cuvine nicicînd să se mute de aici într-acolo"* (Xenofan, frag. 25, 20).

Chiar dacă o considerăm o forță exclusiv naturală, nici acestei rînduieli a firii, acestei necesități proprii existenței, nu i se poate sustrage nimeni și nimic, altfel echilibrul ce stă la baza bunei rînduieli și unități a lumii s-ar destrăma Sau folosind gîndurile unui alt filozof, Anaximene, așa cum sufletul ne stăpînește pe fiecare, veghind la dezvoltarea lui, tot astfel și întregul univers cuprins de suflare și aer este guvernat, susținut în evoluția lui ciclică. Există un elan, chiar dacă neînțeles, îndemnuri proprii — chiar dacă însuflețite încă — ce fac lucrurile să fie așa cum ni se arată. Această forță este Dreptatea care le cumpănește toate : *„Chei ce închid și deschid le păzește amarnica Dike"* (I, 14), după cum se exprimă Parmenide amintind în alte versuri în legătură cu Dike și Legea, amarnica Nevoie, Destinul, Orînduirea, Necesitatea, toate voind să arate că existența își urmează calea riguros vegheată de un principiu al măsurării, echilibrului și ordinei peste care nu se poate trece.

Indiferent de implicatele mitologice ale acestor concepții, filozofii au în vedere în primul rînd planul ontologic. Existența, fie în ceea ce oferă simțurilor noastre, fie în cele ce există dincolo de cele perceptibile, fiind gîndite doar, cunoaște această lege în alcătuirile ei intime, urmînd-o pentru că este în firea lucrurilor, nu se poate altfel. Eschil are în vedere aceeași ordine proiectată pe plan universal dar privind cu precădere cele morale. Pentru el Zeus reprezintă principiul ordinii : *„Zeus văzduhul, Zeus pămîntul, Zeus cerul"*, în același timp principiu al tării : *„Nici o putere mai presus de zei nu este, și legea ei nu se supune altei legi mai tari, nici tron mai nalt să ne primească ruga"* (Hiketidele, 595 sq.).

Iar dacă toate în lume trebuie să se desfășoare după dreptate, Dreptatea fiind peste toate și de-asupra tuturor, atunci această dreptate nu poate fi decît Zeus. Iar măsura după care zeii înșiși se călăuzesc și trebuie să se conducă și omul este caracteristică. Sublinierea ei este făcută deopotrivă de filozofi și poeți, primii pe lanul generalizărilor abstracte, ultimii pe planul întîmplărilor mitice.

Și pentru că omul, în concepția grecească era de aceeași esență cu zeii și lucrurile, aceeași ordine sau aceeași bună rînduială trebuia să-i călăuzească și lui acțiunile : *„lumea-i aceeași pentru toate viețuitoarele"* (frag. 30), spune Heraclit, legea fiind pentru toți valabilă în egală măsură după cum reiese din frag. 135 al lui Empedocle.

ION MAXIM

INTERVIU DESPRE INTERVIU

(Urmare din pag. 1)

ca să zic așa, netineri îi apucă mania sfaturilor. Să zicem deci că un interviu este și o stare de inspirație. Te inspiră, trebuie să te lași inspirat de persoana cu care discuți. Unii interlocutori sînt făcuți să tacă, alții să vorbească. Așa că cei dintîi trebuie să fie provocați, iritați chiar, uneori șocați cu o întrebare în așa fel ticluită încît să-i scoată din mutism, iar ceilalți, limbuții, trebuie ascultați cu atenție, trebuie stat la pîndă în fața lor ca să nu te lași năpădit de fraze, de digresiuni, de plăcerea de a te auzi vorbind.

Dacă ar fi vreo rețetă, poate că ar fi rețeta adaptării. Două persoane trebuie să se adapteze una la cealaltă. Nu **adapteze** ! Cuvîntul nu e bun ! Poate ar fi mai exact să spunem să se acordeze. Așa ca două instrumente Nici unul să nu cînte fals. Cel care întreabă trebuie să **simtă** întrebarea ; să aibă dorința s-o pună ; să fie sincer curios, să-i afle un răspuns, să fie — cu alte cuvinte și o întrebare **a lui**, nu numai o întrebare a redacției sale. Dar dv. ca și mine știți cîte întrebări nu se pun din inerție ! Vorba poetului : „Mulțumesc, nu-mi răspundeți. Abia am timp să pun întrebări". Și cîte întrebări nu se pun fără nici-o curiozitate. Pentru că răspunsul e implicit. Cunoașteți sistemul corespondenței cu răspunsul plătit ? Și cîte, vai, cîte întrebări nu seamănă cu întrebările ilustrului pedagog de școală nouă : „nu-i așa că pămîntul se învîrte în jurul soarelui trei ani cîte 365 ghe zile ? . . ."

— Deci, sînteți pentru cunoașterea persoanei „subiect". Venim spre interlocutor cu lucruri știute dinainte, cu întrebări „de acasă", cu idei preconcepute ?

— Nu cu idei preconcepute, dar cu o anumită cantitate de informație despre interlocutorul său. Mă sperie dezinvoltura unor colegi ai mei de la televiziune, care se adresează cu o seninătate egală umoriștilor și atomiștilor. Le pun cam aceleași întrebări, în același stil sprințar, reportericesc : care e maxima dv. preferată ? Ce așteptați de la viață ? Ce credeți despre muncă ? Dar despre tineret ? și alte întrebări de soiul acesta, întrebări poate unele firești, dar generale, mult prea generale, uneori descumpănitoare. Mergi pe stradă, citești ziarul și cineva te oprește din lectura micii publicități și te întreabă : ce-aștepți de la viață ? E greu, uneori e imposibil de răspuns pe loc la o întrebare ca asta, pentru care unii ca să răspundă cît de cît, au plecat în pustiu. Pe urmă e greu de rostit așa cu sacoșa în mînă un credo. Mă uluiește însă verva cu care se pun atît de des întrebările acestea vaste și mă mîhnește de aproape tot atîtea ori să constat că foamea de probleme cardinale nu-i un apetit filozofic de anvergură, un apetit care nu se poate resemna să fie mărunțit, ci este mai ales neștiința de a întreba ceva concret, la obiect, ceva care privește nemijlocit preocupările celui din fața ta. Ce să vă spun ? Să vă spun ca pedagoagă acră și pedantă că un interviu la care mergi nepregătit este un examen la care te prezinți fără să deschizi cartea ? Urăsc spontaneitatea reportericească, mi-e frică de vervă, dacă verva e doar o mișcare a vorbelor. Dar asta trebuie luată și ca un gust personal și în nici un caz nu trebuie înțeleasă în sensul că cea care vă vorbește nu cade adeseori ca însăși victima defectelor pe care le urăște atît de mult.

— Există, totuși, unele criterii extraprofesionale de recomandare publică a reporterului de succes. Încă lucrează tare criteriul numelui, sau segregația feministă.

— E adevărat, din păcate, se mai menține încă un anumit „rasism sexual". N-aș spune că jurnalistul este un sector misogin. Realitatea m-ar contrazice pentru că n-avem decît să ne aruncăm ochii pe ziarele sau pe revistele noastre ca să constatăm cît de numeroase sînt iscăliturile feminine. Femeile sînt acceptate în meserie, dar din păcate noi nu ne prea găsim întotdeauna în posturile cele mai avansate și nici, ca să mă exprim astfel, în cele mai combative. Un Adrian Păunescu de gen feminin publicistica noastră nu posedă. Nici o ziaristă n-a scris o carte care să se poată compara cu „Un August pe un bloc de gheață" (îl invidiez din toată inima pe Radu Cosașu pentru acest volum). Ce să vă mai spun ? Că n-avem o „Imposibilă întoarcere", scrisă de un echivalent feminin, a marelui publicist care este scriitorul Marin Preda. Evident nu ! În ceea ce privește criteriile extraprofesionale de recomandare a reporterului de succes, să vă spun drept, chiar dacă ar fi asemenea criterii, eu nu vreau niciodată să ne gîndim la ele. Aș vrea mereu să știm că ceea ce „ne recomandă publicului", ceea ce ne face reporteri de succes sau de insucces nu este, nu poate fi deci munca sau nemunca noastră. Talentul sau ne-talentul nostru. Inteligența sau ne-inteligența noastră.

Nu vreau prin asta să spun că nu mai funcționează jocul subiectivităților. Că nu mai există protecții. Un om însă nu poate să aibă protecție decît la un om, la doi, la douăzeci. Publicul nu umblă cu protecții. La public, nimeni în lume nu poate să-ți pună pile. Deci eu aș zice că dacă se pune problema să avem protector, să ne luăm protector pe însuși publicul. Mi-a spus cineva că asta ar fi singura protecție care are șansa „să țină".

TOP

TOP 15 (CELE MAI REUȘITE MELODII)

1. Cîntecul pădurii — ROȘU ȘI NEGRU ; 2. Anotimpuri — PHOENIX ; 3. Vremuri — MODERN GRUP ; 4. Cîntece (folk) — MIRCEA BANICIU ; 5. Departe de țărm — MARCELA SAFTIUC ; 6. Cîntec pentru securitatea europeană — MIRCEA FLORIAN ; 7. Artiști — ODEON ; 8. Val după val — CHROMATIC ; 9. Curcubeul — STELELE (TEST) ; 10. Rîul alb — COMPACT ; 11. Stele din staniol — BRĂTULESCU RĂUTEANU ; 12. Despre tine — CLASIC XX ; 13. Chemare — MONDIAL ; 14. Angela Davis — FOLK GROUP ; 15. Și dacă — DENTES.

■ O mențiune specială pentru frații BALTĂ (Timișoara) care au cîntat în cadrul serilor „RECORDING 1" folk.

ANTI-TOP 10 (MELODII NEREUȘITE)

1. Marinarul cînd iubește — GRIGORIU ; 2. Timpul — PÎSLARU ; 3. În rîndul patru — POPA ; 4. Un pisoi de catifea — DELMAR ; 5. Ciobănașul — SAVOY ; 6. Zarzărul — MANDACHE ; 7. Păpușa — CONSTANTINESCU ; 8. În fiecare port — GIROVEANU ; 9. Fluturele — CONSTANTINESCU ; 10. Nu-i de mirare — GRIGORIU.

■ Mulțumind piteștenilor pentru alegerea redactorului rubricii ca „membru de onoare al clubului M", publicăm top-ul realizat de acest club, de toți membrii săi.

TOP 10 (CLUBUL „M" PITEȘTI)

1. Nunta — PHOENIX 280 p; 2. Mamă, mamă — PHOENIX 250 p ; 3. Visata mea iubire — DIDA DRĂGAN 230 p ; 4. Anilor — DIDA DRĂGAN 180 p ; 5. Orbul — MONDIAL 140 p ; 6. Floarea stîncilor — PHOENIX 120 p ; 7. Ecou de romanță — MIHAELA MIHAI 100 p ; 8. Racul, broasca și o știucă — CHROMATIC 80 p ; 9. Podul de piatră — MIRCEA FLORIAN 30 p ; 10. Cîntece folk — MARCELA SAFTIUC 10 p.

■ Aflăm că, grație Difuzării Presei, revista noastră se difuzează cam difuz și fan-ii Recordingului nu găsesc exemplare și taloane. Soluția ar fi : abonamente la cluburi !

TALON 4 TOP „U"

plastică

TRAIAN BONA

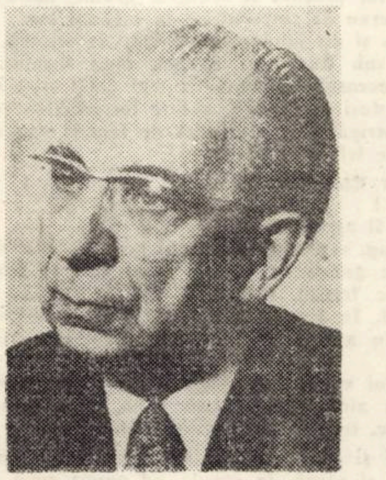

Senzaţia de înlănţuire a motivelor patriarhale predomină şi în a 7-a expoziţie personală a lui Traian Bona. Căutările sale se fructifică întotdeauna în marele miraj al naturii, acele unde setea de linişte şi sufletul se confruntă cu peisajul.

Chiar dacă ai impresia că autorul tablourilor expuse mizează pe mijloacele simple ale limbajului plastic, starea de emoţie, poate şi ea simplă, e directă şi necontrafăcută, înălţătoare însă prin confruntarea dintre operă şi cel care o contemplă. Străvezii, munţi aburind, mori pe apă în defilee lirice, idile şi pomi înfloriţi conferă vegetalului nuanţe cuceritoare.

Sub transparenţa expresivă a acuarelei, pictorul găseşte întotdeauna acel colţ de natură încărcat de semnificaţii, vibraţie şi simbol, iar dacă efortul de descifrare a sensurilor este minim, trebuie să ne gîndim că marile adevăruri se găsesc şi în lucrurile simple

Ca artist, Traian Bona se exprimă pe sine, peisajul fiind doar un pretext. Nu trebuie neglijat nici afluxul de public, succesul binemeritat de care se bucură lucrările sale, făcînd dovada unei trepte spre arta bună.

Acuarela sa este uneori romanţioasă, înclinînd spre revitalizarea realităţii, alteori, selectează permanent esenţialul ce stîrneşte direct emoţia

Aici intervine, de fapt, criteriul accesibilităţii, al mult discutatei accesibilităţi. Dar arta? Să pună întrebări, să însenineze înnobilînd, să accentueze în noi stări pe care nu le-am bănuit. Acuarela, de aceea, dă prim rang peisajului, delimitează, ori adaugă, amplifică miracolul pe care ni-l oferă natura, în stare primară. De aici înclinaţia spre pastoral: case ţărăneşti, vetre din bătrîni, copaci cărora vîntul le conferă ritmicitate plastică, lacuri şi rîuri în sensibile împletiri sau alunecări, dinamismul constînd poate şi în naturile moarte, cum spunea Adrian Maniu: „numai staticul întrece avîntul".

Traian Bona, încercuit de admiratori, dar şi dintre acei care îi cer o artă mai gravă, mai adîncă, are stilul său, mijloace de a rezolva cadrul compoziţional, din economie de linii şi contururi, cu naivismul rustic, dîndu-i savoare prin voită stîngăcie, prin coloratură de multe ori fidelă modelului.

A abordat genul cel mai comod? Atunci de ce despre banalele, sentimentalele, desuetele flori, specialiştii spun că implică cele mai dificile probleme în procesul pictării?

Avem în vedere faptul că Traian Bona şi-a închinat o viaţă întreagă atragerii naturii sub penel, lăsîndu-ne nouă, cu generozitate şi har, o zestre artistică pentru care însăşi natura l-ar putea invidia.

DAMIAN URECHE

Uneori trăiesc personaje pe care nu le-am jucat

Interviu cu actorul Gheorghe Pătru

- SENSIBILITATE, DARUIRE, CIUDAŢENIE, MEDITAŢIE, VERVĂ, DURITATE SAU BLÎNDEŢE, = SUMA TRAIRILOR MELE.
- „OMUL CARE ADUCE PLOAIA", — O INVITAŢIE LA BUNATATE.
- ARTA NE FACE ANII MAI FRUMOŞI.

Rep.: În vervă la repetiţii, emotiv la premiere, unul dintre favoriţii Naţionalului timişorean, Gheorghe Pătru. Cu şapcă de jocheu, pe malul Timişului, acolo în clipa de linişte, lîngă pescari, el însuşi mare pescar, loc de odihnă, loc de creaţie şi recreaţie, iar teatrul, soţia, băiatul, urmaşul flăcărilor sale, apoi munca, titanica stare de trudă în faţa rolului, acolo unde au scris oamenii de litere, dramaturgii, piesele, el, Gheorghe Pătru, aşa, lîngă toate aceste împăcări cu sine şi cu publicul... Dar debutul?

G. P.: „John, soldatul păcii", în rolul boxerului, 1952.

Rep.: Desigur, consacrarea nu a venit uşor. El a adus teatrului timişorean prima diplomă de onoare la un concurs al tinerilor actori. Îl întreb de roluri mici şi roluri mari, despre cum sînt împărţite, dacă actorii sînt bine distribuiţi, în complexul piesei. Nu e un darnic cu mărturisirile, mirajul rolului e întotdeauna obsesia sa. Îmi arăţi un palmares sumar?

G. P.: Roluri mari sau mici în „Haiti", „Hamlet", „Aristocraţii", „Pisica în noaptea anului nou". „Aceşti îngeri trişti", „Raţa sălbatică", „Despot Vodă", „Fizicienii", „Matei Millo". Mi-a plăcut „Omul care aduce ploaia" — care-i o invitaţie la bunătate.

Rep.: Drumul de la teatru la film?

G. P.: Nu visez un rol mare în film, doresc un rol în care să mă pot desfăşura, aşa cum am făcut în „Cartierul veseliei" în regia lui Manole Marcus. Despre rolul jucat de mine acolo, la Festivalul filmului de la Mamaia, presa de specialitate a scris că-i o mare creaţie într-un rol mic.

Rep: Proiecte?

G. P.: O premieră la Naţionalul nostru, apoi sînt chemat la un nou film, „Panică la mînăstire" în regia lui Mihu Iulian, la care au început turnările.

Rep.: Şi iar actorul Gheorghe Pătru priveşte în sine. A jucat zeci de roluri în teatru, a dat viaţă unor personaje în 7 filme româneşti, actorul complet găsind din cuvinte şi tăceri linia de comunicare cu publicul, el însuşi uneori are impresia că trăieşte personaje pe care nu le-a jucat, uneori confundă teatrul cu viaţa, nuanţe din personaje jucate ori din cele imaginate, fragmente de viaţă intensă, dau contur unui personaj pe care-l poartă cu sine mereu, această intensă trăire artistică denotă iubirea cea mare faţă de oameni, faţă de artă. Dar poezia.

G. P.: Am scris şi poezie, ca orice om... Mai bine zis, am încercat... Am considerat-o mult prea intimistă, de nepublicat.

Rep.: De fapt Gheorghe Pătru face teatru în teatru. Fragmentul de viaţă adus de el pe scenă merită să fie văzut de două ori. Din stagiune în stagiune, acest actor se întrece pe sine, la Naţionalul timişorean, unde urcă pe scenă nu pentru aplauze, ci pentru a dărui oamenilor acele eterne unde de emoţie.

REPORTER

AMINTIRI DESPRE MUZICIANUL LIVIU TEMPEA

Rîndurile acestea au sosit la redacţie din bunăvoinţa unuia dintre cei mai vechi membri ai corului „Ion Vidu" din Lugoj, care a activat încă din 1907 în redutabila formaţie.

Despre Liviu Tempea, originar din Lugoj, se ştie îndeobşte pînă în prezent că a fost profesor de pian la Conservatorul din Cluj, de sub direcţiunea lui Gheorghe Dima, a dat concerte şi a acompaniat coruri şi cîntăreţi, dar în ceasurile de răgaz a improvizat melodii, mai ales pe teme folclorice, cu osebire jocuri populare bănăţene, din care, păstrînd elementele de bază ale melosului respectiv, crea armonii improvizate cu mult gust şi artă.

Îmi amintesc şi eu, din perioada în care cîntam în corul lui Vidu ca altist, iar apoi ca tenor, că Liviu Tempea, pe cînd dirija încă Ion Vidu, venea la Lugoj în fiecare an şi participa la repetiţiile corului care urma să-i cînte o compoziţie, „Neamurile toate". Liviu Tempea se aşeza în faţa pianului şi, plimbind degetele pe clapele clavirului făcea fel de fel de improvizaţii.

Dar cea mai puţin cunoscută latură a activităţii sale o constituie aceea de dirijor de cor, pe care semnatarul acestor rînduri a descoperit-o dintr-o serie de articole scrise de Liviu Tempea la ziarul „Dacia" din Timişoara, în anul 1943.

În timpul petrecut la Bucureşti, unde face cunoştinţă cu o seamă de scriitori şi oameni de ştiinţă ai vremii, anume în anul 1898, a format un cor bărbătesc „singurul din acea vreme, cu sediul la berăria „Wilhelm" din strada Edgar Quinet, după farmacia din faţa Capşei, unde se ţineau repetiţiile de două ori pe săptămînă, cu ajutorul unui armoniu. Printre corişti se numărau: Ilarie Chendi, Zaharia Bîrsan, Petru Ciorogariu, institutor şi folclorist din graniza Banatului.

La aceste repetiţii asistau adeseori George Coşbuc sau fraţii Hodoş. Primul concert s-a dat în 1899, în sala „Opler", cu concursul Ligii Cul-Culturale. Secretarul acestei Ligi, Alexandru Florescu, fiul compozitorului „Steluţei" lui V. Alecsandri, şi-a exprimat admiraţia pentru spiritul de solidaritate care domina atmosfera 1).

Într-un alt articol, intitulat **„Bănăţeni la temelia societăţii corale CARMEN — Amintiri de la Arenele Romane 1906, cel dintîi cor ţărănesc din Vechiul Regat înfiinţat de un bănăţean"**, Liviu Tempea scrie cum a desfiinţat corul său bărbătesc, contopindu-l cu corul mixt „Carmen", sub Dumitru Kiriac, „ştergînd graniţele geografice şi realizînd unitatea culturală peste culmile Carpaţilor. Culmea înfrăţirii — spune mai departe autorul articolului — a fost atinsă în timpul Expoziţiei Generale din 1906, cînd au venit corurile de peste munţi să cînte la Arenele Romane şi cînd corul Vidu din Lugoj a cîntat la ceremonia decernării steagului societăţii CARMEN. La această manifestare, la care a fost de faţă şi gînditorul lugojean Aurel C. Popovici, are loc o scenă duioasă, pe care L. Tempea o descrie astfel: „... m-am pomenit înconjurat de copiii corului ţărănesc din Dumbrăveni, judeţul Botoşani, făcut de mine, întinzîndu-mi miinile şi dîndu-mi bună ziua. Am rămas uimit de această familiaritate între un pantalonar şi copiii de ţărani, Iorga şi A.C. Popovici. Le-am spus că sînt copiii corului ţărănesc cel dintîi din vechiul regat, format de mine. Aşa s-a făcut şi această înfăţişare ţărănească dintre cei din Ardeal şi Banat şi cei din ţara veche 2).

În fine, în alt articol 3), continuînd firul amintirilor, sub titlul „La Societatea CARMEN — Mişcarea muzicală din Ardeal şi Banat acum 50 de ani" aminteşte de concertul din 1896 al corului lui Vidu, organizat cu prilejul adunării generale a Societăţii Astra, cînd au cîntat 800 de cîntăreţi din 27 de coruri ţărăneşti. Mai aminteşte că în Corul Carmen, unde a căutat să introducă aceeaşi atmosferă, erau între alţii bănăţeni ca Elena Bonceu din Lugoj, artistă desăvîrşită a cîntecului nostru, I. Capriţă, tenor liric din Caransebeş, Petru Ciorogariu din Vărădia.

Am căutat să dezvălui cîteva din preocupările multilaterale ale muzicianului lugojan Liviu Tempea, prea curînd uitat de generaţia contemporană.

IOSIF POPESCU

1) „Dacia", Timişoara, 18 I. 1943.
2) „Dacia", Timişoara, 25 I. 1943.
3) „Dacia", Timişoara, 1 II. 1943.

Adnotările unui regizor

Unul dintre paradoxurile „Actului veneţian" (II)

Impermeabilitatea lui Gralla la ideea că în fenomenul uman al iubirii intră şi un element inefabil, imponderabil, inexplicabil este totală şi definitivă; eroul se îndărătniceşte în viziunea lui abstractă despre dragoste, împotriva evidenţei însăşi. Pare evident că acest om este incapabil să iubească într-adevăr, altfel decît numai „în felul său", adică în mod cerebral, dominator, posesiv, luînd voluptăţile erotice elementare drept efecte ale unui — contestat — „filtru magic" şi spiritualizînd ceea ce nu e de spiritualizat.

Cu toate acestea, există un moment în dramă cînd în Gralla vibrează — pentru o clipă — fibra omenească a nevoii de transă, de transă a reciprocităţii în dragoste, fie-i împărtăşirea şi absurd amăgitoare.

Vine o secundă în care Pietro ştie pertinamente că în pavilion se află un al treilea; nici o îndoială nu mai e posibilă. Şi, totuşi, în această situaţie — limită, supremă, el se angajează, împotriva firii sale integre, ca şi împotriva principiilor sale de neclintit, într-o lungă, intimă şi înfiorată explicaţie cu Alta, cramponîndu-se dement de ea, cerîndu-i patetic să-l mintă — insul care adineaori declarase „întreg, din cap pînă la picioare" „Nu vreau să uit nimic..." şi se deslănţuise, împuns de „bănuială", în blesteme shakespeariene. „Cred orice, dar spune-mi... spune-mi ceva, Alta".

Ascunsă, mila de sine, vădită — manevra de a-şi înduioşa soţia, obligînd-o, prin copleşitoare declaraţii — cu atît mai cumplite, cu cît sînt mai scrupulos exacte, mai lucide — să înlăture — cum? — suspiciunea devenită certitudine, ni-l arată pe Gralla omeneşte vulnerabil, nu în speculaţiile sale teoretice despre iubire, ci în chiar iubirea lui reală, ce se probează prin inconsecvenţa cu care el se pune în inferioritate, agăţîndu-se de Alta ca de un colac de salvare, după cea mai strictă logică a patimii.

Că sinceritatea lui Pietro are ca urmare tocmai declanşarea ireparabilului, pe care vrea să-l evite, căci Alta, din acelaşi aluat cu bărbatul ei, are noţiunea precisă a incompatibilităţilor iremediabile, e altceva; şi nu cel din urmă paradox al „Actului veneţian". Iubirea singură, cea ideală sau oricare alta, nu poate anula propria ei neconcordanţă cu orînduielile acelei lumi.

GHEORGHE MILETINEANU

NAGY ISTVÁN

„Ţignalul"

Luni dimineaţa, la ora opt, fochistul apucă maneta care acţionase sirena şi trase de ea. Sunetul izbucni din ţeavă ca o salvă de artilerie, şi explodă, răspîndindu-se în toate cele patru vînturi, sub bolta senină a cerului Oamenii ciuliră urechile nedumeriţi, dădură fuga pe la porţi şi se uitau înspre atelierele de la calea ferată.

În ateliere. orice activitate conteni în aceeaşi clipită. Muncitorii se adunară în faţa birourilor. Şefii alergau de colo-colo. dezorientaţi. Directorul adjunct începu să-şi roadă unghiile, apoi ieşi glonţ în curte.

— Ce este. dragii mei. de ce-aţi lăsat lucrul ? întrebă cu o voce părintească.

Strigătul izbucni în acelaşi timp din sute de gîtlejuri.

— Ce se aude cu revendicările noastre ?

— Domnul director general vine mîine de la Bucureşti şi vă aduce răspunsul. Duceţi-vă înapoi, vă rog eu, şi reluaţi lucrul.

— Destul cu minciunile ! Trăiască greva !

Strigătele ţîşneau din mulţime. ca o grindină. încît turnătorii nici nu ştiau unde să se uite mai întîi. Un tînăr inginer se urcă pe scara de piatră şi începu a le vorbi muncitorilor cu patos

— Fraţi români ! Nu vă lăsaţi ademeniţi. Gîndiţi-vă că patria noas .

Mai departe nu-şi putu continua vorba ; se iscase o asemenea zarvă, că aproape fu măturat de pe scări

— Jos cu el. Patria sîntem noi. Nu mai vrem să răbdăm de foame !

Pe podul de peste calea ferată se iviră patru autocamioane. ticsite cu politişti şi jandarmi ; nasturii de metal de la tunicile lor licăreau în soare. Armele lor sclipeau scurt, ameninţător.

— Să se încuie porţile ! Să se pună străji de-a lungul gardurilor ! Vor să ne atace Vrasăzică ăsta, armele vă este răspunsul ?

În mulţime. strigătele de indignare tîsneau ca nişte lovituri de bici. Poarta din grilaj de fier se izbi. bubuind, în nasul poliţiştilor Luară cheile de la portar şi i le dădură unui muncitor voinic, cu chip smolit.

— Ţine, tu ai să fii Sfîntul Petru.

Tinerii. înarmaţi cu răngi de fier, se împărţiră în grupuri şi organizară străji.

Vorbitorii nu-şi dădeau rînd. Nu termina bine de vorbit unul, că şi începea altul. Erau unii mucaliţi, care-i făceau pe muncitori să rîdă în hohote ; unii care-i îmbărbătau şi-i înflăcărau : şi unii care se aflau în treabă parlamentînd sau care trăncăneau pur şi simplu Vorbind îşi uşurau parcă sufletul.

Între timp. veniră. sărind gardul prin spate, cîţiva dintre membrii din conducerea sindicatului feroviarilor, pe care direcţiunea i-a concediat încă în urmă cu un an de zile.

Fură întîmpinaţi cu urale. În acelaşi timp. podul de peste calea ferată se umplu de mulţimea pestriţă a femeilor. Aduseră cu ele. în sacoşe şi în ziare, merinde. Se certau cu patrulele de jandarmi : ce caută ei aici, aici nu sînt hoţi, nici escroci. Şi. între timp. printre drugii de fier ai grupului. le dădeau celor dinăuntru pachetele cu de-ale gurii...

Aşa trecu prima zi.

Pe povîrnisurile dealurilor se aşternu noaptea. Coşurile fabricilor se pierdură în întuneric. Din fericire. gerul se mai îndulcise. Cei care treceau podul. puteau să vadă, în curtea atelierelor. muncitorii adunaţi în jurul felinarelor. Schimbau străjile. Siluetele lor, ca niste umbre, patrulau în lungul gardurilor.

Oraşul se trezi în zorii zilei de 14 februarie. Cei care pînă acuma aveau a se plînge de sirena de dimineaţă şi de după-amiază de la ateliere, de data asta avură motive să fie mulţumiţi. fiindcă ţignalul nu se făcu auzit. Muţenia lui însă avu darul să înspăimînte. Greva putea să germineze posibilităţi înspăimîntătoare. Putea să nimicească bunăoară ordinea. huzurul, consumarea tihnită a dobînzilor, existenţa însăşi a averilor umflate !

Da, în aceşti zori de zi, unii oameni îşi simţiră sufletul apăsat de o nelinişte. Oamenii aceştia îşi duceau traiul în palate.

Pe la orele zece. pe strada principală a oraşului, defilară două companii de soldaţi. Cu tot echipamentul de luptă, cu mitraliere şi chiar cu tunuri. Baionetele se ciocneau. Bocancii peticiţi băteau talpa într-un ritm monoton. Trop, trop...

Împrejurimile gării căpătară aspectul unui cîmp de luptă. În jurul atelierelor, zgribuleau sute şi sute de femei. Autorităţile nu le îngăduiră să le dea celor dinăuntru merinde Ocările şi gîlceava femeilor se asemănau cu ţipetele pe care le scot păsările care prevestesc furtuna. Din depărtare, însă, se auzea ceva ca un zvon de ape revărsate, sau ca trosnetul gheţii la vremea dezgheţului. Înăuntru, în curtea atelierelor, muncitorii se agitau. din ce în ce mai înfierbîntaţi, din ce în ce mai îndîrjiţi ; erau negri de funingine, cu hainele mototolite, cu ochii duşi în fundul capului. Uneori le strigau femeilor înghesuite ciorchine pe terasamentul de cale ferată :

— Veniţi încoace, nu vă lăsaţi !

Femeile făcură o încercare şi se porniră, dar paturile de puşcă ale jandarmilor loviră fără cruţare. Jandarmii se rugau, suduind, de femei :

— Staţi locului. noi nu vrem să vă facem nici un rău. La naiba asa viaţă !

Dar femeile se învolburară din nou. Era acum o harababură de nedescris — uniforme de jandarmi, de poliţişti. hainele în mii de culori ale femeilor, sacoşe, hîrtii, vase, sticle şi pulberea stîrnită de frecatul picioarelor pe şoseaua îngheţată, apoi comenzi şi strigătele muncitorilor dinăuntru. Şi iată că în această stare de spirit, de supremă încordare, izbucni o scînteie, care avea să işte focul din nou. Se auziră comenzi de pregătire a armelor, baionetele şi mitralierele fură îndreptate spre ateliere. Pe pod trecură în goană poliţişti. cu vine de bou în mînă.

Cu capul gol. cu ochii oţelii, un muncitor ceferist arătă cu degetul înspre pod. din ochi arunca fulgere :

— Tovarăşi, uitaţi-vă. acesta este răspunsul domnilor, al guvernului, la revendicările noastre ! Femeile noastre sînt lovite cu paturi de puşcă, să nu ne poată aduce de mîncare. Vor să ne înfometeze.

Mulţimea tună ca o furtună :

— Mai bine pierim, dar nu vom ceda !

— Trageţi sirena, să chemăm în ajutor celelalte uzine. Hai, tovarăşe fochist. trage alarma.

Fochistul se repezi în cazangerie. Tot timpul întreţinuse focul Plămînul uriaş al cazanului duduia. Cadranele care indicau presiunea se holbau. ca nişte ochi, la fochist Ţevi strălucitoare de aramă încingeau cazanul. Mecanicul şef. un individ cam buhăit. stătea în sala cazanelor şi. rotindu-şi ochii injectaţi. arunca în jur priviri crunte.

— Sierna nu va suna, nu permit ! bombăni mînios

În urma fochistului. se înghesuiau încă vreo patru-cinci.

— Acuma nu comanzi dumneata, fereşte din drum ! strigară ei furioşi. Şi dumneata eşti muncitor, ce naiba !

Mecanicul şef apucă o rangă lungă de fier.

— Care îndrăzneşte să se apropie, îl cotonogesc.

Unul dintre muncitori sări asupra lui şi apucă ranga, dar mecanicul sef era un om voinic şi-l îmbrînci cît colo pe tînărul cam pirpiriu. Trăgea cu ranga de jur-împrejur, de parcă era la coasă. Ceilalţi reuşiră să-l facă inofensiv şi-l zvîrliră afară pe uşă.

— Ce lepădătură, sîsîi printre dinţi fochistul. Ei, Bertuşka — era numele de alint al cazanului — acuma am să-ţi îngădui să te uşurezi de cîteva ori. Şi tu, sirena mea dragă. spuse uitîndu-se în sus, spre ţignal, ai să poţi să cînţi acuma după pofta inimii. Şi am să pot şi eu să trag un cîntec pe cinste.

— Mai lasă politica şi trage odată ! strigă unul căruia îi sîngera pumnul.

După ce atîtea zile fusese condamnat la muţenie, ţignalul îşi dădu drumul, se dezlănţui, mugind a primejdie ; acoperişul începu să vibreze uşor. Acuma, cînd se putea dezlănţui în voie, acuma arăta el de ce era în stare. Prin braţul fochistului, se scurgea în gîtlejul sirenei tot ce-i stătea muncitorimii pe suflet.

O, acum vocea ţignalului nu mai era vocea ţignalului, era protestul nemăsurat al mulţimii. Se rostogoli pe deasupra oraşului, de la un capăt al lui la altul ; ajunse pînă hăt departe, pînă în pădurile şi satele încremenite, năvălea prin bordeie, şi şomerul care zăcea înăuntru sărea în picioare şi o rupea la fugă, înspre atelierele căilor ferate.

Stăpînii palatelor încăpătoare îşi scoaseră înspăimîntaţi ceasornicele strălucitoare şi se întrebară oare al cui să fie acest ultim ceas ! Picioarele care alergau pe străzi. toate, toate se îndreptau către gară. Ţignalul mugea fără contenire ; ba nu, nu mugea — în urechile muncitorilor mugetul lui răsuna ca un cîntec.

Da, asta simţeau ei. Dar dincolo de porţi, stăteau, faţă în faţă femei şi mitraliere. Nu, nu trebuie să ucidă. Năuciţi, soldaţii, care în viaţa civilă erau fii de muncitori sau flăcăi de prin sate, începură să tremure. Vocea minunată a ţignalului pătrundea şi în inima lor ; dincolo de porţi, înăuntru, se aflau fraţii lor — şi ei au venit asupra lor cu armele ?...

La semnalul de alarmă al feroviarilor veni numai decît răspunsul : vuietul plin de maiestate al bătrînei sirene de la fabrica de încălţăminte Dermata. Un copil pierdut, rătăcit într-un codru, strigase pînă acuma, şi deodată mama îl aude şi-i răspunde : „Sînt aici, copilul meu, nu te teme, îndată îţi vin într-ajutor".

Cele două ţignale îşi răspundeau unul altuia. Sătenii îşi opriră carele pe şoseaua din lungul liniei ferate. Pe chipul lor brăzdat se scurgea, şiroaie, năduşeala — într-atîta erau de cutremuraţi în sufletul lor.

Un ostaş şi un jandarm fură atît de mişcaţi, căzură într-atîta sub înrîurirea sirenei, încît încetară să le mai îmbrîncească pe femei Numai decît fură înlocuiţi cu alţii şi duşi de acolo ; pe faţa lor se citea uşurarea. Un ostaş strigă către mulţimea de femei care mişunau dîrdîind de frig :

— Chiar dacă sîntem soldaţi, nu putem să ne ucidem fraţii !

Femeile îl aprobară însufleţite.

Între timp. sosise şi directorul general, într-un automobil care gonea ca turbat. Era lac de năduşeală. Oamenii se fereau, sărind în lături. suduind furioşi, ameninţînd. În faţa porţilor atelierelor, se ridică în picioare. în automobil Fu înconjurat de ofiţeri de poliţie.

— Le voi vorbi muncitorilor aici, în faţa porţii. Îi voi chema aici. Şi-n vremea asta, trebuie să-i luaţi pe la spate, treceţi peste grilajul din fund.

Poliţiştii şi jandarmii se grupară în spatele atelierelor. Dar şi afară. în stradă. se punea ceva la cale. Muncitorii de la Dermata. veneau în pas alergător către gară, iar sirenele mugeau, mugeau fără încetare.

Una cîte una, încetară lucrul şi celelalte fabrici, revărsîndu-şi muncitorii afară, în stradă. Începură să zboare strigătele :

— Să demonstrăm, să ne adunăm în centru !

— Aşa este. să atragem în centru armata !

Ca un uriaş agregat, mulţimea se urni. Se învolbura pe străzi, în sus, către piaţa din centru.

În larma infernală se făceau auzite cîntece, lozinci :

— Jos cu starea excepţională ! Muncă şi Pîine ! Jos cu teroarea !

Negustorii traseră în mare pripă obloanele la prăvălii.

În marginea unei străzi, erau cîteva stive de lemn de foc. Mii şi mii de mîini apucară cîte o scurtătură şi şi-o sprijiniră. ca pe arme, de umăr. Bucăţile de lemn redeveniseră, pe umerii mulţimii, pădure. Dincolo de podul peste Someş. zarva se auzea crescînd. Trosniră cîteva împuşcături. se auziră vitrine spărgîndu-se.

Directorul general tocmai îşi încheia cuvîntarea.

— Guvernul va mări salariile. Dar nu recunoaştem comitetele de fabrică.

Îşi şterse fruntea transpirată cu o batistă parfumată şi se uită speriat la muncitorii de dincolo de grilaj, care se căţăraseră pe acoperişurile vagoanelor sau pe grămezile de cărbune. Erau murdari, erau obosiţi de nesomnul nopţilor şi de gerul pe care-l îndurau. Urmă:

— Deschideţi porţile şi plecaţi fără grijă, vă făgăduiesc, pe cuvînt de onoare, că nimeni nu va avea nici un fel de necazuri. nimeni nu va fi arestat, dar pe muncitorii care au fost concediaţi nu-i mai putem angaja.

Luă cuvîntul apoi un ofiţer de rang superior şi asigură pe muncitori că va fi întocmai cum a spus directorul. În direcţia directorului general zburară, dintre muncitori, cîteva strigăte : „E-n regulă". Dar un murmur de protest înăbuşi imediat aceste strigăte.

— Nu plecăm nicăieri pînă cînd nu se îndeplinesc toate revendicările noastre.

În vreme ce aici se discuta şi se lărmuia aşa, una din porţile mari din spatele atelierelor fu larg deschisă. Un puhoi de poliţişti şi jandarmi năvăli în curte. Veneau cu baioneta la armă, împiedicîndu-se şi poticnindu-se printre roţi de vagoane, printre grămezi de fiare vechi. Cîţiva muncitori dintre ei încrezători deschiseră şi poarta principală, aşa că acuma erau încercuiţi, şi muncitorii se treziră împinşi afară din curte.

Cîţiva ingineri alergară într-un suflet la cazane şi demontară imediat sirena. Ţignalul cel nou fu surghiunit, pentru că i-a ajutat pe muncitori.

Dincolo de porţi, agenţi secreţi şi jandarmi îi luară în primire pe muncitori care mai erau încă năuciţi. Se auzeau pretutindeni scrîşnete din dinţi, sudalme înăbuşite, exclamaţii mînioase.

Unii îşi dădeau pumni în cap.

— Unde ne-a fost capul ? Dar las' că ne-o mai veni nouă cîndva la îndemînă. Are să mai fie grevă aici !

— Împrăştierea ! Împrăştierea ! strigau alergînd încoace şi încolo detectivii. Baionetele sclipiră. Dinspre munţi sufla un vînt rece, îngheţat. Un nor mohorît înghiţi soarele.

Chei. Zornăit de chei, şi uşa celulei se cască larg ; fochistul fu zvîrlit cu cîteva picioare în spate, în celula rău mirositoare. Se izbi cu capul de peretele din fund. Pielea de pe frunte îi plesni, sîngele îi curgea şiroaie pe faţă. Se ridică anevoie şi se uită la zid — văzu desenat cu creionul o seceră şi un ciocan, şi sub ele era scris :

„Tovarăşe ! Cînd ieşim de aici, o luăm de la început !".

Fochistul prinse a zîmbi, deşi primise o lovitură straşnică între coaste şi-l durea amarnic. Se căută prin buzunare şi găsi un băţ de chibrit. Înmuie capătul chibritului în sîngele ce-i curgea de pe frunte şi scrise :

„E-n ordine, sînt de acord. Dacă ies, continuăm, dar vom şti să facem totul mai bine. Am să mai cînt eu din ţignal, dar altul are să fie atunci sfîrşitul cîntecului !".

1933.

În româneşte de
ADELA-RODICA SALAGIANU

FRANS MASEREEL : Henri Barbusse

Restaurantele cu autoservire EXPRES

Vă oferă la orice oră din zi

o masă gustoasă

la prețuri accesibile

În fiecare cartier din Timișoara un

RESTAURANT CU AUTOSERVIRE

Centru EXPRES „CORSO"

Bv. 23 August EXPRES „SEMENIC"

Piața Traian EXPRES „TIMIȘ"

Strada Reșița EXPRES „BISTRA"

Pînă la sfîrșitul anului în zona

Gara de Nord EXPRES „DINAMO"

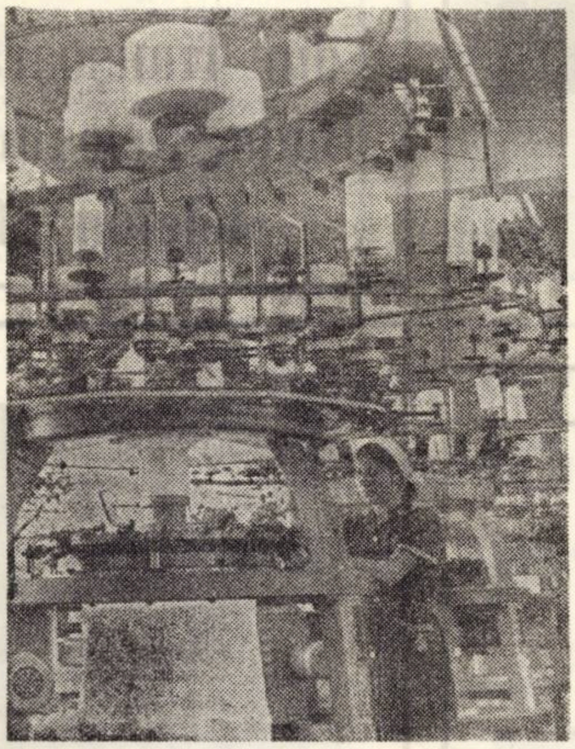

Fabrica de tricotaje „1 iunie"

Timișoara, Spl. Peneș Curcanul nr. 6

Vă oferă :

LENJERIE ȘI ÎMBRĂCĂMINTE PENTRU COPII DIN TRICOT DIN FIRE DE BUMBAC ÎNTR-UN SORTIMENT BOGAT

Produsele se disting prin :

— CALITATE SUPERIOARĂ

— MODELE VARIATE

— ASPECT ATRĂGĂTOR

Vizitați unitățile COOPERAȚIEI MEȘTEȘUGĂREȘTI din județul Timiș

Servicii prompte! Calitate superioară!

CASA DE MODE din Timișoara str. Goethe nr. 2, telefon 11343 și 22995

vă stă la dispoziție prin meșterii săi cu înaltă calificare, bine documentați, care dispun de cele mai noi informații asupra modei actuale. Dacă nu v-ați hotărît asupra liniei, privind ținuta vestimentară pe care o alegeți, specialiștii acestei unități vă pot îndruma conform gustului particularităților și fizionomia dv. Casa de Mode din Timișoara execută la comandă, conform celor mai înalte exigențe:

- ÎMBRĂCĂMINTE PENTRU FEMEI ȘI BĂRBAȚI
- LENJERIE PENTRU FEMEI
- TRICOTAJE PENTRU FEMEI ȘI BĂRBAȚI
- PĂLĂRII PENTRU FEMEI
- ÎNCĂLȚĂMINTE PENTRU FEMEI ȘI BĂRBAȚI
- ARTICOLE DE MAROCHINĂRIE

Doriți un costum elegant după ultima linie a modei, într-un timp foarte scurt? Solicitați serviciile unității.

„CROLUX" din Timișoara str. M. Eminescu nr. 1, telefon 32822

UNDE ÎN MAXIMUM 14 ZILE, FĂRĂ NICI O PROBĂ OBȚINEȚI COSTUMUL DORIT. ACEST LUCRU ESTE POSIBIL DATORITĂ SPECIALIȘTILOR UNITĂȚII, CARE APLICĂ CELE MAI NOI METODE TEHNICE ÎN MATERIE DE CROI ȘI EXECUȚIE DE ÎMBRĂCĂMINTE BĂRBĂTEASCĂ.

COOPERATIVA PRESTAREA din Timișoara str. Budai Deleanu nr. 21 telefon 21421

execută prin unitățile sale:

- LUCRĂRI DE ZIDĂRIE
- ZUGRĂVELI
- MONTAT ȘI REPARAT SOBE TERACOTĂ
- LUCRĂRI DE PARCHETARE
- LUCRĂRI DE REPARAȚII INSTALAȚII SANITARE ȘI ÎNCĂLZIRE CENTRALĂ
- LUCRĂRI DE INSTALAȚII ELECTRICE
- CONFECȚII METALICE (GARDURI, PORȚI, etc.).

Unitate de coafură, frizerie, manichiură, pedichiură, cosmetică și perucherie „LUX" din Timișoara bd. Republicii nr. 1, telefon 23195

execută prestații de coafură, tunsori, îngrijiri și tratamente cosmetice la nivelul celor mai exigente cerințe. O deservire deosebită găsiți la unitatea de coafură, frizerie și manichiură din cadrul hotelului „Continental" dotată cu aparatură modernă de specialitate.

Vizitînd zonele turistice BUZIAȘ și FĂGET

nu evitați modernele complexe de deservire din aceste localități care prin activitățile de:

- COAFURĂ-FRIZERIE-MANICHIURĂ
- CROITORIE ÎMBRĂCĂMINTE BĂRBAȚI ȘI FEMEI
- ÎNCĂLȚĂMINTE
- TRICOTAJE
- REPARAȚII RADIO-TV
- REPARAȚII CEASURI

satisface cererile dvs. la un înalt nivel calitativ.

Complexul de deservire al cooperației meșteșugărești din municipiul Lugoj, Pța Republicii nr. 1, telefon 1223 și 8251

vă stă la dispoziție prin următoarele unități:

- COAFURĂ-MANICHIURĂ
- CROITORIE, ÎMBRĂCĂMINTE PENTRU BĂRBAȚI ȘI FEMEI
- TRICOTAJE
- CONFECȚIONAT PLAPOME.

Modernele complexe ale cooperativei meșteșugărești bine dotate din orașele SÎNICOLAUL MARE str. Calea lui Traian nr. 4, telefon 313, JIMBOLIA str. Republicii nr. 27, telefon 269

Vă oferă serviciile prin unitățile de:

- COAFURĂ-FRIZERIE-MANICHIURĂ
- CROITORIE PENTRU ÎMBRĂCĂMINTE BĂRBĂTEASCĂ ȘI FEMEI
- ÎNCĂLȚĂMINTE
- TRICOTAJE
- FOTO
- REPARAȚII RADIO-TV.

Cooperativa DINAMO din Timișoara str. Zugrav Nedelcu nr. 9

EXECUTĂ PRIN UNITĂȚILE SALE:

- Reparații și întrețineri autoturisme, recondiționări arcuri: AUTOSERVICE Calea Dorobanților, telefon 3-32-08 și 3-03-86. Echipa de intervenții a unității acționează cu promptitudine în depanarea pe traseu a autoturismelor.
- Reparații și întrețineri motociclete, motorete, triciclete: strada Cîmpului, telefon 2-47-47.
- Reparații și întrețineri aparate radio-TV: LABORATORUL CENTRAL str. Zugrav Nedelcu nr. 9, telefon 2-46-74. 1-26-80, 2-27-40.
- Reparații și întrețineri aprate uz casnic: strada Zugrav Nedelcu 9, telefon 2-10-79.

— Reparații și întrețineri ceasuri,
— Fotografii,
— Reparații și întreținere biciclete,
— Vulcanizări anvelope-camere auto, telefon 2-13-67.
— Tapițerie auto, telefon 2-13-67.
— Confecții, reparații și schimburi BIJUTERII strada Zugrav Nedelcu nr. 9, telefon 2-27-40, 2-45-27, 2-44-16.

ÎN SCHIMBUL AURULUI ȘI AL MANOPEREI OBȚINEȚI PE LOC BIJUTERIA DORITĂ!

PENTRU INTERVENȚII RAPIDE DE REPARAȚII, FORMAȚI NUMERELE:

— PENTRU AUTOTURISME TRACTARE 3-03-86, 3-32-08
— PENTRU RADIO-TELEVIZOARE 2-46-74
— PENTRU APARATE DE UZ CASNIC 2-10-79

ȘI SE EFECTUEAZĂ DEPLASĂRI LA DOMICILIUL SOLICITANȚILOR.

AT
uzina AZUR
HEXOL
NOVOLIN
PYGMALION

În curind se va deschide în Piața Unirii din Timișoara

Magazinul de prezentare cu vînzare

a uzinei „AZUR" și al celorlalte unități din cadrul grupului industrial de lacuri și vopsele.

produsele vor satisface exigențele publicului consumator privind diversele culori și nuanțe de lacuri și vopsele precum și săpunuri de toaletă cu calități superioare.

De reținut :
Calitatea superioară a produselor „A Z U R"

I. I. L. „TIMIȘUL" Lugoj

Str. Nicolae Bălcescu nr. 5
Telefon : 1220

Livrează pe bază de comenzi:

- **DULAPURI METALICE**, vopsite, VS3, pentru vestiare (3 compartimente), cu prețul de 799 lei (investiții).
- **DULAPURI METALICE**, vopsite, A1, pentru acte, cu prețul de 875,50 lei (investiții).
- **PIESE DIN FONTĂ PENTRU CANALIZĂRI** :
  - RAME ȘI CAPACE tip 55, 70, 160, 210 kg.
  - RAME ȘI GRĂTARE 150 kg.
- **GREUTĂȚI DIN FONTĂ**, etalon pentru cintare : 0,100; 0,200 ; 0,500 ; 1,000 ; 2,000 kg.
- **MOBILA** :
  - SOFALE-DORMEZE pentru una și două persoane.

Execută pe bază de comenzi, sau prin cooperare :

- **CONSTRUCȚII METALICE** precum și alte lucrări de lăcătușerie,
- **LUCRĂRI DE TAPIȚERIE** pe bază de comandă și cooperare.

I.I.L. „TIMIȘUL" LUGOJ

Rețineți !

AUREL TURCUȘ

GRĂDINA

Mama așterne straturile,
unul lîngă altul,
lungi,
cît statul unui om.
La inceput parcă sînt
niște flori proaspete
în care au fost îngropate
anotimpurile trecute.
Vine apoi ploaia curată,
tinerească, de aprilie,
straturile inverzesc —
vetrele primăverii.
Arde foc viu aici,
în rouă e caldă și luna,
Vatra mamei,
vatra casei,
vatra satului,
vatra țării
în veacuri sînt una.

MĂR

Cîntă cocoșii pe gardul grădinii,
Cîntecul roșu rumenește merele,
În glasul lor e sîngele luminii,
Care pulsează-n toate sferele.
Devine-atunci și pomul galaxie,
Merele — astre se rotesc în sine
Și-n dorul nostru viu de veșnicie
Le rupem pe furiș și cînd nu se cuvine.

Dar clipa — aceea, vai, cu miez de măr,
chiar dacă se oprește în laringe
Ne face sîmbure în Astrul — adevăr,
Ca să-l rodim și nimeni nu-l mai stinge.

COLUMNĂ

Pleoape de piatră închidea cetatea,
tăinuind cerul unui ev străvechi ;
pe țărmurile veșniciei sale
noi doi urmarăm umbrele perechi.

Ne sărutam, și rîndul lung de umbre
vai cum primea înfățișarea noastră
trup tînăr, dezbrăcat de zale, luminînd
ca o livadă albă de pe coastă

A venit iarna, și-aș fi vrut
ruina prefăcută-n ghiocei să poată
străpunge-ntreaga-amnezie-a zăpezii
columnă-n care tu să fii sculptată.

PALTINII TINERI

Nu încap copacii-n cercul vîrstei ; rup
coaja și în mine-și găsesc zăgăzuire,
sîngele nu-mi deosebește-n trup
mijlocul tău de trunchiul lor, subțire.

Să nu rupi ramura pădurii
în arcul genei, ca o lună nouă,
că s-au ascuns privighetori sub coajă,
să nu-și înece cîntecul în rouă . . .

FLORENȚA ALBU

SOLSTIȚIU

Să vă spun dimineața,
să vă spun arborii, iarba
și mersul norilor ;
să vă spun grîul, să vă recit grîul,
mirosul cîmpiei, prafului, norilor,
aproape de copt !

La jumătatea vîrstei cu însumi —
trec pe drumul secerat dintr-un capăt,
încep să mă apropii de celălalt.

O nostalgie mănoasă
îmi încarcă pașii, răspunsurile.

REFLEXE

O lene-ncearcă apa cu piciorul.

Pești limpezi, încolo și încoace.
Azi au înflorit primii nuferi.
Vară crudă. Iunie, adolescentul,
visează întins pe o piatră bătrînă.
Palatul roșu în reflexie mișcate.
Astfel trece frunza desprinsă,
peste curgerea norilor,
inversînd asezarea ;

atît a fost rîsul meu tînăr
asvîrlit cîndva, pe această oglindă.

STORY

Locuim aceste decoruri,
moara de vînt, castelul, rădvanul,
basmul și sfîrșitul lui fericit.
Rîzi, locuim această poveste.

Trecem printre personajele celelalte,
printre gătiții, printre mascații,
noi, travestiții în noi.
locuim aceste relații.

Sînt drumul. Sînt cerul.
Sînt fuga. Sîntem noi,
cu noi înșine. Aparatele
ne trăiesc, ne trăiesc.

Nu mai putem ieși din rol.
Locuim această poveste.

FILM EROIC

Se stinge soarele
în oglinzile echipei de filmare.
Calul pitic, foarte argint,
coama fluidă,
aleargă pe pajiște.

Cascadorii vor merge să-și dea jos
hainele, măștile,
personalitatea de împrumut.

Vor păstra numai rănile,
numai gîtul interior
frînt în cădere.
Rîsul, țipătul plîns.

Un film eroic.
A murit iarba. A murit stejarul.
A murit pămîntul pentru vara lui.

Sînt strînse decorurile,
efectele de lumină, de galop.

REMEMBER Trezoreriile toamnei

Ieșind acum din nou în cîmp, se văd lanurile în cumpăna echinoxului de toamnă, am rămas îndelung între oamenii care strîngeau belșugul pămîntului, tulburat de-acest ritual cu-nțelesuri adînci.

Munca aceasta de extragere a luminii din pămînt, a luminii prelucrate în roade de sucuri dulci și parfumuri hrănitoare, este multimilenară și la fel de necesară azi ca-ntotdeauna, iar țăranul a fost în toate timpurile un simbol înălțător al muncii.

Vechimea și noblețea acestui meșteșug al prelucrării pămîntului, slăvit cu dalta și penelul în templele egiptiene sau asire, pe vasele cu trup de femeie sau în marmurile Eladei, lăudat în frazele de aur ale lui Hesiod sau Virgiliu, noblețea și asprimea acestei arte care ne-aduce aburul pîinii pe masă și căreia și azi vin cîntăreții să-i închine odele lor, această artă și acest meșteșug al pămîntului a produs — pe lîngă fructe cu gust ceresc, pe lîngă cerealele vieții — și aezii în stare să cultive cuvîntul pentru desfătarea și elevarea spirituală a omului. Țăranul și-a trimis fiii să-nvețe murmurul barfei, nostalgia de flaut, atributul uman al poemului. Țăranul ne-a dat și cîntecul cel binefăcător al vieții.

Dar numai cel ce-a arat și-a semănat, dar numai cel ce-a plivit buruiana, să rămînă vlaga pămîntului pentru planta cea roditoare cel ce-a-ndurat rigorile aspre ale arșiței, cel ce-a-ntîmpinat dimineața și-a petrecut în amurg, cu iubire și speranță, holda născută din truda sa grea, numai el știe bucuria cea fără de margini a culesului îmbelșugat. Iar bucuria aceasta ni se trimite zilnic în dar, ne luminează și ne dă puteri pentru luptă și vis.

Mă uit pe cîmpul nesfîrșit al toamnei, la porumbul strîns în dîmburi înalte de aur, sub soarele blînd și-mpăcat de octombrie, sub răsuflarea ușoară a serii albastre, mă uit la cetele mari de țărani, cu fețele arse de vară, mă uit la ochii lor luminați, la nostalgia-mplinirii care le arde în inimi, îi însoțesc pe drumurile lor către casă, locuiesc o vreme în gîndul lor, le strîng vorbele și le aduc cu mine, între lucrurile rare cu care mă mîndresc.

Și mă-nchin lor, muncii aspre și dăruite cu care înțeleg tainele pămîntului, le prelucrează în alchimiile noi ale soarelui și ale științei și ni le culeg apoi în hambare bogate, în trezorerii de nestemate și aur.

ANGHEL DUMBRAVEANU

VOLBURĂ POIANĂ NĂSTURAȘ

A încetat din viață la Arad, miercuri 27 septembrie 1972, poetul Volbură Poiană Năsturaș, membru titular al Uniunii Scriitorilor și al Asociației Scriitorilor din Timișoara. Născut la 13 martie 1890, în comuna Galbeni-Roman, Volbură Poiană Năsturaș a urmat școala militară de ofițeri, devenind militar activ. Debutul său literar are loc în anul 1908.

A debutat editorial în 1912 cu volumul de poezii „Spre viață". Activitatea sa de început este influențată de revista „Semănătorul", la care colaborează intens. Deosebit de fecund, el își continuă activitatea literară tipărind o serie de volume, între care : „Glasul brazdelor", „Aurul patriei", „Toamnă", ;;Fîntîni cu lună", „Patria", „Pămînt românesc", „Țara noastră". Poetul și-a dedicat cu predilecție lira tematicii patriotice, sentimentul dragostei de țară rămînînd partea cea mai valoroasă a operei sale.

La Timișoara, unde a locuit mulți ani, Volbură Poiană Năsturaș a militat activ pentru înfiriparea unei mișcări literare, continuînd aceleași preocupări și la Arad, unde, în ciuda vîrstei înaintate, și-a adus contribuția la buna desfășurare a muncii cenaclului literar din acest oraș.

Mulți poeți arădeni tineri își vor aminti întotdeauna cum au fost îndrumați și ajutați în formarea lor profesională de venerabilul poet Volbură Poiană Năsturaș.

Trecerea sa din viață lasă profunde regrete. Colegii de condei și toți acela care l-au cunoscut și i-au apreciat activitatea literară îi aduc ultimul lor omagiu.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN R.S. ROMÂNIA
ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN TIMIȘOARA

O pagină nouă în istoria aeronauticii

(urmare din pag. 1)

Succesele baloanelor dirijabile stinghereau evident pe partizanii zborului mecanic și. cu toate acestea, Traian Vuia păstra credința, certitudinea că proiectul aparatului său de zbor, adus în geamantan de la Lugoj, va demonstra omenirii că se poate zbura. Aparatul său era conceput pînă în cele mai mici amănunte, trebuia doar să fie construit, după ce va strînge fondurile necesare, operațiune care va amîna realizarea sa cîțiva ani.

Proiectul său a fost terminat pînă la detalii în iarna anului 1902—1903, astfel că la 16 februarie 1903 a prezentat Academiei de științe din Paris memoriul conținînd : „Proiectul de aeroplan-automobil“, pe care comisia căreia-i fusese repartizat l-a respins ca inadmisibil. Asupra acestei hotărîri Traian Vuia va scrie mai tîrziu : „Savanții lumii întregi, matematicieni celebri, declarau cu o seninătate olimpiană că realizarea ideii de a naviga în aer trebuie alungată în domeniul visurilor“. Această rezoluție nu l-a descurajat, ci, din contră, l-a întărit în credința succesului. A obținut brevetul pentru invenția sa : „Aeroplan-automobil“, fapt care a înflăcărat entuziasmul celor de acasă și lugojenii au strîns și trimis 1.800 de coroane, sumă care a servit la începerea construcției aparatului de zbor, partea mecanică fiind terminată în februarie 1905.

Traian Vuia, creatorul zborului mecanic, inventase un adevărat aparat de zbor, echipat cu motor, la început cu anhidridă carbonică, de 12 C.P., mai tîrziu, cu un motor cu benzină, tip Antoinette de 100 C.P. și cu toate accesoriile necesare : elice, tren de aterizare.

„Nu zborurile ca atare au importanță, ci procedeul întrebuințat pentru ridicarea de la pămînt **par les moyens du bord** (prin mijloacele de bord). Că frații Wright au zburat mai înainte, nu are importanță, **modul cum au părăsit ei pămîntul** (s.n.) importă. Nu au făcut-o par les moyens du bord, ci prin un fel de catapult, un dispozitiv care ramîne pe pămînt“, sublinia Vuia într-o scrisoare către G. Lipovan, la 12 iunie 1943.

Noutatea revoluționară pe care o aducea invenția lui Traian Vuia era **trenul de aterizare,** marele secret al aparatelor de zbor, pe care înaintașii și contemporanii săi (Bleriot, Voisin, Tatin, Langley, Wright, Santos Dumont și ceilalți) nu l-au bănuit, pentru a rezolva sistemul de decolare al aparatului de zbor. Unii practicau decolarea de pe suprafața unui lac, o barcă cu motor remorca aparatul de zbor, care, la o anumită viteză, se înălța ; alții foloseau uscatul cu un sistem de catapultă, cablu de lansare, șine, plan înclinat, sau remorcarea în aer cu ajutorul balonului.

Și totuși era atît de simplu, Traian Vuia intuiește și realizează, pentru prima dată în istoria aviației : **trenul de aterizare,** căruciorul purtător, pe patru roate. sistem la care nu se gîndise nimeni pînă la el.

Trenul de aterizare cu patru roți — de unde și denumirea de aeroplan-automobil — asigura cîștigarea vitezei necesare pentru decolare. pentru că : „pas de vitesse. pas de vol“ (fără viteză nu se poate zbura) înlăturînd orice alt dispozitiv care asigura aparatului „primul impuls“, dar rămînea pe pămînt Invenția lui Vuia a ridicat obiecții și critici vehemente pentru ca. pînă la urmă, să fie adoptată de toți constructorii de avioane. devenind element clasic al aparatului.

Traian Vuia la Paris, între prietenii săi.

Cu acest aparat, care la prima vedere sugera neîncrederea, la 18 martie 1906, Traian Vuia reușește **să parcurgă în zbor distanța de 12 metri, la înălțimea de un metru,** dovedind celor sceptici că se poate zbura, fiind primul care s-a ridicat de la pămînt cu mijloace proprii de bord Această modestă performanță deschidea o pagină nouă în istoria aeronauticii, o pagină revoluționară.

Deși înaintașii și contemporanii săi erau partizanii biplanului, el realizează și impune **formula monoplanului,** cu cea mai rațională aripă de monoplan în vremea aceea, formulă combătută și criticată. dar care, ca și trenul de aterizare, a cucerit pe constructori și s-a impus. devenind sistem clasic.

De asemenea, Traian Vuia a aplicat principiul **unei singure elice,** stabilind teoretic și practic că nu este nevoie de două elice „care cer dispozitive speciale de tarnsmisie, greu de realizat la un avion mic“.

Și. în fine, Vuia a dotat aparatul său de zbor cu un sistem pendular, care asigura stabilitate în zbor prin formele geometrice, suprafețele de sustentație (aripile), poziția organelor de cîrmuire, prin fixarea elicei tractive în fața planurilor de sustentație și a cîrmelor de direcție și profunzime în spate. Aceste calități sînt menționate de revista **L'Illustration** (6 aprilie 1907) sub imaginea aparatului Vuia cu textul : „Aeroplanul d-lui Vuia este cel mai simplu și cel mai asemănător zborului paserilor. Pentru prima dată, ansamblul se reazămă pe patru roți. ceea ce-i dă o mai bună stabilitate. mai ales la aterizare (...) El n-a suferit pînă acum nici o avarie și, prin aceasta, deține un record fără rival“.

Astăzi, cînd zborul mecanic a înregistrat cele mai uluitoare progrese și viteze care au depășit sunetul, e bine să ne amintim că în acest progres, pe primele pagini, se citesc trei nume românești : Vuia, Vlaicu și Coandă.

TRAIAN VUIA la Lugoj

La șirul personalităților culturale care au trecut prin Lugoj, alăturăm și numele lui Traian Vuia, ca unul care a poposit mai mult prin orașul de pe Timiș și care mai tîrziu și-a înscris numele pentru totdeauna în istoria aviației moderne.

Intîlnim din fragedă copilărie la viitorul pionier al aviației mondiale născut, cu un secol în urmă, la Surducul-Mic, o aprigă dorință de învățătură. Trimis să învețe la liceul din Lugoj (ce poartă azi numele lui C. Brediceanu), tînărul Vuia a dovedit trăsături de caracter excepționale ; a avut o viață exemplară în timpul studiilor. Asupra formării personalității sale și-a pus amprenta în chip favorabil bunicul său, un om hotărît și plin de viață, care-și dorea ca nepotul să urmeze școli cît mai înalte. Așa se face că-l găsim pe Traian Vuia în anul 1884 înscris în clasa întîia la liceul din Lugoj, unde rămîne pînă în 1892, cînd termină clasa a opta. De remarcat că pe timpul acela în toată Transilvania și în Banat funcționau numai patru licee românești și un gimnaziu, fiind destul de greu de pătruns într-unul din ele. Dar cu toate acestea, Vuia reușește să-și înscrie numele în cartea de aur a liceului lugojan.

Cercetînd matricolele liceului „Coriolan Brediceanu“, ne putem ușor da seama de inteligența sclipitoare a lui Traian Vuia ; elev eminent, el excela la toate obiectele de învățămînt. Aproape invariabil, matricolele școlare păstrate poartă mențiunea „jeles“ (excelent). Și aceasta, deși învățămîntul nu se făcea în limba română. Nu de puține ori Vuia a fost dat ca exemplu în fața colegilor săi pentru sîrguința și priceperea sa. Fiecare clasă o termină cu calificativul „Eximio modo“, situat mereu în frunte.

Incă din liceu se întrezăreau preocupările sale viitoare : majoritatea timpului liber și-l petrecea construind zmeie, treabă făcută cu migală și cu mare iscusință. Amintindu-și de anii aceștia, bărbatul matur avea să scrie în însemnările sale : „La țară, unde eram la părinți, am construit o serie lungă de zmeie. Mai tîrziu, ca elev la liceul din Lugoj, de asemenea construisem mai multe zmeie și le experimentasem pe cîmpul vast din jurul taberei, sub poalele viilor ...“.

Menționăm faptul că în timpul cît Vuia a stat în Lugoj ca elev de liceu, momentele cele mai frumoase sînt acelea petrecute în sînul familiei Coriolan Brediceanu. Ajunsese să aibă acces în familia aceasta prin colegul lui de școală, Tiberiu Brediceanu, cunoscutul compozitor, muzicolog și folclorist de mai tîrziu. I se relevă astfel „pilda unei vieți luminoase de muncă, cinste, și dragoste de patrie“. În acest cerc, Vuia vine în contact, cu ideile luptătorilor pentru eliberarea națională și dreptate socială. Dar, tot în timpul cît a stat la Lugoj, Vuia se instruiește și sub alte aspecte. Citește mult și felurit : volume de literatură, însemnări de călătorie, articole științifice, făurindu-și astfel o solidă cultură generală. La Lugoj, ia contact pentru prima dată cu opera lui Slavici și Alecsandri, momente pe care nu le va uita niciodată.

În anul 1892 termină clasa a opta și ia bacalaureatul cu note foarte bune. Astfel se încheie prima etapă în viața lui Vuia, legată de orașul Lugoj, care-și va lăsa amprenta pentru totdeauna asupra personalității sale. Am zis prima etapă, deoarece cu Lugojul Vuia se reîntîlnește după terminarea studiilor universitare de la Budapesta, pînă la plecarea sa la Paris. În deceniul care s-a scurs de la terminarea bacalaureatului și pînă la plecarea la Paris (1892—1902), exceptînd anul de la Școala politehnică, el s-a perindat și a lucrat în diferite birouri avocațiale, la Gh. Dobrin din Lugoj, și apoi la Coriolar Brediceanu.

Și ca inventator, el datorește mult societății românești din Lugoj. Reuniunea de cîntări și muzică îi trimite la Paris cîteva sute de coroane pentru realizarea primului aparat de zburat „Vuia-1“, fapt pentru care acesta și-a exprimat recunoștința într-o scrisoare în care arată : „Am plecat din mijloacele mele proprii fără vreun ajutor. Lugojenii m-au ajutat contribuind la construcția mașinei mai tîrziu“.

Și nu greșim dacă afirmăm că, oriunde s-a aflat, niciodată Traian Vuia n-a uitat de Lugoj, de prietenii care l-au ajutat și au fost totdeauna alături de el.

GHEORGHE LUCHESCU

psyché

TĂCERE ȘI ZBOR

Este o dată importantă în istoria civilizațiilor omenești, ziua în care primul om a reușit să se desprindă de blînda scoarță a pămîntului, cu un aparat construit de mîna sa, mai greu decît aerul și acționat de motor propriu...

Acesta, după cum se știe, este inginerul român Traian Vuia pe care-l aniversăm acum.

Valoarea tehnică a demonstrației sale a fost extraordinară. Dar, dincolo de această realizare tehnică, irepetabilă prin caracteru-i de unicitate, un lucru se cuvine cu prisosință de afirmat : profundul ei caracter de *exemplaritate*. Prin aceasta vrem să subliniem valoarea *acțiunii* ca principiu etic, în speță realizarea lui Traian Vuia, zborul său ca idee de *posibilitate* pe care acesta o include ; în sfîrșit, el impune ideea unor necesare tehnologii în domeniul atît de gingaș al aparatelor de zbor. Toate acestea depășesc cadrul nu prea îngust, dar strict delimitat al preocupărilor inginerești în materie, căpătînd valoare de simbol, integrîndu-se, am putea spune, unei „păduri de simboluri“, de mituri necesare visării proteice și active a secolului nostru însetat de certitudini.

O astfel de certitudine a fost însuși Traian Vuia ; tot astfel aparatul său prins în superba-i logodnă cu Universul căruia i-a vorbit pentru prima oară despre „pătimirile și măreția“ omului decis ca prin propria-i simțire, inteligență și act de liberă voință să-i violenteze integritatea, să-l exploreze, să-l cunoască și — decisiv orgoliu ! — să-l stăpînească.

„Fără îndoială că avionul este o mașină, dar ce instrument de analiză totodată. Instrumentul acesta ne-a ajutat să descoperim adevărata față a pămîntului. Iată-ne deci judecînd omul la scara cosmică, observîndu-l prin ferestruicile noastre ca prin niște instrumente de studiu...“ scria, cu un patetism reținut, A. de Sainte-Exupéry.

Descoperim aici, tradus în termeni sensibili, poate o metaforă a cunoașterii, acea osomoză perfectă adică dintre om și lucrurile sale, o modelare a inteligenței folosind instrumentele propuse de ea însăși, trepte ale înțelegerii, schemă de perceput aproape grafic a celebrei spirale deslușindu-ne dialectica devenirii...

Fiindcă ne-am gîndit mereu la Traian Vuia.

ION DUMITRU TEODORESCU

— o prietenie pilduitoare —

TRAIAN VUIA — C. BREDICEANU

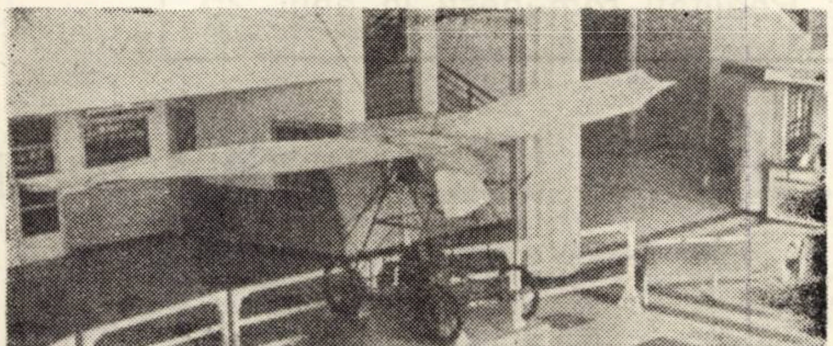

Aeroplanul „Vuia nr. 1" restaurat, la Expoziţia „Aviaţie 1906" de la Bourget (Franţa), inaugurată la 12. XI. 1956

Fără să se descurajeze de prezenţa multiplelor dificultăţi: lipsa de fonduri pentru construirea prototipului de generator de abur industrial, vîrsta înaintată şi sănătatea precară, Vuia şi-a îndreptat permanent privirea şi eforturile spre viitor. Era grăbit. Un ce invizibil l-a determinat să acţioneze în această direcţie — să îşi asigure o bătrîneţe liniştită după o muncă depusă o viaţă întreagă. A căutat o soluţie şi s-a gîndit că poate realiza acest deziderat vînzîndu-şi casa arhi-ipotecată şi cu datorii.

Obsedat de această idee a încercat să supună planul vechiului său prieten C. Brediceanu: „Nu uita — îi scrie Vuia — că nu am aranjat încă nimica şi că sîntem muritori. Am o soluţie ce aş dori să ţi-o supun cînd vei fi aici".

Nerăbdător ca niciodată, Vuia nu a aşteptat sosirea lui Brediceanu la Paris: i-a expus planul într-o scrisoare pe care i-a adresat-o la 15 septembrie 1938, scrisoare cu emoţionant cuprins, o mărturie sinceră a sărăciei în care se zbătea şi a lipsurilor care-l copleşeau:

„Nădăjduiam că situaţia europeană se clarifică, ca să ne revedem în toamnă aici şi să putem lua hotărîri în problema retragerii noastre. Văd însă că timpul trece, situaţia nu se clarifică, că nu putem prevedea momentul cînd te vei putea deplasa, iar pe de altă parte „inexorabilis actas" mă presează, am luat deciziunea să-ţi expun în scris situaţia aşa cum se prezintă şi ce soluţie se poate afla. Am ca activ casa şi ce pot scoate din invenţia mea.

Casa a fost închiriată acum 4 ani. Chiriaşul a plătit 2 ani şi apoi a încetat plăţile. Pînă în prezent îmi datorează 19.000 fr. Am cerut expulzarea, ceea ce mi s-a acordat pentru 15 aug. 1938. Chiriaşul a apelat. Afacerea se va tranşa în curînd.

Ideea mea la început a fost să-ţi las casa şi tot ce rezultă din exploatarea invenţiei, cerîndu-ţi să te îngrijeşti de ulti mele mele zile.

Iată economia propunerii:

Casa a fost pînă la ultimul chiriaş, închiriată cu 15.000 fr. anual. Fiind de construcţie nouă (1924—1925) din piatră, nu are nevoie de reparaţii şi este scutită de impozit.

Îţi propun să-mi faci o rentă anuală de 12.000 fr. şi rămîne ca sarcină 65.000 fr. ipotecă şi o datorie de 100.000.

Iată cum se prezintă operaţia:

Un vărsămînt la cedare de 40.000 fr. (se scade la 25.000) şi 12.000 fr. anual (chiria plăteşte restul).

Voi putea trăi cu această rentă retrăgîndu-mă la ţară sau rămînînd aici în Garches, fără să ţin cont de eventualul cîştig din invenţie.

Luînd în considerare că merg spre 67, că starea mea de sănătate este precară şi că în timpul din urmă s-a agravat, sarcina ce iei este uşoară. Doresc să trăiesc ca să pot termina lucrările în curs, 2 volume: memoriile şi lucrările referitoare la combustie. Timpul ce mai rămîne de trăit este fortamente scurt trebuie să mă grăbesc şi să nu aştept moartea prin surprindere. În vara asta am fost bolnav şi ca să pot trece peste iarnă, trebuie să petrec 20 de zile la Mont-Dore şi să plec cel mai tîrziu în 15 octombrie.

Dacă sîntem de acord, pentru ca formalităţile să se facă cît mai repede, vei însărcina pe cineva aici, iar eu voi lăsa la notar un testament recunoscîndu-te legatarul meu universal.

Avînd cu expulzarea chiriaşului şi alte spese curente, dorind apoi a mă reface (20 de zile la Mont-Dore), fac fără alte fraze, apel la vechea noastră prietenie pentru un avans momentan de 8.000 fr. Astfel pot suporta sarcinile ce-mi impune carenţa chiriaşului pînă la aranjare".

Am reprodus scrisoarea lui Vuia adresată lui Brediceanu ca să ne dăm seama în ce situaţie critică a ajuns Vuia, omul deschizător de drumuri noi, realizatorul primului zbor pur mecanic din lume, căruia omenirea îi va aduce, desigur, omagiu pentru contribuţia lui hotărîtoare şi definitivă la cucerirea oceanului aerian cu aparat de zburat mai greu decît aerul.

Din motive pe care nu le cunoaştem — probabil din lipsă de posibilităţi — Brediceanu i-a comunicat lui Vuia la 4 octombrie că nu poate accepta propunerea, dar îi va trimite 8.000 fr. francezi pentru cura de la Mont-Dore. Vuia a răspuns imediat la 6 octombrie şi i-a mulţumit pentru gestul amical.

„Primesc scrisoarea ta din 4 şi aud cu regret că nu te-ai putut odihni, nici îngriji de sănătate.

Aici am trecut prin un lung cauchemar, mobilizarea oprise pe loc totul.

În ceea ce priveşte proiectul pentru casă, ţi l-am expus ca să ştii cum doresc să-mi organizeze retragerea. Vom pune casa în vînzare, îndată ce voi obţine expulzarea definitivă a chiriaşului, sper că procedura va fi terminată pînă la sfîrşitul anului. Am mari spese.

În prezent ceea ce mă preocupă mai mult este starea mea de sănătate. Dacă pot pleca în curînd la Mont-Dore unde aş petrece 20 de zile, sper să mă pot reface. În anul 1934 eram ceva mai rău decît acum, sosisem acolo la 18 oct. avusesem şi norocul unei toamne admirabile, cu soare. M-am refăcut foarte bine.

Ar fi bine să trimiţi banii prin CEC la o bancă din Paris, Crédit Lyonnais, Société Générale sau Comptoir National d'Escompte de Paris sau prin orice altă bancă".

Cu mulţumiri.

Te îmbrăţişează prieteneşte al tău, Traian.

Ajutorul material promis de Brediceanu a produs o bucurie nespus de mare lui Vuia. Satisfacţia lui sufletească rezultă şi din felul neobişnuit cum semnează scrisoarea, ca niciodată cu pronumele „Traian", neîntîlnit în corespondenţa lui, decît în aceasta şi încă într-o scrisoare adresată tot lui Brediceanu.

Brediceanu s-a ţinut de cuvînt. La 8 oct. trimite telegrafic suma promisă pentru cura de la Mont-Dore:

„Azi ţi-am trimis telegrafic cei 8.000 fr. francezi, necesari curei tale de la Mont-Dore.

Dee D-zeu ca să te întorci complet restabilit, spre binele tău, bucurie prietenilor tăi şi spre folosul neamului românesc al cărui mare fiu ai fost, şi sperăm să ne rămîi încă.

Putînd întotdeauna conta pe prietenia şi dragostea mea, te îmbrăţişez cu drag al tău C. Brediceanu".

Vuia la 12 oct. confirmă primirea banilor şi se pregăteşte de plecare:

„Am primit scrisoarea ta şi prin sucursala Crédit Lyonnais din Saint-Cloud am primit suma de opt (8.000) mii franci. Îţi mulţumesc din tot sufletul pentru această nouă dovadă de prietenie frăţească.

Mă grăbesc să-mi aranjez toate afacerile urgente şi să plec. Timpul este frumos şi astfel sper să aflu la Mont-Dore acelaşi timp frumos, ca şi acum 4 ani şi să revin cu o stare de sănătate îmbunătăţită.

Te îmbrăţişează al tău vechi prieten Traian".

GEORGE LIPOVAN

Traian Vuia despre Aurel Vlaicu

Printre manuscrisele păstrate de regretatul ing. Nicolae Ivan şi primite de la Traian Vuia există unul subintitulat „Amintiri".

Se ştie că, plecat la Paris în 1902, ing. Traian Vuia a reuşit în 1906 să-şi realizeze proiectul de avion de concepţie proprie şi să-şi execute primele sale zboruri, devenind astfel cel dintîi om care a reuşit să părăsească solul cu ajutorul unui motor, fapt consemnat în revistele timpului. Îndrăzneala aceasta înfruntă mai multe accidente, dintre care unul foarte grav. La sfîrşitul anului 1907 el părăseşte aviaţia şi se consacră altor invenţii. În această epocă el primeşte vizitele lui Aurel Vlaicu pe care le evocă aici. Prin relaţiile sale în industria aeronautică, abia născută, Vuia a putut obţine însemnate reduceri de preţuri asupra furniturilor procurate de Vlaicu.

Reproducem rîndurile scrise în 1936 despre celălalt pionier român al aviaţiei, în transcriere ortografică actuală:

„În 1909, pictorul Simionescu, elev la Belle Arte în Paris, îmi vorbise despre Vlaicu, îmi spunea că Vlaicu are un proiect de avion şi că i-a cerut adresa mea. În 5 ianuarie 1910, am primit vizita lui Vlaicu. Era însoţit de profesoru Răianu din Iaşi. Mi-a expus planul avionului ce concepuse.

Eram în era de entuziasm ce treziseră în lume trecerea canalului Minecii şi raidul Londra — Manchester experienţele fraţilor Wright şi meetingul din Reims. Venise la Paris ca să cumpere un motor asemenea aceluia cu care Blériot trecuse Canalul şi cu care a făcut exhibiţii în România şi aiurea. A adaus că a fost la fabrica lui Anzani, unde a văzut motorul funcţionînd, dar înainte de a face achiziţia a ţinut să aibă părerea mea. Mi-a mai spus că avionul se execută în Arsenalul Armatei şi că generalul Creniceanu, ministru de război, se află în Paris.

I-am răspuns că există deja un motor superior, Gnome rotativ, care s-a revelat la mitingul din Reims. Surprins, fiindcă nu avea nici o informaţie asupra acestui motor, şi-a amînat decizia în această chestie pînă după vizita la uzina Gnome. Ne-am întîlnit mîne-zi la biroul din Paris al uzinei. Aci am fost primiţi de Louis Séguin, azi decedat, care ne-a dat în grija inginerului Sivel, decedat şi el. fiul celebrului aeronaut, care cu Croce-Spinelli, acum 60 de ani, şi-au aflat moartea în faimoasa catastrofă a balonului Zénith. Neéa dus cu maşina casei la fabrica din Geunevillers, unde am vizitat fabrica şi toată filiera de fabricaţie a motorului. Am văzut şi un motor funcţionînd. Aci am fost surprins de impresia adîncă făcută asupra lui Vlaicu prin zgomotul motorului. Nu înţelegeam această impresie asupra unui om obicinuit cu motoarele cu explozie şi care lucrase la Oppei.

În urma acestei vizite, a renunţat definitiv la motorul Anzani. Acum însă îl tortura pe Vlaicu partea financiară a problemei, preţul motorului Gnome depăşea cu mult suma acordată prin minister. Din fericire, ministrul de război se afla aci, n-avea deci decît să-l persuadeze. Ne-am revăzut mîine-zi, cînd trebuia să facă demersul la ministru. Însoţindu-l, sub arcadele din rue de Rivoli, a revorbit despre impresia ce i-a făcut-o motorul Gnome. „Ce zici, nu ar fi mai bine să las pe fratele Ion ca să piloteze aparatul?". Sînt convins — i-am răspuns — că ai face foarte bine; este greu să fii inginerul, fabricantul, şi pilotul maşinii; prea multe funcţii pentru un om". „Aşa voi face — îmi replică el — îmi pare bine că eşti de aceeaşi părere cu mine". Nu a lăsat însă de a mă impresiona acest fapt la un bărbat curajos, vioi, plin de entuziasm. A fost o premoniţie. A uitat apoi acest presentiment şi s-a abătut de la determinaţia luată în acel moment.

Generalul Creniceanu i-a încuviinţat cererea şi acum Vlaicu, satisfăcut că în două luni va avea motorul dorit, după ce am comandat diferite accesorii pentru avionul lui şi după ce l-am asigurat că voi recepţiona motorul, s-a reîntors în ţară.

Veniră însă, imediat după plecarea lui, marile inundaţii din 1910. Fabrica Gnome fiind pe malul Senei a fost inundată. Lucrul nu s-a reluat decît în aprilie şi motorul lui Vlaicu n-a fost recepţionat decît în 7 mai. Mi s-a adresat din Bucureşti cu mai multe scrisori în care îmi indica mersul lucrărilor şi se plîngea că subalternii de la Arsenal îi pun beţe în roate.

L-am revăzut în anul următor, la 3 februarie 1911; era îngrijorat. A comandat un motor nou pe care l-am recepţionat şi care i s-a expediat. După această vizită, nu am avut de la dînsul nci o ştire pînă la metingul din Aspern. Cu această ocazie, românii din Viena au oferit în onoarea lui un banchet şi mi-au adresat o telegramă. În 1913 am citit ştirea catastrofei într-un ziar de seară parizian.

La 1 mai 1934, trecînd prin Cîmpina, m-am închinat la troiţa ce i-au ridicat prietenii, pe locul unde s-a prăbuşit aparatul şi în casa lui P. Haşdeu.

Maşina lui Vlaicu, deşi rustică la fel ca toate aparatele de la început, dezvoltîndu-se, ar fi putut servi de bază la crearea unei maşini proprii şi a unei industrii aeronautice române. Cel mai bun prinos ca prietenii şi admiratorii îi puteau aduce lui Vlaicu era continuarea operei lui. Ar fi fost cel mai frumos şi trainic monument, „aere perennius".

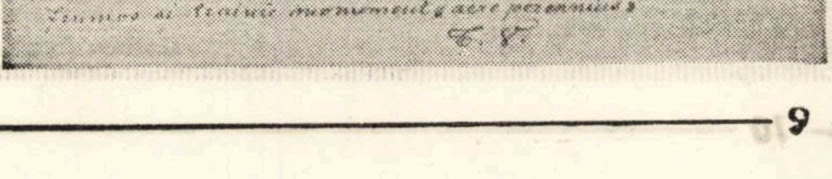

„PARTIDUL—CONȘTIINȚA VIE A CLASEI MUNCITOARE"

50 de ani de la Congresul al II-lea al P.C.R.

3—4 octombrie 1922

Purtător al celor mai nobile, mai îndrăznețe și, totodată, mai realizabile idealuri ale poporului român, Partidul nostru comunist și-a durat istoria prin fapta și cugetul celor mai buni fii ai acestor meleaguri, ca demn și tenace continuator al tradițiilor de luptă ale înaintașilor, dovedindu-se singura forță politică revoluționară capabilă să transforme o societate a nedreptăților într-una a împlinirilor umane Situîndu-se de la însuși actul său de naștere în fruntea tuturor celor care au năzuit și militat pentru eliberare socială și națională, P.C.R. a imprimat un curs nou, revoluționar, evoluției societății românești canalizînd energiile acumulate secular în direcția deplinei eliberări a omului, înspre făurirea societății comuniste. De aceea, așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea de la adunarea solemnă din 7 mai 1971, „crearea partidului comunist a marcat triumful forțelor revoluționare și al marxism-leninismului în mișcarea muncitorească din țara noastră ; din acest moment mișcarea revoluționară din România a intrat într-o nouă etapă, superioară a dezvoltării sale".

Într-adevăr, asumîndu-și misiunea de port-drapel al intereselor vitale ale clasei muncitoare, ale poporului român, P.C.R. a vitalizat și dinamizat întreagă mișcare muncitorească și progresistă din țara noastră imprimîndu-le un mai pronunțat caracter organizat, clarviziune, tărie și luptă.

În istoria partidului nostru, Congresul al II-lea, ținut în secret la Ploiești în zilele de 3—4 octombrie 1922, s-a remarcat, în primul rînd, prin preocuparea față de întărirea organizatorică și politică a rîndurilor partidului, adoptînd și primul Statut fundamentat pe principiile marxist-leniniste.

Cu toate că în timpul lucrărilor Congresului au ieșit în evidență unele inconsecvențe și nehotărîri privind orientarea politică a mișcării muncitorești — rezultat al insuficienței pregătiri teoretice a cadrelor de partid și al influenței exercitate de Internaționala a III-a — documentele elaborate au subliniat rolul și misiunea partidului, ca forță politică cea mai consecventă și mai aptă de promovare a intereselor clasei muncitoare, ale poporului român.

Congresul al II-lea al P.C.R. a abordat o serie de probleme deosebit de importante : Statutul partidului, strategia și tactica sa, presa, sindicatele, chestiunea țărănească și a naționalităților, alegerea organelor de partid, multe înscrise pe ordinea de zi a Congresului I, dar nerezolvate din cauza arestării congresiștilor și, ulterior, a intentării cunoscutului proces din Dealul Spirii.

Unul dintre meritele de seamă ale Congresului constau tocmai în faptul că a făcut o analiză corectă situației postbelice a României, demascînd politica de forță promovată de burghezia română

Congresul a relevat încă odată însemnătatea pe care partidul trebuie s-o acorde problemei țărănești, adoptării unei poziții realiste, menită să atragă țărănimea exploatată de partea proletariatului, raportul prezentat aducînd o serie de precizări importante. Totuși, nu s-a adoptat o linie clară în chestiunea agrară, lozinca naționalizării pămînturilor, necorespunzătoare situației României unde predomina mica proprietate, avînd numeroși susținători.

Hotărîri importante au fost elaborate în privința muncii partidului în sindicate și la rolul acestora în mobilizarea muncitorilor pentru apărarea intereselor imediate, referitoare la importanța presei de partid, a activității în rîndul femeilor

Congresul al II-lea al P.C.R. a acordat o mare atenție elaborării Statutului partidului definind organele de conducere ale partidului și atribuțiile lor, condițiile de primire și calitatea membrilor de partid. Referindu-se la sarcinile comuniștilor, Statutul provizoriu — cum s-a numit — adoptat de Congres preciza că ei au obligația „de a lupta în cadrul hotărîrilor partidului pentru răspîndirea ideilor comuniste, a lua parte la acțiunile, manifestațiile, întrunirile etc. ale partidului, a păstra cinstea proletară, a da exemplu de devotament de clasă și a executa însărcinările primite de la partid și comitete" (Op. cit., p. 360). În felul acesta, Statutul devenea un îndreptar organizatoric deosebit de util în practica de partid.

Etapă de etapă, partidul a devenit mai puternic, mai bine organizat, disciplinat și unit. Fidelitatea față de cauza comunismului, abnegația cu care a militat pentru promovarea și apărarea intereselor poporului, capacitatea și știința depășirii greutăților, l-au călit tot mai mult, cîștigîndu-și pînă la identificare dragostea și devotamentul oamenilor muncii din țara noastră.

GH. RADULOVICI

epistole

Stare de veghe

E o bătaie ascunsă, grea, în aceste lucruri, o bătaie blîndă și adîncă, trecere de timp prin zidurile orașului meu. Stau din cînd în cînd pe lîngă strașnice și mute ziduri de cetate și, dintr-odată, se face o împărțire frățească, dreaptă, de timp, între mine și ziduri : bătaie ascunsă în trup de zid, bătaie ascunsă în trup de om.

La nesfîrșire, din marile cîmpii ale anilor lumină, timpul pudrează planeta și cetățile omenirii, într-o ningere inatacabilă de TIMP, într-o ningere tăcută precum creșterea neștiută a semințel ; și, așa cum stau, lîngă zidurile cetății mele, cu liniștea și bucuria și munca cetății mele, simt timpul cum mi se adîncește în oase, simt timpul scriindu-se pe mine cu peniță de anotimp : patru anotimpuri, alăturate, neînchipuit de bune, ninse de timp ; primăvara, primă, primă deschidere de floare și sămînță, deschidere de limpezime în apă și-n oameni, în timpul nostru generos.

Vara cu deschidere de soare și lumină, cu o taină fierbinte, cu un dar, cu corăbii cu pînze în aer biciuite de țipete și aripi.

Toamna, cu sărbătoare de rod, cu cădere aurie de grîu, și lumină de miere, cu mirosul subtil al strugurelui deschis în rană sîngerie de vin străbun. Iarnă, ningere de alb și liniște peste cîmpiile tulburate de osteneala rodului.

E o stare de veghe, așa cum aștept lîngă ziduri de cetate să aud bătaia ascunsă, încărcată de mister, a timpului, măsurînd cetatea, măsurîndu-mi mie drumul, acum început de drum, acum început de întrebare, mîine, cînd ? jumătate de drum, jumătate de răspuns : ce poți să spui, ce vorbe alese ori simple în mijlocul curgerii de timp ? În inimă de ziduri, percuții muzicale, fac piatra mai măruntă, măcinare de materie implacabilă, în timp ce meșterii cetății stau închiși cu umbrele lor cinstite sub ziduri, pe ei timpul nu-i vede, nu-i găsește ; doar mintea mea îi vede, doar mintea mea îi găsește, și sîngele de meșter, de ridicător de ziduri, îmi bate acum în vene și mă bucur și am puterea de a mă simți trainic.

Nicicînd trecerea prin mine a timpului n-a găsit mai multe imagini de cetate, consolidîndu-mă, dărundu-mi echilibru și nume, aleasă iubire pentru timpul meu și-al cetății mele.

ALEXANDRU DEAL

Realități românești în anul 25

„Și pomii bătrîni rodesc uneori"

Stăteam lîngă strung și-l priveam cum lucrează. Bustul său masiv, umerii îi erau aplecați, mîinile puternice i se mișcau ritmic.

Pe urmă a făcut pauză și am putut discuta, în hala aceea de fabrică veche, unde zumzetul de strung crea un permanent fundal sonor. Expresia lui se destinse, fața mare exprima o blîndețe paternă.

L-am întrebat de hîrtia imaculată pe care o zărisem lîngă strung, o foaie albă, pe care așezase o greutate, să n-o zboare curentul.

— Scrieți cumva versuri ?

— A, hîrtia, asta e ! Nu, poezii nu scriu. Ritmul strungului îmi trezește niște acorduri, frînturi de melodii. Cînd am o clipă de răgaz, notez. Altfel le pierd. Omul uită... nu-i așa ?...

Intîlnirea mea, întîmplătoare cu Iacob Hermann, a avut loc într-o toamnă. Țin minte că la plecare m-a condus și călcasem împreună frunzele uscate ale unui ulm bătrîn din curtea atelierului unde lucra.

Căutasem un strungar și nimerisem peste un... compozitor, un pasionat al melos-ului.

Pe urmă l-am revăzut la concertele Filarmonicii timișorene. Același bust masiv, părul sur, același chip serios și grav cu pomeții osoși. Acum, în costum negru, părea un profesor cincuagenar. Pe cînd trecuse de 55 de ani i s-a cîntat pentru prima oară, chiar aici, în sala aceasta cu rezonanță plăcută, unde e totdeauna răcoare, o compoziție proprie. Se chema „Impresii de pe Semenic" și figura în program — supremă cinste — alături de lucrările lui Wolfgang Amadeus Mozart, Ciprian Porumbescu și Franz Schubert. Alte compoziții au urmat-o pe cea dintîi, inspirate din viața noastră de azi. A spune că sînt pătrunse de bucuria muncii e puțin ; sînt cîntece de un fior romantic, melodii limpezi, dovedind însă o știință a compoziției ce depășește cu mult condiția sa de autodidact.

— Le-ați scris din imaginație, Hermann-baci ?

— Știu eu ? Cred că întîi le-am trăit. Eu iubesc natura, am fost nu o dată pe munte, pe Semenic. Cred că de aceea am scris : în suflet mi-a rămas ceva, o urmă vie, ceva care cerea să fie pus pe hîrtie...

Asta mi-a spus la cîțiva ani după prima întîlnire. Il întîlneam acum aproape zilnic la primele ore, în drum spre redacție.

Frumoase erau diminețile acelea timișorene cînd pluteau încă pîcle deasupra rîului. Nu se ridicase încă podul Michelangelo și treceam cu o emoție mereu reînnoită o pasarelă de lemn cam nesigură, cu scîndurile aproape putrede. Abia traversam Bega și dincolo de plopi, pe drumul ce străbătea Parcul rozelor pînă la orășelul studenților, știam că-l voi întîlni. Purta de cele mai multe ori violoncelul învelit într-o husă de pînză. Se ducea la lucru și îl lua pentru repetițiile orchestrei semisimfonice a întreprinderii care urmau după cele opt ore.

— Azi învățăm un cîntec nou, spunea surîzînd.

Orchestra executa și un cîntec de-al său, la a cărui orchestrație l-a ajutat compozitorul Eugen Cuteanu, „Marșul muncitorilor tipografi"...

E o încăpere simplă și confortabilă. „Nimicuri artistice" te înconjoară din fiece ungher. Mobilierul e lucrat, în întregime, de mîinile strungarului în lemn. Și pretutindeni, medalii, insigne, premii. Premiul I pentru polca de concert „În excursie" și pentru „Vals lent". Titlul de laureat al unor concursuri artistice de amatori.

— Cel puțin jumătate din melodiile mele se datorează soției.

(E o femeie tăcută și calmă. O cheamă Maria și la cuvintele lui surîde, cu o mișcare de negație).

— Compune și dînsa ?

— Nu, zise el, zîmbind, are alt dar : știe să tacă și să asculte...

Undeva, la etajul de sus, se exersa „fortissimo" la pian.

— Sînt vecinele mele, pianiste în devenire, eleve la liceul de muzică.

— Nu vă tulbură ?...

— Eh, copii, acolo... Cîntă la orice oră ! Cîte o dată, nu zic ; ceva mă îndeamnă să vorbesc cu părinții lor. Dar m-am ferit s-o fac. Sînt tinere : Cînd să învețe, dacă nu acum ?

Bucurii ?

— Regretatul compozitor Eugen Cuteanu, obișnuia să-mi spună la întîlnirile noastre : „tînărul ăsta, zicea el nemulțumit de cineva, are diplomă, dar n-are simțul melodiei. Dumneata Hermann-baci, dumneata n-ai diplomă, dar, slavă domnului. ești plin de melodii !". Mă măgulea. Dar, hai să fim drepți ; anii cei mai buni s-au dus. Cine mai are nevoie de mine ?...

Bineînțeles. nu sînt de acord. Știu, însă că aceasta e tristețea pensionarilor. N-a fost el aici deputat, nu l-am văzut deatîtea ori în mijlocul cetățenilor, la muncă voluntară, schimbînd fața străzilor, întinerind scuaruri, colțuri uitate ?!

Anii nu se pot întoarce, dar chiar la vîrsta lui, bătrînul strungar e un destin fericit împlinit.

(Artistul emerit Nicolae Boboc, dirijorul timișorean. sub bagheta căruia s-au reluat de multe ori lucrările lui Iacob Herman, îmi spusese : „Piesele lui au prospețime și concretețe a imaginii, un val de sinceră emoție, care, îmbrăcată în haina unui limbaj muzical simplu, dar bine strunit cîștigă adeziunea publicului").

— Ați avut, totuși și satisfacții, Hermann-baci. Nu-i așa ? N-ați vrea să-mi povestiți ? (Refac o povestire din crîmpeiele sale) : Într-o vară a fost la Predeal. Rătăcea de unul singur pe aleile străjuite de brazi înalți. Deodată văzu o veveriță care alerga pe o creangă după un con. Îl luă și îndată veni alta și încercă să i-o smulgă. Apoi, apăru și cea de-a treia. Fugeau după con într-un joc năvalnic și grațios. Și jocul acela gingaș și spințar deveni în sufletul lui cîntec, ca un gîlgîit neistovit.

Dar o voce necunoscută îl întrerupse ; lui i se păru brutală, era în orice caz inoportună :

— Ce faci aici, mă, nene, singur cuc ? Haide și dumneata la plimbare... Ce scrii acolo ? Las-o-ncolo de hîrtie, că doar ești în concediu...

Peste cîteva săptămîni la București, la un concurs artistic republican. Herman cînta la violoncel, ca de obicei, în orchestra tipografilor ; i se executa și lui una din compoziții. A fost chemat și rechemat la rampă. „Bis ! (Cunoștea chemările acestea, îl mișcau întotdeauna). Cînd a părăsit sala concertului, cineva rămas printre ultimii spectatori, s-a apropiat de dînsul :

— Nu mă recunoști ?

— Nu, nu-mi amintesc.

— Știți, atunci la Predeal, în pădure. Vă amintiți, nu-i așa ?

Melodia pierdută... Cum să nu-și aducă aminte ?

— Dumneata erai ?

— Am fost la concurs și am venit să vă asigur că acum vă înțeleg... V-am tulburat atunci, și-mi cer iertare...

Azi Iacob Hermann a ieșit la pensie și părul i-a albit de tot. Ultima oară cînd l-am întîlnit mi-a vorbit despre Pablo Casals. Ascultase tocmai la radio o emisiune. Știu eu, bătrînețea lui viguroasă mi se asociază cu aceea a nonagenarului de la Prades.

Doar că modestul strungar timișorean n-a năzuit să facă din muzică altceva decît o pasiune de timp liber, pentru care cuvîntul **hobby,** ori acela de Violon d'Ingres ar suna inadecvat ; căci e o pasiune muncitorească ,activă, o pasiune a unei tîrzii împliniri umane.

Vezi, mi-ar zice el, și pomii bătrîni mai rodesc uneori...

VALENTINA DIMA

grafolog

Grafologia este ştiinţa scrisului şi interesează nu în măsura în care ne informează despre felul şi forma scrisului, ci în măsura în care scrisul este o oglindă introspectivă a psihicului celui care a săvîrşit lucrarea grafică.

Se presupune că e de înţeles că, atunci cînd scriem manual cu stiloul, sau cu un creion, creierul nostru şi gîndeşte, conform structurii sale, conform sentimentelor şi stărilor sale psihice şi emotive. Deci interesează mai puţin scrisul mecanic funcţionăresc, cît scrisul sub apăsarea psihică a unei emoţii mai mult sau mai puţin puternice, sau a unui sentiment închis în adîncul sufletului, zăvorît cu multă grijă în intimitatea personală şi care nu poate răbufni decît prin scris, indiferent dacă tema scrisului este în legătură sau nu cu starea sufletească a acelui care săvîrşeşte lucrarea grafică.

Altfel scrie bolnavul de inimă, altfel scrie bolnavul de nervi sau bolnavul de ficat etc. Tot altfel scriu cei sănătoşi, dar cu caracteristici sufleteşti dintre care unele pot fi chiar maladii temperamentale. Altfel scrie cel ce e sub obsesia urii, invidiei, egoismului a grandomaniei, a zgîrceniei şi a altor multe curiozităţi de caracter. Sînt şi scrisuri care nu spun nimic, după cum sînt caractere sau momente ale caracterului fără culoare, cum s-ar zice.

Cum s-a stabilit legătura dintre scris şi caracter ?

Prin studierea biografiei personalităţilor a căror manifestare a elementelor psiho-grafice era mai tumultoasă şi mai evidentă, şi s-au tras concluzii specifice.

Aceste mici consideraţii preliminare fiind făcute, anunţăm cititorii revistei *ORIZONT* că s-a rezervat o rubrică în această revistă, unde se vor discuta probleme de grafologie, prin aşa zise consultaţii grafologice, făcîndu-se — fie un portret grafologic al autorului lucrării grafice, fie discutîndu-se probleme de expertiză grafică identificîndu-se anumite scrisuri ce interesează cititorii.

Pentru a avea material de studiu, sînt rugaţi cititorii a trimite scrisori întregi sau fragmente de scrisori, fie personale, fie ale altei persoane ce-l interesate, căreia să i se dea un indicativ scris într-un colţ, un nume de bărbat sau femeie şi un nume de oraş sau sat şi o cifră. De exemplu : Ion-Timişoara-5 sau Elena-Belinţ-7, nume, oraş şi cifră care n-au nici o legătură cu scrisul.

La scrisori nu interesează conţinutul, ci forma literelor, direcţia gîndurilor, semnătura şi parafa.

Deci, toate scrisorile-material de studiu vor avea şi semnături, fie prescurtate, fie obişnuite, a persoanei care a făcut lucrarea grafică. În plus, dacă-i posibil, se vor scrie detaşat de scrisoare, pe o hîrtiuţă anexă, cuvinte care să înceapă cu litere mari de alfabet. Exemplu : Anglia, Belgia, Cehoslovacia, Danemarca etc. Sau propoziţii în care să intre cît mai multe litere mari şi mici.

Menţionăm : cu cît e mai bogat materialul trimis cu atît observaţiile grafologice vor fi mai aproape de noi şi de adevăr.

În problemele de expertiză grafică şi identificare de scrisori sau falsuri interesează şi cifrele şi numerele formate cu cifrele în litigiu. Mai interesează în studiul nostru grafologic şi parafele (linia finală a semnăturii) dacă face sau nu parafă şi forma ei, fie că semnătura e prescurtată, fie că e obişnuită. (Materialele se vor trimite pe adresa redacţiei Orizont)

S.I.R. JOHN

sport

DEFINIŢII

(De vorbă cu mine însumi)

— De ce scrii despre sport, Ion Velican ?

—Pentru că sportul e un fel de „love story" a tuturor. Pentru că nu ştiu ce se întîmplă la Federaţiile de specialitate, pentru că nu ştiu să lovesc în minge, pentru că nu ştiu să sar la înălţime.

— Ai vrea să fii în pielea lui Angelo Niculescu ?

— Da.

— De ce ?

— Pentru că aş avea posibilitatea să alcătuiesc o „reprezentativă" fără Răducanu, Nunweiller, Deleanu, Lucescu et. co.

— Te-am văzut la cîteva meciuri de rugbi. Iubeşti acest sport ?

— Da. Mai ales de cînd Universitatea Timişoara a cîştigat titlul de campioană.

— Crezi că va păstra titlul ?

— După discuţia purtată cu antrenorul Dumitru Antonescu mi-am dat seama că va fi dificil, deşi „echipa e mai bună decît anul trecut", după cum spunea el. De altfel în duelul direct cu actuala pretendentă la titlu, Steaua Bucureşti, Universitatea a ieşit învingătoare.

— Poţi să dai o definiţie a cronicarului sportiv ?

— Da, a **comentatorului** sportiv.

Dacă acesta e un Eugen Barbu, sau Fănuş Neagu, comentatorul sportiv e un cactus de aur, dacă e un Teodor Mazilu, un Radu Cosaşu sau Mircea Radu Iacoban, comentatorul sportiv e o portocală, dacă e Ţopescu e altceva, dacă e Buboiu e o lămîie, dacă e Dumitru Tănăsescu e o prăpastie, dacă e Ţiriac e un şezlong în soare, dacă e crainic sportiv la radio e un îndreptar ortoepic de cea mai bună calitate.

— Vezi vreo confluenţă între sport, medicină şi literatură ?

— Da. Pe scriitori îi atrage sportul, precum pe medici literatura.

— Îţi place poezia ? Care sînt poeţii tăi preferaţi ?

— Fănuş Neagu (nu rîde) şi Omar Khayyam.

— Politehnica Timişoara va promova în divizia A ?

— Cred că da. Mi-e teamă însă de retur.

— E oare la înălţime sportul bănăţean ?

— Nu sînt unul din cei ce se lasă îmbătaţi de gloria apusă a Chinezului şi Ripensiei. Sportul bănăţean e la înălţime mai ales în foile de bilanţ ale C.J.E.F.S. O spun fără să diminuez cu nimic meritele reale ale acestei instituţii cu sarcini bine determinate.

— Scuză-mă că te-ntrerup, ce zici de U.T.A. ?

— „Bătrîna doamnă" nu va ieşi la pensie, dar va trebui să-şi schimbe hainele demodate.

— Dar de C.S.M. Reşiţa ?

— Despre această echipă nu pot spune încă nimic, dar despre publicul reşiţean pot spune că e un dinozaur cu spinarea în flăcări, ce merită o echipă pe măsura sa.

— Pe curînd !

ION VELICAN

vorbe vorbe

umor

Situaţia în care se află această vorbă nu este de loc de invidiat. Se face atîta caz de ea (Vezi : „N-are umor, săracu'!", „Trebuie să ai simţul umorului ca să..." etc.), încît fără să vrei te gîndeşti la fotbal, fotbal la care se pricepe toată lumea. Dar, pe cînd un fotbalist veritabil poate trăi din fotbal (şi pe lîngă el : cronicari sportivi, comentatori ş.a.), un umorist poate trăi din umor cel mult după moarte. Sesizaţi diferenţa ?

Umorul se prezintă în trei feluri, pe trei categorii. Felul 1 : umor cu pricină ; felul 2 : umor pe gratis ; felul 3 : umor involuntar (primele două feluri se servesc lucid, al treilea e bun la desert, însă fiind cel mai nevinovat trebuie gustat cu grijă). Categoria 1 : umor la care rîzi ; categoria 2 : umor la care zîmbeşti ; categoria 3 : umor negru, la care nu ştii ce să faci. Glumele bune le puteţi recunoaşte după categoria de salarizare a celui care vi le spune. În literatură şi în revistele de umor, autorii au grijă să vă atragă atenţia (De exemplu : „O poveste cu haz" sau „Trandafirul păcălit — schiţă umoristică") pentru a şti la ce să vă aşteptaţi sau la ce să nu vă aşteptaţi.

Ca să nu aveţi neplăceri în familie, la serviciu sau pe stradă, vă sfătuim să aveţi umor, dar să nu-l folosiţi.

Caricaturile (în afară de cele publicate la rubrica vecină) de obicei n-au strop de umor. În schimb, găsiţi cu carul în unele comedii contemporane jucate la Naţionalul timişorean.

În general, umorul a fost consumat tot de către clasici. Ceea ce am căutat să demonstrăm.

ZITRON

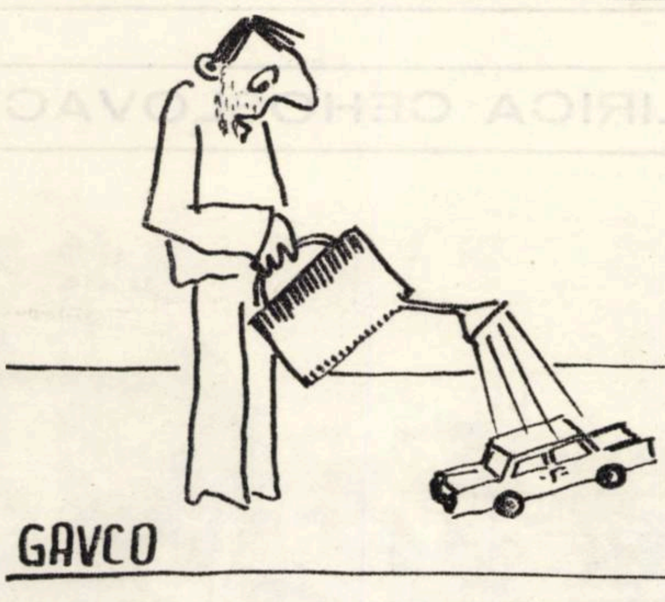

Caricatură de CONSTANTIN GAVRILĂ

Din însemnările lui ELIOT NESS

Întrucît mi s-a reproşat că prima razie am efectuat-o fără ştirea Brigadei pentru prohibiţie, am hotărît de această dată, să-l informez pe colonelul John Herbert, comandantul Brigadei, de ceea ce am de gînd să fac. L-am rugat să-mi mai dea încă doi agenţi. El avea doar unul la îndemînă. I-am notat numele şi adresa şi a doua zi dimineaţa, m-am dus să-l caut.

Mă aşteptă o surpriză. Omul acela nu semăna deloc cu un poliţist. Era mic de statură şi purta ochelari cu dioptrii groase. Mai tîrziu am aflat că era vînzator într-un magazin şi că noua lui meserie a dobîndit-o graţie relaţiilor politice.

Dar şi el rămase surprins cînd a intrat cu noi în maşină. Pentru ochii lui, eram probabil foarte dubioşi. Aproape că s-a pierdut între enormul Sigger şi uriaşul Chappman, care pe deasupra mai ţineau şi două puşti automate pe genunchi.

— Sînteţi înarmat ? — îl întrebai.

— Nu... Credeţi că o să am nevoie de armă ? Luai din casetă un revolver şi-l întinsei lui Sigger.

— Arată-i cum se mînuieşte.

Gardner îl ridică pe omuleţ cu o singură mînă şi-i scoase sacoul. Sigger îi aranjă cureaua şi teaca pe după umeri şi-i îmbrăcă din nou sacoul parcă ar fi fost un manechin. Nu m-am putut reţine să nu rîd. Pentru întîia oară un agent al prohibiţiei va lua parte la o razie adevărată !

De data aceasta am strîns toată echipa. Cu Frank şi cu omuleţul acesta eram unsprezece oameni. Foarte detaliat le-am explicat ce trebuie să facă.

Razia va începe fix la cinci, în timp ce camioanele se vor umple cu bere.

IN DOSUL ZIDULUI

Suburbia Cicero era pustie. La cîţiva metri de poarta blindată, Frank încetini şi trase lîngă bordură. Laharth opri în urma noastră. Statura enormă a lui Gardner îmi acoperi luna cînd se aplecă să ridice scara de incendiu. Laharth şi Robsky luară şi ei o scară şi o porniră în urma lui Gardner şi Frill. În curînd dispărură în întuneric.

Veni şi clipa noastră. Camionul porni. Priveam cum poarta blindată se apropie tot mai mult. Şi atunci veni izbitura şi în toate părţile săriră bucăţi de lemn şi fier într-o gălăgie infernală.

Omuleţul de la prohibiţie, speriat la culme, mi se atîrnă de gît ca un copil. Poarta cedase şi noi ne pomenirăm într-o hală spaţioasă. Inima îmi bătea puternic. Nu se zărea nici urmă de berărie. Pur şi simplu aici nu se afla nimic.

Atunci de abia observai că în faţa noastră se afla un zid, fals, vopsit în negru. Berăria se afla, probabil, în dosul acestui zid, aşa că strigai lui Frank :

— Repede ! Sparge zidul !

El nu se codi. Dădurăm năvală şi zidul zbură în bucăţi.

Prin norul de praf zărirăm cinci inşi înmărmuriţi de surpriză. Văzui cum unul din ei ridică mîna înspre subsuoară. Dar „coltul" meu era deja pregătit; trăsei deasupra capului său şi mîna lui căzu. Un altul încercă să se strecoare între camion şi butoaie, dar nimeri în braţele lui Sigger, care tocmai venea cu grupul său. Din cei cinci prizonieri numai unul era înarmat.

În timp ce-i percheziţionam, jubilam. Cel înarmat era Frank Conta, vechiul ajutor al lui Capone. Bondocul de lîngă el era Steve Svoboda, berarul nr. 1 al lui Capone. Ceilalţi trei erau şoferi. Din nu ştiu ce cauză în seara aceea muncitorii nu se aflau acolo.

După ce am întocmit raportul, m-am dus la colonelul Herbert, ca să-i mulţumesc pentru agentul împrumutat. Cînd mă văzu, strigă :

— La dracu, ce i-aţi făcut ?

— Eu ? Nimic.

Herbert mă privi aşa cum un copil ar fi privit la bilci un sălbatec din Borneo.

— A venit speriat la mine, şi-a aruncat insigna pe masă şi mi-a spus : „Colonele, dacă asta e treaba mea, atunci îmi dau demisia !".

Recunosc că a avut de ce să se sperie. Căci, în curînd aflarăm că banda a ţinut o consfătuire, căutînd cu înfrigurare un mod de a se răzbuna pe noi.

— Vor să vă lichideze în cele mai groaznice chinuri — ne comunică un informator. Se pare că sînt împiedicaţi doar de două lucruri : plecarea lui Capone şi faptul că sînteţi agent federal.

Estimp Capone se afla într-o scurtă detenţie într-o închisoare din Filadelfia, pedepsit pentru port ilegal de armă. Aşa se explica de ce n-am întîmpinat o prea mare rezistenţă din partea gangsterilor. Dar, ştiam că asta nu va dura prea mult. Şedeam pe un butoi cu dinamită şi nu ştiam cît e de lung fitilul.

Zilele treceau repede, mai bine zis nopţile, întrucît, de fapt, lucram mai mult noaptea. Lichidarea berăriilor lui Capone a devenit o adevărată obsesie pentru mine. Acesta era un adevărat război, din cauza căruia uitam şi de familie şi de prieteni, iar pe oamenii mei îi aduceam pînă la limitele rezistenţei.

Urmărind camioanele de la locul în care se spălau butoaiele, am reuşit să descoperim şi să lichidăm încă o berărie importantă din Wabach Avenue. Dar din nou am dat de un obstacol : intrarea era „garantată" de două porţi blindate şi mai exista şi un sistem electric de alarmă.

Sărind din camionul nostru de „război" am rămas surprins cînd l-am văzut în faţa mea pe Svoboda, cel pe care-l arestasem în prima razie. I-au dat drumul pe cauţiune şi el îşi continua liniştit vechea meserie.

— De data asta n-o să scapi atît de uşor — i-am spus. A rîs, arătîndu-şi dinţii îngălbeniţi de tutun.

— Aşa crezi tu, puştiule !

De data aceasta am vărsat 160.000 litri de bere din rezervoare şi încă 115 din butoaie.

(Va urma)

Colocviu internațional

Arta și teoria informației

INDRICH PINKAWA, profesor la Institutul de Politehnică — PRAGA

— Sînteți preocupat de problema aplicabilității teoriei informației în artă. Care sînt rezultatele pe care scontați în această cercetare?

— Am avut rezultate concrete în măsurarea valorii operei de artă, valoare care se poate aprecia după cantitatea de noutate pe care o conține, sau, altfel spus, după modul în care sînt ansamblate informațiile de toate genurile, în interiorul enunțului artistic.

— Ceea ce afirmați dv. este extrem de important, pentru motive evidente, dar considerați oare că valoarea este numai funcție de originalitate? Pun această întrebare deoarece știm că există enunțuri corecte din punct de vedere gramatical, cu coerență, cu un mare grad de originalitate, dar care nu au nici o semnificație pentru noi, în afară de aceea că prezintă o mare cantitate de noutate. Pentru a fi mai clară întrebarea, ce părere aveți despre enunțul: „Nu orice frunză este elefant".

— În principiu, aveți dreptate. Aceasta este un enunț fără nici o semnificație pentru noi, dar atunci cînd vrem să măsurăm o cantitate de valoare, avem în vedere un obiect artistic constituit, plecăm de la anume stare convențională a unei structuri estetice, în care înglobăm cu necesitate și raportarea acestei structuri la tot ceea ce există ca linie directoare în toate domeniile artei contemporane.

— Procesul de ierarhizare a valorilor a avut și are un caracter spontan și temporal. Desigur că punînd la punct o metodă de măsurare a valorii, acest proces devine științific. Care sînt foloasele imediate ale măsurării valorii?

— Consider că folosul imediat s-ar face simțit în munca de ridicare a nivelului de cultură a diverselor grupe socio-culturale și de aducere a lor la un nivel comun cît mai înalt. În orice sistem social există o stratificare socială. Fiecare strat social se caracterizează prin anumite norme de apreciere care funcționează la acel nivel, prin anumite gusturi.

Dar, de obicei, consumatorul nu cunoaște normele, legile care conduc cultura secolului XX. Nu cunosc, de pildă, normele kitschului, ale culturii de masă. Ca urmare, și aprecierea valorii acestor manifestări de artă se face nu conform normelor care guvernează secolul, ci conform fiecărui grup de norme care funcționează în interiorul unui grup social-cultural. O metodă de măsurare științifică a valorii nu mai lasă loc pentru evaluarea empiristă.

— Ce părere aveți despre poezia combinatorie? Este capabilă mașina să creeze structuri mai mobile, mai încărcate de noutate?

— Am afirmat, într-o frază, că în măsurarea valorii trebuia să pornim de la starea convențională a unei structuri estetice. În poezia combinatorie avem într-adevăr întotdeauna premisa necesară, adică un nivel de cuvinte asupra căruia să operăm. Totuși, această poezie nu comportă valoare pentru că ea reprezintă o structură nouă, fără aluzie la precedent. Nu există valoare acolo unde structura se prezintă ca sistem închis, fără antecedente sau precedente. Structura este o calitate a supraviețuirii, ea se comportă ca un sistem dotat cu o energie supraindividuală a cunoașterii și care trebuie să poată fi oricînd transformat și nu construit din nou, rupt de toate uzanțele.

— După cele discutate, sînt obligat să observ că dv. combinați teoria informației cu teoria structurilor. Există la Praga o școală formalistă puternică. Cum se raportează la structuralismul francez?

— Structuraliștii francezi sînt tentați să descopere structurile eterne, statice, care durează fără încetare. Noi considerăm că nu există structuri eterne pentru că orice structură estetică există în strînsă dependență de starea economică, ideologică și a altor domenii ale vieții sociale. Este vorba de o dependență relativă desigur. Structuraliști ca Lukács fac din artă un epifenomen al vieții anterioare: noi insistăm asupra dependenței acestui fenomen, dar și asupra autonomiei lui relative

— Ce rol credeți că are întîmplarea, hazardul în structurarea operei de artă?

— Trebuie să aparțină sistemului: hazardul nu are nici o valoare în afara unui sistem; el are o funcție estetică. Ea poate fi considerată valoare estetică, dar numai în interiorul structurii.

— Ați citit cumva „Poetica" lui Solomon Marcus?

— Da, cred ca rezultatele la care a ajuns pot fi comparate poate, numai cu cele ale grupului condus de matematicianul sovietic Kolmogorov și cu cele ale polonezului George Pelc. El a izbutit să clarifice mecanismul procedeelor procesului literar, mecanismul structurilor anterioare și a evoluției lor formale, a evoluției structurilor literare. Cu alte cuvinte, a definit dialectica formală a formelor conținute în alte forme care se generează încontinuu, dezvoltarea formelor în strînsă legătură cu cea a conținutului, mereu structurabilă. De altfel, sînt surprins de evoluția și actualitatea teoriilor estetice românești, în general, de rezultatele la care au ajuns cercetătorii români. Cred că relațiile cercetătorilor români cu cei din lumea întreagă sînt foarte frecvente și se lărgesc încontinuu. Sper ca și relațiile cu cercetătorii cehi se vor întemeia cît mai solid în viitor. Este un lucru pe care îl doresc.

Interviu realizat de
PAUL CORNEL CHITIC

LIRICA CEHOSLOVACĂ

Miroslav Florian

Sub lampa de zăpadă

Sub lampa de zăpadă lutul citește,
întoarce filă după filă,
păduri mari, imense
ediții fără ilustrații.
Citește despre dragoste
și nu omite nici un pas de-al nostru.
Și te trezește în el incetișor
socul și măslinul
chiar dacă uneori începe
cu sfîrșitul răsfoitul.

Miroslav Holub

Oda bucuriei

Să iubești cînd nu mai ai speranță,
numai aceasta e iubire.
Să lansezi o nouă radiosondă
cînd alte zece ți s-au prăbușit,
numai aceasta e știință.
Mă întrebați de secrete?
Ele au un singur nume:
Din nou!

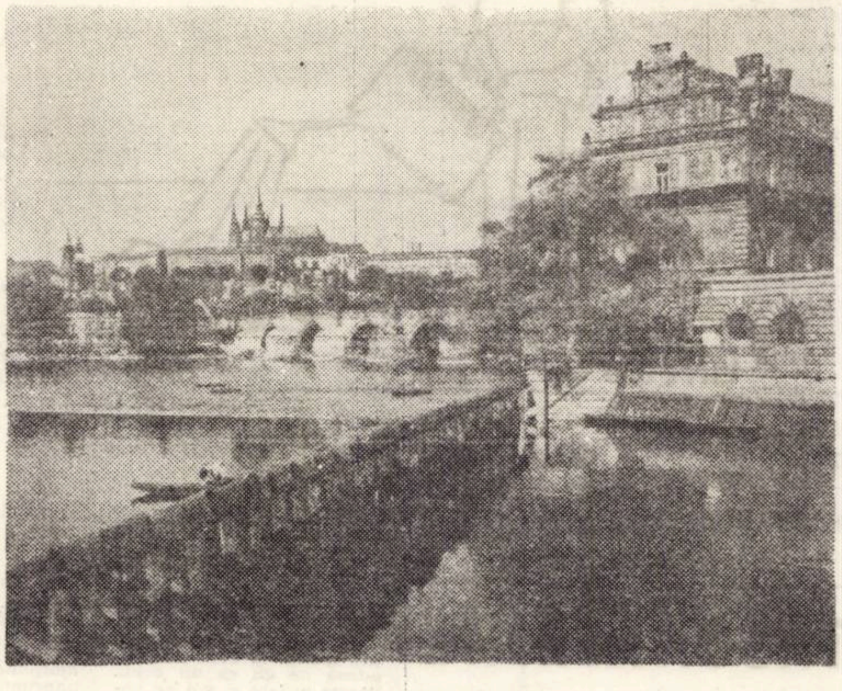

VEDERE DIN PRAGA

Vladimir Holan

Amîndoi

Chiar de e păcătos
preotul, tot preot rămîne,
dar, după cum se știe,
poetul trebuie să moară tînăr
și tînăr să fi cunoscut sărutul cel
dintîi
ca să poată fi aruncat păsărilor
să-l calce în picioare...
Dar cine poate ști? E noapte-acum
și vîntul îmbrățișat cu ploaia
lovesc și udă doi bătrîni
ce merg pe cîmp urmînd un drum
știut de ei anume...
Și de le-ar ieși în cale calul alb,
ce-ar fi?

Oldrich Mikulasek

Reproșuri

Nu te-am văzut plîngînd fără
pricină
nici rîzînd fără motiv nu te-am
văzut:
aceasta nu e dragoste!
Dragostea e-atunci cînd pășești în
nefericire
cu siguranța cu care-ți scîrțiie
pantofii.
Aceasta nu-i dragoste, am spus,
și am ridicat mîinile
într-un gest atît de disperat
că undeva, într-o piatră,
a și început să crească o statuie.
Strada e liniștită,
atît de liniștită
că se aude ce se petrece în mine.
Strada e liniștită,
atît de liniștită
că-mi aud corpul
cum lucrează măruntaiele pentru el
și inima-ntre ele...

Ulciorul

Zadarnic, pentru setea
care-o am,
gîtul de mult nu-mi mai ajunge!
În pivnițe îmbătrînește vinul
și ulciorul vine după mine
și dansează
cum dansară
pe glia lui nechibzuiții!
Și răsună din adîncul lui
motivul stins al pașilor
zidiți în el...

În românește de N. NICOARĂ

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Romanu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacție), Emil Vlaicu

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara Piața V. Roaită nr. 3. — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptăminal politic—social şi literar—artistic ● Anul XXIII ● Serie nouă ● Timişoara ● joi 12 octombrie 1972 ● 24 (242) ● 12 pag. 1 leu

Laudă muzicii

Fascinaţia pe care o produce înfiorarea de strune sau de clape, cîntecul din tezaurul lumii, lirismul copleşitor al lui Verdi, ecourile dramatice ale lui Beethoven. fuga lui Bach prin imperiul sunetelor, discreţia melodioasă a lui Mozart, grandoarea lui Enescu, aduc în noi nebănuite înălţări de emoţii. Şi ne gîndim la sărbătoarea celor două instituţii de artă timişorene, Opera şi Filarmonica, ne gîndim la solişti, instrumentişti, la miile de instrumente care aduc auzului farmecul poetic al celei mai totale arte. Ne gîndim la cei care cu graţia trupului lor dau viaţă ori secondează bucăţi celebre, deci laudă cîntecului şi laudă celor care îi dau viaţă, în răscolitoarea putere de a ne ridica pe noi înşine spre zonele frumosului.

De pe partituri oceanul de note vine spre noi şi se amestecă într-un aliaj perfect cu sentimentele noastre, cu trăirile care se adaugă în fiecare zi anotimpurilor. Ne gîndim la acei care la cinci sau şase ani au luat în mînă o vioară, ori au încercat să alerge pe clapele pianului, ne gîndim la cei care în nopţi, în prelungite nopţi de creaţie şi zbucium au dat fior şi eternitate unor nemuritoare melodii. Rămîn în noi spectacole şi concerte de magistrală ţinută şi ar trebui poate mult mai des să fim în apropierea sunetelor purtînd în mînă torţele recunoştinţei. Pe podium am întîlnit dirijori celebri care sub mirajul baghetei au transpus cu fidelitate, ori în formule originale multe moşteniri muzicale din toate veacurile. Am rămas impresionaţi în faţa pădurii de armonii care într-o singură vibraţie ne-a încălzit, ne-a ridicat la temperatura cu care se hrăneşte poezia şi muzica.

Am întîlnit artişti mergînd în şcoli ori în uzine, printre făuritorii de recolte ţinînd superbe recitaluri, lecţii de virtuozitate şi încîntare. Aceşti artişti care se apropie cu atîta dragoste de noi, care se dăruie cu desăvîrşire, cu toată arderea sublimelor acorduri care ne aduc seninătate şi înălţare spirituală, sînt tot rodul marilor prefaceri culturale pe care le poartă în inimă ţara. Şi dacă aducem acest omagiu cîtecului, acest elogiu se cuvine să-l aducem Republicii, fiindcă odată cu ea s-au născut aceste citadele ale spiritului, ale artei. Se cuvine să slăvim acest freamăt al ţării care de 25 de ani cunoaşte o amploare nemaicunoscută. Şi dacă mînuitorii condeiului, şi dacă toţi artiştii se adună într-o simfonie a împlinirilor, simbolul acesta trebuie adăugat la marele buchet al ţării.

DAMIAN URECHE

DEDICAM ACEST NUMAR ANIVERSARII A 25 DE ANI DE LA ÎNFIINŢAREA OPEREI ŞI FILARMONICII ÎN TIMIŞOARA.

**OPERA
DE
STAT
din
Timişoara**

Interior (detaliu)

Foto: G. PANTEA

Nobilă dăruire

● Convorbire cu artistul emerit NICOLAE BOBOC, directorul Operei din Timişoara

— Opera, ca orice instituţie de spectacole de la noi, e datoare să prezinte publicului său lucrările cele mai reprezentative ale genului ; ea trebuie apoi să fie o tribună a creaţiei noastre naţionale şi să manifeste o cît mai mare receptivitate faţă de ceea ce numim în mod obişnuit spirit contemporan. La acestea aş mai adăuga şi faptul că ea neexistînd pentru sine ci pentru cei cărora li se adresează, e datoare să-i instruiască, să-i educe, dar în acelaşi timp să şi ţină seama de cerinţele, uneori chiar şi de gusturile lor.

— Cum a realizat Opera de-a lungul anilor raportul dintre repertoriul aşa-zis „clasic" şi cel „contemporan"?

— Dv. vă referiţi, cînd vorbiţi de „clasic", ia cel universal dar şi la cel „autohton". Dacă ne-am schimba însă rolurile şi v-aş ruga să-mi daţi dv. cîteva exemple de opere clasice autohtone, cam ce aţi răspunde? În afara lui „Oedip" al lui Enescu şi eventual **„Năpasta"** lui Drăgoi, aţi fi în stare să mai înşiraţi multe lucrări care să prezinte interes spectatorilor noştri? Cam cîte din lucrările moderne, sau mai bine-zis contemporane, de operă, indiferent de unde, consideraţi că au reuşit să cîştige şi adeziunea spectatorilor? Faţă de publicul de concerte simfonice, cel de operă pare a fi — din păcate — mult mai conservator. Şi nu numai publicul ci chiar şi cîntăreţii. Opere de mare valoare ale contemporanilor noştri izbutesc cu foarte mare greutate să se menţină multă vreme în repertoriu şi aceasta nu numai la noi, ci aproape peste tot.

L. B.

(Continuare în pag. 4)

Tinereţe perpetuă

● Convorbire cu ION ROMÂNU, directorul Filarmonicii de Stat „Banatul" din Timişoara

— Filarmonica timişoreană împlineşte 25 de ani de prodigioasă activitate. E binevenit un popas, un respiro pentru a privi în josul, în susul drumului...

— O privire retorspectivă aruncată pe deasupra lucrurilor ar părea să ducă la constatarea cum că 25 de ani în viaţa unei instituţii reprezintă o istorie scurtă, fără prea multă semnificaţie. Trăim vremea cînd zeci şi sute de unităţi înfiinţate de statul nostru socialist şi-au cîştigat vechime de decenii. Pe măsură ce ne apropiem de marea sărbătoare a Republicii, aniversările rînduielilor statornicite de ea se înmulţesc şi, odată cu aceasta, se înmulţesc bucuriile înfăptuirilor noi.

— Vă invit, tovarăşe director, ca, în numele Filarmonicii, să completaţi o — aş zice — fişă biografică: deci, data şi anul naşterii, — primii paşi...

— ...17 aprilie 1947, cînd, prin Legea nr. 131, se înfiinţează Filarmonica Banatului, prima instituţie cu caracter permanent, apărută după transformările adînci cu caracter social-politic petrecute sub ochii noştri. Alături de opera timişoreană şi de Filarmonica din Craiova, înfiinţate cam în aceeaşi perioadă, Filarmonica timişoreană ,exceptînd Capitala şi Iaşii, se numără printre cele dintîi aşezăminte de cultură muzicală înfiinţate în ţară.

— Care a fost terenul, contextul pe care s-a clădit Filarmonica sărbătorită azi?

— Se înţelege că Banatul, cu tradiţiile sale vechi pe tărîm muzical, a

**Interviu realizat de
DANIEL TEI**

(Continuare în pag. 5)

cronica literară

În „dulcele stil" al suprarealismului *)

A scrie astăzi despre semnificația literară a două cărți de poezie suprarealistă, a inventaria cu scrupulozitate procedeele și tehnicile lor în speranța nemărturisită că-ți va fi dat să descoperi cine știe ce lucru nespus încă, așa cum face Aurel Goci, spre exemplu, în *România literară*, înseamnă a crede că literatura se hrănește cu paradoxuri, cu eterne opoziții. Ori ceea ce a fost cîndva un laborios program de insurgență „antiliterară" a devenit la rîndu-i o simplă convenție literară. Suprarealismul are privilegiul de a fi nu numai o manifestare artistică cît o *mișcare de idei, o gnoseologie*. Departe de a avea un program „negativist", ca dadaismul spre exemplu, suprarealismul a folosit toate modalitățile insurgenței, ale revoltei frenetice în dorința de a „reforma" percepția umană ; poezia „delirului interior", a hazardului inconștient, în plan stilistic, este în plan spiritual un act de conștiință, o răsturnare deliberată a raporturilor cu realitatea, în sprijinul autenticității.

Citind recentul volum al lui Virgil Teodorescu, *Sentinela aerului*, ne-am convins, dacă mai era cazul, că sursa poeziei sale a fost întotdeauna reveria, visul cenzurat de conștiință (pînă la a deveni o alegorie abstractă și nu delirul inconștient, ca la unii colegi ai săi mai ortodocși (Gellu Naum sau Gherasim Luca). Într-una din poezii, *Neprețuit*, se face chiar elogiul acestei stări de veghe, de permanentă pîndă a conștiinței poetice în fața realului, pe care îl „corectează", îl adjudecă în funcție de legile adînci ale mișcării. Poetul suprarealist apare așadar în postura puțin curioasă a unui *contemplator* al unei ordini imateriale, dincolo de lucruri, un filozof care are conștiința curgerii universale, dar și a libertății sale de a interveni *estetic* în această curgere („trăiesc printre forme trecătoare / pot transforma refugiul într-un morman de flori / sau într-o piață publică") și mai puțin a unui dinamitor al universului.

Se poate observa la V.T. chiar o anumită prudență în utilizarea imaginației onirice, tonul potolit pe care poetul profetizează dinamizarea realului, scoaterea lucrurilor din matca lor înghețată (poema se intitulează semnificativ *Piano)*, ton care a ispitit pe unii critici să vorbească de o anume „cumințenie" a lui V.T., de o „conservare" a facultăților lirice, ce fac din el, în cuvintele lui Gh. Grigurcu, „un suprarealist al unei simplități neînvinse pe deplin". Într-o cronică mai veche, Ilie Constantin propunea chiar, pentru uzul cititorilor sentimentali, o selecție a „poeziilor frumoase" din volumele lui V.T., adică a celor care probau o „înseninare", o „viziune mai cumpătată, mai calmă", o linie mai „melodioasă".

Oricît ne-am strădui, nu vom putea vedea în recentul volum al autorului o culegere de sonete. Sub aparența declamației respectoase, a emfazei liniștitoare, se ascunde, cum singur ne avertizează poetul, o specie de poezie la fel de eficace ca și violența metaforică. Poetul rămîne un *insurgent ceremonios* care proclamă ofensiva, numai în aparență grațioasă, a naturalului asupra rutinei și convențiilor, „rafalele florilor campestre ... aversele de primăvară" putînd declanșa un cataclism de proporții, o resurecție universală. Ca și alți suprarealiști, V. T. suspectează realitatea aparent docilă, amănuntul trivial, crezînd-o purtătoarea unui „mesaj secret", a unei voințe malefice. Peisajul este de fiecare dată dramatizat, autorul conferindu-i o înfățișare belicoasă, agresivă (nu întîmplător imaginea recurge la un întreg arsenal de război, la gesturile unei cruzimi atotcuprinzătoare) ce are după opinia noastră două explicații : V.T. este, fără să știe, un *moralist*, un sentimental deziluzionat care transferă violența subiectivă, cruzimea lumii asupra obiectelor. Pe de altă parte, poetul se simte intimidat de aparențe, de crusta apăsătoare a materiei, de pulberea grea care opacizează privirea, ascunzîndu-ne adevărata fire a lucrurilor. Poezia sa se vrea o eliberare de „fantomele concrete ale prezenței noastre în lume", pentru a putea contempla în voie o realitate cosmică aproape abstractă, o reducție a universului la geometria esențială a ideii.

Poetul socotește necesară epurarea vieții în spirit suprarealist, moartea imaginară a formelor superflue, dar o moarte care este din urmă o metamorfoză a materiei într-o realitate mai bogată, afectivă.

Marea, ca metaforă a imaginației onirice, a visului care poate acționa asupra realității, „decorticînd-o", nu este teritoriul liniștit al ideilor platoniciene, ci al esențelor vii, sentimentalizate, un „echilibru delirant" cum numai un suprarealist își putea imagina. De aceea nu vom putea vedea în V. T. un purist, un platonician riguros, așa cum face Georgeta Horodincă într-un articol din *Luceafărul*. Dacă există la V.T. într-adevăr intenția de unificare estetică a contrariilor, de fuziune a idealității cu materia (cel puțin acesta pare a fi sensul simbolic al cuplului siamez din *Sentinela aerului*, ea nu are rigoarea unui program clasicist, de „limpezime și acuratețe", de curățare a poeziei „de elementele incomplet integrate estetic. De altfel chiar autorul comentează ironic idealul unității contrariilor, punînd cuplul siamez să lanseze, în mijlocul unei degringolade de gesturi absurde, un „ou electric cu înveliș de carmin" sau imaginîndu-și această fuziune ideală în termeni mecanici, ca o „acuplare" a „două emisfere siameze ce pedalau în tricicIu în formă de sardină" — cu alte cuvinte avertizînd asupra riscurilor unei asemenea utopii : pierderea vitalității, a umanului. Un vis utopic este în cele din urmă și tentativa de decorticare, de epurare estetică a vieții : oricîte bariere de limbaj, oricîte inovații formale ar ridica în calea materiei, aceasta tot va inunda poemul, sub forma laptelui revărsat pe scara de serviciu (*Foc de artificii*). În încercarea sa de stilizare a realului, poetul va apare în postura unui Don Quijotte al „liniilor verticale", disecînd o picătură de apă în abstracte geometrii. O parte a poeziilor din acest volum nu sînt, din nefericire, decît o asemenea procesiune de măști abstracte, o pantomimă sterilă de idei în care și imaginile, aparent fortuite, urmează în secret o logică a gîndirii. Autorul pare să rețină din programul suprarealist mai mult un anume manierism al imaginii, impresia de poezie provocată conștient.

Cu totul alta este înfățișarea ultimului volum, al lui Gellu Naum, în care hazardul, ca „rezultat al activității iraționale sistematice" (Salvator Dali) se insinuează încă din titlu : *Tatăl meu obosit* nu vrea să însemne nimic, afară doar de un comentariu ironic la adresa fidelității sale de o viață față de poezia suprarealistă („Mă săturasem de atîta tată", exclamă autorul la mijlocul ‚pohemului"). Estetica lui G.N., așa cum se poate ea desluși dincolo de fragmentele incoerente ale cărții, este cea a *indeterminatului :* atît temporal (singurele înscriei în timp sînt cadranele fără cifre și recuzita gotică cu vagi castele medievale) cît și spațiul, cartea e „un fel de panou secvențial pe care putem aplica orice". Indeterminarea coboară pînă la nivelul limbajului, poemul fiind de fapt un colaj de fraze întrerupte, „deschise", cu timpul verbului la imperfect.

Una din intențiile manifeste ale cărții este subminarea oricărei continuități epice, a tentației povestirii, autorul suspectînd orice coerență logică drept literatură. Tehnica scrierii „automate" îi găsește la poet o motivație gnoseologică: discontinuitatea simultaneitatea (sau, în cuvintele autorului, „teribila multiplicitate contiguinală") nu sînt decît procedee ce lărgesc considerabil percepția umană, făcînd posibil un contact multiplu cu realitatea materială. Alchimii ciudate, metamorfoze miraculoase leagă prin fire nevăzute obiecte în aparență extrem de diverse Laurențiu Ulici vede aici transpunerea unor principii heraclitiene ale devenirii în univers, probabil inspirat și de mottoul poemului. Ideea ni se pare interesantă, dar nu ne convinge decît în parte pentru că criticul se grăbește să vadă peste tot asemănări, socotind de pildă pînă și indeterminarea caracteristică a dicteului drept o reproducere a stilului fragmentar, „neterminat", al enunțurilor filozofului grec. Lipsa de punctuație ar corespunde, în această viziune, curgerii veșnice a lucrurilor, oscilării perpetue a contrariilor, adevăr ce le-a fost în aceeași măsură familiar și suprarealiștilor, nu numai lui Heraclit.

Logica clasică este subminată de autor din aceleași motive pentru care un filozof, revendicat de suprarealiști, Ortega y Gasset, cerea cîndva un Novissimum Organum : încercarea de a revitaliza cunoașterea, de a regăsi spontaneitatea originară a lumii materiale. Cîteva fraze avertizează asupra pierderii instinctului vital în matematica abstractă a logicii („Foloseam un coeficient de referințe indirecte în care natura nu juca nici un rol. Din nevoia aceea a unui rit personal rezulta o pierdere de instinct (Masă te culci vreau în brațe") cu repercusiunile cele mai grave la nivelul limbajului. Cuvintele se degradează, devin semne ce ne atrag atenția asupra unor sensuri uitate. Această tragicomedie a limbajului, de loc nouă dacă ne gîndim la Urmuz, privește în ultimă instanță o realitate extralingvistică : anarhia lumii materiale, în care lucrurile încetează să se mai supună legilor cauzale, G. N. parodiază deopotrivă percepția convențională și stilurile gîndirii exacte, prețioase. Meticulozitatea rece, absurdă a scriitorului-reporter ucide orice impresie de autenticitate, de dramatism. Încercarea de a încropi o intrigă sentimentală (cu personaje incerte, beckettiene, ca Abend, Catherine Mahomey sau Maloy) îngheață intenționat în cadrul fotografic, în notația jurnalieră: „Avea de partea ei tinerețea (fotografia din dreapta sus)" sau, „În calitate de președinte Abend (în dreapta cu ochelari) își modera apetitul", etc. G.N. execută o complicată operație de subiectivizare a realului, deosebită de cea pe care am remarcat-o la V. Teodorescu, care are ca rezultat fixarea lui într-un clișeu lingvistic, sau într-o frază „deschisă" cu ample posibilități de sugestie. Programul său ambițios de „depoetizare" a universului sfîrșește în cele din urmă într-o formulă *estetică*. Obiectele sînt scoase din raporturile lor convenționale pentru a fi introduse într-un alt spațiu și timp ce nu sînt în ultimă intasnță decît tot *literare*. Tentativa autorului de a acționa subiectiv asupra realității, de a crea în afara literaturii, se dovedește în cele din urmă o prezumție.

MARCEL POP-CORNIȘ

---

*) Virgil Teodorescu, *Sentinela aerului*, Editura Eminescu, 1972 și Gellu Naum *Tatăl meu obosit*, Editura Cartea Românească, 1972.

LECTOR

Camil Petrescu în „biblioteca critică"

Antologia de comentarii și referințe critice *Camil Petrescu* (Ed. Eminescu, 1972), alcătuită de criticul și editorul Liviu Călin, oferă momentele recepției în timp a uneia din cele mai fascinante personalități a literaturii române, facilitînd cunoașterea pe orizontală și verticală a omului și autorului *„Ultimei nopți ..."*.

Prima secțiune însumînd 170 p. pune la îndemîna publicului larg opiniile autorizate ale lui Lovinescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Vladimir Streinu, G. Călinescu, Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, Al. Piru, Ov. S. Crohmălniceanu, N. Manolescu antologia ilustrînd în mare măsură, evoluția conștiinței critice românești prin exponenții ei cei mai de seamă. În antologie mai figurează Ioana Lipovanu, cu o remarcabilă exegeză de literatură comparată, studiind nu atît influențe cît paralelisme, generate de afinități elective între opera lui Camil Petrescu și teatrul lui Ibsen și o recenzie a lui Al. Oprea la romanul *Un om între oameni*.

Constrîns de limitarea paginilor, Liviu Călin, spre regretul său, după cum reiese dintr-un elevat *Cuvînt înainte*, fină caligrafiere, pe de altă parte, a retrăirii emoției celui care l-a văzut pe Camil, toamna, într-o cameră invadată de „jocul ielelor", a renunțat la opiniile lui M. Ralea (Camil Petrescu — *Versuri*, în *Viața romnească*, nr. 56/1923) ; G. Bogdan-Duică (Camil Petrescu — *Versuri*, în *Societatea de mîine*, nr. 6/1924), N. Iorga (*Istoria literaturii românești contemporane*, II, 1934) *Eugen Ionescu* (*Nu*, Vremea, 1934) unde interesantă e poziția estetică față de o problemă sau alta a unor critici de orientări diferite, și mai puțin justețea judecății de valoare. Pe de altă parte absența unor puncte de vedere divergente poate da impresia unei recepții critice lineare.

Biografia ilustrată (pp. 171-176), fără a da impresia unei alcătuiri în grabă, are, în cîteva cazuri, defectul de a fi generoasă. Astfel, fără nici o pagubă, putea să lipsească B. Elvin — semnatarul unei cărți discutabile despre Camil Petrescu — după care „cele mai bune pagini ale lui C.P. pleacă de la realități concrete, imediate, a căror imagine *el se silește s-o prindă*" sau, tot după același critic dacă nu improvizat, cel puțin derutant, „trecerea dezordonată a clipelor, învălmășeala faptelor și sentimentelor, C.P. le *descrie* pentru a reține relațiilor lor interioare" (s.n.), fraze de o perfectă platitudine. Observațiile lui Paul Georgescu mi s-au părut fragile, frazele curgînd delirant, în stilul propriu al autorului *Polivalenței necesare* : „Că a fi antitradiționalist, adică a respinge *prefabricatele exotice interne în serie* (?!) nu înseamnă de loc, ba dimpotrivă, că negi marea și reala tradiție care e creația, adică revoluția în plan artistic, a dovedit-o și Camil Petrescu, despre care putem afirma că a reunit într-o tensiune sintetică spiritul critic caragialian cu patetismul romantic și temperamentul exasperant, caracteristica lui Eminescu", adevărat coșmar lingvistic nu lipsit de un comic involuntar. Cele cîteva rînduri aparținînd lui N. Tertulian suplinesc numai în parte exegeza conceptului de substanțialism (în baza căruia Marian Popa își construiește o excelentă carte) fundamentat de Camil Petrescu. Alexandru George, căruia i se reproduc 13 rînduri din studiul *Camil Petrescu și problema criticii literare (Viața românească, nr. 6/1970)* ambiționează să rămînă total confuz, considerînd studiul *Noua structură și opera lui Marcel Proust* „plin de ocolișuri alexandrine — un mod de a saluta în romancierul francez pe distrugătorul — ordinei — clasice a narațiunii pe care o impusese, chipurile, romanul realist (!) și pe care și autorul *Patului lui Procust* o violentase cu romanul său".

Ținînd cont de numele antologului — deținătorul unor pachete de fișe referitoare la Camil Petrescu era indicat ca bibliografia ilustrată să fie completată cu cronologia vieții, bibliografia operei și referințele critice, instrumente de lucru necesare elevilor, studenților și profesorilor de literatură română cărora li se adresează, în primul rînd, colecția.

Criticul a avut grijă să aleagă dintr-un mare număr de texte numai pe acelea care modifică, într-un fel sau altul, portretul lui Camil. Liviu Călin n-a scăpat din vedere nici coerența interioară a operei lui Camil Petrescu ordonînd textele critice în funcție de unitatea ei structurală. „Cu Camil Petrescu — observa Vladimir Streinu — se întîmplă, însă, că, oricîte direcții ale spiritului a lucrat pînă azi, activitatea sa a dus dintr-o dată la rezultatele cele mai pozitive, și felurimea acestei activități nu-i împiedică unificarea retrospectivă. Original în poezie, puternic în teatru, deosebit de interesant în critică, aprins de polemică și maestru incontestabil în romanul nostru modern, opera distribuită pe atîtea planuri poate fi totuși orgnizată critic în jurul unei modalități personale și personaliste, evidentă fără formulare identificabilă fără mijlocire. Tendința de — autenticitate — îi unifică activitatea sa diversă : „Camil Petrescu ilustrează de asemenea, tipul scriitorului cu o înaltă conștiință teoretică „oferind, dacă nu o doctrină pentru alții, deși năzuise și acest lucru, cel puțin o concepție estetică originală, capabilă să lămurească pe de o parte intențiile, pe de alta succesele ca și marginile operei sale" (Al. Piru).

Mai mult decît utilă, antologia lui Liviu Călin se recomandă ca o contribuție serioasă la trasarea liniilor principale a creației camilpetresciene.

G. GIBESCU

Maria Luiza Cristescu:

„CASTELUL VRAJITOARELOR"

Nu e cazul a pune în discuție calitatea textelor semnate de Maria Luiza Cristescu, *Castelul vrăjitoarelor* e cartea de talent a unei prozatoare de talent. Incitante (stimulatoare ale unei puneri în discuție, adică) sînt două cuvinte sub care autoarea își așează cele 11 bucăți de proză : „nuvele medievale". Precizarea inițială e de natură să avertizeze cititorul și să opereze în conștiința acestuia un șoc determinant al unui anume tip de lectură. Două ar fi putut fi șansele de construcție a nuvelelor, subordonîndu-le intenției primare a autoarei : opțiunea pentru spațiul și timpul medieval ca surse de inspirație sau opțiunea pentru o anume raportare la scriitura medievală. M.L.C. a aderat la prima. Așa se face că nuvele descriu un vast spațiu medieval european (italic, germanic, hispanic, anglo-saxon și chiar românesc și parcurg timpul dintre originile și finele Evului Mediu. Primul și cel mai mare merit al cărții rămîne atmosfera degajată de fiecare nuvelă în parte (cu mențiune specială excelenta *Moarte a astrologului* și *Regele Franki)*. Paradoxal, această atmosferă e creată de un limbaj literar care nu are nimic comun cu literaritatea" textelor medievale, în afara unei recuzite onomastice. Aici se află, după opinia noastră, punctul de maxim interes al cărții. A încerca să te raportezi cu ajutorul unor mijloace literare moderne la o tradiție istorico-literară consacrată, ni se pare, chiar dacă e discutabil, un act temerar. Temeritatea încercării își găsește acoperirea, e drept, nu întotdeauna în efortul autoarei de a construi un anume mecanism al raportului despre care vorbeam, de a-și subordona unor anume categorii estetice. Relevantă e observația că aceste categorii sînt circumscrise tradiției estetice și literare a Evului Mediu. Nu scriiturii propriu-zise, nu limbajului și nici sintaxei epicii medievale, ci unei anume structuri mentale și artistice a creatorului Evului Mediu. Fantasticul și derivatele acestuia, miraculosul, grotescul terifianul, onirieul, fantasticul poetic, ar fi doar cîteva repere în acest sens. Ele ne justifică odată în plus aprecierea favorabilă a efortului autoarei de a-și rezolva cît mai inspirat opțiunea pentru acest tip de proză, dar ne și stîrnesc regretul de a nu vedea integral realizată temerara sa intenție.

A. SIMLOVICI

Structuri şi motive în poezie sau o generaţie poetică [II]

Fără să fie un singular, Nichita Stănescu conceptualiza un nume propriu. E ceea ce face şi Ion Gheorghe cu „Manimazos". Cîteva din semnificaţiile Cavalerului Trac au fost intuite de Magdalena Popescu într-un articol din România literară. Simbolul, fantastica cărţii e plurivalentă : adunat de Marele Şarpe într-o „sferă verde", hegemonul tracilor e mai întîi alegoria ritmului vegetal : încolţirea seminţei, rodirea, moartea aparentă în întunericul pămîntului, reînvierea ei, apoi — prin extensiune — la nivel general-uman Manimazos va parcurge stadiile unui ciclu vital complet (trepte ale aventurii gnoseologice a eroului) : naşterea, iniţierea, călătoria în Hades, reîncarnarea. Mai tîrziu, prin deviere de la sensul iniţial, mitul a putut fi citit fie ca naraţiune istoricizantă, cuprinzînd fazele de ascensiune şi regresiune ale unei culturi milenare, influenţele, modificările suferite la începerea unui nou ciclu istoric, fie analogic — ca istorie, realizare a logosului, a psihicului general — uman la un popor, la o naţiune... În sfîrşit, să ne aducem aminte că în „cîmpia albă" sufletele dobîndeau o altă întruchipare dacă-şi păstrau în memorie avatarul precedent. La acest nivel, Cavalerul Trac îşi trădează substanţa, indentificîndu-se prin cuvînt cu... „Tracia". E atributul definitoriu în mitul lui Manimazos, ajuns o icoană adîncă şi originară a spiritualităţii româneşti, expresie a unor virtuţi tradiţionale : vitalitate, memorie a pămîntului, spirit ponderat, cu măsură, simţul limbii

Semnalăm încă o tentativă mai recentă de conceptualizare a unui nume propriu : la Ileana Mălăncioiu. Ascetul „omul sfînt" Ieronim e asimilat poetei nu numai simbolic, ca destin tragic, ci dureros, organic : „Oasele tale zdrobite îmi sînt / Adăugate, ca să pot atinge clapa / Pianului la care vreau să cînt... Braţul tău drept, legat de al meu, / Mai scurt ca un lat de mînă este, / Ca braţul tău stîng. / Tîmpla ta strîmbă este, / Asemenea icoanelor vechi Ieronim, / Tîmpla mea cu desene frumoase / Strîmbă începe să fie şi ea" („către Ieronim"). Ieronim e un nume, un destin, un concept, dar şi alesul, predestinatul ; contopirea se vrea desăvîrşită, opţiunea irevocabilă.

Că „Pustia" e un concept, e neîndoielnic : atributele, liniile de forţă ale acestui cosmos poetic sînt uşor depistabile. „Eliberîndu-se", sustrăgîndu-se cauzalităţii lumii reale, artistul va pătrunde aici „mereu uimit şi neregăsindu-se", atingînd perfecţiunea, veşnicia : „Se eliberează / Adînc în drum. Îşi anunţă sositul, rămasul / pe veci, Aici starea eternă" („Poetul"). Locul Pustiei e „înaltul" : „pergament ceresc / Întins între Izvor şi Mare", rostul poetului — de a o susţine prin căutare : „Şi rostul nostru fi-va peste veac / De-a-nainta cu teamă în tăcere / Să nu se prăbuşească din înalt / Pustia marilor mistere" („Ce este Pustia ?").

Zonă a absolutului, a esenţei ca şi Hiperboreea, Pustia e punctul de convergenţă spre care se îndreaptă neclătinat halucinaţii de idei, martirii cugetului omenesc atraşi de o himeră intraductibilă, de acelaşi dor fără nume : „E ceva fără nume în Pustie / Mult mai nebun decît o nebunie" (Imn etern). Şi poetul continuă: „Neamul ce i-a fost încredinţată Pustia / i-o plagă / Cei ce nu o au sînt cei mai lipsiţi" sau : „Cine are Pustia e mort / Cine n-o are e steril" („Fluturii negri"). „Mort" în ordine naturală : viaţa reală şi-a pierdut importanţa, e căzută pe un plan secundar ; pentru el, reală şi concretă e „mitologia" sa (spaţiul Pustiei), de aici înainte întreaga lui existenţă va gravita obsesiv în jurul ideii. „Steril" : inapt spiritul deci. Patima este de a atinge „miezul acela de foc", focul primordial, substratul ultim. Sacrificiul se dovedeşte perpetuu, cutezătorii „veghetorii-făptaşi la un pas de nebunie" pîndesc parcă de-o eternitate. Misterele, adîncimile cugetului se revelează, dar numai aleşilor, iluminaţilor, „orbilor nemişcaţi" din Pustie : „Cîte izvoare ! Stau deschise şi nu le văd / Decît orbii nemişcaţi" (Chant grégorien").

Atmosfera generală a acestui spaţiu metafizic transcendent e de statu quo, valorile imuabile, permanente, imaginea hieratizantă : „În Pustie nu se poate naşte nimic / În Pustie nu poate muri nimic / Ce este va rămîne în eternitate / Totul e-nchis şi lăsat în uitare / În marea clepsidră / Ce s-a umplut" („Fluturii Negri").

Conceptul se vrea nu numai static, ci şi lipsit de determinaţii („gol") în mod expres formulat : „Pustia e goală cum a fost începutul; dar poetul nu-şi duce gîndul pînă la capăt. Ion Alexandru îşi populează universul : fie că este vorba — la nivel general — de „focul pustiului", „focul devastator care macină totul" („Ce ştim ?") sau de nişte „fluturi" primordiali, ori de nişte „vulturi cu sîngele negru" („De unde vine Umbra"); Noaptea însăşi e un izvor cu rădăcinile-n Pustiu" („Fluturii Negri"). Alteori gîndul poetului se mai îndreaptă către o prezenţă de transcendent, o Divinitate plauzibilă, către „întunecatul acela cu corăbii de foc" („Bucurie") sau rămîne de veghe noaptea întreagă spre a-l asculta vorbind" întîia dată „pe cel iubit" („De unde vine Umbra"), dar nu aceasta reprezintă factorul esenţial şi viabil în „Vămile Pustiei". Motivul fundamental al acestei teme rămîne al celor bîntuiţi de duh interior, „asceţii Răsăritului înşiraţi în Pustie" („Marea Moartă") „neştiuţi, nevăzuţi decît de deasupra" („Chant grégorien") ajunşi pe cine ştie ce poteci şi ce piscuri, pe „crestele focului". Poate că de aceea peste stările descurajante din poeme ca „Ego sum via", „Porunca" etc., răsună în finalul cărţii un „imn etern": „Din cînd în cînd din margini de Pustie / Porneşte-un fel de imn de bucurie...".

Tot blagian şi structural foarte alăturea de Ion Alexandru (cel de pînă la ultima carte) e Gh. Pituţ. La el însă apetenţa de concept e mai mică, dar obsesii există. În volumul „Cine mă apără" o vocabulă ca „Datorie" apărea majusculată, în „Ochiul neantului" legea morală devine obsesie, în lipsa ei îşi cască pleoapa „ochiul neantului". E posibilă o distincţie aici. La un Ion Alexandru, George Alboiu, Dan Laurenţiu etica e una absolută, izvorîtă dintr-o concepţie adîncă asupra menirii artistului : în artă drumul de mijloc echivalează cu ratarea, aureea mediocritas nu duce la nimic Rezultat al unei deliberări prealabile, aderenţa la idee, la universal e totală, definitivă. Logosul, conceptul luminînd în permanenţă concretul, face posibilă organizarea şi dominarea haosului. Pentru Pituţ etica e substanţial imanentă, problemele sînt omeneşti, universale, controlabile deci. Fără să forţeze absolutul, artistul poate trăi şi graţie unei irevocabile demnităţi umane, îl aflăm printre oamenii de rînd, lîngă Ion, lîngă Toma : „am hotărît jurînd / pe stelele din nord / că locul fiecărui umăr / va fi sub grinzile greoaie... cînd vii / să te alături firii / acestor seminţii datoare / primeşte repede povara mării" („Datoria"). Dar universul moral e în stare de criză, principiul etic a fost deteriorat, delicvescenţa morală a atins paroxismul : „Nimeni / nu se gîndeşte la nimeni" („Pierdut"). Cîteva titluri de poezii vorbesc de la sine : „Spaima", „Ameninţare", „Teroare", „Iluzia". Există totuşi nădejdea izbăvirii : „Vă vestesc, / Dincolo de această mocirlă... Vă vestesc grădinile / De la ţărmuri de mare, / Acolo pămîntul nu minte,/ Nici o alunecare, / Nici un cutremur, / Vă vestesc grădinile, / Ridicaţi-vă !" („Turnul").

ION ANGHEL

Literatura ca act de cultură

În tot trecutul istoric, cultura a fost un dar facultativ, de care s-au bucurat colective din ce în ce mai largi, pe măsura dezvoltării evolutive a societăţii.

Pentru zilele noastre, cultura a devenit un bun comun şi, concomitent, un imperativ al vieţii sociale, menit a îndeplini rolul de factor activ omniprezent, imprimîndu-se îndeosebi în socialism ca fenomen de masă, în sprijinul tuturor năzuinţelor pe care le nutreşte omenirea.

Literatura, ca unul dintre importanţii factori constitutivi ai culturi, este chemată, nu atît la o mai intensă afirmare a idealurilor sale de totdeauna : de a forma conştiinţele, de a modela corespunzător atitudinile şi condiţiile umane de viaţă. Nimic nu ne poate ilustra mai temeinic rolul pozitiv al culturii, implicit al literaturii, decît semnalînd aspectele pozitive ale societăţii, cît şi cele negative ce se impun a fi remediate.

Semnificativ, în acest sens, ni se pare strigătul de alarmă al celebrului **Mikis Teodorakis**, care, cu prilejul vizitei în ţara noastră, printre altele referindu-se la societatea modernă capitalistă, a apreciat că : **„Asistăm la o permanentă degradare a relaţiilor omeneşti. La degradarea familiei, a prieteniei. Societatea modernă a devenit o cavernă modernă"**. Această „cavernă modernă" a vieţii sociale capitaliste se face resimţită prin simptome nocive ce otrăvesc atmosfera relaţiilor de convieţuire, subminînd încrederea şi admiraţia pe care atît de mult am dori s-o avem faţă de fiinţa umană. În faţa acestei maladii, după cum este şi normal, ne adresăm spre remedierea policlinicii culturii, acordînd, dacă, bineînţeles, îi vom găsi demni de încredere, competenţi şi devotaţi îndatoririlor ce le revin.

Considerăm demn de încredere scriitorul, atunci cînd, prin toată fiinţa sa, se integrează vieţii sociale, atunci cînd îşi identifică sensul existenţei sale cu sensul istoric al societăţii şi cînd. prin opera sa, îl simţim angajat problemelor ce stau în faţa omenirii.

Luăm drept exemplu pe unul dintre premergătorii scrisului, pe clasicul Euripide, valoros nu numai prin vechimea sa, ci mai ales prin autenticitatea sensului creaţiei sale. Remarcăm faptul că el este semnalat de **Bertrand Russel**, de un istoric al gîndirii, preocupat de marile construcţii de idei şi nu de construcţii stilistice, dovedind astfel că literatura nu este numai apanajul unei creaţii de artă, ci este şi un complex şi autentic act de cultură, expresie a unei gîndiri şi sclipiri de lumină în orientarea destinului uman. Astfel, în a sa : **„History of western Philosopy"**, celebrul savant, aprigul luptător pentru pace, semnalează că **Euripide** şi-a scris opera sa : „Femeile din Troia", **impresionat şi protestînd împotriva atrocităţilor săvîrşite la cucerirea insulei Melos,** în anul 416 în e.n. Euripide îndrăznea astfel să atace una dintre cele mai dureroase şi mai ruşinoase plăgi : criminalitatea umană.

Dacă Euripide ar reapare în zilele noastre şi i-am spune că am fost şi noi îngroziţi ca şi el de masacre uluitoare, desigur, şi-ar întreba confraţii şi urmaşii condeieri : Ce-aţi făcut, în mai bine de două mii de ani ? Ce i s-ar putea răspunde decît că : Am reuşit să impunem judecarea celor vinovaţi, dar n-am reuşit să domolim virulenţa inumanităţii.

Desigur că această situaţie este o mare decepţie pentru toată lumea, şi vina ei se împarte, revenind atît asupra celor ce-au scris sau scriu, cît şi asupra celor ce-au citit şi mai citesc literatură. **Scriitorul se face vinovat de a se lăsa predominat de fermecătoarele momente de inspiraţie în dauna sau în lipsa exigenţelor imperative de conştiinţă, iar cititorul, la rîndul său, se complace a căuta mai mult delectare decît cultivarea conştiinţei.**

Edificator în acest sens este momentul istoric al călătoriei expediţionare spre Egipt, cînd Napoleon se arată nemulţumit de lectura literară, recomandînd citirea istoriei. Evident că lectura se făcea doar pentru a învinge plictiseala călătoriei, departe fiind de ideea că literatura ar putea să îndrume si şă formeze conştiinţele. Cît de puţin erau formate conştiinţele expediţionarilor, stau mărturie atrocităţile ce-au urmat, a masacrelor oribile, printre care, cel de la Iaffla, a fost atît de îngrozitor, încît unul din martorii oculari a exclamat : **„N-aş vrea să mai vădă nimeni ce-am văzut noi"**. Atari scene ale tragediei umane trăite, în care istoria veacurilor este atît de bogată desigur că au mişcat şi au angajat conştiinţele scriitoriceşti, de pe toată suprafaţa globului.

Dacă în literatura mondială ar fi fost mai frecevente conştiinţele umane de talia lui Panait Istrati, desigur că altul ar fi fost comportamentul oamenilor astăzi. Fiindcă niciodată nu-i prea tîrziu să devenim înţelepţi, după celebra expresie a filozofului Immanuel Kant, este util scriitorilor, de aci înainte, a-şi aminti de confesiunea romancierului nostru peregrin : **„N-aş putea explica de ce întotdeauna am conceput frumuseţile ca pe nişte divinităţi menite să facă pe om mai bun, să civilizeze lumea"**. Reţinem de aci că, angajînd creaţia literară pe linia unei finalizări practice, nu se atentează în nici-un fel la ştirbirea estetismului, a cultivării frumosului, întrucît tocmai „frumuseţile" sînt cele menite a realiza transformarea conştiinţelor, îmblînzirea stihiilor biologice şi orientarea omului spre un profil de care să nu se mai ruşineze, ci, din contră, să se poată mîndri.

Pentru ca literatura să poată îndeplini o astfel de menire, ea trebuie să devie un real act de cultură, ceea ce desigur nu-i o noutate. Atît numai că aspectul sub care s-a tratat, acela al corelării şi raportării, a condus la paralelismul : „Literatură-cultură", care este cu totul nesatisfăcător. Literatura, în autentica înfăţişare ca act de cultură, trebuie să se realizeze şi să fie recunoscută parte integrată şi reprezentativă a culturii.

Concepută astfel, literatura nu numai că se alimentează de la cultură, dar şi creează cultură, completînd şi desăvîrşind sfera valorilor spirituale. Scriitorul la rîndul său, nu numai că se adapă de la apa vie a culturii, dar devine el însuşi izvor fermecat ce nu numai că astîmpără setea, dar satisface imperativul remedierii maladiilor de comportament şi atitudine, spre permanenta şi continua perfecţionare a fiinţei umane.

VICTOR ISAC

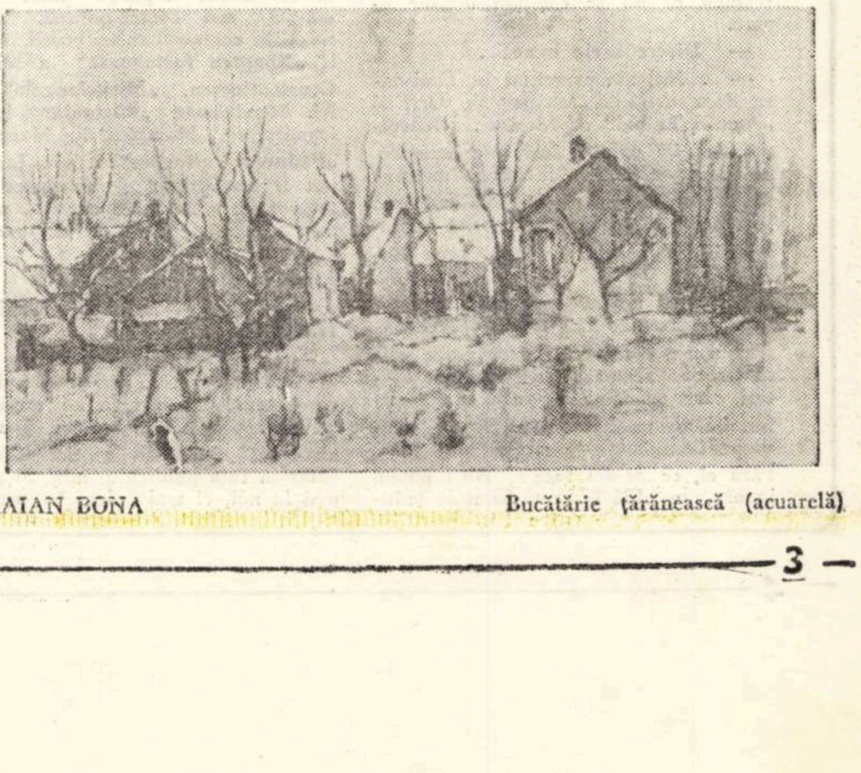

TRAIAN BONA Bucătărie ţărănească (acuarelă)

Adriana Ciuciu

— La Operă de un sfert de secol —

Pe marele afiş festiv al spectacolului inaugural cu **Aida,** aflat azi la loc de cinste în istoria de 25 de ani a Operei de stat din Timişoara, desfăşurat în condiţiile unei emulaţii cu scînteieri ce pot fi ghicite şi numai de pe simpla inscripţie: „Inaugurarea se va face în prezenţa d-lui preşedinte al Consiliului de Miniştri, Dr. Petru Groza, şi a membrilor guvernului", aşadar pe acest istoric afiş, o găsim distribuită pe **Adriana Ciuciu.**

Directoarea Aca de Barbu reunise în jurul ei un mănuchi de entuziaşti, dintre care cîţiva dotaţi excepţional. Remarcăm dintre aceştia multe nume ca: Fenia Nicolau, Sofia Gheorghieş, F. Pinteiu-Georgescu, Flavia Domşa, Illa Cazacu, Traian Nicolau, Gogu Vasilescu, M. Mavrodin, Toma Popescu, C. Belea.

Prin tradiţie, rolul Marii Preotese este distribuit unei voci de mare calitate care să se poată impune exclusiv prin frumuseţea timbrului său, căci personajul nici nu apare în scenă. Cu toate acestea solo-ul ei, intonat deasupra corului, trebuie să transpară evocator, misticul incantaţiilor. Alegînd-o pentru acest rol, dirijorul George Pavel şi abila Aca de Barbu, i-au dat votul de încredere pe care în decursul anilor Adriana Ciuciu îl va materializa în cele 46 de roluri de o factură care-i remarcă largi disponibilităţi. Cariera şi-a clădit-o firesc, aşa cum încep toţi ucenicii acestei profesii: prin măruntele roluri uzuale. Studenta anului IV a Conservatorului din Bucureşti (clasa Mariei Nevi) care reuşise la audiţia timişoreană a simţit curînd flacăra vocaţiei identificîndu-se cu profesiunea aleasă; impulsionată de dinamismul vîrstei, tînăra soprană nu a întîrziat să se ralieze menirii şi responsabilităţii asumate: realizarea unei opere de prestigiu naţional.

În compania „Garniturii de aur", cum îi place Adrianei Ciuciu să numească pe corifeii acestei perioade, din fiecare repetiţie se puteau învăţa multe.

Azi, cînd perseverenţa de odinioară — cumulată cu calităţile sale artistice de prim ordin — a ridicat-o pe culmile consacrării, solista poate impresiona pe orice amator de statistici, bătînd recordul **numărului de premiere efectuat.** Mecanismul laborios al selecţionării celor mai buni interpreţi, sancţionat de diversele opţiuni dirijorale, scenice, de identificare temperamentală cu personajul abordat, au dat întotdeauna cîştig de cauză calităţilor sale artistice.

Dacă ai încerca să obligi artista la mărturisirea unei preferinţe o vezi zbătîndu-se în îndoială: **Boema... Nunta lui Figaro...** dar ce, parcă de **Faust** şi **Traviata** n-aş putea spune acelaşi lucru? În schimb pentru delimitarea celui mai dificil rol, opţiunea este spontană: **Norma** de Bellini: „Este frumoasă, dar grea cît două-trei opere laolaltă". Nu putem omite să amintim turneele ca ambasadoare artistică a operei şi ţării sale. În afară de ţări ca: Bulgaria, Ungaria, Polonia, soprana, ce fusese încununată în 1953 cu titlul de laureată a tinerilor solişti, a avut ocazia să concerteze la Berlin şi în mai multe oraşe germane, precum şi pe scena teatrului „Kirov" din Leningrad. În vara lui 1971, în cadrul Săptămînilor „Schubert" a prezentat în Austria, împreună cu colectivul Operei din Timişoara, premiera mondială **Sakuntala.**

Un alt capitol al vieţii sale artistice îl constituie repertoriul de concert şi lieduri, contribuind la succesul ciclului „Orff" obţinut de Filarmonica Banatul din Timişoara la Cluj şi Bucureşti..

Acum, salba celor 25 de ani de carieră, acoperită cu petale de trandafiri, ducînd rezonanţa aplauzelor şi a stimei tuturor celor care au ascultat-o, vine să răsplătească un ideal servit cu exemplară probitate.

Adriana Ciuciu de azi îşi propune să-şi continue idealul artistic prin activitatea pedagogică, să transmită dificila artă a cîntului, cu toate tainele ei, generaţiei tinere.

DORU MURGU

---

memento

Voci stinse

Opera şi teatrul încep în toamna aceasta din nou o stagiune. De aceea ne amintim de acei cîntăreţi care, în cei peste 25 de ani, de cînd există opera din Timişoara, ne-au delectat de nenumărate ori.

Cine nu-şi aminteşte de GOGU VASILESCU, în rolul strălucitor al lui Rigoletto. Intrarea lui în „Baronul ţiganilor" ca Homonay era primită cu vii aplauze. În rolul lui Scarpia din „Tosca" îl ascultam la radio. Sute de oameni se adunau în centrul oraşului sub difuzoare şi ascultau minunata sa voce de bariton liric.

Moartea neprevăzută o răpeşte pe SOFIA GHEORGHEŞ, înaintea unei cariere ascendente de cîntăreţ. Sofia Gheorgheş cînta o „Carmen" de neuitat, pasionată, iar cu o eleganţă rece făcea o strălucită Amneris. Vocea ei flexibilă de mezzosopranã încînta şi în lieduri. Personalitatea ei artistică aparţine întîmplărilor frumoase ale publicului de operă.

Încercatul tenor TRAIAN NICOLAU cînta la sfîrşitul anilor '40 şi de 15 ori pe lună rolul lui Rhadames în „Aida". Marii lui colegi nu făceau aceasta. Traian Nicolau rămăsese mult timp tenorul operei; forţele tinere se dezvoltau încet; ele creşteau şi se cultivau sub conducerea maestrului încercat Hermann Klee. Nicolau cînta, pe lîngă „Aida", în prima stagiune, şi „Butterfly" şi „Cavaleria rusticană". El aşeza o importantă piatră la temelia operei.

Ca bariton, ALEXANDRU BODESCU îşi îndeplinea meseria corect pînă acum 3—4 ani. Cu toate că cînta toate rolurile mari, ca Rigoletto, Scarpia, Luna — i-au reuşit mai bine rolurile comice ca Malatesta în „Don Pasquale" şi Jupan în „Baronul ţiganilor". Bodescu a fost un om extrem de conştiincios şi punctual, condamna nechibzuinţa şi viaţa neglijentă.

ELISABETA LIPOVAN, colegă odinioară a lui Herbert von Karajan la conservatorul din Viena şi eleva Rosei Papier, îşi îndeplinea sobru funcţia de coristă. Ea a interpretat într-o manieră de neuitat cîntecul „Oda sapphică" de Brahms. Tracul de actor a reţinut-o să devină solistă. Unic printre cîntăreţi rămîne CONSTANTIN STĂNESCU. Înalt, subţire. Un suflet de copil. Stănică a fost o perlă de coleg, întotdeauna mai serios decît era nevoie. COLEA ZIATEV, colegul de odinioară a lui Fiodor Şaliapin, funcţiona în cor ca „pedalist". O voce mai joasă nu avea nimeni, dar nici una mai puternică.

IONEL MĂRGINEANU, cu Lenski în „Eugen Oneghin", rămîne de neuitat. Teritoriul lui însă a fost opereta. El cînta cu gust lieduri şi cîntece. A fost un mare prieten al sportului şi un coleg prietenos.

GABI GANEA a fost una din cîntăreţele multilaterale. Cu Lisa, în „Dama de pică", a fost din punct de vedere interpretativ şi melodic o capacitate. Ganea se număra printre cei mai cultivaţi membri ai operei. Peisajele interpretate de ea dovedeau o înaltă măiestrie. Dispoziţia de moment nu a contat la ea. Recitalul ei cu lieduri de Enescu (cînd a fost acompaniată de Eduard Weiser) rămîne o bijuterie a muzicii de cameră din Timişoara. Ea a părăsit scena prea de timpuriu.

Primul dirijor al operei se numea GHEORGHE PAVEL. Era un maestru sever care nu accepta compromisuri. Fostul violonist din orchestra vieneză „Tonkünstler" a pretins ordine şi disciplină. Bustul lui e expus astăzi în vestibulul operei. KADAR ESZTI era o balerină cu mult şarm şi dăruire pentru această meserie frumoasă.

Numele lui ACA DE BARBU rămîne încrustat veşnic în soclul operei de Stat din Timişoara. Această artistă experimentată, fosta colegă a lui Grozăvescu, la Viena, colegă şi cu mulţi alţi cîntăreţi renumiţi, a pus temeliile unui nou ansamblu de solişti. La început, avea la dispoziţie doar 3 artişti de profesie. Aca de Barbu n-a lipsit de la nici o reprezentaţie. Era prima prezentă şi pleca ultima de la operă. Cu binoclul urmărea spectacolele din loja stîngă, de lîngă scenă. Odată a cîntat fără nici o repetiţie rolul în Tosca. Ultima ei apariţie a fost în opera „Cavaleria rusticană", unde a interpretat rolul Santuzzei. Spectacolul a fost o culme în istoria operei noastre Era o piesă din perioada de strălucire a lui Aca de Barbu. Sînt de neuitat bunătatea, umorul şi prezenţa ei de spirit. Mulţi cîntăreţi au învăţat de la ea primele mişcări de scenă. Dovedea multă răbdare

Fără îndoială, Aca de Barbu rămîne cea mai însemnată personalitate a operei. Ea reprezenta tipul de artist înzestrat cu trăsăturile unei personalităţi remarcabile. Pe nici un disc nu s-a imprimat însă această scînteietoare soprană dramatică.

Iată voci amuţite sub mîna timpului. Azi ele nu mai sînt şi noi nu le putem mulţumi mai bine altfel, în acest moment decît aducîndu-ne aminte cu pietate.

HANS MOKKA

Nobilă dăruire

(Urmare din pag. I)

De aceea unii socotesc, în mod greşit — cred eu — că astăzi nu se mai scriu opere bune, ca altădată. E adevărat că limbajul muzical se găseşte în continuă evoluţie, dar asta nu înseamnă că nu se compun destule opere.

— Dintre acele bune...

— ...Noi am prezentat la Timişoara doar două: **„Isteaţa"** de Orff şi **„Amelia la bal"** de Menotti. Dificultăţi de altă natură decît cea artistică, ne-au împiedicat să le putem menţine mult timp în repertoriu. Publicul însă le-a acceptat, probabil datorită faptului că dialogul lor nu era prea modern.

Dac-ar fi numai după mine, desigur aş fi programat mai multe opere contemporane. Dar un director n-are voie să nu ţină seama de o seamă de factori, care, oricît ar dori-o el să fie altfel, îşi au realitatea lor. Dintre aceştia, publicul nu este pe ultimul plan. Fără el, ce ne-am face? Nu-l putem ignora, ca pînă la urmă totul să se întoarcă împotriva noastră. Şi-apoi, dacă mai ţinem seama şi de faptul că într-o stagiune media normală de premiere realizabile în bune condiţii este de patru, dintre care una de balet, cam două ale compozitorilor noştri, ce mai rămîne? Un singur loc, care şi acesta ar trebui împărţit între opera clasică sau contemporană. Şi-apoi creaţiile compozitorilor noştri, cum ar fi **„Noaptea furtunoasă"** a lui Paul Constantinescu, **„Michelangelo"** a lui Al. Mendelsohn, **„Răscoala"** lui Gh. Dumitrescu, **„Măiastra"** lui Manole sau **„Pădurea Vulturilor"** a lui Jarda nu pot fi considerate şi ele opere contemporane? Cu toate acestea, părerea mea este că opera contemporană ar trebui să-şi găsească un loc mai important în repertoriul nostru.

— Există şi un balet timişorean foarte bun...

— Ceea ce nu am reuşit în operă, am reuşit, cred, în balet. Producţiile chorestudio-ului nostru au reuşit destul de repede să se impună şi aceasta nu numai de ochii specialiştilor, dar chiar în faţa publicului larg. Şi nu numai la noi, ci mai ales în capitală, unde spectacolul chorestudio-ului nostru a fost calificat în presă drept adevărat eveniment artistic, iar formaţia un avanpost al mişcării coregrafice româneşti, constituie o dovadă indiscutabilă.

— Despre colaborarea cu compozitorii autohtoni.

— Un început a fost făcut cu compozitorii Mircea Hoinic şi Ioan Crişan, dar care nu a fost dus pînă la capăt. Mai norocoasă din acest punct de vedere a fost aceea cu Ovidiu Manole. Noi nu putem da decît eventuale sugestii, face unele observaţii, în nici un caz nu ne putem substitui creatorilor şi nici nu le putem impune punctele noastre de vedere. Nici în cazul amintit n-au lipsit desigur dificultăţile, şi acestea mai ales datorită libretiştilor...

— Să revenim: ce aveţi de gînd să faceţi totuşi pentru opera contemporană?

— Vă putem răspunde că în această stagiune vom monta **„Secretul lui Don Giovani"** a lui Cornel Ţăranu — lucrare care îndeplineşte două cerinţe: e a unui compozitor contemporan şi foloseşte un limbaj evoluat. Nu o putem considera însă, o creaţie de avangardă, aceasta presupunînd explorarea unor drumuri complet noi. Dar faţă de trecut, va fi absolut sigur un pas înainte, iar noi sperăm ca acesta să fie apreciat nu numai de către specialişti, ci chiar şi de către public.

Baletul va monta şi el **„Primăvara"** de Cornel Trăilescu, lucrare compusă şi ea recent. Nu e vorba însă nici aici de avangardă, noi însă vom fi bucuroşi dacă va plăcea, fiind siguri în acest caz că va reuşi să transmită mesajul cu care este din plin încărcat.

— Şi acum, un scurt bilanţ aniversar.

— În cei 25 de ani au fost realizate aproape 100 de premiere, iar spectacolele au fost urmărite de aproape trei milioane de spectatori. E totuşi ceva! Chiar foarte mult cred. Oricît ar fi de seci, cifrele vorbesc. Ne bucură faptul că majoritatea lucrărilor prezentate în premiere au rămas în repertoriul permanent, ceea ce înseamnă că au fost bine alese şi bine realizate. Creaţia naţională şi-a găsit şi ea un loc important, iar dacă în ceea ce priveşte contemporaneitatea nu putem afirma că am făcut tot ce s-ar fi putut face, nu înseamnă că n-am fost receptivi faţă de multe aspecte şi cerinţe ale noului din arta zilelor noastre. De aceea sîntem recunoscători Partidului şi Statului nostru, publicului timişorean, mereu alături de noi; iar personal dacă-mi îngăduiţi, aş dori să-mi exprim, odată cu felicitările de rigoare, cele mai calde mulţumiri întregului colectiv pentru eforturile şi nobila dăruire cu care şi-a onorat misiunea, reuşind astfel să facă din opera noastră una din instituţiile artistice de prestigiu ale ţării.

Cinci convorbiri pe o singură temă

Eterna vrajă a muzicii

Prin ușă străbat acorduri din concertul nr 2 de Johannes Brahms. Știu, toți sînt emoționați la Filarmonică, în seara asta se deschide stagiunea. Și nu orice stagiune, ci una festivă : au trecut 25 de ani...

Pîndesc o pauză... Concert-maistrul secund Ștefan Stanciu mă întîmpină cu vioara în mînă. Îl întreb de cînd cîntă în orchestră Mă privește surîzător :

— De aproape un sfert de veac. Optsprezece ani de colaborare cu prim concert — maistrul Iosif Kocsis.

— Puteți să-mi spuneți cîte ore de exerciții precede sunetul pur al celor trei corzi ?

— Destul de multe. Repetăm pe ansamblu patru ore, iar individual cam tot atîtea.

— De cînd faceți vioară ?

— De la 7 ani.

— La ce meditați acum cînd Filarmonica își aniversează sfertul de veac ?

— La fondatori. La dirijorul Mircea Popa și la eterna vrajă a muzicii...

O zăresc printre orchestranți : o tînără în pantaloni de catifea reiată. Cineva o strigă : „Sanda, vino". Își sprijină violoncelul de scaun și se-apropie.

— Alexandra Guțu, ca elevă la Liceul de muzică visai că vei cînta chiar la Timișoara ?

— Da. Visul meu a fost să cînt în orchestra timișoreană. Am venit acum doi ani, după absolvirea conservatorului. Și nu regret. E un colectiv foarte bun. În acest răstimp, ca solisită, am susținut concerte și în țară și în străinătate. Din toamna asta sînt și asistentă la facultate.

— Repeți mult ?

— Sînt șefă de compartiment și violoncelul, știți, nu-i un instrument prea feminin. Repet de obicei de la 8 dimineața, pînă la 10 seara. Dacă nu obosesc ? Nu, pe mine muzica mă face fericită.

Ține în mînă două „partituri". (Îmi dai voie ?). Citesc o dedicație : „Talentatei violonceliste Sanda Guțu, cu deosebită apreciere și cu cele mai frumoase sentimente. Victor Iușceanu".

— Mi le-a dăruit acum cîteva clipe fostul meu profesor de la conservatorul Ciprian Porumbescu...

Un telefon la Opera de stat. „Tomiță Popescu ? — Nu, nu-i aici, concertează în Italia". „Dar balerina Rodica Murgu ?" „Nici pe dînsa n-o găsiți. E la Satu-Mare în turneu". Devin neliniștită : — „Spuneți-mi baritonul Emil Rotundu este ?" — „La noapte sosește din Capitală".

Ora 10 ; repetiție cu „Lucia di Lammermoor". Sala goală, dar animație pe scenă. Emil Rotundu are o mică „fereastră".

— Ieri Enrico Asthon, azi contele de Luna.

— Da, revin de la București, unde am cîntat în „Trubadurul". Parteneri de prim rang, un public entuziast. Am rămas impresionat.

— V-am văzut în multe spectacole. Ați cîntat în diferite țări. Evocați o împrejurare în care ați simțit că arta dv. a fost pe deplin receptată ?

— Una dintre ele a fost în Irlanda, la Dublin. Am avut un auditoriu excepțional.

— Cîteva roluri care au reprezentat tot atîtea repere în cariera dv. artistică.

— Renato din „Bal mascat" mi-a consolidat încrederea în mine. Oleg Coșevoi din „Tînăra gardă" mi-a îmbogățit mult paleta artistică, apoi Papagheno, m-a apropiat de o muzică, aș zice, mai filigranată.

— Ce e muzica pentru dv. ?

—Modalitatea de a mă exprima cel mai bine pe mine însumi.

— Proiecte ?

— Peste cîteva zile plec în Grecia, la Salonic, împreună cu Opera din București. Voi cînta în „Trubadurul"..

Îl revăd pe tenorul Ioan Iung, bine cunoscut spectatorilor scenei noastre lirice. Un palmares bogat. Pe scena operei încă din 1959.

— În cîte spectacole ați cîntat ?

— Cred că aproape în 800.

O voce caldă, lirică, prezentă pe scena operei timișorene din '66 : Soprana Elena Brănișteru.

— Aveți un rol preferat ?

— Fiecare rol pe care îl interpretez mi-e drag. Totuși, cînd eram mai tînără, voiam să cînt în „Traviata". Acum aș dori să joc o Margaretă, apoi o Desdemonă.

— Sînteți la prima generație de muzicieni ?

— Nu, tatăl meu a fost profesor de muzică.

— Vă simțiți bine la operă ?

— Da. Aici m-am dezvoltat cu adevărat. Maestrul Nicolae Boboc e un artist sensibil, care ne înțelege aspirațiile și ne încurajează.

— Ce înseamnă muzica pentru dv., Elena Brănișteru ?

— Totul. E însăși viața mea.

VALENTINA DIMA

Mircea Hoinic

— La Filarmonică de un sfert de secol —

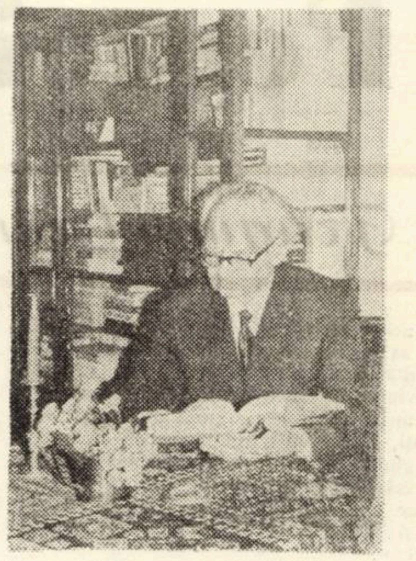

Cu părul nins, cu ochii blînzi — ce amintesc de aceeași emoționantă trecere a anotimpurilor — timișorenii îl cunosc de mult și-l respectă pe venerabilul dirijor și compozitor Mircea Hoinic.

A început în anul înființării filarmonicii, ca violoncelist, și, legat de acest instrument, pe care-l îndrăgește și azi datează și activitatea de dirijat și compoziție.

Desigur, poezia începutului este încărcată de aur... Un grup de entuziaști tineri au intonat atunci într-un cor de giasuri — dăruit și pasionat — Simfonia a IX-a de Beethoven — imn dedicat bucuriei. Ochii i s-au umezit de emoție atunci cînd mi-a spus povestea violoncelului său :

„Știi, este un instrument foarte apropiat sufletului, de o mare gingășie și finețe, cu acei timbru baritonal, care se apropie sensibil de vocea omenească...".

Nealterate i-au rămas amintirile, vorbind cu sfială și dulceață în glas despre dirijorul George Pavel, sau despre Mircea Popa — cel care a pus temeliile acestei orchestre...

Aura acelor timpuri plutește și astăzi, cînd în sala de repetiție bagheta ridicată cu măiestrie și siguranță dă intrările corului, pe care l-a îndrumat ca un modelator atent și inspirat ajungînd la echilibrul și sensibilitatea de astăzi.

Mircea Hoinic a împletit în cei 25 de ani activitatea dirijorală cu aceea de compozitor.

„Timpul liber îl dedic compoziției, pe care o înțeleg continuată pe făgașul tradițional al muzicii românești".

Compozitorul Mircea Hoinic a scris o serie de prelucrări corale din folclorul românesc din care multe figurează în repertoriul Filarmonicii de stat „Banatul" din Timișoara.

În domeniul muzicii simfonice partitura „Simfoniei I" de Mircea Hoinic a fost prezentată publicului în cadrul festivalului „Timișoara muzicală" ediția din 1971, sub bagheta maestrului Nicolae Boboc, bucurîndu-se de un larg succes. Astăzi, pe masa de lucru se află, „Simfonia a II-a", care va fi terminată, ne-a asigurat compozitorul, în anul viitor.

Nume de prestigiu pentru cultura muzicală bănățeană — Mircea Hoinic, este un maestru de cor de o remarcabilă demnitate profesională, — al cărui talent și modestie au făcut să fie atît de îndrágit de colectivul artistic timișorean.

Pasiunea sa de veritabil dăruit muzicii s-a transmis fiului Bujorel Hoinic, student în ultimul an al Conservatorului „Ciprian Porumbescu" din București, care a început să-și semneze primele 7—8 compoziții, încadrate sub numele de opusuri.

L-am întrebat ce satisfacții artistice deosebite i-au umplut inima pe parcursul anilor la Timișoara. Răspunsul a fost cu totul neașteptat : „Cele mai mari împliniri le-am avut înaintea concertului, în sala de repetiție, acolo unde se adună, ies la iveală toate cunoștințele care s-au sedimentat zi de zi, ceas de ceas. Acolo îmi simt inima bătînd la unison cu grupul restrîns de oameni care se cheamă cor... Contactul cu publicul mi-a adus satisfacții depline, dar revelațiile le-am avut la repetiții...".

Printre preferințele muzicale ale maestrului se înscrie în primul rînd numele lui George Enescu, îndrumătorul școlii muzicale românești, apoi cvartetul Guillard, bineînțeles corul Madrigal și muzica preclasică universală...

Anul 1972 l-a găsit pe omul și dirijorul — compozitor Mircea Hoinic cu aceeași vitalitate, distincție și tinerețe — zîmbind senin privirilor admirative ale celor care-l cunosc și-l stimează. Iar noi, cărora ne-a oferit clipe de delectare spirituală de neuitat, îi dorim viață lungă și cît mai multe aplauze peste puritățile de cristal al unei muzici excepționale...

VICTORIA BOBESCU

Tinerețe perpetuă

(Urmare din pag. I)

oferit un climat favorabil. Cine scormonește prin publicistica de specialitate a vremii, nu se poate să nu găsească urme de viață concertistică, încă de pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Mai tîrziu, spre asfințitul veacului al XIX-lea și începutul celui pe care îl trăim, orașul de pe malul Begheiului este vizitat de mari personalități, fără de care istoria muzicii, astăzi, n-ar mai putea fi scrisă. Pe aici, la Timișoara, și-au purtat pașii un Franz Liszt, un Johannes Brahms, un Joseph Joachim. Aici și-a început cariera Bruno Walter, cel care, alături de alți cîțiva, a pus bazele dirijoratului modern. La Timișoara au apărut marii virtuoși ai globului, aplaudați pretutindeni, purtînd numele lui George Enescu, Fritz Kreisler, Jan Kubelik, Nathan Milstein, și Branislav Hubermann.

— Fără îndoială, paginile de început ale cronicii acestei instituții muzicale nu pot omite aportul formațiilor muzicale amatoare, din această parte a țării, la nașterea a ceea ce azi este Filarmonica „Banatul"!

— Indiscutabil ! Și în acest sens aș aminti de aportul corului din Chizătău, primul cor al plugarilor din țara noastră, cor care a împlinit suta de ani în 1957, și tot în părțile bănățene și-au creat faima cîteva reuniuni corale, în frunte cu cea din Lugoj, care, de pe la mijlocul secolului trecut, poartă făclia culturii muzicale pînă în zilele noastre.

— Care este crezul care v-a însoțit, vă însoțește zi de zi în activitatea Dv.?

— Înainte de orice, enunțînd cîteva din principiile care au călăuzit activitatea Filarmonicii în cei 25 de ani de existență, întotdeauna am considerat că muzica este în primul rînd un aspect al vieții sociale, care trebuie trăită într-un proces activ, că ea, muzica, trebuie să reflecte, ca element de suprastructură, viața noastră, idealurile noastre.

— Sigur, se ivește problema auditorului...

— Evident, muzica cere să i se învețe limbajul ; de aici necesitatea educației publicului. E nevoie nu numai de înțelegerea muzicii, ci și de simțul funcției sale, a epocii și a stilului ei. Într-un sfert de veac, colectivele Filarmonicii și-au clădit un repertoriu de cel puțin 1.500 de lucrări, care se întind pe o arie istorică a creației de o jumătate de mileniu, îngăduind, evolutiv și pedagogic, desfășurarea unui amplu proces educativ.

— Pe plan educațional, într-un cuvînt, deci...

— Într-un cuvînt, toate aceste elemente au constituit preocupări în activitatea de zi cu zi și în stabilirea liniilor directoare ale Filarmonicii. Concertele educative, concertele-lecții, repertoriul abordat într-un număr de peste 2.000 de programuri, ascultate de peste 1.500.000 de melomani într-un pătrar de veac, arată că slujitorii Filarmonicii timișorene au întreprins un lucru serios, cu rezultatele scontate de partid și de stat.

— O filă aparte a acestei cronici o scriu desigur microstagiunile...

— Da, și asta pentru că am dorit consecvent extinderea razei de acțiune. Așa se explică faptul că, în afara sediului de la Timișoara, colectivele au concertat în peste o sută de localități din cuprinsul României. În anii din urmă, plecînd de la considerente de ordin educativ, impuse de necesitatea continuității în acțiune, instituția a organizat micro-stagiuni pentru centrul universitar timișorean și pentru cîteva localități din județ, printre care Ciacova, Jimbolia, Buziaș.

— Care este locul pe care, pe masa de lucru a Filarmonicii sărbătorite l-a ocupat creația originală în acest sfert de veac de existență ?

— Cele peste 400 de lucrări românești intrate în patrimoniul orchestrei și al corului reprezintă nu mai puțin de 40 la sută din întreg repertoriul Filarmonicii, multe din aceste lucrări fiind promovate la Timișoara în primă audiție absolută. O bună parte din aceste creații, aparținînd genului vocal-simfonic, sau celui coral, poartă mesajul direct al înfăptuirilor mărețe ale socialismului. Vizitele compozitorilor români cîntați la Timișoara, cronicile de specialitate apărute în presă, sînt tot atîtea mărturii ale devotamentului față de creația românească.

— Și Filarmonica timișoreană — în dialog cu muzicienii de pe alte meridiane ?...

— Colaborarea cu soliștii și dirijorii din diferitele țări ale lumii a adus la Timișoara peste 200 de interpreți, mulți dintre ei aureolați de celebritate, care s-au dus acasă cu cuvinte bune despre Timișoara, despre publicul și artiștii ei. Filarmonica a întreprins cîteva turnee peste hotare, cu rezultate elogioase privind valoarea ei, rezultate consemnate în presa străină de specialitate.

— Tovarășe director, ce trebuie să-i mai recunoaștem Filarmonicii timișorene acum la aniversarea zilei sale de naștere ?

— Pe această linie a afirmării orașului de pe Bega și pe plan cultural, trebuie să i se recunoască și inițierea festivalului „Timișoara muzicală", eveniment de seamă în viața municipiului, a țării.

— Și pentru ziua de mîine ?...

— De aici, de la înălțimea tinereții celor 25 de ani ai ei, Filarmonica „Banatul" este una din importantele Instituții culturale ale României Socialiste. Ea se află în plenitudinea forțelor sale creatoare, ducînd mai departe, mai entuziast, alături de suratele ei, făclia culturii.

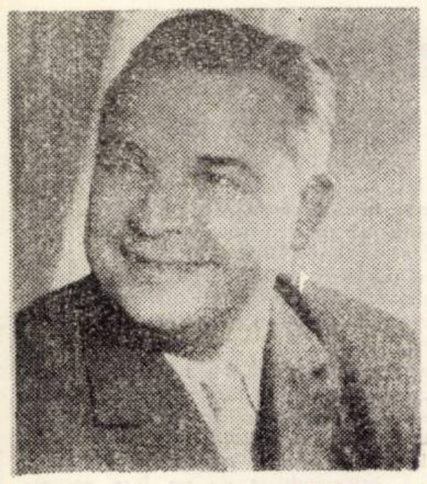

Mircea Şerbănescu

Femeia şi darurile

Fragment din romanul „Cerc şi dragoste"

Îi trebuiră cîteva minute bune ca să înțeleagă simplul fapt că cineva aprinsese pe neașteptate becul din antreu, cel care nu are abajur, ci, înșurubat direct în lăcașul lui din tavan, luminează direct, cu oarecare cruzime. Unul dintre bărbați a ajuns acasă dar care ?; asta înseamnă cuțitul de lumină care aproape că i-a străpuns pieptul. Nu-și poate da seama care dintre ei e, lipsită cum e de noțiunea timpului ; nu știe dacă e dimineață sau seară, dacă e devreme sau tîrziu, dacă e vremea lui Costan sau a lui Emiluț. Băiatul îi spune ceva de dincolo, din antreu, imediat după aceea. Deci, el e. Vocea lui radioasă o ajunge ca o muzică nespus de plăcută, cu acea stranie rezonanță învăluitoare, plenară, de parcă ar veni spre ea prin toți pereții, din toate cotloanele casei, de pretutindeni. O întîmpină cu ardoare, strîngînd-o călduros la piept ca pe cel mai așteptat și dorit lucru. Saltul ei spre bucurie, descumpănind-o, o amețește. De la băiat preia întotdeauna o căldură fericită, cu totul aparte, și exuberanța pe care i-o transmite astăzi parcă-i aducea cu mult mai mult.

Totuși nu-l lasă să aprindă lumina și în cameră.

— Doar n-o să trăiești în întuneric, mămico, în felul acesta !

— E bine așa, e bine deocamdată.

— După boală ar trebui să mănînci, să te odihnești și să te plimbi, să faci un efort să ieși la plimbare, să te miști sub soarele de-afară. Dacă nu de alta, măcar de dragul de a trăi, nu-i așa mămico ?

— Și dacă nu sînt bolnavă ? Îl întrebă cu o voce care-i pare imediat stridentă și, deși el nu protestează, găsește că tăcerea lui e cel puțin contrariată. Urmează · Dacă m-a ajuns numai oboseala, sau ceva în genul ăsta ? Se domolește cu greu ca să poată respira fără să se mai împiedice Ani de zile, unul după altul, unul după altul, un munte de ani... Și iar să-mi adun puterile... Pentru ce, Emiluț ? Care i răsplata ? Îmi trebuie, Emiluț, mi-ar trebui...

Pauză.

— Mi-ar trebui, adaogă cu timiditate, zăpăcită.

Pauza se prelungește, se prelungește

— Ce-ți trebuie, mămico ? Dacă ai nevoie de ceva...

Fusese o clipă cînd știuse exact de ce-ar avea nevoie ; pe urmă, uitase, sau nu putuse culege dintr-o învălmășeală cumplită ceea ce îi trebuia ca să continuie. I se întîmpla încă o dată ceea ce constatase de cîteva ori pînă atunci; vorbirea și cugetul se rupeau unul de celălalt, ruptura o făcea să se împotmolească și să nu poată rosti un gînd pînă la ultima lui consecință. Începea așezat, temeinic, știa ce avea să spună și deodată lumina se curma, curgea și se pierdea în întuneric. Pierdea firul cu care pornea la drum și zadarnic îl mai căuta. I-ar fi trebuit o putere nouă ca să facă ordine și să poată menține lumina atît cît avea nevoie ; în loc, aceste rupturi care-o sileau la eforturi istovitoare. Îi stătuse pe limbă să-i spună băiatului că vorbește întocmai ca „taică-său"; fusese incapabilă s-o facă, pentru că în sine se produsese hiatusul acela enervant. Făcînd o săritură, gîndul i-e luase în altă direcție. Emiluț îi vorbea aidoma ca și Costan, asta vrusese să spună ; dar Costan nu era decît tatăl lui adoptiv, nu putea să determine asemănări decît în limitele acestei realități.

Dacă ar fi fost numai atît, poate că nu s-ar fi produs nici o ruptură ; o derutase, totuși, asemănarea sfaturilor, așezarea cuvintelor, accentuarea lor. Îl recunoștea pe Costan, reprodus cu fidelitate. Într-un alt material, poate prea moale pentru a-și păstra trăsături proprii, deși ușurătatea lui Emiluț venea de la altcineva, de la acela care într-o vară de demult știuse să șoptească unei fete naive și sentimentale minunate cuvinte de dragoste. Cuvinte mincinoase. În toiul verii aceleia toride, prăfoase, bătută de vînturi fierbinți. Ca și bărbatul tînăr de altă dată, în gura lui Emiluț vorbele se nășteau împerecheate gata, deprinse de la alții, în orice caz rostite fără participarea directă și pătimașă a inimii, fără îndemnul ei afectiv.

O năpădiră amintirile.

— Ai puțin timp, Emiluț ?

— Mai e un sfert de oră pînă începe filmul la teve

— Atunci nu te grăbești prea tare. Cu lecțiile cum stai : Cum a mers la meditație ?

— Meditația ? Poate că deslușise o șovăială, sau era numai o vagă aducere aminte neliniștitoare ? A, da, sigur, mămico, a mers bine. Foarte bine. Se vorbește insistent că la examenul de admitere o să avem și o probă scrisă la franceză.

— Zău ? Dar tu o să faci față, nu-i așa ? Să nu uiți, dragul mamii, că te-așteaptă două examene grele, aproape unul după altul. Mai întîi bacalaureatul...

— Știu mamă, știu. Din partea asta să nu-ți faci griji.

— Dar din care parte ?

— Din niciuna, mămico.

Cugetul ei rămăsese agățat de întreruperea lui zorită : Știu, mamă. știu... Era mai mult decît întreruperea pe care o meritau sfaturile ei, poate prea directe, stîngace din această pricină. Îl și plictiseau, fără îndoială, dar nu era numai asta. Se comporta la fel ca odinioară altcineva · Știu, iubitul ei, știa ! O făcuse proastă. Pentru că făcuse în adevăr prostia să rămînă gravidă. Altele nu rămîneau. Robită propriilor sentimente nu judecase atunci, așa cum ar fi trebuit, ușurința lui de a o compara insolent. Cu cine ? Cu **altele !** În loc să-i dea o povață, să-i spună un cuvînt limpede și să rostească o hotărîre... Ar fi vrut să-l simtă responsabil. În loc, el îi imputa „nepriceperea": ce naiba, ar fi trebuit să se „ferească"! Nu-i meritase reproșurile exprimate în acești termeni care se potriveau poate altor femei ; totuși, continuase să o rănească sîngeros. Retrospectiv, avea posibilitatea să-și aprecieze naivitatea, precum și purtarea lui lipsită de răspundere. În zadar se străduise să-l convingă că nu cunoscuse alt bărbat înaintea lui, el o jignise mai departe. Rușinea de-atunci și de-acum se năpustea asupra ei în dimensiuni imense Se sufoca sub presiunea fără precedent a gîndurilor. Asta să fi fost dragostea ei ? O dăruire în van, un act de puritate peste care iubitul arunca noroi cu lopata ? Iată ce ar fi vrut să-i explice lui Emiluț, dezvăluindu-i ceva din profunzimea unei experiențe de viață lovită și iar lovită în puncte esențiale curate, pe care zadarnic se străduise să le apere. Ar fi vrut să stăruie în fața băiatului ei, să stăruie cît se putea de va fi nevoie. Și era, pentru că îi descoperea din ce în ce mai evidente . ușurătatea întîiului ei iubit, tatăl lui adevărat, în combinație cu opacitatea la subtilități a lui Costan, tatăl de-acum.

Pentru Costan dragostea aparținea trecutului, tinereții. Atîta cît fusese dragoste. Al prezentului erau ei, uniți, o familie, un cămin, realizate împreună, lucrate prin aspirații conjugate și prin eforturi comune Am fost împreună la greu, spunea cîteodată Costan ; iar alteori, adăogînd ceva ce ea aprecia ca suficiență a gîndirii și sensibilității : Cum stăteam și cum stăm ; ce-am fost și ce sîntem !

Așezat pe covorașul din fața fotoliului, Emiluț își rezemase într-un gest de tandrețe capul de genunchiul ei, parcă aducîndu-i voit sub palma vibrîndă de neliniști podoaba mătăsoasă a părului cîrlionțat în care degetele i se încîlciră cu delicii. Aproape să-și plece urechea ca să prindă fîșîitul dulce al firelor de păr atinse de mîna ei, muzicală ca un arcuș. Trupul tînăr îi încălzea piciorul — același care tremura ori de cîte ori simțea prea aproape buza neagră a prăpastiei : palpitațiile ființei tinere îi dădeau o mare bucurie, dar și o mare teamă. Îi vorbi cu ocolișuri și pauze despre marea chemare a ei de a face daruri. Darurile nu sînt în stare să le facă cei bogați, îmbuibați în propria lor lăcomie, ci **cei care cunosc taine.** Dincolo de obiectele și faptele concrete, se aflau marile mișcări interioare. Esențialul, partea cea mai prețioasă a gestului solemn și măreț, care întotdeauna se lega de așteptarea sărbătorească, nesățioasă a **semnului** recunoașterii. De obicei tocmai partea aceasta este neobservată, neînțeleasă, necunoscută. Ea însăși avînd conștiința că a făurit multe obiecte ciudate și splendide, din aur, argint, din sînge și carne, cu care ar fi vrut să umple lumea de strălucire, de podoabe, s-o facă să exalte de bucurii neasemuite, și cu toate acestea...

Nu le-a risipit, nu, căci nu-i stătea în caracter. Le-a pregătit îndelung, cu răbdare, migală, cu forță, visînd ritualuri adaptate fiecărui dar în parte ; le-a rotunjit și le-a șlefuit cu cele mai fine antene ale sensibilității ei de femeie și și-a văzut gesturile ca niște ogive măiastre, arcuite peste lume, de sus, de pe-o tribună, de pe un munte, nu din orgoliu, ci din plăcerea de a contempla mulțimea și de a se împărtăși, de bucuria plenară a tuturor, cu toții acordîndu-i înaltul simbol al **recunoașterii.** Cînd se gîndea la șiragul de obiecte pe care le-a pregătit, o cuprindea amețeala. A avut multe bogății, îi spunea lui Emiluț fericită că el îi răspundea cu o ușoară apăsare a frunții pe genunchiul ei, dar să știi că niciodată nu mi-am realizat visul în întregime, așa cum mi-am dorit...

Oprindu-se îndurerată, constată că iar se produsese ruptura.

Emiluț se strecură imediat, cu abilitate în interiorul ei. De-o vreme, mămica se inspira mereu din amintiri. Nu-i făcea bine, era părerea lui. Nu simțea ? Își vîrî mai adînc degetele în cîrlionții lui și strînse ca într-un spasm al neputinței. Își dorise dintotdeauna să ajungă pînă la capăt. Ah, darurile ei ! Măcar băiatul să-i ofere semnul recunoașterii ! Plînse puțin. Băiatul încercă să o mîngîie, ridicîndu-se de pe covoraș și venind în spatele fotoliului.

— Tata are dreptate cînd spune să te arătăm și la un specialist.

— E-o copilărie, crede-mă. Pentru suferința mea nu există doctor sau medicamente...

— O să-ți vorbească și el despre asta, mămico, căci a și luat legătură cu cineva. Dar de data asta să-l asculți. Te rog și eu.

Lîngă obrazul lui, ea clătină încet capul în semn de negație. Ar fi vrut să vorbească, dar sfertul de oră trecuse. Emiluț se grăbea.

— Unde te duci iar ? De ce pleci mereu de lîngă mine ?

— Nu ți-am spus că e un film la televizor ? Unul cu trei stele.

— Of, of, Emiluț, că mereu pleci de lîngă mine ! Mi-aduc aminte cînd te-am trimis prima dată la școală ; și mai înainte cînd te lăsam la creșă. Mă despărțeam de tine, cu îngrijorare, cu durere chiar Dar cel mai greu a fost drumul cel dintîi la școală. Se purtau pe vremea aceea niște șorțulețe pepite, la gît cu fundulițe mari, roșii sau albe. Chiar și băieții umblau cu fundulițele acelea. Ce le mai călcam seara și ce te mai dichiseam dimineața ca să fii cel mai frumos elev din clasa întîi ! Nu m-ai lăsat să te duc decît pînă în stradă, deși îmi luasem în mod special învoire de la serviciu pentru ziua aceea. Voiam să merg pînă la școală cu tine, dar nu m-ai lăsat, mai ții minte ? Ziceai că ești „mare", dragul meu copilaș de-o șchioapă, și băteai din picior, dragul meu, că n-ai nevoie de mine, iar eu te strîngeam în brațe ca la cine știe ce despărțire peste lume. Ce m-am mai zbătut după aceea, după ce am constatat că rămăsesem singură, în loc să fi rămas împreună și pentru prima dată ne despărțeam într-un fel nou, de parcă te dădusem cuiva ca un dar, cel mai bun pe care-l putusem da vreodată...

Stătea cu ochii închiși, simțindu-și genele umede și buzele iască ; și ascultă cu atenție să-i prindă răsuflarea măcar.

— Emiluț, unde ești, întrebă pe șoptite. Emiluț ?

Înaltă prețuire eminentului savant român Traian Vuia

GEORGE LIPOVAN
TRAIAN VUIA
UN PIONIER AL AVIAȚIEI MODERNE

Zilele acestea la Timișoara și în localitatea care-i poartă numele a fost aniversată nașterea lui Traian Vuia, inventatorul și realizatorul primului zbor mecanic din lume.

Editura „Facla" a salutat gestul aniversării prin prima sa apariție : cartea „Traian Vuia — un pionier al aviației moderne" scrisă de inginerul George Lipovan.

În cele 11 capitole ale lucrării, autorul se referă la coordonatele esențiale ale personalității inventatorului român, care rămîne pentru noi un exemplu de patriotism înflăcărat.

Vuia a fost o puternică forță creatoare, izvorîtă din mijlocul poporului nostru, un savant cinstit, modest, un spirit înaintat și încrezător în posibilitățile creatoare ale spiritualității românești. Iată de ce, tînăra noastră editură a consacrat apariția acestei lucrări monografice nașterii unui om a cărui viață a fost o luptă perpetuă pentru gloria umană. Într-o scrisoare adresată autorului cărții, Traian Vuia spunea : „Eu nu lucrez pentru gloria mea personală, ci pentru gloria geniului uman".

Ivo Muncian

Expoziţie

Astăzi, aici şi acum,
eu, urmaşul lui Prometeu
am să deschid o expoziţie
inedită prin compoziţie :
MĂ EXPUN PE MINE ÎNSUMI.
Naşterea mi-a fost precedată de exclamaţii
şi urmată de aclamaţii.
Ursitele mi-au prezis viaţă lungă şi fericire,
să fiu vesel din fire...
Şi-au venit apoi cîrduri, cîrduri anii
şi mi s-au urcat în cîrcă
aducîndu-mi seminţe de buruieni în suflet.
Eu, însă, le smulgeam pe toate
şi plantam în locul lor
doar zîmbete îmbujorate.
Şi-au venit apoi şi norii
cu spadele încrucişate,
luîndu-se la trîntă
şi-au umplut cu lacrimi izvoarele.
Eu luam săgeţi de foc şi-i alungam
şi-ntronam în locul lor iar soarele...
Au mai existat în viaţa mea şi alte curiozităţi
precum o iubire, nişte lacrimi,
o nebunie, etcetera, etcetera...
Dar,
uşile sînt larg deschise
vizitaţi expoziţia !

Vizita

Odaia cea mare e tot cum a fost
plină de toamnă, plină de rost,
iar tu tot tăcută cu ochi visători,
dar în privire nu ţi mai văd nori.
Doar buzele-ţi calde mai nasc întrebări
şi află, deci, mamă, tot mai urc scări.

De caţi în bocceauă afli hîrtii
pline de visuri milioane şi mii
în care se naşte, din rău şi din bine,
la poarta zării poetul din mine.
Iar dacă mîine vecinii te-ntreabă
ce-ţi face fiul, or, mai degrabă,
cum o mai duce departe în lume,
cu ce se ocupă, unde anume,
spune-le, mamă, spune ce vrei
te-or înţelege vecinii mei.
Dar rogu-te, mamă rogu-te-ncet,
tu nu le spune că sînt poet
şi că în palma lor aspră şi dură
eu văd lumină şi isc căldură
şi că-n sudoarea ce curge pe voi
eu caut cuvîntul ce naşte eroi
şi caut cu pasul călare pe-un val
cel de al cincelea punct cardinal.

Nunta

Prieteni, astăzi nu mai sînt al vostru.
Şi nu-mi aduceţi cupe cu-ntrebări,
şi nu-mi trimiteţi vînturi cardinale,
nu mă sperie tăcerea !
M-am dăruit de bună voie
femeii cu sînii rotunzi
şi nu-mi daţi tîrcoale cu ierburi şi soare,
prieteni,
în mine trecutul moare.
M-am mutat într-o cetate
cu geamuri şi uşi ferecate de săruturi.
Între noi atîrnă perdeaua iubirii,
deci, nu-mi întindeţi colacul de salvare,
prieteni,
astăzi nu mai sînt al vostru !

George Ţărnea

Tinărul publicist şi poet George Ţărnea scrie şi publică din 1962, în revistele *Amfiteatru, Viaţa Românească, Luceafărul, România literară, Echinox, Argeş*. Are un volum de elegii, în curs de apariţie la Editura ,Cartea Românească". A predat Editurii „Facla" cel de al doilea volum al său, „Crugul patriei", din care dăm o selecţie şi în revista noastră.

Avem poeţi...

poetul poartă-n sine devoratorul puls
din marile artere ale acestor plaiuri
întîrzie spre leagăn lîngă stejarul smuls
coboară-n strada clipei cu paşii din alaiuri.

se oglindeşte-n ochiul fîntînilor de foc
adoarme lîngă geana culesului de spice
hotarnică legendă rămînerii pe loc
cînd aripile morţii rîvnesc să ne despice.

avem poeţi în fluturi şi-n buciume şi-n munţi
în căluşari şi-n păsări şi-n frunze şi-n morminte
în steaguri şi-n ulcioare şi-n temelii şi-n nunţi
avem poeţi în toată aducerea aminte.

Tăpşanul mioriţei...

mi-e patrie de sînge un lăudat tărîm
spre care vin cocorii a dragoste şi-a bine
pe calea care-şi trage căldura dinspre rîm
şi dinspre tot balsamul de faguri de albine

mi-e patrie de leagăn un plai mai legendar
decît întregul zbucium de naştere al firii
mireasma lui adîncă mi-e dragoste şi har
din el mi se-ntrupează în steaguri trandafirii

mi-e patrie de cîntec şi patrie de semn
statornicia vremii cea veşnic umblătoare
grădina străjuită de porţile de lemn
tăpşanul mioriţei şi-al merilor în floare.

Nemăsurat izvorul...

nemăsurată fie-mi legarea de pămînt
de-acest pămînt în care nici focul nici mînia
n-au sfîrtecat sub ghiare cinstitul legămînt
al sîngelui ce poartă pe umeri **România.**

nemăsurată fie-mi întoarcerea din ploi
spre căpătîiul nopţii cînd se ridică ceaţa
nemăsurată doina ciopoarelor de oi
şi mugurii din cîntec îngemănaţi cu viaţa

nemăsurată fie-mi iubirea de sărut
şi foamea de lumină din zborul ciocîrliei
cinstirea sărbătorii sub care-am apărut
nemăsurat izvorul întors din suflet gliei

REMEMBER Uvertura dalmatină

Cu Meştrovici m-am întîlnit în singurătate.

Era într-o toamnă iugoslavă, prietenii mei se-ntorseseră în ţară, iar eu rămăsesem să descopăr farmecul acelui pămînt despre care ştiam prea puţine lucruri. Un octombrie cu lumină blîndă, platani şi arţari galbeni, o forfotă neobişnuită a străzilor, care mă derutase la început. Am părăsit marele hotel din centrul Belgradului şi m-am retras într-o suburbie, la Zemun, undeva aproape de confluenţa Dunării cu Sava. Ieşeam în fiecare zi, spre amiază, printre plopii trişti de pe malul fluviului, mă uitam îndelung la vapoare şi oameni. Departe, în Kalemegdan, se vedea obeliscul lui Meştrovici, despre care mi se vorbise. Am umblat o vreme prin muzee, iar apoi am plecat în Dalmaţia.

Era o toamnă calmă şi bună, eram singur şi mă puteam gîndi în linişte la prieteni, rememoram zile de demult, întîmplări uitate mă chemau de departe şi nu-mi amintesc să mai fi stat vreodată atît de mult de vorbă cu mine însumi, într-o melancolie care nu mă-ndemna la nimic. Atunci am plecat la drumul acela spre marea dalmatică, oprindu-mă prin oraşe necunoscute, fără febrilitate pe care-o ai în asemenea împrejurări cînd vrei să descoperi tot mai multe lucruri, aşadar fără foamea aceea turistică pe care ţi-o dau spaţiile noi.

Nu voi spune acum nimic despre plăcerile acelui drum, despre acea încîntare continuă pe care mi-o dădeau oraşele descoperite atunci, despre întîmplările obişnuite sau ieşite din comun la care participam şi care mi s-au imprimat adînc în memorie. Voi spune doar că, fără să-mi dau prea bine seama, mă-ntîlneam cu marele sculptor, cu Meştrovici, această permanenţă a culturii iugoslave.

După un drum lung, am intrat într-o dimineaţă cu soare violent. Treceam prin munţi de-o ariditate frapantă, printr-un peisaj de piatră arsă. cu rare oaze de verdeaţă în jurul unor aşezări mici. Case de piatră, garduri de piatră, un aer pietros şi o lumină reverberată orbitor în versanţii de şisturi colorate pe care se iveau către văi, plantaţii de vii, iar uneori oameni şi cai. Apoi un golf albastru, ca o fereastră a mării, trenul de-a lungul ţărmului, apoi măslinii, dafinii, apoi oleandrii, apoi palmierii. Mi s-a părut că intru într-un vis mediteranian. Era cald, sufla un vînt tandru şi greu de arome, anunţînd Adriatica.

Urma să ajung la Split, la marea-ntîlnire cu Meştrovici.

ANGHEL DUMBRĂVEANU

Ion Velican: Dincolo de rîul galben

Apa galbenă vine iute, cu peştii ascunşi la răgălii, cîte o frunză căzută cine ştie cum îşi roteşte micul univers la vale, e linişte deplină. Cîte o pasăre grăbită bate în salturi văzduhul. Mîna ei cea dreaptă coboară peste obraz, apăsîndu-l peste piept, apoi cade neştiutoare în dunga apei. Acolo, în oglinzi mişcătoare răsare pe un alt cer propriul ei chip. Rîul galben o ascunde pentru prima dată de lume, o cufundă în taina rară a cîmpiei fără respiraţie, o tulbură. o înalţă, o coboară în nimicnicie.

Îşi aminteşte cum primăvara ieşea cu copiii din sat, îi aşeza doi cîte doi şi trecea de-a curmezişul peste izlaz, apoi se oprea în preajma rîului, se uita în depărtare peste holde şi i se părea că trăieşte singură într-o altă lume, în care doar copiii îi dau bucurii, cu neastîmpărul şi nevinovăţia lor.

Dincolo de rîu începe lumea adevărată, îşi închipuie ea, cea în care omul n-are umbre lungi, lumea cea fără amieze apăsătoare, fără şanţuri şi uluci tăinuitoare, fără paşi apăsaţi lîngă prispa putredă a cîrciumii, fără treieriş şi lună sălbatică, fără duhuri rele, fără vrăjitoare. Acolo trebuie să fie mai întîi o ceaţă, apoi un zid înalt pînă la cer, apoi altul şi altul, un cîntec spînzurat pe o firmă luminoasă, un cîrd de bărbaţi înalţi — acolo paşii sună ca nucile, acolo oamenii se ţin de mînă, cîntă dansează, şoptesc vorbe de dragoste.

Aici însă e malul ales de ea, cu iasomii şi sunătoare, cu ciocîrlii şi praf, cu iluzii tărăgănate ca un cîntec răscolitor.

De treci rîul, îi spune inima, lumea adevărată de acolo s-ar prăbuşi ca un joc de copii, pentru că ea şi-a ales singură, neobligată de nimeni malul acesta înalt, plin de griji şi nelinişti. „De ce nu vine ? Orgoliul... Mîndria lui...".

Nici nu s-au certat de fapt. El a început pur şi simplu s-o viziteze tot mai rar, să nu-i mai răspundă la scrisori şi tăcerea s-a extins ca o pecingine. Serile au devenit nesfîrşite, şi pentru unul şi pentru altul, apăsătoare, pline de îngrijorare şi închipuiri. Ea, probabil, gîndea el, făcea vizite profesorului de sport, cu care bea cîte un păhărel, după care se culcau împreună şi ascultau muzică la un radio portativ adus de o rudă a gazdei. El, gîndea ea, cu siguranţă organiza petreceri cu prietenii, cunoscînd de fiecare dată o altă femeie, se iubea cu ele, le mîngîia obrajii, gura, mîinile, cu neruşinare. Dar dacă astea toate erau încă prea puţine din cîte se vor fi întîmplat ? Dacă faptele ei vor fi şi ajuns condamnate de lume ? Dacă el e în pragul unei noi căsnicii ?... O, cîte semne de întrebare se năşteau clipă de clipă... Dragostea lor, cea care păruse veşnică, unică prin frumuseţea idealurilor comune, cea care păruse de nezdruncinat, se clătina ca un ram în bătaia vîntului. Cinci ani de amintiri... Acum, o renunţare placidă căzuse parcă din senin, ştergînd totul, ca şi cum nimic nu i-ar mai fi legat. Erau străini sieşi, fără dorinţe în mişcarea gîndurilor şi a gesturilor, fără foame de îmbrăţişări, fără acea frumoasă nebunie care îi umanizează pe cei fericiţi, şi totuşi, o chemare ascunsă, vag definită îi unea undeva în adînc, îi săgeta, îi liniştea în nelinişte.

Dar iată, malul îşi deschide un orizont nou, peste care se rostogoleşte o şosea asfaltată, pe care alunecă domol un autobuz. Aruncă cu beţişoare în apă şi fuge pe malul ei înalt. Dincolo de rîul galben pămîntul îşi freamătă holdele, respirînd dragoste, şoseaua se vede cenuşie şi calmă, contrastînd puternic cu inima ei înflăcărată şi totuşi tristă.

100 de ani de la naşterea lui P. P. Negulescu

O concepţie optimistă asupra progresului omenirii

În luna octombrie anul acesta se împlinesc 100 de ani de la naşterea lui Petru P. Negulescu, — personalitate marcantă a culturii noastre interbelice — care a cuprins în perimetrul vastei sale activităţi de profesor şi cercetător, o intinsă şi variată gamă de probleme filozofice şi sociale, pe care le-a soluţionat de pe poziţiile raţionalismului, scientismului, umanismului şi ale democraţiei burgheze.

P.P. Negulescu s-a născut la 14/27 octombrie 1872 în oraşul Ploieşti, unde îşi face şi studiile liceale. Manifestînd preocupări pentru studiul matematicii, după absolvirea liceului se înscrie la Facultatea de ştiinţe din Bucureşti cu intenţia de a se specializa într-unul din domeniile practice ale îndeletnicirii inginereşti. În urma audierii unor prelegeri de istoria filozofiei, predate de Titu Maiorescu la Facultatea de filozofie din Bucureşti, Negulescu părăseşte Facultatea de ştiinţe, la care se înscrisese iniţial şi se dedică studierii filozofiei, rămînînd totuşi devotat ştiinţelor pe ale căror date şi legi îşi fundamentează concepţia sa filozofică [1]).

Pe lîngă cercetările legate de istoria filozofiei, ontologie, gnoseologie şi epistemologie, în centrul preocupărilor lui Negulescu au stat şi problemele progresului social şi a factorilor săi, — teme extrem de controversate în gîndirea filozofică dintre cele două războaie mondiale, — cărora le consacră, în afara unor lucrări mai mici, monumentala sa operă, însumînd 5 volume şi intitulată semnificativ „Destinul omenirii“. Cu toate limitele ideologice şi de clasă, întreaga sa concepţie asupra progresului şi viitorului umanităţii este străbătută de un profund optimism, de o încredere nelimitată în valorile progresiste ale culturii şi civilizaţiei, în procesul continuu al perfecţionării intelectuale şi morale a oamenilor. Se impune însă sublinierea, extrem de importantă, că Negulescu îşi afirmă statornic optimismul său robust cu privire la viitorul luminos al omenirii şi îşi elaborează concepţia despre progres, într-o epocă istorică vădit ostilă ideii de progres, caracterizată printr-un făţiş refuz faţă de raţiune, în condiţiile în care concepţiile pesimiste, iraţionaliste şi mistice inundă masiv filozofia burgheză.

Cele mai înverşunate şi cele mai deşănţate atacuri împotriva ideii de progres sînt lansate de ideologii nazişti şi legionari. Anticomunismul şi rasismul, cultul morţii şi al violenţei, obscurantismul şi antiumanismul, lichidarea oricăror instituţii democratice, răsturnarea întregului fundament progresist al culturii şi civilizaţiei, clădit cu atîta trudă de omenire de-a lungul veacurilor, introducerea unor forme narcotizante, de întunecare a conştiinţei maselor ,sînt numai unele dintre concepţiile de intensă circulaţie în arsenalul întunecat al ideologiei fasciste.

Într-un asemenea climat spiritual de exaltare a reacţionarismului, pesimismului şi obscurantismului, era foarte dificil să fii optimist şi să susţii ideea de progres. Acestea cereau o mare responsabilitate şi o totală angajare în problemele cardinale pe care le ridica evoluţia atît de sbuciumată a societăţii capitaliste contemporane.

Deşi în climatul spiritual al lumii interbelice circulau ipoteze care preziceau omenirii un viitor „deplorabil“, Negulescu declară cu fermă convingere că el nu este pesimist, ci dimpotrivă, „păcătuiesc prin excesul contrar, că adică sînt prea optimist“, iar vastele investigaţii pe care le-a întreprins privind trecutul, prezentul şi viitorul umanităţii, i-au impus concluzia că „progresul este o realitate individuală şi socială incontestabilă“. Pentru a-şi susţine concepţia sa optimistă, pornea de la premisa îndreptăţită că progresele economice şi politice, tehnice şi ştiinţifice, intelectuale şi morale realizate de omenire pînă în secolul al XX-lea, prezintă argumente reale, de netăgăduit care demonstrează că în viitor aceste progrese .nu numai că nu stagnează, ci ele vor deveni tot mai ample şi tot mai rapide

Neîndoielnic, Negulescu îşi construieşte concepţia sa despre progres pe un fundament filozofic raţionalist şi etic şi drept urmare ea se circumscrie în limitele filozofiei idealist-raţionaliste. Într-o manieră specifică acestui curent filozofic el considera că procesul complex şi pluridimensional al dezvoltării societăţii este determinat de doi factori spirituali şi anume factorul intelectual şi factorul moral. Raţionamentul său este următorul : Adevărata măsură a progresului social este progresul moral, iar esenţa acestuia din urmă o constituie evoluţia sentimentelor umane de la egoism la altruism ; condiţia fundamentală a acestei evolutii o reprezintă creşterea simpatiei oamenilor unii faţă de alţii, în întindere şi adîncime, iar factorul care determină creşterea simpatiei este dezvoltarea puterii de reprezentare, adică progresul ideilor şi concepţiilor. „Pe aceste două căi, (perfecţionarea intelectuală şi morală — M.T.) sub acţiunea uneia şi aceleiaşi cauze, care a fost dezvoltarea intelectuală, a realizat omenirea toate progresele pe care, constatîndu-le astăzi, căutăm să ni le explicăm, în ştiinţă şi filozofie“[2]).

De aici nu rezultă însă că Negulescu ar accepta progresul numai în sfera vieţii spirituale şi l-ar nega în domeniul economic, material. Dimpotrivă, el expune pe larg toate progresele economice realizate de omenire în decursul istoriei, evidenţiind îmbunătăţirea treptată a condiţiilor materiale ale maselor largi populare, însă nu factorii materiali au rolul hotărîtor în dezvoltarea societăţii, ci factorul intelectual, şi cel moral. Umanizarea sentimentelor, ridicarea lor pe treptele superioare ale altruismului, într-un cuvînt întregul progres social, nu sînt determinate de dezvoltarea modului de productie, a forţelor şi relaţiilor de producţie, ci de „cunoaşterea din ce în ce mai amănunţită şi mai exactă a lumii în mijlocul căreia se desfăşoară viaţa omenească — a mediului ei fizic şi mediului ei social — cu cele mai însemnate din fenomenele ce le alcătuiesc şi cu principalele lor legi“[3]) Într-adevăr, cunoaşterea reprezintă un important criteriu al dezvoltării societăţii. însă această teză este numai parţial justificată, generalizarea ei asupra ansamblului complex al vieţii sociale, nu poate duce decît la concluzii eronate. „Fiind un indice important al progresului social, dezvoltarea cunoaşterii nu constituie însă criteriul fundamental al acestuia, datorită faptului că istoria cunoaşterii nu poate explica dezvoltarea socială şi politică a omenirii, evoluţia relaţiilor sociale, a instituţiilor sociale“[4]).

Abordînd problema factorilor determinanţi ai progresului social, Negulescu întreţine o vie polemică cu materialismul istoric (căruia îi recunoaşte valoarea ştiinţifică şi teoretică). Încercînd să reliefeze factorii hotărîtori ai revoluţiei burgheze din Franţa, el scrie : „S-a zis, s-a susţinut chiar cu tărie, de la apariţia materialismului istoric încoace, — că revoluţia franceză a fost dezlănţuită de mizeria cumplită de care erau chinuite... marile mase populare din Franţa... Această părere cuprinde o incontestabilă parte de adevăr. Revoluţia franceză a avut fără îndoială şi cauze economice, dar a mai avut şi alte cauze de cu totul altă natură. Iar aceste din urmă cauze, de natură intelectuală au fost mult mai hotărîtoare pentru direcţia în care s-a desfăşurat ea, decît mizeria maselor“[5])

Observăm că Negulescu nu neagă rolul factorului economic, material în procesul dezvoltării sociale, însă consideră că acest factor influenţează doar progresul social, fără să-l determine, fără să-i hotărască direcţia şi orientarea, ridicîndu-se totodată împotriva concepţiilor care atribuie acestui factor rol determinant în evoluţia societăţii.

Pentru înfăptuirea progresului social nu este suficientă o activitate întîmplătoare a oamenilor, ci este necesar ca ea să fie orientată constant în direcţia „legilor naturale ale dezvoltării agregatelor sociale“. Aceasta înseamnă „că conformitatea direcţiei în care se îndreptează, oriunde şi oricînd, tendinţele şi sforţările oamenilor . . cu legile generale ale dezvoltării societăţilor, este pretutindeni şi totdeauna, condiţia de căpetenie a progresului“[6]). Dacă raţiunea este instrumentul prin care oamenii cunosc fenomenele sociale şi legile lor, tot ei îi revine rolul hotărîtor în orientarea vieţii sociale în direcţia progresului.

Aşa cum rezultă din citatul de mai sus, deşi vorbeşte despre „legile generale ale dezvoltării societăţilor“, totuşi, Negulescu nu precizează nicăieri care sînt aceste legi, ideea rămînînd numai afirmată. Însă această carenţă reală, nu l-a aruncat spre tendinţele voluntariste şi fataliste. Este un mare merit pentru el faptul că a înţeles caracterul obiectiv al legilor, că oamenii nu pot crea sau desfiinţa legile evoluţiei sociale după bunul lor plac.

Dacă din punct de vedere filozofic Negulescu îşi clădeşte concepţia despre progres pe un fundament raţionalist şi etic, — din punct de vedere economic şi politic el limitează progresul la rînduielile existente ale societăţii capitaliste, aşa încît, toate imbunătăţirile pe care le preconizează nu depăşesc cadrul general al acestei orînduiri. Cu mult curaj dezvăluie unele din principalele contradicţii ale capitalismului, intrat în stadiul său imperialist, critică regimurile fasciste instaurate în Italia şi Germania, tendinţele acestor vulcane de agresiuni de a lichida cele mai elementare drepturi democratice şi de a încălca în modul cel mai violent independenţa naţională a popoarelor, critică în sfîrşit activitatea parlamentelor, egoismul şi demagogia politicienilor burghezi. Cu toate acestea toate fenomenele crizei generale, profundele contradicţii în care se sbătea neputincios capitalismul, erau după opinia lui Negulescu simple crize de adaptare şi nu crize de structură, generate de însăşi natura şi esenţa sistemului capitalist. De aceea el propune nu o schimbare a rînduielilor economice şi politice capitaliste, ci o perfecţionare intelectuală şi morală a oamenilor, fiind convins pînă la utopie că numai pe această cale ar fi fost înlăturate toate crizele şi neajunsurile prin care trecea lumea capitalistă interbelică.

Evenimentele celui de-al doilea război mondial cu consecinţele lui asupra destinului unor popoare şi state europene, procesul revoluţionar început în ţara noastră la 23 august 1944, au confirmat unele din ideile lui Negulescu iar pe altele le-am infirmat. Astfel, încă de la instaurarea regimurilor fasciste în Italia şi Germania, el a dezvăluit esenţa agresivă şi reacţionară a acestor regimuri care proclamau falimentul culturii ameninţau cuceririle civilizaţiei şi progresului omenirii, „cîntau prohodul democraţiei“ În urma analizei fascismului italian, şi naţional-socialismului german, gînditorul umanist român ajunge la concluzia că aceste două regimuri dictatoriale sînt potrivnice progresului social, au un caracter efemer şi ca urmare ele vor fi înlăturate de pe arena socială şi politică a omenirii.

Evenimentele revoluţoinare petrecute în ţara noastră în perioada 1944—1947 şi primii ani ai construcţiei socialismului, în timpul cărora Negulescu lucrează la ultimul volum (V) al lucrării, „Destinul omenirii“, au infirmat şi au zdruncinat multe dintre ideile sale fundamentale cu privire la progresul social. Aceste evenimente şi procese revoluţionare îl determină să fie mai circumspect în legătură cu caracterul peren şi intangibil al formelor economice şi politice capitaliste. Dacă în primele două volume ale operei sale „Destinul omenirii“ se declara împotriva schimbării formelor de organizare politică şi socială, în volumul al V-lea, scris sub influenţa evenimentelor de mai sus, ajunge la concluzia că „Mai tîrziu, cînd oamenii vor fi înaintat mai mult pe această cale, a dezvoltării intelectuale şi morale problema organizării, din punct de vedere politic, social şi economic, a grupărilor mai mari în care vor trăi, îşi va schimba orientarea tradiţională“[8])

Cu toate aceste limite ideologice şi de clasă, inerente gîndirii filozofului român, amploarea întreprinderilor sale pentru a crea o viziune luminoasă asupra viitorului omenirii, spiritul democratic şi antifascist corelat cu ideea îmbunătăţirii condiţiilor de viaţă ale maselor, încrederea adîncă şi nelimitată în valorile progresiste, pozitive ale culturii şi civilizaţiei umane, fac din concepţia lui Negulescu asupra progresului social, unul dintre cele mai remarcabile momente ale culturii româneşti din perioada interbelică.

M. TURTOI

---

1. Vezi : Gh. Vlăduţescu-Gh. Cozan, Studiu introductiv, la P. P. Negulescu, Pagini alese, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1967, precum şi N. Gogoneaţă, Studiu introductiv la P.P. Negulescu, „Destinul omenirii“, vol. V., Editura Academiei, Bucureşti, 1971, în care sînt amplu tratate viaţa, activitatea şi concepţia filozofică a lui P.P. Negulescu.

2. P.P. Negulescu, „Destinul omenirii“, vol. IV. Bucureşti, 1944, pag. 49.

3. Ibidem, pag. 100.

4. Constantin Borgeanu, Eseu despre progres, Editura politică, Bucureşti, 1969, pag. 24.

5. „Destinul omenirii“, vol. IV, pag. 133—134

6. „Destinul omenirii“, vol. IV. pag. 78.

7. „Destinul omenirii“, vol. II, Bucureşti, 1939, pag. 132.

8. „Destinul omenirii“, vol. V, Editura Academiei, Bucureşti, 1971, pag. 760.

---

psyché

Drama psihologiei

„Iată-ne recitindu-ne istoria“
(A. de Saint-Exupéry)

O foarte frumoasă carte e „Drama psihologiei“ a profesorului Vasile Pavelcu. Descoperi în ea, parcurgînd-o într-o mişcare de largă afecţiune, întreaga fervoare a intelectualului de cursă lungă în a-şi fixa certitudinile credinţei sale ştiinţifice ; vocaţia de eseist rămîne îngăduitoarea şi îndestulata forţă de a potenţa abstracţiile către palpibile şi vii adevăruri ştiinţifice. Participi, în sfîrşit, la o ciudată alchimie în care noţiunile, categoriile şi legile cu care operează psihologia capătă carnaţia vibrantă a metaforei ; vrem a spune ; cu mare putere de iradiere. Ce dă oare, dacă nu pasiunea, penetraţie ideii ?

V. Pavelcu este „un creator de stări psihice. . . deschizînd, astfel perspective noi pentru stări similare“, cercetătorului, urmîndu-l.

Drama psihologiei este o carte a întrebărilor inteligenţei răsfrînte peste ea însăşi. Dialectica devenirii psihologiei ca ştiinţă pare a fi urmărită cu o extraordinară înclinaţie pentru semnificativul, accidentalul element tulburent, în stare să proiecteze fulgurant obiectul propriei cercetări — a psihologiei — pe cerul de sidef al celorlalte ştiinţe ; o îmbogăţeşte astfel prin propria-i visare, îi insuflă o viaţă subterană acestui ansamblu nestatornic prin fluxul sentimentelor, dar atît de fix prin rigorismul metodei şi calitatea ideii.

Iată, dar, drumul sinuos al psihologiei : de la cunoaşterea globală şi nediferenţiată, la cunoaşterea psihicului ca sistem. De la constatarea, deci, a faptelor de conştiinţă — la cercetarea şi experimentarea fenomenelor etc. ; de la o psihologie dinamică, funcţională, experimentală şi explicativă.

Acestea sînt modurile sau treptele de înţelegere spre care sîntem conduşi. Iar acesta este ţelul eseului *Drama psihologiei*[8]: „Transformarea unei societăţi nu se poate face fără schimbarea individului . . . Cucerirea naturii fizice nu ne poate face să uităm de misiunea de a cuceri şi stăpîni lumea lăuntrică a omului, misiune mai complicată chiar decît cucerirea naturii fizice . . . Psihologia este o lumină indispensabilă în calea înţelegerii şi ascensiunii umane“.

ION DUMITRU TEODORESCU

Istorie — document

Primul statut cunoscut al Asociaţiei generale a muncitorilor din Timişoara

Mişcarea muncitorească organizată din Banat are un trecut de peste un secol. În urma dezvoltării industriale, în deceniile 6 şi 7 ale secolului trecut „numărul muncitorilor din Banat cunoştea o creştere rapidă. Concomitent cu acest proces obiectiv „muncitorii încep prin a forma coaliţii împotriva burghezilor" (Manifestul Partidului Comunist).

Această coalizare împotriva burgheziei începe în Banat în ultimii doi ani ai deceniului 7 din secolul trecut. Anterior acestei date, muncitorimea din Transilvania a căutat să se încadreze în anumite forme organizatorice, care aveau un singur scop: întrajutorarea. Aceste organizaţii profesionale (la Timişoara, Arad, Braşov, Reşiţa, Cluj, Sibiu etc), au asigurat muncitorilor asistenţă medicală, medicamente şi ajutoar bănesc. Aceste prime organizaţii, care se aflau sub influenţa ideologiei burgheze liberale, constituiau primii paşi spre organizarea muncitorimii din Transilvania şi Banat.

În lupta sa pentru organizare, muncitorimea transilvăneană a primit un preţios ajutor din partea primei Internaţionale.

În procesul luptei pentru înfiinţarea organizaţiilor muncitoreşti independente de burghezie, un loc important îl ocupă Asociaţia Generală a muncitorilor din Timişoara.

Datorită faptului că muncitorimea trebuia să ţină seama de dispoziţia Ministerului de Interne dată autorităţilor ca să fie aprobate numai statutele asociaţiilor muncitoreşti care n-au „tendinţe politice", statutele nu oglindesc scopul real al asociaţiilor înfiinţate în această perioadă. Nu dispunem de acest prim statut al Asociaţiei Generale a Muncitorilor din Timişoara, dar se cunosc discuţiile ministeriale în legătură cu el, discuţii din care reiese clar că Ministerul de Interne a constrîns muncitorii să renunţe la tendinţele lor iniţiale şi să nu înscrie în statut adevăratul lor ţel. (Vezi A. Egyed: Asociaţiile muncitoreşti din Transilvania între 1868-1872, în Studii, nr. 6/1956).

Noul statut al Asociaţiei a fost aprobat în primăvara anului 1870, şi astfel activitatea asociaţiei Generale a Muncitorilor din Timişoara a dobîndit un caracter legal. În statut, tipărit în limbile: română, maghiară, germană şi sîrbă, arătîndu-se că poate deveni membru al Asociaţiei orice muncitor, sau persoană aparţinînd altei clase sociale, care locuieşte în Timişoara sau în împrejurimi, se preciza că activitatea Asociaţiei „are două direcţiuni: A) La casa constitutivă (secţia de educaţie n.n.), cultivarea spirituală; B) La casa sprijinitorie (secţia de ajutorare n.n.), dezvoltarea intereselor materiale".

Conform statutului, în fruntea Asociaţiei stă un comitet de conducere compus din: un preşedinte, doi vicepreşedinţi, 12 membri ordinari şi 6 membri supleanţi, precum şi funcţionarii Asociaţiei (secretarul şi adjunctul, casierul, revizorul şi perceptorul asociaţiei), dar numai cu vot consultativ.

Ordinea adunărilor se stabilea în felul următor: adunarea generală se ţine o dată pe an (în a doua jumătate a lunii decembrie). Comitetul de conducere trebuia să ţină lunar cîte o şedinţă deschisă, Comitetele de secţii ţineau şedinţe săptămînal, iar secţiile şi cluburile îşi ţineau şedinţele în termene stabilite de membrii acestora. Statutul mai reglementa gospodărirea fondurilor Asociaţiei, situaţia membrilor, precum şi organizarea şi activitatea celor două secţii.

În baza acestui statut, avînd şi un program care conţine — ca de altfel şi celelalte programe ale asociaţiilor muncitoreşti, revendicări cu caracter burghezo-democratic, cît şi unele teze lassalliene, şi-a început activitatea Asociaţia Muncitorească din Timişoara.

Pe lîngă activitatea profesională, Asociaţia s-a ocupat şi de probleme politice, cum sînt: dreptul de vot universal, dreptul de întrunire, presa liberă, acordînd, totodată, o mare atenţie problemei culturalizării muncitorilor.

În preocupările Asociaţiei un loc însemnat îl ocupa propagarea diferitelor idei socialiste, la început mai ales ale lui Lassalle. Documentele vremii ne dovedesc, că, totodată, începuse şi pătrunderea ideilor socialismului ştiinţific în Banat, prin care se atenua treptat influenţa lassalianismului.

Asociaţia Generală a Muncitorilor din Timişoara a început să răspîndească scrierile socialiste editate de Internaţionala I. Documentele atestă faptul că muncitorii din Timişoara citeau ziarul secţiei Internaţionalei de la Genova, „Vorbote". În primăvara anului 1896, la Asociaţie au sosit unele lucrări ale lui Marx şi Engels, ca: Manifestul Partidului Comunist, Statutul Internaţionalei I, Procesul Comunist de la Colonia etc.

În cadrul Asociaţiei Generale a Muncitorilor din Timişoara au activat muncitori de diferite naţionalităţi. Asociaţia a folosit în mod consecvent limbile română, maghiară, germană şi sîrbă. La conducerea Asociaţiei au participat, de asemenea, muncitori de diferite naţionalităţi, pe deplin uniţi în problemele principiale. Din conducerea Asociaţiei, pe lîngă Carol Farkas (primul conducător al Asociaţiei muncitorilor din Timişoara) au făcut parte muncitorii Gheorghe Ungureanu, G. Förk şi Novotni, reprezentînd cele patru naţionalităţi ce locuiesc în Timişoara. După plecarea lui Carol Farkas la Budapesta (în a doua jumătate a anului 1869), sarcina conducerii Asociaţiei Generale a Muncitorilor din Timişoara a revenit tot mai mult lui Gh. Ungureanu, care a stat în fruntea mişcării timp de 20 de ani.

Activitatea Asociaţiei Generale a Muncitorilor din Timişoara, împreună cu activitatea celorlalte asociaţii muncitoreşti, marchează începutul mişcării muncitoreşti socialiste din Banat în prima etapă a luptei pentru un partid al clasei muncitoare.

PETRU BUNTA

Prognoză şi planificare

Investigaţia istoriei a avut din totdeauna ca raţiune ultimă descifrarea acelor învăţăminte care să slujească aspiraţiei oamenilor de a se elibera cît mai mult de „încorsetările trecutului", dar abia azi, cînd viitorul exercită un miraj fără precedent asupra cercetătorilor de cea mai diversă formaţie, înţelegem că întoarcerea privirii în timp, a rămas multă vreme, în bună parte, un scop în sine. Aşa se şi explică seninătatea cu care Leibniz aprecia că „trăim în cea mai bună dintre toate lumile posibile", în vreme ce un Bertrand de Jouvnel constată, nu fără remuşcare, că „înaintaşii noştri ar fi putut să ne creeze o altă lume şi, fireşte, mai bună, dacă nu cu mult mai bună. Este oare acest interes tot mai pronunţat pentru configuraţia viitoare a societăţii expresia unui simţ al responsabilităţii istorice mult evoluat al contemporanilor noştri, ori fenomenul se explică prin aceea că ritmul tot mai accelerat al istoriei face ca viitorul să înceteze a mai fi o problemă a generaţiilor viitoare, privindu-ne direct şi într-o măsură tot mai mare? Întrebarea angajează, credem, însuşi fondul problematicii viitorologice, pentru că, chiar dacă deviza recentei Conferinţe mondiale pentru cercetarea viitorului a fost „Viitorul comun al oamenilor", este neîndoielnic că, în bună parte, varietatea viziunilor asupra viitorului (şi nu odată disensiunea lor) se datorează unor disidenţe care pot fi remarcate la nivelul principiilor de fundament ce ghidează cercetările prognotice.

Ar fi, desigur, prea simplist să considerăm că pentru viitorologii din ţările capitaliste aceste raţiuni traduc îngrijorarea faţă de viitor; ele sînt, în fond, mult mai complexe, iar o investigaţie expresă în acest sens poate dezvălui interesante aspecte, de interes practic major.

Ceea ce se poate afirma însă fără echivoc este că prognoza în ţările socialiste apare ca o adaptare necesară a fundamentelor activităţii de planificare în condiţiile în care ritmul inserţiei viitorului în prezent se accelerează tot mai mult.

Pentru ţara noastră, fundamentarea activităţii de planificare pe investigaţia atentă şi aprofundată a principalelor direcţii de dezvoltare socială nu este, de altfel, o trăsătură de dată recentă a practicii partidului. Pentru o societate care îşi făureşte în mod pregnant conştient propria istorie şi ai cărei membri sînt profund conştienţi de răspunderea lor pentru configuraţia viitoare a ţării, apariţia metodelor perfecţionate de prospectare riguroasă a „viitorilor posibili" a însemnat prilejul unui important pas înainte pe calea raţionalizării evoluţiei sale, adică aşezarea dezvoltării planificate pe fundamentul prognozelor de lungă durată. Pentru început, acest salt calitativ s-a concretizat, cum se ştie, în constituirea, în urma plenarei C.C. al P.C.R. din primăvara anului trecut, a comisiei centrale de partid şi a comisiilor judeţene pentru elaborarea prognozelor pe termen lung. Pe baza experienţei acestor comisii şi răspunzînd necesităţii devenită imperioasă de a plasa cît mai optim activităţile curente în tendinţele de perspectivă ale progresului societăţii noastre socialiste, recenta Conferinţă Naţională a partidului a hotărît, cum de asemenea se ştie, înfiinţarea Consiliului Suprem al Dezvoltării Economico-Sociale.

Dilema cu privire la opţiunea între atitudinea explorativă şi cea normativă în cercetarea viitorului se dovedeşte a fi o falsă problemă, ca şi dificultăţile pe care le antrenează acestea. Este adevărat, absolutizată, atitudinea normativă blochează viitorul cu imagini ale prezentului, în vreme ce atitudinea pur explorativă rămîne o suavă inutilitate sub raport praxiologic. Dar aceste alternative nu apar ireconciliabile şi pe terenul prognozei marxiste. În concepţia partidului nostru, prognoza socială nu are nimic comun nici cu acele „ghiciri" ale viitorului pe care le întîlnim în cărţi de genul celei a lui Herman Kohn intitulată „The Year 2000" şi nici cu simplele extrapolări ale prezentului ale lui Robert Yjungk. Pe baza cercetării profunde a complexului de condiţii economico-sociale existente şi a tendinţelor de perspectivă totodată, se poate realiza o prefigurare tot mai exactă a dezvoltării viitoare a ţării, pe perioada a două-trei decenii. Este vorba, prin urmare, de o aprofundată cunoaştere şi respectare a legilor de dezvoltare socială care acţionează la nivelul societăţii noastre, fapt care face posibilă intervenţia raţională a omului în evoluţia istoriei, deci face posibilă manifestarea în limitele normalului a calităţii de subiect al propriei sale istorii a omului societăţii noastre socialiste. Cum se precizează insistent în Rezoluţia Conferinţei Naţionale cu privire la principalele orientări ale dezvoltării economico-sociale a României în următoarele două decenii, studiile noastre de prognoză urmează să elaboreze mai multe variante ale dezvoltării economico-sociale a ţării, pentru ca din acestea să fie aleasă cea mai adecvată sub toate aspectele. Totodată, cunoscut fiind faptul că astăzi interferenţele mondiale, factorii externi influenţează în mare măsură dezvoltarea fiecărei ţări, studiile noastre de prognoză îşi extind sfera de investigaţie la întreaga realitate socială contemporană, fructificînd în spirit critic rezultatele diverselor cercetări de prognoză socială care şi-au propus să urmărească dezvoltarea fenomenelor sociale la nivelul întregii societăţi din zilele noastre.

Revenind la întrebarea iniţială, trebuie să remarcăm că deşi explozia investigaţiilor viitorologice are loc simultan în cele mai diverse şcoli, cercuri, cluburi etc., mobilurile acestei proliferări nu sînt nici pe departe identice. Ca atare nici discuţiile asupra prognozei nu pot fi eficiente decît în măsura în care au în vedere particularităţile concrete care definesc această ştiinţă în fiecare ţară. Cît priveşte prognoza socială pe care o preconizează teoria şi practica partidului nostru, ea s-a născut din stringente raţiuni parctice, pentru a avea o nemijlocită finalitate. La schimbările structurale produse în societate de revoluţia tehnico-ştiinţifică în special, prognoza devine elementul esenţial al însăşi strategiei de dezvoltare multilaterală a socialismului în ţara noastră.

N. D. ZAHARIA

---

logos

Mai presus de toate măsura

Dacă Zeus se supune tăriei dreptăţii, acesteia va trebui să i se supună şi omul. Pedeapsa nu loveşte, în viziunea poetului antic decît abaterea de la dreptate, abaterea ce frînge echilibrul, mîndria ce depăşeşte măsura, omul făcîndu-şi astfel cu propria mînă nenorocirea care trebuie, nu se poate să nu se abată asupra lui, pentru a restabili ordinea. Poetul, pornind de la întîmplările mitice de care grecii erau atît de legaţi, nu încetează să sublinieze că puterea celui ce are, menirea să restabilească ordinea e dreaptă: *„Gîndeşte deci şi pentru noi cum se cuvine şi nu lăsa fugarul aruncat pe-ndepărtate ţărmuri de-un exil nedrept. Nicicînd să nu mă vezi stăpîn al Argosului din san[illegible]; şi înţelege lipsa de măsură ca să previi furiile grăbite"*. Această înţelegere dă de fapt înţelesul tragediei şi sensul dialogului pe care omul încearcă să-l ducă cu Destinul: *„Iar rugătorea chiar pentru dreptate nu o lăsa tîrîtă în altar ca şi o iapă-n hăţuri, apucă pînza în văluri aruncată. Şi ia aminte, orice-ai face tu, copiii tăi şi casa ta vor trebui-ntr-o zi să le plătească toate; şi nu uita Domnia zeului este dreptatea"* (Hiketidele, 420, sq).

Incet dar sigur concepţia primitivă în credinţa de neclintit dar arbitrară a Destinului se transformă într-o restabilire a echilibrului tulburat doar de lipsa de măsură a oamenilor şi nu pentru simplul capriciu al zeilor faţă de omul ce se înalţă în viaţă, cum spune spre pildă Heraclit. Omul are în faţă imaginea unui echilibru ce trebuie păstrat iar în el există tendinţele şi către măsură şi către dezordine. Numai îndreptîndu-se către ultima direcţie va declanşa maşinăria destinului după cum se pronunţă Jean Cocteau, maşinărie ce nu poate fi oprită pînă la primirea satisfacţiei, pînă la ispăşirea nedreptăţii după cum se exprimase înainte vreme Anaximandru. Acest lucru se desprinde din toate tragediile lui Eschil ajunse pînă la noi, nefăcînd excepţie nici *Prometeu*. Chiar atunci cînd Zeus hotărăşte descătuşarea tiranului, n-o face decît după ce un alt zeu, Chiron, rănit şi condamnat la un chin etern acceptă să-l răscumpere pe Prometeu mergînd în locul lui în Hades şi renunţînd la nemurire.

Pe Prometeu l-a pierdut „hybris"-ul care pierde şi oamenii, termenul traducîndu-se prin „obrăznicie", „neruşinare", „aroganţă". Hybrisul declanşează tragedia: *„Trufia dacă-o semeni creşte spicul durerii: seceriş de lacrimi seceri"* (Perşii, 881—882), pentru ca *„nicicînd un muritor să nu nutrească un gînd mai nalt"*. Să nu-şi depăşească, adică, propria condiţie. In cazul răzvrătirii nu mai poate fi vorba de scăpare decît după restabilirea ordinei prin pedeapsă: *„ajută zeii celui ce singur se-ndreaptă spre pieire"* (Perşii, 788).

In general această ordine este exterioară omului şi chiar dacă în ultimă instanţa aurna de el să se supună hybrisului, mîndria tulbura ordinea, dreptatea reclamînd restabilirea. Zadarnic va invoca Clitemnestra destinul: *„Nu-s eu de vină ci ursita, fiule"*, pentru că replica lui Oreste vine ca o piatră de mormînt: *„ursita ţi-a croit şi-acest sfîrşit"* (Cnoeforie, 910—911). Omul are anumite limite pe care trebuie să le păstreze. Oricît cu spiritul şi îndrăzneala sa prometeică ar dori o confruntare sau un dialog trebuie să ţină seama de condiţia proprie pe care n-o poate depăşi. Eschil repetă în nenumărate rînduri povaţa supremă după care trebuie să se călăuzească omul: *„metron to beliston"* ceea ce înseamnă *măsura-i lucrul cel mai bun"* sau *„mai presus de toate măsura"* (Agamemnon, 378). Chiar împotriva Erinilor neînduplecate se proclamă: *„în toate biruinţa-i a măsurii"* (Eumenidele, 527).

Omul era condiţionat de ansamblul cosmic exterior lui şi pe care-l percepea sub forma unei rînduieli fireşti ce se urma indiferent de acţiunile sau reacţiunile sale. În lipsa unei conştiinţe morale ce se forma cu greutate, punctul de sprijin era în afară. De altfel întreaga problematică filozofică din acea vreme era îndreptată spre exterior, către fire, către existenţă. Aceasta şi pentru că omul nu avea conştiinţa propriei conştiinţe şi pentru că fiind parte din cosmos, trebuiau descoperite rînduielile acestuia, urmîndu-le apoi ca toate cele integrate în el. Dar o dată ordinea descoperită el avea posibilitatea, datorită păstrării dreptei cumpene, să se acomodeze ei, conformîndu-se legii. Lui însuşi îi revenea sarcina de a se potrivi şi depune efortul necesar pentru a nu fi dezacordat. Idee încă palidă la Eschil dar care va primi mai tîrziu, şi-n filozofie, şi-n literatură, o dezvoltare deplină şi pe măsura condiţie şi conştiinţei umane.

ION MAXIM

EVOCĂRI

Pe poteci umblate în tinerețe

Din nou pe Semenic

Semenicul m-a legănat în poală cînd am fost mic; cînd am mai crescut, el mi-a trimis prieteni de joacă fluturi neastimpărați; el a sfătuit păsările ca să mă învețe să cînt; el a dat iarbă grasă oilor, ca să pască pe loc, ca eu să-mi pot plimba în tihnă visurile fragede și frămîntarea mea neostenită pentru înțelegerea naturii și a viețuitoarelor ei; cînd m-am ridicat june, el mi-a scos în cale întîia personificare a fanteziei dragostei. El, el. Eu tot am crescut, el a sat pe loc, binevoitor.

Acuma s-au schimbat rolurile. Eu mi-am oprit vîrsta pe loc și muntele, devenindu-i monotonă trecerea milenară prin milenii, își deschide brațele mai larg și ne cheamă: „Veniți, cunoașteți-mă mai bine, comorile mele sînt inestimabile, veți găsi și frumuseți spirituale și bogății materiale, păstrate pentru fericirea voastră".

Îi dau ascultare și pornesc în sus pe **Nera.** Muntele nu mai e bătrîn. Nu greșesc, nu. A întinerit **Semenicul.** L-au întinerit oamenii. Așa cum își trăiește iubita noastră republică anii tinereții, așa și-i trăiește și muntele.

Eu i-am cunoscut și anii junei. În deceniul al șaptelea al secolului nostru. Abia s-a construit drumul forestier de la **Borloveni** pînă la **Gura Iliceagului** și m-am grăbit să-mi asociez sentimentele cu constructorii.

Fremăta codrul, dar freamătul nu era izvorît din tainele lui, ci din clocotul tinereții omenești, produs de vîltoarea ce a scuturat umerii uriașului, trezindu-l la viață: constructori de drum forestier, de poduri de oțel, funiculare ce zburau deasupra prăpăstiilor cu bușteni docili în ghiare, mici cariere de piatră, intrate în activitate pe măsură ce înainta drumul, stive de lemn fasonat cu pricepere, înșiruite la margine de drum, forfotă bine organizată de transporturi auto, cabane improvizate cu repeziciune în poienițe pentru tot felul de muncitori și materiale, cîntecele tineretului, ce se întrecea în veselie cu muntele, prins cu amîndouă mîinile în hora vieții noi.

De data aceasta drumeția mea m-a îndreptat spre alte obiective. Începutul s-a făcut acuma 7—8—10 ani. Ce a fost trecător și ce a rămas durabil?

Unitatea de mecanizare și transporturi forestiere din **Caransebeș** are un sector la **Borloveni** cu zeci de autovehicule, care deservesc unitățile exploatărilor forestiere din **Valea Almăjului.** Conducătorii auto sînt toți localnici, din **Almăj.** Unității i s-au construit clădiri corespunzătoare la marginea **Borlovenilor,** în vecinătatea imediată a uscătoriei de legume și fructe a cooperației de consum. Atît atelierele cît și birourile au încălzire centrală și uzină electrică proprie. Uzină electrică proprie și instalație telefonică este și la **Gura Iliceagului.**

În drumul meu spre munte, întîlnesc așezări trainice: întîi **Cariera de piatră nr. 1** pentru nevoile întreprinderilor de pînă la **Oravița, Anina, Băile Herculane, Orșova; Cariera nr. 2** lucrează pentru drumul forestier **Nera** și ramificațiile sale. Îmi reține atenția construcția masivă a **cabanei pentru muncitorii forestieri și atelierul de reparații** al Întreprinderii pentru exploatarea și industrializarea lemnului.

Iată-ne din nou la **Gura Iliceagului.** Buldozerul, care îmi demonstra capacitatea acum zece ani, s-a mutat în alte părți. Podul de peste **Nera** și-a adîncit pilonii în veac.

Sîntem gata de plecare mai departe. Truică, inimosul meu ortac de drum, îmi atrage atenția asupra unui drum forestier ce pornește pe **Iliceag** și, îmi spune Truică, ajunge aproape de tot de **Obîrșie,** așa că dacă mi-e dor de **Obîrșie,** cu altă ocazie pot merge foarte comod pe aici.

Atîta mi-a trebuit. Nu știu dacă motorul lui Truică s-a oprit și stăm pe loc, sau își continuă drumul spre **Botul Calului,** dar „motorul" meu zboară peste **Iliceag** și mă duce la **Obîrșie.**

Pe o culme spătoasă se întinde o poiană largă, împînzită cu verde obosit, împestrițată ici-colo cu flori ferite de gura coasei, cu fagi moșnegi, înțărcuită în semicerc dinspre nord de pădurea seculară ce se urcă de aici, cale de vreo patru-cinci ore, pînă pe vîrful **Semenicului.** Aci își avea fratele meu Traian fînețea, dată de tata ca zestre.

Primul război mondial mi-a smuls din sînul familiei amîndoi frații. Cel mai mare, Traian, era dat „ginere în casă" și la plecarea lui în război, de unde nu s-a mai întors, a lăsat acasă soția cu patru copilași între 2 și 10 ani. Biata de ea, într-un an era să rămînă cu fînul necosit, dacă nu i-am fi sărit în ajutor eu și tata. În vacanțele de vară eu păzeam oile, ca să-și poată căuta părinții de alte munci, dar tata m-a învățat și la cosit, că nu biruia singur. Cît de mîndru eram cînd plecam cu coasa pe umăr! Era semnul juniei. Mi se părea că mă admiră toate fetele.

Să revin la **Obîrșie.** După cină, tata a făcut așternut de fîn sub un fag și aștepta să mă lungesc și eu lîngă el, că toată ziua am tras cu coasa, nu glumă. Însă ce ți-e cu tinerețea! Eu eram cu ochii spre coliba unor vecini. Ei terminaseră cu strînsul fînului și văzusem că au adus oile. Și mai văzusem că spre înserat vecinul și-a luat traista pe băț și a plecat, rămînînd la colibă numai fata. Puteam eu să mă culc?!

Tata mi-a prins gîndurile și s-a prefăcut că a adormit. De, a fost și el tînăr...

Fata încă mai zortuia, cînd s-a trezit cu mine lîngă ea.

—Gligore, de unde răsăriși?

— Am venit să-ți țin de urît...

— Eu nu mi-s fricoasă.

— Nu te temi de nimic?

— De nimic...

Pe neașteptate am apucat-o în brațe și am sărutat-o lung, lung...

...Codrul ne-a îmbrățișat
Ca un frate bun.
Șoapte-n șopot însetat
Spunu-și dragu, — și spun...

Truică îmi observă transfigurarea:

— Ați rămas cu gîndul la Obîrșie...

— Nu. La dragostea de demult...

Botul calului. Un scurt popas, nu pentru odihnă, ci mă reține o cabană mare, impunătoare, pe zidurile căreia rîde veselul verde deschis, așezat de mîna omului în masa de verde închis, dată ca fundal ocrotitor din toate părțile de grija paternă a muntelui.

În cabană e magazinul forestier al cooperației de consum, aprovizionat, din belșug, **dormitor** spațios, mobilat cu tot necesarul pentru muncitorii forestieri. O parte din locatari se recreiează ascultînd **emisiunea de radio.** Mai sînt încă vreo 2—3 edificii mai mici pentru satisfacerea altor nevoi. Se zice că mîine-poimîine se va construi aci și o cabană pentru drumeți.

Truică îmi arată două direcții în care am putea porni. Una, continuînd drumul pe **Nera,** se ramifică pe **Nergănița** și se apropie încetișor de cel mai înalt vîrf al muntelui **Gozna** (1449 m). Ca să ajungem pînă sus de tot, ar trebui să apelăm și la picioare timp de vreo oră bună.

— De ce nu s-a lungit drumul pînă sus?

— S-a construit atît cît are nevoie exploatarea forestieră — îmi răspunde Truică. — Bucățica lipsă ar putea-o construi altcineva, ca să se poată circula cu autovehiculele de la **Văliug** peste munte pînă în **Valea Almăjului** și de acolo pe șosele asfaltate, în mai multe direcții: la **Iablanița,** la **Oravița,** la **Moldova Nouă.**

Eu m-am urcat întîia oară pe vîrful muntelui din **Valea Almăjului** pe drumul oilor și tot pe acolo m-am întors. În urmă cu vreo șapte ani am pornit de la **Reșița** cu un turism, m-am urcat pînă sus, pe un picior de munte cu un amărît de drum de căruțe, aproape impracticabil. (Acuma s-a schimbat situația). La înapoiere m-am scoborît la **Văliug** cu telefericul.

Neputînd încă trece peste vîrful muntelui la **Văliug,** apucăm pe **Coșava** și urcăm pînă aproape de **Vîrful Nedeia.** Ne oprim puțin la **Cantonul Coșava.** Pe aci a fost dirijată pe canal către lacul de acumulare apa **Nerei,** captată la izvor. Canalul, îmbogățindu-se aici și cu izvorul **Coșavei,** se avîntă în tunelul de vreo trei kilometri, ca să-și arate fața biruitoare pe versantul opus. Noi urcăm pînă pe **Culmea mare,** trecem pe sub **Vîrful Nedeia** și începem scoborîrea spre lacul de acumulare.

Alte cabane, solide, pentru muncitorii forestieri, din loc in loc, alte stive de lemne la marginea drumului. Chiar de la prima cabană văzută pe **Nera** am fost cam mirat, că e construită pentru rezistență de un secol. M-am dumirit abia cînd am ajuns la punctul cel mai înalt. Exploatările forestiere se fac după un plan bine chibzuit, pe parcele potrivite, hotărîte pentru diferite forme de munte și altitudini, ca să nu fie dezgolit muntele nici într-o parte. Și pe măsură ce se fac exploatările, se fac și împăduririle, care sură ce se fac exploatările, se fac și împăduririle, care vor asigura circuitul de exploatare.

Pentru această drumeție mi-am ales o zi de sărbătoare. Peste tot pe la cabane gospodăreau femeile. Am văzut și bărbați, mulți dintre ei erau postați de-a lungul **Nerei** și **Coșavei,** cu undița aruncată păstrăvilor cu momeală proaspătă. Sînt destui păstrăvi, unii foarte mari. Un localnic, chiar cumnatul lui Truică, a prins cu undița un păstrăv de 900 (nouăsute) grame.

Flori roșii, galbene, albe, plantate la margine de drum de cel mai iscusit floricultor, natura. Dacă vă mai spun și de jucăușele veverițe, de sprintenele pisici sălbatice, de o vulpe ce ne privea nepăsătoare, nu v-am spus destul.

Coborînd spre lacul de acumulare, văd că lumea nu se teme de sălbăticiuni, dimpotrivă, caută locuri cît mai sălbatice. În toate poienițele de pe lîngă **Bîrzava** mișună costume multicolore de baie, șorturi, variate haine de vară, potrivite cu mediul înconjurător, pe lîngă zecile de turisme venite din Caraș-Severin, din Timiș, și din alte părți. Să notez și zbenguiala păstrăvilor de la **păstrăvărie?** Sînt și frumoși, dar mai ales gustoși.

Ajungem la **Crivaia,** stațiune climaterică, poetică, odihnitoare. **Lacul de acumulare** și **barajul,** poftiți, vedeți-le, n-are să vă pară rău. Noi am cam flămînzit și mergem la restaurant. Sîntem informați că are bucătar bun și ospătărese atente.

GRIGORE POPIȚI

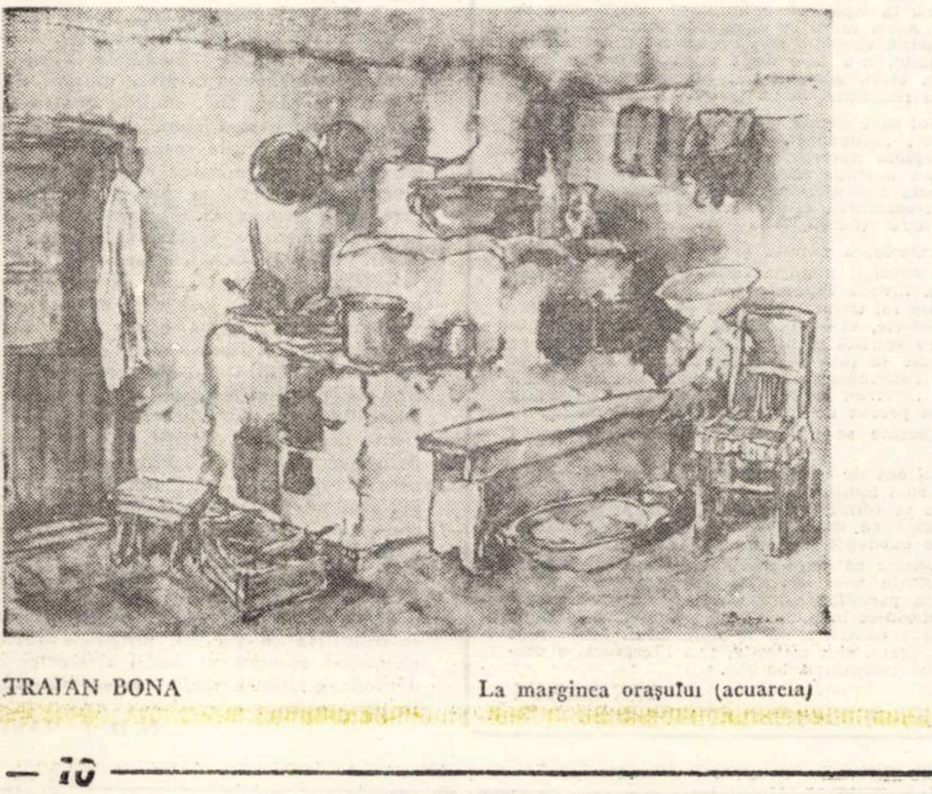

TRAJAN BONA

La marginea orașului (acuarela)

epistole

Cartea de citire (I)

Ceea ce scriu acum, s-a petrecut atît de demult, încît nici nu-mi vine să cred; n-am avut nicicînd o viziune dominantă asupra acelei vremi. Timpul de atunci vine spre mine, tăcut, alunecînd topit prin coridoarele memoriei, prin coridoare de ani, optsprezece parcă, și ei vor dăinui — pentru mine. Cei optsprezece ani care s-au scurs (parcă așa se spune, nu?) de la binecuvîntatul septembrie, cu lumină lîncedă trecută prin frunze muribunde, prelinsă pe ziduri mov, albe, portocalii. Lumina ne atingea cu fîșii aproape sonore, glasvanduri, lucarne, mici ferestre cu lemnul gălbejit, înfine vechiul și înduioșătorul cartier în care ne mutam, însoțiți de hurducăturile repezi și imprevizibile ale platformei, în care bunicii mei îngrămădiseră *viața lor de-o viață*; ne mutam — asta era. A scrie astăzi despre atunci, este pentru mine o chestiune de curaj și bună-cuviință. Și o să vedeți pentru ce așa și nu altfel.

Vecinii ne priveau. Ei ne vedeau. Ei ne fotografiau. Ei se întrebau cine, ce eram.

Și atunci a apărut în cadrul ușii sale, bunul și bătrînul domn Francisc, învățător pensionar.. Și el părea tăiat dintr-un carton negru și tare, așa cum stătea el acolo, cu numele lui de carton vechi și crocant — Francisc. În timp ce vecinii mureau de curiozitate, în timp ce bunica ținea pe genunchi, plină de mîndrie și grandoare, o potrivită oglindă venețiană, în care imaginea ei apărea redată invers, și nițel ștearsă, și bătrînul Francisc pendula într-un fel ciudat o cărticică, ținînd-o sprijinită între police și inelar, într-un mod iritant, și, mi se părea mie, provocator.

Cunoșteam deja, sau începeam să cunosc, ce înseamnă *a* și ce înseamnă *b* și ce înseamnă *c*; cum ele, semnele, sînt mai adînci decît ori ce închipuire, sînt mai adînci decît o prăpastie.

Așa că m-am apropiat, atît cît mi-a stat în putință, străduindu-mă să am un aer cît mai politicos, cît mai — dacă se putea și asta — cît mai detașat.

Și am reușit să silabisesc: CARTE DE CITIRE: să silabisesc în acel septembrie cu lumină scăzută, septembrie peste care au trecut, nici mai mult, nici mai puțin, optsprezece ani, într-o succesiune riguroasă și implacabilă și de optsprezece ori septembrie; *carte de citire.*

ALEXANDRU DEAL

grafolog

După cum am amintit în articolul precedent, grafologia studiază două categorii de probleme în general. Din categoria întîi, fac parte probleme grafologice legate de personalitatea autorului lucrării grafice, iar din categoria a doua fac parte probleme grafologice legate de stabilirea autorului comun a două înscrisuri, dintre care unul e recunoscut de persoana în cauză iar altul, cel presupus fals, e contestat. Identificarea autorului se face fie luînd în considerare înscrisurile în total, fie luînd în considerare numai anumite semnături sau anumite cifre sau numere după natura înscrisului în litigiu. În această categorie de probleme este cuprinsă şi problema falsurilor atît de importante în justiţie.

Că problema identificării a două înscrisuri ca aparţinînd unui aceluiaşi autor sau descoperirea autorului unui fals grafic este o problemă din domeniul grafologic se demonstrează pe baza următoarelor raţionamente.

Orice înscris sau lucrare grafică executată manual de o persoană oarecare are anumite caracteristici grafice generale sau permanente, iar altele sînt ocazionale sau întîmplătoare. De exemplu : baza lui „t" poate fi joasă sau înălţată, groasă sau subţire, scurtă sau lungă, oblică la dreapta sau oblică la stînga, sau lanciolată sau măciucată. Grafologul va observa care din aceste caracteristici grafice se menţin sau sînt dominante generale şi care sînt ocazionale întîmplătoare şi în sensul acesta se face identificarea autorului.

Alte caracteristici pot fi după forma rîndurilor : rotundă, sinucasă sau dreaptă, întortocheată şi dezordonată. Cu cît cantitatea materialului de studii ce posedă grafologul este mai bogată, cu atît munca lui este mai uşurată. Apoi sînt caracteristici ale semnăturii şi parafei şi ale cifrelor care sînt conţinute în scris. Cu cît numărul de caracteristici generale este mai mare, cu atît concluziile sînt mai certe. Uneori se pot obţine caracteristici revelatoare şi demonstrative din două-trei litere sau cifre sau din linii auxiliare ca bucla lui „b", sau sedilele lui „ţ" şi a lui „ş" ş.a.m.d. Alteori e nevoie de luptă spre a descoperi o caracteristică revelatoare.

Din practica personală, ca grafolog, îmi amintesc de un caz care a dat de furcă organelor de cercetare ale miliţiei şi tribunalului. Era cazul unui individ, P.N., bănuit de fals în acte publice şi de însuşire de sume de bani destinate a intra în visteria statului. Individul P. N. (ca să pun cititorii în temă) fusese funcţionar la o bază de recepţie într-o localitate S., unde ţăranii producători se prezentau pentru a preda anumite sume datorate statului conform angajamentului contractual. Sumele acestea variau între 7—800 de lei şi 2.000 lei. Individul P.N., cu ştampilă falsă, făcea descărcările cu de la sine putere. dar sumele nu le vărsa statului, ci şi le însuşea. Organele de cercetare ale miliţiei şi cele juridice au întreprins cercetări mai îndeaproape şi l-au tras la răspundere. El refuza cu încăpăţînare să se recunoască autor al înscrisurilor în litigiu, presupuse deocamdată false. deci se impunea să se ceară părerea unui expert grafolog spre o cercetare mai amănunţită grafologică. Pentru această demonstraţie s-a cercetat materialul grafic în litigiu şi cel care s-a luat ca material grafic, spre a se stabili că a fost efectuat de aceeaşi persoană, adică P.N. Căci, în prealabil, organele de cercetări juridice îl puseseră pe individul P. N. să dea probe grafice în faţa lor, cît mai complete şi cît mai variate, adică : scris şezînd scris în picioare, scris ţinînd hîrtia pe un dosar oarecare. La fel şi mijlocul instrumental de exercitare a lucrării grafice era variat : scris cu toc cu diverse peniţe, scris cu stilou, scris cu pix. scris cu creion.

(Va urma)

S.I.R JOHN

P. S. Cititorii care doresc o consultaţie grafologică sînt rugaţi să citească în nr. 23 din 5 oct. 1972 al revistei noastre condiţiile indispensabile pe care trebuie s-o îndeplinească „proba" trimisă.

Fabula

Achizitorii de pene

Pe-o baltă, printre smîrcuri plutitoare,
S-a fost plimbat o gîscă visătoare.
Fiind din fire-un pic contemplativă,
Era-n mentalitatea ei naivă
Pătrunsă de o cugetare-adîncă,

Anume : Tot ce zboară, se mănîncă !
Un peşte auriu, din întîmplare,
Zburătăcind prin lac după mîncare,
O acostă fervent, pe-un ton convins :
— Ah, ce penaj, ce trup, ce cap distins !...
— S... s... sigur ? — sîsîi naiva
Pufnind pe nară, ca locomotiva.
— Zău ! Ai deschis în pieptul meu o rană !
O pană dă-mi frumoaso, doar o pană !...
„Doar n-o fi foc — naiva gîscă-şi zice —
O pană doar, cu ce-ar putea să-mi strice ?...".
Şi-ncrezătoare, făr' a se codi,
Îşi smulse-o pană şi i-o dărui.

Ştiind că gîsculiţei o să-i placă
A doua zi îi puse-aceeaşi placă :
— Ah, cîtă graţie, ce diafană...
(Şi se alese-n schimb cu-o altă pană !)
În fi' ce zi se prezenta hainul ;
Trăgea minciuna şi-şi lua tainul !
Ba la un moment dat. biata cochetă
Ajunse şi pe post de... margaretă :
Nu mă iubeşte, da, nu, mă iubeşte...
Şi gîsca, goală puşcă, se trezeşte.
Că tot plutind aşa, pe iezătură

Lucea sărmana... ca o geamandură !
Mai greu pînă-şi vîrîră peştii coada,
Că vorba aia, „mare e ograda !"
Bibani, moruni, crăpăceani, şalăi şi mrene
Se decretară-achizitori de... pene !

Morala :

Raportul „gîscă-peşte" e moştenit din veac.
Pentru... naivitate nu se găseşte leac.
Relaţia aceasta atîta dăinuieşte
Cît o fi gîsca, gîscă şi peştele-o fi... peşte !

SERGIU SIHARU

vorbe vorbe

Zitron

Cîţiva amatori de corespondenţe şi un prieten-coleg de metafore limpezi mi-au cerut — şi mă mir de unde-o veni interesul lor pentru chestiunea de mai jos — să explic de unde provine cuvîntul ZITRON, cu alte vorbe să-i dau în vileag etimologia (ei habar n-au că la examen, la Istoria limbii, m-am prezentat de două ori). Lucru greu, vă daţi seama, dintr-o mie de motive. Al şaptelea motiv ar fi că nu am dezlegarea de la conducerea redacţiei. Motivul al 89-lea se referă la motivul nr. 7 : nu am cerut dezlegarea respectivă !

Oricum, Zitron nu este extras din „Kenst du das Land wo die Zitronen blüh'n ?" şi deşi nu are gust de corcoduşă crudă nu conţine vitamine Ce. Pe ici-pe colo totuşi s-ar înrudi cu lămîia, pe linia franţuzescului „rire jaune".

Cineva ne sugera că ar fi mai corect să-l scriem cu C, adică Citron, vizînd o vagă legătură cu Citronadă (De ce nu cu Citroen ?).

În ceea ce ne priveşte, problema dezbătută competent mai sus nu ne interesează ; aşteptăm să ni se ceară lămurirea altor vorbe care produc greutăţi în discuţii, luări de cuvînt, schimburi de cuvinte şi în alte conversaţii folositoare.

ZITRON

P. S. Corespondentul nostru *Indescifrabil* (Loco) ne „atenţionează" că *palme* din franţuzeşte nu înseamnă palmă, ci „ramură de palmier". Da, şi ? După opinia noastră, „crenguţă" sună mai poetic.

EPIGRAMĂ

SCRIITORULUI TOMA GEORGE MAIORESCU

Oricît de mult te-ai strădui,
Să scoţi o carte minunată,
Ca Toma s-ar putea s-o scrii,
Ca Maiorescu, niciodată.

LUI EMIL BUNEA, AUTORUL ROMANULUI „AM LĂSAT IARBA SĂ CREASCĂ"

Ai lăsat iarba să crească,
Cu intenţie firească.
Dar, amice, recunoaşte :
Cititorul nu te paşte.

UNUI INACCESIBIL DIRECTOR

Trăgea să moară pe-un fotel,
Culcat, directorul cel mare.
Dar moartea n-a ajuns la el.
Era păzit de secretare.

LUI LAURENŢIU CERNEŢ, AUTORUL ROMANULUI „CÎTEVA LUNI DE TRĂIT"

Mi-am zis, atunci cînd te-am citit,
Că am (şi asta e lacuna)
Doar „Cîteva luni de trăit",
Dar văd că nu mai am niciuna.

GABRIEL TEODORESCU

Caricaturi de IVO STAN

Din însemnările lui ELIOT NESS

A doua zi, după ce încheiasem raportul, hotării să mă mai destind puţin. Aveam de gînd să iau cina cu Betty, logodnica mea. M-am dus să-i spun lui Frank, care citea ziarul în anticameră, că poate să plece acasă.

— N-am nevoie de maşină — i-am zis — dar du-te mai întîi şi umple rezervorul.

Mă întorsei în biroul meu. După cîteva minute Frank apăru furios, încît aproape mă speriai.

— Şefule, a dispărut ! Am parcat-o ca de obicei în acelaşi loc, iar acum nu mai e acolo.

Ştiam că nici unul din oamenii mei n-ar fi putut lua maşina fără să mă anunţe. Pe hoţi nu trebuia să-i căutăm prea departe. Banda lui Capone trecuse la acţiune.

A doua zi dispăru şi maşina lui Laharth.

În aceeaşi zi îmi telefonă plutonierul Frank McCarthy, un fost coleg de clasă.

— Cred că te interesează ceea ce am aflat. Ai devenit subiectul principal de discuţie al bandei lui Capone. Aproape că te invidiez.

— Ştiu că discută despre noi. Ce noutăţi ai aflat ?

— De data asta e ceva foarte serios. Adunarea a fost organizată de către Frank Nitti cu participarea celor mai de seamă „fiare".

Am tresărit. Frank Nitti, supranumit „Legea", era pentru Capone un fel de ministru al justiţiei. Fostul meu coleg de şcoală îmi enumeră şi pe ceilalţi participanţi la adunarea gangsterilor : Ralph Capone, Jack Guzick, Marey „Calul", Jack Treidegete, Tony „Mops", Belcastro „Bomma" şi Fill d'Andrea.

— După cîte ştiu ei se întreabă ce-ar face „marele stăpîn" împotriva voastră. Dacă aş fi în locul tău aş fi mult mai atent. Băieţii aceştia sînt foarte periculoşi. I-am mulţumit şi coborîi calm receptorul. Nu mai era nici o îndoială. Fiecare pas al nostru trebuia bine măsurat.

— Am găsit maşina, şefule — îmi zise Frank intrînd a doua zi la mine în birou. Poliţia mi-a comunicat dimineaţa de vreme că maşina se află la periferia sudică a oraşului, aşa că m-am dus s-o iau.

— Perfect. Sper că ai controlat-o bine.

Oamenii lui Capone erau adevăraţi maeştri în ascunsul explozibilelor prin maşinile poliţiei. Frank zîmbi.

— Doar nu m-am născut ieri. Totul e în ordine... Ah, da, era să uit. Un tînăr vrea să te vadă. E aici, în sala de aşteptare. Pentru orice eventualitate l-am percheziţionat bine. Zisei să-l aducă la mine.

PENTRU OCHII SANDREI

Deşi eram obişnuit cu tot felul de vizitatori, acesta mă uimi. Era îmbrăcat foarte elegant, într-un costum în dungi, cu pantofi de lac şi cravata portocalie.

— Domnule Ness — mi-a zis, întinzîndu-mi o mînă îngrijită — mă numesc George Thomas.

I-am strîns mîna cercetîndu-l din cap pînă-n picioare, întrebîndu-mă cam ce-ar vrea de la mine. Era un bărbat frumos, în jur de 23 de ani, cu părul blond ondulat, cu faţă palidă şi voce catifelată.

Se aşeză pe scaunul ce i l-am arătat, îndreptîndu-şi cu atenţie dunga pantalonilor. Apoi îşi pipăi nodul de la cravată şi cînd se convinse că totul e în regulă rămase liniştit pe scaun.

— Ce pot face pentru dumneata, mister Thomas?

— Aş vrea să devin membru al echipei pe care o conduceţi. Privindu-l, aveam impresia că un vînt mai puternic l-ar putea doborî cu uşurinţă. Totuşi, rămăsei serios şi continuai să-i pun întrebări.

Constatai că nu posedă nici măcar o singură trăsătură caracteristică unui poliţist. Mi-a recunoscut că n-a avut niciodată un revolver în mînă şi nici nu s-a bătut vreodată cu cineva.

— Ştii — l-am zis — treaba asta pe care o facem e destul de dură. Iar oamenii noştri nu trebuie să fie altfel. El avea totuşi o calitate : insistenţa.

— Ascultaţi-mă, domnule Ness, mai mult ca orice doresc ca împreună cu voi să lupt împotriva bandei lui Capone. Sandra, soţia mea, văzînd fotografia dv. în ziare mi-a zis: aprobare.

Începui să-l înţeleg.

— D-ta, vrei deci, s-o impresionezi pe soţia d-tale ? El rise nervos.

— Păi, dacă chiar vreţi, Sandra e ceva deosebit. Poate aţi şi văzut-o într-un muzic-hall : Sandra Plamen, roşcata cu cei mai albaştri ochi din lume si cu un trup cum puţine există. Şi de aceea aş vrea să cîştig bani şi să-i cumpăr tot ce are nevoie.

Am dat din cap a dezaprobbare.

— Există căi mai uşoare de a ajunge la bani, tinere. La urma urmei, eu am nevoie acum de un om care mi-ar putea aduce informaţii noi despre activitatea bandei lui Capone.

Zîmbetul îi însenină faţa.

— Un fel de spion, nu-i aşa ? Daţi-mi voie să vă spun d-le Ness, că tocmai eu sînt omul de care aveţi nevoie. Cunosc bine pe mulţi membri ai bandei, întrucît frecventez „bombele" secrete şi alte locuri dubioase. Puneţi-mă la încercare, n-o să vă pară rău.

(Va urma).

Comemorare Walt Whitman

(1819—1892)

Căile spre marea poezie duc prin marea viață. Marii neastîmpărați au avut de partea lor oceanul, ei se refuză de la bun început muzicii de cameră, le este străin formalismul.

Cei ce neagă discursivității orice menire poetică se află, probabil, pe căile unei aride profesionalizări; ei n-ar putea să se apropie de Walt Whitman. Ne putem închipui reacțiile puternice ale ridicolilor estetizanți ai tuturor vremurilor la apariția statuară a versurilor libere ale americanului în care viața, neîncăpînd, se revărsa simfonic și încărcată de duioșie spre semenii săi.

El este tot ce poate fi mai opus spiritelor turmentate de sonoritatea în sine a cuvintelor. Orice artificiu, orice travaliu poetic se exclude, devine inoportun, balast, în libera înălțare a vieții. Poezia lui Whitman generează o viață secundă, ea este reflexul fidel al dimensiunilor lumii, trecut doar prin filtrul dorinței de comunicare. Nici un poet nu a vorbit oamenilor precum el.

Și nu de frumuseți spilcuite simțea nevoie, ci de adevăruri lucide, în fața cărora nici un fel de metode artistice preconcepute nu trebuiau să se ridice.

Versul liber whitmanian este asemeni atonalismului muzical. Desființînd criterii și norme ne vom lăsa invadați, întru regenerare și firesc, de aerul tare al existenței, așa cum e ea. Fenomenul whitman este irepetabil. Oricine ar îmbrățișa formula, ar transforma gîndirea lui în metodă artistică, distrugînd de la început esența acestei gîndiri. Să faci artă așa, cum ai respira aerul tare al înălțimilor, poezia devenind aproape act biologic, în afara tiparului. Un verslibrist nu poate repeta această experiență căci tot ceea ce dă acestei mari creații un postament, fără de care atonalul ar fi un limbaj amorf și la dispoziția imposturii, este personalitatea comunicativă a poetului, sufletul său în stare pură.

Unii, prin muzicalitate, înțeleg melodie.

Whitman este un antisentimental, în opera lui tentativele romanțioase lipsesc. Dar luciditatea, aparența răceală ascund filonul unei iubiri de oameni mai profunde; whitmanian judecînd, aici nu putea interveni calofilia și rigurozitatea de bibelou. Contemplația sa este activă, în locul sentimentului există vitalismul, energia, imposibilul de transpus în poezie altfel decît prin intermediul discursului.

Însinguratul modern nu se scufundă în contemplarea propriilor sale reacții. El iese în plină stradă, se confundă cu viețile celorlalți, o debordantă bucurie de a trăi îl încearcă. El îmbrățișează totul cu generozitate, de la distanță, el nu se poate contopi, precum ar fi ideal, cu toate elementele, cu istoria însăși. Și atunci însinguratului îi rămîne năzuința, arta sa, pe care o va zămisli după chipul și asemănarea acestei lumi, aparent amorfe. Aparent amorfe sînt și versurile „Cîntecului despre mine însumi“, imnul contopirii dorite de artist. Autorului îi place să creadă că la baza societății omenești stă lumina, spiritul omului și nu forțe obscure, anarhice. Tot astfel, versurile liberului poet au legile lor interne. Aparent, poemele pornesc de oriunde, se pot opri oricînd. Lungimea lor e aparent arbitrară, autorul vrînd să ne sugereze mereu amploarea cosmosului și implicit aceea a iubirii sale.

Simfoniile ciclopice ale unor contemporani de-ai săi sînt conduse riguros spre rezolvările respective, ori că absența rezolvărilor ne lasă în mod deliberat senzația infinitului. Nici un element nu e inutil într-un poem, așa cum în lumea înconjurătoare fiecare amănunt, nu atît își are, cît își poate căpăta semnificația sa deplină doar în raport cu un crez de-al nostru.

Whitman este într-un anumit fel antiromantic. El nu-și face iluzii inutile în ceea ce privește lumea, el vede barbarie, terorism și brutalitate. Reacția sa devine însă una pozitivă, de mare marș eroic, cu aspre bătăi de tobe și bubuit de tun. Există aici o viziune simplificată asupra binelui și-a răului: nu se pot face concesii, trebuie supraviețuire sau moarte.

Pentru european asta apare ca specific al gîndirii de fermier: judecarea lucrurilor din mers, în funcțiune, negru-alb.

O nobilă asceză își impune artistul, care nu va face din sine obiectul contemplației, nici măcar în apropierea „tunătorului strigăt final“. Nimic din noi nu devine demn de reținut dacă nu face obiectul generalizării, dacă nu intră în acord — dezacord cu înconjurătorul, dacă nu devine atitudine. Așadar, ceilalți „se pot încrede; el le aparține cu fiecare celulă“.

Nu numai că ni se creează în acest fel tablouri vii, vederi generale spre secol; versurile, investite cu o tentă moralizatoare, urmăresc să reveleze ceea ce este mai demn în om și, în același timp, să invite arta să-și iese din meandrele curgerii în sine și pentru sine.

În America zilelor noastre, în același sens, se îndreaptă cavalerii rătăcitori ai muzicii folk, textieri și poeți, acompaniind cu ghitara versuri de-o aspră simplitate, vorbind despre ceea ce trăiește sau trebuie trăit în jurul nostru.

Sînt tineri ce doresc să-și ridice glasul într-o societate a alienării, în care a comunica este un deziderat din ce în ce mai greu de împlinit.

În fața miilor de spectatori din uriașe săli, Bob Dylan și alții vorbesc despre suferințele celor simpli și nedreptățiți. Poate că un filon al regenerării poeziei americane întru adevăr și firesc se află în baladele folk, nesofisticate, gîndite tinerește, și profund.

Whitman este un adept al progresului și civilizației. În virtutea acestui fapt, un om ca el nu va clama pentru refugiul în natură, departe de orașe, de lumea dezlănțuită. Omul nu trebuie să se teamă de civilizația pe care a dus-o atît de departe, oricît de multe riscuri ar exista. Poetului îi sînt străine angoasele. Protestul hippy astăzi și lașitatea în fața propriilor fapte nu se va putea integra viziunii robuste pe care omenirea este îndemnată de poet să o aibă.

Whitman este un contemporan, în contextul în care arta nu mai poate exista numai ca muzică de cameră.

LUCIAN BURERIU

Literatura română în patria lui Walt Whitman

Pînă nu demult, cititorii din patria lui Whitman cunoșteau relativ puține lucrări beletristice românești și acestea toate datorate lui Mihail Sadoveanu: „Evening Tales“ (Povestiri de seară), „The mud-hut dwellers“ (Bordeienii), „Tales of war“ (Povestiri din război).

Săptămînalul „Saturday Review“ scria: „Aceste cărți... ilustrează elocvent cum istoria unei țări poate fi adusă la cunoștința străinilor prin intermediul literaturii mai bine decît prin date statistice“. Este o concluzie care se impune cu atît mai mult cu cît ea nu este singulară.

„Sadoveanu este genul de scriitor care face o excelentă primă impresie și această primă impresie durează. Regreți că nu l-ai cunoscut mai devreme. Este o plăcere să-l citești și, pentru a-l parafraza pe Horațiu, cu aceasta începe arta“, scrie cronicarul de specialitate de la „Kansas City Star“.

„Introduction to Rumanian Literature“ (Introducere în literatura română) este, în ordine cronologică, a patra lucrare din literatura română apărută în Statele Unite în cadrul Programului de schimburi culturale dintre România și această țară. Editată de „Twyne Publisher“ din New York, „Introduction to Rumanian Literature“ este o lucrare antologică, alcătuită în așa fel încît să ofere cititorului o imagine de ansamblu asupra celor mai de seamă opere în proză ale literaturii noastre clasice și contemporane. Acest tablou va fi întregit cu apariția în viitor, așa cum ne asigură editorul lucrării, Jacob Steinberg, într-o notă care însoțește volumul, cu colecții similare de poezie și dramaturgie și cu alte traduceri de opere individuale ale scriitorilor de frunte ai României.

„Cititorii familiarizați cu numele clasice ale literaturii din România le vor reîntîlni și în acest volum, dar își vor concentra atenția și asupra lucrărilor altor scriitori contemporani, care nu sînt încă cunoscuți aici. Cititorul american va găsi de neprețuit această culegere pentru înțelegerea nu numai a literaturii naționale, dar și a poporului ale cărui aspirații, preocupări și temperament sînt oglindite în literatura sa“, scrie Jacob Steinberg“... pasiunile și gîndurile acestor scrisori variate, vor produce în mod izbitor o notă familiară cititorului american... Luptele generațiilor, impulsul spre gingășie, dăruirea luptei pentru cauza socială, eroismul, urîtul și frumosul — ca să nu enumerăm decît o parte din variatul peisaj literar prezentat aici — sînt parte integrantă și a literaturii americane. Într-adevăr, una din concluziile care se impun după citirea acestei colecții este că literatura constituie un teren comun, care demonstrează cît de universal valabilă este condiția umană“.

Dar interesul pe care americanii îl manifestă față de țara noastră îmbracă și un alt aspect. Este deosebit de plăcut să găsești în vitrinele librăriilor americane unele lucrări scrise de autori americani, care, de la o simplă privire fugară asupra copertelor lor, îți vorbesc despre România. Așa este cazul volumului „Veniți cu noi în România“ de Abraham Resnik, profesor de științe sociale la Jersey City State College din New Jersey, sau a celor două remarcabile studii de istorie, semnate de profesorul de istorie Keith Hitchins: „Mișcarea națională a românilor din Transilvania“ și „Cultură și naționalitate în Transilvania“.

O lucrare recentă, cu caracter antologic, este numărul special al revistei „The Literary Review“, dedicat în întregime literaturii române, proză și poezie. Poezia este reprezentată începînd de la Arghezi, Demostene Botez, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu pînă la tinerii Ion Alexandru și Adrian Păunescu, trecînd peste generația lui N. Labiș, Al. Andrițoiu etc.

Volumul cuprinde scurte date despre autorii ale căror lucrări sînt cuprinse aici și o notă editorială din care redăm unele aprecieri la adresa țării noastre: „Visul și avîntul care transformă tot ceea ce pînă mai ieri nu era decît un cătun uitat într-un centru cultural și comercial plin de viață este astăzi același impuls care transformă întreaga Românie, bogată în resurse materiale și umane, într-una dintre cele mai dinamice țări ale lumii. În această renaștere inspirată de o nouă mîndrie națională participă, și nu în mică măsură, arta și în special literatura română... Cele mai mici țări ale lumii contribuie adesea la îmbogățirea culturii mondiale mai mult decît o arată numărul lor de locuitori. România este un caz tipic. Este suficient să ne gîndim la poezia lui Eminescu, la proza lui Sadoveanu, la muzica lui Enescu ori la sculptura lui Brâncuși“.

NICOLAE NICOARĂ

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacție), Emil Vlaicu.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara Piața V. Roaită nr. 3. — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptămînal politic—social şi literar—artistic ● Anul XXIII ● Serie nouă ● Timişoara ● joi 19 octombrie 1972 ● 25 (243) ● 12 pag. 1 leu

Vatră

Stătuse timpul. Se simţea dator
faţă de-un neam cu un destin de piatră.
Clipa zvîcni. Se preschimbă-n cocor
şi-scrisă-n cer, redesenă o vatră.

O vatră-n cer, o vatră pe pămînt —
destinul nostru creşte între ele ;
de-am număra strămoşii în mormînt
ar fi atîţi cît numărul de stele.

Strămoşii noştri-s fapte şi fîntîni
şi apele şoptesc adînc în noapte :
Spălaţi-vă pe suflet şi pe mîini
în zori de zi, cînd v-apucaţi de fapte.

VASILE VERSAVIA

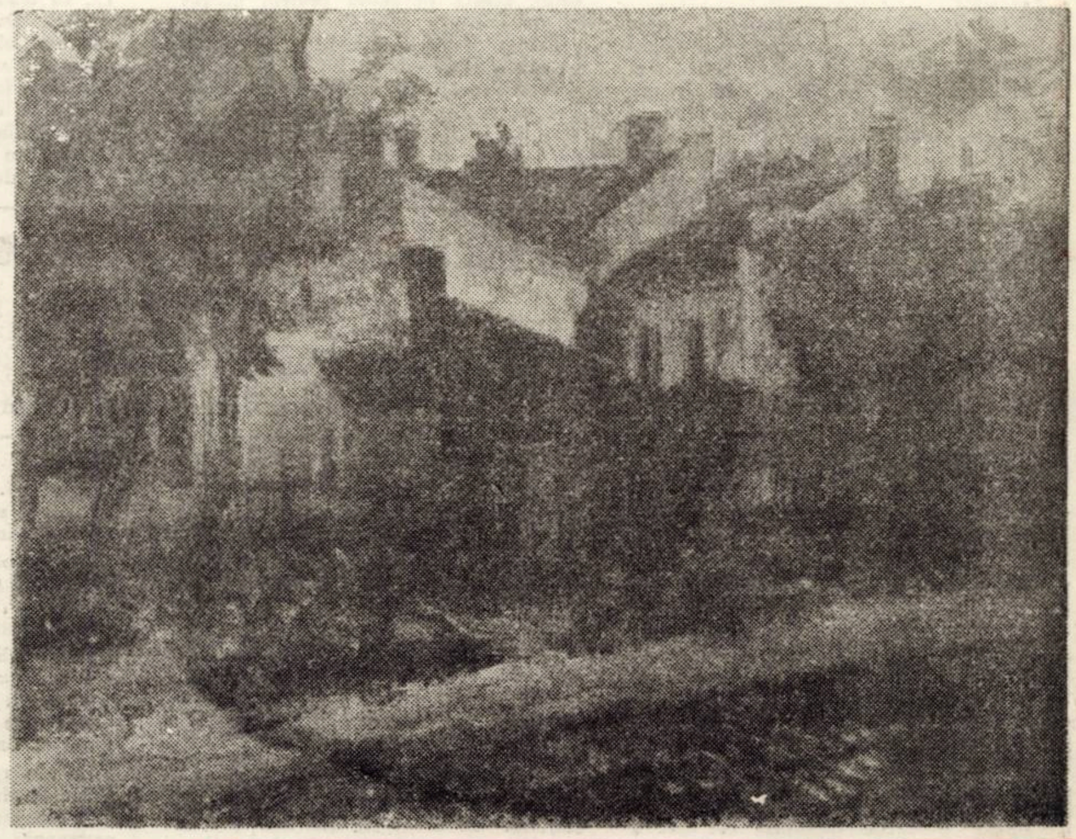

CATUL BOGDAN

„Peisaj timişorean" (Din colecţia Muzeului Banatului)

„Forma care să exprime cît mai fidel gîndirea — iată dificultatea"

Convorbire cu pictorul CATUL BOGDAN

Cald în priviri, mîngîietor în glas, calm în gesturi, poet în gînduri — acesta mi se pare a fi azi septuagenarul artist plastic CATUL BOGDAN.

— Cu permisiunea dumneavoastră, dialogul pe care l-aţi acceptat, l-aş provoca invocînd expoziţia retrospectivă de pictură pe care, cu mai bine de un an în urmă, au găzduit-o sălile secţiei de artă a Muzeului Banatului din Timişoara. Care este explicaţia faptului că multe din cele optzeci de lucrări expuse erau datate la Timişoara ?

— Pentru mine, faptul că oraşul-grădină mi-a găzduit o asemenea expoziţie mi-a produs o reală bucurie, şi asta pentru că — şi aici răspund şi întrebării dumneavoastră — de Timişoara sînt legat sufleteşte ; mă leagă vechi amintiri... În 1933, am venit aici în splendidul oraş de pe Bega, ca profesor la Şcoala de arte frumoase. Cît despre expoziţie, ea reprezenta o selecţie din lucrările mele, pe care le-am considerat mai valoroase, mai sugestive pentru evoluţia felului meu de a mă explica în plastică.

— Din bogata familie a lucrărilor cărora le-aţi dat viaţă, care sînt cele la care ţineţi cel mai mult ?

— Da ... şi în acest sens expoziţia de care vorbim mi-a procurat o deosebită plăcere : am revăzut lucrări la care ţin foarte mult, mai ales cele realizate în anii de studii de la Paris, printre care — „Casa albă", apoi una din primele mele compoziţii — „După-amiază de vară", realizată pe cînd eram profesor la Şcoala de arte frumoase din Cluj.

— ... Să le revedeţi, dar ele nu vă mai aparţin ?

— ... Nu-mi mai aparţin şi încă de mult ; au fost achiziţionate de muzeele noastre de artă şi pentru mine „revederea" a constituit un prilej de a redescoperi în ele o atitudine serioasă în abordarea, pe atunci, a problemelor de plastică.

— Greşesc dacă afirm că am detectat în tonul dumneavoastră o undă de regret?

— Nu, nu greşiţi de loc. Regretul meu trimite la tinereţe... la tinereţea care are calitatea de a observa cu un ochi ascuţit, mai ascuţit, mediul înconjurător, calitate pe care, azi, — în etate fiind — caut să mi-o păstrez, cu tot efortul pe care trebuie să-l fac.

— Mă adresez acum profesorului Catul Bogdan Aveţi foşti elevi cu care azi vă mîndriţi ?

— În calitate de profesor al Şcolii de artă din Timişoara — cea mai veche instituţie şcolară de grad secundar din ţară, continuată, apoi, de Şcoala de arte decorative — ţin să

DANIEL TEI

(Continuare în pag. 4)

creion

pîinea

Îmi dădeam seama cum ploua de puternic peste munţii în care intram. Maşina, un mamut de fier, duduia înaintînd statornic spre ţinuturile înalte. Ce mi-a rămas din acel drum de seară ? Poate imaginea barajului în construire, un arc de beton abia întărit, pornind de jos, unde rîul îl zăream ca pe un izvoraş firav, pînă sus la buza şoselei, la peste 80 de metri ? Sau ce mai reţin ? Poate apa viforoasă, hrănită de ploile din munţi, năpustindu-se la vale, lovind uneori drumeagul îngust pe care maşina îşi făcea cu destoinicie loc ? Sau ce-aş mai putea să-mi amintesc ? Pădurile încremenite sub scutul serii, care cădea minut de minut, sau crengile aplecate lovite de valuri, sau gîturile albe ale unor pietre ivindu-se de sub spume ?

Cînd maşina stopa şi eu coboram în acel şantier din munţi, ploaia se înteţea torenţial. Orbit, am alergat spre uşa unei barăci. Însoţitorul care mă adusese era în căutarea cheii şi, pînă la venirea lui, m-am văzut ud din cap în picioare. Am introdus cheia în broască, dar am constatat că uşa era deschisă. În această stare am intrat în încăperea întunecoasă. Am făcut lumină. Era o odaie de şantier, nu numai austeră, ba chiar inospitalieră. Mi se părea prea înaltă, cu pereţii goi, cu paturile de fier ruginite şi păturile cazone. La geam, o perdea de pînză, un bec tras jos pe o sîrmă şi, alături, masa cu două taburete. Totul, rece, îngheţat, ca ploaia şi muntele de-afară. Totul mirosind a var şi a pături ţinute la naftalină.

Atunci, privind spre celălalt pat, am văzut uimit că era ocupat de cineva, o mogîleaţă sub pătură, şi am dat un slab bună seara. Un cap de tînăr se ivi, tînăr care de fapt era trecut de treizeci de ani, însă care îşi păstrează o fizionomie adolescentă, cum se întîmplă cu unele specimene umane. Un chip senin, care emana o bunătate aproape bătrînească, laolaltă cu o vorbă moale, de o lentoare enervantă. Bătuse în acele zile munţii, ca şi mine, şi, prins de noapte şi ploaie, găsise adăpost în baracă. Ei bine, cînd tocmai regretam că voi petrece o noapte în încăperea neprimitoare, cînd mă găseam înstrăinat de toate cîte erau în jurul meu, de pe masă mi-a atras atenţia o pîine frumos crescută şi coaptă. Vă daţi seama, în acel moment, un teribil miros de pîine caldă a şi ajuns pînă la mine. Sau cred că mirosul invadase încă dinainte încăperea, însă eu abia acum îl simţeam şi un fel de linişte, de speranţă, de bunăvoinţă puseră stăpînire pe mine. Atunci, brusc, cînd tocmai mă gîndeam să plec de acolo, m-am răzgîndit şi m-am aşezat fără o vorbă pe patul tare.

Nu-mi amintesc precis ce s-a petrecut cu mine ceva mai tîrziu. Cum, rapid, m-am apropiat de tînărul străin, înjghebînd o conversaţie. Cum încăperea, după o vreme, mi s-a părut mai puţin ostilă. Cum, chiar şi ploaia de-afară se dovedea mai puţin apăsătoare, izbind în ferestre. Pîinea se găsea tot acolo pe masă, era o pîine foarte frumoasă pentru singurătăţile în care ne găseam, şi mirosul ei dulce de grîu copt se furişa peste tot, poate şi la inimă. Şi asta era îndeajuns.

ION ARIEŞANU

cronica literară

Versiuni ale unei estetici a candorii

● **Constanţa Buzea, „Leac pentru îngeri“**
(Editura Albatros 1972)

● **Vladimir Ciocov, „Poemele candorii“**
(Editura Cartea Românească 1972)

Ne-am obişnuit să considerăm literatura „candorii“ (surprinzător, după ce aceasta a trecut, mai cu seamă în veacul nostru, prin experienţe memorabile) o literatură minoră, teritoriul firilor romanţioase, fragile, sau al sensibilităţii feminine „cu o aplecare spre un fond de suavitate şi candoare a lucrurilor“.

Că lucrurile stau altminteri ne-a convins volumul retrospectiv al Constanţei Buzea, Leac pentru îngeri. Am descoperit aici, un dramatism al imaginii, prin nimic „feminin“, o încrîncenare verbală, o austeritate a decorului care nu este nicidecum peisajul familiar, graţios colorat, ci un spaţiu pur al abstracţiunilor. Poezia Constanţei Buzea este o ridicare conştientă la idee, la o conceptualizare a lumii care începe încă din limbaj : „limba a devenit pentru mine un act de solemnitate extremă, un templu în care se rosteşte numai adevărul“. O imagine adesea criptică săvîrşeşte un complicat ritual de pătrundere în acest templu al esenţelor, al cinesteziilor abstracte, cu multiple înţelesuri : „Ce greier frumos se apleacă / Şi cade în aerul cald, / Concentric cu umărul lui / El nu se loveşte de nimeni. / Şi praful se îndepărtează / Pe forma acelui murmur“. (Greier de cîmp).

Căile de acces spre metafizica ideilor sînt însă cele îndeobşte cunoscute în lirica feminină : o problematizare a unui univers intim. experienţe ca iniţiere în dragoste, maturitate sau maternitate. Erosul este integrat, ca şi la Gabriela Melinescu, într-o ordine cosmică, ca factor dinamizator al universului, punctul de plecare al unei noi cosmogonii, dar acesta nu este un concept abstract, ci propria-i biografie sentimentală învestită cu valori arhetipale. Gesturile familiare ale iubirii se schimbă într-un ritual hieratic, într-un exorcism al durerii şi neliniştii, pe care poeta îl conduce cu o ştiinţă a elocinţei abstracte. Topografia lumii Constanţei Buzea. oricît de abstractă, are întotdeauna în centrul ei biografia sentimentală a poetei. O comuniune secretă leagă fiinţa poetei de univers : mişcări infinitezimale în natură produc ciudate alchimii sufleteşti, poeta asumîndu-şi întreaga suferinţă metafizică a lumi ca pe o supraidentitate. Pe de altă parte asistăm la un proces de antropomorfizare a naturii, un transfer de conştiinţă asupra universului, acesta devenind centrul nervos al sensibilităţii poetei.

Găsim la Constanţa Buzea o fugă de materia dureroasă, un soi de exorcism al „eredităţii“ materiale, al „monştrilor gît negru de pămînt“, ce nu vine însă niciodată dintr-o „oroare de viaţă şi de cuvinte“ cum crede M. Martin. Dimpotrivă, o iubire pătimaşă a vieţii şi materiei, o face pe poetă să încerce să salveze lucrurile de la disoluţia temporală, să scufunde lumea într-un somn de eter, somn al duratei Cu mijloacele literaturii, ea încearcă să fixeze estetic realitatea, s-o sustragă devenirii.

Operaţiunea propusă de estetica candorii asupra realului nu are însă sorţi de izbîndă. Întreaga poezie a Constanţei Buzea este pătrunsă de regretul de a nu putea spiritualiza materia, de a nu putea părăsi simţurile trupeşti în schimbul „neputrezitei inimi de ceară a sfinţilor“ În zborul tentativ spre abstract, poeta aude „uruitul materiei“ în urma ei, îşi vede spaţiul literar cotropit de invazia lucrurilor şi trădarea cuvintelor. Formal, poezia Constanţei Buzea aspiră spre o structură fixă, o armonie gravă şi netulburată a versului, ce vin parcă dintr-o reculegere. În realitate poeta e departe de liniştea contemplativă la care aspiră, poezia departe de a constitui „un drum spre seninătate, senzaţia de linişte matură, infailibilă“ a prozodiei fixe, cum îi place să creadă lui Ilie Constantin.

La primă vedere şi poezia lui Vladimir Ciocov, poet de limbă sîrbă (care apare într-o bogată selecţie românească, în traducerea inspirată a poetului Anghel Dumbrăveanu) pare să stea sub semnul candorii, al unei naivităţi „în sens schillerian“, cum ne avertizează prefaţatorul, Andrei A. Lillin. Dar spre deosebire de Constanţa Buzea, Vladimir Ciocov este un exclamativ, nu un inclamativ, evoluţia sa nefiind un drum spre „tăcere“ ci dimpotrivă spre emfază lirică şi mărturisire nestăpînită. Într-o Ars poetica, poetul visează o poezie mobilă, proteică, suficient de încăpătoare pentru „sufletul său foşnitor“, „sufletul său de nelinişti ca marea / fără sfîrşit, ca stepa neţărmurită“, adică o poezie a cărei unică estetică este consonanţa cu lumea. Vladimir Ciocov pare descins din retorica romantică, declamativă, mai nouă sau mai veche, scriind o poezie „de elan, de contact aproape erotic cu lumea“. Poetul este un empiric care gîndeşte „cu inima“, mereu cuprins de elanuri solare, de o pătimaşă iubire a lucrurilor. Mobilurile candorii acţionează la el în sens invers decît la Constanţa Buzea, poetul părăsind „literatura“ pentru a se contopi cu realitatea concretă. În ultimă instanţă întreaga sa poezie este o fecundare a materiei, pentru a o îmbogăţi spiritualiceşte, o estetică a empatiei, sau mai degrabă a simpatiei nestăvilite pentru spectacolul de culori şi sunete al lumii, privit cu un ochi de copil. O candoare juvenilă animă versurile din prima parte a cărţii poetul cochetînd cu postura ludică a celui care mai iubeşte jocurile. Dar o asemenea atitudine are riscurile ei : Vladimir Ciocov ignoră cu prea multă uşurinţă momentele dramatice, prilejurile de suferinţă : „Ca un copil bucuros de jocuri, mă bucur, / Căci iată, popasul trecu ca un vis / Şi din nou înaripat cum eram la început, / Cu baltagul în mînă, drumeţ neobosit, / Cu mii de gînduri pornesc înainte“, etc.

Cu lirica erotică din a doua parte a volumului, poetul părăseşte ostentaţia cîntecului, încercînd să dramatizeze mărturisirile sale. Dar trecerea la elegie se face destul de anevoie, Vladimir Ciocov păstrînd naivitatea, adesea romanţioasă, a declamării, empirismul imaginii. În poema Cînd ninge cu linişte, candoarea devine semnificativă pentru însuşi procesul cunoaşterii, pierderea ei echivalînd cu blazarea percepţiei, întoarcerea privirii de la spectacolul lumii. Poetul îşi dezvăluie astfel o fire destul de contradictorie : pe de o parte un romantic preţios, un pătimaş al simţurilor care se îmbată de spectacolul lumii, pe de altă parte un rationalist sceptic care, deşi iubeşte lumina, are înţelepciunea contrastelor, ştie că în ultimă instanţă nimic nu e „nici numai alb, nici numai negru“. Între aceste două extreme se decide şi soarta acestui volum ce pare să nege dialectic la sfîrşit credinţele naive din prima parte. Stilistic această evoluţie poate fi urmărită în trecerea de la diluarea verbală, stenografia afectivă a primelor poeme, aproape lipsite de imagini poetice, la concentrarea poeziilor de sfîrşit, poezii „de concepţie“, meditaţii mai curînd decît confesiuni, în care imaginea reprezintă o sinteză a contrariilor, o ridicare de la empirismul naiv la concept.

MARCEL POP-CORNIŞ

Ovidiu Şurianu:
„ÎNTÎLNIRE CU HEBE“

Construcţii de o impecabilă logică, cele două povestiri reunite de Ovidiu Şurianu în ultima sa carte, *Galbar* şi *„Întîlnire cu Hebe“*, sînt străbătute de un neliniştit curent subteran.

Despre *Galbar* am scris în vechea serie a revistei cu un entuziasm temperat de o anume reticenţă în faţa aşa-zisului gen ştiinţifico-fantastic. Recitirea povestirii, într-o versiune ameliorată stilistic, precum şi lectura celei de a doua bucăţi, mult mai extinse, „Întîlnire cu Hebe“, mi-au arătat cu evidenţă că ceea ce scrie Ovidiu Şurianu este literatură pur şi simplu, fără vreun alt calificativ. Dar literatură de bună calitate.

În „Întîlnire cu Hebe“, un mic funcţionar american e împins în una din cele cîteva aventuri miraculoase care, de mii de ani poate, obsedează fantezia omenirii ce nu vrea să-şi accepte cu nepăsare ori supuşenie limitele condiţiei sale : reîntinerirea. Dar Matt Rogers a devenit în primul rînd un tînăr care, posedînd experienţa îmbătrînirii, are conştiinţa plenară a juventuţii.

Omul de cincizeci de ani, tulburat de o frumoasă fată ce priveşte în undele unui lac a reîntinerit cu adevărat („adevărat“, în sensul utopiei ştiinţifice) sau a visat poate ?“ Mi s-au întîmplat o mulţime de lucruri care îmi dau azi certitudinea că am trecut atunci, într-adevăr, prin apă, în lumea oglindită acolo în lac (. . .) Am trecut prin apa lacului în *lumea inversă !* Acolo pe tărîmul unde trăiam înainte, am fost bătrîn, sărac, inutil, n-aveam pe nimeni, îmi irosisem viaţa fără rost (. .) lacul în care lumea se oglindeşte *sînt eu*. şi universul prin care am plecat să-l cutreier, în căutarea celei mai necrezute aventuri, este *lumea lui Matt Rogers la douăzeci şi cinci de ani !* (op. cit. p. 126 şi u; s.a.) „Lumea inversă“ e doar o metaforă sau ea constituie cheia întregii povestiri : o scufundare — nu fără trimiteri la mitul Narcis — în sinea cea mai curată, mai esenţial umană, mai nealterată şi mai nealienată a omului ? Lunga boală a lui Matt în cabina rachetei cosmice — de altfel excelent descrisă — a fost chinul regenerării sau o agonie terminată cu halucinaţii euforice ? Şi întrebările de acest fel ar putea continua. Autorul ştie să ambiguizeze planurile ficţiunii, creînd nivele intermediare, lunecoase, între real şi fantastic, între utopia ştiinţifică şi utopia fabuloasă a basmului. Raportul între născocire şi faptă, previzibil şi imprevizibil, pragmatism şi idealism moral constituie trama densă de probleme a acestei naraţiuni, doar aparent deconectante. Realizarea planurilor realităţii imaginare e importantă nu numai pentru tensiunea epică a povestirii, ci mai ales pentru a releva artistic un anume cutremur existenţial, bine strunit de meticulozitatea ficţiunii scientiste. O interogaţie gravă despre drepturile şi îndatoririle omului, despre limitele şi aspiraţiile sale stă în miezul povestirilor lui Ovidiu Şurianu.

Preferinţa mea rămîne, totuşi, pentru mai mica povestire *Galbar*, acest apel intens şi pur, de o infinită discreţie, dar cu atît mai pregnant, spre înţelegere, spre simpatie, spre fraternitate.

Naraţiunile lui Ovidiu Şurianu, deşi nu lipsite de suspens, se bazează mai puţin pe peripeţii şi mai mult pe neprevăzutul adînc al cunoştinţelor, confruntate cu ele însele în situaţii-limită : bogătaşul care înnebuneşte de frică în faţa „întîlnirii cu Hebe“ etc. Poate mai puţin a fost adîncită experienţa sufletească a întineririi lui Matt. În schimb, rămîne de neuitat înfruntarea, de la gînd la gînd, între Galbar şi Lucian Mirea.

Mai aproape de alegorie decît de aventură în *Galbar*, mai aproape de basm şi de vis decît de ficţiunea ştiinţifică în *„Întîlnire cu Hebe“*, Ovidiu Şurianu depăşeşte facilităţile unui gen „hibrid“, cum singur îl caracterizează prin glasul unei eroine, dovedindu-se stăpîn pe mijloacele sale literare şi sigur pe calea sa.

ALEXANDRA INDRIEŞ

Peter Neagoe: „POVESTIRI“

Ea singură, nostalgia unui colţ de ţară — Ardealul, avea să aducă, întruchipată-n proză scurtă, notorietatea de scriitor american unui român — Peter Neagoe, romancier ce a purtat, de-a lungul întregii sale existenţe pe pămînt american o dragoste nedesminţită oamenilor şi meleagurilor româneşti, unice subiecte ale unei creaţii singulare în lumea literelor anglo-saxone, creaţie ce avea să descopere cititorului de pe îndepărtatul continent un univers de mare bogăţie spirituală — satul ardelean al sfîrşitului de secol.

Peter Neagoe, credincios dezideratului poetului preferat, Goga, a intrat pe-o cale proprie, pe „poarta naţională“ în literatura mondială.

Cele zece povestiri traduse din engleză şi adunate-n volumul recent apărut la editura „Dacia“, condensează toate trăsăturile definitorii prozei ardelene, acele elemente ce-i asigură specificitatea.

Scriitorul român de limbă engleză se dovedeşte a fi un demn urmaş al lui Slavici şi Rebreanu în primul rînd prin forţa cu care creionează într-o viziune realistă şi în contururi tari neîntrerupte, portrete vii, de sugestie plastică, inegalabilă, ale unor reprezentanţi din lumea satului. Personajul din povestirea „Viscolul“, Ion Banciu era de opt ani cînd cineva l-a poreclit „Nucă“, gîndindu-se fără îndoială la trupul îndesat şi chipul său aspru ca o coajă de nucă ; s-o mai fi uitat şi la mersul lui împiedicat“.

Staticismul ce se degajă din unele pasaje realizate de Neagoe în manieră expresionistă se lasă însă umbrit de vivacitatea unor tablouri ample, de viziune cinematografică. Hora descrisă în povestirea „Caleidoscop“ ne trimite gîndul la Rebreanu.

Elementul fantastic, de provenienţă folclorică, ce i-a asigurat lui Gala Galaction un loc de cinste în frumoasa antologie a nuvelei fantastice apărută la noi în 1970, ne face să-l asociem pe Peter Neagoe şi acestui mare prozator.

În ciuda folosirii unei limbi străine, a englezei, Peter Neagoe a creat o proză românească ce ilustrează înţelepciunea bătrînească păstrată-n proverbe şi zicători, redată într-un stil oral colorat de comparaţii şi metafore devenite expresii moştenite din vechimi.

Îi datorăm, prin acest volum de inedite povestiri, lui Ioan A. Popa, tînar dascăl de literatură la Universitatea clujană, contactul cu creaţia unui faimos scriitor de origine română, puţin cunoscut la noi.

MONICA DAVID

Caius Mihăilă:
„JURNAL LA MORILE DE VÎNT“

Titlul cărţii lasă impresia consemnărilor de genul celor iniţiate de Dr. Ulieru şi continuate apoi de alţii (nu de mult, „Medic la Boişoara“ de Andrei Pandrea). De fapt această carte nu este o simplă narare la modul celor amintite, jurnalul constituind doar un prilej de comentariu complex al unei problematici contemporane, adeseori cu implicaţii filosofice.

Eroul principal, un tînăr medic, îşi îndeplineşte stagiul rural într-un sat din Deltă, unde trăieşte întîmplări deosebite şi reale (coperta ne avertizează asupra autenticităţii lor), a căror încărcătură tensională fac lectura cărţii pasionantă. Cartea nu conţine nimic facil, emoţionalul şi umanismul cald fiind angrenate admirabil într-un fluid plin de sensuri şi idei. Se pare că tocmai în aceasta constă reuşita cărţii.

În realitate. în eroul cărţii identificăm pe doctorul Caius Mihăilă, absolvent al Institutului de Medicină din Timişoara, iar paginile epistolare ale corespondenţei cu fosta sa asistentă, dincolo de implicaţiile social-politice (care merită să reţină atenţia), vibrează la amintirea celor care i-au descifrat alfabetul meseriei, fără a ocoli însă unele adevăruri chiar şi în această ipostază.

Povestirea la persoana I-a dă cărţii o notă de autentic şi firesc, întregindu-i valoarea. Nimic nu este afişat, artificial. Însuşi „apostolatul“ tînărului medic, nu este un motiv de bravadă, ci un act elaborat, cu adînci semnificaţii etico-sociale :

— „De ce ai cerut să mergi în Deltă ?
— Pentru că la noi nu există un deşert.
— Ce ai vrea să faci într-un deşert, de exemplu ?
— O fîntînă arteziană !“.

Tînărul medic va lupta cu vitregiile naturii, cu neînţelegerea şi neputinţa, ajutînd oamenii şi ajutîndu-se totodată pe sine în înţelegerea momentului istoric trăit. În dramatismul acestor confruntări (din care cei ca Dimistin dezertează) el are şi momente de derută, reflecţii dialectice şi sondări introspective transpuse în pagini de o mare reuşită.

Întreaga carte este o pledoarie pentru omenie şi puritate, un adevărat poem al omului. Poezia, sinceritatea şi firescul momentelor lirice sînt o altă reuşită a cărţii. Aş nota doar scena despărţirii din gară, de o rară forţă evocatoare : învălmăşirea gîndurilor şi sentimentelor sub precipitarea timpului, gesturile nerostite, acea durere reţinută, sacadată parcă de roţile trenului.

Romanul lui Caius Mihăilă nu abordează însă numai condiţia medicului din rural, el surprinde totodată transformările de peisaj şi de conştiinţe petrecute în viaţa satului românesc contemporan. Munca anonimă şi eroică a tînărului medic începător n-a fost o simplă luptă cu „morile de vînt“ (cum metaforic se întrevedea uneori), ci o confruntare umană încununată cu izbînda care pentru moment nu se poate estima atît prin realizările concrete, cît mai ales prin resorturile trezite în oameni, prin ceea ce rămîne în ei, în conştiinţa lor.

IOAN POPA

Structuri şi motive în poezie sau o generaţie poetică [III]

Ultimul concept şi cel mai bine constituit, pe care-l discutăm aici este cel de „Cîmpie Eternă“. Cîteva sînt atributele ei esenţiale : „epopeea umbletului“, „cel pierdut“, „motivul lacrimei“, „problematica morţii“, „poezia singurătăţii metafizice“ — primele două fiind fundamentale.

Cu „epopeea umbletului“ G. Alboiu atinge sentimentul infinirii, al ne-ajungerii, mergerea e fără oprire, migraţia eternă iar efectul năucitor : „Ochii încinşi nu-i mai pot / pe veci închide ologii / pierduţi suind pe umbre tîrîtoare / Cîmpia Eternă, Muntele singur, amăgitor / se clatină şi nu mai ştiu nici ei / pe care merg pe care urcă“ („Orologiu“). Conversiunea în absolut e deplină, instinctul natural, cantitativ din starea de trezie abandonat, poetul celebrînd activitatea în sine, activitatea pură ca o calamitate căreia nu i se mai poate sustrage : „Pe drumul lung eu merg dormind“ („Domeniul serafic“), sau „Fumul e acelaşi şi păsările uită în care / parte e pămîntul în care cerul şi adorm zburînd“ („O suliţă“). Principiu interior al acestui spaţiu „geografic-metafizic universal“, curgerea e heraclitiană, la mişcare participînd poetul, existenţele create de poet : pomi („Toate acestea“), case („Litanie“), movile („Tînguirea de plopi“) etc., cîmpia însăşi : „de jale cîmpia străină pe drumuri / de ierburi vechi se plimbă aiurind“ („Somn“).

Poezia „celui pierdut“ se dovedeşte iarăşi de-o prodigalitate extraordinară („Veacul vechi“, „Avatar“ XIV, „Cel risipit“, „Elegia Drumului“, „Pedeapsă“ etc.). Eul liric îşi face simţită prezenţa — cînd discret, cînd egolatru — pretutindeni în acest spaţiu fără odihnă. Odiseea artistului pe Cîmpia Eternă parcurge momentele fundamentale : predestinarea — aşteptat „de veacuri“ „cu mese întinse şi făclii aprinse“ („De veacuri“, „Veacul Vechi“), împlinirea : artistul va ajunge dematerializat pe Muntele Singur — inescaladabil pentru cei nepurificaţi pe deplin şi, pe culme fiind, autorul ştie acest lucru ; poate de aceea în final intră la îndoială, căzînd astfel în unanimitate : „şi fericit ar trebui să fiu ?“ („Elegie de pe Muntele Singur“), momentul îndoielii metafizice : G. Alboiu a ales calea sacri-ficării (a preschimbării prin ardere în idee, în spirit), a afirmării zeului lăuntric, azvîrlindu-se în „sfinxul de bronz“ înroşit din cîmpie. Înfruntarea lăuntrică e paroxistică, agonia poetului se prelungeşte incredibil : „Nu mai e nimeni pe cîmpie / dar ceea ce a fost zeu în mine se bucură / pentru jertfa lui dar Doamne / oare are cine să se bucure ori este / numai durerea mea şi amurgul acela / care se tot duce e trupul sfinxului / cu cenuşa în burtă urlînd de groază : om, om …“ („Amurgul zilei a patra“). Cîmpia Eternă s-a transformat într-un sanctuar al îndoielii. Obsesia, întrebarea fundamentală rămîne asupra autenticităţii jertfei : „dar Doamne / oare are cine să se bucure“, finalul poeziei fiind la fel de echivoc : urletul acela de groază al sfinxului e trezit de sacrificiul uman pentru zeul din om ori din lipsa de zeu ? E cea de-a doua cădere în umanitate a poetului şi poate cea mai frumoasă.

Dar ceea ce se cuvine subliniat în mod special e ambiţia poetului de a da o nouă definiţie specificului naţional. Pe de o parte ideile trăite sînt revendicabile prin purtătorul lor material unei anumite zone geografice, unei psihologii, unui anume popor Poezia localizează. Cel puţin în volumul „Cîmpia eternă“ proiecţia biografică e incontestabilă. Pe de altă parte G. Alboiu a eternizat Cîmpia Română, prelungindu-şi obsesiile (şi obsesiile comunităţii) în mythos. Cîmpia Eternităţii e un cosmos posibil, populat cu probleme universal-umane iar intuiţia sublimă a artistului e de a fi introdus în interiorul lui miturile omenirii („Ovidiu în exil“, „Rătăcirea lui Don Quijotte“, „Orbirea lui Homer“ etc.). Lirismul ajunge infinit : prin Cîmpia Eternă şi prin poet, miturile se continuă, curg, trec unul în altul, asemeni unor lichide prin nişte vase comunicante. Cîmpia Eternă şi creatorul ei ajung, aşadar, numitorul comun al tuturor miturilor ; deci sinteza. Pe acest plan, Cîmpia Eternă devine posibilitate şi condiţie de existenţă spirituală a românilor, ceea ce conferă spiritualităţii noastre noi dimensiuni în cadrul istoriei naţionale şi internaţionale a ideilor. Fiindcă aici remarcabilă e tocmai capacitatea de absorbţie a cosmosului imaginat — şi prin urmare a gîndirii poetului — întemeiată pe un spirit cumpătat, discret, ospitalier, receptiv la valorile altora dar adînc înrădăcinat în cultura autohtonă, aplecat spre sinteză etc. — note definitorii ale profilului spiritual al poporului român.

E de remarcat faptul că la G. Alboiu ca şi la Ion Alexandru de altfel în „Vămile Pustiei“, ori Nichita Stănescu, lirica devine o poezie a stărilor de spirit. La acest nivel, notele definitorii ale mythosurilor imaginate sînt note ale veacului XX ceea ce constituie o dovadă de profundă umanitate. Spiritul poetului se nutreşte din probleme metafizice, lăsîndu-se devorat de himerele timpului. Simptomele sînt suprapersonale, o multitudine de stări omeneşti : doruri, speranţe, spaime, întrebări, obsesii, aşteptări, riscuri, nostalgii, regrete, etc. curg nestingherite prin versuri. Şi peste toate îşi pune pecetea legea secolului : omul se afirmă ca om al experienţei totale, relaţia materie-spirit revine obsesiv, o apetenţă formidabilă de absolut, de imposibil excortează, înnobilează fiecare act posibil, fiecare gest. Consecinţele le-am semnalat la un poet sau altul : gîndul „purificării“, detelurizării, tensiunea gnoseologică etica absolută, bucuria abstractului, universului.

Prin Cîmpia Eternă şi Pustia lui Ion Alexandru cădem peste o idee modernă prin excelenţă . pătruns aici, autorul fiecăreia ştie să se îndoiască de sine şi de autenticitatea acţiunilor sale : mitul devine interior, liric — e dimensiunea şi avatarul ideii.

Tendinţa conceptualizării e comună, dar distincţii există : Hiperboreea şi Pustia sînt metafore statice, Cîmpia Eternă dinamică. Trecerea e de la eleatism la heraclitism. Sentimentul timpului diferă şi el : la Adrian Păunescu ori la Ana Blandiana timpul e epic, istoric, la G. Alboiu, Ion Alexandru, Dan Laurenţiu avem un timp absolut, iar la Nichita Stănescu un simultaneism temporar. Bucuria abstractului e generală, dar Gh. Pituţ Ana Blandiana (cea din „Persoana întîia plural“) şi mai cu seamă Nichita Stănescu în „Laus Ptolemaei“ şi „Necuvintele“ îi opun o bucurie a concretului.

Şi încă ceva : aproape la toţi miturile-s limpezite de o conştiinţă estetică, poezia fiind în egală măsură atitudine etică şi artă poetică. Comunicîndu-se pe sine, poeţii îşi comunică stările de spirit, iar aceste ipostaze devin şi ipostaze ale poeziei. „Farsa celebră“ face din Cîmpia Eternă o ars poetica. „Ascensiunea“ aşijderea din Vămile Pustiei, poezia lui Nichita Stănescu fiind şi ea traversată de asemenea profesiuni de credinţă . .

Acompaniind perpetuu actul poetic, reflexia face acum posibilă ordonarea, controlarea permanentă a universurilor lirice imaginate. În acest sens, prin coerenţa şi ineditul lor, cele trei tentative (Nichita Stănescu, Ion Gheorghe şi George Alboiu) de completare a unor spaţii albe din filele mitologiei naţionale, rămân remarcabile.

Oricum, dincolo de particularităţile de stil, de limbă, de concepere individuală a fiecărui univers poetic, dincolo de reticenţele pe care le avem faţă de un autor sau altul, esenţiale, remarcabile ne apar acum motivele, direcţiile comune de gîndire, care fac din ei o generaţie poetică.

ION ANGHEL

Geneza ideilor estetice în cultura românească

Un util şi necesar breviar al evoluţiei ideilor estetice în România întocmeşte Ion Iliescu (**Geneza ideilor estetice în cultura românească,** Timişoara, editura Facla 1972). Cercetător harnic, neobosit scotocitor de arhive, de publicaţii obscure sau învechite, Ion Iliescu tinde să ne întregească în lucrarea sa, iniţial o teză de doctorat, un „corpus“ al ideilor estetice în cultura românească începînd cu sec. XVI-XVIII. Această încercare constituie, de altminteri, meritul principal al cărţii lui Ion Iliescu.

Cercetările privind istoria esteticii în ţara noastră aveau în vedere, pînă acum, „sistemul“ de estetică sau, cel puţin, o gîndire estetică elaborată şi articulată în jurul cîtorva idei călăuzitoare ale disciplinei. Întreprinderea lui Ion Iliescu, după cum ne înştiinţează autorul încă în preambulul lucrării sale, năzuieşte să surprindă „conştiinţa estetică“ şi în domenii limitrofe cu acela al esteticii propriu zise. „Istoria esteticii — scrie Ion Iliescu — va trebui să-şi lărgească investigaţiile, încercînd să supună disecţiei nu numai sistemele constituite sau doctrinele reprezentative, ci şi ideile estetice, explicite sau implicite, apoi conceptele şi noţiunile de estetică la care vom adăuga criteriile estetice care pot funcţiona în afara doctrinei, gusturile estetice şi idealurile estetice în succesiunea lor, ambianţa estetică şi contextul social-estetic, interesîndu-ne oarecum (?, n.n.) şi de sensibilitatea estetică pe care o degajă opera de artă, şcoala, curentele artistice, dar şi cugetarea estetică a poporului sau a cărturarilor etc., într-un cuvînt conştiinţa estetică“ (Op. cit., p. 9).

Perspectiva pe care o are autorul asupra istoriei esteticii e, deci, cum nu se poate mai largă şi mai generoasă. Ea îi permite să lărgească considerabil investigaţia ideilor estetice în cultura românească. Chiar dacă nu face întotdeauna muncă de pionierat, Ion Iliescu străbate, adesea, în cercetarea sa, tărîmuri mai puţin frecventate. Sînt trecute astfel în revistă ideile estetice în conştiinţa populară şi în literatura religioasă (se scoate în relief aspectul laic, profan al acestor idei) „în primele opere ale culturii româneşti ca, de pildă, în **Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie,** la cronicari, la Dimitrie Cantemir ş.a.m.d. Cercetarea e lărgită prin investigarea elementelor estetice cuprinse în epistolarii, în sfaturile de retorică, în pildele filozoficeşti considerate „o sursă a cugetării estetice“ (Op. cit., p. 117). Ultima parte a lucrării examinează poziţiile estetice la scriitorii generaţiei de la 1848. Capitolul cercetează interferarea, la scriitorii paşoptişti, a preceptelor esteticii clasice cu cea romantică ; consideraţii asupra funcţiei sociale a artei, privită de scriitorii paşoptişti, ideile îndrumătorilor culturali, ca de pildă Eliade Rădulescu şi Mihai Kogălniceanu, jaloanele unor idei de estetică literară şi „stăruinţe“ ale esteticii diferitelor ramuri de artă întregesc acest capitol. Un ultim capitol examinează primul curs de estetică românească, acela al lui Simion Bărnuţiu. În sfîrşit, cîteva succinte **Concluzii finale** întregesc lucrarea.

Geneza ideilor estetice în cultura românească se sprijină pe o bogată şi variată bibliografie din cele mai diverse domenii, de la filozofia şi estetica propriu zisă, la folclor şi istoria artelor plastice ; de la **„Epistolariul românesc pentru facerea a tot felul de scrisori, ce sînt în viaţa societăţii româneşti la multe întîmplări de lipsă“** a lui Constantin Diaconovici Loga la **30 de frumuseţi ale unei femei** de Lesviadax, de la **Manual de stilistică** a lui Negruţiu la **Estetica** lui Hegel.

Deosebit da bogată e bibliografia ziarelor şi revistelor, a calendarelor. Se vede limpede că autorul a întreprins serioase studii de arhivă şi bibliotecă, astfel că lucrarea sa reuşeşte să fie o oglindă fidelă a varietăţii şi nuanţelor deosebite a ceea ce Ion Iliescu denumeşte „conştiinţa estetică“. Să observăm că, pe deplin conştient de deosebirea care există între un sistem de estetică articulat şi un mănunchi de idei în contingenţă cu frumosul, autorul defrişează terenul investigaţiilor sale cu multă prudenţă. În mod frecvent revin, în lucrare, termeni ca „estetică latentă“, „estetică implicată“, „estetica bunului simţ“, „sensuri estetice“, ş.a.m.d. Prudenţa amintită e bine venită, ea nu forţează demonstraţia căci despre o „estetică sistematică şi de docrină“ autorul nu ne pomeneşte decît în ultima parte a lucrării sale.

Cercetarea domeniilor limitrofe cu acela al esteticii propriu zise se face, astfel, de cele mai multe ori, cu pondere, cu simţul măsurii. Autorului nu-i lipseşte nici gustul pentru expresia plastică, are arta descoperirii, în această direcţie, a citatului revelator.

Ceea ce rămîne însă litigios, în cartea lui Ion Iliescu e punctul de plecare. Distincţia între estetica implicată şi cea explicită, distincţie cu care autorul operează tot timpul, nu scoate întotdeauna în relief tocmai ceea ce trebuia demonstrat, adică prezenţa conştiinţei estetice, latura cognitivă presupunînd o cunoaştere teoretică asupra frumosului şi nu doar observaţii particulare şi empirice. Bine venite ar fi fost, în lucrare, discuţii teoretice mai ample. Astfel, pentru a da doar un exemplu, discutarea esteticii implicate în opera lui Dimitrie Cantemir putea fi mai adîncită. Mai mult decît citarea globală a lui Cicero, Plutarch, Socrate, Platon, s-ar fi dovedit utile investigaţiile privind apropierile între ideile estetice ale lui Cantemir şi kalokagathia elină. Bine venită, dacă nu chiar necesară, ar fi fost, în cadrul capitolului privind estetica lui Simion Bărnuţiu, întrebuinţarea metodei comparatiste. Ion Iliescu avea, în această direcţie, un bun model în cartea lui D.D. Roşca **Influenţa lui Hegel asupra lui Taine.** Sublinierea legăturii existente între estetica lui Bărnuţiu şi factorul transmiţător (manualul de estetică a lui Krug) impune o legătură cu estetica lui Kant, filozof căruia Krug îi este tributar. Teza conexiunii între frumos şi sublim la Bărnuţiu este astfel, pentru a da un singur exemplu, de obîrşie kantiană. Aceeaşi observaţie se poate face şi în legătură cu definiţia frumosului la Bărnuţiu (p. 289), definiţie care o aminteşte, în mod izbitor, pe aceea kantiană : metoda comparării textelor lui Bărnuţiu, a factorului transmiţător (compendiumul lui Krug) şi a textului kantian (**Critica judecăţii**), ar fi fost necesară.

Ceea ce trebuie însă subliniat, ca un aport pozitiv şi de netăgăduit al cărţii lui Ion Iliescu, e efortul deliberat şi îndelungat, soldat îndeobşte cu bune rezultate, în direcţia accentuării apariţiei ideilor estetice în cultura românească timpurie. **Geneza ideilor estetice în cultura românească** învederează străduinţele, atît de necesare, de valorificare a moştenirii culturale.

Cartea a apărut în editura timişoreană **Facla** ; ea se înscrie printre primele tipărituri ale noului lăcaş de cultură, ca un semn şi o dovadă a propăşirii activităţii culturale şi ştiinţifice în această parte a ţării.

TRAIAN LIVIU BIRAESCU

film

Nostalgia tăcerii (I)

nostalgia

Aproape de casa mea era un fel de conac destul de vechi care semăna cu un castel mai mic pentru că era din lemn înegrit şi acoperit pînă în turn de viţă sălbatecă. Acolo locuiau două doamne slabe şi urîte despre care se spunea că sînt englezoaice şi domnişoare bătrîne şi că aduseseră cu ele tot felul de aparate ciudate. În ajunul Anului Nou au chemat toţi copiii din vecini, i-au urcat în turn, le-au servit ceai cu biscuiţi, le-au spus că o să le arate ceva foarte frumos ,şi ei au văzut o cutie mare cu manivelă, căţărată pe masă. Una din doamne s-a aşezat la pian, a început să cînte, cealaltă a stins lumina şi i-a rugat să se uite pe unul din pereţi, pe perete s-a făcut un dreptunghi de lumină şi s-a auzit un zgomot ciudat. Atunci cînd nici nu ştiam încă să vorbesc, să rostesc bine cuvintele, AM VĂZUT. Am văzut o plajă maro, o mare şi un cer maro, nişte oameni, bărbaţi şi femei, care făceau baie îmbrăcaţi în costume cu dungi maro. Ei ţopăiau pe mal, se aruncau repede în valuri, pe urmă ieşeau şi iar ţopăiau pe mal şi intrau în nişte cabine ţuguiate, mişcîndu-şi caraghios de repede şi ţeapăn mîinile şi picioarele.

Aş vrea să mai scriu mult despre acea lumină şi acea tăcere care-i învăluia, despre miracolul prin care eu vedeam atunci pe o bucată de perete cum se mişcau mereu valurile şi oamenii, cum timpul trecea şi eu îl vedeam trecînd cu *ochii* în valurile acelea maro de pe perete. Aş mai vrea să scriu despre cum simţeam atunci, cu o mare puritate şi tristeţe că oamenii şi valurile în care vedeam cum trece timpul, deşi semănau cu oamenii şi valurile adevărate, erau totuşi *altceva*, pentru că plutea în jurul lor ceva ciudat care nu mai era adevărul care mă înconjura pe mine de obicei. Şi acest nou adevăr care îi înconjura pe ei acolo pe perete, intra în mine prin ochi, *numai prin ochi* şi acolo se petrecea miracolul.

De aceea în camera din turn, atunci cînd nici nu ştiam încă să vorbesc, am tăcut şi am vrut să plîng în acea tăcere ca în faţa frumuseţii copleşitoare a tainei.

tăcerea

Acum, după douăzeci de ani, ştiu că atunci am văzut în întreaga lui puritate FILMUL, şi pentru că acum *ştiu* (sau cred numai că ştiu), va trebui să scriu altfel despre el. Am să scriu despre imagine şi cuvînt, despre acea tăcere a cuvîntului care e imaginea.

Semne sînt amîndouă, imagine şi cuvînt ; ele comunică lucrurile de-a lungul altor lucruri şi astfel sînt amîndouă analogonuri ale lucrurilor lumii. Aici e iubirea şi vrajba lor : cuvîntul e semn al absenţei lucrurilor, imaginea e semn al prezenţei lor. Imaginea din film a născut la început o nespusă teamă : lucrurile lumii erau acolo, pe perete, aidoma celor adevărate. Apoi teama s-a făcut uimire şi mai apoi plăcere a jocului. Nimeni nu ştia însă că tot ce vedea acolo era o *iluzie*, iluzia fundamentală a acestei noi arte. La început filmul n-a avut cuvîntul, ci doar acea posibilitate şi imposibilitate care era imaginea. Despre lumea care se vedea pe pînză nu putea să vorbească nimeni, nimeni nu putea să-i lămurească înţelesurile. Lucrurile care se vedeau şi care erau imaginea trebuiau să vorbească singure despre ele ; trebuiau să *se* comunice. Din această neputinţă a rostirii limpezitoare s-a născut pur, filmul.

O plajă îndepărtată, pe urmă, foarte aproape, un om ţopăind pe mal, *însemna* că despre omul acesta o să fie poate vorba. Valurile spărgîndu-se de mal, pe urmă numai nişte ochi şi pe urmă iar valurile, *însemna* poate că între ochi şi valuri se lega ceva despre care o să fie vorba. Valurile şi mai mulţi oameni ţopăind în faţa lor, *însemna* că e deja altă plajă sau aceeaşi plajă altădată de care-şi amintea omul. Omul singur în colţul din stînga şi în rest numai mare, *însemna* că el era într-adevăr foarte singur şi încă. Totul, dar absolut tot ce se vedea trebuia să însemne ceva, pentru că, altfel, această tăcere încărcată de semne, ar fi amuţit. Apoi, printr-o fatală necesitate, s-a descoperit vuietul mării, scîrţîitul nisipului sub paşi şi poate ţipătul unei păsări şi totul a devenit şi mai adevărat. Lucrurile lumii erau în întregime acolo pe perete şi nimic nu s-ar fi întîmplat dacă... „Iată marea" sau simplu „marea", a rostit o voce tristă şi se vede departe aceeaşi plajă, dar se ştie deja că omul e acolo singur, că precis o să fie vorba despre el şi singurătatea lui. „Îmi amintesc cum", a mai rostit el şi nu se vede decît faţa lui şi gura lui rostind şi se ştie deja precis totul, pentru că nimic din ce se vede nu înseamnă nimic, pentru că totul se aude şi ochiul încremeneşte pe acea gură, *fără să mai vadă* plaja maro, marea şi cerul maro, oamenii ciudaţi, bărbaţi şi femei care făceau baie în costume caraghioase cu dungi maro şi ţopăiau pe mal, mişcîndu-şi ciudat de repede şi ţeapăn mîinile şi picioarele.

Aţi înţeles că am scris de fapt cu o mare bucurie şi tristeţe împotriva cuvintelor. Bucuria a fost în întregime a ochiului care vede în camera din turn. Tristeţea a fost semnul înşelăciunii şi al laşităţii mele: am scris împotriva cuvintelor cu aceste semne care sînt CUVINTE.

ADRIANA SIMLOVICI

---

banatica

Scriitori dialectali

Scrierile în grai bănăţean au, după cum este şi firesc, ca punct de plecare folclorul. Or, folclorul — bine cules, ştiinţific transcris — nu putea apărea în momentul în care a început să i se acorde atenţie, adică la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, decît în vocabulele specifice regiunii.

Pentru ca actul culegerii de folclor să fie urmat de cel al încercării de creaţie a unor valori după structura populară — mă refer la abordarea unor teme în grai local — şi, mai ales, ca aceste încercări în grai local să continue pînă azi, în inima unui secol tehnicizant şi uniformizant, trebuia să existe acel cult al valorilor locale, pe care bănăţenii de ori unde îl poartă cu ei, în numele căruia se regăsesc.

Dacă am explica literatura în grai bănăţean, ca în trecut, numai din nevoia de disjungere de corpul unui stat străin, — cum a fost statul habsburgic — utilizarea dialectului numai pentru că acesta era mijlocul cel mai sigur de a te apropia de ai tăi, abordarea în continuare a dialectului de către generaţia de astăzi ar rămîne fără răspuns. Persistenţa pe acest drum se explică, după părerea noastră, mai ales, prin faptul că graiul local a fost şi va rămîne un excelent instrument de realizare a umorului. O anecdotă obişnuită, o naraţiune oarecare primeşte un flux nou de viaţă, de culoare, de savoare cînd este rostită într-o notă locală. Deşi s-ar părea că dialectul nu poate fi decît mai sărac faţă de limba literară, prin aria lexicală mai restrînsă, prin puţinătatea mijloacelor de acoperire a nuanţelor, în domeniul umorului, lucrurile mi se par schimbate. Graiul local creează o comunitate directă, trezeşte anumite rezonanţe, punctează anumite nuanţe pe care un număr restrîns de cititori sau auditori le sesizează — mai repede şi mai adînc

O banală păţanie a unui neiniţiat într-ale fotbalului, rătăcit printre suporteri exacerbaţi, redată în limba literară, ar provoca cel mult un surîs. Redată de Virgil Şchiopescu în „Fotbălu" în grai bănăţean, povestirea beneficiază de burlescu lingvistic, de mulţimea termenilor pronunţaţi bănăţeneşte, de naivitatea prefăcută a neofitului. Iată cum redă Virgil Şchiopescu mirarea noului spectator neiniţiat în tainele jocului de fotbal :

„La-nşieput, cum merge jocu,
N-am prea înţăles uşor
Dar vegeam că tăţ feciorii
După loptă (minge, n.n.) fug de zor,
Şi mare-mi era mirarea
Că după ce-o ajungea
Jucătoru de-o ajuns-o
Dădea cu picioru-n ea.
Io l-am întrebat pră Tică,
Dă şe ei s-omor aşa
Dacă după şe prind lopta
Iar dau cu pişioru-n ea?!"

Aria tematică a lui Şchiopescu cuprinde îndeobşte subiecte de tip popular cu : un popă muieratic, păţănii în tren, în tramvai, la lupte, la box, la vînătoare, în faţa televizorului, etc., autorul mişcîndu-se, în general, pe o linie apropiată de Gârda. Totul este subordonat intenţiei umoristice, versul nefiind decît un adjuvant al naraţiunii, al conciziei. Un comentariu umoristic despre ravagiile filmelor cu „Sfîntul" în lumea femeilor gata să sară „în şcătulă" pentru a-şi apăra eroul, indică contemporaneitatea subiectelor abordate.

Delia Pia Bîrlea iese din sfera exploatării naivităţii prefăcute, părăseşte burlescul lingvistic, pentru a aborda o tematică variată, începînd de la jocurile copilăriei, pînă la poezia de dragoste. Ea manifestă o predilecţie pentru cuvîntul arhaic, popular, onomatopeic ; căutările sale metrice sînt mai variate. Uneori realizează un fel de topârcianism în straie bănăţene („Neaua d-întîni"), alteori, o proiecţie în senectute, nu lipsită de umor, dar nici de o uşoară melancolie („Curi, dzîuă, curi").

„Curi, dzîuă ! Şi-e mai stai
Eu curechiu mi-l murai,
În cuină girececai
Ţoalieli mi lie spălai
Curi, dzîuă, şi-e măi stai!
Mă hogin pră scamnu sciop
La ochieţu mieu un pluop
— Văduvoni şi iel, ca minie —
Să tăăt liagănă dîn chisi
Pă plieu doauă pitulişi
Să şiugol, să caută-n pienie...
Şie le pasă lor dă vrieme!
— Cît dă crugie-s !... şi dă mişi !

În fine, Mihuţa Nichifor reia naraţiunea, anecdota, în cadenţe care amintesc atît de literatura populară cît şi de achiziţiile poeziei contemporane.

Aceste noi achiziţii ale versului dialectal sînt, în general, de factură umoristică. În lumea reuniunilor bănăţene, noii protagonişti ai genului continuă şi dezvoltă intenţia înaintaşilor de a face să apară un zîmbet, de a realiza un intermezzo între o opintire la muncă şi alta, o tonificare a semenilor lor prin intermediul rîsului. Ei au ales cu toţii o cale mai îngustă, dar mai sigură : aceea a graiului de-acasă, familiar, care spune multe celor ce îi cunosc tainele. Este graiul despre care Lucian Blaga spunea : „Dialectul acesta cu consonante muiate în miere e de altfel singurul în care o doamnă de înaltă intelectualitate îşi poate permite să vorbească, fără a-şi pierde frumuseţea, ceea ce se şi întîmplă destul de des şi de fermecător la Timişoara sau Lugoj". (Barocul etnografiei româneşti" în **Banatul**, Timişoara, 1926, nr. 1).

Dacă se scrie astăzi în acest grai — cînd toate raţiunile din trecut au dispărut — înseamnă că el nu şi-a pierdut forţa de atracţie, şi că rezistă în confruntarea cu timpul ca instrument de realizare umoristică.

GABRIEL ŢEPELEA

„Forma care să exprime cît mai fidel gîndirea — iată dificultatea"

(Urmare din pag. 1)

menţionez elementele care s-au remarcat în mod deosebit şi care azi sînt exponenţi de valoare ai artelor plastice româneşti. Îmi face o deosebită plăcere să-mi amintesc de aceşti foşti elevi, cu care azi sînt coleg : Drăgan Traian, Fritz Carola, Dure Diodor, Modîlcă Eftimie, Constantin Flondor, azi, director al Liceului de arte plastice din Timişoara, Cionca Dumitru, Ciîţea Ştefan şi Mihai Mihai, artişti ce activează în Bucureşti, Timişoara, Braşov, Galaţi...

— ... Sînt cîţiva dintre tinerii dumneavoastră discipoli de mai ieri... Azi, unui tînăr care vrea să păşească, pe aceste spinoase căi ale artelor plastice, ce sfat i-aţi da ?

— ...L-aş îndruma, poate, să vegheze îndeosebi la ce gîndeşte, la ceea ce simte pentru că — şi mi se pare o problemă ce ar trebui să reţină mai ales atenţia unui ucenic într-ale artelor — cred, înainte de a interesa informarea venită din afară, obţinută prin văz, prin observaţie directă, interesează observaţia interioară, a eu-ului fiecărui viitor artist, a acelui lucru ascuns şi...

— ... Impalpabil !

— Exact !... impalpabil, care trebuie să fie îngrijit, cultivat... În permanenţă — cred eu ! — forma plastică exterioară trebuie să fie controlată de gîndire, de simţire. Tocmai aceste aspect : **căutarea formei care să exprime cît mai fidel gîndirea,** păstrarea unui rezonabil — şi nu de puţine ori, fragil ! — echilibru între aceste două elemente — **iată dificultatea** de care se izbesc, la orice pas, nu numai începătorii, dar şi artiştii maturi.

— Cu încuviinţarea dumneavoastră, aş aşeza pe tapetul discuţiei încă o idee : un tînăr artist — şi, poate, mai mult decît alţii, un tînăr plastician — este supus unui adevărat „tir" al influenţelor. Fără a vă solicita o linie, o lege — cum credeţi că trebuie să reacţioneze un tînăr artist în faţa atîtor curente, a atîtor influenţe ?

— Să ştiţi că nu numai tinerii sînt „bombardaţi" din direcţia unor asemenea influenţe. Şi-apoi să mai ştiţi că sînt şi influenţe pe care le căutăm, cu bună ştiinţă, influenţe în întîmpinarea cărora ieşim... şi o facem, uneori, pentru a ne regăsi, sau a ne hrăni iluzia că ne vom regăsi... sau pentru a stabili o dorită tangenţă, o afinitate cu unele forme de artă...

— Să înţeleg că admiteţi ipoteza unor influenţe necesare, la un moment dat, în evoluţia unui artist ?

— Foarte just !... Nişte influenţe necesare, în care noi să ne regăsim, să ne oglindim... E tot atît de adevărat ca şi faptul că există şi influenţe care vin, ne tatonează, dar — negăsind teren prielnic! — nu se lipesc de noi ; apoi — influenţe pe care le admitem doar în parte, fără a putea să ne dăruim total lor.

— Există — şi asta ar fi iarăşi în folosul tinerilor artişti ! — există, zic, vreun „detector" care să-i permită artistului să-şi dea seama că se află în faţa unei influenţe nefaste pentru creaţie, pentru evoluţia lui ?

— Vedeţi, tînăr fiind, şi mie mi-au dat tîrcoale asemenea influenţe — cum le numiţi dumneavoastră — nefaste, dar le-am simţit numaidecît străine de concepţia mea, de crezul meu despre viaţă, despre artă şi atunci am simţit în mine ceva care s-a împotrivit. Am ascultat de acel...

— ... Imbold interior !

— Da... imbold interior şi m-am oprit la timp ; pentru că, vedeţi, interiorul este rădăcina profundă a oricărei opere de artă.

—... Interior care se pare că este în stare să selecteze, să discearnă...

— Da... şi o face într-un mod, cu o precizie care depăşesc, de multe ori, însăşi gîndirea plastică. V-aş mai spune — şi este credinţa mea — că forma este o creaţie, o creaţie personală, care înseamnă construcţia care corespunde cel mai bine unui punct de vedere, unei atitudini interioare specifice artistului şi care pleacă de la sugestiile mediului înconjurător.

teatru

„Totul pentru a interesa"

Convorbire cu Dan Alecsandrescu, directorul Teatrului de stat Arad

— Vă cunosc ca pe unul din partizanii înfocați ai dramaturgiei originale. Cred că o bună parte din izbînzile dvs. scenice îşi au sorgintea în piesa românească. Cum ați defini obligațiile regiei anului 1972 față de scrierile de teatru naționale?

— În contextul evenimentelor prin care trecem, ca un efect firesc al Conferinței naționale a partidului, creatorii de artă, în totalitatea lor, se simt angajați moral de a reflecta în operele lor pulsul accelerat al țării, ritmul efervescent de muncă, preocupările multilaterale ale oamenilor, viața în diversitatea ei infinită. Cuvîntul general de ordine, prin urmare şi al regiei, este de a deveni cît mai mult noi înşine. România traversează un proces profund înnoitor, de o certă originalitate; este deci natural ca şi fenomenul artistic — fie că ține de aspectul scriitoricesc sau de cel puțin al artei spectacolului — să fie de o specificație cu un marcat caracter național. Aceasta nu exclude, evident, permeabilitatea noastră la valorile şi progresele artei universale, la inovațiile care se produc pe alte meridiane.

Regia anului 1972 nu se deosebeşte, în esență, de regia anilor precedenți. I se cere, după opinia mea, o mai netă opțiune pentru valoare, mai multă aderență la realitățile zilei o mai mare putere de a influența conştiințele.

— Care sînt spectacolele în care ați reuşit să vă exprimați cel mai deplin crezul dvs. artistic?

— În fiecare montare există o substanțială investiție de dăruire şi crez. Fără asta nu se face artă. Cred că nici un scriitor autentic nu se aşează la scris fără să aibă convingerea că va reuşi o mare carte. Aşa şi noi, regizorii. Dorim să facem din fiecare spectacol o operă memorabilă, o montare de referință. Dar pentru asta numai crezul nu e suficient, e nevoie de o energie care să-l egaleze; atunci există şansele unei reuşite depline. În cariera mea, am cîteva asemenea exemple: **VITEAZUL** de Paul Anghel, **IERTAREA** de Ion Băieşu, **CAMERA DE ALATURI** de Paul Everac, **OPINIA PUBLICA** de Aurel Baranga, **POVESTEA DULGHERULUI ŞI A PREAFRUMOASEI SALE SOȚII** de Radu Stanca şi, evident, şi alte cîteva

— Aveți spectacole pe care le regretați?

— Da. Din păcate, nu puține. Şi asta o spun pentru că am credința că mă număr printre acei regizori care trăiesc cu picioarele pe pămînt. Regret, de pildă, că piesa-document a lui Vasile Nicorovici, **DILUVIUL,** n-a avut parte de un alt director de scenă, eu negăsind mijloacele scenice adecvate pentru valorificarea ei. Cum se spune îndeobşte, n-am comunicat cu această lucrare, şi nu din vina autorului. Regret şi un spectacol cu **NUNTA LUI FIGARO,** montat cu ani în urmă la Oradea, aşa cum regret o mai recentă colaborare cu Naționalul clujean, unde am pus două piese într-un moment neinspirat pentru mine. Fiind unul din regizorii care au lucrat mult, cîteodată chiar prea mult, uneori am şi eşuat.

— Mi-aş permite să vă întreb cum se înțelege regizorul Dan Alecsandrescu cu directorul care poartă acelaşi nume şi e aceeaşi persoană?

— De multe ori directorul Dan Alecsandrescu îl subjugă pe regizorul Dan Alecsandrescu. Teatrul a cîştigat din asta deoarece ultimele două stagiuni, de cînd am preluat conducerea instituției, au adus certe succese artistice şi de prestigiu, iar acum ne îndreptăm spre o stagiune care va aduce, sper, şi realizări de excepție. Am avut îndrăzneala să înscriem în repertoriul stagiunii **ANTIGONA** de Sofocle, **FIZICIENII** de Dürrenmatt, **TIMON DIN ATENA** de Shakespeare, **ACT VENEȚIAN** de Camil Petrescu şi alte lucrări valoroase care vor solicita intens colectivul şi am credința că-l vor ambiționa la realizări cu totul deosebite. Am invitat să pună în scenă, la Arad, pe Alexa Visarion, Aurel Manea, Ivan Helmer, Aurel Cerbu care constituie în sine o promisiune de valoare. Dar să ne întoarcem la întrebarea dvs. Dacă teatrul a avut de cîştigat din angajamentul meu de director, regizorul Dan Alcsandrescu a pierdut, în sensul că timpul meu de pregătire şi de muncă este mult redus, ceea ce nu poate să nu afecteze calitatea unor spectacole. În stagiunea trecută, de pildă, un singur spectacol, **INTERESUL GENERAL,** montat şi acela în R.P. Ungară, constituie o izbîndă artistică certă. Mă lupt să realizez un echilibru între cele două activități pe care le am şi cred că voi reuşi. La ora asta teatrul din Arad funcționează ca un organism viu, sănătos, care mă solicită mai puțin pe latura lui directorială, îngăduindu-mi să mă aplec cu mai multă stăruință asupra preocupărilor mele fundamentale: regia

— Ce program artistic îşi propune teatrul arădean pentru stagiunea sau stagiunile viitoare?

— În curînd vom inaugura cea de a 25-a stagiune a teatrului, eveniment care ne obligă nu numai la o retrospectivă analitică, dar mai cu seamă la o activitate care să sintetizeze acumulările calitative ale anilor anteriori. Este vorba, deci, de un salt. Ambiția noastră este de a face din cele două scene ale teatrului locuri vii de dezbatere a marilor probleme ale contemporaneității, fiecare spectacol urmărind să dea expresie unui gînd de ardentă actualitate.

Nu-i un secret pentru nimeni că teatrul din Arad se numără printre acele puține instituții de acest gen care are un public numeros. Anual, mii de muncitori, intelectuali şi elevi se abonează la toate premierele stagiunii. Poate tocmai acest fapt m-a determinat să refuz întotdeauna ideea unei crize a teatrului. Cred, în schimb, că afluența aceasta de public creează o mare obligație din partea noastră. Trebuie să veghem ca teatrul să nu se muzealizeze în nici unul din spectacolele sale, să nu se ermetizeze, adică să-şi păstreze permeabilitatea la tot ce este nou în scriitura şi arta teatrală, să polarizeze în jurul lui elemente de valoare, colaboratorii de prestigiu, publicul receptiv şi o diversificare a manifestărilor sale artistice. **Trebuie să facem totul pentru a interesa!**

— La ce lucrați în prezent?

— La teatrul din Arad montez o savuroasă comedie a lui Ion Băieşu, intitulată modest **PREŞUL,** iar la Timişoara pun într-o distribuție remarcabilă, în fruntea căreia se află artistul emerit Gh. Leahu, piesa lui Claude Spaak, **ŞANTAJUL.**

Discuție consemnată de

ENRIC ROŞCOVICI

---

plastică

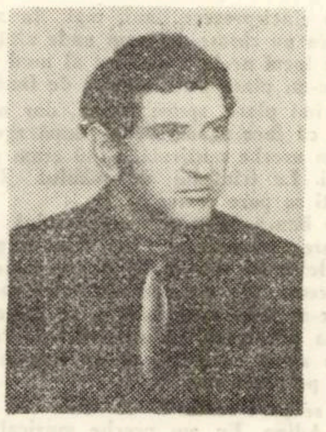

GHEORGHE VÀLEANU

Participînd mai rar la manifestările plastice, deşi la ultimul salon anual de grafică a fost singurul expozant dintre artiştii de aici, GHEORGHE VALEANU îşi pregăteşte cu migală de ani profilul unei expoziții personale. Desen? Pictură în ulei? Poate o îmbinare. Desenele sale, pendulînd între contorsiuni viscerale şi fascinația ritmurilor gotice, se lasă citite nu de la prima atingere, fiind în acelaşi timp, adepte artei care nu se vrea incifrată ori tributară tehnicismului ce ne invadează sub diferite denumiri colorate. Sub raza neagră a peniței, desenul său se compune, se desface, se subsumează unui flux continuu. Sobră, obsedantă, mereu de-o constantă originalitate, arta sa sedimentează şi spontaneitatea şi spiritul cenzurat, într-un aliaj perfect, postîndu-se prin aceasta în flacăra discretă din zona ideilor. Împletiri de motive vizînd arhaicul şi modernul de-odată, ca o natură luxuriantă, iedera tuşului devine urcuş, de ne îndoială, şi iar porneşte spre un geam liric ieşit din captivitatea umbrei.

Pictura sa, căutîndu-se între renascentism şi surealism, divulgă, cum nu la mulți confrați, ştiința desenului, dezvelind din carnea culorii copleşitoarea formă a corpurilor. De cînd aştept, de cînd doresc ca autorul de tablouri să se topească în plasma culorii! Şi, parcă, Gheorghe Văleanu e unul dintre aceste rare cazuri. El se confundă cu zbaterea în lumină, cum în apăsarea paletei se întinde însăşi căldura expresivă. Barocul, suprafețele încărcate cu simboluri, tenta medievală ridicată la temperatura modernă, turnuri şi cariatide, hiperbolizarea umanului, iată doar cîteva din nuanțele pe care le dă pictorul artei sale.

O altă fațetă ar fi tendința de ilustrație, dar nu la scăzutul nivel al noțiunii. Ilustrîndu-l pe Arghezi, de fapt Gheorghe Văleanu îşi pictează propriile obsesii. Un Arghezi al psalmilor, cîntare a omului, adusă, în contextele limbajului plastic, spre ceea ce am dori să descifrăm în straiul verbal al poetului. Şi pictorul ştie să dea măsură şi echilibru, poate să ridice mitul şi poemul la scara revelației.

Lucrurile sale, aflate la unele amănunte în faza de atelier, suscită un comentariu mult mai larg, pe care-l vom continua cu prilejul mult aşteptatei sale expoziții personale.

DAMIAN URECHE

---

appassionata

Opera împotriva timpului

Zeii părăsiră de mult Olimpul, trăgînd după ei măreţele umbre ce populau odinioară Acropolea şi Epidaurul. În bezna adîncă ce a întunecat rațiunea şi inimile oamenilor secole de-a rîndul, s-a aprins, într-un tîrziu, făclia Renaşterii şi monştrii au început să dispară unul cîte unul, făcînd să se resimtă iarăşi binefacerile cerului însorit.

Opera este, poate, cea mai generoasă emanaţie a spiritului mediteranean, acel spirit care în migrațiunea sa de pe țărmurile Aticei pe cele ale Italiei a dat lumii o nouă tinerețe. Nici poezia, nici pictura, în marea lor reînflorire, nu au declanşat cu atîta forță resorțiunile înțepenite ale sufletului omenesc, precum a făcut-o, la apogeul ei opera, reeditînd, pentru o vreme, proporțiile de masă ale vechiului teatru elin.

Dacă mitologia şi literatura greacă furnizau cu uşurință subiectele, abordarea muzicală a problemei nu era deloc simplă. Exprimăm convingerea că polifonia vremii, care făcuse textul neinteligibil, nu ar fi oferit niciodată o sugestie creatoare în acest sens. Or, melodia acompaniată, proaspătă şi clară, a constituit o soluție genială, de aceeaşi valoare cu opțiunea lui Bach pentru sistemul tonal, ambele decisive în ceea ce priveşte destinul artei muzicale.

A fost primul mare moment al operei în evoluția muzicii, care atinge plenitudinea prin lucrările lui Monteverdi (1567—1643). Două sute de ani, după, succede al doilea mare moment, la fel de hotărîtor pe planul gîndirii muzicale, legat de numele lui Wagner (1813—1883).

Dacă, pe plan teoretic, opera şi-a spus cuvîntul, determinînd de două ori soarta muzicii, celălalt aspect, al înfrățirii cu marele public, a înscris cele mai fascinante pagini în istoria muzicii.

Care anume trăsături au adus operei imensa ei popularitate? Credem că modalitatea exprimării sincere şi directe a sentimentelor ce au caracterizat sufletul uman în epocile sale de avînt: setea de ideal, pasiunea, înduioşarea, eroismul, lirismul, transcendentul, înflăcărarea patriotică. Adică, nimic din ceea ce este omenesc nu i-a rămas străin.

Tocmai această chemare irezistibilă a operei a stîrnit mînia şi invidia unor profesionişti ai neputinței muzicale. S-au asociat snobii din totdeauna şi astfel a devenit maniera elegantă a zilei să se proclame fără încetare desuetudinea şi ridicolul spectacolului operistic, invocîndu-se nu substanța — la care denigratorii nu au acces prin ingratitudinea naturii — ci unele practici teatrale prăfuite, de altfel, şi în mare parte abandonate

Fireşte, multe s-au schimbat în ceea ce priveşte gustul şi moravurile contemporanilor. Nu e însă deloc sigur că sensibilitatea ar fi trecut la o treaptă superioară reducînd muzica la un fundal sonor ce însoţeşte, în banalitatea sa, actele cotidiene ale vieții, sau, de cealaltă parte a pretențiilor, aspirînd, cu prefăcut interes, zgomotul intelectualizat. Poate că a secat marea vînă de operă — aceasta e cu totul altceva — dar capodoperele moştenite, asemenea teatrului shakespearian sau romanelor lui Stendhal, rămîn permanent capabile să aducă servicii sufletului omenesc. Ne putem refuza, oare, cu sinceritate, tulburarea ce invadează ființa noastră ascultă un cor de Verdi?

Fundarea unui teatru liric a condus cultura muzicală a unui oraş spre o etapă de vîrf, dacă a implicat conştiința perenității. Odată împlinită ctitoria, este o datorie egală pentru cei dinăuntrul zidurilor ca şi pentru cei din afara lor să prețuiască şi să ferească de profanare comoara, pe care trebuie să o transmită mai sclipitoare generațiilor următoare.

OVIDIU MANOLE

Laurențiu Cerneț

CU ADINA

Fragment de roman

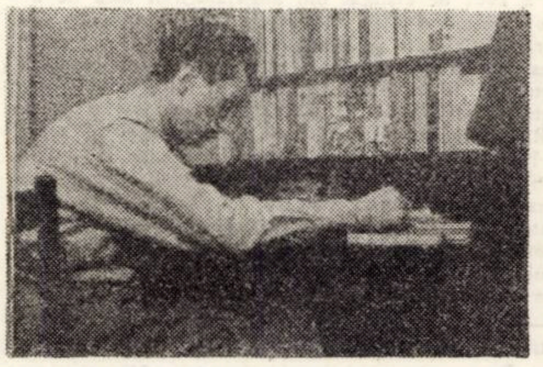

Nu-mi place să mă plimb prin parcul Central. Mă enervează dalele acelea de beton nelipite una de alta. De departe arată frumos, dar cînd calci pe ele trebuie mereu să-ți potrivești pașii, nu cumva să nimerești în spațiile goale, înguste de-un lat de palmă, și să-ți scrîntești piciorul. Obosesc numai după zece metri de mers

Acum vreo cincisprezece ani, mai în spate, spre gară adică, era un chioșc de lemn unde altădată cînta o fanfară. Pe locul acela e un bust al unui scriitor... Nu știu de ce-mi place atîta muzica de fanfară.

— Și mie îmi place, spune Adina, dar numai toba mare, pentru că face zgomot Mor după zgomot. Probabil că n-am ureche muzicală. Cînd eram mică spărgeam farfurii. Le trînteam de pămînt. Tot pentru zgomot. Nu ți se pare curios?

Stau pe-o bancă la marginea parcului și privesc forfota dinspre restaurantul Cina. Sînt o groază de mașini. Gazele iesite din tevile de eșapament plutesc în aer ca o ceață. Nu mă mai uit. Între catedrală și pod, strada e-n plină modernizare, se lărgește pentru mașinile astea păcătoase, cu mirosul lor. Probabil că, dacă-aș avea suma necesară, mi-aș cumpăra și eu o cutie de-asta pe patru roți.

— Nu ți se pare curios?

— Nu, Adina. Eu am ureche muzicală, dar tot îmi place toba mare. Bum-bum, bum-bum...

— Nu te preface în bunic! Nu-ți șade bine.

— Cum mă prefac?

— Știi tu cum. Vorbeai cu mine ca și cînd aș fi un copil.

— Și nu ești?

Adina tace bosumflată. Îi trece repede și se așează alături de mine pe bancă. Își bălăngăne picioarele rotunde, aurii. Aș lua-o pe genunchi, însă n-am îndrăznit niciodată. Odată, i-am prins mînuța și ea mi-a surîs cu un fel de înțelegere condescendentă.

— De ce nu ieși la plimbare cu fiul tău? m-a întrebat.

— Fiul meu e mare, are cincisprezece ani și se duce cu colegii Nu s-ar simți bine cu mine.

— Voi, tații, sînteți niște neștiutori.

Și-a desprins mîna, delicat, și a făcut o piruetă pe asfalt: o fetiță veselă, cu ochii — două semne de-ntrebare, cu o veșnică pată de cerneală pe obrazul stîng.

O clipă de nemișcare, apoi un deget mic, bont, mă atinge discret:

— Îmi iei un citro?

— Hai! Și mie mi-e sete.

— Nu-mi place, spune Adina. Cînd o să fiu mare, o să mă fac director la fabrica de citro. Știu că nu mă crezi, dar n-are importanță... Vrei să colindăm puțin?

A colinda înseamnă o plimbare înceată: pînă la Operă, apoi pe Alba-Iulia, de-a lungul liniei de tramvai, pînă la Bastion, în fața fîntînii.

Ne uităm.

Dispare de lîngă mine și-o văd plutind printre automobile, e gata să se ciocnească de milițianul care ține-n mînă un carnet de amenzi, îl ocolește fulgerător, și iat-o pe marginea fîntînii, sus, primind în plin jeturile de apă. Mă simt răcorit. Îi fac semn să se întoarcă și ea îmi strigă: Nu m-aștepta!

O las și plec pe același drum, bătrînește. Mă dor genunchii Nu știu de ce mă dor. Anticariatul. Scurt popas. În vitrină, bineînțeles, cărți. O copertă foarte cunoscută.

Altă bancă. Punga luată de la Alimentara. Plopii ce înconjoară vechea hală de sport.

— Aici a fost o cazarmă.

— Ai început să uiți. Mi-ai mai povestit: cazarmă, depozite de legume, șobolani, parc. În viitor — centrul civic: teatru și .. Mai bine mărturisește-mi: te-ai certat cu soția ta?

— Nu. Nu ne mai certăm.

— Asta e rău.

Ce știi tu!

— Tu ce știi?

— În orice caz, mai multe decît tine.

— Dovedește-mi!

Și, uite n-am cum să-i dovedesc și mă înfurii. Niciodată nu m-am priceput să mă port cu copiii. De fapt nici nu sînt sigur că Adina e un copil.

— Îți dau voie să-mi tragi o palmă, însă nu prea tare. Trebuie să te răzbuni pe cineva, nu? Simți nevoia asta, nu?

Ronțăie o bomboană, o sparge între dinți și zgomotul mă înfioară neplăcut. Dinspre poșta mare vine grăbit Pahomie Viță. Mă vede și se oprește brusc, compunîndu-și o mină fericită.

— Vă salut, vă salut, nu v-am întîlnit de-un secol, tot înfloritor, dar ce se-ntîmplă, azi îmi păreți trist, sper că nu vi s-a întîmplat nimic grav, a, înțeleg, astenia și neliniștea creatoare, mă grăbesc, îmi pregătesc teza de doctorat, ce să fac, e la modă să fii doctor. la revedere și succes!

N-am apucat să scot o vorbă. Nici n-aveam chef. Adina izbucnește în rîs. Spun „izbucnește“, însă nu e o izbucnire: e un rîs susurat pe care-l aud din nou, dar care nu s-a întrerupt parcă niciodată.

— De unde știe tipul ăsta de neliniște creatoare?

— Care tip? Ce e aia „tip“? Nu te poți exprima frumos?

— Lasă fleacurile! Viitorul doctor în... În ce?

— În alimentație publică!

— N-am bănuit că ai umor.

— Nici n-am.

— Bine, nu te-nfuria... Tipul ăsta a observat că ești preocupat. Și ești, într-adevăr. Te rog să mă ierți. M-am purtat ca o... Ca o... mucoasă.

Aruncă punga și mă fixează întrebător.

— Te ascult. Ce-ți umblă prin cap?

— Adina, tu știi foarte bine că...

— Și nu neglija amănuntele. Ești gata?

— Sînt gata.

Ar fi, poate, cazul să-mi spun mie însumi ce este cu Adina și să încerc să lămuresc în mine ce reprezintă ea pentru mine. Ar fi, dar este inutil. Adina nu poate fi „discutată“ și încadrată în vreo schemă prestabilită. „Adina?“ „C'est moi-meme!“ — ar fi prea cu ștaif. Fapt este că, indiferent de ceea ce știu sau cred că știu Adina, m-am apucat să-i povestesc „ce îmi umblă prin cap“.

— E un om cunoscut cîndva... Îmi umblă prin cap omul ăsta, mă obsedează chiar. Nu mi-am închipuit niciodată că va deveni „în mine“ un personaj de roman și deodată m-am trezit că-mi ocupă toate orele mele libere, adică timpul în care nu sînt obligat să fac ceva anume, că mă forțează să-l judec și că, pe nesimțite, se desprinde din omul real, existent în realitate, și, devenind un fel de simbol al veșnicei aspirații spre ceva, mă acaparează, mă solicită în așa măsură, încît nu mai pot să-l suport. Om viu, cu o identitate precisă, cu numele trecut pe ștatul de salarii, nu mă deranja. Acum, ca ins intrat oarecum în sfera unei abstracțiuni, mă enervează și-mi poruncește — da, îmi poruncește — să mă ocup de el și să-l rezolv.

— E o prostie, nu-ți dai seama? Mai bine te-ai juca serios, de-adevăratelea, te simți bine, ești vesel, rîzi... Prefer să-mi vorbești de omul acela... viu, nu de cestălalt. N-aș vrea să-i amesteci.

— Nu pot să nu-i amestec. Nu mai știu unde se termină unul și unde începe altul. Înțelegi?

— Da. Uite un fluture! N-am văzut demult fluturi. E galben.

Eu nu văd nici un fluture, dar dacă spune ea trebuie să fie. Nu caut să-l descopăr. Sînt nerăbdător să povestesc, să-mi amitesc Adina aleargă împrejurul băncii pe teritoriul unde, din fericire, nu stă înfiptă nici o tablă cu „Nu călcați pe iarbă!“. N-o aștept, deși mi-e necesară. Pe deasupra capului meu trece bătînd din aripi uriașe un fluture galben. Pe spatele lui, ca pe un cal, stă Adina și țipă de bucurie. Mă înăbușă și pe mine un fel de bucurie. Pe alee se plimbă perechi Nimeni nu ridică privirea, nimeni nu tresare și nu se amuză. Numai eu mă mir, însă uit și încep povestea care mi se pare mai importantă decît toate lucrurile neverosimile din lume.

— Acum vreo 15-16 ani lucram la Gara mare... Calculam normele manevranților... Sau nu: încă înainte de asta, pe cînd eram lucrător la magazia de mărfuri — de fapt, un fel de om de serviciu, la o cabină zisă „Linia lemne“ — am cunoscut un... Uite, nu-mi amintes precis cînd l-am cunoscut. Dacă aș face un calcul... În fine.

— Era frumos?

— Nu. Adică... Părea destul de plăcut, fiindcă avea avantajul vîrstei. Știi că nu mi-e la-ndemînă să descriu înfățișarea oamenilor. Am mereu impresia că repet niște formule învățate de la alții: „Ochi senini. albaștri ca... cerul...“.

— Nu tot ce-i albastru e cer?

— „...lat în umeri, bărbie voluntară...“.

— Cum îl chema?

— Vasile. Vasile Pită. Avea vreo 30 de ani. Manevrant. Necăsătorit. Venise de undeva de la țară, dar n-aș fi în stare să spun din ce regiune. De vorbit — vorbea ca pe aici, cu „Io mi-s tare, nu mă dau!“. Își făcea lucrul și pleca acasă. Stătea în gazdă, aproape de gară, peste linii, în Mehala, la o bătrînă. Avea un costum de haine, negru, și o pereche de bocanci cu talpa de două degete. Nu bea, nu fuma și nu căuta prietenii. Odată, cînd m-am mutat și aveam nevoie de oameni care să-mi ajute la căratul mobilei, întîlnindu-l chiar pe strada mea, l-am rugat să vină. N-a zis nu, dar s-a interesat:

— Ce mobilă aveți?

I-am spus: un pat, o masă, scaune, două dulapuri, o bibliotecă.

— Dulapuri mari?

— Unul mare și unul mic.

— Îmi dati 50 de lei?

Bineînțeles că i-aș fi plătit, însă întrebarea pusă așa m-a cam deranjat. N-aveam timp, așa că am bătut palma. Mai era un coleg de-al meu, Robi, și-au venit și doi vecini.. După ce-am terminat, i-am poftit la o țuică de Bihor și la o gustare aranjată în pripă, ca-ntr-o casă în care abia te-ai mutat și toate sînt vraiște.

După două păhărele, neobișnuit cu băutura, Vasile a devenit vorbăreț. De fapt nu spunea cine-știe-ce. Repeta o poveste pe care cică ar fi auzit-o de la mosusău. Că omul, dacă-i om, trebuie să facă în viața lui măcar trei lucruri: să ridice o casă, să sădească un pom și să aibă un copil.

— Trei! Numa' trei! striga aproape și se bătea peste buzunarul în care pusese cei 50 de lei. Ehe! Ce plan! Casa e mai greu de făcut, că-ț' trebă plaț si bani. Pomi o să sădesc eu: nuci și duzi. Am cu un plan cu nucii și cu duzii Și p-ormă îmi iau o fată, tînără, de opșpe ani, fată mare, și gata și copilu! Un ficior fain ca ta-su!! Numa' casa e mai greu de făcut, da' o fac io!

A scos nu știu de unde o hîrtie și mi-a arătat-o. O hîrtie mototolită, de împachetat, cenușie. Pe ea era desenat strîmb un fel de plan. O casă. Cîteva camere, fiecare cu destinația scrisă prescurtat: „dor“ — dormitor, „an“ — antreu, „co“ — odaia copilului, „ba“ — baie, „buc“ — bucătărie, „șpa“ — șpais...

— O ce frumos! aplaudă Adina. O casă, un pom, un copil! Povestea asta parcă am mai auzit-o. Nu era un basm arab sau chinez? Mi se pare că fiecare din cele trei e un simbol..

— Știu, stiu! Adică nu știu nimic și nu mă interesează! Taci! Ești prea tînără pentru a...

— Tinerețea sau bătrînețea nu se măsoară în ani. Ce, ai uitat? Cînd aveai cincisprezece ani nu simțeai cum îți plesnește capul de înțelepciune? Amintește-ți de un gînd pe care l-ai notat pe un caiet cu pătrățele: „Civilizația se deosebește de cultură prin suflet!“

Surîd și mă apucă un milion de nostalgii. Și un miliard de regrete pentru gîndurile de atunci pe care le-am uitat și le-am redescoperit, le-am regîndit mereu... Ce mîndru trebuie să fi fost că singur am descoperit un adevăr! Probabil că voiam să spun: Cultura, spre deosebire de civilizație... Dar aveam 15 ani și nu...

— Continuă! mă îndeamnă Adina. Te ascult.

GH. VALEANU

„Ororile războiului“

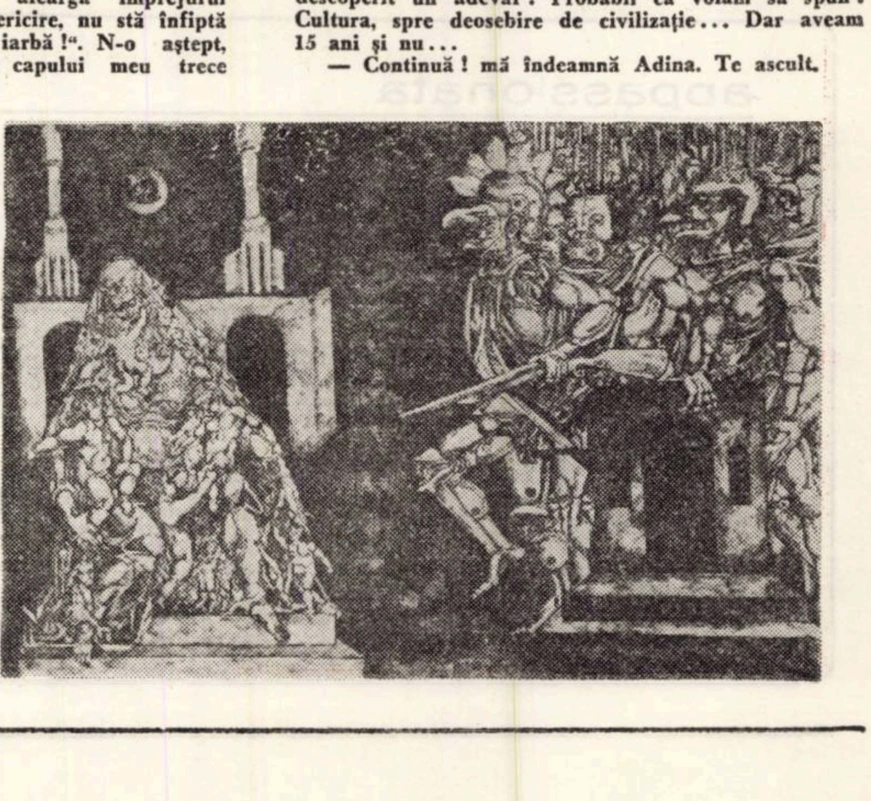

Eugen Dorcescu

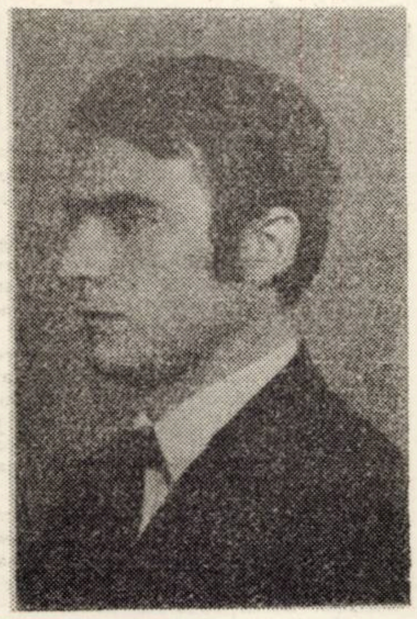

Crizantema

Tăcute pete, flamuri şi culori
Ce pură-i toamna palidei petale
În balansoarul primilor cocori
Plutesc alene focuri estivale

Şi iar colindă plopii în azur
Cu lente vîsle pulberi de trireme
Sub soarele-obosit, penajul pur,
Păunul vegetînd în crizanteme.

Astarteea

Cum să cred că păcătuiesc dacă-n
zori
Cînd soarele, păianjen uriaş, pipăie
marea,
Îţi aşez sub călcîie sandale de argint?
Sau cînd
Îţi întorci arama-nfrigurată
Spre pleoapele mării orbite de
lumină ?
Noaptea, chiar ea
Nu-i decît o desprindere
De clopotul vechi
Ce-aruncă-n evantai mărgăritare
negre.

Cînd vii

Statui albastre de soare
Sînt urmele tale în aer
Cînd treci
În pajiştea mult aşteptată
Şi razele
Mişună-n jurul călcîielor
Glezna să-ţi surpe
Cu dorinţa luminii.

Baladă

Ceaţa printre arbori iar căzu
Pliscul lăncii-i rumegă centura
O, prea înverzito, numai tu
I-ai deprins de-un veac căutătura

Pîn' la brîu în iarbă, pîn' la glas
Urcă vadul frunzelor de lună
Vinul răsuflărilor rămas
Să-l sorbim prin trunchiuri împreună.

Ovidiu Genaru

Nu te nelinişti

Lanuri verzi răscruci acoperişuri
trandafirii
plăceri fără martori asta e tot
şi va mai fi
adevărul încă te-aşteaptă
frînturi de conversaţii într-o cameră
cînd ai fost fericit
anul trecut umblai cu ochii în lacrimi
spuneai paradisul e pretutindeni în
munţi
stelele ştiu totul despre tine
şi c-o ambiţie prostească citeşti platon
parcă n-ai şti
orice s-ar întîmpla frunzele tot vor
cădea şi la anul nu te nelinişti

Dacă

Eu pururi aş face apologia primăverii
dacă într-o fantastică zi
mi-aş întîlni copilăria
pe o străduţă dosnică aproape pulbere
ce rost au poamele cînd nu sînt
vişinii-nfloriţi ?
cînd tu eşti departe ca o goarnă de
aur
în mîna armatelor moarte ?

Ion Cocora

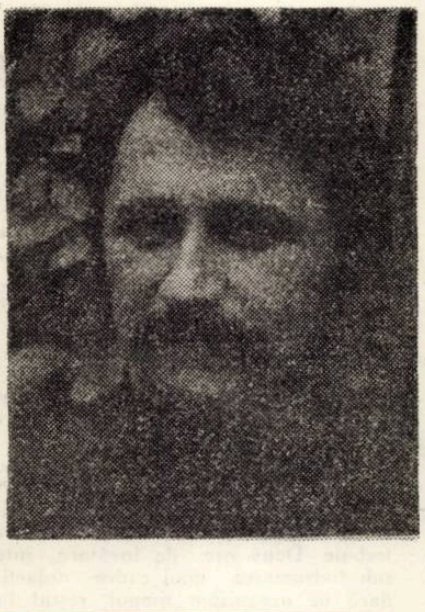

Un suflet ideal

Fără nici o barieră
fluieră mierla
fără nici o prihană arde
focul în privirile ei
smocuri de frunze
se învăpăiază pe crengi
aşteaptă să le devore
un suflet ideal
va fi avînd o pricină
de viaţă cel
ce picoteşte sub galbene
linţolii de cenuşă

Ceramică

Fete de Moldova umblă noaptea pe
vîrfuri de brazi
pînă cînd la un ceas anume se tutuiesc
cu însuşi domnul Ştefan
din adînc de lire şi amfore
luna răsare
peste codri şi rîuri
arcurile de demult au înverzit
fără margini e vatra şi ospăţul

Cenaclu

Joi, 26 octombrie 1972, ora 18, la redacţia revistei ORIZONT se va deschide Cenaclul Asociaţiei Scriitorilor din Timişoara. Poetul Crişu Dascălu va citi un ciclu de poeme.

Al treilea colocviu naţional de folclor

La Universitatea timişoreană, cercul ştiinţific al catedrei de folclor al Facultăţii de filologie este organizatorul celui de al treilea colocviu naţional de folclor, avind ca temă „Poezia ceremonială". Acţiunea care a avut loc în zilele de 13, 14, 15 octombrie, a fost închinată Aniversării a 25 de ani de la proclamarea Republicii.

Au participat cadre didactice şi cercetători din toate centrele universitare ale ţării. Am dori să cităm cîteva : Bucureşti. Cluj, Iaşi, Oradea, Constanţa, Sibiu, Piteşti. Dintre oaspeţi, cîteva prezenţe : prof. dr. doc. I.C. Chiţimia, cercetătorul Ioan Cucea, Al. Dobre, redactor la „Scinteia tineretului", dr. A. Fochi, conf. dr. Gh. Pavelescu, prof. dr. doc. M. Pop.

Tematica, în limitele subiectului în dezbatere, a fost bogată. Amintim lucrări ca : „Limbajul enigmatic al ceremonialului de nuntă" (Gh. Vrabie), „Caracterul fundamental laic al colindei" (M. Brătulescu), „Funcţiile sincretice ale obiceiurilor în perspectiva istorică" (G. Manolescu), „Sistemul textelor de ritual" (D. Comloşan şi L. Sîrbu), „Bîlciul sărutului la Hălmaj" (Gh. Pavelescu), „Noaptea de sînziene ca motiv literar" (I. I. Popa), „Aspecte privind valorificarea unor obiceiuri folclorice spectaculare" (I. Meiţoiu).

REMEMBER

Meştrovici (I)

Era o dimineaţă la Adriatica şi, deşi venisem cu gîndul ca primul drum să-l fac la Galeria Meştrovici, am întîrziat o vreme lîngă mare. Era de-un albastru cum nu mai văzusem. Golful era traversat continuu de vapoare şi pescăruşi, iar pe arcul falezei, lungi şiruri de palmieri cu crengile adunate sus, în evantaie nemişcate ca nişte cozi de păun rotite în verde. Am trecut ameţit de o lumină ardentă şi orbitoare, de-a lungul mării, am revenit prin aglomeraţia sărbătorească a străzilor, apoi prin piaţa copleşită de fructe exotice, am stat o vreme lîngă grămezile de ananas, fascinat de portul femeilor dalmatine, de mormanele de galben ale merelor, am suit prin pieţele vechi ale oraşului, apoi printre vestigiile diocleţiene, am întîrziat în umbra veche a stradelelor, sub balcoane forjate luxos, în toată acea impresie insistentă de cetate florentină.

Am urmat un drum suitor printre pini aplecaţi către mare, privind tot timpul colinele dominate de prezenţa zveltă a chiparoşilor, golful rămînea tot mai jos, iar marea arăta insula de verdeaţă sub un fum persistent de mirodenii : zeii mării ardeau soare în vase de aur.

Galeria Meştrovici e un palat înălţat anume pentru opera marelui poet al pietrei şi marmurii, născut în aceste locuri Lîngă lungile scări ce duc spre intrarea sprijinită pe coloane de templu elin, ne-ntîmpină **Persefona :** o femeie cu forme bogate şi puternice, cu faţa spre cer, cu mîinile ridicate într-o invocare către lumină. Mai departe, tot în dreapta, se vede chinul suprafiresc al lui **Iov.** Apoi, tot în curtea imensă, printre palmieri şi chiparoşi, şi tot turnate în bronz, două lucrări de-un lirism învăluitor. **Acorduri îndepărtate** reprezintă o tînără dalmată, subţire şi înaltă, cu părul curgîndu-i pe gîtul lung, cu palmele aşezate, ca două păsări în cîntec, pe corzile acelui instrument dalmatin. Faţa ei pare abandonată cu totul în vis şi ni se pare că foarte curînd va ieşi din această împietrire şi va trece printre noi în veşmîntul ei lăsat în falduri uşoare pînă la glezne. Ne desprindem cu greu de acest imn al tinereţii dalmatine spre a-ntîrzia o vreme lîngă mişcările de graţie pură şi de răsfăţată destindere ale **Balerinei,** oprită ca din întîmplare în marginea unei alei, între albastrul cerului şi-al mării.

ANGHEL DUMBRAVEANU

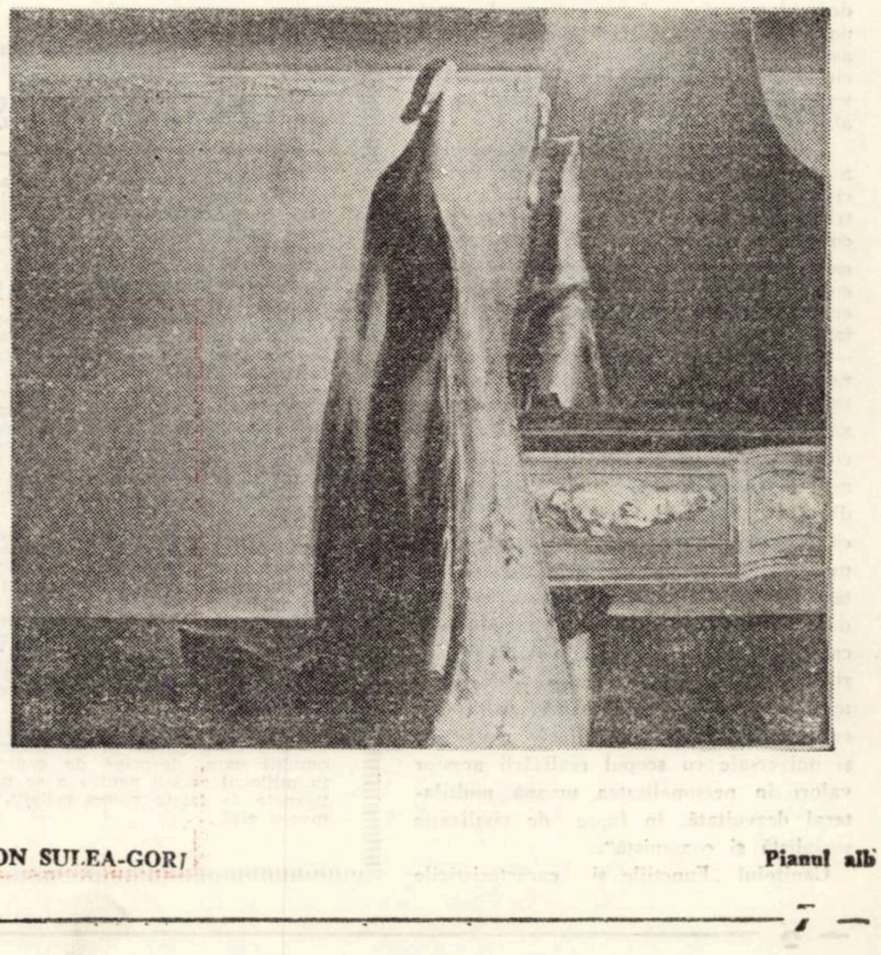

ION SULEA-GORJ **Pianul alb**

Socialismul şi cultura de masă

Ar fi nedrept să imputăm sociologiei şi filozofiei culturii ignorarea ori abordarea sporadică a unui perimetru de cercetare de amplitudinea şi complexitatea **culturii de masă** — noţiune creditată pretutindeni (chiar dacă nu şi în termeni foarte asemănători) drept una din componentele fundamentale ale realităţii spirituale contemporane. Au apărut contribuţii şi intervenţii destinate elucidării unor aspecte teoretice, de metodologie sau practică propriu-zisă, circumscrise conceptului în discuţie. Se lăsa încă aşteptată lucrarea monografică cuprinzătoare, aptă să distileze rodul analizelor şi disociaţiilor prealabile în rigoarea unei **definiţii** adecvate, să releve **specificul** culturii de masă în ansamblul celorlalte fenomene culturale, să realizeze **o delimitare** exactă **a accepţiunilor** pe care le dobîndeşte aceasta în societatea occidentală şi în socialism, în fine, să-i surprindă **trăsăturile dinamice** în contextul revoluţiei tehnico-ştiinţifice actuale.

Este limpede că tentativa de a formula soluţii tuturor acestor probleme, de a conferi unitate şi coerenţă unui studiu capabil să ordoneze mulţimea de observaţii, analize şi concluzii disparate într-o arhitectură armonioasă conţinea un accentuat procent de temeritate. Se cuvine, deci, subliniat meritul lui C. Potîngă nu numai de a fi îndrăznit, dar şi de a fi izbutit să depăşească fără trac dificultăţile inerente oricărui pionierat, volumul său 1) înregistrînd destule împliniri, unele de-a dreptul spectaculoase.

Iată, de pildă, din start, o idee interesantă : cultura de masă nu constituie apanajul exclusiv al societăţii industriale moderne (aşa cum sînt tentaţi să creadă anumiţi cercetători apuseni care suprapun mecanic momentul elaborării conceptului peste momentul apariţiei fenomenului în sine); dimpotrivă, rădăcinile sale sînt adînc înfipte în istorie, manifestări specifice nelipsind în antichitate şi nici chiar în întunecatul feudalism.

Polemizînd, de asemenea, cu încercările unor sociologi — marxişti, de astă dată — de a atribui culturii de masă o esenţă tipic şi exclusiv burgheză. C. Potîngă acreditează cu argumente convingătoare adevărul valabilităţii noţiunii şi pentru actuala etapă a revoluţiei culturale socialiste. Bineînţeles, nu înainte de a opera corecturile de rigoare, vizînd cu deosebire confuzia între cultura de masă pe de o parte şi cultura populară sau o aşa zisă cultură specială, de nivel mijlociu — în fond, variantă eufemistică a vulgarizării seriale de tip Kitsch, pe de altă parte.

Aspirînd la definirea cît mai completă a fenomenului culturii de masă în socialism, C. Potîngă îi relevă cu fineţe trăsăturile de sistem şi procesualitate complexă, căreia îi sînt în egală măsură caracteristice toate cele patru momente constitutive ale culturii : gnoseologic, creativ, axiologic şi praxiologic. Dar iată cum se înfăţişează definiţia însăşi : — cam stufoasă dar nu lipsită de subtile nuanţări — „Parte integrantă şi necesitate obiectivă a politicii partidului marxist-leninist de înfăptuire a revoluţiei culturale socialiste, continuatoare a celor mai de seamă valori culturale progresiste din toate timpurile, CULTURA DE MASA ca fenomen al educaţiei permanente, reprezintă în orînduirea socialistă un sistem instituţionalist şi un proces complex de elaborare, stimulare şi promovare a creaţiei de difuzare multinivelară şi pluridimensională şi de însuşire de către mase a celor mai de seamă valori ale culturii materiale şi spirituale, naţionale şi universale cu scopul realizării acestor valori în personalitatea umană multilateral dezvoltată, în fapte de civilizaţie socialistă şi comunistă".

Capitolul „Funcţiile şi caracteristicile culturii de masă în socialism" conţine şi el cîteva puncte de vedere notabile. C. Potîngă deosebeşte pertinent între funcţia informativă şi aceea instructivă a culturii de masă acordînd însă firesc cuvenita pondere funcţiei sale formative văzută ca modalitate esenţială de a realiza o imagine de ansamblu asupra naturii şi societăţii nu numai printr-un vast sistem de reprezentări, noţiuni, concepte, teze, idei cît mai ales prin **„atitudinile** pe care aceste elemente ideatice cristalizate în **convingeri** le determină în conştiinţa, în deprinderile, priceperile şi conduita indivizilor, grupurilor, maselor largi".

Capitolul cumulînd cele mai fertile sugestii — cu implicaţii practice de profundă actualitate, în acest caz — este cel dedicat dinamicii relaţiei tradiţie-modernitate în cultura de masă — veritabil îndreptar metodologic în care valorificarea unor forme tradiţionale autohtone de activitate culturală (petreceri populare, şezători, clăci, etc.) este situată în unghiul de incidenţă a noilor imperative educaţionale caracteristice ritmurilor înalte ale contemporaneităţii socialiste. Se reţin, de asemenea, cîteva modalităţi practice prin care instituţiile de cultură pot face faţă cu succes, în condiţiile aspre concurenţe a mass-mediei, sarcinilor exemplare ce le revin în viaţa culturală a ţării.

Sintetizînd cele cîteva observaţii anterioare într-o apreciere de ansamblu vom recunoaşte meritele lui C. Potîngă în trasarea unor utile coordonate organizatorice ale acestui domeniu dificil de explorat. Limitele studiului rezidă într-o oarecare lipsă de supleţe a limbajului, în devansarea anevoioasă a bibliografiei — prestigioasă, impunătoare şi poate tocmai de aceea tiranică — în desprinderea greoaie din citatele folosite abuziv şi în relativa incapacitate a autorului de a epuiza semnificaţiile unora din ineditele sale intuiţii. Faptul este însă deplin explicabil. C. Potîngă rămîne în primul rînd un bun cunoscător al practicii activităţii culturale de masă şi mai puţin un spirit speculativ.

GH. NEGREA

---

1) Socialismul şi cultura de masă — Ed. Junimea — Iaşi, 1972.

Pentru un statut al limbilor moderne

Programele învăţămîntului superior cuprind după cum se ştie un număr de ore pentru studiul limbilor moderne de mare circulaţie. Conform acestor programe, timp de doi sau trei ani studenţii îşi desăvîrşesc cunoştinţele de limbi primite în şcoala medie ceea ce trebuie să le permită o serioasă şi completă documentare profesională, mai tîrziu o lărgire a informării la locul de muncă pentru un continuu progres personal şi social, în fine dezvoltarea capacităţii de a lua parte activă şi eficientă în împrejurările create de tot mai larga colaborare internaţională ce se impune în toate domeniile. Cu alte cuvinte se urmăreşte şi pe această cale formarea unor cadre corespunzătoare cerinţelor societăţii noastre.

E îndeobşte cunoscut că adînca specializare nu exclude formarea multilaterală, ci o impune. A venit rîndul unei generaţii viguroase şi lucide, pentru care nu există activitate fără creaţie, creaţie fără informare, informare fără căi sigure şi rapide de acces către cele mai noi ştiinţe, cele mai importante cuceriri ale intelectului

Vrem să subliniem că există pe de o parte o tendinţă necesară şi inevitabilă către un înalt grad de specializare care limitează numărul iniţiaţilor într-un anumit domeniu, pe de altă parte, cîteva elemente de cultură generală care asigură comunicarea nu numai între cei interesaţi şi iniţiaţi ce se află în diverse puncte de pe glob, ci şi o comunicare între ştiinţe, o corelaţie a disciplinelor, facilitînd integrarea lor într-un sistem. Între aceste elemente de cultură generală, indispensabile specialistului, facultatea de a folosi limbi de largă circulaţie este de o importanţă de mult timp recunoscută Teoretic.

Practic, dobîndirea acestei facultăţi este o problemă dintre cele mai grele, îndelung studiată de filologi (tot la modul teoretic) şi cu un ecou minim în rîndul celor interesaţi în a le folosi ca instrument de lucru Explicaţia e simplă.

Numai un bun cunoscător al limbii poate să-şi dea seama de insuficienţele comunicării. De pildă, el este capabil să traducă un text tehnic sau ştiinţific de specialitate fără să pătrundă sensul lui, întocmai ca o maşină de tradus, dar, în plus, intuieşte existenţa unor elemente cu o mai mare încărcătură de informaţie decît a reuşit să dea prin traducere şi îşi recunoaşte neputinţa de a reţine esenţa comunicării.

Astfel, filologul ajunge să supună dezbaterilor problemele limbajului de specialitate, ale transmiterii cunoştinţelor de lexic fundamental al unei limbi etc., specialistul sau viitorul specialist în mecanică fină, de exemplu, e interesat de rezolvarea practică a acestor probleme, dar, părîndu-i-se inutile astfel de dezbateri teoretice, e firesc să nu se angajeze în discuţie. Colaborarea pare irealizabilă şi de aceea sînt uşor de constatat deficienţe ale predării limbilor străine în instituţiile de învăţămînt superior cu profil nefilologic. Unele sînt aparente, deci cu atît mai uşor de remediat, altele reale şi le punem în discuţie cu convingerea că timpul şi interesul crescînd pentru aceste probleme va îmbunătăţi rezultatele unei munci dintre cele mai pasionante.

Înaintea oricărei alte soluţii sîntem în căutarea aceleia care ar putea să distrugă zidul indiferenţei, pe care o masă de tineri, de altfel talentaţi, capabili de entuziasm, dotaţi cu forţă de muncă, putere de discernămînt şi bun gust îl opun în permanenţă eforturilor noastre.

Cîteva discuţii cu studenţii de la Institutul Politehnic „Traian Vuia" ne-au părut semnificative. La întrebări privitoare la necesitatea învăţării limbilor, supraîncărcarea prin învăţarea limbilor, îmbunătăţirea metodelor de predare şi însuşire a limbilor etc., doar cîţiva ridică din umeri, apatici, indiferenţi, fără opinii. Foarte mulţi recunosc existenţa unei „atmosfere" „Nici un coleg de cameră nu prea venea la orele de limbi", prezenta un student din anul III venit în toamnă la examen drept motivare a pregătirii lui aproximative Dintre cei care ni s-au părut realmente interesaţi puţini au putut explica atitudinea colegilor : „Există aşa .. o atmosferă .. nu ştiu de ce". O atmosferă ? Cine o creează ? Ne-a fost greu să admitem o astfel de fatalitate

Şi iată că un student care a terminat anul IV a formulat cîteva fraze categorice : „Limbile străine ? Ori să se studieze, ori să nu se studieze". La întrebarea prin care urmăream să aflăm pentru care variantă opinează a răspuns neaşteptat : „Nu putem să înaintăm nici un pas fără a cunoaşte bine cel puţin o limbă de circulaţie mondială. Nu e numai părerea mea, am vorbit despre asta cu atîţia colegi mai mari, astăzi ingineri. Două ore pe săptămînă este exact ce ne trebuie. Două ore de învăţare intensă, sub îndrumarea unui cadru didactic şi, dacă ne organizăm timpul, restul facem singuri. Ne lipseşte doar disciplina. Nu ni se cere cum ar trebui. **Un statut sever al limbilor străine ne-ar convinge"**.

Tînărul cere norme drastice. Noi, cadrele didactice, mizăm mai mult pe capacitatea noastră de a-i convinge pe studenţi cu argumente pline de bun simţ că tot ce facem e în interesul lor. Ciudat, dar unora le vine greu să înţeleagă faptul simplu că şansa de a stăpîni o limbă creşte cu cît sînt mai solicitaţi în timpul seminarului. Încrederea noastră n-a scăzut. Ea trebuie însă completată de o serie de măsuri menite să asigure o stabilitate, o tradiţie, o disciplină.

Desconsiderarea despre care vorbeam nu vizează nici persoane, nici materia de asimilat, nici programa de învăţămînt. E reflectarea unor fluctuaţii şi instabilităţi de organizare şi ne străduim să le evităm cu conştiinţa netă că sîntem factori cu influenţă posibilă covîrşitoare : „Totul depinde de noi", spunea o tînără profesoară de engleză de la Institutul Politehnic.

Dacă acestei conştiinţe i se adaugă un sprijin de natură organizatorică şi o reală preocupare colectivă pentru calitatea orelor, exigenţă de prezenţă şi pregătire la seminarii, colocvii şi examene, putem oferi studenţilor şi viitorilor intelectuali un instrument sigur de muncă şi o condiţie îndeplinită pentru progres.

Toate acestea şi multe altele ne îndreptăţesc să credem că singura dificultate reală este de a găsi o cale constructivă prin care o rigoare înţeleaptă să formeze convingeri.

ILEANA NEGURĂ

---

psyché narcis - între logos şi praxis

Vorbim, adesea, cu o ciudată dar legitimă atracţie, de viaţa noastră lăuntrică, încercînd, prin demers introspectiv, să-i descoperim resorturile, demers prea adesea suficient sieşi. De aici, exagerări, confuzii, falşi idoli şi-o imaginaţie prea bogată — putem vorbi chiar de o plastică decis barocă, cel puţin la nivel de limbaj — născînd teritorii vaste şi labirintice de sensuri psihice nerelevate, invadate de luxuriantele vegetaţii ale propriilor noastre temeri şi îndoieli în a ne descifra, în a merita chiar de a o şi face.

Numai că spiritul ştiin[illegible] de analiză necesare investigaţiilor de adîncime şi amploare. Haosul începe să se limpezească, incertitudinile să se reconsidere ; procesele psihice, aflate sub semnul devenirii, dinamica însăşi a conştiinţei suferă modificări de densitate şi profunzime, ca la mişcarea abia perceptibilă a luminii peste un cristal . . .

Aci se cuvine să semnalăm paradoxul observat de V. Pavelcu, paradox ţinînd de autoobservaţia reflexivă : prinşi într-o activitate care ne absoarbe, ne cunoaştem printr-un continuu efort de *fixare*, dar şi de *detaşare* de noi înşine — fixarea de care aminteam presupunînd un accentuat „indice bovaric", autocontemplare care parcurge gradat întreaga gamă a stărilor : de la uimirea pură şi încîntată de sine a descoperirii propriului eu, pînă la exacerbarea aceluiaşi eu. Este, desigur, cunoaştere, dar suficientă sieşi, mitul lui Narcis tradus în termenii psihologiei persoanei.

Dar un echilibru instabil răstoarnă raportul, copleşitoarea nevoie de regăsire în altul — măsură şi termen de comparaţie — ne proiectează din lăuntrul nostru suprasaturat de subiectivitate, detaşarea ne obiectivizează, trecerea se realizează prin aşa zisele „pulsaţii ale conştiinţei". Am intrat pe tărîmul valorii, dar ciclul dinamic al conştiinţei e practic continuu

În altă ordine de idei, chestiunea ţine şi de *adaptare*, adaptare pe care J. Piaget o imaginează ca pe un continuu echilibru între *asimilare* şi *acomodare*.

Asimilăm lucrurile naturii în sensul idealului social, ne adaptăm acestui ideal ca şi naturii asupra căreia acţionăm. Relaţia, profund dialectică, defineşte personalitatea umană în ceea ce are ea esenţial şi adevărat, îi dă pregnanţă şi specificitate.

Am introdus această lungă paranteză cu un scop vădit manifestat — acela de a afirma *praxis*-ul ca principiu determinant al devenirii personalităţii, al omului care, desprins de copleşitoarea metafizică a autocontemplării, revine în mijlocul cetăţii pentru a se privi şi a se descoperi pe sine în ceilalţi, în milioanele de faţete care-s ceilalţi, asemeni dar totuşi diferiţi, mereu aceiaşi dar mereu alţii . . .

ION DUMITRU TEODORESCU

Istorie — document

Începuturile mişcării muncitoreşti din Banat

În ziua de 13 iulie 1733 magistraţii militari Mathias Joseph de Carol şi Franz Joseph Myller von Freiburg aveau de judecat un caz puţin obişnuit pentru acea vreme. Acuzaţii, un grup de mineri erau învinuiţi că „prin îndemnul lor au determinat pe ceilalţi lucrători să murmure din cauza cîştigului puţin şi a salariului mic. astfel că aceştia au refuzat să intre în mînă şi să preia pulberea şi luminările". Adică se produsese o încetare colectivă a lucrului, o grevă !

Tribunalul militar din Timişoara a condamnat pe conducătorii mişcării minerilor Marcu Zorna, Paul Duma şi Marcu Lupiţa la mai multe luni de muncă în lanţuri la fortificaţii. Judecătorii şi-au motivat sentinţa afirmînd că acţiunea minerilor a produs un mare prejudiciu financiar tezaurului imperial şi în consecinţă acuzaţii „şi-au meritat pe deplin pedeapsa iar pentru ceilalţi (mineri) ea va servi ca exemplu".

Asprimea sentinţei arată că se urmărea înăbuşirea unei mişcări ce putea deveni periculoasă pentru stat. Dar nu s-a reuşit intimidarea minerilor. Lucrătorii au continua· lupta cu şi mai multă înverşunare ajungînd să ucidă pe supraveghetorul minelor de aramă din Ciclova, considerat unealtă a exploatatorilor.

Trecînd la represiuni, autorităţile au arestat opt mineri. După o îndelungată anchetă, la 19 iulie 1735 tribunalul militar din Timişoara a condamnat la moarte pe trei mineri. Sentinţa a fost confirmată de Viena la 27 iulie şi executată la 16 august 1735. Potrivit hotărîrii tribunalului, Paul Subţire şi Mihuţa Raicu au fost ciupiţi de două ori cu cleştele fierbinte înainte de executarea sentinţei definitive iar pe urmă membrele lor au fost tăiate şi corpurile lor sfărîmate cu roata. Paul Păsul, al treilea condamnat la pedeapsa capitală a fost executat cu sabia, avîndu-se în vedere faptul că a suferit un an de arest şi a făcut întîia mărturisire.

Execuţia celor 3 mineri a avut loc la Ciclova pentru ca efectul ei psihologic să fie cît mai mare asupra celorlalţi lucrători.

Pentru a înţelege caracterul mişcării minerilor bănăţeni din anii 1733—1735 trebuie cercetate mai îndeaproape condiţiile social-economice în care s-a desfăşurat.

În urma războiului austro-turc din anii 1716-1718, tratatul de pace semnat la Passarovitz prevedea între altele trecerea Banatului sub stăpînirea Habsburgilor. Urmărind obţinerea de mari venituri din noua provincie, care fusese declarată posesiune a Coroanei, Curtea de la Viena a luat măsuri pentru a pune în valoare marile bogăţii ale subsolului. S-au creat patru oficii montanistice şi anume la Oraviţa, Dognecea, Moldova şi Sasca, care aveau sarcina de a organiza şi conduce exploatările miniere din districtele respective. Minele din Banat vor aduce statului austriac în 1761 un venit de 132.758 florini.

În primele decenii ale stăpînirii austriace în Banat, munca în mine se baza mai ales pe robota iobăgească prestată de lucrătorii autohtoni români. Au fost însă aduşi şi mineri specialişti din alte provincii ale imperiului. Astfel, pentru exploatarea fierului au fost aduse 237 familii de mineri din Tirol iar din Boemia au venit topitori şi fierari. Pentru nevoile minerilor s-a înfiinţat la 22 ianuarie 1729 şcoala montanistică de la Oraviţa.

Ponderea muncii salariate libere va spori fără încetare, ajungînd determinantă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Astfel, la minele din Oraviţa sînt amintiţi în 1760, 255 lucrători salariaţi, iar la Dognecea au fost înregistraţi în 1776, 441 mineri liberi. În sectorul mineritului, una dintre cele mai importante ramuri ale economiei Banatului se constată astfel prezenţa unor elemente ale relaţiilor capitaliste.

Începutul formării clasei muncitoare e legat de apariţia primelor forme ale producţiei capitaliste şi implicit de răspîndirea muncii salariate.

Procesul acumulării primitive a capitalului a început pe teritoriul Banatului în primele decenii ale secolului al XVIII-lea. Spre deosebire de unele ţări occidentale, unde procesul acumulării primitive a capitalului, cu cele două laturi componente ale sale : acumularea sumelor de capital şi formarea clasei muncitorilor salariaţi s-a petrecut masiv şi într-un interval scurt, pe teritoriul patriei noastre inclusiv în Banat, acest proces a fost relativ lent avînd o lungă durată, depăşind un secol.

Istoricii din ţara noastră care au studiat procesul destrămării feudalismului şi al apariţiei relaţiilor capitaliste în Banat, printre care se remarcă lucrările lui Ştefan Pascu. Bujor Surdu, Aurel Ţintă, au scos în evidenţă faptul că apariţia muncii salariate s-a constatat mai întîi în manufacturi şi în mine şi a îmbrăcat forma împletirii exploatării feudale cu puternice elemente ale exploatării capitaliste. adică lucrătorul era retribuit băneşte sau în natură pentru munca prestată, dar în acelaşi timp era constrîns extraeconomic să participe la procesul muncii.

Datorită împletirii sistemului muncii iobage cu cel al muncii libere salariate, veniturile minerilor erau mici. Savantul Francisc Griselini va semnala la 1774 „leafa mică a lucrătorilor autohtoni valahi şi sîrbi, a căror muncă conform preaînaltului ordin se plăteşte ca robotă cu 12 creiţari pe zi de om, fie că lucrează în mină sau la suprafaţă". Însuşi împăratul Iosif al II-lea, în călătoria sa făcută la 1773 în Banat, este nevoit să consemneze în această privinţă : „... munca în mine apasă foarte greu asupra populaţiei, de asemenea corvezile şi cărăuşia de lemne sînt extrem de grele deoarece plata nu acoperă nici jumătate din cheltuială".

Condiţiile mizere de trai au determinat minerii ca şi lucrătorii din manufacturi să se ridice la luptă împotriva exploatării. După cum observă cercetătorul clujean Bujor Surdu, lupta acestor categorii aparţinînd proletariatului s-a contopit îndeobşte cu şuvoiul general al mişcărilor antifeudale şi antihabsburgice ale ţărănimii. Cei mai mulţi lucrători nu renunţaseră la mica lor gospodărie, deoarece dispuneau de unelte şi de vite de muncă proprii şi de o bucată de pămînt arabil. Gospodăria era însă întreţinută mai ales de ceilalţi membri ai familiilor lor. De aici apropierea de interese cu ţărănimea. şi ca urmare participarea lor masivă alături de ea la numeroasele mişcări sociale din secolul al XVIII-lea care vor culmina cu marea răscoală populară din anul 1784 condusă de Horia.

Într-un document din 24 noiembrie 1784, judele montanistic al Transilvaniei arată că „s-a îngrijit să cheme la el, pe rînd pe hutmanii (maiştrii, şefi de echipă) şi să le poruncească să liniştească prin forţă plebea minieră răsculată, să o îndemne să nu mai pricinuiască pagube şi să reînceapă muncile în mine, iar pe cei ce se vor împotrivi să-i noteze şi să-i facă cunoscuţi la timpul potrivit".

De teama răsculaţilor, autorităţile au adunat toate armele de la mineri, pe care aceştia le deţinuseră pentru paza minelor şi a transporturilor de minereu la topitorii împotriva atacurilor haiduceşti.

Unii dintre minerii care participaseră la răscoala condusă de Horia au avut rol însemnat în cadrul ei. Astfel, hutmanul Ioan Galea din Almaşul Mare devenise căpitan al răsculaţilor iar hutmanul Gheorghe Harcsek a fost aruncat în închisoare de către autorităţi pentru rolul jucat în mişcarea din 1784.

Acţiunile de luptă desfăşurate de mineri în cursul secolului al XVIII-lea pentru îmbunătăţirea condiţiilor lor de viaţă, participarea lor la răscoalele populare reflectă primele manifestări ale unei categorii sociale care n-a ajuns încă la constituirea sa într-o nouă clasă. Aceste acţiuni au un caracter spontan, neorganizat. Cu toate acestea, ele au o însemnătate istorică căci reflectă tendinţa de împotrivire colectivă a unor detaşamente ale proletariatului

Dezvoltarea în deceniile următoare a relaţiilor capitaliste pe teritoriul patriei noastre, creşterea numărului lucrătorilor salariaţi va duce la crearea premiselor obiective pentru ridicarea pe o treaptă superioară a luptei de eliberare socială. O dată cu formarea proletariatului industrial îşi va face intrarea în arena istorică clasa care va conduce la victorie lupta tuturor celor exploataţi şi asupriţi.

WILLIAM MARIN

Cercetarea ştiinţifică medicală

— Direcţii şi permanenţe —

Cercetarea medicală reprezintă o cale indispensabilă în cunoaşterea omului şi a bolilor sale. O observaţie quasi-experimentală arată că în ţările în care nu există cercetare medicală activă se înregistrează o scădere a nivelului asistenţei medicale. Se poate spune că progresul medicinei aplicative este proporţional cu calitatea cercetărilor medicale.

Există o reţea invizibilă care uneşte cercetarea biomedicală de medicina practică şi preventivă. Aceasta trebuie privită ca un ciclu care pleacă de la omul sănătos, sau bolnav, trece în laborator şi se reîntoarce la gîndirea şi raţionamentul clinic, în vederea îmbunătăţirii sau perfecţionării diagnosticului, prognosticului, tratamentului sau profilaxiei bolilor.

În teorie, cercetarea biomedicală este una, dar în practică se vorbeşte în mod curent de cercetare clinică-aplicativă şi cercetare fundamentală. În realitate, sînt două familii de cercetare strîns înrudite şi intricate, menite să dezlege esenţa proceselor biologice normale şi patologice.

În cercetarea clinică, analiza datelor biologice reprezintă infrastructura de bază, de a căror exactitate depinde şansa de a găsi mijloacele cele mai eficace de vindecare şi prevenire. Scopul cercetării clinice este de a continua descoperirea cauzelor de boală ,a mecanismelor de producere, de îmbunătăţire a metodelor de diagnostic sau tratament. de inventariere a stărilor patologice, de căutare a criteriilor celor mai riguros ştiinţifice în definiţia şi clasificarea bolilor.

Acest lucru este cu atît mai necesar, cu cît asistăm astăzi la o dezmembrare metodică a unor entităţi tradiţionale, cum ar fi reumatismul cronic, nefritele şi altele, sau la descifrarea unor anomalii cromosomiale (purtători ai materialului ereditar) în patogeneza a numeroase boli.

Cercetarea fundamentală pătrunde din ce în ce mai mult în medicina clinică, nu numai prin metodele de precizare sau verificare a diagnosticului clinic, dar şi prin orientarea tratamentului, prin recunoaşterea evoluţiei naturale a bolilor. Este suficient să amintim avantajele multiple ale examenului biopsic care se pretează la o gamă largă de analize morfologice ,fapt ce permite, pe lîngă recunoaşterea modificărilor structurale din cursul bolilor, şi identificarea unor aspecte etiopatogenice, sau eficacitatea unor metode terapeutice.

Cercetarea medicală este orientată în etapa actuală spre combaterea şi profilaxia unor boli cu o mare morbiditate şi mortalitate (boli cardiovasculare şi metabolice, boala canceroasă şi altele) folosindu-se atît de experienţa tradiţională acumulată cît şi de diversitatea metodelor moderne de investigaţie.

Pasiunea spre a găsi noul, prin decupajul faptelor de observaţie — trebuie să stăruie în mintea fiecărui cercetător, fără a cădea însă în păcatul goanei cu orice preţ după originalitate.

Dar, pe lîngă pasiune, cercetătorul trebuie să-şi însuşească o anumită scară a valorilor ştiinţifice, să-şi dezvolte gîndirea creatoare să nu se abată de la etica cercetării ştiinţifice şi să rămînă credincios domeniului de preocupări pe care şi l-a ales.

Din multitudinea faptelor de observaţie acumulate, cercetătorul trebuie să folosească în permanenţă operaţia creatoare a raţionamentului în vederea sintezei rezultatelor.

Cercetarea medicală în patria noastră devine şi va rămîne, aşa cum recomandă conducerea noastră superioară de partid, o sarcină fundamentală şi permanentă, pentru a contribui la rezolvarea celor mai însemnate probleme de sănătate publică şi la obţinerea de rezultate ştiinţifice cu valoare în circuitul internaţional.

LEONIDA GEORGESCU

logos

Pindar, condiţia umană şi echilibrul cosmic

Amintindu-ne versul „O, suflete al meu, nu te gîndi la viaţa nepieritoare, ci cuprinde cele posibile". *(Pytica a III-a).* şi punîndu-l în contextul în care au fost rostite, după ce Asclepios, visînd irealizabilul înviază un muritor, forţînd natura, smulgîndu-l naturii în care în mod firesc trebuia să se întoarcă, trăznetul lui Zeus a restabilit ordinea trimiţînd şi pe bolnav şi pe tămăduitor în întuneric, ne putem da seama dintr-o dată de cele două coordonate pe care viziunea pindarică se desfăşoară : condiţia umană şi echilibrul cosmic.

Există la antici o ierarhie şi o rînduială mai presus de om pe care acesta trebuie, e obligat s-o respecte. Zadarnice sînt aspiraţiile ce-i depăşesc condiţia de muritor. Nu se poate ieşi din ea, după cum nu se poate trece peste rigorile legii ce domneşte peste fire. Fireşte, în cazul lui Eschil, aceste legi sînt asigurate de zei, ei înşişi supunîndu-li-se. Ordinea Timpului pe care o invocă Anaximandru este suprema, purtînd cu sine ursita vieţii şi a sufletelor, stăpînind echilibrul dinamic, forţele opuse ale naturii. Pindar nu gîndeşte altfel : „Stăpîn peste toţi fericiţii, cîrmuie timpul" *(frag. 33)* viaţa omului ca şi a lucrurilor este subordonată timpului. Chronos este asimilat ca în credinţele orfice cu Kronos, tatăl lui Zeus. O influenţă care se va păstra pînă tîrziu şi o vom găsi şi la Euripide : „Neobosit e timpul, veşnic curge, în cercuri zămislindu-se pe sine însuşi" *(frag. 594)* sau : „Cei răi nu pot rămîne — ascunşi, căci timpul vede tot cu ochii-i ageri" *(frag. 510)*, idee ce stă la baza concepţiei despre limitele condiţiei umane şi la Pindar : „Nimic din ce-am făcut drept şi nedrept, nu se va pierde. Însuşi timpul, ce zămislit-a toate n-ar putea să-mpiedice îndeplinirea lor. O soartă bună poate să le dea uitării, dar bucuria ostenelii stinge, şi îmblînzeşte răutatea cînd Destinul, urzit de zei, înalţă fericirea noastră" *(Olimpica XII-a, v. 18 sqq).*

Pentru a cîştiga fericirea trebuie urmat drumul adevărului. Cunoaşterea ordinii era posibilă deoarece între zei şi oameni exista doar o deosebire de grad, nu de structură. De aceea şi putea ajunge omul asemenea zeilor : „E neamul zeilor şi neamul oamenilor : la sînul unei mame-au supt unii şi alţii. Puterea doar e-aceea ce ne-a separat (...) Ne leagă de nemuritori flacăra spiritului, fiinţa noastră-ntreagă, dar nu ştim ce drum destinul a deschis zilelor noastre" *(Nemeene, VI, v. 1 sqq).* Versurile nu fac decît să transcrie una din ideile scumpe pitagoreicilor : „Prinde curaj ! Dar să ştii că cerească e viaţa umană" (v. 63), o idee orfică pe care o vom găsi şi în imnurile de mai tîrziu.

Înrudirea omului cu zeii şi cu toate lucrurile, de altfel, era firească într-o concepţie arhaică ce susţinea că totul : zei, lucruri, oameni — existenţa întreagă — s-au născut din împreunarea cerului cu pămîntul, cele două realităţi primordiale, sau au răsărit din aceeaşi Noapte, ori din acelaşi Haos.

Sîntem departe de infernul homeric. Credinţele au evoluat şi influenţa gîndirii asupra problemelor morale a determinat simţitoare mutaţii. Pentru cei drepţi care se vor bucura de-o viaţă fără lacrimi era rezervată o insulă a fericiţilor, descrisă de Pindar în cele mai vii şi mai nuanţate culori în special în *Olimpica a II-a.* Versurile, ca mai tîrziu în *Purificările* lui Empedocle, răsfrîng vechi mituri orfice. Probabil ele au ajuns la el prin pitagoreism şi chiar dacă n-a făcut parte din vreo comunitate, învăţătura este aceeaşi. Legătura între credinţe este atît de strînsă încît putem spune că întreaga viziune pindarică privind omul şi destinul său este orfico-pitagoreică. E însă aici o revenire la sine şi o responsabilitate morală individuală. Nu e un echilibru de suprafaţă impus din exterior, ci de o conştiinţă în care sînt puternice ecouri şi tendinţe către armonia cosmică specifică şcolii. Armonia numerelor, a sunetelor şi a lucrurilor sfîrşeau într-o armonie cosmică generală ce este la baza existenţei şi în care omul avea datoria să se integreze.

ION MAXIM

panoramic

Un sfert de veac de cînt la Timișoara

Duminică, 15 octombrie 1972, în sala Teatrului Național din Timișoara, a avut loc o adunare festivă consacrată sărbătoririi a 25 de ani de activitate a Operei și a Filarmonicii „Banatul".

Adunarea a fost deschisă de conf. univ. dr. Traian Bunescu, președinte al Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al județului Timiș. Apoi au luat cuvîntul prof. Ioan Românu, director al Filarmonicii „Banatul" și Nicolae Boboc, artist emerit, director al Operei timișorene, care, în fraze emoționante, au făcut o trecere în revistă a activității instituțiilor sărbătorite.

Tovarășul *MIHAI TELESCU*, membru supleant al Comitetului Executiv al Comitetului Central al partidului, prim-secretar al Comitetului județean de partid, președinte al Consiliului Popular al județului Timiș, a adus un cald salut celor două instituții, apreciind pozitiv munca depusă pe acest tărîm. De asemenea, tovarășa Tamara Dobrin, vice-președintă a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, a avut cuvinte de laudă pentru acei care au contribuit la dezvoltarea muzicii în această parte a țării.

Au mai rostit alocuțiuni prof. univ. Ion Pavalache, directorul Operei de stat din Iași, Eliodor Rău, director al Filarmonicii din Arad, regizorul artistic Hero Lupescu, din partea Operei Române.

În încheiere, regizorul artistic Dumitru Gheorghiu, secretar al organizației P.C.R. a Operei timișorene, a citit telegrama adresată cu această ocazie conducerii superioare de partid, tovarășului Nicolae Ceaușescu personal, text aprobat prin aplauze de către participanții la adunare.

A urmat un concert simfonic festiv, susținut de Filarmonica „Banatul", din programul căruia am notat „Uvertura festivă" de Ion Crișan, Oratoriul „Zorile" (fragmente) de Gheorghe Dumitrescu și Simfonia a VII-a în La major op. 92 de L. van Beethoven.

Omagiu zborului

O civilizație care înflorește își cinstește înaintașii. Românii au avut dintotdeauna mari inventatori și exploratori în domeniul zborului cu aparate mai grele decît aerul.

Împlinindu-se 100 de ani de la nașterea bănățeanului Traian Vuia, mii de oameni l-au omagiat așa cum se cuvine unui om de talie mondială, care reprezintă o strălucită mostră de gîndire românească.

În zilele începutului de octombrie, a avut loc deschiderea expoziției memoriale la Timișoara, în incinta Bastionului, deschiderea făcută în prezența tovarășilor *MIHAI TELESCU*, membru supleant al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean de partid, președintele Consiliului popular județean, *ION ILIESCU*, membru supleant al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., secretar al Comitetului județean de partid, acad. *REMUS RĂDULEȚ*, vicepreședinte al Academiei R.S.R., prof. dr. doc. *IOAN ANTON*, membru corespondent al Academiei, rectorul institutului „Traian Vuia" din Timișoara. Au mai participat membri ai Biroului Comitetului județean de partid, reprezentanți ai organelor locale de partid și de stat, ai organizațiilor de masă și obștești, oameni de cultură și tineret studios.

În vitrinele expoziției, un panoramic al istoriei zborului omenesc, machetele monoplanurilor lui Vuia, ecouri din presa vremii, alături de corespondența în original a marelui inventator. Tot aici, publicațiile sale științifice, cum ar fi „Planuri inclinate în rotație", Paris 1919.

O sală e dedicată întoarcerii sale în țară la invitația guvernului român, în 1950, alegerii sale ca membru al Academiei. Presa din 1956 oglindește invenția pe care Vuia o dăruiește țării sale : generatorul cu aburi. Alături, proiectele de monument „Vuia", cu amplasarea lor în Timișoara.

În Aula Universității timișorene a avut loc și o Sesiune omagială de comunicări științifice, organizate de Institutul politehnic „Traian Vuia". Au fost prezentate lucrări care oglindesc contribuția savantului român în domeniul științei și tehnicii, invențiile sale legate de avioane și elicoptere, vocația sa de patriot, militant pentru cauza unității naționale.

Manifestările, înscrise și în programul de aniversări U.N.E.S.C.O., au continuat în zilele următoare și în afara Timișorii. La Surducu-Mic, pe locul unde a fost casa în care s-a născut ilustrul savant, s-a dezvelit o placă purtînd efigia lui Vuia.

În comuna Traian Vuia, tovarășul *MIHAI TELESCU* a dezvelit noul monument și a tăiat panglica inaugurală a modernului cămin cultural. Au vorbit, cu acest prilej, printre alții, Manzur Patrichi, nepot al lui Vuia („Uica-meu a fost un mare om în știință și tehnică, el nu și-a uitat țara, Banatul său"). Dumitru Puiu, general maior de aviație („Aduc un fierbinte salut din partea aviatorilor patriei noastre care dovedesc prin fapte că sînt demni urmași ai lui Vuia").

Bustul semnat de Ina Popescu s-a înălțat în fața noului cămin cultural, care adăpostește și o expoziție cu caracter permanent, cu machete și fotografii, aspecte din viața savantului. În aceeași zi, sute de oameni veniți din toate colțurile Banatului au participat la un spectacol al unor redutabile formații de amatori și la o serbare cîmpenească.

Manifestări bogate în semnificații și conținut, oglindă a recunoștinței cu care țara își înconjură marii oameni.

Un dialog critic colegial

Întîlnirea dintre cadrele didactice ale Facultății de filologie din Timișoara și redacția *Revistei de istorie și teorie literară*, din luna octombrie 1972, a constituit un dialog critic colegial, privind sarcinile actuale ale istoriei, criticii și teoriei literare, rolul revistei în realizarea acestor sarcini în țara noastră.

Din partea redacției au luat cuvîntul prof. dr. Ion Const. Chițimia, șef de secție la Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu" și Emil Manu, cercetător științific principal la același institut, care au subliniat specificul revistei între publicațiile consacrate cercetării literare, au prezentat noul profil al revistei, menit să apropie mai mult publicația de cerințele actualității, să satisfacă într-o mai mare măsură rigorile științei literaturii și nevoile activității practice de creare și analiză a fenomenului literar.

Din partea cadrelor universitare timișorene au participat la discuții conf. univ. dr. Ignat Bociort, prodecan al Facultății de filologie și redactor șef adjunct al revistei *Orizont*, prof. dr. Eugen Todoran, prof. dr. Victor Iancu, asist. univ. Vasile Crețu. A mai luat cuvîntul prof. Ioan Bradu, directorul Bibliotecii municipale din Oradea.

Schimbul de opinii a fost deosebit de fructuos. Vorbitorii au cerut revistei să-și continue eforturile pentru o eficiență maximă în cadrul activității teoretice și practice din țară, să întrețină un dialog permanent cu specialiștii din întreaga țară, precum și cu cercetarea marxistă de peste hotare. S-a exprimat dorința ca revista să-și mărească tirajul și numărul anual de apariții.

Realități românești în anul 25

Țara Almăjului

Ori de cîte ori călătoresc, spre sudul Banatului ori de cîte ori pași mă poartă prin acele ținuturi montane, gîndurile mele se îndreaptă către Țara Almăjului, depresiune intramontană specifică dintre versanții sudici al Semenicului și cei nordici ai munților Almăjului.

Inima mea se întoarce acolo ca o pasăre grăbită spre luminișul dintîi, nu numai fiindcă valea aceea largă, străbătută de apele Nerei, este pămîntul meu natal, ci și pentru că tihna cu care munții s-au clădit are ceva dintr-un cîntec susurat cîndva de fusul bunicii, pe vremea cînd încă nu știam că dincolo de păduri există cer la fel de frumos și izvoare la fel de limpezi

Cunoscută de geografi ca una dintre depresiunile intramontane cele mai tipice din țara noastră, Valea Almăjului, fost „ochi" al mării miocene în terțiar, are un contur eliptic și e orientată de la nord-est către sud vest, cu lungimea de 30 de kilometri Pe o parte și pe alta se înșiră, ca niște salbe, sub poalele pădurilor, paisprezece sate, fiecare așezat pe cîte un afluent al Nerei.

Leagăn al unui folclor milenar, spre care și-au îndreptat atenția mulți cercetători — amintim volumele „Folclor din Valea Almăjului de acad. Emil Petrovici și „Cîntece din Valea Almăjului" de Nicolae Ursu — partea aceasta a Banatului te întîmpină cu veșnica prospețime spirituală a almăjenilor, oameni comunicativi, deosebit de bogați în fantezie, cu replică vioaie, plină de vervă.

Mulți iubitori de drumeție, atrași de pitorescul locurilor — pădurile de liliac de la Rudăria ori Cheile Nerei, bazin turistic cu mari perspective — stînd de vorbă cu oamenii de aici, se gîndesc la acele cîteva rînduri ale învățatului călător italian Griselini, care scria în urmă cu aproape două secole despre „valahii bănățeni": „...sînt puternici și bine făcuți . . Ce au ei mai bun oferă oaspetelui... Se poartă cu el din toate punctele de vedere în modul cel mai prietenos"...

Urmele unor cetăți dacice, cum este cea de la Gradiște, lîngă Dalboșeț, ori ale vastului castru roman de la Dragomireana, vorbesc despre un străvechi leagăn uman. Morile dacice, cu fus vertical, al căror model neschimbat și eficient este folosit și astăzi — una dintre ele putînd fi admirată de mai mulți ani la Muzeul satului din București — alte obiecte de străveche civilizație, lîngă care pulsul vremii a adus alte și alte fapte, mergînd pînă la atributele demne de superlativele contemporane — formează un peisaj uman și istoric, asupra căruia nu de puține ori s-au oprit aparatele de filmat ale studioului „Alexandru Sahia", ori camerele de luat vederi ale Televiziunii.

În anii revoluției de la 1848, pe valea Rudăriei s-au întîlnit Nicolae Bălcescu, venit cu o corabie pe Dunăre și urcînd apoi versanții sudici ai Munților Almăjului, care formează clisura, cu fostul său dascăl de la Liceul „Sfîntu Sava", Eftimie Murgu, originar din Rudăria.

Tot în Rudăria s-a născut și istoricul Ioan Sîrbu, ale cărui lucrări au fost premiate în 1905 de Academia Română.

Căutînd un cuvînt deosebit pentru colțul de pămînt strămoșesc despre care am așternut cîteva rînduri, mă gîndesc la începutul unei vechi doine din Țara Almăjului :

„Creșteți flori cît gardurile
Să vă bată vînturile
Ca pe mine gîndurile...".

Călătorul contemporan pe aceste plaiuri poate întîlni în localitățile almăjene prefaceri substanțiale, începînd cu șoselele asfaltate : cea care se ramifică la Iablanița din șoseaua națională Timișoara — București și trece prin Petnic, Lăpușnicel spre Bozovici și cea de la Oravița — Marila — Valea Minișului spre Bozovici, comuna cea mai mare din Almăj).

În curs de asfaltare sînt și celelalte drumuri de o parte și alta a Nerei — amintim aici recenta stație de betoane de la Dalboșeț (notă interesantă alături de săpăturile arheologice ce se fac în apropiere la temeliile castrului roman de la Dragomireana).

Oameni destoinici, almăjenii de astăzi se mîndresc, în preajma aniversării a 25 de ani de la proclamarea Republicii, cu case ridicate din temelii, școli etajate, lăcașuri de cultură spațioase, spitale.

Pădurile de la Borlovenii noi, pînă mai anii trecuți neumblate decît în parte și acolo de păstori, au început să fie exploatate modern. S-au construit drumuri forestiere pe zeci și zeci de kilometri, mașinile s-au auzit sunînd pe acolo unde numai glasul sălbăticiunilor străbătea.

O însemnată cantitate de masă lemnoasă a luat drumurile țării. Pe acele căi forestiere am discutat cu șoferi despre o carte nouă, despre un meci vizionat la televizor, despre evenimente din țară și din lume.

În comuna Eftimie Murgu (după numele revoluționarului pașoptist născut aici) am imprimat pe bandă de magnetofon acum cîțiva ani, cu ocazia inaugurării noului local al căminului cultural și a aniversării a 200 de ani de existență a școlii, pe un bătrîn din familia lui Eftimie Murgu. Mi-a spus că a dat nume la nepoți : Efta, după „cel de atunci care a luptat ca omul să fie om așa cum e acum". Vorbele bătrînului m-au învăluit atunci, dincolo de vîrste, dincolo de lumina din lucru, în spre sunetul acela suav și pur cu care marile ramuri ale stejarului de lîngă casă sprijineau ca un cuib al zorilor bolta cerului.

NICOLAE DOLANGA

epistole

Cartea de cetire (II)

Și a apărut o nouă emoție ; aceea a momentului în care vibrația interioară, mobilizatorie, a acelei alăturări de litere, treisprezece, a schimbat lumina, a făcut ca toate obiectele din spațiu să se miște. În apele albăstrui-pale ale oglinzii, lucrurile lumii au plutit. Și, desigur, oamenii mi-au apărut limpezi, prinși în tiparele lor fără putință de scăpare, demistificați, buni și curioși cum îi știm ; citeam în *cartea de cetire* a lumii, despre cum sînt eu de colorat și nu prea, despre cum mi-am văzut chipul în oglindă, despre cum părăseam de nepăsător un spațiu pentru a-mi umple ființa cu altul, pînă la identificare ; despre cum la început am fost doar mișcare, și pentru că însuși cuvîntul este mișcare eu începeam să devin cuvînt.

Despre trecerea de la joc la conștiință.

Despre trecerea de la timpul simplu, alb, la istorie.

Și atunci mi-am spus : strașnică întîmplare, strașnic bătrînel, dar și mai strașnică e cartea aia.

Eram departe de a cunoaște o noțiune, fie ea și generală, asupra vieții, dar începeam deja să consider că reprezint un punct de sprijin în pîrghia lumii, că destinul meu particular este dizolvat, deocamdată, într-unul general : al bunicilor, ei, bunicii, zid transparent între mine și lume. Așa că de aceea mi-am dorit pe dată cartea.

Ca să citesc acolo, mai întîi și mai întîi, cum se deschide cartea. Și, răsfrînt peste carte, mi-am văzut acolo chipul încă foarte crud, tulburătoarea lui asemănare cu chipul lumii ; e drept, nu tot atît de fraged. Cuvintele se creau de la sine, ținteau sărmana mea inimă pipernicită de spaimă și bucurie. Și în adîncul paginilor am văzut o altă carte ; în acea carte, a doua, o alta. Și tot așa spre nesfîrșit.

Iar bătrînul învățător, cu nume ciudat ca o jucărie mecanică, m-a invitat în odaia dînsului să-mi arate și alte *cărți de cetire*.

L-am urmat.

ALEXANDRU DEAL

grafolog

Care a fost constatarea înainte de a-mi încredința mie analiza grafică a cauzei lui P. N.? La o privire mai superficială, nu se deducea nici pe departe că înscrisurile comparate, ar fi executate de același autor. Individul P.N., cu un aer nevinovat, aștepta concluziile organelor de cercetare și un zîmbet șiret i se putea observa la colțul gurii. Asta-i treaba grafologului, spuse reprezentantul justiției. Deci eu trebuia să mă pronunț.

Am studiat dosarul lui P. N., care conținea vreo 300 de file, și, spre surprinderea mea, constatai din dosar că, deși se dădea, conform buletinului de identitate, drept inginer, însuși buletinul său era fals. P.N. în vîrstă de 33 de ani suferise nu mai puțin de 19 condamnări, cele mai multe cu închisoare 2—3—4 ani care totalizau 13 ani de pușcărie. Studiind dosarul am constatat că P. N. mai fusese funcționar, cu 10 ani înainte, la o altă bază de recepție din apropierea orașului X. Atunci m-am gîndit că adevăratul material grafic va fi fost cel executat de P.N. acum 10 ani, cînd nici prin minte nu i-ar fi trecut să-și modifice scrisul voit neavînd nici un rost.

Fiind în posesia înscrisurilor grafice executate de P.N. acum 10 ani, el recunoaște ca fiind scrisul său. Am luat în analiză comparativă cele două grupe de înscrisuri : cele în litigiu, cu cele de acum 10 ani, și ce am constatat ? Întîi, caracteristica generală cu privire la forma și direcția rîndurilor era aceeași: formă sinuoasă la ambele grupe de înscrisuri, pe cînd rîndurile probelor date în fața autorităților judiciare erau drepte. Se vede că dobîndise experiență în materie de falsuri, căci se știe că scrisul sinuos nu prea e notă bună în grafologie.

Am mai constatat că sedila lui „ă", atît la grupa înscrisurilor în litigiu cît și la grupa înscrisurilor de acum 10 ani are o caracteristică comună generală și permanentă. În loc să fie după regulile gramaticale, o liniuță fragment de cerculeț, cu concavitatea în sus, la individul P.N. ea era dreaptă, puțin alungită, și situată mai la dreapta literei, sau era chiar lipsă. De asemenea, am mai constatat caracteristici comune, faptul că literele terminale aveau la piciorul terminal o încovoietură la toate literele; chiar și la acelea la care nu se putea observa cu ochiul liber, ea apărea la o atentă observație cu lupa.

Convins pe deplin, am afirmat pozitiv că individul P.N. este autorul înscrisurilor din litigiu presupuse false, fapt confirmat și în ședința de dezbatere judiciară, unde a recunoscut că, într-adevăr, înscrisurile din litigiu, adică falsurile, sînt făcute de mîna lui.

Poșta grafologică

Înainte de a face observațiile grafologice ale fiecărei scrisori, voi menționa că unii dragi cititori ai revistei Orizont, au uitat să semneze scrisorile, fie să atașeze mai multe semnături pe o altă hîrtie detașată. Semnătura poate fi obișnuită, adică așa cum se semnează în registrul de prezență la serviciu, dacă mai apucă să semneze, cu o literă sau cu două, de obicei inițialele, mai mult sau mai puțin întortocheate. Nu trebuie să lipsească de la semnătură nici parafa (linia terminală, care în mod obișnuit nu lipsește aproape niciodată decît la ființele excepțional de modeste și firile retrase. Dar trecem la cîteva analize în ordinea primirii corespondenței și a materialului grafic.

Pentru corespondenta LADY MERI, prima constatare făcută este : maturitate intelectuală, sau că are o profesiune intelectuală. Adică mînuiește cu dexteritate instrumentele grafice : condei, stilou, creion etc. Fire nedecisă în hotăririle pe care le ia privind persoana proprie. Are gînduri mereu îndreptate spre un ideal îndepărtat, nerealizat. Puțin egoistă și încăpățînată, caracteristică neformată încă. Nu poate lua o hotărîre în momente critice din cauza unei stări emoționale. Intră în panică rapid. Nu e recomandabil a conduce mașină sau aparate care necesită o atenție mai distributivă. În momente de calm, ordonată și grijulie. Prudentă și puțin comunicativă, aproape închisă. Tendință de amăgire a observatorilor care o privesc. (Încearcă să joace teatru).

Pentru corespondența care semnează CICI 38 GALAPAGOS. În primul rînd, o tendință de masculinizare, dacă e femeie, dacă e băiat, atitudine potrivită sexului lui. Intenție de derută. Fire docilă și ordonată. Uneori devine agresiv în atitudini, în situația de apărare a intereselor proprii. Luptă în defensivă. Fără prea multă imaginație. Îi cam lipsește spiritul de inițiativă.

În ceea ce privește scrisul de pe foaia de caiet dictando, este al unui om a cărui pregătire intelectuală este în formare. Are tendință de desăvîrșire a educației sale. Ascultător și supus. Cam neglijent în comportare. Dar dorința lui de a se perfecționa va aduce satisfacții multiple celor din jurul lui. Sentimental și afectiv.

Pentru corespondentul KENT 301 AFUMAȚI, spirit ordonat cu tendință de a face economie (înclinații spre zgîrcenie). Se mulțumește cu puțin și îl face mulțumit un lucru chiar de mică valoare. Fire ascultătoare și docilă, dar la momente iritabile pune piciorul în prag, cum s-ar zice, și ia hotărîri în altă direcție. Grijuliu cu propriile-i interese, chiar și față de rude și frați. Șovăie în hotărîri. Oscilează în atitudine, (este cînd leu, cînd miel blînd). Tendință de a induce în eroare pe interlocutor. Spirit deductiv. Înțelege lucrurile mai ușor pe calea rațiunii decît pe calea inimii. Se îndrăgostește anevoios, dar tenace. Slab la matematică, posibil să fi avut și o corigență. Nu e risipitor, dar, ba din contră, la bătrînețe va fi cam zgîrcit.

SIR. JOHN

---

umor polonez

Wieslaw Brudzinski

Cei care au ajuns la aceeași concepție pe căi diferite sînt deseori mai îndepărtați unul de altul decît cei care au părăsit pe căi diferite aceleași concepții.

Înainte de meci a avut loc prezentarea învingătorilor.

Cine anticipează ordinele poate fi bănuit de dorința de a întrece pe cei care le dau.

Firul de nisip consideră oaza drept o pată în pustiu.

Fă o introspecție, poate scapi nepedepsit !

Poartă cicatricea în alt loc, nu unde ai primit lovitura.

Eliberatorul a tăiat sforile marionetelor și acum are pretenție că nu se mișcă.

Drumul de la cuvînt la faptă trece la unii prin milioane de vorbe.

Fii atent — nu felicita pe criminal cu ocazia însănătoșirii victimei.

Colegul X a întins celălalt obraz. Nimic deosebit — cînd are atîtea fețe !

Sînt oameni cu un dar deosebit : pot alege cel mai bun proiect ca să-l încredințeze celui mai prost executant.

Din lumea artistică a dispărut : n-a mai repurtat de mult o înfrîngere mare.

Mulți pun eticheta : „Atenție otravă !", cînd sticla e aproape goală.

Nu fi invidios, împrumută puțin din mîndria succeselor dobîndite acelora care le-au repurtat.

A făcut cerere să i se permită să devină om cumsecade. Acum își pune toată speranța în birocrație.

În românește de NICOLAE MAREȘ

---

vorbe vorbe

masa

Ne este aproape imposibil ca pe nepusă-masă să vă informăm despre greutățile inerente pe care le aveți cu vorba „masă", și nu pentru că n-ați ști ce e aceea o masă, ci pentru că, uneori, nu aveți apetențe lingvistice. Iată deci un motiv pentru a vă ajuta !

O „masă rotundă" este de obicei dreptunghiulară. „Rotund" se referă la faptul că acei care sînt invitați la ea (la masă) ar trebui să aibă o oarecare greutate, deci, metaforic vorbind, să fie rotunzi.

Invitația la masă (rotundă) nu presupune obligația de a lua masa (la încheierea dezbaterilor) și nici de a se consuma un meniu oarecare. Întrebarea „E gata masa ?" nu se adresează unui tîmplar, ci, frecvent, numai persoanelor de sex frumos care binevoiesc să o pregătească și nu s-o fabrice.

Cînd vă așezați, nu căutați capul și nu vă feriți de coada mesei, întrucît e greu de stabilit dacă masa are așa ceva, iar dacă are, depinde de o serie întreagă de factori subiectivi care este capul și care este coada. Credeți-mă sau nu : cel din coadă are a perspectivă mai largă, deoarece toată masa este polarizată de cel din capul mesei, îl sufocă, iar cel din coadă, dacă are chef de haz și citește rubrica noastră, poate să facă haz ; ceilalți sînt buni doar de a ține masa întinsă. (N.B. În zicala „Capra sare masa, iada sare casa", „masă" pare doar din necesități de rimă, masă—casă, fiindcă, altfel, zicala ar fi fost la fel de justă și în forma „Capra sare motocicleta, iada Fiat-ul !").

ZITRON

Mannix la miezul nopții

— foileton —

Soneria sună prelung.

„Cine să fie"? mă întrebam, cine să mă viziteze la orele douăsprezece și cinci minute, noaptea ?! În fața ușii mele se afla Mannix, eroul din serialul de televiziune, de sîmbătă seara, din cauza căruia nu pot ieși din casă cu soția la o mustărie să beau o bere !

— Cine ești dumneata ?

— Sînt Mannix te salut ! și-mi întinse mîna așa de prietenește, de parcă aș fi fost de la O.C.L.P.P., mi-o strînse cu căldură, și-mi făcu semn să intru în casă.

—Ce vînt te aduce domnule ... cum ai spus că te cheamă ?

— Mannix. Ce, dumneata nu mă cunoști ?

— Eu mai puțin, soția e cu „cultura cinematografică" ..., eu sînt cu întreținerea casei. Cînd vin de la serviciu fac drumul de două ori la cei de la I.L.L., să vină să ne repare caloriferul, sau să văd de ce noi nu avem apă în casă ...

— Vax ! Astea-s probleme minore, domnule Gheorghe ...

— De unde știți că mă numesc Gheorghe ? Toată lumea îmi spune Jorj ...

— Secret profesional ... Îmbracă-te repede și hai să plecăm ...

— Acum noaptea? La douăsprezece și jumătate ? Fii, domnule, serios, eu trebuie să mă culc. Dimineață trebuie să fiu la servici, altfel îmi văd caricatura la gazeta satirică ... Dumneata crezi că îl am pe cumnatu-meu director ? Sau pe frate-meu la brațele de muncă. Dacă mă dă afară, mă iei dumneata să joc în film ? Nu ! Vezi ? Așa că dumneata fă ce vrei, din partea mea, poți să și rămîi, că eu mă culc !

— Omule, e o problemă foarte serioasă. Vii cu mine la barul de noapte !

— Pentru ce ?! Să cumpăr țigări lungi sau gumă de mestecat ? ... Eu trebuie să dorm, mîine începe încheierea de lună, am foarte mult de lucru, așa că, domnule Mannix, te rog să nu te superi pentru nepolitețea mea, dar sînt nevoit să te dau afară.

— Băiatul dumitale unde e ?

— Cine știe unde umblă mititelul ... Se sacrifică băiatul tati pentru mine, pierde nopțile ca să poată să mă trezească pe mine la 5 dimineața, ca să nu întîrzii la servici ...

— Și stă toată noaptea treaz ?

— Da, stă ! Nu închide un ochi pînă la cinci, nu cumva să întîrzii eu la servici ! Mititelu lui tăticu !

— Dar cîți ani are „mititelu'" ?

— E copil, domnule dragă, 27 de anișori ... Maică-sa îl mai ceartă cîteodată ... dar el, mititelu', nu se supără.

— Domnule Jorj, în dimineața asta nu are să te mai trezească, așa că, te rog, să te îmbraci și să vii cu mine.

— Dar ce s-a întîmplat ? A pățit ceva băiețelu' meu ?

— A, o nimica toată, a furat de la un cetățean portmoneul conținînd 5.000 de lei.

— Cinci mii ? Păi de ce ? Nu-i dădeam eu tot salariul ? ... Bietul copil... Și-a stricat toată cariera ...

— Care carieră ?

— Păi, băiatul nu e prost, avea de gînd să-și facă și el o carieră ...

Nu mai apucai să spun nimic, în acel moment simții cum trăgea cineva de mine :

— Tată, scoală, e ora 6, ai să întîrzii la lucru ...

Făcui ochii mari și îmi privii odrasla ...

— Unde umbli, mă ? și trosc, trosc, două palme ...

— De ce dai tată ? Ce ți-am făcut ?

— E, lasă că-ți arăt eu ce mi-ai făcut ... Și i-am tras o mamă de bătaie, că-i plîngea de milă mamă-sa ... L-am luat de mînă și l-am dus la Șantierul de construcții și i-am spus meșterului de șantier .

— Să-l faci fierar betonist, meștere. și cînd nu te-o asculta, să-l fugărești cu macaraua, ca-n filmul ăla de sîmbătă seara ...

EMIL ȘAIN

Din însemnările lui ELIOT NESS

Fața lui Thomas exprima voință și hotărîre. Poate n-ar fi deloc rău să-l pun la încercare. El continuă să vorbească :

— ... Nu de mult i-am făcut un serviciu unuia dintre gangsteri; el o să-mi facă cunoștință cu Jack Guzick. În felul acesta voi intra în banda lui Capone ...

Pentru început era destul de bine. Guzick, supranumit „Purecele gras", era casierul „sindicatului" lui Capone.

— Bine — i-am zis — Dacă reușești să intri în bandă, îți găsesc eu de lucru.

George Thomas îmi strînse mîna cu putere și părăsi mîndru biroul. L-am auzit fluierînd satisfăcut în timp ce traversa anticamera.

Dar, a doua zi seara veni la mine din nou și fața sa era de data aceasta palidă iar privirea nesigură.

— Am fost la Guzick — îmi zise — și el m-a trimis la avocatul care se ocupă cu treburile lui Capone. Și știți ce mi-a spus avocatul ? Că știe pentru cine lucrez și că îi pare rău de mine. A mai zis că, atunci cînd n-o să mai aveți nevoie de mine, o să mă aruncați ca pe o încălțăminte veche.

Bănuiam că banda ne supraveghează îndeaproape ; acum aveam dovada că ea știe totul despre oamenii care ne vizitează.

Ce să fac cu Thomas ? Era clar că gangsterii o să-l accepte pentru a afla cît mai multe despre noi. Asta poate avea și o parte bună. Era un prilej pentru a-i „livra" lui Capone și cîte o informație falsă.

— În regulă, Thomas — zisei. Vei lucra pentru mine, dar fă să te creadă că ești gata să mă vinzi ieftin de tot. Ei o să-ți plătească bine pentru tot ceea ce vor afla despre mine, iar eu o să am grijă ca d-ta să știi numai ceea ce doresc eu ca ei să afle.

Încurajat de această rezolvare a problemelor sale financiare și matrimoniale, Thomas accpetă imediat propunerea mea. Dar, trebuia neapărat să-l mai temperez puțin.

— N-aș vrea să te am pe conștiință — i-am zis, la care el îngălbeni la față. Treaba d-tale va fi un periculos echilibru pe sîrmă. De aceea te sfătuiesc să-ți depui banii pe un livret de economii, ca după aceea, cînd lucrurile vor deveni prea riscante, să poți s-o ștergi cu ceva la mînă.

El acceptă și eu i-am spus să vină la mine în fiecare dimineață. Era un „canal" bun care nu trebuia să sece. După plecarea sa îl chemai pe Chappman „birocratul" meu. și i-am povestit treaba cu Thomas.

Poate că prin el o să reușim să instalăm niște fire la telefoanele lui Capone — îmi zise.

Acesta a fost de mai demult visul meu.

În special mă interesa biroul lor din periferia sudică a orașului, la care soseau comenzile pentru bere și alcool din barurile clandestine. Dacă am putea instala acolo niște fire...

— Asta e imposibil — zise Chappman. Clădirea e izolată și nu poți face nimic fără să fi observat.

Totul ar fi altfel dacă am reuși să-i silim să se mute într-un loc favorabil nouă. Acum e momentul să facem asta.

A doua zi dimineața, cînd sosi Thomas, mi-am și pus planul în aplicare.

— Comunică-le că am aflat de Biroul lor de desfacere și că îl ținem sub permanenta noastră supraveghere.

I-am chemat apoi pe Laharth și Clounan și i-am trimis să supravegheze clădirea biroului. Le-am atras atenția s-o facă cît mai neîndemînatic, tocmai ca să fie observați.

Cîteva zile mai tîrziu, Thomas veni să mă informeze că această neîncetată supraveghere începuse să neliniștească „personalul" lui Capone.

— Perfect. Și acum spune-le că pregătim un raport minuțios despre fiecare din cei care intră acolo și că săptămîna viitoare avem de gînd să facem o razie. I-am spus lui Thomas să vină a doua zi dimineața și să-mi povestească cum au reacționat gangsterii la „manevrele" mele. A venit chiar în faptul zilei.

— Ia cuprins pe toți panica — strigă el. Știți ce vor să facă ? Se vor muta într-un garaj cu 200 de metri mai departe, în care vor putea intra și ieși neobservați.

L-am chemat imediat pe Robsky și i-am povestit de ce truc am făcut uz. Acum i-a venit lui rîndul să le „meșterească" instalația telefonică.

— N-o să-ți ia multă bătaie de cap — i-am zis, dîndu-i adresa. Totul este pregătit ca tu să fii astăzi „montatorul" instalației telefonice.

Eu m-am și înțeles deja cu George Harrison, prietenul meu de la centrala telefonică, să-mi dea un camion al companiei cu tot ceea ce-mi trebuie pentru o instalație pe cinste. Totul a decurs conform planului nostru.

Cînd, cu două zile mai tîrziu, banda lui Capone își lua calabalîcul și se mută în noua clădire, nimeni de acolo nu mai putea să ridice receptorul fără ca noi să nu auzim convorbirea.

— Sînt mulțumit de tine, i-am spus a doua zi lui Thomas, care se prezenta la mine mai devreme decît mă așteptam. Ai ceva noutăți ?

— Am, zise el. De fapt nu e o noutate, dar acum e grav de tot. Prietenul meu m-a informat că s-au hotărît să te lichideze chiar astăzi. În ce mod însă, nici el n-a putut afla.

I-am mulțumit și după ce mi-am chemat oamenii pentru . le da cîteva instrucțiuni. Împreună cu Sigger și Kin acasă la mine unde locuiam cu părinții.

(va urma)

Cinci sonete de Giambattista Marino

In traducerea lui Leonid Dimov

„Cavalerul Marino (1569—1625) s-a bucurat de o reputație imensă a fost protejat de principi și prelați, a fost pensionarul curții regale franceze și „bogat ca un asin". Intorcîndu-se in orașul său natal Napoli, a fost primit in triumf de o mulțime care se ingrămădea sub un soare arzător in jurul calului său in frunte cu un steag cu o lungă inscripție ocazională in litere de aur". Tot George Călinescu, autorul descripției de mai sus, atit de lapidar și nostalgic însorite, constată, și pe bună dreptate, că intreaga glorie a cavalerului Marino s-a spulberat iute, prefăcîndu-se in pejorativul *marinism* de azi care, spune Călinescu, „la drept vorbind nu-i puțin lucru". Nu-i nici un pic de maliție in observația călinesciană. Astăzi, după trei veacuri, poezia barochistă încearcă din nou a dovedi valoarea subtilă și firească a preocupărilor rafinate și profunde, caze de scormon delicat prin foșnetul cuvintelor.

Piacere imperfetto

Alza costei dal fondo dei tormenti,
dov erger l' ali a pena osan le voglie,
[illegible] ogne,
le mie speranze debile e cadenti.
Ma, come sol che con suoi raggi ardenti
nube in alto solleva e poi la scioglie,
repulsa allor mi dà quando m' accoglie
e i più lieti pensier fa più dolenti.
Lasso ! e perché con placid' aura e lieve
le mie vele omai stanche al porto alletta,
se poi tra' flutti abbandonar mi deve ?
Così suol giocator, che palla aspetta
per ribatterla indietro e la riceva
sol per spingerla poi con maggior fretta.

Plăcere ne-mplinită

Așa se-nalță din restriște-adîncă,
unde dorințele-s păreri și unde,
Cu-alint încerc durerii a răspunde,
prea slabele-mi nădejdi nestinse încă.
Dar, soare viu ce razele-și aruncă
și suie-un nor ca să-l prefacă-n unde,
tot astfel, cînd m-arată cînd m-ascunde ;
mi-e rîsul plîns ca lacrima din stîncă.
Vai ! pentru ce, ușoară adiere
spre port îmi poartă pînza obosită
cind valul, totuși, pradă mă va cere ?
La fel, un jucător, mingea servită
o dă-napoi cu mai multă putere
și-o ia doar ca mai iute s-o trimită.

★

Endimione che risguarda la luna

di Carlo Veneziano

Sotto il freddo seren, su l' erba assiso
presso il fidato can, lungo l' armento,
stavisi Endimion col guardo intento,
il suo notturno sol mirando fisso
e, con selvaggio e rustico sorriso,
l' ombra additando del macchiato argento,
notava sol fra cento raggi e cento
le stampe de' suoi baci entro il bel viso ;
e la scorgea per mezo il folto orrore
rotar il carro lampeggiante e vago,
rossa di scorno e pallida d' amore :
quando Carlo il ritrasse, e del suo vago
correndo Cinzia al dilettoso errore,
rifiutò 'l vero ed abbraciò l' imago.

Endimion privește luna

După un tablou de Carlo Veneziano

Sub cerul friguros în ierbi adastă,
cu turma-alături, cu fidelu-i cîine,
Endimion, țintind priviri feline
spre soarele-i nocturn de peste creastă,
și, păduros zîmbind, așa-ntr-o coastă,
cu degetul spre petele-argentine
arată cum de zeci de ori revine
sărutul lui : peceți pe fața castă ;
și-o vede prin frunziș într-o lucire
cum mînă carul gingaș, diafana,
foc de rușine, pală de iubire ;
cînd Carlo-l zugrăvi, fugind Diana
de la iubit spre dulcea rătăcire,
respinse trupul și-ndrăgi icoana.

Al pensiero

Folle pensier, ch' ad or ad or ten vai
da me lontano e tacito, furtivo,
da quel volto leggiadro e fuggitivo,
ove ti mena Amor, partir non sai ;
tu là pur lieto a vagheggiar ti stai
de' begli occhi la luce ond' io son privo ;
ed ebro di piacer, di pianto schivo,
di rivolgerti a me non pensi mai.
Torna a l' albergo tuo dolce natio
e teco, ond' abbia l' alma alcun riposo,
pieghi omai l' ale il rapido desio.
Oh me più folle, oh stato aspro e doglioso !
chi fu mai più di me misero, s' io
son del proprio pensier fatto geloso ?

Gîndului

Cînd nebunesc, tot mai departe care
din mine fugi și-n taină, pe tăcute,
de la sfiosul gingaș chip, mai iute,
nu știi să pleci, cînd Cupidon apare ;
voios, rămîi acolo-n contemplare
sub gene dulci, de mine nevăzute ;
beat de plăceri, scutit de lacrimi mute,
la mine să te-ntorci, gîndești tu oare ?
Întoarce-te-n odaia ta natală,
cu tine, sufletu-mi să afle pace,
va-nchide dorul aripa-i domoală.
O nebunie ! o dureri tenace !
mai grea, ca mine, nimeni n-are boală :
pe ei, chiar gîndul meu, gelos mă face.

Giuoco di dadi

Stiamo a veder di quante palme adorna
sen vada, Amor, la man leggiadra e bianca,
mentre del mobil dado, ardita e franca
travolge i punti e fa guizzar le corna.
L' aggira, il mesce, il tragge, indi il distorna,
né d' agitarlo e scoterlo si stanca ;
e da la destra intanto e da la manca
stuolo aversario e spettator soggiorna.
Posto è in disparte, al vincitor mercede,
cumulo d' oro ; e variar più volte
sorte il minuto avorio ognor si vede.
Felici in si bell' urna ossa raccolte,
perche pur a le mie non si concede
in si terso alabastro esser sepolte ?

Joc de zaruri

Ivirea, așteptăm, încununată
a mîinii albe, Amor, cînd ușoară
silește-n clinchet iute să tresară
vii zaruri, pricepută, ne-nfricată.
Le-arunc-apoi și le mai ia o dată
le clatină din nou, așa-ntr-o doară ;
din stînga și din dreapta o-nconjoară
un stol advers care la dinsa cată.
De-o parte, învingătorului răsplată,
e-un pumn de bani ; tot alt destin se lasă
mereu, măruntul fildeș cînd se-arată.
Ferice os în urnă prea frumoasă,
de ce oaselor mele nu li-i dată,
din alabastru scump, la fel, o casă ?

★

Donna che si pettina

Onde dorate, e l' onde eran capelli,
navicella d' avorio un dì fendea ;
una man pur d' avorio la reggea
per questi errori preziosi e quelli ;
e, mentre i flutti tremolanti e belli
con dritissimo solco dividea,
l' or de le rotte fila Amor cogliea,
per formare catene a' suoi rubelli.
Per l' aureo mar, che rincrespando apria
il procelloso suo biondo tesoro,
agitato il mio core a morte già.
Ricco naufragio, in cui sommerso io moro
poch' almen fûr, ne la tempesta mia,
di diamante lo scoglio e 'l golfo d' oro !

Femeie pieptănîndu-se

Unde de aur : părul tras în fire,
luntre de fildeș despica o dată ;
de-o mînă ca de fildeș îndreptată
de ici colò-n prețioasa rătăcire
pe cînd în tremur, valul, și-n neștire,
tăiat e-n două, Amor adunat-a
din fire rupte aur, ca să bată
lanț pentru cei ce-i poartă răzvrătire.
Marea de aur, vălurind, înstrună
vijeliosul dînsei blond tezaur
și-n inima-mi neliniște nebună.
Naufragiu scump în care mor sub plaur
deși zăresc prin apriga-mi furtună
stîncă de diamant și golf de aur.

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Ioan Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacție), Emil Vlaicu.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara Piața V. Roaită nr. 3. — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă !

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Bib. „Astra".

ORIZONT

Săptăminal politic—social și literar—artistic ● Anul XXIII ● Serie nouă ● Timișoara ● joi 26 octombrie 1972 ● 26 (244) ● 12 pag. 1 leu

Creație și actualitate

Cine urmărește mărturisirile și opiniile multora dintre creatorii de frumos — artiști sau oameni de litere — despre propria lor operă, poate constata că toți sînt preocupați să-și făurească personalitatea artistică într-un context social puternic, dovedind prin aceasta receptivitate la tot ceea ce gîndește și înfăptuiește omul contemporan.

Ne-am obișnuit să scriem Om cu majuscule, pentru că el este creatorul tuturor bunurilor materiale și spirituale ale societății noastre, el este constructorul lucid ce înglobează în sine tot ce are mai prețios umanitatea.

Făuritorii de artă și literatură au sarcina de primă importanță de a zugrăvi profilul acestui om contemporan, de a pătrunde în sufletul său cutezător în aspirații și împliniri, de a-i înțelege dorurile, năzuința și lupta.

Numai în felul acesta este posibilă realizarea acelei grandioase fresce a României Socialiste pe care cititorul așteaptă să o regăsească în opera de artă.

„Introducerea în artă și literatură — arată secretarul general al partidului nostru — a acestui univers omenesc inedit pe care îl oferă socialismul, problemele fundamentale ale existenței omului în noua societate, constituie o condiție hotărîtoare a valorii și trainiciei artei noastre.

Cele mai bune cărți de proză și poezie scrise în ultima vreme la noi sînt acte în sine de viață, sînt însăși viața, însuși timpul nostru socialist, transfigurat artistic.

Cu toate acestea, nu de puține ori avem sentimentul că încă ar mai trebui ceva. Acest ceva stă în datoria scriitorilor de a aborda frontal, cu vibrantă conștiință cetățenească, fenomenul social la zi, de a se simți mereu implicați în marile transformări prin care trece România contemporană, condusă de Partidul Comunist, de a aduna în litere de plumb lucrări încărcate de vitalitatea entuziasmului și a omeniei, de vitalitatea conștiinței socialiste a poporului nostru.

Acest rol de înaltă și sporită responsabilitate îi revine creatorului de frumos în atmosfera de elevată și profundă efervescență generată de Plenara C. C. al P.C.R. din 3—5 noiembrie ca și de Conferința Națională, de la tribuna cărora a răsunat înalta chemare la adresa tuturor celor care, prin creația lor, își aduc contribuția la înnobilarea spirituală a omului constructor al României socialiste.

„Ajutoare de nădejde ale partidului", oamenii de litere și artă trebuie să acționeze în spiritul acestei nobile calificări.

LUCIA ZAMFIR

Doi amici

Fascinatia Istoriei literare

Convorbire cu academicianul ȘERBAN CIOCULESCU

— E. Lovinescu, în cunoscuta „Titu Maiorescu și posteritatea lui critică" îl așează pe Șerban Cioculescu în cea de a III-a generație postmaioresciană. Astăzi, la mai bine de trei decenii de la apariția cărții, (în fapt, singura istorie a criticii literare românești) credeți că intuiția (sau clasificarea, sau încadrarea) lovinesciană mai rezistă ?

— Cred că da. Este cert că întreaga noastră generație (inclusiv Perpessicius, mai în vîrstă cu vreo zece ani), a fost mai aproape de Maiorescu decît de Gherea, dar și mai aproape de Maiorescu decît de Iorga. Gherea murise în 1920. Deși sămănătorismul își încheiase acțiunea imediată, Iorga se bucura de o mare autoritate și domina prin personalitatea lui cîteva reviste provinciale care au constituit a II-a generație sămănătoristă. Reclamîndu-se mai ales suprarealismul francez, stînga literară nu căuta prozelitismul în masa cititorilor. În aceste condiții, critica literară propriu-zisă a continuat tradiția estetică maioresciană, inclusiv G. Călinescu, care, în monumentala sa **Istorie**, și-a luat unele libertăți față de Maiorescu : nu însă fără a-și arăta preferința sa categorică pentru Maiorescu și nu pentru Gherea, atunci cînd a venit vorba de polemica lor.

a cei șapte critici care au constituit **Gruparea criticilor literari români**, se poate adăuga și G. Călinescu, deși el n-a făcut parte integrantă din ea, dar nu s-a afiliat niciodată nici obiectivelor iorghiste nici manifestărilor suprarealiste. Maiorescianismul nostru al tuturor se constituia pe principiul disocierii etic-estetic în sensul cel mai larg al cuvîntului.

— ...și a cunoscut în Șerban Cioculescu un strălucit polemist.

— Poate că am avut calități de polemist, dar cred că exagerați, în sensul că pentru generația noastră polemici răsunătoare (ca acelea ale lui Lovinescu cu **Viața românească**) nu au mai existat. Îmi recunosc o oarecare vocație dialectică, dar regret că generația mea din perioada interbelică nu a beneficiat de marile ocazii polemice ale înaintașilor mei. În volumul meu „Aspecte literare contemporane" veți găsi o polemică cu Timoleon Pisani, pe tema neologismelor și alta cu însuși Iorga pe tema tradiției. O polemică cu Timoleon Pisani era posibilă, dar o polemică cu Iorga nu era, pentru că Iorga se situa în stratosferă și era greu să găsești tonul pentru a nu-l ofensa decît pe jumătate. Cred că a murit împăcat cu mine pentru că în februarie 1940 a scris cel mai călduros articol din cîte au apărut despre **Viața lui I. L. Caragiale.** Se citează adesea articolul meu despre tracomani. Într-adevăr, cel din urmă (dar nu cel mai puțin talentat) reprezentant al acestui curent, Dan Botta, își dilata orgoliul naționalist pe spațiul maxim al extensiunii tracilor nord-dunăreni. Lucrul mi s-a părut neserios și am spus-o răspicat. Veți mai găsi în ultimul compartiment al cărții mele amintite (care va apare curînd) și alte articole polemice, dar care nu au fost prilejul unei participări generalizate, ca să poată de-

(Continuare în pag. 4)

C. UNGUREANU

creion

„Omul cu umbrela"

În zori, lîngă podul de lemn, îl zăream aproape singur pe tînărul care își începea urcușul. Soarele nu era încă răsărit și muntele, rămas în umbra rece a nopții, părea că nu se va lăsa călcat de pașii săi singuratici. Dar tînărul își începea urcușul...

„...Plec din sat pe întuneric. Copilul îl închid în casă la un loc cu mîța, cînd soacră-mea nu poate veni să stea cu el. Copilul se trezește cînd plec. Se urcă la geam, să mă vadă cînd ies pe portiță și să-mi facă semn cu mîna. Întotdeauna, orice vreme ar fi, am umbrela asta. Mă mai sprijin în ea. Oamenii îmi spun în sat : „Omul cu umbrela" Iarna, însă, pe lîngă umbrelă iau cu mine în sacoșă și ghiare de oțel, pe care mi le leg la picioare. Chiar și cu ghiarele și tot alunec pe ghiața muntelui. Mă agăț atunci de cîte-un ciot, sau o rădăcină, să nu mă prăval în prăpastie. Uneori aud în spatele meu, în marile păduri, și urletul cîte unui lup. Atunci grăbesc pasul și, cînd zăresc școala, încă de la vreun kilometru, de sus de pe platou, prind un pic de curaj. Intru obosit, e drept, și cu spatele ud, în clasă. Știu că sînt și cam galben la față după urcuș, dar intru cu o veselie a mea, de care copiii au nevoie. Eu nu fac din copii mașini de socotit. Ei trebuie să vreie să judece. Totul să fie limpede și curat în mintea lor. De altfel, pe aici copiii sînt altfel decît pe la oraș. Viața îi maturizează mai grabnic. Orice s-ar întîmpla, eu am nevoie de copii și copiii de mine. De aceea nu pot încerca nici o supărare pe ei. Odată i-am spus unei fete care o lovise pe alta : „Azi m-ai supărat". După două ceasuri de plîns a venit la mine să-și ceară iertare. Uneori, cînd, totuși, nu mai pot și-mi vine gustul să-i cert sau să mă întristez, mă gîndesc repede la tata. Cînd eram copil, tata era și el dascăl. Un om vîrît în datorii pînă în gît. Și-a vîndut totul ca să plătească niște impozite. Ei, uneori ieșea singur tata prin sat. Apoi se întorcea tot singur spre casă. Venea încet, cu o țigară „plugar" uitată în colțul gurii. Cobora întotdeauna un dîmb, de unde se zărea casa noastră și de unde îl zăream și noi pe el. Vedeam cît de amărît cobora el spre casă și, totuși, de cum intra în raza clădirii, îl auzeam deodată fluierînd. Asta era totul pentru noi. Faptul ăsta, că fluiera, ne da o voie bună și o încredere nețărmurită. Asta aducea o undă de veselie copilăroasă între noi de cum deschidea el ușa. Ni se părea că toate relele rămăseseră afară, lîngă prag... Ei, asta fac și eu cu copiii mei. Asta socotesc că merită să fac cînd urc muntele la ei și le deschid în fiecare zori de zi ușa clasei..."

ION ARIEȘANU

cronica literară

Steaua Venerei

Ana Blandiana : „Octombrie, noiembrie, decembrie“

(Ed. Cartea Românească 1972)

1. Ana Blandiana are, azi, precum vedetele, fan-ii ei, fanaticii ei : înțelegem mai bine resorturile acestei închinări recitind Calitatea de martor, cartea care adună parte din publicistica (antijurnalul) poetei. Cuvintele lăvuiesc, glasul se zbate într-un purgatoriu al contrariilor ; pe rugul unei metafore se purifică o atitudine, în armătura unei alegorii poeta se rostește despre rostul cuvîntului în cetate. Nici o notă falsă, nici o supralicitare, în această carte a interioarelor poeziei, carte tranșantă, fanatică în esența ei. Fanatismul cere fanatism ; și în Ana Blandiana el și-a găsit una din emblemele poeziei actuale. Între adulația și răceala (da, desigur) condeielor criticii, Ana Blandiana reprezintă, pentru o mare parte a publicului de azi, Poeta.

2. Citesc în doctul eseu al lui D. Micu consacrat acestui volum (Expresie lirică și mod sufletesc. România literară, nr. 42 din 12 octombrie 1972), serii de superlative pe care, de obicei, criticul le adresează marii poezii. Descoperind unitatea volumului, profesorul D. Micu relevă traiectorii și filiații senzaționale, consfințind, probabil pentru întîia dată, din unghiul istoriei literare, perspectiva clasicizării rapide a poetei : „O poezie cum e aceea din Octombrie, noiembrie, decembrie nu se scrie după program. Am putea spune chiar că nu se „scrie“ de loc. Se oficiază (...) Este o poezie vizionară, revelatorie, inițiatică (înrudită prin aceasta cu a lui Ion Alexandru), o poezie ritual. Iar ceasul ritualurilor interioare nu poate fi programat, el participă la un timp privilegiat, ce nu încape în calendar, pe care îl măsoară doar propriile ritmuri.

Ritmurile timpului sufletesc din Octombrie, noiembrie, decembrie sînt ale unor nupții mitologice. Eveniment singularizant și integrant deopotrivă(...) În tot ce scrie, Ana Blandiana creează mitologii. Mai precis : automitologii. Își compune autobiografii mitice“.

Nouă ni s-au părut forțate (poate) unele dintre interpretările lui D. Micu, dar acest lucru nu are vreo importanță, studiul trăiește prin sine, prin interpretarea patetică, prin analiza fanatică. Istoria literară (studiul — sau eseul — lui D. Micu e simptomatic) își anexează numele poetei în numele fanatismului și al orgoliului ei.

3. Considerînd fundamentală contribuția profesorului D. Micu, să observăm că discursul liric din Octombrie, noiembrie, decembrie are o didactică a sa, reprezentînd o „lecție“ despre temele poetice ale zeilor tutelari a poeziei noastre. Cuplul vine din edenul insulei lui Euthanasius, cea eminesciană, purtînd pe umeri toată rodirea miraculoasă întru moarte : „Adormi / Nu te speria / Pletele noastre vecine / Răsfirate în iarbă / Au început să prindă rădăcini / În curînd frunzele ne vor înveli / În auriul omăt/ Niciodată n-am semănat mai mult / aripile ți s-au afundat în țărînă / Și nu se mai văd“. Pornind de la Eminescu, deschiderile poeziei sînt fabuloase : în numele miracolelor cuvîntului. Autoarea rostirii lirice ar fi iubita eminesciană, poetă, fecundată de absolutul poeziei, de Luceafăr : „Iubitul meu, pe care nimeni / Nu l-a văzut decît în somn / Tată cuvintelor din mine / Și peste nerostire domn /Nesigur fiu / Născut din ruga / Pe care ți-o înalț / De-atîtea gînduri fără șir / De-atîtea vorbe îngerești / Ești fără milă / Nu te văd, n-aud / Cît timp vorbesc cu tine, / Ești“.

Prin Eminescu ajungem la Blaga și Barbu. Obsesiile esențiale (increatul, extincția, „peisajul“ metafizic) ale acestei poezii, definitorie pentru literatura română, devin „replică feminină“. într-o direcție a umanizării, a sensibilizării, a „dezermetizării“ lor. Cerebralul, încifrarea se topesc sub ofensiva sensibilului Iată, în varianta Anei Blandiana, nostalgia increatului: „Mamă, întîiul meu mormînt / Beznă fierbinte / Cu-atîta nerăbdare prostească părăsită / În timp ce fiecare bulgăr / Al țărînei sale / Se împotrivea plecării fără rost / Îmi vei ierta vreodată învierea / Grăbită înviere ce mă rupea de tine / Pentru ca din lumină în lumină / Să mă apropie de-o altă moarte ? / E tot mai frig /Străinătatea mă pătrunde / Pe cum mă urc se șterge drumul înapoi. / E-atîta depărtare pîn' la tine / Că s-ar putea-nălța biserici / Să mijlocească rugile-ntre noi“ sau o viziune a lumii a cărei motiv central e somnul : „Încununată cu flori de mac / Aproape descompuse/ Culese pe frig dimineața / Cînd roua se face brumă / Și dacă umbli prin iarbă / Strivești sub tălpi cadavrele de greieri, / Încununată cu flori de maci / Ciocnindu-mă cu fluturi muribunzi. / Înaintez / Prin somnul numit de mine / Noiembrie / Spre clipa incertă / Care nu e nici moarte, nici gînd. / Rîuri mari trec în somn / Spre oceane / Purtîndu-și pești adormiți / În provizorii, umede lințolii“.

(E momentul să deschidem o paranteză : recitim însemnările noastre cu tristețe ; comentariul unei singure poezii ar cere de cîteva ori mai mult spațiu decît cel ce ni se acordă cronicii literare : parabolele deschise, viziunile „întomnării“ sugerează o seamă de puncte de reper, nu neglijabile: poezia de mai sus reprezintă și partitura Ofeliei, replica feminină a lui Hamlet : vom scrie deci altădată despre acest volum, explicîndu-ne pe larg acolo. Deocamdată, socotim elocvente citatele).

4. Și toate acestea pentru a repeta : poezia Anei Blandiana se împlinește sub veghea zeiței Venus, a Luceafărului stelar. E dubla față a înțelegerii nocturne și a tăcerii diurne a lucrurilor. În cosmosul Anei Blandiana e noapte și zi, deodată e noapte și zi, pentru ca acești doi aștri să-și afle locul central sub chipul unuia. Somn și cuvînt, cuvînt și creație, cunoaștere și dragoste, eden și întomnare, rodire și nerodire, naștere și rod, naștere și moarte, aceastea ar fi contrariile vegheate de fața dublă a Venerei. Fața dublă, cerînd, poruncind, visînd androginizarea, totala comuniune, contopirea tuturor acestor contrarii și-a multor altora într-UNUL, semn definitiv, puritate absolută, în toate miturile și mitologiile reprezentînd începutul unit cu sfîrșitul, cercul, sfera, treapta perfecțiunii : „Pornesc în mine în exil / Tu ești patria mea / De care nu mai pot să mă apropii. / Tu ești țara în care m-am născut / Și am învățat să vorbesc, / Numai pe tine te cunosc în lume. / Prin ochii tăi am înotat de-atîtea ori / Ieșind pe mal cu trupul tot albastru. / De-atîtea ori am navigat prin tine / Pîndind bolborositul prevestitor de hulă / Al sîngelui în stare să mă înece-oricînd. / Tu ești partea mea de pămînt. / Numai din tine știu să mă înalț. / Stăpîne tu, împădurit / Și semănat cu lacuri, / Ținut pe care-l stăpîneam cîndva / Si-n care nu mai pot să mă întorc / Din mine, din străinătatea mea. / Lasă-mă noaptea să mă mai visezi, / Să-ți trec prin somn legănător. / Lasă-te locuit de mine, noaptea. / Ca genii morți, de gîndurile lor“

Recitim Ne-am contaminat și noi de fanatism și derogăm de la legea cronicii afirmînd : Ana Blandiana e o mare poetă.

C. UNGUREANU

LECTOR

Horia Zilieru :

„NUNȚILE EFEMERE“

(Ed. Junimea 1972)

Întîmpinată de recenzenți cu elogii, recenta carte de versuri a lui Horia Zilieru ne propune, înafara distincției tonului, o viziune poetică dintre cele mai stranii. Nu ne vom referi la muzicalitatea în sine a versului, construit, de cele mai multe ori, în sonorități delicate, nici la melopeea atît de cunoscută a colindei sau baladei, întinerită sub pana poetului *(Pe-un picior de iad / unde-amanții cad, / trece-un flutur sfînt / în armuri de cînt).*

Dincolo de text, întîlnim un univers de simboluri cărora o îndelungată tradiție literară le-a conferit rolul de decor poetic. Horia Zilieru, însă, reușește să le revitalizeze, păstrîndu-le intactă fragilitatea. În contradicția dintre substanța devitalizată și forma ce-o umple de vigoare stă puterea cărții lui Horia Zilieru. El nu este poetul unei realități fruste, ci al uneia derivate, devenite artă. Poetul gustă farmecul inefabil al faptelor eterne prin viața lor de operă, desprinse însă de trunchiul greoi al marelui fluviu. Așa se întîmplă că, în volum, coexistă recuzita unui simbolism palid *(clavire, agonie, flori debile, sere* etc.) și sugestii venite din literatura apocrifă, religios-populară, amintind angrenajul static și hieratic al frescelor medievale.

Poetul se mișcă într-un univers ce amintește mult cîntatul și convenționalul eden, actualizat, discret, prin nostalgie. Lumina este întotdeauna calmă și de culoarea mierei *(e mied înmiresmat lumina)*, pădurile au o tentă ireală *(Păduri de miere freamătă în ceață)*, văzduhul este împînzit de *albine*, de *polen* și *nectar*. Cum însă e vorba de un eden livresc, real doar ca fapt artistic și încărcat deci și cu dorință și cu regret, toate aceste metafore cumulează sensuri antonimice, complicîndu-și la nesfîrșit înțelesul.

Rareori se lasă poetul copleșit de freamătul organicului ; atunci, însă, imaginea palpită viguroasă, ca în acest catren din *Balul fluturilor* (pag. 64) : *Deschide lampa crinu-n sihăstrie, / planeta deșertîndu-și de mistere / eterna apă trage la galere / omătul viu de grea fluturare*. Cel mai adesea, însă, Horia Zilieru preferă trecerea concretului în abstract *(tu, îndurarea, frica mea)*. Floarea sacră, floarea simbol pare a fi, în poezia sa, *crinul* ; poetic prin excelență (și Horia Zilieru se îndreaptă constant, cum spuneam, spre realitățile „artistice“), *crinul* se alătură fericit *clavirelor, narcozelor și clavecinelor*, fiind prezent nu atît prin parfumu-i bogat și adormitor cît prin paloare și, poate, prin efemeritatea sa.

E greu de închipuit că dispariția unei asemenea lumi și-ar afla izvorul în altă parte decît în propria puritate ; și, totuși, poetul găsește în *nor* metafora trecerii, și, pe bună dreptate, fiindcă peisajul care trăiește în versurile sale poate ieși pentru un timp dincolo de marginile luminii, dar tocmai curățenia liniilor îl oprește să moară.

EUGEN DORCESCU

Mircea Malița :

„AURUL CENUȘIU“

(Ed. Dacia 1972)

Sînt puține edituri care, asemeni DACIEI din Cluj, se pot mîndri cu șansa de-a fi putut publica în răstimp de numai un an două cărți atît de dense în idei și atît de fermecător scrise, cum sînt cele două volume de eseuri ale lui Mircea Malița. Autorul face parte din familia acelor spirite care, avînd realmente ceva de comunicat semenilor lor, se ostensc s-o facă pe ineles și atractiv, conștienți că „ajung la destinație acele idei care sînt servite de un stil sesizat, ascuțit, captivant“. Nu întîmplător unul dintre cele șase „discursuri“ care încheie cartea își propune să disocieze între „stilul vechi și nou“. *Ce, cui* și *cum* transmitem ? — iată trei întrebări fundamentale la care trebuie să reflecteze orice vorbitor. Un deziderat ar fi să nu facem risipă de mijloace verbale, să transmitem economic (vedem aici, cum e firesc, o prelungire a preocupărilor din primul volum, unde, între altele autorul vorbea de o gîndire economică și operatoare). Apoi, stilul nou respinge manierismul, „este sincer, artificiul supără. Piruetele trezesc suspiciuni“.

Mînuind un asemenea „stil nou“, Mircea Malița țintește să educe gîndirea, bunul simț și bunul gust să ne ofere o adevărată rețetă a viețuirii moderne. Omul poate gîndi mai mult, resursele creierului uman sînt inepuizabile. Dacă, trăind în societatea industrială, omul pierde din încărcătura afectiv-emoțională, aceasta nu înseamnă nici pe departe dezumanizarea sa, căci „nu se pierde din esența umană prin intelectualizare“ ; „emoția devine doar mai puțin viscerală și se transformă în emoție cerebrală“, asistăm în felul acesta la „o deplasare d accent, o sublimare, o elevare spirituală“, cu alte cuvinte abia acum ne apropiem de adevărata esență a omului.

De această esență umană mai ține ceva. Recunoscînd acest lucru, Mircea aMlița reabilitează, de fapt, literatura. Cu toate că într-un capitol întreg tratează despre extensiunea limbajului matematic în diferite sfere ale cunoașterii, autorul nu vede viitorul omenirii guvernat de ariditatea raporturilor dintre oameni. Fără îndoială, limbajul viitorului va fi tot mai riguros, tot mai arid, administrativ și tehnic, însă omul va ști să se apere de el prin cultivarea poeziei, a artei, a iubirii. Iată de ce „una din cele mai importante probleme ale universităților de astăzi este cum să îmbine certificatele cum să procedeze în așa fel încît medicul să știe statistică, biologul chimie, sociologiu matematică, istoricul mașini de calcul și toți laolalta mai multă literatură și poezie“.

SIMION DANILA

Valeriu Gorunescu :

„METOPE“

(Ed. Cartea Românească 1972)

Privite în ansamblu, și aceste *Metope* recent apărute la Cartea Românească sînt structurate pe cîteva elemente care se dovedesc acum a fi niște permanențe ale poeziei lui Valeriu Gorunescu.

Patriotismul apare ca o coordonată firească, ca un sentiment organic. Foarte frecvent, el se concretizează în fericite expresii lirice ale conștiinței și mîndriei statorniciei noastre pe aceste pămînturi.

Cu prilejul apariției volumului *Orfeu trece punțile* (1966) avusesem prilejul să remarc o oarecare analogie între atitudinile lirice ale lui Valeriu Gorunescu și Mihai Beniuc, identificabilă în predilecția pentru anumite motive, pentru un anumit ton vag vindicativ al confesiunii, uneori chiar în sonoritatea unor versuri. Impresia de atunci se confirmă din nou azi, în aceste *Metope*.

Ceea ce mi se pare că aduce acest volum, într-o mai mare măsură decît cele anterioare, este o — uneori de-a dreptul frenetică — dorință de comuniune nu numai cu oamenii, ci cu tot ceea ce reprezintă viață și devenire. E vorba în fond de un fel de naturism sui-generis, manifestat printr-o sete ancestrală de comunicare cu lumea, cu elementele : „Nevoie-i deci de-un crivăț de cuvinte, / ca să trezesc un univers închis, / rostogolit mutește înainte / și nerostindu-și setea de abis“. De aici derivă, cred, și un alt atribut prețios și definitoriu al acestui poet robust și anume încrederea în cuvinte. Azi, cînd atîția poeți (și nu numai poeți) își manifestă neîncrederea în rostul cuvintelor și în capacitatea lor de a-i exprima, încrederea unui scriitor în posibilitățile nelimitate ale comunicării prin verb, încrederea în cuvînt, devine tonică pentru cititor. Aproape fiecare poem al acestei cărți atestă la Valeriu Gorunescu un remarcabil simț al cuvîntului vizibil pînă și în ispita de a zornăi vorba rară, insolită.

Ar mai fi de remarcat și cealaltă coardă : a delicateții, a miniaturalului, a filigranului și eufoniilor *(Un mandarin în smalț de veghe, Balanța rîndunicilor* etc.) sau a frumoaselor, bărbăteștilor tristeți : „Să ne învățăm să fim muguri : / ne vor ronțăi, iarna, oile, / ne vor pălmui primele vînturi de martie / și ne vor desfoia ploile *(Să fim muguri)*.

RADU CIOBANU

Antologie bilingvă Lucian Blaga

O veche dorință a marelui poet ardelean Lucian Blaga a fost „ca opera să-i fie tradusă în italienește“ spune Edgar Papu în prefața la volumul de „Nouăzeci de poezii — Novanta liriche“ traduse de Mariano Baffi, eruditul filolog și scriitor, care semnează și cîteva „impresii“ de traducător al lui Blaga în deschiderea acestui volum. De ce ținea poetul român să fie tradus și în italiană? „Fiindcă dintre toate popoarele, italienii sînt cei care m-ar înțelege cel mai bine“ — i-a spus Blaga cu decenii în urmă lui Edgar Papu.

N-a apucat să vadă realizată această dorință și poate Blaga nu a prevăzut interesul deosebit stîrnit acum de opera sa în Italia. unde în ultimii ani scrierile sale au fost difuzate în mai multe ediții: amintim aici antologia publicată recent de Rosa Del Conte — text bilingv și acesta, apoi **Profili di estetica europea,** un studiu consacrat esteticii lui Blaga de Nicoletta Corteanu-Loffredo, tipărit la Roma.

Prin gîndirea sa și prin substanța estetică a poeziei sale, Blaga s-a ridicat, de la început, la nivelul creațiilor autentice în literatura Europei moderne, dar, cu o mare întîrziere, opera lui începe să se impună în sfera valorilor recunoscute abia acum. Cum a prevăzut el italienii par mai receptivi la mesajul gîndirii și al cîntului acestui poet român, iar traducătorul recent al celor 90 de poeme, care compun antologia, sintetizează într-un cuvînt introductiv importanța lui Blaga în cultura modernă a românilor, și prin ea în configurația intelectual-artistică a continentului: „Poet adevărat — scrie Mariano Baffi — de aceea totdeauna credincios sieși, Lucian Blaga creează un univers artistic original. Intelectual de o profundă cultură el dezvoltă vastele lui compoziții lirice în spațiul spiritualizat vertical, așa cum un alt mare artist român — Constantin Brâncuși — o face cu sculpturile sale. Sistemul său de metafore și de alegorii creează un **unicum** în literatura română, universul-parabolă care are ca loc geometric teoria mitului. Creațiile sale lirice — îndeosebi primele — sînt caracterizate de un flux poetic, de o ritmicitate a versurilor — pe care, după cum am spus, traducerea italiană nu poate s-o redea decît în parte — de sfidarea prozodiei tradiționale. de afirmarea unei pregnante sensibilități poetice, precum și de o deosebită putere de materializare a ideii abstracte :

Atîta liniște-i în jur de-mi pare că aud
cum se izbesc de geamuri razele de lună...“

Traducătorul italian, care este și un mare filolog, un romantist recunoscut, a pornit deci de la un studiu adînc al textelor lui Blaga, (opera lirică, filozofie, proză), dar cunoscînd, cum singur mărturisește, de mai multe decenii, întreaga mișcare literară de la noi, din ultima jumătate de secol mai ales. Dificultățile transpunerii nu au mai fost mici, pentru că lexicul poetic al lui Blaga conține mulți termeni și expresii specific populare, dar cu un corespondent aproximativ numai în italiană: „Limba română — și aceea a poeților în mod deosebit — e bogată în expresii care pe drept cuvînt pot fi socotite intraductibile în altă limbă. Astfel de expresii — luate din limbajul popular și din folclor — abundă în poeziile lui Lucian Blaga“. Și prof. M. Baffi dă drept exemplu cuvîntul **blidar** din poezia **Biblică,** exemplificînd procedeul la care a recurs pentru a nu altera substanța și forma poeziei originale.

Putem aprecia în termenii cei mai aleși strădania și rezultatele traducătorului, bucurîndu-ne de trimiterea în lume a unui autentic glas românesc, în care cititorii vor simți adîncimea gîndirii și frumusețea imaginilor pornite din realitățile noastre, mai ales din tradițiile străvechi ale satului nostru care reține meditația poetului și-i încălzește sensibilitatea, ridicînd pe treptele rafinării poetice gîndurile și tablourile contemplate odată. Traducătorul a asimilat îndelung rezonanțele adînci ale acestor versuri pentru a le da forma, înțelesul, forța de sugestie, specifice originalului. Iată cum a transpus el cele două versuri citate mai sus din **Liniște :**

C'è tanta calma intorno, che mi par di sentire
picchiare contro i vetri i raggi della luna.

Firește că ritmul interior și mai ales bogăția rimelor este foarte greu de redat în italiană, chiar dacă această limbă este printre cele mai bogate în resurse melodice. poate cea mai melodioasă din cîte există. Surprinzător este în juxtapunerea textelor faptul că arta lui Blaga structurează contextul într-o succesiune de cadențe "evident ritmate, echilibrate, concentrate pe cuvinte-cheie, atît de sugestive și de melodice încît ai sentimentul că **numai în românește** ele spun **exact** ceea ce a vrut poetul, traducerea parafrazînd ideea, fără însă a egala fluxul lui melodic. „Se tot zbate îndrăznețul / și s-azvîrle. / Și mi-e teamă / c-o să cadă — visătorul“ devine la M. Baffi: „S-agita, il temerario, / e prende il via. / Ed io ho paura / che precipiti a terra, il sognatore“. Ceea ce corespunde semantic versurilor lui Blaga, dar textul nu numai s-a lungit, dar ritmul interior, dens și melodios în românește, este, paradoxal, estompat, diluat în italiană.

Printre puținele poeme cu rimă foarte bogată și cu un ritm interior foarte marcat, ca **Asfințit marin,** pe care o analizase atent în structura versificației sale L. Gáldi (Budapesta) la congresul al XII-lea de filologie romanică de la București (1968), nu mai apare în toată splendoarea compoziției sale interioare în traducerea italiană, care însă sugerează întregul conținut, minus, sunetul interior foarte amplu din românește, dovada infinitei posibilități a limbii noastre de a transpune ideile în formele cele mai neașteptate, muzicale în cel mai înalt grad; ascultați cîteva distihuri din această poemă :

Piere în jocul lumilor
saltul de-amurg al delfinilor.

Valul acopere numele
scrise-n nisipuri, și urmele.

Soarele, lacrima Domnului,
cade în mările somnului.

Iau numai ultima strofă mică din traducerea italiană, ca să constatăm alt ritm interior și altă structură și, ceea ce este mai puțin expresiv, pierderea rimei, foarte bogată în textul lui Blaga :

Il sole. lagrima del Signore,
precipita nell'oceano del sonno.

În schimb, transpunerea **Cîntecului obîrșiei** realizează cu fidelitate deosebită esența poemei românești, în toată construcția stilistică și chiar în melodicitatea frazei: „La obîrșie, la izvor / nici o apă nu se-ntoarce. / decît subt chip de dor“ — Al principio, alla sorgente / nessun acqua, piu non torna / se non in forma di nube..

Conștient de forța lăuntrică inefabilă a textului lui Blaga, traducătorul ne-a prevenit că fluxul poetic și acea lăuntrică materializare a ideii abstracte, acea transfigurare a conceptului filozofic, axa gîndirii și a expresiei lui Blaga, nu pot fi decît parțial redate prin textul italian, foarte îngrijit, migălos șlefuit și mlădiat cu pricepere pe ideea originalului, și chiar pe construcția stilistică a strofelor memorabile. Îi exprimăm traducătorului gratitudinea noastră pentru opera sa de traducător, pentru atașamentul său constant față de limba și cultura noastră, lăsînd în final loc gîndului său direct în legătură cu această carte de traduceri poetice din Blaga: „Acesta este Lucian Blaga **al meu** (subliniază posesivul M. Baffi), pentru că în acest an în care am lucrat la traducerea poeziilor lui m-am apropiat așa de mult de sufletul său încît mi-am făcut părtaș, la spiritul și la gîndirea lui. propriul meu spirit și propria mea gîndire. Acesta este Lucian Blaga **al nostru,** pentru că el a știut mai bine ca oricare altul să interpreteze și să exprime toate îndoielile și toate neliniștile noastre ca și, de asemenea, toate dorințele și toate speranțele noastre“.

Iată de ce ne bucurăm de difuzarea cît mai largă a operei lui Blaga în lume, mesager autentic al spiritualității românești.

GH. BULGAR

Sensurile liricii livrești

Volumul de debut al lui Eugen Dorcescu ni se pare semnificativ pentru modalitatea de confruntare a realului cu o **estetică fixă,** pentru afinitățile poetului cu un tip de poezie livrescă ale cărei reprezentanți sînt la noi Al. Philippide și V. Streinu. **Pax magna** nu este un volum epigonic, sub semnul lui Arghezi sau Coșbuc, care nu ne-ar îndreptăți „să credem într-o evoluție lirică a autorului“. cum s-au grăbit să afirme Mihai Minculescu **(România literară,** nr. 40) sau M. Iorgulescu **(Luceafărul,** nr. 41). Volumul său stă la fel de bine și sub semnul altor lecturi, pentru că Eugen Dorcescu are candoarea să creadă în „literaturitatea vieții, în posibilitatea de a regiza un spectacol livresc în marginea existenței, să scrie o poezie care, ca și în cazul lui V. Streinu, de pildă, trăiește într-un regim **clasic** al frumosului literar, ermetic (nimeni nu îi va reproșa autorului **Ritmului imanent** că seamănă prea mult cu Arghezi sau Ion Barbu. Poezia lui V. Streinu a fost întotdeauna un mijloc de a celebra poeții săi preferați: Poe, Baudelaire, Mallarmé, Rilke, Esenin, Arghezi). Personajele lui Eugen Dorcescu sînt așadar **motive literare, măști,** pe care poetul se străduiește să le anime, să și le asume ca pe un destin propriu. Citim asemenea monologuri protocolare, ca în **Orfeu :** „Mi-e gîndul gol și trupul ros de stînci / Nisipul șterge urmă după urmă / De-atîta vreme ochii mei adînci / Cărarea mării nencepute scurmă ; // Pe-aici pe undeva am tot crezut / Să aflu drumul apelor înalte / Dar n-am găsit cuvîntul cunoscut / De tainele tăcerii celeilalte“ Cîteva titluri **(Adoremus, Cantemus)** sînt o invitație clară la împărtășirea din teme livrești, la complicitate cu acest mecanism de compunere al unor situații poetice abstracte.

Dar tentativa de animare a măștilor reușește numai în parte: stampele sînt înghețate, **(Seară cu lebede)** sau „etnogeneze“ livrești, lipsite de dramatism (o **Noapte sarmatică** devine un joc fragil de culori, de subtilități metafizice ; o evocare istorică în **Destin** devine un **obiect estetic,** prețios : „Cînd timpu-i mort la margine de șea / Învălmășite armii să coboare / Cu sîngele prelins pe lancea grea / Un cîntec pur din corzile barbare // Căci în pădurea stinselor statui / Descoperind o rară tinerețe / Se năruie în lutul lor gălbui / Înaltele-ncremeniri de frumusețe“). Păcatul poetului este, poate, gustul pentru caligrafia și prețioasă, pentru imaginea eufemistică și poetizările obscure, ce fac din tragic un colț de decor baroc (interiorul castel gotic sau al unui templu elin, după necesități). Poetul însuși intuiește limitele acestui mod de transpunere a realului în livresc descriind arta sa poetică ca o „idolatrie, o umplere a orizontului cu statui convenționale, ce îi vor răpi putința de a se reîntoarce la real.

Spațiul poeziei lui Eugen Dorcescu este un adevărat „nomenclator“ de metafore abstracte, arhetipuri, simboluri livrești, un spațiu pur literar pe care poetul îl regizează cu gesturi de „tîrziu efeb, cu lănci de borangic“. Semnificativ, singurele drame, răsturnări, se produc în sînul literaturii, rezultat al unui **Hybris** abstract : „Imnul a lovit într-o seară tîrzie / Cînd clare armoniile se rup / Din glasul începutului să vie / O negură de sînge fără trup.

Titlul volumului ni se pare semnificativ pentru o anume aspirație de a îngheța realul în tipare literare, spre o „pax magna“ de natură livrescă care se transpune stilistic în inerția, în lentoarea gravă a versului, împiedicat în abstracțiuni. Poezia sa e plină de o rezervă retractilă în fața spectacolului lumii, pe care îl distilează într-un cîntec ornamentat cu flori de bronz, „imobile cercuri“ metafizice și greoaie volute retorice. Poetul nu pare să cunoască drama cuvîntului (de altfel se exprimă cu o remarcabilă ușurință), încrîncenarea verbală, visînd dimpotrivă un „imn păgîn“ în variantă parnasiană, ceremonios și discret: „Dă-mi silnica tărie să-nalț un imn curat / Din glasul meu să curgă o umbră de vocale / Podoabă-n care numai tăcerile se zbat / Îndatorată tainic încremenirii tale“ Am remarcat totuși în acest volum și un început de emancipare a discursului poetic de clișeul livresc, o imaginație poetică autentică, dorința de a se împărtăși din duhul cel adevărat al realității, care sună ca o promisiune în epilogul volumului: „La umbra casei mele, clasici zei / S-au prăbușit sub tufe de cucută / Și-adorm uitarea-n pași, cînd, fără ei / Împrospătata zare mă sărută.“

MARCEL POP-CORNIȘ

EVOCĂRI

Alexandru T. Stamatiad la Arad

Alexandru Stamatiad a venit în Arad în toamna anului 1919, împreună cu Perpessicius — ambii în calitate de profesori la liceul „Moise Nicoară“, astăzi „Ion Slavici“. Stamatiad venea prin transferare și vom vedea pentru ce ; iar Perpessicius, ca nou numit în calitate de profesor de limba română. Poetul volumului de versuri : „Pe drumul Damascului“ a rămas aici timp de nouă ani, pentru ca în anul 1927 să se transfere la un liceu din București. În schimb, Perpessicius a rămas numai cîteva luni, nesimțindu-se legat cu nimic de acest oraș, iar, pe de altă parte, din motivul că a fost tratat cum nu se poate mai neomenos de către organele administrative ale vremii, fapt ce reiese din poezia „Album transilvan“.

Dar venirea lui Stamatiad la Arad n-a fost o întîmplare și ea aparține romantismului vremii, după cum se va vedea din cele ce urmează.

După cum cred că se știe, prima șezătoare literară a scriitorilor de peste munți s-a ținut la Arad în primăvara anului 1911. La această manifestare de ordin cultural a participat și Alexandru Stamatiad. Despre primirea triumfală a scriitorilor români, precum și de succesul șezătorii, singurele mărturii au rămas în reportajele ziarelor arădene „Românul“ și „Tribuna“.

Cum era obiceiul, toți scriitorii care au citit din operele lor au primit din partea elevelor din ultimul an al liceului buchete de flori. S-a întîmplat ca eleva care a înmînat buchetul de flori lui Stamatiad, să fie Letiția Antonescu, originară din Șiria, devenită, după transferarea poetului la Arad soția iubită și cîntată în versuri.

În anul în care s-a stabilit la Arad, Alexandru Stamatiad nu publicase decît volumul de versuri „Din trîmbița de aur“, despre care au avut cuvinte de laudă Ion Minulescu în ziarul „Viitorul“, Ovid Densușeanu în „Viața Nouă“, Mihail Dragomirescu în „Convorbiri Critice“, Al. A. Philippide în „Adevărul Literar“, Dumitru Nanu în „Convorbiri Literare“, Eugen Lovinescu în „Lectura pentru toți“, Tudor Vianu în „Literatorul“, Marcel Romanescu în „Zburătorul“ etc.

La doi ani după venirea poetului în Arad, a publicat volumul de versuri „Pe drumul Damascului“. A urmat apoi volumul „Mărgăritare negre“ și volumul de parabole „Cetatea cu porțile închise“. Împreună cu Constantin Riuleț a scris piesa de teatru „Femei ciudate“. Tot în timpul șederii la Arad a tradus și publicat versuri și proză de Baudelaire, Meterlinck, Oscar Wilde, Lui Li Po, precum și o bună parte din catrenele lui Omar Khayyam. După stabilirea la București a publicat volumul de versuri „Pagini alese“, care a fost premiat de Soc. Scriitorilor, precum și volumul, tot de versuri, „Peisagii sentimentale“, premiat de Academia Română.

Tot aici în Arad a editat, pe spese proprii, revista „Salonul literar“, în paginile căreia și-a făcut debutul poetul Mihai Beniuc. Această revistă s-a bucurat, în afară de colaborări externe, și de o merituoasă colaborare a altor poeți. Revista „Țara noastră“, condusă de Octavian Guga, scrie : „Al. T. Stamatiad face să apară la Arad, unde l-au aruncat îndatoririle profesionale, o revistă pe care a intitulat-o cu o simpatică nunață de cochetărie „Salonul literar (...). Revista, într-adevăr, apare în condiții excelente de tipar, cu note interesante asupra evenimentelor culturale din țară și străinătate, aducînd totodată cel puțin o colaborare de preț din partea unui scriitor de seamă“.

Revista „Salonul Literar“ a înscris una dintre cele mai frumoase pagini în istoria beletristicii românești.

AL. POPESCU-NEGURA

film

Nostalgia tăcerii (II)

Malec sau misterul comediei

Adică așa cum îl știm toți, cu fața înmărmurită, inflexibilă, neiscoditor, dar agitat, bățos și palid, trist și detașat, mișcat prea repede de aparatele cu manivelă, făcînd cu resemnare lucruri la care era parcă pus și le făcea nici cu voie nici fără de voie, descurcînd ițe, încurcînd situații simple, uitîndu-se la tine cu ochi din care nu descifrai nimic, dar vedeai o nerezolvare și o stare, o nehotărîre a filmului, a lui, a ta, sau mai știu eu ce. În fine el, pe stradă, cu pantaloni golf, căzînd în apă și apărînd umflat de parcă ar fi avut în loc de picioare doi crenvurști, fugind de polițiști, conducînd miraculosul tren el, Malec, umblă încoace și încolo cu fața lui, cu ochii lui, adică așa cum îl știm toți. El nu rîde niciodată.

Malec și „Generalul" așa ne-aducem aminte. Malec generalul. Pentru mine cu asta se termină filmul mut.

Buster Keaton, un nume mare și singur.

S-a scris atîta despre el, care nu rîde. el, care nu zîmbește. Se spune : cu filmul mut a murit filmul. Se spune : film mut și Charlote. Comedie și Geniu. Gag și supranatural. Superficialitate și Gravitate. O pădure de obiecte, de avalanșă de lucruri și ustensile ale vitezei și comodității și gravitatea lor. Ei spărgeau și rupeau într-un film cît nu îndrăznim noi să ne închipuim vreodată. Filmul mut și Charlot. Comedia tristă. Clownul umanizat fără sirop. Și, totuși, nu s-a terminat cu asta, fiindcă există Malec. Malec. și misterul.

„O lume nebună, nebună, nebună", film american în culori (poate 20-th Century Fox), două serii, încercare sau reușită de comedie grandioasă, spumoasă, strălucitoare, îmbulzeală mare și undeva, pe lunga listă de vedete, Buster Keaton. El, într-un film sonor, el, bătrîn, într-un film și comerț și nu. M-am dus să-l văd și a apărut aproape cum îl știam și pe deasupra fugar, puțin și repede între atîția alții, într-un film cu sute de chipuri. Și am simțit atunci misterul lui. Misterul lui Malec și-al comediei lui.

Cînd apare pe ecran, pînza se învechește deodată și se umple de o lume care-și strigă violent o mondenitate caraghiasă nouă și o pudoare puerilă. Malec își juca rolul în întîmplări care-l priveau și nu prea, noi rîdeam de acțiune și gaguri și de mutra lui și el făcea totul ca unul care-și îndeplinea datoria fără zel, dar și fără chin și nu catadicsea să se amuze de el. Ne amuza pe noi și noi rîdeam că el e serios în toate poveștile sale. Era trist și nu prea, îngîndurat și nu foarte, indescifrabil și tulburător, misterios în istorii simple, sau complicate, banale ori geniale. Era ca unul care știe ceva, dar n-are de ce s-o spună și altora și făcea niște lucruri care le plăcea tuturor dar care lui, chiar dacă și hohoteam și zgîlțîiam scaunele, fiindcă el era serios și totul în jurul lui caraghios și de rîs. Masca lui nu e un truc ori supra-gog și nu arată plictiseală sau uriașă uimire.

Malec n-a rîs fiindcă nu-i venea.

ANDREI UJICA

---

banatica

Valeriu Braniște — folclorist

Intelectual cu multiple preocupări cultural-științifice în cele mai diverse domenii : ziarist dotat și cu atitudine militantă, Valeriu Braniște a abordat o amplă tematică, scrierile sale conținînd probleme de politică culturală, teatru, filologie, lingvistică, istorie literară și folclor.

Începuturile interesului pentru folclor al lui Valeriu Braniște datează încă din anii liceului de la Sibiu. În 1884, „Tribuna" i-a publicat primele culegeri de folclor sub titlul „Chiote populare", pe care le-a adunat din Valea Buii. Mai tîrziu, în 1891, a publicat în paginile revistei „Transilvania" studii de folclor : „Călușerul jucat în secolul XVI" și „Urme de poezii populare române din secolul XVI". Aceste preocupări au fost dezvoltate într-o lucrare de mai amplă sinteză — „Muzică și dansuri la români în veacurile XVI—XVII" — în care tendința autorului de a reliefa specificul național al folclorului românesc este evidentă. Pentru aceasta, Valeriu Braniște a folosit izvoare istorice străine — mărturii despre spectacole muzical-coregrafice din epocă — susținîndu-și comunicarea în cadrul Adunăriii generale a Societății pentru fond de teatru român din 28 august 1908, la Oravița.

Cronologic, după articolul despre jocul călușerului, apărut în „Transilvania", a publicat în „Dreptatea" nr. 47 din 1894 (ziar înființat de el împreună cu Cornel Diaconovici, la Timișoara) un ciclu de „poezii poporale din Banat".

Un mare merit al lui Valeriu Braniște în promovarea folcloristicii române l-a constituit faptul că — în calitate de editor și redactor responsabil al ziarului „Drapelul" din Lugoj — a pus la dispoziția unor folcloriști de renume din toate provinciile românești coloanele publicației pe care a condus-o cu pasiune și talent vreme de două decenii.

Un interes aparte a manifestat Valeriu Braniște pentru abordarea folclorului care evocă figuri de luptători pentru libertate națională și emanciparea poporului român. În acest sens, se pot cita textele : „Horia bea" (Drapelul nr. 144—148/1905) și „Armele Iancului" (Transilvania din 1922).

Folclorul obiceiurilor și tradițiilor a constituit alte teme predilecte în publicistica sa. Valeriu Braniște și-a adus contribuția sa în domeniul studierii versului de „cătănie", suita de comentarii pe text „Poezie în război" (Drapelul nr. 1—10/1915) fiind mai mult decît elocventă prin reliefarea ideii de protest al masei de soldați împotriva flagelului social care e războiul imperialist.

Contribuția lui Valeriu Braniște la dezvoltarea folcloristicii române — dincolo de caracterul oarecum sporadic și limitat ca problematică și tratare — merită a fi aprofundată într-un studiu de mai mare întindere.

GHEORGHE LUCHESCU

Fascinația Istoriei literare

(urmare din pag. 1)

veni eveniment cultural. Nu vreau să mă măgulesc cu rezultate disproporționate și iluzorii. De altfel, poate și un anumit scepticism m-a făcut să mă îndoiesc de eficacitatea unor polemici. În noua mea carte veți citi articolul **„Critica literară și militantismul"** apărut cu cîteva zile înaintea morții lui Lovinescu care vedea întrînsul, poate cu melancolie, refuzul de a mă alinia unei noi campanii antisemănătoriste. Motivul : în literatura noastră existau atunci două straturi de cititori, unul de literatură (în sensul plenar) și celălalt, cititor de simili-literatură, de „literatură" tradițională, fără valori artistice notabile. Socoteam o iluzie campania care ar fi încercat să cucerească acest public cu o sensibilitate joasă pentru literatura de înaltă valoare estetică. Eram cu 21 de ani mai tînăr decît Lovinescu și constat cu regret, că a murit, păstrînd mai multă încredere în polemică decît mine. care eram tînăr ; dacă tînăr se poate numi un om de 41 de ani.

Dar să rămînem pe terenul spiritului polemic. Îmi amintesc că G. Călinescu făcea remarca : totdeauna am aerul de a apăra sau de a combate. Dacă aceasta e marca spiritului polemic, și dacă observația lui este justă, poate că și dv. aveți dreptate.

— Dintre criticii „postmaiorescieni din generația a III-a", ați fost unit printr-o prietenie, cred unică, cu Vladimir Streinu. Probabil un caz deosebit de rar.

— Da, deosebit de rar. Puiu Iancovescu, care avea întinse lecturi italiene, ne recita, cu o alură de „il pensierso" (în italiană !) aceste versuri din Walt Whitmann.

(Și profesorul Șerban Cioculescu recită, în surdină, versuri a căror melopee dă clipei aură sacrală. Apoi, brusc) :

— Într-adevăr, cred că unul din darurile vieții a fost această lungă prietenie, cu atît mai puternică cu cît temperamentele ne deosebeau foarte mult. O prietenie e o căsnicie spirituală de oameni care se deosebesc. Vladimir Streinu, de pildă, făcea distant polemica, o făcea pe un ton superior (asta îi displăcea lui Lovinescu). El a contat drept un om greu de frecventat, pentru disprețul care îl afișa. Abia în ultimii ani a devenit accesibil. Eu îi reproșam acest mod de a-și îndepărta oamenii. „Și tu ești foarte orgolios, dar te ascunzi" îmi răspundea. Și eu și el nu ne-am epuizat facultățile polemice decît în convorbirile „între patru ochi". El avea un farmec deosebit cu tonul lui iritant-superior, și, în momentele de destindere, se arăta de o tinerețe spirituală remarcabilă. Mai mult, divulga însușiri de animator. Am fost în ultimii doi ani la Covasna. El organiza excursii, mă stimula și pe mine care eram un sedentar. Cum să bănui că, după acel august 1970, trei luni mai tîrziu, avea să se producă nenorocirea ? Au avut loc și ciocniri între amorurile noastre proprii, dar ele erau „caus landemain". Povesteam cîndva ce uimit a fost Lovinescu cînd ne-a văzut intrînd împreună la el, de braț, după ce Streinu scrisese un articol rece despre **Viața lui Caragiale**. I-am răspuns că prietenia noastră nu e axată pe admirația reciprocă și că fiecare poate să-și exprime franc părerea despre scrisul celuilalt. Ne spuneam adevărul în față și îl primeam, reciproc, cu seninătate. Nu i-am invidiat succesele, și nici el mie. Dimpotrivă, m-am bucurat că în ultimii ani a primit toate satisfacțiile care le merita și pentru care m-am luptat și eu în măsura puterilor mele. Aș vrea să mă opresc, emoțiile pot fi exprimate mai greu decît ideile : omul a fost, cum spuneau bătrînii, o grădină de bărbat.

— În portretul din Istoria literaturii, G. Călinescu (alt nume trecut de Lovinescu în „cea de a III-a generație postmaioresciană") tonul e cînd amabil cînd reticent...

— Călinescu avea toxinele lui, care îi fac farmecul. Era elogiul reticent. Am să vă introduc în alt moment al vieții mele, acela al profesoratului de la Iași. Dacă G. Călinescu ar fi avut un alt candidat al său (pentru catedra de literatură de la Facultatea de litere și filozofie de la Iași, n.n.) și l-ar fi putut impune. El m-a propus și m-a susținut pînă la urmă, deși, în ultimul moment, am avut impresia că dorea amînarea consiliului (sub cuvînt că momentul nu era potrivit). Pînă la urmă, deci, mi-a făcut raportul. Raportul e un monument de elogiu temperat și de rezerve categorice ; ca în încheiere să scrie că împlinesc cu prisosință condițiile pentru calitatea de profesor universitar. Era temperamentul lui. În **Istorie...** îmi acordase mai mult loc decît lui Mihai Dragomirescu sau Bogdan Duică, ceea ce era o nedreptate, fiindcă ei își încheiaseră opera, iar eu eram abia la jumătatea carierei mele.

Nu mă pot plînge de acea pagină și nu i-am păstrat decît gratitudine pentru efortul de a se apropia și a înțelege alt temperament decît al său, efort greu, fiindcă el era subiectiv, foarte greu își găsea consonanță cu alții.

— În fișierul Bibliotecii Academiei am găsit un curs litografiat ținut de Dv. la Iași.

— Păstrez o amintire foarte plăcută Iașilor, mediului universitar de acolo. Aveam un salariu de cîteva milioane, era inflație Erau primii ani de după război și se mai păstrau marile tradiții ale Junimii La prelegeri asistau și studenți de la alte facultăți, intelectuali, profesori, gazetari. Am fost coleg la Iași cu Livescu, Balmuș, Al. Claudian, Bagdasar, cei care jucaseră un rol important în chemarea mea acolo.

— Într-un interviu, la o întrebare cam dură, răspundeați (aproximativ): Nu, dincolo de Styx nu voi lua nici o carte. Plec singur și neîmpovărat.

— Unde era interviul ?

— În „Tribuna", parcă.

— Nu, nu în „Tribuna..."

— În „Luceafărul". Adrian Păunescu... Mi-a dat impresia unui spirit senin...

— Impresia nu e greșită. La 70 de ani, nu te mai gîndești la viitorul propriu. Văd sfîrșitul meu în ordinea lucrurilor, fără emoție. Șaptezeci de ani e o vîrstă de culme. Am călcat pragul mediei de vîrstă, sînt un delicvent. Știți anecdota cu cardinalul căruia Curia i-a sărbătorit 70 de ani ? I-a urat o sută de ani. „Nu puneți o limită bunăvoinței providenței" a răspuns cardinalul.

— V-a emoționat — totuși — sărbătorirea celor 70 de ani ?

— M-a emoționat foarte mult. Am primit semne de simpatie de la necunoscuți, am fost copleșit de corespondență. Mă gîndesc cu groază că va trebui să răspund tuturor...

La Teatrul Naţional din Timişoara

„Coroană pentru Doja“

Apropiat în spaţiu (spectatorului care a ieşit în seara premierei de la Teatrul Naţional i-ar fi trebuit doar cîteva minute pentru a trece prin faţa locului, unde marele conducător al războiului ţărănesc din 1514 a pierit în mod exemplar) şi depărtat în timp, supliciul lui Doja a constituit pentru realizatorii remarcabilului spectacol timişorean punctul de plecare al creării unei opere foarte apreciate de timpul sensibilităţii noastre contemporane, dar care prin sugestie şi simbol, rupe obişnuitul spaţiu scenic, dîndu-i cu totul alte dimensiuni decît cele obişnuite, apropiate nouă.

Prin această răsturnare de raporturi, piesa lui Aurel Gh. Ardeleanu se afirmă în viziunea regizorală a lui Ioan Taub ca un „misterium“ modern şi laic, în sensul desprăfuirii cronicii de pitoresc şi vetust istoric şi reînscrierii faptului dramatic în coordonatele sale exemplar umane.

De o mare forţă de sugestie, aproape patetică, punerea în scenă a spectacolului se axează pe o atotstăpînitoare idee-forţă : istoria o face poporul. Desfăşurarea scenică a fost concepută de regie ca o ilustrare a acestei idei şi şocul estetic pe care-l declanşează prezenţa neîntreruptă a peste 50 de bărbaţi şi femei, îmbrăcaţi în cenuşiile, sărace haine ale iobăgiei, înfăşuraţi în mînioasa tristeţe a stării lor, este de netăgăduit.

Ideea se realizează pe parcursul a 90 de minute neîntrerupte de poezie dramatică prin „secvenţe“ care deseori iradiază o semnificaţie de un tip autonom, detaşat de curgerea acţiunii. Iniţierea în revoltă prin stilizarea vechiului „bărbunc“ ce şi azi se mai joacă pe la noi, şerpuirea în cerc a lungului şir de femei — corifante care aduce puternic aminte de măiestrele fete de la Căpîlna sau înălţătorul moment al transcenderii de glorie prin roşiile flăcări-simbol ale purităţii idealului, constituie vîrfuri estetice ale spectacolului.

În mod netăgăduit, reuşita lor ţine de capacitatea aproape sculpturală a lui I. Taub de a putea concentra semnificative grupări umane într-o stare de creaţie plastică, de sugestie vizuală. Oricît de strălucit ar fi fost spectacolul, trebuie să mărturisim totuşi regretul de a fi asistat la dominarea textului de către imaginea scenică, scena unui teatru rămînînd totuşi locul unei confruntări primordiale prin intermediul cuvîntului. În acest spectacol, cuvîntul se aude prea puţin şi atunci cînd i se concede o frîntură de timp, este în general insuficient de convingător spus, cu o reţinere, cred, nejustificată. „Coroană pentru Doja“ mi se pare a fi mai curînd o operă de „graniţă“ între teatru, balet, pantomimă, poem cinematografic, meritînd fără îndoială pentru această îndrăzneaţă şi originală viziune toată aprecierea. Exigenţa noastră însă faţă de inegalatul mijloc de convingere dramatică reprezentat de text, faţă de forţa clăditoare de lumi a imaginii verbale ne obligă să recunoaştem „graniţele“ acestui tip de spectacol dincolo de care, sau foarte aproape de care, pîndesc nereuşitele oricărei formalizări.

Spectacol colectiv prin excelenţă, „Coroana pentru Doja“ antrenează pe scenă în mod practic întreg colectivul de actori ai Teatrului Naţional şi un grup foarte numeros de tineri actori amatori, aproape 60 de persoane.

Pe acest „fundal“ jocul lui Ion Cocriu în Gheorghe Doja mi s-a părut reţinut, demn, pătruns de importanţa misiunii sale sociale. Dimensiunea de tribun a eroului este însă insuficient reliefată şi credem că actorul a demonstrat suficiente posibilităţi de joc pentru a-i cere o mai mare mobilizare a capacităţilor sale expresive. **Traian Pîrlog** în Zapolya a rostit cu dezinvoltură cinicile replici ale personajului, arătînd siguranţă şi stăpînire de joc, conferind o întunecată strălucire dementului personaj. Dovedind maturitate artistică întregul colectiv de actori profesionişti ai teatrului s-a supus unei discipline de joc în care remarcabile personalităţi artistice, creează prin unitate stilistică un dramatic erou colectiv.

Muzica de „scenă“ a lui Ovidiu Manole şi scenografia, „muzicală“ prin gravitatea ei a Emiliei Jivanov contribuie într-o măsură excepţional de importantă la constituirea elementelor obsesive ale atmosferei acestui poem dramatic — sui generis ; plastica şi muzica spectacolului posedînd o valoare autonomă îşi recomandă autorii ca personalităţi artistice de prim rang.

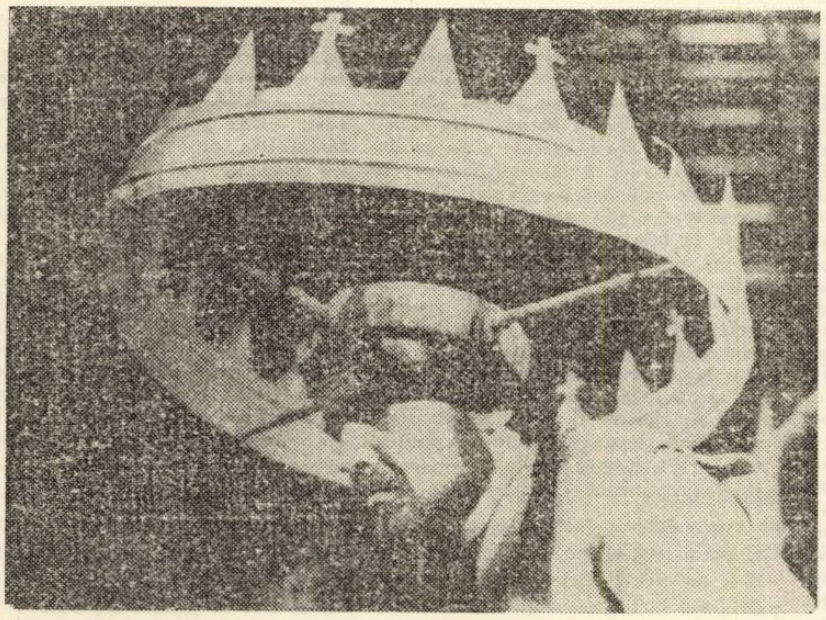

Dacă demonstraţia de inventivitate artistică a regizorului I. Taub va reuşi să reintre în matca necesară servirii textului şi nu dominării sale, dacă se vor întreprinde eforturi pentru a conferi lui Doja dimensiuni mai accentuat-sociale, spectacolul poate cîştiga după părerea noastră, un spor de valoare ideologică şi estetică.

SERGIU LEVIN

teatru

Pledoarie pentru teatrul modern

Coroană pentru Doja este un spectacol deschis nu numai spiritului cronicăresc ci şi celui aplecat spre o înţelegere teoretică a actului teatral contemporan. Am abordat spectacolul din această perspectivă, ca subtilă şi foarte modernă reflecţie a actului creator teatral asupra lui însuşi. Fără a-şi estompa mesajul istoric, transmis generos de text, premiera Naţionalului timişorean se transformă într-o metaforă a posibilităţilor teatrului, cîştigînd prin aceasta o mare bogăţie de sensuri, o incontestabilă şi autentică modernitate. Spectatorului îi sînt propuse de fapt, într-o perspectivă dialectică, două modalităţi de a face teatru. Pe scenă se joacă două spectacole distincte, cu trupe de actori distincte cu retorici ale cuvîntului şi ale gestului distincte. Odată e spectacolul istoric, marele şi adevăratul spectacol, care va birui în final . E spectacolul lui Doja şi alor săi. Ei practică un tip de teatru modern, de mare economie a mijloacelor înţelegînd exact specificul acestei arte. De aceea pentru ei textul nu e nici pretext, nici presiune retorică, ci tocmai ce şi cît trebuie să reprezinte textul literar pentru un spectacol teatral modern. Ceea ce rezultă din această înţelegere este un act teatral complet şi complex, mizînd pe toate modalităţile sale specifice.

Al doilea spectacol, incorporat în spectacolul istoric este cel jucat de Zapolya şi actanţii săi. Desfăşurîndu-se după sistemul spectacol în spectacol, acest tip de teatru semnifică o anume modalitate teatrală destul de perimată, bazată pe o recuzită retorică amplă, bogată în exteriorizări patetice ale gesticii şi rostirii. Cele două spectacole se intersectează. Modalităţile lor sînt însă ireconciliabile. Tăcerea şi demnitatea gestului din final sînt un dublu triumf : unul al mesajului istoric şi în acelaşi timp triumful modalităţii teatrale pe care au propus-o purtătorii acestui mesaj revoluţionar.

S. ADRIANA

appassionata

Melodia acompaniată (I)

Opera este o invenţie italiană, fundată pe melodia acompaniată. Chiar premizele atribuite, aşadar, vocii umane, melodia şi instrumentelor muzicale, acompaniamentul. Jocul acestor doi factori înseamnă, de fapt, istoria operei. În ce măsură interacţiunea lor determină evoluţia generală a muzicii şi care este natura intimă a acestui proces, iată propoziţii a căror elucidare conduce la concluzii surprinzătoare şi invită la prospecţiuni teoretice de amploare.

Lăsînd la o parte geneza şi devenirea istorică a melodiei şi a instrumentelor, ne înscriem pe firul evenimentelor în momentul cînd opera — închegîndu-se prin lucrările lui Monteverdi în prima jumătate a secolului XVII — depăşeşte faza teoretică a dezaterilor despre melodie şi acompaniament.

Noul gen muzical cucereşte cu repeziciune Italia şi opera cunoaşte o asemenea abundenţă încît se cere, realmente, exportată. În secolul XVIII, găsim maeştri italieni instalaţi în capitalele europene, unde o activitate prolifică le-a adus nu puţină faimă.

„De cincisprezece zile încoace la Paris nu se vorbeşte şi nu se visază decît despre muzică. Muzica este obiectul tuturor disputelor, al tuturor discuţiilor noastre, ea este sufletul tuturor seratelor ; pare chiar ridicol să te interesezi de altceva. La o întrebare referiioare la politică, ţi se răspunde printr-o frază dintr-un tratat de armonie ; la o reflecţie morală, prin motivul unei ariete ; iar dacă veţi încerca să aduceţi vorba despre interesul stîrnit de vreo piesă de Racine sau Voltaire, în loc de orice răspuns, vi se va atrage atenţia asupra unui efect orchestral din minunatul recitativ al lui Agamemnon. Mai este oare nevoie să spunem, după toate acestea, că pricina unei asemenea efervescenţe a minţilor este Ifigenia cavalerului Gluck ? Efervescenţă cu atît mai puternică cu cît părerile fiind împărţite, toate taberele sînt în egală măsură cuprinse de furie. Printre polemişti se reliefează trei grupări : adepţii vechii opere franceze, care au jurat să nu recunoască alţi zei în afară de Lully sau Rameau ; adepţii muzicii pur italiene, care nu preţuiesc decît ariile lui Jommelli, Piccini ori Sacchini ; în sfîrşit, tabăra cavalerului Gluck, care susţine că acesta a găsit muzica cea mai potrivită cu acţiunea teatrală . . .“ (Un critic francez, aprilie 1774).

Asemenea, la Londra, Bononcini i-a pricinuit mari necazuri lui Händel, iar la Viena, s-a spus că Salieri l-ar fi otrăvit pe Mozart. Dincolo de latura lor anecdotică, esenţa acestor dispute este aceeaşi : lejeritatea de a compune a maeştrilor meridionali şi înclinaţia lor firească spre vocea omenească au transformat teatrul într-o arenă de întrecere a virtuoşilor, diminuînd rolul orchestrei şi alterînd însăşi latura dramatică a operei. Dimpotrivă, predilecţia compozitorilor germani pentru muzica instrumentală şi stăruinţa lor asupra substanţei muzicale le-a adus mai greu popularitatea.

Istoria a dat, însă, cîştig de cauză acestora din urmă, învingînd prin profunzime facilitatea rivalilor lor. Gluck a salvat opera dela decadenţă, impunîndu-i coordonatele umane ale tragediei antice ; Händel aduce muzicii suflul eroic al Reformei ; Mozart are viziunea shakespeariană a operei muzicale. Toate aceste linii directoare aveau să constituie, în secolul următor, măreţia muzicii lui Verdi şi Beethoven.

OVIDIU MANOLE

plastică

Marina Bogdan Luminosu

Cunoscînd aliajul dintre pictură şi grafică, Marina Bogdan Luminosu selectează cu minuţie şi echilibru motive contemporane care-i conferă spaţiu de conturare plastică. Un dinamism aparte caracterizează lucrările sale, o graţie, şi-n acelaşi timp, o ritmicitate ce vizează nu emoţia în sine, ci lirismul ideilor. Linogravurile „Vis“ şi „În anii de lumină“ sugerează, ca-ntr-o legendă modernă, năzuinţa omului spre cunoaştere, zbaterea necontenită spre arcul de triumf al afirmării. Sentimentul actualităţii îi dă vigoare, solicitîndu-i la maximum integrarea în fluxul vieţii şi creaţiei. „Ţesătoarele“, „Şantier“, „Brigăzi“, „Electrificarea“ arată modul în care Marina Bogdan Luminosu abordează tematica contemporană.

Tablourile sale sînt ca nişte poeme închinate muncii, primind sevă şi vibraţie din însuşi freamătul acestui timp. O ordine interioară a liniilor, un patos al liniştii, apoi armonia stăpînită a compoziţiei. „Pasărea măiastră“, admirabilă prin tonurile poetice, cu economie de mijloace plastice pune în mişcare nu zborul, ci ideea de zbor, nu cîntecul, ci ideea de cîntec. Parcă ai puncta pe aer itinerarul unei aripi. Parcă muzica a fost topită acolo, în bijuterii de tăcere, apropiindu-se discret de noi prin arderea ce a primit semnul artei.

Marina Bogdan Luminosu a participat la diverse expoziţii colective, Timişoara, Bucureşti, Constanţa, Reşiţa, fiind unul dintre membrii cei mai activi la cenaclul tineretului de pe lîngă filiala Timişoara a U.A.P. Faptul că-şi îmbogăţeşte permanent mijloacele de expresie, că aprofundează ideile în actul creator, problemele de formă şi tonalitate a culorii, ne face să credem într-o continuă conturare a unei personalităţi plastice distincte.

DAMIAN URECHE

Un caz vechi, regretabil

Cît de greu şi plin de capcane putea fi uneori destinul unui îndrăgostit al scrisului o ilustrează cazul lui Aurelian Păcurariu. Modest secretar al unui liceu din Lipova, între cele două războaie, fost student de drept pînă în 1918, la Budapesta, om de o rară erudiţie, lipsit însă de simţ practic şi de o îndrumare literară competentă, în anii '20 scrie o dramă în versuri, de proporţii fantastice: VISUL FARAONULUI (Fárao álma). Negăsind interes la edituri, o editează pe cont propriu, cu preţul unor mari sacrificii materiale, la Lipova.

Tema dramei este arhicunoscuta, tradiţionala povestire biblică: Iosif şi fraţii săi, Iosif în Egipt. În acest cadru, el expune concepţiile sale filozofice despre existenţă, istorie, ştiinţe, religie. E un obsedat al umanismului, al păcii, moralităţii, un fel de antinietzscheian, un duşman al tiraniei.

Aurelian Păcurariu se consideră creator al unei opere literare autentice. Şi, iată, totuşi, nimeni nu acordă cărţii sale nici o atenţie. Volumele zac grămadă într-un colţ de locuinţă. E socotit un grafoman. Deznădăjduit, şi chinuit de dorul de a fi în sfîrşit observat, în anul 1936, după apariţia romanului biblic Iosif şi fraţii săi, al lui Thomas Mann, acţionează în judecată la instanţa din Timişoara pe marele scriitor german, aflat în emigraţie în Elveţia. Îl învinuieşte de plagiat după Visul faraonului. Procesul stîrneşte senzaţie, mai ales că cercurile hitleriste încearcă să-l compromită pe această bază pe Thomas Mann. Cu preţul acestui act de natură herostratică, Aurelian Păcurariu ajunge pe primele pagini ale ziarelor de atunci. Procesul se prăbuşeşte, însă, spre cinstea culturii româneşti, datorită eforturilor unor intelectuali progresişti şi lucidităţii unor oneşti magistraţi timişoreni.

Totuşi, se pare, cazul nici azi n-a intrat definitiv în arhiva curiozităţilor literare. Recent, un articol semnat de Radu Ionescu în Manuscriptum nr. 2 din 1972 şi două articole semnate de Liviu Jurchescu în Orizont readuc în actualitate procesul de plagiat, absurd. Se resimt din nou anumite îndoieli cu privire la felul cum a soluţionat pe vremuri acţiunea reclamantului instanţa din Timişoara...

Dar să revin mai înainte asupra dramei Visul Faraonului. E scrisă în limba maghiară, într-un stil greoi, cîteodată bizar, însă cu multă imaginaţie. Are nu mai puţin de 1.152 pagini, vreo 40 mii de versuri. E grevat de un prolog de zeci de pagini, complet inutil, cît şi de o amplă postfaţă. Cu toate acestea drama lui Aurelian Păcurariu nu este o lucrare fără valoare literară. Cel puţin parţial, nu. Are un miez sănătos, un mesaj etic nobil. Figurile ca patriarhul Iacob, nevestele lui senzuale, tinere, fiii săi cuprinşi de o gelozie sălbatecă contra fratelui lor mai mic, Iosif, potentaţii de la curtea faraonului şi a lui Potifar sînt vii, veridici, părînd mai de grabă travestirea în costume antice a unor tipuri de ţărani bogaţi din jurul Aradului, cu nevestele lor senzuale, cu samsarii de cai dimprejur, cu solgăbirăi şi reprezentanţi ai marii ierarhii de stat habsburgice, hohenzollerniene.

Din păcate, acest filon principal, inspirat din viaţă, realizat cu talent, e acoperit la tot pasul de balastul unei retorici megalomane, ajungînd în minoritate faţă de numărul de pagini de prisos. Partea sănătoasă, reprezentînd circa 200—250 de pagini din totalul de 1.152, după părerea mea, merită să fie salvată, recuperată. Îndepărtînd balastul, am obţine o epopee naivă, fantastică, de proporţii normale, în anumite privinţe asemănătoare creaţiei unor pictori naivi, ca Csontváry sau contemporanul nostru Ţuculescu.

Privitor la pretinsul plagiat: După cunoscutul istoric literar german, Eberhard Hilscher, literatura universală ţine în evidenţă aproximativ o sută cincizeci de variante ale temei Iosif, de la Biblie şi Coran pînă la persanul Firdusi, spaniolul Lope de Vega sau marele Goethe. (Eberhard Hilscher: Thomas Mann, Leben und Werk, — Viaţa şi opera lui Thomas Mann — Berlin, 1965). El dă amănunte cu privire la geneza, izvoarele şi caracterul romanului lui Thomas Mann, scris în scopul declarat de a opune un mythos umanist miturilor rasiste ale hitlerismului.

Asemănările de suprafaţă evidente dintre cele două cărţi (tema, unele amănunte, caracterizarea figurilor), se datoresc însăşi naturii temei, utilizării inevitabile de către amîndoi autorii a aceloraşi variante preexistente, aceeaşi exegeză biblică rabinică, cît şi a unei serii de antologii de literatură şi arheologie egipteană, de mare circulaţie în primele decenii ale secolului (ca cele a lui G. Roedar, G. Steindorff şi altele similare). Determinantă rămîne nu asemănarea de suprafaţă, inevitabilă, ci viziunea artistică, capacitatea scriitorului de a umple o structură găsită de-a gata cu un mesaj original, cu idei şi frumuseţi noi, inedite. Or, tocmai sub acest aspect, cărţile celor doi autori nu suferă comparaţie, inclusiv măiestria.

Aurelian Păcurariu trăieşte acum la Timişoara. E bătrîn, are şaptezeci şi nouă de ani. E mîhnit de gafa lui din 1936. Regretă procesul de plagiat, care i-a adus numai cheltuieli şi suferinţe morale.

IZSAK LASZLO

Aurelian Păcurariu

VÎNZAREA LUI IOSIF

Fragment din poemul dramatic „Visul Faraonului"

(Cel de al doilea samsar: către copărtaşii săi): Să dăm oamenilor cinstiţi ce-i al lor.

(Zebulon): Dragii mei fraţi, dezbrăcaţi-l pe fratele nostru! Ştiţi prea bine că, cu veşmintele lui, putem face mărturie şi în faţa lui Dumnezeu...!?

(Cel de al doilea samsar): Aţi înnebunit!?

(Simion): Tocmai, dimpotrivă, abia acum facem tot ce poate fi mai înţelept! Noi am vîndut omul, cum vinzi vita în pielea ei. Hamurile, cu zorzoane pestriţe, le păstrăm!...

(Cel de al treilea samsar): Noi l-am cumpărat cu toate zorzoanele de pe el!

(Gad): De vreme ce n-o să-l mai vedem, avem nevoie de la ei de o mică amintire! Cine ştie unde o să-i fie mormîntul, ca sclav ucis lîngă mumia vreunui faraon!

(Cel mai bătrîn samsar): Sînt bătrîn, dar una ca asta nici n-am văzut, nici n-am auzit! Bine! Dezbrăcaţi-l şi de ultimele zdrenţe! Ca să-l pot vedea pe om în toată goliciunea condiţiei lui! Aş mai înţelege dacă ar fi fată!

(Dan şi Gad smulg îmbrăcămintea de pe Iosif. Cel mai bătrîn samsar îl acoperă dezbrăcîndu-se de vălul său alb, asemănător unei mantii).

(Cel de al doilea samsar): Să plătim acestor neoameni! (Samsarii aruncă fraţilor lui Iosif arginţii, iar fraţii se înghesuie lovindu-se cu coatele după monedele ce se rostogolesc. Privirile lui Iuda urmăresc pe fraţii săi cu netărmuită ură).

(Cel mai bătrîn samsar): Iar acum, ca să folosesc cuvintele voastre cerul cu voi, şi în veci să nu ne mai vedem! (Samsarii dau semnul de plecare sclavilor de culoare de pe lînga cămile: acestea, leneşe şi mătăhăloase, ridicîndu-se în silă şi stînd gata de plecare. Strivit în întreaga sa fiinţă, Iosif, plîngînd cu hohote, se aruncă la picioarele lui Iuda).

(Iosif către Iuda): Mai bine mă ucideaţi! (Iuda vrea să-l îmbrăţişeze, dar samsarul cel mai bătrîn, i-l smulge).

(Cel mai bătrîn samsar, către Iosif): De-acum tu eşti sclav şi de aci incolo ori ce faptă a ta depinde de voinţa mea. Şterge-o la caravană! Trupul şi sufletul tău sînt ale mele, viaţa-ţi atîrnă de un fir de păr! (Iosif nu se mişcă, motiv pentru care samsarul, făcînd semn cîtorva sclavi, aceştia îl înşfacă, trîntindu-l cu brutalitate).

(Iosif, plîngînd cu hohote): Încotro...!?

(Cel mai bătrîn samsar): Spre ţara faraonului, spre Egiptul cel plin de comori, ca să vezi dumnezei pămînteşti. Ca tu, cu înţelepciunea ta înaltă, însă ca sclav, să poţi cumpăni dacă dumnezeul vostru sau zeii noştri stăpînesc omenirea şi această lume demnă de dispreţ! Mişcă, sclav netrebnic... (Samsarii se retrag. În fund, fraţii lui Iosif se sfătuiesc aprins. Iuda văzînd pe jos o monedă fără stăpîn şi ridicînd-o începe să-i vorbească).

(Iuda): În tine, nu există nici sînge, nici minte şi totuşi tu eşti circulaţia sîngelui lumii. Tu vorbeşti fără grai în limba veşnică. Banul este demn de a purta numele de dumnezeu.

Sufletul mi-e ca muntele care, în nemişcarea lui veşnică, nu observă pîraiele ce-l străbat pe dedesubt, rănindu-i trupul. Ascultă cu nepăsare tunetele luptelor dezlănţuite deasupra creştetului său de către zeii cerurilor. Iar în pîntecele sale, milioane de vietăţi se trezesc la viaţă ca, în micimea lor de firişoare de praf, pierdute în imensitatea universului, să ridice în slăvi ideea cea mare a dumnezeirii!

(Gad vine grăbit)

(Gad către Iuda): Uraganul din cer a înnebunit, iar tu, smintit ce eşti, vorbeşti aci de unul singur. Haide odată, ne aşteaptă treabă multă, să minţim frumos frumos despre moartea lui Iosif! Să jucăm inspiraţi şi cu artă de maeştri în faţa tatălui nostru rolul sîngeroasei comedii!

Vezi ca scena să fie de efect.

Mintea-ţi să rîdă cînd vei spune că l-a sfîşiat o sălbăticiune.

Neuitînd să adaugi că aşa a vrut Dumnezeu,
Joacă-ţi bine rolul, în aşa fel încît şi nouă să ne plesnească băierile creierilor.
Plîngi, smulge-ţi părul;
Întocmai flăcării să frigă sufletul fiece cuvînt al tău,
Fă-te nebun, ridică-l în slăvi pe Dumnezeu,
Mîngîie-l pe nebun cu palavrele nemuririi,
Spune-i că noi am văzut plutind pe cer sufletul său rătăcitor în chip de domn al stelelor.
Las-bucure-se, nebunul, sărmanul,
Iar cînd de durere se va prăbuşi la pămînt, aproape mort,
Noi, isteţi făcînd pe proştii, vom plînge cu hohote,
Pentru ca dumnezeiasca mascaradă să-şi aibă izul cuvenit.
Fiecare cuvînt al tău să răsune asemeni vuietului meteorului
scînteietor în prăbuşirea lui spre neant, răspînditor de jăratic din propria sa substanţă.
Şi de vei vedea că nici asta nu ajunge,
Neatigîndu-şi ţinta-ţi de săgeată otrăvită,
Zi-i, drept mîngîiere, că om bătrîn fiind dînsul,
Nu face să fie atit de îndurerat.
Că azi-mîine şi pe dînsul chema-l-va moartea!

(Iuda): Iar eu voi urmări în jocul acesta, în care din raţiune va ţîşni acel sînge din tălmăcirea căruia se poate stabili dacă dumnezeieştii lauri vi se cuvin vouă sau mie!

(Iuda sprijinindu-se în cîrja sa de păstor porneşte, poticnindu-se, abia ţinîndu-se pe picioare, după Gad, care se depărtează. În văzduh, se dezlănţuie un uragan, putîndu-se vedea căderea unor aştri. Luptînd cu uraganul, fraţii lui Iosif înaintează).

(Lipova, 1929)

Traducere de LIVIU JURCHESCU

PE GUSTUL TUTUROR

De cea mai bună calitate, produsele cu marca „C.I.L.T." nu pot lipsi din nici o casă!

● UN SORTIMENT LARG, FORMAT DIN PESTE 135 PRODUSE ALIMENTARE OFERITE CONSUMATORILOR DIN ÎNTREAGA ŢARĂ.

● BOGATE ÎN UNITĂŢI NUTRITIVE, PLĂCUTE LA GUST, FRUMOS AMBALATE ŞI IEFTINE PRODUSELE „C.I.L.T." CERUTE DE TOATĂ LUMEA

● EXPORT ÎN ŞAPTE ŢĂRI DIN PATRU CONTINENTE.

Reprofilat la început de an pe fabricarea în exclusivitate a produselor de tip alimentar, Combinatul de industrie locală Timişoara, muncitorii şi specialiştii de aici manifestă receptivitate, competenţă şi spirit de iniţiativă sporite pentru a veni tot mai deplin în întîmpinarea cerinţelor cumpărătorilor. Într-adevăr, orişicine o ştie că C.I.L.T.-ul realizează produse de cea mai bună calitate, bogate în vitamine, glutacide, proteine, zahăr şi săruri minerale, produse oferite pieţii în condiţii comerciale excelente.

Bunăoară, biscuiţii „Stadion", „Banat", „Desert" şi „Timişoara" întrunesc cele mai exigente şi rafinate gusturi şi preferinţe, fiind consumaţi cu plăcere la orice oră din zi atît de către cei mici, de adolescenţi, cît şi de adulţi. Este apoi de menţionat că tot C.I.L.T. a fost acela care a lansat pe piaţă o serie de produse în... premieră republicană, cu care realizatorii lor se mîndresc pe drept cuvînt. Între acestea se află „Nucola", care deţine întîietatea în producţia românească a băuturilor răcoritoare cu conţinut de cola, bogat în polivitamine şi substanţe minerale, premiat la al V-lea Pavilion de mostre, ţinut la Bucureşti în 1971. Recomandă pentru consum în toate anotimpurile şi la toate vîrstele, „Nucola" echivalează cu consumul a 125 grame de mere proaspete, avînd o valoare nutritivă de circa 200 kcalorii, la o sticlă de 250 ml. Este ştiut însă că la C.I.L.T. se fabrică si alte băuturi răcoritoare la fel de apreciate de consumatori.

O largă solicitare au, de asemenea, produsele alimentare cum ar fi napolitanele, pastele făinoase, amidonul, glutenul, foile de tort „Casnica", Mirela" şi „Ileana", căutate atît pe piaţa internă, cît şi la export. Astfel de produse nici nu pot lipsi din casă, ele facilitînd gospodinele în prepararea în timp scurt a bunătăţilor preferate de membrii familiei sau oaspeţi.

Cît priveşte sortimentul larg de napolitane — „Carmen", „Aida", „Dănuţ" — găsim că nici nu s-ar putea spune ceva în plus, căci orice copil — şi nu numai copiii, ci şi adulţii, amatori de dulciuri — care intră în magazin cer în primul rînd aceste produse. E ştiut desigur, gustul plăcut al napolitanelor purtînd marca „C.I.L.T.", sînt atraşi de modul excelent de prezentare.

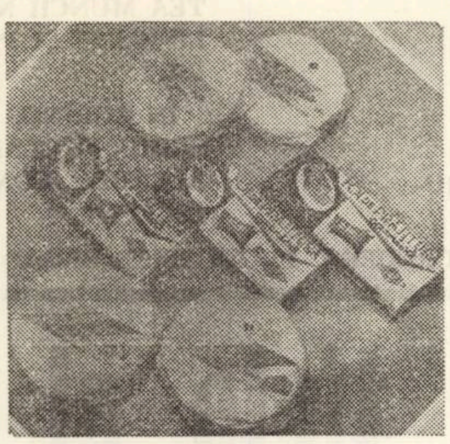

Şerbetul spumos „Hercules", fabricat doar în urmă cu cîtva timp, pentru prima dată în ţară, „Praful de budincă", drajeurile cu adaos de proteine, grişul glutenizat — aliment ideal pentru hrana copiilor, sînt alte produse de cea mai bună calitate şi pe care le recomandăm cu sinceritate consumatorilor.

La ora actuală, marca „C.I.L.T." este înscrisă pe un număr de peste 135 sortimente, produse alimentare pe care le întîlnim în orice magazin alimentar de la oraşe şi sate, cum la fel se găsesc în reţeaua comercială a unor ţări ca Anglia, Bulgaria, Elveţia, Ungaria, Cipru, Indonezia, Liban.

Să nu uităm, deci : produsele alimentare de calitate poartă marca Combinatului de industrie locală Timişoara !

ION VUICI

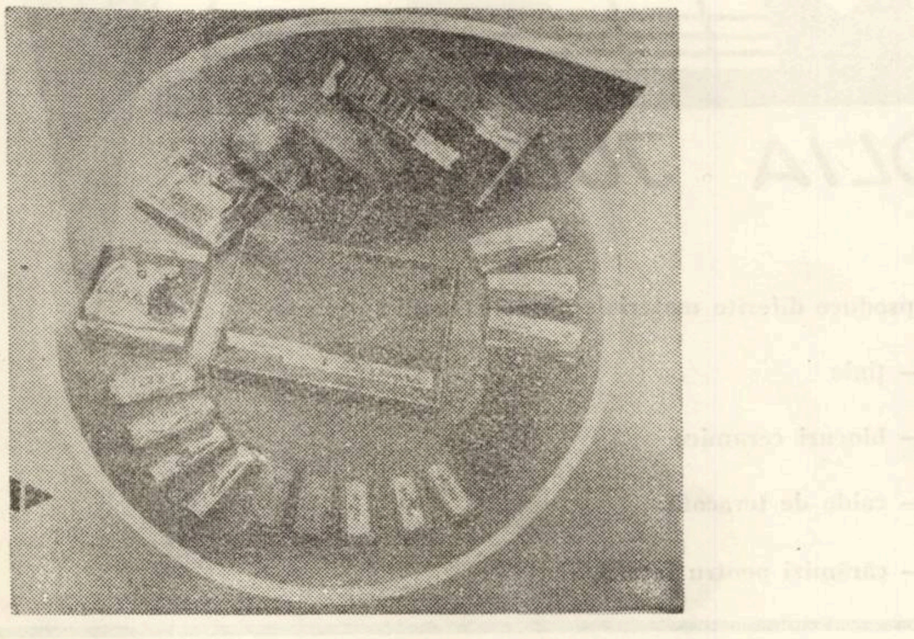

Fabrica de maşini agricole CODLEA

produce şi livrează

— diferite MAŞINI AGRICOLE,

— echipament metalic pentru auto şi tractoare.

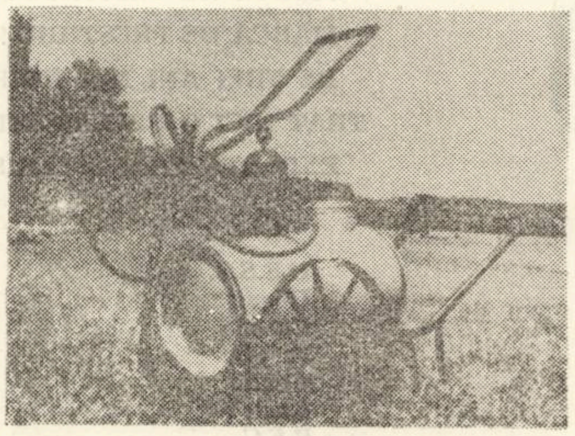

Aspersor carosabil AC 1

Capacitatea rezervorului : 120 l

Greutatea aparatului (gol) : 80 kg

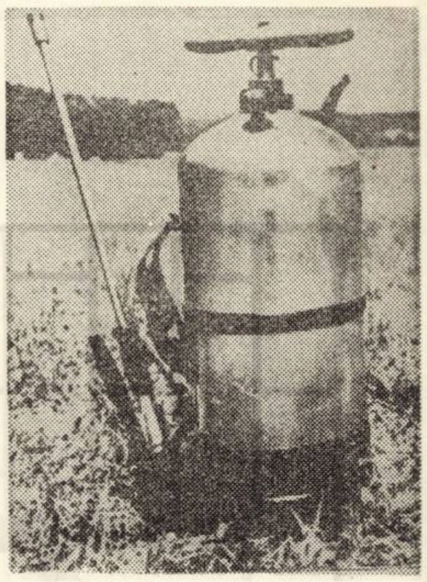

Aparat de stropit portativ AS 14

Capacitatea : 21,50 kg

Greutatea : 12 kg

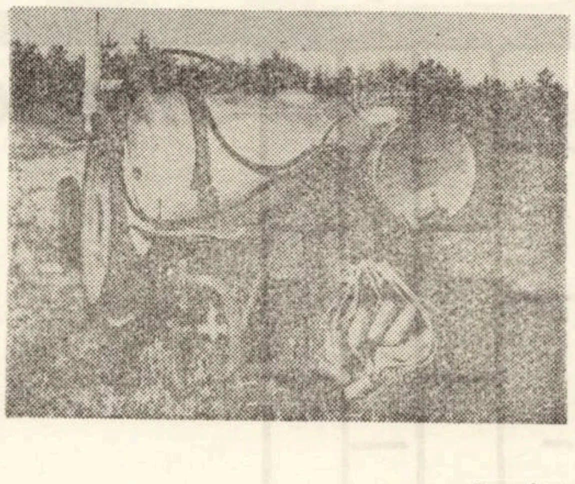

Aparat de stropit şi pulverizat cu pompă centrifugă tip MSPC-300

Capacitatea rezervorului : 300 ml

Greutatea totală : 260 kg

I.I.S. „BEGA"

FABRICA DE CONFECŢII

Timişoara Piaţa Doiceşti nr. 2 Telefon 32105

MARCĂ DE CALITATE!

MARCĂ DE PRESTIGIU!

DE TREI ANI N-A ÎNREGISTRAT NICI O RECLAMAŢIE!

EXPORTĂ PRODUSELE SALE

ÎN:

U.R.S.S.
Ungaria
Canada
Franţa
Anglia
Austria
R.F.G.
Libia
Italia

ANUAL, PESTE 550 DE MODELE!

PRODUCE:

— Confecţii de modă pentru femei, între care se remarcă:

— rochii şi bluze de bumbac şi de ţesături sintetice

— confecţii pentru sezonul estival

— alte articole de îmbrăcăminte

ÎN ULTIMII ANI FABRICA ŞI-A DUBLAT PRODUCTIVITATEA MUNCII NUMAI PRIN CALIFICARE ŞI PRIN ORGANIZARE.

ÎN CURÎND, ÎNTR-UN NOU SEDIU, O CLĂDIRE MODERNĂ A CĂREI CONSTRUCŢIE A ŞI ÎNCEPUT.

CUMPĂRAŢI CU ÎNCREDERE PRODUSELE „BEGA"!

I. I. S. „B E G A"
Fabrica de confecţii
TIMIŞOARA

I. I. S. „B E G A
Fabrica de confecţi
TIMIŞOARA

Fabrica de ţigle şi cărămizi

Calea Mărăşeşti nr. 58

CERAMICA

JIMBOLIA JUD. TIMIŞ

produce diferite materiale de construcţii:

— ţigle

— blocuri ceramice

— cahle de teracotă

— cărămizi pentru faţadă.

FABRICA DE
Hîrtie cretată
GHIMBAV • BRAȘOV
GHIMBAV
produce:
Modelar
SERVEȚELE
1973
Hîrtie
IGIENICA
N.I.D. Nr 4257-68
LEI 2.05

GHIMBAV—BRAȘOV

produce și livrează:

- — ȘERVEȚELE COFRATE TIPĂRITE,
- — CARTON ONDULAT,
- — HÎRTIE IGIENICĂ,
- — MUCAVA,
- — HÎRTIE CRETATĂ,
- — CONFECȚII DE TOATE TIPURILE.

CALITATE IREPROȘABILĂ.

Fabrica de cabluri şi materiale electroizolante

București Sect. III

ȘOSEAUA GĂRII CĂȚELU NR. 4
TELEFON: 43.12.50
produce și livrează
pe bază de repartiție sau extras de fabricație

- — CABLURI PENTRU ENERGIE, CONDUCTORI ELECTRICI,
- — BATERII PENTRU TRANSISTORI DE 1,5 V ȘI 9 VOLȚI.

(45)

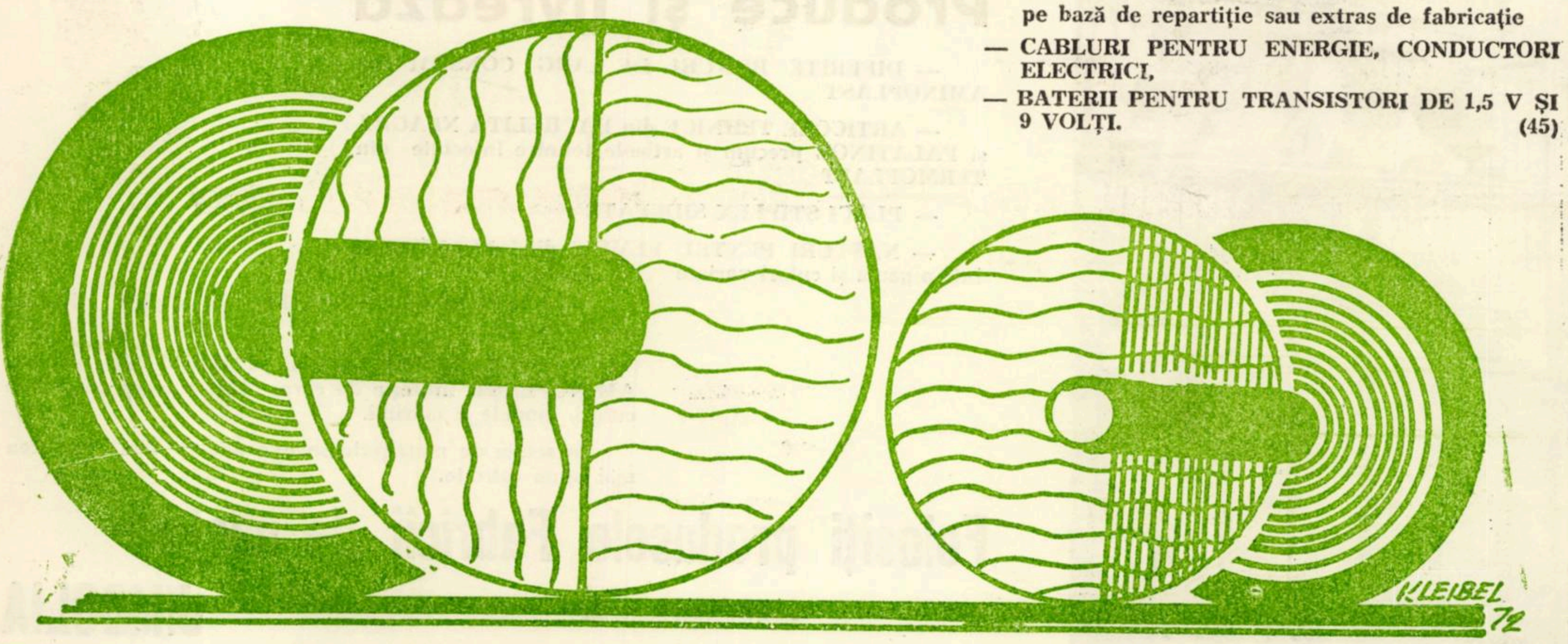

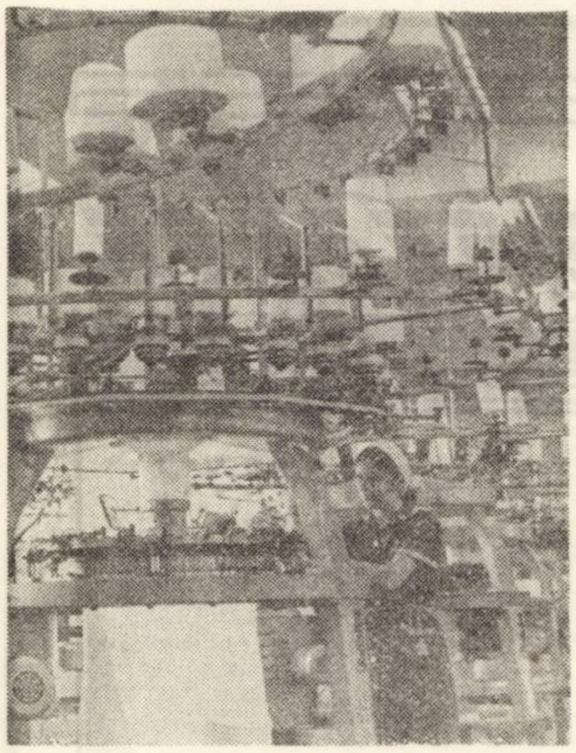

Fabrica de tricotaje

„1 iunie"

Timişoara, Spl. Peneş Curcanul nr.6

Vă oferă:

LENJERIE ŞI ÎMBRĂCĂMINTE PENTRU COPII DIN TRICOT DIN FIRE DE BUMBAC ÎNTR-UN SORTIMENT BOGAT

Produsele se disting prin:

- — CALITATE SUPERIOARĂ,
- — MODELE VARIATE
- — ASPECT ATRĂGĂTOR.

SĂ FOLOSIM CÂT MAI RAȚIONAL MATERIA PRIMĂ ȘI MATERIALELE

Fabrica de nasturi JIMBOLIA

Str. Moţilor nr. 17

JUDEŢUL TIMIŞ **Telefon 244**

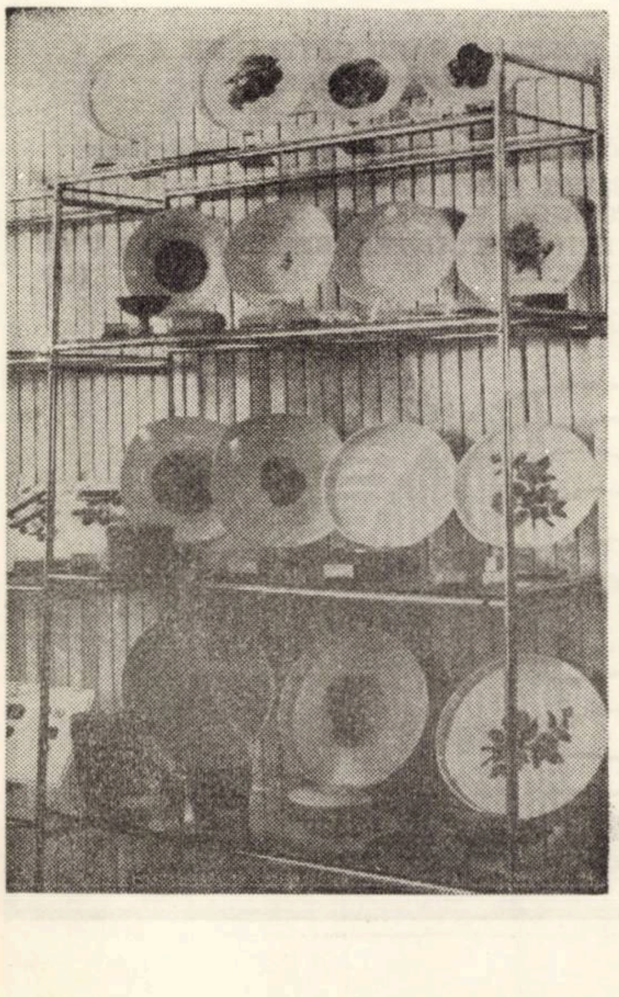

Produce şi livrează

— DIFERITE BUNURI DE LARG CONSUM din AMINOPLAST

— ARTICOLE TEHNICE din BACHELITĂ NEAGRĂ şi PALATINOL precum şi articole tehnice injectate din TERMOPLAST

— PLĂCI STIPLEX SIDEFATE

— NASTURI PENTRU FEMEI din POLIESTERI într-o gamă şi culori variate

— NASTURI ŞI CATARAME din stiplex sidefate pentru femei

— NASTURI BĂRBAŢI din POLIESTERI şi din AMINOPLAST, imitaţie de corn, într-o largă gamă de culori, modele şi mărimi.

În secţia de matriţerie se execută MATRIŢE de cea mai bună calitate.

Folosiţi produsele Fabricii de nasturi JIMBOLIA

REMEMBER

Meştrovici (II)

Mărturisind că n-am putut intra în Galeria Meştrovici înainte de-a fi întîrziat mult timp pe aleile parcului premergător, lîngă toate acele lucrări ale artistului, care ele singure ar putea justifica un muzeu de artă, trebuie să spun că impresiile adunate în sălile acestei case a sculpturii mi-au rămas adînc tipărite în memorie şi că tot ceea ce am văzut acolo se constituie într-un omagiu vibrant adus oamenilor din ţara aceea de piatră care este Dalmaţia.

Astfel, veţi observa că Meştrovici a cîntat, în piatră şi marmură, ca nimeni altul, femeia dalmatină, cu graţia ei de pasăre venită din zbor, cu frăgezimea de floare a carnaţiei ei, cu puterile miraculoase ale trupului desprins din aerul muntelui, învăţat cu drumurile suitoare, desprins din piatră parcă şi avînd visuri şi credinţe tari, asemenea cremenii. Astfel, veţi putea observa că o dominantă a operei lui Meştrovici este femeia acelor locuri, lăudată uneori pur şi suav, alteori cu o nostalgică senzualitate şi bucurie.

Mai intîi marmurile. **Fecioara cu copii,** temă obsesivă — — un chip de pietă, o dalmatină cu un surîs ingenuu, strîngîndu-şi pruncii în braţe cu o calmă seninătate şi cu o multumire abia reverberată-n afară. Apoi **Psihè,** apoi **Reverie,** ipostaze ale femeii, în triumful frumuseţii ei, văzută în clipa de vis. Şi-n fine, portretul **Olgăi Meştrovici,** de-o frapantă asemănare, în sensurile interioare, cu virtutea femeii evocate de marele sculptor.

Apoi, feminitatea slăvită în piatră, în bronz sau în lemn. Ne vom opri mai intii la acea **Vestală,** intîlnită in parcul Galeriei, de o neobişnuită mişcare în care mîinile adunate in poală, cu palmele unite ca spre a se ridica a rugare, strînse întru-un unghi ce se prelungeşte in talpile, unite şi ele, ale picioarelor oprite intr-un repaos ciudat. E o simetrie, de-o originalitate insolită, a feţii prelungi, cu un coc înalt, cufundată în căutare, şi a membrelor Totul se organizează într-o sugestie de concentrare înaintea unui serviciu de cult sau de viaţă familială, lucrarea fiind de-o expresivitate răscolitoare. Apoi **Strigătul,** un simbol al durerii. Apoi **Mama mea,** în care ni se comunică parcă istoria unei vieţi şi a unui pămînt prin acest chip aspru, cu buzele tăiate în duritate, cu privirile severe, exprimînd un trecut frămîntat.

Fără a continua descrierea lucrărilor care se constituie într-un profund, răscolitor şi atît de complex omagiu adus femeii pămîntului natal al lui Meştrovici, care este, în acelaşi timp, un omagiu adus frumuseţii şi muncii femeii în general, vom mai aminti două lucrări : **Portretul Rujei Meştrovici** (motiv de-o expresivitate nouă, al poemelor din **Vestală** sau **Acorduri îndepărtate)** şi **Singură în odaie,** un nud de tînără surprinsă într-o mişcare de mers al pudorii şi graţiei.

Am plecat şi-am revenit la Meştrovici, plecînd şi revenind la oamenii Dalmaţiei, cu o dragoste care nu se va stinge.

ANGHEL DUMBRAVEANU

Ely Radovan

Ţara mea

De unde să adun atîtea ploi
pentru seceta mea de cuvinte,
O, tu, ţară a mea,
pururea sfîntă.

Brăzdat îmi va rămîne trupul
de chipul tău cu gust de pîine.
Tu, floarea nemuririi deschisă peste
mine,
boltă de credinţă şi iubire.
Vreau sîngele meu să fie clopot roşu
cîntînd numele tău peste întreaga
lume :
România !
România !
România !

Noi sîntem

Noi sîntem această ţară demnă
ca fruntea lui Bălcescu,
sîntem sîngele şi inima
lui Horia, Cloşca şi Crişan,
traşi pe roata istoriei pentru dreptate.
Noi sîntem flamuri roşii
pe tîmplele bătrînilor Carpaţi,
furnale şi schele pe umerii timpului,
tot mai sus ridicăm emblema existenţei
noastre :
Partidul Comunist Român !

Întrebări ascunse

Cum s-a spart cristalul primului sărut
tu n-ai văzut, tu n-ai ştiut
de ce se tîra în deşert
iubirea trăită pe sfert.

Eşti tu aici, sînt eu lîngă tine,
nu ştiu ce rană trează mă ţine,
nu ştiu, mi-e rău sau mi-e bine,
eşti tu aici, sînt eu lîngă tine.

Acoperind cerul cu stele,
ce demon putrezeşte cu-atîta strălucire
în braţele nopţii, fără durere,
ce demon putrezeşte în nemărgini...

Tu m-ai adus pe lume

Tu m-ai adus pe lume
în dimineaţa aspră de noiembrie,
fragil şi gol şi fără apărare,
tu m-ai adus pe lume, copile.

Închisă în bezna egoismului meu,
prizoniera nepăsării eram
şi nespălat mi-a fost cugetul
şi trupul meu fără importanţă.

Dar ai venit tu, nebănuit miraj,
ai venit în dimineaţa aspră de
noiembrie !
cum ai avut curajul să rişti,
cum m-ai găsit tocmai pe mine ?

Slăvită fie ziua aceea
în care m-ai adus pe lume
şi m-ai spălat
înnobilîndu-mi trupul
şi lumină ai făcut în mine
tu, eliberatorul meu !

Petre Dinu Marcel

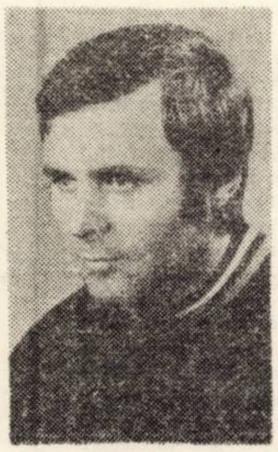

Se naşte-o zi

Zorii se bat în pietre scumpe
Şi-n lacuri lacrima de mare.
Statura ţării mele astăzi
O să se facă sărbătoare.

Se naşte-o zi în care omul
Iubind se face viitor :
Se naşte ziua cînd poeţii
Sînt cîntec din părinţii lor.

Chemare

Printre ramurile ceţii
Tu vii, tu răzbaţi
Şi dai la o parte ramurile
Copacilor înfriguraţi ;
Ca o îmbrăţişare să vii,
Cînd pe miresme te culci,
Numai piersica ştie
Paşii tăi dulci.
Inima trece, inima creşte
Şi arde hainele
Vino ţinînd sub pleoape
Frigul şi tainele.

Răgazul suferă, clipele murmură
Vino acum,
Drumul ce merge cu tine
Nu mai e drum.

Floarea de piatră

Sînt floarea ce se ridică
Pe viaţă, pe vatră,
Şi pentru iubirea-mi pietrită
Sînt floarea de piatră.

Sub soarele cu pieptul spre alţi aştri,
Ademenind pămîntul,
Şi ochii ei care-au rămas albaştri
O floare înteţeşte vîntul.

Sînt floarea din cărarea nebătută,
Din primăvara-doua ;
Se bate cu bulgări de zăpadă.
Se culcă cu roua.

Se-neacă frunza, primăvara pleacă,
Eu am iubit ;
Şi stea se face-o piatră seacă
Pe care-am răsărit.

Străzile oraşului

Străzile alunecă din mine
Fără umbră, fără tăcutul amurg,
Ca frunţile fluviului curg
Străzile

Lîngă izvoarele parcului,
şiroind străzile
Ca o amiază continuă.
Soarele cunoaşte, învîrte razele
În pieptul pietrei, ca nişte chei,
Iar străzile se pierd în memorie
şi în alei.

Copilărie

„Unde eşti copilărie"

M. EMINESCU

Copilărie,
dorul reîntoarcerii
la căldura primelor vise ;

aveam în pragul lor
un trunchi al anilor
şi inele ..
mănunchi de inele-argintate.

Cu ochii mari
ca ai copiilor — pictură
de Tonitza —
împleteam pe scoarţa cenuşie
cîte-un inel.

Azi mă întorc mai bine
în grădina basmelor,
dar trunchiul e copac şi tac.

Copilărie,
mă repudiezi
atît de tînără !

Mihai Viteazul

O cîmpie netedă
sub apăsarea istoriei
mă priveşte şi mă cheamă...
mă cheamă
cu glasul, în care toamna timpului
a rătăcit zbuciumat concentric
frunze hoinare de ani.

Baladă din tropot de cal
şi suflet de român
păştea iarba obosită ;
şi cu sîngele lui cald
îşi hrănea rădăcina fragedă a ţării.

Era Mihai !
Sau poate n-a fost domnitorul !
A fost doar un om
cu dor de român,
cu inima scăldată
în Olt,
uscată-n Carpaţi,
la soarele doinei.

Nectarul soarelui românesc

„Patria sînt eu, eşti tu, e tot
ceea ce iubim, tot ceea ce visăm,
tot ceea ce va fi cînd nu vom
mai fi".

R. ROLLAND

Îmi spăl faţa
în zîmbetul aurorii
şi în nectarul soarelui,
dimineaţa,
cînd cerul e mai pur,
mai plin de noi
prin sunetul sirenelor.
Îmi spăl ochii verzi
cu aerul parfumat

Mariana Gherga

de pîinea caldă
şi de mirosul
oţelului proaspăt,
topit în inima gliei.

Îmi spăl roua inimii
în fericirea ţării noi,
în versul şoptit al ROMÂNIEI !

Conceptul de realitate în artă

Sub acest titlu (sonor, dar inexact — cum vom vedea), editura „Meridiane" ne-a oferit recent o nu prea voluminoasă carte grupînd articole semnate de diverși autori Oarecum nestructurată, această lucrare în domeniul esteticii. Ne, așteptam, avînd în vedere numărul mare de semnături, la existența în paginile sale a unei reale confruntări de opinii. marcată de reciproce tendințe spre intersecție

Firește că diversitatea unghiurilor de abordare a relației dintre realitate și artă nu putea, în mod explicabil. să facă din ansamblul lucrării terenul unei puneri de acord. fie și în linii mari. a punctelor de vedere exprimate. Lipsa de confruntare nu în acest fapt își are determinările. ci survine pur și simplu datorită caracterului închis al articolelor. acestea vădind aerul unei inexplicabile suficiențe de sine

Desigur. o bună parte din materialul cărții prezintă un anume interes. Există unele articole ce se impun atenției atît prin ideile aduse în discuție. cît și în direcția unui stil limpede de gîndire. Reținem. în acest sens. studiul semnat de Al. Tănase — „Problema realului în arta fantastică". discutînd corelările dintre real și fantastic în literatură — ca termeni ai unei relații plurivoce — și. în continuare, configurind o clasificare — pe baza unor considerații ale prozatorului Petru Popescu — privind tipurile de fantastic în artă.

Ca un material la obiect. de asemenea. mi s-a impus eseul „Realitatea și realismul" de Henri Wald, în care fenomenul artistic este punctat. de la aspecte de ordin ontologic, pînă la elemente ce țin de planul semantic.

Interpretări interesante propun totodată și numeroase pasaje din articolele „Condiția realistă a artei" de Adrian Rădulescu, „Cîteva reflecții asupra relației : artă și realitate tehnologică" de Octavian Barbosa și „Realitate și configurare capricioasă" de Titus Mocanu (mai puțin concentrat însă spre sinteză decît în excelentul eseu despre sublim. de care ne amintim cu plăcere)

Totuși volumul satisface în mică măsură. Și nu numai pentru lipsa de unitate, de care am amintit. ci și prin faptul că, în unele locuri. sub aspect teoretic, se află pe linia minimei rezistențe. Mai întîi încă din titlu — o nedumerire : **conceptul** de realitate în artă ? De ce, anume, **conceptul ?** Poate fi vorba. după cîte știm, de un **concept artistic de realitate,** dar aceasta este **în** estetică.

Cunoașterea artistică nu operează cu concepte, acest fapt fiind specific gîndirii discursive, care este de ordin teoretic. Indiferent de unde am porni discuția, pentru artă, realitatea nu este o chestiune **de concept,** căci conceptul constituie o elaborație teoretică — și niciodată arta nu și-a propus o atare îndeletnicire. În artă există, cum bine știm. realitatea secundă. întrucît este re-creată cea primă) și nu — cum vrea să ne convingă volumul de față — conceptul de realitate ! S-ar putea să avem de-a face cu o nouă descoperire în materie de artă. dar întrucît n-o sesizăm, cel puțin pînă acum. reținem acest aspect doar ca nedumerire.

Nedumeriri încearcă gîndul, de asemenea, cu multe alte prilejuri. între care ne oprim în mod deosebit la două — mai ales pentru că sînt chestiuni de principiu. Astfel, în „Poziție de principiu", de Dumitru Matei, citim următoarele : „Obiectul — în sens filozofic — **preexistă** (s.n.) omului, conștiinței și creației umane" (p. 5). Dacă obiectul **preexistă** subiectului, cum afirmă autorul, înseamnă că se face confuzie, nici mai mult nici mai puțin, între obiect și realitatea materială a lumii. Să întîmpinăm această descoperire, mai întîi, ca o afirmație aparținînd lui Al Tănase — predicată în același volum : „Din punct de vedere ontic realul este **existentul ca atare,** în autonomia și detașarea sa, ca un sistem de sine stătător, care-și este suficient sieși" (p. 35). Ceea ce în plan ontic se află preexistent subiectului. omului. așadar. este realul (existentul ca atare) — și nu obiectul. Pentru că. dacă vorbim de obiect. trecem din planul ontic, prin ontologie în cel gnoseologic, iar aici — unde existentul e înțeles din punctul de vedere al cunoașterii. „rolul este de **obiect** (s.n.), adică un corelat necesar al subiectului" — cum arată Al. Tănase în același context (p. 36). Evident. Al. Tănase are dreptate. fiindcă realul **devine** obiect tocmai pentru că este **corelat al subiectului.**

În fapt, despre obiect și subiect nu putem vorbi în mod separat, ci doar privind acești termeni ca relație, ca **deveniri** (fiecare fiind o devenire, și nu un **dat)** ce se presupun reciproc. Obiectul și subiectul, **în** intercondiționarea lor, constituie **polaritatea praxiologiei ;** obiectul este obiect **numai și numai** pentru că este corelat al subiectului.

În afirmația lui Dumitru Matei, **obiectul** este asimilat **lucrului** Ceea ce preexistă într-adevăr subiectului omului este lucrul Acesta există **în sine.** Însăși expresia „lucru în sine", datorată lui Kant, este tautologică în sens strict formal. Căci orice lucru este pur și simplu un „în sine". Ieșirea din acest „în sine". pe care o suferă realul. în raportarea omului la lumea exterioară, face ca lucrul să **devină** obiect. Și devine datorită subiectului, în planul practici social-istorice ireversibil. obiectul presupune subiectul.

Cealaltă nedumerire este în legătură cu articolul „Realismul între prejudecăți" de Ion Pascadi. Autorul, nume binecunoscut în cultura noastră filozofică și estetică. își propune, pe bună dreptate, să discute o serie de prejudecăți. mai vechi sau mai noi, în ce privește problema realismului Este specificat, între altele, în mod just faptul că uneori realismul a fost greșit înțeles pe considerentul că realitatea s-ar mărgini la lumea exterioară omului și n-ar include și latura subiectivă, activitatea conștientă a omului. Dar, odată cu gestul de a califica drept „simplistă" o atare accepție principială, autorul vine cu o afirmație de-a dreptul neobișnuită : „O asemenea înțelegere este evident simplistă pentru că **natura** (s.n.) și societatea nu există în afara omului, ci prin om ... (s. n.). Un materialism de o asemenea „nuanță" n-a susținut, după cîte știm nici materialismul antic. care își avea explicabilele sale limite istorice, gnoseologice și ideologice ; iată însă că, uimitor de limpede, este profesat în 1972 ..

Să oprim, totuși, orice comentariu aici.

VASILE CONSTANTINESCU

---

psyché

Act și motivație (I)

Vreau să vorbesc despre naturile dinamice ; vreau să vorbesc despre acțiune, despre scopul și mijloacele ei, dar mai ales despre *motivația* ce orientează activitatea umană, o polarizează, îi dă sensul armonic al unui cîmp de forțe.

În fapt însă, nimic nu e liniște ; psihologia însăși care e o știință foarte serioasă și care mai nou folosește cu încredere, dar, din punctul nostru de vedere, cam abuziv matematica și statistica, științe exasperant de exacte — psihologia spun, care ne explică cum devenim, își devoră propriul obiect, îl înstrăinează, îl face de nerecunoscut : la granița cu celelalte științe ce mai rămîne din el ?

Chestiunea e de natură să nască un lanț infinit de întrebări cu referire la soarta celorlalte științe : diviziuni și întreprinderi, coabitări ori divorțuri brutale și scandaloase pentru spiritul comod, ori. în sfîrșit, întîlniri întîmplătoare și fericite din care umanitatea nu are decît de cîștigat.

Nu știu dacă disperarea de a se fi văzut înghețat într-o formă l-a obligat pe om să-și gîndească dialectic destinul, dar știu sigur, că a descoperit acest adevăr prin propria-i activitate, în propriile-i acțiuni : pentru că se vedea contrazis, în chiar intimitatea actelor sale, de o multitudine de *motive* în urma cărora, una și aceeași actiune se putea produce, ori dimpotrivă, trebuie amînată, stinsă, inhibată.

Treptat începurăm a lua seama la acest proces lent dar tenace, continuu dar înnoitor asemeni pulsațiilor unei inimi ; detașați și obiectivati prin instrumentele științei, puturăm analiza, discerne deci în voie și sintetiza în formule și legi fenomenele vieții lăuntrice. Nu știu sigur dacă prin aceasta am cîștigat mare lucru — dar ne putem, oricum consola gîndindu-ne că pe alt plan, numele aflat al bolii, liniștește bolnavul. Numai că această curiozitate fără leac a cercetătorului nu e niciodată un scop în sine, e doar un lung și trudnic drum după adevăr, o cursă dramatică în care adevărurile parțiale — obiective, ale naturii deci — nu sînt decît jaloane luminile de poziție, resurse ale apărării în fața propriei noastre rațiuni. Iar conștiința acestei progresii lasă gîndul liber de disperări sterile, îl tonifică, îl amplifică în îndrăznelile constructive, proprii timpului nostru.

ION DUMITRU TEODORESCU

Demersul sociologic, cunoaștere și acțiune

Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, ca proces social-economic complex, conștient și dirijat, și ca program național de construcție socialistă, fixat de partid în fața întregului popor, nu se poate realiza cu succes fără o vastă activitate de elaborare a celor mai bune soluții întemeiate pe cunoaștere și experimentare socială. „Pentru a conduce — spune tovarășul Nicolae Ceaușescu — se cer în primul rînd o profundă și temeinică cunoaștere a proceselor economice și sociale, a realității în care trăim o previziune clară a dezvoltării societății și elaborarea pe această bază a unei linii generale juste" Așadar, a conduce înseamnă a cunoaște sau a acționa în deplină cunoștință de cauză, dar și de efect, a acțiunii întreprinse. Motto-ul acțiunii social-politice este să cunoaștem pentru a prevedea, a supraveghea și a dirija.

Pentru cunoașterea mai profundă a lumii actuale și de perspectivă, importanța științelor sociale este deosebită. În special, sociologia se afirmă ca cea mai competitivă forță de cunoaștere și acțiune socială, prin puterea ei de investigație. prin cota de informație pe care o aduce, prin utilitatea politico-socială și prin valoarea de predicție a concluziilor sale.

Integrarea individului în diferite ansambluri sociale, asimilarea și practicarea valorilor și normelor grupului și, prin aceasta, creșterea nivelului său de socializare precum și socializarea producției, a muncii, în general a societății, toate acestea au complicat relațiile interumane, generînd o realitate socială nouă, deosebită prin gradul ei înalt de complexitate și dinamism. Probleme ca individul și grupul, relațiile grupale. integrarea individului în colectivitate, urbanizarea, migrația internă și fluctuația forței de muncă. deșțărănizarea țărănimii, urbanizarea satului, transformări în statutul social al persoanei, transformări în structura socio-economică a țării. toate acestea, generate de fenomenul industrializării socialiste, se constituie ca o realitate socială nouă și sînt probleme de știință, într-un sens probleme de sociologie, și sociologia trebuie să intervină pentru soluționarea lor într-un mod științific.

Toate acestea, ca realități sociale de necontestat, reclamă caracterul de necesitate al cunoașterii sociologice. Menirea investigației sociologice este să se instaleze în realitatea socială în plină fierbere, s-o demonteze, să-i sesizeze procesele interne, mecanismul care stă la baza lor, funcțiile și disfuncțiile, posibilitățile și potențialitățile reale ale sistemelor, comportamentul social sistematic, să-i testeze factorii cu influență socială și să-i cuantifice tendințele, oferind date și soluții, științifice întemeiate, pentru dirijarea procesului social de ansamblu Aceasta este funcția social-cognitivă a sociologiei.

Complexitatea crescîndă a realității sociale și dinamismul ei deosebit, precum și necesitatea cunoașterii acestei realități a dus la lărgirea de obiect și de arie de aplicabilitate a sociologiei, la diversificarea ei. Astfel. industrializarea socialistă, generînd o serie de fenomene sociale noi, necesar a fi abordate științific, a determinat apariția unor noi ramuri ale sociologiei, sau îmbogățirea de tematică a celor deja existente.

Temele în ascendență ale diferitelor ramuri ale sociologiei, sarcinile lor actuale trebuie să fie cele legate de viața social-politică a țării, de problemele concrete ale programului de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate. iar concluziile și soluțiile propuse, „forțe motrice" în mîna conducerii, temelie științifică a realismului politic promovat de partidul nostru. Construirea societății socialiste multilateral dezvoltate. procesul civilizatoriu pe care-l implică, pretinde sociologiei, știință angajată și partinică, mai multă cutezanță în invesigarea realiății.

Mutațiile adînci, determinate de mișcarea spre comunism, cer reflecții sociologice deosebite, cer studierea realității concrete și prospectarea tendințelor dezvoltăriii sociale, pentru permanenta perfecționare a funcțoinalității sistemului social al societății socialiste.

Trăim o vreme cînd viitorul e tot mai mult prezentualizat, cînd procesele sociale cunosc o mișcare accelerată, schimbînd permanent fizionomia realității sociale, realitate ce se cere stăpînită și condusă previzional Pentru ca omul să-și sporească puterea de comandă asupra mediului social, el trebuie să-l cunoască, să-i cunoască tendințele, năzuințele și posibilitățile, să anticipeze viitorul, să fie capabil să elaboreze previziuni pe termen lung, să elaboreze un model științific al societății viitoare, să devanseze prospectiv, conceptual-teoretic, realitatea socială viitoare. Aici, sociologia își dă mîna cu prospectologia și cu știința conducerii societății. În acest sens, e demn de reținut faptul că țara noastră e prima țară din lume care, înființînd comisia națională de prognoză, a ridicat la rang de instituție cercetarea previzională și conducerea științifică a societății.

Ampla acțiune de elaborare a viitorului voit, conștient, condusă de partid. în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, este un program de cercetare previzională a dinamicii societății noastre.

FRANCISC ALBERT

SURDU EMIL

Universul intim al memoriei

Influenţaţi de modelele cibernetice, unii cercetători au asimilat suportul memoriei unor circuite operaţionale interneuronale în permanentă acţiune, deci oricînd în posibilitate de reactualizare. Datele de neurofiziologie şi psihologie experimentală, precum şi consideraţiile teoretice, au avansat ideea unor modificări fine biostructurale, la nivelul celulelor nervoase. Descifrarea la nivel molecular a mecanismului ereditar prin existenţa aşa-numitului „cod genetic“ (întreţinut de acizii nucleici celulari), a condus la dezlegarea multor necunoscute din complicata ecuaţie. Descoperirea „memoriei genetice“ lasă să se întrevadă un proces molecular — proteic şi în cazul memoriei noastre — cea de toate zilele.

Să încercăm acum o creionare mult simplificată şi redusă la esenţă a mecanismului prin care mesajele externe trec de la fixare şi stocaj la faza ultimă, de evocare. Culese la nivelul organelor de recepţie, informaţiile sînt codificate în influxuri nervoase modulate şi transmise scoarţei cerebrale. Cu fiecare nouă trecere a sa, influxul nervos marchează cîteva molecule de ARN (denumite şi „proteine de informaţie“) din neuronii pe care-i străbate. Marcarea, rezultat al modificării poziţiei unuia sau altuia dintre aminoacizi reprezintă şi „consemnul“ codificat, fără de care pe noul drum nu va putea trece nici un alt influx, dacă nu este asemănător celui care l-a croit. Se realizează în plus şi un „stereotip funcţional“ a cărui desfăşurare instantanee va avea loc, ori de cîte ori influxul nervos îşi va repeta trecerea. Este suficientă sesizarea unui singur element dintr-o situaţie trăită anterior, pentru reactualizarea prin asociaţie de idei a unui complex întreg de împrejurări. De fapt, „urma“ lăsată de informaţie pe scoarţa cerebrală (al cărei substrat am văzut că îl constituie ARN-ul marcat din neuroni) nu este altceva decît expresia fixării memoriale. Pentru stocaj, este nevoie în plus de o codificare crono-spaţială care se realizează graţie succesiunii în timp a diferitelor informaţii şi prin poziţia în spaţiu a neuronilor care păstrează „urmele“ memoriale (aşa-numitele engrame).

Se recunosc în prezent două sisteme de stocare memorială ; pe termen scurt şi pe termen lung. Primul intră în acţiune atunci cînd informaţiile trebuie reţinute numai pentru a da un răspuns imediat. Memoria pe termen lung asigură însuşirea temeinică a cunoştinţelor, a deprinderilor precum şi amintirile personale. După felul semnalului recepţionat se mai descriu diferite tipuri de memorii : auditive, vizuale, motrice (habituale) etc.

Acad. Eugen Macovschi a elaborat o interesantă teorie cu privire la fenomenul memorizării. Dispozitivelor de înregistrare şi redare din creierul uman, li se atribuie drept substrat un complex polifosfolipidoproteinonucleinic. Sub influenţa unor factori chimici, metabolici sau patologici diverşi, această „cartotecă“ chimică, unde se depun toate informaţiile provenite din contactul nostru cu realitatea, se poate deteriora temporar sau definitiv, de unde şi „paraziţii“ memoriei : amneziile, iluziile, halucinaţiile etc. Se defectează fie mecanismul de stocare al amintirilor, fie cel de recuperare al informaţiilor : evocarea.

Un aspect de loc neglijabil : „memoria socială“. Selectarea informaţiilor, luarea deciziilor etc. au şi implicaţii sociale majore. Aceste funcţii mnezice se formează de-a lungul întregii noastre vieţi şi se amplifică treptat, însumînd cunoştinţe şi sentimente, din sfera tuturor domeniilor ce interferează spre conturarea conştiinţei sociale.

Unde am ajunge, dacă amintirea unor întîmplări nefericite şi-ar păstra de-a lungul anilor aceeaşi prospeţime ca în prima zi ? Răspunsul pare a fi dificil. Este cert că fenomenul uitării intervine în chip fericit atît pentru ştergerea amintirilor neplăcute, cît şi pentru evitarea unui „prea plin“ în stocajul memorial. Să ne reamintim că... „şi uitarea e scrisă-n legile omeneşti“ În „Despre memorie şi memorare“ Aristotel — scrie că impresiile lasă în sufletul nostru urme asemenea unei pecete în ceară moale, iar uitarea poate fi comparată cu ştergerea acestor urme. Cu o terminologie modificată, uitarea poate fi concepută ca un proces de eliminare din stocajul memorial al informaţiilor, care după fixarea lor n-au mai fost folosite dovedindu-se inutile. Uitarea este explicată, de altfel, şi prin denaturarea sensului unor informaţii : cînd sînt luate drept similare noţiuni în realitate diferite — fapt ce influenţează calitatea, cantitatea şi ordinea reproducerii din memorie.

Ni se transmite oare memoria pe cale ereditară ? Zestrea ereditară se transmite din generaţie în generaţie prin aşa-numita „proteină de informaţie“ (ARN) dar şi prin sistemul enzimatic din gene. Aşa explică unii cercetători posibilitatea unui individ de a opera cu informaţii pe care nu el, ci înaintaşii săi le-au acumulat. Prof. W. Peanfield (Canada), excitînd zonele temporale ale scoarţei creierului a declanşat reacţii de reproducere a experienţei trecutului. Cu alte cuvinte s-au trezit amintiri de multă vreme uitate. Să însemne oare că anumite zone distincte din creier fac oficiul unor adevărate „arhive“ ale memoriei ? Cercetările lui Lashely, Sperry etc., demonstrează că memoria constituie o proprietate a întregului nevrax, neputînd fi localizată într-o anumită zonă a creierului.

Cît priveşte reala stimulare a memoriei trebuie să avem în vedere : perseverenţa, „gimnastica cerebrală“ începută de timpuriu, continuitatea etc. Apoi trebuie neapărat să şi înţelegem ceea ce memorăm. În plus, să fim conştienţi că ceea ce memorăm acum nu o facem numai pentru ziua de azi, ci pentru totdeauna. Să ne concentrăm cu deplină încredere în memoria noastră — deoarece un punct de vedere optimist afirmă că nu există memorii cu adevărat „proaste“, ci doar metode mai rele sau mai bune de învăţat ! Se vorbeşte de nevoia de a exersa, de „antrenarea“ memoriei.

Dar există şi un alt criteriu, conform căruia memoria n-ar trebui supraîncărcată, umplută pînă la refuz cu o sumedenie de date fără rost. Omenirea şi-a creat de mult o memorie artificială : enciclopedii, dicţionare, ghiduri etc. Posibilitatea de folosire a acestui material ajutător le-ar permite oamenilor să-şi elibereze creierul de o încărcătură inutilă, să-şi canalizeze eforturile în domeniul creaţiei ştiinţifice.

NICOLAE OSTIN

PSIHOLOGIA ZBORULUI

În condiţiile zborului cu avioanele moderne, solicitările psihice la care este supus pilotul sînt, în mod firesc, mai intense şi mai complexe decît cele specifice perioadei de debut a aviaţiei. Pe de o parte el trebuie să satisfacă cerinţe de a gîndi, de a decide şi de a acţiona cu o viteză superioară celei cu care se deplasează avionul ; pe de altă parte însă, numărul şi viteza desfăşurării informaţiilor referitoare la zbor — la poziţia avionului în spaţiu, în mediul geografic, la funcţionarea diverselor instrumente, dispozitive, agregate etc. — depăşesc posibilităţile sale naturale de sesizare şi percepere. Pentru prevenirea acestui neajuns, o parte dintre funcţiile care reveneau pilotului au fost încredinţate unor mijloace automatizate. Astfel, unele dintre avioanele moderne sînt prevăzute cu computere cu ajutorul cărora se efectuează operaţii deosebit de complexe : analizarea şi interpretarea nenumăratelor semnale furnizate de agregatele şi aparatele de la bordul avionului, de staţiile de radio-dirijare de pe sol — sau chiar de pe sateliţii artificiali, — corectarea poziţiei sau a rutei avionului în funcţie de semnalele receptate, mergînd pînă la efectuarea aproape integrală a aterizării.

Dar, cu tot stadiul avansat pe care l-a atins automatizarea procesului de pilotare a avionului, una dintre cele mai importante componente ale sale a rămas — şi, pentru timpul previzibil, va rămîne — de resortul exclusiv al omului. Este vorba de funcţia elaborării deciziilor. Pînă în prezent, nici un fel de maşină nu a „reuşit“ să reproducă integral actul deciziei. Este adevărat că uneori decizia omului se dovedeşte eronată, ea putînd avea urmări dintre cele mai grave. Cel mai adesea însă efectele ei sînt pozitive, deoarece ea rămîne principalul „instrument“ de rezolvare a situaţiilor dificile sau critice survenite în mod neprevăzut. De aceea, este de presupus că o vreme îndelungată omul va continua să deţină principalul rol în pilotarea avionului.

Din cele spuse se poate deduce — şi practica confirmă acest lucru — că nu toţi oamenii sînt în egală măsură capabili de a deveni buni piloţi. Iar accesibilitatea unui tip de avion este cu atît mai redusă cu cît solicitările sale psiho-fizice sînt mai mari.

În ţara noastră — printre primele din lume — aplicaţii ale psihologiei în vederea determinării capacităţii de zbor au fost efectuate încă din perioada imediat următoare anului 1920 — cînd a luat fiinţă Centrul medical aeronautic, instituţie care funcţionează şi astăzi. Întrerupte la izbucnirea celui de-al doilea război mondial, ele au fost reluate, de pe noi baze ştiinţifice şi ca activitate sistematică, în anul 1959, o dată cu înfiinţarea, in cadrul Centrului susamintit, a Laboratorului de psiho-fiziologie aeronautică.

De-a lungul întregii perioade care a trecut de la înfiinţare, cercetarea şi activitatea practică s-au îmbinat în mod strîns în cadrul laboratorului. S-a reuşit astfel să se elaboreze o metodologie de lucru care, în cea mai mare parte, poartă pecetea originalităţii. Au fost create noi instrumente de investigaţie — probe scrise, chestionare, aparate, cu ajutorul cărora validitatea concluziilor examinării a sporit în mod continuu. Cu preţul unei munci stăruitoare, desfăşurată pe parcursul a cca 6 ani, au fost confruntate concluziile examinării psihologice cu rezultatele obţinute de aviatori în activitatea profesională, stabilindu-se valoarea productivă, pentru randamentul profesional, a fiecăruia dintre indicii furnizaţi de examinarea de laborator.

În ultimii ani, activitatea de cercetare a laboratorului a vizat cu precădere formele şi factorii procesului deciziei în zbor. Importanţa acestor cercetări devine evidentă dacă ţinem seama de faptul că decizia reprezintă o rezultantă a întregii activităţi psihice şi nu un aspect izolat al ei. Constatările la care s-a ajuns sînt mult prea vaste şi numeroase pentru a fi menţionate aici. De altfel, vor fi prezentate în cadrul unei lucrări ample, care în prezent se află sub tipar. Poate fi totuşi notat faptul că în cadrul acestor preocupări a fost realizată o instalaţie de un înalt nivel de automatizare cu ajutorul căreia se măsoară riscul pe care tinde să şi-l asume individul la confruntarea cu două tipuri de „adversari“: natura (în sensul larg de sursă de evenimente aleatorii) şi... el însuşi ! Prin principiile pe care se bazează şi nivelul realizării tehnice instalaţia este comparabilă cu cele mai moderne procedee de investigaţie psihologică elaborate pe plan mondial.

Desigur, cunoaşterea psihologică nu este — şi nici nu poate fi vreodată — completă. Aspecte şi factori de seamă ai comportamentului uman — cum sînt resorturile afectivităţii, trăsăturile de caracter şi numeroase altele — sînt încă inaccesibile investigării prin metode obiective şi implicit nu pot fi măsurate. Apoi, omul, ca orice structură vie, este un sistem în continuă prefacere : pe de o parte funcţiile sale se perfecţionează, ca efect al învăţării, adaptării etc.; pe de altă parte însă ele se depreciază, sub influenţa oboselii, a maladiilor, a îmbătrînirii.

Oricît ar fi însă de relative cunoştinţele furnizate de investigaţia psihologică ele păstrează o însemnată valoare practică. Cu ajutorul lor se realizează o selecţie care, în cazul aviatorilor, după cum a reieşit din repetate analize, este justă în proporţii de 85—90 la sută, depăşind sensibil nivelul ce ar putea fi atribuit hazardului.

Pe de altă parte, din investigaţiile amintite a reieşit că dacă aviaţia reprezintă un domeniu cu o accesibilitate limitată, cei „aleşi“ nu sînt totuşi nişte supraoameni. Dimpotrivă, s-a dovedit că orice om sănătos şi dispunînd de o dezvoltare normală a însuşirilor psihice îşi poate însuşi arta zborului. Cu condiţia să simtă şi să răspundă chemării abisurilor sale.

VALERIU CEAUŞU

logos

Sofocle, drumul spre om

Dacă pînă la Heraclit zeii şi „daimonii“ se aflau undeva într-un loc destinat doar lor, de la gînditorul din Efes, daimonul ocupă însuşi sufletul fiinţei umane: „ethos antropo daimon“, indiferent cum am traduce : „firea omului e pentru el un zeu“, „caracterul este demonul omului“, „destinul omului este propriul său caracter“, şi indiferent ce am socoti că este demonul : conştiinţă, suflet, deopotrivă cu al zeilor, după unii, geniu, soartă, destin, după alţii. Un lucru este sigur : arată conştiinţa unei forţe asemănătoare celor dinafară, cosmice sau olimpice, prezentă însă în om. Ar fi prea mult să spunem că ecoul literar al acestei concepţii este tragedia lui Sofocle, dar putem afirma cu mai multă probabilitate de a fi aproape de adevăr că legile rînduielii pe care le-am văzut pînă acum în exterior, fiind declanşate doar de zei, se strămută în om şi sînt începutul formării conştiinţei morale şi a legilor interioare, adică a unei responsabilităţi pe cale să devină conştientă.

E un moment important ce aminteşte speculaţiile lui Socrate despre virtute. Omul este considerat o „minune“ a firii şi pus la locul ce i se cuvine. Conştiinţa morală o face pe Antigona să se împotrivească dispoziţiilor arbitrare date de Creon. Ea vorbeşte despre legi „nescrise“, vechi legi de care nu ştie nimeni cînd au ieşit pe lume. E vorba de o lege pe care „demonul“ din om o şopteşte obligîndu-l s-o împlinească, deşi nu figurează înscrisă nicăieri, o lege naturală, un instinct ce izvorăşte din însăşi condiţia umană, specifică conştiinţei, acelei conştiinţe căreia Antigona îi aduce supremul omagiu : „E-aşa frumos să mori, cu sufletu-mpăcat“.

Procesul istoric ce a dus la o asemenea problematică este lung, dar poate fi urmărit. Rosturile individului, care avea în afara unei vieţi colective şi una interioară, împlinirea lor în cadrul unei viziuni generale despre lume se cuvenea a reţine atenţia gînditorilor şi literaţilor ! Să fie doar o simplă răsfrîngere a concepţiei antropocentrice, iniţiată de sofişti şi definitivată de Socrate pe alte temelii, într-un echilibru între uman şi divin, în dramele lui Sofocle ? E greu de spus şi dacă Sofocle este contemporan cu sofiştii şi Socrate, ecourile celor dintîi sînt inexistente în opera sa, în timp ce eroismul personajelor sale se poate apropia de curajul înţeles ca o opţiune, aşa cum încerca să-l definească Socrate în convorbirile lui.

La Eschil, omul este un răzvrătit împotriva rînduielii cosmice şi pedepsit ca atare, La Sofocle, el este o victimă. Dacă la primul „hybris“-ul declanşa tragedia, la al doilea, chiar dacă putem depista unele momente de revoltă, voinţa de neînţeles a zeilor, peste voinţa oamenilor, este aceea care aduce nenorocirea (*Aias, v. 1.035-38*), deşi alte versuri din aceeaşi tragedie ar pleda pentru concepţia primitivă eschiliană (v. 127-133). Nepotrivirea nu trebuie să ne înşele : sînt reminiscenţele unor credinţe ce se vor estompa şi apoi cu timpul vor fi în întregime substituite. Sensul hotărîrilor scapă oamenilor, care rămîn nişte jucării la bunul lor plac. Sîntem departe de o înfruntare raţională. La Eschil, vinovată e semeţia omului. Dacă e să căutăm vinovatul din dramele lui Sofocle, apoi vinovaţi sînt zeii nu oamenii. Cu toate acestea, Oedip, cel mai îndreptăţit să se revolte, n-o face.

Deşi există conştiinţa Ursitei, Oedip însuşi recunoscînd că-i fiul ei, peste toate acestea, peste toate iţele încîlcite şi firele mohorîte ce-i ţes haina din care nu se poate desprinde, rămîne teribilul : „ce vină am ?“(*Oedip la Colona, v. 268*). Cuvîntul ar trebui să fie urmat de răzvrătirea împotriva destinului atît de nedrept, dar nu, Oedip se pleacă în faţa lui şi-şi acceptă drumul“ (v. 393).

Peste resemnare există totuşi şi justificarea pe care o vom afla în cuvintele lui Heraclit. Oedip este şi victima lui însuşi, a caracterului, a firii sale care este destinul său. El se lasă furat de propriile înclinaţii care-l vor pierde. Firea sa iute şi nestăpînită îl face să ucidă. Dar victima e tatăl său.

E un simbol al unei lumini interioare mai puternică şi mai de folos decît privirea îndreptată spre lume ? O investigaţie la meditaţie şi interiorizare, la dialogul cu sine, de fapt alt dialog cu destinul care este propria conştiinţă? Poate! Nimeni n-ar putea afirma cu siguranţă. Sînt atîtea idei ce permit numeroase trimiteri fiind greu a opta pentru unele în defavoarea altora.

ION MAXIM

realităţi româneşti în anul 25

Rădăcini

Ştiu că preferaţi tăcerea. Îmi spuneaţi mereu : istoria mea e aceea a oricărui medic, nu pot să vă relatez nimic neobişnuit". Documentările mele succesive s-au lovit multă vreme de acest zid, pe care îl doreaţi inexpugnabil.

Cînd aţi sosit la Topolovăţ, aveaţi douăzeci şi cinci de ani. Nu v-a aşteptat nimeni în gară. Nici în comună. Nimeni nu va pregătit locuinţă. Dar eraţi tînăr, eraţi încrezător, eraţi entuziast. Şi, la acea vîrstă, o cămăruţă cu chirie, pardosită cu cărămidă, putea fi şi „apartament“ şi cabinet, totodată.

Singurul medic din „Satul cu plopi“ ! Şi circumscripţia întinsă, cît o moşie. Pe atunci oamenii erau lipsiţi, erau ei şi bănuitori, pe cît erau uliţele de noroioase. La consultaţii nu venea aproape nimeni.

De ce nu v-aţi întors la Cluj ? Vă păştea gîndul, ştiu. Acolo era familia, era Oraşul, erau sălile luminoase ale teatrului şi operei care atîta vă plăcuseră în anii studenţiei. Poate n-aţi plecat şi din pricina acelui om suferind, cel dintîi la căpătîiul căruia aţi stat nemişcat o zi şi-o noapte, cuprins de îndoieli şi nelinişte.

Şi omul acela s-a făcut bine, iar cel care l-a vindecat a cîştigat prima bătălie decisivă. Vestea că „Gheorghe Luminosu a înviat din morţi“ s-a răspîndit cu iuţeală în sat şi-odată cu ea a căzut şi compactul zid de suspiciune : oamenii au început să apară la consultaţii. Deşi nici sală pentru asta nu era ! A trebuit atîta zbatere pentru o cameră de consultaţii. La greutăţile materiale, se adăuga indiferenţa autorităţilor, adică ridicarea din umeri, adică : „descurcă-te cum ştii, ori pleacă. Treaba dumitale“.

Visul din anii studenţiei, visul frumos şi niciodată uitat, se numea un dispensar medical. Îl vedeaţi impunător, o albă casă a sănătăţii unde oamenii să vină cu încredere, să aştepte şi o soră să-i invite solemn : „poftiţi dv., bade Nicolae ; acum e rîndul dv. nană Iconie . . .“.

Pentru acest vis aţi strîns ani la rînd materia impalpabilă a energiei spirituale. L-aţi văzut cu mult înainte de a procura cele de trebuinţă pentru construcţie.

E banal spus, dar, aşa a fost : venise vremea împlinirilor. Aţi început să primiţi şi sprijinul autorităţilor. Sătenii v-au înţeles, şi-au venit pe jos tineri şi vîrstnici de la Şuştra, Ictar, Petrovaselo, din celelalte sate ale circumscripţiei. În ziua cînd dispensarul s-a înălţat, sub un roşu acoperiş — şi mai frumos decît plăsmuirea lui din vis — poate că seara, obosit, aţi luat chitara din cui şi aţi ieşit afară, pe cîmpul cu maci . . .

Eu v-am cunoscut tîrziu, după ce dispensarul abia se înălţase şi toate cele de pînă aici le-am reconstituit furînd mărturisiri în întîlniri repezi, de multe ori în halte scurte, în drum spre Lugoj. „Pe vremuri o singură seringă şi-aceea cumpărată din salariu“. De la ea la moderna clădire a dispensarului e un drum lung, desfăşurat pe o întreagă epocă. Un drum istoric, dacă vreţi, ori două atitudini diametral opuse faţă de sănătatea ţăranilor.

„Şi-acum poftiţi, să vizitaţi iarăşi totul“ . . .

Aici e cabinetul de consultaţii pentru adulţi (da, e întocmai : „nr. 14, tovarăşul Luminosu, poftiţi“, dincolo cel pentru copii, aici staţionarul, aici laboratorul, dincoace aparatul röntgen. Cabinetul stomatologic : cu nimic mai prejos decît unul de la oraş. Laboratorul de tehnică dentară, asemenea). Vă văd în halat alb, conducînd delegaţii de peste hotare venite în vizită în acest dispensar sătesc : medici, profesori, miniştri ai sănătăţii. Sobru, cel mai sobru, ori altfel spus, ca de obicei ; dar tăcerea aceasta parcă spune : „vedeţi, pentru toate astea a meritat să luptăm. Uite, acum nu-mi pare rău că n-am plecat“.

Ultma oară cînd am fost la Topolovăţ exista încă clădirea aceea veche, scundă, cu geamuri mici, azi o magazie oarecare, cu zidurile coşcovite. O magazie cu semnificaţii de muzeu, pe care studenţii anului VI medicină, sosiţi în practică, o contemplă uimiţi : „aici să fi fost în trecut dispensarul medical al circumscripţiei ? Dar aşa ceva nu se poate, domnu' doctor !“.

. . . Jubilee în lung şir : de zece, de douăzeci, de treizeci de ani de la sosirea în „satul cu plopi“. (Eheu, fugaces, Postume, Postume, labuntur anni!).

Şi iarăşi în halat alb, cu stetoscopul petrecut după gît, consultînd, întocmind fişe prescriind reţete. Ori alergînd pe zloată cu şareta în satele din jur. Ascultaţi cadenţa copitelor calului şi vă nelinişteşte distanţa care e mare şi la capăt un caz — cît de grav ? Oricum, oricînd, oriunde, un om care aşteaptă.

Cu timpul au sosit colegi noi, da, nu e greşeală, colegi noi, unul, doi, trei, apoi au fost repartizate şi cadre medii. Ei, da, altfel scrie pe parafă, am văzut : „medic primar“. Semnătura am văzut-o şi sub studii publicate în reviste de specialitate, v-am auzit şi susţinînd comunicări la sesiuni ale U.S.S.M. Aţi fost mereu prezent, consultat de colegi din învăţămîntul universitar, respectat. Cînd aţi îndeplinit un sfert de veac de şedere la Topolovăţ, mi-aţi spus doar atît : „am prins aici rădăcini, precum cel din poveste“.

Într-o zi îmi spunea cineva din sat : „de ce nu-l întrebaţi pe doctorul Pora ? El e o cronică vie a acestor aşezări“. Acum îmi amintesc exact, cum am răsfoit o carte pe care n-o mai văzusem, cu coperţi groase ; o sinteză a multor luni de muncă asiduă, prelungită în meditaţii nocturne. Pentru ca s-o scrieţi aţi stat de vorbă cu mii de oameni, le-aţi întocmit fişe de sănătate. Aţi devenit rînd pe rînd inginer agronom, istoric, sociolog, profesor de geografie, economist, activist pe tărîm obştesc şi cultural. Şi, desigur, înainte de toate, ceea ce sînteţi, medic.

Şi pe urmă iarăşi anii. Anii care trec, dar care aduc noi bucurii şi noi recunoaşteri. Invitaţia de la Bucureşti cu timbru sec. Ţinută de gală. În sălile de marmură ale Palatului Republicii. Anonimul şi modestul medic de ţară păşeşte pe dalele de marmură, pe covoare. „Se conferă înaltul titlu de „medic emerit“ doctorului Iuliu Pora“. Surpriza şi bucuria v-au fost duble. Era acolo şi academicianul Eugen Pora, tot de-atunci din acea zi, profesor emerit. O îmbrăţişare şi de două ori „frate, mă bucur !“.

Pe urmă v-am văzut la televizor, într-un Prim-plan şi m-am simţit mîndră că am fost cel dintîi reporter care a scris despre dv., că v-am „descoperit“ opiniei publice. Vă rog să nu mă înţelegeţi greşit : orice reporter îşi are satisfacţiile lui şi eu nu cunosc alta mai mare decît aceea de a descoperi şi reda obştei o viaţă exemplară, o conştiinţă nobilă, strucurată pe înalta îndatorire a muncii.

Mă gîndesc — ca şi-n alte dăţi — la viaţa dv. care s-a scurs netulburată, în mijlocul sătenilor din „satul cu plopi“. La nopţile de veghe, la drumurile lungi străbătute prin ploi şi ninsori, la izbînzile, chiar şi la eşecurile dv. Şi m-am decis, stimate doctore Iuliu Pora, să vă ofer aceste cîteva rînduri spre aducere-aminte (sperînd ca modestia dv. să nu fie contrariată) — spre pilda celor mulţi care or să vă urmeze . . .

VALENTINA DIMA

Prioritate atletismului!

● CONVORBIRE CU LECT. UNIV. CORNEL BALIŢA, PREŞEDINTELE CONSILIULUI JUDEŢEAN PENTRU EDUCAŢIE FIZICA ŞI SPORT.

— Care este locul sportului în societatea contemporană, tovarăşe Baliţa ?

— Locul sportului în societatea contemporană este determinat de condiţiile noi în care se desfăşoară activitatea productivă, de mecanizare şi automatizare a producţiei, dezvoltarea urbanismului, dispariţia treptată a muncii fizice, poluarea, şi încă multe altele. Sportul, educaţia fizică devin deziderate biologice. Condiţiile dezvoltării societăţii în socialism şi comunism vor influenţa covîrşitor poziţia membrilor societăţii faţă de practicarea exerciţiului fizic, care devine un bun al maselor, cu posibilităţi reale de folosire.

— Aţi putea numi factorii determinanţi ai succesului în sport ?

— Pentru fenomenul sportiv, factorii determinanţi par a fi : structura organizatorică a sistemului sportiv naţional şi a verigilor componente care-l susţin : educaţia fizică de bază a elevilor, selecţia şi pregătirea sportivilor, calitatea pregătirii specialiştilor, sistemul competiţional, baza materială şi practicarea sportului de masă şi cea specială a sportului de performanţă. Pentru ca sportivul să se realizeze e necesar, pe lîngă talent, încorporat într-un organism cu capacităţi fizice deosebite, în condiţiile educării calităţilor psihice spre „dăruire“ şi „renunţare“, e necesară prezenţa unui antrenor — pedagog cu pricepere şi pasiune, un climat social favorabil, condiţii materiale corespunzătoare.

— Se ştie că tinerii practică cu multă tragere de inimă sportul. Care credeţi că ar trebui să fie primul pas spre consacrare ?

— O educaţie fizică multilaterală, complexă, înţelegerea şi sprijinul (îndemnul) familiei, transferarea pasiunilor şi trăirilor tinerilor, dornici de a se realiza pe diferite planuri, spre activitatea sportivă care le dă împliniri şi cultivă spiritul de autodepăşire.

— Despre raportul dintre prezentul şi trecutul sportului timişorean ce ne puteţi spune ? Credeţi că este evident progresul ?

— Se pot da răspunsuri diferite. Depinde de criteriile de referinţă, de limita dintre trecut şi prezent şi, deci, de generaţia care pune întrebarea şi de cea care dă răspunsul. Cu siguranţă, progresul este evident pe mai multe planuri.

— Vă gîndiţi probabil la fostele glorii Chinezul şi Ripensia ?

— Fotbalul reprezentat de Chinezul şi Ripensia avea o cotă internaţională ridicată, amintirile pline de nostalgie sînt îndreptăţite. Astăzi, aria sportului de performanţă şi-a mărit numărul adepţilor din întreaga ţară. S-au dezvoltat, odată cu înflorirea economică, centre noi : Galaţi, Constanţa, Piteşti, Craiova, Baia Mare şi altele. Întrecerea şi afirmarea sportivă pe plan naţional a devenit extrem de dificilă, aceasta nu poate motiva însă carenţele care se manifestă în activitatea unor cluburi şi asociaţii sportive.

— Cîteva cuvinte despre atribuţiunile Consiliului pe care îl conduceţi.

— Consiliul pentru Educaţie fizică şi sport este un organ cu atribuţii şi sarcini precizate de „Legea cu privire la dezvoltarea activităţii de educaţie fizică şi sport“, care defineşte cadrul activităţii de educaţie fizică şi sport, organizaţiile şi instituţiile care concură la organizarea şi desfăşurarea acestei activităţi de interes naţional.

— Ce e nou în atletismul timişorean, ce ne rezervă viitorul ?

— Atletismul pe plan naţional este în impas. Timişoara se află în ultimii zece ani chiar sub cota naţională. Cauzele sînt multe şi ele nasc scuze de cele mai multe ori subiective.

— De pildă ? . . .

— Este cert că au dispărut din educaţia fizică şcolară exerciţiile atletice. A crescut ponderea jocurilor sportive mai atractive şi, implicit, mai uşoare pentru elevi. Specializarea profesorilor pe diferite discipline avantajează în proporţie de 10 la 2 jocurile. Sistemul competiţional umflat de jocuri, redus la minimum la atletism. „Dispariţia“ majorităţii curţilor şcolare, sau asfaltarea lor. Alcătuirea programelor şcolare care lasă prea mult la latitudinea profesorilor „ce să facă“ la educaţie fizică.

— Perspective ?

— După recenta Olimpiadă, ca răspunzător de sport, profesor de educaţie fizică, am primit suficiente „şocuri“ pentru a reînţelege prioritatea atletismului faţă de toate celelalte discipline şi a-l reintegra în educaţia fizică şcolară, cu obligativitate. A fost radical schimbat conţinutul competiţiilor şcolare, prioritar fiind atletismul Fiecare şcoală este obligată a participa în competiţiile de atletism. A fost reînfiinţată secţia de atletism la şcoala sportivă. Toţi profesorii de educaţie fizică din şcoală, indiferent de specializare, vor preda atletismul. Vom milita pentru înfiinţarea unui club pentru atletism

— Ar fi binevenit un Club Atletic municipal, ca şi un club municipal de şah, aş completa eu, gîndindu-mă la marele număr de iubitori ai acestui sport. Spuneţi-mi, tovarăşe profesor, v-am întîlnit adesea la meciurile de fotbal, frecventaţi stadionul din obligaţii profesionale sau sînteţi un microbist ?

— Nu sînt un microbist. Stadionul îmi este cerz profesional şi sufletesc. Funcţia mă îngrădeşte ca spectator, mă face să văd la „rece“ spectacolul sportiv.

— Va intra Poli în A ? Daţi un pronostic.

— Da ! Poli, din acest campionat, are inimă de divizia A.

— Enumeraţi numele cîtorva tinere speranţe, cîţiva antrenori care muncesc cu pasiune la cluburile noastre.

— Îmi face plăcere să amintesc cîteva tinere speranţe, al căror număr e însă mult mai mare : Maria Micşa, campioană europeană la canotaj (C.F.R.), Zeiner Claudiu, campion european la tineret la lupte (Lugoj), Rodica Goian, baschet (Universitatea), Rodica Bacoş, Mariana Gheceov, (gimnastică, liceul 4), Parusch Karin (înot, Şcoala sportivă Timişoara). Dintre antrenori se evidenţiază : Constantin Lache, handbal (Universitatea), Ion Ionescu, fotbal (Politehnica), Mitică Antonescu, rugbi (Universitatea), Sala Codruţa, înot (Şcoala sportivă), Niess Hermann, handbal (Lovrin).

— Referindu-ne la recenta Olimpiadă, ce părere aveţi despre mult discutata problemă a limitelor în performanţa sportivă?

— Recordurile vor fi mereu doborîte în condiţiile favorizante existente şi care se vor amplifica în viitor, prin contribuţia unor factori ca : evoluţia ştiinţei antrenamentului sportiv, care va folosi tot mai mult cuceririle ştiinţei, dezvoltarea biochimiei alimentare, a ciberneticii, cooperarea între medicină — psihologie — metodică — pedagogie, evoluţia tehnicii materialelor sportive pentru pregătire şi concurs şi altele.

— Despre sportul de masă. Ce elemente noi sînt de notat ?

— Sportul de masă este în plin avînt, da, dar aceasta nu modifică esenţial cota valorică a sportului de performanţă. Sportul de masă îndeplineşte nişte comandamente sociale : sănătate, recreere, destindere, educaţie estetică, educaţia colectivismului şi altele. Trebuie să creăm şi să consolidăm baza de masă a sportului de performanţă care este în principal şcoala, grupele de copii şi juniori.

Interviu realizat de ION VELICAN

grafolog

Ţin să mai atrag încăodată atenţia cititorilor revistei ORIZONT, celor care trimit material grafic pentru analiză, după cum s-a mai amintit şi în numărul trecut şi la începutul înfiinţării rubricii „grafolog", că matrialul grafic trimis trebuie să îndeplinească anumite condiţii de sinceritate, să nu fie „un joc de-a v-aţi-ascunselea", să fie semnat la sfîrşit cu o semnătură sau cu mai multe semnături prescurtate, fie obişnuite, cu parafe cu tot.

E bine ca scrisul sau materialul grafic trimis să fie pe hîrtie neliniată. Nu interesează, cum am mai spus, conţinutul scrisorii, cît faptul ca acest conţinut să nu fie prea îndepărtat de starea sufletească în care se află cel care scrie. Scrieţi orice, dar cît mai apropiat de ceea ce simţiţi în momentul în care scrieţi. Nu uitaţi indicativul sub care se scriu răspunsurile analizei grafologice. Bineînţeles, secretul corespondenţei se respectă. Răspundem la o parte din scrisori, în limita spaţiului de care dispunem şi în ordinea primirii corespondenţei.

Pentru GIANINA Timişoara 13. O primă caracteristică este că autorul materialului grafic e o fire blîndă, liniştită, închisă şi puţin melancolică. Nu e prea comunicativă. Modestă, lipsită de egoism. Voinţă slabă şi şovăielnică.

Pentru CORNELIU Buziaş 8. Fire caustică şi puţin agresivă, ironic şi încăpăţînat. În anumite împrejurări, închis, dar, furat de nostalgia amintirilor, îşi destăinuie ce are pe suflet. Echilibru între preocupările sufleteşti şi cele materiale. Uneori avîntat, cu gînduri alese. Un fapt, nu prea important poate să-i taie avîntul. Uşoară tendinţă de impostură.

Pentru M 5 Bihor. Am spune că are un grad accentuat de feminitate şi gingăşie, fire afectuoasă, dar dezamăgită. O parte din dezamăgiri se datoresc slabei sale voinţe. Discrepanţă între dorinţe şi voinţă. Din cauza acestei sensibilităţi delicate a avut şi va avea mult de suferit. Fire şovăielnică, ar vrea să domine prietenul sau tovarăşul cu care stă de vorbă. Alături de un prieten sau tovarăş hotărît şi energic ar putea săvîrşi lucruri alese. Visător, uneori nu-i lipsesc şi preocupările materiale.

Poşta grafologică

Pentru LIGIA Timişoara 1112. Temperament deductiv, împodobit cu sentimente de bunătate şi înţelegere a necazurilor omeneşti. Voinţa de predominare a celor din jur e mică. Sînteţi tandră şi maternă. Sentimentele maternităţii sînt excepţionale.

Corespondenta întreabă cînd se poate schimba scrisul „fără voie" în viaţa unui om ? Răspund: Fără voie scrisul cu o anumită formă se va schimba atunci cînd sîntem sub influenţa unui sentiment puternic sau unei emoţii, sau cînd sîntem sub apăsarea unei afecţiuni morbide, suferinzi de inimă, suferinzi de nervi sau paralizie parţială sau alte dureri fizice sau sufleteşti.

Pentru ADRIAN Timişoara 15. În sfîrşit, prin scrisoarea ce are acest indicativ sînt în posesia unui material destul de complex, avînd şi semnătură şi parafă. Ceea ce totuşi lipseşte de a fi un material grafic absolut complet ar fi absenţele unor litere mari din alfabet. Trebuie să ştiţi, stimaţi cititori şi amatori ai acestei rubrici, că aproape fiecare literă din alfabet are semnificaţia psihologică şi caracterologică a ei. La fiecare caz se pot face caracterizări cu atît mai precise cu cît materialul e mai întins.

Autorul acestei scrisori, în primul rînd ,denotă că este un temperament matur intelectual, are predilecţie spre amănunte. Este o fire ordonată şi stăpînă pe sine, deşi în relaţii cu alţii nu manifestă tendinţă de dominare. Uneori în scrisul său lipsesc semnele caracteristice voinţei. În general, fire deductivă, calculat şi chibzuit. Este comunicativ. Este puţin sentimental; ferm. Are o fantezie controlată şi stăpînită. Cred că predilecţiile sale sînt mai mult spre ştiinţele pozitive decît spre literatură.

S.I.R. JOHN

---

umor polonez

Wieslaw Brudzinski

Paradox : s-a rănit cu instrumentul bont pe care-l mînuia.

Dacă sînt motive foarte serioase să te atace, poţi dormi liniştit. Mai rău dacă e vreun motiv neînsemnat.

Ce frumos răsună pe apă ! — a spus esteticianul, auzind strigătul : „AJUTOR !".

S-au bătut cu ciomegele. După ani în rapoarte s-au găsit descrieri exacte ale duelului de spadă.

Pentru că nu găseşte glorie la liber, caută să o procure pe cartelă.

A schimbat înfrîngerea pe succes ca să-i mai rămînă şi un rest în valută forte.

Au rămas pe el numai ghimpii fostei glorii.

Pulovărul din lîna oii rătăcite încălzeşte cel mai bine pe păstor.

Tolerează concepţiile potrivnice, chiar dacă odinioară le-ai îmbrăţişat.

Dacă am numai o lanternă, ce să fac ? Să lumineze drumul, ori să controleze documentele ?

Să suferi pentru vina altuia e numai un transfer temporar de roluri, dar să suferi pentru vina nimănui, acesta e un rol mare, creator !

Nu cînta osanele după victorie. Dacă le cînţi fals, te vor fluiera cei care te-au aplaudat cînd ai învins.

Istoria cunoaşte mulţi indivizi care se considerau liberali căci se pronunţau împotriva botniţei, dar pentru zăbale.

Micşoraţi pagubele : acordaţi tarif redus celor care nu plătesc !

Ca fiu bun ce eşti, nu cere privilegii pentru fapte rele !

În româneşte de NIC. MAREŞ

---

mică antologie epigramatică

Dan Radu Ionescu

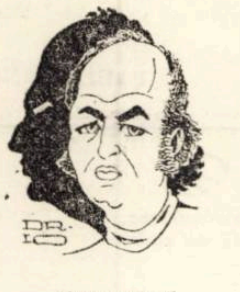

(Autoportret)

DUPĂ FINALA 1972 A CUPEI DAVIS

Probabil c-aşa ne-a fost scris...
După-al rachetelor război,
Să ne alegem chiar şi noi
C-o splendidă cupă... „de vis".

UNUI ACTOR,

băiat bun dar... cu lipsuri

Scenei, pe care-oficiază,
Nu-i face CINSTE, cum s-ar cere.
La critici însă de-l flatează,
Le face „cinste"... cu o bere.

UNUI DIRECTOR DE TEATRU,

pe schema căruia figura şi regizorul Dan Nasta

Deşi de zeci de ori mi-ai spus :
— De nas, nicicînd, nu mă las dus!
Stau şi mă-ntreb, cum vine
asta (?)...
Că te laşi dus mereu de Nasta.

INDICAŢIE DE REGIE ÎN SEARA PREMIEREI

Cînd sala-aplaudă tumultos,
Chemaţi la rampă REGIZORUL !
De sala fluieră vîrtos,
Vă rog, trimiteţi AUTORUL !

„O SCRISOARE PIERDUTĂ"

într-o distribuţie necorespunzătoare

O distribuţie de speriat !
Cu-atîţi maeştri, e posibil, care,
Ca singur Cetăţeanul turmentat
Să se menţină pe picioare ?

---

vorbe vorbe

nasturi

Strîngînd nasturi, puteţi face o colecţie grozavă. Am auzit că există chiar în oraşul nostru un mare colecţionar. Are cîteva zeci de mii de nasturi. Închipuiţi-vă : nasturi mari, de os, albi, rotunzi, îmbrăcaţi, cu patru găuri, bombaţi, de plastic, potriviţi, galbeni, rombici, verzi, asimetrici, roşii — ce de nasturi ! Să tot stai şi să-i admiri, să-i aranjezi pe categorii, să-i rearanjezi pe alte categorii — o plăcere!

Tot cu nasturi puteţi juca fotbal. Pe masă. Nasturii mai mari sîn jucătorii, un năsturaş e mingea. Este imposibil să nu fi văzut niciodată fotbal cu nasturi. A fost organizat şi un campionat mondial. Nu ştiu dacă noi am participat şi dacă n-am fost eliminaţi în preliminarii.

Nasturi înşiraţi pe aţă conform unui plan pot servi la confecţionarea unor păpuşi nostime. Jocul „de nasturi" se practica acum mulţi ani în cartierele mărginaşe ale oraşelor. N-avem nici un interes să vă spunem regulamentul, deoarece nu sîntem adepţi ai unor astfel de jocuri.

Tot cu nasturi se fac şi anecdote, dar fără umor. O dată am pierdut un nasture şi am cumpărat în schimb trei noi. Am fi curioşi dacă ghiceşte cineva de ce n-am cumpărat unul singur.

Nasturii se fabrică la fabrica de nasturi.

În sfîrşit, printre altele, nasturii mai servesc şi la încheiatul hainelor, însă nu în mod obligatoriu.

ZITRON

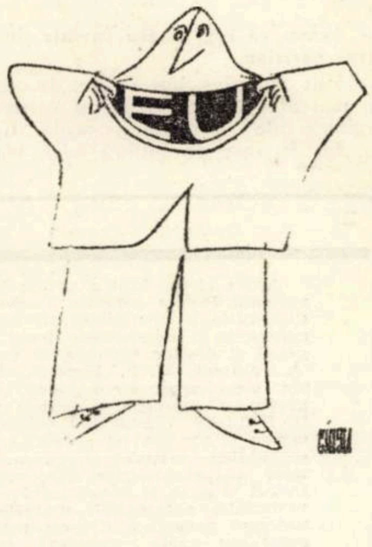

Din însemnările lui ELIOT NESS

Au trecut aproape şase luni de cînd am început acţiunea de lichidare a berăriilor clandestine şi, la 17 martie 1930, uşile închisorii din Holmsburg s-au deschis punîndu-l în libertate pe Al. Capone.

Întregul Chicago era în fierbere, aşteptînd reîntoarcerea acestui faimos gangster care, cu o mînă de fier, conducea afacerile de tot felul, viaţa oraşului, destine umane. Toţi se întrebau ce noi măsuri va lua „inamicul public nr. 1" şi cum o să-l primească cei de la primărie şi guvernul federal. Ziarele aduceau veşti senzaţionale.

— Îl vom băga în închisoare îndată ce va pune piciorul în oraş — declarase unul dintre şefii poliţiei.

Căpitanul John Stigg a pus 25 de oameni să supravegheze casa lui Capone. Ei au primit chiar ordinul de a aresta pe acest „inamic public nr. 1", dar au aşteptat în zadar patru zile şi patru nopţi. Pe omul cu cicatrice pe obraz îl aştepta la poartă închisorii o suită imperială. După-aceea, nu se ştie cum — el dispăru. Şi pentru că nu avea ce să-i impute, poliţia nu se prea grăbea să-l găsească.

Noi însă aflarăm imediat unde se ascunde, graţie legăturii noastre telefonice din „Montmartre". A doua zi, după eliberarea lui Capone, eram cu căştile la urechi cînd o voce înăbuşită întrebă :

— Tu eşti Ralph ?

— Eu sînt.

— Ascultă băiete. Ne aflăm în camera 718 a Hotelului „Western". Al începe să-şi piardă pămîntul de sub picioare. E într-o situaţie îngrozitoare. Vino, te rog. Tu eşti singurul care poţi să-l echilibrezi.

— O K, vin imediat.

Fără îndoială că Al. Capone îşi serba eliberarea şi acum era beat criţă.

După vreo cincisprezece minute telefonul sună din nou.

— Ralph ? Aici Jack Lingle. Unde se află Al ? Îl caut peste tot, dar nimeni nu ştie nimic despre el.

— Nici eu nu ştiu — răspunse Ralph. N-am auzit nimic de el de cînd a ieşit din închisoare. Lingle, reporterul ziarului „Chicago Tribune" părea foarte neliniştit.

— Pentru numele lui dumnezeu Ralph, fă ceva şi află. Cei din redacţie mă presează. Sînt într-o situaţie neplăcută. Spune-i că trebuie să-l văd imediat.

— Bine, voi vedea ce e de făcut.

După o oră Lingle telefonă din nou.

Ralph, nimic nou ?

— Nimic.

Lingle strigă :

— Voi toţi vă bateţi joc de mine. Dacă aş fi în locul vostru n-aş proceda aşa.

Tonul lui Ralph deveni ceva mai amabil :

— Fii cuminte Jack, ştii bine că n-o facem intenţionat. Îţi jur că nu ştiu nimic de Al.

— Bine, bine, mormăia Lingle — dar nu uita să-i spui că trebuie să-l văd imediat.

Trînti receptorul şi eu mă întrebam cum e posibil că acest Lingle să vorbească de la aşa înălţime cu fraţii Capone.

DEMONSTRAŢIA PUTERII.

— După patru zile de la eliberare, Capone încetă cu chefuiala. Complect lucid şi ultraelegant se prezentă la poliţie însoţit de avocatul său.

— Am auzit că aţi avea ceva să-mi spuneţi — a zis.

Dar nimeni n-avea nimic să-i spună şi el se întoarse triumfător la „comandamentul" său de la hotelul „Lexington" unde ocupa ultimele trei etaje. Asta era demonstraţia puterii a unui om care şi-a început cariera ca mic borfaş de periferie.

Averea lui era evaluată la 50 de mii de dolari. Se plimba într-o maşină blindată de şapte tone. Dădea bacşişuri de cîte 25 de dolari garderobierelor, iar chelnerilor cîte o sută.

Capone avea calităţile unui mare om de afaceri. Poseda viclenia unui diplomat rafinat şi nervii de [illegible] şi, pe lîngă asta, şi un creier care-i funcţiona perfect.

A-l surprinde pe inamic — asta era piatra de temelie a strategiei lui. Rar cînd asculta de ură, dar cînd se întîmpla să urască pe cineva acela se putea considera mort.

Noi nu doream să fim surprinşi. De aceea am pornit să cercetăm mai îndeaproape locul unde se afla „comandamentul" lui.

O CURSĂ DRAMATICĂ

L-am luat cu mine pe Laharth. Basil conduse maşina în faţa hotelului „Lexington"; făcurăm cîteva ture de recunoaştere iar cînd trecurăm prin faţa intrării principale, un gangster pe numele-i Frank Forster ieşi în stradă. O clipă privirile noastre se întîlniră şi după mutra lui îngrozită mi-am dat seama că mă recunoscuse.

L-am văzut cum trece strada în fugă şi intră într-o maşină.

— Întoarce repede — l-am zis lui Basil — şi urmăreşte limuzina neagră.

Goana a durat douăzeci de minute. Ne strecuram printre automobile fără să ţinem seama de stopuri, iar pe pietoni îi avertizam cu sunetele infernale ale sirenei. De mai multe ori era cît pe aici să provocăm un accident. Dar pe Forster tot l-am ajuns. Ajungînd în dreptul lui, Basil îl înghesui lîngă bordură. Am sărit repede din maşină; Laharth alergă spre uşa din stînga, iar eu deschisei brusc uşa din dreapta a limuzinei. Forster şedea speriat şi ghemuit neştiind ce să facă cu mîinile. I-am vîrît revolverul sub nas şi l-am tras afară.

— Dacă faci vreo mişcare eşti pierdut — îl ameninţai. Îi confiscai un „colt 38", şi faţa lui aspră rămăsese imobilă.

— Bine — îi zisei — să mergem, avem ceva de discutat.

Forster însă rămase mut, aşa că nu aflarăm nimic despre Capone. L-am arestat pentru port ilegal de armă. În aceeaşi zi am dus revolverul lui Forster la specialistul nostru în balistică, maiorul Godard. Acesta trase un foc într-un coş cu vată ; apoi scoase glontele şi-l puse într-un plic. Părea mulţumit.

— Îl voi compara cu cîteva gloanţe din cazurile noastre nerezolvate. Dar chiar dacă nu descopăr nimic, îl voi păstra. Nu se ştie niciodată.

(va urma)

colocvii internationale „Orizont“

MIKEL DUFRENNE despre teatrul contemporan

Una din personalitățile marcante ale Comitetului Internațional de Estetică este, fără îndoială, profesorul Universității din Paris, Mikel Dufrenne. Împreună cu Étienne Souriau, M. Dufrenne conduce prestigioasa Revue d'esthétique. **Eminentul filozof și estetician este autorul mai multor volume de notorietate europeană:** Fenomenologia experienței estetice, Noțiunea de a priori, Limbaj și filozofie, Estetică și filozofie, Pentru om **ș.a.**

— Domnule Dufrenne, v-am găsit cu destulă dificultate prin mulțimea de participanți la Congresul de estetică. A fost o adevărată aventură să vă dau de urmă. Pe oricine întreb — îmi răspunde că v-a văzut acum o clipă, dar că ați și dispărut. Totul aici la Congres pare un spectacol — nu-i așa? — în care protagonistul asistă la propria sa desfășurare.

— Congresul e excelent organizat, dar conține și un sîmbure de fantezie care îmi place foarte mult. Dispoziția arhitecturală a amfiteatrelor și a holurilor te face să te gîndești la un labirint în care e foarte amuzant să te pierzi și să te regăsești.

— Acum, vă rog, cîteva cuvinte despre teatrul parizian.

— Sînt tentative interesante de teatru nou, mai ales în periferiile și cartierele mărginașe ale Parisului: acolo, trupe mici, fac în case de cultură mici, teatru nespus de viu. Recent a avut loc un festival de teatru la Paris, organizat de J.L. Barault. Din păcate, n-am avut și nici nu am timp să mă țin la curent cu aceste mișcări.

— Comunicarea pe care ați prezentat-o a avut ca titlu „Arta și politica“. Vă rog să precizați: atitudinea dumneavoastră conține sîmburele unei politici față de artă (politică culturală) sau considerați arta ca un mod de a face politică?

— Da, da: subiectul de care am vorbit este politica față de artă, dar n-am exclus deloc faptul că și arta este un mod de a face politică. Arta ajută omul să se elibereze de tot ceea ce îi este potrivnic, sau în fine, de aproape tot ce îi este potrivnic — nu i așa? — și prin aceasta are un conținut pe care îl denumiți politic. Sau, mai exact: arta este o inspirație a libertății pentru toți cei care apelează la ea.

— Presupunînd că un teoretician face o politică fără legături cu propriul său sistem estetic, spuneți-mi, vă rog, care ar fi conținutul operei: modul de raportare a operei la universul uman sau modul de raportare și ordonare a elementelor din care se compune opera?

— Cele două raporturi de care ați vorbit sînt indisociabile. Unul îl aduce pe celălalt. Conținutul operei de artă este în întregime și imanent operei sale. Dar analiza formală — sigur că e necesară — analiza formală a operei descoperă conținutul prin și în elementele sale.

— Raportul dintre operă și public s-a schimbat cumva astăzi?

— Poate că da. Cred că responsabilitatea acțiunii nu aparține astăzi, ca altădată, da, cred că nu aparține numai artiștilor ca ființe excepționale. Aparține și celor care îi suportă printre ei. Iată teatrul: teatrul devine azi o instituție populară. Nu, nu neapărat în sensul audienței; azi sînt însă trupe de studenți și de muncitori — trupe mici și multe — care încearcă să inventeze un teatru nou. Da, încearcă să inventeze un teatru nou. E un teatru modest, fără vedete.

— Faptul că după Ionesco și Beckett dramaturgia nu a mai cunoscut stele de primă mărime îl explicați prin declinul teatrului ca artă sau prin faptul că absurdul își declină competența de a descoperi și a pune problemele umanității în fața societății?

— Cred că absurdul nu e un principiu, ci ceva care poate să se exprime cu mai multă sau cu mai puțină forță în diferite opere. Nu cred că există teatru absurd. Camus nu este absurd nici în proză, nici în teatru; Beckett cu atît mai puțin. Nu e vorba de declin sau incompetență. Mai degrabă există o restrîngere a operei — din punct de vedere formal — și o deschidere a viziunii ei critice despre lume. S-ar putea spune că toți autorii moderni sînt absurzi? E absurd! E vorba mai curînd de un teatru al contestării. Contestare absurdă sau reversul ei este un nonsens.

— Într-o societate industrială, cum pare să fie și cea franceză, care este situația teoretică și practică a teatrului (ca literatură și ca spectacol?).

— Cred că teatrul este într-adevăr arta cea mai puternică. Întîi pentru că presupune o mulțime, în care să apară o comuniune prin oficierea actului teatral. Ceea ce se petrecea în Grecia — mulțimea avînd un caracter religios față de mit, de mitologie — se întîmplă și cu publicul de azi, public în care se găsește o conștiință de a fi împreună: și, atunci, iată că reprezentația are baze psihologice profunde. Aristotel a expediat chestiunea numind-o **chatarsis,** dar psihanaliștii de azi încearcă să elucideze fenomenul, care nu e chiar atît de simplu: fenomenul scenă, regie, relația public-scenă... Cinematograful e mult mai puțin eficient și pentru cercetare, pentru că are un public solitar, pe cînd teatrul e într-adevăr o instituție colectivă.

— Ce loc considerați că ocupă teatrul occidental printre celelalte arte, în ordinea forței de penetrare în conștiința individuală și colectivă?

— Forță de penetrare? Cred că acum are mai puțină ca altădată. A devenit în bună măsură o afacere comercială. Sînt însă și amatorii, micile lor trupe din casele de cultură și din provincie; acestea realizează un teatru mai liber și mai anonim. Și, dacă se poate, mai penetrant.

— Trebuie negate, trebuie spus nu valorilor tradiționale?

— Nu, nu trebuie să le negăm; dar trebuie să inventăm și altceva. Sigur, trebuie să-l vedem mereu pe Shakespeare; dar, pentru vremea lui, el făcea un teatru nou.

— Shakespeare, pentru noi cei de azi, a rămas ca scriitor de teatru, și mai apoi ca făcător de spectacol. Așa că spuneți-mi, vă rog, ce loc ocupă textul într-o reprezentație, într-un spectacol?

— Sînt foarte sensibil la calitățile poetice ale textului, dar cred că aceste calități sînt insuficiente; în teatru ele trebuie asamblate cu regia... și chiar cu improvizația. Teatrul e o sărbătoare.

—Ce autor influențează cel mai puternic teatrul francez contemporan?

— Acum, cea mai mare influență o are Artaud.

— Nu vi se pare că în ultimul timp obiectul de cercetare a esteticii este mult prea alterabil? Poate mult mai efemer decît teoriile estetice care răsar ca ciupercile în jurul acestui obiect artistic.

— Cred — după toate astea — că sînt și ciuperci care trăiesc foarte mult. Ca și reflecțiile asupra obiectelor de artă, și tezaurul cultural poate fi durabil. Dar mai important este să vedem ce e nou, și să-l căutăm și să lăsăm imaginația să creeze.

PAUL CORNEL CHITIC

Gilberte H. Dallas

Acum cîteva luni a apărut la editura Seghers volumul *Poétes maudits d'aujord'hui (1946—1970).* Cititorului îi este astfel oferită opera mai puțin cunoscută a doisprezece poeți francezi, cu biografii și destine artistice de excepție. Alături de A. Artaud, J. P. Duprey, G. Neveu, A. Robin ș.a., apare cu o poezie de pregnantă originalitate, pictorița și actrița poetă, GILBERTE H. DALLAS. Unicul său volum, *Alfabet de sori,* căruia îi aparțin și aceste traduceri, relevă o sensibilitate artistică singulară. Ea este rezultatul unei biografii tragice (pierderea întregii familii, eșecul repetat al comunicării, mizeria morală și materială, auto-exilul, maladia incurabilă, sentimentul prematur al morții) și în același timp, rezultatul unei experiențe estetice complexe.

C

Mi-e trupul flamură în vîntul brandemburgic,
O femeie bătrînă vrea să-mi intre în cameră, eu
o văd prin ușă, mîna ei de pîslă roșie
apăsînd în van clanța; fîșii din
strigătele sale sosesc precum cîntecul
barbar de vioară îngînînd noaptea;
Am să-i strecor un trandafir pe sub ușă,
un trandafir de sînge funerar, poate-o să plece?
Și-o să pot să mă lăfăi în hamacul din
dud dar vocea ei sughiță: Ophélie,
Pe mine mă cheamă Ophélie, deschide-mi, O-phé-lie...
— Ce-mi pasă de zvîrcolirile-i hîde
Ce minciună-mi aduce? De ce nu
mi-o dă cu aceste frunze de
nisip așa cum îmi dă numele... Ophélie,
Ophélie, umbra ei se izbește de aura
apusului meu. Ophélie, vocea ei scîrțîie ca
hîrîitoarea leproșilor, phélie, phélie...

D

Agata în inimă de convolvulaceu,
agata de cristal în inimă de corb,
în inimă de alun,
în inimă de mătase,
în inimă de credință,
în inimă de brîndușă
agata-i sfărmată,
agata-i sfărmată, agata-i sfărmată,
un camion cisternă a ucis-o,
a prefăcut-o-n stropi de salivă,
a prefăcut-o-n arsură,
și toată viața mea-i acolo
pe caldarîmul din pene de vrabie,
toată viața mea în punga asta coaptă în care o lacrimă
e mai grea decît zorii.
agata-i sfărmată, agata-i sfărmată,

Q

Sori
Sori
Milioane de sori
Se-nvîrt în cer
Devoră cerul
Cad desi pe caldarîmuri
Spintecă bisericile Bunului Domn
Spintecă spitalele
Spintecă gările
Precum vîscoasele meduze
Spintecă apele porturilor
Cresc pe obrajii femeilor
Cresc în mîinile oamenilor care au mîini
Cresc îngrozitoare jucării în mîinile copiilor
Mii de sori de nepotolită foame
Mii de sori de abnegație și de negație
Mii de sori de zero pentru totdeauna.

În românește de ADRIANA SIMLOVICI

COLEGIUL DE REDACTIE:

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Romanu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacție), Emil Vlaicu.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara Piața V. Roaită nr. 3. — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă !

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic ● Anul XXIII ● Serie nouă ● Timișoara ● joi 2 noiembrie 1972 ● 27 (245) ● 12 pag. 1 leu

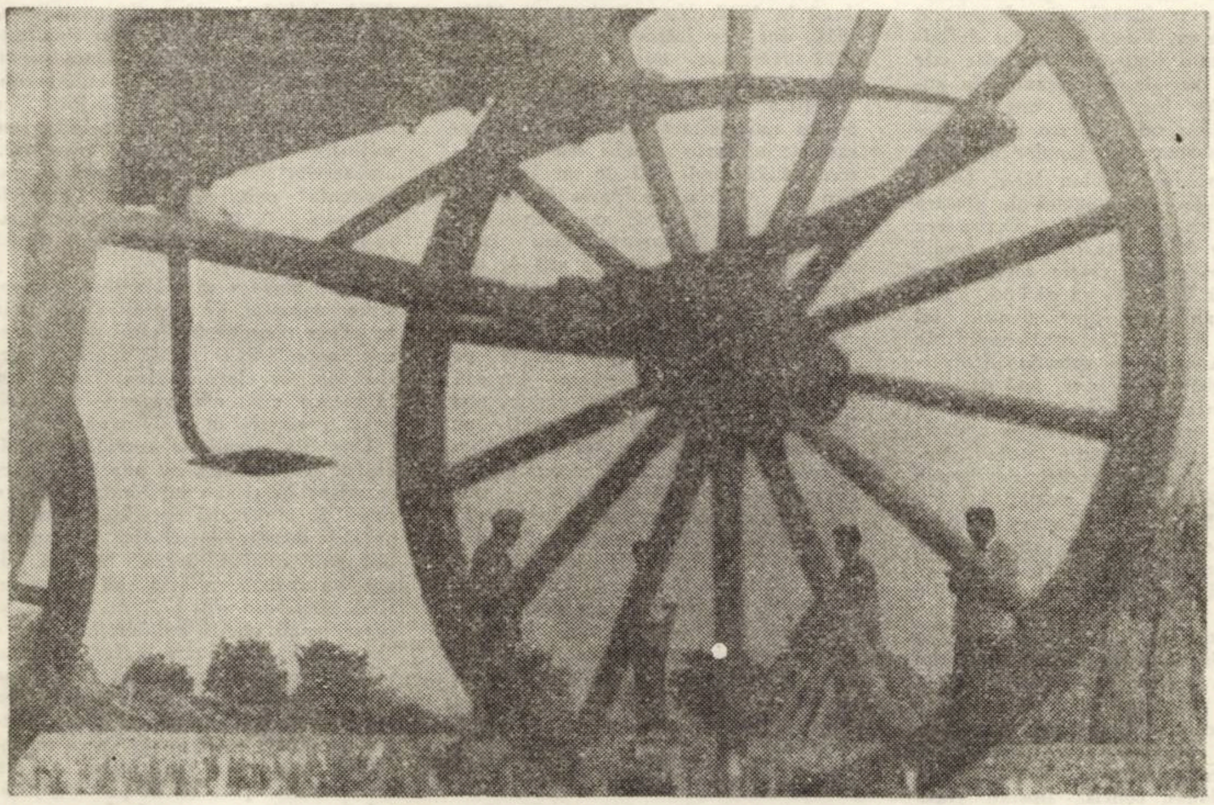

Recoltă

FOTO : JUSZT IOAN

Bucuria muncii

În sfinta încordare a brațului și-a minții
Trăim aprinse clipe și cel mai nobil sens ;
Ogorul îl munciră străbunii și părinții —
Acum el ni-e oglindă în timpu-acesta dens.

Sînt roadele explozii de aur intim, greu
Și nu cunoaștem ziuă sau noapte sau hodină
Și-i bătălia veche a strînsului, mereu
Prilej de frumusețe umană și deplină.

Simt bucuria muncii și mă-mplinesc prin ea.
Devine firea-mi toată un roșu avantpost ;
De noi depinde chipul și libertatea ta,
Profundă Românie și marele meu rost !

Simt bucuria muncii ca adevăr și viață ;
Campania e locul celor ce s-au deprins
Să-și facă existența solemnă dimineață
A fericirii. astă redută de ne-nvins.

LUCIAN BURERIU

creion

devotament

Uf, cum se scoală de greu tinerii în zori. Cît trebuie să tragi de ei, așa încît nu le este chiar atît de ușor, cu noaptea-n cap, să străbată cîmpii tăcute, în bătaia vîntului, în uriașe camioane, și apoi să debarce în locuri necunoscute cînd soarele încă nu e pe cer. Acolo nu le este deloc indiferent cînd îi prind ploi reci și un frig aspru. Știți că unii dintre ei, ajunși acolo, cu o naivitate a vîrstei, abia știu răscoli pămîntul ca să găsească durduliii cartofi ascunși, sau să rupă cum trebuie, la rădăcina lui, porumbul foșnitor, sau să scormonească abil după sfecla dulce și s-o curețe de noroi cum scrie la carte ?

Nu se poate să le fie chiar atît de ușor nici celor care au minuit o viață de om alte unelte decît sapa, decît hîrlețul și grebla, ca acum, deodată, hai să străbată cîmpia cu piciorul, să înfigă hîrlețul în ea, să aplece spinarea și să care roada în coșuri, să adune fînul sau să aștearnă folii pentru ca gerul să nu ucidă poamele.

Nu le poate fi ușor nici femeilor, nici fetelor, aceste „bucurii ale pămîntului", să plece tam-nesam, în diminețile cu brumă, de lîngă soți și copii, să-și lase acul uitat în pernită și cartea deschisă pe noptieră și, pe cîmpuri sau în livezi întinse, să aleagă fructe bune de fructe putrede, să cerceteze subțiorile vițelor de vie și să reteze ciorchinii, să culeagă ultima floare de soare și să le prindă înserarea încă aplecate peste ogorul negru.

Nu este ușor nici pentru oamenii cîmpului, dedați cu această muncă aspră, să facă toate aceste lucrări, mai ales că toamna ne-a zguduit cu vîntoarsele ei și ne-a biciuit cu ploile ei, decum pentru cei pe care i-am numit eu aici. Ciudat este însă că, din lupta tînărului cu nestatornicia sa, a orășanului cu nepriceperea în cîmp, a femeii cu fragilitatea sa, fiecare din ei a ieșit învingător și a plecat acolo unde pămîntul așteaptă să fie ușurat de roadele grele. Ei au devenit un fel de ucenici ai plugarului care nu mai pridideşte cu recolta.

Seara, cînd revin, osteniți, pe la casele lor, fiecare din ei descoperă în suflet un fel de victorie personală asupra propriei slăbiciuni omenești. O victorie dintr-o mare luptă pentru bunurile pămîntului. Tînărul, de pildă, îi spune mamei, seara, înainte de culcare : „Știi, mamă, nu zic că a fost ușor la cîmp azi, dar am avut o poftă de mîncare nebună. Și, pe urmă, ne-am adunat atîția prieteni încît munca a devenit o joacă".

Cel care n-a mînuit uneltele cîmpului în viața lui, a doua zi, într-un birou oarecare, pe care nu l-a părăsit cu anii, întors lîngă ai săi, zice : „De atîta vreme n-am mai ieșit în cîmp. Zău, așa, să trag în plămîni un aer mai ca lumea și să simt pămîntul sub tălpi, încît și oboseala mi se pare acum întineritoare".

Femeia sau fata, harnice albine, îi șoptește bărbatului îndrăgit : „Să știi că azi am văzut un cîmp atît de frumos și atîta bogăție adunată pe el, încît m-ar fi durut inima să se prăpădească totul și eu să nu fi pus mîna".

În aceste zile se petrec astfel de întîmplări prin care oamenii cei mai diferiți reînvață lucruri și sentimente uitate. Ei se adună într-o comuniune cu pămîntul și cu oamenii pămîntului și învață alfabetul devotamentului față de ei înșiși prin devotamentul față de glie.

ION ARIEȘANU

Studenții și școala practicii

● Convorbire cu prof. dr. ing. EUGEN POP, secretar al Comitetului de partid al Centrului universitar Timișoara

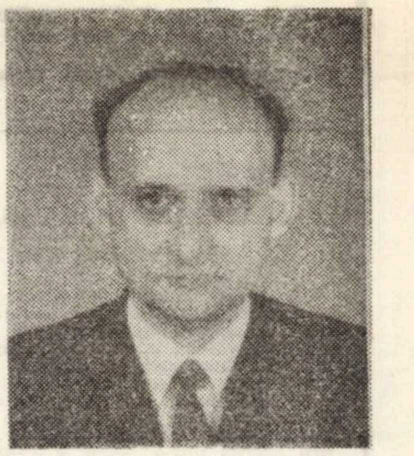

Octombrie a sosit, cu frunze galbene, sau atinse de bronzul toamnei și vastul perimetru al orășelului studențesc și-a întîmpinat cu brațele larg deschise miile de studenți. A început acum o lună un nou an universitar. O convorbire cu prof. dr. ing. Eugen Pop, secretar al comitetului de partid al Centrului universitar Timișoara, ne oferă aspecte din preocupările tot mai stăruitoare ale celor ce răspund de educația socialistă a tineretului studios.

— Preluînd și transpunînd în viață indicațiile Conferinței Naționale a partidului, în ce mod se are în vedere perfecționarea procesului instructiv-educativ ? Care sînt principalele direcții ce stau în atenția comitetului de partid, a conducerii facultăților, institutelor ?

— Desigur că accentul pe care-l punem pe una sau alta din laturile procesului instructiv-educativ depinde de necesitățile concrete din fiecare facultate, de nivelul atins, de experiența cîștigată în activitatea anterioară. Cu toate acestea există cîteva obiective generale, care stau în atenția tuturor facultăților. În prim plan se situează preocuparea pentru stabilirea modalităților celor mai adecvate pentru ca procesul de legare mai strînsă a învățămîntului de cerințele vieții să facă, în acest an, pași hotărîtori. Complexitatea acestei probleme impune un studiu aprofundat și multă răspundere în activitatea de transpunere în practică a unor principii, unanim admise. Considerăm de aceea firească dorința organizațiilor de partid ca ea să concentreze dezbaterile din adunările de dări de seamă și alegeri pentru a se folosi cunoștințele și experiența tuturor membrilor de partid la cristalizarea măsurilor concrete. Este nevoie să apară și o oarecare modificare în concepțiile unor cadre didactice și ale unor studenți cu privire la conținutul învățămîntului, deoarece un anumit gen de „academism" rupt de realitate, se mai păstrează prin tradiție și aș zice și prin comoditate.

— E un început ori o activitate de continuitate în aceste preocupări ?

— Nu, bineînțeles, începutul e mai vechi. În anul universitar trecut am inițiat cîteva acțiuni noi de cunoaștere mai reală a eficienței procesului de învățămînt. Între altele, sondarea de masă a studenților, la unele discipline, cu privire la gradul de dificultate și noutate de materie, la modul de desfășurare a activității, prin datele furnizate, a reprezentat un sprijin deosebit de util pentru cadrele didactice. De aceea, în acest an universitar, intenționăm să generalizăm cît mai multe procedee obiective de cunoaștere a modului cum se reflectă procesul de învățămînt asupra studenților, ca element esențial în perfecționarea sa. Vom cere în acest sens mai mult și din partea Asociațiilor studențești. Contribuția acestora în întreaga viață universitară trebuie să crească.

VALENTINA DIMA

(Continuare în pag. a 10-a)

Vinea

cronica literară

Simion Mioc
Opera lui ION VINEA
(Ed. Minerva, 1972)

1. Cine este, azi, Ion Vinea? De unde provine interesul — surprinzător pentru unii — pentru opera lui Ion Vinea? Nici nu s-au așezat bine ecourile stîrnite de o carte consacrată scriitorului, și o alta, apare, deja, în librării. Trei cărți despre Vinea apărute în doi ani, iată un mic record (într-o disciplină în care recordurile sînt hilare, dar există totuși, măcar pentru curiozitatea statisticienilor) al istoriografiei literare; o istoriografie literară în care există o singură (? !) monografie consacrată lui Bacovia, nici una lui Pillat, Maniu sau Voiculescu numără, deja, trei cărți despre Ion Vinea.

Interesul pentru opera lui Vinea nu poate fi explicat doar prin opera sa: descoperirea tîrzie, numeroasele postume, nu implică de la sine și obligația cercetării, a receptării critice. Interesul, așadar, pentru Vinea nu se explică atît prin opera sa, cît prin acțiunea sa literară. **Problemele avangărzii literare românești (și ale fenomenului avangardei în general) nu pot fi discutate în afara activității sale de animator. Avangardist temperat, în afara exceselor care se leagă de obicei de fenomenul avangardei, dar și în afara temperanței scriitorului închis în turnul de fildeș, avangardist temperat dar nu în afara atitudinii cetățenești, Vinea-scriitorul da satisfacții celor mai largi categorii de exegeți: de la criticul înclinat spre actualitatea valorii estetice a operei, pînă la istoricul literar preocupat de necontenita așezare a valorilor și pînă la comparatistul ce urmărește conexiunile, influențele, determinările transformării literaturii secolului XX.**

Elocvent deci prin literatura sa, Vinea este semnificativ prin literatura de care se înconjoară. Important prin opera sa, Vinea e scriitor definitoriu al unui timp prin crezurile sale literare și sociale. Interesant prin gazetăria sa, Ion Vinea este actual prin bătăliile sale literare, prin patetica sa chemare la înnoire artistică.

2. Cartea lui Simion Mioc, Opera lui Ion Vinea este punctul de plecare al rîndurilor de mai sus. Cercetarea lui Simion Mioc este cea mai amplă și cea mai solidă dintre cărțile consacrate lui Vinea și va alcătui, fără îndoială, un reper sigur pentru cei ce se vor ocupa, în continuare, de scriitor. Apărută în colecția „Universitas" a editurii Minerva, teză de doctorat la origine, cartea universitarului timișorean este tipică pentru „stilul" colecției. Reproducem: Seria „Universitas" publică lucrări de istorie literară de structură exegetică, exhaustivă. Mai toate volumele care apar în această serie își propun să examineze tema abordată pînă la epuizarea posibilă a surselor de informație literară".

Ca atare, Opera lui Ion Vinea e o carte de intens travaliu, de „epuizare posibilă a surselor", de defrișare a terenului. Structura ei e didactică, și stilul de cercetare al profesorului, obișnuit al catedrei, e cel care și-a pus amprenta asupra ei. Totul e sistematic, ordonat, concis, lipsind însă morga dăscălească. Nimic de prisos însă în neutralitatea unui stil care practică, din prima pagină a cercetării, incizia rapidă, caracterizarea seacă, dar nu sumară și nici rigidă:

„În 1912, cînd doi tineri poeți, Ion Iovanaki și S. Samyro scot hebdomadarul Simbolul, majoritatea revistelor semănătoriste nu mai apăreau. Dar nici orientarea simbolistă și modernistă nu se poate impune persistent acum. Cele două reviste conduse de Ion Minulescu, Revista celorlalți (1908) și Insula (1912) ajung fiecare abia la al II-lea număr. Efemere sînt și Fronda — trei numere, Grădina Hesperidelor — număr dublu, amîndouă în 1912, Versuri și proză 1911-1916, dar cu întreruperi, Absolutio 1913-1914, șase numere, Orizonturi noi 1915, trei numere".

Critica universitară, desigur, dar critica universitară flexibilă, interesată de ultimele noutăți teoretice, interesată în mod egal de un Umberto Eco sau Albérès, de Mario de Micheli sau René Huyghé, sau Eugen Ionescu. Voința informației (sau lipsa de morgă a informației) e atît de puternică, încît autorul citează pe Walter Sofflzel prin intermediul Secolului XX, pe C. Machat și G. Vida, din Amfiteatru 2/1970 pg. 22-23 și pe René Huyghé din România literară 20/1970. O pagină a bibliografiei ni-i indică, drept surse printre alții, pe V. Fanache, Dutescu Monica, Dan George etc. Admirabilă corectitudinea (și modestia) cercetătorului.

3. Contribuția cea mai importantă a lui Simion Mioc în „descoperirea" lui Vinea e legată de interpretarea poeziei. Universul poetic în viziunea lui Simion Mioc ar detașa următoarele compartimentări: Declin cosmic; „Ora lăuntrului"; Erotica impasului, „Un avangardist moderat"; Elegiile marine.

Pe parcursul acestor subcapitole, cercetătorul e un analist remarcabil. Memorabile sînt încadrările lui Vinea în literatura interbelică.

(După o paralelă Vinea-Bacovia): „Dar Bacovia este eliptic — sugestiv, onomatopeic, reușind prin leit motive și orchestrare să frapeze sensibilitatea receptoare, pe cînd Vinea își strecoară confesiunea discret prin faldurile metaforelor dînd multora impresia că e mai „impersonal". E un procedeu stilistic aluvionar, în opoziție cu monotonia bacoviană. Altfel spus, folosind distincția stabilită de Fritz Martini: Dacă la Bacovia apare un patos al intensității, la Vinea se desfășoară un patos al expresiei emoționale".

Pentru comparația Blaga-Vinea: „Cînd e el însuși, Vinea caută valorile estetice în psihologie. Astfel metaforele-simbol cu substanță montană și silvestră au o structură și o finalitate deosebită la cei doi poeți. Dacă poetul Laudei somnului aflat în munți conturează un peisaj de plasticități cu infrastructură mitică (încercînd, cu mijloace intuitiv-concrete, revelarea „misterelor") Vinea își creează „transcendența" peisajului din izvoarele basmului...". Și după aceste comparații și altele, o concluzie nu lipsită de interes:

„Poet modern al viziunilor ambivalente, apropiat de expresioniști prin metafora obsedantă a unui declin cosmic, neputîndu-și totuși reprima „vechi" porniri elegiace, Ion Vinea este, în poezie mult mai aproape de marii poeți interbelici decît de avangardiști".

Una din premizele cercetării ar fi cea de mai sus și acest punct de vedere aduce în cartea lui Simion Mioc o sumă de observații pertinente asupra poeziei noastre interbelice. Remarcabilă prin analiza poeziei lui Ion Vinea, ea rezistă cu brio sub aspectul ei de cercetare sintetică, de sinteză asupra marii poezii românești.

4. Spuneam că avem în față cea mai solidă cercetare consacrată lui Ion Vinea. Carte a unui universitar, ea este în același timp a unui critic literar ponderat în afirmație, care nu își asumă prea multe riscuri dar care nu ezită să descopere (și să parcurgă) căi noi în evaluarea operei. Într-un cuvînt, o carte care va rămîne, dacă nu prin altceva, prin latura ei de cercetare de deplină onestitate față de Ion Vinea.

Și, dacă ni se dă voie, lucrul acesta înseamnă foarte mult.

C. UNGUREANU

Ion Brad:

„ZĂPEZILE DE ACASĂ"

(Editura Albatros, 1972)

Un romantism nostalgic izvorît din rememorarea caldă a unor locuri apropiate înfiorează aproape fiecare poezie a noului volum, în care Ion Brad a inclus, cu mici excepții, creația poetică din ultimii doi ani (1970-1972). Poet de fină sensibilitate, Ion Brad vibrează la aducerea aminte a locurilor „de acasă" ori la reintîlnirea cu episoadele și martirii istoriei într-o poezie a sentimentului direct și a expresiei fruste. Pentru poetul capabil să vadă în orice loc al țării sau incursiune prin cărările istoriei virtuale izvoare de poezie, versurile se aștern calm și firesc, cuvintele „rupte din suflet" se așează într-o exprimare clară și limpede. Versul se debarasează de orice suplimentare verbală, poezia primind conturul elegant al unicatului. Impresia este a lucrului finit în care orice tentativă de schimbare sau adăugire a cuvîntului ar prejudicia arhitectura poeziei și afectivitatea exprimării.

Poetul își raportează existența la istorie, legătura cu *datinile* producîndu-se mereu tonifiant, printr-o firească permanență a istoriei în contemporan, prin elogiul eroicului ca o calitate dintotdeauna în istoria națională, cum se întîmplă în poezia semnificativ numită *Datini*: Mi s-au cuibărit în oase / De copil și-acolo zac / Datinile păduroase / Din părinți, din neamul dac. // Pe la ochi pe la ferestre, / Urlă lupii în colind / Și vifornițele aceste / De istorie m-aprind. // Cap-de-lup, steagul dacic, / S-a întors din bătălii / Cu un cîntec mult prea tragic / Învățîndu-i pe copii. // Cine-ar mai fugi de moarte / Plugul risului implint / În zăpezi și-acolo arde / Să răsară grîu și vînt. // Grîu temut cu spic de zadă / Boabe, cucuruz de brad, / Vin dușmanii să le vadă. / Urlă lupi, copii se bat. // Din toți munții la Tîrnave, / Dorul vieții crește crîng / Cu albinele bolnave / Care-n mine fug și plîng. // E o naștere de-a doua / Plînsul. Lacrimile dor. / pe obraji îngheață roua / Ochilor de luptător//.

Istoria îl atrage pe Ion Brad și în poemele de evocare — *Moisei*; *În oastea Iancului*; *Dacii la Roma* — cu predominanța atmosferei baladești.

Mereu statornice apar în poezie motive de melancolică meditație, locurile natale, amintirea mamei, farmecul peisajelor silvestre, evocarea unor mari dispăruți etc. (*Acasă*; *Surîs*; *Cîmpia Turzii*; *Jocul fetelor din Căpîlna*; *Știm bine*; *Ciparíu*; *Mama*; *8 Noiembrie*; *Nocturna*) *Zăpezile de acasă* este volumul unui poet, stăpîn deplin pe uneltele sale, autor al unor poezii de exemplară ținută în care expresia acoperă în armonie largile resurse de semnificație.

AL. RUJA

Nicolae Stăiculescu:

„URME"

(Editura Eminescu, 1972)

Andrei Popescu-Drumuri:

„MUGURI DE FOC"

(Editura Albatros, 1972)

Un prozator de o neașteptată maturitate a scrisului este Nicolae Stăiculescu. Pînă la această carte, cu adevărat remarcabilă, el a publicat puțin fără a se fi impus atenției, așa încît *Urme* surprinde și derutează prin împrejurarea că autorul ei rămîne pentru mulți un necunoscut. Cu atît mai bine!

Încă de la început ne reține intenția spre construcția epică închegată, așa încît cele mai bune nuvele comunică între ele prin tema lor literară, mai precis prin amintirea tematică în jurul cărora se organizează materia epică. Ideea inițială a cărții îmi pare a fi aceea a *urmei* a prezenței în fapt și în amintire (planurile esențiale în care se declanșează și se întreține proza lui N. Stăiculescu): „Să mergem, dar să mergem cu toții, oriunde, pașii noștri să lase urme și urmele noastre să arate un sens" sau — mai departe — „vom merge împreună dar pentru a merge trebuie să pornești, iar pentru asta trebuie să pleci, să faci un pas, doar unul, o urmă, o urmă adevărată, asta vă va elibera de blestemul mîinii întinse pe toți, și atunci vom porni, toți, atunci, înțelegeți, vom fi".

De fapt, piesele cele mai bune ale cărții, *Între aripi ca între hulube*, ca și *Ploaia cea de pe urmă* sînt construite pe același motiv al întoarcerii purificatoare, al drumului cu un țel închis ce prilejuiește filtrarea și esențializarea amintirilor, alternînd pașii drumețului cu urmele memoriei și încheindu-se cu o secvență dură, fulgerată, ca o revelație sau — poate? — ca o dezamăgire. Eroii acestor două nuvele se întorc nu doar acasă, nu doar la țară, ci se întorc spre ei înșiși într-un refugiu al compromisului, ca și cum acesta rămîne singura lor șansă de a fi. Ei sînt niște *inadaptabili*, dar de o structură morală aparte, cu reacții greu previzibile (unui personaj i se spune chiar „— cu dumneata este altceva. Ce? Nu știu"), urmărindu-și stăruitor șansa. Frustrați și ceilalți, ei refuză cuvîntul ce ar încheia compromisul și își caută cu încăpățînare urmele, ființa.

Cu aceasta materia epică, cu mîna sigură a prozatorului ce este, Nicolae Stăiculescu poate fi așteptat ca romancier și nu cu un oarecare roman...

Cam de circumstanță cuvintele unui reputat prozator înscrise în chip de prezentare pe coperta volumului lui Andrei Popescu Drumuri! (Dacă este să fiu cinstit nici coperta Valeriei Chiș nu spune ceva despre carte, dar asta e altceva). Spun „de circumstanță" pentru că ele se pot aplica, schimbînd o vorbă, două, oricui și oricînd, grandilocvente cum sînt, fac un real deserviciu acestui tînăr prozator de delicată sensibilitate aflat încă în căutarea celei mai bune formule literare care să îl exprime.

Întreg volumul merge pe ideea copilăriei refuzate ireversibil și eroul (în ciuda variațiunilor de nume și situații) este un fel de Mewlnes fără un domeniu imaginar și fără o Yvonne de profunzimea aspirațiilor sale. În general, aceste proze sînt niște caligrafii ale tăcerii, pentru că în dosul minuțioaselor descrieri bănuim o durere, sau o renunțare. „Venea dintr-o lume pe care nici el nu o înțelesese prea bine, o abandonase hotărît, fără ezitare și coborîse pe un peron aproape pustiu, atît de pustiu nu i se păruse dint tren, dar cum coborîse și stătea dezorientat, cu mîinile în buzunarele fișului albastru".

Tema aceasta a fricii de a rata, de a se pierde e chinuitoarea obsesie a unui erou de sensibilitate ultragiată pur și visător dezarmat în fața ceea ce el însuși numește „logica mecanismului" și prozatorul (renunțînd la ideea de a-și numi personajele cu nume cam ciudate) ar putea porni chiar la o definiție mai amplă, mai închegată a logicii sentimentelor. Un roman despre adolescență, fără clișeele intimiste pe care (surprinzător!) Andrei Popescu — Drumuri le evită, ar fi cea mai fericită împlinire a acestui sensibil și talentat prozator.

Muguri de foc este o carte fermecător de tristă, ca o iubire frumoasă care a trecut fără voia noastră, sau — poate — fără voia ei....

ȘERBAN CIONOFF

Vasile Netea:

„INTERVIURI LITERARE

(Editura Minerva, 1972)

În editura Minerva a apărut recent cartea lui Vasile Netea, cunoscutul istoric, care în tinerețe a scris istorie literară, cuprinzînd 13 interviuri, luate în anii 1942-1943 fruntașilor scrisului românesc în cap cu Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Camil și Cezar Petrescu, Ion Agârbiceanu.

Spațiul acordat fiecărui interviu e concludent, dînd prilejul scriitorului să-și expună preocupările, să explice opera sa, oferind astfel un cîmp larg de investigație într-o perioadă cînd istoriografia literară era săracă în informații, motiv pentru care scrierea lui Netea oferă un bun prilej de studiu în special pentru studenți.

Într-un stil dinamic și temperamental interviurile cuprind o largă gamă de probleme privind creația, întrebările nu sînt convenționale ci ele concură la definirea și rolul scriitorului.

Istoricul literar pune în discuția interlocutorilor săi, o problemă semnificativă pentru acele timpuri de dictatură fascistă: *rolul scriitorului în viața publică*, demonstrînd opiniei publice că scritorii noștri, în imensa lor majoritate, se desolidarizau de campania războinică și nebunia fascistă.

Iată cîteva răspunsuri semnificative: *Mihail Sadoveanu*: „Eu de pildă, am luat parte la lupta activă pentru ridicarea țărănimii despre care vorbeam mai înainte. Politica propriu zisă nu am făcut niciodată". (p. 29). *Liviu Rebreanu*: „Misiunea scriitorului este să scrie, a omului politic să guverneze" (p. 48). *Tudor Arghezi*: „Atît în presă cît și în carte, scriitorul, în momentul lui, n-a însemnat nimic. Vorbele lui au fost luate în glumă, critica lui nebăgată în seamă" (p. 15). Iată cîteva răspunsuri categorice care desolidarizau pe fruntașii scrisului românesc de propaganda războinică.

Se impune de asemenea interviul luat lui Camil Petrescu, cu privire la activitatea lui dramaturgică și preocupările filozofice.

OCTAVIAN METEA

Scriitori tribuniști din perioada arădeană (III)

— IOAN SLAVICI —

Tradiția „Tribunei" din Sibiu a fost preluată de „Tribuna poporului" din Arad, care a jucat un rol important în făurirea unității spirituale a românilor. Această unitate culturală s-a concretizat și prin aceea că nu numai la ziarul din Sibiu, dar și la cel arădean, au colaborat scriitori din toate colțurile României. Iar prin această apropiere pe linie culturală s-a realizat mai tîrziu, în 1918, desăvîrșirea unității politice a statului român.

Stăpînit de aceleași idei și principii, Ioan Slavici a devenit un colaborator de frunte al „Tribunei poporului" din Arad, după încetarea „Tribunei" sibiene. În această nouă etapă tribunistă, scriitorul șirian va desfășura o bogată activitate literară și publicistică.

Printre primele sale lucrări literare publicate la „Tribuna" arădeană, menționăm nuvela „Anghel", reprodusă aici la numai o lună de zile după publicarea ei în „Convorbiri literare", nr. 3—5/1906, număr festiv alcătuit cu ocazia sărbătoririi a 40 de ani de la apariția revistei junimiste

Republicată în „Tribuna", povestirea nu mai cuprinde episodul de la început, în care autorul (în postură de antreprenor) critică prin vorbele „Bivolului" (Anghel — eroul principal) pe boierii exploatatori.

Fidel concepțiilor sale, scriitorul va sublinia și cu această ocazie avantajele hărniciei oamenilor care prin muncă pot să se desăvîrșească. Se constată de asemenea că I. Slavici susține și de data aceasta filozofia stoicilor pe care și-a însușit-o și apărat-o toată viața, atunci cînd „ciocoiul" îl mustră pe Anghel că bea mult. Dar, dacă alte personaje ale scriitorului au sfîrșit tragic, tocmai pentru că n-au respectat idealul moral al stăpînirii de sine, Anghel, care devenise „om cu rost", cu nevastă și copil, va sfîrși nu datorită abuzului de băutură și dezechilibrului moral, ci datorită bolii necruțătoare, care-l apucă în timp ce pescuia în Ialomița și din care cauză cade în rîu și se îneacă.

Nuvela „Precupețul" a lui I. Slavici a apărut pentru prima dată în „Tribuna", nr. 94/29 aprilie — 12 mai, 1908, p. 1—4 prima parte, iar în nr 95, 96, și 98, celelalte părți. I. Slavici e preocupat aici de prezentarea unor aspecte economice din viața micii burghezii de la noi, la începutul secolului al XX-lea.

Sfîrșitul povestirii subliniază omenia de care dă dovadă personajul principal atunci cînd cîștigul său tot îl dă pentru întreținerea celor bătrîni ca și el, gest pe care cu siguranță autorul l-a aprobat din toată inima, dacă luăm în considerare trăsăturile sale caracteristice : dragostea de adevăr și dreptate, sinceritatea, omenia, buna-credință, etc. — un adevărat cod de reguli morale.

Și în alte scrieri literare publicate la Arad, I. Slavici a avut preocupări de natură moralizatoare. Așa e cazul nuvelei „O aventură galantă", publicată pentru prima dată în „Tribuna", nr. 285/31 dec. 1909 — 13 ian. 1910, p. 1-4, în care autorul ia în rîs preocupările amoroase ale unor ofițeri de atunci — care își pierd vremea cu diferite „aventuri galante".

Nuvelele sale publicate în cotidianul arădean s-au bucurat, mai ales după 1900 de aprecieri atît din partea cititorilor, cît și din partea criticilor.

Astfel, ocupîndu-se de nuvela „Spiru Călin", subintitulată de autor „roman", probabil datorită întinderii sale, care a apărut mai întîi în „Tribuna", nr. 222/5-18 octombrie, 1908, p. 1-4 și a continuat să apară, pe părți, în numerele următoare, critica literară a vremii apreciază realizarea personajului principal care dă și titlul nuvelei. Îi sînt subliniate mai ales trăsăturile sale egoiste, precum și preocuparea de a-și mări veniturile cu o exactitate matematică, pe căi, bineînțeles nu prea cinstite, folosind sistemul dobînzilor.

Un copil găsit pe scările unei biserici din București de niște oameni care plecaseră din sat în capitală să-și caute de lucru, crescut cu grijă și căruia îi va veni nenorocirea de la o fată imorală de mahala, formează subiectul altei nuvele „roman", publicată pentru prima dată în „Tribuna" din Arad. Este vorba de „Din valurile vieții", întîmpinată și ea cu interes de critica literară a vremii.

Dintre cele șapte romane scrise de I. Slavici, „Corbei" a apărut doar în coloanele „Tribunei" de aici, între 1906-1907. Deși romanul nu face parte dintre operele sale reușite, mai ales din punct de vedere artistic, scriitorul prezintă prin personajul care dă și titlul lucrării, un celibatar în vîrstă. Acesta, determinat de mediul în care trăiește își pierde încrederea în oameni și se izolează. Pierde o dragoste din tinerețe pentru motivul că fusese destituit din funcția de avocat. Nu se poate adapta mediului în care trăiește, avînd necazuri din această cauză și mai ales pentru motivul că era un ateu convins.

Ni se pare însă inexplicabilă evoluția acestui personaj spre sfîrșitul narațiunii și oricît de indulgenți am fi, nu putem să nu sancționăm concepția scriitorului, conform căreia îl întoarce pe Corbei, transformîndu-l într-un mizantrop.

Prezent la toate evenimentele de seamă din vremea sa, I. Slavici nu putea să nu facă parte dintre colaboratorii de frunte ai ziarului arădean. De la primul său articol, „Premiile școlare", publicat în nr. 3/1897 al „Tribunei poporului", pînă în 1910, cînd îi apare în nr. 28 ultima sa lucrare, „Pesimismul meu", el desfășoară o vastă activitate publicistică și literară devenind un remarcabil scriitor tribunist din cea de a doua perioadă a acestui curent, perioada arădeană, activitate care a servit în mod pregnant luptei pentru unitatea poporului român.

Om de mare cultură, I. Slavici va folosi paginile „Tribunei" arădene pentru înfăptuirea unității politice a românilor din Ardeal, unitate pe care atît el, cît și alți scriitori tribuniști, o vedeau înfăptuită printr-o activitate culturală susținută. El a rămas pentru posteritate scriitorul eticist și „maestru al analizei psihologice în literatura noastră", deși opera sa n-a fost receptată pe cît trebuia, la timpul ei.

IULIAN NEGRILĂ

Recitind „Nopțile de sînziene"

*Titlul scrierii sadoveniene e simbolic : noaptea de 24 iunie e o noapte ce stă în cumpăna anului, și acum liniștea ar trebui să fie mai mare, pacea mai neclintită, dar echilibrul a fost spulberat de agresiunea elementelor civilizației asupra oamenilor și lucrurilor. Existența oamenilor se ritmează în consonanță cu marile ritmuri cosmice, mulțimea de sărbători marchează nu comemorări de sfinți, ci etape ale muncii cîmpului și pădurii : „Eu n-am adoptat calendarul nou, spune Sofronie, numai în cel vechi găsesc datele și epocile plugăriei noastre" (XII, 464)**. Ziua și noaptea de 24 iunie 1927 trebuie să fie, în aceste condiții, timp al miracolelor cînd s-ar hotărî redresarea economică sau căderea lui Lupușor Mavrocosti, boier tînăr visînd avioane cu decolare verticală. Mavrocosti va parveni la liniștea rîvnită abia în cealaltă noapte de sînziene, a anului 1928, cînd, împăcat cu pămîntul și pădurea a stat sub tei cu Peceneaga „pe cînd susura ploaia în noaptea aceea caldă de Sînziene" (XII, 601).*

Sadoveanu nu a reușit niciodată o imagine artistică convingătoare a lumii „moderne", dar cînd între frazele lui încep a sticli ochi de jivină și se aude freamătul pădurii, cuvintele învie și cititorul se găsește într-o lume a extranaturalului. De altfel, ceea ce ține de extranatural în „Nopțile de Sînziene" stă sub semnul miraculosului de esență pur folclorică : se propune cititorului o conversație care, odată acceptată, întîmplările se înscriu în ordinea naturalului.

Cenzurarea extranaturalului e realizată de Sadoveanu prin chiar „neamțul", adică francezul Antoine Bernard. Tărîmul pădurii Borzei i se înfățișează doar lui ca fantastic : țigani care, fără o motivație explicită, se aruncă în lac, obiecte care dispar de sub ochii lui, ploi care țin exact 72 de ore, așa cum preziseră localnicii, vizitii vorbind cu caii și cai vorbind cu vizitii, toate aceste sînt artificii ale căror rost e de a spori taina

Peceneaga caută comori și nu le găsește, dar stăruie, o babă doftoroaie vindecă boli cu fierturi de buruieni dar nu mai e timpul cînd sita sărea din cui și îi deschidea ușa. Timpul a devenit istorie, cu toată împotrivirea oamenilor ce încearcă, cu disperări naive, să se sustragă devenirilor. De acest proces oamenii au luat act de cel puțin o generație. Tatăl lui Lupușor Mavrocosti cumpărase din străinătate multe unelte pentru lucrul pămîntului dar recoltele nu au sporit, căci uneltele nu au fost investite cu încrederea oamenilor.

Eroii și autorul se lasă des furați de duhul nostalgic al vremurilor vechi, al unei armonii pierdute. Peceneaga e pădurar și pădurari au fost toți strămoșii lui, Sofronie Leca are un „devotament pentru munca însăși și pentru pămînt, — în afară de oameni și timp" (XII, 459), Lupușor Mavrocosti se vede coborînd din pecenegi, iar Sadoveanu scrie : „A doua serie de ostilități se produse chiar la începutul acelei ierni, care sosi, cum se întîmplă destul de des în Sciția (s.n.) cu mult mai devreme decît se așteptau oamenii" (XII, 542).

Integrarea în ritmul istoriei se produce greu, existența capătă realitate, pentru oamenii acelor locuri, doar în măsura în care gesturile și faptele se conformează unor modele, unei ordini rituale verificate : țiganii se pornesc în răscoală să bată un popă care nu respectase vechile obiceiuri, în pădure vînătoarea se desfășoară după un ritual precis, (e pomenit chiar termenul : „Cunoașteți toți ritualul" XII, 545) armonia e păzită, nu sînt vînați toți lupii : „Ne alcătuim în așa fel, surise administratorul, ca să scăpăm și noi, să rămînă și lupi" (XII, 552).

Noaptea de sînziene poate fi considerată, astfel, iluzoriu moment de stabilitate a unei lumi ce trăiește cu nostalgia armoniei începuturilor lumilor, voită amînare limitată pentru unii, căci, iată din aceeași veche familie, Kivi (personaj, e adevărat, destul de convențional) asimilată vieții moderne, continuă să se ducă la tainice întîlniri cu căprioarele pădurii.

I. I. POPA

Literatura științifico-fantastică

Mulți consideră, așa zisa literatură științifico-fantastică drept un joc gratuit al fanteziei creatoare, o anticipare a dezvoltării tehnice, făcută cu ajutorul spiritului de fabulație. Dacă gîndirea este facultatea psihică a omului de a prevede, deci de a anticipa pe plan cerebral fenomenele virtuale ale realității, sau mai bine zis o descoperire a relațiilor cauzale dintre lucruri, creația literară de anticipație, de prognoză, ar fi așa dar o îmbinare ingenioasă a gîndirii științifice cu imaginația artistică.

Literatura științifico-fantastică, însă, mai poate fi concepută și ca expresie a omului modern și a virtualităților lui sufletești, construită cu ajutorul unor imagini artistice luate cu precădere din domeniul științei și al descoperirilor tehnice. În acest sens, literatura rămîne o mărturie a încrederii în om, transmiterea unui mesaj de înaltă umanitate, umanism progresist.

Literatura de ficțiune științifică, la fel ca arta în genere, prezintă deci două direcții de expresie a spiritului creator : una către vis, către jocul gratuit al dorințelor prefigurate, — cealaltă către exprimarea metaforică a unui crez de angajare umană în fața perspectivelor științifice ale viitorului.

Pentru scriitor, alegerea uneia din aceste două căi de creație poate fi o chestiune de opțiune. Decît că e de observat un fapt esențial, cred, acela că literatura de anticipație a apărut ca o consecință inevitabilă a progresului științific și de cultură și informație științifică a publicului cititor.

Pentru omul modern, cu bogat fond aperceptiv asupra dezvoltării civilizației și tehnicii contemporane — ale căror descoperiri și invenții rivalizează în interes și sînt mai palpitante decît cel al performanțelor sportive — devine imperios necesară folosirea unui vocabular și a unei recuzite de termeni și cunoștințe științifice și tehnologice potrivite cu vremea lui, căci numai acestea îi umplu lumea, care, fără îndoială, i se va oglindi și în artă. E firesc, prin urmare faptul că un astfel de public să nu se mai mulțumească numai cu viciul singular al unei fantisticării gratuite, care nu-i poate satisface reflexiile asupra destinului său cosmic, sau asupra viitorului omenirii și responsabilității umane.

Onirismul fantast este expresia unui diletantism artistic și trădează mai degrabă superficialitatea achizițiilor științifice, este un idilism pueril, disprețuit de spiritul atotcercetător și din ce în ce mai instruit al omului contemporan.

Cine mai crede azi în basmele covoarelor fermecate și al cailor zburători, cînd trăim în același spații cosmice cu rachete interplanetare ? Cine se mai teme, ca de pericole reale, de stafii și de demoni, cînd știe că acestea presupun boli ale creierului și ale dezechilibrului funcțional al organismului.

Iată de ce literatura de anticipație, mai mult chiar decît oricare alt gen de literatură, cere exprimarea unei concluzii la care ajungem în urma unui proces interior care ne poate orienta asupra răspunderilor grave ale omului de azi. Este, așadar, expresia unui mesaj clar de omenie supraviețuitoare.

NICOLAE ȚIRIOI

film

Brno, octombrie 1972

— Ce-a fost Brno în octombrie '72 ?

— A 13-a ediție a Festivalului Internațional al filmelor de amatori, organizare exemplară (adică niciodată n-am avut impresia că sînt la un festival de amatori), 12 țări participante între care Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia, U.R.S.S., S.U.A., Finlanda, Austria. 140 de filme trimise în concurs, 34 selecționate dintre care 20 cehe și 5 românești.

— Adică cele cinci ale tale. De fapt cum ai ajuns la Festival? Și cum s-a-ntîmplat ce s-a întîmplat ? Fără modestie.

— Cred că așa s-a întîmplat. Tot ce spun sînt părerile juriului cu care am avut ocazia să stau mai apoi de vorbă. Lăsînd complet la o parte condiția tehnică foarte modestă a filmelor pe care le-am prezentat, se pare că a plăcut întîi și-ntîi, mișcarea ideilor din fiecare film, problematica incitantă cu o anume putere de generalizare. Stilul acstor filme a fost apreciat, în contextul celorlalte producții din competiție, ca original. Adică se vorbea în filmele mele cu zîmbetul pe buze (dar un zîmbet destul de acid) despre niște probleme serioase ale timpului nostru. Se făcea haz de necaz, ca de la Anton Pan încoace.

— Ce s-ar mai putea întîmpla la un viitor Brno sau altundeva ?

— Spre surpriza multora am să spun că în cazul unei participări ritmice și al unei reale selecții valorice, filmul românesc de amatori, în ciuda seriosului handicap tehnic, ar avea un cuvînt de spus la orice viitoare confruntare internațională.

Am stat de vorbă cu **IOSIF COSTINAȘ**, Medalia de aur și Marele Premiu la a XIII-a ediție a Festivalului internațional al filmelor de amatori, Brno, 1972.

A. C.

File de istorie muzicală

Cu ocazia sosirii la Brăila — unde fusese invitat creatorul operei muzicale „Năpasta", — presa brăileană s-a ocupat pe larg în coloanele ei, de marele eveniment artistic așteptat cu nerăbdare de publicul meloman din Brăila.

La două zile după ce Sabin Drăgoi descinsese în orașul care a dat țării pe Hariclea Darclée, Niculescu-Basu, Ștefănescu-Goangă, și atîția alții, în seara de 6 ianuarie 1932 avea loc în sala arhiplină a Teatrului Comunal, concertul festiv al corului „Armonia" dedicat în întregime operelor distinsului oaspete care a dirijat formația corală ce număra atunci 61 de ani de activitate rodnică.

Presa timișoreană comentînd festivalul muzical de la Brăila aprecia astfel inițiativa cercurilor muzicale de la Dunărea de Jos :

„... Totodată d. Drăgoi a felicitat pe d. Voiculescu dirijorul corului „Armonia" care a instruit și interpretat corect și cu multă măiestrie toate bucățile din program. Brăila este un cuib, un focar al muzicii românești.

Dar primirea făcută d-lui Drăgoi nu e numai o manifestație de simpatie. Sub votul acelor exclamații de admirație și bucurie se ascunde altceva : un simbol. Simbolul unei legături sufletești, al unei trainice legături sufletești. Brăilenii au dorit să vadă în mijlocul lor pe acela care întruchipează tot zbuciumul, dar și toată duioșia unor frați pe alte meleaguri, de pe alte plaiuri". (UNIREA COMUNA).

„În seara concertului, Sabin Drăgoi a fost îndelung ovaționat. Consiliul municipal din Timișoara a trimis o scrisoare de mulțumire pentru prieteneasca primire făcută compozitorului timișorean" (TEMESWARER ZEITUNG).

„Salutăm din toată inima gestul atît de românesc față de un bănățean, al fraților din Brăila. Așa înțelegem și noi unificarea sufletească" (VESTUL).

În scrisoarea trimisă dirijorului Voiculescu, compozitorul Sabin Drăgoi se exprimă astfel :

„Primirea mea și sărbătorirea de către corul „Armonia" a produs aici cea mai excelentă impresie în toate rîndurile populației românești felicitînd gestul nobil și patriotic al brăilenilor. Modul cum a fost întocmit, studiat, imprimat și executat programul, cum a fost pregătit publicul prin ziare, trădează nu numai dragostea și devotamentul Dv. pentru mine și muzica românească, dar și o adîncă pricepere, care a dus la izbîndă nobila întreprindere. N-am decît să vă felicit și să vă mulțumesc Dv., care prin jertfă, muncă și iubire față de ceea ce este frumos și înălțător, ați contribuit la cimentarea unirii sufletești între două provincii atît de îndepărtate.

Doresc din inimă ca pe această pietricică să se înalțe un templu măreț al iubirii și înfrățirii sufletești care să ne lumineze pe toți și să strălucească prin văzduh pînă la marginile lumii. De acum drumul Dv. în Banat este deschis și presărat cu flori".

Sabin V. Drăgoi
(„Ancheta" nr. 164, 21 ianuarie 1932).

Prezența la Brăila a maestrului timișorean Sabin Drăgoi reprezintă o dată memorabilă în istoria relațiilor culturale dintre Timișoara și Brăila, ilustrate și de alte evenimente similare, care vor trebui consemnate, la rîndul lor, într-un viitor apropiat.

LUCIAN ENESCU

100 de ani de activitate muzeologică la Timișoara

Ioachim Miloia, un erudit muzeograf

În anul 1940, Nicolae Iorga consemna marea pierdere pentru viata culturală bănățeană, prin moartea prematură a lui Ioachim Miloia : „Între fruntașii noii generații bănățene — spunea marele învățat — caut în zadar unul care să fi unit mai multe cunoștințe cu mai multă dorință de a lucra și cu mai mare spor în opera pe care din fuga unei scurte vieți a putut-o întruchipa, decît harnicul muncitor cultural care a fost — cît mă doare s-o spun — Ioachim Miloia"[1]).

Ioachim Miloia s-a născut în 3 mai 1897 în localitatea Ferendia din județul Caraș-Severin. După absolvirea studiilor liceale de la Caransebeș își continuă studiile, luîndu-și licența la Universitatea din București și alte două licențe la Academia de Bele-Arte din Roma și la Școala de restaurare a picturilor antice din același oraș. În urma strălucitelor studii i s-a conferit titlul de doctor în istoria artelor (Universitatea din Roma) la care se adaugă doctoratul în Litere și Filozofie — specialitatea Istorie. G. Călinescu, făcînd o prezentare călduroasă revistei „Banatul" și „Buletinului Muzeului din Timișoara" — „Analele Banatului". amintește în termeni elogioși de aleasa formație culturală a lui Ioachim Miloia ; „Sufletul acestei reviste („Banatul" n.n.) scria G. Călinescu, este însă d. dr. Ioachim Miloia, directorul muzeului din Timișoara și tînăr cu competință artistică și studii serioase de istoria artelor, făcute cu celebrul profesor Adolfo Venturi de la Roma"[2]).

În anul 1927. Ioachim Miloia ocupă postul de profesor la Școala Normală din Timișoara, iar la 28 ianuarie 1928, este numit directorul Muzeului din Timișoara, funcție pe care o îndeplinește pînă la moartea sa pretimpurie din primăvara anului 1940.

Activitatea desfășurată, conducînd muzeul din Timișoara este caracterizată astfel de acad. C. Daicoviciu ;

„Cu puterea de muncă ce i-o dădea tinerețea (. . .), cu o pricepere și o pregătire științifică, cîștigată în lungi ani de studii, cu tactul său ales, pe care i-l dăruise firea lui blîndă, Ioachim Miloia a creat din incoherentele și resfiratele piese îngrămădite în cursul anilor, un muzeu și o bibliotecă. Desigur nu acel muzeu și acea bibliotecă pe care ar fi dorit-o dintru început el"[3]).

„Ceea ce l-a împiedicat pe Ioachim Miloia să facă din Muzeul Bănățean, un muzeu dintre cele mai de seamă din țară, arată el însuși într-un raport din 1933[4]), înaintat Ministerului Instrucției, Culturii și Artelor, în care consemnează următoarele ; „Ca material, Muzeul Bănățean trebuie considerat între primele din țară, durere localul impropriu[5]) întunecos, umed, dosit într-o stradă laterală), precum și lipsit de interes deosebit din partea conducerii municipiului — birocrat și lipsit de preocupări culturale ca pretutindenea — împiedică o evoluție mai accentuată a acestei instituții".

Cu toate acestea, însă, „ceea ce a realizat I. Miloia singur a fost punerea bazelor solide și fixarea cadrelor largi ale Muzeului Bănățean, conceput ca o icoană autentică a vieții materiale și spirituale a Banatului și ca un centru de cercetări științifice asupra trecutului și prezentului acestui admirabil colț de țară românească. Soarta neîndurată nu i-a permis nici lui, ca atîtor alți deschizători de drumuri, să-și vadă visul împlinit".

În anul 1928 tînărul erudit pregătește tipărirea primului număr al publicației „Analele Banatului", „concepută la început ca un buletin exclusiv al Muzeului, iar după aceea, începînd de la fascicola a doua, ca revistă a subsemnatului (I.M. n.n.), editată cu riscul propriu, dînd, însă, preferință și de aci înainte problemelor Muzeului. Pînă în 1931 au apărut 9 fascicole. de atunci și pînă astăzi (22 nov. n.n.) din cauza greutăților financiare, revista n-a mai putut apare"[4]).

Primul număr din „Analele Banatului". a fost primit cu entuziasm de G. Călinescu care spunea că : „. . . mai impresionantă (decît revista „Banatul" n.n.) este publicația „Analele Banatului" — Buletinul Muzeului din Timișoara, prin bogăția materialului informativ, prin documentația serioasă și frumusețea reproducțiunilor. Aceste „Anale" sînt menite să ajungă mîine izvorul de documentație asupra Banatului. Felicităm din toată inima pe d. Miloia pentru munca sa inteligentă și rodnică și-i promitem să ne ocupăm aiurea mai pe larg de frumoasa sa activitate"[7]).

Întrerupîndu-se apariția „Analelor Banatului" (1932) odată cu scoaterea de sub tipar a ultimei fascicole a anului IV (1931) Ioachim Miloia încearcă zadarnic să găsească resurse financiare pentru dăinuirea publicației.

În anii următori, prodigioasa activitate a lui Ioachim Miloia continuă în numeroase direcții. Înainte de toate acestea, Ioachim Miloia a fost un mare muzeolog, care a efectuat o muncă onestă de achiziții muzeistice, de selecționare și clasificare a materialului științific, inventarierea colecțiilor, etichetarea obiectelor, organizarea secțiilor, așadar activități învăluite în anonimat, dar care dau viață unei instituții muzeale.

AUREL TURCUȘ

1. N. Iorga — *„Ioachim Miloia" în Neamul Românesc, 3 aprilie 1940.*
2. G. Călinescu — *„Un glas din Banat", în „Viața Literară", 2—15 februarie 1929, București.*
3. C. Daicoviciu — *„Muzeul Bănățean din Timișoara" în Transilvania, p. 729 Sibiu.*
4. *Arhiva Muzeului Banatului.*
5. C. Daicoviciu, *op. cit., p. 729—730.*
6. I. Miloia — *Raport privind Muzeul Bănățean din Timișoara, nn nov. 1933 Arhiva Muzeului Banatului.*
7. G. Călinescu — *art. cit.*

RECORDING

Marii cîntăreți și-au părăsit orchestrele clasice, cu viori și contrabași ! Știrea aceasta este rapid răspîndită de A.R.I.A. pe o arie întinsă, prin intermediul concertelor de nivel mediu. Se gîndesc, pe bună dreptate, organizatorii că în rîndul tineretului se bucură de o largă apreciere formațiile vocal-instrumentale ca ROȘU ȘI NEGRU, MODERN-GRUP, PHOENIX, DENTES, TEST, CLASIC XX. Așadar, să le scoatem în sălile de spectacol. Pînă aici, perfect. Nu li se lasă formațiilor un spectacol întreg : în prima parte orchestra va acompania, acesta fiind oarecum un lucru obligatoriu. Vedetele cîntecului se bucură de neașteptata șansă de a deveni brusc moderne. Ambianța electronică le convine, ca și ritmul debordant, animația din sală, aplauzele pe ritm. Spectacolul devine concret, de semi-circ, cu genuflexiuni, gimnastică la microfon, salturi din culise. Publicul așteaptă mai ales partea a doua, cînd formațiile vocal-instrumentale vor prezenta adevăratul concert, cu compoziții proprii, cu încercări de a contribui în mod original la ambianța sonoră a veacului. Pînă atunci însă, pisoi de catifea, păpuși de hîrtie, fluturași din floare-n floare scuturînd din aripioare și amoare, cu puternice și nepotrivite percuții de ghitară-bas. Un biet șlagăr devine „beat-șlagăr". Abia se mai aude vocea deatîta underground, în care s-au transformat cumințile melodii de odinioară : „Ce cauți tu în viața mea . . ." (aici se aude un solo aspru de ghitară), „De ce-ai venit să-mi tulburi liniștea . . ." (aici percutează brusc bateria și un pumn se scufundă în orgă), „Să-mi tulburi somnul meu și . . ." (și aici nu se mai aude nimic, intră „basul" cu improvizații).

Nu, există două feluri de muzică în același concert, nepotrivite. ARIA nu vrea să supere pe nimeni, face un repertoriu ADECVAT. Dar ar trebui să consulte, înainte de toate pe muzicieni, pe muzicologi. Cei mai nevinovați sînt, în fond, cei de pe scenă.

TOP

La nivelul exigențelor

Convorbire cu prof. AL. BIRSESCU, directorul Teatrului de Stat din Reșița

— Scopul întregii noastre activități pe parcursul stagiunii îl constituie creșterea ponderii teatrului în viața spirituală a orașului, exercitarea deplină a funcțiilor formativ educative ale acestuia. Cu privire la Reșița există o falsă impresie cum că s-ar face rabaturi ce se referă la ținuta repertoriului. În acest oraș al constructorilor și oțelarilor dorim să ridicăm ștacheta undeva sus, la nivelul exigențelor publicului.

— Am înțeles că repertoriul va veni în întîmpinarea unor exigențe superioare.

— Reșița, după vîrsta medie a oamenilor este un oraș tînăr și dacă în marile uzine sînt valorificate cu atîta succes procedeele moderne, nu vedem motivul pentru care pe scena teatrului reșițean nu și-ar afla cuvenitul loc arta teatrală autentic modernă.

Anul acesta ne-am luat îndrăzneala să abordăm un repertoriu ce îngăduie expirmarea deplină a disponibilităților de creație ale colectivului. Socotim că piese ca „Discipolul diavolului" a lui Shaw, „Micii burghezi" a lui Gorki, „Casa care a ieșit prin ușă" a lui Vintilă vor oferi prilejul unor împliniri artistice pe care actorii și regizorii noștrii le merită cu prisosință.

— Aveți intenția de a colabora cu regizori de prestigiu ca Radu Penciulescu, P. Sava Băleanu, Magda Bordeianu.

— Prezența altor actori și regizori va fi de natură să faciliteze schimbul de idei, să stimuleze îndrăznelile creatoare, să aducă acel suflu nou pe care, fără îndoială, spectatorii îl așteaptă de la teatrul din Reșița.

— Aș dori să vă referiți în cîteva cuvinte la „Studio"-ul reșițean, rămas în conștiința publicului prin cîteva biruințe: recitalul de poezie populară, susținut de Zeno Balint sau „Omul cu floarea" a lui Pirandello în regia actorului Florian Miron.

— Pînă acum, experimentul și-a găsit rareori locul care i se cuvenea, nu doar exprimat de dragul lui, ci prin acea căutare simțită inerent de orice creator și insuficient exprimată pe scena mare; de aceea, vom opta pentru un repertoriu stabilit în funcție de proiectele mai vechi sau mai noi ale actorilor regizori. Sperăm într-o colaborare a studiourilor cu școala și de aceea am și inclus reprezentarea (întîia dată la Reșița) a unor fragmente din clasicii greci, Eschil sau Sofocle.

— Despre actorii regizori...

— În arta regiei, serioase disponibilități au și demonstrat actorii Mircea Ipate Mareș, Florin Miron, Gh. Vîlceanu și mă opresc aici cu enumerarea.

— Există în teatrul reșițean o efervescență creatoare, o atmosferă febrilă, generatoare de izbînzi. Și, totuși, nu aveți impresia că presa v-a cam ocolit?

— Faptul că se află situată lateral față de căile principale de acces n-ar trebui să conducă, socotim noi, la absența teatrului nostru din zonele de interes ale cronicarilor. Simțim nevoia confruntărilor — nu ne considerăm infailibili — dar dacă noi înțelegem să parcurgem jumătate din calea care ne desparte de rubricile consacrate teatrului de revistele de cultură, așteptăm ca tovarășii cronicari să parcurgă restul distanței.

— Permiteți-mi să vă adresez, în sfîrșit, și nelipsita întrebare a interviurilor, ce vă doriți în prag de nouă stagiune?

— Ne dorim multă consecvență, cît mai puține economii la investițiile de dăruire, de efort creator și, de ce nu, exprimarea opțiunii absolvenților IATC pentru Teatrul de Stat din Reșița.

LIZICA MIUȚA

---

appassionata

Melodia acompaniată (II)

Secolul XIX readuce în creația de operă dualitatea italo-germană, dar aspectele problemei, astfel pusă, sînt mult mai complexe. Am putea spune, pentru moment, că maeștrii italieni își iau revanșa asupra partidelor pierdute de confrații lor în fața unui Gluck, Händel sau Mozart. În adevăr, se constituie marea-vînă de operă italiană, a cărei strălucire nu va înceta să inunde sălile de teatru, pînă în zilele noastre. Curios, însă, a sesiza contractarea elementului vocal meridional de către geometria lapidară a muzicii instrumentale germane. Din acest punct de vedere, Verdi a impus vocilor umane o asemenea forță de exprimare, încît muzica sa aspiră la vigoarea și măreția atinsă de Beethoven în simfoniile sale.

Dar, intrarea lui Wagner în arenă cu ideile sale reformatoare, sfîrșitul melodiei acompaniate contopirea celor două elemente făcînd imposibilă recunoașterea lor distinctă. În amețitoarea cavalcadă a muzicii wagneriene ce invadează aerul Europei, dintre contemporani, Ceaikovski are puterea de a se rupe din acest vîrtej pentru a gîndi lucid: „Compozitor, Wagner este fără îndoială, una din cele mai remarcabile personalități muzicale din a doua jumătate a acestui secol și influența lui asupra muzicii este imensă. Dar după adînca și ferma mea convingere, el a fost un geniu care a urmat o cale falsă. Tot ce ne încîntă la Wagner face parte, de fapt, din categoria muzicii simfonice. În Tetralogie și Parsifal Wagner nu se gîndește la cîntăreți. În aceste simfonii splendide ei par a fi niște instrumente care fac parte din orchestră". Regăsim aici concepția lui Verdi, care face de asemenea o demarcațiune netă între operă și simfonie.

Integrarea vocii umane în uriașul aparat orchestral, pînă la anihilarea trăsăturilor ei specifice, fenomen muzical exprimat aproximativ prin simfonizarea operei, a avut repercusiuni majore nu numai asupra teatrului liric dar asupra desfășurării ulterioare a muzicii în general. Astăzi, după o sută de ani, am putea evalua consecințele.

Excesiva instrumentalizare a situat o bună parte a muzicii moderne în afara zonelor de comprehensiune a sufletului omenesc. Modalitatea artificială de a produce sunetele muzicale apare cu totul disproporționată față de cea naturală. Este semnalul care avertizează că omul, depășind un anume prag optimal, s-ar putea vedea înăbușit de propria-i creație a mediului înconjurător. Cadrul de maximă artificializare construit de însăși ființa umană — și cel muzical nu poate face excepție — este cercetat cu deosebită îngrijorare optînd soluții binefăcătoare.

După uvertura muzicii de-a lungul acestui secol, ne întrebăm dacă reevaluarea, desigur pe planuri superioare, a raportului melodie-acompaniament, aducînd cu sine o simplificare în gîndire și exprimare, n-ar corespunde unei noi posibilități de evoluție a fenomenului muzical. Redescoperirea virtuților vocale a fost totdeauna salutară în ce privește relația omului cu muzica.

OVIDIU MANOLE

„Un repertoriu gîndit"

Convorbire cu actorul SINKA KAROLY, director la Teatrul Maghiar de Stat din Timișoara

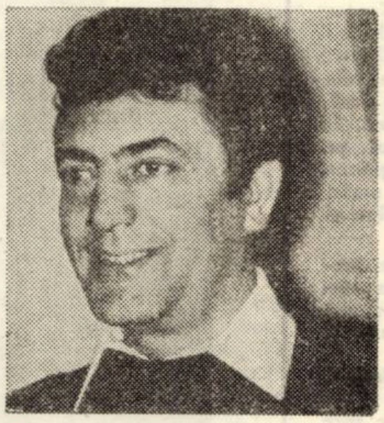

— Rep.: Ce înseamnă pentru un director aniversarea a două decenii de la înființarea Teatrului Maghiar de Stat din Timișoara?

— **S. K.:** Probleme peste probleme. Aș putea spune, că este o povară.

— Rep.: O povară dulce?

— **S. K.:** Aș defini-o astfel: este un proces sincer să te măsori, ca actor, ca director, sau ca membru al unui colectiv teatral, în oglinda arătată de cei douăzeci de ani de existență a instituției. Spun acest lucru, fiindcă douăzeci de ani în viața omului înseamnă o tinerețe plină de frumusețe, de visuri, de promisiuni care tind spre perfecțiune; la o instituție artistică, acești douăzeci de ani ar trebui să aducă maturizarea, omogenizarea artistică, a colectivului, conturarea precisă a stilului propriu, permanentizarea relațiilor dintre instituție și publicul spectator, și multe altele. Analizînd activitatea, rezultatele artistice ale colectivului nostru — și această analiză trebuie să fie foarte sinceră și obiectivă — trebuie să constatăm că încă nu am reușit să găsim acea „limbă comună teatrală", care ar fi adus omogenizarea, maturizarea artistică a colectivului. Deși dispunem de forțe artistice foarte bune, actori cu experiență sau tineri absolvenți, din lipsa de educație consecventă a actorilor, a regizorilor-pedagogi. nu am reușit să absolvim acea școală înaltă a artei teatrale, care sună cam așa: „Să știi să vezi, să auzi și să gîndești pe scenă".

— Rep.: Poate că nu vă cunoașteți în suficientă măsură forțele și posibilitățile?

— **S. K.:** Ne cunoaștem între noi, apreciem valorile artistice realizate de colegii noștri. Ceea ce spuneam înainte se referea mai mult la autocunoaștere, la precizarea trăsăturilor artistice pozitive și a celor negative a fiecărui actor, la conștientizarea anumitor trăsături specifice, individuale. care la urma urmelor au și trebuie să aibă un rol hotărîtor în alcătuirea unui repertoriu pe măsura și posibilitățile teatrului. Iată de ce ne-am gîndit ca marea noastră sărbătoare, care este închinată aniversării a 25 de ani de la proclamarea Republicii, să se transforme într-o confruntare exigentă a valorilor artistice, să fie o analiză temeinică a muncii noastre, a rezultatelor și greșelilor noastre.

— Rep.: În alcătuirea repertoriului desigur că v-ați gîndit la asigurarea unui conținut de idei care să corespundă rolului de educator al teatrului în procesul de formare a conștiinței socialiste a oamenilor, la niște piese care să se adreseze unui public larg de spectatori. Ne puteți menționa cîteva din premierele anului teatral 1972/73 în care această tendință este nota dominantă?

— **S. K.:** Ne prezentăm în fața publicului cu șapte premiere, din care patru aparțin dramaturgilor contemporani din țara noastră, una din dramaturgia țărilor socialiste prietene și două din literatura dramatică universală. Astfel vom juca piese scrise de **Sütö András, Páskándi Géza, Iosif Naghiu, Csávossy György** (scriitori autohtoni), **Ugrimov** (sovietic), **Cehov** și **Shakespeare**. Vom prezenta totodată o piesă din literatura progresistă maghiară, jucată acum 20 de ani pe scena teatrului nostru. Este vorba de piesa „Proletarii" de Csiki Gergely. Avem multe speranțe în acest repertoriu care, după părerea colectivului, este pe măsura noastră și totodată pe măsura exigențelor ideologice și estetice actuale. De mulți ani nu am avut un repertoriu atît de bine gîndit din toate punctele de vedere, care totodată oferă roluri frumoase majorității actorilor din colectivul nostru.

— Rep.: Care sînt „promisiunile" pentru această toamnă?

— **S. K.:** În afară de „Gedeon cel minunat" de Sütö András, în regia lui Tompa Miklos de la Tîrgu Mureș, maestru emerit al artei, cu care s-a deschis stagiunea, și „Ivanov" de Cehov (în regia lui Ion Taub de la Teatrul Național), în noiembrie vom respecta o promisiune mai veche, prezentarea piesei „Richard al II-lea" de Shakespeare. Ne gîndim să realizăm încă în anul 1972 piesa „Proletarii" de Csiki Gergely și probabil că și studioul tînărului actor se va prezenta cu un spectacol în fața publicului

— Rep.: Definiția?

— **S. K.:** O stagiune în care dorim ca strădaniile, munca și eforturile noastre să aibă un rezultat simțitor în privința calității si a eficienței educative.

— Rep.: E tot, ceea ce așteaptă publicul de la Dv. Vă mulțumim.

PONGRACZ MARIA-POP

Viorel Toma

Atracția pe care o exercită creația lui Viorel Toma se datorează în mare măsură contactului cu grupul „Sigma 1". Evoluția sa ulterioară marchează totuși o desprindere de sub influența acestui grup, încercînd o investigare individuală a virtuții neoconstructivismului.

Sistemele sale structurale alambicate sînt transmutații picturale ale fenomenelor chimice, biologice sau electronice, dispuse într-un spațiu decorativ, în rețele fără echivoc, care transmit senzații cinematice.

Mizînd pe puritatea efectului de contrast „structurile imobile" în multiple variante cinetice, apelează la forme geometrice circulare sau liniare care se succed variat pe suprafețe extinse sau gîtuite, simetrice sau asimetrice, într-o remarcabilă acuratețe. Preocupat de ordonarea mișcării, Viorel Toma prefigurează cu elemente izoedrice cîmpuri compoziționale capabile să susțină un spațiu interior, arhitectural de pildă.

Există multă ordine și echilibru în aceste cîmpuri, marcate de vizibilul efort al rigorii iconoclaste, stăpînite uneori de existența unor zone de clar-obscur care picturalizează subiectul imaginii.

Laviurile pictorului se află la răspîntia dintre ordinea constructivă, dominantă din „Structurile imobile" anterioare și libertatea spontană a liniei care definește o nouă etapă de orientare în creația sa.

Atras de misterul caligrafiei orientale el ține cumpăna între scrierea chinezească și exploatarea avangardei informale, prezentă prin reducerea formei la starea primară și prin lipsa preconcepției actului de creație. Din această asociere, rezultă laviuri neuzitate de un farmec cuceritor, obținute prin efectul plastic al contrastului alb-negru, rezultat din integrarea irizantă a liniei pe suprafața imaculată, apelul la culoare făcîndu-se în scopul vibrării sau violentării spațiului compozițional.

Sobrietatea liniei ne fascinează: senzuală sau glacială, ea ne încîntă prin spontaneitatea gestului, constituind un semn ideografic de sugerare.

RADU MELNIC

Radu Ciobanu

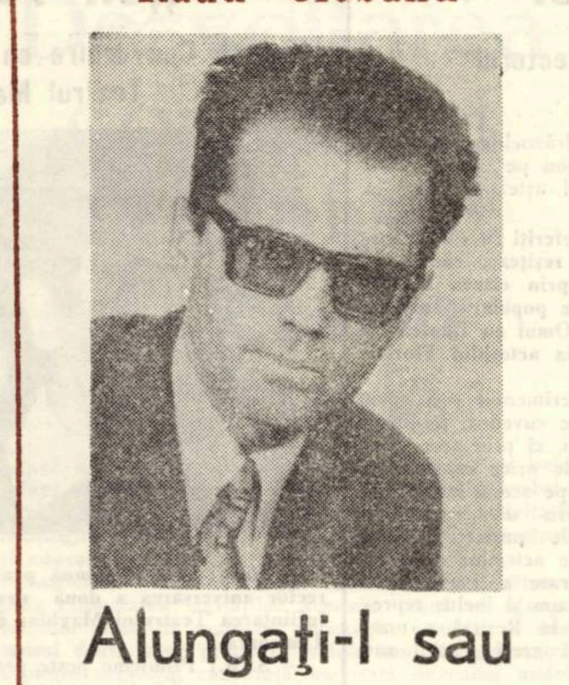

Alungaţi-l sau ascundeţi-l bine*)

Ziare! Porcării... Prefera să citească manifeste comuniste. Măcar cereau lucruri logice, rostite limpede şi scurt... Apăraţi poporul de urgia nemţească! Îşi aminti el Numai de n-ar păţi ceva Roxana... Ziarele astea ar trebui aruncate pe foc, la ce dracu le păstra Coriolan aici?! Forţele germane şi aliate continuă ocuparea Bazinului Doneţ. Orice francez este obligat să denunţe crimele la care ar fi martor. Cercetările pentru descoperirea atentatorilor de la Nantes şi Bordeaux. Cînd capul te doare, tot trupul boleşte: nici un cămin fără Aspirin. Verificaţi Crucea Bayer. Începea într-adevăr să-l doară capul. Închise colecţia cu pocnet şi o aruncă la loc. Se înălţă un nor de praf. Trecu la Odetee. dar ea aţipise. Ieşi pe vîrfuri. Îl căută pe Răzvan Îl găsi în camera lui, Şedea pe marginea mesei de scris din faţa geamului şi privea fără ţintă afară Tiberiu îi puse uşor mîna pe umăr.

— Hai cu mine, spuse Am început un tablou şi vreau să te întreb ceva.

Copilul îl privi mirat. Niciodată nu-i ceruse asemenea lucru. Îl urmă tăcut şi cînd ajunseră în atelier se aşeză pe pat privind pînza. Era o natură moartă cu ceramică populară, un ulcior şi o farfurie şi două mere parmene. Totul abia schiţat.

— Ce zici de fondul ăsta? Nu mă pot hotărî. Merge?

Răzvan tăcu mult timp. Tiberiu nu se întoarse spre el, lucră liniştit, încercînd să-şi ascundă îngrijorarea. Copilul acesta suferise un şoc, se gîndi, şi nu e de mirare după o asemenea scenă. Simţi o mare uşurare cînd îl auzi vorbind. Laconic şi fără entuziasm, dar totuşi vorbind:

— Merge şi ăsta. Dar eu poate aş fi dat un roşu oxid sau un roşu englez, spuse el, urmărindu-l apoi din nou, tăcut, cum lucra.

— Să ştii că e o idee. Am să încerc.

O vreme nu mai vorbi nici unul. Abia după vreun sfert de ceas Tiberiu spuse grav, însă tot cu faţa spre pînza lui:

— Îţi mulţumesc că ai apărat-o pe Odette.

Răzvan îşi prinse buza de jos între dinţi fără să răspundă. Înţelese că de fapt pentru asta îl chemase aici şi în ochi îi luci o satisfacţie fugară.

— Merge roşul ăsta?

— Da, la aşa ceva mă gîndeam.

Soarele lumina pînza pieziş. Culorile care se răspîndeau pe ea păreau vii, luminate cumva dinăuntru. Amîndoi trăiră atunci un foarte odihnitor sentiment de linişte şi solidaritate. avînd certitudinea că ceea ce făcea Tiberiu acolo era unul dintre puţinele lucruri sigure ale acestei lumi. Fiecare gîndea asta în felul lui, dar intuiau că simt în acele clipe la fel şi că sînt strîns legaţi prin fire nevăzute. Amîndoi doreau în taină ca tăcerea foarte plăcută care îi unea să dureze cît mai mult şi soarele să-şi oprească astfel lumina asupra acelor clipe grele de culoare şi pace.

Timpul se îndreptă apoi şi Tiberiu profită de ultimele zile frumoase pentru a ieşi din nou în cîmp. Atunci pictă seria peisajelor pe care el le numi „de război", deşi nu exista în ele nici un element care să amintească războiul. El le spunea totuşi astfel din cauza luminii. O lumină albă ce bătea înspre gri, de fapt mai multe nuanţe de gri se aflau acolo, mai ales gri-negru, gri-violet şi gri-verde şi o desăvîrşită lipsă de viaţă. Totul părea pustiit, ca după o molimă şi copacii, deşi păstrau încă frunzele, arătau bolnavi şi bîntuiţi de cenuşi ucigătoare.

Pe la începutul lunii noiembrie începu să ningă. Într-o seară auziră o maşină oprind în faţa casei. Apăru generalul Pantea cu dolmanul lui îmblănit şi cu sabia zornăitoare. Părea îngrijorat şi această îngrijorare li se transmise şi lor mai ales pentru că el nu venea niciodată neanunţat şi fără nevastă-sa. Tiberiu îl ajută să se dezbrace în hol.

— Să mergem la tine în birou, Coriolan dragă, spuse el grav, şi să nu le neliniştim pe doamne.

Nu-şi dădeau seama despre ce nelinişte putea fi vorba, dar îl urmară tăcuţi, ca şi cum generalul ar fi devenit dintr-o dată stăpînul casei.

— Tu ce serveşti, Pantea dragă? întrebă Coriolan, făcînd un gest înspre sonerie.

— Nimic. Lasă, nu suna. Şedeţi şi voi.

Se supuseră. Stăteau toţi trei în aşteptare, în semifotoliile de piele din jurul măsuţei rotunde.

— Am o veste proastă, spuse generalul. Nu ştiu în ce măsură e adevărată pentru că e o chestiune care nu-mi incumbă mie şi mi-a ajuns la ureche doar aşa, din întîmplare. Stătea picior peste picior şi o clipă îi privi cu un fel de compătimire, jucîndu-şi degetele prelungi pe genunchi. Apoi reluă brusc: E vorba de Octavian. A dezertat.

Urmă o tăcere lungă după care Coriolan se aplecă înainte încleştîndu-se de braţele scaunului. I se umflaseră vinele de la tîmple:

— Mişelul! şuieră. Şi unde e acum?

— Nu se ştie. Încă nu l-au prins. Am venit doar să vă previn în numele vechii noastre prietenii. S-ar putea, adică e sigur, ce mai, că o să vă treziţi cu o percheziţie di granda. Cînd spuse „di granda", făcu în aer un fel de spirală cu mîna. Eu v-aş sfătui să nu-l ţineţi aici nici chiar în noaptea asta. Nu zic să se predea pentru că azi nu se mai ţine cont de asta, tot la zid ar ajunge. Vă spun ceea ce n-aş spune nimănui pentru că mă împiedică patriotismul şi dragostea de neam: de acum ascundeţi-l cît mai bine sau alungaţi-l, faceţi-vă că nu-l mai cunoaşteţi. Poate asta şi merită...

— Cum, vorbi Coriolan, tu îţi închipui că e aici?

Generalul se ridică:

— E sau va fi, asta nu mă interesează. Eu nu v-am văzut, voi nu m-aţi văzut. Mi-am făcut cu riscul situaţiei şi reputaţiei mele o datorie de prieten. Sper că veţi ţine cont de asta. Îi puse grav lui Coriolan mîna pe umăr: Dumnezeu să vă lumineze calea, spuse şi întorcîndu-se milităreşte porni spre ieşire.

Coriolan se lăsă iar moale în scaunul lui. Toată zgomotoasa lui energie se topise. Tiberiu îl conduse pe Pantea. În hol, înainte de a ieşi, generalul îi privi în ochi cu un fel de reproş.

— Tu de ce n-ai spus nici un cuvînt cînd l-ai văzut pe tatăl tău distrus de această tristă veste? întrebă el sever. Nu crezi că în acest gest anarhic şi-au spus cuvîntul şi ideile bolşevice ale fostei tale soţii?

— Nu, nu cred. răspunse Tiberiu calm, susţinîndu-i privirea. Şi nici nu socotesc vestea atît de tristă.

— Cum?! Cu alte cuvinte îl aprobi pe acel rătăcit?

— Nenea Pantea, nu e acum momentul pentru o discuţie de principii, dar toată povestea asta trebuie să se termine odată. Prea mult sînge şi prea multe chingi. Nu sînt dispus să-mi cresc copilul în cultul morţii şi-al unui eroism stupid!

Pantea îl privea cu ochi mari. Începea să-l sufoce indignarea:

— Nici dacă trebuie să-şi dea viaţa pentru ţară?

— Care ţară?

— Cum care?! Adică... adică...

— Nenea Pantea, îl întrerupse Tiberiu blînd, ţara nu sînt nici nemţii, nici dumneavoastră, generalii, nici marţafoiul ăla de Antonescu, ci toţi ceilalţi, nu te supăra pe mine. Şi Octavian e ţară, nenea Pantea, şi pe mine m-a bucurat grozav că e primul din familia noastră care ştie precis ce vrea.

— Tot aşa de precis ca şi derbedeul de Alexandru!

— Nu, Alexandru e prost, dar Tavi e inteligent şi lucid şi singurul care a găsit adevăratul drum.

—Drumul ăsta are să-l ducă în faţa plutonului de execuţie!

— Să sperăm că nu, zîmbi Tiberiu. Am încredere în capul lui. Dar chiar dacă s-ar întîmpla aşa, asta n-ar schimba nimic: marile descoperiri se plătesc de obicei cu viaţa.

Generalul îl urmărea nemişcat, cu bărbia repezită înainte, în cea mai deplină stupefacţie:

— Sînteţi o familie de dezaxaţi! spuse el acum, rar, ca o concluzie pe care o dorea strivitoare.

Făcu stînga-mprejur şi ieşi păşind mîndru şi apăsat, ca la paradă. Tiberiu închise încet în urma lui. Fără grabă. gînditor, urcă din nou la Coriolan. Îl găsi în acelaşi fotoliu unde rămăsese cu capul rezemat în mîini.

— Crezi că am putea să facem ceva? întrebă Tiberiu din prag.

— Nu. Ce drac să faci cînd nici nu ştii unde e?

— Crezi că e cazul să ne desolidarizăm de el? continuă Tiberiu netulburat. cu acelaşi ton egal şi fără patimă, ca şi cînd ar fi pus nişte întrebări rituale.

Bătrînul se ridică. Înălţă din umeri şi îndepărtă braţele a nedumerire şi neputinţă.

— Mişelul, spuse apoi încet. Numai de nu l-ar prinde pe mişel...

Tiberiu se retrase surîzînd impercepetibil. Se mira el însuşi de calmul cu care primise vestea. Socotea dezertarea lui Octavian ca pe ceva ce aparţine ordinii fireşti a lucrurilor. De ce? Iată, nu putea răspunde limpede la asemenea întrebare. Destul că îl încerca un sentiment ciudat de eliberare, ca şi cum ar fi scăpat de o mare grijă. Tavi făcuse o ispravă care îi va lăsa pe mulţi burtăverzi cu gurile căscate şi la care merita să te gîndeşti. Numai de nu l-ar prinde însă, vorba lui Coriolan. Dar Tavi era băiat deştept...

Nu-i tulbură această stare de spirit nici percheziţia care li se făcu într-adevăr încă a doua zi în zori. Timp de cinci ore răscoliră totul, lăsînd casa vraişte. Toată după-amiaza Tiberiu îşi aşeză lucrurile la loc. Seara îl vizită pictorul Eliade Nu ştia nimic despre cele petrecute. Tiberiu îl duse în atelier. Umplu două păhărele de rom. Eliade arăta rebegit de frig, dar bine dispus. Gustă din rom pe îndelete, cu ochii pe jumătate închişi şi cu nările fine fremătînd. Îşi aprinse apoi o Regală RMS Ţigări egiptene nu mai găsea de mult.

— Am ascultat Londra. spuse zîmbind subţire.

A, asta era sursa bunei lui dispoziţii, medită Tiberiu.

— Şi?

Eliade îşi prepară efectul trăgînd adînc din ţigară şi suflînd pe urmă agale fumul în tavan.

— De două luni, zise el tacticos, mareşalul von Paulus cu toată armata lui a şasea bate pasul pe loc în faţa Stalingradului.

Tiberiu se opri în faţa ferestrei. Afară era beznă, se auzea vîntul şi în patratul de lumină pe care îl arunca geamul se zburătăceau fulgi mari, învălmăşiţi. Cum trebuie să se audă vîntul ăsta, Dumnezeule, acolo, în faţa Stalingradului!... Bine că fugise Tavi... Numai de nu l-ar prinde... de nu l-ar prinde...

Se întoarse spre Eliade:

— Mai curînd sau mai tîrziu trebuiau să înveţe şi ei cum se bate pasul pe loc, spuse el luînd sticla. Era timpul... Hai să mai bem un rom.

*) fragment din romanul „Treptele Diotimei

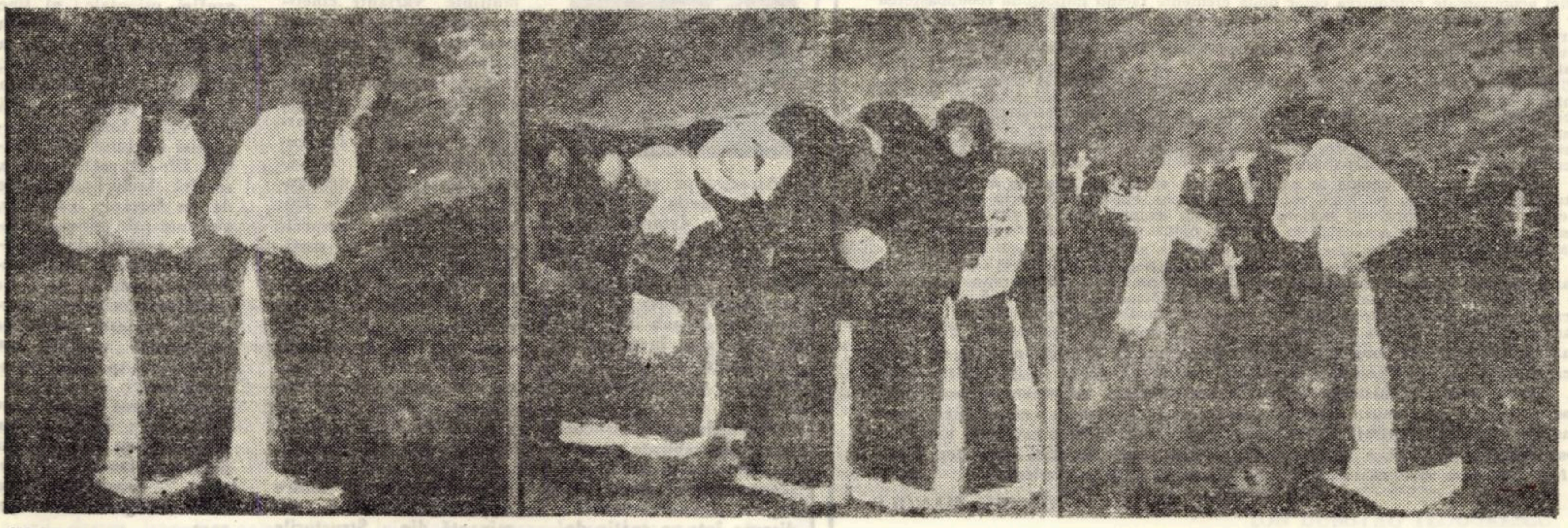

FLORICA ORAVIŢAN

Triptic (sacrificiu — solidaritate — durere)

Aiurări...

Cînd seara se coboară
Blajină, tristă, rece
Şi'n asfinţit stă soarele să moară,
Atunci mă copleşeşte
Un dor...
Şi-o tainică simţire
M-apasă.

Şi plîng aşa'n neştire.
Cu ochi rătăcitori şi plini de umbră
Eu nu plîng sfărîmate
Iluzii,
Nici visurile mele...
Ci năzuinţi ciudate mă cuprind...
Vreau aripi
— Semeţe aripi albe —
Să zbor, să zbor... să zbor!
Spre tine!

. . . .

Şi'n calda dimineaţă
Cînd tu vei trece prin grădină
Şi te-i atinge,
De brazdele cu flori,
Să te stropească boabele de rouă
Şi florile să-ţi plîngă la picioare
Curate lacrimi de dor...
Iar tu să treci călcînd uşor pe ele,
Fecioară,
Să calci pe mine prefăcut în roua
Ce-ţi cade la picioare.

V. Voiculescu

Inedit?

Înaintea debutului său în revista (Convorbiri literare, 1914) şi în volum (1916) V. Voiculescu a scris numeroase poezii, rămase inedite (sau, poate publicate în reviste obscure, versuri oricum necunoscute azi) care ar alcătui prima etapă, perfect distinctă, a creaţiei voiculesciene.

Versurile acestei etape trebuie plasate în cadrul primului deceniu al sec. XX-lea şi înţelese, într-un strict context al evoluţeii poeziei româneşti.

* * *

Nici viaţa nu mă ţine, nici moartea nu mă chiamă
Alunec spre prăpastii, mă nalţ... ca dus d-un val...
Părinte mi-este Chinul, iar Deznădejdea mamă,
Mi-e frate bun Urîtul, Desgustul — ideal!
Mireasa mea e Umbra şi soră Rătăcirea —
Copilul meu Nimicul sterp, gol şi ruşinos —
Duşmani cumpliţi de moarte am Cugetul, Simţirea
Şi Visul. Visul sarbăd, deşert şi dureros!

Tovarăşi am d-apururi Batjocura şi Sila —
Rînjesc doar ca un demon şi trec făr'să m-abat...
Feriţi... deşi n-am ură dar nu cunosc ce-i mila —
Căci scîrbă neînvinsă de mine s-a-ncleştat!

* * *

Cînd sufletul meu candid îl simţi bătînd din aripi
Spre bolta înstelată stropită cu lumină
Atunci mi se topeşte simţirea mea plăpîndă
Şi trupul nu-mi mai pasă de cade-n flori sau tină...
Ci dus de-o sete oarbă mă urc mereu mai sus,
Spre steaua ideală şi fără de apus!...

Căci glasu-mi se preface în largă armonie
— Măreaţă'nlănţuire de note triumfale —,
Şi ochiul meu ajunge focarul lumei toate
— Cristal care răsfrînge lumina'n a lui cale,

Iar nările-mi se umple de'ntreg mirosul firei,
Miros nespus de dulce — mirosul nemurirei!...
Ce-mi pasă de noroiul ce peste trup s-a pus
Cînd dus-de-o sete oarbă mă urc mereu mai sus
Spre steaua ideală şi fără de apus —

Cînd dau grozava umbră din traiul meu fatal
Pe-o veşnică lumină... şi cînd pe-al vremei val
Neantul am în urmă, în faţă-un Ideal —

Poetul Dorian Grozdan la 60 de ani

Pe poetul Dorian Grozdan, care îşi serbează acum jubileul de 60 de ani, l-am cunoscut încă din anul 1934, cînd s-a stabilit la Timişoara, unde, pe lîngă munca didactică, a început să activeze şi în literatură. Atunci s-a ataşat cu tot potenţialul tinereţii sale de grupul scriitorilor timişoreni. Descopeream în scrisul său vraja satului de pe valea Bîrzavei, unde se născuse şi copilărise printre oameni care îşi cîştigau existenţa din munci trudnice, dar trăiau în lumina tradiţiilor şi datinelor străbune.

Primele lui manifestări literare datează din vremea cînd urma Şcoala Normală la Arad, publicînd deja de pe atunci versuri şi proză în ziare locale şi ulterior în reviste literare din capitală. L-a pasionat şi dramaturgia.

În perioada în care am scos la Timişoara revista literară „Luceafărul" cu începere de la finele anului 1934, Dorian Grozdan mi-a devenit unul din cei mai apropiaţi şi devotaţi colaboratori. Ca secretar de redacţie al revistei s-a identificat cu străduinţa de a face din „Luceafărul" un factor de înalt nivel literar şi artistic. În paginile ei şi-a publicat creaţiile poetice şi de proză. Pe lîngă revistă am mai scos şi „Biblioteca Luceafărului", o colecţie de plachete în care au apărut lucrări ale scriitorilor bănăţeni. Aici a publicat Dorian Grozdan primele două volume de poezii. În 1935 — „Brazde păgîne", cu o prefaţă scrisă de mine, iar în anul următor „Ciopliturl în lemn".

În 1942 îi apare volumul de poeme „Porţi închise".

În perioada interbelică Dorian Grozdan a avut o fecundă activitate literară şi publicistică. În anii 1935-1936, cînd făcea parte din redacţia „Luceafărului", a scos în Timişoara o revistă pentru copii cu titlul „Prichindelul". În anii din urmă a publicat versuri şi articole în reviste care îl arată în plinătatea talentului.

AUREL COSMA

CENACLU

Joi, 26 noiembrie, s-a redeschis cenaclul Asociaţiei Scriitorilor din Timişoara. După o alocuţiune rostită de poetul *ANGHEL DUMBRĂVEANU*, secretar al Asociaţiei, poetul *CRIŞU DASCĂLU* a citit un grupaj de poezii.

Au participat la discuţii: *SILVIU MICLEA* („Cerem poeţilor şi scriitorilor să pună mai mult suflet şi mai multă inimă în ceea ce scriu"). *CORNEL UNGUREANU* („O poezie de artificier. Cîteodată sensurile sînt forţate. O atmosferă foarte densă. Limbaj poetic eliptic, asenzual, rece. Două-trei poezi sînt soresciene. Modalitatea lui Sorescu nu i se potriveşte".) *VASILE VERSAVIA* („Fiecare vers conţine un simbol. Multă sensibilitate. O poezie care încîntă. În unele poezii, influenţe din Barbu"). *AUREL TURCUŞ* („Poezia lui Crişu Dascălu are căldura unui diamant care se încălzeşte cu propria-i lumină. Grea de sensuri, nu este criptică şi nu are versuri de prisos. Poezie de esenţă"). *ELENA SÂNDULEAN* („Am descoperit un profund lirism. Imagini încărcate de sensuri care sugerează întoarcerea la esenţă"). *ANGHEL DUMBRĂVEANU*, în încheiere, („Un poet de o factură aparte, nesubminat de comoditate, de succesul facil. Poet de foarte serioase resurse. A renunţat la un anumit ermetism, dar a beneficiat de experienţa ermetismului. Fiecare cuvînt are o greutate specifică. Lirism elaborat. răceală premeditată, programată. Încearcă să-şi înnoiască expresia. Aş recomanda o diversificare a preocupărilor, extindere a investigaţiilor, o spargere a tiparelor în care gîndeşte şi scrie. Crişu Dascălu este un rafinat al cuvîntului şi al expresiei. Scrie o poezie care comunică cu oamenii, care transmite prin emoţie estetică un mesaj uman").

Astăzi, 2 noiembrie, la ora 18,00, citeşte prozatorul *LAURENŢIU CERNEŢ*.

OBSERVATOR

Virgil Teodorescu

Mai mult decît atît

O interdicţie formală şi degradată de
capricii
a înălţat cu mare pompă această irizată
capă.
Fricoşi ca antilopa cînd se-adapă
sorbeau din ea cu lux de artificii.
Veneau chiar şi bătrînii să-şi umezească
faţa
se bălăceau în praf şi în nămol
dar ticul glandular îi da de gol
deşi mai toţi îşi înnegreau mustaţa.
Ademeniţi de lacul cu asfalt
în care decedaseră o parte
cu frica-n sîn şi torturaţi de moarte
se căţărau orbiş în celălalt.

Care mai de care

Călătoream fără să ştiu cu un halterofil
foarte talentat
însă izgonit de părinţi
şi gata să mă înăbuşe cu activitatea
orificiilor respiratorii
după mai puţin de zece kilometri
devenisem pe trei sferturi un tandem de
raţe feroviare dezorientate
mi-am dat totuşi seama că mai toţi
călătorii
se înbulzeau să-mi facă mici servicii
treceam pe lîngă un conac plasat dincolo
de centura de siguranţă a lacurilor
care despicau valea în două
un domiciliu ideal pentru un poet care nu
ştie să spuie nici buna ziua
bună ziua domnule ce mai faceţi
aţi scăpat de durerile cocsalgice de astă
iarnă
ba de anţărţ aveţi dreptate
a mai trecut pe nesimţite un an
pe atunci centura de siguranţă a lacurilor
era un brîu în care vă păstraţi
longevitatea
un domiciliu ideal mă gîndeam
ce socoteală şi ce neadevăr flagrant
de vreme ce în compartiment domnea o
înţelegere perfectă
şi călătorii se îmbulzeau care mai de care
să-mi facă mici servicii.

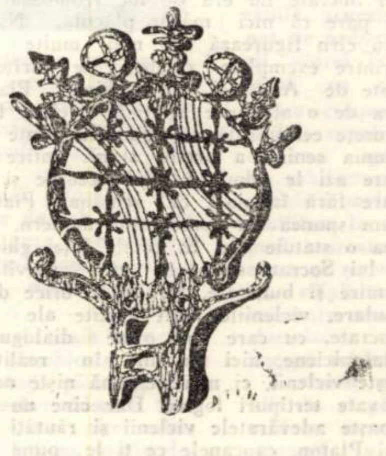

REMEMBER

„Transilvania"

Suind, în vara aceasta, pe cursul Oltului, spre Sibiu, am fost luminat, tot timpul, de-ntîlnirea cu prietenul la care mergeam. Mă gîndeam atunci că puţine oraşe din cîte-am văzut m-au îndemnat să-mi mut viaţa pe temeliile lor. Între aceste oraşe se numără şi Sibiul, pe care-l revăd din vreme în vreme sub aura unei nostalgii tămăduitoare.

Acum, în cetatea cu turnuri medievale trăieşte şi visează prietenul meu, pe care mi-l închipui uneori urcînd pe munţii cu hlamide albe şi uitîndu-se în cele patru zări, cum altădată, alţi cărturari ce locuiau această inimă de aur a ţării.

Cînd sînt singur şi-aş vrea să trec prin umbra de răcoare a acelor străzi vechi şi înguste, iau din raftul cu cărţi cîte unul din cele patru volume, cîte au apărut pînă acum din seria nouă a revistei „Transilvania".

Mărturisesc o rară bucurie în faţa acestor pagini, căci „Transilvania" este nu numai o revistă de învăluitoare eleganţă grafică şi tipografică, ci în primul rînd o revistă de înaltă ţinută intelectuală, un forum al spiritului, al literaturii, culturii, al artei şi ideilor.

În acest timp al ritmurilor susţinute, uneori ameţitoare, „Transilvania" este o revistă gîndită cu metodă şi scrisă bine, de-o egală constanţă cu exigenţele pe care şi le impune.

Mi se pare necesar să observ că revista exprimă un echilibru tonic, figurînd o sinteză a tradiţiilor noastre de cultură cu spiritul tînăr şi înnoitor al vremii în care suim. Ea ne dă cu plinătate sentimentul că duce mai departe o flacără, aceea aprinsă de Gheorghe Bariţiu, ea are conştiinţa responsabilităţii pe care şi-a asumat-o în cadrul larg al dinamicii culturii noastre de astăzi.

Vom remarca, pentru cititorul nostru, sectorul de critică al revistei, care dezvăluie echilibru şi forţă, precum şi o generoasă şi echitabilă considerare a ceea ce se întîmplă temeinic în literatura şi cultura noastră de azi. Apoi apetenţa pentru eseu, totdeauna de o elevată ţinută. Apoi diversitatea şi complexitatea profilului acestei reviste (cronica politică, cronica socială, cronica economică, studiile de istorie literară sau de estetică, publicarea unor documente inedite, a unor pagini vibrante despre Sibiu, o excelentă revistă a revistelor, note bibliografice etc., etc.). Apoi: o revistă care a reunit în paginile ei, în numai cîteva luni, semnături prestigioase, între care: C. Daicoviciu, Al. Dima, Eugen Barbu, Mihai Beniuc, N. Balotă, D.R. Popescu, Ştefan Aug Doinaş, Aurel Rău, Ion Vlad, Mircea Zaciu, Paul Constant, Titu Popescu, Georg Scherg, este o revistă care interesează foarte mult.

Mi se pare că „Transilvania" a şi reuşit să se impună, între periodicele româneşti, ca o prezenţă remarcabilă. Faptul că revista este condusă de criticul literar, de aleasă cultură Mircea Tomuş, faptul că aici lucrează poetul Mircea Ivănescu şi criticul literar Titu Popescu, face ca încrederea noastră în calitatea viitoare a revistei „Transilvania" să fie stenică şi revelatoare. Revista de la Sibiu îmi e necesară ca un prieten bun la un drum lung.

ANGHEL DUMBRĂVEANU

Dezvoltarea conştiinţei socialiste în etapa actuală

Problematica conştiinţei sociale socialiste poate fi abordată la nivel de principii generale, aşa cum au procedat mai ales clasicii marxismului, sau la nivelul practicii sociale concret-istorice, urmărind în acest caz manifestările particulare ale conştiinţei socialiste într-o anume ţară ori etapă.

Această din urmă modalitate nu prezintă doar un interes particular, pentru respectiva ţară sau etapă, aşa cum s-ar părea, deoarece tocmai ea este aceea care pregăteşte condiţiile unei noi generalizări teoretice a noilor experienţe istorice, generalizări de natură să îmbogăţească adecvat înseşi principiile generale.

Volumul intitulat „Dezvoltarea conştiinţei socialiste în etapa actuală", publicat recent de Editura Ştiinţifică, reuneşte un număr de nouă studii care îşi propun acest lucru : de a urmări, în ceea ce are ea specific conştiinţa socialistă în actuala etapă a dezvoltării societăţii noastre, de a-i preciza locul şi rolul în procesul edificării socialismului multilateral dezvoltat, în fine de a-i evidenţia atît dialectica internă, cît şi complexitatea şi implicaţiile heteroraporturilor sale cu existenţa socială, cu democraţia socialistă etc.

Pornind de la cunoscuta corelaţie dintre existenţa socială socialistă şi conştiinţa socială socialistă, (caracterizată prin rolul determinant al primei şi activ al celei de-a doua), Ilie Rădulescu îşi consacră studiul cuprins în acest volum analizei nuanţate a conştiinţei ca factor activ şi de primă însemnătate pentru progresul multilateral al societăţii noastre în etapa actuală, pe baza şi în lumina recentelor documente de partid.

Este subliniat cu pregnanţă caracterul conştient al activităţii constructive a membrilor societăţii noastre, exprimîndu-se totodată convingerea fundamentată pe o profundă analiză că acest caracter urmează să se potenţeze substanţial pe măsură ce vom înfăptui programul adoptat de Plenara din noiembrie anul trecut, cu privire la îmbunătăţirea activităţii ideologice, ridicarea nivelului general al cunoaşterii şi educaţiei socialiste a maselor.

Acţionînd conştient asupra realităţii înconjurătoare prin respectarea legităţilor acesteia, omul va ajunge tot mai mult, în condiţiile societăţii noastre, să dea sensul dorit unor procese sociale sau să grăbească evoluţia acestora, conştiinţa înaintată devenind astfel o puternică forţă a programului social.

În acest sens, reluînd ideea în următorul studiu din culegere Kallos Nicolae subliniază că în etapa actuală sînt create toate condiţiile necesare pentru ca, în loc să rămînă în urma existenţei sociale, conştiinţa socialistă să se ridice la nivelul dezvoltării reale a societăţii noastre, mai mult chiar, în unele domenii să-şi devanseze existenţa.

Abordînd problema priorităţilor în dialectica dezvoltării conştiinţei socialiste, Kallos reţine mai întîi rolul deosebit al conştiinţei politice ca factor de legătură între celelalte forme ale conştiinţei, pe de o parte, între acestea şi existenţa socială pe de altă parte. Este subliniată totodată importanţa dezvoltării moralei comuniste ca dimensiune majoră a relaţiilor socialiste dintre oameni, bazate pe principiile umanismului consecvent care trebuie să definească prin excelenţă societatea noastră.

Referindu-se la acelaşi aspect, Aneta Busuioc, într-un alt studiu din volum, consideră pe bună dreptate calitatea morală a oamenilor ca fiind hotărîtoare, în momentul în care perfecţionarea societăţii şi a conducerii ei depinde de gradul de competenţă, iniţiativă şi responsabilitate, a fiecăruia şi a tuturora, cum este cazul în actuala etapă a edificării socialismului în ţara noastră.

Aceeaşi autoare atrage atenţia asupra ponderei pe care o au în prezent conştiinţa ştiinţifică şi cea filozofică, ca modalităţi de a conştientiza lumea omului de azi.

Subliniem, în încheiere, că ceea ce ghidează dezvoltările tuturor studiilor din volumul discutat este spiritul documentelor de partid din iulie — noiembrie anul trecut, spirit care îşi evidenţiază caracterul profund ştiinţific şi în investigaţia aspectelor de detaliu ale problematicii deosebit de actuale a conştiinţei socialiste.

D. N. ZAHARIA

Cunoaştere şi recunoaştere

Între nenumăratele procese care **formează** conţinutul acestei lumi fără îndoială că cel mai pasionant este procesul prin care **se formează** personalitatea spirituală a omului. La drept vorbind numai omul se formează pentru că el singur îşi poate propune un ideal superior în funcţie de care să se perfecţioneze. Lumea cu toate procesele care o alcătuiesc **nu se formează** dar nici **nu se deformează** Ea permanent doar se **transformă,** constituie o veşnică procesualitate şi atît.

Nu putem admite un proces formativ acolo unde nu cade lumina unui ideal mai înalt care să fie călăuză şi îndemn. Dorinţa de formare porneşte din grija omului de a-şi dezvolta fiinţa sub toate aspectele sale materiale şi spirituale, transformîndu-şi individualitatea în personalitate. Din domeniul naturii se trece în domeniul culturii. De la necesitate se ajunge la libertate. Strădaniile formării, ca să fie eficiente, trebuie însă supuse conştient maximei fundamentale : cunoaşte-te pe tine însuţi. Cunoaşte-te pe tine, dar mai întîi recunoaşte-te pe tine în altul, cunoaşte-te pe tine în individualitatea ta, dar mai întîi recunoaşte-te pe tine în personalitatea altuia.

Modelul unei personalităţi trebuie să stea înaintea individualităţii fiecăruia. Numai astfel efortul cunoaşterii de sine se întovărăşeşte cu strădania formării de sine şi teoreticul se întregeşte prin practic. O recunoaştere şi o cunoaştere de sine este necesară în orice acţiune de formare individuală. De fapt, formarea nu înseamnă decît încercarea de a te cunoaşte cu adevărat, de a te recunoaşte deci : te cauţi pe tine în altul pînă te recunoşti pe tine în forma ta înstrăinată. De la căutare la găsire şi de la găsire la regăsire, drumul sinuos al formării de sine trece mereu prin cunoaştere şi recunoaştere, prin recunoaştere şi cunoaştere.

O asemenea căutare face întotdeauna pe un Platon să găsească pe un Socrate. Cei doi, Socrate şi Platon, maestrul şi discipolul s-au găsit prima oară faţă în faţă în 408 î.e.n. Pînă atunci Socrate bătuse drumurile cetăţii vorbind oricui şi oriunde despre orice. Parcă ar fi căutat ceva : îşi căuta discipolul ideal. Pe alte drumuri decît cele ale cetăţii umblate de zgomotoasa ceată a lui Socrate, Platon încerca şi el drumuri ale spiritului scriind poezii, drame, tragedii unele chiar foarte reuşite. Platon căuta ceva : îşi căuta maestrul ideal. Dar iată că o întîmplare, poate unul din acele banchete socratice pe care le-a înfăţişat mai tîrziu Platon, îi face să se întîlnească : maestrul ideal se găseşte cu discipolul ideal. În dialogurile platoniciene, Socrate apare de foarte multe ori, dar Platon însuşi nu apare niciodată. Cu o rară discreţie şi modestie, Platon s-a ferit de a se pune pe sine însuşi în scenă în dialogurile sale lăsînd chiar ca propriile sale păreri să le expună tot Socrate, încît astăzi constituie destulă bătaie de cap pentru comentatori să despartă ceea ce a zis cu adevărat Socrate de ceea ce l-a făcut Platon să zică. O singură excepţie : odată, la începutul marelui dialog „Republica", apar fraţii lui Platon, Glaucon şi Adimantos. De fapt, este Platon cel tînăr, care ni se prezintă prin intermediul celor doi fraţi ai săi. Sînt nişte tineri ce-şi poartă cu orgolioasă încredere în sine entuziasmul adolescentin, afirmîndu-şi puterea şi ambiţiile. Aşa trebuie să fi fost şi Platon : doritor de mărire politică, el coborîtorul din regi şi legislatori ai cetăţii sale. Nu ştim cu precizie ce o fi fost Platon înainte de întîlnirea cu Socrate, dar ştim cu destulă precizie ce va fi Platon după întîlnirea cu Socrate. Efectul întîlnirii cu Socrate a fost pentru Platon, aşa cum el însuşi recunoaşte, acela al torpilei de mare care te curentează. Din ziua în care Socrate îi relevă filozofia, Platon este pierdut pentru politică. În schimb, e cîştigat definitiv pentru filozofie. Cîştigarea adevăratei vocaţii merge laolaltă cu pierderea falselor vocaţii. Printre altele, Platon cel atît de înzestrat cu har literar, după întîlnirea cu Socrate, îşi va arde întreaga producţie artistică a tinereţii sale de căutări. Întîlnirea dintre Socrate şi Platon a fost ca un şoc puternic, înregistrat cu acelaşi ecou de ambele părţi, o ocazie rară dintre acelea care — spune Alain întru-una din minunatele sale pagini — aduc faţă în faţă ceva şi contrariul său, astfel ca unul să se poată oglindi în celălalt. Socrate e plebeu pus să se confrunte cu aristocratul Platon. Înfăţişarea lui Socrate nu era de loc frumoasă şi se pare că nici măcar plăcută. Nasul său cîrn figurează de mai multe ori printre exemplele celebre de urîţenie date de Aristotel. În schimb, Platon era de o alcătuire atletică, a cărei frumuseţe echilibrată ne aduce în minte armonia senină a acelor statui antice pe care azi le admirăm fără rezerve şi cu care fără îndoială că semăna. Platon, cum spunea un comentator modern, părea o statuie vie. În cutele feţei ghicite a lui Socrate se putea zări naivitate, uimire şi bunătate. Străin de orice disimulare, vicleniile mult vestite ale lui Socrate, cu care sînt pline dialogurile platoniciene, nici nu sînt în realitate nişte viclenii, ci mai degrabă nişte nevinovate tertipuri logice. Dar cine nu cunoaşte adevăratele viclenii şi răutăţi ale lui Platon, capcanele ce ţi le pune în faţă la tot pasul. Prin Socrate şi Platon, contrariile s-au aflat puse unul în faţa celuilalt şi s-au reflectat reciproc. Discipolul s-a recunoscut în maestrul care avea să fie, maestrul s-a cunoscut în discipolul care a fost.

În cazul lui Platon şi Socrate, recunoaşterea a legat cele două contrarii în unitatea lor : unitatea dintre discipol şi maestru. Formarea co-proces nu se închide în sine şi în afara comunicării spirituale dintre maestru şi un discipol, dintre un Socrate şi un Platon, ea îşi pierde orice sens real. Eu şi altul alcătuiesc ipostazele diferite dar neclare ale acţiunii formatoare în care maestrul îl reprezintă totdeauna pe altul. Este vorba de acel altul în care eul trebuie să-şi identifice idealul pe care şi-l aşează în faţă, idealul în care se oglindeşte ca în ceva străin şi opus, dar pe care trebuie să-l încorporeze ca ceva propriu şi identic. Socrate, în eternitatea sa, apare drept înfăţişarea umană a idealului, a idealului în accesibilitatea sa, idealul în care ne recunoaştem şi prin care ne cunoaştem, idealul în care pierdem şi prin care ne găsim.

V. MUSCA

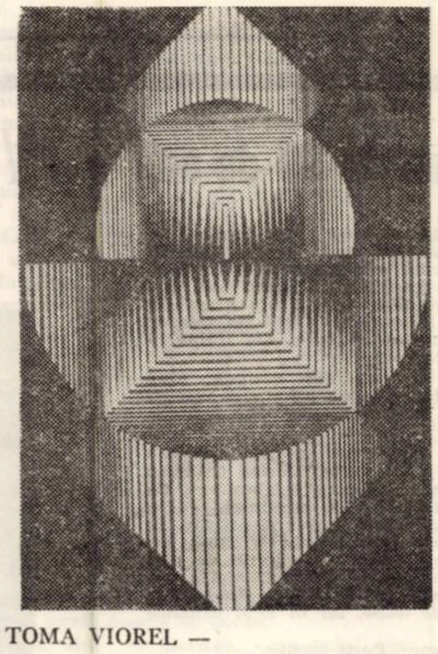

TOMA VIOREL —
„Arhitectură antropormorfică"

---

psyché

Act şi motivaţie (II)

Să vedem acum, sintetizînd, din punctul de vedere al psihologiei persoanei, care sînt elementele de contrarietate prin care conştiinţa înaintează în autocunoaştere — pornind, desigur, nu de la act care-i staţia terminus şi în care persoana se exprimă global — ci, mai curînd, de la *motivaţia* actului, motivaţie care face, după cum am mai spus, ca una şi aceeaşi acţiune să poată avea loc, ori, dimpotrivă, să fie amînată, stinsă, inhibată.

O barieră în calea motivaţiei — remarca Paul Fraisse definind noţiunile — *duce la frustraţie.*

După Freud, a cărui teorie cu privire la frustraţii stă la baza psihoterapiei propuse de el — un cercetător ca Lewin găseşte corespondenţe între comportamente — acte ca atare, manifestări exterioare ale unor motivaţii ascunse — şi motivaţia lor.

Comportamentul s-ar chema : de *agresivitate* şi ar avea loc în condiţiile în care nu putem ocoli sau suprima obstacolul ; de *regresiune :* ne vom întoarce la formele de comportament anterioare în ipoteza că nu vom putea înlătura obstacolul ; de *fixaţie* : mereu acelaşi răspuns comportamental ; şi, în sfîrşit, de *derivaţie,* care se referă la blocajul temporar al unei activităţi motivate, blocaj care conferă o „coadă" de tensiune ce antrenează reluarea activităţii cînd blocajul încetează.

În ordinea comportamentelor *nu întotdeauna* aberante, *conflictele* ocupă o ierarhie superioară — prin amploarea şi adîncimea în care e implicată întreaga structură a personalităţii.

Acelaşi Lewin (1931) studiind conflictele (un obstacol ivit în urma competiţiei dintre două motivaţii duce la *conflict)* ne oferă trei tipuri de relaţii care, sintetizînd posibilităţile multiple de combinaţie, pot fi luate foarte bine drept matrice tip. Se vorbeşte, astfel, despre *conflictele de apropiere-apropiere* ce ar avea loc în situaţia în care unui subiect i se prezintă concomitent două motivaţii pozitive asupra cărora are libertatea de a alege : a alege, de pildă, între două cărţi cu valoare de semnal pozitiv ; despre *conflictele evitare-evitare :* între a fi pedepsit, ori a face un lucru neplăcut pentru noi, ce-am alege oare ? Şi, în sfîrşit, *conflicte de apropiere-evitare,* pe care-l exemplificăm prin acest prea frumos poem de Ienăchiţă Văcărescu : *Într-o grădină.* „Într-o grădină / Lîng-o tulpină / Zării o floare, ca o lumină / *S-o tai se strică / S-o las, mi-e frică / Că vine altul şi mi-o ridică"* (s.n.).

În fond, relaţia *apropiere-evitare* la aspectul necesar de *opţiune,* în care fiinţa umană este angajată total, e mecanismul de bază a ceea ce se cheamă *criză de conştiinţă* — formă acută a incapacităţii temporare de a opta. Numai că, dat fiind caracterul *dinamic* al conştiinţei care-şi caută dramatic o formă de expresie — defulare — situaţia va avea, în cele din urmă o rezolvare . . .

ION DUMITRU TEODORESCU

Bizanț și Occident la începuturile civilizației medievale românești

În bună parte, a vorbi despre ceea ce a fost Bizanțul pentru români, înseamnă în fapt a încerca să reconstitui ,veac cu veac, cu mult mai mult decît o simplă și obișnuită istorie politică sau culturală a ținuturilor de la Dunărea de Jos și Carpați în evul mediu. Deslușirea, fie ca și fragmentară, a chipului în care au fost transpuse, mereu creator, mereu original și plin de consecințe, unele forme și structuri bizantine în societatea românească — în aceea a Dobrogiei, a Munteniei, a Moldovei, dar nu mai puțin și în lumea transilvană — reprezintă în fond schițarea unei istorii a mentalității epocii medievale, a gustului, a preferințelor ei în materie de sensibilitate și gîndire, a unei afinități de civilizație mereu dovedite, ce trebuie căutate poate, dincolo de vecinătatea geografică și de identitatea unor cadre de viață spirituală, în tradițiile cu mult mai vechi, orientale și clasice, elenistice și romane, pe care deopotrivă — chiar dacă în măsuri diferite — le prelungeau pînă în evul mediu orașele Imperiului de Răsărit și pămîntul carpato-dunărean. Printr-o stăpînire directă a basileilor din Constantinopol în Dobrogea, unde vor fi recunoscuți drept suprema autoritate pînă la începutul veacului al VII-lea și din nou de la sfîrșitul celui de-al X-lea pînă spre 1300, ca și printr-o statornică cuprindere a restului teritoriului românesc actual în orbita influenței bizantine — ce merge, cum știm din Sicilia la Novgorod și din Germania pînă în Caucaz — experiențe artistice, elemente de viață politică, economică și religioasă, cuvinte și obiceiuri au pătruns în etape succesive. îndeosebi din părțile balcanice ale Imperiului, în patrimoniul civilizației vechi românești pe cale de constituire, contribuind din plin la configurarea acesteia într-o zonă a Europei unde ecourile culturale ale Apusului carolingian, romanic și gotic nu întîrziau să se facă simțite.

Dacă în cea de a două parte a primului mileniu al erei noastre prezența Bizanțului la Dunărea de Jos a însemnat înainte de toate perpetuarea — în lumea migratorilor germanici, turanici sau slavi, ca și în aceea a autohtonilor romanizați — a unor practici și tradiții de viață culturală specifice unor comunități premedievale și prestatale, o dată cu secolele X-XIV asistăm la un autentic impuls, spectaculos pe alocuri, determinat de înrîuriri bizantine directe în felurite domenii ale suprastructurării românești pe cale de definire în epoca ce a precedat imediat întemeierii statelor feudale de la sud și răsărit de Carpați. Cetăți ca aceea de la Păcuiul lui Soare, cu ziduri impresionante lucrate în buna tehnică moștenită din epoca romană, modeste lăcașuri religioase de felul celor ale căror urme au fost scoase la iveală la Dinogetia-Garvăn, la Niculițel sau la Basarabi-Murfatlar — așezarea cu biserici și capele săpate în cretă, decorate cu imagini primitive ale unui univers artistic în care stau alături amintirile stepei, ale Nordului european și ale antichității clasice, cu o arhitectură ce trimite cu gîndul la lumea monastică provincială din alte regiuni ale sferei de influență a Imperiului (Capadocia, Crimeea, Italia meridională) — podoabe și vase de metal prețios, sigilii de plumb și oale de lut, acestea din urmă împodobite cu smalțul strălucitor, cu motivele vegetale și geometrice ale ceramicii întîlnite în toată aria bizantină, deopotrivă la Constantinopol, în Georgia și în Serbia, la Tîrnovo și la Corint, sînt tot atîtea dovezi ale unor progrese pe tărîmul meșteșugului artistic și, în ultimă instanță, pe acela al culturii feudale timpurii, jalonînd drumurile de pătrundere ale soldaților, negutătorilor și călugărilor veniți în părțile noastre din peninsula balcanică, din capitala imperială și de mai departe chiar. Pe urmele lor, în secolul al XIV-lea, o dată cu apariția domniei și a unei ierarhii bisericești organizate, recunoscute de patriarhia ecumenică constantinopolitană, voievozii și mitropoliții de la Argeș și Suceava, unii feudali laici și eclesiastici din jurul lor, vor căpăta nu numai modelul unei cîrmuiri înconjurate de însemnele bizantine ale majestății — Mircea cel Bătrîn se numește pe sine „despot", fiind reprezentat în pictura murală cu însemnele heraldice ale primilor demnitari din Imperiu, iar Alexandru cel Bun se intitulează „autocrator" —, ci vor primi totodată, pentru cancelariile abia statornicite, formule de diplomatică cunoscute de veacuri pe malurile Bosforului, iar pentru sublinierea puterii și a fastului lor, vor aduce de pe pămînt bizantin și balcanic meșteri zidari și zugravi ce vor ridica și împodobi, după canoanele arhitectonice și iconografice din vremea Comnenilor și Paleologilor, primele monumente de seamă ale evului mediu românesc, la Argeș și la Vodița, la Tismana și la Cozia, la Severin și la Siret. De fapt, întreaga cultură românească a secolelor XIV și XV stă sub semnul largei și rodnicei întîlniri cu civilizația bizantină a epocii și tot mai mult se poate desluși în primele manifestări literare și artistice medievale de la noi asimilare creatoare a modelelor de la miazăzi, din ce în ce mai evidentă cu cît țările române se afirmau în sud-estul european ca urmașe ale unei politici pe care Bizanțul, Serbia și Bulgaria nu o mai puteau duce în fața expansiunii Semilunei.

Cercetînd cultura acestor veacuri vom constata, de pildă, că aproape toate „apocrifele", unele cu vechi origini greco-orientale circulînd în mediul popular de la noi încă cu mult înainte de veacul al XVI-lea cînd le surprindem existența manuscrisă, au parvenit aici din literaturile balcanice, prin filieră bizantină, în timp ce „cîntecele bătrînești" ce constituie fondul epicii ținuturilor de la Dunărea de Jos în jurul lui 1400, trădează un gust literar ce-și află analogii, în aceeași vreme, în Bizanț ; puține texte care să nu fie de sorginte teologică bizantină se găsesc printre scrierile slave copiate mai ales în chiliile mănăstirilor moldovene din prima parte a secolului al XV-lea, ilustrate cu miniaturi de artiști ca Gavril Uric de la Neamț — adevărat virtuoz al interpretării locale, sobre și echilibrate, a unor modele bizantine — în opere remarcabile cum este tetraevanghelul din 1429 ce va deveni model pentru artiștii deceniilor următoare. Nu mai puțin înrîurirea retoricii mult prețuite în Bizanț în opera acelui cosmopolit cărturar, poposit și la Suceava, care a fost Grigore Țamblac, clișeele împrumutate de cronicarii moldoveni ai secolelor XV și XVI textelor lui Hamartolos și Manasses, știute prin intermediul compilațiilor sud-dunărene, adînca cunoaștere a literaturii bizantine vădită în paginile, pline de interes pentru istoria românească a vremii, ale „Învățăturilor" lui Neagoe Basarab, sau receptarea în Țara Românească și în Moldova veacului al XV-lea a „Syntagmei" lui Matei Vlastares — precedată desigur la noi de unele nomocanoane bizantine pe care cea de-a doua jumătate a secolului al XVI-lea le va vedea amplu folosite în primele noastre pravile —, sînt dovezi, cărora li se pot adăuga altele și altele, despre chipul în care societatea feudală românească a înțeles să ia din cea mai veche și mai prestigioasă zestre culturală a acestor părți ale Europei, acele elemente care puteau nu numai să o îmbogățească spiritual și să o lege de o tradiție multiseculară, ci și să-i confere o „expresie internațională" fără de care era de neconceput, deopotrivă în evul mediu răsăritean și apusean, evoluția creatoare a unei civilizații. Dacă vom adăuga celor de mai sus imaginea unei arte ce-și capătă tot mai mult o fizionomie proprie în cursul secolelor XV și XVI, cînd în ctitoriile lui Ștefan cel Mare și Petru Rareș aveau să se îmbine original planuri bizantine și detalii gotice în edificii a căror viziune spațială calmă și al căror strălucitor veșmînt exterior — ce folosește fie virtuțile cromatice ale pietrei, cărămizii și cerarmicii smălțuite, fie pe cele ale picturii propriu-zise — cheamă în minte dragostea pentru echilibru, culoare și poveste a românilor, putem socoti că cele mai însemnate fapte privind contribuția Bizanțului la vechea noastră cultură au fost menționate. Firește, istoria legăturilor româno-bizantine — fie ele și numai în cultură — este cu mult mai complexă, mai nuanțată și mai îndelungată decît am fi putut-o schița în cîteva rînduri. Acel „Bizanț după Bizanț", magistral definit de Iorga, cu o viață foarte lungă ce se încheia în pragul epocii moderne alăturînd tradiției medievale grecești și balcanice cîștigurile Renașterii occidentale, prelungea de fapt, într-un nou climat intelectual și artistic, prezențele bizantine de la începuturile culturii noastre vechi, dar le și împlinea cu o semnificație majoră : aceea a unei continuități în contactele lumii românești cu civilizația ce a transmis posterității cea mai mare parte a moștenirii antice greco-romane căreia i-a adăugat de-a lungul a o mie de ani noi și durabile rezonanțe.

Alături de bizanț, civilizația medievală românească a cunoscut nu mai puțin, de la începuturile ei încă, ecoul unor prezențe culturale mai puțin știute sau mai rar evocate — dar deosebit de semnificative — cele al Apusului care, prin membrii ordinelor monastice de „predicatori", prin seniorii și cruciații germani, burgunzi sau italieni, în fine prin meșteșugarii și negutătorii saxoni din Transilvania și prin corăbierii genovezi ajunși pînă în Dobrogea, au adus la sud și la răsărit de Carpați, de-a lungul veacurilor XIII—XIV îndeosebi, obiceiuri și mode ale Occidentului romanico-gotic, ușor de recunoscut în unele monumente de la Cîmpulung-Muscel și Severin, de la Baia și Rădăuți, în arta bijuteriilor și în aceea a sculpturii funerare — așa cum o mărturisesc în chip elocvent unele faimoase exemplare de la Argeș, din epoca primilor Basarabi —, în costume domnești de modă franceză din vremea lui Vladislav Vlaicu, a lui Radu I și a lui Mircea cel Bătrîn.

Într-o Europă ce se caracteriza tot mai mult, după anul 1000 și pînă către 1400, printr-un spirit „internațional" în care acțiunile, temeinic organizate sub forma „cruciadelor tîrzii", împotriva „necredincioșilor", ca și expansiunea statelor catolice spre Bizanț, spre Mediterana și spre Marea Neagră, se împleteau cu singulare expediții misionare și cavalerești din Extremul Occident pînă în deșerturile Asiei, avea să fie plină de consecințe, credem, prezența la Dunăre și Carpați a unor occidentali care, știutori ai latinei „vulgare" și ai limbii italiene, puteau înțelege mai ușor graiul unor romanici din aceste locuri, și care vor fi transmis la rîndu-le generațiilor de umaniști din Trecento și Quattrocento — prin coloniile genoveze din Pont sau prin clerici din Europa centrală — știri despre îndepărtații urmași carpato-dunăreni ai romanității antice.

Dacă, prin evenimentele ulterioare — între care, în primul rînd se cade a aminti înglobarea tot mai accentuată a țărilor române în sfera de influență a imperiului sultanilor, ca și destul de brutala cezură produsă în acest fel, pentru cîteva veacuri, între Orient și Occident — vechea noastră civilizație era sortită să-și continue drumul creator în bogata, milenara tradiție a Răsăritului bizantino-balcanic, prezentele culturale apusene erau menite, în acest fel, să sporească de la începuturi încă caracterul larg cuprinzător al creației medievale românești, împlinind pe mai departe sensul european — vădit de-a lungul secolelor, din protoistorie și din antichitate pînă în veacul de mijloc și, mai aproape de noi, în epoca modernă — al întregii civilizații născute pe pămîntul României de astăzi.

RAZVAN THEODORESCU

---

logos

Euripide, tragicul singuratic

Spre deosebire de poeții anteriori, Euripide este într-o măsură mult mai mare și un gînditor. Opera lui răsfrînge, așa cum era și de așteptat de la un grec al epocii clasice, în care accentul se punea pe lumea din om mai mult decît pe căutările omului în lume, toate tendințele acestui suflet ros de contradicții, atingînd adesea echilibrul relativ, ce se va destrăma curînd, ca jocul să fie reluat cu și mai mare intensitate. Idei revoluționare își fac loc alături de tendințe străvechi și superstiții în totală contradicție cu primele. Mai mult, răsfrînge nu numai ideile vremii lui atît de contradictorii, ci și atîtea alte gînduri ale unei epoci primitive, perpetuîndu-și prin ele amintirea, și pe care singuraticul tragic le-a frămîntat în izolarea lui, condus probabil de îndemnul versurilor : *„Feriți-vă de drumurile bătătorite, alegeți calea aspră"*.

Această cale aspră nu puta fi decît calea filozofării, a celui ce fatal trebuie să intre în conflict, datorită examenului critic la care supune credințele, miturile, ideile, cei ce nu gîndesc, primind totul de-a gata : povești luate drept adevăr, convingeri ce nu admit replică pentru că sînt moștenite, valori a căror singură valoare este pecetea tradiției. Euripide, elev al lui Anaxagora (Diogene Laerțiu II, 10), în casa căruia Clazomenianul ar fi citit, se pare, scrierea ce i-a adus procesul de asebie, contemporan cu Diogene din Apolonia, sofiștii și Socrate, cunoscător prin firea lucrurilor al celorlalți gînditori presocratici, este un gînditor dublat de un mare poet, de unde libertatea cu care modifică miturile (termenul demitizare ar fi prea pretențios) în interesul lucrărilor sale, dialectica pe care o mînuiește cu ușurință și implicațiile gnoseologice adînci pe care descoperirea conștiinței a trebuit să le provoace la un vizionar ce va sonda umbrele și luminile realității sufletești. Pentru că dacă pînă la el, ca și pînă la Socrate, drumul spre om era doar indicat, de aici înainte omul cu întreaga lui zestre spirituală, cu toată bogăția lăuntrică, devine centrul preocupărilor și literare și filozofice.

O primă precizare : fie din pricina temperamentului său introvertit, fie din cauza multor încercări familiare și publice, fie dintr-un sentiment adînc, specific grecesc, privind zădărnicia vieții, accentele de melancolie cu care ne întîmpină poeții lirici sînt tot atît de puternice și la el. Condiția umană pare să fie nefericirea : *„Viața omului o umbră, nici unul dintre muritori nu-i fericit"*, aflăm în *Medeea*, ca fragmentul 532 să o sublinieze și mai mult : *„Cînd omul piere, pămînt și umbră el se face ; nimicul se întoarce în nimic"*. Cît despre fericire (*Troienele*, v. 509). *„nu socotiți pe nimeni fericit, mai înainte de a ști cum moare"*, ceea ce arată nesiguranța vieții într-o epocă a invaziilor și războaielor. Zădărnicia se întinde peste tot, necruțînd nici credințele într-o altă viață .

A doua precizare : ecouri ale acelei măsuri caracteristice care nu trebuie încălcată : *„dar lipsa măsurii nu e nicicînd, vreunui muritor prielnică"*. Deși neexplicitată, totuși înt-o altă formă decît la ceilalți doi tragici, această dezordine este produsă de către pornirile omului. Poetul ridică un mare semn de întrebare asupra conceptelor de ordine și armonie, așa cum au fost circumscrise ele pînă la el.

Deși Euripide nu s-a desprins de credința în implacabila soartă, sufletul lui sau al personajelor sale este mult mai deschis noilor concepții de viață în care relativismul sofist își asigurase un loc important : *„gîndul la zei cînd în cuget pătrunde, mîhnirea-mi alungă ; dar vai, nădejdea în pronia zeilor din suflet îmi piere cînd văd, a omului rosturi și soartă"* (*Hipolit*, v. 1101 sq.).

Limitele condiției umane sînt mai largi decît la înaintași iar legăturile cu zei își pierd rigiditatea de odinioară. Legendele se estompau, politeismul era atacat din toate părțile, examenul critic al rațiunii nu cruța străvechile mituri. Nu trebuie însă să exagerăm lucrurile și să vedem în Euripide un sofist sau un socratic, un liber-cugetător sau un libertin cum crede Aristofan în *Broaștele*. Euripide, receptiv la ideile noi nu le va adopta fără discernămînt și dacă unii văd în diferite fragmente, influențe directe se pot arăta dimpotrivă altele unde opiniile sînt contrare. Nu trebuie să exagerăm nici într-o parte, nici în alta, după cum nu est cazul să ne imaginăm că mulțimea controverselor și spiritul dialectic sînt prezente în piesele lui numai de dragul spectatorilor obișnuiți cu astfel de modalități de către sofiști sau Socrate. Problemele sînt prea grave, Euripide prea retras din viața publică pentru ca să rămînă doar la suprafața unor replici contradictorii sau a unor declarații cu caracter formal. Putem socoti opera ultimului mare tragic o sinteză între tendințele specifice epocii în care Olimpul va fi substituit cu Pămîntul, zeii cu oamenii.

ION MAXIM

Filologia și calculatorul electronic

Statisticile publicate în ultimii ani impresionează cititorii prin amploarea fenomenului de expansiune a electronicii în cele mai variate domenii de activitate. Pe această linie se situează și dezvoltarea sistemului informatic național care corespunde cerințelor fundamentale ale epocii istorice actuale.

Civilizația noastră tinde să devină o civilizație dominată de calculatorul electronic. Computerul a devenit un colaborator prețios al omului, permițîndu-i să-și lărgească considerabil posibilitățile de cercetare și de informare. Prin capacitatea sa uriașă de a depozita, selecta și oferi informații, se economisesc nenumărate ore de activitate încordată, ceea ce reprezintă un mare cîștig atît în pedagogie, cît și în studiul lingvisticii sau al literaturii.

Folosirea calculatorului în universități ar permite extinderea și adîncirea activității de cercetare a studenților de la Facultatea de filologie, cărora trebuie să li se acorde într-un fel posibilitatea studierii limbajelor de programare. Unele dintre acestea — cum ar fi de exemplu limbajul de programare COBOL — nu prezintă dificultăți deosebite pentru nematematicieni, iar studenții secției de limbă engleză vor fi sensibil avantajați în studierea lor, deoarece prin construcție și structură se apropie de limbajul vorbit curent. Viitorul cercetărilor cibernetizate în domeniile amintite depinde în mare măsură de pregătirea studenților filologi, căci interesul și cunoștințele umanistice ale specialiștilor electronici sînt încă insuficiente pentru a se asigura progresul dorit.

Folosirea calculatorului în cercetările lingvistice este avantajată de introducerea metodelor statistice în determinarea parametrilor unei limbi. În fonetică, frecvența apariției vocalelor și consoanelor este foarte ușor de studiat cu ajutorul unui program COBOL sau FORTRAN deosebit de simplu. În gramatică există posibilitatea desăvîrșirii studiului început asupra părților de vorbire și, cu deosebibire, a entropiei lor, care va putea fi astfel stabilită cu mai mare exactitate.

Computerul reprezintă, pe de altă parte, un sprijin însemnat în întocmirea dicționarelor de frecvență, a fișelor bibliografice sau a inventarelor. Dacă în domeniul traducerilor automate rezultatele nu sînt pentru moment concludente, se cunosc în schimb tentative încununate de succes care au dus la descifrarea scrierii unor vechi civilizații de pe Indus. A fost necesar un computer, puțină fantezie și o muncă titanică pentru ca patru savanți finlandezi să deschidă o largă perspectivă spre cunoașterea trecutului acestor popoare.

După cum fiecare limbă are o structură statică particulară, tot astfel fiecare scriitor are un stil propriu care permite recunoașterea sa și chiar imitarea sa prin parodie. Aceste caracteristici codificate au permis mașinii să stabilească paternitatea unor pasaje din „Enciclopedia Franceză" sau să confirme apartenența „Cîntării României" scriitorului Alecu Russo, să facă diferențieri de finețe între variantele unui text sau să aleagă traducerea optimă a unei opere.

La rîndul său și procesul de învățămînt poate fi cibernetizat. La noi în țară au apărut o serie de lucrări de specialitate care tratează unele aspecte ale introducerii instruirii programate în predarea limbilor, a botanicii, a istoriei și a economiei politice. Probabil însă că o astfel de abordare a procesului de învățămînt nu va înlocui niciodată metodele pedagogice tradiționale, după cum nici cercetarea lingvistică sau literară nu se va reduce la simple programe cibernetice. Dimpotrivă, ambele posibilități trebuie corelate într-un mod cît mai eficient, astfel ca mașina de calcul să reprezinte un ajutor real și de maximă utilitate în munca cercetătorului științific.

PIA TEODORESCU-BRÎNZEU

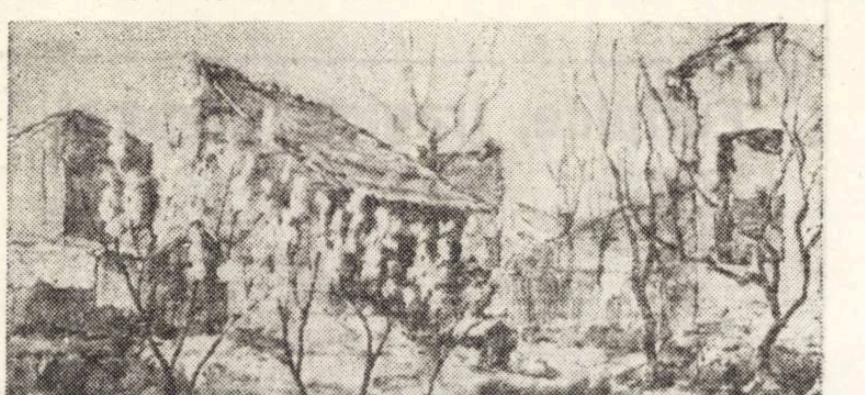

TRAIAN BONA „Peisaj"

epistole

Oameni în timp

Zile cu chip de apă cenușie au coborît peste cîmpul românesc. Acest octombrie rău a adus atîta îndîrjire pe fruntea țării, încît toată munca țăranului nostru s-a chemat de la început o permanență a victoriei.

Oamenii erau pretutindeni, în cizmele lor de cauciuc, cufundați cu umerii și brațele în acest octombrie rău, smulgînd apei ceea ce nu i se cuvenea, ceea ce apa în alte zile de încercare a luat.

Întotdeauna în fața unei realități, cuvintele sînt slabe. Întotdeauna în fața realității extraordinare, cuvintele sînt de prisos. Ziarele, televiziunea, radioul, vorba grea și nuanțată a țăranului spuneau același cuvînt : *trebuie !*

Trebuie să salvăm recolta, nimic mai mult, atît de simple aceste cuvinte, precum curajul.

Dar nu despre asta doream să scriu.

Dar nu asta doream să spun.

Am văzut cu toții chipul indiferent al apei, am privit cu toții cerul care se revărsa consecvent. Apă, pămînt, recoltă : trei noțiuni care însemnau neliniște.

Și atunci au venit ei : oamenii acestui timp !

Istoria îi numește popor, istoria, severă, arareori reține un nume.

Și acest popor există ca și cum ar fi un singur ins.

Oamenii creează *timpul* lor, oamenii sînt prinși în timpul lor, îi conferă *personalitate*, oamenii există în acest timp al lor ca într-o țară.

El, timpul, îi scoate din ceața anonimatului, cu puterea pe care i-au dat-o oamenii. Timpul *azi* are ritmul impetuos al țării.

ALEXANDRU DEAL

Studenții și școala practicii

(Urmare din pag. 1)

— Accentuînd, cred și latura educativă a activității complexe din anii studiului în facultate...

— Latura educativă a procesului de învățămînt dorim să-și ocupe adevărata poziție în preocupările noastre. Activitatea politico-educativă extrașcolară trebuie numai să completeze opera cadrelor didactice din orele de curs, seminar, lucrări practice, formînd un tot unitar pentru un scop unic, modelarea omului nou, conștient de marea răspundere socială care îi revine și cu o puternică personalitate și ale cărei trăsături morale sînt atît de magistral sintetizate în normele etice supuse de Conferința Națională a P.C.R. discuției întregului popor. În acest context acordăm o atenție deosebită activității catedrelor de științe sociale, care reprezintă un factor esențial în viața universitară. Sîntem de asemenea preocupați de dezvoltarea bazei materiale a învățămîntului pentru creșterea gradului de dotare a laboratoarelor, pentru lărgirea utilizării unor mijloace tehnice în activitatea didactică.

— Ce veți întreprinde prin comitetul de partid pentru a dezvolta conștiința socialistă a cadrelor didactice și a studenților ? Ce considerați că reprezintă pentru studenți contactul cu uzina, această școală a muncii ?

— Există la fiecare institut un program de activități politice bogat, coordonat de comitetele de partid, un ansamblu de manifestări variate, cu participarea unor personalități din centrul universitar, din municipiul Timișoara sau din alte localități și care urmează să răspundă necesităților de dezvoltare a multiplelor trăsături ce caracterizează omul societății socialiste multilateral dezvoltate. Se încearcă o coordonare a manifestărilor Casei de cultură și ale cluburilor institutelor în intenția de a oferi studenților posibilități mai largi de alegere. Practica în întreprinderi, parte componentă a procesului de învățămînt, are evident atribute educative. Unul din scopurile școlii este de a sădi în conștiința tinerilor necesitatea muncii, dragostea pentru ea. Însă nu poți iubi ceea ce nu cunoști, și din păcate în multe familii copiii sînt scutiți de orice obligații în acest sens. Practica din uzine are în primul rînd un astfel de rol, de a-i obișnui pe tineri cu munca. Însă cred că are și o altă influență pozitivă asupra studenților. Nu de puține ori am avut ocazia să constatăm la unii studenți concepția că lor li se cuvine totul, că ei trebuie să beneficieze de condiții privilegiate față de alte categorii de tineri ; o asemenea mentalitate îi împiedică să aprecieze corect, eforturile depuse de popor pentru a le asigura posibilitatea de a învăța. Școala muncii cred că-i ajută să-și formeze o optică justă, să estimeze mai bine, mai exact, locul pe care-l ocupă în societate, să înțeleagă mai profund responsabilitățile lor actuale prin prisma celor viitoare.

— Ce resurse găsiți că există încă în apropierea profesorului de studenții săi?

— Apropierea profesorului de studenți este determinată de capacitatea sa de a atașa relațiilor cerebrale care se stabilesc spontan în procesul de învățămînt, elemente afective, care apoi să poată fi dezvoltate prin contacte directe pe cît mai diverse planuri. O activitate comună cît mai îndelungată furnizează aceste apropieri și le transformă într-un proces natural eficient. Este foarte important ca studenții să-și poată cunoaște dascălii ca „oamenii", nu numai ca „profesori"

— Dumneavoastră ca profesor și activist de partid participați și apreciați manifestările culturale studențești. Care socotiți a fi la Timișoara trăsăturile definitorii ale activității culturale a studenților ?

— Este foarte greu să sintetizez în cîteva cuvinte caracteristicile unei activități deosebit de variate, al cărei nivel a fost apreciat la toate manifestările naționale și internaționale la care au participat studenții timișoreni. Sînt vizibile dragostea studenților artiști pentru tot ce s-a produs pe aceste meleaguri, precum și tendința de căutare a unor modalități noi de exprimare. Este demnă de subliniat poziția militantă a studenților fie că sînt creatori de filme, de spectacole de teatru, poeți sau prozatori.

— Ce modalități considerați că mai pot fi adoptate în lumina prevederilor Conferinței Naționale a partidului pentru întărirea relației dintre programa universitară și cerințele producției, dintre facultăți și uzine ?

— Timișoara universitară a fost caracterizată dintotdeauna prin relații strînse cu viața economică, culturală, socială a țării. De aceea îndrumările secretarului general al partidului de a strînge aceste legături au putut fi urmate de fapte imediate. Facultățile au fiecare un specific al lor ; deși modalitățile de integrare a procesului de învățămînt în activitatea productivă vor diferi. Institutul politehnic „Traian Vuia" are începînd din acest an o puternică bază de pregătire practică a studenților și de producție : atelierul școală și de prototipuri. Învățînd o meserie studenții produc piese și utilaje necesare unor întreprinderi. Cei din anii superiori lucrează în serviciile de concepție ale acestuia.

Pentru studenții de la facultatea de chimie industrială a început construcția unei stații-pilot pe platforma întreprinderii „Azur", unde vor produce diferite substanțe necesare în mic tonaj, pentru a se evita importul. Pe aceeași platformă se va muta una din catedrele facultății. Catedra de sudură se integrează în Centrul de sudură și încercări la oboseală. Am dat cîteva exemple din planul concret mult mai bogat pe care l-a întocmit institutul politehnic Timișoara și care se amplifică cu noi inițiative

— E de presupus însă, că în condiții specifice, aspectul poate fi întîlnit și în alte unități de învățămînt superior. Ce se întreprinde de pildă la Universitate ?

— Și Universitatea și-a dezvoltat în această vară atelierele pentru activitatea productivă a studenților. Unele catedre și-au găsit de pe acum posibilități concrete de colaborare strînsă cu instituții și unități economice, altele sînt în căutare. Procesul de integrare este însă evident mai lent decît la învățămîntul tehnic, datorită specificului facultăților Universității. Institutul Agronomic are o stațiune didactică experimentală care reprezintă o bună bază de producție. Ea se extinde în momentul de față. Se studiază însă și posibilitatea unirii Institutului cu o întreprindere agricolă de stat pentru a confrunta nemijlocit studenții cu problemele acestora în tot timpul școlarității. Am lăsat la urmă Institutul de medicină pentru că întotdeauna învățămîntul medical a fost integrat în viața spitalelor.

— Prin urmare, tovarășe profesor, dacă ar fi să încheiem cu o concluzie la problemele discutate, cum am putea-o formula mai bine, mai exact ?

— Subliniind încă odată ideea că imperativul legării strînse a școlii superioare de practica socială, imperativ cu atît de bogate implicații educative, constituie după părerea mea trăsătura definitorie a anului universitar pe care l-am inaugurat acum cîteva săptămîni.

grafolog

În sfîrşit am primit şi o scrisoare care mă pune în posesia unui material destul de complet, avînd şi semnătură, şi parafă. Ceea ce lipseşte şi acestui material grafic să fie absolut complet sînt absenţele unor litere mari din alfabet. Trebuie să ştiţi, stimaţi cititori şi amatori ai acestei rubrici, că aproape fiecare literă din alfabet are semnificaţia psihologică şi caracterologică a ei. Chiar şi o liniuţă auxiliară a parafei înseamnă în grafologie ceva. În tot cazul caracterizările se fac mai precis şi sînt proporţionale cu mărimea materialului posedat.

Pentru *Dumitru Timişoara 001.* Autorul acestui document grafic şi armonios are o profesiune intelectuală şi preocupări din lumea artelor şi nu-l interesează prea mult caracterizările firii şi temperamentului său, cît alte chestiuni la care ar dori lămurire. Dacă din scrisul lui se poate constata dacă are o pregătire superioară sau nu ? La întrebarea aceasta răspund cam lateral : să nu se creadă că scrisul frumos ar fi un scris al unui autor cu pregătire superioară. Ba pot spune că tendinţa spre caligrafie e notă mică în grafologie, denotă maturitate intelectuală şi profesiune de acelaşi fel. Prin opoziţie cu aceasta nu toţi care scriu urît, în sens caligrafic, au o notă peiorativă în grafologie. De multe ori, un scris aparent urît denotă o fire artistică avîntată, un temperament creator, vulcanic sau uneori preocupat de idei mari. Aş putea spune că mulţi oameni de geniu şi savanţi au un scris aproape indescifrabil. Dar nu urît, în sens grafologic. A doua întrebare pe care ne-o pune cititoarea : dacă se poate deduce din scris gradul de cultură ? Răspunsul la această întrebare este pe jumătate cuprins în prima întrebare. Meşterii caligrafi şi copişti de pe vremuri, care aveau un scris artistic nu pot fi categorisiţi de către un grafolog între scriptorii culţi. Menţionez că pe vremuri singura probă examinatoare pe care trebuia s-o dea un individ solicitant al unei slujbe oarecare într-un serviciu de stat era caligrafia, adică scrisul frumos, ordonat şi citeţ. Aceasta era pe vremuri cînd nu apăruseră maşinile de scris. A treia întrebare pe care ne-o pune cititorul respectiv cu indicativul sus menţionat este dacă profesiunea influenţează oarecum caracteristica scrisului ? Răspund : într-o măsură oarecare are influenţă. În măsura în care perioada de pregătire a profesiunii, şi deci scrisul ,are timp să-şi formeze anumite făgaşe, anumite caracteristici proprii, determinate pe cînd îmbrăţişează o carieră care nu mai poate modifica caracteristicile generale stabilite înainte. Bineînţeles, dacă respectiva carieră nu necesită elemente grafice prea multe. Dimpotrivă, cu o scurtă perioadă de pregătire şi cu intrare în profesiunea ce uzează de tehnica scrisului cu mîna, profesiunea va influenţa mai mult caracteristicile grafice.

Pentru *Dumitriu Lugoj 15.* Iată cîteva caracteristici interesante. Este un pozeur, adică îi place să fie privit şi admirat. Puţin orgolios, are tendinţa de a progresa în carieră, chiar şi prin mijloace puţin lăudabile. Încăpăţînat. Se menţine tenace într-o hotărîre luată deşi ezită pînă să ia o hotărîre. Voinţa nu e prea dezvoltată. Încolo, destul de generos şi bun la suflet, neavînd în formaţia literelor semnalmentele egoismului. N-cazurile proprii sînt bine păzite în sufletul său şi nu le destăinuie oricui. Uneori are dorinţa de a domina tovarăşul de viaţă, dacă e căsătorit, sau prietenii. Nu se poate decide imediat în momente de panică. Îl interesează părerile celor din jur despre sine. Spirit deductiv. Înţelege lucrurile mai bine cu raţiunea decît cu inima.

S.I.R. JOHN

Poftiţi un Picasso !

Dimineaţa buimacă a lui 22 august 1911. Locuitorii Parisului încă nu se treziseră dar ziarele îi aşteptau cu titluri din acelea care-ţi opresc respiraţia : „Furtul secolului la Louvre. Răufăcători necunoscuţi au furat „Gioconda" ! Uimirea şi senzaţia sînt pe măsura evenimentului. Lungul şir de încercări nereuşite de a smulge Louvru-lui zîmbetul, lui cel mai preţios a luat sfîrşit · Gioconda fugise şi încă cu un răufăcător Ciudată logodnă !

„Mirele" bănuit de poliţie este polonezul Kostrawicki, una şi aceeaşi persoană cu poetul Guillaume Apollinaire ! A trebuit să treacă doi ani pînă în ziua cînd celebra pînză a reintrat în posesia Louvrului. Cel care o furase era un italian Vicentio Perugia.

11 iunie 1939. O zi ca toate celelalte. Unul din ghizii Louvrului îşi conducea, ca de obicei, vizitatorii din sală în sală. Deodată se opreşte, se clatină gata să se prăbuşească : în peretele unde era expus „Indiferentul" lui Watteau se zărea doar un dreptunghi alb de dimensiuni 20 × 25 cm. „Indiferentul" dispăruse. Ironică, presa reacţionează cu promptitudine. „Matin" scria : „Nu plecaţi din Paris fără amintiri. Folosiţi autoservirea, luaţi de prin muzee tot ce vă dă inima ghes !".

Aprilie 1960. „Porumbiţa de aur", vestitul restaurant de pe Riviera franceză ajuns celebru prin achitarea notelor de plată cu ... opere de artă, este prădat. Printre operele furate se află Matisse, Utrillo şi alţii şi erau asigurate pentru frumuşica sumă de 500.000 franci francezi.

Septembrie 1961. O victimă de prim rang la Galeria Naţională din Londra : tabloul lui Goya înfăţişîndu-l pe Wellington. Făptaşii rămîn necunoscuţi şi după ce, într-o zi, presa londoneză publică următorul anunţ : „Tabloul este neatins. El va fi înapoiat îndată ce guvernul va preda pentru Fondul săracilor suma de 200.000 lire sterline".

În 1968 produce vîlvă acostarea la New York a lui David Stein, francez şi falsificator de tablouri. Întrucît cititorii nu au avut ocazia să-i răsfoiască jurnalul de însemnări zilnice, ne permitem să sustragem din el cîteva dintre notele demne de atenţie : „. . .mă trezesc în fiecare dimineaţă şi-mi fierb un ceai. El dă hîrtiei o noanţă de galben, de vechime". „Azi am terminat primul meu Chagall". „M-au ajutat mult frumoasele reproduceri din monografia lui Franz Meyer". „Se-nţelege, lucrările falsificate sau pentru vînzare pentru că originalele . . ." „. . . am reuşit să-mi fac o colecţie proprie de tablouri originale : Picasso, Chagall, Utrillo, Van Gogh . . .".

Lista ar putea continua şi-l asigurăm pe cititor că nu din lipsă de fapte reale ne oprim aici. Cazurile cele mai recente îmbracă însă un cu totul alt aspect. În Occident, care în ultimii ani a fost şi este zguduit de puternice crize financiare şi se află sub spectrul unei inflaţii continue, comerţul (exclusiv furtul) cu tablouri şi obiecte de artă a luat o amploare nemaiîntîlnită. Magnaţii finanţelor şi ai industriei au ajuns la concluzia că în prezent investirea banilor în opere de artă cu adevărat valoroase reprezintă mijlocul cel mai sigur şi avantajos. Dar aceste opere aparţin unor mari muzee sau unor mari colecţii particulare şi pe căi legale este aproape imposibil de intrat în posesia lor. Şi astfel a apărut furtul pe bază de ofertă ! Este suficient ca un mare magnat să-şi exprime dorinţa de a fi stăpînul unui Rubens, Picasso, Chagall şi sindicatul gangsterilor specializaţi în furtul operelor de artă se conformează. Doriţi un Rubens ? Poftiţi un Rubens !

Unul dintre cei mai mari specialişti americani în cercetarea cazurilor de dispariţie a operelor de artă, Joseph Chapmann, declara unui corespondent al revistei „Look", cu puţin înainte ca acesta să-şi sisteze apariţia, că în S.U.A. dispare zilnic cel puţin o operă de artă care valorează minimum 5.000 dolari.

Sistemele de pază a încăperilor unde se află expuse opere de artă sînt din ce în ce mai perfecţionate : sisteme de semnalizare cu infraroşii, cîmp magnetic, camere de luat vederi, microfoane sensibile etc. Dar, cu toate acestea, asaltul împotriva celor mai de seamă valori create de geniul uman continuă. „Un tablou nu este un pachet de lire, e greu să-l duci dintr-un loc într-altul, şi cu toate acestea dispar anual, deocamdată — fără a fi găsite, zeci de tablouri în valoare de zeci de mii de lire sterline", declara unul dintre specialiştii în materie ai Scotland Yard-ului, Yan Petters.

NICOLAE NICOARĂ

vorbe vorbe

săpătură

Dicţionarul limbii române moderne (Editura Academiei, 1958) ne informează că *săpăturile* sînt „lucrări de excavare a pămîntului ; (în special) lucrări arheologice". La singular, *(săpătură)* este o „groapă, adîncitură făcută în pămînt cu sapa sau cu alte unelte de săpat — din *sapa* + suf. — (ă)tură". Atît.

Ni se pare foarte curios că D.R.L.M. nu pomeneşte nimic despre celelalte săpături care se practică pe ici, pe colo, în anumite ocazii, cu anumite scopuri (cîteodată şi în mod dezinteresat, numai de dragul de a săpa !). Şi dacă D.L.R.M. nu zice nimic, ne revine nouă greaua sarcină de a vă explica sensul cu pricina omis.

Mai întîi trebuie văzut cum se face o săpătură. Săpătura trebuie făcută cu grijă, în anonimat, în tăcere şi pe întuneric. Se poate şi la lumina zilei, dar atunci treaba e mai complicată, întrucît necesită multă inteligenţă. Un antecalcul este foarte necesar. Ba chiar mai multe calcule (*Calculii* sînt altceva. Îi face acela căruia nu-i reuşeşte săpătura !). Trebuie stabilită direcţia, adîncimea, obiectivului vizat, viteza de lucru, dimensiunile etc. (N.B. 1 : A se feri de infiltraţii. Infiltraţiile sînt nefaste. Pot provoca duşuri reci. N.B. 2 : A se stabili dacă nu cumva cineva execută o săpătură pe sub săpătura în chestiune. E periculos, deoarece fundamentul lucrării va fi compromis). Săpăturile se execută de obicei pe orizontală, vizînd un obiectiv aflat pe verticală. Este absurd ca obiectivul să fie sub cota săpătorului. Săpătura oblică este mai economicoasă, însă are un dezavantaj : dacă n-a fost calculată bine poate răspunde la suprafaţă şi se vede. Atunci lucrul trebuie reluat de la o mai mare distanţă şi cu infinit mai multe precauţiuni.

Săpăturile bine făcute sînt lucrări de mare fineţe tehnică. Cele ordinare nu miros bine. Şi cele fine pot mirosi urît dacă săpătorul n-a ocolit la timp vreun canal de scurgere.

Dacă aţi înţeles ce este o săpătură, vă sfătuim să vă procuraţi un detector de săpături. Vă asigurăm că este foarte interesant de urmărit procesul tehnologic.

ZITRON

mică antologie epigramatică

IOAN MARTIN

Ioan Martin, profesor universitar la Institutul Agronomic din Timişoara. Născut în comuna Blandiana (Alba) în 1911, 26 aprilie. Publică volumele „Epigrame I" şi „Epigrame II", în 1948 şi 1949. A publicat în revistele „Adevărul literar şi artistic", „Argeş", „Orizont" şi altele. Pregăteşte pentru Editura „Facla" un volum selectiv de epigrame.

BĂILOR CĂLIMĂNEŞTI,
care sînt bune pentrui cei care au pietre la rinichi şi la ficat

După-o cură, două, zece
De le face vreun bătrîn
Se convinge c-apa trece
Şi că pietrele rămîn.

UNUI MEDIC
care a scăpat o fată de la înec

O priveşte insistent
Şi-o sărută lung pe faţă,
Fiind primul pacient
Care a scăpat cu viaţă.

UNUI PĂRINTE
care spunea mereu băiatului său: „Mare măgar mai eşti !"

Că „măgar" îl tot numeşte
Foarte natural îmi pare ;
Doar zicala glăsuieşte :
„Din stejar, stejar răsare".

MĂRTURISIREA UNUI SUS-PUS

Omul mi-a mărturisit
De-o grea boală doborît :
Ca s-ajung atît de sus
Toată viaţa m-am tîrît.

UNUI ENTOMOLOG

E entomolog Ilie
Şi îi ştim defectele :
Dacă n-ar avea soţie
L-ar mînca insectele.

Mărturisirea unui şofer de la „SALVAREA"

Meriţi binecuvîntarea,
Căci muream, mi-era fatal,
De nu veneai cu Salvarea
Să mă scoţi de la spital.

DISCUŢIE ÎN TREN,
despre concediul la mare

Soţii toţi şi-au spus a lor părere :
Cîtă nedreptate-n lumea asta !
Unii merg la mare cu plăcere,
Alţii merg la mare cu nevasta.

IRONIE

Ah, ce glumă cruntă
Mi-a făcut un frate :
Mi-a cîntat la nuntă :
„Vînt de libertate".

Din însemnările lui ELIOT NESS

După reintoarcerea „inamicului public nr. 1", şi acţiunile noastre împotriva berăriilor lui au luat o amploare mai mare. Dar, repede ne-am dat seama că ceva s-a schimbat. După două razii succesive am rămas cu mîinile goale : berăriile dispăruseră.

— Nu mai înţeleg nimic — i-am zis lui Laharth. Cineva îi informează, dar cine ?

După aceea au mai eşuat încă două razii. Nu cumva erau ascultate convorbirile noastre telefonice ? Verificarea liniilor ne-a dovedit contrariul.

Singurul care ne putea ajuta era George Thomas. De fapt, vroiam să-l mai „temperez" puţin, întrucît am aflat că s-a pricopsit cu un automobil de lux, un model extrem de scump. Cînd veni, văzui deja după expresia feţei sale că are să ne comunice ceva foarte important.

— După cum se vede treburile îţi merg bine — i-am zis.

— Păi . . . nu pot să mă plîng.

Mă surprindea răceala lui. Stătea pe un butoi de dinamită ; făcea un joc dublu, dar parcă nu era conştient că totul se putea termina tragic.

L-am privit drept în ochi şi i-am spus cu asprime :

— Astăzi am nevoie de informaţii. Şi vreau adevărul de la tine.

neliniştit.

Era nervos.

— Am făcut două-trei razii în ultimul timp — am continuat eu — şi de fiecare dată am găsit berăriile goale. Vreau să ştiu de ce. Cine le dă informaţii ?

El dădu din cap.

— Cereţi prea multe de la mine domnule Ness. Nu am habar de ceea ce-mi spuneţi. Dar una pot să vi-o spun.

— Ce anume ?

De cînd s-a întors „stăpînul", toţi cei care-i vor da vreo informaţie despre acţiunile voastre, vor fi onoraţi cu 500 de dolari. Asta înseamnă că nenumăraţi oameni stau în dosul fiecărui agent de-al d-voastră.

Era destul de logic ceea ce-mi spunea.

Thomas începu din nou să se agite nervos. La urmă băgă mîna în buzunarul interior al sacoului şi scoase un plic.

— Domnule Ness, n-aş vrea să vă supăraţi pe mine. Le-am spus că n-are nici un rost, dar ei m-au silit . . . iată !

Puse plicul pe masă ocolindu-mi privirea.

Deschisei plicul şi scosei două bancnote nouţe. Două bancnote de cîte o mie de dolari.

Cu gura căscată mă holbam la aceste bancnote de o mie pe care le vedeam pentru prima oară în viaţa mea. De undeva departe parcă îl auzii pe Thomas :

— Trebuie să vă transmit că, dacă le acceptaţi „colaborarea" suma asta o veţi primi în fiecare săptămînă.

Simţeam cum mă apucă furia. Mă sculai şi-i întinsei lui Thomas plicul. Cînd am deschis gura nu-mi mai recunoşteam vocea :

— Ascultă-mă bine. Vreau să le înapoiezi banii şi să le spui că Eliot Ness nu se vinde — nici pentru două mii, nici pentru zece, nici pentru o sută de mii.

Thomas mă privea speriat.

— Şi, ai grijă ! Banii trebuie înapoiaţi celui ce ţi i-a dat. Dacă aflu că ai reţinut măcar un dolar, vai de capul tău !

Se sculă tremurînd.

— Jur pe . . . domnule Ness, jur pe . . .

Vîrî plicul în buzunar şi o şterse cît se poate de repede.

PACHETUL DIN MAŞINĂ

Deci, de îndată ce s-a întors „stăpînul", prima lor încercare a fost aceea de a ne cumpăra. Şi mai departe ce va fi ? În noaptea aceea mi-au furat din nou maşina. Mă întrebam dacă o voi mai găsi, sau va dispare pentru totdeauna ca maşina lui Laharth.

A doua zi de dimineaţă Basil năvăli în biroul meu ca să-mi comunice că maşina a fost găsită la periferia sudică a oraşului.

— Banditii ăia au scos cauciucurile din faţă — tună el. Războiul nervilor continua. După ce sosiră Laharth şi Sigger el se accentuă. Laharth strigă încă de la uşă :

— Şefule, netoţii ăia au vrut să ne cumpere !

Povesti cum împreună cu Sigger au urmărit un camion plin cu butoaie pentru a descoperi astfel vreo nouă berărie clandestină.

— Sigger conducea cam la 200 de metri de camion şi n-am observat că sîntem urmăriţi. Deodată, un Ford se ivi alături de noi şi un individ cu pălărie cenuşie azvîrli pe fereastra maşinii noastre un pachet.

Pachetul căzu pe genunchii mei. Am crezut mai întîi că e o bombă, dar m-am înşelat. Era un pachet în care se aflau fişeturi cu sute de dolari, atît de greu încît putea să omoare şi un bou. Sigger s-a înfuriat cînd a văzut ce e şi mi-a zis : „O să-i ajung din urmă, iar tu aruncă-le porcăria aia înapoi". În timp ce urmăream Fordul, am şi numărat la repezeală banii. Erau două mii de dolari.

— Şi i-aţi ajuns ?

— Cum să nu ! Sigger l-a „izbit" în aşa hal încît ambele maşini au nevoie de reparaţii. Le-am aruncat pachetul, pe şofer l-am nimerit între ochi şi cît pe-aici să pierim cu toţii.

Le-am spus cum au încercat să mă cumpere şi pe mine cu aceeaşi sumă. Sigger scoase un fluierat.

— Povestiţi asta la toată lumea — glumi Laharth.

Cuvintele lui îmi sunară mult timp în urechi.

De ce nu ? De ce n-aş povesti la „toată lumea" — şi lui Al. Capone — că Eliot Ness — şi băieţii săi nu sînt de vînzare ? În aceeaşi zi am ţinut o conferinţă de presă. Cînd le-am povestit totul, gazetarii au şi alergat să telefoneze redacţiilor. L-am auzit pe unul care-i spunea colegului său :

— N-aş da nici cinci cenţi pentru viaţa lor !

Dar, provocarea noastră s-a dovedit a fi un eveniment neobişnuit în oraşul acesta cuprins de corupţie. În toate ziarele din S.U.A. povestea noastră apăru pe primele pagini. Unul dintre articole începea astfel :

„Eliot Ness împreună cu agenţii săi i-au dovedit lui Al Capone că nici un fel de ameninţări nu va reuşi să-i sperie". Aşa se născu denumirea de „incoruptibilii".

(Va urma)

Antologia lirică a toamnei

Toamnă

Foto : EUGEN NICOLAE BRĂDEANU

Franța

FRANCIS CARCO

Poem confuz

Ploaia aleargă pe urme cu vîntul,
Pe case e ropot și plîns,
Mă lipeam de tine mai strîns,
Să nu-mi bagi în seamă frămîntul.

Grădina pustie, cu arborii goi,
Mica ta lampă de noapte,
Plăcute suspinuri și șoapte,
Ce s-au făcut mai apoi ?

Ploaia și astăzi mai cade — ascult :
Nu e aceeași cu cea de demult...

În românește de
SIMION DANILA

S.U.A.

ROBERT FROST

Octombrie

O, dimineață cu zîmbetul blînd,
E frunza ta gata să cadă ;
Mîine, de-o bate mai tare un vînt,
Ți-o spulberă toată.
Corbii deasupra pădurii dau roată,
Se strigă și poate că mîine-or pleca.
O, dimineață cu zîmbetul blînd,
Amînă-ți, amînă tu trecerea ta,
Ca ziua să pară mai lungă.
Inima noastră se lasă oricînd
Ușor înșelată — înșeal-o cumva.
În zori, doar o frunză din pom ne-o
desparte
Și alta de-abia pe la prînz ne-o alungă ;
Una de-aicea și alta-ndeparte.
Învăluie soarele-n pîclă subțire,
Pogoară-ametiste pe lume, pe fire.
Încet, tot asa !
Măcar pentru vița de vie bogată,
Cu frunze și struguri ce-acuma
Îi arde cu frigul ei bruma —
Măcar pentru vița pe zid cățărată.

În românește de
SIMION DANILA

Finlanda

PENTTI SAARIKOSKI

Pasărea

Pasărea împăiată și frunzele galbene
sînt ochii toamnei.
Chei, găuri de chei,
nările lupului, penele păsării...
Ochii toamnei se uită prin găuri de chei...

În românește de
NICOLAE NICOARĂ

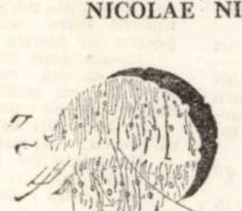

Nepal

KEDAR MAN
VYATHIT

Iarba sacră

Mi-e fața verde —
de culoarea smaraldului verde !
La praznicul munților, toamna,
nu-i mireasă mai frumoasă ca mine.
Mișcarea mea — valurile ;
cutreier pămîntul pe urmele vîntului
și dimineața-mi îmbrac
frumusețea — rochie aleasă.
Iubirea mea pentru vînt —
mai presus e ca orice morală !
Iubirea femeii nu-i un păcat,
cînd sufletul ei rămîne curat.
Știu : feminina mea grație
n-o-ntunecă toate virtuțile lumii.
Mi se spune Iarba Sacră ;
dar eu sînt Femeia Prosperă.
Întîmplarea Fericită, Momentul —
numele fiilor mei.

În românește de DIM. RACHICI

R. P. Chineză

CHI PENG

Prietenie în floare

Caldă strălucire a soarelui în octombrie
toamna
Cînd florile crizantemelor sînt întoarse
spre cer
Frunzele arțarilor sînt ca sîngele purpurii
Cînd Pekinul urează bun sosit prietenilor.

Caldă e strălucirea soarelui în octombrie
toamna
Cînd florile crizantemelor sînt întoarse
spre cer
Florile prieteniei vor purta fruct bogat,
Uniți vom lupta pentru pururi tinerețea
de mîine.

În românește de
PETRU HAȘ

R. S Cehoslovacă

OLDRICH MIKULASEK

Mărul de aur

Am tăiat mărul de aur
cu toamna
și frunzele sîngerează,
iar inima mea și corpul meu,
care-i aparțin lui,
mărului de aur,
cad din el
ca bobul negru al lacrimei
din mijlocul ei...

În românește de
NICOLAE NICOARĂ

Elveția

HANNI SALFINGER

Observații cu totul în treacăt

Cînd se desfrunzește
pădurea :

mai multe crengi
mai multe trunchiuri
mai multe coroane

dar mai puține poteci

noi :
o mînă de cenușe
a anilor
de arzătoare
întrebări.

Depresiune :
Încordare
să te reculegi

Cu ce și cum

Povestește Münchhausen
— flecarul Münchhausen —
că a ieșit din mlaștină
trăgîndu-se de propriul păr

Născocire
dar demnă
de luat în seamă.

În românește de D. MARIAN

Desene de DORINA TEREZA ILIEȘIU

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Romanu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacție). Emil Vlaicu

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara Piața V. Roaită nr. 3. — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă!

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptămînal politic—social și literar—artistic ● Anul XXIII ● Serie nouă ● Timișoara ● joi 9 noiembrie 1972 ● 28 (246) ● 12 pag. 1 leu

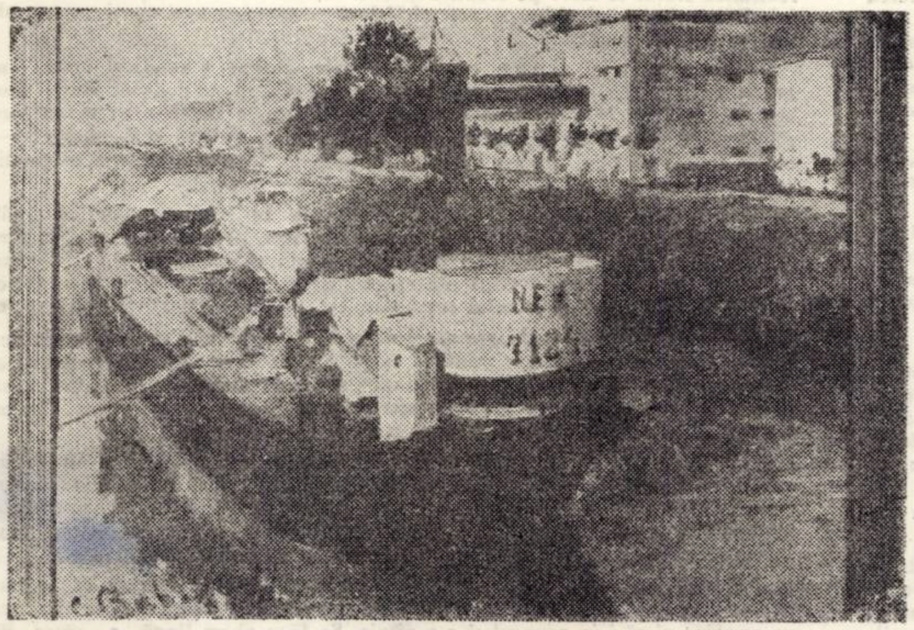

CORNELIU BABA, „Peisaj pe Bega", lucrare aflată în colecția Muzeului Banatului.

LITERATURA REVOLUȚIEI

Născută în focul luptei revoluționare, crescută și hrănită de pasiunea înflăcărată a maselor populare, care își croiau un drum nou, visat, de multe generații, într-o înfruntare optimistă cu propriul lor destin, literatura sovietică a deschis o nouă etapă în istoria artei cuvîntului și a culturii din întreaga lume. Fără îndoială, însemnătatea și autoritatea de care se bucură cartea sovietică, poeții și scriitorii acestei literaturi multinaționale, se datorește, în primul rînd, faptului că ea a putut să facă cunoscută în lumea întreagă experiența revoluționară privind transformarea societății, privind educarea unui om nou, purtător și apărător al ideii de progres, libertate și pace. Cîtă dreptate avea Lunacearski, cînd afirma că o literatură nouă, revoluționară, „nu posedă doar capacitatea de a orienta, dar și de a forma".

Cu mult înainte de Revoluția din Octombrie Lenin demonstrase necesitatea obiectivă a apariției unei literaturi noi, legată de popor și de interesele majore ale acestuia, înfrățită cu idealul umanist al mișcării revoluționare. O asemenea literatură a început să apară în versurile lui Maiakovski, în romantica cu timbru folcloric a poeziei lui Esenin și Aseev, în simbolica prozei lui Serafimovici, Fedin sau Fadeev.

Înflorită pe baricade, călită în bătălie, literatura revoluției cultivă eroismul și încrederea în omul care luptă pentru construirea socialismului și comunismului, pentru îmbunătățirea condiței sale sociale și umane. Soarta omenirii este nedespărțită de mișcarea înainte a întregii societăți. În aceasta constă optimismul și marea forță ideatică a literaturii sovietice, umanismul și încrederea în posibilitățile creatoare și morale ale omului.

Într-un asemenea context scriitorului îi revine nobila misiune de a fi purtătorul de cuvînt al întregului popor, lansat spre cucerirea culmilor înalte ale existenței. După o reușită expresie a lui Maiakovski, sufletul poetului devine stindard al luptei revoluționare.

În noua literatură a revoluției și-au găsit un conținut nou într-o formă adecvată literaturile naționale ale unor popoare din vechea Rusie, dar au înviat la o viață adevărată culturile unor popoare oprimate de regimul țarist, a început o adevărată înflorire literară pentru unele popoare și seminții din nordul sau răsăritul țării, care înainte nu cunoscuseră nici măcar scrisul. Pentru popoarele statului multinațional sovietic literatura revoluției nu constituie doar o sumă a unor opere, scrise în cele 72 de limbi din cuprinsul imensei țări, ci o unitate de orientare socială și ideologică, de ideal umanist și de principii estetice. Literatura sovietică este rezultatul firesc al victoriei revoluției socialiste.

O mare influență ideatică și artistică asupra creării literaturii sovietice au exercitat valorile umaniste și estetice ale literaturii ruse clasice de la Pușkin și Gogol pînă la Nekrasov, Dostoievski, Lev Tolstoi, Cehov și Maxim Gorki, ca și tradițiile progresiste ale democraților revoluționari — Bielinski, Cernîșevski și Dobroliubov. Frescele largi ale romanelor lui Solohov ne amintesc de cuprinderea masivă a vieții în epopea lui Lev Tolstoi, Leonid Leonov ne conduce cu analiza sa psihologică complexă la Dostoievski, citindu-l pe Isakovski sau Tvardovski, fără a mai vorbi de Esenin, gîndul se îndreaptă către versurile cetățenești, la patosul poeziei lui Nekrasov, fără a mai aminti de „cultul" unor poeți sovietici pentru Pușkin și Lermontov sau a unor scriitori pentru Cehov și Gorki.

Bogăția nuanțelor și a stilurilor este o altă caracteristică a literaturii sovietice. Gingășia lirică a prozei autorului Djamilei Ginghiz Aitmatov, se deosebește atît de mult de proza viguroasă a scriitorului de limbă ucraineană M. Stelmah, sau de stilul romanelor și povestirilor lui K. Paustovski, K. Fedin, Baklanov, Bondariev, V. Bîkov, G. Musaeva sau A. Kahhar. Cît de individualizate sînt versurile unor poeți contemporani ca Marținkiavicius, Vs. Rojdestvenski, Mejelaitis, Evtușenko sau A. Vosnesenski.

Națională în formă, socialistă în conținut, literatura revoluției constituie rezultatul artistic și cultural al unirii luptei maselor cu idealul marxismului și al leninismului pe drumul construirii socialismului și al comunismului. Ea a dat opere de valoare în care un profund conținut de idei se unește cu o înaltă formă artistică, constituind un tezaur de artă pentru întreaga omenire.

A. HEINRICH

creion

drumul

Am să vă spun ceva despre un drum și despre un tînăr. Drumul era lung de douăzeci și doi de kilometri, iar tînărul era un taciturn. Îl urmărisem pe tînăr cum urcase lîngă mine muntele și rămăsese învăluit în tăceri lungi ca și muntele. Coborîsem cu el sub pămînt, străbătînd galerii, și el nu scoase lîngă mine mai mult de o mînă de cuvinte. Peste colinele înverzite, am făcut împreună lungi distanțe, ca niște veritabili topografi, dar el mă înconjurase tot cu tăceri. Și iată-mă acum cu acest taciturn, la 22 de km distanță de șantier, așteptînd o mașină promisă care nu mai apărea de nicăieri.

Înaintam prin soarele fosforescent în întîmpinarea mașinii și șoseaua linsă, pierzîndu-se spre munți, ne îmbia la drum ca o promisiune. Atunci, brusc, tînărul începu să vorbească. Ba chiar să devină volubil. Era ca și cum n-ar fi fost el. Mi se părea că vorbea grăbit și rapid într-un gen de monolog, într-o aprinsă destăinuire. Apoi am observat cum cerea tot mai insistent un interlocutor, mă cerea pe mine, cerea să accept cele relatate de el. Și eu îi deveneam, pas cu pas, fără să vreau prins în acest dialog, un bun interlocutor pentru el, tăcutul de pînă atunci.

Să vezi, începea el să spună, cu gîndul la cei doi geologi de care abia ne despărțiserăm, să vezi ce zile și ce ore au trăit ei cînd au pășit, primii în acești munți, să facă prospecțiunile pentru viitoarea hidrocentrală. S-a nimerit o iarnă grea și el dormeau într-o scundă colibă, aproape înghițită de zăpadă și pustietăți. Să vezi, noaptea, aprindeau felinarul și priveau afară prin micul geam înghețat și acolo zăreau ochii sticloși ai lupilor, iar în zori, vedeau multele urme ale labelor lor în jurul adăpostului fragil.

Înaintam astfel și tînărul vorbea. Peisajul era acum altul. Părăsiserăm de mult așezarea. Ne apropiam de un lac liniștit. De partea cealaltă se înălțau munții... Să vezi, începea el, să-mi spună acum despre tatăl său... Toată viața îi apăruse drept un om vesel, care emana o bogăție de bunătate din el, cu dinții și ochii rîzînd. Venea acasă de fiecare dată, dar de cum deschidea ușa casei, ființa lui întreagă rîdea. Iar lui, celui trimis la școală, îi spunea: „Îți dau banii ăștia, copile, dar dacă nu-ți ajung, putem vinde orice din casă, putem vinde și văcuța și ți-om mai da, de ai trebuință". Să vezi în el, adolescentul, cum se năștea atunci teribilul sentiment de jenă și suferință, nu numai de a nu mai cere alți bani tatălui, ci de-a se simți vinovat și pentru cei primiți pînă atunci, stînd gata să-i înapoieze la primul semn...

Ridicam ochii din cînd în cînd și o bucurie se năștea în mine pentru ceea ce se schimba în jur. Părăsiserăm cîmpia și acum urcam. Aerul devenise răcoros, iar soarele nu se mai zărea pe cer. Numai răsfrîngerea sa stăruia pe crestele luminate ca de razele ultime ale unei oglinzi uriașe. Totul se întîmpla datorită drumului. Tot ce avea loc acum, între mine și acest tînăr, se datora drumului...

Să vezi, continua tînărul, luat de fluxul nebănuit al destăinuirii, avusese o soră mai mare, o femeie fericită și copilăroasă, în care se adunase ca într-un fruct puterea și fervoarea pămîntului care o zămislise. Dar, iată, să vezi, cu un an în urmă, surorii nu-i mai mergea bine deloc. O durea insistent ba o mînă, ba un picior, ba întreg trupul, o durere care se muta de colo-colo, rătăcind prin ea. Mai mult ca să se liniștească, ei au internat-o într-un spital. Din această joacă, surorii îi pierea însă surîsul, îi pierea forța și, după trei luni, ajunsă mică, ghemuită în patul de spital, tot ca într-o joacă absurdă, ea se stingea uimită de cum îi fusese dată de frumos viața și de cum îi fusese de repede luată...

Aerul serii ne învăluiea acum umerii cu o eșarfă umedă. Brazii ne însoțeau cu sulițele lor negre înfipte în cer, străjuindu-ne, iar la picioare rîul bolborosea în matca sa udă. Unde eram? Cum se chemau aceste pustietăți și unde-o fi mașina trimisă să ne întîmpine? Înaintam astfel și, în acele momente, deasupra oboselii, deasupra singurătăii peisajului, prins de întunericul care izvora din piatra muntelui, deasupra a orice mă ținea viu, simțeam cît de profund aparțineam acum acestui om necunoscut. Aparțineam prin viața lui, prin moarte, prin iubirea lui, descrise și trăite cu atîta simplitate de el. Și oare nu era îndeajuns? De unde înainte eram pregătit pentru o atitudine distantă, ca doi inși oarecare, acum, pînă și trupurile noastre, în căldura lor simplă, se apropiaseră. Ne simțeam umerii atingîndu-se, ne bănuiam mîinile, ne ascultam pașii înfipți în pămînt, respirația ne-o auzeam izbind în pacea muntelui. De fapt, acum, luați de acest drum, la care am pornit doar ca să ne jucăm, nu ca să-l străbatem, ne simțeam solidari cu drumul. Pășind pe el, îl simțeam de-acum al nostru. Picioarele, tălpile ne erau parcă anume lipite de el. Drumul devenise acum al amîndurora. Prin el ne legaserăm, prin destăinuirile noastre, prin memoria noastră, care nu mai putea fi ștearsă de-acum niciodată.

Se făcuse întuneric de tot și străbătuserăm cea mai mare parte din drum, cînd am fost prinși în farurile mașinii, care ne căuta. Am urcat în ea fără să dojenim pe nimeni, fără să fim nervoși pe nimeni. Am urcat foarte liniștiți, mai mult ca să nu-i facem inimă rea șoferului, care ne căutase de atîta timp disperat. Am urcat, deși de fapt drumul era făcut.

ION ARIEȘANU

● Convorbire cu ION HOBANA despre actualitatea literaturii de science fiction

— Ați participat recent la congresul Eurocon 1, care a avut loc la Triest. V-am ruga să ne dați cîteva amănunte despre această manifestare europeană consacrată literaturii, plasticii și filmului științifico-fantastic. Care a fost atmosfera congresului?

— Actul de naștere a lui Eurocon a fost semnat acum doi ani, la Heidelberg, în ultima zi a celui de-al 28-lea Congres mondial al literaturii științifico-fantastice. Păstrez printre hîrtiile mele o copie a moțiunii prezentate adunării generale de un grup de participanți din nouă țări (printre care și România). Se propunea „instituirea unei întîlniri (convenții) europene, organizate cu o anumită periodicitate" și „crearea unui Premiu european de science-fiction". Pentru a spune tot adevărul, lansasem eu însumi aceste idei, în cursul unei reuniuni amicale pe malul Neckarului...

Și iată că, între 12-16 iulie a.c., peste 250 de scriitori, editori, artiști, cititori din 20 de țări s-au întrunit zi de zi în impunătoarea clădire a Gării Maritime, pusă la dispoziția Congresului de municipalitatea triestină. Centrul de interes l-a constituit suita de comunicări privind cele mai variate aspecte ale universului științifico-fantastic. Spicuiesc din program: John Brunner (Anglia), **Lumi paralele**; Sandro Sandrelii (Italia), **Science-**

VOICU BUGARIU

(Continuare în pag. a 4-a)

Mircea Micu: „PATIMA"
(Ed. Cartea Românească, 1972)

Cronica literară
de
Cornel Ungureanu

1. Nu ştiu cît de încrezător şi-a început Mircea Micu drumul între-ale romanului; presupun că totul a pornit de la un fel de joacă, de la o încercare aproape lipsită de preconcepţie de romancier. Totul începe prin plăcerea de a povesti, din prima pagină sîntem martorii euforiei povestitorului, care precum strămoşii genului, ne introduc în desfăşurarea epică printr-o „întîmplare". Capitolul introductiv se cheamă chiar „Prima întîmplare" şi abia după ce ajungem la mijlocul cărţii, la „a doua întîmplare" observăm că „întîmplările" sînt un fel de savantlîc compoziţional, nu nemaipomenit de subtil, dar în rosturile lui, aparţinînd într-adevăr unei arhitecturi romaneşti, unei intenţii. Din început, să spunem că povestitorul e foarte în apele lui, în limitele romanului ardelenesc pur-sînge. roman ce, de la Slavici încoace, îşi are tabieturile, legile, personajele. mai ales personajele lui.

2. Nu fără să-l recunoaştem, prin aceste personaje, pe poetul Mircea Micu, putem să facem abstracţie de poetul Mircea Micu atunci cînd scriem despre Patima. Ca şi la Slavici, începătorul gintei, ca şi la Rebreanu ori Agîrbiceanu, romanul este al unor energii, al unor pasiuni, al unui clocot. Personajele mustesc de energie; unul se cheamă Alimandru şi explodează de forţă virilă, ca un erou de western (căci există ceva de film americănesc, de western în acest roman de justiţie şi răzbunare). Pronunţatul caracter etnic, ardelenesc, purificat prin fina intuiţie a elementului regional, îi dă cărţii o atmosferă oarecum exotică: ne aflăm într-un Ardeal violent colorat, atît de colorat cum numai în cărţile celor ce au trăit departe de el poate exista, ca un pămînt exotic al unei ţări ce se poate numi copilărie: o copilărie cu oameni drepţi (justiţiarii) nedrepti (graşii, burtoşii) şi mai ales multe jucării frumoase. Şi justiţiarii, şi jucăriile sînt la loc de cinste în Patima.

3. Dar mai întîi există patima: patima răzbunării, care le îneacă într-un noroi cleios pe celelalte. Patima e un roman senzual al unor oameni care nu vor altceva decît ca să se răzbune; lumea e feroce senzuală, ar vrea să se iubească şi să iubească, dar energiile sentimentale sînt dereglate şi jocurile iubirii sînt nişte jocuri mecanice, nişte ritualuri golite de conţinut, ritualuri seci, prin urmare, incapabile de ele însele înaintea împlinirii celuilalt ritual: aceia al dreptăţii, adică al răzbunării.

4. Lumea satului ardelean de după război, aşa cum o cunoaştem printr-un reprezentativ romancier al ei, Titus Popovici este şi aici. Tipicul, ceremonia romanescă a înaintaşilor e prezentă şi la Mircea Micu, şi personajele se adună şi se prezintă în faţa cititorului ca în manej: sîntem toţi, va începe spectacolul. Deci: unchiul întors din America (fistichiu şi înclinat spre business păgubos), poliţaiul (brutal şi cretinizat), îmbogăţiţii de război, mama-celui-ucis-pe-front împreună cu nora, justiţiarul, Alimandru, nebuna, apoi mesele după ceremonial, mesele şi petrecerile „intelectualilor" (cu ghilimele pentru romanul lui Mircea Micu), şi mai ales replica...

O lume a răzbunării e o lume de sinistraţi, după cum o lume a patimei e una de frustraţi. Personajele lui Mircea Micu sînt marcate fizic şi fiziologic, blestemaţi de un necruţător duh al cărnii. Originalitatea romancierului e de a fi privit senin, cu detaşare, din cînd în cînd, cu umor, această lume.

5. Un personaj de excepţie, prilej pentru pagini remarcabile (cele ale morţii) e Bătrîna. Între iluzie şi dramă, Bătrîna vrea să amăgească, să amîne realitatea fiului ei mort pe front, deşi ştie că fiul său e mort pe front. Pasajele Bătrînei sînt mioritice, moartea bătrînei — moartea unei epoci: epoca ultimilor eroi ai vendetei.

Roman social şi al unor conflicte sociale, Patima e romanul unor ani precis determinaţi ai istoriei noastre. Urmînd Crepusculului, lui Radu Ciobanu Patima lui Mircea Micu certifică, ni se pare, o întoarcere: aceea spre romanul ardelenesc de tip social. Cu deosebirea că Patima e — surpriză — cartea unui romantic, în care spectacolul, punerea în scenă, legenda, enigmaticul, ţin locul, nu fără efect, observaţiei şi caracterologiei.

6. Nu, literatura română n-a fost niciodată în situaţia „revitalizării" romanului. Specie tînără, romanul românesc a fost, prin operele sale importante, mereu contemporan tinereţii sale. Romanul obiectiv de tip ardelean recuperează atît vîrstele trecute ale speciei cît şi participarea ei la istorie. El este, în contextul romanului românesc, cea mai semnificativă tradiţie; reluat la anumite intervale de prozatori de cea mai bună calitate, dar şi de debutanţi întorşi aici spre a se reîntîlni cu povestirea şi cu pasiunea construcţiei personajului, el reprezintă o constantă a prozei noastre. La intrarea sa între-ale romanului Mircea Micu ne oferă o carte de această structură dar nu o carte dezlegată de cariera sa de poet:

„Trecea prin cimitir ca odinioară, în tinereţe, şi auzi deodată căţelul-pămîntului lătrînd ascuţit şi se temu şi se lipi de pămînt. Puse alături, cu grijă, corpul acela care-l purta în braţe, era un copil, poate Simeon, poate Alimandru, sau, mai bine zis, cînd Simeon, cînd Alimandru, şi ascultă. Auzi paşi tropăind depărtaţi, sunînd ca nişte copite de drac peste lespezile reci, auzi răsuflarea hîrşîită a Broscoiului şi se miră că el nu murise, că înviase din nou, ca Mesia, că se sculase din balta de sînge în care-l văzuse şi venea pe urmele ei să-i ia pruncul şi s-o gîtuie. Se făcu ghem lîngă o cruce de marmoră, singura din tot cimitirul, crucea lui Leiba comerciantul, cu ochiul lui de sticlă, îl ruga să tacă, să nu ţipe, să nu audă Broscoiul şi să se repeadă pe urmele ei. Şi Leiba nu ţipă şi nu zise nimic, stătea acolo dedesubt, umflat şi bălos ca un melc, şi se holba cu singurul lui ochi sănătos la Bătrîna şi rîdea. Ea îi văzu cealaltă orbită goală, scursă demult şi ocolită de viermi, orbita în care, cît fusese viu, Leiba purtase cu mîndrie ochiul lui verde de sticlă, goală acum ca o gaură de şoarece. Ai lui îl îngropaseră astfel socotind că răposatul tot nu avea nevoie de ochi, şi ei, aici, pe pămînt, Doamne fereşte, îl vor folosi în familie, sau îl vor vinde pe un preţ bun...".

E în această poezie a trecerii în moarte (am transcris un vis) legenda Mioriţei întoarsă aşa cum aminteam: legenda Mioriţei intersectată de aceea a lui Toma Alimoş, legenda Fiului pierdut şi legenda Răzbunării împlinite, ambele unite prin aura de poezie ce o conferă suprapunerea dintre planul de vis şi planul, mult mai bogat reprezentat în carte, al realităţii.

Ben. Corlaciu

POEME FLORIVORE

(Editura Cartea Românească, 1972)

Cel de al şaselea volum de versuri al lui Ben. Corlaciu cuprinde poeme scrise între 1945—1971 şi aşezate în cronologie inversă.

Ceea ce surprinde de la bun început într-o carte de poezii, scrise de-a lungul a trei decenii aproape, este unitatea sa remarcabilă, găsirea unui ton, a unei atitudini şi sensibilităţi dominante.

Adept al îndrăznelii prozodice şi formale, sedus mereu de metafora şocantă şi chiar stridenţa, Ben. Corlaciu aduce, în paginile la care ne referim, imaginea inedită a „florivorilor", ca o replică directă şi duşmănoasă dată frumosului şi năzuinţii sufletului spre puritate.

Poetul „cu flori în mine pentru toată viaţa" cum se autodefineşte, constată cu spaimă că „s-au înmulţit trozii" (Poemul în ABC) deoarece „o floare a mirosit / un om şi-acum e beată". Iar „florile / nu pot trăi cu-adevărat decît hrănindu-se cu visele copiilor". (idem).

Poetul sesizează existenţa unor apariţii ciudate cu „măsele de lună" care pasc ,săruturi de iarbă" în vreme ce „un şarpe încearcă să cînte". (Florivorii).

Aceştia sînt florivorii împotriva cărora se ridică însă forţele legendare ale pămîntului: „din păstăi de amurg / vine căţelul pămîntului să vă devore". Totodată frumosul etern se pregăteşte să-şi apere, prin luptă, identitatea: „din sîni mai răsar numai flori carnivore" (idem). Dar cine sînt florivorii? Sînt evident, fiinţe formal omeneşti, blestemate pentru păcatele lor îngrozitoare. Îşi vor cîştiga pîinea cu „fruntea plecată", vor bea apă cu „gura închisă", femeile lor vor aparţine altora, iar copiii îi vor uri (Avanpremieră).

Contemplîndu-i, glasul poetului izbucneşte înfricoşat: „Oricine-ar avea îndrăzneala să vină pe lume / Va fi condamnat la pedeapsa cu moartea prin încă o naştere". (Deziderat).

Acum atitudinea e parcă mai profundă, mai plină de sens decît la vîrsta de 20 de ani, cînd totul părea posibil, cînd petardele erau purtate ostentativ „în buzunarul din stînga la piept". (Petarde). Atunci, poetul jubila cînd ordinea firească şi prestabilită a lucrurilor, a fenomenelor era încărcată şi se extazia în faţa ploilor „ce sug la sînul focului". (Ploile şi focul).

Revenirea sa „în pădurile cu planete de fag" (idem) va însemna un alt cîntec de lemn, care va suna poate la unison cu acela şoptit de străbuni şi va avea probabil un nume tot aşa de surprinzător precum aceste „Poeme florivore".

L. GRASOIU

Ion Pachia Tatomirescu

PLOILE CALDE CU PĂSĂRI

Pentru o înţelegere cît mai directă şi mai puţin fragmentară a volumului, am prefera să plecăm de la autodefinirea poetului: „tu te-ai născut în iarbă, în grîne, te-ai născut / în păsările aplecate-n streşini, în caerul cu fagi". Un sentiment pur al contactului nemijlocit cu viaţa prin care" un dor încolţit e soarele în patru" face să vibreze fiecare strigare a poetului: „auziţi cum vuiesc apele-n rădăcini, / auziţi cum crapă pietrele-n pîntece / auziţi cum ţipă marea trasă de păr, la cheiuri, în Tomis / cum curg vasele-ncărcate de flaute pe acest brîu, de-o Românie".

Toată forţa stilistică şi metaforică vine din ascendenţa cîmpiei, cu ,aerul şi focul şi aripa şi timpul" în care „solar ne este fluviul şi muntele şi glia, vîrsta ne e solară" într-un univers total cu dezgoliri de bogăţie, în care sufletul poetului e planetar, un „nou născutul casei", casa lui „cu căpriori de piatră".

Ideea de fericire există astfel, totală, pe acel pămînt de ţară unde „păsările erup din soare, în ochii de cîntec ies", unde — „muntele nostru încearcă aici piatra majoră, cu un „fertil solstiţiu", care „suie din matcă-n romb ales", unde „ape încearcă-n sfere un fruct de clară oră", aici pe pămîntul ales ideea de nefericire este exclusă, ea ar fi izolată inutil acolo unde „greierii cîntă prin şanţuri din lire de iarbă iar poetul vorbeşte, „întru muzică grea, după ritm, în numele acestei cetăţi ce poartă amprenta uraniului vărsat".

Ion Pachia Tatomirescu îşi creează ritmuri sufleteşti prin anotimpuri fără limită, proiectînd un mit al omului care primeşte desfăşurarea esenţială a naturalului integrată în propriul destin creator: „aruncaţi-vă corpurile de egoism în infern, n paza cerberilor", „oamenii-păsări poartă poverile sudorii în ochii de aur ai lumii, „inimile vuiesc din adînc".

Rar ae tot, cu uimire „muzica e bolovănoasă / copacii cad în pămînt şi-mpietresc, „dar ramurile lor devin scări / alungate-n sus" şi „mîndru te-ai simţi de-ai fi zdrobit", ba chiar ucis întru acea credinţă"... ,Oriunde nu e doar sculptură" şi acolo unde nostalgia unor „fructe la care n-am putut să ajung" rămîne ca o copilărie mărturisită dincolo de copilărie; puternica sinceritate a creaţiei poetice vine cu definirea hotărîtoare: — „la nimeni nu-s dator, / nici măcar cu o iarbă", „eu brad am fost / naintea pietrei, / brad eu sînt chiar dacă întru-n piatră, şi nu mai sînt şi ies".

ADINA POPESCU

Mihail Sebastian

ESEURI. CRONICI. MEMORIAL

(Editura Minerva, 1972)

S-au exprimat, nu de puţine ori, suspiciuni apropo de raţiunea publicării în volum a unor articole de atitudine critică, consideraţii teoretice asupra unor probleme generale, sau de altă natură, invocîndu-se argumentul predestinării acestora pentru „uitarea" lor în paginile jurnalului. Pasă-mi-te „ar compromite" viziunea asupra scriitorului articulată doar prin cunoaşterea beletristicii sale. Şi totuşi cîtă nevoie avem de cunoaşterea integrală a unui scriitor, însumînd aici şi „jurnalistica" sa.

Prin cronicile literare, eseurile, cronicile dramatice, comentariile teoretice, risipite ani în şir în diferite publicaţii ale vremii (mai frecvent în *Cuvîntul*, *Revista fundaţiilor*, *Rampa*) dramaturgul Sebastian se dezvăluie ca un fin comentator al faptului literar. Iniţiat în literatura străină, comentator al literaturii contemporane, aria în care se manifestă talentul de critic literar al lui Sebastian este suficient de vastă. Manifestă comprehensiune critică discutînd scriitori diverşi ca structură şi factură de creaţie. Sînt comentaţi dintre străini Proust, Joyce, Stendhal, Samuel Butler, Virginia Woolf, Unamuno, Francis Jammes, Gide, Apollinaire, iar dintre români, între mulţi alţii, Blaga, Voronca, Maniu, Barbu, Pillat, Emil Botta, Rebreanu, Matei Caragiale, Ionel Teodoreanu, Holban, Hortensia Papadat-Bengescu, Călinescu, Maiorescu, Şerban Cioculescu ş.a. Volumul îngrijit şi prefaţat de Cornelia Ştefănescu oferă posibilitatea unei aprecieri integrale asupra activităţii de critic literar a lui Sebastian. Încă tînăr fiind, Sebastian s-a avîntat într-una din cele mai dificile dar pasionante discuţii referitoare la romanul modern. Eseul *Consideraţii asupra romanului modern* relevă un avizat comentator al romanului modern, un spirit capabil de disociaţii valorice şi comentariu generalizat. Sebastian a fost în epocă, scriitorul-critic, care s-a manifestat în critica literară nu ca amator, ci prin judecăţi pertinente, reale şi sincere. Critica sa nu s-a manifestat ca la alţi scriitori „treziţi" critici printr-un miracol şi comentatori de cărţi prin afinitate. Sebastian a comentat ca un „profesionist" majoritatea apariţiilor de prestigiu în poezie, proză şi critică.

A polemizat într-un spirit de elevată atitudine intelectuală cu critici de prestigiu între care Ibrăileanu, Călinescu, Lovinescu. Şi-a exprimat limpede un crez despre atitudinea critică „Personal", ţin foarte mult la aversiunile mele critice, pe care le-am formulat totdeauna fără ocol şi sînt fericit să le stimez pe ale celorlalţi chiar cînd întîmplător mi-ar fi incomode".

Activitatea sa a fost prodigioasă şi s-a concretizat într-un mare număr de articole. Volumul în discuţie, deşi extins (713 p.) nu este exhaustiv, altă parte din publicistica scriitorului aşteptînd cuprinderea într-un volum.

ALEXANDRU RUJA

O monografie a pămîntului românesc

Au trecut mai bine de şapte decenii de cînd N. Iorga a început, cu un entuziasm inegalabil, impresionanta sa monografie asupra poporului român, a vieții, obiceiurilor, năzuințelor, asupra sufletului şi suferințelor lui multiseculare, asupra pămîntului românesc, pămînt de străveche şi fascinantă istorie.

În numeroase lucrări autorul ne prezintă cu planuri de referințe multiple, înglobînd descrierea monumentelor istorice şi bisericeşti, a satelor şi oraşelor țării, a priveliştilor de o neasemuită frumusețe, a oamenilor şi concretul traiului lor, pagini de mare artă literară, de filigran artistic, alături de eseuri social-politice, reînvieri somptuoase ale trecutului glorios şi judecăți apodictice, necruțătoare ale vremii sale în care descoperea, nu de puține ori, cangrene grave ale vieții politice de altădată.

Expresie concludentă a forței artei sale, aceste însemnări de călătorie transmit peste decenii nu numai întreaga măsură a valorii ei intrinseci, ci şi crezul acestui mare cărturar şi mare patriot, încrezător în virtuțile milenare ale poporului său.

Notele de călătorie sînt expresia spiritului unui veac, ele ne permit să deducem puterea de comunicare a scriitorului cu lumea de toate zilele, agitată, trepidantă sau molcomă şi conservatoare ; sintezele, impresiile receptate de mari personalități reprezintă adesea un recitativ de o bogată expresivitate, o privire penetrantă, erudită sau confesivă, un comentariu spiritual. o evocare patetică, lirică, meditații grave şi note polemice tăioase, totul cu o excelentă măsură, cu un farmec stilistic desăvîrşit.

Dacă observăm că N. Iorga se angajează în această întreprindere ambițioasă prin anul 1890, prima concluzie ce o tragem este că nu sîntem, de fel, prea departe în timp, de călătoriile iluştrilor săi înaintaşi, „primii români moderni", acei oameni de o avidă receptivitate, optimişti, echilibrați, voluntari, care simt — aşa cum s-a spus — progresul omenirii prin toți porii, direct, fără să-şi pună întrebări abisale. dar care în scrierile lor cheamă la modernizarea instituțiilor şi primenirea moravurilor, a raporturilor umane între clasele sociale, la însuşirea culturii de către popor.

Tînărul cărturar este, de departe, şi în felul lui un nou pionier, înfometat de călătorii de studii şi de cunoaştere, structură temperamentală explozivă, cercetător zelos al bibliotecilor, arhivelor, monumentelor vechi. A stabilit de curînd un contact cu civilizația apuseană, e mîndru de descendența latină a neamului său, stimulat să caute, să găsească, să descrie mărturiile risipite în cele patru colțuri ale țării, să adîncească istoria lucrînd într-un ritm pe care nu l-am mai cunoscut poate de la Bălcescu şi Kogălniceanu, cu o încordare orgolioasă de excepțională ținută.

Planul notelor sale de călătorie trădează şi ingeniozitatea scriitorului şi profunda receptivitate a istoricului, impresiile culese sînt deopotrivă un trainic document de epocă, care invită oricînd la reflecție, o schiță tipologică de fină pătrundere, o lucrare angajată, o amplă confesiune, o carte de educație patriotică cu o largă rază de acțiune.

Avea Iorga nevoie de un alt exemplu? Aura romantică pe care au invocat-o în călătorii scriitorii paşoptişti, cînd n-au fost împinşi spre ele de brutale exilări, se transforma la N. Iorga într-un admirabil țel, se completa cu idealul nobil al generației sale, care dincolo de europenizarea culturii româneşti, trăind pe realități, simțea responsabilitatea deplină pentru realizarea unității poporului român, şi, prin activitatea sa neobosită, această ideie trebuia să pătrundă cît mai adînc în popor, să-l înflăcăreze, să-i susțină trează conştiința națională, să orienteze preocupările sale spre apărarea ființei amenințate de imperii puternice, despotice, expansioniste.

În călătoriile sale numeroase, entuziaste, fructuoase, Iorga verifica la sursă trăinicia sentimentelor naționale, conştiința vechii şi augustei sale descendențe.

Călătoria pe meleagurile bucovinene şi ale Transilvaniei şi Banatului i-a oferit scriitorului sursa unor sincere impulsuri de admirație, de orgolioasă sensibilitate, de înflăcărată venerație pentru marele trecut glorios în ale cărei vestigii îşi caută reazimul pentru convingeri, încrederea şi puterea de a spera înfiorat.

„Cînd arama clopotelor, clopotelor celor vechi de tot, prinse a vui în geamăt lung, în hohote de plîns risipite asupra munților şi văilor, zguduind ziduri, morminte şi suflete, atunci se săvîrşi minunea. Aici, în noaptea care-i poate fi mantie, el era cu noi, Ştefan, Ştefan al nostru, voievodul, împăratul nostru cel drept, el şi nu Francisc-Iosif întîielea".

Scriitorul proiectează aceleaşi lumini tulburătoare, spectaculoase, ori de cîte ori se întîlneşte cu locurile unde domnitorii de frunte ai țării şi-au cîştigat marile bătălii, trăieşte pios tristețile lor omeneşti, dureroasele înfrîngeri, caută vechile ctitorii ce păstrează chipurile marilor viteji descriindu-le pe larg, cutremurat de nimbul veşniciei lor prin veacuri, îngenunche pe piatra rece a mormîntului sacru pe care adeseori l-au pîngărit netrebnici furi şi năvălitori.

O pagină memorabilă e dedicată Războienilor, locul unde s-a consumat o tragică bătălie unde s-au jertfit „pentru țară toată vechea boierime din anul nenorocirii celei mari". Evocarea este un adevărat mesaj, copleşitor, teribil de omenesc, făcut cu ştiința elaborării artistice fără greş.

Însemnările călătorului sînt un laborator inepuizabil de evocare a marilor figuri dispărute, aproape fiecare pagină e un imn un clocot, o copleşitoare metaforă, o furibundă revoltă împotriva vicisitudinilor istoriei

Caracteristic acestor cărți este faptul că ele încorporează o grandioasă evocare istorică făcută cu o ştiință a concentrării, la niveluri de profunzime mereu sporite, cu rigoare matematică a interpretărilor şi a verdictelor, cu o rară mobilitate a spiritului Capitolul dedicat bunăoară Tîrgoviştei, **„Suceava Țării Româneşti dormind în umbra bisericilor sale, care-i sînt strălucite monumente funerare"**, este în sine o construcție dramatică. El se confundă aproape în întregime cu istoria zbuciumată a vechiului scaun de domnie, cînd ocupat de turci, cînd bombardat de Mihai Viteazul pentru a-l recuceri, cînd ocupat de seimenii răsculați, cînd pustiit de un incendiu necruțător, după ce Brîncoveanu îi dăduse cu rîvnă şi strădanii ultimele zile glorioase

Scriitorul, pornit să investigheze satele, oraşele şi mănăstirile țării nu ezită să pomenească şi să comenteze şi acele ctitorii mai modeste, care au fost ctitorite de binefăcători uitați.

Savantul aplecat să descrie şi să evoce comorile inestimabile ale trecutului, vibrează îndelung în fața nepieritoarei bogății sufleteşti şi artistice a poporului român, dar, totodată, el deplînge deprecierile ce se produc din neglijență sau nepăsare, estimează lucid dimensiunile acestor denaturări şi cheamă energic să se ia măsuri eficiente înainte de a fi prea tîrziu.

În acel timp, statul, clasele avute sînt supuse verdictelor celor mai aspre, pentru că nu numai timpul distruge un tezaur artistic irepetabil, ci şi indiferența vinovată a contemporanilor.

Căutînd în formele inițiale, virtuțile specifice pe care i le-a dat timpul, istoria irepetabilă a spațiului românesc, savantul caută să descifreze, cu prerogativele specializării sale, adausurile altor veacuri, interpretează mişcarea istoriei din toate unghiurile posibile, adoptînd o energică atitudine polemică față de cei care au denaturat, prin restaurări nechibzuite şi incompetente vechi monumente ale țării.

Savantul ia atitudine împotriva lui de Nouy care introduce erezii arhitectonice în reconstrucția străvechii biserici de la Curtea de Argeş, „de un desăvîrşit echilibru al frumuseții".

Repudiind lipsa de pricepere, de onestitate profesională, indiferența oficialității, savantul declanşează un puternic semnal de alarmă. „Unde ni sînt omenii de rîvnă, omenii de jertfă, binefăcătorii şi gospodarii, aceia cari pot fi „sarea pămîntului", dacă înțeleg ce trebuie să fie?"

Doar o lectură pedestră, nereceptivă la vibrațiile intime ale acestor cărți nu va dezvălui, alături de savoarea sa literară, de armătura sa istorică, luciditatea cu care autorul constată cu nedesimulată amărăciune, alteori cu o potențială revoltă, rămînerea în urmă a țării, a satului şi deopotrivă a oraşului, corupția administrației, venalitatea unor politicieni obtuzi, impurificarea moravurilor, a artei.

LUCIAN CURSARU

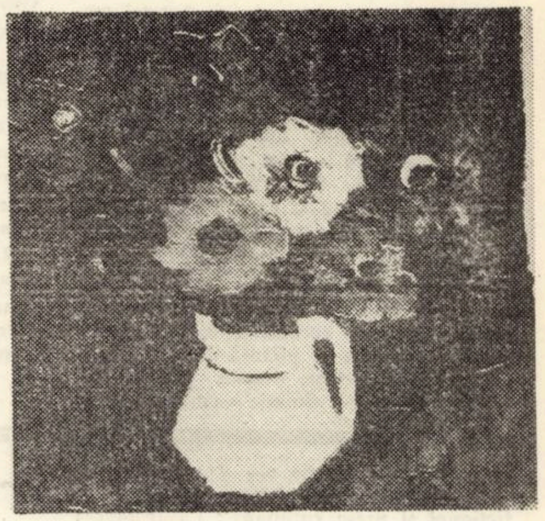

ORAVITAN FLORICA

„Flori de toamna"

ACTUALITATE LITERARĂ

Un drum la Canossa

Dim. Rachici debutează în 1964, cu placheta Între mare şi cer **: romantism vitalist, dar şi preferință pentru simbol, meditație. Punți către poezia de mai tîrziu, reflexivă prin excelență, dincolo de o anume punere în scenă — de astă dată cu funcție de detaşare din sfera juvenilă a chiar romantismului său incipient.**

Maturizîndu-şi vocea, îşi dimensionează cîntecul în Dinamica secundă, **1968. Poeziile de aici, mai toate parabole, scapă chingilor prozodice, gîndul mulîndu-se astfel obsesiv, nestingherit în fiecare din ele, ca în jurul unui pivot la care aderă.**

Dacă, tensional, în Absolvo te **(1970) Dim. Rachici cedează ceva, în raport cu** Dinamica secundă, **el cîştigă în schimb în profunzime, în noua sa carte. (Din acest unghi, şi volumul anterior s-ar rezuma în ideea că tot ce urmează să salvăm este să dăm clipei ce ne este hărăzită** pecetea noastră**).**

Căldura pămîntului, **ultima carte în ordinea apariției (1972), îi conturează şi mai mult lui Dim. Rachici imaginea de poet al stărilor tensionale. Prin adăugire — nu pentru că le-ar depăşi pe celelalte, între care „Dinamica secundă" rămîne volumul cel mai reprezentativ de pînă acum al autorului.**

În genere, la acest poet totul tinde „să devină / idee sublimă", ca o supremă împlinire, cum o şi mărturiseşte în poemul liminar ce dă şi titlul culegerii din urmă. Şi aici, ca în toată poezia lui Rachici, a autorilor reflexivi, se fac simțite nu o dată umbrele coborînd ciclic peste zări şi stîrnind fiorul, firesc pentru orice conştiință agitată — în perspectiva inexorabilului (Succesivele scufundări, Lîngă uitarea bătrînei sălcii, Ceasul de cetaceu). **În asemenea încărcate clipe, poetul se află la cumpăna răspîntiilor. Dar limpezirea nu întîrzie să vină, fiindcă : „De steaua trecătoare ne legăm cu un gînd, / ca să durăm, totdeauna", menirea creatorului de frumos chemîndu-se : „cuvinte-n drum spre necuvînt" să semene în efemera sa trecere, făurindu-şi astfel cununa perenității. Învingem deci neantul, subliniindu-ne prezența de sine, „dinamizînd secunda" trăită, cum spunea în esență acest poet încă în cartea sa definitorie din 1968.**

Să adăugăm însă că în mai multe poeme, tot de aici, (cele de rezonanță bucolică) Dim. Rachici coboară ceruri senine, cîntînd bucuriile simple, elementele firii, ale pămîntului oamenilor de la noi, de lîngă mare şi munți. Oamenilor, patriei, poetul le închină versuri în care îi monumentalizează — ca în „Obîrşie de piatră" unde, pornind de la un cunoscut proverb românesc, ilustrează ideea de statornicire şi împlinire a noastră pe binecuvîntate meleaguri străbune : „Sîntem pietrele / rotunjite de ape / bătrîne ca timpul ; / certitudinea albiilor / ducînd către mare. / Sîntem pietrele / bune pentru temeliile caselor / şi pentru statui / care sub toate trecerile rămîn". Nu în ultimul rînd s-ar fi cuvenit să amintim, aici, şi discretele acorduri erotice din lirica autorului.

Poezia lui Dim. Rachici este un univers constituit deja, meritînd atenția criticii mai stăruitoare decît s-ar crede. De la debut pînă astăzi. Un drum la Canossa.

HRISTU CÂNDROVEANU

Tendințe în arta modernă (I)

Informalul

Poate nici un curent artistic n-a suscitat comentarii și controverse mai îmbelșugate la această „angoasă existențială" a informalului, apărut în valurile succesive ale efervescenței artistice din cel de al șaselea deceniu al secolului nostru. Din punct de vedere stilistic, informalul s-a născut ca o reacție de protest împotriva manierei geometrice la care au aderat toți abstracționiștii conceptuali, de la MONDRIAN și KANDINSKY la VASARELY și SCHÖFFER. Nevoia de evadare lirică a spiritului din mijlocul tehnocrației contemporane apusene a favorizat apariția acestui „copil teribil" al artei, care și-a desfășurat spectaculos tentaculele, reușind să-și impună prezența în peisajul agitat al artei moderne.

În fond această evadare. acest protest, constituie obiectul unei adulații, al unor imperfecțiuni de care societatea s-a debarasat, pretext ce ocazionează slăvirea ruginei. a pietrelor, a utilajelor deteriorate, aflate în penibil contrast cu perfecțiunea noului. Astfel de proteste fără urmări nu au valoare, în pofida contribuției aduse de informaliști la progresul artei moderne.

Dacă acceptăm punctul de vedere al lui JOSEPH-EMILE MULLER precum : „informalul apare înainte de toate ca o izbucnire a expresionismului dintotdeauna", putem căuta originile lui încă la TURNER, KOKOSCHKA, SOUTIN, sau alți expresioniști limitrofi informalului. O altă sursă de apariție a informalului ar fi pictura chineză din epoca SONG, sau caligrafia sino-japoneză. Refuzînd preconcepția în creație „posedați de fecunditatea iraționalului", autorii informalului subliniază ideea transcrierii stărilor primare ale materiei, prin scurgerea și împroșcarea culorilor pe suprafața pînzei. Acestei maniere i s-a alăturat și materialitatea pastei și chiar procedeul integrării în această pastă a „materialelor lumii".

Fascinați de mirajul ineditului și din dorința de a spune „nu" constructivismului au aderat la această mișcare FAUTRIER, NOLS, TAPIES, DUBUFFET, în Europa și JACKSON POLLOCK, CLYFFORD STILL, MARK TOBEY, în Statele Unite. Interesantă este poziția americanului JACKSON POLLOCK, care deși susține teza freudiană de negare a accidentului, deci implicit recunoașterea controlului creației, practică o pictură de factură informală, fără schițe, desene, sau scheme de culoare. Într-o situație asemănătoare se află și JEAN FAUTRIER, care reface aceeași temă informală în pasta picturală, dar șarjată de unele aluzii figurative chiar dacă forma nu este precis determinată. De altfel nici nu pot crede într-o totală dispariție a oricărei figurări în toate cazurile. Semnalez aceste prezențe — mai pot fi amintiți și HARTUNG sau DUBUFFET — pentru a accentua caracterul controversat al mișcării informaliste și imposibilitatea încadrării riguroase a autorilor ei.

Dar să vedem ce a adus remarcabil acest curent dincolo de noutate. Fără îndoială, meritul esențial este semnalul de alarmă în fața pericolului rigidității geometrizării artei, interferat cu gestualitatea unui nou „romantism", consecință firească a unui crez de libertate. Un al doilea merit ar fi puterea de a insufla emoție față de materia primară. Și în sfîrșit cel de al treilea merit și poate cel mai important, este seducția călătoriei necontrolate a culorilor care descriu cele mai neașteptate grupaje, strălucitoare sau mate, vibrînd patetic în zonele inefabilului. Să reținem însă că semnalul de alarmă nu presupune o invitație la dezordine, la neglijență, abandonul identificării cu natura neînsemnînd altceva decît impregnarea ei cu esență umană. Mă gîndesc la misterul geologic al fisurilor roșii ale lui MARK TOBEY, la pudra colorată a pietrelor lui HOSIASSON, la rafinamentul lui FAUTRIER, la bulgărele de pămînt al lui DUBUFFET sau la exploziile glaciale ale lui JACKSON POLLOCK, toate excelînd printr-o tainică comuniune cu natura.

Deși privit favorabil, se vorbește foarte mult despre violența informalului, poate pentru că operează cu imagini exaltate ale unor lucruri calificate „vulgare", poate pentru tendința de întoarcere la primitivism, dar se trece cu ușurință peste obiectivitatea și generozitatea mesajului transmis. Desigur, există o „putere de șoc" facilitată de manieră, sau chiar de vanitatea epatării, dar tocmai această putere ne activează, ne comunică senzații. Mai există și unele experimente nereușite, chiar și rebuturi, maculatură ca la orice mișcare artistică, dar prin realizările de vîrf informalul și-a cîștigat dreptul la artă.

Racordat tradițiilor artei noastre bimilenare, informalul a pătruns cu bune rezultate și în atelierele artiștilor noștri, care au reușit exprimări de un rafinament specific românesc.

RADU MELNIC

film

ANII NEBUNI (I) — introducere și gălăgie

Una din puținle cronologii cinematografice apărute la noi (I. Barna „Lumea filmului" BPT, 1971, vol I) notează : „1928 : În acest an și în cel următor apar ultimele filme mute . . . O nouă eră a istoriei cinematografice începe".

Epoca puțin înainte, puțin după :

La Chicago, Al Capone vindea un kilogram de ceapă pe zi, prohibiție, costume în dungi, pălării albe, garoafe roșii la butonieră și ghetre, doamne cu stranii pălării pleoștite și rochii pînă la glezne în '27—'28—29 rochii scurte de tot și cîntece senzuale la patefoane cu manivelă, la chioșcuri se vindeau romane foileton, de dragoste și aventuri, aventuri sîngeroase și aventuri moralicești. Tarzan și gustul exoticului, plăcerea pentru Africa și animale, junglă și căldură și musca țe-țe și boala somnului și friguri și canibali, voga Extremului Orient, cu China, India, diamante, preziceri, comori, vînători de tigri, englezi în India și costume coloniale, trafic de opium la Singapore și Kuala-Lumpur, loc de întîlnire la Hong-Kong, pirați îmbătrîniți și răpiri de copii. În Europa Sherlok Holmes reprezenta o lege subiectivizată și o minte fără cusur, el fiind persoană particulară. Femeile își teoretizau emanciparea. Copiii se răpeau de pe yachturile părinților. Tinere și suave englezoaice naufragiau și rămîneau pe insule pustii ani de-a rîndul. Mirajul zgîrie-norilor. Orașe cu semafoare, tramvaie, mașini cu aripi mari și balans larg pe arcuri, telefoane, veloze, sonerii la uși și lifturi, ziare cu ediții speciale, sinucideri, crime, anunțuri de înmormîntare, curse de cai și fluctuații la bursă. Amorul se cerea decent și liber. Femeile se rujează și fumează. Humphrey Bogart îl împușcă pe Edward G. Robinson. Edward G. Robinson are trabuc, gură lată, păr lins și e gangster. Femeile conduc și automobile. Marlene Dietrich e tînără și tulburătoare. Frații Marx se agită și cîntă la harfă, la pian și la altele și, cranț-cranț, mănîncă plăci de patefon și se joacă de-a oglinda în Fredonia, țara scălîmbăielilor, îmbrăcați la fel, în cămașă de noapte, cu tichie cu ciucuri și mustață.

Erau pe vremea aceea și filme copilăroase și vanitoase, pentru doamnele emotive, ca „Periferie" a lui William Wyler cu Sylvia Sidney și Humphrey Bogart. Dramă de familie, gangsteri în ghetouri, copii stricați, mizerie, împușcături, un fel de happy end și joc magistral al lui Bogart și al copiilor. Filmul se lua în serios și se vroia instrument social.

Sunetul a lansat filmul muzical cu montări fastuoase și dialogul și pocnetul pistoalelor, tropotul cailor, scîrțîitul ușilor și declarațiile oftate. S-a schimbat totul, au murit unii, s-au născut alții și cei mari au ajuns și mai mari. Actorii erau frumoși, înalți, cu părul dat cu briantină și fața rasă, pantaloni largi și pantofi cu scîrț.

Și pentru că mai era încă vremea revoluțiilor, în cinematografie, a izbucnit și Disney.

ANDREI UJICA

ÎN SPECTACOLE DIN NOU SE CÎNTĂ ÎN LIMBA ENGLEZĂ. Îmi amintesc cum Nicu Covaci de la PHOENIX îmi spunea că întreaga lui formație va cînta de-acum înainte doar în limba noastră maternă, atît de sonoră și adecvată tuturor canoanelor modernității. Ce s-ar întîmpla dacă poemul formației timișorene MEȘTERUL MANOLE s-ar cînta în altă limbă ? Ar fi comerț de slabă calitate, dacă nu ceva mai grav... N-am auzit nici o formație maghiară, iugoslavă etc., să cînte altminteri decît în limba ei. Muzica ușoară modernă, cu toate implicațiile sale de la Beatles la Deep Purple nu mai este apanajul unui anumit teritoriu, ci este mesajul artistic al unui anumit fel de a gîndi, specific tuturor. Și oare cine cîntă în engleză ? Nu atît phoenicșii formațiilor vocal-instrumentale, cît vedetele cîntecului. Odinioară ne răsfățau cu italiana, acum s-au re-calificat pentru engleză. Ar exista o justificare : aceea că este de preferat un dulce „Hau-du-iu-du", (unii mai fac și gaguri cu „Hau-hau), unor adaptări aproximative, a traducerilor proaste în general. Cine face aceste adaptări ? Uneori tot vedetele cîntecului. Și nu redarea fidelă a originalului stă la baza cîntatului în engleză, cît conștiința falsă că astfel se urmărește succesul. Nu, preferăm să înțelegem și cuvintele. O anumită formație, îmi amintesc perfect care, compunea în exclusivitate texte în engleză (o formație românească !) pentru a nu putea fi înțeleasă găunoșenia textului, lipsa oricărui mesaj consistent. O limbă străină folosită drept camuflaj ! Așa ceva nu se mai întîmplă, după cîte știu ; tinerii compozitori ai formațiilor au concepții mature acum.

L. B.

(Urmare din pag. 1)

fictionul și presa cotidiană ; Lajos Matos (Ungaria), **Elemente psihologice în filmele științifico-fantastice ;** Darko Suvin (Iugoslavia), **Poezie și science-fiction ;** Carlo Frabetti (Spania), **Science-fiction-ul ca fenomen cultural ;** Ion Hobana (România), **Literatura științifico-fantastică în România** După cum se vede, organizatorii au ținut seama de criticile aduse Congresului de la Heidelberg și au renunțat la cea mai mare parte a elementelor „pitorești", punînd accentul pe dezbaterea aprofundată a problemelor genului. Au fost deci cinci zile de confruntare pasionată a diferitelor puncte de vedere, de întîlnire sau reîntîlnire a unor oameni uniți în credința că science-fiction-ul nu este un simplu divertisment, ci un mijloc eficient de a pregăti contactul cu viitorul care pătrunde tot mai frenetic în prezent.

Congresul a prilejuit și organizarea unor foarte interesante manifestări adiacente. Mă gîndesc în primul rînd la marea expoziție internațională de artă fantastică și științifico-fantastică, în cadrul căreia au fost expuse și operele unor artiști români. Aș mai aminti expoziția de timbre cu subiecte spațiale și, bineînțeles, panorama cărților și revistelor de science-fiction publicate pe continentul nostru. Menționez că toți participanții la Congres au putut viziona gratuit peliculele prezentate în cadrul celui de-al X-lea Festival internațional al filmului științifico-fantastic, desfășurat în 1963 în orașul de pe țărmul Adriaticii.

Literatura de science fiction

— O serie de realizări românești, printre care și cartea Dv., Vîrsta de aur a anticipației românești **au fost premiate. Pornind de la acest succes, V-am ruga să vă referiți la ponderea pe care fantascienza românească o are la ora actuală pe plan internațional.**

— În afară de cartea mea, au mai fost distinse cu Premiul Special „Europa SF" romanul „Vă cântă un taur" de Sergiu Fărcășan, povestirea „Altarul zeilor stohastici" de Adrian Rogoz și pînzele expuse de pictorul Nicolae Săftoiu. Un deosebit succes a obținut numărul 2 din 1970 al revistei „Viața românească" închinat literaturii și artei fantastice : Marele Premiu rezervat revistelor specializate.

Fără a subaprecia importanța acestei afirmări, nu știu dacă putem vorbi de ponderea noastră „pe plan internațional". E adevărat că romanul lui Fărcășan „O iubire în anul 41.042", tradus în cîteva limbi străine, s-a bucurat de aprecieri elogioase. E adevărat că, în ultimii ani, reviste de prestigiu ca „Fiction", „Nueva Dimension", „Quarber Merkur" și altele au publicat proze și studii românești, că o povestire a lui Vladimir Colin a fost inclusă într-o antologie americană, că la Moscova a apărut o nouă culegere din lucrările noastre. Toate acestea au făcut ca la Triest să nu ne prezentăm sub pecetea anonimatului. Dar pentru a avea o pondere reală în ansamblul creației europene și mondiale, va trebui să continuăm și să extindem efortul de a face cunoscut science-fiction-ul românesc. Numai astfel vom transforma succesul de stimă într-o prețuire mai adîncă și mai durabilă, pe măsura valorii atinse de creația autohtonă.

— Sînteți un prodigios cunoscător al science fiction-ului de ieri și de azi, de la noi și din alte țări ale lumii. V-am ruga să caracterizați, din această largă perspectivă, momentul actual al acestei literaturi, făcînd eventual precizări cu privire la plastică și la film.

— „Momentul actual" al literaturii științifico-fantastice durează de cîțiva ani și se caracterizează printr-un efort de înnoire, exercitat pe toate planurile. Mai evidentă este, poate, căutarea febrilă a unor alte forme de expresie, împrumutate uneori de la alte genuri. Brian Aldiss recunoaște, de pildă, că a fost influențat de „noul roman" francez. Iar scriitorii aparținînd așa numitului „nou val" siluesc sintaxa și pulverizează convențiile tipografice, în tentativa de a sparge tiparele tradiționale.

Din fericire, fenomenul nu se reduce la aceste isprăvi discutabile. În comunicarea sa prezentată Congresului și intitulată **Science-fiction-ul și evoluția societății,** Jean Pierre Andrevon (Franța) sublinia angajarea tot mai pregnantă a genului în bătălia pentru supraviețuirea omenirii, pentru progresul social și moral. Iar dintre reprezentanții cei mai de vază ai „noului val", Harlan Ellison, declara într-un interviu, referindu-se la o discuție cu un coleg de breslă : „Discuția aceea în care am spus că socotesc că e de datoria mea să utilizez science-fiction-ul, să utilizez ceea ce scriu ca un pamflet, ca un text polemic, ca un proces verbal politic. Că e o literatură care ar trebui să coboare în stradă și că aș prefera de o sută de ori ca una din povestirile mele bune să fie tipărită pe manifeste pentru a fi distribuita gratis pe stradă, decît să cîștig un milion de dolari publicînd-o în cărți de 6,95 dolari, pe care oamenii să nu le poată cumpăra". Această stare de spirit cîștigă tot mai mult teren și se exteriorează în lucrări științifico-fantastice care militează împotriva politicianismului burghez, a segregației rasiale, a intervenției în Vietnam.

Arta plastică și filmul științifico-fantastic urmează același drum. Un singur exemplu : Marele Premiu al Festivalului a fost decernat anul acesta filmului **Călătorie tăcută,** un mișcător apel la salvarea vegetației planetei, amenințate de primejdia poluării. O problemă vitală, abordată cu mijloacele specifice genului de regizorul Douglas Trumbull, care și-a făcut ucenicia lucrînd sub mîna lui Stanley Kubrick la monumentalul **„2001 — o odisee spațială".**

Un gînd pentru Timişoara

Două minute cu compozitorul GHEORGHE DUMITRESCU

— Stimate maestre, vă solicit mai întîi un gînd pe care aş dori să-l dedicaţi celor două instituţii muzicale timişorene sărbătorite.

— Mă simt adînc impresionat aici pe meleagurile Banatului acest colţ de ţară cu frumoase tradiţii culturale care la ora aniversării celor două prestigioase instituţii muzicale, Opera de stat şi Filarmonica „Banatul" a prezentat un bilanţ artistic de-a dreptul impresionant. Salut cu multă dragoste sărbătorirea celor 25 de ani de activitate a colectivelor artistice a acestora, care formează doi stîlpi puternici ai culturii din ţara noastră, care au căutat să se ridice de-a lungul anilor tot mai sus pe scara valorilor naţionale şi chiar pe scara civilizaţiei universale. Mă simt mîndru că în repertoriul lor aceste instituţii in care s-a cîntat multă muzică bună, aceste instituţii care continuă nişte tradiţii muzicale deosebit de valoroase, au inclus şi o parte din lucrările mele Opera mi-a pus în scenă „Fata cu garoafe" iar acum a scos premiera operei „Răscoala". Dar şi Filarmonica mi-a cîntat o seamă de lucrări şi aş numi dintre cele mai recente interpretări oratoriul „Zorile de aur". Am ţinut foarte mult să vin la premiera operei „Răscoala" ca să-mi exprim direct întreaga apreciere, întreaga consideraţie harnicului colectiv artistic. Am fost sigur că va fi o montare bună şi într-adevăr nu m-a dezamăgit.

— Cum apreciaţi această punere în scenă în raport cu altele?

— Opera mea „Răscoala" am scris-o mai de mult şi a fost prezentată în primă audiţie la Bucureşti. Am văzut-o apoi în mai multe interpretări. Mărturisesc că montarea şi interpretarea făcută aici la Timişoara nu e mai prejos decît celelalte.

— Ce aţi remarcat în mod deosebit la această versiune interpretativă?

— În primul rînd cîntăreţii. Ei au voci bune şi expresive. Corul este convins de ceea ce cîntă. Opera are un caracter revoluţionar. Corul reprezintă poporul, mai exact ţăranii care şi-au amestecat cu sîngele lor pămîntul pe care-l munceau dar nu era al lor. Bunăoară cîntecul „N-avem unde semăna / N-avem unde secera" presupune un puternic dramatism ce trebuia bine reliefat şi acest lucru l-a intuit şi în consecinţă l-a izbutit.

Apreciez regia spectacolului care este pe deplin adecvată, costumele, decorurile, orchestra care a cîntat cu măiestrie şi care a avut în dirijorul Mihai Beleavcenco Popescu un conducător inspirat şi competent ce a imprimat spectacolului un suflu revoluţionar şi artistic.

IOAN TOMI

La Teatrul German de Stat din Timişoara

„FATA MORGANA"

O piesă lejeră, la care lumea rînde mult, dar fără lacrimi, este această „pseudo-farsă poliţistă" a lui Dumitru Solomon — care, pe scena Teatrului German din Timişoara, reînvie — cu vervă şi naturaleţe — sub bagheta bine temperată a lui Dan Radu Ionescu. Dacă regizorul nu a avut prea mult de lucru în dezghiocarea sensurilor piesei (din capul locului şi pentru toată lumea — evidente), el a făcut totul în ceea ce priveşte „melodia", elanul şi bravura acestei comedii. Decorul însuşi (semnat de scenograful Peter Schweg) nu putea fi decît acesta: „de efect", aerisit, uşor, foarte lucios, metalic, fără penumbre şi unghere misterioase. La urma urmei, el e doar un ambalaj care, împreună cu costumele în notă, îmbracă bine nişte personaje — intenţia cărora n-a fost, desigur, să ne tulbure ci să ne-nveselească. Căci piesa nu e totuşi, o satiră — e o şarjă, o „epigramă", dacă vreţi, cu poantă bună... Drept pentru care — buna-dispoziţie şi umorul, dezinvoltura şi aplombul, — sînt, ele, darurile cele mai de preţ ale protagoniştilor: Otto Grassl şi Ida Jarcsek („corecţi" şi — ambii — plini de importanţă), Oskar Schilz (jovial şi cu facondă de gascon), Johanna Brunner (naivă şi venustă, de-un farmec autentic într-un foarte bun rol de compoziţie), Irmgard Schati (matrimonială fără prea mult... interes, cu o vădită experienţă a scenei) şi Tatjana Fulda (mică „vampă" şi, mai ales, sirenă: fatală şi seducătoare..., pe care am vedea-o în vre-o „undină gotă"); Alexander Ternovits (de-un haz irezistibil, molipsitor ca totdeauna, în dublu-i rol de bîlbîit şi de peltic), Michael Haupt (descins, aici, dintru-un carnavalesc Mexico-City), Rudolf Bellgrasch (simpatică lichea halterofilă) şi Julius Vollmer (profesoral cu ironie) — care ne-au oferit, cu toţii, o seară agreabilă de teatru.

FRED VASILESCU

---

plastică

Florica Orăviţan

Pictura Floricăi Orăviţan este expresia unei afectivităţi dramatice şi în acelaşi timp lirismul cristalin al unor naivităţi metaforice care păstrează nealterat dimensiunile candorii şi purităţii. Evoluînd sub influenţa marilor maeştri, Luchian şi Ţuculescu, dar fără a-i pastişa, artista reconstituie după legile artei, universul propriilor impresii rezultate din sesizarea nuanţată a contactului cu natura înconjurătoare.

Peisajul — de preferinţă, evocări bănăţene Ciclova, Lugoj — are o soliditate structurală remarcabilă datorată vigoarei materiei picturale, sublimată nu rareori de un contur la fel de viguros. Notaţie de jurnal intim, dureroasă pendulare între indiferenţă şi răvăşire lăuntrică, peisajul Floricăi Orăviţan dobîndeşte sensuri tainice, grefate pe fervoare şi o rigurozitate de o reală importanţă umană şi estetică. Eternitatea naturii este sublimată de puritatea formelor, de exuberanţa culorilor.

Portretele de grup, compoziţiile, naturile statice, se impun prin depăşirea asimilării gratuite a motivelor etnografice, destul de des interpolate, emoţionînd cu adîncime de sentiment, rod al unei intensităţi absolute de expresie, de surprindere a esenţialului.

Cromatica este violentă, alternările de grupaje mate cu cele adamantine amplifică sonorităţi dramatice. Nucleul de culori calde se revarsă radial spre zone reci, situate mai întotdeauna spre extremităţi. Vibraţiile unei paste suculente se convertesc în imagini răscolitoare.

O pictură tradiţională care caută noi forme de configurare, făcută cu simţul responsabilităţii, cu intuiţia permanentului. Spontaneitate care controlează elaborarea, iată caracteristica acestei picturi descinsă dintr-o dorinţă ireversibilă de căutare a emoţiei.

RADU MELNIC

---

appassionata

CORUL DIN NABUCCO

Marile momente ale istoriei îşi revendică cîntăreţii. Italia din prima jumătate a secolului trecut, cutreierată de armatele şi ideile Revoluţiei franceze, clocotea de tinereţe şi speranţă. Dar libertatea era încă un vis. Stăpînirea cezaro-crăiască, victorioasă după prăbuşirea lui Napoleon, strivea sub călcîiul ei aspiraţiile multor popoare. Italienii, dezbinaţi de veacuri, se trezeau din amorţire, oferind lumii un spectacol de o tulburătoare măreţie, admirabil surprins de Stendhal în „Mînăstirea din Parma" sau în nuvela sa „Vanina Vanini". Din eforturile izolate şi scump plătite ale cetelor de carbonari se încheagă Rissorgimento, mişcarea de eliberare a Italiei. Poporul ascultă acum proclamaţiile conducătorului său Mazzini, se entuziasmează la faptele de arme ale lui Garibaldi, tremură de emoţie citindu-l pe Manzoni. Ceva lipsea totuşi acestui vulcan gata să erupă.

Tînărul Verdi îşi trăia, între timp, propria-i dramă. Succesului promiţător al primei sale opere „Oberto" îi urmează eşecul operei „O zi de domnie"; în paralel, pierdea soţia şi cei doi copii. „Pierdusem orice curaj şi nu mă mai gîndeam la muzică" notează cu mîna sa, fiindu-i imposibil să se smulgă apatiei care-l copleşise. Soarta îi scoate în cale pe Marelli, impresarul Scalei, care îl forţează să primească libretul intitulat Nabucodonosor sau prescurtat Nabucco. Autorul acestui manuscris, poetul Solera, fiu de cărbunar întemniţat, el însuşi activ pentru cauza naţională, scrisese un poem, pe care Verdi, citindu-l simţea sîngele alergînd în vine. Se spune că acest caiet, aruncat pe masă, s-a deschis la întîmplare, oferind privirilor nepăsătoare ale compozitorului, primele versuri ale nemuritorului cor „Va pensiero"... (Zboară gînd...). Muzica inundă fiinţa lui Verdi şi cîteva luni mai tîrziu, în toamna anului 1841, opera e terminată; la 9 martie 1842, premiera, succesul, cariera deschisă. Italia avea acum cîntecul şi cîntăreţul ei.

În ultimul capitol al cărţii sale „40.000 ani de muzică" cunoscutul muzicolog Jacques Chailley pune problema viitorului muzicii imaginînd un dialog între un personaj misterios, dar iubitor de muzică, domnul Croche (personaj creat de Debussy) şi un muzician al prezentului. Căutînd a discerne sensurile umane ale muzicii de mîine, discuţia ajunge la un punct mort, după care personajul se depărtează murmurînd de cîtva ori cuvîntul Nabucodonosor. Autorul nu dezleagă misterul, dar credem că în aluzie vede şi soluţia problemei.

În adevăr, cîtă speranţă în sufletul celor ce intonează melodia pe o singură voce, trimiţîndu-şi „gîndul pe aripi de aur să se aşeze pe coline" (colinele Romei, desigur); cîtă durere cînd se gîndesc la „patria atît de frumoasă şi pierdută" (Italia asuprită), ce energie, ce strigăt de luptă, în izbucnirea armoniei...

Nimic nu a derutat mai mult închistarea esteţilor din toate timpurile decît prospeţimea aerului din afara încăperii lor strîmte în care s-au străduit să ferece sunetele. Sînt momente, cînd muzica vlăguită de forţă are nevoie de vigoarea bărbătească, care să-i redea generozitatea şi, odată cu aceasta, misiunea ei cuprinzătoare de aspiraţii şi idealuri umane.

Este lecţia corului din Nabucco.

OVIDIU MANOLE

Adnotările unui regizor

Un condotier în halat şi papuci (III)

Imperfecţiunea umană a lui Pietro Gralla nu se manifestă numai în orgoliul cu care persistă în a vrea să modeleze sentimentele sale şi ale celorlalţi după un tipar abstract, ideal, dar — tocmai de asta — de neatins, şi persistă, cu atît mai de nezdruncinat, chiar cînd viaţa îi infirmă irevocabil ambiţia. Neîmplinirea lui Gralla nu stă nici în faptul pe care, aberant, şi-l reproşează, de a se fi lăsat el însuşi angrenat într-o pasiune impură şi trucată; tocmai slăbiciunea îi conferă eroului dimensiunea grandioasă, colosală, a omeniei căreia nimic nu-i rămîne cu totul străin.

Fisura bronzului Gralla se află în formele imediate pe care le îmbracă adoraţia sa pentru Alta, şi apoi dispreţul său pentru ea. Căci veneraţia e învesmîntată la Pietro în vanităţi de proprietar şi în enervante apucături de tiran casnic, abia disimulate prin amabilităţi conjugale tipice pentru un matrimoniu burghez; Alta e instruită prin suave dăscăleli şi transformată într-o elevă sîrguincioasă şi cuminte, apoi e scoasă în lume cu trufii de posesor invidiat; tandreţea bărbatului fericit se exprimă în complimente ieftine; în nesfîrşitul său amor-propriu, Gralla nu realizează că ispita de a „pune la încercare" „preferinţa" nevestei sale pentru el ar putea fi jignitoare pentru ea. „Încrederea" lui în Alta e cam suspectă. Iată un punct în care Pietro se înrudeşte, neaşteptat, cu Cellino.

Cînd, în fine, Gralla va fi descoperit ceea ce va socoti a fi „adevărata faţă" a soţiei sale, „trădarea" ei, el nu se va da înapoi de la răzbunarea măruntă, meschină, de a o trata ca pe o persoană străină, indiferentă, ştiind bine că această atitudine e mai chinuitoare pentru Alta decît orice pedeapsă violentă. Că superioara detaşare a lui Pietro faţă de consoartă e simulată — cu desăvîrşită eleganţă, dar simulată — o dovedeşte ambalarea lui în marea explicaţie de la sfîrşit, joc deschis cu toate cărţile pe masă, partidă neînfricată, presupunînd, şi probînd, „cît... mai... dăinuie" în Gralla din ceea ce a fost pentru el Alta, din încrederea lui reală în ea.

Odată lămurirea consumată, şi „vinovata" strivită nemilos, nimicită sub acuză, fără drept de recurs, Pietro se va preta, în prezenţa şi cu ajutorul lui Cellino, la grosolanul „plătit de poliţe" al debitării de murdării pe seama Altei, prezentă, dar „considerată un cadavru".

Acest individ care a „urît... toată viaţa situaţiile tulburi şi false" îşi va fi întemeiat mariajul pe o situaţie falsă, acest ins de granit, „esenţa firii" căruia „este... de a nu visa treaz, de a nu se amăgi cu năluci", se va clătina, aproape de prăbuşire, atunci cînd, în contact cu realitatea vie, deşteptîndu-se, va constata că himerele i-au fost răpite.

Penibilă luciditate aceasta, care, devenind refugiu, nu va fi decît o nouă iluzie!

GHEORGHE MILETINEANU

Sergiu Siharu

O comunicare științifică

Telefonul zbîrnii insistent.

— Alo.. tovarășul inginer, profesor, doctor diplomat Cocișiu?

— El!

— Să trăiți... Să trăiți. tovarășe Inginer, profesor, doctor, diplomat!

— Cu cine am onoarea?

— La aparat. Ion Panțîru... știți... Ion Panțîru, de la Casa de cultură din Ghergani...

— Ghergani?... Și cu ce vă pot fi de folos?

— Știți... noi cu toții am auzit despre lucrarea dumneavoastră „Generarea impulsului". care a stîrnit un atît de viu interes pînă și peste hotare... Vă felicit din inimă și, la mai mare. tovarășe Inginer. profesor doctor. diplomat!

— Mulțumesc. tovarășe...

— Panțîru .. Ion Panțîru, de la Casa de cultură din Ghergani.

— ...vă mulțumesc, tovarășe Panțîru, dar numai pentru atîta lucru, nu trebuia să vă mai deranjați...

— Nu. că nu-i numai atît...

— Dar?

— Lucrarea dumneavoastră a fost atît de viu primită de oamenii de știință din Ghergani. încît n-am avut încotro și v-am inclus în planul nostru de activitate pe luna în curs..

— Ce face?

— Da. să țineți o prelegere despre „Multivibratorul asimetric telereglabil", să vadă și ghergănenii „ce și cum"...

— Și pentru cînd m-ați planificat?

— Pentru mîine, la orele 19 fix.

— Exclus. Mîine am cursuri la facultate.

— Tovarășe inginer, m-ați nenorocit. Dumneavoastră știți ce mi-au declarat că, dacă nu vă aduc aici să le vorbiți despre „Multivibratorul dumneavoastră asimetric telereglabil", n-o să-i mai prind la nici o acțiune?...

— Și?

— Și trebuie să veniți. Profesorul nostru de fizică v-a compus și o poezie, pe care profesoara de muzică a pus-o pe note. Iar în orele de laborator, toți copiii au renunțat la experiențe și cîntă în cor: „tele-vibra-vibra-torul!".

— Mi-e imposibil. Nu vin.

— Nici să n-aud de-așa ceva. Trimit helicopterul după dumneavoastră. Sau mai bine veniți cu trenul... Luați la a-ntîia...

A doua zi, tovarășul Inginer, doctor, diplomat. profesor Cocișiu fu întîmpinat cu flori în gară. apoi condus cu mare alai pînă la Casa de cultură. unde s-a servit și o „gustare". Erau de față circa zece personalități de vază din Ghergani. printre care și un reporter de la foaia locală „Înainte", pentru a consemna evenimentul.

— Să mergem. se ridică dînsul de la masă. în cele din urmă, nu-mi place să mă las așteptat.

— Pînă dumneavoastră mai serviți o țuiculiță, eu mă duc să dau drumul oamenilor în sală.

— Cum. nu sînt în sală deja?...

— Vai de mine. tovarășe Cocișiu. dar cum ați fi crezut că le pot da drumul?... Ar fi spart ferestrele. sau cine știe ce nenorocire s-ar fi întîmplat... Am mobilizat și o echipă de ordine...

Și, zicînd acestea se repezi spre sălița pe care le-o cedase filateliștilor. Aici se adunaseră, ca de obicei. cei 5-6 pensionari și cîțiva pionieri, care. așezați pașnic pe la mese. își desfăcuseră clasoarele. în vederea legiuitului schimb de mărci poștale

— Fraților, voi sînteți salvarea mea!

— Despre ce este vorba? făcu responsabilul. străpuns de-o bănuială.

— Mai nimic. nene Floreo...

— Simpozion?

— Nu.

— Medalion literar?

— Aș.

— Masă rotundă?

— N-ai ghicit. O conferință științifică... O expunerică... scurtă... două ore... „Multivibratorul asimetric"...

— Să faci bine să ne mai lași în pace! Numai luna aceasta am participat la trei „mese rotunde" un „medalion literar" și două „simpozioane". Filatelie, cînd mai facem și noi?...

— Ce să fac nene? Nu trebuie să avem și noi activitate? Nu trebuie să culturalizăm masele?...

— Inițiază și dumneata acțiuni interesante, să vezi atunci cum o să ai auditori?

— Și planul?... Ce să trec eu la rubrica „Știința la zi"?

— Trece ce poftești. Cînd ai să organizezi o întîlnire cu un mare colecționar, ai tăi sîntem. Pînă atunci, lasă-ne în pace să ne desfașurăm activitatea liniștiți.

Panțîru reuși totuși în cele din urmă să-i bage pe bătrîni în sala festivă și să-i încuie înăuntru. Pe conferențiar îl introduse prin culise. direct în scenă.

— Cum, numai cinci bătrîni și trei copii? făcu savantul consternat.

— Știți... ne-am gîndit să dăm acces în sală numai oamenilor de știință.

— Și pionierii?

— Aștia... ăștia sînt copii minune, tovarășe profesor...

— Da?... Și caietele cartonate și mapele pe care le tot consultă, ce sînt?...

— Proiectele lor de invenții... Toți sînt ca și brevetați... Or să fie și discuții, să vedeți...

Tot timpul expunerii, cei cinci „savanți" și trei „copii minune" își consultară reciproc „proiectele de invenții" și „brevetele". Făcură acest lucru cu atîta rîvnă încît observară că expunerea s-a terminat, abia după ce conferențiarul își băgase în mapă hîrtiile și planșele. Atunci se porniră pe ovații și aplauze.

Impresionat, acesta găsi de cuviință să le adreseze și cîteva cuvinte, așa, ca „de la om la om" Coborî în sală.

— Aud cu plăcere că sîntem confrați... Mi-a spus tovarășul Panțîru că toți sînteți inventatori...

— Mda, sîntem...

— Poate v-aș putea fi de folos... O consultație tehnică. un sfat... vă stau la dispoziție De pildă. dumneavoastră. se adresă dînsul lui Nea Florea. observ să aveți un caiet foarte voluminos. Trebuie să fie o invenție foarte interesantă...

— Am inventat un aparat electronic pentru deparazitarea muștelor, răspunse acesta fără să clipească.

— Interesant... foarte interesant... Și dumneavoastră?...

— A mea nu e invenție, e mai mult o inovație. Un preparat. cu ajutorul căruia găinile fac ouă în coajă de securit. Știți, în acest fel, se vor putea naște pui la șapte luni...

Savantul luă un pahar de țuică de pe tava cu care tocmai intrase tovarășul Panțîru. în vederea unei noi „tratariseli", și-l slobozi pe gît. „Savanții" îi urmară pildă, așa că, în scurt timp, discuția luă o turnură foarte instructivă și la obiect:

— Eu am inventat un schimbător de viteze la soba de teracotă!

— Eu un servomotor la cursele de șoareci!

— Oameni buni, reuși Cocișiu să-și revină, invențiile dumneavoastră sînt foarte interesante, numai că ar trebui să ne gîndim și la utilitatea descoperirilor noastre... Uitați, de pildă, multivibratorul meu... A fost foarte apreciat și, în urma comunicării pe care am făcut-o, am primit o serie de invitații în străinătate...

Și, zicînd acestea, savantul scoase un teanc de plicuri din mapă.

— Fraților, făcu unul dintre „savanți", smulgîndu-i plicul din mînă, fraților, un „jubiliar" din Camerun!

Toți își scoaseră lupele din buzunare și se apucară să-l cerceteze.

— Și un Louis XV!

— Uite, tocmai exemplarul de „5 șilingi", care îmi lipsește din serie!

Și, sub ochii măriți de uimire ai savantului, se apucară să-i devasteze plicurile. Pionierii puseră și ei mîna pe geantă, se refugiară într-un colț și-o scotoceau de zor.

Cu chiu cu vai, tovarășul Panțîru reuși să smulgă din mîinile filateliștilor invitațiile savantului, cu plicurile jerpelite și să-l repună în posesia mapei.

Seara, îl conduseră la gară „in corpore" și, în timp ce trenul se punea în mișcare, „savanții" zbierau cît îi lua gura:

— Să ne scrieți din Camerun!

— Să-mi trimiteți o vedere din Franța.

— Eu aștept un „jubiliar" din Singapore!

„Tot „in corpore" se întoarseră la cămin, și în timp ce filateliștii își așezau în liniște noile achiziții în clasoare, tovarășul Ion Panțîru trecea în raportul de activitate:

„Astăzi, ziua..... ora..... la sala festivă a Căminului cultural, a vorbit tovarășul conferențiar, inginer, profesor. doctor, diplomat Cocișiu, despre „Multivibratorul asimetric telereglabil". Au participat 250 persoane. Acțiunea a fost foarte interesantă și instructivă, bucurîndu-se de un deosebit succes".

Ion Ciolănescu

Greieri și fum

Era o dimineață de vară cu cer înalt și limpede. Bunicul și bunica erau în grădină și pliveau florile. Bunicul îngîna un cîntec vesel. Se îndreptă din spate, cînd atenția îi fu atrasă de un nor de fum ce ieșea pe ușa podului.

„Nu se poate", își zise.

Își trecu cu dosul palmei peste ochi și privi din nou într-acolo.

„Nu se poate, de șaptezeci de ani nu m-au înșelat ochii" se gîndi din nou. „Niciodată".

„M-au înșelat pe mine ochii de șaptezeci de ani"? o întrebă pe bunica.

„Nu", răspunse ea „nu te-au înșelat".

„Dacă n-aș ști că acolo n-avea cum să se aprindă, aș putea jura că s-a aprins".

„Doamne" se sperie bunica privind după arătătorul său.

*

„N-are rost să cari apa pînă acolo" spunea Ali. „Iese după ce ai turnat apă, dar după aia n-ai ce să mai faci cu el. Atîta numai dacă vrei să stai și să te uiți la el".

De ce? „ziceam eu". Îl iei și-l duci în casă. Îl pui într-o cutie sau ceva și-l lași acolo să-ți cînte".

„Și chiar crezi că-ți cîntă?" spunea Ali. „Nu cîntă, greierul într-o cutie ca aia în care vrei tu să-l pui, tace ca mutu".

Apoi Ali sorbi adînc din țigară și dete drumul unor largi rotocoale de fum.

„Poate cu timpul se obișnuiește" am spus.

„Nu se obișnuiește" a spus Ali.

„Vorbești aiurea", i-am spus. „Nu mai fumez cu tine".

„Treaba ta" a răspuns Ali.

Am stins țigările și am coborît din pod. Pe drum ne-am întîlnit cu bunicul. Avea pămînt pe mîini și era grăbit. Ne-am uitat după el și am văzut că se urcă în pod. Pe urmă am plecat și-am pus pachetul de țigări în groapa cu cărămizi.

*

La prînz am mîncat în liniște, bunica sporovăia monoton, iar bunicul tăcea și sorbea îngîndurat din supă.

„Ali spune că greierul nu cîntă în casă" am spus.

„În casă?" făcu bunica.

„Da, vreau să spun că dacă-l prinzi și-l ții într-o cutie, sau într-un borcan sau ceva și-l lași acolo, el spune că atunci nu mai cîntă".

„Nu. nu cîntă" vorbi bunicul pentru prima dată Ali era încîntat.

„E așa cum ți-am spus" zise.

„Nu cred" i am spus.

„Tu niciodată nu crezi".

„Nu nu cred" am spus.

„Ali are dreptate" zise bunica.

N-am zis nimic, dar, după ce am terminat cu masa, am luat o cutie goală de tablă și o cană cu apă și cînd nimeni nu m-a observat am plecat în grădină. Am turnat apa unde știam că trebuie să fie greierul și într-adevăr era acolo și după un timp, în care am stat la pîndă. a ieșit încetișor. L-am prins în palme și l-am închis în cutie, iar cutia am dus-o în cameră și am ascuns-o lîngă piciorul patului.

*

În ziua următoare mi-am făcut de lucru prin casă și nu m-am dus să-l caut pe Ali. dar de sub pat nu se auzea nici un sunet. Spre seară am desfăcut cutia, greierele era tot acolo, dar n-a cîntat nici a doua zi. M-am dus peste drum și am bătut la geamul lui Ali.

Ali a ieșit cu niște sfori și hîrtii în mînă.

„Nu cîntă i-am spus. Hai să fumăm".

„Hai", a zis Ali.

Am scos pachetul din groapa cu cărămizi și ne-am ascuns în pod. Podul era deasupra camerei și cum stăteam acolo și fumam, am auzit de undeva un cîntec de greier. Am ascultat.

„Auzi" i-am spus lui Ali.

„Ce să aud?" făcu el.

„Ascultă cu atenție" am zis.

„Ascult" răspunse Ali,

„Cîntă" am spus.

„Cine?" a întrebat Ali.

„Greierul greierul meu din cameră!".

„Ești nebun, mi-a răspuns el. Nu s-ar auzi pînă aici".

„Uite că se-aude, am spus. Am avut dreptate".

„Ești nebun de legat, s-a înfuriat Ali. Cîntă de altundeva".

*

Era o dimineață de vară. Bunicul și bunica erau în grădină și pliveau florile. Bunicul lucra în tăcere. Se îndreptă din spate; cînd atenția îi fu atrasă de un nor de ufm ce ieșea pe ușa podului. Își trecu cu dosul palmei peste ochi, de două ori la rînd și privi din nou într-acolo.

„Nu se poate, de șaptezeci de ani nu m-au înșelat ochii", își spuse. „Niciodată? Niciodată!"

„M-au înșelat pe mine ochii de șaptezeci de ani?" o întrebă pe bunica.

Bunica nu răspunse nimic și el repetă întrebarea aproape strigînd

„Nu, nu te au înșelat" îi răspunse ea.

„Dacă n-aș ști că acolo n-avea cum să se aprindă, aș putea jura că s-a aprins!".

Bunica se sperie puțin.

*

„Hai să vedem" i-am spus lui Ali. Să-ți arăt cum cîntă"

„Cum nu cîntă" a spus el.

Am stins țigările și le-am aruncat, apoi am coborît nervoși. În curte ne-am întîlnit cu bunicul care gîfîia și cînd ne-am uitat în spate l-am văzut cum gonea peste scările podului. În cameră am desfăcut cutia și ne-am uitat în ea, dar greierul murise.

„E mort" a spus Ali.

„A cîntat cît a cîntat și pe urmă a murit" am spus.

„Ce-i, lebedă?" a rîs Ali.

„Rîzi degeaba" am spus. „Cîntă".

*

La prînz am fost nervos, bunica tăcea tot timpul, iar bunicul era foarte palid și sorbea îngîndurat din supă. N-am zis nimic, dar cînd s-a terminat masa, am fugit în grădină cu o cutie de tablă și o cană cu apă și am prins un greier. L-am închis în cutia ce-am ascuns-o în cameră, lîngă piciorul patului.

*

În ziua următoare mi-am făcut de lucru prin casă și nu m-am dus să-l caut pe Ali, dar greierul n-a cîntat nici atunci și nici peste o zi. M-am dus peste drum și am bătut în geamul lui Ali.

Ali a ieșit cu un teanc de hîrtie în mînă.

„Nu cîntă" i-am spus. „Hai să fumăm".

„Hai", a spus Ali.

Am scos pachetul din groapa cu cărămizi și ne-am ascuns în pod. Podul era deasupra camerei și cum stăteam acolo și fumam, am auzit un cîntec de greier.

Bunicul plivea florile și s-a frecat la ochi. în curte ne-am întîlnit cu el. Noi am intrat în cameră și el în pod.

La prînz, cînd am mîncat supa, bunicului au început să-i tremure mîinile.

„Ali spune că greierul nu cîntă în casă" am spus.

Bunicul n-a spus nimic, a lăsat farfuria plină și a plecat de la masă. Bunica a început să suspine.

Eu am mîncat în grabă și apoi am intrat în cămară de unde am luat o cutie de tablă, o cană cu apă și am fugit în grădină, cît am putut de repede.

CENACLU

Laurențiu Cerneț, a citit proză umoristică. viz'nd lumea noastră, a scriitorilor. Tonul lucrării, după propria sa expresie, „de un optimism care nu se vindecă". Citām din opiniile vorbitorilor.

N. ȚIRIOI: „Cei ce au rîs s-au gîndit la cine au vrut"... „Gogu Ionete apare ceva mai în vîrstă aici, după ce face o seamă de acumulări...". „Cerneț reușește să scoată efectul comic, dar trebuie să dea și substanță operei sale, să ajungă la umorul de caracter..."

FLORICA NUBERT „cu trac": „Avem impresia că ne-am întîlnit cu toate aceste personaje"... „maturizarea nu e o axiomă"... „Ca un semn de prietenie, Cerneț ne-a oferit o experiență"... „debuturile feminine într-o revistă sînt un procentaj infim față de bărbați"...

V. CREȚU: „Cerneț scrie cărți care degajă inteligența cuvîntului". „El a cîștigat ceva. Aparent puțin, dar scrisul său s-a despovărat". Neagă mediocrul, eroarea, dar undeva trebuie să afirme valoarea. „Dacă nu. e un comod".

I. ARIEȘANU: „E nevoie de o detașare rece, străină de lucruri"... „foiletonistică de bun gust"... „Eroul trăiește din gesticulație și exterior, umorul e doar un limbaj, de ticuri verbale"... „E nevoie de o distanțare necesară, să treacă de foileton și șarjă..."

M. ȘERBĂNESCU: „Umor copios, fantezie, bun gust, inteligență"... „sub satiră i se ascunde omenia"... „Răzbunarea lui Ionete nu e chiar așa de rea".

CAIUS ROGOBETE-BOTOȘANI: „Am găsit cartea IONETE și am sărit în sus"... „Și femeile nu sînt așa de mute, deși au trebuință de literatură"...

C. UNGUREANU: „În fața unui scriitor, scriitorii sînt fără pavăză". Gogu Ionete e personajul reușit al lui Cerneț. Celelalte sînt personaje care țin de cafeluța noastră"... „Cerneț e un generos, și de aici încolo cred că lucrurile s-au spus"...

V. VERSAVIA: „E ușor ca scriitorii să devină personaje"... „Scriitorul n-are dreptate să se apere decît cu opera, dacă opera lui e operă"...

I. DASCĂLU: „După mine, el n-a rîs cînd a scris, a plîns"... „E o satiră foarte adîncă, cu multe implicații"... „Sper că Cerneț va fi Cerneț curat. Îmi face impresia că el revine la Cerneț (Cerneț!?).

L. CERNEȚ — ÎNSUȘI: „Nu voi fi adînc cînd fac umor, că asta mi-e firea"... „Eu nu scormonesc mai știu unde, că nu vreau să fiu rău"... „Dacă încep, o fac din plăcerea amuzamentului. „Nu știu cum iese cartea asta"... „Cartea nu cred s-o public în timpul vieții, dar atrag atenția că notez totul. Fiți atenți!"... „De la ORIZONTUL vechi am început-o".

Astă seară, o piesă de teatru de poetul ANAVI ADAM".

OBSERVATOR

Marină

Mariel

NU,
fără chipul tău nici un val
nu se-apropie de țărm
și e lungă
neliniștea ciutelor mării...

Cu fruntea
tatuată de iedera lunii,
te-adun
din nisip mișcător
ca pe-o flacără.

Mut,
cineva mă leagă de țărm
cum te leagă de valuri.

Prinos

Țară,
pămînt de pure zidiri
întru vis și cunoaștere,
Cîntecul meu,
pîrguit de-anotimpuri prietene,
iată-l,
pe coapsa cîmpiei tînjind:
nimic mai presus
de belșugul atingerii tale!
Țară,
fîntînă cu turle-n priviri,
însetatul de-azur
îți întoarce prinosul...

Inima mea

Inima mea
ar fi putut să coboare
în ierbi de cristal, într-un suflet
de floare.

Inima mea
ar fi putut să rămînă
atîrnată-n copaci, ca o taină
bătrînă.
Respirînd vegetal, într-o viță de vie,
Sub streașina casei, ori... cine
mai știe?

Dragomir Magdin

Inima mea
e o aripă care
înlănțuie Soarele

Viana Șerban

Orașul meu

Fiorul tălpii goale mă învăluia
De parcă aș fi știut de șerpii ascunși
în
Piele. Parcă și gîndurile au alt țel
Decît să ocrotească sufletul candid
Al copilăriei mele. Uite drumurile:
Intră libere în melancolia asfaltului,
Între casa noastră și școală.
Au voluptăți de liceană și sînt pline
De mine. M-au crescut cu răbdare
Și mi-au dăruit adolescența,
Aurindu-mi pletele — iar în ochi
Mi-au împins peluzele verzi.
L-am părăsit doar pentru a străbate
Carpații. În ei am găsit alte taine
nedeslegate.
Stîncile — bolovăniș de vorbe, și
Apusenii
Cu buciumele vremii. Am coborît
Mai bogată cu o viață.
În case ochii geamurilor nu mai aveau
secrete.
Să intru pe șopîrla străzii?
Să mă tîrăsc în seninul ei, ca să mă
regăsesc?
O mie de întrebări erau copacii.
Copacii mei
Care fuseseră tineri. Inima
Bătu deodată cu pămîntul. Orașul
încăpuse
Cu totul în suflet.
Dar m-am trezit sub trandafir. Pe el
Nu-l cunoșteam. Era de curînd sădit.
Să-i număr frunzele, petalele?
Gura mea îngîna poezii. În jur se
roteau flori.
Mă apăram de ele
Cu iarba deslănțuită sub mine. Nu
puteam
Să stau liniștită. M-am rostogolit
pînă aproape
De marginea Begăi
Strivind roua, cu buzele.

M-au redat orelor

Nu vor muri niciodată mugurii.
Se pun pe lucru sevele, pompează
Viața. Sînt ca năvălitorii. Trudesc
Și își scot podoabele, mînă herghelia
anotimpurilor
Gonesc ploile, omătul. Aduc căldurile
Plecate de mult din luna mai.
M-am alipit de un trunchi tînăr și am
Simțit cornițele de miei. Își alungesc
viața
Și își lărgesc crengile prin subțiorile
mele
Flori dornice de aer și soare își aprind
Flăcările colorate și-s ademenitoare în
Frăgezimea lor ieșită din solzii de
aramă,
În care au stat o iarnă ascunse, de
ochiul cerului.
Plesnește caliciul.
Și inimele albe au bătut deodată cu
Toți copacii lumii. Zvîcnește afară
veselia
Petalelor. M-am aplecat nehotărîtă
Peste atîta minune. Să încerc
Să închid corolele?
Dar mierlele m-au prins într-o horă,
M-au învîrtit și m-au redat orelor
mele.
Atunci am hotărît
să-mi caut steaua.

Viorea

Viorea crescută-n iarba moale,
ca un strop de cer fragil și pur,
pe-unde trec cirezile domoale
pîrjolind pămîntul împrejur.

Neștiută, ea trăia umil,
n-o vedeau nici fluturi nici albina,
pîlpîia ca visul de copil,
ca iubirea însăși, ca lumina.

De aceea frica-n mine crește
și-mi preface sîngele în foc:
Dacă limba vitelor strivește
floarea scumpă fără de noroc!

Și așa mă fură gîndul rău și-amar
și aud cum vin cirezi întîrziate.
O iubire mîndră, viorea-n altar,
undeva m-așteaptă; inima mea bate.

Adesea sînt...

Vezi, amintirile se duc și vin
în cuibul trist al inimii sub umăr,
ca rîndunelele cu trup puțin,
și-aprind în suflet stele fără număr.

Sînt uneori ca buruiana deasă,
pe inimă cu roșie țărînă,
obișnuită floarea să ți-o țeasă
cînd plouă putred cîte-o săptămînă.

Iar alteori sînt ca acei copii
risipitori și duși în lume vamă
care se-ntorc cu suflete pustii
Și-n prag i-așteaptă lacrima de mamă.

Adesea sînt ca niște primăveri
care se duc ca să revină iar,
ți-aduc în suflet pacea cînd n-o ceri
și-un pumn de fericire-aduc în dar.

Mînzul

Somnu-i spart de-un zgomot prin
perete,

tata sare, ia lămpașu-n mînă,
iapa-n grajd se frămînta să fete,
iapa noastră slabă și bătrînă.

Răsucit de spasme, trupu-i mare
nechezînd știai că milă-ți cere, —
uimitor de multă-asemănare
între om și vită, la durere!

Dragomir Mirianici

Dar, deodată, ochii dilatați de chin
reveniră-n matca pleoapelor de pluș
cînd simbolul dragostei divin —
mînzul crud și umed se zbătu-n culcuș.

În românește de
VASILE RANGA VERSAVIA

REMEMBER

apologia toamnei

Cînd vine toamna, cineva aduce cîteva care de nostalgii și le depune sub fereastra mea, unde ard în pîlpîiri de borangicuri ușoare, amintindu-mi culmile dealurilor ca niște aripi multicolore.

Fiindcă azinoapte mi s-a adus tainul de toamnă, vom porni iarăși pe dealuri și ne vom uita cum s-adună păsările în colocviile plecării, cum se sfătuiesc îndelung într-o larmă de clopote mici, cum se ridică de-odată în formații prestabilite, cum se-ntorc și pleacă din nou în fascinante exerciții de sud. Așadar vom rămîne pe dealuri, printre ferigi brumate și vom privi în extaz pădurile covîrșite de lumina spre care au mers. Fagii cei drepți căzură cei dintîi pradă emoțiilor și stau goi în blajinătatea amiezii, cu togile de aur scăpate jos, la picioare. Vom vedea ulmii ca niște flăcări mari și roșii, risipiți pe versanți. Apoi trupurile albe, subțiri și naive ale mestecenilor prin străvezile vîlnice galbene. Apoi stejarii robuști în dimiile lor tutunii, astfel încît feluritele seminții ale arborilor conviețuiesc într-o uitare de sine, uluiți de bucuriile soarelui care-și lasă păunii în rotiri policrome sub cerul de-un albastru de imn.

Vom pleca pe dealurile cu păsări amețite de drumuri neîncepute și vom sta în calmul culorilor, răvășiți noi înșine de dulceața somnolentă a vîntului care ezită între seducțiile anotimpurilor și ne vom opri în livezile de meri, în mirosul de fructe-mplinite, printre cei ce cară în coșuri poveri de ireale topaze, miracole rubinii rupte din amurguri de vară.

Și astfel vom coborî spre cîmpii, pe cursuri de rîuri exhibate-n oglinzi cu escadrile de nori ca albe vapoare plecate spre iarnă.

Pe drumuri, vehicule mari duc rodul pămîntului, oameni încordați în lupta cu timpul adună belșugul unui an de muncă și de confruntări cu capriciile vremii. Porumbul strîns în înalte grămezi de aur, masive dîmburi de sfeclă, legumele aduse din vaste tarlale ca-ntr-o laudă călătorită spre oameni.

Apoi cîntecul prepeliței, fazanii fulgerînd văzduhul, soarele lăsat peste-ntinsuri în reverberații de culori și blînda pace a unui anotimp în care s-aud prevestiri de alb și sănii de vis.

ANGHEL DUMBRAVEANU

Etic şi politic în activitatea Partidului Comunist Român

(REFLEXII PE MARGINEA PROIECTULUI DE NORME ALE VIEŢII ŞI MUNCII COMUNIŞTILOR, ALE ETICII ŞI ECHITAŢII SOCIALISTE)

Acţiunea teoretică a Partidului Comunist Român de sintetizare a ansamblului de norme morale de bază care să prezideze viaţa, munca şi gîndirea comuniştilor, a tuturor oamenilor muncii din patria noastră conţine o bogăţie de semnificaţii atît pe plan teoretic cît şi, mai ales, pe planul practicii socio-morale.

În concepţia marxist-leninistă între politica şi morala socialistă există o interferenţă organică, legitimă, legică, în care rolul primordial îl deţine politica, morala avînd funcţionalitatea de instrument subordonat — dar indispensabil — de reglare, organizare a vieţii, a relaţiilor sociale, de formare a profilului moral al personalităţii comuniste în scopul realizării plenare a obiectivelor politice ştiinţific programate. Pentru a-şi îndeplini rolul activ, morala în ansamblul său este supusă continuu studiului ştiinţific, dezvoltării şi orientării adecvate programului politic al partidului, contribuind astfel la procesul revoluţionar al construirii socialismului şi comunismului.

Acţiunea de perfecţionare a vieţii morale, de dezvoltare a profilului moral specific comunistului este o permanenţă în activitatea politică revoluţionară a P.C.R. Formularea explicită, sistematică, a normelor morale în Conferinţa Naţională a P.C.R. se înscrie ca un moment calitativ superior al investigării etosului socialist în ţara noastră. determinat şi subordonat necesităţilor obiective, reale ale edificării conştiente. ştiinţifice a etapei care solicită fundamentarea idealului uman al personalităţii multilateral dezvoltate.

Multitudinea şi amploarea obiectivelor societăţii socialiste multilateral dezvoltate nu pot fi atinse fără ridicarea pe o treaptă superioară a cunoaşterii şi educaţiei în spiritul moralei comuniste. Împotriva iluziilor burgheze teoretico-morale nihiliste, voluntariste etc., care sfîrşesc prin apologia anarhiei morale şi sociale, construcţia conştientă multilaterală a socialismului şi a personalităţii morale corespunzătoare. necesită excluderea hazardului, a ingerinţelor morale perturbatoare, a atitudinilor morale spontane, a subiectivismului în conduită. tocmai prin studiul ştiinţific al realităţii morale şi pe baza aceasta formularea precisă a normelor morale socialiste.

După cum sublinia Lenin, cunoaşterea normelor morale, a îndatoririlor este o necesitate obiectivă întrucît ea este însuşi fundamentul conştiinţei morale. În spiritul acestei finalităţi a cunoaşterii morale se evidenţiază clar importanţa majoră a acţiunii P.C.Rş de a sintetiza normele de bază ale eticii socialiste. Decurge cu stringenţă necesitatea studiului profund al Proiectului de norme pentru înţelegerea genezei lui social-obiective, a semnificaţiilor lui umaniste şi mai ales pentru aplicarea lui în viaţă în mod consecvent, conştient. În Raportul prezentat la Conferinţa Naţională a P.C.R., se sublinia menirea teoretică a însuşirii conştiente şi corecte a normelor eticii şi echităţii socialiste: „... înţelegerea mai clară a principiilor comunismului". Este prezentă ideea conform căreia cunoaşterea normelor morale socialiste introduce pe om în sistemul de valori al socialismului şi comunismului, conferă sens superior comportamentului moral al individului, fixează cadrul vieţii cotidiene şi constituie criteriul obiectiv de apreciere morală a conduitei sociale a oamenilor.

Cunoaşterea morală, respectiv a normelor etice socialiste, este o latură indispensabilă, dar nu suficientă, pentru dezvoltarea conştiinţei morale şi formarea profilului moral-politic comunist. Ea se subsumează ca parte componentă a procesului mai larg care este educaţia în spiritul moralei comuniste. Obiectivul acestui proces complex condus de partidul comunist este ca pe baza cunoaşterii principiilor şi normelor eticii comuniste şi pe baza unor metode ca: exemplul, convingerea, exerciţiul, aprobarea şi dezaprobarea, să formeze calităţi, sentimente, deprinderi şi obişnuinţe morale. Ansamblul structurat — „Proiectul de norme" — constituie axul principal, instrumentul educaţiei morale comuniste a tuturor oamenilor muncii din ţara noastră desfăşurată în mod sistematic în familie, şcoală, instituţii, organizaţii politice şi obşteşti, în procesul practicii sociale, al activităţii de muncă fizică şi intelectuală.

Alcătuirea codului moral al comunismului nu este o acţiune destinată numai şi în primul rînd „învăţării" lui şi deci doar îmbogăţirii cunoaşterii morale şi statuării individului ca receptor moral. În concepţia marxist-leninistă a partidului nostru comunist, nu este individul care numai cunoaşte şi repetă tezele marxismului şi în acest caz normele eticii socialiste. Cunoaşterea morală prin ea însăşi nu declanşează automat conduita, atitudinea morală corespunzătoare; ea nu are valoare în sine. Transformarea acestor norme morale în temei raţional, superior, obiectiv al activităţii practice socio-morale necesită aplicarea şi verificarea funcţionalităţii lor în viaţa de fiecare zi, în adecvarea permanentă a comportamentului moral cerut de ele. Numai astfel cunoaşterea morală, conştiinţa morală îşi dovedeşte pe lîngă funcţia reflexivă şi pe cea constructivă, calitatea de parte componentă a practicii sociale, iar subiectul moral devine efector, agent transformator al vieţii sale morale, autoconstructor al profilului său moral-politic. Consecvenţa îndeplinirii cerinţelor morale verifică statutul lor de convingeri morale ca elemente centrale ale conştiinţei morale socialiste, de valori de cunoaştere morală veridică, de instrumente efective de reglare a comportamentului socio-moral al oamenilor. Comportamentul moral corespunzător codului moral este măsura devenirii lui în calitatea de motiv interior al acţiunii, de valoare morală efectivă întrucît oamenii îl respectă pentru că se regăsesc în el, de limaj al vieţii sociale, morale, al faptelor, de conştiinţă morală în acţiune. Procesul progresiv al adecvării reciproce a conştiinţei şi atitudinii morale este singura cale de atingere a idealului moral al eticii noastre — profilul moral al comunistului, bază a personalităţii multilateral dezvoltate. Acest proces al devenirii sistemului nostru de norme morale în calitate de cod al vieţii, al comportării socio-morale socialiste semnifică generalizarea în viaţa socială a principiilor socialismului şi comunismului, perfecţionarea relaţiilor dintre oameni, garanţia realizării plenare a sarcinilor etapei în care am intrat.

Hotărîrea Conferinţei Naţionale a P.C.R. conform căreia „Proiectul de norme"... să fie supus dezbaterii publice în vederea structurării lui definitive şi a devenirii lui ca parte componentă a statutului şi programului partidului nostru, marchează încă o dată largul democratism al vieţii noastre sociale. Faptul că, în urma studiului aprofundat, al comprehensiunii necesităţii social-obiective a codului moral, a semnificaţiilor lui umaniste, fiecare individ se regăseşte pe sine aşa cum trezuie el să fie, participă la îmbogăţirea cerinţelor morale faţă de sine şi faţă de ceilalţi, ajungînd la realizarea conştiinţei de sine morale, relevă în mod pregnant autenticitatea democraţiei socialiste drept cadru al realizării evolutive a personalităţii omului şi ca atare caracter etic, ştiinţific, definitoriu al activităţii revoluţionare a P.C.R.

NICOLAE STANCIU

Teme ştiinţifico-fantastice

Literatura zisă de „Science-Fiction" e ca şi monstrul din Loch Ness: toată lumea vorbeşte de ea, dar nimeni nu ştie exact ce este Definiţiile propuse de specialiştii genului (Jacques Bergier, Kingsley Amis, Pierre Versins, François le Lionnais) sînt vagi şi incomplete.

Nu însă atari distincţii privind autentificarea estetică a Science-Fiction-ului formează obiectul articolului de faţă. Pentru a delimita genul, pentru a afla ce este el şi ce reprezintă, ne vom mărgini în cele ce urmează să înfăţişăm aspectele tematice ale acestei literaturi. Pentru că, dacă nu avem o definiţie precisă a ei, există totuşi un fel de cod, ca în genetică, ce permite amatorilor să recunoască genul fără să greşească. Deci, care sînt temele fundamentale pe care le abordează literatura ştiinţifico-fantastică?

Se pot clasa aceste teme în număr de patru: Timpul, Omul, Maşina şi Spaţiul. Există bineînţeles şi încălcări între diferitele domenii.

Tema timpului este ilustrată de călătoria în timp. Această călătorie poate să aibă loc în trecut (de pildă, în preistorie. ca în cazul romanelor lui Edgar Rice Burroughs din seria **Pellucidar,** ale sovieticului Efremov sau în **Lumea pierdută** de Conan Doyle) sau în viitor (H.G. Wells cu **Maşina de explorat timpul**). Lucrările din această specie sînt în general de anticipaţie.

O a doua sub-temă e **ucronia,** adică istoria modificată pornind de la un eveniment important. În acest caz se pot nota două eventualităţi: sau istoria e modificată definitiv (ca în **Napoleon apocrif,** de Geoffroy (aici, Napoleon, mort în 1832 şi nu în 1821, e monarh universal al globului) sau există o divergenţă, după care se revine la normal (ca în romanul lui Leon Bopp, **Liaisons du monde,** unde este vorba de o istorie europeană paralelă cu a noastră, diferită însă de la 1939 la 1944.

Tot în legătură cu timpul trebuie menţionată o a treia direcţie: universurile paralele. Există o infinitate de lumi, asemănătoare cu a noastră, cu excepţia unui infim detaliu. O forţă necunoscută proiectează pe erou din lumea pe care o cunoaştem într-una din acele alte lumi, modificîndu-i condiţiile existenţiale (de pildă, un celibatar din universul nostru se trezeşte căsătorit în alt univers). Romanul lui Frederic Brown **Univers în nebunie** e bazat pe această idee: că toate universurile posibile coexistă.

A doua temă principală a literaturii ştiinţifico-fantastice o constituie omul. Şi aici, de asemenea, se pot stabili subdiviziuni. Mai întîi ar fi vorba despre evoluţia mentalităţii umane în viitor, de unde lucrări cu un acuzat caracter psihologic, ca cele ale americanului Alfred Bester, ale englezului Arthur C. Clarke sau polonezului Stanislas Lem.

Apoi, despre situaţia omului modificat de proteze, care îi permit să vadă, să simtă, să sesizeze mult mai bine lumea decît noi (cazul **Omului trucat** al lui Maurice Renard). Într-un roman de Bernard Wolfe, **Limbo,** nişte tineri se automutilează pentru a scăpa de război, dar sînt dotaţi cu nişte proteze electronice infinit superioare membrelor pierdute (Situaţie care se aseamănă cu „cyborg-ul prefigurat de cosmonauţii actuali).

Tot în legătură cu omul. o altă subtemă: cea a sfîrşitului său. care nu e în mod necesar şi sfîrşitul lumii. Astfel, în romanul lui Clifford Simak, **To-morrow the dogs,** supravieţuieşte doar rasa canină, pe cînd la Pierre Boulle **Planeta maimuţelor)** numai cea a marilor maimuţe.

A treia temă este maşina, adică robotul. Acesta poate fi individualizat, dar nu totdeauna dotat cu sentimente umane (din acest punct de vedere, robotul lui Karel Capek este, de fapt, un android. Poate fi vorba de o societate robotică sau de un organism unic, un oraş de exemplu, ca în piesa lui J. J. Bernard, **New Chicago**. **Oraşele nomade** ale lui James Blish, ridică ancora spre spaţiu ca nişte vase rătăcind de-a lungul galaxiilor ca pe un ocean gigantic.

Şi pentru a încheia, spaţiul. Această temă este, cantitativ vorbind, cea mai importantă, dar, de asemenea şi cea mai criticabilă. Ea a dat loc unei literaturi strivitoare, creînd un veritabil gen în interiorul literaturii ştiinţifico-fantastice, numit **Space-Opera.**

Altă modalitate a acestui contact o ocazionează tema „invadatorilor", cu varianta „ei sînt printre noi". O nuvelă de Anthony Boucher oferă o ilustrare excelentă: extratereştrii s-au infiltrat pe Terra, ei sînt identici oamenilor, în afară de un mic amănunt: dacă le arunci apă în faţă, sub maxilare, li se deschid nişte mici opercule ca la peşti.

Acestea ar fi temele principale abordate de literatura ştiinţifico-fantastică. Prin reînnoirea lor continuă, prin exigenţa unui efort de inteligenţă şi de vis, prin scopurile considerabile pe care şi le propune, această literatură reprezintă — în epoca celei de-a treia revoluţii industriale — un fenomen socio-cultural al contemporaneităţii.

PETRE PINTILIE

---

psyché

Act şi motivaţie (III)

Şi a sosit momentul conştiinţei!

Anticipată prin tainica-i pulsaţie, purificată prin nevoia de ordine — „o ordine pentru noi exterioară este introdusă pînă la paradisul necesităţii", spune undeva Paul Claudel — Arta ni se impune ca motivaţie şi scop deopotrivă a rezolvării conflictului de *apropiere-evitare,* cel puţin ca mecanism anticipativ al declanşării, irumperii tensiunii în creaţie, o tensiune, desigur, primară şi nediferenţiată la început, dar flexibilă şi schimbătoare, ce progresează prin încercare şi eroare ca să devină, să ni se impună pînă la urmă „organică prin capacitatea individului de a o perfecţiona pînă capătă vitalitate" (Herbert Read).

Nu ne mai rămîne decît să ne aplecăm deasupra-i, pentru a-i înţelege rosturile.

... Ne va părea, aşadar, avantajoasă afirmaţia lui Herbert Read potrivit căreia, în fiecare operă de artă „autentică" (autentic = ceva ce este avantajos din punct de vedere genetic) pot fi descoperite două elemente, straturi ori părţi constitutive ale acesteia — una de natură *matematică* contribuind la formarea categoriei de *frumos,* şi alta de natură *organică,* răspunzînd unor nevoi de percepţie şi discriminare, a perfecţionării acestor capacităţi, elment ce dă naştere categoriei de *vitalitate.* Prin efortul său artistul ordonează lumea ca imagine, aspiraţia sa tinde către unitate. *„Această putere a unui individ de a obţine eficacitatea unei activităţi organice, o numim stil".* Rezultă cu necesitate că absenţa *stilului* „conduce la apoteoza brutalităţii". Incapacitatea individului de a-şi îndrepta eforturile către structurarea vitalităţii într-o formă comportamentală convenabil socială, se datoreşte, credem, printre altele, şi unor insuficiente *motivaţii* pentru aceasta; de aci pînă la brutalism în artă ca şi în viaţă, pînă la dezordine şi haos nu mai e decît un pas. Chestiunea ţine, în cele din urmă, de educaţie — şi spre aceasta trebuie să se îndrepte cu hotărîre eforturile noastre.

Existenţa şi unitatea dialectică a celor două elemente — matematic şi organic — ne par esenţiale în definirea operei de artă. Contemplator al evidenţei, n-am făcut decît să consemnăm, fugitiv şi incomplet, fenomenul.

ION DUMITRU TEODORESCU

Modelul matematic și metodele euristice

Problema valorificării superioare a resurselor umane se pune tuturor țărilor lumii contemporane, fie ele dezvoltate, fie în curs de dezvoltare. Desigur, acuitatea cu care ea se pune este diferită de la țară la țară. Diferite sînt și soluțiile pentru rezolvarea ei, deoarece soluțiile depind în mod nemijlocit de condițiile concrete existente în fiecare țară. Investigarea realităților din țara noastră a constituit baza de elaborare științifică a politicii P.C.R. de utilizare tot mai înaltă a resurselor umane disponibile ale României socialiste și ale valorificării lor superioare. Caracterul științific al formării, pregătirii cadrelor, conducerea economiei, este totodată creator, în acest domeniu desfășurîndu-și activitatea un însemnat număr de oameni de știință din domenii diferite: cadre tehnice, economiști, psihologi, sociologi etc.

Pe prim plan se situează necesitatea însușirii conducerii științifice a producției materiale — domeniul hotărîtor pentru edificarea și dezvoltarea orînduirii noastre socialiste, a cunoașterii cuceririlor revoluției tehnico-științifice și a aplicațiilor ei în domeniul conducerii, a metodelor moderne de organizare a producției și a muncii, de analiză, programare, planificare și organizare a soluțiilor economice, a realizărilor în domeniul informaticii și ciberneticii economice.

Metodele matematice și calculatoarele electronice au un rol însemnat în conducerea producției și în asigurarea caracterului științific al conducerii.

Plecînd de la reprezentarea producției numai ca un proces de interacțiune dintre oameni și mijloacele de producție, mulți autori absolutizează metodele matematice în teoria și practica conducerii producției, referindu-se la rezolvarea cu succes a unor asemenea probleme cum ar fi: stabilirea mărimii optime a loturilor, repartizarea utilajului în cadrul întreprinderii, etc. Producția în schimb, a fost, este și va fi întotdeauna un proces social. Conducerea acestui proces poartă, la rîndul său, un caracter social și își manifestă întotdeauna acțiunea sa asupra oamenilor.

Desigur că negarea rolului enorm al metodelor matematice și al calculatoarelor electronice în conducerea producției ar fi nejustificată din punct de vedere științific și ar aduce un mare prejudiciu practicii de conducere. Totuși aici trebuie căutate acele granițe reale care limitează rolul într-adevăr foarte important al metodelor matematice și al calculatoarelor electronice. Procesul de producție nu reprezintă numai o conducere a mijloacelor de producție din punct de vedere tehnic și a oamenilor în sistemul „om-mașină", dar și o conducere a relațiilor dintre oameni, iar cuprinderea acestor relații depășește chiar și posibilitățile celor mai perfecționate metode și instalații cibernetice.

Sarcinile exprimării prin formule matematice a conducerii mijloacelor de producție se rezolvă în prezent cu succes. Factorii de producție care se referă la materie primă și materiale, cheltuielile legate de acestea, se pot supune analizei și sintezei. Deși normarea lor nu este ușoară, totuși atît în teorie, cît și în practică aceștia pot fi discutați, clasificați, reprezentați în modele matematice, calculați și planificați.

În ceea ce privește conducerea interacțiunii dintre oameni și mijloacele de producție, aici apar mari greutăți în domeniul exprimării prin formele matematice. La analiza conducerii acestor relații reciproce, este necesară îmbinarea analizelor cantitative cu cele calitative, fiind indicată aici aplicarea metodelor euristice. Metodele euristice duc la simplificări dar ele, în sine, nu se caracterizează prin simplitate în sensul clasic al cuvîntului. Ele conțin presupuneri și un parcurs sinuos al gîndirii. Astfel, conducerea a două părți componente care formează conducerea producției necesită deja nu numai o tratare matematică, cît euristică.

Conducerea producției constă în reglarea relațiilor care se formează între lucrătorii unei întreprinderi (în cazul conducerii întreprinderii) sau reglarea relațiilor de producție în scopul conducerii economiei naționale în întregul ei. Acest moment al conducerii producției poate fi cel mai puțin exprimat în formule matematice. Oamenii se schimbă în decursul timpului sub influența unor împrejurări cunoscute sau necunoscute. În afară de aceasta, aceiași oameni se comportă diferit în situații identice. Pentru a conduce raporturile dintre oameni în colectivul secției, sectorului sau întreprinderii este necesară folosirea legilor economiei politice, precum și ale psihologiei, sociologiei, esteticii și altor științe. Importanța metodelor matematice în influențarea relațiilor de producție la toate nivelurile — de la secție la întreagă economie națională — se reduce la rolul lor în dezvoltarea economiei politice, iar, importanța acestor metode, în toată sfera relațiilor între participanții la producția socială, se reduce la rolul lor în dezvoltarea sistemului corespunzător al științelor umanistice.

Este foarte probabil că, sarcina de prim ordin a ciberneticii va consta în viitor în automatizarea planificării și evidenței. Dar prin aceasta nu se exclude ideea că cea mai mare importanță pentru dezvoltarea științei conducerii producției o are dezvoltarea metodelor științifice cu privire la conducerea colectivului. Omul rămîne principala forță de producție, iar legitățile cu privire la conducerea oamenilor în procesul de producție trebuie temeinic cunoscute.

Știința conducerii producției socialiste este chemată să îmbine teoria sistemelor automatizate de conducere a mijloacelor de producție cu teoria conducerii științifice a colectivului. Numai prin înarmarea cadrelor de conducere cu cunoașterea științei complexe, sintetice, a conducerii producției, vom putea să folosim pe deplin superioritatea sistemului economic socialist, să utilizăm la maximum resursele umane de care dispunem.

DUȘAN CAPLAR

Istorie — document

I. C. Frimu la Timișoara în anul 1906

A vizitat orașul Timișoara, în decembrie 1906, unul din cei mai de seamă militanți ai mișcării muncitorești de la începutul veacului trecut din țara noastră. Frimu venea în oraș pentru prima dată, era în dorința sa consolidarea în tot mai mare măsură a legăturilor mișcării muncitorești de pe ambele versante ale Carpaților.

I.C Frimu, muncitor tîmplar, fiu de țăran sărac, s-a preocupat, încă de la începutul activității sale, de organizarea și întărirea asociațiilor profesionale muncitorești. El a fost unul din cei mai activi militanți pentru crearea partidului Social-Democrat al muncitorilor din România (1893).

Mai tîrziu, el a fost unul din conducătorii cercului „România muncitoare", ai sindicatelor, iar mai tîrziu, Frimu s-a numărat printre cei mai activi luptători pentru reorganizarea partidului Social Democrat în 1910. Simplu, modest, în același timp, combativ, Frimu a fost una din cele mai luminoase figuri din istoria mișcării revoluționare a muncitorimii din țara noastră.

Mișcarea muncitorească din Transilvania o urmărea cu multă atenție Frimu, contactele acesteia cu cea din întreaga țară se intensificau odată cu crearea secției române a partidului Socialist din Ungaria, în anul 1905.

Orașul Timișoara, cu tradiții revoluționare bogate, cunoștea și în acea perioadă o puternică mișcare grevistă revendicativă, la care participau în comun muncitorii români, germani, maghiari, sîrbi din întreprinderile orașului. Socialiștii români din Banat și Transilvania au primit un sprijin frățesc din partea unor fruntași socialiști din România, ca I. C. Frimu, Mihail Gh. Bujor și alții care erau printre colaboratorii revistelor socialiste din aceste provincii și participau la diferite congrese. Adesea, ziarul „România muncitoare", care apărea la București și din redacția căruia făcea parte și I.C. Frimu, a publicat articole privitoare la mișcarea din Banat, iar ziarele muncitorești bănățene cuprindeau știri despre situația muncitorimii din întreaga țară.

Frimu venea la Timișoara în anul 1906, pentru a participa la congresul socialist din Transilvania și Banat care se întrunea pentru a dezbate problemele mișcării și la care participau numai delegați muncitori și țărani.

Avem în față un document inedit, o carte poștală ilustrată înfățișînd pe fațetă o imagine a Timișoarei anului 1906 și pe verso cîteva rînduri pe care le adresează soției sale Rozalia Frimu:

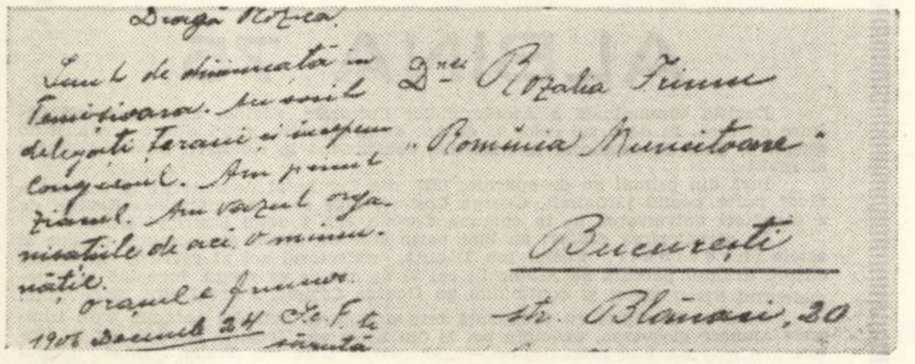

Dragă Rozica,
Sînt de dimineață în
Timișoara. Au sosit
delegați țărani și începem
congresul. Am primit
ziarul. Am văzut orga-
nizațiile de aici. O minu-
năție.
Orașul e frumos.
1906 Decemb 24 I.C.F.
Te sărută

D-nei Rozalia Frimu
„România Muncitoare"
București
str. Blănari, 20

„Dragă Rozica,

Sînt de dimineață în Timișoara. Au sosit delegați, țărani și începem congresul. Am primit ziarul. Am văzut organizațiile de aici. O minunăție. Orașul e frumos

1906. Decembrie 24 I.C. Frimu

Te sărută"

Frimu venise la Timișoara într-o perioară de acțiuni muncitorești importante, de demonstrații, greve cu caracter economic și politic. El intenționa să ia cuvîntul în cadrul congresului, să adreseze delegaților veniți la Timișoara salutul muncitorimii din toată țara, dar autoritățile i-au interzis cuvîntul în cadrul congresului.

Adresîndu-se lui Frimu, președintele congresului de la Timișoara, în cuvinte calde, și-a exprimat solidaritatea cu muncitorii din România, în termenii următori:

„Du-te și spune fraților de peste Carpați ce ai pățit și ce ai auzit aici, spune fraților că stăruim înainte pentru introducerea votului universal, spune tovarășilor că simțim cu voi, că suntem cu voi".

Condamnînd atitudinea adoptată de autorități, I.C. Frimu, aflat la Timișoara, adresează o scrisoare redactorului ziarului „Adevărul" („Glasul poporului", publicată în numărul din 13 ianuarie 1907 (decembrie 1906).

„Tovarășe redactor,

Îmi permiteți ca prin foaia noastră „Adevărul" să spun aici ceea ce autoritățile din Timișoara nu m-au lăsat să spun în ziua congresului: cuvîntul de îmbărbătare ce-l aducem din partea fraților noștri muncitori din România. Congresul a fost înălțător și dătător de mari învățăminte și a dovedit că munca depusă de tovarășii care s-au ocupat cu muncitorii a fost încununată de succes.

Salutîndu-i pe congresiști și pe tovarășii care luptă cu atîta rîvnă pentru luminarea și organizarea muncitorilor de pămînt.

Devotat al luptei
I. C. FRIMU"

Amintind aceste momente din viața lui I.C. Frimu, se cuvine subliniată din nou prezența sa în istoria țării, a mișcării muncitorești din România, activitatea intensă desfășurată la Timișoara pe linia luptei muncitorimii pentru emancipare, pentru drepturi politice și economice, pentru socialism. Congresul de la Timișoara a marcat un moment din istoria acestei lupte, căreia I.C. Frimu i-a adus salutul întregii muncitorimi organizate din țară.

HERBERT RABINOVICI

---

logos

Pecetea relativității

Vechile concepții sînt prezente în piesele lui Euripide. Frumusețea lor poetică nu s-a tocit, chiar dacă semnul de întrebare se deschide asupra accentelor orfice, credințelor populare sau credințelor teogonice primitive. Iată una din metaforele cosmogonice: *„Cerul și pămîntul erau odinioară o formă unică. După ce s-au despărțit unul de altul, ele au produs toate lucrurile: copaci, păsări, vietăți, pe care le hrănește marea sărată, și neamul muritorilor* (frag. 484). Nici Necesitatea nu lipsește (frag. 299), față de care toate sînt neputincioase, deși, pe cît se pare, este confundată cu voința zeilor (frag. 716). Dar alături de aceste vechi mituri care erau pe gustul poporului, în desfășurarea cărora lirismul poetului se putea revărsa nestingherit, vederile filosofice noi se strecoară, clătinînd vechea viziune mitopoetică.

Concepția ciclică a existenței, așa cum rezultă ea din învățătura lui Anaximandru, Empedocle, Anaxagora, i-a fost cunoscută poetului: *„Fiecare lucru ajuns la viață trebuie să se întoarcă acolo de unde a venit: suflarea în eter iar corpul în pămînt"* (Hiketidele, v. 531—536). O trimitere se poate face și la Diogene

Idei filozofice neașteptate își dau întîlnire în dialogurile unor personaje ce au deprins gustul discuției și retorica sofistă. Ceea ce interesează este că politeismul antropomorfizat este subminat din toate părțile, Zeus fiind identificat cu *etherul* care este nu numai necesitatea firii și ordinea lucrurilor dar în același timp e și rațiunea muritorilor. Această inteligență amintește *Nous*-ul lui Anaxagora care a ordonat cosmosul și este prezent în fiecare: *Rațiunea este divinitatea în fiecare din noi"* (frag. 1018), text ce se apropie și de fragmentul 119 al lui Heraclit.

Asupra acestor idei filosofice s-au făcut tot felul de speculații pentru a se afla care sînt convingerile lui Euripide. Pentru că este greu de presupus că se pot identifica ideile acestuia cu ideile fiecărui personaj care are o individualitate proprie și concepții pe măsura poziției sociale și a personalității sale. Mulți comentatori se lasă furați de mulțimea trimiterilor posibile, atribuind lui Euripide toate ideile depistate ceea ce este fără îndoială exagerat. Cel mult se poate demonstra prin aceasta că poetul era la curent cu speculațiile ce s-au făcut în vremea lui pe marginea diferitelor probleme ce preocupau mai ales gînditorii, punînd unele idei în gura personajelor sale pentru că se potriveau situației acestora. Peste toate însă rămîne acel scepticism caracteristic, pe care chiar dacă-l aflăm din cuvintele personajelor, este al tragicului izolat, al poetului retras și care-și va sfîrși viața într-un exil consimțit. În același timp o detașare de toate problemele grave pentru a le putea privi de la distanță cu un ochi critic și cu o ironie ușoară. Relativitatea istorică a adus relativismul filosofic dar a adîncit îndoielile tuturor celor ce nu aflau răspuns la marile întrebări existențiale. Neîncrederea tragicului singuratic a învăluit majoritatea problemelor ontologice, stăruind mai ales asupra unei noi realități, pusă în lumină de către Socrate, conștiința umană cu marile ei pasiuni.

ION MAXIM

La a 55-a aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie

Amintirile a doi luptători

Cît timp a trecut de atunci? Interlocutorii mei sînt doi oameni în vîrstă, foarte în vîrstă chiar, decenii multe au trecut de la acele evenimente la care ei au fost părtași direcți. Împrejurări și întîmplări învolburate, intrate în istorie, pe care amîndoi ni le evocă dovedind o prospețime a memoriei pe care numai oamenii în vîrstă o au despre fapte petrecute în tinerețea lor. Să mai adaug — amîndoi interlocutorii mei sînt participanți la evenimentele din Rusia anilor 1917—1920 ce au urmat Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, la luptele din anii războiului civil.

ADRIAN HAIDUC: „L-AM ÎNTÎLNIT PE LENIN"

Cu puține zile în urmă, muncitorul pensionar Adrian Haiduc împlinise 80 de ani de viață. Dar la vîrsta sa are o sănătate robustă, pașii repezi și memoria nealterată de vreme: după ce caută și depune pe măsuță cîteva documente îngălbenite de ani, discuția se înfiripă lesne.

Da, a luptat în Armata Roșie, după ce fusese cîțiva ani în captivitate, în lagărele de prizonieri de la Tașkent, Troițk și Namangan. În acest din urmă oraș l-au prins evenimentele revoluționare. S-a înrolat împreună cu alți foști tovarăși de captivitate, în regimentul nr. 5 Samarkand al Armatei Roșii. Acest detașament revoluționar a îndeplinit multe misiuni de apărare a orașului Namangan și a ținutului învecinat împotriva albgardiștilor și a bandelor emirului din Buhara.

„V-aș putea povesti multe întîmplări prin care am trecut, despre vitejia cu care ostașii roșii apărau noua putere a muncitorilor și țăranilor. Orașul a fost atacat în mai multe rînduri, iar noi am luat poziție de apărare opunînd rezistență atacatorilor. Luni de zile am stat pe poziție în jurul orașului îndeplinind și misiuni de pază, împiedicînd bandele puse pe distrugere să facă prădăciuni. După aceea ne-au sosit întăriri de la Samarkand și astfel orașul Namangan a rezistat atacurilor repetate.

Cu aceeași unitate, alcătuită din foști prizonieri de război, am plecat la 14 mai 1920 spre Kazalinsk și de aici la Moscova. Drumul spre țară a început în iulie 1920, prin Lituania și Germania, și de-acolo cu trenul prin Cehoslovacia Dar nu despre aceasta aș vrea să vorbesc, ci despre întîlnirea cu Lenin. Aceasta a avut loc înainte de a pleca spre patrie. la gara mare din Moscova. Urma să ne îmbarcăm în vagoane 1.200 de foști luptători în Armata Roșie, proveniți din fosta armată austro-ungară.

Acolo, așteptam cu toții cu mare nerăbdare, sosirea conducătorilor P. C. Bolșevic și ai statului sovietic. Și — dintr-odată — s-a făcut liniște, toată mulțimea foștilor luptători aștepta. Eram încolonați pe două rînduri și Lenin a sosit. Țin minte și acum cum a vorbit și ce ne-a spus. Purta șapca lui, cu care mai tîrziu l-am văzut în atîtea rînduri fotografiat, haina neagră și jiletca, din al cărei buzunar atîrna lanțul unui ceas. Zîmbea și avea mișcări repezi. Nu ne-a vorbit mult, dar ne-a spus că ne mulțumește tuturor pentru că am apărat cauza revoluției și ne-a îndemnat să fim cu băgare de seamă că, dacă ne întoarcem, stăpînitorii din țările noastre vor încerca să ne dea arme ca să luptăm împotriva fraților noștri din Rusia. Iar noi să luăm armele, dar să nu luptăm contra fraților noștri, ci să le întoarcem împotriva exploatatorilor. O să țineți minte cuvintele mele? ne-a întrebat Lenin. O să le ținem minte. am răspuns noi. Atunci Lenin ne-a urat drum bun, iar pe urmă a venit și-a dat mîna cu noi, pe rînd, cu toți cei 1.200 de oameni încolonați pe două rînduri.

Acest moment nu l-am uitat și n-am să-l uit cît oi trăi".

BELA WEISZ: „COMBATANT LA KALOVAN ȘI NOVOSIBIRSK"

În loc de altă prezentare. „Bela baci", acum aproape octogenar (născut în 1896), ne-a înfățișat o carte cu copertă roșie, apărută în urmă cu cîțiva ani la Editura Politică: „Marea Revoluție Socialistă din Octombrie și Mișcarea revoluționară și democratică din România, Documente și amintiri". Paginile s-au deschis în dreptul unui episod întitulat „Împotriva contrarevoluționarilor din orașul Kalovan", semnat Bela Weisz. O fotografie bust îl înfățișează la anii aceia. Pe atunci, cel ce ne vorbește abia împlinise 21 de ani.

„S-a întîmplat, ne spune el, în jurul orașului Novosibirsk. Atunci, în 1917, începuseră și în acest centru siberian acțiunile gărzilor roșii. M-am înrolat și eu împreună cu mulți alți tovarăși, provenind dintre prizonierii români, maghiari, germani și de alte naționalități. Am fost primit și în partidul bolșevicilor.

Înfruntările care au urmat au fost numeroase. Dar în aprilie 1918, în oraș au pătruns albgardiștii și am fost arestat pînă în 1919. De fapt, de abia atunci a început cu adevărat activitatea mea în Armata Roșie. Mi s-a încredințat o muncă de răspundere în cadrul CEKA (Comisia extraordinară pentru combaterea contrarevoluționarilor și sabotorilor). Am îndeplinit în cadrul detașamentului Novosibirsk al Cekăi multe misiuni grele. Împreună cu 3.000 de oameni, la Kalovan, am ținut piept unor forțe contrarevoluționare; văzusem multe și dragostea de libertate a muncitorilor și țăranilor mă stăpînea și pe mine.

În cadrul detașamentului CEKA, principala misiune era să apărăm pe locuitori de dușmanii puterii sovietice. Mi-amintesc cum l-am capturat pe un fost polcovnic albgardist care, cu o cruzime ieșită din comun, lichidase cu mîna lui zeci de luptători revoluționari. Adeseori primeam ordin în toiul nopții să plecăm în misiune urgentă. Încălecam pe un frig de minus 40 de grade și angajam lupte cu bande de kulaci, ori efectuam percheziții de pe urma cărora dam la iveală numeroase obiecte de aur sau alimente dosite cu intenția de a le specula.

Atunci, în 1921, în timpul ultimei mele șederi la Moscova, am fost primit la Dzerjinski.

„Ce mai e nou pe la voi, pe la Novosibirsk? m-a întrebat cineva, un tovarăș cu care Dzerjinski se întreținea. „Bine, am răspuns, sîntem stăpîni pe situație". Așa? foarte bine" a zis el. Și mă pregăteam să ies. Figura celui cu care discutasem îmi era parcă cunoscută. Abia la ieșire ochii mi-au căzut pe un portret al lui Lenin și atunci, mi-am dat seama că răspunsesem la întrebările comandantului revoluției, ale conducătorului tînărului stat sovietic.

Tîrziu, după eliberare, am cunoscut numeroși soldați și ofițeri sovietici și mă interesam mereu dacă nu e printre ei vreunul din Novosibirsk. „Eu sînt din Novosibirsk" mi-a răspuns un tînăr ofițer, prin 1945". Mai este pe locul unde albgardiștii uciseseră un mare număr de bărbați, femei și copii?" acolo, pe Nikolaevski Prospekt, monumentul ridicat de noi în anul 1920, „Mai este", mi-a zis el, „Atunci e bine și tare mă bucură amintirea acelor locuri în care am lăsat atîtea zile din tinerețea mea furtunoasă...".

Convorbiri consemnate de VALENTINA DIMA

Bătălia recoltei

Din nou ogorul nostru binecuvîntat e greu de rod. Natura ne răsplătește din plin munca. Fiecare secundă devine prețioasă, de fiecare clipă depinde strînsul recoltei, depozitarea ei în condiții favorabile, semănatul, pîinea noastră din anul viitor.

Și iată că au trecut acele fronturi de ploi putrede, sunînd a iarnă, noroaiele ne-au prins cismele, roțile tractoarelor. Au urmat zile eroice, în care noi toți am ieșit pe ogor înfruntînd vitregia anotimpului. Autocamioanele trebuiau să fie scoase cu tractoarele din noroi. Au ieșit la iveală toate rezervele de cisme de cauciuc, de pelerine și mănuși.

Salvarea recoltei — o datorie patriotică a fiecărui cetățean.

Înainte de a discuta cu directorul I.A.S.-ului din Recaș. inginerul Ion Roșca am simțit nevoia să mă plimb în împrejurimile comunei. Și aici, ca pretutindeni, același impresionant și calm tablou al muncii Mobilizare generală. Toate cîmpurile sînt pline de oameni

„Pînă la 10—15 noiembrie ne-am propus. indiferent de starea timpului, să adunăm totul.. "

Pe șoseaua asfaltată care duce spre fabrica de cărămidă, în fiecare minut trece-o remorcă, o mașină, o căruță. Noroiul s-a transformat acum într-un praf gros. Trebuie să umbli prudent, ceața groasă învăluie totul.

„La struguri, o recoltă deosebită: 700 tone peste plan! La ora aceasta. celebrii struguri de Recaș au fost culeși. Sîngele lor de aur se prelinge din teasc..."

Birourile sînt goale. În afara telefonistei, toată lumea în acțiune.

Un grup de oameni împinge un camion împotmolit. Dincolo, un tarctor nu poate urca în șosea. Vin oameni cu lopeți și uneori se întîmplă ca un tractor să-l remorcheze pe altul.

„Facultatea de mecanică din Timișoara. anii I—III, liceul din localitate. toți ne-au ajutat la culesul strugurilor. fără să se teamă de ploaie. Le adresăm pe această cale mulțumirile noastre..."

Cîțiva copii și-au terminat cursurile și au venit să aducă hrană părinților. aici, în plin ogor. La ora la care scriem aceste rînduri, 30 la sută din porumb mai e încă în picioare. În fiecare moment intră la „bază" o căruță, o mașină cu știuleții aurii. Se lucrează de zor la amenajarea unor pătuluri. Deocamdată, mare parte din rod s-a depozitat sub cerul liber, dulgherii abia pridideșc.

„Le-am făcut rost, bineînțeles, de echipament de protecție Orășenii veneau aici în patntofiorii lor, în hainele lor colorate. Și-au tras cisme și mantale".

Sfecla pentru furaj. urgența întîi. Pe aceste cîmpuri s-a realizat o depășire de 25.000 de kilograme la hectar. Și mai sînt de cules vreo treizeci la sută. Două săptămîni a lucrat aici un colectiv de studenți de la facultatea de mecanică agricolă; elevii de la Uzinele Mecanice din Timișoara vin zilnic. Și sînt cam 150.

„Comitetul de partid a realizat mobilizarea oamenilor muncii din instituțiile și întreprinderile comunei..."

Noțiunea de zi lumină nu se mai potrivește acum din moment ce apar altele ca „schimbul de noapte". 15 tractoare luminează cu farurile lor nopțile cîmpiei la Recaș. Programul de lucru s-ar putea întitula „non-stop". Însămînțarea grîului — urgența întîi. Totul a devenit urgența întîi: porumbul. sfecla, grîul, recoltatul, depozitarea, însămînțatul.

M-am oprit să privesc o emoționantă întindere verde, unde mijea pîinea noastră cea din anul viitor. Deodată cineva, cu aspect de inginer a intrat pe acest talger întins al cîmpiei scufundîndu-se în depărtările ei. contemplînd sobru acest rezultat al muncii, iscodindu-l. Un om aplecat asupra grîului, dialogînd cu el, călcînd cu pantofii săi de oraș pe brazdă. Cerul se făcuse albăstrui, era un amurg de miere și noi, fără să ne adresăm un cuvînt, priveam lumina verde.

Îmi venea să-i întreb pe oamenii aceștia cînd se odihnesc Cînd te odihnești, tovarășe Roșca? Poate că pentru mulți odihna înseamnă cîteva minute în mașina stropită pînă sus. în timpul deplasării de la un ogor la altul, de la o problemă la alta.

Sediile IMA-urilor și IAS-urilor sînt mobile, pe roți. oamenii din conducere pun umărul. soluționează la fața locului orice complicație. La IMA nici o mașină defectă: totul se repară cu cea mai mare repeziciune.

„Asta e tot, tovarășe reporter. Restul, detaliile. ți le poți imagina și dumneata. Nu mai am timp de pierdut, așa că mi-a părut bine și te salut .."

Mi-a părut bine că i-am cunoscut pe acei oameni, fie și frugal. Două mîini tinere. fine. prinzînd secera și retezînd frunzele sfeclei, aplecînd știuletele și rupîndu-l energic. un tractorist cu bereta trasă pînă la ochi, un grup mîncîndu-și prînzul stînd pe o grămadă de tulpini uscate. roata care se învîrtește într-un jgheab de noroi, secvențe. secvențe. O uriașă bătălie pașnică. fiecare om un avantpost al unei nobile misiuni de luptă.

Pe măsură ce te apropii de comună, răsar din ceață casele îngrijite ale acestor bănățeni gospodari, străzile pavate, trotuare, părculețe.

O minunată senzație îmi umple pieptul: totul merge strună, totul e frumusețe și hărnicie. E minunat cînd în această lume nimeni nu se simte inutil și obosit, cînd vezi cum toate vîrstele sînt tinere.

Și Recașul e o localitate înfrumusețată de caratul muncii.

LUCIAN BURERIU

---

reviste

ALBINA 75

Revista săptămînală a Așezămintelor Culturale, *Albina*, a parcurs trei pătrare de veac. În decursul celor 75 de ani de la apariție, mulți dintre scriitorii de seamă ai țării au colaborat la ALBINA, contribuind la ridicarea nivelului literar al revistei.

Încă din primul an de apariție, 1897, din Comitetul de redacție al revistei a făcut parte poetul țărănimii, George Coșbuc, fapt care a determinat Revista de a sărbători aniversarea sa în comuna Coșbuc, din județul Bistrița-Năsăud.

La sărbătorirea *Albinei* au luat parte sute de săteni din comuna Coșbuc și satele învecinate. Poetul Ion Bănuță, redactorul șef al revistei, a vorbit despre drumul parcurs de *Albina* în cei 75 de ani de existență, începînd cu întemeietorul Spiru Haret și continuînd cu George Coșbuc, Petre Dulfu, Sadoveanu.

Ceea ce se reține cu pregnanță este orientarea actualei redacții, care izbutește numere elocvente, exemplu nr. 24 din acest an. Tradiția istorică are în Dumitru Almaș un bun actualizator — „Să privim Columna Traian". Două pagini de elevată ținută sînt închinate Maramureșului și Caraș-Severinului, sub îngrijirea atentă a lui Andrei Croitoru și Petru Oallde, care se referă la vechimea și originalitatea culturii populare maramureșene și la aportul plugarilor din Banat în crearea unei prese și a unei literaturi țărănești, de orientare democratică. Sînt puse în valoare scrierile lui Ion Ciucurel, Paul Tirbățiu, Petru Petrica și a condeierului plugar Ion Frumosu, precum și ținuta combativă a unor publicații redactate de țăranii bănățeni: „Țăranul", „Poporul românesc", revista „Zorile Banatului" și gazeta țărănească, cu existența cea mai îndelungată, „Cuvîntul satelor".

Dintre ultimele numere ale *Albinei* remarcăm în mod deosebit cele închinate Craiului Munților — Avram Iancu, cu ocazia celor 100 de ani care s-au împlinit de la moartea sa, lui Zaharia Stancu, scriitor de frunte al literaturii noastre, cu ocazia împlinirii a șapte decenii de viață.

Dorim *Albinei* în continuare un „zbor" la fel de strălucit și o prezență la fel de vie în peisajul publicistic actual.

CRONICAR

vorbe vorbe

joc

Nu-mi iese din cap cum de le-a intrat unora în cap că trebuie să se pună pe capul meu, să mă bată la cap, de parcă ar fi de capul lor, făcîndu-și de cap, fără cap. Nu-s greu de cap, adică nu-s un cap pătrat, dar nu-mi place să-mi pierd capul și, cu noaptea-n cap, să-mi pun capul pentru ei și apoi să mă doară capul. Atîta nu mă duce capul, că nu-s cu capu-n nori ca să-mi dau singur în cap. Să te iei cu mîinile de cap, nu alta ! Pentru ce să-mi sparg eu capul că unul i-a sucit capul uneia și pe urmă s-a dat peste cap să scape, dar ea i-a căzut pe cap, iar el nu vrea să-și plece capul. Din capul locului o spun, omul trebuie să aibă scaun la cap. Poate să fie el cap de afiș și să stea tot în capul mesei, însă, dacă n-are cap, îi vin necazurile pe capete, se pun cap la cap și pînă la urmă îi pun cap-acul...

Dacă ați citit pînă aici, încercați să vă imaginați cum arată un „cap pătrat", cum vă „bate cineva la cap" etc. Dacă asta nu vă produce (cap)ilaritate, fiți (cap)abil și puneți o (cap)cană : (cap)elanul va deveni (cap)tură. Acest joc e valabil numai (cap)oral.

Dacă nici asta nu vă distrează, ne pare rău. Noi am făcut tot posibilul pentru a vă procura un mijloc de a vă antrena spiritul și fantezia. În aceste condiții, ne declinăm orice răspundere. Jucați-vă cum doriți !

ZITRON

mică antologie epigramatică

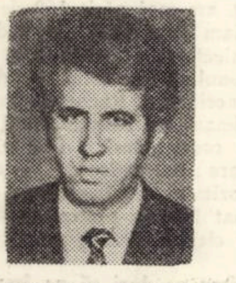

Ion Velican

ION VELICAN s-a născut în București la 16 iulie 1938. Debutează editorial cu romanul „Rătăciri de duminică" (E. p. l., 1969). În prezent are sub tipar la Editura „Facla" volumul de povestiri „Soarele se uită înapoi". A îngrijit volumul „111 epigrame".

POETULUI TRAIAN IANCU, directorul Fondului Literar

Versul e un lucru mare,
Știe asta fiecare,
Dar de formă nu țin cont
Unde-s chestiuni de FOND.

EPIGRAMISTULUI IOAN MARTIN, profesor la Institutul Agronomic din Timișoara

Ioan Martin cel cu umor —
Ca porumbul pe răzor,
Căci talentul său cel mare
Seamănă, dar nu răsare !

PREMIILE REVISTEI „ORIZONT" pe anul 1968 au fost decernate lui SORIN TITEL pentru „Dejunul pe iarbă", și lui ANGHEL DUMBRĂVEANU pentru „Oase de corăbii"

Au plecat mesenii-n grabă
Mai flămînzi ca niște vrăbii,
Căci „Dejunul lor pe iarbă"
Fu cu „Oase de corăbii"!

UNUI LUCRĂTOR TIPOGRAF

L-am văzut muncind de zor
Pe acest brav muncitor
Și pot spune că-i isteț :
Pe orice carte pune preț !

LUI TIBERIU BAN, autorul volumului de anecdote „Trei milenii de umor"

Bilanțul autorului pretins :
1.000 de bancuri pe an.
Ce-a făcut el, sînt convins,
Nu mai face nici un Ban !

POETULUI DAMIAN URECHE, care a deschis o expoziție personală de pictură în ulei

Poetul Damian, o, zei,
Făcu pictură în ulei,
Însă azi e necăjit —
Cu „uleiul" s-a prăjit.

AUTOIRONIE (unuia care pretindea că s-a recunoscut în romanul meu de debut)

Mă mir că tocmai dumneata
Îmi spui acum așa ceva,
Cînd eu, care atît am vrut,
În el nu m-am recunoscut.

UNUIA CĂRUIA ÎI PLĂCEA SĂ AIBĂ ULTIMUL CUVÎNT

Popa îi citea la groapă
Și cînd mai avea puțin
Uite că pe mort îl scapă
Gura și zice „Amin"!

grafolog

Din corespondența primită de la cititorii rubricii Grafolog a revistei Orizont am dedus că e bine ca în partea introductivă a Poștei grafologice să prezint cîteva considerații generale de natură psiho-pedagogică, ceea ce am făcut în parte și de la început și voi face în continuare. Manifestărilor de colorit tandru și personal, pe care conțin unele texte ale scrisorilor, le răspund că-mi face plăcere tot ce le face plăcere cititorilor revistei Orizont, ceea ce este mai ales în legătură cu grafologia. Le-aș spune și altfel. Că un bunic, cum e cazul meu, se bucură cînd nepoții se entuziasmează pentru ceva frumos, ceva ales și bine intenționat. În caz contrar, îi mustră cu blîndețe și le spune fără a le face supărare „Fiți liniștiți și vedeți-vă de treburile voastre și alegeți din viață tot ce e bun frumos și adevărat, ca să nu aveți la urmă nici regrete și nici deziluzii".

Pentru ION 42 PRETORIA. O primă observație a temperamentului acestui material grafic e că are o fire modestă precumpănitoare ; în lupta vieții oscilează între atitudinea defensivă și ofensivă. Sau, mai mult, se apără decît atacă. Ar vrea să se avînte, dar amintirea unui insucces trecut îl apasă ca o povară și-i taie avîntul. Cînd e în situația de a face confesiuni, nu spune tot ce are pe suflet, ci are anumite rețineri chiar și față de o persoană apropiată sufletește. Deci, deși e meticulos și ordonat, bun gospodar totuși anumitor amănunte nu le dă importanță. Îl sfătuiesc să fie mai hotărît în realizarea planurilor cinstite. Faptele săvîrșite le trece prin sita rațiunii și nu se lasă tîrît de sensibilitate.

Pentru ELȘA AVINION 3. Este sub apăsarea unei dorinți nemărturisite celor din jurul ei. Puțin energică, cam caustică și ironică cu colegii. În relațiile cu cunoscuții, atitudine fermă și demnă. Grijulie cu ai săi, și devotată rudelor sale. Ordonată, serioasă și puerilă. Imaginație reținută. Își alege prietenii cu grijă. Apreciază mai mult calitățile spirituale și intelectuale decît bunurile materiale. Lipsită de egoism, e generoasă, chiar o „mînă spartă" cu banii. Înainte de a lua o hotărîre, chibzuiește îndelung. Bună la suflet, e un copil iubit de părinți, care nădăjduiesc în ea recunoștință. Nu poate lua o hotărîre în pripă. Ezită de multe ori și regretă această întîrziere. E bine să evite acest regret care nu e dinamic, după dictonul: „după laptele vărsat să nu-ți pară rău niciodată".

Pentru FLEUR 01 — SINAIA. Lipsit de inițiativă, deși are năzuințe mari. Întîlnește multe piedici în realizarea planurilor visate. Fluctuează în atitudini. Obsedat de un gînd, face neglijențe în serviciu. Voință slabă, care-l poate determina să facă fapte regretabile, fără voia lui. Încolo, comunicativ, nu-și ține prea strict secretele personale. Fire deductivă rațională, ușoară tendință de a induce în eroare, de a părea ceea ce nu este. Iubește banul. Nu răspunde totdeauna de faptele sale. Atitudinea în luptă cu adversarii e defensivă.

Pentru ADRIANA GLIGOR. Drept caracteristici deosebite se deduce că e un temprament vanițos și orgolios. Îi place să fie admirată și privită în cercurile în care trăiește. Are tendința de a domina și de a dicta uneori. Vrea să se impună celor superiori. Ca cunoștință și poziție socială, e atentă la amănunte, cam avîntată și pripită. Încăpățînată și tenace în hotărîri, generoasă, dar lipsită de inițiativă. Cînd vrea să ia o hotărîre se interesează de părerea celor din jur, fluctuează în sinceritate, cînd foarte francă, cînd prefăcută. Puțin comunicativă. Dorește o situație materială lipsită de griji mai de grabă decît fericirea sufletului. Săvîrșește unele acte neînțelese, denotînd un oarecare substrat de bizarerie.

Pentru VALENTIN C. 15. Temperament exaltat, cu înclinații artistice, sau, mai bine zis, dorințe de a se realiza în artă. (teatru, literatură, cinematografie). Comunicativ și volubil, prietenos și sociabil. Se află sub apăsarea unei mari griji, efect al unui vechi insucces. Lipsit de egoism, dar nu și de egocentrism. Voință slabă. Dă îndărăt îndată după ce a dat de un mic insucces. Are drept idealuri mai mult cele de ordin material, decît spiritual. Tinde să-și desăvîrșească situația mai mult din punct de vedere al banului, celelalte lăsîndu-le pe planul doi. Își făurește multe planuri (sau mai bine zis visuri), din care puține le duce la bun sfîrșit, din cauza lipsei de persistență. Trebuie să fie mai stăruitor în acțiunile sale. și nu superficial

Pentru VIOREL TIMIȘOARA 9. Lipsit de inițiativă, dar orgolios. Are tendința de a ordona și de a dicta celor din subordine. Are serviciu obținut nu atît pe baza studiilor, cît pe alte considerații. Începe acțiuni pe care nu le termină. Încolo, modest și are o doză de bun simț. Nehotărît, fluctuează în atitudini, cam încăpățînat, cam neglijent, dar deși ar vrea să se desbare de defectul acesta, numai așa va reuși, dacă-și va coordona pas cu pas acțiunile sale.

Pentru DORINA TIMIȘOARA 01. Din examinarea materialului grafic trimis am simțit ca grafolog o senzație de pace și liniște ce reiese din semnificația scrisului. Deci un caracter calm și împăcat cu soarta. Este o fire care, cum s-ar spune, nu-și uită nici umbrela în tramvai, nici cheile pe masă. Toate le face cu socoteală și calcul, deși hotărîrile pe care le ia sînt cam sub influența altora. Dacă e copil, e ascultător de părinți, dacă e soție, e supusă soțului și invers. Are un temperament potrivit în meseria de funcționar, căruia i se încredințează registre și situații spre rezolvare. Puțin egoistă, adică dă preferință intereselor personale față de acele din jurul ei. Imaginație reținută. În raporturile cu tovarășii de muncă are aceeași fire reținută. și chiar oarecare suspiciune Fire închisă. Își vede de treburi și nu se amestecă în afacerile altora. Puțin artificială. Nu ia singură hotărîri, ezită într-o afirmație sau negație destul de mult. O dată luată o hotărîre îi vine uneori să se oprească din acțiune, dar nu are voința destul de tare s-o facă.

Pentru DANIELA PARIS 3. Din scrisul dv. artistic și armonios transpar o sensibilitate și un avînt spre tot ce provoacă exaltare. Nu însă o asemenea exaltare care să depășească un anumit echilibru pe care vi l-ați format după o destul de lungă perioadă de zbucium, ezitări și renunțări. Dsigur, te zbuciumi și e greu să te smulgi din banalitate. Dar menționez că această încercare de ridicare sufletească a dv. nu e terminată, mai trebuie să luptați și împotriva unor urme de nesinceritate, care și-au imprimat pecetea pe anumite litere din scrisul Dv. Voiți să deveniți ceva, dar acel ceva cere anumite sacrificii ; stăvilirea unor porniri nepotrivite cu firea dv. visătoare și idealistă. Renunțați la acțiuni sub impulsul mîniei care nu aduc nimic bun.

S.I.R. JOHN

Din însemnările lui ELIOT NESS

Știam că Al Capone nu va ignora provocarea noastră. El trebuia să supraviețuiască, de aceea își pusese acum în gînd să ne lichideze. Eu le repetam necontenit băieților mei ca întotdeauna să lucreze cîte doi și să fie tot timpul cu ochii în patru. Cînd intram într-un restaurant alegeam o masă din fund, stăteam cu spatele la perete și astfel aveam sub supraveghere întreaga sală. Niciodată nu veneam la birou pe același drum, din clipă în clipă mă puteam pomeni cu un glonte în cap.

Alegerea victimei se făcuse cît de curînd, și pe mine mă surprinsese, căci glontele destinat mie îl nimerise mai întîi pe Jack Lingle, reporterul de la „Chicago Tribune". El a fost omorît în plină amiază, într-un pasaj de sub bulevardul Michigan. Aceasta a avut un ecou senzațional. „Chicago Tribune" a oferit imediat un premiu de 25.000 de dolari celui care îl va descoperi pe ucigaș.

Se presupune că Lingle a fost lichidat pentru că făcea o anchetă despre lumea „subterană" a Chicago-ului. Mai tîrziu s-a aflat că el fusese un agent de legătură între gangsteri și poliție, și anumiți politicieni, un mijlocitor care devenise la un moment dat prea arogant și nesățios. El, care ca ziarist cîștiga doar 65 de dolari pe săptămînă, avea o reședință de vară la Long Beach, un apartament de lux într-unul din cele mai elegante cartiere din Chicago, un alt apartament în hotelul „Stevens" și o limuzină cu șofer.

Eram convins că și noi contribuisem la lichidarea lui Liegle. Cu acțiunile noastre îngrădiserăm simțitor sursele de profit ale lui Capone, iar lăcomia lui Lingle nu mai avea limite. Șeful gangsterilor însă găsise repede o soluție pentru această situație.

Cîteva zile mai tîrziu, mă chemă la telefon Pete Rawch, adjunctul procurorului federal. Presimțeam că e ceva în legătură cu Lingle, și nu m-am înșelat.

— Eliot, specialistul în balistică a cercetat arma găsită lîngă cadavrul lui Lingle și a constatat că e unul din cele cinci revolvere de calibru 38 pe care le-a cumpărat Franck Forster de la Peter Franciosa un comerciant de articole sportive. Numele lui Forster mi-a trezit imediat interesul.

— Mi-amintesc că i-ați confiscat lui Froster un revolver — continuă procurorul. Îl mai aveți cumva?

— Bineînțeles.

— Perfect. Aveți grijă de el, poate o să trebuiască să-l vedem.

De îndată ce coborî receptorul, mă apropiai de dulapul din oțel și deschisei sertarul în care se afla revolverul cu pricina. Am tresărit. Revolverul nu mai era acolo. Îngrozit, căutai și în celălalt sertar. În zadar, arma dispăruse, iar eu eram singurul care aveam cheile dulapului. În clipa aceea îmi sări în ochi încă un detaliu. Cîteva dosare în care țineam rapoarte secrete nu erau orînduite ca de obicei. Cineva probabil a umblat pe aici. Știam că numai cineva din banda lui Capone putea să facă asta. Probabil că au pătruns aici noaptea pentru a distruge vreo dovadă care-i compromitea.

L-am chemat imediat pe Chappman și i-am spus ce s-a întîmplat. El avea în grijă toate dosarele și putea să-mi spună precis ce mai lipsea. Mi-era teamă de ce o să zică, dar răspunsul lui mă surprinse în mod plăcut :

— Nu puteau lua nimic important. Eu după ce completez dosarele, le pun la dispoziția procurorului federal.

Trebuia să luăm totuși măsuri de securitate. De data aceasta avusesem noroc, dar nu mai aveam voie să riscăm. Am luat imediat hotărîrea să împrumutăm o casetă la Banca națională și să depunem acolo toate documentele importante.

După plecarea lui Chappman mă gîndii din nou la revolverul furat din sertarul meu. Ce mai scandal o să fie dacă se dovedește că din el a pornit glontele care l-a ucis pe Lingle.

Eram atît de nervos încît cîteva minute, cînd apăru George Thomas nici nu observai noul lui costum ultraelegant și pantofii de lac.

— George — i-am zis — nu cumva ai auzit ceva în legătură cu pătrunderea gangsterilor în biroul meu?

Răspunsul lui veni prompt și sună sincer :

— Nu, domnule Ness. V-au furat ceva important?

Nu doream să se afle, și mai ales Al Capone, ce importanță dau revolverului furat.

— Nu, nimic important. Pur și simplu asta mă enervează. Repede schimbai subiectul și-l întrebai ce noutăți îmi aduce. El scoase un plic din buzunar și tuși semnificativ.

— Cred că asta o să vă intereseze al-dracului de mult. Îmi întinse plicul. Pe el era scris un număr de telefon.

— Numărul ăsta „lucrează" zi și noapte — adăugă el. Slujește numai pentru a da informații despre d-voastră. Notai numărul telefonului mulțumindu-i lui Thomas. După ce plecă, îl chemai pe Robsky.

— Cheamă-l pe Harrisson de la compania telefonică, roagă-l să afle adresa acestui număr și încearcă să cuplezi firul pe linie.

Cred că și Robsky observase îngrijorarea mea. Revolverul acela blestemat nu-mi ieșea din cap.

Atunci mă lovii cu pumnul în căpățînă. Cum de nu mi-a venit în minte maiorul Godard ? El probabil că mai păstrează glontele tras din revolverul lui Forster.

— Basil ! — am strigat. Mergem !

La Evanson am ajuns în timp record și eu pătrunsei ca o furtună în biroul lui Godard.

— D-le maior unde e glontele meu ?

Maiorul nu părea surprins.

— Vrei să zici glontele lui Forster ? E aici, bineînțeles. Cînd intră ceva în colecția mea, nu mai iasă de aici.

— Sînteți un om minunat. Dacă ați mai vrea să-l comparați cu glontele care l-a ucis pe Lingle... Presupun că aveți și acest glonte.

— Da.

Deschise un sertar și după o scurtă căutare scoase din el un plic.

— Glontele dumitale, zise.

Dintr-un alt sertar mai scoase un plic.

— Glontele lui Lingle.

Puse cele două gloanțe alături sub microscop. Stăteam ca pe ace.

— Arme diferite, zise în fine. Dar calibrul e același.

I-am strîns mîna cu putere și după aceea îi povestii ce m-a chinuit. Dacă n-ar fi fost el cu balistica lui, cine știe ce mi s-ar fi putut întîmpla.

(va urma)

colocvii internationale „Orizont"

EVGHENII URBANSKI în filmul „Cer senin"

Personalitate marcantă a cinematografiei sovietice, Daniil Hrabroviţki, autorul scenariilor filmelor **„Cer senin"** (regia Grigori Ciuhrai) şi **„Nouă zile dintr-un an** (regia Mihail Romm) este prezent pe ecranele noastre cu filmul **„Îmblînzirea focului"** pe genericul căruia figurează în dubla calitate de scenarist şi regizor. Cu prilejul galei acestui remarcabil film, distins la ediţia din 1972 a Festivalului internaţional de la Karlovy-Vary cu Marele Premiu şi Menţiune UNIATEC, am solicitat cineastului de la Mosfilm un interviu pentru cititorii revistei ORIZONT.

DANIIL HRABROVIŢKI:

Artistul — o conştiinţă a timpului său

— Ce motive v-au determinat să treceţi în spatele camerei de luat vederi pentru a deveni din autor de scenarii, autor de filme?

— De fiecare dată cînd vizionam **Cer senin** sau **Nouă zile dintr-un an** aveam senzaţia că nu sînt ale mele, fiindcă şi Ciuhrai şi Romm au introdus particularităţi care le aparţin lor. Pentru ca între mine şi spectatori să nu existe intermediari m-am hotărît să mă ocup de regie, adică să fac o muncă grea fără a avea certitudinea unor satisfacţii. Nu pot însă să nu vorbesc cu respect despre cei doi mari regizori. În plus, Mihail Romm, regretatul meu prieten, a fost omul care m-a învăţat meserie; la filmul **Nouă zile dintru-un an** am făcut asistenţă de regie, deşi eram un scenarist cunoscut.

— Cum tranşaţi vechea dilemă: primează scenariul sau regia?

— Oricît de mare ar fi importanţa scenariului. în final soarta filmului o hotăreşte regizorul Făcînd regie am putut constata că productivitatea mea de scenarist a scăzut de cinci ori.

— În scenariile anterioare impresiona caracterul realist al acţiunii, respectul pentru adevărul omenesc. Acum în calitate de regizor cum efectuaţi transpunerea pe peliculă a unor fapte de viaţă?

— Nu sînt teoretician, nu am pretenţia să formulez postulate. Pentru mine e mai importantă practica realizării filmului, decît teoria lui. Filmez sau în natură, sau în interioare naturale. Încerc o cît mai mare apropiere de verdict, nu numai în ceea ce priveşte acţiunea, ci şi în jocul actorilor. Acord o mai mare atenţie prim-planurilor care îmi permit să văd ochii omului, ceea ce se petrece cu ei. În momentul în care actorii interpretează roluri într-un decor real, nu într-unul de carton, din jocul lor se exclude aproape de la sine patosul şi teatralismul. Aşadar contemporaneitatea este determinată de veridicitate.

— La noi mai rulează încă filmul „Naufragiaţi în spaţiu" inspirat din activitatea cosmonauţilor. Prin ce vă deosebiţi de acest film şi de altele ca: „Odiseea spaţială" sau „Solaris"?

— Printr-o problematică total diferită. Nu prezint o situaţie limită şi nici o anticipaţie mai mult sau mai puţin fantezistă. În **Îmblînzirea focului** dezbaterea artistică urmăreşte trei istorii care se unifică în una singură: istoria construcţiei de rachete, istoria statului sovietic, istoria omului de ştiinţă al zilei de azi.

— În urmă cu mulţ ani, aţi fost comentator ştiinţific al revistei Ogonioc şi de aceea profesia lui Gusev, personajul principal din filmul „Nouă zile dintr-un an" nu a surprins. În ultimul d-voastră film Başkirţev este constructor de rachete...

— Başkirţev este tipul omului de ştiinţă „lansat" de revoluţia tehnico-ştiinţifică. Astăzi nu e important numai să fie o sursă de idei, ci şi un foarte bun organizator, fiindcă fără sinteza acestor calităţi nu se poate progresa. Eroul meu nu e un profesor care îşi uită galoşii, ci are picioarele înfipte în pămînt. Eu l-am făcut autor al rachetelor nu pentru că e modern, ci aşa cum Gusev era implicat în problemele fizicii nucleare de care depindea soarta omenirii, aşa Başkirţev construieşte rachete purtătoare. Dar oamenii au fost destul de înţelepţi ca să dezvolte o altă ramură, aceea a cuceririi cosmosului.

— Ce greutăţi tehnice aţi întîmpinat în realizarea acestui film?

— Nu am folosit nici un fel de trucaje şi am fost nevoiţi să filmăm pe viu, să reconstruim şi să reconstituim. Prima rachetă a fost experimentată în 1933. Nu mai trăieşte nici un om dintre cei care lucraseră la ea. dar am descoperit planurile lui Ţiolkovski. O firmă mare de rachete a realizat sub conducerea reputatului Isaeev o rachetă identică şi am reeditat experienţa. La filmare, într-o poiană de lîngă Moscova, nu ştiu cine s-a bucurat mai mult, noi cineaştii, sau constructorii. Pentru secvenţele de război ne trebuiau „Katiuşe" model 1943. Abia am descoperit cîteva la o unitate militară, dar nu aveam proiectile. După îndelungi căutări într-un depozit al armatei, undeva prin Orient. am mai găsit 150 de proiectile. Nu ştiam dacă mai explodează, dacă au o traiectorie normală. Din fericire pe poligonul-platou totul a decurs normal. fără accidente. Rachetele moderne au fost filmate pe cosmodromul Baikonur. Pentru constructori a fost o adevărată profanare: cosmodromul — exemplu de rigurozitate şi organizare — a fost transformat într-un platou de filmare. Or se ştie cîtă dezordine aduce cinematografia.

— În încheiere aş dori să ne împărtăşiţi crezul d-voastră artistic.

— Artistul are o mare responsabilitate faţă de timpul său, el fiind o conştiinţă a poporului. Vreau să fac filme care să răspundă acelor probleme care mă emoţionează pe mine ca om şi care interesează întreaga omenire.

EMIL CILANU

Lirică sovietică

STEPAN SCIPACIOV

O, de-aş putea!

O, de-aş putea
din soare, din ierburi, din pămînt
să plămădesc cuvîntul
şi să-l însufleţesc!
Pentru ca oamenii cu el
să se bucure
şi să sufere.
să învingă nenorocirile,
să nu se poticnească
la orice trecătoare...
O, de-aş putea!

GHEVORG EMIN

Iubirea mea, sufletul meu...

Iubirea mea sufletul meu,
Te spun din inimă, fără decor,
Prin tine-am respirat decor,
Îmi iartă deci asprimile.

Venit-au zilele de despărţire
Crescînd în noi pustietăţi,
În amăgiri caut amăgire,
Inima-mi se-asfixie-n tristeţi.
Tu eşti ca aerul, peste tot,
Te-am purtat în mine an de an...
Dar aerul îl preţuim
Abia cînd fără el murim.

În româneşte de
ION POPA

VLADIMIR SOKOLOV

* * *

Nu mă-nspăimîntă însufleţirea.
Mă tem doar că va fi prea multă
gălăgie.
De aceea versurile mi le citesc încet.
Fac şi pauze. Pentru celelalte
Zgomote — să zicem tehnice.

Vine un ceas
Cînd cineva semănînd cu mine
Găseşte o carte de-a mea; şi după ce-o
scarmănă bine
Îmi face loc în sufletul lui.
O secundă. Şi-n aceasta — e mica
mea nemurire.

Luminaţi, păsări. Înverziţi ierburi.
Veţi scăpa, poate, de copitele vitelor.
Şi altă glorie nici nu ne trebuie.
Decît cea cuvenită. Cîteodată.

VIACESLAV KUPRIANOV

* * *

Şi-i voi spune, cum va sta
coplesită de lumină şi-ndepărtată:
Ţi-aminteşti apa-albastră ce-o beam,
ca ecoul din zări de curată,
Ţi-aminteşti pîinea noastră
cu sarea pămîntului presărată?

Ţi-aminteşti, cum două ramuri eram
într-un plop-nalt de munte,
Cîte păsări îmblînzirăm,
cîte frunze ne-au curs de pe frunte?
Iar acum, rădăcini,
coborîm adînc-adînc în pămînt —
Şi de trecerea noastră nu tresare
nici firul de iarbă, plăpînd.

VLADIMIR KOVALEV

* * *

De la naştere pînă la moarte,
asemeni să-ţi fie viaţa: o carte —
o carte-nţeleasă
şi clară,
radiind de lumină stelară —
ca să spui despre ea într-o zi:
nu zadarnic
cartea asta-o citii.
E-o carte amuzantă şi demnă,
chiar de-am vrut-o puţin mai
solemnă!

Tot aşa —
pîn-la ultima filă,
pîn-la frunza de-adio
căzută-n argilă.

În româneşte de
DIM. RACHICI

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Ion Arieşanu (redactor şef), Albert Francisc. Nicolaus Berwanger. Ignat Bociort (redactor şef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu. Anghel Dumbrăveanu (redactor şef adjunct). Ispas Moţiu. Gabriel Popa. Dan Popescu, Svetomir Raicov. Ioan Romănu. Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacţie). Emil Vlaicu

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Săptămînal politic-social şi literar-artistic editat de Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Timiş şi Asociaţia scriitorilor din Timişoara.

Redacţia şi administraţia — Timişoara Piaţa V. Roaită nr. 3. — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. şi difuzorii din întreprinderi.

Proletari din toate țările, uniți-vă!

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptămînal politic–social și literar–artistic ● Anul XXIII ● Serie nouă ● Timișoara ● joi 16 noiembrie 1972 ● 29 (247) ● 12 pag. 1 leu

TOAMNA Foto: JUSZT IOAN

minunile grădinarului

În șantierul izolat, spre izvoarele rîului, a fost chemat grădinarul. În jur se ridicau înspăimîntătorii munți de piatră, se auzeau vuind pădurile adînci și se vedeau colinele spîne, roșietice, și, între toate acestea, grădinarul trebuia să prăsească flori. I s-a dat o sfoară de pămînt sărac, pe care el l-a acoperit de îndată cu sticlă și l-a numit seră. Zi de zi putea fi văzut umblînd prin locuri tainice, de unde se întorcea cu saci de pămînt negru, pe care-l turna în sera lui... Afară, cădeau brumele, se anunțau zăpezile, așa încît grădinarul a fost nevoit, prin țevi, să-și aducă apă și căldură sub acoperămîntul de sticlă. A început apoi să crească legume și flori în răsadnițele lui, pe care le numea „școala mea". Eu cred că el știa foarte bine să facă minuni, adică, de pildă, să introducă în pămîntul cald o fruză de lămîi și să aștepte să crească un lămîi întreg din ea. Alteori, el aștepta să înflorească Begoniile, Salviile și Primulele, cu florile lor liliachii, sau aștepta ca Taghetes să-și arunce afară panașii spumoși, albi sau purpurii, ca într-o dragoste exuberantă de lumină.

Grădinarul chemat în munți a făcut școală cu florile lui, în pămîntul cald, iar cînd ghivecele s-au umplut, le-a dus cu mica sa trăsurică să le sădească în fața bărăcilor în care trăiau constructorii hidrocentralei. Spațiile goale, bărăcile umile, unse cu var sau cu motorină, de fiecare dată primeau din partea grădinarului aceste decoruri colorate și absorbeau aceste parfumuri se credeau, brusc, un fel de vile cochete de munte. Florile sînt sărbătoarea grădinarului, după cum ele sînt sărbătoarea bărăcilor umile de lemn. Grădinarul, în afara florilor, n-ar mai avea de ce să existe. Și nu e o exagerare. El le ia pulsul zilnic, le constată rezistența și lungimea vieții. Acolo, el mănîncă, doarme, trăiește, în sera din munți. Așa se face că, în iarna trecută, deoarece căldura a fost oprită două săptămîni să circule prin calorifere, bătrînul grădinar a fost gata să moară din pricina florilor. Să vedeți. El a adunat întreg acest popor de flori în odaia lui. Erau acolo 40.000 de flori, în ghivece, și, între ele, patul grădinarului. El le încălzea cu reșouri electrice și, într-un fel, poate, și cu căldura lui. Întins între flori, într-o noapte, trecînd în somn și în vise, el ar fi putut să nu se mai trezească, dacă nu l-ar fi avertizat cineva. Florile, vezi bine, din iubire prea multă, i-ar fi luat pe nesimțite viața.

Grădinarul din munți a ridicat o seră pentru oamenii șantierului. Undeva, sus pe o colină, deasupra unui mormînt vechi și necunoscut, în toamna în care eu străbăteam acele locuri, am văzut, deși împrejurimile erau pustii, am văzut flori duioase, parcă sădite de cineva, flori deloc triste, deși erau crizanteme tîrzii. Poate că o sămînță a zburat hai-hui din sera grădinarului peste acele coline și, zburînd, a încolțit pe movila necunoscută. Poate că și asta face parte din minunile grădinarului din munți. Mai știi?

ION ARIEȘANU

SPIRIT INNOITOR

A înfățișa viața reală, procesul existenței, cu toate contradicțiile sale, cu tendințele sale pozitive, fără speculații sterile, fără apetitul efectelor spectaculare, fără jonglerii în afara practicii, iată obiectivul sigur al repunerii teoriei pe temeiurile ei practice.

Pregnant este subliniată această idee în cuvîntarea recentă a tovarășului Nicolae Ceaușescu de la Consfătuirea pe țară a cadrelor didactice care predau științele sociale în învățămîntul superior. Ideea unui spirit înnoitor, în predarea și însușirea științelor sociale, străbate elocvent această cuvîntare.

Realitățile noastre socialiste, creația poporului, problemele fundamentale ale programului de făurire a societății noastre socialiste nu pot sta doar în rezerva acestor discipline de științe sociale. Școlii, în general, și științelor sociale în particular, le revine menirea de a alcătui spiritul, conștiința generațiilor tinere, cu idealul nobil al socialismului și comunismului.

Sentimentul responsabilității față de patrie, față de interesele supreme ale societății pornesc numai dintr-o cunoaștere reală, nu dintr-o prezentare edulcorată, ci obiectivă, a realităților vieții. Toate disciplinele, inclusiv științele sociale, trebuie să transforme învățătura într-un proces permanent.

Această legătură cu viața, cu elementul cotidian, explicarea realităților concrete, concordanța strînsă cu predarea generală a tuturor științelor, în spirit militant, permanent înnoitor, iată cerințe care pot face în viața curentă din științele sociale un ghid eficient, o forță propulsivă în societate, în gîndire, în conștiințele contemporanilor.

Fie că este vorba de filozofie, economie politică, socialism științific, sau istorie, disciplinele multiple care țin de științele sociale au menirea de a crea sentimentul de răspundere unanimă față de soarta națiunii noastre socialiste. În momentul în care aceste științe sociale vor deveni și o armă revoluționară în transformarea societății, în edificarea orînduirii noastre noi, în acel moment și țelul lor suprem va fi atins și ele își vor aduce aportul cerut la opera creatoare de făurire a societății noastre.

ORIZONT

„Nu mi-am propus să devin popular"

Convorbire cu MARIN SORESCU

I: Ați copilărit pe meleagurile oltene. Faptul acesta vă marchează într-un fel creația?

M.S.: După o vizită pe care am făcut-o recent în America unde am văzut o monstruozitate de industrializare, am simțit nevoia să scriu despre satul românesc, adică să mă întorc la origini. Scriu acum o carte despre satul în care m-am născut și care va cuprinde impresiile mele pînă la vîrsta de șase ani. De fapt, o parte le-am publicat în revista „Luceafărul". Cartea se va numi „Pielea de pe cîmp".

I: Vă rugăm să vă referiți la faptul dacă, în epoca modernă, poetul trebuie să fie un om de o cultură deosebită, sistematică

M.S.: În general e foarte greu să faci ceva fără cultură. În general, cei care citesc sînt și niște virtuali scriitori, cititorul are totdeauna sentimentul că ar putea să scrie mai bine. La ediția a doua a volumului „Singur printre poeți", am pus un motto din Caragiale care sună așa: „Cel mai greu lucru pentru un român care știe citi e să nu scrie". Dar, pe lîngă partea aceasta puțin umoristică, dorința aceasta de a scrie e foarte frumoasă.

I: Care este elementul cel mai valoros prin care doriți să vă integrați în contemporaneitate, pe care vreți să-l transmiteți conștiinței epocii noastre?

M.S.: Nu știu dacă acesta este elementul cel mai valoros, dar dorința mea e să scriu cît mai exact despre mine însumi, știind că dacă nu mă trădez pe mine, în același timp sînt foarte aproape de cititori. Nu vreau să mă consider o excepție. Adică să scriu ca un om obișnuit, ca și cum ar scrie un om de pe stradă despre viața lui și pe care citindu-l ceilalți, se recunosc.

Cred că elementul cel mai valoros al poeziei mele este că ridică banalitatea vieții cotidiene la nivel de artă, dacă poate s-o ridice.

I: S-a spus despre poezia dumneavoastră că are un caracter modern, de profundă modernitate. În ce constă aceasta? În ce raport se găsesc atributele modernității acesteia cu tradiția?

M.S.: Părerea mea este că avem un moment poetic foarte valoros. Poezia română contemporană ar merita să fie mai bine cunoscută peste hotare. Asta pentru că pe de o parte este foarte modernă și este modernă pentru că a renunțat la o serie de zorzoane, aș zice, despre care se credea că ele însele constituie poezia. Acum poezia este mai mult o poezie de idei și jocul gratuit al cuvintelor e mai puțin important. Asta nu înseamnă că sînt împotriva rimei, însă, în general, poezia mai nouă și-a ales drumul cel mai scurt de la gîndul autorului pînă la gîndul cititorului. Ca să scrii: „Vreau să beau un pahar cu apă" nu mai scrii „Steaua a răsărit" etc. Însă dacă scriu „vreau să beau un pahar cu apă" n-o să fie aceasta însăși o poezie.

Înainte poezia fiind atît de încărcată, dacă extrăgeai ideea mare vedeai că e o simplă banalitate. Era o modă a barocului care punea obstacole artificiale între cititor și autor. Cred că legătura dintre poezia nouă și tradiție este o poezie care se face pe linia folclorului românesc, care după părerea mea conține foarte multe elemente de modernism Am scris cîteva eseuri despre straturile lirice în balada populară, unde am des-

IOAN CIOLANESCU

(Continuare în pag. a 4-a)

Radu Ciobanu: „ZILELE" (Ed. Mihai Eminescu 1972)

Cronica literară de Cornel Ungureanu

1. Zilele, noul roman al lui Radu Ciobanu, nu e de valoarea Crepusculului. Densitatea epică e mai mică, personajele nu mai au monumentalitate, cuvîntul e neutru şi marcat de o speriată zgîrcenie a originalităţii. Zilele e o carte lineară, fără evadări în istorie şi în pitoresc, o liniştită carte de vacanţă făcută de un romancier stăpîn deja pe toate secretele meseriei. Dar după Crepuscul, roman de excepţie, trebuia să apară Zilele ca să putem scrie, fără ezitare, că Radu Ciobanu e un bun romancier.

Zilele e deci un roman cerect, ba mai mult, un roman de o copleşitoare corectitudine. Arhitectură corectă, dialog corect, personaje corecte, (de o corectitudine strigătoare la cer, la serviciu ca şi acasă). E atîta corectitudine în cartea aceasta încît finalul tragic nu reuşeşte să umbrească tonul, pînă la urmă idilic, al personajelor. Tot ceea ce era idilă în proza ardelenească s-a refugiat aci, printre personajele de o deplină robusteţe morală ale lui Radu Ciobanu.

E atîta sănătate printre pozitivii „Zilelor" încît fără voia noastră ne întoarcem la Popa Tanda, întreprinzătorul duh slavician, de sub mantaua (mantaua ?) căruia a ieşit marea tradiţie a prozei ardelene. Noi am recomanda romanul lui Radu Ciobanu (fără zîmbetul cu subtext), drept bibliografie elevilor din clasele mari de liceu. Şi dascălilor.

Nu văd de ce cronicarul literar nu ar avea dreptul (şi datoria) să facă asemenea recomandări.

2. Zilele e un roman scris de un profesor. De un dascăl. Îl recunoaştem de la o poştă pe profesionistul educaţiei prins între cazurile dificile ale meseriei sale.

Îl recunoaştem după sfătoşenie (implicită), după un anumit didacticism (între hotarele artei) al rezolvărilor, după austeritatea, atît de profesorală, a unora dintre eroii săi. Zilele e o carte scrisă să educe, chiar dacă autorul nu şi-a propus asta, e o carte despre părinţi şi copii, chiar dacă eroii centrali nu sînt părinţii, e o carte despre adolescenţă şi dragoste, chiar dacă acţiunea se petrece într-o staţiune balneoclimaterică, orăşel de provincie, loc în care acest sec. XX al adolescenţilor, top-urilor şi bluejeanilor e ceva mai romantic decît în marile aglomerări urbane.

Între aceste tentative pedagogice, un fapt divers (o crimă) cu tot şirul ei de implicaţii, responsabili şi responsabilităţi. E o performanţă să faci din toate acestea fapte, răscolite zilnic de foiletonul gazetăresc, împinse între noi de imaginea televizată, din aceste fapte zilnice, stoarse de ultima rămăşiţă de senzaţional, roman. Şi totuşi Radu Ciobanu îşi asumă (ca şi în Crepusculul !) toate riscurile acestei treceri prin tărîmurile minate ale banalităţii, pentru a învinge ca profesor şi a ne lăsa să medităm asupra romancierului capabil să obţină, între date atît de ingrate, personaje, eroi şi situaţii viabile.

3. În planul al II-lea al romanului îl reîntîlnim pe Vlad Moldoveanu, profesor şi scriitor, căsătorit cu Maia (profesoară) cuplu perfect echilibrat, generator la rîndul lui de echilibru şi sănătate spirituală. (Primul, în orice caz, e un Mecena de sănătate spirituală). Erou principal e Matei Bogdan, rudă cu Vlad (vezi Crepuscul). Prin Vlad Crepuscul se continuă într-un fel de serial ; din păcate romancierul şi-a retras eroul în umbră, mult în umbră, punîndu-l, doar, în momente cheie, să apară spre a da greutate, paginii, cu alura sa de oficial al autorului. Dintr-o coastă (sănătoasă) a lui Vlad este creat Matei Bogdan, medicul Matei Bogdan, personaj central, bun cunoscător de literatură, iubitor de muzică, „exasperant prin minuţia cu care examina bolnavii", deci medic model, mare pasionat al meseriei sale. Fireşte că e duşman al spiritului tranzacţional, ce refuză Bucureştii în numele meseriei sale (pentru scriitorul ardelean Bucureştii au arătat întotdeauna ca o Sodomă a tranzacţiei) şi a demnităţii sale de soţ. Ca mai toate personajele (pozitive) ale lui Radu Ciobanu, doctorul e un pudic, şi romanul începe de fapt prin singurătatea sa, adică din momentul disponibilităţii sale (ca partener de familie) cînd Matei se află sub întreitul asalt a trei ipostaze ale feminităţii : Daria (personaj central, şi ea elevă model), sora Ileana şi doctoriţa Andreea.

Evident, doctorul oscilează, de atenţie bucurîndu-se în primul rînd adolescenta Daria : idila lîncezeşte (doctorul e speriat de disproporţia de vîrstă, altă temă obsedantă a romanului românesc) şi Daria cade victima unei morţi stupide. Sub şocul tragediei Matei Bogdan meditează :

„Abia se mai zăresc stelele. Au intrat în crepuscul şi stelele. Au intrat în crepuscul şi stelele. Şi stelele apun. O nouă zi. Dar ziua aceea cumplită cînd a fost ? Ieri ? Acum cîteva ceasuri ? Numai acum cîteva ceasuri, sau numai acum cîteva veacuri ? De cînd nu mai este ea ? De cînd continuă să existe doar ei, fără ea ? S-a petrecut într-o zi care se cheamă ieri şi care a fost o zi ca oricare alta şi care acum nu mai e şi nu mai e nici ea. Şi cerul se împurpurează şi asta e altă zi. Începe. Mereu începe cîte ceva. Altă zi, ca alte zile. Trebuie începută". Zilele ar fi romanul faptului cotidian ridicat la nivelul de fapt semnificativ prin tragic. Sau : al tragicului care potenţează faptul diurn aparent lipsit de importanţă. Roman al actualităţii, Zilele este un roman despre inerţie şi moarte, completînd cu date inedite bogata literatură consacrată provinciei.

4. Dacă adolescenţii, Daria, Mihai, Ben, sînt opera unui profesor care îşi studiază elevii (dar cîteva pagini despre indecizia erotică a Dariei, despre fascinaţia stîrnită de bărbatul matur sînt de cea mai bună calitate), şi mai puţin a unui scriitor care creează personaje, Radu Ciobanu devine un creator în cel mai bun sens al cuvîntului cînd se reîntoarce printre bătrîni. În Crepuscul memorabil era Sever Moldovanu, în Zilele, pe foarte puţine pagini, memorabil e Caius Popp scriitor în vîrstă, posesorul unui limbaj plin de culoare.

„— Colo, pe la unsprezece oare, sună. Mă gîndeam c-o fi poştaşul îmi aduce banii de la editură. Tot mă zdrobesc să mă ridic de aici, să-mi iau ceva pe mine şi să ies, dar pînă-ntr-aceea îi deschide Rozalia şi mă pomenesc în odaie cu prietenul tău Vasile de-i oarece băgător de seamă pe la ziar...

— E şeful secţiei culturale, corectă Vlad, înregistrînd maliţia fără să clipească.

Bătrînul gesticulă cu ţigara şi-şi dădu ochii peste cap :

— Oh, oh ! Doamne, placu-ne nouă vorbele ! Şeful secţiei culturale ! De parcă ai zice Majestatea Sa Imperială ! Da, aşa o fi, dacă zici tu ... Voi, tinării de azi, credeţi că-i destul să-ţi zici „şeful secţiei culturale" ca să te şi afli în legătură cu cultura .. Aţi citit „Castelul", îl imitaţi pe Robe-Grillet ori pe alt oarecine şi vă închipuiţi că sînteţi buricul pămîntului acuma. Să mai zici că omul nu se trage din maimuţă ! Aţi descoperit apa cu zahăr ..."

LECTOR

Timotei Cipariu :

„JURNAL"

(Editura „Dacia", 1972)

La cincizeci de ani, Timotei Cipariu îşi scrie „memoriul", de fapt un început de autobiografie, cum le-a zis acestor aduceri aminte Ştefan Manciulea, cel care le-a tipărit prima oară, în 1939. La acea vîrstă, viitorul filolog nu dăduse încă la iveală, e drept, nici una din operele sale importante şi nici nu avusese prilejul să impună Societăţii Academice Române ortografia etimologică latinistă. Participase însă la revoluţia din 1848, în Transilvania, şi-şi anunţase viitoarea prodigioasă activitate de lingvist prin Elementele de limbă română. Avea deci temeiuri serioase să lase posterităţii însemnări despre viaţa sa şi a celor pe care i-a cunoscut. Dar el n-a ţintit numai la atît, întrucît era conştient că, în animaţia culturală ce cuprinsese românimea la acea dată, orice scriere serioasă trebuie să năzuiască şi la calitatea de model. El vroia deci să impună totodată, şi un gen nou în literatura noastră : „De mult mi-am fost propus, zice el, să încep a scrie una specie de memoriu din viaţa mea şi din cele ce am ajuns şi cunoscut io, nu că doară acestea ar fi cu totul semne de neuitare, cu toate că vor fi într-nsele unele nu numai de interes istoric, ci chiar şi fiziologic, ci şi ca să dau, de se poate, oareşcare impuls conaţionalilor miei la asemenea scrieri originare, a cărora preţ, la toată timplarea pentru istoria şi literatura popoarelor (este) prea însemnat..." (p. 29). Şi, surpriză, învăţătorul ardelean are pană de scriitor : „Moşu-mieu, Popa Ion, era un om [illegible], ci pentru aceasta totuşi cu anemă bună. Mamami spunea mai multe bune de el. De venea vreun om lipsit la el să ceară ceva, mai întîi atîta-l necăja cu vorba, pînă omul despera de amărăciune ; dacă-l vedea (că) pleacă să se ducă, (îl) chema înapoi şi-i da ce cerea. Toată plăcerea şi-o avea să năcăjască şi să-şi rîză de altul, ci fără maliţie şi numai din petrecere, după geniul de atunci, care oamenii (îl) iertau cît de voie, cît fără voie pentru avuţia lui" (p. 39), iar în unele locuri frumuseţea vorbei ne trece cu gîndul la Creangă, aşa cum remarcă în Studiul introductiv şi Maria Protase.

Mai înainte, în 1852, Cipariu făcuse o călătorie în Italia, de unde trimite, prin scrisori, rudelor şi cunoştinţelor din ţară „salute" şi informaţii despre cele văzute. Dar de un interes aparte este jurnalul călătoriei în Ţara Românească, la Bucureşti, pe care o întreprinsese în 1856. „Vederea de departe (a Bucureştilor n.n.) întinde omului un tablou aşa de pitoresc, cît, de ar răspunde şi lăuntrul vederii de afară, cetatea aceasta între cele mai frumoase ale Europei ar trebui să se numere" (p. 110), dar „cînd e senin, pravul se ridică ca un nor (pe Podul Mogoşoaiei n.n.), de nu te vezi, şi (auzi minune !) damele toate, de n-au pricină silitoare fără şlaier rabdă şi nici că le pasă, numai să le vază" (p. 121).

Să nu uităm limba, cu amestecul ei pitoresc de cuvinte populare şi neologisme, care face lectura în acelaşi timp şi savuroasă şi instructivă.

SERGIU DRINCU

Traian Reu :

„GRAVURI"

(Editura Cartea Românească, 1972)

Prin structură şi prin tiparele folosite poezia lui Traian Reu se situează într-un aşa zicînd tradiţionalism rarefiat din care nu lipsesc unele ticuri ale poeziei de dată mai recentă. Ici colo urechea prinde ecouri din Blaga (Te aştept în ţara narciselor / Sau mai sus, pe coline cu viforniţe). Folosind în majoritatea compunerilor sale ritmul şi rima autorul oferă nu de puţine ori probe de neîndemînare rimînd plat cu decantat, părăsit cu strivit, ruginiţi cu adormiţi sau imaginar cu tutelar, ori alteori produce adevărate barbarisme poetice împerechind cuvintele astfel : „În ţipăt de hotare (pg. 5). Stratificat în propriul buzunar (pg. 17) sau Cînd cerbii secondează izbăvirea (pg. 45). Neizbutit, ca de altfel mai toate producţiunile similare ale altora, este şi ciclul în care ni se propune descifrarea sensurilor cîtorva sculpturi ale lui Brâncuşi. Aceste texte, la fel cu cele în care Traian Reu uzează versul alb, nu sînt excepţionale nici măcar prin defecte ; ele ating baremul mediocrităţii cerut de litera tipărită.

Carenţe de felul acestora sînt îndeobşte generate de o anumită pripeală a gîndului dublată de futilitatea sentimentului, ambele în absenţa unei idei clare despre poezie. Dar uneori Traian Reu depăşeşte aceste avatarii şi atunci izbuteşte imagini graţioase ca acestea : „De-mi sînt visele ca mierea / Adu urşi flămînzi la stup Să privesc uimit nectarul / Cum cu ghearele îl rup (Cînd amiezile) sau : „O, iarna de-or veni sfîşietoare / În covîltir de gheţuri de la pol / Ar bate-n praguri dune călătoare / Şi lupi cu brume vechi ne-ar da ocol (Capăt de toamnă), ori doar versuri frumoase : „Ci lasă-mă să cred încă o dată / Că sînt plecat şi c-am să mai revin / (Ca într-o plecare). E clipa apelor cu grai de clopot (Harpe).

E. APOCA

Dan Grigorescu :

„CUBISMUL"

(Editura „Minerva", 1972)

Apărută în seria Curente şi sinteze cartea lui Dan Grigorescu răspunde exigenţelor acestei serii determinate în primul rînd de menirea lor mai evidentă, prezentarea şi explicarea diferitelor orientări şi curente în artă. Autorul a mai publicat în aceeaşi colecţie un eseu despre expresionism.

Prin relaţii la o întinsă bibliografie, uzînd pentru tăria argumentării de numeroase citate şi inserînd în lucrare semnificative reproduceri de pictură Dan Grigorescu realizează o prezentare a Cubismului în determinările sale istorice şi analiza creaţiei unora dintre cei mai valoroşi reprezentanţi. O remarcă se detaşează şi anume că pe parcursul întregului eseu, deşi se are în vedere mai întîi pictura cubistă, aceasta este privită în contextul mai larg al întregii mişcări culturale novatoare, de la începutul secolului. Referinţele la situaţia literaturii sînt dese şi relatate prin prisma unui spirit atent la orice mutaţie valorică în acest domeniu.

Încercînd determinarea în timp a cubismului Dan Grigorescu ajunge la concluzia că afirmarea curentului s-a produs şi aici, ca şi în alte cazuri similare, înaintea proclamării unui grup constituit. Atmosfera acestui început de secol douăzeci, caracterizat printr-o de-a dreptul spectaculoasă evoluţie a tehnicii, prin existenţa alternînd între elogiul tehnicii şi teama de urmările ei, printr-o atitudine intelectuală raţionalistă în spiritul epocii luminilor şi avînt neo-romantic, prin dezvoltarea marilor oraşe şi spaima de distrugere a oricărei reminiscenţe de natural, atmosferă prelungită mult spre interiorul mijlocului de veac a putut genera noi orientări în artă între care cubismul printre cele dintîi. Apare o nouă orientare mai masiv reprezentată în pictură, care, preluînd, la început, caracteristici ale precedentelor orientări se impune, treptat, ca de sine stătătoare. Cînd Picasso rostea despre propria-i pictură : „pictez obiectele aşa cum le gîndesc, şi nu aşa cum le văd", înţelegînd prin aceasta apelul la structură şi refuzînd exteriorul pictural se exprima o nouă poziţie în pictură. Poziţia aceasta a fost exprimată mai înainte în literatură prin unele poezii ale lui Baudelaire. Tot unui poet, Apollinaire, îi revine meritul de a fi discutat şi definit printre primii arta cubistă.

Eseul lui Dan Grigorescu urmăreşte evoluţia cronologică a cubismului de la începuturi, detectabile la începutul veacului, pînă la diluarea în alte orientări pe care epoca interbelică le creează. Folosind un mare număr de reproduceri autorul explică picturile cubiste. Se singularizează prin puterea demonstraţiei interpretarea celebrei picturi Domnişoarele din Avignon. Ultimul capitol al cărţii se ocupă de o controversată problemă : a existat sau nu o literatură cubistă ? Chestiunea a comportat ample discuţii şi o concluzie netă este susceptibilă, oricînd, de contra argumentări.

ALEXANDRU RUJA

Scriitorul Ion Clopoţel octogenar

Dispreţuind, prin vitalitate şi prin energie de muncă cei 80 de ani împliniţi, scriitorul Ion Clopoţel mai activează, cu vigoarea şi cu elanul de totdeauna, îndeosebi în domeniul literaturii memorialistice. În mintea sa, de o luminoasă prospeţime, mai ascunde şi acum o bogăţie de amintiri culese şi efectiv trăite pe parcursul unei existenţe laborioase şi neastîmpărate. Cînd scrie sau vorbeşte, din arhiva sa vie, plină de inepuibazile resurse autentice, revarsă necontenit evocări de oameni şi de fapte, pe care le dăruieşte publicităţii prin condeiul şi prin elocvenţa talentului său.

Aniversarea lui de astăzi mai cuprinde şi jubileul celor şase decenii de gazetărie, pentru că Ion Clopoţel este unul din puţinii ziarişti rămaşi în viaţă din generaţia premergătoare Unirii, care, prin presa de atunci, au desfăşurat o muncă redacţională, pîndită de riscuri cotidiene, numai ca să îndeplinească rolul istoric al pregătirii opiniei publice pentru grandioasele împliniri de idealuri româneşti. El a debutat în 1911 la ziarul „Românul“ din Arad, unde curajul scrisului său i-a deschis porţile temniţei politice, de unde n-a scăpat decît după prăbuşirea imperiului habsburgic.

Ion Clopoţel s-a născut la 10 noiembrie 1892 în comuna Poiana Mărului din judeţul Braşov. La 19 ani a început să publice. Scrisul său îndrăzneţ şi combativ l-a ajutat să fie angajat în redacţia ziarului „Românul“ din Arad, care era atunci tocmai în toiul unei campanii de presă şi de polemici împotriva gazetei „Tribuna“, inspirată şi condusă de pleiada bătrînilor conservatori. De atunci s-a legat sufleteşte de bănăţeni. De Banat s-a ataşat şi mai mult prin căsătoria sa în comuna Margina, unde locuieşte şi azi. Cine nu cunoaşte muzeul etnografic bănăţean al lui Ion şi Letiţia Clopoţel din Margina?

Activitatea de scriitor şi-a început-o din primii ani de la sosirea în Arad. Aici apărea în vremea aceea „Biblioteca Semănătorului“, după exemplul „Bibliotecii pentru toţi“ din Bucureşti şi a „Minervei“, care greu puteau fi strecurate în Transilvania. În colecţia „Semănătorul“, în care erau publicate creaţiile literaţilor români din Ardeal şi Banat, a publicat în anii 1914-1917, înainte de a fi dus la închisoare, şi Ion Clopoţel o serie de cărţi cuprinzînd istoria întregii literaturi române.

După reapariţia ziarului „Românul“, Ion Clopoţel, ieşind din temniţă pe la mijlocul lunii noiembrie 1918, s-a întors la Arad şi a preluat conducerea ziarului ca redactor-şef. L-am văzut apoi din nou la adunarea naţională de la Alba-Iulia, unde a luat parte ca delegat oficial, alături de ceilalţi ziarişti, la masa presei. Concepţiile sale socialiste, afirmate de pe atunci, i-au dominat gîndirea şi scrisul pe tot parcursul ulterior al activităţii sale.

Ion Clopoţel, cu studii universitare de filologie şi filozofie, dar mai cu seamă cu vaste cunoştiinţe din domeniul sociologiei, a scos timp de 23 de ani o valoroasă revistă, cunoscută şi răspîndită în toată ţara, cu titlul „Societatea de mîine“, care şi-a început apariţia săptămînală la 12 aprilie 1924 în Cluj, cu programul că ea „va fi un organ al democraţiei, luptînd pentru libertăţile şi drepturile celor mulţi la lumină şi învăţătură“.

Colecţia revistei reprezintă o sursă preţioasă şi necesară de documentare culturală, estetică şi sociologică din perioada interbelică. Este impresionant şi fişierul autorului Ion Clopoţel în diversele biblioteci din ţară, el cuprinzînd peste 25 de lucrări apărute de-a lungul anilor, cu o variată şi interesantă tematică. Sînt prea multe titluri de cărţi ca să le putem aminti. Vom nota aici numai cîteva mai sugestive: „Lupta pentru democraţie“, Braşov 1922 „Revoluţia din 1918 şi unirea Ardealului cu România“, Cluj 1926, „Direcţia realismului social-economic“, Cluj 1926, „Sociografia românească“, Cluj 1928, „Anchete sociale pe teren“, Cluj 1928, şi altele.

Ion Clopoţel şi-a cîştigat o largă popularitate printre ziariştii profesionişti, fiind ales în repetate rînduri preşedinte al „Sindicatului presei române din Ardeal şi Banat“ cu sediul la Cluj. Pe lîngă o mulţime de realizări în favoarea celor care munceau în redacţii, Ion Clopoţel a organizat, ca preşedinte al acestui sindicat o serie de manifestări culturale şi de învăţămînt gazetăresc. El a iniţiat şi „Biblioteca ziaristică“, publicînd în editura sindicatului lucrări de interes profesional şi evocări ale figurilor de gazetari români din trecutul Transilvaniei. În general, se poate spune despre Ion Clopoţel că a fost un pasionat sociolog, un vajnic luptător pentru drepturile muncitorilor şi un fecund scriitor în domeniul istoriei literare. Membru titular al Asociaţiei Scriitorilor din Timişoara şi al Uniunii Scriitorlor din R.S.R., Ion Clopoţel este încă foarte dinamic în activitatea sa de condeier şi de conferenţiar. Are în manuscris mai multe lucrări terminate pentru editură, în special memorii şi expuneri documentare din trecutul cultural şi literar al Ardealului şi al Banatului iar potenţialul său spiritual este, la acest prag aniversar, proaspăt şi efervescent.

AUREL COSMA

Anișoara Odeanu despre CAMIL PETRESCU

În aceeași toamnă am scris romanul meu de debut „Într-un cămin de domnișoare“ care mi-a dat mult de furcă, deoarece mă bazasem pe faimosul meu „talent“ literar, adică pe nemaipomenita mea facilitate „stilistică“ grație căreia mă abonasem la toate premiile întîi ale „Tinerimii române“, la concursurile interuniversitare și luasem și un alt premiu I la concursul interșcolar de nuvelă al „Adevărului literar“. De data asta însă, frumoasele mele fraze, împănate pînă la plesnire cu metafore, în loc să mă ajute mă încurcau de nu mai știam, după fiecare pasaj, de unde să mă mai iau. Pînă la urmă, furioasă, am luat hotărîrea eroică de a renunța la toate armele strălucitorului meu „talent“ și de a scrie simplu, așa cum am gîndit, așa cum am simțit, cu riscul de a părea proastă.

În iarna ce a urmat mi-a făcut mult sînge rău un cerc de prieteni ai mei, mari amatori de literatură, care făcuseră o stupidă pasiune morbidă pentru „Doamna T.“, eroina romanului lui Camil Petrescu, „Patul lui Procust“, proaspăt apărut. Ceea ce mă supăra era faptul că, din această cauză, eu căzusem în dizgrație, aveau aerul să-mi reproșeze că nu sînt „Doamna T.“ Incidentul acesta m-a determinat să citesc „Patul lui Procust“ unde am dat peste teoriile lui Camil Petrescu asupra scrisului, care au constituit pentru mine o minunată surpriză deoarece îmi justificau întru totul atitudinea pe care o luasem în toamnă dintr-un fel de instinct.

În vara următoare, tot la Eforie, în fața „Buretei“, m-am trezit nas în nas cu el. Era atît de același încît puteam să-mi imaginez că de la prima noastră întîlnire n-a trecut un an ci doar o noapte. I s-a părut că îl privesc ca și cînd l-aș cunoaște și un zîmbet i-a luminat fața:

— Ce mai faci?

— Sînt din nou aici. Și tot în cort.

— Ce-ai mai făcut între timp? Ești bucureșteancă, nu?

— Am scris un roman care cred că are să vă placă.

M-a privit stupefiat.

— Dumneata, un roman?!

— Da. Și i-am explicat cum și ce, fără să-i explic de ce credeam că are să-i placă.

— Sînt foarte curios să-l citesc, mi-a replicat el.

A doua zi, tot pe plaje, a venit întins spre mine.

— Vino, mi-a spus, vreau să te prezint unor prieteni care m-au întrebat cine era fata aceea fermecătoare cu care m-au zărit ieri pe plajă. M-a măsurat, apoi: Nici nu observasem că ești frumoasă.

Ne-am întîlnit de atunci mereu. Luam ades masa cu el pe terasa hotelului „Neptun“ unde locuia. Hotelul „Neptun“ era un fel de imitație de „Palace“ locuit de oameni bogați. Camil Petrescu, înzestrat cu o eleganță firească atît în comportament cît și în ținută nu distona între acești oameni decît prin ceva în plus, ce-i făcea pe ceilalți să pară niște maimuțe dresate. Am observat din saluturile și privirile ce i se adresau, că toată lumea îl agreează, iar eu mă purtam, cînd eram cu el, cu un firesc care mă îndemna să-i spun cele mai neașteptate „enormități“ și care mă umplea după aceea totdeauna de un fel de jenă.

Seara, cînd Eforia se scufunda încetul cu încetul într-un fel de pace fără hotare, de parcă o absorbea neantul, și cînd luna răsărea peste mare, peste corturi și vile, transformînd stațiunea într-un soi de peisaj arab de povești, numai Bureta mai lucea în noapte ca o cabină de vapor scufundat, emițînd acorduri languroase de tangouri argentiniene. În conul luminat, era o hărmălaie de nedescris. Camil Petrescu, stătea totdeauna la cîte o masă făcută din două-trei mese, înconjurat de numeroșii săi prieteni, iar eu cu, o șleahtă de derbedei de ocazie, dansam cele mai abracadabrante dansuri ce se puteau imagina în vremea aceea, dansuri ce anticipau coregrafia ce avea să fie la modă peste treizeci de ani. Camil Petrescu — ca și toată lumea — ne urmărea cu permanentul lui zîmbet, amuzat, dar apoi mă certa: „Anișoaro, te compromiți ca o miliardară americană. Și nu ești o miliardară americană“.

Am devenit curînd un musafir obișnuit al apartamentului său din str. Cîmpineanu. Locuia la parterul unui bloc modern într-un apartament compus din două camere, o bibliotecă și o cameră combinată, mobilate cu un mobilier modern de bună calitate, dar nepretențios. Divanul-studio, vîrît într-o nișă, ca și fotoliile și scaunele, erau tapițate cu pluș albastru; ceea ce însă, copleșea tot interiorul erau cărțile și revistele înșirate peste tot, de trebuia întotdeauna să muți cîte un teanc din ele ca să te așezi. Cu toate astea apartamentul nu părea nici îmbîcsit nici prăfuit. Pe pereții camerei combinate erau atîrnate două Doamne T. pictate în ulei, din care una era vulgară cealaltă țeapănă și antipatică, și o mască mortuară a „Necunoscutei din Sena“, din acelea turnate în serie la Paris reprezentînd o fetiță ce fusese găsită înecată în Sena cu un zîmbet de Gioconda pe chipu-i îngeresc. Masca asta n-avea nimic macabru, răspîndea, dimpotrivă o impresie de mare seninătate ca și întreg interiorul căruia îi lipsea un anumit soi de viață și tocmai acest ceva ce îi lipsea te făcea să te simți bine. N-avea nici portrete de familie, nici șervețele dantelate, nici bibelouri, toate acele mici nimicuri ce prefac apartamentele în nu știu ce bastioane ale unor impregnabile tradiții de castă.

În casa lui Camil Petrescu întîlneam totdeauna foarte multă lume, intelectuali din publicistică, actrițe de teatru, angrenați în discuții foarte animate. Cînd îl oboseau din cauza efortului de a-i auzi, Camil Petrescu le-o mărturisea și toți se retrăgeau.

Mi-am dat seama în acest timp de multilateralitatea lui Camil Petrescu, care avea o adevărată pasiune în a da sfaturi, totdeauna foarte juste, în ce privea îmbrăcămintea, coafura și machiajul femeilor. Se interesa cu aceeași curiozitate căutînd să se informeze în toate domeniile și uneori punea în rîvna lui o copilărească naivitate pasionată.

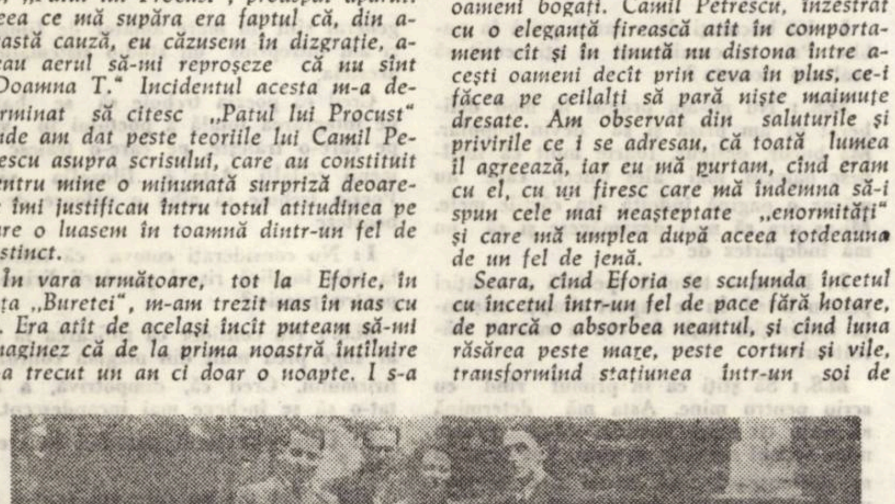

reviste

„România literară” nr. 45

Descoperim în ultimul număr al revistei ROMÂNIA LITERARĂ *o unitate de ton a articolelor constatative, corecte, temeinic documentate, dar lipsește articolul de sinteză, tema controversată, cartea de excepție, care să tulbure eventual certitudinile cronicii lui Nic. Manolescu care ne-a obișnuit de cîtva timp cu o critică „de întîmpinare“, din postura destul de comodă a cititorului. Nu credem să-i fi scăpat criticului ceva în legătură cu faptele „petrecute“ în romanul Fără visle de Bujor Nedelcovici, afară doar de cîteva „nefericiri cotidiene mărunte“ ale eroului care, de ar fi fost și ele amintite, am fi avut cartea gata citită. Printre recenzenți, unii mai vechi, „en titre“ fără voia lor, ca Mircea Iorgulescu, și mai multe nume noi: Viorel Varga recunoaște într-un volum destul de inegal al lui Victor Tulbure „un suflet ardent“, „pecetea spiritului său ardent“, „factura versului clasic, solemn pe alocuri, ca sunetul unui clopot de bronz (ce) poartă amprenta unui bun cunoscător într-ale meșteșugului cuvintelor“.*

Într-un articol, Dana Dumitriu ne atrage atenția asupra modernității „realismului psihologic“ (lucru util atîta timp cît mai sînt unii ce se mai îndoiesc de acest lucru), dar într-o variantă feminină, nu numai pentru că se servește de exemplele prozei lui H. Papadat-Bengescu și Virginia Woolf, ci și deoarece îl înțelege „ca realism al trupului sufletesc“. Mai remarcăm evocarea cam lirică a biografiei „spirituale“ a lui Geo Bogza, cel din tabletele săptămînale (Antoaneta Tănăsescu), un articol al lui Eugen Simion privind poezia evenimentului la Adrian Păunescu. Numărul nu excelează prin selecția de poezii (afară de o pagină reprezentativă din poezia lu Al. Jebeleanu). O reîntîlnire cu proza lui Méliusz Jozseph (pe alocuri cam discursivă) dezvăluie o modalitate originală de a împleti anecdoticul, autobiografia, cu istoria.

Am mai citit interesantul itinerar al lui Nic. Vătămanu pe urmele lui Bălcescu la Bellevue, *ultima parte a romanului* Maltaverne, *tradus cu unele inexactități (o destul de confuză folosire a timpului trecut) de Cristian Unteanu, un articol de Amelia Pavel, ce ne propune (mai bine mai tîrziu decît niciodată) o nouă accepțiune a expresionismului ca „trăsătură permanent posibilă“ și nu curent artistic. Paginile consacrate spectacolului de teatru și film nu ne-au reținut atenția decît prin reconstituirea cam didactică (după reviste străine) a filmografiei lui Frankenheimer (Tașcu Gheorghiu).*

CRONICAR

banatica

Motiv decorativ şi dimensiune simbolică

Satele din zona Făgetului poartă ca notă distinctivă în cadrul ornamenticii arhitecturale, în special motivul solar, acesta avînd o intrepretare plastică şi un unghi simbolic specific.

Motivul solar este realizat în stîlpii porţilor, avînd un rol în exclusivitate decorativ, răspunzînd gustului pentru frumos moştenit al oamenilor de aici şi în acelaşi timp închizînd în el o anumită semnificaţie.

Dacă poarta brâncuşiană, descinsă din porţile gorjeneşti, are încrustat motivul solar intim întregit de cel al iubirii, stilizat aproape pînă la un cerc tăiat de diametrul vertical, motivul bănăţean ni se prezintă în mod deosebit. Soarele este prezentat cu raze scurte sau sub formă de cercuri concentrice, dar cel mai adesea printr-un cerc plin ieşit în relief din care pornesc trei raze lungi paralele, coborînd vertical. Întreaga figurare este realizată prin folosirea plinului reliefat şi a golului ca modalităţi de redare plastică şi sugestivă. În împletirea lor intimă, geometricul de invenţie se confundă cu motivul natural stilizat. Ele îşi pierd identitatea formînd un aliaj plastic ce poartă valenţe spirituale deosebite şi o mare forţă expresivă. Acest aliaj este de fapt o realizare instinctivă dar capabil să suporte o autentică valoare estetică.

Pentru sobrietatea şi puterea expresivă este interesant faptul că nu apar culorile menite să sublinieze forma, ci doar una singură (alb, galben, albastru) care colorează toată suprafaţa, golul şi relieful, sugerînd unitatea, esenţa.

De fapt stilizarea soarelui este mai complexă, avem de a face cu un proces de abstractizare pentru că soarele apare uneori nu sub formă de cerc ci de pătrat. Preferinţa pentru cerc, patrat, simetrie, nu este întîmplătoare ci corespunde structurii psihice echilibrate a poporului nostru. Observaţia lui Blaga în privinţa evitării virtuozităţii şi a exactităţii geometrice în execuţie rămîne valabilă şi în cazul subiectului de faţă.

Faptul că razele sînt trei răspunde unei permanenţe: numărul trei este cel mai frecvent număr din folclorul şi arta populară românească. Cele trei raze venind în jos semnifică aspiraţia omului spre lumină, spre absolut şi în acelaşi timp relaţia reciprocă (resimţită în toată arta noastră populară) dintre om şi natură, dintre omenesc şi absolut. Sufletul acestor oameni stă faţă în faţă cu absolutul nu ca o confruntare sau ostilitate, ci lăsînd posibilitatea unei ecuaţii. Însă ecuaţia formulează doar primul termen al ei: soarele cu razele coborînd, absolutul revelat, devenit familiar, necesar; celălalt termen, omul, se lasă doar bănuit, ca o disponibilitate. Există un loc precis unde el ar trebui să fie. Omul nu este reprezentat, nici stilizat, nici substituit cu vreo abstracţie formală, el există în fiecare trecător din apropiere. Şi această relaţie stabilită între reprezentare, poate chiar ficţiune, şi existenţa fizică este deosebit de importantă şi originală. Şi poate că de fapt omul simţind absolutul în preajmă ca o binefacere şi ca o ameninţare îl doreşte palpabil, îl vrea în posesie, iar pe sine, contemplînd senin, eliberat, cu gîndul dus la ireversibilitatea timpului.

Aceşti stîlpi de poartă din Crivina, Poieni, Luncani, Pietroasa poartă incontestabil semnul artei, o artă de echilibru clasic, închizînd în ea organic, intuitiv, partea cea mai intimă din sufletul ţăranului bănăţean: tihna şi seninul împletite cu un iz nostalgic.

Însă aceste forme, avîndu-şi mobilul într-un conţinut spiritual autentic, pierd teren sub ochii noştri în faţa unor produse industriale de serie care încep să împodobească pereţii exteriori ai caselor noi construite în aceste sate, produse nu numai total străine specificului existent, ci aflate în afara oricărui bun gust.

ION IOVAN

film

ANII NEBUNI (II) — Disney & Fiii

Pe mine nu m-a dus bona la filmele cu Betty Boop, Popey Marinarul sau clovnul Koko, la cel mai bun cinematograf din oraş, şi nici n-am ronţăit vreodată zahăr candel într-un fotoliu de piele din faţa căminului, uitîndu-mă la minunatele ilustraţii cu Peter Pan.

Eu l-am văzut pe Disney la 20 de ani şi 3 luni.

Şi cei cu asta, veţi spune şi e ceva grozav, voi spune eu şi voi scrie cele ce urmează ca să mă conving că-i aşa.

„Cel mai mult mie-mi plăcea de Donald. Mie atît de mult îmi plăcea de el, că numai cînd îl auzeam cum O-o! îmi venea să nu ştiu ce. Eu cel mai mult rîdeam cînd se-nrola el la aviaţie, cădeam de pe scaun chiar şi-i rupeam un picior, cînd îl dezbrăcau repede repede la vizita medicală şi-l puneau să scoată limba şi să facă A şi el o scotea şi făcea Mec, ştiaţi şi voi cum şi cum în fine îi trînteau o ştampilă sub coadă, şi pe ea scria O.K., cînd îl silea sergentul buldog din răzbunare să facă tot soiul de lucruri ciudate cu o baionetă şi pînă la urmă se făcea el baionetă şi se-nfigea cu pliscul său în pămînt, cînd pleca într-un marş de sute de mile cu un rucsac de trei ori cît el, plus un brad luat din greşeală şi cînd îi plesneau sforile cortului şi-l proiectau în lună (mint, nu în lună, dar am uitat unde şi sună bine). Aici ziceam că mă opream puţin de ciudă că nu se vede ce-mi aduc aminte şi ce descriu.

Mie-mi plăcea şi de Chip şi de Dale, cum se sculau dimineaţa din cutia de chibrituri, cu tichiile lor cu moţ pînă la coadă şi aflau că venea Mickey şi Pluto la odihnă, cum chiţăiau ceva repede şi se îmbrăţişau, cînd Dale trăgea de-o sîrmuliţă şi se aprindea deasupra capului un bec care cică era ideea de gonit musafirii, sau cînd venea Donald să le taie copacul şi Chip îl trezea pe Dale şi-l ţinea tot în pumni pînă el se prindea cum devine şi-i imita într-o clipă tot ce făcuse Donald o dimineaţă întreagă. Aici iar ziceam că mă opream puţin, de rîs şi de ciudă că nu se vede ce-mi aduc aminte şi ce descriu.

Tot aşa de mult mie îmi plăcea şi de cîinele de-l striga (da' nu se scria aşa) Guuuffi, cînd se făcea el elăniţă cu Donald în coadă şi sufla într-un corn şi gungurea „elănaşuleeee", iar Donald îşi scotea capul din coada hainei de elăniţă, în care erau ei doi mascaţi, îl ruja pe Goofy pe bot şi-i dădea cu spray de elan pe după urechi şi pe urmă o lua la goană, fiindcă îl necăjea tot mereu o albină. Aici ziceam că mă opream de tot, pentru că simţeam cum se rupe ceva în mine, de rîs, bine înţeles că de rîs, de atîta rîs, de atîta, şi ce-i cu asta, veţi spune şi e ceva grozav, voi spune eu, după ce voi fi citit tot ce am scris. Căci eu l-am văzut pe Disney la 20 de ani şi 3 luni.

ADRIANA SIMLOVICI

RECORDING

UNDE NE SÎNT COMENTATORII DE MUZICĂ UŞOARĂ? Am prefera uneori un pui de comentariu ori un eseu acestei cascade de informaţie sterilă: cutare cîntă mai nou în formaţia lui cutărică. La „Contemporanul" şi la „Săptămîna", fraţii Ursulescu, de altfel, cred, bine dotaţi şi cu capacitatea de a analiza fenomenul muzical contemporan, nu fac nici ei excepţie de la regulă. (Ca să nu mai amintim unele expresii cu totul în afara limbii: „Gondi a fost filmat cu spatele", expresia lui Constantin Ursulescu). „RECORDING", în limitele spaţiului afectat în revista noastră cu preocupări multiple, va promova, ca şi pînă acum, încercări de conturare a unor tendinţe din muzica lui „azi". Nici un computer informaţional nu are o coloană vertebrală.

IATĂ ŞI PREMIILE TOP, ANTI-TOP, TOP-TEXT, ANTI-TOP-TEXT, în discuri şi benzi de magnetofon:

— AUREL D. STOICA — Cluj, Petuniei 7

— OCTAVIAN FLOREA — Piteşti, V. Mare 376

— DĂNUŢ DIACONESCU — Lugoj, Bucegi 12

Premiile vor fi expediate prin poştă.

SERILE RECORDING. Azi, 16 noiembrie, ora 11, la Casa de cultură din Lugoj, „Recording 2". Duminică, 19 noiembrie, ora 20, la Casa de cultură a studenţilor, „Recording 1". Audiţie din fonoteca revistei, prezentarea topurilor, discuţii la masa rotundă, moment poetic, recitalul formaţiei folk condusă de Gheorghe Baltă. Dans.

TOP 10

1. CÎNTECELE PĂDURII — Roşu şi negru; 2. ANOTIMPURI — Phoenix; 3. VAL DUPĂ VAL — Chromatic; 4. VREMURI — Modern Grup; 5. ŞI DACĂ — Dentes; 6. E TOAMNĂ — stelele (Test); 7. LACUL — Clasic XX; 8. DEPARTE DE ŢĂRM — Marcela Saftiuc; 9. CÎNTECE — Mircea Baniciu; 10. CÎNTECE — Gheorghe Baltă.

(Cîteva formaţii, ODEON, COMPACT ar merita o mai bună susţinere în top).

ANTI-TOP 10 (CELE MAI NEREUŞITE)

1. MARINARUL CÎND IUBEŞTE — G. Grigoriu; 2. TIMPUL — M. Pislaru; 3. ÎN RÎNDUL PATRU — T. Popa; 4. UN PISOI DE CATIFEA — F. Delmar; 5. FLUTURELE — M. Constantinescu; 6. CIOBĂNAŞUL — Savoy; PĂPUŞA — M. Constantinescu; 8. ÎN FIECARE PORT — A. Giroveanu; 9. ZARZĂRUL — A. Mandache; 10. POCNIND DIN BICI (variantă) — Sincron.

L. B.

„Nu mi-am propus să devin popular"

(Urmare din pag. 1)

coperit modalităţi de exprimare foarte moderne. Şi farmecul poeziei clasice româneşti constă de asemeni în valorificarea unor filoane populare.

I: Aţi făcut studiile superioare la Iaşi. Ce a însemnat şi ce înseamnă Iaşul pentru Dvs.?

M.S.: Iaşul a însemnat foarte mult pentru mine pentru că formaţia mea este într-un fel ieşeană. Acolo am scris parodiile şi primele poezii originale, pe care nu am izbutit să le public decît mai tîrziu. Era o atmosferă de emulaţie. Ce m-a lansat pe mine, prima mea apariţie în public a fost la Gazeta de perete a Facultăţii de filologie, unde publicam, pe vremea aceea epigrame şi eram foarte solicitat. Iaşul l-am revăzut de curînd, am fost la festivalul „Eminescu" şi de fiecare dată simt o nostalgie. Este un oraş de atmosferă, foarte adînc intrat în conştiinţa literaturii româneşti.

I: Care este relaţia dintre teatrul şi poezia Dvs? Este teatrul Dvs. numai un text literar?

M.S.: În ultima vreme am scris destul de mult teatru, am cîteva piese pe care vreau să le public în curînd. Teatrul m-a ajutat să-mi lărgesc sfera preocupărilor, să nu obosesc în poezie. Nu consider că am terminat de spus tot ce aveam în teatru şi aştept să-mi apară ultimele lucrări. Uneori teatrul meu e liric, alteori e teatru pur şi simplu. De multe ori impulsul iniţial ţine însă de lirism. Cred că teatrul meu e scris pentru scenă. Bineînţeles, montarea ar necesita o viziune aparte, avînd în vedere particularităţile teatrului.

I: În ce măsură consideraţi Dvs. ca poet că vă ajută critica literară?

M.S.: Sînt de aceeaşi părere cu Ralea, care spunea că datoria criticii este de a crea noi puncte de vedere în legătură cu o operă. Prin asta o operă rămîne mereu actuală. Cu cît există mai multe controverse, puncte de vedere, opera respectivă se dovedeşte mai viabilă. În general, îmi place să descopăr în critica actuală sensuri profunde. În legătură cu poezia nu m-am gîndit la anumite sensuri ce i se atribuie şi uneori critica încurcă nişte lucruri care sînt mai simple. Nu pot fi de acord cu critica mediocră. Pentru critică trebuie un talent special.

I: Vă bucuraţi de o largă priză la public. Prin ce consideraţi că aţi reuşit să realizaţi aceasta?

M.S.: Nu mi-am propus în mod deliberat să am priză şi să devin popular. Mă bucur, desigur, foarte mult că întîlnesc oameni, mai ales tineri, care au măcar o pagină îndoită din cărţile mele. Mi-aş ura să nu-i dezamăgesc şi să nu mă îndepărtez de ei.

I: Există o tehnică specială a creaţiei pentru Dvs? În ce raport simţiţi existenţa inspiraţiei faţă de cea a muncii stăruitoare?

M.S.: Să ştiţi că în primul rînd eu scriu pentru mine. Asta mă determină să scriu cu mare bucurie, adică pentru mine scrisul nu este un chin. Tot ce scriu se declanşează fără să-mi dau seama; un gînd pe stradă, în tramvai sau uitîndu-mă la o frunză. Nu mă aşez la masă cu gîndul să fac o poezie, să fac pe gînditorul.

Scriu mergînd şi cînd poezia e gata, fiecare strofă fiind terminată în cap şi am timp liber, o bat la maşină. În general nu forţez niciodată inspiraţia. Inspiraţia este un moment de maximă încordare.

I: Spuneţi că poezia trebuie să aibă un caracter filozofic. Poeziile Dvs. de la ce bază filozofică pornesc?

M.S.: Cred că de la baza cea mai simplă. Sînt nişte poezii de cunoaştere. În general sînt un mare amator de filozofie şi am întreprins un studiu sistematic al acesteia.

Cred că poezia trebuie să se bazeze pe integrarea totală a poetului în viaţa pe care-o trăieşte, pe care-o trăiesc oamenii ceilalţi. Asta e filozofia vieţii. Poezia trebuie să aibă o valoare de cunoaştere

I: Nu consideraţi cumva că ridicarea la idee implică riscul pierderii lirismului pentru poezie?

M.S.: Nu consider că ridicarea la idee ar suge prea mult din magma confuză a lirismului. Cred că, dimpotrivă, a ajutat-o să se închege mai incandescent.

I: Care este locul parodiei în creaţia Dvs.?

M.S.: Parodia pe care am scris-o s-ar încadra mai degrabă în cel de-al treilea sector de activitate pe care-l practic, acela al exegezei şi criticii literare. Critică literară în pilde, după formula obişnuită. Bineînţeles nu am putut renunţa la tentaţia de a fi eu însumi poet şi multe zone se încadrează în sfera poemelor.

I: Aţi vizitat recent America. Ce crede un poet român despre SUA?

M.S.: Rezultatul investigaţiilor se va vedea dintr-o carte pe care intenţionez s-o scriu. Am publicat în România literară un poem intitulat „Nevermore" care ar fi concluzia acestei cărţi.

teatru

ALEGEREA de A. ARBUZOV

Punînd în scenă, pentru a doua premieră a stagiunii, „Alegerea" dramaturgului sovietic A. Arbuzov, Teatrul Național din Timișoara, a „ales" fericit Piesa se prezintă ca o deliberare de tip „deschis", neliniar, cu posibilitățile de optiune morală și de decizie estetică încredințate spectatorului, o deliberare privind responsabilitatea angajată a omului față de propriul său destin. Localizîndu-și aria de investigație social-psihologică, într-un „cîmp" prin excelență fertil și deschis unor astfel de prospecțiuni, lumea oamenilor de știință, scriitorul și-a potențat posibilitățile de dramatizare a conflictului, datorită binecunoscutei aplecări profesionale și de caracter a acestui mediu social, spre analiză, dezbateri, într-un cuvînt spre auto-cunoaștere.

Plecînd de la un caz particular, al unui savant aflat la o răscruce a vieții, răscruce „decizională", Arbuzov propune o demonstrație scenică a temei omului făuritor al propriului său destia. În funcție de opțiunea de la finele actului I — spre o carieră „onorabilă", comodă și vidă de conținut real uman sau înspre un drum mai dificil, dar autentic, drumul adevăratei creații — actele II și III vor demonstra consecințele uneia sau alteia din opțiuni, lăsînd spectatorul să judece.

Finalul piesei, după alternarea celor două acte „optative" și demonstrative ale seriozității și într-un fel naivocității deciziei, este revelator prin dublarea personajului principal, care își contemplă și comentează — cehovian — propria sa soartă, constituindu-se într-un amar și exemplar avertisment la adresa soluțiilor facile de viață.

Montarea piesei oferea posibilitatea creării scenice a unor tipuri diverse puternic reliefate, cu trăsături caracteriale dinamice, textul permițînd un joc foarte subtil și nuanțat. În acest sens, s-au remarcat îndeosebi Ion Cocieru (Dvoinikov) și Horia Georgescu (Ipolit) care, distingîndu-se de maniera interpretativă a celorlalți actori, au conturat două personaje profund viabile, complexe, cu trăiri sufletești cenzurate de autoironie sau luciditate afișat logică, demonstrînd un joc modern, inteligent. Bun într-un rol dificil mi s-a părut și Victor Odllio Cimbru, egal cu sine însuși, neostentativ, firesc.

Restul distribuției (T. Buzoianu, G. Iancu, V. Cernucan, I. Flaman, V. Jurăscu) s-a prezentat sub posibilitățile reale de joc ale actorilor, atmosfera specifică mediului descris, nefiind adecvat intuită. Savanții — de ambele sexe — propuși de regia lui Sergiu Savin, ni s-au părut a fi niște colegieni în vacanță, abuzul de gestică imoderată, exclamativitatea ne la locul ei și aerul de liceeni „în pauză" (de interiorizare) impresionîndu-ne neplăcut. Mișcarea scenică, cu supărătoare ticuri — „prelingerea" personajelor pe lîngă pereți, — monotonia și lipsa de inventivitate a viziunii regizorale, au creat un fond de joc sub nivelul interpretativ obișnuit al scenei Naționalului timișorean Deși inspirat și plin de gust, decorul Doinei Popa Almăjan, nu a fost folosit în toate resursele sale de joc, statismul mizanscenei creînd o ambianță nu întotdeauna prielnică desfășurării acțiunii.

SERGIU LEVIN

Grafică italiană

La Galeria de artă din Timișoara s-a deschis de curind, în cadrul schimburilor culturale, o expoziție cu lucrări de grafică aparținînd artiștilor de la Galeria **Il Ponte** din San Giovanni Valdorno. Cei șase expozanți sînt cunoscuți în țara lor, și nu numai acolo, printr-o asiduă și diversificată activitate, preocupările graficianului fiind adesea dublate de cele ale pictorului (explicabil apare astfel apelul la culoare și la sugestia structurii în traditionalele tehnici ale acvafortei și acvatintei) uneori ale sculptorului, ale monumentalistului, ale publicistului sau ale poetului.

Alcătuit din personalități creatoare distinct conturate, grupul se încheagă prin concepție și, într-o anumită măsură, prin viziune, fiind astfel posibilă încadrarea sa în „noua figurație italiană". În această orientare, „figurativul" trebuie luat într-o accepție specifică, mai largă, implicînd nu simpla transpoziție a unui aspect al realității, fie și prin intermediul simbolului, nu un „comentar", ci o „definiție", o creație de obiect și sistem. Sau, reluînd cunoscuții termeni francastelieni, un figurativ care presupune „relații de structură sau de dispoziție" între sistemul de semne care materializează și obiectul figurativ reprezentat, semnificat. De aici, mobilitatea și dinamica figurativului care permite, în pofida semnului unic și fix, interpretarea plurivocă.

În seria de acvaforte, Gino Guida surprinde, cu pătimașă minuțiozitate, lumea scarabeilor și a viermilor, a gîngăniilor și a omizilor, pe care o investește cu semnificații umane complexe, vizînd efortul disproporționat și truda, îndărătnicia și lăcomia. Formele se detașează precis, halucinant mărite, în spații nedeterminate, care trimit la singurătate, deșert, și, poate, deșertăciune. **(Cele două măști, Scarabei care conduc bulgări, Viermi, Trunchi pe litoral).**

Marco Fildoni, mezinul grupului, construiește cu rigoare **Coifuri,** în care pulsează vibrația amenințătoare a metalului gri-albastru și figuri de **Războinici,** însumînd senzațiile violenței, ale ravagiilor și ale absurdității. Aceste imagini emblematice, iscate din teamă și incertitudine, transmit un mesaj tonic, protestatar și antirăzboinic.

Din aceeași atitudine de spaimă și revoltă sînt plăsmuite **Actele de violență** ale lui Nino Crocciani, în opera căruia se regăsesc ecouri ale expresionismului din linia Munch și Bacon. Străbătute de durere și disperare, expresiile se structurează în spații și ritmuri dramatice.

Sculptorul Venturino Venturi creionează figuri familiare **(Giuseppa, Tata, Mama, Maternitate)** sugerind, cu o senină simplitate, afecțiunea și tandrețea. Cu tot laconismul liniei, pe alocuri, transpare impresia de volum, din dozarea în același timp naivă și rafinată a suprafețelor.

Nudurile și **Peisajele** lui Ernisto Treccani, departe de orice urmă a senzualității sau pitorescului implicate în tradiția genului, se constituie echilibrat, deși printr-un duct șovăielnic și învăluitor, în viziuni singulare, care cheamă la lumină rădăcinile tainice ale ființei umane și ale naturii. O lume născîndă sau una care se stinge, frizînd solitudinea, dominată însă de bucuria actului creator.

În suita de **Capete** ale lui Godwin Ekhard (austriac de origine, trăind de mai mulți ani în Italia, trecut prin școala lui Kokoshka, dar cu reminiscențe din Klee), se organizează metafore plastice din încastrări geometrice și discret policrome. Elemente de mască, de clovn expresionist, de grotesc și de amuzament subțire se îmbină în expresii polivalente.

În ansamblu, o artă convingătoare, vădind o temeinică stăpînire a mijloacelor de expresie, unitară prin semnificația demascatoare a unei societăți minate de multiple contradicții. O artă purtătoare a unor mesaje profund umane.

DELIU PETROIU

Salonul amatorilor

De la pictura „de duminică" la cea de factură constructivistă, de la naivii spiritualizați ROUSSEAU vameșul la abstracționiști, iată misiunea pe care salonul județean al amatorilor ne-o prezintă în sălile galeriei „Bastion".

Fără a stabili o ordine valorică s-au preferențială, vom remarca valoarea plastică și documentar-tematică a lucrărilor „30 Decembrie", semnate de Constantin Mugur și Robert Schiff, „Căderea coroanei" de Ioan Panciu, „Electrificare" (Florica Frățilă), „Peisaj industrial" (Ana Schmitz), „Realitate" (Simion Cindea). Foarte interesant modul de redare în culoare a universului stingaci, a „paradisului fără îngeri", încercate de grupul naivilor (Doja Gheorghe, Ion Dragomir, și Aurelia Dragomir).

Din grupul peisagiștilor — foarte numeros — vom sublinia factura impresionistă a lucrărilor lui Panait Stănescu, delicatețea și picturalitatea densă a lui Adrian Moga, sensibilitatea Floricăi Flamaropol și Elisabetei Feretiș În continuare vom remarca maturitatea lui Gelu Musculu (compoziții abstracte), maniera de a îmbrăca formele prin preluarea unor elemente folclorice, de către Eva Lazi în „Totemuri maramureșene", efectul final de armonie cromatică a peisajul ii lui Ioan Coclici.

Fără a avea pretenția unei prezentări exhaustive, acest mic imperiu al amatorilor ne familiarizează cu un univers agitat de mișcare a formelor și culorilor, al unei arte dominate de o evidentă plăcere de a picta și mai ales de fervoarea cu care amatorii se dăruiesc artei.

RADU MELNIC

Adnotările unui regizor

Sfîrșitul jocului (IV)

Camil (e în acest mare literat ceva magnetic, care face să nu i se poată, aproape, spune altfel decît pe nume, — fără vanitos și deplasat familiarism, — ca semn de spontană intimitate intelectuală ireprimabilă) a vrut, desigur, să monumentalizeze în finalul „Actului venețian" o prăbușire eroică, în stare încă de a se depăși, calm, pe sine. Un Pietro sfărîmat, dar capabil încă să se detașeze, din înălțimi pedepsitor, de crîncena lui suferință, de amarnica lui decepție.

A zugrăvit totuși altceva, surprinzător, dar mai adevărat, și mult mai frumos.

Deși se declară „zdrobit" „cu șira spinării ruptă", Gralla părăsește Veneția întreg, refăcut, la urma urmelor, în „esența firii" și în „miezul personalității" sale. Vulgara lingușeală a lui Cellino, pe care n-a încetat o clipă să-l disprețuiască profund, îi va fi fost de ajuns ca să-și redobîndească, rapid, buna părere despre sine și încrederea în calitățile sale de mînuitor al destinelor celorlalți. Firește, o undă de sinceritate subzistă în cabotinajul superior cu care își afișează, umilit, „căderea", căci — iată — pe Alta nu a izbutit s-o descărneze de ființa ei secretă, îndelung refulată.

Refuzul lui Pietro de a-și „ierta" soția, renunțînd la vederile sale elaborate geometric, nu e expresia unei admirabile intransigențe, ci produsul unui imens orgoliu, tradus prin obstinație întru prejudecată. Acest gigant al bravurilor virile e, deci, uscat pe dinăuntru ca nisipurile Saharei.

Dar, și de aici splendoarea despărțirii sale de Alta, respingînd somația ultimă a femeii, suprem lucidă că, în divergența lor adîncă, ei doi sînt făcuți, „gîndiți", unul pentru altul, Gralla doar își camuflează, e limpede, prin „liniștea" lui tranșantă, regretul real, cu ascuțită pătrundere invocat de Alta, pentru o intangibilă fericire ideală. Nu vom afla însă niciodată — superb echivoc — dacă abia perceptibila, perfida șovăire a lui Pietro nu e născută din conștiința sfîșietoare, dureros cristalizată, a împrejurării că, de fapt, simplu, Alta nu-l iubește ; nu vom ști dacă, prin urmare, nu e îmboldit, din „rădăcinile" ființei sale, de o mortală fidelitate față de el însuși, mai presus de vanități, în voința sa de perpetuă trezie a cugetului ; nu vom ști dacă, în clipa înghețatului „adio", Gralla, iluminat „de dincolo de lucruri", n-o iubește pe Alta mai viu, mai răscolitor, mai ardent ca oricînd.

H. MILETINEANU

appassionata

LIBRETIȘTII

Geneza unei lucrări muzicale scenice presupune colaborarea poetului, dramaturgului și muzicianului. Rareori aceste calități se reunesc într-o singură persoană. Wagner, a cărui viziune totală asupra dramei muzicale nu ar fi fost posibilă fără talentul său poetic, este un asemenea rar exemplar. Dar, și în cazul său, muzicianul nu a fost întotdeauna servit de poet, în ceea ce privește construcția și economia dramatică, Creînd propriul model literar al unei muzici monumentale, Wagner atestă grandoarea, dar și imensa dificultate a întreprinderii sale.

De obicei, însă, pluralitatea colaboratorilor este inevitabilă. E drept, riscul nearmonizării temperamentelor creatoare a pus muzicianului alternativa asumării răspunderii integrale a creației literare și muzicale. Rezultatele — excepție Wagner — nu s-au dovedit prea încurajatoare. Dimpotrivă, ciocnirea ideilor și chiar a voințelor a fost cu mult mai fructuoasă.

Istoria operei consemnează interesante figuri de libretiști, poeți ori dramaturgi de oarecare talent și, foarte adesea, muzicieni ei înșiși, care s-au dăruit cu pricepere și devotament acestei specii literare. Secolul XVIII este dominat de faima lui Metastasio, supranumit „Sofocle al Italiei", care a inundat scenele cu piesele și libretele sale. Voltaire îl compară cu Racine, Rousseau îl socotește „geniu unic", Stendhal, cu obișnuitul său entuziasm, îi scrie biografia. Nu mai puțin de 35 opere s-au scris pe libretul său „Didona".

Odată cu teatrul romantic, dominația libretistului cedează în fața exigențelor compozitorilor, tot mai preocupați de suportul literar al muzicii lor.

Verdi, muzicianul înzestrat cu un deosebit simț al dramaturgiei, cu un veritabil „sînge de teatru", aduce opera pe drumul firescului, participînd la crearea libretului. Temistocle Solera, autorul triumfătorului Nabucco, a fost obligat să introducă un pasaj cerut de tînărul compozitor. Francesco Piave, care semnează între altele libretele Rigoletto și Traviata, se vede silit a mărturisi : „Așa vrea maestrul și aceasta e suficient". Abia la bătrînețe, Verdi găsește amiciția și colaborarea lui Arrigo Boito, el însuși compozitor de operă și literat distins. După succesul lui Othello, Verdi declară că numai vîrsta înaintată îl oprește de a începe a doua zi muzica pe un nou libret de Boito. A urmat, după cum se știe, Falstaff.

Puccini datorează, în bună parte, eșecul primelor sale lucrări unor librete imposibile. De îndată ce-și găsește colaboratorii în persoana lui Giacosa și Illica — care s-au completat admirabil — muzica lui Puccini cîștigă popularitate, cu Boema, Tosca, Cio-cio-san. Întocmai ca Verdi, Puccini a fost foarte exigent, începînd cu alegerea subiectului și terminînd prin a impune părți muzicale unui text inexistent, ce urma a fi creat ad-hoc.

S-ar desprinde, poate, din succinta expunere, imaginea libretistului ideal, capabil să secondeze muzica și să accepte soarta compozitorului. Măsura realității depinde de împrejurări mai mult sau mai puțin fericite. În plus, perimarea noțiunii de libret, în accepțiunea ei uzuală, conduce la o reformulare, în sensul spectacolului contemporan. Ceea ce ar putea atrage după sine sfîrșitul îndeletnicirii de libretist și, odată cu ea, dispariția coșmarului unor pretinse potențe creatoare de operă. Dar aceasta e altă problemă.

OVIDIU MANOLE

Iosif Bîta

„Un film la care se rîde"

A coborît din taxi. Mi s-a părut suspectă coborîrea fiindcă aşteptam să fie însoţit.

— De unde vii ? l-am întrebat.

— Bună ziua mi-a răspuns ridicîndu-şi respectuos chipiul. Era un fel de „bună ziua căciulă, că stăpînul n-are gură".

Rezemam imensa instituţie la care lucram atunci. Edificiul bătut în plăci imense de marmoră albă, aruncat inteligent pe orizontală, cu puţină imaginaţie, mi se părea un stup agitat din care mierea nu prea curgea pentru copii, atunci.

— Aici, la dumneavoastră, se poate vorbi cu directorul ?

— Te ascult

— Dumneavoastră sînteţi directorul ?

Mi-am privit jenat sandalele, cămaşa ecosez. Mînecile suflecate le-am coborît. Îmi lipseau nasturii de la manşete. Neobservat, credeam eu, le-am ridicat iarăşi, şi fără să vreau am privit magnifica instituţie unde colega mea de la etajul şase blestema cărţile din care nu putea încropi un scenariu

— O ! . dacă aş avea copilărie, exclama, aş fi scris eu scenariul. Copilărie a avut : Creangă, Panait Istrati, Stancu şi Tu, îmi spunea colega mea, tu ai avut copilărie şi de ce nu scrii ? ...

Să fi ştiut povestea copilului care a fugit din Rădăuţi să facă un film la Bucureşti, poate că acel mult aşteptat scenariu s-ar fi scris. Onoarea instituţiei ar fi fost salvată. Era să-l conduc în biroul ei, dar copilul, ca şi cum mi-ar fi ghicit intenţiile, m-a depăşit.

— Vreau să vorbesc cu directorul.

Mă suspecta insistent, nu că n-aş fi director, din cu totul alte motive.

— N-a sosit, i-am răspuns şi-am vrut să plec.

— Vreau să fac un film la dumneavoastră, un film la care să se rîdă.

Din geanta veche îi atîrna un pulover, o pereche de bocanci peticiţi şi mă privea cu multă îndoială — aş putea spune chiar duşmănos.

— Eu nu pot rîde la filmele pe care le văd şi am venit...

Probabil, gîndeam eu mai tîrziu, a spus colegilor, profesorilor, părinţilor, multora: „Vreau să fac un film" şi toţi au rîs de ideea lui, dar copilului nu i-a păsat, a pornit spre Bucureşti, şi, aşa cum nu s-a gîndit niciodată a nimerit la miliţie.

În gară a întîlnit un şofer, primul poate, căruia i-a bătut în geam : „Vreau să fac un film, aici la matale, în capitală, la care să rîdă toţi copiii".

Şoferul nu l-a întrebat de bani, fiindcă şoferul aştepta de multă vreme un film la care fetiţa lui să zîmbească. „Merg la Bucureşti să fac un film. Am vrut să plec cu avionul, dar m-am răzgîndit" şi controlorii l-au condus într-un compartiment de clasa întîia, l-au încuiat, au stins lumina şi i-au spus : — „Dormi feciorule!".

I-am privit pantofii lustruiţi, lîngă sandalele mele, dunga pantalonilor, ochii mari cît fluturii, cravata. M-am surprins cu capul în pămînt, formulînd definiţia respectului de sine, întrebîndu-mă dacă nu există vre-o legătură între cămaşa albă a băiatului din Rădăuţi şi aventura sa intelectuală.

— Filmul meu va fi aşa... Filmul meu se sfîrşeşte aşa...

Vorbea atît de convingător, de sigur pe sine, încît am început să-l gelozesc. Clipea des şi parcă cu fiecare clipită zburau fluturi de sub gene, roiuri de fluturi albi.

Va face filmul, dar eroul principal, îmi permiteam să-i sugerez în gînd, va fi ori o lăcustă, ori un copil care calcă în picioare lăcustele.

— Ai scenariu ?

— Îl am în cap.. două serii, adică nu, filmul meu nu se va sfîrşi niciodată — se va rîde mereu.

Perfect adevărat, îmi spuneam. Copiii trebuie să rîdă, maturii să rîdă, bătrînii să rîdă, morţii trebuie să adoarmă rîzînd şi murind să creadă că dorm rîzînd — de fapt murind rîzînd, să se nască iar.

Se temea puţin de mine, aşa cum nu s-a temut de controlori, de şofer. Purta şapcă de şcolar cu iniţialele Rădăuţi. Avea faţa alungită, uşor brumată de noaptea nedormită, şi mă suspecta.

— Scenariul e scris ?

— Vi-l povestesc. Îl ştiu pe dinafară. Mi-era teama să aflu cum a călătorit, cum a plecat de acasă. L-am întrebat, totuşi, dacă şi-a scos bilet.

—Cu trenul am venit ..

Sigur, nu şi-a cumpărat bilet, dar asta n-avea nici o importanţă.

— Ai avut bani ?

Întrebarea mea i-a tăiat elanul.

— Cunoşti Bucureştiul ?

— Bucureştiul ?! ... mai ceva ca Rădăuţii. L-am văzut în televizor, tot.

— Spuneai că eroul tău, Chirică, locuieşte la etajul patru, că părinţii, plecînd de acasă, îl închid în odaie...

În aceeaşi zi colega mea l-a predat miliţiei.

Cînd am aflat, m-am întrebat dacă nu cumva Chirică, eroul filmului, nu este el însuşi ?

— Chirică are un văr, Grigore, care-l strigă să se joace, dar eu nu pot sări de la etaj.

— Perfect ! .. mi-am zis, n-am greşit, el este eroul.

Eram grăbit să plec. Mai aveam cîteva minute pînă să vină microbuzul cu şcolarii pe care trebuia să-i filmez. Şcolari de vîrsta lui Chirică, şcolari care n-au fugit niciodată de-acasă să facă un film la care toţi copiii să rîdă.

Mi se pare .. şi ceva sub haină...

Încercam să-mi fac întrebarea indiferentă. Fără voie, mîna mi s-a întins spre despicătura reverului. Mi-am zis : „Are o pîine ascunsă în sîn . ." dar am scos la lumină un binoclu atîrnat de gît cu o sfoară. Intimidat, am dus binoclul la locul său şi i-am încheptorat nasturii. Întrebarea mea rău nuanţată, gestul meu brutal l-au intimidat. În timp ce-mi căutam o replică să mă reabiliteze, copilul m-a ajutat. Mi-a povestit cu amănunte despre Ceaika 1 şi Ceaika 2, despre diferenţa dintre exponometru etcetera.

— Acesta e un Koddak...

— Spuneai de Chirică, l-am întrerupt.

— Stătea ziua-ntreagă-n casă. A citit toate cărţile şi cînd n-a mai avut cărţi, i s-a făcut de sport ..

— Cum ?

— Se antrena la box.

Microbuzul a oprit alături. Şoferul clacsona de cîteva minute şi noi n-am auzit Copiii îmi făceau semne să plecăm. Trebuia să alerg la treburile mele.

— Şi cum se termină filmul ?

Chirică se înflăcărase abia acum cînd trebuia să plec ..

— Filmul ăsta l-am făcut la Rădăuţi...

Mi-am zis : în elanul său, Chirică trece la minciuni.

— Ai scenariu scris ?

— Îl am aici, în cap, nu v-am spus? ...

Bună ziua

— Pleci, Chirică ?

— Matale trebuie să pleci, aşa văd...

Gîndeam : Chirică vrea să scape de mine. Abia acum, transcriind însemnările, revăd copiii aşteptîndu-mă pleoştiţi, trişti. Chirică îi văzuse atunci.

— Ai mai scris ceva ?

— Ehei ! ... să fii dumneata sănătos ; am scris vreo cincizeci de poveşti pentru ăia mici.

— Vreau să aud şi eu una.

Mă interesa din ce în ce mai mult copilul din Rădăuţi, căruia nu-i păsa de graba mea, de maşinile care intrau şi ieşeau necontenit.

— Chirică se antrena zilnic la box. A scos uşa dulapului din balamale, a aşezat-o pe două scaune, şi-a legat prosoape la mîini, le-a înfăşurat şi a început să tragă.

Probabil, cugetam eu, Chirică se antrena pentru a evada. Mi s-a părut banal. Nu cumva soluţia e luată dintr-o carte ?

— O poveste nu vrei să-mi spui ?

... Colega de la etajul şase picotea. Şi-a pus de o cafea — să-şi odihnească creierii obosiţi. Întorcea două file deodată, în zelul ei de a descoperi prin cărţi subiectul filmului atît de necesar, mai ales nouă care trebuia să-l facem...

— De ce rîzi ?

— Rîd de Chirică.

— A făcut ceva ?

— S-a lovit cu pumnul peste obraz şi-l doare.

— Asta-i de rîs ? ...

— Dacă nu rîd acum cînd o să rîd ? Cînd oi fi bătrîn ?

M-am gîndit la toate filmele proaste — comediile pentru copii — la care nu se poate rîde şi bineînţeles n-am uitat nici de necazul colegei mele.

— Vreţi o poveste mai scurtă ?

— Cum o fi.

— Găina albă...

— Găina albă, am repetat eu...

— Un moş avea o găină albă şi găina se oua. Într-o zi moşul a scăpat oul; oul s-a spart şi moşul a plîns de necaz, pînă noaptea tîrziu Aici se rîde, m-a avertizat Chirică : rîzi cînd scapă oul, rîzi că moşul e aşa de prost... să plîngă după un ou. Aşaa. . oul s-a spart şi din ou a ieşit un bănuţ de aur... Aici se rîde iar.

— De ce, am întrebat nedumerit ?

— Aşa... de bucurie...

N-am mai cerut explicaţii, mă interesa finalul.

— Atunci moşul, care ţinea găina flămîndă, s-a gîndit să-i dea grăunţe cu sila... Aici trebuie să rîzi pînă leşini.

— Iar ?!

— E normal. Moşul credea c-o să facă mai mulţi bănuţi deodată. Găina... el nu ştia, nu poate face mai mulţi bănuţi deodată. De supărare, moşul a început s-o bată, să-i facă bani grămadă şi găina a fugit... Şi aici se rîde cinci minute.

— De ce chiar cinci ? ... Nu ! îmi ziceam, trebuie să plîngi de mila găinii.

Ca şi cum mi-ar fi înţeles nedumerirea, Chirică se explică.

— La punctul ăsta nu poţi să te mai opreşti din rîs.

— Serios ?

— Serios ! .. Rîzi fiindcă moşul e mai prost decît găina şi rîzi... şi rîzi... pînă te faci vînăt.

— De găina albă trebuie să rîzi ?

— Nu-i deşteaptă dacă a fugit ? S-a gîndit moşul ce s-a gîndit... continuă Chirică exaltat, şi...

Povestea am întrerupt-o eu. Trebuia să plec, fi-ar să fie ! Înainte de a învăţa cînd trebuie să se rîdă la un film.

— Ai pe cineva la Bucureşti ?

— Un văr, dar... i-am pierdut adresa.

Ori avea cu adevărat un văr şi în acest caz faptul că a venit întîia oară aici, unde se fac filme, mi se părea neobişnuit, ori n-avea nici un văr şi atunci fuga lui Chirică de la Rădăuţi la Bucureşti devine extraordinară.

— Cum se termină filmul ?

— Nu se termină niciodată. Cînd am filmat boxul, am făcut trucaje. Pe o ramă de lemn am întins hîrtie şi cineva vîra pumnul pe dedesubt.

— Vărul tău Grigore ?

Şoferul mă ameninţa cu plecarea. Am avut ideea să-l iau pe Chirică la filmare, dar mi-a fost teamă să nu fiu refuzat, de fapt mă gîndeam să nu mă încurce. Chirică voia să vorbească cu directorul, şi cum acela nu eram eu, am dat telefon colegei şi am rugat-o să coboare la poartă, să-l conducă.

Filmarea mea s-a dat peste cap. Voiam să-l revăd cît mai repede pe Chirică. M-am întors dar Chirică nu mai era la poartă.

— Nimeni nu mi-a adus un copil din Rădăuţi, mi-a spus directorul...

— E un vagabond ! a ţipat în ureche colega revoltată. L-am predat miliţiei...

— Cum ?! ...

— Am terminat scenariul pentru copii. I-am trîntit receptorul...

Ofiţerul de serviciu, al miliţiei, unde m-am dus nu m-a lăsat să intru.

Îl şi vedeam pe Chirică plîngînd, răspunzînd intimidat, printre sughiţuri, întrebărilor comandantului. I-am explicat ofiţerului cine sînt şi ce vreau.

— Comandantul a dat ordin să nu fie deranjat.

Am insistat. Ofiţerul de serviciu a bătut încet la uşă, a bătut iarăşi, a ridicat din umeri, scuzîndu-se şi a plecat. „Dacă uşa e capitonată, mi-am spus, nici dracu n-aude dincolo — trebuie s-o deschid" şi... am deschis-o.

Fereastra, grădina, creanga caisului înflorită ; un fluture alb mi-a atins obrazul şi... Chirică la biroul comandantului scriindu-şi declaraţia absorbit. Mi s-a făcut inima mică, dar eu mă gîndeam la inima lui Chirică Îmi formulam elegante fraze să-l conving pe comandantul miliţiei cît este de necesar ca acest copil să facă un film şi bineînţeles să-i cer scuze.

S-a deschis uşa din spatele meu, am luat instinctiv poziţia de drepţi, mi-am coborît mînecile suflecate şi am vrut să mă întorc să salut.

— Iertaţi-mă,vă rog, am vrut să spun... Dar uşa s-a închis uşor la loc.

— Gata scenariul ! aud o voce cunoscută. M-am răsucit derutat — n-am văzut pe nimeni Ba da ! ...

Îmi vorbea Chirică rîzînd de la biroul comandantului...

Fluturele s-a împiedicat de genele lui lungi, s-a lipit de firele castanii fîlfîindu-şi aripile colorate, zbătîndu-se, şi parcă l-au închis pe acest fluture pleoapele unui copil, ca pe o fericire pierdută şi regăsită.

În biroul comandantului eram doar eu şi Chirică.

CENACLU

În prima şedinţă dedicată traducătorilor a fost discutată piesa, de fapt o scenetă-poem, a poetului *ANAVI ADAM*, tradusă de scriitorul *ANDREI A. LILLIN*, intitulată *„KEPLER ŞI ANDROMEDA"*.

Bucurîndu-se de interpretarea nuanţată, atentă, a actorilor *IRENNE FLAMAN* şi *MIRON NEŢEA*, de la Teatrul Naţional timişorean, textul a lăsat o bună impresie. În discuţiile care au urmat, au fost relevate calitatea traducerii (idee — cuvînt — nuanţă) precum şi virtuţile dramaturgului (înfruntare dramatică între două concepţii, caractere bine construite). I-a fost reproşată autorului o oarecare liniaritate în alcătuirea personajului Andromeda („Prea mult idee şi mai puţin femeie"). De asemenea, s-a ridicat problema respectării adevărului istoric, întrucît unele date din piesă nu corespund biografiei astronomului. *ANAVI ADAM*, în replică: „Respect adevărul istoric şi nu adevărul faptic. Mă interesează ceea ce ar fi putut să se întîmple. Important este ce transmit".

Colaborarea dintre Asociaţia scriitorilor şi Teatrul Naţional, materializată în această şedinţă, ar fi un argument în plus pentru realizarea, pe lîngă teatru, a unui studiou.

Au participat la discuţii : *ANDREI A. LILLIN, AUREL COSMA, ION ARIEŞANU, ALEXANDRA INDRIEŞ, MIRCEA ŞERBĂNESCU, N.D. PÂRVU, LAURENŢIU CERNEŢ, MIRON NEŢEA, FLORICA NUBERT, ANGHEL DUMBRĂVEANU.*

Astă seară debutează în cenaclul nostru studentul *ION CIOLĂNESCU* (proză).

OBSERVATOR

Mihai Beniuc

Pe aici şi aproape...

Pe-a icea şi aproape e departe,
O le ghe este fiecare pas,
Răsc rucea-i de viaţă şi de moarte,
Cuvî ntul unul singur : Bun rămas.

Tărî n deşert al toamnelor eterne
Cu bucuria blîndelor brînduşi
Pe c are clipocind lumina cerne
Prin ramuri negre un „acuşi, acuşi !"

O. a şteptări, lăstuni cu aripi frînte
De c ine ştie ce furtuni pe mări,
Siren e auziţi ce prind să cînte,
Ori stolurile ce se pierd în zări ?

Cuvî ntul spus de stoluri : Bun-rămas
Tărî nului cu viaţa-n giulei de moarte,
În c re-o leghe-i fiecare pas,
Pe u nde şi aproape e departe.

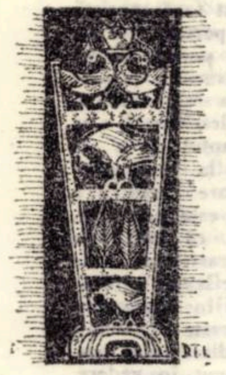

Un răsărit

Ne s cufundăm ori poate pregătim
Un răsărit sublim la antipod ?
Din amintiri chilim după chilim
Ţesu n şi jitniţi am umplut cu rod.

Pe-ai ci destul împleticiţi prin glod
Înain tarăm către ţintirim,
Cu n esfîrşit de vii şi morţi exod
Strig ndu-şi unii altora : Venim !

Nici ei prea bine unde merg şi vin,
Nu b ănuiesc şi zic doar : Fericire !
Pe ci t se pare-i miere din venin
Acea stă-a lumii veche devenire
Ce n ici odată n-a luat fiinţă —
Dar trebuie să vie-o biruinţă !

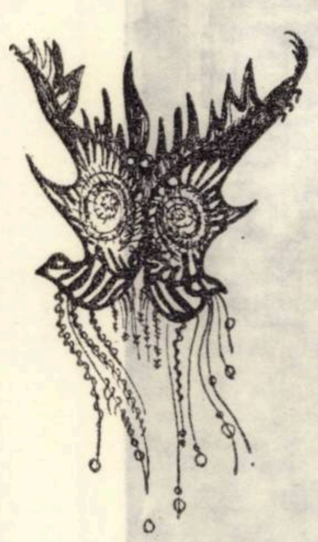

D esene de DORINA-TEREZA ILIEŞIU

Virgiliu Bradin

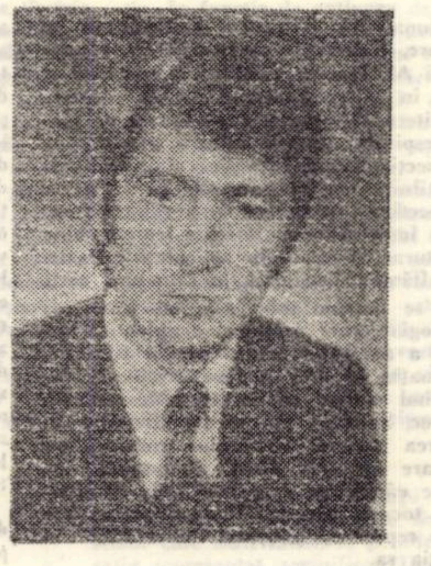

Hronic

Mistuie amurgul
Cîntul tău sub tîmplă ;
Se rosteşte iarba
În genunchi de apă.
În lumini cum ninge
Şi de codri semn
Aplecaţi în zale,
Voievozi scoboară...
Reîntorşi în strigăt,
Cerbii spuneau.
Nicidecum în noapte
Nu tresar ferestre
Şi cum voievozii
Se înaltă-n cîntec
Peste rod de Ţară...

Istorie

Auzi cum sună cuvintele,
Nerostitele,
Pînă se fac istorie,
Pînă ard pădurile sub umbre.
Caută zic acel pas care fuge
Repetat lîngă culoarea pămîntului
Şi cîntă fîntînile, de pe care
Omul coboară în cumpănă,
Sau el e cumpăna lor —
Şi alungă — zic — aceste păsări
Ce atîrnă de noapte,
Ce flămînzesc respiraţia ierbii
Ca ochii — miezul somnului.

Balcanice cetăţi

Balcanice cetăţi cu turnuri grele
Şi trecători în lungi amurguri ;
Pereţii blînzi cu ochi de piatră
Peste tăceri alunecînd...
Cum rătăcesc în aer şoapte
Ce-n părul tău îşi lasă somnul,
Refuzul dimineţilor apoi
Cînd în lumină îşi întorc pleoape...
Şi noi tăcuţi, în sănii grele,
Balcanice cetăţi — cu somnul lor...

Cîntec pur

Niciodată femeia n-a şters curcubeul
Cu colţurile somnului
Şi niciodată n-a umblat pe nisip
Cum umblă marea
Şi-şi întoarce umbra
Pînă dezbraci culorile într-o culoare..
Neîngăduit de frumos voi spune atunci,
Atîrnînd lîngă mine amurgul,
Cu cîntecul păsărilor de unde atîrnă toamna ;
Neîngăduit de frumos
Voi rodi cerul cu o stea...

Valentin Tudor

Se-arată galbenul

Îmi tremură pleoapele, frunze de plop
Bătute de vîntul de toamnă.
Mi-e fruntea încinsă de gînduri,
De-o chemare perpetuă.
Astfel se clatină plopii afară,
Jefuiţi de frunze mereu
În vîntul de toamnă.
Se-arată galbenul,
Se-nchide fereastra,
Frunza dispare,
Noaptea-i mai lungă
Iar peste gînduri, peste speranţe,
Cine-o s-ajungă ?

Orarul clipei

Singura clipă-n care curg tăceri
Din ne-nceputul codru de lumină
E clipa aşteptării-n care ceri
Dorinţele, chemările să vină.

Chemări peste oceane, peste mări,
Peste întinsul inimii, spre stele,
Cînd ceaţa grea a unor destrămări
Se risipeşte-n visele rebele.

În toamnele de ieri ce le ascult
Şi-mi amintesc cum murmură frun.
Şi te rechem în ceasul blînd, în rarul
Orar al clipei ce s-a stins de mult.

Statornicie

Erai marea, eram pescăruşul
Plutind deasupră-ţi beat de cer,
Erai visarea, eram acţiunea,
Eram elementele.
Ai rămas marea,
Am rămas pescăruşul
Răsfrînt în oglinzile tale,
Sus, pe catarg,
Străbătînd necuprinsele-ţi ape.

Muguri

S-a rupt o creangă-ntoarsă de poveri,
S-a rupt o creangă de lumină-n umbră,
S-a spart un clopot în durerea sumbră,
Dar florile renasc peste tăceri.

Rămîne-o cicatrice pe tulpină
Şi umbrele se alungesc spre seară,
Cînd raze se topesc fără să piară
În noaptea de-nceput, fără lumină.

Cînd mugurii de taine se cuprind
Şi dau impulsuri noi de rod,
Devin al dimineţilor izvod
Şi în petale roşii se aprind.

REMEMBER

spiritul verii

Pe masa mea, două gutui, ca două lampioane de mătase răspîndind o lumină galbenă şi liniştitoare. Mirosul lor de soare plecat umple întreaga odaie de nostalgii, încît îmi pare că toate lucrurile din jur sînt învelite în respiraţia moale a celor două fructe mari şi-mpăcate în care locuieşte spiritul verii.

Mă uit la bulgării aceştia pietroşi, ating pielea lor blondă şi răcoroasă, aspir mirosurile lor tulburătoare iar gîndurile mi se înseninează miraculos. Ce modest înflorise gutuiul lîngă gardul grădinii. Toată vara uitasem de el, cum stătea retras, parcă prăfuit de căldurile toropitoare. Îmi ieşiseră-nainte cireşii, vişinii, perii. Numai el stătea acolo, ignorat în abundenţa covîrşitoare, parcă tolerat între pomii grădinii, lăudaţi unanim, chemaţi s-aducă tăvile lor cu giuvaere arzînd multicolor. El stătea într-o margine, copleşit de larma din jur, însă atent la visul lui neştiut.

Iar acum, cînd s-au terminat serbările culesului, cînd lumina scade pe dealuri, cînd păsările au repetat pentru ultima oară baletul de sud şi-au plecat cu ţipete lungi peste pădurile rămase pustii, acum cînd frunza e arsă şi cade în jocul rece al vîntului cînd nopţile aduc mantii scînteietoare de brumă şi le-ntind peste tăcerea pămîntului, ni se arată, în colţul grădinii, gutuiul. E la fel de modest şi de retras, dar braţele lui sînt încărcate de fructele mari cu mirosuri bune şi calde.

Unde-ai fost toată vara, aş vrea să-l întreb ? Ce gînduri ai tors în singurătate şi ce speranţe ai visat să-mplineşti ? Însă el tace cu braţele-ncărcate de fructe, întinzîndu-mi-le simplu şi generos. În ce aurării ascunse lucrezi, ce esenţe alegi din ţărînă şi prin ce filtre cereşti treci bucuriile lutului, aş vrea să-l întreb, de ne-aduci aceste cupe în care-ai amestecat arome de flori, dulceţuri de ape ascunse şi seve de vis ?

Gutuiul tace şi mă-ndeamnă s-aleg, ca un coleg şi ca un frate. Iau doi bulgări de soare de toamnă, se face linişte peste-ntregul pămînt şi-aşez fructele pe masa mea, să-mi lumineze toată iarna odaia, să mă gîndesc lîngă ele la drumuri şi prieteni, s-ascult viscolele ce vor veni lîngă aceste inimi ale liniştii şi împlinirii.

Bună seara, gutuiule. Îţi mulţumesc pentru drumul tău lung, pentru credinţa ta în izbîndă, pentru truda şi arta ta, înfăptuite modest, acolo, în marginea grădinii. Tu ai venit cel din urmă, iar fructele tale nu sînt cu nimic mai prejos prin aceasta. Mă voi gîndi toată iarna la tine, închipuindu-mi că vămile văzduhului îţi aduc clopoţei de argint să-i atîrne în ramurile care visează alte fructe de aur.

ANGHEL DUMBRAVEANU

SUBSTANȚA UMANISMULUI

Suflul ideativ înnoitor stîrnit de documentele de partid în viața spirituală a țării noastre este sporit și amplificat de recenta Conferință Națională a Partidului Comunist Român

Referindu-se la vastul program de perfecționare și amplificare a activității ideologice și de educație socialistă adoptat la plenara Comitetului Central din 3—5 noiembrie 1971, ca parte integrantă a programului elaborat de Congresul al X-lea al partidului privind făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că „Sarcinile stabilite în domeniul activității ideologice-educative deschid perspective minunate pentru afirmarea personalității umane, pentru dezvoltarea umanismului și democrației socialiste. **În conturul lor se află omul, făurirea omului înaintat, înarmat cu cele mai noi cuceriri ale științei și culturii, a omului societății celei mai drepte și umane — societatea socialistă multilateral dezvoltată, societatea comunistă“ (s.n.). În acest: cuvinte vibrante este captată** însăși substanța umanismului **în genere, a umanismului socialist în special; căci, într-adevăr,** în acest program, omul, personalitatea umană, „își este sieși scop și țel“.

În același timp, din același fragment citat, poate fi dedusă însemnătatea principială, de prim ordin, acordată ideilor **în construcția lumii noi. Deseori, și pentru destui membri ai societății noastre, construirea socialismului însemna, în primul rînd, și mai presus de orice, construirea unor puternice obiective industriale —fabrici, uzine, hidrocentrale etc. Desigur, este incontestabil că socialismul înseamnă o uriașă construcție materială. Dar nu trebuie uitat nici o clipă, că omul este definit ca ființă conștientă și rațională, ca supremă valoare în univers, tocmai fiindcă este capabil de cunoaștere și pentru că** fiecare act al său este precedat de gînd, de idee sau sentiment, deci de un element al conștiinței. **A înrîuri conștiința oamenilor înseamnă a înrîuri faptele lor, activitatea lor zilnică. În acest sens spunea Marx că de îndată ce ideile cuprind masele, ele devin o forță materială.** Zidește **în om o lume spirituală logică și luminoasă, și faptele lui — de la muncă pînă la cel mai mărunt gest cu valență etică — se vor asambla într-o simetrie obiectivată cu adevărat umană, luminată lăuntric de adevăr și de bine, de năzuința profundă de a se realiza în cadrul social dat pentru sine și pentru societate în același timp.**

Dar acest destin îl pot avea doar ideile vii și pline de adevăr — ca expresie pe planul conștiinței a adevărului vieții. Ideile depășite de realitate se sting, rămîne din ele, în cele din urmă, doar trupul grafic al unui text mort și nimeni nu le mai poate chema vreodată la viață. E ca și cum în firul de iarbă clorofila ar fi murit. În mintea oamenilor, deci în mintea fiecăruia dintre noi, pot fi descoperite asemenea idei depășite de viață și adevăr. Atunci cînd ideile devin inoperante, pustiite de adevăr, posesorul lor se depersonalizează brusc în fața faptului de viață nou. El este blocat. Ideile lui și gîndirea personală care se bazează pe ele se transformă în activitate negativă — soluțiile noi fiind evitate în favoarea rutinei cu efecte nedorite. De aceea activitatea ideologică înnoitoare trebuie să fie permanent, ritmul evoluției și înnoirii ideilor oamenilor **ca să spunem așa, nu poate fi mai redus decît ritmul de dezvoltare economică, dimpotrivă; aceasta fiind condiția echilibrului firesc dintre real și ideal, dintre existența socială și conștiință. „Trebuie să acționăm — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat la Conferința Națională — pentru a făuri un om cu cunoștințe multilaterale,** capabil să înțeleagă, să interpreteze și să folosească **just legile obiective ale dezvoltării sociale în fiecare etapă a evoluției societății, să acționeze cu fermitate pentru transformarea revoluționară a lumii. Făurind un asemenea om, înarmînd astfel poporul, putem fi siguri de înfăptuirea cu succes a mărețului program elaborat de partid, putem avea garanția că poporul român va făuri comunismul, că națiunea noastră va avea un viitor glorios“.**

În cele din urmă, întreaga activitate ideologică înnoitoare desfășurată de partidul nostru are o finalitate practică: realizarea societății socialiste multilateral dezvoltate — a acelui mediu umanizat și uman în care personalitatea omului să se realizeze ca sens și ca act.

VASILE RANGA VERSAVIA

psyché

Despre iubire și despre entuziasm...

Iubirea este, ne asigură o întreagă literatură, incluzînd-o, desigur și pe cea fiziologică, un mecanism nesperat prin care creația poate atinge cotele unei maxime potențe.

Reducînd însă, din nevoi de ordine și claritate categoria de iubire la aceea de *entuziasm* — cu alte cuvinte excluzînd din perimetrul discuției ceea ce ne pare, ori ar putea părea altora străin și deci parazit procesului însuși — obținem, ca după o bună socoteală matematică, un *principiu* activ pe care-l considerăm esențial în potențarea energiilor primare pornit-înfierbîntate în căutarea formei căreia să i se supună.

Categorie de tip moral, *entuziasmul*, ca mecanism declanșator al creației, are meritul ca prin emulație să se impună ca valoare creatoare de alte valori recunoscute ca atare de opinia socială — entuziasm fără de care n-ar fi posibile realizările progresului social conștient și nici o activitate umană util socială.

Pornim de la premiza că munca are nevoie de entuziasm — pe plan subiectiv-individual, sau colectiv. Ea este stimulentul indispensabil al activității, element, în același timp tonic și recreativ, cu rol reglator, pozitiv. Să mai menționăm că omul nu se entuziasmează oricum, ci după anumite orientări sociale; entuziasmul e o trăsătură psihologică a universului uman. *Concentrarea* entuziasmului în oameni, opere etc. — surse ale entuziasmului — are darul de-a declanșa în noi, uneori numai la simpla evocare, un *interes*, manifestat prin *entuziasmul de răspuns*, idee mai veche, pe care am traduce-o prin *atașament*. „Atașamentul — spune Tudor Vianu — este chiar permanența entuziasmului“.

Dar permanentizarea entuziasmului — spunem noi, dilatînd poate exagerat relația — prin atașament e chiar condiția apariției și menținerii sentimentelor morale. În contactul cu marile valori umane ne *aprindem*, climatul devine favorabil celor mai temerare realizări. Căci, vecinătatea permanentă a marilor valori creează tocmai climatul favorabil declanșării entuziasmului.

Orice act uman cu valoare de invenție, de descoperire etc., provoacă, prin celebrare memorială sau comemorativă, membrilor unui grup social, bucurie, mîndrie, admirație, *entuziasm*. Starea e complexă, nu durează mult, dar cît există, ea caută parcă o cristalizare într-o faptă similară ca valoare. Tocmai această bucurie de care vorbeam mai sus, de tip pozitiv, duce la acte expansive de generozitate care se cer generalizate. Mecanismul ne pare identic cu cel pe care se sprijină sentimentul iubirii, ori, mai explicit, entuziasmul iubirii. Dar, ca să se mențină, are nevoie de-o formă care să disciplineze sentimentul, care să potențeze violența biologicului.

ION DUMITRU TEODORESCU

Cultura – radicalitate și valoare

Adunate în volumul **Radicalitate și valoare,** (Editura Eminescu, 1972), eseurile lui Al. Ivasiuc, publicate între 1969 și 1970 în „Contemporanul“ și în „România literară“, propun o dezbatere de largă respirație asupra culturii privită la intersecția dintre filosofie și ideologie. Reîntîlnirea cu ele, acum cînd avem perspectiva continuității lor tematice, oferă imaginea unui discurs teoretic bine structurat, coerent în articulațiile sale. Ne aflăm, indiscutabil, în fața unei cărți care se impune sub aspectul finalității axiologice, care probează o autentică vocație a autorului pentru gîndul filosofic. Afirmația pe care a făcut-o cineva, comentînd cartea că în aceste eseuri Al. Ivasiuc ar face un anume exercițiu în vederea scrierii viitoarelor romane, mi se pare inexactă. Cred, dimpotrivă, că dintre cărțile pe care le-a scris Al. Ivasiuc, tocmai aceasta, **Radicalitate și valoare** reprezintă „semnul radicalității“ în vocația sa.

Interesul cărții implică o semnificație sporită, problematica abordată fiind nu atît de analiză a diferitelor valori de cultură cît de fundamentare a unor principii care deschid cîmpul unificator între analiză și sinteză. Fundamentale sînt pentru Al Ivasiuc, din această perspectivă, ancorarea în substanța principiilor marxist-leniniste și, referitor la realizarea discursului teoretic întreprins în **interiorul** acestor principii, raportarea permanentă la valorile autentice ale culturii, la acele valori ale artei și literaturii validate de mișcarea reală a istoriei. Acesta este spiritul, marcat de evidente elemente de originalitate, în care autorul discută definiția și fundamentarea radicalității, problema continuității și discontinuității în cultură, chestiunea realismului în raport cu radicalitatea, relația dintre inovație și tradiție în cultură, dintre abstract și concret în opera artistică, dintre interior și exterior în manifestarea esteticului. De asemenea, paginile discutînd asupra permanenței culturii românești compun un eseu frămîntat de un autentic spirit de comprehensiune.

Înțeleasă de autor „ca o dispoziție a spiritului“, radicalitatea este „apropiată de atitudinea revoluționară“, ca fiind aceea care „precede actul și programul revoluționar și îl fundamentează psihologic“. Radicalitatea este astfel actul energic de revoltă a spiritului în cadrul unei culturi într-un anumit plan al istoriei, căci revolta aceasta este „împotriva alienării“, „împotriva produsului uman fetișizat“, fiind deci revolta spiritului împotriva unei anumite structuri depășite. Radicalitatea, ca implicat al culturii, este deci strîns legată, prin uriașa energie cu care pune în joc forțele istoriei, de însăși starea revoluționară în plan politic și social. La nivelul radicalității avem astfel, însăși corespondența de sens între cultură și istorie

Idei fecunde dezvăluie cartea, în mod deosebit, privind semnificația de ordin ideologic a radicalității. Ideea de bază a eseurilor, dacă am înțeles bine, este aceea că valoarea și radicalitatea sînt termenii unei relații dialectice care, prin dublul sens al condiționării, întemeiază și explică faptul de cultură. Această idee trebuie cred, îndeajuns subliniată, deoarece în măsura în care cultura este, deopotrivă și existență și act, semnificația pe care Al. Ivasiuc o acordă relației dintre valoare și radicalitate ne apare viabilă, de reală profunzime. Dacă valoarea vizează, prin excelență, cultura ca existență și, concomitent, într-o ființare a reciprocității de sensuri, radicalitatea vizează cultura ca act, iar dacă din această dublă perspectivă cultura ca act este însăși existența culturii în acțiune, atunci ne apare clar faptul că radicalitatea înseamnă atît condiție a valorii, cît și valoarea însăși ca rezultat al devenirii culturii în istorie și istorie prin cultură.

Concepută în formula (explicată) **pro domo,** cartea își dă, de fapt, o definiție programatică, formula precizată însemnînd un pre-text, încît intențiile textului trebuie căutate în ceea ce am numi nevoia de verificare a răspunsurilor. Fiindcă Al. Ivasiuc, deși multe pagini lasă impresia că s-ar încerca punerea în joc a unor concluzii definitive, de unde și senzația acută, în unele locuri, de ton sentențios, în realitate procedează în a deschide orice răspuns — fie că a fost dat de alt autor, fie că-i aparține — într-o întrebare. De altfel în acest fapt constă și caracterul de mișcare permanentă pe care o are cartea: vocația punerii întrebărilor și virtutea răspunsurilor (aspect esențial pentru ca gîndirea să rămînă mereu dinamică) de a fi deschise. I s-ar putea reproșa autorului faptul de a fi rămas, în unele momente, la un plan abstract marcat de o dozare excesivă a generalităților. Fapt care este adevărat, dar numai parțial. Pentru că analizele concrete pe care le oferă cartea nu fac prin ele însele obiectul reflexiei autorului, ci sînt exemplificări în fundamentarea unor principii — aceste principii fiind obiectul ca atare al discursului teoretic întreprins. Trebuie avut în vedere, deci, că ceea ce întreprinde aici Al. Ivasiuc este un efort de **teorie** asupra faptului de cultură, o dezbatere deopotrivă filosofică și ideologică în acest sens, astfel că elementul ce trebuie căutat, pentru a-i aprecia rezistența, este logica interioară a discursului teoretic, dialectica acestei mișcări reale a logicului, respectiv măsura în care există un determinism cauzal intern dialecticii discursului. Autorul avînd în atenție punerea unor probleme teoretice, în spațiul de confluență a filosofiei și ideologiei, analizele concrete trebuie înțelese ca exemplificări, în felul acesta, nu trebuie să facem din ele substanța propriu-zisă a cărții. După cum, la fel, nu putem spune că substanța propriu-zisă a cărții o constituie o teorie deja împlinită, în care discursul teoretic să-și fi relevat întreaga forță de analiză și sinteză, de fundamentare a concluziilor.

VASILE CONSTANTINESCU

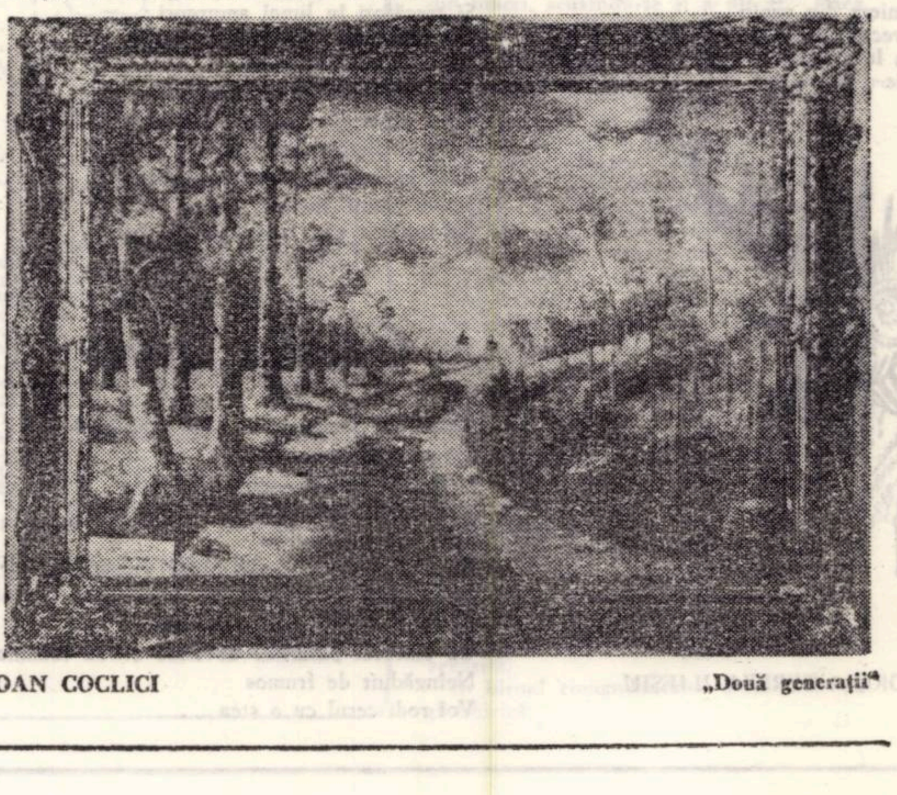

IOAN COCLICI „Două generații“

MOBILA

de calitate poartă marca I.I.L. „BANATUL“ Timişoara

Angajat cu întreaga-i pricepere şi energie în activitatea de îndeplinire a sarcinilor izvorîte din documentele Congresului al X-lea şi ale Conferinţei Naţionale a partidului, colectivul de muncă al Întreprinderii de industrie locală „Banatul“, ale cărei unităţi se află nu numai la Timişoara, ci şi la Peciu Nou, Şag, Dudeştii Noi, Deta si în alte localităţi ale judeţului, înregistrează rezultate deosebite în muncă. În felul acesta el îşi sporeşte neîncetat contribuţia la asigurarea pieţii interne şi satisfacerea cerinţelor la export cu produse de mobilă de cea mai bună calitate.

Specialiştii compartimentului tehnic şi de creaţie, condus de inginera Artemiza Mărcuş şi-au orientat preocupările spre realizarea de noi produse şi sortimente de mobilă de cea mai bună calitate, cu caracteristici tehnice superioare şi în condiţii de economicitate sporită.

— Ne preocupă, deopotrivă, satisfacerea mai deplină a cerinţelor şi gusturilor cumpărătorilor, cît şi aducerea de elemente novatoare în producţia de serie mică la mobilă, declară tovarăşul ing. Ioan Paşca, directorul întreprinderii. În etapa actuală mergem pe linia creării de elemente modulate, interschimbabile, cu funcţionalităţi multiple. Este o cerinţă impusă de viaţă, de aria noilor apartamente, ca şi de dorinţa oamenilor de a-şi aranja mobila în casă după preferinţe, de a obţine spaţii suplimentare pentru mişcare.

Aflăm că produse intrate recent în fabricaţie, cum este sufrageria „MILBA“, care se distinge prin model şi finisaj superior (opac — mat) ori garnitura complexă „Flora“, destinată mobilării a 3—4 camere întrunesc sufragii unanime. De altfel, acest lucru se poate spune foarte bine şi despre o altă garnitură complexă (compusă de 11 piese diferite), biblioteca „ADAM“ şi alte sortimente purtînd marca I.I.L. „Banatul“.

Se remarcă astfel tendinţa de a aduce mereu ceva nou, ceva care să placă omului, ceva care să vină în întîmpinarea preferinţelor sale. Gusturile şi preferinţele au, se ştie, un caracter mereu mai dinamic, iar colectivul întreprinderii se dovedeşte a fi la înălţimea sarcinii încredinţate. De acest adevăr cumpărătorii se pot convinge oricînd, fie vizitînd unităţile comerciale, unde produsele I.I.L. „Banatul“ sînt întîlnite într-o gamă mereu mai largă, cît şi cu prilejul unei apropiate expoziţii locale. În afara sortimentelor de mobilă aflate deja în fabricaţie, la expoziţie vor putea fi văzute un dormitor lucrat în stil de epocă şi elemente inedite, trei tipuri noi de biblioteci, diverse piese de mic mobilier, atît de căutate pe piaţă, dar care nu le găseşti cînd vrei : etajere, scăunele, diferiţi suporţi şi alte asemenea bunuri, realizate în variante şi tipuri diferite, avînd finisaje plăcute şi rezistente. În realizarea acestora se află crîmpei din munca neobosită a sutelor de salariaţi ai întreprinderii, crîmpei din priceperea şi spiritul creator al unor tovarăşi ca Iosif Tassinger, ing. Valeriu Tîrjoianu, Enaldt Weiss, Ioan Măgădan, Ion Buchmann şi Ion Reck. Iar lista evidenţiaţilor ar putea continua.

Că scaunul-balansoar a redevenit în actualitate nu este doar o presupunere, ci certitudine !

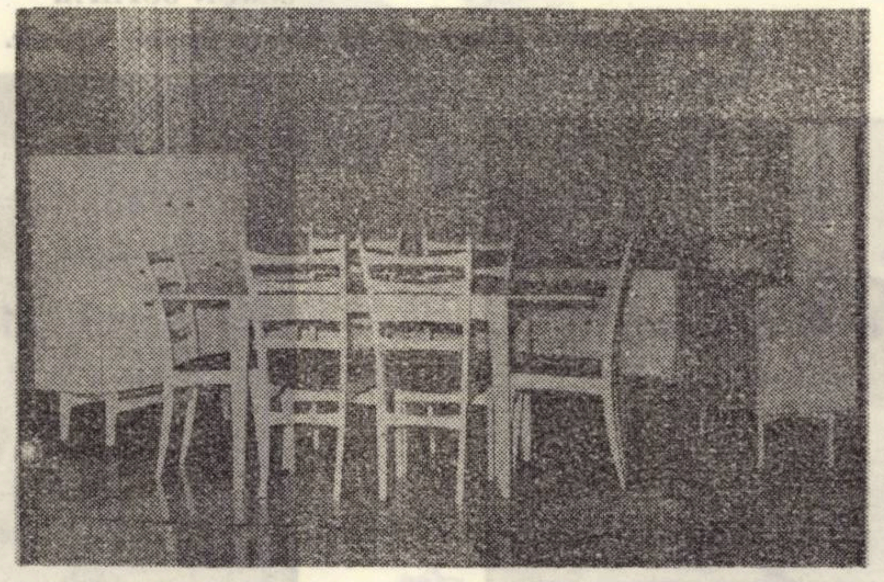

Elegantă şi lucrată cu mult gust, sufrageria „MILBA“ vă poate oferi avantajul amenajării unui interior plăcut

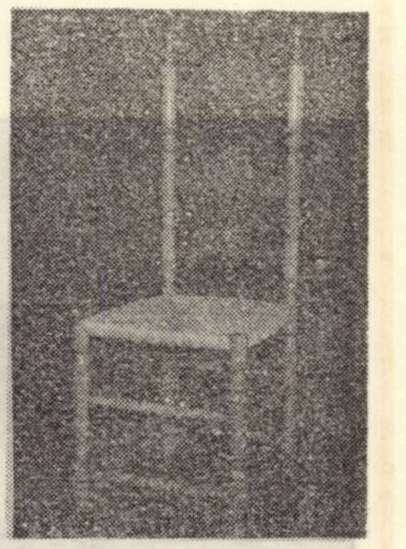

O garnitură de scaune lucrate în stil de epocă dă întotdeauna un plus de eleganţă locuinţei dv.

uzina AZUR

In curind se va deschide în Piaţa Unirii din Timişoara

Magazinul de prezentare cu vînzare

a uzinei „AZUR“ şi al celorlalte unităţi din cadrul grupului industrial de lacuri şi vopsele.

produsele vor satisface exigenţele publicului consumator privind diversele culori şi nuanţe de lacuri şi vopsele precum şi săpunuri de toaletă cu calităţi superioare.

De reţinut :

Calitatea superioară a produselor „AZUR“

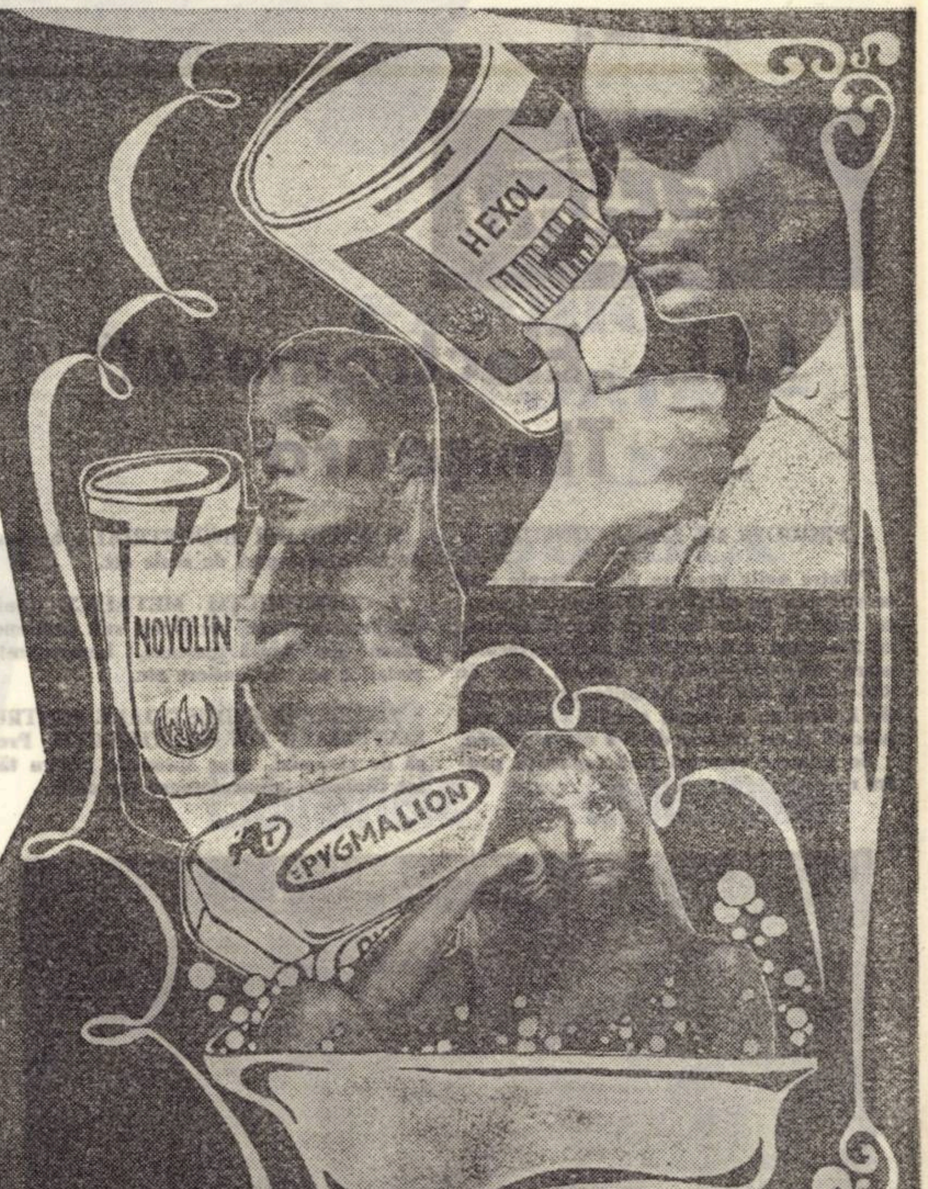

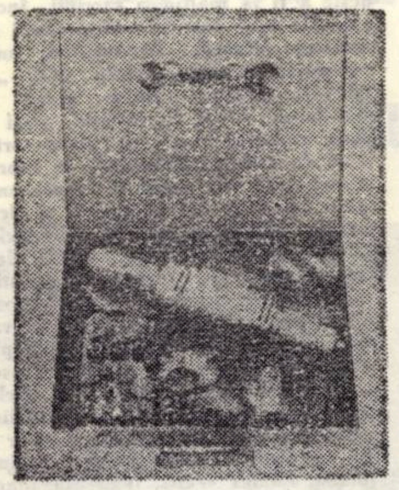

-rusă — polizor manual

Uzina de fabricaţii, reparaţii şi montaj în agricultură

U. F. R. M. A

CODLEA judeţul Braşov, strada Grădinarilor nr. 12
telefon 2.47.40.

produce:

MAŞINI AGRICOLE
DE DIFERITE CAPACITAŢI:
— MAŞINA DE TUNS OI,
— MACARA MOBILA de 1 tonă,
— TRUSA POLIZOR MANUAL,
— ELECTROCAUTER pentru ecornat vite,
— TRUSA RECTIFICAT SCAUN SUPAPA.

Totodată execută şi reparaţii la diverse maşini agricole.

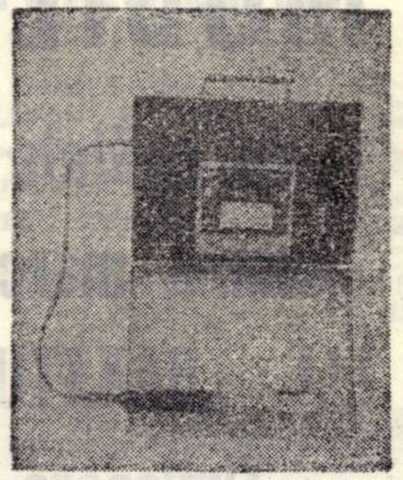

Electrocauter pentru ecornat vite

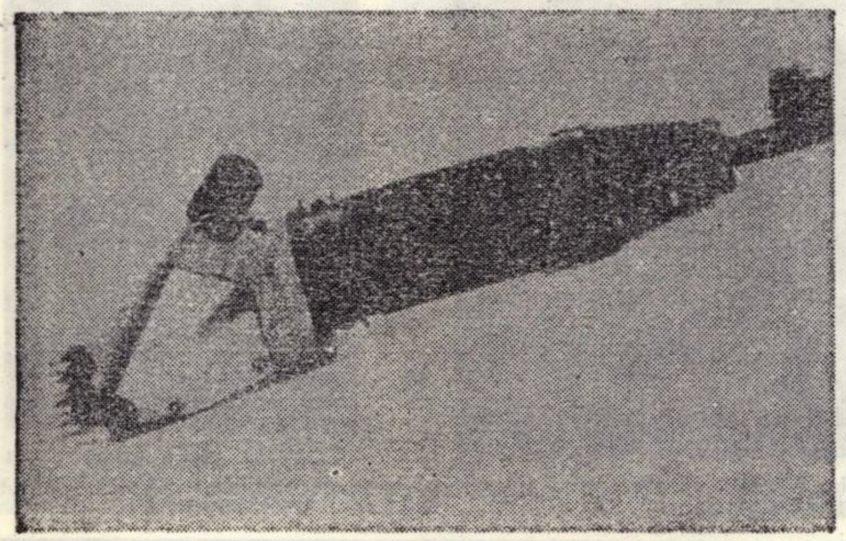

Maşină de tuns oi

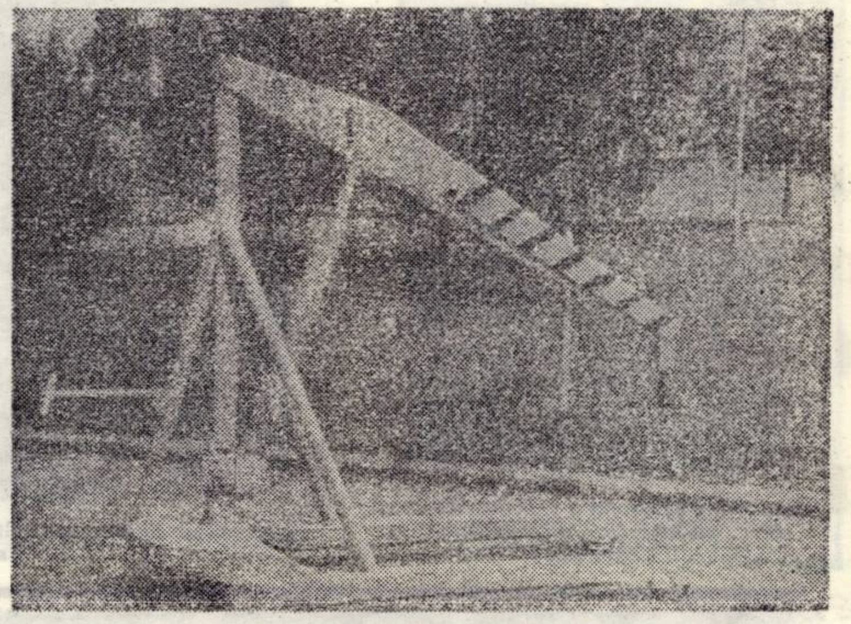

Macara mobilă de 1 tonă

I.I.L. „Electrometal"
Timişoara

PRODUSE DE LARG CONSUM

Printre noile produse de uz casnic care se vor găsi pe piaţă în 1973 purtînd marca fabricii Eltim va fi şi Reşoul electric cu 2 ochiuri şi 3 trepte de reglare (ochiul mare 400—600—1000 V, ochiul mic de 200—400 şi 600 W), Autosifonul tronconic de 1 litru cu o formă estetică mult mai plăcută şi un ceainic de 3 l din aluminiu.

Se primesc comenzi fără repartiţii pentru:

1. MOBILIER INDUSTRIAL: bancuri de lucru, dulapuri de scule etc.

2. CONSTRUCŢII METALICE (unicate): rezervoare, recipienţi sub presiune, cazane de joasă tensiune, baracamente metalice pentru şantiere etc.

3. UTILAJE INDUSTRIALE PENTRU MATERIALE DE CONSTRUCŢII. Presă de cărămizi, mese automate pentru tăiat cărămizi, alimentatoare tip cutie.

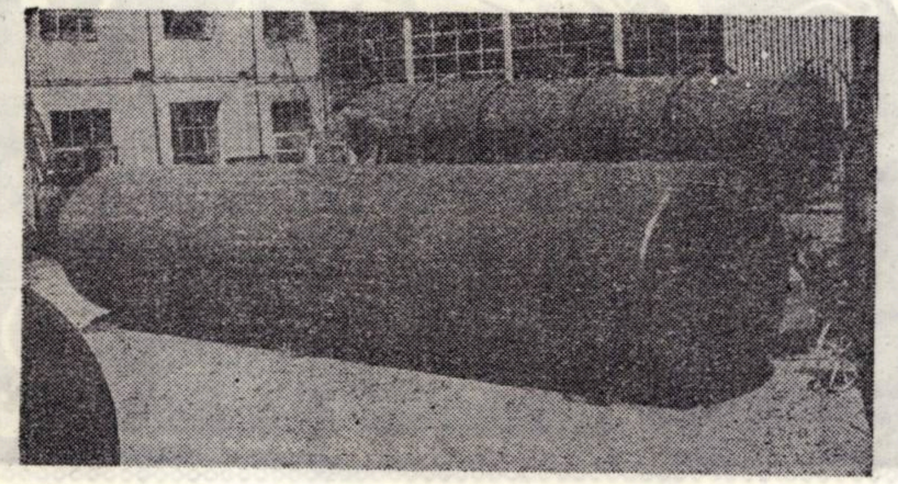

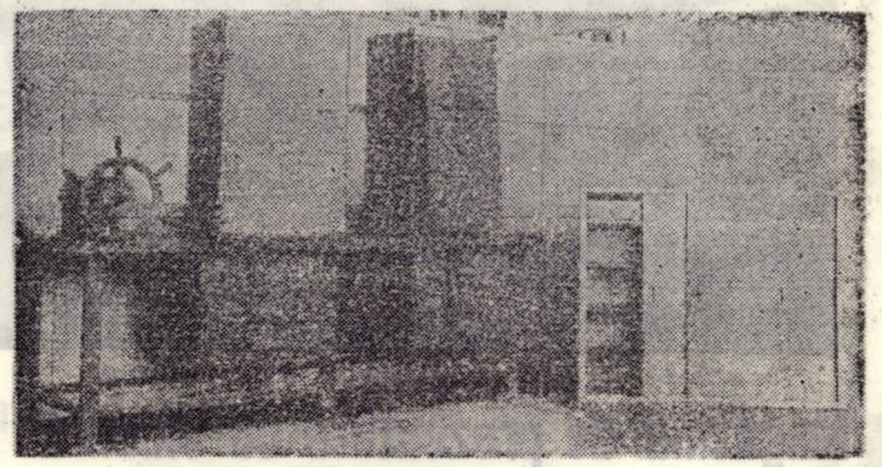

Banc de lucru şi dulap metalic pentru scule aflate în fabricaţie de serie. Vor ajunge pe piaţă la începutul anului viitor.

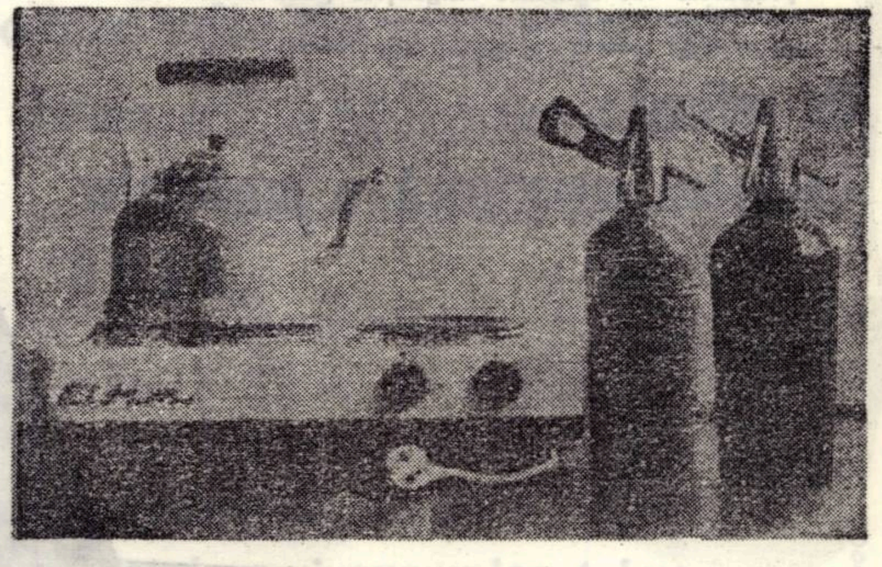

Reşou cu 2 ochiuri şi autosifon tronconic de 1 litru cu caracteristici îmbunătăţite.
Vor fi puse în vînzare la începutul anului 1973.

Guban

Confecţionate
din piele,
piele lac
şi lac metalizat,
cu frumoase
ornamente,
încălţămintea

Arta Guban

satisface toate
exigenţele

FABRICA
„VICTORIA —
GUBAN"
TIMIŞOARA

Cunoscută în ţară
şi peste hotare!
Elegantele şi modernele
genţi, poşete, sacoşe
şi serviete ce poartă
antetul „ARTA GUBAN"
vă stau la dispoziţie
într-o varietate largă
de sortimente

Fabrica de cabluri și materiale electroizolante

București Sect. III

ȘOSEAUA GARII CĂȚELU NR. 4
TELEFON : 43.12.50
produce și livrează
pe bază de repartiție sau extras de fabricație

- — CABLURI PENTRU ENERGIE, CONDUCTORI ELECTRICI,
- — BATERII PENTRU TRANZISTORI DE 1,5 V ȘI 9 VOLȚI.

(45)

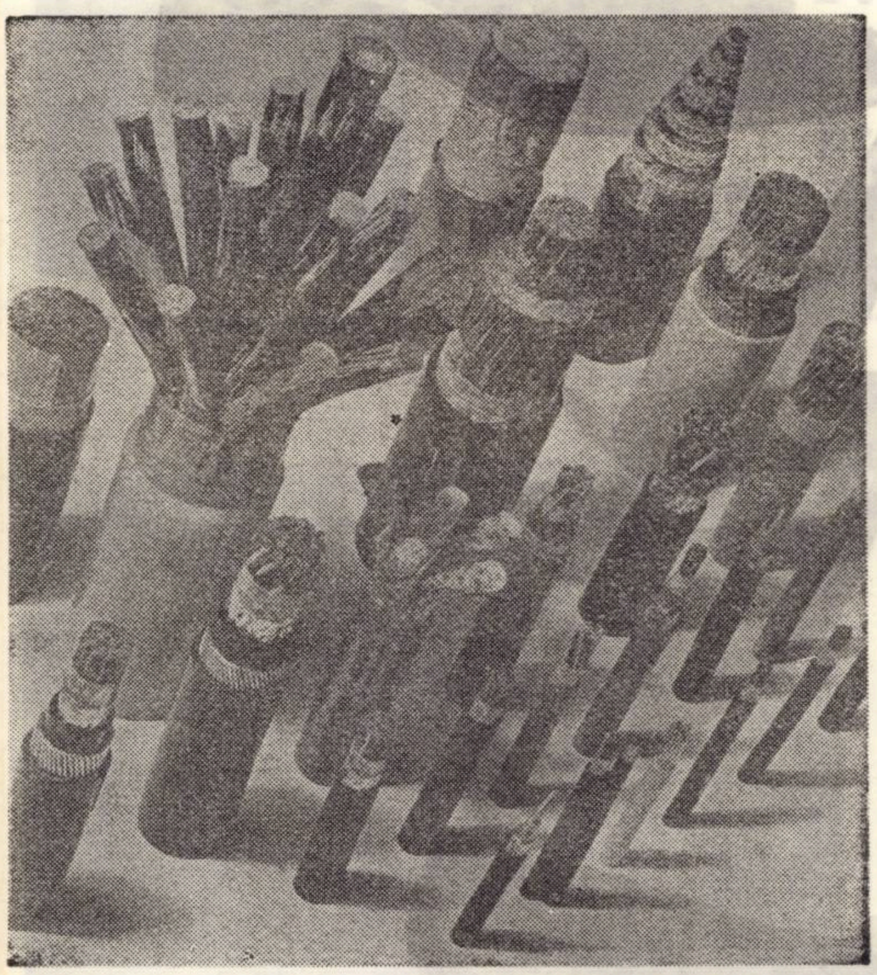

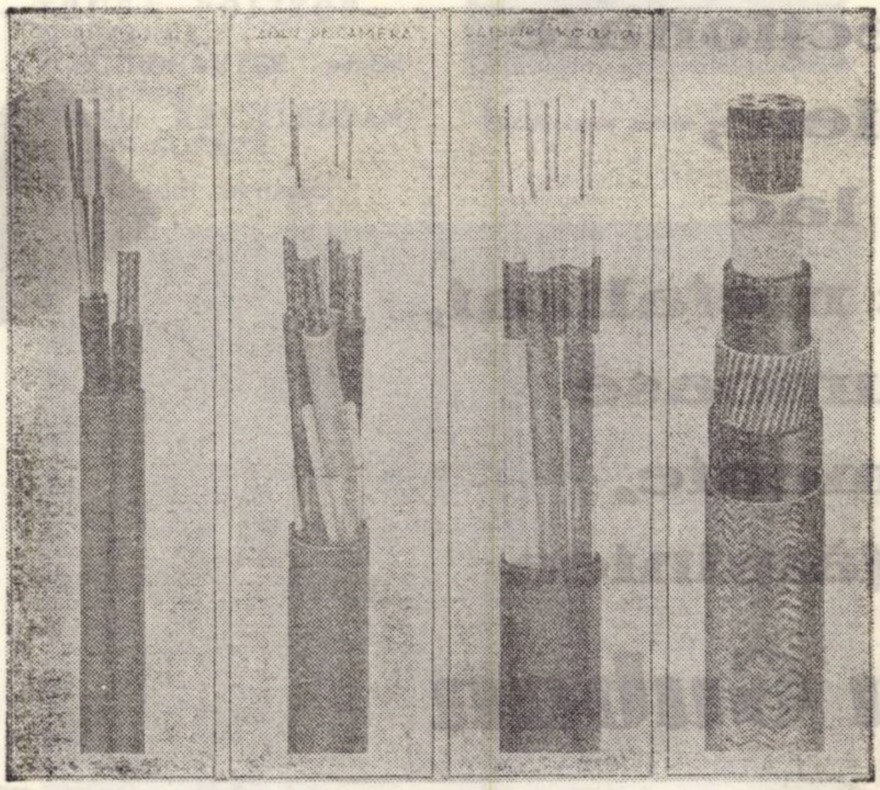

In atenția unităților socialiste!

Primim spre publicare în revista noastră :

- — Material publicitar
- — Reclamă comercială
- — Angajări
- — Concursuri diferite
- — Anunțuri școlare, etc.

Folosiți în aceste scopuri coloanele revistei

ORIZONT

și vă veți convinge de eficacitatea publicității.

Cititori!

REINNOIȚI-VĂ ABONAMENTUL LA REVISTA

ORIZONT

pentru anul 1973

săptămînal politic-social și literar-artistic

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale și difuzorii voluntari din întreprinderi

Costul abonamentului:
pentru 3 luni 13 lei
pentru 6 luni 26 lei
pentru 1 an 52 lei
Prețul unui exemplar 1 leu

Marginalii la o temă :

Educație și limbaj

Studiul limbajului a cunoscut în ultimele decenii o dezvoltare fără precedent datorită eforturilor comune ale lingviștilor, filozofilor, logicienilor, psihologilor, matematicienilor, în spiritul „abordării multidisciplinare a fenomenelor, al desființării granițelor artificiale dintre științe“. Acest interes general pentru limbaj este justificat de faptul că, așa cum anticipa B.L. Whorf, „unul dintre cele mai importante demersuri care se pregătesc în știința occidentală este o re-examinare a condiției lingvistice a gîndirii care stă la baza acesteia și astfel a întregii gîndiri“. În consecință semiotica, studiul interdisciplinar al limbajului, oferă astăzi un model metodologic și numeroase sugestii teoretice pentru îmbogățirea și modernizarea tuturor științelor umaniste și deci și a științei pedagogiei.

Recent, Editura didactică și pedagogică a publicat volumul **„Educație și limbaj“**, care se înscrie în aria de preocupări pentru valorificarea în educație a realizărilor din domeniul semiologiei. Au fost adunate aici majoritatea comunicărilor prezentate la simpozionul cu același nume, organizat nu de mult de către laboratorul de semiotică al Universității din București

Majoritatea lucrărilor se află la granița dintre discipline (psiho-lingvistică, lingvistică-matematică, poetică-matematică) ; o clasificare a lor fiind foarte dificilă, vom încerca o grupare după idei.

Primul și cel mai important domeniu în care educația și limbajul se întîlnesc este gîndirea. Cu toate că între aceste două realități există o strînsă legătură și interdependență, ele nu se confundă, așa cum pare să susțină H. Wald în comunicarea **„Supremația lecturii“** atunci cînd spune că : ‚În monologul interior cînd dispare și sonoritatea, vorbirea se identifică cu însăși conștiința“ sau „gîndirea nu este decît un dialog interiorizat“. Se pot aminti multe situații în care gîndirea se dezvoltă în afara limbajului, spre exemplu experiența curentă de a dori să spunem ceva și neputința de a găsi exprimarea adecvată.

Raportul dintre limbaj și gîndire antrenează problemele interesante, care pot fi adunate sub un titlu antinomic : limbajul ca „ajutor și piedică“ (help anhindrance“) ca să adoptăm termenii folosiți de E. Sapir. Unii cercetători consideră că limbajul face gîndirea posibilă, alții că modelînd gîndul, el îl încorsetează. În majoritatea lucrărilor din volumul discutat, se subliniază rolul limbajului în organizarea și structurarea gîndirii și a conștiințelor.

Exagerînd importanța limbajului ca tipar al cunoașterii, unii cercetători au ajuns la concluzia că aceste deosebiri dintre limbi sînt deosebiri în însăși concepția despre lume a comunităților respective. Această viziune stă la baza teoriilor despre relativismul lingvistic, doctrină care pune sub semnul întrebării întreaga gîndire teoretică a omenirii. Teoria își găsește argumente în anumite limite ale structurii limbajului, care sînt analizate cu multă competență de Sorin Stati în articolul **„Omul prizonier al limbajului ?“**, și I. Zamfirescu în **„Două aspecte ale incomunicabilității“.**

Împărtășim părerea că nu sînt motive de a pretinde că felul în care o limbă segmentează spațiul conceput ar avea vreun efect tiranic. Fără îndoială diferențele lexicale au o anumită influență asupra gîndirii cel puțin în sensul că este mai ușor să gîndim despre lucruri pentru care avem cuvinte. Dar sîntem perfect capabili de a forma și opera mental cu concepte pentru care nu există un cuvînt și cărora le putem chiar da un nume.

Un alt argument, faptul că putem învăța limbi străine, demonstrează că limba nu este o matcă din care nu se poate ieși. În acest sens comunicarea lui Cicerone Poghirc **„Locul educației între apriorismul limbajului și noutatea cunoașterii“** și Jean Livescu **„Funcția formativă a învățămîntului filologiilor străine“** subliniază importanța studierii unei structuri lingvistice și a unei literaturi străine pentru lărgirea viziunii asupra lumii, pentru mlădierea spiritului.

Nu numai cunoașterea, dar și posibilitatea comunicării interumane este negată de teoriile relativismului lingvistic. Teoriile incomunicabilității își au rădăcinile, afirmă Tatiana Slama-Cazacu în articolul **„Comunicarea pentru educație și educație pentru comunicare“**, într-o insuficientă cunoaștere a tuturor resurselor comunicării. Din acest motiv se impune intervenția factorilor educativi pentru dezvoltarea unei comunicări propriu-zise.

Postulatul că între sistemul lingvistic stăpînit de copil și cel al limbii vorbite în genere se poate pune semnul egalității este o premisă falsă. Pedagogul trebuie să aducă treptat sistemul lingvistic al elevului la nivelul celui stăpînit de adult și corespunzător unor norme de gîndire mai evoluate. În acest scop, Zoe Dumitrescu-Bușulenga susține necesitatea studiului limbilor clasice „gimnastică a minții în căutare de valori și certitudini“. Am adăuga la aceasta importanța continuării studiului gramaticii românești în liceu pentru îmbogățirea și șlefuirea comportamentului verbal, pentru asimilarea rafinamentelor limbii.

Discutînd despre valoarea educativă a stăpînirii unui limbaj fără echivoc, nu putem uita rolul limbajului artistic în adecvarea mereu nouă a resurselor limbii la noile idei, ca remediu împotriva șablonului și al conformismului. Preocupări pentru limbajul artistic apar în comunicările lui G. Bulgăr, **„Valori educative în limbajul poetic“** și R. Cezar **„Receptarea artei și funcția formativ-estetică a limbajului artistic“.**

Am urmărit pînă acum rolul limbajului în transmiterea de informații și valoarea sa formativ-estetică. Nu trebuie să uităm însă că îmbogățirea cunoștințelor receptorului nu se face pentru sine, ci pentru a-i influența comportamentul, sau pentru a-i modifica starea internă. Sensul major al comunicării este integrator Omul se naște în societate și fiind practic lipsit de instincte, el trebuie să învețe să devină o ființă culturală asimilînd cultura grupului său. Dar cea mai mare parte a învățării de a deveni uman se face cu ajutorul principalei modalități de comunicare : limbajul și numai stăpînirea perfectă a limbajului poate antrena fondul afectiv în așa măsură încît să determine o angajare rațională integrală.

MICAELA LUNGU

cartea de știință

Psihologia conduitei

Concepută ca o privire sintetică și cuprinzătoare asupra concepției lui Pierre Janet despre psihologie, lucrarea Stelei Teodorescu reține atenția sub un dublu aspect : mai întîi ca studiu cu caracter exegetic asupra unui autor ale cărui idei sînt astăzi deosebit de actuale prin calitatea ce o au de a prilejui rodnice sugestii diverselor investigații de psihologie marxistă și, în al doilea rînd, ca cercetare științifică de o factură aparte, în care meditația personală survolează adesea planul monografiei propriu-zise, fără ca aceasta din urmă să rămînă doar un pretext pentru un eseu de sine stătător, fără ca obiectivul fundamental să înceteze a fi analiza minuțioasă, din perspectiva actualității, a operei acestui mare psiholog francez.

Ideile concepției lui Janet care au stîrnit interesul autoarei sînt în număr de două — ca să le consemnăm doar pe cele mai importante. Înainte de toate, psihologul francez consideră că obiectul de studiu al cercetării psihologice trebuie să fie omul concret, real, viu și nu diversele procese, funcții sau trăsături psihice, privite izolat, abstract.

Pornind de la particular, de la aspecte fenomenale, psihologul trebuie să aibă mereu în atenție relațiile dialectice existente între acestea, pentru ca, în final, să dezvăluie generalul, esențialul vieții psihice umane. Prin această perspectivă asupra obiectului psihologiei Pierre Janet nu numai că și-a depășit contemporanii, dar a și intuit genial punctul de plecare al unei psihologii științifice, aflată astăzi în plin proces de fundamentare.

Cealaltă idee la fel de valoroasă a psihologului francez se referă la perspectiva longitudinală asupra obiectului psihologiei și formulează exigența de a dezvălui geneza vieții psihice umane, perspectivă care o completează pe prima și fără de care investigația psihologică nu poate fi socotită completă. În pofida unei poziții filozofice, tributară la început idealismului, Pierre Janet se va apropia, treptat, în interpretarea fenomenelor psihice de concepția materialist-dialectică și istorică, grație — relevă autoarea — perspectivei fructuoase pe care i-o oferă acestei idei de bază. Ca atare, de la psihologia conștiinței, dominată de epocă, marele psiholog va trece la psihologia conduitei, o psihologie care are în centru ideea studiului obiectiv al vieții psihice umane, în ansamblul ei, considerînd conștiința nu ca stare internă autonomă, ci ca reflex pe plan intern al unor acțiuni exterioare.

Avînd ca obiect studiul conduitelor, psihologia trebuie, cu necesitate, să fie genetică, deci cu sarcina de a le studia în ordinea firească a complicării lor, de la cele mai simple la cele superioare. Dar și în perspectivă transversală, psihicul uman relevă aceeași structurare pe nivele de conduite cu un grad crescînd de complexitate. Astfel, pe treapta conduitelor intelectuale elementare, inteligența îi apare psihologului francez ca fiind condiția „sporirii eficienței acțiunii individuale în spațiu și timp, eficiență ce depinde de condiții externe și interne și care poate fi apreciată după gradul și calitatea modificărilor lumii externe provocate de conduite intermediare, raționale, originale, executate pe plan motor sau verbo-motor“ Apropierea lui Janet de behaviorism este, așadar, numai aparentă, în concepția sa conduita neputînd fi redusă la simple reacții motrice și secretorii ale organismului la solicitarea mediului. Semnificația acestei noțiuni este cu totul alta la psihologul francez : pornind de la reacții adaptative simple, cu sensuri biologice doar, se ajunge la „acțiuni complexe psiho-sociale, care angajează întreaga personalitate a omului, în procesul dinamic interdependent individ-mediu, om-societate“.

Detașîndu-se deopotrivă tendințele absolutizante (prin extrapolare) considerațiilor biologice, sociologice, fiziologice etc.) Janet acordă, în cercetarea vieții psihice umane, o importanță corespunzătoare atît factorului biologic cît și celui social, fără a estompa însă specificul fenomenului psihic. De la reflexe la conduite progresive, fenomenele psihice sînt ierarhizate de Janet după grade calitative, conduita exprimînd, în fiecare caz, o relație dinamică între subiect și obiect, între individ și mediu, între om și societate, relație ale cărei proprietăți trebuie să fie cercetate sub un dublu aspect — static și dinamic, cantitativ și calitativ. Specific actului psihic este de a fi determinat — dar numai mijlocit ! — de către acțiunea externă, intercalîndu-se în această determinare întreaga activitate psihică a subiectului supus respectivei acțiuni, ca și însușirile și stările sale.

Sintetizînd, profesoara Stela Teodo- absolutizante (prin extrapolare) contribuția lui Janet în această problemă se înscrie astfel pe linia eforturilor trecute dar și actuale, orientate spre combaterea concepțiilor statice — idealiste sau materialiste — în interpretarea vieții psihice, prin relevarea aspectului dinamic și ierarhic al tendințelor, apărute din necesitatea adaptării active a individului la condițiile complexe ale vieții... prin conținutul său de idei, teoria sa corespunde interpretării materialist-dialectice a determinismului activității psihice“.

Desigur, soluțiile psihologului francez nu satisfac în întregime exigențele autoarei noastre, situată ferm pe pozițiile materialismului dialectic și istoric. Meditațiile sale se despart de ale lui Janet, în principal, în porblema raportului gnoseologic al proceselor psihice cu creierul, ca organ al activității psihice, psihologului francez fiindu-i străină, în ceea ce are esențial, teoria reflectării. Propriile-i dezvoltări nu au însă, cum e și firesc, un caracter sistematic, profesoara Teodorescu centrîndu-și atenția pe fluxul ideilor de concepția janetiană asupra psihologiei. „Psihologia conduitei“ lasă totuși să se întrevadă o concepție psihologică personală bine articulată, pe care autoarea urmează, probabil, să o îmbrace în straiele cuvîntului tipărit, într-o viitoare lucrare.

N.D. ZAHARIA

logos

Între hazard și finalitate

Euripide trăiește un profund proces de transformări sociale cu repercusiuni asupra tuturor direcțiilor activității spirituale. Filosofia se îndrepta pe de o parte către o finalitate a cărui punct de pornire pare a fi Anaxagora cu rațiunea proiectată pe plan cosmic. Diogene din Apolonia și mai tîrziu Socrate, iar după el Academia și Liceul, au credința într-o finalitate a fenomenelor naturii ce se desfășoară în conformitate cu un anumit scop. În căutarea unor cauze, unii gînditori s-au oprit și la cauza finală, în contradicție cu determinismul care preconizează interdependența fenomenelor, arătînd că sînt generate de un ansamblu de condiții și cauze naturale guvernate de legi obiective și supuse necesității, teorie susținută în formele ei incipiente de către Democrit. Îndoieli însă față de prima atitudine posibilă au fost formulate și de sofiști, răsfrîngîndu-se și asupra artei dramatice a lui Euripide.

Inteligența cosmică este amintită în termeni aparținînd filosofiei. La ea participă și rațiunea umană, chiar dacă, așa cum afirmă unii comentatori, aceasta din urmă este modelul celei dintîi. Dar cum în ochii filosofilor nimic nu era sigur, lipsa de fermitate va caracteriza și viziunea tragicului singuratic. Dacă, raționează personajele lui, lucrurile s-ar desfășura în conformitate cu un scop și în virtutea unei inteligențe, atunci rosturile și întîmplările prin care trece omul ar avea o altă înfățișare, ar primi un înțeles, o justificare. Providența inteligentă (*Hipolit*, 1105), inteligența, înțelepciunea (*Troenele*, 632), sînt puse la îndoială, lucru ce nu s-ar fi putut întîmpla într-o tragedie de Eschil sau Sofocle, care n-au cunoscut frămîntările și răsturnările ce s-au petrecut în timpul lui Euripide. Sau dacă le-au cunoscut totuși, cum este cazul lui Sofocle, ele nu le-au influențat pentru că acesta, adept al viziunii grecești tradiționale despre lume, n-a fost receptiv la noile tendințe. Euripide, dimpotrivă, vorbește chiar despre o desfășurare la voia întîmplării .Inteligența interferează adesea buna desfășurare a lucrurilor cu norocul, echivalat prin „soartă, ursită, hazard“.

Nu cumva e prea mult să i se atribuie lui Euripide o concepție în care întîmplarea să joace un asemenea rol, date fiind legăturile lui cu Anaxagora care, cu toate reținerile lui Socrate (*Fedon*, 97), face ca rațiunea să fie cauza și rînduiala a toate „dînd fiecărui în parte rolul cel mai potrivit cu putință“.

Întîmplarea joacă însă un rol deosebit în concepția lui Democrit. Aristotel o consemnează în *Fizica* (196 a), deși constatînd că e necunoscută de judecata omenească o atribuie la ceea ce este mai presus decît aceasta. Lactaniu e mai clar : „să plecăm de la această întrebare care pare a fi prima în natură : există o providență care îndrumează toate lucrurile sau toate se nasc și se petrec la întîmplare ? Autorul părerii din urmă e Democrit“. O apropiere de Abderit este mai probabilă. Norocul *„în jocurile lui e ca paiața ce saltă ici și colo“* (*Troenele*, 1203). Peste toate plutește întîmplarea : *„O Zeus, ce să spun ? Providența veghează asupra oamenilor ori aceasta nu-i decît o credință iluzorie și întîmplarea guvernează soarta muritorilor“*. (Hecuba, 488 sqq.).

Ecourile gînditorilor vremii sînt înregistrate, poetul aplicîndu-le întîmplărilor care reclamă o asemenea poziție. Cu toate acestea, atitudinea vechilor credințe în ursită, soartă, deși, așa cum era în spiritul vremii lui, răsturnarea se face imediat printr-o afirmație contrară : *„Norocul este a celui ce judecă bine“* (frag. 593), ceea ce poate însemna că judecata înțeleaptă conține în sine norocul. Rolul acestei judecăți este din ce în ce mai pronunțat pentru că rolul conștiinței era subliniat atribuindu-i-se funcțiuni multiple de înțelegere și cunoaștere.

ION MAXIM

Prietenul LABIŞ

„A fost o conştiinţă. A fost un om veridic şi brav". T. VIANU

Bunul meu prieten, Nicolae Labiş, a fost şi un poet vizionar. Prietenii lui şi „puii păsării cu clonţ de rubin" ciugulesc, ciugulesc pe urmele poetului, scormonind viaţa şi opera. Şi astfel s-a născut pentru unii mitul Labiş.

Intr-o duminică dimineaţă, după cîteva săptămîni de la începerea cursurilor la şcoala de literatură, rămăsesem în dormitor numai cu Labiş. Eu învăţam, la masă, iar el era tolănit în pat, aşa îmbrăcat cum a venit de la micul dejun din sala de mese. Citea de zor dintr-o carte voluminoasă. În poziţie turcească, cu cartea deschisă şi lăsată pe pat, mă întrebă deodată :

— Ei, bădie, cum stăm cu învăţătura ?

— Merge greu, dar cu ajutorul dicţionarului mă descurc cumva. Mai bine făcea Dumnezeu lumea din nou, fără atîtea rele pe pămînt, decît să încurce limba oamenilor la Babilon. Dacă atunci ar fi fost mai înţelept, azi şi oamenii ar fi mai buni.

El a zîmbit, s-a coborît din pat şi s-a aşezat lîngă mine.

— Dacă vrei, te ajut. Ce nu înţelegi ?

— Treaba asta cu genurile. În limba noastră aşa ceva nu există.

Cu ajutorul lui, peste puţin timp, am înţeles de ce se spune „două fete" şi nu „doi fete". Cît am învăţat de la el în dimineaţa aceea atît ştiu şi azi despre genurile gramaticale. Acum, după douăzeci de ani. îmi dau seama că el ar fi putut fi şi un profesor eminent de limba română.

Duminica aceea a fost prima zi pe care am petrecut-o împreună cu el, de dimineaţă pînă seara tîrziu. Cîte au urmat după ea nu mai ştiu. Toată după amiaza am stat împreună pe o bancă din parcul de la Şosea. Discutam despre multe, dar mai ales de necazurile şi nevoile celor lăsaţi acasă.

— Dar pentru asta să nu ne necăjim. Terminăm şcoala şi vom fi scriitori. Din scrisul nostru ne vom putea întreţine şi părinţii. Azi, scriitorii cîştigă bine, nu ca pe vremea lui Eminescu. Mi-a spus că, atunci cînd va ajunge poet cu renume, va sta tot într-o casă modestă şi că va ţine un dulău mare ca să-i păzească ograda. Mama lui va face de mîncare şi va deschide uşa în faţa prietenilor, cînd vor veni la el.

— Dar în faţa duşmanilor mei — fiindcă vezi şi tu că am — n-o să fie deschisă nici poarta ogrăzii, cum nu voi deschide pentru ei nicicînd nici sufletul meu.

— Dar în faţa mea ?

— Am şi deschis-o. Altfel nu ţi-aş fi povestit toată dupămasa. Doar sîntem prieteni. Sau nu ?

Întrebarea asta m-a şocat. Pentru mine a fost ceva neobişnuit. Aveam cîţiva prieteni buni — unii chiar din perioada copilăriei — dar nici unul nu mi-a pus o astfel de întrebare.

— Dacă vrei tu... Adevărata prietenie e lucru mare. Ea cere şi sacrificii. Pentru ea, uneori, trebuie să renunţi nu numai la lucruri mărunte, dar chiar şi la tine însuţi.

O vreme a stat tăcut şi îngîndurat, apoi a pus palma pe umărul meu şi privindu-mă drept în ochi a spus :

— E cam mult ce ceri tu. Dar de dragul prieteniei noastre, o vom face şi pe asta.

Apoi discuţia a intrat pe un alt făgaş şi, în amurgul serii, el mă iscodea cu tot felul de întrebări cu privire la istoria şi literatura maghiarilor.

Cu încetul, coborîse seara şi cu ea frigul toamnei tîrzii, ce ne-a silit să pornim spre şcoală. Cînd am ajuns la colţul parcului. unde făcea calea întoarsă tramvaiul numărul 20, lui Labiş i-a venit ideea ca să consfinţim cu ceva începutul prieteniei noastre.

— Ar fi bine. Dar cum ? Eu stau prost cu finanţele.

— Şi eu la fel.

La lumina unei lămpi de stradă, golind toate buzunarele, am strîns şapte lei şi jumătate.

— Asta e deajuns — zise el — fiindcă prietenia adevărată se cinsteşte cu un pic de băutură şi nu se îneacă în vin.

Peste cîteva zile, factorul poştal mi-a adus ştirea că am un pachet. Coletul era trimis de mama cu cele trebuincioase pentru perioada de iarnă. I-am comunicat lui Labiş şi el s-a oferit să vină cu mine să mă ajute la căratul coletului. Nicu mi se plîngea de frig.

— Se apropie gerul şi nu sînt îmbrăcat. N-am nici cu ce să-mi acopăr ţeasta. Tot ce-am avut acum toate mi-s mici. Mi-ar trebui un palton şi bocanci. Dar de unde ? Din bursă nu le pot lua, iar cei de acasă nu ştiu dacă mă pot ajuta. Au şi ei necazurile şi nevoile lor.

— Am scris părinţilor că am nevoie de palton şi de bocanci, a continuat el, dar văd că nu se mişcă nimic. Cred că stau rău banii, cu mutatul ăsta. Dacă nu mi le trimit pînă la sfîrşitul săptămînii sînt nevoit să mă reped pînă acasă. Să văd ce putem face.

— Eu voi mai avea nevoie de o căciulă şi cu asta sînt aranjat pentru iarnă. Dar nu ştiu cum voi face rost de bani ca s-o pot cumpăra.

Am ridicat de la poştă coletul şi l-am dus la şcoală. Pe lîngă haine mama mi-a trimis şi ceva prăjituri făcute de ea. pe care le-am mîncat încă în seara aceea împreună cu Luca, Buda şi noi doi. Într-un plic, în care mama a scris cîteva rînduri despre ei, dar multe despre mine, a băgat şi o sută şi cincizeci de lei.

A doua zi m-am dus cu Labiş la un magazin pe Calea Griviţei ca să-mi cumpăr căciulă. Încercînd mai multe, am găsit una pe măsura capului meu.

— Ei ce zici. Îmi stă bine ?

— Bine, dar îndoaie-i puţin vîrful şi trage-o un pic pe urechea dreaptă. Uite aşa. Acum ai o mutră de păcurar de pe la noi.

— Hai să vedem cum îţi vine ţie.

Am pus-o pe capul lui, dar era prea mare. Îi cădea prea mult peste ceafă, iar urechile nu i se vedeau de loc. Am cerut vînzătorului şi o căciulă mai mică, ce se potrivea lui.

— Ce faci, Imre ? spuse el şi, ridicîndu-se pe vîrful picioarelor, ca să ajungă pînă la urechea mea, îmi şopti :

— Eu n-am bani.

— Nu-i nimic. Acum am eu. Asta ţi-o cumpăr. Cadou.

Cu greu, dar a acceptat şi astfel ne-am întors la şcoală cu căciuli la fel. La sfîrşitul săptămînii a plecat la părinţi, de unde, în loc de palton, s-a întors cu un cojocel.

— N-am putut face rost de palton. Asta mi l-a dat. Dar să ştii că-i bun. E tare cald...

Peste cîteva săptămîni, taică-său i-a trimis şi cizmele lui. Labiş era fericit. Putea să vină iarna, că el era la adăpost. Dar într-o zi şi-a lăsat căciula în tramvai.

— Ce să fac ? se scuza el faţă de mine. Am uitat-o pe bancă.

— Nu-i nimic, ţi-o dau pe-a mea. Eu voi folosi şapca mea de schi.

— Dar e mare.

— Alta n-am. Ia-o şi foloseşte-o pînă cînd vei putea face rost de alta.

Punînd căciula pe cap a tras-o pînă peste nas şi a zis :

— Capul face, capul trage !

Acum, cînd citesc amintirile unora despre Labiş, în care portul său din anii aceia e privit ca o bravadă, nonconformistă, rîd amarnic de aceşti „martori oculari", care l-au cunoscut, sau au trăit în preajma lui, dar nu l-au înţeles niciodată.

PORTIK IMRE

---

epistole

Privirea albastră a zilei

I se spune Campionul, deşi lui nu i-a dat niciodată prin minte să fie una ca asta, dar prietenii rămîn prieteni şi ei au dreptul să-ţi spună cum vor.

Deci numele lui este Adrian Stoica, şi s-a mirat foarte tare în acea dimineaţă pudrată de soare melancolic, ba a şi zîmbit neîncrezător, cînd i-am spus că vreau să scriu despre el. Dar n-a întrebat, cum fac alţii, „de ce tocmai despre mine ?", alţii care, pe mine, unul, întotdeauna mă pun în încurcătură.

„Viaţa mea pînă acum a fost foarte scurtă, a spus, adică douăzeci şi trei de ani, viaţa mea, de fapt, a început în momentul în care am început să lucrez ca sudor, dar mai întîi am făcut trei ani de şcoală profesională".

„Eu meseria mi-am ales-o într-un mod foarte ciudat, dacă se poate spune aşa. Eram în vacanţa de iarnă a ultimei clase din şcoala elementară şi m-am dus să văd un film, era foarte frig afară. o iarnă straşnică cu multă zăpadă proaspătă, şi de unul singur într-o sală a unui cinematograf de cartier, am văzut un film. Era unul acolo, adică acolo în film, căruia toate îi ieşeau pe dos, se vedea bine că îşi începuse viaţa prost, nimic nu-i ieşea cumsecade : colegii nu-l prea iubeau, fata pe care o plăcea nici vorbă să se uite la el, dansa mereu cu unul spilcuit, pentru că era vorba şi de un bal acolo. Şi ce era mai rău, era faptul că şi tatăl lui nu se prea încurca în lucruri dintre cele mai curate. Şi dacă a văzut el asta, pentru că era foarte tînăr, a plîns niţel, şi pentru că era foarte tînăr, s-a mai rugat un pic de fată, dar fata a zis nu, şi dacă a văzut el ultimul cuvînt al lor, şi-a făcut o valiză din lemn, al dracului de solidă şi într-o seară într-un vagon de tren, vai şi-amar cum arăta, a plecat pe un şantier unde în scurt timp, aşa cum se întîmplă în filme, s-a făcut sudor. Eu după aia m-am făcut sudor, dar nu pentru eroul acela, ci pentru mine. Mie cel mai mult îmi place independenţa, şi de cîte ori termin o zi de lucru, mă simt liber, şi zic că ziua a fost bună şi curată. Mie cel mai mult îmi place partea curată a zilei, partea în care poţi răspunde la orişice întrebare. O zi care a fost atinsă de un singur lucru urît, aia nu mai este zi, se cheamă că degeaba ai trăit-o, şi în ziua care urmează, trebuie să lupţi întreit ca să repari cît de cît lucrurile şi cînd, am spus asta într-o şedinţă a echipei noastre, prietenii m-au numit Campionul chiar dacă nu se prea potriveşte, ei găsesc că da, la început am crezut că glumesc, dar după aceea am înţeles că nimănui nu-i trecea prin minte să rîdă şi m-am simţit bine. Da, este un fel de competiţie cu lucrurile care te momesc la tot pasul, asta mai ales în primele luni de viaţă într-o uzină. O meserie îţi dă putere şi libertate, îţi dă linişte şi-ţi ordonează gîndirea, şi pentru fiecare lucru pe care-l fac eu am gîndurile mele, şi la fiecare ieşire din schimb am gîndurile mele : şi atunci cînd am să-mi fac familia mea, atunci o să am gîndurile mele : omul întotdeauna trebuie să aibă *gîndurile sale*".

I se spune Campionul. deşi Adrian Stoica n-a vrut niciodată să fie un campion : dar prietenii rămîn prieteni şi ei au dreptul să-ţi spună cum vor.

ALEXANDRU DEAL

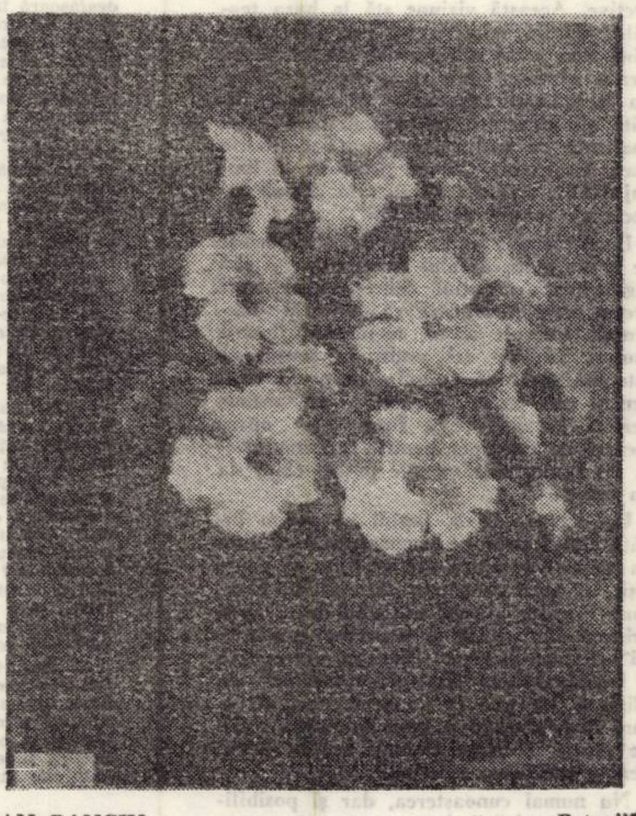

IOAN PANCIU „Petunii"

vorbe vorbe

fabulă

Niște orătănii ce se credeau istețe-foc au ajuns la concluzia că sunetele pe care le scoteau delicatele și prețioasele lor gîtlejuri nu mai erau reprezentative pentru ceea ce reprezentau ele (orătăniile) în stadiul acela de evoluție ; că ele (sunetele) sunau desuet, prea autohton și chiar antimuzical.

Luînd exmplu de la un cuc voiajor care, învățînd limbi străine după ureche, nu mai cînta cu-cu pe-o creangă, ci *ckoocky-ckoocky*, o oaie behăi de încercare : *bey-bey*, un măgar crezu c-o să pară mai interesant : *aihău-hău*, iar o javră : *hem-hăm*. Nimeni nu le dădu atenție, numai orătăniile de la paragraful întîi. Astfel, cocoșul asurzea ograda : *Kăukurhigău* Gîsca : *Gău-gău !* Rața : *Mec-meick !* Bibilica : *Peikăt-peikăt !*

Cînd vreo orătanie „rămasă în urmă" își exprima nedumerirea, neînțelegînd limbajul celor „evoluate", acestea erau fericite că sînt luate drept turiste.

Numai că gospodina le crezu bolnave și chemă veterinarul care ..

P.S. Sfîrșitul și morala s-au topit pe o tavă. *Peikăt!*

ZITRON

Vrednică de... rîs

(Fabulă)

O mîță albă, nu știm din ce zonă,
În orice caz, din stirpe-autohtonă,
Se-ndrăgosti de-un rîs așa la toartă,
Doar că-i modern și ca ... mă rog, „se poartă !"
Că rîsu-avea mașină, bani, palate . . .
(Bine-nțeles, totu-n străinătate
De dragul ăstui „flirt" ocazional,
Se transformase mîța radical.
Torcea mai sus și-avea un miorlăit
Mai . . . cum să spun ? Mult mai cosmopolit !
Pe la servici nu mai trecea cu anii,
Că miroseau — vezi Doamne — șobolanii !
Orice pisoi i se părea intrus ;
(Ea discuta doar de la tigru-n sus)
Văzînd că nu-i a bună cu năroada,
Jigniți, motanii-i arătară . . coada.
Un timp cu elegantul ei „bambino"
Rulă prin țară pe un „Topolino".
La bar era văzută-n mod frecvent
Bînd „Campari" ș pufăind doar „Kent".
Dar, la o vreme, izbucni și criza
(Amicului îi expirase . . . viza !)
El o porni hai-hui peste hotare
Ea înapoi cu .. coada-ntre picioare !
A doua seară pe acoperiș
Motanii toți priveau la ea ponciș.
Fasoane, grații, fîrnîieli pe nas,
Ba chiar inegalabilul ei glas,
Se dovediră toate în zadar,
Motanii nici nu s-au clintit măcar !
Dar măsurînd-o grav de sus în jos,
Luă cuvîntul unul fîroscos :
— Ai vrut să fii distinsă pentru ei ;
Ai vrut să fii modernă, tot la fel,
Te-ai afișat cu dînsul prin localuri,
Zile și nopți ți le-ai pierdut prin baruri . . .
Și toate astea.zău, de dragul cui ? . . .
O recunoști : de dragul rîsului.
Acuma rabdă, fără să zici „pis".
Ai reușit. Ești vrednică de . . . rîs !

SERGIU SIHARU

mică antologie epigramatică

Emil Şain

EMIL ŞAIN, născut în anul 1937, 19 septembrie în comuna Pustiniș, județul Timiș. Lucrează ca metodist la Consiliul Județean al Sindicatelor Timiș. Colaborează la diferite reviste și ziare, radio și televiziune. A predat editurii Facla un volum umoristic

UNUI SALARIAT
de la un ghișeu CEC, comod în deservirea populației

Astăzi înțeleg perfect
De ce n-are energie :
Și-a trecut-o în libret —
Face omu-economie !

UNUI TÎNĂR
care trăiește pe spinarea părinților

Să nu se spună că trăiește
Pe-a părinților spinare,
Chiar de mîine se gîndește
„Junele" să se-nsoare !

UNUI VÎNĂTOR
de concedii medicale

Nu mai are fața pală,
S-a schimbat, zic, radical ;
Astăzi singura lui boală
E concediul medical !

FUNCȚIONĂREASCĂ

Zece-n schemă figurează —
Șase grozav de activi,
Care munca o pontează
Celor patru . . . productivi !

UNUI PORTAR
de noapte ce doarme în timpul serviciului

„Nimic deosebit nu s-a-ntîmplat!"
Avea el în proces să consemneze;
O fi așa, n-avem de comentat —
Dormise omul fără să viseze.

UNUI ACTOR

M-am bucurat cînd l-am văzut
În rolul său de condamnat,
Dar mult noroc nu am avut,
Că în final a evadat !

UNUI GESTIONAR NECINSTIT

Avea de toate, și-a agonisit
O vilă cu etaj, Fiat . . .
Nimica nu i-a mai lipsit :
Afară de-un costum vărgat !

UNUIA CE BATE APA ÎN PIUĂ

Fraților, să zic așa,
Eu, după părerea mea,
Am să vin cu ceva-n plus :
Cam atît , avui de spus !

evrika!

Elefantul e pe cale de dispariție pentru că are două turnuri de fildeș.

Dacă din 2 delapidatori scădem 1 rămîne altul

Mi-am călcat pe inimă și am transplantat-o.

Cînd i-am zis „Rămîni cu bine", n-a mai plecat de lîngă mine.

Cine are urechi de auzit, să audă, zise. Și-și băgă vata la loc în urechi.

Pe bogăția sufletului nimeni n-a pus impozit.

A scris un memoriu împotriva lui însuși. În felul acesta a scăpat. Și-a convins șefii că are dușmani.

Idealul unora e acela de a avea un ideal.

Noaptea fiecare din noi se culcă pe-o ureche.

Între cele o sută de minciuni trebuie să fie una adevărată.

Greierele a scris o fabulă și de atunci nu mai cîntă.

ION VELICAN

grafolog

Deși spațiul referitor la rubrica grafologului, din cuprinsul revistei Orizont, îmi e limitat, totuși, sînt nevoit a răspunde la cîteva lămuriri generale unor corespondenți care sînt mai puțin încredințați de veracitatea analizelor grafologice și nu știu cît credit să-i acorde, ca semnatarul Mitrulescu-Timișoara.

Grafologia, în sensul interpretărilor caracterologice, este o știință deocamdată modestă, cu formarea în plin mers. Afirmațiile grafologului, n-au desigur greutatea unei teoreme matematice. Grafologia este mai empirică neavînd nici vîrsta, nici mijloacele științelor exacte. Ceea ce este adevărat însă e că legătura dintre caracter și exprimarea grafică este posibilă și că ea există și se cere a se găsi mijloacele cele mai bune de apreciere. Deocamdată, analiza grafologică are greutatea unei observări și a unui sfat bun. Să stăm strîmb și să judecăm drept. Prin analiza ce o practic apreciez existența unor calități sau virtuți sau ale unor defecte sau vicii. Să vedem ce se poate întîmpla și cum poate influența viața psihică a cititorului în cauză ? Aprecierea analizei poate fi conformă adevărului sau nu. În cazul unor virtuți, dacă virtutea semnalată există, ea se va amplifica în mod pozitiv, spre binele celui care sule, dacă ea nu există, îl va stimula și-l va dirija într-un sens bun și folositor lui însuși.

În cazul unor deficiențe ale caracterului, dacă defectul există, semnalarea lui îi va diminua influența nefastă pînă la excludere ; dacă deficiența semnalată nu există, va fi totuși un avertisment că se poate înrădăcina și că e bine să fim vigilenți. În concluzie, după cum un sfat bun nu poate face rău nimănui, tot așa nici o analiză grafologică nu poate dăuna, ci poate să servească cititorului, să-l facă să se cunoască pe sine însuși după dictonul antic : „Gnoti se auto = cunoaște-te pe tine însuți" celebra maximă a lui Socrate.

Și acum să răspundem cîtorva corespondențe prin analize grafologice respective.

Pentru *SANDI 1494*. Scrisul dv. denotă maturitate intelectuală și profesională. Caracter deductiv, amator al științelor pozitive. Dacă ați luat alt drum, puteți regreta, căci ați fi avut succes în direcția aceasta. Ordonat și meticulos. Sînteți sau ați putea fi un bun organizator. Sentimentele și preocupările dv. le țineți, cum s-ar zice, sub lacăt, ca să nu fiți descoperit, ba chiar direcționați în altă parte semnalmentele acestui sentiment. Lipsit de egoism și fățărnicie. Bun la suflet și generos, fără a fi risipitor. Îndoielnic în atașarea cu colegii. Vă apropiați de ei cu multă suspiciune. Voință slabă. Nu puteți luat singur o hotărîre importantă. În profesiunea dv. aveți de lucru și cu cifrele. Aveți un secret care nu vreți să fie cunoscut. În general, scrisul dv, aparent ar fi o notă bună în grafologie, afară de unele ipoteze. Aveți în scris, două litere care îmi dau de gîndit : vă sfătuiesc a nu vă pierde în amănunte și să aveți în vedere un ideal îndepărtat înalt.

Pentru *SIR GEORGE 13.* Mi-ar fi plăcut să văd semnătura și parafa dv. Ce-ați zice de un fotograf sau un pictor care nu v-ar face capul ? Tot așa, unui scris fără semnătură i se cuvine un portret grafologic incomplet. De altfel, scrisul dumneavoastră, atît cît ați scris, are o singură caracteristică. E artificial, cu tendințe de a induce în eroare pe interlocutor. Cred că atunci cînd scrieți pentru dv. nu scrieți așa. Dacă scrieți așa, înseamnă că sentimentele și manifestările dv. nu sînt de acord să afirme o analogie. Cînd cineva care, atunci cînd afirmă ceva, accentuează mult pe cuvintele : „eu nu mint niciodată" fiți sigur că minte 19% din ceea ce are de spus. Fiți în adevăr sincer și trimiteți altă scrisoare semnată, căci aceasta nu poate fi oglinda caracterului d-voastră. Ea semnalează doar prea multe bizarerii.

S.I.R. JOHN

Din însemnările lui ELIOT NESS

La reîntoarcere, dispus cum eram, i-am spus lui Basil să oprească în fața unui telefon public. Am chemat-o pe Betty și vocea ei mi se părea acum o muzică celestă.

— Ai ceva împotrivă ca în astă-seară să mergem la teatru, nu însă înainte de a cina împreună la un restaurant ?

— Ești sigur că n-o să intervină iarăși ceva ? mă întrebă ea.

— Absolut sigur.

— Atunci vino cît mai repede la mine. Sînt singură, o să cinăm, iar după aceea mergem la teatru.

Cîteva minute mai tîrziu Basil opri mașina în fața casei în care locuia Betty.

Am cinat bine dispuși, dar în timp ce o ajutam pe Betty la spălatul vaselor, veselia ei parcă dispăru.

— Aș vrea să se sfîrșească odată, Eliot. Mi-e teamă că o să ți se întîmple ceva rău. Nu mai îndrăznesc să deschid ziarele de dimineață.

— Nu-ți face griji — încercam eu s-o liniștesc. Ei n-o să îndrăznească să omoare un agent federal. Hai, în astă seară nu vreau să vorbesc despre asta.

Am ieșit din bucătărie și am intrat în cameră. În timp ce mă aplecasem să introduc ștekerul veiozei în priză, mi se păru că ceva se mișcă în grădină.

M-am lipit de perete și văzui clar un individ care se apropia de fereastră. Fața nu i se distingea, dar pălăria de culoare gri îmi sărise imediat în ochi. M-am îndreptat încet înspre verandă. Iarba din jurul casei îmi înăbuși zgomotul pașilor. Ascuns în dosul unui zid urmăream fără să fiu văzut silueta necunoscutului. Ascuns și el în dosul unui tufiș, încerca cu eforturi vizibile să vadă ce se întîmplă în casă.

M-am apropiat fără ca el să mă vadă și vocea mea răsună în noapte :

— Pe mine mă căutați?

Surpriza lui a fost atît de mare încît se trădă :

— Nu . . . mister Ness.

Individul era înalt și puternic, dar reușii să-l prind de rever și să-l înghesui în perete. Întrucît mi se păruse că-și caută revolverul, l-am pocnit peste gît, cu o figură de judo, și genunchii lui se înmuiară.

— Ascultă-mă bine i-am zis, dacă te mai prind pe-aici, pe tine sau pe oricare altul de teapa ta, vai de mama voastră. Și acum șterge-o rapid pînă nu mă răzgîndesc. L-aș fi arestat, dar nu vroiam s-o neliniștesc pe Betty. El dispăru, nu fără a-i trage un picior în spate . . .

Mi-am îndreptat nodul de la cravată, sării pe verandă și intrai în casă tocmai în momentul cînd apăru Betty.

— Eliot, cu cine erai ? Mi s-a părut că vorbești cu cineva.

— Ai o imaginație grozavă, draga mea ! i-am răspuns eu. Am ieșit să iau puțin aer și era cît pe-aci sa-mi frîng gîtul pe treptele astea alunecoase...

Am chemat un taximetru și ne-am dus la teatru. Dar gîndul mi-era tot timpul la individul misterios din grădină . . .

DE DIMINEAȚA
PÎNĂ SEARA

A doua zi, la birou, după ce citii un bilet de la Robsky îmi reveni buna mea dispoziție. Pe bilet scria :

„Eliot, legătura telefonică a fost pusă la punct. Clounan și Lison sînt de gardă".

Ziua era minunată, treburi urgente nu prea aveam, iar cînd veni Laharth și-mi propusese să mergem la un meci de basse-bal ; am acceptat cu plăcere.

Cînd ajunserăm în tribună, din obișnuință privirăm în jurul nostru, dar nu văzurăm nici o pălărie gri. Apoi uitarăm de Capone și de berăriile sale.

A doua zi de dimineață, Frill mă aștepta la birou cu niște hîrtii în mînă.

— Iată, șefule, ce-am „prins" noaptea trecută în căștile noastre telefonice. N-am scăpat nici un cuvînt, și totuși nu înțeleg prea mult.

„Prînzul ora 14. Alt local. Birou 114,30. Ieșit cu mașina 16. Foarte grăbit la 9. Ieșit 7,30. Două opriri. Fata. A scăpat de Marele T. Ieșit împreună ora 20. Teatru. Condus șoricelul. Întors acasă ora 2,10. Asta e tot". Mi-era clar. M-au urmărit deci pas cu pas.

— Iată și un alt raport — a zis Frill. Lison l-a interceptat azi noapte la unu.

Stilul era același. Deși nu am văzut nici o pălărie gri pe stadion, gangsterii ne-au ținut totuși companie. Pe mine mă numeau Obiectul iar pe Laharth Zimoărețul.

Nu m-am putut opri să nu rîd deși lucrurile erau cît se poate de grave. Se știe ce se întîmplă cu cei pe care-i urmăresc gangsterii în felul acesta. Victima era deja „votată" : ucigașul așișderea.

Dar, urmărirea aceasta avea și o parte bună. O să aranjez în așa fel încît Thomas să le informeze despre activitatea mea, confirmînd cele constatate de urmăritori. Astfel Capone va crede în informațiile lui Thomas și va înceta să mă urmărească. Cînd va veni clipa aceea, îi voi avea în mînă.

— Paul — i-am spus lui Robsky — vreau ca de acum înainte tu și cu Mike King să mă urmăriți.

— Noi ? Să vă urmărim ?

— Exact. Dar de departe, în așa fel încît să-i puteți urmări pe cei care mă urmăresc pe mine, și vă sfătuiesc să deschideți bine ochii.

Ei nu aveau nevoie de [illegible] timp pentru a „vina" umbrele mele.

— Sînt patru care fac cu schimbul — mi-a zis Paul două zile mai tîrziu.

După aceea începui să-i povestesc lui Thomas, chipurile, indiferent, pe unde umblu și ce voi face în ziua cutare. Asta a durat cam trei săptămîni.

— Se pare că s-au prins — mi-a zis într-una din zile King ! Acum aveți doar doi urmăritori.

În curînd urmărirea încetă de tot. Ce nevoie mai aveau de ei cînd Thomas le povestea zilnic tot ceea ce fac. Acum era momentul să le pregătesc o surpriză.

— Ah — i-am zis lui Thomas, astă seară am un plan grozav. Mă duc cu Betty la un cabaret.

Dar, în seara aceea noi am atacat una din cele mai importante berării ale lui Capone. Am pus mîna pe șapte gangsteri și am confiscat patru camioane.

(Va urma)

Silvano Lora
Politica alegoriei

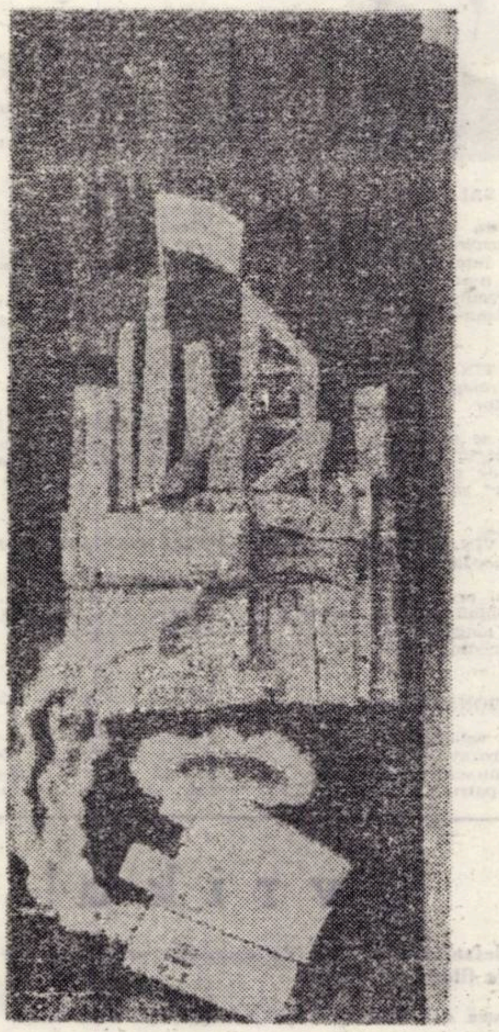

— Silvano Lora, cine sînteți dumneavoastră ?

„S.L. : Sînt născut în 1931 în Santo Domingo. Mi se spune că sînt pictor, că sînt dominican este o certitudine dar pictor — termenul nu este în întregime exact și orcier să se spună creator".

Citatul acesta ca și cel pe care îl voi folosi cîteva rînduri mai jos au fost extrase din interviul apărut în cotidianul municipalității muncitorești **LE REVEIL DU VAL-DE-MARINE** cu prilejul deschiderii în orașul (satelit) parizian Champigny a retrospectivei sale.

Silvano Lora și intitulează lucrările de artă : obiecte, prieteni, grafisme. Angajarea sa politică este vădită : o exprimă verbul încă din primele cuvinte schimbate cu oricine se interesează de arta sa ; o exprimă la propriu și la figurat spectaculos, căci Silvano Lora nu se mulțumește niciodată cu simpla prezentare a obiectelor pe care le expune ci provoacă în jurul lor manifestări agitatorice, instigatoare, către perceperea acută a mesajului său politic. De altfel, dictatura lui Balaquer l-a obligat să-și părăsească țara și să pornească într-un lung turneu european pentru a-și exprima crezul politic. Cu acest prilej a sosit și în țara noastră.

„S.L. : Gîndesc că triumful socialismului în lume va îngădui oamenilor accesul la dobîndirea unei culturi universale, omul va poseda un limbaj care va deschide planeta. Afirmația acestei certitudini este o notă de optimism".

Afirmația clară a artistului constituie premisa ideologică a tentativelor sale de exprimare artistică și — în același timp — expresia metaforică a idealului său umanist. Parcursul și discursul artistic este însă dat de lucrările sale

Panourile lui Silvano Lora cu fundalul grilat fac parte dintr-o suită intitulată : „Protest contra agresiunii americane din Vietnam". Reziduuri tehnologice sînt asamblate în obiecte sugerative ale distrugerilor provocate de război. Elementele constant sugerate sînt imaginea mașinăriei de distrugere și a pămîntului pîrjolit. Fundalul neutru pe care sînt proiectate cele două elemente este neutru : nelocalizat în spațiu și timp. Drama invaziei trupelor americane în Vietnam și în Republica Dominicană este aceeași ca peste tot. Atemporalitatea fundalului seduce spectatorul către o descripție alegorică a distrugerii armate. De data aceasta neutralitatea ultimului plan nu mai suportă aluzia la eternitate : dacă e permis iconografiei scoaterea simbolului sacru din lumesc și opoziția cu omenescul, acest procedeu îi îngăduie lui Silvano Lora să-și situeze semnele într-o acută și fatală posibilitate.

Elementul uman este absent din lista de elemente utilizate.

S-ar părea că nici nu este nevoie de o prezență de manechin a omului în panourile lui Silvano Lora. **Realitatea** — conflictul armat din Vietnam — **a exclus imaginarul** din lucrările lui Lora și în egală măsură a determinat reducerea elementelor de exprimare a artistului.

Panourile nu fac decît să figureze ceea ce se întîmplă.

Elementul destructiv din fiecare panou are un „entête", o marcă, un înscris care desemnează proveniența tehnologică a obiectului : „U.S FORCE", de pildă.

Dacă motivul, obiectiv și identificabil, de protest ar fi lipsit, artistul ar fi apelat la un obiect apocaliptic imaginar și acest obiect ar fi fost simbolul distrugerii. (Să ne amintim cîteva din lucrările lui Magritte sau ale lui Man Ray). Primul își obține reculul psihologic al privitorului prin figurarea în psihologia prezenței umane din lucrările sale, a unei spaime imaginate, provocate de un obiect sau de o stare imaginabilă ; al doilea provoacă șocul spectatorului prezentînd obiecte într-o insolită raportare sau ipostază.

Solicitat de faptul imediat, Silvano Lora figurează tragicul printr-un singur element — distrugerea, care cuprinde în egală măsură și distrugătorul și distrusul. **Este de fapt un semnal**

Aceasta este și principalul motiv pentru care elementul uman nu este prezent în panourile lui Lora. **Semnificația lucrărilor sale este tocmai semnalul, deci exterior obiectului de artă.**

Evaluarea semnificației în lucrările artistului se produce odată cu reprezentarea unui fenomen fizic și, în ultimă instanță, a unui fenomen politic : distrugerea prin război. Privitorul nu este împins să recunoască o altă realitate diferită de cea care îl înconjoară și nu este determinat nici să adopte imaginea prezentată de artist drept o ipostază ideală a realității. Modalitatea lui Silvano Lora este una dintre cele mai simple și mai directe de extrapolare a semnificației artistice în semnificație politică : **ALEGORIA.**

Nomenclatura presărată pe imaginarele instrumente de distrugere este un procedeu strict alegoric. Dar este vorba de o alegorie fără anecdotică narată, declarată. Fapt care ușurează reflecția privitorului.

Prin normalizarea distrugătorului se produce însă o răsturnare a raportului dintre actul (figurat) al distrugerii și valoarea sa : indicația ostentativă „răul se numește U.S.A.F" depășește valoarea ocupării politice și devine semn al conștiinței dialectice : răul are întotdeauna un nume, el se află și poate fi numit întotdeauna prin concret.

Și în cazul lucrărilor lui Lora, figurarea unor acte este utilizată nu numai pentru a ilustra o cunoaștere realizabilă și prin alte mijloace. Pentru aceasta, creația artistului își continuă existența și dincolo de actul agitatoric.

PAUL CORNEL CHITIC

Literatura română în Brazilia

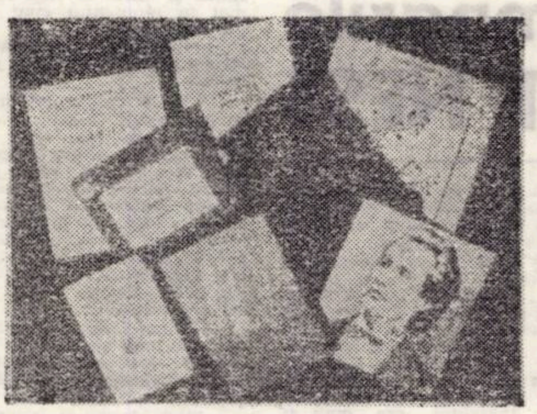

Apariția în anul 1971 la editura „Paralelo" din Rio de Janeiro a volumului „Încotro se îndreaptă România", cuprinzînd articole și cuvîntări ale secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a marcat punctul culminant al prezenței noastre editoriale în marea țară de pe continentul latino-american.

Presa și radioul, cititorii brazilieni au făcut lucrării o primire caldă, plină de interes, dovadă a dorinței lor de a cunoaște realizările și perspectivele României socialiste, relațiile sale cu alte state, din sursa sa cea mai autorizată. Faptul nu este surprinzător întrucît eforturile țării noastre pentru instaurarea în relațiile dintre state a unui climat de încredere și respect reciproc sînt urmărite cu atenție și admirație peste tot de oameni de cele mai diverse profesiuni și orientări politice.

De o primire la fel de caldă s-au bucurat și celelalte lucrări românești sau despre țara noastră apărute în Brazilia. Lucrul este explicabil prin aceea că pentru a cunoaște sufletul unui popor, străinul trebuie să înceapă prin a-i cunoaște literatura în ce are ea mai valoros. Amintim din această serie de lucrări „Povestiri din război" de M. Sadoveanu, „Răscoala" de Liviu Rebreanu, „O scrisoare pierdută" de I.L. Caragiale, „Constandina" de Z. Stancu, scrieri de Tudor Arghezi, George Călinescu, Eugen Barbu, Titus Popovici și alții, cuprinse în volumul „Drumul spre cer". Acestora li se adaugă un volum înglobînd tălmăcirea în 8 limbi (inclusiv portugheză) a poeziei „Sara pe deal" de M. Eminescu, „Antologia prozei românești" și „Antologia poeziei românești". Despre aceasta din urmă criticul brazilian Abdias Lima spunea că este „cea mai frumoasă antologie de poezie apărută în Brazilia". Afirmația nu pare a fi exagerată dacă ne aducem aminte că această antologie pornește de la „Miorița" și „Meșterul Manole", trecînd prin Alecsandri, Eminescu, Coșbuc, Blaga, Arghezi, pînă la Ion Alexandru și Ana Blandiana.

Nucleul volumului îl constituie creația lui Eminescu. Despre el, autorul antologiei spune doar cîteva cuvinte, stabilindu-i locul în lirica universală : „Francezii l-au dat lumii pe Musset, englezii pe Byron, germanii pe Heine, italienii pe Leopardi, spaniolii pe Cervantes, portughezii pe Camoes, rușii pe Pușkin, brazilienii pe Castro Alves, americanii pe E.A. Poe, iar românii pe Eminescu".

Toate lucrările amintite pînă acum au văzut lumina tiparului grație activității de tălmăcitor a lui Nelson Vainer, distins și apreciat cunoscător al limbii și literaturii române. În ultima sa lucrare, „Vacanțe în România" el face însă și dovada unor remarcabile calități de reporter, reușind să surprindă cele mai semnificative aspecte ale vieții noastre de toate zilele, ale locurilor prin care și-a plimbat pașii, ale oamenilor pe care i-a întîlnit.

Impropriu denumită „Povești populare ale românilor", lucrarea apărută în editura „Germinal" din Rio de Janeiro, cuprinde în exclusivitate poveștile lui Creangă. Autorul versiunii portugheze se numește Roberto das Neves și tot el semnează o documentată și foarte originală prefață. „Creangă este un scriitor răzvrătit, nonconformist cum am spune astăzi, cu o concepție laică, profană despre lume și viață", afirmă el.

Deși numărul lucrărilor din literatura română traduse în Brazilia nu este prea mare, cititorii brazilieni au putința să se întîlnească, grație lor, cu „una dintre cele mai interesante și mai originale literaturi europene" (Leoncio Basbaum).

NICOLAE NICOARĂ

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Romanu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacție), Emil Vlaicu

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara Piața V. Roaită nr. 8. — Telefon 3.33.90.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptămînal politic—social şi literar—artistic ● Anul XXIII ● Serie nouă ● Timişoara ● joi 23 noiembrie 1972 ● 30 (248) ● 12 pag. 1 leu

SEVER C. BARBU

Barca părăsită

creion

case de lemn

Coboram spre satul strămutat. Erau vreo zece-douăsprezece case de lemn. Am cerut voie omului să intru şi eu în casa lui de lemn. El crăpa crengi cu securea. S-a uitat la mine şi a lăsat securea la pămînt. Mi-a deschis larg uşa casei sale de lemn. Mi s-a înfăţişat o singură odaie, în mare parte goală, în care aproape totul era alcătuit din lemn. Aici, ştiam că de secole totul sta în această neclintire de lemn. Pe podele se jucau copiii... Unul, doi, trei... Şase copii. Am mulţumit şi am ieşit afară, din casa de lemn. Atunci, abia, prin seara care cădea, am văzut stiva de cărămizi, ţigle, pietriş, ciment, ridicată în spatele casei de lemn. La adăpostul materialelor, ca într-un căuş, ocrotită de vîntul de munte, femeia bărbatului gătea de cină. Focul ardea pocnind şi scînteind şi luminile lui, ca nişte iezi albi, săreau pe mîinile şi pe chipul femeii... Tăcea bărbatul, tăcea femeia, tăceau acum pînă şi copiii, brusc opriţi din joaca lor, numai cîinele lăţos se învîrtea scheunînd copilăreşte în jurul copiilor, uimit de jocul întrerupt.

— Vă faceţi o altă casă...
— Ne facem o altă casă...
— Dar văd că nu o casă de lemn...
— Nu o casă de lemn...
— Vor avea copiii mai mult loc de joacă, de dormit...
— Or avea mai mult loc copiii...

În satul strămutat, pe a cărui vatră veche se află acum hidrocentrala, tîngă o casă afumată de lemn, un om taie lemne. o femeie găteşte de cină, iar unu, doi, trei... şase copii nevinovaţi se joacă cu un cîine lăţos. În jur, alte case de lemn, alte stive de cărămizi, de ţigle, de ciment, alţi bărbaţi care crapă lemne, alte femei care gătesc de cină şi alţi copii care sparg cu vocile lor încremenirea acestui munte şi se pregătesc de pe acum să-şi alcătuiască o nouă vatră, pe locul caselor de lemn.

ION ARIEŞANU

Tinereţea spirituală a unui om de ştiinţă

Convorbire cu acad. prof. dr. CORIOLAN DRĂGULESCU

Au trecut cîteva ore de cînd discutăm şi vioiciunea, tinereţea spirituală a interlocutorului meu mă fascinează. Povesteşte cu verva-i cunoscută, într-un grai colorat în care recunoşti savoarea cuvîntului bănăţean, dar şi bogăţia de invidiat a unor lecturi umaniste. Îl rog să-şi rememoreze episoade cu oameni şi întîmplări de altădată. Îl rog întîi să-mi spună despre sine, despre anii săi de formaţie. Dar, în primul rînd, să menţionez că mă adresez academicianului profesor doctor docent Coriolan Drăgulescu, personalitate bine cunoscută a ştiinţei româneşti, preşedintele secţiei de chimie a Academiei R.S.R., director al Bazei de cercetări din Timişoara a Academiei şi al Centrului de chimie, şeful catedrei de chimie anorganică şi analitică de la Facultatea de chimie industrială a Institutului Politehnic timişorean.

— Sînt de loc din Vărădia, comună din apropierea Oraviţei, şi mi-am făcut studiile în sat la şcoala unde tatăl meu era învăţător, apoi la liceul orăviţean. Păstrez din acei ani amintirea atmosferei rigide, a orei zilnice cînd învăţătorul aplica lovituri cu nuiaua la palmă, (se întîmpla ca jumătate din clasă să stea în genunchi toată ora), dar şi a micilor bucurii ale vieţii şcolăreşti. Pe la ora 10 venea brutarul cu chifle şi sunetul trompetei mici cu care se anunţa ne producea un entuziasm de nedescris. În 1921, cînd m-am transferat la liceul C.D. Loga din Timişoara, mi-a rămas imaginea centrului cu multe locuri virane, cu trăsuri care transportau cărămida din vechile ziduri ale cetăţii, cu porumbiştile prin care ne jucam de-a-ascunsa, pe locul unde este azi hotelul Continental. Nu-i vorbă am avut profesori de prestigiu, între care şi pe renumitul matematician Valeriu Alaci de la Politehnică. Ne temeam cînd am auzit că ne va preda, dar, pe urmă, datorită lui, matematica a devenit atît de simplă, atît de raţională, totul era ca o joacă ce ne uimea în permanenţă. Parcă de cînd lumea cunoscusem relaţiile matematice. Mi-amintesc şi de dascălul meu Cioflec, care mai trăieşte încă, nonagenar, un excelent cunoscător de limbă latină şi adevărat filozof. Dacă aţi şti ce pasionante deveneau cu el tălmăcirile din Cicero, Salustius, şi Ovidiu şi cît de demne de interes regulile gramaticii latineşti ! Mă pasionaseră într-atîta încît am început să iau notiţe pentru a scrie eu însumi o gramatică latinească.

— Şi, totuşi, v-aţi dedicat ştiinţelor...

— Da, pentru că îmi plăceau matematica şi fizica. Dar nici latina n-am trădat-o, pentru că textele anticilor, aşa socot, reprezintă o zestre perenă, de rigoare şi de profunzime a gîndirii care nu trebuie nici azi dispreţuită. Din scrierile celor vechi avem încă multe de învăţat, pentru noi şi pentru societate.

VALENTINA DIMA

(Continuare în pag. a 10-a)

Scrisoare din drum

Şi drumul meu e un drum de ţară obişnuit,
Şerpuind alb-cenuşiu printre lanuri,
Un drum punctat dincolo de bătaia privirii
De cîte un salcîm sau o cumpănă uitată ;
Un drum obişnuit,
Doar că fiecare pas
Îmi umezeşte fruntea mai tare
Şi-mi măreşte căldura inimii ce crede
Că port şi pe buze şi la tîmple
Picături
Din bănuita rouă albastră a orizontului.
E un drum de ţară obişnuit,
Cu arşiţă, cu sete şi cu vînt, cu oameni pe brazde,
Cu priviri risipite doar în dreapta şi în stînga
Şi, cu toate că-mi rămîi mereu atît de departe,
Nici-un fir de iarbă
Nu-mi sugerează ideea
Că undeva mai e şi un mare şi inevitabil popas.

IOANA CIOANCAS

Damian Ureche: “TOT CE MĂ DOARE“

(Ed. Facla, 1972)

Cronica literară de Cornel Ungureanu

Recitesc secțiunea a patra a volumului „Călătoria de aer a poetului“ încă încercat de emoția surpriză: superlativele, hiperbola au dispărut cu totul, a dispărut gesticulația și tonul patetic, au dispărut cuvintele-cheie ale poeziei lui Damian Ureche, știute din volumele anterioare: poetul „își face autobiografia“ din nou, dar de data aceasta e altfel; la pragul unei umilități statornice, poezia calmă, și sigură pe sine, în curgere domoală, capătă o adîncime nouă. Cred că aici se află adevărata, cinstita față a poetului, despovărată de obligația de a face poezie după canoanele clasice, poezie grațioasă și cantabilă, neurmărită de acel Eu agasant și sîcîitor de altădată.

O viziune a lumii rurale s-ar putea intitula cîteva din amplele poeme ale părții a patra, descătușarea cu adevărat a poetului, intrarea sa în liniștea dramatică a amintirii. Sînt poeme ale dezrădăcinării, ale ritualurilor rurale, poeme pline de prospețime, de un ciudat hieratism al mișcării: „Tata despică inima lemnului / Tata despică inima mielului / Și jarul umple dealul de umbre / Focul mielului se varsă în pămînt / Și-n mare tăcere cu copacii la masă, / Și ne atacă explozia verii, / În Mica Europă de la marginea rîului / Mototolit între maluri / Seninul are la rădăcină fîntîna / care-i tot mai departe / Și mugurii gem și respiră / între cer și fîntînă. / Apoi acolo, în podul casei / Răsfoind miorsul de mare și caiete / De trecere iute a toamnelor / De curînd au plecat micii oșteni / ai unui război de zăpadă, / care mai strălucește adesea / în rugăciunea mamei, / Timpul rămîne pe lucruri copil / Și eu pe roțile lumii / Nu mai ajung / Să nu moară zăpada părinților“.

Impresionant e suflul poetului, forța discursului său liric. Existența e văzută sub semnul lumii silvestre, a vegetației în explozie; gestul scrisului participă sau se distanțează de această lume, scrisul însemnînd și el dezrădăcinare. Pe undeva, o comparație cu Labiș ar fi posibilă, dar nu pentru a fixa o influență, ci spre a defini o obîrșie montană: „O împlinire de ramuri cînd spumegă marea de muguri / A fi înțeles e ultima suliță a nisipului / Se va găsi ceașca de cafea în iarba uitată / E pentru această zi șoapta de trecere / E deajuns că nu ajungem acasă / Și din urmă vin cerbii pe viață și moarte / Și din zgomotul stins se aude pacea / Scormonind unde paturile calde alunecă (...) Oriunde născocim ultima fugă / Fuga de noi înșine, ascunzișuri de cretă / Înlăcrimați în ale scrisului (...)“.

Poetul e un interiorizat, fluxul poemului dezgolind o lege a existenței sentimentelor, sau a lumii sentimentelor, descoperită la obîrșii. Edificator e, din acest punct de vedere, Călătoria de aer a poetului, punctul cel mai de sus atins, pînă acum, de Damian Ureche. Căderea de imagini își pune amprenta pe o lume: zborul luciferic se topește într-o viziune cosmică a existenței poetului, existența tragică prin necontenita sa tensiune spre etern: „Vuiet de stînci, vuiet de ape căzînd / Ca o centură lovind în sclipire, / Șerpi de amurg lasă lumina / în urmă, / Pașii sau zborul poetului / Haina lui, acoperișul enigmelor, / Tînără, doamne, mantia mea peste lume / A ruginit lîngă mîini, lîngă suflet, / Iar mă întorc, iar se întoarce / Mi-e sete, lîngă apa lucrurilor / Pajiștea verde a vieții șansa memoriei / Arde aici o făclie înfiptă-ntre oameni / Mă întorc, se întoarce / Nepămîntene cuvintele mele, dar lacrima nu / Nepămînteană călătoria, dar inima nu. / Departe e Muntele Veșnic, poarta departe / Curg într-acolo strălucind insomniile“

În această secvență a patra a cărții poezia lui Damian Ureche e aceea a unui poet de o modernitate acută prin sintaxă mult primenită. Poemele acestea ar fi putut alcătui un volum aparte: acuratețea limbajului poetic, ca și tensiunea discursului poetic le dă individualitate decisă într-un volum, totuși, suficient de rotund și de unitar.

2. Ne-am oprit, pentru început, asupra părții a IV-a pentru că ea consfințea treapta de sus a unei metamorfoze. Poezia din Tot ce mă doare e poezia umilinței și a umilității; Damian Ureche face parte din familia de poeți numită în literatura noastră prin Dimitrie Stelaru, minus, cred, cinismul, minus agresivitatea. Dacă există agresivitate în poezia lui Damian Ureche, ea este a tonului sentimental, a clamării directe a sentimentelor: este discursul liric al Poetului către Doamna sa, este mărturisirea de credință, umilință, suferință față de Femeia, desigur infidelă. Mărturisirea aceasta, în gen truver, transcrie, fără travesti, sentimentul, în cuvintele consacrate ale Poeziei: „Doamnă de sticlă, să nu se spargă odată iluzia / Sînt singurul om care mai moare de frig / Lîngă dogoarea absentă a buzelor tale / Închide doamnă ochii, astupă fereastra // Cu pămînt din care se fac mînăstiri / Și zîmbește în somn pentru stelele fixe / Că dormi frumos și te trezești frumoasă / Ca o cutie de aprins mîhniri pentru Sisif“.

O Baladă pentru nunțile totale ni-l arată pe poet foarte înzestrat pentru acest gen; cred că nucleele epice ale poeziei lui Damian Ureche, capacitatea de a struni versul în ritmuri și rime, de a capta o melodie, dar și ironia subțire ar fi premiza unui original creator de balade. Baladă pentru nunțile totale e o corespondență a „Prințului marelui puțin“, cu suficiente versuri citabile.

În fine, motivele centrale ale liricii lui Damian Ureche ar fi legate de Pierderile poetului, de neîmplinirea erotică, spusă insistent, în toate registrele. Ne aflăm la pragul damnării, dar nu o poezie a damnării scrie, ci o poezie a unor suferințe, mai epidermice sau mai adînci. Zona lor de adîncime e vizibilă însă în poezia Spital, poem ce esențializează registrul metaforic al lui Damian Ureche. „Domnule doctor, mai lasă-mă / Pe targa de îmbălsămat iluzii / Și potrivește-ți ceasul și pulsul, / După trenul care doarme pe-un țipăt / Seringa împunge o țară de ceață / Undeva lucrurile depășesc zăpada / Și ninge ca la sfîrșitul basmelor / S-au surpat îndoielile esențiale / Domnule doctor, și eu nu știu / Dacă lumina vorbeste cu mine. / Lîngă atîta risipă de alb / Laptele nu-i decît o spaimă care alunecă, / Doctore, scoate albul din cameră / Și fă ca basmul acesta / Să nu fie adevărat“.

Sînt aici toate (ori aproape toate) cuvintele-cheie din volum: iluziile, țara de ceață și cețurile, zăpada, basmele, lumina și albul. Mai ales albul, continuă încercare a candorii, obsesie continuă.

3. Volumul a apărut, printre primele, la Editura Facla și, probabil, se va număra printre primele ei succese: foarte vizibil în ultima parte a volumului, saltul poetului sau înaintarea poetului spre adevărata sa vocație e evident în ansamblu. Tot ce mă doare, cel mai bun volum de pînă acum al lui Damian Ureche, poate fi o etapă a unui urcuș liric de mare spectacol. Să numim aici, întru lauda muncii editoriale, și pe redactorul de carte, autorul generoasei prezentări de pe ultima copertă: Ion Anghel.

LECTOR

Zeno Ghițulescu:

„DISCUL“

(Editura Cartea Românească,

Fericit cititorul de literatură căci a lui nu va fi cazna plictisului. Soarta recenzentului este însă ingrată. Există cărți maltratate cu voioșie de autorii lor (hîrtia, biata de ea, cu ce blestemată și fără de sfîrșit răbdare a fost înzestrată). Aștepți parcă să se revolte materia, coperțile să se desprindă și lipiciul să-nceapă să fiarbă. Întîrzie să vină clipa cînd de pe pagini ar începe să se scorojească tipăritura și la cea mai mică adiere să se împrăștie ca nouri mici de colb iar filele întoarse să rămînă curate și fără nici un semn al prihanei.

Volumul lui Zeno Ghițulescu fără a fi reprezentativ se încadrează în această categorie. Cîteva greșeli de tipar nu reușesc să sporească defectele textului.

Din considerație pentru cititorii acestor rînduri nu voi reproduce nici un citat compromițător, dar pentru că totuși un citat este întotdeauna o bună încheiere pentru o recenzie, voi prezenta ca pe un trofeu, cea mai bună compunere din volum (Invocație) descoperită după obositoare strădanințe abia la pagina șasezecișidoi. Aș fi vrut să nu pot scrie că aceasta este singura piesă acceptabilă dar împrejurările mă silesc. „Cît de înghețat tace totul / sub povara pămîntului, / Frunze moarte / deasupra capului îmi trec / rugăciunea / celor ce au căutat / drumuri pe apă, printre stele. / Îmi ridic mîinile în vînt strigînd / apusa mea tinerețe / dar nici o voce nu-mi răspunde, / nici un vis nu se-ntrupează.

P. S. E regretabil că s-a renunțat la bunul obicei de a trece în caseta de la sfîrșitul volumului numele redactorului care a îngrijit apariția cărții, căci greșeala unui funcționar al editurii poate umbri în asemenea cazuri activitatea întregii instituții, și acest lucru mi se pare cu atît mai de nedorit cu cît e vorba de Editura Cartea Românească.

A. E.

Radu Mareș:

„ANNA SAU PASAREA PARADISULUI“

(Editura „Dacia“, 1972)

În romanul lui Radu Mareș primează ideea construcției epice. Sigur pe cuvînt, în această carte de debut, Radu Mareș optînd pentru o formulă de roman, care nu mai este, acum, cu totul nouă realizează în Anna sau pasarea paradisului o interferare de planuri prin apel la introspecție și rememorare. Se îmbină într-o derulare a resurselor memoriei — romanul autocunoașterii cu cel de dragoste, romanul social cu cel al evocării unui anume timp reperat istoric. Epicul nu trăiește printr-o desfășurare cronologică a acțiunii personajelor, cît prin trăsături colaterale care converg spre reliefarea condiției umane. Ca entități fizice, personajele sînt diluate (chiar și cele cu pondere mai mare în structura romanului) pentru că prozatorul este interesat mai întîi de descoperirea destinului uman, de raporturile omului cu istoria, mai ales în momente de transformare, și mai puțin de omul ca individ în sens particular. Altfel spus ficțiunea este totală și discuția se poartă asupra condiției umane, în sens larg, urmărind perioadele de început ale vieții, confruntarea cu istoria, unde se evidențiază o nouă înțelegere a eroismului, a demnității și iubirii, solidarității și sacrificiului. Aanei Gavril și Anna sînt proiecții ale umanului surprinse în diferite ipostaze. Cititorul li se substituie și participă la integrarea unor existențe printr-o desfășurare în timp. El este mereu atras în descifrarea destinelor umane prin însăși factura compozițională a romanului în care apelul la colaborare apare des și repetat. („Voi începe prin a-ți vorbi despre un fapt oarecum neînsemnat. Și tu va trebui să admiți că, totuși, de vreme ce ți-l povestesc, am motive foarte temeinice s-o fac. Am să-ți zic: aveam trei-patru ani. Am să-ți mai spun...“) Riscul asumat de prozator este mare și se află în linia echilibrului, subminat deseori, între artificiu și autentic, între poză și sinceritate. Comentariul este întrerupt, apar episoade dintr-un timp trecut, intervin previziuni, se declanșează sentimente se explică și se motivează acțiuni, prin dese și lungi intercalări. Dar pentru un debut Anna sau pasărea paradisului este un roman revelator.

ALEXANDRU RUJA

Ion Segărceanu:

„SOLITARUL CITADIN“

(Editura Eminescu, 1972)

Ion Segărceanu propune reactivarea unui mod poetic practicat încă de la Hesiod sau Solon de atîția poeți. Caracteristică acestui fel de poezie nu îi este neapărat acea detașare a autorului față de materialul tratat ci referire la fapte sau situații concrete (de multe ori textul e anecdotic) iar lectura creează senzația unei proze așezate altfel în pagină. Iată o mostră: „Fumul fin / de țigări Kent / se destramă-ncet în local / în timp ce / umbrele dansatoarelor goale / se tîrăsc pe pereți / ca-ntr-o secventă finală / într-adins prelungită, /de strip-tease. (Pahar de whisky).

Nu lipsesc desigur metaforele ce se vor definiții, dar dacă împrudenți vom bănui ascunzînd un gînd adînc, cercetîndu-le atent, vom fi dezamăgiți.

Exprimarea stărilor sufletești e făcută cu franchețe, stimabilă în principiu, dar mereu în lipsa artei.

Autorul sesizează că impresiile de călătorie pot fi un bun material pentru compunerile în această manieră.

Ion Segărceanu a intuit că textul aflat la granița poeziei cu proza se poate salva din anonimat cu ajutorul invectivei, devenind pamflet. Această intuiție i-a servit la realizarea singurei piese remarcabile din volum Cîinele-porc, dedicată lui I. C.: „M-a mușcat/ m-a mușcat / porcul de cîine înlăcrimat!... // Eu îl credeam / tăcut și sfios / ca pe-un biet animal / fără habar / dar e murdar / și bălos / că-ți întoarce stomacul pe dos. // E un cîine de mahala / cu colții de piatră / care latră într-una și latră / și mușcă / precum vipera, / de unde apucă: / de mînă, de picior ori de bucă. // Acum zace / în cocină / lîngă celelalte dobitoace / pedepsit parcă / de biciul de foc al lui Sîntuilie, / cu botul în propria sa scîrnăvie...

APOCA E.

---

reviste

TRIBUNA nr. 46

O inițiativă inedită a revistei clujene, de a-și deschide paginile unei discuții despre FAMILIA, ajunsă în „anul o sută unu“, ca să reluăm metafora lui Valentin Tașcu, ne pune în postura puțin curioasă de a comenta și noi mult frumoasa tradiție ilustrată de revista orădeană (aceea de-a nu „fi stat nici un moment sub semnul provincialismului îngust și al sectarismului regional“) și numai în al doilea rînd revista TRIBUNA.

Ni se spune că FAMILIA și-a conturat de la primul număr un profil original, eminamente critic, prin aceasta înțelegînd și „critica artistică în sensul larg al cuvîntului și critica ideilor, deci sectorul teoretic care se ocupă de aspecte ale activității umane“, dar aceasta oarecum în detrimentul sectorului literar și al celui publicistic, revista mai suferind totuși de „un complex provincial“ de care, zice V. Tașcu, nu s-ar fi scuturat decît „Ateneu“ și „Tribuna“

O discuție cu redactorii orădeni, sub titlul polemic: Dacă Iosif Vulcan ar fi suferit de patriotism local, l-ar mai fi publicat oare pe Eminescu? pune în lumină o unitate de vederi îmbucurătoare pentru redactorii revistei. A. Andrițoiu precizează că FAMILIA vrea să fie „o revistă de cultură nu doar a unei regiuni, ci a întregii țări“; Radu Enescu observă că nu există o „descentralizare culturală. Cultura română este o cultură națională unitară și nu poate fi împărțită pe județe“. Am mai reținut observația sa că „majoritatea revistelor care au imprimat o direcție culturală au fost din provincie“.

Din nefericire, pledoaria convinge doar pe jumătate: în alte cîteva pagini oferite de TRIBUNA literaturii orădene nu citim decît un fragment de piesă cam retorică (Stelian Vasilescu) și cîteva poezii de Ion Iuga. V. Tașcu, animatorul acestei utile întîlniri între două reviste, ne asigură că numele de poeți care au publicat la FAMILIA alcătuiesc un dicționar aproape complet al poeziei românești, dar că din el lipsesc... nume orădene.

CRONICAR

Demersul comparatist al lui Al. Dima

În cercetările noastre literare **comparatismul** îşi face un loc tot mai vast. Condiţiile care determină aceasta sînt desigur multiple; printre primele trebuie semnalat şi procesul de maturizare a receptării noastre artistice, a însăşi conştiinţei noastre estetice, care nu se mai mulţumeşte cu simpla interpretare critică, mai ales de speţă estetic-impresionistă, ci tinde din ce în ce mai mult spre un studiu literar întreprins cu un amplu şi solid aparat critic. De altfel, **literatura comparată** începe să devină, pretutindeni unde fenomenul literar este urmărit cu interes ştiinţific, o disciplină, o cercetare tot mai mult abordată. „Influenţe între diferitele literaturi naţionale au existat totdeauna, dar studiul lor a apărut mai tîrziu“, — observa regretatul Tudor Vianu cu aproape două decenii în urmă, într-un articol al său reprodus în **Jurnal.**

Dar, fără îndoială, comparatismul s-a practicat mai mult în cercetări decît s-a scris despre el. Există relativ puţine, chiar foarte puţine tratate de **literatură comparată** care să expună principiile şi metodele acestei discipline, care de-abia are un trecut de un secol şi jumătate, şi ale cărei poziţii au fost nu o dată controversate. Astfel, de pildă, între comparatismul profesat de Paul van Tieghem în Franţa şi acela împărtăşit de Fritz Strich în cultura germană există oarecari deosebiri. Tocmai de aceea a devenit atît de necesară redactarea unui tratat şi în limba noastră, unde preocuparea aceasta este de fapt mai veche (Pompiliu Eliade sau Nicolae Iorga), dar a devenit mai intensă îndeosebi în era socialistă.

Persoana cea mai indicată pentru această spinoasă întreprindere este, astăzi, fără îndoială, Alexandru Dima, succesorul lui Tudor Vianu la catedra de literatură universală şi comparată a Universităţii din Bucureşti, care pe lîngă activitatea sa de cercetător în acest domeniu s-a distins şi prin acţiuni organizatorice naţionale şi internaţionale în domeniul literaturii comparate. Al. Dima era indicat să scrie un asemenea tratat — şi nu manual, cum s-a spus greşit — şi prin formaţia şi orizontul său filozofic, confirmat în atîtea lucrări. Ne referim bineînţeles, la cartea sa **Principii de literatură comparată**, apărută în Editura enciclopedică — Bucureşti, în 1968, în ediţia întîi, iar acum, după o rapidă epuizare a ei, fără modificări doar cu unele adaosuri, în ediţia a doua. De altfel, Al. Dima este şi autorul unei alte lucrări remarcabile despre **Conceptul de literatură universală şi comparată** (Editura Academiei R.S.R., 1967), precum şi traducătorul în româneşte al compendiului lui van Tieghem, **Literatura comparată** (Editura pentru literatură universală, 1966), o carte mult timp reprezentativă pentru concepţia franceză a comparatismului, pe care trebuie să o cunoască oricine se îndeletniceşte cît de cît cu asemenea preocupări, şi astfel foarte necesară tineretului nostru studios.

Lucrarea de faţă a profesorului Dima este deosebit de meritorie, prin conţinutul şi orizontul ei. Ea ne aduce o vastă erudiţie, ca de altfel atîtea din studiile sale publicate de-a lungul a peste patru decenii, un punct de vedere clar, însă nedogmatic; Al. Dima mînuieşte deopotrivă analiza ca şi sinteza, spre care tinde totdeauna. Autorul se arată deplin stăpîn asupra întregii reţele foarte complicate de idei şi curente pe care o reprezintă studiile actuale ale literaturii comparate. Cartea prezintă, fără îndoială, o mare utilitate didactică, dar nu este numai atît, — ea aduce şi unele puncte de vedere sistematice, personale, ca de pildă culminarea cercetărilor comparatiste într-o istorie a literaturii universale sau cel puţin europene (aceasta din urmă concepută nu în sensul strict geografic, ci în acela al limbilor, cuprinzînd astfel şi literaturile americane şi o bună parte a celor africane). Concepţiile mai vechi plecau de la faptul literaturii universale, pentru a ancora în studiile de literatură comparată. Al. Dima procedează invers: el porneşte de la materialul bogat al cercetărilor comparatiste spre a putea întemeia ştiinţific şi studiul literaturii universale. Nu în cele din urmă se cuvine să menţionăm **Bibliografia** sa **generală**, de fapt o bibliografie selectivă, alcătuită judicios şi cu competenţă.

Desigur, ca la orice lucrare valoroasă şi interesantă, există şi aici aspecte asupra cărora se poate discuta. În recenziile ce i s-au făcut am întîlnit remarca întemeiată că Al. Dima — ca de altfel şi Tudor Vianu şi Liviu Rusu, adăugăm noi — vine de la estetică. Noi aceasta n-o putem considera drept scădere, ci mai de grabă avantaj. Tocmai de aceea ne miră faptul că autorul nostru nu depăşeşte mult poziţia comparatistă **anestetică**, dacă nu chiar **antiestetică** a lui van Tieghem. Ne aşteptam din partea sa la o mai strînsă asociere a celor două discipline, care, bineînţeles, rămîn, şi în concepţia noastră, două momente distincte ale cercetării literare.

Fără îndoială, această observaţie nu tinde să diminueze cîtuşi de puţin valoarea deosebită a contribuţiei lui Al. Dima la fundamentarea teoretică a literaturii comparate. **Principii de literatură comparată** rămîne o carte de bază a ştiinţei noastre literare, a cărei însemnătate se impune dintru tot începutul şi va creşte tot mai mult.

VICTOR IANCU

390 de ani de la apariţia Paliei de la Orăştie

Despre Palia de la Orăştie s-a scris mult şi aprecieri unanime o consideră o capodoperă a literaturii noastre vechi, o evoluţie a scrisului românesc în secolul al XVI-lea, ea „se distinge prin frumuseţile limbii, care în această scriere capătă o mlădiere şi o vigoare expresivă ce nu se găseşte în traducerile anterioare ei“.

Cît de mare atenţie i-au dat limbii unitare aceşti pionieri ai culturii noastre ne putem imagina prin faptul că pentru întocmirea şi traducerea ei, se asociază cărturarilor bănăţeni episcopul Mihai Tordaş din Alba Iulia şi protopopul Hunedoarei Archirie.

Cu tot patronajul principelui Sigismund Bathori, cu toată tendinţa cărţii de a propaga calvinismul printre români, ca şi catehismul din 1544, cu caracter luteran la Sibiu, Palia de la Orăştie este cea mai românească carte din tipăriturile timpului ei, prin limba clară, cursivă, apropiată de limba vie, limba vorbită de popor, din mijlocul căruia se ridicaseră sîrguincioşii ei traducători. În ea găsim pentru prima dată cuvintele: „român“ şi „românesc“ Palia de la Orăştie este cea mai veche traducere în limba română a primelor două cărţi din Vechiul Testament şi cu toate că a fost tipărită din iniţiativa episcopului român, calvin Mihai Tordaş, cartea nu cuprinde, nici în text, nici în predoslovie, nici o idee sau aluzie reformată.

Cuvîntul „Palia“ în limba veche cărturărească înseamnă „Vechiul Testament“ şi în cărţile ortodoxe slave circulau două feluri de palii, „Palia comentată“ (Tolcovaia Palia) şi Palia istorică. După părerea istoricilor amîndouă paliile îşi au originea în literatura bizantină.

Mai trebuie subliniat un lucru: foarte important pentru istoria culturală a românilor din acest colţ de ţară şi anume, că între colaboratori erau Herce Ştefan din oraşul Căvăran Sebeşului, Zăcan Efrem, „dascălul de dăscălie a Sebeşului“, Peştişel Moise din Lugoj, lucru care-i face pe istorici să tragă concluzia că pe atunci exista la Caransebeş o şcoală, fie şi în formă rudimentară pentru pregătirea luminatorilor de la sate, pe care o conducea Efrem Zăcan, „dascăl de dăscălie“ Ce va fi fost această „şcoală de dăscălie“ se poate numai bănui, probabil, vre-un curs pentru preoţi care pe acea vreme îndeplineau şi rolul de dascăl. Ceea ce ne apare limpede este că la Caransebeş exista la sfîrşitul secolului al XVI-lea o şcoală de acest fel unde era „dascăl de dăscălie“ Efrem Zăcan.

FLORIAN MOLDOVAN

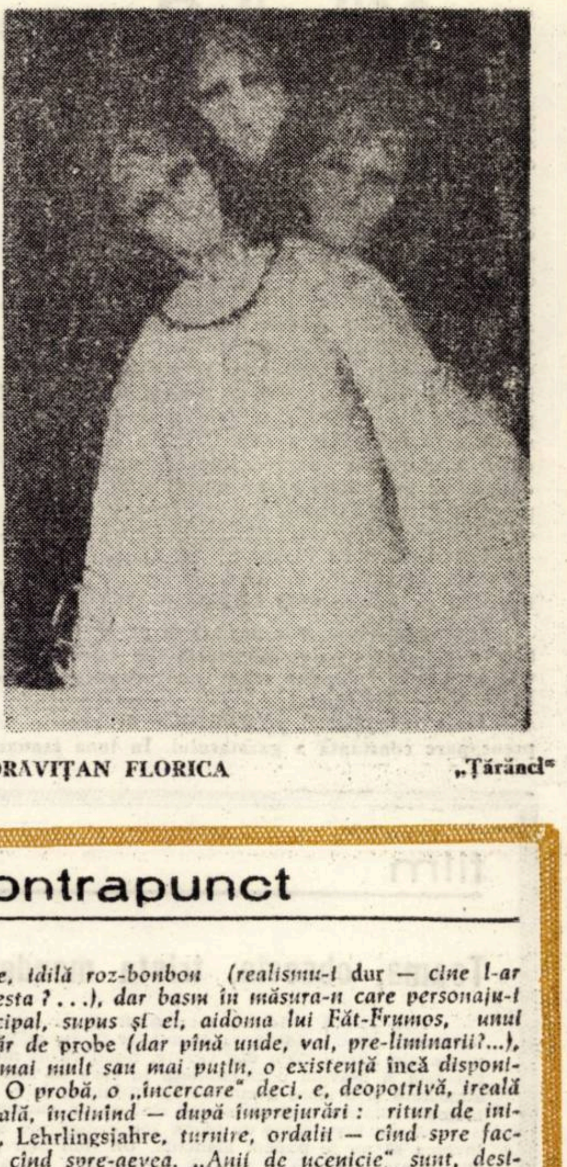

ORAVIŢAN FLORICA „Ţărănci“

contrapunct

Radiografia unui nume

Numele proprii sunt mai puţin inocente decît credem, iar acelea ale eroilor de literatură, în cazul cărora rolul hazardului e minim, nici atît... Un nume ca acesta: Călin Surupăceanu (al INTRUSUL-ui lui Marin Preda) e şi el semnificativ; iar dacă semnificaţia patronimicului („Surupăceanu") e, poate, prea ostentativă, vizînd din capul locului „surparea" personajului, căderea lui... numele propriu-zis („Călin") e, numai, sugestiv şi nu fără o poezie anume. Se va fi gîndit (sau nu — puţin importă) Marin Preda la creaturile lui Eminescu? Oricum, Călin (Surupăceanu) e, într-un fel, Călin Nebunul, tot astfel cum şi cartea însăşi are, mai mult sau mai puţin, aerul unor „File din poveste".

Nebunie e, desigur, non-conformismul lui Călin Surupăceanu: unul aparte; dacă mai toţi non-conformiştii sunt a-sociali, outsider-i socialul boicotîndu-l pînă la anarhie... acesta, dimpotrivă, se dăruie cu „trup şi suflet" tocmai societăţii! Or, pentru sceptici, „înţelepţi", lasă-mă să te las şi realişti de trei parale... ce-i el dacă nu un biet nebun, fără filozofie?! Căci, vai, ar fi putut prea-bine (precum nonconformiştii de duzină — dar poate că şi marii solitari) să nu păşească toată viaţa decît „pe-acoperişurile" lumii, deasupră-i, în afara ei... A coborît, însă, în lume, renunţînd la perspectiva-i (deopotrivă: incomodă şi comodă) „aeriană"..., conformîndu-i-se — în felul lui: nezgomotos, poate că, totuşi, prea nezgomotos ca să nu treacă, în lăuntrul ei, drept un străin. Asta, mai ales după catastrofa (la care totul, şi numele-i predestinat, pare să-l ducă): una din care, odată revenit, ca din Infern, lumea (soţie, prieteni, rude şi... străini) de-a binelea nu-l mai cunoaşte, nu-l recunoaşte ca pe unul dintre-ai ei. Cel care-a fost la un pas de moarte este, fireşte, un strigol... Iar dacă non-conformiştii erau, îndeobşte, solitari, paria respinşi de societate (sau, nu fără orgoliu, respingînd-o ei...), străini — să zicem: extranei..., el, Călin Surupăceanu, e un în-străinat, străin între ai lui (cu care se solidarizase într-un plan — ce-i drept: înalt, poate că... prea înalt, ca unul ce păşise pe-acoperişurile lumii!): un intrus. Numele de drept şi (întîmplător sau nu), pe jumătate, şi de fapt al unui personaj precum acesta — este Călin (Nebunul).

Ceea ce, face, totuşi, ca romanul lui Marin Preda să nu alunece într-un pesimism fără ieşire, e tocmai aeru-i — ziceam — de „file din poveste". INTRUSUL e un... basm! Ci nu în sensul de „poveşti cu zîne", feerie, idilă roz-bonbon (realismu-i dur — cine l-ar contesta?...), dar basm în măsura-n care personaju-i principal, supus şi el, aidoma lui Făt-Frumos, unui număr de probe (dar pînă unde, vai, pre-liminarii?...), are, mai mult sau mai puţin, o existenţă încă disponibilă. O probă, o „încercare" deci, e, deopotrivă, ireală şi reală, înclinînd — după împrejurări: rituri de iniţiere, Lehrlingsjahre, turnire, ordalii — cînd spre factice, cînd spre-aevea. „Anii de ucenicie" sunt, desigur, ani reali, (Bildungs-) romanul lui Călin Surupăceanu dovedindu-ne-o îndeajuns. Ei au — nu mai puţin — un aer de „repetiţie generală", de timp, dacă nu suspendat, oricum — nu întru totul „ireparabile": timp în rezervă, „provizoriu", în care revenirile sunt cu putinţă, destinul nefiind încă asumat! Iar semnul, sub care stau anii aceştia „bivalenţi", e — DOI... Şi tocmai de aceea, la finele lor, una (baremi) din feţele Surupăceanului e încă vie. Va privi, cu ea, în viitor, tot astfel cum cea moartă priveşte un întreg trecut? („...în cazul tău, în faţa ta se află nu căderea, ci speranţa" — spunea Doamna Sorana în final, adică: nu mai eşti „Surupăceanu", ci Călin... „file din poveste"!). Oricum, simbolică este şi „bi-gamia" lui; Călin Surupăceanu mai are o femeie, o Isoldă — reală, poate, numai ea: care-l aşteaptă..., ea fiindu-i „rezervată" şi, abia de-acum, sortită! Cu care, pare-se, „ucenicia" s-a sfîrşit. Erou-şi regăseşte perechea şi, ca-n „file din poveste", fiul necunoscut, primogenitul — pe care s-ar putea să-l cheme: „Ca pe tată-său — Călin!".

ŞERBAN FOARŢĂ

banatica

Frescă de culoare și sunet

Cîtiva tineri inimoși, Ioan Munteanu, Afilon Latcu, Boldea Velișcu, în urmă cu patru ani, au încropit Ansamblul de cîntece și dansuri „Semenicul" — mesagerul artei meleagurilor cărășene, ce urma să reprezinte o frescă de culoare și sunet a Banatului, această zonă folclorică plină de încărcătură istorică.

Vechile dansuri bănățene au prins să se încingă laolaltă cu cîntul unui taraf orăvițean, al cărui George Motoi Craiu a intrat de mult în documentele nescrise ale acestor locuri.

Oameni de profesiuni dintre cele mai diferite (muncitori, cooperatori, profesori) „s-au legat" să dezvăluie specificitea cîntecului și dansului cărășan. Prezența contrapunctului în doiurile bănățene, un element cîndva atotcuprinzător și acum semnalat doar în comuna Borlova, constituie o preferință coregrafică a ansamblului, împreună cu brîul lipsit de tropăiturile maramureșene, ale cărui mișcări sînt numite chiar „scris", dovadă vorbele cîntecului „că merge (gîndești că scrie) ca țăruza pe hîrtie" sau ale zicalei bănățene, relevația unei supreme calități „așa dansează de crezi că scrie cu picioarele".

Elevația tinutei artistice, evidențiată cu ocazia celui de al II-lea Festival Balcanic de Folclor de la Ohrid — Iugoslavia (iulie 1969) a determinat organizatorii să solicite doar grupului român un turneu de spectacole în R.S.F. Macedonia sau, un an mai tîrziu, acordarea unui premiu la finala celui de al X-lea concurs artistic al formatiilor de amatori „Omagiu Partidului".

Dansul bănățean, legănat și mîndru cu purtarea fetei în jurul băiatului, într-o varietate de pozitii, ce sfîrșesc prin excesive piruete, dovada unei veritabile virtuozităti tehnice, ca și cîntecul duios al doinei sau cel alert al cîntecului de petrecere au fost nesfîrșit elogiate la a 36-a Editie a Festivalului International de Folclor de la Nise (1971), prilej și de închegarea unor legături de prietenie care au condus la vizite reciproce în vara acestui an cu formația elvețiană „Le Francs Hobergeant Groupe Folclorique" din Le Locle.

Frumusetea, vigoarea, optimismul folclorului românesc au cucerit de mult scenele lumii. Despre frenetica sa primire ne-a relatat nu fără emotie unul dintre mentorii ansamblului, entuziastul Afilon Latcu, ce își dezvăluie totodată și o mare bucurie. Bucuria de a fi un sol al artei meleagurilor cărășene.

LIZICA MIUȚA

Mihail Gașpar

Prozatorul bănățean Mihail Gașpar a fost în același timp un publicist cu substanță vie și concentrată, precum și un orator stăpîn pe o voce caldă, o frază colorată, seducătoare, plină de optimism.

Încă din tinerețe a frecventat cu asiduitate cursurile de vară ale Universității populare de la Vălenii de Munte. Emanoil Bucuța, care l-a cunoscut acolo, pe Valea Teleajenului, îl descrie cu simpatie : „Tînăr,.. iscoditor și vesel, frumos, cu înălțimea de brad, fața albă, cu ochi focoși . . ."

Ucenicia ziaristică a făcut-o la Drapelul **din Lugoj, tribună a patriotismului românesc, patronată de dîrzul Dr. Valeriu Braniște Inteligență lucidă, cu simț de adaptare elastică, M. Gașpar comenta cu vioiciune evenimentele zilei și-l pasionau incursiunile istorice, prilej de comentarii cu tîlc. Calificarea sa gazetărească i-a ascuțit și combativitatea împotriva politicii șovine și imperialiste a administrației habsburgice, curaj plătit cu o detenție de zece luni, în anul 1907. Îi vom găsi destul de des numele nu numai pe copertele cărților de proză pe care le-a editat, ci și în paginile revistelor și ale ziarelor ca :** Tribuna poporului, Românul, Lupta, Poporul român **etc.**

Între cele două războaie, M. Gașpar a tipărit la Bocșa Montană, în calitate de editor-director, o gazetă săptămînală, începînd cu 1 iulie 1923, intitulată DRUM NOU.

Trăind la Bocșa, este normal că pe M. Gașpar l-au interesat problemele muncitorilor industriali din Caraș-Severin, deoarece toți locuitorii județului erau dependenți pe atunci de acest U. D. R. — stat în stat.

Tema revendicării posibilităților de muncă va constitui o preocupare constantă a gazetarului. În luna ianuarie 1924, premierul Ionel Brătianu și Tancred Constantinescu, ministrul său de comerț și industrie, vizitează uzinele și domeniile Reșiței. Se zvonea de concedieri masive de muncitori. M. Gașpar nu pierde prilejul de a interveni imperativ :

„. . . Reșița își dimite lucrătorii fiindcă nu are de **lucru. Nu are fiindcă nu i se dă. Iar dacă i se dă de lucru, nu i se plătește la timp. Nu sună aceasta paradoxal într-o țară unde toate podurile sînt defecte, unde liniile ferate sînt absolut uzate ? Și Doar Reșița în ce a excelat ? Tocmai în poduri și șine. Pînă și Anglia folosea șinele Reșiței ! Iar în Țara Românească unde, dacă nu ar fi „Reșița", ar trebui scoasă din pămînt, ea trebuie să lase lucrătorii pe drumuri în lipsă de lucru.**

Domnule Prim-ministru !

Nu știu ce gînd aveți cu Reșița, dar, în numele muncitorilor români amenințați cu toate consecințele funeste ale lipsei de lucru, vă rog : dați de lucru Reșiței !" (Drum nou,, **27 ianuarie 1924).**

„. . . Și de pe urma acestei adorabile gospodării naționale, stau azi fără lucru aproape trei mii lucrători. Socotiți numai cîte trei guri de fiecare muncitor și aveți icoana fidelă.

Ce înseamnă nouă mii de guri flămînde este lesne de închipuit. Și aceasta într-o vreme cînd analfabeți din parlament se întrec să declameze că ne trebuie o industrie.

Și-mi pun întrebarea, ca unul care simțește valul de nemulțumire al maselor flămînde, acum, în cap de iarnă, de unde lipsa de interes a cercurilor conducătoare pentru Reșița ?" (Drum nou, **30 noiembrie 1924).**

Nu ne-am propus un studiu asupra activității publicistice a lui M. Gașpar, dar exemplele date demonstrează, credem, multitudinea preocupărilor și obiectivelor sale, în slujba cărora el a pus nu numai devotament, ci și un talent autentic.

GEORGE C. BOGDAN

RECORDING

LA ORA ACEASTA, PHOENIX : lucrează la „Meșterul Manole" după Lucian Blaga. Încearcă să „trateze" folclor adus pe benzi de la București și de la universitatea timișoreană ; au primit o Antologie de folclor pe disc (Electrecord).

Se repetă la Operă, cu corzi, suflători, balet. Ce se vor face aceia care continuă să coteze această muzică drept „ușoară"?

DIN LIPSA DE SPAȚIU, topul nostru a apărut incomplet în numărul trecut. Așadar :

TOP-TEXT 5

1. CERAMICA — M. Sorescu ; 2. DUPĂ MINE POTOPUL — M. Dumbravă ; 3. VREMURI — P. Magdin ; 4. IZVORUL NOPȚII — Blaga ; 5. MAMA, MAMA — Phoenix.

ANTI-TOP-TEXT 5

1. CU CINE SEMENI DUMNEATA — A. Storin ; 2. MARINARUL CÎND IUBEȘTE — A. Grigoriu și R. Iorgulescu ; 3. PAPUȘA — M. Constantinescu ; 4. EVRICA — F. Mirea ; 5. ORICE GHITARĂ ARE O INIMĂ — A. Felea.

TALON

NUME ____________

ADRESA ____________

film

Teama, obsesia, trista mondenitate - Anii '50-'60

Noi, (adică prietena mea Andi și cu mine) care scriem rîndurile acestea nu ne-am născut odată cu filmul, ci în '49 și '51 noiembrie 12 și 13 și știm mai multe din auzite decît din văzute, n-am văzut multe capodopere, ne scuzăm pentru asta și n-avem o cinematecă la care să mergem. Nu vrem să facem doar o atmosferă și o stare a cinematografului în timp, ci un posibil comentariu la problemele filmului, atît cît acesta sînt de un oarecare interes.

Avem niște teme de teorie sau critică sau sociologie cinematografică și vom încerca să nu le punem alandala. Un film mare, ca unul din cele pomenite mai sus, poate declanșa o analiză a unui gen ori a unei modalități. Se poate scrie și despre muzica de film și muzica în film (Ray Charles, „În arșița nopții") și coloana sonoră pe care se înregistrează pașii și aprinsul țigării și apa plescăind în pahar și pietrișul stîrnit de eșapamentul automobilului.

Anii '50—'60, adică vremea în care purtam ghete de lac și mă ducea la film mama care nu știa că nu văd bine și din cauza asta nu-mi cumpărase ochelari încă și eu vedeam ecranul în ceață și mă speriam și plîngeam doar cînd se auzea urletul ce cutremura pămîntul și se deschidea marea din care ieșea Godzila și dărîma totul și-mi trecea plînsul cînd vedeam printre lacrimi că balauru' dărîma doar mici căsuțe de carton și obosit și liniștit adormeam în țîrîitul monoton al aparatului de proiecție.

Mai tîrziu, am auzit de neorealism și am văzut marile filme de război („Zboară cocorii") și Fellini și Orson Welles și ce s-a mai făcut în anii aceia.

Cred că există două decenii '50—'60, unul cel real, de care nu mi-aduc aminte, în care se făceau filme despre anii aceia sau despre alt timp, și altul mai tîrziu, care există în niște filme făcute după '60 și care vorbesc despre deceniul șase. Acolo, în acestea din urmă, am văzut că oamenii se temeau de război, aveau obsesia distrugerii și scoteau dintre dărîmături și din dulapuri acoperite cu praf și var rochii de mătase și haine, încercînd eleganța și plimbîndu-se cu mașina și neamintindu-și neapărat că străzile n-au fost întotdeauna pline cu grămezi de moloz și casele n-au avut întotdeauna pereți dărîmați.

Era o vreme cînd se făceau filme alb-negru și declarațiile patetice nu deranjau pe nimeni.

ANDREI UJICĂ

P. S. *Mesagerul.* Marele Premiu la Cannes anul trecut. Regia Losey, Scenariul Pinter. A rulat la „Parc" patru zile, de joi pînă duminică.

Procesul unei stele a rulat la „Modern" șapte zile, de luni pînă duminică.

Atît.

appassionata

Libretul de operă

Orice muzică vocală, în adevăratul sens al cuvîntului, presupune un text. Denumirea de libret (libretto, diminutivul italian pentru libro = carte) se atribuie în mod uzual suportului literar al muzicii teatrale.

Sursele de inspirație au ținut, oarecum, pas cu gusturile vremii. Era firesc, pentru începuturi, să se apeleze la mitologia antică (opera s-a născut din încercarea de a reînvia, într-un anumit fel, tragedia greacă) ; către finele sec. XVIII, apare în Germania feeria scenică, avînd ca model popularul sing-spiel ; în preajma revoluției franceze, teatrul satiric furnizează cunoscutele subiecte ale lui Beaumarchais ; tema eroică din operele lui Verdi străbate o bună parte a sec. XIX ; apoi drama sentimentală din operele lui Puccini, mitologia nordului la Wagner, drama socială la Mussorgski ; atmosfera sumbră, halucinantă din Wozzeck de Alban Berg ; în sfîrșit, o mare varietate de idei și sentimente. Deși anumite localizări se pot impune cercetătorului, ar fi greșit să se acrediteze total un asemenea punct de vedere. E deajuns să amintim pe Enescu care, în plină angoasă muzicală europeană, readuce în scenă figura anticului „Oedip", pentru a-și exprima încrederea în victoria ființei umane asupra destinului.

La baza unui libret de operă stă o idee, un roman, o piesă de teatru. De obicei, o modestă sursă literară poate oferi un bun pretext de supraviețuire prin metamorfoza muzicală. Așa s-a întîmplat cu piese de mult uitate ca „Le roi s'amuse" de V. Hugo pe care s-a clădit „Rigoletto" de Verdi, sau „Tosca" de V. Sardou, devenită opera cu același nume de Puccini. Invers pusă problema, măreția modelului literar poate întuneca opera muzicală realizată, punînd în evidență discrepanța forțelor creatoare. Piesele lui Shakespeare și, dacă vrem, la noi, Caragiale au constituit o permanentă tentație, deloc scutită de pericolul amintit. Verdi a trebuit să refacă, tardiv, opera sa de tinerețe „Macbeth" și abia la vîrsta înaintată să abordeze „Othello" și „Falstaf". Opera „O noapte furtunoasă" de Paul Constantinescu cade în eroarea de a urmări îndeaproape construcția dramatică a piesei, ratînd alte formule scenice cu mult mai avantajoase, pe care textul lui Caragiale le sugerează.

Este interesant și uneori fericit cazul libretelor create ad-hoc, între care „Aida", schițată de egiptologul francez Mariette, a avut o soartă de invidiat. Un exemplu rămas necunoscut este libretul „Ovidiu" creat de V. Alecsandri în limba franceză și destinat lui Ch. Gounod

Încercînd să formulăm o opțiune, ar trebui acceptată, probabil, asertiunea muzicologului francez Guy Ferchault, după care „un bun libret de operă este, înainte de toate, acela care, la o epocă și într-un mediu determinat, oferă compozitorului toate posibilitățile expresive, de orice natură ar fi ele, capabile să-i permită realizarea visului său muzical și a idealurilor ce-l animă".

Dar ce semnifică în prezent opera ?

OVIDIU MANOLE

De la arta contemplativă la arta ambientală

Anchetă plastică la care participă : Dan Chinda, arhitect, Stela Radu, muzeograf, Radu Melnic, critic de artă, Adriana Oancea și Viorel Toma, artiști plastici

Dan Chinda

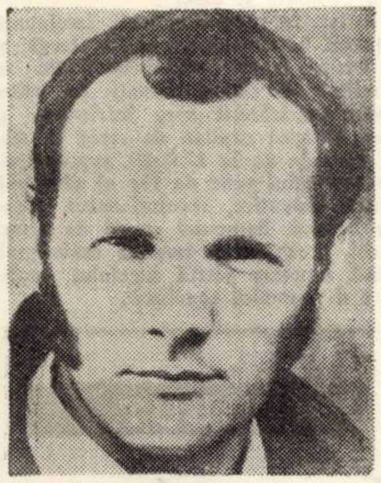

Ambientul este un organism unitar, o totalitate avînd ordinea ei intrinsecă, față de care avem optici diferite în funcție de intențiile de vizare al lui, manifestate de om. Această vizare este diferită fiecărei epoci. În atitudinea clasică, spațiul este un receptacol nesaturat de forme, un spațiu capsulat, un vid plastic închis, cuprinzînd forme monobloc. Contemporan vorbind, spațiul este dinamic, expresiv, pulsatoriu, de formă protoplasmatică. Spațiul se definește în unitate cu forma, își pierde neutralitatea. Distanțele dintre formele cuprinse în spațiu își capătă propria lor formă — formă a distanțelor, devenind expresive, contribuind la unitatea plastică expresivă.

Prin crearea de lucruri noi, artificiale, echilibrul natural — ambientul se modifică. Pentru o reechilibrare se caută ca elementele noi introduse să se estetizeze, să se creeze o armonie prin implîntarea lor în ambient. Tot ce înconjoară omul face parte din ambianță. Ambianța este atît interioară, cît și exterioară, ea este unică, curgînd de la interior spre exterior și invers. Arta ambientală vizează **funcționalitatea,** estetizarea ei. Deci obiectele de ambianță și ambientul în general este creat atunci cînd formele funcționale sînt potențate estetic. S-au făcut încercări de ecrane și orgi ale străzilor, care, în funcție de nivelul sonor și alți parametri, să aibă variații optice și chiar sonore. Vasarely propune ca muzeele să coboare în stradă, prin panouri informaționale, care să înlocuiască calcanele clădirilor, să fie o prezență o prelungire permanentă a ființei umane în urbe.

Elementele de ambianță trebuie să aibă o funcționalitate minimă, activă, care să înglobeze omul. Este necesar să fie prezentă scara umană omul.

Un obiect de ambianță, implîntat în ambient cu intenții doar estetice, este insuficient, nu are perenitatea unei **funcționalități umane.** Trebuie să cuprindă cel puțin o funcțiune informațională, de comunicare. Un obiect cu finalitate strict estetică în ambient este fals, deoarece funcțiunea estetică este contemplativă, eventual de problematizare, dar nu cuprinde activitatea dinamică, existențială, a societății.

Consider că de la acest punct încolo se poate discuta despre ambient și arta ambientală. Structurile spațiale, oricît de frumoase ar fi ele în sine, dacă nu cuprind o **funcționalitate intrinsecă** devin doar niște „mori de vînt" părăsite, deci este bine să evităm donquijotismul, chiar dacă își are farmecul inocenței unor căutări de început.

Multe probleme de cultură și informare s-ar putea rezolva armonios prin comunicații vizuale, perceperea fiind mai directă, totodată cîștigîndu-se pentru ambient o valență estetică în plus. Strada ar primi un caracter informațional mai activ, mai polarizator. În Timișoara, sînt căutări și propuneri în acest sens. Astfel, B-dul 23 August este în studiul unor comunicații vizuale și reclame comerciale adecvate.

Muzeele, expozițiile, printr-un limbaj minim, cu potență estetică maximă (mă refer la modalitățile de expunere a materialelor), ar putea comunica mult mai direct ținîndu-se cont de intențiile informației.

Consider că spațiul, fie el interior, (locuința, locul de muncă, de informare, de agrement, etc.), fie el exterior, (strada, amenajările urbanistice etc.), trebuie să aibă o fluiditate continuă, funcțională, estetică, care se definește prin ambient.

Radu Melnic

Experimentele de avangardă și existența unei mișcări revoluționare în domeniul artei ambientale și în arhitectură își impun scopul final de a familiariza omul cu problemele artei ambientale și de a-i lăsa să acționeze cu o sinceritate binevoitoare.

Artiștii (pictori, sculptori, arhitecți) trebuie să recunoască multilateralitatea și interferența artelor în plăsmuirea unei construcții, pentru că numai astfel se va putea valida acel grandios suflu de artă totală, fărămițat prin muzee și saloane. Trebuie să cerem artei să coboare din aceste turnuri de fildeș tradiționale și vetuste, în stradă, pentru o mai largă servire socială. „Scopul final al activității plastice este edificiul", spunea WALTER GROPIUS în legătură cu încercările Școlii de la Bauhaus. Avem nevoie de o asemenea artă mobilizatoare, angajată și revoluționară, pe măsura temeinicilor prefaceri ale societății noastre socialiste.

Viorel Toma

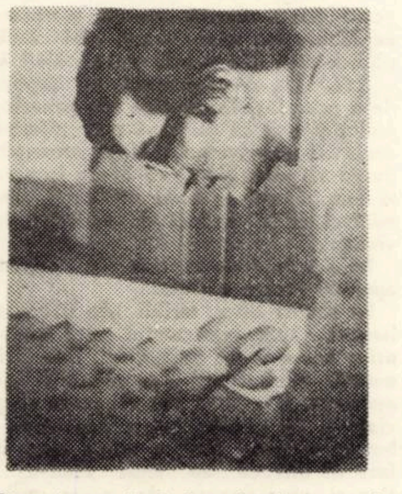

Ritmul actual al dezvoltării științei și tehnicii influențează pozitiv toate ramurile de activitate a oamenilor. Mediul înconjurător devine tot mai agitat, toată lumea se „grăbește" dorind să scurteze tot mai mult timpul pentru realizarea unui scop. Realizările în cadrul științei și tehnicii schimbă fața universului. Artistul trebuie să reflecte în opera sa epoca actuală cu universul ei, în care noi cei de acum vedem mai multe planete, mai multe stele. O legătură strînsă între artă și matematică există dintotdeauna. Galilei spunea că „marea carte a naturii este scrisă în limba matematicii". Nu înclin spre o matematizare a artei, o matematizare rigidă, ci dacă tindem spre perfecțiune trebuie să ne folosim de ea. Cercul, patratul, triunghiul, solidele platonice, sfera și formele create de noi sînt note muzicale, cu ajutorul cărora, dacă le stăpînim bine, putem scrie simfonii. De matematică s-au folosit Fidias și Leonardo, în sensul lor. Astăzi, opera de artă tradițională aparține trecutului. Cu ele s-au alcătuit opere create în sensul lor, cu ele nu putem explica umanității existența noastră actuală. Artistul de azi nu se luptă cu materia, ci cu ideea. Opera trebuie să aparțină tuturor, frumosul nu mai este unic.

Pe de altă parte, crearea unui mediu ambiant se impune cu necesitate. Se cunoaște prea bine influența culorilor asupra psihicului uman. S-a dovedit că o fabrică ce avea pereți zugrăviți cu o culoare neadecvată a dus la scăderea producției. Uneltele de muncă, aparatele trebuie să fie adevărate opere de artă care să-ți facă plăcere să le mînuiești. Arta se dizolvă în lumea obiectelor de care ne folosim zilnic. Se simte lipsa unui loc unde artiștii timișoreni, pictori, muzicieni, etc. să se întîlnească și să dezbată problemele care se pun în domeniul artei.

Stela Radu

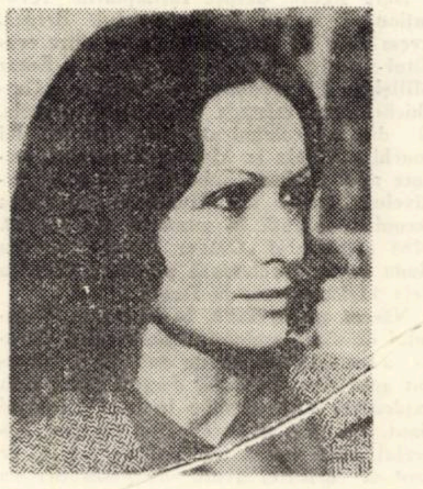

Deși ca muzeograf sînt mai aproape de colecțiile mai vechi din patrimoniile muzeale, de arta figurativă, dacă vreți, nu-mi sînt străine tendințele contemporane de modificare a funcțiilor artelor plastice pentru integrarea lor cît mai activă în condițiile de mediu. Consider firească această manifestare și chiar utilă în procesul funcțional al artelor. Lărgirea funcțiilor artei plastice, prin participarea ei activă la modelarea anturajului, își găsește aplicabilitatea în arhitectură, în arta interioarelor, în urbanism etc.

Arta ambientală nu exclude posibilitățile de viabilitate a artelor figurative, dimpotrivă, ele conviețuiesc fără pretenții de exclusivitate răspunzînd fiecare unor necesități firești. În contextul artei ambientale, opera de artă devine nu numai un obiect de contemplare, ci se produce un proces de integrare a ei în fenomenele sociale, economice, tehnice.

Ideea design-ului pluridisciplinar : product-design (designul de proiectare a produselor) environnement design (designul ambiental) și vizual-design (designul mijloacelor de comunicare vizuală) a fost adoptată și de către Institutul de arte plastice „N. Grigorescu" din București prin includerea unor secții speciale în programa de învățămînt superior.

Trăind într-o societate în care se acordă omului și condițiilor lui de viață o atenție fără precedent, arta ambientală are menirea unei contribuții estetice sporite. Aceasta se concretizează tocmai în sinteza pe care ea o oferă, înțeleasă pe un plan superior, fără însă să atingă zonele aberante care ar priva obiectul ambiental de calitatea sa de obiect de artă.

Adriana Oancea

Din totdeauna, omul a fost dăruit cu visare.

De veacuri visăm să ne ridicăm deasupra propriei noastre ființe, deasupra mentalităților învechite, deasupra răului. Deasupra vechilor orașe clădim altele noi, alăturăm creațiilor de veacuri ale oamenilor creațiile noastre contemporane.

Referindu-mă la cele două subiecte ale discuției noastre — „arta contemplativă" și „arta ambientală" trebuie de la început să stabilim că poate nu e corect ca artele să fie astăzi împărțite astfel și delimitate de o graniță. O artă cu semnul minus, cealaltă cu semnul plus.

Poate, astăzi, în perioada atîtor prefaceri revoluționare, ne mărginim încă să contemplăm o lucrare, mai întotdeauna rămînînd la atît, neparticipînd activ la dialogul : privitor — opera de artă.

Studentă fiind, am văzut într-o expoziție de grafică la București — cum se făceau, acolo, pe loc, ambalajele pentru cămăși — cutii splendide de o uimitoare simplitate — cu mijloace existente în orice atelier de grafică. Acum, ca și atunci, ideea mi s-a părut foarte bună, m-a impresionat. Mi-ar plăcea apoi să cred că, odată, destul de curînd, oamenii vor rămîne duminică dimineața sau luni seara țintuiți în fața televizoarelor să vadă nu bagheta de magician a lui Bernstein, ci o mînă care ține o daltă, o pensulă, o peniță...

Dialogul nostru, al creatorilor — cu publicul INIȚIAT ar fi probabil altul...

E firesc să vorbim despre ambianță, despre „arta ambientală" în configurația nouă a orașelor noastre. Mi se pare nefiresc însă să socotim arta contemplativă depășită. Asta pentru că produsele ambelor genuri de artă se CONTEMPLĂ întîi, ca apoi să devină bunuri de consum spiritual.

Muzeele, sălile de expoziții, lucrările așezate în locuințe, își au rolul lor — educativ, social etc. Lupta trebuie dusă deci în cu totul altă direcție. Pretutindeni însă ne mai întîlnim cu abundente cantități de non-artă : în magazine de artizanat și consignații, în librării (unde de curînd au apărut diverse picturi în ulei dubioase ca factură) toate acestea fiind nocive de două ori — odată prin propria existență — a doua oară prin prețul ușor accesibil — deci tentant pentru cumpărător. Cine le face ? Sub semnătura cărui for competent se permite ca ele să împînzească rafturile magazinelor, nu știu.

Știu însă că Timișoara, oraș cu bulevarde largi și parcuri, nu are lucrări de artă contemporană suficiente, că o mulțime de pereți interiori și exteriori așteaptă să fie acoperiți cu lucrări de artă monumentală sau pur și simplu cu reclame uriașe și atractive.

Anchetă realizată de
DAMIAN URECHE

EVOCĂRI

Ion Stoia - Udrea

Ultimul căpitan de steag

11 octombrie 1788.

O dimineață de toamnă bănățeană, cu zările largi și cer înalt. O unduire ușoară de vînt foșnea prin frunzele uscate ale lanurilor de porumb.

Pe cîmpia largă de pe malul drept al Bîrzavei, mai sus de Denta. încă înainte de a păli stelele, se adunase forfotă mare de lume. Cătanele imperiale ridicaseră satele din împrejurimi încă de cu seara și adusaseră lumea, mic și mare. sute și sute. și-i postaseră în cerc larg pe această cîmpia a Bîrzavei.

În mijloc. între teii bătrîni ai vechiului conac, în ruină, al spăiiei Ibrahim Celei, de cu seara călăul cu ajutoarele lui improvizaseră din scînduri un eșafod, cu două furci numai Dar în lumina rece a zorilor oamenii înfiorați numărau frînghiile. cu lațuri, atîrnate de crăcile teilor și a duzilor. Cincizeci și trei de frînghii. Călăul cu cele patru ajutoare trebăluiau pe lîngă copaci, mai încercau lațurile. Cordoanele dă cătane se căzneau mereu să împingă înapoi valul de lume. ce presa spre centrul cercului.

Soarele se înălțase ca de un stat de om, cînd gorniștii anunțară sosirea convoiului. Cătanele luară poziție și forfota mulțimii încetă pentru o clipă ; doar lista de copii, cățărați pe zidurile înnegrite de fum ale vechiului conac, își continuau ciorovăiala. Printre ei era și Ion al lui Grăvilă din Berecuța. care, devenit mai tîrziu preotul Ioan Gavrilovici, în Vracevgai, va povesti, peste vreo cincizeci de ani, nepoților săi scena execuției, fără să-și mai amintească însă numele osînditului principal.

Un ofiter. urmat de cîțiva călăreți, apăru în fața eșafodului. iar în urma lor, flancați de soldați, pășeau zornăind lanțurile, legați cu mîinile la spate unii de alții. cîte trei în rînd, osîndiții. În frunte, doi numai : un moșneag înalt, cu barba mare, albă. coborît parcă din timpuri biblice. A împlinit 90 de ani. dar își ține trupu drept încă și în ochi îi fulgeră scîntei. E căpetenia răzmeriței Popa Brenca din Comorîște. Legat de el. un alt popă : istoria nu i-a păstrat numele. nici bastina. Și în urmă — 53 de țărani.

Ofițerul se urcă pe esafod. despături o hîrtie și ceti ceva grăbit. dar lumea nu înțelese nimic. căci spunea pe nemteste. Se trase la o parte și făcu un semn călăului. Cei doi preoți fură împinși să urce pe eșafod și doi din cele trei ajutoare îi apucară și, scoțînd cuțitele, începură să le ciopîrțească pletele și bărbile. Pe pieptul lui Brenca, de sub barba ciunăvită, scînteie o cruce de argint. Călăul o smulse și o asvîrli undeva în mulțime. Brenca îl scuipă în față : călăul furios îl lovi cu pumnul în obraz, îl îmbrînci sus pe cele două trepte ale spînzurătorii și, în timp ce una dintre ajutoare îi legă picioarele, călăul îi puse lațul la gît și cu o lovitură de picior îl svîrli de pe treaptă...

Despre acest Brenca cunoaștem prea puține date, ca să-i putem reconstitui biografia, și mai ales activitatea lui revoluționară în întregime.

Este originar din Comorîște, unde numele de Brenca apare destul de frecvent încă din primele protocoale bisericești, a fost preot acolo, dar ce școală a făcut. cine l-a hirotonosit, nu știm nimic. În registrele bisericii din Comorîște, care încep la 1778. nu figurează. Poartă aceste protocoale preotul Damaschin Brenca, probabil fiul lui, care supraviețuiește mulți ani încă evenimentele petrecute la 1788. Probabil că bătrînul, mergînd spre 90, nu mai oficia sau foarte rar, iar protocoalele le purta fiul său.

Date sigure despre întîmplările revoluționare, legate de numele lui Brenca. avem doar pe cele publicate de către eruditul istoric german din Banat, Franz Milleker, în prețioasa sa lucrare „Geschichte der Freistadt Werschetz“, precum, și datele comunicate de dînsul lui Ioachim Miloia la Muzeul Banatului, trecute apoi la fosta Subdirecție Reg. a Arhivelor Statului din Timișoara : și notița laconică apărută în numărul din 18 oct. 1788 al ziarului „Ofener Zeitung“ — din Buda — care relatează pe scurt execuția dela 11-12 oct de la Denta.

Născut pe la 1698, la ocuparea Banatului de către armatele habsburgice, Brenca avea aproape 20 de ani. El a cunoscut apoi timp de două decenii toată acea exploatare fără seamăn în istoria acestui ținut. pe care a practicat-o regimul imperial. acea epocă de spoliere totală, de rapt al oricărei avuții, de nesocotire a oricărui drept asupra vreunui bun al țărănimii românești din Banat, care a caracterizat prima etapă a ocupației habsburgice și a provocat acea mare răscoală românească. a tuturor stărilor sociale românești din Banat. din 1737-39. care prin proporțiile și desfășurarea ei. prin destrămarea marei armate imperiale de 40.000 de oameni. pornită împotriva turcilor și măcinată printr-o adevărată tactică de partizani a răsculaților bănățeni. a pus stavilă expansiunii habsburgice spre Balcani

Printre conducătorii acestei răscoale apare și Brenca, căpitan al unui steag de răsculați. A luat parte cu steagul său, alături de steagurile lui Iacob. căzut la Iasenova, la lupta de la 3/14 februarie 1739. cînd răsculații au nimicit complet trupele imperiale trimise de generalul Lentulus. Despre o altă activitate a lui din această răscoală nu avem date.

Cum va fi scăpat de îngrozitoarele și barbarele represalii ale lui Lentulus, și cum s-a reîntors nestingherit la Comorîște, nu avem nici un indiciu istoric. Timp de 50 de ani, nu se mai pomenește nimic despre el.

Ca după 50 de ani. la 1788, să reapară pe ecranele istoriei bănățene, conducînd ultima acțiune revoluționară a acestui veac de foc bănățean, împotriva stăpînirii imperiale, față de care scurgerea a jumătate de veac nu i-a putut atinge jarul urii din inimă.

Odată cu începerea războiului austroturc în februarie 1788, țăranii români din multe părți ale Banatului încep să dea semne de răzvrătire. Din fața ofensivei turcești împăratul Iosif al II-lea este nevoit să se retragă și turcii ocupă partea sud-estică a Banatului. Emisari de-ai lor agită satele.

În sufletul lui Popa Brenca, acum moșneag de 90 de ani, se trezește vechea mînie a anilor de suferințe și înjosiri. Umblă, agită, adună în jurul său vreo 300 de țărani din satele din valea Carașului. Distrug complet satul Crucița, care luase cele mai bune pămînturi ale Comorîștei și Mărcovățului. Noaptea însă, în pădurea de la Rugi, sînt suprinși de cuirasierii lui Hoffnungswald, o parte măcelăriți, o parte scăpați prin fugă, iar Brenca cu vreo 53 de țărani, prinși și duși la Curtea Marțială la Denta. Aci, după o judecată rapidă și sumară, Curtea Marțială, sub presidenția lui Baron v. Kappaun, îi condamnă pe toți la moarte prin ștreang, în baza articolului 90 din Codul Penal Terezian, pentru „tîlhărie și omor“.

Și astfel, în acea dimineață luminoasă de toamnă bănățeană, cu zările largi și cerul înalt, la 11 octombrie 1788, în fața miilor de țărani adunați de către cătanele împărătești spre înfricoșare și spaimă, ultimul căpitan de steag al măreței răscoale de la 1737-39, supraviețuitor al eroicului veac de foc al țărănimii românești banatice, revoluționarul nonagenar Brenca. împreună cu 53 de ortaci cărășeni, urcă semeți treptele eșafodului, aducînd suprema jertfă idealului de libertate a neamului românesc.

Paul Eugen Banciu

DEBUT

Servus, Irina !

Pălăria. Pălăria aceea neagră pe care o purta numai duminica, ori în te miri ce zi de sărbătoare, nu mai era la locul ei. Umblase cineva cu ea și acum, tocmai acum, dispăruse. Așteptase mai bine de o lună de zile în camera lui soarele dimineții acesteia și tocmai acum să nu-și găsească pălăria.

De zeci de ori își regizase fiecare gest, fiecare cuvînt, ca înaintea oricărui eveniment. Ba încercase chiar, în atîta timp, să se vadă ca la cinema, așa întreg cît mai era, cu pasul grav, puțin tîrît, în oglinda „stil“, pe care o cumpărase cîndva după Marele Război, cum le plăcea franțujilor să-i zică.

Într-un tîrziu găsi pălăria. Căzuse de la locul ei, iar el, în grabă, o acoperise cu niște rufe. Se privi în oglindă și, curios, nu se mai gîndi decît la oglindă, la vremea ei și la părul alb pe care ea nu-l putea avea decît sub forma unor scorojituri. în care nu te puteai privi fiindcă-ți fragmentau prea tare, imaginea...

Ieși îngîndurat, dar soarele, mult doritul soare, îi spulberă și ultimele neguri...

Privi cerul albastru. apoi porni de-a lungul acelorași străzi din copilărie, încorsetate de ziduri uitate de timp. între care iubise, își crescuse copiii, nepoții și se plimbase de atîtea ori.

... Asadar va merge la Irina și se va explica, la urma urmelor „pe lumea asta se mai drege ce se poate. pe ailaltă ... alții“. Se privi cu coada ochiului într-o vitrină, apoi, amuzat de propria-i cochetărie își aminti cum, parcă tot pe strada asta, pe cînd îi făcea curte Irinei. privindu-se-ntr-un geam poate aceeași vitrină, o văzuse pe Mona, cea care urma să-i facă, pînă-n cele din urmă, patru băieți și o fată. Eh, dar trecuseră și nepoții deja prin furcile caudine ale primelor amintiri. așa că lui nu-i mai rămase decît să-și privească chipul recompus de un vitraliu. Noroc că Mona în acea zi era plecată la unul din copii, altminteri ar fi trebuit să renunțe la vizită...

Își descheie un nasture la palton, apoi își scoase pălăria.

Se simțea liber, teribil de liber și imens ; avea sentimentul unui spațiu uriaș acoperit de umbra lui. Știa că numai adolescenții sînt capabili de așa ceva. Dar și ei atît de puțin timp visează. În spatele lor, a adolescenților, se ascunde însă o viață care îi face să uite că au visat cîndva... Dar el, care trecuse de acum prin toate...

Ajuns în strada Irinei. se opri... N-o căuta pe Irina, babornița cu care avea de împărțit niste amintiri, ci pe o alta, iluzorie... Resemnat porni în susul străzii... Și-apoi ori va cîștiga ori va pierde. tot una îi era, doar nu mai avea unde să ducă altceva decît niște amintiri... Și-n fond, tot drumul ăsta era doar asa. ca să se mai poată ciondăni cu vechea lui prietenă și colegă, pentru care își mîncase zilele biata nevastă-sa. Cîndva, nu renuntase la ea dintr-un motiv trăit de mulți. iar acum. mai încoace, nu mai avea de ce s-o facă... Ba într-o zi o apucă pe Mona iar o criză, cînd îi făcuse promisiunea c-o să-i mute patul și medicamentele în curtea Irinei...

Pe celălalt trotuar trecu o doamnă cu un copil. Blondă...

... O privi... Dar blonda lui era deja albă... și după cîte știa el, fără copii. De ce s-o fi supărînd nevastă-sa și acum... Mai de mult, poate, dar acum... Auzi, să te superi pe o amintire... O amintire supărată pe o altă amintire... Ca și cum amintirile ar fi oameni care se pot certa între ei, iubi, urî, ucide...

Se opri din nou. Nu-și mai amintea decît de două lucruri, de vitrină și de blonda cu copilul... și-n rest... fusese îndeva în afara lumii, poate chiar în anii liceului sau mai tîrziu, alături de o trufașă blondă și de o Monă, geloasă și gravidă. Și-atunci imensitatea de unde apăruse, pe ce eșafodaj de evenimente ?... Pentru cine mai avea rost să-și mintă dimensiunea ?... Adolescenții se construiesc din iluzii. imenși și nemuritori, pentru a putea deveni cît mai muritori... Dar el, pentru ce... De murit mor exact în dimensiunile mele, restul, imaginea rămîne îmbibată încă în capetele cîtorva, un timp, diformă, așa cum m-au vrut și apoi... Zîmbi satisfăcut, jucaș corect.

Ajuns în fața casei Irinei, își aranjă paltonul, pălăria, apoi intră. Sună o dată, de două ori... Apăru o fată tînără, blondă... Irina murise în urmă cu cîteva săptămîni și lăsase casa fiicei ei

Fata îl pofti în casă.

Camera Irinei era neschimbată. Bătrînul se lumină. Îi părea. parcă, într-un fel bine că babornița aia rea de gură nu mai era și lăsase în urma ei doar amintirea unei frumoase văduve. I se părea că plecase doar pînă în oraș... dar mirosul de tămîie și busuioc îl readuse pe marginea patului, pe care apucase să se așeze...

Cînd sosi fata cu cafelușele, ea i se păru ireală... Nu semăna cu Irina, Murise așa. fără să-i spună că are o fată... Atîta timp...

Fata îi aduse un teanc de scrisori.

Tîrziu, pe la cinci, poate, bătrînul aruncă o privire peste poarta cu arc. Era ultima vizită la Irina. O vizită nespus de lungă. Citise toate scrisorile pe care i le scrisese în ultimele zile de viață. Încercase să-și rezolve singură afacerile.. Dar de fapt toate scrisorile erau adresate celuilalt, tînărului. Erau aduceri aminte scrise de cineva inexistent, cuiva inexistent, într-o lume aproape inexistentă. Îl iubise mult Fata era a lui, dar îl implora să nu-i spună fetei, așa cum nu-l încurcase nici ea o viață cu prezenta ei. Fuseseră prieteni cîndva, se iubiseră mult apoi egal, nemuritor de egal, poate ca la liceu...

Simți un junghi rășchirat prin tot trupul. Mor și n-am învățat încă să îmbătrînesc... Pălăria, își uitase pălăria pe patul Irinei... Acolo să stea, doar pentru ea mi-am pus-o !

Se urni greu în josul străzii. Drumul, casele, pomii se învîrteau într-un carusel de copii gălăgioși... Se opri apoi aproape nefiresc, se lumină, zîmbi, prinse a rîde cu lacrimi în ochi. Se-ntoarse și, cu brațul stîng ridicat, șopti : SERVUS, IRINA !

CENACLU

În cea de a doua ședință dedicată prozei a citit — debut în cenaclu — studentul prozator ION CIOLĂNESCU. Viu discutate, prozele sale : „Să nu privești înapoi“ și „Obiectul“.

NICOLAE ȚIRIOI : „Cele două povestiri nu se aseamănă. Ultima „Obiectul“ e mai valoroasă, deși prima își propune scopuri mai înalte. Ion Ciolănescu alege banalitatea ca *izvor pentru creație. Dar. prin orice modalitate s-ar exprima, scriitorul trebuie să spună ceva. Numai că aci, în „Obiectul“, atmosfera e doar sugerată etc.*

ION ARIEȘANU : „Proza de azi trebuie să șocheze. Momentul de față al prozei e sub fantastica influență a unei mari literaturi. Din acest punct de vedere literatura tinerilor e un slalom între analiză și epicitate. Ei fac o proză de comportament. Dacă alegoria nu-i pregnantă, ca în „Să nu privești înapoi“ proza nu rezistă. Schița a doua, „Obiectul“, e cehoviană, mai acidă. Stil spumos, virtuți certe de prozator“.

PETRU M. HAȘ : „Găsesc că prima proză e mai concentrată. Aceste siluete îndurerate nu-s sentimentale. Chiar afectivul este un afectiv deloc edulcorat. Povestirea „Obiectul“ îmi pare deocamdată un exercițiu de stil“.

EUGEN BERCA-DORCESCU : „Ion Ciolănescu este un liric, dar uneori acest lirism e ușor minor. I-aș sugera atenție la scris. Parabola e în spiritul său. Prozatorul dovedește o reală aptitudine de a simboliza.

ANDREI UJICĂ : „Prozatorul nu e un liric. Deosebesc la I.C. două coordonate pe care poate merge : apropierea de prozatorii ruși și tentația unei ironii. Cultivă banalul prin procedeul ironiei și ceremonializare a unor situații“.

MIRCEA ȘERBĂNESCU : „Debut promițător. E o proză modernă. Ca atmosferă mi-a amintit de „Deșertul tătarilor . “

ION IOVAN : „Personajele sînt văzute într-o manieră poetică“.

Azi, 23 XI nu se ține ședință de cenaclu. Joia viitoare, 30 XI va citi poezie LUCIAN BURERIU.

OBSERVATOR

Franz Liebhard

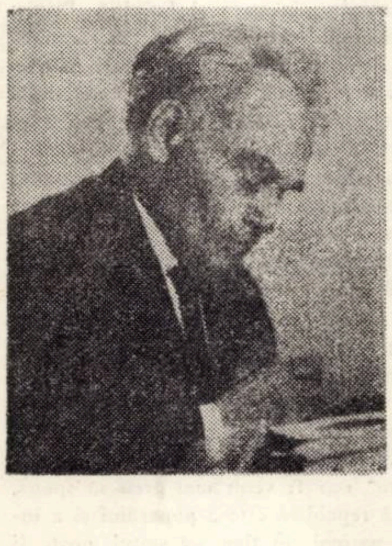

Miniaturi

Femeie

Miez dulce de sînge în șoapte
trupului tău îi spun,
tu, vița poamei coapte,
și fagurul meu bun.
Cum stai în holdă pînă
la brîu, în albă zi,
tu-n mîini, ca o stăpînă,
o parte-a lumii-o ții.

Lemnari

Din povîrnis, prăpăstii pînă jos,
de colțuri goale și holîmburi sparte.
Și vîntul bate parcă mai tăios.
Un lemnar taie-un copac, nu departe.
Parc-ar lovi cu pieptul meu securea.
De după munte apare, ca și cum
pe mine-ar sta o seară grea de fum,
un nor enorm, întunecînd pădurea.

În românește de ION HOREA

Patriae trinitas

De-a florilor mireasmă-mprejmuiți,
Ale țării acesteia flori, de a cercurilor
veselei hore,
de nepieritoarea viață a acestei patrii,
ca grîul de bună, cu fața ca un taler în
lumină,
din sfîntul foc de pensulă ce Grigorescu
se cheamă.

O țară a miilor de cîntece,
a visurilor, a faptelor țară,
în tumulturile epocilor toate,
de tăria sîmburelui împietrit ;
și dacă lacrimile joacă-n bucurie
atunci cu lebedele sale de argint,
Eminescu în Luceferi lumina ne-o va
dărui.

Și mii de sunete din fluiere subțiri
și din cavale izbucni-vor în ample
monologuri,
și toate într-un strigăt
al nașterii frumosului se vor uni
ca durerile lumii să piară.
Potopul de-ar veni,
cu tunetul titanicelor ode,
tăria ne-o va da, și binecuvîntarea,
Enescu, marele, rapsodul.

În românește de DUȘAN PETROVICI

Ioanid Romanescu

Cu un cîntec în brațe

Deschideți-mi !
sînt eu cu un cîntec în brațe

deschideți-mi, nu lăsați
să-mi înghețe cîntecul

sînt eu cu un cîntec în brațe
bat la ferestrele voastre din margine
cu degetele unei priviri care nu vă uită
niciodată

toate cuvintele mele s-au spus
— multe din ele se vor fi pierdut —
însă ceea ce mi-a rămas, cu siguranță,
întreg
e un singur cîntec :
al vostru

îl port pretutindeni

Speranța

Ceea ce te poartă continuu spre alții,
ceea ce îți spune încă o dată
că exiști,
uneori
înseși cuvintele care te determină să
citești
pagina următoare,
o bucurie asemenį dragostei ce se amînă
pentru a ți se da întreagă,
datoria
de-a înțelege lumea

și cine mai mult decît poetul
să fie lumina
în jurul căreia să-i vezi pe alții ?

* *
*

Nimeni nu e de vină — totul urmează —
mai sînt :
carena pieptului meu trosnind pe mări
inventate
lungile tale scrisori pe care nu le-am
primit
fruntea visînd să fie strivită
între sînii enormi ai așteptării
diminețile reci ale
unei sărbători ce se amînă

nimeni nu e de vină — sînt zile mohorite
cu fastul lor intim, cu stele bînd lapte
din ochii poetului,
gura surpîndu-se
fiii cuvintelor luați din somn
mai sînt purtați pe mările acelea
din care totuși nu-i putem salva

nimeni nu e de vină — totul urmează —
în vis mîinile tale îmi fac semne
ești ca în zilele de aur
în leagănul privirilor mele,
pieptul corăbiei trosnește pe mările-nalte

Adina Popescu

La sud de lumină

Închide frigul aripă locuită
de iubire, și poartă-mă
spre facerea de stele, zăvorăște
întunericul, aripă după care
mă desfășor atît de repede,
încît simt mirosul a tot
ce nu există,
Și acum, împietrește-mă doar pe
mine,
aripă suavă, care strig,
cu inima lividă, la sud
de lumină.

Anotimpuri de țară

Trăiesc în drumuri de munte,
în toamna despletită pe marile
oceane, cu oamenii trăiesc
erele verii,
anotimpuri senine de țară
petrec umerii mei, senini,
flexibili, ca ramura de lună,
și port pe gură lianele de sori,
pîrguite liane ca strugurii
cu brumă,
De atîtea ori toamnele își scutură
stelele și le lasă ca frunzele
pe pămînt, să găsească tăria
de țară, străbună.
Cu „miorița" pe gene și Ana —
doamnă
pe suflete, marile oceane de oameni
ascult bucurate, pe drumuri
de munte, cum iarba
e sunetul țării.

Pasăre cu rouă

Uneori,
îmi caut umbra pe ierburi,
gleznele în apă sărată, dorința
de maluri, în vînt tulburat.
Seara,
locuiesc în castel, ucid rîsul
din scoici și mor, rînd pe rînd,
mor la ruga cerului cu marea.

Ce nemișcat și palid e nisipul
cînd adun din mare,
partea mea de rouă cu soare...

Și palid e nisipul

Nu se mai aud trupurile
verii, tot mai mult locuiesc
în castel, dacă nu aș fi,
aș sta într-un colț, copil
prăvălit pe o taină, în
genunchi pedepsit
pe gheață, ca renii. Înalți
mi-ar fi ochii, livadă cu
apă mi-ar fi mîna mea
dreaptă,
însetate ar bea drumurile serii.
... Tot mai mult locuiesc în
castel, pasăre cu rouă,
uitată
cu uitare de iarbă.

REMEMBER

un festival

Mărturisesc că oridecîteori mi se ivește prilejul de a revedea Iașul, pornesc la drum îndemnat de-o vie emoție. Într-aceasta se cuprinde, fără-ndoială, bucuria de-a fi din nou în cetatea lui Eminescu, pe străzile umblate de Creangă și de-atîția mari cărturari și nentrecuți maeștri ai slovei românești, nemaiavorbind de gîndul tulburător că te afli acolo unde s-au înfăptuit pagini de aur ale istoriei noastre,scrise de voievozi ale căror icoane ne ard în suflet și ne iluminează conștiința.

Am revăzut, așadar, casa lui Dosoftei, jilțul lui Maiorescu, odaia scundă în care ni s-au povestit Amintirile din copilărie, teiul cel sacru din Copou, cerdacul lui Sadoveanu, de unde s-a uitat el peste pămîntul țării și l-a rescris pentru toate veacurile viitoare, în culori de muzică sfîntă.

Era în zilele Festivalului Eminescu, singurul nostru mare festival de poezie. Și dacă scriu abia acum despre această sărbătoare a poeziei românești, e pentru că am vrut anume să se aleagă în timp toate impresiile cu care m-am întors de la acel drum și să pot aduce acum un sincer elogiu celor ce s-au dăruit unei munci de înaltă noblețe. Festivalul Eminescu a intrat în tradițiile noi ale culturii de azi ca o remarcabilă manifestare a spiritului. Au venit acolo poeți din toate unghiurile țării, într-un omagiu adus Luceafărului, acelui pisc neasemuit al viersului românesc spre care cu cît mergem, cu atît ni se pare mai înalt, și mai de neatins. Dar, mai ales, au venit acolo, în sălile de spectacol, la serile sau matineele de poezie, în pelerinaje făcute la locurile de amintire nepieritoare, o impresionantă mulțime de pasionați ai poeziei, oameni din toate generațiile într-un fel de chemare care numai aici poate fi întîlnită. Festivalul Eminescu a devenit o sărbătoare națională a literelor, ecoul lui pătrunde mereu mai adînc în conștiințe.

Între atîția poeți, maeștri sau tineri, uniți prin aceleași emoții, între atîția cercetători și renumiți exegeți ai operei eminesciene, între atîția actori și pictori, și slujitori ai muzicii, s-a revelat cîntecul cuceritor, adînc și strălucitor, covîrșindu-ne prin autenticitate și prin inedit, al acelui rapsod care este Tudor Gheorghe. Voi duce mereu cu mine, ca pe un dar unic, cîntecele lui răscolitoare care au electrizat prin fascinanta lor artă.

În această toamnă, am trecut prin marea cetate a Moldovei, am ascultat în amurguri clopotele bătînd în turnuri, și-am revăzut parcul în care-a visat Eminescu : „Luna pe cer trece-așa sfîntă și clară, / Ochii tăi mari caută-n frunza cea rară, / Stelele nasc umezi pe bolta senină, / Pieptul de dor, fruntea de gînduri ți-e plină". Am ascultat acolo poeme ale lui Eminescu, tălmăcite de Franyó Zoltán în limba germană, de Adam Puslojic în limba sîrbă-croată și de Amita Ray în limba de la Gange, ca o mărturisire a universalității celui a cărui stea luminează tot mai departe peste hotarele timpului, arătînd lumii frumusețea pămîntului nostru.

ANGHEL DUMBRĂVEANU

Militanți de seamă pentru Republică

Ideea de republică în gîndirea lui N. Bălcescu și S. Bărnuțiu

În gîndirea social-politică progresistă din România, ideea de republică reprezintă un element de certă valoare și incontestabilă viabilitate, un ideal către care au năzuit cărturarii patrioți cei mai luminați și unele dintre cele mai prestigioase personalități ale culturii noastre. Tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia că în decursul istoriei țării noastre a existat o întreagă pleiadă de patrioți luminați, care, „exprimînd aspirațiile de libertate și independență ale poporului, au năzuit către o formă de stat democratică, progresistă, care să asigure libertate și dreptate socială pentru cei mulți, neatîrnarea politică și înflorirea economică a țării, să înfăptuiască dreptul sacru al poporului de a fi singur stăpîn în patria sa strămoșească".

În climatul spiritual efervescent și dens al revoluției de la 1848, ideea de republică a constituit coordonata majoră a gîndirii celor mai străluciți reprezentanți ai culturii românești din această perioadă, dintre care se detașează în primul rînd N. Bălcescu și S. Bărnuțiu — teoreticieni de talie europeană ai republicii democrate. Profundele și prețioasele lor analize teoretice asupra guvernării democratice, republicane, erau organic legate de eliberarea națională și socială, problema cardinală a revoluției burghezo-democratice de la 1848.

Figura cea mai luminoasă a generației pașoptiste, gînditor social-politic de rang european, N. Bălcescu, își fundamentează concepția sa despre republică pe teza conform căreia „Cea dintîi condiție a dezvoltării morale a unui stat, a existenței lui politice, e libertatea poporului și egalitatea de drepturi. Unde poporul nu e liber, unde egalitatea nu domnește, acolo nu e viață". El întreprinde o temeinică și argumentată critică a tuturor regimurilor despotice și monarhice în care masele largi populare erau private de cele mai elementare drepturi cetățenești. Marele gînditor patriot considera, deplin justificat, că guvernările absolutiste erau ostile progresului omenirii și incompatibile cu drepturile naturale legitime ale popoarelor.

Dezvăluind trăsăturile definitorii ale noțiunii de republică Bălcescu precizează că aceasta este „un stat în care oamenii adunați îngrijesc singuri de soarta lor, fără a-și pune stăpîni pe cap, avînd în lucrarea lor drept regulă dreptatea și drept țintă frăția". Într-un astfel de stat poporul nu ascultă decît de reprezentanții pe care i-a ales el, iar aceștia nu poruncesc decît în numele poporului care le-a încredințat mandatul, fiind obligați ca întreaga lor activitate să slujească masele largi ale poporului. Orice acțiune politică și orice activitate socială, potrivnice intereselor generale ale poporului sînt străine esenței republicii democratice și împiedică prosperitatea patriei. Forul suprem al republicii îl constituie adunarea obștească a țării, formată din reprezentanți aleși de popor, din marea masă a poporului și care nu lucrează decît pentru a realiza interesele vitale ale poporului. Adunării obștești îi revine măreața dar responsabila menire de a elabora constituția țării în deplină concordanță cu aspirațiile poporului și de a veghea permanent la respectarea legilor și constituției republicii de către toți cetățenii.

Spre a înlătura orice confuzie sau orice denaturare a noțiunii de republică. N. Bălcescu face o riguroasă disociere între republica democratică și republica aristocratică. Dacă în republica democratică puterea statului se află în mîna întregului popor, în republica aristocratică puterea este în întregime concentrată în mîinile unui mic grup de boieri și nobili, care „încredințează cîrmuirea țării pe viață sau pe o seamă de ani unui om ce îl numesc domn și stăpînitor al țării. Zicînd că domnește din mila lui dumnezeu se unește cu boierii pentru a jefui, tiraniza și robi pe bietul popor. Astfel boieria și domnia aduce pieirea țării". Bălcescu dezvăluie aici monstruoasa cîrdășie dintre monarhi și boieri, pericolul pe care îl reprezintă despotismul și boierii pentru interesele poporului și independența țării. Patriot legat prin toate firele vieții și activității sale de popor și patrie, el avertiza că cea mai mare nenorocire „ar fi ca românii, după ce își vor cîștiga cu sîngele libertatea lor, căci altfel nu se poate cîștiga libertatea, să meargă de bună voia lor să se dea pe veșnicie sau pe viață unui domn, crai sau împărat, care să-i joace, să-i chinuiască, și să-i despoaie după firea rea a domnilor, a crailor și a împăraților, care cred că domnesc din mila lui Dumnezeu, iar nu din voia poporului".

Republica democratică, reprezintă în concepția lui Bălcescu, unicul cadru economic, politic și social în care se putea realiza efectiv adevărata suveranitate a poporului. Prin suveranitate el înțelege „stăpînirea desăvîrșită fără să aibă a da socoteală nimănui", puterea activă a întregului popor „țărmurită de hotarele dreptății și urmînd după un duh de frăție". Dacă poporul este stăpîn în propria lui patrie, dacă se bucură de cele mai largi drepturi și libertăți democratice, adică are o patrie a lui, atunci el este cel mai interesat să apere suveranitatea țării. Dimpotrivă, cînd poporul nu are nici proprietate și nici drepturi, nu participă la conducerea statului el nu mai are nici un interes să apere suveranitatea națională. Pentru ce să se mai jertfească poporul „pentru libertate cînd nu se poate bucura de dînsa, cînd este și va rămîne rob ? Pentru ce să mai apere o țară unde nu are nici un drept, nici o palmă de pămînt, nici chiar libera dispoziție a muncii sale ?".

Extrem de valoroasă și deosebit de actuală este ideea lui Bălcescu referitoare la relațiilor internaționale ale republicii. El era conștient că în condițiile în care viața internațională era dominată de forța brutală a imperiilor absolutiste, republica democrată nu și-ar fi putut menține existența. Ca urmare, statornicirea unui climat internațional favorabil dezvoltării popoarelor și afirmării ființei lor naționale nu era posibil decît atunci cînd toate statele ar fi devenit, prin revoluție, republici democratice.

Simion Bărnuțiu își înscrie și el numele printre militanții de seamă ai republicii. El a fost unul dintre principalii reprezentanți ai ideologiei contractualiste europene, străduindu-se să aplice ideea contractului social la condițiile concrete și particularitățile poporului român. Definind noțiunea de republică, Bărnuțiu spune că „republica română e universitatea (totalitatea — M.T.) românilor așezați pe teritoriul lor, asociați prin drepturi și datorii egale pentru ca să viețuiască pe teritoriul lor în eternitate după principiile române în pace și fericiți". Pentru a-și delimita clar concepția sa republicană, democratică de teoreticienii monarhiei absolute și doctrinarii monarhiei constituționale, Bărnuțiu propune o substituire a noțiunilor de stat și guvern cu noțiunile de popor sau republică, noțiuni care corespund limbii române și tradițiilor poporului român.

Indiscutabil, motivul principal pentru care Bărnuțiu cere această substituire este aceea că noțiunea de stat și guvern sînt ambigeni și foarte confuze, putîndu-se întoarce ușor împotriva libertății popoarelor. Astfel, faimosul monarh francez, Ludovic al XIV-lea, putea spune foarte ușor „statul sînt eu", pe cînd „republica sînt eu" i-ar fi venit mai greu să spună, fiindcă republica este a poporului și a întregii națiuni, în timp ce statul, poate fi și al poporului însă el poate fi și al monarhului.

Scopul republicii rezultă din însăși esența definiției ei, adică de a face ca pe întregul teritoriu să troneze și să guverneze numai dreptul și dreptatea „pentru ca națiunea română să poată viețui întotdeauna liberă și independentă, să-și poată explica și apăra viața fizică și spirituală și să se bucure de o pace și o prosperitate comună".

Analizînd elementele componente ale republicii, Bărnuțiu consideră că elementul cel mai important îl constituie poporul și cînd afirmă această idee, prin... popor nu înțeleg „un număr determinant de capete sau de suflete omenești create pentru un principe, rege sau împărat, ci persoana juridică a republicii, care e identică cu poporul, se supune pe sine la cens după legea voită de sine și prin cenzori aleși de sine". Teza după care poporul este elementul primordial al republicii îl situează pe Bărnuțiu în tabăra celor mai înaintați gînditori contractualiști și în primul rînd alături de J. J. Rousseau, Ca și N. Bălcescu, el a vegheat permanent la drepturile sacre și legitime ale poporului, singurul suveran al republicii. El îndemna permanent poporul să nu-și înstrăineze suveranitatea sa, transferind-o unui monarh, unui prinț, sau unor grupuri sociale privilegiate.

Suveranitatea poporului în republica democratică este unică, indivizibilă și ne subordonată unei puteri străine și ea se manifestă la fiecare popor liber prin elaborarea legilor și alegerea magistraților, care trebuie să lucreze și să acționeze numai în direcția realizării intereselor poporului. De pe aceste poziții Bărnuțiu critică, așa cum face și J. J. Rousseau, atît pe teoreticienii absolutismului care „au introdus în conceptul suveranității nota dreptului nemărginit pe care au dat-o numai principilor, regilor și împăraților", cît și pe susținătorii separării puterilor de stat" (John Locke, Montesquieu) care au împărțit puterea politică sau suveranitatea : o parte au dat-o monarhului, altă parte au rezervat-o poporului.

Desigur, nu se poate trece cu vederea faptul că N. Bălcescu și S. Bărnuțiu au militat pentru o republică democratică burgheză care în condițiile revoluției de la 1848 era forma de guvernămînt cea mai progresistă, chiar dacă viziunea lor despre republică are și unele elemente utopice. Idealurile lor democratice și republicane au fost înfăptuite și depășite numai în anii revoluției și construcției socialiste, ani în care, poporul român a făurit o republică socialistă cum nici n-au putut s-o viseze gînditorii noștri patrioți de la 1848.

M. TURTOI

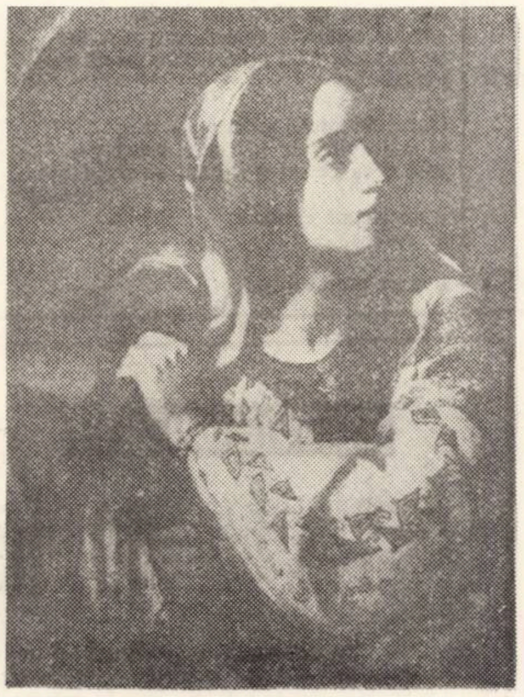

C. D. Rosenthal, România revoluționară, 1850 - ulei. Muzeul de artă al R.S.R., Galeria națională.

---

psyché

Din nou despre sentimente

O frumoasă frază din Paul Claudel, ce-mi amintește de celebrul principiu al „cristalizării", stendhalian : „Dar, ceea ce mă făcuse să tresar de la distanță, ceea ce pentru mine făcuse să răsune ca o goarnă ambianța aceea stinsă, mi-am dat seama atunci pe loc, era un mic punct sîngeriu alături de un strop de albastru — un grăunte de sare și unul de piper".

O lume, așadar, clădită pe nisipuri fierbinți — și deodată *punctul* în jurul căruia să ne adunăm, unicul în această clipă de contemplare în stare să impună o restaurare grabnică și laborioasă.

Stendhal se gîndea la iubire [illegible] cunoaștere îndestulată, bucurie și huzur al spiritului renunțînd la abstracții de dragul materiei — ceea ce pare o metaforă pe care, ne vedem siliți s-o transpunem în termenii prozei mai puțin îmbietoare și colorate, dar mult mai exacte, a științei.

Iată dar că un psiholog de mare finețe (Rubinstein) deosebește, în legătură cu influența reciprocă, complexă, dintre afectivitate și procesele de cunoaștere în sfera emoțională a personalității — două niveluri fundamentale :

— *nivelul sensibilității organice, afectiv-emoționale* (sentimente elementare de satisfacție ori nesatisfacție în legătură cu trebuințele organice).

— *sentimente legate de obiect, de perceperea obiectului sau de acțiunea exercitată asupra acestuia* — nivel la care are loc o trăire conștientă a sentimentelor. Acum — afirmă Rubinstein — după ce fusese copleșită de afectivitate, cunoașterea începe să determine trăirile afective. Astfel ne putem ridica la nivelul superior, corespunzător *gîndirii abstracte, generalizate, al sentimentelor stabile,* care se integrează în concepția noastră despre lume. Abia în această fază de maximă potențare, putem vorbi despre sentimentul tragicului, umorului, sublimului . . .

O concluzie se cuvine subliniată și anume că, între afectivitate și cunoaștere există o strînsă legătură ; sentimentele nu pot apărea fără activitatea de cunoaștere, dar, apărute, devin o formă de cunoaștere specială în care cu, sau fără voie, întreaga personalitate e angajată.

ION DUMITRU TEODORESCU

Problemele optimizării activității productive

O nouă realitate industrială : Laboratorul uzinal de științe umane ale muncii

Ultimii ani înregistrează la noi, mai cu seamă după Congresul al X-lea al partidului, o amplificare a problematicii psihologiei muncii, ca urmare a solicitării producției, a dezvoltării actuale a industriei noastre socialiste. Realizările industriale îmbracă și aspectul rezolvării factorului uman care, în condițiile socialismului, așa cum o subliniază documentele Conferinței Naționale a partidului, capătă formele sale specifice.

Alături de alte științe despre om, sociologia, pedagogia, fiziologia, medicina și psihologia își realizează menirea deplină ca știință aplicată la problemele muncii.

Aș începe cu psihologia muncii pentru că ea este recunoscută ca avînd unul dintre cele mai vechi statute între științele umane aplicate. Una din principalele probleme ale „civilizației mașiniste“ a fost adaptarea reciprocă a oamenilor și a mașinilor. Dar s-a constatat că oamenii se adaptează diferit. De aici problema selecției celor capabili a se adapta mai ușor condițiilor muncii la mașină. Este problema cu care a debutat, la începutul secolului nostru și a existat multă vreme **psihotehnica** ce se ocupa, după cum îi este denumirea, cu aplicarea problemelor de psihologie la tehnică, îmbrăcînd două aspecte : **selecția** și **orientarea**, pornindu-se de la individ cu posibilitățile sale pentru a i se alege o profesiune. Dar psihologia muncii a evoluat.

Problematica umană a unei întreprinderi nu se epuizează cu cercetarea raporturilor dintre om și mașină sau mediul ambiant. O întreprindere înseamnă și relații interpersonale. Acestea nu pot fi rezolvate fără o cunoaștere a colectivului uman. Relațiile interpersonale pe plan orizontal — de colaborare, pe plan vertical, ierarhic — de conducere și execuție cu implicații economice (bunul mers al întreprinderii) și umane (satisfacția oamenilor) sînt probleme vitale ale întreprinderii în care psihologia socială industrială își poate face simțit aportul.

Se cristalizează tot mai mult **psihologia conducerii** care întemeiază, pe baze științifice, arta de a munci cu oamenii. Iată cîteva din problemele acestei discipline : hiperconformismul poate ascunde incompetența ; centralismul excesiv poate anihila responsabilitatea nivelelor inferioare, după cum descentralizarea mărește responsabilitatea nivelelor inferioare ; măsuri formale generează fenomene informale, după cum efectele unor fenomene informale se repercutează asupra relațiilor formale ; discordanța dintre conducătorul formal și capacitatea sa de decizie.

Grupurile de muncă au un rol important în viața întreprinderilor. Cercetîndu-le, **sociologia industrială** pune accentul pe structura socială a întreprinderii. Se urmăresc raporturile dintre secții, ateliere, servicii, problemele organizării, funcționării, dezvoltării, problemele legiferării, reglementării, normării, problemele integrării, socializării, birocratizării, raționalizării. Sociologul uzinal, în calitate de consilier al cadrelor de conducere, își spune cuvîntul în ce privește planificarea, organizarea, decizia, coordonarea, controlul.

A rezuma problematica umană a întreprinderii la psihologie și sociologie înseamnă a neglija un aspect care, în condițiile orînduirii socialiste, are o pondere deosebit de mare : **educația.**

Alături de orientare, e necesară pregătirea ; selecția devine fecundă atunci cînd e urmată de formare. Promovarea în muncă, în funcții de răspundere, trebuie consolidată cu o prealabilă instruire și educație pentru aceste funcții.

Întreaga problematică umană se poate reduce la un factor comun : problema educativă Există o artă în munca cu oamenii ce se poate învăța, după cum procedeele nepotrivite în aceste activități se pot dezvăța. Singurul om potrivit pentru a pune la punct tehnicile educative ale întreprinderii este pedagogul, pregătit în ramura științelor educaționale.

Uzinele au nevoie de științe direct aplicative, care să rezolve problemele la nivel concret. Acest lucru poate fi rezolvat de **laboratorul uzinal de științe umane ale muncii.** În realitate ne aflăm în fața a trei laboratoare integrate. Pe scurt, atribuțiile acestor laboratoare ar fi, conform unei experiențe timișorene, următoarele :

Laboratorul de psihologie : se ocupă de psihologia personalului (orientare, selecție, recrutare, promovare), psihologie inginerească (organizarea locului de muncă, proiectarea clădirilor și a instalațiilor, relațiile dintre om și mașină).

Laboratorul de sociologie : se ocupă de întreprindere ca organizare socială (secții, servicii etc.) ; împreună cu laboratorul de psihologie cercetează problemele de atitudine, opinie, relații umane. Se ocupă de buna funcționare a serviciilor sociale și sanitare (protecția muncii, probleme sociale, sanitare, timp liber, concedii, condiții de trai).

Laboratorul de pedagogie : se ocupă de formația profesională, de problemele educaționale.

Problemele acestor laboratoare se interferează și nu pot fi rezolvate satisfăcător decît împreună în cadrul **laboratorului uzinal de științe umane ale muncii.**

În general, acțiunea de organizare a acestor laboratoare a pornit de la experiența de pînă acum a laboratoarelor de psihologie de la noi și din alte părți. Astfel de laboratoare de psihologie, au existat în țara noastră încă din deceniul al treilea al secolului nostru, unul dintre primele fiind cel al Întreprinderii de tramvaie din Timișoara Cea mai bogată experiență în acest sens o au laboratoarele de psihologie din transporturi dintre care două sînt și în Timișoara.

Ne aflăm, în climatul fertil creat de Conferința Națională a Partidului, în faza de mare efervescență a științelor umane ale muncii. Solicitările sînt mari, speranțele de asemenea. Tratarea problemelor **competent,** (la nivelul cuceririlor actuale ale acestor științe), **realist,** (imprimînd un caracter aplicativ cercetărilor), **adecvat,** (răspunzînd unor necesități ale unităților noastre socialiste), științele umane ale muncii au șansa de a deveni realmente adevărate **forțe de producție.**

VIOREL PRELICI

Filozofia ca act de cultură

Dacă definirea filosofiei mai constituie o problemă de cercetare, acest lucru denotă nu atît lipsa de determinare conceptuală, pe cît necesitatea de reconsiderare a noțiunii în raport de evoluția în timp. Semnificativ este că teoretizările din ultimele decenii n-au un caracter metafizic-speculativ, ci unul realist-pragmatic, confirmînd postulatul gîndirii marxiste de corelare a gîndirii teoretice cu practica vieții. O reușită exemplificare de realizare în acest sens o constituie volumul : „Ce este filosofia ?“ **(Ed. Științifică 1970),** pe care o considerăm ca document de afirmare a filosofiei ca act de cultură, adică de angajare axiologică : în apărarea valorilor spirituale și în sprijinul idealurilor umanismului contemporan. **Pe plan național, filosofia ca act de cultură concordă cu sarcinile trasate de partid.** „Activitatea noastră cultural-educativă, politica de masă — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie să fie îndreptată spre ridicarea nivelului de conștiință socialistă a întregului popor“.

Respectînd ordinea colaborărilor din volum, vom constata cum majoritatea autorilor susțin angajarea axiologică a filosofiei, în interesul consolidării și a desăvîrșirii orizontului cultural al valorilor spirituale, cu consecințe implicite și inevitabile în ridicarea nivelului conștiințelor și comportamentului în viața socială.

Prima contribuție revine lui D.D. Roșca, **prin aprecierea că : „Filosofia ne apare nu numai ca imagine de ansamblu a existenței luate ca totalitate, ci și ca** reacție axiologică a omului concret, **a conștiinței umane integrale (deci și afective) în fața acestei totalități, ca** atitudine **concretizată pe plan teoretic…, a omului creator de civilizație materială, și în primul rînd a omului creator de valori spirituale, de valori de cultură“.**

Spre deosebire de știința, care devine act de cultură însușindu-și funcționalitatea și finalitatea valorilor spirituale, filosofia apare ca cea mai autentică întruchipare a actului de cultură prin : 1. contribuția la îmbogățirea tezaurului de valori spirituale și 2. prin aportul la emanciparea conștiinței și principializarea atitudinilor umane.

Ludwig Grünberg, **care semnează studiul :** „Filosofie și axiologie“, **apreciind filosofia drept : „chintesența spirituală a unei epoci“, adaugă : „Filosofia marxistă este și o armă de transformare a lumii“, după cum filosofia în general : „este nu numai o formă de cunoaștere, ci și formă supremă a conștiinței de sine a omului“. Filosofia ne apare astfel ca forță activă, nu de contemplare, ci de transformare a lumii și a conștiinței oamenilor, deci ca factor activ al finalității culturii.**

Al. Valentin **accentuează eficiența culturală a filosofiei ca : „formă specifică de viață spirituală“, realizînd : „cunoașterea adecvată a realității, a naturii exterioare și a naturii omului, în esența lor generală, dar aceasta nu ca un scop în sine ci în vederea definirii locului și rolului omului în lume, cu scopul descoperirii** sensului existenței umane, **a cunoașterii condițiilor** de promovare a umanismului **și a șanselor de reușită în această acțiune“. Filosofia se prezintă astfel drept un factor activ care, după ce** sintetizează cuceririle științei în cunoașterea naturii, își proiectează toate forțele spre emanciparea personalității și prosperarea existenței umane.

Coordonatorul lucrării, Clara Dan, **apreciind că filosofia reușește :** „joncțiunea **dintre cunoaștere, axiologie și ansamblul practicii umane“, transferă filosofiei finalitatea însăși a culturii :** angajarea socială și atitudinea morală la nivelul principalelor valori ale spiritualității umane.

După ce apreciază că : „Filosofia marxistă este umanistă sub un triplu raport : logic, etic și estetic“, Ion Banu **relevă finalitatea ei culturală sub aspect etic : „dat fiind faptul că idealul cunoașterii superioare exprimă majestuoasa nevoie a omului de a se depăși mereu, iar succesele cunoașterii superioare ameliorează omul și societatea, eliminînd lezarea ființei lui materiale și spirituale“. În această situație, pare adecvată completarea lui lui** H. Wald **că:** „O societate fără filosofie are toate șansele să ajungă o societate fără oameni“.

Omul, ca finalitate supremă a filosofiei, este și în opinia lui Pavel Apostol, **întrucît : „Specificul filosofiei constă în raportarea explicită la condiția umană“ și cît timp : „Filosofia cuprinde o referire explicită la statutul de existență al oamenilor, la destinul lor, enunțurile ei afectînd direct interesele acestora“. Aportul efectiv și pozitiv al filosofiei este o certitudine astăzi cînd : „Principiile enunțate de Marx sînt acelea care permit transformarea filosofiei în știință“, și implicit asigură eficiența și succesul traducerii în practică a năzuințelor sale.**

După ce se ocupă de aspecte corelative ale factorilor principali ai culturii : filosofia, știința și arta, Călina Mare **încheie: „Am făcut-o cu scopul de a desprinde concluzia că filosofia se distinge ca un domeniu de sine stătător** al creației de valori spirituale a umanității“, **ceea ce, desigur, rămîne actul primordial și de cea mai mare importanță în constituirea și dezvoltarea unei culturi.**

Odată mai mult, Ion Pascadi **accentuează că filosofia depășește obiectivul scientist, limitat, al cunoașterii, considerînd că : „Prezența omului în filosofie face de la început evidentă prezență nu doar a momentului gnoseologic, ci a celui axiologic, pentru că subiectul nu se mulțumește doar să constate, să înregistreze, ci în același timp el apreciază, creează valori, statuează ierarhii și scări de valorizare“, adică ia** și atitudine.

Încheiem aici șirul prețioaselor sugestii și argumente, care au contribuit la definirea filosofiei ca act de cultură, **respectiv ca factor activ și eficient de îmbunătățire a orizontului spiritual, de consolidare și împlinire a idealurilor de viață preconizate de manifestul contemporan.**

VICTOR ISAC

---

logos

Desacralizarea tragediei

Ipoteza echilibrării tendințelor de conștiință — aflate, altfel, într-o contradicție fundamentală —, mai ales în poezia tragică, poate fi argumentată considerîndu-se deliberările din coruri sub aspectul pledoariilor judiciare. La Eschil e vădită apărarea vechilor instituții, mai ales în *Eumenidele*. Piesa circumscrie conflicte juridice iar în ultima parte înfățișează chiar un proces în fața Areopagului, cu competența mult micșorată pe vremea întîiului tragic, de unde și apologia pe care acesta i-o face. Acuzat este Oreste ; acuzator, Eriniile, martor și apărător Apollo. Mai tîrziu, la Euripide, ecoul retoricii este și mai puternic. Este epoca logografilor și a persuasiunii prin cuvînt. La început *logographos* însemna doar scriitor în proză în opoziție cu *poietes*, poetul. Specializarea nu a întîrziat din pricina sistemului juridic, existent la Atena. Cuvîntul se aplica unui autor de discursuri scrise pentru alții, care trebuiau să le citească sau să le recite în fața judecătorilor. Implicații într-un proces erau obligați să-și susțină singuri cauza, apărarea prin avocat nefiind permisă. Cei ce nu se simțeau în stare să-și argumenteze cauza, comandau pledoaria unui om de meserie numit *logograf* și apoi învățau textul pe dinafară. De aceea lucrurile trebuie privite în funcție de convențiile epocii. Numai astfel se pot explica fluctuațiile între raional și irațional, opozițiile, intermitențele, deliberarea oscilînd între enunțuri proprii poetului, colorate rațional, și fondul comun, adică schematismul canonic tradițional. În acest sens corurile pot fi considerate ca un transfer abstract al unor procedee curente în epocă și privind mai ales instituțiile juridice. De aici și raționalizarea sau desacralizarea rapidă a tragediei, încît, pe timpul ultimului mare tragic, controversele pe o temă dată, vocația retorică, trecînd pe întîiul plan, vor estompa funcțiile străvechi, rituale.

Atitudinea față de zei, așa cum rezultă din textele lui Euripide, este concludentă pentru procesul de raționalizare al mitului. Chiar dacă unii comentatori sînt înclinați să vadă o stratificare a vechiului politeism în sensul individualizării unei zeități pentru un anumit sector — o direcție fiind monoteistă — sau măcar identificarea vechilor zei cu anumite principii cosmice, de la care de fapt au pornit vechile legende interferează ideile timpului pe care înaintașii lui nici nu le-ar fi putut bănui. Deși lipsit de evlavia unui Eschil, orientarea raționalistă nu poate eclipsa tradiția. Condiția umană rămîne limitată, cu prevădere în *Bachantele* unde Tirisias face apologia zeilor și a datinilor părintești. Încrederea nu trebuie pierdută pentru că *„dreptatea chiar de întîrzie, vine cu siguranță“*, locuitorii Olimpului fiind deținătorii ei.

Există replici sau fragmente care amintesc credințele prime : *„În lumea zeilor nu-i nedreptate (frag. 606)*. Cu toate acestea dacă ar fi să se stabilească o ierarhie, chiar dacă zeii sînt puternici, peste ei e o putere și mai mare : *„zeii sînt tari, dar de-asemenea legea ce-i guvernează“* (Hecuba), iar legea ce domnește și peste ei e dreptatea.

În același timp păreri total contrare : *„o, de-ar putea și omul blestema pe zei“* (Hipolit, 1415), *„zeii nu există“* (frag. 286), sau *„ar fi trebuit de mult ca dacă există Zeus în cer, să nu facă nenorociți mereu pe același om“* (frag. 900). E aici mai mult decît o critică a zeilor antropomorfi, așa cum făcuseră Xenofan, Heraclit, Anaxagora, Socrate ? Fragmentele sînt contradictorii, din ele putîndu-se desprinde și o atitudine ontologică : *„dovedirea celor nevăzute, cu ajutorul celor prezente“* (frag. 574), descinzînd direct din frag. XXI, al lui Anaxagora, lucru extrem de important pentru că arată cum, în procesul de raționalizare, pe măsură ce miturile și credințele primitive animiste sînt puse sub semnul întrebării, problema ontologică le ia locul. Se operează subtile disocieri și substituiri, funcțiile rituale ale mitului făcînd loc tot mai mult celor de cunoaștere.

ION MAXIM

ANUL XXV

Descoperirea Devei

Reportaj de MIRCEA ȘERBĂNESCU

Cobor la Deva. Gara în stil vechi. Strada pe care-o apuc pe jos, lungă, demodată. Odinioară or fi fost de-o parte și de alta a ei prăvălii și cîrciumi, iar la mijloc o animație de tîrg țărănesc. Mulțime pestriță, amestecată, zgomotoasă, adunată de prin satele din jur. Îndeosebi orășenii dădeau ghies gălăgiei, strigîndu-și marfa, chemînd înlăuntrul dughenelor pe cei ce voiau și cei ce nu voiau să cumpere ceva. Lăutarii abia așteptau cu hațeganele și cu „De ce m-ați dus de lîngă voi", mocnind ca tăciunii sub cenușă.

Pe-această stradă urc dinspre trecut spre orașul prezentului, după cum, puțin mai tîrziu, suind serpentine spre cetatea monumentală de pe Dealul Cetății, cobor din prezent spre istorie, avînd impetuos impresia că simt mișcarea înecată, implacabilă a unei roți uriașe. Roata istoriei.

Mă cheamă irezistibil cetatea, și pentru că e impozantă și dominator fixată pentru eternitate pe vîrf de deal, și pentru că mi-e cunoștință veche (O salut de cîte ori trec cu trenul), și pentru că mi se prezintă ca o culme ce se cuvine atinsă în ciuda oricărui efort. Prezența cetății în peisaj e ca un zbor de vultur cenușiu, ziua. Noaptea, cînd reflectoarele irizează conturele de piatră, e-un fluture uriaș, străveziu, cu aripile vibrant întinse pe cerul negru. De-aproape sau de departe, de pe străzi înguste sau largi și moderne, din tren și de pe șosea, de oriunde, repet, cetatea Devei este necontenit văzută, prezentă, statornică, și este văzută chiar dacă privirile sînt îndreptate în altă direcție.

Sub această impresie am început urcușul pe drumul cel mai accesibil din cîteva posibile, o serpentină suind fără efort printr-o pădure cu aer curat și limpede, sunînd ca un cristal atunci cînd cîntecul păsărilor nevăzute îl atinge cu delicate armonii. După poarta numărul unu, mersul se îngreunează din cauza pantei pieptișe. Totuși, poteca, așteaptă răbdătoare pasul meu de orășean neînvățat cu drumurile dificile. Ea e gata să mă poarte mai departe și mai sus, prin acel îngust loc de trecere dintre coasta care coboară din înălțime și zidul aspru din stînga, doar fisurat din loc în loc, la intervale regulate, de ferestruicile înguste, pentru luptă.

Poteca se îngustează și se lărgește sub mersul meu. Zidurile fostei cetăți mă înconjoară și mă ocolesc, grele de timp și de istorie, oferindu-mi mereu o șansă mai mult de a pătrunde spre locurile cele mai înalte și mai îndrăznețe. Mă avînt pe un șirag de trepte de piatră, unele șubrezite de trecerea vremii, dar majoritatea teribil de rezistente și azi. Vîntul mă înfășoară ca-ntr-o togă fîlfîitoare, dar și pentru că, ajuns aici, pun stăpînire pe frumusețea splendidă, impresionantă, pe care mi-am dorit-o. Ea se desfășoară în spațiu și în culori, cu tonurile luminoase de la început domolite încetul cu încetul în depărtare, în valuri multicolore de cețuri vinete, ușoare și unduitoare ca mătasea.

Zbor cu adevărat. Peste orașul și locurile de azi. Și peste timp. Din trecut către prezent...

Descopăr un amplu panou de decorații. Sînt din marmoră, turnate în bronz, tăiate în piatră. Decorațiile glorioase ale Devei. Așezate pe mai multe rînduri, ca pe pieptul unui veteran glorios, ele vorbesc de un trecut frămîntat, necontenit bîntuit de înalte aspirații românești, de aspirațiile progresului și luminii. Ele memorează evenimente de neuitat, educînd prin gloriile trecutului sentimentul patriotic peren și filtrat azi pînă la esență. Statuia lui Decebal determină momentul de geneză al poporului român, atît de legat de aceste locuri străvechi ; o placă de marmoră incrustează cele șapte veacuri de existență documentară a Devei. Clădirea muzeului este monument de arhitectură. Datează din secolul șaptesprezece și conține comori de relicve istorice, începînd cu marmorele romane care-l întîmpină pe vizitator încă de afară, de sub cerul liber.

Alte decorații : o sută de ani de viață ai liceului „Decebal" și tot pe atîția ai școlii pedagogice. În centru, statuia unui bărbat al istoriei contemporane — Dr. Petru Groza. Doar și-o asemenea succintă menționare este suficientă pentru acoperirea unei puternice impresii anterioare: mișcarea înceată, implacabilă, a uriașei roți a istoriei.

Prin mijlocirea publicațiilor științifice ale muzeului — pe care le menționez cu o satisfacție aparte — descopăr o gîndire istorică activă, dinamică, de-o deosebită vivacitate și actualitate. Ea decurge dintr-o cercetare arheologică și documentară neobosită, modernă. Raza ei de cuprindere îmbrățișează deopotrivă trecutul îndepărtat, precum și istoria mișcărilor sociale care, începînd din feudalism, n-au încetat o clipă pînă la revoluția socialistă. Din „Sargetia" („Acta musei Devensis") tomul cel mai recent (8/971) culeg cîteva impresii durabile cu privire la activitatea fertilă a cercetătorilor de la Deva și la buna lor orientare către țelurile majore ale istoriei românești contemporane. Prestigioasa publicație poartă în peste o sută de instituții de specialitate din peste douăzeci și cinci de țări mesajul unei intelectualități de excelentă calitate.

Deși mîndră de istoria sa, Deva nu aparține trecutului. Mai mult decît a prezentului, Deva este a viitorului. Centrul orașului este literalmente o horă de blocuri de dată recentă, noua arhitectură desfășurîndu-se în linii din ce în ce mai largi și mai ferme pe tot cuprinsul vetrei tradiționale. Se profilează în ceea ce vedem în construcție și în ceea ce ne închipuim că imaginează proiectanții viitoarelor clădiri și viitoarelor cartiere. Trăiesc sentimentul tinereții efervescente care mi se pare o trăsătură dominantă a localității, începînd de la locurile de muncă, majoritatea întreprinderi cu mică vechime, și pînă la spațiile de odihnă și agrement.

Tinerii trec pe lîngă mine frumoși și zoriți, un torent fierbinte pe care nimic nu îl poate opri. Mulți descind din autobuzele care leagă orașul cu satele din jur. Se revarsă spre locurile de muncă. Se adună spre locuințele lor. Și deodată înțeleg Deva într-un fel nou. O înțeleg în devenirile ei, cînd din iubirile trainice de azi se desăvîrșesc familiile pentru care constructorii durează de azi cuiburi călduroase, pentru familiile de mîine. În viitoarele cămine tinere se nasc copii și cresc copii. Viata înflorește victorios. La Deva ca și-n alte orașe pe care le-am mai văzut și care, deși vechi ca istoria, abia acum își iau zborul, smulse din nămolul unor inerții caracteristice trecutului. Abia acum sînt orașe noi. Această imagine globală, luminoasă o păstrez Devei și-o consemnez cu bucurie.

Tinerețea spirituală a unui om de știință

(Urmare din pag. 1)

— Am citit undeva că erați ca licean un publicist foarte activ.

(Academicianul surîde și desface un pachet de reviste).

— Printr-a opta de liceu am scos o revistă „Viața școlară", (o răsfoim. În comitetul de redacție citesc și numele academicianului Coriolan Drăgulescu. Un titlu de interviu : De vorbă cu Liviu Rebreanu).

— L-ați cunoscut, deci, și pe marele nostru scriitor.

— Venise la Timișoara ca să țină o conferință și l-am rugat să ne povestească despre scrierile lui. Tocmai lucra la „Adam și Eva". O, de mult nu m-am mai uitat prin aceste foi ale tinereții mele !

— A existat vreo împrejurare deosebită care a hotărît destinul dv. științific, opțiunea pentru știința transformărilor materiei ?

— M-a determinat să mă dedic chimiei un dascăl, consătean al meu, pe nume George Velici, profesor la Caransebeș. Apoi, la Cluj, l-am avut profesor pe excelentul chimist care a fost Adrian Ostrogovitch, iar doctoratul l-am susținut cu prof. dr. Dan Rădulescu.

— La Cluj ați mai continuat a face publicistică ?

— Bineînțeles, împreună cu Mihai Beniuc, Bucur Șchiopu și Victor Iancu am scos vreme de 61 de săptămîni revista „Țară nouă", de o constantă orientare democratică. Pe atunci au început să se contureze și convingerile mele politice găsind drumul către Partidul Comunist. Împreună cu Ilie Murgulescu și Tudor Bugnariu am alcătuit „Curentul vremii", o reuniune de intelectuali cu țeluri precise de stînga : asta înainte de înființarea asociației „Amicii U.R.S.S.". Păstrez în fotocopie procesul verbal de înființare a reuniunii amintite...

— Răsfoind colecția unei vechi reviste timișorene, „Țărănismul bănățean", v-am găsit numele sub cîteva articole.

— Da, era o revistă ce apărea prin '37, condusă de Gheorghe Ciorman și îndrumată de Partidul Comunist. Am scris și acolo și la „Societatea de mîine".

— De cînd v-ați consacrat chimiei anorganice ?

— Din 1934 ; în 1936 mi-am publicat teza de doctorat într-o revistă de specialitate ce apărea la Lipsca.

— Sînt indiscretă, dar m-ar interesa care e configurația unei agende zilnice a dv.?

— Vedeți, nu pot să vă dau un răspuns model. La un stil de muncă ordonat n-am ajuns. Nu fac dimineața gimnastică și nici nu citesc la acea oră presa. M-am risipit într-o groază de activități, am făcut mult laborator. În tinerețe, stăteam printre eprubete și retorte 40 de ore pe săptămînă. Și, totuși, vă rog să mă credeți, n-am știut și nici nu știu ce-i astenia. Eu cred că astenia îi îmbolnăvește pe ăi de nu fac față, nu pe ăi care pun osul. Muncind intens și dăruindu-te sînt convins că n-ai să faci niciodată astenie. Cred că, lucrînd strict după un plan, numai acel om ar putea face treabă în viața lui care și l-ar respecta cu orice preț și nu s-ar lăsa deranjat nici de trăsnet. Și încă ceva ; important este să faci ceea ce-ți cere momentul. O zicală englezească zice că dacă faci ceea ce se poate, înseamnă că faci aproape tot ceea ce trebuie. Eu n-am avut o zi fără activitate și nici o zi care să semene cu cealaltă. Poate că nu-i virtute, cred mai degrabă că e un neajuns. Și cîteodată vă mărturisesc că tînjesc după o clipă de relaxare și n-am avut „norocul" nici de o boală mai lungă care să mă oblige să stau în pat și să citesc.

— Totuși, citiți !

— Mai citesc. Dar mai ales recitesc. În tinerețe primeam literatură ilegală și ascundeam în vremea stagiului militar broșurile din Marx și Lenin între coperte false, inofensive. Pe urmă o dădeam altora. Dacă mă întrebați de preferințele mele, am ajuns mai de curînd și la istorie, deși în anii de liceu o consideram prea seacă. Istoria e atît de pasionantă ! Firește, nu-mi ascund pasiunea pentru literatură. Îmi place literatura memorialistică.

— Vă știu foarte atașat de tradițiile culturii umaniste românești, mai cu seamă de cele bănățene. În ce direcție s-ar putea stimula cultivarea vechilor noastre tradiții de cultură ?

— Poate că mi se reproșează că n-am făcut nimic pentru Banat. Dar în domeniul meu nici nu pot schimba graiul în care a scris Delamarina și nici nu sînt chemat să-l îmbogățesc. Aș putea, e drept, să sprijin, cum o și fac, colectivul de filologi și lingviști, să dezgroape trecutul cărturăresc bănățean. Moștenirea lăsată de Ion Sîrbu, Patriciu Dragalina, Tincu Velea, Iosif Popovici, S. Mangiuca, și de mulți alții se cere revalorificată în spiritul nou al epocii noastre. Așa cum a făcut „Facla" publicînd biografia lui Traian Vuia și avînd în plan să publice Gramatica lui C. D. Loga și aceea a lui Paul Iorgovici. Sînt alte multe lucruri de cunoscut și de prețuit la noi în Banat și socotesc că astăzi cercetătorii noștri sînt datori să scuture praful de pe atîtea realități culturale de altădată cu care ne putem mîndri. Cu atît mai mult cu cît condițiile de afirmare sînt acum incomparabile cu cele din trecut. Mi-amintesc în ce împrejurări am început prin '45 să reconstruim țara — fusesem numit atunci în funcția de răspundere de primar. Aveam de depășit atîtea dificultăți în condițiile în care Partidul lupta pentru cucerirea puterii. Guvernul democratic și primul lui ministru, neuitatul Dr. Petru Groza, au acordat tot sprijinul propășirii culturii noastre. Aș vrea să adaug că astăzi conducerea superioară de partid, tovarășul Nicolae Ceaușescu, personal, autoritățile noastre județene de partid și de stat ne asigură posibilități și resurse materiale și morale de nebănuit în vremea tinereții mele. În asemenea condiții, activitatea științifică timișoreană se arată preocupată de problemele care privesc procesele tehnologice din marile noastre uzine.

—Vă referiți, îndeosebi, la Centrul de chimie ?

— Situația Centrului nu diferă de a celorlalte colective de cercetare. Întreținem relații contractuale cu numeroase fabrici și combinate chimice, cărora le oferim rezultatele cercetărilor, aplicabile în diferite procese industriale. Ori produse într-o gamă extrem de bogată.

— Cum vi se configurează dv. viitorul acestor meleaguri ?

— Nu am nici o îndoială că viitorul nostru comunist va ridica România pe treapta unei infloritoare civilizații umaniste. Există la noi atîția oameni de ispravă, socialismul a descătușat atîtea energii, încît am dreptul să privesc cu nețărmurită încredere ziua de mîine, pe care astăzi noi o pregătim, cu toată dăruirea noastră, jalonînd acest drum al viitorului.

---

epistole

Era un medic

S-a întîmplat într-un accelerat de noapte, pe linia Timișoara-București.

...Interiorul unui compartiment de clasa a II-a. A trecut de miezul nopții. Călătorii cinci-șase, în acest compartiment, dorm cu capetele sprijinite, fiecare cum poate. Peste cîteva secunde, în acest compartiment, în care ceilalți călători dorm, nebănuind nimic, o femeie va țipa.

...Cușeta unui vagon de dormit : la o distanță de trei vagoane de compartimentul cu femeia. O familie, soț și soție. N-au adormit încă. Vîrsta lor, undeva în jurul a patruzeci și cinci de ani. În curînd vor adormi.

...Comportimentul de clasa a II-a. Țipătul femeii violent, lovind timpanele călătorilor buimăciți. Confuzie, senzație de spaimă. Întrebările curg cu repeziciune. Necunoscuta va răspunde doar atît : „Mă doare, nu mai rezist !". Printre dinții strînși doar atît: „Sînt însărcinată în luna cincea".

În direcții opuse, spre locomotivă și spre capătul garniturii, pornesc simultan în căutarea unui medic doi-trei călători. După minute lungi, ușa cușetei se va deschide. A intervenit și conductorul : „Iertați-ne că vă deranjăm. Avem nevoie de un medic. Cuiva i s-a făcut rău". Bărbatul îi privește în tăcere. Apoi : „O secundă, să mă îmbrac. Sînt medic". Ne îndreptăm cu toții spre compartimentul care ni se pare îndepărtat, mult prea îndepărtat. Diagnosticul a fost stabilit, acolo, în compartimentul evacuat. Bolnava trebuia coborîtă cît de urgent posibil și pusă sub îngrijirea unui medic de specialitate. Medicul necunoscut, către conductor : „Anunță-mi, dacă ești amabil, soția".

...Peron de noapte. Două persoane coboară, acolo unde nici una dintre ele nu s-ar fi gîndit, la începutul acestei călătorii. Apare soția *medicului necunoscut* care, pentru cîteva clipe, ne privește în tăcere și, am observat pe dată, ostilă gestului soțului ei, îi spune să se întoarcă în tren. *„Doar nu poți întîrzia de la petrecerea fratelui tău. Nu fi absurd"*. Și, indignată, nu mai așteaptă vreun răspuns.

Trenul se pune în mișcare. Înainte de a mă urca din mers, nu mai rezist și-l întreb pe acest necunoscut cum îl cheamă. *De ce vreți să știți ? Sînt medic.* Sar pe scara vagonului, le privesc siluetele care acum se îndreaptă spre punctul sanitar al gării. De acolo, spre spital. Peron de noapte, undeva în urma trenului de noapte.

N-am să pot scrie niciodată altfel despre această întîmplare deoarece nu cunosc numele personajelor. Și dacă totuși m-ați întreba cum îl cheamă pe acel bărbat necunoscut cred că o să vă răspund așa : „De ce vreți să știți ? Era un medic oarecare printre oameni. Deci la datorie".

ALEXANDRU DEAL

grafolog

EMIL LUGOJ 13 : *Temperamentul dumitale, deși exaltat în vorbe, scrisul îl arată reținut. Deși spuneți în scrisoare că visați mult ziua și noaptea, nu aveți înclinații artistice. Mai de grabă ați avea succes la matematici decît în artă sau literatură. Meticulos și ordonat, puțin deprimat de un anumit necaz recent. Volubil în planuri sau, mai bine zis, lăudăros. Voință cam slabă. Dominat de prieteni și colegi, îți însușești planurile și proiectele altora asta ar fi efectul unor lecturi de romane de aventuri. Poate că dacă ești elev copiezi la teză, deși în scrisul dumitale nu prea apar evident caracteristicile înșelătoriei. Puțin orgolios și pozeur. Încolo, băiat bun, dar cu lipsuri. Unele semne de bizarerie.*

MIRCEA ORADEA 65 : *Deși materialul grafic al corespondentului este în limba germană, din punct de vedere grafologic pot totuși să fac unele observații ca : scrisul autorului respectiv are un aspect feminin, îngrijit, de om echilibrat, cu gusturi artistice. Are năzuințe în ascensiune. Nu e mulțumit cu situația în care se găsește. Ar vrea ceva mai bun. Are un temperament îndărătnic, sucit și unele semne de invidie. E o fire sentimentală și în unele momente dă semne de generozitate sau altruism. Este prudentă și chiar bănuitoare. Puțină teamă are totdeauna în relațiile cu ceilalți oameni : semn de timiditate. Ar vrea să progreseze pe calea talentelor și a calităților spirituale, dar, deși are voință mare, nu e persistentă și repede abandonează hotărîrea luată.*

ANITA LUGOJ 13 : *Planurile și avînturile autorului acestui material grafic sînt puțin derutante. Cam dibuie în hotărîre. Ar vrea să domine. Scriitorul acestei scrisori are un plan pe care-l ține bine tăinuit și nu-l dezvăluie nimănui. Puțin egoist, cam trage focul la oala lui, cum s-ar spune. În luarea de hotărîri ezită și cedează inițiativa altuia, apoi regretă. Îi place mîncarea bună și are talente gospodărești. Puțin comunicativă. Ține secretele încredințate. Personalitate în formare.*

L. CONDOR LUGOJ 24 : *Firea autorului acestui înscris are semnalmentele egoismului. Este o fire închisă puțin comunicativă, mai mult inductivă decît deductivă. Sensibil la lacrimile femeilor. Le evită. Puțin încăpățînat. Ar vrea să săvîrșească ceva ieșit din comun, dar îl reține o oarecare neîncredere în forțele proprii și o timiditate ereditară. E sincer și iubește adevărul, nu umblă pe căi ocolite. Are spirit de inițiativă, dar din timiditate nu încearcă să și-l pună în evidență. Dorințele sînt mai puternice decît hotărîrile și de aceea dorințele rămîn simple vise neîmplinite. Puțin agresiv și nervos. Dibuie calea spre rostul adevărat al vieții sale. Cînd a efectuat proba grafică trimisă era calm și liniștit.*

SANTIAGO DE CHILE 42 : *E un temperament feminin. Tinde spre afecțiune și duioșie. Probabil a fost singur la părinți Sentimentul care l-a dominat cînd a executat înscrisul trimis era de a-și impune voința unei alte persoane, în scopul de a-și îndrepta anumite greșeli făcute, care au jignit afecțiunea dumitale. Timiditate și lipsă de energie în acțiune. Temperament melancolic. Doctorii ar spune că are predispoziții spre boli de ficat. Îl obsedează teama de un nou eșec. Lipsește din înscris parafa care ar releva date interesante asupra firii și temperamentului d-voastră.*

CAMELIA SÎNNICOLAUL MARE 347 : *Temperament melancolic, puțin deprimat. Te întristează un fapt chiar și neînsemnat. Mai ușor te întristezi decît să te bucuri. Începi o acțiune cu avînt și repede dai îndărăt. Puțin sentimentală, deși în genral ești comunicativă, dar această comunicativitate nu-i o lipsă de prudență sau vigilență. Nu-i prea recomandabil nici să fii prea încrezătoare. Uneori încerci să-i induci în eroare pe cei cu care ai de-a face. Chiar și în scrisul trimis spre analiză se semnalează această intenție. Mă întreb ce-ai vrut să ascunzi ? În general scrisul dumitale e un scris armonic, denotă o maturitate în pregătirea dumitale intelectuală. Ai un caracter modest, uneori fluctuant. Fire rațională și predilecții spre amănunte. Talente funcționărești. Dorești să ți se dea importanță dar nu-ți validezi sentimentele necesare în acest sens. Nu e bine să-ți ții geamul fără perdeluță, să privească oricine în sufletul dumitale.*

AL DEBARAN 3 PITEȘTI : *Dragă tovarășe, îmi propui un schimb de corespondență. Rog a fi scuzat că nu pot să-ți satisfac cererea. Cred că sînt suficiente discuțiile pe care le purtăm cu cititorii în cadrul revistei. Din scrisoarea matale pot să afirm că în acțiune ești cam cu spada întinsă. Adică puțin arțăgos. Încerci să ataci spre a-ți servi interesele și apoi te retragi. Un fel de jonglerie psihologică. Îți place să critici, dar nu-ți convine să fii criticat, deși îți dai seama că ai greșit. Are și autocritica folosul său, căci mai diminuează din orgoliul care n-aduce nimic bun decît adularea vanității. Dacă totuși cîndva voi dispune de timp îți voi trimite și alte lămuriri la adresa indicată, probabil.*

MIHAI PIATRA NEAMȚ : *Scrisoarea dv. m-a bucurat pentru faptul că are un conținut plin de înțelepciune și de sugestii logice, cît și pentru forma grafologică a scrisorii. Nu știu cum să restring răspunsul meu în puținul spațiu disponibil. Ați uitat să citiți primul articol unde dădeam explicații cu privire la capacitatea de interpretare a grafologului, și cu privire la elementele care determină caracterul scriptorului și al comportamentului lui. Sînt două chestiuni mult diferențiate expertiza grafică și analiza grafologică. Totuși nu se poate contesta legătura ce există între aceste două probleme. Ele au puncte comune, dar pleacă spre direcții diferite. Acum cîteva observații asupra scrisului Dv. Din forma scrisului, din punct de vedere grafologic, nu se desprinde caracterul sagace și spadasin care ar reieși din ironiile destul de vizibile (nu m-au supărat chiar dacă comparațiile erau simpliste și puerile : ghicitul în cafea, bilet de papagal). O analiză grafologică e ca un sfat bun, ca un leac care nu rănește, ci doar vindecă, dacă altcineva a făcut rana. Scriptorul acestui înscris pare a fi un om modest dar uneori cu mici explozii de cinism. Puțin comunicativ, cam tăcut în societate, din cauza firii dv. ironice și cinice. Năzuințe mari realizate parțial, voință slabă inductivă, generos și cu oarecare semne de bunătate, fapt care v-ar face uneori să vă ridicați deasupra dreptății.*

S.I.R. JOHN

mică antologie epigramatică

GHEORGHE GROSU

GHEORGHE GROSU, născut în comuna Dagîța — Iași, la 28 ianuarie 1927, salariat la Uniunea Artiștilor Plastici București activează ca membru la Cafeneaua epigramiștilor „Cincinat Pavelescu" București.

Publică epigrame din anul 1955, la revistele „Urzica", „Utunk", „Maramureș", la diferite Almanahuri, la ziarele, „Informația Bucureștiului", „Făclia", „Înainte", și alte publicații județene.

Are în pregătire un volum de epigrame intitulat „Albe și colorate".

PICTORULUI LEON VREME,
care a deschis o expoziție de artă modernă

M-am grăbit să văd pictură
Făr' ca nimeni să mă cheme.
Și-a fost o încurcătură :
N-am știut că e de... Vreme !

CARICATURISTULUI A. MATTY

Lucru foarte curios.
N-aș putea, cum să vă spui,
El e tare bucuros
Dacă rîzi de munca lui !

COMPOZITORULUI ALEXANDRU MANDY
autorul melodiei „N-ați văzut o fată ?"

L-am văzut plin de mînie.
Ce să-i faci, așa e viața !
Și-a găsit o melodie,
Dar a pierdut cîntăreața !

UNUIA
care a dat o carte cu împrumut

A dat cartea cu-mprumut
Unui bun amic, departe.
Și-acuma a priceput
Că e rău să nu ai... carte !

evrika!

Fiecare a primit cîte o medalie. Numai eu reversul ei.

Visul unui actor : să joace într-un film de desene animate.

Au dat computerul pe mîna unui elev de clasa a șaptea și acesta a descoperit că unu și cu unu fac doi.

De cînd am sonerie fericirea nu îmi mai bate la ușă.

Ca să scape de singurătate a fugit în vîrful muntelui.

Unii merg pe teren numai cu sania. Exceptînd zilele în care ninge.

De la tragicii greci ni se trage : plîngem văzînd cîte un teatru.

Cugetă un pictor abstracționist : cu o floare nu se face „Primăvara" lui Boticelli.

A pus petrol în lampa lui Aladin ca să descopere țițeiul.

Bătrînul Don Juan a ajuns să se culce odată cu găinile.

Pentru că se feresc de extreme, prudenții nu joacă fotbal.

Cînd strănută șeful tău, să zici mersi.

ION VELICAN

vorbe vorbe

bucurie

Este drept că nu oricine știe să se bucure, dar ce este bucuria — de asta are cunoștință fiecare, indiferent de vîrstă, sex și așa mai departe. De aceea nu dăm definiții, ci dorim doar să vă împărtășim o bucurie personală. O bucurie veritabilă trebuie împărtășită și altora, altfel nu mai are nici un chichirez (despre *chichirez* vom discuta în alt număr), deși poți avea necazuri, fiindcă se nasc invidii și așa mai departe. Desigur că în cazul bucuriei de astăzi nu e indicat să ne face-n gînduri. Sîntem convinși c-o să vă bucurați și Dv.

Aflați c-am descoperit niște noutăți (pentru noi, foarte noi), niște ceva-uri (pluralul ne aparține) extraordinare. Știați cîte feluri de „păsări de apartament" există ? 15 ! Canarul, cănărușul, scatiul, sticletele, turturica rîzătoare, florintele, pietrușelul, țintarul, turturica diamant, turturica pitică mexicană, pitpalacul, ciocîrlanul de Bărăgan, cintezoiul, botgrosul și privighetoarea.

Și încă, asta-i un fleac ! Fiți atenți :

Știți cum cîntă cintezoiul ? Vă dăm numai partea cu triluri cu *orichean* : „Țim-țim-țim-prrr-pea-pea (pauză mică) oriiichean !" Știți că nutrețurile de bază ce intră în hrana canarilor sînt semințele (întregi, prelucrate — fulgi de ovăz, ovăz decorticat), pîinea, cozonacul, biscuiții și mămăliga ? Dar că brînza de vacă nu este neapărat necesară privighetorilor ?

Este că n-ați știut ?

Acum, că ați aflat, bucurați-vă precum ne-am bucurat și noi. Pentru puțin !

ZITRON

Din însemnările lui ELIOT NESS

A doua zi Thomas, aproape că plîngea. Mi-a povestit cum Frank Nitti l-a invitat la un pahar de bere. Cu el era și Belcastro, cel supranumit „Bomba". Tot timpul i-au povestit ce se întîmplă cu trădătorii.

Situația lui Thomas devenise periculoasă. De asta m-a convins și raportul unuia dintre agenții mei, Willy zis „Soaptă".

— Dacă e adevărat de ce-am auzit, George Thomas și-a încheiat cariera dacă mai face o greșeală. Venise vremea, deci, ca Thomas să dispară. De aceea, a doua zi cînd se prezentă la mine, l-am întrebat cîți bani a economisit.

— Am cam două mii de dolari, d-le Ness.

Te sfătuiesc să iei tot ce ai și să pleci într-o călătorie cît mai departe de aici.

Și el se aștepta la asta. M-a înțeles foarte bine, mi-a strîns mîna și a dispărut din Chicago. El reușise ce și-a dorit. Frumoasa lui Sandra l-a urmat. Evident, în frumoșii ei ochi, el devenise un om adevărat.

Scurt timp după plecarea lui Thomas era cît pe-aici să mă nimerească un glonte tras de un necunoscut prin fereastră. Tatăl meu și cu mine discutam în salon într-una din rarele seri pe care le petreceam acasă cînd, deodată, sună telefonul.

— Cu Eliot Ness vă rog.

Da, la telefon.

Nu cunoșteam vocea aceea răgușită, dar interlocutorul meu se prezentă imediat :

— Aici Moole Davis.

Imediat mi-am adus aminte de el. Un omuleț gras și chel, un escroc mărunt.

— Ce noutăți ai Moole?

— Trebuie să vă văd d-le Ness. Nu e bine să discutăm prin telefon despre anumite lucruri. Dacă-permiteți aș veni pînă la d-voastră.

— Bine. La ce oră ?

— Imediat, dar trebuie să-mi dați adresa. Vă caut de cîteva zile. Mi s-a spus că părinții d-voastră s-au mutat, dar totuși am încercat să vă chem la vechiul număr de telefon. I-am dat adresa. Înainte de a întrerupe legătura, Moole mă întrebă dacă există cumva o străduță în dosul casei. I-am spus că există.

— Bine, atunci voi veni pe acolo. O să-mi dați drumul prin bucătărie.

GLONTELE „BOTEZAT"

M-am dus în bucătărie să-l aștept pe Moole, dar n-am aprins lumina decît pe terasă, pentru orice eventualitate. Am așteptat cîtva timp în întuneric pînă ce nu zării silueta rotundă a lui Moole, care pur și simplu venea rostogolindu-se. Cînd a intrat, abia de mai putea să respire. După ce se liniști îl întrebai :

Deci, Moole, ai ceva să-mi spui ?

El își șterse mai întîi fruntea asudată și apoi spuse :

— Mister Ness, chestiunea e foarte importantă, altfel n-aș fi venit încoace. Deci, acum cîteva zile avui ceva treabă în cartierul berăriilor ... Acolo toți mă cunosc, așa că nu se prea sinchiseau de mine. Așa am ajuns să aud o discuție în care se pomenea numele d-voastră. Un individ povestea altuia cum a primit misiunea să vă poarte de grijă.

— Mie ?

Moole ridică mîna dreaptă ca un martor la judecată.

— Jur, mister Ness, nu-mi arde de glumă. Tipul acela era cît se poate de serios cînd a zis : „Stăpînul cere ca treaba să fie făcută cît mai repede". Celălalt i-a răspuns : „În regulă, aranjez eu asta". La care primul a zis : „Trebuie să folosești gloanțe crestate. Gaura o să fie mult mai mare așa".

Moole își șterse din nou fruntea și continuă :

— Tot ceea ce pot să vă spun este că unul e înalt și puternic, iar celălalt mic și slab.

Mă așteptam ca această știre să mă neliniștească mai mult. Eram totuși calm atunci cînd i-am strîns mîna lui Moole, mulțumindu-i pentru informație. Era totuși clar că nu mai puteam rămîne acasă. Mi-am făcut un mic bagaj și l-am chemat pe Basil să mă ia. Trecurăm pe la secția de poliție a cartierului și căpitanul acceptă să pună doi oameni să păzească casa părinților mei.

— Și acum la birou, i-am spus lui Basil. Și ai grijă ca astăzi să nu-ți fure nimeni mașina. În ea se află toată garderoba mea.

Imediat îi chemai pe Laharth și Robsky și le spusei povestea lui Moole.

— Aș vrea să iau o cameră undeva pînă nu-l descopăr pe ucigaș. Marty, tu vei veni cu mine, iar tu Paul, vei avea grijă ca nimeni să nu ne urmărească în timp ce căutăm camera.

Zis și făcut. După cîteva ore mă instalai într-o cameră de pension, la etajul doi cu geamurile spre curte. Trei zile Marty nu m-a părăsit, iar Paul ne păzea cu discreție și mult tact.

Despre ucigaș aflai în curînd cîteva date. Un prieten a lui Basil, zis Clownul, îl informa pe acesta că ucigașul se cheamă Piky și este cunoscut ca ucigaș plătit. În arhivă descoperii dosarul lui și poza. Avea fața puhavă, pleoape căzute și părul lipit de craniu.

Acum, după ce știam cine e, am hotărît să-l găsesc eu, înainte de-a mă găsi el pe mine.

(va urma)

Heinrich Böll

NOBEL 1972

După Thomas Mann, primul premiu Nobel i se decernează lui Heinrich Böll, fapt semnificativ ; o nouă generație preia, în acest fel, directa problemă a responsabilității și angajării.

Böll, aceeași conștiință marcată de războiul care a sfărîmat continuitatea unor tradiții luminoase încastrate în documente de cultură ; aceleași interpretări prin prisma bipartitului omenesc — artistic, vitalism — decrepitudine, violență — blîndețe.

Doar că, dincolo de T. Mann și H. Hesse, parabola, simbolul, eseul fac loc adevărului-șoc; de aici, probabil că începe contribuția noilor prozatori, care nu se mai axează, în principal, pe Bildungsroman, pe marile ficțiuni desfășurate într-un atemporal alegoric. Castalia și Zauberberg fac loc căutărilor nu a unui umanism propus, utopic, ci a unuia care trebuie să se realizeze prin autoperfecționare, prin renunțare la iluzii inutile, proces în cadrul căruia fiecare trebuie să vegheze cu luciditate asupra perspectivelor pe care le-ar mai putea deschide trecutul. Heinrich Böll este un ochi mereu deschis.

Acest patos al adevărului este generator de noi forme : eleganța, echilibrul și rațiunea frazei germane din operele celorlalți doi laureați Nobel devin la Böll valorificare a limbii de toate zilele, dincolo de orice viziune estetizantă ; cultivarea detaliului slujește aici satira și grotescul. Narațiunea se susține prin respirație poematică uneori, prin planuri moderne, amintindu-ne că autorul a realizat și scenarii radiofonice.

Heinrich Böll este prin excelență un „om al cetății".

Personajele sale își poartă cu îngrijire strămoșii, tabieturile. Dar ceva s-a întîmplat și nimeni nu mai poate privi totul cu aceiași ochi ; dispariția memoriei ar însemna cea mai mare imprudență a omului contemporan, riscul ca istoria să se repete.

Böll n-a trăit războiul de departe, din exil ; de aceea și participarea sa la treburile prezentului este aceea a unei conștiințe.

În același plan, limba germană primește valențele, tot atît de antologice, ale dinamismului și efervescenței lui „azi".

LUCIAN BURERIU

Pentru apărarea spălătoriilor

Un critic m-a bătut laudativ pe umăr după apariția unei cărți de-a mele, remarcînd că am părăsit atmosfera lumii sărace, că prozele mele s-au eliberat de mirosul spălătoriilor și de critica socială. Această laudă mi-a fost acordată pe vremea cînd statistic era cunoscut că 2/3 din omenire suferă de foame, că în Brazilia mor copiii, care n-au aflat niciodată gustul laptelui, mi-a fost acordată într-un cadru social care mirosea a exploatare, în care mizeria nu era nici motiv pentru lupta de clasă, nici subiect bisericesc, ci doar un fel de lepră de care trebuia să te ferești și care, aleasă ca temă, pentru proză, putea fi imputată autorului fără a ține cont de potrivirea formei și conținutului. Pe mine personal nu mă atinge de loc imputarea, mai important găsesc nebuloasa spirituală ce răzbate prin asemenea vorbe, căci, dacă o „spălătorie" nu e demnă ca spațiu de desfășurare a literaturii, unde sînt atunci spațiile rezervate literaturii, unde ar trebui, cum se spune așa de drăguț, de echivoc, să stea literatura?

În mod curios, nu-mi amintesc să fi scris undeva cîndva ceva despre o spălătorie ; aproape mă simt obligat s-o fac într-una din cărțile viitoare, poate o să scriu un „roman de spălătorie" pe care o să-l plasez însă în Extremul Orient. Bineînțeles nu m-aș putea folosi de toate detaliile pe care le cunosc din cele povestite de soția mea. Căci soția mea știe să-mi povestească, de pildă, că în orășelul din care e bunica ei — întîmplător stă și bunica mea acolo, așa că aș putea să-l scriu foarte penetrant — ziua spălatului e încă sărbătorită. Pe vremea bunicelor noastre era sărbătorită — în acel orășel Düren — ziua spălatului. Pe vremea scrinurilor umplute cu albituri, se spăla doar o dată pe lună, se spălau munți de albituri, apoi se duceau cu căruțele pline cu rufe, butoaie de bere, șuncă, pîini, butoiașe cu unt pe izlaz ; la fetele care spălau veneu băieții înclinați spre alte lucruri decît munca, se dansa, se chefuia — seara se duceau cu butoaiele și coșurile goale, tot pe căruțe, acasă. Spălatul rufelor era un prilej de veselie, iar mie îmi pare rău că mi-a scăpat episodul acesta din vedere. Firește că spăla și maică-mea, ce situație degradantă !, spăla în spălătorie, de obicei luni dimineața, cămăși și cearceafuri, batiste și toate cele inexprimabile de pe funii. Imaginea asta nu m-a întristat niciodată, dimpotrivă m-a consolat : nu vestește ea oare energia nesecată a omenirii de a se scăpa de murdărie ?

Iar bărcile de pe Rhin duc și astăzi, ca și în copilăria mea, steaguri de rufe în sus și în jos. Eu n-am nimic împotriva spălătoriilor, vor deveni însă în epoca mașinilor de spălat tot mai rare și într-o zi vor putea fi văzute doar prin muzee : „spălătorii mic-burgheze, începutul secolului 20".

Nemuritoarea Theodora

Totdeauna cînd merg de-a lungul străzii Bengelmann trebuie să mă gîndesc la Bodo Bengelmann, căruia Academia i-a conferit rangul de nemuritor. Chiar dacă nu mă plimb pe strada Bengelmann trebuie să mă gîndesc deseori la Bodo, în orice caz, se întinde de la Nr. 1 pînă la Nr. 678, din centrul orașului, de-a lungul reclamelor luminoase ale barurilor pînă-n periferie, unde seara se aude mugetul vacilor care așteaptă să fie duse acasă. Această stradă poartă numele lui Bodo prin oraș, aici se află „muntele de pietate", prăvălia ieftină a lui Becker, iar eu mă duc des la muntele de pietate, mă duc des la prăvălia ieftină a lui Becker și-mi amintesc deseori de Bodo.

Bodo avea o mașină veche de scris, Remington, la care își bătea poeziile în 4 exemplare deodată. De cinci ori am încercat să obținem un împrumut pe mașina asta. Era veche, scîrțîia și scrîșnea, iar administrația de credite rămînea tare pe poziție. Bunicul lui Bodo, comerciant, tata lui Bodo, consilier, Bodo liricul însuși — trei generații de Bengelmanni au bătut de prea multe ori la mașina asta ca sa mai putem să primim un împrumut (2% lunar).

Acum, firește, există un „loc memorial — Bengelmann" în care se păstrează un toc roșu, sub un clopot de sticlă, cu inscripția : „Tocul cu care a scris Bodo Bengelmann".

De fapt Bodo n-a scris mai mult decît 2, din cele 500 de poezii ale sale, cu tocul acesta furat din poșeta surorii sale Lotte. Cele mai multe dintre poezii le-a scris cu creionul chimic, altele direct cu mașina, pe care am vîndut-o într-o zi de maximă depresiune pentru unica ei valoare de fier vechi pe 6 mărci 80 unui om care se numea Heising și care habar n-avea de lirica nemuritoare ce izvorîse din ea Heising locuia în strada Humboldt, trăia din vînzări și cumpărări de vechituri și a fost făcut etern de Bodo în poezia „Camera curiosului băcan". Așa că, în strada Bengelmann nu se află adevărata unealtă de scris a lui Bodo, ci tocul acesta cu urmele dinților lui Lotte. Ea însăși a uitat că ar fi fost cîndva al ei Și-a scris firavele ei compuneri de școală cu el, pe cînd Bodo, mi-amintesc perfect, după înghițirea a două cotlete, a unei grămezi de salată, a unui puding de vanilie și a două felii de brînză a scris cu tocul acesta, fără întrerupere, poeziile : „Inima tomnatică în ceturi" și „Plîngi val". Și-a scris cele mai bune poezii cu stomacul plin, era gurmand, ca toți oamenii triști și a folosit tocul surorii sale doar 18 minute, pe cînd opera sa completă se întinde de-a lungul a 8 ani.

Astăzi Lotte trăiește din onorariile poetice ale fratelui ei ; deși e căsătorită cu un bărbat care se numește Hasse, ea se prezintă doar ca „sora lui Bodo Bengelmann" Totdeauna a fost o ticăloasă. Cînd Bodo scria poezii îl pîra întotdeauna, căci în casa Bengelmann a scrie poezii era considerat ca ceva de prisos. Chinul lui Bodo era mare. Ceva dinăuntru îl împingea să dea toată poezia din el Dar totdeauna cînd scria, Lotte descoperea acest lucru, începea să strige pe coridor, în bucătărie și fugea victorioasă în biroul D-lui Bengelmann țipînd : „Bodo scrie iarăși poezii !".

D-l Bengelmann, un om extraordinar de energic, zbiera : „Unde-i porcul?" (Vocabularul Bengelmannilor era cam vulgar). Atunci, bătaie ! Bodo, sensibil ca toți poeții, era apucat, tras pe scări și bătut cu linia de metal cu care D-l Bengelmann trăgea liniile pentru contabilitate. Mai tîrziu Bodo scria la noi acasă, iar eu sînt proprietarul a 70 de Bengelmanni inediți, pe care mi-i păstrez ca rentă pentru bătrînețe. Una din poezii începe : „Lotte, ticăloaso . . .".

Un avînt nou a primit Bodo atunci cînd s-a îndrăgostit de fata aceea pe care a cîntat-o în „Cîntece pentru Theodora", deși n-o chema Theodora. Așa a împlinit Bodo 19 ani și la întîi decembrie și-a investit toate cele 50 de mărci (primul salariu) în timbre și a trimis 300 de poezii la 300 de redacții diferite, fără a pune alături timbrele pentru răspuns, o îndrăzneală unică în toată istoria literaturii Patru luni mai tîrziu — nu avea încă 20 de ani — devenise un bărbat celebru.

152 de poezii au fost tipărite, iar poștașul asuda aducînd cu bicicleta banii în casa Bengelmann Următoarele sînt doar probleme de multiplicare, prin care numărul de poezii cu cel al ziarelor se înmulțește cu 40.

Din păcate, Bodo și-a savurat doar doi ani celebritatea. A murit într-o convulsie de rîs. Într-o zi mi s-a destăinuit : „Celebritatea este doar o problemă de timbre" — a șoptit mai departe : „nici n-am luat-o în serios" și izbucni în rîs și nu se opri pînă nu-și dădu duhul. Acestea au fost singurele propoziții de proză autentică pe care le-a enunțat cîndva. Le predau așadar posterității.

Celebritatea lui Bodo a fost însă întemeiată de „Cîntecele pentru Theodora", o culegere de 200 de poezii erotice fără seamăn. Diferiți critici și-au încercat agerimea în forme eseistice pe tema : „Cine a fost Theodora ?". Unul a identificat-o în mod nerușinat cu o poetă contemporană, a și dovedit-o, destul de penibil pentru poeta ce nu-l văzuse niciodată pe Bodo, dar care era nevoită să se recunoască ca Theodora.

Ea nu este Theodora și spun asta fiindcă eu o cunosc pe Theodora. O cheamă Käte Barutzki, stă în prăvălia ieftină a lui Becker, la masa 6, unde vinde articole de papetărie. Pe hîrtia din prăvălia ieftină a lui Becker sînt transcrise toate poeziile lui Bodo, de multe ori am stat cu el la masa ei ; e o persoană blondă, de fapt drăguță, ciripește puțin, habar n-are de literatura mai subtilă și citește seara în tramvai cărțile ieftine ale lui Becker vîndute personalului de serviciu cu preț redus. Bodo știa de literatura asta care nu dăuna însă iubirii sale cu nimica.

De multe ori stăteam în fața prăvăliei, o urmăream în serile de vară sau în cețurile tomnatice pînă la periferie unde locuiește și astăzi. Păcat numai că Bodo era așa de timid. Nu putea să vorbească cu ea, deși focul îl mistuia. Chiar cînd devenise celebru, cînd banii curgeau gîrlă, el cumpăra numai din prăvălia ieftină a lui Becker pentru a o vedea cît mai mult pe fata asta drăguță care zîmbea ca o zeiță. De-acolo provine versul „limbă de șarpe vrăjit . . .".

Bodo i-a trimis și scrisori anonime cu poezii, dar trebuie să admit că operele acestea au sfîrșit în soba lui Barutzki, dacă mi se permite să descriu o scenă simplă de interior.

Deseori merg seara la Käte în prăvălie și o văd așteptată mai nou de un tînăr, mecanic după haine. Aș putea să mă confrunt cu istoria literaturii, să dovedesc că Theodora e identică cu Käte. Dar n-o fac, fiindcă tremur pentru fericirea lui Käte și a mecanicului. Merg la ea doar cîteodată, caut prin hîrtii, cărți ieftine, îmi caut o gumă de șters, o privesc și simt cum mă învăluie respirația istoriei.

traducere de **VALERIUS COSTE**

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacție), Emil Vlaicu.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara, Piața V. Roaită nr. 3. Telefon 3.33.90 și 3.33.76. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.

Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică „Banat".

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptămînal politic–social şi literar–artistic ● Anul XXIII ● Serie nouă ● Timişoara ● joi 30 noiembrie 1972 ● 31 (249) ● 12 pag. 1 leu

CALE LIBERĂ PERFECŢIONĂRII

Acum, în prag de an nou, încă un an laborios al cincinalului, an spre care ne îndreptăm privirile cu deosebită încredere, temeritate şi optimism, conducerea de partid şi de stat a României socialiste a desfăşurat o activitate susţinută, de-o covîrşitoare importanţă ideologică şi organizatorică. Se distinge cu deosebire în lanţul de aur al acestei activităţi intense şi fertile, plenara Comitetului Central al P.C.R., dominată de personalitatea proeminentă a tovarăsului Nicolae Ceausescu, secretar general al partidului, conştiinţă limpede şi inimă fierbinte a poporului nostru, a acestui timp. În expunerea făcută în faţa plenarei sînt arătate succesele deosebite obţinute de cincinal pînă în acest moment, prilej pentru o fermă exprimare a stimei pe care-o merită virtuţile alese ale constructorilor socialismului.

Din expunerea la plenară a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, din ansamblul lucrărilor acestei plenare, ca şi din activitatea Consiliului de stat, a Marii Adunări Naţionale avînd în centru figura luminoasă a secretarului partidului, se detasează cu forţă ideea preţioasă de cale liberă perfecţionării.

Sîntem într-un stadiu de acumulări excepţionale care nu sînt numai de ordin material ; un urias potenţial moral pune într-o lumină nouă această legitimă cerinţă a momentului, de perfecţionare continuă, de efort dedicat desăvîrşirii. Plenara a pus în faţa comuniştilor, a poporului român necesitatea perfecţionării în toate domeniile, precum si ideea de exigenţă intransigentă, patriotică, în faţa tuturor problemelor pe care mersul înainte în construcţia socialistă ni le impune din ce în ce mai amplu, mai hotărîtor. Jaloane de foc au fost puse în acest sens de către Congresul al X-lea si de către Conferinţa Naţională a partidului ; plenara recentă accentuează încă o dată sarcinile care decurg din necesitatea desăvîrsirii : „Înlăturînd deficienţele care se mai manifestă, cadrele noastre de partid si de stat trebuie să desfăşoare o muncă vie, în strînsă legătură cu masele de oameni ai muncii, cu organizaţiile de partid, participînd nemijlocit la soluţionarea marilor probleme pe care le ridică făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate în ţara noastră".

E un apel la forţa monolită care formează baza politică de granit a viitorului patriei române si poporului român.

MIRCEA ŞERBANESCU

Duşan Petrovici

Înălţare

Ce stele, în amurg răsar pe fruntea ţării
Şi lin izvoarele-i colindă trupul viguros ;
Ca aurul sonoră, corabia cîntării
Loveşte poarta zilei din strămoşescul os.

Şi munţii de recolte, columnele vernale
Îşi împletesc oţelul cu-a braţelor putere ;
Se-aude înălţarea : un cor de cerbi în goană
Adună bărbăţia pădurilor himere.

Un val de-înalte gînduri spală malul
Ţăriilor – Olimpul, cununa atîtor vise
Cînd, limpeziţi de-a sîngelui virtute,
Primim botezul ţării cu braţele deschise.

ŞANDOR RUDOLF **Ultimele flori**

creion

brutarii

Brutarii se trezesc odată cu primul cîntat de cocoş, în şantierul din munţi.

Ei încing focurile. Ei fac să se umfle apoi aluatul. Ei pun în mişcare malaxoarele. În curînd, vatra va scînteia sub flăcări. Ei vor stropi atunci cu puţină apă cărămizile încinse, pentru a alunga duhurile. Vor închide apoi hornurile pentru a păstra căldura, vor mai arunca o ultimă privire în cuptorul negru şi, ca la un semn nevăzut, vor da aluatul pradă focului, pentru a se desăvîrşi miracolul pîinii aşteptate.

Brutarii din zori sînt cei mai rapizi oameni pe care i-am văzut vreodată. Cu aluatul nici nu ai putea să te porţi altfel. Mîinile lor umblă şi sfîrîie ca fusurile. Trupurile lor, în aerul încins, par a scînteia şi ele ca jarul de pe vatră.

Sînt trei brutarii din zori şi primul brutar spune :

— Am lucrat sub pămînt o viaţă. Am tăiat în piatră, am tăiat în fier, am tăiat în cărbune. Acum am venit să tai pîine...

Al doilea brutar spune :

— Am umblat mulţi ani prin păduri. Era frig, erau ploi, însă eu am păzit pădurile şi atît de mult am umblat prin ele, pînă m-am urît de păduri şi să fiu tot singur, aşa că mi-a venit să stau printre oameni şi acum sînt aici să fac pîine...

Al treilea brutar spune :

— Eu am aruncat la început cu lopata numai pămîntul afară din şanţuri. Atîta ştiam să fac : să arunc cu lopata pămînt. Apoi m-am gîndit de ce să nu arunc cu lopata aluatul în cuptor, aşa că am venit să fac pîine...

Cînd mica aşezare din munţi se va trezi, ea va fi întîmpinată de un nemaipomenit miros de pîine coaptă. Cei trei brutari, în halatele lor albe şi foşnitoare de farmacişti, vor sta atunci tăcuţi în faţa intrării brutăriei, curăţindu-şi gînditori mîinile lor albe de aluatul uscat şi dînd bineţe celor dintîi cumpărători.

ION ARIEŞANU

Comportament moral spontan şi conştient

Pentru teoria moralei socialiste şi, mai ales, pentru activitatea de educare în spiritul moralei comuniste, cercetarea originilor, cauzelor spontaneităţii în viaţa morală se înscrie ca o acţiune cognitivă deosebit de necesară efortului complex şi permanent al evoluţiei dinamice de atingere a idealului de personalitate umană pe măsura idealului social comunist.

Comportamentul moral se relevă ca fiind unitatea contradictorie, tensivă a cunoaşterii morale şi a acţiunii concrete ca răspuns, expresie de obiectivare a gîndirii morale Originile spontaneităţii în comportarea morală vizează în primul rînd domeniul cunoaşterii morale şi nivelul de dezvoltare a sistemului teoretic moral relevă măsura capacităţii gîndirii morale de reflectare a problematicii reale şi ideale a vieţii morale socialiste şi comuniste.

Indicaţiile partidului nostru pentru intensificarea cercetării teoretico-morale, pentru fundamentarea ei pe bazele filozofiei marxist-lenininste, vizează necesitatea înscrierii eticii marxiste de la noi în mod plenar în procesul revoluţionar de făurire a noii vieţi morale, a noii personalităţi socialiste.

În activitatea de autoconstrucţie morală fiecare individ trebuie să fie un activ receptor al sistemului socialist de cunoştinţe morale, în vederea depăşirii stadiului conştiinţei morale comune şi atingerii treptate a nivelului conştiinţei morale ştiinţifice, sistematice. Însuşirea corectă a teoriei marxiste a moralei are ca scop elucidarea, decantarea semnificaţiilor specific socialiste a valorilor morale general-umane care traversează istoria moralei, luminarea şi penetrarea noilor valori comuniste care dau sens vieţii noastre, în virtutea şi la realizarea cărora s-a angajat întregul popor.

Se poate spune deci că prezenţa şi ponderea în diferite grade a spontaneităţii în comportarea morală s-ar putea datora absenţei de cunoştinţe morale trădînd indiferenţa, comoditatea, iresponsabilitatea celor care mai concep să rămînă în asemenea postură. Însuşirea normelor morale socialiste nu este o simplă invitaţie la care răspunde cine vrea şi cum vrea fiecare Necunoaşterea normelor de conduită şi acţiune morală, lipsa unei preocupări permanente de îmbogăţire a cunoaşterii morale în general menţine şi chiar potenţează posibilitatea de stînjenire a realizării binelui individual şi general, în legătură atît directă cît şi indirectă în cadrul vieţii noastre, semnifică plasarea în afara eforturilor societăţii noastre de înfăptuire în cele mai bune condiţii a politicii partidului nostru.

Lipsa de obiectivitate a cunoaşterii morale sau „conştientul fals" este iarăşi o sursă a comportamentului care deviază de la normele moralei. Aceasta duce la îmbinare de valori morale esenţial diferite, la confuzie morală si politică şi deci la posibilitatea unei comportări reprobabile, nepolitice. Umanismul marxist cere tocmai nepromovarea de principii morale contrare cunoaşterea esenţei principiilor socialismului şi comunismului — condiţie a traducerii lor în viaţă şi muncă. Îmbunătăţirea activităţii de cunoaştere morală apare astfel necesară formării unei gîndiri morale adecvate obiective şi sistematice, ca premisă primordială a unei conduite morale noi a-

NICOLAE STANCIU

(Continuare în pag. 8)

ION VLAD: Povestirea, destinul unei structuri epice – (Ed. Minerva 1972)

Cronica literară de Cornel Ungureanu

1. Dacă există o protoliteratură, povestirea ar fi genul ei fundamental, matcă genuin a epicului. În timp, devenind literatură, povestirea nu va pierde semnul germinațiilor sale, dimpotrivă : ea își va păstra datele inițiale, devenind, pentru cercetător, primul pas în calea descifrării condiției epicului.

Iată de ce presupunem că exegeza lui Ion Vlad reprezintă începutul unei serii și nu numai o carte independentă. monografie oprită asupra unui aspect, desigur important, al creației literare.

2. De ce a avut povestirea un prestigiu atît de puternic în literatura română ? Pe de o parte, datorită puternicei influențe a folclorului, pe de alta, datorită mai tîrziei ei constituiri. Estetismul a învins greu (cînd a învins) în proza românească ; în fața lui, povestirea românească va cunoaște anotimpuri de o rodnică și mereu înnoită modernitate. În tradiția prozei române povestirea e un capitol esențial, încă reprezentat și azi, prin scriitori de primă importanță. Se poate scrie, prin intermediul povstirii, o istorie a prozei românești Ceea ce este, în subtext, cartea lui Ion Vlad.

3. Povestirea... a apărut aproape simultan cu Convergențe, volum de teorie, istorie și critică literară semnat tot de Ion Vlad. Autorul este unul din puținii teoreticieni intrați în cîmpul, mereu dinamitat, al criticii literare Rigoarea teoreticianului și prestigiul său creează siguranța verdictelor. Ion Vlad, a cărui formație științifică inspiră (trebuie să inspire) respect, preferă analize exhaustive. de răbdătoare și metodică trecere în revistă a faptului literar. În mijlocul unor critici (de cele mai multe ori) impresioniști, și „sentimentali" el este un om de știință. Povestirea... e o carte de știință literară, de „matematică" a literaturii, dar și de înțelegere flexibilă a ei. („Flexibilă", omenească adică : dar asta numai în motto-uri, unice excursii sentimentale).

Practica de cronicar literar, de istoric, prezența textului nou și vechi înlătură rigiditatea interpretării (birocratica alură a teoreticienilor înacriți de axiome), praful și rugina izolării în didacticisme. Teoreticianul stăruie între ultimele descoperiri ale lecturii sale, tovarășii de cea mai bună calitate. Ion Vlad e o prezență în actualitate, în miezul acțiunii literare prin aceste pagini austere. fără îndoială, (căci despre știință e vorba). Aș cita pentru a vorbi de „dimensiunea activă" a cărții lui Ion Vlad, propunerile pentru o antologie a povestirii românesti. Între clasicii genului (sau clasicii literaturii române), autorul îi înseriază pe Oscar Lemnaru (Ceasornicul din turn). I.I. Mironescu, D.D. Pătrășcanu. Sărmanul Klopstock, recuperînd nume, cărți, și titluri aproape uitate. Redefinită. specia își descoperă operele sale de vîrf ca și eroii săi, de azi sau de altădată.

3. Autorul scrie (după expresia Domniei-sale) o morfologie a formelor narative. Ca atare, este vorba în carte (enumerăm titluri de capitole) de : ceremonialul epic, introducerea și finalul discursului epic. povestitor si auditoriul său, spațiul și orele povestirii, universul povestirii. Cercetarea analizează structurile povestirii. traseu nu neapărat nou în teoria literară modernă. Noi sînt însă rezultatele, datele obținute, nu odată spectaculoase. foarte utile criticului :

Lumile povestirii corespund acestor forme. consacrate unei adevărate aventuri spirituale. Restabilind modelul povestirii exemplare și prin aceasta revitalizînd fabula, ca o demonstrație articulată si susținută artistic, povestirea apare ca o demonstrație articulată și sustinută artistic. povestirea apare ca o structură armonică ; ea atestă concordanța componentelor puse în serviciul unei meditatii aforistice sau nu, grave sau amuzante cu înțelepciune(...) O tipologie posibilă se înfiripă și universul povestirii se adaugă ca un strat in cadrul unei structuri edificate cu artă și mare rigoare. Ipostazele ontologice și cognitive ale lumii, raporturile care definesc natura și esența umană, resorturile comunicării și meditația existențială a marii literaturi colaborează la continua afirmare a genului. atît de apropiat de vocația eposului și de atribuțiile epopeii. Scriitorul (...) reface și re-crează o viziune integrală. preluată de la o lume conștientă că demersul scriitorului vine din statutul suprem al eposului luminat de un ethos al demnității și laudei omului".

Carte de analiză, și carte de sinteză, „Povestirea, destinul unei structuri epice" poate reprezenta, pentru cititorul de bună credință, un îndreptar de înțelegere și interpretare, un inventar al posibilităților povestirii.

4. În parte, interpretările (analizele) de povestire românească ne erau cunoscute din alte volume ale autorului. De data aceasta remarcabilă e supunerea analizelor față de propozițiile teoretice : ea se face firesc. fără amenințarea procustiană a preconcepției : „Planurile se interpătrund si se conjugă ca într-o panoramă a umanității, ca părti componente ale unui întreg. Reprezentarea totalității, în accepțiunea conferită epopeii. este astfel interpretată și indică gradul de apropiere a povstirii față de sursa sa originară : epopeea. Universul povestirilor din ciclul Hanu Ancuței este semnificativ în gradul cel mai înalt, întrucît reține toate atitudinile esențiale, imaginabile la o lume cu conștiința existenței ei spirituale", sau „Cînd în povestire se încadrează o lume mitică, arta narării și ceremonialul capătă o sferă și mai profundă. La Ștefan Bănulescu (Mistreții era blînzi și Dropia) povestirea este trăită prin contopire cu faptele. Povestirea e în oameni. se afirmă la un moment dat în Dropia".

5. Pentru Ion Vlad povestirea e o pasiune. Lumea povestirii e umană, deschisă înțelegerii : o lume pozitivă, descoperită de un cercetător încrezător în faptele trainice ale existenței. Cartea e a unei speranțe și a unei încrederi : Ion Vlad scrie despre umanizarea artei, și de aceea. un ultim capitol posibil, amurgul povestirii, lipsește. Căci, ca fiecare specie străveche, povestirea e absorbită. azi, de alte specii literare. Aparițiile ei sînt legate de trecutul literaturii, de clasicismul ei, și mai puțin de modernitatea ei. Însăși analizele (excepționale) ale lui Ion Vlad impun aceste rînduri. Căci cartea lui Ion Vlad e una dintre cele ce consfințesc maturitatea teoriei literare românești.

I. Negoițescu :

„Moartea unui contabil"

(Editura Cartea Românească, 1972)

Să reținem dintre aforismele incluse în Addenda (Aforisme ad usum delphini) *două cugetări asupra poeziei și cuvîntului — „Cununile poeziei — prețiozitatea și gongorismul" ; „Plăcerea de a întîlni un cuvînt pe care nu-l cunoști, de a-l căuta în dicționar, și, după ce l-ai identificat, de a visa asupra lui de a gusta jocul dintre materialitatea lui sonoră și grafică și sensul lui, care-l străbate ca o săgeată de foc, transformîndu-l în jăratic" — revelatoare pentru o atitudine față de poezie. S-a remarcat și în legătură cu precedentele volume,* Sabasios *și* Poemele lui Balduin de Tyaormin *— dificultatea poeziei lui I. Negoițescu. Observația rămîne valabilă și la poezia volumului în discuție. Dificultatea rezidă din concepția autorului asupra poeziei. Prețios în exprimare, gustînd din plin jocul delectabil al potrivirii cuvîntului în vers I. Negoițescu înțelege poezia ca esență nu numai în idee ci și în exprimare. De aici concizia extremă a expresiei, eliminarea unor elemente de relație, acțiune sau nume ori folosirea în asociații bizare numai a elementelor relaționale pînă la dezintegrarea logicii de exprimare, cu tendința refacerii ei în planul pur intelectual. Unele reflecții ale aderării la suprarealism se mai păstrează.*

În poezia lui I. Negoițescu actul de deliberare și elaborare primează. Poezia este construită cu spirit suveran, distant încercînd mereu temperarea emoției în favoarea unei limpidități a sunetului. Critic de largă cultură capabil de surprinzătoare disociații redate într-o frazare concisă I. Negoițescu este același și în poezie. Creația sa pornește de la o concepție valoric superioară asupra poeziei și se ordonează ca atare, poetul jubilînd la „jocul dintre materialitatea sonoră și grafică și sensul" cuvîntului. Volumul include mai multe cicluri — Eleutheria (1939—1940) ; Trei poeme mateine ; Nec plus ultra : Penultime ; Moartea unui contabil *— precum și tălmăciri și un grupaj de aforisme. Poezia introduce cititorul într-un univers imagistic și intelectual propriu în care domină expresia eliptică, metafora repetată, infuzia de cultură care strunește desfășurarea verbală.* Eleutheria *— tărîm al libertății poetice — cuprinde și poezii în* sensul clasicismului. (Dă-mi palma ; Narcis : Cabinetul Sfîntului Eronim ; Remember ; Amurg simfonic). *Poemele mateine încadrează între două catrene* Alfa și Omega, Momuloaia, *catren apăsat de pecetea tainei mateine. (eu mă-ntrețes cu gheața pe cerșetori superbă / și mă închin la tine spelbă dintre cruzimea / sau devorîndu-și stirpea cînd mă gîndesc la fiul / înspre matei de purpuri cu joasă restituție //. I. Negoițescu scrie o poezie de rafinat intelectualism și este nevoie de re-lecturi pentru a se putea simți delectarea intelectuală pe care poezia unui mare critic și poet o oferă.*

ALEXANDRU RUJA

Teodor Munteanu :

„Furtuni potolite" *)

„Sinteză a secolului al XIX-lea — astfel se înfățișează astăzi opera lui Alexandru Macedonski" — conclude în „Încheiere" autorul acestui recent studiu critic, exegeză ultimă a unei opere literare ce a stat, nu rareori, în centrul de preocupări al cercetării actuale. Citatului îi acordăm, atenția cuvenită în măsura în care la o lectură, pertinentă, el ne dezvăluie un unghi inedit de abordare a creației macedonskiene, atît de mult controversată, o perspectivă revelatoare a însemnătății pe care aceasta o are în dezvoltarea literaturii românești moderne

Mărturisita intenție a exegetului (deplin realizată de a propune o nouă „cheie de lectură" introduce cititorul în ambianța literară, în formele pe care limba și literatura română le-a atins astăzi. Și aici rolul lui Macedonski e revelator. Supralicitarea în toate planurile activității literare a figurii lui Heliade Rădulescu nu face decît să confirme aserțiunea. Însă admirația pentru înaintașul pașoptist, cu fervoare afișată, dar incontestabil că disimulată, e dovada unui neolatinism prolific, profund novator, deoarece „în absolut, neolatinismul său rămîne o pură creație personală, un mit construit cu forță poetică". El constituie, așa după cum exgetul ne face să realizăm, cheia modernismului macedonskian.

Dacă poetul este actualmente considerat a fi un prim mare modernist, acest fapt trebuie pus pe seama unei formații intelectuale și estetice de excepție, dezvăluită cu fină acuitate în iscusitul portret intelectual al artistului realizat de către autor.

O fantezie labilă, însoțită de intuiții teoretice domină o concepție dicotomizatǎ despre poezie. Dacă în creația de factură romantică ea este identificată cu spontaneitatea, fiind mai puțin un mod de existență și mai mult o posibilă ieșire din cotidianul banal sau un Einfühlung, transcedînd cîmpul artelor, poetul incluzîndu-l pe artist, în cea de factură simbolistă, poezia e formă și muzică. Originea ei se află în misterul universal. Ea se construiește după o logică proprie căreia nu i se pot formula judecăți de valoare asemănătoare celor aplicabile prozei.

Aceeași idee lansată pentru prima dată de către Tudor Vianu în legătură cu poezia lui Macedonski apare și la Mihai Zamfir — opera sa este un conglomerat estetic. Ea adună reprezentări neoromantice. manifestări de vădit parnasianism și adevărate realizări simboliste. O succintă și complexă analiză consolidează convingerea volumele „Excelsior" sau „Flori sacre" nu-și găsesc sorgintea în acel pașoptism și unor reminiscențe din Alecsandri, nici în hedonismul mussetian sau confesiunile erotice, fade ale unei tinereți neoromantice: „Dacă ar fi murit o dată cu Eminescu, afirmă autorul, Macedonski intra în istoria noastră literară la statura unui Depărățeanu indiscret și agitat, exasperat de ambiții fără acoperire reală".

Analiza exhaustivă a creației macedonskiene se împlinește în descifrarea sensurilor prozei ce se dovedește a egala poezia. Alături de Dimitrie Anghel, poetul simbolist este creatorul poemului în proză, aparte, el rămîne descoperitorul formulei „nuvelei lirice" dominată de principiul pe care M. Zamfir îl denumește al „întoarcerii în fantastic".

După fundamentala lucrare a lui Adrian Marino „Opera lui Alexandru Macedonski", bogat-documentatul studiu eseistic semnat de Mihai Zamfir ne descoperă, încă fenomenul macedonskian. „Dacă tehnica sa poetică inclina, în cele din urmă, spre un simbolism mediu, Macedonski avea antenele lansate spre viitor. Sub pana scriitorului, deloc accidental, apar viziuni tipice secolului nostru — dovadă că spiritul și tendințele veacului al XX-lea fuseseră, intuitiv, descifrate de poet".

MONICA DAVID

reviste

Steaua, nr. 21

O revistă cu profil spectacular, bibliofil, o revistă necesară în contextul unei publicistici, dar ca orice excepție, sortită să rămînă o experiență solitară. În fața inspiratei prezentări grafice. uiți să te mai întrebi dacă o parte din materiale (vezi proza lui Virgil Stanciu sau articolul Dorinei Geles despre „acel titan al poeziei secolului XX" André Breton, care nu pricepem unde începe, căci la pg. 23 se amestecă cu textul lui Nic. Balotă) se cuveneau publicate în vreo revistă, fie și cu profil mai puțin „spectacular", sau dacă, publicate cu mai multă parcimonie față de spațiu. ar mai umple paginile unei gazete obișnuite „Foiletonul de duminică" a lui Aurel Gurghianu ne-a obligat însă să citim cu mai mare atenție revista. mai cu seamă rubricile de critică. căci, discutînd FAMILIA d-sa se plînge că „revistele la ora actuală nu mai atrag prin rubricile lor de critică... Au dispărut aproape cu totul notele. scurtele comentarii virulente acele sublinieri cu creionului roșu ale erorilor. Aș dori o revistă care să mă intrige prin îndrăzneală și căreia să nu-i pot opune nici un argument". Sîntem gata să cădem de acord cu A.G. dacă și dînsul cade de acord cu noi că și cronicile publicate de STEAUA (Petru Poantă și Virgil Ardeleanu) sînt departe de virulența și incisivitatea reclamată de domnia sa P. Poantă se mărginește la o interpretare inteligentă a poeziei care însă ocolește judecata critică, sau, doamne-ferește. vreun reproș mai acătări adus volumelor lui V. Felea și Petre Stoica. V. Ardeleanu își permite cîteva observații mai polemice de tipul „este vorba aici (în romanul Mariei-Luiza Cristescu) de un versat ochi de prozator. cum n-am întîlnit prea adesea în cărțile anului ce se „încheie" și ne enumeră „bucățile" în care autoarea „nefeminină" probează talentul ei „cu brio". Recenzenții, nume în general necunoscute. scriu despre autori la fel de necunoscuți (Aurelia Batali, Lola Stere-Chiracu). La recenzii ne a plăcut candoarea cu care Horia Bădescu îl numește pe Dan Mutașcu „imagist", pentru că sus-numitul are „gustul călătoriilor imaginare".

CRONICAR

EVOCĂRI

Un dialog între Perpessicius şi Mihu Dragomir

cu 32 de ani în urmă

O plăcută corvoadă, pentru editorul monumentalei opere eminesciene, era de a evoca dizert şi academic siluetele oamenilor de litere de altădată, printre care rezerva un loc aparte scriitorilor din urbea sa natală.

Încă din 1926, în cuvîntul înainte la istoria presei brăilene“ (Brăila 1927) al eruditului local S. Semilian, maestrul Perpessicius sublinia necesitatea unei culturi regionale, adăugînd : „Tot cel ce a trecut printr-o bibliotecă (şi Perpessicius a fost unul din membrii bibliotecii Petre Armencea din Brăila), şi a vorbit, gîndindu-se la dragostea lui de totdeauna, la Brăila noastră ca la o zînă dintre sălcii, să-i închine un imn sau să-i smulgă o mărturisire din trecutul ei de glorie, a simtit nevoia unui astfel de repertoriu cronologic o astfel de oglindă a izvoarelor vii care au fost periodicele“.

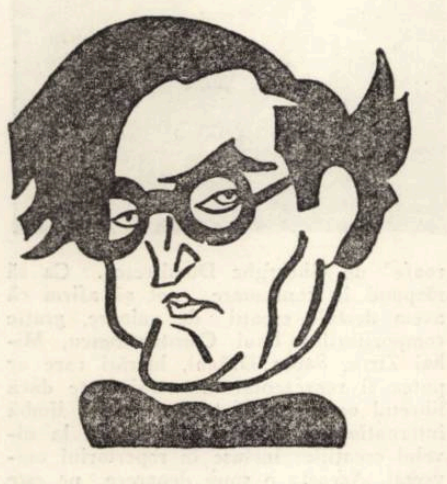

În 1933, într-o prefaţă la „Contribuţia Brăilei în cultura românească şi străină“ (Brăila 1933) a aceluiaşi harnic cercetător, Semilian, scriitorul Perpessicius ţinea să se ştie că „ce impresionează pe cititorul lucrării de faţă este numărul impunător, cohortele de intelectuali brăileni, legaţi de istoria luminilor româneşti“ ...

Peste alţi şapte ani, poetul Mihu Dragomir, concetăţeanul cu mult mai tînăr decît academicianul Dumitru Panaitescu-Perpessicius, îi solicita un interviu în calitate de director al foii culturale **FLAMURA**, „Răbojul tinerei generaţii“ — pe care o edita la Brăila. Prompt, Perpessicius s-a conformat invitaţiei şi astfel putem reda mai jos textul acestei convorbiri apărută în **FLAMURA**, din sept. 1940. Dialogul este precedat de-o scurtă introducere a lui Mihu Dragomir.

LUCIAN ENESCU

De vorbă cu D. Perpessicius

Nu e tocmai atît de uşor să pătrunzi, cu neseriosul motiv de a-l intervieva, în faţa Maestrului. Numai că noi aveam o carte de vizită care nu putea fi refuzată, nicidecum. Eram brăilean! Pentru cel ce-a scris „Mirajul Planului oraşului Brăila“, explicabilă indulgenţă cu tinereţea noastră care dorea, neapărat, să-l răstignească într-o pagină de răstălmăcire.

A fi brăilean înseamnă, după cum spunea mentorul tuturor scribeţilor din cetatea lui Istrati, **Basil Clany**, a fi cuminte atunci cînd nu trebuie să fii. Adică a patetiza ridicolul şi a te apleca, lîngă gravitatea condeiului, numai atunci cînd vibrează în tine o coardă neauzită de ceilalţi.

N-am vrea să spunem, cu aceasta, că Maestrul Perpessicius a patetizat întrebările noastre deşi erau ridicole. Dar ca brăilean, d-sa a sesizat punctul în care tinereţea întrece seriozitatea şi a pus aşteptate puncte pe i.

Şi, pentru că pătrunsesem în biroul din str. Romană cu „brăilenismul“, ne-a fost atît de uşor să întrebăm superficial. Brăilenii sînt doar la răscrucea Orientului cu Occidentul!

— (M.D.) Menţineţi contactul cu Brăila?

— (P.) Desigur. Aşa cum se păstrează, şi pînă dincolo de moarte, contactul cu părinţii, cu rubedeniile, cu locul de baştină. Căci încă mai am la Brăila o scumpă mamă pe care o văd la răstinpuri, nepoţi ba şi strănepoţi şi foarte mulţi şi dragi colegi de şcoală. Şi am, mai cu seamă, toate amintirile, şi rele şi bune, de cînd m-am pomenit pe lume şi pînă azi. Se pot, toate acestea uita?

— Există un specific brăilean în literatură?

— E aproape sigur că trebuie să existe. Însă tot atît de sigur mi se pare că nu e tocmai atît de uşor de degajat şi pentru o astfel de operaţie s-ar cuveni pornit de la scriitorii de adopţie sau de baştină ai Brăilei, vreau să spun de la opera lor. Ce deosebeşte, de pildă, descriptivul lui Sandu Aldea de descriptivul lui Odobescu, Sadoveanu sau Hogaş? Ce deosebeşte poezia lui Cerna şi a lui Ştefan Petică (aceşti cetăţeni de onoare ai Brăilei) de poezia unui Goga sau unui Anghel? Şi care sînt, mai cu seamă, trăsăturile proprii, adînc sădite, în opera lui Panait Istrati, de bună seamă cel mai reprezentativ pentru scrisul specific brăilean? Din răspunsuri s-ar alege, poate, ceva.

— Cunoaşteţi manifestările tinerilor poeţi brăileni?

— Spre imensa mea ruşine, foarte puţin. Şi mă gîndesc dacă e numai a mea vina, sau şi a împrejurărilor? De altminteri nu e întîia dată cînd informaţia mea literară suferă de serioase lacune, după cum nu pierd niciodată nădejdea că îmi voi putea completa, la întîiul prilej, lipsurile. Căci nemicşorată mi-e tragerea de inimă.

— Cum priviţi tînăra poezie românească?

— O privesc cu sentimentul firesc al unei solidarizări predestinate. Plină de virtuozitate, chiar cînd nu o înţeleg şi cînd mi-e interzisă adeziunea, tînăra poezie românească impune şi reţine prin dezinteresata ei efervescenţă şi printr-un colectiv nivel de artă, rar atins de generaţiile anterioare. Dar chiar şi această falangă bine instruită, îmi place să mă opresc la cei mai puţin alineaţi, ba chiar şi la cei ieşiţi din rînduri. V-aş cita nume proprii, însă mi-e teamă că v-aş răpi prea mult spaţiu.

— Credeţi că este ameninţată creaţia artistică în aceste momente de tensiune internaţională?

— Fără doar şi poate. Şi vă gîndiţi negreşit, la creaţia noastră românească, la ceea ce se poate alege dintr-o continuă stare de uzură sufletească, cum e aceea a zilelor ce trăim. Producţia curentă s-ar zice că infirmă o astfel de temere. Dar sămînţa de azi n-a rodit încă. Trăim încă din hambarele rezervelor noastre sufleteşti.

— Întru cît vă aşteptaţi la premiera Dv.?

— Cum foarte bine ştiţi, nimeni în literatură nu lucrează cu gîndul la recompense. Dacă m-ar crede cineva, aş zice că mă simt excedat. Dar ceea ce este sigur e că o atare distincţie are toate prerogativele să încînte şi să subjuge.

— Şi, ca încheiere, v-a incomodat chestionarul nostru?

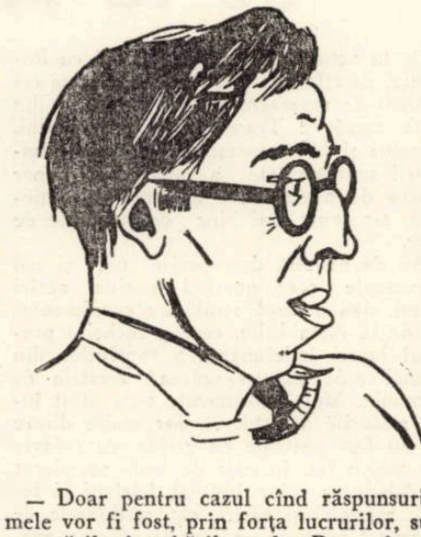

— Doar pentru cazul cînd răspunsurile mele vor fi fost, prin forţa lucrurilor, sub aşteptările întrebărilor dv. Dar şi aşa, cată să mărturisesc că el mi-a adus o mare mulţumire sufletească, căci mi-a oferit prilejul să comunic, de la tînăra dv. tribună, cu însuşi sufletul Brăilei.

VICTOR I. VLAD-DELAMARINA

Corespondenţă inedită

La arhivele Statului din Sibiu, fondul Astra, cutia S—Z se păstrează patru scrisori semnate de Victor Vlad-Delamarina.

Investigaţiile noastre bibliografice de pînă acum, ne-au condus la constatarea că aceste documente pot fi considerate, deocamdată, inedite.

Necesitatea de a cunoaşte mai bine bibliografia aceluia care a fost Victor Ion Vlad Delamarina precum şi unele aspecte necunoscute din viaţa şi activitatea sa, justifică, credem publicarea integrală a documentelor.

Prin aceasta ne îndeplinim şi o datorie de onoare faţă de scriitorul şi etnograful inegalat încă în descrierea Banatului şi a bănăţenilor.

Prin imprimarea documentelor cercetătorii istoriei ştiinţei româneşti în general şi în special astriştii, istoricii literaturii române şi etnografii, precum şi istoricii artei militare la români, cu privire concretă asupra marinei, au la îndemînă un valoros material documentar :

DOCUMENTUL Nr. 1 —
inv. 179

Galaţi 119 oct. s. v.

Stimate domnule,

Am onoare a vă anunţa că am fost mutat la Galaţi în serviciu la data de 16 oct. s.v. unde veţi binevoi a-mi adresa cele necesare de acum înainte; — totodată vă rog să binevoiţi a-mi trimite articolii extraşi din Meyer, cari mi i-aţi promis şi măcar o singură banchetă din enciclopedia rom. oarecare completată în toate părţile sale goale, căci altfel nu o înţeleg şi nu mă pot apuca de fel de lucrarea registrului.

Primiţi vă rog cele mai resp. salutări.

Devotat Victor Ion Vlad
Strada Gării nr. 8 Magazia Kiriakopol

DOCUMENTUL Nr. 2 —
inv. 180
7 nov. st. v. 95

Prea stimate domnule,

Vă comunic prin aceasta că am primit scrisoarea dv. din 3 nov. st. v. dimpreună cu pacheţaşul conţinînd materialul ce mi l-aţi trimes. Am început deja lucrarea registrului şi sînt deja la litera C.

O rugare v-aşi face însă, relativ dacă ar fi să mai îmi expediaţi de acum înainte şi anume de a nu trimite pachetele ca „marfă de valoare“ — căci ca să le pot scoate (cum a fost de ex. de astă primă dată) am de lucru cu Vama, şi cheltuieli fără sens pentru cîtva grame de hîrtie, expediaţi totul sub titlul de „hîrtii de afaceri“ e mult mai practic.

Respectele mele
Victor I. Vlad

Stele de toamnă

Zile de reculegere în această săptămînă de doliu, în acest miez de toamnă. Zile triste, zile de doliu, legate între ele de strălucitoare nume ale spiritului românesc : Henri Coandă, Horia Hulubei, Athanase Joja, Victor Eftimiu. Pleacă dintre noi, pe drumul eternităţii lor, patru mari bărbaţi ai ţării acesteia, cu fapte adînc însemnate în gloria României moderne.

E o toamnă tristă această toamnă ; dar e o toamnă în care, la umbra acestor grandioase amurguri, putem privi în urmă mîndri bogăţia spirituală a unui popor capabil să nască asemenea oameni. La înălţimea geniului lor, ei şi-au făcut cu prisosinţă datoria faţă de poporul care i-a născut ; întemeietori, ei au fost oameni ai timpului lor, sporind, prin creaţie, tezaurul de inteligenţă şi frumuseţe al lumii. Căci numele lor a răsunat puternic, nu odată, dincolo de fruntarii, în numele veacului.

Închinare lor.

Există finaluri tragice, stingeri dureroase, care ne lasă goi şi singuri îndelungată vreme, biografii silnic încheiate de moarte. Dar există şi finaluri senine, încheiere a unor biografii exemplare. A unor destine exemplare.

Jumătate de secol de ştiinţă şi gîndire românească a fost martorul lor. Şi ei au contribuit, prin muncă, prin credinţă, prin devotament, la demnitatea lui.

La demnitatea istoriei noastre.

Căci ce am visat întotdeauna, ce am visat altceva decît o istorie demnă, în care oamenii, făuritorii ei, să rămînă, în vreme, cu fruntea sus, mereu cu fruntea sus, în anotimpuri prielnice sau neprielnice?

Ei poartă, prin ce au făcut mai bun, numele şi sensul demnităţii noastre.

E un anotimp demn această toamnă a roadei, a certitudinii calme ; se încheie ciclurile muncii, şi anul se apropie, tot mai mult, de popasul său. Basmul spune că acum, pline de bogăţia lor, stelele cad spre a-şi purta, în infinit, luminile. Stele preapline de vecie şi de poverile luminii lor.

Ar trebui să scriem un cuvînt pentru fiecare dintre cei duşi.

Aşa se obişnuieşte.

Un cuvînt despre viaţa, faptele, creaţia lor. Despre anii lor, ani pămînteşti, de acum înainte.

Dar fiecare dintre cei plecaţi este prea bogat în faptă spre a rezuma, aici, în cîteva rînduri fapte, ani, viaţă.

Şi toate acestea, de altfel, sînt ştiute de mult. Elevii le pot găsi în paginile manualelor, în anii în care se leagă, unii, pentru totdeauna, de miracolul cuvîntului scris, al ideii îndrăzneţe, făuritoare de civilizaţie. Savantii au stăruit pe cărtile lor. Istoria ştiinţei sau a literaturii, cea de pînă acum, le-a însemnat cu litere mari creaţia.

Pentru toate acestea, acum păstrăm o clipă de reculegere. Apoi, cu fruntea plecată, vă rostim în şoaptă numele.

Vă mulţumim pentru tot ce aţi făcut pentru ţara aceasta.

Vă mulţumim pentru tot ce aţi făcut pentru noi.

Vă mulţumim, Henri Coandă.

Vă mulţumim, Horia Hulubei.

Vă mulţumim, Athanase Joja.

Vă mulţumim, Victor Eftimiu.

ORIZONT

banatica

Bănățenii la adunarea de la Alba Iulia

De la actul Unirii Transilvaniei cu România, pecetluit la Alba Iulia de către cei 100.000 de reprezentanți ai românilor din toate așezările Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului, expresie a hotărîrii nestrămutate a întregului popor român de a desăvîrși unitatea sa națională, s-a scurs mai bine de jumătate de veac.

An de an sînt descoperite noi și noi documente care, purtînd patina acelei vremi, dau o nouă strălucire evenimentului de la Alba Iulia, care a încheiat procesul luptei îndelungate a românilor din Transilvania pentru unirea acesteia cu România. Multe documente s-au aflat între rafturile arhivelor, dar multe dintre ele au fost păstrate cu grijă, cu evlavie din tată-n fiu, în case de unde au plecat la Adunarea celor 100.000, bărbați și femei, vîrstnici și tineri, cu mijloacele de transport modeste pe care le ofereau vremurile. Fotografii s-au păstrat puține, cîteva doar, cele realizate pe loc de către un fotograf pe nume Mirza, originar din Galtiu lîngă Alba Iulia, care a imortalizat pe peliculă fotografică aspecte de la marea Adunare a celor aflați la 1 decembrie 1918 în „Cetate", pe dealul Alba Iuliei.

Documente s-au adunat însă numeroase; stau mărturie evenimentului celebrele Credinționale. împuterniciri cu care s-au dus la Alba Iulia cei aleși în adunările din orașele și satele Transilvaniei, stau mărturie documente de tot felul care atestă unanimitatea cu care s-a luptat pentru unire.

În lupta generală pentru Unire, pagini remarcabile au fost scrise și prin lupta bănățenilor, a maselor populare din Timișoara, Lugoj, Caransebeș, din orașele și satele bănățene care au creat consilii naționale locale și gărzi locale subordonate Consiliului National Român. S-a difuzat larg în Banat textul Convocării Adunării de la Alba Iulia : „Istoria ne cheamă la fapte. Mersul irezistibil al civilizației noastre a scos și neamul nostru românesc din întunericul robiei la lumina conștiinței de sine… Vrem să trăim alături de celelalte națiuni ale lumii, liberi și independenți".

Masele muncitorești năzuiau și luptau pentru unirea Banatului cu România, într-un stat care să le asigure libertăți democratice largi, mai multe decît atîta se manifestau pentru un stat republican și democratic. „Nu ne mai trebuie boieri, nici simbolul care i-a ținut pe ei la putere (regele)". Un rol important în mobilizarea maselor în lupta pentru unire l-a avut la Lugoj ziarul „Drapelul". condus de Valeriu Branisce, care a publicat numeroase articole inspirate și în jurul căruia s-a constituit grupe care au colectat bani pentru Fondul Național necesar delegaților care plecau la Alba Iulia. Într-un articol întitulat : „La Alba Iulia"", ziarul „Drapelul" îndemna astfel masele de a se manifesta pentru Unire : „Un fior sfînt cutremură toate inimile românești la gîndul adunării de la Alba Iulia, unde după veacuri de patimi și robie este chemat poporul românesc să-și proclame libertatea sa națională. Va fi o zi istorică, o zi neuitată în viața poporului, o zi de la care se va data o nouă epocă. O zi pe care o vor aminti urmașii îndepărtați cu evlavie și admirație". Între cei 100.000 au plecat spre Alba Iulia și numeroși reprezentanți ai românilor din Banat, între care personalități marcante, reprezentanți de seamă ai vieții politice, sociale, oameni de cultură Printre cei 25 de delegați din orașul Timișoara au plecat spre Alba Iulia reprezentanți ai organizațiilor social-democrate în rîndul cărora s-a cerut cu insistență ca România să se proclame republică. Ideea de republică s-a manifestat viguros în timpul evenimentelor legate de Unirea Transilvaniei cu România.

Cei dintîi bănățeni plecați la Alba Iulia au fost lugojenii care, reușind să înfrîngă opreliștele trupelor de ocupație, au trimis sute de delegați cu vagoane speciale. De curînd s-a descoperit biletul colectiv de tren cu care au plecat la Alba Iulia delegații Lugojului, s-au descoperit liste originale de subscripție din acest oraș pentru Fondul National închinat Unirii Transilvaniei cu România. Toate acestea adăugate documentelor deja cunoscute întregesc și mai mult cunoașterea efervescentei acelor momente.

În gazeta „Drapelul" din Lugoj apărea la 17/30 noiembrie 1918 următorul anunț : „A plecat din Lugoj un tren special cu 6 vagoane. cam 300 persoane. direct la Alba Iulia, punîndu-se trenul la dispoziția Consiliului National din partea Direcției de mișcare a căilor ferate. Trenul nostru special se va înapoia la Lugoj din Alba Iulia luni la orele 11. Pe toți un gînd ne poartă și un dor îi mînă. Să călătorească în pace și să se întoarcă cu bine"

Acolo, la Alba Iulia, au răsunat cuvintele bănățenilor care au adus cu ei mesajul voinței de Unire cu România, spre o viață liberă, fericită.

Astăzi la peste jumătate de secol de la epocalul eveniment ce a avut loc în ultima lună a anului 1918. astfel de noi mărturii readuc în fața generațiilor actuale măreția momentului ca încununare a îndelungatei lupte a poporului român.

HERBERT RABINOVICI

Cîntînd bucuria vieții

Convorbire cu artistul poporului NICOLAE HERLEA

— „În această seară cîntă baritonul român Nicolae Herlea". Cînd auziți această frază, cînd auziți rostindu-se „România", ce simțiți în adîncul ființei dumneavoastră, atunci, departe de plaiul în care v-ați născut ?

— Oricît de departe m-aș găsi de țară, știu că port în suflet flacăra dorului — legătura permanentă cu pămîntul românesc —, simt și știu că sînt un sol al poporului, sînt mîndru pentru aceasta și totodată profund emoționat.

— Spuneți-mi cu ce mari interpreți ai vremii ați colaborat în spectacolele dumneavoastră de peste hotare ?

— Pot să vă enumăr pe cîțiva dintre interpreții celebri cu care am avut bucuria să cînt. Dintre tenori, aș aminti pe : Mario del Monaco, Giuseppe di Stefano, Carlo Bergonzi, Franco Corelli, Richard Tuker, Placido Domingo, Nicolae Gheda. Dintre soprane, pe marea Tebaldi, Ana Moffo, Gabriela Tucci, Virginia Zeani. De asemenea, am cîntat alături de bașii : Nicolai Ghiaurov, Cezare Siepi, Georgio Tozzi. Nicola Rossi-Lemeni.

— Visconti și Jean Louis-Barault pun spectacole de operă în scenă. Credeți că o viziune modernă a regiei dă o altă lumină genului despre care se spune că este prăfuit și pur convențional ?

— Noile viziuni regizorale dovedesc că spectacolul de operă rămîne un spectacol cu un loc bine definit în lumea contemporană artistică. În primul rînd, că trăim cu gravitate și intensitate prezentul în care invadează viitorul. Creațiile noi trebuie să releve sensurile bucuriei. iubirea, pasiunea împlinirii. sentimentele eternumane. Pot spune că poezia clasică, muzica simfonică. genul operei conțin acea tensiune care face pe oameni mai buni, tensiune pe care le-o doresc tuturor creatorilor tineri de astăzi.

— Cu ce mari regizori de operă și sub bagheta căror dirijori celebri ați cîntat ?

— Am colaborat la „Scala" din Milano chiar cu regizorul Jean Louis-Barault. de care ați amintit, în opera „Faust" de Gounod. apoi la „Metropolitan". în „Forța destinului" de Verdi și „Paiațe" de Leonvacallo. cu Franco Zefirelli. Dintre dirijori aș aminti pe : Herbert von Karajan, Gabriele Santini, Lorin Mazel. Giuseppe Pathane, Nelo Santi, Alberto Erede Kondrașin

— În ce operă românească ați debutat și care din lucrările compozitorilor români pot intra în repertoriul universal ?

— Am debutat în opera „Fata cu garoafe" de Gheorghe Dumitrescu. Ca să răspund în continuare, pot să afirm că avem destule creații de valoare, grație compozitorilor Paul Constantinescu, Mihai Zirra, Sabin Drăgoi, lucrări care ar putea fi reprezentate în străinătate dacă libretul operei ar fi tradus într-o limbă internațională, pentru a fi înțeles la nivelul creațiilor incluse în repertoriul universal. Aceasta o spun deoarece ne este bine cunoscut „Oedip"-ul enescian care și-a făcut intrarea pe plan mondial într-o versiune franceză la Paris, bucurîndu-se de un mare succes.

— Cum vi se pare pasiunea tineretului de la noi pentru muzică față de tineretul din străinătate ?

— Pot să vă spun că, de cîte ori cînt în București și în orașele din țară, simt o mare bucurie văzînd sălile pline de tineri. Am cîntat la București în fața studenților, în spectacole special pregătite pentru ei, cu sala arhiplină. Îmi plac tinerii decent îmbrăcați, studioși, preocupați de probleme care le fac cinste.

— Spuneți-ne, stimate maestre, atunci cînd ați devenit tată, desigur, ați trăit un moment de fericire. Poate fi egalat acel simțămînt cu unul pe care-l aveți înaintea sau în urma unui important spectacol?

— Este adevărat, atunci cînd am devenit tată, am trăit un moment de mare fericire. E un simțămînt pe care numai un părinte poate să-l cunoască, și nu poate fi egalat cu nimic în lume.

— Care din scriitorii contemporani v-au atras atenția ?

— Eu îi consider contemporani pe Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, alături de Marin Perda, Ioan Alexandru. Al. Ivasiuc, Adrian Păunescu, Ion Băieșu.

— Cînd sînteți în străinătate, de care loc din țară vă este dor ?

— Nu pot să spun că aș fi legat de vreun loc anume. Sînt legat de viața apelor, de viața munților, a cîmpiilor, a satelor și orașelor de oamenii care au avut și vor avea întotdeauna idealuri nobile, idealuri ce vor dăinui cîntînd bucuria vieții, bucuria pămîntului românesc.

VASILE SPERANȚA

Festival internațional de jazz la Praga

…Ceața se tîra jos, din ea turnurile ascuțite ieșeau aproape brusc pe fundalul unui cer albăstrui. Un octombrie nordic.

Sala LUCERNA de pe Vaclavske namesti este situată într-un pasaj plin de mici magazine și baruri violent colorate. Cobori la demisol. Balcoane aurite de jur-împrejur. scaune obișnuite. din lemn. ale căror rînduri glisează libere pe parchet. Nu un decor somptuos. ci mai ales intimitate : aici toată lumea trebuie să se simtă bine.

Între 18 și 21 octombrie, cel de al nouălea Festival Internațional de jazz profesionist.

Televiziunea se instalase în așa fel încît să nu vedem decît două treimi din scenă ; așa e ea pretutindeni ! La ora cînd prezentatoarea ieșise din spatele celui de al treilea gong (pînă și gongul imita bătaia ceasurilor seculare ale orașului de aur), stalul încă nu se umpluse. Biletele costau mult, dar și spectatorii erau ocupați cu discuții în toate limbile Europei. Se intra. se ieșea tot timpul spectacolului. Mai ales că mulțimea aceea pestriță venise cu enorme aparate de fotografiat sau de filmat, pe care le întrebuințau non-stop. Pe holuri se cumpărau ziare. vederi și celebrele discuri SUPRAPHON. Fundalul scenei era prevăzut cu o platformă în așa fel încît puteai să-i fotografiezi de sus pe interpreti Si acolo apărură deodată doi tineri care. după ce au luat un blitz, s-au așezat nestingheriți pe parapetul fundalului ; se simțeau ca acasă. Aceeași degajare se simțea și pe scenă. unde instrumentiștii. cînd le venea rîndul apăreau în prim-plan. apoi se retrăgeau undeva nedefinit. Oamenii făceau schimburi de opinii. Sigur. datorită amplificării DYNACORD. arta se putea transmite integral, cu intensitate așa că o puteai recepționa și de la garderobă.

Centrul presei : cîtiva băieți. printre ei entuziastul Karel Srp, cu toții amatori. inițiatorii manifestării. Primim. toți reporterii, pliante, ziare, programuri, afișe. Se discută pe fondul muzicii care iese discret dintr-un TESLA. Afișe ciclopice vorbesc despre tradiția acestui festival, aflat în legătură cu acela din Polonia. Jam sessions în cluburile Reduta, Atelier și Rokoko. Expoziție Supraphon la Teatrul muzical.

Și acum. participările, despre care e greu de făcut aprecieri, întrucît au fost toate la mare înălțime. de la dixie, free la jazz clasic stil Singers :

— Orchestra de dixie din Bratislava, condusă de Gerhardt Ladislav.

— Leningrd Dixieland Jazz Band.

— Old Metropolitan Jazz Band Polonia.

— All Stars Berlin, Republica Democrată Germană.

— Old Timers din Ungaria.

— Karel Ruzicka plus 9. Praga.

— Novi. orchestră din Polonia.

— Heiki Sarmanto Group Finlanda.

— Gustav Brom Orchestra, Brno împreună cu Jerzy Milian. Polonia.

— Richard Kovalcik, Ostrava.

— Cvintetul Manfred Schultze, Republica Democrată Germană.

— Grupul vocal Sarolta Zalatnay, Ungaria.

— Bob Wallis cu orchestra sa, Marea Britanie.

— Big Band-ul Teatrului Național din Praga. condus de Ladislav Simon.

— Orchestra de jazz a Radiodifuziunii din Praga condusă de Vadin Ludvinovski (Moscova) și Kamil Hala (Praga) împreună cu cîteva vedete ale jazzului sovietic.

— Orchestra INTERJAZZ (a Festivalului Internațional) condusă de Vaclav Zahradnik, cu o componență într-adevăr INTER-, aproape fiecare instrumentist fiind venit din altă țară

O enumerare sumară, din care cititorii noștri pot deduce în ce măsură jazzul a devenit un teritoriu atît de comun al muzicienilor europeni înfrățiți. Festivalul de la Praga. o întrunire la cel mai înalt nivel artistic în cadrul căreia au participat în special muzicieni din țările socialiste.

Îi puteai întîlni în timpul zilei în fața celebrului ceas al Primăriei. pe ulițele înguste ale Hradului. pe malul Vltavei lui Smetana. cu ale ei lișițe plutind nestingherite și vegheate de statui.

LUCIAN BURERIU

Cronica emoției

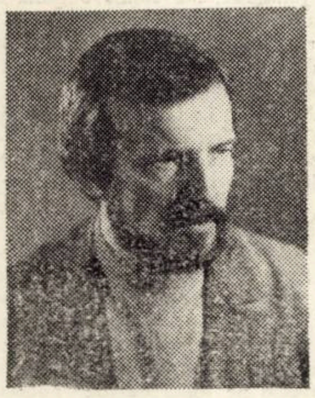

Tăcerile unui actor

Scena, ca să o auzim, ca să o vedem, trebuie să ne dea sunete și să strălucească. Îl vedem pe actor stăruind asupra unei replici, modelînd-o, nuanțînd-o uneori pînă la ieșirea din text. În alte cazuri, actorul se ajută prin gest, considerînd că prin aceasta ar putea spori desfășurarea cuvintelor. Și l-am întîlnit la Naționalul timișorean pe actorul Ion Cocieru, în două premiere : „Coroană pentru Doja" și „Alegere". Poate mai mult în prima, actorul de structură Ion Cocieru și-a conturat personajul, conturîndu-se de fapt pe sine. Mulți au dorit să vadă un Doja al revoltei manifeste, al gestului, un Doja patetic. Dar Ion Cocieru ne-a dat un altfel de Doja. Interiorizat, cu o revoltă convertită în împietrirea feței, în tăișul fix al privirii. Un Doja din care cuvintele veneau egale, ca un ecou mocnit. Un Doja neclintit ca tăcerea însăși.

Ion Cocieru, cîștigînd de pe acum creditul spectatorilor, ne lasă să înțelegem că arta spectacolului nu înseamnă doar cuvînt spus în gura mare, nu înseamnă doar cuvînt, ci și pauza dintre replici, mișcarea nemișcată a adîncimilor umane. Și, în ultimă instanță, acea poezie ce o degajă starea de spirit, actorul apt pentru teatrul poetic, pentru teatrul în care luminile vin blînd și umbrele se desfășoară ca o răcoare pentru setea noastră de discreție.

Pentru arta aceea ce aduce liniște în noi, cînd nu mai e nevoie de aplauze, cu obsesia eroului dramatic ce ni s-a adus pe scenă, nestingherit, ci simplu și omenesc ca durata, credibil fără ostentație. Pentru originalitatea, pentru firea degajată și subtilă în care încape artistul de pe scenă, el, tăcutul și expresivul Ion Cocieru !

DAMIAN URECHE

teatru

„ȘANTAJUL" de Claude Spaak

A treia premieră din această stagiune a Teatrului Național din Timișoara, „Șantajul" de Claude Spaak, este o piesă de o claritate aproape clasică, prin structura conflictului său de bază între sentiment și datorie.

Propunîndu-și demonstrarea incompatibilității între dreptate și opresiune socială, Claude Spaak și-a ales un caz-limită, cu valori simbolice certe. Dezbaterea dramatică se particularizează în conștiința unui reprezentant aparent „neutru" al justiției, măruntul magistrat Domingo Juregui, devenit brusc parte și judecător într-un proces social la care s-a străduit din răsputeri să nu participe. Limitele concepției abstracte, lipsite de conținut istoric asupra justiției „pure", dezbărate de contigent, încep să-i devină limpezi eroului de abia atunci cînd e pus într-adevăr să „judece" și nu să administreze mecanic și neangajat legea pe care așa cum spune, „o aplică chiar dacă nu e de acord cu ea".

Presiunile multigradate pe care reprezentantul dictaturii le exercită asupra conștiinței sale, presiuni ce merg pînă la șantajul cel mai direct, de ordinul imixtiunii nevoalate în viața familială a magistratului se constituie într-un mecanism declanșator al creșterii simțului de responsabilitate social-profesională. Umilul magistrat al unui orășel necunoscut devine brusc un personaj de tragedie antică.

Clară, deosebit de bine intenționată, dorind să contribuie la procesul de maturizare a conștiinței sociale a intelectualilor din lumea occidentală, „Șantajul" este neîndoielnic o piesă care optează pentru umanism împotriva dictaturii, privind cu simpatie lupta revoluționară. Nu întotdeauna însă, textul dramatic este la înălțimea intențiilor și motivarea psiologică a personajelor este uneori sumară, la nivelul unor creionări superficiale. Evoluția personajului principal este insuficient luminată de datele textului. Dacă Domingo Juregui a fost dăruit de către dramaturg cu date caracteriale apte de a-l face agreabil pe plan uman, adresîndu-se direct simpatiei spectatorului, argumentarea radicalizării sale, oarecum subite, rămîne deficitară sub planul rigorii intelectuale. Cu excepția a două personaje (Hernandez și mama), majoritatea celorlalte roluri suferă de aceeași lipsă de coerență logic psihologică, evoluția caracterelor dramatice fiind mai mult enunțată decît motivată.

Cu atît mai mult apare ca meritorie contribuția regizorului Dan Alecsandrescu (Arad) de a concentra acțiunea dramatică înspre o mai mare coerență, edificatoare în acest sens părîndu-ni-se rezolvarea finalului în care printr-o subtilă mizanscenă, se sugerează „orientarea" deciziei judecătorului.

Artistul emerit Gheorghe Leahu și-a compus personajul prin scoaterea în evidență a trăsăturilor sale cald umane, simpatic accesibile, cucerind un binemeritat succes de public, Domingo Juregui, în viziunea sa, are farmec și putere de convingere, prin autenticitatea redării a ceea ce aș numi „complexitatea cotidianului". Cu totul remarcabilă ni s-a părut interpretarea dată de Traian Pîrlog lui Hernandez personajul său hieratic, misterios și odios sumbru, situîndu-se la limita între realitate și simbol. In Mama, Garofița Bejan a prestat același joc de bună calitate profesională cu care ne-a obișnuit. Mihaela Murgu în Pilar și Gheorghe Stana în Morales au conferit farmec și sensibilitate scenică unor roluri de slabă calitate dramatică. Corecți în roluri episodice au fost Irene Flaman — Catalina, Camil Georgescu și Horia Georgescu. Decorul Doinei Almășan Popa, simplu și clar, a prelungit funcțional și simbolic „lumea scenei" înspre înțelegerea spectatorului.

SERGIU LEVIN

film

Mesajul Mesagerului

Cu o pasiune egală celeia cu care aș demonta mecanismul unei arte poetice implicate într-*O mie și una de nopți, Divina Comedie* sau *Don Quijote*, am să încerc să demontez mecanismul unei ars poetica pe care o conține un mare film văzut de curînd. Am să fac acest lucru, pentru ca în *Mesagerul*, ca și în *Blow Up* de altfel (dar altfel), există o teorie a comunicării, semiotică adică.

Cele două filme sînt dintre puținele capodopere, care vorbind (arătînd ochilor) despre eroi (oameni sau lucruri) *se* vorbesc (*se* arată ochilor), aceasta vrînd să spună că ele își comentează dincolo de (în interiorul un(ui) story, propria condiție estetică. Ceea ce face posibilă și, în final, imposibilă comunicarea ca act în amîndouă filmele este „vehicolul", mijlocul, purtătorul mesajului, mesagerul. În *Blow Up*, imaginea însăși (fotografia), semn al narcisismului unui film de pur limbaj. În *Mesagerul*, copilul mesager, semn nenarcisiac al unui film de mare sugestie plastică și semn, mai les, al unei foarte complexe și exacte teorii a comunicării estetice.

Copilul cu numele Leo e mesagerul, asemeni cuvîntului sau imaginii, el e materialitatea semnului care poartă mesajul, mijlocind comunicarea între cel care trimite și cel care primește mesaje. Mesagerul e inocent așa cum sunetele unui cuvînt al cărui sens îl poartă sînt inocente. El nu cunoaște, în primul rînd, *codul* comunicării pe care o mijlocește între aceeași belladona, femeie frumoasă-otravă, pe care o iubește, și ceilalți bărbați. Acest cod e iubirea impură (neestetică). Leo nu-și realizează inițial condiția de simplu mesager al acestei iubiri impure care-i violentează perfid teritoriile pentru că stimulul parcursurilor sale e iubirea pură, inocentă (estetică). Accesul la codul care i-ar lămuri condiția, dar care i-ar aboli inocența, e în permanență interzis. Atunci, întreg filmul se transformă într-o Odisee a descifrării, a inițierii în cod, nicicînd terminată. Punctul ei culminant e actul ambiguu (pur și impur) al preparării licorii magice din fructele belladonei.

Filmul lui Losey, ca și cel al lui Antonioni, este metafora neputinței mesagerilor lumii pe care o zugrăvesc Acest mesaj ajunge la noi purtat de un mesager, paradoxal, semn al supremei putințe a filmului. El e imaginea, despre care nu se mai poate scrie.

ADRIANA SIMLOVICI

appassionata

Opera spectacol

„În teatru există momente cînd atît poetul cît și compozitorul trebuie să aibă suficient tact pentru a ști să scrie altceva decît versuri și muzică". Aceste rînduri aparțin, incredibil poate, lui Verdi, în perioada Aidei. Ce anume „altceva" vizează marele compozitor, în culmea gloriei sale ?

Îmbinînd teatrul cu muzica, opera nu a putut evita, de multe ori în istoria sa, ruptura celor două elemente constitutive. Dacă totuși vechii maeștri depășesc uneori cu bine punctul critic al echilibrului, o fac cu instinctul sănătos al creatorului, mai de grabă decît punîndu-și conștient problema. Wagner, în ciuda ideilor sale reformatoare, reușește să unifice mai puțin teatrul, pe cît poezia, cu muzica.

Privită ca un hibrid, opera se poate desface în libret și muzică, așa cum se mai procedează încă, atunci cînd valoarea acestor componente se judecă independent. S-a întîmplat, însă, ca teatrul propriu-zis să cunoască o asemenea evoluție, încît să devină inevitabilă punerea în discuție a elementului teatral de operă. Fără îndoială, ar trebui făcută o distincție, înainte de a ne lăsa antrenați de curentul ce vehiculează perimarea operei. Fiindcă o muzică de forță și-a dovedit rezistența împotriva slăbiciunii propriului suport literar. Cu alte cuvinte, putem vorbi în primul rînd de o perimare a acțiunii de libret, în accepțiunea sa uzuală.

Încercările de a suplini carențele teatrale ale operei clasice prin modernizarea regiei și scenografiei s-au dovedit a fi, foarte adesea, simple paleative. Pe de altă parte, acreditarea frecventă a formulei operă-concert sau operă radiofonică constituie de fapt un refugiu și nu o soluție, ceea ce echivalează cu negarea funcției dramatice a operei. Și, odată cu aceasta, însăși rațiunea ei de a fi, marea popularitate, zestrea cea mai de preț, lăsată de străbuna tragedie antică, e pusă sub semnul perisabilului.

Credem că reconsiderarea din temelii a problemei operei contemporane impune, în primul rînd, lepădarea balastului de optică hibridizantă și acceptarea, în schimb, a genului de spectacol total. De la sine înțeles, formula privilegiază o anumită problematică, purtînd ca trăsături distinctive atributele definitorii ale conștiinței omului contemporan.

Tendința de a desființa granița dintre teatrul de dramă și cel muzical ar exprima mai limpede intenția noastră. O asemenea propoziție conduce la abolirea unor canoane consfințite de trecerea timpului, readucînd în joc elementele teatrale și muzicale încă labile, ale epocii care a precedat închegarea operei O nouă reconstituire a acestor elemente ar da o fată inedită lucrurilor.

Ce anume ar purta acest spectacol, ce rol ar reveni orchestrei dirijorului etc.? Ne mulțumim să rămînem deocamdată interogativi. În orice caz, îndeletnicirea de libretist și chiar aceea de compozitor de operă, în înțelesul lor obișnuit, devin discutabile.

OVIDIU MANOLE

Marginalii critice

Două ipostaze ale unei teme în teatrul lui Radu Stanca

Tema dejucării Olimpului revine de două ori în teatrul lui Radu Stanca : în „Oedip salvat" și în „Critis sau gîlceava zeilor".

În „Oedip salvat". Radu Stanca, excelent cunoscător al mitologiei eline, reinterpretează figura lui Oedip prin prisma umanismului său de o intensitate renascentistă. Conflictul de natură etică vehiculează marea idee că omul, ființa terestră, este suficient de capabil să înfrunte piscul sofisticat al Olimpului, spațiu populat cu roadele imaginației sale, declanșată în fața fenomenelor încă neînțelese. Oedip a ajuns, însă, la un nivel de înțelegere de unde judecă fatalitatea cu măsuri umane, raportînd nu propria-i existență la puterea destinului ci — delimitînd net puterea sorții — o transformă pe aceasta într-o funcție a vieții sale.

I. Negoițescu semnează în „Viața românească nr. 10/1969. un excelent studiu, intitulat „Radu Stanca și simetriile": studiu în care urmărește evoluția personajului Oedip, de la tragediile antice pînă la André Gide. I. Negoițescu precizează că abia literatura secolului al XX-lea promovează un Oedip revoltat împotriva divinității. Răzvrătirea lui Oedip, în drama lui Gide, este de ordin lăuntric, protestul fiind exprimat de conștiința regelui. Radu Stanca merge mai departe, aducînd pe scena ficțiunii literare un Oedip care acționează, fructificînd circumstanța unei suprapuneri de situații identice. Izbînda regelui teban se înalță pe același plan valoric cu a celei prometeice, limpezimea viziunii interioare a nevăzătorului dibuind călcîiul lui Achile în uneltirile de dincolo de voința umană. Dobîndirea mult rîvnitei liniști se înfăptuiește, deci, printr-o dublă ascensiune a lui Oedip", pe de o parte prin cea etică (regele refuză soluția divină. adică înfăptuirea unei noi crime întru iertarea celei dintîi), pe de altă parte prin cea spirituală (revelația dezlegării nodului gordian al enigmei printr-o putere intelectuală proprie). Prin această dublă victorie înregistrată asupra opacității olimpiene. Radu Stanca definește, cu o admirabilă exactitate, condiția decisivă a dignității umane, identificînd-o cu expresia forte a sentimentului moral și spiritual care — ridicate la nivelul egalității valorice — alcătuiesc printr-o deplină fuziune, imaginea sublimă a integrității. Oedip luptă pentru libertatea opțiunii. contestînd cu întreaga sa ființă, competența divină de a decide soarta omului.

Cu un an înaintea elaborării dramei „Oedip salvat", Radu Stanca scrie în 1945 comedia de inspirație mitologică, „Cristis sau gîlceava zeilor". Demonstrația legăturii organice dintre cele două texte, — fapt care generează un întreg complex argumentativ, pornind de la afinități ideaetice și sfîrșind cu probleme de armonie structurală — nu este de loc anevoioasă. Procesul comparativ relevă, însă și deosebiri, fără îndoială interesante pentru cercetător. Conflictul comediei „Cristis sau gîlceava zeilor", spre deosebire de cel din „Oedip salvat" pornește de la o divergență estetică. Disputa are loc între zeii olimpieni și pămînteni. Această circumstanță conflictuală prilejuiește lui Radu Stanca o scînteietoare dezbatere pe marginea unor probleme de estetică. În această ordine de idei, atitudinea persiflantă față de conceptul aristotelic al frumosului se materializează într-un dialog savuros, care are loc în actul întîi, scena a cincea, între Phoebus și Hermes !" (. . .) Afrodita e însăși frumusețea. Cristis, o fată frumoasă doar. E firesc ca oamenii să nu recunoască decît imitațiile, nu și modelul suprem. Fă-te om, Hermes, și nu vei recunoaște pe Afrodita". Intenția persiflajului manifestă o linie consecventă fiindcă din replicile următoare vom afla că zeul soarelui — extraordinar procedeu al demitizării — este un semidoct, un snob, deoarece face o trimitere greșită la Platon. Vom afla, deasemenea, că Hermes e de-a dreptul incult și enunță cu franchețe că nu are timp de filozofie.

Înrudirea celor două piese — avînd ca temă opoziția om-divinitate — se realizează într-o zonă abisală, unde categoriile estetice de tragic și comic se împletesc organic. Diferențierea se produce, prin urmare, în cadrul formei, viziunea autorului în „Cristis" fiind — spre deosebire de cea din „Oedip salvat" — comică.

Analizînd comicul din piesa lui Radu Stanca, vom observa că aceasta nu este decît aparent un comic de situație. Situația dramaturgică fundamentală — în care zeița frumuseții pierde, horribile dictu !, concursul de frumusețe, dezvăluie un comic abundent în expresiile subțirimii intelectuale, înnobilînd farsa prin aureola culturii alese.

AL. COVACI

Ion Marin Almăjan

VÎNĂTOARE ASCUNSĂ *)

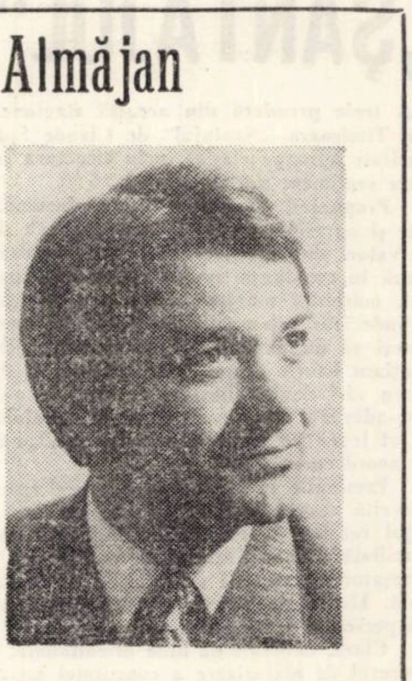

Romanul își propune să aducă în prim plan realități sociale acute, datele unor interesante transformări de psihologie umană din viața satului între deceniile cinci și șapte.

Conceput ca o suită contrapunctică de caractere, într-o densă evoluție epică, romanul VÎNĂTOARE ASCUNSĂ vrea să zugrăvească medalia și reversul ei, acea vînătoare continuă, adeseori tragică a binelui asupra răului eliminarea celui din urmă prin dramatice și continue zbateri de conștiință.

PAN

Am trejde ani și Semenica, nevastă-mea îmi spune : „Pan, oamenii sînt copii pînă la cinșpe-șaispce ani, p-ormă înțeleg că le-a venit vremea s-apuce de treabă, să lasă prostiile, tu ai copil și încă nu te-ai adunat de pe drumuri“, am anii ăștia și muncesc pe tractor doușcinci de ceasuri din douășpatru. vorba lui Frîncu. cînd bate cu creta în tablă și le zice copiilor „Dracu să vă împuște, învățați carte că d-aia socializmu va creat condiții“, Frîncu ăsta care atunci cînd se-mbată povestește cum a cunoscut el acu șapte ani o franțuzoaică. Madam Ronet, cu care s-a plimbat pe sub sălciile de la rîu și i-a spus : „Madam Ronet je vuzem“ și cînd ea a început sá plîngă el a strigat „viv la Frans“, muncesc zic și înghit la prăfărie pînă mi se face scuipatul cocă în gît, îmi înțepenesc brațele și umerii cînd mă dau jos din șa mă clatin pe picioare parc-aș fi umblat numai pe mări și oceane. Ș-atunci îmi vine să mă duc cu tractorul la cimitir. să ar mormîntu lu tata, să-i scot oasele afar și să-i spun „Dumnezeu tău de lacom și de cîne“ pentru că m-a oprit atunci cînd am plecat noaptea, desculț, numa-n izmene, ca să prind cursa de Oravița, cursa aia care trebuia să mă ducă unde-mi erau visele și soarta. Mă, Pan, zice Semenica atunci cînd mă întorc noaptea afumat acasă și-mi descult bocancii nălbiți de praf, dacă nu ți-o fost de însurat de ce m-ai umplut de facu-ți și dregu-ți pînă m-ai luat de la muma și m-ai adus aici în hardughia de casă ca să-ți șterg copiii la fund și să mă chinui cu-n bețiv. Pentru că, Semenico, pentru că in casa de pe ogaș mi-am plîns înfrîngerea, acolo am îngropat, să nu-l rabde pămîntu pe porcu ăla bătrîn, dorințele, nădejdea. Știam de-acuma că ei sînt acolo unde mi-am închipuit c-am să fiu și eu, mi-închipuiam fiece mișcare a lor, nu zic cá am fost atît de prost să cred că vreunul din ei s-a gîndit o clipá măcar la mine și a zis : „Săracu Pan, n-a avut el norocu ăsta, că merită“ și pentru că știam, eram sigur că nici unu nu s-ar fi gîndit să zică treaba asta, îmi mușcam mîinile și gemeam blestemînd pe ăla bătrîn și pe voi toți, cînd zic toți mă gîndesc și la părinții tăi, de la hodorogu de de tat-tu, cum stătea pe margine de scaun. ca și cum i-ar fi fost frică să nu-i strice luciul, aruncîndu-mi cuvinte în doi peri. doar-doar m-oi pricepe că e cazu să te iau de pe capu lor. Și mumă-ta, multă ca o poartă, buhăită de țuica băută pe ascuns ca să n-o simtă frații ei, pocăiții. și frații tăi semănînd la toate cu aia bătrînă. așteptau să zic vorba aia pe care ei o credeau cea mai prima. vorbă care să-mi pecetluiască pentru totdeauna soarta. Da n-am zis decît „sară bună“ și am ieșit, te-am simțit în spatele meu rezemînd poarta. așteptînd și tu un semn, cine ți-ar băga ție vreo vină că ai dorit să-ți faci casa ta, să scapi de slugărit la ei. am plecat pe ogaș în jos, era beznă și dealurile mă strîmtorau mai tare. am început să cînt așa cum poate să cînte omul singur, greieri îngînați de lătratul cîinilor, mi se părea că pădurile își întind peste sat umbra lor rece, tăcută, că mă cufund în viața aceea ca-ntr-o baltă ș-atunci, ca să rup tăcerea aceea de piatră. am început să strig vorbe de ocară, măscări pentru fiecare, tot ce știam mai puturos și mai hîd, îmi venea să mă aplec și să iau bolovani din rîu, să azvîrlu cu ei în ferestrele de după care mă pîndeau cu frică, fără să-ndrăznească să-mi ceară să tac.

Era noaptea aia asemănătoare cu cea în care am vrut, am încercat să fug, după ce tata mă bătuse cu biciu și-mi încuiase hainele. M-am culcat în podu cu fîn, d-asupra grajdului, ascultam răsuflarea mare a vitelor, m-alina aburul fierbinte, muțenia lor, răzbătea peste tăriile nopții cîntatu cocoșilor și, cîteodată, glasuri de oameni trecînd spre casă, ori ducîndu-se la moară Îmi făceam planuri ca un prost, ca moș Cule așteptînd încă la aproape noujde ani să vină femeia aia pe care o așteptase din tinerețe și să-i bată la fereastră ca s-o ia de nevastă. eram hotărît să plec desculț. am să găsesc pe cineva. ziceam. să-mi dea o pereche de pantaloni și încălțări și p-ormă oi vedea eu. am două brațe pe care nu le-oi vîrî în sîn. de lucru se află oriunde, numa vlagă în tine să fie. Așa am așteptat zorile, nu zorile astea pe care le aștepți și tu, Semenico. ca să mă vezi plecat cu tractorul, ci zorile alea cînd din fața casei lui Steigel trebuia să plece autobuzul. Și cînd am venit, m-am furișat pîn'la locu unde trebuia să m-agăț de scara din spate. pe care se urcă bagajele, și nici azi nu știu cine m-a văzut, care binevoitor a alergat acasă. a bătut cu pumnu în fereastră și a strigat : „Mă. Truță scoală-te și aleargă să-l oprești, că fuge“, fiin'că atunci cînd toată lumea se urcase, șoferu pornise motoru, îmi venea să strîg de bucurie că am apucat ceasu să plec, a picat tata și mi-a pus mîna în gît. De rușine nu m-am împotrivit. l-am urmat ca un vițel. cînd trebuia să-i dau un brînci, să-l trîntesc de-o lespede și să plec cu autobuzul ăla.

ARÎNGU

Mă pîndește sînt sigur c-o face, adică presimt, îl bănuiesc în spatele grădinilor, printre tufele de smeură, șade chincit cu degetele amorțite pe coada săcurii. Hector bate în lanț. izbindu-se cu labele dinainte de lemnu mîncat al porții. aș putea să-l dezleg ca să mă conving că e acolo, da nu cred că asta ar schimba lucrurile, cel mult l-aș pierde pe Hector fiindcă sînt sigur că nu i-ar tremura mîna cînd ar ridica săcurea ori sapa, dracu îl știe cu ce mă pîndește, ca să lovească.

Dimineața cînd scot vacile din grajd ca să le mîr către Poloame îl zăresc după trunchiul aninului fulgerat astă toamnă. Se preface că se încheie la pantaloni, cu toate că sufletul în el tremură fără rost gîndindu-se cum mi-ar suci gîtul. „Neața, mă. Urmoacăre“. îi strig. iar el se învinețește și-și caută-n pungă banii pe care nu i-a avut de cînd l-o făcut mumă-sa. mestecînd în măselele înnegrite de sufletul lui ca fundul iadului. fire de iarbă. Cîtă vreme Urmoacăru ăl bătrîn nu și-a pus problema subțînerii lui Pițu Călaie a trăit acolo în buza pădurii într-o moară veche, iar noi am avut liniște. Cînd treceam după lemne la pădure ori cu oile la Tilva, îl zăream pe mut sau pe mumă-sa adunînd vreascuri în fața morii, a casei vreau să zic. Muream să mă uit măcar o singură dată năuntru și asta nu fiindcă m-aș fi așteptat să dau ochii cu o grămadă de galbeni, ci pentru că statul lor în afara satului. vorbele care se spuneau despre mut îmi treziseră curiozitatea, simțeam cum mă furnică teama în coșul pieptului.

Nu știu cum le-au descoperit pe alea două fete ale lui Urmoacăru, una, cred că aia mai mică, mergea la școală. dascălu Frîncu zicea că-i deșteaptă și-o să ajungă departe, își făcuse obiceiul să vorbească altfel decît noi, zicea bună ziua țuguind buzele și suna a ceva ascuțit și străin, destul că le-au dus la dispenzar, unde moș Ledăru le-a tuns pe amîndouă, că atunci cînd le-a dat drumul își ascundeau fețele în cîrpele alea înflorate pe care le aveau pe cap. Eram cu Pan în Topile, stăteam pe marginea gropilor și fumam cînd au trecut pe lîngă noi cu nasurile în pămînt, iar Pan a strigat către aia mică „Bună ziua“ și dacă ea nu s-a întors a adăugat „Ridică-ți fă năframa să văd dacă ești tunsă bine“. Taci. mă. dracului. i-am zis, că ne spune la tată-su și bagă brîșca în tine, da ți-ai găsit cu nărodu și mai al dracu l-am întărîtat că s-a ținut după aia pînă la moara lui Săliște. Poate că a trecut cîtva timp pînă ne-am trezit cu Urmoacăru peste noi. adică vreau să spun că n-am știut asta decît atunci cînd a fost în spatele nostru și a ridicat bîta. eu l-am zărit primul am mai avut vreme să mă las pe spate în topilă. dar Pan n-a simțit decît lovitura L-am auzit icnind ca atunci cînd lovești cu securea în lemn și-ți slobozi răsuflarea ca să ți se pare mai ușoară izbitura cozii. s-a lăsat moale într-o parte, parcă i-ar fi fost somn și-ar fi vrut să se hodinească puțin. Cînd am văzut că e rîndu meu, trebuia să-mi vină și mie rîndu, Urmoacăru nu putea lăsa o treabă făcută pe jumătate, am smuls o mînă de noroi de sub mine și i-am azvîrlit-o în ochi. S-a răsucit de parcă l-ar fi încolțit un cîine de picior, slobozind bîta din mînă, trecîndu-și degetele răschirate peste obraz. Am sărit în picioare și am dat în el cuprins de frică. pentru că s-ar fi putut desmetici și ar fi fost rîndul meu.

Cîteva luni mai tîrziu Urmoacăru ne-a plătit însă datoria cu vîrf și îndesat. Asta a fost atunci cînd am găsit pistolu ăla și ne-am bucurat ca niște țapi proști, l-am curățat de rugină. l-am uns pînă ce ne-au ieșit ochii. E drept că nu aveam ce face cu el, nici măcar sá tragem nu puteam pentru că ne lipseau cartușele, da tot era ceva. îl dezveleam din cîrpe, ne uitam la el. îl învîrteam pe toate părțile adulmecînd miros de bărbăție. P-ormă a fost așa că ne-am trezit la miliție. unde Stanciu, plutonierul major mic și slab. că-i atîrnau nădragii pînă la carîmbii cizmelor ne sucea cum sucești bucata de slană pe jăratic. Se-ntorcea mereu la mine. poate fiindcă eu eram cel mai mare și mă pisa cu întrebările că de unde l-avem și ce intenționam să facem cu el, că de ce l-am ținut ascuns. Cînd Stanciu ne-a dat drumu și am pășit pe ușă clipind din ochi ca niște găini agîtate noaptea în copac și de care te apropii cu lumînarea, l-am găsit pe Urmoacăru rezemat de copacul de lîngă Sfat. cu mîinile scoborîte în buzunare. I-am dat un cot lui Pan și i-am zis : „Îl vezi pe Urmoacăru ? Își suge gingiile de bucurie. Hai să ne facem că Stanciu ne-a chemat ca să ne omenească cu un pahar de țuică“. Numa că Pan nu s-a putut abține și cînd am ajuns în dreptul copacului a zis : „ce mă Urmoacăre, i-o crescut păru la aia mică ?“ și în momentu ăla am înțeles că n-o fi zi în care Urmoacăru, el sau fiu-su. să nu ne pască urmele.

SEMENICA

M-am învățat singură. În timpul zilei trag la mașină din ceea ce-mi aduc femeile. De dimineață urc pe deal ca să tai o sarcină de trifoi pentru vacă. Cîteodată mai deschide poarta Vioala lui Misoi și mă întreabă de una de alta De cele mai multe ori însă nu vine nimeni. Rămîn cu ăl mic. Vorbesc cu el, dași nu cred să priceapă nimic. Pe unde o fi tată-tu. bătu-l-ar binele, îi zic cînd simt că mi se lipesc fălcile de atîta tăcut. Copilul se uită cu ochii lui mari și rotunzi și molfăie din buzele alea roșii și umede. Ta-ta. îngînă, pînă cînd îi apucă foamea sau i se face somn și atunci plînge Mă uit la el cum doarme și mă gîndesc la Pan. Abia cînd se-noptează mi se face urît. Copilul doarme, oamenii nu mai trec decît rar, moara de lîngă noi vîjîie că poți să crapi și nimeni nu te-aude strigînd. Cînd deslușesc vreun zgomot în pod mi se face pielea ca pe găină Dacă e film la cămin, pe la unsprezece. aud glasuri și pași. Cînd nu e nimic pustiul îmi umple odaia. Ațipesc. Mă trezește chelelăitul cîinelui. „Țucu-l dracu“. zice Pan către cîine și mai spune o înjurătură. Cînd ajunge în coridor bîjbîie după întrerupător. Se izbește de scaune slobozind o spurcăciune după alta. Îi deschid ușa Atunci cînd venea seară de seară la noi. Pan nu era un bărbat frumos — Dumnezule n-aș fi îndrăznit să am pretenție la unul ca Licu Ledăru ! — ci unul cu umerii tari și mijloc subțire, abia i se îndesise barba, dar și-o rădea în fiecare zi. Acum însă s-a îngrășat. pîntecul îi coboară peste curea ca o pîine bine dospită. Într-o zi s-a răsturnat cu tractorul și i s-au rupt doi dinți din față. Cînd rîde găurile acelea par și mai dezgustătoare. Pășește în casă sau în orice caz încearcă să facă acest lucru. Se împiedică de prag și se prevale pe podea. Încerc să-l dezbrac Mă împinge. Îi așez mîncarea dinainte Se leagănă amorțit pe scaun privindu-mă ca printr-o pîclă. Poate adoarme, mă rog în gînd, poate-l prinde somnul și scap de chin. Își aprinde țigara. Bîjbîie cu chibritul în jurul ei ca și cum cineva ar mișca-o într-o parte și-n alta.

— Du-te și te culcă îi zic.

— Am vreme, răspunde.

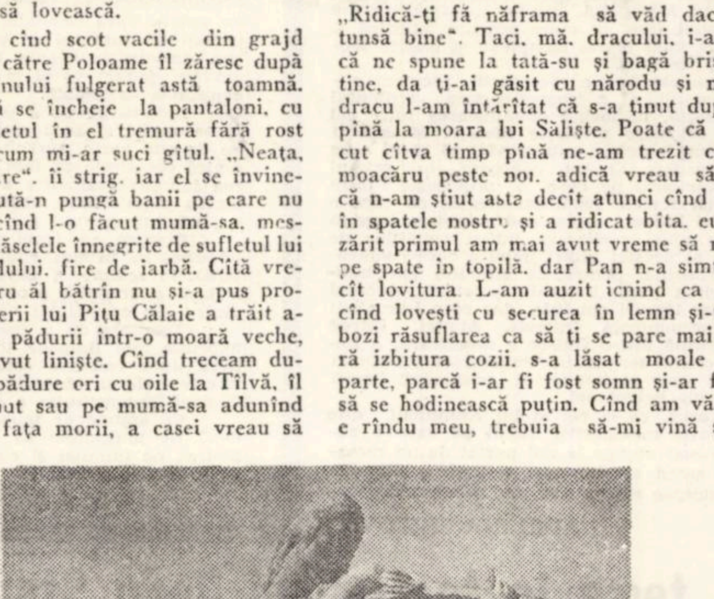

MEȘTROVICI „Acorduri îndepărtate“

---

*) Fragment de roman.

UZINA Chimică CARBOSIN COPŞA MICĂ
JUD. SIBIU

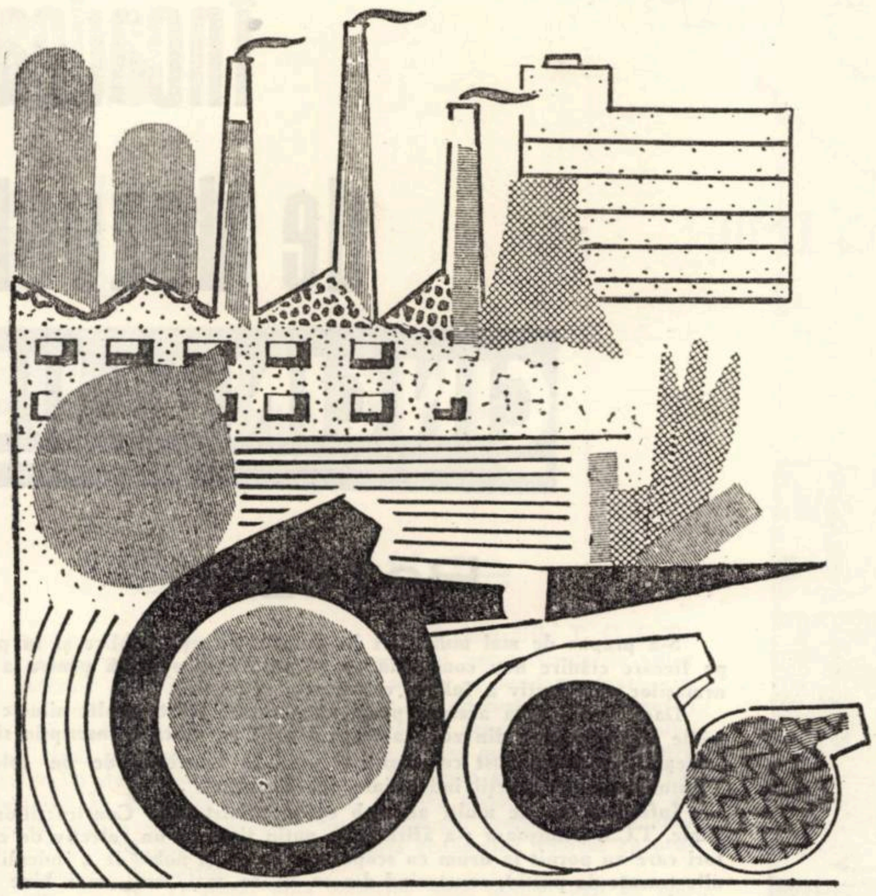

- negru de fum de canale, tip MPC (Carbomet)
- negru de fum de furnale, tip HAF (Carbodis 80)
- negru de fum de furnale, tip FEF (Carbodis 50)
- negru de fum de furnal, tip SRF (Furnal R 300)
- negru de fum de furnal, tip SRF (Metanex D)
- acid formic, conc. 86%
- acid oxalic
- sulfat de sodiu tehnic anhidric
- plăci de polimetacrilat de metil (sticril)
- metacrilat de metil.

(58)

FABRICA de GEAMURI Mediaş

Şos. Sibiului Nr. 38 tel. 1128

Numai pe bază de comandă fermă fără repartiţie

ORICE CANTITATE DE GEAM TRAS

de 4, 5 şi 6 mm, în dimensiuni de 100—160 x 160—250 cm

(60)

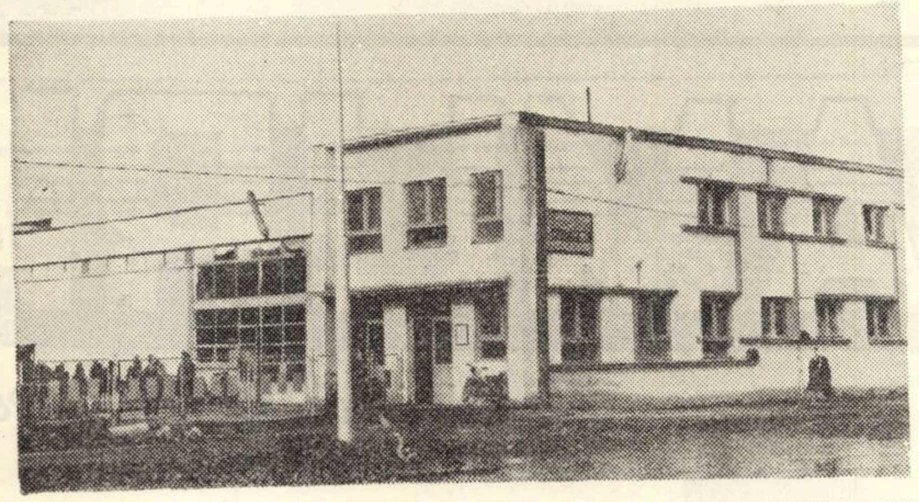

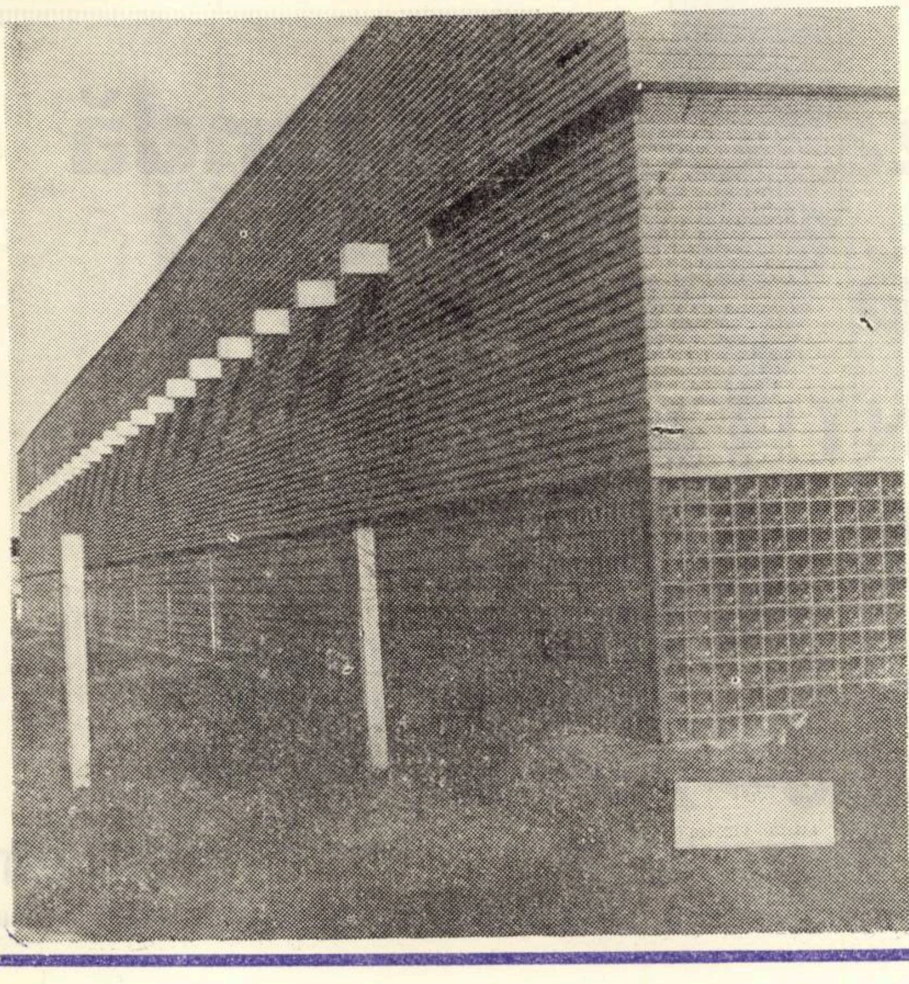

TRUSTUL DE CONSTRUCŢII INDUSTRIALE TIMIŞOARA

încadrat în procesul general de dezvoltare socialistă a ţării

CINCINALUL ÎNAINTE DE TERMEN!

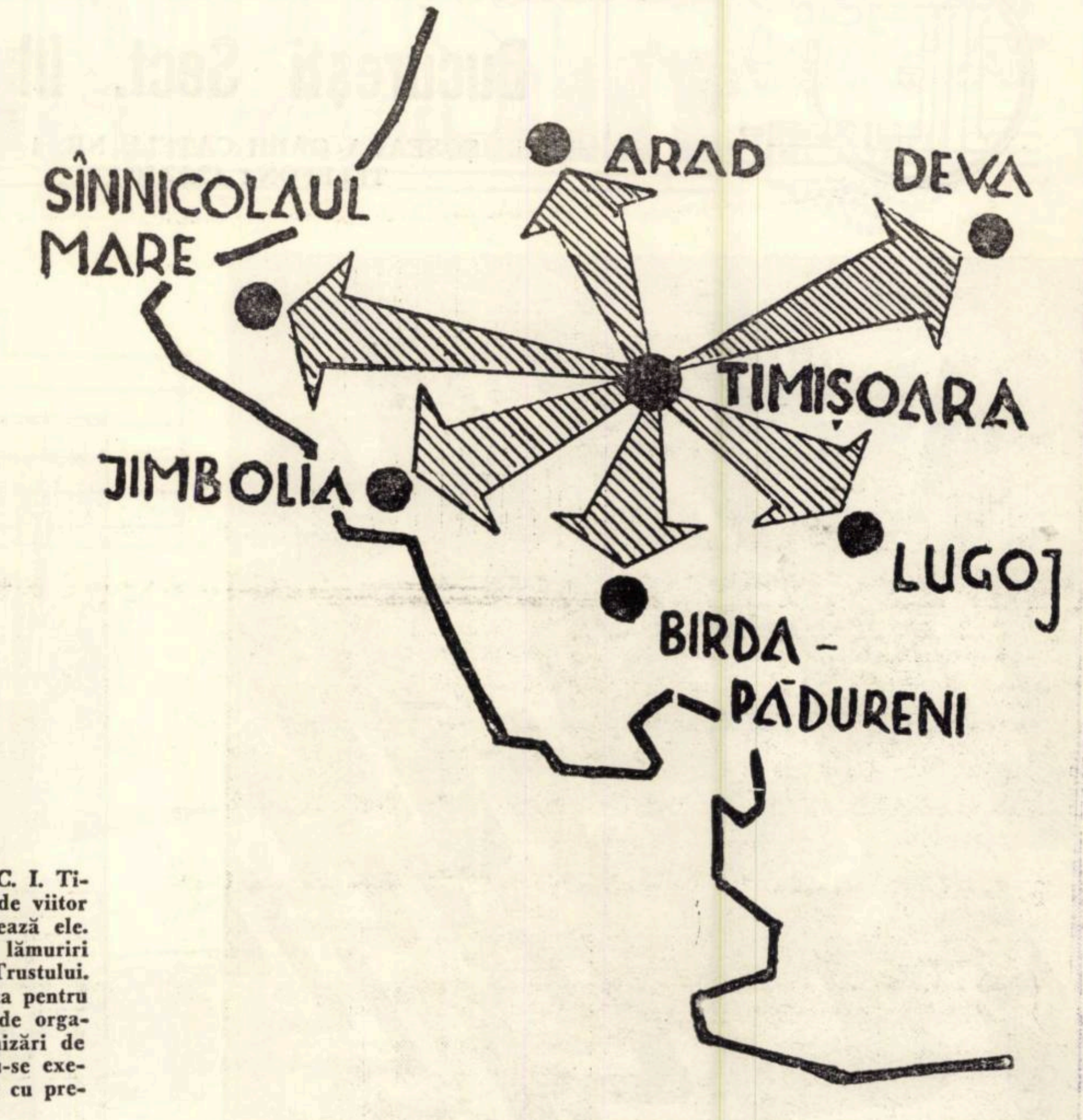

Realizări

S-a propus de mai multe ori în diferite discuţii publice şi în presă, ca pe fiecare clădire nou construită să se pună cîte o placă pentru a aminti urmaşilor ce colectiv a înălţat construcţia respectivă.

Dacă s-ar prelua această propunere, atunci foarte multe siluete industriale impresionante din zona aceasta a ţării ar purta o inscripţie similară : „Această unitate a fost construită şi pusă în funcţiune de un colectiv al Trustului de Construcţii industriale din Timişoara".

Înfiinţată nu de mulţi ani sub egida Ministerului Construcţiilor Industriale, T.C.I. Timişoara s-a afirmat în puţin timp ca un colectiv de constructori care au pornit la drum cu scopul mărturisit şi nobil de a îndeplini sarcinile trasate de partid, construind din ce în ce mai mult, mai bine şi mai repede.

Avînd, după cum spuneam, un profil specific acest trust şi-a ramificat activitatea pe o rază de mai multe judeţe, înfiinţînd din ce în ce mai multe şantiere, atacînd mereu noi puncte de lucru atît la oraşe cît şi în zonele agricole.

În foarte multe din întreprinderile din Timişoara unde în prezent se asigură de lucru la mii de muncitori, în multe din halele industriale, laboratoare sau doar ateliere, au lăsat amprenta priceperii şi hărniciei lor, în decursul numai a cîţiva ani sute de muncitori de cele mai diverse meserii, toţi angajaţi în marele colectiv al T.C.I.T.

Cine nu cunoaşte zona industrială a Căii Buziaşului ? Moderna fabrică de detergenţi biodegradabili, Fabrica de aparataje electrice de măsură, Fabrica de spume poliuretanice, Ambalajul metalic şi altele sînt creaţii de constructor, sînt rezultatul activităţii muncitorilor, tehnicienilor şi inginerilor de la T.C.I. Timişoara şi de la şantierele subantreprizelor sale. La aceasta putem adăuga hale industriale de la Dermatina, de la Uzinele textile, de la Victoria Guban şi încă multe altele.

Un alt şantier deosebit de puternic al T.C.I.T. a fost organizat la Arad unde se pot arăta cu mîndrie construcţiile de la U.T.A., Tricoul Roşu etc., sau modernele unităţi cu caracter agricol cum sînt Serele şi Ciupercăria.

Diversitatea sarcinilor de dezvoltare armonioasă a zonei de vest şi sud vest a ţării a impus ca T.C.I.T. să înfiinţeze şantiere în multe alte localităţi. De pe urma hărniciei colectivelor acestor şantiere în Caransebeş se înaltă acum fabricile de PAL şi Mobilă, la Lugoj Fabrica de cărămizi, la Jimbolia fabricile de încălţăminte şi cărămizi, iar la Sînnicolaul Mare, fabrică cu un specific de unicat din ţară : secţia de fabricat plăci aglomerate din puzderia rezultată din prelucrarea cînepii (PAP).

Şi dacă aceste unităţi industriale îşi fac o mîndrie din a răspîndi „marca fabricii" chiar şi în alte ţări ale lumii, trebuie să ţinem seama că acest lucru se datorează într-o măsură inteligenţei şi priceperii constructorilor de la T.C.I. Timişoara, iar aceşti constructori sînt mîndri cînd ştiu asemenea lucruri.

Un deosebit efort l-a făcut T.C.I.T în a asigura construirea şi punerea în funcţiune a unor lucrări cu caracter agrozootehnic. În unele zone a trebuit nr început şantierul în plin cîmp, pornind de la asigurarea sursei de apă şi terminînd cu zeci de hale de producţie animalieră. A fost deosebit de greu dar nimeni nu a renunţat la mîndria de a construi. Astfel s-au terminat complexe de vaci şi porci în localităţi diverse : Peciu Nou, Recaş, Variaş, Birda, Pădureni, Semlac Nădlac, Felnac, sau complexele avicole de la Giroc, Orţişoara, Giarmata etc. Colectivul T.C.I.T. a contribuit cu munca sa la modernizarea agriculturii şi zootehniei, asigurînd construirea complexelor intercooperatiste sau a contribuit la modernizarea creşteri animalelor prin complexele animaliere ale I.A.S. sau construind fabrici de nutreţuri combinate ca cele de la Beregsău, Arad etc.

Iar dacă multe din recoltele pămîntului sînt puse la timp la adăpost şi colectivul T.C.I.T. are o contribuţie, asigurînd la timp punerea în funcţiune a unor silozuri moderne, cum sînt cele de la Orţişoara, Pecica, Lugoj.

O grijă deosebită s-a manifestat de către T.C.I.T. pentru a asigura condiţii bune de trai salariaţilor săi, celor care zi de zi pe şantiere uneori pe vreme aspră şi potrivnică, au terminat cele enumerate mai înainte şi încă multe altele.

De aceea, pe lîngă organizările de şantier obişnuite, T.C.I.T. a ridicat în scurt timp căminele tip muncitoreşti la Timişoara şi Arad, s-a construit o modernă cantină de 1.000 locuri la Timişoara, s-au dat în folosinţă blocuri de locuinţe la Arad, Marginea, Beregsău.

Specializîndu-se în lucrări industriale de cele mai diverse profile, din industria construcţiilor de maşini, uşoară, energetică, chimică, agroalimentară etc., T.C.I.T. şi-a format un colectiv viguros cu care se pot realiza şi pe viitor construcţii cu care să se mîndrească locuitorii acestui ţinut.

Realizările privite în urmă sînt o chezăşie pentru cele viitoare.

D. FILIP

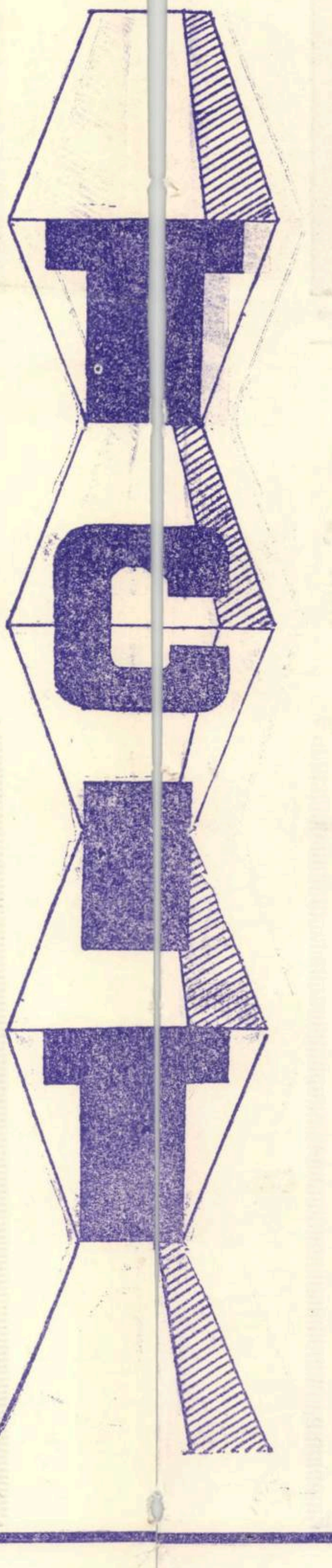

Perspective

Acum, după ce am trecut într-o succintă revistă realizările T. C. I. Timişoara, din ultimii ani, să căutăm a vedea care sînt perspectivele de viitor ale acestui puternic colectiv de construcţii şi pe ce se fundamentează ele.

Pentru a avea cea mai lucidă explicaţie ne-am adresat pentru lămuriri tovarăşului inginer Moldt Gheorghe noul director general al Trustului.

În primul rînd, începînd din anul acesta nu se vor mai contracta pentru viitor decît lucrări de valori majore, care se potrivesc sistemului de organizare a trustului. În acest fel se vor putea asigura serioase organizări de şantier şi se vor aplica metode avansate în construcţii, preconizîndu-se execuţii numai prefabricate, sistem de mare eficienţă economică, indicat cu precădere în documentele de partid.

Aceasta înseamnă, în al doilea rînd folosirea unui indice înalt de mecanizare, o productivitate superioară, care să se înscrie în limitele prevăzute în planul de stat.

Ca un corolar al acestor idei, în al treilea rînd, se poate asigura astfel, prin mărirea productivităţii muncii, posibilităţi de cîştiguri materiale superioare pentru muncitori, extinzîndu-se acordul global.

Ce construcţii vor purta girul hărniciei constructorilor de la T.C.I. Timişoara ?

Trebuie să precizăm mai întîi că urmînd politica partidului nostru, de a se dezvolta armonios toate zonele ţării, T.C.I.T. a încheiat contracte de antrepriză pentru lucrări aparţinînd aproape tuturor ministerelor. Astfel sînt contracte încheiate cu beneficiarii subordonaţi Ministerelor Industriei Chimice, a Economiei Forestiere şi materialelor de construcţii, Industriei uşoare, Construcţii de maşini, agriculturii şi industriei alimentare, precum şi pentru lucrări proprii depinzînd de M.C. Ind., sau pentru lucrări de interes zonal aparţinînd de Consilii Populare sau U.C.E.C.O.M.

În felul acesta, făcînd o sumară statistică, vom vedea că T.C.I.T. va construi în anul 1973 şi în anii următori, obiective industriale sau agrozootehnice în oraşele judeţelor Timiş, Arad, Hunedoara

Eforturi mari de investiţii se vor face de către statul nostru în agricultură unde, printre multe complexe de vaci şi porci sau avicole vor apărea trei mari unităţi animaliere cu randament industrial. Este vorba de Ferma avicolă de reproducţie rase grele Arad, Ferma avicolă rase grele de la Giarmata — Moşniţa şi complex pui carne Giarmata — Dumbrăviţa.

În discuţia avută cu tovarăşul director general inginer Moldt Gheorghe, şi amintită la începutul acestui articol, a reieşit că întreg colectivul T.C.I.T. este animat de această dorinţa.

Iar domnia sa a girat îndeplinirea sarcinilor T.C.I.T. cu o experienţă vastă şi cunoscută de conducător al unor mari şantiere de construcţii industriale, la care se adaugă prestigiul sutelor de constructori vechi pe şantierele ţării, care acum lucrează în cadrul T.C.I.T. şi care nu vor desminţi prestigiul creat.

GH. MORCOV

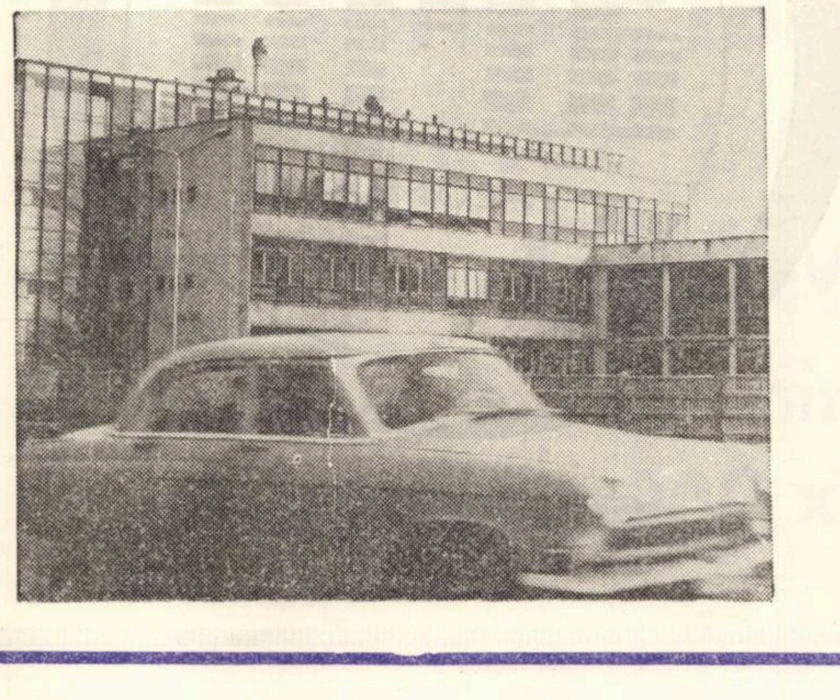

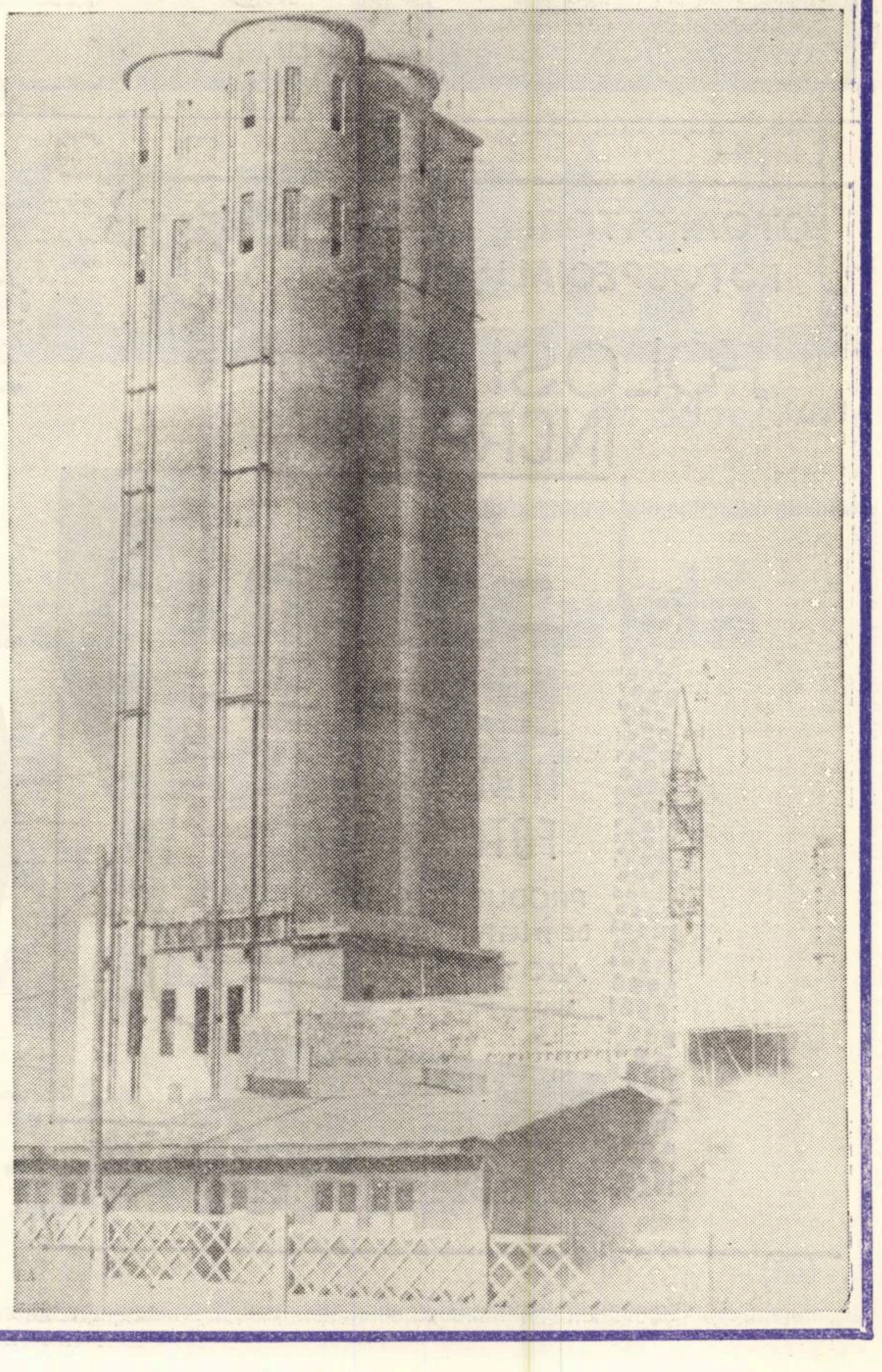

Fabrica de cabluri și materiale electroizolante

București Sect. III

ȘOSEAUA GĂRII CAȚELU NR. 4
TELEFON : 43.12.50

produce și livrează
pe bază de repartiție sau extras de fabricație

- Cabluri de energie cu izolație de hîrtie și manta de plumb armate,
- Cabluri de energie cu izolație și manta P.V.C. armate,
- Cabluri de semnalizare și telefonice,
- Conductori electrici pentru instalații interioare și exterioare,
- Conductori pentru bobinaj,
- Materiale electroizolante,
- Condensatori pentru îmbunătățirea factorilor de putere,
- Pile și baterii electrice.

(45)

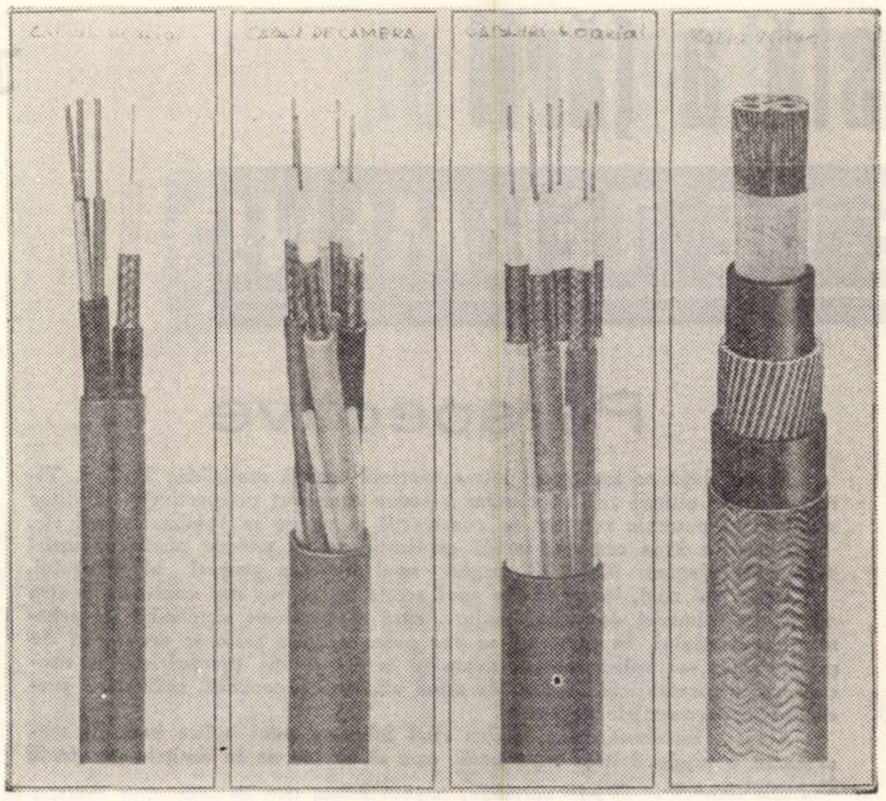

FOTOAMATORI
FOTOSPECIALIȘTI !

FOLOSIȚI cu
ÎNCREDERE

arfo
HÎRTIE
FOTOGRAFICĂ
PRODUS AL COMBINATULUI
DE ÎNGRĂȘĂMINTE
AZOTOASE - TG. MUREȘ

FOTOGRAFI !
O IMAGINE PLĂCUTĂ
o fotografie cu

arfo
AZOMUREȘ

Al. Jebeleanu

Interpretare terestră

În fiecare toamnă murim cîte puţin,
Asemeni copacilor, asemeni cîmpiilor.
Pierdem ceva din noi : un vis, o cunună,
Un demon, un fir de păr, o speranţă...
Pierdem mereu. Orele nu mai sînt aceleaşi,
Fîntînile nu mai recunosc duioasa mască.

Murim mereu şi-nviem. Înviem sau renaştem.
Zilele noi ne-ntineresc cu sensibilităţi
Şi-adevăruri, cu sărbători şi lacrimi.
Cu fiecare iubire renaştem, înflorindu-ne
Sufletul ca privighetorile ecoul pădurii.
Femeile vestesc, veghind, învierea cu zîmbetul.

Octombrie îmi scutură, nepăsător, anii,
Melancoliile se înteţesc. Dar eu renasc
Şi sorb tinereţe din vifornițele tale.
Renasc pînă la sfîrşit.

Mihail Cosma

Orfeu de primăvară

M-am întrebat, o ! maică-a mea primară,
Şi m-am trezit — Orfeu de primăvară,
Din mii de sori, lumina decantînd.

O simt în val născîndu-se prin ţară,
Din mii fîntini de vise şi de gînd
Şi se preschimbă-n strune fulgerînd,
Sub stema ei din aură solară.

Să prind de piept, această harfă, dar,
Ca miticul aed de pe Olimp
Şi să te cînt cu-adîncă frenezie —

O ! plai al meu, cu suflet de cotnar,
Cu inima — un clopot peste timp,
Cu trup de măr de dulce Românie !

George Suru

În munţii mei

În munţii mei au murit vrăjitorii,
Ca fulgerele s-au lăsat străpunşi de cerbi,
Împărţiţi de lupi ca vîntul şi ca norii,
Ca murele trîntiţi de urşii negri-n ierbi ;

S-au lăsat luaţi de torente ca vetrele,
Ochii lor s-au spart ca ghinda sub mistreţi,
Degetele şapte nu mai descîntă crestele
Pe care juca născătorul de vieţi.

Cînd în juru-mi coboară ceaţa,
Dulce ca o lacrimă mare,
Stiu că e sfatul din văzduh la care
Mă cheamă să-şi ceară iertare...

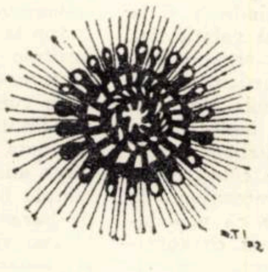

Teodor Scarlat

Drum în trecut

O veche moară, pe un dîmb surpat —
Îşi sdruncină şi-acuma lemnăria,
Ca-n vremea care-a fost şi mi-a luat
S-o ducă undeva, copilăria.

O apă-n goană şerpuind scîntei,
Prin stufărişuri şi-ascundea de soare
Catifelata goliciune-a ei
Şi tremura sub sălcii plîngătoare.

Si poate că-n acelaşi lăstăriş
Mai cad la cuiburi păsări pe-nserate,
Cînd se aprind în goluri, pe furiş —
Aceleaşi felinare-ndepărtate.

Din cîmpurile vechi aud cu zor,
Un şuierat de coase-n nesfîrşit
Si dorul de ai mei mă duce-n zbor
Pînă-n trecut, voios şi-ntinerit,
Să dau şi eu o mînă de-ajutor.

Nicolae Dolîngă

Natală

E o lumină-n lucruri neştiută
Şi-o boltă nouă-n frunzele de sunet.
Cocoşii-aruncă arcuri purpurii
Sub paşii dimineţii printre oameni.
În streşini pui de vînt se aciuesc —
Copiii caută timpul în bărbaţi,
Cum lung ţîşnesc din cremenea căutării
Izvoarele călătorind spre sete.
... În spaţiu-acesta-mi numărai iubirea
Prin veacuri roditoare în livezi ;
Reflexe roşii-n crengile de sînger
Crescură peste cîntul albăstrit în stînjenițe.
Si-i o lumină-n lucruri neştiută,
Copiii caută timpul în bărbaţi.

Hans Mokka

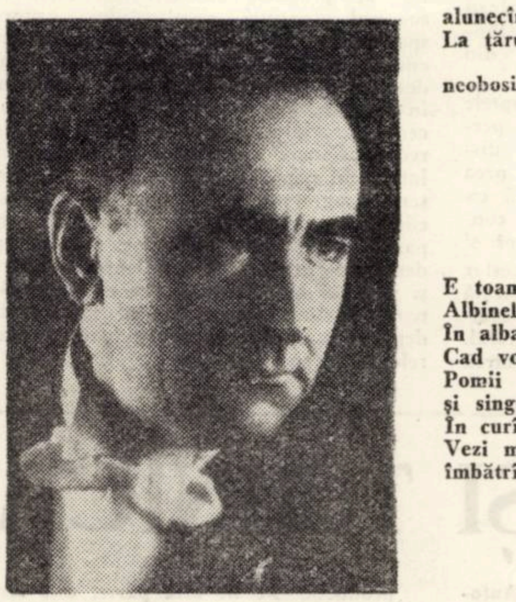

Beatitudine

Fetele duc aştrii de mînă

şi beau

florile teilor

în chioşcul Ursei mari.

Cîntăreţii impletesc coroniţe pufoase

şi le presară peste platani.

Luna pleacă să-şi caute

diadema furată.

Lan de spice

Lăudată de zîmbetul spicelor,
goală, vara îşi schimbă veşmintele.
Macul soarbe din acelaşi potir
purpuriu
ameţit de dansul albastru al florilor.
Pe cer, într-o barcă albă, stoluri de
fete fac semne,

alunecînd spre uitare.
La ţărmul tăcerii, întinde mreje de
fum şi ulei

neobositul ciclop al cîmpiei.

Toamna

E toamnă.
Albinele părăsiră livezile.
În albastrele zile
Cad voci ascuţite.
Pomii aşteaptă ploile lungi
şi singure.
În curînd, frigul şi gerul.
Vezi mamă,
îmbătrîni şi vara.

În româneşte de
ANGHEL DUMBRAVEANU

Vignete de .
DORINA TEREZA ILIEŞIU

REMEMBER

Dintr-o ţară cu plopi vorbitori (I)

Oridecîteori memoria mea aduce la suprafaţă vreo icoană de demult vreo întîmplare sau chipul vreunui om din satul natal, întreaga mea fiinţă se cuprinde „de acel farmec sfînt" al locurilor de unde-am plecat şi, răvăşit de emoţii, rămîn călătorit îndelung pe apele nesfîrşite ale unei nostalgii pure, pe acele întinsuri de miracole şi nestinse chemări. Acolo mă-ntorc totdeauna cu gîndul covîrşit de lumină, în adîncurile conştiinţei mele unde se păstrează, ca-ntr-o trezorerie de vis, tot ceea ce viaţa mea a adunat mai frumos.

Satul meu e-ntr-o ţară de dealuri cu vii şi livezi fructifere, cu păduri şi fîneţe mirosind a răcoare şi-a cimbru, o ţară de păsări şi drumuri urcînd mereu sinuos ca-ntr-o fantezie prin care curge Cungrea, însoţită de zăvoaie adînci de aripi şi argintii plopi vorbitori. Satul acesta de fîntîni e Dobroteasa, iar de pe culmile ce-o veghează de jur împrejur se văd, în zilele calme şi limpezi de vară, munţii albaştri cu frunţi de zăpadă iar spre apus dîra de lumină a Oltului.

Vom spune că acolo puterile naturii au dăruit omului belşugul culorilor, văi adînci de verdeaţă aternînd cu rîpi roscate sau albe în care locuieşte cîntecul ciudat al ploierilor. Vom spune că vara respiră, aici, dinspre vii, a sulfat de cupru şi-a var, a piersici şi-a nuci rotitori, că iarna s-aud legende de demult şi-ntîmplări obişnuite, rostite ritualic în nimburi tulburătoare de mit.

Aici, printre aceste dealuri şi printre aceşti oameni unde ochii mei au descoperit lumea şi s-au încărcat de înţelesuri, viaţa a fost aspră şi neîndurătoare. Oameni mulţi au ostenit cu îndîrjire pe-un pămînt puţin şi sărac, parcă ostil recoltelor care să astîmpere foamea, pentru că terenurile fertile nu erau ale lor.

Memoria mea reînvie imaginea atîtor ţărani săraci, cu casa plină de copii şi cu căpisterea fără mălai, oameni cu opincile rupte, cu cămăşile de cînepă, cu hainele de dimie peticite an de an, incredibil, oameni cu feţele supte, cu palmele pline de bătături, rănite, istovite.

Mulţi au plecat, mulţi s-au întors, o sete de viaţă şi speranţele noi ale timpului nostru au determinat şi aici prefacerile ce-au cuprins întregul pămînt românesc.

Azi parcă nici nu-şi mai aduc aminte acele vremuri care se află desigur în ei, cu toate privaţiunile, cu toate durerile cu toate înfrîngerile.

Oridecîteori mă întorc acolo, la Dobroteasa, în ţara poveştilor copilăriei, în ţara bocetelor de altădată, în ţara copiilor bolnavi de pelagră, unde vatra cuptoarelor era încinsă pentru pîine numai la sărbători, ori pentru colaci, cînd petreceau pe cineva la cimitirul de peste vale oridecîteori mă întorc acolo, printre cei cu care-am păscut oile satului sau am deslusit semnele scrisului, inima mea încearcă o bucurie nouă. Satul meu este astăzi altul, am văzut atîtea prefaceri, vorba oamenilor este alta, vorbesc şi gîndesc altfel, preocupările lor mă reconfortează şi mă simt mîndru.

ANGHEL DUMBRAVEANU

Rolul culturii în organizarea sistemului social

Reprezentarea curentă pe care o avem despre cultură nu corespunde întotdeauna cu aceea pe care societatea o sancționează în decursul existenței sale. Mă gîndesc, îndeosebi, la faptul că imaginea fiecăruia dintre noi nu sintetizează cu ușurință locul și rolul ce revine fenomenului cultural în ansamblul vieții sociale. De exemplu, ar fi greu de presupus că intuiția curentă a oricăruia dintre noi ar fi putut distinge ceea ce specialiștii în teoria și sociologia culturii au sesizat și anume : transformarea structurii ordonate, ierarhizate și cu o coeziune logică aproape predeterminată — ce caracteriza cultura tradițională. — într-o structură tip „mozaic“ (A.A. Moles) unde întîmplarea guvernează asocierea și juxtapunerea fluxurilor fragmentare de idei și cunoștințe (cultura de tip mass-media).

Multă vreme cultura a însemnat, și mai înseamnă încă, posesiune de cunoștințe, convertită într-o secretă mulțumire de sine. Simțim parcă satisfacția unui privilegiu care are darul să te distingă de alții. sau să te alinieze celor asemănători. Așa a apărut orgoliul cultural, așa s-a înfiripat în conștiința socială, imaginea culturii-blazon“, așa s-a ajuns la echivalarea culturii cu efortul adjudecării de valori în vederea exercitării dreptului de a conduce. ‚Cultura-privilegiu“. deschidea calea ascensiunii așa cum, în altă ordine o asigura inegalitatea de clasă. Și cum puțini erau cei ce conduceau, tot puțini erau și cei ce „se cuveneau“ să aspire la cultură. Controlul social se exercita desigur, prin mecanismul instruirii și al educației.

În viața societății funcționează însă și un alt sens al culturii. mai discret, mai puțin evident decît cel de privilegiu. dar mai larg în cuprindere, aș zice, chiar, foarte răspîndit. Un sens al culturii mai puțin demiurgic și în schimb mai omenesc care se confundă cu cerințele fundamentale ale condiției umane, ale existenței Am putea vorbi cred. fără să greșim. de cultura-necesitate, de cultura program curent de acțiune, cultura-regulă de bună-cuviință, cultura-ghid al relațiilor de omenie, cultura-drept al oricui de a participa. în sfera lui de existență, la chiverniseala lumii, la conducerea ei.

În toate timpurile a existat și o cultură și alta, iar reprezentarea filozofică a oscilat între explicația metafizică a culturii și viziunea antropologic-culturală. Ceea ce dorim însă subliniat aici este faptul că în vremurile trecute a dominat cultura-orgoliu, difuzată extrem de selectiv prin canale greu accesibile, iar acum se răspîndește tot mai mult cultura-pricepere, cultura-folosită în faptă creatoare, organizatoare, în act de conducere din ce în ce mai colectivă.

În altă ordine de idei, omul modern nu se mulțumește cu știința despre lucruri. Locul curiozității de tipul „ce sînt lucrurile“, este luat de un alt tip de curiozitate : ‚cum se realizează“ ele, mai bine și cu mai puțin efort colectiv. Se cuvine să precizăm că cele două tipuri de cultură pe care le-am schițat nu sînt simple metafore. Trecerea de la „cultura orientată spre cunoaștere‘, cultura de tip epistemic a trecutului, la „cultura orientată spre organizare“, exprimă încordările profunde ale ființei umane în fața unor circumstanțe existențiale. Pe plan teoretic se trece. în mod corespunzător, de la viziunea cartezian-rațională, prin fenomenologia axiologizantă spre o viziune praxiologică în cultură.

Într-o viziune integral umanistă, știința nu se limitează la descoperirea resurselor sau la cunoașterea acestora. După cum nu este suficient să știm ce este „socialismul“, sau ce este „organizarea“. înțelese ca imperative ale vieții moderne. Trebuie să ajungem la deprinderea și la acel adevărat etos de a ști să valorificăm posibilitățile și virtualitățile organizatoare ale socialismului prin participare nedisimulată. Cu atît mai mult atingerea idealului unei dezvoltări multilaterale reclamă un grad înalt de inteligență calculatorie, de responsabilitate colectivă în alegerea și înfăptuirea strategiilor de transformare a realității. fie că modelarea vizează realitatea naturală cu capriciile ei entropice, fie conștiința umană. Oricum, cred că niciodată în istorie solicitarea umanului n-a fost atît de complexă.

Primatul organizării în viața socială ne îndeamnă spre o **concepție globală** asupra fenomenelor și proceselor ce au loc, dar, totodată. și spre o abordare a fiecărei situații considerată ca element interrelaționat al aceluiași ansamblu. Cu alte cuvinte, este necesar să adoptăm cu fermitate o concepție integralistă și un mod de acțiune eficient. Sîntem siliți de complexitatea fenomenelor să trecem socialmente. la o **organizare sistematică** și la o interpretare conformă cu regulile științifice ale teoriei sistemelor și ale teoriei conducerii proceselor sociale și culturale. a acțiunii umane.

Cultura este expresia conștiinței sociale în sensul că devine forma de luciditate a societății în raport cu principalele funcții organizatorice ale ansamblului, ale sistemului. De aceea cultura contemporană este direcționată spre modelele metodologice, de construcție rațională a cîmpului de posibilități și nu spre acumularea individuală de date și idei. Deși nu lipsesc „marile îngrijorări“ pe care cultura modernă le suscită, totuși ea și-a pregătit și instrumentele pe măsura orientării organizaționale : școala zilelor noastre difuzează regulile specializate ale modului cum trebuie să funcționeze bine diferitele compartimente ale sistemului ; știința furnizează, concomitent cu explicația fenomenelor și priceperea de a le folosi în reorganizarea realității ; industria culturală, bazată pe tehnologii comunicaționale perfecționate, pe reguli ale conduceri științifice, completează posibilitățile omului pentru o viață spirituală și morală mai densă.

Cultura — în înțelesul de program al întregului sistem social — trebuie însușită de toți componenții sistemului și de aceea implică profunde virtuți democratice. Fiindcă funcționarea sistemului reclamă un efort rațional și consistent din partea fiecărui element component, revine culturii sarcina de a oferi fiecăruia modelul acțiunii eficiente. În acest sens, cred că trebuie înțeles spiritul imperativelor cultural educative, cuprinse în ultimele documente de partid, precum și necesitatea de a conduce științific în toate sferele vieții sociale, inclusiv cel al culturii instituționalizate.

PAUL CARAVIA

NOTĂ :

Această interpretare a făcut obiectul comunicării noastre la cel de al IV-lea Congres Mondial de Metodologie, Logică și Filozofia Științei, Buc. august, 1971.

Comportament moral

(Urmare din pag. I)

decvate cerințelor societății noastre și formării profilului moral-politic comunist.

Apare ca simplistă, neavenită înclinația de a face din moralitate o activitate „casnică“. un domeniu în care oricine se poate statua ca „responsabil“ fără o cunoaștere temeinică, unde pot abunda „părerile adevărate“ în baza cărora se instituie autorități morale subiectiviste. Socrate, de exemplu, făcînd o comparație între conduită după știința morală și cea lăsată la cheremul „părerii adevărate“ opta pentru prima întrucît, deși părerea adevărată poate duce la o atitudine morală bună, coincidentă cu cea adoptată pe baza științei, totuși părerile adevărate „nu rămîn vreme îndelungată pe loc“ și „zboară din sufletul omului“ — motiv pentru care nu se poate pune pe ele mare preț decît dacă sînt legate într-un proces de raționare.

Kant a fost tranșant în relevarea importanței cunoașterii morale pentru conduita morală. El făcea distincția între „legalitate“ ca fiind coincidența întîmplătoare dintre legea morală și actul moral și „moralitate“ ca fiind acțiunea făcută numai în urma cunoașterii legii morale și a confruntării teoretice a faptului cu legea morală și exclusiv din respect pentru lege

În concepția etică marxistă faptele „vorbesc“ despre valoarea morală a personalității În acest sens, vom face distincția, care va apare probabil, prea tranșantă, între cunoașterea morală ca activitate intelectuală de asimilare a concepției, valorilor, noțiunilor, normelor și regulilor morale și ansamblul acestor informații morale și conștiința morală ca fiind conștințele morale active, componente ale comportamentului moral, care deci prezidează efectiv comportarea morală unde-și verifică valoarea de adevăr și devin convingeri morale.

O atenție permanentă trebuie să fie orientată spre situația de **mimetism, camelionism moral.** Această situație se poate datora unei slabe cunoașteri a valorilor, normelor moralei socialiste și atunci individul se poartă după cum se cere, cum se -face- ceea ce predispune comportarea morală la fluctuații pînă la extreme. Aceasta semnifică o personalitate morală slabă „omul-trestie“. fragil la tentații, obstacole, impedimente.

Există însă o atitudine care este de-a dreptul primejdioasă și anume : pe baza cunoașterii cerințelor moralei noastre și în umbra lor se promovează atitudini de-a dreptul imorale. Justificarea imoralității prin moralitate semnifică pervertirea valorilor moralei socialiste, eroziunea din interior a acestora echivalînd de-a dreptul cu atitudine antiumană. Lupta pentru nou în viața morală trebuie să detroneze neautenticitatea, impostura morală.

Pregătirea și trecerea la socialism, realizarea programată, ascendentă a socialismului în țara noastră relevă în mod pregnant înfăptuirea valoroasă a rolului P.C.R. de prim factor conștient, participarea tot mai conștientă a maselor la procesul revoluționar socialist, succesul ofensivei conștientului asupra spontanului. Îndeplinirea cu succes a sarcinilor societății socialiste multilateral dezvoltate necesită întărirea partidului în funcțiile sale de cunoaștere. de conducere și reglare a mecanismului social, o redimensionare a participării conștiente a întregului popor la viața socială. În acest sens, Programul de măsuri în vederea educării marxist-leniniste a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii, își dezvăluie întreaga lui valoare teoretică și practică și dimensionează clar coordonata activității ideologice a P.C.R. de depășire a spontaneității în toate sectoarele vieții sociale.

---

psyché

Entuziasm și valoare

Omul nu se entuziasmează oricum și oricînd. „Conștiința socială progresistă este mișcată în sens pozitiv, se entuziasmează, exaltă de bucurie foarte rar și foarte greu printr-o simplă iluzie, prin mecanisme proprii declanșate subiectiv din eroare sau autoamăgire,(. . .) ci, în primul rînd. prin transformările reale, obiective favorabile, ivite în sînul societății“ spunea Mihai Ralea.

Reușita ca reacție psihică pozitivă, mobilizează individul, ea are un caracter stimulator. spre deosebire de eșec, care inhibă, demoralizează. Reacțiile pot fi uneori și inverse, reușita fiind aceea care finalizează o acțiune pe cînd eșecul poate îndîrji.

Din punctul de vedere al discuției noastre, ne interesează însă, ceea ce Pierre Janet a numit *„reacție de eșec“* si *„reacție de triumf“* : „Un obstacol de netrecut provoacă încetarea acțiunii prin reacția de eșec, după cum succesul, atingerea scopului . . . oprește acțiunea prin reacția de triumf“.

Reușita duce la stimularea, activizarea, dinamizarea ființelor. Ea are un caracter de finalitate, eliberează omul pentru alte acțiuni : în reușită raportul e unilateral, privește doar pe cel care a acționat ; reușita e preexercițiul succesului; ea creează posibilitatea instalării entuziasmului, posibilitatea în lupta pentru obținerea succesului.

Succesul nu înseamnă niciodată finalizarea acțiunii — dimpotrivă el obligă, angajează, incită la noi acțiuni, el nu eliberează omul pentru noi acțiuni, creează doar posibilitatea continuității. Succesul are caracter de însărcinare.

Societatea socialistă promovează *valoarea* Un act de sacrificiu, o operă de artă care ajută progresului uman, o invenție, toate acestea sînt valori. Numai că nu oricine poate produce valori excepționale, „valori exemplu“. Pentru crearea unui climat favorabil apariției sentimentelor legate de aceste valori socialismul promovează *emulația, întrecerea,* adică acele forme de manifestare umană care împing societatea înainte, care dinamizează. activează capacitățile fizice și intelectuale ale omului pentru realizarea unui om total așa cum îl visa K. Marx : „Suprimarea pozitivă a proprietății private ca acaparare a vieții umane este . . . suprimarea pozitivă a oricărei înstrăinări. deci întoarcerea omului . . . la existența sa umană“. E de la sine înțeles că, în acest proces, sentimentele se află pe primul plan.

ION DUMITRU TEODORESCU

OMUL ȘI TEHNICA

Într-un substanțial eseu („Automișcarea tehnicii“) G.N. Volkov*) analizează cîteva probleme teoretice fundamentale ale tehnicii. Fără să delimiteze cu strictețe sfera noțiunii, autorul pune în discuție modul de a defini și interpreta tehnica, pornind de la o serie de afirmații ale lui Karl Marx, în baza cărora tehnica apare ca o expresie a atitudinii active (transformatoare) a omului față de natură. Astfel, tehnica este „un sistem de organe artificiale de activitate a omului social“, care se formează și se dezvoltă ca urmare a obiectivării „funcțiilor de muncă“ ale omului „în materialul natural“.

Acceptînd această definiție. respingem implicit acele păreri care consideră tehnica drept un sistem de mijloace de muncă — definiție restrictivă, deoarece lasă în afara termenului domenii importante ca tehnica comunicațiilor, tehnica militară etc. reducînd astfel „tehnica“ la tehnica de producție. Pe de altă parte, este respinsă acea definiție care include în tehnică și obiectul muncii. Într-adevăr, a include obiectul muncii în tehnică este o eroare, mai întîi pentru că nu se ține seama de calitatea tehnicii de a fi o expresie a atitudinii active a omului față de natură. Tehnica se opune naturii, este o „natură artificială“ creată de om, pe cînd obiectul muncii face parte din natură și nu este o creație a omului.

Așa cum precizează G. N. Volkov „specificul calitativ al fenomenelor și proceselor tehnice atrage după sine manifestarea unor legi proprii“[1]) (s.n.). Autorul consideră că, întrucît tehnica nu se reduce la relațiile politice-economice, „este firesc să se pună problema existenței unor forțe motrice proprii de dezvoltare a acestui fenomen, a unor contradicții și legități proprii“. Contradicțiile interne (cele dintre mijloacele de muncă și obiectul muncii, dintre mașină și materialul

Transastronomia

O nouă știință in statu nascendi

Recent, la o conferință internațională de fizică nucleară și fizica ionilor grei, care a avut loc la Institutul Unificat de Cercetări Nucleare de la Dubna (U.R.S.S.) a apărut și a fost folosit foarte mult un **nou termen științific de specialitate** și anume: **TRANS-ASTRONOMIE.**

Cuvîntul **„transastronomie“** a fost inventat și introdus în știință de profesorul **Georgi Flerov,** din Dubna.

Apariția acestei ramuri noi a astronomiei și astrofizicii a fost determinată de o descoperire interesantă, obținută recent în domeniul elementelor transuraniene. După cum se știe, acel capitol al fizicii nucleare, care se ocupă de proprietățile elementelor transuraniene, a fost inaugurat, în 1940, cu descoperirea de către fiziacianul american Mac Millan, al primului element transuranian: **neptuniul** (Np) cu numărul de ordine Z = 93. De atunci pînă astăzi, grupul de la Universitatea California din Berkeley (S.U.A.), condus de laureatul Premiului Nobel, profesorul G. Seaborg și de cercetătorii de la Laboratorul de reacții nucleare de la Dubna, sub conducerea lui G. Flerov, au reușit să producă și să studieze toate elementele transuraniene pînă la elementul cu numărul de ordine Z = 105. Se pare însă că elementele transuraniene superioare celui cu Z = 105 sînt așa de instabile, cu timp de înjumătățire așa de mic, — de ordinul 10—20 sec. — încît nucleele respective se vor dezintegra prin fisiune spontană în momentul formării lor. Deci punerea lor în evidență practic este imposibilă cu metodele actuale de cercetare.

Soluția care a asigurat progresul în acest domeniu a fost găsită de fizicienii teoreticieni care, folosind metodele cunoscute în teoria nucleului atomic și în special **modelul în pături al nucleului** (Goeppert-Mayer, Jensen etc.) au ajuns la concluzia (Nilsson) că, în intervalul -08 și 114 pentru numere de ordine, trebuie să existe **„o insulă de stabilitate“** a nucleelor supergrele, adică trebuie să existe elemente transuraniene avînd numărul de ordine Z între 108 și 114. Faptul senzațional a fost însă acela că aceste elemente nu mai sînt instabile, ci pot avea timpi de înjumătățire foarte mari, chiar de ordinul milioanelor și miliardelor de ani. Avînd în vedere că acest timp enorm este comparabil cu vîrsta Pămîntului și a sistemului planetar, punerea în evidență a unor asemenea elemente supergrele poate aduce informații cu caracter astronomic de mare importanță. relativ la formarea și evoluția sistemului planetar și eventual a altor corpuri cerești.

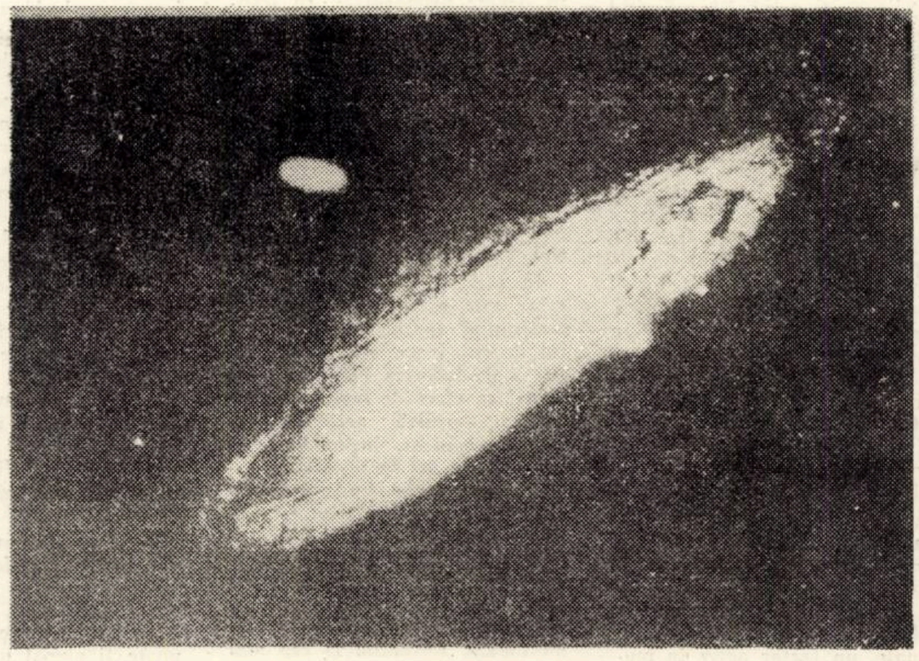

Astfel se explică de ce această predicție teoretică despre „insula de stabilitate“ a fost foarte mult îmbrățișată de fizicieni și se pare că nu fără rezultate căci, după unele lucrări, ar fi fost găsite și identificate deja unele urme ale elementului 114 în meteoriți și după aceea în praful lunar adus de misiunile Apollo 11 și 12. De asemenea, grupul fizicianului A. Marinov, de la Laboratorul Rutherford în colaborare cu cercetătorii de la Universitatea Manchester, au anunțat că la protonsincrotronul de 24 GeV de la CERN-Geneva au reușit să producă un element transuranian supergreu, cu mare stabilitate, care — așa se pare, ar avea numărul de ordine 112 și după proprietățile sale ar fi un **eka-mercur.** Acest rezultat a stîrnit un deosebit interes în cercurile de specialitate și, în cel putin vreo 20 de laboratoare din întreaga lume. au început noi cercetări pentru verificarea și confirmarea rezultatelor grupului lui Marinov.

În experienta amintită. de la CERN, a grupului englez. elementul supergreu a fost produs artificial. Revenind la importanta astronomică a elementelor transuraniene supergrele. se pune problema: ce fel de surse cosmice naturale ar putea produce asemenea elemente?

La conferinta amintită de la Dubna s-a ajuns la concluzia că există trei feluri principale de obiecte cosmice care se pot considera ca „locuri de naștere“ ale acestor elemente transuraniene supergrele, de mare stabilitate. și anume:

1. **Supernovele,** în care anumite reacții cu ioni supergrei pot apare în fluxurile puternice de neutroni.

2. **Pulsarii,** din care pot fi expulzate. ejectate grămezi de materii nucleare sub formă de erupții. Asemenea erupții au fost considerate de fizicianul american F. Dyson, cele care se pot observa de exemplu la pulsarii din Nebuloasa Crab.

2. **Nucleele explozive ale galaxiilor.** considerate de renumitul astrofizician sovietic **Ambarțumian** ca stări prestelare ale materiei în Univers.

În afară de aceste surse puternice, s-ar mai putea întîmpla ca mecanismele cosmice violente, de producere a elementelor supergrele, să ducă la dispersarea lor în spațiu cosmic și astfel ele să fie găsite și în **radiația cosmică primară.** La conferința de la Dubna, astrofizicianul englez Fowler de la Universitatea din Bristol s-a ocupat de cercetări de acest gen **și** consideră că această cale de găsire **a** elementelor tansuraniene îndepărtate ar putea să ducă la rezultate pozitive.

În altă ordine de idei, semnalăm interesantele lucrări teoretice ale fizicianului polonez B. Kuchowicz. După el, elementele supergrele ar putea fi identificate și în **spectrele optice** ale unor stele de tip special și anume de clasă spectrală Ap. Această sugestie se bazează pe intrepretarea lui E. van der Heuvel dată acestor stele, ca obiecte cerești remanente de **la** o explozie de supernovă. Această rămășiță de supernovă ar putea fi foarte bogată în elemente transuraniene îndepărtate. Astfel s-ar putea explica anomalia observată la stelele de tip Ap, dintre care ca un exemplu remarcabil se poate aminti 73 Draconis, la care M. Jaschek și S. Malroda au observat prezența liniilor de uraniu, osmiu și platină. Pe baza calculelor lui Kuchowicz, din 1970, se poate spera la detectarea în aceste stele a liniilor de plutoniu.

Pînă acum astronomii au arătat prea mică atentie față de elmentele transuraniene, considerînd că ele. fiind produse doar artificial din această cauză nu pot juca nici un rol în fenomenele naturale la scara cosmică.

Însă. așa cum am văzut. elementele transuraniene supergrele de mare stabilitate pot avea o deosebită importanță astronomică, deci cosmică, aducînd o contribuție însemnată și la formarea unei abundente naturale de elemente supergrele. Ar fi posibil că pînă la urmă asemenea elemente să fie detectate mai înainte în spațiul cosmic și abia după aceea să fie identificat pe Pămînt, așa cum s-a întîmplat în cazul heliului descoperit înainte în Soare și găsit ulterior și pe Pămînt.

Din cele spuse mai sus se poate vedea că elementele transuraniene în general și cele din „insula de stabilitate“ în special ar putea aduce informații interesante pentru astronomie care. prin alte mijloace. ar fi poate mai greu de obținut. În acest fel, **transastronomia,** ramura cea **mai tînără a astronomiei,** cu frumoase perspective de dezvoltare. completează informatiile astronomice obtinute pe alte căi. deschizînd astfel o **nouă „fereastră“** spre cunoasterea Universului infinit.

T. TORO

---

logos

Idealul retoric

Dacă astăzi retorica se află în desuetudine, fiind eliminată din învățămînt, pe timpul grecilor, popor îndrăgostit de discuții și controverse, se afla pe întîiul plan. Treburile publice ale cetății se rezolvau în adunări unde cauzele depindeau de popor iar poporul de oratori, după o cunoscută vorbă a lui Fénelon. Idealul retoric e specificat de Homer atunci cînd Fenix îi amintește lui Achile, ce i-a fost încredințat spre învățătură, de prima deprindere: *„meșter la vorbă să fii“* (Iliade, IX, 438). Dar semnificațiile acestei iscusinți verbale s-au schimbat cu timpul. Scopul cuvîntului meșteșugit nu mai era adevărul sau argumentarea unei cauze drepte ci persuasiunea prin cuvînt. Pe timpul sofiștilor primei generații se pun doar bazele alunecărilor de mai tîrziu cînd retorii învățau susținerea oricărei cauze, demonstrînd orice, după interes, sfîrșind în argutie și abilități verbale.

Euripide a cunoscut bine *„limba cu două rosturi“*, adică aceea ce făcea asupra unui subiect o argumentare dublă. Procedeul este amintit, așa cum se practica în epoca lui: *„cel iscusit la limbă din ori și ce fapt, două vorbiri va scoate“* (frag. 189) și a rămas în scrierea *Cuvîntări duble* (Dissoi logoi), de proveniență sofistă, în care pentru facilitarea învățăturii s-a întocmit o schemă. Modalitatea este aplicată în tragedia *Medeea* unde Iason încearcă să-și convingă fosta soție de necesitatea noii lui căsătorii. Ba mai mult, își sacotește fapta virtuoasă și înțeleaptă: *„Iar nunta mea regală, de tine ponegrită, am făcut-o cu-nțelepciune și virtute, din prietenie pentru tine și copii“*. Subtilitatea logicii și cinismul argumentării sînt demne de un sofist în cel mai peiorativ sens al cuvîntului. Iason însuși e încîntat de iscusința lui: *„cum văd, se cade să vorbesc cu meșteșug“*, deși pentru Medeea cuvintele-s în van.

Majoritatea tragediilor lui Euripide răsfrîng ecourile acestor metode noi și adesea personajele practică sau fac trimitere la elocvența deprinsă de la retori. N-am putea explica altfel schimbările bruște de la o părere la alta, așa cum se întîmplă cu Theoclimenos în tragedia *Elena* sau cu Menelau și Agamemnon în *Ifigenia în Aulida*, decît prin efectul cuvîntului bine și frumos rostit, asupra ascultătorilor. Sau cum să judecăm altfel duelul verbal dintre Elena și Hecuba în tragedia *Troienele?* Elena se dezvinovățește „răstălmăcind“ învinuirile ce i se aduc, în timp ce soața lui Priam o acuză sfătuindu-l pe Menelau s-o ucidă.

Adesea poetul s-a lăsat furat de retorică chiar dacă sîntem înclinați să nu-i atribuim toate păcatele ei. Dar, din lungile tirade amintite, ale Elenei și Hecubei, poezia lipsește în mare măsură iar comentatorii văd în ele doar înclinația spre argutie, specifică epocii. Subtilitățile de limbaj erau pe gustul unui public format la școlile sofiste. În plus, tendința reabilitării frumoasei Elena, inițiată de Gorgias în *Elogiul Elenei*, este dusă pînă la capăt de către Euripide care ne înfățișează, în tragedia ce poartă numele soției lui Menelau, o altă variantă a legendei după care la Troia n-a fost decît umbra Elenei, adevărata Elenă așteptîndu-și credincioasă soțul în Egipt la curtea lui Proteu. Nu e de mirare deci învinuirea pe care i-o aduce Aristotel: *„cei vechi puneau pe eroii lor să cuvinteze ca în adunările obștești, cei de azi ca niște retori“* (*Poetica*, 1450 b). Nu-l prezenta tot astfel Aristofan în *Broaștele*, și cu cîtă ironie încă, vorbind de „sofiștii“ și „măscăricii“ din tragediile acestuia? Sau, în comparație cu Eschil la care gusta tăcerea *„mai mult ca vorbăriile de azi“*, nu-i părea „flecăreala“ acestuia periculoasă raportată la o „pideia“ tradițională în care: *„Poetul e dator, în toate cele, / să nu ducă-n scenă pilde rele! / Copiilor le înflorește mintea / Prin dascăli iscusiți; iar cei maturi / Își făuresc virtuțile prin arte! / Datori sîntem să spunem adevărul!“* (*Broaștele, v. 1061—66*)? Un adevăr care, așa, cum o să vedem, nu i-a fost străin nici marelui tragic singuratic.

ION MAXIM

---

din care este confecționată, dintre mașină și posibilitățile tehnice ale producției ei etc.), nu ne pot spune „absolut nimic“ despre „automișcarea“ tehnicii întrucît nici una dintre aceste contradicții nu reprezintă o „forță motrică fundamentală a tehnicii“, „întrucît tehnica nu poate fi separată de economie decît pînă la un anumit punct. **Contradicțiile interne pot explica perfecționarea mașinilor, pot explica** detaliile **dezvoltării tehnicii, însă dacă tehnica este privită doar prin ea însăși se poate „pierde din vedere esența“ ei. ca instrument creat de om în scopuri practice,** ca prelungire a organelor naturale de muncă ale omu-

Un al doilea principiu, pe baza căruia Volkov explică dezvoltarea tehnicii, este cel al completării sau compensației, **astfel că unealta sau mașina sînt o compensație sau o completare a organelor de muncă ale omului.**

S-ar părea că în acest punct ideile lui Volkov se suprapun teoriei „biotehnice“ a lui Ch. Spencer și a „organoproiecției tehnicii“ formulată de Ernst Kapp și Ludwig Noiré, teorii care consideră tehnica o „copie“ a organismului uman. Dar Volkov nu numai că nu absolutizează analogia, dar face deosebiri esențiale între structura fizică umană și structura elementelor tehnicii. Căci dacă tehnica reprezintă o modelare a organelor animalelor și omului, „această modelare nu este structurală ci funcțională **(s.n.). Prin urmare, organul tehnic reproduce funcția organului natural, fără să fie o copie tehnică a lui. În același timp, tehnica reproduce o** funcție izolată **si prin această „abstractizare“ „copia“ depășește ca eficacitate „modelul“. Trebuie să observăm însă că deși principiul formulat de N.G. Volkov este argumentat. nu putem reduce întreaga tehnică doar la** reproducerea funcțională a **organelor naturale de muncă ale omului, deoarece tehnica creează** funcții și „organe“ **tehnice noi, care nu au corespondent în structura anatomo-fiziologică a omului.**

Privită astfel, întreaga istorie a tehnicii ne apare ca o „istorie a transmiterii treptate a funcțiilor omului care muncește sistemelor tehnice“. **Din acest punct de vedere, tehnica modernă merchează începutul eliberării omului de automatisme, de munca mecanică, inconștientă, trezindu-l la creația intelectuală.**

VASILE RANGA VERSAVIA

Limbajul meu a găsit un loc în cîmpul semnelor...

● INTERVIU CU ARTISTUL PLASTIC MOLNAR ZOLTAN

— Stimate Molnar Zoltan, sînteți absolventul Institutului „ION ANDREESCU“ din Cluj, institut de prestigiu binecunoscut, pe care l-ați terminat în 1963. Ce a însemnat, pentru artistul care sînteți, acest timp.

— În esență, timpul parcurs de la primele trepte ale năzuinței profesionale a devenit echivalent cu suma preocupărilor mele plastice. Dar suficiența sau insuficiența timpului, succesele sau insuccesele în evoluția unui om de artă au diferite dimensiuni. Găsesc că însăși maturitatea profesională determină evaluarea subiectivă la adresa timpului. În concluzie este (relativ) posibil să asociem timpul cu noțiunea de maturitate ; dacă acceptăm că timpul nu reprezintă numai o unitate de măsură, dar poate fi și un conținut substanțial în domeniul unor noi căutări vizuale, putem constata un fapt ciudat : timpul este posibil de stăpînit, iar maturitatea, ca stare poate fi un mod de stăpînire.

Arta plastică, sau mai corect, **arta vizuală,** pentru mine înseamnă o nouă viziune, o mărturie despre sensibilitatea umană, o posibilitate de eliberare a conflictelor psihologice și intelectuale. un factor activ în modelarea vieții noastre. Astăzi, dinamica evenimentelor sociale și perspectivele noi ale unei lumi fizice în mișcare ne constrîng să schimbăm iconografia statică, cu una dinamică, pentru a mobiliza imaginația creatoare în acțiuni sociale pozitive, și pentru a o îndrepta spre un scop social. Aceste criterii, care converg spre cele mai luminoase aspirații umane în căutarea de noi forme și reprezentarea vizuală a evenimentelor contemporane în spațiu-timp, reprezintă nu numai o angajare, ci și o luptă între noul și vechiul tradițional.

— Și această angajare, de care vorbiți, ce a însemnat pentru căutările Dv. ?

— În ultimii doi ani sînt deosebit de preocupat de structurile vizuale : perioadă pe care aș împărți-o în două etape. Prima își găsește rădăcini în perioada precedentă de abstracționism liric, unde structura era subordonată unei preocupări cromatice. Nevoia de-a invoca noi stări spirituale, m-a determinat să schimb radical **ordinea.** Structura devine primordială, cu însușiri optico-spațiale. Astfel apare spațiul și el remodelează viziunea. Verticalitatea structurilor devine mai evidentă, dar ușor sincopată ; provoacă o stare de conflict, apar primele semne spre o ordine mai geometrică, **ordine** ca stare de disciplină superioară. În general, semnele primesc un caracter optico-spațial. cu însușiri penetrante.

În a doua etapă, fiecare lucrare este o reflecție asupra elementului spațiu-timp. Elementul de culoare este prezent pentru a ne **informa** pe plan emoțional ca **efect de lumină,** într-o ordine expresivă ; acest element este sincronizat, în mod direct sau indirect, cu succesiunea efectelor penetrante. Se creează o fuziune permanentă între elementul timp și spațiul iluzoriu și, drept rezultat al acestui solfegiu premergător spre preocupări cinetice, timpul se autodefinește ca a patra dimensiune emoțională. Revenind la cea mai spinoasă întrebare — cum mă exprimă arta mea ? — dincolo de o însușire profesională, care poate să se plafoneze într-un act metodic (drum închis), există propria ta lume ; manifestarea spre adevăr, în general, poate să fie descoperită dacă ea se confundă cu propriul tău adevăr. Sînt convins că limbajul meu vizual a găsit un loc în cîmpul semnelor, iar comunicarea adevărului a devenit posibilă.

— Secolul XX, posedă niște principii severe, el mai posedă și-o memorie severă, el angajează artiști de toate categoriile la meditatii profunde. Secolul nostru neliniștit îndeamnă lumea la întrebări grave. Prin orice mijloace, artistul frenetic întreabă lumea, inteligent și metodic, o interoghează, **o explică prin sine. Cît de** „curios“, **poate să fie un artist plastic ? Ideal, ce trebuie să însemne lucrările sale pentru cei cărora le sînt destinate ?**

— Într-adevăr, secolul XX înseamnă printre altele și secolul angajării. Ritmul informațiilor impune pulsul accentuat al vieții în diferite sectoare de muncă. Rolul nostru, în societatea noastră, în acest ritm de dezvoltare este deosebit de important și dificil. Dacă analizăm acest rol, în raportul artă-public, trebuie să recunoaștem că există încă o ruptură între mijloacele avansate ale gîndirii și fundamentul emoțional, care nu a ajuns din urmă aceste metode. A fi furnizorul noilor mesaje umane este un act de inteligență. Iar idealul pe care fiecare om de artă îl urmărește în parte găsește suficiente rezonanțe în orizontul intelectual al publicului. Publicul, la rîndul său, trebuie sá înțeleagă că arta modernă nu trebuie definită ca un lux; ea depășește categoric caracterul de divertisment.

— Ce înseamnă o expoziție personală ? De fapt, cît de importantă este ea pentru artistul plastic ?

— Desigur, o expoziție nu poate fi numai un eveniment, o sărbătoare. În primul rînd este o confruntare între operă și tine însuți : abia apoi cu publicul. Fiecare expoziție poate să fie o realizare sau invers. Evoluția într-o carieră nu înseamnă numai ascendență ..

— Și publicul, contactul cu el?

— Publicul te angajează la un sistem de referințe polivalente, rolul său e al **permanenței** — dacă sînt adevărate convingerile tale. În caz contrar, nu reziști în dialogurile esențiale...

— Publicul este consumator, este gigantul inatacabil, el emite judecăți, drepte și nedrepte, blînde sau crude, el are în intenția lui onestă întotdeauna dreptate. Nimeni nu se va apuca să se explice în fața acestui public. Nimeni nu se va certa cu el. Artistul se expune pe sine — cum frumos se obișnuiește a se spune. Și, totuși : ce fel de public avem ? Poate fi el judecat ?

— Există un public inteligent; există un public avizat ; există un public politicos ; și mai există un public indiferent. Cel inteligent este, după cum e firesc. și cel mai „agresiv“. Te invită la meditații ori chiar la reevaluări. Cel politicos este nehotărît în decizii, pendulează încă, în aprecieri este reținut și astfel nu reușește să comunice cu tine. Cel indiferent este absent.

— În sfîrșit, pentru că spațiul ne îndeamnă la un fel de sfîrșit : ce înseamnă arta cinetică ? Asta ar fi o întrebare. Și: ce trebuie să știți Dv. pentru ceea ce faceți ? În ce crdeți ?

— Arta cinetică înseamnă și sinteza artelor : cum ar fi — sculptura, pictura, grafica. Nu mai puțin : mecanica, electronica, cibernetica. Este arta care exprimă evoluția modernă a omului, beneficiind de tot ceea ce s-a creat în matematică, de teoria ansamblurilor, de teoria mulțimilor, a jocurilor, de geometria noneuclidiană, de logica matematică, de descoperirile fizicii moderne, de cele ale opticii, informatică, cibernetică.

...Cred că un artist în plină dezvoltare și formare are obligația și dreptul să susțină acele legi vizuale și structurale care sînt rezultatele însușirilor sale emoționale, spirituale, reflexive. Acceptînd ambiguitatea sensibilității estetice, adevărul fiind relativ, asimilarea și dezvoltarea în timp devine o opțiune dialectică. În concluzie : adevărul universal are geneze în particular.

ALEXANDRU DEAL

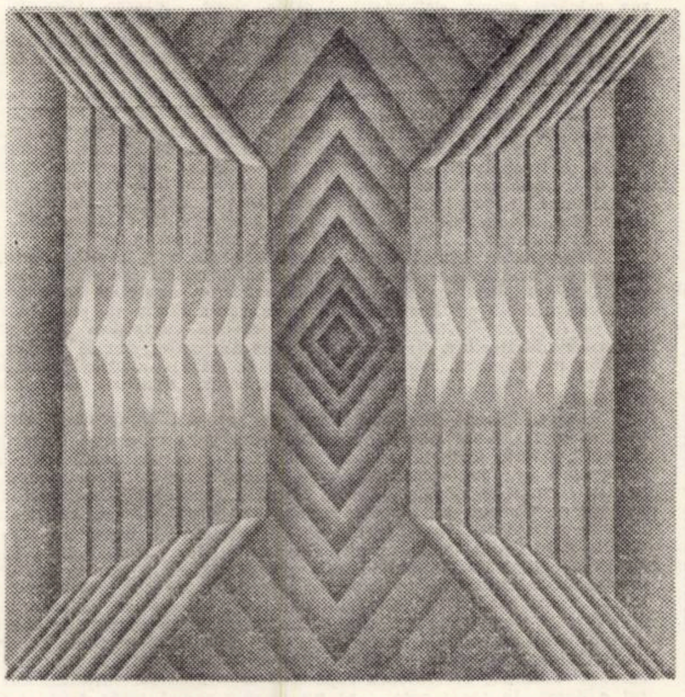

Meteorolog pe Semenic

ANUL XXV

Ștefan Bălașa și Ștefan Camburu, un oltean și un dobrogean, la observatorul meteorologic de pe Semenic ; primul are o vechime de un sfert de secol în această profesiune La peste 1.600 m altitudine nu există un mare centru de prognoză ; dar dacă am spune că totul se reduce aici la testarea atentă a naturii, „se reduce“ nu ar fi totuși expresia potrivită. Pentru că un centru de prognoză nu m-ar interesa Aici se muncește 24 de ore pe zi, se fac transmisii radio de 2 ori pe oră, cuprinzînd, în cifru, datele atmosferei

Dacă Semenicul ar fi de 4 ori mai înalt. duneavoastră ați exclama : așa senzație, da ! Ei bine. dacă vreți, cele mai mari precipitații din țară cad pe Semenic, acest munte uneori îngrozitor. Am întîlnit în aprilie un skior venit aici de la 500 km pentru că era singurul loc unde se mai găsea zăpadă. Turnul de apă al Banatului !

Anul acesta a fost o chiciură teribilă : 5-6 kg pe metru liniar. Toți stîlpii au căzut. sa-u frînt vîrfurile brazilor, s-au rupt și sîrmele, au suferit stîlpii de înaltă tensiune. Un vînt puternic acoperă vîrful prăvălindu-se apoi în căldarea intramontană, unde se află Reșița, învolburînd norii deasupra ei. La numai 150 m de vîrf, soare ! Un culoar îngust de vînturi odioase, circa 50 km lățime, fixează Semenicul și Gozna. Se skiază și în mai Oamenii umblă doi cîte doi, pentru a rupe nămeții. Un om rămăsese la punctul de observație, la 40 m de cabană, pe viscol, imobilizat, fără hrană și apă timp de 50 de ore. „Mergeți puțin mai jos, după stîncă, acolo se face la ora asta plajă“.

Meteorologii vorbesc de niște fulgere inimaginabile, haotice. Acolo, ochii noștri se umplu de tristețea contemplării infinitei frumuseți a coșmarului.

Acum mai bine de un deceniu cei de la centrul din masivul Țarcul, unde se ajunge prin Muntele-Mic, nu coborau luni de zile. Nu exista emițător, iar observațiile se trimiteau jos lunar, în plic, de oameni călare.

Ștefan Bălașa îmi povestește despre niște aparate de radio cu galenă, pe care cei de sus și le construiseră singuri. În acest fel mai ascultau veștile lumii. În rest. erau conservele.

Oamenii din piscuri prepară o afinată strașnică. Cea mai bună afinată, la Semenic. Cele mai bune ciuperci murate, la cabana „Căpriorul“ de pe Padeș.

Așa se face că, printre urși sau viscole, viața poate fi nemaipomenit de frumoasă. Și apoi vin tot mereu acești skiori frumos colorați, care demonstrează că trufia pantelor poate fi înlăturată simplu, prin mișcările elastice ale membrelor. L-am găsit pe Bălașa admirînd skiorii pe care-i cunoștea din anii trecuți. Sigur, cei mai simpatici erau copiii, tot la fel de curajoși pe pîrtie ca și antrenorii.

O, pe Semenic nu-i o problemă ; oamenii vin tot timpul. Poate că de aceea nici un meteorolog nu simte nevoia să-și mai schimbe meseria aceasta curată, aurită de soarele înălțimilor.

25 de ani în care Bălașa nu s-a rătăcit nici măcar o singură dată. L-a surprins, e drept ,un viscol groaznic pe blestematul acela de Țarc. Sleit de vlagă, hotărîse să cedeze. În acele momente oamenii își înfig skiurile în zăpadă pentru a putea fi găsiți... Din fericire, lucrul acesta s-a întîmplat înainte ca totul să fie prea tîrziu. Colegul său l-a adus în cabană și un timp Bălașa s-a odihnit pe masă, vlăguit. Anul acesta muntele i-a răpit un tînăr coleg, tot pe Țarcul ; acesta lunecase într-o cascadă. Și în aceste cazuri nu e nimeni vinovat.

Despre meteorologii din punctele de observație nu se scriu cărți, ei sînt aproape anonimi, pentru noi muntele înseamnă divertisment și sport. În curînd Semenicul va deveni o imensă stațiune alpină internațională, drumul a și început să muște piatra aceea de lîngă cer. Dar prognoza și observarea nu se realizează din birou. Muntele rămîne locul de muncă al oamenilor care uneori se pot numi eroi anonimi ai acelor înălțimi.

Încăperea e caldă, chiar dacă uneori zăpada viscolită e atît de afînată încît pătrunde prin cea mai fină fisură.

Doi meteorologi cu soțiile lor și o fetiță de cîțiva ani, care s-a născut acolo, poate chiar într-o noapte furtunoasă, asemănătoare primelor zile ale planetei. O ființă gingașă, zglobie, risipind jucării printre sobrele aparate ale secolului. Și toți bucurîndu-se de o sănătate de fier. Acum stăm împreună și privim o emisiune la televizor, bucurîndu-ne de civilizația sosită pînă aici. Ne deranjează însă cartoanele acelor decoruri sau costumația artificioasă, snoabă, a cîtorva interpreți. Și discutăm despre convențional ca despre o noțiune care n-are ce căuta în aerul dimineții montane, dimineață perpetuă în care oamenii, dacă ar fi prezenți mai des, ca în interiorul firesc al ființei lor, s-ar simți mai frumoși, mai energici.

Puterea acestor meteorologi se găsește în ei înșiși, în cercul restrîns al camaraderiei. Și, de ani de zile, ei se înțeleg perfect. Iar firescul comportamentului, absența prejudecăților îi apropie de ceea ce trebuie cu adevărat să fie omul, cel născut în uraganul verde al firii, făcut nu pentru interioare, ci pentru a-și pune forțele în mișcare, în raport direct cu fulgerele și vîntul, în folosul său și-al tuturor.

Aici nu e un mare centru de prognoză. În simplitatea lor, cîțiva oameni stau la gura sobei și nu știu dacă reflexul acestor flăcări nu este chiar acela al focului lor lăuntric.

LUCIAN BURERIU

grafolog

GIGI HERCULANE 12 : Caracteristica acestui înscris este artificialitatea şi tendinţa de a masca şi a ascunde ceva, ceva care te apasă. Te frămînţi şi te zbuciumi cînd iei o hotărîre care te apasă pînă se vede realizată. Începi o acţiune şi n-o duci la bun sfîrşit. Cam grăbită, cam pripită. Comunicativă cu secretele altora, dar nu şi cu ale dumitale. Fără egoism şi invidie. Te mulţumeşti cu puţin. Ai vrea să te avînţi dar n-ai aripi potrivite. Fluctuezi în atitudini cînd foarte prietenoasă, cînd ostilă. Meticuloasă şi ordonată în lucruri mărunte. Nu e bine a visa prea mult, a chibzui. Încolo echilibrată şi aştepţi viitorul să-ţi facă o surpriză. Crezi mai mult în noroc decît în muncă.

VASILE CIOBANU : Deşi declari d-ta însuşi că n-ai reuşit să te cunoşti, nu eşti singurul. Sînt mulţi care sînt surprinşi de anumite situaţii, de manifestări curioase, de elemente defectologice nebănuite. Iată încă cîteva caracteristici deduse din scrisul dumitale : caracter sangvin, nervos, energic, uneori chiar semne de cruzime, după bara lui T se vede că ezitaţi înainte de a lua o hotărîre. Uşor îţi ieşi din fire. Mînia e defectul principal al dumitale şi te va conduce la multe acte regretabile. Încolo ai iniţiativă mai ales cînd e vorba de afaceri băneşti. Vrei uneori să fii cinic, dar nu te prinde. Eşti, cum s-ar zice, destul de secretos, nu colportezi imformaţiile de la unul la altul.

MITRULESCU TIMIŞOARA : Scrisul dumitale denotă temperament deductiv, cum s-ar zice amator al ştiinţelor pozitive. Mult discernămînt. Nehotărîrea paralizează unele acţiuni ale dumitale avînd date şi bine intenţionate. Abordezi probleme psihologice sau filozofice şi pedagogice care te depăşesc şi dai interpretări obtuze. Caracterul unui individ este determinat de doi factori : un factor e format de elemente ereditare cu care ne naştem, legaţi de toate generaţiile dinaintea noastră şi al doilea factor este cel al educaţiei. Educaţia făcută de familie, de şcoală, de viaţă, de stradă, de mediul înconjurător. Bună sau rea. În cazuri extreme, predomină evident factorul care are o amploare exagerată. De exemplu : cine se naşte cu o ereditate nenorocită, părinţi alcoolici în ultimul grad, o educaţie bună va putea diminua experienţa nefastă a eredităţii. Cel mai echilibrat caracter provine din cazul cînd cei doi factori sînt egali şi de calitate. Factorul eredităţii nu-l putem influenţa cu nimic, căci nu ne putem alege părinţii. Pe cînd celălalt factor, educaţia, e în mîinile noastre, al societăţii, de a modela, de a amplifica ce e bun, spre scopul şi interesul societăţii umane. Discuţiile nu le putem continua în cadrul acestei rubrici minuscule. Te declari de acord că semnătura nu furnizează un indiciu al personalităţii. Aveţi un temperament raţional şi toate concluziile ce le tragi sînt rezultatul unui discernămînt amănunţit. Te enervează ignoranţa şi prostia împotriva cărora lupţi cu multă îndîrjire.

ROBERT HACIATURIAN : O caracteristică a felului de a fi a autorului acestui înscris este lipsa de sensibilitate, foarte puţin sentimental, rece şi sobru (asta n-ar fi rău), dar şi oarecare sentiment de afecţiune. Judeci prea mult ceea ce faci. Nervos şi iritabil. Îţi ieşi din calmul obişnuit şi tot atît de repede te linişteşti. Nu acţiona sub impulsul nervilor, vei regreta acţiunile săvîrşite. Voinţa ţi-e prea slabă. De-ai putea să frînezi pornirile nervoase. Începi o acţiune pe care nu o termini, oprindu-te la mijloc. Faci acţiuni înjumătăţite. Totuşi urme de orgoliu se observă chiar şi cînd semnezi cu numele altora. Deşi eşti puţin comunicativ, eşti totuşi prietenos şi fără meschinării.

GIURGIU VALERIA (studentă) : deoarece materialul grafic trimis e fragmentar şi redus, şi observaţiile grafologice sînt tot aşa.

G.V. : comunicativă, prietenoasă şi cu vervă. Voinţă slabă, aproape inexistentă. Semne de afecţiune şi duioşie, probabil îndrăgostită.

H.M. : Orgolios şi puţin comunicativ. Grăbit, pripit, minat de sentimente, mai ales de entuziasm. Te influenţezi repede, puţin nervos şi agresiv.

M.G. : Caracter nesincer, şi tendinţă de a ascunde adevărul, adică de-a minţi.

S.I.R. JOHN

cetăţean

— Cine eşti, Rodica Gigea ?

— Plutonier în formaţiunea de circulaţie — o femeie care munceşte, ca atîtea altele.

— Te-ai gîndit vreodată că ai să devii miliţian ?

— În copilărie, un puşti mai mare decît mine, mi-a luat jucăriile cu forţa. A fost o „nedreptate cruntă". Atunci am hotărît ca, într-un fel sau altul, să devin „omul legii".

— De acord. Să admitem că e plauzibil ce ai spus. Dar ce te-a determinat să urmezi şcoala de agenţi de circulaţie ?

— Statistica. Citind, auzind despre frecvenţa înspăimîntătoare a accidentelor de circulaţie : în lume, în fiecare minut moare un om în accidente de circulaţie !

— Iubeşti munca pe care o faci acum ?

— Fireşte, altfel nu mi-aş fi ales-o.

— Ce sentimente te încearcă în post ?

— În post nu sînt sentimentală ...

— Spune-mi drept : dacă, să presupunem, se petrece un accident de circulaţie între două autovehicule — unul condus de o femeie, celălalt de un bărbat, şi amîndoi au comis aceeaşi culpă ; îl socoteşti mai vinovat pe al doilea ? acorzi circumstanţe antenuante femeii ?

— Întrebarea este legată tot de sentiment, deci nu acord circumstanţă atenuantă nici-unuia, dacă nu o merită.

— Ce ţi-ai propus pentru viitor ?

— Multe. Între altele, să urmez Dreptul !

— Bilanţurile întocmite în brigada de circulaţie ce spun : cine sancţionează mai des dintre agenţi — femeile sau bărbaţii ? Cum îţi explici ?

— Încă nu s-a făcut un bilanţ în acest sens şi nici nu cred că ar avea vreun sens să se facă. Noi, agenţii de circulaţie — femei ori bărbaţi — sîntem puşi să asigurăm respectarea legii !

MIREL BRATEŞ

mică antologie epigramatică

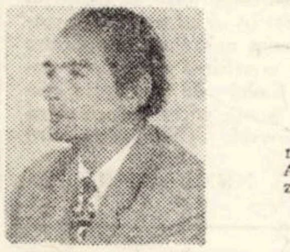

I. Şt. Suciu

Ion St. Suciu s-a născut la 9 februarie 1913 în comuna Năsal, judeţul Cluj. A debutat ca epigramist în revista Orizont. Colaborează la ziare şi radio.

REVISTEI „URZICA"

Te-am citit de la-nceput
Pin' la cea din urmă filă
Şi-am oftat cînd am văzut
Că n-ai pic de clorofilă !

PROZATORULUI LAURENŢIU CERNEŢ

Ceea ce a scris Cerneţ
Are şi nu are preţ.
Ca să fiu şi mai precis,
Are preţ tot ce n-a scris !

MELOMANIE

Unora care dorm în timpul concertelor

I-am admirat la un concert
Cum sforăiau în mod discret.
— V-a plăcut concertu ? — am zis,
— Ne-a plăcut. A fost un vis !

EPIGRAMISTULUI ION I. MIOC,

care la apariţia volumului „111 epigrame „culese" de Ion Velican se-ntreba : „— Cum putea ca să culeagă / Fără să existe rod ?"

De-acolo de unde-i rod
Culege orice nerod ;
Velican cu arta lui
A cules de unde nu-i !

CRITICULUI LITERAR T.L. DRĂESCU,

care la apariţia cărţii sale „Condiţia romanului" a afirmat că „o carte este ca un copil care pleacă în lume".

Nu ştiu pentru ce anume
Şi-a trimis copilu-n lume ;
Spun unii binevoitori
Că ar fi copil din flori.

e v r i k a!

Pasărea rănită e cu picioarele pe pămînt.

Pînă la Stradivarius flautul fu vioara-ntîi.

Am căzut pe gînduri şi mi-am spart capul.

Vara a fost atît de mică, încît colegul meu îmi vorbeşte toată ziua despre o verişoară.

Cînd generozitatea devine o armă, numărul prizonierilor e generos.

În burta Calului Troian erau mulţi cît frunza şi iarba.

Între glorie şi bani a stat ca Măgarul lui Buridan.

Dacă se ducea muntele la Mahomed se schimba relieful.

Revenind pe pămînt cosmonauţii sînt în al nouălea cer.

Sfîrşitul i s-a tras de la explozia informaţională.

Ochii care nu se văd se uită după alţii.

Pentru că era picată din cer, ziariştii au făcut-o stea.

Să mori şi apoi să vezi Napoli !

ION VELICAN

vorbe vorbe

grafolog

Încercăm şi noi, după ce-am tras cu coada ochiului la specialistul nostru în grafologie, să răspundem unor cititori.

MITICA II BECICHEREC : Scrisul Dv. ne-a pus pe gînduri, deoarece bucla lui *e* vă recomandă a fi blond, deşi faptul că *m*, neglijent şi ascuţit, pare să indice o ocupaţie nelegată de transportul în comun. Sînteţi irascibil (trăsătura finală a literei *t*, neterminată) — dacă sînteţi bărbat, şi irascibilă — dacă sînteţi femeie, însă vă păstraţi calmul şi în clasa a VII-a era să rămîneţi repetent(ă). *I* mare, lung, depăşind cu mult dimensiunile a trei litere mici, ne face să bănuim cu suficientă certitudine că nu sînteţi modest; de aceea ar fi bine să vă feriţi de culoarea albastră. Sînteţi bun sau rea, după împrejurări. Nu ne-aţi scris destule nume de ţări, fapt care ne pune în imposibilitatea de a vă comunica vîrsta pe care o veţi avea într-un viitor apropiat.

BAMBINA CLAVUSIN : Sînteţi o fiinţă sentimentală şi probabil că vă ocupaţi profesional cu literatura. Aveţi bătături. Dacă aţi fi bătrîn, scrisul Dv. ar fi tremurat indecis. După fîşia de la marginea hîrtiei, rămasă albă, deducem că vă veţi căsători cu o persoană de sex opus, de statură potrivită şi cu ochi convenabili. Aveţi logică, fantezie, inteligenţă, sînteţi cinstit (dovadă că vă semnaţi scrierile) şi nu vă supără complexele de superioritate. Păcat că ne-aţi trimis o singură pagină, şi aceea cu greşeli de tipar.

ZITRON

Din însemnările lui ELIOT NESS

În următoarele două zile gangsterii nu ne urmăriră. De abia în a treia zi, în timp ce ne plimbam într-o maşină deschisă, Basil mă făcu atent fără să-şi întoarcă capul :

— Şefule, o maşină în urma noastră !

— Nu-i pierde din ochi — i-am zis. Şi fă cîteva opriri să vedem dacă ne urmăresc într-adevăr. Iar după aceea încearcă să-i atragi pe stop, să vedem cîţi sînt la număr.

Manevrările lui Basil durară aproape un sfert de oră. Apoi Basil zise :

— Mi se pare că în maşină se află doar un singur individ ... Aproape că îmi vine să jur că e cel din fotografie.

— Perfect. Acum condu drept înainte. La 800 metri de aici se află o stradă îngustă. Vom intra în ea, vom trage la dreapta, apoi vei opri brusc în diagonală, în aşa fel ca el să nu poată trece, Tu, Marty, fii gata să sari în clipa aceea. Totul se petrecu întocmai. Eu deschisei portiera, alergai pînă la capătul străzii şi-i făcui semn lui Marty. În aceeaşi clipă se ivi cealaltă maşină. Zărind maşina noastră, urmăritorul opri brusc iar una din roţi urcă pe trotuar. La volan se afla un omuleţ cu ochi de cobră, aidoma aceluia pe care l-am văzut în fotografie. Am alergat pînă la maşina lui şi deschisei brusc portiera. Mîna lui Piky dispăru sub palton. Dar, eu eram deja cu revolverul în mînă şi-l lovii puternic cu minerul în cap. Îi luai revolverul cu numărul de serie şters. Acesta era revolverul care ar fi fost găsit lîngă cadavrul meu. Cînd scosei gloanţele, observai într-adevăr pe ele o crestătură în formă de cruce. Acestea erau gloanţe dum-dum destinate mie.

Îl băgarăm pe Piky în maşina noastră şi pornirăm. Marty conducea maşina gangsterului. Pentru prima oară din seara în care mă vizitase Moole Davis respirai uşurat. Dar asta nu era decît o mică „destindere". Al Capone însă mai avea pe lista lui ucigaşi „demni" de mine.

AMENINŢAREA PRIN TELEFON

Chiar a doua zi mi se puse în vedere că războiul continuă. Vocea de pe fir era rece şi ameninţătoare :

— Ascultă băiete. Asta a fost ultima ta şansă. Bagă-ţi bine în cap că nu mai ai mult pînă să te găsească oamenii tăi într-un şanţ, cu capul găurit.

A doua zi aceeaşi voce îmi repetă aceleaşi cuvinte şi trînti imediat receptorul.

La început încercai să nu mă gîndesc la asta. Dar a cincea zi nervii îmi cedară. Apoi, în a şasea zi, hotărîi să-i enervez şi eu pe ei. Îndată ce necunoscutul din receptor începu, eu strigai :

— Ce vrei hoţ nenorocit ? Nu cumva ai reuşit să furi azi portmoneul pauper al unei babe ? De altceva nici nu eşti în stare.

Îmi răspunse cu o serie de înjurături. De data asta eu întrerupsei legătura.

A doua zi eram pregătit. Interlocutorul meu anonim de-abia reuşi să-şi deschidă gura cînd eu îi spusei rîzînd :

— Nu mă mai ameninţa, rogu-te. Tu eşti în stare să tragi în cineva numai dacă-ţi întoarce spatele.

După asta individul încetă să mă mai ameninţe.

EXEMPLUL LUI AJELLO

Eu eram totuşi în alertă. Oriunde mă duceam îi luam cu mine pe Marty, Robsky şi King. Seara mă întorceam în camera mea de pension pe căi ocolite. Dar nici asta nu mi se părea suficient de sigur, aşa că hotărîi ca în fiecare seară să dorm la alt hotel. Dar aşa eram oare în siguranţă ? De cîteva ori gîndurile îmi alergară la Jo Ajello.

... Ajello a fost la timpul său unul dintre rivalii cei mai periculoşi ai lui Capone. Luni de zile între ei se desfăşurase un război pentru supremaţie în viaţa „subterană" a Chicagoului. Ajello a reuşit chiar să mituiască pe doi dintre cei mai de încredere oameni ai lui Capone. Dar „omul cu cicatrice" a reuşit să descopere complotul în ultima clipă şi, singur, cu o crosă de basse-ball făcuse ţăndări capetele celor doi trădători.

Disperat, Ajello oferi 50.000 de dolari celui care va reuşi să-l elibereze de Al. Capone. Zadarnic însă. Şi după ce, printr-o adevărată minune, reuşi să scape din cîteva atentate, Ajello hotărî să fugă. În timp ce aştepta ca oamenii lui să-i asigure trecerea graniţei mexicane, se ascunsese într-un cartier liniştit al Chicagoului. Era sigur că nimeni nu ştie de tainica lui ascunzătoare.

În fine, primi un mesaj în care i se comunica că totul e gata pentru trecerea graniţei. Îşi lua bagajele şi chemă un taxi. Dar, n-a mai plecat niciodată. De-abia ieşi din casă şi fu ciuruit de gloanţele puştilor automate instalate la geamurile casei de vis-a-vis. Cînd sosi poliţia, Ajello zăcea mort, cu 59 de gloanţe în trup.

Ajello petrecu în ascunzătoarea sa „sigură" două săptămîni. Iar automatele îl aşteptară să iasă în bătaia gurilor lor exact treisprezece zile! Ucigaşii n-au fost descoperiţi niciodată.

Ştiind toate astea, cum puteam să mă simt sigur în camera mea de hotel ?

Cîteva săptămîni nu mi-am permis s-o văd pe Betty. Nu aveam dreptul să pun în pericol şi viaţa ei. Nu-i vizitam nici pe părinţi, dar vorbeam cu ei prin telefon.

Ceva trebuia să se întîmple, şi asta cît mai curînd.

(Va urma)

Literatura română în Italia

Se spune că Thomas Alva Edison, celebrul inventator, întrebat de o tînără fată care este lucrul cel mai minunat din lume, ar fi răspuns : un fir de iarbă. Împrumutînd această sentință filozofică sau, poate, mai curînd cu gîndul la firele de iarbă ale lui Walt Whitman, una dintre colecțiile editate de casa italiană „Paoline“ poartă titlul „Filo d'erba“. Și nu întîmplător. Aici sînt editate cele mai semnificative și reprezentative lucrări din literaturile tuturor țărilor lumii.

Alături de operele unor mari scriitori ca Dickens, Tolstoi, Turgheniev, R. L. Stevenson, Korolenko au apărut și o serie de lucrări ale scriitorilor noștri : Sadoveanu, Caragiale, Slavici, Duiliu Zamfirescu, Cezar Petrescu, Petre Ispirescu fapt care evidențiază atenția și aprecierea de care se bucură aici literatura română.

Un loc cu totul aparte este dedicat lui Mihail Sadoveanu, din ale cărui lucrări au văzut aici lumina tiparului : „Povestiri din război“, „Neamul Șoimăreștilor“, „Hanul Ancuței“, „Bordeenii“, „Bulboana lui Valinaș“, „Amintirile căprarului Gheorghiță“, „Baltagul“. Dacă adăugăm acestor titluri și versiunea italiană realizată de Corrado Albertini a volumului „Venea o moară pe Siret“, apărută la editura Canesi în colecția „Collana di nareatori stranieri“, vom observa că Sadoveanu este prezent aici cu unele dintre cele mai bune lucrări ale sale.

În prefața la „Baltagul“, scriitorul și criticul Mario de Micheli scrie : „Sadoveanu a fost tradus în Italia și în trecut, prezenta traducere vrea să fie o invitație pentru a fi recitit. Poate azi, mai bine ca în trecut, acest scriitor care cu atîta naturalețe îmbină mitul cu realitatea poate fi înțeles și apreciat“.

Remarcînd faptul că Sadoveanu aparține unei literaturi cu vechi tradiții, criticul V. Gambi, care semnează prefața „Povestirilor căprarului Gheorghiță“, scrie : „Sadoveanu, la fel ca și cei doi predecesori ai săi, Eminescu și Creangă, a știut să culeagă și să exprime în măsură magistrală tot ce poporul român are mai specific și mai autentic. Acest lucru conferă descrierilor și peisajelor sale un nou avînt cromatic care, o putem spune foarte bine, a îmbogățit literatura universală. Nu degeaba s-a spus că străinul care vrea să cunoască sufletul românului trebuie să înceapă cu lectura operelor lui Sadoveanu, înainte de a studia istoria și geografia țării sale“.

Sadoveanu nu este, așa cum arătam, singurul scriitor român prezent în vitrinele librăriilor italiene. Versiunea italiană a romanului „Ion“ de Liviu Rebreanu aparține lui Giovanni Serra. „La voce della terra“ (Glasul pămîntului), titlul sub care a apărut romanul lui Rebreanu, este însoțit de o banderolă pe care stă scris cu majuscule : „... este un roman care rezistă confruntării cu cele mai bune romane ale literaturii mondiale contemporane“ Tot în aceeasi editură a apărut și „La foresta degli impiccati“ (Pădurea spînzuratilor), care s-a bucurat de o caldă primire din partea cititorilor și a presei de specialitate din Italia.

Din operele lui Ion Slavici au apărut pînă în prezent două dintre cele mai importante : „Il mulino della fortuna“ (Moara cu noroc) și „La ragazza della foresta“ (Pădureanca), în traducerea lui Luigi Basevi.

Caracterizînd „Moara cu noroc“ drept „... o dramă dură, cu personaje dantești“, editura o recomandă ca pe un mijloc de cunoaștere veridică a realitătilor sociale din Transilvania într-o perioadă de adînci transformări, la îngemănarea secolului al nouăsprezecelea cu cel de al douăzecelea“.

Dintre celelalte lucări românești apărute la „Edizioni Paoline“ mai menționăm : „Constandina“ de Zaharia Stancu, „Viata la tară“ de Duiliu Zamfirescu, un volum de nuvele de Cezar Petrescu și basmele lui Petre Ispirescu.

Dar a limita doar la „Edizioni Paoline“ lista titlurilor din literatura română traduse în Italia ar fi o mare greșeală.

Distinsei profesoare Rosa del Conte, despre care se poate spune că este cel mai bun cunoscător de peste hotare al poeziei lui Eminescu, îi datorăm un studiu fundamental pentru deplina înțelegere a poeziei poetului. Titlul lucrării apărută la Padova vorbește de la sine : „Eminescu sau Absolutul“. Un alt volum din versurile lui Eminescu este datorat profesorului universitar Mario Ruffini. Este o ediție bilingvă, apărută la Firenze, într-o excepțională ținută artistică și grafică.

Mai amintim în treacăt volumele de versuri semnate de Mihai Beniuc, Maria Banuș și Eugen Jebeleanu. Pentru cele două volume de versuri traduse în limba italiană („Poarta leilor“ și „Surîsul Hiroșimei“) Eugen Jebeleanu a fost distins în anul 1970 cu marele premiu literar „Taormina“.

Se poate afirma, și nu fără motive dintre cele mai întemeiate, că una dintre cele mai valoroase lucrări din literatura română apărute în ultimii ani în Italia este antologia „Poeti romani del deopogenera“ (Poeți români de după război), care a văzut lumina tiparului la editura „Guarda“ din Parma. Și tot din motive cît se poate de întemeiate se poate afirma că ea reprezintă, alături de antologia „Rumänische Lyrik“, apărută la Bergland Verlag din Viena în alcătuirea și tălmăcirea lui Franyo Zoltan, una din cele mai valoroase lucrări de sinteză ale liricii românesti editate peste hotare.

Lucrarea este rodul activității de mai mulți ani a profesorului Mario de Micheli. Remarcabil om de cultură, cu o amplă viziune asupra literaturilor europene, a poeziei în special, el a alcătuit un volum care cuprinde — în bună măsură — ceea ce are mai valoros si autentic poezia română : T. Arghezi, G. Bacovia, E Isac, V. Eftimiu, I. Pillat, D. Botez, L. Blaga, I Barbu, E. Călinescu, Al. Phillipide, Z. Stancu, M. Breslașu, B. Beniuc, E Jebeleanu, M R. Paraschivescu, M. Banuș, Nina Cassian, A. E. Baconski, N. Labis, N Stănescu, M Sorescu, A. Păunescu, I. Alexandru, A. Blandiana etc.

Zilele trecute a apărut la Torino volumul bilingv italo-român „Accordi di parole“ (Cuvinte potrivite) de Tudor Arghezi. Versiunea italiană a stihurilor argheziene este datorată lui Marco Cugno care consemnează și o substanțială prefață si notele care însoțesc volumul și care se referă la viața și activitatea lui Tudor Arghezi.

Succes de librărie, primire bună și elogioasă din partea presei de specialitate. În așteptarea și altor aprecieri ale criticii italiene, vom reproduce părerea lui Enzo Fabiani, cronicarul de specialitate al revistei „Gente“. Considerîndu-l pe T. Arghezi drept unul dintre cei mai mari lirici contemporani ai lumii, el scrie în cronica intitulată sugestiv „Sînt un etern școlar“: „Este cert că poetul român apare ca una dintre vocile născute dintr-o precisă constiință poetică și numai faptul că a scris într-o limbă de circulație restrînsă face ca astăzi să nu se poată vorbi despre el ca despre Rilke, Esenin, Maiakovski, Claudel, Eluard sau Eliot, Lorca sau Aragon“.

NICOLAE NICOARA

ITALO ROCCO

Cititorul sau scriitorul străin poate oricînd enumera nume impuse pe plan european din proza italiană, de la fecundul neorealism, la premiile care au impus în vara acestui an ultimele romane. În poezie există însă un monopol al genialității mai sanctificat : Quasimodo Ungaretti și, poate mai mult, Montale Totuși există un număr de poeti, care dincolo, dar si prin această aulică prismă, își revendică prezența lirică în contemporaneitate. Acestei familii îi apartine Italo Rocco. El impune fie prin trama ritmului elin, (cu care are încă o legătură prin obirșia-i sudică), fie prin concentrarea tertinelor. Debutînd înainte de război cu un amplu eseu, Sistema penală dantescă, *tipăreste apoi cîteva volume de versuri din care amintim :* Ascult pulsul serii, *care se așează prin organizare sub semnul acelui* „Ed è subito sera“ *al lui Quasimodo și* Cartiere la periferie. *În 1967 Premiul Președinției Consiliului de Ministri îi încununează „opera de scriitor“. Opera în versuri sobre și pregnante, în care meditația întru comuniune umană și nuanța de maximă fragilitate își au primatul. În 1962 Italo Rocco, la Salerno, conduce o revistă de înaltă ținută artistică,* Silarus, *care reunesc nume impuse, caută novici de talent, găseste resurse pentru cîteva premii, pentru festivitătile culturale sau pentru cîte o antologie de plastică si poezie.*

Tablou anume

Fă-mi un tablou să pătrundă viața.
Tablou-poveste neornată
vorbit de ochi în copilărie
suflet răsuflu și inimă de foc.

Pune și stele care nu se-arată,
pune argintul peștilor și urme de mare.
Pune arbore risipind frunză
și mult, mult păr galben
dinspre fragile vine susurînd în palmă.

Fă-mi un tablou anume să
irumpă idei, pe cînd mîinile
asudă întru comuniune.

Lucrează-n delir, anulat
te cauți, hălăduiești prin trombă de nouri
și cobori sărbătorind fericire.

Myosotis

Noua primăvară îți are chipul
Myosotis.
Pupilele tale spre cer
își spun frumusețea.
Cum adîncul sufletului suferi
fiindcă numai perindare vîntul
nu-i ajungi bratele
și-ți rămîne să susuri
„Nu mă uita !“.

Dacă tot vreau să-ți trăiesc
Lumina
știu cum mă îndrept
spre pămînt.

Vînt de noiembrie
cu dragostea-n palme
răvășește crizanteme
în limpede dimineață.
Muzică
în suflet elegia.
nostalgia mamei pierdute.

Și teama peste gene.
Cum vîntul în goană
va spolia iris de fluture.

Esență a vieții perindarea

Esență a vieții perindarea,
mirosim flori,
lăsăm viitorilor fructele.
Noi oameni nouri
nu avem timpul
să culegem trandafirii
dimineții și viorile serii.
Esență a vieții perindarea.

În românește de DAN CIACHIR

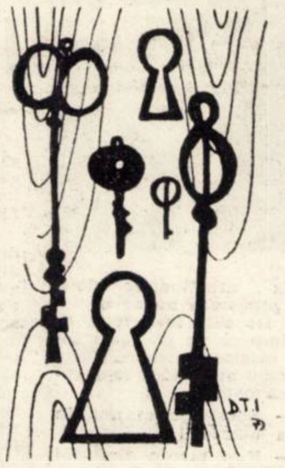

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adiunct) Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adiunct), Ispas Motiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Romănu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redactie), Emil Vlaicu

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educatie socialistă Timis și Asociația scriitorilor din Timisoara.

Redactia și administrația — Timișoara, Piata V. Roaită nr. 3. Telefon 3.33.90 și 3.33.76. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.

Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică „Banat“.

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptăminal politic—social şi literar—artistic ● Anul XXIII ● Serie nouă ● Timişoara ● joi 7 decembrie 1972 ● 32 (250) ● 12 pag. 1 leu

IMAGINEA PATRIEI

Imaginea superbă a patriei a fost, pentru generaţii întregi de oameni, de revoluţionari, de visători, un mare vis frumos, şi luptătorii pentru ea, un Bălcescu, un Avram Iancu, un Andrei Mureşanu au avut, poate, pînă în ultimele lor clipe,această imagine superbă a patriei, spre care ei au tins şi au crezut, dar n-au putut-o realiza.

Ceea ce înaintaşii au ţinut doar la limitele visului, clasa muncitoare românească, Partidul Comunist Român au înfăptuit şi, după lupte, acţiuni, jertfe, au proclamat visul secular: Republica.

Republica ce se instaura, prin voinţa şi acţiunea acestui bun şi harnic popor, dădea de-a dura coroana mînjită a unui rege şi pe cei care, dedaţi stricăciunii morale, jafului, decăderii şi politicianismului meschin, aduseseră ţara în pragul ruinei.

Ca un luceafăr, ridicat scînteietor sub privirile unui popor tîrît în război şi ţinut într-o stare deplorabilă economică, Republica a însemnat, încă din primul moment, marea speranţă, marele vis, împlîntat viu şi emoţionant, în inima acestui popor, înseamnă un drum înainte.

Înşelat, exploatat, ţinut la periferia Europei, acest popor vedea, în Republica sa, adevărata sa Patrie, pînă atunci vitregită, şi el pornea curajos, condus de partidul său comunist, la o veritabilă deşteptare şi reînviere politică, economică, spirituală.

Dacă imaginea patriei româneşti este aceea care este astăzi, dacă lumina aruncată pe chipul ei este însăşi lumina emanată din inima acestui popor, dacă ea a ajuns la un rang la care marii săi visători nici nu sperau să ajungă, aceasta se datoreşte numai perspectivelor deschise de supremul ei gînditor şi conducător: Partidul Comunist Român. Dacă viitorul României este asigurat, dacă ea merge, în ascensiune, ridicînd odată cu sine poporul său, aceasta se datorează numai clasei muncitoare, călăuzită de acelaşi eroic Partid Comunist Român.

Imaginea Patriei, imaginea României, este azi aceea a unei impresionante ţări libere, pe soartă stăpînă, cucerindu-şi mîndru şi deplin locul ei între statele lumii, aducîndu-şi strălucirea creaţiei personale şi îmbogăţind astfel însuşi patrimoniul spiritual al globului nostru pămîntesc.

ORIZONT

”Personalităţile nu sînt persoanele, ci operele lor”

● Convorbire cu prof. univ. dr. Eugen Todoran

— Cînd aţi debutat în critica literară şi în ce fel doreaţi d-voastră să o practicaţi?

— Am început să scriu, student fiind, din anul 1939, la revistele timpului: **Pagini literare, Revista Fundaţiilor,** şi din 1945 la **Revista Cercului Literar** din Sibiu. Ceea ce eu doream să scriu atunci este ceea ce şi astăzi scriu, era un studiu pentru explicaţia istorică şi estetică a fenomenului literar; sau, mai precis, o istorie literară care nu exclude critica literară, pentru explicarea valorilor estetice în dezvoltarea istorică a literaturii. Într-un articol de atunci, despre tendinţele literaturii române, susţineam o critică literară **fenomenologică** prin metodă şi **axiologică** prin obiect.

— Critica de la Cercul Literar a însemnat o direcţie nouă şi omogenă? Gruparea din care făceaţi parte număra cîţiva critici.

PETRU M. HAŞ

(continuare în pag. 10)

Vasile Ranga Versavia

Patria

Patria începe într-un sat
sub o stea tremurătoare-n noapte,
te-ai născut şi-n veci vei fi legat
de pămînt şi stea cu-n fir de lapte.

Patria începe cu o vale
cu un deal şi cu un fir de fum,
răsărit din vatra casei tale,
ca să ai spre stea şi cer un drum.

Sărbătoarea cărţii

● Facla—moment inaugural

Prima zi a Decadei cărţii româneşti — ampla manifestare care cinsteşte împlinirea a 25 de ani de la proclamarea Republicii, a prilejuit la Timişoara un moment inaugural plin de semnificaţii: lansarea primelor şase titluri ale Editurii „Facla". Această primă întîlnire cu publicul a editorilor timişoreni s-a situat sub semnul unui frumos succes. Directorul editurii, Simion Dima, a trecut în revistă, în cuvîntul său, principalele obiective ale planului editorial consacrat într-o bună secţiune a sa promovării creaţiei literare originale din trecut şi de astăzi, mai cu seamă a celei bănăţene.

O serie de titluri, cărţile aflate în librării, ca şi cele de sub teascurile tipografiei, dovedesc că, încă de la început, „Facla" va fi prezentă cu lucrări originale de valoare, ce vor reţine atenţia criticii şi a cititorilor. Remarcabil, iarăşi, interesul cu care este urmărită încurajarea creaţiei literare în limbile naţionalităţilor conlocuitoare.

Am reţinut, de asemenea, diversificarea activităţii editoriale timişorene pe alte două secţiuni, ştiinţe social-politice, respectiv ştiinţă şi tehnică. Pentru 1973 ni se anunţă o serie editorială consacrată unor scriitori din trecut, prezentaţi dintr-o nouă perspectivă critică, şi două colecţii Satyricon şi Gnosis — dialog cu ştiinţa secolului XX.

Menţionăm dintre scriitorii prezenţi în plan anul viitor, pe Aurel Baranga, Ion Băieşu, Anghel Dumbrăveanu, Franz Liebhard, Meliusz Ioszef, Mircea Şerbănescu, Gheorghe Grigurcu, Ilie Măduţa, pe istoricii literari Eugen Todoran, Al. Crişan, criticii Cornel Ungureanu, Marcel Pop-Corniş şi alţii.

„ORIZONT" va consacra în coloanele sale de critică, cronici şi recenzii apariţiilor noii edituri, al cărei debut îl salutăm cordial, ca pe un început de bun augur pentru promovarea literelor româneşti din această parte a ţării, pentru desvoltarea culturii noastre socialiste.

creion frumuseţea

Dimineaţa de tot am urcat oarecum împăcat în tren. Ştiam că voi străbate întreaga ţară, de la răsărit la apus, aşa că am luat cu mine cărţi şi reviste, ca să biruiesc timpul. În urma mea au mai urcat doi tineri şi de îndată fiecare s-a postat la geamurile opuse ale compartimentului. Cînd se dădu semnalul de plecare, mai intră între noi un om, care se cuibări în şuba lui şi rămase astfel tot timpul într-un colţ, adormit.

Se arăta o zi de o limpezime de cristal, acum la începutul iernii. Călătoria, mişcarea însăşi a trenului lăsau să se întrevadă, în timp ce parcurgeam reliefuri şi ţinuturi diferite, felul cum iarna înainta în ţară, cu labele ei albe, de zăpadă şi ghiaţă. Am oprit în numeroase gări. Am tăiat chei de munţi acoperiţi de zăpezi scînteietoare Am traversat cîmpii somnolente, de pe care rodul fusese cules, de-a lungul unor rîuri umflate, sau am trecut poduri vibrînde şi, spre seară, ajunşi aproape de destinaţie, deodată, cei doi tineri, nu ştiu din care motiv, ca şi cum ar fi căutat fiecare să-şi impună un punct de vedere, au început să se ia la harţă.

— Orice ai spune, zise cel de la geamul din stînga, eu am avut parte, de la geamul meu, de cei mai frumoşi munţi care puteau fi acoperiţi cu zăpadă în acest anotimp.

— Eu am văzut cea mai graţioasă gară de munte, pe care tu n-ai putut-o vedea. Avea alura unui corn de cerb.

— Pe partea mea, spuse cel din stînga, m-au însoţit cele mai tumultoase rîuri.

— Da, dar viaductele nu puteau fi văzute decît de pe partea mea.

— De la geamul tău n-ai putut zări în schimb soarele apunînd şi minunea aceea colorată răsfrîntă pe pămînt.

— Taci că nici nu aveam nevoie, spuse cel din dreapta, deoarece pădurile de brazi, văzute de mine, m-au recompensat. Am simţit pînă şi izul ozonului pătrunzînd prin sticlă, aşa să ştii.

— Dar acele vile de munte, înzăpezite, care sclipeau ca nişte jucării de argint? Nici nu-ţi dai seama ce minuni ai scăpat din vedere.

— Nu-i dau eu pe cei doi tineri, care s-au îmbrăţişat chiar sub geamul meu, într-o gară, pe toate vilele tale.

— Dar nici eu nu dau colinele mele, împînzite cu vii şi pomi, pe tot ce-ai văzut tu, fiindcă, aşa să ştii...

În acel punct al discuţiei, cel care dormise tot timpul cuibărit în şuba lui se mişcă şi se arătă în lumină. Era un bătrîn. Avea părul în întregime alb. Privi pe rînd, cu un fel de duioşie specială, la cei doi şi, fără să ştim de ce, oftă.

— Nu are rost să vă certaţi care anume a văzut de la geamul său cele mai atrăgătoare privelişti. Toate cele sînt mult mai frumoase decît credeţi voi că sînt.

— Dumneata ce te bagi? Doar ai dormit tot timpul, zise un tînăr, cu asprime. Mă mir că mai şi vorbeşti!

— Eu le văd toate, cîte le-aţi văzut voi azi, pînă şi în vis, şi vă spun că sînt mult mai frumoase, perseveră bătrînul. Voi aţi văzut doar o parte a frumuseţii. Fiecare, partea lui. Şi pentru asta nu merită să vă certaţi. Dar eu am văzut frumuseţea întreagă. Şi acum, de un timp, o port mereu în vis.

— Dar cine eşti, mă rog, dumneata? strigară tinerii.

Bătrînul se ridică în tăcere. Îşi îmbrăcă şuba. Îşi apăsă pe cap căciula de oaie. Îşi luă bagajul. Înaintă astfel spre coborîre. Din uşă, se întoarse spre cei doi rămaşi cu ochii aţintiţi spre el, într-o totală perplexitate.

— Eu am dus trenurile ţării, de treizeci de ani, în fiecare zi, în fiecare noapte, acolo unde mi s-a cerut să le duc, şi vă spun că frumuseţea, pe care aţi văzut-o voi, pe geamul din stînga şi pe geamul din dreapta, este mult mai mare. E chiar atît de mare încît nici viaţa mea întreagă de om n-a putut-o cuprinde...

ION ARIEŞANU

EUGEN LUCA: „Sadoveanu sau elogiul rațiunii" (Ed. Minerva 1972)

Cronica literară de Cornel Ungureanu

Detestăm negativismul, critica în răspăr, analiza pătimașă, cangrenată de subiectivism. Detestăm nu-ul, proțăpit ca o hîrcă în vîrful frazei, detestăm propoziția de scandal, contestația vehementă, asasinatul critic. Pe urmă, apar destule cărți valoroase azi, și e păcat să ne pierdem vremea printre cărți fade, înecați în oceane de maculatură să înghițim coloanele analizînd cît de mediocră e cutare sau cutare carte, cît de...

Nu am fi scris deci nici despre cartea anunțată mai sus. E o carte mediocră, nici bună, nici de tot jalnică ; am fi trecut pe lîngă ea în liniște, așa cum am trecut pe lîngă atîtea altele.

Cu cartea lui Eugen Luca s-a întîmplat însă un lucru curios : abia ieșită din teasc, uralele s-au îmbulzit spre ea ca spre o minune a istoriei literare actuale.

Noi scriem despre ea fiindcă recomandările respective ni se par false, fiindcă Sadoveanu sau elogiul rațiunii e o monografie ce nu spune nimic nou despre Sadoveanu. Că studiile fundamentale despre Sadoveanu rămîn, în continuare, ale altora, cercetarea lui Eugen Luca rotindu-se în jurul lor ca un agasant fluture de noapte. Noutățile așa-zise sînt mici sofisme, firave artificii de interpretare și fraze, fraze multe ajustate după modă care sună în genul „nimeni nu se mai ocupă de Sadoveanu, există numeroase prejudecăți în jurul lui Sadoveanu, prejudecăți nocive". Trîmbițe și tobe pentru intimidarea cititorului.

2. Fiindcă există o modă a interpretării „pe dos", Eugen Luca își începe exegeza „pe dos". Comentatorii cărții au găsit excepțional faptul că Eugen Luca își inaugurează analiza cu Olanda („o carte esențială pentru înțelegerea lui Sadoveanu"). Noi ne îndoim că Olanda e altceva decît o carte de conjunctură, plină de însemnări provizorii, așa cum este Rapid Constantinopol — Bioram pentru Camil Petrescu : improvizație interesantă, dar fără legătură cu substanța adîncă a operei. Ce ne-am face dacă l-am redescoperi (similitudinea e perfectă) pe Camil Petrescu pornind de la dansul pîntecului, din volumul citat ? N-am opera un fals ? Plecînd de la Olanda discuția e deplasată în nisipurile mișcătoare ale ficțiunii critice. Sugestia se găsea în Călinescu, dar acolo (Istoria literaturii... pg. 551) era vorba de altceva. Scrisese G. Călinescu : „S-ar putea afirma că Sadoveanu reface în Moldova de azi, Olanda pictorilor de acum cîteva secole cu oameni în zdrențe, umflîndu-se cu vin și contemplînd cu ochi lacomi mari bucăți de cărnuri fripte, Olanda ulcioarelor cu vin și a meselor de bucătărie pline de vînat și pești". Eugen Luca, reține, fără să citeze, doar începutul frazei, răstălmăcind, în numele unor actualizări forțate.

Despre rousseauism și primitivism scrisese tot G. Călinescu, în studii de analiză răbdătoare. „Unii, scrie Eugen Luca, cred a descoperi aici confirmarea prejudecății după care Sadoveanu ar elogia primitivismul. Eroare, căci nu distrugerea, ci ocrotirea naturii e un fapt civilizatoriu. Nu e vorba, deci, de rousseauism, ci de o pledoarie sui-generis pentru păstrarea unui echilibru ecologic fără de care viața însăși e de neimaginat".

În primul rînd, unii nu are ce căuta într-o lucrare cu pretenții științifice : unii înseamnă lovitură sub centură, șiș înfipt pe la spate, numai înfruntare cinstită de opinii nu Ocolirea trimiterilor e sistematică, și mărturisim că ne deranjează : ne abținem de la identificări și texte paralele. Totuși.

Dar ideea cu echilibrul ecologic (parte integrantă a demonstrației lui Eugen Luca) ni se pare cum nu se poate mai amuzantă Despre echilibru ecologic putea să scrie cu mare folos gazetarul Dem. Dem. Popescu sau biologul B.B. Ionescu, romancierul serios fiind în afara chestiunii, așa cum e cazul și cu Sadoveanu.

3. Caracterul științific al cercetării e, deci, foarte precar ; citate aproximative, citate necitate, citate urmate anapoda pot da idee de harababura fișelor. Contribuția originală a autorului constă în repovestirea lui Sadoveanu, repovestire ce ar fi putut deveni interesantă dacă citatele (din Sadoveanu) nu se încurcau printre epitete zornăitoare. Comentariul e banal ; autorul repetă lucruri știute, adăugînd, mereu zurgălăii superlativelor : „În materie de artă culinară (scrie Eugen Luca) Sadoveanu dovedește ca și în materie de șah, o erudiție înspăimîntătoare. El nu vorbește, bunăoară, despre sarmale ca despre o valoroasă specialitate românească ; el distinge între sarmale mari cît să hrănească un om, și de aceea legate cu ață, ca să nu se sfarme (...) sarmalele delicioase care ospătează sătvanul Lăzărel Gliga pe prelatul catolic de Marenne și „sărmăluțele cît aluna" ale Nataliei Tulbure (...)".

Mărturisim că nu știam că Sadoveanu a fost de o „erudiție înspăimîntătoare" în materie de șah. Și că nici nu ne interesa acest lucru. De asemenea, declarăm că nu ne interesează faptul că Sadoveanu n-ar fi făcut reclamă sarmalei românești, decît cu cuvenitele distincții.

4. Voiam să spunem că limbajul lui Eugen Luca e foarte sărac ; am numărat de vreo douăzeci de ori ca atare și am renunțat să inventariem ticurile autorului. Navigînd printre superlative, sacrifică nuanța, ratînd sistematic, orice incursiune în viața subtilă a operei. Între primitivism și snobism critic, între grandilocvență și banalitate, cuvintele se împleticesc unele de altele, în delir demagogic :

„Preocuparea de a accede la și a ne face să realizăm la rîndu-ne autocunoașterea, să definim cît mai exact personalitatea noastră națională, fiind la autorul sublimei cărți care e Hanul Ancuței, acaparatoare, obsedantă, însăși acțiunea de inițiere în geografia Patriei constituie pentru el o metodă menită să favorizeze înțelegerea vieții poporului, a psihologiei noastre naționale".

Dar putem cita și mai departe :

O metodă pe care o servește un cu totul excepțional sentiment al națiunii".

Și putem continua citatul :

„Cum însă, acestui simțămînt i se aliază și o nu mai puțin excepțională..."

Și putem continua așa pe spațiul a zece cronici literare.

4. Sadoveanu sau elogiul rațiunii e o mostră de amatorism în materie de cercetare literară. Idei prinse din aer, disociații școlărești alcătuiesc osatura acestei lucrări. Cartea e, scrisă în pripă, și cea mai grăitoare lipsă de aprofundare e vizibilă în capitolul consacrat limbajului sadovenian. Nu-i pretindem autorului să fie lingvist, dar dacă tot scrie un asemenea capitol („Note despre limbajul sadovenian") o elementară pregătire prealabilă ar fi fost necesară.

Ori, despre limbajul sadovenian, autorul n-a citit decît un studiu (semnat de G. Istrate, din noianul de studii consacrat problemei) articol pe care îl recapitulează paragraf cu paragraf. Să fim înțeleși, nu-i reproșăm autorului că e „diletant în materie filologică" (pg. 295) ci faptul că, diletant fiind, s-a apucat să dea verdicte, într-un domeniu în care mulți alții au ostenit vreme îndelungată. Lingvistica (precum și critica și istoria literară) e o întreprindere serioasă, așa că n-ar trebui, măcar din respect pentru cuvîntul scris, să ne permitem fraze ca aceasta :

„Folosirea moldovenismelor, cînd își asumă rolul de narator, e frecventă mai ales atunci cînd autorul recurge la stilul oral indirect, cînd el e cel care povestește, dar parcă în numele unuia din eroii săi, și, în așa fel încît, povestind, să nu-l falsifice, să nu-l trădeze".

Curat trădare, coane Fănică.

Traian Lalescu :

DANTELĂ VECHE"

(Editura Cartea
Românească, 1972)

Predominant sentimentală, poezia lui Traian Lalescu este expresia în forme tradiționale a avatarurilor unui suflet sensibilizat la meditația scurgerii timpului. Volumul conceput pe două mari secțiuni — De început și De azi — cuprinde poezia întinsă peste o venerabilă vîrstă incluzînd creații din Lumină tristă (1939), Lanterna magică (Mărțișor, 1941), Album, Carnet precum și Cîntec pentru Doralu (1939—1940). Ocazională, variațiune pe aproape o unică temă, poezia din Dantelă veche exprimă raportul afectiv al unui spirit cultivat cu o realitate iminentă, deliberat și stoic acceptată. Cu suficientă ironie autorul se explică în Autocritică : Da sînt vetust ! Îmi dau prea bine seama, / Iar celor ce mă rîd le dau dreptate / Mi-s versurile tot mai demodate, / Din pînza lor se cam destramă scama. // Nu mă avînt pe căi întortocheate. / Nu sînt „modern", (aici mi-e toată drama !) / Subtitlului abscons nu-i plătesc vama / Și nu plonjez în strofe-alambicate //. Zic unii să o las mai bine, moartă, / Și totuși, plin de îndărătnicie, / Mai scurm cenușa după un tăciune, / S-aprind cu el un gram de veșnicie. // Dincolo de ideea accepțiunii sau negării unui anume mod de expresie trebuie remarcată sinceritatea. Sentimentul este sincer, exprimat direct, deschis și comunicativ. Îi este străină autorului alambicarea absconsă, trișarea afectului, chiar cu riscul nepotrivirii în forme perfecte și cu greutatea lucrului luat de la început : Și ce ușor pasența s-ar deschide / Dacă-aș schimba Șeptarul pe un As / Și-n loc de un Valet cu mîini livide / aș pune pe furiș un Popă gras. // Dar nu trișez. (Nici n-am trișat vreodată.) / deși de-atîtea ori s-ar fi putut. / Și mai desfășur cărțile o dată / Luînd pasența de la început //.

Atmosfera celor mai multe poezii stropită cu parfum de vechi dantele și crinoline redescoperite în trecute scrinuri (Dantelă veche; Amîndoi ; Iubire calmă ; De departe ; Ochelarii ; Ballo in Maschera ;) se completează cu cea a stărilor gingașe, reproduse în ton de doină sau descîntec (Cîntec pentru Doralu ; Prima poezie a Smarandei ; Blestem ; Nu mai plînge(ori cu gîndul evocator al unor locuri înstrăinate (Ploaie provincială ; La revedere. Mușchetari ; Café de la Paix). Notațiile lirice din Carnet cuprind nu puține poezii de atitudine în care sub semnul naivității copilărești se descoperă sensuri mai profunde (Dosar pentru studiu ; De-a țările ; Măsurătoarea ; Arhitectură). Versurile din Dantelă veche rămîn notabile prin sinceritatea și franchețea sentimentului.

ALEXANDRU RUJA

Mihail Cosma :

„BALADELE VÎNĂTORULUI DE BALENE"

Editura Cartea
Românească, 1972

După lectura cărții lui Mihail Cosma rămîi cu impresia că te-ai plimbat printr-o grădină japoneză, căci poezia sa respiră un ce rafinat și artificial asemenea boschetelor tunse în chip de pagodă și arborilor pitici savant contorsionați.

Cei aproape treizeci de ani trecuți de la debutul editorial (Geode, 1944) îi conferă poetului dezinvoltura și acea știință a versului absolut necesare evitării manierismului care pîndește producțiile de acest fel.

Poemele par a fi improvizate ele nu se sustrag zodiei oralității, expresii de genul : Și îmi părea că, parcă sau Mi-am zis ori Dar vă asigur nu sînt rare.

Autorul afișează un aer distrat și o neglijență studiată și aceasta în momentele în care simte că e pe cale de a deveni sentimental, iată un exemplu : Iluziile, ah ! iluziile, ele sînt lumii substanța ! / Sămînță de mandragoră și aroganță ; / Hașișul și marihuană / Sînt fleacuri ! Untura de pește e mana ! (Ancora, vira !). De fapt acesta este unul dintre puținele canoane ale genului. E interzisă exteriorizarea directă a sentimentului și atunci cînd totuși se întîmplă așa ceva trebuie să urmeze obligatoriu gluma sau cuvîntul de spirit căci versului îi sînt accesibile doar două ipostaze, eleganța și ridicolul, iar grandilocvența și exprimarea patetică a gîndului sînt neelegante, deci ridicole. Adevărul acestei afirmații se verifică, din păcate, cu prisosință în Permis de pescuit, una dintre puținele poezii neizbutite din carte.

Dacă e să analizăm în continuare structura acestei modalități lirice vom constata că nu se mai poate formula nici o regulă restrictivă, ci doar recomandări cu caracter mai mult sau mai puțin general referitoare la probleme de tehnica versificației. Printre acestea mai importantă mi se pare a fi aceea care îi dă dreptul autorului să uzeze și chiar să abuzeze de neologism, și în această privință Mihail Cosma nu se sfiește de fel. Mă rezum să exemplific doar modul în care exprimă el superlativul : Ultravin, ultragurmand, ultrasubtil, ultrascurt, ultrasonice, străvîntul, suprafiul, supersonici, suprapămîntene, supracer, hiperastral etc.

O altă regulă îi permite poetului să practice procedeul atît de întrebuințat de recenzent, citatul, Fără să-l neglijeze, Mihail Cosma îl folosește totuși în mult mai mică măsură comparativ cu neologismul. Mai sînt și alte ticuri specifice acestei maniere pe care însă autorul analizat nu le are.

Cele scrise pînă acum nu vor să minimalizez textele în discuție, ele au vrut doar să evidențieze marea doză de artificialitate pe care o presupune această poezie. Asta nu înseamnă că rafinamentul nu poate fi de asemenea depistat. Tocmai aceasta face ca Baladele vînătorului de balene să fie o carte agreabilă și interesantă.

E. APOCA

---

reviste

Convorbiri literare nr.22

Revistă cu ambiția controverselor, pe un ton uneori acid „Convorbiri literare" și-au pierdut în ultimul timp fantezia polemică, au devenit dialoguri cu vocea scăzută. Sectorul critic, preponderent în revistă, preferă adesea eseul constatativ articolului de analiză, studiului sau cronicii. „Criticile" de la paginile 8 și 9 sînt de fapt niște recenzii la obiect; care se încumetă rareori să părăsească textul literar, citat copios (ca în cazul poeziei lui M. Beniuc). Ne-a mirat alăturarea lui V. Teodorescu (cu un volum apărut cu mult timp în urmă) lui Beniuc și Ion Brad, dat fiind faptul că deosebirile sînt mai numeroase decît asemănările. De altfel, scriind cu atîta întîrziere despre *Sentinela atrului*, Daniel Dumitriu nu face decît să rezume „constantele", de loc inedite, ale poeziei lui V. T.: „patosul angajării sociale și morale, elogiul zămislirii, suprarealismul „în stare pură", tentația rigorii".

Nici George Pruteanu, scriind despre proza lui Bujor Nedelcovici și Adrian Beldeanu nu evită rezumarea cărților, recenziile lui conținînd puține observații cu privire la textul literar propriu-zise. Un bun critic, în vervă polemică, este Al. Dobrescu atunci cînd scrie la rîndu-i despre critica de, să zicem, „divinație magică" a lui C. Crișan sau „critica argonautică" a lui Gh. Drăgan (termenii ne aparțin).

La rubrica de *opinii și controverse* ni se dau cîteva definiții didactice și cîteva avertismente cu privire la „inaccesibilitate" și „evazionism" în literatură. După părerea lui Dan Dragomir, „jocul aparențelor", „pluralitatea de sensuri" în poezie este un „pericol". Poeții autentici ar fi aceia „care au tăria să renunțe la cuvinte, căci cuvîntul poate deveni la un moment dat ostil emoției, distrugînd-o... Atitudinea artistului trebuie să fie unică, fermă", ceea ce pentru esteticianul nostru înseamnă „a fi accesibilă" adică „a lovi în plin... a găsi o „lungime de undă" prin care să se poată stabili o legătură de eficacitate maximă cu un număr cît mai mare de oameni".

Găsim interesante „fișele" de istorie literară contemporană. pe care, ca de obicei, ni le oferă M. Iorgulescu, chiar dacă ele se află prea mult în prelungirea unor foiletoane critice curente, ca acum, cînd ni se repovestesc cărțile lui Iosif Petran de la *Contratimp* la *Moartea a doua*.

Cu totul nereprezentative sînt producțiile literare publicate în acest număr, afară doar dacă ai răbdare să citești pînă la capăt dialogul de o banalitate dezarmantă (cîțiva absolvenți ai facultății de filologie se întîlnesc să discute, după zece ani, marca mașinii lor, ingratitudinea aparentă a colegului din minister și ratarea comico-tragică a răsfățatului lor, poetul) a piesei (fragmentele) lui M. Radu Iacoban, *Ninge*.

CRONICAR

ACTUALITATE LITERARĂ

Tentaţia sintezei şi a perspectivei diversificatoare într-un an al esteticii (I)

Chiar şi fără un congres internaţional de estetică, de importanţa celui întrunit la Bucureşti între 28 aug.—2 sept., tot am avea argumente suficiente pentru a considera anul literar 1972 **an al esteticii,** an în care „introducerile" în curente estetice contemporane, ediţiile critice ale unor autori de mult aşteptaţi (Croce, Lukács, L. Goldmann), expunerile de principiu sau esteticile tentative ale unor autori români (N. Tertulian, Ion Pascadi, E.V. Maşek, Mihai Nadin) au ajuns să concureze ca eveniment editorial cartea de literatură.

„Explozia în lanţ a metodelor estetice" a ajuns să fie şi la noi privită cu un oarecare scepticism, ca fenomen al unei „atomizări" analitice („pe măsură ce arta dispare sub bisturiul analitic, teoriile despre artă se înmulţesc şi se complică din ce în ce mai mult" — M. Petrişor), al unei estetici ajunsă la răscruce. Departe de a reflecta o „criză" a gîndirii estetice (cum cred şi unii autori străini ca B. Tevasèdre ce-şi intitulează un eseu **La réflexion sur l'art après la déroute des systèmes esthetiques),** proliferarea metodelor estetice este rezultatul specializării analitice şi al precizării continue a criteriilor. Cam aceasta pare să fie ideea ce a inspirat volumul **Estetica filozofică şi ştiinţele artei** (edit. Ştiinţifică, 1972), o expunere a poziţiei de principu a esteticienilor români înaintea congresului, ce şi-a propus o „confruntare de metode şi soluţii diferite, de puncte de vedere diversificatoare", în credinţa că estetica noastră se mai află încă în faza dezbaterilor. Disocierea între „estetica filozofică" (concepută ca teorie generală a frumosului şi artei) şi „esteticile particulare" (ştiinţe ale artei, ca estetică psihologică informaţională, semiotică, structuralistă), urmează după autori procesul firesc al diversificării artei însăşi. Estetica teoretică, după cum precizează Gh. Stroia (art. **Estetică şi estetici)** „s-a desprins ca un domeniu autonom din trunchiul de cunoaştere al filozofiei" vădind, încă de la început, în funcţie de obiectul celor două preocupări fundamentale, uneori exclusiviste : o estetică sau „filozofie a frumosului" (de nuanţă preponderent idealistă : Platon, Kant, Hegel) şi „o ştiinţă a artei" (de nuanţă pozitivistă, analitică, descriptivă, pornind de la Aristotel şi poeticile Renaşterii).

Această delimitare tradiţională, cunoscută şi sub termenii propuşi de Max Bense (estetică „hegeliană" şi „galileeană") a devenit neîncăpătoare pentru evoluţiile mai noi ale esteticii.

Într-un alt volum introductiv, **Curente estetice contemporane** (Edit. Univers, 1972) M. Petrişor ne propune să privim distincţia între estetica filozofică şi ştiinţa artei (ce nouă ni se pare simplificatoare) ca o soluţie, utilă la vremea ei, pentru disputa dintre curentul obiectivist şi subiectivist din estetică.

Principala semnificaţie a „exploziei" ştiinţelor despre artă la începutul secolului este reacţia pozitivistă împotriva esteticii tradiţionale de tip meditativ-speculativ. Apologia „fizicii", ca opusă „metafizicii" unor sisteme estetice închise, încerca să înlocuiască impresionismul, discursul abstract cu un limbaj formalizat. Campania de „scientizare" a esteticii, de restrîngere a domeniului ei la legi formalizabile, la aserţiuni ce se pot verifica cu mijloace matematice, este la noi în plină desfăşurare, altminteri nu ne-am putea explica de ce, prefaţînd o dezbatere pe tema **Estetica, o ştiinţă modernă** (ATENEU, nr. 9, aug. 1972), Ioan Neacşu găseşte ca principal cîştig al Congresului internaţional de estetică „afirmarea esteticii în viaţa ştiinţifică actuală, ca o ştiinţă a cărei legi sînt formalizabile, o ştiinţă modernă, capabilă să folosească în cercetarea de specialitate tehnica avansată, pusă la dispoziţia omului de ştiinţă". La aceeaşi discuţie V.E. Maşek afirma, pe urmele lui Max Bense, necesitatea determinării riguroase a stărilor estetice prin mijloace semiotico-matematice, a **definirii** lor „prin prescrierea unor procedee empirice de măsurare a stărilor şi proprietăţilor estetice".

Într-un articol din volumul apărut la Editura Ştiinţifică, V.E.M. discută avantajele tuturor „esteticilor experimentale" (precizie şi verificabilitate, obiectivarea judecăţilor axiologice), dar fără să vrea dezvăluie şi un paradox al acestora : efortul formalizării, al extragerii unor reguli generale se face în afara caracteristicilor structurale independente. Limitele esteticii informaţionale (enumerate de autor) devin supărătoare atunci cînd aceasta încearcă să-şi depăşească domeniul de aplicabilitate, aspirînd să devină o estetică generativă sau chiar **normativă** (ca în cazul lui Max Bense care întreprinde o fundamentare a esteticii valorilor pe estetica semiotică, numerică şi generativă, o „cuantificare" a judecăţii de valoare, care îi sugerează lui V.E. Maşek utopia „criticului-robot") Caracteristicile esteticilor experimentale par a fi cele enumerate de Cezar Radu (art. „Investigaţia semiotică şi reflecţia meditativă asupra artei"): precumpănirea laturii metodologice, înclinarea spre cercetarea aplicată, utilizarea unor modalităţi discursive împrumutate limbajelor ştiinţifice, „prezenţa precară", cum o numeşte autorul eufemistic, a perspectivei axiologice. La aceasta am adăuga şi riscul corelărilor excesive cu alte domenii (pînă unde discursul estetic devine „metatext").

Este incontestabil aportul pe care esteticile experimentale îl aduc în sensul unei adînciri analitice, a descrierii cantitative a obiectului la nivelul **infraestetic,** cum îl numeşte Ion Pascadi **(Nivelele estetice** Editura Academiei R.S.R. 1972), dar „analiza exhaustivă a fenomenului estetic nu se încheie odată cu datele furnizate de estetica experimentală, luînd sfîrşit abia prin includerea lor într-o filozofie cuprinzătoare şi în perspectiva unui ideal estetic şi social bine definit" (V.E. Maşek) Într-un fel, termenul de „estetici experimentale" este impropriu, dacă prin **estetică** înţelegem o teorie generală, întrucît diferitele teorii particulare se constituie în jurul unui subiect limitat şi reprezintă doar unul din posibilele unghiuri de abordare ale fenomenului estetic.

Majoritatea autorilor vol. **Estetica filozofică** par să cadă de acord asupra necesităţii constituirii unei estetici filozofice care să nu fie doar o însumare a esteticilor particulare, ci o ridicare dialectică la general. Perspectiva **sintezei** (susţinută şi de esteticieni străini ca Etienne Souriau) nu trebuie însă să conducă la un soi de eclectism metodologic.

În scopul valorificării unor metodologii contemporane s-au publicat mai multe eseuri şi cărţi de introducere în curentele esteticii europene, precum cea a lui Marcel Petrişor, **Curente estetice contemporane,** ce se ocupă de o sumă de „poziţii estetice" reductibile în cele din urmă la trei curente filozofice : fenomenologie, existenţialism şi materialism dialectic.

Premisele discuţiei sînt contradictorii pentru că, deşi autorul consideră aceste curente **sisteme filozofice închise** (adică generate în mod nemijlocit de un sistem filozofic, fiind, ca în cazul „esteticii" lui Husserl, doar o particularizare a problematicii filozofice) propune mai departe o valorificare a lor de către o estetică funcţională, extrăgînd metoda, complexul de idei „ce au fost apropiate şi de către estetica marxistă", trecînd astfel sub tăcere tocmai **sistemul,** evaluarea critică a unor idei făcîndu-se prin scoaterea lor din context.

Articolele lui M.P. mai păcătuiesc uneori prin „rezumarea" diferitelor tipuri de discurs estetic, fără încercarea de a „traduce" terminologia lor, adesea dificilă, fără a-şi asuma perspectiva **metaesteticii** (ca teorie critică, evaluatoare a limbajelor şi conceptelor cu care operează diferitele estetici discutate). Deşi autorul îşi propune explicit două etape în demersul său critic (mai întîi o privire dinăuntrul sistemului, în căutarea eventualelor fisuri sau inconsecvenţe, mai apoi judecarea din afară, din perspectiva esteticii noastre) cartea este mai mult o expunere în marginea respectivelor estetici, un metatext cu catalogarea termenilor originali (fie că este vorba de conceptele metafizice ale lui Husserl, de semiconceptele şi metaforele lui Heidegger). Un alt volum publicat sub redacţia lui Ion Pascadi, **Noi criterii, noi direcţii în cercetarea estetică** (Edit. Dacia, 1972) completează tabloul acestor curente cu cîteva articole despre estetica structuralistă (Ion Pascadi), ce propune o tipologie a esteticilor de nuanţă structuralistă, evidenţiind „structuralismul dialectic" în varianta Goldmann, estetica informaţională (Mihai Nadin), critica stilistică (Savin Bratu), care anticipează modificările ulterioare ale metodei (părăsirea impresionismului intuiţionist) sub impulsul structuralismului, dar se opreşte surprinzător la „cercul filologic" al lui Leo Spitzer, şi un articol al lui M. Petrişor care, în afara unui paragraf introductiv şi a unuia de încheiere, reproduce, cu mici omisiuni, articolul despre estetica fenomenologică din precedenta carte. În volumul **Estetica filozofică şi ştiinţele artei** citim alte retrospective ale „metodei ontologico-genetice" a lui Lukács (N. Tertulian) şi al „neokantianismului" (Al. Boboc).

În ultimă instanţă, toţi autorii acestor scurte schiţe ale diferitelor curente estetice încearcă să demonstreze că teoria particulară discutată este cea mai utilă, cea mai apropiată de o estetică filozofică sistematizoare (aşa spre exemplu Cezar Radu consideră semiotica ca singura capabilă, din „tripticul esteticilor moderne scientizante", să admită o sinteză cu estetica tradiţională, cu toate deosebirile de structură). Am spune chiar că ambiţia secretă a fiecărui autor este să propună o asemenea **sinteză** la nivelul esteticii particulare pe care o discută, fie că este vorba de estetica informaţională (V. E. Maşek), estetica cibernetică (care după M. Nadin ar depăşi impasul esteticii informaţionale, avansînd de la viziunea structuralistă la cea a sistemului) sau estetica fenomenologică, în variantele mai noi (M. Petrişor). Lucrurile merg pînă la considerarea, în cazul lui M. Nadin, a esteticii particulare ca un soi de metaestetică, de „teorie a teoriilor".

Adevărul este că nu se poate face o ierarhizare a diferitelor metodologii şi unghiuri de examinare. Diversificarea metodologiilor, la nivelul infraestetic, acceptarea unor perspective metodologice diferite este necesară datorită pluridimensionalităţii obiectului estetic. Principalul este ca, după cum observă Solomon Marcus, în dezbaterea din ATENEU, „să apreciem fiecare din aceste domenii şi metodologii în raport cu ceea ce îşi propune". O soluţie posibilă este cea oferită de Ion Pascadi, care propune o integrare a diferitelor metodologii, situate la nivelul intfraestetic, într-o unitate dialectică, sub controlul sistematic al esteticii filozofice, ceea ce ar însemna încheierea unui ciclu firesc : pentru că estetica a început prin a fi „filozofie a artei", sub tutela metafizicii, ca apoi, la sfîrşitul secolului trecut, să înceapă procesul emancipării ei de metafizică, procesul particularizării domeniului estetic ; urmarea firească este ca acum estetica să părăsească pozitivismul excesiv şi să se reîntoarcă, îmbogăţită, la coordonatele ei filozofice, ca disciplină globală, ştiinţă filozofică totalizatoare care să încerce, oricare ar fi riscurile, integrarea atît a domeniului tradiţional al frumosului, cît şi a preocupărilor mai noi de obiectivare a cercetării la nivelul operei de artă.

MARCEL POP-CORNIŞ

---

contrapunct

Inedite, variante şi altele ...

Am citit odată (dar, vai, nu mai ştiu unde, nici a cui ...) o aluzie (nu fără „une ombre de reproche" — cum zicea Juna Parcă) la ediţia Ion Barbu : POEZII, scoasă de Romulus Vulpescu. Cică ineditele, ocazionalele, variantele autorului Joc-ului secund (pe care, totuşi el le-a scris, publicat ori dăruit diverşilor amici sau gură-cască ...) n-ar avea nici-o importanţă — şi, dar, de ce le-am mai edita (ori re-edita) ?! Trecînd peste faptul că cine vrea să-l ştie „cu de-amănuntul" pe Ion Barbu (ca şi pe-oricare alt poet sau critic ...) poate s-o facă şi pe cont propriu (ceea ce — s-o spunem — pentru mulţi e obositor ..., şi nu avem destule cuvinte a-i mulţumi lui Romulus Vulpescu de ce-a făcut pentru noi toţi ...), importanţa (NU valoarea) textelor (fie şi de ocazie ...) ale poetului Ion Barbu decurge din însuşi faptul de-a-i aparţine lui. Că el singur ar fi vrut să le facă uitate (mai ales poemele retorice — dar încă frumoase — ale ciclului „sburătorist" ..., căci „ocazionalele", apropiindu-l o dată mai mult de Mallarmé, nu-l vor fi indispus ...), e altă vorbă. De uitat, însă, nu le-a uitat nimeni ; şi mai dihai ca toţi — NU le-a uitat E. Lovinescu, care le publicase în propria-i revistă (după ce le comentase în propriu-i cenaclu ...) : fapt — pentru un „critic de direcţie" — inubliabil ! Cum le-am uita noi, întristaţi de moarte — deşi, logic, satisfăcuţi — că Joc-ul secund numără numai 34 (treizecişipatru) de poeme — ca-n faţa marilor tablouri cu multe personaje şi „întîmplări", avînd, totuşi, un cadru fix, o margine... De-altminteri, şi postumele lui Eminescu au stîrnit scandal — cînd cu publicarea lor ..., cu toate că, dintr-însele, graţie lui G. Călinescu şi, mai încoace, lui Ion Negoiţescu, avem, astăzi, un nou Luceafăr.

... Dar pioşenia asta, faţă cu ineditele poeţilor defuncţi, are o pricină mai ascunsă. Se zice — dar nu asta e, totuşi, cauza-i — că singur autorul trebuie să decidă. Şi în ... postumitate ? Un Paşadia (numai că el suferea de piromanie !) nu e, oare, vinovat — NU de-a fi pus să i se ardă opera ..., dar de a fi scris-o ca s-o ardă ? .. Kafka — adică cititoru-i — a fost un norocos ... Apoi, poeţii care mor cu sertarele de tot goale — au decis ei, totdeauna, just nelăsînd postume ? ... Ei, bine — pricina, de care vorbeam, e una mistică şi puerilă. Paul Valéry, în LEONARDO..., o avea în vedere : „Mainte erreur, gâtant les jugements qui se portent sur les oeuvres humaines, est due à un oubli singulier de leur génération ..." ! Şi astfel se face că romanticii, altminteri nişte egolatri, uită că ei sunt autorii operelor care le poartă semnătura — dîndu-le drept fructul unei inspiraţiuni ce vine de neunde ! Cît despre noi, poate că ţinem încă mult prea mult la ceea ce se cheamă o „generaţie spontanee", o parthenogeneză, la aşa-zişii copii găsiţi — şi-aşideri lor: manuscrisele misterioşilor romantici..., ori la superbele monade fără de nod ombilical ! Poate că, încă, ne înfurie sandaua lui Empedocle ..., prea mult plăcîndu-ne crimele „ca mănuşi" — fie şi cînd, ca-n marile plagiate ori bietele furtişaguri cu voie ori făr' de („falsa memorie"), infractorul literar îşi croieşte, ca Fantomas, o gingaşă pereche de mănuşi din însăşi pielea victimei ... Toate acestea, numai ca el, scriitorul, cu originea şi climatul, solul şi aerul operei lui (ba chiar şi cu ... amprentele-i digitale), el, dar, să nu iase vre-o urmă — ca şi cum opera, ea n-ar fi tocmai o urmă ... Dar — ştiu şi eu — la unii, spaima aceasta-i poate că nu fără temei !

ŞERBAN FOARŢA

Cu Lucian Bratu despre natura filmului și a literaturii

— Imaginea artistică filmică, noțiune de largă cuprindere, are ca element de bază imaginea literară ; și totuși între cei doi termeni există diferențe structurale.

— Aceasta fiindcă natura filmului este dată de caracterul implicit al imaginii. Paradoxul provine din faptul că, deși se pleacă de la o textură literară (deci explicită), în film se realizează o prezență obiectuală (deci implicită). În imaginea filmică există elemente „imponderabile" care nu pot fi descrise prin cuvinte. În genere, imaginea ține de viziune și aceasta e ecranul interior din capul nostru pe care vedem filmul.

— Și condiția celor doi artiști, scriitor și regizor este diferită.

— Ai dreptate. Scriitorul este stăpînul propriilor mijloace de expresie și el este capabil să decidă singur soarta operei. Regizorul are o soartă ingrată, libertatea lui fiind limitată de „arsenalul" tehnic și produsul realizat (filmul) nu-l exprimă direct.

— Considerați filmul un limbaj ? Deci un mijloc de comunicare.

— Bineînțeles. Comunicarea se realizează însă prin intermediul altor discipline artistice fuzionate în acest conglomerat Mijloacele de expresie ale filmului nu vor apare decît atunci cînd filmul se va desprinde de literatură și de artele plastice. Independența este pe cale de a se produce

— Deocamdată mult mai greu. Se pornește totuși de la un „story" scris.

— Noi resimțim tirania a două elemente : a literaturii și a tehnicii. Sînt foarte conștient că nu există o artă a filmului fără o tehnică industrială, dar cu cît tehnica este mai complexă, cu atît îngreunează un proces organic de reflectare a vieții. Tehnica trebuie să se dezvolte printr-o mare simplificare.

— Cunoașteți „invazia" video-casetelor și „revoluția" pe care o vor produce în cinema și televiziune.

— Cred că video-casetele vor influența enorm dezvoltarea cinematografiei. Închipuiți-vă că oricine poate fi regizor, că putem reproduce imaginea văzută cu ochiul liber fără a mai apela la o baterie de reflectoare arhaice, că filmul se va realiza mai repede și mai ieftin.

— Sînteți partizanul unui scenariu „de fier"?

— Nu. Ader la programul structural, la ceea ce propune. În esență rezolv sensurile inițiale și nu altele.

— Cum ar trebui scris un scenariu ideal ?

— Nu pot să dau o rețetă, însă trebuie să corespundă scopului. Nu apreciez scenariul care inventariază detaliile filmului, ci pe acela care sugerează, care declanșează toate resorturile imaginației vizuale

— Dar dialogul ?

— Eroarea constă în faptul că unii mai cred că un film e ca și făcut dacă scenariul te captivează la lectură. Vreau să mă explic. Poate fi un scenariu excelent literar, dar cu dialoguri improprii de spus de către actori. Munca la scenariu trebuie continuată cu o a doua fază, aplicativă. Ce bine ar fi dacă la repetițiile cu actorii ar participa și scenariștii. Scriitorul (sau dialoghistul — meserie inexistentă în cinematografia noastră) să coexiste cu regizorul pe platou : să observe caracteristicile actorului și să schimbe cu promptitudine replicile în funcție de spectacolul montat pentru filmare. Deci, reține, fimul nu e scris odată cu terminarea scenariului

— Un loc important în procesul de creație îl are montajul.

— De exemplu : În „Drum în penumbră" am constatat un hiatus în compoziție. L-am scos la masa de montaj inversînt episoade și creînd alte legături.

— Cum credeți că va evolua literatura de film ?

— Nu știu precis. În orice caz noi trebuie să ne ingrijim de această literatură, să facem în așa fel ca ea să devină funcțională, căci dezvoltarea artei filmului se va produce atunci cînd vor fi inlăturate inutilele verigi intermediare.

EMIL CILANU

Lucian Bratu și interpreta filmului său „Drum în penumbră", Margareta Pogonat.

RECORDING

IATĂ ȘI UN SUMAR PORTRET al inițiatorului formației VOX 4, Gheorghe Baltă, profesor de limba română. Recent constituitul grup este susținut de coloana sonoră a compozitorului și interpretului care este șeful formației; pe texte ale poeților români, muzica lui Baltă este scrisă in exclusivitate pentru ghitare reci și pentru seri de intimitate și penumbră. Nu o putem incadra prea ușor printre speciile genului pop probabil că e și dorința compozitorului de a nu se lăsa intimidat de muzica la modă ; el nu face folk (country, western), el e un Minnesänger.

Baladele-muzică se mulează de obicei pe balade e text, așa că, neintrebuințînd intotdeauna balade, tînărul profesor va fi proteic și va compune de la caz la caz, păstrînd însă mereu aceleași tonalități, care probabil îl reprezintă. Umor benign o atmosferă de album de amintiri, rafinată, patos tineresc, deseori naiv. Cu toate că majoritatea melodiilor s-ar putea cînta și pe o singură voce, Gheorghe Baltă i-a luat alături și pe fratele și ghitaristul Traian, profesor și el, apoi un grup de fete simpatice, pentru armonie și coloratură. Un grup modest și fermecător, purtător de poezie.

Și mai ales nu putem să omitem contribuția grupului Baltă la reușita serilor *RECORDING :* la Casa de cultură a municipiului Timișoara, la Casa de cultură din Lugoj, la aceea a studenților timișoreni. Recenta apariție pe micul ecran, grație lui Buhoiu. Păcat că sunetiștii Televiziunii nu ni i-au redat așa cum ar fi meritat.

TOP

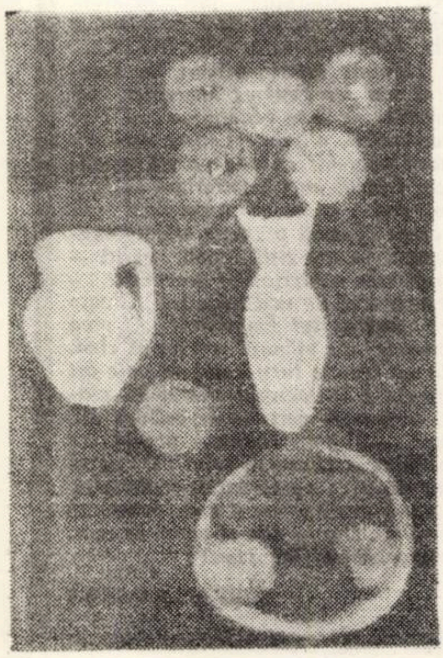

film

ISTORIA (I)

Film istoric

„În Evul mediu popoarele iertau multe regilor, pentru că domnia celui mai rău rege era de preferat celei mai scurte perioade de anarhie" (André Maurois, **Istoria Angliei).**

...și atunci marile războaie și marii suverani, bărbați de arme și saloane, prelați celebri și unde începe literatura pe care toți o știm, aventuri, diamante, corsari, răzbunători, drame de sînge albastru, poștalioane, budoarele prințeselor frumos mirositoare, struguri roșii cu boabe cît nuca, dueluri și celelalte.

Pentru film, mirajul istoriei a fost fără margini și, nu de puține ori, fatal. Fatal, fiindcă se întîmpla să nu iasă nimic, și pentru că trebuiesc mulți, tare mulți bani pentru un așa film Am început cu Evul mediu, fiindcă mi-e mai aproape, sau fiindcă (mi se pare mie), cele mai multe filme de gen sînt despre vremea aceea. Film istoric înseamnă film cu întîmplări de demult, ori filme despre istorie. Adică Ev mediu și filme de capă și spadă, cu Errol Flynn și corul de copii de la Hollywood, cu Jean Marais, Gérard Barray și atîția alții. Dar nu numai asta ; sînt și filme cu Cezar și Roma, Rubiconul, care de luptă sau „Elena din Troia", ori, mai tîrziu, despre migrații și „Mongolii" și despre cruciade. Și mai sînt și minuni ca „Cei șapte din Teba", cu lăncieri la care li se vede pe braț vaccinul antivariolic și mai există „Angelica, marchiza îngerilor" și-a altora, dar despre kitsch are să mai vină multă vorbă peste o lună. Ca și în literatură, există biografii romanțate la nesfîrșit, mai bune și mai rele și nu o versiune, vezi Maria Stuart, Regina Elisabeta (săriți peste Elisabeth R.), Michelangelo etc. Și tot ca în literatură, Napoleon, Thomas Morus, Cromwell. Adică se fac filme istorice despre istorie și despre literatura istorică romanțată, sau despre literatura istorică, pur și simplu „Becket" și Peter O'Toole. Și există mari filme istorice, ca „Un om pentru eternitate", superb cu de-amănuntul și „Ivan cel groaznic", mare și cutremurător Acestea din urmă, filme istorice, dacă vreți, în ambele accepții ale cuvîntului (despre istorie și istorie-epitet).

Filmul istoric marchează istoria filmului, a inventat multe și a învățat multe. Are nevoie de mulți oameni, de costume, decoruri, arme și cai, s-a chinuit mult și a ajuns superproducție cu zeci de mii de figuranți și uluitoare „star"-uri, a făcut răsunătoare succese de casă, a fost în două și trei și patru serii, poate fi oricînd și oricum, nu se va termina niciodată și, ca orice lucru, e ușor enervant, șăgalnic, colorat, plictisitor, grav, adevărat și mare.

Fiindcă e iarnă să ningă, mergeți la filme istorice și citiți „Cele douăsprezece lumi ale visului".

ANDREI UJICA

JOSEF
LAUFER

— Care credeți că sînt principalele direcții în muzica ușoară din Cehoslovacia ?

— Sîntem o țară aflată în centrul Europei și asupra muzicii ușoare de la noi acționează, cum este firesc, toate influențele.

— Personal cred că aveți totuși un lucru particular de spus. În care din direcțiile existente acum vă încadrați?

— Nu e vorba de a mă include într-o categorie sau alta. Scopul muzicii ușoare este acela de a destinde și de aceea trebuie să folosim toate modalitățile posibile. Dincolo de folk, beat, soul există o muzică lentă, intimă, comică. Trebuie să facem de toate și pentru toți.

— Cum va evolua muzica pop în viitor ? Se va simfoniza sau șlagărul, melodicul va continua să domine ?

— Nu sînt computer, dar cred că va triumfa în viitor tot melodicul.

— Ce nu vă place la festivalurile internaționale de muzică ușoară ?

Nu-mi plac pentru că sînt prea internaționale. Am participat la un singur festival în calitate de concurent. N-am s-o mai fac niciodată. Participă prea mulți concurenți și nu atît artistul e luat în considerare cît cîntecul, melodia sa. Nu, nu-mi plac festivalurile.

— V-ar plăcea să cîntați într-o formație pop acompaniată de orchestră simfonică ?

— Omul este dator să încerce totul.

— Proiecte de viitor...

— Să-mi construiesc o cabană izolată, pentru week-end. Apoi să am 12 copii și o gară mică.

— Mulțumesc.

L. BURERIU

teatru

„Stana“

La 7 octombrie 1972, am avut plăcerea să asist la premiera din capitală a dramei STANA de Nicolae Pârvu și D. Șt. Petruțiu, piesă cu care și-a deschis stagiunea teatrul „C. Nottara“, la cinci ani de la reprezentarea ei, în premieră pe țară, la Sibiu.

Spectacolul a întrunit în sala Magheru elita oamenilor de teatru, autori dramatici, regizori, critici și mulți alți scriitori de seamă, dornici de a urmări versiunea scenică a Stanei.

Subiectul: primul război mondial, acest uriaș dezechilibru dramatic care a distrus atîtea bunuri materiale și a strivit atîtea valori morale, răvășește satele, dezorganizează familiile. Andrei, unul din sutele de mii de țărani „luați cătană“, lasă acasă o soție în floarea vîrstei, pe Stana, un băiat abia ieșit din pene rele și o mamă chinuită de lunga lui absență ca și de comportările norei ei. Stana cade pradă dezechilibrului încurcîndu-se în mrejele unor relații amoroase cu „filăru“, jandarmul satului. Soacra o apostrofează, gura satului o încolțește. Cu un picior amputat și cu plămînii sfîrtecați de tuberculoză, Andrei, după o absență de doi ani și mai bine, este trimis la vatră. Sosit, el sesizează schimbările petrecute în sînul familiei, surprinde conflictul acut pînă la bătaie dintre mamă și soție. Intervine hotărît între cele două extreme, mustrîndu-și mama și iertîndu-și soția. Epavă fizică, voinicul de odinioară crește în valorile sale spirituale, și nu-și pedepsește soția ajunsă o epavă morală, efect al aceleași cauze care este războiul. El moare, lăsînd loc remușcărilor care o tortureazá pe Stana, grăbindu-i sfîrșitul.

Am urmărit cu atenție cronicile apărute în presă, comparîndu-le cu propriile mele păreri asupra spectacolului vizionat. Din bogatul și complexul material critic pe care l-am parcurs, voi reproduce cîteva considerații ale lui OVIDIU PAPADIMA din program.

OVIDIU PAPADIMA: Fără a-și atribui rafinamentele artei moderne autorii își subintitulează inițial piesa ca o „dramă populară“... Ei s-au situat totuși pe o mare și fecundă linie a teatrului modern de astăzi: aceea a reluării marilor și simplelor teme ale tragediei, ale celei antice îndeosebi. Judecata morală a satului este concretizată de ei în o admirabilă transformare de forme folclorice românești a funcțiunii corului în tragedia antică... Însuși izvorul acestei tragedii: urgia războiului nedrept al unei monarhii... Se poate crea artă în totul modernă, de o izbitoare contemporaneitate, pornind de la viața satului și de la folclorul lui și rămînînd totuși pînă la ultimul amănunt fidelă acestei vieți, fără a-i trăda cu nimic autenticitatea“.

Elogiile sau criticile aduse piesei STANA relevă cu putere tragedia efectelor războiului. Pe această direcție, regizorul OLTEANU a avut buna inspirație de a concepe spectacolul nu ca o localizare, ci ca o generalizare. În această viziune folosește o costumație adecvată și într-o maximă esențializare reduce corul la două persoane statuare, care puteau fi însă tot atît de bine estompate într-un cor după culise, ca un ecou în care să se amplifice „gura satului“. STANA nu reprezintă un tip izolat, întîmplător, cu viața ancorată în un sat oarecare. Ea aparține societății umane întregi, zguduită din temelii de război, ale cărui grozăvii au nebănuite valențe de decadență umană, la tîlhărie, la viol și crimă.

ANDREI, alt personaj principal, pare în piesă prea static, nu e la înălțimea exteriorizărilor Stanei în dinamica conflictului, în opoziția dintre el și ea. ANDREI e prea interiorizat, un învins, un blazat resemnat care își așteaptă sfîrșitul. Autorii piesei fac o prea mare economie în ce privește exteriorizarea frămîntărilor lui ANDREI, care e împărțit între propriile-i racile și cei trei membri ai familiei sale și ca atare oarecum estompat, monoton — deși în resemnarea lui măreață, nu-i șade de loc rău.

Unii critici s-au simțit oarecum derutați — deși deloc neplăcut — de unele texte poetice folclorice autonome, care, după părerea noastră, sînt, dimpotrivă, bine alese și bine venite în sprijinirea acțiunii dramatice. Dar trecînd peste aceste rezerve, subliniem concluzia criticului RADU POPESCU: ..."spectacolul este atrăgător, curat și — pentru a cîta oară ni se impune acest cuvînt? — are noblețe".

C. MIU-LERCA

Tendințe în arta modernă (II)

„OP-ART“

Neoconstructivismul cu toate variantele lui, de la abstracționismul cinetic al lui VASARÉLY la sistemele seriale și structurale repetative ale lui MUNARI sau AGAM, se încadrează în așa numita mișcare avangardistă a op-artei, datorită valorilor optice obținute prin redarea unor mișcări virtuale.

Această „artă vizuală“, semnalată în manifestele grupului „RECHERCHE D'ART VISUEL“, se impune prin efectul final al unor oceane coagulate de linii sau reliefuri descinse dintr-o rigoare matematică și dispuse în raporturi dependente de umbră și lumină a unor elemente raționalizate într-o infinitate de variante. Esențial, dincolo de aspectele tehnologice, este imaginea vibrantă a concentrării spațiului cu ajutorul mișcării și luciditatea sensibilizării ambientalului cu ajutorul formelor statice acționate uneori de intervenția unor factori externi.

Abstracționismul cinetic al lui VASARÉLY își revendică dreptul de paternitate spirituală a acestei mișcări, deși nu se poate ignora aportul cubiștilor sau al constructivismului rus. Chiar și MARCEL DUCHAMP, în celebra „Rotoreliefs“, sau sculptorul CALDER se pot considera precursori ai „traiectoriei italiene“ (FONTANA, MUNARI), sau ai celor mai autorizați creatori de opt-art, ca MOHOLY NAGY EGGELING, RICHTER, LENLYE, BLECKERT și SCHÖFFER

Oscilînd între puterea seductivă a decorativului tratat unidimensional de cele mai multe ori, și orientarea spre volumetrica ansamblurilor multidimensionale, op-arta operează cu elemente, de preferință geometrice, structurate după legile artei în ample desfășurări programate. Elementele se compun cu ajutorul supraelementelor sau se descompun în părți componente organizînd ansambluri luminodinamice de o mare acuratețe. Astfel după cum semnalează JULIANNE ROH, artiștii germani OTTO PIENE și HEINZ MACK și-au denumit singuri concepția estetică: „Dynamo, bazîndu-se în mod esențial pe interacțiunea dintre lumină și mișcare captate de modulatori adecvați care creează adevărate „balete abstracte de lumină".

Pronunțîndu-ne astfel nu invităm la confuzia vulgară între spațiul uni sau multidimensional, ci la stabilirea diferențelor și raporturilor între cinetismul de tip VASARÉLY, — „care nu se rezumă numai la mișcarea continuă a tablourilor sau obiectelor, dar și la concepția amplă asupra plasticii cu mișcarea drept vehicul“ — și construirea spațiului multidimensional a lui SCHÖFFER de pildă, cunoscut și sub numele de spațiul MINKOWSKY. Dacă la VASARÉLY, AGAM sau SOTO spațiul se realizează pentru decorarea unor suprafețe plate, interioare sau exterioare, iar mișcarea se obține prin suprapunerea elementelor într-o geometrie aerată, la MUNARI, ANCESCHI, sau SCHÖFFER se obiectualizează, punînd în valoare suprafețe curbe sau unghiulare concentrate în volume. Sistematizarea elementelor, legăturile lor fixe sau mobile programate de legi statistice care dirijează ritmurile, țin de domeniul matematicii sau al electronicii și constituie o contribuție la estetica contemporană.

Materiale din cele mai neașteptate; plexiglas translucid (MOHOLY NAGY), coloane cu lichide colorate (GIOVANNI ANCESCHI) sfere colorate în tuburi de cristal verde (MUNARI), fire de tensiune (YVARAL), se convertesc în imagini feerice gravitînd în jurul unor „zone de concentrare estetică“. Știința oferă posibilități și soluții tehnice extraordinare care pot deveni dăunătoare în mîinile inconștienței de aceea asimilarea producțiilor op-artei trebuie făcută în afara comercializării.

Remarcabil, dincolo de noutate, op-arta oferă posibilitatea organizării spațiului în concordanță cu procesul tehnologiei contemporane înapoindu-i valoarea spiritual-socială și întărindu-i spiritul de echipă în elaborarea și finalizarea creației.

RADU MELNIC

Cronica emoției

Doctorul, oceanul și culorile

Pe un pescador românesc, doctorul echipajului AUREL MARTIN BOLOGA. Departe, undeva în Pacific, în oceanul liniștii, medicul își umplea sufletul cu țipătul albatroșilor și cu dorul de țară. Chirurgul de la Bocșa, lucidul cu interiorizări secrete, cu vibrația aceea în fața necunoscutului. Să atingi cu privirea și cu gleznele Japonia, ori Noua Zelandă, să ai în fața ta imensitatea oceanului, însemnări de pe bordul depărtărilor, oamenii, și tu, medicul, și ei în grija ta. Să-ți notezi totul, nu uita clipele, liniștea și dramatismul, nu uita nopțile și uraganele! Aceasta nu numai pentru doctor, ci și pentru prozatorul Aurel Martin Bologa. Cartea pe care o purtăm în noi, ca pe o vindecare, așa cum te apleci demiurgic în fața rănilor omenești, acolo pe masa de operație, pe masa de îmbălsămat speranțe.

Și dintr-odată culorile. Obsesii pastelate pentru locuri natale, case de țară abia răsărind dintre frunzișuri, numindu-se „Peisaj din Bocșa“, acea tainică îmbinare de alburi și griuri, și galbenul care luminează cu poezia lui fața tăcută a penumbrei. Peisajul, căldură și răcoare în același timp, nimbul naturii adus la scara emoției, copleșitorul fior amintind de părinții de dincolo de pereții naivi, de dincolo de acoperișurile aplecate spre trecuta noastră copilărie. Pentru că pictorul AUREL MARTIN BOLOGA, de două ori sensibil în fața mirajului vegetal, se apleacă, nu numai să aducă în dulceața culorilor glasul și respirația anotimpurilor, ci să se și exprime în fața oamenilor cu încă un fel de a vindeca. Întîi, îi vindecă omului durerea, ca medic, apoi îi vindecă prin puterea poetică a artei. În mîinile unui medic au poposit culorile. Să le sărbătorim, contemplîndu-le!

DAMIAN URECHE

appassionata

Eminescu, Brâncuși și dimensiunea muzicii

Nu tangențele, ipotetice sau reale; mai de grabă, perspectiva unei fuziuni de esență a muzicii românești cu arta celor doi titani merită o appassionată. Mă gîndesc la neasemuita aventură a substanței spirituale românești în poezie și plastică. „Un cer de stele dedesupt, deasupra-i cer de stele“ — iată ce leagăn a hărăzit Eminescu poeziei; scrutarea calmă a infinitului, iată sensul căutărilor brâncușiene. Atari viziuni dovedesc cu prisosință capacitatea elementului spiritual românesc de a se proiecta în cosmos pe calea verbului înaripat sau a structurării spațiale. O imensă rezervă de disponibilități invită muzica românească a-și clădi proporțiile.

Ar fi de acută importanță să putem descifra, măcar în parte, mecanismul care a generat în arta noastră miracolul Eminescu și Brâncuși. Observînd rădăcinile atît de adînc înfipte în solul românesc, ale poetului și sculptorului, nu constatăm o excepție față de alți creatori. Trebuie să ne întrebăm, așa dar, care forțe propulsează arta lor în universalitate, văzînd cum aceeași sursă de inspirație, în cazuri obișnuite, abia depășește îndeletnicirea folclorică.

Credem că genialitatea lui Eminescu și Brâncuși constă înainte de toate, în inversarea atitudinii creatoare față de elementul românesc, de care simțindu-se suficient de impregnați, l-au abordat din afara lui, fără pericol de anihilare. Două au fost armele: racordarea la cultura europeană și viziunea cosmică a fenomenului artistic. Prima a oferit aria, cealaltă înaripare spiritualității românești. Această metodologie a permis celor doi mari creatori să realizeze în laboratoarele lor intime, cele mai înalte temperaturi de fierbere. Numai astfel purificat, esențializat, elementul românesc a devenit apt de supreme înfăptuiri. Și dacă, sub raportul valorilor, ne îngăduim vecinătăți ca acestea: Shakespeare, Eminescu, Michelangelo, Brâncuși, să o facem cu venerație și pietate.

OVIDIU MANOLE

Laurenţiu Cerneţ

O FAMILIE NEFERICITĂ

Dramă aproape tragică într-un act definitiv

CORNELIA : (la masă. O femeie încă „bine“ bine machiată, tipul omului căruia îi reuşesc toate. Manevrează cu atenţie o pensulă de ojă. Se aude o bătaie timidă în uşă). Da !

VASILICĂ : (intră. Un tînăr sub treizeci de ani, bine făcut, bine îmbrăcat — strident totuşi, cam unsuros). Bună ziua şi sărut mîinile !

CORNELIA : (îl măsoară cu un ochi, în timp ce suflă peste unghii, să se usuce oja). 'Nă ziuă ! Ce doriţi ?

VASILICĂ : O caut pe tovarăşa Cornelia...

CORNELIA : Eu sînt. Cine v-a trimis ?

VASILICĂ : Nea Tase, săru' mîna. Scuzaţi că nu v-am recunoscut.

CORNELIA : Care Tase ?

VASILICĂ : Unchiu' Tase care-i căsătorit de-al doilea cu tanti Florenţa care-a ţinut pe tovarăşu' Cocoş de la Ujicop, văru' dumneavoastră de-al patrulea.

CORNELIA : Cocoş ? Nu-l cunosc.

VASILICĂ : (sigur pe el, reia). Tovarăşu' Cocoş de la Ujicop care bunica dumnealui şi cu tata mare al dumneavoastră sînt veri din fraţi.

CORNELIA Ghiţă ?

VASILICĂ : Ghiţă.

CORNELIA : Păi de ce nu spui aşa ? Va să zică eşti nepotul lui Ghiţă... Măi, să fie ! Şi eu să nu te cunosc ! (examen). Baţi în neam. Nasul ăsta şi sprîncenele numai neamul lui Cocoş le are.

VASILICĂ : Nu tocmai. V-am spus : eu sînt nepotul lui nea Tase care-i căsătorit de-al doilea cu tanti Florenţa care-a ţinut pe tovarăşul Ghiţă Cocoş de la Ujicop. Nepot de soră.

CORNELIA : Stai, ce tot le-ncurci, că nu pari prost... Ce tot îi dai zor cu Tase ? Păi, dacă îi eşti nepot lui Tase, îi eşti nepot şi lui Florenţa care, după ea, c-a trăit cu Ghiţă, îi eşti nepot şi lui Ghiţă. Adică si mie.

VASILICĂ : Da, săru'mîna.

CORNELIA : Stai jos şi povesteşte-mi ce mai face nenorocita aia de Florenţa, că bine nu poa' s-o ducă, i-am spus eu lui Ghiţă, las-o, vere, că asta te bagă-n pămînt. Ai ? Tot zbanghie, tot zbanghie ?

VASILICĂ · (s-a aşezat) Tot.

CORNELIA : Şi tot cu gura mare ?

VASILICĂ : Tot. De speriat !

CORNELIA : Şi tot proastă ?

VASILICĂ : La fel, identic.

CORNELIA : Taci ! Tu n-ai dreptul să-ţi bîrfeşti mătuşa, că dacă nu era ea, nu erai nici un fel de rudă cu mine !

VASILICĂ : N-o bîrfesc. Ziceam numai. Că dacă i-am spus c-a zis nea Tase să vin la dumneavoastră, a sărit în sus şi-a început să urle că de ce să se ducă la aia...

CORNELIA : Adică la mine !

VASILICĂ : Da. Că ce poa' să facă aia...

CORNELIA : Adică eu !

VASILICĂ : Da. Că mai bine să mă duc la Tincuţa care ţine pe Napoleon Perje care e şef la autobază şi-i cumnată cu tanti Ketty.

CORNELIA : Care Ketty ?

VASILICĂ : Tanti Ketty care-i prietenă la toartă cu nevasta lu' unchiu' Petrică...

CORNELIA : Care Petrică ?

VASILICĂ : Fratele lu' nevasta lu' Dovlete care-i frate de sînge cu nea Tase.

Cornelia : Aha ! Va să zică Napoleon e mai tare ca mine !

VASILICĂ : Nu el. Tincuţa, că ea-l învîrteşte cum vrea... Zicea tanti Florenţa că ei ţin la familie de speriat !

CORNELIA · Şi eu nu ţin ?

VASILICĂ : Eu ştiu că ţineţi, că de-aia nici n-am ascultat-o ..

CORNELIA : Bine-ai făcut... Şi-ai venit aşa, direct, sau te-ai interesat ?

VASILICĂ : (ezitare) M-am interesat. Mi-a spus unu'. Găină, care vă ştie, că sînteţi o doamnă frumoasă... de speriat!

CORNELIA : Şi tu, gata, hoţomanule ! Nu te-ai gîndit că sîntem rude ?

VASILICĂ : Vai de mine, se putea ? Eu vă respect şi...

CORNELIA : Ia mai termin-o cu respectul, că nu-s aşa de bătrînă.

VASILICĂ : Nu sînteţi de loc.

CORNELIA : Mă, tu mă flatezi !

VASILICĂ : Eu ? Să n-am parte... Tocmai de dum...

CORNELIA : Zi-mi, mă, pe nume, ce dracu'! Pe tine cum te cheamă ?

VASILICĂ . Vasilică.

CORNELIA : Bravo, Vasilică, să fie-ntr-un ceas bun ! Bei o cafea ?

VASILICĂ : Dacă zici...

CORNELIA : (reşoul în priză. Pune de cafea) Ce ţigări ai ?

VASILICĂ : Snagov. (o serveşte)

CORNELIA : Bravo ! La mine vin prăpădiţii numai cu Mărăşeşti. Neamul bun după ţigări se cunoaşte .. Dar ia zîi, a mai slăbit tancul ăla de Florenţa? (aprind ţigările)

VASILICĂ : Da' de unde ! A trecut peste sută.

CORNELIA : Pe cuvînt ?

VASILICĂ : Să n-am parte !

CORNELIA : Să nu-ţi închipui că am ceva cu ea. Ce să am ? Doar c-am auzit c-ar fi zis despre mine nişte vorbe. Şi eu asta nu-nghit, poa' să fie şi Dumnezeu ! Eu sînt femeie de caracter, Vasilică.

VASILICĂ : Aşa mi-a spus şi nea Tase...

CORNELIA : Lasă-l pe Tase, că exagerează. Tase murea după mine, dar de!... Aşa-i viaţa !

VASILICĂ : 'Cea că femeie ca... tine — mai rar !

CORNELIA : Să mă fi văzut cînd aveam 20 de ani ! Piatră, mă ! Şi spirt !... Tovarăşu' Ingereanu care-a fost director cînd m-am angajat eu ca dactilografă zicea că-s ca o artistă. Şi eram ! Că de-aia m-a promovat aici, şefă, şi cînd dumnealui a fost promovat m-a dat în primire lu' Costică, directorul ăl nou, cu limbă de moarte, să nu mă clintească nimenea-n lume. Ce crezi !

COCUŢA : (intră ca o furtună. Tinerică, simpatică) Bonjur, Cornelia !

CORNELIA : Bonjur, dragă ! Ai fost în oraş ?

COCUŢA : Pe teren !

CORNELIA : Bineînţeles că pe teren, M-a-ntrebat Costică de tine.

COCUŢA : Ce poftea ?

CORNELIA : Habar n-am. Ştii că nu-mi place să mă bag în sectoarele altora... Stai şi tu ! Bei o cafea ? Uite, să-ţi prezint un nepoţel de-al meu, văr cu tine. (Vasilică se ridică şi-i sărută mîna)

VASILICĂ : Vasilică !

COCUŢA : Cocuţa ! Încîntată !... Dar cu ce ocazie pe la noi ?

CORNELIA : Chiar, tu ! Am uitat să-l întreb.

VASILICĂ : Tocmai voiam să spun... Aş vrea şi eu un post, un servici adică...

CORNELIA : Păi n-ai ?

VASILICĂ : Nu prea.

CORNELIA : (toarnă cafeaua în ceşti) Foarte rău ! Cum să stai aşa, ne-ncadrat în cîmpul muncii ? Fără muncă, omul nu-i decît un animal neevoluat.

COCUŢA : Exact !

CORNELIA : Îmi place că te-ai gîndit să faci pasul ăsta.

COCUŢA : Cornelia dragă, n-ar vrea el să fie şef de depozit ?

VASILICĂ : Eu...

CORNELIA : Şi eu m-am gîndit. Pe loc. Dar nu-i liber.

VASILICĂ : (sare) Ba sînt liber !

CORNELIA : Tu da, dar e vorba de post. E ocupat.

COCUŢA : Tocmai fiindcă-i ocupat ! Doar ştii de cine-i ocupat.

CORNELIA : Taci, că nu-mi tihneşte cafeaua !

COCUŢA : Ziceam şi eu aşa... Mă gîndeam că-i de-al nostru, din familie şi că-ar fi mai bun decît Adam. Adam nici n-are studii superioare...

CORNELIA : Slăbeşte-mă cu studiile ! Dacă tu eşti profesoară, ce, e obligatoriu ca toată lumea să aibă facultăţi ? Nici eu n-am..

COCUŢA : Tu ai şcoala vieţii, şi asta face cît şapte licenţe.

CORNELIA : Păi vezi ?

COCUŢA : Eu ziceam doar aşa, că ăsta ar fi un motiv. În definitiv, Guţă e agronom, măcar c-o face pe şoferul directorului, Camelia e ingineră textilistă, chiar dacă e la contabilitate, iar...

CORNELIA : Şi băbatu-tău ?

COCUŢA : De Bebe să nu te legi. N-are statul, dar facultate are.

CORNELIA : Vorbim degeaba... Vasilică, de ce eşti tu în stare ?

VASILICĂ : De orice.

CORNELIA : Bravo ! Îmi plac oamenii capabili şi hotărîţi. De ăştia are nevoie societatea.

COCUŢA : Adam ăsta mă calcă pe nervi. E grosolan, n-are maniere, e obraznic, e-ncrezut... Ce mai, nu-i de-al nostru. Ăsta e-n stare să... Mai ţii minte cînd a fost ultimul control, comisia aia ? Totul era perfect, oamenii mulţumiţi, numai Adam, ca prostul : „Eu, tovarăşi, cred că mulţi ard gazu' de pomană...“. Ce-ar fi vrut, să-l pună director ?

CORNELIA : Costică e vinovat. Chiar atunci trebuia să-i facă vînt. Te plîngi, tovarăşe, că iei leafa de pomană ? Bun ! Radem postul de pe schemă şi descurcă-te.

VASILICĂ : Dacă-l rădea atunci, eu ce mai speram acuma ?

COCUŢA : Vere, ai spirit. Lucru rar ! Te felicit !

CORNELIA : Bravo! Uite un băiat inteligent !

VASILICĂ : Mulţumesc.

CORNELIA : Pentru puţin.

COCUŢA : Eu propun să ne sfătuim cu directorul şi cu tanti Minerva.

CORNELIA : Bine zici. Cheam-o pe Minerva, că ea e cu organizarea muncii. Pe Costică îl sun eu.

COCUŢA : În două secunde sînt cu ea-n dinţi ! (iese)

CORNELIA : Fii calm, că s-aranjează.

VASILICĂ : Dar ce-o să zică tovarăşul director ?

CORNELIA : Mă ! Nu mă face să-mi schimb opinia despre tine ! Nu te-ai prins că directorul, Costică adică, e... Na ! Tot nu pricepi ? Mi-e ca şi rudă... Băiat bun... Înainte, a fost la Cooperaţie, 15 ani. L-au schimbat pe motiv de incompetenţă şi l-au dat aici, că aici n-are ce-ncurca. Cam prostuţ, aproape de pensie, tocmai bun pentru neamul nostru... (formează un număr de telefon). Tu eşti ? Ascultă, directoraş, ce-i de făcut cu Adam ? Ce-ar fi să... (ideea !) să-l transferăm ?... E bine ? Cred şi eu că-i bine... Nu, am om în loc... Ai şi tu ? Cum ai şi tu ? Pe mine nu mă-ntrebi ?... Nu, nu ţine. În schemă nu intri nici c-un vîrf de ac. Geme... O să verific toate dosarele şi-o să văd. Pa ! (închide. Către Vasilică) S-aranjează ! (alt număr) Icesemereteul ? cu tovarăşul Teleleu !... La telefon IAF-ul... Teleleule, Cornelia, dragă !... Bine... Dar tu ?... Bravo ! Ascultă, n-ai vrea tu să-mi faci un serviciu ?... Mic, mic... Un postuleţ, aşa, cam la 1.500... Am omul. Cu transfer, de la noi... nu, nu-i incomod, dar îmi trebuie locul în schemă... Pe cuvînt... Mersi. Pa. Ţi-l trimit... Cum ? (intră Cocuţa cu Minerva)... Da, da, mersi, pa! (închide)

MINERVA : (între două vîrste, masivă) Care-i problema ?

CORNELIA : (arătînd spre Vasilică) El !

MINERVA : (îi întinde mîna bărbăteşte) Noroc ! Ce mai face Tase ?

VASILICĂ : Mulţumesc, bine.

COCUŢA : Tanti Minerva, ţi-am spus că băiatul merită să...

MINERVA : O merita el, dar să chibzuim... (către Vasilică) Eşti sindicalist ?

VASILICĂ : Am avut o întrerupere, însă...

CORNELIA : Lasă-l, dragă, nu-l zăpăci !

MINERVA : Nu mă zăpăci tu pe mine ! În întreprinderea asta, dacă n-aş fi eu, toate ar merge anapoda. Trebuie să aibă cineva grijă de toate aspectele problemelor care se ridică.

COCUŢA : Sigur, sigur, tanti Minerva. Întreabă-l orice. Are nivel.

CORNELIA : Nivelul o să i-l verificăm mai tîrziu. Acum e mai important să-l pot angaja. (Lui Vasilică) Na hîrtie şi fă cererea. Subsemnatul, domiciliul, vă rog să.. etîcî, etîcî... (Vasilică ia hîrtia şi începe să scrie)

MINERVA : (către Cornelia) Ai post ?

CORNELIA : Pe postul lui Adam.

MINERVA : Şi Adam ?

CORNELIA : Îl transfer la Icesemeretere.

COCUŢA : Vai, ce bine !

MINERVA : Şi el o să vrea ?

CORNELIA : De ce nu ? Cîştigă două sute la salar. (Formează un număr la telefon) Tovarăşu' Adam ? Cornelia. Vino, te rog, pînă la mine. Acum ! Te aştept ! (închide. Lui Vasilică) Tu treci dincolo şi, după ce faci cererea, scrie şi-o autobiografie.

VASILICĂ : Aşa... în mare ?

CORNELIA : Desigur. (Vasilică iese pe uşa a două)

MINERVA . Ar fi trebuit să nu te bazezi numai pe transfer.

CORNELIA : (Bătaie în uşă) Da !

ADAM : (35—40 de ani, timid) Sărut mîna ! Noroc, Tovarăşă Minerva ! Săru' mîna, don'şoară Cocuţa ! Am sosit !

CORNELIA : Dragă Adame, ia loc şi ţine-te bine !

ADAM : E de rău ?

CORNELIA : E de foarte bine !

COCUŢA : E .. excepţional !

ADAM : Nu-mi vine să cred.

CORNELIA : Dragă Adame, mă cunoşti de mult şi ştii că eu nu fac niciodată bancuri proaste... M-am gîndit la dumneata că eşti un om serios şi, prezentîndu-mi-se ocazia să am un post mai bine plătit, m-am hotărît să...

ADAM : Cu cît ?

CORNELIA : Cu două sute.

ADAM : Sărut mîna ! Fac cinste !

CORNELIA : Dar nu la noi ! Ţi-am a-

CENACLU

30 noiembrie. „Dedicăm această seară poeziei. Vă citi LUCIAN BURERIU".

Lucian Bureriu : „Voi citi nişte versuri oarecum despre violenţă" : „Vînam fără semnificaţii / Vineri / cu vinete împuşcături" ş.a.m.d.

ION SUBŢIRE : Am venit aici împreună cu colegii de la cenaclul „Ioan Popovici Bănăţeanul" din Lugoj şi pentru că citeşte un lugojan. Mi se pare că Lucian Bureriu a rămas pe linia aceloraşi „Afectivităţi conştiente", volumul său de debut... Foloseşte acelaşi ton de copil nonconformist".

ANGHEL DUMBRĂVEANU : „Bureriu e un poet interesant. Poate şi pentru că de la debut şi pînă azi a avut răbdarea să aştepte, spre deosebire de alţii..." N-am simţit că această poezie ar fi scrisă în ani diferiţi, cum declara poetul. Ea are o unitate de idei şi de stil... Între lirism şi un anume retorism. Uneori acesta se exersează în gol. La fel unele expresii teribiliste.

ION ARIEŞANU : „Modalitatea de a gîndi a poetului e cea a unei sensibilităţi violente atinse de realitate. Poezia surprinde prin această permanentă dinamică... Poezie politică de bună calitate. În poeziile lirice, paradoxal, apar unde de ironie şi chiar cinism..."

PETRU M. HAŞ : „...o absenţă a organicităţii, care m-a surprins neplăcut... Inautenticitate a ideilor vehiculate... Atmosferă de muzică lejeră.. Rime şi ritmuri facile. Se întrezăreşte totuşi ceva, pentru că intenţiile sînt originale.

ELENA SĂNDULEAN : „Poezie antidot împotriva culorilor maligne. Nostalgia purităţii se constituie în esenţă a poeziei sale".

TRAIAN DORGOŞAN : „Nu ştiu de ce L.B. trebuie să fie neapărat un temperamental. E un reflexiv. Dar, în fond, e treaba lui ce este. Poet trecut nu numai printr-o cultură literară, ci şi printr-una muzicală şi plastică".

ION VALCAN : „Multă libertate a versului..."

MIRCEA ŞERBĂNESCU : „Lucian Bureriu e un timid refulat. M-a bucurat că nu s-a vorbit nimic despre livresc. E un semn bun".

LUCIAN BURERIU : „Vă mulţumesc nu din obligaţie, ci sincer, pentru toate opiniile. Discuţiile mi-au folosit în mod serios".

Azi nu se ţine şedinţă de cenaclu.

PERSONAJE :

CORNELIA
VASILICA
COCUȚA
MINERVA
ADAM
UNCHIUL
COSTICA
BAZILICA

Acțiunea se petrece în zilele noastre, la I.A.F. (Întreprinderea de Artizanat Folcloric) dintr-o localitate oarecare. Cui i se pare neverosimilă această poveste, autorul îi atrage atenția că el însuși este perfect conștient de imposibilitatea existenței unei astfel de întreprinderi. În ceea ce privește personajele, totul se datorește fanteziei. Și ele sînt... imposibile. De aceea le-a și creat. Fiindcă ar fi fericit ca ele să nu existe.

Decorul reprezintă un birou obișnuit, cu două mese, dulap, cuier, telefon, reșou electric, ibric, dosare etc. Pe pereți, lozinci : „Nu ne țineți de vorbă !“, „Întreprinderea e familia noastră !“ și altele, după inspirația regizorului și a scenografului.

ranjat un transfer la Icesemeretere.

COCUȚA : Ce n-aș da eu să lucrez la Icesemeretere !

ADAM : La Icesemeretere nu mă duc !

MINERVA : (din dosar) De ce, tovarășe Adam ?

ADAM : E acolo un vecin de-al meu cu care nu mă am bine.

CORNELIA : Asta nu-i un motiv serios !

ADAM : Ba este ! Dumneavoastră nu știți ce fel de om e. De cîte ori mă vede, mă-ntreabă dacă tot n-am mai murit.

MINERVA : Nu e just să te-ntrebe așa ceva, însă poți să-l critici în ședință.

CORNELIA : Asta e o copilărie ! Pentru atîta lucru să nu vrei să cîștigi două sute în plus ?

ADAM : Mai am și alt motiv. Și mai serios. Inginerul șef e frate cu nevastă-mea.

CORNELIA : Bravo ! Ce mai vrei ? Întregirea familiei ..

COCUȚA : Excepțional !

MINERVA : Tovarășe Adam, dumneata n-ai declarat că ai un cumnat inginer șef.

ADAM : Pe vremea aia nu era inginer șef și-n afară de asta eu nu pot să-l sufăr. Atît mi-ar mai lipsi : el să-mi fie mie șef ! Nu-mi convine să am un cumnat șef.

CORNELIA : Pe cuvîntul meu că nu te-nțeleg.

ADAM : Îmi pare rău că nu pot să mă duc, dar nu mă duc.

CORNELIA : Deci nu vrei ! Asta e ultimul dumitale cuvînt ?

ADAM : Nu pot.

CORNELIA : Bine... Ești liber. Mai discutăm noi ! (Adam iese).

COCUTA : Îmi venea să-l strîng de gît !

MINERVA : Stați ! Cred c-am găsit ceva.

CORNELIA : Ce ?

MINERVA : Uite ce scrie-n referința asta : „Îl cunosc pe tovarășul... așa... just... cinstit... așa... Dar (pauză de efect)... înainte de a se căsători. a trăit în concubinaj cu o tovarășă pe nume Lenuța Dovlecel care a avut un copil de la un șofer pentru care l-a lăsat. Dacă tovarășul Adam ar fi dus o muncă de lămurire sustinută cu tovarășa Lenuta Dovlecel aceasta nu s-ar fi întîmplat“... Bine. Cornelio. tu n-ai avut ochi să citești ?

CORNELIA : Uite că asta mi-a scăpat.

COCUTA : Nu pricep ce vină are Adam...

MINERVA : Vai de facultatea ta ! Fii atentă : Adam a trăit cu Lenuța... Nu ! Lenuța a trăit cu șoferul. A avut și-un copil. Adam a sedus-o, ea l-a lăsat pe șofer și..

COCUȚA : Ba eu am înțeles că Lenuța a fost întîi cu Adam și pe urmă a fugit cu șoferul.

CORNELIA : Ai înțeles prost. Și-n definitiv, tu cu cine ții ? Cu noi sau cu Adam ?

MINERVA : Ești cam suspectă, tovarășa Cocuta.

COCUȚA : Vai de mine, eu am zis doar așa...

CORNELIA : Să nu mai zici nimic... asa !

MINERVA : Numai că pentru șofer nu-i putem desface contractul. (Ușa se deschide brusc).

UNCHIUL : (intră. Jovial, bine hrănit) Ura. fetelor !

CORNELIA : Unchiule, ai picat la țanc !

MINERVA : Dă-ne o soluție : cum să facem să scăpăm de Adam ?

UNCHIUL : Aveți pe cineva în vedere ?

COCUTA : Pe un nepoțel, unchiule !

UNCHIUL : Schema nu mai suportă ?

CORNELIA : Nu

UNCHIUL : Perfect. Imediat îmi pun capul la contribuție. dar cointeresați-mă !

MINERVA : Ești cointeresat. Tovarășul solicitant e din familie.

UNCHIUL : Atunci stimulați-mă !

CORNELIA : (scoate din dulap o sticlă) Poftim și stimulentul ! (Unchiul își toarnă în pahar, bea și... cugetă. Tăcere).

COCUȚA : E așa de simpatic veri...

MINERVA : Ssst !!

UNCHIUL : Transfer !

CORNELIA : Nu primește !

UNCHIUL : Desfacerea contractului !!

MINERVA : Eu, în calitatea pe care-o am, mă opun. Îmi trebuie motive legale.

COCUȚA : Ar fi un motiv : Adam a trăit cu una Lenuța...

UNCHIUL : Fleacuri !

CORNELIA : Atunci ?

UNCHIUL : Un control !!!

MINERVA : Un control inopinat. Lipsă gestiune ! Pac ! Just !

CORNELIA : Dar în depozit nu-s decît trei lăzi goale

VASILICA : (crapă ușa și vîră capul) Am terminat.

CORNELIA : Așteaptă !

UNCHIUL : El e ? Îmi face impresia că pare inteligent.

CORNELIA : Lasă impresiile care-ți par. Te-am stimulat — caută soluția !

UNCHIUL : (poză) Am găsit ! Ziceți că-n depozit nu-s decît trei lăzi goale ? Foarte bine. Postul e inutil. Îl desființăm. Adam pleacă. Mai facem rost de-o ladă și reînființăm postul. Avem post gol în schemă, îl angajăm pe nepoțel !

COCUȚA : Unchiule, ești genial ! (îl sărută).

MINERVA : Așa da. E legal.

CORNELIA : S-a făcut. Poți să iei toată sticla. O meriți !

UNCHIUL : Mai aveți nevoie de mine ? Nu ? Ura ! (înhață sticla și iese).

CORNELIA : Bravo ! Și n-are cine să bată la mașină, că Florica nu știe !

COCUȚA : Ar fi putut să-nvețe și ea măcar cu un deget, că e dactilografă de doi ani !... Dar fiindcă-i urgent, mă ofer eu.

MINERVA : Pînă bate ea, cheamă-l pe Adam. Legal este ca să-i aduci la cunoștință.

CORNELIA : (la telefon) Tovarășu' Adam ? Cornelia Vino pînă la mine ! (închide Alt număr) Tu ești ? Vezi că desființăm postul lui Adam... Lasă că-ți spun eu. O trimit pe Cocuța cu actul. Pa ! (închide. Cocuța a trecut la mașina de scris și bate rar. Ciocănit în ușă) Da !

ADAM : (intră). Am sosit.

CORNELIA : Tovarășe Adam, în urma acțiunii de depistare a mijloacelor de economisire a fondului de salarii, conducerea întreprinderii. conform dispozițiunilor legale. a dispus desființarea postului de șef de depozit. Prin urmare, ți se desface contractul de muncă și vei primi imediat decizia. Contestația poate fi depusă în termenul legal, dar eu, prietenește, te-aș sfătui să-ți cauți în altă parte.

ADAM : (căzut din cer). De ce, tovarășa Cornelia ?

MINERVA Eu am luat apărarea postului. însă nu se poate face nimic. Lipsa de activitate atrage după sine sistarea existenței locului în schemă.

ADAM : Dar pînă acum, ce, am avut vreo activitate ?

CORNELIA : Te rog să nu fii obraznic ! Tocmai de aceea. Conducerea întreprinderii a considerat că situația era inadmisibilă

ADAM : Și dacă eu o să reclam că în întreprinderea asta nimeni nu face nimic ?

CORNELIA : Ești liber să reclami. Noi și ministerul știm că I.A.F.-ul nu este inutil El este o verigă de legătură între producătorii artizani și comerț. Fără I.A.F., artizanii manuali folclorici ar trebui să-și contracteze singuri produsele și asta ar da naștere la birocrație... (indulgentă) Ți-am explicat, deși era necesar să fi fost în temă, ca șef de depozit, că doar prin scriptele dumitale au trecut produsele, ca să nu zici că luăm măsuri radicale și samavolnice.

ADAM : Va să zică așa ? Bine ! Să nu credeți că nu mai există oameni cinstiți în lume ! Ei or să vadă și-or să vă judece !

MINERVA : Oamenii cinstiți muncesc și nu comentează.

ADAM : O să mă duc în audiență la tovarășul Ingereanu !

CORNELIA : Ești liber !

ADAM : Sau... și mai sus !

MINERVA : (glumă) Cel de sus nu poate rezolva tot singur. Poate că tovarășul Ingereanu nici nu se află acum în minister.

ADAM : Vă arde de glumă ! Lasă că vedem noi cine rîde la urmă. (iese trîntind ușa)

CORNELIA : Secătura ! A mîncat de pomană banii statului și acum vine cu critica ! Vasilică ! (Vasilică apare), Hai, dragă, că s-a făcut ! Ai terminat, Cocuțo?

COCUȚA : Aproape.

CORNELIA : (lui Vasilică) Ia stai jos și povestește-ne ceva. Ești însurat ?

VASILICA : Nu, că...

CORNELIA : Nici să nu te-nsori ! Pînă nu-ți spun eu. Îți găsesc eu o partidă... Păcat de Cocuța că ți-e rudă, c-aș divorța-o. E și profesoară...

MINERVA : Ei, ar fi Tincuța... Partidă grozavă. Ta-su e la aprozar și maică-sa-i bărmăniță.

COCUȚA : (cu rîcă) Dar cu ea nu-i rudă ?

MINERVA : (oftează) Așa e.

VASILICA : Nu vă supărați, dar dacă m-angajați, aș putea să știu ce-am de lucru ?

MINERVA : Nepoate, ești suspect ! Nici nu intrași bine, și-ncepuși cu probleme de producție.

VASILICA : Eu, nu ..

CORNELIA : Păi, nici să nu ! Prima obligație de serviciu ar fi să înveți niște legi de-ale noastre, de familie. Unu : Baza societății e familia. Doi...

MINERVA : Să ținem unii la alții, c-altfel ne mănîncă cîinii !

CORNELIA : Trei...

COCUȚA : Rufele murdare se spală în familie. Patru...

MINERVA : Mai bine sănătos, cu leafă și...

CORNELIA : Lasă că le-nveți tu pe parcurs... Ești gata, Cocuțo ?

COCUȚA : Gata !

CORNELIA : O fi cazul să ne odihnim puțin... Ia servește-ne, Vasilică dragă, cu țigări ! (fumează toți. Telefonul) Alo ! Bonjur, bonjur, Îngerene ! Ți-ai mai adus aminte de noi ?... Ce ? Cum, să te dea jos ?... A, ai cerut tu. De ce ?... Cum ? Revii director la noi ? Bravo ! Mă bucur. De-ai știi cît mă bu... Și Costică ?... Adjunct ? Bine și adjunct, că tot e el un mototol și jumătate... Nu, nu-i spun nimic, află el și singur, deși nu cred că-i în stare... Te-aștept ! Pa ! (închide) Fetelor ! Ați auzit ?

MINERVA : Am auzit. Și ce te bucuri așa ?

CORNELIA : Ei... Am ținut și eu în viața mea la un bărbat și ăla e Îngereanu!

COCUȚA : Ce romantic ! (către Vasilică) Nu ?

VASILICA : De speriat !

CORNELIA : (Cocuței) Fugi cu decizia la Costică ! Pînă mai...

COSTICA : (intră. Demn, obez, încruntat. Din mers) Cornelia, ai întocmit decizia pentru Adam ? (Cocuța i-o dă. El citește și o semnează) Cu începere de la ora 13, reînființăm postul și-l angajăm pe tovarășul (scoate o hîrtiuță din buzunar și citește)... Bazil Sprîncenatu.

CORNELIA : Ce sprînceană ? L-am angajat pe Vasilică !

COSTICA : Bazilică e nepotul nevestii-mi.

CORNELIA: Iar Vasilică e nepotul meu!

COSTICA : Draga mea, trebuie să mă înțelegi că...

MINERVA : Tovarășe director, eu să știți că mă opun.

COCUȚA : Domnu' director, așa ne iubiți ?

COSTICA : I-am promis nevestii...

CORNELIA : Și ce-mi pasă mie ?

COSTICA : Te rog să... Ce sînt eu ? Sînt director și dispun.

CORNELIA : Dispune, cît mai poți. Să nu mă faci, că-n trei zile n-o să mai fii director !

COSTICA : Te rog să... (bătaie în ușă. Nu aude nimeni. Intră Bazilică, un fel

(Continuare în pag. a 10-a)

REMEMBER

Dintr-o țară cu plopi vorbitori (II)

Aș spune, mai întîi, ceva ce mi se pare fundamental : în satul meu, unde țăranii se împrumutau cu un ciur de mălai pentru o bucată de mămăligă sau pentru o lingură de cir, o sită de mălai măcinat din glodari, din acei știuleți mărunți cu boabe rare și neîmplinite, acolo, la Dobroteasa, funcționează de ani de zile o brutărie iar oamenii au întotdeauna pe masă o pîine proaspătă. Oamenii din satul meu au în fiecare zi pîine proaspătă și bună, iar această imagine contrastează violent, și minunat, și nespus de semnificativ, cu imaginea cealaltă, a femeii care se-ntorcea grăbită — după o zi extenuantă de sapă — cu ciurul de mălai împrumutat pentru mămăligă, așteptată de copiii ce dormeau cu stomacul gol.

Dar astfel de imagini pot fi aduse aici într-un număr foarte mare. Treceți prin satul meu și veți vedea în locul caselor acoperite cu șiță peticită și putredă ori cu paie, case căzute în sine, copleșite ele însele de amarul acelei vieți, veți vedea acum atîtea case noi, îngrijite, luminoase. Ori una din mîndriile dintîi ale țăranilor de la noi este casa — ea exprimă hărnicia omului, așezarea lui, frumusețea vieții lui. Aș putea spune și eu despre felul în care sînt mobilate aceste case, despre plăcerea oamenilor de a asculta radioul, de a urmări emisiunile televiziunii. Oridecîteori mă întorc printre ai mei, printre oamenii de la Dobroteasa, ei îmi spun, cu o mîndrie care-mi dă încredere în munca mea, că m-au citit în cutare gazetă, că m-au ascultat la radio, că m-au văzut la televizor, ceea ce înseamnă că ei sînt conectați la circuitul ideilor și al valorilor țării. Vă salut cu toată inima, dragii mei săteni, și vă îmbrățișez cu sentimentele mele cele mai pure și mai răscolitoare. Trec pe ulițele satului și-ntîrzii nevăzut la porțile voastre. Vă aud povestind, cu umor sau cu patimă, despre munca voastră în cooperativă, vă aud comentînd ziarul, vă privesc cum ascultați cu rară satisfacție cîntecele populare, la radio, cum vă minunați de cîte lucruri mari se întîmplă în lume, oglindite în casa voastră pe ecranul televizoarelor. Și trec mai departe, ascultînd liniștea apelor și-a zăvoaielor, amintindu-mi frînturi de discuții de peste zi, despre copiii voștri plecați să învețe meserii în orașele țării, despre elevii voștri, despre studentii voștri cu care ieșiți dumineca, în vacanțe, la hora din sat, ca la o paradă, ca la o întrecere a aspirațiilor pe care nu le-ați cunoscut în vremea de demult a copilăriei mele.

Oridecîteori memoria îmi aduce la suprafață vreo icoană de demult, vreo întîmplare de azi sau chipul vreunui om din satul natal, întreaga mea ființă se cuprinde „de acel farmec sfînt“ al locurilor de unde-am plecat și, răvășit de emoții, simt nevoia să revin în acea țară de dealuri mirosind a răcoare și-a cimbru.

ANGHEL DUMBRAVEANU

anul XXV

Principii comuniste ale vieţii

Pentru societatea noastră — al cărei obiectiv fundamental este făurirea socialismului multilateral dezvoltat — problema formării omului, a modelării conştiinţei sale, pentru ca fiecare cetăţean să constituie un participant activ la conducerea vieţii sociale, dobîndeşte dimensiunile unei semnificaţii fără precedent.

Această perspectivă de ordin general a conştiinţei sociale. la nivelul căreia ideile, atitudinile, principiile şi motivaţiile apar sistematizate, presupune omul ca individ concret, **conştiinţa de sine a fiecărui membru al societăţii.** Înţeles ca esenţă, omul este ,totalitate a relaţiilor sociale", cum l-a definit Marx, dar măsura în care el se raportează, din unghiul acestei calităţi, la conţinutul societăţii însăşi în ansamblul ei. are loc în şi prin conştiinţa sa individuală. Făcînd această afirmaţie se impune, cred, o precizare de principiu : conştiinţa de sine a omului este o **obiectivare socială,** în sensul că omul se cunoaşte pe sine într-un proces dublu al raportării dintre el şi societate — de **exteriorizare** — în cadrele obiective ale societăţii şi de **interiorizare** a semnificaţiilor respectivelor cadre, de revenire a omului în forumul interior al fiinţei sale. Cînd spunem conştiinţă de sine nu înţelegem de fapt un raport între om şi el însuşi, cum pare la prima vedere, ci este vorba de o relaţie reală între **om ca individualitate** şi **ceilalţi oameni ca totalitate,** cu privire la individualitatea omului în cauză. Conştiinţa de sine a omului este **de sine** pentru că omul intră în relaţie cu toţi ceilalţi oameni cu privire la el însuşi ca om. Manifestarea ca atare a omului în cadrul existenţei sociale presupune astfel unitatea dialectică între conştiinţa socială şi conştiinţa individuală ; profilul moral-spiritual al omului se defineşte la nivelul conştiinţei individuale, aceasta fiind planul în care avem **concretul de viaţă,** conştiinţa omului în calitatea sa **vie,** precum şi **exemplul personal** al fiecăruia ca expresie a **conştiinţei în acţiune.**

Făurirea socialismului, o dată cu realizarea structurilor obiective ale socialului, fapt ce conduce la materializarea unui **nou tip de civilizaţie materială şi spirituală în istorie,** presupune şi activitate revoluţionară de transformare a omului, procesul de **realizare revoluţionară a personalităţii umane, altfel spus revoluţionarea subiectului însuşi al revoluţiei ;** ceea ce socialismul înseamnă nouă civilizaţie materială şi spirituală în istorie, o civilizaţie **revoluţionată în înseşi bazele ei,** trebuie să constituie totodată un nou **mod de viaţă** în planul istoriei.

Elaborarea, pe baza tezelor fundamentale ale programului ideologic al partidului, a „Proiectului de norme ale vieţii şi muncii comuniştilor, al eticii şi echităţii socialiste" răspunde unei reale necesităţi istorice, este expresia unei legităţi — **făurirea profilului spiritual-moral al omului specific societăţii socialiste multilateral dezvoltate.** Izvorul fundamentării acestor norme ale eticii şi echităţii socialiste — programul adoptat la plenara din noiembrie 1971, program însuşit de Conferinţa Naţională a partidului din iulie 1972 — are în vedere nu doar aspectul muncii politico-ideologice în societatea noastră, ci, pornind de la ridicarea conştiinţei socialiste a maselor, vizează ceea ce socialismul ca **nouă orînduire** înseamnă totodată un nou **mod de viaţă** în istorie. Cum precizează tovarăşul Nicolae Ceauşescu în Raportul la Conferinţa Naţională a partidului, „programul adoptat la plenara din noiembrie 1971 **depăşeşte** cadrul activităţii ideologico-educative :... el **stabileşte căile pentru afirmarea hotărîtă şi consecventă în societate a principiilor de viaţă comuniste" (s.n.).** Progamul ideologic constituie „parte integrantă a programului elaborat de Congresul al X-lea al partidului privind făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră", obiectivele „activităţii ideologico-educative deschid perspective minunate pentru afirmarea personalităţii umane, pentru dezvoltarea umanismului şi democraţiei socialiste. În centrul lor — relevă secretarul general al partidului nostru — se află omul, făurirea omului înaintat, înarmat cu cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi culturii, a omului societăţii celei mai drepte şi umane — societatea socialistă multilateral dezvoltată, societatea comunistă". Este dezvoltată în acest context de către tovarăşul Nicolae Ceauşescu, teza marxist-leninistă a **identităţii de esenţă dintre socialism şi umanism** şi. din această perspectivă, înţelegerea faptului că opera istorică de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltată în ţara noastră, ca etapă necesară pe drumul spre comunism, înseamnă o **nouă formaţiune socială ca nou tip de civilizaţie materială şi spirituală revoluţionară în înseşi bazele ei** şi, totodată, **ideal moral al societăţii şi criteriu al moralei.**

Societatea socialistă multilateral dezvoltată înseamnă orînduire socială de tip nou, precum şi ideal moral şi criteriu al moralei. Pentru că, practic, făurirea socialismului presupune, odată cu dezvoltarea impetuoasă, pe baze comuniste, a forţelor de producţie, a economiei, ştiinţei, culturii. tehnicii etc., procesul revoluţionar **de aşezare a relaţiilor sociale pe principiile socialismului ştiinţific, ale eticii şi echităţii socialiste.** Morala devine, în acest sens, parte integrantă a revoluţiei socialiste. Normele cuprinse în documentul-program la care ne-am referit sînt **modele de viaţă şi muncă,** prototipuri de acţiune şi, în acelaşi timp, **căi de acces** ale **personalităţii umane la esenţa socialismului ;** ele definesc persoana fiecărui membru al societăţii, prin participarea la moralitate, ca semnificaţie socială în planul istoriei. Aprofundarea continuă a democraţiei noastre socialiste implică faptul ca omul, să ajungă a însemna un autentic **factor de decizie socială,** ca subiect participînd conştient la conducerea vieţii sociale.

Omul trebuie să devină şi poate deveni în mod concret, o adevărată **sinteză** a acestor satisfacţii superioare de ordin moral,

Se impune subliniat faptul că fiinţarea acestor norme ale vieţii şi muncii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste implică unitatea dialectică între aspectul lor **ideologic, formativ,** pe de o parte — expresie a cerinţelor etice generale, pe care le ridică societatea în faţa membrilor ei, ceea ce reprezintă determinismul social al moralei, şi aspectul **conştientizării** lor, al transformării cerinţelor obiective în fapte de conştiinţă, în concretizarea lor efectivă ca **mod de viaţă.**

VASILE CONSTANTINESCU

România în lume

Din raportul prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Conferinţa Naţională a P.C.R. din 19-21 iulie 1972, rezultă o activitate internaţională laborioasă a P.C.R. pentru dezvoltarea social-politică a lumii contemporane, pentru întărirea prieteniei, solidarităţii şi colaborării multilaterale cu toate ţările lumii. Aşa cum rezultă din cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu, România a participat activ la viaţa internaţională, la toate evenimentele importante care au avut loc în lume, a militat cu fermitate pentru o politică de colaborare între toate statele, pentru o pace trainică pe pămînt. România întreţine relaţii diplomatice şi consulare cu 106 state şi dezvoltă schimburi economice şi de cooperare cu 110 state ; înseşi aceste date vorbesc despre amploarea activităţii desfăşurate de partidul şi statul nostru pe plan internaţional. Desfăşurarea vieţii politice din Europa în ultimii ani confirmă pe deplin justeţea politicii României de dezvoltare a colaborării cu toate statele europene, a demonstrat că există premisele instaurării unor relaţii interstatale noi pe continent, înfăptuirea securităţii europene, care trebuie să ducă la intensificarea schimburilor economice, tehnico-ştiinţifice, fără nici o discriminare. Ţara noastră s-a dovedit un promotor activ al ideii conferinţei generale europene, cu participarea directă a tuturor ţărilor interesate ; în toate ocaziile ea s-a pronunţat activ pentru trecerea la consultări multilaterale în vederea pregătirii acesteia potrivit propunerii finlandeze şi rezultatelor consfătuirii miniştrilor afacerilor externe a ţărilor socialiste care s-a ţinut la Bucureşti. O intensă activitate de contacte, extinderea legăturilor de colaborare cu toate ţările balcanice a reflectat orientarea constantă a României pentru dezvoltarea unor relaţii de bună vecinătate în Balcani, pentru transformarea acestei regiuni într-o zonă a păcii şi bunei vecinătăţi — ca o contribuţie majoră la realizarea securităţii în Europa şi în lume.

Noua epocă istorică a poporului român, reprezentată de anii socialismului, a însemnat o epocă de renaştere materială şi spirituală, oglindită printr-o dezvoltare accelerată pe toate planurile. Stindardul românesc a fluturat în această perioadă pe pavilioanele multor tîrguri şi expoziţii internaţionale, pe mesele de lucru ale unor prestigioase reuniuni ştiinţifice şi culturale internaţionale, ţinute peste hotare sau în ţara noastră, pe catargele vaselor care duc în cele patru zări produse cu marca „MADE IN ROMANIA" apreciate pe pieţele internaţionale.

Iată una din particularităţile economiei ţării noastre la tîrgurile şi expoziţiile internaţionale recente, semnificativă din mai multe puncte de vedere : Începînd de la 23 iunie 1972, capitala Bavariei găzduieşte una din cele mai reprezentative manifestări economico-comerciale româneşti organizate anul acesta peste hotare — Expoziţia „România 1972". Expoziţia ocupă o suprafaţă de 1.500 m.p. din care industria constructoare de maşini ocupă mai bine de o treime. Semnificative sînt produsele acestei industrii expuse pentru prima oară în R.F.G. ca : strungul Carusel SC-1250 cu comandă numerică, strungul SNA-500, 400 şi 300 cu dispozitive de afişare optică etc. Se mai găsesc expuse autoturismele DACIA 1300, autoturismele de teren ARO-240 şi M.461, autocamioanele ROMAN, tractoarele de 45, 55, şi 150 CP. Celelalte ramuri ale economiei româneşti sînt şi ele bogat reprezentate Industria chimică este prezentă cu îngrăşăminte chimice de diferite tipuri, produse cloro-sodice, solvenţi, acizi organici, materiale plastice şi cauciuc sintetic, preparate şi substanţe farmaceutice, coloranţi şi pigmenţi fire şi fibre chimice etc. În afara produselor industriei siderurgice, industriei materialelor de construcţii, expoziţia mai cuprinde şi produsele industriei de prelucrare a demnului — ramură în care România a dobîndit o mare experienţă. Produsele agro-alimentare şi de artizanat, sînt o cunoştinţă mai veche a publicului vest-german ; sînt expuse într-o gamă sortimentală foarte largă. Expoziţia se bucură de prezenţa unui numeros public.

Tradiţia remarcabilă a ştiinţei româneşti îşi are începutul, în încercările intelectuale ale secolului XV. Academia de studii ştiinţifice, fondată la Cotnari în 1561. Explorările naţiunilor maritime s-au derulat în paralel cu expediţia lui Milescu în nordul Siberiei şi China la sfîrşitul secolului XVII. Această strălucită tradiţie seculară a fost continuată prin opera de mare valoare a lui Bacaloglu în domeniul fizicii, Poni în domeniul chimiei, Coculescu şi Haret în astronomie, Pinaru, Cihoc, Babeş în medicină, Parhon fondatorul endocrinologiei moderne, figurează printre mărimile lumii ştiinţifice. În prezent, Academia Română are un rol conducător în progresul ştiinţific al României. Savanţi de renume mondial apelează azi de multe ori la lucrările ştiinţifice unor personalităţi de renume mondial. Pe harta Antarctidei, în punctul determinat de coordonatele 60°7' latitudine sudică şi 61° 38' longitudine vestică, se găseşte o insulă ce poartă numele „Cobălcescu".

Permanenţa şi continuitatea contribuţiei României la făurirea unei spiritualităţi europene şi universale, este o realitate consemnată de numeroşi exegeţi. În acest context, „căutările scriitorilor români contemporani sînt asemenea argintului viu, niciodată în contratimp cu marile aspiraţii umane, mereu pilde de echilibru şi maturitate". (Prof. Mario Ruffini — Italia). Ciocîrlia românească s-a ridicat de pe pămînt în înaltul cerului şi pluteşte deasupra furtunoaselor aplauze. Dansurile înflăcărate stîrnesc deopotrivă admiraţia francezilor, suedezilor sau americanilor. Pînzele pictorilor români, de la Corneliu Baba pînă la Al. Ciucurencu, ca şi ale celor mai tineri, au găsit sinceri admiratori în foarte multe ţări. În ultimii ani, cititorii străini au făcut cunoştinţă cu creaţia unui evantai larg de scriitori români de la Nicolae Filimon, Vasile Alexandri, la Vlahuţă, Delavrancea, Rebreanu, Călinescu sau Zaharia Stancu. Mihai Beniuc, Titus Popovici.

Însemnată pe harta Europei printr-una dintre cele mai frumoase şi mai armonioase dispuneri de reliefuri, România a intrat în conştiinţa lumii contemporane ca patria unui popor liber, independent, mîndru de latinitatea însuşirilor sale şi de destinul său istoric.

România în lume, are un loc bine conturat în ierarhia valorilor prin contribuţia originală pe care poporul nostru a adus-o la civilizaţia şi cultura lumii,

DUŞAN CAPLAR

psyché

Despre frumosul social

Arta provoacă *uimire* din pricina senzaţiei ciudate de *noutate* continuă, uimire de a ne descoperi pe noi înşine, manifestaţi prin valorile ei sensibile. Arta ne ajută să ne cunoaştem mai bine, să ne regăsim alături de artist ; frecventînd arta, învăţăm, în sfîrşit, să vedem altfel lumea, prin noile sentimente, mai adînci, calificate ca atare de *frumos,* pe care vom încerca să-l implicăm ca valoare în cadrul relaţiilor noastre sociale. Întrezărim de-acum, o nouă dimensiune a personalităţii noastre, activă, de militanţi pentru frumos. Aceasta e doar un aspect al problemei.

În ceea ce priveşte *frumosul social,* e de menţionat că acesta, într-o măsură mai înaltă decît celelalte forme de exprimare ale frumosului, e un pri[illegible] activ, în stare de restructurare permanentă ; aflată în plină lumină a practicii cotidiene, parte componentă din ea, ne apare ca o expresie a sentimentelor morale, sau ,altfel zis, *frumosul social nu poate fi despărţit de valorile morale* care, de fapt, îl şi determină. (O faptă morală, sacrificiul în folosul colectivităţii, un act deosebit în muncă — ne apar ca frumoase tocmai datorită conţinutului lor moral). Spunem că e frumoasă o descoperire, că sînt frumoase sentimentele legate de ea, de pasiunea care a pus-o în lumină, dat fiind că e legată de o valoare îndreptată spre binele umanităţii — căci nimeni nu încearcă sentimente de dragul sentimentelor, nimeni nu descoperă ceva că să descopere etc. Din care se vede că nimeni nu va încerca un sentiment estetic „pur" — cu referire la relaţiile interumane — atîta vreme cît o activitate „pură" care ar duce la aceasta nu există.

Nici sentimentul estetic încercat in faţa naturii nu e un sentiment „pur"; el e întotdeauna colorat de propria [illegible] „gamă" de relaţii. Ne apare, astfel, ca un sentiment „moralizat". Ca să nu mai vorbim că nu putem privi natura în afara activităţii de modelare a omului îndreptată asupra ei.

Prin educaţie estetică, menită, printre altele, să formeze atitudinea estetică, prin cultivarea gustului în şi pentru frumos, prin formarea de priceperi şi deprinderi estetice (priceperi de receptare a frumosului, a aprecierii estetice, de interpretare, de integrare a frumosului în muncă şi viaţa socială) şi după un anumit stadiu de „amatorism delicat" în care frumosul poate însemna doar un prilej de reverii — ne vom putea încumeta, în cele din urmă, să trecem treptat spre o înţelegere mai adîncă a lui, nivel care presupune o inteligenţă sensibilă în stare să absoarbă întreaga gamă de sensuri ale frumosului.

ION DUMITRU TEODORESCU

Structura parabolei în teatrul contemporan

Afirmația lui Roland Barthes, potrivit căreia teatrul este o lume simbolică care se raportează la lumea naturală nu pentru a o copia (precum naturalismul și pseudo-realismul dogmatic), ci **pentru a o semnifica** pentru a o face inteligibilă, este încă de o acută actualitate. Obiectul artistic — deci și teatral — pătrunde în intimitatea realității surprinzîndu-i legile de organizare, armonia sau contradicțiile, sintetizînd-o. Așadar, teatrul, după exegetul francez, nu poate face abstracție de sensurile esențiale ale timpului social, nu poate „boicota“ istoria, ci, dimpotrivă, ca să ființeze realmente, „arta poate și trebuie să intervină în istorie“. Personajele devin adevărate **semne** ale timpului istoric. Ori tocmai această funcție definitorie, angajantă, i se pare lui Barthes a fi condiția primordială a artei revoluționare. Dintr-o asemenea perspectivă, conchide Barthes, opera lui Brecht este exemplară.

Aderăm la această fină și exactă observație a exegetului francez precizînd însă că, în majoritatea pieselor sale, Brecht recurge, pentru realizarea discursului dramatic, la arhitectonica parabolei. Prin creația brechtiană, o anume direcție a teatrului contemporan se reintoarce de fapt spre una din structurile compoziționale fundamentale ale literaturii dramatice : **parabola.** Numai că, spre deosebire de univocitatea semantică moralizatoare a teatrului parabolic medieval, sau de situațiile arhetipale (viață-moarte, bine-rău.) din binecunoscutele Fastnachtspiele predominante în secolele al XV-lea și al XVI-lea, mai ales în Germania, structura parabolei teatrului contemporan, reținînd ipostazele și semnificația bufonului, recurge la alte principii de construcție și realizare, utilizează o cu totul altă axă paradigmatică.

Am reamintit această etapă semnificativă a teatrului universal întrucît ea ni se pare utilă pentru demonstrația noastră. Am numit această etapă **semnificativă** deoarece prin ea se săvîrșește, credem, o certă revitalizare a teatrului în general. Shakespeare va intui genial necesitatea introducerii bufonului în scenă. Se înviora astfel universul uman al teatrului. Bufonul — prezență masivă în creația marelui dramaturg englez — înfăptuia o propulsare a teatrului tragic în sfera comicului. Sau, cum ar spune G. Steiner, dădea o lovitură de moarte **tragicului pur.** Rîsul și plînsul realizau o ciudată osmoză. Bufonul nu mai era, asemenea lui Coriolan sau lui Richard al III-lea, o voce prin care vorbea numai o categorie umană cu posibilitatea raportării ei la un spațiu istoric și geografic precis delimitat, ci un glas arhetipal al umanității, un fel de alter-ego al ei, care, deși pe punctul de a-și anula sinele, rostește cu franchețe adevărurile lumii și ale istoriei.

Salvarea teatrului, depășirea convențiilor prea rigide se petreceau așadar prin apelul și, simultan, preluarea unor jaloane sigure ale teatrului carnavalesc sau ale unor manifestări de proveniență rituală. Căci în mod sigur a existat și există la marii dramaturgi ai lumii conștiința perenității structurilor dramatice originare, precum serbările dionisiace la greci ori saturnaliile romane.

O bună parte din dramaturgia contemporană se sprijină atît pe „sintaxa“ parabolei lui Brecht (care a valorificat excepțional teatrul parabolic dinaintea sa), cît și pe **carnavalescul popular**, ajuns prin filieră shakespeareană. Parabola teatrului contemporan s-a îndepărtat impresionant însă de parabola biblică și medievală. Din această pricină definiția propusă parabolei de către Tudor Vianu nu se mai poate aplica integral parabolei moderne : „Fabula și parabola sînt alegorii închise — scrie Tudor Vianu. Cei doi termeni ai comparației subînțelese care le constituie fiind deplin cristalizați, astfel că spiritului îi este cu ușurință posibil să recunoască pe cel dintîi sub învelișul celui de al doilea“. Dar parabolele lui Eugen Ionescu, Beckett, Dürrenmatt, Arrabal — și nu numim decît cîțiva dintre dramaturgii reprezentativi ai etapei contemporane — nu mai reprezintă pentru factorul receptor un sens unic și limitat, adesea ostenit prin tenta moralizatoare, ca în parabolele medievale și iluministe. Departe de a însemna doar o simplă epicizare a unui concept, parabola dramatică contemporană transmite sensuri și informații multiple care, în spiritul demonstrației lui Umberto Eco, o justifică ca o **operă deschisă**, surprinzînd atît condiția istorică cît și pe cea existențială a omului.

Deschiderea spre plurivalență a parabolei, umanizarea demitificarea și demistificarea ei se realizează, considerăm, printr-o puternică infuzie a **carnavalescului** în perimetrul parabolei.

Se știe că logica carnavalurilor, pe lîngă funcționalitatea lor de sorginte magică, presupunea și ieșirea din interdicții. Prin procesul mascării, sclavul putea discuta în spiritul adevărului și al echității cu stăpînul. Carnavalul ritual mai însemna la obîrșie și un eveniment cu **virtuți inițiatice.** O inițiere în viață și-n moarte. Teatrul contemporan a reținut toate aceste structuri. Astfel, notează Paul Louis Mignon „în măsura în care țelul este de a ruina interdicțiile cărora le este supus individul de către ordinea burgheză (...), toate procedeele noi devin lovituri permise compunînd gramatica unui teatru nou, cu tehnicile musculare și vocabulare elaborate în urma lucrărilor lui Grotowski și care modulează vorbirea în strigăte și gemete“.

FLORICA ORAVIȚAN

Măști populare.

Prin carnavalesc, parabola renunță la acele dimensiuni moralizatoare, aducînd arhetipuri umane precum momentul paparabazei în teatrul clasic grec sau formele de manifestare ale Comediei dell' arte. Parabola devine **un ritual poetic uman** care, spre deosebire de ritualul magic, constînd întotdeauna din repetarea unui gest originar împlinit în **illo tempore,** se integrează profund sferei onticului. În această accepție teatrul contemporan este tot atît de modern pe cît este de clasic. Tocmai de aceea ni se pare revelatorie o frază oarecum explicativă rostită de Eugen Ionescu în 1964 : „Finalmente sînt pentru clasicism : aceasta este avangarda! Descoperire de arhetipuri uitate, complexe reînnoite în expresia : orice adevărat creator este un clasic !“

Pornind de la această mărturisire a autorului **Rinocerilor,** ne vedem obligați a ne îndoi de valabilitatea istorică și estetică a unui concept frecvent folosit astăzi precum acela de **nonerou.** El mai degrabă se încadrează în sfera de cuprindere a arhetipului dar a acelui arhetip „complex“, general-uman și concret-istoric în același timp Regele din parabola **Regele moare** stăruie atît în ipostaza arhetipului stăpînului dintotdeauna, dar și în aceea a individului concret-istoric, **produs al unui timp real.** Integrat în timp, arhetipul, părăsindu-și schema, devine simbol. Între aluzia politică și demonstrația dramatică cu vădite ecouri carnavalești, piesa **Regele moare** este, în fond, o parabolă în accepția modernă a noțiunii.

Același lucru se poate spune și despre Dürrenmatt și parte din piesele lui. Aluzia parabolică, ca și la Brecht, este învăluită într-o ironică ipostază mitologică. În felul acesta, dimensiunile social-istorice ale bufonului sînt sporite. Romulus cel Mare (din piesa cu același nume) percepe exact valoarea timpului nepropice, îndepărtat, timp care pentru imperiul său a devenit o absență. El apare pentru cei din jurul său un bufon aproape ridicul. Romulus este personajul cavaleresc central, înțeleptul care prin festurile și cuvintele sale profunde, simbolice, înaltă spectacolul carnavalesc în parabolă. Adresîndu-se omului nou, lui Odoacru, Romulus conchide :

„Acum nu ne mai rămîne decît să adunăm cioburile. Eu am distrus Roma, fiindcă m-am temut de trecutul ei, iar tu, Germania ta, fiindcă te-a îngrijorat viitorul ei“.

Parabola se construiește pe două coordonate ideatice : meditația ușor bufonă asupra destinelor marii lor civilizații în general cît și meditația asupra nocivității unor ideologii fanatice, inumane, concret istorice precum nazismul. Cîștigă astfel un interesant spațiu filonul politic în perimetrul parabolei teatrului contemporan

În parabolele lui Beckett carnavalescul ocupă de asemenea un loc central. Cea mai aproape de demonstrația noastră este piesa **Așteptîndu-l pe Godot.** Aici totul se petrece într-o atmosferă carnavalescă mult îndepărtată de tragicul pur. Numai că la Beckett, pe planul semnificațiilor de subtext are loc o anume tulburare a sensurilor, care aduce în scenă un fantastic insolit.

Am mai putea să ne argumentăm afirmațiile noastre cu o serie de structuri dramatice din teatrul lui Max Frisch, PeterWeiss, Adamov și alții. Ne oprim însă aici. Nu înainte de a constata totuși că o serie de concepte cu care operează critica literară contemporană sînt aplicate, după părerea noastră, ușor impropriu, precum antiteatru, nonerou, antiliteratură Și, de asemenea, nu înainte de a remarca ecourile dramaturgiei europene în teatrul românesc actual. **Iona** și **Paraclisierul** lui Marin Sorescu, **Hanul de la răscruce, Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă** de Horia Lovinescu, parabolele istorico-politice semnate de Paul Anghel, parabolele lui Naghiu și încă multe alte creații ale dramaturgiei românești actuale se circumscriu firesc unor construcții parabolice asemănătoare, bineînțeles, realizate dintr-o altă perspectivă filosofică, filosofia marxistă, și într-un alt climat social uman, acela al societății noastre.

VASILE CREȚU

---

logos

Cuvînt și faptă

Dincolo de idealul retoric și subtilitățile verbale, dar mai ales de arguția specifică epocii, marele tragic a avut conștiința responsabilității și a concordanței dintre cuvînt și faptă. Adevărul nu putea fi decît unul, iar într-o chestiune dată nu se putea pleda de către un om conștient de răspunderile lui, și pentru o cauză dreaptă și pentru alta, nedreaptă. Iar dacă trimiterile la arta convingerii prin vorbe sînt numeroase, nici cele în care se subliniază corespondența dintre cuvînt și faptă, nu lipsesc. „Cuvîntul drept e simplu și-n afară de felurite tălmăciri ; e tare prin el însuși. Doar vorba nedreaptă, bolnavă-n miezul ei, se cere lecuit“ (*Fenicienele*, v. 4 9 sq.).

În *Bacantele* există o tiradă a lui Tiresias în care cele două atitudini sînt dezvăluite, acordîndu-se doar dreptății cîștig de cauză : „Cînd apără dreptatea, omul înțelept, găsește lesne cum să dea răspunsul bun“. Este de observat potrivirea dintre „caracterul“ personajului și convingerile lui. În primul caz e Polinice cel ce așteaptă de la cuvîntul drept tăria, în al doilea, Tiresias.

În *Ifigenia în Aulida* se vorbește de „limba iscusită“ ca să se specifice totuși că felul de a cugeta nu poate fi schimbător, după împrejurări. Cele spuse trebuie să pornească din inimă „sincer și fără meșteșug“ (v. 475), fiind știut că „argumentele înving argumentele“ (v. 1.110) Formal adică, cuvintele se pot război între ele, cîștigînd, indiferent care, după iscusința celui ce le prezintă. Ceea ce înseamnă că adevărul se află dincolo de cuvinte și mai ales de iscusința prezentării lor. De aceea „sînt binecuvîntate vorbele, de-ar fi adevărate“ (*Elena*, v. 790), sau în altă parte : „cuvintele-s de lăudat dar nu și faptele“ *Ifigenia în Aulida*, v. 1.118), presupunîndu-se conștiința unei răspunderi și acordul dintre cele gîndite și spuse, pe de o parte, și cele săvîrșite, pe de alta. Nu se poate să voiești una și să spui alta așa cum proceda Iason : „din vorbe n-ar voi, din suflet însă da“ (*Medeea*, v. 707). Iar discrepanța dintre cuvînt și faptă este în alt loc denunțată ca ceva nedemn de unul ce caută adevărul : „n-ar trebui la oameni niciodată tăria limbii, ca să fie mai mare decît faptele“ (*Hecuba*, v. 1.187). În aceeași ordine de idei trebuie privită și cunoscuta replică a lui Hipolit, atunci cînd i se cere să nu-și calce jurămîntul : „doar limba mea jurat-a, cugetul meu nu“ (v. 612), pentru că, dat fiind caracterul lui nobil, cu riscul sacrificiului suprem, își va ține cuvîntul dat.

Nu este de mirare că după prezentarea acestei arte atît de iubită de greci, a retoricii, ce-și avea părțile ei bune și frumoase dar și exagerările, poetul ajunge la convingerea că „adesea elocvența e-adevărată tiranie“ (frag. 348). Cuvintele lui Fenélon par să nu fie o simplă butadă ci au surprins o stare de fapt. Cuvîntul bine rostit putea oricînd aduce un nedrept cîștig de cauză.

Dacă Aristofan și mai tîrziu Aristotel au ridicat anumite semne de întrebare cu privire la retorica pieselor lui Euripide, părerile, peste timp, s-au schimbat, iar pentru Quintilian nu există o școală de oratorie mai bună decît tragediile acestuia : „nu este totuși nimeni ca să nu fie nevoit a recunoaște că celor ce se pregătesc pentru cariera oratorică, Euripide le este mai folositor. Căci prin stil el se apropie mai mult de stilul oratoric (fapt pe care tocmai îl critică cei cărora maiestatea, solemnitatea și tonul tragic al lui Sofocle li se par mai înalte), este în același timp bogat în reflecții și aproape egal cu filosofii în ideile transmise de ei, și este comparabilă cu oricare dintre oratorii de seamă din for prin arta expunerii și prin replici“ (*Despre formarea oratorului*, X, 67-68). Nu i se putea face marelui tragic o caracterizare mai adecvată dar în același timp nu se putea rosti un adevăr mai profund.

ION MAXIM

O familie nefericită

de

Laurențiu Cerneț

(continuare din pagina 7)

de alter ego al lui Vasilică) Dumneata ce poftești?

BAZILICĂ: Am venit pentru angajare. O caut pe tovarășa Cornelia. Eu sînt Bazilică Sprîncenatu...

COSTICĂ: A. noroc. Bazilică! Eu sînt directorul.

BAZILICĂ: Să trăiți! (dă cu ochii de Vasilică) Vasilică!

VASILICĂ: Bazilică! (își strîng mîinile)

CORNELIA: Vă cunoașteți?

BAZILICĂ: Sîntem prieteni buni. Ca frații

VASILICĂ: Am lucrat împreună la...

COSTICĂ: Îmi pare bine... Adică... (moment de tăcere)

CORNELIA: Ei, acum ce facem?

MINERVA: Pe amîndoi n-avem cum.

COCUȚA: Dacă sînt prieteni buni, unul o să renunțe în favoarea celuilalt (cei doi se evită) Așa ar fi echitabil.

MINERVA: Și just.

COSTICĂ: Dar ce mă fac cu nevasta?

CORNELIA: Dacă Bazilică renunță de bunăvoie. îi aranjez eu un post la Icesemeretere.

BAZILICĂ: Eu tare-aș vrea să fiu aici.

VASILICĂ: Și eu. (derută generală. Apoi, ciocănit în ușă)

CORNELIA: Da!

ADAM: (intră radios. Se repede la Cornelia, o îmbrățișează, apoi la Costică. îl sărută pe amîndoi obrajii) Gata! S-a terminat! Puteți să rupeți decizia! Nu se desființează nici un post!

CORNELIA: Cum? Ce-nseamnă asta?

ADAM: Înseamnă că... (către Vasilică și Bazilică) Voi trebuia să veniți pe postul meu? V-ați ars. puișorilor! Există o dreptate! Ca să vezi! Cînd nu te-aștepți, hop necazul! Și cînd nu te-aștepți mai tare hop un telefon. hop salvare! (cu emfază) Vă anunț că, începînd cu ieri sau cu alatăieri, nu știu precis și de fapt n-are importanță, bine că acum este cum este. sînt cumnatul dumneaei (arată spre Cornelia) și conunchi cu dumnealui (arată spre director)!

COSTICĂ: Ce? Ce conunchi?

ADAM: Nepotul meu a cerut-o de soție pe nepoata dumneavoastră. Adică: fiul sorei soției mele a cerut-o pe fiica fratelui soției dumneavoastră. Nepoțica a acceptat, așa că...

CORNELIA: Și eu? Cu mine, cum...?

ADAM: Fratele soției mele se căsătorește cu sora soțului sorei dumneavoastră.

CORNELIA: Cu Dorica?

ADAM: Cu!

COCUȚA: Vai, ce romantic! Să fie-ntr-un ceas bun!

MINERVA: Pînă nu e vorba de o căsătorie legală...

ADAM: Au băgat actele.

CORNELIA: (oftînd) Cumnate, te felicit! Bravo! Îmi plac oamenii descurcăreți! Nu te-aș fi crezut în stare.

BAZILICĂ: Ce-ncurcătură!

VASILICĂ: De speriat!

BAZILICĂ: Are spor gagiu' ăsta!

COCUȚA: E... e.. emoționant!

COSTICĂ: (tardiv) Care fiică a fratelui soției mele?

ADAM: Gigica.

COSTICĂ: Gigica? Mie nu mi-a spus nimic.

ADAM: Nici eu n-am știut.

CORNELIA: Bravo! Acum ce ne facem?

ADAM: Ce să facem? Mergem la două nunți și petrecem în familie.

MINERVA: Dar cu postul? Ce facem cu nepoțeii? (ușa se deschide larg și apare Unchiul. Se pare că a băut tot ce-a mai rămas în sticlă. Aer de înmormîntare)

UNCHIUL: Stimulați-mă ca să vă pot spune cea mai mare bombă a secolului!

COSTICĂ: Nu ne arde de bancuri!

UNCHIUL: Nu e banc! Adineaori am vorbit la telefon cu Direcția generală... Fraților, ne desființăm!

MINERVA: Cum să ne desființăm? Cine?

UNCHIUL: I.A.F.-ul! Cică în urma propunerii comisiei care-a fost ultima dată. Cică sîntem inutili!

ADAM: (îl ia gura pe dinainte) Ce spuneam eu!

CORNELIA: Nu se poate! E imposibil!

COCUȚA: Și peste putință!

COSTICĂ: Informația e... sigură?

UNCHIUL: Cum vă văd și cum mă vedeți.

CORNELIA: Nu... N-o să le meargă! Ar fi o samovolnicie. Păi, ce? Vor să lovească în baza societății? În familie?

BAZILICĂ: Și noi ce-o să facem?

MINERVA: Nu veniți cu probleme personale. Acum e în joc o idee.

VASILICĂ: Care idee? Dacă știam, nu-l ascultam pe nea Tase. Am pierdut timpul degeaba.

CORNELIA: (se repede la telefon) Vorbesc cu Ingereanu! (și amintește) Dar s-a dus și el.

ADAM: Sînt un mare ghinionist. Tocmai cînd intrasem și eu în familie!

VASILICĂ: (lui Bazilică) Hai să ne roim! (ies)

UNCHIUL: Nu mă stimulați de loc?

CORNELIA: Du-te dracului!

UNCHIUL: Mă duc! (iese)

ADAM: Eu dau o fugă pînă la Icesemeretere... (iese)

COSTICĂ: Dar eu?

CORNELIA: (își varsă focul) Lasă c-ai stat destul. Am vrut de multe ori să-ți spun că nu ești bun de director, însă am tot zis c-o să crești, cu ajutorul colectivului care îți va da un sprijin din ce în ce mai susținut...

COCUȚA: Unde mai găsesc eu un post ca ăsta?!

CORNELIA: Eu nu cred! Nu vreau să cred! Toată viața mi-am închinat-o acestei întreprinderi. Dacă e pînă acolo, mă duc pînă la... Eu voi salva I.A.F.-ul! (sună telefonul) Da, eu! (strigăt) Și acuma îmi spui? Ce post? Eu să-ți fac rost de post? Dar ce. îmi ești vreo rudă? Nu-mi ești nimic... Ei, altădată! Altădată nu erai ce ești acum. Clar, Ingerene?... Slăbește-mă! Nu-ți sînt datoare cu nimic. Adio! (închide)

MINERVA: Eu mă cam grăbesc... Poate prind ceva .. (iese)

COCUȚA: Ce deus ex machina neașteptat! (ieșind) Ca-n piese! De teatru!

COSTICĂ: Și tocmai acum. cînd îndeplinisem planul!

CORNELIA Dragă Costică. regretele sînt zadarnice. I-ai văzut? Toți au șters-o Bravo! Pentru cine m-am sacrificat eu!

COSTICĂ: De-aș avea un pistol...

CORNELIA: Prostii! Astea nu-s metode valabile... Și-n cine să tragi?

COSTICĂ: M-aș sinucide.

CORNELIA: Îmbrățișează-mă! (se îmbrățișează) Gînd la gînd cu bucurie! Să ne sinucidem amîndoi!

COSTICĂ: Cu ce?

CORNELIA: Ne spînzurăm. În semn de protest.

COSTICĂ: N-avem funie.

CORNELIA: (scoate cu gesturi febrile o funie din dulap) Avem! Ce nu am eu? (caută-n sertar) Săpun am. Liliac. (se uită în tavan) Este și cîrlig... Dar...

COSTICĂ: Nu-i decît un cîrlig și nu ne ține pe amîndoi.

CORNELIA: Just. N-o să ne țină. Și n-ar avea nici un haz să ne spînzurăm separat.

COSTICĂ: Eu... Eu renunț în favoarea ta...

CORNELIA: Ce bun ești! Îți mulțumesc... (îl sărută) Du-te și... uită-mă! Dac-o să reușești... Adio! (Costică iese) Adio! (la telefon, un număr lung) Direcția generală? Cu tovarășul... Da, da.. Sînt eu, Corne... Doresc să fac o sesizare. La întreprinderea noastră se petrec lucruri incredibile, tovarăși! E o batjocură! Aici nu se lucrează nimic. E o întreprindere fantomă. Am cercetat și-am ajuns la concluzia să statul pierde o groază de bani.. Da. . Eu aș propune să notați sesizarea mea și să dispuneți un control sever În ceea ce mă privește, nu mai doresc să stau în mijlocul acestor... acestor escroci și vă rog să dispuneti să fiu transferată... Oriunde!... Cum? Se desființează? Foarte bine. tovarăși! Era cazul! Vă asigur că este o măsură justă și binevenită. pe care am așteptat-o cu o legitimă nerăbdare!

CORTINA

"Personalitățile nu sînt persoanele, ci operele lor"

(Urmare din pag. 1)

— Critica de la **Cercul Literar** n-a vrut să însemneze o „nouă direcție", ci doar o **situare** într-o „direcție" mai veche, pe care semnatarii unei scrisori către E. Lovinescu o vedeau în apărarea tradiției estetice maioresciene. A fost însă interpretată din afară ca o direcție. într-o vreme cînd apărarea acestei tradiții venea în conflict cu „patriotismul ad-hoc" al literaturii create în anii războiului din 1941—1944. În aceasta constă atunci și unitatea grupării **Cercului Literar** de la Sibiu. Membrii lui făceau parte inițial dintr-un cerc literar studențesc, care s-a „desoficializat" printr-o acțiune independentă, avînd ca promotori pe Radu Stanca și I. Negoițescu. Era o grupare „deschisă", după modelul „Junimii", la cenaclurile ei participînd cine dorea, dar mai ales cine „putea". căci de pe atunci gruparea era ostilă oricărei improvizații și superficialități. În această exigență consta forța grupării, care i-a și asigurat unitatea în cîteva acțiuni: Revista Cercului, conferințe, șezători literare. Ceea ce unora le părea atunci ca o „noutate", astăzi reconsiderăm istoric ca o „realitate", căci gruparea se dovedise a fi identificată cu ceea ce era mai valoros într-o generație „sibiană". din care făceau parte, după cei citați, C. Regman, I.D Sîrbu, Deliu Petroiu, Ion Oană, Ștefan Aug. Doinaș, și mai tinerii, pe atunci, N. Balotă, Radu Enescu, Ovidiu Cotruș, Dominic Stanca — într-o serie ce nu s-a închis niciodată.

„Criticii" Cercului Literar erau de fapt toți membrii lui, pentru că un anumit spirit „cerchist" era vizibil în toate acțiunile grupării. I. Negoițescu era cronicarul revistei, interpret al fenomenului literar contemporan; Radu Stanca era personalitatea complexă: poet, dramaturg și critic. Studii numai de literatură publicau C. Regman și subsemnatul. Mai actualizate în spirit modern erau cronicile „mărunte", semnate de Deliu Petroiu, Șt. Aug. Doinaș, I.D. Sîrbu. O. Cotruș. Și adăugăm pe cei mai vîrstnici, prezenți la revistă, profesorii H. Jacquier. Victor Iancu.

— Ce lucrări ați publicat d-voastră în această direcție?

— Am publicat cîteva studii în revistele citate despre Maiorescu V. Voiculescu L. Rebreanu, într-o descriere a fenomenului literar prin întreaga lui complexitate istorică. în care se constituie valoarea ca o esență a lui. La acestea s-au adăugat cu timpul altele, care vor și forma continutul unui volum cu titlul „Secțiuni literare", ce va apare la editura „Facla" în 1973.

— D-voastră v-ați ocupat în mod special de Eminescu. În ce împrejurări și cu ce rezultate?

— În calitate de profesor la Universitatea din Timișoara am predat mulți ani un curs despre Eminescu, pe care l-am și litografiat pentru studenți. L-am gîndit de la început după metoda enunțată mai sus, la care s-a adăugat însă și un nou punct de vedere al interpretării, în spiritul cerințelor științifice ale interpretării de adîncime. bazată pe „conceptele gîndirii poetice", care la Eminescu oscilează între gîndirea metafizică schopenhaueriană și cea dialectică hegeliană. puse într-o confruntare critică în capitolele tematice ale lucrării. Așa cum se prezintă lucrarea acum, nu mai este un curs. ci un studiu de mai mari proporții. programat pentru apariție în aceste zile la Editura Minerva.

— În ce constă temeritatea unui eminescolog. acum, cînd eminescologia are o istorie atît de închegată? Cum ați simțit-o d-voastră?

— Temeritatea este inevitabilă tocmai pentru că eminescologia este capitolul fundamental al criticii literare. Eu am simțit-o în parcurgerea unui material imens, dar mai ales în reducerea lui pentru o interpretare personală. care m-a obligat să pornesc de la ceea ce nu s-a scris. Am ales numai, din ceea ce s-a scris. păreri autorizate pentru a le susține sau a le combate, pentru că nu cred în originalitatea „goală"; pentru mine aceasta este numai publicistică, și nu istorie literară.

— Cînd rigoarea poate dăuna creației?

— Rigoarea niciodată nu dăunează creației. cînd este vorba de subiecte mari, ca Eminescu. Căci și în studiul literar o „poezie a ideilor". o „logică a frumuseții", ce se închegă într-o unitate, ca în orice creație, și „poezia" criticii nu se reduce la ceea ce unii numesc „eseistică", cu titlul de critică. ci la descoperirea unor relații interioare ale textului, pe care criticul trebuie să-l pătrundă în complexitatea lui istorică, dar și în structura lui artistică. „Rigoarea" înseamnă în acest caz exigența spiritului științific, obligatoriu în orice studiu literar.

— Ați văzut studenți fericiți?

— Am văzut studenți fericiți. Și mai văd și azi. Cîte o dată. ca profesor. mă gîndesc și la unii care își caută fericirea în ocupațiile obișnuite. fără griji, asigurați cu cămine. cantine. biblioteci. Dar mă gîndesc mai mult la ceilalți. care. în aceleași condiții. își uită de binefacerile condițiilor exterioare, angajați în responsabilitatea mai gravă a formării lor intelectuale. care presupune și anumite etape mai grele. Pentru că e ușor să înveți pentru examene. dar e greu să te formezi ca adevărat intelectual. cînd vrei aceasta cu orice preț. renunțînd la orice alte drumuri oferite de viață. E și aceasta o fericire. cea mai mare pentru un student, care știe singur ce are de făcut.

— Ce tendințe observati în evoluția literaturii. într-un moment cînd părerile sînt împărțite, ca acum?

— În tendințele actuale ale literaturii, faptul că părerile sînt împărțite. e o dovadă de efervescență, necesară într-o cultură care cu fiecare etapă se maturizează în mișcarea culturală mondială. Țara noastră trece printr-o fază de recunoaștere pe plan mondial. iar tendințele literaturii actuale sînt semnele acestei integrări Nu e vorba numai de „stiluri", ci și de „personalități" fără de care o cultură nu poate exista. Iar personalitățile nu sînt „persoanele", ci „operele" lor. și în această privință „părerile împărțite" sînt tocmai condițiile afirmării operelor pe care le așteptăm, realizate într-o concepție unitară despre lume și societate. De aceea e bine să aibă păreri cît de mulți. numai să fie recunoscute în ele niște „idei". Altfel competența omului de cultură se confundă cu competența spectatorului sportiv.

— Cum am spus. în curînd va apare **Eminescu,** pe care am considerat-o cartea fundamentală pînă am terminat-o. Căci fundamentală nu poate fi, pentru autorul unei cărți. decît cea pe care o scrie în prezent. Vor spune alții care este fundamentală, dacă va scrie mai multe, și dacă una din ele rămîne fundamentală și pentru alții **Secțiuni literare,** la care lucrez acum. cu mare urgență pentru editură. pentru mine este numai continuarea unui studiu mai vechi. după o metodă la care m-am referit înainte. O metodă care pentru mine a rămas fenomenologică. într-un sens actualizat al conceptului de „fenomenologie", și axiologică prin obiect. Căci acest punct de vedere l-am susținut mereu. Prin aceasta mă consider și acum un „cerchist", format în gruparea literară sibiană. dar răspunzînd cerințelor actuale ale criticii și istoriei literare românești.

grafolog

EMILIA RĂDULESCU : Rîvniți la profesiunea de grafolog și ați dori să-mi pătrundeți în „tainițele sufletului". Aveți toată libertatea, numai că la mine nu veți putea găsi surprize, cum găsesc eu la dumneavoastră. Iată caracteristicile scrisului Dv.: Tendință de inducere în eroare. Scuzați că am să fiu cam drastic cînd afirm că toți falsificatorii și autorii de anonime au scrisul în această manieră. Dacă scrisul trimis nu-i ocazional și dacă întotdeauna scrieți așa, n-aș vrea să vă fiu nici șef, nici subaltern. Sînt convins însă că semnătura nu-i a numelui Dv. Menționez că nu am avut și nici nu voi avea nici în viitor intenția de a da o formă de polemică poștei, căci nu acesta este scopul acestei rubrici.

ZORA 140 ZAMBIA : Scrisul dv., după forma rîndurilor, denotă fluctuații în comportament, sînteți ca vremea primăvara. Poate și în primăvara vieții. Tendință de a vă îndrepta spre bine, dar o aplicați cu încetineala școlarului căruia nu-i place școala. Fire comunicativă, volubilă. Nu știți bine ce vreți de la viață.

NEÎNȚELEASA 29 TIMIȘOARA : Caracter orgolios, micile succese vi s-au cam urcat la cap și vreți ca toate să vă meargă în plin. Vă preocupă acest gînd. Prea puțin comunicativă sau aproape exclusiv comunicativă cu secretele dv. Generoasă și cu destulă blîndețe. Ați vrea să dictați și să porunciți cuiva și n-aveți cui. Raționați și gîndiți sistematic, deși nu sînteți lipsită de sentimentalisme. Pregătirea profesională încă neterminată. Un oarecare eșec vă face prudentă și bănuitoare.

ION 99 CAIRO : O primă caracteristică a scrisului dv. este o timiditate destul de accentuată care poate să se transforme într-un complex de inferioritate. Deci nu neglijați acest amănunt, fiți dîrz și hotărît. Dați semne de iritabilitate văzînd de multe ori cum trece norocul pe lîngă dv. Sînt în scrisul dumneavoastră unele semne de bizarerie cărora nu le-am putut da însă de rost. Mai trimiteți-mi probe dintr-o stare excepțională a nervilor !

ATENA CRAIOVA 1- : Cer scuze acestei corespondente de a-i răspunde cu întîrziere deoarece s-a rătăcit scrisoarea și numai de curînd am aflat-o. Aspectul scrisului e armonios, feminin și cu tendințe caligrafice, ceea ce, după cum am spus într-un articol anterior, nu e o notă prea bună în grafologie. Temperamentul e în formare. Sînteți o fire simplă și fără ascunzișuri. Prea puțin comunicativă. Fire blîndă și potolită. Folosiți uneori cuvinte bombastice. Fire copilăroasă. La sfîrșit, corespondenta menționează că poeziile citate nu-i aparțin. Nu fiți necăjită că nu vă aparțin, fiindcă mare pagubă nu-i. În general n-aveți semnele egoismului. Vă învîrtiți în jurul unui scop în viață, fără a tinde spre el.

COȘBUC 98 LUGOJ : Temperamentul autorului se arată a fi lipsit de ceea ce se numește sentimentalism, iar cuvintele care formează textul scrisului remarcă un caracter inductiv. Tendință de ascensiune, probabil în carieră. Se arată a fi mai mult carierist decît familist. Deși prietenos și bun camarad, cam agresiv sau, cum s-ar zice, bătăios, căruia îi sare repede muștarul. Începeți o acțiune brusc, fără discernămînt, și apoi nu sînteți prea statornic în hotărîri. Cedați, cedați, dar tot agresiv, cu spada întinsă, cum s-ar zice.

BORSCH : Țin a vă preciza, tovarășe semnatar, că noi nu sîntem ghicitoare, nu ghicim, ci analizăm doar scrisul. Aș fi vrut nici să nu vă răspund, dar, totuși, cîteva observații pot să vă fac. La inscrisul dv. au contribuit trei inși. Cel care a scris scrisoarea, cel care a executat semnătura și cel care a scris indicativul. Probabil că nu ați citit mențiunile din numerele trecute ale revistei ORIZONT, care făceau o oarecare mustrare unor corespondenți de a nu se juca de-a v-ați ascunselea prin corespondență. Dacă sînteți așa de jucăuș, vă putem trimite probleme distractive de joc într-unul din numerele viitoare. O caracteristică totuși se desprinde din textul inscris. Nu sînteți consecvent în acțiuni. Începeți o acțiune cu entuziasm și apoi repede vă dați bătut. N-aveți persistență și voință în a duce lucrurile la bun sfîrșit.

S.I.R. JOHN

cetățean

Primarul

— M-am născut aici în comună, în urmă cu aproape o jumătate de veac și cunosc bine oamenii acestor locuri. Copilăria și adolescența mea își au ecoul undeva în trecutul zbuciumat al așezării. De cînd mă știu, am fost un om înțelegător, dar am iubit dreptatea mai mult decît orice și poate de aceea s-au gîndit oamenii de aici să mă aleagă în fruntea comunei. În cei nouă ani, de cînd sînt primar, înfățișarea comunei a suferit transformări și înnoiri. Și odată cu ele s-au îmbunătățit și condițiile de trai ale sătenilor. Ar fi mai bine să ieșim însă prin comună; să puteți vedea aevea, transformările despre care vorbeam, îmi spune Gheorghe Muntean, președintele comitetului executiv al consiliului popular al comunei Beba Veche.

— În aceste zile toată „suflarea" comunei se află pe cîmp la terminarea cît mai grabnică a campaniei de toamnă.

Se răcorește pe măsură ce soarele coboară spre apus.

— Îndrăgesc mult aceste locuri și oamenii alături de care am trăit atîtea necazuri și bucurii. Tot ce s-a construit în sat este rodul muncii lor. Și eu am fost martorul numărul unu la creșterea și la înnoirea lui. În zilele noastre, satisfacția muncii nu o poți avea decît atunci cînd te dărui unui țel, cînd simți că existența ta devine o necesitate pentru viața colectivului în mijlocul căruia activezi. Și dacă facem toate aceste lucruri, nu le putem face decît pentru a le dărui oamenilor.

— Vorbind despre mine, nu pot să nu vorbesc și despre oamenii acestor locuri, continuă primarul, pentru că împreună formăm o mare familie. Biografia mea se împletește, ba chiar se contopește, pe alocuri, cu biografia acestor oameni și toate transformările și înnoirile, pe care ați avut prilejul să le vedeți acum, îmi aparțin numai în măsura în care ele aparțin oamenilor în mijlocul cărora trăiesc și muncesc . . .

IOAN VASIU

mică antologie epigramatică

Dumitru Mazilu

Dumitru Mazilu, s-a născut în Iași la 15 decembrie 1919. Colaborează la Gluma, Humorul, Papagalul. Apoi la Urzica, Albina, Sportul, Informația și unele ziare județene.

Actualmente, tehnoredactor la Editura „Ceres". Membru al Cafenelei epigramiștilor „Cincinat Pavelescu" din București.

UNUI PLETOS

Păru-i, coafat anume,
E atît de lung și uns,
Că s-a dus vestea în lume
Culmea ! — ca de popă tuns !

SOȚIEI MELE

Femeia — după cîte înțeleg —
(Și cei care mă știu îmi dau dreptate !)
Abia atunci devine om întreg
Cînd prin căsătorie-i jumătate !

LUI ADRIAN PĂUNESCU
pentru volumul de versuri „Fîntîna somnambulă".

Pot să jur pe ce-am mai sfînt !
În „Fîntîna somnambulă"
Nu știu versuri dacă sînt,
Însă . . . apă e destulă !

EPITAF UNUI BIROCRAT

Sub această piatră mare
Zace-un birocrat din fire.
Are număr de intrare
Însă . . . n-are de ieșire

LUI ȘTEFAN STOIAN,
pentru volumul „Pe malul fluviului departe".

Eu, unul, despre-această carte
Atîta aș avea de spus:
„Pe malul fluviului departe",
Pe apa . . . Sîmbetei s-a dus !

LUI ADRIAN MUNȚIU,
pentru volumul de versuri „Fața a doua".

Din poemele de față
Cititorul să învețe
Că e mult mai bine-n viață
Să nu fii cu . . . două fețe !

evrika!

O pisică neagră de-ți va tăia calea, criticii o vor urma . . .

Marea m-a tulburat cînd am intrat cu picioarele în ea.

A fost promovat noul. Noul director.

I-am împrumutat 1.000 de lei curajosului meu prieten înainte de a-i ști deviza : „Nu dau înapoi niciodată !"

Ca să nu se spună că practică nepotismul, și-a avansat fratele.

Și dacă ar fi navigat pe cer, pirații ar fi pierit tot în Constelația Peștilor.

A primit o scrisoare de adio. Așa i-a fost scris !

Adio carte ! (Am împrumutat Odiseea lui Homer).

Dacă lenea ar fi o boală incurabilă, Comisiile de pensionare ar lucra zece ore pe zi.

Vreți să vă auziți copiii pronunțînd mai devreme cuvîntul „mamă"? Dați-i neîntîrziat la școală !

Prostia e un sac fără fund. Ca s-o stîrpească, deștepții legară sacul la gură.

ION VELICAN

vorbe vorbe

fitil

Un *fitil* este fitil și nimic mai mult, orice s-ar spune. Ne jucăm noi cu vorbele, dar nu ne permitem să le fitilim (scuzați : verbul „a fitili" nu există. În dicționar. Ar putea fi o creație de dată recentă, însă; întrucît nu este posibil să ne dăm seama ce va rămîne în limbă dintre atîtea cuvinte noi pe care le auzim, deocamdată nu ne stă în obiectiv).

Fitilul este un șiret rotund sau plat care se introduce într-un lichid inflamabil. Nu tot. Numai un capăt. Celălalt capăt îl aprindem cu un chibrit și astfel avem de a face cu un rudimentar aparat de luminat numit popular lampă sau lambă, obiect pe cale de dispariție. Mai poate fi întîlnit în formă veche, dar cu un conținut electric, în chip de veioză. Veiozele produc o lumină pală, discretă, care dă senzația de liniște odihnitoare, în funcție de abajur. Credem că problema abajururilor n-a fost încă rezolvată, deoarece foarte puțini știu ce însemnătate pot avea forma și culoarea unui abajur, sau materialul din care e confecționat. Abajurul trebuie să fie cît mai simplu și cît mai incasabil. Un cunoscut de-al nostru a spart din greșeală abajurul și n-a mai găsit altul pe măsură. Pasămite veioza lui era un unicat.

Revenind la subiect, *fitilul* este un șiret rotund sau plat care . . . Dar asta v-am mai spus-o, iar de adăugat ceva nou ni se pare de prisos (sau superfluu)

ZITRON

Din însemnările lui ELIOT NESS

Cîteva zile mai tîrziu izbucni furtuna. Am rămas surprins cînd a venit Laharth să mă întrebe dacă nu vreau cumva să iau masa. Ne înțeleserăm să mergem într-un restaurant de pe bulevardul Michigan.

— Spune-i lui Basil să scoată mașina pînă verific acest ultim raport — i-am zis lui Laharth.

El ieși. Reveni după cîteva minute și-mi spuse că Basil nici n-a venit astăzi la slujbă.

Cu o neagră presimțire ridicai receptorul și făcui numărul lui Basil. Îmi răspunse soția lui :

— Ce s-a întîmplat cu Basil, e bolnav cumva ?

Vocea ei tremură în receptor:

— Nu, mister Ness. Aseară Frank n-a venit acasă. Am crezut că e cu d-voastră . . . Nu știți unde e ?

— Liniștește-te, doamnă. Probabil urmărește pe cineva.

Simțeam cum mă cuprinde panica. Nu era în obiceiul lui Basil să dispară fără să ne înștiințeze. Creionul mi se rupse între degete în timp ce-i telefonam inspectorului Schumaker, unul dintre polițiștii cinstiți ai Chicagoului.

— Schus, aici Eliot Ness. Aș vrea să te rog ceva. Șoferul meu, Frank Basil n-a venit acasă, iar azi n-a venit la slujbă. Ai putea să te interesezi de soarta lui ?

— În regulă, Eliat. O să-ți comunic dacă aflu ceva.

Am mai telefonat la garaj, dar mi-au spus că Basil n-a venit după mașină.

Pe la prînz, îmi telefonă Schumaker :

— Mă tem că o să-ți dau o veste proastă. De fapt, nu e încă sigur. Poate e vorba de altcineva . . .

Strînsei receptorul cu putere. Schumaker continuă :

— Chiar acuma am primit raportul poliției federale. Au găsit cadavrul într-un șanț, nu departe de cartierul berăriilor. Corpul e ciuruit de gloanțe. Documente nu s-au găsit. Poate e vorba de un gangster, o victimă a conflictelor dintre ei . . .

— Unde e ?

— La „Pompe funebre" de lîngă gara Lexington.

Totuși speranța că nu e Basil nu mă părăsi. Și cînd funcționarul de la „Pompe funebre" ridică cearceaful de pe unul din cadavre, răsuflai ușurat. Nu era Basil, ci un bătrînel slab și sbîrcit.

Dar liniștea mea nu dură mult. Cînd același funcționar ridică cearceaful de pe un alt cadavru, încremenii. În fața mea se afla trupul neînsuflețit al lui Frank Basil. În cariera mea avui de atîtea ori ocazia să fiu martorul morții violente. Dar, privind la fața aceasta atît de cunoscută, și totuși atît de ciudat înstrăinată, mi-am dat seama că niciodată nu ne putem obișnui cu moartea, atunci cînd e vorba de o ființă apropiată nouă.

Privirea îmi căzu pe o gaură imensă deasupra urechii stîngi a lui Basil.

— Glonte dum-dum, reușii să spun.

Laharth nu fu în stare să scoată nici un cuvînt. Acoperii cu cearceaf fața aceasta rece, gîndindu-mă cît de mult datorez acestui brav tînăr. Trebuie să-l prind pe ucigași și să-l răzbun. Să-l găsim mai întîi pe Clown — am zis.

TONNY CU MULTE NUME

Am intrat în cartierul berăriilor adînciți în gînduri. Pe Clown îl găsirăm într-o cămăruță mizerabilă din subsol. Se simțea stingherit.

— Va trebui să vă așezați pe pat — zise. I-am povestit ce s-a întîmplat cu Basil. Observai imediat că el știe ceva. Capul lui grotesc se îndreptă și o lacrimă i se rostogoli pe obrazu-i tăbăcit.

— Da . . . știu ceva, și vreau neapărat să vă ajut. Basil a fost prietenul meu, poate singurul, pe care l-am avut . . . Ieri am trecut întîmplător pe lîngă sala de biliard a lui Pete, unde își dau întîlnire ucigașii din banda lui Capone. M-am uitat prin fereastră și i-am văzut pe indivizi sărutîndu-se . . . Știți ce vreau să spun ?

— Da. Sărutul morții.

Cînd Mafia alegea un ucigaș, aveau obiceiul ca toți cei prezenți să-l sărute.

— Cînd am văzut asta — continuă Clownul — am știut că cineva trebuie să se pregătească de moarte. Dar nu știam cine . . .

— L-ai recunoscut pe ucigaș ?

— Da, e Tonny Napoli.

— Îți mulțumesc. Ne-ai făcut un mare serviciu.

— N-aveți pentru ce, domnule Ness. Nădăjduiesc că o să-l prindeți pe ucigaș. Frank a fost prietenul meu. Un minunat om . . . Ne-am dus la postul de poliție din Kenington, la căpitanul Mike Graddy.

— Căpitane, îl știi pe Tonny Napoli ?

— Ba bine că nu. Tonny e unul din cele cinci-șase nume pe care le are. Voi emite imediat un mandat de arestare.

— Am vrea să vă ajutăm — am zis.

— Înțeleg, Eliot, dar nu pot să accept ajutorul vostru. Vreau să-l predau viu tribunalului. Graddy îmi telefonă a doua zi :

— L-am prins, dar are alibi. Susține că și-a petrecut întreaga noapte cu una Mabel Watters și ea a confirmat asta.

— Dați-mi adresa ei.

L-am luat pe Laharth cu mine. Mabel era acasă, — o femeie cam de treizeci de ani, cu o vînătaie la ochi. Am luat-o repede :

— Ascultă, frumoaso — i-a zis Laharth — noi știm că Tonny n-a fost aseară pe-aici. De aceea te sfătuiesc să spui tot ce știi și cît mai repede. Furioasă ne arătă ochiul ei vînăt.

— Vreți să mai primesc unu ?

— Nu te teme, te vom apăra noi. De ce vrei să salvezi un om care se distrează cu alte fete ? Ochii îi sticliră.

— Bănuiam că nemernicul mă înșeală . . . Bine, În regulă. Nu și-a petrecut noaptea la mine. M-a bătut și a plecat. Ducă-se dracului !

— Vrei să iscălești ce-ai declarat ?

— Cu plăcere, dar după aia trebuie s-o șterg.

— Nu te teme. Spune numai unde vrei să trăiești.

M-am dus la poliție, dar am ajuns prea tîrziu.

— Tony s-a spînzurat în celula sa — ne spune căpitanul Graddy.

Legea tăcerii a fost și de data asta respectată.

(Va urma)

corespondențe internaționale „Orizont“

Festivalul Teatrului tînăr Liège, 1972

A avut loc la Liège un festival de douăsprezece zile, cu nume tînăr. Atunci, un bătrîn oraș industrial și-a trăit serile la ora teatrului contemporan, prin publicul cîștigat pas cu pas, în fiecare an, de spectacole din ce în ce mai diversificate prin origine și stil.

MEDEEA. Teatrul La Mama din New York a vrut. în ultimele minute, să-și țină spectacolul în pivnițele Radio-televiziunii. Acolo, printre apăsătoare draperii îndoliate, străjuite de actori, publicul trecea într-un lung și încet convoi. O femeie în negru apărea și rostea fraze care anunțau nenorocirea. În dosul draperiilor, strigăte. Din această clipă, spectatorii sînt martorii unei ceremonii stranii, paradoxal, familiare : reprezentarea unei ucideri. Ei pot să se așeze de-a lungul pereților, pe perne de mușchi, ei nu văd o mare actriță, cu numele Driscilla Smith, ci chipul unui copil avid și senzual, ei ascultă vocea sfîșiată a Medeei înlănțuite. Legile teatrului au devenit legile magiei. În fața Medeei apar Iason, frumusețe stupidă a unei statui de lemn, și Creus, privire goală, de idol bizantin. Întîlnirea lor e comentată de corul încremenit în atitudini hieratice. Șoapte, gemete, strigăte, țipete care se prelungesc, se încrucișează, multiplicînd spațiul. Medeea își strigă furia și ofensa. Creus vine spre ea. Medeea îi smulge coroana și-l transformă într-un animal posedat de dorința răzbunării.

Poveste crudă, spusă în tablouri violente, cu mijloace de o simplitate rafinată : gesturi, mișcări, cîntece, muzică, ciudățenia cuvintelor grecești și latinești, amestecate, lumini etc. Într-o oră de reprezentație, au existat trei sferturi de ceas, la granița cu o altă lume, grație muncii atît de inteligente a regizorului și a unor actori de un excepțional talent.

LES AUGUSTES. Fellini ne anunța, în unul din ultimele sale filme, că epoca marilor clovni a trecut. Totuși, de vreo trei, patru ani, circul e privilegiat în Europa. El iese din cortul său de pînză și urcă pe ecrane și, de curînd, pe scenă prin Charles Jorris, cu al său Teatru Popular Romand. În „Auguștii“ lui Bernard Liegme, totul se petrece ca într-o pantalonadă, pentru că totul e jucat de clovni. O ficțiune totală, care se vrea amuzantă, dar care e mai mult spectaculară. Punerea în scenă lasă adesea impresia unui exercițiu de stil pentru comedianți. Se poate spune, după spectacol, că circului nu-i merge prea bine în teatru. Poate-i lipsește mirosul menajeriei și numărul de senzație al trapezistului.

PALATUL MINUNILOR. A existat totuși un acrobat pe străzile Liége-ului în timpul acestui festival. „Palatul minunilor“, al lui Jules Cordière, este un teatru sărbătoresc, care se joacă pe străzi și în piețele publice, iarnă, vară, în orice zi. Ploaia, vîntul, stelele, personaje neluate în seamă de obicei, dețin aici roluri de prim rang. Pe un fond muzical creat de un acordeon și un bătrîn saxofon, acrobatul își agață sîrmele peste străzile mai înguste și atunci, oamenii mari, ieșind de la lucru și oamenii mici, ieșind de la școală, trăiesc cîteva clipe sărbătoarea improvizată de saltimbanci.

F.B. KAFKA. După o participare, în vară la Festivalul de la Avignon, Le Groupe de chambre, condus de Maurice Rabinowics, prezintă la Liège o creație cu totul originală : „F.B. Kafka“. Acest spectacol își găsește originea în corespondența schimbată timp de cinci ani (1912—1917) între Kafka și F.B., tînăra berlineză, care i-a fost pe rînd logodnică, victimă, confidentă, pînă la ruptura finală. Între universul real, dar trăit pasiv, al acestei corespondențe cu F. și universul imaginar, dar vital pentru Kafka, al operei sale literare, se stabilește o legătură intimă. Le Groupe de chambre folosește tocmai această relație ca motiv al spectacolului.

Spectacolul traduce această dualitate printr-o suprapunere de planuri ce se intersectează în timpul jocului teatral. Patru actori, diapozitive ,benzi sonore. Continuitatea narativă este în permanență întreruptă de aceste planuri, cu prilejul fiecărei noi situații. Dar, de-a lungul acestei foarte interesante evocări, se conturează o personalitate distinctă : geniul literar Kafka.

RUFUS. În fine, Rufus a venit de la Paris să-și joace una din „300 dernières . . .“ ale lui Rufus. Dar mai degrabă pare debarcat de pe lună acest flăcău cu zîmbetul timid și ținuta stîngace, acest clovn visător și puțin trist, care vă face să rîdeți cu istoriile, cu speranțele și deziluziile sale

Pentru că istoriile lui Rufus nu sînt ca ale altora. Personajele se fac și se desfac fără încetare, se întîlnesc și par a se cunoaște ignorîndu-se totuși. Evenimentele se repetă la infinit, situațiile se dedublează.. Dulcea nebunie a lui Rufus împinge această logică a absurdului pînă la punctul în care, dincolo de vis, se desenează clar și coerent singurul personaj al piesei : Rufus însuși.

Totuși, el nu „joacă“; el monologhează, se multiplică în zece personaje, cu pudoarea de a se povesti la persoana a treia. Rufus seamănă puțin cu acele desene ale lui Folon, în care toate peisajele reflectă întotdeauna același perete ; la el, toate personajele reflectă, cîte puțin, pe același flăcău. Pe cel care ar visa tot ce trăiește și ar crede tot ce-ar spune. Ce mai, un poet !

BAAL. Un festival fără o piesă de Brecht nu este un festival complet ; cel de la Liège nu s-a abătut de la regulă. Atelierul din Geneva a prezentat „Baal“ de Brecht, în regia lui François Rochaix.

AVIZ :

„Criminalul Joseph Baal e căutat de poliție pentru uciderea cu sînge rece a unui muzician.

Atențiune ! Joseph Baal e un individ periculos, el este înarmat și folosește repede violența. E indicată cea mai mare prudență : anunțați poliția ! NU acționați singuri !“

Așa ar fi putut arăta un aviz al poliției, care punea în gardă populația, împotriva acestui individ, la începutul secolului. În spectacolul de aici, Baal este poet. El e poetul unei lumi care se descompune, și pe care el o simte sfîșiindu-l. Din această sensibilitate neobișnuită vine extraordinara forță picturală a cîntecelor sale. Forța îi țîșnește din gură, din gît, din urechi și din ochi. Cîntecele sale deschid noi căi, ele sînt cînd glume tăinuind furia, cînd adevărate balade revoluționare. Baal cîntă un om al faptelor, un om între ceilalți oameni. Nici un personaj nu e singur. De multă vreme un poet n-a cîntat mai limpede și mai frumos nevoia omului de oameni.

Liège, noiembrie 1972.

PHILIPPE GANTIER

colocvii internaționale „Orizont„

Ekkehard Schall:

„Ca elev și colaborator al lui Brecht...“

Unul dintre cei mai interesanți actori, cu impresionante resurse, însumînd în stilul său de interpretare cele mai alese calități ale actorului modern, este cunoscutul membru al Berliner-Ensemblului, elev al lui Bertolt Brecht, Ekkehard Schall. Intrepretul lui Arturo Ui, Coriolan, Woyczek, Papa din **Viața lui Galilei**, a binevoit să ne răspundă la cîteva întrebări.

— Dați adesea interviuri ?

— Foarte rar și fără multă plăcere. Adesea s-a întîmplat ca spusele mele să fie răstălmăcite, ceea ce pentru un actor nu e deloc plăcut. Sinceritatea Dv. m-a determinat să-mi calc obiceiul și să nu vă refuz.

— Cum ați devenit actor ?

— Foarte tînăr, pe vremea cînd îmi făceam liceul luam lecții de teatru, așa cum alții iau lecții de pian sau pictură. Așa se explică că terminasem actoria înainte de-a da bacalaureatul. Am jucat la Magdeburg imediat după război, din 1948 la Frankfurt am Oder, la sfîrșitul anului 1950 am venit la Berlin la Neue Bühne, actualul teatru Maxim Gorki.

— Sînteți unul dintre cei mai valoroși elevi. colaboratori și pe deasupra și ginerele lui Bertolt Brecht. Credeți că recunoașterea lui Brecht pe plan mondial se datorește în aceeași măsură spectacolelor de la Berliner Ensemble, cît și dramaturgiei lui Brecht ?

— Brecht a fost autor, teoretician ; din cînd în cînd a făcut și regie Teatru propriu a avut doar după intoarcerea din emigrație. Exista și există încă o neclaritate despre cum trebuie jucat Brecht. Teatrul brechtian, tinde să facă apel în primul rînd, la rațiunea spectatorului străduindu-se să păstreze mereu viu în mintea acestuia, că tot ce se petrece pe scenă este din domeniul convenționalului, spectacolul transmițînd idei asupra cărora omul din sală urmează a reflecta cu luciditate, fără a se lăsa copleșit de jocurile afectului. Turneele noastre la Londra, Paris, Moscova, București, prin contactul direct, l-au făcut pe Brecht cunoscut, în original, la sursă cum s-ar spune.

— Faceți parte dintre puținii actori din vechea gardă care au fost tentați să părăsească Berliner Ensemble. Ați făcut-o din sentimentalism sau considerați că B. E. nu este un sfîrșit de drum, un muzeu care și-a trăit traiul — după cum spun unii oameni de artă ?

— Berliner Ensemble nu a avut continuitate. A fost un teatru admirat de toată lumea, în prima lui perioadă, sub conducerea lui Brecht ; a urmat o vreme în care Manfred Weckwert, elevul lui Brecht, a condus ansamblul, iar cu moartea doamnei H. Weigel și preluarea conducerii de către soția lui Paul Dessau, Ruth Berghaus, sîntem la un nou început de drum. Ne trebuiesc vreo 2—3 ani și vom vedea cum ansamblul se va reface, deoarece noi nu ne-am zăvorît în tradiție și nu ne folosim emblema ca pe un scut împotriva înnoirilor. Teatrul epic trebuie să devină un teatru dialectic.

— Din 1959 i-ați creat pe Arturo Ui ; de atunci, Arturo Ui = Ekkehard Schall. Nu vă incomodează acest fapt ?

— Sincer spus, îmi iese pe gît. Pînă în prezent, aproape 500 de spectacole (492 exact). Cu timpul ar trebui să nu se mai joace. Dar iată că nu de mult au avut loc evenimente care relevă enorma actualitate a lui Arturo Ui.

— Atît în Woyczek, cît mai ales în Arturo Ui, dați dovadă de o tehnică profesională de înaltă clasă. Condiția fizică, momentele gen Charlie Chaplin, pe care le aveți în Arturo Ui, uluitoarea tehnică vocală prin care reușiți să creați o gamă largă, de la sunetele cele mai stridente, ascuțite, răgușite, pînă la bolboroseala și vocea vlăguită a unui copil bolnav, cum reușiți să le obțineți ?

— Prin muncă serioasă și intensă, prin repetiții și exerciții vocale și mai ales de respirație, prin gimnastică și acrobație zilnică.

— V-aș întreba dacă nu v-a tentat dorința de a face regie ?

— Foarte mult. Trebuie însă să aștept ca teatrul acesta să nu aibă nevoie de mine ca actor. Iată că Strehler, Liubimov etc. nu joacă. Făcîndu-le pe amîndouă, aș avea sentimentul unei jumătăți de măsură, ceea ce în artă nu e de acceptat.

— În încheiere, aș dori să știu ce perspective aveți?

— O dramatizare a lui H. Müller, după **Cimentul**, apoi **Celestina**, un turneu în R.P. Bulgaria și poate mai tîrziu . . . un nou turneu în R.S. România, unde în 1959 ne-am simțit atît de bine.

Interviu realizat de DOINA POPA

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacție), Emil Vlaicu.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.
Redacția și administrația — Timișoara, Piața V. Roaită nr. 3. Telefon 3.33.90 și 3.33.76. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.
Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.
Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică „Banat“.

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptămînal politic-social şi literar-artistic ● Anul XXIII ● Serie nouă ● Timişoara ● joi 14 decembrie 1972 ● 33 (251) ● 12 pag. 1 leu

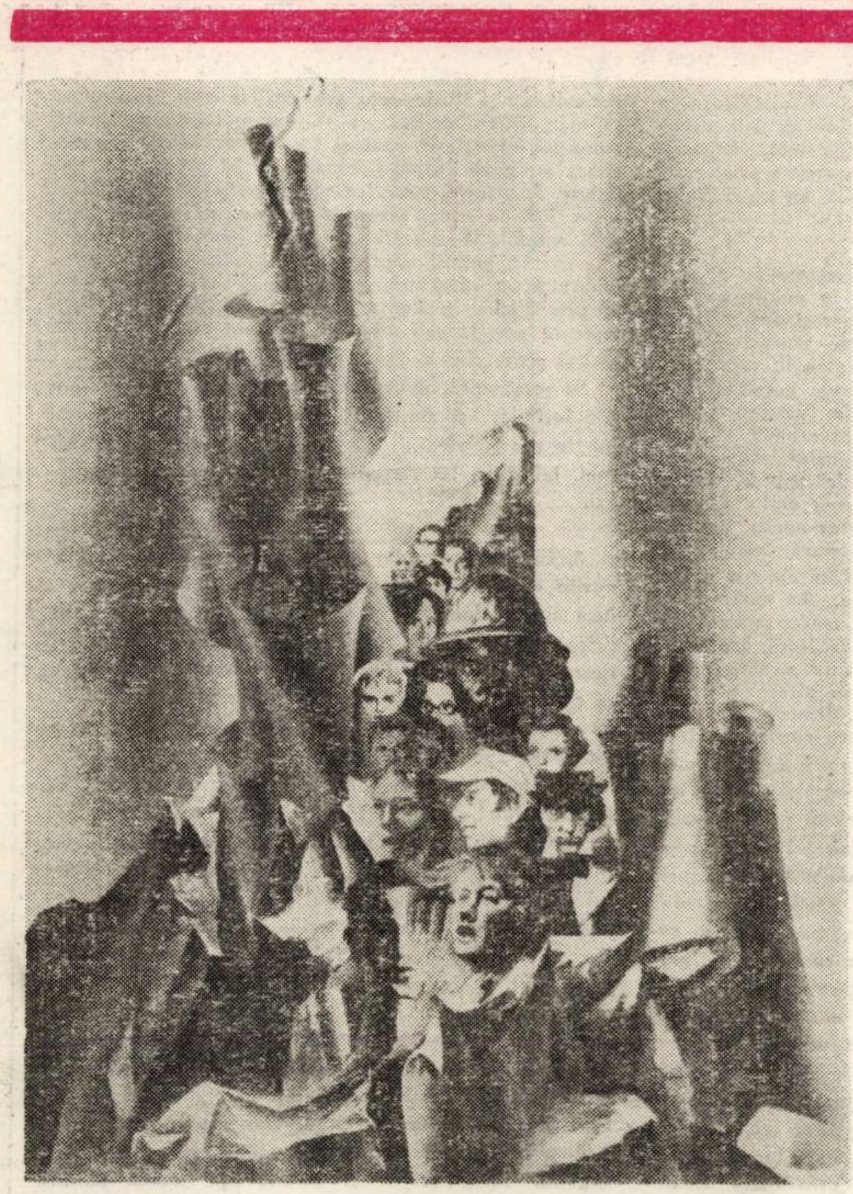

Ion Sulea-Gorj

LUME NOUĂ

„Cu evlavie adîncă ne-nvîrteau al minţii scripet"

● Convorbire cu prof. dr. docent Ion Mesrobeanu

De curînd a avut loc la Centrul de cercetări medicale din Timişoara al Academiei de ştiinţe medicale un Simpozion naţional dedicat bolilor comune oamenilor şi animalelor. Cu prilejul acestei importante reuniuni ştiinţifice, la care au participat academicieni, profesori universitari, medici umani şi veterinari, biologi, cercetători în domeniul patologiei infecţioase comparate şi numeroşi specialişti din toată ţara, am solicitat prof. dr. doc. Ion Mesrobeanu, membru al Academiei de ştiinţe medicale, preşedinte al Societăţii de microbiologie din R.S.R., şeful Catedrei de microbiologie a Institutului de medicină — Bucureşti un interviu :

— Stimate tovarăşe profesor. Dumneavoastră aţi făcut parte, alături de prof. dr. docent Pius Brînzeu, prof dr. doc. B. Menkes şi alţii din echipa de „întemeietori" ai Institutului de medicină din Timişoara şi aţi fost în acelaşi timp primul şef al catedrei de microbiologie şi conducător al Academiei de ştiinţe medicale. Cu ce sentimente aţi revăzut aceste instituţii, colectivele lor şi oraşul nostru, de care ştiu că aţi fost şi sînteţi strîns legat ?

— Am cunoscut Timişoara cînd am fost numit profesor de Microbiologie la Facultatea de Medicină, nou creată în 1945. Am fost foarte plăcut impresionat din primul moment de acest oraş aerat, cu clădiri frumoase, solide, bine aliniate, cu străzi, bulevarde, parcuri şi grădini îngrijite, mi-au plăcut mult şi timişorenii. De aceea caut să prind orice ocazie de a revedea atît oraşul, cît şi pe cei cunoscuţi Mă simt legat de ei prin acele sentimente subtile, însă adînci şi indestructibile, care au luat fiinţă în timpul celor 7 ani de muncă în Timişoara, în care am reuşit să creez şi să organizez un învăţămînt şi un laborator de Microbiologie la Institutul de Medicină şi, de asemenea, o secţie de Epidemiologie, cu laboratoarele respective la fostul Institut de Igienă, azi Centrul de Cercetări Medicale.

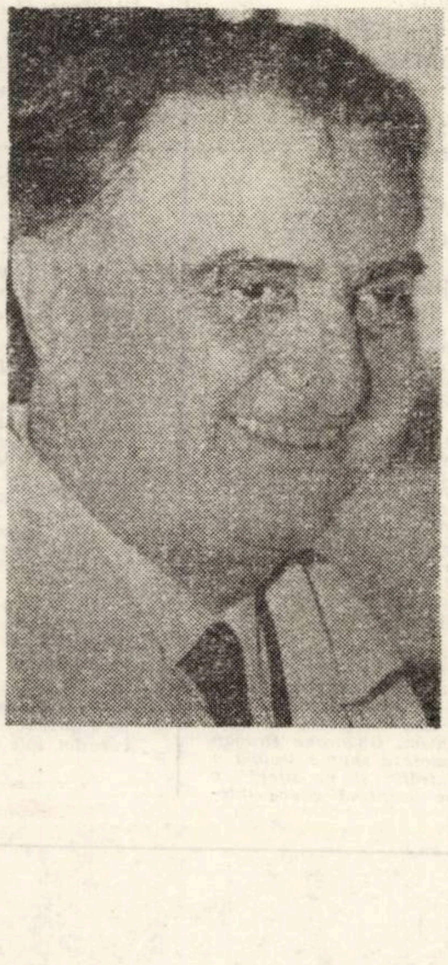

S. LEVIN

(Continuare in pag. 8)

Responsabilitatea literaturii

În zilele de 5 şi 6 decembrie a.c. a avut loc Adunarea generală a Asociaţiei scriitorilor din Timişoara şi analiza revistei „Orizont", în prezenta tovarăşului ION ILIESCU, membru supleant al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., secretar al Comitetului judeţean Timiş al P.C.R., a tovarăşului LAURENŢIU FULGA, prim-vicepresedinte al Uniunii Scriitorilor.

După darea de seamă asupra activităţii pe ultimii doi ani. prezentată de Anghel Dumbrăveanu, **secretarul asociaţiei, au luat cuvîntul :** Aurel Cosma. Anavi Adam. Sorin Titel. Damian Ureche. N.D. Pârvu. Traian Liviu Birăescu. Ion Stoia-Udrea. Ion Arieşanu, Crişu Dascălu, Svetomir Raicov, Mircea Şerbănescu, C. Miu-Lerca, Radu Ciobanu, Traian Iancu — **directorul Uniunii Scriitorilor şi al Fondului literar.**

În concluziile adunării a luat cuvîntul tovarăşul ION ILIESCU.

În continuare, adunarea generală a ales noul comitet de conducere în următoarea componenţă : Anghel Dumbrăveanu **(secretar).** Ion Arieşanu, Laurenţiu Cernet. Franyo Zoltan. Al. Jebeleanu, Franz Liebhard. N.D Pârvu, Svetomir Raicov. Mircea Şerbănescu **şi comisia de cenzori, formată din :** Anavi Adam. Ovidiu Cotruş. Hans Kehrer.

Darea de seamă şi discuţiile care au urmat au relevat dezvoltarea pe care a cunoscut-o viaţa literară timişoreană în anii din urmă, faptul că întreaga activitate a asociaţiei a fost orientată. în această perioadă, în lumina indicaţiilor partidului nostru privind întărirea muncii din domeniul ideologiei, cuprinse în documentele Plenarei C.C. al P.C.R. din 3-5 noiembrie 1971 şi ale Conferinţei naţionale a partidului. În acest sens s-a evidenţiat că asociaţia scriitorilor din Timişoara a intreprins remarcabile acţiuni de orientare şi stimulare a creaţiei literare spre cunoaşterea şi oglindirea cu mijloace artistice cît mai bogate şi mai variate. a proceselor de un viu dinamism care au loc în planul societăţii, al conştiinţei în patria noastră.

„Pentru scriitorii noştri — s-a arătat în darea de seamă — este cît se poate de evident că nu se poate înfăptui o literatură bună. profundă şi adevărată, încărcată de semnificaţii umane revelatoare. cu care să se mîndrească poporul şi care să fie o mărturie artistică a acestei vremi în care trăim. muncim şi visăm, care să fie un mesaj artistic valoros pentru contemporani şi pentru viitorime. fără o cunoaştere temeinică a oamenilor de azi, a prefacerilor care au loc în societate şi-n conştiinţă. fără o angajare decisă şi clară în opera pe care o realizează oamenii acestui pămînt".

De asemenea, s-a arătat că scriitorii din asociaţie — români, germani, maghiari şi sîrbi — muncesc laolaltă într-o frăţească comuniune, într-o atmosferă de încredere şi cunoaştere reciprocă, Şedinţele celor patru cenacluri ale asociaţiei. dezbaterile organizate, acţiunile de cunoaştere a vieţii, numeroasele intîlniri cu cititorii au contribuit la crearea unui climat de lucru, la întărirea prestigiului muncii literare şi a scriitorului în viaţa socială şi politică a regiunii, la promovarea şi orientarea talentelor tinere, la o efervescenţă creatoare remarcabilă.

Discuţiile au pus în lumină unele aspecte lacunare ale activităţi asociaţiei, faptul că dezbaterile de ordin teoretic şi analitic nu s-au desfăşurat întotdeauna la nivelul dorit, într-un spirit de maximă exigenţă şi principialitate. care să favorizeze relevarea nivelului scăzut al unor cărţi tipărite de scriitorii timişoreni, cu un conţinut sărac sau aservite excesiv căutărilor formale, să ajute la o mai mare emulaţie. la afirmarea unor scriitori şi a unor cărţi demne de exigenţa sporită a oamenilor muncii.

Subliniindu-se impulsul substanţial pe care l-au dat vieţii literare timişorene înfiinţarea editurii „Facla" şi transformarea lunarului „Orizont" într-o publicaţie săptămînală, lucrările Adunării generale au arătat necesitatea ca scriitorii, oamenii de artă şi cultură din această zonă a ţării să răspundă grijii partidului şi statului nostru pentru dezvoltarea literaturii şi culturii prin noi şi valoroase lucrări, printr-o artă şi o publicistică angajată şi profundă.

ORIZONT

(Continuare in pag. 5)

EUGEN BARBU: „Caietele Princepelui" (I), (Ed. Dacia, 1972)

Cronica literară de Cornel Ungureanu

1. Există, în opera lui Eugen Barbu, o lume a maşinăriilor şi maşinaţiunilor infernale. Din lumea aceasta, trăind ca aisbergul, nu ştiu cîte zecimi în necunoscutul apelor, gata să dea peste cap cel mai spilcuit transatlantic, se întrupează opera scriitorului. E o lume „mascată", cîteodată secretă (sau pusă la index), creată din relaţii cunoscute doar iniţiatului, prieten al ei. Plămada a ceea ce se vede (strălucirea plutitoare a gheţarului) se alcătuieşte în culisa inaccesibilă spectatorului: culise care trebuie scoase la lumină. Opera devine o etapă a iniţierii dar şi a „demistificării": şi ultimul cuvînt e foarte la locul lui atunci cînd scriem despre Eugen Barbu. Practicată îndelung, prin diverse procedee, demistificatoare, patima culisei, devine subiect central şi pasiune în sine, obsesie permanentă, punct central al creaţiei. Ea reprezintă o altă faţetă a iniţierii, „alfabetizarea" ei. Caietele Princepelui se pot citi ca o carte independentă, ca o posibilă mitologie a existenţei întru cuvînt. Însuşi jurnalul, ca specie, presupune mitologizarea, vălul care creează nimbul şi contribuie la mitul operei. Caietele... îşi ajung lor însele, ca operă independentă, jurnal, eseu, exegeză, note de lectură, poem în proză, unite de suflul unei personalităţi capabile să dea duh unui ocean de însemnări, note, comentarii. Citim „Caietele Princepelui" pentru enorma gîlgîială a cuvîntului, pentru patima monologului, pentru izbucnirea subiectivă, foaie de temperatură a personalităţii. Călătorim pe vulcani, aci, în miezul acestei maşinării infernale (ce ne e prezentată) gata să sară în aer. Goethe anatemizat, Dante făcut mason, capodopere privite cîrtitor: bunul cititor de literatură, amatorul cumsecade de artă e zvîrlit în neant. Iritări peste iritări: răbufniri împotriva cutărei vedete cabotine, a cutărui funcţionar diplomatic, a trenurilor englezeşti. Spiritul vindicativ (demistificarea) amestecă aceste minunăţii ale spiritului comod într-un alambic de febre contestatare (vedete de tot felul) pentru a ni le prezenta drept caraghioslîc. Între acestea, aforisme, note, citate. Un spectacol complet, uluitor spectacol de la un capăt la altul, spectacol incontrolabil, spectacol cu măşti, cu maşinişti scoşi pe scenă, cu instalaţia de zgomote scoasă în scenă, spectacol gigant (urmează încă cinci volume) al cărui singur ghid poate fi credinţa în scriitor. Caietele Princepelui e o operă independentă, de diavolesc meşteşug, senzaţională mitificare şi demistificare a cuvîntului, ori a cuvintelor tentaculare ce îşi revendică, prin fragmente, iniţiative şi drepturi. Iniţiere, mitificare şi demistificare ar fi parametrii acestei cărţi care, deocamdată, există ca aisbergul, cu cinci volume în tipografie.

2. Aş putea enumera, pe vreo jumătate de pagină, lucrurile pe care le-a făcut primul, în publicistica literară actuală, Eugen Barbu. Mitificare şi demistificare (mitificare a unei cărţi, demistificare a unui univers livresc), Caietele Princepelui sînt, pentru literatura actuală, o carte- premieră în materie de magie şi mit. Scriitorul devansează studii esenţiale (devansează: o speranţă) care n-au apărut încă în programele de cercetare ori de traduceri, oferind cititorului întinse zone albe, cu totul neîncercate de vreun om de ştiinţă român. Stăm şi ne întrebăm de ce, avem prea multe răspunsuri şi nu ştim lîngă care din ele să ne oprim. Au fost vremuri în care critica şi istoria literară s-au ocupat după vîntul molimei de Creanga de aur, de Adam şi Eva, de proza lui V Voiculescu, ba chiar şi de Princepele: ar fi fost firească cercetarea acestui tărîm (atît de bogat în poezie, atît de fertil pentru literatură) N-a făcut-o nimeni şi o face, acum, la modul senzaţional, Eugen Barbu. Ca în altele, e şi aici un gest de orgoliu: Princepele, se demonstrează, n-a fost înţeleasă, ea se sprijină pe alte cunoştinţe decît acelea ale cronicarilor, şi ca atare, a fost comentată aiurea. Independentă, Caietele Princepelui sînt o lectură indispensabilă pentru cel ce vrea să se descurce în păienjenişul implicaţiilor romanului. Princepele se arată a fi, încă odată, un foarte modern roman, prin miza simbolului, prin încărcătura poetică a cifrului. Eugen Barbu se sincronizează cu marea literatură europeană de azi nu prin descărnarea cuvîntului, ci prin potenţarea lui, nu prin negaţia logosului, ci prin descoperirea subteranelor sale. Magie, mitologii străvechi, închise în cărţi nedeschise de multă vreme: ce poate fi mai palpitant decît aceste „culise ale cuvîntului" senzuala sa viaţă secretă? Ne întoarcem la partea nevăzută a aisbergului · asociaţii secrete (cu doctrinele lor), cărţi secrete (cu „semnele" lor), fac parte din acest spectacol al înţelegerii lumii prin analogie, alegorie, metaforă. Toate acestea, lîngă care a stăruit curiozitatea şi iluzia unor generaţii întregi, înseamnează azi, pentru scriitor, o viziune poetică a lumii. Amurgul Renaşterii, centrul lor de gravitaţie pentru epoca modernă (fiindcă Renaşterea îşi permite să asimileze doctrinele esoterice ale Orientului) şi le însuşeşte, într-un ultim efort de definire a ilimitării Puterii omului. O definiţie poetică a lumii, dar şi una a puterii, a puterii miraculoase, fără limite, a ceasului umbratec în care Princepele, cel al lui Macchiavelli, se preschimbă în Faust. Caietele Princepelui adună texte ce pot da cale liberă unui anumit tip de proză, făcînd parte din acele iniţiative tip Eugen Barbu.

Să sperăm că, exegezele consacrate fenomenului nu vor întîrzia, şi curajoşii vor pătrunde şi în aceste jungle ale magicului, ale mitologiilor străvechi. Oricum, iniţiativa lui Eugen Barbu e de interes excepţional.

3. Cu admiraţie dar nu fără spaimă, citesc, în planurile editoriale, programul de lucru al scriitorului: încă cinci volume din Caiete, primele trei volume din Frica, roman fluviu, „O istorie a literaturii române" însumînd o respectabilă cifră de coli editoriale. Sigur că e foarte mult, sigur că e un program de apogeu, de încununare a carierei, în care se tinde spre epuizarea totală a „posibilităţilor subiective" ale unui scriitor. Frica, nouă volume în total, o perspectivă asupra istoriei României de după primul război mondial, pe urmă literatura română din punctul de vedere a lui Eugen Barbu, pe urmă, prin Caietele Principelui, literatura lui Eugen Barbu din punctul de vedere al lui Eugen Barbu. Ar mai fi ceva de adăugat în această cuprindere ciclopică? Ambiţii colosale, proiecte peste proiecte, cărţi peste cărţi, dar mai ales Scriitorul, el, explicîndu-se mereu, jucîndu-şi (scriam altădată) rolul, spectacolul, uimitor spectacol, mitificîndu-se şi desmistificînd, dar mai ales mitificîndu-se, prin aceste drumuri pe care le deschid mereu spre sine, dar numai spre sine, în ultimă instanţă. Dar este un lucru rar pentru o literatură: ca în interiorul unui fantastic, orgoliu, să se ridice şi să se lase mereu punţile care să-l definească, pînă la capăt.

Iordan Chimet :

„ANTOLOGIA INOCENŢEi"

(Editura Ion Creangă, 1972)

Minunat acest obiect care e Antologia inocenţei! Carte asemeni cărţilor fermecate ale copilăriei, făcute pentru văzut, pipăit, mirosit, auzit şi poate citit cu mare tulburare, cu pagini, lucruri tainice, de stîrnit cu literele, desenele şi toate semnele lor, teama, bucuria, somnul, veghea şi jocul. Carte, lume închisă, destulă sieşi, în care simţi că ai putea atinge orice semn, spre a preface pagina sau cartea în pasăre, fruct sau scoică şi toate te-ar lua cu ele, tu aşteaptînd de mult aceasta.

Dar o antologie, chiar şi a inocenţei şi, cu atît mai mult, o recenzie despre o Antologie a inocenţei, nu se pot scrie inocent. Şi atunci, după uimirea şi bucuria începutului, vine şi pentru autorul primeia şi pentru cel de-al doilea, momentul critici, neinocente, momentul actului critic, pentru că, oricum, selecţia antologică e un asemenea act. Desăvîrşită (cu infime excepţii, care permit a scrie „desăvîrşită"), ni se pare a fi selecţia grafică. A exemplifica, înseamnă, de fapt, a cita aproape integral Tabelul ilustraţiilor. Ce trebuie totuşi spus în plus aici, e revelaţia scriitorilor desenatori şi pictori (Ionescu, Arghezi, Lorca, Buzzati, Kafka, Morgenstern, Mateiu Caragiale, Faulkner, Călinescu), pe care o prilejuieşte o selecţie de cea mai pură calitate.

Discutabilă e însă opţiunea pentru texte. Principala probă a absenţei inocenţei celui care a întocmit antologia, o fac precauţiile cu care el se protejează în prefaţă, intuind cu o lăudabilă modestie şi real simţ critic, posibilele neajunsuri ale încercării sale, nedumeririle pe care le-ar putea stîrni alăturările de nume şi texte. Dar nu în această alăturare, lipsită, se pare, de un ferm criteriu axiologic, se află punctul vulnerabil al cărţii. El stă în absenţa unui criteriu omogen de selecţie, fapt care derivă din înţelegerea aproximativă a inocenţei. Faptul că aceasta e înţeleasă odată ca modalitate de creaţie şi odată ca suport tematic, generează în majoritatea capitolelor, o pendulare păgubitoare unităţii de viziune a antologiei. Cele mai izbutite capitole (Jocuri de copii, Jocuri de poeţi şi Ca să se supere oamenii...), în care fuziunea celor două criterii e perfectă, sînt pagini cu adevărat antologice. Aventura, Oraşul, Ţara de azur şi celelalte capitole care intenţionează un soi de Weltanschauung al inocenţei, se realizează parţial, tocmai pentru că cele două criterii nu funcţionează simultan. Niciodată, o proză sau o poezie despre lumea inocenţei, scrise cu alte mijloace decît cele ale inocenţei, nu va putea interesa o antologie ca aceasta (şi poate niciuna). „Şi încă, şi încă, şi încă" (citat din autorul minunatului Lamento cu o mare baaaaalenă, cu un lac galben şi frumoasa Elena).

Dar după război, mulţi (critici) viteji...

ADRIANA SIMLOVICI

Gheorghe Drăgan :

„CORABIA ARGONAUŢILOR"

(Editura Junimea, 1972)

„Opreşte-te între exegeză şi eseu" propune Gheorghe Drăgan într-o parabolă critică (Demonul criticii) dezvelindu-şi, de fapt, formula, căci Corabia argonauţilor se află mereu între critica ştiinţifică şi cea eseistică, între comentariul susţinut de riguroase trimiteri bibliografice şi interpretarea „artistică" a faptului literar. Alegerea unei asemenea poziţii decurge din convingerea, exprimată nu odată, că actul critic presupune „percepere pură a creaţiei", „acceptarea ei prin identificare". Dorinţa de a se integra în operă, de a scrie din pespectiva ei („să suferi cu poetul pentru defectele pe care i le arăţi, să te bucuri cu el pentru poemele admirabile pe care le-a scris...": Trebuie să exişti în scris atît cît exişti prin operă" — Demonul criticii) — de aici, poate, şi fobia comparativismului — conferă lui Gheorghe Drăgan nota ei personală. Înţeleasă astfel, critica ar putea fi acuzată de impresionism. Gheorghe Drăgan ştie însă să escamoteze spuma fragilă a comentariului „trăit" şi ne oferă o carte din care se desprind cîteva interesante puncte de vedere pentru stabilirea unor profiluri critice: Eminescu, precursor al simbolismului (Baudelaire şi Eminescu) sau Bacovia, poet al neputinţei comunicării totale (G. Bacovia sau refuzul poeziei), precum şi unele articole de factură teoretică (Patriotismul poeziei, Mitul şi poezia modernă) care se susţin prin pledoaria pentru integrarea conceptelor respective în viziunea lirici contemporane. Am reţinut de asemenea unele restituiri, notabile contribuţii la istoria literară: Către reeditarea unui poet: D Iacobescu şi Poezia feminină.

Păcat, doar, că vocaţia critică a lui Gheorghe Drăgan este minată de un spirit prea revendicativ; îi lipseşte acea detaşare care să-i asigure desfăşurarea nestingherită a analizei şi ideilor. Criticul se luptă mereu, în mod paradoxal, tocmai cu critica, limitîndu-i obiectivele la „a îndruma spre înţelegere" „teritoriul literar" şi specificul creator pe care, doar acesta are libertatea de a le stabili şi defini. Atitudinea ne lasă să întrevedem posibilitatea unor viitoare cercetări caracterizate prin echilibru şi obiectivitate Deocamdată însă, nu putem să nu ne exprimăm rezerva faţă de comentariul lipsit de noutate, pe care îl dedică de pildă, mult prea cunoscutei probleme a raportului dintre conţinut şi formă, precum şi faţă de modul simplificator în care acest raport este rezolvat (Între autocontemplare şi expresie). Formulări ca „materialul poetic domină cu superioritate expresia, pe autor nu-l interesează orfevrăria", astăzi, cînd opera literară este, pe bună dreptate, socotită indestructibilă unitate între ideea artistică şi semnul unic, nu mai pot convinge. O expresie voit nelucrată ca aceea a lui C Ivănescu, citată de autor, este impusă de natura trăirii lirice şi dacă ea rezistă înseamnă că e unica formă capabilă să încoroneze ideea, că într-o altă formulare, ideea însăşi ar fi alta

Dispusă în trei secţiuni, cartea lui Gheorghe Drăgan parcurge drumul de la critica analitică spre expunerea teoretică pentru a poposi, în cele din urmă.

voltările analitice deşi punctate de ezitări şi nu întotdeauna suficient de cuprinzătoare, sînt totuşi mai adecvate vocaţiei sale critice.

OLIMPIA ŞERBAN

Emil Bunea :

„AM LĂSAT IARBA SĂ CREASCĂ"

(Editura Dacia, 1972)

Tot un debut dar, în proză, este acest prim volum al unui roman ce se prefigurează vast, semnat de Emil Bunea după debutul liric marcat de culegerea Din versurile unui medic de ţară. Matur în scrieri, dovedind o profundă cunoaştere a lumii rurale Emil

primilor ani de colectivizare. Întreprindere îndrăzneaţă, dacă ne gîndim la dificultăţile pe care le ridică, clişeul şi epigonismul pîndind la orice pas. Ţăranul şi satul din sud şi-au găsit o strălucită exprimare în Moromete şi Siliştea-Gumeşti şi revenirea pe aceleaşi urme duce la desuetudini şi inutil epigonism. Am lăsat iarba să crească, nu scapă întru totul de aceste carenţe.

Structura psihologică a personajelor este morometian. Ion Saioc, zis Moţu, este un Moromete sui-generis, ţăran inteligent, capabil să guste cu satisfacţie deliciul prinderii în capcana vorbelor pe orice interlocutor. Om cu mare popularitate poate să-şi întărească numeric colectiva cu un succes, şi dezvăluie abuzurile lui Iordăchiţă Gheorghe zis Şefu Gheorghe, preşedintele comitetului executiv. Acesta prevalîndu-se de funcţie întreprinde acţiuni de constrîngere şi intimidare asupra oamenilor pentru a intra în colectiv. Pînă în final samavolniciile lui Şefu Gheorghe sînt denunţate şi el destituit. Două sînt momentele care traumatizează conştiinţa personajului — primul integrat mai corect în economia romanului, este episodul cu întîlnirea rudarilor, cînd Moanţă recunoaşte în Şefu Gheorghe pe „dom sergent" care mai demult i-a însoţit pe rudari într-un sinistru exod, şi al doilea, moment de uşoară comedie, ce încheie şirul nelegiuirilor lui Şefu Gheorghe. Acesta trece pe un monument numele a şapte ţărani, rude cu el, care, chipurile, ar fi căzut în timpul răscoalei ţărăneşti. Falsificatorul este demascat, iar justiţia colectivă sancţionează prompt

Emil Bunea are o vizibilă dexteritate la scris, manifestîndu-se într-un stil fluent şi o bună stăpînire a limbii.

AL. RUJA

ACTUALITATE LITERARĂ

Tentaţia sintezei şi a perspectivei diversificatoare într-un an al esteticii (II)

Sinteza propusă de Ion Pascadi în **Nivelele estetice**, fără a fi întrutotul originală, asigură integrarea fenomenului estetic din perspectivă filozofică şi sociologică, în spiritul cercetărilor mai noi ce-şi deschid obiectul spre problematica mai largă a omului social, evitînd formalismul sau eclectismul. Mai adesea însă această sinteză se operează de pe poziţiile privilegiate ale omului de ştiinţă, conducînd inevitabil spre un soi de utopism naiv ca cel al Ilenei Bratu care, în art. **Decizia creatoare şi comunicaţia informaţională (Estetica filozofică şi ştiinţele artei)** propune, cu titlu ipotetic, o „matematizare" a procesului de creaţie — pînă acum domeniu ocolit de informatică — prin analogie cu „procesul dinamic al deciziilor" în varianta Forrester, cu scopul vădit de a fraterniza arta cu ştiinţa, sau de a smulge celei dintîi „nimbul" şi a o hărăzi unui loc precis în subordinea altor fenomene extra artistice : „Faptul artistic considerat cu toată obiectivitatea şi pus în legătură cu alte domenii ale gîndirii ca : sociologia, antropologia, lingvistica, management, urbanism, va putea duce la testarea limitelor creaţiei ca operator, ştiinţific". Majoritatea esteticilor experimentale îşi subordonează arta printr-un „transfer noţional" prin care în cele din urmă nu terminologia se va adapta fenomenului estetic, ci arta va fi „adecvată" noii metodologii, va fi „acceptată" (cuvintele autoarei) „în lumea conceptelor extra-artistice (matematice, informaţionale)". Chiar atunci cînd raportul lor depăşeşte simpla „traducere" a esteticii clasice într-un limbaj formalist, esteticile experimentale rămîn, cum mărturiseşte unul din promotorii lor, M. Nadin, **„aditive"**, sisteme estetice închise născute, ca să folosim o caracterizare mai veche a lui A. I Richards, din echivocul limbajului, din reacţia în lanţ a unor principii aprioriсe aşezate la bază (remarca vizează mai cu seamă esteticile „speculative", dar nu se poate nega faptul că la fel de speculative sînt şi cele experimentale atunci cînd transferă terminologia lor la nivelul artei). De fapt acuzele că „fetişizează" exactitatea, că abuzează de un aparat conceptual prea greoi, li se pot aduce esteticilor experimentale atunci cînd se aplică unor texte, unor opere individuale. Noile metodologii se devedesc într-adevăr mai utile în cercetările aplicate, acolo unde e necesar să se înlocuiască limbajul „impresionist" prin unul formalizat, riguros.

Credem într-adevăr că singura soluţie ar fi instituirea unei riguroase discipline **metaestetice**, aşa cum propune Ion Pascadi, care să ia în discuţie problema limbajului, a categoriilor şi metodelor utilizate nu numai de estetică, dar şi de domeniile înrudite : teoria şi critica literară „poeticile" diferitelor arte. Vor trebui repuşi în discuţie şi validaţi axiologic, nu numai termenii noi (ca „structură", „mesaj", „informaţie şi redundanţă", utili dar nu indispensabili în critica curentă) dar şi alţii „tradiţionali" ca **realism, umanism**, etc., care circulă în critică într-o definiţie mult prea empirică şi generală. Încercări de redefinire a limbajului critic de pe o asemenea platformă estetică riguroasă sînt încă puţine (vezi vol. **Conceptul de realitate în artă**) criteriile aplicate, dincolo de limbajul specios, fiind în fond tot cele tradiţionale.

O impresionantă încercare de reconsiderare a categoriilor poeticilor tradiţionale la nivelul tuturor artelor din perspectivă ontologică face M. Nadin într-o carte altminteri destul de eseistic-speculativă, **A trăi arta** (Edit. Eminescu, 1972). Autorul atrage din nou atenţia asupra insuficienţei reprezentărilor tradiţionale în faţa noilor evoluţii ale artei, asupra necesităţii adoptării unui „instrumentar nou, estetic şi axiologic, aşa numita criză a artei moderne reflectînd în mare măsură criza evoluţiei si adecvării sistemului nostru categorial". Dar, spre deosebire de articole, tonul cărţii este mai precaut. Autorul propune substituirea categoriilor speculative ale esteticii tradiţionale, care conduc spre un examen „global", cu limbajele „specializate" ale esteticilor experimentale dar numai „pe porţiuni" circumscrise, la nivelul microstructurii operei. El ezită să extindă un sistem riguros, îngheţat, şi asupra formelor evolutive ale artei (care constituie principalul obiect al cărţii (recunoscînd că „arta modernă îşi realizează progresul într-o succesiune şi varietate contradictorie") preferînd să se identifice cu dinamismul acestei evoluţii într-un soi de „Erlebnis" (vezi titlul) ce micşorează simţitor detaşarea critică a autorului.

Într-o problemă atît de disputată cum este cea a progresului în artă, M. N. încearcă să corecteze criteriile în funcţie de care se apreciază acest progres, abătînd discuţia de la considerente **estetice** (identificarea progresului cu „acumulările" valorice sau un ideal de artă, cum bine arată autorul, instabil, modificat de la o epocă la alta) la considerente **ontologice :** ideea de progres în artă este legată de „perfectibilitatea raportului obiect-subiect", de procesul istoric al „înstrăinării", **obiectivării** omului prin artă şi năzuinţa sa spre regăsire şi integralitate. „Progresul artei este progres al regăsirii omului în situaţii şi condiţii sociale din ce în ce mai complexe". Ca reflex al autodeterminării pe plan social, arta modernă este marcată de „dezvoltarea conştiinţei creatorului modern", de capacitatea de a reflecta asupra ei însăşi (cel puţin acest ultim „criteriu" al progresului artistic priveşte mai îndeaproape realitatea estetică a artei). Modernul nu ar fi doar o estetică ca o **metaestetică**, interesată nu de realitatea materială propriuzisă, ci de modul ei de reflectare. După părerea noastră asemenea delimitări tranşante sînt destul de riscante, prima care are de suferit fiind reputaţia clasicului (arta clasică, „mărginită la a fi", apărînd paradoxal ca efemeră, „ispăşind onomaturgia realului, adică aplicaţia succesivă de mortar ce cade continuu, ratarea inefabilului") deşi „punctele de cristalizare a modernului" sînt căutate în poeticile... clasice (Boileau, Dryden, Pope, Schiller, Goethe). Nu este mai puţin adevărat că punctul de vedere avansat de autor reuşeşte să spulbere unele prejudecăţi ale esteticii tradiţionale împotriva artei de avangardă sau formalismului (ni se atrage atenţia că o serie de tendinţe moderne ca „poezia-spectacol", „happening-ul", aleatorismul, au un program estetic clasic şi modern în acelaşi timp, în funcţie de unul sau altul din elementele lor). Cap. **Arta, artele, timpul** impune de altfel o asemenea „larghete" a judecăţii axiologice faţă de variatele forme ale artei moderne, care nu este aceea a criticului, atent la valoarea estetică absolută, ci cea a filozofului artei care atribuie fiecărei manifestări o valoare circumstanţială şi o justificare în funcţie de ideea de progres în artă, aşa cum a fost ea definită la început. Din păcate ambiţiile acestui capitol de peste o sută de pagini sînt mult prea mari, autorul încercînd să cuprindă un material informativ copleşitor (vizînd modificările tuturor artelor, ce ar fi putut foarte bine să constituie materialul unor tratate specializate) dar expunîndu-l într-un stil publicistic, rezumativ, de teamă să nu pară pedant. În dorinţa de a preciza o criteriologie, de a constitui o **metaestetică** operativă faţă de noile evoluţii ale artei, cartea rămîne adesea o simplă „aventură estetică" cu riscurile şi frumuseţile ei

Tot o **Aventură estetică**, dar de cu totul altă natură, publică Andrei Strihan şi Teodor Mazilu. Ea apare, cu totul nepotrivit, am zice, la Edit. Ştiinţifică, întrucît dialogul-interviu cu dramaturgul T. Mazilu nu vrea să fie o punere la punct a terminologiei sau cu atît mai puţin o „alfabetizare estetică". Răspunsurile lui T. Mazilu la întrebările adeseori prea abstracte, specioase ale lui A. Strihan, sînt o strălucită mărturisire despre viaţă şi artă chiar dacă punctul de plecare este în mod prea ostentativ propria sa viaţă şi operă (lucru ce la un moment dat devine supărător, dacă nu prin veşnica raportare la sine, cel puţin prin excesiva explicitare a teatrului său, luat ca „martor" la toate dilemele teoretice ale interlocutorului). T. M. refuză cu îndărătnicie premisele abstracte ale discuţiei, limbajul conceptual al esteticianului („Ai început să umbli cu subtilităţi. Eu încerc să exprim în această conversaţie amiabilă, numai rezultatele experienţei mele"), preferînd un punct de vedere empiric în afara categoriilor şi „taxionomiei estetice", potrivit căruia fiecare scriitor transcrie într-un fel de „stenogramă" propria sa experienţă de viaţă. Artistul nu inventează, el observă şi se mărturiseşte. „Fantezie" nu are decît scriitorul mediocru (!). Teatrul, în spiritul acestei teorii să-i zicem „vitaliste" despre artă este „operă trăită", experienţă reconstituită cu luciditate. Idei în stare nudă nu există. Fiecare idee are miros de trandafir sau de sînge". Furat de verva-i demonstrativă, dramaturgul nu observă că pe nesimţite a început şi el să facă o pledoarie pentru **o** idee : aceea a artei descinsă din realitatea diurnă, expresie a unei pasiuni aproape hedoniste pentru contingent („Prezentul exprimă pasiunea noastră pentru înţelegere, dorinţa de a trece la acţiune"). În ultimă instanţă toate categoriile şi procedeele teatrului său sînt raportate la ideea de experienţă, programul său estetic devine un „program de viaţă" : **comicul** este privit ca o atitudine stenică de eliberare şi cunoaştere, un „realism al esenţelor, refuzul oricărui idealism", spontaneitate, **tragicul**, dimpotrivă, incapacitatea de adaptare la real (şi, am zice noi, refuzul compromisului, a „determisismului vieţii", drept care nu înţelegem de ce dramaturgul desconsideră tragicul atunci cînd şi teatrul său e departe de comedia savuroasă, confortabilă, ilustrînd uneori acea formă de tragicomedie modernă, „comedia neagră", descrisă de J. L. Styan). Ni se pare de asemenea că **fidelitatea** faţă de viaţă (care merge pînă la a-şi nega locul într-o tradiţie literară firească : „Nimeni nu trebuie să fie discipolul nimănui, nici măcar al lui Shakespeare . . .), aşa cum o gîndeşte autorul este dejucată chiar de realitatea propriului său teatru. Lumea lui T. M. este, în ciuda eforturilor sale de a ne convinge de contrariu, privită prin ochiul unui moralist, un fin caricaturist care îngroaşă fără să vrea contururile, o lume **literară**. O afirmaţie ca aceea că „nu Caragiale a creat această lume . . . ci această lume l-a creat pe Caragiale", cu alte cuvinte că, să zicem, Caţavencu l-a creat pe autorul său, înseamnă a simplifica nepermis, a nega nu numai un program estetic la originea oricărei opere, dar însăşi realitatea ei artistică, atîta timp cît orice operă este şi un fenomen de onomaturgie", adică nu numai de raportare cognitivă la real, dar şi de generare a lui ca o realitate „secundă".

În orice caz, în contextul atîtor sisteme estetice care au ambiţia autodeterminării, M. Mazilu ne propune cu vervă polemică un sistem care „refuză" să fie estetic. Este şi acesta în sine un fapt remarcabil.

MARCEL POP-CORNIŞ

---

contrapunct

Un sentiment la „Măreţia frigului"

Nici pe departe resturile unei „filozofii" — să-i zicem : clasice *— nu ne intrigă, tulbură, entuziasmează, ele, în* Măreţia frigului *(ca şi aiurea — la Nichita Stănescu) : un panteism — veleitar în* Ars amandi, *dus pînă la tăgăduirea a toată alteritatea, ca într-un nou „Tat twam asi", într-o poemă ca* Nimic nu este altceva . . ., *ori „romantismul" (mai bătrîn decît romanticii) de a citi-n* Natură *— „la drum cu Novalis" — ca într-o* Chiffernschrift : *„Scriere este totul" . . . Gustăm, însă, aluzia — nu fiindcă e „livrescă" — la o faimoasă vorbă a d-lui Mallarmé :*

Matematica s-o fi scriind cu cifre
dar poezia nu se scrie cu cuvinte.
Cucurigu !

Ceea ce nu e doar o simplă — biată — frondă (legitimă, desigur, cîtă vreme poezia, scriindu-se şi cu cuvinte, *se poate scrie, ea, şi . . . „cucurigu" !). Este un ţipăt de triumf în aurora propriei poezii, ori — dacă vreţi : a propriei* poetici *(şi „poeticităţi") întemeindu-se, acum, pe* fiinţa *cuvîntului — să zicem — iar nu pe-acesta însuşi ca „fiind" . . ., dacă fiinţa-i nu va fi fiind tocmai* tăcerea, *adică „inomabilul" — iar nu ştiu ce tristete, ce „frig" de animale vorbitoare se bănuie şi-n minunata* Doină : *„Putem să ne spunem cuvintele. / gîturile rostitoare, nu şi nu . . . Cuvîntul a fost, totuşi, depăşit — şi ce mai e „cuvînt" (altfel decît ca — numai — un mijloc de a* zice . . .) *în următoarea poezie — pe care nu se poate să n-o cităm întreagă : „Înainte, nu a fost absolut nimic / Deodată nimicul a adormit / şi a început să viseze. / Astfel s-a născut cifra zero. / Nimicul a visat cifra zero. / Cifra zero a adormit şi a visat / cifra unu. / Cifra unu a adormit si a visat / iarbă şi capre. / Iarba visînd visul caprei / a născut un copil, doi copii, / trei copii, patru copii . . . /copiii au mîncat iarba / şi au crescut. / După aceea au mîncat şi capra / şi s-au făcut mari / După aceea primul copil mare / l-a mîncat pe al doilea / al treilea copil mare / l-a mîncat pe al patrulea / După aceea primul copil mare / l-a mîncat pe al treilea copil mare / Apoi, / Primul copil mare a rămas singur. / El a zis : / „eu mă trag din nimic / din nimicul cel care a adormit, / cel care a adormit şi visat / cifra zero". / Zicînd acestea / a început să se închine cifrei zero. / Apoi, după un timp, / de foame şi-a mîncat / un picior / Apoi şi-a mîncat celalt picior. / După un timp şi-a mîncat / mîna dreaptă / apoi şi-a mîncat mîna stîngă. / La urmă şi-a mîncat / propria limbă. // După aceasta nu a mai fost absolut nimic. // — De unde ştii legenda asta / mă întrebă îngerul, / de unde o ştii, dacă după aceea / nu a mai fost absolut nimic ? / — Nici n-o ştiu, i-am răspuns, / nici măcar n-o ştiu // — Dacă n-o ştii îmi zise îngerul, / atunci, atunci de ce o spui ? // — Nici n-o spun, i-am răspuns, / nici măcar n-o spun".*

. . . Ştiu eu dacă cu astfel de cuvinte ? . . ., dar numai cu asemenea uimiri şi ingenuităţi (nu zic : candori — acestea fiind abia inexperienţă . . .), *cu nu ştiu ce umor „ghicitoresc", cu o aşa de fără-de-prihană şi, parcă, de la sine,* dar chibzuit *— făcutu-s-au, pesemne, fetişe, măşti, totemuri, şi primitivele cosmogonii — polineziene, africane — ori vre-o „poveste-a drumului", „Christii sperantelor obscure" — pe care-i adora Apolinnaire, cutare vorţi — de pe la noi — sau vre-un „lut simplu" . . ., ba chiar şi-acea filozofie pre-socratică — această frază :*

Dacă lucrurile-ar fumega, am cunoaşte cu nările...., fiind un fragment *din Heraclit, nu un citat din* Măreţia frigului ! *Iar ceea ce face el, poetul — marele poet — actualmente, nu este anti-, ci e* ante-poezie *(cum e — şi-a fost — şi meta-poezie . . .). o poezie „neagră" (a existat şi o pictură „neagră" — ceea ce nu înseamnă că N.S. ar fi înrîurit de ea...). — fără metafore, nici dulci conversaţii, „fără cuvinte"... nici baremi „frumoasă" — dar tot suavă, deşi foarte viscerală..., simplă, însă în chipul unei „cimilituri" . . ., şi-n faţa căreia critica, vai, e încă . . .* bătrînă !

— De unde ştii, atunci, legenda asta ?

— N-o ştiu. Şi nici măcar n-o spun !

ŞERBAN FOARŢA

„Filmul mă înrobește"

Convorbire cu regizorul de film ALECU CROITORU

— .. îl provoc astfel : cineamatorii, cinecluburile sînt. sau nu, o unitate de măsură a unei cinematografii naționale ?

— A. CROITORU : Da... o bogată mișcare cineamatoare, o bine dezvoltată rețea de cinecluburi este semnul — este firesc să fie așa ! — unei dezvoltate cinematografii naționale. Nu de puține ori — și cazuri ilustre sînt suficiente ! — mari cineaști ai lumii s-au născut, au fost recrutați din marea familie a cineamatorilor.

— Vă propun să declanșăm un stop-cadru la mișcarea cineamatoare din această parte a țării.

— Fără părtinire...

APRECIEZ SUPERLATIV EXPLOZIA

...artei cineaștilor amatori din această zonă a țării Îi cunosc pe cineamatorii din Timișoara. Arad. Oradea. Pe cineamatorii timișoreni îi cunosc îndeaproape : ei au primit foarte multe — și consistente ! — premii la festivalurile naționale. Se nasc acolo, la Timișoara, filme cu personalitate, pe care le-o imprimă un Sandu Dragoș, un Iosif Costinaș, un Vasile Moise.. Știu. filmul artistic de scurt metraj „Luați loc. vă rog !", semnat de Iosif Costinaș, imaginea Vasile Moise, recent, la Festivalul internațional al filmelor de amatori de la Brno, R.S. Cehoslovacă. a obținut Medalia de aur, lucru întru totul lăudabil ! Cu o forță deosebită, acestora li se alătură Gheorghe Lupaș din Arad, afirmînd niște realități inedite.

— Și o întrebare pe adresa activității dumneavoastră : din 24 de ore, cîte ore gîndiți la film ?

— ...26 ! Nu, nu e un răspuns fabricat pentru un reporter ; respir pentru film.

— „Faceți filme în așa fel încît să arătați sufletul românesc întregii lumi", spunea, cu mai bine de trei decenii în urmă, Liviu Rebreanu. Cum serviți dumneavoastră acest imperativ al marelui scriitor ?

— ...Prin tot ceea ce fac, prin tot ceea ce am făcut în cei vreo douăzeci de ani de cînd lucrez în cinematografie. Vedeți. mai ales două dintre filmele mele — și spun asta, fiind conștient de faptul că voi fi bănuit de lipsă de modestie ! — zic, filmele mele „Vîrstele omului" și „Anotimpul mireselor" au colindat lumea...

— Ba — după cîte știm ! — au mai dobîndit și niște premii internaționale !

— Da... numai în anul trecut „Anotimpul mireselor" a obținut cinci premii internaționale, în urma cărora am fost primit membru al Academiei „Tibellina" din Roma.

— Cu atîtea premii, nu vă simțiți prea împovărat ?

— A, nu. nu, dimpotrivă !... E drept, cînd au început să vină premiile, mi-a cam fost teamă, dar pe urmă m-am obișnuit și — de ce nu !? — mi-am dat seama că e un lucru firesc. Dar marea mea bucurie o constituiau consemnările de acest gen : „România cunoaște...

„GUSTUL VICTORIEI"

...din vreun ziar franțuzesc sau „România învinge la festivalul internațional de la Oviedo", în vreun ziar spaniol sau...

— Ce-ați simțit atunci ?

— Mi se umezeau ochii... mă simțeam bine, știam că îmi îndeplinisem o îndatorire față de țară, față de cinematografia românească, față de mine.

— Acesta este pentru dumneavoastră un „trecut" în ceea ce privește filmul, creația. Pentru prezent ?...

— ...Fac un film de montaj, care se va numi „Lumea se distrează". Am descoperit la Arhivă un material foarte bogat. care se lasă îmbuchetat sub această generoasă umană idee : omul a știut, a găsit întotdeauna suficiente resurse sufletești pentru a fi în stare să depășească totul, de la dramele personale, la cataclismele universale ; și, poate, mijlocul cel mai eficient, în acest sens, este rîsul. Oricînd, la nevoie, trebuie să ne învățăm unul pe altul, să rîdem,

A ȘTI SĂ RÎZI —

...iată un început de victorie !

— Oricînd. la nevoie, ne conformăm cu plăcere ! Și pentru viitorul al II-lea !?...

— Am cîteva scenarii definitivate deja. Am predat Studioului cinematografic „București" scenariul pentru filmul „Săptămîna minciunilor" — o ecranizare a cîtorva schițe semnate de D.D. Pătrășcanu. Apoi, am un alt scenariu terminat : „Frumoasele blesteme de dragoste", care continuă preocuparea mea de ani de zile de a aduce în prim-plan, pe ecran, frumusețea, asprimea, poeziei, adîncimea filozofică a folclorului nostru, scenariu care împreună cu altele trei „Jocuri de început". „Liniștea" și „Grija", alcătuiește un ciclu.

— V-ați întrebat vreodată, ce-ați face dacă. într-o bună zi, ați prinde așa... O TERIBILĂ SUPĂRARE PE FILM!?... Ați mai putea iubi altceva așa cum iubiți filmul ?

— Vedeți dumneavoastră — cum să vă spun eu !.. — dacă te-a prins, filmul nu te mai lasă, te înrobește. Sînt suficiente împrejurări care te pot determina ca, pentru un timp, să nu mai faci film, dar...

— Dacă bine am înțeles — după o relativă întrerupere ! — după o primă iubire pentru film, urmează, aproape obligatoriu, o a doua iubire... tot pentru film !

— ...Și încă și mai puternică !

— Conviețuire fericită și satisfacții reciproce !

DANIEL TEI

---

banatica

TRAIAN DODA

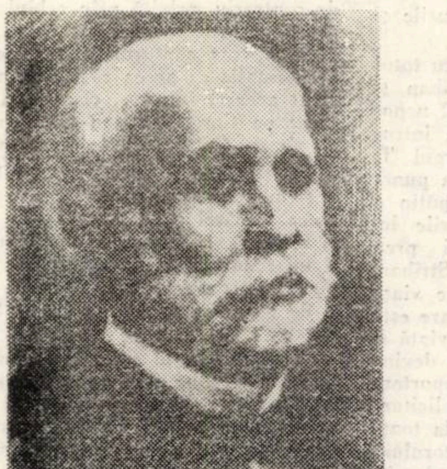

În acest an. s-au împlinit 150 ani de la nașterea lui Traian Doda, despre care un condeier țăran din Prisaca județul Caraș-Severin, Petru Stan, scria, acum 36 de ani : „Generalul Traian Doda a fost un om integru, un om mare, cum nici la cele mai culte și civilizate popoare europene nu se află bărbați mari care să-l întreacă în caracter și morală".

Iată ce știa poporul nostru despre Traian Doda.

În 1919, cînd profesorul universitar Onisifor Ghibu. organizatorul învățămîntului românesc din Ardeal și Banat, a aprobat cu însuflețire ca patronul Liceului din Caransebeș să fie Traian Doda, nu numai pentru că el a fost un mare fiu al Banatului, dar mai ales pentru că a fost un mare caracter.

Era fiu de grănicer, născut la 29 iulie 1822, în Prilipeți (lîngă Bozovici), dintr-o veche familie grănicerească din Rudăria. Ca și frații lui, Iosif, Gheorghe și Daniel, a fost dedicat carierei militare, pentru că așa era tradiția grănicerească, dar și pentru că, astfel, băieții puteau învăța gratuit. în felul acesta mărindu-se averea familiei acumulîndu-se „zestrea" celor 3 fete Doda.

Traian Doda a făcut școala primară la Rudăria, Bozovici și Mehadia. Școala de matematici a Regimentului româno-bănățean Nr. 13, a terminat-o la Caransebeș, dovedind un talent deosebit, o rară diligență și disciplină, aducîndu-i gradul de Sublt. cl. a II-a.

În 1841 urmează Academia Militară la Wiener-Neustadt, după care în 1842 este avansat ca sublocotenent și numit profesor la Școala de matematici de Regimentul 113 ; activitatea lui rodnică i-a creat o faimă ce a rămas în amintirea tuturor grănicerilor.

Locotenent la 1 aprilie 1848, căpitan la 27 octombrie 1848, în care grad a făcut Școala superioară de război. La 27 octombrie 1857 a fost avansat maior, la 15 august 1860, lt. colonel și în 1863 colonel. În 1869 este numit comandant al Brigăzii din Budapesta, unde tot timpul a fost membru de frunte al Coloniei române.

Doda iubea tineretul, viitorul neamului, ținînd mult să contribuie la educația viitorilor conducători ai poporului nostru, în care scop frecventa regulat întrunirile studenților români membri ai Societății de lectură „Petru Maior", îndrumîndu-i. ajutîndu-i cu sfaturi și pecuniar. Drept recunoștință, Traian Doda a fost ales membru de onoare al Societății „Petru Maior".

În vremea aceea erau mulți studenți bănățeni la Universitatea din Budapesta. Cu aceștia, Doda avea deseori convorbiri la el acasă, după care îi reținea la masă pînă la orele 22, apoi îi poftea la odihnă la ei acasă, pentru ca chiar de a doua zi să învețe cu mai mult entuziasm și să se pregătească pentru lupta cea mare în interesul poporului nostru.

La 1 mai 1870 este avansat general și numit comandant al Diviziei din Cracovia (vechea capitală a Poloniei), una din cele mai importante mari unități din vremea aceea

În floarea vîrstei, la 50 ani, cînd îi surîdea o frumoasă carieră militară, demisionează din armată și se stabilește. pentru toată viața, în modestul orășel de la poalele Muntelui Mic, unde nu-l aștepta traiul, luxul marilor orașe, nu-l aștepta nimic comod. Aici începe lupta și pentru drepturile social-politice și cultural-economice al fraților săi români. Timp de șase ani (1873—1879) a luptat din toate puterile ca prezident al Reprezentanței regimentare, pentru o împărțire dreaptă a teritoriului regimentar.

Rodul muncii lui Doda : „Comunitatea de avere a fostului Regiment confiniar româno-bănățean Nr. 13 din Caransebeș", organizată de el în circumscripția regimentului desființat.

Drept recunoștință, frații lui grăniceri l-au ales președinte al „Comunității de Avere", funcție pe care a îndeplinit-o din 1880 pînă la sfîrșitul vieții sale, 4 iulie 1895, tot timpul muncind gratuit.

În cea mai mare circumscripție electorală românească din Banat, recunoscători, devotații grăniceri ai lui Doda, în anul 1880, l-au ales deputat cu program național în cameră. Apoi l-au ales de încă șase ori la rînd. El fiind singurul deputat cu program național (ceilalți români erau guvernamentali) ; avînd o ținută demnă, a arătat camerei din Budapesta toate nemulțumirile și suferințele poporului român de pe aceste meleaguri, luptînd pentru o lege a naționalităților, dreaptă, bazată pe drepturi egale garantîndu-se limba, existența și dezvoltarea națională a tuturor.

ALEXANDRU MAGDA

ROȘU ȘI NEGRU ȘI NANCY BRANDES

— Care consideri că este profilul distinct al formației „Roșu și negru" în contextul celorlalte formații românești ?

— Profilul nostru este îndeosebi cel instrumental, căci avem instrumentiști de valoare. Nu ne prea încadrăm în speciile folk, beat (cele internaționale), ci într-a noastră. de jazz-pop, însă cu un anume specific. Căutăm un neamestec în stilurile altora. adică o linie proprie. Nu că am fi mai buni decît alții. însă ne căutăm pe noi înșine. Introducerea „brass"-ului ne-a creat profilul. dă un colorit nou, mult diferit de acela al altora. El constituie o treabă mai importantă decît bateria sau orga Este **grupul nostru solistic.**

— Cum decurge colaborarea cu „vedetele cîntecului". pe care le luați cu voi în turneu și le acompaniați ?

— Avem mereu discuții cu ele Noi sîntem o formație instrumentală, nu una vocală. Și putem realiza în fond. un spectacol. de două ore fără acompaniament. Avem discuții cu unele „stele", iar concesiile le facem întotdeauna noi.

— Se spune că în ultimul timp cam faceți muzică prea „comercială".

— E adevărat. Facem acuma și comerț, dar, fii pe pace. în tenta. în stilul formației.

— Toată lumea compune la voi ?

— În elaborarea pieselor fiecare membru compune, fără ca asta să altereze spiritul și unitatea formației.

— Poate trăi o formație fără discuri ?

— Am demonstrat acest lucru. La noi un disc nu servește unei orchestre pentru că apare tîrziu. „Cadrane" ne-a apărut după trei ani de la înregistrarea piesei la Electrorecord Durează mult...

— Cum vezi muzica pop în viitor ?

— Ar putea fi a viitorului pop-ul simfonic, dar asta numai pe disc se poate întîmpla. Practic, în concert lucrurile sînt dificile Și mai există tendința de reducere a orchestrelor, de creare a unui colorit mai redus de instrumente. Da, așa ca **Emerson, Lake & Palmer.**

— Ați cîntat colosal la cel de al doilea Festival național de muzică pop, la București 1971.

— Avem experiența a două festivaluri. Dar menirea unui festival e cu totul alta și rezultatele n-au fost cele scontate... Pe scurt, nu s-a făcut o bună publicitate muzicii pop

— Totuși, nu te gîndești la un mare disc ?

— Pentru noi e mai important spectacolul. Sîntem niște „vizuali", cîștigăm mult pe scenă. Auditiv parcă efectul nu e același. Bine, nu „vizual" în sensul sincretismului" (balet etc), ci spectaculozitate instrumentală.

— Ce mai aveți de gînd ?

— În pofida zvonurilor, nu ne destrămăm. Facem cu TV un spectacol în regia lui Bocănet.

LUCIAN BURERIU

teatru

„Teatrul pentru mine înseamnă descoperire“

Convorbire cu actrița LILIANA TOMESCU

E înainte de spectacol. Peste o oră și... ceva, actorii vor intra în scenă. Se joacă „Schimbul“ de Claudel, cu artista emerită Liliana Tomescu. O întîlnesc în spatele scenei, la cabine, puțin emoționată, deosebit de amabilă, și cu acel caracter comunicativ pe care îl descoperi din prima clipă. M-am prezentat și încerc prima întrebare.

— Cum definiți Dvs. emoția scenică ?

— (zîmbește) Dvs. incepeți cu o intrebare atît de complicată încît ar trebui să scriu un roman, nu să răspund...

— (nu mă dau bătut) Totuși...?

— (n-are incotro) Emoția scenică este.. un lucru foarte complicat. Adică este, după mine, răspunderea pe care o ai în fiecare seară în fața publicului, răspunderea față de piesa pe care o joci, răspunderea față de parteneri, față de teatrul tău...

— (deosebit de sobru) Ce relații sînt, sau mai bine zis ar trebui să existe, să se stabilească, între actor și regizor înainte și în timpul pregătirii unui spectacol ?

— (aproape la fel de sobră) Relațiile între actori și regizor sînt ca intre oameni : există sau nu există. Ele, dacă nu există, trebuiesc create și se creează pe nivelul de cultură, pe gusturile comune, pe înțelegerea lucrurilor frumoase... Asta este un fel de bază de la care se pleacă. Pe urmă începe descoperirea unuia și a celuilalt pe marginea unui text.

— (brusc) Dar între actori ?

— (ezită puțin, se gîndește, și-mi răspunde lungind cuvintele) Și intre actori este foarte greu pentru că, știții... trebuie să existe un fel de cunoaștere foarte bună... pentru că sînt actori foarte mari deosebit de talentați, dar care, să zicem așa, nu au un caracter deosebit de comunicativ, sînt mai închiși în ei și atunci e mai greu...

— (schimb discuția) E o meserie deosebită ?

— (de acord cu mine) Este o meserie foarte complicată și care depinde de multe lucruri, de directorul unui teatru, de repertoriu, de regizor, de partenerii pe care îi ai, de mașiniști, de scenă și de public.

— Aveți preferință pentru un anumit gen de piese ?

— (zîmbește din nou) Nu ! Am preferință pentru piesele bune.

— (zîmbesc și eu) Ce inseamnă „piese bune“ pentru Dvs. ?

— Piese scrise cu talent, nu neapărat de autori consacrați, dar.. scrise cu talent, cu scop și cu adevăr. În primul rînd cu adevăr, pentru că socotesc un text bun doar atunci cînd este adevărat și, mă rog, lucrul se dovedește în istoria teatrală că piesele care rămîn sînt acelea care vorbesc de adevărul vieții.

— (îmi aduc aminte) Se vorbește în ultimul timp de un „actor total“. .

— Nu înțeleg de ce se vorbește în ultimul timp... Eu socotesc că asta este de cînd lumea ar trebui să fie de cînd lumea.

— (sînt și eu de acord) Cum pregătiți un rol .. dacă nu sînt indiscret ?

— (rîde) Nu sînteți... dar e foarte greu să vă spun. Nu există o „rețetă“ sigură pentru pregătirea unui rol. Oricum un rol se pregăteste din foarte multe multe lucruri : din afinitățile tale cu el sau cu dramaturgul respectiv. Pe urmă din lucrurile acumulate. Din pictură, din muzică, din oameni, din păsări, din flori, din necazuri, din stradă, din tot. Și apoi se face selecția celor care-ți trebuiesc pentru personajul respectiv.

— Există o expresie cam des folosită și care sună astfel : „experiment teatral“. Cum o considerați ?

— Cred că insăși fiecare punere în scenă este experiment și că se spune în mod arbitrar „experiment“ ... Pînă la urmă, experiment este orice seară de spectacol.

— (mă scuz) Și acum o întrebare oarecum obligatorie. Ce înseamnă teatrul pentru Dvs. ?

— (nu cred că e obligatorie) Teatrul... il fac de multă vreme și cred c-am să-l fac cită vreme am să mai pot munci. Teatrul, pentru mine, înseamnă un lucru de descoperire... o muncă aproape științifică, de cercetare a omului, a propriei mele persoane.

— O altă pasiune înafară de teatru ?

— Oamenii, călătoriile, florile .. Nu e deajuns ?

(Între timp Liliana Tomescu se uitase la ceas. Mi-am dat seama că, într-adevăr era de ajuns. Urmează machiajul, costumația si... spectacolul. Deci...

— Vă mulțumesc și... succes.

RADU ȚUCULESCU

appassionata

BLAGA, ȚUCULESCU și dimensiunea muzicii

Nu vom insista asupra muzicalității versului sau a pastelor colore, a căror putere de seducție ne-ar opri la hotarul dintre arte. Poezia lui Blaga și pictura lui Țuculescu sînt prin ele însele o muzică, ce ascunde în intimitate secretele pămîntului S-ar putea spune că Țuculescu frămîntă viscerele, iar Blaga ascultă bătînd inima aceluiași sol, bîntuit de umbre străbune.

Deși orinzonturi larg cuprinzătoare caracterizează formația marilor creatori, este interesant a sesiza nuanțele ce diferențiază condiția de zbor spre universalitate a elementului românesc. În atingerea acestui țel, combustibilul autohton ni se pare mai greu în creația lui Blaga decît a lui Eminescu : respectiv, în arta lui Țuculescu decît a lui Brâncuși. Ceea ce lasă impresia concentrării de substanță în primul caz și de volatilizare în al doilea. Evoluția spre condensare, sau, dimpotrivă, spre eterare, stabileste asadar, cele două sensuri ale verticalei culturii noastre, definind componenta telurică și cea cosmică a spiritualității românești. Eminescu, filosof în poezie, Blaga, poet în filosofie ; Țuculescu, populind ceea ce Brâncuși a despopulat — tot atîtea unghiuri de curgere a izvoarelor carpatine spre oceanul perenității.

Cronologic vorbind, s-a întîmplat ca muzica să încheie, în diferite etape istorice, fenomentul artistic inaugurat de poezie și plastică. Întîrziere explicabilă prin complexitatea actului sonor, în toate fazele sale, de la creație, trecînd prin execuție, pînă la recepție. Drumul spre cea mai largă universalitate a elementului muzical românesc exclude importul de substanță. O anume stare generîndă, o proprietate de „statu nascendi“ — presupunînd însă un fel de simț geosonor al creatorului — caracterizează un material de o excepțională viabilitate constructivă, capabilă să revendice spațiul-timp al muzicii românești.

OVIDIU MANOLE

Cronica emoției

Pădurile lui Panait Stănescu

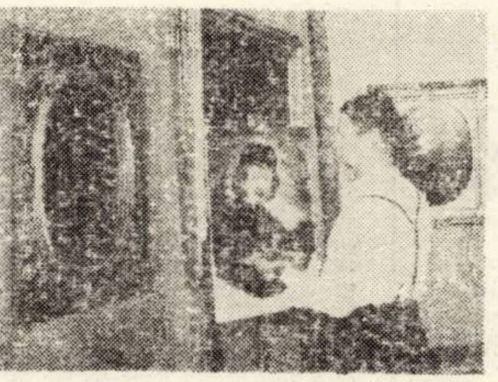

Avocat, un însetat de cunoaștere, de călătorii. Franța, Italia, printre minerii din Anina sau metalurgiștii de la Reșița, acesta este marele prieten al pădurilor, coloristul Panait Stănescu. Șansa de a-și expune pînzele la Timișoara, Lipova, Paris, șansa de a aduna în sine bijuteriile naturii și a le exprima în cascade picturale, șansa de a cunoaște oameni și locuri, de a coborî în pădurile subpămîntene lîngă mineri. Șansa de a da mîna cu soarele Parisului între Trocadero, Turnul Eifel și Domul invalizilor, locul de odihnă eternă al lui Napoleon, șansa de a lucra o lună în Luvru, la o interpretare a portretului lui Rembrandt, prezent în imaginea alăturată.

Si totul a început în 1958, după filmul Moulin Rouge, despre Toulouse Lautrec. Obsesia picturii. Sublima obsesie a picturii. Din clipa aceea au început să se nască tablourile care le întîlnim în saloanele de amatori, ori în expozițiile personale. Metafora copacilor e poate centrul de emoții în creația lui Panait Stănescu. „Pădurea egocentrică“, „Aleea de argint“, „Copacul roșu“, iată doar cîteva popasuri în vastul său florilegiu plastic. Copaci, mereu copaci, în diverse și superbe ipostaze. Copacii, semnificînd de fapt aspirația, eterna aspirație a omului spre înalt, sînt drepți ca sperantele, bogați în rămurișuri și nuanțe, răsuciți ca destinul, izolați ca solitudinea, ori uniți ca-ntr-o îmbrățișare.

Copacii, așa cum sînt, ori asa cum nu sînt. Roșii, albastri, sprijiniți în odihna lirică ori cu furtuna oprită în ramuri, aplecați de ierni și de ani, neclintiți în demnitate, în toate dramaticele cicluri ale vieții. Și pictorul Panait Stănescu e unul dintre cei ce ne-au adus pădurile în casă, foșnind de măreție în fascinația culorilor, proiectînd astfel peisajul într-un alt peisaj, cel sufletesc.

DAMIAN URECHE

plastică

Expoziția Lidia Ciolac

Grafica Lidiei Ciolac, cultivă un expresionism învăluitor, cu vădite înclinații spre alegorie și simbol. Acest expresionism descins dintr-o solidă cunoaștere a fenomenului plastic îi oferă posibilitatea abordării unei întinse claviaturi de neuzitate prețiozități tehnice intr-o diversitate tematică cu un pregnant mesaj militant În numele permanenței umane, cu filiațiuni folclorice, artista prezintă preocupări mai vechi ca „Legenda lui Manole“, „Alegorie rustică“, „Străbunul“, sau fascinante evocări ale angajării revoluționare a eroilor anonimi pentru o viață mai bună, mai demnă. (Dacă toți oamenii din lume“, „Fraternitate“).

Căutările Lidiei Ciolac dezvăluie un spirit grav, neliniștit, preocupat de esențial, capabil de a exprima sensuri majore. Rigoarea formei declanșează desfășurarea spațiului după o anumită formulă.

În această direcție voi remarca piesele de rezistență ale expoziției : „Luceafărul nopții“, „Protuberanță solară“, „Meditație spațială I și II“ și „Materie cenușie“. Spații galactice, structurate de o dinamică generată de existența unei libertăți interioare ordonate, se convertesc, prin preocupările siluetelor umane, în imagini filozofice existențiale.

În continuare voi sublinia calitatea plastică a celor două variante „Ioana d'Arc“ de factură istorică, sau umorul ilustrativ al lucrărilor „Don Quijotte și credinciosul Sancho Panza“, „Cavalerii“ și Buterfly“.

În concluzie o grafică majoră care deși păstrează pe alocuri canonul tradițional de frumusețe, se impune prin angajare militantă și prin experimentarea unor virtuți specifice gravurii în metal.

RADU MELNIC

Responsabilitatea literaturii

(urmare din pag. 1)

Analiza revistei „Orizont“ a scos în lumină strădaniile redacției de a face din publicația timișoreană o tribună de afirmare a ideilor înaintate despre lume și viață, a promovării unei literaturi, a unei arte și științe adînc ancorate în dinamismul prefacerilor contemporane, un mijloc de influențare, de perfecționare a conștiinței socialiste.

Apreciindu se orientarea revistei, sporul de calitate pe care l-a înregistrat în această perioadă relativ scurtă, analiza a evidențiat necesitatea ca revista noastră să fie mai profund angajată în dezbaterea ideilor contemporane, de pe pozițiile filozofiei marxist-lenininste, a unor dezbateri fundamentale, pe problemele majore ale vieții economice, social-politice, științifice, literar-artistice, culturale. Lărgindu-și continuu sfera colaborărilor, printr-o mai bună și judicioasă antrenare a forțelor locale și a unor personalități de prestigiu din alte centre ale țării, — s-a arătat în cadrul discuțiilor — dovedind o mai mare exigență față de lucrările publicate, o selecție mai riguroasă a acestora, asigurînd un echilibru tematic corespunzător profilului publicației și o perspectivă mai clară a muncii, redacția va putea răspunde în mai mare măsură și cu o mai mare exigență responsabilităților care ne stau în față, revista va avea un loc mai precis determinat în cadrul publicisticii noastre, va avea o contribuție mai însemnată în înfăptuirea marilor imperative ale actualității noastre socialiste.

PANAIT ISTRATI :

Ștefan Gheorghiu bolnav In Egipt

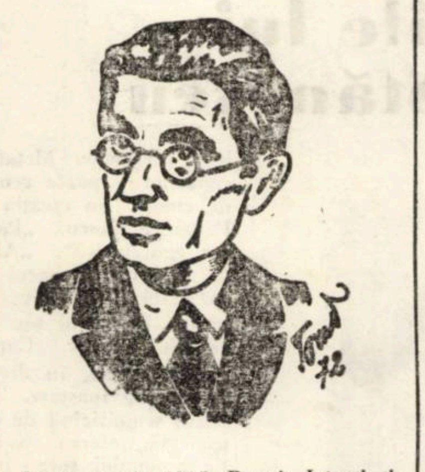

La 6 martie 1915, Panait Istrati tipărea în Tribuna Transporturilor **2 articole comemorative consacrate lui Ștefan Gheorghiu. Ce era Tribuna Transporturilor ? Subtitlul grăia : Organul Uniunii Sindicale a Muncitorilor de transport pe apă și uscat din România". cu lozinca : „A cîtorva e lumea azi. a tuturora mîine !". A apărut la Brăila între 24 februarie 1913 — 31 iunie 1915 sub redacția lui G Stanislav. Printre alții au colaborat : Ștefan Gheorghiu. C. Mănescu (secretarul de atunci al Uniunii de Transport), A. Gălățeanu etc.**

Numărul comemorativ al Tribunei Transporturilor **amintit mai sus era alcătuit de Panait Istrati cu articolele** DESPRE ȘTEFAN GHEORGHIU — **Cu prilejul împlinirii unui an de la moartea lui, și** „ȘTEFAN GHEORGHIU BOLNAV. **În Egipt". C. Mănescu avea un cuvînt înainte „Comemorarea unui dispărut dintre noi".**

„Ștefan Gheorghiu bolnav. În Egipt" este un articol memorialistic, scris cu sinceritate specifică lui Istrati, care spunea lucrurilor pe nume, și care îl luase cu sine pe Gheorghiu în Egipt, unde s-au fotografiat împreună ; este cunoscută această fotografie a lor, dar dedicația de pe verso ar trebui reamintită :

„LUCRATORILOR ASOCIAȚI — **Recunoștință vouă, care dați azil tuturor năpăstuiților . . .**

PANAIT ISTRATI
ȘTEFAN GHEORGHIU
Egipt, 27 sept. 1910"

Publicăm mai jos fagmente dia acest frumos articol.

LUCIAN ENESCU

Prietenia mea cu Ștefan începe de la 1910. Îl văzusem la Conefrința socialistă de la hotel de Franța din 1906 și-mi rămăsese în minte. Dar în toamna acelui an, plecînd în Egipt și înnămolindu-mă apoi vreo trei ani prin alte părți, nu mai dau peste dînsul decît în anul 1910 Atunci îmi dau seama de valoarea lui Ștefan și de foloasele ce le-ar avea mișcarea brăileană dacă l-ar reține în localitate ; dar tot atunci observ că el e bolnav, atins de acea boală pe care eu o purtam în sînge de la naștere, care pe Ștefan l-a dus drept la cimitirul Bolovani. (. .) iar eu nu-mi datoram viața decît Egiptului ospitalier și climateric.

. . . Îi sugerez îndată ideea de a merge cu mine în Egipt, unde să stea un an întreg

. . . Înmărmurit de starea în care-l adusese boala, am tăbărit pe el, mai mult ocărîndu-l și i-am cerut să dea dracului proprietatea de la Ploiești și să-și scape viața, sau să ia în contul ei cîteva sute de franci. El îmi promitea tot, zicea că e cu totul de părerea mea și că va fi în curînd gata de plecare. dar nu se ține de loc de vorbă. Iarna înainta, iar eu, îmbrăcat într-un spențer pirpiriu, tremuram cît șapte și păstram cu dinții banii de drum. Spre norocul meu. tocmai atunci și tovarășul de la Severin îmi trimite un palton pentru suma avansată. I-am ridicat imnuri de slavă !

Dar Ștefan spală putina într-o zi din Brăila și se duce nu știu unde era chemat. Atunci. încredințat că n-am cu cine mă-nțelege, îmi fac sacul de drum. necăjit că intrasem în ianuarie și tremurasem degeaba așteptînd pe Ștefan care nu se învoia să meargă nici pe seama celor o sută de franci ai mei. Dar iată că în ziua hotărîtă plecării îmi cade o scrisoare de la tov. Bujor din Iași. un răspuns cam întîrziat la o întrebare a mea dacă n-ar putea dînsul. prin legăturile ce le are cu anumiți membri ai mișcării. să înlesnească lui Ștefan plecarea în Egipt. Dînsul se scuza de întîrziere și, spunînd că se gîndea de mult la acest voiaj necesar. continua entuziast :

„Îți închipui deci ce bucurie sufletească a fost pentru mine scrisoarea ta, care pe de o parte îmi arată că sînt într-un gînd cu voi, iar pe de alta mă chema la împlinirea unei datorii.

„Voi face negreșit, totul ca plecarea voastră să fie asigurată. Pregătiți-vă deci de plecare. Momentan cred că vor fi de ajuns 200 lei. rămînînd ca ulterior să vă mai trimitem cîteceva în Egipt".

La Constantinopol. poștalele serviciului maritim se încrucișează întotdeauna. Am trecut pe vasul de Constanța și am scris o carte poștală lui Ștefan, ocărîndu-l din nou și precizînd că eu nu stau de loc la Alexandria ci iau imediat trenul pentru Cairo unde e cald. iar dacă el se decide să se îmbarce cu o cursă în urma mea, atunci să-mi trimită de urgență o telegramă cu un cuvînt : **Așteaptă-mă !** pe adresa post-restant. Alexandria. ca să-l iau de la vapor la sosire :

În sfîrșit, a dat D-zeu ! La Alexandria găsesc într-adevăr. telegrama cerută.

Închiriai un pat numai pentru o săptămînă cu un șiling pe zi, (1 fr. și 25). și transportat în nori la gîndul că. pe lîngă redarea sănătății. voi mai avea nemăsurata fericire de-a arăta lui Ștefan și minunățiile Egiptului. dădui drumul pungii și prăpădii săptămîna aceea vreo treizeci de franci. crezînd că el va aduce cu dînsul o cît de mică sumă cu care să plecăm la Cairo și să plătim camera pe o lună Odată instalați în Cairo. nu mă mai temeam. căci. mult. puțin. eu mi-am scos acolo întotdeauna cheltuiala.

Dar iată că sosește și cursa cu Ștefan. Ghinionist însă la culme. cursa lui se declară contaminată. și cînd alerg în port să-l scot din ghiarele hrăpăreților dragomani, aflu că vaporul Dacia trage la carantină Acum, alte trei zile. de chinuri pentru bietul om : mizeriile dezinfectării, dormitului taxa de carantină, scumpetea alimentelor și chiar pericolul molipsirii. un adevărat iad de care boierii claselor I și II sînt feriți, căci lor li se face o sumară dezinfectare pe bord, la sosire, și li se dă drumul!

După cîteva rînduri, iată-l și pe Gheorghiu comparînd în fața mesei funcționarului care ia notele. Lung, încovoiat. mototolit și murdar. murdăria aceea produsă de slina praful și mirosul clasei a III-a, el stă cu banii în palma deschisă. privește buimăcit la scandalul din jurul lui și scoate doar niște sunete nearticulate la întrebările ce i se fac în mai multe limbi. Un dragoman e chemat din plutonul de pradă și nu se poate înțelege, nu știe românește. Un altul asemenea. Atunci strig odată tare numele lui. El se întoarce cu privirea pe deasupra capetelor ca electrizat. Îmi recunoscuse vocea și deodată figura lui se înseninează de-o bucurie care m-a mișcat pînă la lacrimi. Funcționarul, un arab. dă ordin să fiu lăsat înăuntru și mă întreabă dacă-l cunosc și pot să prezint o adresă cunoscută de poliție (. . .).

Cînd s-a văzut în trăsură, lîngă prietenul lui, scăpat de toate chinurile unei călătorii necăjite de opt zile și despărțit acum, pentru întîia oară în viață, de țara care i se părea atît de departe, prin numărul atîtor țări și mări văzute cu ochii, nu pe harta. Ștefan devenise de-o zburdălnicie care mă făcea să trăiesc și să gust și eu într-o măsură neînchipuită plăcerea acestei tovărășiii în Egiptul acesta adorat El sălta în trăsură parcă ar fi fost în șurub. mă strîngea de braț și mă întreba pe nerăsuflate. și fără să mai aștepte vreun răspuns. despre toate minunățiile acelor străzi pestrițe de orient : cafenele cu fumători trăgînd din ciubuce, căsuțe dărăpănate cu rufe întinse pe terasă, prăvălii de mărunțișuri cu culori aprinse într-un spațiu de doi metri cubi, zaharicale înșirate pe plăci de marmură, sute de cărucioare împinse cu mîna sau măgăruși cu panerele-n spinare, purtînd toate neamurile de fructe și de trufandale strigate cu glasuri miorlăite și a căror explicație Ștefan nu mai avea răbdare s-o asculte Cîrduri de copii arabi. zdrențăroși și nespălați. ațineau cu mare tapaj calea trăsurilor cu călători, de unde totdeauna cade un „bacșiș" — cuvînt propriu limbii lor, — pe care-l cerșesc cu o stăruința și maimuțăreală ce făceau pe Ștefan să se strîmbe de rîs :

— Ce vor dracii ăștia, mă ? Ia te uită cum s-agață de trăsură !

Îi spusei să le dea cîte un bănuț și numai asa scăparăm de ei.

. . . Dar această jumătate de zi a fost singura adevărată petrecere entuziastă și neuitată pentru bietul Ștefan, din tot timpul șederii lui în Egipt. Cînd ne întoarserăm seara la hotel și trecurăm în revistă speranțele noastre, văzui o prăpastie deschisă. El mai avea cinci franci în buzunar. și eu mai puțin decît atît. Ziua instalării ne costase vreo douăzeci de franci și din aceștia numai jumătate îi dădurăm pe lucruri ușoare. Dar Ștefan venise cu totul fără bani. N-a putut să-mi dea nici o explicație precisă : spunea că a luat din Ploiești mai mult decît o sută de franci dar pașaportul, telegrama care costase 11 fr., costul voiajului 40 de lei. micile cheltuieli la trecerea prin Constantinopol și Pireu. precum și cele făcute în opt zile de călătorie și carantină. s-au ridicat pînă la soldul întregii lui sume, asa că în momentul de față nu avea cinci lei. deși în ziua aceea eu nu-l lăsasem să plătească aproape nimic

El nu se descurajă. spunînd că au să-i vină îndată bani. căci așa vorbise, dar eu aveam mai multă experiență în asemenea materie. Îl lăsai să se odihnească liniștit și legănat de speranțe. însă în timpul nopții eu n-am închis ochii. Cei care mă cunosc de aproape știu că eu sînt un risipitor. față de venitul muncii mele, deci mizeria nu mă sperie. dar cînd mă gîndeam că mi-am luat răspunderea unui om bolnav, și cînd știam că în Alexandria nu-i speranță de lucru în sezonul acela. mi se făcea întuneric în minte. Eu credeam că după expirarea celor cinci zile de carantină să plecăm la Cairo, singurul oraș din Egipt unde aveam legături cu meseriașii, cunoștințe și chiar ceva credit, și care era adevărata stație climaterică necesară lui Ștefan, nu Alexandria unde plouă. o umezeală toată iarna și chiar frig. Acum mă vedeam înnămolit aci, fără bani. și locuind într-un hotel care ne costa 2 lei și 50 pe zi (. . .).

Începeam să-i smulg aripile entuziasmului. și cu cît era mai mare nedumerirea lui privind la ceea ce făceam cu atît mai tare mi se strîngea inima de durere : cu astfel de bucurii. mă gîndeam. avea să se facă el sănătos ? Dar nu exista alt mijloc.

Cînd fuseserăm gata. luai pe braț hainele și ghetele mele mai noi și cerui să facă și el la fel. Înțelegînd. și cu figura lungită de o temătoare uimire, mă întrebă. totuși :

— Și unde o să mergem ?

— Acolo unde ne îndeamnă nevoia și păcatele noastre. zisei coborînd scările.

Ajunși la dărăpănata magazie care e o secție de boarfe a Muntelui de Pietate din Alexandria le trîntirăm pe masa mare. apoi dezbrăcai și paltonul și-l pusei deasupra. Iar cînd Ștefan. crezînd că trebuie să mă imite. dădu să se dezbrace și el. un val de lacrimi îmi inundă vederea : atîta ar mai fi lipsit. să se dezbrace și de palton !

Pe toate aceste haine. ghete și palton, în valoare de peste două sute de franci, nu putui obține mai mult ca o liră englezá. 25 de fr. Ele n-au mai putut fi scoase de acolo decît în ziua cînd Ștefan părăsise Egiptul. ducînd cu dînsul în țară o deziluzie mai mult . . . ceva mai multă cunoaștere a oamenilor.

Iată cum a debutat cura de aer a lui Gheorghiu în Egipt !

Dumitru Mihail Dascălu

În fiecare zi peste culori

În fiecare zi peste culori
Trec alte culori
Trece vînt
Apă trece
Zilnic sînt alte culori
Zilnic
Prin ochii mei privește cineva
Zilnic

Între rîu și rîu este loc pentru un rîu

Între rîu și rîu este loc pentru un rîu
Este loc pentru un pisc între piscuri
Tu
Lasă între tine și mine
Locul dintre cuvinte
Astfel nu mai sînt și nici tu nu mai ești
Să treacă rîuri printre noi
Să treacă piscuri printre noi
Odată cu ploaia această fără rădăcini

Iubește patria

Iubește Patria
Caută-i inima
Și unde se aude mai tare
Pune încă un munte
Păzește-l
Chiar dacă fulgerele
Sus
Te vor găsi împietrit

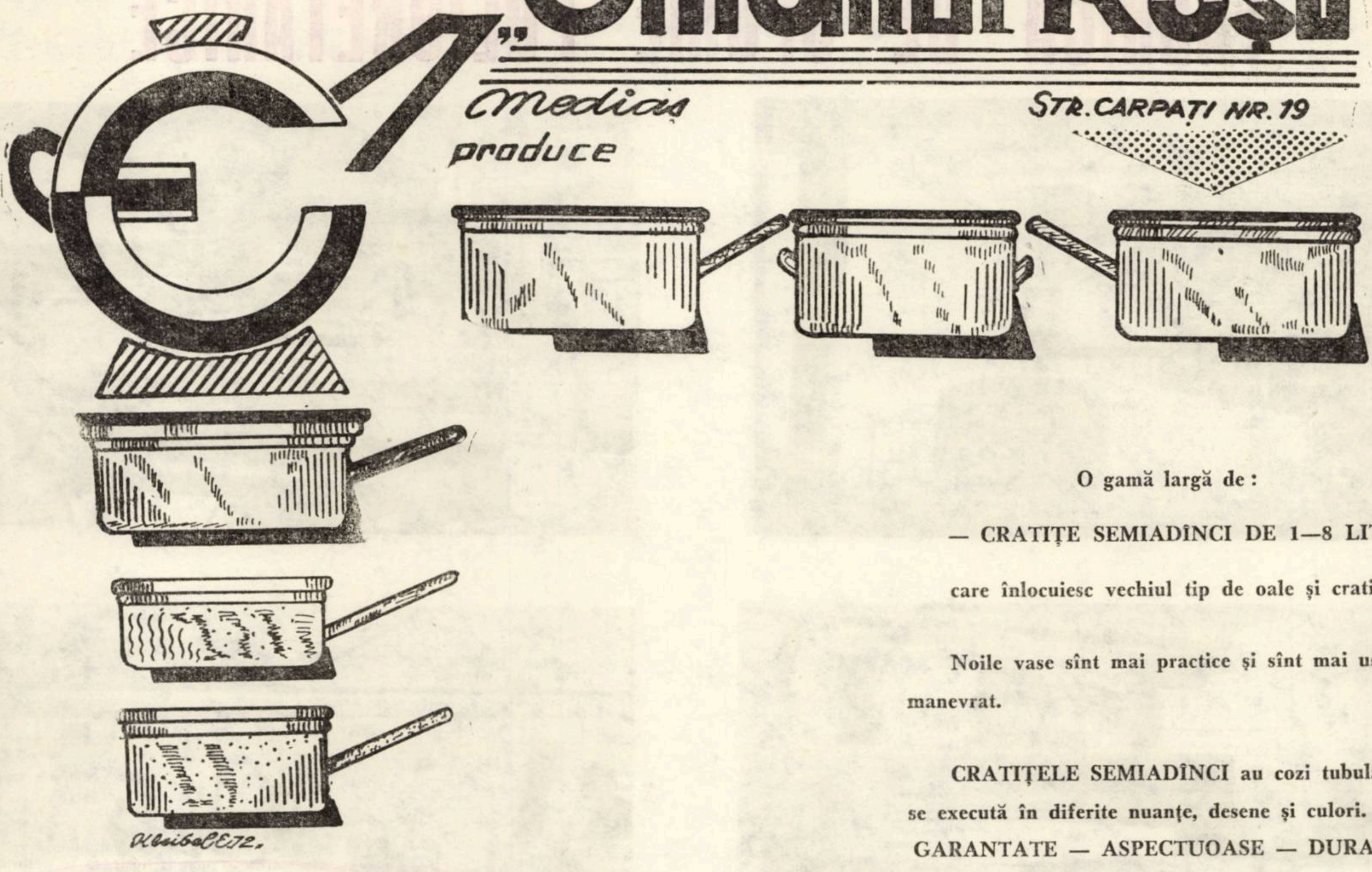

UZINELE

„Emailul Roşu"

Mediaş

produce

STR. CARPAŢI NR. 19

O gamă largă de :

— CRATIŢE SEMIADÎNCI DE 1—8 LITRI

care înlocuiesc vechiul tip de oale şi cratiţe.

Noile vase sînt mai practice şi sînt mai uşor de manevrat.

CRATIŢELE SEMIADÎNCI au cozi tubulare, şi se execută în diferite nuanţe, desene şi culori.

GARANTATE — ASPECTUOASE — DURABILE

Intreprinderea pentru producţia, valorificarea şi industrializarea legumelor şi fructelor — Timişoara

IPVILF

OFERĂ CONSUMATORILOR
UN LARG SORTIMENT DE

Legume şi
fructe

CARTOFI, VARZĂ, CONOPIDĂ,
MORCOVI, SFECLĂ, MERE
ŞI DIFERITE PRODUSE SEMIINDUSTRIALIZATE : VARZĂ MURATĂ,
GOGONELE etc.

Legume şi
fructe

SE POT PROCURA ÎN CANTITĂŢI
SUFICIENTE ŞI DE CALITATE

IPVILF

SE GĂSESC DE VÎNZARE LA TOATE
MAGAZINELE I.P.V.I.L.F. DIN
JUDEŢUL TIMIŞ

FABRICA DE SPUME POLIURETANICE

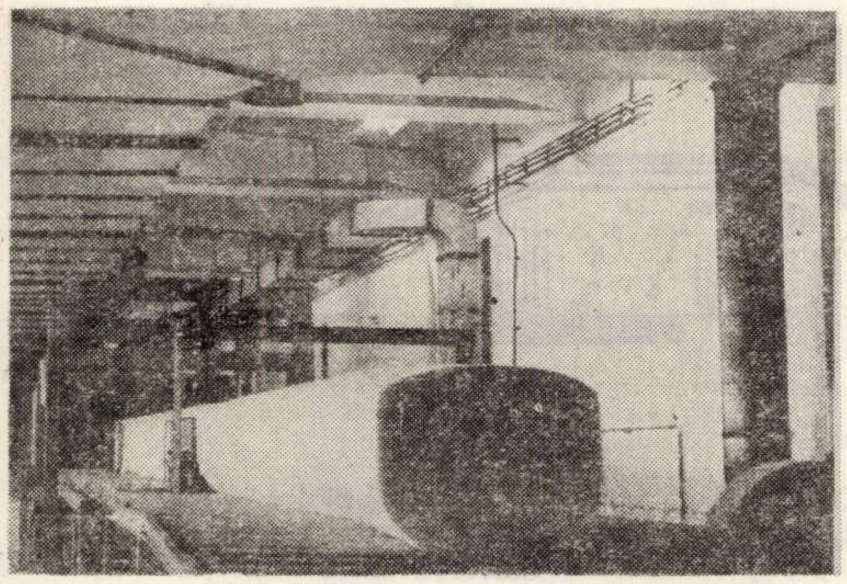

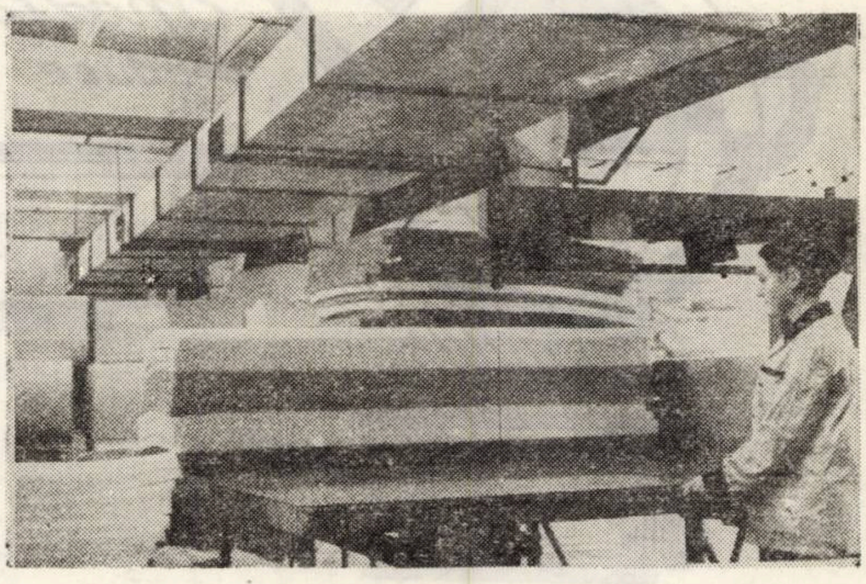

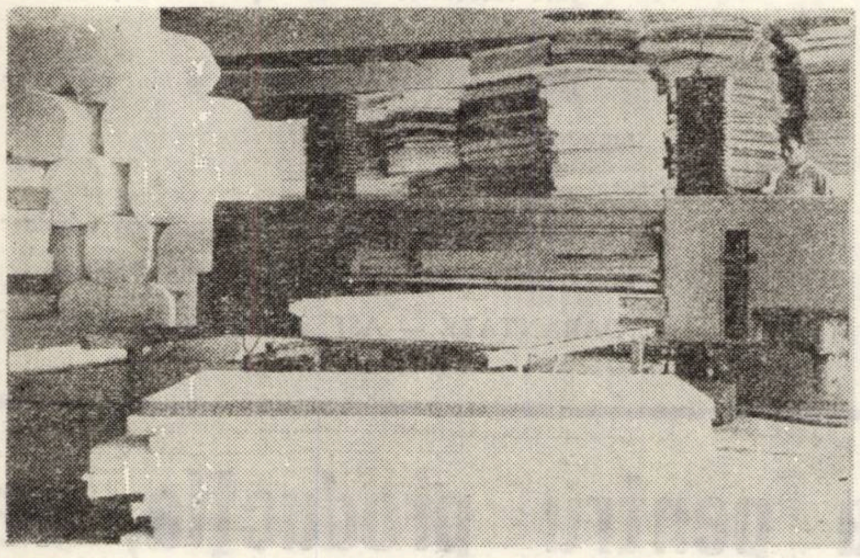

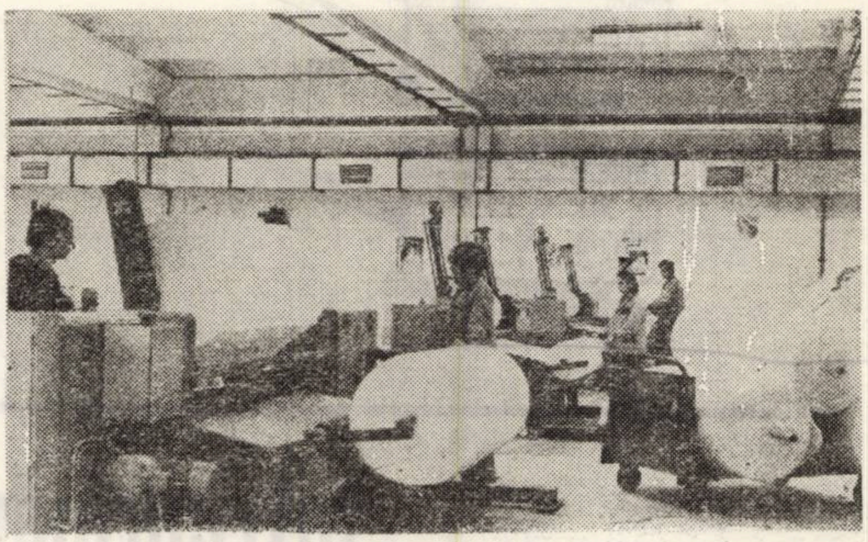

■ O lume de basm devine realitate

■ Spumele poliuretanice cuceresc viaţa cotidiană

I.

Datînd doar de doi-trei ani, platforma industrială situată în zarea de sud a municipiului Timişoara (Calea Buziaşului) cuprinde cîteva unităţi industriale de prim rang. Una dintre ele, FABRICA DE SPUME POLIURETANICE, ne-a fost zilele trecute gazdă ospitalieră. Pînă acum ştiam puţin, chiar foarte puţin despre acest tînăr vlăstar al industriei timişorene care, prin natura şi specificul producţiei sale, nu-şi are seamăn în ţară. Iar dacă ar fi să facem o confesiune, privite mai cu seamă prin prisma multitudinii de întrebuinţări şi aplicabilităţi la care se pretează spumele poliuretanice — denumite în mod curent „buret“ — trebuie să recunoaştem că nici acum nu cunoaştem prea multe.

Neverosimil de tînăr, directorul Fabricii de spume poliuretanice, ing. Nicolae Marcu, este veşnic ocupat. Ba a venit cineva de la minister, ba e aşteptat de reprezentanţi ai partenerilor de peste hotare, ba a promis că la ora „H“ se va afla şi el în secţia cutare, unde oamenii vor să introducă o perfecţionare tehnică importantă.

II.

Ne aflăm într-una din secţiile de producţie. Asistăm, împreună cu inginerul Adrian Novac, unul dintre specialiştii fabricii (termenul i se potriveşte, cu toate că a terminat facultatea doar acum un an şi jumătate !), la un adevărat miracol. Totul pare de domeniul basmelor, în ciuda faptului că întreaga activitate a întreprinderii este subordonată cerinţelor reale ale pieţii, ale oamenilor.

O instalaţie complicată şi de dimensiuni neobişnuit de mari, realizată după o concepţie specială, funcţionează prompt. Cu ajutorul acesteia se realizează buretele artificial. Sub ochii noştri maşina, dintr-un pumn de pastă vîscoasă, întinsă pe banda unui tunel tehnologic, scoate la capătul celălalt metri cubi de buret. Este un proces neîntrerupt, iar dacă pe piaţă n-ar exista o „foame“ neîncetată de o astfel de marfă, chiar şi într-o singură zi în curtea fabricii s-ar aduna munţi de spume poliuretanice.

Culoarea materialului este dată după nevoi şi cerinţe, realizîndu-se un adevărat curcubeu, de la albul imaculat pînă la roşu, corai, brun-cenuşiu, verde, albastru etc. Toate, într-o infinitate de nuanţe. Privim cu admiraţie scena ce ni se derulează în faţă, în vreme ce în noi se naşte stima şi respectul pentru harnicii muncitori de aici care, cu pricepere şi sîrguinţă, conduc şi stăpînesc maşini şi agregate de înaltă tehnicitate. În rîndul acestora se află Ioan Barbu, Paraschiva Constantinescu, Ioan Rusznyak, Ana Jiva, tehnicienii Ioan Murariu şi Erich Lang, precum şi mulţi alţii ca ei.

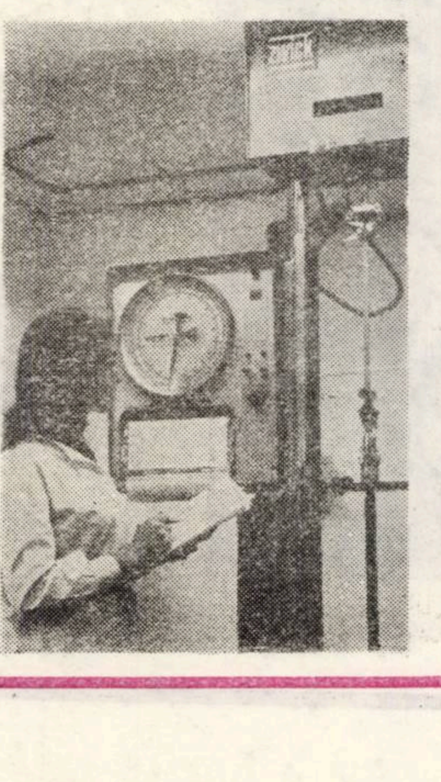

III.

Cu amabilitate, ni se pun la dispoziţie şi alte date. Producţia de spume poliuretanice este destinată să satisfacă nenumărate cerinţe La ora actuală ea este furnizată mai ales fabricilor de mobilă şi de confecţii. În primul caz, ea a înlocuit cu deosebit succes materialele tradiţionale, salteaua din buret, tapiţeriile şi capitonările de tot felul întrunind sufragii unanime, ceea ce se poate spune tot atît de bine şi despre articole de marochinărie, camping, plajă, turism, voiaj etc. La baie de asemenea avem covor de buret şi ne place mult. Tot de buret ne ajutăm la spălat. Urcăm în autoturismul Dacia 1300 şi remarcăm confortul ridicat, felul primitor al fotoliilor, tuşeul plăcut al acestora. Sub pielea lor (desigur şi ea artificială) se află o spumă poliuretană fabricată — se înţelege – tot la Timişoara.

Deşi excelente, rezultatele productive nu-i mulţumesc întru totul pe membrii colectivului de aici Dornici să contribuie în tot mai mare măsură la creşterea prestigiului fabricii, specialiştii, din rîndul cărora îi amintim pe inginerii Petre Bălteanu, inginer şef Paul Farkas, Georgeta Patrinca, Norbert Philips şi Istvan Laszlo caută neîncetat noi şi noi soluţii tehnice şi tehnologice. Nu-i săptămînă în care ei să nu ia în dezbatere, să nu analizeze şi să soluţioneze cîte o temă tehnică sau economică, desfăşurînd astfel o adevărată ofensivă de perfecţionare economică, deziderat major pus în faţa industriei de către Conferinţa Naţională a partidului şi recenta plenară a Comitetului Central. al Partidului Comunist Român.

SALUSTIU SIGARTAU

I. G. C. T.

Preocupări de bun gospodar în prag de iarnă

- **Izolarea şi protejarea conductelor de apă, apometrelor şi cişmelelor, pentru prevenirea îngheţului.**
- **Revizuirea coşurilor de fum. sobelor şi altor instalaţii, pentru prevenirea evenimentelor nedorite.**
- **Curăţenia străzilor — o problemă de sănătate publică şi de civilizaţie. O altă obligaţie pe timp de iarnă: curăţirea straturilor de zăpadă şi gheaţă de pe trotuare, artere de circulaţie şi distrugerea sloiurilor de gheaţă de la streşinile imobilelor.**

Iarna este întîmpinată întotdeauna de către bunul gospodar cu pregătiri specifice sezonului. Asupra unora dintre acestea, Întreprinderea de gospodărie comunală Timişoara găseşte necesar să atragă atenţia în mod deosebit. Se pleacă de la considerentul că buna întreţinere şi funcţionare a diferitelor instalaţii, ca şi asigurarea condiţiilor de bună circulaţie pe străzi şi trotuare, prevenirea unor evenimente nedorite constituie nu numai o îndatorire cetăţenească majoră, ci şi o obligaţie prevăzută de actele normative cu putere de lege.

Desigur că multe dintre pregătirile gospodăreşti de iarnă cad în obligaţia unităţii noastre, declară tovarăşul inginer Gheorghe Cazan, directorul I.G.C. Timişoara. Dacă ar fi să mă refer la ele, aş putea spune că pregătirile au început încă din vară şi continuate apoi în lunile de toamnă. În linii mari, acestea au şi fost încheiate. Este o treabă pe care colectivul nostru de muncă o priveşte cu toată răspunderea. Trebuie însă să spun că nu puţine şi neinsemnate sînt şi sarcinile şi obligaţiile ce revin cetăţenilor, în calitate de abonaţi ai diferitelor servicii de utilitate publică sau ca locuitori ai municipiului.

Interlocutorul nostru avea în vedere obligaţii şi preocupări dintre cele mai fireşti, începînd de la necesitatea ca fiecare dintre noi să contribuie la curăţenia şi igiena oraşului, menţinerea gradului de salubrizare a acestuia, formarea unei opinii intransigente împotriva acelora care nesocotesc regulile statornicite în acest scop, eforturile şi munca altora. Bunăoară, este vorba de obligaţia de a menţine, zilnic, starea de curăţenie a trotuarului din faţa casei sau a instituţiei, de a lua atitudine critică împotriva acelora care murdăresc strada, aruncînd la întîmplare hîrtii, ambalaje şi diferite resturi menajere.

Pe timp de iarnă, cînd situaţia o cere, cetăţenii, asociaţiile locatarilor, unităţilor, unităţile economice şi instituţiile au datoria să cureţe zăpada de pe trotuare şi artere de circulaţie, de a înlătura stratul de gheaţă care stînjeneşte circulaţia pietonilor şi vehiculelor. Este uşor de înţeles că atari acţiuni se răsfrîng pozitiv în primul rînd asupra intereselor locuitorilor, a noastră a tuturor şi de aceea nu ne este îngăduit să ne sustragem de la ele. La fel, în caz de formare a sloiurilor de gheaţă la streaşinile caselor, acestea trebuie distruse neîntîrziat, ştiut fiind că ele pot da naştere la accidente dintre cele mai grave.

În mod deosebit se atrage atenţia asupra necesităţii abonaţilor de a lua măsuri urgente pentru izolarea şi protejarea conductelor de apă potabilă şi industrială, a apometrelor şi cişmelelor, prevenind astfel îngheţul şi deteriorarea lor. De asemenea, trebuie revizuite coşurile de fum, sobele şi alte instalaţii, înlăturînd orice sursă de accidente şi evenimente cu urmări grave.

Dispozitiv de tip melc, instalat pe camion, pentru înlăturarea zăpezii de pe carosabil.

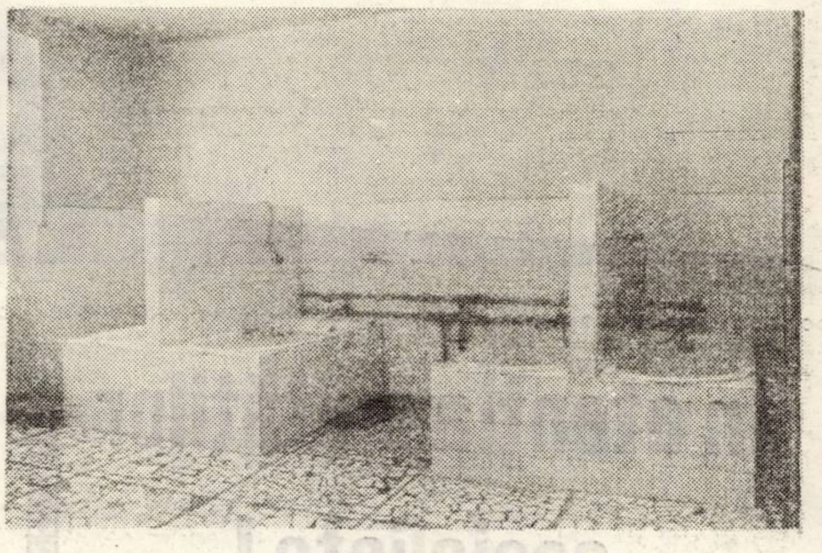

Aspect interior de la baia publică, recent renovată.

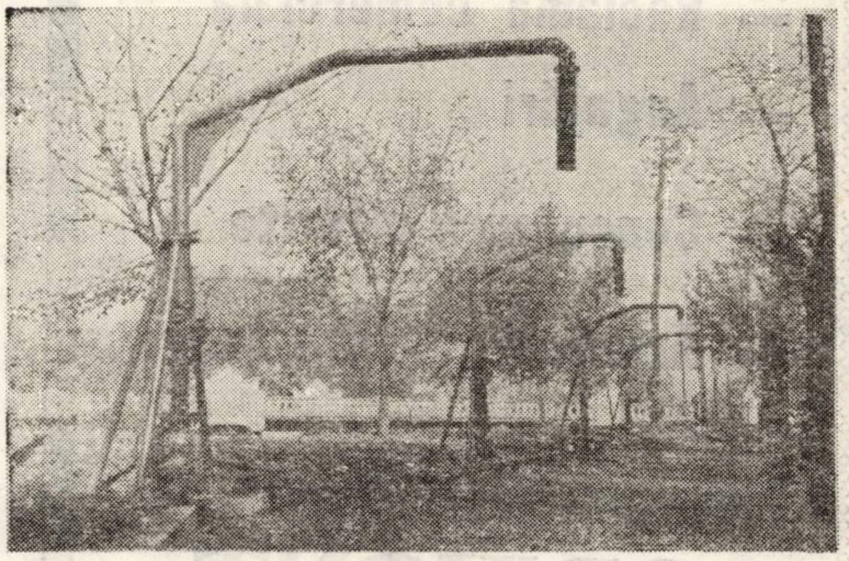

Instalaţia pentru alimentarea autostropitoarelor cu apă, realizată de către lucrătorii I.G.C.T., a scurtat foarte mult operaţiunile respective. În acest fel a sporit posibilitatea de prestare a serviciului respectiv.

AZ
uzina AZUR
HEXOL
NOVOLIN
AZ
PYGMALION

S-a deschis în Piaţa Unirii din Timişoara

Magazinul de prezentare cu vînzare

a uzinei „AZUR" și al celorlalte unități din cadrul grupului industrial de lacuri și vopsele.

produsele vor satisface exigențele publicului consumator privind diversele culori și nuanțe de lacuri și vopsele precum și săpunuri de toaletă cu calități superioare.

De reținut :

Calitatea superioară a produselor

„AZUR"

In atenţia unităţilor socialiste !

Primim spre publicare în revista noastră :

- Material publicitar
- Reclamă comercială
- Angajări
- Concursuri diferite
- Anunțuri școlare etc.

Folosiți în aceste scopuri coloanele revistei

ORIZONT

și vă veți convinge de eficacitatea publicității

Cititori!

REINNOIŢI-VĂ ABONAMENTUL LA REVISTA

ORIZONT

pentru anul 1973

săptămînal politic-social și literar-artistic

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale și difuzorii voluntari din întreprinderi

Costul abonamentului:
pentru 3 luni 13 lei
pentru 6 luni 26 lei
pentru 1 an 52 lei
Prețul unui exemplar 1 leu

Ion Cădăreanu

Cer românesc

Și pentru că sîntem un pămînt
Și un cer românesc și o datină
Străveche înnobilată cu balade și doine.
Ne-am bucurat de numele nostru,
De graiul, de liniștea și pacea
Hotarelor noastre semănate cu cinste și adevăr
Și pentru că am avut și noi
norii și furtunile noastre și istoria
noastră ca o iubire ce nu ne-a trădat —
Ne-am numit România și ne-am crescut
arborii noștri tineri
Și am ivit însemne de slavă
Ne-am limpezit izvoarele și fîntînile
răcoroase.
Apoi, am așezat inimă lîngă inimă.
Dor lîngă dor și ne-am clădit prispă
trainică și vatră de nestrămutat.
Iar urmașilor urmașilor noștri
le lăsăm clipa desăvîrșirii
drumul spre comunistul destin
al numelui de țară în veșnică nestingere !

Imn

Am să încep cu dimineața acestui
oraș, cu limpezimile și surîsul
copilului dimineața — cu înaltele
sentimente ale certitudinii acestei zile,
cu trezirea miraculoasă a pămîntului,
a fructelor toamnei, cu căderea lentă
a frunzelor răcoroase de noiembrie,
cu pasul grăbit al trecătorilor
spre desăvîrsita împlinire a muncii —
Negrești voi rămîne să ard în
clocotul imensului început de zi,
mă voi bucura mai apoi, în amiaza
însorită, de zîmbetul vostru, studenti
grăbiți înspre tainele cunoașterii,
înspre luminoasele săli ale științei —
voi rămîne desigur mult timp
în preajma voastră — sentimente ale mele
bucurîndu-vă cu destinul acestei zile
obișnuite, acestei zile de pace și muncă
a orașului meu veșnic tînăr . . .

Destin comunist

Vom începe cu un zbucium
Să ne spunem : Românie
Cu o frunte-ngîndurată
De istorie și mit.
Cu un Ștefan al Moldovei,
Cu un zimbru rupt de ceată
Spre a ne lăsa însemnul
Slăvii noastre de granit.
Ca să nu-l uităm pe Mircea,
Pe Mihai străpuns de lăncii,
Ca să-l răzbunăm pe Horia,
Sfărîmat de grele roți.
Noi ne spunem : România,
Noi ne spunem : demnitate.
Sîntem umăr lîngă umăr
Sîntem liberi, sîntem toți !
Sîntem năzuința vie
Înspre zilele ce vin.
Sîntem comuniștii țării,
Sîntem comunist destin !

Lumina patriei

De sus, din Maramureș pîn' la Iii,
Și din Carpații-mpăduriți, la mare,
Pe stîlpi de-oțel ne-naltă spre tării
Lumina patriei, biruitoare.

Călită-n jertfă grea și în furtuni
Mi-e inima precum un pisc de soare ;
Sub tricolor, poporul meu aduni
Un cer al lumii noastre, muncitoare.

Spre viitor aprinsele făclii
Fulgeră calea numai înainte.
Să facem fericirii temelii
Pe vatra plaiurilor noastre sfinte.

Cu dorul de-mplinire milenar
Am făurit o Românie nouă,
Dintr-un hotar la celălalt hotar,
Izvor de viață strălucind în rouă.

O ! din adîncul veacurilor crunte,
Din inima poporului stăpîn
Și-a ridicat biruitoare frunte :
Partidul Comunist Român !

Cartea de Istorie

Istoria nu-i slavă într-o carte,
Nici vechi hrisov cu nume din trecut,
Ci-un drum sfințit ce vine de departe,
Și-i steaua-n care neamul a crezut.
E furnicar de domni și de plăieși,
Cînd la hotar se arăta furtuna,
Cînd se-aduna norodul
Să plece să înfrunte Semiluna.
Istoria nu-i timpul ce s-a dus,
Îmbogățind cu urme vechi trecutul,
Ci-e drumul ce-l visam mai sus,
Cînd salutăm uimiți necunoscutul.

VASILE ZAMFIR

Romulus Cojocaru

Maturizare

Prima dimineață în care inima bate altfel :
Peste ore, peste file, mereu,
Și voi simți egal bătaia
Cu ritmice ecouri,
Cu neastîmpăr,
Cu încredere în mine.
Recunosc ce răspundere am.
E primul impuls
În anotimpul dragostei.
Dragostea, aceasta
Va trebui să fie oricînd
Prezentă statornică.
Umple-te de soare, suflet !
În dimineata aceasta voi începe
Să respir cu toți porii,
Așa cum se cuvine — dragostea !
Știu că în curînd
Va trebui să port inel
Pentru fiecare anotimp care va urma . . .

Certitudine

Nu sînt plecat,
Sînt alături de tine,
Mă vezi și te văd și ne bucurăm.
Uneori ne privim îndelung și ne mirăm
Că prea mult ne privim și rîdem
Și ne bucurăm că ne privim.
Alteori ne căutăm cu privirea lacomă
Și surîdem cînd se întîlnesc privirile...
Așa sîntem noi.
Mai ieri te-ai temut și ai plîns
Că prea tipătoare liniște te înconjoară
Și-a trebuit să rîd, să cînt,
Ca să pulseze linistea în tine,
Pînă ai auzit tunete-n timpane.
Eu m-am modelat ca o cocă în mîini
Și am rămas robit de capriciul tău
Uitînd că oasele și coastele mă dor
De acest capriciu al ființei tale.

Scrisoarea

Aștept o scrisoare de la tine,
Una,
Cu litere însorite și calde,
Din care să respire iubirea
Un zîmbet liniștit și pur
Venind spre mine
Dinspre cîmpiile soarelui și mării,
Unde să te știu înfășurată de brize
Întîmpinînd pescarii în lotcile lor
Cu gust de sare și uzi.
O scrisoare însorită și caldă,
Cu adieri de vînt și miresme,
Cu lacrimi de rouă pe spice,
Rotunde,
Și cu sclipiri diamantine.
Aștept o scrisoare de la tine,
Cu șoapte, cuvinte magnetice,
Fără întrebări de prisos,
O scrisoare firească, ca prima floare,
Ca o îmbrățișare.

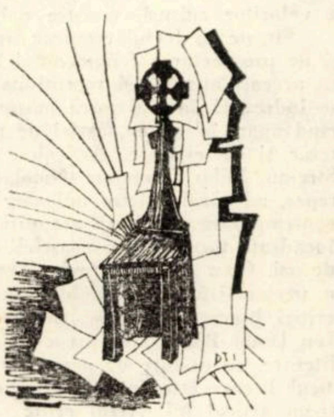

Scurtă istorie

'ntîi a fost munte cu aur în pîntec,
Lemn de corăbii,
Miere și grîne
Și-n veghe de paloș ștergarul
Cu sare și pîine ;
A fost tropot aspru pe rănile gliei,
Fii jefuiți de părinți și de vatră,
Codrii la pîndă,
Crudă osîndă,
Țară de zbucium și piatră.
În toate, ca miezul — revoltă :
Libertate !
Pămînt !
Pîine !
În beciuri mijiră,
Cu litere de-o șchioapă,
Anii cu nume de „Mîine";
Cu treptele acestea urcușul ni-l sameni,
Patrie, mînă întinsă spre oameni !

Unelte

Caut pași pe măsura șesului meu
Cotropit de greieri ;

Caut strune pentru toate viorile
Netrezite încă din somnul de molid ;

Caut cuvinte pentru ecoul
Munților cu miezuri întăinate ;

Caut culori pe măsura acestui răsărit :
Pașnicul albastru amintindu-și furtună,
Galbenul nerăbdător s-ajungă pîine,
Roșul — Jertfă !
Roșul — Victorie !
Roșul — Comună !

SONIA TEOFAN

REMEMBER

Et in Arcadia ego !

Cu mulți ani în urmă, tatăl meu mă ursise carierii didactice. După cum aveam să-mi dau seama mai tîrziu, era luminat de gîndul că mă voi întoarce lîngă el, să-nvăț copiii satului scrisul și cititul literelor. Dar cu toate că mi-a plăcut totdeauna munca aceasta de grădinar al unei lumi de infinită puritate, munca aceasta care presupune rare virtuți, precum și un fel de puteri magice asupra sufletelor ingenue, a trebuit să recunosc, cu oarecare desnădejde, că-mi lipsea vocația pedagogică. Mi-a rămas însă mîndria de-a fi fost odată eu însumi între adevărații lampadofori.

Mărturisesc că fac această probă de admirație pentru învățător și profesor, sub îndemnul unei recente vizite la Liceul nr. 4 din Timișoara. Auzisem de mai demult că la această școală muncește cu pasiune și dăruire un aproape tînăr profesor de literatură, Ion Ocolișan.

Este absolut necesar să spun de la început că profesorul Ocolișan a inițiat, a conceput și a înfăptuit, în școala unde funcționează, un cabinet de literatură, precum și faptul că această școală este una cu program special de educație fizică, ceea ce mi-a sporit curiozitatea. Ion Ocolișan și-a transformat clasa într-un fel de laborator, dintr-un îndemn propriu — care se înscrie într-o tendință generală a învățămîntului de astăzi — de a moderniza procesul instructiv-educativ din școală. Vasăzică, mi-am spus, pentru a vorbi despre metaforă, despre Scrisoarea a III-a sau despre Vitoria Lipan și pentru ca ideile comunicate să fie însușite mai temeinic, mai sistematic și-ntr-un timp mai economic, ne putem folosi de serviciile unui laborator de literatură. Am văzut, astfel, tradiționalele bănci școlare utilate cu un fel de surse de lumină. Deasupra tablei de scris, înfășurată, pînza unui ecran. Apoi, un epidioscop și un aspectomat. O ingenioasă hartă a țării pe care putem vedea portretele scriitorilor (fixate sau pe dispozitive mobile) în localitățile natale, o hartă presărată cu semnalizări electrice care arată unde s-au desfășurat mișcările țărănești sau muncitorești de-a lungul istoriei noastre, cum și o hartă a dezvoltării presei românești. Apoi un fișier de informare științifică în materie de literatură, un fond iconografic, bibliofil, planșe didactice, rezumate bibliografice, discuri cu lucrări literare, interviuri sau lecturi ale unor autori, imprimate pe bandă de magnetofon, fotomontaje literare și foarte, foarte multe alte materiale didactice.

În acest cabinet de literatură, catedra a devenit un fel de pupitru de comandă, semănat cu nenumărate butoane și semnalizatoare luminoase, într-o rețea care asigură comunicarea cu fiecare elev, urmărindu-se timpul în care sînt rezolvate teme etc.

Ion Ocolișan este mistuit de dorința de a înnoi procesul de învățămînt și-a investit un impresionant volum de muncă, multe idei originale și-o rară pasiune didactică, pentru a înfăptui — cu sprijinul elevilor, al părinților — acest laborator literar care stimulează fantezia și interesul cursanților și care se soldează cu un beneficiu, pe care nu-l putem evalua, în latura asimilării cunoștințelor.

Nu știm dacă mai există vreun asemenea cabinet de literatură. Din cîte cunoaștem, nimeni n-a elaborat vreo metodică a unor astfel de mijloace didactice. Deocamdată, profesorul Ocolișan a tipărit un Ghid de analiză literară **pentru uzul elevilor săi. Mi se pare că el ar putea elabora un material de sinteză, cu valoare teoretică, un studiu care să pună în valoare ideile și munca sa, ceea ce ar fi spre un folos mai general.**

Vreau să aduc aici o laudă sinceră acestui inimos profesor și să-i spun că am fost impresionat de pasiunea și priceperea sa. Mi se pare că, de vreo doi ani de zile, el s-a dăruit cu totul acestei inițiative care — pusă în lumină — ar putea revela unele idei noi cu privire la modernizarea bunului și străbunului nostru proces de învățămînt.

ANGHEL DUMBRAVEANU

Vocaţia culturii militante

Dacă am încerca să definim caracteristica principală a scrisului lui Ion Dodu Bălan, vocabulele cele mai potrivite ar fi acelea de publicistică şi critică literară militantă. Articolele înmănunchiate în ultimul volum al autorului, **ETHOS ŞI CULTURA**, o dovedesc cu prisosinţă. Ele aparţin, în mai mică măsură, criticii literare curente şi, în mod precumpănitor, publicisticii literare cu arie, orizont şi preocupări mai întinse.

Cartea lui Ion Dodu Bălan, cu un conţinut numai aparent heteroclit, pledează pentru valorile morale şi naţionale care fundamentează şi justifică cultura socialistă a patriei noastre. Într-un reuşit articol, adevărat microeseu, **Omenia românească,** autorul justifică bazele etnice ale acestei culturi. Altundeva **(Oameni ai marilor năzuinţe)**, e învederată atmosfera de entuziasm, dar şi fermitatea ideologică necesară „fructificării în creatie" a universului uman socialist. Observaţia morală slujeşte apoi, în alte articole, la ţintuirea pe stîlpul oprobiului public a unor tare morale ca : nepotismul şi calomnia. Ţinînd cumpăna dreaptă tendinţelor polemice adineaori amintite, unele tablete pledează cu însufleţire pentru cultul valorilor morale **(Omul sfinteşte locul. Un om de seamă în lucruri de seamă).**

Nu mai puţin evidente sînt atitudinea militantă şi angajată în precizarea coordonatelor universului estetic. Problemele principale ale literaturii noastre : realismul, lupta împotriva schematismului, raportul dintre literatura naţională şi universală sînt examinate în acelaşi context de afirmare a valorilor culturii noastre noi, socialiste.

Fireşte că fostul cronicar literar de la **Luceafărul** se dovedeşte interesat şi de prospectarea fenomenului literar. Dar, şi în acest domeniu, ne întîlnim cu aceeaşi atracţie şi receptivitate faţă de ideile generale. Atenţia autorului se îndreaptă în mai mică măsură spre o carte sau un scriitor. Chiar atunci cînd apar, în volum, astfel de popasuri, ele sînt mijlocite de medalionul literar şi de evocare. Articolele comemorative despre Perpessicius, Vladimir Streinu, Mihu Dragomir, Nicolae Labiş vădesc tendinţa de a fixa puncte de reper, adevărate pietre milenare în peisajul atît de variat al istoriei literare contemporane. Scriitorii amintiţi, plecaţi dintre noi spre Cîmpiile Elizee , sînt încadraţi tocmai într-o astfel de viziune panoramică a literaturii române de azi. Ceea ce îl interesează pe autor sînt problemele generale care îşi pun o perspectivă de ansamblu. Spre pildă, critica literară. La antipodul unei critici literare specioase, pierdută în mărunţişuri, foiletoanele critice ale lui Ion Dodu Bălan sînt preocupate de problemele generale ale criticii noastre literare, cu osebire de accentuarea sarcinilor ei combative şi militante. „Criticul literar este în fond un om de cultură angajat" se afirmă astfel într-un articol (cf. **Actul critic — o opţiune politică** în **Ethos şi cultură,** p. 221) ; datoria principală a criticului literar este „aceea de a educa, de a cultiva în cititor, spectator, auditor, sentimentele nobile, profund umaniste, patriotice, care definesc o personalitate umană". (Idem, ibid., p. 220). Vocaţia criticii militante e atestată, de altminteri, de autor, în întregul parcurs al cărţii.

Ceea ce caracterizează articolele lui Ion Dodu Bălan e polemica de idei, accentuarea, prin opoziţie şi combatere, pe de o parte, prin cultivarea valorilor autentice, pe de altă parte, a rosturilor şi imperativului unei critici literare active, partinice. Trăsătura adineaori amintită nu este ocazională : ea poate fi regăsită, aidoma unui pilastru de susţinere, în întreaga arhitectonică a volumului. Cînd, de pildă, autorul vorbeşte despre G. Călinescu, el e atras, ca de o vrajă, de publicistica acestui adevărat „uomo universale". Cultivînd tinereţea ca atitudine spirituală, Ion Dodu Bălan foloseşte ca epigraf în caracterizarea pe care o face lui G. Călinescu chiar cuvintele autorului **Istoriei literaturii române :** "...sînt tînăr, mă recunosc în cei tineri, care îmi vorbesc despre ziua de azi sau de mîine şi mă agasează senilii care au fixitatea trecutului. Sînt în această privinţă istoric al trecutului şi al viitorului" (cf. **Călinescu sau despre fericita tinereţe,** p. 394). O astfel de istorie literară, vie din perspectiva valorilor prezentului şi viitorului, încearcă să cultive şi autorul cărţii **ETHOS ŞI CULTURA**. Articolele închinate lui Şincai sau Mureşanu, Eliade Rădulescu sau Mihai Kogălniceanu, Alecsandri sau Goga, scriitori prin excelenţă militanţi, sînt, în această direcţie, fericite exemple.

ETHOS ŞI CULTURA rămîne astfel, în publicistica noastră contemporană, un volum exemplar ; pilduitor, întîi, prin critica militantă care îl călăuzeşte pe autor ; remarcabil, apoi, prin varietatea preocupărilor pe care le dovedeşte Ion Dodu Bălan ; memorabil, în sfîrşit, prin pasiunea pledoariei pentru valorile autentice pe care se înalţă cultura socialistă a ţării noastre.

TRAIAN LIVIU BIRĂESCU

---

anul XXV

Epistemologia ştiinţelor sociale

Impulsionat în principal de necesităţile practicii social-istorice contemporane, avîntul disciplinelor sociale a atins astăzi nivelul la care problemele fundamentelor se pun cu deosebită acuitate. În condiţiile în care utilizarea rezultatelor cercetării sociale în actul de conducere socială devine tot mai imperioasă, exigenţele privind caracterul riguros ştiinţific al acestui gen specific de investigaţie cresc considerabil, impunînd, între altele, elaborarea unei epistemologii speciale, similare, sub raportul profunzimii, celor aşa ziselor ştiinţe exacte

Problema fundamentală pe care o are de rezolvat epistomologia ştiinţelor sociale rămîne acea a obiectivităţii cercetărilor în acest domeniu, cunoscut fiind faptul că natura gîndirii sociale este preponderent valorizatoare. Controversata antinomie esenţă-fenomen în abordarea fenomenelor şi faptelor sociale, dificultăţile angrenate de folosirea unor instrumente teoretice fecunde, precum formalizarea şi axiomatizarea, aspectul inedit pe care îl îmbracă inducţia în acest plan şi implicaţiile multiple legate de posibilitatea exeperimentului în cunoaşterea socială completează tabloul sumar al principalelor probleme care se pun noii discipline filozofice.

Dezbaterile asupra acestei tematici fiind în plină desfăşurare, o încercare de sinteză pare prematură, dar o privire cît mai cuprinzătoare asupra stadiului atins este nu numai posibilă, ci şi necesară. Este ceea ce urmăreste şi volumul VIII din selecţia „TEORIE ŞI METODA ÎN ŞTIINŢELE SOCIALE" a Editurii Politice, volum consacrat în întregime diverselor aspecte ale cunoaşterii sociale aşa cum apar ele în viziunea celor mai reprezentativi gînditori marxişti sau nemarxişti interesaţi de studiul faptelor sociale.

Unele încheieri de principiu se conturează de pe acum. Utilitatea experimentului în acest domeniu este aproape unanim acceptată, restricţiile vizînd condiţiile specifice ale aplicării sale, esenţial distincte de cele ale cercetării naturii.

În termeni mai mult diferiţi pare a se pune şi problema utilizării instrumentelor matematice. Referindu-se la acest aspect, Leon Festinger observă pe bună dreptate că „matematica existentă astăzi a fost dezvoltată în mare măsură pentru soluţionarea problemelor care se pun în faţa ştiinţelor naturii" şi, ca atare, pînă cînd situaţia nu va fi maturizată pentru folosirea matematicii în noul domeniu, nimeni nu poate prevede ce tip de matematică va fi necesar să fie dezvoltat pentru tratarea problemelor acestui domeniu". În schimb, folosirea calculelor logice în investigaţia socială nu implică experienţe cu totul noi : „cu referire la marea şi frumoasa tradiţie a legăturii dintre cercetarea logică şi cea din domeniul ştiinţelor sociale nu este vorba de a se introduce nici un domeniu străin, ci un domeniu ascuns numai temporar privirilor. este de părere Oskar Morgenstern. Credem însă că însemnătatea acestei tradiţii nu poate fi supraapreciată, utilizarea logicii moderne avînd implicaţii cu totul noi în raport cu cea a logicii clasice.

Tratată mai puţin satisfăcător în textele din acest volum, problema obiectivităţii cunoaşte în schimb o aprofundată abordare în studiul introductiv semnat de Sergiu Tamaş şi Haralambie Culea, studiu care reprezintă de altfel nu numai o succintă şi cuprinzătoare prezentare a cercetărilor actuale de epistemologie socială, ci şi o contribuţie propriu-zisă la adîncirea acestei problematici. Pornind de la dificultatea legată de faptul că subiectul cunoscător face parte din obiectul pe care îl studiază (societatea), autorii noştri nu consideră totuşi această situaţie specifică drept o barieră gnoseologică de nedepăşit. Esenţialul, se subliniază, nu este de a obţine un „obiectivism" absolut, ci de a limita parţialitatea, de a îngrădi efectele deformatoare ale subiectului. În acest sens, sînt formulate următoarele exigente : folosirea unei metodologii de investigaţie univocă şi pertinentă obiectului studiat; operaţionalizarea terminologiei prin formare de concepte, indicatori şi indici adecvaţi ; utilizarea unei tehnici de validare şi verificare obiectivă a enunţurilor ; acceptarea unui sens univoc de cuantificare şi matematizare a rezultatelor observaţiei ştiinţifice, în fine, recursul la logica ştiinţifică a argumentaţiei şi demonstraţiei.

Discutînd problema raportului esenţă-fenomen în cercetarea socială, problemă rezolvată unilateral de pozitivism, fenomenologie şi structuralism, Sergiu Tamaş şi H. Culea pleacă de la constatarea că raportul structură-evoluţie. esenţă-fenomen străbate deopotrivă fenomenele, procesele, unităţile şi „persoanele sociale" făuritoare de relaţii sociale.

Constituind terenul unei puternice confruntări ideologice contemporane, pe fondul căreia punctele de convergenţă nu lipsesc, totuşi, mai cu seamă în planul metodologiei, epistemologia ştiinţelor sociale, aflată astăzi în plin proces de fundamentare a propriilor baze teoretice, răspunde şi unor necesităţi imperioase ale societăţii socialiste.

Receptarea în spirit critic constructiv şi obiectiv a contribuţiilor aduse de cele mai diverse orientări filosofice în acest sens va duce, neîndoielnic, la impulsionarea cercetărilor noastre marxiste de elaborare a fundamentelor teoretice şi metodologice ale acestei importante discipline filosofice.

D.N. ZAHARIA

„Cu evlavie adîncă ne-nvîrteau al minţii scripet"

(Urmare din pag. I)

— Aceste trainice legături, nu numai de ordin ştiinţific, dar aş îndrăzni să le numesc în cel mai nobil sens al cuvîntului „sentimental", fac parte din spiritul şcolii ştiinţifice pe care o reprezentaţi, şcoala „cantacuzinistă". Dumneavoastră, ca editor şi neostenit propagandist a moştenirii ştiinţifice a prof. dr. I. Cantacuzino, activitate cu o certă aură sentimentală, consideraţi că sentimentul şi raţiunea se completează în activitatea de cercetare sau se resping ?

— Orice activitate, cu atît mai mult cea de cercetare ştiinţifică, este complexă, pornind desigur din raţiune în primul rînd, dar, în mod necesar, trebuie să fie întovărăşită de un sentiment, de o pasiune chiar, spre a deveni rodnică în cel mai bun înţeles al cuvîntului. Sentimentul pe care-l ai cînd eşti conştient de a fi folositor celor din jur, societăţii în care trăieşti, prin munca raţională ce o depui, ascute şi amplifică rezultatele de obţinut şi valoarea lor. Acest sentiment, întovărăşit raţiunii, şi care caracterizează ceea ce denumim uman, l-am avut întotdeauna ca model de urmat în Şcoala „Cantacuzino" din care fac parte.

— De nenumărate ori am avut prilejul, atît aici cît şi la Bucureşti, să vă aud vorbind studenţilor, oamenilor de ştiinţă şi m-a frapat un lucru : indiferent de caracterul adunării. Dumneavoastră, într-un fel sau altul, îl pomeneaţi pe Eminescu De ce ?

— Cam de la vîrsta de 10 ani am început să cunosc poeziile lui Eminescu. În familia mea am fost pus pe atunci la încercare şi ambiţionat să învăţ pe de rost şi să recit cele 96 strofe ale „Luceafărului" precum şi „Scrisoarea III-a", ceea ce am reuşit în destul de scurt timp. Mai tîrziu, ca adolescent, elev la Liceul din Botoşani, oraşul în care s-a născut marele nostru poet, am realizat la ce înalt nivel de exprimare poetică inefabilă, cît de adîncă şi măreaţă a devenit limba românească, ce plasticitate i-a dat geniul „Luceafărului" literaturii noastre.

Cînd în 1946 am ţinut lecţia de deschidere a cursului de Bacteriologie şi Medicină experimentală în Amfiteatrul Facultăţii de medicină timişoreană, nou creată, vorbind de bunii mei dascăli, care mi-au deschis mintea la lumina cunoştinţei, am găsit nimerit să le aduc omagiul meu, caracterizînd calitatea muncii lor printr-un vers eminescian : „Cu evlavie adîncă ne-nvîrteau al minţii scripet".

— I-aţi cunoscut personal pe profesorii Cantacuzino şi Ionescu-Mihăieşti, aţi lucrat cu aceşti iluştri oameni de ştiinţă ai neamului nostru. Ce trăsături de caracter v-au impresionat mai mult la aceşti doi mari oameni de ştiinţă ?

— Profesorii mei, I. Cantacuzino şi C. Ionescu-Mihăieşti, au fost mari creatori. În perfectă armonie, ei au întemeiat una din cele mai importante şi folositoare Instituţii ştiinţifice medicale ale ţării noastre, cu dorinţa, pornită din adîncul lor patriotism, de a o duce la nicelul marilor institute similare din străinătate. Ei fac parte dintre marii realizatori ai ţării noastre. Erau adevăraţi medici, făurind totul spre a preveni şi vindeca suferinţa semenilor, căci nimic din ceea ce-i omenesc nu le era străin.

Cînd prof I. Cantacuzino a fost sărbătorit în iunie 1931, la Congresul ştiinţific al Asociaţiei generale a medicilor, a spus : „Cea mai mare bucurie a mea a fost de a împărtăşi tinerilor ştiinţa pe care o dobîndisem şi de a deştepta în mintea lor dorinţa de a şti mai departe şi de a-şi adînci cunoştinţele. Egoismul nu poate fi creator ; unde nu este dragoste, de acolo fuge tineretul".

— Pentru că ţin minte atenţia excepţională pe care Dumneavoastră aţi acordat-o totdeauna unei exacte şi limpezi exprimări, îmi permit să vă întreb în ce consideraţi Dumneavoastră că rezidă principala diferenţă între stilul ştiinţific şi cel literar şi dacă această diferenţă constituie o barieră în calea influenţărilor reciproce ?

— Stilul, e omul — s-a zis ; el defineşte atît pe un om de ştiinţă cît şi pe un literat. Stilul trebuie să fie clar pentru

anul XXV

Prolegomene la o poietică marxistă

Prezent în viața noastră culturală printr-o bogată activitate eseistică, Mihail Grădinaru a oferit cititorilor, de curînd, prima sa carte — Prolegomene la o poietică marxistă **(Editura „Junimea", 1972). Intenția autorului a fost realizarea unei lucrări de** ontologie **(ceea ce înseamnă interogarea fundamentelor existenței obiective în ansamblu și, în acest context, definirea statutului existențial al omului, ca act de cosmificare prin activitate conștientă a subiectului, așadar cunoașterea fundamentelor deschiderii umanului ca statut existențial în obiectivitatea lumii materiale infinite, eterne și indestructibile), actul întreprins solicitînd numeroase clarificări în chiar punctul punerii problemei ontologicului.**

În perspectiva materialismului dialectic și istoric, autorul consideră că, principial, ontologicul poate fi relevat pornind de la ontologia regională **a existenței umane care este concepută ca teorie a statutului de existență al societății și al individului,** ontologia umană **fiind, în lumina teoriei generale marxiste a existenței, o „veritabilă ontologie fundamentală". Arta și esența umană sînt, astfel,** semne **ale ontologicului ; fuzionate intim, într-o origine comună, care este** munca **— condiție, posibilitate, cale și instrument ale cosmificării omului, ale inserției omenirii în infinitul material al lumii obiective —, arta și esența umană sînt termenii polarității ontologicului ca unitate identică sieși :** firea **(materia însăși, în înțeles filozofic, ca totalitate a determinărilor sale obiective). Ontologia artei (a esenței actului de creatie artistică, creația artistică fiind forma desăvîrșită a muncii însăși) devine astfel, prin legătura organică ce-o are cu ontologia fundamentală (a esenței umane) o cale de acces la problema centrală a ontologiei însăși —, chestiunea** firii (fundamentul **realității obiective :** materia). **Esența artei trimite la esența umană, unitatea acestor** semne **ale ontologicului trimite la ceea ce numim** muncă, **iar munca trimite la fundamentul comun al acestora — ca act de** deschidere a firii: materia. **Ne aflăm, așadar, în plan filozofic, în cazul unei ontologii materialiste, trăsătura definitorie ce se impune fiind** monismul **acesteia.**

Ca lucrare de ontologie, preocupată deci în primul rînd de înseși fundamentele obiectului interogat, cartea mi se pare bine gîndită ca structură : autorul caută să obțină mai întîi deducerea „conceptului ontologic materialist de muncă" realizează în continuare schițarea unei ontologii a esenței umane — prin analiza asupra celor mai importante momente filozofice din istoria gîndirii.

Corespunzător specificului lucrării — o dezbatere în plan filozofic a ontologicului — autorul folosește o metodologie adecvată ; demersul teoretic întreprins lucrează cu termeni care sînt interogați pînă la stratul originar al înțelesului lor, aflîndu-ne în situația realizării unei adevărate „secțiuni transversale" prin întreaga filozofie, aceasta fiind cercetată, de pe platforma materialismului dialectic și istoric.

Am semnalat, totuși, faptul că, dacă în ce privește cercetarea valorii de adevăr a conceptelor filozofice, cu care se operează, pentru degajarea acelui conținut cu semnificație constitutivă în fundamentarea ontologiei, autorul întreprinde o confruntare a filozofiei europene cu momentul originii sale, lipsește, în schimb, la dimensiunile la care o impunea necesitatea, o confruntare a conceptelor filozofice, odată privite pînă la sîmburele lor originar, cu achizițiile de ultimă oră ale științelor naturii.

Esențial în contextul lucrării ne apare ideea că munca, interogată mai întîi ca un concept ontologic, fundament al esenței artei și, mai general, al esenței umane, se definește și drept criteriu al valorii **în plan estetic. criteriu cu valoare operativă în sfera analizei estetice asupra artei, prin raportarea artei la realitatea materială a lumii, la societate și la om. În acest sens, partea teoretică a problemei din** Muncă și artă, **ca și analizele concrete întreprinse asupra creației lui Hölderlin** (Instituirea adevărului) **și Eminescu** (Transcendent și transcendental la Eminescu, Hyperion) **etc. probează veridicitatea criteriului stabilit și gradul de finețe al operării acestuia.**

Integrat pozițiilor materialismului dialectic, volumul Prolegomene la o poietică marxistă, **care desemnează cu certitudine un autor profund și o vocație filozofică a spiritului de finețe, are și o evidentă finalitate practică din perspectiva rosturilor adînci ale filozofării : își propune să formuleze un răspuns angajat cu privire la semnificația artei în societatea noastră.**

VASILE CONSTANTINESCU

---

auditor sau cititor, atît cel literar și, cu atît mai mult, cel științific și cel didactic. Din punctul acesta de vedere nu poate fi diferență între aceste stiluri. E adevărat că stilul literar, în care e cuprinsă și poezia, mai trebuie să posede și acea originalitate de exprimare a versului fiecărui poet ori scriitor, în așa fel încît să fie recunoscut și deosebit unul de altul. Stilul științific e mai puțin pretențios, poate, el trebuie însă să fie foarte clar și exact adecvat adevărului științific descoperit, pe care să-l redea întocmai așa cum este. Totuși, cînd omul de știință își expune exact ceea ce a găsit, dar știe să-l redea cu simț artistic, atunci rămîne un model, așa cum este stilul operelor științifice ale lui Emil Racoviță.

— Mi-ați fost rînd pe rînd profesor la catedră, șef de secție la Academie, conducător științific la doctorat. În acești 25 de ani de cînd vă cunosc, în nenumărate discuții și întîlniri mi-ați oferit întotdeauna imaginea unui spirit dominat de echilibru, amintindu-mi cu persistență impresia pe care o făcea Tudor Vianu studenților săi. Credeți că această stare de echilibru psihic e condiționantă cercetării științifice sau nu ?

— Un om normal e și echilibrat psihic. Un cercetător științific trebuie să fie și un judecător constiincios al realizărilor sale pentru a nu se lăsa dus de imaginație dincolo de rezultatele reale ale cercetării. Aceasta nu înseamnă că nu trebuie să fie un pasionat al științei, dar că este absolut necesar să-și înfrîneze pasiunea și imaginația avînd ca regulă absolută ca ceea ce rezultă să fie real.

— Tovarășe profesor, Dumneavoastră știți că în lumina indicațiilor date de tovarășul Nicolae Ceaușescu, la ora actuală, are loc un foarte intens proces de integrare a învățămîntului cu știința și producția. Considerați că aceste măsuri pot influența într-un sens pozitiv formarea omului de știință și cum anume ?

— Fără discuție că îmbinarea învățămîntului cu cercetarea științifică și cu producția nu numai că sînt necesare, pentru buna realizare a fiecăreia din aceste activități, dar are ca rezultat în plus o potențare remaracabilă, atît cantitativă, cît mai ales calitativă a lor. Profesorul Ion Cantacuzino a pus la baza activității Institutului pe care l-a creat acest principiu, ca fiecare cercetător să facă cercetare, producție și învățămînt. Se poate afirma, fără putință de tăgadă, că toate succesele obținute de Institutul Cantacuzino sînt datorate acestui mod complex de activitate.

---

logos

Pasiunea, destinul omului

La sfîrșitul acestor considerații despre tragediile lui Euripide ne putem da seama cît de puternice au fost ecourile speculației contemporane în poezia lui. Sau, rămînînd credincioși ideii de la început, cum ambianța epocii, realitățile social-istorice, specifice vremii, i-a obligat deopotrivă pe gînditori și poeți să mediteze asupra acelorași probleme. Pentru că ar fi greu de presupus că marele tragic le-a înregistrat doar, primite din afară, fără să le gîndească sau regîndească în singurătatea lui. Unii comentatori țin să arate că nu era străin de teoriile gnoseologice ale timpului : *„Nu ochii posedă facultatea de a judeca, ci rațiunea"* (frag. 909), amintind teoria senzației a lui Protagora, așa cum rezultă aceasta din dialogul platonic *Teetet*. Alții îl apropie de Socrate, deși și-n acest caz, credem, numai de atmosfera și spiritul învățăturii acestuia : *Cunoaștem binele și mintea-l înțelege ; dar nu îl săvîrșim : unii din lene, alții din pricina efortului cerut, ori poate pentru că adesea pun plăcerea înaintea oricărei virtuți"* *(Hipolit*, v. 380 sq.), comparativ cu învățătura lui Socrate, după care cunoașterea binelui atrage în mod necesar și săvîrșirea lui.

Toate speculațiile sofiste și socratice, precum și cele privitoare la *Nous* și *Xynesis*, aparținînd lui Anaxagora și Diogene din Apolonia, nu făcea în realitate decît să îndrepte interesul gînditorilor către conștiință, către umbrele și luminile sufletului, și dacă ecoul acestor învățături este prezent într-o formă sau alta, cîștigul cel mai însemnat pentru poet este sondarea adîncimilor sufletului omenesc și transformarea pasiunilor în cauze ce declanșează tragedii. Ce *hybris* mai puternic decît dragostea Fedrei cu toate trimiterile la Afrodita și Artemis, sau decît răzbunarea Medeei, ce întrece orice închipuire și e mai implacabilă în hotărîrea ei criminală decît cel mai implacabil destin ?

Fără a exagera într-o direcție sau alta, constatăm doar perspectivele pe care speculația le-a deschis poetului. Îndemnul la cunoașterea conștiinței n-a rămas fără rezultat. Euripide sondează sufletul în zonele lui cele mai umbrite, în iraționalul ființei umane, prezent alături de judecățile cele mai raționale, de luminile cele mai puternice. Medeea printr-o dialectică interioară explică psihologic, își transformă iubirea în ură. Și într-o parte și în alta e patima, *daimonul* de care vorbește poetul, ca și cum femeia ar fi posedată. Și de fapt este de propria-i patimă. Patimă pustiitoare, nu numai pentru suflet. Ce joc tragic pentru o femeie și pentru o mamă ! Ezitarea, hotărîrea, dragostea maternă întrecută de setea de răzbunare, încît întrebarea, cum poate fi bîntuită o inimă de atîtea patimi, e legitimă. Și totuși este, *daimonul* din ea o îndeamnă, *daimonul* ce are valoare de destin.

Orfeu a surprins cîntecul existenței, a coborît și în Infern. Ca o supremă experiență a trebuit să coboare și în infernul propriului suflet, acolo unde, alături de atîtea gînduri mărețe și nobile idealuri, colcăie patimile, tendințele disarmonice, îndemnurile întunericului. Și dacă dreapta măsură era necesară menținerii armoniei universale, se dovedea a fi și mai necesară pentru viața conștiinței. O dreaptă măsură făurită în mod conștient, însoțită de responsabilitatea pe care filosofii, preocupați de problemele etice, abia au circumscris-o în acea epocă. Pentru ca astfel omul să-și devină lui însuși stăpîn. Și dacă omul rătăcise pînă atunci în mijlocul unei existențe a cărei cunoaștere se dovedise atît de relativă, urma să rătăcească de aici înainte, ducînd un nesfîrșit dialog cu altă existență, tot atît de necunoscută, și care se afla în el însuși.

ION MAXIM

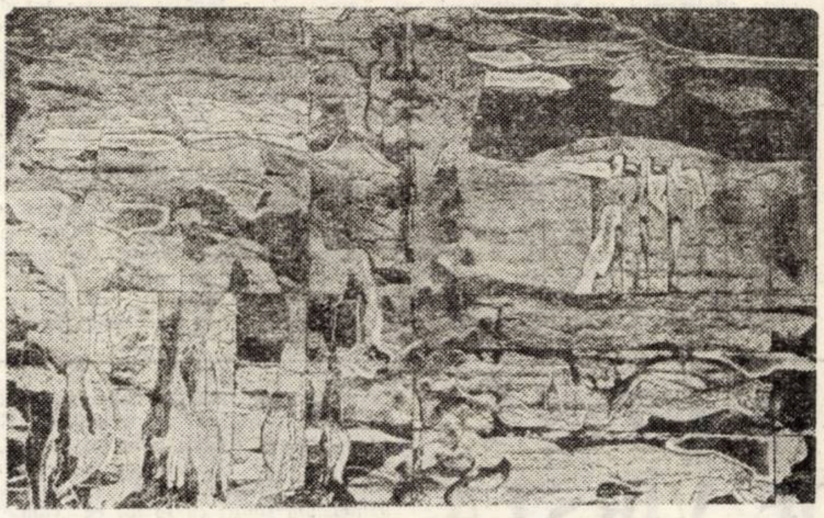

LIDIA CIOLAC „Dacă toți oamenii din lume" (gravură pe metal)

---

psyché

Sentimentele intelectuale (I)

Ca elemente de relație afectivă față de ideile altora, *sentimentele intelectuale* apar în procesul cunoașterii realității. Ele reprezintă, pe de altă parte, acea capacitate a omului de a fi mereu deschis către ideile lumii, mereu proaspăt în a o interpreta ; sentimentele intelectuale, în acest sens, colorează afectiv activitatea intelectuală, sensibilizînd-o ; idei în stare „pură" sînt receptate subiectiv, devin ale noastre, aparținîndu-ne prin ceea ce ele pot evoca ca realitate emotivă. Naturile „satanice", de mare inteligență, dar la care ideea e dezbrăcată de orice înveliș afectiv, ne explică tocmai această incapacitate a lor de a „trăi" ideea — din care cauză și direcția morală, umană în definitiv a ideii, care le lipsește.

În cazurile de patologie a sistemului nervos central nu rare sînt cazurile de bolnavi a căror inteligență e neobișnuită, în stare adică să asimileze, să stocheze cantități impresionante de informații — cunoștințe care nu vor duce însă și la modificarea afectivă corespunzătoare. Creierii electronici — ca să deplasăm discuția pe alt plan — sînt capabili de a stoca informații uriașe, dar nu sînt și nu vor fi niciodată în stare de a „sensibiliza" ideea, de a dobîndi adică, acea calitate specific umană, exclusiv umană — *aceea de a dobîndi sentimente*, în speță, intelectuale. Nu excludem însă posibilitatea ca omul să ajungă a stoca în creierul electronic elemente de afectivitate. Dar, și în acest caz, nu poate fi vorba decît de un *împrumut* pe care omul îl face mașinii, nicidecum de o autoevoluție, de o autoumanizare — ca să zicem așa — a mașinii etc.

Să vedem acum care sînt sentimentele intelectuale. Un prim sentiment intelectual asupra căruia vom stărui este cel legat de *curiozitatea intelectuală* — aceea capacitate a omului de a se menține deschis la idei noi ; un soi de febrilitate în cercetare ; plăcerea deosebită de a căuta mereu idei noi : sentimentul că niciodată n-am ajuns să știm destul, să cunoaștem destul ; întîlnirea cu fapte de realitate care intră în contradicție cu ideile noastre ; sentimentul care însoțește această analiză ; drumul pînă la noua idee, drum însoțit de aura afectivă specifică și, în sfîrșit, sentimentul de triumf, de destindere și de bucurie calmă care însoțește înțelegerea — ideea însoțită de afect. Trebuie să menționăm faptul că, sentimentele intelectuale, ca elemente de relație, stabilesc un raport bilateral între sursa de idei — o carte, un interlocutor etc. — și receptor, chestiune despre care vom discuta în continuare

ION DUMITRU TEODORESCU

URIAȘA RETORTĂ

Reportaj de
Valentina Dima

„Ne vin, nu o dată, tineri din sate îndepărtate, de prin Zărand, ori Almăj, de prin Oaș, ori din Gorj care n-au încă nici deprinderi elementare de viață urbană, îmi spunea Ion Danciu președintele comitetului sindical de la „Electrobanat". Cine să-i învețe dacă nu ne-asumăm noi această îndatorire ?

Discut acum cu Vasile Lolea (Lucrează în fabrică din '54, e comunist, cu vechi stagiu în partid și de cîțiva ani, înaintat maistru la sculărie. Îmi povestea metoda lui : la ei fiecare tînăr, chiar dacă vine de la profesională, e repartizat pe lîngă un muncitor cu calificare înaltă.

Sigur, nu e totdeauna ușor să muncești cu ei ; unii se acomodează mai greu, nu se împacă cu disciplina riguroasă a programului de uzină : alții lucrează superficial. Am avut și eu astfel de tineri care amenințau, de cîte ori le spuneai ceva neplăcut, că pleacă, fiindcă ei nu de-aia au venit la fabrică ca să fie dădăciți ... etc... Dar mulți, cei mai mulți dintre ei au rămas și-s oameni de frunte acum. Să nu uităm însă că avem de-aface cu niște adolescenți cu cel mult 3—4 ani de școală profesională. Vîrsta e de altfel foarte receptivă pentru învățătură. Pot să afirm că celor mai mulți le și place să fie învățați, să fie îndrumați ; le place chiar să știe că cineva îi controlează. Mă opresc ca din întîmplare în fața unuia cu o piesă frumos executată la strung de un altul și-i spun tînărului : „Uite ce lucrare bună a făcut X ! Ce zici ?" Iar el, de colo, un pic atins în amorul propriu : „o să vedeți dumneavoastră că și eu pot face una la fel". Știți ce rezultate bune dă această metodă ?

(Fac un sondaj și discut cu Liviu V., de care s-a ocupat maistrul Lolea : „de felul meu mă demoralizez ușor, maistrul a fost primul om din întreprindere care mi-a dat curaj. Performanța mea profesională lui i-o datorez".

Vasile O.: „și pe mine m-a ajutat întotdeauna. E foarte autoritar, ține mult la disciplină, la calitate, la termenul de execuție a lucrărilor. La el nu există niciodată cuvîntul nu. Dar e răbdător și are o mare putere de convingere").

Miroslav Raici de la aceeași uzină are și el metoda lui : îi vizitează la cămin, vede cum trăiesc, cum își petrec timpul liber : „am avut anul trecut necazuri cu Titus B., care a repetat de două ori ultimul an la profesională. L-am luat în secție, m-am întîlnit și cu taică-său ; am stat de vorbă, ne-am sfătuit ce să facem să-l ajutăm pe băiat. Îmi dădeam seama că are un fond sufletesc foarte bun, dar e cam împrăștiat și cam influențabil. Într-o vreme, pînă s-a dat pe brazdă, am instituit un carnețel în care semnam cu rîndul eu și taică-său. Eu că a fost la lucru și a muncit bine, taică-său că a venit acasă și că totul e în ordine. De cînd e la mine, Titus s-a schimbat radical. Cred că nu mă înșel dacă spun că ține la mine".

Am putea sublinia aici ideea modelului moral, cu vechi tradiții în viața muncitorească de la noi Miroslav Raici îmi vorbea de bătrînul său maistru la care erau repartizați toți sancționatii pentru că „trecea drept sever și intolerant și nu îngăduia nici o absență". „Nu zic, — adăuga el — la început mi-a fost și mie teamă, dar pe urmă m-am încadrat în stilul lui de muncă".

Ioan Müller, șef de secție la „Tehnometal" a învățat meseria tot de la un asemenea maistru aspru și neînduplecat : „eu sînt la fel, îmi zicea. Mă ocup personal de tinerii elevi de la profesională, repartizați nouă la practică, și nu le pretind numai lucru de calitate, seriozitate și disciplină în muncă, ci și o comportare civilizată. Muncitorul, le spun, e dator să aibe o ținută demnă de un membru al societății noastre. Muncitorul e azi un om stimat. Și am o bucurie a mea : cu toate că sînt aspru, cînd trebuie, oamenii vin la mine cu încredere ori de cîte ori au vreo problemă greu de rezolvat. Fie că e personală, fie că e de muncă.

Firește, sînt și cazuri conflictuale. Traian P. le evocă la modul retrospectiv (acum e apreciat, are o poziție bună în întreprindere). „La început, aveam multe abateri, întîrziam, veneam beat la lucru, îmi sărea țandăra din orice. Am și plecat din întreprindere după ce am fost prelucrat într-o ședință. Eram revoltat, mi se părea că toată lumea e cu ochii pe mine. Dar n-am putut munci în altă parte, mă atașasem de colectiv, de oameni. După o lună m-am reintors. Acum n-am probleme".

Dorel R. nu are continuitate în muncă, se prezintă la lucru în alt schimb, zile în șir absentează. Îl întreb de ce se poartă astfel. Strînge din umeri și, după multe insistențe, îmi mărturisește că seriile mari li se repartizează altora cu experiență și că lor, tinerilor, „le rămîn doar ciurucurile", că vrea să plece etc.

Maistrul de schimb Nicolae C. îmi vorbea supărat, vizibil supărat, despre un alt tînăr „și mai rău decît Dorel". Țin să-l cunosc și constat că se confirmă abia parțial aprecierea maistrului („cunoaște meserie, dar nu-i serios, nu poți conta pe el)". Totuși, curios. Albert K. e un tînăr inteligent. Vorbește pasionat despre meseria sa :

— De ce ai absentat ultima dată nemotivat ? îl întreb.

— Am fost plecat cu un prieten care are motocicletă, la Hunedoara.

— Și ?

— Am lipsit o zi. Excursia a fost frumoasă n-am putut renunța să vedem castelul Huniazilor și parcul dendrologic de la Simeria".

Natașa St. (fată capabilă, harnică de altfel, dar nepăsătoare, cam sentimentală a avut și cîteva deziluzii : „a lucrat în multe echipe. Cîteva săptămîni muncește bine, pe urmă lipsește și dă telefoane ca să se scuze, ba că-i bolnavă, ba că-și scoate lemnele. Și Natașa răspunde întotdeauna da, dar de procedat procedează și pe mai departe cum crede de cuviință. Acum am dat-o într-o echipă nouă și după spusele șefului se poartă mai bine. Dar noi ne vom mai ocupa de ea pentru că nu considerăm cazul rezolvat. Nici al ei, nici al celorlalți".

Smiplă remarcă a tehnicianului Iosif Oprișa de la întreținere : „ni se întîmplă nu rareori să privim omul ca pe o mașină, ca pe un strung oarecare. Chiar cînd greșește, omul rămîne om, trebuie să-i arăți încredere, să-l faci să simtă ce cred alții despre el. Am avut cazul unui coleg care fugea de muncă, de răspunderi. Mi-era ușor să întocmesc nota de transfer, dar n-am vrut s-o fac, voiam să-l conving că nu merge pe o cale bună. La consfătuire veniseră 60 de oameni, au vorbit jumătate. Deschis și sincer. Intervenția lor a avut un efect formidabil".

Toma T. (muncitor fruntaș cu stagiu vechi în uzină) : „aici se muncește cu multă plăcere, e un colectiv foarte bun. Sigur că și la noi mai sînt discuții, există multe probleme de rezolvat ; adeseori le dezbatem și-n adunările organizației de bază. Dar important este să ne dezvoltăm gîndirea activă, gîndirea critică. Mai sînt unii care cred că nu e bine să critici. Mai ales în ședințe. Eu, dimpotrivă, sînt de părere că rău e să nu critici. Bineînțeles să critici cînd e cazul și la timp.

„În uzina noastră — spunea ing. Emil Moldovan — tot procesul productiv este organizat după principiul pornind de la premisa că muncitorii, care-și petrec cele 480 de minute, ale unei zile de muncă, în intreprindere trebuie să lucreze cu plăcere, în condiții în care ei să poată dărui uzinei tot ce au mai bun. De aceea e necesar să găsească un loc de muncă bine amenajat, utilaje puse la punct, care să le ușureze efortul, să lucreze cu alte cuvinte într-o atmosferă senină, creatoare. Toate acestea conturează un microclimat care exercită o mare influență asupra psihicului omului, asupra conștiinței și capacității sale de muncă. Uzina e ca o uriașă retortă în care se modelează o nouă conștiință, o conștiință a înțelegerii frumuseții, muncii, a drepturilor, dar și a îndatoririlor individuale și, prin unirea lor, a celor colective ...".

Post-scriptum. Faptele și comentariile mai sus redate mi-au fost prilejuite de convorbirile, repetate, cu muncitori, tehnicieni, ingineri, activiști de partid și sindicat, din fabricile timișorene „Electromotor", „U.M.T", „Electrobanat". U.F.R.M.A. și „Tehnometal".

O UZINĂ DE VÎRSTA REPUBLICII

Ori de cîte ori m-am nimerit în preajma unei mari uzine la intrarea în schimb a muncitorilor — dimineața, peste zi, ori seara tîrziu — pașii oamenilor mi s-au părut crîmpeie ale unui ritm uriaș, ce zvîcnește pe meridianele țării, umplîndu-le de vigoare și sens, aidoma sevelor ce străbat trunchiurile marilor arbori. Aceasta, pentru că în nici un domeniu de activitate timpul istoric nu pare atît de dens, atît de expresiv legat de ceea ce numim ritm al muncii de zi cu zi, ca în industrie.

În Arad, cetate a industriei socialiste și a florilor, oraș al trepidației uriașelor hale ale uzinelor, dar și al liniștii vastelor parcuri de pe malurile Mureșului, universul muncii zecilor de mii de muncitori te cuprinde cu forța unui luminiș imens. Aici, generații după generații au învățat ce inseamnă emoția și respectul pentru mîinile omului, pentru virtuțile simple, dar atît de adînci care capătă valența luminii ce străbate caratele limpezi ale cunoașterii.

Uzinele textile „30 Decembrie" din Arad — nume ce îl poartă de douăzeci și cinci de ani, legat de proclamarea Republicii, — se mîndresc cu oameni și fapte demne de laudă, roade ale politicii partidului de industrializare socialistă.

— Acum un sfert de veac, eram muncitor la vechea uzină textilă din Arad — îmi spune inginerul Eugen Grecsner, șeful producției. Dacă ar fi să vă spun ce au însemnat pentru uzina noastră anii Republicii, cred că ar trebui să încep cu... omul ! Vedeți, dumneavoastră, noi, muncitorii de altădată, mîna de lucru a patronului, după ce am devenit stăpînii uzinei, am simțit că în tot ce vom construi, în tot ce vom transforma, trebuie să ne „construim" și să transformăm în primul rînd pe noi, adică să înălțăm lumea cea nouă".

De la interlocutorul meu am aflat cifre impresionante ce marchează etapele dezvoltării uzinei : între anii 1950-1952 s-au construit noi secții : vopsitorie, albitorie, de catifea, ambalaj. Apoi s-au modernizat finisajul, filatura, țesătoria și s-au dotat cu mașini cheie de mare productivitate. Între anii 1960-1063 au fost montate 30[illegible] războaie automate de țesut românești, iar peste cîțiva ani, alte 250 Față de anul 1948, producția la fire de bumbac crește în acest an de 3,4 ori, la țesături crude cu 3,5 ori, la țesături finite cu 4,5 ori.

—Nimic n-am fi putut face, specifică inginerul Eugen Grecsner, dacă noi, muncitorii, n-am fi învățat mereu, dacă n-am fi ținut pasul cu tehnica pe plan mondial. Astfel putem spune că toți am crescut odată cu uzina.

Multe dintre muncitoarele Uzinelor textile „30 Decembrie", din Arad, s-au născut acum douăzeci și cinci de ani. Am stat de vorbă cu două dintre ele : țesătoarea Angela Morariu și filatoarea Lucia Rokai.

— Pentru mine, faptul că m-am născut odată cu Republica — îmi spune cea dintîi — însemnează un drum alături de acești oameni de la noi, o încredere în tot ceea ce fac și mai ales în ei, oamenii. Aș putea să-i zic — împlinire...

Cele două muncitoare mi-au dat date, despre mașinile moderne la care lucrează, despre apropierea de aceste mașini — adeseori dificilă — fiindcă mi-au specificat că e vorba și de o „apropiere sufletească" — înfăptuită în acești ani. Mi-au mărturisit bucuria că produsele muncii lor străbat țări și continente...

Le ascultam și mă gîndeam că poate cea mai mare realizare a anilor de izbînzi ai Republicii este faptul că omul a înălțat aceste izbînzi și cu inima, punînd în fiecare ceva din propria lui ființă. Astfel a crescut din cadența marilor agregate industriale din aurorile șarjelor, din trepidația furnalelor, din dărnicia ogoarelor, patria socialistă, prin abnegația și devotamentul mîinilor muncitoare.

NICOLAE DOLÎNGA

---

epistole

Zile și nopți

Au fost la început două zile bune pentru Mircea Baciu : adică de două zile se lucra la podul rulant și munca era muncă, nici mai bună și nici mai rea și dacă lucrările ar fi mers bine, podul acela metalic ar fi fost gata in nici două săptămîni.

Dar uneori lucrurile sînt orinduite altfel decît vrem noi. Așa a fost să fie și telefonul a zbîrniit în cabina inginerului șef : cum că podul rulant O.B.3. trebuie terminat în trei zile. Trei zile, doar trei. Ce zici ? Ce era să zică, asta era munca lui și mîndria lui, podurile rulante, ele îi alcătuiau zilele lui bune și rele, zilele și nopțile sale.

El n-a spus nimic. [illegible]

Și cînd a vorbit cu *băieții*, ce să mai spunem, s-au auzit și niște vorbe nu tocmai ușoare la adresa celor care încurcă lucrurile și maistrul Baciu a spus : „*Băieți* eu am 43 de ani și niciodată nu v-am cerut imposibilul și voi aveți jumătate din vîrsta mea și sînteți tineri și puternici si frumoși ; așa că hai să lucrăm fără întrerupere și să vedem cine cade primul din picioare, dar dacă nu vreți, n-aveti decît să-mi spuneți".

„Și cine cade ultimul ?" a întrebat unul.

„Acela se cheamă că a făcut imposibilul".

Și din nou s-au auzit cuvinte dar de astă dată rîdeau, e adevărat, dar cam îngrijorați : „Iar ne-a făcut-o meșteru . . ."

Au fost la început două zile bune ; apoi a venit după amiaza și apoi noaptea și unul s-a dus după mîncare și au intrat în dimineață palizi și încercănați și meșterul le-a spus „acum dormim o oră" și atît de mică a fost ora că nici vis nu au avut.

Au fost două nopți mai rele decît o ceartă cu un prieten ; așa spuneau. Apoi unul a luat o cretă și a scris pe traversa metalică *IMPOSIBILUL, azi ora unu jumătate* și cu o cretă roșie a mai scris *FOARTE FRUMOS* adică lui, băiatului, îi plăcea treaba și voia s-o știe toată lumea. Apoi a venit și directorul să vadă și el cum s-a făcut imposibilul și de către cine ; dar înainte de asta, unul oarecare, mai fricos, a vrut să șteargă inscripțiile acelea cu creta, că, deh, vine tovarășu director și, vezi doamne nu se cade. Dar atuncea cineva l-a oprit și i-a spus „să nu îndrăznești) și acela privindu-i fața palidă și tăiată adînc de cearcăne n-a mai îndrăznit.

Cel care l-a oprit se numea Mircea Baciu și era meșter și *băieții* lui rîdeau în jur fără să știe, de fapt, așa cum am aflat-o eu din gura lui, că meșterul era cel mai prăbușit dintre toți : și că, acum cînd podul rulant strălucea fercheș, nu-i venea să creadă că au reușit.

ALEXANDRU DEAL

poşta paginii

EMMA HAT (Timişoara) : Catrenele trimise sint atit de reuşite, incit probabil vor apărea la anul şi... la mulţi ani !

DAN TUTUNGIU (Ploieşti) : Nu vă putem trimite colecţia revistei din motive lesne de înţeles. Vă propunem să vă abonaţi pe viitor.

AUREL T. FURNEA (Luduş) : Vă mulţumim pentru aprecierile la adresa acestei pagini. Caricaturile trimise dovedesc talent. Sintem siguri că veţi reuşi să fiţi unul dintre colaboratorii noştri. Fiţi mai original. Feriţi-vă de reluarea unor teme obsedante pentru caricaturişti. Dicţionarul umoristic nu ne-a făcut să zimbim. Mai trimiteţi.

VIOREL AGACHE (Galaţi) : Sinteţi supărat că nu publicăm mai des caricaturi. Vă promitem că vom ţine cont de sugestiile Dv şi vom publica mai multe caricaturi de îndată ce vom rezolva problemele de... spaţiu locativ în revistă.

FILPIŞAN TIBERIU (Reghin) : Dacă între cele 460 de epigrame pe care le-aţi scris aveţi mai multe care să se apropie de valoarea celei dedicate unui miop avar, vă vom propune pentru mica noastră antologie. Dar să tran[illegible] epigrama :

Unui miop avar

Ochelarii se uzează :

In cutie tu-i păstrează !

Nu-i folosi în zadar —

Văd ei şi din buzunar !

Am mai notat : Epitaful unui şofer alcoolic, Unui guraliv, Unui soţ păcălit.

IOSIF BERGMAN (Moşniţa Nouă) : Cele două poezii trimise sint probabil extrase dintr-un album roz cu panglici albastre. Poate ca modele negative ar merita să vadă lumina tiparului, dar asta a făcut-o cu cîţiva ani în urmă Geo Dumitrescu la „Contemporanul". Deci... deocamdată NU.

FOLTEAN N. MARCUŢU (Arad) : Epigramele dedicate „Unui snob" şi „Unui delapidator" ne îndreptăţesc să aşteptăm veşti bune în continuare. Catrenul dedicat „Unor căutători de idei" însă nu merge : „In bombe ordinare / Cu rînjet de femei / E trist cind ţi se pare / Că poţi găsi idei" — bunele intenţii, după cit se vede nu înseamnă totdeauna şi act artistic.

TAISIA PUŞCAŞU (Bucureşti) : Dacă sinteţi într-adevăr Taisia, catrenele atestă că în curind femeile vor concura cu bărbaţii în genul epigramatic. Dar ne îndoim, şi de una şi de alta.

MAI TRIMITEŢI : Gh. Andrei (Buzău), Constantin Faur (Arad), Nicolae Stamate (Tr. Severin), Aurel Sacerdoţeanu (Bucureşti), Tică Miulescu (Piteşti), Traian Sabău (Cluj), Mihai Babei (Botoşani), Coriolan Comloşan (Timişoara), Ion P. Stoica (Moraviţa).

Sint în atenţia rubricii noastre de epigrame : Iulian Tănăsescu (Bucureşti), C. Popescu (Dobroteasa), Cristache Arnăutu (Craiova), Mircea Popescu (Constanţa), Apollo Bolohan (Brasov), Victor Gorşcovăz (Timişoara), Nicolae Brătişeanu (Craiova), Const. Trandafir (Cimpina), Teodor Marinaru (Bucureşti), Traian Gărduş (Pitesti), Grigore Ţepeş (Bucuresti) şi alţii de la care aşteptăm o fotografie şi o mică prezentare : de asemenea un supliment de epigrame. Reamintim că nu e o condiţie ca epigramele să fie inedite

Pentru numerele imediat următoare ale revistei noastre vor pleca spre tipar nume ca : George Corbu, Ioan Pop, N.D. Pârvu, Ion Vladimir, Gabriel Teodorescu, Maliu Bogoe, George Lungoci, Vasile Ciupav, Al. Clenciu, Giuseppe Navarra.

CASSIUS

cetăţean

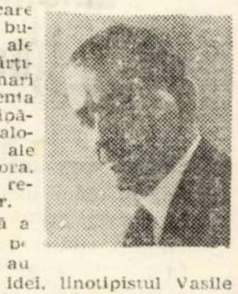

Acestor oameni minunaţi, care ne aduc sub priviri primele buchii ca şi marile satisfacţii ale clipelor petrecute în taina cărţilor şi-a revistelor, acestor mari anonimi care-şi pun amprenta în fiece clipă pe rîndurile tipărite făcîndu-ne cunoscute valorile inteligenţei, ale minţii, ale sentimentelor omeneşti, acestora, TIPOGRAFILOR, le aducem recunoştinţa noastră de ziua lor.

Modest, cu statornicia gravă a celor patruzeci de ani în care pe sub ochii săi, încă atît de vioi, au trecut mii de cuvinte, mii de idei, linotipistul Vasile Ban, unul dintre acei care, alături de alţi tipografi de la Întreprinderea Poligrafică Banat, îşi aduc aportul la apariţia revistei noastre, încearcă să rememoreze, fără nostalgie, cîteva amintiri :

— Sint bihorean. Am început ca zeţar într-o tipografie din Oradea. Şi-apoi mi-am continuat, mai bine de patruzeci de ani activitatea la Bucureşti, Deva, şi la Timişoara, unde am rămas definitiv. Altceva nu aş fi putut face în viaţă decît tipografie...

— *Şi familia ?*

— Toţi sint tipografi : fiul meu, tot Vasile, a îmbrăţişat aceeaşi meserie, de linotipist, iar soţia lucrează tot aici cu noi, dar la altă secţie.

— *... Cea mai mare satisfacţie ?...*

— ...Satisfacţiile le ai atunci cînd poţi munci, cînd poţi să-ţi faci datoria... Nu ştiu încă ce sentiment voi avea atunci cînd voi culege aceste rînduri cu numele meu, dar poate că îl voi afla şi vă voi spune.

— *Ce vă doriţi ?*

— Să am sănătate şi să pot lucra.

— Îţi doresc, nea Bane, din toată inima, să ai parte de ea. Nea Banu îşi potrivi ochelarii, zîmbi, apoi îşi reluă munca cu aceeaşi linişte, dinaintea celor trei vorbe schimbate cu mine. Culegea un interviu cu o personalitate a culturii româneşti.

PAUL EUGEN BANCIU

vorbe vorbe

divagaţie

De cîte ori aud vorba asta, mă gîndesc la ce-n seamnă ea, la modul în care se întrebuinţează şi cîteodată la scopul pentru care, prin abuz, ne mănîncă timpul şi nervii.

Un maestru al divagaţiei a fost Edward Mc. Nursey, care a trăit în secolul al XVIII-lea. Era un bărbat înalt, blond, de fel din împrejurimile Dylandown-ului. S-a născut în 21 februarie, la ora 8.31 dimineaţa, ora locală. Tatăl lui, negustor de mărunţişuri, avea o dugheană înţesată de mici obiecte nefolositoare, moştenită de la o mătuşă pe jumătate surdă. Mătuşa asta fusese cănătorită c uun oarecare Joe, căpitan de corabie, niţel beţiv şi puţin corsar, însă nu avusese copii nici din prima căsnicie, deoarece soţul, primul, murise într-un incendiu, faimosul incendiu din 17 iulie 1798, cînd jumătate din cartier pierise în flăcările purtate de un vînt năprasnic, atît de năpraznic, încît locuitorii nu-şi aminteau să fi văzut unul la fel. Numai un bătrîn povestea că el apucase ceva asemănător în copilărie, însă pe mărturia lui nu se putea pune nici o bază, fiindcă era cunoscut ca mare palavragiu. De unde şi porecla de Jim-Pătlăgică. Jim Pătlăgică avea un fiu care trăia în Dolly-Street, dar despre care nimeni nu mai auzise nimic de cînd locuia în gazdă la o femeie ce vindea cîrnăciori prăjiţi, o femeie micuţă şi aprigă. În 1801, Daisy — acesta era numele ei —, mai precis în 13 ianuarie, după-amiază, şi-a scrintit piciorul, căzînd de pe treptele şubrede ale locuinţei sale, fapt fără prea mare importanţă, întrucît s-a vindecat în cîteva zile. Oricum, Mc Nursey era un as în ceea ce priveşte divagaţiile.

ZITRON

mică antologie epigramatică

Pavel Bellu

Pavel Bellu s-a născut la 14 martie 1920 în Vrăniuţ (Caraş-Severin). Studiile superioare la Cluj. Poet, eseist, dramaturg. Volume de versuri : Candelabre albastre (1936), Flori de piatră (1940), Elogiu simplităţii (1970) ; eseuri : Blaga în marea trecere (1970). Pregăteşte „Filozofia epigramei".

PREFAŢĂ

Din sfera mea de linişte suavă
Întors din ceţuri viorii şi vis,
Am preschimbat o lacrimă-n
otravă
Şi v-o ofer, cînd spadă, cînd
surîs

MARELUI ANONIM

În univers eşti Marele-Arhitect.
(Tu — proiectantul, ucenicul,
calfa)
Le ce susţii că eşti analfabet
Şi nu ştii decît Omega şi Alfa ?

UNUI EPIGRAMIST
care se scuză că m-a „impuns"

Chiar dacă mă-mpungeai mai rău,
Nu ar fi fost deloc greşeală.
Ca *predicat* la capul tău
Această funcţie-i normală !

LUI ION I. MIOC
care mi-a solicitat o carte veche, de Păstorel

Îl cauţi „la Bellu" ? Ce uşurătate!
Maestrul farsei, prinţul de
Cotnar...
Pe Păstorel — nici ca eternitate
Nu-l vei găsi decît la...B.A.R.*)

REFLEXIUNE
după lectura epigramelor profesorului universitar Ioan Martin.

Citindu-l azi, retrospectiv,
Cu doza-i fină de venin —
Mi-am spus în mine-admirativ :
Subtilă vulpe-i moş... Martin !

*) Biblioteca Academiei Române

evrika!

S-a căsătorit cu Făt-Frumos pentru că îi plac basmele.

Prietenia noastră nu mai stă în picioare. S-a aşezat în fotoliul directorului.

Cînd omul a părăsit peştera a ajuns speolog.

Cît e viu peştele spune numai glume nesărate.

Se vede că ai fost avansat de o taxatoare !

A fugit toată viaţa şi nimeni nu l-a declarat campion.

Unui delapidator şi eu i-aş ghici în cafea.

De multă vreme se vorbeşte în jurul Pămîntului.

Defunctul a lăsat o femeie cu limbă de moarte.

Am supus un birocrat la supliciul lui Tantal, arătîndu-i lista de meniuri.

Unii cred că la umbră sînt mai departe de soare.

Am văzut o expoziţie în care tablourile aveau rame de ochelari.

Cînd mărginitul strigă „Evrika" se crede Arhimede.

ION VELICAN

Din însemnările lui ELIOT NESS

Imediat după înmormîntarea lui Basil am fost înştiinţat că numărul camioanelor confiscate de la gangsteri se ridică la 45, aşa că trebuia să le vindem la licitaţie, şi asta cît de curînd. Pentru a arăta că nu ne e teamă de Capone, am hotărît să trecem cu acest lung şir de camioane prin faţa hotelului „Lexington", unde îşi avea sediul „inamicul public nr. 1". Planul meu a fost primit cu însufleţire de Laharth.

— Minunat ! — exclamă acesta. Acum trebuie doar să găsesc un număr corespunzător de şoferi. Pe lîngă asta ne mai trebuie oameni care să alcătuiască „suita înarmată" a acestor camioane.

M-am dus imediat la garaj şi am dat dispoziţie ca toate camioanele să fie bine spălate. O să-i doară inima pe gangsteri cînd vor vedea cum defilează în faţa lor vehicolele în care au băgat atîţia dolari.

Şi veni şi ziua aceea. Totul era aranjat, doar eu mai trebuia să îndeplinesc o mică „formalitate". Chemai la telefon hotelul „Lexington".

— Daţi-mi vă rog pe Al Capone — am zis.

— Un moment, rămîneţi pe fir.

Se auzi cum îl sună pe Capone, apoi o voce răguşită întrebă :

— Alo, cine e ?

Cu o voce cît se poate de autoritară am zis :

— Vreau să vorbesc cu Snorky.

— Cum vă numiţi ?

— Asta nu te interesează pe tine — am tunat eu. Te sfătuiesc să nu mă ţii prea mult.

Tonul lui deveni mai blajin.

— Bine, nu ţipa atîta. Mă duc să-l caut.

După cîteva secunde, o nouă voce calmă şi rece, zise :

— Aici Capone.

— Noroc, Snorky. Vroiam doar să-ţi spun că în jurul orei 11 să te uiţi pe fereastră. O să vezi ceva ce te-ar putea interesa.

— Ce anume — întrebă curios Capone.

— Vei vedea.

Coborîi receptorul şi revenii la oamenii mei.

Era un convoi măreţ. Ajunserăm în faţa hotelului „Lexington" exact la ora 11. La ferestrele clădirii apărură atunci pălăriile gri. Îi spusei lui Chapman să încetinească. Mă uitam la gangsterii uimiţi de la ferestre. Îşi holbau ochii şi începură să discute între ei cu evidentă nervozitate. Desigur îşi recunoscură camioanele. Unul din ei, înalt şi slab, se desprinse din grup şi se apropie de una din maşinile noastre parcate de partea cealaltă a străzii. Ridicai ţeava puştii şi o rezemai de colţul ferestruicii automobilului. Gangsterul mă observă. Se întoarse şi căscă gura, apoi se retrase lîngă grupul care stătea în uşa hotelului.

Defilarea continuă. Frill şi King trecură prin faţa noastră, apoi urmară ultimele 15 camioane.

La un asemenea spectacol gangsterii nu se aşteptau.

A doua zi îmi telefonă informatorul nostru Willy Şoaptă. Părea neliniştit.

— Dacă ne putem întîlni astăzi la 11.30 la Boston stor, o să aflaţi ceva care v-ar putea interesa.

— O.K voi veni.

Îl chemai pe Laharth şi King.

— S-ar putea să fie o cursă — le-am zis — de aceea vom sosi cu 15 minute mai devreme şi vom controla bine locul. Întîlnirea a fost fixată în toaletele Boston Storului.

Toaletele erau goale cînd eu cu Laharth intrarăm. Începui să-mi spăl mîinile în timp ce Laharth începu controlul. Tocmai atunci apăru Willy Şoaptă. Sări speriat cînd văzu picioarele lui Laharth sub uşă.

— Linişteşte-te i-am zis. El e cu mine.

— Cred că v-ar interesa să aflaţi că „marele stăpîn" a avut o adevărată criză după spectacolul pe care i l-aţi oferit. Unul dintre băieţi mi-a povestit totul. Zice că Al aproape că înnebunise. Umbla prin cameră şi striga : „Il voi ucide ! Cu mîinile mele îl voi strînge de gît" Aruncă cîteva scaune şi sfărîmă o masă.

— Altceva, Willy ?

— Pe Capone abia reuşiră să-l calmeze. După aceea îl cuprinse din nou furia cînd Ralph îi spuse că au şi aşa destule necazuri şi fără încercarea de a vă ucide.

Deci reuşisem să-l înfurii pe Capone. Willy plecă, iar eu cu Laharth ne îndreptarăm spre sediul nostru. Venise în fine momentul de a pune mîna pe „marele stăpîn".

(va urma)

Al Capone — inamicul public nr. 1

MADE IN ROMANIA

În toamna acestui an, în pavilioanele complexului expozițional din Piața Scînteii, 27 de țări reprezentînd peste 1.000 de firme, și-au prezentat, pe o suprafață de 68.000 metri pătrați, cele mai noi produse și utilaje din industriile respective. Potrivit caracterului său — bine precizat la prima ediție — și în acest an Tîrgul a fost specializat și profilat pe prezentarea de produse din subramurile „de vîrf", purtătoare de progres tehnic și economic ale industriei constructoare de mașini, energetice, electrotehnice, electronice și a producției de mașini unelte. Exponatele țării noastre au stîrnit interesul tuturor țărilor participante care au încheiat numeroase contracte.

În ancheta pe care am organizat-o, mi-au răspuns la aceleași două întrebări șapte directori de pavilioane din tot atîtea țări.

1. CARE EXPONATE ROMANESTI, PREZENTATE ÎN CADRUL TÎRGULUI, V-AU REȚINUT ATENȚIA ?

2. CE IMPORTANȚĂ ACORDAȚI RELAȚIILOR ECONOMICE CU ROMÂNIA ?

MAURICE HORN

(Belgia)

1. De la început țin să subliniez impresia excelentă produsă de vizitarea pavilionului industriei românești care s-a caracterizat prin calitatea deosebită a multor produse, fiind o mărturie certă a progresului înregistrat de economia țării dv., ceea ce creează noi premise pentru colaborări reciproce. Industria României este în plin avînt și poate concura cu oricare țară și în orice domeniu. Produsele din industria electrotehnică, electrică și de mecanică fină mi-au reținut în mod deosebit atenția.

2. Prezența noastră la București, va permite, de bună seamă, consolidarea legăturilor de afaceri ale firmelor belgiene introduse pe piața românească, precum și inițierea unor noi contracte cu partenerii români. Acest lucru va contribui la extinderea relațiilor economice și comerciale dintre țările noastre. Noi facem tot posibilul ca aceste relații să fie cît mai substanțiale. Această ediție a Tîrgului, ca și cele la care România a participat de regulă în Belgia, va facilita o mai bună cunoaștere și informare reciprocă asupra posibilităților și cerințelor fiecărei țări în parte, cu o contribuție certă la dezvoltarea și lărgirea raporturilor bilaterale pe tărîm economic. Este de relevat faptul că volumul schimburilor s-a dublat în ultimii șase ani.

SERGIO CONTRERAS SALAZAR (Chile)

1. Nu am putut vizita tot pavilionul românesc, dar din ceea ce am văzut, am remarcat înalta calitate a tuturor produselor în special pe cele din industria grea. Mărturie stau performanțele tehnice al numeroaselor agregate și mașini-unelte, comparabile, și adesea superioare performanțelor unor produse similare din străinătate. M-a impresionat numărul mare de produse noi, unele din ele fiind în premieră absolută. Și încă ceva : publicul vizitator, dornic să afle și cele mai mici detalii ale unui produs.

2. Participăm pentru prima dată la acest tîrg și eu cred că el corespunde unor necesități care nu sînt numai ale economiei țării dv., ci și ale celorlalte țări participante. Noi nu am adus prea multe produse, dar în ceea ce am expus, am vrut să arătăm, desigur foarte sumar, ce sînt în stare să facă mîinile unui popor care își clădește singur destinul. În ceea ce privește relațiile economice, ele s-au stabilit într-o serie de domenii industriale în care cooperarea progresează repede, mai ales în domeniul proiectelor industriale. Există la ora actuală două societăți mixte de stat în domeniul industriei miniere și avem un acord pentru crearea unei uzine de tripolifosfat de sodiu și de acid sulfuric. Odată cu înființarea liniei maritime Valparaiso — Constanța, s-au creat posibilități mai bune de schimburi comerciale.

EMMY AFFOELTER

(Elveția)

1. Am vizitat expoziția românească și am constatat cu satisfacție că produsele expuse, reflectînd nivelul atins de industria românească, sînt de bună calitate și frumos finisate. Dintre exponate am remarcat utilajele de mașini-unelte de medicină și instrumentele tehnice de măsurat. Puterea de concurență a produselor românești a crescut în ultimii ani și în acest fel România poate trece în rîndul marilor gazde de tîrguri internaționale.

2. Este clar că rezultatele pozitive ale primei ediții a tîrgului au determinat firmele elvețiene să ia parte în număr sporit la această a doua ediție. Consider acest tîrg ca un mijloc de seamă pentru cunoașterea de către partenerii români a realizărilor Elveției, ca și posibilitate practică de a vedea direct rezultatele obținute de România în domeniul relațiilor comerciale cu toate țările. Creșterea volumului schimburilor de mărfuri și a cooperării reciproce avantajoase între Elveția și România se reflectă și în importanța pe care țara noastră a acordat-o acestei ediții a tîrgului. Trebuie menționat că noi nu ne limităm strict la import-export, existînd între țările noastre diverse forme de cooperare și colaborare care se dezvoltă continuu.

OSKAR ANTHONIJS

(Olanda)

1. Aproape două ore am privit cu interes tot ce a prezentat țara dv. la acest tîrg. Am admirat și remarcat calitatea produselor, care pot sta, oricînd, alături de cele din alte țări cu veche tradiție industrială. Progrese însemnate s-au făcut în industria constructoare de mașini, unde inscripțiile „produs nou" erau prezente la fiecare pas. Exponatele din domeniul informaticii și ciberneticii mi-au reținut, în mod deosebit, atenția.

2. Între țările noastre există contacte comerciale, ele fiind prezente atît în import, cît și în export. Anual importăm din România mobilă, plăci de aluminiu, produse chimice și mase plastice, iar noi exportăm aparatură tehnică și electrică. Noi am venit cu siguranța, că dacă nu tot, măcar o parte din ceea ce am prezentat va interesa partea românească și că, în acest sens, cooperarea dintre Olanda și România se va lărgi. O serie de firme ca Datascope, Swirtbeld, Noord Oost au încheiat contracte cu institutele și întreprinderile din țara dv.

WIKTOR WOJCIECHOWSKI

(Polonia)

1. Consider, în general, că exponatele românești la această a doua ediție sînt mai multe, mai bune și mai frumoase față de prima, arătînd în acest sens că industria românească este foarte dinamică. Îmi este foarte greu să aleg acele produse care m-au interesat, pentru că, repet, toate sînt de o înaltă calitate, dar, dacă îmi cereți, am să optez pentru cele din industria electronică.

2. Relațiile comerciale dintre Polonia și România au o veche tradiție. Privind însă în perspectiva timpului, ele se vor schimba pe măsură ce țările noastre se dezvoltă din punct de vedere industrial. Faptul că Polonia importă din România o serie de produse industriale, reprezintă pentru România o anumită importanță. Chiar la acest tîrg am încheiat o serie de contracte pentru unele mașini, iar în înțelegerea încheiată între țările noastre se prevede în viitorii cinci ani ca volumul de schimburi comerciale să crească cu 16 la sută, față de 1970. Atît industria poloneză, cît și cea românească sînt cointeresate în dezvoltarea formelor noi de colaborare în cooperarea industrială și tehnică. Pentru viitor se poate colabora mai intens în petrochimie, chimie, industria materialelor plastice și sintetice, a construcțiilor de mașini, a telecomunicațiilor etc. În vederea dezvoltării și dinamizării schimburilor și cooperării pe acest tărîm, Polonia a participat la actuala ediție a tîrgului cu o expoziție a cărei amploare a întrecut cu mult participarea precedentă.

LI ZE WĂN

(R.P.D. Coreeană)

1. În confruntarea tehnico-științifică pe care a reprezentat-o acest tîrg, pot spune că oferta românească a impresionat prin diversitatea și calitatea produselor. Din cele aproape 150 de firme românești care au expus produse de un înalt nivel de tehnicitate, am remarcat pe cele din industria constructoare de mașini (tractoare, mașini ARO, locomotive Diesel, pe care noi le-am contractat).

2. Prezența pentru prima dată a R.P.D. Coreene la acest tîrg, a însemnat pentru noi prilejul de a arăta poporului frate român sentimentele noastre de prietenie, constituind în același timp un moment important pentru a dezvolta și mai mult relațiile de colaborare între țările noastre. Prin produsele expuse, noi am arătat vizitatorilor succesele obținute de poporul nostru în construcția socialismului.

KURT THIELE

(R.D. Germană)

1. Pavilionul românesc m-a impresionat prin diversitatea exponatelor, precum și prin modificările tehnice și calitative la unele din mărfurile pe care noi le primim din țara dv. În afară de asta, paleta largă a produselor românești cuprinde, după cum am putut să constat, și multe produse noi în ceea ce privește sectorul de mașini-unelte.

2. În ultimii ani, schimburile comerciale dintre țările noastre a crescut în medie cu 14 la sută, iar pentru perioada acordului 1971—1975 se prevede o creștere cu 70 la sută. În luna iunie a.c., cea de-a 5-a sesiune a Comisiei mixte guvernamentale de colaborare economică a stimulat o serie de inițiative remarcabile : s-au încheiat înțelegeri privind cooperarea și specializarea în domeniul industriei electrotehnice, electronice și al industriei chimice. Se prevede și cooperarea în construcția unor utilaje mari de exploatare, în industria de vehicule, mașini-unelte, ca și în proiectarea, livrarea și asamblarea de utilaje electrotehnice. Referitor la această a doua ediție a tîrgului, speranțele noastre au fost îndeplinite : vom exporta în România mașini-unelte, aparatură științifică, mașini de birou și vom importa motoare electrice, instalații pentru fabrici, produse metalurgice și 15.000 de autoturisme Dacia 1300.

Anchetă realizată de

ION PASAT

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adjunct), Ispas Moțiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacție), Emil Vlaicu

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara, Piața V. Roaită nr. 3. Telefon 3.33.90 și 3.33.76. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.

Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică „Banat".

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă !

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptăminal politic—social și literar—artistic ● Anul XXIII ● Serie nouă ● Timișoara ● joi 21 decembrie 1972 ● 34 (252) ● 12 pag. 1 leu

Republica anul XXV

Anii Republicii

30 DECEMBRIE 1947 a însemnat pentru țara noastră nu numai proclamarea Republicii Populare Române, ci și un moment esențial în procesul început la 23 August 1944 — momentul trecerii la înfăptuirea tuturor sarcinilor revoluției socialiste.

Istoricele evenimente care au avut loc în urmă cu un sfert de veac pe pămîntul românesc constituie totodată o verigă importantă dintr-un lanț continuu de evenimente legate printr-un proces unic, indestructibil și fără întrerupere. Actul de la 23 August 1944 a fost continuat firesc de cel de la 6 Martie 1945, iar acesta a creat premiza celui de la 30 Decembrie 1947. Și participarea României la lupta armată împotriva fascismului, și acțiunile pentru democratizarea țării, și refacerea economiei deteriorate de război, și reforma agrară și toate celelalte reforme au pregătit, în fond, victoria netă a forțelor progresiste în alegerile din noiembrie 1946, iar, în urma lor, clasa muncitoare a înfăptuit o serie de alte măsuri cu caracter anticapitalist ca Etatizarea Băncii Naționale, Reforma bănească din 1947 și altele care au contribuit, în esență, la trecerea treptată spre edificarea socialismului.

Înlăturarea monarhiei și instaurarea Republicii s-a realizat cu sprijinul maselor, de către însăși conducerea de stat, care reprezenta interesele poporului încă din 6 martie 1945 Trebuie remarcat că, în ciuda pronosticurilor sumbre ale reacțiunii, care prevedeau un sîngeros război civil, înlăturarea monarhiei, rezultat fără îndoială al unor puternice ciocniri de clasă, sau chiar cu unele episoade dure și sîngeroase, a apărut ca o necesitate logică a mersului înainte al societății românești, fiind întîmpinată cu fireasca satisfacție de masele largi ale poporului.

Fără îndoială, condițiile externe favorabile, au exercitat o influență pozitivă asupra desfășurării evenimentelor din țara noastră. Dar trebuie accentuat că factorul determinant în realizarea mărețului act de acum 25 de ani, ca și al tuturor transformărilor revoluționare prin care a trecut țara noastră l-au reprezentat forțele interne, victoriile poporului român. Victoriile sale, din august 1944, martie 1945, noiembrie 1946 și decembrie 1947 au fost victorii ale maselor populare conduse eroic de Partidul Comunist Român. P.C.R. a elaborat și a pus în aplicare planul construirii socialismului în țara noastră, menit să creeze noi relații sociale și să ridice economia și spiritualitatea noastră spre noi zone de progres.

Un sfert de veac. Aceștia sînt anii Republicii noastre. Un sfert de veac prin care ne înfățișăm lumii ca o țară și un popor în efervescentă dezvoltare în toate planurile creației. Un sfert de veac care evocă magnifica putere a socialismului victorios pe pămîntul românesc, putere capabilă de a descătușa energii nebănuite ale acestui popor și a le ghida spre țelul suprem — fericirea tuturor celor ce muncesc sub soarele socialismului.

ORIZONT

Damian Ureche

Treptele țării

Tresare o cîmpie-n miez de pîine,
Cascadele de aur ne așteaptă
Și visul, ca să aibă prag spre mîine,
Să se aștearnă în cristal de faptă.

Sînt munții gata să ne cînte dorul,
Pe frunte să-și așeze diadema,
Și ca un astru tînăr, viitorul
În raze lucii ne îmbracă stema.

În marmură pulsează meșteri fauri,
Pămînt al Mioriței și-al cîntării,
Pădurile se fac viori și lauri
Și noi le așezăm pe mîna țării !

În acest număr:
Calendarul orizont

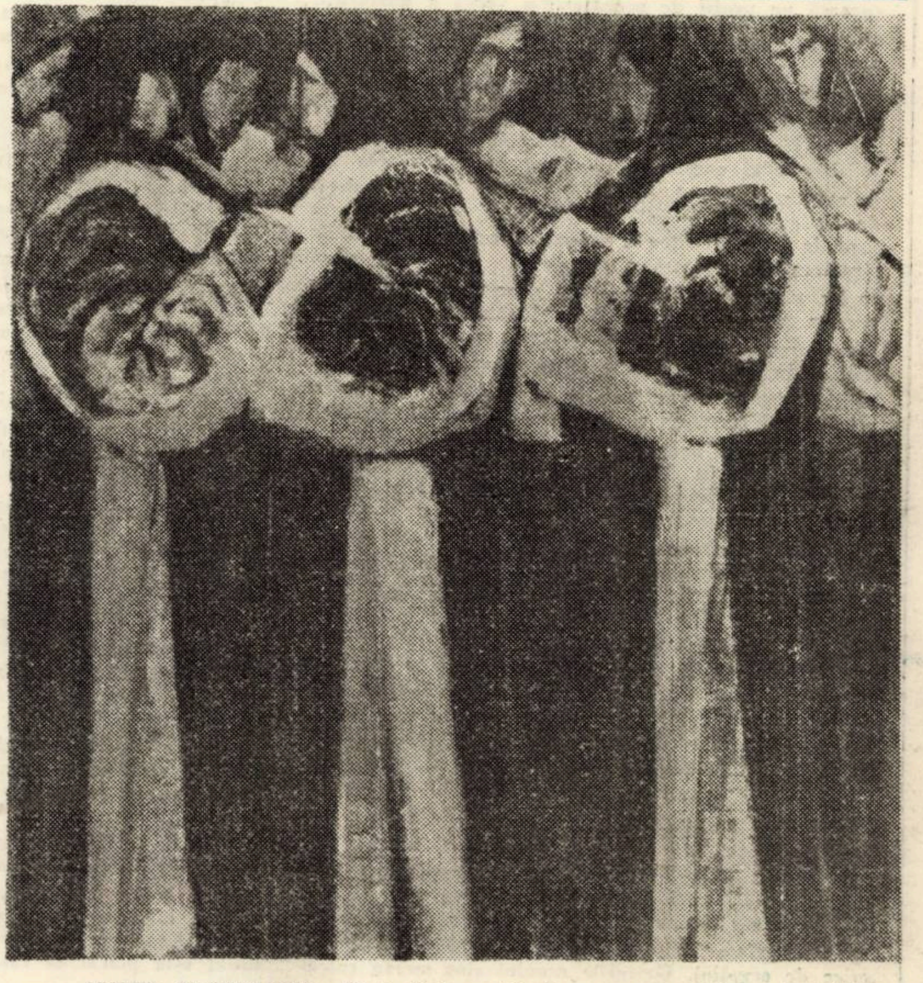

AUREL BRĂILEANU „Horă țărănească". Lucrare expusă în cadrul Salonului de artă plastică, deschis în sălile Bastionului în cinstea Aniversării Republicii.

„Ideile filozofice presupun o anumită opțiune"

● Convorbire cu prof. dr. IOAN CORNEA, membru corespondent al Academiei de științe sociale și politice, prorector al Universității din Timișoara.

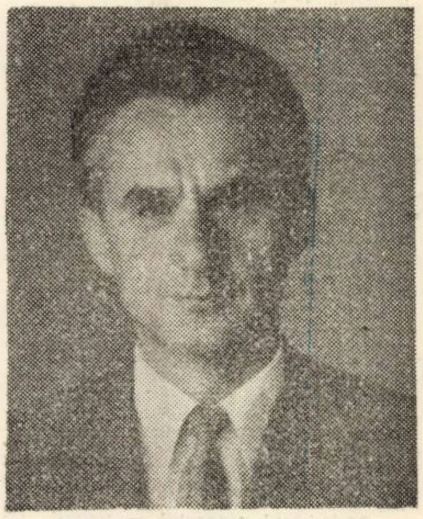

— Astăzi, cînd filozofia cucerește tot mai mult interesul maselor largi, pregătirea filozofică a tineretului, a cărei însemnătate Conferința Națională a partidului o reafirmă plenar, ne apare ca un corolar al educării sale politico-ideologice. Dv. cum priviți problema ? Ce căi vi se par mai accesibile pentru a extinde accesul nemijlocit al tinerilor la cunoștințele filozofice, pentru a face ca rolul formativ al filozofiei să intervină tot mai larg în modelarea conștiințelor tinere ?

— În societatea noastră, în care se tinde nu numai la realizarea unei finalități economice, ci, în primul rînd, la o finalitate care vizează omul, mi se pare firesc ca filozofia să ocupe un loc însemnat în formația spirituală a acestuia. De fapt o concepție filozofică justă se impune tot mai mult ca necesitate, decurgînd din particularitățile actualului progres social, ale revoluției în știință și tehnică.

Lumea noastră și în primul rînd societatea socialistă se caracterizează prin permanente și adesea radicale transformări, prin apariția necontenită de noi valori și răsturnarea altora. Fiecare membru al societății noastre nu rămîne pur și simplu antrenat de fluxul evenimentelor înnoitoare ce au loc prin aplicarea politicii partidului, ci e cel mai adesea un participant activ, un realizator al acestor evenimente. Prin urmare viața însăși ne pune astăzi în fața unei mulțimi de situații care cer o anumită atitudine și la a căror rezolvare — reflecția și conștiința filozofică își au contribuția lor.

VALENTINA DIMA

(continuare în pag. 10)

ION MARIN ALMĂJAN : „Spune-mi unde duce acest drum? ” (Ed. Eminescu, 1972)

Cronica literară de Marcel Pop-Corniş

După un volum de povestiri inegale, oscilînd între notaţia jurnalieră şi lirism vag-meditativ, (intitulat romanţios, Sînt dator cu o durere), debutul în roman al lui Ion Marin Almăjan fixează cu mai multă siguranţă un profil de prozator : o vervă a povestirii, dinamism al scenelor în mişcare, precizie gazetărească a notaţiei, un stil nervos, eliptic, care îl fereşte de cele mai multe ori de acumulări verbale inutile. Paradoxal, acestea sînt calităţi ale prozei scurte, de mare condensare dramatică şi pe alocuri un impresionism al descripţiei care se îmbogăţesc prin aplicarea lor la roman. Romanul, pe de altă parte, nu are decît de cîştigat prin asimilarea rigorilor genului scurt : faconda de povestitor a autorului este temperată de structura fragmentară a naraţiunii (am putea numi cartea un „roman în secvenţe dramatice“), de alternare a planurilor narative cu planurile evocării, de schimbarea repetată a persoanei şi unghiului povestirii. Prin meticulozitatea reportericească a reconstituirii (calitate incontestabilă a autorului nu numai atunci cînd compune o „biografie“, dar şi atunci cînd descrie agitaţia unor microstructuri a unor medii sociale) Ion Marin Almăjan se apropie de literatura de observaţie diurnă. Autorul nu scrie însă o cronică a contemporaneităţii ci reface, din segmente, biografia lui Bogdan Crivobara (erou în parte autobiografic, bănuim) un tînăr tenace, nonconformist, în vrăjmăşie cu tot ceea ce se opune realizării sale, cu prejudecăţile şi privaţiunile la care singur se supune. Prozatorul doreşte să ne prezinte un destin excepţional, un caz de „rezistenţă“ de stăruinţă pe calea pe care şi-a ales-o (părăsindu-şi familia şi satul anonim în care s-a născut pentru a se înscrie la un liceu şi, mai tîrziu, la o facultate timişoreană), deşi tot el ne avertizează încă din titlu că romanul nu este totuşi demonstraţia rigidă a unui comportament exemplar şi lăsînd soarta eroului său nedecisă la sfîrşit. Nu lipsesc nici încercările de literaturizare a acestui destin, ce fac din Bogdan depozitarul unor angoase „existenţiale“, al unor nelinişti „metaforice“ (la 16 ani este un copil ciudat, ce nu s-a eliberat încă „de spaimele ce-l înfăşurau strîns ca nişte funii“, cu „nostalgia mişcării“ şi mici crize de orgoliu). Gesturile eroului sînt mereu calculat inedite, patetice, creînd de timpuriu legenda unui intelectual nonconformist, ultragiat poate de prea multe lucruri şi cu o ciudată lipsă de simţ autocritic. Acelasi simţ critic pare a-l părăsi uneori şi pe autor care îsi pune personajul să execute gesturi groteşti, în situaţii excesiv de melodramatice ce ar fi trebuit cenzurate cu mai multă severitate de către autor.

Cel puţin în prima parte a romanului, „Noaptea trecutului posibil“ Bogdan Crivobara ni se pare o ilustrare a acelui tip de erou cvasi-picaresc reintrodus la noi în literatura mai recentă (Eugen Zehan, Adrian Beldeanu, Alex. Deal.) plasat în medii destul de interlope (spre exemplu locatarii unui cămin de întreprindere, cu o tipologie coborîtă parcă din Voiculescu) Ion Marin Almăjan abuzează de ceea ce s-ar putea numi un pitoresc al abjectului, predilecţia pentru decoruri dezolante, baroce, redate într-un stil îngroşat, cu stridente naturaliste. Găsim în romanul lui Ion Marin Almăjan uneori aceeaşi supralicitare a senzaţionalului, a scenelor „tari“ cu care ne-a obisnuit o bună parte a literaturii noastre, din dorinta de a conferi „culoare“ dramatică naraţiunii. Probabil ambianţa eroului este intenţionat îngroşată pentru a da mai multă amploare tentativei de a se smulge din ea, tentativă ce sfîrşeşte însă destul de incert, ca în cazul personajului din Mlaştina lui E. Zehan, cu impasul de moment şi descoperirea patetică a „mlaştinei dinlăuntrul său“ Pînă în acest loc eroul parcursese o traiectorie destul de firească, fiind plasat aproape demonstrativ (datorită calităţilor, a vitalităţii şi tenacităţii sale) la antipodul unui grup de tineri intelectuali „în derivă“, ce execută gesturi histrionice de neputinţă. Spre sfîrşit, mai ales în urma unei aventuri eşuate melodramatic, eroul se identifică parţial cu disperarea tragi-comică a celorlalţi : „Tipul înalt, uscăţiv, mă priveşte curios. Lovesc. Se prăbuşeşte într-o groapă plină de apă şi de urină scursă de la grajd. Mă uit la el cum se chinuieşte să iasă afară. Stomacul mi se apleacă. Vomit. Ies la şosea“, etc.

Privită ca roman al unui caz moral, cartea nu ne propune o rezolvare prea fericită. Mai interesantă ni se pare partea a doua, „Cocoşii se ucid după miezul nopţii“, care rescrie, cu alte mijloace decît Petru Popescu, şi mai timid polaritatea tematică eros-thanatos. Eroul este plasat la răscrucea aceloraşi experienţe fundamentale : dragoste, moarte, război (simulat de exerciţiile de aplicaţie în timpul stagiului militar). Totuşi, cu excepţia unor intervenţii mai discursive, autorul se păstrează la prezentarea anecdotică a acestor experienţe, între care prevalează cea erotică, cu o „biografie“ destul de banală. Romanul cîştigă în semtimpul istoric : ni se sugerează chiar o posibilă dramă plasată în anii 1950) Autorul nu îşi asumă însă pînă la capăt rigorile unui roman politic, preferînd formula romanului biografic, sau literaturizarea excesivă a unor secvenţe, altminteri bine alese, ce se aseamănă în cele din urmă prea mult cu cele întîlnite în romanele lui C. Ştefanache sau Al. Simion. Acurateţea observaţiei se remarcă mai ales în radiografierea unor medii sociale (cel gazetăresc, de pildă). Ion Marin Almăjan se dovedeşte aici a fi un reporter în sensul elevat al cuvîntului, care încearcă să ridice o realitate diurnă la rangul de metaforă (vezi „mitosul“, legenda atribuită Timişorii, oraşul „care şi-a prelungit rădăcinile pe baltă“ — în primele pagini ale romanului).

Remarcabilă este şi străduinţa autorului de a-şi structura compoziţional romanul cît mai dinamic, alternînd planurile narative cu „monologurile“ reconstituiri, secţionînd mereu firul epic, creînd un fel de „structură în reţea“ ca în romanul „obiectiv“ mai nou. Autorul foloseşte schimbări neprevăzute de persoană (de la persoana I la a III-a şi chiar a II-a) amestecînd uneori identitatea celor care povestesc, prezentul cu trecutul. Chiar dacă uneori această regie a perspectivei narative pare destul de confuză, prozatorul „segmentînd“ dramatismul unor momente în episoade prea scurte, ea menţine totuşi interesul pentru lectură. La un moment dat autorul ne propune chiar să privim această reconstituire ca pe o ficţiune ipotetică (de unde şi titlul : „Noaptea trecutului posibil“) sau ne oferă doar o alternativă acolo unde eroul nu-şi mai aminteşte exact lucrurile, salvînd astfel cartea de la convenţia rememorării precise, în detaliu. Lipseşte deocamdată tentativa de a interpreta sub semnul unei viziuni unificatoare materialul oferit (de unde şi titlul cam sentimental, retoric, al romanului) capacitatea de a „figura“ cum zice Lukács, în detaliul dramatic, în acumulările narative o semnificaţie clară, o concepţie artistică unitară.

Svetomir Rajkov :

„LAMPA CU ABAJUR“

(Editura Eminescu, 1972)

Traducerea în româneşte a 21 de povestiri şi schiţe ale prozatorului de limbă sîrbă Svetomir Rajkov (Editura Eminescu, 1972, traducător Victor Vescu) deşi nu poate ilustra calităţile lui stilistice desenează profilul personalităţii scriitorului, universul tematic, concepţia sa de viaţă şi vigoarea unui mesaj plin de umanitate şi de preţuire a vieţii şi a progresului social. Cînd nu alunecă într-o dezlegare etică facilă (Grijile lui Milan, Părul lui Jiva, Dragoste lungă de o noapte, Pădurea, Gînduri în noapte, Rătăcire), S. Rajkov surprinde aspecte psihologice şi alegorice interesante ce dau semnificaţii neaşteptate unor frămîntări existenţiale autentice. Mă gîndesc că o dramă sufletească urmărită cu subtilă şi perspicace putere de cunoaştere psihologică în obsesiile unui om simplu părăsit de nevasta ca eroul povestirii *Plimbare cu lună* este transpusă cu măiestrie pe un alt plan de preocupări sentimentale si acestea devin deplin verosimile dacă le raportăm la importanţa vitală pe care o are refuzarea idealului său de familie. În *Vis şi realitate*, de asemenea, perindarea secvenţelor pe cele două planuri de trăire accentuază sugestia evenimentelor evocate pentru a da adîncime realistă experienţei de viaţă şi destinului unei soţii de ilegalist.

Optimismul autorului — uneori totuşi prea ostentativ — afisat — devine îndreptăţit şi convingător artisticeşte în parabole reuşite ca *Surîsul dimineţii* — o îndîrjită luptă cu obstacolele ridicate de natura neprietenoasă în ascensiunea omului spre ţelul eforturilor sale — sau în personificarea îmbătrînirii şi uscării unui păr, din *Tristeţe*. Impresionantă cu aura-i lirică şi cu imaginile evocate este povestirea simbolică *Moartea albă*, în care un destin tragic de lăutar mizer este transfigurat pentru a primi o valoare de generalitate asupra condiţiilor de existenţă a artistului în societatea burgheză.

Sufletul oamenilor simpli, redus la cîteva reacţiuni obsesive şi a căror tărie şi rezistenţă morală se sprijină pe certitudinile descoperite din care îşi extrag farmecul şi prospeţimea cele mai multe personaje ale lui Svetomir Rajkov (Ploile, Casa cu acoperiş roşu, Ochi albaştri) Cînd el nu rămîne credincios grijei de a surprinde desfăşurarea lentă şi plină de cotituri a psihologiei fireşti oamenilor de treabă şi profund oneşti şi cînd recurge la rezolvări convenţionale, facile sau schematice, unele schiţe ca *Recomandarea*, *Părul lui Jiva*, *Gînduri în noapte* şi *Dileme*, nu se mai pot ridica la nivelul celor menţionate mai sus.

N. ŢIRIOI

Mircea Muthu :

„ORIENTĂRI CRITICE“

(Editura Dacia, 1972)

Debut editorial, cartea anunţă o sigură vocaţie a teoretizării şi, în acelaşi timp, capacitatea autorului de a se menţine consecvent pe coordonatele principiilor formulate. Astfel, cele trei părţi ale volumului — *Linii metodologice*, *Profiluri teoretice*, *Schiţe de sinteză* — se desfăşoară pe o linie ideatică unică, „profilurile“ şi „sintezele“ fiind concretizări în care teoria încearcă să se verifice. Singura modalitate acceptabilă în abordarea actuală a literaturii este, după Mircea Muthu, cea a „sintezei comparative“. Plecînd de la ideea că „orice act critic este act de sinteză“, autorul propune modul în care se poate realiza „sinteza comparatistă“, care să ducă la „relevarea organicităţii unei epoci“, la „echilibrarea trăsăturilor fundamentale cu cele particulare, înţelegînd personalitatea artistului în ceea ce are mai specific“. Dezideratul, ale cărui dificultăţi le previne se poate realiza prin îmbinarea criteriului estetic cu cel istoric şi sociologic, „literatura comparată fiind un alt mod de a face istorie literară“. Actul critic, sincronic în esenţă, se converteşte astfel, în istorie literară, critica literară devenind în perspectivă istorie literară Scopul ei ar fi să nu rămînă la simpla apreciere, „la nivelul cronicii literare,“ ci să se realizeze într-o „sinteză critică de structură, înţeleasă ca una sau mai multe serii de forme literare, cu numitorul comun al temelor, motivelor sau al procedeelor de construcţie“. Această intenţie pe care se sprijină dezvoltările întregii cărţi, păstrează în sine şi obiectivitatea evaluărilor (la care, de altfel, în modul de a vedea al autorului ,critica se referă mai puţin, deoarece abordează valori constituite) cît şi riscul sărăcirii substanţei intime a unui scriitor prin excesul uniformizator al filiaţiilor.

Se propun, apoi mijloacele socotite eficiente în efectuarea unei astfel de cercetări : metoda „descriptiv-interpretativă“ prin intermediul căreia modalitatea critică structuralistă, aplicată ponderat, trebuie să întîlnească analiza stilistică în spiritul „Mimesis-ului lui Auerbach“. Încercînd să fixeze obiectivele comparativismului românesc. Informaţia bogată, adusă pînă la zi (uneori, poate nu îndeajuns de asimilată) conferă un suport solid acestor expuneri teoretice. Anumită pondere are şcoala formalismului rus, din care autorul reţine mai ales ideile privitoare la structura literară, sistem de relaţii, care, semnificînd „o realitate existentă sau construită pe o tensiune lăuntrică în scopul stabilizării acestei realităţi“, reprezintă unitatea dintre formă şi substanţă. Dar, fiindcă relevă „o realitate complementară, autonomă“, literatura se supune mai curînd conceptului de „formă literară“, observă autorul, sprijinindu-se pe „disocieri“ nu suficient de clar formulate. Ne-am fi aşteptat, apoi, ca printre comparatiştii români să fie pomenit şi Nicolae Iorga.

Optînd pentru critica de tip comparativist favorabilă sintezelor, M. Muthu evită, prin forţa împrejurărilor timbrul unic care izolează scriitorul de serie.

OLIMPIA ŞERBAN

---

reviste

Cronica nr. 48

E surprinzătoare schimbarea „la faţă“ a revistei CRONICA *care a renunţat la notiţele informative şi publicitatea drămuită în „manşete“ şi a ales un profil sobru, aproape academic, despre care nu putem spune decît lucruri bune. Revista, cu un număr impresionant de materiale critice, (pînă şi o cronică muzicală, ca să nu mai vorbim despre cronica teatrală care aruncă o privire în grădina vecinului ... tocmai de la Arad) a strîns în jurul ei nu numai o echipă de critici, dar şi de esteticieni : Al. Călinescu, N. Barbu, Al. Tănase, Zaharia Sângeorzan. Constantin Ciopraga publică în „fragmentarium“ un foarte exact articol retrospectiv despre Cezar Petrescu.*

Un ton oarecum evocator adoptă cronica literară care priveşte micromonografia în realitate ca un studiu introductiv ... reluat şi supus unor retuşări, de fapt mici reformulări de natură stilistică) Dobrogeanu-Gherea *de George Ivaşcu. Z. Sângeorzan preferă să citeze ideile monografiei în legătură cu aspectele controversate ale criticii gheriste şi să-şi rezerve dreptul unei judecăţi personale pentru sine Gherea ne este înfăţişat nu doar ca „primul analist de mare forţă“, dar şi ca „primul nostru critic creator“, responsabil nu numai pentru introducerea literaturii într-un context mai larg, sociologic, dar „şi pentru aplicarea unei metode critice adecvate literaturii (analiza pe texte)“, ceea ce, să recunoaştem, sînt două puncte de vedere destul de greu de reconciliat. Abia spre sfîrşit cronicarul avertizează că e necesar „să i se deschidă cu curaj dosarul răstălmăcirilor“, pentru a degaja criticul „modern“ de cel „sociolog“ şi că pentru aceasta e nevoie de „un critic îndrăzneţ“, întreprinzător, (nu aflăm dacă acesta este chiar George Ivaşcu).*

Mai remarcăm o frumoasă iniţiativă a revistei, aceea de a încredinţa o pagină Cenaclului universităţii.

CRONICAR

Momente ale universalității

— Perspectiva unui eveniment —

Abia acum, cînd am serbat şaptezeci de ani de la naştere a marelui nostru scriitor, îmi dau seama, cu surprindere, că a trecut aproape o jumătate de veac, de cînd am făurit „legături personale" cu opera sa poetică şi de prozator. Cu patruzeci şi opt de ani în urmă l-am întîlnit, pentru prima dată pe tînărul Zaharia Stancu, şi întîmplător tot atunci mi-a căzut în mînă micul său volum de poezii, ce purta titlul de „Poeme simple". Îmi amintesc de după-amiaza petrecută în lăcaşul muzelor, cum era numită atunci cafeneaua CAPŞA, unde cei mai de seamă reprezentanți ai literaturii româneşti — Ion Minulescu, Cezar Petrescu, Ion Barbu, Adrian Maniu, sculptorul O. Han şi mulţi alţii — animau discuţii şi polemici furtunoase în atmosfera îmbibată de mirosul cafelelor şi a fumului de ţigări. Abia gustasem vreo două-trei poezii din micul său volum, ca, în febra şi emoţia unei neaşteptate descoperiri, să citesc, dintr-o singură răsuflare, întregul volum, de la început pînă la sfîrşit. Şi nu numai odată ! De la prima noastră întîlnire mi-am dat seama, că pe firmamentul literelor româneşti a apărut un nou şi foarte talentat poet, care, în tipare cizelate din materialul călit al poeziei populare strămoşeşti, redă cu autentic iz şi veridicitate românească trăirile sale. N-au trecut nici trei zile, şi am isprăvit cu traducerea, în limba germană a primelor trei poezii, şi anume : Rugăciunea de toamnă, Scrisoarea de la cîmp şi Cu mac şi struguri. Au fost primele poezii din lirica lui Zaharia Stancu traduse într-o limbă străină, publicate în anul 1932 în volumul meu de traduceri „Rumänische Dichter".

•

Mai tîrziu am avut dese contacte cu tovarăşul Zaharia Stancu, mai ales atunci cînd redacta excelenta sa revistă, „Azi". Am dus aproape paralel lupta noastră cu condeiul împotriva reacţiunii; fără zăbavă, fără cruţare.

•

După apariţia romanului „Desculţ" tovarăşul Zaharia Stancu m-a întrebat, dacă aş fi dispus să traduc lucrarea în limba germană. I-am solicitat un răgaz de trei zile ca să pot consulta măcar superficial voluminoasa lucrare.

Romanul m-a zguduit adînc. S-a dezvăluit în faţa mea o lume nouă, pînă atunci necunoscută mie, cu crizele sale sociale şi tragediile individuale ale ei. Mi-am dat seama imediat, că am în faţă nu numai o excepţională creaţie literară românească, ci o capodoperă de valoare universală. Am acceptat să fac traducerea fără să-mi dau seama cîte probleme, aproape de nerezolvat, cîtă muncă istovitoare şi totodată şi plină de satisfacţii mă aşteaptă. Aproape un an, din 1948 pînă în vara anului 1949 zi de zi, nopţi în şir, mă luptam ca să găsesc în limba germană, care prin structura ei este atît de îndepărtată de limba română, echivalentul multicolor al prozei tovarăşului Stancu, cînd strălucitoare, cînd sacadată în ritm, cînd sever realistă, vibrînd în acelaşi timp pe corzile unui nobil lirism.

A fost o luptă grea şi istovitoare dar totodată şi o aventură spirituală emoţionantă şi durabilă. Retrăind alături de Zaharia Stancu viaţa trepidantă de la ţară, căutînd în soarta micului Darie trăsăturile autobiografice ale autorului. În timpul în care mă luptam să înving greutăţile aproape insurmontabile ale tălmăcirii, am pătruns, prin mijlocirea eroilor romanului, într-o lume şi mediu pînă atunci necunoscută mie.

•

La 5 mai 1971, după ce în sala de marmoră a Academiei de Ştiinţă din Viena tovarăşului Zaharia Stancu i s-a înmînat, în cadru festiv, Premiul internaţional mie mi-a revenit sarcina, în calitate de premiant Herder din anul precedent şi traducător al operei lui Zaharia Stancu, să prezint, în faţa unui auditoriu de distinşi literaţi şi savanţi austriaci, proza şi opera poetică a sărbătoritului. Am menţionat că în România, Ungaria şi celelalte state socialiste operele scriitorilor de limba germană apar cu regularitate şi în tiraje enorme, aproape incredibile pentru editurile din apus, (la noi se pun la dispoziţia cititorilor cele mai de seamă creaţii ale literaturii austriece, între care două volume de Antologie a nuvelei austriece, o antologie din opera poetului Reiner Maria Rilke în traducerea celor mai de seamă scriitori români. Şi multe altele).

Pe vremea aceea lucram deja intens la traducerea în limbile maghiară şi germană a poeziilor lui Zaharia Stancu, cele mai multe dintre ele alegîndu-le din volumul „Cîntec şoptit". Această selecţie va apare la Editura Bergland-Verlag Viena. Va fi un bun prilej să prezint colegilor mei din Austria şi pe poetul Zaharia Stancu.

Ştim toţi că poeziile străine îşi croiesc foarte greu drum spre cititorii apuseni. Fac excepţie cîţiva poeţi modernişti, sau inovatori de forme, lansaţi şi popularizaţi de unele organizaţii interesate. În cazul lui Zaharia Stancu succesul mondial al romanului „Desculţ" a produs interes în cercul amatorilor de poezie. Cum au fost primite versurile lui Zaharia Stancu, depindea de structura auditorilor şi anume dacă ei făceau parte din rîndul oamenilor mai în vîrstă sau erau reprezentanţii tinerei generaţii. Cea mai profundă impresie asupra lor au avut-o acele versuri în care atmosfera rustică, devenită clasică, a fost spiritualizată într-o manieră foarte originală, în simboluri noi ; rîndurile ce se reluau sub variate accente, ritmice, rostite parcă în şoapte, sugerau, în atmosfera rustică, cu folosirea unor elemente luate din natură, atmosfera stingerii, redată cu o neasemuită măiestrie în poeme cu efect aproape neoromantic.

Dacă trecem peste cele cîteva poezii ocazionale din volum, pe noi, cititorii şi admiratorii lui, ne impresionează adînc patosul sincer şi convingător, prin care Zaharia Stancu îşi exprimă crezul apartenenţei sale politice; severa sa exigenţă artistică îl fereşte să alunece pe panta formulelor de atîtea ori repetate în creaţiile de speţă.

Tocmai această impresionantă sinceritate şi forţă robustă va face, ca drumul liricului Zaharia Stancu să se deschidă larg spre universalitate.

ZOLTAN FRANYO

Literatura – mesaj uman

Nobleţea literaturii se află mai întîi în marea ei valoare umană pe care o încorporează. Izvorîtă din adînci tainiţe sufleteşti, literatura duce cu ea spre oameni, gîndul şi sufletul unui ales al umanităţii. Un valoros mesaj al frumuseţii transmis de la om spre oameni. În măsura în care, practic, diversitatea umanului este infinită şi problemele literaturii sînt nemăsurate. De ani **omul** este mereu obiect al artei cuvîntului şi mereu nou şi altfel apare **omul.** Multitudinea de stiluri este reflexul artistic al unor infinite probleme ale omului şi al diverselor sensibilităţi umane. Dedicată omului arta literaturii nu-şi justifică raţiunea existenţei în sine, şi nici nu poate fi apreciată astfel, avînd valoare ca produs uman destinat numai omului.

Adresată umanităţii, literatura ca posesoare a unui înalt mesaj uman contribuie la formarea şi dezvoltarea unor calităţi cu adevărat umane, deschise spiritului de prietenie între oameni, în limitele unei mai profunde înţelegeri a complexităţii fiinţei umane. Mesajul uman pe care-l transmite literatura îşi dezvoltă valoarea în măsura în care îşi exercită acţiunea transformatoare şi cognitivă asupra omului. Literatura are astfel menirea să umanizeze şi mai mult omul. Marea literatură a lumii şi-a perpetuat interesul peste timp, prin ceea ce are mai valoros uman, interesînd omul secolelor care i-au urmat momentului, de ceraţie. Perfecţiunea artei antice, izvorîtă din vechea şi mereu permanenta dorinţă a omului spre frumos, umanismul artei renaşcentiste, artă pusă în slujba emancipării omului în epoca luminilor, vasta gamă a sentimentelor umane care şi-a găsit ecoul în lira romanticilor sînt doar cîteva momente evidente ale mesajului uman de care arta literară s-a înnobilat dintotdeauna. Literatura epocii socialiste se înscrie valoroasei tradiţii a literaturii purtătoare de înalte mesaje umane, aducînd noi valori literare izvorîte din trăsăturile umanismului socialist. Arta literară va intra, ca expresie a momentului istoric, în universalitate numai în măsura în care va surprinde trăsăturile esenţiale şi larg valoroase, ale omului acestui moment. Pentru că literatura rămîne cea mai frumoasă expresie a sufletului omenesc răsfrînt în sensibile şi tainice vibraţii, prin sine, în marea oglindă a umanităţii.

ALEXANDRU RUJA

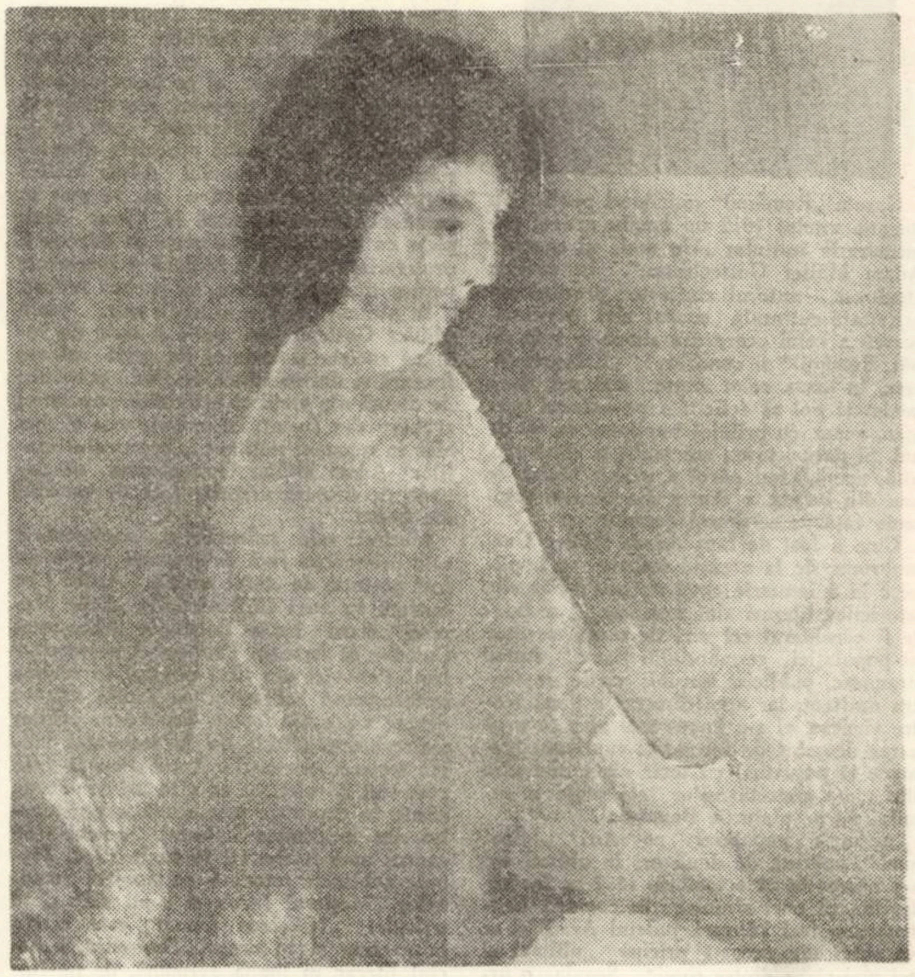

SIMION LUCACIU „Portret de față"

banatica

Revista „Priculiciu" împotriva monarhiei

Revista satirico-umoristică „Priculiciu", editată de poetul bănățean Iulian Grozescu, la Pesta, în perioada ianuarie — mai 1872. deci în ultimele sale luni de viață. are meritul de a fi publicat între altele și materiale antimonarhice.

Indignat de monstruoasa coaliție liberalo-conservatoare care în anul 1866 a detronat pe Alexandru Cuza și a impus pe tronul țării un agent al imperialismului prusac, pe Carol de Hohenzollern, ai cărui urmași au fost înlăturați de popor la 30 decembrie 1947, Iulian Grozescu a fost al patrulea scriitor român — în ordinea cronologică a scrisului — care, alături de Cezar Bolliac, B. P. Hașdeu și N.T. Orășanu, interpretînd mînia poporului împotriva regelui, l-a atacat în coloanele publicației sale.

Încă din primul număr în pamfletul-program „Gratulare la intrare", poetul dreaptă săgețile ironiei spre cel care ne-a făcut de ocară", spre „Carol-ina Hoppintola" — epitet care viza pe Carol de Hohenzollern, procedeu pe care l-a folosit și Hașdeu care lupta împotriva „dinastiei Carolingienilor".

Demascarea personajului odios și afacerist este mai evidentă în versurile: / Te faci numai de ocară / Cum face bunăoară / Carol-ina Hoop-intola, / Care demult tot pleacă / Și nu știe ce să facă ! / Ba șiretul bine știe / Să facă gheșeftărie / Din sărmana Românie./

Constatînd că poate strecura prin vigilența cenzurei materiale antimonarhice, peste două săptămîni, Iulian Grozescu publică balada **„Visul greu"** semnată Ghiță Caraba, cîntăreț de curte (pseudonimul său) în care demascarea lui Carol este evidentă, prezentînd personajul într-o atmosferă sinistră, tenebroasă, ca și faptele sale.

După opt ani, tematica baladei este reluată de Al. Macedonski în poezia „Visul" cu titlu și conținut similar, aici Bismarck este „chezaș", iar în poezia lui Macedonski „Cetățeanul și toboșarul" refrenul: /La palat, la palat / S-a scos țara la mezat /. amintește refrenul lui Grozescu.

Faptul nu poate surprinde, materialele antimonarhice aveau o largă răspîndire, devenind bun comun, iar „Priculiciu" din Pesta avea sute de cititori la București. De altfel și Iulian Grozescu reproduce în revista sa materiale antimonarhice din revistele care apăreau la București, cum este cazul poeziei „Cîntec din România", reprodus din „Ghimpele".

După cîteva săptămîni, în „Cronica" de pe frontispiciul revistei, se reiau atacurile împotriva regelui Carol I, precizînd că „ne mai avînd ce stoarce din bogățiile țării" se pregătește de plecare" pentru a nu da de belea". Laitmotivul plecării lui Carol I de pe tronul României este prezent în presa timpului. Pentru a stoarce de la burghezie noi „apanaje" el o amenință că părăsește țara. Ideea este reluată și la rubrica „Pocnituri și plesnituri" în care citim:

PRICULICIU.
Cronica:
DIARIU UMORISTICU-SATIRICU

„În fine și herr von Bismarck s-a convins că bietul Carol Vodă n-o poate duce mai departe și, împlinindu-și misiunea pentru care a fost trimis la București, se spune că marele Cancelar i-a dat liberă voiă să se întoarcă la ai săi. pentru a se odihni pe fructele ostenelelor sale".

În continuare, se demască manevrele lui Bismarck la curțile europene pentru anularea recunoașterii Unirii Principatelor, în ipoteza că agentul său, din cauza împotrivirii poporului, trebuie să se retragă de la domnie. Cu această acțiune — scrie Grozescu — sînt de acord și „veliții boieri care au dat o mînă de ajutor la detronarea lui Cuza.

La altă rubrică el reia subiectul, scriind: „Carol Vodă de curînd, se spune, că ar fi declarat miniștrilor că nu va părăsi țara, ci va rămîne mai departe ca să-și îndeplinească misiunea față de România, așa cum a promis odinioară în timpurile cele bune. Însă acum pare că te-ai trezit tîrziu Neică, deoarece pînă acum ai îndeplinit o misiune prusească, iar poporul spune că ce naște din pisică șoareci prinde".

Acțiunea antimonarhică a „Priculiciului" s-a întrerupt prin moartea lui Iulian Grozescu, întîmplată la 21 mai / 2 iunie 1872 la Comloșu Mare, unde este înmormîntat, însă lupta lui a fost continuată de străluciți scriitori în frunte cu Al. Macedonski, N.D. Cocea, Ion Luca Caragiale și Tudor Arghezi.

OCTAVIAN METEA

Un prestigios prozator bănățean

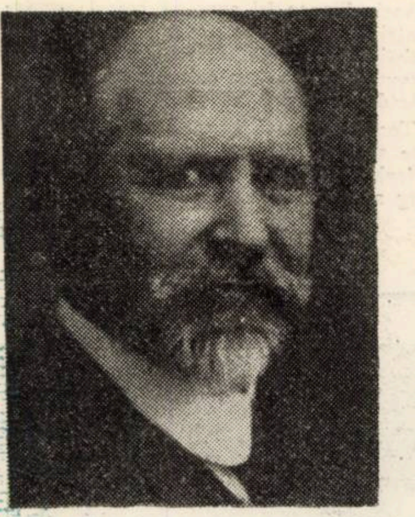

Gazeta „Românul" din Arad publică în toamna anului 1912 un amplu articol comemorativ intitulat „Un amic al nostru: Adam Müller Guttenbrunn". În cuvinte elogioase, autorul cinstește prestigioasa activitate culturală și mai ales scriitoricească a celui „care are simpatie față de noi, Românii" și conchide: „E foarte firesc, în urma celor scrise mai sus, dacă venim și noi să felicităm pe autorul german, acum, cu prilejul împlinirii de 60 de ani. Și dacă-i urăm ani mulți și viață tihnită, acum, cînd părul a primit fulgi de nea din belșug, o dorim din sinceră prietenie față de scriitorul german".

Cine a fost de fapt Adam Müller Guttenbrunn, de la a cărui moarte se împlinesc la 5 ianuarie cinci decenii? Părerile istoricilor literari sînt unanime că el poate fi considerat cel mai de seamă scriitor al populației germane din Banat. Autor dramatic, publicist sensibil, critic de teatru militant, iar apoi director a două teatre vieneze, el s-a impus mai ales ca prozator deosebit de fecund și captivant (romane și povestiri) cu teme alese mai ales din viața concetățenilor săi șvabi și români de pe plaiurile Banatului.

Autorul popularei povestiri „Micul șvab", apărută de două ori în ultimii ani s-a născut la 22 octombrie 1852 ca fiu nelegitim al unei slujnice în comuna Guttenbrunn (azi Zăbrani județul Arad) și se va simți din această pricină „ultimul și cel mai sărac dintre copii". Școala o urmează în satul natal, iar apoi la gimnaziile din Timișoara și Sibiu. După ce scurt timp a fost ucenic-bărbier la o rudă de a sa, Adam Müller Guttenbrunn urmează la Viena un curs și devine funcționar de stat la Linz și Ischl.

Primele sale piese, pe care le scrie la Linz îi înlesnesc stabilirea definitivă la Viena, unde se dedică gazetăriei și începe să militeze pentru o literatură pusă în slujba poporului. Se ocupă în același timp de cercetări privind trecutul teatral al Vienei și pledează cu însuflețire pentru înființarea unui teatru care să joace piese inspirate din viața oamenilor de rînd. Ca urmare a preocupărilor sale se înființează „Asociația pentru educarea poporului" (1890) iar doi ani mai tîrziu scriitorul bănățean devine director al Teatrului popular „Raimund", nou înființat. Aici ca și mai tîrziu în calitatea sa de conducător al Teatrului Jubiliar, el se înconjoară de artiști de frunte ai timpului, angajînd-o și pe renumita Agata Bârsescu, care, în amintirile ei, dă o înaltă apreciere directorului de teatru și omului Adam Müller Gutenbrunn. La inițiativa sa, se pun în scenă pentru prima oară la Viena două piese cu teme luate din viața de mizerie a proletariatului. Tot el inițiază și spectacole pentru tineretul studios, cu prețuri reduse.

În ultimul deceniu al vieții sale, Adam Müller Guttenbrunn scrie o serie de romane sociale și istorice de certă valoare literară și documentară, tratînd probleme de esență ale vieții și activității populației șvăbești din Banat. În operele sale și mai ales în romanul militant „Crepusculul idolilor" Adam Müller Guttenbrunn dă dovadă de o mare prețuire față de românii din Banat.

Meritele sale culturale și sentimentele sale prietenești față de poporul român au fost prețuite de statul român. Astfel i se conferă în anul 1923 Medalia „Bene Merenti" clasa întîia de către Ministerul Cultelor și Artelor. Profesorul universitar Iosif Popovici din Cluj publică în revista bucureșteană „Flacăra" o amplă lucrare despre viața și opera lui Adam Müller Guttenbrunn (1922) iar la începutul anilor treizeci, pictorul Aurel Pop îi face portretul în ulei, ce se află azi la loc de cinste în expoziția memorială a scriitorului din localitatea Zăbrani, deschisă în cadrul unei festivități în iunie 1970. Trebuie subliniat totodată că autorul romanelor „Meșterul Iacob și copii săi" și al trilogiei „Nikolaus Lenau" este cinstit în prezent și în orașul Timișoara, cenaclul literar în limba germană, de pe lîngă Asociația Scriitorilor din localitate, purtîndu-i din anul 1968 numele.

NIKOLAUS BERWANGER

film

ISTORIA (II)

A vedea istoria

Mă gîndesc că s-ar putea scrie și altfel despre istorie și film istoric. Desigur, despre celebrele fraze, nemuritorii eroi și nemaipomenitele fapte. Și mai sigur despre celebrele filme (ne)muritorii actori și nemaipomenitele sume.

Dar și altceva Adică și alte istorii și alte filme la fel de mari, cu oameni despre care nu s-a prea scris, cu fraze care n-au fost consemnate în vreun dicționar de maxime, cu fapte nevăzute în pozele de la sfîrșitul cărții de istorie sau altundeva. Și iar poate începe și în teoria filmului (?) o controversă despre genuri, pentru că ați înțeles că eu vreau să spun, aici, că, de fapt, de ce „film istoric", în fond ? Și urmează binecunoscuta listă de filme. De ce, adică, criteriu taxinomic, din afara filmului, din afara limbajului, a mijloacelor sale ?

Revenind la istorie: pe 1,5 pag. la două rînduri pot spune doar că cele mai multe filme împovărate de istorie și-atît (definiția capodoperei din excepții trebuind să rezulte) și „atît" însemnînd că aceste filme nu fac altceva decît să copieze în imagini un paragraf din istorie, aceste filme, deci, nu interesează. Căci interesantă nu e informația pe pînză. Mai sigură și cinstită e cea din cărțile scrise de istorici. Interesanți sînt nu numai cunoscuții eroi, cunoscutele lor fapte și fraze, ci *cum se vede (cum se vedea, eheu . . .)* aerul din jurul eroilor, faptelor și frazelor lor și iar poate începe o lungă descripție de obiecte care s-a mai făcut în aceste pagini și poate pe mulți a plictisit, dar așa credem că trebuie văzută, simțită, pătrunsă, interiorizată și înțeleasă istoria în film. Nu absență a marilor idei, a privirii istorice pătrunzătoare, analizînd trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat și cu atît mai mult, nu absență a documentului istoric, dar nici banală și contrafăcută imagine a acestui trecut. Pledez aici pentru filmul sinteză a ideii pe care o poartă [illegible] specifice a timpului, pe care numai filmul o poate realiza.

Abia atunci aș putea începe să scriu într-un articol cu un asemenea titlu, despre multe filme care știu că o să vă uimească. Și aș începe, ca să vă las perplecși de tot, cu un film (din păcate destul de banal ca story), dar care, cum să vă spun eu . . . e *vederea* istoriei anilor treizeci, *Cei trei din Virginia*. Foarte aproape de el, aș scrie, apoi, cu multă mîndrie, despre *Cu mîinile curate*, semn că semne bune anul are.

ADRIANA SIMLOVICI

RECORDING

FORMAȚIA „CARUSEL" din Arad,

așa cum arată ea în concert. Compoziția: Liviu Șimandan, șeful formației și ghitară-bas. Ludovic Milthaller, ghitară-solo, Virgil Iuga, orgă-pian, Tiberiu Minya, baterie. Cîntă în special underground, apoi ceva rock sau blues. Prin excelență niște anti-lirici, difuzoarele sînt permanent puse la cea mai mare intensitate. Dar dacă nu se oferă prea multe momente de meditație și poezie, în schimb recunoaștem: sînt printre cei mai „moderni". Din păcate, în ceea ce privește compozițiile proprii sînt deficitari: am ascultat aceleași melodii cu text naiv pe care le-au imprimat la radio Timișoara pe vremuri. Absența mixerului. Vocea rămîne simplu pretext, textul nu este perceptibil. În schimb, un repertoriu format din piese suficient de greu de executat, pentru a ne da seama că de fapt această formație, fără un ton specific și propriu este îndeobște de muzicanți și mai puțin de compozitori. O practică îndelungată, implicit aceea comercială, de pe litoral i-a sudat considerabil din punct de vedere instrumental. Dacă nu-mi place dicțiunea grotescă a lui Milthaller, în schimb Iuga este o atracție pentru spectatori, atît prin virtuozitatea sa ca instrumentist, cît și ca voce, pe un registru întins. Minya are momente de transă, poate fi trecut printre baterîștii cei mai fanteziști și experimentați. Desigur. o orchestră redusă se sudează mai ușor, lucru la care contribuie și o prietenie stabilă, calmă. Dar să nu fiu greșit înțeles: ei pot fi buni compozitori; pentru asta însă ar trebui să nu facă doar muzică de dragul muzicii, cînd muzica pop este un minunat mijloc de comunicare. Să-și găsească un textier printre poeții contemporani, pentru ca dovezile de virtuozitate să-și aibă complet acoperirea în valoare. Să adăugăm o poziție sobră pe scenă, de profesionism. Dacă prin piesele alese se mizează uneori pe succesul direct . . merge, dacă va cînta „CARUSEL". Un cu totul alt „CARUSEL" decît acela de pe scena Palatului, la Festivalul din 1971.

TOP

O artă plastică angajată

Studierea vitalității interioare a procesului de creație plastică, precum și structura personalităților artistice, conferă o finalizare elastică : complexitatea reală a raporturilor între artist și opera de artă.

Esteticul abstract și concretizarea faptului artistic, situate la interferența apropierilor dintre practica reală și principiul teoretic, constituie o premisă esențială în acordul justificativ al artelor plastice.

În aceste condiții de raporturi complexe, interferente, plastica, cu rolul ei estetic și educativ bine stabilit, se încadrează în frontul politic și cultural cu o necesitate crescîndă, descinsă din utilitatea estetico-etică a integrării plasticii între activitățile umane. Multiplele posibilități de pătrundere a artei în viața socială capătă noi dimensiuni în lumina consecvenței și clarvăzătoarei politici a partidului nostru în domeniul ideologic și al activității cultural-educative.

O privire retrospectivă asupra ultimului an de afirmare a plasticii acestui colț de țară, în circuitul valorilor universale, ne oferă prilejul unui bilanț satisfăcător. Perpetuarea puternicelor tradiții milenare, conjugată cu asimilarea avangardei artistice mondiale, au constituit o permanentă preocupare a artiștilor noștri. Ecoul expozițiilor de peste hotare ale artiștilor Leon Vreme, Victor Gaga, Xenia Vreme, Vasile Pintea, Luca Adalbert, Petru Iecza, Virginia Baroiu, Lidia Ciolac, Gabriel Kazinsky, Ciprian Radovan și alții au meritul redescoperirii unor fundamentale adevăruri, generate de abundența unor talente irepetabile.

Oglindă vie a dezvoltării temeinice a societății noastre socialiste ,plastica timișoreană și cea lugojeană (Vladimir Streleț, Silviu Orăvițan, Crețu, Tudor Tudan, Florica Orăvițan) a contribuit cu mijloacele ei specifice la educația politică și estetică a maselor. Trebuie subliniat, în afara unei ordini preferențiale, aportul deosebit al artiștilor : Romulus Nuțiu, Gabriel Popa, Octavian Maxim, Hildegard Fackner, Eugenia Dumitrașcu, Viorel Toma, Adriana Molnar, Ion Sulea-Gorj care au merite deosebite în plenara afirmare a mișcării plastice din filiala locală.

Artistul are menirea să se angajeze societății căreia îi aparține, iar capacitățile sale de luminare să slujească acestei societăți. Nu avem nevoie de o artă hibridă, ci de una izvorîtă din gîndirea unui artist angajat, cu toate resursele sale de talent dedicată societății noastre. Atenta investigare a virtuților cotidiene a permis realizarea unor opere revoluționare, adevărate fresce ale vieții noastre noi, care au îmbogățit continuu peisajul cultural national.

Trăim un generos climat artistic, deci nici o îngrădire, nici o ezitare, ci numai o cerință normală de angajare revoluționară a artei si un record la tradițiile milenare ale poporului nostru.

În acest context, bilanțul filialei U.A.P. Timișoara și al cenaclului lugojean afirmă responsabilitatea civică a angrenării artiștilor noștri în marele drum al afirmării noastre spirituale, pe care douăzeci și cinci de ani de republică românească, l-au impus definitiv.

RADU MELNIC

---

appassionata

Cîntec românesc

Românii nu fac deosebire în folosirea verbului „a cînta" cu vocea sau cu instrumentele muzicale ; deosebire, pe care o fac, de pildă, italienii, francezii, germanii, spunînd sonare, jouer, spielen, cînd se referă la execuția instrumentală Citeva tendințe timide de acreditare a formei, [illegible] a suna din..." s-au stins aproape complet. Depășind considerente de ordin semantic, acțiunea generalizantă a criteriului vocal desvăluie o trăsătură funciară a sufletului românesc. Concepția aceasta umanizată a instrumentelor muzicale — cu rădăcini în epoca ce a precedat venirea romanilor — exclude, a priori, artificialul în exprimarea muzicală, oricare ar fi mijloacele de a o reda. Ar fi cea mai de preț, și nicicînd mai actuală, lecția de muzică, pe care limba noastră o vehiculează de secole.

Persistind a scormoni vatra milenară a acestui popor, chemăm la suprafață elemente spirituale, care au supraviețuit prin cîntec. Tenacitatea elementului muzical s-a dovedit superioară cuvîntului și nu ar fi deloc hazardată opinia că unele formațiuni melodice, răzbind pînă la noi, vor fi purtat cîndva limbajul preexistent plămădirii limbii române. Asemenea escavațiuni sonore, de importanța celor arheologice, contribuie la cunoașterea și definirea unui spațiu-timp.

Încă din veacul trecut, frumusețea particulară a unor cîntece populare a atras atenția muzicienilor, mai mult sau mai puțin profesioniști. Cu timpul, sfera investigațiunilor s-a extins, încît dispunem în prezent de un adevărat tezaur, adunat în colecții, imprimat prin mijloace tehnice, studiat din punct de vedere muzical. Se pare că, depășind această fază, o cercetare selectivă conduce, în zilele noastre, către formularea unei atitudini etico-estetice, care să prevaleze celei muzicale propriu zise Putem afirma cu certitudine că Enescu a operat o astfel de selecție în alcătuirea rapsodiilor sale, obținînd, nu întîmplător, adeziunea cea mai largă la coordonatele unei spiritualități carpatine. În aceeași ordine de idei, puritatea substanței si a liniei sugerează bazele pentru o poetică a cîntecului românesc.

OVIDIU MANOLE

Creația muzicală timișoreană

Interlocutorul nostru — compozitorul ION CRIȘAN

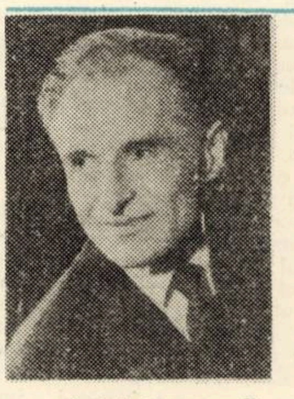

— Activitatea cenaclistă timisoreană împlinește un sfert de veac...

— Printr-un „Act de constituire", semnat la 2 decembrie 1948, în următoarea ordine succesivă : Sabin Drăgoi, Vasile Ijac, Eugen Cuteanu, Ion Crișan, Richard Oschanitzky, Andrei Kálmán, Sergiu Paiu din „inițiativa Partidului, sub egida Consilieratului Ministerului Artelor și Informațiilor" (cum s-a consemnat) s-a constituit cenaclul muzical al compozitorilor bănățeni, denumit „Flacăra". Scopul : „să dezvolte, traducă și să realizeze în opere muzicale, sub îndrumarea Partidului, pe terenul creat de concepțiile noi în viață și artă, lupta clasei muncitoare pentru progres".

Curînd după Conferința pe țară a compozitorilor din octombrie 1949, în august 1950, cenaclul muzical „Flacăra", căruia între timp i s-au alăturat noi membrii (Alma Cornea-Ionescu, Mircea Popa, Nicolae Ursu, Traian Mihăilescu, Constantin Daminescu, muzicologul Isolda Erdely ș.a.) devine Filiala Uniunii Compozitorilor, avîndu-l ca președinte pe Sabin Drăgoi. (Din 1952, la conducerea Filialei vine Eugen Cuteanu, iar din 1968 în această funcție sînt eu).

Azi Filiala bănățeană numără 12 membri ai Uniunii Compozitorilor din R.S. România, plus 14 colaboratori (compozitori și muzicologi amatori) și cuprinde : cenaclul de creație, muzicologie și folclor ; comisia de creație ; cenaclul tinerilor autori-interpreți aparținînd formațiilor „Contemporanii" și „Phoenix".

— Care au fost principalele forme de manifestare a capacității creatoare a compozitorilor bănățeni ?

— De la primele ei forme de organizare, activitatea de creație s-a afirmat în toate genurile, dar cu deosebită pregnanță pe linia valorificării folclorului în cîntecul de mase și în genul coral, prioritar, simfonic și scenic. Aș da cîteva exemple, cu precădere dintre acele realizări, care au reușit să cucerească sufragiile publicului : corurile lui Sabin Drăgoi și Vasile Ijac, prelucrările corale ale lui Nicolae Ursu, cîntecele de mase semnate de Richard Oschanitzky, Sava Ilin (între acestea și cele semnate de mine și de alții) ; piesele de muzică instrumentală de Vasile Ijac si Nicolae Brânzeu, liedurile lui Hermann Klee și Richard Oschanitzky, simfoniile lui Vasile Ijac și Nicolae Brânzeu, suitele orchestrale de Mircea Hoinic, Alma Cornea Ionescu, Eugen Cuteanu, Hermann Klee, Nicolae Boboc, Concertul pentru orchestră de coarde de Remus Georgescu, Poemul simfonic de Mircea Popa, precum si alte lucrări vocal-simfonice și simfonice, printre care și Rapsodia I si II, Uvertura eroică, Uvertura festivă, semnate de mine.

— Ați aderat la contemporaneitate și prin lucrări de avangardă, prin experiment ? Ce ne puteți spune despre căutările în acest sens ?

— Experimentul de tehnică în compoziție nu este absent. Mă refer la unele încercări temerare ale tînărului Dumitru Sîpcu, prezente spre exemplu în lucrarea „Muzică de cameră" pentru clarinet și cvartet de coarde, în care detectăm unele aspecte seriale și aleatorice. De asemenea, Simfonia lui Remus Georgescu „Cîntec în labirint" vădește asimilări ale unor tipuri de expresie sonoră contemporană, iar Ovidiu Manole în opera „Măiastra" își întemeiază procedeele tehnice pe un interval luat din folclor (cvarta mărită). Cît despre muzica ușoară, aceasta a obținut cîteva succese prin lucrările lui Andrei Kalman, iar acum se afirmă cu noi valențe. Lucrările de pedagogie muzicală, printre care : Metoda de pian de A.C. Ionescu, cea de violină a lui E. Cuteanu, materialele de muzicologie semnate de L. Rusu, culegerile de folclor realizate de N. Ursu, cursurile de armonie ale lui V. Ijac și S. Ilin, reflectă cercetări și orientări noi, după cum monografiile semnate de Damian D. Vulpe și L. Füredi ilustrează o activitate valoroasă în sensul popularizării muzicii.

— Cum întîmpinați aniversarea Republicii ?

— E firesc să arăt că Aniversării Republicii, i-au dedicat lucrări un număr însemnat de compozitori. S-au scris lucrări ca „Imn dedicat Republicii Socialiste România", Cîntare Republicii" Tineretea Patriei", „Treizeci decembrie", „Viitorul" „Uvertura omagială". Tot aici mentionez si participarea masivă cu lucrări la diferite concursuri de creație în curs de desfășurare, iar ca activitate artistică de mase subliniez apropiatul concert-cenaclu public de prime audiții si reluări de lucrări patriotice si de mase.

Încercînd o caracterizare a activității de creație și a Filialei în general, aș afirma că realizările se situează, din perspectiva marilor evenimente, în plenar consens cu opțiunile opiniei publice si cu exigentele contemporaneității. Filiala își trăieste în zilele noastre metamorfoza întinerii sale, se înscrie cu activitatea ei pe orbitele creatiei românesti, se racordează contemporaneității la o nouă cotă de amplitudine.

Interviu realizat de
LUCIAN BURERIU

O retrospectivă bogată

Aici, la Timișoara a fost creat cel dintîi teatru profesionist de limbă română din istoria culturii acestor plaiuri, de către noile forțe revoluționare declanșate prin actul de la 23 August 1944. Aici la Timișoara s-a conferit în regiunea noastră unei instituții teatrale, titlul de Teatru Național, tot pentru prima oară. Aici la Timișoara, orașul cu cele mai multe instituții de artă profesioniste, după capitală, în aceeași clădire funcționează pe două scene diferite, patru teatre, unul de operă și balet, celelalte dramatice în trei limbi diferite : română, maghiară și germană, toate creații ale Republicii.

Milioane de spectatori, de toate vîrstele și de toate profesiile, au umplut în acești ani sălile teatrului nostru, ca un semn al bucuriei de a-l avea și a recunoștinței că acesta-i folosește. Este foarte semnificativ — de data aceasta datele statistice sînt extrem de revelatoare — că majoritatea spectatorilor au preferat piesa românească a zilelor noastre. Nu întîmplător pe scena Naționalului au fost jucați toți dramaturgii noștri afirmați în socialism. De asemeni, de la Alecsandri și Caragiale pînă la cei mai reprezentativi dramaturgi din cunoscuta și fertila perioadă scriitoricească dintre cele două războaie. În idea culturii noastre socialiste a existat permanent respectul pentru tezaurul de aur al literaturii universale, clasice și contemporane. De aceea Euripide lîngă Shakespeare, Lope de Vega, Goldoni, Moliere, Ibsen, Cehov, Gogol, Shaw, Brecht, Schiller, Nușici și pînă la Dürrenmatt, Anouilh, Artur Miller, Figueredo și Eugen Ionesco, publicul timișorean a putut lua contact în acești ani cu o paletă foarte diversă a creației dramaturgice și a artei spectacolului.

Desigur Naționalului timișorean, ca și altor teatre i-au revenit onorabile obligații, de a se face cunoscut și-n afara orașului — sediu. Avem în față o hartă care poartă denumirea de : Răspîndirea națională a teatrului timișorean în acești 25 de ani și observăm, cu vădită mîndrie, numărul mare de localități de pe întregul cuprins al patriei cît și marele număr de spectatori care au venit la aceste spectacole prezentate în numeroasele turnee și deplasări ale instituției timișorene.

Existența la Timișoara și-n județul Timiș, a unor puternice formații artistice amatoare sprijinite de teatrul nostru, nu constituie doar concluzia fericită a unor rezultate ci mai ales premisa activă a unor perspective noi de colaborare care dau dimensiunea emoționantei revoluții cultural-socialiste, condiție de elevată cultură populară, pilon permanent de recepție profundă a actului de creație profesionist. In Timișoara există un teatru școlăresc permanent, format dintre cele mai talentate vlăstare din numeroasele școli din acest oraș. Acest nucleu talentat este patronat de Teatrul Național.

În această lună s-a inițiat un ciclu intitulat : Teatrul și Catedra în colaborare cu Inspectoratul Școlar județean Timiș, la care vor participa academician profesor dr. Șerban Cioculescu și cercetătorul științific de la Institutul de Istoria Artei Mihai Florea.

De asemeni colaborarea cu studențimea Centrului nostru este foarte diversă și rodnică. Nu întîmplătoare au fost reușitele acestui Centru Universitar la ultimul Festival teatral studențesc care a avut loc la Timișoara. Adăugăm desele vizite pe care le facem cu spectacole la Casa Studenților, discuții pe ani, facultăți, și ca o încununare a calității acestor relații, premiera absolută „Coroană pentru Doja", care a fost interpretată cu participarea directă a unui masiv grup de artiști-studenți din formațiile universitare.

Capacitatea de înrîurire, de pătrundere în medii cît mai diferite și mai dese, cu precădere în rîndul producătorilor de bunuri materiale și ale tineretului, speranța și încrederea publicului nostru iată preocuparea centrală a întregului nostru colectiv.

GH. LEAHU

Bătrînul și ceilalți

Alexei Rudeanu

(*Fragment de roman*)

Pe Bătrîn îl chema Artan Ohasian, prea sucit și toți îl stîlceau dar spunea că-i român — și era tehnolog-șef. În ziua asta ieșea la pensie și rămînea definitiv aici, după treizeci de ani de șătrărit.

Țiganul, clar, avea nume țigănesc, Romică Padule, și-i spuneau toți Țiganul. S-a pripășit pe șantier părăsindu-și șatra. S-a uitat undeva, la un atelier, cum făceau băieții un fel de scoabe și s-a oferit să-i ajute, învîrtind roata forjei de cîmp. Pe urmă s-a calificat, s-a făcut sudor, uimindu-l pe Bătrîn: „De ce ai rămas aici băiete?“ Romică Padule scuipa: „M-am săturat să umblu nebun fără rost. Vreau să mă așez undeva, să rămîn într-un loc!“. Îmi venea să leșin de rîs cînd mă gîndeam ce mutră are să facă Țiganul la 1 august, adică astăzi, cînd trebuia să ne strîngem calabalîcul. Dar mai tîrziu, după accident, n-am mai rîs.

Artistului pe cuvînt de onoare că nu știu cum îi zicea.

Iar eu v-am spus de la-nceput, nu mai repet, sînt Nicolae Mohor, chiar dacă nu sună frumos, tehnician și nimic mai mult.

După ce am făcut prezentările poate o să mă credeți că nu mă simțeam prea bine rezemînd gardul și cu mațele ghiorăind de foame deși soarele răsărise pînă la urmă și în lumina aceea roșie obrazul paznicului arăta albastru. Dar paznicul avea, pot să jur o bucată de slănină în geantă, nimic nu-l oprea să intre în gheretă și să înfulece, nimic în afară de simțul datoriei: trebuia să lămurească întîi cum stau lucrurile cu noi. Oricum, niciodată nu am plecat dimineața de-acasă fără să iau o gustare și cu atît mai puțin n-am lucrat vreodată flămînd.

Mă uitam la paznic, paznicul se holba la avizierul negru de pe peretele gheretei, pe avizier scria cu cretă 1 (un simplu **unu,** înalt și țeapăn) și mă-ntrebam cîtă prostie poate să-ncapă în capul lui. Nu pricepea, evident, dar n-avea curaj să-l șteargă, nici să scrie pe avizier altceva. De fapt, ce-ar fi putut să scrie? Băieții fumau rezemați de gard.

Pun mîna-n foc că n-ați trăit niciodată șase luni într-o lună. În linii mari, cam asta reprezenta ecuația de pe avizier. Dacă nu stați strălucit cu matematica, luați creion și hîrtie și deschideți calendarul pe anul curent. Bineînțeles, tot ce vă spun s-a petrecut cu mai mulți ani în urmă, dar anul tot din douăsprezece luni a rămas. Rețineți că noi trebuia să terminăm sala tabloului de comandă la 31 decembrie. Era vară cînd ne-am adunat într-o ședință și cînd spun vara am în vedere ziua de 1 iulie, ședința a fost cam lungă, prezidiu, proces verbal și celelalte. Anamaria a stat ca o proastă în fața cinematografului, și am hotărît să terminăm sala în ziua de 1 august, nici un ceas mai tîrziu. Ieșind din ședință, am scris pe avizier 31 și cu asta am început numărătoarea inversă. Cred că ați priceput.

Anamaria nu voia să se arate. Ar fi trebuit, normal, să și dea seama că ne-a oprit paznicul, dar moara de vînt din capul ei se defecta deseori. Ori poate se-nvîrtea mai repede decît prevedea protecția muncii și-i umbla mintea să găsească undeva în oraș o rochie de mireasă. Inutil m-am zbătut s-o lămuresc că dacă precedentul nu era încă înregistrat la starea civilă, nici un croitor n-a cusut din proprie inițiativă așa ceva. Nu și-a oprit moara.

Bătrînul s-a făcut foc, credea că ne ținem de poante cînd ne-a văzut cum rezemam gardul. I-am spus că nu ne-a lăsat paznicul. Bătrînul s-a năpustit asupra paznicului cu un aer atît de fioros încît ne așteptam să-l scoată din circulație cît ai clipi. Dar s-a petrecut un lucru ciudat.

— Dumneata! a țipat Bătrînul, împungîndu-l cu degetul în piept. Să-mi spui imediat cine ești dumneata?! l-a întrebat, ca și cum nu se vedea cu cine are de-a face.

Paznicul se uita în ochii Bătrînului și nici nu clipea. Atunci tehnologul-șef și-a retras încet degetul, s-a uitat mirat la unghie și a vîrît-o între dinți.

— Da, a zis. Intrați, băieți.

Ne-am oprit în pragul halei imense, privind linoleumul imaculat. Nu-ți venea să pășești înăuntru, dar Bătrînul a zis să lăsăm mofturile. Am lăsat mofturile. Stăteam rezemați de pereți, de-a dreapta și de-a stînga ușii cînd a sosit comisia. Unul din comisie s-a uitat la salopeta mea unsuroasă și la peretele strălucitor și a strîmbat din nas. Vă dau cuvîntul meu că nu mă rezemam de perete în clipa aceea. Simțeam prin salopetă țevile zidite înăuntru, mii de metri de țevi, conducte și cable, tot ce-am împletit noi acolo, dar fac prinsoare că acela din comisie nu știa ce-am împletit în pereți. Și a început proba de abur.

După felul cum am să vă spun ce înseamnă o probă de abur s-ar putea să mă credeți un cîrpaci. Nici vorbă. Printr-o țeavă se dă drumul la abur înăuntru, cu o anumită presiune. Aburul intră în țeavă se răspîndește în toată instalația, și manometrele de pe tabloul de comandă indică precis ce se întîmplă. Practic, nu se întîmplă — sau nu trebuie să se întîmple — nimic. De explodat nu explodează: orice instalație are supape de siguranță. Totuși te simți într-un anumit fel cînd îți dai seama cam cîte atmosfere se adună lîngă tine și-n spatele tău, dacă stai rezemat de perete. Îți pulsează puțin urechile și nu știu din ce cauză îți auzi bătăile inimii. La obiectul respectiv am avut zece pe linie, dar despre inimă și urechi credeți-mă că manualul nu pomenește nici în treacăt.

La astă mă gîndeam eu cînd operatorul de la pupitru s-a răsucit spre Bătrîn și i-a spus o cifră în valoarea căreia n-am crezut niciodată:

— Zero.

Bătrînul s-a gîrbovit și a ordonat încetarea, fără să ne arunce nici o privire. Era mai rău decît dacă ne-ar fi tras niște palme, deși nu a pălmuit niciodată pe nimeni. Urechile nu-mi mai pulsau și nici inima n-o mai auzeam, în schimb am simțit un soi de usturime în creieri. E-adevărat că ne adunasem în ședința aceea de la 1 iulie din proprie inițiativă și tot din proprie inițiativă am vorbit, rînd pe rînd. Am spus că la 1 august trebuie să fie tot gata și era gata, exact cum am spus, numai că instalația nu funcționa. Asta e adevărul oricît de caraghios ar părea.

Din comisie s-a desprins unul cu niște genți elegante pe umeri, pus la cămașă albă de te dureau ochii și la cravată de mătase, s-a apropiat de pereți, a deschis gențile și a scos cîteva ustensile de doctor, așa am crezut cînd le-am văzut. Nu învățasem la școală despre cetece cu raze gamma. Despre controlul tehnic de calitate vorbesc. Era ceva nou, de ultimă oră, fizica atomică — nu ciocănitul cu ciocanul și ascultatul după ureche, cum știam noi. S-a-nvîrtit el cît s-a-nvîrtit cu stetoscoapele lui de doctor pe lîngă pupitre și-n lungul pereților, pe urmă a zis că vrea să urce la cota cutare. I-am arătat pe unde se ajunge acolo și-am așteptat. După un timp a apărut în capul scării și, uitîndu-se în bătaie de joc la noi, a întrebat:

— Cine a cîrpit asta?

— Las-o mai domol! l-a pus la punct careva. Avem și noi miștometre!

Nu-mi amintesc precis cine a vorbit. Mi se pare Lunganul. Da, Lunganul. Pentru că el s-a urcat cu trusa-n spinare pe scară, l-a dat deoparte pe cetecist și s-a băgat între țevi. După Lungan s-a cățărat și Piticul. Nu avea nici un rost să meargă mai mulți, pentru simplul motiv că n-ar fi încăput: cînd am lucrat la cota aceea, ne-am tîrît numai pe brînci.

Au încercat ei să „aranjeze“ presiunea, dar zero rămînea zero, nu degeaba am disprețuit cifra asta de cînd mă știu. În hală era o liniște — cred că ăsta e cuvîntul — sinistră. Și în liniștea asta am auzit deodată niște pași apropiindu-se toc-toc, toc-toc, mărunți și foarte grăbiți. M-a furnicat în spate și n-am vrut să mă uit cine apare în prag. Dar a trebuit să mă uit. În grup stătea Anamaria într-un halat alb nou-nouț, cu un L cît toate zilele cusut pe buzunarul din dreptul sînului stîng, adică halatul aparținea laboratorului, zîmbea stupid și nu știa cum să înceapă. Bine că n-a început. Văzîndu-ne cum arătăm, a înțeles și a ascuns la spate buchetul de trandafiri pregătit pentru dubla sărbătoare a Bătrînului. Bătrînul n-a observat florile, și Anamaria a dispărut.

Cînd am văzut-o prima dată, am fost gata să leșin de rîs: pentru că mi-am imaginat imediat cît de mare a trebuit să fie masa pe care au desenat proiectanții schemele instalației. Dacă aș încerca să estimez dimensiunile planșei în metri, s-ar putea să nu fiu crezut. Mai bine vă spun ce făcea Bătrînul.

După ce a întins harta cerului pe linoleum, s-a așezat lîngă ea și s-a descălțat. S-a ridicat în picioare și a început să se plimbe, în ciorapi, în stînga și-n dreapta, pe hartă. Avea un ciorap rupt și prin gaură degetul mare ieșea tot afară. Se plimba ca într-o cameră goală, pereții căreia îi alcătuiam noi. Pe măsură ce se-nvîrtea așa printre desene, se înfuria și-și rodea unghia de la degetul cu care-l împunsese pe paznic. Niciodată nu l-am văzut să-și roadă unghiile, și acum arăta ca un leu în cușcă.

— Bine, a zis Bătrînul adresîndu-se cetecistului.

Și comisia a plecat, iar lucrul pe care l-am socotit noi cel mai necesar în clipa aceea — cînd instalația nu mergea, și tot combinatul era în spirit din cauza noastră — a fost să organizăm o ședință. A declarat-o deschisă Bătrînul, stînd pe vine în mijlocul hărții. Am luat aceeași poziție aliniindu-ne pe flancuri, încît Bătrînul trebuia să se învîrtească precum floarea-soarelui înspre cei care se înscriau la cuvînt. N-am avut nici prezidiu și n-am întocmit nici proces verbal, cum am făcut la 1 iulie, dar în schimb am aflat exact ce ne aștepta după moarte. Pot să jur că așa se întîmplă la Judecata de Apoi. În ceea ce mă privește, eram liniștit pentru că știam sigur că n-am tras niciodată în bară. Dar îmi venea să le plîng de milă băieților, într-o jumătate de ceas, cît a ținut ședința au transpirat cît în șase luni. Au raportat fiecare ce și cum au făcut la diverse nivele și diverse cote, fără să se laude și fără să-ți toarne cenușă în cap și, curios, a rezultat în concluzie că nimeni n-a tras niciodată în bară.

— Bine, a zis Bătrînul uitîndu-se la mine ca la urs. Am lucrat la drăcovenia asta treizeci și una de zile. (Nu știu dacă a zis **drăcovenie** dar cam ăsta era tonul!). Am stat cu voi zi și noapte, tot timpul. O singură dată am lipsit, într-o duminică, și atunci n-aș fi vrut să lipsesc, dar m-au chemat la Trust. În duminica aia a răspuns de toată suflarea Mohor. Mohor! s-a învinețit Bătrînul. Ridică-te în două picioare cînd îți vorbesc!

M-am ridicat în două picioare. Bătrînul a făcut o pauză și și-a vîrît unghia între dinți. Cred că terminase de ros unghia și ajunsese la os.

— Ce s-a întîmplat în duminica aia, Mohor?

Nu știu dacă v-am spus că eram favoritul Bătrînului. La un moment dat, aflînd că n-aveam nici părinți, a vrut să mă înfieze. Prostii. Cîte nu trec prin capul unui pensionar care după treizeci de ani de șătrărit își dă seama că trebuie să tragă pe dreapta și vede că n-are unde să tragă pe dreapta!

— Mo-hor, a silabisit Bătrînul, te bag la pușcărie pe toată viața. Vorbește.

Acum dacă mi-ar fi împrumutat pentru cîteva clipe Anamaria moara de vînt. Dar Anamaria cine știe pe unde era și cu cine trăncănea în felul ei despre rochia de mireasă. Am închis ochii să nu-l văd pe Bătrîn. Într-o clipită am re-[illegible]orii zilei acesteia, și pe Administrator (vorba vine: conducîndu-ne) dîndu-ne afară din cămin, și cutia viorii de sub brațul lui și treptele roase ale cantinei, și pe paznicul rotofei de la poartă. Apoi mi-am adus aminte de Țigan, dar pe el n-am reușit să-l aduc în privirea mea răsucită spre duminica aceea cînd am răspuns de toată suflarea, cum zisese Bătrînul, și-n secunda următoare am știut tot. La cota aceea, unde era **cîrpeala** l-a și plesnit pe Țigan peste față flacăra aparatului de sudură. Și înainte de a-i răspunde Bătrînului, m-am mirat iarăși de ce nu-l pot aduce în privirea mea pe Țigan. Fiindcă orbul era el, vă rog să mă credeți.

CENACLU

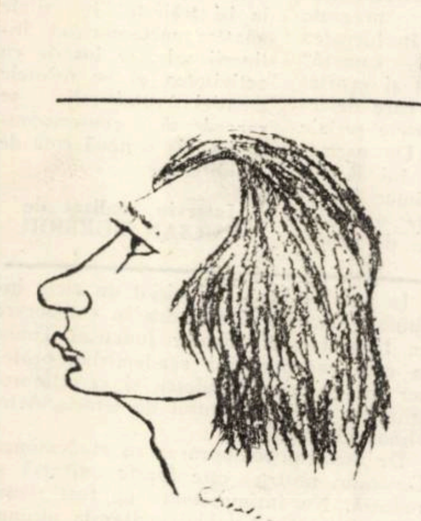

PETRU ILIEŞU văzut de AUREL CHERLEA

14 decembrie, 1972. „In această seară, tînărul poet, Petru Ilieşu, va debuta în cenaclul nostru cu două proze: *Concert pentru clavecin* şi *Pentru paşi*“.

FLORICA NUBERT: „Lectura şi audiţia acestor proze m-a impresionat în mod deosebit... Hipersensibilitate apropiată de cea feminină, mare capacitate de introspecţie, fină analiză psihologică“.

ADRIAN DERLEA: „Atmosfera de acută sensibilitate a acestor proze e, cred, rezultatul structurii poetice a autorului. E o proză de stare. Ar mai trebui lucrat puţin pe text“.

NICOLAE PÂRVU: „Îl cunoşteam pe Petru Ilieşu ca poet. Am impresia că în poezia pe care o practică, tensiunea e mai filtrată, mai densă şi parcă mai modernă. Era o emoţie mai cenzurată. Îl aştept, totuşi cu mult interes proza viitoare“.

MIRCEA ŞERBĂNESCU: „Petru Ilieşu e un condei la început, care se caută pe sine. Cele două lucrări citite aici sînt inegale, mai ales stilistic. Ceea ce are el valoros în aceste proze şi ne poate îndreptăţi speranţele în viitoarea sa evoluţie, este structura lirică. Mi-a plăcut în mod deosebit *Pentru paşi*. E aici o sete de comunicare, de integrare în mersul lumii, făcută cu un acut simţ al nuanţei“.

ION IOVAN: „Subscriu la ideea că e o proză de stare. Prima e mai puţin reuşită, pentru că lirismul e prea întins. Există, totuşi şi aici pasaje de atmosferă, bine scrise“.

PETRU M. HAŞ: „Pentru mine e mai pregnantă ca realizare poezia pe care o scrie Ilieşu. În ce priveşte prozele, se poate constata că Ilieşu ştie să povestească şi uneori îi reuşesc efecte notabile. Ar fi totuşi necesară o mai mare exigenţă o mai puternică cenzurare a expresiei“.

ION DUMITRU TEODORESCU: „E o proză de tip intimist. Totuşi, prin expresie, ea dă o puternică senzaţie de autentic. Sensibilitatea analitică, nuanţare de bună calitate a sentimentelor. Rămîne de văzut dacă această sensibilitate va trece în continuare în expresie artistică.

ION MAXIM: „Voi fi în dezacord cu mulţi dintre antevorbitorii mei. Aceasta e o proză de pregnantă modernitate ca structură. Insistenţa asupra fluxului memoriei, asupra retrăirii unui timp are ca rezultantă o stare de conştiinţă. Nu e vorba de nici un sentimentalism. Sînt texte foarte bine lucrate. Îmi face o deosebită plăcere să pot saluta după această lectură un prozator de talent.

OBSERVATOR

FABRICA
VS victoria
SIBIU STR. NIC. TECLU NR. 39

Produce şi livrează: o diversificată gamă de dulciuri, napolitane etc. bogate în vitamine şi zahăruri, cu diferite creme de fructe

Piscoturi
NAPOLITANE

calendar
1973
orizont
LA ORICE VÎRSTĂ
ORICÎND
ORIZONT
ORIUNDE
PE ORICE VREME
BURERIU 72

IANUARIE		FEBRUARIE		MARTIE		APRILIE		MAI		IUNIE	
LUNI	1	JOI	1	JOI	1	**DUMINICĂ**	1	MARŢI	1	VINERI	1
MARŢI	2	VINERI	2	VINERI	2	LUNI	2	MIERCURI	2	SÎMBATĂ	2
MIERCURI	3	SÎMBATĂ	3	SÎMBATĂ	3	MARŢI	3	JOI	3	**DUMINICĂ**	3
JOI	4	**DUMINICĂ**	4	**DUMINICĂ**	4	MIERCURI	4	VINERI	4	LUNI	4
VINERI	5	LUNI	5	LUNI	5	JOI	5	SÎMBATĂ	5	MARŢI	5
SÎMBATĂ	6	MARŢI	6	MARŢI	6	VINERI	6	**DUMINICĂ**	6	MIERCURI	6
DUMINICĂ	7	MIERCURI	7	MIERCURI	7	SÎMBATĂ	7	LUNI	7	JOI	7
LUNI	8	JOI	8	JOI	8	**DUMINICĂ**	8	MARŢI	8	VINERI	8
MARŢI	9	VINERI	9	VINERI	9	LUNI	9	MIERCURI	9	SÎMBATĂ	9
MIERCURI	10	SÎMBATĂ	10	SÎMBATĂ	10	MARŢI	10	JOI	10	**DUMINICĂ**	10
JOI	11	**DUMINICĂ**	11	**DUMINICĂ**	11	MIERCURI	11	VINERI	11	LUNI	11
VINERI	12	LUNI	12	LUNI	12	JOI	12	SÎMBATĂ	12	MARŢI	12
SÎMBATĂ	13	MARŢI	13	MARŢI	13	VINERI	13	**DUMINICĂ**	13	MIERCURI	13
DUMINICĂ	14	MIERCURI	14	MIERCURI	14	SÎMBATĂ	14	LUNI	14	JOI	14
LUNI	15	JOI	15	JOI	15	**DUMINICĂ**	15	MARŢI	15	VINERI	15
MARŢI	16	VINERI	16	VINERI	16	LUNI	16	MIERCURI	16	SÎMBATĂ	16
MIERCURI	17	SÎMBATĂ	17	SÎMBATĂ	17	MARŢI	17	JOI	17	**DUMINICĂ**	17
JOI	18	**DUMINICĂ**	18	**DUMINICĂ**	18	MIERCURI	18	VINERI	18	LUNI	18
VINERI	19	LUNI	19	LUNI	19	JOI	19	SÎMBATĂ	19	MARŢI	19
SÎMBATĂ	20	MARŢI	20	MARŢI	20	VINERI	20	**DUMINICĂ**	20	MIERCURI	20
DUMINICĂ	21	MIERCURI	21	MIERCURI	21	SÎMBATĂ	21	LUNI	21	JOI	21
LUNI	22	JOI	22	JOI	22	**DUMINICĂ**	22	MARŢI	22	VINERI	22
MARŢI	23	VINERI	23	VINERI	23	LUNI	23	MIERCURI	23	SÎMBATĂ	23
MIERCURI	24	SÎMBATĂ	24	SÎMBATĂ	24	MARŢI	24	JOI	24	**DUMINICĂ**	24
JOI	25	**DUMINICĂ**	25	**DUMINICĂ**	25	MIERCURI	25	VINERI	25	LUNI	25
VINERI	26	LUNI	26	LUNI	26	JOI	26	SÎMBATĂ	26	MARŢI	26
SÎMBATĂ	27	MARŢI	27	MARŢI	27	VINERI	27	**DUMINICĂ**	27	MIERCURI	27
DUMINICĂ	28	MIERCURI	28	MIERCURI	28	SÎMBATĂ	28	LUNI	28	JOI	28
LUNI	29			JOI	29	**DUMINICĂ**	29	MARŢI	29	VINERI	29
MARŢI	30			VINERI	30	LUNI	30	MIERCURI	30	SÎMBATĂ	30
MIERCURI	31			SÎMBATĂ	31			JOI	31		

DATE IMPORTANTE

24 IANUARIE 1859 — Unirea Principatelor Române.

IANUARIE-FEBRUARIE 1933 — Au avut loc eroicele lupte ale muncitorilor ceferişti şi petrolişti, conduse de P.C.R.

24 FEBRUARIE 1848 — 125 de ani de la publicarea Manifestului Comunist

6 MARTIE 1945 — A fost instaurat primul guvern democratic din istoria României, condus de dr. Petru Groza.

8 MARTIE — Ziua internaţională a femeii.

21 MARTIE — Ziua internaţională pentru eliminarea discriminării rasiale.

31 MARTIE — 80 de ani de la constituirea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România.

22 APRILIE — S-a născut V. I. Lenin.

1 MAI — Ziua solidarităţii internaţionale a celor ce muncesc.

2 MAI — Ziua tineretului din Republica Socialistă România.

5 MAI — S-a născut Karl Marx.

8 MAI 1921 — Crearea Partidului Comunist Român.

9 MAI 1877 — Proclamarea independenţei de stat a României.

9 MAI 1945 — Ziua victoriei asupra fascismului.

15 MAI 1848 — 125 de ani de la istorica adunare de pe cîmpia libertăţii de la Blaj.

1 IUNIE — Ziua internaţională pentru apărarea copilului.

9 IUNIE — 125 de ani de la Adunarea de la Izlaz — începutul revoluţiei de la 1848 în Ţara Românească.

11 IUNIE — 25 de ani de la votarea de către Marea Adunare Naţională a legii naţionalizării principalelor mijloace de producţie.

6—12 AUGUST 1969 — Au avut loc lucrările Congresului al X-lea al P.C.R.

21 AUGUST 1965 — Marea Adunare Naţională a adoptat Constituţia Republicii Socialiste România.

23 AUGUST — Ziua eliberării României de sub jugul fascist.

13 SEPTEMBRIE — 125 de ani de la lupta din Dealul Spirii dintre pompierii români şi trupele turceşti venite să înfrîngă revoluţia.

25 OCTOMBRIE — Ziua Forţelor Armate ale Republicii Socialiste România.

7 NOIEMBRIE 1917 — Victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie.

19 NOIEMBRIE — 5 ani de la constituirea Consiliului Naţional al Frontului Unităţii Socialiste.

28 NOIEMBRIE 1820 — S-a născut Frederic Engels.

1 DECEMBRIE 1918 — Unirea Transilvaniei cu România.

30 DECEMBRIE 1947 — Abolirea monarhiei şi proclamarea Republicii Populare Române. La 21 august 1965 ţara noastră a devenit Republica Socialistă România.

IULIE		AUGUST		SEPTEMBRIE		OCTOMBRIE		NOIEMBRIE		DECEMBRIE	
DUMINICĂ	1	MIERCURI	1	SÎMBATĂ	1	LUNI	1	JOI	1	SÎMBATĂ	1
LUNI	2	JOI	2	**DUMINICĂ**	2	MARŢI	2	VINERI	2	**DUMINICĂ**	2
MARŢI	3	VINERI	3	LUNI	3	MIERCURI	3	SÎMBATĂ	3	LUNI	3
MIERCURI	4	SÎMBATĂ	4	MARŢI	4	JOI	4	**DUMINICĂ**	4	MARŢI	4
JOI	5	**DUMINICĂ**	5	MIERCURI	5	VINERI	5	LUNI	5	MIERCURI	5
VINERI	6	LUNI	6	JOI	6	SÎMBATĂ	6	MARŢI	6	JOI	6
SÎMBATĂ	7	MARŢI	7	VINERI	7	**DUMINICĂ**	7	MIERCURI	7	VINERI	7
DUMINICĂ	8	MIERCURI	8	SÎMBATĂ	8	LUNI	8	JOI	8	SÎMBATĂ	8
LUNI	9	JOI	9	**DUMINICĂ**	9	MARŢI	9	VINERI	9	**DUMINICĂ**	9
MARŢI	10	VINERI	10	LUNI	10	MIERCURI	10	SÎMBATĂ	10	LUNI	10
MIERCURI	11	SÎMBATĂ	11	MARŢI	11	JOI	11	**DUMINICĂ**	11	MARŢI	11
JOI	12	**DUMINICĂ**	12	MIERCURI	12	VINERI	12	LUNI	12	MIERCURI	12
VINERI	13	LUNI	13	JOI	13	SÎMBATĂ	13	MARŢI	13	JOI	13
SÎMBATĂ	14	MARŢI	14	VINERI	14	**DUMINICĂ**	14	MIERCURI	14	VINERI	14
DUMINICĂ	15	MIERCURI	15	SÎMBATĂ	15	LUNI	15	JOI	15	SÎMBATĂ	15
LUNI	16	JOI	16	**DUMINICĂ**	16	MARŢI	16	VINERI	16	**DUMINICĂ**	16
MARŢI	17	VINERI	17	LUNI	17	MIERCURI	17	SÎMBATĂ	17	LUNI	17
MIERCURI	18	SÎMBATĂ	18	MARŢI	18	JOI	18	**DUMINICĂ**	18	MARŢI	18
JOI	19	**DUMINICĂ**	19	MIERCURI	19	VINERI	19	LUNI	19	MIERCURI	19
VINERI	20	LUNI	20	JOI	20	SÎMBATĂ	20	MARŢI	20	JOI	20
SÎMBATĂ	21	MARŢI	21	VINERI	21	**DUMINICĂ**	21	MIERCURI	21	VINERI	21
DUMINICĂ	22	MIERCURI	22	SÎMBATĂ	22	LUNI	22	JOI	22	SÎMBATĂ	22
LUNI	23	JOI	23	**DUMINICĂ**	23	MARŢI	23	VINERI	23	**DUMINICĂ**	23
MARŢI	24	VINERI	24	LUNI	24	MIERCURI	24	SÎMBATĂ	24	LUNI	24
MIERCURI	25	SÎMBATĂ	25	MARŢI	25	JOI	25	**DUMINICĂ**	25	MARŢI	25
JOI	26	**DUMINICĂ**	26	MIERCURI	26	VINERI	26	LUNI	26	MIERCURI	26
VINERI	27	LUNI	27	JOI	27	SÎMBATĂ	27	MARŢI	27	JOI	27
SÎMBATĂ	28	MARŢI	28	VINERI	28	**DUMINICĂ**	28	MIERCURI	28	VINERI	28
DUMINICĂ	29	MIERCURI	29	SÎMBATĂ	29	LUNI	29	JOI	29	SÎMBATĂ	29
LUNI	30	JOI	30	**DUMINICĂ**	30	MARŢI	30	VINERI	30	**DUMINICĂ**	30
MARŢI	31	VINERI	31			MIERCURI	31			LUNI	31

Fabrica de ciorapi
TIMIȘOARA

PRODUCE UN SORTIMENT VARIAT DE CIORAPI DIN FIRE DE BUMBAC ȘI SUPRAELASTICE

pentru

Copii Femei
Bărbați

CUMPĂRAȚI CU ÎNCREDERE PRODUSELE FABRICII DE CIORAPI TIMISOARA

CIFA

FABRICA de STICLARIE mediaș BOS. SIBIULUI NR. 31-33

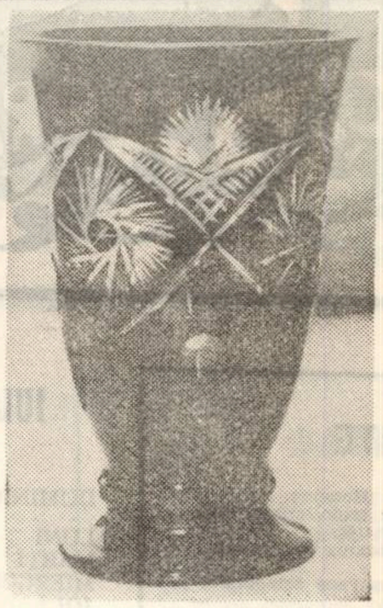

produce și livrează :

- STICLARIE DE MENAJ
- AMBALAJE diverse borcane
- CORPURI DE ILUMINAT

VITROMETAN

- O garanție a calității
- Sticlărie utilă și modernă.

CÎNTÎND PATRIA

Republica

Steag limpede, cu stemă luminată
de însuşi soarele şi munţii ţării,
slăvind un sfert de veac înalt şi mîndru
jur-împrejur pe necuprinsul zării.

Cer limpede boltit din fruntea noastră
pe toată vatra asta românească,
înalt să fie cugetul şi tare
în rodurile ce-au purces să crească.

Vis pur de veacuri aşteptat să vină
la dimineaţa timpului cel nou,
în care, vii, bătăile de inimi
răsună-n vast, iluminat ecou.

Şi seve, revărsări de seve zvelte
din rădăcina neamului, sublim.
Cu voi sîntem arcuş în toată clipa ;
prin voi întinerim şi veşnicim !...

HARALAMBIE ŢUGUI

Să vină sărbătoarea

În anii care au crescut din brazi,
Să vină sărbătoarea azi,
Cînd paşii-s trepte-n zi deplină,
Şi rîurile dau lumină.
Cinstim sub arcurile frunţii
Cîmpia patriei şi munţii.

Acum se-ndreaptă fiecare,
Spre aurul de sărbătoare,
Pe alte drumuri mai fierbinţi,
Spre aceleaşi -nalte năzuinţi,
Şi stema ţării-n suflet bate,
În zori născuţi din nestemate
Iar timpul ce-l clădim în faguri
E prag de vis spre alte praguri.

PETRE DINU MARCEL

Pe oglinda inimii

O frescă ovoidală sub cer,
Iată-mi, patria — trup
De doine străfulgerînd milenii ;
Iată-mă, dragostei ei — lăncier,
Din care săgeţi de petale
De raze — irup.

Pe oglinda inimii — o desenez
În roşu de aur,
În galben de aur,
În albastru de aur
Şi îi devin culorilor ei — meterez,

O frescă ovoidală, cîntînd
Din lutul ei viu,
Cu trandafiri în el ;
Cu vetre în care strămoşii
Sînt vînt şi cenuşă,
Mi-e, patria, sub coperişe de codri,
Cu sufletul meu — menestrel.

Pe oglinda bolţii — o recreez.
Pe icoane îi sînt diamantul,
Către uragane — puternic jugastru.
Şi soarele ei — omul, cu trupul de fulger,
În aur de roşu,
În aur de galben,
În aur de-albastru.

MIHAIL COSMA

Iv Martinovici

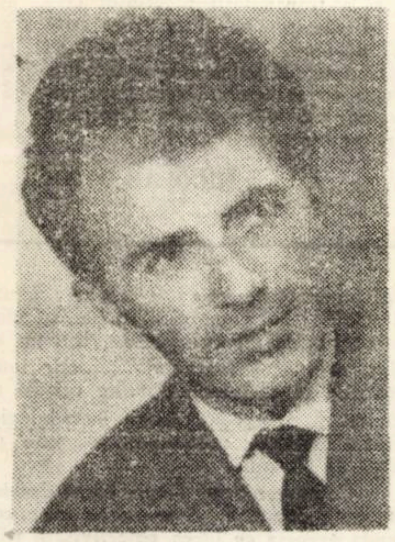

Blazonul unei măreţii

E totuşi o prospeţime în plopii aceştia
loviţi de paloarea toamnei nupţiale —
de-alungul rotondei se ridică pocale
uriaşe de frunziş, blazon al unei
măreţii a stirpei.
Şi parfumul de răşină
căutînd circular la subsoara tinerei
femei.
Acolo merg către tine, spre acel
veac al
culorilor, într-o continuă revărsare
a respiraţiei
care agită arţarii, blana unei subţiri
mamifere
şi coapsele prelungi.
Aşteaptă-mă, curbată stai în
cuibul orelor. Plenitudinea
sentimentului
dă tărie metalului smuls din noroc
pentru paşii memoriei.
Aşteaptă-mă, aşteaptă-mă,
din căderile anilor m-am ridicat
pentru masa aceasta de ospăţ.

Ochiul poetului, un imens cîntec

Puzderii de stele, ploi de stele în
august,
splendoare irizată în golfuri întoarse
îşi văd părul spulberat printre
aştri în
muzica unor păduri nenumite —
adie miros
de lemn crud şi al unui vin de
sărbătoare —
ploi de stele în august. Veniţi să ne
scăldăm
zînele se ţin pe aproape — nu e
nevoie să le
vorbeşti — aceste linişti, adevărate
libaţii,
destăinuie prezenţe.
Părăseşte malurile înguste
ale dragostei şi vino sub ploi.
Secunda e
desfoliată şi pierdută în etern.
Se aud cai galopînd, trecerea e între
două descîntece murmurate —
în alianţă cu
demnitatea, iată-mă :
ochiul poetului, un imens cîntec.

Cînd visătorul a ieşit din cetate

Şi visătorul şi-a strîns uneltele, a
ascuns iepurii albi în joben,
porumbeii i-a
închis în buzunarul secret şi,
aruncîndu-şi
bagheta subţire de argint în fîntîna din
piaţă, a plecat, puţin adus de spate,
spre
alte zări.
Apa hohotea
aruncînd oglinzi în ochii trecătorilor.
Caldarîmul trimitea ecouri de copită,
iar ferestrele înguste cu obloane verzi
adumbreau galeşe priviri.
Coperişurile pline de iederă fremătau
de şopîrle şi gîngănii sunătoare.
În mîna stîngă visătorul purta
o colivie cu cîteva sburătoare de preţ.
Cînd a trecut pe sub bolta cenuşie
şi a ieşit din cetate, copii
adunaţi pe la porţi au izbucnit în
plîns.

George Boitor

Munte

Sîngele meu tulburat de cuvînt
înfloreşte-n lumina amiezii de vară.

Cetina brazilor, apele,
obcina muntelui luminează
cărările, obîrşia neamului meu
înflorit printre turme şi grîne.

În amurg, umerii mei
se apleacă smeriţi, buzele
prinse de cîntec rostesc repetat :
Munte, Munte frumos,
nume posibil al patriei mele !

Echinox

Trestia
a văzut umbra mea-nvăpăiată.

Valuri
arzînd în irişii lebedei
prevesteau echinoxul.

Am fost zeu pămîntean
şi vă spun :
umbra mea va fi geamănă trestiei.

Echinoxul de toamnă
cerne peste mine miresme
şi aripi de lebede.

Gorunul lui Horia

Străvechiul trunchi, la Ţebea, sub
coajă n-a murit.
Ocrotitoare-o creangă-nverzeşte
primăvara
Şi-nalţă-n aer visul, de vremuri
primenit,
Al jertfelor ce încă ne mai veghează
ţara.
Cîndva, la umbra-i deasă, se adunau
iobagi
Să-ntîmpine, în taină, ce hotărîse
Horia.
Nădejdea le-nviase cu zborurile-i
largi —
În focul răzvrătirii care-a schimbat
istoria.
În ţărna dinainte, acum, cu doi tribuni,
Îşi doarme somnul Iancu, nemai-
spăşindu-şi vina
Că a putut să creadă-mpărăteşti
minciuni, —
Şi oasele-i din groapă îi leagă
rădăcina ...
Alături de morminte, sădit, un nou
lăstar
Îşi trage seva sacră : şi-a regăsit
pădurea
În cernoziomul gliei, de unde iar
răsar
Gorunii svelţi şi falnici de mîine,
de-a pururea.

NICOLAE ŢIRIOI

Lîngă inima acestui pămînt

Lîngă inima acestui pămînt
m-am născut,
lîngă graiul ei străvechi,
lîngă cerul ei albastru ca plămînul
acesta de vînt, ca dorul acesta de
viaţă,
lîngă numele ţării am crescut
lîngă tulpina ei sănătoasă,
cu sevele ei cinstite şi curate
m-am îmbălsămat,
cu dragostea ochilor ei m-am bucurat,
mi-am înfăşurat primul dor şi
prima lacrimă ...
Nu putem şti alt nume de ţară,
altă inimă şi altă dorinţă,
nu putem cunoaşte alt nume decît
al tatălui meu şi-al mamei mele
si-al strămoşilor strămoşilor mei ...
Dar iată, de-acuma sînt al tău, Ţară !
sînt seva din sevele tale
iată, de-acum se va naşte fiul meu,
si el va iubi numele acestui pămînt
O, cît de înalt te simţi
cînd ştii să dăruieşti numele tău şi al
ţării, celui ce te va purta mai departe
în lume ...

ION CADAREANU

Incursiuni în tainele geneticii

Biologia științifică oficiază actul de naștere al geneticii

Ereditatea — destin biologic al speciei?

Proprietatea ființelor vii, conform căreia urmașii se dezvoltă asemănător, dar nu identic cu părinții sau cu strămoșii lor, a primit denumirea de **ereditate** (de la latinescul „hereditas" — moștenire).

Cercetările privind ereditatea s-au fixat în ultima vreme asupra intimității celulei. Investigarea fenomenului de diviziune celulară, aprofundarea studiului componentelor acestui infim și universal „strop de viață", mai cu seamă al complexului nucleu-citoplasmă a pus bazele unei relații foarte strînse între genetică și citologie, ce a culminat cu apariția unei științe de graniță : **citogenetica.**

Treptat, pe trunchiul viguros al geneticii s-a altoit o nouă ramură : **genetica moleculară**, care studiază ereditatea cu ajutorul metodelor moderne de investigație ale biofizicii, biochimiei, virusologiei, matematicii, ciberneticii etc

Incursiunile electromicroscopice la nivelul structurilor subcelulare, moleculare, după un prealabil tratament chirurgical al celulei, realizat prin ultracentrifugare, microdisecție etc., au dezvăluit o parte din tainele universului celular, cu precădere cele legate de „statul major" diriguitor al informației ereditare : acizii nucleici — **ADN** și **ARN.** Acestea sînt substanțe chimice macro-moleculare (molecule gigant) alcătuite din unități mai simple denumite nucleotide. Din punct de vedere structural, le deosebim două catene helicoidale (lanțuri polinucleotice răsucite în spirală asemănător celor două fire ale șnurului de mărțișor). Aceste lanțuri, și, în sfîrșit, fiecare din cele două subansamble își reconstituie perechea folosind substanțele pe care le are la dispoziție. Astfel, în „diviziunea reducțională", (meioză) perechile bazelor nucleinice, specifice pentru fiecare acid în parte (ADN sau ARN), se vor despărți, încît fiecărui gamet (celulă sexuală) îi vor reveni cîte una din aceste baze.

Înțelegem așadar cum este posibilă reproducția identică, moștenirea acelorași caractere, ereditatea. Acizii nucleici înregistrează, poartă și transmit schema fabricării proteinelor de către celulă

Modificarea genotipului uman (totalitatea proprietăților ereditare ale organismului) care presupune fenomenul de mutație (schimbarea bruscă a unui caracter ereditar, datorită modificărilor de structură și compoziție ale ADN-ului) stăruie în preocupările specialiștilor

Progresul tehnic, mai ales larga utilizare a radiațiilor artificiale, reprezintă o sporire a surselor mutagene, implicate în tulburarea mecanismului complex al transmiterii informației ereditare, justificînd în parte și asertiunea conform căreia bolile ereditare ar constitui „prețul pe care omul l-a plătit pentru a putea evolua". În afara radiațiilor, diverși factori de mediu : infecțioși, chimici, medicamentoși produc mutații genetice, cu repercusiuni asupra metabolismului celulelor germinale, favorizînd astfel apariția malformațiilor congenitale : anomalii ale scheletului, inimii, rinichilor sau sistemului nervos.

Mai mult de jumătate din surdomuții și orbii din naștere își datoresc infirmitatea unor malformații apărute în perioada natală. Analiza factorilor mutageni și a mecanismelor de acțiune a acestora creează premisele anihilării cît mai eficiente a efectelor lor nedorite asupra patrimoniului genetic uman. Printre aceste măsuri se numără : limitarea explorărilor și tratamentelor radiologice, în special a acelora care determină iradierea organelor genitale, administrarea cu prudență a hormonilor și a unor medicamente cu efect teratogen asupra embrionului uman, cercetarea atentă a tuturor nou-născuților în vederea depistării malformațiilor și a tratării acestor structuri ereditare perturbate.

Trăsăturile organismului, determinate de predispozițiile ereditare (provenite de la **gene** — acest substrat material infinitezimal al unei însușiri ereditare simple, de curînd sintetizată pe cale chimică) intră în interacțiune cu mediul înconjurător. Acesta, acționînd pe calea selecției, schimbă raportul cantitativ între organismele înzestrate cu anumite trăsături, influențînd astfel calitatea diferitelor gene — deci modificarea componenței ereditare a populației respective.

Cercetările actuale au demonstrat că, în interacțiunea lor, glandele ce determină dezvoltarea fiecăruia dintre cele două sexe se schimbă reciproc, adică se află într-un echilibru nestabil, de pe urma căruia una dintre ele se degradează. Pe de altă parte, pentru adaptarea speciei la condițiile de mediu, pentru evoluția sa biologică, o mare însemnătate o are și „zestrea ereditară". Procesul de sexualizare condiționează în mare măsură variabilitatea indivizilor, deoarece reuniunea zestrei de origine maternă cu cea de origine paternă corespunde la o nouă combinare de însușiri. Păstrînd în fondul său ereditar caracteristicile strămoșilor „celula ou" transmite urmașului nu numai forma și funcția ei, ci și genealogia sa

Declarată sau nu, întrebarea care frămîntă cel mai mult pe viitorii părinți este sexul descendentului : „va fi băiat sau fată ?" Se presupune că, într-un viitor nu prea îndepărtat, se va putea influența constelația genetică în sensul creării unei „populații echilibrate ideal", cum denumesc biologii rezultatul final al influențării sexului noilor născuți.

Se știe că omul are 46 de cromozomi. Dintre aceștia un număr de 22 perechi (11 primite de la mamă, 11 de la tată) seamănă perfect între ei : sînt autosomii. Perechea a 23-a diferă de la bărbat la femeie : sînt cromozomii sexuali. Astfel, la femeie, perechea se compune din doi cromozomi în formă de X, iar la bărbat un cromozom în formă de X și altul în formă de Y.

Cu ajutorul unor complicate și laborioase tehnici, se poate realiza **cariotipia** — adică „buletinul de identitate cromozomială" a individului.

Există și anomalii ale cromozomilor sexuali care se traduc prin înclinații și vicii ale comportamentului. Viitorul va adăuga, desigur, noi file la dosarul cercetărilor ce fac obiectul incursiunilor **geneticii în criminalistică.**

Puternica efervescentă a investigației și a gîndirii focalizate asupra fenomenului vieții sporește considerabil dinamica acumulării de fapte noi la patrimoniul geneticii științifice. Puternicul șuvoi al explorării celulei, izbucnit o dată cu descoperirea acizilor nucleici și a transmiterii mesajului ereditar își găsește pe zi ce trece numeroși afluenți. Descifrarea codului ereditar deschide calea spre o lume în care s-ar putea regla dinainte nu numai sexul dar și conștiința și psihicul descendenților noștri.

NICOLAE OSTIN

Ideile filozofice

(urmare din pag. 1)

V-ați referit la tineret. E logic ca el — avid de nou să manifeste în asemenea circumstanțe interesul față de filozofie, față de filozofia marxistă deschisă spiritului practicii și științei. Cred că modalitatea fundamentală pentru răspîndirea cunoștințelor filozofice în rîndurile tineretului este buna utilizare a posibilităților oferite de actuala structură a învățămîntului nostru, de cultură generală, liceal și universitar, în care — potrivit hotărîrilor de partid — predarea filozofiei are o extindere corespunzătoare. Esențială este perfecționarea în continuare a conținutului tuturor formelor de activitate didactică, dar și modernizarea metodelor utilizate, domeniu unde se manifestă o anume inerție. Fără a se cădea în simplificări și vulgarizări, se cere un efort de apropiere a filozofiei de problematica vieții sociale contemporane, de spiritul științei, prin forme și metode cît mai accesibile.

— Cred că problema educației filozofice nu poate fi redusă exclusiv la educația tineretului studios. Și tinerii din fabrici manifestă interes, unii chiar pasiune, pentru filozofie. Ea, filozofia — asemenea matematicii, e un domeniu care presupune o inițiere răbdătoare și plină de tact. Vi se pare exactă o asemenea apreciere? Ce opinii aveți în acest sens?

— De acord că problema educației filozofice e mult mai largă decît cea a educației prin sistemul de învățămînt. Afirmația că la noi aproape toți tinerii învață mi se pare a avea temeiuri puternice în realitate. De mai multe ori am ținut diferite conferințe pe teme filozofice, în fabricile și uzinele din Timișoara, sau în cele din județ și am remarcat interesul despre care vorbiți, al unor tineri muncitori și tehnicieni pentru problemele filozofice. Filozofia are specificul său, ea aparține unui domeniu foarte elevat al conștiinței umane. Am în vedere faptul că apropierea cunoștințelor de filozofie presupune un anumit grad de cultură, că vizează domeniul unor idei foarte generale, abstracte și deci îndepărtate de datul nemijlocit. De asemenea, ideile filozofice presupun întotdeauna o anumită opțiune, mai mult, un anume atașament. Aceasta cu atît mai mult cu cît față de aceeași situație obiectivă, concepția și atitudinea filozofică pot fi diferite. Cred că și acest aspect ca și prezența frecventă a punctelor de vedere opuse, confruntarea contrariilor, este de natură să atragă spre filozofie. O cale largă pe care s-ar putea stîrni interesul pentru problemele de filozofie ar fi aceea de a se aborda aspectele reale ale vieții, chiar și a celei cotidiene, care frămîntă tineretul dintr-un unghi de vedere filozofic. Deci să problematizăm viața pe care o trăim și pentru care facem eforturi de a o schimba în mai bine.

— Cum priviți educația ateist-științifică a tinerilor?

— Cred că la noi se face încă puțin în această privință. Fără a jigni și fără a leza sentimentele cuiva, avem datoria, ca oamenii de știință, ca educatori și comuniști, să facem mai mult pentru afirmarea concepției noastre despre lume. Mă gîndesc la o abordare mai directă, în spiritul științei, a problemelor contemporane ale religiei și diferitelor culte religioase, la antrenarea tinerilor înșiși în activitatea ateist-științifică.

— Efortul editorial consecvent al Editurii științifice ne-a pus în fața unor bune variante românești ale unor texte filozofice clasice. Sînt aceste texte numai apanajul cabinetelor universitare? Nu ar putea apărea clasicii marxism-leninismului, în primul rînd, ori creație altor gînditori premarxiști, în ediții populare, însoțite de un ghid critic adecvat?

— Problema pe care o ridicați este foarte serioasă. La noi s-a extins îmbucurător în ultima vreme editarea unor necesare lucrări de filozofie. Însă aproape că lipsește o literatură adecvată, care să atragă spre filozofie și s-o facă accesibilă unor cercuri mai largi, unor oameni mai puțin inițiați.

— Se spune despre matematică, îndeobște, că este o știință a științelor. Eu înțeleg prin aceasta că nici o știință particulară nu se poate lipsi de cuceririle gîndirii matematice, de axiomele ori de normele logicii matematice. Nu credeți că, într-un fel, nici o știință nu se poate lipsi azi de filozofie?

— Se pare că între filozofie și matematică există o anumită analogie, cu toate deosebirile ce le separă. Astfel, astăzi se revendică uneori pentru matematică statutul de știință a științelor, spre care filozofia aspira cu aproape două secole în urmă. Fără să poată realiza un asemenea deziderat — el este în general irealizabil — matematica a devenit în prezent un instrument indispensabil majorității științelor. La fel filozofia marxistă — avînd ea însăși un profund caracter științific — se impune cu necesitate în gîndirea contemporană, și aceasta cu atît mai mult cu cît în știință se depășește stadiul empiric al cunoașterii, un rol precumpănitor dobîndindu-l analiza logico-teoretică.

Așa, de pildă, elaborarea fundamentelor matematicilor a unor noțiuni fundamentale ale fizicii ca : energie, masă, spațiu, timp, ale chimiei cum sînt : element chimic, valență, reacția chimică, sau analiza atît de importantei probleme a biologiei — ereditatea — sînt sarcini actuale la a căror soluționare filozofia își aduce o contribuție de neînlocuit. Într-un cuvînt, prin acel supraetaj teoretic interpretativ, ce ni-l includ multe ramuri ale științei și prin componența metodologică, spiritul științei contemporane este pătruns de filozofie.

— Ce părere aveți despre ideea desideologizării științei? S-ar putea oare confunda aceasta cu ideea obiectivității științifice?

— Ideea desideologizării științei este mai veche și ea se bucură încă de credit în occident. Uneori chiar gînditori de orientare marxistă fac o distincție netă între știință și ideologie, cerînd delimitarea lor. Termenul ideologie este polisemic. Dacă prin ideologie se înțelege orice emanație spirituală, legată de anumite interese de clasă, atunci se poate observa că o seamă de produse ideologice ale claselor retrograde se afirmă ostile spiritului științific și distincția de mai sus se impune evident.

Dacă însă se au în vedere concepțiile și ideile unor clase sociale care în activitatea lor istorică-practică acționează în sensul necesităților obiective, care este și o cerință elementară a analizei științifice, putem vorbi despre o unitate a ideologiei cu știința pînă la contopirea lor. Referindu-ne, de pildă, la domeniul politicii, se observă că sensul general al activității teoretice și practice a partidului nostru are un caracter profund științific și sîntem îndreptățiți să vorbim deci de o politică științifică care nu este anulată de natura complexă contradictorie a mișcării sociale reale în toate detaliile sale, mișcare ce are loc prin învingerea și depășirea vechiului, a inerției, necinstei, parazitismului social. La fel, filozofia marxistă, e o expresie a efortului de îmbinare a analizei științifice a naturii și societății cu aspirațiile de dreptate socială, egalitate și omenie ale maselor muncitoare și în primul rînd a proletariatului.

Critica și ideea de spectacol

Cîndva literatura cunoștea o oarecare ordine. Operele se clasificau după genuri, fiecare dintre acestea urmînd o anumită rînduială consemnată în poetici. Existau reguli prozodice urmate cu strictețe, figurile stilistice fiind și ele precis delimitate. Opera literară părea să fie un mic cosmos cu structuri proprii pe care critica urma doar să le descifreze, să le recunoască și să le comenteze cu mai multă sau mai puțină strălucire. Era o lume relativ determinată iar exegeza sublinia coordonatele ei, veghind la respectarea unor norme stilistice recunoscute și stabile. Un anume echilibru caracteriza toate formele artei integrate în același timp într-o configurație spirituală comună epocii sau într-o viziune unitară despre lume și viață specifică vremii. Fericite timpuri ce-au cunoscut o disciplină interioară și o responsabilitate față de rînduieli statornice. Dar cum toate acestea corespundeau anumitor spirite și unor epoci istorice pieritoare, echilibrul antic sau rigoarea clasică au fost puse sub semnul întrebării de noile conștiințe poetice dorind alte structuri și proiectînd alte lumi. Omul modern s-a desprins din strînsoarea normelor și dacă înnoirile literare s-au urmat de la romantism încoace în mare viteză, criteriile de apreciere au trebuit să se modifice și ele. Opera literară a devenit o necunoscută iar critica s-a putut constitui ca un gen literar necesar dacă nu să facă o oarecare ordine în varietatea noilor structuri, măcar să proiecteze o construcție în care punctul de plecare este opera, arhitectonica interioară fiind însă proprie și putîndu-se numi o nouă operă, de astă dată critică. Fiind de acum organic legată de literatură, critica s-a dezvoltat pe măsura acesteia, criticii avînd în majoritatea cazurilor conștiința că scrierile lor sînt și trebuie să fie literatură.

În această perspectivă critica, asemenea celorlalte genuri literare cunoaște o diversificare continuă. Operele pot fi privite din diferite unghiuri și în numeroase fascicole de lumină ce apropie diverse planuri. Critica de azi concurează literatura nu numai prin numeroasele ei forme și variatele atitudini, ci mai ales prin tendința către autonomie. Născută și hrănită din operele literare are acum pretenția unei existențe de sine stătătoare, investindu-se în același timp și cu caracter creator, fie afirmat cu fermitate de unii, contestat în formele lui extreme de alții dar susținut prin însăși inventivitatea, atitudinea și stilul fiecărui critic literar. Nu i se poate contesta criticului calitatea de creator chiar dacă ar fi vorba de o creație prin participare. Destinul este pregătit dinainte și criticul ia parte doar la el chiar dacă se amăgește apoi că realizează și el unul similar. Pentru că dacă rînduielile operei literare sînt atît de relative și de elastice astăzi, criticul vede în ele o multitudine de nedeterminări pe care se va grăbi să le determine. Ceea ce creația conține implicit va explicita într-o nouă formă descoperind o mulțime de necunoscute, direcții și structuri, suficiente ca să poată justifica varietatea pozițiilor și atitudinilor. Întîlnirea dintre o operă ce se vrea necunoscută dar plină de sensuri și virtualități cu spiritul critic ce-i sporește semnificațiile și umbrele, actualizîndu-i potențele sau potențîndu-i inefabilul este azi absolut necesară. Întru folosul, se pare, și al operei dar și al criticii.

Să fie oare opera permanent deschisă? Dar în intenția creatorului opera este finită, rotundă, suficientă sieși, închisă. Cuvintele sînt însă veșnic deschise iar critica este un „dar" al cuvîntului. Cuvintele se leagă într-un limbaj poetic ce se structurează pe măsura unor nevoi specifice conștiinței creatoare. Urmează mișcarea interioară, răspunzînd în același timp unor configurații ce țin de gîndirea în exercițiul ei multiplu. S-ar putea urmări două direcții: una izvorînd din fondul originar, din eul poetic, alta modelîndu-se după felul în care formele se desprind dintr-o magmă nediferențiată. Cuvintele nu numai că sînt lipsite de precizie dar au sensuri multiple alterate de timp, gîndirea poetică reclamînd adesea un nou proces de nominalizare. Acest proces trebuie urmărit și deschis, el însuși, deși închis într-o structură, avînd o arhitectonică articulată, oferind nenumărate deschideri corespunzînd noilor sensuri. Criticul este cel ce încearcă surprinderea alcătuirilor, desprinderea semnificațiilor, toate acestea în funcție de textul examinat dar și de posibilitățile lui receptive, de imaginația lui creatoare. De aceea **opera literară este, în acest sens și-n perspectiva criticii, un spectacol realizat de critic.** Așa se și explică de altfel existența atîtor interpretări pe marginea aceluiași text literar. Opera literară permite ea însăși variate puneri în scenă care sînt pe măsura viziunii regizorale. Intră în joc temperamentul criticului, capacitatea lui inventivă, puterea de creație, creație secundă însă pentru că se exercită asupra unui material dat. Firește că apoi, post-festum, se poate teoretiza pe marginea diferitelor modalități regizorale. Se pot spune chiar lucruri esențiale fără ca prin acestea fenomenul critic să fie esențial. El rămîne un fenomen secund, uneori secundar. Fenomenul creației se produce și fără el, lipsa epifenomenului nealterînd structurile prime. Structurile secunde se pot însă constitui ca și cum ar fi un fenomen independent dar spiritele lucide, în majoritatea cazurilor sînt conștiente de această situație chiar dacă uneori ascultînd interpretarea cîntecului li se pare că-l creează de fiecare dată. Dar opera literară se constituie, critica este constituită și atîrnă de calitățile regiei ca să ne aflăm în fața unui spectacol.

Raportul nu este deci de independență. Poate nici de dependență totală privind desfășurarea lor lucrurile. Critica n-a putut fi, istoric, decît posterioară operei nu concomitentă. Astăzi, de cînd critica și-a descoperit propria-i conștiință și-și teoretizează statutul și funcțiunile, procesele sînt și simultane și succesive. Determinată odinioară încearcă la rîndul ei să determine pretinzînd un îndemn normativ, așa cum opera literară este urmarea unui îndemn formativ. Dar normele extrase din opere și teoretizate apoi independent nu se pot exercita totuși în gol. **Privind dialectic lucrurile și-n felul în care ele par să se prezinte astăzi, critica este și dependentă dar și independentă, condiționată dar trăind prin ea însăși, creată dar și creatoare, subordonată dar și ordonatoare, epifenomen dar și fenomen, secundară dar și esențială, expresie indirectă dar și directă, determinată dar și determinantă, succesivă și concomitentă.** Poate fi considerată deci un concept în care unitatea relativă a acestor termeni contradictorii îi asigură funcționalitatea necesară. Nu are legi dar are un caracter relativ legic, nu are norme dar este relativ normativă. Aplicîndu-se asupra unui fenomen imprevizibil este ea însăși pînă la un punct imprevizibilă. Dar dacă nu poate prevedea desfășurarea poate deschide o cale, indica o direcție, oferi o perspectivă. Constituie în tot cazul o prezență, mai degrabă catalitică decît modelatoare pentru propriile structuri.

În această perspectivă scenică putem vedea în critică o metaforă, ca să folosim un termen pe care Radu Stanca l-a acreditat în legătură cu arta regizorului. Firește că în acest caz convertirea operei în spectacol primește dintr-o dată o nouă dimensiune, criticul putîndu-se socoti într-un fel el însuși demiurgul. Asemenea poetului care își aplică capacitatea creatoare asupra existenței surprinsă metaforic, într-o cunoaștere specifică actului poetic, criticul se va apropia de necunoscutul creației proiectîndu-l într-o metaforă, într-un spectacol ce-i poartă pecetea și mîndrindu-se cu această nouă creație, mai ales dacă va fi revelatorie, nu plasticizantă. În acest sens critica își exercită pe de o parte funcțiunile mai ales asupra operelor închegate, nu asupra promisiunilor, asupra unor structuri, nu asupra operelor închegate, nu asupra promisiunilor, asupra unor structuri, nu asupra elementelor formative. Pe de altă parte deși opera aparține, istoric, trecutului, devine prezentă, fiind privită cu ochii prezentului și corespunzînd unor aspirații actuale. Orice spectacol se montează dintr-o necesitate, din sentimentul că răspunde întrebărilor și nevoilor noastre interioare. Criticul este mesagerul acestora. El le caută, le subliniază montînd într-o nouă viziune poezia, într-o viziune care să corespundă sensibilității noastre. Alte mijloace de expresie intervin și noi modalități descoperite asigură operei literare această nouă viață. Criticul literar este acela care printr-un spectacol inedit insuflă operei o altă existență. De aceea adevărata operă este nepieritoare pentru că este un izvor nesecat de posibilități metaforice.

Firește procesul pare să fie complicat și pune multiple probleme ce țin în special de corespondența dintre valențele operei și spiritualitatea exegetului, de acordul dintre sensibilități, dintre două viziuni. Dar peste toate acestea, unitatea realizată între virtualitățile operei și convertirea ei în actul critic dă exegetului o încredere nemăsurată în posibilitățile lui de participare. În acest fel limbajul poetic mijlocește noul limbaj scenic, sarcina poetică sporind pe măsura noilor mijloace expresive.

ION MAXIM

psyché

Sentimentele intelectuale (II)

Iată dar că ideea, aflată între doi poli: ai sursei — o carte, un interlocutor, etc. — și ai receptorului — cel care intră în contradicție, în tensiune, în refuz, se va manifesta ca un conflict între obiect-idee și subiect-receptor, conflict care va duce spre mediere și o obiectivare progresivă a situației și a eului, moment corespunzător înțelegerii.

Acum, ideea ne aparține — iar lupta dramatică pentru cîștigarea ei îi conferă tocmai aura afectivă care ne-o semnalează ca distinctă față de toate celelalte. Iată de ce ne putem explica cum, o idee pentru care am trudit mult în procesul de asimilare, care ni s-a refuzat mereu înțelegerii — deodată relevată, ne entuziasmează; și, iată de ce, reprezentarea însăși a ideii se face mai lesnicios pe o cale oarecum inversă, prin afectul care o însoțește, etc

Un alt sentiment intelectual legat de relevarea ideii, este *sentimentul de uimire și, implicit, de încîntare la descoperirea noului*. În adevăr, în practica socială, mai mult ca oricînd în societatea noastră socialistă, omul întîlnește noul, ideea însăși de nou ca valoare, în fața căreia conștiința trebuie să acționeze adecvat. Uimirea, mirarea e, în acest caz, forma afectivă de relație prin care se stabileste acest echilibru, *uimire înseamnă deja declansarea interesului* ca formă primară în stabilirea relației afective. „A provoca uimire este condiția fără de care ideea, la urma urmei, nu poate trăi" — spunea Sainte Beuve.

Asimilarea noului presupune, în primul rînd, asimilarea ideii de nou care, poate la început, ni se refuza. *Interesul* pentru actul intelectual și *motivația* acestui interes completează geografia sentimentului intelectual; echilibrarea între asimilare și acomodare pare a fi faza următoare a procesului, corespunzătoare momentului de „așezare" a sentimentului și de detașare a lui din multidunirea de trăiri afective de alte direcții.

Mai menționăm că sentimentele intelectuale nu sînt declanșate pur și simplu de ideile altora, ci mai curînd de *produsele activității* semenilor noștri. Un aparat, un procedeu nou de cercetare ori de muncă, o invenție, o faptă de natură socială în stare să ne entuziasmeze, etc. — „Iubirea noului e nevoia dintîi a fanteziei omului", spune Stendhal — toate acestea poartă în sine ideea care le-a generat, idee văzută ca un produs al materiei superior organizată, creierul. Trebuie să știm să vedem, să descoperim ideea pentru ca, asimilînd-o, s-o putem utiliza în procesul complex de transformare a naturii, societății, omului însuși.

ION DUMITRU TEODORESCU

MEMENTO ȘTIINȚIFIC

Biocronul — un anacronism?

În ultima vreme se vorbește des despre o nouă invenție pe care laboratoarele fabricilor de ceasornice elvețiene au și perfectat-o: aceea a unui ceasornic ce înregistrează și indică pe lîngă ora exactă și ritmul biologic al purtătorului. Prin urmare, reglat într-un anumit fel de către cel care îl are asupra sa — acest ceasornic poate arăta pe cadranul său care este timpul optim pentru muncă și odihnă corelat desigur cu timpul obiectiv.

Primim la redacție o documentare din partea profesorului timișorean Iancu Scutașu-Comăneanu conducătorul laboratorului psiho-social al U.T.T. din care desprindem vechea preocupare a dînsului pentru realizarea unei asemenea invenții.

Inventatorul timișorean a depus ca propunere de invenție „Biocronul — calculator al timpului, puterii și slăbiciunii organice" — înregistrată la O.S.I.M. dosarul 45.632 la 14 august 1962. După cinci ani de cercetări experimentale, propunerii sale nu i se găsesc „aplicații practice". Fabrica de ceasuri „Victoria" din Arad, căreia i-o oferă în iulie 1970, nu se angajează nici ea la realizarea prototipului. Între timp elvețienii au și început fabricarea ceasornicelor bioritmice. O nouă adresă la „Victoria" Arad și un nou răspuns: „Ceasul propus nu prezintă interes".

Nu sîntem noi cei în măsură să dăm un verdict în această problemă. Ciudată ni se pare cecitatea unor foruri care, avînd în vedere tocmai sprijinirea progresului tehnic, refuză o dezbatere în amănunt, în timp ce în alte părți se trece, pe baza unor patente similare, la producția de serie. De unde se poate deduce că oricît de îndrăzneață și de utopică părea la prima vedere invenția lui Iancu Scutașu-Comăneanu merita măcar atenția unei analize argumentate.

Pînă la o asemenea probă a unei competențe tehnice binevoitoare și deschisă noului, să menționăm că biocronul ar arăta, pe lîngă timpul real, care sînt perioadele zilei cele mai potrivite pentru muncă și odihnă. Cadranul este secționat și colorat în patru sectoare corespunzătoare celor patru faze temporale potențiale: minima, ascendenta, maxima și descendenta.

Să avem oare atît de multe invenții de acest gen, încît să ne permitem luxul de a le refuza?

VAL. D.

„Tehnologia construcțiilor de mașini"

Din proiectata lucrare „Manualul inginerului mecanic" sub îngrijirea prof. dr. doc. Șt. Gh. Buzdugan, membru corespondent al Academiei R.S.R. a apărut în Editura Tehnică, primul volum, „Tehnologia construcțiilor de mașini", sub îngrijirea prof. dr. doc. șt. Aurel Nanu, șeful catedrei de „Tehnologie mecanică" de la Facultatea de Mecanică din Timișoara.

Bucurîndu-se de colaborarea specialiștilor din toată țara, cu o remarcabilă participare a celor timișoreni, volumul cuprinde 1072 pagini, organizate în cinci mari secțiuni: Probleme generale ale construcțiilor de mașini, Procedee și procese tehnologice de prelucrare, Principii de proiectare a proceselor tehnologice de prelucrare, Tehnologia asamblării mașinilor, Controlul tehnic în construcția de mașini.

La rîndul lor, 29 de capitole țin seama de complexitatea acestor părți și oferă cititorului elemente teoretice, practice, precum și bibliografia respectivă.

MARIAN PAVELESCU

Retrospectivă Porțile de Fier

Orgă de lumină

Mai presus de orice, iată ziua în care am atins pîntecul cald al luminii, ca o boare în care îngenunche lacrima acestei toamne cu iubirile ei arse la răscruci...

La Porțile de Fier văd caii albi ai copilăriei cu coamele surpate în descînt, alergînd pe o cîmpie de fulgi, aidoma cu beteala unor zodii păscute de vînt.

Știu că în miezul acestui ev, țin zeii sobor, și mai știu că străbunii mei au purtat pămîntul în străchini cînd în strigarea lor se crăpa de ziuă. Și nu fără noimă au zămislit multe cîntece de dor...

Îmi aduc aminte de primii pași făcuți pe șantier. Apoi ploaia. Ce ploaie rece măcinase ziua aceea! Și baraca improvizată. Verde Priveam stropii de ploaie cum se prelingeau ca niște boturi de melc pe geam. Acolo l-am cunoscut pe dulgherul Gh. Blînduță. Își consuma ultimul rest de țigară. Printre fumul care-i ieșea pe gură, mi-a zis: „Apoi să știți că noi am venit aici să facem o treabă, un rost cum s-ar zice".

Ploaia nu se terminase încă. Undeva, la Cornul Caprei, soarele parcă fumega și avea ceva de iad bătut cu trandafiri.

Urmăream trupurile oamenilor cum se legănau afară, grele, butucănoase și hainele lor ca niște dimineți reavăne.

În aer se spărgea ca un sidef lumina și toți sîmburii ei încolțeau în fîntîni. Își vor potoli setea pe drumuri de seară, constructorii, îmi ziceam.

De mult mi-am închipuit o fîntînă cu cumpăna înfiptă în cer, undeva sus pe Calea laptelui, sau poate mai sus la Alfa Centaurii. Mi-am închipuit fluturii, rîul și mirosul de ismă prinsă de tata la grinda casei. E noapte. Sub cerdac ioacă banii cît albeața boului, și foșnetul albastru de codru aduce boarea izvoarelor și leagănul frunzelor de fag...

Lumină! Iată himera fulgurantă a spațiului. Ce stranie noțiune a nemărginirii.

Si-au fost aici nunți ale soarelui, și miresele erau slăvite cu ferigi și clătite noaptea cu galbeni. Și erau și bărbații lor, frumoși, înalți bărbați...

În iarna trecută am stat o noapte întreagă la Porțile de Fier — mari ghirlande de chiciură arborau pe crengi splendorile iernii. Din văzduh cădeau poiene de basm în cea mai falnică arcadă a pămîntului.

Cineva m-a strîns de mînă și mi-a zis că mînjii sorb bruma din livada Împăratului Verde. Un clocot de somn a coclit zorile și iarba uscată pe stinghii de cer, cînd la furcile pămîntului au cîntat cocoșii. Era dimineață. Dimineața poamelor albe, arse cu sîrg în căușul palmelor. Era dimineața cînd am bătut coama celui mai frumos cal, răstignit pe coji de gorune...

Odată îmi amintesc că mă aflam într-un camion. Transporta constructori. Se pusese o burniță care le secera pofta de vorbă.

Își trăseseră glugile pe ochi și stăteau tăcuți. Unul din ei aprinsese o țigară, și după primul fum țigara porni din mînă în mînă. Pentru mine era ceva curios și de neînțeles, aproape...

Voi spune că lumina face franjuri și giulgi de borangic. Voi spune că îți trebuie, totuși, putere să privești soarele drept, simțind cum amiaza îți toarnă un copac în sînge.

Vară de fum cu colb înecăcios. Vară cu trupul sfîrîind pe lespezi de piatră. Au nu de păsări mi-am legat copilăria?...

Sînt din nou pe șantier. E ultimul an. La baraj dau de-o cunoștință mai veche, instalatorul Gheorghe Bogdan. A venit din Moldova Îl întreb ce mai face. Dacă mai are de gînd să...

— Aș face multe, dar ultima dată cînd am fost acasă, fetița mi-a zis nene...

Vară de fum cu colb înecăcios! Cîteva frunze bat în hramul de rugină al viei. Miroase a grîu și-a loitre de car unse cu cimbru. Pe dolîngă se zvîntă cămășile noastre, limpezite cu lapte de năvăstuică.

N-am văzut vîntul prin scoarța marilor fagi dar am văzut cum se umflă lumina în sîmburi, și-a fost ceva sublim și păgîn ca un braț de femeie...

Toamnă cu vinuri nebune pe altare de rouă. Aud cel mai frumos nechez și copitele cailor albi. Și pămîntul acestei țări cum aleargă prin orgă...

VALERIU ARMEANU

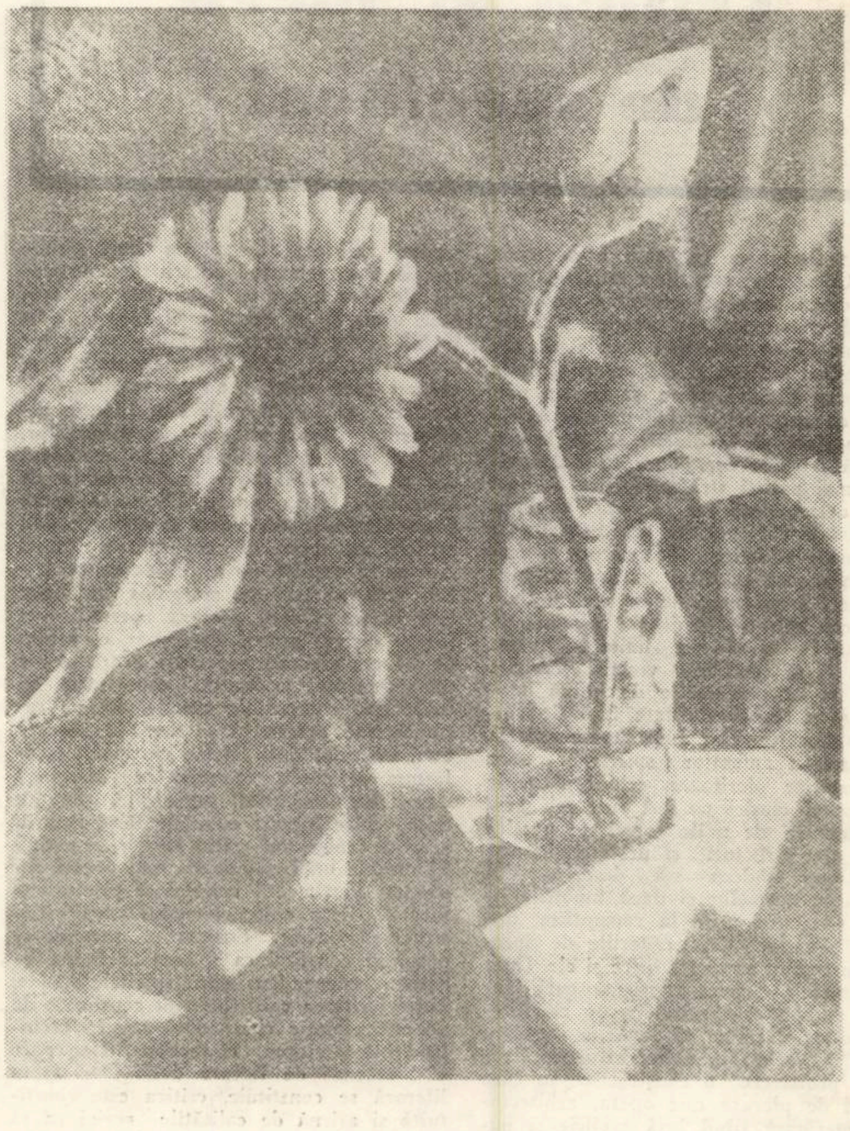

IULIU PODLIPNY „Flori"

panoramic

Republica anul XXV

■ La Institutul politehnic „Traian Vuia" din Timișoara a avut loc în zilele de 15—16 decembrie a.c. o sesiune științifică organizată în cinstea celei de-a 25-a aniversării a Republicii. La ședința de deschiderea a luat parte tovarășul MIHAI TELESCU, membru supleant al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comietetului Județean de Partid, președintele Comitetului Executiv al Consiliului Popular Județean, membru corespondent al Academiei de Științe sociale și politice, care a înfățișat celor prezenți realizările și perspectivele în dezvoltarea economică și socială a județului Timiș.

În continuare, prof. dr. doc. ing. Ioan Anton, membru corespondent al Academiei R.S.R., rectorul Institutului politehnic „Traian Vuia", a prezentat comunicarea „Integrarea învățămîntului — cercetare — producție, calea modernizării învățămîntului din țara noastră. Profesor emerit dr ing. Gheorghe Silaș, prorector al Institutului politehnic „Traian Vuia", a prezentat comunicarea „Cercetarea științifică de colaborare cu producția la Institutul politehnic Timișoara", iar prof. dr. ing Ioan Cornea, membru corespondent al Academiei de științe social-politice, prorectorul Universității din Timișoara, a prezentat lucrarea „Știința și umanismul în politica Partidului Comunist Român".

Au mai susținut comunicări lector universitar dr. Ion Ivășchescu și conf. univ. dr. Ioan S. Mureșan. În continuare, lucrările s-au desfășurat pe secții.

■ Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Timiș, Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă, organizează pentru zilele de 23 și 24 decembrie festivalul coral „Ion Vidu", ediția a II-a, care va avea loc în sala Teatrului popular din Lugoj. Participă formații din Deva, Timișoara, Satu Mare, Gătaia, Chizătău, Sîngeorgiu de Mureș, Babșa, Dieci, Lenauheim, Ghelar, Nădrag, Marga, Giurgiu, Lugoj etc.

■ Universitatea din București — Laboratorul de cercetări prospective — în colaborare cu institutele de învățămînt superior și Centrul de Științe sociale din Timișoara au organizat un simpozion pe tema: „Probleme ale cercetării viitorului" Au fost prezentate următoarele comunicări științifice: „Știința și arta prognozei" de Mihai Botez (Universitatea București); „Oglindirea funcției prospective a filozofiei marxiste în politica P.C.R. de reglementare a relației om-natură" de Pavel Ivan, (Universitatea Timișoara); „Amenajarea teritoriului ca prognoză integrată", de Grigore Diaconescu, (Universitatea București); „Probleme ale prognozei consumului de energie" de Ovidiu Crișan, (Institutul politehnic din Timișoara); „Locul și importanța tehnologiilor neconvenționale la nivelul tehnicii anului 2000" de Aurel Nanu, (Institutul politehnic Timișoara); și „Marketing și prospectiva" de Ileana Ionescu-Sisești (Universitatea din București).

■ Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Timiș organizează între 20—30 decembrie ac. decada dramaturgiei originale, dedicată celei de-a 25-a aniversări a Republicii. Vor fi prezentate creații de Aurel Baranga, Paul Everac, Filaret Barbu, Dumitru Solomon, Alexandru Kirițescu, Alexandru Popescu, Gellu Naum, Raimudt Binder, Peter Riesz și alții.

■ S-a deschis la sediul Muzeului județean Arad, în patru săli, o expoziție de amploare cu tematică istorică social-economică intitulată „25 de ani de la proclamarea Republicii" (organizată în colaborare cu Arhivele Statului).

■ Expoziția „Arta plastică din anii republicii în colecția Muzeului Județean Arad", cuprinde lucrările celor mai reprezentativi artiști plastici, din anii postbelici. Expoziția a fost deschisă în sala „Alfa" a U.A.P.

■ Teatrul Național din Timișoara, în colaborare cu Inspectoratul Școlar Județean Timiș, a organizat cu elevii și studenții un colocviu cu tema „Personajul în opera lui Caragiale". A conferențiat acad. prof. dr Șerban Cioculescu.

■ Academia de științe sociale și politice, Centrul de științe sociale — Timișoara a inițiat conferința „Tradiții democratice și antifasciste ale intelectualității din Banat". susținută de conf. univ. dr. William Marin.

■ Institutul de Medicină din Timișoara a organizat între 15—17 decembrie Colocviul Național de teatru studențesc, cu participarea membrilor trupelor de teatru din Timișoara, București, Cluj, Tirgu-Mureș, Craiova, Iași. Tot aici s-a deschis o expoziție de artă plastică, unde expun: Romulus Mustețiu, P. Grivu, Emil Olteanu, Mihai Doda, Mircea Munteanu.

■ „Omagiu Republicii" se intitulează volumul editat de Consiliul Județean al Sindicatelor, dedicat aniversării sfertului de veac al Republicii. Volumul cuprinde poezii, un montaj literar, un text pentru brigada artistică de agitație și o piesă de teatru într-un act. Remarcăm dintre semnatari pe Gh. Drinovan, Nicolae Dolingă, Horia Guia, Ignea Loga, George Nicolovici, Emil Șain, Ioan Vasiu, Corina Victoria Șerin. De reținut că placheta a fost alcătuită cu concursul membrilor cenaclului literar nou înființat pe lîngă Consiliul Județean al Sindicatelor

■ Între 16—17 decembrie a avut loc la Arad, în prezența tovarășului Andrei Cervencovici, membru al C.C. al P.C.R., prim secretar al Comitetului județean de partid Arad, președintele Comitetului Executiv al Consiliului Popular Județean, sesiunea jubiliară de comunicări științifice cu titlul „Județul ARAD pe coordonatele țării în anii republicii".

■ Universitatea din Timișoara a organizat între 15—16 decembrie o sesiune științifică festivă închinată aniversării a 25 de ani de la proclamarea Republicii.

■ Azi are loc la Lugoj, în prezența membrilor Biroului Comitetului județean Timiș al P.C.R. inaugurarea noii săli a teatrului popular din localitate. Vechea clădire, purtătoare de tradiții nemuritoare se prezintă viitorilor spectatori sub o înfățișare ultramodernă, la înălțimea tuturor cerințelor epocii.

■ În noul teatru al municipiului Lugoj se va deschide expoziția de artă plastică. Expun membrii Uniunii artiștilor plastici din localitate, un număr de peste 30 de lucrări de pictură, sculptură și grafică

■ Studioul de radio și televiziune din Timișoara, în colaborare cu Teatrul Național și Filarmonica de stat „Banatul" a susținut recent un spectacol de piezie intitulat ȚARA MEA, TU RÎZI CU RÎSET DE LUMINĂ!

Spectacolul a însemnat debutul stagiunii serilor de poezie ale studioului susținute în sala liceului de muzică.

Și-au dat concursul actorii S. Stănculescu, E. Crețoiu, M. Șuvăgău, I. Flamann, M. Nețea, V. O. Cimbru. T. Pîrlog, G Stana, corul de cameră dirijat de M. Hoinic, precum și redactorii V. Bobescu, M. Muntean, M. Mărgineanu, L. Boleanțu și C. Hasenfuss.

■ La Arad a avut loc o întîlnire a redactorilor revistei „Orizont" cu cititorii. Scriitorii I. Arieșanu, L. Cerneț, D. Ureche, Al. Deal, I. Maxim, I Velican, L. Bureriu, D. Petrovici, P. Banciu au vorbit publicului, au răspuns la întrebări. Actorii teatrului arădean au citit apoi din lucrările scriitorilor prezenți, lucrări dedicate aniversării Republicii.

În aceeași zi, o șezătoare la Frumuseni, județul Arad.

■ Casa de cultură a municipiului Timișoara, în cadrul unui festival literar-artistic s-au întîlnit cu cititorii A. Dumbrăveanu, A. Anavi, Gh. Drumur, C Dascălu, Al. Jebeleanu, Z. Franyo, F. Liebhardt, C.M. Lerca, G. Popiți, I.S. Udrea, N.D. Pîrvu. Și-au dat concursul Ansamblul folcloric „Timișul" și Filarmonica de stat „Banatul".

■ Asociația Scriitorilor din Timișoara reprezentată prin Al. Jebeleanu, Gh. Drumur, D. Grozdan, N Țirioi, G. Popiți și M. Șerbănescu a susținut la cenaclul cadrelor didactice timișorene o șezătoare cu contribuția corului sindicatului.

grafolog

MANIX 21 TIMIŞOARA : De la prima ochire a scrisului Dv. se observă anumite ciudățenii. Dibuiți ca un leu închis în cușcă. Foarte bine că nu aveți de gind să vă mențineți într-o stare de inerție paralizantă. Intimpinați piedici și descurajați. Sinteți prietenos, cam bănuitor. Vă temeți ca Iuliu Cezar de trădare. Poate nu scăpați de dezamăgire. Vă mai declarați contaminat de încă boala, ca să zic așa. sinteți îndrăgostit. De ce m-aș mira că floarea tinde spre soare și lumină. Caracterul dv. e complet format. Se întrevăd totuși semne ale unui spirit de inițiativă și unele semne de voință dirză. Scuzați că nu am timp să vă răspund personal.

T.M.A.N 73 TIMIŞOARA : Vă dau anumite lămuriri analitice a personalității dv., în măsura în care am putut să le desprind din scrisoarea dv. Un gind greu, obsedant, apasă preocupările dv., deși mereu vreți să-l alungați și bine faceți. Gindurile negre sint ca paraziții electrici într-un aparat de radio. Conturbă audiția. La dv. conturbă chiar și profesiunea și nu e bine. Ca să vă mingiiați vă spun c-au mai pățit-o și alții. Mai există și o mică neregulă în temperamentul dv. Începeți un lucru cu hotărire pozitivă de-a face o treabă bună și-apoi văzind în jur neglijență și o oarecare nepăsare pînă la urmă vă lăsați păgubaș, sau sfîrșiți activitatea în mod lamentabil. Eliminind acesta și poate și altele, mici fisuri temperamentale, puteți deveni un om admirabil, folositor Dv. însivă și celor din jur. Menționez că o literă din scrisul dv rămine ca o enigmă și aș vrea să nu fie un semn al unui ascunziș în sufletul Dv.

LUPU 73 TĂTĂRAŞ : Îmi scrieți lucruri interesante, în conținut, dar nu necunoscute. Caracterul Dv. pare a fi unul viril, sobru și ferm. Nu amestecați în activitatea Dv. prea mult sentimentalism. Rațional și deductiv triați hotăririle ce le luați prin rațiune și nu după dorințe sau entuziasme. Spiritul de inițiativă e remarcabil. Lipsit de egoism, fără însă a avea căldura duioșiei și a afecțiunii. Ați fi bun de procuror dacă nu este chiar aceasta cumva profesiunea Dv. Sobru și hotărît, ceea ce promiteți și faceți, fără tergiversări. Temperamentul Dv. e cam nepotrivit caracterului unei femei. Dar cîți bărbați n-au caracter de femeie și invers.

SALARIAN 2 PLOIEŞTI : Scrisul Dv. mi-a dat de gindit. Și mai ales semnătura. Mai intii, să eliminăm artificialitatea sau intenția de a părea într-o formă intenționat evoluată. E mai bine ca ideile și sentimentele personale să însoțească scrisul. Aveți predispoziție spre ordine și organizare. Urmăriți o ținută cu asiduitate, dar cam peste posibilități. Asta nu-i nici un rău, căci spuneau latinii : „per aspera ad astram“ Numai motorul acestor năzuințe să nu fie prea egoist. Să nu fie numai orgoliu sau vanitate ci și dorul de-a cunoaște, de-a progresa și de-a te smulge din banalitate. Există în tendința dv. de ascensiune o oarecare teamă de insuccese. Îndrăzniți și cuceriți-vă scopul pe cărările legale și onorabile..

SILVESTRU VALERICA : Printre observările asupra literelor și asupra cuvintelor și a semnăturilor din punct de vedere grafologic mai trag cu ochiul și la conținut și fac o oarecare legătură cu deducțiile mele caracterologice. Nici Dv. nu credeți sută la sută din ce ați scris și atunci vreți să creadă altul ? Scrisul Dv. e un scris format, de om matur, dar cînd scrieți unei persoane dragi, altceva și altcumva scrieți. Aveți discreții dar sinteți puțin comunicativ. Generos, fără egoism, dar circumspect și bănuitor în relațiile cu colegii. Prietenii îi selecționați și nu vă împrieteniți cu ușurință. Un prieten bun îl prețuiți însă și nu-l părăsiți ușor.

AL F 20 : Unul din idealurile Dv., ce se desprinde din materialul grafic, este bunăstarea materială. Vă place să trăiți bine, fără multă filozofie. Nu știu de ce vă grăbiți a ajunge la ceva ? Nu prea puneți duioșie și suflet în acțiunile Dv. N-ar strica puțin sentiment. Sentimentul e ca sarea în bucate. Dă gust vieții, dă farmec, amplifică potențialul de luptă pe mai departe. Fără entuziasm viața n-are culoare. Are rezultate, dar nu provoacă satisfacții. Aveți inițiative și dorințe. Înfrumusețați-vă faptele cu sentimente și rezultatul va fi mai amplu și mai măreț. Amator de științe pozitive. Inductiv și inimos. Duceți la bun sfîrșit ceea ce v-ați propus. Că sinteți puțin timid e mai mult o carență în vanitatea Dv. Timiditatea Dv e mai mult o calitate decît un defect și ea se numește modestie.

GHERI M 48 : Să desprind cîteva aspecte din psihicul Dv. Sinteți un tip rațional deductiv. Chibzuiți, deliberați, uneori chibzuiți prea mult și cum s-ar zice, trenul pleacă și dv. rămîneți încă deliberind. Declarați că vă cunoașteți bien ! Atunci de ce mai puneți talentele mele de grafolog la încercare ? Cercetarea propriului suflet trebuie făcută cu mult simț de răspundere, ca să nu vă rămînă nici un colțișor necunoscut.

S.I.R JOHN

e v r i k a!

- ● M-am lăsat furat de gînduri.
- ● Cineva a pus punctul pe i sub semnul întrebării.
- ● Omenirea a făcut un salt calitativ : trăiește în viitor.
- ● Fii bun și recunoaște că ești rău.
- ● Între două stele o aleg totdeauna pe cea cu mai puțini ani-lumină.
- ● Mulți curajoși spun adevărul de frică.
- ● Țipă conștiința în tine dar nimeni nu aude.
- ● Vîntul bate, dar nu pe oricine.
- ● Nu gîștele, lebedele au salvat Capitoliul, zise o femeie.
- ● I-am smuls un atom din înțelepciune și am văzut cît e de mare.
- ● Manichiuristelor le dă mîna ...
- ● Inima iubitei mele bate numai apropouri.
- ● Am cugetat bine înainte a mă naște.

ION VELICAN

vorbe vorbe

revelion

Despre *Revelion* putem scrie cîteva mii de pagini. Am întreba și am răspunde de ce ne pregătim un an întreg pentru o singură noapte : am pune problema capitală a motivului care ne face să uităm de prescripții medicale și casnice : am dezvolta ideea foarte originală conform căreia Revelionul ar fi o dublă sărbătoare : a încheierii unui an și a începutului altui an : am glosa pe marginea Revelionului privit ca o succesiune de ani noi : am da sfaturi practice pentru autorii de răvașe și mai ales pentru autorii de plăcinte : am glumi serios în scopul de a vă face pregătirea psihologică necesară : am clasifica Revelioanele după locul unde au loc, după categoriile de invitați, după mincărurile servite, după băuturile promise și după urmări : am folosi toate poantele născute pe parcursul întregului an : am compune cîntece de pahar — DACĂ nu ne-ar fi teamă că pregătirile pentru Revelion vă consumă timpul afectat lecturării rubricii noastre.

De aceea nu mai scriem nimic și vă lăsăm să vă faceți cumpărăturile planificate. Succes

ZITRON

mică antologie epigramatică

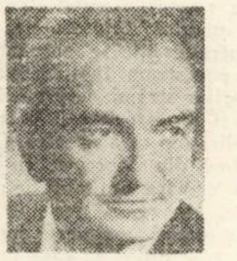

Al. Clenciu

Al. Clenciu s-a născut în comuna Negru-Vodă la 9 decembrie 1913. Caricaturist participant la numeroase expoziții de caricatură, atît în țară, cît și în străinătate. Colaborează la numeroase publicații din Capitală și provincie. Membru în conducerea Clubului epigramiștilor „Cincinat Pavelescu“ din București. Are sub tipar volumul de epigrame intitulat „Clenciuri“.

EPIGRAMISTUL

Să nu credeți că-s vreun călău,
Cind mă ridic solemn și spun :
Epigramistul este bun
Doar în măsura-n care-i rău !

SOȚIA MEA

socoate epigrama nerentabilă comparativ cu caricatura

Suport mereu sonorul duș
De cicăleală conjugală,
Că : sporul casei stă în tuș,
Nu în sticluța cu cerneală !

TELELIMBAJ

Faptului n-am dat crezare
(Poate sint eu ageamiu) :
Cică la o-nmormîntare
Au filmat mortul „pe viu“!

SERVILUL

Smerit ca-n fața unor moaște,
Mereu încovoiat de trunchi,
Pe șeful său el nu-l cunoaște
Decît din tălpi pîn-la genunchi.

PROVOCARE

epigramiștilor timișoreni

Mănușa zvîrl a provocare
Și la romanticu-mi afront,
Scrutez semeț, dacă apare
Vreun muschetar la .. Orizont !

TELEGRAMĂ

Mărin și Veta — Băilești către
Amza Pelea — București

Cînd spui bazmele acelea
Alor care te rizgiie,
C-alde Sucă are riie,
Te mănîncă, Amza ... Pelea !

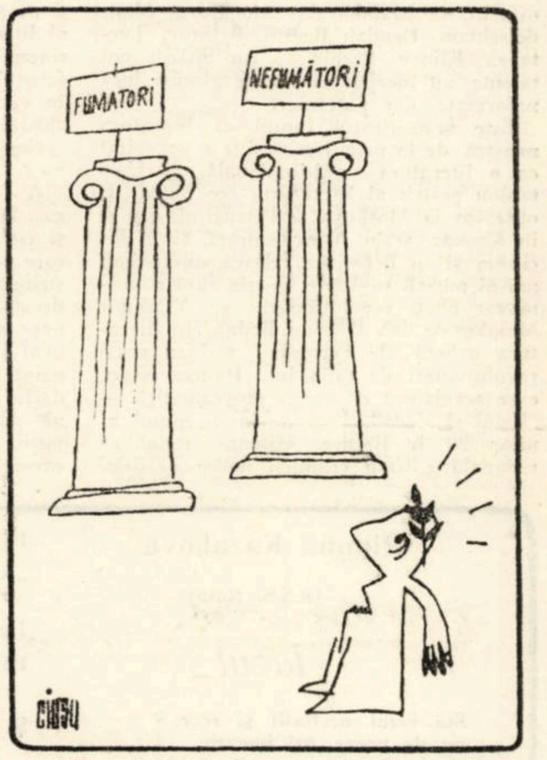

Din însemnările lui ELIOT NESS

Ne era tot mai greu să descoperim berăriile clandestine, întrucît numărul lor se redusese acum, iar cele rămase erau mult mai bine camuflate de gangsteri. De asta ne-am și putut convinge ascultînd o convorbire telefonică a lui Jack Guzick, casierul lui Capone.

— Alo : .. Jack ?
— Da, eu sint.
— Aici Tarek
— Noroc.
— Nu primesc suficientă bere.
— Ca și ceilalți. Nu prea mai e.
— Da, dar am mare trebuință ...
— Bine, bine, așteaptă. O vom procura din Indiana.
— Cînd ?
— Ar trebui să sosească mîine seară un transport.
— Minunat. Nu mă uita.
— Nici o grijă.

În noaptea aceea am confiscat patru camioane pline. Clienții lui Guzick rămăseseră în „pană“ cu berea !

O INFORMAȚIE PREȚIOASĂ

Practic nu se mai găsea nici o picătură de bere în Chicago, cînd dădurăm cea mai mare lovitură, descoperind o distilărie care producea zilnic 80.000 litri alcool. I-am dat de urmă grație unei informații anonime parvenită prin telefon.

— Aș vrea să vorbesc cu mister Ness — se auzi o voce feminină.

— Da, la telefon.

— Nu vă spun numele, dar vă rog să mă luați în serios. Am auzit de la soțul meu că se petrec lucruri ciudate la fabrica de prelucrare a metalelor din Diverrsey. Se pare că acolo se produce bere sau whisky.

— Se pare ? Cum vă explicați asta ?

— Nu știu. Duceți-vă să vedeți.

Îl rugai pe Laharth să vină cu mine. Poate era o simplă scornire, dar totuși merita să ne convingem de asta.

Am sosit la Diverssey și dădurăm tîrcoale fabricii. Era o clădire de șase etaje, obișnuită, fără nimic suspect în ea. I-am spus lui Laharth să mă aștepte în mașină în timp ce eu voi încerca să văd ce se întîmplă în fabrică.

Intrai într-o încăpere cu mese lungi în care cîteva femei băteau la mașină. Una dintre ele mă întreba ce doresc.

— Puteți să-mi spuneți unde se află fabrica de becuri Laharth et co ?

Bineînțeles, o asemenea fabrică nu exista la Chicago.

— Nu știu, credeți-mă, zise fata puțin mirată. N-am auzit niciodată de o asemenea fabrică.
— Lucrați de mult aici ?
— De trei ani.
— Aveți o clădire frumoasă.
— Compania noastră ocupă doar patru etaje. Restul aparține unei fabrici de vopsele.

I-am mulțumit pentru amabilitate și am ieșit.

Pe cealaltă parte a clădirii găsirăm încă o ușă. Era încuiată și nu avea nici o inscripție. O scară de incendiu ducea pînă în vîrful clădirii. Ne-am înțeles să venim din nou, dar la noapte, și să facem un control mai amănunțit al fabricii.

FIX LA MIEZUL NOPȚII.

Așteptam cu nerăbdare seara. Cînd căzu întunericul îl luai pe Laharth și o pornirăm spre fabrică. Văzurăm imediat că etajele cinci și șase sînt luminate.

— Să mergem sus — am zis.

Ajungînd în dreptul ferestrei de la etajul cinci văzui șase oameni lucrînd de zor într-o sală de aproximativ patruzeci de metri lungime. La mijlocul ei se afla un cazan uriaș din care porneau cîteva țevi înspre tavan. Doi dintre oameni lucrau la o macara care ridica saci cu „materie primă“ pentru bere. Asta era deci ! Acum trebuia s-o ștergem înainte de a fi observați.

A doua zi mi-am adunat oamenii. Fiecare primi o misiune precisă. Întrucît distilăria se afla la etaj, nu puteam utiliza vechea noastră metodă de a sparge zidul cu ajutorul unui camion

Era aproape de miezul nopții și, spre norocul nostru, fără lună. Aveam puști automate. Sigger își duse echipa la garaj. Gardner și Chappman dispărură în întuneric, iar eu cu Laharth începurăm să urcăm.

Distilăria lucra sub presiune. Fix la miezul nopții spărsei geamul și pătrunsei în sală. Patru oameni mă priviră cu gurile căscate. Am îndreptat automatul înspre ei și strigai :

— Poliția federală ! Nu vă mișcați !

Își ridicară miinile. Sosi și Laharth împingînd pe al cincilea individ. Sosiră și ceilalți. Singger avu o idee grozavă : se ridică cu ajutorul macaralei.

De-abia acum văzurăm pe ce am pus mîna. Capacitatea acestei distilării era de 80.000 litri alcool pe zi. Am constatat că acest cazan lucra deja de șase luni, iar muncitorii fabricii de prelucrare a metalelor habar nu aveau ce se întîmplă aici.

În acest răstimp banda lui Capone cîștigase de pe urma acestei distilării, un milion de dolari. Acum însă și acest „izvor“ secase. Două zile mai tîrziu, pe cînd mă îndreptam spre mașina mea, observai că una dintre piulițe de la capacul motorului era scoasă. Mi se păru suspect. Ridicai capacul și rămăsei înlemnit cînd observai o bombă legată de firele de contact. Lăsai capacul și chemai poliția. Tehnicianul specialist scoase bomba și mă privi compătimitor.

— Dacă porneați motorul, pînă acuma ați fi fost în cer !

Avui noroc și de data aceasta, gîndii eu în timp ce-mi ștergeam fruntea cuprinsă de o sudoare rece.

(*Va urma*)

50 de ani de la crearea URSS

Nicolai Tihonov

Marea frăție întru creație

Cu ocazia aniversării a 50 de ani de la constituirea U.R.S.S. redacția revistei **Voprosî literaturî** — organ al Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S., al Institutului de literatură Universală A. M. Gorki și al Academiei de Științe a U.R.S.S. — a inițiat o serie de interviuri cu reprezentanți de seamă ai culturii sovietice. Articolul inaugural, apărut sub titlul de mai sus în numărul 6 al revistei, este semnat de către poetul N. Tihonov, decanul de vîrstă al scriitorilor sovietici.

Răsfoind filele istoriei literaturii noastre putem observa cum fierbea, clocotea și se răsturna totul în acei neuitați ani '20... Tineretul de azi nu poate să nu fie impresionat de acel amestec pestriț de grupări literare ce existau și se manifestau pe atunci simultan. Toți acești futuriști, imaginiști, akmeiști, simboliști, neoclasici, nimicnici, prezentiști se tipăreau și se retipăreau în întreaga țară, editînd broșuri și cărțulii insuficient chibzuite. Disputele literare, debutînd prin zgomotoase declarații estetice, se terminau în adevărate bătălii. Deasupra acestei realități literare eterogene și dinamice se înălțau acei scriitori formați încă în epoca dinainte de revoluție, ale căror opere erau cunoscute nu numai în țara noastră, ci și în întreaga lume. Acești scriitori și noua generație urmau să devină întemeietorii unei literaturi noi, inexistente pînă atunci în lume.

În fruntea acestor scriitori se găsea Maxim Gorki... Frunzărind revistele și publicațiile acelor ani vezi că în ele scriau simultan despre Revoluția din Octombrie, despre zguduiri sociale — la un grad diferit de veracitate — poeți atît de diferiți, ca Maiakovski, Ahmatova, Mandelschtam, Demian Bednîi, Brînsov, Țvetaeva, Klinev, Esenin... Au apărut noi talente, au început să răsune glasuri încă neformate, dar puternice.

Este semnificativ faptul că literatura noastră, de la primii ei pași, s-a dezvoltat ca o literatură multinațională. Același tablou pestriț al literaturii, ce putea fi observat la Moskova și Petrograd, era și în Kaukaz, și în Asia Centrală, și în Ucraina și în Belorusia. Dacă din primii ani ai puterii sovietice, poezia rusă a promovat poeți revoluționari, ca Vladimir Maiakovski sau Demian Bednîi, în literatura uzbecă de exemplu, activau poeți revoluționari de talia lui Hamza Niazi, care s-a lansat cu opera programatică — „Beiul și sluga". Încă de la începutul anilor '20 în fiecare viitoare republică unională existau crainicii noilor realități — poeții revoluționari. Dar deja pe atunci, alături de numele scriitorilor ruși răsunau numele unor clasici ai literaturilor frățești La numele demult cunoscut al lui Taras Sevcenko s-au adăugat numele unor scriitori ca Ivan Franko, Mihail Koțubinski, Ilya Ciavciavadze, A. Zereteli, H Abovian, Ovanes Tumanian, G. Tukavi...

Literaturile frățești se găseau în stadii diferite de dezvoltare, dar, de exemplu, puternica influență a lui Koțubinski sau Ivan Franko asupra dezvoltării tinerelor talente din Ucraina a fost resimțită din epoca premergătoare revoluției : din primii ani ai puterii sovietice se poate semnala influența lui Sadriddin Ajni asupra literaturilor tadjică și uzbecă ; influența lui Ivan Reinis și Andrei Upit poate fi urmărită în literatura revoluționară lituaniană : în Abhazia, Dmitri Gulia era și prozator și poet și istoric și teoretician al literaturii, ca Kirill și Metodiu într-o singură persoană, deoarece el a creat alfabetul abhazian, apoi și primele opere în versuri, proză, dramaturgie, în limba abhază.

Cum a apărut marea frăție a literaturilor ?

A fost un proces complex și îndelungat. Dorința de apropiere era de neînvins și trebuie să remarcăm rolul enorm pe care l-a avut în această cauză nobilă și stringentă necesitate Maxim Gorki. Deziderația unificării eforturilor creatoare ale unor scriitori de diverse naționalități l-a avut în vedere Gorki încă de mult, dinainte de revoluție, cînd publica și redacta cărțile prozatorilor letoni și gruzini, ale poeților evrei și ale prozatorilor armeni. Este viu pentru fiecare dintre noi exemplul lui Valeri Briusov care acordase o mare atenție Armeniei, poeziei sale, preocupîndu-se de traduceri, sprijinind publicarea primei mari antologii de poezie armeană.

După primul Congres al Scriitorilor sovietici din 1934, raporturile dintre scriitori au devenit și din punct de vedere organizatoric mult mai strînse, deoarece a fost creată Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S. O mare atenție se acorda traducerilor. Mulți dintre scriitorii din republicile unionale, care scriau în limba lor maternă și realizau opere remarcabile, nu aveau lucrări traduse în limba rusă. A trebuit să ne punem serios pe treabă. Împreună cu Boris Pasternak am început să traducem din poeții gruzini, și curînd a apărut primul rod al muncii noastre comune — o carte editată la Tbilisi sub titlul „Poeții Gruziei". În acești ani activitatea de traducere începea să cunoască un avînt fără precedent. Toți s-au putut convinge pe viu de ce bogății literare dispunem.

Oriunde s-ar fi discutat despre țara și literatura noastră, întotdeauna erau menționate opere, create și în republicile frățești. Eu povesteam întotdeauna, cu plăcere cititorilor străini despre prietenii mei — poeții și prozatorii ce trăiesc în diferite republici din țara noastră. Ca și mulți alți scriitori din Moscova și Leningrad, și eu pot declara cu mîndrie : „Oriunde m-aș duce, în orice republică a țării noastre aș nimeri, am peste tot prieteni. Eu pot să trag direct la casa unui prieten de-al meu".

Nu pot să nu amintesc de o imagine caracteristică ce-o am adînc întipărită în memorie. În fața noastră se găsea drumul ce duce din Iran spre Așhabad, drum terminat la punctul de frontieră Haudan. Aici există un portal cu inscripția : „Aici e Uniunea Sovietică". Caravanele, care urmaseră drumul milenar, treceau acum într-o cu totul altă lume.

Imaginea acelui portal din Hauban rămîne simbolică. Ea reprezintă trezirea la viață a Orientului Sovietic. Exemplul republicilor noastre din Asia Centrală, înfloritoare din punct de vedere economic și cultural, este grăitor. Nu întîmplător operele scriitorilor noștri din republicile orientale suscită un interes atît de viu din partea unor vecini mai apropiați sau mai îndepărtați. Este greu să-ți imaginezi de ce mare popularitate se bucură în țările Orientului unii scriitori ca Mirzo Tursun-zade. În Pakistan toți intelectualii înțeleg dialectul farsi, și cînd Mirzo Tursun-zade și-a recitat versurile a fost înțeles și ascultat de către toți într-o atmosferă de entuziasm spontan. Cînd pentru întîia dată delegația noastră, din care făceam parte alături de Sofronov, Aibek și Mirzo Tursun-zade, a trecut cu mașina hotarul Pakistanului, printr-un loc pustiu între munți, în întîmpinarea noastră a ieșit un pakistanez mai în vîrstă, comandantul grănicerilor. Și fără să ne ceară măcar pașapoartele a spus :

— Salutăm pe pămîntul Pakistanului pe marele poet sovietic Mirzo Tursunzada !

Pe urmă ne-a dus în camera sa răcoroasă a bătut din palme și ni s-a adus ceaiul. Apoi a mai bătut o dată din palme și ni s-a adus cartea cunoscutului poet pakistanez Ikbal Comandantul împreună cu Mirzo Tursun-zade au început să recite versuri

Era un spectacol rar. Versurile ne deschideau calea. Ele sunau ca un act suprem de încredere a omului față de om. Si cînd, după mult timp, ne-am întors din călătorie pe același drum, acel comandant de grăniceri ne-a condus pe un munte din apropiere și ne-a arătat un trandafir sădit de el, spunînd : „Acest trandafir este din grădina Ikbal. Cînd e lună plină vin aici și recit acestui trandafir versurile lui Ikbal".

— — — — — — — — — —

Literatura noastră multinațională va trebui să cucerească noi înălțimi. Și în perspectiva largă a anilor ce vin se va face auzit noul glas al Poetului, care, sintetizînd toate realizările noastre artistice și toate eforturile, ne va vorbi, într-o plasticitate novatoare deplină, despre epocă și despre sine.

Traducere I. GYURCSIK

Rimma Kazakova

(R.S.S. Rusă)

Iazul

Stă iazul neclintit și rece,
nu de necaz, ori bucurie,
ci simplu : n-are und' să plece
și n-are nici de und' să vie.

Aici e tot secretul lui,
cum zboru-ntreg e în aripă :
apă stătută, într-o clipă
o-ndrepți spre stăvilar și-o-ncui.

Stă iazul trist și foarte singur
cu apa tremurînd abia —
cadînă-nchisă-ntr-un harem,
grăunte mic în palma grea.

Apă stătută, vei muri ;
i-e teamă cuiva că te pierde
și lebede-a trimis pe-aci,
să-ntoate prin noroiul verde.

Silva Kaputikian

(R.S.S. Armenă)

Toamnă stinsă

Și e iar primăvară.
Bălți negre ca niște zdrențe se-ntind pe alei.

Parcă cineva ar spune :

„Apele primăverii — sînt cadavrele iernii ucise".

Iar noi

Pășim pe lîngă iarba firavă a peluzelor stinse

Și frunze uscate-s aci, din toamna trecută.

Foșnește, se sfarmă sub pași

Toamna ce-a fost.

O, ajută-mă să înăbuș foșnetul foilor moarte,

Ajută-mă să ocrotesc tînăra frunză !

Lilli Promet

(R.S.S. Estonă)

Măceșul

Măceșul meu

nu-i pom puternic, nici înalt.

Dar e bine și-așa :

dacă-n ziua copleșită de nea

o pasăre flămîndă îi află

strepezitele fructe.

Vizma Belșevit

(R.S.S. Letonă)

Pădurarul

Era ca pinul între pini —
Înalt și drept și ne-nfricat,
Și toamne bete de lumini
Dulci fructe-n drum i-au scuturat.
Era ca cerbul între ciute
Pășind precaut, cu pașii rari ;
În primăveri știa s-asculte
Cum bate inima-n lăstari.
Era ca un cocor în ceață,
De lac, de codru-ndrăgostit —
Pe trup, zburînd neostenit.
Cocor cu roua nezvîntată
Și ani la rînd, desișuri mari
A străbătut, fără rețineri.
Apoi s-a stins ca un stejar
Ce lasă-n urmă lăstari tineri.

Alfonsas Maldonis

(R.S.S. Lituaniană)

Piesaj verde și azuriu

Iar văzduhul și apa tresaltă,
Strălucirea e-un abur de-argint.
Și pierdute-n emoția înaltă,
Lacul și bolta de mînă se prind.
Floare fierbinte — al zilei astru —
Te-aduce-n înot
De mine-aproape.
Doamne, cît verde și cît albastru
În ceruri
Și-n iarbă.
În adîncuri de ape.
Ci timpul
Stingă-se-n valuri,
Ci clipa
În suflet rămîie, frumoasa.
Parcă-n față ne stăruie-dealuri —
Vîrsta
Ce-n urmă rămas-a.
Ca după lungi zboruri căderea —
Ne re-ntoarcem în viață plonjînd,
Bucuroși de bătăile inimii,
De respirația-n doi, fiecare flămînd.
Parcă-ntre
Secunda veche și nouă
Urme de clipe-s, fără contur,
Si parcă : un nor de zăpadă,
Mă re-ntorc dintre ape de-azur.

În românește de DIM. RACHICI

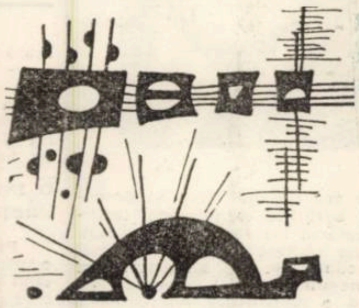

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adjunct) Ioan Cornea, Ceriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adjunct) Ispas Motiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Românu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacție). Emil Vlaicu

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.

Redacția și administrația — Timișoara, Piața V. Roaită nr. 3. Telefon 3.33.90 și 3.33.76. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.

Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică „Banat".

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Proletari din toate țările, uniți-vă !

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ORIZONT

Săptăminal politic—social și literar—artistic ● Anul XXIII ● Serie nouă ● Timișoara ● joi 28 decembrie 1972 ● 35 (253) ● 12 pag. 1 leu

Tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, președintele României Socialiste inconjurat de fiecare dată de dragostea și recunoștința intregii țări, care iși sărbătorește in acest decembrie jubileul celor 25 de ani de Republică

George Drumur

Purtăm lîngă inimă

Cu fruntea spre soare, spre căi de lumină,
Țară a dorului mereu implinit,
Crescut-am odată in ani de izbindă
Plini de miracol, zidind in granit
Columnele de vis pe-nalta tulpină.

Purtăm lingă inimă stema ta nouă –
Steaua de aur a marelui veac –
Noi sintem stăpinii acestor pămînturi
Unicii fii ai poporului dac,
Rămași cu legende, cu doine, cu vinturi.

Cu noi e Partidul, ni-i faur de viață
Anii cei buni cu el ne-am clădit ;
Și brazda-i mai caldă și piinea-i mai dulce,
Palmele noastre le-au incălzit
Țișnind energii intr-o jerbă măreață.

Diadema țării

Se intimplă ca un om, in marile sale momente sau in marile răscruci, să gingească la intreaga sa viață, să-și cintărească faptele, să facă bilanțul trecerii sale prin lume. Ei bine, iată, se intimplă ca nu numai un om, ci un intreg popor, in acest minunat sfirșit de decembrie, să gindească nu numai la propria sa viață, ci la intreaga viață a națiunii, la cei 25 de ani de republică românească.

Oare de unde am pornit și ce a insemnat acest sfert de veac de existență a republicii pentru noi ? Ne putem aminti foarte bine de unde am pornit. O țară intreagă și un popor mindru ca al nostru a fost nevoit să suporte mai bine de șaizeci de ani coroana grea a unei monarhii corupte, in umbra căreia au inflorit jaful, crima, umilința, vinzarea țării spre străinătate. Revoltelor țărănești, manifestărilor de impotrivire a claselor exploatate li s-a răspuns intotdeauna de către monarh cu gloanțe și singele a unsprezece mii de țărani a inroșit țărina străbună și alt singe, muncitoresc, a udat in repetate rinduri caldarimul marilor orașe și se pare că acest răpăit de gloanțe era cu adevărat „o muzică ce plăcea" casei regale, in sumbrii săi ani de domnie.

Ne amintim, insă, că in urmă cu cinci decenii, s-a născut un partid al comuniștilor care a putut, in ciuda teroarei, a ilegalității la care a fost supus, să canalizeze toate forțele revoluționare și progresiste ale națiunii intr-un singur mare fluviu care și-a adunat apele, a știut să ridice țara, poporul muncitor la luptă acerbă pentru libertate socială, pentru demnitate și să infăptuiască insurecția națională antifascistă de la 23 August 1944, iar, trei ani mai tirziu, să dea la pămint coroana grea și minjită a Hohenzollerilor implinind astfel visul temerar al pașoptiștilor, după vorba Bălcescului că : „Singurul suveran sau stăpin e nația intreagă, adică poporul și poporul iși pune in lucrare puterea prin slujitorii aleși de dinsul".

Mi se pare că acest 30 Decembrie 1972 ne reprezintă pe fiecare in parte in cel mai inalt grad fiindcă ne dăm seama că, acum 25 de ani, țara aceasta, care se cheamă România, a devenit a ei insăși, iar oamenii săi au devenit propriii lor stăpini. Și ce splendid lucru este să ai certitudinea acestui sentiment puternic, al faptului că tu insuți ești reprezentat in trupul țării și că fiecare vine la acest bilanț uimitor cu prinosul roadelor sale, cu creațiile sale, pe care le așează ca intr-o strălucitoare diademă pe fruntea țării.

Am ajuns să nu mai răminem uimiți, ne obișnuim zilnic cu noi creații ale acestei țări, dar mirările sint totuși necesare fiindcă ele lasă se se intrevadă ceea ce nu a putut face această țară in decenii de monarhie și ceea ce a realizat ea in doar 25 de ani. Să fi trecut doar atit ? Abia au crescut bine copiii născuți in 1947. Abia au terminat ei bine o școală. Abia au intrat ei in viața postadolescentă și, iată, avem in față niște fapte și impliniri atit de dense, atit de nemaipomenite incit concentrarea acestui timp pare fantastică pentru cit a reușit el să facă.

Astăzi in România, după 25 de ani, nu mai există cetățean român care să nu recunoască cu inima plină că numai Partidul Comunist Român, desfășurindu-și intreaga sa forță de gindire și acțiune politică, a știut să canalizeze energiile poporului nostru, marea sa inteligență creatoare spre fapte de excepție, care au schimbat radical chipul țării in acest sfert de secol Orientind, pe calea marxist-leninistă a industrializării, România de ieri, țara „eminamente agrară", punind in atit de puțini ani creații atit de certe ale unei economii, inainte cu indici debili de țară subdezvoltată, dezvoltind un ritm mediu anual de 12,9% față de aproximativ 7% pe plan mondial, ridicind producția industrială cu 21 de ori mai mult decit a fost in 1938, dezvoltind noi ramuri industriale, modernizind ramurile tradiționale, deschizind in viața satului calea spre bunăstare și fericire, indrumindu-l pe țăran să folosească increzător cuceririle tehnicii și științei moderne in munca cimpului cooperativizat, desfășurind o activitate uriașă pentru a asigura dezvoltarea armonioasă a intregii economii naționale, partidul nostru nu a pierdut din vedere nici un moment că trebuie să creeze condiții excepționale pentru o veritabilă eflorescență a vieții noastre spirituale.

Eram o țară in care analfabeții nu se numărau pe degete cu zecile, ci cu milioanele insemnind o plagă socială. Eram un pămint in care bolile sociale se cuibăriseră pină in străfunduri. Eram un popor nevoiaș care nu avea acces la lumina cărții. Dar cine mai discută azi oare probleme ca acestea, cind litera tipărită, invățămintul deschis milioanelor de tineri, cind instituțiile de invățămint, știință și cultură sint de ordinul sutelor și miilor ? Față de 1938–39 avem de 12 ori mai mulți elevi, 195 de facultăți față de cele 33 de dinainte de război și 303 institute față de cele 52 din 1938.

Dar poate că aceste bilanțuri nu pot decit să arate mai elocvent ceea ce s-a petrecut, de fapt, in acești ani de republică cu rezultatul cel mai important al acestor ani : edificarea omului nou, formarea conștiinței sale socialiste, maturizat in inseși bătăliile acestor ani pentru clădirea din temelii a Republicii.

Acestui om nou, acestei veritabile probleme, partidul nostru i-a arătat continuu o atenție nemăsurată descifrindu-i in fiecare etapă noile sale dimensiuni interioare și stabilindu-i direcțiile prioritare pentru a se acționa just, omenește, comunist, intru formarea și dezvoltarea sa ca om multilateral dezvoltat, om cu o conștință elevată, om guvernat de normele unei etici și echității socialiste unice in istorie.

Toți acești ani, pină in acest minunat și sărbătoresc decembrie, sint o demonstrație elocventă, fără drept de tăgadă, că in centrul politicii desfășurate de Partidul Comunist a fost mereu omul și numai omul, cu nevoile sale maetriale, spirituale, că nu a existat o acțiune care să nu fi vizat, in esență, binele acestui om, al acestei țări, al acestui pămint, binele oamenilor muncii, indiferent de naționalitatea lor.

Am putut visa oameni simpli, toți anonimii de altădată, toată acea „talpă a țării", că 25 de ani de Republică le va da o existență omenească, o nouă haină, de demnă strălucire, a țării lor umilite ? Salariul real este astăzi de 2,7 ori mai mare ca cel din 1938. În toate geografiile și reliefurile țării construcțiile edilitare demonstrează un veritabil „miracol românesc", dacă ne gindim la starea deplorabilă lăsată de război și vechiul regim.

„Toate aceste infăptuiri obținute in dezvoltarea economică-socială, arată tovarășul Nicolae Ceaușescu – se datoresc muncii eroice depuse de clasa muncitoare – forța de bază a societății noastre, clasa conducătoare in stat – de țărănime, aliata de nădejde a clasei muncitoare, de intelectualitatea noastră nouă, de toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate ; ele confirmă pe deplin justețea liniei politice marxist-leniniste a partidului nostru, care aplică in mod creator legile generale ale construcției socialiste la realitățile concrete ale României, demonstrează superioritatea noii orinduiri".

Obiectivele și sarcinile stabilite de Conferința Națională a partidului, de recenta Plenară a C.C. a P.C.R., lupta pentru eficiența economică, valorificarea superioară a potențialului uman și material, un consum de inteligență in plus, pentru a crea in plus, reducerea cheltuielilor in toate ramurile, modernizarea agriculturii, aplicarea cuceririlor științei și agrotehnicii pe ogoarele României, toate vor face ca, incepind cu noul an 1973, an de cumpănă al cincinalului, ce va fi implinit inainte de termen, să ne indreptăm cu dragoste și incredere gindul la ceea ce am făcut, pentru a vedea ceea ce ne rămine incă de făcut.

În acest decembrie tirziu, dacă am privi pe virful munților, românești, am vedea acum zăpada strălucind ca intr-o fermecătoare diademă, diadema victoriilor noastre. Ea este insăși diadema care iradiază incintător, la această nuntă de argint a României, care a parcurs un sfert de veac pe magistrala socialismului.

ION ARIEȘANU

În căutarea romanului şi a spiritului radical

Poate este încă prematur să impunem o anumită configuraţie prozei acestui an, mai cu seamă că literatura admite cu destulă greutate limite calendaristice. Comparativ cu anul trecut însă se impune constatarea unui interval destul de bogat mai cu seamă în ceea ce priveşte **romanul**, marcat de cîteva apariţii semnificative în prima jumatate a anului (**Marele singuratic, Ancheta**, de Vasile Băran, etc.) şi o adevărată proliferare a lui în ultimele luni ceea ce l-a făcut pe Nic. Manolescu să vorbească de „un mic moment al genului, cel mai dificil şi totodată cel mai popular din toate", şi o serie de reviste să deschidă adevărate anchete „în căutarea romanului" (VATRA, nr. 6, CONVORBIRI LITERARE, nr. 5) care să fixeze premizele unui nou „realism", unei viziuni sociale radicalizate, mature, demonstrînd „saltul calitativ în dezvoltarea prozei actuale".

Surprinzător romanul a atras mai cu seamă o serie de tineri prozatori care, contrar obiceiului, şi-au asumat riscurile unui debut fără ucenicia prealabilă în „genul scurt". Romanul a început să fie privit ca un mijloc de verificare a aptitudinilor literare (au publicat romane şi poeţii : Mircea Micu, Matei Gavril, Emil Bunea) un teritoriu al mult rîvnitei libertăţi tematice şi formale. Nu e mai puţin adevărat că noua fascinaţie exercitată de roman se datorează şi stadiului avansat la care a ajuns **conştiinţa meşteşugului"** după poezie, romnul a deprins cel mai repede o ştiinţă a „scriiturii", a fabricării unei drame epice, care permite oricărui debutant, în anumite condiţii, să producă, cu eforturi şi riscuri minime, un roman lăudabil. Simptomatică mi se pare în acest sens primirea care s-a făcut cărţii lui V. Sălăjan, **Coborînd spre nord-vest** în care, chiar dacă s-a recunoscut uneori mai mult decît o „demonstraţie de virtuozitate" în stilul lui Faulkner, recenzenţii nu au reuşit să enumere în ultimă instanţă decît virtuţi formale. Despre „adîncimile epice" ale cărţii nu aflăm mai nimic, afară doar de o încercare tot „faulkneriană" de a rememora **saga**, mitologia propriei familii, puţin cam ciudată în cazul unui... inginer de ameliorări hidraulice. Cartea, altminteri promiţătoare, reprezintă un debut tipic pentru stadiul actual al prozei în care ezitările, stîngăciile atît de fireşti începutului au dispărut sub austeritatea unui stil „format", sub execuţia de o precizie matematică a romanului. Este adevărat că majoritatea debuturilor recente (şi nici această carte nu face excepţie) depăşesc simplul experiment facil prin deschiderea spre o arie tematică de strictă actualitate, dar în ultimă instanţă chiar şi modul de rezolvare a unei anumite teme, de construire a unei epici sau tipologii, va trăda o „experienţă" prealabilă (fie şi din lecturi) a unor **tipuri de roman :** politic, analitic, parabolic, cu toată recuzita de rigoare.

Aceeaşi cunoaştere exactă a „meseriei", a tiparelor narative, o remarcăm şi în cazul unor autori deja consacraţi, care merge pînă la o identitate de teme, de situaţii, chiar de „incidente" epice.

Privită în ansamblu, încă, proza acestui an evidenţiază o îmbucurătoare **radicalizare** a conştiinţei scriitoriceşti. Cărţile din ultimul timp, chiar şi cele ale debutanţilor, se îndreaptă cu preferinţă spre actualitate (şi nu neapărat deceniul al şaselea, care a început să plictisească), chiar spre istoria vie a ultimilor ani, adesea cu riscul de a nu se putea detaşa de evenimente, de a rămîne la o înregistrare jurnalieră a faptelor. Asistăm la o revitalizare a **literaturii-document, a reportajului** de la cărţile de publicistică ale lui Marin Preda (reeditată), Paul Anghel şi Al. Ivasiuc, la „anchetele sociale" ale lui Haralamb Zincă (**Un caz de dispariţie**) şi literatura de observaţie „diurnă" (Adrian Beldeanu, **Să mai cîstigi o zi**). Literatura-eveniment este privită tot mai mult ca una din formele cele mai productive, mai adecvate actualului moment literar.

O parte însemnată a romanelor din acest an continuă să fie scrise sub forma unor „anchete", a unor procese de conştiinţă, destul de convenţionale în fond. În acest sens, **Marele singuratic** este o excelentă pledoarie pentru părăsirea „moralei bizantine", cum zice autorul, a necesităţii istorice infailibile şi înţelegerea umanistă a poziţiei individului faţă de mersul, adesea contradictoriu al evenimentelor, ce conduc în ultimă instanţă spre un progres social real Niculae Moromete, eroul angajat, este un personaj mai complex decît ne-am obişnuit să întîlnim în literatura noastră, un ins cu momente de incertitudine, care foloseşte chiar o complicată strategie de „înşelare" a istoriei (prin asumarea atitudinilor fundamentale ale tatălui său : comedia, scepticismul, candoarea şi darul povestirii), strategie ce evident va eşua în cele din urmă. Dar eroul foloseşte răgazul izolării pentru un sinuos proces de clarificare, de recunoaştere a adevăratelor sale raporturi cu istoria. Acest efort de simplificare, de reducţie stenică ni se pare foarte aproape de filozofia **radicalităţii** (prin „radicalitate" înţelegînd „o reîntoarcere la întrebare, o revoltă împotriva inutilei complexităţi şi a complicării fără sfîrşit") pe care Al. Ivasiuc o enunţă în recentul volum de eseuri, **Radicalitate şi valoare**. Totuşi nu descoperim această chemare spre simplitate, decît în mică măsură în volumul de nuvele **Cornul de vînătoare.** Cel puţin sub aspectul modalităţii narative, autorul nu a renunţat la complicaţiile cazuistice, la comentariile eseistice. De altfel şi sub raportul tematicii, cu toată surpriza decorului istoric, vag-medieval, prozele lui Ivasiuc par transpunerea unor teme cunoscute în „costume de epocă". Teodor Milan, eroul unei povestiri cu subiect mai recent, are obişnuita criză declanşată de o „cunoaştere de noapte" care merge aici pînă la anatemizarea completă a limbajului în care vechiul orator nu mai crede. Mihai, „nobil din Giuleşti", titularul celeilalte povestiri, este dimpotrivă un ambiţios care aspiră la **putere,** cedînd pas cu pas ultimile rezerve de umanitate. Un personaj similar, dar contemporan cu noi, ne oferă R. Guga în romanul „**Viaţă postmortem**". Nu credem să mai fi întîlnit un personaj denunţat cu atîta realism, dar anchetarea acestui caz de „deviere" primejdioasă a vocaţiei de conducător, se face din perspectiva unei conceptii dialectice despre istorie, cu un remarcabil simţ ale evenimentului politic. Mai puţin realizat ni se pare romanul lui Bujor Nedelcovici, **Fără vîsle,** care încearcă să îmbine formula romanului-frescă, altminteri de reale calităţi, cu intenţii metaforice, vizibile încă din titlu şi o complicare a procedeelor narative (eroul este avocat şi va porni evident o anchetă, o reconstituire a destinului familiei sale, şi implicit al întregii epoci).

Un eveniment literar în sine realizează Teodor Mazilu publicînd şase cărţi în acest an, din care totuşi depăşesc preocupările noastre (**Fotbalul n-a fost creat de diavol**, volumul de poezii **Cîntece de alchimist** si cartea de cugetări moraliste, **Ipocrizia disperării**). **Pălăria de pe noptieră** (chiar dacă reproduce fără schimbări mai vechiul volum de **Proză satirică**) şi culegerea de tablete satirice, **Pîinea la loc fix** ni s-a părut o transpunere aproape coerentă în literatură a programului estetic pe care autorul l-a enunţat de curînd într-un dialog spiritual cu Andrei Strihan, (**Aventura estetică**).

O carte oarecum deosebită este şi culegerea de nuvele **Castelul vrăjitoarelor** de Maria Luiza Cristescu, care părăseşte pentru moment romanul de „observaţie morală", realismul „psihologic", pentru care pleda recent Dana Dumitriu, în favoarea unor povestiri nu atît de recuzită medievală, vag-romanţioasă, cum s-ar crede, ci a unor povestiri cvasi-parabolice, un fel de basme moderne a căror principale teme sînt relaţiile dintre putere şi libertate, dintre libertate şi necesitate, dintre realitate şi ficţiune. De aceea găsim că şi în această carte vocaţia prozatoarei depăşeşte simplul exerciţiu de virtuozitate stilistică, voluptatea fantazării.

La fel trebuie remarcată în mod deosebit ultima carte a lui Nic. Valea (**În război cu un pogon de flori**), care, privită ca „roman", în sensul strict al cuvîntului, ar putea într-adevăr să pară o carte inegală, „fără suflu epic", cum zice Nic. Manolescu, o temă de un inefabil şi un inedit greu de trecut cu vederea : războiul declarat de eroină istoriei (destul de exact circumscrisă momentului primului război mondial) apelează la armele candorii — el reprezintă o formă de revoltă, de confruntare cu socialul, care, oricît de ascunsă în metafore, nu stă mai prejos de gesturile similare ale unor eroi contemporani din romanele lui M. Preda sau Al. Ivasiuc.

Nu vom mai vorbi despre debuturi (multe din ele într-adevăr semnificative, precum cel al lui Mircea Micu şi Rodica Sfinţescu) decît în măsura în care ne dezvăluie o împrejurare curioasă : pînă şi o carte „ratată" cum este aceea a lui Corneliu Ionescu, **Piatră si zăpadă**, tematic avea toate premizele să producă surpriză. Nu numai că autorul pleacă de la o temă de actualitate, dar introduce chiar două personaje oarecum inedite, de un autentic dramatism, fapt ce demonstrează încă odată, dacă mai era cazul, preocuparea prozei din ultimul timp de a părăsi realismul „călduţ", a-şi spori eforturile de interpretare ale realităţii, într-un proces de „radicalizare", de autentificare, ce a cuprins mai cu seamă tipologia literară.

MARCEL POP-CORNIŞ

Ideea de progres literar-artistic

Ne propunem ca din problematica progresului literar-artistic să relevăm cîteva aspecte care, după opinia noastră, prezintă interes pentru elaborarea teoriei marxist-leniniste a progresului în general, să schiţăm stadiul actual al cercetării dinamicii fenomenului artistic şi contribuţia adusă în dezbaterea acestei probleme de estetica şi teoria literară din R. S. România, inclusiv de cercetarea timişoreană din cadrul Facultăţii de filologie.

În dezbaterile teoretice contemporane, progresul artei, ca şi al moralei, de altfel, constituie o problemă foarte controversată. Chiar unii esteticieni marxişti neagă progresul artistic, dinamica ascendentă a valorii estetice. Scepticismul lor are izvoare pur gnoseologice, provine din greutatea de a elucida problema structuralităţii şi a procesualităţii sistemelor ce alcătuiesc universul artei. Avem de a face cu unul din cazurile în care dificultăţile de ordin metodologic se convertesc, pe plan epistemologic, în concluzii derutante. Problema este, desigur, fundamentală. Afirmarea sau negarea progresului în artă oferă premize diametral opuse activităţii desfăşurate de sistemul artist-public în procesul de creare a operei, de receptare a ei şi de orientare a artei în funcţie de anumite idealuri estetice. Antinomia : **arta progresează — arta nu progresează** are, dincolo de implicaţiile strict metodologice, largi implicaţii sociologice şi filozofice : dacă arta nu se dezvoltă ascendent, în nici o epocă istorică, însemnează că societatea are cel puţin un sistem — sistemul artelor — care limitează valabilitatea dialecticii praxisului uman ca proces optimabil. Nu este necesar să insistăm asupra numeroaselor consecinţe derutante pentru artist şi pentru public pe care le-ar primi o atare concepţie. Dacă arta este neoptimabilă însemnează că sistemul artist-operă-public nu acumulează şi nu prelucrează informaţii structurale, că procesul de creare şi cel de receptare nu cuprind variabile dependente de formarea spirituală a omului, că nu există achiziţii teoretice, adevăruri, în estetică, şi fiecare artist, în fiecare din creaţiile sale, porneşte de la zero informaţie, aşa cum susţinea de altfel Giovanni Gentile, unul din discipolii şi emulii lui Croce.

Desigur, faptul că teza nihilistă conduce spre concluzii evident eronate, contrare bunului simţ comun, încă nu demonstrează progresul artistic. Pe de altă parte, a proclama progresul artei în urma unei simple deducţii din teza progresului general al societăţii sau prin extinderea asupra esteticului a formelor progresului altor tipuri de activitate umană ar fi un demers simplist. Sarcina cercetării estetice este de a elabora **teoria progresului literar-artistic**. Această teorie trebuie să cuprindă cel puţin următoarele aspecte : a) Relevarea erorilor de concepţie şi metodă care stau la baza tezei sceptice. b) Elaborarea metodologiei ştiinţifice adecvate pentru cercetarea întregii problematici a dinamicii fenomenului artistic, a progresului şi a regresului acestuia în raport cu factorii stimulatori sau frenatori ai **interesului social** pentru artă. c) Aplicarea noii concepţii metodologice la cercetarea istorică **a** fenomenului, pentru a scrie **istoria internă** a artelor, adică istoria dezvoltării lor funcţionale, prin dezvoltarea inegală, nesimultană şi parţială a constituenţilor, dezvoltare caracteristică oricărui sistem neomogen ; aşa a conceput Aristotel celebra sa **Poetică,** aşa este concepută istoria ştiinţelor, istoria raţională a tuturor lucrurilor ; arta are, desigur, un specific, dar nu iese din modelul general, abstract, al tuturor formelor de activitate umană creatoare. d) În sfîrşit, cercetarea estetică nu se poate mulţumi să descrie trecutul, ci trebuie să îndeplinească, desigur cu maximă prudenţă şi comprehensiune, şi o funcţie de orientare în perspectivă, de apreciere a fenomenului artistic autohton şi a celui mondial în raport cu necesarul şi posibilul în epoca socialismului şi comunismului, devenind, ca întreaga cercetare teoretică, un exerciţiu pe modele ce nu trebuie totdeauna aplicate, ci doar constant meditate, pentru a li se extrage întreaga informaţie strategică pe care o pot dezvălui.

Urmărim de mai mulţi ani această problemă, pe sfera accesibilă informaţiei noastre, şi afirmăm, fără teama de a greşi, că estetica generală şi estetica literară din R.S.R. deţin, prin dimensiunile dezbaterii şi prin rezultatele obţinute, un loc de primul ordin în elucidarea multora din întrebările pe care le ridică direcţiile de cercetare schiţate mai sus. Meritul esenţial pentru **amploarea** şi nivelul dezbaterii româneşti pe această temă îi revine lui Tudor Vianu, care a fost preocupat de progresul estetic toată viaţa, dovadă stau **Problema valorificării în poetica lui Schiller, Estetica, Introducere în teoria valorilor,** studiul **Cercetarea stilului** etc. Vastul orizont literar şi artistic al lui Vianu, înalta sa pregătire filozofică si estetică precum şi capacitatea sa de analiză şi sinteză fac ca lucrările lui să cuprindă un foarte bogat material de observaţie şi reflecţie, valoros pentru cercetarea ulterioară chiar şi în cazurile în care concluziile cercetătorului diferă de cele ale marelui estetician român. Asupra problemei s-au pronunţat de asemenea S. Iosifescu în **Teoria literaturii** şi în volumul **În jurul romanului**, N. Manolescu în **Lecturi infidele** şi în **Metamorfozele poeziei** şi alţi cercetători. O discuţie pasionantă, neîncheiată încă, a început în 1966, o dată cu publicarea în acelaşi număr al **„Revistei de filozofie"** a articolelor lui Ion Pascadi şi M. Ciurdariu, autori care se situează pe poziţii opuse cu privire la posibilitatea progresului calitativ al artei. Discuţia a prilejuit intervenţii din partea lui M. Breazu prin articolul din „Scînteia" **Cum putem înţelege noţiunea de progres în artă ?,** apoi din partea lui A. Marino prin **Progresul literar,** articol publicat în „Gazeta literară" şi din partea noastră prin articolul **Das Problem des Fortschritts in der Li-**

Critica şi istoria literară

La 16 iulie 1943, moare E. Lovinescu, nu înainte de a recunoaşte în **Manifestul Cercului literar de la Sibiu** elementele celei de-a patra generaţii postmaioresciene. Criticul n-a greşit în intuiţia lui, deşi manifestarea deplină a fost amînată datorită unui proces istoric finit. Îndată după 23 August 1944, generaţia a treia maioresciană — ca să urmăm împărţirea criticului de la **Sburătorul** — din care făceau parte G. Călinescu, Şerban Cioculescu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu şi Tudor Vianu îşi continuă activitatea — în afară de Pompiliu Constantinescu ce se stinge în mai 1946 — fără să se abată de la criteriile estetice în judecata critică.

Aceşti critici constituie generaţia intermediară între tot ceea ce a fost valoros în critica şi istoria literară din trecut şi noile orientări de azi.

Autorul lui **Şun** George Călinescu, dăduse între cele două războaie marile lui sinteze critice. A continuat însă, pe lîngă activitatea socială şi beletristică, să fie prezent, deşi interesul lui se îndrepta mai mult către justificarea ştiinţifică a unor afirmaţii anterioare. De aceea, problemele de istorie literară vor fi pe întîiul plan, deşi nici celelalte nu sînt uitate. Trebuie menţionate pe lîngă acea fermecătoare carte **Impresii asupra literaturii spaniole** (1946), monografiile : **Nicolae Filimon** (1959), **Gr. Alexandrescu** (1962), **Vasile Alecsandri** (1965), **Heliade şi şcoala lui** (publicată de Al. Piru în 1966), apoi **Cronicile optimistului** (1964). **Estetica basmului** (1965). Bogata lui activitate risipită în reviste este adunată postum în cîteva volume ce oferă aceleaşi idei rodnice : inventivitate, mobilitate a gîndirii. acelaşi stil inegalabil : **Universul poeziei, Ulysse, Scriitori străini.**

La un an după eliberare, Şerban Cioculescu tipăreşte la Publicom, teza de doctorat **Dimitrie Anghel,** iar anul următor o lucrare capitală pentru înţelegerea autorului Cuvintelor potrivite : **Introducere în poezia lui Tudor Arghezi** : Cultivînd o perspectivă critică „obiectivă şi axiologică", după cum mărturiseşte, precum şi „o detaşare faţă de opera literară" este singurul dintre criticii amintiţi, fără vocaţie literară, ba chiar potrivnic îndeletnicirilor literare în cazul unui critic. A continuat publicarea **Operelor** lui Caragiale, începută de Zarifopol apoi **Varietăţi critice, Medalioane franceze.** Anul acesta, sub titlul **Aspecte literare** contemporane, şi-a adunat într-un mare volum activitatea critică din trecut.

Perpessicius a continuat **Menţiunile** lui **critice** dovedind aceeaşi îngăduinţă şi înţelegere faţă de fenomenul literar in **Menţiuni de istoriografie literară şi folclor** (1957), **Alte menţiuni** (1961, 1964), **Lecturi intermitente, Carnet inactual, Memorial de ziaristică,** păstrînd caracterele criticii lui anterioare contaminată de lirism.

Vladimir Streinu a adăugat, cel mai puţin la opera lui anterioară, şi aşa destul de redusă : **Versificaţia modernă** (1965) şi micromonografiile **Calistrat Hogaş** şi **Ion Creangă.**

După ce scrisese opera sa capitală, **Arta prozatorilor români** (1941) Tudor Vianu s-a dedicat problemelor de **Filozofia culturii** (1946), **Problemelor metaforei** (1957) iar către sfîrşitul vieţii, istoriei literaturii universale. Pe linia vechilor preocupări estetice publică **Transformările ideii de om** (1964), iar mai tîrziu, **Anton Pann** (1965), **Odobescu, Arghezi poet al omului** (1964), dovedind aceeaşi informaţie riguroasă, analiză subtilă şi judecată echilibrată, ce caracterizează întreaga sa operă. Ultimul dintr-o importantă generaţie de critici, din care a mai rămas în viaţă doar Şerban Cioculescu, ce au pledat permanent pentru o judecată critică bazată pe criteriul valoric.

Aşadar, cînd în 1966, la **Congresul al IX-lea,** s-a proclamat principiul diversităţii stilistice : **„artei şi literaturii le sînt proprii preocuparea pentru continua înnoire şi perfecţionare creatoare a mijloacelor de exprimare artistică, diversitatea de stiluri ; trebuie înlăturată orice tendinţă de exclusivism sau rigiditate manifestată în acest domeniu" (Op. cit.** I, p. 93). Critica a beneficiat din plin de această ferictă diversitate putîndu-şi exercita uneltele în conformitate cu ţelul ei, subliniat la Conferinţa scriitorilor : **„critica se cere a fi un factor activ în selecţia valorilor literare" (Op. cit. III,** p. 681), exerciţiu aplicat pe o literatură bogată, variată, împlinită, cu mijloace pe măsura ei. Metodele cele mai adecvate, corespunzînd unor multiple atitudini temperamentale, amintind adesea „stilul de lucru" al înaintaşilor, se manifestă în lucrări remarcabile, exegeze cuprinzătoare şi analize nuanţate.

CIPRIAN RADOVAN **„DOJA"**

O critică artistică ponderată, cu idei îndrăzneţe, dar verificate, cu ocoluri stilistice amintind de E. Lovinescu, practică autorul **Manifestului Cercului literar.** Critic cu vocaţia monumentalului, aşa cum o înţelegea G. Călinescu, este Adrian Marino. Cărţile lui epuizează informaţia la nivelul actual, oferind un indispensabil instrument de lucru. Un degustător de literatură consacrată, stăruind asupra spiritului mai mult decît asupra literei, se arată a fi Al. Paleologu, din stirpea lui Paul Zarifopol. O atitudine critică ieşită din comun, inventivă, controversată, este aceea a lui Nicolae Manolescu. Modul de a pune problemele, improvizaţia, variaţiunile pe aceeaşi temă, maniera inegalabilă de a sesiza şi circumscrie valorile amintesc de zeul tutelar, Călinescu. Ironia în formularea unor judecăţi critice fără ocol şi drept de apel caracterizează temperamentul critic al lui Cornel Regman. O critică sinuoasă şi contradictorie, nu fără idei îndrăzneţe, practică Paul Georgescu. Spirit metodic, cu o temeinică pregătire filozofică, se arată Nicolae Balotă, amintind prin rigoarea sa hermeneutică de Tudor Vianu.

O categorie de critici şi istorici literari, fără pripeală în judecăţile critice, informaţi fără ostentaţie, include pe Dumitru Micu, Matei Călinescu, Eugen Simion, Marin Mincu. Îndrăzneţi şi gălăgioşi sînt Marian Popa, Mihai Ungheanu, Al. George. Critici combativi care amintesc de Ilarie Chendi. Cronicari remarcabili : Valeriu Cristea, Lucian Raicu, Aurel Martin, Gabriel Dimisianu, Laurenţiu Ulici, Nicolae Ciobanu, C. Stănescu, Mircea Martin, etc. Poeţi interesaţi de problemele criticii. Al. Philippide, Doinaş, Baconsky, Marin Sorescu, Ilie Constantin. Critici şi istorici literari deopotrivă se dovedesc a fi Ov. S. Crohmălniceanu. Al. Piru, Ion Dodu Bălan. Al. Dima, Paul Cornea, Savin Bratu, Lidia Bote, Ştefan Cazimir, S. Damian. Mihai Gafiţa, Mihai Petroveanu, George Ivaşcu, Georgeta Horodincă, Al. Oprea, Dim. Păcurariu, Dinu Pillat, Liviu Petrescu, Ioan Pop, Valeriu Rîpeanu, Ion Roman, Ion Rotaru, N. Tertulian, Ileana Vrancea Mircea Zaciu etc. Alţii s-au specializat în exegeza literaturii străine (Edgar Papu, Romul Munteanu, Virgil Nemoianu etc.), unii în critica teatrală. La Cluj, critica s-a constituit în jurul celor două reviste. La **Steaua :** Victor Felea, Mircea Tomuş, Virgil Ardeleanu, iar la **Tribuna :** Ion Lungu, Al. Căprariu, Ion Oarcăşu, C. Cubleşan, Dim. Cesereanu iar mai tîrziu Ion Vlad. La **Familia,** Gh. Grigurcu, la **Astra,** Voicu Bugariu, la **Ateneu,** Vlad Sorianu, iar la Iaşi Mihai Drăgan, C. Ciopraga şi N. Barbu.

Critici de atitudini diferite, cu metode de lucru complexe şi multiple pe măsura complexităţii fenomenului literar, animaţi de dorinţa de a selecta şi circumscrie valorile literare. Examinarea (mai mult enumerarea) foarte sumară a acestora arată trăsăturile dialectice ale criticii noastre actuale, de la sublinierea caracterului creator la contestarea lui, de la absolutizarea criteriilor la relativizarea lor, de la invenţie la interpretare, de la pura delectare la conştiinţa responsabilităţii. O generaţie de critici ce confirmă o dată mai mult vocaţia critică a spiritului românesc.

ION MAXIM

în estetica românească actuală*)

teratur, publicat în „Beitraege zur romänischen Philologie" din Berlin. Ion Pascadi reia problema în **Progresul în artă,** din „Viaţa românească" nr. 10/1968, retipărit în „Revue d'Esthétique" nr. 4 şi introdus, fără modificări importante, în **Estetica între ştiinţă şi artă.** Ulterior, la dezbaterea problemei participă D. Matei prin **Observaţii asupra progresului artistic,** publicat în „Revista de filozofie" nr. 8/1971, Mihai Nadin prin **Sensul progresului în artă** din volumul **A trăi arta,** precum şi cercetarea literară de la Facultatea de filologie din Timişoara prin articolele **Necesitatea viziunii dinamice în cercetarea literară, B. Croce între afirmarea şi negarea progresului artistic, Informaţie şi progres literar-artistic, Despre progresul valorilor,** publicate în revista „Orizont" în ultimii doi ani, precum şi prin **Dinamica fenomenului literar în Poetica lui Aristotel,** publicat în „Studii clasice"/1972. Fie-ne îngăduit să informăm, cu acest prilej festiv, şi despre lucrările **Arta ca sistem funcţional în concepţia aristotelică, Ideea de progres literar de la Schiller la Spencer, Cearta dintre „antici" şi „moderni" şi problema progresului literar,** în curs de apariţie în „Analele Universităţii din Timişoara" şi în „Studii de literatură universală". Pe aceeaşi temă a fost axată şi comunicarea noastră **Critica tezelor care neagă progresul în artă** susţinută la Congresul Internaţional de Estetică din vara acestui an.

Cu privire la realitatea sau posibilitatea progresului artistic, s-au exprimat, în esenţă, în cercetarea românească, următoarele trei teze : a) Nu există un progres estetic în istoria umanităţii (sau nu se poate demonstra), teză al cărei exponent este mai ales M. Ciurdariu. b) Există un progres estetic doar în cadrul „seriilor istorice", al ciclurilor progresive, dar nu poate fi sesizat un progres în istoria generală a artelor ; în acest sens s-au pronunţat Tudor Vianu şi N. Manolescu. c) Teza a treia, care afirmă realitatea progresului literar a fost schiţată de S. Iosifescu cel dintîi, după cunoştinţa noastră. Spre aceeaşi concluzie conduc cercetările lui Ion Pascadi şi ale noastre. Pascadi formulează chiar unele criterii ale progresului artistic, criterii faţă de care noi, în **Das Problem des Fortschritts in der Literatur** ne-am exprimat rezerve, propunînd o viziune care porneşte de la analiza comparată a constituenţilor funcţionali similari ai operelor. Fiecare din aceşti constituenţi ridică probleme specifice care primesc, în diferitele epoci, soluţii inovatoare, soluţii-tip sau soluţii inferioare în raport cu experienţa anterioară ; încîntarea produsă de capodopere îşi are unul din izvoare în faptul că autorii lor au soluţionat optim în raport cu invariantele de epocă toate sau cele mai multe probleme ale funcţionalităţii constituenţilor, efectul ansamblului fiind, desigur, mai mult decît suma bucuriilor trăite la nivelul elementelor. Progresul artistic, ca şi progresul moral, constituie, în istoria generală a artelor, o realitate incontestabilă, dar aceste forme ale progresului pot cunoaşte pronunţate discontinuităţi şi involuţii, n-au caracterul liniar şi obligator al progresului tehnico-ştiinţific, deoarece corespund unor nevoi ce exclud într-o prea mică măsură pierderea informaţiei necesare creării unor structuri superioare şi, în genere, elaborării variantei comportamentale optime. Progresul artistic este recunoscut de asemenea, într-un fel sau altul, şi de M. Breazu, A. Marino, D. Matei şi M. Nadin.

Erorile care stau la baza tezelor ce neagă progresul estetic sînt erori de concepţie sau de metodă. Erori de concepţie reprezintă, de pildă, negarea caracterului cumulativ al valorii estetice şi, o dată cu aceasta, negarea oricărui proces de învăţare în artă, negarea metodei artistice ; una din erorile cele mai răspîndite de acest tip o constituie teza caracterului de unicat al operei, teză acceptată, în mod surprinzător, chiar de unii adepţi ai ideii de progres ; or, ideea unicităţii absolute şi ideea progresului se exclud, deoarece progres înseamnează **legitate,** înseamnează **general,** fapt remarcat de Vianu în **Estetica.** Axioma „singularităţii" fenomenelor sociale i-a condus, pe neokantienii Rickert şi Windelband spre negarea procesului social.

Relevarea manifestărilor specifice progresului ori regresului artistic ar permite creatorului o cunoaştere mai profundă, din perspectiva scopurilor, a diferitelor curente artistice, o mai certă orientare a propriei activităţi spre o artă majoră, iar publicului mai multă încredere în gustul său sănătos, mai mult curaj în a respinge nonarta, care ni se oferă uneori drept arta cea mai modernă, compromiţînd astfel pe adevăraţii artişti moderni. Sarcina oricărei creaţii este nu de a fi „modernă" într-un sens oarecare", ci de a fi superioară în raport cu experienţa anterioară ; modernitatea are un sens doar ca adecvare superioară la funcţii esenţiale. Este, desigur, necesar ca estetica marxist-leninistă să dea un sens univoc conceptului de **modern,** purgat de reziduurile unor speculaţii confuze în jurul modernităţii. Toată poezia europeană de după „cearta dintre antici şi moderni", izbucnită în Franţa la sfîrşitul secolului al 17-lea, se intitulează poezie modernă ! Adevărul este că epoca socialistă, care afirmă un cult al valorilor viabile ale trecutului, priveşte trecutul ca pe un uriaş rezervor de strategii, este, în sens major şi modern, clasică. De aci nevoia unei **arte clasice** a epocii noastre. Teoria progresului nu poate conduce, în mod consecvent logic ,decît spre soluţia : **clasicitate modernă în artă.**

IGNAT BOCIORT

---

*) Comunicare susţinută la Universitatea din Timişoara în cadrul sesiunii ştiinţifice festive închinate aniversării a 25 de ani de la proclamarea Republicii.

Viaţa artistică timişeană

● Interviu cu TRAIAN BUNESCU preşedintele Comitetului de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Timiş.

— Ce semnifică 25 de ani de republică în mişcarea artistică profesionistă, în viaţa culturală din această parte a ţării ?

— Elementul esenţial în această privinţă se referă la faptul că arta a devenit cu adevărat un bun al maselor. Ea pătrunzînd în rîndul acestora cu toată vigoarea, cu toată forţa ei de luminare şi frumuseţe. Este un merit al revoluţiei culturale, care s-a desfăşurat în contextul şi pe fondul profundelor transformări din viaţa economică a ţării, că omul contemporan a devenit mult mai apt de a recepta valorile artistice, pe care le priveşte şi le primeşte ca pe un oxigen al vieţii sale.

Judeţul Timiş se bucură de o tradiţie valoroasă pe planul mişcării artistice. Am considerat însă că tradiţia reprezintă un punct trainic de plecare spre creaţii noi, spre arta contemporană, chemată să reflecte transformările peisajului material şi spiritual al poporului de-a lungul acestor ani. Abordînd problema din acest punct de vedere, constatăm cu satisfacţie că instituţiile noastre artistice şi culturale s-au integrat cu toată capacitatea lor în programul ideologic stabilit de partid. Dacă în anul 1947 Timişoara dispunea doar de trei instituţii de spectacole şi concerte, astăzi numărul lor a crescut la 7 (Teatrul Naţional, Teatrul german de stat, Teatrul maghiar de stat, Teatrul de păpuşi, Opera de stat, Filarmonica de stat „Banatul“, Ansamblul de cîntece şi dansuri „Banatul“), Toate acestea reprezintă o adevărată mîndrie a locuitorilor din această parte a ţării ele ocupînd locuri de seamă în constelaţia artei ţării noastre. Numai la Teatrul Naţional, din 1945 pînă astăzi, au avut loc 6.100 spectacole, cu 2.813.000 spectatori. Semnificativă ni se pare şi prezenţa internaţională a instituţiilor de cultură timişorene, deosebit de bogată în acest an. Opera de stat şi Teatrul Naţional au apărut pe scenele ţării prietene Iugoslavia. Filarmonica de stat „Banatul“, în turneu, prin oraşele Italiei, s-a bucurat de succese de prestigiu. Ansamblul „Timişul“ al Casei de cultură a municipiului Timişoara, a fost oaspete al Modenei, iar Ansamblul folcloric „Banatul“ se găseşte într-un turneu de amploare în Mongolia, Republica populară Chineză, Republica Populară Democrată Coreeană.

— Care dintre arte consideraţi că înscrie bilanţul cel mai bogat al afirmării ?

— Cum era şi firesc, aceste arte în condiţiile societăţii noastre socialiste, s-au dezvoltat în mod armonios, din care cauză ne este imposibil să acordăm primatul uneia sau alteia. Şi teatrul, şi muzica, şi artele plastice şi literatura de pe meleagurile timişene au cunoscut o evoluţie ascendentă. Dar esenţialul constă nu atît care din acestea au marcat o înflorire mai evidentă, ci în ce măsură ele satisfac şi răspund gustului consumatorilor. Aici trebuie avut în vedere structura socială a populaţiei, structura socio-profesională. Un element definitoriu se referă şi la nivelul de cultură al maselor populare, care a crescut vizibil în perioada la care ne referim.

Spectatorul de astăzi se deosebeşte mult de cel de ieri. Exigenţa faţă de producţia artistică a crescut cel puţin în egală măsură cu volumul de cunoştinţe acumulat de consumatorul de artă. Aşa explicăm următorul fenomen : instituţiile noastre contractează spectacole şi concerte cu diferite întreprinderi din Timişoara. Mai mult, Opera de stat are stagiuni permanente la Reşiţa, Arad, Hunedoara, şi, demn de reţinut, chiar în mediul rural, de pildă, la Ciacova, unde se deplasează de regulă cu cîte două spectacole, bucurîndu-se de săli arhipline. De asemenea, întîlnirile frecvente ale scriitorilor cu cititorii din diferite straturi sociale şi profesionale sînt de natură să uşureze pătrunderea artei, să stimuleze gustul omului pentru frumos, pentru desăvîrşirea sa spirituală.

— Ce părere aveţi despre viaţa literară, despre rolul revistei „Orizont“ în efervescenţa noastră spirituală ?

— Anul 25 al existenţei Republicii a fost inaugurat în municipiul nostru de două evenimente cu profunde semnificaţii pentru viaţa literară de aici: mă refer la înfiinţarea Editurii „Facla“ şi la transformarea revistei „Orizont“ în săptămînal social-politic şi literar-artistic, care au dinamizat climatul nostru spiritual. Lansarea primelor cărţi ale editurii timişorene, cercul simţitor lărgit de cititori ai revistei săptămînale aduc o mai puternică efervescenţă în cîmpul literelor, al artelor, care se bucură din plin de roadele afirmării.

— Vă rog să citaţi cîteva cărţi ale autorilor timişoreni care v-au reţinut atenţia.

— Romanul „Vrajă“ de Ion Arieşanu, romanul „Lume fără cer“ al regretatului Virgil Birou, prodigiosul palmares editorial al octogenarului Franyo Zoltan, volumele de poezii ale lui Anghel Dumbrăveanu, Franz Liebhard sau Vladimir Ciocov, cît şi unele cărţi ale scriitorilor mai tineri între care, după părerea mea, şi dumneavoastră ocupaţi unul dintre locuri. Ştiu că sub tipar se află volume ale unor debutanţi talentaţi care vor spori numărul scriitorilor de valoare din această parte a ţării.

— Ce loc ocupă Timişoara în tezaurul spiritual naţional ?

— În marele buchet al ţării, Timişoara are un loc distinct, mulţi artişti şi literaţi de aici fiind recunoscuţi şi preţuiţi pe plan naţional şi chiar mondial.

DAMIAN URECHE

banatica

„Nu visăm un regat, ci voim o republică română“

Năzuinţele poporului român, lupta sa îndelungată pentru dreptate socială şi naţională, înscriu pe stindardul lor de-a lungul timpului, şi năzuinţa spre republică. Încă în timpul războiului ţărănesc din 1514, legat de numele lui Gheorghe Doja, cel ars pe rug la Timişoara, se cerea „proclamarea republicii, egalitate pentru toţi şi suveranitatea poporului“. Mişcarea revoluţionară a lui Tudor Vladimirescu exprima profunda adversitate faţă de domniile fanariote. În concepţia gînditorilor paşoptişti revoluţia trebuia să fie „democratică şi socială“. Nicolae Bălcescu spunea că în republica democratică „puterea statului şi dreptului trebuie să fie în mîna poporului întreg“.

După înlăturarea de la tronul României a lui A. I. Cuza şi aducerea la putere a dinastiei de Hohenzollern, un val de acţiuni, de atitudini antimonarhice făţişe au cuprins ţara. Cînd România a fost proclamată regat în anul 1881, C. A. Rosetti făcîndu-se expresia unui curent larg în ţară, spunea „Nu visăm un regat ci voim o republică română“. Aceste cuvinte exprimau un sens adînc, cu implicaţii în năzuinţa maselor de a vedea instaurat un regim popular, o republică. Este semnificativă apariţia în anul 1890 a ziarului de scurtă durată intitulat „Republica Română“ care propaga idei republicane, aceleaşi idei cuprinse şi în coloanele altor ziare ale vremii. Criticînd anacronismul instituţiei monarhice, ziarul „Adevărul“ scria în aceeaşi perioadă că se impune : „răsturnarea monarhiei şi înlocuirea ei prin forma republicană“.

Odată cu apariţia şi dezvoltarea mişcării muncitoreşti, lupta antimonarhică, ideea republicană au căpătat un caracter tot mai răspîndit. Renumitul scriitor şi ziarist C. Mile se exprima astfel în articolul său „Socialismul şi republica“: „Cine zice socialism, nu poate să nu înţeleagă şi republică. Socialiştii lucrînd pentru socialism lucrează de la sine pentru republică“.

Vechea mişcare socialistă a înscris în programele sale, a exprimat în chemările, în rezoluţiile sale, idei înaintate, idei republicane. Ziarele sale Munca, Lumea nouă, România muncitoare, Lupta. Socialismul si altele exprimau succesul luptei poporului pentru dreptatea socială, în faţa căreia se afla ca o stavilă şi monarhia. În coloanele ziarului „Adevărul“ (Glasul poporului) la care colaborau şi mulţi militanţi socialişti din Banat, apăreau frecvent idei republicane, antimonarhice. „Locul monarhiei burghezo-moşiereşti — subliniau militanţii socialişti — îl va lui „republica socială, în care nu va mai fi nici rege, nici tron, dar nici jefuitori şi jefuiţi“. În adunările de la Timişoara, ce au precedat Unirea Transilvaniei cu România, în anul 1918, au răsunat cuvinte ferme, de adîncă convingere, cu privire la desăvîrşirea unităţii naţionale, la dezvoltarea României într-un cadru republican.

Misiunea de a realiza marile aspiraţii ale poporului, de a înfăptui transformarea revoluţionară a societăţii româneşti, a revenit clasei muncitoare, Partidului Comunist Român.

Se răspîndeau în mase, în anii ilegalităţii, documentele P.C.R., care subliniau dezideratul înfăptuirii republicii muncitoreşti ţărăneşti ca formă de guvernămînt corespunzătoare esenţei statului socialist. În 1933, puţin după evenimentele sîngeroase legate de oprimarea luptelor ceferiste şi petroliste, un manifest al partidului arăta că : „Nu există regi ai poporului ! Regele e al burgheziei şi al moşierimii, ale căror interese le serveşte, interese care sînt una cu ale lui“. În 1934, P.C.R. sublinia că „partidul trebuie să ducă o campanie largă de masă contra regimului monarhist şi a regelui, ca stîlp şi ocrotitor al reacţiunii politice şi al exploatării maselor“.

Idealul republicii a fost înfăptuit de către clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, în condiţiile create în urma insurecţiei armate din august 1944 care a deschis calea spre realizarea aspiraţiilor poporului de progres social. Anii 1945—1947 cuprind în istoria contemporană a României perioada în care s-a desfăşurat şi a învins revoluţia democrat-populară, care a dus la cucerirea puterii de stat de către clasa muncitoare, aliată cu ţărănimea muncitoare şi cu ceilalţi oameni ai muncii. A fost o perioadă grea, eroică, o preioadă de puternic entuziasm popular, revoluţionar.

Scurt timp după insurecţie, partidul comunist şi-a adoptat întreaga activitate corespunzător noilor condiţii. Organizaţia regională din Banat a P.C.R., în fruntea căreia s-a aflat o perioadă de timp Leontin Sălăjan, şi-a reorganizat activitatea potrivit noilor condiţii de legalitate, conducea lupta politică împotriva reacţiunii, pentru democratizare, pentru refacerea economiei. Ziarul partidului „Luptătorul bănăţean“, însera în coloanele sale faptele eroice ale muncitorilor de la Atelierele C.F.R., Fabrica de lanţuri, uzina „Bozsak“ etc. Aveau loc în acea perioadă mari întruniri organizate de P.C.R., în întreaga ţară, pentru drepturi democratice, pentru un guvern democratic. La Timişoara, în sălile Apollo şi Libertatea, la cluburile muncitoreşti, vibrante adunări întruneau, la chemarea Partidului comunist, mii şi mii de oameni ai muncii. Marile adunări populare ale oraşului salutau instaurarea, la 6 martie 1945, a guvernului Dr. Petru Groza.

După venirea la conducerea treburilor ţării a guvernului de concentrare largă democratică, problemele redresării şi dezvoltării economiei naţionale s-au situat pe primul plan. La Conferinţa naţională a partidului, din octombrie 1945, la care şi organizaţia P.C.R. bănăţeană a fost larg reprezentată, s-au precizat obiectivele politice imediate, de a căror îndeplinire depindea consolidarea regimului democrat popular. Cu cîteva luni înainte, fusese legiferată reforma agrară, al cărei iniţiator şi organizator a fost P.C.R. Pe baza acestei reforme, în judeţul Timiş au fost expropriate 233.448 ha. pămînt arabil şi 4.457 ha. de vii ; cu acest prilej, zeci de mii de ţărani din judeţ au primit peste 160.000 de ha de pămînt, această măsură social-economică fundamentală avînd o deosebită însemnătate politică. În noiembrie 1946 alegerile pentru parlamentul ţării au vădit un uriaş succes obţinut de Blocul Partidelor Democratice care a obţinut peste 79% din totalul voturilor.

Sfîrşitul anului 1947 avea să aducă cu sine abolirea monarhiei şi proclamarea republicii în împrejurările cînd, datorită tuturor schimbărilor social-politice înfăptuite în România după 23 august 1944, se creau posibilităţi în vederea unei asemenea schimbări. La 30 decembrie 1947, regele a fost obligat să abdice ; în seara aceleiaşi zile, Adunarea Deputaţilor a proclamat România ca republică populară.

Un val de acţiuni populare a cuprins capitala ţării şi celelalte oraşe ale României. La Timişoara şi în alte centre bănăţene, zeci de mii de oameni au ieşit în stradă. Ziarul Luptătorul bănăţean descria astfel reacţia bănăţenilor : „31 decembrie 1947 — Megafoanele ne înştiinţează că o mare manifestaţie va avea loc în faţa Operei de stat la ora 14... De pretutindeni vin coloane nesfîrşite de muncitori, ostaşi, femei, studenţi, tineri şi bătrîni. Vin mereu să salute tînăra noastră republică, încadrîndu-se în răsunătorul cor vorbitor care cadenţează : „Republica să trăiască ! Ţara nouă să-nflorească“

S-a înfăptuit astfel năzuinţa maselor populare a poporului român care, sub conducerea P.C.R., a păşit înainte, spre construcţia socialistă, spre realizarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate, spre o viaţă de dreptate şi echitate.

HERBERT RABINOVICI

Salonul anual de artă plastică timişoreană

La Bastion, sub ziduri de cetate, s-a deschis din nou o epoziţie de artă, Salonul anual de plastică. Acest decembrie, mai bogat ca oricind, a strins recolta de creaţie a unui intreg an, sau poate rodul a mulţi ani de căutări şi cunoaştere. Multe din lucrările expoziţiei sint nuanţate pe marile teme ale istoriei acestui pămint, căutind să servească, prin strălucirea artei, evenimentului patriei, 25 de ani de la infiinţarea Republicii. De o deosebită ancorare in simbolurile contemporane se bucură lucrările lui Ion Sulea-Gorj. Filmind parcă din umbre şi lumini secvenţe din treptele ţării, fidele stilului său, el exaltă in tonuri luminate discret dimensiunea atectivă a stărilor de spirit din compoziţiile-program.

Sculpturile lui Petru Iecza, „Proclamare" şi „Jertfă", pe lingă vitalitatea monumentală, iradiază de ondulaţia ingenioasă a formei, dincolo de lustrul fibrei lemnoase, lăsind suprafeţele să inalţe un imn ideii.

Pictura lui Romulus Nuţiu, surpriză de fiecare dată, punctează fazele de maturitate la care se află artistul, chiar şi-n travaliul unei teme, proiectează in viziunea compoziţională mişcarea apăsată a unei lungimi de undă care a impietrit intr-un focar de semnificaţii. „Omagiu lui Vuia", intr-un albastru dens, poate prea incărcat, demonstrează prin sugestie linia combustiei zborului.

Un punct atractiv al expoziţiei il constituie triunghiul pictural al lui Francisc Ferch. „Sărbătoare", „Tradiţie" şi „Rustica", intr-un inegalabil colorit, suscită interesul, nu atit prin ineditul motivelor patriarhale, cit prin forţa de sugestie in care culoarea explodează in infinite nuanţe, ca o dulce impăcare a focurilor ce sărută eternitatea. Pretextele folclorice aduc cu ele mari incărcături de emoţii, nostalgie şi odihnă a ochilor, soare revărsat pe oglinda apei ca să-şi spargă razele in copleşitoare bijuterii. „Elanul" lui Zoltan Molnar şi „Icarul" lui Ion Mihăescu completează, aş zice, florilegiul temei zborului, al tendinţei omului spre inalt, investind in linia suplă şi fermă un optimism viguros, demn de inălţimile contemporane.

Acuarelele lui Diodor Dure („Floarea soarelui" şi „Portret") şi ale Virginiei Baz-Baroiu, cit şi tehnica in acvaforte a Xeniei Eraclide-Vreme, sint prezenţe de puternică armonie in salonul de artă plastică. Din grafică am aminti lucrările lui Kazinsky, care subliniază evoluţia spectaculoasă a artistului şi indeosebi, inclinaţia sa spre o artă durabilă, rezistentă la trecerea clipei. Aurel Breileanu („Colegi de şcoală"), Victor Gaga („Implinire") in tonul obişnuit, comunică o impresie de sentiment al lirismului in culoare şi spaţiu, definibil printr-un limbaj direct fără spectaculozitate.

Desigur, s-ar mai putea vorbi de aplecarea şi ancorarea artiştilor spre peisajul timişorean, spre peisajul zonelor industriale din această parte a ţării, lucrări care nu prea se oglindesc in această expoziţie. Sau chiar despre artişti cu o bună reputaţie şi o prestigioasă activitate plastică, precum Ciprian Radovan, Vasile Pintea, Viorel Toma, Gabriel Popa, care puteau să prezinte in salonul de toamnă cele mai bune creaţii, cele mai reprezentative ca valoare artistică. Iată incă una din eclipsele expoziţiei. Ciprian Radovan, in portretul lui Avram Iancu, foloseşte obsesiv un verde obositor. O fi vrind probabil să arate confundarea eroului cu veşnicia codrului şi a naturii ? Se putea insă comunica această idee prin elementele sugestiei, cum de altfel e incărcată arta pe care o cunoaştem a lui C. Radovan.

O notă aparte fac lucrările lui Leon Vreme şi ale Iuliei Dinescu-Bran. In vegetal, face o introspecţie umană in veşnicia somnolentă a naturii. Graiul subtil care porneşte din irizările culorii, direcţia aproape monotonă a motivelor se face pe detalii de linişte şi ritmicitate, servind admirabil pasta ce comunică cu lumea din noi. De un puternic suflu teluric, arta, ceramica Iuliei Dinescu dinamizează porii prin care lutul respiră aburul cosmic. Ar mai putea fi citate numele : Lidia Ciolac, Ilie Mucioniu, Gherghina Vidac, Mariana Bogdan-Luminosu, Dumitru Pălălău.

O completare salutară a salonului anual de artă plastică o constituie tapiseria. Deşi autorii nu se deosebesc prea mult ca stil, arta lor face o distinsă prezenţă, prin inalta factură la care se ridică temperatura implicată a fiorului compoziţional.

Omagiul pe care artiştii plastici timişoreni il aduc Republicii, acum, in pragul de aur al sărbătoririi, ne face să năzuim intr-o perpetuă angajare a artei in marile teme ale vieţii contemporane, intr-o deplină adeziune şi racordare a cuceririlor spirituale la edificiul pe care-l ridicăm pe nebănuite culmi de frumuseţe.

DAN UDREA

Muzica în mijlocul maselor

Dacă instituţiile muzicale timişorene **ar** funcţiona doar la sediu, probabil că nobila lor misiune s-ar împlini doar pe jumătate. În momentul istoric în care am ajuns să avem douăzeci de milioane de cetăţeni dornici să cunoască tot mai multe despre cultura noastră şi universală, muzica este din ce în ce mai cerută şi este necesar să fie găsite cît mai multe formule pentru ca ea să fie înţeleasă în însuşi resortul ei intim, nu doar prin intermediul discului şi benzii magnetice. În acest sens, stagiunile mobile, îmbrăţişînd cît mai multe localităţi fac posibil contactul direct cu „producătorii" acestei arte. O stagiune permanentă este mai mult decît un spectacol ocazional ; este o obligaţie. Se formează, încetul cu încetul un public la fel de receptiv şi exigent ca acela din marile oraşe, nivelul spectacolelor şi concertelor va trebui să fie la înălţime.

Filarmonica „Banatul", în afara turneelor, susţine, conştientă de o nobilă misiune, concerte la Reşiţa (trimestrial), la Ciacova (de două ori pe trimestru), la Jimbolia (lunar). Tot lunar este prezentă în mijlocul studenţilor cu expuneri şi concerte educative.

Opera timişoreană dă spectacole lunar la Reşiţa, Arad şi Ciacova, urmînd să se deschidă o stagiune şi la Lugoj. Premiera Răscoala" a avut loc la Reşiţa. Concerte-lecţie la Casa de cultură a studenţilor.

Binevînţeles că nu e suficientă audiţia, mai ales că în aceste săli deseori există şi public aflat la primul său contact cu muzica. Există o varietate, nu prea mare, e drept, de forme de iniţiere: profesorii de muzică din localităţile amintite pregătesc tineretul pentru spectacolul din ziua respectivă. În acelaşi timp instituţiile muzicale vin, printr-un anumit repertoriu, în întîmpinarea programei şcolare. Scena devine nu numai prilej de emoţie artistică ; instrumentele sînt „văzute", în acţiune, încetează de a mai fi o taină. Aşadar, concerte-lecţie, cuprinzînd selecţiuni din diferite lucrări, în care e necesară întotdeauna prezenţa orchestrei, cînd solistul vocal poate fi acompaniat printr-un simplu pian. Minimum de mijloace, maximă eficienţă. S-au contractat şi în acest an matinee cu diverse şcoli. Scurte expuneri însoţesc, fără prea mult didacticism, spre a nu înnăbuşi emoţia, muzica. Prezentarea lucrărilor autohtone este şi ea la loc de cinste.

Au existat şi unele cazuri cînd s-a mers pe o oarecare minimă rezistenţă, în sensul că unele formaţii s-au prezentat cu efectivul de orchestranţi incomplet. Dar am asistat, din păcate şi la un concert (dat în afara sediului), la care publicul, în special unul format din tineri de vîrstă şcolară, aplauda între părţile simfoniei sau discuta cu voce tare în timpul execuţiei ; dirijorul a trebuit să întrerupă. Un caz în care profesorii de specialitate nu au avut în vedere pregătirea terenului pentru o audiţie de sală rezumîndu-se la distribuirea biletelor la clasă. Atunci cînd autobuzele sosesc cu interpreţii lor într-o anumită localitate, lipseşte timpul, nu se mai pot ţine prelegeri lungi şi obositoare de iniţiere în comportamentul pe care spectatorul este obligat să-l aibă în sală. Ceea ce nu au timp să realizeze oaspeţii, trebuie să facă din timp gazdele.

Este lăudabilă iniţiativa comunei Ciacova : aceea de a avea o stagiune permanentă de operă şi filarmonică. Asemenea iniţiative dublate, binevînţeles de obligaţia de a pregăti publicul, ar putea să aibă şi alte localităţi, mai ales că pretutindeni au înflorit constelaţiile spaţioaselor aşezăminte culturale.

Apoi, dacă nu întotdeauna, uneori personalităţi marcate de o deosebită popularitate ajung şi în faţa celor ce au avut ocazia să le asculte doar stînd în faţa micului ecran. Am asistat la un concert memorabil, dat de Ion Voicu acompaniat de filarmonica timişoreană într-un orăşel.

Publicul l-a aclamat, maestrul a acordat cîtva magistrale bisuri, s-a creat între artist şi spectator acea „colaborare" izvorîtă din pasiune şi înţlegere. Erau în jurul meu aceiaşi oameni pentru care, cu ani în urmă muzica simfonică reprezenta o taină .se situa în afara sferei lor de interes. De aceea, o sală goală în care se cîntă fără un numeros auditoriu, mi se pare un sacrilegiu şi vinovaţi nu vor fi numai organizatorii, ci intermediarii, cei ce au menirea de iniţiator la catedră.

În unele localităţi, cuprinse în perimetrul stagiunilor, există şcoli populare de artă, mici pepiniere, mici orchestre. Au loc periodic audiţii, e drept, cu public restrîns care nu rareori încearcă revelaţii! Ar putea exista oare o mai strînsă colaborare dintre instituţiile profesioniste şi acei amatori ? Cred că da. În primul rînd, ei sînt cei mai buni ascultători şi pot deveni factor de prim rang în mobilizare. Apoi dacă într-un concert, într-un spectacol de operă ar fi inclus şi un tînăr talent „local", nu s-ar spori şi popularitatea acelei seri de muzică ? Ar putea exista şi seri de poezie recitată pe fondul muzical al orchestrelor, spectacole aproape sincretice, de care şi la sediu beneficiem destul de rar.

Ar putea exista o multitudine de modalităţi care ar face ca arta să pătrundă mai eficient peste tot. S-au făcut în aceste decenii paşi de uriaş. Putem spune că şi în acest colţ de ţară, în care „cîntă tăt natul", marele flux degajat de orchestre mari cîştigă teren. În acele săli găseşti un public sincer, entuziast şi receptiv.

LUCIAN BURERIU

appassionata

Mara

Artistul posedă facultatea de a extrapola prezentul, iar puterea de extensiune spirituală, intr-un sens şi altul, conferă dimensiunea operei sale. Iată cum actul eroic de rezistenţă al unor ţărani maramureşeni, executaţi de trupele fasciste in toamna anului 1944, devine simbol al luptei pentru libertate, prin monumentala operă a sculptorului Vida Gheza. Doisprezece stilpi, doisprezece luptători, prinşi intr-o horă a veşniciei, inalţă un imn imensei tăceri, in care s-au cufundat bravi şi neinvinşi. Realizarea artistică ingăduie trimiterea la acelaşi străvechi mit solar, prin care atit Vida cit şi Brâncuşi sincronizează timpurile meditaţiei grave sau ale inţelepciunii senine cu orele cosmice ale uriaşului ornic. Senzaţia copleşitoare de incremenire a timpului e comună. Materialitatea pregnantă a eroilor in monumentul de la Maisei şi vaga prezenţă a inţelepţilor la masa de pe malurile Jiului, diferenţiază concepţiile creatoare.

Transpunerea dramatică a epopeii din Transilvania de nord apelează la un şir de monodrame, a căror interacţiune se implineşte, de fapt, in sufletul spectatorului. Asupra satului apasă greu ultimatumul inamicului : pieirea generală sau predarea patrioţilor. Intreaga suflare năpăstuită trăieşte o noapte de coşmar, alcătuind un corp comun in faţa sorţii. Impresia inevitabilului este menţinută de [illegible] nic. cei doisprezece stilpi, pe care Lemnarul bătrin şi ajutorul său sint constrinşi să-i planteze pină in zori. Sinistra poruncă e infăptuită cu meticulozitate sacră, lemnul e aşezat cu chibzuinţă, veghind asupra meşteşugului secular, menit să perpetueze infrăţirea omului cu natura acestor locuri. Crainicul satului trăieşte o dublă existenţă, punindu-şi vocea in serviciul opresorului sau simţind alături de consătenii săi grozăvia, al cărei sol se constituie. Această dualitate, mergind către un dezacord psihic accentuat, produce ruptura tragică, nebunia. Soluţia dilemei aparţine celor doisprezece luptători, care, după atitea lovituri date duşmanului, trebuie să-şi incoroneze lupta cu propriul sacrificiu. Spre ziuă vor veni să-şi ocupe locul ce le-a fost hărăzit, mai puţin unul. Este tinărul pădurar Gorun, grav rănit ţinut ascuns şi ocrotit cu egoism de iubita sa, Mara. Dar, in momentul limită, cei doi apar, păşind alături pe ultimul lor drum. Si astfel, intregind geometria implacabilă a cercului, Mara şi Gorun inscriu intr-o supremă imbrăţişare sublimul poem de dragoste şi moarte, etern ca riul care curge, durat ca stejarul dătător de ţării.

OVIDIU MANOLE

film

Semnele bune ale anului 25

Am văzut in anul 25 al Republicii trei filme româneşti şi am citit in acelaşi an mai multe cuvinte ale celor indreptăţiţi să scrie despre filmul românesc. Pentru că am văzut toate acestea, (multe, puţine, cum credeţi) am să incerc să scriu, de loc festiv in aceste momente festive, dar cu multă bună-credinţă despre semnele, cu adevărat bune ale acestei virste.

Cele trei filme care mă obligă acum să scriu (am văzut **toate** filmele româneşti din '72) sint **Puterea şi Adevărul, Felix şi Otilia** şi **Cu miinile curate.** Fiecare mi-a dat de ştire, in felul său, că in cinematografia română şi-a atins in sfirşit punctul din care **e interzis** orice pas inapoi. Am scris „e interzis" şi este opinia mea, pentru că a sosit momentul armonizării calităţii acestei munci artistice cu toate celelalte zone ale muncii produse in România. Mă opresc la aceste trei filme ş fac atita caz de cifră, pentru că nu cunosc alt an al cinematografiei române care să fi produs trei (3 !) filme foarte bune deodată. Au fost, ehei, ani de excepţie, dar cu un singur film de excepţie, care a putut fi **Pădurea spinzuraţilor, Duminică la ora şase** şi poate incă. De la aceste trei filme văzute in '72 am primit următoarele semne sigure :

1) că a venit momentul puterii adevărului şi in film,

2) că există un grup de foarte buni plasticieni ai imaginii cinematografiei (Al. Intorsureanu, Gh. Fischer, Al. David, Radu Boruzescu),

3) că s-au format profesionişti de inaltă clasă, care ştiu exact ce inseamnă ritm cinematografic, story, tensiune şi atmosferă intr-un film, ceea ce nu e de loc puţin lucru.

Cuvintele care m-au obligat să scriu aceste rinduri au fost citite mai cu seamă in **Cinema.** Se cuvine a fi pomenit in primul rind interviul unui artist şi cetăţean de probitate, care e Titus Popovici (v. Cinema nr. 9, 1972).

Semne bune au fost şi ideile de film ale regizorilor noştri, publicate, incurajator, la inceputul anului. Se anunţau generoase : Concert din muzică de Bach, Dublul, Demonii, Ultima noapte de dragoste . . ., Bietul Ioanide, Patul lui Procust, Groapa, Ţiganiada, scenarii după Fănuş Neagu, Marin Preda, Eugen Barbu. Cite vor ajunge oare . . .

Ultimele, şi poate nu cele mai puţin importante, au fost luările de poziţie ale criticilor, regizorilor, scenariştilor, producătorilor care au pledat cu o rară obstinaţie pentru tot ceea ce ştim aproape toţi că trebuieşte cinematografiei române şi incă foarte repede. Dacă aţi citit undeva ceva asemănător e şi acesta un bun semn al acestor semne bune.

ADRIANA SIMLOVICI

CÎNTÎND PATRIA —

Patria

Se bat în țărmul pontic talaze de metale,
Se-ntorc corăbii grele după-al luminii semn,
Aici unde Carpații în mantii vegetale
Din veacuri stau de veghe, netulburați și demn.

Mă uit cum șesul țării ridică-n soare aur,
Cum viile, pe dealuri, mirosuri scumpe ard,
Cum preschimbarăm rîul latent în meșter-faur
Să lumineze-n inimi ca un aprins stindard.

Sînt al acestui spațiu ca Oltul visător,
Un tulnic din atîtea cîte pădurea suie
S-anunțe dimineața și sensul viitor,
Sînt al acestor obcini cu-aromă de gutuie.

Se bat în țărmul pontic talaze de metale,
Se-ntorc corăbii grele după-al luminii semn,
Aici unde Carpații în mantii și paftale
Din veacuri stau de veghe, netulburați și demn.

ANGHEL DUMBRĂVEANU

Tot ce-i frumos

Patria-nseamnă tot ce-i frumos,
Cînd un om îl ridică pe altul de jos,
Înseamnă lumină, înainte de toate,
Cînd peste rana eroului
Aşterni sănătate.
Înseamnă curajul de-a spune
Că binele-i bine și răul e rău,
Înseamnă să înalți în orice vis un Ceahlău,
Cînd crezi în steaua poporului tău.
Și dacă vreți să știți ce mai înseamnă
Patria mea,
Întrebați-l pe Bălcescu care-a murit
iubind-o,
Şi fără s-o mai poată vedea !

DAMIAN URECHE

Istorie

Cînd regele a fost silit să plece,
S-au împrăștiat curtenii
Ca niște prădalnice păsări de noapte
În furtună.

Asemenea tronului aurit,
Pătat cu lacrimi și sînge,
Toate își schimbau istoria.
În depărtare
Numai vechii lachei.

Cînd regele a plecat,
Întărîtatul popor
Își retrase pumnii
Răsuflînd ușurat.

Scoase molozul adunat de secole
Clădindu-și casă nouă.
O casă
Cu odăi pline soare,
Cu grădini și păduri
Pînă la mare.

Înlăuntru locuim cu toții
Împreună cu copiii noștri și cu nepoții.

HANS KEHRER

În românește de GEORGE PAVELESCU

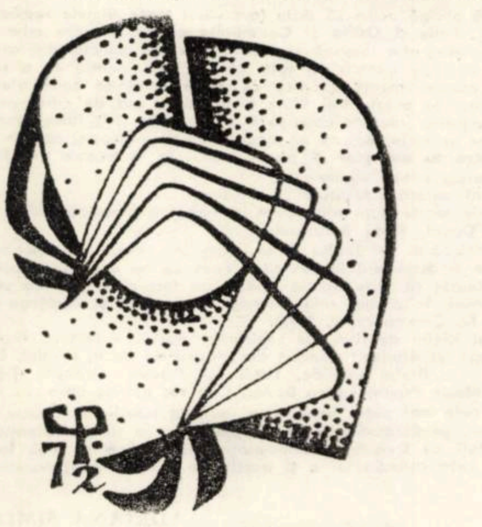

Vignete de CRISTIAN POP

Pe malul Dunării

Tu-mi vorbești, Dunăre,
Atît de sensibil, atît de aproape ;
Sonetele precoce și zorile crescură
Din apele tale. Îți amintești
Covîrșitoarele toamne, într-aripatele ?
Amăgirile și emoțiile mele se legănau
Atunci cu bărcile, cu rădăcinile tale.
Iar ochii ei albaștri se ascundeau
Sub strălucirea ta. Privesc acum
Constelația Porților de Fier
Și inima nopții ascultă
Cum bate inima mea.
Nu-i nici o chemare, nici o magie !
Numai sentimentul biruinței mă stăpînește,
Sentimentul demnității !
Și inima nopții ascultă cum bat
În maluri valurile Dunării.

AL. JEBELEANU

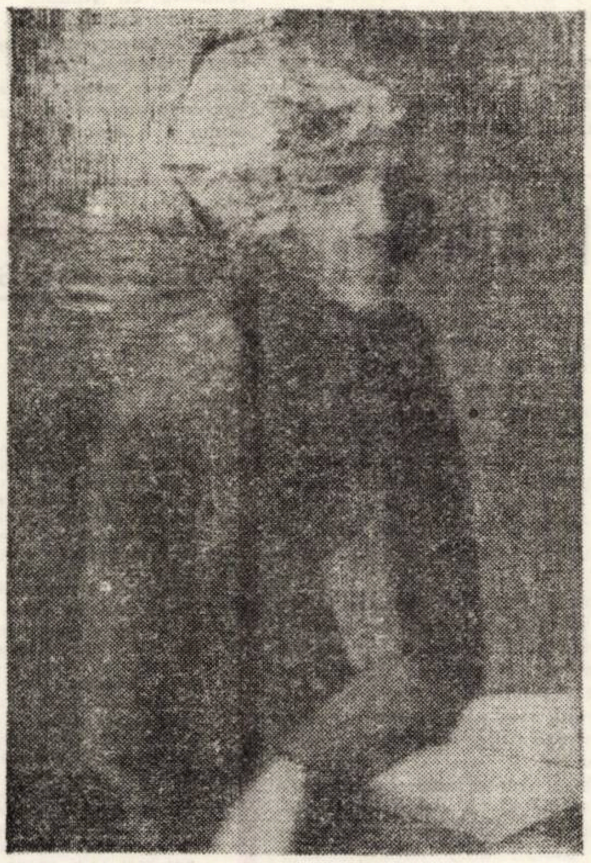

EUGENIA DUMITRAȘCU „Portret"

Mărturisire

Neuitată va fi pentru mine
ziua aceea, ziua marilor prefaceri !
Cît de mult s-a limpezit și cît
S-a renoit avîntu-mi creator,
de cînd o lume nouă s-a născut
Și-o senină viață s-a înfiripat
pe-ale patriei meleaguri.

Cădeau cătușe, porți se deschideau
și pe al artei înflorit tărîm
liber ideile se cununau.
Cresc schele, cresc oameni, noi fapte cresc
prin tine, partidule atotputernic,
cresc drumuri spre-nsoritul viitor,
Se-nalță cîntul liber și frumos.

Ce am gîndit, ce am muncit
în acești douăzecișicinci de ani —
tu mi-ai dat de-a pururea puterea
să păstrez ce-i nobil și ce-i drept
și ce doarme sfînt în glia strămoșească.

Ție îți mulțumesc, timp eliberator,
timp al măreției, ev de prefaceri —
ție îți mulțumesc că m-ai chemat
să fiu martor, să fiu neobositul creator
de frumuseți poetice și adevăruri
cu gîndul, cu inima, cu fapta.

PETER BARTH

În românește de ANTON PALFI

25 de primăveri

O, cele douăzecișicinci de primăveri,
Cîte-mplinește astăzi țara,
Floresc, în noi, tot tinerele vreri,
Sîntem de-o vîrstă cu slăvită para
Ivită, atunci, în luptă și vegheri,
În cei ani de sîrg și glorie.
Părtașii frontului de luptători,
Îi scriem file nouă de istorie ;
Oșteni născuți în dalbele ei zori,
Din vitejeasca ei plămadă,
Prin fapte-așternem pagini de baladă
Cu miezul și răsunetul unic,
Din roadele-i cu-avutul spic.

Cu tinerețea ei întinerim,
Căci pulsul inimii sale, sublim,
Cu-ardență bate tot ce dăltuim,
Cu împlinirile-i înfrăgezim
Și cugetul cît și simțirea,
Crestînd, cu-o pană și cu dalta
Hrisov prin care, cald slăvindu-i mlada,
Noi totodată nemurim
A douăzecișicincea ei arcadă.

CAMIL BALTAZAR

Maturitatea Republicii

Mai ales de-un sfert de veac
Stăruie-n noi mîndria de a face parte
Din ceasornicul ce izbucnește-n perete
Măsurînd izbînzile...

Mai ales de-un sfert de veac
Am început să știu cum e țara,
De cînd recoltele pămîntului acesta
Mă răsfățau ca pe-un copil...

De-atunci, am crescut : cunosc faptele !
Muncesc și-am început să trag în plămîni,
Deodată cu mulțimea, oxigenul nostru comun !...

Am înțeles totdeauna istoria
Ca pe un triumf al scoarței cerebrale
Și lupta ca pe o necesitate de a fi printre luptători,
Partid comunist, mă gîndesc la jertfele ireversibile,
La morții noștri unici — forforescența cauzei —
la curajul înalt.
Anul acesta sînt mai lat în umeri, între ei, înfipt
ca o certitudine.
Chipul ascultă cu ochii dimensiunea fluvială a
Republicii, astfel că
Abia acum, la maturitate, pot să vorbesc despre
densitatea cadranului,
Despre sinceritatea deplină a steagului,
De verticala brațelor.

MARCEL TURCU

Aniversare

Zăpezi cărunte-au nins pe-aceste plaiuri
Și douăzecișicinci de ani trecură-n vreme
Dar ce ciudat : o, pasăre a vîrstei, —
Nu-mbătrînim ci tineri ne-oglindim pe steme

Amurguri sîngerau pe turnuri înghețate
Cînd Fiii se născură dintr-o mamă nouă
O, cîți căzură pentru-această libertate,
Scăldați în sînge și-ntr-a țării rouă.

Dar Ziua ne bătu în poarta vremii
Cu aripi ca de aur și de ametist
Iată-ți Fiii, Patrie cu stema-n flăcări
Sub steaua ce Partid se cheamă, partidul nostru
Comunist !

DUȘAN PETROVICI

FABRICA DERMATINA

Timişoara, Calea Şagului nr. 100

Mii de sticle şi pahare
Astăzi dănţuiesc elastic.
Am organizat se pare
Un revelion mai... plastic!

Academia Republicii Socialiste România, Baza de cercetări ştiinţifice Timişoara, Centrul de cercetări pentru maşini hidraulice, Centrul de chimie şi centrul de ştiinţe sociale

VĂ ADRESEAZĂ

felicitări cu prilejul celei de-a XXV-a aniversări a Republicii pentru tot ce aţi înfăptuit,

VĂ UREAZĂ

succese noi, continue în munca de cercetare şi de aplicare practică, în activitatea de creare a noului în toate domeniile vieţii sociale din patria noastră, în munca de creare a viitorului socialist,

VĂ DOREŞTE

de Anul Nou împliniri frumoase în viaţa socială, fericire în viaţa personală şi de familie.

LA MULŢI ANI!

Întreprinderea
ILCHIM Timişoara
Str. Cermena nr. 1

A venit cum bine ştim
Anul Nou şi la ILCHIM
Şi-a venit cu sacul mare,
Cu omăt şi bunăstare!

ÎNTREPRINDEREA
PENTRU LIVRAREA
PRODUSELOR PETROLIERE

Timişoara, strada Ceahlău nr. 2/A
şi unităţile subordonate:
Arad, Caransebeş, Hunedoara

Anul nou cu bucurie
Şi pe la benzinărie!
Dacă beţi un poloboc
N-o fi... pericol de foc!

ÎNTREPRINDEREA
DE GOSPODĂRIRE COMUNALĂ
Timişoara, Piaţa Vasile Roaită 1

Da, cînd se munceşte
Şi cu dăruire
Banchetul străluceşte
În... gospodărire!

Lucrătorii din comerţ urează tuturor cumpărătorilor „LA MULŢI ANI" şi noi succese în muncă pentru anul 1973

Precum Moş Gerilă
Cu belşuguri vine
Şi la voi să fie
Rafturile pline!

Colectivul redacțional „ORIZONT“

Ion Arieșanu
Anghel Dumbrăveanu
Cornel Ungureanu
I. D. Teodorescu
Laurențiu Cerneț
Damian Ureche
Lucian Bureriu
Valentina Dima
Ion Velican
Dușan Petrovici
Adriana Simlovici
Paul Banciu

vă urează

la mulți ani !

Răvașe colegiale

de

ION VELICAN

Scriitorului Ion Arieșanu, redactor-șef al revistei „Orizont“

Dacă îmi dai voie un pic să conchid
De redactori astăzi n-aș mai ține cont
Și c-o glumă, două în răvaș deschid
Pentru fiecare un nou... Orizont.

Lui Anghel Dumbrăveanu, redactor-șef adjunct al revistei „Orizont“

În acest plăpînd răvaș
Anghel și-a găsit un naș,
Însă ca să punem punct,
Recunosc, sînt naș-adjunct !

Valentinei Dima, care are în curs de apariție la Editura „Facla“ un volum de reportaje

Doamna noastră — ce curaj ! —
Trecînd lin în noul an,
Scrise iar un reportaj
Despre-acest „efort uman“.

Lui Lucian Bureriu

Către o fată cu mulți ani,
Dată pe obraji cu farbă,
Vru să zică „La mulți ani !“,
Însă își șopti în... barbă !

Adrianei Simlovici, semnatara rubricii „Film“

Efectiv se poate spune
Că-i turistă cu renume :
S-a plimbat prin Disnyland
Braț la braț cu... McDonald !

Lui Laurențiu Cerneț

Bem cu toții Murfatlar
Tot pahar după pahar,
Doar Cerneț, timid, pardon,
Bea din Orizont... ZITRON !

Lui Ion Dumitru Teodorescu, pentru fragmentul de roman „Șase căluți în galop“ apărut în revista „Orizont“

Prea nevrednic de ninsoare,
Nu cunoaște nici un stop ;
Peste Anul Nou el sare
Ca un „căluț în galop“ !

Poetului și redactorului Damian Ureche

Redactorul bea, peste umăr
Preasfidînd, blajin, „foletul“...
La acest prielnic număr
E „cap limpede“ poetul !

Poetului Dușan Petrovici

Vanitos peste măsură,
Vrea-n răvaș o corectură,
Însă nu are habar —
Anul vechi n-are-ndreptar !

Lui Paul Eugen Banciu

După ce citi Fiesta,
Proza o-ndrăgi, cuminte,
Dar în numărul acesta
Debutează la... plăcinte !

Plugușorul

Aho, aho, copii și frați,
Stați un pic și nu minați
Și cuvintul ne-ascultați,
Că venim din brazi și sonde
Și din cele spice blonde,
Cu beteala-n ciocîrlii
Prin mănoasele cîmpii,
Țara s-o cinstim cu soare
La marea Aniversare ;
Cu elan și bucurie,
Cu drag și cu omenie.
Pentru două'șcinci de ani
Ziceți, flăcăi
La mulți ani !
Hăi-hăi !

Aho, aho, copii și frați,
Pe la cititori urați
Despre bravul muncitor,
Ce muncește cu mult spor,
Despre cei ce pe ogoare
Strîng tot aurul din soare,
Despre-al nostru drag partid,
Care-n viață ne e ghid.
Urați pentru fericire,
Pentru-a patriei iubire !
Ia mai ziceți măi
Hăi-hăi !

Aho, aho și prin județ
Cu realizări de preț
În fabrici și-agricultură,
În artă și în cultură.
Să urăm rațional
Teatrului Național
Premiere tot mai bune
Și succese să se-adune.
Teatrelor maghiar, german
Mari izbînzi în noul an ;
Filarmonica să fie
Cînt de aur, bucurie.
Plugușorul veseliei
Și-n cetatea studenției,
Unde cartea merge strună
Pentru-a patriei cunună.
Brazdă lată pînă-n zare
Pentru tinere vlăstare,
Pentru dascăli cu iubire
Plugușorul cu cinstire.
Ia sunați din zurgălăi
Inc-odată, măi flăcăi
Hăi-hăi !

Chiar de nu-i omătul mare,
Hai să facem o urare
La ai noștri scriitori,
Care scormonesc comori
În cuvinte potrivite
Și frumos meșteșugite.
Franyo Zoltan, Clopoțel,
Liebhard, Cosma Aurel
N-au îmbătrînit de fel —
Stoia-Udrea, baci Popiți
cîntă-ntr-una fericiți.
Strigă, iată, Miu-naltul :
Fruncea-i, dragă, tăt Banatul !
Pentru ei cu sănătate
Să pocnim din bice, frate !
Ia mai minați, măi
Hăi-hăi !

Ia sunați din zurgălăi
Și la Orizont, flăcăi,
Unde Ion Arieșanu,
Cerneț, Anghel Dumbrăveanu
Brazdă nouă în cuvinte
Trag și merg tot înainte
Lingă-ai lor colegi, de zor,
Cu talent și viitor.
Încruntat pe cronici proaste
Ungureanu fu la oaste
Și se-ntoarse bine-ndată,
Cronicar și vajnic tată.
Călare pe reflector
Velican are umor
Și amenință cu poză :
Evrika ! M-apuc de proză !
Ia mai minați, măi flăcăi
Și la Editură
Hăi-hăi !

Să-nsemnăm în calendar
Bune cărți de sub tipar,

Nu-i grea iarna, dar e mare,
Semne bune anul are.
Cărți mai multe să se-adune,
Să scoatem reviste bune.
Anul nou cu bucurie
Pentru tot omul ce scrie !
Anul nou cu sănătate,
Hărnicie și dreptate !
Puneți umărul flăcăi
Și-ndreptați plugul
Hăi-hăi !

De urat am mai ura,
Dar ni-e că s-o înnopta
Și mai avem de urat
Prin acest mîndru Banat,
Pe la case cu pridvor,
Pe la oameni, la popor.
Trageți plugul, măi plăvani
La anul și la mulți ani !

C. VERNESCU

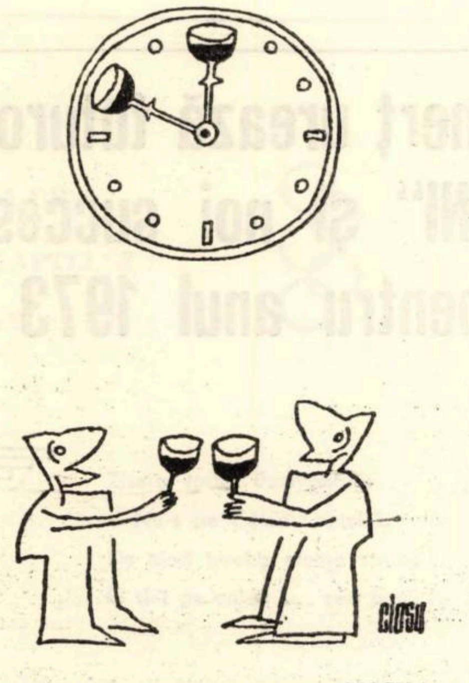

Nu aduce ceasu', ce aduce... CIOSU !

Opinii din Olimp

■ Zeus : La un revelion al zeilor nu se ajunge cu tramvaiul.

■ Poseidon : Dacă oceanele ar fi din vin, zeii ar cobori din Olimp.

■ Hades : Dintre bogățiile mele subpămîntene, una singură prețuiesc — nemurirea.

■ Ares : Războinicilor le-am dat săgeți otrăvite și ei s-au apucat să scrie răvașe.

■ Hephaestus : Ceea ce vedeți la poalele Olimpului e un foc de artificii.

■ Apollo : Cea mai grea misiune mi s-a dat mie : misiunea Apollo.

■ Hera : Protejez căsătoria, dar nu și la revelion.

■ Palas Athena : Din înțelepciunea mea s-au făcut restaurante.

■ Demeter : Fructele pămîntului nu sînt numai strugurii, dragi comeseni.

■ Artemis : Dacă au vînat-o ei și pe Diana...

■ Hestia : Pururea fecioară, soție tot timpul.

■ Afrodita : Cele ce-mi seamănă nu se grăbesc la damenvals. Zeii n-au fost niciodată răsfățați.

I. V.

Punctul pe „i“

— Cînd vrei să te lumineze cineva, așează-te în umbra lui.

— Maimuța, învățînd să se cațere în sus, și-a dat seama că are instinctul de... om.

— Dacă te-ai dus la fund, măcar profită : cugetă adînc.

— E trist să rămîi în memoria uitucilor.

— Cică el nu vrea nimic. Îi ajunge pîinea și cuțitul.

— Să ai o odisee e relativ ușor, să ai un Homer e aproape imposibil.

— Tăcerea ascunde limbi otrăvite.

— Nu-ți fă car din roțile norocului.

— Unde nu-i cap, vai de judecată !

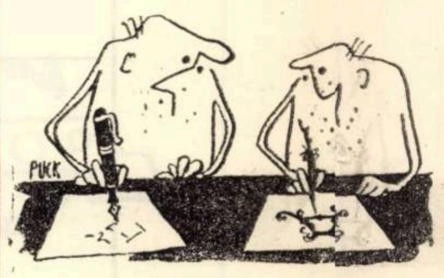

— Admir oamenii care știu să facă din apusul vieții lor un răsărit de soare.

— Un papagal bine crescut nu vorbește în absența stăpînului.

— Trecutul e luminat de umbre ilustre.

— Și prostul se deșteaptă dacă-i sună ceasul.

— Depărtarea îi apropie numai pe îndrăgostiți.

— Nu se aleg cioburile dintr-o prietenie care n-a fost de cristal.

— Calcă-n străchini și se miră că n-are din ce mînca.

ENRIC ROȘCOVICI

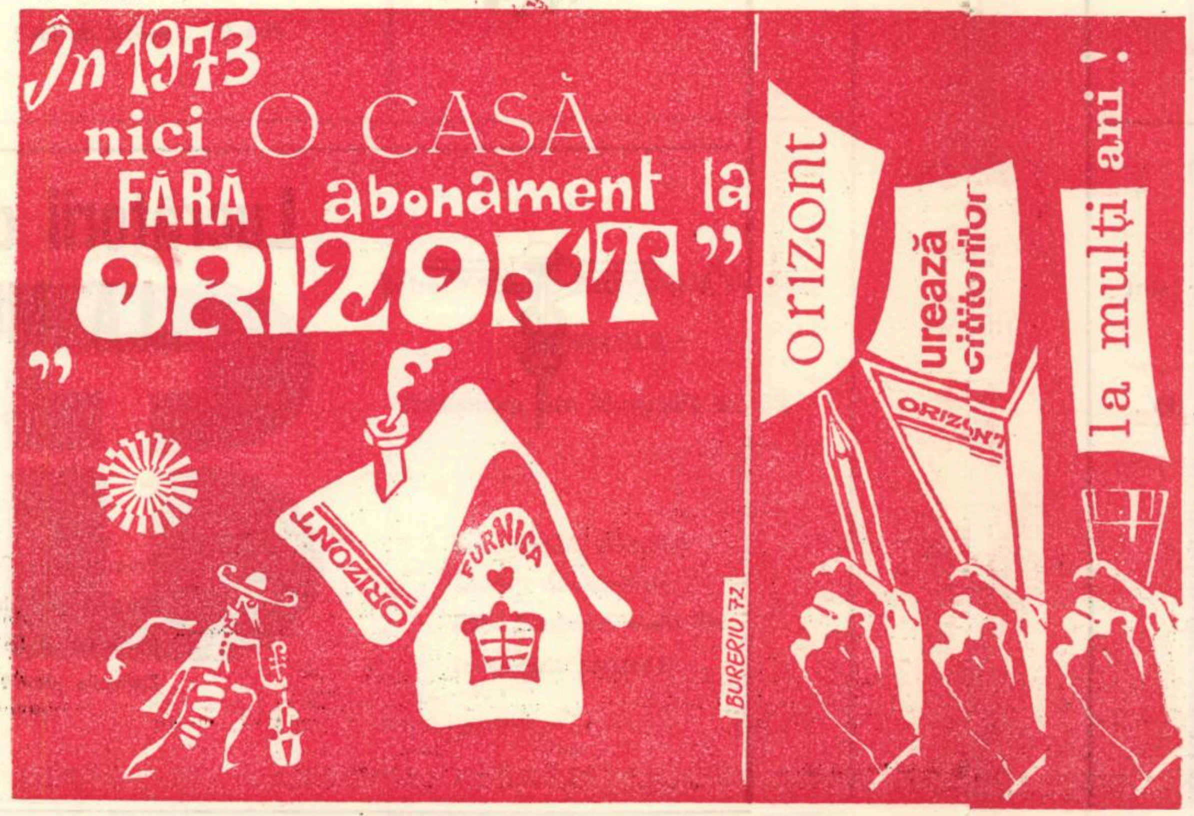

Revelionul... în patru rînduri

Poetului Ion Brad

Cîntau mesenii toți în cor
Un sentiment pe limba lor,
Iar criticii, maiestuos :
„O, bard frumos ! O, bard frumos !“

Unui autor foarte prolific

E un om cu carte,
Ziceau drepte părți.
Astăzi, din păcate,
E un om cu cărți !

Unui pictor abstracționist

Pictore cu mîna spartă
Și cu pletele codalbe
Aș lupta, zău, pentru artă
Pînă în **pînzele albe !**

Lira

Vechiul instrument elen
Cu cîntarea sa cea lină,
Are-o soră în catren —
Bănuiți : lira... sterlină !

Unui delapidator de instrumente muzicale

Medita hoțul în hol,
Fără chei cu șnur la pîntec.
„Lucru sfînt e cheia (sol),
Dar șperaclul e cu cîntec !“

Poetului Traian Iancu, directorul Fondului Literar

Dac-ar fi de Anul nou
Banii să se dea cadou,
Zilnic șeful cel cu bani
Ar tot spune „La mulți ani !“

Scriitorului Mircea Șerbănescu

În proză, vai, luptai în van
Voievod ca să rămîn,
Dar trecînd an după an
Voi fi Mircea... cel bătrîn !

Prozatorului Fănuș Neagu, cunoscut tot mai mult în ultima vreme ca „liber-cugetător“ sportiv

A rămas pustie masa
Pe sub mîndre lampioane —
Lui Fănuș îi arde casa :
Are la stomac... crampoane !

Unor umoriști care nu-și pot etala umorul decît în grai bănățean

Bată-vă pocea ortași,
Cum vă mai găsîrăți raiul !
Dar în noapcea cu colași
Uice că vă pieri... graiul !

CASSIUS

Prozatorului Ion Marin Almăjan, pentru fragmentul de roman „Vînătoare ascunsă“

Cu ascunsa-i vînătoare,
Temerarul prozator
Așteaptă plin de ardoare
Să-i „pice“ un... cititor !

Poetei Viana Șerban, care scrie numai în vers alb

Jur pe sfintele silabe
Că acesta-i adevărul :
De cînd scrie versuri albe,
Soțului i-a albit părul !

I. ȘT. SUCIU

Unui vînător

Tu ești vestit ca vînător
Și știu destui ca tine,
Ce-mpușcă-n văzul tuturor
Mesenii cu... măsline !

LIVIU DOBREA

Cum definește un student Revelionul

Nu vreau ca să vorbesc în van ;
Revelionul este, deci,
Modul în care poți să treci
Fără examen în alt an !

IOAN POP

La o recentă premieră

Patru acte — am îndurat
Lucru-i cert, e fapt notoriu
... Plus un act necugetat
Că-i înscrisă-n repertoriu !...

FL. GHEUCA

Melancolie epigramatică

A-nghețat de mult pămîntul,
Fulgii cad pe drumuri droaie,
Numa-n epigrame cîntul
Unora-i apă de ploaie !

VALERIU T. PERIANU

Unui burlac

După cît mi-aduc aminte,
Ți-am urat printre stacane
Doar „La mulți ani“, pur și simplu,
Nu și „La mai multe Ane !“

Altui burlac

Întrebat de un confrate,
Într-o crîșmă din Obor :
„Să-ți aduc o jumătate ?“
A răspuns : „Ba ! Nu mă-nsor !“

Unui poet de Anul Nou

Acum cînd închinăm paharul
Și anu-și face primul rond,
Poete-aș vrea să-ți crească harul
Cît datoriile la Fond !

Unei doctorițe

M-a tratat cum legea cere
Doctorița (cam anostă)
Dar mi-a spus „La revedere“
Și de-un an **vederea** costă !

G. ZARAFU

1973
AZI
AZI

Desen AUREL T. FURNEA

Miniaturi de Anul Nou

— Cum ți se pare muzica noastră ?

— Bună, dar n-o aud din cauza ghitarelor electrice.

— Nene Sandule, am auzit că matale ești un birocrat.

— Cine ți-a spus treaba asta ?

— Tata.

— Da ? Să-ți dea în scris !

Fostul responsabil de restaurant cheamă ospătarul să-i facă plata.

— Hei, ospătar, plata !

— Da, poftiți ! Ce-ați avut dumneavoastră ?

— O casă și două mașini.

— Mămico, nu mi-ai cumpărat un cadou ?

— Așteaptă, puișor. Ți-am spus că vine Moș Gerilă...

— Spuneai că vine la ora 12 și acum e 1 și jumătate.

— Ai răbdare, vine cu tramvaiul.

— Cine-i tipul de acolo ? Îmi pare cunoscut, parcă l-am mai văzut undeva. Dacă nu mă înșel tot aici la club.

— Ai dreptate. L-ai mai văzut acum un an, cînd a fost ales responsabil cultural.

— Ce ai, Moș Gerilă în sac așa de greu?

— Am luat masa la restaurant...

— Și ?

— Am băgat în sac „nota de plată“ a ospătarului să o deșertez copiilor lui.

EMIL ȘAIN

Reviste... reviste...

ROMÂNIA LITERARĂ

Dac-ar vedea-o Alecsandri,
Rebreanu și-alții, s-ar mîndri
Însă ar fi, desigur, tragic
S-o vadă ei cu... **ochiul magic !**

RAMURI

Ramurile cu sau fără roade
Se întind și rădăcina scade
Sub umbrarul lor e mort zefirul,
Însă foarte bine crește... **pirul !**

VATRA

Coșbuc și Slavici și Caragiale
I-au pus la temelie sfîntă piatră
Urmașii de-astăzi merg pe-aceeași cale
Și, bărbătește, s-au lăsat... la **vatră !**

ASTRA

O judecă răutăcioșii cu asprime,
Spunînd cum că revista n-are înălțime —
Redacția, aflînd aceasta, nu-i **exclus**
Să-și mute sediul mai spre **Tîmpa, sus !**

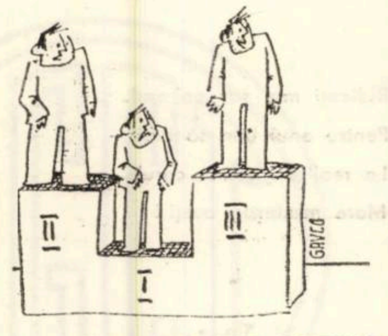

Desen de C-TIN GAVRILĂ

TRIBUNA

Ca să dezică sugestia de trib,
Care-ar putea s-o aibă orice scrib,
Tribuna și-a creat anume piste,
De unde se lansează-alte reviste !

VIAȚA ROMÂNEASCĂ

O-ntîmpinăm cu dragoste firească,
Fiindcă-i revista noastră, **românească ;**
Totuși bătrîna doamnă se răsfață
Uzînd și-acum de substantivul **„viață“!**

ATENEU

Noi știm ce sentimente îi animă
Pe cei ce poartă-n Ateneu făclia :
Au pentru artă oarecare stimă
Și mare deferență pentru... **bacho via !**

C. TRANDAFIR

Revistei „TOMIS

De la Tomis veste tristă,
Unii chiar probleme-și fac ;
N-are faimă de revistă,
Pe cît are... de coniac !

Revistei „URZICA“

Urzicuța, vasăzică,
(Nu știu de-i va fi pe plac)
E, oricum, mai rar urzică,
Și mai des este... spanac !

TRAIAN GARDUȘ

Cu prilejul celei de-a XXV-a aniversări a proclamării Republicii și cu ocazia Anului Nou, conducerile întreprinderilor și instituțiilor, organizațiile de partid, comitetele de sindicat și comitetele organizațiilor U.T.C. felicită colectivele lor de muncă, precum și pe cei care colaborează la buna desfășurare a activității, urîndu-le noi succese în înfăptuirea grandiosului program elaborat de partid, care va reprezenta o nouă treaptă pe drumul ascendent al poporului nostru spre prosperitate și progres, pe drumul înfloririi României socialiste.

FABRICA DE ȚIGARETE

TIMIȘOARA

Un cadou cu miez de nucă
Anul Nou să vă aducă ;
Lingă sticle razachii
Și-un pachet de... bucurii.

UNIUNEA JUDEȚEANA
A COOPERATIVELOR
MEȘTEȘUGĂREȘTI TIMIȘ

Timișoara, str. Ceahlău nr. 4

Ridicați mai sus paharul,
Pentru anul bun să beți –
La realizări cu... carul
Mare meșteșug aveți !

Întreprinderea

AMBALAJUL METALIC

Timișoara,

Bul. 6 Martie nr. 43

Optzeci de ani de existență
In răvaș au consistență.
Deci vă spunem, dragi Titani,
Tot așa și... La mulți ani !

ÎNTREPRINDEREA
DE INDUSTRIALIZAREA
CĂRNII TIMIȘ

Timișoara, Bul. Eroilor nr. 24

Revelionul vi-l dorim,
Ca și-n anul precedent,
De euforie plin
Și-n succese... consistent !

UZINELE MECANICE TIMIȘOARA

Timișoara, Aleea C.F.R. nr. 3

Să urcați într-una,
Asta vă e țelul.
Să fiți tari ca piatra
Și iuți ca oțelul !

UZINA DE DETERGENȚI

Timișoara, Calea Buziașului nr. 3-5

Vă urăm un an curat
Cu succese prinse-n salbe ;
Asta ne-ar fi îndemnat
In răvaș la versuri... albe !

ÎNTREPRINDEREA
ECONOMICĂ JUDEȚEANĂ
A COOPERATIVELOR DE
CONSUM TIMIȘ

Timișoara, str. 1 Decembrie nr. 1

Noi vă facem drept cadou
Pur și simplu Anul nou ;
Nu vă fie cu bănat,
Anul vechi s-a **consumat !**

ÎNTREPRINDEREA DE
INDUSTRIALIZAREA LAPTELUI

Timișoara, str. Gh. Lazăr nr. 17

Zise-o vorbă dumnealui :
– Nu-s pe Calea Laptelui.
De cînd treaba merge strună
Ei sînt pe calea ... cea bună !

Întreprinderea industrială de stat

BUMBACUL

Timișoara, str. Mangalia nr. 39

Sus paharul, muncitori
Lăudați de-atîtea ori,
Căci Bumbacul e din fire
In sectorul Fericire !

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Miez de ziuă

Te laud şi te cînt. Patria mea,
Ca un copac ce-şi laudă primăvara,
Într-o pădure cu esenţe tari,
Cînd i se-aude-n inimă vioara ;

Ca marea care-şi laudă ţărmul înalt,
În valuri de argint şi de mătasă,
Ca păsările care se întorc,
Mereu l-aceeaşi streşină de casă ;

Cum laudă grîul soarele în pîini,
La masa toamnelor îmbelşugată
Şi serile cum laudă în fîntîni,
Lumina lunii de-aur şi agată.

Te laud şi te cînt. Patria mea,
Ca flautul care-şi laudă suflătorul,
Ca şoimul tînăr stînca de granit
Şi muntele cum laudă izvorul,

Că tu eşti miez de ziuă pentru vis
Şi flacăra nestinsă pentru noapte
Şi fructele livezilor din noi
Sînt, pentru tine, totdeauna coapte...

LIGIA TOMŞA

Sînt Patria

Iată-mă cer, imensă oglindă —
în care au loc atîtea să se adune
şi să se întindă.
Uneori mă mir cum de încape
într-un om numai —
Istoria dintre Munţi, Cîmpie şi Ape !

Sînt numai cu o mie de viori vrăjite
răsunînd de cîntările noastre neostoite —
cînd au stat pămîntenii să se răscoale —
pădure de furci
şi de coase
şi de mîinile goale.

Şi mai sînt — pajiştile acestei Firi
semănate de voievozi cu mănăstiri —
să-şi însemne izbînzile nepieritor,
ale drept şi cinstitului nostru popor ;

Sînt bluzele-albastre ce ne-au adus
răsăritul de ziuă într-un apus,
lumina sperată şi nesperată, de ieri —
a acestor ani-primăveri.

Sînt Patria — iată ce sînt,
depozitarul acestui pămînt.

HRISTU CANDROVEANU

Imn ţării

Imn ţării noastre,
această zonă cu care scriu
de-un sfert de veac împreună
poeme !
Cuvîntul ce-mi încoronează fruntea
şi inima,
aura mitului nostru comunist,
CARPAŢII,
partea de lume ce-mparte fiilor
cununa faptei si-un nume,
dealul, valea.
cerbul de Transilvania,
zariştea,
arcul de cerc.
al POETULUI
de la Dunăre — patrie
de poeţi în Carpaţi
şi poartă spre lumea
de mîine !

PETRU M. HAŞ

Pro Patria

În ţara mea de veacuri, în ţara mea cea sfîntă,
Cu freamăt de pădure în care vîntul cîntă,
Pămîntul e de aur, de busuioc şi cimbru,
Cu pana-n vînt de vultur şi cu tării de zimbru.

De scormoneşti Carpaţii dai doar de oseminte
În care dorm străbunii cu chipurile sfinte.
Ţărîna e un giulgiu şi-n ea valahii zac
Sub suliţa romană şi scutul dîrz de dac.

Am clocotit în lupte şi-un neam s-a zămislit
Iar zodiacul vremii ne-a strîns, ne-a împlinit.
Şi am durat o ţară cu pravili noi şi drepte.
Urcăm cu toţi pe schele cu soarele pe trepte.

Căci obidiţii ţării, cu pumnul strîns mînie,
Au plămădit de-a pururi o nouă Românie.
Şi sîngele pe ţarini ni i-au sădit strămoşii,
De aceea azi, în curte, sînt trandafirii roşii.

AUREL CHERLEA

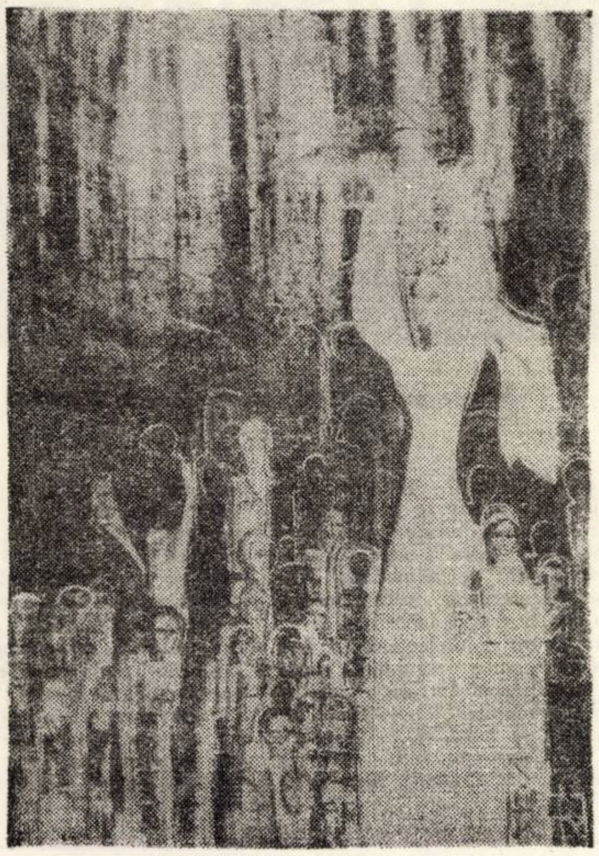

ADRIANA OANCEA „Noi, mulţi ca spicele"

Columne

Erupţii vegetale repetă azi, fecund,
Solarele incendii ce-nnobilează lutul
Şi gîndul se petrece prin vîrste, mai afund,
Mocnitelor mutaţii grăbindu-le-nceputul.

Columne îţi exultă spre zarea ta, înalta,
Din deltele-nnoirii ce-ţi dau, vuind, ocol,
Vis greu de profeţie i-a nemurit, deci, dalta
Gorjanului ce-ţi scrise cel mai deplin simbol.

VICTOR RUSU

Iarna românească

Foşneşte patria-n amiază
şi bea din aburul geros
prin care se înaintează
către miezul frumos.

Zăpezile-n rostogolire
se fac izvoare, se fac grîu,
aşa cum într-o moştenire
tatăl ia de la fiu.

Gerul înfulecă şi piatra,
îmbătrîneşte în nisip.
Ne rostuim temeinic vatra
după nume şi chip.

MIHAI BURACU

Libertatea

O păstrăm încununată în stemă,
În zîmbet de copil în zi deplină,
Prin muncă înălţată-n diademă,
Prin zilele de aur şi lumină.

Rămîne-nscăunată-n sfatul ţării
Din marmura de zbor a veşniciei
Din clipele solemne-ale-nălţării
Între republici, steagul ROMÂNIEI.

Rămîne călăuză spre destine
Din secol, un pătrar de libertate
Şi va rămîne-n secole senine
Pe drum de glorii, care-l vom străbate.

VALENTIN TUDOR

Cîntec de cinstire

Şi iar rostim pentru această Ţară
Un imn de sărbătoare şi cinstire,
Cînd razele amiezii ne-nconjoară
Şi nasc în noi corole de iubire.

Aici unde ninsorile-şi desfac,
Prin anotimp, culoarea lor senină,
Sărbătorim azi un pătrar de veac
Încununat de vise şi lumină.

Şi iar rostim un cîntec de cinstire
Neîntinat, sub veşnic tricolor,
Prin care setea noastră să respire
Căldura păcii, către viitor !

IOAN VASIU

Cu cîntecul pe buze

La marea sărbătoare,
De inimi şi de stele,
Vin zborurile ţării
Sub falduri de drapele.

Sînt drumurile noastre,
Încinse în lumină,
Noi toţi ne tragem seva
Din marea rădăcină.

Atîtea anotimpuri
În flamură le numeri
Cu cîntecul pe buze
Cu aripa pe umeri.

La marea sărbătoare
Clădim necontenit
Un monument de slavă
Partidului iubit.

MARIUS C. NICA

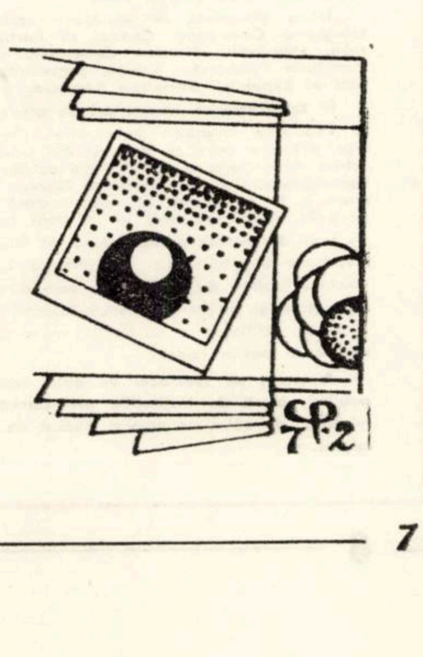

„Nu ne mai trebuie rege si domnitor... ci mai bine să fie țara Republică"

La 30 decembrie a.c., oamenii muncii din țara noastră vor aniversa 25 de ani de la proclamarea Republicii, eveniment de mare importanță care a răspuns unei necesități istorice, izvorîte din mersul firesc al țării noastre spre progres, unui vis secular, alimentat permanent de lupta și aspirațiile multor generații, pentru o formă de guvernare republicană.

Proclamarea Republiciii, la 30 decembrie 1947 a marcat încheierea procesului revoluționar de cucerire a întregii puteri politice de către clasa muncitoare, aliată cu țărănimea și cu celelalte categorii de oameni ai muncii, a însemnat instaurarea deplinei suveranități a poporului, națiunea română dobîndind cea mai democratică formă de guvernămînt din întreaga istorie, un puternic instrument al construcției societății socialiste.

Pentru înfăptuirea dezideratului de republică au luptat și oamenii muncii din Banat. Numeroase sînt informațiile care ne fac cunoscut că, încă în perioada avîntului revoluționar, 1918—1921, muncitorii, țăranii și intelectualii cu vederi progresiste, antimonarhice din Banat ca și din restul țării, au luptat pentru răsturnarea monarhiei. **„Nu ne mai trebuie rege și domnitor"**, spunea un țăran cu ocazia alegerilor comunale din 1920, **căci prea multe cheltuieli vin pe capul oamenilor, ci mai bine să fie un președinte, adică republică"**.

Crearea Partidului Comunist Român a ridicat pe o treaptă superioară lupta maselor populare pentru republică. Conștient că armata va juca un rol important în răsturnarea monarhiei, P.C.R. difuzează în 1921, printre soldați, manifeste prin care îi îndeamnă să alunge din țară, cu arma în mînă, pe rege, proclamînd republică. **„Republica social-democrată și radicală** — se sublinia în manifestul Comitetului plugarilor și muncitorilor social-democrați din Transilvania — **voiește să dea poporului român pămînt, și voiește să nu domnească familia urîtă și mîrșavă a Hohenzollernilor fără însuși poporul plugar și muncitor"**. Manifestul se încheia cu chemarea la luptă pentru răsturnarea monarhiei.

După cum reiese din sursele informative, în Banat, lupta antimonarhică se intensifică în perioada stabilizării, mai ales după moartea lui Ferdinand (1927), cînd masele muncitoare cereau tot mai mult să se renunțe la succesiune și la dinastia de Hohenzollern. Trecînd însă peste voința poporului, cercurile politice conducătoare, sprijinite de forțele monarhice, au adus, la 8 iunie 1930, pe Carol al II-lea în țară, proclamîndu-l rege al României. Aceasta a făcut ca revolta și ura împotriva monarhiei să cuprindă mase de oameni ai muncii din ce în ce mai mari. **Într-un document, datat din 5 decembrie 1930, se face cunoscut că în toată țara, inclusiv în Banat, ura maselor împotriva monarhiei crește de la o zi la alta.**

După 1933, cînd forțele reacționare interne și externe, sprijinite de Carol al II-lea, căutau să fascizeze țara, comuniștii, social-democrații și elementele antimonarhice din Banat se grupează în organizațiile de masă locale create de P.C.R., continuînd lupta pentru înfăptuirea dezideratului de republică.

Masele populare salută proclamarea Republicii

Numeroase sînt documentele care consemnează că un număr din ce în ce mai mare de muncitori, țărani și intelectuali au fost deferiți justiției pentru atitudinea antimonarhică, republicană. Într-un raport al Tribunalului județului Timiș-Torontal, din 24 mai 1934, se arată că în noaptea de 19 spre 20 decembrie 1933, Nicolae Surițescu plugar din Comuna Șiștarovăț, a întocmit manifeste intitulate: **„Dorim țara republică"**, pe care le-a răspîndit în comunele: Labașinț, Chizdia, și Cuvejdia. Cu ocazia alegerilor din decembrie 1933, același țăran a reușit să introducă în buletinul de vot două manifeste cu următorul conținut: **„toți țăranii vrem țara republică nu mai vrem rege. Constatați și votați cu cei care vor face țara republică Noi, cu toții, bănățeni și ardeleni, dorim țara republică"**.

Spiritul antimonarhic era atît de înrădăcinat în rîndurile maselor muncitoare din Banat, încît el se manifesta sub cele mai variate forme, toate însă erau canalizate spre realizarea dezideratului de republică. De exemplu, Parchetul Tribunalului Timiș-Torontal a trimis în judecată pe muncitorul ceferist Baricsa Iosif, din comuna Tormac, pentru că se făcuse vinovat de faptul că **„în ziua de 20 februarie 1935, reîntorcîndu-se spre casă de la Buziaș, unde primise leafa și un mărțișor cu efigia regelui, l-a scos pe acesta din buzunar și adresîndu-se celor din jur a spus că mărțișorul este bun de legat la gîtul cîinilor"**.

Lupta pentru o formă de stat democratică a stat permanent în atenția Partidului Comunist Român. Marea majoritate a surselor informative evidențiază faptul că **„un grup de locuitori din Comuna Forotic, Județul Caraș, au fost trimiși în judecată pentru că au adus insulte regelui și formei de guvernămînt"**. Pentru aceeași atitudine antimonarhică au mai fost trimiși în judecată Kler Ludovic, Ambrozie Suci, ambii din Comuna Checea-Română.

Un rol important în mobilizarea maselor muncitoare la lupta pentru răsturnarea monarhiei l-au avut și organizațiile de masă legale, create și conduse de P.C.R. În raportul confidențial al Parchetului Tribunalului Arad, înaintat procurorului general al Curții de Apel Timiș, se consemnează că în **„anii 1935 și 1936 Asociația de extremă stîngă a „Blocului pentru apărarea libertăților democratice cu sediul în Arad a făcut propagandă verbal și în scris, prin manifeste, pentru răsturnarea formei de guvernămînt"**.

Pe aceeași poziție antimonarhică s-au situat și muncitorii mineri din Banat. În materialele de arhivă și presă studiate se consemnează că în ziua de 20 iunie 1937, Parchetul Tribunalului Caraș a trimis în judecată 10 muncitori de la minele din Comuna Cuptoarele-Secul, Judetul Caraș, pentru faptul că **„în ziua de 8 iunie — ziua aducerii lui Carol al II-lea în țară — aceștia fiind strînși la sediul Partidului Social Democrat din amintita comună au deschis ferestrele și apoi au lăsat radio-ul să cînte Internaționala, transmisă de Moscova, cîntînd și ei în același timp"**

Instaurarea dictaturii regale, la 10 februarie 1938 măsurile antisociale și antimuncitorești luate de guvernele carliste au stîrnit un nou val de ură împotriva monarhiei, al cărei reprezentant era Carol de Hohenzollern.

Dezideratul pentru care au luptat generații de oameni ai muncii s-a împlinit la 30 decembrie 1947, cînd, din voința națională a poporului român, monarhia a fost răsturnată, țara proclamîndu-se Republică. De atunci a trecut un sfert de veac — perioadă de timp scurtă din punct de vedere istoric — de împliniri și realizări. Astăzi, Republica Socialistă România se situează pe coordonatele progresului și prosperității poporului, ale luptei pentru pace și socialism în întreaga lume.

Dr. GHEORGHE OANCEA

panoramic

■ Marți a avut loc în sala Operei timișorene **SESIUNEA FESTIVĂ A CONSILIULUI POPULAR JUDEȚEAN** întrunită cu prilejul aniversării Republicii. Au fost prezenți deputații Consiliului popular județean, membri ai comitetului județean și municipal de partid, membri de partid din ilegalitate, conducători de întreprinderi și instituții, muncitori fruntași în întrecerea socialistă, activiști de partid și de stat, ai organizațiilor de masă și obștești, generali și ofițeri superiori, oameni de știință, cultură și artă, ziariști. Sesiunea a fost deschisă de tovarășul Vasile Daju, prim-vicepreședinte al Consiliului popular al județului Timiș. Apoi a luat cuvîntul tovarășul **MIHAI TELESCU**, membru supleant al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Timiș al P.C.R., președintele Consiliului popular județean, care a evocat pe larg semnificația aniversării unui sfert de veac de la proclamarea Republicii, bilanțul marilor realizări obținute de oamenii muncii din județul Timiș

Într-o atmosferă de entuziasm sesiunea a adresat o telegramă Comitetului Central al Partidului Comunist Român, tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România.

In telegramă se spune, printre altele :

Exprimînd hotărîrea muncitorilor, țăranilor și intelectualilor, a tuturor celor ce muncesc din județul Timiș, fără deosebire de naționalitate, asigurăm conducerea partidului, pe Dumneavoastră stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu că vom pune și în continuare întreaga noastră energie și pricepere în slujba realizării la un înalt nivel a sarcinilor ce ne revin din hotărîrile Congresului al X-lea și ale Conferinței Naționale din iulie a.c., în vederea îndeplinirii planului cincinal înainte de termen, ne vom dărui întreaga noastră capacitate și putere de muncă înfăptuirii programului complex de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră.

A urmat un spectacol de gală dedicat aniversării Republicii, oferit de instituțiile profesioniste de artă din Timișoara, de către un colorat buchet de artiști amatori timișeni.

■ Tot marți, inaugurarea impresionantei **EXPO TIMIȘ 72 : DEZVOLTAREA ECONOMICO-SOCIALĂ A JUDEȚULUI TIMIȘ ÎN ANII REPUBLICII**, organizată de Comitetul județean de partid cu prilejul aniversării Republicii. La deschiderea expoziției au participat membri ai Biroului Comitetului județean de partid, ai Comitetului executiv al Consiliului popular județean, activiști de partid, și de stat și ai organizațiilor de masă și obștești, conducători de unități economice, personalități ale vieții științifice și culturale, reprezentanți ai presei.

Sub arcadele Bastionului s-au amenajat standuri în cadrul cărora bunul gust al aranjării pune în valoare o multitudine de produse ale economiei înfloritoare, ale științei și culturii, într-un curcubeu de culori și valori. În incinta curții interioare, dominată de un acoperiș fantezist, agregate, utilaje, mijloac auto. În cursul vizitei conducătorii de partid și de stat au făcut aprecieri la adresa activității colectivelor de oameni ai muncii, atît de înfloritoare, de plină de rezultate. O sinteză a spiritualității acestui colț de țară, ca ale cărui tradiții s-au adăugat dimensiuni noi, care au fost posibile doar în anii Republicii, sub conducerea partidului. O mărturie vie a realizărilor și în același timp un solemn angajament, EXPO TIMIȘ 72.

■ S-a constituit prima asociație culturală din județul Timiș, în comuna Comloșul Mare. Ea poartă numele lui „Iulian Grozescu" poet al acestor meleaguri. Președinte de onoare, prof. emerit dr. doc. Pius Brînzeu, unul din fiii comunei. „Un eveniment cu profunde semnificații pentru viața locuitorilor Dvs. și a întregului județ (. . .) Înființarea societății o dedicăm glorioasei aniversări a Republicii". (Din cuvîntul tovarășului conf. dr. Traian Bunescu, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă).

■ A doua acțiune din ciclul **TEATRUL ȘI CATEDRA** sub egida Naționalului timișorean. Comentator prof. dr. Mihai Florea de la Institutul de Istoria Artei.

■ Întîlnire cu cititorii municipiului Reșița. Au participat redactorii revistei **ORIZONT** : Ion Arieșanu, Anghel Dumbrăveanu, Ion Dumitru Teodorescu, Laurențiu Cerneț, Dușan Petrovici, Lucian Bureriu, Paul Banciu, scriitorul Ion Stoia-Udrea și Ion Maxim. După lectura unor lucrări dedicate patriei socialiste, au avut loc discuții pe marginea materialelor apărute în revistă.

■ Soli ai artei amatoare din județele Timiș, Hunedoara, Cluj, Maramureș, Arad, Dîmbovița, Caraș-Severin, Sibiu, Mureș, pe scena Teatrului popular din Lugoj din inițiativa Comitetului de cultură și educație socialistă a județului Timiș și a Centrului de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă. Un festival coral de mare amploare sub cupola noii săli din orașul tradiției corului **ION VIDU**. Un curcubeu de costume românești și ale naționalităților conlocuitoare într-un buchet de artă înaltă, dăruită sărbătoreștilor zile ale aniversării proclamării Republicii.

■ Se continuă tradiția revistelor studențești. **AGRARIA**, editată de Institutul agronomic timișorean a scos un număr festiv, închinat Republicii. Pagini de politică, știință, literatură, probleme studențești într-o remarcabilă prezentare grafică. Două interviuri cu Ion Arieșanu și Ion Marin Almăjan. Și trebuie aici să dăm numele entuziastului secretar general de redacție al revistei : Nicolae Bădilescu.

■ **REPUBLICĂ, MĂREAȚĂ VATRA** este titlul unui festival cultural-artistic al pionierilor și școlarilor care a avut loc la Reșița. Coruri, dansuri, ansambluri vocale și instrumentale ale micilor talente.

■ La Caransebeș, timp de două zile, a avut loc o amplă manifestare cultural-artistică cuprinzînd domeniul teatrului de amatori, al literaturii și tradiției de lectură organizată, a tradiției întîlnirii cu fiii orașului.

■ Cîteva manifestări recente în cadrul Casei de cultură a municipiului Lugoj : sesiunea de comunicări intitulată „Tineret, cultură, contemporaneitate", întîlnirea artiștilor plastici cu criticul Dan Hăulică, spectacol de gală oferit de către toate formațiile de artiști amatori, șezătoarea „Poeții lugojeni cîntă Republica", o seară de poezie antimonarhică, spectacol de estradă al secției germane de teatru.

■ În pregătire o plachetă a Asociației scriitorilor din Timișoara cuprinzînd cele mai recente creații dedicate patriei socialiste.

■ Cum e firesc, multe din emisiunile studioului de radio și televiziune din Timișoara sînt dedicate aniversării proclamării Republicii. Remarcăm pe acelea de poezie pe fond muzical în lectura actorilor Naționalului, unele fiind secvențe imprimate din prima seară de poezie din stagiunea inițiată de studio.

O epopee care abia a început...

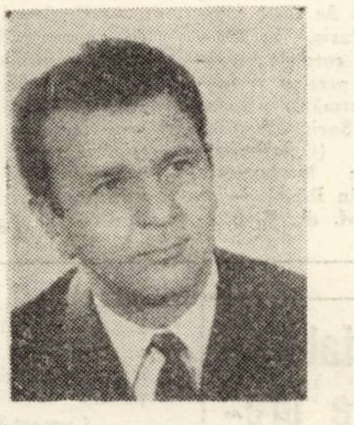

Un sfert de veac de prefaceri economice

Aniversarea gloriosului sfert de veac de la proclamarea Republicii prilejuieşte întregului nostru popor efectuarea unor sinteze ale drumului parcurs, drum punctat de atîtea succese şi înfăptuiri mărețe în toate domeniile vieţii noastre sociale. Răstimp al unei noi istorii înscrise sub steagul victorios al socialismului, cei 25 de ani de republică situează în prim plan mutaţii economice cu un caracter profund revoluţionar. Pentru a obţine nota dominantă a acestor prefaceri am adresat economistului **VASILE NINI,** directorul Direcţiei judeţene de statistică şi lectorului universitar **ISPAS MOŢIU,** de la Facultatea de studii economice a Universităţii Timişoara, următoarele întrebări :

1. Ce indicatori socotiţi că exprimă mai bine drumul parcurs de economia judeţului Timiş în ultimul sfert de veac ?

2. Care consideraţi că au fost principalii factori determinanţi ai acestei evoluţii ?

3. Ce direcţii de dezvoltare se întrevăd de pe acum în perspectiva îndeplinirii planului cincinal în judeţul Timiş înainte de termen ?

Redăm în continuare răspunsurile oferite redacţiei :

VASILE NINI : În ansamblul economiei noastre naţionale, Timişul ocupă un loc important, numărîndu-se printre judeţele cele mai dezvoltate ale ţării. Raportat la întreaga economie naţională, judeţul nostru deţine astăzi 3,1% din populaţie, 4,1% din numărul de muncitori, 3,7% din producţia globală industrială şi 5,4% din cea agricolă, ocupînd locul V la producţia globală industrială şi locul II la cea agricolă a ţării.

În structura economiei timişene sînt prezente aproape toate ramurile ; locul principal îl deţine industria, iar în cadrul acesteia, industria prelucrătoare.

Industria timişeană ţinînd pasul cu dinamismul întregii ţări, înregistrează ritmuri de creştere nemaicunoscute în trecut. Ceea ce ne reţine atenţia în mod deosebit sînt ritmurile de dezvoltare mai ridicate a ramurilor industriei grele, în special a construcţiilor de maşini şi chimiei, a căror pondere, în ansamblul producţiei globale industriale timişene a sporit de la 15,2% în anul 1950 la peste 42% în anul 1972.

Imaginea realizărilor din industrie este întregită de rezultatele bune obţinute în agricultura de stat şi cooperatistă. Pe ogoarele timişene lucrează — astăzi — aproape tot atîtea tractoare convenţionale cîte existau în România anului 1948. Creşterea numărului de maşini agricole, a cantităţilor de îngrăşăminte chimice, a suprafeţelor irigate au condus la sporuri mari de recolte la toate culturile, şi mai ales la cereale şi plante tehnice.

Timişul ocupă şi în producţia agricolă a ţării locuri de frunte : locul III la cereale boabe, locul I la porcine, locul I la producţia de lapte. Prin creşterea producţiei agricole judeţul nostru şi-a sporit — an de an — contribuţia în consumul intern al ţării şi la export. Faţă de anul 1950, se preliminä ca la sfîrşitul acestui an efectivele de bovine să crească cu 75%, cele de porcine de 4 ori, iar numărul ovinelor cu 39,5%.

Anul 1972 ne-a adus excelente recolte obţinute pe aceste meleaguri la grîu şi la porumb.

Concomitent cu ascensiunea industriei şi a agriculturii, au cunoscut puternice „expansiuni“ şi celelalte ramuri economice. A crescut volumul construcţiilor industriale şi civile, au fost modernizate transporturile şi telecomunicaţiile, s-au dezvoltat şi perfecţionat comerţul şi serviciile prestate populaţiei.

Sporirea în ritm susţinut a producţiei materiale şi a venitului naţional, a asigurat ridicarea nivelului de trai material şi spiritual al tuturor oamenilor muncii. Din anul 1960 şi pînă în prezent, s-au construit 22.735 apartamente din fondurile statului, ale organizaţiilor cooperatiste şi din credite acordate de stat, iar populaţia şi-a construit din fonduri proprii aproape 17.000 case (din care peste 10.500 în mediul rural). În aceeaşi perioadă a sporit volumul desfacerilor de mărfuri prin comerţul socialist.

Cele peste 215.000 abonamente la radio, radioficare şi televiziune existente au determinat pătrunderea radioului şi a televiziunii în aproape fiecare casă, în aproape fiecare familie, la aceasta contribuind şi faptul că electrificarea satelor a fost — practic — încheiată încă din anul 1965.

Astăzi, din 100 locuitori ai judeţului — 1/5 sînt cuprinşi într-o formă de învăţămînt elementar, mediu sau superior. În şcolile de cultură generală, profesionale, de maiştri, de specializare postliceală, de artă şi în liceele de specialitate învaţă aproape 95.000 elevi (faţă de 60.000 în anul şcolar 1948/1949), iar în cele 19 facultăţi — 14.200 studenţi (faţă de 3.655 în anul universitar 1948/1949).

Progrese remarcabile s-au obţinut şi în domeniul ocrotirii sănătăţii, al culturii, artei şi cercetării ştiinţifice.

ISPAS MOŢIU : Se afirmă adesea — şi pe drept cuvînt — că Timişul a fost şi în trecut unul dintre cele mai dezvoltate judeţe ale ţării, sub aspect economic. Numai municipiul, unde era concentrată aproape întreaga industrie, deţinea în anul 1938 — 4,2% din producţia industrială a ţării, situîndu-se pe locul IV după Bucureşti, Valea Prahovei şi Reşiţa. O situaţie asemănătoare ocupă în perioada antebelică şi agricultura timişeană.

Timişul deţine şi azi poziţii avansate în economia României. E vorba însă de baze de comparaţie complet diferite.

Locul fruntaş de odinioară se raporta — evident — la o economie slab dezvoltată.

În locul puzderiei de întreprinderi industriale mici au apărut uzine şi fabrici moderne înzestrate cu utilaje şi maşini de mare productivitate. Locul agriculturii parcelare, cu un număr foarte mare de exploatări mici şi mijlocii, cărora nu le era accesibilă tehnica modernă, l-au luat, în anii socialismului, unităţi agricole mari, de stat şi cooperatiste capabile să asimileze ştiinţa şi tehnica contemporană.

Ritmul rapid de dezvoltare al economiei timişene din ultimul pătrar de veac se înscrie în coordonatele dezvoltării întregii ţări. Politica de stat în repartizarea investiţiilor pe ramuri ale industriei a dus la importante schimbări, cantitative şi calitative, care au avut drept rezultat încorporarea în industrie a cuceririlor actualei revoluţii ştiinţifice-tehnice.

S-a modificat nu numai structura pe subramuri, dar chiar şi pe produse, un loc tot mai important ocupîndu-l produsele de mare complexitate şi tehnicitate, cu un grad ridicat de prelucrare a materiei prime cum ar fi : utilaje şi instalaţii tehnologice pentru construcţii de maşini şi industria alimentară, maşini agricole, motoare electrice, poduri rulante, produse de fire sintetice etc.

Aceste schimbări structurale, materializate în dezvoltarea mai rapidă a subramurilor cu o productivitate superioară, au creat cadrul obiectiv al creşterii eficienţei economice, au influenţat fizionomia profesională a lucrătorilor sporind greutatea specifică a forţei de muncă calificată.

În 1972, circa 13% din volumul producţiei este destinată exportului efectuat în peste 40 de ţări.

Schimbări înnoitoare a cunoscut şi agricultura judeţului, în special în ultimul deceniu, au fost promovate tot mai multe forme industriale de cultură şi creştere a animalelor (complexe de sere pentru cultura legumelor şi zarzavaturilor, complexe industriale de creştere a animalelor şi păsărilor), s-a modernizat baza tehnico-materială. Toate acestea au contribuit la sporirea producţiilor, la creşterea eficienţei economice şi — implicit — la ridicarea standardului de viaţă al lucrătorilor din agricultură.

VASILE NINI : Din perspectiva timpului care a trecut, ni se relevă cu toată claritatea adinca semnificaţie a evenimentului petrecut la 30 decembrie 1947, eveniment care — alături de insurecţia victorioasă de la 23 august 1944 — a avut multiple şi hotărîtoare consecinţe asupra destinelor naţiunii noastre, poporul român deschizîndu-şi calea celor mai profunde transformări social-politice din istoria sa.

În anii care au urmat, a fost abolită — pentru totdeauna — exploatarea omului de către om, au fost lichidate clasele exploatatoare. Naţionalizarea principalelor mijloace de producţie din iunie 1948 a însemnat începutul construcţiei socialiste, iar încheierea cooperativizării agriculturii în primăvara anului 1962 — triumful definitiv al socialismului pe pămîntul României.

Evident, factorul politic fundamental care a asigurat marile şi cunoscutele succese economice ale României, care a asigurat victoria orînduirii socialiste în patria noastră îl constituie conducerea întregii societăţi de către Partidul Comunist Român.

Industrializarea socialistă, cooperativizarea agriculturii, repartizarea judicioasă a forţelor de producţie pe întreg cuprinsul ţării, eforturile materiale şi financiare ale statului, activitatea înfrăţită a tuturor oamenilor muncii — români, germani, maghiari, sîrbi şi de alte naţionalităţi — care îşi făuresc împreună prezentul şi viitorul luminos — iată „secretul“ înfăptuirilor cu totul remarcabile obţinute de economia timişeană în aceşti 25 de ani.

În acest răstimp dinamic al prefacerilor revoluţionare, economia timişeană a cunoscut ritmuri deosebit de alerte, datorită lărgirii şi modernizării întreprinderilor şi organizaţiilor economice, cărora li s-au adăugat numeroase întreprinderi, secţii şi sectoare noi. Din rîndul acestora, amintim Uzinele mecanice Timişoara, Electromotor, Fabrica de aparate electrice de măsurat, Fabrica „Victoria“, Fabrica de spume poliuretanice, Industria laptelui, Antrepozitul frigorifer Timişoara, Întreprinderea poligrafică Timişoara, Fabrica de mătase naturală din Lugoj, Topitoria de in şi cînepă Sînnicolaul Mare, Fabrica de brînzeturi din Deta, Fabrica de nutreţuri combinate Beregsău şi multe altele.

Grija conducerii partidului şi statului nostru pentru dezvoltarea mereu ascendentă şi echilibrată a tuturor zonelor şi judeţelor ţării şi-a găsit expresia în faptul că, numai în perioada 1960—1972, judeţului nostru i-au fost alocate considerabile investiţii însumînd multe miliarde de lei. Repartizarea pe ramuri şi subramuri economice a acestor fonduri, reflectă — fără putinţă de tăgadă — politica P.C.R. de a dezvolta — cu precădere — ramurile purtătoare ale progresului tehnic.

A avut loc un intens proces de urbanizare a populaţiei. Dacă în 1948, doar 25,2% din populaţia judeţului locuia în oraşe, în prezent ponderea populaţiei urbane şi suburbane se ridică la 45,6%.

ISPAS MOŢIU : Evident, factorul de prim plan este drumul ales de poporul român acum 25 de ani. O altă alternativă nici că putea exista. Socialismul a descătuşat forţele creatoare ale poporului, inaugurînd o nouă epocă în istoria sa milenară. Tot ceea ce am realizat în acest sfert de veac — şi am realizat mult — datorăm politicii clarvăzătoare a partidului călăuzit de adevărurile marxism-leninismului şi de pătrunderea creatoare a rosturilor şi nevoilor acestui popor, datorăm hărniciei oamenilor din acest colţ de vatră românească, autorii celei mai frumoase epoci scrise aici vreodată. O epopee care abia a început, dar pe care oamenii o scriu mereu tot mai frumoasă.

VASILE NINI : În anii 1971—1975, economia judeţului Timiş va cunoaşte o şi mai amplă dezvoltare. Se prevăd ritmuri înalte de creştere a producţiei industriale şi agricole, a tuturor ramurilor economice.

Astfel, producţia industrială va ajunge să se dubleze iar productivitatea muncii cu 41%. Vor fi asimilate, în fabricaţie, un număr însemnat de produse noi. Nivelul tehnic şi calitativ al producţiei va creşte simţitor. Aceasta, atît datorită amplificării acţiunii de organizare ştiinţifică a conducerii, producţiei şi muncii, cît şi creării unor noi întreprinderi de înaltă tehnicitate.

Dezvoltarea intensivă a agriculturii, prin folosirea pe scară largă a îngrăşămintelor chimice, executarea unor mari lucrări de îmbunătăţiri funciare şi creşterea suprafeţelor irigate, vor contribui la creşterea producţeii globale agricole cu cca 49%.

Măreţele obiective stabilite de către cel de-al X-lea Congres al partidului şi de către recenta Conferinţă Naţională a P.C.R. au dinamizat energiile creatoare ale oamenilor muncii de pe meleagurile timişene, le-a dat noi şi înzecite puteri pentru înfăptuirea acestora, pentru edificarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate în scumpa noastră patrie.

În 1971, de pildă, s-a realizat o producţie peste plan cifrată la 467,6 milioane, iar în acest an — potrivit calculelor statistice preliminare — se va obţine o producţie suplimentară în valoare de peste 500 milioane lei, industria timişeană îndeplinind sarcinile de plan pe întregul an 1972 la 15 decembrie.

Entuziasmul, cu care s-au angajat colectivele de muncă din industria judeţului nostru pentru traducerea în viaţă a obiectivului naţional „Cincinalul înainte de termen“, ne dă toate temeiurile să întrevedem realizarea acestuia în 4 ani şi jumătate şi obţinerea unei producţii suplimentare de circa 6 miliarde lei, echivalentă cu întreaga producţie realizată în anul 1965.

ISPAS MOŢIU : Ceea ce am înfăptuit pînă acum prefaţează direcţiile viitoare. Realizările revoluţiei ştiinţifice — tehnice contemporane îşi vor pune amprenta asupra structurii economiei timişene. Datorită hotărîrilor Congresului al X-lea al P.C.R. şi ale Conferinţei Naţionale din acest an, putem schiţa de pe acum dezvoltarea într-o perspectivă mai largă a economiei judeţului. Viitorul este legat în primul rînd de dezvoltarea prioritară a industriei construcţiilor de maşini şi în mod deosebit a mecanicii fine, a aparatajului electrotehnic şi electronic, a industriei chimice, cu subramurile ei moderne, paralel cu realizarea unor producţii sporite şi mult mai diversificate în industria uşoară şi alimentară, cu bogate tradiţii pe aceste meleaguri.

Cincinalul şi-a inaugurat cîteva realizări în acest domeniu. Agricultura se va apropia şi ea tot mai mult de industrie. Fabrici de nutreţuri, complexe industriale de îngrăşarea taurinelor şi porcinelor, complexe industriale avicole, sau pentru creşterea vacilor de lapte, ce se vor construi încă în acest cincinal, care se adaugă celor deja existente, ne apropie tot mai mult de timpul cînd această tradiţională ramură se va chema industria agricolă.

Industria va intensifica procesul de urbanizare a satelor, punînd bazele ştergerii treptate o deosebirilor esenţiale dintre oraş şi sat, dintre munca intelectuală şi cea fizică. Şi judeţul nostru, într-un efort comun cu celelalte judeţe, îşi va spori potenţialul întru toate, şi negreşit aportul la edificarea noii orînduiri pe pămîntul României va fi tot mai mare.

Anchetă realizată de
VALENTINA DIMA

TIMIŞOARA – CETATE A ŞTIINŢEI ŞI TEHNICII

„Inginerul nu trebuie să fie un simplu automat"

Cu prof. dr. ing. OCTAVIAN POPA de la Institutul Politehnic TRAIAN VUIA din Timişoara.

— Stimate tovarăşe profesor Octavian Popa, aniversarea unui sfert de veac de la proclamarea Republicii noastre, impune, cred, pe lîngă momentul de sărbătoare, entuziasm şi legitimă mîndrie colectivă şi un moment de bilanţ. Să începem deci cu începutul : cînd aţi început cariera ştiinţifică şi didactică — strălucită după părerea multora, căci, dacă-mi amintesc bine, la ora cînd aţi devenit profesor eraţi încă foarte tînăr . . .

— Vă mulţumesc, aprecierile dumneavoastră mă măgulesc . . . Funcţionez la catedră din anul 1955 ca doctorand, dar activitatea didactică propriu-zisă, am început-o în anul 1957. Din 1969 sînt profesor de mecanica fluidelor la catedra de maşini hidraulice . . . Am avut şansa de a-mi începe activitatea ştiinţifică sub directa îndrumare a unui mare om şi savant, prof. dr. docent A. Bărglăzan, membru corespondent al Academiei R.S.R., creatorul şcolii româneşti de maşini hidraulice. De numele său se leagă realizarea primelor turbine hidraulice şi pompe axiale fabricate la Uzinele Reşiţa . . .

— Vă înţeleg entuziasmul. Presupun că . . .

— Întocmai. M-am străduit să continui o activitate într-un domeniu ce-mi devenise familiar : mecanica fluidelor, cu deosebire cultivînd domeniul hidrodinamicii reţelelor de profile. Rezultatele cercetărilor au fost aplicate la dimensionarea maşinilor hidraulice în producţia curentă . . .

— Activitate încununată în 1967 cu premiul Traian Vuia — pentru contribuţiile aduse la studiul cavitaţiei reţelelor de profile . . .

— Da. Cu un an mai tîrziu, ca dovadă a prestigiului pe tărîmul ştiinţei de care se bucură România în lume, am fost invitat să particip la al 12-lea Congres internaţional de mecanică aplicată, Stanford, California, S.U.A.

— Îmi veţi permite să adaug şi invitaţia făcută de către Universitatea din Paris, în 1970, pentru a ţine un curs de mecanica fluidelor — precum şi faptul că, în anul următor aţi devenit membru al Societăţii ştiinţifice G.A.M.M. (Gesellschaft fur Angewandte Mathematik und Mechanik) din R.F.G. — la recomandarea prof. dr. E. Stiefel de la Institutul de mecanică aplicată din Zürich.

— O activitate aproape imposibilă fără climatul moral, fără larga bază tehnico materială pe care socialismul ne-a oferit-o şi ne-o oferă cu generozitate. La rîndul nostru ne simţim obligaţi. În acest sens, toată activitatea de cercetare e îndreptată către aplicabilitatea directă în producţie. E şi greu în actualele condiţii de dezvoltare intensă a industriei, tehnicii noastre să se vorbească de cercetare fără a aminti corelativul producţie . . .

— Care sînt obiectivele urmărite prin cursurile predate studenţilor ?

— Predau două cursuri : cursul de mecanica fluidelor şi cel de teoria hidrodinamică a reţelelor de profile. Urmăresc, în primul rînd, să-l învăţ pe student să gîndească consecvent, să-l înzestrez cu capacitatea de a finaliza procesul de gîndire în relaţii de utilitate practică. Cursul este destinat să transmită studentului informaţia la zi, dar să-l şi înzestreze cu un instrument eficace atît în munca de cercetare cît şi în cea aplicativă . Personal, neg utilitatea (tipului) de curs reţetar care, din păcate se mai practică. Inginerul trebuie să caute soluţii noi, el nu trebuie să fie un simplu automat.

— Dacă înţeleg bine, urmăriţi cu deosebire dezvoltarea capacităţii de creativitate a studenţilor . . . Ultima întrebare se referă la activitatea practică de cercetare ştiinţifică a studenţilor . . .

— În cadrul cercului nostru ştiinţific conduc activitatea practică a unui grup de studenţi din anul IV al secţiei de maşini hidraulice, şi un alt grup, în cadrul proiectelor de diplomă axate pe probleme de mare actualitate în proiectarea şi construcţia turbinelor din ţara noastră.

Vă mulţumesc !

„Marca fabricii noastre e preţuită cum se cuvine"

Cu ing. ICAR DIAMANT, director adjunct al Uzinei „Electromotor" Timişoara

Un foarte plăcut interlocutor — din care pricină discuţia demarează lesnicios. Invazia de date de plan, statistice, etc., mă copleşeşte. Propun un colaj, sintetizînd pe cîteva linii directoare . . .

— Aşadar, stimate tovarăşe director, vă propun un scurt excurs, să-i zicem de bilanţ afectiv, în istoricul uzinei dumneavoastră . . .

— Şi de efort constructiv, acum în pragul unui sfert de veac de la proclamarea Republicii al cărei rod este şi uzina noastră — şi ca entitate politico-morală, aşa cum arată azi. „Electromotor" ia deci fiinţă în 1948 — numele şi-l va căpăta în 1949 — ca urmare a naţionalizării, şi-apoi a comasării fabricilor „Industria fierului" şi „Britania". 153 de salariaţi, 3 ingineri şi 6 tehnicieni se vor angaja pe noul drum, drumul desăvîrşirii propriei lor demnităţi.

— Ce s-a întîmplat după naţionalizare ?

— Pentru amatorii de statistici : în 1948 producţia de motoare a unităţii **pe un an** era mai mică decît producem azi **într-o singură zi . . .** Dar în anul următor . . . Cunoaşteţi, desigur natura, substanţa entuziasmului acelor zile, valoarea morală pe care un angajament o implică în conştiinţe. 1949. Întregul colectiv al uzinei se angajează ca în 100 de zile, de la 1 Mai pînă la 23 August să execute şi să dea în exploatare o hală nouă, modern echipată, cu o suprafaţă mai mare ca tot ce exista pînă atunci. Angajamentul a fost îndeplinit.

— Urmarea ?

— Producţie crescută în acelaşi an de 3,2 ori faţă de precedentul ; iar în 1950 producţia va fi de 10 ori mai mare ca în 1948 . . .

— Un salt spectaculos . . .

— Şi semnificativ pentru noul climat politic şi moral fără precedent. Din an în an uzina s-a dezvoltat, se va dezvolta în continuare.

— V-aţi lărgit şi gama de produse . . .

— Întocmai. Producem motoare pentru maşina de spălat rufe, pentru maşina de cusut — iar din 1963, micromotoare pentru aspiratoare, ventilatoare de masă — iar pentru cochete, uscătorul de păr Zefir . . .

— Vă propunem să discutăm în continuare despre cei care produc toate aceste bunuri materiale — despre oamenii, salariaţii uzinei dumneavoastră.

— Ca în orice unitate industrială modernă socialistă, omul rămîne suprema valoare şi scopul producţiei materiale. Bunăstarea sa, nivelul său de civilizaţie e o preocupare constantă a noastră — o idee preţioasă decurgînd din documentele de partid.

— Concret ?

— Climatul de muncă, cinste, omenie instituit de comunişti în uzină ; numeroasele manifestări culturale cu caracter comunitar; o asociaţie sportivă cu secţii (fotbal, handbal feminin, haltere, culturism) o veche brigadă artistică ce-a obţinut numeroase premii naţionale, un larg cerc de cititori — biblioteca are 18.000 de volume, în afara celor tehnice — diferitele activităţi comune şi de mare eficienţă pe plan moral precum concursurile pe profesii . . . Adăugaţi diferitele dotări materiale precum corpurile sociale, creşa, cantina, etc. şi veţi realiza poate, o imagine cuprinzătoare asupra eforturilor noastre, sperăm eficiente pe această linie. **Îndeplinirea planului anual la 30 noiembrie poate, zic eu, lumina chestiunea (favorabil) de care ne ocupăm.**

— Ceea ce, de data aceasta nu mai propun ci afirm, poate explica şi prestigiul de care se bucură firma „Electromotor" peste graniţele ţării.

— Ceea ce constituie un titlu de cinste, de mîndrie pentru noi. Numeroasele tîrguri şi expoziţii internaţionale la care am participat, prin contractele încheiate, vorbesc despre competitivitatea produselor noastre. Pretutindeni — la Bagdad, Damasc, Viena, Izmir, Cairo, Leipzig, Atena, Alep, Brno, Paris, Zagreb, Sidney, Casablanca, Bruxelles, etc, etc, — pretutindeni zic, marca fabricii noastre e preţuită cum se cuvine. Lista statelor unde exportăm e foarte lungă.

— Ce vă doriţi dumneavoastră şi colectivului Uzinei Electromotor în preajma noului an ?

— Ce-şi poate dori oricare dintre bunii gospodari ai acestei ţări : îndeplinirea planului şi în anul care vine înainte de termen, pentru a putea realiza mai apoi un obiectiv şi un angajament — cincinalul în patru ani şi jumătate . . .

Interviuri realizate de
ION DUMITRU TEODORESCU

„Cînd totul e bine, lucrurile capătă calmul istoriei..."

Cu ing. Florian Coste, inginer şef la Institutul de Cercetare şi Proiectare de Echipamente Hidroenergetice (Filiala Timişoara)

— . . . Sediul nostru e la Reşiţa, iar filiala noastră din Timişoara are două sectoare — hidroenergetic şi cel de ridicat şi transportat.

— De ce amintiţi, brusc, de Reşiţa ? După vorbă şi după nume păreţi ardelean.

— Ardelean, dar ca inginer m-am format la Reşiţa. Greu de spus ce eşti prin naştere şi ce eşti prin biografie . . . În cadrul Institutului nostru vor mai apare şi alte specialităţi — motoare Diesel, boghiuri . . . la Reşiţa. Proiectele noastre se realizează la Reşiţa. Noi ne ocupăm cu probleme hidroenergetice — domeniu relativ nou de cercetare şi realizare. Pînă prin 1960 au existat realizări sporadice, iar cercetări se făceau mai cu seamă în învăţămînt. În 1960 am luat noi fiinţă. Preocupările au luat amploare, legate de realizări de interes naţional. Cascada de hidrocentrale de pe Bistriţa, Argeş, Lotru, Olt, Someş . . Porţile de Fier. Nu există apă mai importantă din ţară pe care să nu fim şi noi, şi ca cercetători şi ca proiectanţi. Cea mai mare realizare ? Sistemul hidroenergetic şi de navigaţie Porţile de Fier.

— Ce aţi realizat acolo deosebit ?

— Porţile de Fier deţin cîteva recorduri : turbinele cele mai mari din lume, de tip Kaplan, servomotorii de acţionare la fel, ecluza, sub anumiţi parametri, e una din cele mai mari din lume.

— Cum a fost posibilă această realizare ?

— Ideea părea imposibilă. Au existat firme care evitau colaborarea cu noi, nu ne credeau în stare de o asemenea realizare ! Industria românească a trebuit să se pregătească în mod special. Şi-a creat capacităţi la U.M.G. Bucureşti, de forjare şi turnare , a achiziţionat maşini de mare performanţă la Reşiţa, pentru piesele de foarte mare diametru şi greutate imensă, pentru prelucrarea tijelor de servomotori — 22 m. diametru ! Între marile hidrocentrale din lume sub un indice sintetic, Porţile de Fier sînt pe locul 5 în lume, iar între hidrocentralele cu turbine Kaplan, e cea mai mare din lume. Ecluza e cea mai mare din Europa !

— Aceste performanţe sînt relative, deci, în raport cu tehnica şi cu experienţa actuală, sau e vorba şi de performanţe absolute ?

— Viaţa echipamentului e calculată pînă la zeci de ani, dar într-un anumit fel e vorba de o performanţă absolută. Nu oricînd găseşti locul şi împrejurarea pentru o asemenea creaţie. Sînt date care nu se mai repetă, mediul geografic e unic.

— Cum priviţi ideea de integrare, ca cercetător ?

— Noi sîntem integraţi de cînd ne ştim. Cu politehnica avem relaţii de colaborare reală, nu în vorbe, de foarte multă vreme, cu catedra. Actualmente colaborăm şi mai intens. Sîntem şi cercetători, şi proiectanţi, noi urmărim realizarea proiectelor, instalarea şi punerea în funcţiune, urmărim, apoi, peste vreme, funcţionarea echipamentului la beneficiar — urmărirea funcţionării e o obligaţie şi firească şi de serviciu.

— Ce credeţi, ca teoretician, despre munca de cercetare, se poate încadra în timp şi în date exacte ?

— Munca de cercetare se poate încadra indiscutabil în exactitate. Competiţia nu aşteaptă inspiraţia. Iată etapele : Studiu, cercetare, proiect tehnic, proiect de execuţie. Cercetezi posibilul, da, dar îl cercetezi pentru a-l aduce **cît mai repede** în realitate. Cînd e vorba de cercetarea de dezvoltare, totul trebuie dinainte calculat, **nu cercetăm orice.** Trebuie stabilit unde se află optimul şi cum îl obţinem. De altfel contractul e ferm, timpul dat, legile riguroase. Trebuie să te încadrezi în timp. Cu ani în urmă, cînd realitatea industrială a ţării era alta, puteai teoretiza. Acum viaţa industrială a ţării cere eficienţă şi cercetare eficientă.

— Sînteţi creatori de valori materiale, ce e specific muncii dvs. ?

— Riscul. Creăm sub semnul unui risc posibil, teoretic, imens. Răspunderea e nemărginită . . . Uneori, cînd faci un proiect, poţi fi inhibat : dacă în realitate nu rezistă ? Soluţiile noi pe care le introduci n-au mai fost verificate. Ca proiectant **trebuie să fii un om îndrăzneţ,** foarte curajos, şi tot atît de lucid. **Nopţi de zbucium şi de incertitudine** pot să-ţi facă din viaţă o nelinişte continuă. Izbînda însă e măreaţă, nici n-o poţi măsura. Apoi, cînd totul e bine, lucrurile capătă calmul istoriei.

— Ce perspective aveţi ?

— Porţile de Fier II, hidrocentrala de la Cioara Belene. Cercetarea, proiectarea şi realizarea vor fi preponderent româneşti. Sărbătorim aniversarea Republicii aşa cum sîntem obişnuiţi : cu lumină !

Interviu realizat de
VASILE RANGA VERSAVIA

România peste mări şi ţări

VICTOR EFTIMIU

scriitor

„Sînt ani şi ani de propăşire, cînd ţara în aprins elan
Ca Făt-Frumosul din poveste, creşte-ntr-o zi cît într-un an,
Şi bunul ei renume creşte, departe, peste ţări şi mări
Simbol de Muncă şi de Pace menit înaltelor chemări !"

(Din poemul „În veacul nou al împlinirii").

KURT WALDHEIM

Secretarul general al O.N.U.

„Doresc să-mi exprim recunoştinţa şi aprecierea pentru sprijinul acordat de guvernul şi poporul român eforturilor O.N.U. de a menţine pacea şi securitatea internaţională. Ştiu foarte bine cît de interesat este guvernul ţării dv. ca O.N.U. să fie o organizaţie întărită, eficientă, capabilă de a se ridica la înălţimea marilor sale sarcini, ţeluri şi principii".

IOSIP BROZ TITO

Preşedintele R.S.F. Iugoslavia

„Iugoslavia şi România sînt două ţări socialiste. Relaţiile noastre reciproce se întemeiază pe principiile egalităţii depline în drepturi, suveranităţii naţionale, încrederii şi stimei reciproce. Cred că se poate spune fără exagerare că putem fi într-adevăr mulţumiţi de ceea ce am înfăptuit".

Prinţul NORODOM SIANUK

Şeful statului cambodgian, preşedintele Frontului Unit Naţional al Cambodgiei.

„Politica României se bucură de un imens prestigiu în întreaga lume. În lupta noastră dreaptă România ne-a acordat un mare ajutor, fapt recunoscut de altfel pretutindeni. ajutor pe care îl preţuim foarte mult în lupta noastră hotărîtă pînă la victoria finală".

WILIAM ROGERS

Secretarul de stat al S.U.A.

România este o ţară foarte respectată, are o conducere apreciată în întreaga lume şi o poziţie prin care cred că poate ajuta mult la menţinerea păcii".

LEE HUAN YEW

Primul ministru al Republicii Singapore

„Întîlnirile cu factorii de răspundere români au fost extrem de folositoare şi au oferit prilejul de a se studia în comun probleme de interes bilateral cît şi probleme internationale la ordinea zilei. Personal, cred că ştiu mai exact acum ceea ce doreşte România să întreprindă pentru dezvoltarea ei şi considerăm că noi avem în dv. un bun exemplu. În fond toate popoarele învaţă unele de la altele".

ZOLTAN MOLNAR „Elan"

HĂ DAM

Ministrul afacerilor externe al R.P.D. Coreene

„Ne este cunoscută solidaritatea partidului şi poporului român cu lupta dreaptă a R.P.D. Coreene, a poporului corean, pentru soluţionarea problemei vitale a patriei sale. Exprim recunoştinţa noastră profundă partidului, guvernului şi poporului român pentru sprijinul lor activ acordat luptei juste a poporului nostru pentru reunificarea independentă şi paşnică a Coreei".

GIUSEPPE MEDICI

Ministrul afacerilor externe al Italiei.

„Am putut cunoaşte o ţară care munceşte cu mare avînt, care doreşte pacea şi înţelegerea între popoare. Tocmai de aceea, nu numai datorită străvechilor baze culturale comune şi afinităţilor de civilizaţie dintre Roma şi Bucureşti, ne este uşor să ne înţelegem şi să lucrăm împreună, în Europa şi în lume, într-un mod realist şi eficace".

PIO CARLO TERENZIO

Secretarul general al Uniunii interparlamentare

„Am constatat cu satisfacţie că activitatea Uniunii interparlamentare şi rezoluţiile adoptate la conferinţele ei se bucură de o largă audienţă în parlamentul român, la guvernul român, în rîndurile opiniei publice din ţara dv. Am notat cu satisfacţie că multe din prevederile rezoluţiilor adoptate în cadrul Uniunii interparlamentare sînt dezbătute în comisiile de lucru ale Marii Adunări Naţionale".

HERTA KUUSINEN

Preşedinta Federaţiei Democrate Internaţionale a Femeilor

„Un fapt deosebit de plăcut pentru mine a fost să întîlnesc femei oriunde se munceşte în România : în fabrici şi uzine, pe ogoare, în şcoli şi laboratoare, în forul suprem al puterii de stat, în organizaţiile de partid şi obşteşti. Aceasta este marea, reala condiţie a egalităţii în drepturi, principala chezăşie a afirmării multilaterale a femeii în viaţa politică. economică şi socială".

A. V. GREBNEV

Redactor-şef adjunct al ziarului „Izvestia"

„În blocnotesul meu de ziarist, în notitele privind hidrocentrala de pe Dunăre mi-am notat titlul : „Întîlnire cu minunea". Repet, nu este nici o exagerare. Generaţia mea a fost martora minunilor de pe Volga anilor de avînt creator cînd acolo au fost create puternice centrale hidrotehnice. Acum sîntem martorii transformării „Dunării Albastre" în „Dunărea electrificată". Acestea sînt marile izbînzi ale socialismului".

CARL STOKES

Primarul oraşului Cleveland

„România este o ţară care s-a desprins de trecutul său într-un ritm extrem de rapid. M-am convins că în ţara dv. conducerea statului a făcut enorm pentru dezvoltarea economică şi socială, pentru ridicarea standardului de viaţă al populaţiei. Mi se pare util pentru orice personalitate din Occident să viziteze România pentru a se convinge pe viu de diferenţele între anii imediat următori celui de-al doilea război mondial şi actualul stadiu atins de dezvoltarea ţării".

MIHAEL SIRIWAEDENE

Ministrul Muncii din Shri Lanka

„Aflasem că România este o ţară care surprinde vizitatorii prin dezvoltarea ei impetuoasă în cele mai variate domenii. Acum am putut lua cunoştinţă la faţa locului de realităţile României contemporane şi într-adevăr, recunosc, ceea ce am văzut în decursul călătoriei mele în ţara dv. a întrecut aşteptările".

CONSTANTIN PANAYOTAKIS

Ministrul culturii şi ştiinţelor din Grecia

„Impresiile pe care mi le-a furnizat realitatea românească sînt dintre cele mai bune. Am admirat, dincolo de peisaj şi cadrul arhitectonic, efortul substanţial şi multilateral al poporului dv. îndreptat spre progres şi o dezvoltare social-economică rapidă. Am sentimentul că România este decisă să-şi pună în valoare toate resursele, toate posibilităţile pentru edificarea propriului ei viitor".

ARCHAEOLOGIA
MVNDI
ROUMANIE
EMILE CONDURACHI - CONSTANTIN DAICOVICIU
ROUMANIE
NAGEL

România în forumul culturii mondiale

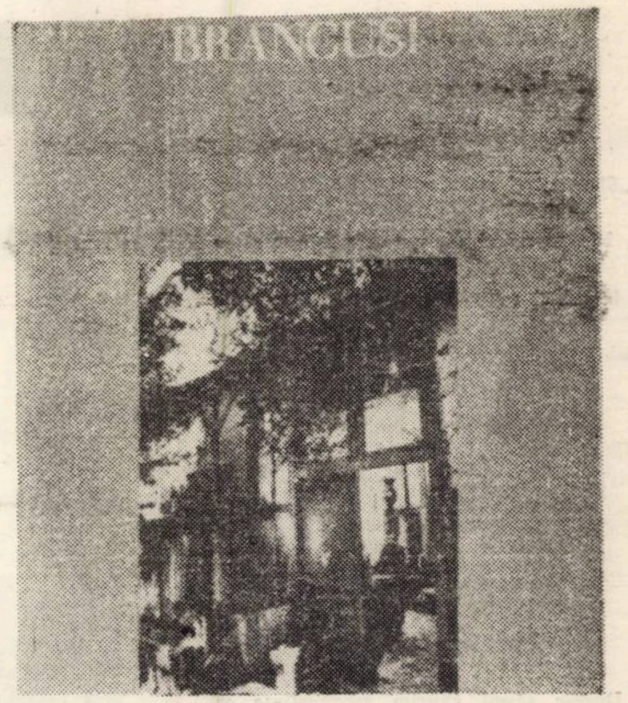

Prin rezultatele remarcabile obținute în opera de edificare a societății sale, prin politica externă bazată pe principiile dreptului internațional de colaborare cu toate statele lumii, România participă astăzi cu drepturi egale în marele for cultural al țărilor lumii, bucurîndu-se de stimă și respect unanim.

„**Această țară** — scria profesorul Goichi Kusano în cuvîntul către cititori, care însoțește cea de a doua ediție a versiunii nipone a volumului de articole și cuvîntări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu — **s-a aflat continuu sub semnul devenirii și autodepășirii, a cunoscut o dezvoltare complexă și multilaterală, remarcîndu-se, totodată, pe plan extern prin luările sale de poziție energice și constructive în principalele probleme internaționale**".

Ecoul deosebit de favorabil pe care l-a avut apariția la editura japoneză „Kobunsha" a celor două ediții ale lucrării „Nicolae Ceaușescu : România, pentru o politică de pace și colaborare internațională", nu este singular. Opinia publică din Europa și de pretutindeni, oameni de cele mai diferite orientări și convingeri politice au primit cu interes și simpatie mesajul slovei tipărite românești. Astăzi nu există țară în lume în care cartea românească sau despre România să nu fie prezentă în bibliotecile publice sau în cele ale cititorilor obișnuiți. Pentru a ne convinge de acest lucru este suficient să răsfoim edițiile anuale ale lui „Index Translationum", o publicație de mare prestigiu pe plan internațional, editată și difuzată de către UNESCO. Amintind în treacăt faptul că publicația situează România printre primele 15 țări ale lumii în privința titlurilor apărute într-un an și pe același loc cu Franța și Anglia în privința numărului de cărți pe locuitor (4), vom arăta că „Index Translationum" este o oglindă a răspîndirii pe glob a literei românești.

Un loc aparte este dedicat volumelor de articole și cuvîntări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, care au văzut pînă în prezent lumina tiparului în numeroase țări ca : R.S.F. Iugoslavia, Finlanda, Elveția, Japonia, (două ediții), Brazilia, Argentina, Italia (două ediții), Israel, Franța, Belgia și Olanda, R. F. a Germaniei, Anglia. Am scris „pînă în prezent", pentru că la data apariției rîndurilor de față acestor țări li se vor adăuga, desigur, altele. Anual apar în lume zeci de lucrări dedicate diferitelor aspecte ale fenomenului economic, social-politic și cultural românesc.

Amintim dintre acestea, doar cîteva, pe cele mai reprezentative, de bună seamă : **„România azi"** de laureatul Premiului „Nobel" pentru literatură, Miguel Angel Asturias, în Franța, **„România economică și culturală"** sub îngrijirea prof. Francois Perroux, în Elveția, **„Veniți cu noi în România"** de profesorul Abraham Resnick în S.U.A., **„Vacanțe în România"** de Nelson Vainer în Brazilia, volumul dedicat României din colecția „Archaeologia Mundi" la „Les Editions Nagel".

Cele peste 11.000 de pagini de text, peste 5.000 de fotografii și diapozitive pe care Editura Enciclopedică Română le trimite anual partenerilor săi din străinătate, contribuie într-o măsură substanțială la îmbunătățirea prezentării realizărilor țării noastre în paginile marilor enciclopedii cum ar fi : „Weltracisse" Elveția, „Larousse" și Quillet — Franța, „Geografia ilustrada" — Brazilia, „Who's who" etc.

Dar anual se traduc în țări de pe toate continentele peste 100 de titluri și din literatura română clasică și contemporană. Operele scriitorilor români sînt traduse și publicate alături de cele ale lui Dickens, Tolstoi, Balzac etc. **„Eminescu, ultimul mare poet romantic din linia europeană este comparabil ca putere de expresie cu Leopardi și Hölderlin"** (enciclopedia „Weltreisse"), **„nuvelele lui Caragiale nu sînt cu nimic mai prejos ca cele mai bune nuvele ale lui Tolstoi sau Gorki"**, (scriitorul Peter Krug — Olanda) **„Ion" al lui Rebreanu este un roman care rezistă confruntării cu cele mai bune romane ale literaturii mondiale contemporane"** (criticul italian Giovanni Serra), **„Jocul cu moartea" este una dintre operele cele mai intens umane ale literaturii de război"** (criticul turc Ogüz Ahmet Barkin).

Laureatul Premiului Nobel pentru literatură, Pablo Neruda a publicat în versiune spaniolă volumul „44 de poeți români", un alt laureat al Premiului Nobel pentru literatură, Salvatore Quasimodo îl redă în limba lui Dante pe Tudor Arghezi, Rafael Albati și Maria Tereza Léon traduc în spaniolă baladele și doinele populare românești, uruguayanul Mario Benedetti a tradus unele dintre lucrările românești contemporane ; Leonid Leonov semnează prefața volumului „Ce mult te-am iubit" de Zaharia Stancu, apărut la Moscova etc.

Dintre scriitorii români, cei mai mult traduși peste hotare sînt Mihail Sadoveanu și Zaharia Stancu. Dintre ceilalți scriitori români contemporani ale căror lucrări au apărut în străinătate în antologii sau volume separate vom aminti pe : Marin Preda, Titus Popovici, Fănuș Neagu, D. R. Popescu, Tudor Arghezi, Victor Eftimiu, Cicerone Theodorescu, Nina Cassian, Maria Banuș, Nichita Stănescu.

O mărturie a aprecierii de care se bucură în lume reprezentanții scrisului românesc o constituie și faptul că unii dintre ei au fost distinși cu mari premii internaționale : Zaharia Stancu și Franyo Zoltan sînt laureați ai Premiului „Herder" pentru literatură, Eugen Jebeleanu este laureat al marelui premiu literar italian „Etna-Taormina".

Lucrările scriitorilor români traduse în limbi străine în editurile noastre contribuie și ele la răspîndirea în lume a literaturii noastre. Aceluiași scop îi slujesc și participările la tîrgurile internaționale de carte, unele dintre ele de mare prestigiu : Nisa, Frankfurt pe Main, Cairo, Bienala de la San Paulo, Leipzig, Belgrad.

Ar fi greșit desigur să se creadă că slova tipărită este singurul ambasador al spiritualității românești. Prezența culturii românești pe meridianele lumii este mult mai vastă și mai complexă. Lucrările artiștilor noștri plastici au fost expuse la mari expoziții organizate la Moscova, Bruxelles, Roma, Köln, Paris, Torino, Berlin, Tokyo, Londra, Montreal, Cracovia, Leningrad, Praga, Havana și în multe orașe din străinătate. Atît expozițiile de grup cît și cele individuale, precum și participările noastre la manifestările internationale (Bienala internațională de arte plastice de la Veneția, Bienala internațională de gravură de la Bradford, Salonul internațional de artă modernă din Clermont-Ferand etc.) s-au bucurat de o bună primire din partea critici

De aprecieri la fel de elogioase s-a bucurat și prezența realizărilor cinematografici românești pe ecranele din străinătate. Filme ca „Dacii", „Columna", „Mihai Viteazul" și foarte recent premiatele la Veneția, „Puterea și adevărul" și „Felix și Otilia" probează acest lucru.

Este neîndoielnic faptul că mesajul, cel mai direct l-au transmis străinătății solii artei noastre interpretative. Formațiile de muzică cultă sînt așteptate cu interes și aplaudate pe marile scene de concerte ale Europei și de pe alte continente. Dintre acestea, „Madrigalul" ocupă un loc cu totul aparte, el devenind într-un timp scurt una dintre prezențele cele mai concludente în contextul marilor personalități colective ale vieții muzicale internaționale. **„Cea mai celebră capelă corală din Europa"**, așa denumește cronicarul de specialitate de la „Le Libre Belgique" ansamblul coral al studenților Conservatorului bucureștean.

Elogii unanime au cules și ansamblurile de cîntece și dansuri populare românești și cînd spunem aceasta ne gîndim nu numai la formațiile profesioniste. Formațiile noastre folclorice sînt cerute cu insistență pentru a da spectacole în străinătate. (Gazeta Torunika, „La Tribune de Genève" scria după spectacolul ansamblului folcloric „Mara", pe care îl consideră **„o Românie autentică": „Un spectacol dens și variat în care am regăsit dimensiunile spirituale și morale ale unui popor îndrăgostit de frumusețe"**.

Într-adevăr, mesagerii în străinătate ai creațiilor spirituale ale poporului român sînt reprezentanți ai unui popor îndrăgostit de frumusețe. Dacă privim înapoi astăzi, în anul al 25-lea al Republicii, vom constata că am parcurs un drum imens de la aceea ce era România în lume acum un sfert de veac și ce reprezintă ea astăzi. Fiecare an care a trecut de atunci a însemnat în același timp cîte o treaptă pe scara care duce spre civilizație și progres.

NICOLAE NICOARĂ

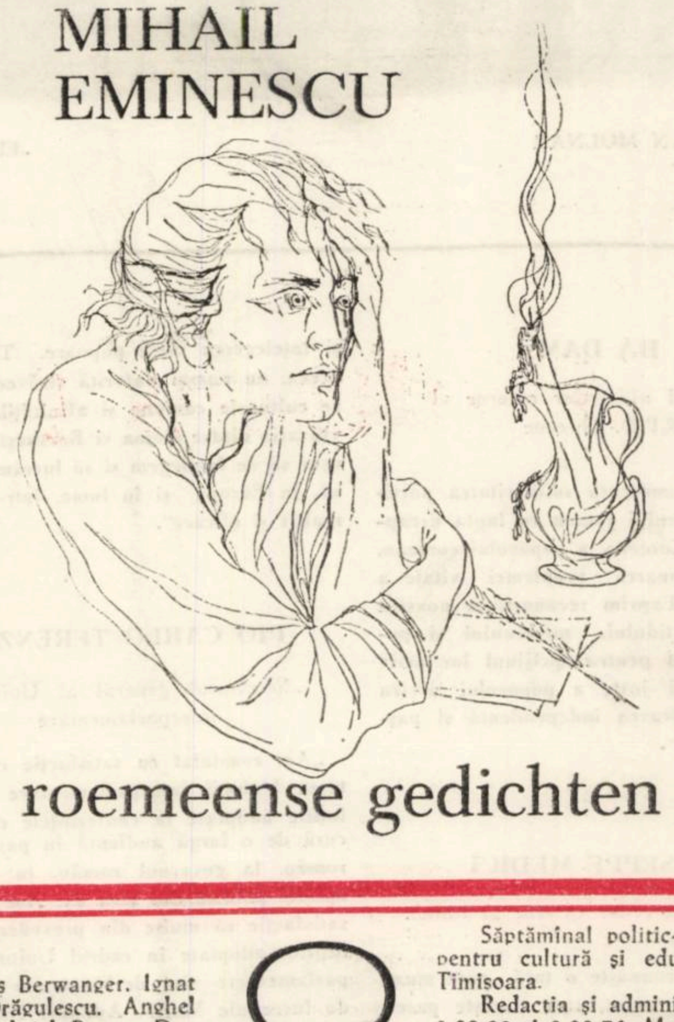

COLEGIUL DE REDACȚIE :

Ion Arieșanu (redactor șef), Albert Francisc, Nicolaus Berwanger, Ignat Bociort (redactor șef adjunct), Ioan Cornea, Coriolan Drăgulescu, Anghel Dumbrăveanu (redactor șef adjunct), Ispas Motiu, Gabriel Popa, Dan Popescu, Svetomir Raicov, Ioan Romănu, Gh. Tomoroga, Cornel Ungureanu (secretar general de redacție), Emil Vlaicu.

Săptămînal politic-social și literar-artistic editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Timiș și Asociația scriitorilor din Timișoara.
Redacția și administrația — Timișoara, Piața V. Roaită nr. 3. Telefon 3.33.90 și 3.33.76. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.
Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R. și difuzorii din întreprinderi.
Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică „Banat".

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU